This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

302515899%

ASHMOLEAN LIBRARY, OXFORD

This book is to be returned on or before the last date stamped below

16 MAY 1997
12 NOV 1997
17 APR 2002
05 JUL 2005
20 OCT 2005
07 [illegible] 2005
08 NOV 2005

Pistoriensis 66 fol. 42ª

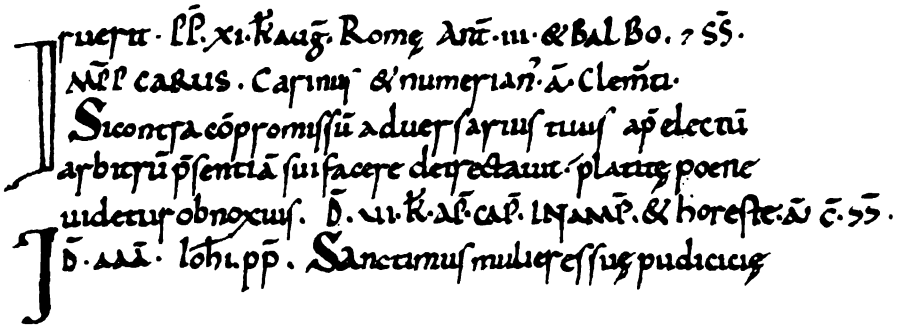

Parisiensis 4516 fol. 69ª

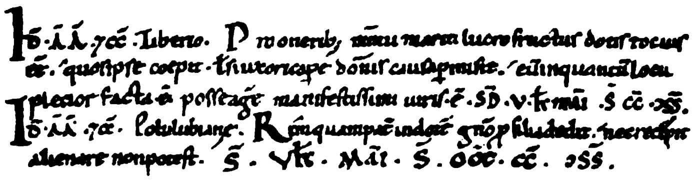

Casinas 49

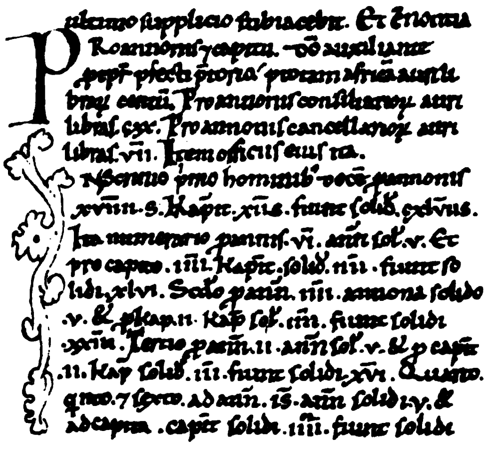

Berolinensis 273 fol. 13[a]

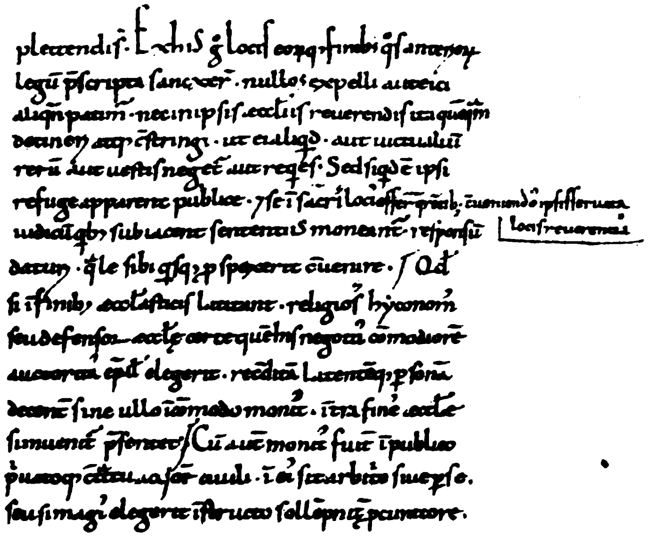

Parisiensis 4537 fol. 39

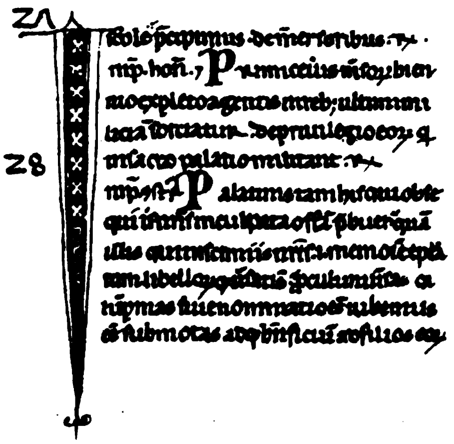

Vindobonensis 2130 fol. 216[b]

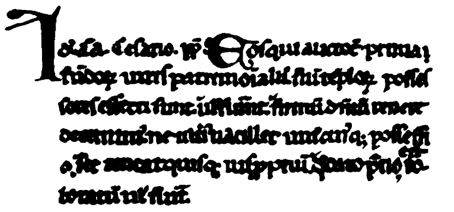

Oxoniensis Bodl. 3361 fol. 238[b]

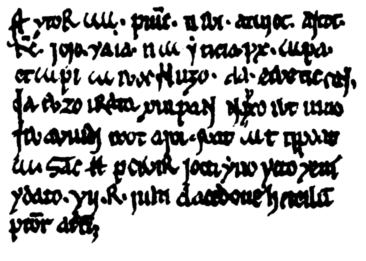

Eduard Fraenkel
1927

CODEX IVSTINIANVS

RECENSVIT

PAVLVS KRVEGER

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
1877

ASHMOLEAN
OXFORD
MUSEUM

THEODORO MOMMSENO

DIE XXX MENSIS NOVEMBRIS ANNI MDCCCLXXVII

D. D.

PAVLVS KRVEGER

PRAEFATIO PAVLI KRVEGERI

Cum longum sit exponere, quemadmodum Codex Iustinianus ad nostra usque tempora propagatus sit et qua uia in crisi eius exercenda progrediendum sit, praefationem hanc in quattuor capita ita distribuam, ut primo describantur subsidia critica, quibus haec editio nititur, altero historia Codicis Iustiniani ex his subsidiis reconcinnetur, tertio de traditae lectionis integritate exponatur, quarto huius editionis adornatio explicetur.

Capvt I

SVBSIDIA CRITICA HVIVS EDITIONIS

Libri antiquissimi, qui Digesta Florentina tam aetate quam emendatione aequabat, fragmenta extant in libro Veronensi bibliothecae capitularis LXII (olim 60, nobis *V*), qui hodie concordantiam canonum Cresconii saeculo VIII uel IX exaratam continet. huius codicis quadraginta membranas rescriptas esse earumque antiquam scripturam ad Codicem Iustinianum pertinere cum a. 1817 primus uidisset Immanuel Bekker philologus, in usum Schraderi haec folia annis 1821 et 1822 descripserunt Fridericus Bluhme et M. S. Mayer: deinde a me denuo lecta et edita sunt in libro, cui inscripsi Codicis Iustiniani fragmenta Veronensia (Berolini 1874), ubi simul quae de condicione codicis Veronensis et de fide lectionis dicenda erant exposui. extant autem in hoc particulae librorum IIII—VIII. XI. XII, quas suis locis in inferioribus singularum editionis paginarum marginibus indicauimus. cum ii qui codicem exarauerunt scite diligenterque officio suo fungerentur, oratio raris mendis corrupta est, eaque ex parte aut ipsi sustulerunt aut corrector aequalis. hunc autem correctorem codice usum esse in emendanda lectione inde apparet, quod rubricas titulorum libri VII nec non passim in libris VI—VIII inscriptiones constitutionum a miniatore uel omissas uel falso loco descriptas restituit[1], idemque testantur hiatus complures in textu constitutionum a correctore expleti[2]. contra num idem praeterea in recensendo exemplo leuiores errores proprio Marte ut fit castigarit, non liquet: nam illud quod huc trahi possit supplementum *V*

489, 7 iuuenali calore aliquid] iuuenali quid V^a, iuuenali calore quid V^b

probabilius emendationi ex codice haustae nec tamen perfectae attribuas. liber Codicis octauus neglegenter et scriptus et emendatus est: librum duodecimum corrector non attigit.

Huic aetate proximus qui est codex capituli Pistoriensis 66 (antea 59, nobis *P*) scriptus saeculo decimo, non integrum Codicem continet, sed libros I—VIII ita epitomatos, ut Graecis omnibus et Latinarum constitutionum maiore parte omissis uix tertia horum librorum pars supersit. praeterea temporum iniuria factum est, ut codex in fine mutilatus desinat in 8, 48, 6. quod si quattuor schedulas una numeraueris, quae ad textus lacunas explendas posteriore tempore adiectae sunt (f. 23. 105. 127. 130), summa foliorum quae *P*

---

[1] Cf. Fragmenta Veronensia praef. p. V. VI [2] 479, 14. 485, 31. 500, 20. 537, 32. 720, 4. 765, 25. 782, 2. 783, 14. 784, 18

codex Pistoriensis continet, efficitur 170. ex his folia 166 ueteris codicis in XXI quaterniones diuiduntur, qui olim numeris, deinde postquam hi a bibliopega fere resecti sunt, litteris A—Z in postremis foliis numerati sunt. quaternionis O cum tertium par foliorum periisset, ternio qui remansit errore inter B et C insertus est: praeterea secundi paris foliorum ordo ita inuersus est, ut pristinus quaternio hoc modo restituendus sit: fol. 17. 20. 0. 18. 21. 0. 19. 22 et inserendus post fol. 112. nouem librarii codici Pistoriensi describendo operam dederunt[1]. libro secundo praemittitur index rubricarum huius libri, qui ab ipsa Epitoma eo recedit, quod habet rubricas titulorum 28. 36. 50. 52 in hac omissas, et contra omittit rubricas 27. 48. 49 quae in hac extant et inuertit ordinem titulorum 40 et 41: consentit autem cum Epitoma in omissione titulorum 8. 33. 51. 57 et loco tituli 20 cum eadem rubricam *de collationibus* (6, 20) posuit. hunc codicem passim emendauerunt et margines supplementis repleuerunt aliquot manus recentiores saeculorum decimi et undecimi. eodem tempore et supra uersus et in marginibus uariae lectiones et scholia addita sunt. Epitomae formam qualem codex Pistoriensis exhibet, tabula appendicis II repraesentat. contulerunt hunc codicem Schraderi in usum F. Bluhme et M. S. Mayer[2]; deinde eundem ad hanc collationem ipse Pistoriae anno 1868 denuo excussi, nonnullas dubitationes de codicis Pistoriensis lectione, Pistoriae dum degunt, profligauerunt Rudolfus Schoell et Augustus Wilmanns.

L Geminam fere Codicis librorum I—VIIII Epitomen continet codex bibliothecae publicae Parisiensis (Bibliothèque Nationale) Latinus 4516 (olim DLXXX, deinde 620, tum 5179, nobis *L*), qui ab eadem totus manu saeculo undecimo scriptus est in sedecim quaternionibus[3] et uno quinione, qui desinit in libri noni exitu: nec quicquam in fine desiderari clausula docet, quam librarius ad 9, 51, 12 addidit, haec *Explicit liber VIIII feliciter deo gratias* ‖ *Finibus en libri cōplebo magistri*[4]. manus altera primae fere aequalis et textum castigauit et uarias lectiones adscripsit et nonnullas constitutiones ab epitomatore omissas in margine suppleuit: praeterea in margine eadem scholia extant, quae manus saeculi X ad codicem Pistoriensem addidit. manus recentissima ut uidetur saeculi XIIII marginibus argumenta Nouellarum Iustinianarum quae Authenticas uocant adscripserat: sed haec cum nonnullis scholiis antiquis erasa sunt. grauiorem iacturam hic codex eo fecit, quod inde a libro tertio complures legum subscriptiones data opera abstersae sunt et in ultimis foliis pars scripturae situ periit. hunc codicem ipse contuli Parisiis anno 1869: deinde ad dubitationes quasdam profligandas Regimontium anno 1875 mihi transmissus est.

D Codicum epitomatorum recentissimus Darmstadiensis bibliothecae publicae (Hofbibliothek) 2000[5] (nobis *D*) scriptus saeculo XI uel XII a pluribus librariis, in fine mutilus, desinit hodie in 9, 16, 8. subscriptiones constitutionum in libro secundo ex parte erasae, inde a 3, 34, 11 fere omissae sunt. hunc codicem a. 1873 Berolini habui.

Epitomatos codices qui aetate sequuntur, si Graeca excipias, integrum fere Codicem continent, sed in duas partes ita diuisum, ut alii libros nouem priores alii tres posteriores solos complectantur. illorum codices non extant saeculo undecimo exeunte antiquiores, horum codices duodecimum saeculum extremum non superant. quibus omnibus hoc commune est, quod subscriptiones uilipendunt et fere omittunt, ut etiam si quae errore librariorum seruatae essent, eae a correctoribus expungerentur. nec dissimili studio inde a saeculo duodecimo exeunte inscriptiones neglectae sunt, ut primum nomina eorum ad quos constitutiones datae sunt omitterentur, deinde imperatorum nomina extrema reciderentur, postremo distinguendorum capitum gratia nihil seruaretur praeter unum *Imp.* uel *Idem.* hi codices qui soli nobis maiorem Codicis partem seruarunt, cum originem duxerint ex studio iuris

---

[1] Opus ita inter se diuiserunt: I scripsit quat. A et folii 9 initium, II quat. B, III quat. C D E F, IIII quat. G, V ultimum uersum folii 63 et quat. H I, VI quat. K dimidium, VII quaternionis K alteram partem et quat. L, VIII quat. M N O P Q, VIIII quat. R S T V Z

[2] Seruatur haec collatio inter schedas Schraderianas in bibliotheca uniuersitatis Tubingensis sub numero Mc. 303. VII

[3] Numerus II in fine secundi quaternionis cernitur, reliqui numeri recisi sunt

[4] Voluit fortasse *complebo iussa magistri* uel simile aliquid. c. 13 eiusdem tituli (9, 51) cum clausula *explicit liber VIIII feliciter incipit liber X de iure fisci* addidit manus altera

[5] In fol. 84 manus huius uel proximi saeculi scripsit *Philipp Schmid*

Romani quod illo tempore in scholis Italiae superioris atque inprimis Bononiae uigebat, apte Bononienses uocantur, quamuis non omnes Bononiae scripti sint. ex eorum numero amplissimo (nam prioris partis plus minus 211, posterioris 129 mihi innotuerunt) optimi quique mihi eligendi erant ad crisin in Codice Iustiniano recte exercendam.

Atque praestantissimum librorum I—VIIII exemplum est codex monasterii Casinensis 49 (olim 215. 361, nobis *C*) scriptus saeculo XI uel XII ineunte[1]. quem codicem non ab initio huius monasterii fuisse docemur eo, quod manus saeculi XII uel XIII in paenultimo folio haec adnotauit: *codex hugonis de* ꞔ*ngnano* (uel *agnano* uel *cognario*) *pro uiginti tarenis aureis.* reliquis codicibus eo praestat, quod neque mutilus est neque posterioribus correctionibus (C^{a}) primitiua scriptura passim obscurata est. subscriptiones ad praefationes et ad 1, 2, 1—13. 22 extant. hunc codicem postquam Berolini anno 1867 contuli, anno 1868 Casini per paucos dies quaedam denuo examinaui. *C*

Eiusdem aetatis est codex bibliothecae regiae Berolinensis Lat. fol. 273 (nobis *R*) olim Petri Pithoei, emptus a. 1837 ex bibliotheca Rosnyana[2]. cuius qui quattuor priores libros descripserunt librarii, cum satis diligenter officio suo functi sint, reliqua rudiore ductu ac mendose scripta sunt. liber in fine mutilus desinit hodie in 9, 51, 9. atque initium quoque libri V periit. hodie enim incipit liber V a quinione, quem manus paulo recentior suppleuit, eumque quinionem ueteris codicis duo quaterniones adeo mutili excipiunt, ut non supersint nisi prioris quaternionis folia 2. 7. 8, posterioris folia 3—8; ac ne haec quidem genuinam ac pristinam formam seruarunt, cum primitiua scriptura in folio 2 prioris quaternionis, item in foliis 3 et 4 alterius tota et in folio 8 prioris quaternionis maiore ex parte erasa et eius manus ductibus obtecta sit, quae quinionem a quo liber quintus incipit suppleuit. quod qua de causa factum sit, colligitur ex indice titulorum huius libri, quem manus antiqua in folio singulari addiderat, collatis uestigiis pristinae scripturae hodie erasae, quae conspiciuntur in foliis superstitibus eorum quaternionum, quos mutilatos hodie extare supra diximus. ut enim in indice titulo 18 praecedunt tituli 1. 2. 3. 5. 6. 11. 14. 16 (non 15, ut alio loco per errorem pro 16 diximus) 17. 6. 7. 13. 14. 16. 17, ita in contextu Codicis ante titulum 13 qui erasus non est apparere uidetur uocabulum *pertinet*, quod ultimum est tituli 17: praeterea post titulum 13 rubrica tituli 14 scripta fuit[3] et ante 5, 17, 4, quae constitutio lituram sequitur, leguntur 5, 16, 25. 17 *R* 2 omissis 5, 16, 26. 27. 17, 1. 3. consentaneum igitur est praeter has constitutiones afuisse olim titulos 4. 8. 9. 10: titulos 6. 14. 16. 17, quos index bis laudat, non integros repetitos fuisse putem, sed cum titulus 16 extremus et titulus 17 posteriore loco fere consentiant cum codicibus epitomatis, priore loco eas constitutiones solas quas Epitome omiserat extitisse eo uerisimilius est, quod ambitus eorum, quae ita secundum indicem ante 5, 13 desiderantur, ad sex quaternionis folia quae perierunt fere quadrat. indidem simul intellegitur hunc codicem pendere ab Epitoma Codicis, de qua infra amplius dicendum erit. omnino quadraginta subscriptiones in hoc codice ita seruatae sunt, ut non in una uel altera parte omnes extent, sed per totum opus passim sparsae. praefationes Codicis omissae sunt. hunc codicem Berolini a. 1868 contuli et, cum insigni bibliothecae Berolinensis liberalitate mihi per longum temporis spatium praesto esset, ad plagulas editionis corrigendas rursus examinaui. *R*

Tertio loco habui codicem bibliothecae publicae Montispessulanae (école de médecine) H 82 (nobis *M*) saeculi XII, cui scribendo quinque librarii operam dederunt. perierunt 6, 60, 2 extr. ad 7, 1 rubricam, quae saeculo XIIII suppleta sunt, et 9, 22, 10 ad finem. in ultimo folio 6, 22, 4 med. — 8 pr., quae suo loco leguntur, a primo ni fallor librario mendosius repetita sunt. praefationes Codicis omissae sunt. insignis est hic codex multitudine subscriptionum, quarum hodie plus minus 55 legi possunt, multo plures erasae sunt. inscriptionum integritate cedit codicibus *CR*, cum saepius omittat et notas *A. AA.* et dignitates uel etiam nomina tam magistratuum quam priuatorum hominum. pro Antonino uulgo praue exaratum est *Antonius*: uerba *et Philippus C.*, item *et Valerianus C.* constanter fere omittuntur. hunc codicem Berolini a. 1869 contuli. *M*

---

[1] Cf. Bibliotheca Casinensis. Tomus II (Casini 1875) p. 29—35 [2] Cf. Richter Kritische Jahrbücher 1837 p. 188. 378 [3] Ea per errorem cum sequentibus erasa deinde a manu recentiore restituta est

Hi sunt librorum I—VIIII codices Bononienses, quorum lectionem integram et congessimus et in apparatu critico Codicis contextui subscripto exhibuimus. ad eas autem particulas, quae in his desiderantur, alios codices Bononienses in subsidium uocauimus: ueluti ad praefationes contulimus codices Vercellensem CXXII (nobis *U*) et Vaticanum 1427 (nobis *W*) — ad supplendas codicis *R* lacunas Parisiensem 16910 (olim Notre-Dame 112, nobis *N*) — in locum codicis *M* ad 4, 63, 4—6 substituimus codicem bibliothecae uniuersitatis Lipsiensis 883 (nobis *E*), ad 1, 27, 2. 6, 60, 4 seqq. et 9, 22, 10 seqq. codicem Berolinensem Lat. fol. 275 olim Pithoeanum (nobis *Q*), et ad p. 846. 855—857 Berolinensem Lat. fol. 272 (nobis *T*), qui et ipse olim Pithoei erat, denique ad notitias 1, 27 codicem Bambergensem D I 5. hic codex saeculi XIII, reliqui saeculi XII sunt.

K Bononiensium codicum qui libros X—XII Codicis complectuntur antiquissimus est Parisiensis 4537 (nobis *K*) scriptus saeculo XII extremo. rubricis titulorum miniator numeros quos Arabicos uocant praefixit. in inscriptionibus constitutionum nomina eorum ad quos datae sunt tantum non omnia omittuntur. plurium autem imperatorum singuli soli remanserunt, quos saepe excipit nota *l* (= libro), quam scilicet librarius qui Digesta Iustiniana describere solitus erat, de suo addidit. inde a 12, 40 contextus constitutionum neglegenter descriptus est et inscriptiones pleraeque non habent nisi *imp. a.* uel *idem a.*, quae uerba pro lubitu librarii nulla uerae inscriptionis ratione habita posita sunt. praeterea librarii ipsius ni fallor manu exaratae sunt uariae lectiones passim adscriptae, quae postquam in margine erasae sunt, nonnumquam supra uersum contextus a manu recentiore repetitae sunt. codicem emendauit manus saeculi XII uel XIII, eadem ut uidetur quae scholia glossatorum ante Accursium composita in margine scripsit: textum correxerunt etiam manus diuersae saeculorum XIIII et XV. hunc codicem Berolini contuli a. 1869, deinde Parisios remissum eodem anno denuo Parisiis relegi. denique anno 1875 insigni Parisiensis bibliothecae liberalitate codicem Regimontium transmissum ad dubitationes quae remanserant profligandas adhibui.

O Inter reliquos librorum X—XII codices integritate inscriptionum praestantissimus est Oxoniensis bibliothecae Bodleianae 3361 (Seldeni Arch. B 39, nobis *O*) saeculo XIII scriptus. in quo ante hos tres Codicis Iustiniani libros in foliis 198—238 extantes a bibliopega adsutae sunt Institutiones Iustinianae et Nouellarum collectio quae Authenticum uocatur, illae saeculo XIIII, haec saeculo XIII scriptae. Codicis Iustiniani perierunt 11, 31, 1 fin. — 11, 59, 7 et 12, 20 — 12, 23, 7. hunc codicem Berolini a. 1868 contuli, deinde Oxonii a. 1870 pauca relegi et quae reliqua erant anno 1876 codice Regimontium mihi transmisso absolui.

I His duobus libris manu scriptis tertium adiunximus Vindobonensem 2130 (nobis *I*) saeculo XIII scriptum. qui codex plenas inscriptiones ad 11, 63, 2—12, 7, 1 seruauit: in reliquis fere non recepit nisi singulorum imperatorum nomen (u. g. *imp. ual. a.* pro *imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA.*) uel *idem a.* manus saeculi XV supra uersus uel in margine inter glossas Accursianas adnotauit uarias lectiones, inter quas eae fere omnes inueniuntur, quas editiones ex apparatu Hugolini (uel ut uulgo dicunt Azonis) citant. hunc codicem Oeniponti a. 1873 contuli. dubia nonnulla Fridericus Maassen a me rogatus ea qua solet comitate resoluit.

X Denique ad eas partes librorum XI et XII quae in libro *O* perierunt, huic subrogaui codicem Oxoniensem bibliothecae Orielensis A 2. 7 (nobis *X*) saeculo XIII diligenter exaratum, quem integrum Regimontii a. 1876 contuli. ad inscriptiones constitutionum hunc codicem non adhibui, quippe qui in his nihil habeat nisi *imp.* uel *idem.*

F His libris manu scriptis accedit fragmentum Codicis, quod casu aliquo in librum Monacensem 6375, olim Frisingensem monasterii Corbeiensis 175 (nobis *F*), aberrauit. qui codex scriptus saeculo IX uel X continet historiam ecclesiasticam Eusebii a Rufino Latine factam: cui cum ab eadem manu in pag. 1 glossarium Latinum, in pagg. 2—4 med. Codicis 3, 13, 2—3, 17, 1 praemissa sint, Mommsenus, cui huius fragmenti notitiam debemus, probabiliter coniecit[1]

---

[1] Mommsen, Verordnungen Diocletians p. 350 (Abhandlungen der Berliner Akademie 1860)

in archetypo huius codicis folium Codicis Iustiniani tegumenti loco Eusebio praefixum fuisse[1] librariumque id pro parte operis Eusebiani habuisse.

Praeterea codicum uice fungi iussimus excerpta Codicis, quae codices Bononienses aetate praecedunt. et antiquissima quidem excerpta continet epistula Gregorii Magni ad Iohannem defensorem anno 603 data (lib. XIII indict. VI). sunt autem haec: 1, 3, 10. 1, 12, 2. 6. 7, 48, 4. 9, 1, 20. cuius epistulae lectionem ad codices optimos eosque saeculo X exaratos restituimus. *Greg.*

Ampliorem constitutionum delectum congessit lex Romana canonice compta, descripta in solo codice Parisiensi 12448 (olim Harleiano 386) saeculi X, cuius maior pars in anonymam collectionem Anselmo dedicatam translata et recepta est: haec saeculo nono exeunte, illa non ante a. 826 composita est. in lege Romana igitur constitutiones Codicis Iustiniani hae extant[2]: *A*

ex libro secundo 3, 6. 12. 17. 20. 4, 27. 38. 39. 41. 11, 1. 8. 10. 20. 22. 12, 6. 19, 4. 7. 9. 12. 27, 1. 34, 1

ex libro tertio 12. 15, 1. 16. 22, 1. 4. 28, 17. 19. 21. 23. 27. 28. 35 *pr.* 29, 2. 3. 32, 2. 7. 15. 22. 27. 34, 1. 2. 4. 10 .. 13. 35, 1 .. 5. 39, 5. 6. 44, 12

ex libro quarto 1, 2. 19, 2. 20, 5. 6. 8. 9. 11. 12. 14. 17. 19. 22, 1. 4. 24, 2. 3. 12. 32, 27. 34, 1. 10. 38, 14. 42. 43. 44, 2. 65, 3. 15. 34

ex libro quinto 4, 26. 5, 2. 8. 9, 2

ex libro sexto 1, 1. 4. 2, 2. 22, 4. 35, 12. 43, 3 *pr.* § 1

ex libro septimo 6, 1 § 3. 3[a]. 11, 4. 13, 2. 3. 33, 1. 2. 10. 12. 35, 1 .. 6. 40, 1. 2. 49

ex libro octauo 4, 7. 52

singulis constitutionibus titulorum rubricae praemittuntur, indicato simul per librorum titulorumque numeros loco, ubi in Codice Iustiniano lectae sint[3]: quod si plures constitutiones ex eodem Codicis titulo descriptae continuo se excipiunt, hae notitiae de pristina constitutionum sede nisi in prima quaque constitutione non adduntur. subscriptiones paucae integrae, pleraeque aut mutilae sunt aut omissae. praeter codicem legis Romanae supra laudatum (A^l) codicem uetustissimum collectionis Anselmo dedicatae Vercellensem XV (A^u) saeculo VIIII scriptum ita adhibui, ut ex consensu horum codicum genuinam legis Romanae lectionem restituerem, singulares autem alterius utrius codicis lectiones omitterem praeter eas, quae quia cum aliis auctoritatibus consentiunt, alterius in uera legis Romanae lectione tradenda fidem in dubium uocant[4].

Eiusdem fere aetatis sunt excerpta codicis Vtinensis bibliothecae capitularis saeculi IX uel X, in cuius foliis 93[b] sqq. leguntur 7, 2, 9—11. 14. 7, 4, 8. 12. 7, 7, 1. 7, 10, 1. 4—7[5]. hunc codicem beneficio G. Haenelii Lipsiae anno 1875 conferre mihi licuit. *Vtinensis*

In usum clericorum facta est sylloge locorum ex Iuliani epitoma Nouellarum et ex Codice Iustiniano excerptorum, quam Mediolani in codice bibliothecae Ambrosianae G 58 sup., olim Bobiensi, saeculi X uel XI (nobis *Ambr.*) inuestigauit Fridericus Maassen[6]. Codicis Iustiniani hae particulae in hac sylloga extant: 1, 3, 5. 7—10. 13. 14. 20 *pr.* 33. 53. 1, 4, 2. 4. 24. 1, 12, 2. 5. 1, 13, 1. 3, 12, 2. 9. plerarumque constitutionum subscriptiones seruatae sunt: inscriptiones nonnullae omittuntur. hunc codicem Mediolani a. 1868 contuli. *Ambr.*

Ad 9, 13, 1 dedi uariam lectionem codicis Parisiensis 4421 saeculo XI ineunte exarati, qui illam constitutionem Iustinianis Institutionibus appendicis uice addidit.

---

[1] Fragmenti Codicis uno folio effecti, in quo et inscriptiones et subscriptiones extiterunt, Venetiis a se inuenti Niebuhr in Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft 3 p. 396 mentionem fecit: quod frustra quaesiui [2] Fridericus Maassen, cui huius legis notitiam debemus, in libello Ueber eine lex Romana canonice compta Wien 1860 p. 4 sqq. (Sitzungsberichte der Wiener Akademie 1860 p. 76), quo ordine haec capita in lege Romana collecta sint, diligenter indicauit [3] De rubrica 7, 38 uide ad p. 835, 1 [4] Plenam codicum A^u A^l lectionem ad 3, 12, adiecta lectione codicis Bambergensis P I 12 (A^o), exhibet Appendix III [5] Cf. Haenel in praefatione Nouellarum a Iuliano epitomatarum p. X [6] Maassen, Bobienser Excerpte des Römischen Rechts. Wien 1864 (Sitzungsberichte der Wiener Akademie uol. 46)

Ex libris X—XII excerpta saeculo duodecimo antiquiora extant nulla: adhibui tamen ea quae codicibus *KO* antiquiora sunt, scilicet ad 10, 1—10, 2, 4 codicem Vaticanum 1427 (*W*)[1] saeculi XII, in quo ea post librum VIIII Codicis continuo descripta sunt, ut tamen initium usque ad 10, 1, 8 erasum sit, et ad 11, 48 codicem Berolinensem Lat. fol. 274 saeculi XII (nobis *U*), in quo ille titulus (omissa tamen paenultima constitutione) itidem ad finem libri VIIII Codicis additus est.

Maioris momenti ad Codicem Iustinianum redintegrandum quam haec Latinarum constitutionum excerpta sunt illae compilationes iuris Byzantini, in quibus Graecae constitutiones ex Codice Iustiniano depromptae insunt; nam illae constitutiones Graecae in libris manu scriptis ipsius Codicis (excepto Veronensi, qui quattuor fragmenta seruauit) ad unam omnes *Coll.* omissae sunt. et ex primi quidem libri constitutionibus uiginti et una, quae ad ius ecclesiasticum spectant, in collectionem quae dicitur XXV capitulorum Iustinianis fortasse temporibus compositam[2] receptae sunt. ex editione recentissima huius collectionis a G. E. Heimbachio in Anecdotorum Graecorum uol. II (Lipsiae 1840) parata fructum nullum cepimus, cum huius editoris opera in eo fere substiterit, ut auctoritate codicis omnium qui extant recentissimi abusus bonas et eo usque editoribus probatas lectiones expelleret. ego ad huius collectionis lectionem eruendam codices optimos adii Parisiensem Coisl. 209 saec. IX uel X, qui non recepit nisi capita 16 priora, Parisiensem 1326 saec. XII, in quo fere perierunt capita 14—17 in., Florentinum bibliothecae Laurentianae pl. X n. 10 saec. XII: praeterea ad c. 17—21 contuli etiam Parisiensem 1334 saec. XI et ad c. 17 solum etiam Parisiensem 1320 saec. XII. optimo eiusdem collectionis archetypo auctorem Graecae compilationis, cui Zachariae Epitomae auctae nomen indidit, usum esse duobus supplementis a Zachariaeo ex codice huius compilationis Bodleiano 3399 depromptis docetur[3], quibus hiatus omnium collectionis XXV cap. codicum qui hucusque excussi sunt egregie explentur. contra nihil profeci e codicibus quos Pitra consuluit[4]. ceterum praeter ipsa constitutionum uerba haec collectio et inscriptiones et plerasque subscriptiones tradit, has tamen utpote Latinas a Graecis librariis inscite depictas.

Const. Ad libri primi constitutiones Graecas restituendas adhibuimus praeterea collectionem in codicibus modo laudatae collectioni uulgo subiunctam, in qua insunt indices[5] constitutionum 1, 1—13 cum paratitlis in singulorum titulorum fine adiectis, quibus leges similis argumenti ita allegantur, ut praemissis numeris et uocabulo a quo legis textus incipit breuissimus index addatur[6]. hac sylloga, quae collectio constitutionum ecclesiasticarum uocari solet, initium Codicis ab Anatolio Graece redditi effici Zachariae nuper probauit[7]. Graecae constitutiones integrae in ea non leguntur nisi quattuor, quae primo Codicis Iustiniani titulo continentur: praeterea in ea rubricae titulorum Latinae ex Codice descriptae extant. ad huius syllogae genuinum textum restituendum codicibus Parisiensibus 1326. 1334 et Laurentiano, quos supra laudaui, usus sum.

Nomoc. Largiorem tam editarum quam ineditarum constitutionum Graecarum messem suppeditauit Nomocanon XIIII titulorum a Theodoro Besta a. 1090 auctus, quem uir eminentissimus I. B. Pitra Monachii inuenit et in iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumentis II (Romae 1868) p. 433 sqq. edidit[8]. inscriptiones et subscriptiones legum omissae sunt. innotuerunt adhuc hi tres codices huius de qua agitur collectionis saeculo XII exarati: Monacensis Graecus 122, Dubliniensis collegii s. trinitatis 494, Ambrosianus L 49 sup.: quos omnes ipse contuli[9].

---

[1] Cf. supra p. VIII [2] Cf. Zachariae, Die griechischen Nomokanones. St. Petersbourg 1877 p. 3 (Mémoires de l'académie tom. 23 n. 7) [3] Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft 16 (München 1874) p. 225 sq., cf. Addenda ad huius editionis p. 53, 16. 55, 2 [4] Pitra, Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta II p. 407 sqq. lectiones codicum Vaticani 2060 saec. XII et Vaticani Palatini 376 saec. XI enotauit: ille Laurentiano, hic Parisiensi 1326 similis est [5] Indices sunt argumenta constitutionum modo longiora modo in breue contracta [6] Vltimam huius collectionis editionem parauit Fabrotus in Voëlli et Iustelli bibliotheca iuris canonici, Parisiis 1661, II p. 1223 sqq. [7] Zeitschrift für Rechtsgeschichte uol. 10 p. 54: cf. Zachariae, Nomokanones p. 7 [8] Cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte 9 p. 185 sqq. [9] Indices Graecos Latinarum constitutionum qui in his codicibus solis comparent programmate (Indices constitutionum Codicis Iustiniani

Denique undecim Graecae constitutiones titulorum 1—11 libri primi in codicibus quibusdam Basilicorum inueniuntur. integerrimum ex his codicibus Coislinianum 151 post Heimbachium ipse contuli. *B*

His excerptis Codicis Latinis et Graecis alterius generis epitome accedit, quam ex unico codice bibliothecae capitularis Perusinae A XVIII saeculo X exarato edidit Heimbach in Anecdotorum uol. II. haec epitome, quam duce Heimbachio Summam Perusinam uocamus[1], ita composita est, ut ex Codice tam titulorum rubricae quam singularum constitutionum inscriptiones exscriberentur et his inscriptionibus breuia constitutionum argumenta adiungerentur. raro non argumentum sed ipse integer constitutionum textus in Summam Perusinam receptus est: quod ubi fit, subscriptio plerisque ex his constitutionibus addita est. saepius commata integri textus uel singula uerba argumentis interspersa sunt[2]. Graecarum constitutionum neque inscriptiones neque argumenta in Summa Perusina extant: solet tamen hiatus uerbis *lex Graeca* et uacuo spatio relicto indicari[3]. in transscribendis inscriptionibus epitomator Summae Perusinae per errorem non raro extrema earum uerba, quasi pars essent contextus, omisit aut initium constitutionis inscriptioni adiunxit. codex Perusinus cum in medio argumento 8, 53, 8 desinat nec tamen in fine mutilatus sit, consentaneum est eum ex codice aliquo Summae mutilo descriptum esse. Summae ipsi praemissus est index titulorum Codicis, qui tamen non procedit ultra librum III extremum. praeter editionem, quae exemplo codicis Perusini ab Heimbachio confecto nititur, aliud eiusdem codicis Perusini exemplum a Friderico Bluhmio descriptum mihi praesto fuit, quod inter Schraderiana Tubingae in bibliotheca uniuersitatis numero Mc. 305 VI insignitum adseruatur. *S*

Atque haec quidem de libris manu scriptis a nobis adhibitis: nunc uideamus de editionibus. et eas quidem, quae annum 1530 praecedunt, e recentioribus codicibus Bononiensibus pendere iam in libro Kritik des Justinianischen Codex p. 71. 108 demonstrauimus. editio autem Gregorii Haloandri, quae Nurmbergae anno 1530 publicata est, codice non spernendae auctoritatis niti uisa est. de quo codice ipse editor in praefatione editioni a se curatae praemissa haec rettulit: *Hal.*

'Longo post tempore, quam ad peruestiganda uetusta exemplaria animum adieceram, 'omnia perlustrans, omnia circumspiciens, dato etiam speciali ad hoc mandato iis, qui 'commercii causa Constantinopolim usque ueterem illam legum, quibus nostra adhuc aetate 'utimur, patriam excurrebant, cum omni propemodum spe destitutus essem, beneficio 'Io. Egnatii doctissimi mihique amiciss. uiri uetustum Iustiniani codicem (praeter opi'nionem tamen) nactus, in quo prorsus dubites, plusne dignitatis ob uetustatem, an fidei 'ob scripturae integritatem, an propter Imperatorum nomina diligenter descripta et ad'iectam temporum per coss. designationem utilitatis inesset: — et licet omnia, quae passim 'per hosce XII Codicis libros perperam admissa et deprauata fuerunt, restituere et ad 'pristinum nitorem reducere nequiuimus, propterea, quod exemplar, de quo diximus, cuius 'praecipue fidem secuti sumus, tam in principio usque ad tit. de episcop. audient. quam fine 'a tit. ad sen. cons. Turpil. carie consumptum, et in quarto libro magna ex parte, in 'septimo ferme in totum mutilatum esset: dedimus tamen operam, ut omnes maculae, 'sordes, immundiciae, quoad eius fieri potuit, detergerentur.'

Plura, quam ex hac Haloandri praefatione, de codice Egnatiano ex ipsa editione cognoscere licet, quippe qui maxime insignis fuerit eo, quod fere omnes subscriptiones continebat. ex eis, quae de subscriptionibus Haloandrinis in libro meo Kritik des Just. Codex p. 19 sqq. congessi, apparet hiatus codicis Egnatiani quos Haloander indicat amplexos esse 4, 29, 22 — 5, 9, 6 et 6, 62, 5 — 7, 73, 1, praeterea ad similitudinem codicum epitomatorum non paucas subscriptiones mutilas fuisse aut omissas. de Graecis Haloander in praefatione Nouellarum

ex libris Nomocanonis XIIII tit.) indici lectionum hibernarum Marburgensi 1872 praemisso comprehendi [1] De genuino titulo cf. Heimbach praef. p. VIII [2] Cf. inprimis 3, 34—37 et quae ex hac particula in Addendis attuli [3] Vacuum spatium etiam pro eis Latinis constitutionibus relictum est, quarum inscriptionibus argumentum subditum non est, u. g. 6, 13, 15

editioni (1531) praemissa haec dicit: 'reliquimus etiam lacunas aliquot in Codice nostr 'ubi graecas constitutiones deesse tantum notauimus, quas partim in antiq. exempl. propte 'uetustae scripturae obscuritatem legere non potuimus, partim ne habuimus quidem praeterea in editione Haloandrina notitiae ad 1, 27 pertinentes restitutae non sunt. propte subscriptiones autem factum est, ut uiri docti, qui Codicem post Haloandrum ediderun uetustati codicis Egnatiani ceterisque laudibus ab Haloandro praedicatis fidem haberen summamque auctoritatem in restituendo constitutionum contextu Haloandrinae editior tribuerent. ac ne nouissimus quidem editor (Aemilius Herrmann) de auctoritate codici Egnatiani quicquam detrahere uoluit, nec tamen facere potuit, quin in contextu constitu tionum restituendo consensui codicum a se adhibitorum Haloandrinas lectiones postponere et his commemorando magis quam adprobando solitum honorem tribueret.

Ipse cum quaererem quid Haloandrina editio ex codice Egnatiano praeter subscrip tiones profecisset, quidue utilitatis ex ea in restituendo Codice percipi posset, iis quae ha de re in libro laudato p. 73 sqq. exposui uix habeo quod addam. ubi postquam pro baui fundamentum Haloandrinae editionis fuisse editionem principem, quae Noremberga a. 1475 prodiit, praeterea ab Haloandro adhibitas esse et alias editiones et codices Bono nienses recentiores, extraxi ad selecta Codicis capita Haloandrinas lectiones: quo fact facile apparuit eas lectiones, quarum ope Haloander traditum ab editionibus textum emen dasset, adeo parcas esse, si eas cum emendationibus e codicibus Bononiensibus secund ordinis (u. g. codicibus *QTU*) profectis comparaueris, ut aut codex Egnatianus codicibu *QTU* et similibus deterior fuisse aut Haloander neglegentius codicis Egnatiani fidem secutu esse putandus sit. accedit quod lectiones Haloandrinae omnes etiam in deterioribus codi cibus Bononiensibus inueniuntur, ita ut nusquam non dubites, Haloander utrum Egnatianur an reliquos codices ad emendationem priorum editionum adhibuerit. neque magis benignur iudicium nunc de Haloandrinis lectionibus facere possum, postquam codicum a me excus sorum lectiones cum illis per totum opus comparaui: inter Haloandrinas enim ne unar quidem lectionem ea quam codices praebent probabiliorem repperi, quin mera Haloandı coniectura effecta esse uideatur posse. olim hoc ita explicandum putaui, ut suspicare Haloandrum codice Egnatiano tum demum potitum esse, cum opus a se iam elaboratur edendum curaret, ideoque ne totum opus retexeret editionemque differret, ex Egnatian nihil deprompsisse nisi subscriptionum supplementa. atenim postquam perspexi Haloan drinas constitutionum inscriptiones eodem modo pessumdatas esse, quo modo in codicibu saeculi XII extremi et XIII exhibentur, iam ipsis Haloandri uerbis qui imperatorum quider nomina diligenter in codice suo descripta fuisse narrat, de nominibus autem eorum a quos constitutiones datae sunt tacet, magis eo adducor, ut putem codicem Egnatianur saeculo XII extremo antiquiorem non fuisse neque reliquis eiusdem aetatis codicibu praestitisse nisi in subscriptionibus, inscriptiones autem et ipsum mutilatas habuisse quae opinio, si quid uideo, simul adiuuatur similitudine codicis Montispessulani (*M*)[1] alio rumque deteriorum, eorum potissimum, quibus Contium et Cuiacium in subscriptionibu librorum X—XII usos esse infra (p. XIII) uidebimus. sane quod Haloander codicer Egnatianum uetustum appellat, non obstat, cum idem alios quoque codices uetustos ess uoluerit, quos saeculum XIIII aetate non superasse uerisimile est[2]. utut hoc est, subscrip tionibus exceptis Haloandrinas lectiones in hac editione omittere non dubitaui, quippe qua codicibus a me excussis neque addere auctoritatem neque detrahere posse intellegerem.

Iam uero quod attinet ad editiones librorum I—VIIII Codicis, quae Haloandrinar secutae sunt, qui eas parauerunt non tam integram eorum quibus utebantur codicum dis crepantiam scripturae dedisse quam delibasse lectiones e codicibus Bononiensibus certe no melioribus eis, quibus nobis uti licuit in libro Kritik des Justinianischen Codex p. 71 seqq ostendimus: solum Miraeum, cuius editio Parisiis a. 1550 prodiit, codicem epitomatun deteriorem tamen codice Parisiensi (*L*) similemque fortasse codici Darmstadiensi (*D*) nactun esse apparuit[3].

---

[1] Cf. supra p. VII. [2] Cadit hoc in librum uetustum, quem ad 10, 70, 4 citat [3] De com mentis Charondae (Codicis dn. Iustiniani libri XII. Antverp. 1575 fol.), qui codice a. 103 exarato usum se esse contendit, cf. Herrmanni praefatio ad Codicem Iust. p. IX not. 6. 7

Inter editiones Codicis librorum X—XII Haloandro posteriores eis quas Contius[1] Russardus[2] Cuiacius[3] curauerant, uiri docti qui ante me Codicem ediderunt magnam auctoritatem tribuerunt. eandem sententiam ipse olim amplexus sum[4] hac Codicis parte obiter perlustrata: motus enim cum integritate inscriptionum et contextus constitutionum, quae in his editionibus, inprimis in Cuiaciana cernitur, tum subscriptionum a Contio et Cuiacio restitutarum multitudine collegi meliores codices quam qui hoc saeculo superessent his editoribus praesto fuisse. postquam tamen codices Bononienses excussi editionumque illarum condicionem accuratius examinaui, ab hac opinione recedendum esse intellexi. repperi enim codices, qui inscriptionum integritate eis quibus hi tres editores usi sunt non solum non cedunt, sed passim praestant, ut certe Russardianae editionis auctoritas, quae inscriptionum potissimum integritate nititur, pereat. porro subscriptiones a Contio et Cuiacio restitutae ad exiguam tantum Codicis partem pertinent: Contianae enim subscriptiones amplectuntur 10, 3—10, 32, 60, Cuiacius nonnullos hiatus in hac parte a Contio relictos expleuit et subscriptiones 11, 59, 11—11, 63, 2 redintegrauit: per reliquas horum Codicis librorum partes uix plures subscriptiones a Contio uel Cuiacio restitutae passim apparent[5], quam in codicibus a me adhibitis seruatae sunt. et quemadmodum de codicis Egnatiani aetate ex ea qua inscriptiones in Haloandrina editione sunt condicione coniecturam facere licuit, ita Contii et Cuiacii codices certe non antiquiores fuisse codicibus nostris *KOI* inscriptionibus inter se comparatis percipere possumus: nam Contius inscriptiones mutilas uel corruptas priorum editionum plerasque restituere et emendare nequiuit[6]: Cuiacius autem in tertia demum editione (1584), in qua subscriptiones constitutionum eaedem sunt atque in prioribus editionibus a Cuiacio paratis, pluribus et maioribus supplementis et emendationibus inscriptiones correxit. apparet igitur Cuiacium ex aliis codicibus olim subscriptionum supplementa, ex aliis, quos postea nactus sit, codicibus inscriptionum supplementa hausisse. denique quidquid ad contextum constitutionum Contius et Russardus ex codicibus suis enotauerunt, id plena optimorum Bononiensium codicum collatione instituta iam nullius momenti esse quiuis intelleget inspecto apparatu uariarum lectionum quem nos in quarta appendice congessimus. ex eadem appendice apparebit, quam exiguum fructum contextus recensio ex Cuiacii curis perceperit: paucissima enim ex codicibus emendauit[7], raro coniecturae periculum fecit[8], plerumque corruptelas editionum[9] et interpolationes uel errores Haloandri[10] retinuit, ubi uerum contextum fere ex quouis codice saeculi XIII restituere potuit.

Quae cum ita sint, has editiones non alio modo adhibere oportuit atque eos codices Bononienses, quos praeter codices *KOIXZ* aliquam utilitatem habere infra in capite tertio apparebit[11].

Optimum adiumentum ad crisin in Codice Iustiniano recte exercendam attulerunt constitutionum collectiones, quas Iustinianus excerpi iusserat. inter quas primum locum obtinet Theodosianus Codex non tam propterea, quod plurima ex hoc in Iustinianum Codicem recepta sunt, quam quia maior pars Theodosiani Codicis nobis seruata est, cum Gregoriani

---

[1] Volumen legum ed. Anton. Contius. Parisiis 1559 fol. [2] Ius ciuile mss. librorum ope emendatum L. Russardo auctore. Lugduni 1561 fol. [3] Iac. Cuiacii ad tres postremos lib. Cod. dn. Iustiniani commentarii. Lugduni 1562 fol. — Cuiacius hos commentarios in Operum suorum editione 1577 (uol. IIII) immutatos repetiuit, postea uero in Operibus 1584 impressis mutilas antea inscriptiones plerasque ex codicibus integras dedit [4] Kritik des Justinianischen Codex p. 120 [5] Contio debentur hae: 10, 35, 1. 3. 10, 40, 8. 10, 44, 3. 10, 48, 9? 10, 49, 2. 11, 48, 20. 11, 54, 1. 11, 55, 1. 11, 56, 1 — Cuiacio hae: 10, 34, 2. 11, 31, 2. 11, 48, 13. 22. 12, 1, 1. 12, 2, 1. 12, 3, 2 [6] Id in eam quoque partem cadere, cui Contius subscriptiones restituit, probant inscriptiones mutilae 10, 19, 8. 10, 28, 1. 10, 32, 2. 9. 13 [7] 906, 11. 908, 10. 11. 15. 911, 2. 912, 17. 29. 913, 1. 914, 3. 9. 16. 915, 7. 916, 5. 6. 917, 5 [8] Eo pertinere uidentur 906, 11. 26. 914, 8. 915, 26. 917, 2 [9] 906, 16. 18. 21. 22. 24. 27. 907, 9. 22. 908, 10. 19. 902, 2. 5. 9. 16. 17. 28. 910, 7. 8. 9. 10. 14. 21. 30. 31. 911, 5. 20. 24. 27. 32. 912, 6. 9. 10. 12. 18. 27. 913, 6. 11. 26. 30. 914, 17. 29. 32. 34. 915, 6. 11. 17. 18. 23. 31. 916, 6. 29. 31. 34. 917, 3. 13 [10] 908, 7. 30. 911, 5. 12. 22. 913, 17. 916, 29. 917, 2 [11] Cum Cuiacius in contextu Codicis restituendo non unum codicem secutus sit, inter eas lectiones quas in uerborum ordinem tacitus recepit, et eas quas in commentariis commemorauit, non distinxi

et Hermogeniani Codicum miserrimae laciniae aetatem tulerint. quamobrem cum ne post Haenelii quidem editionem de tradita Theodosiani Codicis lectione satis constet, non prius Iustiniani Codicis editionem adire ausus sum, quam antiquissimos Theodosiani Codicis libros manu scriptos denuo conferrem. Gregoriani et Hermogeniani Codicum fragmenta ex Haenelii editione in apparatu huius editionis laudaui.

Praeter hos tres Codices pristina constitutionum Theodosii II Marciani Iustiniani forma, quae partim in Nouellarum collectione nouissime ab Haenelio edita, partim in actis conciliorum, chronico paschali, canonum collectionibus Auellana Quesnelliana Hispana, Digestorum praefationibus extat, cum Codicis Iustiniani recensione collata et a me in apparatu critico commemorata est. contra duarum constitutionum Graecarum 1, 12, 3 et 8, 10, 10, quarum contextus qualis in Iustiniano Codice fuerit ideo nescimus, quia in codicibus Iustiniani Codicis cum reliquis Graecis interciderunt, genuinam formam in Codicis contextum recepimus.

Capvt II

CODICIS IVSTINIANI FATA QVAE FVERINT AB IVSTINIANO VSQVE AD SAECVLVM XII

Cum iubente Iustiniano Codicem bis editum esse constet (cf. c. *Summa* p. 2, c. *Cordi* p. 4), quaeritur, num praeter secundam quam fere integram habemus editionem etiam prioris editionis reliquiae plus minus certae hodie quoque supersint. quam quaestionem primus attigit Zachariae a Lingenthal uir iuris Graeco-Romani consultissimus[1]. qui motus eo, quod apud Thalelaeum iuris interpretem Iustiniani aequalem et in uersione Graeca Codicis κατὰ πόδας facta quaedam diuersa ab eis leguntur, quae libri manu scripti Codicis et interpretes Graeci recentiores tradunt, eam discrepantiam ita explicare conatus est, ut in illis priorem, in his alteram Codicis editionem agnosceret. ac ne quis obiceret Thalelaei commentarium, cuius partem uersio κατὰ πόδας, de qua modo dixi, efficiebat, ad secundam editionem compositum esse constare, Thalelaeum utrumque Codicem commentatum esse duabus ipsius Thalelaei adnotationibus probauit, in quarum altera scripta ad 2, 6, 6 (B uol. 1 p. 337) constitutio 3, 1, 13 § 9 anni 530 his uerbis citatur: τοῦ εὐσεβεστάτου δὲ ἡμῶν βασιλέως νομοθεσία μετὰ τοῦτον ἐξενεχθεῖσα τὸν κώδικα, altera ad 2, 7, 16, quae est anni 474, haec dicit: ἀνύεσθαι ἐκ τῶν χρόνων τῆς διατάξεως ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα καὶ πλέον ἐνιαυτούς: quae Thalelaeus si post annum 534 scripsisset, potius de LX annis locutus esset. quamquam igitur Graecae collectiones posterioris aetatis non adhibuerint nisi secundum Thalelaei commentarium, tamen in uersionibus quoque indicibusque antiquiorum constitutionum nonnulla retenta esse Zachariae contendit, quae ad pristinam formam in nouo Codice mutatam respiciant.

Hae uiri doctissimi coniecturae per se improbabiles non sunt: quatenus autem lectionum diuersitate adiuuentur, infra uidebimus. atenim Zachariae prioris Codicis uestigia non in Graecis commentariis solis recognouisse sibi uisus est, sed propagando ea etiam in Latinos codices translata esse putat, ita scilicet, ut aliqui primae editionis possessores cum hanc abicere nollent, minoribus sumptibus nouum Codicem eo modo facili negotio nancisci se posse crediderint, ut nouellas constitutiones in margine adderent. qua in re uereor ne uir doctissimus non satis attenderit ad ingentem illam immutationem, quam ius priuatum post priorem Codicem editum passum erat. perlustres, quaeso, constitutiones post d. VII id. April. a. 529 datas, memineris etiam earum partium iuris antiqui, quae in Digestis uel Institutionibus tacite mutatae sunt: quae omnia cum in Codicem transferrentur, fieri non potuit, quin plane diuersam a priore editione faciem altera editio praeberet. sed fac aequalem Iustiniani aliquem consilium illud, de quo Zachariae cogitauit, cepisse: eum si saperet a coeptis mox destitisse confidam, cum non posset non uidere maiorem operam se aggressum esse, quam si nouum Codicem sibi describendum curaret. quod si quando eiusmodi opus ad finem perductum esset, mirabilique fortuna in codicum qui extant archetypum

[1] Kritische Vierteljahrschrift 16 (1874) p. 221 sqq., cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte 10 (1872) p. 62

interpolatione transfusum esset, eius uestigia adeo obscura et pusilla relicta esse quis sibi persuadeat?

Vt autem Zachariae de Codicis Iustiniani libris manu scriptis illa coniceret, duabus potissimum rebus, quae Summae Perusinae propriae sunt, motus est: quarum una haec est, quod inscriptiones earum constitutionum Iustinianarum, quas intra eiusdem tituli ambitum altera eiusdem imperatoris constitutio praecedit, pleraeque[1] non a solita formula *Idem A.* incipiunt, sed imperatoris nomen repetunt. hoc facile intellectum iri uir doctissimus opinatur, si illas constitutiones olim in margine archetypi Summae Perusinae suppletas fuisse sumpseris: nomen enim imperatoris ideo altero quoque loco seruatum fuisse, ne qua de legis auctore dubitatio oreretur. attamen hae inscriptiones non in eis tantum constitutionibus quae post priorem editionem datae sunt leguntur[2]: quin etiam uel eius librarii qui codicem Perusinum Summae descripsit uel antiquioris alicuius librarii ludibrio eas quasi ad augendum et ex ceteris imperatoribus eximendum Iustiniani honorem transformatas esse eo euincitur, quod iste homo deceptus compendio *imp. iust. a.,* quo et Iustinianus et Iustinus significabatur, eandem interpolationem in tres Iustini constitutiones intulit[3].

Altera causa, qua commotus Zachariae suam de prioris recensionis reliquiis sententiam tulit, nititur inscriptionibus libri quarti extremi. nam cum rescripta ad priuatos homines data quae in Codicum Gregoriani et Hermogeniani fragmentis extant, item ea, quae in Digestis Institutionibusque Iustinianis citantur, uulgo bina nomina propria eius hominis, ad quem rescriptum est, raro singula praebeant, in libris manu scriptis Codicis paucis exceptis[4] singula tantummodo nomina remanserunt. eaque in re Summae cum libris manu scriptis Codicis conuenit[5], nisi quod in hac inscriptiones libri quarti inde a titulo XXXI pleraeque bina nomina propria, multae etiam plura exhibent: quae nomina Codicis Gregoriani et Hermogeniani auctoritate, ubi hi extant, confirmantur[6]. praeterea nonnullarum legum inscriptiones locupletantur uerbis *militi*[7], *euocato*[8], *liberto*[9], *et aliis*[10] in libris manu scriptis Codicis Iustiniani omissis, quae tamen genuina esse ex 4, 34, 1 apparet. hanc igitur Summae Perusinae partem ex priore Codicis editione haustam esse Zachariae putat, ut uideatur iudicium, quod de tota Summa eum fecisse supra uidimus, ad hanc partem solam rettulisse. sed ne in hac quidem parte probabilis est coniectura. nam si ab inscriptionibus recesseris, in omni re haec quoque Summae pars cum libris Codicis manu scriptis consentit et omnes leges continet, quae primum in secunda editione accesserunt[11]. praeterea Iustinianum in eiusmodi minutiis, qualis est nominum nonnullorum in inscriptionibus omissio, breuitatem uenatum esse uerisimile non est, cum in eadem editione ne minimam quidem scripturae partem notis exprimi uellet[12]: immo nihil tale Triboniano eiusque adiutoribus permissum fuisse ex c. *Cordi* § 2. 3 colligitur. quis denique tantam imperitiam in nominibus recidendis his uiris tribuat, quanta eum fuisse apparet, ad quem referendum esse archetypum omnium Codicis librorum manu scriptorum consensu horum docemur? non enim certa ac probabili ratione ductus aut praenomina aut nomina aut cognomina ille homo retinuit, sed plerumque quidem ex binis nominibus, quae in inscriptionibus se excipiebant, prius omisit, non raro tamen priore seruato alterum[13], eoque modo effecit, ut geminae constitutiones uel eiusdem constitutionis partes in diuersos Codicis titulos discerptae in libris nostris manu scriptis diuersa nomina

---

[1] *Idem A.* legitur in his: 1, 4, 31. 3, 33, 13. 4, 21, 18. 19. 5, 16, 27. 8, 21, 2. 8, 37, 11—15. 8, 40, 27 [2] Cf. 3, 28, 2. 4, 20, 18. 5, 16, 26. 6, 20, 20. 6, 23, 26 [3] 2, 7, 26. 27. 7, 63, 4 [4] 1, 9, 1. 2, 3, 27. 2, 5, 1. 2, 50, 3. 3, 22, 1. 3, 32, 15. 4, 42, 1. 4, 50, 5. 4, 57, 2. 4, 49, 6. 6, 2, 4 [5] Quod 3, 36, 16. 19—23 duo nomina leguntur, id librarii errore factum est, qui nomina ad c. 17 et 20—23 pertinentia tam suo loco scripsit quam antecedentium constitutionum inscriptionibus subiunxit [6] 4, 38, 4. 4, 48, 5. 4, 65, 1: cf. 4, 46, 3. 4, 47, 2. 4, 61, 4, quarum inscriptiones Theodosianus Codex tuetur [7] 4, 31, 8. 4, 32, 6. 4, 34, 1—4. 4, 35, 6. 7. 4, 38, 9. 4, 39, 6. 4, 48, 4. 4, 51, 1. 4, 52, 2. 4, 54, 2. 4, 64, 1: cf. 3, 32, 6. 5, 53, 3. 7, 10, 3 [8] 4, 52, 1. 4, 54, 5: cf. 2, 4, 7. 8, 52, 1 [9] 4, 55, 3 [10] 4, 32, 13: de 4, 32, 17 uide infra p. XXIIII not. 7 [11] 4, 31, 14. 4, 32, 28. 4, 34, 11. 12. 4, 35, 25. 4, 37, 6. 7. 4, 38, 15. 4, 40, 9. 4, 51, 7. 4, 61, 35. 4, 62, 2. 3 [12] c. *Cordi* § 5 [13] Etiam ubi plura quam duo nomina legebantur, epitomator uulgo secundum praetulit: cf. 4, 34, 7. 4, 35, 15. 4, 44, 13. 4, 49, 15. tertium nomen elegit in his: 4, 33, 5. 4, 38, 13. 4, 49, 9

ferant[1]. quin etiam ubi in euocatos uno tantum nomine appellatos imperitus ille homo incidit, militarem gradum pro nomine proprio habens nomen proprium militis expulit et *euocato* reliquit[2].

His omnibus consideratis ad hanc sententiam adducimur: libros manu scriptos Codicis Iustiniani, quibus hodie uti licet, ad unum omnes originem ducere ex eodem archetypo saeculi, si Veronensis codicis aetatem respexeris, fere sexti, in quo inscriptiones constitutionum data opera mutilatae fuerint[3]. quomodo autem factum sit, ut in Summam Perusinam solae inscriptiones libri quarti extremi integrae[4] reciperentur, reliquae eodem prorsus modo mutilarentur quo libri Codicis manu scripti qui hodie supersunt omnes, id ita explicandum uidetur, ut Summae Perusinae auctor usus sit codice ex communi librorum manu scriptorum archetypo deriuato, in quo cum pars ea, quae libri quarti partem posteriorem comprehensura erat, intercidisset, suppleta fuit ex libro manu scripto Codicis integro nec mutilatis inscriptionibus insigni neque ex illo archetypo deriuato. lacunam autem illius codicis, in quo intercidisse libri quarti exitum dixi, etiam ultra librum quartum hiasse docet initium libri quinti in Summa Perusina etiam nunc mutilum: nam rubricam tituli primi statim excipiunt argumenta 5, 9, 8. 9, deinde sequitur constitutio 5, 1, 3 integra, reliqua usque ad 5, 10 omittuntur.

Videtur autem Zachariae, ut compilatoribus Iustinianis inscriptionum interpolationem adscriberet, eo potissimum motus esse quod de codicis Veronensis integritate dubitare nolebat. cui ne quis nimium tribuat: in aliis quoque rebus librariorum fraude labem contraxit codex Veronensis. sic praeceptum Iustiniani de notis siue scripturae compendiis remouendis in inscriptionibus subscriptionibusque prorsus neglectum est: praeterea in subscriptionibus locorum mentio nonnumquam breuitatis gratia omissa est, u. g. 462, 11. 465, 7. 479, 29. 33. 501, 2. 739, 12: accedit quod codicem Veronensem reliquis Codicis libris manu scriptis cognatum esse hae corruptelae probant:

ordinem constitutionum 8, 17, 3 et 4 inuertunt *VCRM* contra *S* (id est Summam) et contra subscriptiones

485, 34 tuis] *RM*^{b} *Consult.*, quis *VC*, ** *M*^{a}

527, 25 felice et tauro] *Th.*, hierio et tauro *V* (*ex inscriptione*) *idemque habuerit oportet liber Egnatianus: inde enim* hierio et ardaburio *Hal. restituisse uidetur*

488, 11 nomen] *CRMB*, nomina *VQ*

15 actiones] *W BΣ* (κ.π.), actionem *VCRM*

711, 19 perimitur] *PLC*^{b}*RM*, permittitur *VC*^{a}

714, 8 remedio] *CRM*^{b}, remedium *VM*^{a}

721, 19 secundaria] *C*^{b}*Th.*, secundum *V*^{a}, secundam *uel* secunda *V*^{b}, secunda *PLC*^{a}*RM*

756, 14 anchiali] *Mommsen*, antiochae *VPL*

766, 21 ampliauimus] *C*^{b}*RM*^{b} *et sic uel* ampliamus *V*^{b}, applica *V*^{a}, applicauimus *C*^{a}*M*^{a}?

773, 12 peculium uel priusquam ademptum] *pLCRM*^{b}, *om. VM*^{a}, *cf. R*^{a} *ad uoc.* accepisti

Iam reuertamur ad alteram quaestionem a Zachariaeo propositam, num uersio κατὰ πόδας et Thalelaei commentarius prioris Codicis Iustiniani editionis uestigia seruauerint. Zachariae ad hos locos prouocat:

39, 4 ante § 5 in codicibus *PLCRM* et in Const. 1, 3, 32 intercidisse caput de exsecutoribus, qui orthodoxam fidem non sequuntur, testantur Nomocanon (Thalelaeus) et

---

[1] Geminae sunt 2, 18, 9 (*Sallustio*) et 8, 37, 3 (*Hadriano*): iungendae sunt 1, 18, 3 (*Marcellae*) et 3, 44, 8 (*Iuliae*) — harum coniunctio incerta, sequentium certa est — 3, 32, 26 (*Heliodoro*) et 7, 33, 10 (*Regino*), 2, 25, 1 (*Aphobio*) et 4, 51, 4 (*Domitio Aphobio*) et 8, 42, 18 (*Domitio*) [2] Cf. 2, 4, 5. 3, 33, 5. 4, 32, 1. 8, 16, 4, inprimis geminas constitutiones 8, 10, 3 (*euocato*) et 8, 53, 1 (*Apro*), quibuscum coniungenda est 8, 1, 1 (*euocato*) [3] De simili Plinianarum epistularum fato monuit Mommsen in libro meo Kritik des Justinianischen Codex p. 241 [4] Quod inscriptiones constitutionum 4, 33, 2. 4, 42, 1. 4, 47, 2. 4, 61, 4 in Summa mutilae sunt, id non repetendum est ex communi, quod ceteri Codicis libri manu scripti passi sunt fato, sed ex neglegentia aut archetypi, ex quo codex Perusinus descriptus est, aut ipsius librarii, qui codicem Perusinum exarauit: sane alia eiusdem modi menda in aliis quoque Summae partibus occurrunt, u. g. 5, 53, 1. 7, 16, 9. 7, 62, 6. 8, 13, 21. 8, 28, 12. 8, 41, 16

Paratitlon ad Const. 1, 5: in hoc autem Paratitlo nescio quo iure Zachariae causam indicatam esse censuerit, ob quam illud caput in secundo Codice supprimeretur: nisi forte illud maxime uirum doctissimum mouit, quod Paratitlon illud eis qui non orthodoxi sint exsecutionem omnino interdicere uidetur: quod tamen uerum non esse 1, 5, 12, 6 testatur: quare is qui Paratitlon illud conscripsit, breuitatis studio abreptus imprudenter nimium dixisse neque aliud referre uoluisse credendus est nisi eam constitutionis formam, quae apud Thalelaeum legitur.

74, 21 et 75, 3 supplementa ex Theodosiano Codice recepta, quae tuetur index Thalelaei, omittunt *CRM Const.*, ad Codicem repetitae praelectionis non pertinere Zachariae censet ideo, quia pugnant cum c. 15 eiusdem tituli. attamen c. 15 non omnimodo contraria est constitutioni 4, sed ius liberorum in bonis Manichaei parentis seruauit: nec ius quod olim obtinuerat in Codice Iustiniano facile silentio praeteriri poterat, ne quae bona ante c. 15 datam delata uel adquisita essent, ea controuersia post annum 534 mota nouo iuri subicerentur. ceterum ueri simillimum est c. 15 priori Codicis editioni iam insertam fuisse: nam c. 13 data est anno 527, c. 19 anno 529. itaque si prioris editionis compilatores c. 4 propter c. 15 mutare noluerunt, quae tandem necessitas alterius editionis auctores mouere poterat, ut constitutionis contextum mutarent?

77, 28. 29 idem iudicium Zachariae de eis uerbis fecit quae contra auctoritatem codicum *CRM* et *Const.*[1] ex *Auth.* et *B* suppleuimus. quae uerba cum contraria essent nouo iuri, quod prioris editionis compilatores interpolata constitutione 3 eiusdem tituli introduxissent, nihilo minus in eandem editionem recepta esse et ab alterius demum editionis compilatoribus ad nouum ius transformata esse uir doctissimus putat. hanc autem sententiam non maiore probabilitate commendari ipse Zachariae confitebitur, quam meam, qua uerba de quibus agitur scholastica posterioris temporis interpolatione deleta esse ideoque alteri Codicis editioni restituenda esse statuitur. Zachariaei autem sententiam omnino abiciendam esse docet lectio codicis *C* a Zachariaeo praetermissa (*domus uel possessio*), quae supplementum a nobis receptum flagitat.

92 not. 5 uerba *neminem Samaritam* ex Nouella Theodosii a nobis suppleta, quae tuentur *B* et *Paratitla ad Const.* 2. 7, omittunt *CRM* cum *Const.*, Zachariae partim propter 1, 5, 12. 18 partim propter tituli rubricam a compilatoribus secundae editionis deleta esse opinatur. haec tamen argumenta infirmiora nobis uidentur esse: neque enim constitutionibus laudatis quicquam sanctum est, quocum additamentum nostrum pugnet, neque in aliis titulis compilatores dubitauerunt quaedam quae non proprie tituli rubricam spectabant retinere. praeterea c. 12 certo in priore editione extitit: num c. 18 quoque priorem Codicis editionem praecesserit non constat.

166, 17 uerba e lege gemina a nobis suppleta, quae tuentur *P*ᵉ*L*ᵉ*B* (*Thalelaeus*) *BΣ* (*κ.π.*), omittunt *P*ᵃ*L*ᵃ*CRM Epit.* *BΣ* 29, 5, 29, quam ob causam ab editionis secundae auctoribus, ut Zachariae uult, deleri potuerint, ita demum intellegi possit, si in lege gemina negationem (*ex uendito actio* .... *non competit*) ab eisdem compilatoribus additam esse sumas. quod si fecissent, ideo fecissent compilatores, quia uenditionem sine censu factam propter sequentium constitutionum (4, 47, 2. 3) praecepta adeo improbarent, ut etiam contra uenditorem actionem denegarent. at cum hae constitutiones ab imperatoribus Constantino et Iuliano datae sint, mutandi aut non mutandi causa eadem et prioris et posterioris editionis auctoribus fuit.

175, 9 Thalelaeus disertis uerbis testatur compilatores uerba *cum liberis*, quae nos ex *BΣ* (*κ.π.*) et ex indice Thalelaei (*B*) suppleuimus, non recte retinuisse, cum pars constitutionis ad quam olim respexissent ab ipsis tolleretur. hanc Thalelaei adnotationem Zachariae ad prioris editionis compilatores coniectura referre non dubitauit.

180, 9 uerba *senatores factos*, quae nos ex *BΣ* (*κ.π.*) et ex Thalelaei indice suppleuimus, quo iure Zachariae in altera Codicis editione deleta esse putauerit, non uideo. nam quod ad Digesta 1, 9, 12, 1 a uiro doctissimo laudata attinet, quae nisi illustres personas in senatu sententiam dicere non posse testantur, etiamsi eum locum a compilatoribus inter-

[1] Vtram earum lectionum Paratitla ad Const. 2 inuenerint, incertum est, cum ea non commemorent domus possessionesque, in quarum sorte controuersia uertitur

polatum esse putes, tamen minime hoc continet, quod Zachariaeum sumere opus est, uiros illustribus inferiores a senatorio ordine excludi.

311, 5 secundum *BΣ* (κ.π.) et secundum adnotationem Thalelaei interciderunt uerba *et superstite eo ex sua persona:* ea quoque uerba alterius editionis compilatoribus displicuisse Zachariae censet: at sane partem eorum uerborum (*ex sua persona*) etiam codices nostri (*PLCRM*) tueri uidentur, cum ea in sequentem constitutionem (311, 10) male transtulerint.

His igitur locis Zachariaei coniecturam non modo non comprobari, sed ipsa eius coniecturae fundamenta euerti inde apparet, quod duobus locis (39, 5. 92, 5) *Paratitla ad Const.*, quae neque ex Thalelaeo neque ex Isidoro hausta sunt, pleniorem Thalelaei textum confirmant, et aliis duobus locis (77, 28. 29. 311, 5) ne libri quidem manu scripti ipsius Codicis inter se consentiunt, sed alii cum Thalelaeo et uersione κατὰ πόδας, alii cum Theodoro faciunt; neque enim eo usque progressurum esse uirum doctissimum confido, ut etiam archetypa Bononiensium codicum ad priorem Codicis Iustiniani editionem reuocet. accedunt alii loci, in quibus unus alterue Codicis liber manu scriptus genuinum constitutionum textum talem seruauit, qualem iuris Anteiustiniani fontes tradunt, reliquis codicibus cum Graecis iureconsultis in mutata constitutionis forma conuenit, uelut in his exemplis:

204, 11 uerba *oblato emptori pretio,* quae secundum *B* post *distrahere* supplenda sunt, tuetur *S*

673, 7 lectionem Theodosiani Codicis *antiquitus fixis temporibus* ex parte seruauit *C* solus sic: *antiquitus temporibus,* reliqui libri manu scripti (*PLRM*) cum *B* (κ.π.) ex truncata hac lectione effecerunt *antiquis temporibus*

700, 6 uerba *clericorum uel monachorum eorum etiam quos synoditas uocant,* quae Iustiniani ex *Th.* in geminam constitutionem receperunt, etiam hoc loco contra *RM B* (Thalelaeum) tuetur *C.*

Ex his omnibus apparet in Codicis libros manu scriptos nonnullas Graecorum iureconsultorum interpolationes inrepsisse[1]: quas non ad Theodorum Hermopolitanum[2] eiusque aequales solos recedere, sed etiam ex antiquioribus Codicis interpretibus petitas esse praeter 700, 6 hae lectiones testantur:

32, 15 ruralibus] *PLCRM,* curialibus *editio Noremb. cum indice Thalelaei* (*Nomoc.*)

314, 17 petitionem] *SP^bL^bCRM cum Theodoro,* nullam petitionem *P^aL^a cum Thalelaeo*

687, 23 oportuisse] *C^a Th.*, oportuisset *L^b*, potuiscet *PL^aM^b*, tuisse *M^a*, potuisse *C^bR cum Thalelaeo*

750, 12 debitricis] *CRM^a*, creditricis *M^b cum Thalelaeo.*

Post eas interpolationes, de quibus huc usque diximus, Codex Iustinianus in Epitomen redactus est, quam uix quartam constitutionum partem recepisse ex eis quae in appendice II demonstrauimus apparet. Graecas constitutiones iam ab archetypo huius Epitomae afuisse uerisimile est[3]. epitomatoris autem consilium hoc fuisse, ut segregatis obsoletis et inutilibus ea quae in usu uel iuris scholarum uel iudiciorum essent colligeret, perlustratis eis quae Epitome complexa est facile perspicitur: itaque mirum non est libros X. XI. XII totos, libri I maximam partem omissam esse. olim quidem offendit me[4], quod multae Iustiniani constitutiones in Epitoma desiderantur, quae ab eiusmodi compendio abesse non debebant: nunc id eo explicari posse puto, quod earum constitutionum argumentum in Iustinianis Institutionibus inest[5].

Hanc Epitomen auctam multis constitutionibus ex integro Codice Iustiniano restitutis codices *PLD* repraesentant, qui codices inter se non omnino consentiunt, sed in multis titulis alii aliis supplementis Epitomen auxerunt. et quamquam constat neque *L*

---

[1] De Digestis a Graecis itidem interpolatis uide Mommseni praefationem p. LX sq. [2] Cf. Addenda ad 222, 21 [3] Cf. p. *57 [4] Kritik des Just. Codex p. 10 [5] Ad has Institutiones uel ipsum epitomatorem uel eos qui Epitoma utebantur respexisse luculentissimum testimonium praebet 6, 2, 22, cuius constitutionis ea uerba, quae in Inst. 4, 1, 16 exscripta sunt, in *PLD* omittuntur, hiatu in *PL* sic indicato: *et cetera sicut legitur in institutionum lib. IIII cp. I usque ad illum finem.*

neque D ex P descriptum esse, tamen uulgo LD eadem supplementa eodem ordine exhibent, quae in P manus secundae (nobis p) in margine adscripserunt: ex communi igitur iuris Romani studio eademque schola codices PLD originem duxerunt. archetypon autem commune eorundem codicum non Epitomen ipsam, sed Epitomen auctam continuisse eo euincitur, quod etiam manus prima codicis P cum LD in supplementis Epitomae ueteri additis et in ordine constitutionum turbato consentit.

Huius Epitomae auctae uestigia etiam ante saeculum X, quo codex P scriptus est, deprehenduntur: nam si excerpta legis Romanae canonice comptae cum eis quae codicibus PLD continentur comparaueris, inter CXXI constitutiones, quas lex Romana recepit, octo solas (2, 11, 1. 3, 12, 1. 4. 4, 42, 1. 2. 5, 4, 26. 7, 33, 1. 7, 35, 6) ab his codicibus alienas inuenies. quod cum casu factum esse nequeat, inde, si quid uideo, explicatur, quod legis Romanae auctor ex codice Epitomae auctae hausisse putandus est, qui pariter atque codices PLD propriis quibusdam supplementis commune archetypon locupletauit. quamobrem si aetatem respexeris collectionis Anselmo dedicatae, quae ex lege Romana deriuata est, Epitomen auctam ineunte iam saeculo nono in scholis iuris Romani diuulgatam fuisse colligas.

Saeculo uero undecimo additamenta in codicibus epitomatis crescere *pld*, id est manus secundae codicum *PLD*, demonstrant, eaque opera critica deinceps continuata effecit, ut in codicibus Bononiensibus saeculo undecimo extremo et duodecimo ineunte exaratis integra fere librorum I—VIIII Codicis Iustiniani forma, si Graeca excipias, restitueretur. ex epitomatis enim codicibus Bononienses codices deriuatos nec ex integri Codicis libris manu scriptis descriptos esse certissimum indicium id est, quod modo in hoc modo in illo codice Bononiensi eaedem constitutiones desiderantur, quae in epitomatis codicibus omissae sunt, et ordinem constitutionum Bononienses aut aeque atque epitomati aut ita perturbant, ut turbas ex male insertis supplementis olim ad marginem codicum epitomatorum adscriptis ortas esse manifestum sit.

Ita codex R cum codicibus epitomatis u. g. omittit 2, 20, 4. 2, 21, 1. 2. 4, 31, 8. 5, 26, transponit haec 2, 4, 26. 23. 27. 24. 28. 33. 29—32. 35. 34 (P^a omisit c. 21—25. 33. 34), 2, 11, 8. 6. 11. 14. 9. 10. 12. 13. 15. 7 (P^a omisit c. 7. 9—11. 14. 15), 2, 26, 5. 4 (c. 5 om. P^a), et alia eiusmodi exempla multa in hoc codice extant. ac ne illud quidem praetermittendum est, quod R in 6, 2, 22 (p. 510, 30) primitus isdem uerbis lectorem ad Iustinianas Institutiones remisit, quibus codices epitomati hiatum indicarunt, deinde autem his uerbis inductis hiatum non ex Codice Iustiniano sed ex Institutionibus expleuit, ut docent lectiones ad p. 510, 31. 35. 36 et p. 511, 3. 7 laudatae. codicem R uero non pendere ab ullo eorum qui adhuc innotuerunt codice epitomato initium libri quinti Codicis, quale in R^a extitisse supra p. VII uidimus, probat, in quo hic codex propius quam ipsi codices epitomati a ueteris Epitomae forma abest. eodem redire, quod R^a 4, 16, 5 et 4, 22, 3 omittit, collata tabula appendicis II (p. *52) perspicies.

In codice C Codex Iustinianus qualis in schola Bononiensi restitutus est, quod ad constitutionum numerum attinet, integer extat, ordo autem constitutionum saepe ad epitomatorum codicum formam redit. sic transponuntur: 2, 4, 15. 14 (15 omittunt PLD): 3, 34, 10 post c. 13 (c. 10 om. P^a): 4, 2, 10. 9 (c. 9. 10 *om.* P^a, c. 9 om. P^bL): 4, 10 7. 8. 6 (c. 6. 8 om. P^a): 4, 16, 3. 2. 5. 4 (item P^bL, c. 3 om. P^a): 4, 35, 6. 7. 4. 5 (c. 4. 5 om. PLD): 4, 44, 13. 14. 12 (c. 12 om. PLD): 4, 49, 2. r. 1. 3. 4. 6. 5. 7. 11. 8. 9. 10. 12—17. 2 (49 r. 1. 3. 4. 6. 7. 11. 8. 12. 13. 15. 16 PL): 5, 3, 20. 11—19 (c. 20 om. P^aD, c. 20 initium post c. 18 inserit P^b, ante c. 10 inserit L): 5, 37, 17. 18. 19. 16 (c. 17—19 om. P^a).

In codice M pauca Epitomae auctae uestigia deprehenduntur. M cum PL omittit 6, 46, 7: constitutionum in M transpositiones hae cum Epitoma consentiunt: 3, 36, 10—13. 9 (c. 9 om. PLD): 5, 44, 4. 2. 3 (c. 2. 3 om. PLD).

Denique in omnibus saeculi XII codicibus eaedem uel similes turbae omissionesque deprehenduntur [1].

---

[1] De codicibus ab Herrmanno adhibitis conferatur eius editio u. g. ad p. 130 not. h, p. 131 not. f. g, p. 133 not. d, p. 134 not. n: uide etiam Bienerum, Revision des Justin. Codex

Redintegratus hoc modo Codex Iustinianus quo tempore in locum codicum Epitomae auctae in iuris scholis, inprimis Bononiae successerit, paullo accuratius quam ex codicum *CR* aetate definiri potest. nam Epitoma aucta usum esse iuris Longobardici peritum, qui Expositionem libri Papiensis medio undecimo saeculo conscripsit, ex tabula ab Alfredo Boretio huius Expositionis editore composita conspicuum est[1]. ex eodem fonte hausit Petrus Crassus in libello pro imperatore Henrico aduersus Gregorium papam a. 1080 Rauennae scripto[2], in quo libello hae constitutiones Codicis citatae sunt: 1, 1, 1. 4. 8. 1, 5, 1. 1, 7, 5. 1, 11, 1. 1, 14, 9. 2, 2, 3. 3, 28, 8. 7, 32, 10. 7, 33, 2. 7. 8, 4, 7. 8, 52, 2. 3. 9, 2, 5. 9, 8, 5. 9, 9, 4. 9, 17, 1. 9, 18, 7. 9, 29, 1. 9, 46, 10. constitutiones ab Epitoma aucta alienae primum comparent in collectionibus canonum Ambrosiana (*Ambr.*)[3] et Anselmi Lucensis[4], qui a. 1086 mortuus est.

Apparet igitur libros manu scriptos Bononienses Codicis antiquissimos qui extant ad ipsum fere redintegrationis tempus recedere. librorum autem X. XI. XII Codicis, quos Irnerio iam obuenisse Odofredus narrat, ante medium saeculum XII, ad quod paucae illae uariae lectiones ducunt, quae ex libro Martini a posterioribus iureconsultis referuntur[5], nulla mentio fieri uidetur.

CAPVT III

DE TRADITAE LECTIONIS INTEGRITATE

Quoniam fata Codicis Iustiniani per ea saecula persecuti sumus, ad quae subsidia critica huius editionis in primo capite enumerata pertinent, nunc uidendum est, quatenus ex his ipsis subsidiis genuinam Codicis formam restituere liceat. atque ut ordinem Codicis sequamur, ex similitudine Digestorum et Institutionum Iustinianarum ueri est simillimum indicem titulorum secundum eum qui in Codice ipso est ordinem compositum Codici quoque ab Iustiniano praemissum fuisse, hunc autem indicem et Epitoma Codicis una cum praefationibus omisit neque Bononienses restituerunt. sicubi uero uel in codice aliquo epitomato uel in codice aliquo Bononiensi indicis titulorum particulae modo breuiores modo longiores extant, eiusmodi tituli non ex genuino Codicis Iustiniani indice deriuati sunt. ueluti indicem titulorum libri secundi in codice *P* huic libro praemissum ex antiquiore aliquo codice Epitomae auctae compositum esse ex eis quae supra p. VI attulimus consentaneum est. nec dissimiliter indices titulorum, qui singulis libris I—VII in *R* praemissi sunt, ex hoc ipso codice *R* a librariis excerptos esse uitia utrique textui communia ostendunt. idem de reliquis indicibus dicendum est, quos uel ipsi librarii uel recentiores manus aliis quibusdam codicibus Bononiensibus addiderunt. neque aliter iudicandum est de indice librorum I—III Summae Perusinae praemisso: quem ex genuino Codicis Iustiniani indice originem non ducere eo comprobatur, quod singulares Summae ipsius lectiones tantum non omnes iterat: eundem tamen ne ad ipsum quidem codicem Perusinum, sed ad huius archetypon compositum esse inde colligitur, quod uerba extrema rubricae 1, 3 (p. 28 u. 31. 32) in contextu codicis *S* omissa seruauit recteque descripsit rubricam 1, 23, quae in codice *S* sequenti rubricae locum dedit.

Ex his quae diximus apparet nobis indicem deperditum ex Codicis contextu redintegrandum fuisse.

Praefationes Codicis, quae titulorum indicem excipiunt, ab epitomatore omissas nec in Summa Perusina indicatas Bononienses codices alii restituerunt alii spreuerunt.

---

p. 6 sqq. equidem talia Epitomae uestigia repperi in codicibus *WQTG* Vercellensi Berolinensi 274: praeterea ad codices epitomatos respicit numerus XIII, sub quo in scholio recenti codicis Taurinensis Institutionum (Savigny, Geschichte des Römischen Rechts II p. 471 n. 425) constitutio 4, 21, 17 citatur [1] Monumenta Germaniae historica Leges IIII p. LXXXIII. de aetate Expositionis uide Boretium ib. p. LXXXIX et Fickerum, Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens III § 457 sqq. [2] Ficker l. c. IIII p. 106 sqq.: cf. Maassen, über eine Sammlung Gregors I. Wien 1877 (Sitzungsberichte der Wiener Akademie uol. 85 p. 227 sqq.) [3] 1, 3, 9. 14. 33. 53. 1, 4, 4. 1, 12, 2 [4] 1, 1, 2. 8. 1, 2, 5. 12. 21—23. 1, 3, 34. 1, 5, 2—5 [5] Cf. Savigny, Geschichte des Röm. Rechts IIII p. 492

Rubricas singulis titulis praemissas librorum nouem priorum omnes ope tam codicum quam Summae Perusinae et collectionum iuris Graeco-Romani restituere licuit. in libris X. XI. XII non uidetur desiderari nisi unica rubrica 10, 31[1].

Accedamus ad singulas constitutiones, de quibus ampliore disputatione opus est: quaeritur enim primum, num omnes constitutiones adhuc extent, deinde quanta sit integritas uerborum nobis traditorum.

Latinae igitur constitutiones ab epitomatore omissae fere omnes a Bononiensibus restitutae sunt, nec desiderantur in codicibus Bononiensibus nisi hae 1, 55, 11. 5, 61, 1. 7, 65, 4[*], quae cum olim bis in Codice a compilatoribus Iustinianis positae essent, e geminis constitutionibus in hac quam curaui editione suppletae sunt. ceterum ne has quidem Bononiensium culpa intercidisse contendi potest, cum eodem uitio Summa Perusina laboret: quamobrem eas constitutiones et ab ipsis codicibus, qui Bononiensibus supplementa suppeditauerunt, afuisse probabilis coniectura est[2]. item frustra notitiam ad 12, 25, 4 pertinentem in libris manu scriptis Codicis quaesiui.

Graecarum constitutionum et in epitomatis et in Bononiensibus codicibus uestigia pauca remanserunt. multae silentio praeteritae sunt: uulgo autem adnotatur Graecam constitutionem deesse. interdum Graecarum constitutionum subscriptiones, quae omnes Latine scriptae erant, seruatae sunt, rarius inscriptiones, quae quin omnes Graece scriptae fuerint dubium non est[3]. semel initium Graecae constitutionis (12, 63, 2) codex *O* descripsit adeo deprauatum, ut distortas Graecorum elementorum formas uix agnoscas. imaginem huius loci praestat tabula lithographi arte confecta et ad finem huius uoluminis addita, quam sic explices: αυτοκρατωρ ιουστινιανοσ αυγοσ||τοσ ιουλιανω υπαρχω πρα||ετωριων θεσπιζομεν ε[ι] τισ εμ||φανιζοι κατα χωραν η αρχοντων ο||ιωνδηποτε η υπατων προαγ||ωγασ η γενικουσ τυπουσ τουσ τω||ν dato. VII. etc.

Praeter has lacinias Graecas scholia duo ad 6, 48, 1 et 9, 8, 6 adscripta ibique in hac editione exhibita Graecas constitutiones a Bononiensium codicum archetypis non omnes afuisse testantur. quocum conuenit, quod Haloander in codice Egnatiano nonnullas constitutiones Graecas extitisse narrat, quas tamen propter uetustae scripturae obscuritatem legere se non potuisse fatetur (u. s. p. XII). quam obscuritatem non de euanida scriptura, quae certe restituendis subscriptionibus impedimento non fuit, sed de contextus corruptelis intellegendam esse praeter corruptelas codicis *O*, de quibus modo diximus, docet misera condicio Graecorum uerborum, quae Latinis constitutionibus interspersae in codicibus Bononiensibus depicta sunt[4]. certe si iureconsultis Bononiensibus Graecae constitutiones sic praesto fuissent, ut oculis et mente percipi possent, eae ut in Latinum sermonem uerterentur, isti non minus curauissent[5], quam factum est in Graecis fragmentis quae Digestis inserta sunt[6]. iidem sane iureconsulti Bononienses alibi magnopere studiosi erant Graeca in Latinum sermonem uertendi: sic loco Graecarum constitutionum 3, 2, 2. 3, 10, 2. 3, 43, 1. 2. 6, 4, 4 in marginibus quorundam codicum Bononiensium non ante saeculum XIII Latina addita sunt, quae e Graeco sermone uersa esse et margo codicis Harleiani ad

---

[1] In rubricis castigandis et restituendis diligentissimam operam collocauerunt uiri doctissimi Biener (Beiträge p. 54 sqq.) et Witte (Leges restitutae p. 69 sqq.). nobis praeter *S* uti licuit fideli testimonio indicis Basilicorum Coisliniani, quem Heimbachius in notis ad indicem Basilicorum editioni a se paratae praemissum exscripsit [2] Digestorum quoque gemina capita nonnulla antiquissimis temporibus consulto omissa fuisse docuit Mommsen in praefatione Digestis a se editis praemissa p. LVI [3] Graecas inscriptiones exhibent *Coll.* ad 1, 1, 3. 1, 3, 29. 41—47. 52. 55. 1, 4, 14. 22. 23. 25. 26. 29. 33. 34, *Const.* ad 1, 1, 5—7, *V* ad 5, 17, 12. 12, 33, 8, *O* ad 12, 63, 2, *Bononiensis* ad 11, 41, 7, *Contius* ad 10, 3, 7, *Cuiacius* ad 10, 19, 9. contra eae inscriptiones, quae Latine traduntur, partim suspectae sunt, scilicet 1, 5, 12 (cf. Addenda ad p. 79, 29) 3, 43, 1. 7, 45, 15, partim ab editoribus ex Graeco exemplo liberius Latine transformatae sunt uelut 4, 24, 1. 10, 19, 9 (Contius) [4] Cf. p. 8, 16. 16, 4. 110, 15. 116, 15. 16. 190, 33. 191, 5. 227, 36. 37. 585, 35. 768, 22. uerba Graeca in his constitutionibus occurrentia aut afuisse a codice Egnatiano aut nimis corrupta fuisse lectiones Haloandrinae in libro meo Kritik des Iust. Codex p. 46. 47 adlatae demonstrant [5] Versionis periculum ad 190, 33 fecerunt C^b et Q^b (cf. Kritik p. 46) [6] Digesta ed. Mommsen uol. I additamentum IIII

3, 10, 2 diserte testatur, et in 3, 43, 1. 2 uerba quaedam Graeca ab interprete non intellecta eamque ob causam ita ut ab ipso inuenta erant mediis Latinis inserta (p. 296, 10. 11) ostendunt: attamen re accuratius inspecta in his omnibus non ipsarum constitutionum Graecarum uerba, sed Graecos indices in linguam Latinam translatos esse agnosces.

In tot quas Graecae constitutiones traxerunt labibus quibus constitutionibus benignum fatum pepercerit et unde in hac editione hae constitutiones suppleri potuerint, in primo capite diximus. earum autem constitutionum Graecarum, quae non integrae supersunt, argumenta ex Graecorum iureconsultorum indicibus [1], sicubi hi extant, restituta sunt. ad quam restitutionem perficiendam uia a uiris doctissimis Bienero et Wittio [2] patefacta etiam post Herrmanni curas haud pauca emendare atque supplere licuit. nihilo minus multi hiatus inexpleti remanserunt, quorum non potuimus nisi sedem indicare: uerendum etiam, ne praeter hos alii hiatus propter Latinorum Graecorumque codicum silentium nos latuerint.

Vt autem Codex Iustinianus et Latinarum et Graecarum constitutionum iacturam fecit, ita eundem Latinis constitutionibus codices Epitomae auctae et Bononienses, Graecis recentiores editores perperam auxerunt. de Graecis constitutionibus e Basilicis et e Synopsi Basilicorum inde a Contii temporibus male suppletis Biener et Witte tam bene egerunt, ut pleraque ex his supplementis silentio praeterire mihi liceret. Latinarum aliae genuinae quidem sunt, sed a Codice Iustiniano alienae, aliae suppositiciae [3]. illae adscitae sunt ex Gregoriano uel Hermogeniano Codice (p. 409 ad u. 15 [*CTG*] 415 not. 1 [*CT*] 766 not. 1 [*Hal. EW*] 807 not. 2 [*M*] 825 not. 1 [*DRMW*]), ex Edicto Theoderici (p. 835 ad u. 1 [*AT*]), ex Epitoma Aegidiana legis Romanae Wisigothorum (p. 248 ad u. 6 [*pLWN*]), ex iure Langobardico (p. 610 not. 1 [*L*^{b}]). suppositae uidentur hae esse: p. 232 ad u. 8 [Russardus] 328 ad u. 22 [*D*] 359 not. 3 [*pL*] 991 not. 6 [*K*^{b}*X*].

Seriem constitutionum, quam ad exemplum antiquiorum Codicum in singulis titulis temporis ordinem sequi Iustinianus uoluit (c. *Haec* § 2), post turbas in codicibus Epitomae auctae ortas [4] a Bononiensibus recte restitutam esse Summa Perusina et collectiones iuris Graeci comprobant. non librorum manu scriptorum, sed compilatorum Iustinianorum errore a temporis ordine recessum est in his: 1, 3, 29. 30. 1, 19, 4. 5. 2, 18, 8. 9. 4, 19, 3. 4. 4, 21, 14. 15. 5, 4, 1—3. 6, 27, 1. 2. 6, 59, 1—5. 7, 13, 2. 3. 9, 46, 8. 9. 10, 16, 2. 3. 10, 32, 48—52. 11, 6, 5. 6 [5].

In eis autem constitutionibus collocandis, quibus die consulibusque ignotis in Iustiniano Codice subscriptum est *sine die et conss.*, compilatores duas uias ingressi sunt. eas enim, quas in Gregoriano Codice in mediis eiusdem imperatoris constitutionibus inuenerant, eodem loco retinuerunt (2, 12, 9. 4, 2, 14? 5, 62, 19. 6, 2, 10. 9, 41, 8): reliquas, quae uel ex alio Gregoriani Codicis titulo transferendae uel ex Hermogeniano supplendae erant, primum locum inter constitutiones eorundem Augustorum et Caesarum tenere uoluerunt: quod apparet in his: 2, 11, 1. 4, 7, 1. 5, 59, 1. 6, 1, 3. 6, 19, 1. 6, 31, 3. 6, 36, 4. 7, 4, 11. 7, 53, 8. 7, 62, 6. 9, 9, 4. 9, 47, 12. 10, 32, 2, cf. 6, 26, 6. utrum alias eiusmodi constitutiones ultimo loco ipsi posuerint, an eae quae nunc ultimo loco leguntur (3, 38, 10. 5, 63, 3. 6, 2, 19) eundem locum iam in Gregoriano Codice occupauerint, dispici nequit.

Iam si singulas constitutiones spectamus, cum eos, qui Codicem Iustinianum tractauerunt describendumque curauerunt, alio modo in inscriptionibus et subscriptionibus, alio in ipsis constitutionum uerbis uersatos esse uiderimus, singillatim de his tribus partibus agendum erit. attamen in his omnibus cauendum est, ne uitia quae deprehenderis librariorum culpae uel scholasticae interpolationi temere tribuas, quae uel compilatoribus Codicis Iustiniani debentur uel originem ex ipsis quibus hi usi sunt iuris fontibus duxerunt.

---

[1] De his cf. Zachariae in annalibus Zeitschrift für Rechtsgeschichte 10 p. 48 sqq. [2] Biener, Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex, Berlin 1833. — K. Witte, Die leges restitutae des Justinianischen Codex, Breslau 1830 [3] Similia supplementa in Digestis tam Florentinis quam Bononiensibus animaduertit Mommsen, cf. Digestorum praefatio p. LVI. LXIIII [4] Cf. appendix II [5] De constitutionibus annorum 365. 368. 370. 373 iam a Theodosiani Codicis compilatoribus perturbatis cf. Commentationes philologae in honorem Theodori Mommseni conscriptae ab amicis (1877) p. 75 sqq.

In **inscriptionibus** igitur primum uideamus, quid Iustiniani mutauerint et quo modo mutauerint. et quod ad imperatorum nomina attinet, eam legem, quam trium Codicum qui praecesserunt auctores obseruauerant, ut non reciperent nisi singula cuiusque imperatoris nomina[1], compilatores ad constitutiones post Theodosianum Codicem datas transtulerunt: in paucis tantummodo Iustiniani imperatoris constitutionibus pleniores inscriptiones retinuerunt[2].

Ceterum compilatores cum aut omittendo constitutiones aut ex alio titulo in alium transponendo pristinum constitutionum ordinem interrumperent, quem in uetustioribus illis, ex quibus Iustinianum Codicem concinnabant, Codicibus inuenerant, imperatorum nomina eis constitutionibus, in quibus per uocem *idem* ad antecedentes constitutiones in uetustioribus Codicibus remittebatur, restituere uel imperatorum nominibus hanc ipsam uocem substituere coacti sunt. in hoc tamen negotio perficiendo in utramque partem nonnumquam peccauerunt. nam modo retenta sunt nomina imperatorum qui proxime praecesserant (u. g. in his legibus: 1, 7, 5. 2, 11, 4. 5, 33, 2. 11, 25, 2[3]), modo uox *idem* male remansit in his: 1, 4, 2. 1, 23, 2. 2, 11, 18. 2, 12, 6. 3, 15, 2. 3, 28, 8. 3, 44, 14. 4, 21, 14. 5, 6, 1. 5, 58, 3. 6, 20, 6. 6, 27, 3. 6, 58, 2. 11, 68, 3. 12, 20, 2. 12, 46, 3[4]. contra imperatorum nomina male suppleta sunt in 1, 9, 8. 4, 5, 1. 2. 11, 66, 3 aliisque.

Vbi autem constitutionum ordo ab Iustinianis restitutus effecit, ut imperatoribus, qui praecesserant, in proxima constitutione alius imperator accederet, uelut Gratianus Valentiniano et Valenti, similiter atque in Theodosiano Codice modo omnium imperatorum nomina perscripta sunt[5], modo scriptum est uel *idem AA. et ... A.*[6] uel *idem et ... AAA.*[7]

Eas denique inscriptiones, quas compilatores mutilas corruptasue in Theodosiano Codice inuenerunt, interdum suo freti ingenio expleuerunt: quod ad 5, 71, 18. 7, 62, 17 factum esse in apparatu critico his locis in editione nostra subiecto demonstrauimus: quibus locis nunc addere possumus 3, 40, 2, de cuius constitutionis inscriptione adeas, quae in Addendis ad h. l. adnotauimus[8]. est etiam, ubi inscriptionem in Codice Theodosiano recte traditam, quam subscriptio mendosa in dubium uocare uideretur, Iustiniani compilatores emendando pessumdederunt: ita enim explico, quod in 12, 37, 2 Iouiano substituti sunt Valentinianus et Valens.

Haec sunt quae ab ipsis Codicis compilatoribus in Codice mutata esse certo constat: uideamus nunc, quae posteriorum hominum neglegentia fraudibusque pessumdata sint. ex his autem sufficiet hoc loco ea colligere, quae aut omnibus libris manu scriptis communia sunt, aut si qua in uno alteroue codice extant, aliqua ueri specie lectores fallere possunt.

Neglegentia igitur librariorum effectum est, ut, cum plurimae Philippi imperatoris constitutiones Philippum Caesarem Philippo Augusto subiungant, Caesaris nomen in nonnullarum constitutionum inscriptionibus legatur, quae ante Philippum Caesarem adscitum datae sunt[9]. eodem pertinet, quod Diocletiani constitutionibus, quae ante a. 293 datae sunt, in uno alteroue codice, raro in omnibus post uerba *impp. Diocletianus et Maxi-*

---

[1] Ab hac lege non recedunt nisi rescripta Antonini Pii, cf. Appendix I p. *1 not. 1. ceterum obiter hoc moneo: constitutiones tam Pii quam Marci et Veri simul imperantium et Marci solius pro sollemni formula *imp. ... A.* uel *impp. ... AA.* e libris iureconsultorum, e quibus in Gregorianum Codicem uidentur transisse, formulas *diuus Pius*, *diui fratres*, *diuus Marcus* seruasse, cf. appendicem I p. *1 not. 1. 3. 5 et 7, 62, 1 [2] 1, 1, 8. 1, 17, 2. 1, 27, 1 et praefationes *Summa* et *Cordi* [3] 1, 17, 2 huc non refero, sed data opera nomen Iustiniani in tantae auctoritatis lege repetitum esse puto [4] Eorum magis qui uetustiores Codices composuerunt quam Iustinianorum errore factum est, ut multae constitutiones binorum uel plurium imperatorum nomina ferrent, quorum unus alterue aut iam mortuus aut imperator nondum factus esset. qua de re cf. appendicem I p. *2 not. 1. 4 p. *3 not. 8 p. *12 not. 1. 3 p. *25 not. 1 p. *26 not. 2 p. *27 not. 2 p. *30 not. 1 p. *32 not. 1. 3 p. *35 not. 4 p. *36 not. 2 p. *39 not. 1: uide Haenelii praefationem Codici Theodosiano praemissam p. XXXVII not. 217. 218. eundem errorem Iustiniani commiserunt in Marciani constitutione, quae legitur 1, 5, 6 et 1, 7, 6 [5] 1, 4, 8. 4, 44, 18. 4, 61, 7. 11, 9, 5. 12, 19, 4. 15 [6] 1, 5, 4. 4, 63, 2. 6, 30, 17. 8, 11, 8. 16. 10, 32, 31. 10, 48, 12. 16. 11, 3, 2. 11, 11, 2. 11, 59, 4. 7. 11, 63, 4. 11, 68, 4. 12, 23, 8. 12, 28, 4. 12, 37, 4. 12, 38, 2. 12, 49, 5. 12, 50, 6. 19. 12, 57, 4 [7] 7, 65, 4. 11, 62, 7. 11, 66, 5. 11, 74, 3 [8] Idem in Theodosiano Codice factum esse ad 4, 63, 1 uidimus [9] V. g. p. 681, 4 (*QE*)

mianus AA. additur *et CC.*[1] porro in Iustiniani constitutionibus librarii haud raro Iulian
pp. et Iohannem pp. inter se commutauerunt[2]. denique cum magna constitutionum p
ad praefectos praetorio data sit, librarii notam *pp.* scribere adeo adsuefacti sunt, ut e
passim priuatis quoque hominibus perperam adponerent[3].

Praeterea interpolationes librariorum uel potius uirorum doctorum, qui post compi
tores inde a saeculo sexto Codicem Iustinianum tractauerunt, in nominibus propriis eor
deprehenduntur, ad quos constitutiones datae sunt. rarius factum est, ut cum duae c
stitutiones ad eundem magistratum datae continuo se in Codice exciperent, in alt
constitutione magistratus nomini substitueretur aut *eidem* (sic R^b ad 5, 4, 26. 27, cf.
ad h. l.) aut *ad eundem* (sic Cuiacius ad 11, 66, 4. 5). passim autem nomina prop
quae in codicibus interciderant ex geminis legibus uel ex Institutionibus uel ex Dige
suppleuerunt[4]. hoc supplendi studium eo prouectum est, ut nonnumquam ficticia nom
et eis constitutionum inscriptionibus adderentur, quae cum iam in uetustioribus Codici
mutilae essent cum eodem hiatu in Iustinianum Codicem receptae sunt[5], et eis consti
tionum inscriptionibus, quae in integro Codice Iustiniano ideo non nisi imperatorum nom
exhibebant, quia hae constitutiones re uera ad nullum magistratum priuatumue da
erant[6]. simili errore uiri docti inde a saeculo sexto decepti sunt in eis constitutionib
quarum uerba quidem ad plures personas data sunt, inscriptiones autem singulas tant
nominant: quibus uerba *et aliis* addenda esse isti putauerunt[7]: quippe immemores er
constitutionis 1, 23, 1 nec scire poterant (id quod hodie nescire nefas est) ab antic
Codicis Iustiniani epitomatore, de quo supra p. XV sq. egimus, alterius consortis non
interdum inductum esse[8].

Quemadmodum autem peruersa emendatio inscriptiones falsis additamentis locupleta
ita breuitatis causa ab antiquissimis temporibus quaedam resecta esse et deinde in co
cibus recentioribus inscriptiones gradatim ad miseras lacinias redactas esse capite secu
huius praefationis enarrauimus.

Librorum I—VIIII codices, quorum lectiones omnes ego enotaui, hac ultima labe nisi
paucis legibus infecti non sunt[9]: itaque nullum fere fructum ad emendandas inscriptio
ex deterioribus codicibus capere licuit, quos aut priores editores adhibuerunt aut ego p
scrutatus sum. omnes autem codices, si Veronensem excipias, multa nomina propria a
corrupta tradunt, ut uera lectio saepe emendatione recuperari non possit: ac ne Sum
quidem Perusina ea in re libris manu scriptis Codicis praestat.

Deterior condicio est librorum X—XII, quorum nullus liber manu scriptus extat, q
plerasque inscriptiones intra singulorum imperatorum nomina coercuerit eosque homines
quos constitutiones datae sunt uulgo omiserit. quare in crisi in libris X—XII factita
praeter codices Bononienses plene a me collatos ad inscriptiones restituendas omnes
mihi innotuerunt Bononienses a me adhibiti sunt, in quibus plenas inscriptiones deprehen
in apparatu critico tamen huic editioni subiecto hos codices non laudaui nisi in eis lo
ubi aut a lectionibus codicum *O* et *I* recedunt aut hiatus ab his relictos explent. ut aut
perspicuum sit, quemadmodum pleniores inscriptiones per codices Bononienses spar

---

[1] Ab initio a. 293 Codices Gregorianum et Hermogenianum Caesares addidisse libror
manu scriptorum consensus docet [2] 6, 43, 2 (*PLM*) 6, 49, 7 (*RM*) 7, 33, 12 (*A*) 8, 37, 14
8, 40, 27 (*M*) [3] 2, 1, 6 (*CR*) 4, 56, 2 (*CM: VR* addunt *pu.*) 5, 11, 2 (*W*) 5, 11, 3 (
5, 14, 7 (*C*) 8, 39, 3 (*V*) 8, 40, 25 (*C*) 9, 1, 18 (*LDCRM*) 9, 2, 5 (*L*) 9, 4, 1 (*C*) 9, 49, 3
10, 55, 1 (Paris. 4521) [4] Ad 7, 62, 29 codices R^bQ^bW male suppleuerunt *Rufino*
quod *QW* in lege gemina 1, 4, 6 habent. ex Institutionibus R^b supplementum ad 6, 23,
ex Digestis Q^bW ad 7, 49, 1 adsciuerunt [5] 7, 4, 1 (*edd.*) 8, 14, 3. 4 (*Hal.*) 8, 40, 13 (
8, 54, 4 (*E Contius*) 9, 18, 1 (*Hal.*) 10, 71, 2 (*Cuiacius*) 11, 65, 3 (*Vatic.* 1435) 12, 37
(*Cuiacius*), cf. *C* ad 5, 16, 6 *R* ad 5, 56, 4 et spurias constitutiones p. 328, 22 p. 835 no
p. 991 not. 6. quamobrem suspicione non caret nomen Pactumeii, quod ad 2, 3, 15 ex
suppleuimus [6] 4, 58, 4 (*CM*) 5, 37, 20 (*CRM*) 7, 52, 8 (*M edd.*) [7] 2, 24, 1 (*H*
2, 25, 1 (*Hal.*) 2, 26, 4 (*Hal.*) 3, 8, 1 (*Hal.*) 4, 32, 17 (*S*) 6, 49, 3 (*edd.*). ob eand
rationem inscriptiones 5, 56, 4 (*R* ex c. 3) et 6, 50, 7 (*edd.*) ficticio nomine locupleta
sunt [8] Cf. 4, 31, 11. 4, 39, 3. 4, 54, 4. 8, 41, 1 [9] 7, 62, 13—21. 29. 9, 12, 6—8.
codice *M* uide supra p. VII

extent, hoc loco, quid singuli codices e quibus nos aliquid profecimus ea in re praestent, breuiter enarrabo.

Omnium librorum manu scriptorum qui ad libros X—XII Codicis pertinent in inscriptionibus integerrima est ea particula Codicis, quae inest in codice *U*: ex quo inscriptiones tituli 11, 48 restituimus. inter reliquos primum locum obtinent tres codices: *O*, qui in decimo Codicis libro passim, ad finem libri XI raro, inde ab 11, 72 et per totum librum XII fere constanter nomina dignitatesque eorum ad quos constitutiones datae sunt seruauit: Parisiensis 4521 B saeculi XIIII, qui plenas inscriptiones a 10, 32, 66 usque ad 11, 9, 4 exhibet: *I*, qui 11, 63, 2—12, 7, 1 fere omnes, in reliquis partibus nonnullas inscriptiones plenas habet. secundo loco hos codices adhibui: Bononiensem bibl. commun. 16 (b I 19) saeculi XIII, qui inde a 10, 32, 61 plenas inscriptiones passim mutilis interspersit: Londiniensem musei Brit. reg. 11 D I saec. XIIII, qui codici *O* simillimus est, multas tamen inscriptiones, quae in *O* integrae sunt, et inde a 12, 24, 7 omnes inscriptiones mutilas exhibet nec fere usui nobis fuit nisi in eis partibus, in quibus codex *O* deficit (11, 42—53. 12, 20—23): Duacensem 518 saec. XIIII, qui et ipse codici *O* cognatus est, deterioris tamen condicionis quam hic et Londiniensis, ut nihil fere ex eo profecerimus: Vaticanum 1435 anno 1286 exaratum, qui initio libri X et 11, 55, 1—12, 1, 10 nominibus imperatorum neglectis nomina eorum ad quos constitutiones datae sunt descripsit: Ambrosianum E 28 inf. anno 1272 exaratum, qui eorundem nomina in libro X extremo et in libro XI incipiente pauca, inde a 12, 19, 12 plurima, dignitates omnino rarius refert.

His codicibus excussis cum hoc effectum est, ut fere liberaremur ancipiti antiquorum editorum auctoritate[1], tum hoc, ut lectiones Theodosiani Codicis, ex quo maior inscriptionum pars antea restituenda erat, pleraeque propria Iustiniani Codicis traditione confirmarentur uel etiam emendarentur[2]: id tamen mihi non contigit, ut omnes inscriptionum lacunae explerentur.

Ea quae diximus et in libris I—VIIII et in libris X—XII ad mutilatas inde a duodecimo saeculo inscriptiones pertinent: ex illis damnis, quae ante octauum saeculum inscriptiones in archetypo omnium codicum qui extant passas esse in capite secundo docuimus, praeter eam partem quae ope Summae Perusinae restitui poterat uix quicquam resarcire potuimus. pauca quaedam Codices Gregorianus et Hermogenianus suppeditauerunt, plurima Theodosiano Codici debentur: cuius Codicis supplementa cum antea incerto consilio alia in uerborum ordinem receperim, alia in notas reiecerim, quin ea omnia primitus in Codice Iustiniano infuerint ideoque in Codicis editione ipsa exhibenda sint, iam non dubito. ea autem supplementa, quae ex Theodosiano Codice hauriri possunt, non tam ad nomina propria magistratuum pertinent, quippe qui in Theodosiano usque ad annum 332 saepius, postea bis tantum[3] binis nominibus appellentur[4], quam ad officiorum uel dignitatum similiumue rerum adiectionem. sic prouinciam cui magistratus praeest in Th. commemoratam libri manu scripti Codicis Iustiniani omittunt in his:

1, 3, 13 uic. Africae] *Th.*, uic. *SPL Ambr. CRM*

1, 9, 14 pp. per Illyricum] *Th.*, pp. *SCRM*

1, 11, 3 Macrobio pp. Hispaniarum et Procliano uic. quinque prouinciarum] *Th.*, macrobio et procliano uic. *SCRM*

1, 18, 12 pp. Illyrici et Italiae] *Th.*, pp. *SPLCRM*

4, 47, 2 ad Antonium Marcellinum praesidem prouinciae Lugdunensis primae] *Th.*, ad antonium marcellinum praesidem (annonariae) *S*, ad marcellinum (-ianum *C*) praesidem *CRM*

---

[1] Ad interpolationes supra p. XXIIII not. 7 notatas adde nonnullas inscriptiones ab editoribus tacite suppletas esse aut ex geminis quae illis editoribus uiderentur constitutionibus, quae geminae re uera non sunt, 10, 60, 1 (*Cui.*) 12, 16, 5 (*Cui.*) 12, 19, 2 (*Russ.*) 12, 36, 1 (*Cui.*), aut ex Theodosiani Codicis constitutionibus, quas Iustinianos exscripsisse isti male putarent, u. g. 11, 70, 3 (*Russ.*). de Haloandro cf. Kritik des Just. Codex p. 109 seqq. [2] Cf. u. g. 12, 42, 1. 12, 43, 2. 12, 50, 5. 13 [3] Th. 11, 7, 7 (a. 353?) 14, 4, 3 (a. 363) [4] Ne a magistratuum quidem binis nominibus epitomatorem manus abstinuisse docet *S* ad 4, 46, 3. 4, 47, 2. 4, 61, 4

8, 2, 3 uic. Hispaniarum] *Th.*, uic. *SVPLCRM*

9, 47, 20 pp. Illyrici et Italiae] *Th.*, pp. illyrici *LCRQ*

saepe in codicibus nostris tacetur etiam, quem magistratum is gesserit ad quem constitutio data est, u. g. 1, 2, 7. 1, 11, 3. 1, 12, 2. 3, 38, 11. 3, 39, 3. 4, 61, 4. 7, 49, 2. praeterea pro formula *agenti uicariam praefecturam* in 1, 18, 11 legitur *uicario*. cum autem haec omnia, quorum in codicibus nostris breuior forma quam in Theodosiano Codice legitur, in aliis Iustiniani Codicis constitutionibus integra codicibus nostris tradantur, quis ea in his locis ab ipsis Iustinianis dedita opera ac consulto abiecta esse magis sibi persuadeat, quam ea postea resecta esse ab antiquo inscriptionum epitomatore, cum praesertim idem epitomator in prioris temporis constitutionibus similiter uerba *militi, euocato, liberto, et aliis* abiecerit?[1]

Indidem repetendum est, quod in Nouellis Theodosii ad Cyrum pp. a. 440 datis adduntur uerba *et consuli designato,* quae uerba in Iustiniano codice modo adsunt (1, 14, 7. 2, 7, 8) modo omittuntur (7, 41, 3)[2]. item quae proximum post magistratus nomen locum occupant uerba *suo salutem dicit* uel *suo salutem* uel *salutem* solum, ea codices nostri agnoscunt in 1, 3, 1. 2, 13, 1. 7, 62, 24. 9, 1, 21. 9, 46, 10. 10, 72, 12[3]. 14. 11, 6, 3. 12, 28, 1, omittunt in 6, 30, 16. 7, 62, 13. 8, 4, 8. 9, 2, 16. 9, 27, 3. 9, 37, 1. porro in formula *haue ... carissime nobis* codices modo cum Theodosiano Codice consentiunt (u. g. 10, 72, 7), modo ea formula omissa nomen proprium solum tradunt (8, 11, 6. 9, 27, 3. 10, 75, 2). in eo autem, quod in Codicis Iustiniani libris manu scriptis non apparent uerba *uiro perfectissimo* uel *clarissimo* uel *spectabili* uel *illustri* (9, 9, 28. 9, 47, 18. 10, 19, 3. 12, 19, 6. 12, 25, 1. 12, 61, 2) uel iterati magistratus numeri (1, 9, 15. 9, 12, 9) omittuntur, ne compilatorum Iustinianorum manus agnoscas, id obstare uidetur, quod in constitutionibus post Theodosianum Codicem datis easdem adiectiones non respuerunt[4].

Olim autem quaedam uarietates in ipsius Theodosiani Codicis inscriptionibus conspicuae me mouerant, ut supplementa ab hoc Codice praestita Iustiniano restituere dubitarem. nempe pro Aconio Catullino, quem uocant Th. 6, 22, 2. 8, 12, 2. 12, 1, 24, uulgo Catullinus solus legitur, semel etiam Aconius solus in Th. 6, 22, 2: item uulgo pro Lucrio Verino (sic Th. 2, 19, 1. 12, 11, 1. 14, 4, 2) legitur Verinus, pro Maecilio Hilariano (Th. 6, 4, 3. 4. 9, 19, 1. 12, 1, 3) Hilarianus, pro Septimio Basso (Th. 1. 2, 3) Bassus[5]. deinde olim offendit me ea lex, quae in Th. 4, 10, 3. 9, 1, 19 et in Iustiniani Codicis constitutionibus 1, 6, 11. 2, 1, 12 inscribitur *consulibus praetoribus tribunis plebis senatui suo salutem dicunt:* in ea enim particula huius legis, quam continet Th. 9, 6, 4, coartata haec inscriptio legitur *ad senatum.* item ea constitutio, quae in Th. 1, 4, 3. 5, 1, 8. 8, 18, 9 *ad senatum urbis Romae* directa esse dicitur, in Th. 4, 1, 1. 8, 18, 10. 8, 19, 1[6] simpliciter *ad senatum* data fertur. denique in Th. 6, 35, 6 scribitur *haue Artemi k. n.,* in Th. 8, 3, 1, quae eiusdem constitutionis pars est, habetur *ad Artemium correctorem*[7]. has tamen uarietates minime ex libidine fraudibusue eorum librariorum qui Theodosianum Codicem descripserunt profectas esse eoque modo fortasse in Iustinianum Codicem transire potuisse, sed ad ipsius Codicis Theodosiani compositionem redire re accuratius examinata intellexi[8]. ac certe casu factum est, ut 6, 7, 3 inscriptio in libris manu scriptis Codicis Iustiniani eodem modo in breuius contraheretur, quo modo legitur in Th. 9, 6, 4, contra in reliquis eiusdem

---

[1] Quod *S* in ea parte libri quarti, quae integras inscriptiones seruauit, bis cum Bononiensibus codicibus in magistratibus omittendis consentit 4, 47, 2 (u. s.) 4, 61, 4, id casui tribuendum esse neque eo ducere, ut traditam Codicis lectionem integram censeamus, supra p. XVI not. 4 uidimus [2] Cf. etiam 1, 3, 20 (11, 62, 12) *pp.* [*et patricium*], 11, 60, 2 *pp. et consuli ordinario*, 12, 17, 4 *comiti domesticorum consulari ac patricio* [3] In legibus cum hac iungendis Theodosiani Codicis compilatores pro uerbis *suo salutem* substituerunt *proconsuli Africae* [4] 1, 29, 5. 7, 37, 3. 7, 39, 8. 9, 35, 11: possis etiam ad 11, 49, 1 (a. 313) in inscriptione ab Accursio prolata *ad eusebium praef. urbis* notam *u. p.* (i. e. *uirum perfectissimum*) transpositam recognoscere: cf. tamen supra p. XXIIII not. 3 [5] Nomina bina libri manu scripti Codicis Iustiniani tuentur in 4, 46, 3 (*S*) 4, 47, 2 (*S*) 4, 61, 4 (*S*) 1, 48, 1 (*SPLCRM*), cf. 10, 32, 19 [6] Adde ex Iustiniano Codice 1, 14, 2. 3. 1, 19, 7. 1, 22, 5. 6, 30, 18. 6, 56, 5 (= Th. 5, 1, 8) [7] Cf. Th. 12, 6, 27 (*Pompeiano suo sal.*) cum iungendis Th. 1, 12, 8. 8, 10, 3. 9, 26, 2. 11, 1, 28 (*Pompeiano procons. Africae*) [8] Cf. Commentationes philologae in honorem Th. Mommseni conscriptae ab amicis p. 82. 83

constitutionis particulis et praecipue in ea, ex qua ipsa 6, 7, 3 hausta est (Th. 4, 10, 3), plenior eadem inscriptio traderetur.

De subscriptionibus constitutionum quaestio partim similis est partim dissimilis eius quae de inscriptionibus instituenda erat: dissimilis eo, quod uulgo non particulae tantum subscriptionum sed totae subscriptiones in libris manu scriptis omissae sunt. id quod fieri coeptum esse in codicibus epitomatis et imprimis in eis constitutionibus, quae antiquae Epitomae in codicibus *PL* accesserunt, deinde in codicibus Bononiensibus adeo auctum esse, ut subscriptiones uel nullae in eis supersint uel, si quae extent, eae errore solo retentae sint, in primo capite et in appendice II diximus[1]. quamobrem omnes omnino subscriptiones descripsi, quas in cuiusuis aetatis codicibus deprehendi: in editione tamen ad eas subscriptiones, quae pluribus auctoribus non suspectis nituntur, deteriorem traditionem tacitus omisi[2]: quo magis igitur in subscriptionibus ab auctoritate Codicum Gregoriani Hermogeniani Theodosiani pendemus, eo maioris momenti illa quaestio est, quid Iustiniani uel necessitate coacti uel sua sponte mutauerint.

Ac primum quidem eis constitutionibus, quarum subscriptio in Codicibus Gregoriano et Hermogeniano desiderabatur, Iustiniani clausulam *sine die et consulibus* (uel *consule*) addiderunt[3]: item in duabus constitutionibus, quarum dies perierat, consulibus praeposuerunt uerba *sine die*[4], in aliis duabus mutilam subscriptionem retinuerunt, nisi forte hae subscriptiones posteriore demum tempore a librariis mutilatae sunt[5].

Deinde ubi Iustiniani binas pluresue constitutiones in singulas contrahebant, eam uiam ingressi sunt, ut ex ea quae principium compositionis effectura esset tam inscriptionem quam subscriptionem depromerent. ita factum esse constat in 1, 4, 3. 1, 5, 2. 1, 10, 1. 2, 6, 6. 2, 12, 21. 3, 12, 6. 7. 4, 61, 5. 5, 16, 24. 6, 61, 3. 8, 4, 6. 8, 51, 2. 9, 16, 1. 9, 24, 1. 2. 9, 26, 1. 9, 39, 1. 9, 42, 3. 9, 49, 9. 10, 72, 4[6]. singulare est, quod constitutio 9, 28, 1 ita e duabus Theodosiani Codicis constitutionibus conflata est, ut ex altera inscriptio et prior contextus pars, ex altera finis contextus et subscriptio hauriretur: praeterea nescio quo errore ducti Iustiniani in 1, 55, 7. 3, 26, 9 nomina quidem magistratuum, ad quos constitutiones datae erant (in 3, 26, 9 fortasse etiam locum in subscriptione commemoratum) ex eis Theodosiani Codicis constitutionibus deprompserunt, ex quibus contextum hausisse uidentur, reliqua uero ex aliis constitutionibus hodie in Theodosiano Codice non extantibus petiuerunt. simile aliquid accidisse necesse est 5, 20, 1, in qua constitutione magistratus inscriptionis ad subscriptionem non quadrat. hae exceptiones non tantam uim habeant, ut regulam supra propositam in restituendis ex uetustioribus Codicibus eis subscriptionibus quas libri manu scripti Codicis Iustiniani non tradunt obseruandam dissuadeant[7].

Porro quod in consulatibus Theodosii I Honorii Theodosii II Valentiniani III imperatorum nominibus in Theodosiano Codice praemitti solet *domino nostro* uel *dominis nostris* id a compilatoribus ut par erat deletum est[8].

---

[1] Subscriptionum particulae saepe in sequentes inscriptiones aberrauerunt, u. g. p. 202, 5. 229, 27. 284, 9. 487, 30. 488, 6. 508, 1. 565, 21. 660, 24: cf. appendices p. *56 [2] Huc fere omnes subscriptiones codicis *D* inde a 2, 12 pertinent, quippe quae plenius et melius in codicibus *PL* legantur [3] Hanc clausulam a uetustioribus Codicibus alienam esse apparet ex 1, 3, 1: quin etiam nonnullas earum constitutionum in Gregoriano Codice primitus subscriptionibus non caruisse ex geminis constitutionibus quae subscriptiones seruarunt colligitur, scilicet 2, 4, 38 = 6, 31, 3. 2, 6, 4 = 6, 19, 1. 5, 59, 1 = 8, 37, 7. 6, 26, 6 = 6, 49, 4, cf. 6, 2, 10 [4] 4, 2, 1 *sine die AA. conss.* (ubi tamen aut *CC conss.* aut *et conss.* scribendum est) et 6, 31, 3 *sine die CC. conss.* [5] 8, 40, 1 *s. AA. conss.* (*V*), 9, 40, 1 *d. Gentiano et Basso conss.* (*L Hal.*) [6] Omisi supra eas constitutiones, quibus minora additamenta ex aliis constitutionibus accesserunt, u. g. 8, 53, 27. 9, 49, 10. eadem condicio est constitutionum 1, 6, 1. 12, 45, 1, quibus initia aliena adglutinata sunt, cum inscriptiones et subscriptiones ad reliquam constitutionis partem pertineant [7] Notandum est nullam constitutionem ita compositam uideri, ut partim ex Theodosiano Codice partim ex Gregoriano uel Hermogeniano Codice uel ex Nouellis post Theodosianum Codicem datis hauriretur: unde suspiceris opus ab Iustinianis ita diuisum esse, ut haec corpora separatim excerperentur [8] Cf. 2, 7, 4. 2, 13, 2. 6, 30, 17. 6, 55, 11. 6, 56, 5. 6, 61, 1. 8, 53, 28. 8, 55, 9

Haec Iustinianis necessario immutanda erant. alia iidem ad maiorem aequabilitatem adipiscendam, remotis eis quae nimis singularia uiderentur, reformauerunt. sic formulam *et qui fuerit nuntiatus,* qua constitutiones annorum 416. 420. 431. 432. 435. 438 tum insignes erant, si, quis alter consul factus esset, in ea parte imperii in quà datae sunt nondum nuntiatum erat, Iustiniani non receperunt, sed e fastis alterius consulis nomen suppleuerunt[1]. item ad 1, 2, 13 (a. 455) pro *Anthemio uc. cons.* Iustiniani scripserunt *Valentiniano* VIII *et Anthemio conss.* idem noluerunt cum Theodosiano Codice ad annos 380. 385. 403 primos Augustorum consulatus numero I indicare, sed ad modum reliquorum eiusdem generis consulatuum numerum omiserunt[2].

Num praeterea alia ab Iustinianis commutata sint, non constat. possis suspicari id factum esse in eis subscriptionibus, quarum Theodosianus Codex et eum diem quo data est constitutio et eum diem quo accepta uel proposita uel lecta est tradit, cum Iustiniani Codicis libri manu scripti hunc omittant[3]. re uera enim neque in hoc neque in illo Codice post tantum temporis spatium scire intererat, a quo die in Africa aliaue qua prouincia leges uim habere coepissent, neque iniuria Iustiniani hunc diem omisissent, praesertim cum uterque Codex temporis ordinem non ad hunc diem sed ad eum quo constitutio data esset obseruaret. obstat tamen illi suspicioni, quod in aliis legibus libri manu scripti Codicis Iustiniani utrumque diem tuentur[4]. immo ut codicem Egnatianum omisso altero die mutilum esse *D* ad 1, 21, 2 et *L* ad 9, 40, 2 docent aliasque subscriptiones librariorum culpa pessumdatas esse re ipsa apparet[5], ita idem factum esse coniciendum est in eis constitutionibus, quae non eum diem quo datae, sed eum quo propositae sunt solum exhibent[6]. ex his quae diximus apparet constitutiónibus laudatis omnibus subscriptiones ex Theodosiano Codice supplendas esse: nisi forte eo mouearis, quod saepius in Theodosiano Codice uel potius in libris eius manu scriptis alter dies intercidit et fieri potuit, ut Iustiniani uel in tales libros inciderent uel ipsi neglegenter in subscriptionibus describendis uersarentur[7].

Eadem dubitatio redit in eorum annorum designatione, qui olim consulibus nondum nominatis uel nondum nuntiatis per consules proximi anni ope formulae *post consulatum* indicabantur. licet enim certum sit in nonnullis legibus consulatus postea interpolatos esse, uidendum tamen, ne eae omnes iam in Theodosiano Codice ad ordinariam anni designationem reuocatae fuerint[8].

---

[1] Ex parte iam in Theodosiano Codice idem factum est, cf. Th. 9, 45, 4 et constitutiones a. 428 [2] Cf. 11, 70, 5 (a. 451) [3] 1, 5, 2 (*Hal.*) 1, 15, 1 (*Hal.*) 3, 24, 1 (*Hal. PL*) 5, 3, 15 (*L*^{b}) 5, 3, 16 (*L*^{b}) 5, 40, 2 (*V Hal.*) [4] 1, 3, 2. 1, 4, 5. 1, 21, 2. 6, 60, 1. 7, 62, 19. 9, 17, 1. 9, 40, 2. 9, 47, 16 [5] 1, 21, 3 (d. k. Aug. pp. k. Sept. *Th.*, d. k. Sept. *Hal.* 2, 52, 5 (d. VII k. Aug. Naisso. pp. Romae non. Oct. *Th.*, d. non. Oct. Romae *Hal.*) 2, 52, 6 (d. XIIII k. Aug. pp. Romae ad senatum *Th.*, d. XIIII k. Aug. Romae *Hal.*) 7, 62, 21 (d. VIII k. Aug. Messadensi. pp. Capuae *Th.*, pp. VIII k. Aug. Capuae *PL*) [6] 2, 44, 2. 8, 57, 1. 9, 9, 30 [7] Cf. u. g. 1, 21, 3. 7, 62, 21. 8, 57, 1. 9, 22, 21. 11, 9, 1. 12, 61, 1 Codicis Iustiniani cum legibus, quae cum eis iungendae sunt. insigne uetustissimae corruptelae exemplum hoc est: Sirmondianae constitutioni 16 recte subscribitur *d.* III *non. Dec. Rau. Basso et Philippo uu. cc. conss. accepta* XVI *k. Ian.* (a. 408), pro quibus in Th. 5, 5, 2 et Iust. 1, 4, 11. 8, 50, 20 haec leguntur *d.* III *id. Dec. Rau. Honorio* VIII *et Theodosio* III *AA. conss.* (a. 409): quam lectionem aut inde ortam esse puto, quod cum Theodosiani aut pro *Ian.* legissent *Iun.*, aut fortasse hanc subscriptionem inuenissent *d.* III *non. Dec. Rau. acc.* XVI *k. Iun. post cons. Bassi et Philippi uu. cc.*, ipsi consules anni 409 substituerent (u. not. 8), deinde librarii omitterent *acc.* XVI *k. Iun.* [8] Interpolationem ad Theodosianum Codicem redire u. g. constat in 1, 4, 11. 8, 50, 20 (not. antec.): incertum est iudicium de 1, 46, 3 faciendum, quae in Theod. periit. pristina formula (*post consulatum*) in quibusdam legibus annorum 360. 380. 382. 383. 386. 443 retenta est, semel etiam (9, 17, 1) tam diei quo data est constitutio quam ei quo accepta est proprii consules adscripti sunt, cum in reliquis constitutionibus, quae insequenti demum anno in prouinciam peruenerant, prior consulatus omissus sit, cf. 1, 40, 9. (Addenda ad p. 147, 29) 4, 44, 16. 10, 48, 10. 11, 8, 6. 12, 23, 6. cum uero nota $\overline{pc}$. (i. e. *post consulatum*) haud raro in codicibus intercidisset, factum est, ut mendosa scriptura ad praecedentis anni consulatum falso emendaretur: quod uitium iam in Theodosiano Codice extitisse apparet ex 9, 1, 19. 10, 53, 8. 10, 72, 9, cf. Commentationes philologae in honorem Th. Mommseni conscriptae p. 79: in nostros demum codices inrepsit in 5, 27, 3. 9, 29, 2 et passim in constitutionibus annorum 531. 532, fortasse etiam in 2, 7, 19

Denique quod ad uerba *uiris clarissimis* attinet, quae consulum nominibus inde a saeculo quarto sollemniter adduntur, ea in libris Iustiniani Codicis manu scriptis modo adesse modo omitti ex eis quae ad singulos annos in appendice prima a nobis adnotata sunt apparet. cum autem librorum manu scriptorum Theodosiani Codicis in hac re fere eadem condicio sit, haec quoque uerba (*uiris clarissimis*) ex Theodosiano Codice contra Iustiniani Codicis libros manu scriptos supplere noluimus.

In eis partibus subscriptionum, de quibus hucusque egimus, si qua inter uarios codices differentia intercedit, quae quoque loco lectio praeferenda sit, uel ex uetustiorum Codicum comparatione uel ex aliis argumentis satis certum est. difficilius dictu est, cuius codicis lectio praeferenda sit in eis uocabulis restituendis, a quibus rescriptorum subscriptiones ad Diocletiani usque tempora incipiunt. ut enim constat praeter formulas *data* uel *subscripta*, quae solae huius generis constitutionibus conueniunt, iam in Gregoriano Codice has *accepta, proposita* legi, ita singuli libri manu scripti in his formulis tradendis adeo inter se dissentiunt, ut de uera lectione restituenda desperandum sit[1]. occurrunt etiam formulae, quas neglegentiae erroribusque librariorum adscribas. nam pro notis *d.* et *s.*, quas alii codices tuentur, alii exhibent *s. d.*[2] quam notam siue explices *subscripta data*, ut apud Haloandrum ad 826, 22 perscriptum est[3], siue ut alias legitur *sub die* (u. g. 443, 24. 445, 5. 453, 2)[4], ex uaria lectione olim supra uersum addita, deinde pro supplemento in contextum inserta ortam esse suspiceris. ad eandem suspicionem ducunt formulae *d. s.* (824, 29 *Hal.*), *accepta d.* (205, 11 *Hal.*), *pp. dat.* (146, 12 *PL:* 452, 27 *Hal.:* 453, 17 *Hal.*)[5], *pp. sbd.* (*Vtinensis* ad 628, 29. 641, 28), *s. pp.*[6] (565, 23 *Hal.*). falsae explicationi notae *d.* debetur 478, 22 *dix.* (Hal.): suspecta est etiam formula *scripta* uel *scr.* Russardi ad 661, 29. 689, 17, quamquam eadem Hermogeniano Codici 1, 1, 2. 1, 3, 1 ab Haenelio ex quibusdam libris manu scriptis restituta est.

Ac ne illud quidem offensione caret, quod in diebus numerandis pro solita forma *prid. k.* uel *prid. non.* uel *prid. id.* insolens haec *II k.* uel *II non.* uel *II id.* saepissime tradita est. quam recentioribus librariis deberi u. g. ex his locis suspicari possis, in quibus solitam formam aut Theodosianus aut *V* aut uterque contra Haloandrum et *PL* tuentur: 487, 4. 500, 18. 796, 19. 810, 12. 812, 29. 814, 13. 830, 24. 831, 4. 834, 14. 867, 2. certe in *V* numerus *II* pro *pridie* nusquam usurpatur[7].

Altera de numero *II* quaestio in consulatus iteratione indicanda oritur: nam formulam *iterum*, quae hodie raro[8] in Codice occurrit, olim saepius in eo usurpatam fuisse, a librariis autem expulsam esse ex 812, 25 (iterum *Th.*, II *Hal.*) colligas: faciliusque librarii eo perduci poterant per compendium $\overline{\text{IT}}$· (sic *V*) numero simillimum.

Simili librariorum uitio effectum est, ut locus in subscriptione commemoratus haud raro intercideret: quod in omnes codices cadere ex his exemplis intellegitur[9]:

410, 20 nicaeae] nice *PL, om. M*
444, 13 brundusii *Hal., om. L*[b]
499, 25 hemesae] *V, om. Hal.*
508, 35 nicomediae] *Hal., om. PL*

---

[1] V. g. conferas 500, 9. 15. 18. 21. 27. 30. 501, 2. 6. 17. 21. 502, 2. 17. 21. 25. 503, 12. 16
[2] 467, 2 (s. *V Hal.*, s. d. *PL*) 501, 2 (s. *V*, d. *Hal.*, s. d. *PL*) 503, 16 (s. *V*, s. d. *PL*) 539, 20. 27 (s. *V*, s. d. *Hal.*), cf. 543, 9. 16 [3] Cf. 797, 22 (d. *V*, s. dat. *Hal.*) [4] Inde enatum uidetur, quod in Vtinensi ad 632, 19 legitur *sbd.*, et quod Contius ad 864, 30 profert *subdita.* formulam *sub die* caue tamen ne omnino reicias: uera enim esse uidetur in Nou. Anthemii 2, cf. etiam 10, 32, 40 *d. die,* Th. 8, 6, 1 *missa sub die* (Taurin. Paris.), Consultatio 6, 12 (ex Hermogeniano Codice) *datum sub die* [5] *d. pp.* Haloandri ad 814, 13 ex *d. prid.* ortum esse docent *Th. L*: similiter ad 605, 16 *sub die decimo* (*S*) ex *s. duodecimo* (*Hal.*) corruptum uidetur [6] Ex hac nota, non ex *s.* formula Haloandri *supposita* ad 596, 36. 597, 2. 602, 22. 603, 11. 604, 17. 605, 9. 610, 24. 26. 605, 15 originem duxerit
[7] Idem obseruatur in libris manu scriptis Theodosiani Codicis, u. g. ad 1, 6, 5. 10. 1, 7, 2. 1, 15, 11. 2, 7, 1. 3, 7, 2. 4, 11, 8. 8, 18, 6. 9, 1, 15. 9, 8, 8. 9, 10, 4: in his numerum *II* codices recentiores receperunt, in codicibus antiquissimis Taurinensi et Parisiensi 9643 non inuenitur nisi *pridie*, et Vaticanus numerum *II* ni fallor non agnoscit nisi in sola 9, 25, 2
[8] Extat 375, 9 (*V*) 873, 23 (*Contius*) 1058, 2 (*V*) [9] Cf. quae supra p. XXVIII de altero die constitutionis omisso adlata sunt: praeterea ex codice *V* nonnulla exempla supra in p. XVI enotata sunt

625, 16 constantinopoli] *PL, om. Q*
827, 4 nicomediae VII k. mai.] *Th.*, VII k. mai. nicom. *L,* VII k. mai. *Hal.*
831, 5 mediolani] *Th. L, om. Hal.*
839, 8 antiochiae] *Th., om. Hal. Vindob.*

Iidem librarii nota *conss.*, quae pluralis numeri propria est, in singulis consulibus persaepe usi sunt: in *V* constanter, saepe etiam in reliquis codicibus. quod moneo, ne quis propter hanc notam coniciat alterius consulis nomen intercidisse.

Menda hiatusque subscriptionum de quibus huc usque diximus codicibus editionibusque communia sunt. uideamus nunc, qua fide editores subscriptiones e codicibus suis enotauerint. atque ut in codicibus nulla uestigia emendationis apparent, quae ad fastos consulares uel ad temporis ordinem intra singulos titulos seruandum respexerit aliorumue subsidiorum ope, quibus hodie utimur, menda indagare et tollere studuerit, ita editores saeculi XVI in hac officii parte nimii fuerunt et leuiter corrupta uel adeo non corrupta tanta audacia adgressi sunt, ut saepe uerae lectionis indicia plane obscurarentur. maxime hoc in Haloandrum cadit, cuius errores accuratius detegere necesse est, cum is hodie quoque in iis partibus Codicis, quas codex Egnatianus complectebatur, plurimarum subscriptionum solus auctor sit.

Ac primum quidem suspectae sunt Haloandrinae consulatuum formulae, quae nominibus consulum omissis lectorem ad praecedentes constitutiones remittunt. sunt autem hae: 1, 9, 16 *superioribus coss.*, 1, 30, 2 *supra scriptis coss.*, 1, 55, 2. 2, 3, 6 *iisdem coss.*, 2, 3, 26 *iisdem coss. quibus supra*, 3, 29, 6 et 7 *coss. ut supra.* quas suspectas esse dico, non quasi primitus in Codice Iustiniano ita eas scriptas fuisse suspicari fas sit: immo falsas eas esse reliqui harum subscriptionum auctores euincunt[1]: sed quia fieri potest, ut illae formulae non Haloandro, sed codici Egnatiano debeantur, siue is eodem modo subscriptiones commutauerit, quo in inscriptionibus codices Bononienses recentiores nominibus magistratuum uocabulum *eidem* substituisse uidimus (p. XXIV), siue eae formulae ex mendosis subscriptionibus uel ex corruptelis notae *conss.* (*cc. ss.* rel.) ortae sint[2], quae uitia in antiquiore aliquo codice, unde Egnatianus originem duxerit, extitisse facile quispiam suspicetur.

Manifesti autem ipsius Haloandri errores in eis consulatibus deprehenduntur, quos, cum recte traditos esse iste nesciret, ex coniectura uel e fastis Prosperi aliorumue[3] tamquam mutilos uel corruptos emendauit. sic consulatum anni 211 Haloander constanter dedit *Duobus et Aspris coss.*: idem fere constanter a. 224 *Iuliano II*, a. 230 *Clementino* scripsit, recte quidem, sed contra codicum fidem[4]. grauius illud est, quod consulatum anni 222 *Alexandro A. cons.* modo in consulatum a. 226 *Alexandro A. II et Marcello coss.* (1, 23, 1. 2, 3, 8. 9. 2, 18, 10[5]. 2, 50, 2. 3, 32, 3. 3, 35, 1. 4, 25, 2) modo in consulatum a. 229 *Alexandro A. III et Dione coss.* (4, 19, 4) mutauit[6]. similiter ad 2, 3, 22—25. 28 e consulatibus annorum 293 *AA. conss.* et 294 *CC. conss.* effecit consulatus annorum 299 *ipsis VII et VI AA. coss.*, 300 *CC. III coss.*, 303 *ipsis VIII et VII AA. coss.* item consulatui a. 399 *Theodoro cons.* Haloander modo Eutropium consulem, qui postea e fastis erasus est, obtrusit (3, 11, 7. 9, 47, 22), modo consulatum a. 403 *Theodosio A. I et Rumoridio coss.* (1, 9, 10. 9, 41, 17) uel a. 407 *Honorio VII et Theodosio II AA. coss.* (1, 11, 4. 1, 51, 3, cf. 1, 54, 6) substituit. similiter Haloander consules aut e fastis postea remotos aut numquam in Oriente agnitos suppleuit ad 1, 6, 2 (a. 413)[7] 1, 30, 1 (a. 424) 1, 11, 7. 1, 12, 5 (a. 451) 2, 7, 10 (a. 452).

Atque ut in his subscriptionibus Haloander fastorum a se compositorum ope consulatus interpolauit, ita temporis ordine motus constitutionum dies mutare non dubitauit[8].

---

[1] In 3, 29, 6 *PL* post diem subscriptionis deficiunt [2] Etiam in Greg. 3, 2, 2 (a. 244—249) formula *conss. supra scriptis,* quam nonnulli codices tradunt, rectius ex reliquorum codicum lectione *conss.* deriuatur, quam inde explicatur, quod olim alia imperatoris Philippi constitutio in eodem Gregoriani Codicis titulo praecesserit. in Vat. 326 lectionem *conss. ss.* ex hac *CC. conss.* (uel *CC. cc. ss.*) corruptam esse docet Iust. 3, 6, 2 [3] Cf. ed. Haloandri p. 592 [4] Cf. appendices p. *6 not. 1 p. *7 not. 4 [5] In addendis ipse Haloander dedit *alias Alexandro A. cos.*, ubi uocabulo *alias* codicem Egnatianum significari palam est [6] *Alexandro A. cons.* inde a 3, 42, 1 plerumque retinuit [7] Recte 8, 1, 18 [8] Quamquam ne in hoc quidem substitit, sed nonnumquam aut constitutiones ipsas transposuit (2, 4, 33. 34.

manifesta est Haloandrina interpolatio in eis constitutionibus, quae cum eiusdem diei sint, in eodem Codicis titulo se excipiunt: quod scilicet Haloandro ansam dedit alterius constitutionis diem mutandi (u. g. 6, 23, 8. 9. 11), praesertim ubi utramque constitutionem ad eundem magistratum directam uideret (3, 33, 13. 14. 4, 20, 17. 6, 23, 25)[1].

Huc usque Haloandrum subscriptiones quae integrae essent temeraria emendatione pessumdedisse demonstrauimus. eas autem, quas re uera mutilas in codice Egnatiano eum inuenisse uerisimile est, saepe ipse infeliciter expleuit, u. g. in 1, 7, 2. 4. 5. 1, 12, 2 (u. Addenda) 1, 51, 1. 2, 42, 1. 3, 1, 9. 4, 19, 7. 4, 26, 4. 5, 28, 8. 6, 2, 1. 6, 20, 17. 6, 21, 7. 6, 39, 1. 6, 56, 3. 8, 50, 19. 9, 16, 7. 9, 40, 1. 2. 9, 41, 1. 7[2]. in aliis subscriptionibus etiam liberius ab Egnatiani lectione recessisse uidetur Haloander, u. g. in his:

1, 40, 2 k. Ian. Treu. Iannario et Iusto conss.] *Th. D,* k. ian. *PL,* k. maii probiano et iuliano coss. *Hal.*

1, 40, 4 Ancyro diuo Iouiano et Varroniano conss.] *D,* ancirodi *PL,* arintheo et modesto coss. *Hal.*

2, 3, 21 Thirallo AA. conss.] *P,* thirallo (thilallo *L*[a]) ** *L,* fausto et gallo coss. *Hal.*

3, 26, 8 Datiano et Cereale conss.] *P,* arbitrione et lolliano coss. *Hal.*

Verae lectionis Haloander ne minimum quidem uestigium in his subscriptionibus reliquit[3]:

1, 9, 16 d. v id. April. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano conss.] *Th.,* d. k. dec. superioribus coss. *Hal.*

1, 11, 1 d. k. Dec. Constantio A. vi et Constante ii conss.] *Th. PL,* d. prid. non. mart. arbitrione et lolliano coss. *Hal.*

1, 19, 6 d. ii non. Sept. Constantinopoli Varane cons.] *D cum legibus iungendis,* d. iii id. nou. theodosio a. vii et palladio coss. *Hal.*

cf. etiam 1, 12, 2. 1, 32, 1. 3, 23, 2. 6, 20, 17

Nimiam Haloandri in subscriptionibus tractandis temeritatem Contius Russardus Cuiacius imitati non sunt, sed ne ipsi quidem ab interpolationibus prorsus se abstinuerunt. Contii interpolationes deprehendi has:

1, 2, 9 d. x k. April. Theodosio A. xvii et Festo conss.] *C cum l. gem.,* dat. ualentiniano a. v et anatolio conss. *Cont.*

1, 2, 12 d. prid. id. Nou. Constantinopoli Marciano A. cons.] *C,* dat. aetio et studio conss. *Cont.*

1, 2, 23 d. v k. April. Lamp. et Or. uu. cc. conss.] *Anselmus,* da. *dn. iustiniano pp. a. *Cont.*

1, 3, 22 d. iii id. Febr. Cp. Valentiniano A. vi et Nomo conss.] *Pithoei,* dat. **theodos. a. xvii et festo conss. *Cont.*

praeterea consulem Occidentalem male subscriptioni 10, 5, 2 inculcauit. idem et hoc loco et ad 9, 39, 2 fecit Cuiacius. Russardi error in 7, 66, 1 manifestus est, ubi consulatum *Alexandro A. cons.* (a. 222) in consulatum *Alexandro A. iii et Dione conss.* (a. 229) tacitus mutauit.

Aliud impedimentum, quominus plena subscriptionum messis, quam editores laudati e libris suis manu scriptis percepisse uidentur, huic meae editioni usui esset, ipsorum editorum culpa obstruxit, quippe qui in eis locis, ubi de ea re dubitare possunt lectores, rarissime adnotarint, utrum e libro manu scripto an ex fontibus iuris Anteiustiniani[4] uel

5, 16, 2. 3. 4. 10. 11. 6, 27, 1. 2) aut consulatus emendauit, ueluti consulatus annorum 530—532, cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte 11 p. 176 [1] Cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte 11 p. 173 sqq. [2] Ad nonnullas constitutiones errore post absolutam editionem agnito in addendis alia supplementa proposuit praemisso uocabulo *alias:* quod caue ne ad alium librum manu scriptum Codicis Iustiniani spectare censeas: re uera enim ea supplementa, sicubi non ex iterato codicis Egnatiani examine prouenerunt (cf. p. XXX not. 5), aut fastis (1, 7, 2. 6. 1, 14, 8. 1, 51, 1. 2, 12, 24. 5, 27, 6) aut Sichardianae legis Romanae Visigothorum editioni (1, 14, 9. 3, 3, 1) debentur [3] Cf. ad p. 232, 8 [4] Haloandro Sichardianam legis Romanae Visigothorum editionem (a. 1528) inde a 3, 28, 27 praesto fuisse constat: Miraeo Contio Russardo praeterea Theodosiani Codicis libris VIIII—XVI e Vaticano codice restitutis uti licuit: Cuiacius autem iam ad primam editionem codicem Charpini (hodie Parisiensem 9643) adhibuit, e quo a. 1566 libros VI—VIII Codicis Theodosiani edidit

etiam ex geminis uel ex 'iungendis'[1] constitutionibus[2] subscriptiones supplerent. itaque in apparatu critico meae editioni subiecto inter auctores earum subscriptionum, quas editiones Contianae Cuiaciana Russardina consonas cum Theodosiano Codice tradunt, has editiones non commemoraui: ubi autem hae editiones a Theodosiano Codice uel leuissime recedunt, ego cum dubitarem, utrum ea in discrepantia librum aliquem manu scriptum secuti essent, an Theodosianum Codicem neglegenter exscripsissent, earum auctoritatem adieci quidem, sed dubiam esse indicaui (u. g. 10, 45, 1. 10, 48, 9. 11, 33, 2). in eis tamen, quae Codex Theodosianus singularia habet quaeque Iustinianos solitae consulatuum formae adaptasse supra p. XXVII sq. uidimus, Cuiacianae editionis a Codicis Theodosiani lectione discrepantias in apparatu critico commemorare ueritus sum, quia Cuiacium ad haec singularia animum attendisse Theodosianasque subscriptiones in hac parte nonnumquam emendasse mihi persuasi[3].

Superest, ut uideamus, qua fide codices a nobis adhibiti ipsa uerba quibus constitutionum contextus efficitur tradiderint. qua in re cum multi illi quibus huius contextus crisis nititur codices inter se discrepent, singulos codices diuisos et inter se separatos examinandos atque perlustrandos esse censui.

In codice Veronensi contextus constitutionum ab interpolationibus fere immunis remansit[4] neque multis mendis inquinatus est. plurimas corruptelas manum secundam sustulisse supra p. V diximus, reliquarum corruptelarum pleraeque codicum epitomatorum et Bononiensium ope tolli possunt[5]. horum tamen omnium codicum nullus ac ne omnium quidem horum codicum summa ad codicis Veronensis pretium integritatemque accedit.

Fragmenta, quae in Summa Perusina (*S*) et in codicibus Frisingensi (*F*) et Vtinensi insunt, cum e codicibus non epitomatis descripta sint, quamuis exigua non sine fructu adhibuimus: genuina enim lectio ex his demum restituta est ad 251, 10. 628, 26. 27: saepius in dissensu reliquorum codicum quae lectio praeferenda esset, ipsi nobis indicauerunt.

Implicatior est quaestio de auctoritate codicum epitomatorum et eorum Bononiensium, qui Codicis libros I—VIIII complectuntur. et epitomatos quidem, cum constitutionibus suppletis transpositisque et inscriptionibus mutatis et subscriptionibus uel suppletis uel emendatis ueteris Epitomae indolem faciemque commutarent, ne uerba quidem constitutionum intacta reliquisse ueri est simillimum: et profecto cum legis Romanae canonice comptae (*A*) recensionem propter uetustatem propius quam *PL* ad ueterem Epitomen accedere consentaneum sit, in codicibus *PL* Epitomae traditionem haud raro uel corruptelis inquinatam esse[6] uel coniecturis temptatam[7] ex *A* colligi potest. non tamen ingenio tantum indulsisse eos, qui archetypa codicum *PL* emendauerunt, sed etiam e uetustioribus libris manu scriptis Codicis Iustiniani nonnulla hausisse cum lectiones ab eis in uerborum ordinem receptae[8] tum uariae lectiones inter scholia et supra uersum adscriptae (P^vL^v)[9] uel adeo librariorum errore contextui insertae probant[10].

Hoc emendandi studium, quod in archetypa codicum *PL* impensum est, in codicibus *PL* ipsis continuatum est. ubi codices *P* et *L* inter se discrepant, rarius *L* Epitomae

---

[1] Ita appellaui in apparatu editioni meae subiecto eas constitutiones, quae cum constitutionibus nunc ab his separatis olim cohaerebant [2] Subscriptiones a Cuiacio ad 10, 60, 1. 12, 16, 5 restitutae e legibus quas geminas esse non recte putauerat sumptae sunt: e legibus male iunctis prouenerunt subscriptio Cuiaciana ad 11, 48, 20 et Contiana ad 3, 24, 2 [3] Cf. 10, 10, 5: dn. Theodosio A. xv et qui fuerit nuntiatus *Th.*, Theod. xv et Valentiniano IIII AA. coss. *Cui.*: 10, 12, 1 Theod. I AA. *Th.*, Theod. AA. *Cui.* — plerumque tamen Cuiacius non secus atque reliqui editores Theodosianum Codicem ingenue exscripsit [4] Interpolationum exempla haec sunt: 632, 24 (*deberi* pro *debere*) 678 17 (*prouinciae* additum ad uoc. *praeses*), fortasse etiam 455, 30 (*sortitur* pro *sortiatur*). ei uero loci, qui in codicibus epitomatis et in Bononiensibus opera Graecorum iureconsultorum saeculi VII deformati sunt (u. s. p. XVI sqq.), in *V* seruati non sunt [5] Cf. u. g. 455, 11. 483, 17. 489, 7. 510, 31. 680, 2. 704, 7. 8. 27. 705, 8. 23. 28. 29. 711, 12. 25. 720, 11. 739, 1. 17. 25. 30. 757, 25. 29. 773, 19. 32. 784, 7. 22. 1062, 21—24. 30. 32 [6] Ex titulo 3, 12 (cf. appendix III) huc pertinent 248, 8 (*inserant*) 249, 16 (*paschalis*) 250, 2 (*agnitionibus*) [7] Cf. 176, 2. 248, 8. 13. 249, 4 (*accipit*) 5. 8. 15. 19. 24. 25 (*uel*) 250, 4 (*et habeant*) 5 (*simul ad se*) [8] Cf. u. g. 176, 6. 7. 248, 12. 249, 6 [9] 307, 14. 316, 10. 365, 20. 484, 20 [10] 472, 28 res] L^bCRM, alias res spem P^a, spem P^bL^a?

lectionem seruauit: plerumque lectio Epitomae (nisi ut solet lectio codicis *P* siue bona siue mala in *L* librarii mendo deformata est) aut coniecturis temptata est[1] aut cessit lectioni archetypi non epitomati, quod ad Epitomen supplementis augendam adscitum est[2]. ceterum emendationes Epitomae, quae in codice *L* obuiam fiunt, tantum non omnes in correctionibus codicis *P* redeunt. deinde eadem uia ingressi correctores codicis *L* nonnulla ex archetypo non epitomato emendauerunt[3], alia ipsi sui ingenii inuentis nouauerunt, ut corruptelae tollerentur, quibus lectiones L^a aut laborabant[4] aut laborare ipsis uidebantur[5] codex *D* autem a codicibus *PL* in constitutionum contextu tradendo fere non differt nisi eo, quod mendis plurimis interpolationibusque pristinam Epitomae auctae lectionem deformauit: quamobrem illum codicem non adhibui nisi ad eas partes quae in *P* perierunt et in eis constitutionibus, quas *D* solus Epitomae ex archetypo non epitomato addidit.

Iam uero si codicum Bononiensium eam partem intuemur, quae ex Epitoma aucta originem duxit, scholasticam emendationem non tam genere diuersam ab ea quam Epitome subiit, quam multitudine earum lectionum, quae tunc demum a Bononiensibus ex integri Codicis Iustiniani libris manu scriptis adscitae uel ab eisdem excogitatae sunt, insignem deprehendimus. prioris generis emendationes u. g. in his locis agnosces[6]:

218, 32 aetatis] CRM^a *cum B*, aetatis principali clementia (*ex p.* 219, 20?) $PLDM^b$
394, 15 uerum] *VCRM*, nam *PLD*
416, 25 in] *CMN Th.*, autem in *PLD*
416, 27 locus pateat] *CMN Th.*, latus pateat aditus *PLD*
521, 7 certe] *VCRM*, *om. PLD*
617, 29 autem] *CR Th.*, *om. PLD*
624, 26 leges] *CR B* (κ.π.), leges et naturam *PLD*
742, 31 praeiudicium] CR^aM^a *Th. l. gem.*, nullum praeiudicium *PLD*, ullum pr. R^b, pr. ullum M^b

interpolationum Bononiensium exempla haec sunt:

625, 15 filiis] $PLDR^b$ *BΣ* (κ.π.), filiis uel filiabus CR^a
647, 17 mortem] *PLD BΣ* (κ.π.), mortem suam *CRM*
836, 23 detrudendo] *L Th.*, deportando *CRM*
838, 20 laesurus] *LR Th.*, uiolans CMQ^a
838, 22 grassetur] *Th.*, crassentur *L*, multentur *CRM*
841, 18 patuerit] *L Th.*, claruerit *CRM*

quamquam autem scholam Bononiensem in minimis quoque, uelut in uerborum collocatione[7], genuino contextui restituendo operam dedisse apparet, tamen ea in re neglegentiae accusanda est, quod haud raro neque lectiones recentiore demum Epitomae auctae recensione (id est in P^bLL^b) pessumdatas sollicitauit neque menda eorum, qui primi Codicem Iustinianum ex Epitoma aucta in pristinam formam redactum descripserant, ad Epitomae uel ad integri Codicis exemplaria correxit. cuius neglegentiae haec exempla collegisse sufficiet:

416, 23 hereditate] P^a *Th.*, de hereditate P^bLCMN
522, 2 eum ostendat] *VPL*, ostendat eum *CRM*
607, 15 filiaue] P^a *Th. BΣ* (κ.π.), filiaeue P^bLCRM
650, 18 perpetuo] P^a *BΣ* (κ.π.), perpetuo cauetur P^bLCR
728, 2 quindecim] P^a *Th.*, is xu P^bCRM

Cum autem codices Bononienses e codicibus epitomatis deriuatos esse certum sit, quaeritur, num fortasse illi ex ipso *P* uel ex ipso *L* propagati sint. quod in *R* cadere non posse supra p. VII. XVIIII uidimus: contra in *C* unum certe mendum deprehenditur, quod e *P*

---

[1] Cf. 101, 23. 272, 22. 307, 32. 316, 10. 622, 17. 642, 7 [2] Cf. 367, 12. 481, 26. 631, 6 [3] *P* emendatus non est u. g. ad 354, 32. 395, 2. 689, 24. 772, 21 [4] 710, 12 concessa erit] *Th. cum B* (κ.π.), cesserit L^a, cessauerit L^bCRM — 745, 2 tu ei] *VC*, tu uel PL^a, tu L^bR [5] 777, 32 filius eiusdemque (que *om. P*)] $PL^a?DR^bM$, de qua iure hereditario *C* (*ex u.* 33), de qua iure hereditario filius eiusdemque L^b, de quo iure hereditario filius eius eius-[illegible] R^a — 780, 20 fundos] VPL^aDC, fundos obligatos L^bR [6] Eodem modo et titulorum rubricas et constitutionum inscriptiones a Bononiensibus emendatas esse ex his intelleges: [illegible] 364, 3. 394, 14. 444, 19. 617, 3 [7] 624, 12. 649, 25. 653, 15. 655, 19. 711, 6. 33

originem ducat necesse est: 62, 13 post uocabulum *officium* propter homoeoteleuton i P^a uerba *quidem sublimitatis* ... 15 *officium* et post 15 *aduocationis*, quod uocabulu hunc hiatum excipit, rursus propter alterum homoeoteleuton uerba *per subreptionem* .. 16 *aduocationis* interciderunt: corrector (P^b) cum priore tempore posteriorem omissione solam animaduertisset, uerba *per subreptionem* supra uersum recte post *aduocationis* su pleuit, nec tamen omnia quae hoc loco interciderant uerba addidit: nam priusquam h supplementum perficeret, altero quoque hiatu animaduerso uerbis *aduocationis per subre tionem* per lineolam deletis uerba inde a u. 13 *quidem sublimitatis* usque ad 16 *aduocation* adscripsit. idem comma, quod in codicibus *LDRM* recte descriptum est, in *C* ita legitu *officium aduocationis per subreptionem quidem sublimitatis* ... 16 *aduocationis*, quo scribere nemo poterat nisi qui, cum codicem *P* transcriberet, ad inductionem uerboru *aduocationis per subreptionem* non attenderat. similia uitia haec in *C* insunt:

121, 20 uel per mendacium] SP^bLDRM, *om.* P^aC

514, 11 uel sine scriptis] P^b (*manus prima*) LDC^bRM, *om.* P^aC^a

Attamen alio loco corruptelam ex *P* ortam non in *C* solum, sed in *D* quoque, qui no pendet a *P*[1], uidemus transisse. ad 119, 10 rubricator codicis *P* uerba *quibus rebus* fe sic depinxit: qb'reb;[2]: haec ita legi possunt, quasi scriptum fuerit *quibuebs* litteris postea inductis: inde factum est, ut in $DCMQ^a$ scriberetur *quibus*. ut igitur hanc lectio nem non primitus in archetypo codicis *D* infuisse, sed comparatione codicis *P* illata esse necesse est, ita fieri potest, ut lectiones supra propositae simili interpolatione in inrepserint. ac ne magni quidem momenti ea quaestio est, num codex *C* e codice *P* pro pagatus sit, cum auctoritas codicis *P* non tam ex codicum Bononiensium quam ex codi cis *L* consensu pendere uideatur, neque Codicis Iustiniani crisis lectionibus codicis iuuetur nisi eis, in quibus *P* et *C* inter se dissentiunt. illud utique intellegitur codice Bononienses non ex uno eodemque Epitomae auctae codice originem duxisse.

Non magis certum iudicium de ea quaestione fieri potest, num iureconsultis Bononien sibus idem archetypon non epitomatum praesto fuerit, e quo Epitome et aucta et emen data est. uitia enim supplementis Epitomae et codicibus Bononiensibus communia nih probant, cum fieri potuerit, ut aut ex epitomatis in hos transitum facerent aut e archetypo saeculi VI originem ducerent, e quo omnes qui extant codices deriuati sun (p. XVI). attamen dubitari nequit, quin Bononienses, si quidem omnino illo archetypo u sunt, e quo Epitome aucta et emendata est, praeter hoc alterum quoque archetypon ad hibuerint. alterius enim archetypi non epitomati uestigia u. g. in hoc agnoscas[3]:

9, 18 definita] CR^b *Auth. Chalc. B*, diffinita in hac regia urbe *pLD*, in hac regia urb definita R^aM

eodem ducit transpositio constitutionum 4, 27, 2. 3, quae in *SCR* et in archetypo ueteri Epitomae inuenitur, cum *pLM* uerum ordinem restituerint.

Simul ex his et ex eis quos supra attuli locis intellegitur Bononiensium opera no certam quandam atque aequabilem recensionem in ea Codicis parte quam ex Epitom aucta descripserant restitutam esse, sed codicum epitomatorum lectiones modo in ho modo in illo codice Bononiensi seruatas esse: immo si quando in ueteribus codicibu Bononiensibus Epitomae auctae recensio quasi communi consensu emendata uidetur, Epi tomae lectio rursus in correctionibus eorundem codicum et subinde in recentioribu codicibus Bononiensibus occurrere solet. id quod appendicem III percurrenti cuiuis facil apparebit.

Nunc transeamus ad eas Codicis constitutiones, quas codices Bononienses non codicibus Epitomae auctae hauserunt. atque in his quidem constitutionibus supplendi Bononienses non uno codice non epitomato sed duobus uel pluribus usos esse ex loc supra (p. XVI) laudatis 485, 34. 488, 11. 15. 714, 8. 766, 21. 773, 12 colligas, qui codicem cum uno ex Bononiensium codicum archetypis cognatum esse demonstrant. neque minu dissensus Bononiensium codicum ad 77, 28. 29. 700, 6. 750, 12 (supra p. XVII. XVII

---

[1] Cf. appendix II [2] Fortasse sic scribere uoluit qb;reb; [3] Cf. 673, 7 (p. XVIII)

num Bononiensium archetypon Graecorum iureconsultorum interpolationibus infectum esse probat. quibus adiungas haec:

15, 21 eundem ipsum] *Auellana R, om. CMQ Anselmus Lucensis*

15, 24 dicentes eum (unum *C*) filium dei et alium dicentes] *Auellana C,* dicentes $RM^aQ^aN^a$, dic. alium M^bN^bW, dic. unum filium dei et alium Q^b *Anselmus?*

17, 3 ea populis] *Auellana CB,* ea protulistis *RMQ Anselmus*

17, 3 sedes apostolica docet] *Auellana CB,* sedis apostolicae doctrina *RMQ Anselmus*

17, 10 propheticis apostolicisque] *Auellana CB,* propheticisque *RMQW Anselmus*

18, 11 nostrorum] *Auellana CB, om. RMQ Anselmus*

18, 16 regnum et salutem uestram] *CB,* regnum uestrum *RMQ Anselmus*

36, 14 uoluntates ita tamen ut religiosissimi antistites (religiosissimus antistes *R*)] RT^aQ^b *cum Nomoc.,* uoluntates CMQ^a, uol. ita tamen T^b, uol. ita tamen ut *WE*

142, 20 *inter* 1, 33, 2 *et* 3 *RQE alii inserunt* impp. honorius ... cognitionem (comitiuam *addit Q*) [= 142, 20. 21] praeuertat ... anteire [= 141, 1..4] ceu supra et tertia haec: *additamentum non agnoscunt CM*

463, 25 tutorem et sub tutela ... curatorem et sub] CR^bM^b, tutorem et sub R^aM^a

563, 23 expenderit ... 24 hereditariarum] C^bRM^b, *bis scripserunt* C^aM^a

601, 8 augere ... 11 legatum] CR^bM^b, *bis scripserunt* R^aM^a

764, 7 esse seruum adhibitum ... 8 esse seruum] *R,* esse seruum *CM*

768, 21 non teneri te persuasit] CR^bM^b, temere te perquam sit R^a, non tenere te perquam sit M^a?

841, 27 ingenuorum etiam ... 28 ingenuum] CR^bM^b, ingenuorum R^aM^a

Corruptelarum igitur communio, quae in his quos supra exscripsi locis modo inter *C* et *M*, modo inter *R* et *M*, modo inter *C* uel *R* et alios codices Bononienses obseruatur, non potest non ex diuersis archetypis orta esse. quin etiam conicere ex his locis possis codices *C* et *R*, quos supra diuersos codices epitomatos secutos esse uidimus, in hac quoque parte e diuersis archetypis deriuatos esse, reliquos autem codices Bononienses modo cum *C* modo cum *R* casu aliquo ideo consentire, quia interpolando uel falsa uel uera lectio in illos introducta sit.

Quod si codicem *C* cum reliquis Bononiensibus comparaueris, saepius illum quam ullum alium genuinas Codicis lectiones continere uidebis. nec raro uerus contextus e reliquis codicibus huc usque siue a me siue ab aliis excussis omnibus expulsus in *C* solo redit[1]. quam integritatem codicis *C* non recte ita explices, quasi codex *C* propter uetustatem uel suam ipsius uel eius fortasse exempli ex quo descriptus est scholasticam interpolationem fugerit. immo ea quoque re insignis est, quod magnam copiam emendationum codicibus coaeuis nondum notarum recepit, u. g. in hisce:

302, 27 officium] *PLRMB,* ex officio *C*

304, 2 et post integrum] Q^b *cum BΣ* (κ.π.), etiam post integrum R^aM^a, et eam post integrum R^bM^b, et eam post integram *C*

417, 3 tabernarii] $PLMN^a$ *Nou.,* tabernariae filiam CN^b

428, 37 stipulatio] MN^a *BΣ* (κ.π.), stip. utilis CN^b

433, 33 dote] *BΣ* (κ.π.), dotem *MN,* dotem datae *C*

444, 7 profuerit] *MN,* prof. marito tuo *C*

470, 27 dubitaturus] *VRM,* ignarus *C*

522, 11 ingrati] *Th.,* ingratis *VRM,* ingratitudinis *C*

538, 25 saepe] $VpLR^aM$, posse saepe CR^b

26 ut] $VpLR^aM$, quam CR^b

569, 2 ut] *SAPLRM,* hereditates ut *C*

699, 17 multae] *RM Th.,* uindictae *C*

Videndum ergo, ne illa bonarum lectionum copia in *C* inde potius aduenerit, quod eum exactior iterataque archetyporum non epitomatorum comparatio praecesserit. uix enim

---

[1] Ex eis locis quos supra exscripsimus huc pertinent 15, 24. 17, 3. 10. 18, 11. 16. 77, 28 (p. XVII) 700, 6 (p. XVIII)

aptius ullo modo alio explicabitur, quod nonnullas eorundem archetyporum lectiones ip
C solus in eam partem quam Epitome aucta complectitur intulit, u. g. in his:

483, 3 competat] *VC*, ei comp. *PLDRM*

502, 11 hereditario] *VC*, her. uel Q^a, her. uel honorario *PLDRM*Q^b

633, 1 ad prima u. cunabula] *VC* *ΒΣ* (κ.π.), a primis u. cunabulis *PLDRM*

642, 7 cuiusmodi ... 8 constiterit (—rat *Vtinensis*)] *Vtinensis C Th.* *ΒΣ* (κ.π.), hui modi ... constiterit P^a*D*, huiusmodi ... cuius constiterit P^b*LRM*

655, 6 statu] *C* *ΒΣ* (κ.π.), statu tui *PLDRM*

742, 32 decantatur] C^a *Th.*, declaratur *PLD*C^b*RM* *cum libris ad legem geminam*

745, 2 ei] *VC*, uel *P*L^a, illi *M*, *om.* L^b*DR*

757, 26 ab obpigneratione] *VC*, ab pigneratione R^a, a pignoratione *PLD*R^b*M*

Codice autem *C* uetustiorem Bononiensis recensionis formam seruatam esse in codice constat. certe cum *R* fere a quinto Codicis libro codices epitomatos accurate sequat eum antiquissimam Bononiensium recensionem continere consentaneum est.

His autem duobus codicibus Bononiensibus (*CR*) quominus lectio archetyporum n epitomatorum plena repraesentaretur, partim incuria librariorum partim communis schol Bononiensis interpolatio prohibuit. accedit, quod primarum manuum scriptura in his ip codicibus ($C^a R^a$) propter correctiones non ubique legi potest. ad recuperandam igit archetyporum non epitomatorum lectiones praeter *CR* alii codices Bononienses excutien nobis erant. examinatis autem reliquis codicibus Bononiensibus saeculi XII in eis partib Codicis Iustiniani, quae in *Th.* uel *V* extant, si horum omnium scripturae discrepant typis describeretur, apparatum criticum tantopere auctum iri intellexi, ut uerendum for ne bonae frugis lectiones inutilium mole obscurarentur, et ne plurimis quidem codicu Bononiensium saeculo XII exaratorum plene excussis bonarum lectionum thesaurum huius generis codicibus reconditum adeo exhaustum iri, ut non quantulumcumque spic legium in reliquis remansurum esset. sic codices qui mihi ad manus erant u. g. in h locis frustra adii, quos in aliis codicibus Bononiensibus recte traditos fuisse prior editiones demonstrant[1]:

41, 16 ad similitudinem ceterorum colonorum] *edd. cum Nomoc.*, *om. CRMQTWUE*

362, 9 haec obseruari censemus ut] *edd. cum* *ΒΣ* (κ.π.), hoc o. c. et *CRMQTUE*

460, 15 et] *V edd.*, etiam *CRMQTWUE*

Eandem rationem inter codices antiquissimos Bononienses intercedere, ut si unu alterumue praetermittas, nonnullarum lectionum optimae notae iacturam facias, ex h exemplis perspicitur, quae ad singulos codices *MNQTW* composita digessi:

M

219, 11 in coetu] M^a *Th. B*, coetui *PLDCR*M^b*WQT*

249, 15 delectos] *AM Th.*, electos *PLDCRNQTW*

383, 31 in tabulas] *V*, tabulas M^a, tabulae *C*R^a, tabulis $R^b M^b$*QTW*

655, 3 controuersiam] M^a *ΒΣ* (κ.π.), te contr. *PLDC*M^b*T*, contr. te *RQ*

725, 7 obtinuit] M^a *Th.*, optinebit *PLDCR*M^b*T*

N

713, 12 roborauerit] *V edd.*, roborauit *SN*W^e, reuocauit *CRMT*W^t

794, 3 perfectam donationem] *N cum Consult.* (perpetuam don.), perfectam donatione (—num L^b*D*) accionem (—ne *C*) *LDC*, perfecta donatione actionem *RM*T^b*W*, pe fectam donationis actionem T^a

797, 7 alias] *V*N^b, illas *DCRM*N^a*WT*

Q

32, 17 ualituro rescripto] *Q Nomoc.*, ual. umquam rescr. *PLD*, umquam ual. rescr. *CRM*

416, 32 adsciscere] *Nou.*, ascire Q^a *cum deterioribus libris Nouellae*, accipere *PLDCR N*Q^b*TW*

[1] Idem in subscriptionibus accidisse notum est: de notis quae Graecas constitutiones de derari indicant cf. 177, 3: de inscriptionibus cf. u. g. 121, 26

421, 10. 12 abalienandi] *Q*^{a} *Th.*, alienandi *PLDCMNQ*^{b}*TW*
421, 22 natiue] *Q*^{a} *Th.*, nataue *PLDCMNQ*^{b}*TW*
456, 21 bostrenae] *Q*^{a} *Th.*, uostrenae *V*, nostrae *CRMQ*^{b}*TW*
456, 34 mox quam] *VQ*, postquam *CRMT*
457, 8 ac] *VQ*, aut *CRMTW*
465, 31 huiuscemodi] *VQ*, huiusmodi *CRMTW*
470, 1 nam] *VQ*, id nam *R*^{a}*M*^{a}*T*^{a}*W*, id namque *CR*^{a}*M*^{b}*T*^{b}
472, 3 intra ciuitates] *VQ*, quae (quae *om.* *M*^{a}) intra ciu. sunt *PLDCRMT*

T

231, 13 parte] *T cum B*, causa *PLDCRM*
408, 24 perseuerauerit] *T*^{a} *cum B*, perseuerauerunt *PLDCMQ*, perseuerauerint *NT*^{b}, uterque perseuerauerit *W*

W

535, 26 filiam autem quae] *VW*^{a}, filium autem qui *PLDCRMTW*^{b}

Quoniam igitur plena plurimorum codicum Bononiensium collatione nihil aliud efficitur, quam ut nimio mendorum quae singulorum codicum propria sunt cumulo suppellex critica oneretur, alia uia ad eas lectiones quae praeter *CR* aliquam auctoritatem habent eruendas ingrediendum est. nam postquam codices *MQ* integros contuli, si alterius utrius eorum discrepantiam scripturae in apparatu critico exhiberem, fore ut perpaucae superessent lectiones intellexi, quae cum ex archetypis non epitomatis oriundae essent, et a *CR* spretae neque aut in *M* aut in *Q* receptae essent. cum igitur libera mihi uideretur optio esse, utrius ex codicibus *MQ* discrepantiam scripturae in apparatum criticum reciperem, codicem *M* praetuli, quia *Q* magna ex parte mutilus est: rursus hunc illi ad alteram libri noni partem, in qua *M* deficit, substitui. praeterea codices *NTWEGU* Parisiensem 4517 Montispessulanum H 83 itemque correctiones codicum *CRM* tam ad eas codicum *VSA* Graecorumque iureconsultorum lectiones, a quibus *PLCRMQ* dissentiunt, quam ad eos Codicum Gregoriani Hermogeniani Theodosiani locos examinaui, in quibus aliqua suspicio subnascebatur, ne codicum *PLCRMQ* testimonium ab illis Codicibus discrepans non ab Iustinianis sed a librariis pessumdatum esset. ut tamen natura atque indoles codicum quos in subsidium uocaui cuiuis patefieret, codicum *NTWE* integras lectiones ad partes supra p. VIII indicatas enotaui omniumque illorum codicum (*NQWTUG* Paris. 4517 Montispessulani H 83) lectiones ad titulum de feriis (3, 12) in appendice III composui. denique ut codicum Bononiensium quam plurimorum lectiones cognoscerem, apparatum Herrmannianae editionis (Corpus Iuris Civilis ed. Kriegeliorum, Lipsiae, pars II) e libris manu scriptis editisque congestum perlustraui.

His quae de Codicis libris nouem prioribus exposita sunt, quae sit auctoritas codicum Bononiensium qui libros X XI XII complectuntur facili negotio intellegitur: nam si ab eo recesseris, quod hi in nulla parte ex codicibus epitomatis originem ducunt, omnino similis eorum condicio est. hos enim Bononienses et ipsos e diuersis archetypis deriuatos esse his locis comprobari uidetur:

946, 23 coeptam arcae] *dett. Th.*, incertam mercedis *KO*, ce********* *I*^{a}, cetera (exceptam *I*^{a}) mercedis *I*^{b}, excepta mercedis *X*, ceptam mercedis *Z*
1007, 17 perdere fundos reddere fructus redhibere perpetuo] *O Nou.*, perdere perpetuo *IX*, perpetuo perdere *K*
1083, 1 promulgata fuerat (—rit *X*) super (supra *XZ*) biennio supra uno tantummodo anno] *XZ*, super uno tantummodo anno (unum t. annum *KI*) promulgata fuerat (—rit *I*^{b}) *KOI*
1096, 3 irritis his quae] *I*^{a} *Th.*, is qui *O*, qui *KI*^{b}*X*

Indidem fortasse ortae sunt uariae lectiones, quas Bononiensibus codicibus librarii ipsi in margine uel supra uersum adscripserunt, passim etiam errore suo in contextum rece-

perunt[1]. nec tamen in ea critici studii parte substiterunt iureconsulti Bononienses, (uis in his Codicis Iustiniani libris rerum scientia destituti essent. hoc sane ipsis Bon(sibus debetur, quod nullus Bononiensis codex eius archetypi ex quo propagatus est ima accurate seruauit, sed omnes passim alterius archetypi uel codicum ex eo deriua lectiones adoptauerunt uel scholastica emendatione traditam lectionem expulerunt.

Quamobrem praeter codices *KO*, quorum alterum uetustas, alterum lectionum o] rum quae in reliquis Bononiensibus non redeunt multitudo[2] commendauerunt, com; saeculi XIII codices in libris X—XII examinaui, imprimis codices *IXZ:* quorum ı quemque quasdam lectiones genuinas solum exhibere his exemplis demonstratur:

I

913, 30 cura publica] *I Th.*, p. c. *KOXZ*
936, 31 testimoniali] *I Th.*, testimonialem *KOX*
952, 22 ratione] I^a *Th.*, pactione *KO*I^b*X*
956, 21 feriantur] I^a *Th.*, ferientur *KO*I^b*X*
960, 29 qua] *I Th.*, in qua *KOX*
1027, 6 hos] *I Th.*, eos *KOXZ*
1098, 1 omnis memoratis intentio ad pr. rectorem sit] *Th.*, omnis (omnes I^a) mem intentissimi (intenti I^b) ad pr. rect. sit (sit *om.* I^a) *I*, omnes memorati intent (sunt *O*) ad pr. rect. *KOX*

X

909, 33 propriae] *X Th.*, propria *KOIZ*
960, 24 liberos] *X Th.*, liberis *KOI*
966, 16 sibi] *X Th.*, quidem sibi *KOI*
1055, 22 aut] *VX*, ut *KOI*^{a}, nec I^b
1056, 17 peruenit] *VX*, pertinet *KOI*
21 reseruentur] *VX*, seruentur *KOI*
1063, 16 fuit] *VX*, fuerit *KOI*
1066, 3 sanctione decreuimus] *X Th.*, d. s. *KO*I^b, decreueris actione I^a
11 prouinciali] *X Th.*, prouincialibus *KOI*
19 refricare] *X Th.*, replicare *KOI*
1071, 25 contextione] *X Th.*, contentione *K*, contestatione *O*, contestationem *I*
1075, 22 praepositis militibusque] *X Th.*, praepositisque (que *om. O*) *KOI*
1083, 13 isdem personis] *X*, his penis eisdem pers. *O*, his (hisdem *I*) penis et h personis *KI*

Z

931, 21 atque] *Z Th.*, que *O*, quoque K^a*IX*, quoque et K^b
1051, 5 nec filii nec] *Z Th.*, nec f. uel *I*, uel f. uel *KO*
1084, 5 imp. constant. a.] *Z Th.*, idem a. *KOI*
1086, 22 maiore (—rem *Z*) ac periniquo] *Z Th.*, maiorem et pro iniquo *X*, ma acceperint (—runt *I*) quo *KOI*

Ex his autem codicibus (*KOIXZ*) non plenam atque absolutam bonarum qu Bononienses sparsae sunt lectionum copiam recuperari posse ex his colligas:
909, 11 munia] *Contius Russardus Th.*, municipia *KOIXZ*
30 studiis] *Russ. Th.*, custodiis *KOIXZ*
910, 26 defendens a] Z^b *Th.*, defensa a *KOIX, inc.* Z^a
912, 28 tantum] Z^v, tamquam *O*, *om.* *KIXZ*^{t}

---

[1] V. g. 928, 27 (*I*) 929, 13 (*O*) 931, 8 (*I*) 931, 16 (*I*) 931, 25 (*I*) 936, 25 (*KO*) 937. 937, 14 (*OX*) 938, 19 (*O*) 941, 14 (*I*) 943, 18 (*O*) 948, 23 (*KI*) 952, 24 (*I*) 952, 959, 24 (K^a) 960, 23 (*I*) 966, 24 (O^a) 967, 23 (K^a) [2] Cf. 946, 5. 951, 26. 1007, 17 (p. XX 1028, 7. 1050, 5. 1072, 14. 1073, 27. 1084, 9

918, 9 priuandum] I^b *Th.*, priuatum KOI^aXZ
930, 28 postulatis] Z^v *Th.*, postulantis $KOIXZ^t$
1089, 18 paneficii] *Hafniensis Th.*, beneficii *KOIXZ*
1097, 18 cellariorum] *edd.*, cancellariorum *Hafniensis*, *om.* *KOIXZ*

Itaque cum plenum omnino codicum Bononiensium apparatum non magis in libris X—XII quam in libris I—VIIII componi posse constaret, ne futtilium lectionis discrepantiarum taedio eos qui apparatu critico huius editionis usuri essent enicarem, codicibus *KO* in editionis apparatu critico non adiunxi nisi unum codicem *I*, qui codices *XZ* non solum inscriptionum integritate uincit, sed etiam ad antiquiorem scholae Bononiensis recensionem propius accedere uidetur eo, quod in eo solo perinde atque in *KO* quaedam uerae lectiones inueniuntur, cum, ubicumque codicum *KOI* corruptelae uel interpolationes ope codicum *XZ* emendantur, horum lectiones in libris manu scriptis recentioribus uel editis omnes redeant. codices autem *XZ* reliquosque Bononienses qui mihi praesto erant, item correctiones codicum *KOI* eodem modo adhibui, quo in libris I—VIIII praeter codices *CRM* codices Bononienses recentiores excussi. et quoniam in Codicis libris postremis auxilio codicum epitomatorum destituti sumus nec codices *KOI* ad initia scholae Bononiensis redeunt ideoque facilius euenire potuit, ut uera lectio propter communes codicum *KOI* corruptelas interpolationesque nos lateret, in eis partibus, in quibus horum codicum lectio non confirmatur aut codicibus *VWU* aut Theodosiani Codicis aliorumue subsidiorum auctoritate, eas quoque lectiones codicis *X* apparatui critico addidi, quae aut ad locos non consensu codicum *KOI* traditos pertinent aut (exceptis uerborum collocatione similibusque minutiis) per se non improbabiles esse uisae sunt. eodemque modo adhibui codicem *Z* in eis partibus, in quibus codex *X* in locum codicis *O* mutili substitutus est (u. s. p. VIII). denique ut uniuersa Bononiensium codicum condicio patefieret, in appendice quarta ad titulum *de decurionibus* septem codicum lectiones integras proposui.

Quoniam de librorum manu scriptorum auctoritate diximus, nunc nonnulla de Codicum Gregoriani Hermogeniani Theodosiani utilitate et de iureconsultorum Graecorum fide monenda sunt. atque cum nullus locus sit suspicioni, ne forte aut ea iuris schola, ex qua Epitome Codicis uetus uel aucta prodiit, aut Bononienses iureconsulti illos Codices ad emendandum Codicem Iustinianum adhibuerint, ubicumque ex codicibus nostris inter se dissentientibus unus alterue eandem quam unus ex tribus illis Codicibus lectionem praebet, nemo eam lectionem restituere dubitabit, quam pristina constitutionis forma tuetur[1]. cautius et circumspectius temptanda est emendatio ope illorum Codicum solorum in eis locis, in quibus Codicis Iustiniani libri manu scripti omnes inter se consentiunt: uerendum est enim, ne Iustinianorum errores corrigantur, quos non solum nouum ius ueteribus constitutionibus inculcasse eoque modo uel addendo uel omittendo sententiarum conexum interdum corrupisse[2] uel adeo male intellectam sententiam deformasse[3], sed stilum quoque fucatiorem nimisque artificiosum Theodosiani Codicis temperasse[4] constat.

In Graecorum commentariis ad crisin Codicis Iustiniani adhibendis non obliuiscendum est iam antiquissimos Codicis interpretes interpolationibus genuinum contextum immutasse easque interpolationes ex parte in codices Latinos transisse (u. s. p. XVIII). itaque in dissensu codicum Latinorum non utique eius codicis cui cum Graecis conuenit lectio praeferenda est, neque ubi Graeci inter se dissentiunt, fides eius indicis Graeci, qui cum codicibus Latinis facit omni dubitatione exempta est. illud tamen rarissime accidit, ut Graeci interpolationibus Iustinianum contextum deformarent, nec fere nisi in eis locis, qui interpolatoris manum eo tamquam adliciebant, quod cum aliis iuris Iustiniani sanctionibus, imprimis cum recentioribus Codicis constitutionibus re uera pugnabant uel pugnare uidebantur[5]. ubi nulla eiusmodi interpolationis suspicio est, dubitandum non est, quin propter

[1] Excipienda sunt ab hac regula leuiora quaedam, in quibus pristini textus cum deterioribus libris consensum casu ortum esse consentaneum est, u. g. 909, 2 (editio Chevallon in appendice IIII meae editionis) [2] V. g. 19, 18 (not. 6) 573, 4. 607, 19 (not. 3) 698, 2. 816, 1. 873, 2. 1042, 17 (not. 1) 22 (not. 3) 1077, 20 (not. 4) 1078, 3 [3] Cf. 59, 1 (not. 1) 61, 6 (not. 3) [4] V. g. 8, 4, 7 [5] Ad Graecorum interpolationem fortasse redit, quod 371, 20 uerba *atque administrandis familiarum suarum curis idoneus comprobatus* in

uetustatem summa auctoritas Graecis atque inprimis uersioni κατὰ πόδας tribuenda si itaque Graecos non tantum in dirimendis Latinorum codicum controuersiis secuti sumu sed etiam contra omnium codicum et Epitomae auctae et Bononiensium consensum ex ill solis Iustinianum contextum restituere identidem licuit, u. g. ad 256, 24. 320, 35. 354, (u. Addenda) 481, 16. 710, 8. 12. 798, 28. 800, 18. 834, 20. 839, 4. 7.

Quoniam autem in hoc subsidio critico adhibendo fieri non potuit, quin multa qu ad Codicis crisin utilia uideri possent me fugerent, eos, qui dehinc Codici e Graec emendando operam daturi sint, ut a quibusdam fallaciis praecaueant, monere inutile n erit. atque illud inprimis tenendum erit ne antiquissimos quidem Graecorum commentari omnes corruptelas euitare potuisse. sic uersioni κατὰ πόδας et Thalelaeo corruptum ia Codicis contextum praesto fuisse ex his manifestum est[1]:

88, 1 a testimoniis alieni testamenti ... non habeant factionem] *CRM Th.*: a testimoni alieni testamenti alieni testamenti ... non habeant factionem *uidetur legisse Thal laeus* (*Nomoc.*), *qui uertit* ἢ μαρτυρείτωσαν ἐν ἀλλοτρίαις διαθήκαις, μὴ ἐχέτωσαν test menti φακτίονα

94, 18 ulla] *CRM Th.*, alia (ἄλλης) *Thal.*

101, 21 ut propter facti memoriam uice actorum interponatur qualiscumque scriptur *Ambr. PLCRM Th.*, ὅπως (εἰς *ins. Zachariae*) τέλειαν ἀνάμνησιν (= ut pro perfec memoria) τάξιν ὑπομνημάτων ἐντεθῇ ἐν οἱᾳδήποτε γραφῇ *Thal.* (*Nomoc.*), *qualem habem*

167, 17 obligationem contrahere] ἐνοχὴν ὑπεναντίαν ποιεῖν *B* (*κ.π.*)

169, 25 inita] πλείονα (= multa) *ΒΣ* (*κ.π.*)

interpolationes uel Graeci interpretis uel archetypi quod ab eo uersum est nonnullas sup p. XVI sq. proposuimus: quibus ex uersione κατὰ πόδας et Thalelaeo adicias eas, quae apparatu critico ad 18, 13. 288, 3. 4 (u. Addenda) 335, 6 (u. Addenda) 405, 21. 408, 29. 629, 673, 7. 816, 1. 846, 17 indicatae sunt. alia, quae ad codices Latinos non quadrare uidentu licentiae uel errori interpretis Graeci debentur, quorum originem si accurate spectaueri lectionem a codicibus Latinis traditam commendari potius illis quam impugnari intellege Latina a Graecis liberius uersa esse u. g. in hisce palam est:

8, 1 sub pari (parili *Th.*) maiestate et pia trinitate] *libri cum Th.*, ἐν ὁμοίᾳ τε οὐσ καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι *B* (*κ.π.*)

95, 13 apud publicum iudicem reus tanti facinoris legitime accusetur] *CRM*, ὡς δημοσ δικαστηρίῳ ὑπεύθυνος γεγονὼς τοῦ τηλικούτου δράματος τὴν νόμιμον ὑπομενέτω κατηγορί *Thal.* (*B*)

95, 23 perpetrare] ἐπιχειρεῖν *Thal.* (*B*)

175, 23 subsecutis] *CRM*, gestis *Th.*, συμπεφωνημένοις *ΒΣ* (*κ.π.*)

177, 32 coniuentia commodanda est] *PLCRM*, προσποίησίς ἐστι συγχωρητέα *ΒΣ* (*κ.π.*)

192, 9 secutus iurisdictionem] *pCRM*, ἀκολουθήσας τῷ ὑποδείγματι τῆς δικαιοδοσίας *ΒΣ* (*κ.π* *cf. u.* 7

362, 31 concedi placuit] *CRM*, συγκεχώρηται *ΒΣ* (*κ.π.*)

371, 29 exactor] *CRM Th.*, ἀγοραστής *B* (*κ.π.*)

494, 11 intra sollemnia tempora] *CRM*, εἴσω τῶν εἰωθότων καιρῶν *ΒΣ* (*κ.π.*)

errores ab interprete Graeco in uertendo commissi in his deprehenduntur:

30, 23 consortium] *Ambr. CRM Th.*, ὑπηρεσίαν *Nomoc.* (*κ.π.*)

31, 20 sortem] *CRM Th.*, σύστημα *Thal.* (*Nomoc.*)

88, 3 longius amandari (emand. C^b, mand. *RM*)] *CRM Th.*, πικρότερον τιμωρεῖσθαι *Th* (*Nomoc.*)

90, 18 libertate in accusandum publicis quoque uocibus relaxata] *PLCRM Th.*, ἐλ θερίας ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι ταῖς δημοσίαις ἐκβοήσεσι στερείσθω *Thal.* (*B*)

95, 11 religionis loco existimari sacrilegium] *CRM*, ἐν τόπῳ θρησκείας ἱεροσυλίας (ἱερωσύ lib.) ἁμαρτάνεσθαι *Thal.* (*B*)

---

codicibus nostris (*CRM*) omissa sunt: probabiliter enim ea non Tipucito primo, sed i Thalelaeo de uenia aetatis loqui uisa sunt, de qua contrarium constitutio 5, 74, 3 stat

[1] Cf. Kritische Vierteljahrschrift 16 p. 226 sqq.: et in huius editionis apparatu 261, (Addenda) 333, 28 (Addenda) 338, 31. 361, 1. 621, 3. 623, 8. 830, 17. 27

1 01, 28 ciuitas romana] ἡ πόλις τῶν Ῥωμαίων *Nomoc.* (κ.π.)
praeterea haud raro explicandi gratia additamenta uersioni inserta cernuntur[1], u. g. in his[2]:
2 05, 14 causa cognita permittitur] ἀπὸ τοῦ πραίτωρος *praemittit Thal.* (*B*)
2 19, 4 paternam frugem uel auorum (maiorum *Th.*) patrimonia gubernare] *PLCRM Th.*, τὸν πατρῷον καρπὸν ἤτοι τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἢ τῶν πάππων τὰς περιουσίας κυβερνῆσαι ἤτοι διοικῆσαι *B* (κ.π.)
2 19, 16 in prouinciis] *PLCRM*, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις *B* (κ.π.)
2 19, 18 impetrauerint] *PLCRM*, εἰλήφασιν ἢ δικαιολογοῦνται ἔχειν *B* (κ.π.)
3 35, 6 in solidum] *PLCRM cum BΣ* (*Theod.*), εἰς ὅλον τὸ χρέος ἢ πρὸς τὸ ἀνάλωμα *B* (*Thal.*)

Postquam in secundo et tertio huius praefationis capitibus tot et tantis cladibus Codicem Iustinianum affectum esse demonstrauimus, superest ut moneamus maximam illarum cladum partem ad inscriptiones et ad subscriptiones et ad constitutiones Graecas pertinere, multo magis genuinam formam superesse ipsius contextus constitutionum Latinarum: hic enim ope codicum a nobis excussorum ad tantam integritatem restitui potuit, quantam uix in Digestis ex antiquissimo Codice Florentino recuperare licuit.

Capvt IIII

DE HVIVS EDITIONIS ADORNATIONE

Quamquam editoris officium postulat, ut quantum fieri possit pristina libri forma restituatur, tamen in Codice Iustiniano edendo partim ob commoditatem lectorum partim propter infelicia traditionis fata nonnulla immutanda erant. ita adlegandi usus flagitauit, ut numeri titulorum rubricis constitutionibusque praeponerentur: quos olim ab Iustiniana compilatione afuisse eis uidetur probari quae Mommsen ad Digesta (praef. p. X. XI) attulit. codices nostri *V* et *S* utrisque numeros addiderunt, ille Graecos hic Latinos. cum *V* consenserunt archetypon codicis *F* et libri Graecorum iureconsultorum. codices Epitomae auctae non numerant nisi rubricas[3]: codices Bononienses utrosque numeros omittunt praeter recentiores quosdam uelut *W* et *K*, qui rubricarum numeros restituerunt[4].

Rubricas titulorum nota *R* (i. e. rubrica) circumsaepsi codicem *V* et Digesta secutus, quamquam pro certo adfirmari nequit eam re uera ad Iustinianum Codicem pertinuisse. ex reliquis libris manu scriptis *F* eam notam non agnoscit nisi ante rubricam, omnino omittunt *S* et nisi memoria me fallit *PL*: Bononiensium alii (*RM*) eam itidem omittunt, alii utroque loco exhibent (sic alter librarius in *Q*), alii (u. g. *CT*) cum *D* modo utroque loco modo altero utro modo neutro ponunt.

Ea autem lex, quam Iustinianus in describendo opere ipsius iussu confecto obseruari iusserat, ut compendiorum scripturae usu penitus remoto omnia litteris perscriberentur[5], quominus in inscriptionibus et subscriptionibus constitutionum a me in hac editione obseruaretur, librariorum culpa effectum est, qui haud diu post legem latam, ut *V* et Collectio XXV capitulorum demonstrant, in eam consuetudinem quae ante Iustiniani legem obtinuerat relapsi sunt. cum uero codices in notis adhibendis non ita inter se consentiant, ut non ab uno alterone nobis recedendum sit, cum prioribus Codicis Iustiniani editoribus eam consuetudinem secutus sum, quam uetustati placuisse codex *V* et libri manu scripti Codicis Theodosiani testantur. itaque in inscriptionibus notas *imp. impp. imppp. impppp. a. aa. aaa. aaaa.*[6] *pp.*[7] *pu.* constanter adhibui. reliquas dignitates codices modo plene perscribunt

---

[1] Ea utrum ab antiquo interprete an postea addita sint, plerumque diiudicari nequit [2] Cf. 268, 4 (Addenda) [3] In excerptis *A* et *Ambr.* etiam constitutionum numeri citantur, cf. *D* ad 41, 31 [4] In *W* librarius insipidus praeter rubricas etiam notas *constitutio Graeca* minio pictas ad numerorum computationem uocauit [5] Cf. c. Cordi § 5 (p. 5, 35) [6] Pro *imppp. impppp. aaa. aaaa. V* et *C* fere constanter scribunt *impp. aa.*: *impp.* uulgo etiam in *PLR* legitur, alii cum *S* scribunt *impr.*: cum reliquis faciunt libri manu scripti Codicis Theodosiani [7] In *P* uulgo, in *L* rarius scribitur *ppo.*, quae nota in libris manu scriptis Codicis Theodosiani usu uenit

modo notant. equidem illum potius modum secutus notis dignitates non expressi nisi in eis inscriptionibus, in quibus plenae scripturae auctorem habui nullum. nomina propria constanter perscripsi, codices imperatorum nomina pleraque, magistratuum priuatorumque ea quae saepius redeunt per compendia reddere solent ac ne pro diuersis quidem nominibus eadem compendia usurpare dubitant. unde in imperatoribus quidem dubia orta non sunt nisi in nominibus Iustini et Iustiniani uel Constantini et Constantii et Constantis[1] restituendis: magistratuum quoque nomina pleraque satis nota sunt, ut compendiorum explicatio nullam difficultatem praebeat. contra priuatorum nomina compendiorum ambiguitate laborant, nec quam late ea pateat, certis finibus circumscribi potest. nam in his nominibus cum *V* passim compendiis utatur[2], *PLR* parcius ea adhibent, paucissima compendia *CM*, nulla *S* admittit[3]. eos autem codices qui nomina perscribere solent in tradendis nominibus non ubique antiquissimorum exemplarium integritate niti, sed librarios recentiores nomina in archetypo notis expressa interdum suopte ingenio explicauisse his exemplis illustratur[4]:

276, 12 alexandro *SRM*, alex. *PL*, alexi *C*
279, 15 pomponio *SCM*, pomp. *PL*, pompilio *R*, pompeiano *WE*, pompiniano *Bamberg.*
288, 3 diocl. *PLCM*, dioclitiano *R*, *om. S*
303, 36 maximiano *P*ᵃ*CRM*, maximino *S*, maximo *PL*
376, 28 crispino *SM cum* 4, 2, 10, crispo *VPLCR*
376, 33 alexandro *SCM*, alex. *PL*, alexander *R*
395, 24 ualent. *V*, ualerio *S*, ual. *PL*, ualentino *CRM*
442, 18 maximo *SCM*, max. *PL*, maximiano *N*
443, 15 theodoro *SCMN*, theod. *PL*
491, 9 maximo *SQ*, max. *LD*, maximiano *CRM*
503, 13 alexandro *SR*, alex. *V*, alexandrae *PLCM*
526, 25 iulio *SM*, iul. *V*, iuliano *CR*
534, 18 maximae *SR*, max. *V*, maximi *CM*
631, 24 nicomedi *SPLC*, nic. *V*, nicomeni *R*, nicommodo *M*
687, 6 alexandrae *C*, alexandriae *S*, alexd. *PL*, alx. *R*, alexander *M*
722, 3 theodoro *SPLM*, theod. *V*, thed. *R*, theodosius *C*
762, 8 diodeti *S*, diocl. *PL*, dioc. *CR*, dioclitiano *M*
824, 13 theod. *L*, th. *DR*, et theod. *C*, theodote *M*

Licet igitur in his nominibus plene edendis neque *S* neque reliquos codices sequi dubitauerimus, tamen tenendum est nihil nos eorum testimonio impediri, quominus, sicubi tradita lectio aliquam offensionem habeat, u. g. pro Valerio uel Valerianum uel Valentinum uel Valentinianum substitui uel Theodorum in Theodosium Theodotumue emendari posse credamus. saepius etiam dubitandum est, utrum ad uirum an ad mulierem rescriptum sit in Codice, quippe quorum nomina similia eadem nota indicari soleant[5]. ubi ne sic quidem idoneum integri nominis testem habuimus, ipsum scripturae compendium a codicibus traditum in editione nostra typis exprimendum curauimus[6].

Atque adeo maiore notarum licentia subscriptiones constitutionum in libris manu scriptis abundant: fere enim omnia quae eis continentur uerba per compendia scripta sunt. eaque in codicibus epitomatis adeo degenerauerunt, ut iam non compendia sed corruptelae potius dicenda sint. sic codices epitomati menses[7] et consules singulis litteris primis solis significant (u. g. 310, 26. 315, 10. 357, 33. 394, 21. 595, 11): *Sirmii* contrahunt in *sir.* uel *sr.*, *Thessalonicae* in *thesl.* (8, 6), *Seuero* in *su.* (507, 1), *Pompeiano* in *pom.* (215, 12), *Rufino* in *ru.* uel *rf.* (200, 13. 345, 11), *Saeculare* in *scl.* (410, 2), *Tatiano* in *ta.* (260, 14), *Alexandro* itemque *Auiola* in *al.* (335, 7. 394, 21), *Pontiano* in *pon.* (392, 10),

---

[1] Cf. appendix I p. *22 not. 1 [2] Ad priuatos homines pertinentia haec occurrunt: *alex. ant. april. aur. max. nic. sab. seu. theod.*, cf. Apographum huius codicis a me editum p. 83. 84 [3] Semel tantum pro *Philippo* in *S* legitur *philipp.* ad 8, 40, 25 [4] De aliis eiusmodi temptaminibus in *S* obuiis cf. Heimbachii praefatio p. IX. ob eandem causam in *V* 394, 13 *pomponio* pro *pompeiano* et 783, 13 *iustinus* pro *iustinianus* scriptum est [5] Cf. 395, 31. 483, 32. 503, 13. 528, 18. 687, 6. 722, 6 [6] 288, 3. 824, 13. 840, 25 [7] Pro *Febr. Sept. Nou. Dec.* in *PL* passim legitur *f. s. n. d.:* quin etiam pro *Mart.* et pro *Mai.* eandem notam *m.* incuria librariorum interdum admisit, cf. 655, 7

...in *cons.* (388, 21), *Theodosio* in *thed.* uel *the.* (401, 25. 416, 12), *Tiberio* *tiberi.* (310, 29), *Aristobulo* in *aris.* (369, 29), *Nouembres* in *nu.* (367, 16), *Iulias* (297, 19). equidem in subscriptionibus secundum consuetudinem, quae in *V* et in Theod... Codice praeualet, locum consulatumque ubique perscripsi, reliqua fere notis expressi. autem dubitationem, quam locorum uocabula primae et secundae declinationis nu... singulari expressa iniciunt, utrum in genetiuum an in ablatiuum casum declinanda si... expediui, ut libri unius alteriusue manu scripti traditionem seruarem, etiam si me... codices compendiis uterentur, genetiuum autem casum restituerem, ubi loci nomen in codice plene perscriptum esset. scilicet num primitus u. g. *Sirmio* uel *Mediolano* scr... fuerit, ex Iustiniani Codicis libris manu scriptis diiudicari nequit.

Ac ne in orthographia quidem editionis constituenda a librorum manu scriptorum ...tione non recedere potui, cum unusquisque liber in hac re partim communem ae... morem partim propriam librarii licentiam repraesentet. in paucis tantum consens... constans omnium codicum usus ad communem fontem referri uidetur posse, u. g. quod nullus codex formas *iidem iisdem Sirmii Patauii* agnoscit[1], cum in aliis uocab... duplex uulgo non contrahatur. his igitur similibusque exceptis eam orthographiam inuitis libris manu scriptis restituendam esse putaui, quam Iustiniano aeuo obtinuisse ...tissimis codicibus docemur, ut tamen in eis, quae optimi illius temporis auctores pron... ponunt, constantem scribendi morem eligerem et constanter tenerem[2].

In textu Codicis edendo litterae obliquae adhibitae sunt, ubicumque lectio aliqua ... librorum manu scriptorum auctoritatem recepta est uel, licet in aliquo codice exte... recentiore potius emendatione quam ex uetere archetypo enata uidetur esse. exce... tamen ex hoc more supplementa subscriptionum et in libris X—XII Codicis inscripti... quoque supplementa ex Codicibus Gregoriano Hermogeniano Theodosiano petita, quae ...ribus litteris expressimus. eae constitutiones Graecae, quarum non possunt nisi i... restitui, ab integris constitutionibus ita distinctae sunt, ut in illis uersuum initia intra ...tum spatium retraherentur (u. g. p. 69. 70).

In imum paginae marginem primo loco congessimus recensum eorum codicum, q... singulas paginas a nobis adhibiti sunt. quod si quae constitutiones in uno alteroue ... codicibus uel omissae uel postea additae uel transpositae sunt, id intra uncinos post c... notam collocatos indicauimus: item si quid damni uel maiore aliqua litura uel alio nescio quo codex ceperat. idem ne in codicum epitomatorum argumentis enotandis ...uaremus, ingens qua hi insignes sunt lacunarum transpositionum supplementorum ...tudo nobis persuasit. itaque intra uncinos potius eas rubricas (R) easque constitu... uniuscuiusque paginae quae in codicibus epitomatis extant eo ordine, quo in his leg... enumerauimus, et praeterea supplementa manus secundae suo loco intra uncinos qua... addita nota *p* uel *l* uel *d* inseruimus. sic u. g. quod in p. 212 scriptum est *P* (30, 2 [... 31 R 1 [33 *p*] 32 R), hoc significat in codicis *P* prima manu olim non extitisse nisi 30 31 R 1. 32 R, deinde eiusdem codicis manum secundam *p* suo loco 30, 3, falso loco ...lum 33 suppleuisse[3]. Graecas constitutiones a codicibus epitomatis et a Bononie... ubique abesse non singillatim adnotauimus, sed Graecarum potius auctores diserte ...cauimus.

---

[1] Verba *adicere conicere obicere subicere* huc non traho, quippe cum in his uerbi ...tam Iustiniana aetas sola quam constans bonae Latinitatis traditio *i* simplex t...

[2] Hanc igitur constantiam in talibus obseruaui qualia sunt *sed atque illud*, *s* post ... sum uel seruatum in compositis (scripsi igitur exempli gratia *exserere*, sed *extare* praepositiones *ad cum* (*con*) *in ob sub* etc. in compositis assimilatae uel non assim... (scripsi igitur e. g. *obtinere inrogare*, sed *componere immittere*, etc.) et in similibus obseruaui in eis quae ad declinationem uel ad uerborum formationem pertinent, uel *parentum parentium, meliore meliori, contrectare contractare* etc., in quibus optimor... quoque loco codicum traditionem secutus sum: idem etiam in *ualetudo ualitudo* inuitu...

[3] Numero maiore solo, qui integrum titulum in libro manu scripto extare indicat, ibi que usi sumus, ubi codex epitomatus eam tituli partem, quae in pagina d. q. a. l... integram recepit. ita p. 274 scripsimus *L* (32), licet constitutiones 8. 11 huius tit... proximis huius editionis paginis expressae in *L* omissae sint

In adnotationibus huic codicum notitiae subditis, ad quas numeri textui interspersi remittunt, partim coniecturae ad textum corruptum emendandum proponuntur, partim pristina constitutionis forma refertur, qualis ea fuit, priusquam a compilatoribus Iustinianis mutaretur. ceterum saepe incertum est, utrum codicum nostrorum discrepantia a pristina constitutionis forma iam a compilatoribus Iustinianis effecta sit, an ex pristina illa forma contextum codicum nostrorum emendare liceat.

Tertia denique adnotationum series in imo paginarum huius editionis margine proposita apparatum criticum ad uersus editionis digestum complectitur, in quem eae codicum lectiones quae orthographiam spectant receptae non sunt, nisi forte pertinent ad uocabula quaedam inusitatiora uel ad nomina propria de quorum lectione dubitari possit. neque magis singulorum codicum lectiones distinxi, sicubi complures codices eandem scripturae discrepantiam ita exhibent, ut tantum in minutiis orthographicis inter se dissentiant: sed in eiusmodi scripturae discrepantia enotanda retinui eam orthographiam, quam ex codicibus ceterum inter se consentientibus is codex praebet, cuius nota primum locum occupatura erat. itaque u. g. ubi *P* pro *existimare* scripsit *extimare, C aestimare, RM estimare,* in apparatu meo dicitur sic: extimare *PCRM.* praeterea singularia quaedam unius alteriusue codicis tacitus fere suppressi, uelut quod modo in hoc modo in illo libro miniator primam constitutionis litteram adpingere oblitus est, uel quod *S* pro inscriptione *idem aa. et cc.* uulgo *idem a. et c.* dedit, uel quod *R* formas *coniungium legyptimus* amat uel *M* saepissime *pote est* dedit etc.

Denique restat, ut absoluta hac editione, quae anno 1872 typis describi coepta est, et cuius fasciculi quattuor inde ab anno 1873 paulatim publici iuris facti sunt, laetissimum munus obeam, ut grato animo memoriam recolam beneficiorum, quae plurima ad hoc opus perficiendum in me collata sunt. atque principium fecerunt academiae litterarum Monacensis et Berolinensis, quae piae causae in uiri illustris F. C. de Savigny memoriam conditae reditus per quattuor annos mihi delegauerunt, quorum ope itineribus per Germaniam Italiam Galliam Britanniam peragendis bibliothecarum thesauros ad hanc editionem parandam excuterem. neque minores gratias refero regis Borussici ministerio, cui litterarum cura commissa est: cuius benigna commendatione effectum est, ut ex bibliothecis Berolinensi Casinensi Montispessulana Oxoniensibus Parisiensi, quarum bibliothecarum omnium liberalitatem satis praedicare non possum, codices praestantissimi mihi conferendi transmitterentur. praeterea idem ministerium, postquam impensarum in ipsam editionem consumendarum moles temporum iniquitate praeter expectationem cresceret, impensarum partem non exiguam in se recepit. inter eos autem, qui ope consilio me adiuuerunt, primo loco Theodorus Mommsen mihi nominandus est: cui cum inter corrigendum plagulas a prelo madentes per tot annos transmisissem, eas numquam recepi, quin aut egregiis emendationibus aut benignis adhortamentis scaterent, quibus emendationis uia ab egregio amico demonstraretur. praeterea commodissimum adiumentum mihi praestitit insignis liberalitas Zachariaei a Lingenthal, qui cum indices Graecos et scholia saeculi sexti ad singulas Codicis constitutiones conscripta in suum usum ad ordinem Codicis composuisset, id opus ultro mihi concessit[1]). idem uir doctissimus ad redintegrandos hiatus constitutionum 5, 17, 12. 12, 33, 8, quos ex incertis litterarum umbris in libro Veronensi extantibus restituere mihi non contigit, sagacissima supplementa suppeditauit. praeterea de Graecis constitutionibus emendandis optimum amicum Rudolphum Hercher numquam frustra consului. alia contulerunt alii, quorum ut uoluntatem erga me non in hoc opere solo expertus sum, ita necessitudinem continuis mutuisque muneribus confirmatam numquam mihi defuturam esse spero. partem eorum uirorum in capite primo et passim in apparatu critico data occasione commemoraui, semel hic commemoratum esse uolo Guilelmum Studemund, quo fideliorem et in adiuuando promptiorem amicum non habeo.

---

[1] Vide Zeitschrift für Rechtsgeschichte 10 p. 49

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. 8 *ad u.* 10 numen *M cum BΣ* (κ.π.) ἡ θεία

p. 9 *u.* 26 *pLCRM*

p. 10 *u.* 10 *dele uirgulam post* ἡ τριάς

u. 39 *dele 'pLCRM': deinde scribe c.* 5. 6 *extant etc.*

p. 13 *u.* 19 ἐλλιπῶς *scr.*

u. 41 *cum libris* πραχθῆναί ποτε (μὴ γένοιτο), *restitue*

p. 19 *u.* 1 *scr.* Imppp.

ad u. 8 mutandiue] *C,* mutandi R^a *cum libris ad l. gem.,* üel mutandi R^bM

p. 20 *ad u.* 27 constant. *om. C Cui.* | a. *om. C Cui.*

p. 24 *not.* 1 *praestat cum Herchero* διάλυσιν *restituere*

p. 25 *u.* 16 σωματείων *Zachariae emendat in* σωμάτων

p. 27 *u.* 1. 2 *pro* μὴ δι' *Zachariae mauult* μηδέ

u. 20 ἐξεοῦται] *uox corrupta: expectes* ἐξωθεῖται

u. 26 ἐνοίκιον] Ἐνοικίων *Zachariae*

u. 34 ὑπογράφοντος] ὑπογραφόντων *Zachariae cum Nomoc.* 10, 1: οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφουσι τὸ 'ἀνέγνων'

p. 28 *u.* 8 αὐτοῦ τοῦ] αὐτοῦ τούτου *Bodleianus* 3399 (teste *Zachariaeo*) *recte*

ad u. 28 et orphanotrophis (—phiis *PL*)] *PLM Const.,* orphanotrophis *S et index S,* orfanotrophiis *CR*

ad u. 30 mon. et] *index S* (*Heimbach*) *PLCM Const.,* mon. et de *SC*

eorum et] *index S PLCM Const.,* eorum et de *PR*

p. 30 *u.* 1 *et* 3 *in inscriptione fuerit* imp. Iulianus A., *in subscriptione* Iuliano A. IIII et Sallustio conss. (= *a.* 363)

p. 35 *u.* 28 *iunge* 1, 12, 6. 9, 30, 2

p. 36 *ad u.* 14 ut religiosissimi antistites] T^a *cum Nomoc.,* ut religiosissimus antistes *R, om.* T^b

u. 24 urbis] uiri religiosissimi (*uel* reuerentissimi) *uertit Nomocanon* (ἐν τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ) *recte*

p. 38 *not.* 2: d. k. Ian. *legerint Iustiniani: fuisse olim* d. * k. Ian. *Dioscorumque extremo anno* 472 *Erythrio successisse puto*

u. 5 *iunge c.* 33 *h. t.*

p. 39 *u.* 29 *iunge c.* 32 *h. t.*

p. 40 *u.* 31 ποιεῖν *delendum uidetur*

p. 42 *u.* 17 δοκιμάσοι] δοκιμάσειεν *Hercher*

u. 25 λίτρας] λιτρῶν *scr.* (*Zachariae*)

u. 30 ἐπισκόπους] ἐπισκόπων *scr.* (*Zachariae*)

p. 45 *not.* 1 *dele*

p. 46 *u.* 11 *pro* ὑπὸ τῆς σῆς *ex Nomoc. restitue* παρα τῆς σῆς

u. 16 δι' αὐτῶν] διὰ τῶν *Zachariae*

p. 47 *u.* 11 δεήσοι] δεήσειε *Hercher*

u. 37. 38 *cum Nomoc. scribendum est* οὔτε αὐτοὺς οὔτε τὰς τούτων μητέρας οὔτε

ad u. 38 οὐδὲ διά *Coll.*[1] *ex emend.,* οὐδέ *Coll.*[1] *ante emend.,* οὔτε *Nomoc.,* οὐ διά *Coll.* [co]

p. 48 *u.* 14 καταναγκάζειν] *expectes* καταναγκάζεσθαι
u. 15 ἐμφάνισιν καί *scr.*
u. 17 *pro* ξενοδόχος ἤ (*Nomoc.*) *praestat* ξενοδοχοίη (*Coll.*) *restituere*
p. 49 *u.* 31 βουληθῇ] ἠβουλήθη *scr.* (ἐβουλήθη *Nomoc.*)
p. 50 *u.* 25 προσθῆναι] προσθεῖναι *scr.*
u. 28 *restitue* κακούς), ἀλλ' ... συντονία¹ (*hoc enim loco, non post* κακούς, *uerbum finitum desiderari uidetur*)
p. 51 *u.* 11 διὰ πάντων] διὰ παντός (*sic Bodleianus* 3399) *magis placet Zachariaeo*
p. 52 *u.* 17 *iunge* 1, 5, 22. 3, 28, 37. 6, 22, 12
p. 53 *u.* 16 *post* ἀκτημοσύνης *ex Bodleiano* 3399 (*Coll.*) *supple* νουθετοῦντα καί
u. 22 *not.* 1 *uidetur potius indicari* 10, 35, 4, *cf. p.* 921 *ad u.* 21
u. 28 μηδέ] μηδὲν αὐτόν *Bodleianus* 3399
u. 30 *not.* 2 τὸ νῦν *Hercher*
u. 38 στρατεύεσθαι] στρατεῦσαι *Bodleianus* 3399
p. 54 *u.* 39 αὐτό] αὐτοῖς *Bodleianus* 3399 *recte*
p. 55 *u.* 2 *hiatum a me animaduersum Zachariae ex Bodleiano* 3399 *sic expleuit:* ὀφειλόμενον τοῦτο αὐτὸ τὸν λαβόντα τοῦ λοιποῦ παραχωρεῖν τῷ τὴν ἄσκησιν ἑλομένῳ, ὥστε μέντοι μὴ θαρρεῖν
u. 7 μείνοιεν, τοῖς κοινοῖς *cum Bodleiano* 3399 *scr.*
u. 8 *not.* 2 *del.*
u. 9 *not.* 3 *iunge* 5, 17, 11. 7, 24, 1? 11, 48, 24?
p. 56 *ad u.* 18 in (in *om. L*) sanctimonialem conuersacionem *PLRM*
p. 57 *u.* 20 nauiter *e libris restitue*
p. 58 *u.* 15 ... 18 *mendum notis meis* 2 *et* 3 *indicatum deletis uerbis* (*u.* 16) πρὸς τὸν συμβαλόντα *bene sustulit Hercher*
ad u. 29 ius] eius *index SM*ᵃ | curamque et reu. pontif.] *Const. CM*ᵇ, curam *S*, curamque *index S*, curamque pontificalis *PL etc.*
ad u. 30 pertinent] pertiñ *S*, pertinet *index S*
u. 31 *cf. ad* 4, 63, 1 (*in notis inferioribus pro* Iuliano nepote suo *scribi debuit* Iuliano sororis suae filio)
p. 59 *u.* 3 *constitutionis* 2 *gemina occurrit* 7, 65, 4*a*
pu.] *fuerit* proconsuli Africae
p. 61 *ad u.* 11 rauennae] *P*ᵇ*L*, rauenna *Th.*, rau. et *D*
ad u. 22 *s. a. Th. Hal.: in Sirmond. rectius est* d. III non. dec. rauennae *etc.*
ad u. 27 felice et t. conss.] *Th. Hal. D*, *om. PL*
p. 62 *ad u.* 12 aliquid *tuetur l. gem.*: tale quid *conicit Mommsen*
ad u. 13 quidem ... 16 aduocationis] aduocationis *P*ᵃ, per subreptionem *adscripsit, mox deletis uerbis* aduocationis per subreptionem *uerba* 13 quidem ... 16 aduocationis *suppl. P*ᵇ*: cf. praef. p.* XXXIII sq.
ad u. 20 d. prid.] dai. *D h. l.*, d. rpid. *D ad c.* 8
u. 21 *not.* 3 *iunge* 1, 18, 13. 5, 6, 8. 5, 30, 3
u. 29 *ex l. gem.* 10, 27, 3 (*non* 10, 28, 2) *restituenda est inscriptio* Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α.
p. 63 *u.* 4 μακρῶν
u. 5 *et* 10 *in margine a.* 491—505 *suppl.*
u. 6 *supple inscriptionem* Ὁ αὐτὸς βασιλεύς
u. 23 *not.* 2 *iungendae sunt* 4, 2, 17. 4, 20, 18. 4, 21, 17. 4, 30, 15? 5, 15, 3. 10, 22, 4
p. 64 *not.* 5 *iunge* 3, 10, 2? 10, 40, 2 (*ad* § 16)
p. 65 *u.* 8. 43 [10, 30, 4]
u. 36 καθιδρύσεις] καθιδρύσεως *Hercher*
u. 39 χρυσοῦς
u. 40 κομίσοιτο] κομίζοιτο *uel* κομίσαιτο *Hercher*
p. 66 *u.* 5 ἐπούσης
u. 22 συγχωρήσειεν ... μηνύσειεν *Hercher*
not. 1 τῶν αἰτιῶν τῶν *Hercher*

69 *u.* 24 d. xv k. Nou. *scribendum esse ad l. gem.* (*p.* 678, 23) *probaui*
70 *u.* 12 ἐπὶ τριετίαν
72 *u.* 17 ὑφ' ᾧ] ὑφ' ὅν *Hercher*
u. 35 *coniunctis lectionibus Coll. et Nom. restituendum uidetur* φυλάττοντες διατηρήσουσι
74 *u.* 24 . . . 28 *et p.* 75 *u.* 3. 4 *de supplementis ex Th. a me restitutis cf. praefationem p.* XVII
76 *not.* 5 *iunge* 1, 7, 5. 1, 9, 18
77 *u.* 28 *supplementum ex Auth. et B petitum neque Const. h. l. neque Paratitla ad Const.* 2 *agnoscunt: cf. praefationem p.* XVII
79 *ad u.* 29 *inscriptio Haloandrina fortasse aberrauit ex c.* 19 *h. t.*
80 *u.* 3 ἀμελήσαντας] ἀμελήσαντες *Hercher*
u. 4 παρενέβαλον (*sic recte B*) αὐτούς *scr.*
u. 16 ἐπέχεται *B recte*
81 *u.* 10. 11 *deleta nota* 1 *pro* αἰσθανόμενοι . . . μετέχοντες *scribendum uidetur* αἰσθόμενοι . . . μετέχουσι
82 *u.* 33 οὔτε] οὐδέ *Hercher*
u. 36 (*not.* 2) ποιούντων] ποιούμενοι *scr.*
83 *u.* 30 ἔχει] ἔχοι *scr.*
u. 43 τυχόν (*pro* τυχών) *recte Nomoc.*
u. 46 φωραθείη] φωραθῇ *Hercher*
84 *dele notam* 2
86 *u.* 15 v] IIII *scr., cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 179
ad u. 22 baptismum *index S,* baptismate *PL* | iteretur] heretur *index S*
87 *ad u.* 28 grat. a. IIII et merobaude *Hal. h. l.*
88 *u.* 27 *seqq. c.* 5 *extat in S: inde uaria lectio sic mutanda est:* 28 eum *om. S* | seruus *S* | inuitus *S* | uel] *PL Nou. Theod.,* res u *S,* seu *CRM* | ex] et P^lL^l 29 in effandam *S,* neffandam *uel* ineffandam P^a | ritumue] statumque *S* | traduxerit] *S Nou.,* transduxerit *PL,* transduxit *CRM* (*in textu* traduxerit *restituendum*)
89 *ad u.* 9 licet *S,* liceat *index S*
u. 15 *corrige* quodcumque: *in nota adde* quodcumque *firmare B* (εὑρισκόμενον τοῦτο)
90 *u.* 10 *pro nota* 1: *c.* 4 *aut anni* 368 *aut anni* 370 *aut anni* 373 *est*
ad u. 22 suam] *SCM,* suas *R*
91 *u.* 4 d. III non. *cum Th. scr.*
92 *ad u.* 25 *additamentum* neminem Samaritam *agnoscunt etiam Paratitla ad Const.* 2. 7: *cf. praefationem p.* XVII
94 *ad u.* 4 a. VII et constante III] a. uiii et const. (*sic*) iii (iiii P^a) *PL,* IIII et constante III aa. (= *a.* 346) *Th. male*
ad u. 17 *adde:* iam salubri] διὰ τοῦ σωτηριώδους *B*
96 *dele notam* 1
97 *ad u.* 15 *Haloandri subscriptio ad c.* 3 *pertinet*
98 *ad u.* 27: *cf. Addenda ad p.* 97, 15
99 *u.* 19 *iunge* 1, 3, 27. 9, 30, 2
ad u. 30 locis] τῶν νόμων *B, sed* τοῖς τόποις *Const.*
101 *ad u.* 6 k.] non. 1, 3, 27. 9, 30, 2
102 *ad u.* 14 auditorium] CRM^b, audito auditorio P^a, in auditorio P^bL^a?, auditorio L^bM^a
103 *u.* 5 *ad c.* 4 *cf.* 11, 71, 5
112 *ad u.* 26 inclutae] *F,* inclitae *CRM*
117 *u.* 30 *F* (17, 2) *P* (18 R 2) *L* (*ut P*) *CRM*
118 *u.* 1 *iungenda uidetur* 3, 44, 8
ad u. 19 *quae in PL est subscriptio, possit pertinere ad c.* 6
119 *ad u.* 7 *subscriptio* 19, 6 *non post* 1, 18, 13, *sed post* 1, 19 *rubricam legitur*
ad u. 10 imperatoris *index S* PL^aC, imp. *S* | offerendi *index S,* offerendo *S*
u. 24 *cum fastis* (*contra Hal.*) Constantio C. *scr.*
120 *u.* 1 pp.] pu. *scr.*
u. 3 *post* Oct. *suppl.* [acc. . . . .]

p. 120 *ad u.* 7 *s. a. D post* 19 *rubricam*

p. 121 *ad u.* 14 thebeste *Th. D h. l.,* the deste *D ad* 20, 1
ad u. 22 interpellatum *S,* imperatum *index S*
u. 23 AA. et CC. (*cum PLCRM*) *et u.* 25 Diocletiano v et Maximiano IIII AA. (*cum D*) *scr.*

p. 122 *ad u.* 4 *dele uerba: fortasse ex* 23, 4, *et adde:* k.] u k. *PLD*
ad u. 21 diuersas *index S* | et] et de *C* | praugmaticis *index S*
u. 25 *a.* 222

p. 123 *u.* 6 *pro* Nicetium (*sic SC*) *Hirschfeld* (Röm. Verwaltungsgeschichte *p.* 135 *not.* 2) *cum P scribit* Vincentium *propter lapidem C. I. L. VI n.* 1759
u. 10 *fortasse iungendae sunt* 12, 19, 10. 12, 59, 9

p. 124 *u.* 19 et Albino conss.] cons. *scr., cf. PL et* 12, 40, 9
u. 27 *adde codicem M transponere* 24, 2. 3 (*haec notitia in sequentem paginam typographi uitio aberrauit*)

p. 125 *u.* 25 Clemente *scr., cf. appendices p.* *47 *not.* 4

p. 135 *u.* 10. 27 *p.* 136 *u.* 27. 30 *p.* 137 *u.* 16 *pro* semissaliis *restituendum esse* semissalibus *ostendit inscriptio C. I. L.* V *n.* 8739, *cf. Lydum de mag.* 1, 46 ἀρματοῦρα σεμισσαλία

p. 138 *u.* 4 *numero* II *post* AA. *deleto annum* 365 *recte restituit Clossius*

p. 139 *ad u.* 17 *pro* zetae *restituendum esse* zitae (*sic M*) *uel* ztitae (*cf. C*) *suadent Procopius de bello Pers., qui constanter scribit* Σίτας, *et Ioh. Malalas, qui eum altero loco* (*p.* 429) Ζτίττας, *altero* (*p.* 470) Ζίττα *appellat*

p. 142 *ad u.* 20 *in R initio c.* 3 *usque ad* 21 cognitionem *etc.*

p. 143 *ad u.* 14 *rubricam om.* *SCRM*^{b}
ad u. 15 *locum ex dictato de consiliariis Haenel in Iuliani Epit. p.* 199 *sic edidit:* lege primo libro codicis anastasianas constitutiones *etc.: cf. etiam Lydum de mag.* 2, 27
ad u. 23 *in B Fabroti* (6, 1, 45) *hic index extat:* Φροντίζειν ὀφείλουσιν οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα μὴ βλαβῶσι τὰ πατριμονιάλια χωρία
ad u. 26 (*non* 28) ὁμοχίνσων *B*
ad u. 28 *notam sic corrige: nec tamen sine causa Heimbachius dubitat, num ad hunc titulum pertineat constitutio, cuius argumentum ad comitem sacrarum largitionum* (= χόμης θησαυρῶν) *spectat. breuiorem indicem exhibent B Fabroti* (6, 1, 46): Ἐπὶ τοῖς προσαγγελθεῖσιν ὡς φισχαλίοις πράγμασι σφραγὶς οὐχ ἐπιτίθεται παρὰ τῷ χόμητι τῶν θησαυρῶν ἡμῶν πρὸ τελείας τῶν ζητουμένων διαχρίσεως

p. 146 *u.* 18 *post* Ian. *intercidit dies quo constitutio accepta est*

p. 147 *u.* 3 *et* 7 *olim in inscriptione fuerit* imp. Iulianus A., *in subscriptione* Mamertino et Neuitta conss. (*a.* 362)
u. 29 *post* Mediolani *periit dies quo constitutio accepta est, ut data sit anno* 389

p. 148 *u.* 9 πρὸ μιᾶς

p. 149 *ad u.* 1 *in S rubr. tituli* 41 *ante tit.* 40 *extat, rubr. tituli* 42 *in fine libri primi collocatur*
ad u. 7 de quadrimenstrum (quadrimensuum *index S*) tam ciuilium quam militarium *S*

p. 150 *ad u.* 23 *iunge* 10, 74, 1. 11, 2, 5

p. 151 *u.* 2 *pro* XIII (*Hal.*) *restitue* XIIII *cum LD et legibus iungendis* | VIII et ... 3 conss.] uiii et thedoti. iii conss. *D, om. PL*

p. 152 *ad u.* 5 ne] de *SRM*^{a}*?*

p. 153 *u.* 3 *post* Nou. *supplendum uidetur* [acc. ...]

p. 154 *u.* 17 a. 479

p. 157 *u.* 1 *iungendae uidentur* 2, 7, 18. 19 (d. VI k. Ian. Const. Longino cons.). 2, 12, 27. 3, 3, 6. 3, 10, 1. 7, 51, 5 (d. VII k. April. post cons. Longini)

p. 158 *ad u.* 17 propria sedes *index S,* proprias sedes *SM*

p. 159 *ad u.* 2 ab] *P*^{b}*L,* a *SCRM*

p. 160 *ad u.* 14 *non* tyrici, *sed* tyr. *libri ad Th.* 1, 29, 2, *om. Th.* 8, 15, 4
u. 17 *a.* 368 *uel* 370 *uel* 373
u. 21 *pro* II conss. *non* III conss., *sed* IIII conss. (*a.* 373) *scr.*

p. 163 *ad u.* 13 antonino] antonio *L*
u. 18 *adde* B 23, 1, 36
ad u. 19 rationem *pLCRM* | fides] fides ueri *M*, ἡ πίστις *B* | *s. a. Hal.*
u. 21 *adde* B 23, 1, 37
u. 27 *L* (1 R 1...5)

p. 166 *u.* 7 *et* 11 a. 222 *scr.*
ad u. 12 *cf. appendicem I p.* *7 *not.* 1
u. 17 *de supplemento cf. praefationem p.* XVII

p. 167 *ad u.* 15 pactumeio] *cf. praefatio p.* XXIIII *not.* 5
ad u. 17 contrahere] ὑπεναντίαν ποιεῖ[ν] *B*

p. 168 *ad u.* 12 aa.] *A*, aa. cc. *PL*, ipsis v et IIII *Hal.*, diocl. v et max. IIII aa. 1, 18, 5
ad u. 18 thilallo (thirallo L^b) **** *L*
ad u. 32 singulis ipso] singuli *S*
u. 31 *adde* 3, 26 *usque ad u.* 33 potest *extare in S*
u. 35 (3, 20 *collocatur post* 3, 25)

p. 169 *ad u.* 12 praerogatiua *BΣ* (κ.π.) *contra l. gem.*
ad u. 25 inita] πλείονα *BΣ* (κ.π.)

p. 171 *u.* 28 *secundum Thalelaeum* (*BΣ apud Heimb. sub num.* 1 *inde a uerbis* ἐπειδὴ δὲ ὁ θεματισμός) *collatis B olim initium constitutionis ita fere legebatur:* Si super possessione, quae tibi per filium tuum ex matris eius hereditate quaesita est *rel.: in uersione ipsa constitutionis B cum libris nostris consentiunt*

p. 172 *ad u.* 7 probari oportet] ἀποδεῖξαι δύνασαι *B* (κ.π.)

p. 173 *u.* 36 *emenda: R* (4, 19...22. 26. 23. 27. 24)
ad u. 11 aa.] *PL*, ipsis aa. *Hal.*

p. 174 *ad u.* 17 *dele uerba* cc.] cc. c. *P*

p. 175 *u.* 9 *not.* 2: *fortasse iungendae sunt* 6, 23, 14. 6, 42, 29
ad u. 11 *not.* 3 VIII 6, 42, 29: VI *om.* 6, 23, 14
ad u. 23 subsecutis] gestis *Th.*, συμπεφωνημένοις *BΣ* (κ.π.)

p. 176 *ad u.* 4 eo] *ALM Th.*, in eo *PCR*
u. 12 *iunge* 8, 17, 11, *cui inscribitur* imp. Leo A.
ad u. 23 *s. a. S Hal. PL*

p. 177 *u.* 26 *iunge* 7, 65, 4
ad u. 26 pu.] *PR*, pp. *SLCM Th.*

p. 180 *u.* 30 *not.* 2 *uerba* si praesens ... examine *a Mommseno deleta omittit etiam index Thalelaei* (*BΣ*)

p. 182 *u.* 22. 23 *cf. addenda ad p.* 157 *u.* 1

p. 184 *u.* 3 *pro* Iul. *uidetur* Ian. *scribendum, cum secundum* 1, 4, 19 *Constantino pp. Eustathius ante* XIII *k. Mai. successerit*

p. 186 *ad u.* 19 *post BΣ adde:* αὐξανέσθω ἢ πολυπλασιαζέσθω τῆς ἐκδημίας αὐτῶν ὁ δρόμος *BΣ* (κ.π.)

p. 187 *ad u.* 10 *Zachariae* (*kritische Vierteljahrschrift* 16 *p.* 224) *recte monuit Thalelaeum ad c.* 18 *h. t. citare* 3, 1, 13 § 9, *huic autem loco restituendam esse constitutionem ab Iustino de aduocatis pp. Orientis emissam, quam respicit initium c.* 28, *quod hucusque non recte ad c.* 26 § 2 *relatum esse inde apparet, quia c.* 26 *agit de aduocatis praefecti urbis et aliud absentiae spatium continet: nam idem plane quod c.* 28 *deperditam constitutionem sanxisse colligitur ex BΣ* 8, 1, 35 (*Thalelaei*): ἡ Ἰουστίνου διάταξις ἡ νομοθετήσασα τὸν παρὰ τοῖς ἐπάρχοις νομοθετοῦντα (συνηγοροῦντα *Ruhnken recte*) καὶ [τὸν] τῆς βασιλίδος πόλεως ἀποστάντα ἢ χωρὶς κομεάτου ἐπὶ διετίαν ἢ μετὰ τοῦ κομεάτου ἐπὶ πενταετίαν ... (ἐκ τῆς γνώσεως ἀφαιρεθῆναι *uel similia perierunt*)

p. 188 *u.* 3 *iunge* 10, 19, 1. 12, 61, 1 *Th.* 1, 12, 1. 11, 1, 2
u. 5 *post* Treuiris 12, 61, 1 *inserit* acc. XV k. Mart. Karthagine

p. 189 *ad u.* 2 *adde:* aduocationis *index S*

p. 190 *ad u.* 33 *post Graeca ex C exscripta lege:* h' al' HYOPIAHANЄYTINOCdIKAIACYhO CTACЄωCAYCHHCYITAPXωNMHCNICTAO *Laurentianus bibl. aed.* 99 (*non W*), *om. RM*

p. 191 *ad u.* 20 conss.] et coss. *Hal., om. D*
u. 21 *praestat omittere* et CC. *et subscriptionem referre ad a.* 290, *cf. appendicem I p.* *14 *not.* 2
u. 32 *A*[ul] (11, 20. 22. 12 ℞)
in not. 2 *scr.: fuitne* quae in eum de quo quaeris dicta est, infamem fecisse (*Mommsen*)?

p. 192 *ad u.* 9 quae exerceri ... solet] ἣν εἴωθε ... ἐγγυμνάζειν *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.: in L est* d., *in D est subscriptio c.* 2, *cui praemittuntur haec:* pp. ii. n̄ū ap̄ciar
u. 19 10, 60, 1 *geminam non esse demonstraui p.* 939 *not.* 2: *secundum BΣ olim sic fere scriptum fuerit:* neque honoribus fungi reum criminis constitutum nec defensionem causae suscipere ... incognitum non est

p. 193 *dele notam* 1

p. 195 *u.* 2 *pro* d. *scr.* pp. *cum PL*
not. 2 agendam u. d. litem]

p. 196 *u.* 3 τοῖς διαιτηταῖς
u. 5 *notae* 2 *numerum colloca post* ταῖς δίκαις
u. 27 *pro* ἀφ' οὗ *Hercher proponit* ὑφ' οὗ

p. 197 *u.* 20 *cum c.* 2 *iunge* 4, 4, 1. 4, 26, 13. 8, 15, 8. 11, 48, 17. 12, 60, 4
not. 2 *iungenda uidetur etiam Th.* 10, 3, 5 (d. vi k.)

p. 198 *u.* 26 *post* censemus *B addunt:* κἂν τινες ὦσι τῆς ἰδικῆς οὐσίας τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως φροντίζοντες: *quae dubito utrum uerum supplementum praestent an ex Thalelaei adnotatione originem ducant*

p. 199 *ad u.* 13 in litem *index S L,* inlicite *C*
ad u. 20 cura] καὶ ὡς βούλει φύλαξον αὐτά *addunt B*

p. 200 *ad u.* 19 utili, *quod apud Thalelaeum ante* pupillae *inseritur, non agnoscit BΣ* 38, 6, 6 (*Theod.*)

p. 202 *ad u.* 15 uteris] κινῶν κατ' αὐτῶν τὴν περὶ διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς διοικήσεως *B, quasi exciderit* apud praesidem prouinciae

p. 203 *ad u.* 21 quae uim *SL,* quae uis *index S,* quae uico *etc.*

p. 204 *ad u.* 11 *post* distrahere *secundum B* (προσφερομένου τοῦ τιμήματος τοῖς ἀγορασταῖς) *addendum est* oblato emptori pretio, *quod tuetur etiam S his uerbis:* de eo qui uiolenter: et repetat et det pretium
ad u. 17 donationis] πράσεως *B contra Theodori indicem* (*Meermanni Thesaurus VI p.* 869) οὐ μόνον αἱ κατὰ βίαν γενόμεναι πράσεις ἀνίσχυραί εἰσιν, ἀλλὰ καὶ αἱ δωρεαὶ καὶ ἐπερωτήσεις καὶ διαλύσεις βίᾳ γενόμεναι ἀνατρέπονται
ad u. 18 contractus uel obligationis *legit uel emendauit Thalelaeus:* συναλλάγματος ἢ ἐνοχῆς *B*

p. 205 *u.* 14 *ante* causa *B addunt* a praetore *ex glossemate*
u. 34 *R*[a] *om.* 20, 4 (*non* 20, 1)

p. 207 *ad u.* 25 τὴν εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασιν

p. 208 *ad u.* 29 II *om. Hal.*

p. 209 *ad u.* 16 rem iudicata *S* (*Bluhme*) *index S,* iudicatam rem *index P*

p. 211 *ad u.* 1 seuerae] *SC,* seuero *R,* seu. *PL, om. M*
ad u. 13 perfectam *ante* fecit *inserunt B* (κ.π.): τέλειαν ἐποιήσατο δωρεάν

p. 212 *u.* 13 *post* AA. *cum CM insere* et CC.
ad u. 30 facta *SRM*[a]

p. 213 *u.* 30 *deleto unco post* [33 *p*] *scribe: P* ([33 *p*] 32 ℞ 2. 34. 35)

p. 215 *ad u.* 15 aquirat *L*
ad u. 25 in integro restitutio (restutio *S*[a]) *S*

p. 219 *u.* 18 *pro* impetrauerint *B habent* εἰλήφασιν ἢ δικαιολογοῦνται ἔχειν *male*

p. 221 *ad u.* 26 possit *S,* potest *index S*

p. 222 *u.* 4 postulata in integrum rest.] ὅταν τις ἐκκαλέσηται κατὰ ἀποφάσεως, ἢ μὴ ἐκκαλέσηται μέν, αἰτήσῃ δὲ ἀποκατάστασιν *B, quasi praecesserit* appellatione interposita uel: *crediderim tamen ea ab interprete addita esse, cf.* 7, 62, 3
ad not. 2: *Zachariae monuit additamentum non agnoscere Theodorum, cuius index*

extat in Prochiro aucto 31, 31: ὁ στρατιώτης ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει ἀποκατάστασιν μὴ ἀντικειμένης αὐτῷ παραγραφῆς

p. 223 *u.* 5 *post a.* 254 *tolle interrogationis signum*

p. 223 *u.* 28: a. 290 uel 293

p. 225 *u.* 11. 12 *pro* Constantino C. v (*Hal.*) *cum Th.* Constantio *scr.*

p. 227 *u.* 8: a. 290 uel 293

p. 230 *u.* 2 calumnia *S*

p. 231 *u.* 6 *pro* praestiterit *requiritur* praestet (*Hal.*), *cf. B* (παράσχοι *Coisl.*, παράσχῃ *Fabrot.*)

p. 232 *u.* 8 *pro* pp. *leges iungendae rectius* d. *habent*

p. 234 *u.* 16 διοικηταί] διαιτηταί *Zachariae, cf. B*
u. 22. 23 *ex B Coisl. sic restitue* ἢ συνδικαστοῦ ἢ καὶ ἀλόγως παραιτησάμενος ὠθισθήσεται· μετὰ γὰρ προκάταρξιν δικαστὴς ἕτερος

p. 235 *u.* 1 ponere *delet Mommsen*
u. 4 *pro* causis *malim* casibus *retinere*
ad u. 14: parte fug.] eiusque parte (partem R^b) fug. $PL^a?R^b$

p. 236 *ad u.* 31 (*non* 32) immutatum *R*

p. 237 *ad u.* 27 iuris] iures P^a?

p. 238 *u.* 37 *uel* liti apparente *uel cum Bamberg. 1 D* 3 (*ex emend.*) litem apparante *scr.* (lite apparante C^bM^b)

p. 239 *ad u.* 27 diuersos *S contra indicem S*

p. 240 *u.* 6 *post* ἀρχήν, *intercidit* εἰ

p. 241 *u.* 17 c. 5 *citat Theodorus Nou.* 82 *c.* 6 *Nou.* 86 *c.* 4

p. 244 *u.* 8 D. prid. non. Mart.

p. 248 *u.* 6 Helpidio
ad u. 6 *epitome Aegidiana non in M, sed in* N^a *c.* 1 *extremae substituta est*
u. 22 *post CRM dele haec: cf. ad u.* 6

p. 249 *ad u.* 21 his] his rebus *Th.*

p. 250 *ad u.* 9 praescriptionem A^1LM
ad u. 11 hac lege] in hac lege *A*, lege PL^aR^b, lege hac L^b, leges R^a

p. 253 *ad u.* 29 et *om.* PL^a *contra B*

p. 254 *u.* 6 conuenitur, uel si
ad u. 9 tam publicis quam (quam et *S*) priuatis *S index S*

p. 255 *ad u.* 26 aliaue] uel *S*, a uel *index S*
u. 32 *P* (22 *R* 1. 2 *et* 22, 3...6 *post* 26, 1)

p. 256 *ad u.* 32 *in P* (*non in L*) *est subscriptio* 26, 2: *Contius subscriptionem ex* 10, 40, 8 *restituit secutus Cuiacium, qui has leges iungendas esse opinatus est*

p. 257 *ad u.* 1 *iunge* 12, 1, 17

p. 258 *ad u.* 2 fori] foris *S* | possent *S contra indicem S*

p. 259 *ad u.* 13 catulio (catl' *P hoc loco*) *P*

p. 261 *ad u.* 7 sotherico *SPL*
u. 32 iure successionis *om.* *ΒΣ* (κ.π.)

p. 263 *u.* 6 k. *om. Hal.*

p. 265 *ad u.* 38 *dele uerba:* id. *om. P*

p. 267 *ad u.* 17 *pro* A^e *scribe* A^u

p. 271 *ad u.* 27 const. *PC*, cons. *L*, constantinus *SRM*

p. 272 *u.* 20. 21 *uerba* fructibus ... potest *uidentur post* 19 *coguntur inserenda esse*
u. 22 *ex Haloandro restitue* Seuero A. II et

p. 273 *u.* 9 *aut* CC. *in* AA. *cum Mommseno mutandum aut* April. *pro* Aug. *scr.*

p. 274 *u.* 25 qui eum possidet

p. 275 *ad u.* 23 quasdam] quasdam ex his PLM^b

p. 281 *ad u.* 30 contemplatione] P^aM^a, magis cont. P^bLR
ad u. 34 et de] *S* (*Bluhme*) *index S APLC*, et *RM*

p. 282 *ad u.* 3 eo sciente duxisti] eduxisti *S*
u. 4 *recte* mobilium *habere libros* $APLM^a$ *apparet ex S et ex Graecis, qui triennii tempus constitutum esse intellegunt*

p. 282 *ad u.* 16 diuersa] *SCRM,* aduersa *PL: in textu restitue* diuersa
ad u. 26 possit] non potest *S* | more uetere *S*
ad u. 34 debitam seruitutem *S*
u. 37 *adde in S extare initia c.* 2. 3. 5. 7. 9
p. 283 *ad u.* 6 quidem *om. S* | qui] si *S*
ad u. 7 uicini non licet *S*
u. 37 *adde in S extare c.* 12 *et initia c.* 10. 11
p. 284 *ad u.* 24 *c.* 6 *om. S*
ad u. 27 de familia herciscunde (—dis *index S*) iudicium *S et index S*
p. 285 *u.* 1 uxor ... 2 fuit *et u.* 6 si quid ... 7 fuerit *et u.* 25 si qua ... consistat *extant in S*
ad u. 1 cui dotem] cum dote *S*
ad u. 2 ei] eius *S*
ad u. 6 hereditatem *S*
u. 39 *L* (*c.* 6. 7. 3. 8)
p. 286 *c.* 11 *et c.* 13 *usque ad u.* 11 reuocanda *extant in S*
ad u. 3 ac] et *S*
ad u. 4 oportere] oportet et *S*
ad u. 11 hereditatem diuidenda *S,* hereditatem diuidendam *PLR*
ad u. 21 diuisione conuentione facta *CR*^{b}*M*^{b}
ad u. 27 sed et *pLCR*
p. 287 *initia c.* 18. 22. 23. 24 *extant in S*
ad u. 1 pater] paterno *S, bis P*^{a}
ad u. 23 seruum] rerum *S*
ad u. 27 pactum *S* | aduersum *S*
ad u. 33 et] ex *S*
p. 288 *u.* 3 ex ... quaesita (adquisita *S*) *extant in S*
ad u. 4 *contra Thalelaei additamentum cf. Vat. fr.* 274. 277. 278. 281.
p. 289 *ad u.* 27 iudicii] iudicio *S*
p. 293 *ad u.* 3 Sallustio pp. *om. libri Codicis Theodosiani cum Consult.* 3, 10 *recte, cum Flauio Sallustio pp. Galliarum a.* 362 *successerit Mamertinus, Sallustius Secundus autem hoc tempore pp. Orientis in legibus non appelletur nisi Secundus: fortasse Sallustii nomen huc aberrauit ex subscriptione Th.* 2, 12, 1
p. 295 *u.* 15 *P* (42) *L* (42) *CRM*
p. 296 *ad u.* 16 *annum* 529 *tuetur etiam Iohannes Malalas p.* 451 *Dindorf*
p. 302 *ad u.* 30 maximo *SCRM,* max. *PL*
p. 304 *u.* 15 *dele uirgulam post* uersatus (*cf. Gothofredum ad Th.* 9, 22, 1 *contra BΣ*)
ad u. 16 ambienti] ἀπιόντι *BΣ* (κ.π.)
ad u. 18 *not.* 4 *iunge* 4, 20, 18. 4, 21, 17. 4, 30, 14. 15? 5, 15, 3
p. 305 *ad u.* 30 byzantii *om. PL*
p. 310 *u.* 29 pp. prid. k. Iun. (*sic L,* ian. *Hal. P*)
p. 318 *ad u.* 21 sed] ἀλλὰ καὶ *BΣ* (κ.π.)
p. 322 *ad u.* 3 deruloni] *APLCM*
u. 24. 25 *restitue* Mariniano et Asclepiodoto conss. *et adde notam:* mar. et ascl.] *Hal. hoc loco et ad* 6, 7, 3, ascl. et mar. *Th. h. l. et ad* 6, 7, 3 *cum reliquis legibus iungendis: lectio a nobis recepta conuenit fastis Occidentalibus nec potest interpolatione Haloandri restituta esse, cum ipse in fastis a se compilatis Orientalem consulatus denominationem adoptauerit*
ad u. 26 *index B extat etiam in Prochiro aucto* 27, 116 (*Zachariae, Ius Graeco-Rom. IV*)
p. 323 *ad u.* 1 ἐὰν δὲ βουληθῇ *Prochiron*
ad u. 3 ψευδόμενος *Prochiron*
ad u. 4 ἔστω] ἐστι *Prochiron*
ad u. 5 καὶ] ἢ καὶ *Prochiron*
ad u. 12 quodcumque] *APLC*^{a}, quicumque *M*^{b}, quocumque *RM*^{a}, in quocumque *C*^{b}

p. 323 *ad u.* 29 § 4—6 *indicis B extant in Prochiro aucto* 27, 145
ad u. 31 ἐστί] ᾖ *Prochiron*
ad u. 32 ἀπολέσῃ *Prochiron*
p. 324 *ad u.* 1 ἐὰν ... 3 μαρτυρίας *extant in Prochiro aucto* 27, 146
ad u. 4 *index B extat in Prochiro aucto* 27, 156: *quod in BΣ* 28, 4, 47 *haec constitutio Zenoni adscribitur, id errore factum esse uidit Reitz ad Theophilum p.* 943. *secundum Iohannem Malalam* (*ed. Dindorf p.* 437) *ea ab Iustiniano a.* 528 *lata est* | *in margine ad hanc et sequentes constitutiones cita* B 21, 1, 40 *sqq. non* B 20, 1
u. 19 *not.* 1 *iunge* 4, 2, 17. 4, 21, 17. 4, 30, 14. 15? 5, 15, 3
p. 325 *u.* 26 *post c.* 20 *iteratam esse* 1, 5, 21 *probare uidentur B* 21, 1, 45
p. 328 *u.* 1 *not.* 1 *iunge* 4, 2, 17. 4, 20, 18. 4, 30, 14. 15? 5, 15, 3
u. 6 a partibus] partibus *mauult Bruns* (*Die Unterschriften der Römischen Rechtsurkunden p.* 128), *ut instrumenta a tabellione absoluta intellegantur: cf. tamen BΣ* (*Heimbach p.* 503) ἢ ὑπέγραψαν μὲν (οἱ διαλυόμενοι), οὐκ ἐτέλεσε δὲ τὸν χάρτην ὁ νομικός, ἢ καὶ ἐτελέσθη, οὐκ ἀπέλυσαν δὲ αὐτὸν ἀλλήλοις οἱ διαλυσάμενοι *et deinde* τὸ πᾶν τῆς συστάσεως τῶν ἐγγράφων ἡ παρὰ τῶν μερῶν ἀπόλυσις ἐνεργεῖ
p. 329 *ad u.* 25 *s. a. Hal. L^b et PL ad c.* 12
ad u. 26 constantinop.] *L et L^b, om. Hal. P*
p. 332 *ad u.* 24 bouem] πρόβατα (oues) *BΣ* (*κ.π.*)
u. 27 a. 290 uel 293
u. 30 A^{ul} (22 R 1. 4)
p. 333 *ad u.* 28 rationibus] ἀποδείξεων (probationibus) *B* (*κ.π.*)
u. 37 A^{ul} (24 R 2. 3)
p. 335 *ad u.* 7 al. (*non* alex.) aa. conss. *PL*
p. 339 *u.* 27 uel legationis *om. Greg., addidisse compilatores testatur Thalelaeus*
p. 346 *u.* 29 *not.* 3 *iunge* 4, 2, 17. 4, 20, 18. 4, 21, 17. 4, 30, 15? 5, 15, 3
p. 350 *u.* 13 *restitue* D. k. Nou. Constantinopoli post cons. Lampadii et Orestis uu. cc. (*a.* 531): *id enim et die requiritur et magis librorum PL lectioni* (d. k. nou. lamp. et hor. aaa. c. *uel* hor. aa. uc.) *conuenit*
p. 351 *ad u.* 28 (non 30) etiam] et *C etc.*
ad u. 30 (*non* 32) sibi *om. C*
p. 354 *u.* 5 *post* moderari (*ut uidetur*) *B inserunt:* εἰ δὲ πρὸς οἶκον εὐαγῆ τὸ δάνειον εἴη, τότε πάντες οἱ εἰρημένοι μόνον τὸν ἀπὸ τετάρτου ἑκατοστῆς τόκον λαμβανέτωσαν, *quod confirmat BΣ* 25, 1, 11 *sch.* 7: τὸν δὲ ἀπὸ τετάρτης ἡ ἐκκλησία μόνη [ἀπαιτεῖται], *non agnoscit Theodorus* (*BΣ*): *cf. Nou.* 120 *c.* 6 § 2 (*ed. Osenbrüggen p.* 531 *u.* 13)
p. 355 *ad u.* 7 *cf. Theodorus Nou.* 106, *qui quinque huius tituli constitutiones citat, et Epitome* 17, 88, *quae numerum c.* 3 *confirmat*
p. 356 *ad u.* 9 II] bis *Coll., om. PL*
p. 363 *u.* 4 a. 293
ad u. 12 exiberi conueniat quae ... diuidit (*non* diuidi) *PLRM^a*
ad u. 21 aurelio] *S, om. libri*
p. 369 *u.* 10 *seqq.:* εἴ τις πωλήσει, ἔρρωται ἡ πρᾶσις· ἐπὶ τούτῳ δὲ μόνον ἔρρωται, ἐφ' ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ᾖ τὸ τίμημα λάβῃ ... ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον *B, quae collato Th.* (si quis infantem a sanguine quoquo modo legitime comparauerit uel nutriendum putauerit, obtinendi eius seruitii habeat potestatem: ita ut, si quis post seriem annorum ad libertatem eum repetat uel seruum defendat, eiusdem modi alium praestet aut pretium quod potest ualere exsoluat) *suadent scribendum esse* si quis ... uendiderit, emptor obtinendi e. s. h. f. (= ἔρρωται ἡ πρᾶσις), uenditione in hoc tantummodo ualente, ut liceat ipsi *etc.* (= ἐπὶ τούτῳ δὲ μόνον ἔρρωται, ἐφ' ᾧ)
ad u. 15 huiusmodi] ὑπὲρ τούτου *B*
p. 371 *ad u.* 29 exactor] ὁ ἀγοραστής *B* (*κ.π.*)
p. 373 *u.* 3 *fortasse* 11, 59, 2 *iungenda est*
p. 375 *u.* 7 Imp. Antoninus

p. 376 *ad u.* 20. 21. 37 *pro D substitue d*
p. 377 *u.* 23 [2]Idem
p. 378 *ad u.* 11 aurelio] *S, om. libri*
u. 31 ei cuius
p. 380 *u.* 22 porcione *L* (porcionem *P teste A. Wilmanns*)
p. 381 *u.* 11 Imp. Antoninus
p. 383 *u.* 25 Primum (*non* primum) *scribendum esse recte monuit Zachariae*
p. 393 *u.* 23 fidem (idem $VCR^{a}M^{b}$) exh. debent *om.* M^{a}
u. 29 VA^{ul} (65 *R* 3)
p. 400 *ad u.* 5 *breuior index in medio mutilus extat in Epitoma* 7, 36: Ἐὰν προσαγ ... τῃ
τὸν κανόνα καὶ μὴ δέξηται αὐτὸν εἴσω τριῶν ἐτῶν ὁ ἐμφυτεύσας, διαμαρτυρείσθω αὐ ... τὸν
ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἄρχοντι ἢ ... τῷ
ἐπισκόπῳ, καὶ τότε κερδαινέτω αὐτὰ καὶ μήτε τοῦ μέλλοντος χρόνου ἀπαιτείσθω .... τε
διαμαρτύρεται αὐτόν, ὁ ἐμφυτευτὴς ἀπαλλάττεται τῆς ἐμφυτεύσεως
p. 401 *u.* 6 prohibetur
p. 402 *u.* 1 *not.* 1 *iunge* 1, 4, 16. 1, 18, 13. 5, 6, 8. 5, 30, 3
p. 404 *ad u.* 2 καὶ εἰς ἐπερώτησιν
u. 9 potest (*sic C cum B et BΣ Theod.*) *pro* potes (*sic PLMN cum l. gem.*) *scri*... *sisse Iustinianos testatur Thalelaeus* (*BΣ*): τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ῥητὸν ἄλλως εἶχε ... αἰ
ἄλλως ἐθεματίζετο ἡ διάταξις· ἐλέγομεν γάρ, ὅτι ἡ γυνὴ ἐπερωτήσασα αὐτὸν οὐ δύνατ ... αι
ἀπαιτεῖν ὡς μὴ συστάσης τῆς μνηστείας. νῦν δὲ τοῦ ῥητοῦ ἑτέρως ἔχοντος ἀνάγκη εἰπεῖ ... ν,
ὅτι καὶ δόσις παρηκολούθησε καὶ νῦν ἐκεῖνός ἐστιν ὁ βουλόμενος ἀπαιτεῖν
p. 413 *u.* 13 incremento *cum N legit BΣ* (κ.π.) προσθήκη
p. 414 *ad u.* 29 *c.* 29 *data est aut eodem die, quo* 1, 4, 33 (*k. Nou. a.* 534), *aut paulo ante* ... *a*
p. 416 *ad u.* 10 *Cynegius pp. non quadrat ad a.* 393, *sed pertinet ad a.* 384—389
ad u. 18 derelinquat *Paris.* 4517 *Th.*
ad u. 22 tantummodo *PLC*
p. 417 *u.* 26 AA.[3] Mario
p. 418 *u.* 22 contractae et filius
u. 25 adultam quondam suam
p. 421 *ad u.* 20 aliam *om. PLC*
p. 426 *ad u.* 14 *in libro Monacensi Graeco* 62 *fol.* 84 *haec ad c.* 11 *pertinentia leguntur*:
ὅ γε μὴν Θαλέλαιος, ἡ τοῦ νόμου γλῶσσα, ὁ τὰ ἐν βάθει τούτου διαλευκαίνων καὶ διασαφῶν ἄριστα, ἐν τῇ ια′ διατάσσει τοῦ θ′ τι′. τοῦ ε′ βι. τοῦ κώδ. ὑποθετικῶς ἑρμηνεύων ὅ τί ποτε πάλαι ἦν τὸ ἐξ ἀπαιδίας σύμφωνον, καὶ παριστῶν μετατιθεμένην ἀπὸ τῶν δευτερογαμούντων γονέων τὴν κληρονομίαν εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς κληρονόμους, ταῦτα ῥητῶς οὕτω φησίν· οἷον λόγου χάριν συνεφώνησεν ἐξ ἀπαιδίας τὸ ἥμισυ, ἐξ ἑνὸς παιδὸς τὸ δύμοιρον, ἐκ δύο τὸ πᾶν· διελύθη ὁ γάμος δύο παίδων ὄντων· ἔλαβε τὴν πᾶσαν προῖκα· ἐτελεύτησαν οἱ δύο παῖδες, ἐδευτερογάμησεν. οὐ μείνει λοιπὸν εἰς τὴν προῖκα πᾶσαν ἐξουσίαν, ἀλλ᾽ εἰς μόνον τὸ ἐξ ἀπαιδίας μέρος. τὸ δὲ ἕτερον φυλάξει τοῖς τῶν παίδων κληρονόμοις
p. 427 *ad u.* 20 dotantis *tuetur etiam BΣ* 23, 1, 11 (*sch. r*)
p. 429 *ad u.* 35 postea *om.* M^{a} *cum B, scilicet propter* 8, 17, 12, *ad quam constitutionem respicit etiam adnotatio Thalelaei* (*BΣ*)
p. 431 *ad u.* 31 Antiochiae] Anchialo *Mommsen*
ad u. 35 Antiochiae] Pantichi *Mommsen*
p. 440 *u.* 25 *ante* interposita *Iustiniani deleuisse uidentur* stipulatione: *iisdem supra u.* 23 *debentur uerba* legitime confectam
u. 27 *not.* 2 *iunge* 4, 2, 17. 4, 20, 18. 4, 21, 17. 4, 30, 14. 15?
p. 441 *u.* 18 inter uiuos ea
u. 38 *P* (16 *R* 3...5)
p. 442 *ad u.* 18 maximo] max. *PL,* maximiano aug. *N*
p. 443 *ad u.* 15 theodoro] theod. *PL*
p. 448 *u.* 10 *not.* 2 *iunge* 1, 3, 53. 7, 24, 1? 9, 13, 1. 11, 48, 24?
p. 450 *u.* 1 *not.* 1 *Zachariae talia temptat* θεσπίζομεν τοιγαροῦν μὴ ἐξεῖναι τοῖς παισίν, εἴτε ὑπεξούσιοι εἴτε emancipατοι εἰσίν

p. 450 *u.* 4. 5 *Zachariae supplet* [οὕτως οὐδὲ λύσιν αὐτοῦ προβαίνειν παρὰ γνώμην]
u. 5 *idem post* τῶν γονέων *supplet* συγχωροῦμεν
u. 9. 10 *idem legit* καὶ γὰρ ἀνοήτων οἰόμεθα κατάξιον τοῖς μὲν πατράσιν
p. 451 *ad u.* 13 pretium ... id] τὸ ἐγκείμενον τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ τίμημα μόνον καταβ λεται *B*
ad u. 16 ne] nec *RM*
p. 453 *u.* 2 *et* 6 a. 290 uel 293
p. 456 *not.* 2 *cf. scholia Veronensia n.* 93 ἡ διάταξις αὕτη Κωνσταντίνου οὐ κεῖται
p. 463 *u.* 9 Constantini lege] *Th.* 3, 17, 2
p. 469 *u.* 29 Helpidophoro *in textu, in nota:* ilpidoforo *S,* helpideforo *C,* helphidoforo helpidiforo *Q,* phidophoro *M*
p. 475 *ad u.* 19 *s. a. Hal.: in indice titulorum libro quinto Codicis praemisso ante* 5, *rubricam* post consulatum lampadii et orestis (orestris R^a) *inserit R*
p. 479 *u.* 37 *P* (43, [1 *p*] 5. 44 **R** 1)
p. 480 *u.* 21 *adde* B 38, 5, 6
ad u. 22 *post* teneantur *B addunt:* τῇ ὥσπερ κατ' ἐπιτρόπων ἀγωγῇ
u. 24 *adde* B 38, 5, 7
p. 482 *u.* 24 *iunge* 5, 56, 1 (pp. non. Iun.)
p. 483 *ad u.* 24 alexandro] *SCM,* alex. *VPL,* andro *R*
p. 486 *u.* 1 Laeto II et Cereale
p. 487 *u.* 11 *iunge* 5, 51, 2 (pp. non. Iul.)
p. 489 *ad u.* 2 s.] d. *L utroque loco*
p. 490 *ad u.* 32 aemiliano] aeliano *Hal.*
p. 493 *u.* 8 Imp. Anastasius
p. 494 *ad u.* 11 sollemnia] τῶν εἰωθότων *BΣ* (κ.π.)
p. 495 *ad u.* 25 pp. k.] pp. • k. *Clinton: cf. appendicem I p.* *8 *not.* 3
p. 501 *not.* 2 *iunge* 7, 62, 17
p. 502 *u.* 32 a. 303
p. 506 *dele not.* 1
ad u. 16 XV k. sept.] ui k. nou. *L*
ad u. 17 consularem] comitem sacrarum largitionum *Gothofredus, cf.* 10, 3, 6
u. 27 de furtis et de
p. 510 *ad u.* 5 *pro* non] et non C^aRM^a *pone* tempore] tempore et C^aRM^a
p. 515 *u.* 8 καὶ μήτε αὐτὸς ἰ. α. μήτε εἰς ξ. π. α. μήτε *scr.*
u. 19 ὑπηρεσιῶν
p. 519 *u.* 38 *συμβαίη*
p. 521 *u.* 33 *L* (*om.* 6, 5. 7)
p. 522 *ad u.* 13 ascl. et marin. *Th., cf. addenda ad* 322, 24
u. 23 a. 290 uel 293
p. 525 *ad u.* 31 d. III id. mart. ipsis aa. et coss. *Hal.*
p. 530 *u.* 1 a parte *propter* 6, 61, 6 *addidisse uidentur Iustiniani, cf.* 3, 36, 18
u. 5 *uerba* quam habuit p. s. m. tempore, dotem non conferenti *noli mutare, imo refer uerba* quam habuit *ad* dotem: *cf. Fein Collation p.* 341
p. 533 *u.* 3 *corrige* minor annis ex lege constitutis
p. 534 *u.* 36 cons.
p. 535 *ad u.* 29 *post c.* 3 *rubricam huius tituli scribere coepit* P^a
p. 536 *ad u.* 7 maximum] *SCR,* maximianum *dett.,* max. *V:* Maximinum *scr.*
p. 537 *ad u.* 32 apertae sint (sint *L*) et *om.* V^a
p. 539 *u.* 31 *not.* 1: *iunge* 2, 4, 36? 6, 42, 29
u. 32 *not.* 2: VI *ins.* 2, 4, 36, VIII *ins.* 6, 42, 29
p. 560 *u.* 8 *dele notam* 4
p. 567 *u.* 35 *P* (32, 4. 33 **R** 1. 2)
p. 576 *u.* 39 *M* (*transponit* 38, 1 **R**)
p. 580 *u.* 8 inferre] inferri *Huschke*
p. 583 *u.* 24 *iunge* 2, 4, 36 (VI id. Dec.)? 6, 23, 14 (id. Dec.)

p. 586 *u.* 37 A^{ul} (43, 3 *usque ad u.* 23 quinquaginta) *PLCRM*
p. 591 *u.* 28 στρατιώταις] συστρατιώταις *proponit Zachariae*
p. 606 *u.* 25 Catullino
p. 607 *nota* 3 *prior pertinet ad u.* 22 Florentio pp.
p. 611 *u.* 6 Iul.] Ian. *Mommsen*
p. 625 *post* 6, 61, 8 *intercidisse plures constitutiones colligitur ex Theodori Nou.* 22 *c.* 36, *qui citat c.* 11 *h. t.*
p. 637 *u.* 18 *dele* conss.
ad u. 27 suam socio] *PL,* suam suo socio *Vtinensis CRM*
p. 641 *u.* 7 a. 290 uel 293
p. 643 *u.* 16 *intercidit subscriptio restituta a Cuiacio in recitationibus ad Codicem h. l., qui citatis Dig.* 48, 19, 33 *sic pergit:* unde opinor in inscriptione h. l. 1 sic esse legendum: 'impp. Antoninus et Verus AA.' uel, ut in quibusdam libris 'imp. Antoninus A.' suppresso nomine fratris, ut saepe fit alias: et similiter in subscriptione huius legis hoc modo: 'data XVI kalend. Iulias ipsis Antonino et Vero Augg. coss.' *apparet igitur consules subscriptionis non tam tueri coniecturam de inscriptione prolatam quam propter hanc a Cuiacio emendatos esse*
p. 644 *ad* u. 12 uiacrium *S*
p. 648 *ad u.* 16 consensum *impersonaliter usurpatum esse uult Thalelaeus* (*BΣ*), *quasi non habuerit* dedisse, *male omnino et contra BΣ* (κ.π.)
p. 649 *u.* 33 *P* (16, 10. 12...14. 16. 17)
p. 650 *u.* 36 *P* (*c.* 17. 18. 20...22. 24. 25)
p. 651 *u.* 37 *P* (*c.* 25. 26. 29...34)
p. 655 *ad u.* 15 ut] PLR^aM^a *cum BΣ* (κ.π.), an ut *C*
p. 659 *u.* 6 *iungendae uidentur* 1, 3, 53. 5, 17, 11. 9, 13, 1 (d. XV k. Dec. Constantinopoli dn. Iustiniano pp. A. III cons.)
p. 662 *u.* 33. 34 *deletis notis* 4 et 5 *sic restitue:* uel triennium, quod (*sic C*) in rebus mobilibus ... iusto titulo possessionis ante[cedente posse]ssoris iusta detentio
p. 664 *u.* 35. 36 et omissam *fortasse addiderint Iustiniani propter* 8, 36, 5 (*Francke collato Paulo* 5, 2, 5)
u. 36 bona fide *est Iustinianorum, cf. Paul. l. c.: agitur enim de seruitutibus longo tempore possessis*
p. 678 *u.* 2 *pro* poterint (*sic libri*) potuerint *scr.*
u. 29 incertus esse apparebat
p. 682 *ad u.* 18 nec] *libri cum epistula Gregorii M.* 13, 45, ne *Th.*
p. 687 *u.* 8 permittitur] perimitur *scr.* (*male B:* ἐὰν δέ τις αὐτὰς μὴ ἀντιθήσῃ καὶ ἀπόφασις παρακολουθήσῃ, οὐκέτι δυνατὸν διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν ἔκκλητον ἐπιδιδόναι, ἐὰν ᾖ τις μείζων τῶν κε' ἐνιαυτῶν)
ad u. 23 oportuisse] C^a *Th.*, oportuisset L^b, tuisse M^a, potuiscet PL^aM^b, potuisse C^bR *cum B*
p. 690 *u.* 33 *post* 53, 3 *p supplet* 4. 5. 7...9
p. 692 *u.* 29 *P* (56 ℞ 1...3. 57)
p. 693 *u.* 33 *P* (57, 2. 3. 7. 58 ℞ 1. 2: 58, 3 *ante* 53)
p. 695 *ad u.* 33 pp. IIII] *L Miraeus,* pp. iiii iaa phyli (*uel* IM phyli.) p. a. et *P*
p. 697 *u.* 18 Catullinum
p. 702 *u.* 23 *notae* 1 *hanc substitue:* ἐπειδὴ *del.* (*Hercher*)
p. 709 *u.* 29 a. 373
p. 722 *ad u.* 20 pancratio pu.] pag. ri. *P*
p. 726 *u.* 32 *P* (8, 2. 3. 6 ℞. 7, 1. 5. 9 ℞ 2. 10 ℞ 2. 9, 1
p. 729 *u.* 10 προσθήσω, ὅ τι δήποτε
u. 12 εἰ βουληθείη, τό
u. 16 *not.* 3 ἀσφάλειαν] ἀσάφειαν *Henricus Iordan*
u. 25 *not.* 5 ὥσπερ ἰδεῖν] ὥστε ἰδεῖν?
p. 730 *u.* 14 *not.* 4 εἴτε] ἐπί τε?
p. 734 *u.* 5 Philippis] Philippopoli (*Gothofredus*)?

p. 734 *u.* 15 Idem AAA. et
p. 736 *u.* 35 *iunge* 11, 32, 3
p. 737 *u.* 31. 32 *lectio librorum PL ducit ad a.* 200 (*cf. appendicem I p.* *2 *not.* 5)
p. 741 *u.* 8 | B 25, 2, 65 |
u. 12 *adde* | B 25, 2, 66 |
p. 742 *ad u.* 32 v] *leges iungendae, om. Th. Hal.*
p. 750 *ad u.* 24 ea] C^bM, et eas PL^aR^b, eas L^b, et ea C^a
p. 752 *ad u.* 37 et hodieque] P^aM^a, et hodie P^bL^aR, hodieque CM^b, et hodie cum L^b
p. 758 *u.* 7 praestare
p. 761 *u.* 11 *index c.* 4 *cum Zachariaeo ex B* 27, 1, 3, *quae hucusque male ad c.* 3 *trahebantur, restituendus est hic:* Ἐάν τις νεμόμενος ἀκίνητον πρᾶγμα ὑπομνησθῇ παρά τινος καὶ ἡττηθῇ, τέως ἀποκαθιστάτω αὐτό. εἰ δὲ ἐξεποίησεν αὐτό, πεμπέσθω ὁ ἐνάγων ἐπὶ νομῆς αὐτοῦ. εἰ δέ τι ἀντειπεῖν βούλεται ὁ νῦν ἔχων αὐτό, παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ λεγέτω μὴ ἔχων φόρου ἢ ἀξίας παραγραφὴν ἢ ζωνῆς. — *argumentum c.* 3 *h. t. extat in Nouella Theodori* 112 *c.* 3
p. 766 *u.* 25 *adde V ante P*
p. 769 *ad u.* 4 liberum fuit M^b (*non P*)
p. 770 *ad u.* 8 uel] *sic* (*non* aut) *P*
p. 779 *ad u.* 29 maximiano] *SPLC?M,* max. *VR*
p. 782 *ad u.* 24 aa. IV et III aa. coss. *Hal.*
p. 795 *u.* 13 Oct.[3] CC. conss.
ad u. 18 conditione LR^bM^b
p. 813 *u.* 3 *not.* 3 suo salutem *addit Th.*
u. 25 | Th. 9, 2, 2 B 60, 35, 15 |
p. 816 *ad u.* 3 libras auri (aurei L^a) *LDCRM,* auri libris *Th.*
p. 821 *ad u.* 24 *c.* 7 *h. t. citat BΣ* 60, 34, 42
p. 822 *ad u.* 27 *Nomocanonis* 9, 30 *uerba in adnotatione mea exscripta non ad Cod.* 9, 9, 7, *sed ad Dig.* 48, 5, 14, 8 (= *B* 60, 37, 15, 8) *pertinere uidit Zachariae*
p. 823 *ad u.* 8 domno *D*
p. 824 *not.* 2: *cf. Praefatio p.* XXVIIII
p. 826 *ad u.* 14 praestigiae] praestigia *DRM,* τὰ ἴχνη (= uestigia) *BΣ* (*κ.π.*)
p. 830 *u.* 7 Catullinum
p. 833 *u.* 23 A. III cons.
p. 837 *ad u.* 25 d.] *cf. Th.* 8, 4, 6
p. 841 *ad u.* 17 tenebantur] *Th.,* teneantur (teneant R^a) *libri, u. s. not.* 2
p. 845 *not.* 5 (*cf. p.* 844 *not.* 5)
p. 850 *u.* 12 | Th. 9, 28, 1. 2 |
p. 851 *ad u.* 3 et] ἢ *καὶ BΣ* (*κ.π.*): *ad* uel *ducit adnotatio Thalelaei* (*BΣ* Ciuis)
p. 852 *u.* 32 *L* (31. 32 *R* 2...6)
p. 856 *ad u.* 3 *Zachariae monuit etiam Balsamonem ad Nomoc.* 9, 36 *duas huius tituli constitutiones citare*
p. 865 *u.* 30 a. 290 uel 293
p. 867 *u.* 31 Catullinum
p. 873 *u.* 14 consciscentium
ad u. 14 *in adnotatione critica adde:* consciscentium] W^b, conscientium *CRQ*
p. 874 *u.* 37 *L* (*om. c.* 4...6)
p. 877 *not.* 1 *aut* accepta *pro* d. *scr., aut, quod probabilius est,* d. XV k. Dec. [acc. . . .] Hadrumeto, *ut data sit a.* 364
p. 880 *u.* 26 πιπράσκηται
p. 885 *ad u.* 4 impr. car. car. et num. aaa. *Z*
p. 886 *u.* 4 καλατίνων μηδὲ ἐπιβαινέτω
u. 32 καὶ μηδὲ οὕτως
u. 38 παρεχέσθω, ἕκαστος
u. 44 συγχωρεῖται
p. 888 *ad u.* 18 a. orioni c. r. p. *om. I*

p. 889 *ad u.* 21 antiocho] *O, om. KI*
p. 890 *ad u.* 12 uires non posse] $K^a O^a I^a$
p. 891 *u.* 21 ἀφοριζέτωσαν
u. 22 ἔλληψιν] ἔλλειψιν *Zachariae*
u. 30 ἀφοριζέσθω
p. 895 *u.* 23 ἀφωρισμένην
p. 900 *not.* 3 *emendatio Gothofredi non conuenit itineri Valentiniani*
p. 902 *u.* 29 συντελεστήν
p. 906 *ad u.* 14 uoluisset] *edd.*, uoluisset et *libri*
u. 30 *Buchholtz iungit* 10, 62, 4
p. 907 *ad u.* 17 aa.] a. *K* | zotico] *Paris.* 4429, zoico *O, om. KI*
p. 909 *u.* 14 a. 373 (*non* 370)
p. 912 *u.* 25 fuerat
ad u. 29 solacium] *X Th.*, solatia *KOI*
p. 920 *u.* 25 muniis
p. 940 *u.* 4 *Buchholtz iungit* 10, 32, 5 (pp. vi id. ... Maximo ii et Aquilino conss. *a.* 2[illegible]6), *recte opinor: in inscriptione igitur* et CC. *cum O omittendum est*
p. 941 *u.* 8 *pro* Iul. Triueris *fuerit* Iul. [acc. ...] Triueris
p. 945 *ad u.* 20. 21. 24. 27. 28 *errore meo Harleianus* 5117 *pro Oxoniensi Corp. Christ. citatus est*
p. 950 *ad u.* 4 *Contius* 1566 *e libro manu scripto argumentum, ut ipse opinatus es*[illegible] *Graecae constitutionis hoc edidit:* indictionibus trino lustro digestis auri prim[illegible] pro rebus functio praeter annuum canonem indicitur: aurumque quod ex ta[illegible] collatione dependitur est lustrale. quindecim uero annorum spatium, in se quinquennii continens trina lustra, primo aurum, secundo argentum, tertio aes exsoluere collatores perurget. in lustra uero conglomeratio per subadiuuas mello[illegible] proximos adiutores et arcarios ad hoc officii deputatos sub forma exactionis[illegible] inserta hoc expedito cursu perstringat. *quae siue ex margine siue ex contextu libri sui descripsit, Bononiensis cuiusdam scholion ad tituli rubricam compositum esse Witte et Biener recte censuerunt*
u. 21 d. k. Iun. Romae] *Constantium a. d.* IIII *k. Iun. ab urbe profectum esse testatur Ammian.* 16, 10, 20
p. 951 *u.* 1 *index c.* 3 *extat in Legibus naual.* § 48 (*Leunclauii I. G. R. II*)
p. 953 *u.* 15 *index c.* 1 *extat in Legibus naual.* § 49
p. 954 *not.* 10 Honorio VIIII et
p. 956 *u.* 26 Auxonium
p. 963 *u.* 15 Auxonio
ad u. 22 decuriae] K^a *Th.*, curie $K^b OI$
p. 965 *ad u.* 25 constantio pu.] *Th.* 15, 1, 53, pu. *Contius*, theophilo pu. *Cui., om. KOI Th.* 14, 9, 3
p. 972 *ad u.* 11. 14, *item p.* 973 *ad u.* 7 *p.* 974 *ad u.* 1. 32 *pro Cui.* 1577 *substitue Cui.* 1584
p. 978 *u.* 22 *not.* 2 impertitos] impetrata?
p. 982 *ad u.* 6 *indicem B edidit Zachariae Beiträge zur Kritik und Restitution der Basiliken p.* 35
ad u. 7 nisi] εἰ καὶ ἀπὸ συνηθείας τὸ χωρίον τοῦτο οὐκ εἶχεν *B*
p. 984 *u.* 8 *restitue* Iul. *cum Cui.* 1562 *et legibus iungendis* (Iun. *Cui.* 1577 *errore opinor*)
p. 995 *ad u.* 25 impp. ualens et gratianus aa. ad anthemium pp. *Cui.*
p. 998 *u.* 5 *post* Valentinianus *intercidit* AA.
p. 1014 *u.* 24 *not.* 8 *adde: cf. etiam ad* 2, 15, 1
p. 1057 *u.* 2 αιρετον****] αἱρετώτερον *Hercher* | *pro* κόμιτος (*sic V*) *hic et infra u.* 11. 16 κόμητος *scr.*
u. 3 ἢ ἄλλας] ἢ τὰς ἄλλας *emendat Hercher* | *pro* στρατιάς *et infra u.* 5 *pro* στρατιᾶς (*sic V*) στρατείας *scr.*
p. 1058 *u.* 16 *index c.* 3 *extat in Legibus militar.* § 2 (*Leunclauii I. G. R. II p.* 249)
p. 1060 *u.* 16 *index c.* 15 *extat in Legg. mil.* § 7

070 *u.* 10 ἑαυτοῖς
096 *ad u.* 27 erythrio pp.] *O Cui., om. KI*
*1 a. 161 *adde* xvi k. Iul. 7, 12, 1?
a. 169—180 Imp. Antoninus A.
*2 a. 193—211 sine conss.: *adde* 10, 62, 1 *et scribe* 7, 12, 1?
a. 197 v id. Ian. 2, 11, 2 | xv k. Febr. 2, 18, 2
a. 201 *ad consulatum adde hanc notam:* muc. et fab. conss. 5, 12, 1 vii k. Mart. 5, 58, 1
*3 a. 207 v k. Iul. 8, 16, 2
a. 208 iiii k. Iun. *Quintiliano* 7, 45, 1
a. 211 vi k. Mai. 6, 37, 3
a. (204) 211—217 sine conss. *pro* 8, 45, 1. 8, 47, 3...5 *scribe* 9, 45, 1. 9, 47, 3...5
ad not. 8 *adde* a. 213 5, 23, 1
*4 a. 213 non. Iul. (Iun. 5, 56, 1) 5, 51, 2⁀5, 56, 1. 7, 65, 1 | xii k. Nou. 3, 32, 2 | id. Dec. 9, 23, 2
a. 214 *supple* II non. Febr. 5, 31, 1
*5 a. 216 vi id. Mart. Romae 2, 18, 7
a. 222—235 sine conss. *adde* 10, 40, 2
a. 222 iii k. Mai. *dele* 7, 4, 3 | prid. id. Sept. 2, 3, 8⁀7, 4, 5? | iii k. Nou. 3, 32, 3 sine die 7, 4, 3? 4?
*6 a. 223 iii k. Iun. 7, 8, 5 | iiii k. Oct. 2, 3, 9. 4, 48, 3⁀8, 56, 1
a. 224 id. Ian. *9, 9, 8 | vii k. April. 8, 1, 1⁀8, 10, 3⁀8, 52, 1 | iiii id. Sept. 6, 20, 2
*7 a. 227 iiii (?) k. Ian. 9, 22, 3
a. 229 prid. id. Mai. 2, 12, 11⁀5, 61, 1
*8 a. 238—244 sine conss. *pro* 7, 46, 1. 2 *scribe* 7, 46, 3. 4. 7, 48, 2 *et adde* 7, 72, 3
*9 a. 244—249 sine conss. *adde* 7, 57, 6. 9, 49, 5. 11, 31, 1
a. 244 ii id. Mart. 3, 42, 6
*10 a. 245 k. Ian. 6, 39, 2
a. 252 xi k. Mai. 2, 18, 16
*11 a. 259 iii k. Iun. 4, 22, 1
adde a. 270 Antiochiano et Orfito conss.: vii k. Nou. 1, 23, 2 (*adscribitur imp. Alexandro*)
a. 283 viii k. Ian. 2, 55, 2
*12 a. 284—292 sine conss.: 10, 64, 2 *emenda in* 10, 65, 2
a. 286 xiii k. Iun. 8, 15, 5 | vi id. ... (*in fine huius anni*) 10, 32, 5⁀10, 62, 4
*13 viii id. Sept. 4, 49, 4. 6, 42, 19. 8, 53, 8
*14 *u.* 5 *dele* 10, 62, 4
a. 293 xvii k. Febr. 8, 17, 7 | v k. Mai. *adde* *8, 53, 10
p. *15 non. Iun. Philippop. 2, 12, 17 | v id. Iul. 8, 42, 14 | prid. non. Nou. 4, 23, 2
p. *18 a. 303 vi id. Iun. Dorostolo *Alexandro* 5, 73, 4 | x k. Dec. Dechioppe *Firmino* 3, 3, 4
p. *23 a. 353 iii id. Aug. *ad Euagrium pp.* 12, 46, 3 | not. 3 iii om. 2, 19, 11
p. *25 a. 364 *adde* xv k. Dec. [acc. ...] Hadrumeto Valentiniano et Valente AA. conss. *ad Dracontium uic. Afr.* 10, 1, 8?
p. *26 a. 368 *dele* iii id. Apr. *Olybrio pu.* 9, 47, 19? | xiiii k. Dec. Marc. *Auxonio pp.* 12, 39, 1 | id. Dec. Marc. *ad Auxonium pp.* 11, 8, 4
a. 369 v non. Mai. Marc. *ad Auxonium pp.* 12, 37, 4
p. *27 *u.* 4 *ad Claudium pu.*
u. 7 indictione xii *Auxonio pp.* 11, 13, 1
a. 370 *dele* pp. Beryto k. Ian. *ad Modestum pp.* 10, 32, 26? | *adde* iii id. April. *Olybrio pu.* 9, 47, 19
a. 373 *adde* pp. Beryto k. Ian. *ad Modestum pp.* 10, 32, 26

EXPLICATIO SIGNORVM NOTARVMQVE

I In textu litteris inclinatis indicatur ab auctoritate librorum manu scriptorum d cessum esse: cf. p. XXXXIII. his notis usi sumus:

in inscriptionibus *com*(es)[1] *s*(acrarum) *l*(argitionum): *com*(es) *r*(ei) *p*(riuatae): *mag*(ist *mil*(itum): *pp*. (praefectus praetorio): *pu*. (praefectus urbi): *sal*(utem): *uic*(arius): *u*(*p*(erfectissimus)

in subscriptionibus *d*(ata): *dn*. (domino nostro): *iun*(iore): *np*. (nobilissimo puero *pp*. (ante diem 'proposita', in consulatibus annorum 528. 533. 534 'perpetuo'): *s*(ubscripta *s*(ub) *d*(ie) [cf. p. XXVIIII]: *uc*. (uiro clarissimo): *uu. cc*. (uiris clarissimis)

II Prope marginem dextrum intra cancellos [   ] adnotauimus, si quae constitutiones aut extant in iuris Anteiustiniani libris, uelut in Codicibus Gregoriano (Greg.) Hermogeniano (Hermog.) Theodosiano (Th.), in Nouellis post Theodosianum Codicem editis, in fragmentis Vaticanis (Vat.) aliisue, aut in iuris Iustiniani compilatione alio loco (siue in hoc ipso Codice, quem numeris solis adlegauimus, siue in Institutionibus (Inst.) uel Digestis (Dig.)) redeunt: harum constitutionum si quae adeo a compilatoribus mutatae sunt, ut longum fuisset diuersitatem antiquioris contextus uel geminae legis plene in notis inferioribus adscribere, id nota 'mut.' numero postposita indicatum est. intra eosdem cancellos citantur Basilica (B) eorumque scholia (BΣ) aliaeque iuris Byzantini collectiones, quarum plenior recensus ex Heimbachii indice (Basilica ed. Heimbach uol. VI p. 338 seqq.) petendus est. sicubi autem loci intra hos cancellos adlegati non integram constitutionem complectuntur, ad eum uersum in quo desinunt intra cancellos locus ille uncinis circumsaeptus repetitur, u. g. p. 91, 29 p. 269, 11. 31.

In margine dextro praeter paginae uersuum numeros consulatuum qui in subscriptionibus uel inscriptionibus constitutionum commemorantur anni post Christum natum indicati sunt.

III Infra textum 1) notitia codicum ad singulas paginas plene collatorum posita est: u. p. XXXXIII.

2) In medio adnotationis laterculo et emendationes propositae sunt et pristina constitutionis forma indicata est, u. p. XXXXIIII.

3) Infima denique adnotatio continet apparatum criticum (u. p. XXXXIIII). in quo litteris singularibus haec notantur:

A = lex Romana canonice compta: *A*[1] est Parisiensis 12448 saec. X, *A*[u] Vercellensis XV saec. VIIII (uide supra p. VIIII)

B = Basilica secundum editionem Heimbachii (Lipsiae 1833—1850) et supplementum Zachariaei (Lipsiae 1846)

BΣ = scholia Basilicorum

B (κ.π.) et *BΣ* (κ.π.) indicant τὸ κατὰ πόδας

C = Casinas 49 saec. XI uel XII (u. p. VII)

c = supplementa manus secundae

D = Darmstadiensis 2000 saec. XII (u. p. VI)

d = supplementa manus secundae

---

[1] Et in hoc nomine et in iis quae sequuntur simul omnes casus praeter nominatiuum eaedem notae indicant.

E = Lipsiensis 883 saec. XII (u. p. VIII)
F = Monacensis Lat. 6375 ad 3, 12, 2..3, 17, 1 (u. p. VIII)
F = Digesta Florentina ad 1, 17
G = Fuldensis 153 saec. XII ad 3, 43
H = Harleianus 5117 ad 3, 43
I = Parisiensis 4421 saec. XI ad 9, 13, 1 (u. p. VIIII)
I = Vindobonensis 2130 saec. XIII ad libros X—XII (u. p. VIII)
K = Parisiensis 4537 saec. XII ex. (u. p. VIII)
L = Parisiensis 4516 saec. XI (u. p. VI)
l = supplementa manus secundae
M = Montispessulanus H 82 saec. XII (u. p. VII)
N = Parisiensis 16910 saec. XII (u. p. VIII)
O = Oxoniensis Bodleianus 3361 saec. XIII (u. p. VIII)
P = Pistoriensis 66 saec. X—XI (u. p. V)
p = supplementa manus secundae
Q = Berolinensis 275 saec. XII (u. p. VIII)
R = Berolinensis 273 saec. XI—XII (u. p. VII)
S = Summa Perusina (u. p. XI)
T = Berolinensis 272 saec. XII (u. p. VIII)
U = Vercellensis 127 saec. XII ad p. 1—6 huius editionis
U = Berolinensis 274 saec. XII ad 11, 48
V = Veronensis LXII saec. VI—VII (u. p. V)
W = Vaticanus 1427 saec. XII (u. p. VIII. X)
X = Oxoniensis Orielensis A. 2. 7 saec. XIII (u. p. VIII. XXXVIIII)
Y = Bambergensis D I 5 saec. XIII ad 1, 27
Z = Parisiensis 15423 saec. XIII (u. p. XXXVIIII)
c d l p uide *C D L P*

Praeterea haec per compendia scripta sunt:

Ambr. = excerpta codicis Ambrosiani G 58 sup. (u. p. VIIII)
Chalc. = concilium Chalcedonense
Coll. = Collectio XXV capitulorum (u. p. X)
Coll.[c] = Parisiensis Coislin. 209 saec. X, *Coll.*[g] = Parisiensis 1326 saec. XII, *Coll.*[l] = Laurentianus pl. X n. 10 saec. XII, *Coll.*[q] = Parisiensis 1320 saec. XII, *Coll.*[r] = Parisiensis 1334 saec. XI
Const. = Constitutionum ecclesiasticarum collectio (u. p. X)
Const.[g] = Parisiensis 1326, *Const.*[l] = Laurentianus pl. X n. 10, *Const.*[r] = Parisiensis 1334
Contius = lectiones librorum manu scriptorum in Contii editionibus enotatae (u. p. XIII)
Cui. = lectiones Cuiacianae editionis (u. p. XIII)
Dig. = Digesta Iustiniani
Ephes. = Ephesina synodus
Epit. = Epitome iuris (Zachariae, Ius Graeco-Romanum II)
Greg. = Codex Gregorianus
Greg. = Gregorii Magni epistula 13, 45 (u. p. VIIII)
Hal. = Haloandri editio 1530 (u. p. XI)
Hermog. = Codex Hermogenianus
Inst. = Institutiones Iustiniani
Lond. = Londiniensis musei Britannici Reg. 11 D I (u. p. XXV)
Mir. = editio Miraei 1550 (u. p. XII)
Nomoc. = Nomocanon XIIII titulorum (u. p. X)
Nomoc.[d] = Dubliniensis s. trinit. 494, *Nomoc.*[m] = Monacensis 122, *Nomoc.*[n] = Ambrosianus L. 49 sup.
Nou. = Nouellae constitutiones siue Iustiniani, qui citantur secundum numerum collectionis 168 nouellarum, siue Theodosii et Marciani ad editionem Haenelii (Lipsiae 1844) citatae

Parat. = Paratitla ad *Const.*
'Ῥοπ. = Αἱ 'Ῥοπαί ad editionem Zachariaei (Lipsiae 1836)
Russ. = lectiones librorum manu scriptorum in Russardi editione (Lugduni 1562) enotatae (u. p. XIII)
Sirm. = constitutiones ab Iac. Sirmondo editae, ad editionem Haenelii (Lipsiae 1844) citatae
Syn. = Synopsis Basilicorum (Zachariae, Ius Graeco-Romanum V)
Th. = Codex Theodosianus
notis *Th.*[a] *Th.*[b] scripturam pristinam et emendatam (u. i.) in eis partibus distinxi, quarum non extat nisi unus liber manu scriptus
Thal. = Thalelaeus Graecus Codicis interpres Iustiniani aequalis
Vat. = fragmenta Vaticana ex editione Mommseni (Berolini 1860)
Vtinensis = excerpta codicis Vtinensis (u. p. VIIII)
a b c litterulae ad codicum notas adscriptae distinguunt scripturam pristinam (u. g. *R*[a]), emendatam (*R*[b]), hanc denuo emendatam (*R*[c])
t v litterulis ad codicum notas adpositis distinximus scripturam codicis (u. g. *P*[t]) a uaria lectione in eodem codice praemisso uocabulo *uel* siue *alias* enotata (*P*[v])
def(icit) codicis notae praemissum significat litura uel hiatu in eo codice latius textus spatium obscuratum esse uel intercidisse, quam ad quod scripturae discrepantia ex reliquis codicibus descripta pertineat
inc(ertus) ibi notae codicis praemittitur, ubi sola ea uerba uel litterae de quibus agitur aut litura aut emendatione oblitterata sunt
libri dixi, ubi in lectione huic uocabulo praemissa libri manu scripti quos contuli omnes consentiunt
dett. = deteriores codices, eis uidelicet quos integros excussimus
edd. = editiones saeculi XV uel XVI, in libris X—XII Codicis eae quae Haloandrinam praecesserunt
s. a. = subscriptionis auctores: cf. p. XXVII
? interrogationis signum codicum notis postpositum, quod ad proxime praecedentem notam solam referendum est, indicat non certo quidem, probabiliter tamen illa in codice dispecta esse
** his stellulis singulae codicum litterae quae perierunt indicantur

Praeterea has quae in communi omnium usu sunt notas passim adhibui:
add(idit) *em*(endauit) *h*(oc) *l*(oco) *h*(oc) *t*(itulo) *l*(ex) *gem*(ina) *om*(isit) *pr*(incipium) *u*(ide) *i*(nfra) *u*(ide) *s*(upra)

CODEX IVSTINIANVS

[1]LIBER PRIMVS

I De summa trinitate et ut nemo de ea publice contendere audeat
II De sacrosanctis ecclesiis et de rebus et priuilegiis earum
III De episcopis et clericis et orphanotrophis et brephotrophis et xenodochis et monachis et priuilegio eorum et castrensi peculio et de redimendis captiuis et de nuptiis clericorum uetitis seu permissis
IIII De episcopali audientia et de diuersis capitulis, quae ad ius curamque et reuerentiam pontificalem pertinent
V De haereticis et Manichaeis et Samaritis
VI Ne sanctum baptisma iteretur
VII De apostatis
VIII Nemini licere signum saluatoris Christi uel in silice uel in marmore aut sculpere aut pingere
VIIII De Iudaeis et caelicolis
X Ne Christianum mancipium haereticus uel paganus uel Iudaeus habeat uel possideat uel circumcidat
XI De paganis sacrificiis et templis
XII De his qui ad ecclesias confugiunt uel ibi exclamant
XIII De his qui in ecclesiis manumittuntur
XIIII De legibus et constitutionibus principum et edictis
XV De mandatis principum
XVI De senatus consultis
XVII De ueteri iure enucleando et auctoritate iuris prudentium qui in Digestis referuntur
XVIII De iuris et facti ignorantia
XVIIII De precibus imperatori offerendis et de quibus rebus supplicare liceat uel non
XX Quando libellus principi datus litis contestationem facit
XXI Vt lite pendente uel post prouocationem aut definitiuam sententiam nulli liceat imperatori supplicare
XXII Si contra ius utilitatemque publicam uel per mendacium fuerit aliquid postulatum uel impetratum
XXIII De diuersis rescriptis et pragmaticis sanctionibus
XXIIII De statuis et imaginibus
XXV De his qui ad statuas confugiunt
XXVI De officio praefectorum praetorio Orientis et Illyrici
XXVII De officio praefecti praetorio Africae et de omni eiusdem dioeceseos statu
XXVIII De officio praefecti urbis
XXVIIII De officio magistri militum
XXX De officio quaestoris
XXXI De officio magistri officiorum
XXXII De officio comitis sacrarum largitionum
XXXIII De officio comitis rerum priuatarum

[1] Hunc indicem titulorum ex Codicis ipsius rubricis restitui: cf. praef. p. XX

XXXIIII De officio comitis sacri patrimonii
XXXV De officio proconsulis et legati
XXXVI De officio comitis Orientis
XXXVII De officio praefecti Augustalis
XXXVIII De officio uicarii
XXXVIIII De officio praetorum
XXXX De officio rectoris prouinciae
XXXXI Vt nulli patriae suae administratio sine speciali permissu principis permittatur
XXXXII De quadrimenstruis tam ciuilibus quam militaribus breuibus
XXXXIII De officio praefecti uigilum
XXXXIIII De officio praefecti annonae
XXXXV De officio ciuilium iudicum
XXXXVI De officio iudicum militarium
XXXXVII Ne comitibus rei militaris uel tribunis lauacra praestentur
XXXXVIII De officio diuersorum iudicum
XXXXVIIII Vt omnes tam ciuiles quam militares iudices post administrationem depositam per quinquaginta dies in ciuitatibus uel certis locis permaneant
L De officio eius qui uicem alicuius iudicis obtinet
LI De adsessoribus et domesticis et cancellariis iudicum
LII De annonis et capitu administrantium uel adsessorum aliorumue publicas sollicitudines gerentium uel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates
LIII De contractibus iudicum uel eorum qui sunt circa eos et inhibendis donationibus in eos faciendis et ne administrationis tempore proprias aedes aedificent sine sanctione pragmatica
LIIII De modo multarum quae ab iudicibus infliguntur
LV De defensoribus ciuitatum
LVI De magistratibus municipalibus
LVII De officio iuridici Alexandriae

LIBER SECVNDVS

I De edendo
II De in ius uocando
III De pactis
IIII De transactionibus
V De calculi errore
VI De postulando
VII De aduocatis diuersorum iudiciorum
VIII De aduocatis fisci
VIIII De errore aduocatorum uel libellos seu preces concipientium
X Vt quae desunt aduocationi partium iudex suppleat
XI De causis, ex quibus infamia alicui inrogatur
XII De procuratoribus
XIII Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus praestare uel actiones in se transferre
XIIII De his, qui potentiorum nomine titulos praediis adfigunt uel eorum nomina in lite praetendunt
XV Vt nemo priuatus titulos praediis suis uel alienis imponat uel uela regalia suspendat
XVI Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus, quas alius tenet
XVII Ne fiscus uel res publica procurationem alicui patrocinii causa in lite praestet
XVIII De negotiis gestis
XVIIII De his quae ui metusue causa gesta sunt
XX De dolo malo
XXI De in integrum restitutione minorum uiginti quinque annis
XXII De filio familias minore

XVI Vbi de possessione agi oportet
XVII Vbi fideicommissum peti oportet
XVIII Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit
XVIIII Vbi in rem actio exerceri debet
XX Vbi de hereditate agatur et ubi scripti heredes in possessionem mitti po-lare debent
XXI Vbi agi oportet de ratiociniis tam priuatis quam publicis
XXII Vbi causa status agi debeat
XXIII Vbi quis de curiali uel cohortali aliaue condicione conueniatur
XXIIII Vbi senatores uel clarissimi ciuiliter uel criminaliter conueniantur
XXV In quibus causis militantes fori praescriptione uti non possunt
XXVI Vbi causae fiscales uel diuinae domus hominumque eius agantur
XXVII Quando liceat sine iudice unicuique uindicare se uel publicam deuotionem
XXVIII De inofficioso testamento
XXVIIII De inofficiosis donationibus
XXX De inofficiosis dotibus
XXXI De petitione hereditatis
XXXII De rei uindicatione
XXXIII De usu fructu et habitatione et ministerio seruorum
XXXIIII De seruitutibus et de aqua
XXXV De lege Aquilia
XXXVI Familiae erciscundae
XXXVII Communi diuidundo
XXXVIII Communia utriusque iudicii tam familiae erciscundae quam communi diuid-
XXXVIIII Finium regundorum
XXXX De consortibus eiusdem litis
XXXXI De noxalibus actionibus
XXXXII Ad exhibendum
XXXXIII De aleae lusu et aleatoribus
XXXXIIII De religiosis et sumptibus funerum

LIBER QVARTVS

I De rebus creditis et de iureiurando
II Si certum petatur
III De suffragio
IIII De prohibita sequestratione pecuniae
V De condictione indebiti
VI De condictione ob causam datorum
VII De condictione ob turpem causam
VIII De condictione furtiua
VIIII De condictione ex lege et sine causa uel iniusta causa
X De obligationibus et actionibus
XI Vt actiones et ab herede et contra heredem incipiant
XII Ne uxor pro marito uel maritus pro uxore uel mater pro filio conueniatur
XIII Ne filius pro patre uel pater pro filio emancipato uel libertus pro patro- conueniatur
XIIII An seruus ex suo facto post manumissionem teneatur
XV Quando fiscus uel priuatus debitoris sui debitores exigere potest
XVI De actionibus hereditariis
XVII Ex delictis defunctorum in quantum heredes conueniantur
XVIII De constituta pecunia
XVIIII De probationibus
XX De testibus
XXI De fide instrumentorum et amissione eorum et antapochis faciendis et de I quae sine scriptura fieri possunt

XXII Plus ualere quod agitur quam quod simulate concipitur
XXIII De commodato
XXIIII De actione pigneraticia
XXV De exercitoria et institoria actione
XXVI Quod cum eo qui in aliena est potestate negotium gestum esse dicitur, uel de peculio seu quod iussu aut de in rem uerso
XXVII Per quas personas nobis adquiritur
XXVIII Ad senatus consultum Macedonianum
XXVIIII Ad senatus consultum Velleianum
XXX De non numerata pecunia
XXXI De compensationibus
XXXII De usuris
XXXIII De nautico fenore
XXXIIII Depositi
XXXV Mandati
XXXVI Si seruus se emi mandauerit
XXXVII Pro socio
XXXVIII De contrahenda emptione
XXXVIIII De hereditate uel actione uendita
XXXX Quae res uenire non possunt et qui uendere uel emere uetantur
XXXXI Quae res exportari non debeant
XXXXII De eunuchis
XXXXIII De patribus qui filios distraxerunt
XXXXIIII De rescindenda uenditione
XXXXV Quando liceat ab emptione discedere
XXXXVI Si propter publicas pensitationes uenditio fuerit celebrata
XXXXVII Sine censu uel reliquis fundum comparari non posse
XXXXVIII De periculo et commodo rei uenditae
XXXXVIIII De actionibus empti et uenditi
L Si quis alteri uel sibi sub alterius nomine uel aliena pecunia emerit
LI De rebus alienis non alienandis et de prohibita rerum alienatione uel hypotheca
LII De communium rerum alienatione
LIII Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienatione
LIIII De pactis inter emptorem et uenditorem compositis
LV Si seruus exportandus ueneat
LVI Si mancipium ita uenierit, ne prostituatur
LVII Si mancipium ita fuerit alienatum, ut manumittatur uel contra
LVIII De aediliciis actionibus
LVIIII De monopoliis et de conuentu negotiatorum illicito uel artificum ergolaborumque nec non balneatorum prohibitis illicitisque negotiationibus
LX De nundinis
LXI De uectigalibus et commissis
LXII Vectigalia noua institui non posse
LXIII De commerciis et mercatoribus
LXIIII De rerum permutatione et de praescriptis uerbis actione
LXV De locato et conducto
LXVI De emphyteutico iure

LIBER QVINTVS

I De sponsalibus et arris sponsaliciis et proxeneticis
II Si rector prouinciae uel ad eum pertinentes sponsalia dederint
III De donationibus ante nuptias uel propter nuptias et sponsaliciis
IIII De nuptiis
V De incestis et inutilibus nuptiis

VI De interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem seu curatorem liber
eorum
VII Si quacumque praeditus potestate uel ad eum pertinentes ad supposit
iurisdictioni suae adspirare temptauerint nuptias
VIII Si nuptiae ex rescripto petantur
VIIII De secundis nuptiis
X Si secundo nupserit mulier, cui maritus usum fructum reliquerit
XI De dotis promissione uel nuda pollicitatione
XII De iure dotium
XIII De rei uxoriae actione in ex stipulatu actionem transfusa et de natura d
praestita
XIIII De pactis conuentis tam super dote quam super donatione ante nupti
paraphernis
XV De dote cauta et non numerata
XVI De donationibus inter uirum et uxorem et a parentibus in liberos factis
ratihabitione
XVII De repudiis et iudicio de moribus sublato
XVIII Soluto matrimonio dos quemadmodum petatur
XVIIII Si dos constante matrimonio soluta fuerit
XX Ne fideiussores uel mandatores dotium dentur
XXI Rerum amotarum
XXII Ne pro dote mulieri bona mariti addicantur
XXIII De fundo dotali
XXIIII Diuortio facto apud quem liberi morari uel educari debent
XXV De alendis liberis ac parentibus
XXVI De concubinis
XXVII De naturalibus liberis et matribus eorum et ex quibus casibus iusti effici
XXVIII De tutela testamentaria
XXVIIII De confirmando tutore
XXX De legitima tutela
XXXI Qui petant tutores uel curatores
XXXII Vbi petantur tutores uel curatores
XXXIII De tutoribus et curatoribus illustrium uel clarissimarum personarum
XXXIIII Qui dare tutores uel curatores et qui dari possunt
XXXV Quando mulier tutelae officio fungi potest
XXXVI In quibus causis tutorem habenti tutor uel curator dari potest
XXXVII De administratione tutorum et curatorum et de pecunia pupillari fene
uel deponenda
XXXVIII De periculo tutorum et curatorum
XXXVIIII Quando ex facto tutoris uel curatoris minores agere uel conueniri possu
XXXX Si ex pluribus tutoribus uel curatoribus omnes uel unus agere pro mino
conueniri possunt
XXXXI Ne tutor uel curator uectigal conducat
XXXXII De tutore uel curatore qui satis non dedit
XXXXIII De suspectis
XXXXIIII De in litem dando tutore uel curatore
XXXXV De eo qui pro tutore negotia gessit
XXXXVI Si mater indemnitatem promiserit
XXXXVII Si contra matris uoluntatem tutor datus sit
XXXXVIII Vt causae post pubertatem adsit tutor
XXXXVIIII Vbi pupilli educentur
L De alimentis pupillo praestandis
LI Arbitrium tutelae
LII De diuidenda tutela et pro qua parte quisque tutorum conueniatur
LIII De in litem iurando

LIIII De heredibus tutorum
LV Si tutor non gesserit
LVI De usuris pupillaribus
LVII De fideiussoribus tutorum seu curatorum
LVIII De contrario iudicio
LVIIII De auctoritate praestanda
LX Quando curatores uel tutores esse desinant
LXI De actore a tutore seu curatore dando
LXII De excusationibus et temporibus earum
LXIII Si falsis adlegationibus excusatus est
LXIIII Si tutor rei publicae causa aberit
LXV De excusatione ueteranorum
LXVI Qui numero liberorum se excusant
LXVII Qui aetate
LXVIII Qui morbo
LXVIIII Qui numero tutelarum
LXX De curatore furiosi uel prodigi
LXXI De praediis uel aliis rebus minorum sine decreto non alienandis uel obligandis
LXXII Quando decreto opus non est
LXXIII Si quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparauit
LXXIIII Si maior factus sine decreto factam alienationem ratam habuerit
LXXV De magistratibus conueniendis

LIBER SEXTVS

I De fugitiuis seruis et libertis mancipiisque ciuitatum artificibus et ad diuersa opera deputatis et ad rem priuatam uel dominicam pertinentibus
II De furtis et de seruo corrupto
III De operis libertorum
IIII De bonis libertorum et de iure patronatus
V Si in fraudem patroni alienatio facta est
VI De obsequiis patronis praestandis
VII De libertis et eorum liberis
VIII De iure aureorum anulorum et de natalibus restituendis
VIIII Qui admitti ad bonorum possessionem possunt et intra quod tempus
X Quando non petentium partes petentibus adcrescunt
XI De bonorum possessione secundum tabulas
XII De bonorum possessione contra tabulas, quam praetor liberis pollicetur
XIII De bonorum possessione contra tabulas liberti, quae patronis uel liberis eorum datur
XIIII Vnde liberi
XV Vnde legitimi et unde cognati
XVI De edicto successorio
XVII De Carboniano edicto
XVIII Vnde uir et uxor
XVIIII De repudianda bonorum possessione
XX De collationibus
XXI De testamento militis
XXII Qui facere testamentum possunt uel non possunt
XXIII De testamentis: quemadmodum testamenta ordinantur
XXIIII De heredibus instituendis et quae personae heredes institui non possunt
XXV De institutionibus et substitutionibus seu restitutionibus sub condicione factis
XXVI De impuberum et aliis substitutionibus
XXVII De necessariis et seruis heredibus instituendis uel substituendis
XXVIII De liberis praeteritis uel exheredatis
XXVIIII De postumis heredibus instituendis uel exheredandis uel praeteritis

XXX De iure deliberandi et de adeunda uel adquirenda hereditate
XXXI De repudianda uel abstinenda hereditate
XXXII Quemadmodum aperiantur testamenta et inspiciantur et describantur
XXXIII De edicto diui Hadriani tollendo et quemadmodum scriptus heres in possessi nem mittatur
XXXIIII Si quis aliquem testari prohibuerit uel coegerit
XXXV De his quibus ut indignis auferuntur et ad senatus consultum Silanianum
XXXVI De codicillis
XXXVII De legatis
XXXVIII De uerborum et rerum significatione
XXXVIIII Si omissa sit causa testamenti
XXXX De indicta uiduitate et de lege Iulia miscella tollenda
XXXXI De his quae poenae nomine in testamento uel codicillis relinquuntur
XXXXII De fideicommissis
XXXXIII Communia de legatis et fideicommissis et de in rem missione tollenda
XXXXIIII De falsa causa adiecta legato uel fideicommisso
XXXXV De his quae sub modo legata uel fideicommissa relinquuntur
XXXXVI De condicionibus insertis tam legatis quam fideicommissis et libertatibus
XXXXVII De usuris et fructibus legatorum uel fideicommissorum
XXXXVIII De incertis personis
XXXXVIIII Ad senatus consultum Trebellianum
L Ad legem Falcidiam
LI De caducis tollendis
LII De his qui ante apertas tabulas hereditates transmittunt
LIII Quando dies legati uel fideicommissi cedit
LIIII Vt in possessionem legatorum uel fideicommissorum seruandorum causa m tatur et quando satisdari debet
LV De suis et legitimis liberis et ex filia nepotibus ab intestato uenientibus
LVI Ad senatus consultum Tertullianum
LVII Ad senatus consultum Orfitianum
LVIII De legitimis heredibus
LVIIII Communia de successionibus
LX De bonis maternis et materni generis
LXI De bonis, quae liberis in potestate constitutis ex matrimonio uel aliter a quiruntur, et eorum administratione
LXII De hereditatibus decurionum nauiculariorum cohortalium militum et fab censium

LIBER SEPTIMVS

I De uindicta libertate et apud consilium manumissione
II De testamentaria manumissione
III De lege Fufia Caninia tollenda
IIII De fideicommissariis libertatibus
V De dediticia libertate tollenda
VI De Latina libertate tollenda et per certos modos in ciuitatem Romanam tra fusa
VII De seruo communi manumisso
VIII De seruo pignori dato manumisso
VIIII De seruis rei publicae manumittendis
X De his qui a non domino manumissi sunt
XI Qui manumittere non possunt et ne in fraudem creditorum manumittatur
XII Qui non possunt ad libertatem peruenire
XIII Pro quibus causis serui praemium accipiunt libertatem
XIIII De ingenuis manumissis
XV Communia de manumissionibus

XVI De liberali causa
XVII De adsertione tollenda
XVIII Quibus ad libertatem proclamare non licet et de rebus eorum, qui ad libertatem proclamare non prohibentur
XVIIII De ordine cognitionum
XX De collusione detegenda
XXI Ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur
XXII De longi temporis praescriptione, quae pro libertate et non aduersus libertatem opponitur
XXIII De peculio eius qui libertatem meruit
XXIIII De senatus consulto Claudiano tollendo
XXV De nudo ex iure Quiritium tollendo
XXVI De usucapione pro emptore uel transactione
XXVII De usucapione pro donato
XXVIII De usucapione pro dote
XXVIIII De usucapione pro herede
XXX Communia de usucapionibus
XXXI De usucapione transformanda et de sublata differentia rerum mancipi et nec mancipi
XXXII De adquirenda et retinenda possessione
XXXIII De praescriptione longi temporis decem uel uiginti annorum
XXXIIII In quibus causis cessat longi temporis praescriptio
XXXV Quibus non obiciatur longi temporis praescriptio
XXXVI Aduersus creditorem
XXXVII De quadriennii praescriptione
XXXVIII Ne rei dominicae uel templorum uindicatio temporis exceptione submoueatur
XXXVIIII De praescriptione triginta uel quadraginta annorum
XXXX De annali exceptione Italici contractus tollenda et de diuersis temporibus et exceptionibus et praescriptionibus et interruptionibus earum
XXXXI De adluuionibus et paludibus et de pascuis ad alium statum translatis
XXXXII De sententiis praefectorum praetorio
XXXXIII Quomodo et quando iudex sententiam proferre debet praesentibus partibus uel una absente
XXXXIIII De sententiis ex periculo recitandis
XXXXV De sententiis et interlocutionibus omnium iudicum
XXXXVI De sententia, quae sine certa quantitate prolata est
XXXXVII De sententiis, quae pro eo quod interest proferuntur
XXXXVIII Si non a competenti iudice iudicatum esse dicatur
XXXXVIIII De poena iudicis, qui male iudicauit, uel eius, qui iudicem uel aduersarium corrumpere curauit
L Sententiam rescindi non posse
LI De fructibus et litis expensis
LII De re iudicata
LIII De exsecutione rei iudicatae
LIIII De usuris rei iudicatae
LV Si plures una sententia condemnati sunt
LVI Quibus res iudicata non nocet
LVII Comminationes epistulas programmata subscriptiones auctoritatem rei iudicatae non habere
LVIII Si ex falsis instrumentis uel testimoniis iudicatum erit
LVIIII De confessis
LX Inter alios acta uel iudicata aliis non nocere
LXI De relationibus
LXII De appellationibus et consultationibus
LXIII De temporibus et reparationibus appellationum seu consultationum

LXIIII Quando prouocare necesse non est
LXV Quorum appellationes non recipiantur
LXVI Si pendente appellatione mors interuenerit
LXVII De his qui per metum iudicis non appellauerunt
LXVIII Si unus ex pluribus appellauerit
LXVIIII Si de momentaria possessione fuerit appellatum
LXX Ne liceat in una eademque causa tertio prouocare uel post duas sent
iudicum, quas definitio praefectorum roborauerit, eas retractare
LXXI Qui bonis cedere possunt
LXXII De bonis auctoritate iudicis possidendis seu uenumdandis et de separatio
LXXIII De priuilegio fisci
LXXIIII De priuilegio dotis
LXXV De reuocandis his quae per fraudem alienata sunt

LIBER OCTAVVS

I De interdictis
II Quorum bonorum
III Quod legatorum
IIII Vnde ui
V Si per uim uel alio modo absentis perturbata sit possessio
VI Vti possidetis
VII De tabulis exhibendis
VIII De liberis exhibendis seu de ducendis et de homine libero exhibendo
VIIII De precario et de Saluiano interdicto
X De aedificiis priuatis
XI De operibus publicis
XII De ratiociniis operum publicorum et de patribus ciuitatum
XIII De pignoribus
XIIII In quibus causis pignus tacite contrahitur
XV Si aliena res pignori data sit
XVI Quae res pignori obligari possunt uel non et qualiter pignus contrahatu
XVII Qui potiores in pignore habeantur
XVIII De his qui in priorum creditorum locum succedunt
XVIIII Si antiquior creditor pignus uendiderit
XX Si communis res pignorata sit
XXI De praetorio pignore et ut in actionibus etiam debitorum missio pr
pignoris procedat
XXII Si in causa iudicati pignus captum sit
XXIII Si pignus pignori datum sit
XXIIII De partu pignoris et omni causa
XXV De remissione pignoris
XXVI Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri
XXVII De distractione pignorum
XXVIII Debitorem uenditionem pignorum impedire non posse
XXVIIII Si uendito pignore agatur
XXX De luitione pignoris
XXXI Si unus ex pluribus heredibus creditoris uel debitoris partem suam debi
uerit uel acceperit
XXXII Si pignoris conuentionem numeratio secuta non sit
XXXIII De iure dominii impetrando
XXXIIII De pactis pignorum et de commissoria lege in pignoribus rescindenda
XXXV De exceptionibus siue praescriptionibus
XXXVI De litigiosis
XXXVII De contrahenda et committenda stipulatione
XXXVIII De inutilibus stipulationibus

XXXVIIII De duobus reis stipulandi et duobus reis promittendi
XXXX De fideiussoribus et mandatoribus
XXXXI De nouationibus et delegationibus
XXXXII De solutionibus et liberationibus
XXXXIII De acceptilationibus
XXXXIIII De euictionibus
XXXXV Creditorem euictionem non debere
XXXXVI De patria potestate
XXXXVII De adoptionibus
XXXXVIII De emancipationibus liberorum
XXXXVIIII De ingratis liberis
L De postliminio et de redemptis ab hostibus
LI De infantibus expositis liberis et seruis et de his qui sanguinolentos emptos uel nutriendos acceperunt
LII Quae sit longa consuetudo
LIII De donationibus
LIIII De donationibus quae sub modo uel condicione uel ex certo tempore conficiuntur
LV De reuocandis donationibus
LVI De mortis causa donationibus
LVII De infirmandis poenis caelibatus et orbitatis et decimariis sublatis
LVIII De iure liberorum

LIBER NONVS

I Qui accusare non possunt
II De accusationibus et inscriptionibus
III De exhibendis uel transmittendis reis
IIII De custodia reorum
V De priuatis carceribus inhibendis
VI Si reus uel accusator mortuus fuerit
VII Si quis imperatori maledixerit
VIII Ad legem Iuliam maiestatis
VIIII Ad legem Iuliam de adulteriis et de stupro
X Si quis eam cuius tutor fuerit corruperit
XI De mulieribus qui seruis propriis se iunxerunt
XII Ad legem Iuliam de ui publica seu priuata
XIII De raptu uirginum seu uiduarum nec non sanctimonialium
XIIII De emendatione seruorum
XV De emendatione propinquorum
XVI Ad legem Corneliam de sicariis
XVII De his qui parentes uel liberos occiderunt
XVIII De maleficis et mathematicis et ceteris similibus
XVIIII De sepulchro uiolato
XX Ad legem Fabiam
XXI Ad legem Viselliam
XXII Ad legem Corneliam de falsis
XXIII De his qui sibi adscribunt in testamento
XXIIII De falsa moneta
XXV De mutatione nominis
XXVI Ad legem Iuliam de ambitu
XXVII Ad legem Iuliam repetundarum
XXVIII De crimine peculatus
XXVIIII De crimine sacrilegii
XXX De seditiosis et his qui plebem audent contra publicam quietem colligere
XXXI Quando ciuilis actio criminali praeiudicet et an utraque ab eodem exerceri potest

XXXII De crimine expilatae hereditatis
XXXIII Vi bonorum raptorum
XXXIIII De crimine stellionatus
XXXV De iniuriis
XXXVI De famosis libellis
XXXVII De abigeis
XXXVIII De Nili aggeribus non rumpendis
XXXVIIII De his qui latrones uel in aliis criminibus reos occultauerint
XXXX De requirendis
XXXXI De quaestionibus
XXXXII De abolitionibus
XXXXIII De generali abolitione
XXXXIIII Vt intra certūm tempus criminalis quaestio terminetur
XXXXV Ad senatus consultum Turpillianum
XXXXVI De calumniatoribus
XXXXVII De poenis
XXXXVIII Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare
XXXXVIIII De bonis proscriptorum seu damnatorum
L De bonis mortem sibi consciscentium
LI De sententiam passis et restitutis

LIBER DECIMVS

I De iure fisci
II De conueniendis fisci debitoribus
III De fide et iure hastae fiscalis et de adiectionibus
IIII De uenditione rerum fiscalium cum priuatis communium
V Ne fiscus rem quam uendidit euincat
VI De his qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt
VII Poenis fiscalibus creditores praeferri
VIII De fiscalibus usuris
VIIII De sententiis aduersus fiscum latis retractandis
X De bonis uacantibus et de incorporatione
XI De delatoribus
XII De petitionibus bonorum sublatis
XIII De his qui se deferunt
XIIII Si liberalitatis imperialis socius sine herede defecerit
XV De thesauris
XVI De annona et tributis
XVII De indictionibus
XVIII De superindicto
XVIIII De exactionibus tributorum
XX De superexactionibus
XXI De capiendis et distrahendis pignoribus tributorum causa
XXII De apochis publicis et descriptionibus curialium
XXIII De canone largitionalium titulorum
XXIIII Ne operae a collatoribus exigantur
XXV De immunitate nemini concedenda
XXVI De conditis in publicis horreis
XXVII Vt nemini liceat in coemptione specierum se excusare et de munere sitoniae
XXVIII De collatione donatorum uel releuatorum aut translatorum seu adaeratorum
XXVIIII De collatione aeris
XXX De discussoribus
XXXI . . . .
XXXII De decurionibus et filiis eorum et qui decuriones habentur quibus modis a fortuna curiae liberentur

XXXIII Si libertus aut seruus ad decurionatum adspirauerit
XXXIIII De praediis curialium sine decreto non alienandis
XXXV Quando et quibus debetur quarta pars ex bonis decurionum et de modo distributionis eorum
XXXVI De imponenda lucratiuis descriptione
XXXVII De praebendo salario
XXXVIII Si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit
XXXVIIII De municipibus et originariis
XXXX De incolis et ubi quis domicilium habere uidetur et de his qui studiorum causa in alia ciuitate degunt
XXXXI De honoribus et muneribus non continuandis inter patrem et filium et de interuallis
XXXXII De muneribus patrimoniorum
XXXXIII Quemadmodum ciuilia munera indicuntur
XXXXIIII De his qui sponte munera susceperunt
XXXXV De his qui a principe uacationem acceperunt
XXXXVI De uacatione muneris
XXXXVII De decretis decurionum super immunitate quibusdam concedenda
XXXXVIII De excusationibus munerum
XXXXVIIII De quibus muneribus et praestationibus nemini liceat se excusare
L Qui aetate se excusant
LI Qui morbo
LII De his qui numero liberorum uel paupertate excusationem meruerunt
LIII De professoribus et medicis
LIIII De athletis
LV De his qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt
LVI Quibus muneribus excusantur ii, qui post impletam militiam uel aduocationem per prouincias suis commodis uacantes commorantur et de priuilegiis eorum
LVII De conductoribus uectigalium fisci
LVIII De libertinis
LVIIII De infamibus
LX De reis postulatis
LXI De his qui in exsilium dati uel ordine moti sunt
LXII De filiis familias et quemadmodum pater pro his teneatur
LXIII De periculo successorum parentis
LXIIII De mulieribus in quo loco munera sexui congruentia et honores agnoscant
LXV De legationibus
LXVI De excusationibus artificum
LXVII De potioribus ad munera nominandis
LXVIII Si propter inimicitias creatio facta sit
LXVIIII De sumptuum recuperatione
LXX Si post creationem quis decesserit
LXXI De tabulariis scribis logographis et censualibus
LXXII De susceptoribus praepositis et arcariis
LXXIII De ponderatoribus et auri illatione
LXXIIII De auri publici prosecutoribus
LXXV De his quae ex publica collatione illata sunt non usurpandis
LXXVI De auro coronario
LXXVII De irenarchis
LXXVIII De argenti pretio quod thesauris infertur

LIBER VNDECIMVS

I De tollenda lustralis auri collatione
II De nauiculariis seu naucleris publicas species transportantibus
III De praediis nauiculariorum

IIII De nauibus non excusandis
V Ne quid oneri publico imponatur
VI De naufragiis
VII De metallariis et metallis et procuratoribus metallorum
VIII De murilegulis et gynaeciariis et procuratoribus gynaecii et de monet bastagariis
VIIII De uestibus holoueris et auratis et de intinctione sacri muricis
X De fabricensibus
XI De ueteris numismatis potestate
XII Nulli licere in frenis et equestribus sellis et in balteis margaritas et sm et hyacinthos aptare et de artificibus palatinis
XIII De classicis
XIIII De decuriis urbis Romae
XV De priuilegiis corporatorum urbis Romae
XVI De pistoribus
XVII De suariis et susceptoribus uini et ceteris corporatis
XVIII De collegiatis et chartopratis et nummulariis
XVIIII De studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae
XX De honoratorum uehiculis
XXI De priuilegiis urbis Constantinopolitanae
XXII De metropoli Beryto
XXIII De canone frumentario urbis Romae
XXIIII De frumento urbis Constantinopolitanae
XXV De annonis ciuilibus
XXVI De mendicantibus ualidis
XXVII De nautis Tiberinis
XXVIII De frumento Alexandrino
XXVIIII De Alexandriae primatibus
XXX De iure rei publicae
XXXI De administratione rerum publicarum
XXXII De uendendis rebus ciuitatis
XXXIII De debitoribus ciuitatum
XXXIIII De periculo nominatorum
XXXV De periculo eorum qui pro magistratibus interuenerunt
XXXVI Quo quisque ordine conueniatur
XXXVII Ne quis liber inuitus actum rei publicae gerere cogatur
XXXVIII Iniuncti muneris sumptus ad omnes collegas pertinere
XXXVIIII De his qui ex officio quod administrauerunt conueniuntur
XXXX De solutionibus et liberationibus debitorum ciuitatis
XXXXI De spectaculis et scaenicis et lenonibus
XXXXII De expensis publicorum ludorum
XXXXIII De aquaeductu
XXXXIIII De gladiatoribus penitus tollendis
XXXXV De uenatione ferarum
XXXXVI De maiuma
XXXXVII Vt armorum usus inscio principe interdictus sit
XXXXVIII De agricolis censitis uel colonis
XXXXVIIII De capitatione ciuium censibus eximenda
L In quibus causis coloni censiti dominos accusare possunt
LI De colonis Palaestinis
LII De colonis Thracensibus
LIII De colonis Illyricianis
LIIII Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat uicos uel rusticanos eorum
LV Vt rusticani ad nullum obsequium deuocentur
LVI Non licere metrocomiae habitatoribus loca sua ad extraneum transferre

LVII Vt nullus ex uicanis pro alienis debitis uicanorum teneatur
LVIII De censibus et censitoribus et peraequatoribus et inspectatoribus
LVIIII De omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponuntur
LX De fundis limitotrophis et terris et paludibus et pascuis limitaneis uel castellorum
LXI De pascuis publicis et priuatis
LXII De fundis patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus
LXIII De mancipiis et colonis patrimonialium et saltuensium et emphyteuticariorum fundorum
LXIIII De fugitiuis colonis patrimonialibus et emphyteuticis et saltuensibus
LXV De collatione fundorum patrimonialium et emphyteuticorum
LXVI De fundis rei priuatae et saltibus diuinae domus
LXVII De fundis et saltibus rei dominicae
LXVIII De agricolis et mancipiis dominicis uel fiscalibus siue rei priuatae
LXVIIII De praediis tamiacis et de his qui ex colonis dominicis aliisque liberae condicionis procreantur
LXX De diuersis praediis urbanis et rusticis templorum et ciuitatum et omni reditu ciuili
LXXI De locatione praediorum ciuilium uel fiscalium siue templorum siue rei priuatae uel dominicae
LXXII De conductoribus et procuratoribus siue actoribus praediorum fiscalium et domus Augustae
LXXIII Quibus ad conductionem praediorum fiscalium accedere non licet
LXXIIII De collatione fundorum fiscalium uel rei priuatae uel dominicae uel ciuitatum uel templorum
LXXV De priuilegiis domus Augustae uel rei priuatae et quarum collationum excusationem habent
LXXVI De grege dominico
LXXVII De palatiis et domibus dominicis
LXXVIII De cupressis ex luco Daphnensi uel Perseis per Aegyptum non excidendis uel uendendis

LIBER DVODECIMVS

I De dignitatibus
II De praetoribus et honore praeturae et gleba et folli et septem solidorum functione sublata
III De consulibus et non spargendis ab his pecuniis et de praefectis et magistris militum et patriciis
IIII De praefectis praetorio siue urbis et magistris militum in dignitatibus exaequandis
V De praepositis sacri cubiculi et de omnibus cubiculariis et priuilegiis eorum
VI De quaestoribus magistris officiorum comitibus sacrarum largitionum et rei priuatae
VII De primicerio et secundocerio et notariis
VIII Vt dignitatum ordo seruetur
VIIII De magistris scriniorum
X De comitibus consistorianis
XI De comitibus et tribunis scholarum
XII De comitibus rei militaris
XIII De comitibus et archiatris sacri palatii
XIIII De comitibus qui prouincias regunt
XV De professoribus qui in urbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerint comitiuam
XVI De decurionibus et silentiariis
XVII De domesticis et protectoribus

XVIII De praepositis labarum
XVIIII De proximis sacrorum scriniorum ceterisque qui in sacris scriniis militant
XX De agentibus in rebus
XXI De principibus agentum in rebus
XXII De curiosis
XXIII De palatinis sacrarum largitionum et rerum priuatarum
XXIIII De stratoribus
XXV De castrensianis et ministerianis
XXVI De decanis
XXVII De mensoribus
XXVIII De priuilegiis eorum qui in sacro palatio militant
XXVIIII De priuilegiis scholarum
XXX De castrensi omnium palatinorum peculio
XXXI De equestri dignitate
XXXII De perfectissimatus dignitate
XXXIII Qui militare possunt uel non et de seruis ad militiam uel dignitatem adspirantibus et ut nemo duplici militia uel dignitate et militia simul utatur
XXXIIII Negotiatores ne militent
XXXV De re militari
XXXVI De castrensi peculio militum et praefectianorum
XXXVII De erogatione militaris annonae
XXXVIII De excoctione et translatione militarium annonarum
XXXVIIII De militari ueste
XXXX De metatis et epidemeticis
XXXXI De salgamo hospitibus non praebendo
XXXXII De commeatu
XXXXIII De tironibus
XXXXIIII De litorum et itinerum custodia
XXXXV De desertoribus et occultatoribus eorum
XXXXVI De ueteranis
XXXXVII De filiis officialium militarium qui in bello moriuntur
XXXXVIII De oblatione uotorum
XXXXVIIII De numerariis actuariis et chartulariis et adiutoribus scriniariis et exceptoribus sedis excelsae ceterorumque iudicum tam ciuilium quam militarium
L De cursu publico angariis et parangariis
LI De tractoriis et statiuis
LII De apparitoribus praefectorum praetorio et priuilegiis eorum
LIII De apparitoribus praefecti urbis
LIIII De apparitoribus magistrorum militum et priuilegiis eorum
LV De apparitoribus proconsulis et legati
LVI De apparitoribus comitis Orientis
LVII De cohortalibus principibus cornicurariis et primipilaribus
LVIII De apparitoribus praefecti annonae
LVIIII De diuersis officiis et apparitoribus iudicum et probatoriis eorum
LX De exsecutoribus et exactoribus
LXI De lucris aduocatorum et concussionibus officiorum siue apparitorum
LXII De primipilo
LXIII Publicae laetitiae uel consulum nuntiatores uel insinuatores constitutionum et aliarum sacrarum uel iudicialium litterarum ex descriptione uel ab inuitis ne quid accipiant immodicum

INDEX CONSTITVTIONVM AD TEMPORIS ORDINEM REDACTVS

Ordo quem restituimus sequitur dies quibus constitutiones datae sunt aut his non extantibus dies acceptae uel propositae constitutionis. in illis notae quae dies praecedunt (*d. s.* rel.) omissae sunt: in constitutionibus quae ad priuatos datae sunt (desinunt autem hae in Diocletiano) suppressimus etiam notas *pp.* et *acc.*, cum has constitutiones eis diebus, quibus propositae aut acceptae dicuntur, re uera datas esse constet. ad subscriptiones inclinatis litteris adscripsimus eos ad quos directae sunt, priuatorum nominibus exceptis. quod autem et imperatorum series et consulatuum designationes in his tabulis restitutae ab eis quas historiae scriptores tradunt non raro recedunt, id fere aut priorum Codicum mendis aut Iustinianorum erroribus deberi facile perspicies. uitia in singulis constitutionibus siue a compilatoribus siue a librariis commissa cum in editione indicata sint, hoc loco aut tacite correximus (in grauioribus emendationibus stellula * numeris constitutionis praeposita est) aut interrogationis signum adiecimus. geminas constitutiones et quae iungendae sunt lineola hac ⌒ coniunximus.

a. 117—138 — IMP. HADRIANVS A.
sine conss. 6, 23, 1

a. 138—161 — IMP. TITVS AELIVS ANTONINVS A.[1]
sine conss. 4, 32, 1. 5, 25, 1. 6, 24, 1. 6, 37, 1. 6, 54, 1. 7, 43, 1. 9, 47, 1
a. 146 — CLARO II ET SEVERO CONSS.
sine die 6, 26, 1
a. 150 — GALLICANO ET VETERE[2] CONSS.
IIII id. Oct. 2, 12, 1
a. 155 — SABINIANO II ET SEVERO CONSS.
IIII k. Oct. 2, 1, 1

a. 161—169 — IMPP. ANTONINVS ET VERVS AA.[3]
sine conss. 8, 10, 1. 8, 46, 1
a. 161 — IPSIS III ET II AA.[4] CONSS.
id. April. 5, 25, 2 — VIII k. Aug. 2, 12, 2
a. 162 — RVSTICO ET AQVILINO CONSS.
XIII k. Mart. Romae 5, 25, 3

a. 169—192 — IMP. ANTONINVS A.[5]
sine conss. 6, 54, 2. 9, 18, 1?
a. 169 — PRISCO ET APOLLINARI CONSS.
VII k. Mart. 6, 27, 2
a. 170 — CLARO ET CETHEGO CONSS.
VI k. Febr. *Augurino proc. Afr.* 3, 31, 1

IMP. PERTINAX A.
a. 193 — FALCONE ET CLARO CONSS.
XI k. April. 6, 27, 1 — X k. April. 4, 28, 1

---

[1] *sic* 6, 24, 1. 6, 26, 1. 7, 43, 1 (*omisso* a.). 9, 47, 1, *cf.* 3, 31. 1 (*not.* 5): imp. antoninus a. pius 6, 37, 1: imp. pius antoninus a. 2, 1, 1: imp. pius a. 4, 32, 1. 5, 25, 1: diuus pius 2, 12, 1. 6, 54, 1 [2] uenusto *Hal.*, uenustio *P* [3] *sic* 8, 46, 1, *cf.* 7, 12, 1: diui fratres 2, 12, 2. 5, 25, 2 [4] aa. *om.* 2, 12, 2 [5] *sic* 6, 27, 2, *ubi Iustiniani eum cum Caracalla uel Elagabalo confuderunt:* imp. titus aelius antoninus a. 3, 31, 1 *male:* diuus marcus 6, 54, 2

a. 193—198 (196?) **IMP. SEVERVS A.**[1]

sine die et conss. 2, 47, 1

a. 193 FALCONE ET CLARO CONSS.

v k. Iul. 3, 28, 1

a. 194 SEVERO A. II[2] ET ALBINO CONSS.

v k. Mart. 8, 13, 1	vi k. Oct. 2, 23, 1	vii k. Dec. 2, 3, 1?
non. Iul. 2, 1, 2	xi k. Nou. 8, 15, 1	

a. 195 TERTVLLO ET CLEMENTE CONSS.

v id. Mart. 9, 1, 1

a. 196 DEXTRO II[3] ET PRISCO CONSS.

k. Ian. 9, 41, 1	iii non. Oct. 2, 18, 1	xi k. Dec. 6, 54, 3
prid. k. Iul. 4, 19, 1	vii id. Nou. 4, 26, 1	viii k. Dec. 4, 26, 2
k. Oct. *6, 39, 1	id. Nou. 5, 4, 3	vi k. Dec. 7, 32, 1
iiii non. Oct. 3, 15, 1	xii k. Dec. 6, 33, 1	iiii k. Dec. 3, 28, 2. 4, 14,

a. 193—211 **IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.**[4]

sine conss. 2, 11, 1. 2, 31, 1. 4, 32, 2. 4. 4, 35, 1. 4, 39, 1. 4, 61, 1...3. 4, 62, 1. 2. 5, 3, [illegible] 5, 4, 2. 6, 9, 1. 7, 2, 1. 2. 7, 8, 2. 7, 12, 1. 7, 21, 1. 7, 46, 1. 7, 58, 1. 8, 50, 1 (*Ouinio*[illegible] 10, 1, 1. 10, 41, 1. 11, 32, 1. 12, 33, 1

a. 197 LATERANO ET RVFINO CONSS.

v id. Ian. 2, 11, 1	iii id. April. 5, 18, 1	x k. Sept. 6, 37, 2
xv k. Febr. 2, 19, 2	vii id. Mai. 3, 26, 1	k. Sept. 4, 30. 1⌒8, 32, 1
k. Febr. 8, 17, 1	iii id. Mai. 6, 50, 1	viii k. Oct. 3, 36, 1
non. Febr. 5, 25, 4	xi k. Iun. 4, 15, 1	k. Nou. 2, 50, 1
xiii k. Mart. 5, 47, 1. 7, 4, 1	viii k. Iul. 3, 28, 3	non. Dec. 6, 46, 1
vi id. Mart. 5, 54, 1	ii k. Iul. 2, 30, 1	x k. Ian. 2, 11, 3
xv k. April. 6, 49, 1	k. Iul. 6, 50, 2	viii k. Ian. 8, 2, 1
xii k. April. 8, 16, 1	xiii k. Aug. 9, 9, 1	

a. 198 SATVRNINO ET GALLO CONSS.

vi k. Mart. 2, 11, 4	v non. Mart. 2, 38, 1	iii k. Iun. 6, 53, 1
v k. Mart. 4, 28, 2	id. Mart. 4, 28, 3	k. Iul. 2, 11, 5

a. 199 ANVLLINO ET FRONTONE CONSS.

viii k. Febr. 2, 18, 3	k. Iul. 9, 9, 2	vi k. Oct. 3, 33, 1
non. Mart. 5, 4, 1	prid. k. Aug. 6, 47, 1	k. Oct. 6, 25, 1

a. 200 SEVERO[5] ET VICTORINO CONSS.

vi k. Mart. 8, 44, 1	k. Iul. 3, 31, 2	id. Oct. 2, 34, 1⌒2, 36, 1. 8, 40, [illegible]
xii k. Mai. 8, 37, 1	xv k. Oct. 4, 55, 1	vii k. Nou. 4, 55, 2
xi k. Mai. 6, 2, 1	v k. Oct. 4, 32, 3?	vii k. Dec. 2, 3, 1?

a. 201 FABIANO ET MVCIANO CONSS.

vii k. Mart. 5, 38, 1 xii k. Mai. 4, 28, 4 k. Aug. 5, 12, 1 iii non. Dec. 2, 18, 4

a. 202 SEVERO III ET ANTONINO AA. CONSS.

prid. id. Febr. 2, 3, 2	iii k. Sept. 2, 1, 3⌒3, 9, 1	sine die 7, 33, 1
viii k. April. 2, 3, 3	v k. Oct. 4, 32, 3	

a. 203 GETA ET PLAVTIANO[6] CONSS.

non. April. 5, 66, 1	xiii k. Iul. 2, 18, 5	vii id. Dec. 2, 11, 6
iii id. Mai. 2, 20, 1	xiii k. Dec. 3, 8, 1	

---

[1] *sic* 2, 47, 1. 4, 14, 1 (*a.* 196), *item* 2, 3, 1, *quae potius ad a.* 194 *quam ad a.* 200 *pertinet: reliquae omnes* impp. Seuerus et Antoninus AA. [2] A. ii *om. M ad* 2, 23, 1, ii *om.* 2, 1, 2 *et Hal. ad* 2, 23, 1 [3] ii *om.* 2, 18, 1. 5, 4, 3. 6, 33, 1. 6, 54, 3. 9, 41, 1 [4] imp. Antoninus A. *a.* 204 6, 28, 1?: *a.* 205 2, 11, 7. 8. 5, 72, 1. 9, 1, 2: *a.* 208 2, 11, 9. 10. 8, 25, 2: *cf. Mommsen Zeitschrift für Rechtsgeschichte IX p.* 101 [5] *sic PL ad* 4 55, 2 *M ad* 2, 36, 1: seuero ii *PLM ad* 2, 34, 1 *PL ad* 8, 44, 1: seuero a. ii *Hal. ad* 2, 3, 1. 2, 34, 1. 2, 36, 1. 3, 31, 2 *V ad* 4, 55, 1. 2 *PL ad* 4, 32, 3. 6, 2, 1: seuero iii *Hal. ad* 8, 37, 1: seuero a. iii *Hal. ad* 8, 44, 1 [6] plautiano et geta 2, 20, 1

a. 204	CILONE[1] II[2] ET LIBONE CONSS.	
XV k. April. 6, 35, 1	XV k. Aug. 6, 53, 2	VIII k. Sept. 3, 17, 1. 5, 62, 2
k. Mai. 5, 62, 1	XIII k. Aug. 5, 15, 1	V id. Sept. 5, 68, 1
II k. Iun. 8, 13, 2	VI k. Aug. 6, 26, 2	III id. Sept. 9, 41, 2
VI k. Iul. 6, 28, 1	V k. Aug. 2, 43, 1. 6, 53, 3	III k. Dec. 6, 2, 2
k. Iul. 4, 2, 1	X k. Sept. 2, 12, 3	III k. Ian. 6, 3, 1
a. 205	ANTONINO A. II ET GETA II[3] CONSS.	
V id. Ian. 2, 11, 7	k. Mai. 8, 13, 3	id. Sept. 7, 21, 2
X k. Mart. 2, 11, 8	VI id. Mai. 3, 33, 2	XII k. Oct. 9, 1, 2
II k. Mart. 8, 44, 2	non. Iun. 4, 53, 1	IIII id. Oct. 5, 69, 1
k. April. 3, 1, 1	k. Iul. 9, 12, 1	prid. id. Oct. 8, 15, 2
VI(?) non. April. 3, 15, 2	non. Iul. 4, 32, 5	III non. Nou. 6, 9, 2⁀6, 55, 1
V id. April. 1, 54, 1	Antiochiae XI k. Aug. 6, 42, 2	IIII k. Ian. 5, 72, 1
XIII k. Mai. 7, 8, 1⁀8, 25, 1. 9, 32, 1	k. Aug. 5, 53, 1	
VI k. Mai. 6, 3, 2	V id. Aug. 3, 31, 3	
a. 206	ALBINO ET AEMILIANO CONSS.	
VII k. Febr. 5, 14, 1?	id. Mart. 5, 62, 3	XII k. Oct. 5, 37, 1
III k. Febr. 7, 53, 1	III k. April. 8, 30, 1	k. Nou. 6, 3, 3
III id. Febr. 2, 3, 4		
a. 207	APRO[4] ET MAXIMO CONSS.	
prid. non. Ian. 2, 12, 4	VI k. Mai. 8, 28, 1	XVII k. Aug. 5, 28, 1
V k. Febr. 8, 40, 2	II k. Mai. 5, 37, 2	XII k. Oct. 3, 36, 2
prid. non. April. 5, 18, 2	k. Mai. 8, 36, 1	id. Oct. 4, 24, 1
XVII k. Mai. 7, 2, 3	V k. Iul. 8, 46, 2	sine die 2, 18, 6
a. 208	ANTONINO A. III ET GETA III[5] CONSS.	
II id. Febr. 8, 25, 2	VII k. Mai. 6, 35, 2	IIII k. Aug. 2, 11, 10
XII k. Mart. 2, 11, 9	IIII k. Iun. 7, 45, 1	k. Aug. 6, 53, 4
VI id. Mart. 3, 28, 4	III k. Iun. 8, 13, 4	XVII k. Sept. 8, 40, 3
a. 209	POMPEIANO ET AVITO CONSS.	
id. Ian. 7, 62, 1 — k. Mai. 7, 74, 1	id. Iul. 8, 18, 1	III k. Ian. 7, 8, 3
a. 210	FAVSTINO ET RVFINO[6] CONSS.	
III non. Mai. 3, 32, 1	V non. Iul. 6, 4, 1	prid. non. Nou. 8, 37, 2
V k. Iul. 8, 53, 1	VIII k. Aug. 8, 44, 3	VI k. Ian. 3, 1, 2
a. 211	GENTIANO ET BASSO CONSS.	
VI k. Mai. 6, 37, 6		

a. (204)[7] 211—217 IMP. ANTONINVS A.[8]

sine conss.[9] 3, 36, 2. 3. 4, 7, 1. 4, 30, 4. 4, 31, 1. 2. 4, 32, 8...10. 4, 35, 2. 4, 39, 2. 4, 46, 1. 7, 16, 1. 7, 45, 2. 7, 52, 3. 7, 53, 2. 7, 54, 1 (*procuratoribus hereditatium*). 7, 72, 1. 7, 73, 1. 8, 35, 3. 8, 45, 1. 8, 47, 3...5. 9, 18, 1? 9, 51, 1. 2. 10, 39, 1. 10, 40, 1. 10, 42, 1. 2. 10, 53, 1. 10, 55, 1. 10, 67, 1. 11, 6, 1. 11, 30, 1. 2. 11, 32, 2. 11, 33, 1. 11, 35, 1. 11, 36, 1. 12, 35, 1. 2 (*militibus cohortis primae*). 3

---

[1] cillone *M ad* 4, 2, 1, chilone *Hal. constanter PL ad* 4, 2, 1. 5, 15, 1, *P ad* 6, 2, 2, *L^b ad* 6, 3, 1 [2] II 3, 17, 1 (*PL*), *om. reliquae* [3] *sic Hal. in plerisque V ad* 5, 72, 1: ant. a. II et geta c. II *Miraeus ad* 7, 21, 2: ant. a. et geta utrisque II *Hal. ad* 1, 54, 1. 2, 11, 7. 8: ant. a. II et geta *PL ad* 3, 1, 1. 7, 21, 2. 8, 13, 3. 9, 12, 1: ant. II et geta II *Hal. ad* 3, 1, 1 *PL ad* 5, 72, 1. 8, 15, 2: ant. et geta *Hal. ad* 5, 72, 1. 9, 1, 2 *PL ad* 4, 53, 1: geta II *V ad* 5, 53, 1 *PL ad* 2, 11, 8. 3, 31, 3 *L^b ad* 6, 3, 2: geta *Hal. ad* 6, 9, 2 *PL ad* 3, 15, 2. 4, 32, 5 [4] II *ins. V? Hal. ad* 8, 40, 2 [5] *sic* 6, 35, 2 (*Hal.*) 8, 13, 4 (*V? Hal.*) 8, 25, 2 (*Hal. P*) 8, 40, 3 (*Hal.*): ant. a. et geta utrisque III 2, 11, 9 (*Hal.*): ant. a. III et geta item III 6, 53, 4 (*Hal.*): ant. a. III et geta 7, 45, 1 (*Russardus*): ant. III et g. II 3, 28, 4 (*Hal.*) [6] rufo 3, 1, 2. 3, 32, 1 [7] *cf. p.* 2 *not.* 4 [8] impp. Seuerus et Antoninus AA. *a.* 213 3, 32, 2. 4, 5, 1. 2, *a.* 214 3, 13, 1, *a.* 215 5, 6, 1. 6, 54, 4. 7, 2, 4 [9] *in iis constitutionibus, a quibus tituli incipiunt, haud raro dubium est, utrum Caracallae an Pio uel Marco uel etiam Elagabalo tribuendae sint*

a. 211

GENTIANO ET BASSO CONSS.

k. Mai. 2, 4, 1
prid. k. Oct. 7, 59, 1
II non. Oct. 3, 28, 5
non. Oct. 7, 1, 1
non. Nou. 2, 20, 2
III id. Nou. 3, 34, 1
VI k. Dec. 3, 38, 1
V k. Ian. 6, 45, 1
sine die 9, 40, 1

a. 212

DVOBVS ASPRIS CONSS.

non. Ian. 5, 75, 1
III id. Ian. 5, 16, 1
VI k. Febr. 8, 15, 3
III id. Febr. 4, 32, 6. 8, 43, 1
IIII k. Mart. 2, 12, 5
V non. Mart. 2, 53, 1
non. Mart. 9, 22, 1
V id. Mart. 2, 1, 4
VI id. April. 8, 8, 1
id. April. *5, 28, 2
XIIII k. Mai. 6, 3, 4
VII k. Mai. 1, 18, 1
V id. Mai. 8, 17, 2
III id. Mai. 6, 3, 5
id. Mai. 8, 13, 5
XVI k. Iun. 6, 47, 2
prid. non. Iun. 8, 42, 1
XV k. Iul. 6, 24, 2
VII k. Iul. Romae 3, 28, 6
VI k. Iul. 9, 47, 2
non. Iul. 10, 9, 1
pp. Romae V id. Iul. 10, 61, 1
XV k. Aug. 8, 35, 1
XI k. Aug. 8, 44, 4
id. Aug. 5, 43, 1
XVII k. Sept. 6, 42, 1
XIIII k. Sept. 5, 37, 3
VIII k. Sept. 4, 25, 1
non. Sept. 9, 23, 1
V id. Sept. 6, 21, 1
XV k. Oct. 8, 44, 5
XI k. Oct. 5, 53, 2
V k. Oct. Romae 5, 51, 1
prid. id. Oct. 5, 58, 2
XIII k. Dec. 5, 71, 1
non. Dec. *Carnuti 4, 29,
XIIII k. Ian. 7, 49, 1
XII k. Ian. 9, 50, 1

a. 213

ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS.

prid. non. Ian. 4, 65, 1
non. Ian. 10, 3, 1
prid. id. Ian. 7, 57, 1
XV k. Mart. 8, 35, 2. 9, 12, 2
XII k. Mart. 5, 16, 2. 5, 23, 1. 7, 52, 1
XI k. Mart. 5, 54, 2. 6, 21, 2
VII k. Mart. 3, 31, 4. 6, 44, 1
k. Mart. Romae 3, 37, 1. 7, 10, 1
IIII non. Mart. 5, 16, 3
VIII id. Mart. Romae 6, 25, 2
XII k. April. 9, 20, 1
XI k. April. 5, 14, 2
id. April. 4, 30, 2
VI k. Iun. 3, 31, 5
k. Iun. 8, 14, 1
non. Iun. 5, 56, 1
id. Iun. 5, 66, 2
XV k. Iul. 4, 1, 1
VIII k. Iul. Romae 5, 39, 1
V k. Iul. 6, 37, 4
IIII k. Iul. 6, 29, 1
prid. k. Iul. 1, 9, 1
k. Iul. Romae 4, 65, 2
III non. Iul. 5, 54, 3
non. Iul. 5, 51, 2. 7, 65, 1
XVIII k. Aug. 7, 4, 2?
XV k. Aug. 9, 9, 3
XIII k. Aug. 5, 44, 1
X k. Aug. 3, 8, 2
VIIII k. Aug. Romae 2, 55, 1
VIII k. Aug. Romae 2, 3, 5. 5, 41, 1
VIII k. Aug. 5, 36, 1
VII k. Aug. 9, 20, 2
V k. Aug. 2, 3, 6
V k. Aug. Romae 8, 22, 1
IIII k. Aug. Romae 5, 60, 1
III k. Aug. 2, 3, 7. 3, 33, 3. 4, 5, 1. 4, 50, 1. 5, 12, 2. 8, 13, 6
III k. Aug. *Marcello* 9, 49, 1
VII id. Aug. 5, 65, 1
VI id. Aug. 6, 38, 1
III id. Aug. 2, 4, 2. 4, 29,
id. Aug. 7, 26, 1
V id. Sept. 4, 21, 1. 6, 3
XV k. Oct. 8, 40, 4
XII k. Oct. 5, 37, 4
III k. Oct. 2, 7, 1
V id. Oct. 8, 17, 3
II id. Oct. 7, 75, 1
XIIII k. Nou. 7, 73, 2
XII k. Nou. 3, 32, 1
VIII k. Nou. 3, 44, 1
k. Nou. 6, 21, 3
id. Dec. 9, 23, 1
XIIII k. Ian. 4, 5, 2
XIII k. Ian. 2, 8, 1
III k. Ian. 7, 73, 3

a. 214

MESSALA ET SABINO CONSS.

II non. Ian. 5, 31, 1
VIII id. Ian. 4, 65, 3
II id. Ian. 3, 13, 1
non. Febr. Romae 7, 16, 2
III id. Febr. 9, 47, 6
VI k. Mart. 8, 14, 2
VII k. Mai. 4, 2, 2
V k. Mai. 6, 7, 1
VI non. Mai. 2, 37, 1. 8, 40, 5
IIII k. Iun. 4, 58, 1
XI k. Iul. 7, 53, 3. 8, 40, 6
k. Iul. 6, 30, 1
III non. Iul. 5, 31, 2
id. Iul. 6, 31, 1
IIII k. Aug. 5, 70, 1
non. Nou. 5, 40, 1
XIIII k. Dec. 8, 20, 1

a. 215

LAETO II[1] ET CEREALE[2] CONSS.

id. Ian. 5, 43, 2
prid. k. Febr. 9, 16, 1
VII id. Febr. 5, 6, 1
XIII k. Mart. 8, 46, 2
VII k. Mart. 9, 32, 2
III k. April. 8, 16, 3
II non. April. 2, 24, 1
VIII k. Mai. Romae 6, 37, 6
VIII k. Mai. *Rutiliano c Lyciae* 9, 43, 1
IIII id. Iun. 4, 49, 1
VII k. Iul. Romae 7, 29,

---

[1] II *alias adest alias om.* [2] cereali *Hal. constanter*

vi k. Iul. Romae 3, 28, 7
v k. Iul. 6, 31, 2
iii k. Iul. 4, 26, 3. 4, 30, 3. 6, 54, 4. 7, 73, 4
iii k. Iul. Romae 5, 51, 3
k. Iul. 3, 34, 2. 5, 37, 5. 5, 53, 3. 8, 40, 7
k. Iul. Romae 8, 38, 1
vi id. Iul. Romae 5, 50, 1
vi id. Iul. 6, 46, 3
v id. Iul. 6, 37, 7
iiii id. Iul. 5, 31, 3
iii id. Iul. 5, 31, 4
vi k. Aug. 4, 6, 1. 6, 42, 2
x k. Sept. 3, 26, 3
vi k. Sept. 5, 18, 3
iii k. Sept. 4, 14, 2
vi id. Sept. 6, 2, 3
xiii k. Oct. 2, 53, 2
vii k. Oct. 9, 6, 2
k. Oct. 5, 32, 1
iiii non. Oct. Romae 4, 32, 7?
xv k. Dec. 4, 7, 2. 4, 19, 2
vii k. Dec. 7, 2, 4
vi k. Dec. 2, 46, 1
v id. Dec. 6, 42, 3. 8, 17, 4
prid. non. ... Romae 7, 52, 2

a. 216 Sabino ii[1] et Anvllino conss.

iii non. Ian. 9, 32, 3
viii id. Mart. Romae 6, 37, 8
vi id. Mart. Romae 2, 18, 17
vii k. April. 9, 41, 3
v k. April. 9, 41, 4
prid. k. Mai. 6, 25, 3
k. Mai. 3, 44, 2
iii non. Iun. 7, 53, 4
xi k. Iul. 5, 62, 4
iii k. Aug. 2, 6, 1
v id. Aug. 4, 54, 1?
iiii k. Oct. Romae 9, 6, 3
k. Oct. Romae 8, 18, 2
v id. Oct. 4, 54, 1?
vi k. Nou. 4, 35, 3
xv k. Dec. 10, 8, 1
v k. Ian. 4, 26, 4

a. 217 Praesente et Extricato conss.

viii k. Mart. 2, 18, 9⁀8, 37, 3

IMP. ANTONINVS A.[2]

a. 218 Antonino A. et Advento conss.

vi k. Aug. 2, 18, 8

a. 222—235 IMP. ALEXANDER A.

sine conss. 2, 12, 9. 2, 24, 2. 2, 27, 1. 3, 36, 4. 5. 4, 30, 5. 6. 4, 31, 6. 4, 32, 12. 13. 4, 35, 4. 5. 4, 54, 3. 4. 5, 3, 2. 3. 5, 4, 5. 5, 5, 1. 5, 16, 4. 5, 39, 2. 5, 62, 5. 7, 2, 5. 7, 4, 6. 7, 8, 6. 7, 10, 2. 7, 11, 2. 3. 5. 7, 14, 1. 7, 16, 4. 5. 7, 21, 3. 7, 26, 3. 4. 7, 27, 1. 7, 28, 1. 7, 30, 3. 7, 32, 2. 7, 46, 2. 7, 58, 3. 7, 62, 2. 7, 64, 2. 8, 32, 2. 8, 40, 10. 9, 9, 4 (*Iuliano proc. Narbonensis*). 9, 46, 1. 3. 9, 47, 7...9. 9, 49, 2. 9, 51, 3...5. 10, 42, 3. 10, 44, 1. 10, 52, 1. 10, 60, 1. 10, 63, 1. 10, 68, 1. 11, 30, 3. 11, 37, 1. 11, 39, 1. 11, 40, 1 (*quattuoruiris et decurionibus Fabraternorum*). 12, 1, 1. 12, 35, 4

a. 222 Alexandro A. cons.[3]

iii non. Febr. 9, 1, 3
xi k. Mart. 4, 44, 1
viii id. Mart. 8, 44, 6
xiii k. April. 4, 50, 2
viii k. April. 7, 64, 1
ii k. April. 8, 37, 4
iii non. April. 8, 44, 7
ii non. April. 6, 35, 3
iii k. Mai. 4, 25, 2. 5, 51, 4. 7, 4, 3?
k. Mai. 3, 42, 1
non. Mai. 7, 56, 1
vi id. Mai. 7, 8, 4
xvi k. Iul. 9, 1, 4
id. Iul. 1, 23, 1
iii k. Aug. 9, 2, 1
k. Sept. 4, 54, 2. 8, 29, 1
prid. id. Sept. 2, 3, 8. 7, 4, 5?
id. Sept. 4, 14, 3⁀6, 2, 4
iiii k. Oct. 2, 3, 9
k. Oct. 4, 24, 2. 9, 1, 5
id. Oct. 6, 50, 3. 8, 34, 1
xiii k. Nou. 2, 50, 2
vi k. Nou. 7, 66, 1
iii k. Nou. 3, 23, 3?
k. Nou. 4, 19, 4? 5, 34, 1. 6, 3, 6
vii id. Nou. 3, 35, 1. 6, 44, 2
vi id. Nou. 4, 57, 1
xvi k. Dec. 6, 21, 4
xii k. Dec. 2, 18, 10
xi k. Dec. *Syro* 3, 42, 2⁀9, 2, 2⁀9, 35, 1
k. Dec. 4, 65, 4
iii non. Dec. 7, 66, 2
non. Dec. 4, 57, 2
viii id. Dec. 8, 44, 8
vi id. Dec. 4, 24, 3. 5, 12, 3
xi k. Ian. 8, 10, 2. 8, 44, 9
v k. Ian. 6, 50, 4
iii k. Ian. 8, 29, 2
sine die 7, 4, 4?

a. 223 Maximo ii[4] et Aeliano conss.

iii non. Ian. 7, 48, 1
non. Ian. 2, 51, 3
id. Ian. 8, 27, 1
k. Febr. 4, 48, 1?
iii non. Febr. 8, 38, 2
vii id. Febr. 3, 28, 8⁀6, 30, 2. 5, 49, 1. 6, 37, 9
v id. Febr. *4, 39, 3⁀8, 41, 1
vi k. Mart. 2, 12, 6
k. Mart. 4, 65, 5
viii id. Mart. 2, 12, 7
vii id. Mart. 2, 1, 5

---

[1] ii *uulgo om.* [2] *cf. p.* 3 *not.* 9 [3] *sic uulgo:* antonino iiii et alexandro coss. *Hal. ad* 4, 24, 2. 3: antonino et alexandro conss. *PL ad* 4, 24, 2. 3. 4, 44, 1. 4, 50, 2 *Hal. ad* 5, 12, 3 [4] ii *raro om.*

v id. M. (*sic*) 7, 19, 1
IIII id. Mart. 4, 55, 3. 7, 57, 2
XVII k. April. 9, 23, 3
XII k. April. 2, 42, 1
VI k. April. 4, 1, 2
V k. April. 4, 48, 2
II k. April. 6, 32, 1
III id. April. 9, 8, 1
XIII k. Mai. 10, 11, 1
XII k. Mai. 4, 24, 4. 5, 63, 1
X k. Mai. 2, 11, 11. 4, 20, 2
VI k. Mai. 6, 11, 1⌒6, 24, 3. 8, 22, 2
III k. Mai. 6, 2, 5
k. Mai. 3, 34, 3. 4, 32, 12
III non. Mai. 9, 22, 2
non. Mai. 6, 44, 3. 6, 58, 1
VI id. Mai. 5, 37, 6
V id. M. (*sic*) 7, 19, 1
prid. id. Mai. 5, 55, 1⌒6, 6, 1
id. Mai. 3, 28, 9
III k. Iun. 7, 8, 3
id. Iun. 9, 9, 5
V k. Iul. 5, 31, 5. 6, 42, 4
V non. Iul. 3, 44, 3
a. 224
IIII id. Ian. 6, 15, 1
id. Ian. 9, 9, 8
XVII k. Febr. 6, 21, 5
XV k. Febr. 6, 42, 5
X k. Febr. 4, 57, 3. 5, 57, 1
VII k. Febr. 9, 9, 9
k. Febr. 8, 18, 3
III non. Febr. 9, 8, 2
VI id. Febr. 3, 1, 3
XVI k. Mart. 6, 42, 6
V k. Mart. 4, 65, 6
k. Mart. 4, 39, 5. 6, 12, 2
V non. Mart. 7, 26, 2
III non. Mart. 5, 29, 1
non. Mart. 2, 6, 2
VII id. Mart. 6, 35, 5
VI id. Mart. 9, 41, 5
XII k. April. 6, 47, 3
a. 225
VI id. Ian. 6, 54, 6
id. Ian. 4, 56, 3
XV k. Febr. 6, 57, 1
VII k. Febr. 4, 55, 5
IIII k. Febr. 5, 62, 8
III non. Febr. 9, 23, 4

VI id. Iul. 5, 37, 7
V id. Iul. 2, 21, 1
IIII id. Iul. 5, 12, 4
XVII k. Aug. 6, 6, 2
V id. Aug. 7, 19, 2
prid. id. Aug. 2, 4, 3. 3, 28, 10. 9, 9, 6
id. Aug. 3, 34, 4
XIII k. Sept. 7, 68, 1
XI k. Sept. 6, 26, 3
VIII k. Sept. 2, 12, 8
k. Sept. 3, 42, 3
prid. id. Sept. 2, 3, 8
XVII k. Oct. 4, 39, 4
XVI k. Oct. 8, 29, 3
XII k. Oct. 8, 27, 2
IIII k. Oct. 2, 3, 9. 4, 48, 2⌒8, 56, 1
III k. Oct. 4, 21, 2
k. Oct. 4, 31, 3. 7, 45, 3
II non. Oct. 8, 35, 4
IIII id. Oct. 6, 12, 1
II id. Oct. 8, 40, 8
id. Oct. 8, 14, 3
XV k. Nou. 6, 50, 5. 8, 45, 1
VI k. Nou. 6, 33, 2

V k. Nou. 8, 15, 4
III k. Nou. 4, 56, 1
k. Nou. 6, 6, 3
VI non. Nou. 3, 44, 4
IIII non. Nou. 9, 2, 3
III non. Nou. 8, 27, 3
non. Nou. 4, 30, 7. 5, 6,
III id. Nou. 7, 11, 1
id. Nou. 12, 36, 1
XVI k. Dec. 2, 1, 6
XIII k. Dec. 3, 41, 1
X k. Dec. 2, 19, 1. 7, 71
VII k. Dec. 8, 44, 10
VI k. Dec. 7, 19, 3
V k. Dec. 8, 40, 9
II k. Dec. 6, 35, 4
k. Dec. 4, 56, 2
non. Dec. 5, 50, 2
VI id. Dec. 4, 26, 5
IIII id. Dec. 6, 16, 1
XII k. Ian. 9, 9, 7
VI k. Ian. 4, 29, 4. 5, 2,
V k. Ian. 5, 28, 3. 6, 50,

IVLIANO II[1] ET CRISPINO CONSS.

VII k. April. 8, 1, 1⌒8, 10, 3⌒8, 53, 1
VI k. April. 6, 25, 4
XIII k. Mai. 4, 24, 5
XII k. Mai. 5, 44, 2
VIII k. Mai. 3, 44, 5. 5, 55, 2
k. Mai. 6, 2, 6?
V non. Mai. 3, 37, 3. 9, 1, 6
III non. Mai. 5, 62, 6
III id. Mai. 7, 11, 4
XII k. Iun. 6, 3, 7
VII k. Iun. 5, 28, 4
III k. Iun. 8, 51, 1
XV k. Iul. 4, 29, 5
XIII k. Iul. 5, 56, 2
XI k. Iul. 4, 55, 4
X k. Iul. 3, 31, 6
VIII k. Iul. 3, 44, 6. 9, 20, 3. 12, 36, 2

VI k. Iul. 9, 46, 2
k. Iul. 2, 11, 12. 10, 7, 1
VI non. Iul. 7, 35, 1
III non. Iul. 5, 75, 2
VIII id. Iul. 4, 51, 1
III id. Iul. 5, 62, 7. 6, 20
III id. Aug. 6, 54, 5
VIIII k. Sept. 9, 47, 10
III non. Sept. 10, 8, 2
IIII id. Sept. 6, 20, 3
III id. Sept. 6, 3, 7. 7, 6
XVI k. Oct. 7, 58, 2
X k. Oct. 5, 31, 6⌒5, 35
prid. k. Oct. 6, 6, 4
III id. Oct. 12, 36, 3
IIII k. Ian. 3, 28, 11

FVSCO II[2] ET DEXTRO CONSS.

non. Febr. 7, 16, 3
XV k. Mart. 6, 42, 7
X k. Mart. 2, 1, 7. 6, 3, 8. 6, 54, 7
prid. k. Mart. 8, 16, 4
VI id. Mart. 3, 18, 1

k. April. 7, 4, 7
VI id. April. 6, 28, 2
id. April. 4, 24, 6
XII k. Mai. 6, 21, 6
V non. Mai. 9, 9, 10
XV k. Iun. 6, 42, 8. 7, 7

---

[1] II *Hal. fere constanter* (*exceptis* 3, 28, 11. 3, 37, 3. 3, 44, 5. 6) *PL ad* 2, 11, 12. 3, *librum Egnatianum ab Haloandro emendatum esse eo probatur, quod in omittendo i tionis numero consentiunt V A P L* (*PL praeter locos laudatos*) *R Cui.* [2] II *plerumque*

23, 2. 8, 27, 4	VIII k. Aug. 5, 57, 2	VII k. Oct. 10, 4, 1
il. 9, 23, 5	VII id. Aug. 6, 3, 10	k. Oct. 2, 1, 8
. 6, 26, 4	XVI k. Sept. 5, 18, 4	
34, 2	XV k. Sept. 7, 4, 8	
	ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS.	
ebr. 5, 38, 1	III non. Mai. 4, 21, 3	k. Sept. 9, 9, 11
art. 2, 4, 4	id. Mai. 9, 50, 2	IIII id. Sept. 9, 49, 3
:t. 3, 33, 4	VI k. Iul. 2, 19, 2	k. Dec. 6, 46, 4
:il. 7, 30, 1	non. Iul. 5, 38, 2	III non. Dec. 2, 51, 1
, 33, 5	V k. Aug. 2, 43, 2	XIIII k. Ian. 6, 53, 5
il. 5, 12, 5	k. Aug. 2, 36, 2	
50, 7	VIII id. Aug. 5, 29, 2	
	ALBINO ET MAXIMO [1] CONSS.	
4, 65, 7	k. Mart. 2, 4, 5. 2, 9, 1	XI k. Ian. 9, 22, 4
r. 2, 18, 11	III id. April. 8, 25, 3	IIII k. Ian. 9, 22, 3
. 6, 37, 10	VI id. Sept. 7, 57, 3	VI k. Ian. 9, 6, 4
, 16, 5	XIIII k. Dec. 4, 6, 2	
. 2, 3, 10. 2, 12, 10	V id. Dec. 8, 47, 3	
	MODESTO ET PROBO CONSS.	
, 62, 9	id. April. 5, 56, 3	XV k. Iul. 4, 50, 3
. 7, 66, 3	XV k. Mai. *ad rationales* 10, 5, 1	k. Aug. 3, 1, 4
il. 4, 30, 8	V id. Iun. 5, 36, 2. 7, 21, 4	XIII k. Sept. 1, 54, 2
il. 5, 4, 4. 5, 29, 3	prid. id. Iun. 6, 2, 7	VI id. Oct. 4, 29, 6
	ALEXANDRO [2] A. III ET DIONE II [3] CONSS.	
43, 3	XVII k. Oct. 4, 31, 4	non. Dec. 2, 3, 11⁀4, 47, 1. 3, 28, 12. 5, 15, 2. 5, 16, 6
2, 40, 1	XIII k. Nou. 2, 11, 13	
ai. 2, 12, 1⁀5, 61, 1	VIII k. Nou. 5, 54, 4	VI id. Dec. 5, 37, 8
6, 35, 6	VII k. Nou. 8, 40, 11	XV k. Ian. 6, 34, 1⁀7, 45, 4
6, 21, 7	non. Nou. 5, 17, 1	sine die 4, 31, 5
55, 1	XVI k. Dec. 3, 38, 2. 4, 31, 6⁀5, 21, 1	
62, 10		
5, 43, 4	XIII k. Dec. 8, 33, 1	
	AGRICOLA ET CLEMENTE [4] CONSS.	
. 2, 4, 6	prid. id. Mai. 9, 35, 2	XV k. Sept. 9, 1, 7
. 2, 3, 12⁀3, 42, 4	id. Mai. 8, 24, 1	VI k. Sept. 8, 40, 12
art. 4, 28, 5	XIIII k. Iul. 6, 20, 3	III k. Sept. 9, 22, 5
il. 2, 2, 1	VIII k. Iul. 4, 39, 6⁀7, 10, 3	V k. Oct. 2, 12, 12
. 5, 37, 9	k. Iul. 3, 33, 6	prid. k. Oct. 1, 26, 1
4, 25, 3	XI k. Aug. 5, 37, 10	VIII k. Nou. 2, 18, 13
8, 19, 1	k. Aug. 2, 18, 12	
	POMPEIANO ET PELIGNIANO [5] CONSS.	
2, 26, 1	non. Mart. 7, 30, 2	XIII k. Oct. 2, 48, 1
8, 44, 11	k. April. 7, 4, 9	VIII id. Dec. 5, 36, 3⁀5, 62, 11
. 9, 34, 1	XII k. Aug. 8, 27, 5	V k. Ian. 4, 19, 3
6, 2, 8	k. Aug. 4, 65, 8. 5, 11, 1	
rt. 6, 37, 11	XIII k. Sept. 3, 22, 1	
	LVPO ET MAXIMO CONSS.	
21, 1	X k. Iul. *7, 75, 2	XI k. Ian. 6, 23, 3
, 35, 7	X k. Oct. 2, 41, 1	
12, 2	k. Oct. 5, 16, 7	

(*uidelicet* Maximo Aemilio Aemiliano) 2, 4, 5. 9, 6, 4; *unde factum uidetur, ut* *inarum* 2, 3, 10. 5, 14, 1 *altera huic altera a.* 206 *adscriberetur, licet etiam in* *ant* [2] ipso 2, 11, 13 [3] II 2, 3, 11 (*PL*), *om. reliquae* [4] *sic constanter libri* *inde ab extremo libro octauo Hal.:* clementino *in reliquis Hal.* [5] peligno *ter PL ad* 2, 26, 1, *qui habent* peliano

a. 233 Maximo II et Paterno conss.

III k. Mai. 8, 16, 5⁀8, 17, 5
III k. Iul. 6, 36, 1
VI id. Iul. 2, 33, 1
id. Sept. 6, 50, 8
V k. Oct. 5, 16, 8
IIII id. Oct. 3, 26, 4
VIII k. Ian. 5, 43, 5

a. 234 Maximo II[1] et Vrbano conss.

X k. Mart. 2, 18, 14
III id. Mart. 5, 46, 1
VI k. April. 1, 40, 1
XI k. Mai. 4, 32, 14
IIII id. Iul. 4, 34, 1
VII id. Sept. 4, 65, 9

a. 235 Severo et Qvintiano conss.

id. Aug. 1, 26, 2

IMP. MAXIMINVS A.

a. 236 Maximino A. et Africano conss.

V id. Ian. 2, 3, 13
III id. Febr. 5, 12, 6[2]

a. 238—244 IMP. GORDIANVS A.

sine conss. 3, 36, 6. 9. 10. 4, 31, 8. 9. 4, 32, 16. 4, 34, 1. 4, 35, 7. 4, 45, 1. 4, 4, 52, 1. 2. 4, 54, 5. 5, 6, 3. 7, 2, 6. 7, 8, 7. 7, 9, 1. 2. 7, 21, 5. 7, 36, 1. 7, 46, 7, 50, 1. 7, 52, 4. 7, 58, 4. 7, 62, 3. 7, 64, 3. 7, 72, 2. 8, 40, 13. 9, 47, 11. 9, 9, 51, 6. 10, 1, 2. 3. 10, 2, 1. 10, 39, 2. 10, 41, 2. 10, 46, 1. 10, 51, 1. 10, 10, 61, 2. 10, 69, 1. 10, 70, 1. 11, 34, 1. 2. 11, 36, 2. 12, 35, 5...7. 12, 36, 4

a. 238 Pio et Pontiano conss.

k. Ian. 5, 70, 2[3]
XII k. April. 7, 26, 5[3]
X k. Iul. 2, 9, 2
XVII k. Aug. 9, 1, 8
X k. Aug. 5, 51, 5
IIII k. Aug. 7, 43, 2
III non. Aug. 6, 3, 11
VIII id. Aug. 2, 21, 2
VI id. Aug. 2, 19, 3
XIII k. Sept. 8, 27, 6
XII k. Sept. 5, 11, 2
VI k. Sept. 2, 11, 14
k. Sept. 8, 41, 2
IIII non. Sept. 3, 1, 5
III non. Sept. 4, 35, 6
non. Sept. 8, 13, 7
VIII id. Sept. 10, 11, 2
VI id. Sept. 8, 9, 1
V id. Sept. 5, 73, 1
id. Sept. 4, 14, 4. 8, 23, 1
XVII k. Oct. 6, 42, 9
XII k. Oct. 4, 29, 7
VII k. Oct. 5, 16, 9. 5, 53, 4
V k. Oct. 8, 42, 3
III k. Oct. 6, 21, 8
k. Oct. 5, 12, 7
V non. Oct. 6, 21, 9
III non. Oct. 2, 22, 1⁀4, 13, 1. 2, 37, 2. 2, 52, 1
prid. non. Oct. 6, 24, 4. 7, 66, 4
non. Oct. 4, 29, 8
prid. id. Oct. 8, 42, 4
id. Oct. 2, 39, 1
XV k. Nou. 6, 50, 9
XI k. Nou. 2, 52, 2. *2, 52, 32, 4. 5, 62, 2
VIII k. Nou. 5, 75, 3
VII k. Nou. 8, 42, 5. 9
V k. Nou. 8, 27, 7
k. Nou. 4, 34, 2
VIII id. Nou. 4, 64, 1
V id. Nou. 5, 43, 6
XV k. Dec. 2, 26, 2
VII k. Dec. 7, 66, 5
prid. non. Dec. 8, 33,
X k. Ian. 2, 4, 7

a. 239 Gordiano A. et Aviola conss.

VI id. Ian. 5, 14, 3. 5, 31, 7
III id. Ian. 2, 12, 13
XV k. Febr. 6, 35, 8
X k. Febr. 5, 62, 13. 8, 56, 2
III k. Febr. 3, 28, 13. 5, 71, 2
III id. Febr. 8, 42, 6
II id. Febr. 3, 32, 5. 3, 42, 5. 4, 21, 4
VIII k. Mart. 4, 65, 10
VI non. Mart. 9, 1, 9
VII id. Mart. 8, 44, 12
IIII id. Mart. 6, 20, 4
id. Mart. 5, 64, 1. 8, 13, 8⁀8, 26, 1
III k. April. 5, 16, 10
III non. April. 8, 27, 8
VII id. April. 5, 70, 3
VI id. April. 6, 58, 2
XI k. Mai. 8, 25, 4
k. Mai. 7, 18, 1
XVI k. Iun. 8, 44, 13
k. Iun. 8, 47, 1
III non. Iun. 3, 41, 2
VI id. Iun. 9, 45, 2
V id. Iun. 8, 41, 3
IIII id. Iun. 7, 43, 3
XVII k. Iul. 2, 11, 15
XII k. Iul. 2, 49, 1
III k. Iul. 5, 65, 2
III non. Iul. 8, 40, 14
non. Iul. 4, 29, 9
VI id. Iul. 2, 18, 15
V id. Iul. 3, 32, 6⁀*4, 7, 56, 2
II id. Iul. 9, 35, 3
XIIII k. Aug. 8, 44, 14
XII k. Aug. 6, 23, 4
VI k. Aug. 9, 6, 6
k. Aug. 9, 1, 10
III non. Aug. 2, 19, 4. 8,
V id. Aug. 5, 37, 11
id. Aug. 8, 22, 3
XV k. Sept. 3, 1, 6
XII k. Sept. 5, 4, 6
VIII k. Sept. 4, 2, 3

---

[1] II 1, 40, 1. 2, 18, 14: III *V ad* 4, 65, 9 *Hal. ad* 5, 46, 1, *om. PL ad* 4, 32, 14. 4,
[2] *adscribitur imp. Alexandro* [3] 5, 70, 2. 7, 26, 5 *re uera Maximini sunt*

k. Sept. 3, 36, 7?
non. Sept. 5, 39, 3. 6, 20, 5. 6, 47, 4
id. Sept. 1, 54, 3. 5, 62, 14
III k. Oct. 8, 13, 9
V k. Nou. 10, 3, 3
VIII id. Nou. 2, 2, 2. 3, 35, 2
id. Nou. 8, 41, 4
X k. Dec. 7, 19, 4
VII k. Dec. 5, 3, 4
VI k. Dec. 3, 28, 14. 6, 13, 1
V k. Dec. 8, 40, 15
III k. Dec. 7, 41, 1
k. Dec. 4, 58, 2
III non. Dec. 9, 20, 4
non. Dec. 9, 9, 12
III id. Dec. 6, 42, 10. 7, 57, 4
id. Dec. 3, 6, 1
XV k. Ian. 4, 48, 4
XIIII k. Ian. 2, 4, 8
XII k. Ian. 2, 50, 4
VI k. Ian. 2, 19, 5
II k. Ian. 8, 40, 16? 9, 34, 2
V k. . . . 10, 3, 2

a. 240

SABINO II[1] ET VENVSTO CONSS.

k. Ian. 5, 11, 3
X k. Febr. 7, 2, 7
VI k. Febr. 4, 15, 3
k. Febr. 5, 12, 8
VII k. Mart. 5, 43, 7
III k. Mart. 9, 19, 1
k. April. 8, 29, 4
VIII id. April. 8, 45, 2
VI k. Mai. 4, 57, 4
VII id. Mai. 9, 41, 6
VI id. Mai. 2, 50, 5
V id. Mai. 7, 14, 2
XV k. Iun. 6, 44, 4
XII k. Iun. 8, 30, 2
k. Iun. 9, 9, 13
V id. Iun. 2, 6, 3. 5, 14, 4
III k. Iul. 4, 21, 5
non. Iul. 7, 73, 6
V id. Iul. 6, 37, 12
III k. Aug. 2, 11, 16
VI id. Aug. 6, 45, 2
id. Aug. 2, 20, 3
XVI k. Sept. 4, 57, 5
III non. Sept. 6, 6, 5
IIII k. Nou. 5, 4, 7
III non. Nou. *Domitio pp.* 1, 50, 1

a. 241

GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS.

VIII id. Ian. 2, 17, 1
XII k. Febr. 7, 57, 5
III non. Febr. 2, 38, 2
XI k. Mart. 4, 16, 1
V k. Mart. 5, 4, 8. 5, 64, 2
non. Mart. 9, 2, 4
VI id. Mart. 2, 30, 2
II id. Mart. 8, 53, 2
V k. April. 3, 35, 3
k. April. 2, 3, 14
VI id. April. 2, 4, 9
VI id. Mai. 5, 52, 1
II id. Iun. 8, 40, 16? 8, 50, 2
V k. Iul. 5, 16, 11
prid. k. Iul. 10, 11, 3
k. Iul. 2, 22, 2
XIII k. Aug. 4, 24, 7. 6, 40, 1
III k. Aug. 3, 44, 7
VI non. Aug. 2, 17, 2
XV k. Sept. 6, 30, 3
k. Sept. 3, 36, 7?
VI id. Sept. 8, 25, 5
III id. Sept. 9, 2, 5
V k. Oct. 6, 24, 5
V non. Oct. 5, 23, 2
III non. Oct. 2, 12, 14. 5, 37, 12
V id. Nou. 6, 50, 10
XVI k. Ian. 5, 73, 2
II k. Ian. 6, 42, 11

a. 242

ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS.

k. Febr. 3, 3, 1
XII k. Mart. 6, 11, 2
VI k. Mart. 9, 32, 4
k. Mart. 9, 33, 1
non. M. (*sic*) 4, 32, 15?
non. Mart. 9, 9, 14
VI id. Mart. 8, 40, 17
IIII id. Mart. 9, 9, 15
id. Mart. 5, 75, 4
XV k. April. 7, 55, 2
III k. April. 6, 6, 6
id. April. 9, 34, 3
V k. Mai. 4, 10, 1
VIII k. Oct. 2, 11, 17
III id. Oct. 7, 53, 5

a. 243

ARRIANO ET PAPO[2] CONSS.

VI k. Febr. 5, 16, 12
k. Febr. 3, 33, 7
IIII non. April. 9, 2, 6
III non. April. 9, 16, 2
VIII k. Mai. 5, 37, 13
XII k. Aug. 6, 22, 1
XV k. Nou. 1, 18, 2
VIII k. Nou. 5, 62, 15. 6, 50, 11
XVI k. Dec. 4, 14, 5
VI non. . . . 3, 36, 8

a. 244

PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS.

VIII id. Ian. 9, 2, 7
id. Ian. 6, 10, 1

a. 244—249 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C.[3]

sine conss. 3, 36, 11. 4, 32, 17. 5, 6, 4. 5, 63, 3. 7, 2, 8. 7, 14, 3. 7, 26, 6. 7, 43, 5. 7, 45, 5. 7, 53, 6. 7, 62, 4. 9, 51, 7. 10, 39, 3. 10, 52, 2. 3. 10, 53, 3. 10, 64, 1. 12, 35, 8

a. 244

PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS.

II id. Mart. 8, 42, 6
prid. k. April. 2, 4, 10
VII k. Mai. 6, 20, 6[4]
VI id. Mai. 9, 34, 4
XVI k. Iul. 1, 18, 3. 3, 44, 8
XIII k. Iul. 9, 1, 11
II k. Iul. 2, 43, 3
XIII k. Aug. 5, 34, 3
X k. Aug. 5, 34, 4. 5, 62, 16
VI k. Aug. 8, 42, 7
V k. Aug. 8, 40, 18
VI id. Aug. 4, 65, 11

---

[1] II *saepe om.* [2] *sic Hal. ad* 1, 18, 2 *PL ad* 3, 36, 8: pappo *reliqui* (*V Hal.*) [3] Phil. C. *primum occurrit* XIII k. Iul. *a.* 244, *sed tam hoc quam insequentibus annis saepe abest* [4] Imp. Gordianus A. *inscribitur*

xviii k. Sept. 4, 29, 10
viii k. Oct. 4, 29, 11
v id. Oct. 7, 43, 4
id. Oct. 6, 36, 2. 6, 42, 12
xviii k. Nou. 6, 49, 2
xiii k. Nou. 5, 43, 8

a. 245 PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS.

k. Ian. 6, 29, 2
xvi k. Febr. 7, 71, 2
xv k. Febr. 9, 32, 5
vi non. Mart. 4, 28, 6
xv k. April. 9, 22, 6
iiii k. April. 8, 10, 4
iii k. April. 5, 38, 3
vii id. April. 4, 19, 5
v id. Mai. 8, 42, 8
id. Mai. 4, 19, 6
xiiii k. Iun. 5, 63, 2
v k. Aug. 3, 28, 15
k. Aug. 8, 44, 15
prid. non. Aug. 5, 37, 14
xv k. Sept. 5, 6, 5
xiiii k. Sept. 3, 29, 1
xii k. Sept. 5, 38, 4
xviii k. Nou. 2, 26, 3
xiiii k. Nou. 3, 32, 7
xii k. Nou. 5, 48, 1
iiii k. Nou. 4, 65, 12
vi k. Dec. 3, 44, 9

a. 246 PRAESENTE ET ALBINO CONSS.

k. Febr. 3, 34, 5
xv k. Mart. 4, 2, 4
xii k. Mart. 6, 24, 6
viii k. Mart. 4, 24, 8. 6, 42, 13
ii non. Mart. 3, 32, 8
xiii k. April. 5, 67, 1
x k. April. 7, 57, 6?
vi k. Mai. 6, 20, 7
xii k. Iun. 6, 21, 10
vii k. Iul. 6, 21, 11
vi non. Iul. 6, 21, 12
iiii id. Iul. 5, 46, 2

a. 249 AEMILIANO ET AQVILINO CONSS.

x k. Mart. 9, 32, 6
xv k. Iul. 8, 55, 1

a. 249—251 IMP. DECIVS A.

a. 249 AEMILIANO ET AQVILINO CONSS.

xvii k. Nou. 10, 16, 3
xiiii k. Nou. 4, 16, 2

a. 250 DECIO A. II[1] ET GRATO CONSS.

x k. Mart. 6, 30, 4
non. Mart. 8, 53, 3
v k. April. 7, 32, 3

a. 250. 251 IMP. DECIVS A. ET DECIVS ET QVINTVS CC.[2]

a. 250 DECIO A. II ET GRATO CONSS.

vi id. Iun. 5, 12, 9
k. Dec. 3, 22, 2
ii non. Dec. 6, 58, 3

a. 252. 253 IMPP. GALLVS ET VOLVSIANVS AA.

a. 252 GALLO II[3] ET VOLVSIANO CONSS.

prid. id. Mart. 3, 36, 12
xi k. Mai. 2, 19, 16

a. 254—256 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA.

sine conss. 4, 38, 1. 4, 62, 3. 7, 12, 2. 7, 43, 6. 7, 44, 1. 9, 51, 8. 10, 65, 1. 12, 62, 1

a. 254 VALERIANO II[4] ET GALLIENO AA. CONSS.

vi k. Mart. 2, 8, 2
iiii non. April. 2, 50, 6
iiii non. Iul. 6, 23, 5
non. Aug. 6, 21, 15

a. 255 VALERIANO III ET GALLIENO II AA. CONSS.

xiiii k. Sept. 6, 42, 14
iii k. Sept. 4, 20, 3

a. 255—260 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOB. C.[5]

sine conss. 4, 50, 4. 7, 16, 6. 7, 64, 4. 10, 2, 2. 10, 42, 4. 10, 65, 2. 11, 36, 3

a. 255 VALERIANO ET GALLIENO AA. VTRISQVE II CONSS.

xv k. Dec. 2, 4, 11

a. 256 MAXIMO II[6] ET GLABRIONE CONSS.

xiiii k. Iun. 9, 9, 16
vi k. Aug. 3, 29, 2
vi id. Oct. Romae 6, 42, 15
xii k. Ian. 6, 32, 2

a. 257 VALERIANO IIII ET GALLIENO III AA.[7] CONSS.

k. April. 4, 6, 3
xv k. Mai. 8, 31, 1
xvi k. Iul. 6, 30, 5
vi k. Aug. 9, 9, 17
x k. Nou. 3, 29, 3
xii k. Dec. 6, 25, 5

a. 258 TVSCO ET BASSO CONSS.

iii non. Ian. 5, 71, 3
viiii k. Mart. 4, 29, 12
xv id. Mai. Antiochiae 5, 3, 5⁀9, 9, 18
iii k. Iul. 9, 22, 7

---

[1] ii 3, 22, 2, i 8, 53, 3, v 7, 32, 3, *om. reliquae* [2] et decius et quintus cc. 3, 22, 9, et decius c. 5, 12, 9, *om.* 6, 58, 3 [3] n *pro* ii *libri ad* 2, 19, 16, *om.* 3, 36, 12 [4] ii 2, 8, 2 (*Hal.*), *om. reliquae* (*V Hal.*) [5] et Val. nob. C. *a permultis constitutionibus abest partim incuria librariorum partim antiquiore uitio, cf.* 4, 7, 3. 4. 5, 42, 1. 2 [6] ii *Hal. ad* 3, 29, 2. 6, 32, 2. 6, 42, 15, *om. PL ad* 3, 29, 2 *R ad* 6, 42, 15 *Hal. ad* 9, 9, 16 [7] *sic* 4, 6, 3. 6, 25, 5: ipsis iiii et iii aa. 3, 29, 3. 6, 30, 5. 8, 31, 1, ipsis aa. iiii et iii 9, 9, 17

prid. non. Iul. 9, 45, 3
II id. Aug. 2, 40, 2⁀3, 28, 16
VI k. Dec. 8, 54, 1

a. 259 AEMILIANO ET BASSO CONSS.

XVI k. Mart. 2, 4, 12
X k. Mart. 2, 3, 15
VIII id. Mart. 4, 65, 13
id. Mart. 4, 49, 2
VII k. April. 5, 17, 2
V k. Mai. 4, 6, 4
II non. Mai. 5, 18, 5
non. Mai. 9, 20, 5
XVI k. Iun. 8, 46, 4
XV k. Iun. 7, 73, 7
VIII k. Iun. 4, 65, 14?
III k. Iun. 4, 22, 3
XII k. Iul. 4, 26, 6
III k. Iul. 9, 22, 8
non. Iul. 5, 42, 1
id. Iul. 4, 34, 5
id. Aug. 4, 65, 15
XIII k. Dec. 7, 71, 3
V k. Dec. 10, 32, 1
III k. Ian. 4, 35, 8
sine die 5, 45, 1. 9, 35, 4

a. 260 SAECVLARE[1] II[2] ET DONATO CONSS.

IIII k. Febr. 4, 10, 2
III k. Mart. 5, 28, 5⁀7, 4, 10
XV k. Mai. 5, 71, 4
VII k. Mai. 3, 20, 1⁀8, 1, 2. 8, 7, 1. 9, 33, 2
III k. Mai. 5, 71, 5
prid. non. Mai. 9, 45, 4
prid. id. Mai. 8, 17, 6
id. Mai. 5, 6, 6. 5, 36, 4⁀5, 42, 2
VI id. Iun. 7, 21, 6
X k. Aug. 7, 10, 4
IIII k. Aug. 4, 65, 16
VIII k. Oct. 2, 30, 3
XIIII k. Ian. 2, 11, 18
sine die 10, 16, 2

a. 260—268 IMP. GALLIENVS A.[3]

a. 262 GALLIENO A. V ET FAVSTINO CONSS.

prid. non. Sept. 4, 19, 7
non. . . . 3, 8, 3

a. 265 VALERIANO II ET LVCILLO[4] CONSS.

VI id. Ian. 5, 62, 17
XIII k. Febr. 9, 16, 3
k. April. 5, 44, 3

a. 267 PATERNO ET ARCESILAO CONSS.

k. Nou. 5, 44, 4

a. 268—270 IMP. CLAVDIVS A.

a. 269 CLAVDIO A. ET PATERNO CONSS.[5]

VII k. Mai. 3, 34, 6

a. 270—274 IMP. AVRELIANVS A.

sine conss. 5, 3, 6. 5, 72, 2. 7, 16, 7. 10, 62, 2

a. 274 AVRELIANO A. ET CAPITOLINO CONSS.[6]

k. Iul. 2, 44, 1

a. 276—282 IMP. PROBVS A.

sine conss. 5, 4, 9

a. 277 PROBO A. ET PAVLINO CONSS.

III non. Mai. Sirmi 8, 55, 2

a. 278 PROBO A. II ET LVPO CONSS.

IIII k. Iul. 2, 16, 1

a. 280 MESSALA ET GRATO CONSS.

V k. Ian. 8, 53, 4

a. 283 (—284)[7] IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA.

sine conss. 4, 54, 6. 5, 3, 7. 6, 49, 3. 7, 64, 6. 10, 42, 5. 10, 43, 1. 10, 48, 1. 11, 36, 3

a. 283 CARO ET CARINO AA.[8] CONSS.

id. Ian. 7, 64, 5
III k. Mart. 3, 32, 9
non. Mart. 5, 71, 6
V id. Aug. 8, 14, 4
VI id. Sept. 5, 71, 7
VI id. Nou. 7, 2, 9
prid. id. Nou. 6, 42, 16
XI k. Dec. 9, 46, 4
V k. Dec. 7, 45, 6
VIII k. Ian. 2, 56, 2

---

[1] saeculari *Hal. fere constanter* [2] II *saepe abest* [3] impp. Valerianus et Gallienus AA. a. 262 3, 8, 3, *a.* 265 5, 62, 17 [4] luciano *Hal. ad* 5, 44, 3. 5, 62, 17 [5] *sic Hal.*, claudio [illegible] conss. *PL* [6] *sic Hal.*, aureliano conss. *PL* [7] *cf.* p. *12 *not.* 1 [8] aa. *Hal. uulgo PL ad* 3, 32, 9 *L ad* 9, 46, 4, *in reliquis abest*

a. 284 **IMPP. CARINVS ET NVMERIANVS AA.**[1]

a. 284 CARINO II[2] ET NVMERIANO AA. CONSS.

ii id. Ian. 8, 55, 3
xvii k. Febr. 2, 11, 19
vi k. Febr. Romae 8, 53, 5
prid. id. Febr. 3, 28, 17
Hemesae xv k. April. 5, 52, 2
iii k. April. 9, 22, 9
iii k. Sept. 10, 11, 4

a. 284—292 **IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA.**

sine conss. 2, 16, 2. 2, 46, 2. 3, 36, 13...15. 4, 33, 4. 4, 35, 9. 4, 39, 7. 4, 46, 2. 4, 58, 4.
4, 64, 2. 7, 21, 7. 7, 32, 5. 7, 34, 1. 7, 39, 1. 7, 53, 7. 7, 62, 5. 7, 64, 8. 9, 2, 8. 9, 41, 8
(*ad Sallustianum praes.*). 9, 46, 5. 9, 47, 12. 13. 9, 51, 9. 10. 10, 1, 4. 5 (*ad Flaccum*).
10, 2, 3. 10, 32, 2. 10, 33, 1. 2. 10, 39, 4. 10, 40, 3...5. 10, 42, 6. 7. 10, 43, 2. 3.
10, 44, 2. 10, 47, 1. 10, 48, 2...4. 10, 50, 1...3. 10, 51, 2. 10, 52, 4. 10, 53, 4. 10, 55, 2. 3.
10, 57, 1. 10, 59, 1. 10, 62, 3 (*Crispino*). 10, 64, 3. 11, 30, 4. 11, 36, 4. 11, 42, 1.
11, 55, 1 (*ad Charisium*). 12, 33, 2. 12, 62, 2...4

a. 284 CARINO II ET NVMERIANO CONSS.

id. Oct. 3, 7, 1
viii k. Dec. 4, 20, 4[3]

a. 285 DIOCLETIANO A. II[4] ET ARISTOBVLO CONSS.

k. Ian. 6, 34, 2⁀7, 64, 7?
non. Aug. 2, 53, 3
xi k. Oct. 9, 22, 10
v k. Nou. 4, 44, 2
iii non. Nou. 2, 29, 1⁀5, 71, 8. 6, 23, 6
iii non. Nou. Atubino 4, 48, 5
sine die 5, 4, 10. 11
non. Nou. 5, 4, 12. 5, 71, 9
ii id. Nou. 2, 53, 4
id. Nou. 10, 32, 3
xii k. Dec. 10, 32, 4
iii non. Dec. 6, 24, 10
iii id. Dec. 5, 5, 2

a. 286 MAXIMO II[5] ET AQVILINO CONSS.

xiii k. Febr. Nicomed. 4, 21, 6
viii k. Febr. 4, 13, 2
vi id. Febr. 9, 43, 2
iiii id. Febr. 2, 3, 16
iiii id. Febr. *Nicomed. 3, 29, 4⁀8, 53, 6
iii id. Febr. 8, 25, 6
xvi k. Mart. Nicomed. 3, 28, 18
xii k. Mart. Nicomed. 7, 35, 2
ii k. Mart. 3, 29, 5
iiii non. Mart. 6, 14, 1
v id. Mart. 8, 47, 2. 8, 54, 2
iiii id. Mart. 4, 33, 2
prid. id. Mart. 4, 33, 3?
xvi k. Mai. 2, 26, 4
xv k. Mai. 6, 37, 13. 4, 58, 3
xii k. Mai. 5, 12, 10. 6, 42, 17
vi k. Mai. 3, 29, 6
v k. Mai. 4, 20, 5. 7, 10, 5
iiii k. Mai. 2, 24, 3
iiii non. Mai. 3, 34, 7
viii id. Mai. 4, 38, 2
v id. Mai. 3, 29, 7. 6, 6, 7. 8, 42, 9
xvi k. Iun. 3, 42, 7
xv k. Iun. 4, 21, 7. 8, 18, 4
xiii k. Iun. 8, 18, 5
prid. k. Iun. Tiberiade *4, 10, 3
xvi k. Iul. 8, 47, 3
xii k. Iul. 5, 16, 13
viiii k. Iul. 2, 3, 17
prid. id. Iul. Tiberiade 1, 51, 1
x k. Sept. 4, 1, 3
ii k. Sept. 6, 37, 14
prid. . . Sept. 7, 16, 8
k. Nou. 9, 41, 7
v k. Dec. 7, 33, 2
iii non. Dec. [8, 39 *p.* 766 *not.* 1?]
v id. Dec. 6, 1, 1
v k. Ian. 6, 9, 3
vi id. . . . 10, 32, 5

a. 287 DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS.[6]

vii id. Ian. 2, 3, 18
xii k. Febr. 6, 6, 8
xv k. Mart. 4, 21, 8
v k. Mart. 8, 39, 1
k. Mart. 8, 46, 5
prid. non. Mart. 5, 37, 15
iii id. Mart. 9, 20, 6
prid. id. April. 4, 12, 1
vi k. Mai. 2, 23, 2
xiii k. Iun. 8, 27, 9
x k. Iul. 9, 22, 11
v k. Sept. 8, 50, 3
iii non. Sept. 4, 12, 2
v id. Sept. 8, 25, 7
viii id. Nou. 2, 2, 3
xvii k. Dec. 8, 46, 6?
xv k. Dec. 9, 42, 1
ii k. Dec. 2, 42, 2
non. Dec. *ad Pompeianum* 9, 9, 19
viii id. Dec. 3, 44, 10[7]
vi id. Dec. *Maximo pu.* 9, 20, 7

a. 288 MAXIMIANO A. II ET IANVARIO CONSS.

xvii k. Dec. 8, 46, 6?

---

[1] *sic* 2, 11, 19. 3, 28, 17. 9, 22, 9. 10, 11, 4: imppp. carus car. et num. aaa. *reliquae*
[2] ii *om.* 10, 11, 4 [3] imppp. car. car. et num. aaa. *inscribitur* [4] ii *in aliis adest in aliis om.* [5] ii *in paucis abest* [6] aa. conss. (*om.* diocl. iii et max.) *Hal. ad* 9, 9, 19. 9, 20, 6: max. aa. conss. *V ad* 8, 46, 6 [7] *sic PL,* diocl. iiii et max. iii aa. conss. (= *a.* 290) *Hal.*

a. 289 BASSO ET QVINTIANO CONSS.

xiiii k. Sept. *Honorato* 7, 56, 3⁀9, 2, 9
xiii k. Dec. 4, 19, 8

a. 290 DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO III AA. CONSS.[1]

uulgo IPSIS IIII ET III AA. CONSS.[2]

iii id. Ian. Sirmi 10, 3, 4
xviii k. Febr. 8, 13, 10
xvii k. Febr. 6, 23, 7
non. Febr. 5, 14, 5
viii id. Febr. 3, 32, 10
xvi k. Mart. *ad Honoratum* 2, 10, 1
xvi k. Mart. 2, 11, 20
iii k. Mart. Hadrianop. 6, 55, 2
id. Mart. 6, 42, 18
k. April. 4, 65, 17
iii k. April. 7, 43, 7
iiii non. April. Byz. 2, 4, 13
viii id. April. 3, 44, 11
vi id. Mai. Hemesa *ad Charisium praes. Syriae* 9, 41, 9
x k. Iun. 6, 24, 8⁀6, 26, 5
viii k. Iun. 5, 30, 1
vii k. Iun. Laodiceae 6, 15, 2?
v k. Iun. 8, 50, 4
xvii k. Iul. 3, 38, 3
xvi k. Iul. 6, 50, 12. 8, 50, 5
xiiii k. Iul. 7, 20, 1
x k. Iul. 7, 75, 3. 8, 44, 16
k. Iul. 4, 1, 4. 4, 27, 1. 6, 23, 8. 9
iii non. Iul. 2, 4, 14
viii id. Iul. 1, 18, 4
vi id. Iul. 6, 20, 8. 9, 35, 5
iiii id. Iul. 4, 49, 3
id. Iul. 6, 58, 4. 8, 53, 7. 9, 35, 6
xvi k. Aug. 6, 30, 6
xv k. Aug. 2, 4, 15
iii k. Aug. 4, 7, 3
k. Aug. 7, 32, 4
v id. Aug. 5, 71, 10
xiii k. Sept. 8, 25, 8
viii k. Sept. 9, 20, 8
vi k. Sept. 9, 41, 10
v k. Sept. 2, 11, 21
iiii k. Sept. 5, 51, 6
iii k. Sept. 4, 29, 13
ii k. Sept. Tiberiade 5, 17, 3
k. Sept. 8, 47, 4
viii id. Sept. 6, 42, 19. 8, 53, 8
vi id. Sept. 6, 36, 3
iii id. Sept. 5, 38, 5
iii id. Sept. *Numidio correctori Italiae* 7, 35, 3
prid. id. Sept. 4, 50, 5
xii k. Oct. 2, 40, 3⁀4, 49, 5
xi k. Oct. 4, 65, 18
Sirmi xi k. Oct. 8, 54, 3
x k. Oct. 4, 6, 5. 8, 25, 9
iii k. Oct. 3, 44, 12. 6, 37, 15. 7, 43, 8
vi non. Oct. 8, 10, 5
iii non. Oct. 5, 16. 14. 8, 27, 10. 9, 9, 20
non. Oct. 4, 10, 4⁀5, 74, 1
viii id. Oct. 1, 19, 1⁀7, 13, 1
xvi k. Nou. 3, 38, 4
xiiii k. Nou. 9, 9, 21
xii k. Nou. 9, 9, 22
xi k. Nou. 7, 43, 9
vii k. Nou. 5, 18, 6?
iii k. Nou. 9, 2, 10
k. Nou. 9, 9, 23
v id. Nou. 8, 44, 17
xv k. Dec. 8, 4, 1
xiii k. Dec. Sirmi 2, 3, 19
xii k. Dec. 5, 71, 11
x k. Dec. Sirmi 2, 28, 1
v k. Dec. 9, 41, 11
prid. k. Dec. Sirmi *Agathoni* 9, 16, 5
k. Dec. 6, 22, 2?
iii non. Dec. 4, 1, 5⁀6, 42, 20. 8, 48, 1
vi id. Dec. 9, 23, 6
id. Dec. 8, 38, 3
xv k. Ian. Sirmi 3, 28, 19
xiii k. Ian. 8, 23, 2

a. 291 TIBERIANO ET DIONE CONSS.

iiii k. Febr. 5, 16, 15
k. Febr. 8, 50, 6
iii non. Febr. 8, 50, 7
v id. Febr. 4, 1, 6. 8, 50, 8
vi id. Mart. 5, 16, 16
v id. Mart. 5, 31, 8. 8, 48, 2. 9, 9, 24
x k. April. 6, 56, 1
iii id. Mai. 7, 43, 10
iii id. Mai. Sirmi 9, 41, 12
k. Oct. 8, 54, 4
prid. non. Dec. Triballis 8, 47, 5
sine die 6, 35, 9

a. 292 HANNIBALIANO ET ASCLEPIODOTO CONSS.

iiii k. Mart. *Crispino* 7, 35, 4
prid. k. April. *Crispino praes. prou. Phoenice* 1, 23, 3
viii id. April. *haue Crispine k. n.* 9, 2, 11
prid. id. April. *Scyrioni rationali* 10, 10, 1

a. 293—304 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC.[3]

sine conss. 3, 38, 10. 4, 30, 10 (iii id. Dec. ipsis conss.). 4, 30, 11. 4, 31, 10. 11. 4, 32, 18...22 (id. Iul. ipsis conss.) 4, 35, 20. 4, 37, 2...4. 4, 38, 6. 12. 13. 4, 39, 8. 4, 44, 10...13. 4, 51, 6. 4, 52, 5. 4, 54, 7. 8. 4, 64, 3...6. 5, 3, 10. 11. 13. 14. 5, 4, 13...16. 5, 6, 7. 6, 2, 19. 6, 9, 5. 6, 36, 4. 7, 1, 3. 7, 2, 13. 7, 4, 11? 7, 11, 6. 7. 7, 14, 9. 10.

---

[1] *sic* 1, 18, 4. 1, 19, 1. 2, 10, 1. 4, 65, 17. 7, 20, 1 [2] ipsis aa. iiii et iii coss. *Hal.* *saepe:* ipsis aa. conss. *Hal. ad* 2, 11, 21. 3, 28, 19. 3, 38, 3. 4, 29, 13. 5, 14, 5. 5, 16, 14. 5, 17, 3. 5, 18, 6. 5, 71, 10. 11. 6, 20, 8. 6, 22, 2 (*cf. p.* *14 *not.* 2), *quibus omnibus pleniorem designationem restituendam esse libri nostri ad plerasque harum legum probant:* aa. conss. 4, 10, 4 (*Hal.*). 6, 15, 2 (*V Hal.: nisi ea pertinet ad a.* 293) [3] et cc.] et constantius et maximianus nobilissimi cc. 1, 18, 5, et const. et max. cc. 1, 22, 2: et cc. *om. libri ad* 6, 42, 21. 22 (*a.* 293). 2, 26, 5 (*a.* 294)

7, 16, 40 (*ad Verinum*). 7, 18, 2. 7, 27, 3. 7, 29, 3. 7, 34, 2. 4. 5. 7, 35, 7. 7, 36, 2
7, 43, 11. 7, 45, 7. 8. 10. 11. 7, 62, 7...9 (*haue Heraclida k. n.*). 7, 62, 11⁀10, 40; 7
7, 64, 9. 7, 71, 4. 5. 7, 72, 6. 7, 75, 6. 8, 35, 11. 8, 48, 4. 9, 47, 14. 15. 9, 49, 6
9, 51, 11. 12. 10, 32, 13. 10, 40, 6. 10, 42, 8...10 (*ad praefectos*). 10, 43, 4. 10, 47, 2
10, 48, 5. 6. 10, 51, 3. 4. 10, 52, 5. 10, 53, 5. 10, 54, 1. 10, 58, 1. 10, 62, 4. 12, 36,

a. 293 DIOCLETIANO V ET MAXIMIANO IIII AA. CONSS.[1]

uulgo AA. CONSS.[2]

k. Ian. *1, 18, 5⁀2, 3, 20
k. Ian. Sirmi 3, 34, 8. 5, 74, 2. 6, 26, 7
VII id. Ian. Sirmi 4, 7, 4. 4, 10, 7⁀9, 33, 3
IIII id. Ian. 7, 14, 4
III id. Ian. 2, 55, 3?
XVII k. Febr. 8, 18, 7
V k. Febr. 7, 29, 2
k. Febr. 7, 35, 5
VIII id. Febr. 4, 44, 3
VII id. Febr. Sirmi 6, 2, 9
VI id. Febr. Sirmi 3, 38, 5?
VI id. Febr. 6, 42, 21
id. Febr. Sirmi 9, 35, 7
VI k. Mart. 2, 5, 1
XIII k. Mart. Sirmi 4, 9, 1?
sine die 4, 34, 6. 7
IIII k. Mart. Sirmi 3, 32, 11. 4, 34, 8
III k. Mart. 8, 13, 11
III non. Mart. 5, 39, 4
V id. Mart. 2, 4, 16
XV k. April. Rauennae (?) 6, 8, 1⁀7, 9, 3
V k. April. 8, 13, 12
k. April. Heracl. 8, 55, 4
sine die 7, 16, 9
IIII non. . . . 7, 16, 10
IIII non. April. Byzantii 8, 47, 6
III non. April. 2, 12, 15. 4, 9, 2
III non. April. Byz. 4, 5, 3. 5, 30, 2⁀5, 31, 9
prid. non. April. 7, 14, 5
non. April. Byz. 2, 12, 16. 4, 10, 5. 4, 26, 7. 4, 44, 4. 4, 45, 2
non. April. 5, 11, 4
VIII id. April. Byz. 4, 29, 14
VII id. April. Byz. *4, 19, 18
VI id. April. 3, 32, 12
VI id. April. Byz. 4, 26, 8. 4, 49, 6
V id. April. Byz. 4, 5, 4. 7, 60, 1. 8, 8, 2. 8, 42, 10
V id. April. 6, 26, 8. 7, 27, 2. 8, 50, 9
sine die 7, 33, 3
IIII id. April. 7, 33, 4
prid. id. April. Byz. 3, 22, 3. 4, 14, 6
prid. id. April. 5, 51, 7
id. April. 3, 19, 1. 3, 32, 13. 4, 19, 9. 6, 2, 10?⁀7, 32, 6
id. April. Byz. 5, 70, 4. 6, 42, 22. 7, 60, 2. 8, 39, 2
sine die 7, 16, 11
XVIII k. Mai. 4, 19, 10. 7, 16, 12
XVII k. Mai. Melantiae 4, 49, 7
XVI k. Mai. 5, 51, 8. 8, 53, 9
XV k. Mai. Heracleae 3, 35, 4
XIIII k. Mai. Heracl. 2, 21, 3. *6, 9, 4
XIIII k. Mai. 4, 5, 5. 4, 16, 3
XII k. Mai. 4, 15, 4. 5, 34, 5
XI k. Mai. 7, 33, 5
X k. Mai. Heracl. 5, 12, 11. 5, 37, 16
X k. Mai. 7, 75, 4
VIII k. Mai. 2, 45, 1. 10, 32, 6
VIII k. Mai. Heracl. 5, 1, 1⁀9, 12, 3. 5, 12, 12. 5, 16, 17
VII k. Mai. 7, 14, 6
VI k. Mai. 4, 20, 7
VI k. Mai. Heracl. 6, 20, 9
V k. Mai. Heracl. 2, 21, 4⁀2, 24, 4. 2, 21, 5. 3, 42, 8. 4, 19, 11. 4, 65, 19. 5, 16, 17⁀8, 42, 11. 6, 50, 13 8, 27, 11. 8, 55, 5
V k. Mai. 4, 49, 8⁀4, 52, 3 7, 16, 13. 9, 1, 12
IIII k. Mai. Heracl. 7, 16, 1
III k. Mai. Heracl. *2, 19, 6 *2, 20, 4. *4, 65, 20. 8, 13, 13 9, 41, 13
III k. Mai. *4, 26, 9. 8, 38,
sine die 8, 44, 18
prid. k. Mai. Heracl. 5, 12, 13 5, 71, 12. 7, 19, 5. 8, 17, 8 8, 27, 12. 8, 53, 11. 9, 33,
prid. k. Mai. 5, 34, 6. 7, 1, 2 8, 40, 19. 8, 44, 19
k. Mai. Heracl. 8, 13, 14 8, 16, 6. 9, 20, 9
k. Mai. Trallis 2, 3, 21⁀6, 30 7⁀6, 53, 6. 5, 3, 8. 8, 35,
VI non. Mai. Mediol. (?) 4, 24,
V non. Mai. 1, 22, 1. 4, 2, 5 5, 14, 6?
V non. Mai. Heracl. 8, 13, 1
III non. Mai. 4, 37, 1
non. Mai. 4, 24, 10
VII id. Mai. 6, 14, 2
sine die 7, 16, 15
VI id. Mai. Hadrianop. 7, 16, 1
IIII id. Mai. Hadrianop. 8, 13, 1
IIII id. Mai. Paulino (?) 10, 32,
III id. Mai. 8, 42, 12
III id. Mai. Hadrianop. 8, 50, 1
II id. Mai. 4, 6, 6
XVII k. Iun. 8, 53, 12
XVI k. Iun. 4, 57, 6
XVI k. Iun. Beroeae *5, 24,
XV k. Iun. 8, 13, 17
XIIII k. Iun. Beroeae 6, 59,

---

[1] *sic* 1, 18, 5. 1, 22, 1. 2, 12, 17 [2] *denominationem* AA. .conss. *huius anni propriam esse probauit Mommsen Zeitfolge der Verordnungen Diocl. p.* 433: ipsis aa. V et III conss, 2, 4, 17 (*Hal.*): ipsis aa. conss. (*uel* aa. et conss. *Hal.*) *Hal. ad* 2, 4, 20 (*contra PL* 21. 22. 2, 51, 2. 2, 55, 3. 4, 23, 1. 2 (*contra M*) 4, 24, 10. 5, 14, 6. 5, 21, 2. 3. 6, 3, 12 6, 8, 1. 6, 14, 2. 6, 30, 9 *Russardus ad* 4, 36, 1 *Cuiacius ad* 9, 46, 6 *Contius ad* 10, 32, 7 *quod uitio librorum quam editorum interpolationi probabilius adscribitur, cum interdum intra eundem titulum haec et uera consulatus designatio ita se excipiant, ut mutand causam editoribus dignam frustra quaeras. cum autem apud Hal.* ipsis aa. conss. *a.* 29 *indicare soleat* (*cf. p.* 13 *not.* 2), *uidendum est, ne harum quoque legum quaedam ad hunc annum retrahendae sint: quod cadere potest in* 2, 51, 2. 2, 55, 3. 4, 23, 1. 5, 14, 6. 9, 46,

x k. Iun. 7, 16, 17
viiii k. Iun. 6, 3, 12
viii k. Iun. Philippop. *2, 17, 3. *2, 52, 4
vii k. Iun. 8, 42, 13
vi k. Iun. 4, 23, 1
sine die 4, 38, 3
iiii k. Iun. 4, 38, 4
ii non. Iun. 2, 19, 7
non. Iun. Philippop. 2, 12, 7
v id. Iun. 2, 4, 17
id. Iun. 2, 20, 5
xv k. . . . 6, 23, 10
xv k. Iul. Philippop. *4, 49, 9. 7, 67, 1
xv k. Iul. 6, 55, 3. 7, 14, 7
vi k. Iul. 3, 33, 8. 4, 21, 9. 8, 44, 20
vi k. Iul. Serdicae 8, 44, 21
iiii k. Iul. Serdicae 5, 16, 16
iii k. Iul. 3, 32, 14
vi non. Iul. Philippop. 9, 33, 5
iiii non. Iul. Philippop. *5, 12, 14
prid. non. Iul. Philippop. 5, 34, 7. 6, 23, 12
prid. non. Iul. 6, 23, 11
vi id. Iul. Philippop. 6, 26, 6⁀6, 49, 4
v id. Iul. Philippop. 8, 15, 6
v id. Iul. 8, 42, 13
id. Iul. Philippop. *5, 16, 19. 7, 16, 18
xi k. Aug. 3, 31, 7?
viii k. Aug. 2, 45, 1
vi id. Aug. 4, 5, 6
vi id. Aug. Viminacio 9, 22, 12
v id. Aug. Viminacii *5, 16, 20
iii id. Aug. Viminacii *5, 16, 21
xvi k. Sept. 9, 46, 6?
xiiii k. Sept. Viminacio 4, 50, 6?
xi k. Sept. Viminacii 2, 20, 8
x k. Sept. 7, 22, 1
viii k. Sept. 3, 36, 16
vii k. Sept. 4, 6, 7
vii k. Sept. Viminacio 6, 2, 11. 8, 44, 22
sine die 7, 16, 19
vi k. Sept. Viminacii *2, 9, 3. 6, 50, 14
vi k. Sept. 3, 13, 2. 7, 16, 20
sine die 8, 50, 15?
v k. Sept. 6, 42, 23? 8, 42, 15
v k. Sept. Viminacii 8, 50, 16?
v k. Sept. *Crispino* 9, 9, 25
iii k. Sept. 2, 4, 18
k. Sept. Viminacii 8, 35, 6
v id. Sept. 4, 5, 7
iiii id. Sept. *Aristobulo sal.* *2, 13, 1
iii id. Sept. Sirmi 4, 12, 3
xv k. Oct. 3, 32, 15. 8, 53, 14
xv k. Oct. Sirmi 8, 48, 3. 8, 53, 13
xiiii k. Oct. Sirmi 2, 4, 19
xiii k. Oct. *2, 42, 3. 8, 38, 5
viii k. Oct. Sirmi *5, 71, 13
v k. Oct. 5, 21, 2
iiii k. Oct. 2, 4, 20
k. Oct. Sirmi 4, 36, 1
v non. Oct. 2, 4, 21. 4, 19, 12
v non. Oct. Sirmi 3, 41, 3. 4, 2, 7. *4, 26, 10
non. Oct. Sirmi 6, 38, 2. 7, 16, 21
viii id. Oct. Sirmi 4, 65, 21
vi id. Oct. 8, 30, 3
id. Oct. Sirmi 6, 2, 12. 6, 15, 3
xvi k. Nou. Sirmi *2, 39, 2. *4, 25, 4. 4, 51, 3. 5, 37, 17. *6, 5, 1. 6, 24, 9
xv k. Nou. 3, 35, 5. 8, 42, 16
xv k. Nou. Sirmi 4, 44, 5
xii k. Nou. Sirmi 6, 17, 1
sine die 8, 40, 20
xi k. Nou. 8, 40, 21
x k. Nou. 7, 75, 5
prid. non. Nou. 4, 32, 2
non. Nou. Lucione 9, 20, 10. 11
vii id. Nou. Sirmi 4, 34, 9
iii id. Nou. Sirmi *3, 44, 13
id. Nou. Sirmi 3, 32, 16
id. Nou. 4, 1, 7
xviii k. Dec. Sirmi *2, 3, 22
xviii k. Dec. 5, 71, 14
xvii k. Dec. Sirmi 2, 3, 23
sine die 8, 27, 13
xvi k. Dec. Sirmi 8, 27, 14
xv k. Dec. 4, 2, 6? 8, 53, 15
xii k. Dec. Sirmi 3, 32, 17
x k. Dec. Sirmi 4, 16, 4
viii k. Dec. 2, 51, 2? 4, 38, 5. 5, 11, 5. 5, 71, 15
vii k. Dec. Sirmi 3, 36, 17
vi k. Dec. *6, 20, 10
v k. Dec. 7, 16, 22. 8, 37, 5. 8, 53, 16
sine die 4, 44, 6. 7
k. Dec. Sirmi *1, 22, 2. *6, 2, 13. 6, 42, 24. 7, 2, 12. 8, 9, 2. 8, 13, 18. 8, 34, 2, 8, 42, 17
k. Dec. 2, 4, 22. 2, 19, 9⁀*2, 20, 6⁀*2, 31, 2⁀4, 44, 8. 3, 33, 9. 4, 19, 13. 14. 5, 46, 3. 8, 25, 10
ii non. Dec. 5, 21, 3. 5, 22, 1
vi id. Dec. 2, 42, 4? 6, 55, 4
v id. Dec. 7, 32, 7
iii id. Dec. 4, 30, 9
xviii k. Ian. 3, 36, 18? 19. *4, 29, 15
xviii k. Ian. Sirmi 3, 31, 4
sine die 4, 35, 10. 7, 72, 4
nn. k. Ian. Sirmi 4, 35, 11
xvii k. Ian. Sirmi *2, 3, 24. 4, 35, 12. 6, 30, 8
xvii k. Ian. 4, 2, 8. 4, 49, 10. 7, 72, 5. 8, 13, 19
xvi k. Ian. Sirmi *2, 17, 4. 6, 27, 3. 6, 30, 9. *10. 6, 58, 5. 8, 37, 6
xvi k. Ian. 8, 3, 1. 8, 19, 2
xv k. Ian. 4, 2, 9. 8, 50, 11. 9, 25, 1
xv k. Ian. Sirmi 4, 44, 9. 6, 39, 3
xiiii k. Ian. Sirmi 9, 2, 12
xiii k. Ian. Sirmi 2, 18, 17. 3, 33, 10
xi k. Ian. Sirmi 6, 15, 4
x k. Ian. 4, 49, 11
viiii k. Ian. 2, 18, 18. 3, 32, 18⁀8, 43, 2?
viiii k. Ian. Sirmi 4, 10, 6
sine die 4, 65, 22. 23
viii k. Ian. 2, 29, 2. 4, 65, 24. 5, 3, 9
viii k. Ian. Sirmi 3, 32, 19. 5, 12, 15? 6, 2, 14. *6, 5, 2
vi k. Ian. 3, 13, 3. 4, 19, 15. 8, 15, 7. 8, 53, 17
vi k. Ian. Sirmi 6, 55, 5. 9, 22, 13
v k. Ian. Sirmi 3, 34, 9. *4, 24, 11. 6, 31, 4. 8, 1, 3
v k. Ian. 6, 20, 11. 8, 24, 2. 8, 50, 12. 8, 53, 18
sine die 7, 16, 23
iiii k. Ian. 7, 14, 8. 7, 16, 24
iii k. Ian. Sirmi 4, 10, 7⁀9, 33, 3. 4, 65, 25. *5, 17, 4. 6, 2, 15. 7, 19, 6. 8, 56, 3. 9, 22, 14
sine die *ad Primosum praes. Syriae* 7, 33, 6
prid. k. Ian. Sirmi 5, 37, 18. 6, 31, 5⁀6, 58, 6. 8, 44, 23
prid. k. Ian. 5, 51, 9. 7, 33, 7
sine die 8, 4, 2

CC. CONSS.[1]

a. 294
k. Ian. 4, 15, 5
v k. Ian. 5, 34, 8
non. Ian. Sirmi 3, 28, 20⁀5, 12, 17. 5, 12, 16. 5, 61, 2
xviiii k. Febr. 3, 6, 2
xviii k. Febr. Sirmi 6, 37, 16
xviii k. Febr. 8, 13, 20
xvii k. Febr. Sirmi 4, 29, 16
xvii k. Febr. 5, 59, 1⁀8, 37, 7
xvi k. Febr. Sirmi 6, 50, 15. *16. 8, 53, 19
xiiii k. Febr. Sirmi *5, 12, 18
xiii k. Febr. Sirmi 4, 10, 8. 4, 26, 12. 5, 12, 19
xiii k. Febr. 5, 60, 2. 9, 22, 15
xii k. Febr. Sirmi 2, 12, 18
xii k. Febr. 8, 14, 5
xi k. Febr. Sirmi 3, 34, 10. 6, 20, 12. 8, 47, 7
xi k. Febr. 5, 51, 10
x k. Febr. 4, 19, 16
x k. Febr. *ad Asclepium* 9, 1, 13
vii k. Febr. 8, 53, 20
vi k. Febr. 2, 19, 10. 5, 62, 23. 6, 46, 5
vi k. Febr. Sirmi 8, 44, 24
iii k. Febr. Sirmi 5, 34, 9
k. Febr. Sirmi 4, 35, 13
prid. non. Febr. Sirmi 3, 15, 2. 4, 2, 10⁀4, 49, 12. 4, 50, 8
non. Febr. 2, 50, 7
viii id. Febr. 3, 37, 4
viii id. Febr. Sirmi 9, 22, 16
vi id. Febr. 2, 32, 1⁀2, 45, 2. 3, 28, 21. 4, 9, 3. 6, 55, 6
vi id. Febr. Sirmi 5, 3, 12. 6, 20, 13. 6, 30, 11
v id. Febr. 4, 19, 17. 7, 16, 25. 7, 26, 7. 8, 47, 8
v id. Febr. Sirmi 5, 18, 7. 8, 39, 3
iii . . . Febr. 3, 26, 20
iii id. Febr. *2, 25, 1⁀4, 51, 4⁀8, 42, 18. *4, 6, 8
iii id. Febr. Sirmi *4, 6, 9. 5, 37, 19. 5, 56, 4. 9, 22, 17
ii id. Febr. Sirmi *4, 2, 11. 7, 52, 5
id. Febr. Sirmi 2, 18, 19. 2, 36, 3. 3, 28, 22
id. Febr. 4, 10, 9. 4, 52, 3? 8, 42, 18. 8, 44, 25
xvi k. Mart. Sirmi 4, 13, 3. 6, 58, 7. 7, 32, 8
xvi k. Mart. 9, 1, 14
xv k. Mart. Sirmi 6, 59, 3
xii k. Mart. Sirmi 4, 13, 4. 6, 15, 5. 6, 29, 2
xii k. Mart. 8, 37, 8
vii k. Mart. 6, 20, 14? 6, 54, 8⁀11, 31, 2
vi k. Mart. 3, 32, 20
iii k. Mart. 9, 1, 15
ii k. Mart. 6, 42, 25. 8, 35, 7
k. Mart. Sirmi 8, 27, 15
v non. Mart. 2, 34, 2
iii non. Mart. 6, 37, 17. 9, 22, 18
ii non. Mart. Byzantio? 3, 22, 4
prid. non. Mart. Sirmi 4, 16, 5
non. Mart. Sirmi 4, 38, 7
non. Mart. 7, 10, 6. 7, 14, 11
viii id. Mart. 2, 4, 23. 4, 29, 17. 9, 22, 19
viii id. M (*sic*) Sirmi 4, 51, 5
vii id. Mart. 7, 16, 26
v id. Mart. 8, 50, 13. 8, 53, 21
prid. id. Mart. 2, 12, 19
xvii k. April. 4, 38, 8
xvi k. April. 8, 50, 14
xv k. April. Sirmi 2, 32, 2⁀*7, 2, 11
xv k. April. 3, 3, 2?⁀3, 11, 1⁀7, 53, 8?⁀7, 62, 6?
xiii k. April. Sirmi 5, 18, 8
viii k. April. Sirmi 4, 38, 9⁀7, 26, 8?
vii k. April. Sirmi *6, 57, 2. 8, 53, 22
vi k. April. Sirmi 4, 35, 14
vi k. April. 8, 2, 2. 8, 19, 3
v k. April. Sirmi 3, 38, 6
v k. April. 3, 41, 5
iii k. April. Sirmio 3, 31, 8⁀*6, 59, 4⁀7, 16, 27. 7, 34, 3
iii k. April. 5, 34, 10. 5, 36, 5
prid. k. April. Sirmi 8, 44, 26
iiii non. April. Sirmi 6, 22, 3
iii non. April. 4, 10, 10. 7, 45, 9. 7, 51, 1. 8, 27, 16. 9, 45, 5
iii non. April. Sirmi 7, 32, 9
ii non. April. Sirmi *2, 4, 2—
prid. non. April. 8, 27, 17. 8, 46,
non. April. Sirmi 5; 28, 6
non. April. 5, 62, 18
viii id. April. 8, 4, 3. 9, 41, 1
vii id. April. 4, 38, 10
vi id. April. 5, 71, 16?
vi id. April. Sirmi 6, 16, 2
v id. April. 9, 41, 15
Sirmi? iiii id. April. 7, 16, 2
iiii id. April. Sirmi 8, 4, 4
iii id. April. 4, 13, 5
iii id. April. Sirmi 4, 23, 3
ii id. April. 2, 4, 25
ii id. April. Sirmi 6, 42, 2 8, 41, 5
id. April. 2, 4, 26
xvii k. Mai. 4, 35, 15. 5, 59,
xvii k. Mai. Sirmi 5, 28, — 7, 4, 12
xvi k. Mai. 2, 20, 7. 2, 53,
xvi k. Mai. Sirmi 6, 55, 7⁀ 46, 8
xiiii k. Mai. Sirmi 3, 1, 7
xiii k. Mai. Sirmi 2, 28, 2
xii k. Mai. 4, 1, 8. 6, 59, 8, 40, 22
xii k. Mai. Sirmi 6, 35, 10
x k. Mai. 4, 22, 2
viii k. Mai. Sirmi 2, 18, 20
viii k. Mai. 5, 43, 9
vi k. Mai. 4, 8, 1. 6, 32, 3 8, 27, 18
v k. Mai. 1, 18, 6. 4, 1, 9
v k. Mai. Sirmi 2, 21, 6. 4, 17, 1 5, 12, 20. 6, 49, 5. 8, 46, 9
iiii k. Mai. Sirmi 2, 3, 25. 6, 9, 6
iiii k. Mai. 5, 44, 5
iii k. Mai. 4, 65, 26. 6, 1, 2
prid. k. Mai. Sirmi 5, 31, 10
k. Mai. Sirmi 2, 35, 1. 4, 22, 3
k. Mai. 4, 8, 2
v non. Mai. Aurris 6, 21, 14
viii id. M. (*sic*) Sirmi 4, 51, 5
vii id. Mai. 2, 4, 27
vi id. Mai. *4, 7, 5
xv k. Iun. 4, 7, 6
xv k. Iun. Sirmi 6, 59, 1
xvii k. Iul. Sirmi *9, 12, 4
vii k. Iul. Sirmi 4, 18, 1

---

[1] ipsis cc. coss. *Hal. saepius PL ad* 4, 32, 24: isdemque cc. conss. 6, 20, 13 (*Hal.*); *cf. Mommsen Zeitfolge der Verordnungen Diocl. p.* 440

vi non. Iul. 1, 18, 7
iii non. Iul. 2, 4, 28
non. Iul. Sirmi *6, 58, 8
xv k. Aug. 3, 3, 2⌒3, 11, 1?⌒7, 53, 8?⌒7, 62, 6?
xi k. Aug. 2, 21, 7
viii k. Aug. 4, 10, 11
k. Aug. Sirmi 5, 16, 22
v non. . . . 4, 50, 9
iiii non. Aug. *Diogeni praes. insularum* 3, 22, 5
non. Aug. Agrippinae *ad Geminium* 5, 12, 21
xvi k. Sept. Sirmi 6, 24, 10
xv k. Sept. 4, 2, 12
xiii k. . . . 6, 8, 2
xiii k. Sept. Sirmi 9, 18, 2
viii k. Sept. 3, 37, 5. 3, 42, 9
v k. Sept. *1, 18, 8
vi id. Sept. Singiduni *4, 19, 21
v id. Sept. 3, 28, 23
iii id. Sept. 3, 29, 8
prid. id. Sept. Singiduni 9, 20, 12
xvii k. Oct. 8, 44, 27
sine die 4, 65, 27
xv k. Oct. 4, 65, 28
x k. Oct. Demesso *ad Verinum praes. Syriae* 2, 12, 20
sine die 4, 35, 16? 17?
vii k. Oct. Sirmi? 4, 35, 18?
vi k. Oct. Viminacii 2, 18, 21. 2, 54, 1
sine die 8, 50, 15
v k. Oct. 5, 12, 22. 8, 38, 6
v k. Oct. Viminacii 5, 12, 23. 6, 42, 27⌒8, 53, 23. 8, 55, 6. 8, 50, 16?
iiii k. Oct. 2, 4, 29. 5, 52, 3
iiii k. Oct. Viminacii 3, 33, 11
iii k. Oct. Viminacii 4, 32, 23
iii k. Oct. 4, 35, 16?
prid. k. Oct. Viminacii 7, 62, 10
k. Oct. Viminacii 6, 2, 16
k. Oct. 6, 59, 6
v non. Oct. 7, 23, 1
iii non. Oct. Scuppis 8, 44, 28
prid. non. Oct. 6, 59, 7
viii id. Oct. Retiariae 4, 33, 5
vi id. Oct. 3, 32, 21
vi id. Oct. Retiariae 6, 59, 8. 7, 60, 3. 8, 13, 21
sine die 7, 16, 29. 30
v id. Oct. Crebri 2, 4, 30
v id. Oct. 7, 16, 31. 8, 42, 19

iii id. Oct. Varianae 2, 3, 26. *8, 37, 9
xv k. Nou. 3, 35, 6. 8, 35, 8. *9, 35, 8
xv k. Nou. Transmarisca 6, 42, 28
xiiii k. Nou. Sirmi? 4, 35, 19?
xiii k. Nou. 4, 10, 12. 4, 64, 7
xii k. Nou. Dorostolo 4, 5, 8⌒8, 41, 6
xii k. Nou. *6, 57, 3
xi k. Nou. Sirmi? 3, 34, 11
xi k. Nou. *4, 10, 13
xi k. Nou. Dorostoli 9, 22, 20
viiii k. Nou. 2, 56, 1
viii k. Nou. 2, 4, 32. 5, 18, 9
viii k. Nou. Reginassi *4, 20, 8. 4, 21, 10
vi k. Nou. Romae? 9, 16, 5
vi k. Nou. Anchialo *5, 12, 24
v k. Nou. Anchialo *5, 51, 11. 6, 50, 17. 8, 31, 2. 8, 47, 9
iiii k. Nou. 4, 25, 5
iii k. Nou. 3, 33, 22
iii k. Nou. Deuelti *6, 36, 5. 8, 50, 17
ii k. Nou. Hadrianop. 8, 42, 20
k. Nou. Burtudizi 5, 16, 23
iii non. Nou. Burtudizi *2, 3, 28. 8, 35, 9
non. Nou. 7, 16, 32. 7, 53, 9
non. Nou. Heracleae 7, 48, 3
vii id. Nou. Heracl. 5, 18, 10
vi id. Nou. Heracl. 2, 3, 27. 7, 35, 6. *8, 27, 19
v id. Nou. Melantiade 2, 4, 33
v id. Nou. 2, 4, 34
iiii id. Nou. Byzantio *2, 4, 31. 8, 27, 20
iiii id. Nou. 7, 16, 33
iii id. Nou. 4, 21, 11
iii id. Nou. Pantichi 4, 29, 18. *5, 12, 25. 6, 22, 4
id. Nou. 7, 16, 34
xvii k. Dec. Nicomediae 4, 2, 13
xvi k. Dec. 3, 32, 23. 24
xvi k. Dec. Nicom. 3, 32, 25. 4, 19, 19. 4, 43, 1. *10, 32, 8
xiiii k. Dec. 4, 25, 6. 4, 32, 24. 6, 44, 5
x.. k. Dec. 2, 18, 22
xii k. Dec. Nicom. 2, 18, 23. 4, 24, 12. 6, 55, 8. *8, 8, 3. 9, 1, 16
xii k. Dec. *4, 23, 4. 8, 50, 18

sine die 5, 62, 19
x k. Dec. Sirmi? 5, 51, 11
x k. Dec. Nicom. 5, 62, 20
viiii k. Dec. Nicom. 2, 4, 35. 2, 26, 5?
viii k. Dec. 4, 22, 4
vi k. Dec. 3, 36, 21. 6, 23, 13
vi k. Dec. Nicom. 6, 19, 2. 9, 35, 9
sine die 4, 2, 14. 10, 32, 9...11
v k. Dec. 4, 1, 10. 5, 38, 6. 7, 20, 2. 8, 43, 3. 9, 20, 13. 10, 32, 12
v k. Dec. Nicom. 4, 2, 15. 4, 7, 7. 4, 10, 14. 5, 17, 5
iii k. Dec. Nicom. 3, 31, 9
iii k. Dec. 6, 30, 12. 7, 14, 12. 7, 56, 4
k. Dec. 4, 16, 6⌒7, 12, 7
k. Dec. Nicom. 8, 35, 10
iiii non. Dec. Nicom. 4, 5, 9. 4, 19, 20. 4, 20, 6
iiii non. Dec. 4, 49, 13. 8, 17, 9
iii non. Dec. Nicom. 3, 28, 21. 4, 6, 10
iii non. Dec. 4, 38, 11. 8, 42, 21
ii non. Dec. Nicom. 3, 38, 7. 9, 20, 14
non. Dec. 3, 38, 8. 5, 45, 2. 7, 16, 35. 8, 17, 10
non. Dec. Nicom. 4, 64, 8. 8, 40, 23
x? id. Dec. 3, 32, 26
viii id. Dec. 2, 4, 36?⌒6, 23, 11⌒6, 42, 29. 5, 59, 3⌒7, 26, 9
vii id. Dec. 5, 71, 17. 5, 75, 5? *6, 56, 2⌒8, 44, 29. 7, 4, 13. 7, 15, 13
vi id. Dec. *1, 18, 9. 2, 4, 36. 2, 11, 22. 2, 24, 5. 2, 42, 4? 6, 37, 18
vi id. Dec. Nicom. 3, 38, 9. 4, 16, 7. 9, 12, 5
sine die 7, 34, 8. 9
v id. Dec. 4, 19, 14? 6, 37, 19. 7, 34, 10. 8, 42, 22
iii id. Dec. Nicom. 6, 30, 13. 6, 36, 6. 8, 6, 1. 8, 13, 22
prid. id. Dec. Nicom. 4, 34, 10
id. Dec. Nicom. 3, 39, 1. *4, 21, 12. 5, 42, 4. *5, 73, 3. 8, 54, 5
id. Dec. 5, 39, 5. 6, 2, 17. 6, 20, 15. 8, 44, 30
xviiii k. Ian. Nicom. 6, 30, 14

xviii k. Ian. Nicom. *2, 40, 4⁀5, 42, 3. 3, 32, 27. 4, 29, 19. 5, 17, 6. 5, 49, 2. 5, 62, 21. 8, 44, 31
xviii k. Ian. 5, 58, 3. 9, 9, 26
xvii k. Ian. 4, 6, 11. 4, 9, 4. 8, 41, 7
xvii k. Ian. Nicom. 4, 31, 12. 8, 13, 23
sine die 7, 16, 36. 37
xvi k. Ian. Nicom. *4, 21, 13. 7, 16, 38. 8, 29, 5
xv k. Ian. Nicom. 3, 32, 28⁀6, 59, 9. 4, 44, 14. 4, 48, 6⁀4, 49, 16. 4, 49, 15. 8, 13, 24. 8, 42, 23. 9, 35, 10
xiiii k. Ian. Nicom. 5, 14, 7
xiii k. Ian. 3, 31, 10. 4, 22, 5
xiii k. Ian. Nicom. 5, 62, 22. 9, 20, 15
xii k. Ian. Nicom. 2, 4, 37. 4, 37, 5
xi k. Ian. 8, 40, 24
viiii k. Ian. Nicom. 3, 39, 2
viiii k. Ian. 4, 19, 22. 4, 29, 20
viii k. Ian. Nicom. 2, 4, 38⁀*2, 6, 4⁀6, 19, 1⁀6, 31, 3. 5, 53, 5
viii k. Ian. 4, 19, 23
vii k. Ian. 6, 37, 20. 7, 14, 14. 7, 29, 4
vii k. Ian. Sirmi? 7, 16, 39
vii k. Ian. Nicom. 7, 50, 8, 13, 25. 8, 42, 24. 9, 16
vi k. Ian. 5, 12, 26. 6, 59, 1 8, 40, 25
vi k. Ian. Sirmi? 5, 12, 8, 13, 26
vi k. Ian. Nicom. 6, 58, 7, 72, 8
sine die 3, 36, 22. 23
v k. Ian. 1, 18, 10. *3, 24⁀6, 20, 16. 6, 34, 3
v k. Ian. Sirmi? 2, 4, 39
iii k. Ian. Nicom. 3, 34, 6, 2, 18. 8, 42, 25

a. 295 Tvsco et Anvllino conss.

vii k. Mart. Trimontii 6, 20, 14?
xv k. April. Nicomediae 5, 72, 3
id. April. 3, 36, 25
k. Mai. Damasco 5, 4, 17
k. Iun. *Concordio praes.* [illegible] *midiae* 9, 9, 27

a. 299 Diocletiano vii et Maximiano vi AA. conss.[1]

v id. Ian. 9, 1, 17
non. Febr. Antiochiae *8, 53, 24
iii k. Iul. 9, 45, 6?
xiiii k. Sept. *3, 21, 1⁀*4, 50, 7⁀7, 7
x k. Dec. Mel. (*sic*) 7, 22, 8?

a. 300 Constantio iii et Maximiano iii CC. conss.[2]

ii id. Febr. Antiochiae 9, 21, 1?
viii k. April. Antiochiae *ad Serapionem* 3, 3, 3?
vii k. April. Antiochiae 7, 22, 2

a. 301 Titiano et Nepotiano conss.

iiii non. Iul. Antiochiae 3, 28, 25
x k. Sept. 4, 12, 4

a. 303 Diocletiano viii et Maximiano vii AA. conss.

viii id. Ian. Nicom. 2, 30, 4
vi id. Iun. Dorostolo 5, 73, 4
x k. Dec. Dechioppe 3, 3,

a. 304 Diocletiano viiii et Maximiano viii AA. conss.

iii k. Mart. 9, 1, 18
v k. Sept. Nicomediae *Serapioni suo sal.* 3, 28,

a. 305—307 IMPP. CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS AA. ET SEVERVS ET MAXIMINVS NOBILISSIMI[3] CC.

a. 305 Constantio v et Maximiano v AA. conss.[4]

vi id. Sept. 6, 9, 7
xi k. Ian. 5, 42, 5
non. Apollonio superioris (*sic*) *Verino* 3, 12,

•a. 307—337 IMP. CONSTANTINVS A.[5]

sine conss. *Volusiano pp.* (*pu?*) 4, 35, 21. 12, 1, 2: *Vrsino duci Mesopotamiae* 4, 42, *ad Felicem pp.* 4, 62, 4: *ad Probum* 6, 1, 3: *ad Maximum pu.* 7, 1, 4: *ad Titian* *praes. Cappadociae* 7, 16, 41: *ad Bassum* 7, 19, 7: *ad Orfitum* 7, 37, 1: *ad Maximu* *uic. Or.* 11, 50, 1: *Capestrino* (?) 11, 59, 1: *ad Dracontium* 11, 62, 2: *ad Consta* *tium pp.* 11, 68, 1: *Ianuario com. Or.* 11, 68, 2: *ad Paternum Valerianum* 12, 32,

a. 313 Constantino A. iii et Licinio[6] iii conss.

pp. xv k. Febr. Rom. *ad populum* 11, 58, 1
vi id. Mart. Med. *ad Aemilium rationalem* 10, 10, 2
pp. id. Mart. *ad Euagrium* 10, 32, 14

---

[1] aa. conss. (*reliquis omissis*) 3, 21, 1. 4, 50, 7 [2] cc. conss. (*reliquis omissis*) 3, 3, 3 (*Hal.*) 9, 21, 1 (*Hal.*) [3] nob. *om.* 5, 42, 5 [4] *sic* 5, 42, 5, const. v et max. v cc. conss. 3, 12, 1?, const. ct max. 6, 9, 7 [5] *sic omisso Licinio A. omnes tam Constantini quam Licinii constitutiones* (11, 49, 1 *Th.* 8, 1, 1. 8, 4, 3?⁀10, 7, 1?⁀10, 20, 1?⁀12, 1, 5? 10, 44, 1) *praeter Licinianas tres* 3, 1, 8⁀7, 22, 3 *a.* 314 (*cf.* 6, 1, 3 *et p.* 672 *not.* 3) 7, 16, 41: et Constantinus C. *additur* 5, 34, 11 (*a.* 319) 5, 71, 18 (*a.* 322)? 5, 1, 2 (*a.* 332): et Licinius C. *additur* 5, 40, 2? 6, 1, 3: et C. *additur* 9, 18, 4 (*a.* 321) 12, 35, 9⁀12, 42, 1 (*a.* 323) 4, 21, 14 (*a.* 333) [6] licinio c. 1, 22, 3

k. Iun. *ad Eusebium u. p. praes. Lyciae et Pamph.* 11, 49, 1
k. Oct. *ad Bassum pp.* 1, 22, 3
III non. Nou. Treu. acc. XV k. Mai. Hadrumeti Volusiano et Anniano conss. *ad Catullinum* 7, 62, 12⁀9, 47, 16

a. 314 VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS.

pp. k. Ian. *ad Maximum pu.* 9, 8, 3
pp. XI k. Febr. Triu. *ad Maternum* 7, 32, 10
pp. III k. Febr. *Verino suo sal.* 11, 33, 2
II non. Mart. *ad Vrsum uic.* 3, 11, 2
VII k. April. Treu. 5, 37, 20
III k. Mai. *ad Dionysium uice praef. ag.* 3, 1, 8⁀7, 22, 3
IIII k. Nou. Triu. *palatinis bene meritis sal.* 12, 28, 1
VI id. Nou. Treu. acc. XV k. Mart. Karthag. Constantino A. IIII et Licinio IIII conss. *Aeliano proc. Afr.* 2, 8, 3⁀10, 19, 1⁀12, 61, 1

a. 315 CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS.

non. Febr. *ad Vrsum* 3, 26, 5
pp. IIII id. Mart. Hadrumeto *ad concilium prou. Afr.* 2, 12, 21
XII k. April. Cabilluno (Cibalis?) *Eumelio* 9, 47, 17
pp. VI id. Mai. Karthag. *edicto suo ad Afros* 12, 57, 1
III non. Iun. Sirmi *ad uniuersos prouinciales* 8, 16, 7
pp. XVII k. Iul. Treu. *Cupito* 11, 62, 1
XV k. Iul. *ad Proclianum* 10, 16, 4
VI k. Aug. *Catullino proc. Afr.* 6, 56, 3
k. Aug. *ad Celsum uic. Afr.* 9, 20, 16
XV k. Nou. Murgillo *ad Euagrium pp.* 1, 9, 3

a. 316 SABINO ET RVFINO CONSS.

III id. Ian. Treu. *ad Domitium Celsum uic.* 1, 48, 1
III k. Febr. acc. k. Aug. *Hilariano correctori Lucaniae et Brittiorum* 9, 22, 21⁀10, 32, 15
pp. III non. Febr. Rom. *ad Maximum pp.* 5, 37, 21⁀8, 53, 25
XII k. Mai. Serdicae *Catullino proc. Afr.* 8, 53, 26
prid. id. Mai. *ad Titianum* 12, 50, 1
VI id. Iun. *ad Protogenem episc.* 1, 13, 1
id. Aug. Arelato. pp. id. Oct. Theueste *Petronio Probiano suo sal.* 1, 21, 2⁀7, 62, 13
III non. Dec. *Basso pu.* 1, 14, 1
prid. non. Dec. Serdicae. acc. non. Mart. Cordubae Gallicano et Basso conss. *ad Octauianum com. Hisp.* 3, 24, 1

a. 317 GALLICANO ET BASSO CONSS.

id. Mart. *rationalibus Hisp.* 10, 13, 1
XV k. Mai. Aquileiae *ad Catullinum proc. Afr.* 9, 12, 6
VIII id. Iun. Sirmio *ad Bassum pu.* 7, 62, 14
V k. Iul. Thessal. *ad Valerianum* 6, 1, 4
pp. Rom. XII k. Aug. *ad populum* 4, 21, 15
XII k. Aug. *ad Bithynos* 11, 8, 1

a. 318 LICINIO V ET CRISPO C.[1] CONSS.

VII id. Febr. Sirmi *Profuturo pf. ann.* 3, 11, 3
V id. Febr. Sirmi *ad Catullinum proc. Afr.* 3, 11, 4
III k. Dec. Licinio V et Crispo C. conss. acc. prid. id. Mart. Carthag. Constantio A. V et Licinio C. conss. *ad Verinum uic. Afr.* 9, 17, 1

a. 319 CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS.

id. Ian. acc. V k. Aug. Corintho *ad Ianuarinum* 9, 40, 2
pp. k. Febr. Rom. *ad Maximum* 9, 18, 3
prid. non. Febr. Sirmio. acc. VIII id. Mart. Corinthi *ad Symmachum* 5, 40, 2

---

[1] C. om. 3, 11, 3. 4

IIII id. Febr. Sirmio *Profuturo pf. ann.* 7, 61, 1
XVI k. Mart. *ad Ianuarinum* 6, 1, 5
pp. VII id. Mart. Karthag. 11, 63, 1
id. April. Sirmi *ad Verinum* 3, 28, 27
VIII k. Mai. *ad Proculum* 8, 52, 2
V k. Mai. Sirmio *ad Rufinum pp.* 12, 1, 3⁀12, 28, 2
pp. non. Mai. Karthag. *ad Proculum proc. Afr.* 11, 65, 1
d. (?) V id. Mai. Rom. *ad Bassum* 9, 14, 1
III k. Iun. *ad prouinciales* 10, 1, 6
XIII k. Iul. *ad Bassum pu.* 2, 12, 22
X k. Iul. Aquileiae *ad Seuerum uic.* 7, 62, 15
k. Iul. Agrippinae *ad Antonium Marcellinum praes. prou. Lugdun. primae* 4, 47, 2
k. Iul. Aquileiae *Patroclo* 5, 5, 3
pp. id. Iul. *ad Bassum* 7, 10, 7
XV k. Aug. Aquil. recitata apud Vettium Rufinum pu. in senatu non. Sept. *consulibus praetoribus trib. pl. senatui s.* 6, 60, 1
VIII k. Aug. Naissi *ad Symmachum uic.* 2, 20, 8
VII k. Aug. Naisso. pp. non. Oct. Rom. *ad Bassum* 2, 52, 5?
pp. VI k. Sept. Carthag. *ad Catullinum proc. Afr.* 11, 65, 2
pp. prid. non. Oct. Rom. *ad Bassum pu.* 9, 12, 7
IIII id. Oct. Aquil. *ad Bassum pu.* 5, 34, 11
XVII k. Nou. pp. VI k. supra scriptas Rom. *ad Maximum pu.* 5, 3, 15
VIII k. Nou. Sirmi *ad Felicem praes. Corsicae* 7, 49, 2
VI k. Dec. Serdicae *ad Ianuarinum pu.* (?) 9, 42, 2
VII k. Ian. *ad Proculum* 7, 50, 3

a. 320 CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS.

prid. k. Febr. Serdicae. pp. k. April. Rom. *ad populum* 8, 34, 3⁀8, 57, 1⁀10, 19, 2
k. Mart. in ciuitate Velouocorum 12, 46, 1
XV k. April. *ad Bassum pp.* 7, 57, 7
pp. VIII k. April. in foro Traiani *ad Maximum pu.* 9, 22, 22
prid. k. April. Aquil. *ad populum* 7, 13, 3
prid. non. April. Aquil. *ad Bassum uic. Italiae* *9, 10, 1
pp. id. April. Rom. *ad Maximum pu.* *6, 7, 2
IIII k. Iun. Serdicae *ad populum* *9, 11, 1
prid. k. Iul. Serdicae *ad Florentium rationalem* 9, 4, 1
VIII id. Iul. *ad Crispinum* 7, 63, 1
XV k. Sept. *ad Bassum pp.* 1, 51, 2
k. Oct. *Aeliano proc. Afr.* 1, 35, 1
VIII id. Dec. Thessalonicae *Restituto praesidi Sardiniae* 10, 21, 2?

a. 321 CRISPO II ET CONSTANTINO II CC.[1] CONSS.

prid. id. Ian. Sirmi *ad Maximum* 3, 1, 9⁀7, 62, 16
XIIII k. Febr. Sirmio *Dalmatio* 10, 52, 6?
VIII id. Febr. Serdicae *ad Claudium praes. Daciae* 3, 28, 28
III k. Mart. Serdicae *Petronio* 5, 16, 24
pp. V non. Mart. *Helpidio* 3, 12, 2
V id. April. Thessal. pp. III k. Iun. Rom. *ad Verinum pu.* 2, 44, 2?
XIIII k. Mai. *Osio episc.* 1, 13, 2
XIII k. Iun. Sirmi *ad Bassum pu.* 7, 66, 6
X k. Iun. Aquil. *ad Bassum pp.* 9, 18, 4
VI k. Iun. Viminacio *Helpidio agenti uice pp.* 8, 10, 6
k. Iul. *ad Iunium Rufum cons. Aemiliae* 4, 61, 4
pp. V non. Iul. Rom. *ad populum* 1, 2, 1

---

[1] *in quibusdam om. iterationis numeri uel* cc. *uel utrumque*

Iul. *Menandro* 4, 61, 5
. Oct. Sirmio *ad Maximum pu.* 9, 51, 13
?) XII k. Dec. Rom. *ad Ianuarinum* 7, 13, 2⌒9, 21, 1
?) Romae k. . . . *ad Bassum* 3, 36, 26

PROBIANO ET IVLIANO CONSS.

n. VIII k. April. *ad Maximum* 3, 11, 5
. Iun. Sirmio *ad Maximum pu.* 7, 16, 42
Aug. Sauariae *ad Lusitanos* 1, 23, 4
:. Ian. Serdicae *ad Seuerum* 5, 71, 18?

SEVERO ET RVFINO CONSS.

) id. April. Cp. *ad Florentium pp.* 1, 56, 1
pril. Sirmi *ad Seuerum* 3, 12, 3
Mai. *Aelio pp.* 12, 35, 9⌒12, 42, 1
un. Thessal. *ad Maximum pu.* 7, 18, 3⌒8, 46, 10

CRISPO III ET CONSTANTINO III CONSS.

Febr. Sirmio *Dalmatio* 10, 52, 6?
id. Iul. Carthag. *ad Hilarianum proc. Afr.* 10, 32, 16

PAVLINO ET IVLIANO CONSS.

n. Mai. [acc. . . .] Treu. 10, 75, 1
pril. *Helladio* 2, 6, 5
n. Nicaeae *Seuero pu.* 1, 19, 2
Aug. *ad Euphrasium rationalem trium prouinc.* 10, 72, 1⌒10, 73, 1
ug. *ad Seuerum pu.* 3, 1, 10
rto k. Oct. *Maximo pp.* 11, 44, 1
Ian. *ad Maximum uic. Or.* 10, 39, 5

CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS.[1]

Febr. Heracleae *ad Euagrium* 9, 4, 2: *Africano* 9, 9, 28
k. Mart. *ad Acindynum pp.* 12, 50, 2
. Sirmi *ad populum* 2, 27, 2⌒4, 32, 25?⌒5, 37, 22⌒5, 72, 4
omed. VII k. Mai. *ad Euagrium* 9, 9, 29
un. *ad Euagrium pp.* 10, 32, 17
. Iun. *ad Seuerum pu.* 12, 30, 1
I k. Iul. Caesareae *ad populum* 5, 26, 1
n. Iul. Mediol. *ad Tertullum proc. Afr.* 9, 24, 2
ug. Naisso. pp. Rom. non. Oct. *ad Bassum pp.* 2, 52, 5
ept. Gerasto *ad Dracilianum* 1, 5, 1
n. Mediol. *Seuero* 8, 5, 1
Ian. Sirmio 10, 1, 7
k. . . . Lastronae *Mastichiano pf. ann.* *6, 62, 1

CONSTANTIO ET MAXIMO CONSS.

m. Serdicae *ad Afros* 10, 21, 1
Aug. pp. Romae ad senatum *ad Iulianum pu.* 2, 52, 6
Aug. *Victori rationali urbis Rom.* 7, 62, 18

IANVARINO ET IVSTO CONSS.

I id. Mai. Rom. *ad Aemilianum pp.* 11, 48, 1
an. [acc. . . .] Treu. *ad Maximum pp.* 1, 40, 2. 12, 46, 2

CONSTANTINO A. VIII ET CONSTANTIO C. IIII CONSS.

ept. Serdicae *prouincialibus suis* 4, 43, 2
k. Oct. Rom. *ad populum* 1, 19, 3
ct. Serdicae 10, 32, 18
Oct. Heracl. *ad Lucretium Paternum* 10, 32, 19

L. VII et C. conss. 2, 27, 2

a. 330 GALLICANO ET SYMMACHO CONSS.
VI k. Mart. Bessi *ad Tertullianum* 3, 39, 3⁀8, 4, 5
IIII k. Mai. *Valeriano agenti uic. praef.* 1, 18, 11
XV k. Iun. *ad Maximilianum cons. aquarum* 11, 43, 1
lecta apud acta XII k. Iul. *ad Bassum pp.* 3, 39, 4
a. 331 BASSO ET ABLABIO CONSS.
k. Aug. pp. k. Sept. Cp. *ad uniuersos prouinciales* 1, 21, 3⁀*3, 13, 4⁀3, 19, 2⁀7, 19⁀8, 36, 2
prid. non. Aug. *ad Euagrium pp.* 12, 47, 1
pp. k. Nou. Cp. *ad prouinciales* 1, 40, 3
a. 332 PACATIANO ET HILARIANO CONSS.
prid. id. April. Marcianop. *ad Pacatianum pu.* 5, 1, 2
III . . . Iun. *ad Maximum pp..* 6, 36, 7
XV k. Sept. Cp. *ad Tiberianum com. Hisp.* 6, 1, 6
a. 333 DALMATIO ET ZENOPHILO CONSS.
XIIII k. Mai. Cp. *Felici* 5, 37, 23
IIII non. Mai. Cp. *ad Seuerum com. Hisp.* 4, 21, 14⁀8, 53, 27
pp. V k. Oct. Cp. *ad populum* 10, 53, 6
.. k. Nou. Aquis *ad Felicem* 11, 8, 2
III id. Nou. Aquis *ad Pompeianum cons. Campaniae* 1, 22, 4
a. 334 OPTATO ET PAVLINO CONSS.
III k. Mai. *Gerulo rationali trium prou.* 3, 38, 11
XIIII k. Iun. *Veroniciano uic. Asiae* 12, 49, 1
XV k. Iul. Cp. *ad Andronicum* 3, 14, 1
VIII k. Sept. Naisso *ad Iulianum praes.* 4, 20, 9
a. 335 CONSTANTIO ET ALBINO CONSS.
XI k. April. Cp. *ad prouinciales* 10, 11, 5
id. Iul. Cp. [acc. XIIII k. Mai. Hispali] Nepotiano et Facundo conss. *ad Tiberianum Hisp.* 5, 3, 16
d. (?) X k. Nou. Nicopoli *ad Periclem praes.* 1, 40, 4
a. 336 NEPOTIANO ET FACVNDO CONSS.
id. Mart. *ad Calpurnianum* 3, 8, 4 lecta XII k. Aug. Cp. *ad Gregorium* 5, 1
a. 337 FELICIANO ET TITIANO CONSS.
IIII non. Aug. *ad Maximum pp.* 10, 66, 1 sine die Naisso *ad Dalmatium* 5, 17, 3

a. 337—340 [IMPPP. CONSTANTINVS CONSTANTIVS ET CONSTANS AAA.[1]]
a. 337 FELICIANO ET TITIANO CONSS.
VIII (prid.) id. Dec. Thessal. *imp. Constantinus A. ad Egnatium Faustinum praes. Bae*
4, 46, 3⁀11, 59, 2
a. 338 VRSO ET POLEMIO CONSS.
VI k. Aug. Sirmio *impp. Constantinus et Constans AA.* (*imp. Constantius A.* 10, 48
ad Catullinum uic. 8, 11, 1⁀10, 48, 7?
a. 339 CONSTANTIO A. II ET CONSTANTE A. CONSS.[2]
k. Febr. Laodiceae *imp.* **Constantius A. ad populum* 6, 9, 9⁀6, 23, 15⁀6, 37, 21
III non. Febr. *imp. Constantius A. ad Vranium* 10, 16, 5
pp. prid. id. Mart. Heliopoli *imp. Constantius A. ad Dionysium* *6, 9, 8
id. Aug. Cp. *imp. Constantius A. ad Euagrium* 1, 10, 1
a. 340 ACINDYNO ET PROCVLO CONSS.
XIIII k. Febr. Naisso *impp. Constantius et Constans AA. ordini ciuit. Constantinae tensium* 10, 32, 20

---

[1] *inscriptiones huius temporis quod ad imperatorum nomina attinet partim propter pendia scripturae partim propter compilatorum errores incertae sunt: constat t trium imperatorum nomina simul non legi, Constantem uulgo iungi cum Consta Constantini paucas, Constantii plerasque auctoris nomen solum proferre* [2] constant et constante a. cc. conss. 6, 23, 15: constantio II et const. conss. 6, 37, 21. 1, 10, 1: stantino a. et constant. c. conss. (= *a.* 320 *uel* 326) 6, 9, 8

a. 340—350 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA.[1]
sine conss. *Philippo pp.* 12, 1, 4: *ad Clearchum pu.* 12, 1, 5?
a. 340 ACINDYNO ET PROCVLO CONSS.
non. April. *Acindyno pp.* 9, 4, 3
v id. April. Aquileiae *ad Petronium uic. Afr.* 3, 11, 6
vii k. Iul. Mediol. *ad Titianum pu.* 9, 19, 2
prid. id. Aug. Bessae *Nemesiano com.* 10, 32, 21
v id. Oct. *Leontio pp.* 12, 41, 1?
a. 341 MARCELLINO ET PROBINO CONSS.
prid. id. Febr. Antiochiae *edictum ad Heliopolitanos* 11, 66, 1
vii id. April. *Albino* 7, 62, 20
viii k. Iul. Lauriaco *ad Catullinum pp.* 10, 71, 1
a. 342 CONSTANTIO III ET CONSTANTE II AA. CONSS.
x k. Febr. *Marcellino praes. Phoeniciae* 2, 57, 1
prid. non. Dec. Mediol. pp. Romae vii k. Ian. *ad populum* 9, 9, 30?
a. 343 PLACIDO ET ROMVLO CONSS.
viii k. Febr. Bononiae *ad Italicum* 3, 26, 5?⁀11, 75, 1
prid. k. Iul. [acc. . . .] Triu. *ad Titianum* 10, 65, 4
vi k. Sept. *clericis sal. dicit* 1, 3, 1
a. 344 LEONTIO ET SALLVSTIO CONSS.
iii k. Iul. *Eubulidae uic. Afr.* 12, 61, 2
prid. non. Iul. *ad Leontium pp.* 10, 66, 2
v id. Dec. *ad Hieroclem cons. Syriae Coeles* 7, 65, 2
a. 345 AMANTIO ET ALBINO CONSS.
iii id. Mai. Nizibi *Nemesiano com. larg.* 10, 19, 3
a. 346 CONSTANTIO IIII ET CONSTANTE III AA. CONSS.
non. Mai. Cp. *ad Veronicianum uic. Asiae* 12, 23, 1
id. Oct. *Theodoro praes. Arabiae* 9, 47, 18?
prid. non. Dec. Mediol. pp. Rom. xvii k. Ian. *ad populum* 9, 9, 30?
a. 347 RVFINO ET EVSEBIO CONSS.
v id. Mart. Hierapoli *Bonoso mag. equitum* 6, 62, 2
a. 348 PHILIPPO ET SALIA CONSS.
xv k. Iul. Mediol. *Orioni c. r. p.* 10, 14, 1
a. 349 LIMENIO ET CATVLLINO CONSS.
xvi k. Mart. *ad Bulephorum rationalem summae rei* 3, 26, 7
viii id. Mart. pp. Rom. *ad Eustathium pp.* 10, 19, 4
v k. April. *ad Limenium pp.* 9, 19, 3
viii id. April. *ad Leontium com. Or.* 6, 14, 3⁀6, 30, 15
iii k. Iun. *Titiano pp.* 12, 35, 10
xii k. Oct. *ad Philippum pp.* 8, 55, 7
v non. Oct. Cp. *ad Marcellinum com. Or.* 8, 11, 2⁀10, 37, 1
v k. Ian. *Rufino pp.* 6, 62, 3

a. 350—361 IMP. CONSTANTIVS A.
sine conss. *ad Orfitum pu.* 12, 1, 6
a. 352 CONSTANTIO A. V ET CONSTANTIO[2] C. CONSS.
v k. Mart. Sirmi *ad Rufinum pp.* 6, 22, 5
a. 353 CONSTANTIO A. VI ET CONSTANTIO[2] II CONSS.
iii id. Aug. *Euagrio pp.* 12, 46, 3
a. 354 CONSTANTIO A. VII ET CONSTANTIO[2] III[3] CONSS.
x k. Oct. Aquil. *ad Euagrium pp.* 2, 19, 11
k. Dec. *ad Taurum pp.* 1, 11, 1

---

[1] *Constantii constitutiones pleraeque eum solum nominant* [2] constantio *PL ad* 2, 19, 11 (a. 354), constante *Hal. et Th. constanter,* constant. *V ad* 6, 22, 5 [3] III *om.* 19, 2, 11

a. 355 ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS.
XII k. Mart. Mediol. *ad Volusianum pu.* 6, 22, 6
V k. April. *ad Orfitum pu.* 8, 55, 8
XI k. Aug. Mediol. acc. XII k. Sept. *ad Lollianum pp.* 12, 22, 1
VIII k. Aug. Messadensi. pp. Capuae *ad Lollianum pp.* 7, 62, 21
III k. Aug. *ad Volusianum pp.* 7, 62, 22

a. 355—361 IMP. CONSTANTIVS A. ET IVLIANVS C.[1]
a. 357 CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II[2] CONSS.
VIII k. Febr. Mediol. *ad populum* 9, 18, 5
k. April. Mediol. *ad Taurum pp.* 10, 48, 8
XV k. Mai. Mediol. *ad Taurum pp.* 12, 22, 2
III k. Mai. Med. *ad Dulcitium cons. Aemiliae* 11, 48, 2
k. Iun. Rom. *Olybrio pu.* 11, 2, 1
id. Iun. Med. *ad populum* 9, 19, 4
VIII k. Iul. Med. *ad Taurum pp.* 12, 50, 3
V non. Iul. Med. *ad Thalassium pp.* 1, 7, 1
prid. non. Dec. Med. *ad populum* 9, 18, 6
VIII id. Dec. Med. lecta V k. Ian. apud acta *Felici episc.* 1, 3, 2
a. 358 DATIANO ET CEREALE CONSS.
V non. Mart. Sirmi *ad Taurum pp.* 3, 26, 8
VI k. Iun. Med. acc. (acc. Med.?) VIII id. Iul. *ad Taurum pp.* 12, 57, 2
d. (?) III non. Iul. Arimini *ad Taurum pp.* 9, 18, 7
XIIII k. Ian. Sirmio *ad Maximum praes. Ciliciae* 3, 30, 1
a. 359 EVSEBIO ET HYPATIO CONSS.
d. (?) et pp. Rom. in foro Traiani k. Nou. (pp. prid. k. Dec. 12, 22, 3) *ad agentes in* 1, 31, 1⌒12, 22, 3
III k. Ian. *ad senatum* 1, 39, 1
a. 360 CONSTANTIO A. X ET IVLIANO C. III CONSS.
XVI k. Iun. Hierapoli *Helpidio pp.* 12, 37, 1
d. epistula prid. k. Iul. Mediol. *ad Taurum pp.* 1, 3, 3
a. 361 TAVRO ET FLORENTIO CONSS.
V non. Mai. *ad senatum* 7, 62, 23⌒12, 1, 7
XIIII k. Iun. *Olybrio* 3, 29, 9
IIII k. Sept. *ad Taurum pp.* 1, 3, 4

a. 361—363 IMP. IVLIANVS A.
sine die *Atarbino* 11, 70, 1
a. 362 MAMERTINO ET NEVITTA CONSS.
non. Febr. Cp. *Sallustio pp.* 12, 1, 8
V k. April. 11, 65, 3
XV k. Mai. Cp. *ad Iulianum com. Or.* *1, 4, 1⌒*4, 63, 1
V k. Iun. Ancyrae *ad Apronianum pu.* *1, 40, 5
emissa XV k. Iul. *Germaniano pp.* 7, 67, 2
XV k. Iul. acc. IIII k. Aug. Spoletio 10, 53, 7
V k. Aug. Antiochiae *Secundo pp.* 3, 3, 5
V k. Sept. Antiochiae *Iuliano com. Or.* 10, 32, 22
III non. Sept. Antiochiae *Secundo pp.* 3, 40, 1
V id. Sept. *ad Mamertinum pp.* 12, 50, 4
VII k. Nou. [Antiochiae. acc. XV k. April. Carthag.] Iuliano A. IIII et Sallustio *ad Auitianum uic. Afr.* 8, 10, 7
pp. Beryto k. Nou. *Iuliano com. Or.* 10, 32, 23
pp. IIII non. Dec. Antiochiae *Ecdicio pf. Aegypti* 8, 11, 3⌒4

---

[1] et Iulianus C. 11, 2, 1. 12, 22, 2. 12, 37, 1, et C. 9, 18, 6. 7 (*a.* 357. 358), *om. r*
[2] II *om.* 9, 18, 6

3 IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS.
apud acta prid. non. Febr. *Secundo pp.* 2, 12, 23
id. Febr. Antiochiae *ad populum* 9, 19, 5
k. Mart. Antiochiae *ad Secundum pp.* 4, 47, 3
rt. Antiochiae *Leontio cons. Palaest.* 10, 32, 24
. Mart. Antiochiae *ad Iulianum com. Or.* 8, 35, 12
I id. Mart. Cp. *Secundo pp.* 11, 70, 2?
:. Mai. Salonae (?) *ad Mamertinum pp.* 10, 73, 2

–364 IMP. IOVIANVS A.

)ct. Aedesa [acc. . . .] Iouiano et Varroniano conss. *Secundo pp.* 12, 37, 2
IOVIANO A. ET VARRONIANO CONSS.
II k. Mart. Antiochiae *Secundo pp.* 1, 3, 5

–367 (373) IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA.[1]
onss. *ad Ampelium pu.* 1, 28, 2: *ad Probum pp.* 4, 60, 1: *ad Probum pp. Gall.* 38, 1: *ad Modestum pp.* 10, 32, 30: *ad Equitium mag. eq. et ped.* 11, 68, 3: *ad mmachum pu.* 12, 1, 9
DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS.
April. *ad Volusianum pu.* 10, 26, 1
. Iun. *Philippop. *ad Symmachum pu.* 8, 11, 5
Iun. *ad Mamertinum pp.* 11, 59, 3
*Iun. Bonamansione *ad Victorem mag. mil.* 12, 37, 3
:. Sept. Arelapae *Arthemio praes.* 10, 26, 2
id. Sept. Aquil. *ad Byzacenos* 10, 32, 25
:. Oct. Aquil. acc. xv k. Nou. Salerni *ad Arthemium correctorem* 12, 54, 1
n. Oct. Altino *ad Bulephorum cons. Campaniae* 11, 47, 1
id. Oct. Altino *ad Symmachum pu.* 11, 27, 1
k. Nou. [acc. . . .] Rom. Val. et Val. AA. conss. *ad Mamertinum pp.* 10, 72, 3?
k. Nou. Philippop. *ad Mamertinum pp.* 12, 31, 1?
non. *Nou. Med. *sal. dicunt ordini ciuitatis Carthag.* 7, 62, 24
. Dec. *Sallustio pp.* 3, 40, 2
VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS.[2]
Febr. Med. *Valentino cons. Piceni* 9, 3, 1
Febr. Med. *ad Mamertinum pp.* 12, 52, 1
k. Mart. Cp. *edictum* 9, 36, 1: *ad Clearchum* 12, 49, 2
Mart. Med. *ad Florentium c. s. l.* 4, 61, 6
. April. Med. *ad Symmachum corr. Lucaniae et Brittiorum* 12, 50, 5
n. April. Med. *ad Volusianum pu.* *1, 28, 1
. Iul. Med. *ad Dracontium uic. Afr.* 10, 16, 6
Iul. Tyrici *Senecae defensori* 1, 55, 1?
. Iul. Med. *ad Volusianum pu.* 10, 32, 28: *ad Germanum cons.* 11, 8, 3
n. Iul. [Heracliae *ad Philippum uic.*?] 3, 26, 9
. Aug. *ad Mamertinum pp.* 12, 54, 2?
k. Aug. *ad Volusianum pu.* 7, 39, 2
k. Aug. Med. *ad Fauentium uic. Italiae* 11, 48, 3
. Aug. Cp. *ad Secundum pp.* *10, 72, 2
Oct. [acc. . . .?] Rom. *ad Volusianum pp.* (?) 1, 19, 5
k. Oct. Luceriae *ad Rufinum pp.* 11, 61, 1
. Oct. Med. *ad Germanianum c. s. l.* 11, 62, 3
n. Oct. *Festo cons. Syriae* 12, 57, 3

---

[1] ...anum *addunt a.* 366 4, 61, 7. 8, 50, 19, *cf.* 11, 23, 1 *et p.* *26 *not.* 1 [2] *a compi-*...*us et Iustiniani et Theodosiani Codicis saepe confunduntur anni* 365. 368. 370. 373,

iii id. Oct. *ad Germanianum pp. Gall.* 10, 32, 29
acc. (?) xv k. Dec. Hadrumeto *ad Dracontium uic. Afr.* 10, 1, 8
prid. k. Dec. *ad senatum* 9, 15, 1
iiii id. Dec. Parisiis *ad Cresconium com. metall.* 11, 7, 1
prid. id. Dec. Parisiis *Rufino pp.* 12, 49, 3
a. 366 GRATIANO NP.[1] ET DAGALAIFO CONSS.[2]
pp. Beryto iiii k. Febr. *ad Archelaum com. Or.* 4, 61, 7?
xiiii k. Iun. Remis *ad Germanianum c. s. l.* 11, 65, 4
viii k. Iun. *ad Festum proc. Afr.* 3, 16, 1
xviii k. Iul. Remis *ad Iulianum pf. ann.* 11, 23, 1
v k. Iul. Remis *ad Seuerianum ducem* 8, 50, 19
xv k. Oct. Mantebri *ad Florentium c. s. l.* 10, 72, 4
vii k. Dec. Remis *ad Valerianum* 9, 46, 7
xiii k. Ian. *ad Germanianum* 1, 56, 2
sine die *ad Oricum praes. Tripol.* 11, 48, 5: *ad Germanianum pp. Gall.* 11, 48, 6
a. 367 LVPICINO ET IOVINO VV. CC.[3] CONSS.
vi id. Ian. Rom. (?) *ad Germanianum c. s. l.* 10, 72, 5⁀11, 7, 2⁀11, 11, 1?
pp. xiii k. Mai. *ad Germanianum c. s. l.* 11, 63, 2

a. 367 (366)—375 (377) IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA.
sine conss. *ad Theodosium mag. mil.* 4, 41, 1: *ad Iulianum pp.* (?) 11, 11, 2: *ad Maximum* [illegible] 11, 48, 7: *ad Probum pp.* 11, 48, 8: *ad Claudium* 11, 75, 2
a. 367 LVPICINO ET IOVINO VV. CC.[3] CONSS.
xv k. Sept. Ambianis *ad Praetextatum pu.* 8, 49, 1
iii k. Oct. *Aureliano pf. ann.* 11, 3, 1
iii id. Oct. Treu. *ad Florianum c. r. p.* 6, 4, 2⁀11, 68, 4?
a. 368 VALENTINIANO II ET VALENTE II AA.[5] CONSS.
iii k. Febr. Triu. *ad Praetextatum pu.* *10, 53, 9
iiii id. Mart. Treu. *ad Probum pp.* 10, 6, 1?
id. Mart. Treu. *ad Florianum c. r. p.* 11, 62, 4⁀11, 66, 2?
iii id. April. *Olybrio pu.* 9, 47, 19?
viiii k. Mai. Treu. *Mauris Sitifensibus* 10, 32, 27?
prid. non. Mai. Treu. *Remigio mag. off.* 1, 9, 4?
pp. Rom. xv k. Sept. *ad Olybrium pu.* 2, 6, 6⁀7, 65, 4
prid. k. Oct. Agrippinae *ad Probum pp. Illyr.* 11, 55, 2
iii non. Nou. *ad Probum pp.* 1, 55, 2?
xiiii k. Dec. Marcianop. *Ausonio pp.* 12, 39, 1
k. Dec. Triu. *ad Claudium proc. Afr.* 10, 48, 9?
id. Dec. Marcianop. *Ausonio pp.* 11, 8, 4
vi k. Ian. *ad Honoratum cons. Byzacii* 1, 33, 1
iii k. Ian. Treu. *ad Viuentium pp.* 7, 61, 2
a. 369 VALENTINIANO NP.[6] ET VICTORE CONSS.
xiiii k. Febr. [acc. . . .] Sirmi *ad Probum pp.* 10, 53, 8
pp. Beryto iiii k. Febr. *ad Archelaum com. Or.* 4, 61, 7
x k. Mart. Treu. *ad Viuentium pp.* 10, 24, 1
vii k. Mart. Treu. *Olybrio pu.* 7, 51, 2
iiii k. April. *ad Florianum c. r. p.* 10, 10, 3
v non. Mai. Marcianop. *ad Ausonium pp.* 12, 37, 4
iiii non. Mai. Treu. *ad Olybrium pu.* 3, 12, 4
iii non. Mai. Treu. *ad Probum pp.* 9, 49, 7

---

[1] A. *pro* np. 8, 50, 19. 11, 23, 1 [2] post cons. Val. et Val. AA. 4, 61, 7 [3] uu. cc. 6, 4, 2, *om. rel.* [4] *Gratianum om. non solum eae constitutiones a.* 368. 370, 373, *quae errore compilatorum ad a.* 365 *relatae sunt, sed etiam aliae a.* 367—372 [5] *sic* 11, 62, 4: Val. et Val. II AA. 1, 33, 1. 7, 65, 4 (*cf.* 10, 53, 9): Val. et Val. AA. II 1, 28, 1. 2, 6, 6: Val. et Val. AA. *rel.* [6] nob. c. *PL ad* 7, 51, 2

id. Mai. Treu. *ad Apodemium* 7, 61, 3
d. id. Mai. *ad Arthemium uic. Hisp.* 10, 30, 1
ıon. Iul. Nouioduni. acc. xv k. Aug. Marcianop. *Archelao c. s. l.* 10, 2, 4⁀11, 9, 1
ı id. Iul. *ad Olybrium pu.* 9, 8, 4: *ad Claudium pp.* 1, 4, 2⁀7, 65, 4*b*
1. id. Oct. Treu. *ad Probum pp.* 9, 42, 3
id. Nou. Treu. *ad Viuentium pp.* 10, 3, 5
ictione xii *Ausonio pp.* 11, 13, 1

70 VALENTINIANO ET VALENTE III AA.[1] CONSS.

Beryto k. Ian. *ad Modestum pp.* 10, 32, 26?
Mart. Treu. *ad Olybrium pu.* 2, 6, 7
id. Mart. Marcianop. *ad Felicem c. s. l.* 10, 3, 6
1. Mart. *ad Olybrium pu.* 10, 53, 10
) vi id. April. Sirmio *ad Probum pp.* 12, 37, 5
. id. Dec. Cp. *ad Modestum pp.* 9, 18, 8?

1 GRATIANO A. II ET PROBO CONSS.

c. Febr. *ad Probum pp.* 7, 44, 2
. April. *ad Felicem cons.* (*c. s. l.?*) 6, 1, 7
ai. Cp. *ad Modestum pp.* 11, 48, 4?
k. Iun. Treu. *ad senatum* 9, 43, 3
. Iul. Contionaci *ad Probum pp.* 9, 4, 4
d. Iul. Contionaci *ad Crescentem uic. Afr.* 11, 59, 4
1. Iul. *ad Probum pp.* 6, 3, 13. 11, 53, 1
1. Iul. Ancyrae *ad Modestum pp.* 10, 32, 31
k. Aug. *ad senatum* 5, 4, 18
d. Aug. Contionaci *ad Maximum* 6, 22, 7
1. Dec. Triu. *ad Ampelium pu.* 12, 50, 6
Ian. *Seuero mag. mil.* 12, 59, 1

2 MODESTO ET ARINTHEO CONSS.

k. Iun. *ad Probum pp.* 12, 57, 4
». Bersti (?) non. Iun. *ad Modestum pp.* 11, 6, 2
on. Iul. Nasonaci. acc. iii non. Sept. *ad Ampelium pu.* 12, 4, 1⁀12, 12, 1
:. Sept. *Seleuciae *ad Philematium c. s. l.* 11, 8, 5

3 VALENTINIANO ET VALENTE IIII AA.[2] CONSS.

d. Iun. Cyzico *ad Modestum pp.* 7, 65, 3
k. Iul. Apolloniae *ad Zosimum praes. Epiri nouae* 12, 24, 1
d. Aug. Hierapoli *ad senatum* 1, 55, 3
k. Oct. Hierapoli *Modesto pp.* 12, 43, 1
k. Dec. Med. *ad Zosimum praes. Epiri nouae* 12, 52, 2

4 GRATIANO A. III ET EQVITIO CONSS.

vii id. Febr. Rom. *ad Probum pp.* 9, 16, 7
on. Mart. *ad Probum pp.* 8, 51, 2
Rom. x k. April. *Simplicio uic.* 9, 39, 1
ıon. Dec. Treu. *ad Probum pp.* 7, 44, 3
die *Tatiano c. s. l.* 4, 63, 2?

75 POST CONS. GRATIANI A. III ET EQVITII VC.

1. April. Treu. *ad Chilonem* 10, 72, 6
non. Aug. *Chiloni proc. Afr.* 11, 3, 2
1. id. Aug. Carnunti *Laodicio praes. Sard.* *9, 1, 19
non. Dec. Antiochiae *Modesto pp.* 12, 57, 5

76—378 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA.[3]

e die *ad Antonium pp.* 11, 59, 5

III aa. *PL ad* 2, 6, 7: aa. utrisque III *Hal. ad* 2, 6, 7: aa. III 10, 53, 10, aa. conss. *rel.*
III aa. 12, 52, 2: III aa. 12, 43, 1: aa. utrisque II 1, 55, 3 (*Hal.*): aa. *rel.* [3] imppp.
... Val. et Grat. AAA. *a.* 376 9, 41, 16: *a.* 377 12, 23, 2. 12, 50, 7: *cf.* 3, 12, 5

a. 376 VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS.[1]
lecta in senatu III id. Febr. *ad senatum* 3, 24, 2?
VI id. Mart. Triu. *ad Hesperium proc. Afr.* 11, 41, 1
pp. XVI k. Mai. Rom. *ad Maximinum pp.* 9, 22, 23
III id. Iul. *ad Rufinum pu.* 1, 28, 3⁀12, 58, 1
XV k. Oct. Treu. *ad Antonium pp. Gall.* 9, 41, 16
lecta k. Dec. *ad Gracchum pu.* 3, 5, 1⁀4, 20, 10
a. 377 GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE VC.[2] CONSS.
prid. non. Ian. Treu. *ad Gracchum pu.* 12, 1, 10
VIII id. Ian. *Antonio pp.* 1, 38, 1
XII k. Febr. *ad Hesperium pp.* 1, 38, 2
VIII k. Febr. Antiochiae *Titiano c. s. l.* 12, 23, 2
III k. Mart. Triu. *ad Hesperium pp.* 12, 50, 7
III non. Mart. *ad Cataphronium* 1, 3, 6
prid. non. April. Antiochiae *ad Modestum pp.* 12, 37, 6
prid. non. Iul. Hierapoli *Fortunatiano c. r. p.* 10, 2, 5
V id. Aug. Hierapoli *Modesto pp.* 12, 39, 2
XVIII k. . . . Hierapoli *ad Procopium* 12, 1, 11
XVI k. Nou. Cp. *ad Flauianum uic. Asiae* 1, 6, 1
XIII k. Nou. *ad Modestum pp.* 8, 10, 8
IIII non. Nou. *ad Modestum pp.* 11, 62, 5
a. 378 VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS.
prid. id. Ian. Treu. *ad Antonium pp.* 4, 19, 24⁀9, 31, 1
III k. Febr. Treu. *ad Thalassium proc. Afr.* 7, 65, 5
XII k. Mai. Triu. *ad Ausonium pp.* 12, 50, 8
XV k. Sept. Rau. *ad Antonium pp.* 2, 7, 2

a. 379—384 (386) IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA.
sine conss. *ad Eusignium pp.* 1, 29, 1: *Palladio c. s. l.* 4, 61, 9: *Arintheo pp.* (?) 11, 11 *ad Hesperium proc. Afr.* 11, 66, 3: *ad Nebridium c. r. p.* 11, 66, 4: *ad Florum* 11, 71, 1
a. 379 AVSONIO ET OLYBRIO CONSS.
non. April. Triu. *ad Hypatium pu.* 7, 65, 6
prid. non. Iul. Scupis *Pancratio c. r. p.* 12, 23, 3
III k. Aug. Med. *ad Hesperium pp.* 6, 32, 4
III non. Aug. Med. acc. XIII k. Sept. *ad Hesperium pp.* 1, 5, 2
X k. Oct. Rom. *ad Potitum uic.* 7, 48, 4
k. Oct. *ad Syagrium mag. off.* 12, 42, 2
VIII k. Nou. *ad Potitum uic.* 3, 2, 1
VIII id. Dec. Sirmio *ad Hesperium pp.* 12, 23, 4
a. 380 GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS.[4]
VIII id. Ian. *Eutropio pp.* 1, 54, 4
XVIII k. Febr. Thessal. *Neoterio pp.* 12, 1, 12
VIII k. Febr. Triu. *nauiculariis Afris sal.* 11, 6, 3
pp. Carthagine III k. Mart. *ad Eucherium* 11, 8, 6
III k. Mart. Thessal. *ad populum urbis Cp.* 1, 1, 1⁀9, 29, 1
prid. id. Mart. Aquil. *ad Hesperium pp.* 11, 8, 7
XVI k. April. Thessal. *ad Neoterium pp.* 10, 32, 32
VI k. April. Thessal. *Albuciano uic. Maced.* 3, 12, 5

---

[1] ual. a. (a. *om.* 4, 20, 10) v et ual. iun. coss. *Hal. ad* 1, 28, 3. 4, 20, 10 [2] uc. *Th. ad* 12, 37, 6. 12, 39, 2, *om. rel.* [3] idem AAA. (= Valentinianus Valens et Gratianus) 3, 12, 5 *a.* 380 [4] *sic* 1, 1, 1. 1, 54, 4. 6, 23, 16. 8, 36, 3. 9, 3, 2. *Hal. L ad* 9, 4, 5: grat. a. v et th. aa. coss. *Hal. ad* 9, 29, 1: grat. v et th. I aa. conss. *Th. ad* 3, 12, 15: grat. a. v et th. a. I conss. *in reliquis Th. praeter* 11, 8, 6. 7, *ubi est* post cons. Ausonii et Olybrii

Thessal. *Eutropio pp.* 5, 1, 3?⁀5, 2, 1⁀6, 23, 16 9, 49, 8⁀12, 7, 1: *Neo-*
p. 5, 7, 1: *Tatiano pp.* 8, 36, 3
. *ad Syagrium pp.* 7, 62, 25
Thessal. *Restituto pu.* 12, 4, 2⁀12, 6, 1
Rom. *ad Syagrium pp.* 7, 13, 4⁀12, 45, 1
. Sirmio *Neoterio* 12, 47, 2?
. Thessal. *Eutropio pp.* 10, 12, 1
Eutropio pp. 5, 9, 1⁀6, 56, 4
Cp. *Eutropio pp.* 9, 3, 2⁀9, 4, 5

EVCHERIO ET SYAGRIO VV. CC.[1] CONSS.

. Cp. *Eutropio pp.* 1, 1, 2
br. Cp. *Eutropio pp.* 12, 28, 3
. *Aquil. *ad Valerianum pu.* 11, 41, 2⁀3
Cp. *Eutropio pp.* 5, 9, 2
n. Cp. *Eutropio* 2, 4, 40
Iun. Cp. *Eutropio pp.* 11, 58, 2
Cp. 1, 3, 7
Iul. Cp. acc. XII k. Aug. *Palladio c. s. l.* 4, 61, 8
. Heracl. *Palladio c. s. l.* 10, 6, 2: *Eutropio pp.* 10, 32, 33
Heracl. *Pancratio pu.* 1, 2, 2
ept. *Cynegio pp.* 5, 20, 1
. Cp. *Eutropio pp.* 5, 34, 12

ANTONIO ET SYAGRIO CONSS.[2]

rt. Cp. *Floro pp.* 1, 19, 4
l. Cp. *Floro pp.* 11, 9, 2: *omnibus rectoribus prou.* 12, 49, 4
April. *Pancratio pu.* 2, 12, 24⁀8, 4, 6
il. Cp. *haue Lampadi k. n.* 10, 75, 2
g. id. April. *ad Hypatium pp.* 10, 48, 10
lai. Tyro metropoli. pp. Beryto *Eutropio pp.* 12, 43, 2?
Cp. *Floro pp.* 4, 19, 25⁀9, 46, 9
Med. *ad proconss. uicarios omnesque rectores* 10, 18, 1
n. Cp. *Matroniano duci et praes. Sardiniae* 9, 27, 1
Pataui *ad Seuerum pu.* 11, 26, 1
Cp. *Floro pp.* 12, 50, 9
. Verona *Flauiano pp. Ill.* 9, 47, 20
Floro pp. 9, 27, 2
t. Cp. *Floro pp.* 11, 7, 3
Sept. Capuae *ad Syagrium pp.* 10, 48, 11
d. XII k. Oct. *Philagrio com. Or.* 12, 50, 10
Cp. *Floro pp.* 10, 32, 34
. Cp. *Panhellenio cons. Lydiae* 10, 11, 6
ad Hypatium pp. 10, 48, 12
Cp. *Floro pp.* 5, 9, 3

MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS.[3]

r. Cp. *Nebridio c. r. p.* 11, 59, 6⁀11, 71, 2?
ebr. Cp. *Floro pp.* 12, 63, 1
. Med. *ad Hilarianum pp.* 6, 57, 4
art. Med. *ad populum* 10, 25, 1⁀11, 48, 9
April. Med. *Marcellino* 9, 27, 3
ril. Cp. *Postumiano pp.* 10, 32, 35
i. Med. *Hypatio pp.* 1, 9, 5
Cp. *haue Hypati k. n.* 10, 72, 7

1, 3, 7. 12, 28, 3, *om. rel.* [2] post cons. Syagrii et Eucherii 10, 48, 10 [3] post
ii et Syagrii 10, 72, 7

vi non. Mai. Med. *ad Hypatium pp.* 4, 44, 15
xv k. Iun. Pataui *ad Hypatium* 1, 7, 2
vi k. Iun. Pataui *Mariniano uic. Hisp.* 9, 2, 13
iii id. Iun. Cp. *ad Proculum* 8, 11, 6
xvi k. Iul. *Veronae *ad Basilium c. s. l.* 10, 32, 36
xvi k. Iul. Veronae. acc. prid. k. Aug. *ad Eusignium proc. Afr.* 1, 15, 1
xiiii k. Aug. Cp. *Postumiano pp.* 10, 32, 37
xii k. Aug. *Lolliano* 10, 23, 1
v id. Oct. Cp. *Nebridio c. r. p.* 12, 23, 5
vii k. Nou. Med. [acc. . . .] post cons. Merob. ii et Saturnini *ad Probum pp.* 12.
pp. xvii k. Ian. *ad Ammianum c. r. p.* 2, 9, 4
sine die *Postumiano pp.* 11, 63, 3

a. 384 RICOMERE[1] ET CLEARCHO CONSS.

xv k. Febr. Cp. *Cynegio pp.* 8, 11, 7⁀10, 76, 1 .

a. 384—392 (393) IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS A.

sine conss. 11, 9, 3: *Nebridio pu.* 1, 43, 1: *Fausto c. s. l.* 4, 40, 1: *Carioba Mesopot.* 4, 40, 2: *ad Andromachum c. r. p.* 5, 5, 4: *Tatiano pp. Or.* 1 *ad Nebridium c. r. p.* 11, 66, 5: *Drepanio c. r. p.* 11, 67, 1

a. 384 RICOMERE[1] ET CLEARCHO CONSS.

id. Febr. *ad Principium pu.* 1, 48, 2
vi non. Mart. Cp. *Cynegio pp.* 12, 50, 11
iii k. April. Cp. *Nebridio c. r. p.* 11, 62, 6
iiii id. April. Cp. *Cynegio pp.* 12, 35, 11
xii k. Iun. Med. *ad Praetextatum pp.* 12, 8, 1
iiii id. Iun. Heracl. *Trifolio c. s. l.* 12, 23, 7
viiii k. Aug. Heracl. *Trifolio c. s. l.* 11, 8, 8
vii k. Aug. Heracl. *ad senatum* 1,
v id. Sept. Aquil. *ad Praetextatum p*
xv k. Oct. Cp. 10, 71, 2
viii id. Nou. Cp. *ad Cynegium pp.* 1
xiii k. Ian. Cp. *Florentio pf. Aug.*
v k. Ian. Med. [acc. . . .] post co et Clearchi *Symmacho pu.* 9, 29,

a. 385 ARCADIO A.[3] ET BAVTONE VC.[4] CONSS.

xi (?) non. Ian. Cp. *Theodoro defens. ciuit.* 1, 55, 4
k. Febr. Med. *ad Nicetium pf. ann.* 1, 23, 5
iii non. Febr. Cp. *Cynegio pp.* 8, 11, 8
xv k. Mart. Med. *ad Pelagium c. r. p.* 7, 62, 26⁀7, 65, 7
v k. Mart. Med. *Neoterio pp.* 1, 4, 3
iiii id. Mart. Cp. *Trifolio c. s. l.* 12, 23, 8
xviii k. Mai. Med. *ad Neoterium pp.* 10, 48, 13
iii k. Mai. *ad Polemium pp.* 3, 26, 10
prid. k. Mai. Cp. *Cynegio pp.* 9, 2, 14
viii id. Mai. Cp. *Menandro uic. Asiae* 9, 46, 8
viii k. Iun. Cp. *Cynegio pp.* 1, 11, 2
k. Iun. *ad Principium pp.* 9, 47, 21
prid. id. Iun. Med. *ad Neoterium pp.* 12, 57, 6
xv k. Iul. Cp. *Cynegio pp.* 12, 50, 12
x k. Iul. Cp. 3, 19, 3
iiii id. Iul. Treu. (?) *Desiderio uic.* 9, 44, 1
xvi k. Aug. *Eutropio pp.* 9, 29, 3
viii k. Aug. *Paulino pf. Aug.* 1, 3, 8
pp. Alexandriae vii k. Aug. *Neoterio pp.* 3, 39 5
xviii k. Oct. Aquil. *ad Licinium pp.* 11, 60, 1
xiiii k. Oct. Aquil. *ad Principium pp.* 12, 53, 1
viii k. Oct. Aquil. *ad Principium pp.* 10, 16, 7
vi k. Oct. Aquil. *ad Principium pp.* 11, 8, 9
v id. Dec. Cp. *Cynegio pp.* 1, 40, 6

---

[1] richomere *uulgo libri* [2] imppp. grat. ual. et th. aaa. *pleraeque constitutiones a* 384—386, *item* 4, 38, 14 *a.* 391: impppp. grat. ual. th. et arc. aaaa. *multae const. a.* 385. 386 [3] i *fere constanter ins. Th.* [4] uc. *uulgo om.*

iiii id. Dec. Aquil. *Principio pp.* 12, 49, 5
iii id. Dec. *Cynegio pp.* 9, 9, 31⌒9, 16, 8
x k. Ian. Cp. *Cynegio pp.* 10, 16, 8

a. 386 HONORIO NP. ET EVODIO CONSS.[1]

iii k. Febr. Cp. *Nebridio pu.* 11, 20, 1
xiii k. Mart. Cp. *Florentio pf. Aug.* 1, 37, 1
vi k. Mart. Cp. *Cynegio pp.* 11, 62, 7
iiii k. Mart. Cp. *Cynegio pp.* 1, 2, 3⌒3, 44, 14
prid. k. Mart. Cp. *Cynegio pp.* 12, 19, 1⌒12, 21, 1
pp. Hadrumeti vii id. Mart. *ad Principium mag. off.* 1, 31, 2
vi k. April. Cp. *Cynegio pp.* 11, 48, 10⌒11, 58, 3
prid. k. Mai. Cp. *Clearcho pp.* 11, 62, 8
k. Mai. 7, 71, 6
vii k. Iun. Cp. *Cynegio pp.* 1, 40, 7
x k. Iul. Cp. *edictum ad prouinciales* 9, 27, 4
iii k. Iul. Cp. *Nebridio pu.* 4, 58, 5
prid. non. Iul. Cp. *Cynegio pp.* 1, 25, 1
prid. non. Iul. Med. acc. iiii k. Sept. *ad Pinianum pu.* 12, 28, 4
prid. id. Iul. Med. *ad Eusignium pp.* 12, 59, 2
iiii k. Aug. Med. *Eusignio pp.* 11, 7, 4
non. Aug. Cp. *Cynegio pp.* 1, 40, 8
iii non. Sept. Valentiae *Cynegio pp.* 10, 16, 9
viii k. Nou. Cp. *Cynegio pp.* 11, 51, 1?⌒11, 59, 7⌒11, 63, 4?⌒11, 64, 1?⌒11, 64, 2⌒11, 68, 5?
vi k. Nou. Cp. *Cynegio pp.* 10, 72, 8
xiiii k. Dec. Med. *ad Eusignium pp.* 7, 69, 1
viii k. Dec. Cp. *Cynegio pp.* 10, 34, 1⌒10, 72, 9
iii non. Dec. Med. *ad Eusignium pp.* 12, 59, 3
v id. Dec. Cp. *Cynegio pp.* 1, 40, 6
viii k. Ian. *ad Eusignium pp.* 10, 32, 39

a. 387 VALENTINIANO A. III ET EVTROPIO CONSS.

prid. non. Mart. Med. *ad Eusignium pp.* 12, 17, 1
k. April. Cp. *Cynegio pp.* 10, 32, 40
v non. Iul. Cp. *Dextro c. r. p.* 7, 38, 2
prid. non. Iul. Cp. *Cynegio pp.* 10, 32, 41

a. 388 THEODOSIO A. II ET CYNEGIO CONSS.

prid. id. Mart. Thessal. *Cynegio pp.* 1, 9, 6 xv k. Nou. *Tatiano pp.* 11, 10, 1

a. 389 TIMASIO ET PROMOTO CONSS.

Med. x k. Febr. *Proculo pu.* 9, 22, 24
iiii k. Febr. Med. *ad Trifolium pp.* 11, 14, 1
v k. Mart. Med. *Constantiano pp. Gall.* 6, 55, 9
vii non. Mai. Med. *Tatiano pp.* 1, 26, 3
iii non. Mai. Med. *Tatiano pp.* 12, 57, 7
xvii k. Iul. [acc. . . .] Treu. *ad Messianum c. r. p.* 8, 4, 7
viii k. Aug. *Albino pu. Rom.* 6, 1, 8
vii id. Aug. Rom. *Albino pu.* 3, 12, 6
xvii k. Sept. Rom. *Albino pu.* 9, 18, 9
viii k. Sept. Rom. *ad Albinum pu.* 11, 17, 1
viii . . . [acc. . . .] Cp. *Pancratio pu.* 11, 43, 2?
v k. Sept. Rom. *Albino pu. Rom.* 11, 43, 3
vi id. Nou. [acc. . . .] Triu. *Constantiano pp. Gall.* 1, 48, 3⌒12, 19, 2
iiii k. Dec. Cp. *Cynegio pp.* 10, 72, 10
x k. Ian. Med. [acc. . . .] post cons. Timasii et Promoti *Polemio pp. Ill.* 1, 40, 9
iii k. Ian. Med. *Proculo pu.* 5, 33, 1

[1] post cons. Arc. A. i et Bautonis uc. 1, 31, 2 (*Th.*)

a. 390 VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS.
XII k. Febr. Med. *Tatiano pp.* 5, 35, 2
prid. non. Febr. Med. *Drepanio proc. Afr.* 9, 3, 3
XV k. Mart. Med. *Tatiano pp.* 9, 2, 15
k. Mart. . . . *pf. Aug.* 10, 40, 8
prid. non. Mart. Med. *ad Albinum pu.* 9, 12, 8
VIII id. Mart. Med. *Rufino mag. off.* 11, 10, 2
prid. non. Iun. Med. *Seuerino c. r. p.* 9, 27, 5
pp. XV k. Iul. Triu. *Floro pp.* 12, 50, 3
XI k. Iul. Med. *Tatiano pp.* 1, 3, 9
a. 391 TATIANO ET SYMMACHO CONSS.
XI k. April. Med. *Tatiano pp. Or.* 10, 48, 14
XVII k. Mai. Med. *Seuerino c. s. l.* 1, 28, 4
id. Mai. Concordiae *Flauiano pp.* 1, 7, 3
VI k. Iun. Vicentiae *Flauiano pp. Ill. et It.* 1, 18, 12⁀4, 38, 14: *Ricomeri com. et mag. utr. mil.* 12, 35, 12
XIII k. Iul. Aquil. acc. id. Ian. Hadrumeti post cons. Tatiani et Symm. uu. cc. *ad Magnillum uic. Afr.* 4, 44, 16
k. Iul. *ad prouinciales* 3, 27, 1
prid. id. Iul. Aquil. *ad Alypium pu.* 11, 15, 1
XV k. Aug. Cp. *Tatiano pp.* 11, 6, 4
a. 392 ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS.
XI k. Mart. Cp. *Romulo c. s. l.* 11, 7, 5
III non. Mart. Cp. *Potamio pf. Aug.* 1, 55, 5
id. Mart. *Tatiano pp.* 5, 10, 1
V id. April. Cp. *Tatiano pp.* 1, 55, 6
VI k. Iun. Cp. *Tatiano pp.* 3, 12, 7

a. 392—395 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA.[1]
sine conss. 11, 9, 3: *Rufino pp.* 11, 52, 1
a. 392 ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS.
VII k. Iul. Cp. *Proculo pu.* 11, 25, 1
V k. Aug. Cp. *Apodemio pp. Ill.* 10, 65, 5
III k. Aug. Cp. *Potamio pf. Aug.* 12, 50, 14
prid. k. Aug. Cp. *Abundantio com. et mag. utr. mil.* 10, 32, 42
VII k. Sept. Cp. *Rufino pp.* 12, 51, 1
XVIII k. Oct. *Tatiano pp.* 2, 12, 25
prid. non. Nou. Cp. *Rufino pp.* 3, 39, 6
IIII id. Nou. Cp. *Marciano com. Or.* 10, 40, 9⁀12, 1, 13
VII id. Dec. Cp. *Rufino pp.* 9, 9, 32
sine die *Tatiano pp.* 11, 25, 2
a. 393 THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO VC.[2] CONSS.
prid. id. Ian. Cp. *Addeo com. et mag. utr. mil.* 1, 26, 4: *comitibus et mag. utr. mil.* 1, 46
III k. Mart. Cp. *Aureliano pu.* 8, 11, 9
XVII k. April. Cp. *Paterno* 11, 7, 6
VI k. April. Cp. *Siluano duci et correctori limitis Tripol.* 12, 59, 4
III non. April. Cp. *Rufino pp.* 11, 58, 4
prid. id. April. Cp. *Rufino pp.* 10, 19, 5⁀10, 32, 43
prid. non. Iun. Cp. *Rufino pp.* 10, 45, 1
IIII id. Iul. Cp. *Rufino pp.* 9, 24, 3
VIII k. Aug. *Aureliano pu.* 5, 33, 2
III k. Aug. Cp. *Rufino pp.* 12, 37, 7
V id. Aug. Cp. *Rufino pp.* 9, 7, 1⁀10, 32, 44
IIII k. Oct. Cp. *ad Rufinum pp.* 6, 17, 2

---

[1] imppp. ual. th. et. arc. aaa. *multae constitutiones a.* 392. 393 [2] uc. *Th. uulgo, om. libri nostri*

)ct. Cp. *ad Flauianum proc. Afr.* 12, 55, 1
ı. Cp. *Theodoto mag. off.* 12, 40, 1
:. Cp. *Rufino pp.* 11, 58, 5
:. *Cynegio pp.* 5, 5, 5?
Dec. Cp. *Rufino pp.* 9, 9, 33
. Cp. *Infantio com. Or.* 1, 9, 7

ARCADIO III ET HONORIO II AA. CONSS.

Iart. Cp. *Rufino pp.* 4, 3, 1
. Heracl. *Rufino pp.* *12, 56, 1
Heracl. *Rufino pp.* 1, 4, 4⁀11, 41, 4
ıl. Cp. *Rufino pp.* 8, 11, 10
ou. Tyro *Rufino pp.* 11, 59, 9

2 (406) IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA.[1]

ı. *Limenio c. s. l.* 1, 40, 10: *Anthemio pp.* 4, 61, 10: *Lampadio pu.* 4, 61, 11: *dio com. Asiae* 11, 50, 2: *Florentino pu.* 11, 17, 2: *ad populum* 11, 48, 11: *ntio* 11, 48, 12: *Hadriano pp.* 11, 71, 3: *Mineruio c. s. l.* 11, 71, 4: *Mineruio* ɒ. 11, 75, 3: *Siluano c. r. p.* 11, 78, 1: *Pulchro mag. utr. mil.* 12, 33, 3: *Clearcho ll.* 12, 57, 9

OLYBRIO ET PROBINO CONSS.

Iart. Med. *Basilio pu.* 12, 48, 1
ril. Med. *Dextro pp.* 12, 50, 15
ın. Med. *Ennodio proc. Afr.* 7, 62, 27⁀10, 32, 45
ı. Cp. *Theodoto pu.* 12, 21, 2
p. *Marcello mag. off.* 12, 22, 4
Cp. *Rufino pp.* *11, 5, 1
ıl. Med. *Messiano c. r. p.* 10, 48, 15: *ad prouinciales et ad proconss.* 12, 60, 1
Med. *Eusebio c. s. l.* 8, 11, 11
Iul. Med. *Andromacho pp.* 12, 60, 2
;. Med. *Petronio uic.* 8, 2, 3
ug. *Hadriano c. s. l.* 11, 70, 3
. Cp. *Pancratio pu.* 11, 43, 2
. Sept. Rom. *Albino pu. Rom.* 11, 43, 3
t. Med. *Theodoro pp.* 10, 32, 46
. Cp. *Rufino pp.* 2, 4, 41
Ied. *Florentino pu.* 6, 60, 2
)ec. Cp. *Caesario pp.* 11, 76, 1
. Dec. Cp. *Rufino pp.* 1, 37, 2
n. Med. *Pasiphilo* 8, 4, 8⁀9, 2, 16⁀9, 37, 1
ı. *Ennodio* 6, 30, 16
ı. Cp. *Caesario pp.* 10, 32, 47

ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS.

ıbr. Cp. *Martiniano c. s. l.* 12, 39, 3
. Cp. pp. Alexandriae Eutycheo *Gennadio pf. Aug.* 1, 4, 5
rt. Cp. *Claudio pu.* 12, 19, 3
:t. Cp. *Eutychiano pp.* 5, 37, 24
:. Cp. *Euthymio uic. Asiae* 12, 57, 8
rt. Cp. *ad Iudaeos* 1, 9, 9
art. Cp. *Clearcho pu.* 1, 5, 3
ril. Cp. *Remigio pf. Aug.* 1, 20, 1
ril. *Aeternali proc. Asiae* 3, 31, 11⁀6, 23, 17
pril. *Caesario pp.* 8, 12, 12
pril. Cp. *Simplicio proc. Asiae* 1, 35, 2

---

[1] theod. arc. et hon. aaa. 1, 37, 2 (*a.* 395) 11, 43, 2. 3 (*a.* 395) 11, 67, 2 (*a.* 396)

V k. April. Cp. *ad Paulum com. domorum* 7, 38, 3⌒11, 67, 2
IIII k. April. Med. *Eusebio pp.* 11, 58, 6
VII k. Mai. Cp. *Caesario pp.* 11, 46, 1
V k. Iun. Med. *Hilario* *10, 29, 1
XVI k. Iul. *Hilario pp.* 12, 37, 8
XI k. Aug. Cp. *Nebridio proc. Asiae* 7, 62, 28
III non. Aug. Cp. *ad Africanum pu.* 2, 7, 3: *Caesario pp.* 9, 49, 9
IIII id. Aug. Med. *Apollodoro c. r. p.* 7, 65, 8
VI id. Dec. Cp. *Eutychiano pp.* 5, 5, 6
XVIII k. Ian. Cp. *Eutychiano pp.* 10, 38, 1
X k. Ian. Med. *Eusebio pp.* 11, 2, 2

a. 397 CAESARIO ET ATTICO CONSS.

V id. Ian. Med. *Iuliano proc. Afr.* 7, 45, 12
XI k. Mart. Cp. *Eutychiano pp.* 10, 78, 1
VI k. Mart. Cp. *Remistheo duci Armeniae* 12, 50, 16
XVI k. April. Med. *Probino proc. Afr.* 10, 32, 52
XVII k. Mai. Med. *ad senatum et populum* 4, 40, 3⌒11, 23, 2
XV k. Iul. Cp. *Archelao pf. Aug.* 1, 12, 1
VII id. Iul. Cp. *Anatolio pp. per Ill.* 10, 26 3
prid. non. Sept. Ancyrae *Eutychiano pp.* 9, 8, 5
VI k. Oct. Cp. *Africano pu.* 6, 23, 18
k. Nou. *Asterio com. Or.* 11, 43, 4
VI id. Nou. Cp. *Eutychiano pp.* 9, 1, 20
XV k. Ian. Med. *Vincentio pp. Gall.* 3, 13, 5: *Petronio uic. Hisp.* 7, 32, 11⌒8, 5,
XII k. Ian. Med. *Florentio pu.* 3, 23, 1⌒10, 32, 48
X k. Ian. Med. *Mineruio c. r. p.* 1, 33, 2

a. 398 HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO[1] CONSS.

k. Febr. Cp. *Romuliano pu.* 12, 35, 13
III non. Febr. Cp. *Eutychiano pp.* 1, 9, 8
VIII id. Febr. Cp. *Osio mag. off.* 12, 40, 2
id. Febr. Med. *Theodoro pp.* 10, 32, 49
XII k. Mart. Med. *Vincentio pp.* 12, 50, 17
non. Mart. Cp. *Eutychiano pp.* 11, 59, 10
V id. Mart. Cp. *Simplicio com. et mag. utr. mil.* 11, 61, 2
VIII k. April. Cp. 12, 37, 9
VI k. Mai. Med. *Theodoro pp.* 1, 3, 10
XII k. Iun. Med. *Victorio proc. Afr. et Dominatori uic. Afr.* 12, 55, 2
X k. Iun. Cp. *Eutychiano pp.* 12, 37, 10
VIIII k. Iun. Med. *Firmino c. s. l.* 11, 74, 1
VIII k. Iun. Med. *Theodoro pp.* 10, 19, 6
IIII k. Iul. Nicaeae *Seuero pu.* 12, 49, 6
prid. non. Iul. Nicom. *Eutychiano pp.* 11, 62, 9
VI k. Aug. Mnizo *Eutychiano pp.* 1, 3, 11⌒12⌒1, 4, 6⌒7⌒7, 62, 29
V id. Oct. Cp. *Seuero pu.* 8, 11, 14
VIII k. Nou. Cp. *Eutychiano pp.* 10, 32, 50
id. Dec. *Eutychiano pp.* 8, 11, 15
XVIII k. Ian. Cp. *Osio mag. off.* 11, 10, 3
XII k. Ian. Med. *Theodoro pp.* 1, 24, 1⌒8, 11, 13
pp. Rom. *Mineruio c. r. p.* 10, 16, 10

a. 399 THEODORO[2] CONS.

IIII k. Febr. Rau. *Macrobio [pp. Hisp.] et Procliano uic. V prou.* 1, 11, 3
XIIII k. Mart. Med. *Messalae pp.* 11, 3, 3

---

[1] uc. *ins.* 11, 61, 2. 12, 37, 9. 10 (*Th.*) [2] uc. *ins. Th., om. libri nostri*

ril. Cp. *Eutychiano pp.* 11, 62, 10
ı. Med. *Messalae pp.* 10, 75, 3⁀11, 65, 5
ı. Med. *Theodoro pp.* 7, 62, 30
Brixiae *Sapidiano uic. Afr.* 1, 3, 13
g. Cp. *Eutychiano pp.* 9, 47, 22
pt. Patauii *Apollodoro proc. Afr.* 1, 11, 4
t. *Messalae pp.* *1, 54, 6⁀4, 44, 17⁀9, 41, 17⁀10, 32, 51
Sept. Altino *Messalae pp.* 11, 23, 3
Med. *Stilichoni com. et mag. utr. mil.* 12, 38, 1
. Cp. *Seuerino pu.* 12, 10, 1
Altino *Messalae pp.* 12, 55, 3⁀12, 58, 2?
. *Messalae pp.* 3, 11, 7
Messalae pp. 1, 51, 3
Eutychiano pp. 1, 9, 10

STILICHONE ET AVRELIANO [1] CONSS.[2]

or. Med. *Vincentio pp.* 12, 40, 3
:. Cp. *Aemiliano mag. off.* 12, 40, 4
in foro Aproniano VIII k. Febr. *Flauiano pu.* 11, 2, 3
Febr. Rau. *Hadriano pp.* 1, 3, 14
art. Med. *Flauiano pu.* 5, 62, 24
Mart. Med. *Apollodoro proc. Afr.* 10, 20, 1
pril. Med. *Stilichoni mag. mil.* 12, 35, 14
Med. *Benigno uic. urbis Rom.* 10, 72, 11
Med. *Vincentio pp. Gall.* 11, 48, 13⁀14⁀*11, 66, 6
. *Hadriano pp.* 11, 59, 11
. Med. *Messalae pp.* 2, 14, 1
Med. *Messalae pp.* 10, 30, 2
Messalae pp. 12, 50, 18
ed. *Messalae pp.* 11, 74, 2
n. Med. *Pompeiano proc. Afr.* *9, 26, 1⁀10, 72, 12⁀12, 61, 3

VINCENTIO ET FRAVITO [3] CONSS.

t. Med. *Limenio c. s. l.* 1, 32, 1: *Hadriano pp.* 10, 16, 11
ril. Med. *Hadriano pp.* 10, 71, 3
pril. Med. *prouincialibus prouinciae consularis* 12, 37, 11
Med. *Hadriano pp.* 10, 19, 7
. *Nestorio c. r. p.* 11, 73, 1

3 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA.[4]

. *Petronio pp.* 11, 74, 3

THEODOSIO A.[5] ET RVMORIDO[6] CONSS.

. Rau. *Hadriano pp.* 12, 45, 2
il. Rau. *Septimio proc. Afr.* 12, 50, 19
Iun. *Caesario pp.* 7, 41, 2
t. *Hadriano pp.* 3, 27, 2

HONORIO A. VI ET ARISTAENETO CONSS.

pril. Rom. *Hadriano pp.* 12, 38, 2
il. *ad Caecilianum uic.* 1, 51, 4
l. Cp. *Anthemio mag. off.* 10, 20, 1
l. Rom. *Exsuperantio Iulio et ceteris decurialibus* 11, 14, 2
t. Cp. *Studio pu.* 1, 3, 15 .

---

ius. *Th.* [2] stilichone cons. 2, 14, 1 [3] frauitta *Th. ad* 11, 73, 1 *Contius ad* [4] impp. arc. et hon. aa. *a.* 404 1, 3, 15: *a.* 405 5, 4, 19. 5, 27, 2: *a.* 406 , 4, 1 [5] a. 3, 27, 2: II 7, 41, 2: a. I *Th. ad* 12, 45, 2. 12, 50, 19 [6] *sic* 12, 50, 19: rumoridae *PL ad* 3, 27, 2, rumoridio *Hal. ad* 3, 27, 2, rumorido le *V ad* 7, 41, 2

a. 405 STILICHONE II ET ANTHEMIO CONSS.
III id. Iun. Nicaeae *Eutychiano pp.* 5, 4, 19
X k. Aug. Ancyrae *Aemiliano mag. off.* 12, 27, 1
prid. id. Aug. Ancyrae *Nestorio c. r. p.* 12, 23, 9
id. Nou. Cp. *Anthemio pp.* 5, 27, 2
VII id. Dec. Cp. *Anthemio pp.* 1, 26, 5
prid. k. Ian. Med. [*Caeciliano pp.* 1, 55, 7?]
a. 406 ARCADIO A. VI ET PROBO[1] CONSS.
III id. Ian. Rau. *Longiniano pp.* 11, 4, 1
VIIII k. April. Rau. *Longiano pp.* 12, 45, 3
V id. April. Cp. *Anthemio pp.* 12, 37, 12
V k. Iul. Cp. *Aemiliano pu.* 8, 11, 16: *Philometori c. s. l.* 11, 8, 10
XIII k. Aug. Cp. *Aemiliano pu.* 8, 1, 4
prid. id. Oct. Cp. *Anthemio pp.* 2, 12, 26
XI k. Nou. Cp. *Aemiliano pu.* 8, 10, 9
V k. Dec. Cp. *Anthemio pp.* 1, 47, 1
III k. Ian. Rau. *Nestorio c. r. p.* 4, 44, 18?
a. 407 HONORIO VII ET THEODOSIO II AA. CONSS.
VIII k. Mart. Rom. *Senatori pp.* 1, 5, 4
XVI k. April. Cp. *Anthemio pp.* 6, 30, 17. 12, 57, 10
IIII non. Aug. Cp. *Anthemio pp.* 12, 50, 20
id. Oct. Rau. *Epiphanio pu.* 12, 19, 4
a. 408 BASSO ET PHILIPPO CONSS.
VI k. Febr. *Lucio c. s. l.* 10, 72, 13
III non. Febr. Rom. *Curtio pp.* 1, 45, 1

a. 408—423 (424) IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA.[2]
sine conss. *Gaisoni c. s. l.* 4, 61, 12: *Theodoro pp.* 4, 63, 3: *Anthemio pp.* 11, 64, 3: *Maximino c. s. l.* 4, 63, 6: *Mineruio c. r. p.* 11, 75, 3: *Eustathio et Nestorio pp. Ill.* 12, 46, 4: *Hadriano pp.* 12, 61, 4
a. 408 BASSO ET PHILIPPO CONSS.
III id. April. Cp. *Herculio pp.* 10, 49, 1
V k. Mai. Cp. *Anthemio pp.* 3, 12, 8
IIII k. Iun. Cp. *Anthemio pp.* 1, 9, 11
XVII k. Nou. *Theodoro pp.* 4, 2, 16
VII k. Dec. Rau. *Theodoro pp.* 1, 40, 11: .... *c. s. l.* 12, 43, 3
III k. Dec. Rau. *Flauiano pp.* 2, 15, 1?
VII id. Dec. Cp. 10, 23, 17
id. Dec. *Theodoro pp.* 1, 4, 8
a. 409 HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS.
XIIII k. Febr. *Anthemio pp.* 11, 2, 4⁀11, 6, 6⁀11, 28, 1?
XII k. Febr. Rau. *Caeciliano pp.* *1, 4, 9⁀1, 55, *7⁀8⁀9⁀4, 20, 11⁀9, 44, 12
k. Febr. Rau. *Caeciliano pp.* 1, 4, 10: *Theodoro pp.* 5, 4, 20?⁀5, 8, 1
VIIII k. Mart. Cp. *Monaxio pu.* 8, 11, 17
prid. k. Mart. *Anthemio pp.* 1, 3, 16
X k. April. Cp. *Anthemio pp.* 12, 37, 13
k. April. Rau. *Iouio pp.* 1, 9, 12⁀1, 12, 2
XIIII k. Aug. Cp. *Anthemio pp.* 1, 45, 2⁀10, 74, 1⁀11, 2, 5
VIII id. Aug. Cp. *Anthemio pp.* 11, 41, 5
XII k. Sept. Eudoxiopoli *Aetio pu.* 1, 2, 4⁀4, 63, 5
X k. Oct. Cp. *Anthemio pp.* 9, 38, 1
[III id. Dec. Rau. *Theodoro pp.* 1, 4, 11⁀8, 50, 20]

---

[1] uc. *ins.* 12, 37, 12 (*Th.*) [2] impp. arc. hon. et th. aaa. 1, 4, 8 (*a.* 408): Const *hoc Codice omittitur, cf.* 10, 10, 4

viii k. Ian. Cp. *Anthemio pp.* 10, 77, 1
sine die *Monaxio pu.* 5, 34, 13
a. 410 VARANE CONS.
xviii k. Sept. Rau. *Faustino pp.* 4, 40, 4?⁀11, 2, 6
vii k. Sept. Cp. *Anthemio pp.* 10, 22, 1
prid. non. Sept. Cp. *Isidoro pu.* 1, 19, 6⁀8, 57, 2⁀8, 58, 1
vii k. Oct. Rau. *Palladio proc. Afr.* 12, 21, 3
a. 412 HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS.
v k. Febr. Cp. *Anthemio pp.* 11, 28, 1
prid. k. Febr. Rau. *Seleuco pp.* 11, 59, 12
xv k. Mart. Rau. *Melitio pp.* 10, 48, 16
prid. k. Mart. Rau. *Euchario suo sal.* 10, 72, 14
vi id. Mart. Rau. *Euchario proc. Afr.* 10, 32, 53
xvi k. April. Rau. *nauiculariis per Africam* 11, 6, 5
id. April. Rau. *Probo c. s. l.* 11, 62, 11
xv k. Iun. Cp. *Anthemio pp.* 11, 10, 4
viii k. Iun. Rau. *Melitio pp.* 1, 2, 5
vii k. Aug. Rau. *Iohanni pp.* 1, 9, 13
viii id. Aug. Cp. *Philippo pp.* 1, 9, 14
vii k. Nou. Cp. *Anthemio pp.* 10, 25, 2
vi k. Ian. *Monaxio pp.* 1, 40, 12
a. 413 LVCIO VC.[1] CONS. *in Oriente:* POST CONS. HONORII VIIII ET THEODOSII V AA. *in Occidente*[2].
xii k. Mart. Rau. *Iohanni pp.* 6, 23, 19
xii k. April. Cp. *Anthemio pp.* 1, 6, 2: *Prisciano pu.* 12, 11, 1⁀2⁀12, 13, 1⁀12, 14, 1
prid. non. April. *Anthemio pp.* 8, 11, 18
v k. Mai. Cp. *Anthemio pp.* 3, 13, 6
viii id. Iun. Rau. *Faustino pp.* 12, 19, 5
vii id. Iun. Rau. *Iohanni pp.* 12, 23, 10
prid. id. Iun. Rau. *Iohanni pp.* 12, 40, 5: *Gaisoni com. et mag. mil.* 12, 42, 3
a. 414 CONSTANTIO ET CONSTANTE[3] CONSS.[4]
v non. Mart. Rau. *Hadriano pp.* 12, 40, 6
prid. non. Mart. Rau. *Iuliano proc. Afr.* 2, 21, 8⁀3, 6, 3
xiiii k. Mai. *ad Anthemium pp.* 9, 47, 23
xiii k. Iun. *Mauriano com. domest. et uices ag. mag. mil.* 11, 45, 1
iii id. Iun. Cp. *Probo c. s. l.* 8, 16, 8⁀11, 48, 15?⁀11, 59, 13
vi id. Aug. Rau. *Vrsacio c. r. p.* 1, 33, 3
iii k. Sept. Rom. *Iuliano proc. Afr.* 7, 52, 6
xiii k. Dec. *Constantio mag. mil.* 12, 37, 14
prid. k. Dec. Cp. *Monaxio pp.* 10, 53, 11
id. Dec. Cp. *ad Hypatium mag. mil. per Or.* 1, 29, 2
a. 415 HONORIO X ET THEODOSIO VI AA.[5] CONSS.
xiii k. Mart. Cp. *ad populum* 2, 19, 12: *Anthemio pp.* 12, 57, 11
iii non. Mart. Cp. *Aureliano pp.* 9, 12, 9⁀9, 28, 1
viii k. Aug. Rau. *Graccho pu.* 12, 59, 5
v k. Sept. Rau. *Symmacho proc. Afr.* 8, 35, 13
iii k. Sept. Rau. *populo Carthaginiensi* 1, 11, 5
non. Sept. *comitibus et mag. mil.* 11, 61, 3
xiii k. Nou. Cp. *Aureliano pp.* 1, 9, 15
prid. k. Nou. Cp. *Vrso pu. et Aureliano pp. Or. et Strategio pp. per Ill.* 12, 16, 1
iii id. Nou. Cp. *Helioni mag. off.* 12, 20, 2

---

[1] uc. *uulgo om.* [2] lucio uc. cons. 12, 19, 5 [3] constante et constantio 11, 59, 13 *et Hal. ad* 8, 16, 8: uu. cc. *ins. Th. ad* 1, 29, 2. 9, 47, 23. 11, 44, 11. 12, 37, 14 [4] constantio uc. cons. 2, 21, 8 [5] honorio … aa.] aa. x et vi *Hal. ad* 1, 51, 5

III non. Dec. *Aureliano pp.* 11, 59, 14
III id. Dec. *Seleuco pp.* 1, 51, 5
a. 416 THEODOSIO A. VII ET PALLADIO[1] CONSS.[2]
VII id. Ian. Rau. *Palladio pp.* 10, 17, 1
VIII id. Febr. Cp. *Eustathio quaest. et Helioni mag. off.* 12, 19, 6
VI id. Febr. Cp. *Narsi com. et castrensi sacri palatii* 12, 25, 1
IIII id. Mart. Cp. *edictum ad populum urbis Cp. et omnes prouinciales* 6, 23, 20
V non. Mart. Rau. *Palladio pp.* 10, 32, 54
III k. Iul. Cp. *Anysio c. s. l. et Tauro c. r. p.* 12, 23, 11
X k. Aug. Cp. *Vrso pu.* 12, 24, 1
III k. Sept. Eudoxiopoli *Monaxio pp.* 9, 47, 24
k. Sept. Eudoxiopoli *Monaxio pp.* 1, 46, 2
X k. Oct. Rau. *Palladio pp.* 12, 60, 3
III k. Oct. Cp. *Monaxio pp.* 1, 3, 17
III non. Oct. Cp. *Monaxio pp.* 10, 65, 6
prid. non. Nou. Cp. *Helioni com. et mag. off.* 12, 26, 1
III id. Nou. Cp. *Monaxio pp.* 12, 18, 1
a. 417 HONORIO A. XI ET CONSTANTIO II[3] CONSS.
prid. id. Mart. Cp. *Monaxio pp.* 8, 53, 28
prid. id. Mart. Rau. *Sebastio com. primi ord.* 11, 58, 7⌒11, 59, 15
VIIII k. Nou. Cp. *Vitaliano duci Libyae* 1, 51, 6
VII k. Ian. Rau. *Palladio pp.* 12, 53, 2
a. 418 HONORIO XII ET THEODOSIO VIII AA. CONSS.
III non. Febr. Cp. *Monaxio pp.* 1, 3, 18
a. 419 MONAXIO ET PLINTA CONSS.
VI k. Iul. Rau. *Palladio pp.* 11, 48, 16
VIII k. Oct. *Monaxio pp.* 9, 47, 25
a. 420 THEODOSIO A. VIIII ET CONSTANTIO III CONSS.[4]
III non. Mai. Cp. *Monaxio pp.* 8, 10, 10
VIII id. Mai. Rau. *Palladio pp.* 1, 3, 19
XIIII k. Oct. Cp. *Eustathio pp.* 12, 44, 1
V k. Oct. Rau. *Maximo pu.* 6, 55, 10
III k. Ian. Cp. *Patricio c. r. p.* 10, 1, 9
a. 421 EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS.
VI id. Mart. Rau. *Palladio pp.* 9, 9, 34
VIII id. Iul. Rau. *Palladio pp.* 9, 40, 3⌒10, 1, 10⌒10, 10, 4
prid. id. Iul. *Philippo pp. Ill.* 1, 2, 6⌒11, 21, 1
a. 422 HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS.
prid. id. Ian. Cp. *Scholastico u. s. com. et castrensi s. p.* 12, 25, 2
V non. Mart. Cp. *Eustathio pp.* 12, 40, 7
X k. April. Cp. *Eustathio pp.* 1, 51, 7⌒2, 7, 4
V id. Iul. Rau. *Iohanni pp.* 2, 13, 2⌒4, 4, 1⌒4, 26, 13⌒8, 15, 8⌒11, 48, 17⌒12, 60, 4
III non. Nou. Rau. *ad Marinianum pp.* 5, 1, 4⌒5, 4, 9⌒5, 18, 11⌒5, 19, 1
VIII id. Nou. Cp. *Florentio pu.* 12, 5, 1
a. 423 ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS.[5]
XVI k. Mart. Cp. *Asclepiodoto pp.* 1, 2, 7⌒11, 75, 4⌒12, 37, 15
non. Mart. Cp. *Asclepiodoto pp.* 11, 60, 2
VII id. Mart. Rau. *Venantio pp.* 12, 16, 2
VII id. Mart. Cp. *Asclepiodoto pp.* 12, 39, 4
III k. April. Cp. *Asclepiodoto pp.* 7, 51, 3⌒7, 62, 31
V id. April. Cp. *Asclepiodoto pp.* 1, 9, 16

---

[1] uc. *ins. Th. ad* 9, 47, 23. 10, 65, 6. 12, 26, 1 [2] th. a. VII et qui fuerit nuntiatu 12, 25, 1 (*Th.*) [3] uc. *ins.* 12, 53, 2 (*Th.*) [4] theod. a. VIIII et qui fuerit nuntiatu 12, 44, 1 (*Th.*) [5] mar. et ascl. conss. 4, 20, 12 (*cf. Addenda*) 6, 7, 3

Cp. *Asclepiodoto pp.* 1, 51, 8: *Macedonio mag. mil.* 3, 21, 2
p. *Asclepiodoto pp.* 1, 11, 6
Rau. *consulibus praet. trib. pl. senatui suo sal. dicunt* 4, 20, 12⁀6, 7, 3⁀9, 2, 17⁀9, 46, 10
uerino pu. 8, 10, 11

IMP. THEODOSIVS A.

VICTORE VC. CONS.

uerino pu. 8, 11, 19
Cp. *Maximino c. s. l.* 11, 9, 4
Cp. *Asclepiodoto pp.* 6, 13, 2⁀6, 36, 8
p. *Sallustio quaestori* 1, 30, 1
elioni com. et mag. off. 1, 30, 2
Maximino c. s. l. 11, 7, 7
p. *Isidoro pp. Ill.* 1, 2, 8⁀10, 16, 12

IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C.[1]

aximino c. s. l. 12, 23, 12

VICTORE VC.[2] CONS.

Cp. *Maximino c. s. l.* 11, 8, 11
Cp. *Asclepiodoto pp.* 7, 39, 3
p. *Constantio pu.* 1, 28, 5

THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO C. CONSS.

p. *Constantio pu.* 11, 19, 1
Theophilo pu. 12, 15, 1
Aetio pp. 1, 24, 2
Maximino c. s. l. 11, 8, 12
Valerio c. r. p. 11, 68, 6

IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA.

ro pp. 10, 71, 4. 11, 43, 5. 6. 12, 8, 2. 12, 21, 5. 12, 50, 21: *Hormisdae pp.* : *Eutychiano pp.* 11, 43, 7: *Iohanni c. r. p.* 11, 77, 1: *Eudoxio c. s. l.* 12, 23, 13: *ad . . . pu.* 12, 1, 15: *Apollonio pp.* 12, 1, 16: *ad senatum* 12, 3, 1: *Sporacio com. domest.* 12, 17, 3: *Nomo mag. off.* 12, 19, 7. 8⁀12, 26, 2: *Florentio pp.* 12, 23, 14: *Protogeni pp.* 12, 49, 8: *Apollonio mag.* *. et Anatolio mag. mil. per Or.* 12, 54, 4: *Thomae pp.* 12, 57, 13: *Anatolio* 12, 59, 7

THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS.[3]

. *Hierio pp.* 9, 48, 1⁀9, 49, 10
p. *Acacio c. s. l.* 11, 8, 13
rt. Rau. *Basso pp.* 11, 72, 1
au. *Basso pp.* 5, 4, 21?⁀6, 7, 4
Rau. *Basso pp.* 1, 4, 7
m. *Hierio pp.* 12, 49, 7⁀12, 59, 6
Acacio c. s. l. 11, 8, 14?
Rau. *ad senatum* 1, 14, 2⁀3⁀1, 19, 7⁀1, 22, 5: *ad senatum urbis Rom.* ⁀6, 55, 11⁀6, 56, 5⁀6, 60, 3⁀6, 61, 1⁀8, 55, 9
. *Cyro pu.* 2, 7, 5
pp. 11, 48, 18. 12, 1, 14

HIERIO ET[4] ARDABVRE[5] CONSS.

. *Valerio c. s. l.* 11, 8, 15
doxio pp. 1, 8, 1?

---

t th. aa. 7, 39, 3 (*a.* 424): et ual. c. *om.* 1, 28, 5 [2] uc. *uulgo om.* [3] theod. c. II conss. 1, 7, 4. 1, 14, 3, *cf.* 1, 14, 2 [4] hierio et *om. PL ad* 1, 8, 1, *tio ad a.* 447 *pertinet* [5] *sic* 11, 8, 15: ardaburio 1, 8, 1. 1, 50, 2. 12, 40, 8

xiiii k. Sept. *Helioni mag. off.* 12, 40, 8
prid. id. Oct. Cp. *ad Antiochum pp.* 1, 50, 2
a. 428 FELICE ET TAVRO[1] CONSS.
prid. k. Febr. Cp. *Proculo pu.* 12, 5, 2?
x k. Mart. Cp. *Hierio pp.* 2, 57, 2⌒5, 3, 17⌒5, 4, 22⌒5, 11, 6⌒6, 18, 1⌒6, 24, 11⌒6, 61, 2
xi k. Mai. *Florentio pp.* 1, 4, 12⌒11, 41, 6: *Hierio pp.* 8, 53, 29
iii k. Iun. Cp. *Florentio pp.* 1, 5, 5⌒1, 6, 3
v id. Iun. Cp. *Florentio pp* 10, 34, 2⌒10, 35, 1
a. 429 FLORENTIO ET DIONYSIO CONSS.[2]
iii k. Mart. Rau. *Volusiano pp.* 10, 72, 15⌒12, 60, 5
v id. Mart. *Florentio pp.* 6, 62, 4
vi k. April. Cp. *Florentio pp.* 1, 19, 8
v k. Mai. Rau. *Celeri proc. Afr.* 10, 22, 2⌒11, 59, 16
iii k. Iun. Cp. *Iohanni c. s. l.* 1, 9, 17
iii id. Iun. Rau. *ad Volusianum pp.* 1, 14, 4⌒11, 71, 5?
a. 431 BASSO ET ANTIOCHO CONSS.[3]
v k. April. Cp. *Antiocho pp.* 1, 12, 3
iii k. Mai. Rau. *Flauiano pp.* 4, 61, 13?⌒11, 75, 5
a. 432 AETIO ET VALERIO[4] CONSS.[5]
viiii k. April. Rau. *Flauiano pp.* 12, 16, 3
v k. April. Cp. *Hierio pp.* 1, 12, 4
iii id. Iun. Cp. *Heliodoro pu.* 12, 17, 2
a. 433 THEODOSIO A. XIIII ET MAXIMO CONSS.
v non. Iul. Cp. *ad Taurum pp.* 1, 51, 9
a. 434 ARIOBINDO ET ASPARE CONSS.
xiiii k. Iul. Cp. *Tauro pp.* 11, 62, 12
v k. Dec. Cp. *Leontio pu.* 11, 24, 2
xviii k. Ian. *ad Taurum pp.* 1, 3, 20
a. 435 THEODOSIO XV ET VALENTINIANO IIII AA. CONSS.[6]
iiii k. Febr. Cp. *Valerio mag. off.* 12, 21, 4
iii non. Aug. Cp. *Leontio pu.* 1, 5, 6
viii id. Oct. Cp. *Hermocrati c. r. p.* 10, 10, 5
a. 436 ISIDORO ET SENATORE CONSS.
viii id. Mart. Cp. *Apollonio c. s. l.* 11, 9, 5
iii non. April. Cp. *Isidoro pp.* 10, 32, 55⌒12, 57, 12
prid. non. Iun. Cp. *Isidoro pp.* 10, 32, 56...59⌒11, 28, 2⌒11, 29, 1
v k. Sept. Apameae *Dario pp.* 10, 17, 2
a. 438 THEODOSIO A. XVI ET FAVSTO CONSS.[7]
prid. Febr. Cp. *Florentio pp.* 1, 5, 7⌒1, 7, 5⌒1, 9, 19
prid. non. Nou. Cp. *Aureliano c. r. p.* 6, 62, 5?⌒11, 10, 5?
a. 439 THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS.
xiii k. Febr. Cp. *Florentio pp.* 1, 51, 10. 3, 25, 1
x k. April. *Cyro pu.* 1, 2, 9⌒11, 18, 1
iii non. April. *Florentio pp.* 1, 24, 3
viii id. April. Cp. *Florentio pp.* 1, 2, 10⌒11, 4, 2
vii id. April. Cp. *Florentio pp.* 1, 14, 5⌒4, 65, 30
xiii k. Mai. Cp. *ad Florentium pp.* 2, 7, 6

---

[1] tauro et felice 5, 3, 17. 6, 27, 22. *PL ad* 2, 57, 2 (*contra Th. Hal.*) *Hal. ad* 6, 6 (*ubi PL* felice et probo): hierio et tauro *V ad* 6, 18, 1 (hierio et ardaburio *Hal. ibid.*
[2] post cons. felicis et tauri *in Occidente* 10, 22, 2. 10, 72, 15. 11, 59, 16. 12, 60
[3] antiocho uc. cons. et qui fuerit nuntiatus 1, 12, 3 (*Th.*) [4] uu. cc. *ins.* 12, 17
[5] ualerio et aetio (torio *D*) conss. *Hal. D ad* 1, 12, 4: ualerio et qui fuerit nuntiatus *ad* 1, 12, 4 [6] *sic Hal. ad* 1, 5, 6 *Cui. ad* 10, 10, 5: theod. a. xv et qui fuerit nuntia- *Th. in omnibus* [7] theod. a. xvi cons. et qui fuerit nuntiatus *Nou. Theod. ad* 1, 5, 1, 7, 5. 1, 9, 19

III k. Iun. Cp. *Florentio pp.* 1, 52, 1
VI id. Iun. Cp. *ad Florentium pp.* 11, 62, 13
XV k. Iul. Cp. *ad Florentium pp.* 2, 15, 2
VI id. Iul. Cp. *ad Florentium pp.* 6, 56, 6⁀6, 58, 10⁀8, 14, 6
k. Aug. *Florentio pp.* 1, 14, 6
III id. Aug. Cp. *Thalassio pp.* 7, 42, 1
VII id. Sept. Cp. *Thalassio pp. per Ill.* 2, 7, 7: *Florentio pp.* 5, 9, 5⁀6, 61, 3
prid. id. Sept. Cp. *Florentio pp.* 5, 28, 8⁀6, 23, 21⁀7, 2, 14
k. Nou. *Cyro pu.* 8, 11, 20
prid. non. Nou. Cp. *Aureliano c. r. p.* 6, 62, 5?⁀11, 10, 5?
VI k. Dec. Cp. *Florentio pp.* 9, 27, 6

a. 440 VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS.[1]

XI k. Febr. Cp. *Cyro pu.* 8, 11, 21
non. April. Cp. *Cyro pp. et cons. design.* 1, 14, 7
XIIII k. Iun. Cp. *Eudoxio c. r. p.* 11, 66, 7
XII k. Iun. *Cyro pp.* 3, 4, 1⁀7, 62, 32⁀7, 63, 2
XI k. Oct. Cp. *Cyro pp.* 3, 23, 2. 7, 41, 3
III k. Ian. *Cyro pp. et cons. design.* 2, 7, 8

a. 441 CYRO VC. CONS.

prid. non. Mart. Cp. *Cyro pp.* 7, 62, 33⁀12, 54, 3
XVI k. April. Cp. *Phlegetio com. et mag. off.* 1, 31, 3⁀12, 29, 1
XV k. Sept. Cp. *Cyro pp.* 1, 55, 10

a. 442 EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS.

V k. Mart. Cp. *Thomae pp.* 1, 3, 21⁀10, 32, 60
V id. April. *Artaxi praepos. s. cub.* 3, 26, 11
XII k. Sept. Cp. *Apollonio pp.* 2, 7, 9
V k. Ian. *Apollonio pp.* 10, 30, 3

a. 443 MAXIMO II ET PATERIO CONSS.[2]

V k. Febr. Cp. *Anatolio mag. mil.* 1, 46, 3
VIII id. Mart. Cp. *ad Apollonium pp.* 10, 35, 2⁀10, 36, 1
prid. id. Sept. Cp. *Nomo mag. off.* 1, 31, 4⁀1, 46, 4⁀11, 60, 3
XVII k. Ian. Cp. *ad Apollonium pp.* 5, 27, 3

a. 444 THEODOSIO A. XVIII ET ALBINO CONSS.[3]

XVII k. Febr. Cp. *Nomo mag. off.* 12, 40, 9
V k. Mart. *Zoilo pp. Or.* 1, 51, 11⁀12, 9, 1
V k. April. *ad Nomum com. et mag. off.* 1, 24, 4
X k. Mai. Cp. *Zoilo pp.* 10, 12, 2
XII k. Dec. Cp. *Hermocrati pp.* 10, 28, 1⁀11, 59, 17
sine die *Zoilo pp.* 12, 36, 6⁀12, 52, 3

a. 445 VALENTINIANO A. VI ET NOMO CONSS.

III id. Febr. Cp. *Florentio pp.* 1, 3, 22
XIII k. Mart. Cp. *ad Taurum pp.* 1, 2, 11⁀10, 49, 2

a. 446 AETIO III ET SYMMACHO CONSS.

XVI k. Nou. *ad senatum* 1, 14, 8

a. 448 ZENONE ET POSTVMIANO CONSS.

XIIII k. Mart. Cp. *Ὁρμίσδᾳ ἐπ. πραιτ.* 1, 1, 3

a. 449 PROTOGENE ET ASTERIO CONSS.

V id. Ian. *Hormisdae pp.* 5, 17, 8

a. 450 POST CONS. PROTOGENIS ET ASTERII.

V id. Ian. *Hormisdae pp.* 5, 14, 8
III non. April. *Hormisdae pp.* 6, 52, 1

---

[1] anatolio uc. cons. (*om.* ual. a. v) 11, 66, 7 (*Nou. Theod.*) [2] post cons. eudoxii et dioscori uu. cc. 5, 27, 3? 10, 35, 2. 10, 36, 1 [3] theod. a. XVIII cons. 1, 24, 4 (*PL contra Hal.*) 12, 40, 9

a. 450—455 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA.[1]
sine conss. *Vincl'o mag. off.* 12, 40, 10
a. 450 VALENTINIANO A. VII ET AVIENO CONSS.
v id. Oct. Cp. *edictum ad populum* 7, 51, 4
xv k. Ian. Cp. *Tatiano pu.* 1, 39, 2⁀12, 2, 1
sine die *Palladio pp.* 1, 51, 12?
a. 451 MARCIANO A. CONS.
xv k. Febr. Cp. *Palladio pp. Or.* 11, 70, 5
III id. Iul. Cp. *ad populum* 1, 12, 5
prid. id. Nou. Cp. *Palladio pp.* 1, 2, 12. 1, 11, 7
XII k. Ian. Cp. *Palladio pp.* 9, 39, 2
v k. Ian. Cp. *Palladio pp.* 10, 5, 2
a. 452 SPORACIO CONS.
VII id. Febr. Cp. *Palladio pp.* 1, 1, 4
IIII k. Iul. Cp. *Palladio pp.* 2, 7, 10
prid. non. Iul. Cp. *Palladio pp.* 1, 3, 23
sine die *Sporacio com. domest. et cons.* 12, 3, 2
a. 454 AETIO ET STVDIO VV. CC. CONSS.
prid. non. April. Cp. *ad Palladium pp.* 1, 14, 9⁀5, 5, 7
a. 455 VALENTINIANO A. VIII ET ANTHEMIO CONSS.
x k. Mai. Cp. *Palladio pp.* 1, 2, 13
VIII k. Mai. *Palladio pp.* 1, 3, 24
k. Aug. Cp. *Palladio pp.* 1, 5, 8⁀1, 7, 6
sine die *Palladio pp.* 1, 51, 12?

a. (451) 455—457 IMP. MARCIANVS A.
sine conss. *Constantino pp.* 4, 41, 2
a. 456 VARANE ET IOHANNE CONSS.
VIII . . . April. *Constantino pp.* 1, 3, 25?⁀1, 4, 13
xv k. Aug. *Constantino pp.* 10, 22, 3

a. 457—473 IMP. LEO A.
sine conss. 1, 5, 11?: *τῷ δήμῳ* 1, 4, 14⁀11, 41, 7: *Erythrio pp.* 1, 5, 10. 12, 59, *Viuiano pp.* 4, 42, 2. 10, 32, 61. 11, 16, 1: *Constantino pp.* 10, 32, 62: *ad sen* 10, 32, 63: *Leontico* 11, 12, 1: *Pusaeo pp.* 12, 5, 4. 12, 50, 22: *Hilariano mag.* 12, 7, 2⁀12, 40, 11: *Patricio mag. off.* 12, 19, 9. 12, 20, 3...5. ~~12, 50, 22~~
a. 457 CONSTANTINO ET RVFO CONSS.
id. Aug. Cp. 1, 5, 9
a. 458 LEONE A. CONS.
prid. non. Iul. Cp. *Aspari mag. mil.* 4, 65, 31?⁀12, 35, 15
a. 459 PATRICIO CONS.
v non. Mart. Cp. *Constantino pp.* 8, 53, 30
xv k. Oct. *Viuiano pp.* 1, 3, 26
a. 460 MAGNO ET APOLLONIO CONSS.
k. Febr. Cp. *Viuiano pp.* 2, 7, 11
a. 463 BASILIO ET VIVIANO CONSS.
x k. Mart. Cp. *Eusebio pp. Ill.* 2, 7, 12
a. 465 BASILISCO ET HERMINERICO CONSS.
v id. Nou. *Pusaeo pp.* 1, 36, 1⁀10, 44, 3?[2]
a. 466 LEONE A. III CONS.
prid. k. (non.?) Mart. Cp. *Erythrio pp.* 1, 3, 27⁀1, 12, 6⁀9, 30, 2

---

[1] imp. marcianus a. *a.* 451 9, 39, 2. 10, 5, 2: *a.* 452 1, 1, 4 [2] *fortasse pertinen a.* 473, *cf. ad* 12, 5, 4

a. 467—472 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA.[1]

sine conss. *Euphemio mag. off.* 11, 10, 6. 7: *Iohanni com. et mag. off.* 12, 5, 3⌒12, 25, 3⌒12, 59, 8

a. 468 ANTHEMIO A. II CONS.

VI id. Febr. 1, 14, 10
VIII k. April. Cp. *Heliodoro c. s. l.* *10, 23, 3
prid. k. April. Cp. *Nicostrato pp.* 1, 4, 15⌒2, 6, 8
k. Iul. Cp. *Heliodoro c. s. l.* 10, 23, 4
XV k. Sept. Cp. *Nicostrato pp.* 1, 3, 28
XV k. Sept. *Nicostrato pp.* 5, 14, 9
XIII k. Sept. *Alexandro duci Aegyptiaci limitis et pf. Aug.* 2, 7, 13
V k. Sept. *Nicostrato pp.* 9, 12, 10
k. Sept. *Nicostrato pp.* 10, 19, 8⌒11, 54, 1⌒11, 56, 1: *Callicrati pp. per Ill.* 6, 60, 4
sine die *Nicostrato pp.* 12, 21, 7?

a. 469 ZENONE ET MARCIANO CONSS.

VIII id. Mart. Cp. *Armasio pp.* 1, 3, 30
V k. April. Cp. *Callicrati pp. Ill.* 2, 7, 14
VII id. Sept. Cp. *Alexandro duci et pf. Aug.* *1, 57, 1⌒8, 52, 3
V id. Dec. Cp. *Armasio pp.* 3, 12, 9

a. 470 IORDANE ET SEVERO CONSS.[2]

k. Ian. Cp. *Armasio pp.* 5, 27, 4
VI k. April. *Hilariano com. et mag. off. ac patricio* 1, 23, 6⌒12, 19, 10?⌒12, 59, 9?
sine die Cp. *Armasio pp.* 1, 2, 14

a. 471 LEONE A. IIII ET PROBIANO CONSS.

k. Iun. Cp. *Ζήνωνι στρατηγῷ* 1, 3, 29
VII k. Aug. Cp. *Constantino pp.* 1, 40, 14⌒*12, 57, 14
sine die *Constantino pp.* 1, 40, 15

a. 472 MARCIANO CONS.[3]

k. Ian. Cp. *Erythrio pp.* 8, 37, 10
V k. Mart. *Erythrio pp.* 5, 9, 6⌒6, 20, 17⌒6, 61, 4
V k. Mart. Cp. *Erythrio pp.* *6, 24, 12⌒*8, 11, 22⌒*11, 32, 3
prid. non. April. Cp. *Erythrio pp.* 1, 3, 32⌒33
k. Iul. Cp. *Erythrio pp.* 1, 4, 16⌒1, 18, 13⌒5, 1, 5⌒5, 6, 8⌒*5, 30, 3. 2, 4, 42⌒8, 17, 11
XVII k. Ian. Cp. *Dioscoro pp.* *2, 7, 15
X k. Ian. Cp. *Dioscoro pp.* 1, 3, 34
. . k. Ian. Cp. *Dioscoro pp.* *1, 3, 31
sine die *Dioscoro pp.* 1, 11, 8? 10, 49, 3. 12, 33, 4. 12, 35, 16. 12, 49, 9

a. 473 IMP. LEO A.

a. 473 LEONE A. V CONS.

pp. III id. Febr. 4, 59, 1
k. Iun. *Nepoti mag. mil. Dalmatiae* 6, 61, 5

a. 474 IMPP. LEO IVNIOR[4] ET ZENO AA.

a. 474 LEONE IVNIORE[5] A. CONS.

XVII k. April. Cp. *Iustiniano pu.* 2, 7, 16
X k. Mai. 1, 14, 11
VI id. Oct. *Epinico cons. (c. s. l.?)* 10, 15, 1
sine die *Paulo pp. per Ill.* 2, 7, 17: *Hilariano com. et mag. off.* 12, 25, 4: *Eusebio mag. off.* 12, 29, 2?

---

[1] imp. leo a. *a.* 468 1, 3, 28. 6, 60, 4. 11, 54, 1? 11, 56, 1? 12, 21, 7: *a.* 470 1, 23, 6: *a.* 471 1, 40, 14. 15. 12, 57, 14: *a.* 472 2, 7, 15. 5, 30, 3. 6, 20, 17. 6, 24, 12. 8, 11, 22. 8, 17, 11. 8, 37, 10. 11, 32, 3 [2] *sic Hal. Contius:* iordane conss. *V ad* 5, 27, 4 [3] festo et marciano coss. *Hal. ad* 2, 7, 15: *in plerisque huius anni legibus Hal. consulatum a.* 469 *restituit* [4] iunior *om.* 1, 14, 11 [5] iuniore 2, 7, 16 (*Hal.*) 10, 15, 1, *om.* 1, 14, 11

a. 474—491 IMP. ZENO A.

sine conss. 1, 2, 15. 1, 3, 35. 11, 57, 1. 12, 3, 3: *Sebastiano pp.* 1, 29, 3. 4, 66, 1. 5, 5, 9. 10, 32, 64. 10, 34, 3. 11, 69, 2. 12, 3, 4: *Arcadio pp.* 3, 24, 3⁀12, 1, 17. 8, 12, 1. 12, 49, 10. 12, 60, 6: *Adamantio pu.* 4, 65, 32. 8, 10, 12. 11, 43, 8: *Basilio pp.* 5, 8, 2: *Aeneae c. r. p.* 7, 37, 2: *Δομνήνῳ* 10, 3, 7: *Sporacio* 11, 43, 9. *10: *Chryseroti praepos. s. cub.* 11, 69, 1: *Illyriciano mag. off.* 12, 7, 2⁀12, 40, 11: *Cosmae praepos. s. cub.* 12, 16, 4: *Longino mag. off.* 12, 29, 3: *Marciano mag. mil.* 12, 35, 17: *Catoni mag. mil.* 12, 49, 11

a. 475 POST CONS. LEONIS IVNIORIS.

k. Sept. Cp. *Epinico pp.* 5, 5, 8

a. 477 POST CONS. ARMATI VC.[1]

x k. Mart. *Sebastiano pp.* 5, 27, 5

id. Dec. Cp. *Sebastiano pp.* 8, 4, 9

xvi k. Ian. *Sebastiano pp.* 1, 2, 16

x k. Ian. Cp. *Sebastiano pp.* 1, 23, 7

a. 478 ILLO[2] VC. CONS.

k. Mart. Cp. *Sebastiano pp.* 5, 9, 7. 8, 53, 31

v non. Nou. Cp. *Alexandro u. i.* 9, 35, 11

a. 479 ZENONE A. II CONS.[3]

k. Mai. *Sebastiano pp.* 3, 28, 29⁀5, 3, 18

III k. Iun. Cp. 6, 34, 4

k. Sept. Cp. *Dioscoro pp.* 5, 31, 11

v id. Oct. *Sebastiano pp.* 1, 49, 1

a. 480 BASILIO IVNIORE[4] CONS.

k. Mai. Cp. *Sebastiano pp.* 6, 23, 22

v k. Ian. *Aeliano pp.* *2, 21, 9⁀*5, 12, 28⁀5, 75, 6

sine die *Aeliano pp.* 11, 70, 6?

a. 483 POST CONS. TROCONDI.

xvii k. Ian. *Constantino pu.* 4, 59, 2

a. 484 THEODERICO CONS.[5]

v k. April. Cp. *Sebastiano pp.* 1, 3, 36. 4, 65, 33⁀8, 4, 10

id. April. *Sebastiano pp.* 1, 3, 37

k. Sept. *Iohanni mag. off.* 12, 21, 8

a. 486 LONGINO VC.[6] CONS.[7]

xii k. Iun. Cp. *Arcadio pp.* 4, 20, 14

k. Iul. Cp. *Basilio pp.* 9, 5, 1

a. 487 POST CONS. LONGINI[8].

vi k. Iul. Cp. 1, 51, 13⁀2, 7, 18?⁀*2, 7, 19⁀2, 12, 27?⁀3, 3, 6?⁀*7, 51, 5

a. 489 EVSEBIO CONS.

pp. k. Sept. Cp. *Dioscoro pp.* 6, 49, 6

a. 491—518 IMP. ANASTASIVS A.

sine conss. 1, 2, 17. 18. 1, 4, 17⁀1, 4, 18⁀10, 27, 3⁀12, 37, 19. 1, 34, 1. 2. 1, 42, 1? 10, 27, 2? 11, 1, 1. 2? 11, 48, 19. 12, 37, 18. 19: *Iohanni mag. mil. per Ill.* 1, 29, 4: *ad populum* 5, 70, 5: *Leontio pp.* 7, 39, 6: *Stephano mag. mil.* 7, 51, 6: *Polycarpo pp.* 10, 32, 66. 12, 16, 5: *Sergio pp.* 11, 43, 11: *Eusebio mag. off.* 12, 1, 18. 12, 5, 5. 12, 10, 2. 12, 19, 11: *Polycarpo pp.* 12, 16, 5: *Celeri mag. off.* 12, 19, 12⁀12, 20, 6: *Longino mag. equ. ac ped.* 12, 37, 16: *Arcadio pp.* 12, 37, 17: *Spartiatio pp. Ill.* 12, 49, 12: *Armenio pp.* 12, 50, 23: *magistris mil.* 12, 54, 5

---

[1] uc. *Hal. ad* 8, 4, 9, *om. rel.* [2] *sic* 9, 35, 11 (*Hal.*): ello 5, 9, 7 (*Hal.*) 8, 53, 31 (*V Hal.*) [3] ipso a. II cons. 3, 28, 29: *hunc consulatum a.* 479, *non a.* 475 *esse probauit Mommsen Hermes VII p.* 478 [4] iuniore 6, 23, 22, *om. rel.* [5] theoderico et uenantio coss. *Hal. ad* 8, 4, 10 [6] uc. *om.* 4, 20, 14 [7] decio et longino coss. *Hal. ad* 4, 20, 14 *contra PL* [8] p. c. decii et longini *Hal.*: *cf. p.* *45 *not.* 5

Olybrio vc. cons.

Matroniano pp. 1, 22, 6?
Cp. *Matroniano pp.* 7, 39, 4⌒10, 27, 1⌒11, 62, 14

Anastasio A. et Rvfo conss.

Iohanni mag. mil. praes. 12, 35, 18
Eusebio mag. off. 1, 30, 3

Pavlo vc.[1] cons.

. *Hierio pp.* 6, 21, 16
φημίῳ ἐπ. τ. πραιτ. 10, 16, 13
Euphemio pp. 8, 53, 32
Εὐφημίῳ ἐπ. τ. πρ. 10, 19, 9

Anastasio A. ii cons.

Theodoro 5, 17, 9
. *Eusebio mag. off.* 2, 7, 20

Iohanne et Pavlino conss.

1. 10, 19, 10?
lycarpo pp. 5, 30, 4

Iohanne cons.[2]

cho praep. s. cub. 5, 62, 25

Patricio et Hypatio conss.

Thomae pp. Ill. 2, 4, 43⌒2, 7, 21⌒7, 39, 5

Pompeio et Avieno conss.

Cp. 8, 36, 4

Probo et Avieno ivniore[3] conss.

Cp. *Constantino pp.* 3, 13, 7
Cp. 6, 20, 18⌒6, 58, 11⌒8, 48, 5

Sabiniano et Theodoro conss.

Constantino pp. 2, 7, 22
Eustathio pp. 1, 4, 19⌒1, 55, 11

Areovinda[4] et Messala conss.

p. *Eustathio pp.* 4, 35, 22
Cp. *Eustathio pp.* 2, 7, 23

Boethio vc. cons.[5]

, 5, 11

Clementino et Probo conss.

1, 42, 2?

Anastasio[6] et Agapeto[7] conss.

eri mag. off. 4, 29, 21: *Sergio pp.* 5, 27, 6
io pp. 2, 7, 24

IMP. IVSTINVS A.

, 7, 27a: *Theodoto pu.* 4, 30, 13: *Demostheni pp.* 5, 4, 23. 7, 62, 34: *Proculo* *. pal.* 12, 19, 13: *Tatiano mag. off.* 12, 19, 14

Magno cons.

Appioni pp. 7, 63, 3

Ivstino[8] A. et Evtherico conss.

p. *Marino pp.* 5, 27, 7
Marino pp. 2, 7, 25

Rvsticio cons.

tiano mag. off. 7, 63, 4

19, 9 *V ad* 6, 21, 16. 8, 53, 32 [2] iohanne et asclepione coss. 8, 62, 25 (*Hal.*) 20, 18. 6, 58, 11. 8, 48, 5 (*Hal.*), *om.* 3, 13, 7 (*FP*) [4] areobindo 2, 7, 23 (*Hal.*) *a.* 487 *esse* [6] *sic V ad* 5, 27, 6, anast. a. iii *Hal. ad* 5, 27, 6, anatolio , 24. 4, 29, 21 [7] agapito *Hal.* [8] ipso 2, 7, 25

a. 521 IVSTINIANO ET VALERIO CONSS.
k. Iun. Cp. *Demostheni pp.* 6, 22, 8
a. 524 IVSTINO A. II[1] ET OPILIONE CONSS.
id. Febr. Cp. *Theodoto pu.* 2, 7, 26
XIII k. Dec. Cp. *Archelao pp.* *1, 3, 40⁀6, 23, 23
XII k. Dec. Cp. *Archelao pp.* 2, 7, 27
VIII k. Ian. Cp. *Licinio mag. off.* 12, 33, 5
a. 525 PHILOXENO ET PROBO CONSS.
k. Dec. Cp. *Archelao pp.* 7, 39, 7
a. 526 OLYBRIO VC. CONS.
k. Dec. Cp. *Theodoto pu.* 9, 19, 6

a. 527 IMPP. IVSTINVS ET IVSTINIANVS AA.
a. 527 MAVORTIO VC. CONS.
X k. Mai. Cp. *Tatiano mag. off.* 1, 31, 5
sine die 1, 5, 12. 1, 15, 2. 3, 1, 12?⁀7, 62, 36? 4, 20, 16?: *Archelao pp.* 5, 3, 1
mag. off. 12, 19, 15

a. 527—534 IMP. IVSTINIANVS A.
sine conss. 1, 1, 5. 1, 2, 20. 1, 3, 54. 1, 4, 20. 32⁀4, 66, 4. 1, 5, 13...18. 1, 10, 2
1, 29, 6. 3, 43, 2. 5, 9, 11. 6, 25, 6. 6, 46, 8. 6, 48, 1. 8, 40, 29. 10, 32, 68. 1
10, 35, 4. 12, 17, 5: *Zetae u. i. mag. mil. per Armeniam et Pontum Pol*
1, 29, 5: *Iohanni pp.* 2, 7, 28. 4, 30, 16. 4, 34, 12. 4, 35, 23. 5, 3, 20. 5
7, 2, 15. 7, 32, 12. 7, 71, 8. 8, 53, 37. 11, 48, 23. 12, 3, 5: *δουκὶ Θηβαΐδ*
Menae pp. 3, 22, 6. 12, 34, 1: *Iuliano pp.* 7, 25, 1: *Vigilantio com. domes*
atque patricio 12, 17, 4: *Φλώρῳ κόμητι τῶν πριβάτων* 12, 33, 8
a. 528 DN. IVSTINIANO PP. A.[2] II CONS.
id. Febr. Cp. *ad senatum urbis Cp. c.* Haec
k. Mart. Cp. *Ἀταβίῳ ἐπ. πραιτ.* 1, 3, 41: *Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκ. Κωνσταντινου*
τριάρχῃ 1, 3, 42
k. Iun. Cp. *Menae pp.* 1, 4, 21⁀4, 2, 17⁀4, 20, 18⁀4, 21, 17⁀4, 30, 14⁀15?⁀5
22, 4. 3, 28, 30⁀6, 23, 24⁀6, 41, 1. 4, 20, 17. 5, 27, 8⁀9⁀10, 35, 3⁀10, 44, 4
6, 55, 12⁀6, 56, 7⁀8, 58, 2. 7, 3, 1. 7, 33, 11, 7, 70, 1. 8, 13, 27. 8, 53, 3
III id. Dec. Cp. *Menae pp.* 1, 53, 1. 3, 28, 31⁀6, 23, 26. 4, 32, 26⁀7, 39, 8.⁀
12, 29. 5, 16, 25. 5, 17, 10. 6, 23, 25⁀8, 37, 11. 6, 26, 9. 6, 37, 22. 7, 17,
sine die *Menae pp.* 1, 2, 19
a. 529 DECIO VC.[3] CONS.
XV k. Febr. *Μηνᾷ ἐπ. πραιτ.* 1, 3, 43
XV k. Febr. Cp. *Μηνᾷ ἐπ. πραιτ.* 1, 4, 22⁀23⁀9, 4, 6⁀9, 5, 2⁀9, 47, 26
II k. April. Cp. *Menae pp.* 3, 28, 32
k. April. Cp. *Menae pp.* 1, 20, 2. 4, 32, 27. 5, 9, 9? 8, 21, 1. 9, 44, 3
VIII id. April. Cp. *Menae pp.* 2, 44, 3⁀5, 74, 3. *2, 50, 8⁀*6, 21, 37⁀*7, 35, 8
5, 9, 9? 5, 14, 10. 5, 16, 26. 5, 60, 3. 6, 20, 20. 6, 24, 13. *7, 54, 2⁀10, 8
37⁀7, 64, 10. 8, 37, 12. 12, 33, 6
VII id. April. Cp. *Menae u. i. pp. II ex praefecto huius almae urbis Cp. ac*
Summa
XV k. Oct. Chalcedone *Demostheni pp.* 1, 4, 24⁀8, 51, 3. *1, 51, 14. 2, 58, 1
3, 28, 33⁀5, 9, 10. 4, 1, 11. *4, 21, 19. *4, 32, 28. 4, 66, 2. 5, 27, 10⁀6, 57,
6, 59, 11
X k. Oct. Cp. *Δημοσθένει ἐπ. πραιτ.* 1, 4, 25⁀3, 43, 1
recitata septimo miliario huius inclitae ciuitatis in nouo consistorio palatii Iustin
k. Nou. *Demostheni pp.* 1, 2, 22. 1, 14, 12. 2, 55, 4. 4, 1, 12. 4, 34, 11.
5, 30, 5. 6, 4, 3. 6, 30, 19. 6, 42, 30. 6, 61, 6. 7, 45, 13⁀14? 8, 53, 34. 11,

[1] iterum 12, 33, 5 [2] a. pp. *V ad* 5, 17, 10, a. pp. *uel* a. *Hal.* [3] uc. *passim*

Chalcedone *Triboniano quaestori s. p.* 7, 63, 5
mostheni pp. 1, 2, 21. 1, 5, 19? 7, 39, 9. 7, 62, 38. 10, 32, 67

LAMPADIO ET ORESTE[1] VV. CC.[2] CONSS.

i. Cp. *Iuliano pp.* *1, 2, 23⌒7, 40, 1. 4, 20, 19⌒*4, 21, 20. 4, 29, 22. 4, 66, 3. 31. 5, 27, 11⌒5, 29, 4⌒5, 35, 3. 6, 23, 27⌒*6, 33, 3. *6, 61, 7. 7, 15, 1. 8, 33, 3? 35⌒8, 55, 10
Iuliano pp. 2, 55, 5⌒4, 20, 20. 3, 1, 13. *14. *3, 2, 3. 6, 23, 28. 7, 62, 39. 8, 40, 26
Chalcedone *Ἰουλιανῷ ἐπ. πραιτ.* 1, 4, 26⌒3, 2, 4⌒5⌒3, 10, 2?⌒7, 45, 15?⌒10, 12, 40, 12⌒12, 63, 2
Cp. *ad senatum* 2, 44, 4⌒3, 38, 12⌒5, 4, 24⌒6, 25, 7. 4, 65, 35? 8, 41, 8. 21?
. *Iuliano pp.* 3, 33, 12. 4, 5, 10. 4, 28, 7? 4, 29, 23? 24. 4, 38, 15. 5, 20, 2. 13. 6, 2, 20. 7, 7, 1⌒7, 15, 2. 8, 21, 2. 8, 37, 13
. *Iuliano pp.* 1, 4, 27⌒5, 70, 6⌒7⌒6, 22, 9
Iuliano pp. 1, 4, 28⌒5, 4, 25. 3, 33, *13. *14. *15. 16. 4, 5, 11. 5, 4, 26. 6, 57, 6⌒7, 4, 14⌒15
Cp. *Ἰουλιανῷ ἐπ. πραιτ.* 1, 3, 44. 45. 1, 4, 29
2, 24
. Cp. *Ἰουλιανῷ ἐπ. πραιτ.* 1, 2, 25
Cp. *Iuliano pp.* 1, 3, 46. 2, 18, 24. 4, 27, 2. 6, 2, 22. 6, 27, 4. 6, 29, 3. 4. 13. 7, 4, 16⌒17⌒7, 7, 2. 7, 45, 16
ec. . . . *κόμητι τῶν πριβάτων* 1, 5, 20
i. Cp. *Triboniano uiro eminent. quaestori s. p.* 1, 17, 1

POST CONS. LAMPADII ET ORESTAE[3] VV. CC.

Cp. *Iuliano pp.* 2, 58, 2⌒3, 1, 15⌒16. 4, 18, 2. 4, 21, 21. 5, 37, 25. 5, 59, 4. 10. *6, 23, 29. 6, 28, 3. *6, 38, 3. 6, 40, 2. 6, 43, 2. 7, 71, 7. 8, 40, 27. 28? 22?
i. Cp. *Iohanni pp.* 4, 37, 6? 6, 27, 5⌒6, 46, 6. 6, 30, 20. 21. 6, 35, 11. 6, 37, 42, 31. 6, 38, 4
Cp. *Iohanni pp.* 1, 3, 47. 1, 4, 30. *1, 5, 21. *3, 28, 34. 6, 22, 11. *6, 24, 14. 8⌒*9⌒*10⌒*6, 26, 10⌒11. *6, 27, 6. *6, 46, 7. 6, 61, 8
Cp. *Iohanni pp.* *1, 3, 48. 5, 37, 26
Cp. *Iohanni pp.* 2, 46, 3
. *Iohanni pp.* 1, 3, 49⌒1, 5, 22⌒3, 28, 37⌒6, 22, 12. 1, 3, 50⌒2, 3, 29. 2, 41, 2. . 2, 55, 6. 3, 28, 35⌒36⌒6, 28, 4. *3, 31, 12. 5, 59, 5. 6, 43, 3. 7, 17, 2? 7, 47, 1. 3. 8, 39, 4. *8, 47, 10. 8, 56, 4. 12, 33, 7
Cp. *Iohanni pp.* 1, 4, 31?⌒7, 40, 2? 3, 33, 17. 3, 34, 13⌒7, 31, 1. 4, 1, 13. . 4, 51, 7?⌒4, 54, 9. 6, 23, 30. 6, 49, 7? 6, 58, 12. 7, 40, 3. 8, 40, 28 (*uel* 29). 6
. *Iohanni pp.* 1, 3, 51. 2, 3, 30. 2, 40, 5. *3, 1, 17. *18. 4, 18, 3. 4, 27, 3. 5⌒5, 13, 1? 4, 31, 14. 4, 39, 9. *5, 11, 7. 5, 14, 11. 5, 27, 12. 5, 37, 27. 6, 37, 25. . 6, 50, 18. 6, 58, 13⌒8, 47, 11⌒8, 48, 6. 7, 6, 1. 7, 15, 3. 8, 37, 14
p. *Iohanni pp.* 1, 3, 52. *5, 16, 27. *6, 42, 32. 6, 58, 14. 7, 33, 12. 7, 54, 3. 2: *ad senatum* 6, 30, 22: *Floro c. r. p. et curatori dominicae domus et Petro* *ratori diuinae domus serenissimae Augustae et Macedonio u. i. curatori et ipsi* *ae domus* 7, 37, 3
6, 4, 4
anni pp. 4, 37, 7

---

[1] *ad* 5, 13, 1. 5, 14, 1 *et constanter inde a* 5, 35, 3 *V ad* 5, 27, 11 *PL uulgo,* *usque ad* 5, 27, 4 *A ad* 4, 20, 19 *PL saepius: plerumque hoc nomen in libris* *is per compendium scribitur* [2] uu. cc. *saepe abest* [3] *sic PL saepius et* *ad* 4, 18, 3 *praeter* 1, 5, 21: orestis *Hal. inde a* 5, 37, 25: *uulgo nomen aut* *ut per compendium scriptum est*

a. 532 POST CONS. LAMPADII ET ORESTAE[1] VV. CC. ANNO SECVNDO.
VIII id. Mart. Cp. 1, 44, 2
XV k. Nou. Cp. *Iohanni pp.* *3, 10, 3. *3, 34, 14. *5, 37, 28. 6, 20, 21. 6, 21, 18, 6, 6, 35, 12. 6, 37, 26. 6, 38, 5. 6, 49, 7? 8. 6, 50, 19. 7, 72, 10. *8, 4, 11. *8, 1 8, 14, 7. 8, 25, 11. 8, 36, 5. 8, 37, 15. *9, 9, 35
a. 533 DN. IVSTINIANO PP. A. III CONS.
id. Mart. *Κωνσταντινουπολίταις* 1, 1, 6
VII k. April. Cp. *Ἐπιφανίῳ ... ἀρχιεπισκ.* 1, 1, 7
k. Iun. Cp. 3, 2, 6
VIII id. Iun. Cp. *Iohanni archiepisc.* 1, 1, 8
XV k. Dec. Cp. *Hermogeni mag. off.* 1, 3, 35⁀5, 17, 11⁀7, 24, 1⁀9, 13, 1⁀11, 48
XVII k. Ian. Cp. *ad senatum et omnes populos* 1, 17, 2
a. 534 DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVLINO VC. CONSS.
VIII k. April. Rom. *Iustiniano A. Iohannes episcopus urbis Romae* 1, 1, 8
id. April. Cp. *Archelao pp. Afr.* 1, 27, 1?: *Belisario mag. mil. per Or.* 1, 27, 2
k. Iun. Cp. *senatui urbis Cp. et urbis Romae* 6, 51, 1
III non. Iul. Cp. *Iohanni pp.* 6, 23, 31
III id. Aug. Cp. *Ἰωάννῃ ὑπ. πραιτ.* 5, 17, 12
prid. id. Sept. Cp. *Ἰωάννῃ ἐπ. πραιτ.* 1, 3, 55
id. Oct. Cp. *Iohanni pp.* 6, 58, 15
k. Nou. Cp. *τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφ. ἐπισκόποις* 1, 4, 33⁀5, 4, 29
prid. non. Nou. Cp. *Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκ.* 1, 4, 34
sine die 6, 23, 32
XVI k. Dec. Cp. *senatui urbis Cp. sal. c.* Cordi

[1] *sic libri ad* 1, 44, 2. 8, 4, 11: *in reliquis nomen aut corruptum aut per compen scriptum est*

II

DE CODICVM EPITOMATORVM COMPOSITIONE ET DE RESTITVENDA VETERE CODICIS IVSTINIANI EPITOMA

Quae de Epitoma Codicis, qualis in codicibus *PLD* extat, et de pristina Epitomae forma olim exposuimus[1], antequam plenas librorum manu scriptorum collationes nacti sumus, ea codicibus excussis confirmata sunt. quod ut palam fiat, tabulam eorum composuimus quae codicibus *PLD* eorumque supplementis *pld* continentur. in cuius tabulae contextu codicem *P* repraesentauimus, uel, ubi is deficit, codicem *L:* reliquorum codicum discrepantias in notis rettulimus. rubricae titulorum quo loco in his codicibus insertae sint, littera r indicatur: si qui rubricis numeri in *P* a librario adpositi sunt, eos intra uncinos post notam r enotauimus. quae uero post constitutionum numeros litteris inclinatis intra uncinos addita sunt, ea ad constitutionum subscriptiones pertinent: et mutilas quidem esse subscriptiones indicatur sic (*m*), omissas esse sic (*o*): ubi quamquam non constat, at uerisimile est subscriptiones ab alia constitutione in falsum locum aberrasse, additur (*?*): contra ubi certo constat subscriptionem ad aliam atque cui in codicibus epitomatis adiecta est constitutionem pertinere, huius constitutionis ad quam subscriptio pertinere debebat numerum intra uncinos apposuimus. praeterea stellula * numero constitutionis praeposita significat in inscriptione aut pro uocabulo *Idem* nomina imperatorum inserta aut his nominibus illud uocabulum substitutum esse. quae omnia ut recte intellegantur, titulos I 3. 4, quales in *P* extant, inscriptionum initiis subscriptionibusque plene perscriptis tabulae quam indicaui praemittam.

I 3 r II De . . . . permissis
*30 Imp. leo a. . . . . d. VIII id. mar. cp. zenone
33 Idem a. . . . . d. V k. ap. (= *c.* 36)
40 Imp. . . . . (*subscriptio abest*)
37 Idem . . . . d. n. feb. alexandri. a. euticheo (= 4, 5)
49 Idem . . . . d. non. feb. (= 4, 5?)
50 Idem . . . . (*subscriptio abest*)
51 Idem . . . . (*subscriptio abest*)
54 Idem . . . . (*subscriptio abest*)
4, *2 Imp. ual. et ual. aa. . . . . (*subscriptio abest*)
3 Imppp. . . . . d. k. mar.
r III De . . . . pertinent
6 Imppp. the. arc. hon. rufino pp. (= *c.* 4) . . . . d. VI k. ag.
8 Imppp. . . . . d.
3, 32 Idem . . . . (*subscriptio abest*)
*2 Imp. consti. a. . . . . d. VIII id. dec.
3 Idem . . . . conss. d. k. iul.
5 Imp. . . . . d. XI k.
6 Imppp. . . . . d.
7 Pars . . . .

[1] *Kritik des Iustin. Codex p.* 242 *sqq. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 8 *p.* 1 *sqq.*

4

8 Idem . . . . d. VIII k. aug. arc.
10 Idem . . . . d. VI k. mai. med.
11 Idem . . . . d. VI k. aug.
13 Idem . . . . d. VI k. iul. brixiae
15 Idem . . . . d. III k. sep. cp. hor. a.
*25 Impp. theod. et ual. aa. ad taurum pp. (= *c.* 20) . . . . (*subscriptio abest*)
16 Imppp. . . . . d. prid. k. mar.
17 Idem . . . . d. VIII k. oct. cp. the. a. et palladio conss.
20 Impp. . . . . (*subscriptio abest*)
22 Idem . . . . (*subscriptio abest*)
*24 Impp. ual. et marc. aa. . . . . d. VIII kl.
4, 9 Impp. . . . . (*subscriptio abest*)
10 Idem . . . . d.
12 Impp. . . . . d. XIII k. mai.
15 Impp. . . . . d. prid. k. apl. cp.
*28 Imp. mar. a. (= *c.* 13) iuliano pp. . . . . d. k. oct.

LIBER PRIMVS

1 r. 1. 4 (*m*)[1] 3 r (II)[2] *30 (*m*)[3] 33 (*36*) 40 (*o*) 37 (*4, 5? m*)[3] 49 (*? m*) 50 (*o*) 51 (*o*) 54 (*o* 4, *2 (*o*) 3 (*m*) r (III)[5] *6[6] (*6 uel 7 m*) 8 (*o*)[7] 3, 32 (*o*) *2 (*m*)[3] 3 (*m*) 5 (*m*)[3] 6 (*o*)[3] 7. 8 (*m* 10 (*m*) 11 (*m*) 13 (*m*) 15 (*m*) 25[8] (*o*) 16 (*m*) 17. 20 (*o*)[9] 22 (*o*) *24 (*m*) 4, 9 (*o*)[10] 10 (*o*)[11] 12 (*m*) 15 (*m*) *28[12] (*m*)[3] 5 r (V) 1 (*?*)[13] 7, 5 (*9, 5*) 6 r. 2. 7 r. 1 (*o*) 8 r. 1. 9 r. 3 (*m*)[10] 8 (*m*) 6 (*15 m* 15 (*m*)[14] 16 (*18*) 10 r (X) 1 (*2 m*)[15] 11 r. 1. 6. 12 r. 1 (*4 m*)[3] 5 (*o*) 6.[16] 13 r. 1 (*m*)[3] 14 1 (*m*)[17] 2 (*m*)[3] 5 (*m*)[18] 9 (*o*) gege greca (*10 m*)[19] 12 (*m*)[3] 15 r. 1 (*o*) lex greca (*2?*) 16, 1[20] (*o* 18 r (XVIII) 2 (*o*) 3 (*m*)[3] 4 (*m*) 5 (*o*) 10 (*m*) 7 (*6?*) 11 (*10?*) 12 (*m*) 13 19 r (XVIIII)[21] 3 (*m* 4 (*m*) 7 (*?*)[22] 20 r. 1[23] 21 r (XXI) 2 (*m*)[24] 3 (*m*)[25] 22 r (XXII) 1 (*o*)[3] 3 (*? m*)[26] 5 (*o*) 6 (*m*) 23 r. 1 (*m*)[3] 4 (*m*) 5 (*24, 4? m*)[28] 25 r. 1 (*m*)[29] 26 r (XXV) 3 (*o*)[30] 40 r (XL) 1 (*m*)[3] 5 (*m*) 2 (*m*)[3] 3 (*m*)[10] 45 r (XLV) 1 (*m*)[31] 2 (*m*)[32] 46, 1[33] 48 r (XLVIII)[34] 1 (*m*) 2 (*m*) 3 (*m*)[35] 50 2[36] 51, 7 (*o*)[37] 54 r (LIIII)[38] 6 *usque ad* § 4[39]

LIBER SECVNDVS[40]

1 r (I) 1...4[41] 2 r. 1. 2 (*o*)[42] 3 (*o*) 3 r (III) 2...4[43] 6. 7. 9. 8[44] 11. 12. 14[45] 13 (*o*)[46] 16...18 20. 21[47] 23[48] 24. 25[49] 27. 28[50] 29. 30. 4 r (III) 1 (*m*) 2[51] 6. 7[52] 10. 13. 14. 16. 18[53] 19. 20[54] 22[55] 26. 27. 29...32[56] 35...39[57] 41...43. 5 r. 1. 6 r (VI) 4. 6. 7[58] 7 r (VII)[59] 4[60] 9 r (VIIII)[3] 1. 3 (*o*

---

[1] *sic restituo P ex uestigiis subscriptionis ante* 3 r *rubricam conspicua* kl' feb' (*haec dubia sunt*) constantino (= 1, 4): 2, 1 *ins. pLD* [2] 3 r. *om. D* [3] *subscr. integra in D* [4] 4, 1 *ins. p* [5] 4 r. 2. 3 *D* [6] *inscriptio ad c.* 4 *pertinet* [7] 8 (*15*) *D* [8] *inscriptionem c.* 20 *adscripsit P contra pLD* [9] 20 (*m*) *D* [10] *subscr. integra in pLD* [11] *subscr. integra in pL* [12] *inscriptio pro parte sumpta est ex c.* 13 [13] *uera subscriptio extat in pLD* [14] *subscr. integra in pD* [15] 1 (*2*) const. greca *pLD* [16] legem grecam *subscriptioni praemittitur* [17] 1 (*4*) *D* [18] 6 *ins. pL* [19] 6. 7 *ins. D* [20] 16 r *post inscriptionem c.* 1 *inserunt PLD^a^, D^a^ eodem loco addit subscriptionem* 18, 2 [21] *subscr. 19, 6 ins. D* [22] 7 (*8*) *pLD* [23] *in D uerae subscriptioni additur subscriptio* 21, 2 [24] *subscr. plenior in D* [25] 3 (*22, 5*) *pLD: titulum* 21 *om. W* [26] *uera subscriptio extat in D* [27] *consules ex* 23, 3 *addit D* [28] 5 (*24, 4*) *pL* [29] *integra in pL* [30] 3 (*40, 6*) *pLD* [31] 1 (*2*) *D* [32] 2 *om. D* [33] 46, 1 *om. LD* [34] 48 r. *om. D* [35] missa ad antiochum *ex inscriptione* 50, 2 *additur* [36] 50 r. 2 *om. D*, 50 r *ante* 48, 3 *collocat L* [37] II 7, 14 *ins. L^a^* [38] *iungitur* 55 r *in pLD:* 54, 1 *ins. pL* [39] *finem constitutionis et* 55, 3 *addit p*, 54, 6 *integra extat in LD:* 51, 14 *ins. L* [40] *in folio singulari ad huius libri initium adglutinato* I 55, 6. 55, 7. 54, 6 *pars extrema.* 55 r. 3 *saeculo X*, I 51, 14. II 7, 14. 52, 7. 54 r *saeculo XI suppl. p* [41] 1, 5 *ins. LD, eandem ad* 2, 2 *adscripsit p* [42] *subscr. extat in LD* [43] 5 *ins. pL* [44] 10 *ins. pL* [45] 12 (*13*) 14 (*12*) *D* [46] 15 *ins. p* [47] 22 *ins. p* [48] 23 (*24*) *D* [49] 26 *ins. p* [50] 28 (*4, 5*) *D* [51] 5 *ins. pLD* [52] 7 (*8*) *D* [53] constitutio greca 3 r. 5. 22. 26 *ins. D* [54] 4, 21 *ins. L*, 4, 21. 23...25. 28. 33. 7, 14. 12, 15 *ins. D* [55] 25. 21 *ins. p*, 25 *ins. L* [56] 33 *ins. p* [57] 40 *ins. D* [58] n ī capitulum aliud inuenitur quod aduocati debent habere sexaginta libras auri (= 6, 8) *ins. p* [59] 1 (*3*) *ins. l* [60] cap. auocati qui dirimunt ambigua fata (= 14) *citat p*, hic cap. aduocati ... fata req. (= require) retro (*cf. not.* 37) *citat et* 6 (*13*) *ins. l*, 1 *ins. D*

¹ 11 r² 8³ 12⁴ 20. 22. 12 r. 1. 2⁵ 4. 5⁶ 8. 10. 11. 14...19⁷ 21. 22 (*o*) 23 (*o*) 24 (*26*) r. 1 (*2*) 2 (*m*) 14 r (XIIII) 1. 15 r (XV) 1. 2. 16 r (XVII) 1 (*17, 3*) 2 (*o*) 17 r (*m*) 2 (*m*) 3 (*o*) 4 (*18, 6*) 18 r (XVIIII) *2. 3 (*m*) 4 (*m*) 7...14 (*o*) 15 (*m*) 16...19 (*21*) ¹ 19 r (XVIIII) 1 (*2 m*) 3. 4 (*5*)⁹ 7 (*8*)¹⁰ 9...12 (*20, 1*) VI 20 r (XX)¹¹ II 20 3 (*o*))¹² 2 (*5*) 6 (7) 7. 8 (*21, 2*) 21 r (XXI) 3 (*4*)¹³ 5 (*8*) 8¹⁴ 9. 22 r (XXII) 2. 1 (*o*)¹⁴' I) 1 (*24, 1*) 2 (*o*) 24 r (XXIIII) 2 (*3*) 3...5. 25 r (XXV) 1 (*26, 1*) 26 r (XXVI) ¹ 27 r (XXVII) 1 (*28, 1*) 2 (*o*)¹⁶ 29 r (XXVIII) 1. 2 (*30, 3*) 28, 2¹⁷ 30 r (XXX)¹⁸ 1 r (XXXI) 1 (*32, 2*)²⁰ 32 r (XXXIII) *2. 34 r (XXXIIII) 1. 2. 35 r (XXXV) 1²¹ VI) 1. 2 (*38, 2*) 38 r (XXXVIII) *2. 39 r (XXXVIIII) 1. 2 (*41, 1*) 41 r (XL) 2. r (XLI) 2²² 5 (*m*) 42 r (XLII) 1. 2 (*4*) 3 (*o*) 43 r (XLIII) 1 (*3*) 44. r (XLIIII) (XLV) 1. 2. 46 r. 1. 2 (*3*) 47 r (XLVII) 1. 48 r (XLVIII) 1. 49 r (XLVIIII) 1 II 19 r. 1 (*o*) 2 (?)²³ II 53 r. *2. 3 (*5*) 4 (*3*) 5. 54 r (LIIII) 1. 55 r (LV) 1. 2 (*5*) 6. 1 (*57, 2*) 58 r (LVIII) 1 (*o*) 2

LIBER TERTIVS

2 (*3*) 4...6 (7) 7 (*o*) 8...10 (*13 uel 14*) hic constitutiones graecae diuersae duae ui. et ii. dec. 13 (*m*) 14 (*o*) 15...17 (*m*) 2 r (II) 1 (*3, 4*) hic constitutiones graeca. 5 (*4, 1*) 6 r. 1. 2 (*3*) 5 r (VI) 1. 7 r (VII)²⁵ 1 (*8, 2*) 8 r (VIII)²⁶ *3. 4. 9 r (VIIII) 1 greca 10 r (X)²⁷ 3 (*o*) 11, 1. r (XI)²⁷' 2. 5 (*m*) 4 (*5*) 6 (*12, 1*)²⁸ 12, 2. 3. *5 (*o*) 6...9. 2...5 (7) 7 (*m*)²⁹ 14 r (XIIII) 1. 15 r (XV) 1. 2. 16 r (XVI) 1. 17 r (XVII) 1. I) 1³⁰ 19, 3 (*o*) 20 r (XX) 1. 21 r (XXI) 1 (*2*) 22 r (XXII) 1. 2³¹ 24 r (XXIIII) 26 r (XXVI) 1. 22, 3. 4 (*o*) 5. 6 (*23, 2*) 26, 3 (*5*) 4 (*o*) 6 (7) *7...9 (*11*)³² 27 r :. 28 r (XXVIII) 1...5. 7. 8. 12 (*13*)³³ 14...18³⁴ 20 (*21*) 19. 21...23³⁵ 26...29 (*30*) 30³⁶) 29 r (XXVIIII) 1...3³⁷ 4 (*o*) 5. 6 (*m*) 7...9 (*31, 3*) 31 r (XXX) 2³⁸ 4. 5 (*7 m*) 7 (*m*) 1 (*12 m*) 32 r (XXXI) 1³⁹ 3...6 (*m*) *7. 9. 10. 12...17 (*m*) 18...21 (*m*) 22...25 (*m*)⁴⁰ 13 r (XXXIII)⁴¹ 1 (*m*) 2 (*m*) 3. 4 (*6*) 5 (*o*) 7 (*m*) 8. 9 (*10*) 10 (*o*) 11 (*17*) *17 (*o*) 34 r 1...3 (7) 4. 5 (*m*) 6...9 (*10*)⁴² 11...13 (*o*) 14 (*o*) 35 r (XXXV) 1...3 (*4*) 4 (*o*) 5 (*o*) 6. VI) 1 (7)⁴³ 8. *3 (*m*)⁴⁴ 11 (*? m*) 12. 13 (*o*) 14 (*16?*) 15 (*o*)⁴⁵ 17. 31, 6 (*o*)⁴⁶ 36, *18...22 6) 26 (*o*) 37 r. 1. 2 (*3*) 4. 5. 38 r (XXXVIII) 1...6 (7) 7...9 (*o*) 10. *11 (*12*)⁴⁸ 39 r) *1...5 (*m*) 6⁴⁹ 40, 1. 2 (*41, 1*) 41 r (XLI) 1 (*o*) 2...5. 42 r (XLII)⁵⁰ 1. 2 (*3*)⁵¹ 4...7 (*8*) 1, 3. 8 (*o*) 9...11 (*13*) 12 (*o*) 13 (*o*) 14⁵³

LIBER QVARTVS

3 (*6*) 4 (*o*)⁵⁴ 6 (*o*) 7...11 (*13*) 12. 13 (*o*) 2 r (II) 1. 2 (*o*) 3. 4 (*9*)⁵⁵ 11 (*12*)⁵⁶ 15. 16 (*o*)⁵⁷)⁵⁸ 3, 1. 4 r (IIII) 1. 5 r (V) 1 (*2*)⁵⁹ 3...7 (*o*) 8⁶⁰ 9...11 (*6, 1*) 6 r (VI) 3 (*o*)⁶¹ 2.

) *ins. D* ² 14 *ins. LD* ³ 10 *ins. pL* ⁴ 14. 15 *ins. p,* 15 *ins. L* ⁵ 3 *ins. pLD*), k. eum (reum *p*ᵇ) criminis constitutum (= 6 *in.*) *citat p* ⁷ 20 *ins. pd, post at D* ⁸ 24 *ins. lD* ⁹ 5 *ins. d* ¹⁰ 5 *ins. pL* ¹¹ II 20 r. *pLD:* 20, 1 *ins. d LD* ¹³ 4 *ins. pLD* ¹⁴ 8 *om. D* ¹⁴' *subscr. extat in pLD* ¹⁵ 5 *ins. pLD ins. pLD* ¹⁷ 28, 2 *ante* 29 r *collocat l, post* 30, 2 *collocat D* ¹⁸ r *om. D* *LD* ²⁰ 33 r (XXXII) 1 *ins. pLD* ²¹ 36, 1 *ins. D* ²² 4 *ins. pD* ²³ *p ad* III *notat* non hic esse debet, *et ad* III 19, 1 *citat* superuacuam difer. (= II 52, 7 *in.*), *t* III 19, 2 *rursus citat* cap. superuacuam differencia utili sanni: III 19 r. 1. 2 II 52, 7 *ins. L: in D inter* II 49, 1 *et* 53 r *haec extant:* II 50, 2. III 19, 2. 52, 7. 53 r. 1. III 19, 1 ²⁴ 7 r *om. D numero tamen retento* ²⁵ 2 r ... 3 r 2 *ins. LD,* 2 *ante* r *collocat D*ᵃ ²⁷ X *collocatur ante* lex greca ²⁷' 11 r. 1 *D* . *pLD* ²⁹ 13, 7 *om. D* ³⁰ r *ins. D,* 19 r. 1. 2 *ins. L:* XXIII ubi rem accio. io non. si quis alterius nomine (= *initia* 23 r. 1. 2) *citat p* ³¹ cp. si in possi ex possessione (= 22, 3. 4) *citat p* ³² *in LD post* 22 r. 1 *non extant nisi* 24 r. 1. 26 r. 22 5 (24 r. 26 r *om. D*) ³³ 13 *ins. D* ³⁴ 25 *ins. D* ³⁵ 25 *ins. pL* *m. D* ³⁷ 28, 6 *ins. pLD* ³⁸ 3 *ins. pLD* ³⁹ 2 *ins. pLD* ⁴⁰ 26 *ins. pLD post* 3 *ins. d* ⁴² 10 *ins. pLD* ⁴³ 6. 7 *ins. LD* ⁴⁴ 3 *ins. D,* 6. 7 *ins. p: in L t* 36 r. 1. 6. 7. 3. 8, *in d hic ordo* 36. 1. 3. 6. 7. 8 [9] ⁴⁵ 16 *ins. pL,* 23 *ins. D* non debet *adnotat p:* 31, 6 *om. L* ⁴⁷ 16 *ins. D,* 23 *ins. pL* ⁴⁸ *inscriptio ex c.* 10 ⁴⁹ 40 r *ins. pLD* ⁵⁰ r *om. D*ᵃ ⁵¹ 3 *ins. D* ⁵² 44 r *ins. pLD* ⁵³ 3...14 *om. G*ᵃ *;D* ⁵⁵ 10 *ins. pL* ⁵⁶ *in D post* 1, 12 *sequuntur* 2, 4. 8. 7, *deinde citantur initia* 1. 7. 8. 10. 11. 13...16, *tum sequuntur* 2, 14. 1, 13. 2, 3 ⁵⁷ 10 *ins. D* ⁵⁸ 3 r *ins. pLD ;D* ⁶⁰ 6 (*8*) *omissis* 7. 8 *L* ⁶¹ *in D post* 4, 1 *hic ordo est:* 5, 5. 6. 10. r. 1...3. 5. 10, 7. 6. 5, 9. 11. 6, 3. r, *ordinem* 5 r. 1...11. 6 r. 2...4. 6. 10, 7. 6 *restituit d*

*4. 6 (*o*)[1] 8...11. 7 r (VII) 1. 2 (*o*) 3 (*o*) *5. 12, 3 (*o*)[2] 7, 4 (*5*)[3] 6. 7. 8 r (VIII) 1. 2. 9
(VIIII) 2...4 (*10, 2*) 10, 1 (*o*) r (X)[4] 3...5 (*8*)[5] 7 (*o*) 9. 2, 8 (*o*)[6] 10, 10 (?) *11 (*o*) 12...
11 r (XI) 1. [7]12 r (XII) 1 (*o*) 2 (*4*)[8] 4 (*o*) 13 r (XIII) 1. 2 (*3*) 4. 5 14 r (XIIII) 1...4 (*o*
5 (*6*) 6 (*o*) 15 r (XV) 1 (*2*) 2 (*3*) 4. 5. 16 r (XVI) 1[9] 2 (*5*)[10] *5 (*o*) 4 (*6*) 7. 17 r (XVII)
18 r (XVIII) 1 (*2*) 3. 19 r (XVIIII) 1. 2 (*3*) 3 (*o*) 4...10 (*11*)[11] 12 (*14*) 15 (*16*) 16 (*o*)[12] 19
22 (*o*) 23 (*o*) 24 (*o*) 25 (*o*) 20 r (XX) 19, 20 (*o*)[14] 20, 2...6 (7) 7 (*o*) 8...12 (*14*) 14 (*o*) 17...19 (*20*
21 r (XXI) 1 (*4*)[15] *3 (*o*) 5 (7) 6 (*o*) 8...12 (*20*) 13 (*o*) 14 (*o*) 15 (*o*) constitutio graeca[16] 17
18 (*o*) 20 (*o*) 21 (*o*) 22 r (XXII) 1. 2 (*5*) 3...5 (*m*) 23 r (XXIII) *1 (*3*)[18] 3 (*o*) 4 (*24, 1*) 24
(XXIIII) 2...5 (*6*) 6 (*o*) 7 (*12*)[19] *10 (*o*)[20] 8 (*o*)[21] 12 (*o*) 25 r (XXV) 1 (*4*) 2. 4 (*m*) 5. 6. 26
(XXVI) 1 (*2*) 3. *2. *4. 5 (*8*)[22] 7 (*o*) 9 (*27, 2*) 8[23] 11. 12. 13 (*m*) 27 r (XXVII)[24] 1[25] 2 (*m*)
28 r. 1 (*5 m*) 3 (*o*)[27] 5 (*m*) 6. 7 *pr.* [28]29, 1[29] 3 (*m*)[30] 9 (*o*) [31]12 (*o*) 13 (*m*) 16. 18. 20. 25. 5 (*22*
23 (*30, 1*) 30 r (XXX)[32] 2...4 (7)[33] 7. 8[34] 9 (*9 uel 10*) 11 (*m*) 12 (*31, 3*) 13 (*o*) 31 r (XXXI)
9 (*m*) 12 (*12 uel 13*) 14. 32 r (XXXII) 1. 2 (*5*) 6. 3. 7 (*7 uel 10*) 10 (*o*) 11. 12 (*14*) 15. 16 (*o*
17 (*22*) 19 (*o*)[36] 23 (*m*) 24. 21 (*o*) 25 (*27*)[37] 26...28. 33 r (XXXIII) 2. 3. 5. 34 r (XXXIIII) 1...4
6. 8 (*o*) 9. 10 (*11*) 35 r (XXXV) 4 (*m*) 1. 2 (*m*) 3 (*m*) 7[38] 6[39] 9. 11...15 (*m*) 16 (*m*)[40] 17 (*o*
18. 19. 37 r (XXXVII) *1. 3. 5[41] 38 r (XXXVIII) *1 (*m*) *2. 5. 7 (*m*) 3. 6. 8...12[42] 14. 39 r
(XXXVIIII) 1 (*m*) 3...6. 9. 7[43] 43 r (XLIII) 1. 2 (*m*)[44] 44 r (XLIIII) 1...6 (*o*) 9. 10 (*18*) 11 (*o*
13 (*o*) 14. 45 r (XLV) 1 (*o*) 2. 48 r (XLVIII) 1 (*m*) 2...5 (*6 m*)[45] 49 r. 1 (*2*) 3. 4. 6. 7 (*9*)
8 (*o*)[46] 12. 13 (*m*) 15. 16. 50 r (L) 1. 2. *3. 4 (*m*) 5. 6. 8. 9. 51 r. 1. 2 (*m*)[47] *5. 6 (*m*)
7 (*m*) 3. 52 r (LII) *3 (*m*)[49] 5. 54 r (LIIII) 1...3 (*m*) 4 (*o*) *8 (*55, 2*) 58 r (LV) 1...3 (*59, 2*
60 r (LX) 1 (*64, 1*) 61 r (LXI) 5. 7 (*m*) 10 (*o*) 12 (*m*) 62 r (LX) *2 (*o*) 3 (*o*) 4 (*m*) 63
(LXIII) 3 (*o*)[50] 64, 1 (*m*) r (LXIIII) 2 (*8*)[51] 3 (*o*) *4 (*o*) 6 (*o*)[52] 5 (*o*)[53] 8. 65 r (LXV) 1 (*2*
2 (*o*) 3 (*4*) *5 (*m*) 6 (*8*) 8 (*m*) 9...12 (*13*) 13 (*o*) 14 (*o*) *15. 16 (*o*) 17 (*o*) 18. 19 (*o*) 20 (*21*
21 (*o*) 22 (*24*) 23 (*o*) 24...26. 28. 29 (*o*) 32 (*o*) 33 (*o*) 66 r (LXVI) 2 (*3*) 3 ccs. gcā[54]

LIBER QVINTVS

1 r. 1 (*m*)[55] 2. 3 (*o*) 4. 5 (*o*) 3, 3 (*o*) r[56] 8. 5 (*o*)[57] 6 (*o*) 7 (*o*) *9 (*m*)[58] 10 (*m*) 11 (*o*
12 (*o*)[59] 13 (*o*) 16 (*o*) 15 (*m*) 17 (*o*) 18 (*o*)[60] 4 r (IIII) 1 (*o*) 3, 14 (*4, 1*)[61] 4, 2. 3 (*o*) 5. 6 (*o*)
8. 9 (*12?*) *11 (*o*) 12 (*m*) 13 (*o*)[63] 18. 20. 21 (*o*)[64] 5 r (V) 2 (*o*) 4 (*5*) 6 (*o*) 7 (*o*) 8 (*9*) 6 r. 1. 2
5 (*m*) 6 (*o*) 8[65] 9 r (VIII)[66] *2[67] 3. 6 *pr.* . . . § 3[68] 7 (*m*) 10 r (X) 1 (*o*)[69] 11 r (XI)[70] 6
12 r (XII) *4. 5 (*o*) *13. 14. 16 (*o*) 18. 20. 22. 23. 27. 28 (*o*)[71] 14 r (XIIII) 1 (*m*) 2 (*m*) 5. 8.
15 r (XV) 1. 3 (*o*)[72] 16 r (XVI) *3. 4 (*m*) 5. 9...11 (*o*) 12 (*m*) *14 (*m*)[73] 15 (*o*) 16 (*m*) 17 (*m*)
18 (*m*) 19 (*o*) 23 (*o*) 24. 25 (*m*) 26[74] 17 r (XVII) 2 (*m*) *4 (*o*) 5 (*o*) 6 (*o*) 11 *pr.* § 1[75] 18 r
(XVIII) 4 (*m*) 10 (*o*) 11 (*o*)[76] 21 r (XXI) 1. 2 (*m*) 3 (*o*) 22 r (XXII) *1 (*o*) [77]25 r (XXV) 1 (*o*)[78]

---

[1] 6 *om. D,* 7 *ins. pLD* [2] 12, 3 *hoc loco om. LD, cf. not.* 7. 8 [3] 7, 4 *ante* 7, 5 *collocat D*
[4] 10 r. 1 *pL: in D post* 7, 5 *hic ordo est:* 10, 1. 9, 4. 7, 6. 7. 10, 3. 8 r. 1. 2. 9 r. 2. 3 10 r
[5] 6 *ins. p: in D post* 10 r *sequuntur* 10, 2. 5. 7. 6. 3. 9 [6] 2, 8 *om. D* [7] 12, 3 *ins. D*
[8] 12, 3 *ins. L* [9] 3 *ins. pL* [10] 3 *ins. D* [11] 11 *ins. pL* [12] 17. 18 *ins. pL,* 17 *ins. et*
inscriptionem 18 *inscriptioni* 19 *substituit D* [13] kp. ad probationem uti (*c.* 21) *citat p*
[14] 19, 20. 20 r *p:* 19, 20 *ante* 19, 22 *collocant LD* [15] 2 *ins. pL* [16] const. gr. *om. LD*
[17] *de D cf. ad p.* 328, 22 [18] 2 *ins. pLD* [19] 9 *ins. p* [20] 11 *ins. pL* [21] 9 *ins. LD*
[22] 6 *ins. pL* [23] 10 *ins. pLD* [24] 27 r *om. D*ᵃ [25] 3 *ins. D* [26] 3 *ins. pL* [27] 4 *ins. pL*
[28] 29 r *ins. pLD* [29] 2 *ins. pL* [30] 2 *ins. D,* 7 *ins. pL* [31] 11 *ins. pL* [32] 1 *ins. pL*
[33] 6 *ins. pL* [34] 14 *pr. ins. L* [35] 5. 7 *ins. p,* 7. 5 *ins. L,* 7 *ins. D* [36] 20 *ins. pL* [37] 25.
21 *D* [38] *de supplemento pLD cf. p.* 359 *not.* 3 [39] 20 *ins. D* [40] 16. 15 *D* [41] 6 *ins. pL*
[42] 13 *ins. D* [43] 8 *ins. pL* [44] *in D post* 39, 1 *sequuntur* 39, 4. 3. 5. 6. 9. 43 r. 1. 39 7. 43,
[45] 6 *ins. pLD* [46] 10 *ins. d* [47] 2 *om. D, suppl. d* [48] 6. 5 *W* [49] 52, 3 *post* 54, 2 *collocat D* [50] 61 r ... 63, 3 *om. L,* 59...63 *om. Montispessulanus H* 83 [51] 64 r. 1. 2 *pD*
64 r 2. 1 *L* [52] 7 *ins. p* [53] 7 *ins. L* [54] ccs. gcā *om. LD* [55] *subscr. integra in L*
[56] 2. 4 *ins. p: in L post* 3, 3 *sequuntur* 3, 2 r. 4, *in D* 3 r. 2. 3. r (r *del. D*ᵇ) 4 [57] 5 *post*
7 *collocat D* [58] 20 *pr. ins. L* [59] 3, 12 *post* 4, 1 *collocat D* [60] 20 *pr. ins. p* [61] non
hic esse debet *adnotat p* [62] 7 *ins. pL* [63] 14 *ins. pLD*ᵇ, *post* 18 *collocat D*ᵃ [64] 21 *om. D.*
titulum 4 *secundum indicem titulorum om. R* [65] *subscriptionem* 9, 2 *et* 8 r. 1 *ins. p*
[66] 9 r *om. D*ᵃ [67] 8 r. 1 *ins. L* [68] 8 r. 1 *ins. D* [69] 9. 10 *secundum indicem titulorum*
om. R [70] 12 *om. R* [71] 4 *ins. pLD* [72] 15 *secundum indicem titulorum om. R* [73] *consules ex* 11 *suppl. L*ᵇ [74] 26 *om. R* [75] § 2 *in. addunt pLD* [76] 11 *om. D* [77] 23, 1 *ins. p*
23 r. 1 *ins. D* [78] 25, 1 *om. D*

2[1] *4 (m)[2] 28 r (XXVIII)[3] 6 (o) 29 r (XXVIIII) 4 (o) 31 r (XXXI) 1 (o) 2 (o) 4 (m) 5 (o) 6 (o) 11 (m) 32 r (XXXII) 1 (m) 34 r (XXXIII) 2 (o) 3 (m) 5 (o) 6 (m) 7 (m) 8 (o) 12 (o)[4] 35, 1 (o) 36 r (XXXVI)[3] 5 (o) 37 r (XXXVII) *13 (m) 14 (o) *16[5] 20 (m) 21 (o) 22 (m) 24 (m) *28 (o)[6] 38 r (XXXVIII) *2 (o)[7] 39 r (XXXVIIII) 2 (m)[8] 3. 4 (m) 42 r (XLII)[9] 5 (o) 43 r (XLIII)[10] *5 (o)[11] 44 r (XLV)[12] 1 (m) *4 (m) 45 r (XLV) 1 (o) 49 r (XLVIIII) 1 (o)[13] 51 r (LI) 4. *7 (o) 12 (o)[14] 13. 53 r (LIIII)[15] 2 (o) 4. 54 r (LIIII) 1. 4 (o) 56 r (LVI) 1 (m) *3 (o) 59 r (LVIIII)[16] *2

(*in P desideratur unum folium: lacunam ex L expleuimus*)

*2 (3) 3. 4 (o) 60 r (LX)[17] 2 (o) 61 r (LXI) *2. 62 r (LXII) 5 (o) 6 (o) 7 (m) 8 (o) 9 (m)[18] 21 (o) 64 r (LXIIII)[17] *2 (m) 67 r (LXV) 1 (o) 68 r (LXVI) 1 (o) 70 r (LXX) 1 (o) 71 r[19] 3

(*hinc redit P*)

1[20] 3. 6. 8 (o) 9 (o) 10 (o) 11 (m) 12 (m) 13. 15. 16. 18 (o) 72 r (LXXII)[21] 1. 3 (m) 4 (m) 73 r (LXXIII) 1...3 (o) 4 (o) 74 r (LXXIIII) *1...3. 75, 6[22]

(*in P desideratur unum folium: lacunam ex L expleuimus*)

LIBER SEXTVS

1 r. 1...8 (o) 2 r (II) 1

(*hinc redit P*)

r (?)[23] *2[24] 4. 5 (6?)[25] 6. 7. 9...13 (m) 14...19 (o)[26] *22 (o) 3 r. 1 (m)[27] 3[28] 6 (m)[29] 11 (m)[30] 12 (o) 4 r (IIII) 2 (m) 3 (m) 5 r (V)[9] 1. 2. 6 r (VI) 1...3 (o) 4. *6 (m) *8 (o) 7 r (VI)[31] 2 (m)[32] 4 (o) 9, 1. 2 (m) r[33] 3. 4. 6. 8 (o) 10 r (X) 1. [34]11, 1 (o) r (XII)[35] 2. 13 r. 2 (o)[36] 12, 2. 14 r (XIIII) *2 (o) 15 r (XV) 1. 17 r (XVII) 1 (m)[37] 18 r (XVII) 1 (m) 19 r (XVIII) 2 (m) 20 r (XX) 1 (o)[38] 4 (m) 6 (o) *9 (o) 10 (m) 11 (m) 12 (m) 13 (o) 15 (o) r (XX)[39] 17. *21 (o) 22 r (XXII)[40] *3 (m)[41] *6 (m) 8. *10 (m) 12 (m) 23 r (XXIII)[42] *7[43] *20 (m) 24 (o) 31 (m) 25 r (XXV)[44] *10. 29 r (XXVIIII) 1. 2. 30 r (XXX) *8. 10 (o) 11. 14. 16 (m) 18 (m) 31 r (XXXI) 1. 2 (m) *4...6. 32 r (XXXII) 1. 4. 33 r (XXXIII)[45] 1. 2. 34 r (XXXIIII)[46] 1...3 (3. 4) 35 r (XXXV) 1. *6. 1...9. 37, 11 (o)[47] 35, 12. 37 r (XXXVII)[3] 2[48] 3[49] *5. 13. 15 (o) 20 (o) *25. 38 r (XXXVIII) 2. *5 (m) 42 r (XLII)[50] 4. 7. 8 (m) *10. *19[51] 27 (o) *24[52] (o)[53] 25. *32. 43 r (XLIII) *2 (m) *3 (m) 46 r (XLVI) *6 (o) 47 r (XLVII) 1. 4. [54]50, 5 (o) 12 (o) 48 r 49, 2. 50, 1. r[55] *2. *4. 6[56] *17. 52 r (LII) 1. 50 r[57] 55, 1 (o) r[58] 2. 5. 6[59] 56 r[60] 3 (m) 5. 57 r (LVII)[3] 4...6 (m) 58 r (LVIII) *6. 10. 13[60] 59, 4[61] 9[62] 60 r (LXI) 1. 2. 61 r (LXII) 1. 60, *3 (m) 61, *2. *3 (o) 4. *8[63]

LIBER SEPTIMVS

1 r. 2. 2 r *3. 4. *7. 12. 3 r. 1. 4 r (IIII) 1. 2 (o) 15[64] 3 (o) 7. 11. 14[65] 16[66] 6 r (VI) *1[67] 7 r (V)[68] 1. 8 r (VIIII)[69] 4. 5. 10 r (X) 1. *3. 5[70] 6. 7 (o) 11 r (XI)[71] 1. 13 r (XII) 1[72] 2 (m) 3. 4 (m) 14 r (XIIII) 2. *5 (m) *6. 11[73] 12 (m) 13. 14[74] 15 r (XV) *3. 16, 1 (m) r (XVI) 2. 3[75] 6 (o)[76] 8. 10 (m) 12. (m) 13. 14. 16...18. 20...22. 24...26. 29 (o) 30 (o) 31...34. 39. [77]17, 1 (m) 2 (m)

---

[1] 3 *ins. pD*, 25, 3. 23, 1 *ins. L* [2] 37, 13. 14. 16. 19...22. 24. 28 *ins. D*, 37 r *ante* 37, 13 *suppl. d* [3] r *om. D, suppl. d* [4] 35 r *ins. d* [5] 19 *ins. pL: de D cf. not.* 2 [6] 37 r...28 *hoc loco om. D, cf. not.* 2 [7] 4 *ins. pL* [8] 38 r. 2. 39, 2. 38, 4. 39 r *D* [9] r *om. D* [10] 4 *ins. pD* [11] 4 *ins. L* [12] XLIIII *P^b* [13] 46 r. 3 *ins. D*, 50, 1 *addit d* [14] 8 *ins. pLD* [15] LIII *P^b* [16] 1 *ins. pLD* [17] r *om. D* [18] 12 *ins. D* [19] 71, 4. 7 *ins. D* [20] 4. 7 *ins. L* [21] 72 r. 71, 18 *D* [22] *ad finem huius libri* VI 42 r. 30. VII 33 r. 10 *suppl. l* [23] r *om. P^bLD* [24] 3 *ins. pLD* [25] 6 (7) *L* [26] *subscriptio extat in L* [27] 2 *ins. p*, 2. 8 *ins. D* [28] 8 *ins. pL* [29] *subscr. integra in L:* 10 *ins. pLD* [30] *subscr. integra in L^b* [31] 1 *ins. pLD* [32] 8 r. 1. 2 *ins. D* [33] 9 r. 1. 2 *pLD* [34] hic titulus esse debet *adnotat p* [35] 11 r. 1 *LD* [36] 12, 1 *ins. D* [37] 2 *ins. D* [38] 3 *ins. d* [39] r *om. pLD* [40] 1 *ins. p* [41] 1 *ins. L*, 4 *ante* 1 *suppl. l:* I 17, 2 *inscr.* § 19 *inter* 3 *et* 6 *ins. D* [42] 3. 6 *ins. pL* [43] 7 *om. D*, 1 *ins. d* [44] 24 r *D* [45] 33 r *om. D* [46] 34 r *om. D* [47] 11 *om. LD:* hic non leg. *adnotat p:* 36, 8 *inscriptio* § 3 *ins. d* [48] 11 *ins. L* [49] hic leg. filia lega (= 11) *adnotat p* [50] 41 r *D* [51] 22 *ins. pLD* [52] 30 *ins. D* [53] 30 *ins. D* [54] 50 r *ins. D* [55] *in L post* 47, 4 *sequuntur* 48 r. 49, 2. 50 r. 1. 5. 12, *in D* (48 r?) 50 r. 5. 12. 49, 2. 50, 1 [56] 6 *om. D* [57] 50 r *om. pLD* [58] 55 r. 1 *LD* [59] 6 *om. LD* [60] 59 r. 3 *ins. pL* [61] 7 *ins. pL* [62] 10 *ins. pL* [63] *ad libri exitum legem Galgosianam* (*p.* 610 *not.* 1) *et* VII 23, 1 *adscripsit l* [64] hic esse non debet *adnotat p:* 15 *suo loco collocant LD* [65] *c.* 15 *citat p?* [66] *in folio singulari hoc loco adglutinato* VIIII 9, 3. 4 *suppl. p* [67] 6 r. 1 *om. D* [68] *hic numerus confirmatur ordine titulorum in W, qui est* 7. 5. 6 [69] 8, 3 *ins. D* [70] 5 *om. L:* h' non esse debet *adnotat p* [71] 10, 5 (6) *ins. L*, 10, 5 *in. citat p:* 11 r *om. et* 11, 4 *ins. D* [72] 13, 1 (*15, 1*) *Paris.* 4534 [73] 6. 11. 5 *D* [74] 14 (*11*) 11 (*11*) 12. 13 *Paris.* 4534 [75] 16 r. 1. 2. 3 *pL*, 16 r. 2. 3. 1 *D* [76] 7 *ins. d* [77] 17 r *ins. p*

16, 42[1] 18, *2 (*o*) r (XVIII)[2] 1. 19 r (XVIIII) 1...6[3] 20 r (XX)[3a] 2. 21 r (XXI)[4] *2. 4.
22 r 1...3 (*m*)[5] 26, 1. *4 (*m*) 27, 1[6] 26 r (XXVI) 2. 3 (*o*)[7] 5...7[8] 9 (*m*) 32, *9[9] 27 r (XX
2[11] 29 r. 2. 4. 30 r (XXVIIII)[12] 1. 3 (*o*) 32 r (XXX) 1[13] 3[14] *6. 5 (*o*) 7. 8[15] 34, 4 (*o*)[16] 3
11[17] 33 r (XXXI)[18] 2. 4[19] 6 (*o*) 7[20] 34 r (XXXIIII) 3[21] 35 r (XXXV) 5[22] 1...4[23] 8[24] 39, 6
38 r (XXXVIII) 2. 3[26] 39 r (XXXVIIII)[12] 2[27] 40 r (XL)[28] 1[29] 2 (*o*) 41 r (XLII) 3
39, 3. 4. 7[31] 43, 1 (*o*) 6 (*o*) r (XLIII)[32] 2. 45, *9 (*m*)[33] 13 (*o*)[34] 43, 3. 4. 7...10[35] 44 r (
2. 3[36] 45 r (XLVI) 3. 4[37] 6[38] 53, *4. *7 (*o*)[39] 45, *14 (*16?*)[40] 47 r (XLVII)[41] *1.
(XLVIIII)[41] 1[42] 49 r. 48, 4[43] 49 1. 2. 50, 1 (*m*) r[44] 2. 3 (*m*) 51 r. 1. 2. 52 r (LII)[12] 1.
4 (*m*)[45] 5 (*m*) 6 (*m*)[46] 58, 3 (*m*) 4 (*m*)[47] 53 r (LV)[41] 1[48] 3[49] 54 r (LVI)[12] 2. 56 r (LVII)[12]
57 r (LVIII)[41] 1...3[50] 7. 58 r (LVIIII)[51] 1 (*o*) 2[52] 62, 23 *in.* 30 *fin.* (*m*)[53] 64 r (LXIIII)
10 (*m*)[54] 59 r (LX)[55] 1. 60 r (LXI)[3a] 1[56] 3. 62 r (LXII)[3a] 1. 3 (*m*)[57] *14. 15. 11. *20 (*20. 15*
37[59] 65, 2[60] r (LXV) 1[61] 69 r (LXVIIII) 1[62] 65, 6. 66 r (LXVI)[41] 1...3. 6. 67 r (LX
1. 2. 68 r (LXVIII)[41] 1[63] 69 r (LXXI) 1 *in.*[64] 71 r (LXVIIII)[41] 1. 2[65] 72 r (LXX)
VIII 1, 2. 3[67] VII 72, 8...10. 74 r (LXXII)[3a] 1[68]

LIBER OCTAVVS

1 r. 2 r[69] 1, 1 (*o*)[70] 2, 3[71] 4, 1...5[72] 1, 2. 3[73] 4, 7[74] 9...11. 6[75] 8 r (VIII) 2. 3.
7, 1 (*o*). 5 r (V)[76] 1 (*o*) 2[77] 9 r (VIII) 2. 10 r. 2[78] 9, 1[79] 10, 5...7. 9. 11 r (XI)[81]
10, 4[81] 11, 7. 8[82] 13 r (XIII) 1 (*m*) 3[83] *6. 7[84] 11, 6. *12 (*o*)[85] 13, 10. 11. 14...16. 18.
22...26. 14 r (XIIII)[87] 1. 2. 15 r (XV)[87] 1...4. 13, 8[88] 15, 5[89] 16 r (XVI)[87] 3[90] 15, *
8 (*o*)[91] 16, 6. 8[92] 17 r (XVII) 11. *3. 5...9. 19 r (XVIII)[93] *2. 3. 20 r (XVIIII)[3a] 1.
(XXV) 1. 3. 23 r (XXI)[87] *1. 2. 24 r (XXII) 1. 2. 25 r (XXV) 2...6. 10. 27 r (XXVII)
16, 1[95] 27, 6...8[96] 10...12[97] 14. 15[98] 18[99] 20. 28 r (XXVIII)[100] 2. 29 r (XXVIIII) 1...4

---

[1] 17 r. 16, 42. 17, 1. 2 *L*, 16, 42. 17 r. 1. 2 *D* [2] 18 r. 2 *LD* [3] 8, 3 *ins. pL* [3a] r *o*
[4] 21, 1. 3. 5 *suppl. d* [5] 22, 3. r. 2. 1 *D:* 23, 1 *citant ld:* 26 r *ins. pLD* [6] hic
non debet *ad* 27, 1 *adnotat p:* 27, 1 *post* 27 r *collocant LD* [7] 26 r. 1...4 *L*, 26 r.
2. 3. 23, 1 *D* [8] 8 *ins. pL* [9] 32, 9 *om. LD*, hic esse non debet *adnotat p: cf. not.* 1
[10] 1 *citat p, ins. LD* [11] 27, 3. 32, 2 *ins. d* [12] r *om. D^a* [13] 9 *ins. D* [14] 4 *ins.*
[15] 32, 9 *citat p, ins. L* [16] hic esse non debet *adnotat p:* 34, 4 *om. LD, cf. no*
[17] 12 *ins. D:* possidere iure uel corpore *citat p* [18] 1 *ins. d* [19] 5 *ins. pL* [20] 11 *ins.*
11. 12 *ins. L*, 9. 10 *ins. d* [21] 4 *citat p, ins. L*, 34, 3. r. 4 *D* [22] 35, 5. r *p*, 5 *om*
5 *post* 8 *collocat L* [23] 34, 2. 33, 5 *ins. d* [24] 8 *om. D* [25] hic non esse debet *adnot*
39, 8 *om. LD: cf. not.* 27. 28 [26] 3 *om. D* [27] 39, 3. 4. 7. 8 *citat p*, 39, 8. 3. 4. 7 *i*
[28] 39, 3. 4. 7. 8 *ins. L* [29] 39, 9 *ins. D* [30] 3 *om. R^a* [31] 39, 3. 4. 7 *om. LD, cf. not.* 27
43 r *ins. Ld* [32] r *om. Ld, cf. not.* 31 [33] non ic esse debet *p* [34] hic non esse deb
[35] 11 *ins. p: inde a* 39, 7 *in L hic ordo est* 43 r. 1...4. 6...11, *in D hic* 43, 2. 1. r. 6.
7...10: 43 r *ante* 43, 2 *suppl. d* [36] 3 *om. R^a* [37] 9. 13 *ins. L* [38] 9. 13 *ins. D* [39]
esse non debet *ad* 53, 4. 7 *adnotat p*, 53, 4. 7 *om. LD, cf. not.* 49: 45, 9 *citat p*
ins. pLD [41] r *om. D^a* [42] 4 *citat p* [43] 48, 4. 49 r *LD* [44] 50 r. 1 *pL*, 50 r *om*
[45] 4 (5) *Russardus* [46] 53, 8 *ins. p* [47] hic esse non debet *ad* 58, 3. 4 *adnotat p*,
om. LD [48] 4. 7 *ins. D* [49] 4. 5. 7. 8. 9 *ins. p*, 8. 4. 7. 5. 9 *ins. L*, 4. 7. 5 *ins. D* [50] (
programma (= *c.* 6) *citat p* [51] r *om. D:* 3. 4 *ins. L, post* 2 *collocat l* [52] 3. 4 *in*
citat p, cf. not. 51 [53] *u. s. p.* 699. 700: *suppleto* 30 *in.* hic non esse debet *adno*
[54] 62, 23...64, 10 *om. LD* [55] hic esse non debet *adnotat p* [56] 2 *ins. pL*, 3 *ins. D* [57] 9 *in*
[58] 62, 28. 64 r. 1. 7 *ins. p*, 62, 23 *in.* 30 *fin.* 28. 64, 1 *ins. L*, 62, 30 *in suppl. l* [59]
ins. p, 63 r. 2. 64 r. 7. 10. 5 (64, 5. 7. 10 *l*) *ins. L*, 64 r. 7. 62, 30. 64, 10 *ins. D* [60] hic
non debet *adnotat p* [61] 65 r. 1. 2 *Ld*, 65, 1. 2 *D:* 5 *citat p, ins. L* [62] 69 r. 1 *om*
[63] confessio in iure (= 59, 1) *citat p* [64] 1 *integra L*, 1 *post* 71, 2 *collocat D* [65] 3 *ci*
3. 5 *ins. LD*, 7 *citat l* [66] r *om. D* [67] Φ *adnotat p:* VIII 1, 2. 3 *om. LD* [68] VII
VIII 35, 9 *addit l* [69] 2 r *om. LD* [70] 1, 1. 2 *citat et* 1 r. VI 18 r *ins. p*, 1, 2. 3.
om. D^a) *ins. LD* [71] 4 r *ins. pLd* [72] 6 *citat p, ins. LD* [73] hic esse non debet *ad*
adnotat p, 1, 2. 3 *om. LD* [74] 8 *ins. D* [75] hic esse non debet *adnotat p:* 4, 6 *om*
[76] 5 r. 7, 1 *D* [77] tit. uti possidetis. si in potestate patris fecerit (= 6 r. 7, 1) *cit*
5 r. 1. 2. 6 r. 7, 1 *L* [78] 10, 4 *citat p*, 10 r. 2 *om. L*, 10 r. 2. 4 *suppl. l*, 10, 4 *i*
9, 1 *ante* 9, 2 *collocat D* [79] 9, 1 *ins. L, ante c.* 2 *collocat D* [80] 6. 12 *ins. D*
esse non debet *adnotat p*, 10, 4 *om. D* [82] 10, 5...11, 8 *om. L*, 11, 8 *om. D* [83] 4 *in*
[84] 8 *citat et* 9 *ins. p*, 8. 9 *ins. L*, 8 *ins. D* [85] hic esse non debet *ad* 11, 6. 12 *adno*
11, 6. 12 *om. LD, cf. not.* 80 [86] 21 *ins. l* [87] r *om. D^a* [88] hic non debet esse
tat p, 13, 8 *om. et* 15, 6. 8 *ins. LD* [89] 6. 8 *citat p*, 16, 2 *ins. L* [90] 2 *ins. p* [91] hi
non debet *ad* 15, 6. 8 *adnotat p*, 15, 6. 8 *om. LD, cf. not.* 88 [92] 16, 1 *ins. L* [93] 1 *in*
[94] 5 *citat p, ins. LD* [95] hic esse non debet *adnotat p*, 16, 1 *om. LD:* 27, 5 *in*
[96] 9 *ins. D* [97] 13 *ins. D* [98] 17 *ins. D* [99] 19 *in. ins. l* [100] 1 *ins. pL* [101] 30 r *in*

30[1], 1...3. 31 r (XXXI) 1. 2. 32 r (XXXII)[1a] 1. 2. 33 r (XXXII)[2] 2. 3. 34 r (XXXIIII) 1. 2[3] 27, 5[4] 35 r (XXXVI)[5] 1[6] 36 r (XXXVI) 1...3. 5 (*m*) 37 r (XXXVII) 2[6a] *7[7] 35, *8. 12 (*o*)[8] 37, 10. 11[9] 13. 38 r (XXXVIII) 1[10] 37, *9[11] 38, *4...6. 39 r. 1. 40 r (XL)[12] 4[13] 38, 2 (*m*)[14] 40, 8. 11. [15]*16 *2 (*o*)[16] 9 (*o*) 10 (*o*)[17] 17[18] *22. 24 (*24 uel 25*) 25. 18 (*o*)[19] 26. 27 (*m*)[20] 41 r (XLI) 1[21] 8. 40, *28 (*o*)[22] 42 r (XLII)[23] *4. 1 (*o*)[24] *8. 9[24a] 12. 7 (*m*)[25] 16[26] 19[27] 43 r (XLIII) 1...3. 44 r (XLIIII) 1[28] 3. 4[29] 6...9. 42, 14 (*m*) 17 (*m*) 25 (*o*)[30] 44, 10[31] 12. 15. *14[32] *17. 19. 21[33] 24...28[34] 31. 45 r (XLV)[2] 2. 44, *23 (*o*)[35] 46 r (XLI)[36] 4. 5[37] 8 (*o*) 47 r (XLVII)[38] 4. 6 (*m*)[39] 48 r (XLVIIII) 2. 3[40] 6

(*desinit P, sequentia ex L suppleta sunt*)

49 r (XLVIIII) 1 (*m*)[41] 51 r 1 (*m*) 2. 3. 52 r (LII) 1...3. 53 r (LIII) 1. 9 (*o*) 6 (*m*)[42] 10...12 (*m*) 13 (*m*) 14. 15 (*m*)[43] 16. 17 (*m*) 18 (*o*) 20[44] 24 (*o*) 28 (*m*)[45] 29 (*m*) 25[46] 54 r (LIIII) 1. [47]*3 4 (*o*) 53, *26 (*m*)[48] 55 r (LV) 1 (*m*)[49] 2...*5. 7. 56, 3[50] 55, *8...10[51]

LIBER NONVS

1 r. 1 (*m*) 3...5 (*o*) 6. 7[52] 9. 10 (*m*)[53] 11. 12 (*o*) 13. 14 (*m*) 15. 16 (*m*) 17. 18 (*m*) 19. 20 (*m*) 21. **2** r (II)[54] 1. 2. 5 (*o*) 3 (*m*)[55] 8...11 (*m*) 12[56] 13 (*m*) 14 (*m*) 15[57] 16 (*o*) 17 (*m*) 3 r (III)[1a] 3 (*m*) 2 (*m*)[58] 4 r. 1 (*m*) 2 (*o*)[59] 5. 5 r (V) 1 (*m*) haec lex graeca est[60] 6 r. 2. 3. 5. 6 (*m*) 4 (*m*)[61] 8 r (VII)[62] 3 (*m*)[63] 6 (*m*) 9 r (VIII) 1 (?) 2 (*m*) 3 (*o*) 4. 5 (*o*) 6. 8 (*m*) 9. 7 (*m*)[64] 10. 11 (*m*) 12 (*m*) *18 (*m*) 19 (*o*) 14[65] *20...22 (*o*) 26. 27 (*m*) 28 (*o*) *29. 30 (*o*) *33 (*m*) *32[66] 11 r (XI)[67] 10 1. 11, *1[68] 12 r (XII) 3 (*o*) 4 (*m*) 1[69] *5 (*m*) 6. 7 (*m*) 8 (*m*) 9 (*m*) 10 (*m*) 13 r (XIII) 1. 14 r (XIIII) 1. 15 r (XV) 1. 16 r (XVI) 1 (*o*) 2[70] 3 (*o*) 4 (*m*) 5...8 (*o*)[71] 17 r (XVII) 1 (*o*) 18 r (XVIII) 1. 2 (*m*) 3 (*o*) 4 (*o*) 5 (*o*) 6...9 (*m*) 19 r (XVIIII) 2 (*m*) 3. 4. 20 r (XX) 1. 2 (*o*) 3 (?) 5 (*o*) 6 (*m*) 7. 9. 10. 12. 13. 15 (*m*) 16 (*m*) 22 r (XXI) 1. *4 (*m*) 5 (*m*) 6. 7 (*m*) 8. *12. 14...16 (*35, 4?*) 17 (*o*) 18 (*o*) 19. 22 (*46*) 24 (*o*) 23 r (XXIII *uel* XXIIII) 3 (*o*) 4 (*o*) 24 r (XXIIII) 1...3 (*m*) 26 r (XXV) 1. 27 r (XXVII) 1...3. 6 (*m*) 28 r (XXVIII) 1. 29 r (XXVIIII) 1 (*m*) *3. 30 r (XXX) 1. 2. 31 r (XXXI) 1 (*m*) 32 r (XXXII) 2 (*o*) 3. 4 (*m*) 5. 6 (*o*) 33 r (XXXIII) 1. 2 (*m*) 3. 4. 34 r (XXXIIII) 1 (*m*) 2...4. 35 r (XXXV) *2 (*m*) 4 (*m*) 5. 6 (*m*) 7...9. 36 r (XXXVI) 2. 39 r (XXXVIII) 1 (*m*) 2 (*m*) 40 r (XL) 1...3 (*m*) 41 r (XLI) 1. *2 (*o*) 4 (*m*) *9 (*m*) 15. *10 (*m*) 12. *14. 18 (*o*) 42 r (XLII) 3 (*m*) 43 r (XLIII) 1 (*o*) 44 r. (XLIIII) 1. 3. 45 r (XLV) 2 (*o*) *4. 3 (*m*) 5 (*m*) 6. 46 r (XLVI) 1 (*o*) *2. 4. 5 (*o*) 6 (*m*) 7 (*o*) 8. 9 (*o*) 10 (*m*) 47 r (XLVII) 1. 4 (*o*) *6. 7 (*o*) 16. 17 (*o*) *18 (*m*) 22 (*o*) 19 (*o*) 20 (*o*) 23 (*o*) 24 (*m*) 48 r (XLVIII) 1 (*m*) 49 r (XLVIIII) *3. 1. *2 (*m*) 4 (*?m*) 6 (*m*) 7 (*m*) 8 (*o*) 9 (*m*) 10 (*m*) 50 r (L) 1. 2 (*m*) 51 r (LI) 1 (*o*) 2 (*o*) 3 (*o*) 7 (*o*) 8 (*o*) 9 (*o*) 12 (*o*)[72]

---

[1] 30 r *ins. D* [1a] r *om. D* [2] r *om. D^a* [3] 3 *ins. l* [4] hic non debet esse *adnotat p*, 27, 5 *om. LD* [5] 35, 8 *ante* 35 r, 35, 12 *post* 35 r *ins. L*, 35 r *om. D* [6] 35, 4...6. 13 *ins. et* 35, 8 12 *citat p*, 35, 13. 4...6 *ins. L*, 35, 3...10. 12. r. 13 *ins. D: ordinem* 35 r. 1. 4...6. 8. 12. 13 *restituit et* 9 *ad* 12 *citat l* [6a] 3 *ins. D* [7] 9 *citat p*, 9 *ins. l*, 8. 9 *ins. D* [8] hic non debet esse *ad* 35, 8. 12 *adnotat et* 35, 13 *ins. p*, 35, 8. 12 *om. LD* [9] 12 *ins. D* [10] 2 *citat p, ins. L*, 2. 3 *ins. D* [11] hic esse non debet *adnotat p*, 37, 9 *om. LD* [12] 2 *citat p, ins. D* [13] 5 *ins. p*, 5. 2 *ins. L*, 5...7 *ins. D* [14] hic esse non debet *adnotat p*, 38, 2 *om. LD* [15] 12. 15 *ins. D* [16] 2 *om. LD* [17] 9. 10 *ante* 8 *collocant LD:* 18 *ins. L* [18] 18 *citat p*, 18. 20. 21 *ins. D* [19] hic non esse debet *adnotat p*, 18 *om. LD* [20] 28 *citat p, ins. LD* [21] 6 *ins. pL*, 2...4. 6. 7 *ins. D* [22] hic esse non debet *adnotat p*, 40, 28 *om. LD* [23] r *om. D^a:* 3 *ins. p* [24] hic non esse debet *adnotat p*, 42, 1. 3. 4 *LD* [24a] 10. 11 *ins. D* [25] hic esse non debet *adnotat p*, 7 *ante* 8 *collocant LD:* 14 *citat p*, 14. 17. 25 *ins. L*, 14. 15 *ins. D* [26] 17 *citat p*, 17. 20. 21 *ins. D* [27] 25 *citat p* [28] 2 *ins. pLD* [29] 5 *ins. D* [30] hic non debet esse *ad* 42, 14. 17. 25 *adnotat p*, 42, 14. 17. 25 *om. LD* [31] 11 *ins. pLD* [32] 14. 15. 16 *D* [33] 22 *ins. et* 23 *citat p*, 23. 22 *ins. L*, 22 *ins. D* [34] 30 *ins. D* [35] hic non esse debet *adnotat p*, 44, 23 *om. LD* [36] 46, 2. 3 *citat p, ins. L*, 46 r *om. et* 46, 1...3 *ins. D* [37] 7 *ins. D* [38] r *om. D^a*, 1...3 *ins. D* [39] 6 *om. et* 5. 9. 11 *ins. D* [40] 4 *ins. D* [41] 50 [r *suppl. d*] 2. 5. 6. 10. 13. 15...18. 20 *ins. D* [42] 53 r. 1. 4. 6. 9 *D* [43] 15 *om. D* [44] 21 *ins. D* [45] 25 *om. D* [46] 25 *om. et* 31 *ins. D* [47] 2 *ins. D* [48] 53, 26 *om. D* [49] 1 *om. D* [50] 56, 3 *om. D, cf. not. seq.* [51] 10 *om. D:* 56, 1 *addit l*, 56 r. 1. 3. 4 *addit D* [52] 8 *ins. D* [53] 10 *om. D* [54] r *om. D* [55] 3. 4. 5 *D* [56] 12 *om. D* [57] 15 *om. D* [58] 2. 3 *D* [59] 4 *ins. D* [60] 5 r. 1 haec ... est *om. D* [61] 6 r. 2...6. 7 *D* [62] 1 *ins. D* [63] 5 *ins. D* [64] 7. 8. 9 *D* [65] 14. 12. 18. 19 *D* [66] 32 *om. D* [67] XII *L^a* [68] 10 r. 1. 11 r. 1 *D* [69] 1. 3. 4 *D* [70] *de l cf. ad p.* 835, 1 [71] *desinit D* [72] 13 *suppl. l*

Collatis eis quae codice *P* continentur cum eis, quae *L* et *D* aut ex his omittunt aut ad haec addunt aut in his transponunt, dubitari non potest, quin emendandi studium, quod recentiores manus (*pld*) in supplendis constitutionibus ab epitomatore omissis collocauerunt et postea Bononienses ad finem perduxerunt, ex parte codicum *PLD* aetatem superet et effecerit, ut in inserendis supplementis ordo constitutionum in codicibus *PLD* saepe turbaretur. ut igitur ueteris Epitomae formam recuperemus, primum eae constitutiones nobis delendae sunt, quas *P* quidem recepit, *L* autem uel *D* omiserunt. deinde ad transpositiones constitutionum, quae in *PLD* omnibus uel in uno ex his codicibus cernuntur animum aduertere oportet: ex transpositione autem sola uix umquam certo colligitur, transpositarum constitutionum quae ueteris Epitomae fuerint, quae postea adiectae. itaque alia ad hanc quaestionem dirimendam indicia indaganda sunt. et certissimum quidem eiusmodi indicium praebent eae subscriptiones, quae ita transpositae sunt, ut cum alicui antecedentium constitutionum adiunctae essent, harum genuinas subscriptiones expelleret. quod epitomatoris culpa accidisse ex his locis manifestum est[1]:

I 12, 1 (*4*) 5. 19, 7 (*18*) 20 r. 23, 5 (*24*, *4*) 25

II 18, 22 (*24*) 19 r. 19, 1 (*2*) 3. 21, 3 (*4*) 5. 43, 1 (*3*) 44. 46, 2 (*3*) 47. 55, 2 (*5*) 6. 55, 1 (*57*, *2*) 58

III 1, 2 (*3*) 4. 11, 4 (*5*) 6 (*12*, *1*) 12, 2. 21, 1 (*2*) 22. 26, 9 (*11*) 27. 28, 12 (*13*) 14. 31, 11 (*12*) 32. 34, 9 (*10*) 11. 36, 22 (*24*) 25. 38, 11 (*12*) 39. 42, 2 (*3*) 4

IIII 7, 4 (*5*) 6. 13, 2 (*3*) 4. 26, 1 (*2*) 3. 48, 5 (*6*) 49 r. 1 (*2*) 3. 58, 3 (*59*, *2*) 60

V 3, 14 (*4*, *1*) 4, 2. 5, 8 (*9*) 6

Facillima enim huius confusionis explicatio sponte se offert haec: epitomatorem subscriptiones ad ea quae sequebantur uerba traxisse, quasi inscriptionis uel rubricae pars essent, ita ut, si quas constitutiones omitteret, simul eius quae hunc hiatum ab ipso factum antecederet constitutionis subscriptionem deleret, reciperet autem subscriptionem eius constitutionis quae omissarum extrema esset. qui error unde nasci potuerit, etiam hodie ex condicione, qua multae subscriptiones in codicibus *PLD* sunt, aliquo modo cognoscitur: librarii enim intenti, ut ab inscriptionibus uersus inciperent et simul chartae parcerent, ubi constitutionum uerba in extremis uersibus desinebant, subscriptiones quae integros uersus non explent post proximae constitutionis inscriptiones inserebant.

Constat igitur eas constitutiones, quibus subscriptiones alicuius sequentium constitutionum additae sunt, neque minus eas constitutiones quae in ipso Codice Iustiniano has subscriptiones excipiebant in Epitoma ipsa extitisse, interpositas autem his constitutiones non solum eas quae ordinem Codicis Iustiniani turbent, sed omnes ab Epitoma alienas fuisse. quod si in discrepantiis codicum *PLD* ad hos codices singulos applicamus, id saepe forma alius codicis epitomati confirmari uidemus: passim enim constitutiones propter subscriptiones transpositas ex *L* uel ex *D* eliminandae in *P* non extant: eodemque modo nonnusquam *L*[2] uel *D*[3] ueteris Epitomae formam repraesentant, ubi in *PL* uel *PD* supplementa Epitomae accesserunt.

Attamen non constanter Epitome ita composita erat, ut omnes constitutiones, quae hiatus ab epitomatore factos praecederent, eas subscriptiones ferrent, in quas hiatus desinerent. immo in libris quattuor prioribus Codicis talibus constitutionibus permultis, per reliquos libros tantum non omnibus constitutionibus propriae ac genuinae subscriptiones adscriptae erant. dubitari igitur non potest, quin archetypon Epitomae hac quoque in re

---

[1] In hac re ut in omnibus, quae ueterem Epitomen attingunt, prae ceteris codicem *P* secuti sumus. attamen nonnusquam, ubi in *LD* uel in *L* uel in *D* eo modo quo epitomator uoluerat subscriptio transposita est, ea subscriptio in *P* uel uerae subscriptioni cessit (u. g. in I 14, 1. 18, 13. 21, 3? 22, 6. 45, 1. II 3, 12. 23. 28. 4, 7? IIII 5, 6. VI 2, 6. VII 53, 4) uel omissa est (sic I 4, 8. 26, 3). quod in *D* ad I 20, 1 uerae subscriptioni, quae in *PL* extat, adiecta est subscriptio 21, 2, id indicat archetypon codicis *D* consensisse cum *PL*, sed ex alio codice epitomato nescio quo, qui ueteris Epitomae formam retinuisset, transpositam subscriptionem suppletam esse: eodem ducunt supplementa codicis *D* ad I 3, 37. 22, 6 [2] Cf. III 5, 6 (*8*) 9. IIII 60, 1 (*64*, *1*) 64, 2. [3] Cf. II 21, 5 (*8*) 9 III 13, 5 (7) 14: cf. etiam ad III 24, 2. IIII 9, 4

cum codicibus *PLD* consenserit, quod subscriptiones modo uerba constitutionum ut par erat exciperent, modo sequentium constitutionum inscriptionibus postponerentur.

Epitomae autem ueteris uestigia huc usque a nobis demonstrata posteriorum supplementis emendationibusque saepe obscurata sunt. cum enim ex marginibus supplementa in contextum adsciscerentur, interdum accidit, ut non solum haec supplementa, ut supra diximus, falso loco insererentur, sed etiam e constitutionibus, quae ueteris Epitomae partem effecerant, aliae loco suo mouerentur[1] aliae praetermitterentur[2]. itaque hodie in restituenda Epitoma, nisi alia indicia accedunt, non sine aliqua dubitatione eae constitutiones supplementis adnumerandae nobis sunt, quae in uno alteroue codicum *PLD* non extant.

Ea autem ueteris Epitomae uestigia, quorum ope hucusque supplementa ab Epitoma segregari posse uidimus, ad duo alia supplementorum indicia ducunt. unum illud est, quod earum constitutionum, quas suppletas esse iam constat, subscriptiones plerumque aut mutilae aut omissae sunt, earum autem, quas epitomator elegerat, subscriptiones uulgo integrae extant[3]. alterum indicium hoc est, quod epitomatarum constitutionum inscriptiones fere non mutatae sunt, licet ad inscriptiones earum constitutionum quas iam in codicibus epitomatis excipiunt non quadrent, cum in supplementis hoc casu uulgo pro uocabulo *idem* inserantur nomina imperatorum uel his illud substituatur[4].

Graecas constitutiones Epitomen omisisse constat: num autem in eo libro manu scripto Codicis, ex quo epitomator Epitomen suam excerpsit, illae extiterint, quaeritur. et quidem Graeca ab hoc archetypo non afuisse ex I 10, 1 (*2*) IIII 23, 4 (*24*, *1*) colligas: constitutionum enim ab epitomatore his locis omissarum ultimae eae, quarum subscriptiones epitomator solito more retinuit, Graecae sunt. idem dicere possis de VI 34, 3 (*3*, *4*), si constitutionis 3 subscriptionem non ad ueterem Epitomen pertinuisse, sed posteriore demum tempore adiectam esse sumas. contra afuisse Graecas constitutiones I 14, 11. II 12, 27. 28. IIII 20, 15. 16. 66, 4 ex subscriptionibus quae hiatum ab epitomatore effectum praecedunt apparet: eae enim subscriptiones hunc hiatum in Latinas ad quas pertinent constitutiones, non in Graecas supra citatas quae Latinas sequuntur desiisse demonstrant[5]. cum igitur ex his consentaneum sit Graecorum partem in epitomatoris archetypo omissam fuisse, uidendum

---

[1] Cf. u. g. II 28, 2. III 5. 6. 24, 1. 2 et *D* ad IIII 2. 5. praeterea posteriorum emendatorum neglegentiae, non epitomatoris errori adscribendum est, quod nonnullae subscriptiones ad sequentium constitutionum aliquam translatae sunt: id quod factum est in *PLD* ad I 18, 7 (*6?*) 11 (*10*) II 53, 4 (*3*), in *L* ad VIIII 20, 3 (*2*) 22, 22 (*16 uel 17*), in *D* ad II 3, 14 (*12*): simili uitio orta est permutatio subscriptionum in IIII 15, 1 (*2*) 2 (*3*), cf. L^b ad V 16, 14 [2] Sic in *PLD* I 4, 16. 14, 11. 40, 7. II 4, 9. 11, 21. 19, 6. 26, 2. 51, 2. IIII 34, 12. 55, 3: in *PD* IIII 2, 10: in *PL* IIII 49, 10: in *P* IIII 19, 17. 27, 3: in *L* I 46, 1: in *D* III 24, 2. IIII 2, 11 [3] Luculenter hoc apparet in eis supplementis, quorum subscriptio in uetere Epitoma antecedenti alicui constitutioni adscripta fuerat: e libris II—IIII Codicis huc pertinent (librum I data opera omitto, quia huius libri subscriptiones in *PL* neglegentius descriptas esse supplementa quae *D* suppeditat uidentur probare): II 13, 1 (*2*) 2 (*m*) 16, 1 (*17*, *3*) 17, 3 (*o*) III 1, 6 (7) 7 (*o*) 9, 1 (*10*, *3*) 10, 3 (*o*) 13, 5 (7) 7 (*m*) 33, 9 (*10*) 10 (*o*) 11 (*17*) 17 (*o*) 35, 3 (*4*) 4 (*o*) 36, 25 (*26*) 26 (*o*) 40, 2 (*41*, *1*) 41, 1 (*o*) 42, 7 (*8*) 8 (*o*) 44, 11 (*13*) 13 (*o*) IIII 1, 3 (*6*) 6 (*o*) 11 (*13*) 13 (*o*) 2, 13 (*17*) 17 (*o*) 12, 2 (*4*) 4 (*o*) 14, 5 (*6*) 6 (*o*) 19, 2 (*3*) 3 (*o*) 15 (*16*) 16 (*o*) 20, 6 (7) 7 (*o*) 12 (*14*) 14 (*o*) 22, 2 (*5*) 5 (*m*) 23, 1 (*3*) 3 (*o*) 24, 7 (*12*) 12 (*o*) 25, 1 (*4*) 4 (*m*) 26, 9 (*27*, *2*) 27, 2 (*m*) 60, 1 (*64*, *1*) 64, 1 (*m*) 65, 12 (*13*) 13 (*o*) 20 (*21*) 21 (*o*). contra utroque loco aut integrae aut mutilae subscriptiones in his leguntur: I, 9, 6 (*15 m*) 15 (*m*) III 26, 6 (7) 7. 28, 20 (*21*) 21. 29 (*30*) 30. 31, 5 (*7 m*) 7 (*m*) 34, 3 (7) 7. 38, 6 (7) 7. IIII 28, 1 (*5 m*) 5 (*m*) 30, 4 (7) 7. 32, 25 (*27*) 27. 64, 2 (*8*) 8. 65, 22 (*24*) 24. 66, 2 (*3*) 3 [4] Omissis dubiis constitutionibus omnia quae ex libris II—IIII huc pertinent congeram. Epitome non mutauit inscriptiones in his: II 3, 6. 4, 3. 11, 8. 12. 12, 4. 8. 14. 19, 7. 22, 2. 55, 6. III 1, 4. 28, 14. IIII 10, 3. 18, 3. 29, 5. 23. 31, 4. 9. 12. 32, 19. 52, 3. 54, 8. supplementa mutatam inscriptionem exhibent haec: II, 18, 2. 26, 4. 32, 2. 38, 2. III 26, 7. 33, 17. 36, 3. IIII 7, 5. 16, 5. 21, 3. 24, 10. 26, 2. 30, 7. 61, 5. 62, 2. contra retinuerunt ueram inscriptionem haec supplementa: IIII 6, 6. 28, 3. 29, 9. 25: Epitomae ueteris constitutiones mutatis inscriptionibus has inuenies: II 20, 6. 28, 2. III 8, 3. 36, 18. 39, 1. IIII 6, 4. 8, 1. 23, 1. 37, 1. 38, 1. 2. 65, 5: sed in constitutione II 28, 2 propter transpositionem a posterioribus effectam et in constitutione III 36, 18 propter supplementa inserta inscriptiones mutatas esse apparet, et in III 39, 1. IIII 8, 1. 23, 1. 37, 1. 38, 1. 2 non Epitomae forma causam mutandi dedit, ut ne in his quidem suspicio absit Epitomen a posterioribus pessumdatam esse [5] De reliquis Graecis nihil certi dici potest: cf. tamen p. 41 ad u. 31 (*D*)

est, ne hoc archetypon etiam in reliquis quos supra adnotauimus locis Graecas consti tiones ipsas omiserit, subscriptiones autem earum praecedentibus constitutionibus Lati subiunctas habuerit, quemadmodum hoc factum est in aliis codicibus non epitomatis a praecipue in Egnatiano [1].

Ope indiciorum de quibus egimus libros quattuor priores Epitomae ueteris, de quib solis propter subscriptiones loco suo motas certam coniecturam facere licet, in subie tabula restituere conati sumus. in qua tabula eas constitutiones quas ueri simile poti quam certum est ad Epitomen ueterem non pertinuisse, rotundis uncinis inclusimus: a autem quae librariorum errore in codicibus *PLD* interciderunt, uncinis quadratis saep restituimus. titulos, qui integri sunt (u. g. I 25) aut quibus non deficiunt nisi Graec constitutiones (u. g. I 15), solo rubricae numero indicauimus.

LIBER PRIMVS

1 r. 1. 4. 3 r. 30. 33. 37. 4, 6. 8 [16] 5 r. 1. 7, 5. 9, 6. 16. 10. 11 r. 1. 6. 12 r. 1. 5. 13 r. 1. 14 r. 1. 5. 9 [11] 12. 15[2]. 18, 3. 4 (5. 10. 7. 11) 12. 13. 19, 7. 20 r. 1. 21, 3. 22, 23, 4. 5. 25. 26 r. 3 [40, 7] 45 r. 1. 46 (r) 1. 48 (r 1. 2) 3

LIBER SECVNDVS

1 r. 1...4. 2. r. 1 (2. 3) 3 r. 2...4. 6. 7. 9. 8. 11. 12. 14. 16...18. 20. 21. 23. 25. 27. 28. 4, 7 [9] 10. 13. 14. 16. 18...20. 22. 26. 27. 29...32. 35...39. 41...43. 5. 6 r. 4. 6. 7 r. [1] 4 [6. 14] 9 r. 10. 11 r. 8. 10 [21] 22. 12 r. 1. 2. 4. 5. 8. 10. 11. 14...19. 21 (22. 23) 24. 13 r. 1. 14. 15. 16 r. 17, 4. 18, 7...13 (14. 15) 16...19. 22. 19 r. 1. 3. 4 [6] 7. 9...12. 20, 2. 6. 8. 21, 3. 5. 9. 22 r. 23 r. 1. 24, 2. 4. 5. 25. 26, [2] 3. 27 r. 1. 28, 2. 29. 30, 4. 31 [33?][3] 34. 35. 37. 39. 41, 42 r. 1. 2. 43 r. 1. 44. 45. 46 r. 1. 2. 47. 48. 49 [51, 2] 53, (2) 3. 54. 55 r. 1. 2. 56. 58

LIBER TERTIVS [4]

3 r. 1. 2. 4. 6. 8...10. 15...17. 2 r. 1. 3, 5. 5. 6 r. 1. 2. 7 r. 1. 8, 3. 4. 9 r. 1. 10, 3. 11 1. 2. 4. 6. 12, 2. 3. 6...9. 13 r. 2...5. 14...18 (19, 3) 20. 21 r. 1. 22 r. 1. 2. 5. 6. 24 r. 1. 26, 3. 6. 8. 9. 27. 28 r. 1...5. 7. 8. 12. 14...18. 20. 22. 23. 26...29. 31...36. 29, 5...9. 31, 4. 5. 8... 32 r. 1. 3...7. 9. 10. 12...25. 27. 28. 33 r. 1...4. 7...9. 11. 34 r. 1...3. 8. 9. 11. 12 (13. 14) 35 1...3. 5. 6. 36 r. 1. 8. 11. 12 (13) 14. 17...22. 25. 37 r. 1. 2. 4. 5. 38 r. 1...6. 8 (9) 10. 11. 39. 41, 2...5. 42 r. 1. 2. 4...7. 9. 44, 3 (8) 9...11. 14

LIBER QVARTVS [5]

1 r. 1...3. 7...11. 2 r. 1 (2) 3. 4. 10. 11. 13. 3. 4. 5 r. 1. 3...6. 9...11. 6, 2. 4. 8...11. 7 r. (2. 3) 4. 6. 7. 8. 9 r. 2...4. 10, 3...5. 9. 10. 12...14. 11. 12 r. 1. 2. 13 r. 1. 2. 4. 5. 14 r. 1...3 (4) 5. 15 r. 1. 2. 4. 5. 16 r. 1. 2. 4. 7. 17. 18 r. 1. 8. 19 r. 1. 2. 4...10. 12. 15. 17. 19 (20. 22...25) 20 r. 2...6. 8...12. 17...19. 21 r. 1. 5. 8...12. 21. 22 r. 1. 2. 23 r. 1. 4. 24, 2...5. 7. 25 r. 1. 5. 6. 26 r. 1. 3. 4. 5. 9. 27, 3. 28 r. 1. 6. 7. 29 r. 1. 3. 5. 23. 30, 2...4. 8. 9. 11. 12. 31, 4. 9. 12. 14. 32 r. 1. 2. 6. 7 (10) 11. 12. 15 (16) 17. 23...25. 28. 33 r. 2. 3. 5. 34 r. 1...6 (8) 9. 10 [12] 35 r. (1...3) 4. 6. 9...15 (16. 17) 18. 19. 37 r. 1. 3. 5. 38 r. 1. 2 (5. 7. 3. 6) 8...12. 14. 39 r. 1. 3...6. 9. 43. 44 r. 1...5 (6) 9. 10. 45. 48 r. 1...5. 49 r. 1. 3. 4. 6. 7 [10] 11...16. 50 r. 1...6. 8. 9. 51 r. 1 (5...7) 3. 52 (r) 5. 54 r. 1. 2. 8 [55, 3] 58 r. 1...3. 60. 64, 2. 65 r. 1. 3. 5. 6. 9...12. 14 (15...17) 18 (19) 20. 22. 25. 26. 28 (29. 30. 33) 66 (r.) 2. 3

---

[1] I 4, 24. 5, 8. 10. 19. 12, 2. 14. 9. 40, 1. 5. 51, 12. II 7, 17: ad VI 34, 3 cf. VIII 36, 3
[2] Hoc loco codices Epitomae auctae deprauatos hoc modo esse suspicor: in Epitoma olim fuerit 15, 1 (18, 2), deinde ante subscriptionem 18, 2 uerba *lex greca d. VI k. de senatus consulto* et post eandem subscriptionem constitutio 16, 1 suppleta fuerit, tum demum 16 r et subscriptio 18, 2 aberrauerint post inscriptionem 16, 1, sicut legitur in *D* [3] Si numeros titulorum respexeris, uerisimilius est in archetypo Epitomae titulos 32. 33 transpositos fuisse et utrumque titulum ab epitomatore omissum esse [4] De libro tertio Epitomae restituendo egimus in libro Kritik des Iustinianischen Codex p. 245 sqq. [5] De libro quarto Epitomae cf. etiam Zeitschrift für Rechtsgeschichte 8 p. 7

III

VARIAE LECTIONES AD TITVLVM XII LIBRI TERTII E CODICIBVS EPITOMAE AVCTAE OMNIBVS ET BONONIENSIBVS COMPLVRIBVS COLLECTAE

Omissis eis quae ad inscriptiones et subscriptiones constitutionum pertinent plenam lectionem codicum $A^l A^u$ A^o (= Bamberg. P I 12 saec. VIIII) *Ambr.* *PLDCRMNQTW U* (= Berolinens. 274) *G* ad meam editionem adhibitorum congessi. praeterea hos codices Bononienses excussi: Parisiensem 4517 saec. XI uel XII (= *F*), Harleianum 5117 musei Britannici saec. XII (= *H*), Vindobonensem 2267 saec. XII (= *X*), Montispessulanum H 83 saec. XII (= *K*)

p. 247

30 consulis *om.* X^a
an *om.* T^a
similis obseruantia (obsenuantia W^a)] similes deseruantia A^l, obseruantia * (an F^b) similis *F*
nobis] nobis sit $A^u A^o$

p. 248

1 rebus] nobis A^l *ante emendationem*
prouenunt] perueniunt $A^o A^l R G^a X^a K^a$, prouenerunt W^a
porrigenda ... 4 adiectionem] *pro his epitomen Aegidianam habuit* N^a
2 sit uerine carissime] se tueri nec *A*
experientiae] experientae M^a
3 sine] sine ullo (uollo W^a) $W U^b$, sine * ullo U^a
additamento] addimento H^a
eiuscemodi] huiusmodi *F*, eiusmodi *U*, huiusscemodi $G^b X^b$
scias] sciat $A^o A^l$
seruari] seruare $C^a T^b G^b$, seseruari Q^a
4 in *om.* *AU*
6 urbanique] urbani *A*, urbani qui *Ambr.*, *inc.* F^a
plebes] plebis $A^o A^l$
artium (aptium A^l) officia cunctarum] off. art. cunctarum A^o, art. off. ceterarum *H*
7 uenerabili] uenerabile U^a, *om.* *A*
quiescant] quiescat A^l *Ambr.*
ruri] rure H^a
positi] impositi *TW*, uidelicet et die dominico positi K^a

8 licenterque] libenterque $A Q^v W^v G^a$
inseruiant] inserant $P^t L^t$, seruiant $D^v T$, inseruant $N^a F^a$
euenit] uenit *Ambr.*
9 uineae] uinea *T*
scrobibus] scropibus K^a?, *om.* X^a
ne] nec A^u *Ambr.* *R*
occasione] ocasine X^a
commoditas] commendita *Ambr.*
10 concessa] cessa Q^a, *om.* K^a?
11 decet] $APLNQTWU^t GKF$, debet $CRU^v HX$
auctoritate] actoritate $C^a R^a$
12 condat] concedant $A^u A^l$, concedat $A^o N^a$
imperiales] imperialis F^a
administrator (—stator G^a) edixerit] *DR* $M^b NTW^b UGHXK$, administrator dixerit PLW^a, amministrator eduxerit *C*, administratores dixerint $AM^a Q$
13 nomine] nomina $PLDC^b$, numine *A*, nomine sin imperiali M^a
eximuntur] exumuntur W^a?
16 tua sinceritas] s. t. *U*
feriatis] de fer. *A*, fer. diebus H^a
hoc est] hoc H^a, *om.* K^u
17 discingat pistoriis] *Mommsen*, distingat pistoriis *W*, distingat (distingato A^l) istoriis *A*, distinguat (dis*inguat M^a) pistoriis (post. K^a) $CRMN^b QTUGF^a H XK$, distinguat** istoriorum N^a, distinguat pistoriorum F^b
isdem] isdemque *U*
in *om.* $CN^a F^a$
examen] a examen W^a
18 adhibebit] habebit adhibebit H^a, habebit G^a

19 quadraginta] in quadr. CR^bT
20 qui] quasi A^o
auspicio] auspitium U^a
caerimoniarum] sacrimoniarum *A*
paschale] paschae *M*, pascale*(s?) X^a
anticipant] anticipent A^lC, antecipiant *D*
omnis cognitio inhibeatur cr. qu.] omnes cognationes (cognit. A^o?) inhibeantur cr. qu. *A*, omnis cognitio cr. qu. inhibeatur *G*

p. 249

4 iuridicos] *Th.* $AL^bCRM^aNQTWU^bGH^bXK$, iure iuridicos PL^aDM^bF, iudiricos U^a, iudicos H^a
tantum] tamen L^aH^b
dies] die *L*
5 mensibus ad *om.* K^a
indulg. annus acc.] acc. ind. annus *W*
accepit] accipit PLD^bQW^bF
aestiuis] *Th.* *C*, aestiuos *APLDRMNQT WUF^bGHXK*, estuuos F^a?
6 feruoribus] quidem feru. *C*
autumnis] *Th.*, autumnos *libri*
fetibus] fructibus AQ^bW, *inc.* Q^a
decerpendis] —dos F^a, *om.* R^a
quoque *om.* *X*
ianuariarum] ianuarum *DX*, ianuarium F^aK^a, ianuarii *NW*
7 mancipamus] emancipamus N^bUF^b
adicimus] adiciamus *C*, adducimus W^a, adominis N^b
8 constantinopolis] —li *APLDT*, —lim M^a, constatinopolis *K*
quibus] in quibus $P^bLDR^bM^bN^bQWG^bF$ *HXK*, uel in quibus *U*
iura] illi *A*
differri] deferri $ACGF^a$, deferre *Th.*
et *om.* N^bK^a, *inc.* G^a
ipsis] apsis H^a, *inc.* G^a
nata] nati R^a
sacros] sanctos H^t
quoque paschae (paschales RK^b) dies] d. q. passce *Q*
9 septeno uel] s. dies uel A^o, nel s. *U*
praecedunt] procedunt C^aQ^a, praecredunt R^a
numero uel sequuntur (sequitur X^a)] uel s. n. *H*
dies] dies uel K^a
10 atque] uel *N*
epiphaniorum] —niarum $CRN^bQW^bUG^b$ F^aH^bX
christi et quo tempore com *om.* *A*
commemoratio] commemorati W^a?, commeratio *H*

apastolice *X*
11 christinianitatis D^a
a] ac *F*, *om.* A^lL^a
celebratur] —antur $MQUX^a?K^a$
12 sanctissimis *om.* *A*
spectaculorum copiam] spectacu copia *Q*
reseramus] referamus A^o
in eadem obs. num. *om.* P^aL^aD
in] in quibus etiam *H*
obseruatione num.] n. o. *U*
13 et] id est N^a, * G^a, *om.* C^bR^b?
quos *om.* L^a
rite] iure *U*
dixere] dixerunt *T*
repetito] repeticio $Q^a?U^a$
14 reuoluuntur] reuoluntur *X*
parem] et parem A^uA^o, quibus X^bK^b, p*** F^a
est *om.* M^a
ut ne] et ne *C*, ut neque *Q*, ne u
15 a iudicibus] audicibus X^a, a uudic
uel sponte del. *om.* K^a
delectos] *Th.* *AM*, electos *PLD*
$WUGFHXK^b$
ulla sit (fit *F*) agnitio (cognitio *U*
tio P^a) iurg.] iurg. ****** X^a, iu
cognitio sit X^b
nostris ... 16 protulerunt *om.* F^a
16 lucis] etiam lucis *X*, eius H^a
auspicia] aupicia R^a
ortus] oritus Q^a
autem] etiam *U*, *om.* *X*
paschalibus] paschalis PL^a, pas
L^bR^a
17 annonariae] annoriae U^a
functionis et] *MQWUGHX*, fu
$AL^bC^bR^aN^bTF^b$, funcciones
R^bN^a, fruccion* F^a
omnium] omniam H^a
publicorum] publicarum annonaru
que *om.* T^aF^a
18 exactio] actio T^a
19 actus ... publici *om.* M^a
omnes] omnis F^a
seu publici] publici $PLDCM^bUG$
seu pr.] siue pr. *T*
20 quindecim paschalibus] p. q. *W*
conquiescant] conquiescunt A^o, no
cant A^l
emancipandi] mancipandi *A*, emacip
et emancipandi *GHX*
manumittendi] manum attendi R^a
21 prohibeantur] prohibentur *MQ*
24 iudices] iudces R^a, praesides P^aL

moneantur] moneatur R^a, moueantur T
ut] et C, *ut X^a
quaestionibus latronum] l. q. HX
isaurorum] isauriorum P^bLDR^b, isaureorum UK^a, ipsaurorum W^a
25 nec] uel PLDHX, is (his N^b) nec N
pascharum diem] paschae diem A^l, paschalem diem D, diem paschalem U
ne] nec $CRMNQUGHK^b$
differatur sceleratorum] differatorum scelatorum N^a
26 consiliorum] confiliorum Q, conciliorum PRM^bNGFHX^b
quae *om.* U^a
per] pro Q^aW^a
quaerenda] quaerendi L^a, quaerendatur W^a
facillime] famime R^a
in] et in N^bU
7 speretur] speratur U *cum quibusdam libris Th.*, pet** (petitur?) C^a
per quod] quod per N^a, propter quod F
multorum] multarum L^a, mulmultorum G
et *om.* $A^lA^oK^a$
procuratur] —etur H^a
9 dies festos] die festos Q^a, dies festus X^a
maiestati (—tis $A^uC^aQX^bK^a$) alt.] alt. mai. G
0 nullis] nullius K^a
uolupt. (uolumpt. P) occupari] o. u. K
nec ullis] nec ull**(us?) N^a, nullis U
exactionum] exactionibus A, actionum G^a
uexationibus] uexationibusque A^uA^o, uaxationibus M^a

p. 250

1 semper] $PLRNQWUFH^aX$, ita semper A *Ambr.* $CMTGH^bK$
uenerandum] honorandum T
a] ac K^a?
2 exsecutionibus] executoribus F^a, *om.* A
urgueat] arguat F, *rgu** K^a
3 flagitetur] —entur W^a
taceat] tatiat *Ambr.*^{a}
idem] item PL^a
a cognitionibus alienus] $A^uC^bRN^bQTWUGF^bHXK$, a cogitationibus al. *Ambr.*, al. a cognit. A^lA^o, agnitionibus al. $PLDC^aMN^a$, *inc.* F^a

4 praeconis] —niis D
horrida] orrigida W^a
uox silescat (—ant Q^a)] uerba silescant M
respirent] prospirent A, respicerent M^a?U^a
a controuersiis] a controuersia A^o, ad controuersi* K^a, a controuersis X^a, aduersus N^b
habeant] et habeant PLDWGFHX
foederis interuallum] i. f. X
5 ad se] A *Ambr.* $L^bM^aQTW^bH^b$, ad sese R^aNG, simul ad (a X^a) se PL^aDM^b? UFH^aX, simul ad sese CR^bK, similis ad se W^a
ueniant aduersarii] a. u. G, adu. *om. Ambr.*
subeat] subeant U^a, subeatur K^a
animos] animus A^l
uicaria] uoluntaria *Ambr.*, uocaria K^a
paenitudo] plenitudo *Ambr.* X^a
pacta] exsecutionibus pacta A
6 religiosi] —sae $PL^aDRMNQWUGFHXK^a$?
diei] dei L^a
7 quemquam *om.* T^a
patimur] non patimur MQ^a
uoluptatibus] uoluntatibus PLQ^a
nihil] nihil igitur T
scaena] scema K^a
theatalis M^a
8 aut] uel PLDWUF
certamen] certamur Q^a
ortum] ocum N^a
9 natalem] natale A *Ambr.* MQH, naturalem F^a
solemntas H^a
amissionem] —ne A^lPLM
proscriptionem (praescr. ALMX)] proscriptionemque RG, et proscriptionem QUK^b, promissioneque N
10 hoc diae festo umquam H
hoc die] hoddie R^a
cuiuscumque] quicumque *Ambr.*, cuiusque T
11 praetextu] protextu A^o, praetesta** M^a
hac lege] in hac lege A, lege PL^aDR^b NTHX, lege hac L^bWUF, leges R^a
crediderit] crederit Q^a

IIII

VARIAE LECTIONES AD TITVLVM XXXII LIBRI DECIMI E COI BVS EDITIONIBVSQVE COLLECTAE

In hac appendice repetiuimus editionis nostrae apparatum exceptis eis lectionibus qı constitutionum inscriptiones subscriptionesque pertinent et singularibus quibusdam codicum mendis quae in reliquis codicibus non redeunt. huic apparatui addidimus plenas lectiones cc *XZ* Parisiensis 4429 saec. XIII (= *P*) Regimontani D V saec. XIIII (= *R*). praeterea ed Contii (1559) Russardi (1561) Cuiacii (1562. 1584) excussimus (u. praef. p. XIII). et qui Contiana et Russardiana non attulimus nisi lectiones in margine ab editoribus adnotatas textus enim harum editionum antiquiorum editionum recensionem sequitur. Cuiacianae recensionis indoles quo clarius perspiceretur, non solum Haloandrinae editionis quae fundam Cuiacianae est lectiones recepimus, sed comparatione editionum quae Haloandrinam praeces simul patefacere temptauimus, utrum Haloandrina lectio his editionibus nitatur an e libris scriptis hausta sit Haloandrine ex emendatione originem ducat: inde enim apparebit, quam ı Cuiacius uulgo Haloandrinam recensionem secutus sit. cum uero non constet, qua potis editione Haloander usus sit, prae ceteris editionem principem Moguntinam a. 1477 (= *Mog.* tuli: a qua ubi Haloandrina recedit, iam quaesiui, si qua alia editio cum Haloandrina conse quam ad rem inuestigandam adii tres editiones quae a Moguntina non pendent has: V a. 1487 per Guil. de Tridino ex Monteferrato (= *Trid.*), Lugduni op. Franc. Fradini a. (= *Frad.*), Parisiis apud Claudium Chevallonium a. 1529 (= *Ch.*) curatas. quarum edit cum Moguntina editione consensum nota *edd.* significauimus.

p. 906

10 de *om. I*
et qui] qui *O*
11 habentur] habent K^aO
quibus] *KOIZ Cui.*, et quibus *XPR edd. Hal.*
fortuna] fortunis *P*
curiae] curialis *Cont.*, curiali *Cui.*
12 liberentur] liberatur *K*, liberantur *ZP*
14 si cum] sicut O^a
uoluisset] *Ch.*, uoluisset et *libri Mog. Trid. Frad. Hal. Cui.*
tibi iste del. est] iste tibi del. est *XZR*, tibi est iste del. *P*
15 etiam *om. O*
16 non *om. X*
tuis rebus] *KOIP Russ.*, tuis propriis rebus *ZR Trid. Hal. Cui.*, rebus tuis propriis *Mog.*
18 magistr. oport.] oport. mag. *Trid. Hal. Cui.*
19 in] ad *R Russ.*
20 in notitiam] innocentiam *R*
21 perferre] *Russ.*, perferri *Ch. Hal.*
proferre *Russ.*
habituro] habitura *O*, illo habituro
uoluerit] uoluerint *ZP*
agendi] peragendi *P Cont. Russ.*
22 causam suam] in c. s. *P*, *om. X*
quem] quam *Z*
sumptus] sumptum *Trid. Hal. Cui.*
23 eidem] eiusdem *O*
24 albo] ab albo O^bXZR *edd. Hal. Cu*
25 te esse dicis] dicis te esse *O*, te dici *P*, te esse dicas *edd. Hal. C*
26 adopt. filium] adopt. *Cui.* 1584
adoptantis] adoptaturis I^a
27 effici] ex ad effici R^a
dubitatio est] dubitatione I^a, dul *Hal. Cui.*
uicem] *K Frad. Hal. Cui.*, inuicem *ZPR Mog. Russ.*
28 adscribebas] ascribas *ZPR*, ascrip *Mog.*
illicitis] et ill. *K*
corporis] corporibus Z^a

oportuit] opotuerit K^a
hocque] hoc quoque *KZPR Mog.*
29 congruenti poena] conuenienti pena *K*, colligenti pena O^a, pena congruenti *P*
31 denocari] *sic et* nominari *Russ.*
persuasum] persuamum *O*, persum Z^a, persuasuasum R^a
nominationem] denominacionem O^aP *Mog. Russ.*

p. 907

1 non] nec Z^a
administrationem] —ne *I*
ipsius] ipsis Z^a?
poteris] potes *X*
3 expertes] expertos *X*
decurionis] decuriones *OX Mog.*, decuriores *I*
peragere] agere *I*
4 iura] nostra iura *Russ.*
5 tamen] tantum K^aIP
singuli] singulis K^aI
suo nom. ciuilibus (cuiuslibet *P*) tenentur (tenerentur *Z*, terminentur R^a)] n. s. t. c. *Mog.*
muneribus] muneris *P*
8 amissionis] admissionis R^a
9 casus] caus Z^a
adimit] tibi adimit *edd. Hal. Cui.*
11 perscriptis] O^a, prescriptis $KIXZ^tZ^vPR$ *edd. Cui.*^{r}, proscriptis O^b, prescriptionis Z^r, proculis scriptis Z^v, describendo *Hal. Cont. Russ. Cui.*^{t}, proscribendo *Cont. Russ.*
12 constitit] constiterit *O*, constituit *P*
13 annum aetatis] *KOP Mog.*, etatis annum *IXZR Trid. Hal. Cui.*
uacatione] uoc. K^a
15 perfrui] perflui *O*
uxorem] uxor P^a
16 conueniri] —re *I*
dubio] dibio Z^a
17 est] non est *Russ.*
ordinem c. 12 *et* 13 *inuertunt XZPR Mog.*
immunitatem] —te *X*
hoc] hec XP^a *Accursius Ch. Hal. Cui.*
19 a] im I^a, *om. K*, de *Russ.*
podragrae Z^a
20 praestat] presta X^a
22 de curia] decuriam *O*
liberet] libet I^a
fuerit] fuerat *P*
eiusmodi] huiusm. *ZR Trid. Hal. Cui.*, huius *Russ.*
23 eius] huiusmodi *Mog.*

referri] deferri *Russ.*
oportet] oportebit *Mog.*
ut certo temp. spatio] ut certo spatio temp. *K*, ***** spatio I^a, ut temp. spatio I^b
24 munerum ei] numerum ei *O*, mumerum ei *X*, ei mun. *Mog.*, mun. et *Russ.*
uacatio] euitatio *Russ.*
26 tabellionum] tebell. *X*
28 decurio] decurionum I^a
29 cogatur] cogitatur P^a
discedat] suscedat R^a

p. 908

1 quam] quoniam *K*
consequatur] —amtur *O*
2 parui aliquis] aliquis parui (paruis P^a) *P*
iussionem] —ne *K*
4 militauerit] militauerint *KOP Mog.*, militauerunt *ZR Russ.*
reuocetur ad curiam] *Trid. Hal. Cui. Th.*, reuocentur ad c. *KIXZPR Russ.*, ad c. reuocetur (—entur *Mog.*) *O Mog.*
6 magistratum] magnatum R^a
aufugerint] affug. *O Mog.*
si] si non *O*
pertinaci] pertinatinati P^a
7 an. lat. potuerint] K^bI^bXP *edd. Th.*, an. lat. patuerint I^v *Russ.*, an. lat. apparuerint I^r, an. lat. potuerint (pociuntur O^a) requirantur K^aOI^aZR, eos an. lat. patuerit *Hal. Cui.*
8 uocabuntur] —bantur *K*
9 obsequia] obsequium *O*
10 munerum] numerum *KX*
declinare temptauerint] t. d. *KIP Trid. Hal. Cui.*
condicione] conditioni *Hal. Cui.*
12 uacuatis] uacatis I^a, uacuitatis *X*
quae] quem O^a
munerum] numerum K^a
13 nonnullis] nonnullus Z^a
est uacatio] est uatio K^a, esse uacatio est I^a
14 ciuium] ciuilium *Mog.*
18 tua] est tua *P*
faciat] non fac. *I*
necessitatem] ne contrarietatem *R*
19 expensas] —sa *I*
prorogauit] *KOIXPR*, prororogauit *Z*, prorogauerit *Mog. Trid. Hal. Cui.*, prerogauerit *Ch.*, praerogauit *Th.*
ac] ac se *Mog.*
repraesentare] repensare KI^tP, representate *R uel* R^a

21 curiales] consules *O*
22 priuata nostra] nostram priuata *P*
uelut] ueluti *Th.*, ū *O*, uel *ZR*, *om.* *X*
23 congrue] congrua *Th.*, urgere O^a, congrugrue P^a
26 antiochenis] antiocenus O^a, annocenis *X*
nullius] nullo P^a
27 uidicaret *I*, uinuindicaret *R*, uendicabit *P*
28 eorum] eorum earum *X*
29 onerentur] honorentur *I*
30 qui] quod *O*, his qui *Hal. Cui.*
praecedentibus] preced. uel psentibus K^a, presentibus Z^v
contraxerunt] —rint *O Mog.*

p. 909

1 quis] qui *Russ.*
2 tredecim] *Russ.*, xii *XZ edd. Hal. Cui.*
honoratissimae m. quieti (quid ei *X*)] horatissime m. quieti *O*, honestissime m. quieti XZR^t *Mog. Russ.*, honestissima m. quiete *Hal. Cui.*, honoratissima m. quiete *Ch. Th.*, munerum *om. Russ.*
4 curiales] sacerdotes uel curiales *Russ.*
5 terminos] termum *O*, terminum *Mog.*
iubeantur] uideantur *R*
moderatoribus] commodatoribus *P*
sui exh. praesentiam] *OZ Mog. Th.*, pr. exh. sui *K*, exib. sui prouintiam *I*, pr. sui exhibendi *X*, exibere sui prouintiarum presentia *Paris.* 4429, exh. sui pr. *Trid. Hal. Cui.*
6 exegerit] exeregerit *P*
8 sectatores] sectateres *X*
ciuitatum mun.] m. c. *O Mog.*, ciuitatis mun. *Russ.*
9 solitudines] sollicitudines K^aZR
et *om.* *K*
specie] speciem *P*, sub specie *Trid. Hal. Cui.*
cum coetibus] cum ceteris *X*, et in cetibus *Z*, *om.* O^a
monazonton] X^t *Ch. Hal. Cui. Th.*, monazoncon *O*, mono et rona *K*, monozonz I^t, monozota I^r, monocoton X^r, monaconton *Z*, monaso *P*, et mona *R*, monachicis *Mog.*
10 hos] hoc *X*, hos enim P^a
atque] et atque *P*
huiusmodi] I^a *Th.*, in hui. KOI^bXZPR *edd. Hal. Cui.*
deprehensos] comprehensos *P*
erui] exui *R*
11 munia] *Cont. Russ. Cui. Th.*, municipia *KOIXZR edd. Hal. Cont.*, munera *P*
subeunda] corpore sub. Z^a, capere sub. *PR*
reuocari] reuocare *O*
aut] OZ^b *Hal. Cui.*, ut $KIXZ^aPR$ *Mog.*, et *Ch.*
12 familiarium] —arum K^a?*OIZPR Mog.*
carere] caperet *uel* caperente I^a, carente I^b
illecebris] illecebris alias celebris I^a
13 publicarum] —corum *X*
functionum] sanccionum *O*
16 auitus] *Th.*, habitus Z^v *Cont. Russ.* $Cui.^v$, adsuetus $KOIXZ^bPR$ *edd. Hal.* $Cui.^t$, assuetu* Z^a
patre] patri *P*
17 nascetur] nasceretur *P*
paternae] paterna *I*
functioni] *Russ.*, functionis *KP Trid. Hal. Cui.*
19 praerogatiua] prorog. *R*
a] ad *R*
22 iniquilinarum *Mog.*, inquilinorum *Russ.*
23 condicionem sequantur] conditione sequantur *I*, conditionem sequemtur *O*, sequuntur conditionem *P*
25 procuratores] —raciones *O*
debere uti] u. d. *OXZR*
28 origine] originis IXP^a
curiali] *O Russ. Th.*, curiales *KZP edd. Hal. Cui.*, curialis *IXR*
functionem] funccione *O*, functionum *I*
protrahantur] occultamtur *OXR*, occultantur trahantur I^a, colligantur Z^b, protrahuntur *Mog.*
29 iactauram P^a
extimacionis *XZR*
30 incumbat] incumbant K^aI
progressi] processi *OX*
studiis] *Russ. Th.*, custodiis *libri mei edd. Hal. Russ. Cui.*
31 postpostponent P^a
33 propriae] *X Russ. Cui. Th.*, propria *KOI ZPR edd. Hal.*

p. 910

1 ne] nec *KIZPR Russ.*
5 principalilium *R*
culpae] culpa *O*
aut erroris] aut terroris *KI*, anterioris XZ^aR *Russ.*
6 hanc pertinaciam (—nentiam *R*)] hac pertinacia *O*
quod] quo *O Mog.*
7 audeat] adeat *P*
ac] aut *OXZ edd. Hal. Cui.*
si sic d. op. cur. senat. (curat. Z^r)] cur. sen. si sic d. op. *K*, uel sen. si sic d.

o. curie curatorem *P*, cur. si sic d. o. sen. *Trid. Hal. Cui.*
5 auri] auri mulctam fisco R^a
illatione] illationen P^a
inustus] iniustus KI^aP
nec] ne OIP^a *Ch. Hal. Cui.*, ut nec *Th.*
9 eluere] eruere *OIP Mog. Hal. Cui.*, eludere *R*
mereatur] —antur *XZP*
10 cogetur] cogatur *KO edd. Hal. Cui.*
quoniam] quam *P*
iudicis sui] sui ind. *Mog.*, sui *om. Th.*
resistit] resistat *K*
liberam] libera *I*, libram *Mog.*
11 permittimus] concedimus *Mog.*
14 mandandam] —dum O^bI^a
plectetur] plectatur *Hal. Cui.*
15 uilitatem] utilitatem KZ^vP^a *Mog.*
existimationem] extimacionem *X*, existimatis I^a
16 suam *om. OX*
tradatur] trudatur *K*, tradetur *OP Mog.*, tradeatur I^a, tractatur *X?*
19 tua cust.] c. t. *O Mog.*
20 compellat] conpellant KI^a, copulat *O*, compellantur *Mog.*
quae] quod *K*
exigit] exigerit *P*
tamen *om. X*
21 remittit] remittet I^b, admittit I^v
ipsos quin] ipse ipsos quin O^a, quin ipsos *Hal. Cui.*
magistrorum] magistratuum *K*
22 decernat] decernant *KOXR*
26 origine] —nem K^aIP
defendens] Z^b *Th.*, defensa *KOIXR edd. Hal.*, defendat *P*, *inc.* Z^a
minore curia ad maiorem *X*, min. c. ad minorem I^b
promeruerit] —rint K^a
27 referri sinatur] s. r. *Mog.*, referre s. *Russ.*
29 nostris *om. I*
30 contendent] contendunt *OP Mog. Hal. Cui.*, contenderit *X*
quos] quo *O*
uel or.] aut or. *KP Trid. Hal.*
31 nullam p. spem] nullam p. specie (speciem *Mog.*) *KI Mog.*, nulla p. spē *O*
curias] curiam *KIPR Trid. Hal. Cui.*, curia *X*
33 officialium] offitium *P*
atque] ac *X*
34 aestimatione] existimatione *KX Mog.*, extimacionem O^a, aestimationem *Russ.*
dedatur] reddatur *Mog.*, edatur *Th.*

si *om. PR*
diffugiens] defugiens *O edd. Hal. Cui.*

p. 911

1 ne] nec *Russ.*
ingenitis] ingentis OZ^a, ingenuis *Russ.*
fungatur] fungantur *O*
omnino] omnia *Russ.*
subditos] iudices subd. Z^a
2 aestimet] existimet *OP edd. Hal.*
3 unumquemque] quemque *Mog.*
5 qui] que I^a
sese] se *Hal. Cui.*
priuilegio] —gia *X*
6 crediderint] —rit *R*
retrahantur] detr. *KI*
7 mancipentur] —antur *O*, —iantur Z^a
9 dec. uel] *Mog. Russ.*, deç. si *Ch.*, dec. si uel *Hal. Cui.*
uel *om.* O^a
10 decoctor] decoctorum *P*
publicae] proprie publ. *X*
uel] uel si *K*, et I^aP, si uel I^b, si *Mog.*
fraudulentus] —tum *O*, —ter *XR*, —tis *P*
in *om.* I^bP
abscriptionibus *Z*
uel *om. O*
11 uobis] nobis *XP Mog.*
12 a] etiam a *I*, et a *Hal. Cui.*
plumbatarum] —orum *XZ Mog.*
13 ictibus] iscibus *uel* istibus *O*, aetibus *I*
subiciatur] —antur *Z Russ.*
15 nasc. meruerit (meruit I^a)] meruit nasc. *O Mog.*
ambitione] arbitionibus O^a, ambitionibus *Mog.*
17 quae] quem *I*
relinquat] relinquatur R^a
20 curiis] curiis et magistro utriusque militiae *Mog.*
nihil] *Russ.*, nichilque *OXZR edd. Hal. Cui.*
21 sibi *om. O Mog.*
sciant] sentiant I^v
subiectum est] e. s. *Mog.*
uerbere] ubere Z^v
22 graui *om.* I^v
ille an] *Russ.*, ille aut K^b *Trid.*, ille autem *X*, ille sit an I^v, aut *Mog.*, ue aut *Hal. Cui.*[t]
sit *om. Hal. Cui.*[t]
contingat] contingant *OZ*, cogitant *X*
23 et] a et P^a
inconsiderato] inconsulto *OXR Mog.*
24 attrectauerit] adtractauerit IXZ^bPR *Mog.*, atractauerint OZ^a

sciat *om.* *P*
se decem auri libris] *P Th.*, se x a. l. se *K*, sedecim a. l. se *I*, se xui l. a. *O*, x a. l. se *XZR* se x l. a. *edd. Hal. Cui.*
multandum] —dam R^a
26 obstricti] obstructi *I*, obstricti sunt *Mog.*
27 se off.] se off. se P^a, off. se P^b
actum] acutum *P*
adgregarunt] adgregatur I^b, aggregauerint *Trid.*, aggregauerunt *Hal. Cui.*
muniis esse] e. m. *P*
28 adnociones *O*
prodesse] propesse *P*
31 solius *om.* I^a
illigetur] alligetur *P*
32 mulierum] mulier *R*, —ris *Trid. Hal. Cui.*
infirmitas] illicitas infirmatas Z^a
reddit] reddat *I*
obnoxias *I uel* I^a
33 habetur] habebatur *Mog.*, habeatur *Th.*

p. 912

2 albo] alio I^a
3 ne] nec *O*
necess. siue fort.] f. s. n. *Mog.*
4 parte] pate *X*
sal. fuerit] f. s. *O Mog.*, s. fuit *R*
6 subeunda] subeunde Z^a
dignissimi] —mis *KXZR Mog.*
et mer. et] et I^a, mer. et KO^aI^bXZ *Mog. Frad. Hal. Cui.*, et mer. *R*, mer. *P*
7 nominentur] inueniantur O^a *Mog.*
8 possint] possunt *OP Mog.*
9 honerariam *O*
adepti] adempti *KI*
comitiuam] I^a *Th.*, conmutiuam *K*, dignitatem *O*, comitiuam dignitatem I^bXZ *edd. Hal. Cui.*, comitiuam uel dignitatem *P*
10 sunt moderationi (—ne *P*)] mod. (nod. *R*) s. *XZR Trid. Hal. Cui.*
nec se] nec esse *O*, nec *X Russ.*
ideo] non *O*
meruisse (meminisse *X*) dign.] d. m. *Mog.*
11 despiciant] dispiciant O^aI^aP
si *om.* *R*
perseuerent] —ret *ZR*
12 librarum] libras *K*
obnoxius subiugetur] *Russ.*, obnoxii subiugentur KZ^vP *Ch. Hal. Cui.*
prodidit] prodiderit Z^tZ^vPR *Trid. Russ.*, perdiderint KZ^v?, perperdidit *O*, perdiderit Z^r, perdidit *Mog.*, prodiderint *Ch. Hal. Cui.*, prodit *Th.*

spoliandus] *Russ.*, spoliandi K^b *Ch. Hal. Cui.*, spoliatus *O*
14 successione] —nem *IX*
17 quolibet] *Russ.*, quol. loco I^bXZR *edd. Hal.*, quol. modo *Cont.*
18 iure] *X? Cui. Th.*, iuri *KOZPR edd. Hal.*, uiri *I*
sint] sunt P^a
munia] *Russ.*, munera K^bX *edd. Hal. Cui.*
21 regimen] regimina *OX*, regnum *Mog.*
22 qualibet] quamlibet *KIXPR*
fraude] in fr. KI^aXR^a
sciant se] se sciant *KIP*
23 sed *om.* Z^a
etiam] *Russ.*, et *I*, *om.* *KP*, etiam in *ZR*
exordio] exordiis Z^a
seruituros] fruituros *O*, seruitutis I^a
25 fuerat] fuerit *R*
26 et] ex *P*
redderentur] reddentur *P*
27 quia] qui *Russ.*
reppererunt] reperierunt K^aIP, repererint *ZR*
euitatis] *Russ.*, ciuitatis et *X*, ciuitates R^a, ciuitatis R^b *Frad. Hal. Cui.*
28 his] eis *O*
tantum interd.] Z^r *Trid. Hal. Cui. Th.*, tamquam interd. *O*, interd. $KIXZ^tR$ *Mog.*, interd. tamen *P*
expeterent] expetere *O*, expecterent I^tP, expectant I^v
29 curiarum] curialium *KXZPR Russ.*
latitandi] licitandi *P*
spes] species *XR Frad. Hal. Cont. Russ.*
et] *Russ.*, perseueret et *Trid. Hal.*
solacium] *X Cui. Th.*, solatia *KOIZPR edd. Hal.*
exacuat horum] *Cui. Th.*, et caudorum *O*, exequantur (—atur Z^a) horum *KIZPR Frad. Hal. Russ.*, hiis equent horum *X*, exequantur eorum *Mog.*

p. 913

1 ut] et *IZ*
prosecutioni] *Cui. Th.*, persecucioni *OIX* Z^bP *edd. Hal.*, persecutionibus *K*, persecutio Z^aR
muniis] munus *I*
2 fraude] fr. militie Z^a
fuerint] sunt *O Mog.*
3 deseruerant] deseruierant *X*
consulatur] —antur *K*
metas] metam *R*
5 emensum] emersum *Mog.*
interpellatis] —tum *R*

destituerunt] destituerint *KP*, destituerant *XR*, destinauerant *Z*
breuitatem] —te *P Russ.*
consulendum] esse cons. *Z Trid. Hal. Cui.*
praeditis] predictis *ZR*
quippiam tr. oneris conp. *O*, quempiam tr. honoris comp. *ZPR*, comp. quempiam (q. c. X^b) tr. honeris *X*
compellat] conpellatur *OIZ^aR Russ.*, impellat *Th.*
ut] nisi *X*
alii *om.* X^r
alios] eos *X*, alios et *Hal. Cui.*
functiones] —nis *X*
adficiant] efficiant *O*, accipiant *P*
liceat] licet *O Mog.*
fascium] fiscium *X*
propriae] proprii K^a, proprire P^a
eundem] in eundem *Hal. Cui.*
resultatem $I^a Z$, resistentem I^r
deducendum] ducendam O^a
ulla] ullo *O*, illa Z^a
generatur] generetur *K*, geratur *Cont. Russ.*
intra] inter KI^a
couinctum *O*, couictum *I*, conuinctum *P*
restituerit *O*, restituerint I^a
debitis mun.] mun. deb. I^a, mun. pro deb. I^b, propriis mun. $I^r Z^r$, deb. propriis mun. *X*, pro muneribus debitis *P*
ab *om.* *Z*
decem] et x K^a, * I^a
multam] mulcta *K*
cogatur] cogantur *R*
pari damni] dampni pari *P*, dampni *Mog.*
inrogatione] rog. Z^a
25 subiectus] subditus *O*
fuerit] fuit *K*
nulla praescriptione temp.] nulla praescripcionis temp. O^a, nullam prescriptionem temp. K^a, milicia prescriptione temp. *X*, nulla temp. prescriptione *P*
26 ne] *Russ.*, nec $K^b I^b Z^a R$ *edd. Hal. Cui.*
debetur] deberetur *R*
27 quod *om.* O^a
29 alexandrinis] alexandrinus K^a, alexandrum O^a, alexandris I^a, alexandrini *X*
aduocatione] —nem *R*
30 nihilo minus peregrinationi] *X Th.*, nichilo minus peregrinationis KOI^aZPR^a, nichil onus peregrinationis *Mog.*, nihil peregrinationis *Trid.*, nihilo minus onus peregrinationis R^b *Frad. Hal. Cui.*
nec] ne I^r, neque *P*
cura publica] p. c. *KOXZPR edd. Hal. Cui.*
31 summum] suum *R*

32 peruenerit] peruenint *K*, peruenerint *I*, peruenitur *P*
comitiuae] commutui *O*, comitiui Z^a, comitatiue Z^b
primi ordinis] primordiis *I*, ord. pr. *Z*

p. 914

1 tamen] tantum $K^a Z$ *Russ.*
permaneat] perueniat *X*
3 quinque] quicumque K^a
summates] summatos *X*, primates *Russ. Th.*, summates primi *ZPR edd. Hal.*
alexandrini] —rine *K*, —rinis $I^t P$, —rani Z^a
corporalibus] —ralis K^a
4 immunes esse cens.] esse cens. O^a, esse cens. imm. *P* imm. esse *R*
uoce libera] l. u. *Mog.*
commoditates] comoditatos *X*
5 egerint] egeriut *K*, egerit *I*
pecuniearis R^a
coerceri] cohercere *X*
aestimabuntur] —itur Z^a
6 autem] aut *KO*
spectabilis] —les K^a
augustalis] —li *KO*
8 eum] cum OI^aXP
annos] annis PR^a *Cui.*, *om.* I^b
alexandrina] alexandrinia *Z*
9 ciuilibus inhaes.] i. c. *XZR*
muniis] *Russ.*, iniuriis Z^v *edd. Hal.*, *om. Cont.*
10 hoc] horum *X*
priuilegium] —gio *XZ Russ.*
consequantur] sequantur *R*
eo] earum *uel* ea tamen *O*, eo tamen *X Russ.*
11 passim] passi *XR*
12 quos] quo *O*
hypomatography *P*
13 exhortationibus] exornationibus *P*
nominauerint] —it *X*
expectandum] spect. *O*
14 pro tempore] propter *R*
augustalis *om.* I^a
fit] Z^b *Mog. Hal. Cui. Th.*, sit $KOIXZ^aPR$
15 tunc] tum *Th.*
memoratum] nominatum *Russ.*
16 nominati] —ri *X*, —tim *P*
creatores] creatoris $K^a I^a Z^a P$ *Mog. Russ. Cui.*, curatoris Z^v *Trid. Frad. Russ.*, curationis Z^r *Russ.*, creationis *Hal. Cont.*
consona] consonat $K^a I^a$
quam si] quod *Mog.*
17 distulerit sciat] distulerit sciant K^a, distulerint sciant *O*, distulerint sciat I^b, uolu-

erit sciat (sciant *X R*) *XR*, noluerit sciant (sciat Z^b) *Z*
quinque *om. X*
se *post* auri *collocat P*
auri librarum] *O Th.*, l. a. *KIXZPR edd. Hal. Cui.*
condemnatione] —nes *R*
18 plectendum] plectendos $K^aI^bX^v$, plectendo *O*
19 tenetur] tenentur X^a
substitutam] —tum *Mog.*
20 sed] si *P*
21 spectabili] expect. *libri Mog.*
decoratus] derogatus *X*
ei] eis *I*
22 ii uero qui (que *O*)] qui uero *XZ*, qui nec *R*
consecuti] constctuti *O*
23 suarum fac. periculo *Mog.*
uetentur] uetantur *Mog.*, uerentur *Russ.*
26 irenaeum] hunereum *K*, herenẽum *O*
uirum *om.* I^a
tribunorum P^a
notarium] notorium *R*
illustres] illustrem R^a
27 dignitates *om. O*
ullam] nullam *Mog.*
natus] nactus *I*
et *om. R*
decernimus] decreuimus *O Mog. Hal. Cui.*
28 uel qui (quia K^a) iam] qui iam O^a, qui iam non O^b, qui uel iam *XZPR*
sunt] nati sunt *R*
futuri] fuerint *K*, futuri sunt I^b, futura *R*
quostienscumque *R*
29 temporum] temporis I^a
et *om.* K^aI^a
cur. cond.] cond. cur. *Trid. Hal. Cui.*
30 diuae] dium *uel* duim *K*, diuine *O Mog. R Russ.*
31 est] sunt I^b
nihil] nunc P^v
persona] —nas *XR Mog.*
illustris] —res *K*
32 spectabiles K^a
irenaei] herennii *O Mog.*
eorum] eorundem *X?*
qui iam uel] *KIXP*, qui uel iam *OZR edd.*, uel qui iam *Hal. Cui.*
33 quoquo] quoque *OZR*, quocumque *IP*
substantias] subiectas *Russ. Trid.*
34 roboris] rob. uel iuris *ZR Hal. Cui.*
habitura] —ras *P*
35 antiochenae] anthichene *R*
curiam tantummodo] t. c. *Z*

pertinentes] —is *I*
eandem legem] eadem lege *P*
praecipimus] praecep. *O*
36 propriam] perpetua *P*, perpetuam

p. 915

2 patre] patris *OIR*, peitre *X*
nullius] nullus K^a, nullis *IP*
alterius] aliis *P*
muniis] munus OI^a, immun..(ne?)ri
debeatur] debebatur I^b *Mog.*
examine] examinatione *X*
3 iudicis] est iud. R^a
fuerit *om.* K^b *Hal. Cui., deficit* K^a
4 curialis] curiali *P*, curias *R*
fuerit] fuerit quod ex alia sit *R*
sibi superesse] superesse sibi *P*
5 uel] et *Mog.*
euitende *X*, euitade *R*
existimet] estimet *O*
curialem] curialis *OIXZR*
6 mat. sui pert.] s. p. m. *O*, s. m. p.
nec] ne *KI*
muniis] in initiis I^a, muneribus *Trid. Cui.*
quem] quem in KZ^a, quam in *O*, q *R*, qua *Russ.*
7 secundum] secundam *O*
praestitutam] *O Cui.*, praestitam *KI. edd. Hal.*, prestitun *R*
8 curauerit] —rint *O*
puls. (pubsare *R*) nullo modo] n. r *Mog.*
9 patimus *R*
eiusmodi] huiusm. *XZR Mog.*
10 pronep. uel] pronep. *O*
11 doctititii *R*
iuuenis fortuna ... inquietanda] *Hafi sis*, iuuenis iubemus fortunam .. quietandam KZ^a, iubemus (iuueni *Russ.*) fortunam ... (esse *ins. Hal.* inquietandam (inquitamdem O^a, in tamdem O^b, inquirendam *Russ.*) *O PR edd. Hal. Russ. Cui.*
12 eo] nec eo *Mog.*
qui] quod *KZR*
inierit] inerit *O*
13 poenam] poena *Russ.*
luituro] laturos *P*
14 posito] positi I^bX
patri] *Russ.*, patre *Frad. Hal. Cui.*
gignuntur] iunguntur I^a
intentione] —nem *R*
defendantur] defendentur *P Mog.*
cum] id est cum *R*

15 quas] quis *R*
liberas (—ros *P*) esse nemo diss.] n. d. l. e. *Mog.*
16 qui *om.* P^a
17 felicissimi] —me *OXZ*
comitum] —tes *X*
priuatarum] *XZ Mog.*, priuatorum *KOIP*, priuatarum rerum *Frad. Hal. Cui.*
augustae] *Russ.*, piissimae aug. *Hal. Cui.*
18 seu] sue *O*, siue *XZR*
comitis] Z^a *Hal.*, comitum *KIP Mog. Hal. Russ.*, coumitum *O*, comites XZ^bR
largitionum] *Russ.*, imperii priuatorum larg. K^a, sacrarum larg. *Hal. Cui.*
comitis] *Trid. Hal. Cui.*, comitum *K Mog. Russ.*, comites OI^bXZPR, comit. I^a
quaestoris] quaestores K^aOI^aXZPR, questiones I^b
ad] *Russ.*, licet ad P^b
19 gerendum] gerendi *X*
ob] ad *O*
20 munerum] muneri K^a, numerum *I*
uolumus euit.] euit. uol. *P*, euit. Z^a
obligatos] —tus *OR*
suis] sententiis *Mog.*
21 post] postquam *R*
curiae] cum re *I*
commoditatibus] c. suis *R*
22 muniantur] muniatur *X*
uniuersa leg.] l. u. *Mog.*
23 illibataque] inuiolataque *Mog.*
uoluimus] uolumus *P*
obseruari] *Russ.*, obseruata *O*, seruari *edd. Hal. Cui.*
24 ne] nec *Russ.*
indulti] indulgendi I^b
honoris] *Frad. Hal. Cui.*, honores *libri Mog. Russ.*
retulerit uideatur digni tantum *X*
25 per] ... K^a, qui per Z^b, et per *Hal. Cui.*
curialibus] curialium *K*, cum aliis *R*
initium] nuntium *Russ.*
26 illabataque *Mog.*
qui] his qui *O*
uel *om. Cui.*
27 nostri] mei *X*
consecuti] et sec. *O*, cum sec. Z^a
facult. suis] s. f. *O*
et] ut *R*
eam] ea *X*
progenitis] genitis *X*
28 onere] honore K^a?*OIXZPR Trid. Hal. Russ. Cui.*
decernimus] decernuimus *K*, decreuimus *O Frad. Hal. Cui.*

hos] nos *R*
autem] ante *P*
qui quocumque] quicumque OPR^a, quecumque R^b
29 aut cons. *om.* I^a
magistri] ministri R^a
30 prefacti Z^a
uel urbis] urbis *R*
actu] urbe *O*, actuque *P*
31 quandoque] quando *R*
gesserunt (gessere *Trid. Hal. Cui.*) a. p. gesserint] gesserint a. p. gesserunt *O*, gesserunt a. p. gesserunt *R*, gesserunt I^a?*X*
omnimodo] omnino *R. Mog.*
eam] ea I^b, *om. X*
32 dignitatem] indign. *O*
a *om.* I^b
onere] honore K^aO^aXZPR *Trid. Hal. Cui. Russ.*

p. 916

2 certas exc.] e. c. *XZR*
administrationes] —nem K^a
3 lata] data *KZP Mog. Russ.*
tantumm. parte] p. t. *KI Trid. Hal. Cui.*, parte *om. P*
corrigendam] —da *X*
4 eandem] eadem *R*
diuae (diuine *O*) recordationis] rector dationis diue *X*
5 comitis] *Mog. Frad.*, comites *libri Trid. Ch. Cui.*, comitum *Hal.*
priuatarum] pr. rerum *Hal.*
augustae] diue aug. *X*
partis] partes KI^b, *deficit* I^a
comitis] comites KI^bXZR *Cui.*
6 largitionum] *Mog. Russ.*, larg. priuatarum *Z*, priuatarum larg. *Trid. Frad. Ch.*, sacrarum larg. *Hal. Cui.*
comitis] comites KI^bR *Cui.*
quaestoris] quaestores KI^bXZPR *Cui.*, questiores *O*
licet *om. Hal.*
7 administrationis] —num *XPR*
sunt] sint *R*
ob] ab *O*
8 progenitis] genitis *R*
10 qui] qui in *KI*
unam] unum *X*
11 rebus eorum] e. r. *Mog.*
ante] antea *Mog.*
12 intactumque illibatum *I*
relaxatione] —nem R^a
14 tam] tenu *X*

adeptam] ademptam *KIPR*, adepta *O*
15 propriis subst.] s. p. *OP*
contigit] continget *O*, contigerit *X?ZR* *edd. Hal. Cui.*, contingit *P*
zen. constitutionem] constitutiones zen. *P*
16 eadem u. constitutione (—nis P^b)] eandem u. constitucione *O*, eandem u. constitutionem *I*
17 zen. diu. mem.] diu. mem. zen. *P*
quo] qua *Z*, que *R*
promulgata] —tum K^a
18 leges] legis *I*
futuris] futuras K^aR
regulas] regulis X^a, *om. I*
non praeteritis (—tas *Mog.* R^b)] preteritis non futuris *X*, non futuris Z^t, *inc.* R^a
20 non *om. X*
sese liberum] liberum sese *P*, sese liberam *R*
esse existimet] exstimet *X*, existimet esse *R*
21 posse] post se *X*
22 quos] quo *O*
conprehenderit *O*
praesenti] presenditi P^a
23 quis] quas *R*
summum] summi *K*, summam *O*, animum *R*
24 infulis] insulis *O*
aut (autem *X*) ord. *bis* R^a
ampliatus *om. R*
ut uel consul (consulis K^a) *om.* I^a, ut *om. X*
praef. praetorio] praetoriorum praef. *K*
25 infulas] insulas *O*
gubernandas] gubernas *K*
urbicariam] —ria *X*
in ipso tamen] tamen in ipso *Mog.*
26 meruerit] *P edd. Hal. Cui.*, meruit *KOI XZR*
27 condicionis] conditioni *X*
exsortem] extorrem *P*
posteritate] prosperitate *I*
28 quam *om. OP*
meruit] meruerit *K*
gessit] *Hal. Cui.*, gesserit $KOIXZ^aPR^b$ *edd.*, gesserit et Z^a, gerit R^a?
filiis] suis filiis I^a
29 remansuris] —ros *K*
tam] et tam *Mog.*, sed et tam *Hal. Cui.*
praefecturae] *Russ.*, prefectura *X Mog.*, preture *Accursius*, praelaturae *Hal. Cui.*
quaestoris] quaestionis *Russ.*
30 praefecturae] —ra *X*
et] uel *X*
illicianianis *I*, illiricanis *Z*
praesidet] *Russ.*, president *K*, posscidet *P*

quam] que Z^a?
urbicariae] —ria *X*
31 nex. curiae (curae *I*) lib. *post* peruene collocant *Hal. Cui.*
liberentur *O*
cum] un R^a
patronatum] patronum KO^b, dignita patronum O^a
peruenerint] —unt *KZ*, —rit *P*
32 quos] quas *K*, quo *O*
habuerint] —it *ZP*
eundem] eum *O*
prouecti] peruecti *R*
33 etiam] etiam et *R*, *om. K*
liberatatem P^a
34 sacri scrinii] sacrorum scriniorum *Ru*
consecuti] consueti *R*
memoriae] nostre mem. K^bI^bP *edd. H Cui.*

p. 917

1 sacri scrinii] sacrorum *Russ.*
libellorum] liberorum *ZR*, librorum *R*
2 et liberis suis *Cui.* 1584, suis *om. P*
post] per *Cui.* 1584, *om. P*
emensa] emenda K^a, emersa *Trid. Ru* emerita *Hal. Cui.*
susceperant] —rint *Hal. Cui.*
3 intuitu] si int. *O*
laborum] aliorum I^a, auorum P^a
multos] multo *XP Trid. Hal. Cui.*
longo prolixoque] prolixo *X*
pertulerunt] pertulerint *O*, protuler *Russ.*, pertulerit *XP*
intactum *om. X*
illibatumque] illiberatumque *K*
4 conseruamus] seruamus *P Mog.*
sua *bis* Z^a
5 praediximus] diximus *K*, pdixi *inc.* Z^a
sequente] sequenti *O*, sequente quente nam *Hal.*
antea nullius futuri] anteam illi ris *P*
6 liberandos] liberatos K^b
ne] ni *R*
quod] quo K^a, *om. R*
dignitatem] et d. I^a
7 sibi *om. O*
audeant uindicare] u. a. *I*
9 enumerauimus] memorauimus numerauimus *O*
sunt] sint *R*
qualis] quis *Russ.*
erat] erit *X*

quem] qui $O^a Z^a P$, qui est *R*
10 maribus] matribus XZ^a
concessum] consum *P*
ante fuerat] f. a. *X*, ante *om.* *O*
senatui] senatu *X*
siue] sine sotiari Z^a
compr. anter.] anter. compr. *P*
11 fuerant] fuerat *O*, fuerunt *Mog.*
12 eminentissimae] —ma *Russ.*
processit] precessit *R*
13 alius] alio O^a
quicumque (qucumque O^a, cuicumque O^b) modus] m. q. *Trid. Hal. Cui.*
est *om.* *Z*
ea (hec *O*) pen. uacuari] ea pen. ea uacuari *I*, pen. ea uacillari *X*, ea p. euacuari *Mog.*
14 infectis] imperfectis *Russ.*
substantias] —iam O^a, —iis *Mog.*
15 eis] eius *PR Russ.*
pen. competente] pen. petente Z^a, competente pen. *P*

V

INDEX TITVLORVM
AD LITTERARVM ORDINEM DIGESTVS

A

de *abigeis* 9, 37
de generali *abolitione* 9, 43
de *abolitionibus* 9, 42
de *acceptilationibus* 8, 43
de *accusationibus* et inscriptionibus 9, 2
acq. uide adq.
de *actione* pigneraticia 4, 24
de hereditate uel *actione* uendita 4, 39
de *actionibus* empti et uenditi 4, 49
de *actionibus* hereditariis 4, 16
de *actore* a tutore seu curatore dando 5, 61
ad exhibendum 3, 42
ad legem Corneliam de falsis 9, 22
ad legem Corneliam de sicariis 9, 16
ad legem Fabiam 9, 20
ad legem Falcidiam 6, 50
ad legem Iuliam de adulteriis et de stupro 9, 9
ad legem Iuliam de ambitu 9, 26
ad legem Iuliam de ui publica seu priuata 9, 12
ad legem Iuliam maiestatis 9, 8
ad legem Iuliam repetundarum 9, 27
ad legem Viselliam 9, 21
ad senatus consultum Macedonianum 4, 28
ad senatus consultum Orfitianum 6, 57
ad senatus consultum Tertullianum 6, 56
ad senatus consultum Trebellianum 6, 49
ad senatus consultum Turpillianum 9, 45
ad senatus consultum Velleianum 4, 29
de *adluuionibus* et paludibus et de pascuis ad alium statum translatis 7, 41
de *administratione* rerum publicarum 11, 31
de *administratione* tutorum et curatorum et de pecunia pupillari fenerenda uel deponenda 5, 37
de *adoptionibus* 8, 47
de *adquirenda* et retinenda possessione 7, 32
de iure deliberandi et de adeunda uel *adquirenda* hereditate 6, 30
de *adsertione* tollenda 7, 17
de *adsessoribus* et domesticis et canc
, iudicum 1, 51
ad legem Iuliam de *adulteriis* et de stu
aduersus creditorem 7, 36
de *aduocatis* diuersorum iudiciorum 2
[de *aduocatis* diuersorum iudicum 2,
de *aduocatis* fisci 2, 8
de *aedificiis* priuatis 8, 10
de *aediliciis* actionibus 4, 58
de *agentibus* in rebus 12, 20
de *agricolis* censitis uel colonis 11, 4
de *agricolis* et mancipiis dominicis ue libus siue rei priuatae 11, 68
de *aleae* lusu et aleatoribus 3, 43
de *alendis* liberis ac parentibus 5, 25
de *Alexandriae* primatibus 11, 29
de *alienatione* iudicii mutandi caus 2, 54
de *alimentis* pupillo praestandis 5, 50
de *alluuionibus* et paludibus et de ad alium statum translatis 7, 41
ad legem Iuliam de *ambitu* 9, 26
rerum *amotarum* 5, 21
an seruus ex suo facto post manumis teneatur 4, 14
de cursu publico *angariis* et parangarii
de *annali* exceptione Italici contract lenda et de diuersis temporibus ceptionibus et praescriptionibus e ruptionibus earum 7, 40
de *annonis* ciuilibus 11, 25
de *annonis* et capitu administrantium sessorum aliorumue publicas sollici gerentium uel eorum qui aliquas cuti sunt dignitates 1, 52
de *annonis* et tributis 10, 16
de *apochis* publicis et descriptionibus lium 10, 22
de *apostatis* 1, 7
de *apparitoribus* comitis Orientis 12,

de diuersis officiis et *apparitoribus* iudicum et probatoriis eorum 12, 59
de *apparitoribus* magistrorum militum et priuilegiis eorum 12, 54
de *apparitoribus* praefecti annonae 12, 58
de *apparitoribus* praefecti urbis 12, 53
de *apparitoribus* praefectorum praetorio et priuilegiis eorum 12, 52
de *apparitoribus* proconsulis et legati 12, 55
de *appellationibus* et consultationibus 7, 62
de *aquaeductu* 11, 43
de lege *Aquilia* 3, 35
arbitrium tutelae 5, 51
de susceptoribus praepositis et *arcariis* 10, 72
de comitibus et *archiatris* sacri palatii 12, 13
de *argenti* pretio quod thesauris infertur 10, 78
ass- *u. ads.*
de *athletis* 10, 54
de *auctoritate* praestanda 5, 59
de officio praefecti *Augustalis* 1, 37
de *auri* publici prosecutoribus 10, 74
de *auro* coronario 10, 76

B

de *bonis* auctoritate iudicis possidendis seu uenumdandis et de separationibus 7, 72
de *bonis* mortem sibi consciscentium 9, 50
de *bonis* libertorum et de iure patronatus 6, 4
de *bonis* maternis et materni generis 6, 60
de *bonis* proscriptorum seu damnatorum 9, 49
de *bonis* quae liberis in potestate constitutis ex matrimonio uel alias adquiruntur et eorum administratione 6, 61
de *bonis* uacantibus et de incorporatione 10, 10
de *bonorum* possessione contra tabulas liberti quae patronis uel liberis eorum datur 6, 13
de *bonorum* possessione contra tabulas quam praetor liberis pollicetur 6, 12
de *bonorum* possessione secundum tabulas 6, 11

C

de *caducis* tollendis 6, 51
de *calculi* errore 2, 5
de *calumniatoribus* 9, 46
de adsessoribus et domesticis et *cancellariis* iudicum 1, 51
de *canone* frumentario urbis Romae 11, 23
de *canone* largitionalium titulorum 10, 23
de *capiendis* et distrahendis pignoribus tributorum causa 10, 21
de *capitatione* ciuium censibus eximenda 11, 49
de *Carboniano* edicto 6, 17
de priuatis *carceribus* inhibendis 9, 5
de *castrensi* omnium palatinorum peculio 12, 30
de *castrensi* peculio militum et praefectianorum 12, 36
de *castrensianis* et ministerianis 12, 25
de *causis,* ex quibus infamia alicui inrogatur 2, 11
de *censibus* et censitoribus et peraequatoribus et inspectoribus 11, 58
de *classicis* 11, 13
de SC. *Claudiano* tollendo 7, 24
de *codicillis* 6, 36
de Iudaeis et *caelicolis* 1, 9
de *cohortalibus* principibus cornicularìis et primipilariis 12, 57
de *collatione* aeris 10, 29
de *collatione* donatorum uel releuatorum aut translatorum seu adaeratorum 10, 28
de *collatione* fundorum fiscalium uel rei priuatae uel dominicae uel ciuitatum uel templorum 11, 74
de *collatione* fundorum patrimonialium et emphyteuticorum 11, 65
de *collationibus* 6, 20
de *collegiatis* et chartopratis et nummulariis 11, 18
de *collusione* detegenda 7, 20
de agricolis censitis uel *colonis* 11, 48
de *colonis* Illyricianis 11, 53
de *colonis* Palaestinis 11, 51
de *colonis* Thracensibus 11, 52
de *comitibus* consistorianis 12, 10
de *comitibus* et archiatris sacri palatii 12, 13
de *comitibus* et tribunis scholarum 12, 11
de *comitibus* qui prouincias regunt 12, 14
de *comitibus* rei militaris 12, 12
de quaestoribus magistris officiorum *comitibus* sacrarum largitionum et rei priuatae 12, 6
de officio *comitis* Orientis 1, 36
de officio *comitis* rerum priuatarum 1, 33
de officio *comitis* sacrarum largitionum 1, 32
de officio *comitis* sacri patrimonii 1, 34
de *commeatu* 12, 42
de *commerciis* et mercatoribus 4, 63
comminationes epistulas programmata subscriptiones auctoritatem rei iudicatae non habere 7, 57
de *commodato* 4, 23
communi diuidundo 3, 37
de seruo *communi* manumisso 7, 7
communia de legatis et fideicommissis et de in rem missione tollenda 6, 43

communia de manumissionibus 7, 15
communia de successionibus 6, 59
communia de usucapionibus 7, 30
communia utriusque iudicii tam familiae erciscundae quam communi diuidundo 3, 38
de *communium* rerum alienatione 4, 52
de *compensationibus* 4, 31
de *concubinis* 5, 26
de *condicionibus* insertis tam legatis quam fideicommissis et libertatibus 6, 46
de *condictione* ex lege et sine causa uel iniusta causa 4, 9
de *condictione* furtiua 4, 8
de *condictione* indebiti 4, 5
de *condictione* ob causam datorum 4, 6
de *condictione* ob turpem causam 4, 7
de *conditis* in publicis horreis 10, 26
de locato et *conducto* 4, 65
de *conductoribus* et procuratoribus siue actoribus praediorum fiscalium et domus Augustae 11, 72
de *confessis* 7, 59
de *confirmando* tutore 5, 29
de *consortibus* eiusdem litis 3, 40
de *constituta* pecunia 4, 18
de legibus et *constitutionibus* principum et edictis 1, 14
quae sit longa *consuetudo* 8, 52
de *consulibus* et non spargendis ab his pecuniis et de praefectis et magistris militum et patriciis 12, 3
de litis *contestatione* 3, 9
de *contractibus* iudicum uel eorum qui sunt circa eos et inhibendis donationibus in eos faciendis et ne administrationis tempore proprias aedes aedificent sine sanctione pragmatica 1, 53
de *contrahenda* emptione 4, 38
de *contrahenda* et committenda stipulatione 8, 37
de *contrario* iudicio 5, 58
de *conueniendis* fisci debitoribus 10, 2
ad legem *Corneliam* de falsis 9, 22
ad legem *Corneliam* de sicariis 9, 16
de cohortalibus principibus *corniculariis* et primipilaribus 12, 57
creditorem euictionem non debere 8, 45
de *crimine* expilatae hereditatis 9, 32
de *crimine* peculatus 9, 28
de *crimine* sacrilegii 9, 29
de *crimine* stellionatus 9, 34
de *cupressis* ex luco Daphnensi uel Perseis per Aegyptum non excidendis uel uendendis 11, 78
de *curatore* furiosi uel prodigi 5, 7
de *curiosis* 12, 22
de *cursu* publico angariis et pa
12, 50
de *custodia* reorum 9, 4

D

debitorem uenditionem pignoris imp
posse 8, 28
de *debitoribus* ciuitatum 11, 33
de *decanis* 12, 26
de *decretis* decurionum super in
quibusdam concedenda 10, 47
de *decuriis* urbis Romae 11, 14
de *decurionibus* et filiis eorum et
curiones habentur quibus modi
tuna curiae liberentur 10, 32
de *decurionibus* et silentiariis 12, 1
de *dediticia* libertate tollenda 7, 5
de *defensoribus* ciuitatum 1, 55
de *delatoribus* 10, 11
depositi 4, 34
de *desertoribus* et occultatoribus eor
de *dignitatibus* 12, 1
de *dilationibus* 3, 11
de *discussoribus* 10, 30
de *distractione* pignorum 8, 27
de *diuersis* officiis et apparitoribus
et probatoriis eorum 12, 59
de *diuersis* praediis urbanis et rust
plorum et ciuitatum et omni rec
11, 70
de *diuersis* rescriptis et pragmati
tionibus 1, 23
de *diuidenda* tutela et pro qua pa
que tutorum conueniatur 5, 52
diuortio facto apud quem liberi m
educari debeant 5, 24
de *dolo* malo 2, 20
de *domesticis* et protectoribus 12,
de adsessoribus et *domesticis* et ca
iudicum 1, 51
de *donationibus* 8, 53
de *donationibus* ante nuptias uel
nuptias et sponsaliciis 5, 3
de mortis causa *donationibus* 8, 56
de *donationibus* inter uirum et uxo
parentibus in liberos factis et d
bitione 5, 16
de *donationibus* quae sub modo u
cione uel certo tempore conficiu
de fundo *dotali* 5, 23
de *dote* cauta et non numerata 5,
de *dotis* promissione uel nuda poll
5, 11

de iure *dotium* 5, 12
de *duobus* reis stipulandi et duobus reis promittendi 8, 39

E

de *edendo* 2, 1
de Carboniano *edicto* 6, 17
de *edicto* diui Hadriani tollendo et quemadmodum scriptus heres in possessionem mittatur 6, 33
de *edicto* successorio 6, 16
de *emancipationibus* liberorum 8, 48
de *emendatione* propinquorum 9, 15
de *emendatione* seruorum 9, 14
de *emphyteutico* iure 4, 66
de actionibus *empti* et uenditi 4, 49
de *eo* qui pro tutore negotia gessit 5, 45
de metatis et *epidemeticis* 12, 40
de *episcopali* audientia et de diuersis capitulis quae ad ius curamque et reuerentiam pontificalem pertinent 1, 4
de *episcopis* et clericis et orphanotrophis et brephotrophis et xenodochis et asceteriis et monachis et priuilegio eorum et castrensi peculio et de redimendis captiuis et de nuptiis clericorum uetitis seu permissis 1, 3
de *equestri* dignitate 12, 31
de *erogatione* militaris annonae 12, 37
de *errore* aduocatorum uel libellos seu preces concipientium 2, 9
de calculi *errore* 2, 5
etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri 8, 26
etiam per procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse 2, 48
de *euictionibus* 8, 44
de *eunuchis* 4, 42
ex delictis defunctorum in quantum heredes conueniantur 4, 17
de causis *ex* quibus infamia alicui inrogatur 2, 11
de *exactionibus* tributorum 10, 19
de exsecutoribus et *exactoribus* 12, 60
de *exceptionibus* siue praescriptionibus 8, 35
de *excoctione* et translatione militarium annonarum 12, 38
de *excusatione* ueteranorum 5, 65
de *excusationibus* artificum 10, 66
de *excusationibus* et temporibus earum 5, 62
de *excusationibus* munerum 10, 48
de *exercitoria* et institoria actione 4, 25
de tabulis *exhibendis* 8, 7
de *exhibendis* uel transmittendis reis 9, 3
ad *exhibendum* 3, 42
de *expensis* publicorum ludorum 11, 42
de crimine *expilatae* hereditatis 9, 32
de *exsecutione* rei iudicatae 7, 53
de *exsecutoribus* et exactoribus 12, 60

F

ad legem *Fabiam* 9, 20
de *fabricensibus* 11, 10
ad legem *Falcidiam* 6, 50
de *falsa* causa adiecta legato uel fideicommisso 6, 44
de *falsa* moneta 9, 24
ad legem Corneliam de *falsis* 9, 22
familiae erciscundae 3, 36
de *famosis* libellis 9, 36
de nautico *fenore* 4, 33
de *feriis* 3, 12
de *fide* et iure hastae fiscalis et de adiectionibus 10, 3
de *fide* instrumentorum et amissione eorum et antapochis faciendis et de his quae sine scriptura fieri possunt 4, 21
de *fideicommissariis* libertatibus 7, 4
de *fideicommissis* 6, 42
de *fideiussoribus* et mandatoribus 8, 40
de *fideiussoribus* minorum 2, 23
de *fideiussoribus* tutorum seu curatorum 5, 57
de *filiis* familias et quemadmodum pro his pater teneatur 10, 62
de *filiis* officialium militarium qui in bello moriuntur 12, 47
de *filio* familias minore 2, 22
finium regundorum 3, 39
de *fiscalibus* usuris 10, 8
de aduocatis *fisci* 2, 8
de iure *fisci* 10, 1
de priuilegio *fisci* 7, 73
de *formulis* et impetratione actionum sublatis 2, 57
de iurisdictione omnium iudicum et de *foro* competenti 3, 13
de *fructibus* et litis expensis 7, 51
de *frumento* Alexandrino 11, 28
de *frumento* urbis Constantinopolitanae 11, 24
de lege *Fufia* Caninia tollenda 7, 3
de *fugitiuis* colonis patrimonialibus et emphyteuticis et saltuensibus 11, 64
de *fugitiuis* seruis et libertis mancipiisque ciuitatum artificibus et ad diuersa opera deputatis et ad rem priuatam uel dominicam pertinentibus 6, 1
de *fundis* et saltibus rei dominicae 11, 67
de *fundis* limitotrophis et terris et paludibus et pascuis limitaneis uel castellorum 11, 60

de *fundis* patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus 11, 62
de *fundis* rei priuatae et saltibus diuinae domus 11, 66
de *fundo* dotali 5, 23
de *furtis* et de seruo corrupto 6, 2

G

de *generali* abolitione 9, 43
de *gladiatoribus* penitus tollendis 11, 44
de *grege* dominico 11, 76

H

de usu fructu et *habitatione* et ministerio seruorum 3, 33
de *haereticis* et Manichaeis et Samaritis 1, 5
de *heredibus* instituendis et quae personae heredes institui non possunt 6, 24
de *heredibus* tutorum 5, 54
de actionibus *hereditariis* 4, 16
de *hereditate* uel actione uendita 4, 39
de *hereditatibus* decurionum nauiculariorum cohortalium militum et fabricensium 6, 62
de petitione *hereditatis* 3, 31
de *his* quae ex publica collatione illata sunt non usurpandis 10, 75
de *his* quae poenae nomine in testamento uel codicillis relinquuntur 6, 41
de *his* quae sub modo legata uel fideicommissa relinquuntur 6, 45
de *his* quae ui metusue causa gesta sunt 2, 19
[de *his* qui a non domino manumissi sunt 7, 10]
de *his* qui a principe uacationem acceperunt 10, 45
de *his* qui ad ecclesias confugiunt uel ibi exclamant 1, 12
de *his* qui ad statuas confugiunt 1, 25
de *his* qui ante apertas tabulas hereditates transmittunt 6, 52
de *his* quibus ut indignis auferuntur et ad senatus consultum Silanianum 6, 35
de *his* qui ex officio quod administrauerunt conueniuntur 11, 39
de *his* qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt 10, 6
de *his* qui in ecclesiis manumittuntur 1, 13
de *his* qui in exilium dati uel ordine moti sunt 10, 61
de *his* qui in priorum creditorum locum succedunt 8, 18
de *his* qui latrones uel in aliis criminibus reos occultauerint 9, 39
de *his* qui non impletis stipendiis sacr
soluti sunt 10, 55
de *his* qui numero liberorum uel pau
excusationem meruerunt 10, 52
de *his* qui parentes uel liberos occi
9, 17
de *his* qui per metum iudicis non a
uerunt 7, 67
de *his* qui potentiorum nomine titulos
dliis adfigunt uel eorum nomina i
praetendunt 2, 14
de *his* qui se deferunt 10, 13
de *his* qui sibi adscribunt in testa
9, 23
de *his* qui sponte munera susceperunt
de *his* qui ueniam aetatis impetra
2, 44
de *honoratorum* uehiculis 11, 20
de *honoribus* et muneribus non contin
inter patrem et filium et de inte
10, 41

I

de iuris et facti *ignorantia* 1, 18
de *immunitate* nemini concedenda 10,
de *imponenda* lucratiuis descriptione
de *impuberum* et aliis substitutionibus
de *incertis* personis 6, 48
de *incestis* et inutilibus nuptiis 5, 5
de *incolis* et ubi quis domicilium
uidetur et de his qui studiorum ca
alia ciuitate degunt 10, 40
de condictione *indebiti* 4, 5
de *indicta* uiduitate et de lege Iulia M
tollenda 6, 40
de *indictionibus* 10, 17
de *infamibus* 10, 59
de *infantibus* expositis liberis et ser
de his qui sanguinolentos empt
nutriendos acceperunt 8, 51
de *infirmandis* poenis caelibatus et or
et de decimariis sublatis 8, 57
de *ingenuis* manumissis 7, 14
de *ingratis* liberis 8, 49
de *in* integrum restitutione minorum
quinque annis 2, 21
in integrum restitutione postulata ne
noui fiat 2, 49
iniuncti muneris sumptus ad omnes c
pertinere 11, 38
de *iniuriis* 9, 35
de *in* ius uocando 2, 2
de *in* litem dando tutore uel cu
5, 44
de *in* litem iurando 5, 53

de *inofficiosis* donationibus 3, 29
de *inofficiosis* dotibus 3, 30
de *inofficioso* testamento 3, 28
in quibus causis cessat longi temporis praescriptio 7, 34
in quibus causis coloni censiti dominos accusare possunt 11, 50
in quibus causis in integrum restitutio necessaria non est 2, 40
in quibus causis militantes fori praescriptione uti non possunt 3, 25
in quibus causis pignus tacite contrahitur 8, 14
in quibus causis tutorem habenti tutor uel curator dari potest 5, 36
de *institoria* et exercitoria actione 4, 25
de *institutionibus* uel substitutionibus seu restitutionibus sub condicione factis 6, 25
inter alios acta uel iudicata aliis non nocere 7, 60
de *interdictis* 8, 1
de *interdicto* matrimonio inter pupillam et tutorem seu curatorem filiosque eorum 5, 6
de sententiis et *interlocutionibus* omnium iudicum 7, 45
de *inutilibus* stipulationibus 8, 38
de *irenarchis* 10, 77
de *Iudaeis* et caelicolis 1, 9
de *iudiciis* 3, 1
de indicta uiduitate et de lege *Iulia* miscella tollenda 6, 40
ad legem *Iuliam* de adulteriis et de stupro 9, 9
ad legem *Iuliam* de ambitu 9, 26
ad legem *Iuliam* de ui publica seu priuata 9, 12
ad legem *Iuliam* maiestatis 9, 8
ad legem *Iuliam* repetundarum 9, 27
de *iure* aureorum anulorum et de natalibus restituendis 6, 8
de *iure* deliberandi et de adeunda uel adquirenda hereditate 6, 30
de *iure* dominii impetrando 8, 33
de *iure* dotium 5, 12
de emphyteutico *iure* 4, 66
de *iure* fisci 10, 1
de rebus creditis et de *iureiurando* 4, 1
de *iureiurando* propter calumniam dando 2, 58
de *iure* liberorum 8, 58
de bonis libertorum et de *iure* patronatus 6, 4
de *iure* rei publicae 11, 30
de officio *iuridici* Alexandriae 1, 57
de *iurisdictione* omnium iudicum et de foro competenti 3, 13
de *iuris* et facti ignorantia 1, 18

L

de *Latina* libertate tollenda et per certos modos in ciuitatem Romanam transfusa 7, 6
de *legationibus* 10, 65
de *legatis* 6, 37
communia de *legatis* et fideicommissis 6, 43
de *lege* Aquilia 3, 35
de *lege* Fufia Caninia tollenda 7, 3
de pactis pignorum et de commissoria *lege* in pignoribus rescindenda 8, 34
de indicta uiduitate et de *lege* Iulia miscella tollenda 6, 40
ad *legem* Corneliam de falsis 9, 22
ad *legem* Corneliam de sicariis 9, 16
ad *legem* Fabiam 9, 20
ad *legem* Falcidiam 6, 50
ad *legem* Iuliam de adulteriis et de stupro 9, 9
ad *legem* Iuliam de ambitu 9, 26
ad *legem* Iuliam de ui publica seu priuata 9, 12
ad *legem* Iuliam maiestatis 9, 8
ad *legem* Iuliam repetundarum 9, 27
ad *legem* Viselliam 9, 21
de *legibus* et constitutionibus principum et edictis 1, 14
de *legitima* tutela 5, 30
unde *legitimi* et unde cognati 6, 15
de *legitimis* heredibus 6, 58
de *liberali* causa 7, 16
unde *liberi* 6, 14
de *liberis* exhibendis seu de ducendis et de homine libero exhibendo 8, 8
de *liberis* praeteritis uel exheredatis 6, 28
de *libertinis* 10, 58
de *libertis* et eorum liberis 6, 7
de *litigiosis* 8, 36
de *litis* contestatione 3, 9
de *litorum* et itinerum custodia 12, 44
de *locatione* praediorum ciuilium uel fiscalium siue templorum siue rei priuatae uel dominicae 11, 71
de *locato* et conducto 4, 65
quae sit *longa* consuetudo 8, 52
de *longi* temporis praescriptione quae pro libertate et non aduersus libertatem opponitur 7, 22
de *lucris* aduocatorum et concussionibus officiorum siue apparitorum 12, 61
de *luitione* pignoris 8, 30

M

ad SC. *Macedonianum* 4, 28
de *magistratibus* conueniendis 5, 75
de *magistratibus* municipalibus 1, 56
de officio *magistri* militum 1, 29
de officio *magistri* officiorum 1, 31
de *magistris* scriniorum 12, 9
de *maiuma* 11, 46
de *maleficis* et mathematicis et ceteris similibus 9, 18
de *mancipiis* et colonis patrimonialium et saltuensium et emphyteuticorum fundorum 11, 63
mandati 4, 35
de *mandatis* principum 1, 15
communia de *manumissionibus* 7, 15
de maleficis et *mathematicis* et ceteris similibus 9, 18
de professoribus et *medicis* 10, 53
de *mendicantibus* ualidis 11, 26
de *mensoribus* 12, 27
de *metallariis* et metallis et procuratoribus metallorum 11, 7
de *metatis* et epidemeticis 12, 40
de *metropoli* Beryto 11, 22
de *militari* ueste 12, 39
de *modo* multarum quae ab iudicibus infliguntur 1, 54
de *monopoliis* et de conuentu negotiatorum illicito uel artificum ergolaborumque nec non balneatorum prohibitis illicitisque pactionibus 4, 59
de *mortis* causa donationibus 8, 56
de *mulieribus* in quo loco munera sexui congruentia et honores agnoscant 10, 64
de *mulieribus* quae seruis propriis se iunxerunt 9, 11
ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare et de *munere* sitoniae 10, 28
de honoribus et *muneribus* non continuandis inter patrem et filium et de interuallis 10, 41
de *muneribus* patrimoniorum 10, 42
de *municipibus* et originariis 10, 39
de *murilegulis* et gynaeciariis et procuratoribus gynaecii et de monetariis et bastagariis 11, 8
de *mutatione* nominis 9, 25

N

de iure aureorum anulorum et de *natalibus* restituendis 6, 8
de *naturalibus* liberis et matribus eorum et ex quibus causis iusti efficiuntur 5, 27
de *naufragiis* 11, 6
de *nauibus* non excusandis 11, 4
de *nauiculariis* seu naucleris publicas species transportantibus 11, 2
de *nautico* fenore 4, 33
de *nautis* Tiberinis 11, 27
de *necessariis* et seruis heredibus instituendis uel substituendis 6, 27
ne Christianum mancipium haereticus uel paganus uel Iudaeus habeat uel possideat uel circumcidat 1, 10
ne comitibus rei militaris uel tribunis lauacra praestentur 1, 47
ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur 7, 21
ne fideiussores uel mandatores dotium dentur 5, 20
ne filius pro patre uel pater pro filio emancipato uel libertus pro patrono conueniatur 4, 13
ne fiscus rem quam uendidit euincat 10, 5
ne fiscus uel res publica procurationem alicui patrocinii causa in lite praestet 2, 17
negotiatores ne militent 12, 34
de *negotiis* gestis 2, 18
ne liceat in una eademque causa tertio prouocare uel post duas sententias iudicum quas definitio praefectorum roborauerit eas retractare 7, 70
ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus praestare uel actiones in se transferre 2, 13
nemini licere signum saluatoris Christi uel in silice uel in marmore aut sculpere aut pingere 1, 8
ne operae a collatoribus exigantur 10, 24
ne pro dote mulieri bona mariti addicantur 5, 22
ne quid oneri publico imponatur 11, 5
ne quis in sua causa iudicet uel ius sibi dicat 3, 5
ne quis liber inuitus actum rei publicae gerere cogatur 11, 37
ne rei dominicae uel templorum uindicatio temporis exceptione submoueatur 7, 38
ne rei militaris comitibus uel tribunis lauacra praestentur 1, 47
[*ne* rusticani ad ullum obsequium deuocentur 11, 55]
ne sanctum baptisma iteretur 1, 6
ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare 9, 48
ne tutor uel curator uectigal conducat 5, 41
ne uxor pro marito uel maritus pro uxore uel mater pro filio conueniatur 4, 12

Nili aggeribus non rumpendis 9, 38
licere metrocomiae habitatoribus loca sua ad extraneum transferre 11, 56
non numerata pecunia 4, 30
nouationibus et delegationibus 8, 41
noui operis nuntiatione 8, 10, 14]
noxalibus actionibus 3, 41
nudo ex iure Quiritium tollendo 7, 25
licere in frenis et equestribus sellis et in balteis margaritas et smaragdos et hyacinthos aptare et de artificibus palatinis 11, 12
numerariis actuariis et chartulariis et adiutoribus scriniariis et exceptoribus sedis excelsae ceterorumque iudicum tam ciuilium quam militarium 12, 49
nundinis 4, 60
nuptiis 5, 4

O

oblatione uotorum 12, 48
obligationibus et actionibus 4, 10
obsequiis patronis praestandis 6, 6
officio ciuilium iudicum 1, 45
officio comitis Orientis 1, 36
officio comitis rerum priuatarum 1, 33
officio comitis sacrarum largitionum 1, 32
officio comitis sacri palatii 1, 34]
officio comitis sacri patrimonii 1, 34
officio diuersorum iudicum 1, 48
officio eius qui uicem alicuius iudicis obtinet 1, 50
officio iudicum militarium 1, 46
officio iuridici Alexandriae 1, 57
officio magistri militum 1, 29
officio magistri officiorum 1, 31
officio praefecti annonae 1, 44
officio praefecti Augustalis 1, 37
officio praefecti praetorio Africae et de omni eiusdem dioeceseos statu 1, 27
officio praefecti uigilum 1, 43
officio praefecti urbis 1, 28
officio praefectorum praetorio Orientis et Illyrici 1, 26
officio praetorum 1, 39
officio proconsulis et legati 1, 35
officio quaestoris 1, 30
officio rectoris prouinciae 1, 40
de *officio* uicarii 1, 38
de *omni* agro deserto et quando steriles fertilibus imponuntur 11, 59
de *operibus* publicis 8, 11
de *operis* libertorum 6, 3
[de noui *operis* nuntiatione 8, 10, 14]
de *ordine* cognitionum 7, 19
de *ordine* iudiciorum 3, 8
ad SC. *Orfitianum* 6, 57

P

de *pactis* 2, 3
de *pactis* conuentis tam super dote quam super donatione ante nuptias et paraphernis 5, 14
de *pactis* inter emptorem et uenditorem compositis 4, 54
de *pactis* pignorum et de commissoria lege in pignoribus rescindenda 8, 34
de *paganis* et sacrificiis et templis 1, 11
de *palatiis* et domibus dominicis 11, 77
de *palatinis* sacrarum largitionum et rerum priuatarum 12, 23
de *partu* pignoris et omni causa 8, 24
de *pascuis* publicis uel priuatis 11, 61
de *patria* potestate 8, 46
de *patribus* qui filios distraxerunt 4, 43
de crimine *peculatus* 9, 28
de *peculio* eius qui libertatem meruit 7, 23
de constituta *pecunia* 4, 18
de *pedaneis* iudicibus 3, 3
de *perfectissimatus* dignitate 12, 32
de *periculo* eorum qui pro magistratibus interuenerunt 11, 35
de *periculo* et commodo rei uenditae 4, 48
de *periculo* nominatorum 11, 34
de *periculo* successorum parentis 10, 63
de *periculo* tutorum et curatorum 5, 38
de rerum *permutatione* 4, 64
per quas personas nobis adquiritur 4, 27
de *petitione* hereditatis 3, 31
de *petitionibus* bonorum sublatis 10, 12
de actione *pigneraticia* 4, 24
de *pignoribus* 8, 13
[ad legem Fabiam de *plagiariis* 9, 20]
de *plus* petitionibus 3, 10
plus ualere quod agitur quam quod simulate concipitur 4, 22
de *poena* iudicis qui male iudicauit uel eius qui iudicem uel aduersarium corrumpere curauit 7, 49
de *poenis* 9, 47
poenis fiscalibus creditores praeferri 10, 7
de *ponderatoribus* et auri illatione 10, 73
de adquirenda et retinenda *possessione* 7, 32
de *postliminio* et de redemptis ab hostibus 8, 50
de *postulando* 2, 6
de *postumis* heredibus instituendis uel exheredandis uel praeteritis 6, 29
de *potioribus* ad munera nominandis 10, 67

de *praebendo* salario 10, 37
de *praediis* curialium sine decreto non alienandis 10, 34
de *praediis* nauiculariorum 11, 3
de *praediis* tamiacis et de his qui ex colonis dominicis aliisque liberae condicionis procreantur 11, 69
de *praediis* uel aliis rebus minorum sine decreto non alienandis uel obligandis 5, 71
de apparitoribus *praefecti* annonae 12, 58
de officio *praefecti* annonae 1, 44
de officio *praefecti* Augustalis 1, 37
de officio *praefecti* praetorio Africae 1, 27
de officio *praefecti* uigilum 1, 45
de officio *praefecti* urbis 1, 28
de *praefectis* praetorio siue urbi et magistris militum in dignitatibus exaequandis 12, 4
de officio *praefectorum* praetorio Orientis et Illyrici 1, 26
[de *praepositis* agentium in rebus 12, 20, 5]
de *praepositis* labarum 12, 18
de *praepositis* sacri cubiculi et de omnibus cubiculariis et priuilegiis eorum 12, 5
de *praescriptione* longi temporis decem uel uiginti annorum 7, 33
de *praescriptione* triginta uel quadraginta annorum 7, 39
de exceptionibus siue *praescriptionibus* 8, 35
de rerum permutatione et de *praescriptis* uerbis actione 4, 64
de *praetoribus* et honore praeturae et gleba et folli et septem solidorum functione sublata 12, 2
de *praetorio* pignore et ut in actionibus etiam debitorum missio praetorii pignoris procedat 8, 21
de officio *praetorum* 1, 39
de diuersis rescriptis et *pragmaticis* sanctionibus 1, 23
de *precario* et de Saluiano interdicto 8, 9
de *precibus* imperatori offerendis et de quibus rebus supplicare liceat uel non 1, 19
de *primicerio* et secundocerio et notariis 12, 7
de *primipilo* 12, 62
de *principibus* agentium in rebus 12, 21
de *priuatis* carceribus inhibendis 9, 5
de *priuilegiis* corporatorum urbis Romae 11, 15
de *priuilegiis* domus Augustae uel rei priuatae et quarum collationum excusationem habent 11, 75
de *priuilegiis* eorum qui in sacro palatio militant 12, 28
de *priuilegiis* scholarum 12, 29
de *priuilegiis* urbis Constantinopolitanae 11, 21
de *priuilegio* dotis 7, 74
de *priuilegio* fisci 7, 73
de *probationibus* 4, 19
de apparitoribus *proconsulis* et legati 12,
de officio *proconsulis* et legati 1, 35
de *procuratoribus* 2, 12
de *professoribus* et medicis 10, 53
de *professoribus* qui in urbe Constantin politana docentes ex lege meruerint c mitiuam 12, 15
de *prohibita* sequestratione pecuniae 4, 4
pro quibus causis serui praemium accipiu libertatem 7, 13
pro socio 4, 37
de domesticis et *protectoribus* 12, 17
de *proximis* sacrorum scriniorum ceterisq qui in sacris scriniis militant 12, 19
publicae laetitiae uel consulum nuntiator uel insinuatores constitutionum et ali rum sacrarum uel iudicialium litterar ex descriptione uel ab inuitis ne quid a cipiant immodicum 12, 63

Q

de *quadriennii* praescriptione 7, 37
de *quadrimenstruis* tam ciuilibus quam mi taribus breuibus 1, 42
quae res exportari non debeant 4, 41
quae res pignori obligari possunt uel n et qualiter pignus contrahatur 8, 16
quae res uenire non possunt et qui uende uel emere uetantur 4, 40
quae sit longa consuetudo 8, 52
de *quaestionibus* 9, 41
de *quaestoribus* magistris officiorum et comitibus sacrarum largitionum et rei priuatae 12, 6
quando ciuilis actio criminali praeiudicet et an utraque ab eodem exerceri potest 9, 31
quando curatores uel tutores esse desinant 5, 60
quando decreto opus non est 5, 72
quando dies legati uel fideicommissi cedit 6, 53
quando et quibus debetur quarta pars ex bonis decurionum et de modo distributionis eorum 10, 35
quando ex facto tutoris uel curatoris minores agere uel conueniri possunt 5, 39
quando fiscus uel priuatus debitoris sui debitores exigere potest 4, 15
quando imperator inter pupillos uel uiduas uel miserabiles personas cognoscat et ne exhibeantur 3, 14
quando libellus principi datus litis contestationem faciat 1, 20

quando liceat ab emptione discedere 4, 45
quando liceat sine iudice unicuique uindicare se uel publicam deuotionem 3, 27
quando mulier tutelae officio fungi potest 5, 35
quando non petentium partes petentibus adcrescunt 6, 10
quando prouocare necesse non est 7, 64
quemadmodum aperiantur testamenta et inspiciantur et describantur 6, 32
quemadmodum ciuilia munera indicuntur 10, 43
qui accusare non possunt 9, 1
qui admitti ad bonorum possessionem possunt et intra quod tempus 6, 9
qui aetate 5, 67
qui aetate se excusant 10, 50
qui bonis cedere possunt 7, 71
quibus ad conductionem praediorum fiscalium accedere non licet 11, 73
quibus ad libertatem proclamare non licet et de rebus eorum qui ad libertatem proclamare non prohibentur 7, 18
quibus ex causis maiores in integrum restituuntur 2, 53
quibus muneribus excusantur ii qui post impletam militiam uel aduocationem per prouincias suis commodis uacantes commorantur et de priuilegiis eorum 10, 56
de *quibus* muneribus uel praestationibus nemini liceat se excusare 10, 49
quibus non obiciatur longi temporis praescriptio 7, 35
quibus res iudicata non nocet 7, 56
qui dare tutores uel curatores et qui dari possunt 5, 34
qui et aduersus quos in integrum restitui non possunt 2, 41
qui facere testamentum possunt uel non possunt 6, 22
qui legitimam personam in iudiciis habent uel non 3, 6
qui manumittere non possunt et ne in fraudem creditorum manumittatur 7, 11
qui militare possunt uel non et de seruis ad militiam uel dignitatem adspirantibus et ut nemo duplici militia uel dignitate et militia simul utatur 12, 33
qui morbo 5, 68. 10, 51
qui non possunt ad libertatem peruenire 7, 12
qui numero liberorum se excusant 5, 66
qui numero tutelarum 5, 69
qui petant tutores uel curatores 5, 31
qui potiores in pignore habeantur 8, 17
qui pro sua iurisdictione iudices dare dariue possunt 3, 4
quod cum eo qui in aliena est potestate negotium gestum esse dicitur uel de peculio seu quod iussu aut de in rem uerso 4, 26
quomodo et quando iudex sententiam proferre debet praesentibus partibus uel una parte absente 7, 43
quo quisque ordine conueniatur 11, 36
quorum appellationes non recipiuntur 7, 65
quorum bonorum 8, 2
quorum legatorum 8, 3

R

de *raptu* uirginum seu uiduarum nec non sanctimonialium 9, 13
de *ratiociniis* operum publicorum et de patribus ciuitatum 8, 12
de *rebus* alienis non alienandis et de prohibita rerum alienatione uel hypotheca 4, 51
de *rebus* creditis et de iureiurando 4, 1
de captiuis et de postliminio et de *redemptis* ab hostibus 8, 50
de *re* iudicata 7, 52
de *reis* postulatis 10, 60
de *rei* uindicatione 3, 32
de *rei* uxoriae actione in ex stipulatu actionem transfusa et de natura dotibus praestita 5, 13
de *relationibus* 7, 61
de *religiosis* et sumptibus funerum 3, 44
rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienatione 4, 53
de *re* militari 12, 36
de *remissione* pignoris 8, 25
de *repudianda* bonorum possessione 6, 19
de *repudianda* uel abstinenda hereditate 6, 31
de *repudiis* et iudicio de moribus sublato 5, 17
de *reputationibus* quae fiunt in iudicio in integrum restitutionis 2, 47
de *requirendis* 9, 40
rerum amotarum 5, 21
de *rerum* permutatione et de praescriptis uerbis actione 4, 64
de *rescindenda* uenditione 4, 44
de in integrum *restitutionibus* 4, 1
de *restitutione* militum et eorum qui rei publicae causa afuerunt 2, 50
de *reuocandis* donationibus 8, 55
de *reuocandis* his quae per fraudem alienata sunt 7, 75

S

de crimine *sacrilegii* 9, 29
de *sacrosanctis* ecclesiis et de rebus et priuilegiis earum 1, 2
de *salgamo* hospitibus non praestando 12, 41
de precario et *Saluiano* interdicto 8, 9
de *satisdando* 2, 56
de *secundis* nuptiis 5, 9
de *seditiosis* et de his qui plebem audent contra rem publicam colligere 9, 30
de *senatus* consultis 1, 16
de *senatus* consulto Claudiano tollendo 7, 24
ad *senatus* consultum Macedonianum 4, 28
ad *senatus* consultum Orfitianum 6, 57
de his quibus ut indignis auferuntur et ad *senatus* consultum Silanianum 6, 35
ad *senatus* consultum Tertullianum 6, 56
ad *senatus* consultum Trebellianum 6, 49
ad *senatus* consultum Turpillianum 9, 45
ad *senatus* consultum Velleianum 4, 29
sententiam rescindi non posse 7, 50
de *sententiam* passis et restituis 9, 51
de *sententia* quae sine certa quantitate prolata est 7, 46
de *sententiis* aduersus fiscum latis retractandis 10, 9
de *sententiis* et interlocutionibus omnium iudicum 7, 45
de *sententiis* ex periculo recitandis 7, 44
de *sententiis* praefectorum praetorio 7, 42
de *sententiis* quae pro eo quod interest proferuntur 7, 47
de *sepulchro* uiolato 9, 19
de fugitiuis *seruis* et libertis mancipiisque ciuitatum artificibus et ad diuersa opera deputatis et ad rem priuatam uel dominicam pertinentibus 6, 1
de *seruis* rei publicae manumittendis 7, 9
de *seruitutibus* et de aqua 3, 34
de *seruo* communi manumisso 7, 7
de furtis et de *seruo* corrupto 6, 2
de *seruo* pignori dato manumisso 7, 8
si aduersus creditorem 2, 37
si aduersus delictum suum 2, 34
si aduersus donationem 2, 29
si aduersus dotem 2, 33
si aduersus fiscum 2, 36
si aduersus libertatem 2, 30
si aduersus rem iudicatam 2, 26
si aduersus solutionem a debitore uel a se factam 2, 32
si aduersus transactionem uel diuisionem minor restitui uelit 2, 31
si aduersus uenditionem 2, 27
si aduersus uenditionem pignorum 2, 28
si aduersus usucapionem 2, 35
si aliena res pignori data sit 8, 15
si a non competenti iudice iudicatum esse dicatur 7, 48
si antiquior creditor pignus uendiderit 8, 19
ad legem Corneliam de *sicariis* 9, 16
si certum petatur 4, 2
si communis res pignorata sit 8, 20
si contra ius utilitatemue publicam uel per mendacium fuerit aliquid postulatum uel impetratum 1, 22
si contra matris uoluntatem tutor datus sit 5, 47
si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit 10, 38
si de momentaria possessione fuerit appellatum 7, 69
si dos constante matrimonio soluta fuerit 5, 19
si ex falsis instrumentis uel testimoniis iudicatum erit 7, 58
si ex pluribus tutoribus uel curatoribus omnes uel unus agere pro minore uel conueniri possunt 5, 40
si libertus aut seruus ad decurionatum adspirauerit 10, 33
de uerborum et rerum *significatione* 6, 38
si in causa iudicati pignus captum sit 8, 22
si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur 2, 25
si in fraudem patroni alienatio facta est 6, 5
de decurionibus et *silentiariis* 12, 16
si liberalitatis imperialis socius sine herede defecerit 10, 14
si maior factus sine decreto factam alienationem ratam habuerit 5, 74
si maior factus ratum habuerit 2, 45
si mancipium ita fuerit alienatum, ut manumittatur, uel contra 4, 57
si mancipium ita uenierit, ne prostituatur 4, 56
si mater indemnitatem promiserit 5, 46
[*si* minor ab hereditate se abstineat 2, 38]
si minor se maiorem dixerit uel maior probatus fuerit 2, 42
sine censu uel reliquis fundum comparari non posse 4, 47
si non a competenti iudice iudicatum esse dicatur 7, 48
si nuptiae ex rescripto petantur 5, 8
si omissa sit causa testamenti 6, 39
si pendente appellatione mors interuenerit 7, 66
si per uim uel alio modo absentis perturbata sit possessio 8, 5

pignoris conuentionem numeratio secuta non est 8, 32
pignus pignori datum sit 8, 23
plures una sententia condemnati sunt 7, 55
post creationem quis decesserit 10, 70
propter inimicitias creatio facta sit 10, 68
propter publicas pensitationes uenditio fuerit celebrata 4, 46
quacumque praeditus potestate uel ad eum pertinentes ad suppositarum iurisdictioni quae adspirare temptauerint nuptias 5, 7
quis aliquem testari probibuerit uel coegerit 6, 34
quis alteri uel sibi sub alterius nomine uel aliena pecunia emerit 4, 50
quis eam cuius tutor fuerit corruperit 9, 10
quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparauit 5, 73
quis imperatori maledixerit 9, 7
rector prouinciae uel ad eum pertinentes sponsalicia dederint 5, 2
reus uel accusator mortuus fuerit 9, 6
saepius in integrum restitutio postuletur 2, 43
secundo nupserit mulier, cui maritus usum fructum reliquerit 5, 10
seruus aut libertus ad decurionatum adspirauerit 10, 33
seruus exportandus ueneat 4, 55
seruus se emi mandauerit 4, 36
tutor uel curator interuenerit 2, 24
tutor non gesserit 5, 55
tutor rei publicae causa aberit 5, 64
uendito pignore agatur 8, 29
unus ex pluribus appellauerit 7, 68
unus ex pluribus heredibus creditoris uel debitoris partem suam debiti soluerit uel acceperit 8, 31
ut omissam hereditatem uel bonorum possessionem uel quid aliud adquirat 2, 39
ut se hereditate abstineat 2, 38
pro *socio* 4, 37
de *solutionibus* et liberationibus 8, 42
de *solutionibus* et liberationibus debitorum ciuitatis 11, 40
soluto matrimonio dos quemadmodum petatur 5, 18
de *spectaculis* et scaenicis et lenonibus 11, 41
de *sponsalibus* et arris sponsaliciis et proxeneticis 5, 1
de *sportulis* et sumptibus in diuersis iudiciis faciendis et de exsecutoribus litium 3, 2
de tractoriis et *statiuis* 12, 51
de *statuis* et imaginibus 1, 24
de crimine *stellionatus* 9, 34
de contrahenda et committenda *stipulatione* 8, 37
de *stratoribus* 12, 24
de *studiis* liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae 11, 19
de *suariis* et susceptoribus uini et ceteris corporatis 11, 17
de impuberum et aliis *substitutionibus* 6, 26
de edicto *successorio* 6, 16
de *suffragio* 4, 3
de *suis* et legitimis liberis et ex filia nepotibus ab intestato uenientibus 6, 55
de *summa* trinitate et de fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat 1, 1
iniuncti muneris *sumptus* ad omnes collegas pertinere 11, 38
de *sumptuum* recuperatione 10, 69
de *superexactionibus* 10, 20
de *superindicto* 10, 18
de *susceptoribus* praepositis et arcariis 10, 72
de *suspectis* 5, 43

T

de *tabulariis* scribis logographis et censualibus 10, 71
de *tabulis* exhibendis 8, 7
de paganis et sacrificiis et *templis* 1, 11
de *temporibus* in integrum restitutionis tam minorum aliarumque personarum quae restitui possunt quam heredum eorum 2, 52
de *temporibus* et reparationibus appellationum seu consultationum 7, 63
ad SC. *Tertullianum* 6, 56
de *testamentaria* manumissione 7, 2
de tutela *testamentaria* 5, 28
de *testamento* militis 6, 21
de *testamentis* quemadmodum testamenta ordinantur 6, 23
de *testibus* 4, 20
de *thesauris* 10, 15
de *tironibus* 12, 43
de *tollenda* lustralis auri collatione 11, 1
de *tractoriis* et statiuis 12, 51
de *transactionibus* 2, 4
ad SC. *Trebellianum* 6, 49
de comitibus et *tribunis* scholarum 12, 11
de annonis et *tributis* 10, 16
ad SC. *Turpillianum* 9, 45
de *tutela* testamentaria 5, 28
de *tutore* uel curatore qui satis non dedit 5, 42
de *tutoribus* uel curatoribus illustrium uel clarissimarum personarum 5, 33

U

de *uacatione* muneris 10, 46
ubi agi oportet de ratiociniis tam priuatis quam publicis 3, 21
ubi causa status agi debeat 3, 22
ubi causae fiscales uel diuinae domus hominumque eius agantur 3, 26
ubi conueniatur qui certo loco dare promisit 3, 18
ubi de criminibus agi oportet 3, 15
ubi de hereditate agatur uel ubi scripti heredes in possessionem mitti postulare debent 3, 20
ubi de possessione agi oportet 3, 16
ubi et apud quem cognitio in integrum restitutionis agitanda sit 2, 46
ubi fideicommissum peti oportet 3, 17
ubi in rem actio exerceri debet 3, 19
ubi petantur tutores uel curatores 5, 32
ubi pupilli educentur 5, 49
ubi quis de curiali uel cohortali aliaue condicione conueniatur 3, 23
ubi senatores uel clarissimi ciuiliter uel criminaliter conueniantur 3, 24
uectigalia noua institui non posse 4, 62
de *uectigalibus* et commissis 4, 61
ad SC. *Velleianum* 4, 29
de *uenatione* ferarum 11, 45
de *uendendis* rebus ciuitatis 11, 32
de *uenditione* rerum fiscalium cum priuatis communium 10, 4
de *uerborum* et rerum significatione 6, 38
de *uestibus* holoueris et auratis et de intinctione sacri muricis 11, 9
de *ueteranis* 12, 46
de *ueteri* iure enucleando et auctoritate iuris prudentium qui in digestis referuntur 1, 17
de *ueteris* numismatis potestate 11, 11
ui bonorum raptorum 9, 33
de officio *uicarii* 1, 38
de rei *uindicatione* 3, 32
de *uindicta* libertate et apud consilium manumissione 7, 1
ad legem *Viselliam* 9, 21
unde legitimi et unde cognati 6, 15
unde liberi 6, 14
unde ui 8, 4
unde uir et uxor 6, 18
de *usucapione* pro donato 7, 27
de *usucapione* pro dote 7, 28
de *usucapione* pro emptore uel transactione 7, 26
de *usucapione* pro herede 7, 29
de *usucapione* transformanda et de s
differentia rerum mancipi et nec m
7, 31
de *usu* fructu et habitatione et min
seruorum 3, 33
de *usuris* 4, 32
de *usuris* et fructibus legatorum seu
commissorum 6, 47
de *usuris* pupillaribus 5, 56
de *usuris* rei iudicatae 7, 54
ut actiones et ab herede et contra he
incipiant 4, 11
ut armorum usus inscio principe inte
sit 11, 47
ut causae post pubertatem adsit tuto
ut dignitatum ordo seruetur 12, 8
ut in possessionem legatorum uel fid
missorum seruandorum causa mitt
quando satisdari debet 6, 54
ut intra certum tempus criminalis q
terminetur 9, 44
uti possidetis 8, 6
ut lite pendente uel post prouocatione
definitiuam sententiam nulli liceat
ratori supplicare 1, 21
ut nemini liceat in coemptione specie
excusare et de munere sitoniae 10,
ut nemini liceat sine iudicis auctoritat
imprimere rebus, quas alius tenet
ut nemo ad suum patrocinium suscipia
uel rusticanos eorum 11, 54
ut nemo inuitus agere uel accusare c
3, 7
ut nemo priuatus titulos praediis su
alienis imponat uel uela regalia sus
2, 15
ut nulli patriae suae administratio sin
ciali permissu principis permittatu
ut nullus ex uicanis pro alienis debitis
norum teneatur 11, 57
ut omnes tam ciuiles quam militares i
post administrationem depositam pe
quaginta dies in ciuitatibus uel certi
permaneant 1, 49
ut quae desunt aduocatis partium,
suppleat 2, 10
ut rusticani ad nullum obsequium deuo
11, 55
de *uxoribus* militum uel eorum qui r
blicae causa absunt 2, 51

Lipsiae, typis I. B. Hirschfeldi.

BODLEIAN OXFORD MUSEUM

℞ DE NOVO CODICE COMPONENDO ℞

IMPERATOR IVSTINIANVS AVGVSTVS AD SENATVM.

Haec, quae necessario corrigenda esse multis retro principibus uisa sunt, interea tamen nullus eorum hoc ad effectum ducere ausus est, in praesenti rebus donare communibus auxilio dei omnipotentis censuimus et prolixitatem litium amputare, multitudine quidem constitutionum, quae tribus codicibus Gregoriano et Hermogeniano atque Theodosiano continebantur, illarum etiam, quae post eosdem codices a Theodosio diuinae recordationis aliisque post eum retro principibus, a nostra etiam clementia positae sunt, resecanda, uno autem codice sub felici nostri nominis uocabulo componendo, in quem colligi tam memora-
1 torum trium codicum quam nouellas post eos positas constitutiones oportet. Ideoque ad hoc maximum et ad ipsius rei publicae sustentationem respiciens opus efficiendum elegimus tanto fastigio laborum tantaeque sollicitudini sufficientes Iohannem uirum excellentissimum ex quaestore sacri nostri palatii consularem atque patricium, Leontivm uirum sublimissimum magistrum militum ex praefecto praetorio consularem atque patricium, Phocam uirum eminentissimum magistrum militum consularem atque patricium, Basilidem uirum excellentissimum ex praefecto praetorio Orientis et patricium, Thomam uirum gloriosissimum quaestorem sacri nostri palatii et ex consule Tribonianvm uirum magnificum magisteria dignitate inter agentes decoratum, Constantinvm uirum illustrem comitem[1] largitionum inter agentes et magistrum scrinii libellorum sacrarumque cognitionum, Theophilvm uirum clarissimum comitem sacri nostri consistorii et iuris in hac alma urbe doctorem, Dioscorvm
2 et Praesentinvm disertissimos togatos fori amplissimi praetoriani. Quibus specialiter permisimus resecatis tam superuacuis, quantum ad legum soliditatem pertinet, praefationibus quam similibus et contrariis, praeterquam si iuris aliqua diuisione adiuuentur, illis etiam, quae in desuetudinem abierunt, certas et breui sermone conscriptas ex isdem tribus codicibus, nouellis etiam constitutionibus leges componere et congruis titulis subdere, adicientes quidem et detrahentes, immo et mutantes uerba earum, ubi hoc rei commoditas exigebat, colligentes uero in unam sanctionem, quae in uariis constitutionibus dispersa sunt, et sensum

C (= *Casinas* 49) W (= *Vaticanus* 1427) U (= *Vercellensis* 127: *euanuerunt u.* 1...4 donare commun, *deficiunt nonnulla in u.* 5...10. 23...26)

---

[1] sacrarum *ins.* (*edd., uide Dig. c. Tanta* § 9 *I p. XXXVIII**, 21 *Mommsen*)

1 inn domini nostri ih'u christi codicis dompni iustiniani repetite praelectionis lib. i. incip. ℞ de nouo codice componendo *C*, incipit liber domini iustiniani codicis repet. prael. de codice faciendo *W*: *u. i. p.* 7, 1 2 imp. ... senatum *om. W* | senatum] *libri*, senatum urbis Constantinopolitanae *Hal., fortasse ex c. Cordi* (p. 4, 21) 5 censuimus et] *WU*, uolumus censemus igitur *C* | amputare et prolixitatem litium *W* 7 diuinae *om.* W^a 9 colligi] collectas *C*, *deficit U* 10 oportet] esse oportet *C* 11 respicientes *C* | eligimus W^a 12 fastidio *C* 13 ex quaestore] exquestorem *WU?*, et questorem *C* | sacri nostri pal.] *W*, nostri pal. *C*, *om. U?* | leontium ... 14 patricium *om. U?* 13 subtilissimum *W* 14 magistrum militum] *WU*, *om. C* | ex] et *C* 15 excellentissimum *C* | atque] ac *C* 16 ex] et *C* 17 exconsulem *CWU* | magistria *C* 18 gentes CW^a | illustrissimum *U* | comite *U?* 19 agentes *om.* W^a 21 togataos W^a | quibus] quibus omnibus W^a 24 desuetudine *C* | certo *C* | conscriptis *C* 26 et *bis* W^a | et] etiam *W* | eorum *W* | exegerit *U* 27 in uariis] *CW*, uariis *U* | constitutionibus] sanctionibus uel const. W^a

earum clariorem efficientes, ita tamen, ut ordo temporum earundem constitutionum solum ex adiectis diebus et consulibus, sed etiam ex ipsa compositione earum clare primis quidem in primo loco, posterioribus uero in secundo ponendis et, si quae ea sine die et consule in tribus ueteribus codicibus uel in his, in quibus nouellae constitutio receptae sunt, inueniantur, ita his ponendis nullaque dubietate super generali ea robore ex hoc orienda, sicut et illas uim generalis constitutionis obtinere palam quae ad certas personas rescriptae uel per pragmaticam ab initio datae eidem
3 codici propter utilitatem sanctionis inditae fuerint. Haec igitur ad uestram notitiam properauimus, ut sciatis, quanta nos diurna super communi utilitate cura sollici studentes certas et indubitatas et in unum codicem collectas esse de cetero constitutio ut ex eo tantummodo nostro felici nomine nuncupando codice recitatio constitutionum omnibus ad citiores litium decisiones fiat iudiciis. DATA ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO PP. A. II CONS.

℞ DE IVSTINIANO CODICE CONFIRMANDO ℞

IMPERATOR IVSTINIANVS PIVS FELIX INCLITVS VICTOR AC TRIVMPHATO SEMPER AVGVSTVS MENAE VIRO ILLVSTRI PRAEFECTO PRAETORIO II E PRAEFECTO HVIVS ALMAE VRBIS AC PATRICIO.

Summa rei publicae tuitio de stirpe duarum rerum, armorum atque legum ueniens uimque suam exinde muniens felix Romanorum genus omnibus anteponi nationibus omnibusque dominari tam praeteritis effecit temporibus quam deo propitio in aeternum efficiet. istorum etenim alterum alterius auxilio semper uiguit et tam militaris res legibus in tuto collocata est, quam ipsae leges armorum praesidio seruatae sunt. merito igitur ad prima communium rerum sustentationis semina nostram mentem nostrosque labores referentes militaria quidem agmina multiplicibus et omnem prouidentiam continentibus modis correximus tam ueteribus ad meliorem statum breui tempore reductis, quam nouis non solum exquisitis, sed etiam recta dispositione nostri numinis sine nouis expensis publicis constitutis, legum uero praesidia
1 primo seruando posita, deinde nouas ponendo firmissima subiectis effecimus. Sed cum sit necessarium multitudinem constitutionum tam in tribus ueteribus codicibus relatarum quam post eorum confectionem posterioribus temporibus adiectarum ad breuitatem reducendo caliginem earum rectis iudicum definitionibus insidiantem penitus extirpare, ad hoc commune praestandum beneficium deo praesule prono animo nos *d*edidimus et electis uiris gloriosissimis

CWU

---

1 consticionum *U* 2 ipsa] prisca U^a, *om.* *W* | earum composicione *W* 5 his] hi sicut inuenimus W^a 6 hoc *om.* *U* | generalis uim *W* 7 rescriptae] *U*, perscriptae *CW* | pragmaticam] U^a, pr. sanctionem CWU^b 8 sanctiones U^a | inditae] *U*, inclite *C*, indulte *W* 9 diuturna *W* | super] U^a, super rerum CWU^b | communium *W* | sollicitet *W* 10 indubietas U^a | collectas] condictas *U* 12 decisiones] W^b, diciones W^a, diuisiones *CU* | *s. a.* *CW* *Russardus* | id.] idus *CW* *Russ.* | dn.] dompno *CW* 13 iustinus *W* | pp.] imperat. *Russ.* | II cons.] *C*, ii et ss. *W*, u. cons. *libri Russardi* 14 de codice confirm. iust. *W* | iustiniano] nouo *C* 15 iustinianus] iustinianus a. *CW*, *inc.* *U* 16 uiro illustri] ui. *CW*, uc. *U* | praefecto praetorio] papa *U* | ex praefecto] ex praecepto *ab h. u. constitutionis textum incipientes* *CW* 17 ac] constantinopolitanae (constantini *W*) ac *CW* | patricii *CW* 18 summae *C*, summi W^a 19 muniens] municus *uel* municiis *C* 20 efficit *C* | deo] deo officio U^a 21 alterum] alter *C* | auxilio semper alterius *W* | eguit *W* | res *om.* *C* | toto collata *C* 22 ipsi *C* | praesidio] podio *W* | prima c. r. substentationis semita *C*, primam c. r. substentationis semina U^a, prim* (*uel* prim**) c. r. sustentationem semitam *W*, primam c. r. substentationem U^b 23 laboresque nostros *W* 24 omni prouidentia *C* | tam] et tam *W* 25 meliorum U^a | reductis] *U*, ductis *C*, deductis *W* 26 nominis *C* | sine] siue *C*, sepe W^aU^b | nouis expensis] non expersis U^a | publice U^a | legum uero praesidia] U^a, *om.* CWU^b 27 firmissima] firmas *C*, prima U^a 28 consticionum *U* | relatarum codicibus *W* 29 earum *W* 30 insidiantur (*uel* —ter) *C* 31 edidimus *CWU* | et *om.* *W* | gloriossimis *W*

tam doctrina legum quam experientia rerum studioque pro re publica indefesso et laudabili proposito pollentibus sub certis finibus magnum laborem commisimus, per quem tam trium ueterum Gregoriani et Hermogeniani atque Theodosiani codicum constitutiones quam plurimas alias post eosdem codices a Theodosio diuinae memoriae ceterisque post eum retro principibus, a nostra etiam clementia positas in unum codicem felici nostro uocabulo nuncupandum colligi praecepimus: tollendis quidem tam praefationibus nullum suffragium sanctioni conferentibus quam contrariis constitutionibus, quae posteriore promulgatione uacuatae sunt, similibus etiam praeter eas, quae eadem paene sanciendo diuisionem iuris aliquam facere noscuntur, ex qua diuidendo uetera nouum aliquid nasci uidetur, multis insuper aliis ad rectam huiusmodi codicis compositionem pertinentibus isdem prudentissimis
2 uiris a nostro numine mandatis. Et nostro studio pro re publica instituto suum praesidium deus omnipotens adnuit. ad istum enim laborem et tanti operis consummationem electi uir excellentissimus ex quaestore nostri palatii consularis ac patricius Iohannes et uir sublimissimus ex praefecto praetorio consularis atque patricius Leontivs uirque eminentissimus magister militum consularis atque patricius Phocas et uir excellentissimus ex praefecto praetorio per Orientem et patricius et nunc praefectus praetorio per Illyricum Basilides et uir gloriosissimus quaestor sacri nostri palatii et ex consule Thomas, immo et uir magnificus magisteria dignitate inter agentes decoratus Tribonianvs uirque illustris comes[1] largitionum inter agentes et magister scrinii libellorum et sacrarum cognitionum Constantinvs et uir illustris ex magistro et iuris doctor in hac alma urbe Theophilvs, uiri etiam disertissimi togati amplissimi fori tuae sublimitatis Dioscorvs atque Praesentinvs omnia, quae eis mandavimus, cum sedula et peruigili industria moderataque digestione cum[2] dei auxilio ad prosperum tulerunt terminum et eundem nouum Iustinianum codicem nobis obtulerunt ita compositum, ut et rebus profuturus esset communibus et nostro conuenisset imperio.
3 Hunc igitur in aeternum ualiturum iudicio tui culminis intimare prospeximus, ut sciant omnes tam litigatores quam disertissimi aduocati nullatenus eis licere de cetero constitutiones ex ueteribus tribus codicibus, quorum iam mentio facta est, uel ex iis, quae nouellae constitutiones ad praesens tempus uocabantur, in cognitionalibus recitare certaminibus, sed solis eidem nostro codici insertis constitutionibus necesse esse uti, falsi crimini subdendis his, qui contra haec facere ausi fuerint, cum sufficiat earundem constitutionum nostri codicis recitatio adiectis etiam ueterum iuris interpretatorum laboribus ad omnes dirimendas lites, nullaque dubitatione emergenda uel eo, quod sine die et consule quaedam positae sunt, uel quod ad certas personas rescriptae sunt, cum omnes generalium constitutionum uim obtinere procul dubio est. sed et si quae earundem constitutionum detractis uel additis uel permutatis certis uerbis, quod et ipsum praefatis excellentissimis uiris specialiter permisimus, compositae sunt, nulli concedimus ex libris ueteris iuris interpretatorum aliter eas habentes recitare, sed solam iuris interpretatoris sententiam commendare, ut
4 tunc teneat, cum minime aduersetur eiusdem nostri codicis constitutionibus. Si quae uero

CWU

---

[1] sacrarum *ins.* (*edd.*, *cf. p.* 1 *not.* 1) [2] tum (*Mommsen*)?

---

1 pro re publica] *U*, rei publicae *CW* 3 plurimas alias] alias plures *U* 5 a nostra etiam clementia (clem. *U*)] *WU^b*, nostrae etiam clementiae *C*, nostra etiam dementia *U^a* | uocabulo] nomine *U* | nucupandum *U* 6 praecipimus *C* | nullum suffr. sanctioni conferentibus] *W^bU*, *om.* *CW^a* 9 aliquid] aliquod *W^a?U* 11 nomine *CU^b* | instituit *U^a* 12 annuat *W* | confumationem *U* 13 uir] uir ele *W^a* | ex quaestore] *U^a*, exquaestor *WU^b*, et questor *C* 14 ex] et *C* 15 atque] ac *W* 16 orentem *W^a*, oriente *U* | praefecto *C* 17 gloriosimus *W^a* | nostri sacri *W* | et *om.* *U* | consularis *W*, consul *U^b* | thoma *C* 18 gentes *W* 19 gentes *W^a* | sacrorum *C* | cognionum *W^a* 20 ex magistro] *CU^b*, ex magisterio *W*, et magistri *U^a* 21 fori tuae] fortiuae *C* | quae' omnia *W* 22 eis] *U*. ei *C*, *om.* *W* | peruigili industria] per industriam *C* 24 profuturis *C* 25 perspeximus *C* 27 ueteribus] uentibus *U* 29 uti] et *C* 30 haec] *CU*, hoc *W* 31 ueterum etiam *U* | lites dirimendas *W* 32 eo] *CU*, ex eo *W* | positae] *U*, compositae *CW* 34 et] *U*, *om.* *CW* | erundem earundem *W^a* 35 permitatis *W^a?*, permittatis *U* 36 nullis *CW* | veterum *CW* | interpretatorium *C* 37 habentibus *W* | interpretatorum *W^b* | sententiam] *U*, scientiam *CW* 38 qua *C*

pragmaticae sanctiones, quae minime in eodem nostro codice receptae sunt, ciuitatibus forte uel corporibus uel scholis uel scriniis uel officiis uel alicui personae impertitae sunt, eas, si quidem aliquod priuilegium speciali beneficio indulgent, omni modo ratas manere, sin uero pro certis capitulis factae sunt, tunc tenere, cum nulli nostri codicis aduersantur constitutioni, praecipimus. sed et si qua regesta in tui culminis iudicio uel in aliis iudiciis ciuilibus uel militaribus uel apud principia numerorum pro publicis expensis uel quibuscumque titulis ad publicum pertinentibus posita sunt, ea etiam, prout communis rei commoditas exigit, firma esse censemus.
5 Illustris igitur et magnifica auctoritas tua pro innato sibi circa rem publicam nostrasque dispositiones explendas studio ad omnium populorum notitiam eundem codicem edictis ex more propositis peruenire faciat, ipso etiam textu codicis in singulas prouincias nostro subiectas imperio cum nostra diuina subnotatione mittendo, ut eo modo ad omnium notitiam eiusdem nostri codicis constitutiones ualeant peruenire, ut extantibus[1] festis diebus, id est ex die sexto decimo kalendas Maias praesentis septimae indictionis consulatu Decii uiri clarissimi recitationes constitutionum ex eodem nostro codice fiant. Data vii id. April. Constantinopoli Decio viro clarissimo consule.

☧ DE EMENDATIONE CODICIS IVSTINIANI ET SECVNDA EIVS EDITIONE ☧

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IHESV CHRISTI IMPERATOR CAESAR FLAVIVS IVSTINIANVS ALAMANNICVS GOTHICVS FRANCICVS GERMANICVS ANTICVS ALANICVS VVANDALICVS AFRICANVS PIVS FELIX INCLITVS VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS SENATVI VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE S.

Cordi nobis est, patres conscripti, semper nostri animi curas rebus omnibus auidissime impendere, ut nihil a nobis coeptum imperfectum relinquatur. igitur in primordio nostri imperii sacratissimas constitutiones, quae in diversa uolumina fuerant dispersae et quam plurima similitudine nec non diuersitate uacillabant, in unum corpus colligere omnique uitio purgare proposuimus. et hoc iam per uiros excelsos et facundissimos perfectum est et a nobis postea confirmatum: quod geminae constitutiones nostrae quae ante positae sunt ostendunt.
1 Postea uero, cum uetus ius considerandum recepimus, tam quinquaginta decisiones fecimus quam alias ad commodum propositi operis pertinentes plurimas constitutiones promulgavimus, quibus maximus antiquarum rerum articulus emendatus et coartatus est omneque ius antiquum superuacua prolixitate liberum atque enucleatum in nostris institutionibus et digestis reddidimus.
2 Sed cum nouellae nostrae tam decisiones quam constitutiones, quae post nostri codicis confectionem latae sunt, extra corpus eiusdem codicis

CWU

[1] ex instantibus?

1 edem W^a 2 scholis] W^b *U*, scopis *C*, scl' (*vel* sol') scolis W^a 3 aliquod] aliquid *U* | omni] eas omni *W* | sin] *CU*, si *W* 5 regesta] *W*U^b, resgesta *C*, adversantur U^a 9 uestrasque W^a 12 ut eo *bis* U^a 13 ut] et U^a | diebus] diebus paschalibus *U* | kalendarum maiarum *W*, χαλανδῶν ἀπριλίων *Chronicon paschale* (*ed. Dindorf I p.* 619) 14 indiciones consulatus *U* | decii] decem *C* 15 fierent *C* | *s. a. CWU Russardus* | vii] *CWU*, vi *alii velut Paris.* 4519, *ubi est* rome ui, *Patauinus* 688 *Russardus* | april. constantinop.] ulp' ep. *W* 16 de … 17 editione] *C*U^b, de codice emendando et secunda edicione *W*, *om.* U^a 18 in … christi] *C*W^b, deo et domino nostro iesu christo auxiliante *U*, *om.* W^a | flauius cesar W^a 20 alanicus *om.* *W* | uandalicus *W* | ac triumphator] tibi *W* 21 senatu *U* | uerbis *W* | s.] *W*, *om. CU* 22 animi curas nostri *W* | omnibus rebus *W* 24 nostri imperii] *U*, nostri *C*, nostro *W* 25 uacillabant] *CW*, dilacerabant *U* 27 et a] a U^a 28 cum uetus] conuentus U^a | recipimus *C* 29 deciones U^a | operis] ordinis *U* 30 et coartatus *om.* U^a 31 in *om.* *U* 32 constitutionibus *CWU* | reddigimus *C*, reddimus U^a 33 post] praeter *U*

diuagabantur et nostram prouidentiam nostrumque consilium exigere uidebantur, quippe
cum earum quaedam ex emersis postea factis aliquam meliore consilio permutationem uel
emendationem desiderabant, necessarium nobis uisum est per TRIBONIANVM uirum excelsum
magistrum, ex quaestore et ex consule, legitimi operis nostri ministrum, nec non uirum
magnificum quaestorium et Beryti legum doctorem DOROTHEVM, MENAM insuper et CON-
STANTINVM et IOHANNEM uiros eloquentissimos togatos fori amplissimae sedis easdem con-
stitutiones nostras decerpere et in singula discretas capitula ad perfectarum constitutionum
soliditatem competentibus supponere titulis et prioribus constitutionibus eas adgregare.
3 Supra dictis itaque magnificis et prudentissimis uiris permisimus haec omnia facere et, si
qua emendatione opus fieret, hanc facere non titubante animo, sed nostra auctoritate fre-
tos, constitutiones uero superfluas uel ex posterioribus sanctionibus nostris iam uacuatas,
uel si quae similes uel contrariae inuenirentur, circumducere et a prioris codicis congrega-
tione separare et tam imperfectas replere quam nocte obscuritatis obductas noua elima-
tionis luce retegere, ut undique non solum institutionum et digestorum uia dilucida et
aperta pateret, sed etiam constitutionum nostri codicis plenum iubar omnibus clareat, nulla
penitus nec simili nec diuersa nec inusitata relicta, cum nemini uenit in dubium quod repe-
tita praelectio probauit, hoc satis ualidum satisque esse formosum. in antiquis etenim
libris non solum primas editiones, sed etiam secundas, quas repetitae praelectionis ueteres
nominabant, subsecutas esse inuenimus, quod ex libris Vlpiani uiri prudentissimi ad Sabi-
4 num scriptis promptum erat quaerentibus reperire. His igitur omnibus ex nostra confectis
sententia, cum memoratus Iustinianus codex a praedictis gloriosissimis et facundissimis
uiris purgatus et candidus factus omnibus ex nostra iussione et circumductis et additis et
repletis nec non transformatis, nobis oblatus est, iussimus in[1] secundo eum ex integro con-
scribi non ex priore compositione, sed ex repetita praelectione, et eum nostri numinis
auctoritate nitentem in omnibus iudiciis solum, quantum ad diuales constitutiones pertinet,
frequentari ex die quarto kalendarum Ianuariarum quarti nostri felicissimi consulatus et
Paulini uiri clarissimi, nulla alia extra corpus eiusdem codicis constitutione legenda, nisi
postea uaria rerum natura aliquid nouum creauerit, quod nostra sanctione indigeat. hoc
etenim nemini dubium est, quod, si quid in posterum melius inueniatur et ad constitutio-
nem necessario sit redigendum, hoc a nobis et constituatur et in aliam congregationem
5 referatur, quae nouellarum nomine constitutionum significetur. Repetita itaque iussione
nemini in posterum concedimus uel ex decisionibus nostris uel ex aliis constitutionibus,
quas antea fecimus, uel ex prima Iustiniani codicis editione aliquid recitare: sed quod in
praesenti purgato et renouato codice nostro scriptum inueniatur, hoc tantummodo in omni-
bus rebus et iudiciis et obtineat et recitetur. cuius scripturam ad similitudinem nostrarum
institutionum et digestorum sine ulla signorum dubietate conscribi iussimus, ut omne, quod

CWU

---

[1] in *del.* (*Contius*)

---

1 deuagabantur *CU*, deuagarentur *W* 2 earum *om.* *W* | uel emendationem *om.* *W* 4 ex quaestore] exquestorem *W*, et questorem *CU* | ex consule] consulem *CWU* | legitimum U^a | ministrum] ministrum magnificum *C* 5 quaestorium et] U^a, et quaestorium *C*, quaestorium et theophilum et WU^b | beryti legum] *Russardus*, beritelesum *CW*, berytilesium (—lesi: U^a) *U* | doctorem] et d. WU^b | menan *U* 7 singulas W^a? | discreta CW^aU^b | perfectorum *W* 8 prioribus] prioribus sub *U* | constitutionibus *om.* *W* 9 uiris *om.* U^a 10 fieret] CU^a, fuerit WU^b | facere] U^a, facerent CWU^b | titubande U^a | freti WU^b 12 et *om.* *W* | prioris *CU*, propriis W^a, proprii W^b | congregationem *C* 13 et tam] etiam *C* | implere *W* | noua elimationis] W^b, noue limitationis *CU*, noua eliminationis W^a 15 pareret *U* 16 similia *C* | aduersa *C* 17 praelectio] W^b, lectio *C*, praelacio W^a, prolectio *U* | famosum *U* | etenim] enim *W* 18 repetitas lectiones *C*, repetitas praelectiones *W* 19 ex] ex his *W* | uulpiniani *W* 21 cum memoratus] commemoratus *CU*, memoratus *W* | et] ac *C* 24 priori recompositione *C* | sed ... et eum *om.* *C* | prolectione *U* | nominis *CW* 25 nitente *C* 26 nostri quarti *W* 27 eiusdem] *U*, eius *CW* | eligenda *U* 28 aliquod *W* 29 nemini (--nem U^a) dubium est] *CU*, dubium est nemini *W* 30 redigendum *om.* U^a | et a nobis *W* | alia congregatione *C*, aliam constitutionem *U* 31 constitucinum significentur W^a 32 ex dec.] in ex dec. U^a 34 purgato] *U*, puro *CW* | nostro codice *W* 35 iudiciis] in iudiciis *W*, indiciis U^a 36 sine] et sine *C*

a nobis compositum est, hoc et in scriptura et in ipsa sanctione purum atque dilu clareat, licet ex hac causa in ampliorem numerum summa huius codicis redacta est. 6 Vt igitur, sanctissimi atque florentissimi patres, nostri labores uobis manifesti fiant et per omne tempus obtineant, hanc praesentem legem ad frequentissimum ordinem uestrum du xi-mus destinandam. D. XVI K. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVL INO VC. CONSS.

CWU

---

1 dispositum *W* | hoc et] *C*, et *W*, et hoc *U*ᵃ, hoc *U*ᵇ | adatque *W*ᵃ 2 est *om.* *U*ᵃ 3 atque] *CW*, et *U* | patres] conscripti patres *W* | manifestum *W*ᵃ 5 destinandum *U*ᵃ | *s. a. C Taurin. F II* 15 *Bamberg. I D* 5 *Miraeus Russardus* | xvi] *C*, xiii *Ta ur.*, xuii *Bamb. Russ.* | constant. . . . 6 co ss. *om. Miraeus* | constantinopoli] cap. *C* | d n.] dompno *C Bamb.*, domino *Taur.* *R uss.* 6 uc.] uic. *C*

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IHESV CHRISTI

CODICIS

DOMINI NOSTRI

I V S T I N I A N I

SACRATISSIMI PRINCIPIS

REPETITAE PRAELECTIONIS

LIBER PRIMVS.

I

R DE SVMMA TRINITATE ET DE FIDE CATHOLICA ET VT NEMO DE EA PVBLICE CONTENDERE AVDEAT R

1 [1] IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA.[2]) AD POPVLVM VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE. Cunctos populos, quos clementiae nostrae regit temperamentum, in tali uolumus religione uersari, quam diuinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat quamque pontificem Damasum sequi claret et Petrum Alexandriae episcopum uirum apostolicae sanctitatis, hoc est ut secundum apostolicam disciplinam euangelicamque doctrinam patris et filii et spiritus sancti [Th. 16, 1, 2 B 1, 1, 1]

SpLCRM (*incipit u.* 11)

---

[1] *iunge* 9, 29, 1   [2] edictum *ins. Th.*

1—6 *cum hoc titulo conueniunt Uatic. Palat.* 762 *Berol.* 408 *Azo h. l. et initio libri II, nisi quod omnes omittunt* 3 nostri *et Berol. post* 5 sacrat. princ. *inserit* iuris periti, *Azo autem h. l. ante eadem uerba addit* perpetui augusti, *quae ipsa Palat. in subscriptione libri primi uerbis* sacrat. princ. *substituit.* nostri, *quod reposui ex inscriptione Digestorum et Institutionum, sublatum uidetur praua explicatione notae* dn. *librorum nostrorum lectiones tam hoc loco quam in subscriptionibus librorum hae sunt: in P h. l. est* in nomine domini imperatoris iustin., *in fine libri I et III* codicis (—ci *alt. l.*) iustiniani repetite praelationis, *in reliquis libris aut omittitur titulus aut non est nisi* codicis iustiniani (*in fine libri VI PL habent* incip. VII eiusdem domni iust.). *L h. l. om. inscriptionem, in fine libri I. VIII habet* codicis iustiniani repetite promulgationis, *in fine libri II* codicis iustiniani, *in reliquis nihil. C om. titulum h. l.* (*u. u.* 10 *et p.* 1, 1) *et in plerisque subscriptionibus, in fine libri I et III habet* codicis domni (domni *abest alt. l.*) iustiniani repetite praelectionis. *R h. l. et in fine libri I et IIII habet* codicis iustiniani repetitae praelectionis, *in fine libri II et III et* R^b *in fine libri I et IIII* codicis iustiniani caesaris et augusti (*uel* aa.) repetitae praelectionis, *in reliquis nihil. M h. l. et in plerisque subscriptionibus titulum om., in fine libri I habet* codicis iustiniani repetite prelectionis, *in fine libri II* codicis iustiniani 9 et de] *R index R* (*u. p.* 8, 7) *Const.*, et *S pLC* 10 de ea] ex ea *R hoc loco* (*u. p.* 8, 7) | contendere audeat] contrahere audeat R^a (*u. p.* 8, 7), contend. and. in christi nomine incipit capitulum primum *C* 11 imppp.] impr. pp. *S*, impp. *L*, ipp. *R*, impr. *M* | ualent.] et ualent. *S pL*, ualentinus *RM* | aaa. *om. R* 12 temperamentum] *Th. S Uercell.* 127, imperium *pLCRM*, τὸ κράτος *B*(κ.π.) 14 ad nunc] *Th.S*M^a, nunc *p*LM^b, adhuc *R*, huc *C* | ab ipso *om. S* (*Bluhme*) 15 clarat *S*

1 unam deitatem sub pari maiestate et sub pia trinitate credamus. Hanc legem
Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos uero dementes ue
iudicantes haeretici dogmatis infamiam sustinere[1], diuina primum uindicta, p
motus nostri, quem ex caelesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos. D. III
THESSALONICA GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS.
2 IDEM AAA. EVTROPIO PP. Nullus haereticis mysteriorum locus, nulla [Th. 16, 5,
ad exercendam animi obstinatioris dementiam pateat occasio. sciant omnes, etia
speciali quolibet rescripto per fraudem elicito ab huiusmodi hominum genere im
sit, non ualere. arceantur cunctorum haereticorum ab illicitis congregationibus
unius et summi dei nomen ubique celebretur: Nicaenae fidei dudum a maioribu
et diuinae religionis testimonio atque adsertione firmatae obseruantia semper ma
1 neatur[2]. Is autem Nicaenae adsertor fidei et catholicae religionis uerus cultor ac
est, qui omnipotentem deum et Christum filium dei uno nomine confitetur, deun
lumen ex lumine, qui spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente speramus
pimus, negando non uiolat, apud quem intemeratae fidei sensu uiget incorruptae
indivisa substantia, quae Graeco uerbo[3] οὐσία recte credentibus dicitur. haec
2 nobis magis probata, haec ueneranda sunt. Qui uero isdem non inserviunt,
affectatis dolis alienum uerae religionis nomen adsumere et suis apertis criminibus
tur: ab omnium submoti ecclesiarum limine penitus arceantur, cum omnes haere
citas agere intra oppida congregationes uetemus. ac si quid eruptio factiosa ten
ab ipsis etiam urbium moenibus exterminato furore propelli iubemus, ut cunctis o
episcopis, qui Nicaenam fidem tenent, catholicae ecclesiae toto orbe reddantur. I
IAN. CONSTANTINOPOLI EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS.
3 Αὐτοκράτορες Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς AA. Ὁρ- [Ephesina syn. (Mansi V, 417) N
1 μίσδᾳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν πάντα[4], ὅσα Πορφύριος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ μανίας ἐ
ἢ ἕτερός τις[5] κατὰ τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας συνέγραψε, παρ' οἱῳδήποτε ε
πυρὶ παραδίδοσθαι. πάντα γὰρ τὰ κινοῦντα τὸν θεὸν εἰς ὀργὴν συγγράμματα καὶ τὰς ψ
2 κοῦντα οὐδὲ εἰς ἀκοὰς ἀνθρώπων ἐλθεῖν βουλόμεθα. Ἔτι θεσπίζομεν[6] τοὺς ζηλοῦντας
Νεστορίου πίστιν ἢ τῇ ἀθεμίτῳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκολουθοῦντας, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ
τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι, εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι[7]· ἐξουσίαν ἐχόντων τ
μένων ὀρθοδόξων τῶν ἑπομένων τῇ εὐσεβεῖ ἡμῶν νομοθεσίᾳ δίχα φόβου καὶ βλαβῆς ἐ

S (1, 1) *p* (1, 1) *L* (1, 1) *CRM: c.* 3 *extat in Coll.*^{col} *Const.*^{gl} *B* 1, 1, 3

---

[1] nec conciliabula eorum ecclesiarum nomen accipere *ins. Th.* [2] Photinianae l
taminatio, Ariani sacrilegii uenenum, Eunomiae perfidiae crimen et nefanda mo
nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu *ins. Th.*
Graeci adsertione uerbi *Th.* [4] Θεσπίζομεν τοίνυν ὥστε πάντα *praemissa praefation*
[5] ἢ ἕτερός τις *om. Ephes.* [6] ὥστε *ins. Ephes.* [7] κατὰ τὰ ἤδη νομοθετηθέντα παρὰ τῆ
θειότητος *ins. Ephes.*

---

1 sub pari (parili *Th.*) maiestate] maiestatem *S* | et s. p. trin. *om. p* 4 diuinam primum uindictam *S* 4 nostri motus *R* | ex *om. p* | plectendo *S* | *s. a. Th. S pL Atreb.* 265 | III] ui *S,* u *Atr.* 6 thessalonica] *Th.*, thesal. *Atr.*, thesl. *L*, thesi. *p*, *om. S* | gratiano] grau. *Atr.* | v et th. aa.] a. v et th. a. I *Th.* | v] ual. *S* | aa. conss.] aaa. *S* (*Bluhme et Niebuhr*) *pL*, ma. *S* (*Heimbach*) 7 idem] de fide catholica et ut nemo de ea publice contendat dem *R* | aaa.] aa. *C* | ministeriorum *R* 8 hominum] omnium M^a | imperatum R^a 9 sit] est *Th.* 10 numen *M* | nicenee *RM* 11 mensura M^a | teneatur is] *Bamberg. I D* 3 *cum Th.*, teneat is *CM*, teneat** *R* 12 nicenee autem *RM* | et *om.* R^a 14 quem ex s. r. p. speramus et accipimus] *libri*, qui id quod ex s. r. p. speramus et (et *habet Quesnell., om. rel.*) speramus *Th.*: ὃς το πνεῦμα
τὸ ἅγιον τὸ ἐκ τῆς ἀνωτάτω φύσεως π
ἀποδέχεται *B*(κ.π.), *ubi uerba* nega
uiolat *trahuntur ad sequens comma*
νείσθωσαν οἱ μυηθέντες τῆς ἀμωμήτο
τὴν ὁμολογίαν. ἀκμάσοι τῆς ἀϊδίου
ἀδιαίρετος ὑπόστασις 15 sensu] *Th.*
RM 16 οὐσία] *Th. CB*, ωσυα *RM*
bata magis *R* 21 moeniis *R* 22
Atreb. 265 23 eucherio (euchebi
syagrio] *Th. Atr.*, fl. euch. et fl. sya
tius temere restituit, ut uidetur, e
ribus subscriptionibus, quae in acti
Constantinopolitani leguntur 24
extat in Coll. Const. 26 τῶν
εὐσεβοῦς θρησκείας *B Fabrot.*, εὐσεβο
Coisl. 151, εὐσεβοῦς θρησκείας τῶν
Ephes. 27 πρὸς (*al.* εἰς) ὀργὴν τὸν θεό
τὰς *om. Const.*

3 αὐτοὺς καὶ ἐλέγχειν. Ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν εἰς τὰς εὐσεβεῖς[1] ἡμῶν ἀκοάς, ὥς τινες διδασκαλίας τινὰς συνέγραψαν καὶ ἐξέθεντο ἀμφιβόλους καὶ οὐκ ἀκριβῶς συμφωνούσας τῇ ἐκτεθείσῃ ὀρθοδόξῳ πίστει παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου τῶν συνελθόντων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων πατέρων καὶ Κυρίλλου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης τοῦ γεγονότος τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρέων πόλεως[2] ἐπισκόπου, κελεύομεν τὰ μὲν γεγονότα τοιαῦτα συγγράμματα ἢ πρὸ τούτου ἢ καὶ νῦν ἐμπίπρασθαι καὶ διαφερόντως τὰ Νεστορίου[3], καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ παραδίδοσθαι[4], ὥστε μηδὲ εἰς ἀνάγνωσίν τινος ἐλθεῖν· τῶν τὰ τοιαῦτα συγγράμματα ἤτοι βιβλία ἔχειν καὶ ἀναγινώσκειν ἀνεχομένων τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν ὑφορωμένων· τοῦ δὲ λοιποῦ μηδενὶ ἐξεῖναι παρὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν πίστιν, καθάπερ εἰρήκαμεν, τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ λέγειν τι ἢ διδάσκειν. D. XIIII K. MART. CONSTANTINOPOLI ZENONE ET POSTVMIANO CONSS. a. 448

4 IMP. MARCIANVS A.[5] PALLADIO PP.[6] Nemo[7] clericus [conc. Chalc. (Mansi VII, 475) B 1, 1, 4]
uel militans uel alterius cuiuslibet condicionis de fide Christiana publice turbis coadunatis
et audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus et perfidiae occasionem
1 requirens. Nam iniuriam facit iudicio reuerentissimae[8] synodi, si quis semel iudicata ac
recte disposita reuoluere et publice disputare contendit, cum ea, quae nunc de Christiana
fide a sacerdotibus, qui Chalcedone conuenerunt, per nostra praecepta[9] statuta sunt, iuxta
apostolicas expositiones et instituta sanctorum patrum trecentorum decem et octo et cen-
2 tum quinquaginta definita esse noscuntur. Nam in contemptores huius legis poena non
deerit, quia non solum contra fidem uere expositam[10] ueniunt, sed etiam Iudaeis et paganis
3 ex huiusmodi certamine profanant ueneranda mysteria. Igitur si clericus erit, qui publice
tractare de religione ausus fuerit, consortio clericorum remouebitur: si uero militia prae-
ditus sit, cingulo spoliabitur: ceteri etiam huiusmodi criminis rei, si quidem liberi sint[11],
de hac sacratissima urbe pellentur, pro uigore iudiciario etiam competentibus suppliciis
subiugandi, sin uero serui, seuerissimis animaduersionibus plectentur[11]. D. VII ID. FEBR.
CONSTANTINOPOLI SPORACIO CONS. a. 452

CRM: de c. 3 *u. p.* 8

---

[1] καὶ θειοτάτας *ins. Ephes.* [2] τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως *Ephes.* [3] καὶ διαφερόντως τὰ Νεστορίου *om. Ephes.* [4] παραδοθῆναι *Ephes.* [5] impp. Valentinianus et Marcianus AA. *Auth.* (*inscr. om. Auth.* 2141. 2147) *cum Chalc.* [6] universis populis *Auth.*, πρόθεμα τοῖς πολίταις ἡμῶν Κωνσταντινουπολίταις *Chalc.* (*cf. plenioris inscriptionis uersio apud Mansi VII,* 121) [7] nemo itaque uel clericus *aliis praemissis Auth.* [8] religiosissimae *Auth.*, τῆς ἁγίας *conc. Chalc.* [9] a sacerdotibus ... praecepta *om. Auth. cum Chalc.* [10] fidem bene compositam *Auth. cum Chalc.* (εὖ διατεθείσης) [11] si quidem l. sint *et infra* sin uero serui ... plectentur *om. Auth. cum Chalc.*

---

2 ἀμφιβόλως *Coll.* 5 πρό] καὶ πρό *Ephes.* 6 μήτε *Ephes.* 6 τῶν τά] *Const. Ephes.*, τῶν *Coll. B* 9 τὴν ἐν] ἔν τε *Ephes.* | *s. a. Coll. Const.* | d.] *Coll.*, αι *Const.* | constantinop. ... 10 conss. *om. Const.* 11 *ut Graecus huius constitutionis textus insertus est actis concilii Chalcedonensis, ita Latinae constitutionis integrae authenticum legitur in collectionibus canonum Quesnelliana* (*Mansi VII,* 475, *Ballerinii in opp. Leonis M. III,* 242, *cf. Maassen Quellen u. Litteratur des canon. Rechts I p.* 331) *et Hispana: utriusque recensionis Latinae collationes mihi praestitit Maassenii liberalitas, qui Quesnellianae libros duos excussit Vindobonenses* 2141 *saec. IX,* 2147 *saec. IX uel X, Hispanae uariam lectionem congessit ad editionem Gonzalezii* (*Matriti* 1821). *authenticam constitutionem indicaui nota Auth.: si qua diuersitas est inter libros collatos, adposui aut numeros* 2141. 2147 *aut Hisp.: singulares lectiones omisi, ubi reliqui libri cum Codicis scriptura consentiunt* 12 uel alt.] et alt. *Auth.*, ἤγουν ἑτέρας *conc. Chalc.*, ἤτε ἄλλης *B* | turbis] terminata *Auth. Hisp.*, aliquid terminata *Auth.* 2147, aliquid terminabit *Auth.* 2141: συναγομένων ὄχλων *conc. Chalc.* 14 nam] nam et *RM* | reuerentissimae] *reverentissimus scribitur constanter in libris huius et Theodosiani Codicis neque in ullo uel ueteri uel recentiore libro manu exarato inuenire potui scripturam reuerendissimus* 17 statuta *Auth.* 2141. 2147 18 definita] *CR*[b] *cum Auth. Chalc. B,* diffinita in hac regia urbe *pL,* in hac regia urbe definita *R*[a]*M* | in contemptores] et (et *om. R*) contemptoribus *pLR* 19 quia] qui *pL* | uere expositam] ὀρθῶς ἐκτεθείσης *B* 20 huiuscemodi *Auth.* 21 consortio] a consortio *R cum Auth.* 2147 *ex emend. et Hisp.* | si ... 22 spoliabitur *om. C* | huiusmodi] τοιούτου *B,* huius *Auth. cum Chalc.* (τούτου) 23 sacratissima] sanctissima *Auth.*, ἱερωτάτης *B,* βασιλίδος *Chalc.* | pellantur *C* | suppliciis] iudiciis *pL* 24 *s. a. Auth. Chalc. pLQ Atreb.* 265 *Miraeus* | d. VII id.] *Chalc.*, dat. ui id. *Q,* dat. iii id'm. *Atr.*, d. uiii id. (k. *p*) *pL Mir.:* data uii kal. *Auth.* 25 constantino *pL*[b]*Q Mir.*, constatino *L*[a], c sap. *Atr.* | sporacio cons.] sporagio consuli *Q, om. pL Mir.*

5 Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος. Τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἥνπερ κηρύττει
τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κατ᾽ οὐδένα τρόπον καινισμὸν δεξαμένης
θοῦντες ἡμεῖς τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν μετ᾽ ἐκείνους διαπρεψάντων ἐν ταῖς ἁγ
θεοῦ ἐκκλησίαις διδάγμασι δίκαιον ᾠήθημεν ἅπασι ποιῆσαι φανερόν, ὅπως ἔχομεν περὶ τῆς
ἐλπίδος, ἀκολουθοῦντες τῇ παραδόσει καὶ ὁμολογίᾳ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀπο
1 ἐκκλησίας. Πιστεύοντες γὰρ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν
σεσι προσκυνοῦμεν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, τριάδα ὁμοούσιον. ἐπ᾽ ἐσχάτων δὲ τῶν
ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ θεόν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως
πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναΐδιον τῷ πατρί, τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι᾽ οὗ τὰ πάντα, κατ
ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου ἀειπαρθένου καὶ θ
Μαρίας, καὶ ἐνανθρωπῆσαι σταυρόν τε ὑπομεῖναι, ταφῆναί τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ·
2 τοῦ αὐτοῦ τά τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινε σαρκί, γινώσκοντες. Οὐ γὰ
τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα· ἀλλ᾽ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τ
κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ἔμεινε γὰρ τριὰς
καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς τριάδος θεοῦ λόγου· οὔτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκ
3 δέχεται ἡ ἁγία τριάς. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρ
Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην, τὸν διαιροῦντα τὸν ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν
θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντα κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπ
Μαρίαν θεοτόκον, ἀλλὰ ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς θεὸν λόγον λέγοντα, ἄλλον δὲ τὸν
ἁγίας ἀειπαρθένου Μαρίας, χάριτι δὲ καὶ οἰκειώσει τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον θεὸν αὐτὸν γεγε
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Εὐτυχέα τὸν φρενοβλαβῆ, τὸν φαντασίαν εἰσάγοντα ἀρνούμενόν τε τὴν ἐκ τ
ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν, τουτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ
λογοῦντα κατὰ πάντα ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτ
τὴν ἀνθρωπότητα· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυχοφθόρον, τὸν ἄνουν λέγο
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν εἰ
τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ πάντας τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρο
4 Εἰ γάρ τινες μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν προαγόρευσιν καὶ τὴν τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἡμ
σκόπων πληροφορίαν εὑρεθῶσι τοῦ λοιποῦ γνώμης ἐναντίας ὄντες, μὴ προσδοκήσωσι συγγνώμ
θῆναι· κελεύομεν γὰρ τοὺς τοιούτους ὡς ὁμολογουμένους αἱρετικοὺς τῷ προσήκοντι ὑποβά
σωφρονισμῷ. Dat.

6 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις[1]. Τὸν σω- [Chronicon paschale ed. Dindorf
τῆρα καὶ δεσπότην τῶν ὅλων[2], Ιησοῦν Χριστόν τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν θεραπεύοντες δ
των σπουδάζομεν, ὅσον ἐνδέχεται νοῦν καταλαμβάνειν ἀνθρώπινον, μιμεῖσθαι τὴν αὐτοῦ σ
1 βασιν. Καὶ εὑρόντες τινὰς τῇ νόσῳ καὶ μανίᾳ κρατουμένους τῶν ἀσεβῶν[3] Νεστορίου καὶ Ε
τῶν ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας[4] καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἀρνουμένους τὴ
ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν θεοτόκον εἰπεῖν κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ἐσπουδάσαμεν τούτ
2 ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν διδαχθῆναι πίστιν. Οἱ δὲ ἀνιάτως ἔχοντες, κρύπτοντες τὴν ἑαυτῶν
περιέρχονται, καθὰ μεμαθήκαμεν, τὰς τῶν ἁπλουστέρων ψυχὰς ἐκταράσσοντές τε καὶ σκανδ

pLCRM: c. 5 *extat in Nomoc.*[m] 1, 1 *Const.*[rgl] *B* 1, 1, 5. 6 (*ad c.* 5 *contuli Coisl.* 1

[1] Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ιουστινιανὸς εὐσεβὴς νικητὴς τροπαιοῦχος μέγιστος ἀεισέβαστος Αὔγουστ
ταις ἡμετέροις *Chron.* [2] ἁπάντων *Chron.* [3] τῶν ἀσεβῶν *om. Chron.* [4] ἁγιωτάτης *Ch*

1 constitutiones grece *W* | αὐτοκρ. ἰουστ. αὔγ.] *Const., om. Nomoc. B:* αὐτοκράτορος ἰουστινιανοῦ ἔδικτον πρὸς πάντας ὑπηκόους *Contius* | ἁγία] *Nomoc. B,* ἁγιωτάτη *Const.*[gr], *de Const.*[l] *non constat* 3 τῶν ἁγίων ... 4 ἐκκλησίαις *om. Nomoc.* 8 ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἀχρόνως *Nomoc.* 10 ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου] *Nomoc. B,* καὶ ἀειπαρθένου *Const.* 11 ταφῆναί τε] *Nomoc. Const. B Fabrot.,* καὶ ταφῆναι *B Coisl.* 18 ἔνδοξον] *Const. B,* ἔνδοξον καί *Nomoc.* 19 τοῦ] *Nomoc. B,* τοῦ θεοῦ *Const.* 20 μαρίας] *Const. B Fabrot.,* καὶ (καί *om. Coisl.*) θεοτόκου μαρίας *Nomoc. B Coisl.* 21 μήν] *Nomoc. B,* μὴν δέ *Const.* | εὐτυχέα] *Nomoc. B,* εὐτυχῆ *Const.*[g] *Const.*[l] *post emend.,* εὐτυχήν *Const.*[r]

Const.[l] *ante emend.?* 22 θεοτόκου παρθένου *Nomoc.* 24 δεῖ] δή *Nomoc.* θρωπίσει *Nomoc. ante em.* | ἢ] τε ἢ *B om. Const.*[rg] *et Const.*[l] *ante emend.* | πων ἡμῶν *Nomoc.* 28 πληροφορίαν] ρίαν *Nomoc.* 29 ὡς *om. Const.* | ὁ μένως *Nomoc.* 30 *s. a. Const.*[r]*: ad ducit c.* 6 § 3 *h. t.* 31 ὁ αὐτὸς β. *Const., om. Nomoc. B* 32 ἡμῶν θεόν (*Dind.*) *Const.*[l] | θεραπεύειν *Chron. om. Chron.* | νόσῳ καὶ μανίᾳ] *B Chron* καὶ ἀσεβείᾳ *Nomoc.,* νοσομανίᾳ *Const.* πάρθενον] παρθένον *Nomoc.* | ἐσπεύσαμεν 37 ἔχοντες] ἔχ. καί *Chron.* | κρύπτοντε πλάνην *om. Const.* 38 τε *om. Chron.*

3 καὶ[1] ἐναντία τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας λέγοντες. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐνομίσαμεν καταλῦσαι μὲν τὰς τῶν αἱρετικῶν ψευδολογίας, σαφηνίσαι δὲ πᾶσιν, ὅπως δοξάζει ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κηρύττουσι δὲ οἱ ταύτης ὁσιώτατοι ἱερεῖς, οἷς καὶ ἡμεῖς ἑπόμενοι φανερὰ καθιστῶμεν τὰ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, οὐ καινίζοντες πίστιν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐλέγχοντες τὴν μανίαν τῶν φρονούντων τὰ τῶν ἀσεβῶν αἱρετικῶν. ὅπερ καὶ ἤδη ἐν προοιμίοις τῆς ἡμετέρας βασιλείας πράξαντες πᾶσι κατάδηλον ἐποιήσαμεν[2]. Πιστεύομεν γὰρ εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, μίαν οὐσίαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν προσκυνοῦντες, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, τριάδα ὁμοούσιον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ὁμολογοῦμεν τὸν κύριον ἡμῶν[3] Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ θεὸν ἀληθινόν[4], τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως[5] ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, τὸν συναΐδιον τῷ πατρί, τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθῆναι[6] ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ ἐνανθρωπῆσαι[7] σταυρόν τε ὑπομεῖναι ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταφῆναί τε καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τά τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινεν σαρκί, γινώσκοντες. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ὡς γάρ ἐστιν ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος[8]. τὴν γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν[9] δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. ἔμεινε γὰρ τριὰς ἡ τριὰς καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς τριάδος θεοῦ λόγου· οὔτε γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπιδέχεται ἡ ἁγία τριάς. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ Νεστόριον τὸν ἀνθρωπολάτρην καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, τοὺς διαιροῦντας τὸν ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν καὶ μὴ ὁμολογοῦντας κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν θεοτόκον, τουτέστι μητέρα θεοῦ, ἀλλὰ δύο υἱοὺς λέγοντας, ἄλλον μὲν τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς θεὸν λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, χάριτι δὲ καὶ σχέσει καὶ οἰκειώσει τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον θεὸν αὐτὸν γεγενῆσθαι, καὶ ἀρνουμένους καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν, τὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ[10] ὁμοουσίου τριάδος. οὗτος γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ συμπροσκυνούμενος καὶ συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Ἀναθεματίζομεν δὲ καὶ Εὐτυχέα τὸν φρενοβλαβῆ καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, τοὺς φαντασίαν εἰσάγοντας ἀρνουμένους τε τὴν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα[11]. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀπολλινάριον τὸν ψυχοφθόρον καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, τοὺς ἄνουν[12] λέγοντας τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν καὶ σύγχυσιν ἤτοι φυρμὸν εἰσάγοντας τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ πάντας τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας. D. ID. MART. DN. IVSTINIANO PP. A. III CONS. a. 533

Nomoc.[m] 1, 1 *Const.*[rgl] *B* 1, 1, 6

---

[1] καὶ *om. Chron.* [2] 1, 1, 5 [3] τὸν κύριον ἡμῶν *om. Chron.* [4] θεὸν ἀληθινόν *om. Chron.* [5] καὶ ἀχρόνως *om. Chrom.* [6] καὶ σαρκωθέντα *Chron.* [7] ἐνανθρωπήσαντα *Chron.* [8] ὡς γὰρ ... τέλειος *om. Chron.* [9] ἑνότητα *Chron.* [10] ἁγίας καὶ *om. Chron.* [11] καὶ ὁμοούσιον ἡ. κ. τ. ἀνθρωπότητα *om. Chron.* [12] τοὺς ἄνθρωπον μόνον *Chron.*

---

2 δὲ] τί (*sic*) *Nomoc.* | ὅπως] *Nomoc. Chron.*, ὥσπερ τι *Const. B* | δοξάζῃ *Nomoc. Const.*[g] *Const.*[l] *ante em.* 3 οἱ ταύτης] *Const.*[g], οἱ αὐτῆς *Chron.*, ταύτης οἱ *Const.*[l], οἱ ταύτης οἱ *Nomoc. ex emend., inc. Const.*[r] *Nomoc. ante em.* 5 καὶ ἤδη] *Nomoc. Chron.*, ἤδη καί *Const. B* | ἐν] ἐν τοῖς *Chron.* 8 ἐσχάτου *Chron.* 9 υἱόν] *Nomoc. Chron.*, τὸν υἱόν *Const. B* 11 δι' οὗ τὰ] δι' οὗ *Chron.* 12 ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου] *Chron.*, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου *Nomoc.*, καὶ ἀειπαρθένου θεοτόκου *Coll.*[rg], παρθένου καὶ θεοτόκου *B* 13 καὶ ταφῆναι καὶ ἀναστῆναι *Chron.* | τῇ] καί *Nomoc.* 14 τά τε πάθη καὶ τὰ θαύματα *Const.* | σαρκί] *Chron.*, ἐν σαρκί *Nomoc. Const. B*: *cf. p.* 10, 12 *et* 13, 11 17 γάρ] δέ *Chron.* 20 ἢ] τε ἢ *Const. B* 21 ἕνα *om. B* | χριστόν] χριστὸν ὡς ἔφαμεν *B* 22 ἀειπάρθενον] καὶ ἀειπάρθενον *Const.* 23 τοῦ] θεοῦ *Nomoc., om. Chron.* 25 θεὸν αὐτόν] *Nomoc. Const.*[r] *Const.*[g] *ex emend.*, καὶ θεὸν αὐτόν *Chron.*, αὐτόν *Const.*[g] *ante emend. B* | καὶ ἀρν.] ἀρν. *Chron.* 27 ὁ προσκυνούμενος *Nomoc. ante emend.* 29 ἢ] *Chron. Nomoc.*, τε ἢ *B*, τε καί *Const.* | τε] δέ *Chron.* | ἁγίας παρθένου] ἀειπαρθένου *B*, ἁγίας ἀειπαρθένου *Chron.* 30 σάρκωσιν] γέννησιν *Const.* | καί] *Chron. Const.*, καὶ θεοῦ καί *Nomoc. B* 33 καί *om. Nomoc.* | ἢ φρονοῦντας] καὶ συμφρονοῦντας *Nomoc.* 35 ἢ] τε ἢ *Const.*[g], τε καί *Const.*[rl] | *s. a. Const.*: *p.* 12, 1...3 *extant etiam in B* 36 CONSS. *Const.*

Τὸ αὐτὸ Ἐφεσίοις, τὸ αὐτὸ Καισαρεῦσι, τὸ αὐτὸ Κυζικηνοῖς, τὸ αὐτὸ Ἀμιδηνοῖς Τραπεζουντί
Ἱεροσολυμίταις Ἀπαμεῦσιν Ἰουστινιανουπολίταις Θεουπολίταις Σεβαστηνοῖς Ταρσεῦσιν Ἀγκυρανοῖς.

7 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτ
πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ. Γινώσκειν βουλόμενοι τὴν σὴν ἁγιωσύνην πάντα τὰ εἰς ἐκκλ
σιαστικὴν ὁρῶντα κατάστασιν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταύταις πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι ταῖς θεί
συλλαβαῖς καὶ δι' αὐτῶν δῆλα αὐτῇ καταστῆσαι τὰ κινηθέντα, ἅπερ καὶ αὐτὴν εἰδέναι πεπείσμεθ
1 Εὑρόντες γάρ τινας ἀλλοτρίους τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῇ τῶν ἀσεβ
Νεστορίου καὶ Εὐτυχέος ἀκολουθοῦντας πλάνῃ καὶ ταῖς τούτων βλασφημίαις κεχρημένους, θε
προεθήκαμεν ἤδικτον, ὅπερ καὶ ἡ σὴ γινώσκει ἁγιωσύνη, δι' οὗ τὴν τῶν αἱρετικῶν μανίαν ἠλέγξαμ
οὐδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες ἢ ἐναλλάττοντες ἢ παρεξελθόντες τῆς μέχρι νῦν σὺν θεῷ κρατού
ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καθὰ καὶ ἡ σὴ γινώσκει μακαριότης, ἀλλὰ διὰ πάντων φυλάττ
τες τὴν κατάστασιν τῆς ἑνώσεως τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τῆς πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν
2 πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ πατριάρχην, πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν. Οὔτε γὰρ ἀνεχόμ
τι τῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὁρώντων κατάστασιν μὴ καὶ τῇ αὐτοῦ ἀναφέρεσθαι μακαριότητι, ὡς κεφ
οὔσῃ πάντων τῶν ἁγιωτάτων τοῦ θεοῦ ἱερέων, καὶ ἐπειδή, ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετ
3 ἀνεφύησαν, τῇ γνώμῃ καὶ ὀρθῇ κρίσει ἐκείνου τοῦ σεβασμίου θρόνου κατηργήθησαν. Ἐκ γὰρ
παρουσῶν θείων ἡμῶν συλλαβῶν μαθήσεται ἡ σὴ ἁγιωσύνη τὰ παρ' ἡμῶν προτεθειμένα, ἐφ
τοὺς ἐπιχειροῦντας πονηρῶς νοεῖν ἢ ἑρμηνεύειν τὰ παρ' ἡμῶν ὀρθῶς ἐν τῷ ἠδίκτῳ λεχθέντα ἐκ
4 παρουσῶν θείων ἡμῶν ἐλέγχεσθαι συλλαβῶν. Ὀλίγοι τινὲς ἄπιστοι καὶ ἀλλότριοι τῆς ἁγίας τοῦ
καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀντειπεῖν Ἰουδαϊκῶς ἐθάρρησαν πρὸς τὰ παρὰ πάντων τῶν ἱε
ὀρθῶς κρατούμενα καὶ δοξαζόμενα καὶ κηρυττόμενα, ἀρνούμενοι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν, τὸν σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδ
ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ σταυρωθέντα ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ
ουσίου τριάδος, συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὁμοούσιον
πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθητὸν σαρκί,
5 αὐτὸν ἀπαθῆ θεότητι. Παραιτούμενοι δὲ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν
θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν ὁμολογεῖν ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος δῆλοί εἰσι καὶ ἐλέγχοντα
τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου ἀκολουθοῦντες πονηρᾷ διδασκαλίᾳ, κατὰ χάριν αὐτὸν λέγοντες υἱὸν τοῦ
καὶ ἄλλον τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν λέγοντες. οὓς ἀναθεματίζομεν καὶ τὰ αὐτῶν
ματα καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ὡς ἀλλοτρίους ὄντας τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθ
6 κῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Πάντες γὰρ οἱ ἱερεῖς τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλη
καὶ οἱ εὐλαβέστατοι τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἀρχιμανδρῖται ἀκολουθοῦντες τῇ τῶν ἁγίων πατέ
παραδόσει καὶ μηδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες ἢ ἐναλλάττοντες τῆς μέχρι νῦν κρατούσης, καθὰ εἰρη
ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, συμφώνως ὁμολογοῦσι καὶ δοξάζουσι, κηρύττοντες τὸν δεσπότην ἡμ
Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ το
πατρὸς γεννηθέντα καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐ
πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ
7 σταυρωθέντα ἕνα εἶναι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος. Ὁμοούσιον γὰρ αὐτὸν ἴσμεν τῷ πατρὶ κατὰ
τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθητὸν σαρκί, τὸν αὐτὸν ἀπαθῆ
θεότητι, συμπροσκυνούμενον τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. οὐ γὰρ ἄλλον τὸν θεὸν λόγον καὶ
ἄλλον τὸν Χριστὸν ἐπιστάμεθα, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ

Nomoc.[m] 1, 1 (*c.* 7 *repetitur in* 1, 5) *Const.*[rgl] *B* 1, 1, 6. 7

---

1 τὸ αὐτὸ καισαρεῦσι τὸ αὐτὸ κυζ. τὸ αὐτό] *Const.*, καισαρεῦσι κυζικηνοῖς *B* 3 ὁ αὐτὸς ... 4 πατριάρχῃ] *Const.*, ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ *B*, *om. Nomoc.* 7 τινας] τινας αὐτοὺς *B* 9 ἁγιωσύνη γινώσκει *B* 10 οὐδέ *Nomoc.* 11 καθὰ καί] καθὼς *Nomoc.* 14 ἀναγράφεσθαι *B* 15 ἁγιωτάτων] *Nomoc. B*, ὁσιωτάτων *Const.* 16 ὀρθῇ γνώμῃ καί *Nomoc.* | ἐκείνου *om. Nomoc.* | κατηργήθησαν] *B*, καθηργήθησαν *Nomoc. Const.*[rg], κατηγορήθησαν *Const.*[l] 17 ἡ ἁγιωσύνη ἡ σὴ *Nomoc.* 18 ἠδίκτῳ] *sic scribitur in Const.*[r], *cui convenit* ἴδικτον *in Nomoc. et Const.*[gl]; *in B scribitur* ἔδικτον | ἐκ τ. π. θείων ἡμῶν] *Const*, ἐκ τ. π. ἡμῶν θείων (θείων *om. Nomoc.* 1, 1 *ante emend.*) *Nomoc.*, *om. B* 19 καὶ ἀλλότριοι *om. Nomoc.* 20 τῶν *om. B* 22 ἁγίας] ἁγίας καί *B* 23 καὶ θεοτόκου μαρίας] μαρίας τῆς θεοτόκου *Nomoc.* 1, 1, μαρία *emendatum in* θεοτόκου μαρίας *Nomoc.* 1, 5 εἶναι *om. Nomoc.* 25 ἡμῖν τὸν αὐτόν] τῷ πατρί *B* 27 ἡμῶν *om. Nomoc.* 30 τοῦ θεοῦ καθολικῆς] *Const.*, καθολικῆς *B*, *om. Nomoc.* 31 πάντες ... ἐκκλησίας *om. Nomoc et Const.*[l] *ante emend.*, *u. p.* 15, 25 33 μηδ *Nomoc.* | κρατούσης *om. Const.* 40 συμπροσκυνουμένων ... *p.* 13, 1 θεότητι] *B*, *om. Nomoc. Const.*: *excidisse ea propter homoeoteleuton apparet ex p.* 15, 34 *seq.*

ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, παθητὸν σαρκί, τὸν αὐτὸν ἀπαθῆ θεότητι.
8 Ὡς γάρ ἐστιν ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος· τὴν γὰρ καθ᾽ ὑπόστασιν
9 ἕνωσιν δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ, ὁ πρὸ αἰώνων
καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθείς, ὁ αὐτὸς καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν
καὶ σαρκωθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ ἐνανθρωπήσας,
τουτέστιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεός ἐστι, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἁγίαν
ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν μητέρα θεοῦ λέγομεν, οὐχ ὡς τοῦ θεοῦ λόγου
τὴν ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς λαβόντος, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντος ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐξ
10 αὐτῆς σαρκωθέντος καὶ τεχθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος. Ὃν ὁμολογοῦμεν, καθὰ εἴρηται, ὁμοούσιον
εἶναι τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦ αὐτοῦ
11 τά τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἑκουσίως ὑπέμεινε σαρκί, γινώσκοντες. Ταῦτα τοίνυν ἐστίν, ἅπερ
διὰ τοῦ θείου ἡμῶν εἰρηκότες ἠδίκτου τοὺς αἱρετικοὺς ἠλέγξαμεν, ᾧτινι θείῳ ἠδίκτῳ καὶ πάντες οἱ
εὑρεθέντες ἐνταῦθα ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι καὶ εὐλαβέστατοι ἀρχιμανδρῖται ἅμα τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ καθυπ-
έγραψαν, ἀκολουθοῦντες διὰ πάντων ταῖς ἁγίαις τέτρασι συνόδοις καὶ τοῖς παρ᾽ ἑκάστης αὐτῶν δια-
τυπωθεῖσι, τουτέστι τῆς τε ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη΄ καὶ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει τῶν ρν΄, καὶ
τῆς ἐν Ἐφέσῳ προτέρας καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι, δήλου πᾶσι καθεστῶτος, ὅτι τὸν πᾶσι τοῖς ἅμα ἡμῖν
πιστοῖς τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας παραδοθέντα ὅρον τῆς πίστεως, τουτέστι τὸ
ἅγιον μάθημα ἤτοι σύμβολον κρατοῦμέν τε καὶ φυλάττομεν, τὸ παρὰ τῶν τιη΄ ἁγίων πατέρων ἐκτεθέν,
ὅπερ καὶ οἱ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν΄ ἅγιοι πατέρες σαφηνίσαντες ἐτράνωσαν, οὐχ ὡς ἐλλει-
πῶς ἔχοντος αὐτοῦ, ἀλλ᾽, ἐπειδήπερ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ οἱ μὲν ἀθετεῖν ἐπεχείρησαν τὴν τοῦ ἁγίου
πνεύματος θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου θεοτόκου Μαρίας ἀληθινὴν σάρκωσιν τοῦ
θεοῦ λόγου ἠρνήσαντο, διὰ τοῦτο γραφικαῖς μαρτυρίαις τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα οἱ εἰρημένοι ρν΄ ἅγιοι
12 πατέρες σαφηνίσαντες ἐτράνωσαν. Τοῦτο καὶ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι σύνοδοι, τουτέστιν ἡ ἐν Ἐφέσῳ προτέρα
καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι, τῇ αὐτῇ πίστει ἀκολουθήσασαι ἐδέξαντο καὶ ἐφύλαξαν καὶ τὴν ἁγίαν ἔνδοξον
ἀειπάρθενον Μαρίαν θεοτόκον ἐκήρυξαν καὶ τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας αὐτὴν θεοτόκον ἀνεθεμάτισαν.
13 Ὁμοίως δὲ ἀνεθεμάτισαν καὶ τοὺς ἕτερον σύμβολον ἢ ἅγιον μάθημα παραδιδόντας παρὰ τὸ ὑπὸ
μὲν τῶν τιη΄ ἁγίων πατέρων ἐκτεθέν, σαφηνισθὲν δὲ καὶ τρανωθὲν παρὰ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ
14 πόλει ρν΄ ἁγίων πατέρων. Καὶ ἡ μὲν ἐν Ἐφέσῳ προτέρα τόν τε ἀσεβῆ Νεστόριον |καὶ τὰ αὐτοῦ δόγ-
ματα καθεῖλέ τε καὶ ἀνεθεμάτισε καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας καὶ τοὺς συναινέσαντας
15 αὐτῷ ἢ συναινοῦντας ἀνεθεμάτισεν. Ἡ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος καθεῖλέ τε καὶ ἐξέβαλε τῶν
ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἀνεθεμάτισε καὶ τὸν ἀσεβῆ Εὐτυχέα καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα καὶ τοὺς
τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας καὶ τοὺς συναινέσαντας αὐτῷ ἢ συναινοῦντας· καὶ πάντας τοὺς
αἱρετικοὺς καὶ τὰ αὐτῶν δόγματα καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ἀνεθεμάτισεν.
16 Ὁμοίως δὲ ἀνεθεμάτισε καὶ Νεστόριον καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας ἢ
17 φρονοῦντας καὶ τοὺς συναινέσαντας αὐτῷ ἢ συναινοῦντας. Ἡ αὐτὴ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος καὶ
τὴν τοῦ μεγάλου Πρόκλου πρὸς Ἀρμενίους γραφεῖσαν ἐπιστολὴν περὶ τοῦ χρῆναι λέγειν τὸν δεσπότην
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν ἕνα τῆς ἁγίας τριάδος διὰ τῆς οἰκείας
18 ἀναφορᾶς ἐδέξατό τε καὶ ἐβεβαίωσεν. Εἰ γὰρ τὰς εἰρημένας τέσσαρας ἁγίας συνόδους παρεξέλθωμεν ἢ
τὰ παρ᾽ αὐτῶν διατυπωθέντα, δίδομεν ἄδειαν τοῖς καθαιρεθεῖσιν ὑπ᾽ αὐτῶν αἱρετικοῖς καὶ τοῖς αὐτῶν
19 δόγμασι τὴν ἑαυτῶν λύμην πάλιν εἰς τὰς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἐνδείκνυσθαι. Ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται
πραχθῆναι, *μή ποτε* γένοιτο, ἐπειδὴ αἱ εἰρημέναι τέσσαρες ἅγιαι σύνοδοι διὰ τῶν οἰκείων δογμάτων
20 τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τὰ τούτων δόγματα ἐξέβαλον. Καὶ εἴ τις πρὸς μίαν τῶν εἰρημένων ἁγίων συνόδων
ἀμφιβάλλει, πρόδηλός ἐστιν ἐκεῖνα φρονῶν τὰ δόγματα τὰ παρ᾽ αὐτῆς ἐκβληθέντα τε καὶ ἀναθεματισθέντα.
21 Μηδεὶς τοίνυν μάτην ἡμᾶς ταραξάτω ἐλπίδι ματαίᾳ κρατούμενος, ὅτι ἡμεῖς ἐναντίον τι τῶν εἰρημένων

Nomoc.[m] 1, 1. 5 *Const.*[rgl] *B* 1, 1, 7

4 ὁ *om. libri, cf. p.* 16, 5 | τῶν *om. Nomoc.* 5 καὶ θεοτόκου] *Const.*, ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου *Nomoc.* 1, 5 *B*, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου *Nomoc.* 1, 1 9 ὃν *om. Const.* | καθὼς *Nomoc.* 10 ἡμῖν *om. Const.*[l] *ante emend. B* 11 τε *om. Const.* 14 τέτρα *B* | ἑκάστοις *Nomoc.* 15 τε *om. Nomoc.* (τῆς τε ἐν νικαίᾳ *om. Nomoc.* 1, 1 *ante emend.*) 16 προτέρας] τῆς προτίρας *Const.* 18 τε *om. Nomoc.* 19 οὐχ ὡς ... 23 ἐτράνωσαν *om. Nomoc.* 21 θεοτόκου] *Const.*, καὶ θεοτόκου *B* 22 εἰρημένοι *om. Const.*[g] | ρν΄ ἅγιοι *om. B*, ἅγιοι *om. Const.*[r] *ante emend.* 23 λοιπαὶ] *Nomoc. B*, ἄλλαι ἁπάσαι *Const.* | ἀειπάρθενον] καὶ ἀειπ. *Nomoc.* 29 ἐθεμάτισε *B* 33 ἀνεθεμάτισαν *Nomoc.*, *om. B* 38 παρεξέλθωμεν (—θομεν *Const.*[r])] *Const. B*, ἐξέλθωμεν *Nomoc.* 40 πάλιν *post* ἐκκλησίας *collocat Nomoc.* 41 μή ποτε] *Schoell.* ποτὲ μὴ *libri* 42 τούτων] αὐτῶν *Const.*[l] *B* | ἐξέβαλον δόγματα *Nomoc.* 43 ἀμφιβάλλει] *Nomoc.* 1, 1 *B*, ἀμφιβάλλων *Nomoc.* 1, 5, ἀμφιβάλλοι *Const.* | αὐτῶν *Const.* 44 μάτην] *Nomoc.* 1, 1 *Const.*, *om. Nomoc.* 1, 5 *B* ; ὑμᾶς *Const. B* | τι *om. Const.*

ἁγίων δʹ συνόδων ἐπράξαμεν ἢ πράξομεν ἢ πραχθῆναι παρά τινος συγχωρήσομεν ἢ περιαιρεθῆναι τὴν τῶν αὐτῶν ἁγίων δʹ συνόδων ὁσίαν μνήμην ἐκ τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας διπτύχων ἀνεξόμεθα.
22 Πάντας γὰρ τοὺς παρʼ αὐτῶν καθαιρεθέντας καὶ ἀναθεματισθέντας καὶ τὰ τῶν καθαιρεθέντων δόγ-
23 ματα καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν. Ὅθεν εὐχέσθω ἡμῖν τε καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ ἡ μακαριότης σου, πάντας περὶ το˜ ἡμετέρου σκοποῦ καὶ τῆς περὶ τὴν ἀμώμητον πίστιν σπουδῆς διδάσκουσά τε καὶ πληροφοροῦσα. D. VII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. III CONS. a. 5

8 GLORIOSISSIMO ET CLEMENTISSIMO FILIO IVSTINIANO AVGVSTO IOHANNES EPIS- [B. 1, 1, 8
COPVS VRBIS ROMAE. Inter claras sapientiae mansuetudinis uestrae laudes, christianissime
principum, puriore luce tamquam aliquod sidus irradiat, quod amore fidei, quod caritatis
studio, edocti ecclesiasticis disciplinis, Romanae sedis reuerentiam conseruatis et ei cuncta
subicitis et ad eius deducitis unitatem, ad cuius auctorem, hoc est apostolorum primum,
1 domino loquente praeceptum est: 'pasce oues meas'. Quam esse omnium uere ecclesiarum
caput et patrum regulae et principum statuta declarant et pietatis uestrae reuerentissimi
testantur affatus. patet igitur in uobis impletum fore, quod scripturae loquuntur: 'per me
2 'reges regnant et potentes scribunt iustitiam'[1]. Nihil est enim, quod lumine clariore prae-
fulgeat, quam recta fides in principe: nihil est, quod ita nequeat occasui subiacere, quam
uera religio. nam cum auctorem uitae uel luminis utraque respiciant, recte et tenebras
3 respuunt et nesciunt subiacere defectui. Quam ob rem, gloriosissime principum, uotis
omnibus exorabitur diuina potentia, ut pietatem uestram in hoc ardorē fidei, in hac deuo-
tione mentis, in hoc integrae religionis studio sine defectu sui in tempora longiora conser-
uet: hoc enim et sanctis credimus ecclesiis expedire. scriptum est enim: 'labiis regit rex'[2],
4 et iterum: 'cor regis in manu dei et ubi uoluerit, inclinabit illud'[3]. Hoc est enim, quod
uestrum firmat imperium, hoc, quod uestra regna conseruat. nam pax ecclesiae, religionis
5 unitas, auctorem facti in sublime prouectum grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim
parua ei uicissitudo a potentia diuina tribuitur, per quem nullis rugis ecclesia diuisa
secernitur, nullis insertis maculis uariatur. scriptum est enim: 'quia cum rex iustus sederit
6 'supra sedem, non aduersabitur sibi quicquam malignum'[4]. Proinde serenitatis uestrae
apices per Hypatium atque Demetrium sanctissimos uiros fratres et coepiscopos meos
reuerentia consueta suscepimus: quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis
proposuissetis edictum[5] amore fidei pro submouenda haereticorum intentione secundum
apostolicam doctrinam, fratrum et coepiscoporum nostrorum interueniente consensu. quod
quia apostolicae doctrinae conuenit, nostra auctoritate confirmamus.
7 Textus autem epistulae talis est:
VICTOR IVSTINIANVS PIVS FELIX INCLITVS TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS IOHANNI
8 SANCTISSIMO ARCHIEPISCOPO ALMAE VRBIS ROMAE ET PATRIARCHAE. Reddentes honorem

CRM: c. 7 *dedi ad Nomoc.*^{m} 1, 1. 5 *Const.*^{rgl} *B* 1, 1, 7: *c.* 8 *extat in collectione canonum Auellana* (= *Au.*, *cf. Maassen Quellen u. Litter. des canon. Rechts I p.* 337); *praeterea* § 7. 8. 22...24 *repetuntur in epistula Iustiniani ad Agapetum* (*Mansi VIII,* 845), *quam eadem collectio exhibet. utrumque caput collatum habeo ex libro Vaticano* 4961 *saec. X uel XI: ubi inter se uariant, Au.* 1 *notaui integram constitutionem, Au.* 2 *epitomatam*

---

[1] *Prouerb.* 8, 15 [2] *Prouerb.* 16, 10 (μαντεῖον ἐπὶ ψείλεσι βασιλέως)? [3] *Prouerb.* 21, 1 [4] *Prouerb.* 20, 8 [5] 1, 1, 7

1 τινος] *Nomoc.* 1, 1 *B,* τινων *Nomoc.* 1, 5, τισι *Const.* | τήν *om. Nomoc.* 2 συνόδων *om. Const.*^{rl}, *deficit Const.*^{g} | ἱερῶν] εἰρημένων *Const.* | ἐκκλησίας] ἐκκλησίας οἵας *B* 5 ἡ *om. Const.*^{l} *B* 6 *s. a. Const.*^{rl} | dς iuii ka. pr. cp. dniust. pp. ass. *Const.*^{r}, asi ui ii ka pr. cra. niust. ppa. ss. *Const.*^{l} 8 clementissimo et gloriosissimo *M* 9 urbis romae *om. Au.* | mansuetudinis] *Au. RM,* et mansuetudinis *C:* ἐν τῇ λαμπρότητι τῆς ὑμετέρας πρᾳότητος *B* 10 taquam *R* | purior *C* 11 sedi *Au.:* τοῦ Ῥωμ. θρόνου *B* 12 apostolum *C:* τὸν τῶν ἀποστόλων πρῶτον *B* 13 uero omnium *Au.,* uere *om. M:* πασῶν ἀληθῶς τῶν ἐκκλησιῶν *B* 15 placet *R*^{a} 16 potentem *Au.* 17 nequeant *M*^{a} 18 cum *om. R* 19 respuunt] respiciunt *Au.,* ἀποπτύουσα *B* 20 nt] vel *R* 23 dei] *Au. CR cum B,* dei est *M* 24 seruat *C* 26 rugis] regulis *R*^{a} 27 insertis maculis] ἐγκεκεντρισμένοις νόμοις *B* 28 sibi] ei *C* 31 proposuissetis] *CAu.,* proposuistis *RM,* προτεθείκατε *B* | sedictum *Au.* 32 quia quod *R,* qui quod *M* 34 textus ... est *om. C* | epistulae] apostolice *Au.* 1 35 iohannes *Au.* 1

apostolicae sedi et uestrae sanctitati, quod semper nobis in uoto fuit et est, ut decet
patrem honorantes uestram beatitudinem omnia quae ad ecclesiarum statum pertinent
festinamus ad notitiam deferre uestrae sanctitatis, quoniam semper magnum nobis fuit
studium unitatem uestrae apostolicae sedis et statum sanctarum dei ecclesiarum custodiri,
▶ qui hactenus obtinet et incommote permanet nulla intercedente contrarietate. Ideoque
omnes sacerdotes uniuersi orientalis tractus et subicere et unire sedi uestrae sanctitatis
▶ properauimus. Et in praesenti ergo quae hic commota sunt, quamuis manifesta et indubi-
tata sint et secundum apostolicae uestrae sedis doctrinam ab omnibus semper sacerdotibus
firme custodita et praedicata, necessarium duximus, ut ad notitiam uestrae sanctitatis per-
1 ueniant. Nec enim patimur quicquam quod ad ecclesiarum statum pertinet, quamuis
manifestum et indubitatum sit quod mouetur, ut non etiam uestrae innotescat sanctitati,
quia caput est omnium sanctarum ecclesiarum. per omnia enim, ut dictum est, properamus
2 honorem et auctoritatem crescere uestrae sedis. Manifestum igitur facimus uestrae sancti-
tati, quod pauci quidam infideles et alieni sanctae dei catholicae atque apostolicae ecclesiae
contradicere Iudaice ausi sunt aduersus ea, quae ab omnibus sacerdotibus secundum
uestram doctrinam recte tenentur et glorificantur atque praedicantur, denegantes dominum
nostrum Ihesum Christum unigenitum filium dei et deum nostrum, incarnatum ex sancto
spiritu et sancta atque gloriosa uirgine et dei genetrice Maria hominem factum atque
crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis trinitatis, coadorandum et conglorifican-
dum patri et spiritui sancto, consubstantialem patri secundum diuinitatem et consubstan-
tialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum im-
13 passibilem deitate. Recusantes enim dominum nostrum Ihesum Christum unigenitum filium
dei et deum nostrum fateri unum esse sanctae et consubstantialis trinitatis uidentur Nestorii
malam sequentes doctrinam, secundum gratiam dicentes eum filium dei et alium dicentes
14 deum uerbum et alium Christum. Omnes uero sacerdotes sanctae catholicae atque aposto-
licae ecclesiae et reuerentissimi archimandritae sacrorum monasteriorum sequentes sanctita-
tem uestram et custodientes statum et unitatem sanctarum dei ecclesiarum, quam habent
ad apostolicam uestrae sanctitatis sedem, nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu,
qui hactenus obtinuit atque obtinet, uno consensu confitentur et glorificant, praedicantes
dominum nostrum Ihesum Christum unigenitum filium et uerbum dei et deum nostrum,
ante saecula et sine tempore de patre natum, in ultimis diebus descendisse de caelis et
incarnatum ex spiritu sancto et sancta atque gloriosa uirgine et dei genetrice Maria, natum
et hominem factum et crucifixum unum esse sanctae et consubstantialis trinitatis, coado-
15 randum et conglorificandum patri et sancto spiritui. Nec enim alium deum uerbum et
alium Christum cognoscimus, sed unum atque eundem ipsum consubstantialem patri secun-

Au. (*u. p.* 14) *CRM*

---

1 in uoto] inuito *R*[a], in uol'o *Au.* | est] est et *M contra B* | docet *C* 2 ad *om. Au.* 1 3 festinemus *R*[a] | uestrae sanct.deferre *M:* εἰς γνῶσιν ἀναφέρειν τῆς ἡμετέρας (scr. ὑμετ.) ἁγιωσύνης *B* | nobis magnum *R*, μεγάλη ἡμῖν *B* 4 custodire *M*, διαφυλάττεσθαι *B* 6 uenire *RM*[a], ἑνωθῆναι *B* 7 quae hic commota sunt] *Au.*, quae commota sunt *RM*, cui haec commota sunt *C:* τοὺς ταῦτα ἀνακινήσαντας ... ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, ἵνα εἰς γνῶσιν ... ἀνελθωσιν *B* | quamuis] quam *C* | indubita *R* 5 apostolicae] κατὰ τὴν ἀποστολικὴν τοῦ ὑμετέρου θρόνου διδαχήν *B* | ab *om. M* 10 quicquam quod] *Au. C*, quicquid *RM:* τὸ ὅτι οὖν ... ἀνῆκον *B* 14 quidam] *C cum B et loco simili p.* 12, 19: ὀλίγοι τινές, quidem *Au. RM* | alienae *R* | dei] sedi *Au.*, τοῦ θεοῦ *B* 15 iudaice] *Au. C*, iudaice atque apostatice *RM:* atque apostatice *om. et B, ubi tamen spatium uacuum sequitur post* ἰουδαϊκῶς, *et c.* 7 § 4 (*p.* 12, 20) | ausi] uisi *Au.* 16 tenerentur *Au.* | denegantes *om. Au.* 17 deum] dominum *Au. R*, θεόν *B* 18 spiritu sancto *M*, ἁγίου πνεύματος *B* | uirgine] ἀειπαρθένου *B* | et] *Au. CM, om. R:* καὶ θεοτόκου *B* 19 consubstantionalis *C* | et] atque *R* 20 spiritu *Au.*[a] 21 eundem ipsum] *Au. R, om. CM*, τὸν αὐτόν *B* | passibilem carne *om. C* 22 enim *om. M* 23 deum] dominum *Au. CR*, θεόν *B* 24 eum (unum *C*) f. dei et alium dic.] *Au. C*, alium *M*[b], *om. RM*[a]*:* λέγοντες αὐτὸν θεὸν καὶ ἄλλον τὸν θεὸν λόγον *B*, *cf. p.* 12, 28 26 sacrorum] *Au. cum B* ἱερῶν, sanctorum *CRM* 27 quam] *Au. R cum B*, quem *C*, que *M* | habeant *R*, ἔχουσι *B* 28 ad apostolicam u. s. sedem] *Au. CM*[a] *cum B:* πρὸς ἀποστολικὸν ... θρόνον, ab apostolica u. s. sede *RM*[b] 29 praedicantes *om. Au. contra B* κηρύττοντες 30 deum] *C*, dominum *Au. RM*, θεόν *B* 32 sancta] *CRM cum B*, ex sancta *Au.* | et dei] dei *Au.*, καὶ θεοτόκου *B* 34 glorificandum *C*, συνδοξαζόμενον *B* | uerbum] uerum *legit Thalelaeus:* θεὸν ἀληθινόν *B* | et alium] alium *C contra B* 35 patrem *R*[a]

dum diuinitatem et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitate
16 bilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate. Vt enim est in diuinitate perf
idem ipse et in humanitate perfectus est: in una enim subsistentia unitatem susc
17 confitemur, quod dicunt Graeci τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. Et quoniam u
filius et uerbum dei, ante saecula et sine tempore de patre natus, idem ipse et
diebus descendens de caelis, incarnatus ex sancto spiritu et sancta atque glorio
et dei genetrice Maria et homo factus, dominus noster Ihesus Christus propri
deus est, ideo et sanctam et gloriosam uirginem Mariam proprie et uere de
dicimus: non quia deus uerbum principium ex ipsa sumpserit, sed quod in ultin
18 descendit de caelis et ex ipsa incarnatus et homo factus natus est. Quem con
credimus, sicut dictum est, consubstantialem esse patri secundum deitatem et co
tialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, eiusdem miracula et passio
19 sponte carne sustinuit, cognoscentes. Suscipimus autem sancta quattuor concili
trecentorum decem et octo sanctorum patrum, qui in Nicaea congregati sunt, e
quinquaginta sanctorum patrum, qui in hac regia urbe conuenerunt, et sanctorum
qui in Epheso primo congregati sunt, et sanctorum patrum, qui in Chalcedone con
20 sicut uestra apostolica sedes docet atque praedicat. Omnes ergo sacerdotes
21 doctrinam apostolicae uestrae sedis ita credunt et confitentur et praedicant. V
perauimus haec ad notitiam deferre uestrae sanctitatis per Hypatium et Demetriu
simos episcopos, ut nec uestram sanctitatem lateat, quae a quibusdam paucis
22 male et Iudaice secundum Nestorii perfidiam denegata sunt. Petimus ergo uestr
num affectum, ut uestris ad nos destinatis litteris et ad sanctissimum episcop
almae urbis et patriarcham uestrum fratrem, quoniam et ipse per eosdem sc
uestram sanctitatem festinans in omnibus sequi sedem apostolicam beatitudinis
manifestum nobis faciatis, quod omnes, qui praedicta recte confitentur, suscip
sanctitas et eorum, qui Iudaice ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat
23 Plus enim ita et circa uos omnium amor et uestrae sedis crescit auctoritas et qua
est unitas sanctarum ecclesiarum inturbata seruabitur, quando per uos didiceri
beatissimi episcopi eorum, quae ad uos relata sunt, sinceram uestrae sanctitatis d
petimus autem uestram beatitudinem orare pro nobis et dei nobis adquirere prou
24 Et alia manu: Diuinitas te seruet per multos annos, sancte ac religiosissin
Data VIII id. Ivn. Constantinopoli dn. Ivstiniano perpetvo Avgvsto III consvl

Au (*u. p.* 14) *CR* (*u.* 11 esse ... 15 urbe conue *in litura*) *M*

1 eundem ipsum] *Au. CR*[b], *om. R*[a]*M:* τὸν αὐτόν *B* 2 in diuinitate] *Au. RM*, in deitatem *C*: ἐν θεότητι *B*, *quae uoc.* θεότης *exprimere solent et deitatem et diuinitatem* 3 substantia *RM* | unitatem] *Au. C*, deitatem *RM*, ἕνωσιν *B* | suscepimus *Au.*, ἀποδεχόμεθα *B* 4 τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν] tinchati postea sin eno sino molagoumen *Au.*, THNTACIN *C*, TNN KAΘ ΥΠOCTACINЄ *R*, TЄNKAΘΥΠOCTACINЄ *M*, TIINKAΘΥΠTOCICIΠЄNOCINAΠOAOTOΥΠЄN *Uindob.* 2267: μίαν γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀποδεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅπερ οἱ Ἕλληνες καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν *B: uocabulum* ὁμολογοῦμεν *agnoscunt etiam NT Paris.* 4519, *cf. p.* 11, 17 *et* 13, 2 | et *ante* quoniam *uel ante* 5 uerbum *om. M* 6 incarnatus] καὶ σαρκωθεὶς *B*, *cf. p.* 13, 5 | spiritu sancto *Au. M*, ἁγίου πνεύματος *B* 7 et *om. C contra B* | generice *R*[a] | et homo] et *om. B*, *confirmat c.* 7 § 9 *h. t.* 8 est] et est *C*, et *Au.* | et *om. R contra B* | et gl.] atque gl. *RM* 9 quod] ὅτι καὶ *B contra c.* 7 § 9 10 factus] *Au. C*, factus est et *R*[a], factus et *R*[b]*M:* ἐσαρκώθη καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη *B* 14 nicena *C*

15 conuenerunt et] congregati sun tum quinquaginta *C:* συνελθόντων ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρό αθροισθέντων *B* | et sanctorum ... *om. R*[a]? 16 primo *om. C contra* calchedone *Au.*, calcedone *R*, calce 17 ergo] uero *R*[a], τοίνυν *B* 18 p *Au. C*, dicunt *RM*, κηρύττουσιν *B* 1 sanctitatis deferre *M*, ἀναφέρειν τῇ ἁγιωσύνης *B* 21 denegati *R*[a] ad nos destinatis litteris] *Au. C* τῶν ὑμετέρων πρὸς ἡμᾶς σταλέντων γ uestras ad nos destinatis (desti litteras *RM* 23 patriarchiam *M*[a] | dem] κατὰ τὰ αὐτὰ *B* 24 conse beatitudinis] scripta beatitudinis *C:* στολικῷ θρόνῳ τῆς ὑμετέρας μακαρ 27 plus] amplius *C*, πλέον *B* | amore *C* 28 inturba *M*[a] | didicer 29 horum] *Au. C*, eorum *RM*, 31 et alia manu] *Au.*, et subscripti et s. *R*, hec s. *M*, *om. B* 32 s constantinopoli dn.] constantino in *Au.*

25 Liquet igitur, gloriosissime imperator, ut lectionis tenor et legatorum uestrorum relatio
patefecit, uos apostolicis eruditionibus studere, cum de religionis catholicae fide ea sapitis,
ea scripsistis, ea populis fidelibus publicastis, quae, sicut diximus, et sedes apostolica docet
26 et patrum ueneranda decreuit auctoritas et nos confirmauimus in omnibus. Opportunum
est ergo uoce clamare prophetica: 'Iucundetur caelum desuper, effundant montes iucundi-
27 'tatem et colles laetitia laetabuntur' [1]. Haec igitur in tabulis cordis fideles scribere, haec
28 ut pupillas oculorum conuenit obseruare. Neque enim quisquam est, in quo Christi caritas
feruet, qui tam rectae, tam uerae confessionis uestrae fidei refragator existat, cum impietatem
euidenter Nestorii Eutychisque et omnium haereticorum damnantes, unam ueram
catholicam fidem domini et dei nostri saluatoris Ihesu Christi magisterio institutam et pro-
pheticis apostolicisque praedicationibus ubique diffusam et sanctorum per totum orbem
confessionibus roboratam, patrum atque doctorum sententiis adunatam et nostrae doctrinae
29 consentaneam inconcusse atque inuiolabiliter deuota deo et pia mente seruatis. Soli etenim
uestris professionibus aduersantur, de quibus diuina scriptura loquitur dicens: 'posuerunt
'mendacium spem suam et mendacio operiri sperauerunt' [2]: et iterum qui secundum prophe-
tam dicunt domino: 'recede a nobis, uias tuas scire nolumus' [3], propter quos Salomon
30 dicit: 'semitas propriae culturae errauerunt, colligunt autem manibus infructuosa' [4]. Haec
est igitur uestra uera fides, haec certa religio, hoc beatae recordationis, ut diximus, patres
omnes praesulesque Romanae ecclesiae, quos in omnibus sequimur, hoc sedes apostolica
praedicauit hactenus et inconuulse custodiuit: huic confessioni, huic fidei quisquis contra-
dictor extiterit, alienum a sancta communione, alienum se ipse ab ecclesia iudicauit esse
31 catholica. Nos enim in Romana Cyrum cum sequacibus suis inuenimus ciuitate, qui de
Acoemetensi monasterio fuit, quos apostolicis suasionibus ad rectam fidem et uelut oues, quae
perierant errantes, ad ouile contendimus reuocare dominicum, ut agnoscerent secundum
32 prophetam [5] linguae balbutientes loqui quae ad pacem sunt. Non credentibus autem per nos
primus apostolorum Esaiae prophetae uerba dicit: 'pergite lumini ignis uestri et flammae,
'quam accendistis' [6]. sed obduratum est cor eorum, ut scriptum est [7], ut non intellegerent,
33 et pastoris uocem oues, quae meae non erant, audire minime uoluerunt. In quibus ser-
uantes ea, quae ab ipsorum sunt statuta pontifice, eos minime in nostra communione re-

Au. (*u. p.* 14) *CRM*

[1] *cf. Iesaias* 45, 8. 44, 23. 55, 12. *Psalm.* 95, 11. 97, 8 [2] *Iesaias* 28, 15 [3] *Iob* 21, 14 [4] *Sap. Salom.* 15, 4? [5] *Iesaias* 32, 4 [6] *Iesaias* 50, 11 [7] *Iesaias* 6, 10. 11. *cf. Iohannes* 10, 26. 27

1 Ἰωάννου ἐπισκόπου Ῥώμης (ἀντίγραφον *add. Nomocanon* 1, 1 *Pitra p.* 459) *praemittunt B* | et] ut *M*, καί *B* | ralatio *R* 2 eruditionis *M*ᵃ | de relig. cathol. fide] relig. cathol. fidei *C*: τὰ περὶ τῆς εὐσεβοῦς καθολικῆς πίστεως ταῦτα φρονεῖν *B* 3 populis] *Au. C cum B*: ταῦτα τοῖς πιστοῖς λαοῖς δημοσιεύειν, protulistis *RM* | sedes (sedis *Au.*) apostolica docet] *Au. C cum B*: ὁ ἀποστολικὸς θρόνος διδάσκει, sedis apostolicae doctrina *RM* 4 in *om. M* 5 est *om. Au.* | uoce clamare] *Au.*, clamare uoce *C*, uoce proclamare *R*ᵇ*M*, uoce***et proclamare *R*ᵃ: φωνὴν κρᾶξαι προφητικήν *B* | iucundetur] *Au. C cum B* τερφθήτω, tibi habundetur (habundet *M*ᵇ) *RM* | effundant]et fundant *M* 6 laetitia] iusticia *C* | fideles] *Au. C*, fidelis *R*, fideliter *M*: *quasi esset* fidelium, *B uertunt* τῶν πιστῶν 7 pupilla *factum ex* publica *Au.* | obseruare] *Au C*, obseruari *RM*, διαφυλάττειν *B* | christi *om. M*ᵃ 9 eutychisque et] *M*, eutyches uel et *Au.*, et eutichis uel *C*, eutychisque uel *R*: καὶ εὐτυχοῦς καί *B*: *alias declinari solet in* eutychetis, *u. g.* 1, 5, 8 10 et (et *om. C*) propheticis apostolicisque] *Au. C*, propheticisque *RM*, καὶ τοῖς προφητικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς *B*

12 patrum ... adunatam *om. B* 13 solite enim *Au.* 15 mendacio operiri] *Au. C cum B*: τῷ ψεύδει καλύπτεσθαι, mendatium (mendatii *M*ᵃ) operi *RM* | sperarunt *M* 16 domino] deo *R*, τῷ κυρίῳ *B* | noluimus *Au.* | quos] *C cum B*: περὶ ὧν, quod *Au. RM* | salamon *R* 17 semita *C* | infructuosam *Au.*, fructuosa *RM*, ἄκαρπτα *B* 18 uestra *om. C contra B* 19 seqmur *R* | hoc] haec *Au.*, τοῦτο *B* 21 a sancta] *Au. C*, sane a *RM*: alienum a s. comm. *om. B* | alienum se] se *R* 22 in] et *Au.* | suis sequacibus *M* | ciuitatem *Au.* | de] *Au. C cum B* ἀπό, *om. RM* 23 acoemetensi] acymetensi *RM*, aquimetensi *Au.*, acimentensi *C*, τῶν ἀκοιμήτων *B* | quos *om. Au.*, et *legit Thalelaeus*: εὕρομεν ... καὶ ... ἐσπεύσαμεν ἀνακαλέσαι *B* | et *om. RM contra B* 24 adcognoscerent *C* 25 non credentibus] *C cum B* τοῖς μὴ πιστεύουσι, non credente *Au.*, ad non credentes *RM* | per] ad *R*, δι' *B* 26 lumini] *C cum B* τῷ φωτί, lumine *Au. RM* 27 quem *Au.* 28 me minime *C contra B* | uoluerunt] *C*, uoluerant *Au.*, ualuerunt *RM*, ἠθέλησαν *B* | obseruantes *R*, φυλάξαντας *B* 29 recipimus *Au.*, ἀπεδεξάμεθα *B*

cepimus et ab omni ecclesia catholica esse iussimus alienos, nisi errore damnato doctrinam
34 nostram quantocius sequi habita regulari professione signauerint. Aequum quippe est,
35 ut, qui nostris minime oboedientiam commodant statutis, ecclesiis habeantur extorres. Sed
quia gremium suum numquam redeuntibus claudit ecclesia, obsecro clementiam uestram,
ut, si proprio errore deposito et praua intentione depulsa ad unitatem ecclesiae reuerti
uoluerint, in nostra communione receptis indignationis uestrae remoueatis aculeos et nobis
36 intercedentibus benigni animi gratiam condonate. Deum autem et saluatorem nostrum
Ihesum Christum exoramus, quatenus longaeuis et pacificis uos dignetur custodire tempori-
bus in hac uera religione et unitate et ueneratione apostolicae sedis, cuius principatum ut
37 christianissimi et pii conseruatis in omnibus. Praeterea, serenissime principum, laudamus
legatorum uestrorum personas, Hypatii et Demetrii fratrum et coepiscoporum nostrorum,
38 quos clementiae uestrae gratos fore ipsa manifestauit electio. Nam tantae causae pondus
non nisi perfectis in Christo potuisset iis iniungi, tantae uero pietatis, tantae reuerentiae
39 plenos affatus nisi per amantes minime dignaremini destinare. Et alia manu: Gratia domini
nostri Ihesu Christi et caritas dei patris et communicatio spiritus sancti sit semper uobiscum,
piissime fili. Item subscriptio: Omnipotens deus regnum et salutem uestram perpetua pro-
tectione custodiat, gloriosissime et clementissime fili imperator Auguste. D. VIII K. APRIL.
ROMA DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVLINO IVNIORE VC. CONSS. a

II

℞ DE SACROSANCTIS ECCLESIIS ET DE REBVS ET PRIVILEGIIS EARVM ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Habeat unusquisque licentiam sanctissimo catholicae uenerabilique concilio decedens bonorum quod optauit relinquere. non sint cassa iudicia. nihil est quod magis hominibus debetur, quam ut supremae uoluntatis, postquam iam aliud uelle non possunt, liber sit stilus et licitum[1] quod iterum non redit arbitrium. PP. V NON. IVL. ROMAE CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a | Th. 16, 2, 4 B 5, 1, 1

Au. (1, 8: *u. p.* 14) *p* (2, 1) *L* (2, 1) *CRM*

[1] licens *Th.*

1 iussimus esse *M* 2 significaverint *C*, σφραγισθῶσιν *B* 3 ecclesiis] ab eccl. *M* 4 redeuntibus numquam *M contra B* 5 institucione *Au.* 6 recepti *Au. M* 9 uero *R*, ἀληθεῖ *B* 11 nostrorum] *Au. C cum B:* συνεπισκόπων ἡμῶν *om. RM* 13 potuisset iis] *scripsi auctore Mommseno*, potuissetis *Au. C*, potuisset *RM:* καὶ γὰρ τοῦ τοιούτου πράγματος τὸ φορτίον εἰ μὴ διὰ τελείων ἐν Χριστῷ ἠδυνήθητε συζεῦξαι τοσαύτης εὐσεβείας, τοσαύτης αἰδοῦς πεπληρωμένους ὄντας καὶ φιλουμένους οὐδαμῶς ἂν ἀποστεῖλαι ἠξιώσατε *B, unde apparet Thalelaeum locum male intellectum ita emendasse, quasi scriptum fuerit* nam t. c. pondus nisi per perfectos in Christo potuissetis coniungere, tantae pietatis, tantae reuerentiae plenos et amantes, minime dignaremini destinare | uero] uerae *M* 14 plenus *C* | affatos *Au.* | et alia manu] *Au., om. CRMB, cf. p.* 16, 31 15 dei patris] θεοῦ καὶ πατρός *B* | sancti spiritus *R*, τοῦ ἁγίου πνεύματος *B* | uobiscum] *M*, uobiscum amen *Au. CR:* amen *non agnoscunt B* 16 item subscr. *om. B*, item ... 17 auguste *om. Au.* | et salutem uestram] *C cum B:* τὸ βασίλειον καὶ τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν, uestrum *RM* 17 auguste impr. *M contra B* | s. a. *Au.* CW^b *Paris* 4518 *Atreb.* 265 *Bamberg. I D* 5 *Contius* 1562. 1566 | VIII] *Au.* CW^b *Bamb. Cont.*, uii *Par.*, uiiii *Atr.* | roma ... 18 conss. *om. Au.* | roma] CW^b, rome *Par. Bamb., om. Atr., ante* VIII *collocat Cont.* | dn. ... 18 conss. *om.* W^b *Bamb.* | dn.] dom. *Atr., om. C* 18 iustinianum *Atr.* | pp.] *Cont., om. C Par. Atr.* | a.] aa. *Atr.* | IIII ... conss. *om. Cont.* 1562 | IIII *om. Cont.* 1566 | paulino iuniore uc.] paulo iunio reum *Par.*, paulino (paulini *C*) uc. (uic. *Atr.*) *C Atr. Cont.* 1566, | conss.] cc. cons. *C*, cc. scs. *Par.* 20 et de rebus] *Const., om.* $R^a M^a$, et rebus $R^b M^b$ 23 sanctissimoq L^a | catholicae] C^a*Th.*, catholiquodque ac *p*L^a, catholiquoque L^b, catholico C^b*RM* 24 non] CM^a*Th.*, et non *pLR*M^b | causa M^a | nihil] *CRMTh.*, et nichil *pL* | debetur] C^b*Th.*, debeatur *pL*C^a*RM* | supremiae *p* | uoluntati *C?* 25 iam aliud] *pLCM*, aliud *R*, aliud iam *Th.* (*Vatic. Epored.*, iam aliud *Oxon.*) | uelle] uelit *p*, ueli. L^a | liber sit stilus] liberum sit tempus *P*R^a 26 *s. a. Th. C Atreb.* 265 | v *om. C* | romae *om. Atr.* | cons. *C*

2 Impp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Pancratio pv. [Th. 9, 17, 6 B 5, 1, 2] Nemo apostolorum uel martyrum sedem human*d*is corporibus existimet esse concessam. D. iii k. Avg. Heracliae Evcherio et Syagrio conss. a. 381

3 [1]Idem[2] AAA. Cynegio pp. Nemo martyres distrahat, nemo mercetur. [Th. 9, 17, 7 B 5, 1, 3] D. iiii k. Mart. Constantinopoli Honorio np. et Evodio conss. a. 386

4 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Aetio pv. Non plures quam nongenti quinquaginta decani sacrosanctae huius amplissimae urbis deputentur ecclesiae nullique his [4, 63, 5] addendi mutandiue uel in defuncti locum substituendi pateat copia: nulli alii corporatorum praeter praedictum numerum per patrocinia immunitate concessa negataque omni [(4, 63, 5)] nouationis facultate similia uindicandi his, quae in honorem uel necessaria obsequia sacrosanctae ecclesiae indulta sunt. D. xii k. Sept. Evdoxiopoli Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. a. 409

5 Idem AA. Melitio pp. Placet rationabilis consilii tenore [Th. 16, 2, 40 Sirmond. 11 B 5, 1, 4] perpenso destricta moderatione pr*ae*scribere, a quibus specialiter necessitatibus ecclesiae urbium singularum habeantur immunes. prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne praedia usibus caelestium secretorum dedicata sordidorum munerum faece uexentur[3]. nihil extraordinarium ab hac superindicticiumue flagitetur, nulla[4] translationum sollicitudo gignatur[5], postremo nihil praeter canonicam illationem, [6]quam aduenticiae necessitatis sarcina repentina depoposcerit, eius functionibus adscribatur. si quis contra uenerit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos iure promenda est, exilio perpetuae deportationis uratur. D. viii k. Ivn. Ravenna Honorio viiii et Theodosio v AA. conss. a. 412

6 Idem AA. Philippo pp. Illyrici. Omni innouatione [Th. 16, 2, 45 B 5, 1, 5 Nomoc. 1, 5. 9, 1] cessante uetustatem et canones pristinos ecclesiasticos, qui nunc usque tenuerunt, et per omnes Illyrici prouincias seruari praecipimus, ut, si quid dubietatis emerserit, id oporteat non absque scientia uiri reuerentissimi sacrosanctae legis antistitis urbis Constantinopolitanae, quae Romae ueteris praerogatiua laetatur, conuentui sacerdotali sanctoque iudicio reseruari. [11, 21, 1] D. prid. id. Ivl. Evstathio et Agricola conss. a. 421

CRM

---

[1] iunge 3, 44, 14 [2] idem *confirmant Th. et* 3, 44, 14: *debuit esse* imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius [3] nulla iugationem, quae talium priuilegiorum sorte gratulatur, muniendi itineris constringat iniuria *ins. Th. Sirm.* [4] pontium instauratio nulla *ins. Th. Sirm.* (*u. c.* 7) [5] non aurum ceteraque talia poscantur *ins. Th. Sirm.* [6] *mutato* quod *uoc. in* quam (*u. i.*) *etiam* et *inserendum fuit a compilatoribus*

---

1 ualentinus *M*, et ual. *C* | pachrat. *M* | pu.] pp. *CR* 2 humandis] *Th.*, humanis *CRM*: ὢ δὲ θάπτειν *Const.*, *similiter B* | existimet] *C*, estimet *RMTh.* 3 *s. a. Th. CW*^{b} *Atreb.* 265 | d. iii. r. *omissis reliquis W*^{b} | III] IIII *Th.* | heracl. *Th.*, eraclio *C*, eraclius *Atr.* 4 pp.] prefecto *M* | martyrem *Th.*, τοὺς ἁγίους μάρτυρας *Const.*, λείψανα ἁγίων *B* 5 *s. a. Th. CW*^{b} *Atreb.* 265 | IIII] *Th. et* 3, 44, 14, iii *CW*^{b}, *om. Atr.* | constant. ... conss.] cap. hon. *Atr.*, r. *W*^{b} | constantinopolim *C* | np.] nouo puero *C* 6 ipp. *M* | aa. *om. C* | etio *C*, decio *RM* | pu.] pp. *C* | non] ne** (nemo?) *M*^{a} | nognenti quinquag. *M*^{a}, ρν' *Const.*, *sed* ϡν' *Paratitla ad h. l.* (*p.* 1251) 7 deputantur *M*^{a} 8 mutandiue] *C cum l. gem.*, mutandi *R*^{a}, uel mutandi *R*^{b}*M* 9 patrocinium *R* 11 *s. a. CW*^{b} *Contius* 1562 | XII] *C*, ux *W*^{b}, VI *Cont.* 1562, VII *Cont.* 1571 | eudoxiopoli ... 12 conss. *om. W*^{b} | VIII (xxuiii *C*) et th. III aa.] *C*, a. VIII et th. iuniore a. III *Cont.*, *insolita plane tam huic quam Theodosiano Codici notatione* 13 pp.] p. *M* | consilii] *Th. Sirm. C*, concilii *RM* 14 destricta] *Th. Sirm.*, districta *CR*^{b}*M*, distracta *R*^{a} | praescribere] *Th. Sirm.*, perscribere *CR*^{b}*M*, perscripere *R*^{a} 15 primo *Sirm.* 16 dicata *Th. Sirm.* | faece] *libri cum Th.* (*Vatic. ante emend.* face, *Epored. Paris.* 4406 fasce), fasce *Sirm.* 17 ab hac] *C*^{a} *Th. Sirm.*, abhanc *R*^{a}, abhinc *C*^{b}*R*^{b}*M*: ab hac *deleta iugationis mentione* (*not.* 3) *iam non habet, quo referatur* | superindicticiumue] *Th.*, superindicticium *M*, superinditumue *R*^{a}, superindicium uel *C*, superindictumue *R*^{b} 18 gignatur] *Th. Sirm. C*, signetur *RM* | quam] *libri*, quod *Th.*, quod *ante* praeter *Sirm.*: μόνον δὲ τὸν κάνωνα συντελοῦσι καὶ τὰς ἀναγκαίας ἐπιγινώσκουσι συνωνάς *Const.* 19 depoposcerit] *Th. Sirm. C*, poposcerit *RM* 21 *s. a. Th. Sirm. C* | uiiii *C* | iun.] *Th. C*, iul. *Sirm.* | VIIII] a. uiiii *C* | v aa.] aa. IIII *Sirm.*, *om. C* 22 cons. *C* 23 pp.] praefecto *M* | yllarici *C* 24 qui] quos *M* | et *om. Th.*: καὶ κατὰ πᾶσαν *Nomoc.* 25 ut] tum *Th.*: κελεύομεν ὡς ἐάν τις *Nomoc.* 26 abque *M*^{a} | antistis *C* | constinopolitane *M* 28 *s. a. Th. C* | cons. *C*

7 IDEM AA. ASCLEPIODOTO *PP.* Ad instructiones itinerum [11, 75, 4 Th. 15, 3, 6 pontiumque etiam diuinas domos et uenerabiles ecclesias tam laudabili titulo lib scribimus, quia non est inter sordida munera numeratum. D. XV K. MART. CONS POLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS.

8 IMP. THEODOSIVS A. ISIDORO PP. ILLYRICI. Sacrosancta Thessa- [10, 16, 12 Tl lonicensis ecclesia ciuitatis [1] aperte sciat propriae tantummodo capitationis modum mei numinis subleuandum nec externorum grauamine tributorum rem publicam ec nominis abusione laedendam. D. VI ID. OCT. CONSTANTINOPOLI VICTORE CONS.

9 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PV. Qui sub praetextu decanorum seu collegiatorum, cum id munus non impleant, aliis se muneribus cona trahere, eorum fraudibus credidimus obuiandum, ne quis sub specie muneris, qu exequitur, alterius muneris oneribus releuetur, ne argentariorum uel nummulario
1 nera declinentur ab his, qui dici tantum collegiati uel decani festinant. Ideoqu eorum sub nudae appellationis uelamine collegiatum *se* seu decanum appellat, sci alium subrogandum, qui praedicto muneri sufficiens adprobatur, subrogatione [2] memoratorum uel eorum qui moriuntur primatum eius qui subrogatur admisso iu hac dispositione nemine se excusante sacrosanctarum ecclesiarum reuerentia. D. X THEODOSIO XVII ET FESTO CONSS.

10 IDEM AA. FLORENTIO PP. Iubemus nullam nauem ultra duorum [11, 4, 2 Nou. millium modiorum capacem ante felicem embolam uel publicarum specierum tra nem aut priuilegio dignitatis aut religionis intuitu aut praerogatiua personae publ tatibus excusari posse subtractam: nec si caeleste contra proferatur oraculum,
1 notatio sit siue diuina pragmatica, prouidentissimae legis regulas expugnare debeb etiam in omnibus causis cupimus obseruari, ut generaliter, si quid eiusmodi contr utilitatem publicam in quolibet negotio proferatur, non ualeat. quidquid enim in istius legis quolibet modo fuerit attemptatum, id nauigii quod excusatur publicati gimus. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS.

11 IDEM AA. AD TAVRVM PP. Neminem angariis uel parangariis uel [10, 49, plaustris uel quolibet munere excusari praecipimus, cum ad felicissimam exp numinis nostri omnium prouincialium per loca, qua iter arripimus, debeant nobis exhiberi, licet ad sacrosanctas ecclesias possessiones pertineant. D. XIII K. M STANTINOPOLI VALENTINIANO A. VI ET NOMO CONSS.

12 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PALLADIO PP. Priuilegia, quae [1 generalibus constitutionibus uniuersis sacrosanctis ecclesiis orthodoxae religionis r
1 cipes praestiterunt, firma et illibata in perpetuum decernimus custodiri. Omnes s maticas sanctiones, quae contra canones ecclesiasticos interuentu gratiae et

CRM

[1] excepta, ita tamen ut *ins. l. gem. cum Th.* [2] subrogationi (*Mommsen*)? [3] ua haud dubie subreptionem arguat precatoris. sed ne praesentis iuris uideatur imp temptio, quidquid in fraudem *Nou. Theod.*

1 pp.] *Th., om. libri* 2 domus *CM* 3 *s. a. Th. C* | constantinopoli *om. C* 5 a. *om. R* | pp.] p. *M* | illyr. *om. R* | thesaloniensis *M* 7 nominis *C*, muneris *M* 8 numinis R^a | *s. a. Th. C* | uictore] uictore uc. *Th.* 9 ualentinus *RM* 10 substrahere *C* 11 credimus *M* | numeris *C* | quod] quae *C* 12 alterius *om. R* 13 tantummodo *l. gem.* | quis] aliquis *C* 14 appellationibus *C* | se seu dec.] seu dec. CR^aM, seu dec. se R^b *et in l. gem. K*, se uel dec. *O in l. gem.* 17 *s. a. C cum l. gem.* (*Cuiacius*): dat. ualentiniano a. v et anatolio conss. *Contius* 1562 19 aa.] a. *M* | pp.] praefecto *M* | nauim *R* 20 capacem] *libri cum l. gem.*, capacitatem *Nou Theod.*: πλοῖον ὑπὲρ δισχιλίους μοδίους δεχόμενον *Const.* | embola *C* 21 praerogatiua] priuilegio *R* 22 s 23 siue sit *Nou.* | expugnare] *C*, *l. gem. Nou.*, excusare *RM* | debet *C* iusmodi *Nou. et in l. gem. O* | uel *RM cum l. gem.*, contraue utilita utilitatemque *C* 26 temptatum *C* *Nou. C et in l. gem. Cuiacius* | v *Nou.*, IX *Cui.* | constant *om. C.* C *C Cui.* | festo] festo uc. *Nou.* 28 pp.] p. *M* | angariis] ab angariis 30 nominis nostri *C*, nostri numinis inter M^a 31 *s. a C l. gem.* 32 nemo cons. *C* 33 ualentinus *R* *RM* | pp. *om. M* 35 in *om. C* | cu φυλάττεσθαι *Nomoc.*

unt, robore suo et firmitate uacuatas cessare praecipimus. Et quia hu- [(Nomoc.) nostrae est prospicere egenis ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint, iam, quae sacrosanctis ecclesiis in diuersis speciebus de publico hactenus mini- it, iubemus nunc quoque inconcussa et a nullo prorsus imminuta praestari libera- uic promptissimae perpetuam tribuimus firmitatem. D. PRIDIE ID. NOV. CONSTAN- MARCIANO A. CONS. a. 451

AA. PALLADIO PP. Generali lege sancimus, siue uidua siue diaco- [Nou. Marc. 5 uirgo deo dicata uel sanctimonialis mulier, siue quocumque alio nomine religiosi el dignitatis femina nuncupatur, testamento uel codicillo suo, quod tamen alia s ratione munitum sit, ecclesiae uel martyrio uel clerico uel monacho uel pau- iquid uel ex integro uel ex parte in quacumque re uel specie credidit seu credi- iquendum, id modis omnibus ratum firmumque consistat, siue hoc institutione itutione seu legato aut fideicommisso per uniuersitatem seu speciali, siue scripta scripta uoluntate fuerit derelictum: omni in posterum in huiusmodi negotiis am- submota. D. X K. MAI. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO VIII ET ANTHEMIO CONSS. a. 455

LEO ET ANTHEMIVS AA. ARMASIO PP. Iubemus nulli posthac archiepiscopo in regia sacrosanctae ecclesiae praesidenti, nulli oeconomo, cui res ecclesiastica la mandatur, esse facultatem fundos uel praedia urbana seu rustica, res postremo aut in his praediis colonos uel mancipia constituta aut annonas ciuiles cuius- uprema uel superstitis uoluntate ad religiosam ecclesiam deuolutas sub cuiuscum- ationis specie ad quamcumque transferre personam, sed ea praedia diuidere colere augere et ampliare nec ulli isdem praediis audere cedere. Verum siue) quocumque iure facto seu codicillo uel sola nuncupatione, legato siue fideicom- ; mortis causa aut alio quocumque ultimo arbitrio aut certe inter uiuentes habita siue contractu uenditionis siue donationis aut alio quocumque titulo quisque ad uenerabilem ecclesiam patrimonium suum partemue certam patrimonii in fundis eu domibus uel annonis mancipiis et colonis eorumque peculiis uoluerit pertinere, ı ea omnia sine ulla penitus imminutione conseruent, scientes nulla sibi occasione re ad uicissitudinem beneficii colorati uel gratiae referendae, donandi uel certe emere alienandi aliquam facultatem permissam, nec si omnes cum religioso et oeconomo clerici in earum possessionum alienatione consentiant. Ea enim, eatissimae ecclesiae iura pertinent uel posthac forte peruenerint, tamquam ipsam am et religiosam ecclesiam intacta conuenit uenerabiliter custodiri, ut, sicut ipsa et fidei mater perpetua est, ita eius patrimonium iugiter seruetur illaesum. Sane, strae perennitatis statuta audaci spiritu et mente sacrilega quisquam oeconomo- hominum temeranda crediderit, ipse quidem, qui proteruo ausu ecclesiastica onationis uel emptionis seu commutationis aut cuiuscumque contractus alterius isi eo quo nunc statuimus adquirere uel habere temptauerit, omnem huiusmodi ropriae temeritatis amittat et pretia quidem et munera, quae eius rei gratia data conomo seu aliis quibuscumque personis, ecclesiae lucris et commodis adquirantur.

---

us *M* 3 etiam quae] *RM*, quae de publico] duplico *M^a* 4 immi- iutata *M* 5 *s. a. C: apud Con-* ! *est* dat. aetio et studio conss. ; 7 palladio *om. R^a* | pp.] p. *M* | sancimus ut *Nou. Marc.* 8 uel] ue *Nou.* 9 nuncupatur] *C*, nun- *Nou.*, nuncupata *RM* 10 clerico] clero *RM*, κληρικῷ *Const.* 11 ex *Nou.*, in integro *RM* | in] ex *M* | lerit *om. libri Nou.* 12 siue sub- *om. C* 13 uel specialiter *Nou.:* οις ἰδικοῖς καὶ καθ' ὁμάδα *Const.* egotiis] de h. negotio *Nou.* 15 *s. a.* constant. *om. C* | ual. VIII et anthemio conss.] *C*, anthemio uc. cons. *Nou.* 16 pp.] p. *M* 17 regia urbe *M* 18 gubernandam *C^a* | rusticas *M^a* 19 colonus *C^a* | mancipias *M^a* 20 superstiti *M* | deuoluta *RM^a* 22 colore *R^a* | ullis idem *C* | recedere *C* 23 factu *M^a* | siue] seu *R* 24 causa mortis *R^a* 27 peculiis] periculis *C^a* 28 ea *om. M* | imminutione] *RM*, immutatione *C* | conseruentur *M* 29 uel certe] certe *C* 30 uoluntatibus *M^a* | permissa *C^a* 33 custodire *C^a* 36 omnium *M* | quidem *om. M^a* 38 statuemus *RM^b* | uel habere *om. RM* 39 et mun.] *RM*, uel. mun. *C:* καὶ τὰς τιμὰς καὶ εἴ τι δέδωκεν ἕτερον *Const.* | rei] *C*, *om. RM* 40 alii *R*

4 Praedia autem et in his omnia constituta ab ipsis clericis et temporalibus oeconon
fructibus seu pensionibus et accessionibus totius medii temporis uindicentur, ut t
penitus a nullo empta uel uendita teneantur, quia ea, quae contra leges fiunt, pro
5 (2) habenda sunt. Oeconomus autem, qui hoc fecerit, immo fieri passus fuerit uel in q
que prorsus huiusmodi uenditione seu donatione uel commutatione nisi ea quam p
lege concedimus, postremo in quacumque alienatione consenserit, commissa sibi
matus administratione priuetur deque bonis eius quodcumque exinde incommodum e
contigerit reformetur heredesque eius et successores ac posteri super hoc facto si
6 (3) sensu competenti ab ecclesiasticis actione pulsentur: his tabellionibus, qui hu
contractuum uetitorum ausi fuerint instrumenta conscribere, irreuocabilis exilii animad
7 (4) plectendis: his quoque iudicibus uel ius gestorum habentibus, qui huiusmodi don
uel contractuum gesta confecerint, dignitatis propriae et bonorum omnium spoliatio
8 (5) nandis. Sane ne omnis religiosis oeconomis prouisionis commodae uia et occasio ue
ecclesiis profutura uideatur exclusa, id, quod utile plerumque iudicatur, cautela
9 uatione necessario procedere concedimus. Si quando igitur uir religiosus oeconomu
regiae urbis ecclesiae perspexerit expedire, ut desideranti cuiquam certarum posse
atque praediorum, urbanorum scilicet siue rusticorum, ad ius ecclesiasticum perti
temporaria usus fructus possessio pro ipsius petitione praestetur, tunc eius tempori
inter utrosque conuenerit, siue in diem uitae suae ab eo qui desiderat postuletur
cum eo qui hoc elegerit ineat oeconomus atque conscribat, per quae et tempus, int
hoc praestari placuerit, statuatur et manifestum sit, quid quacumque acceperit a
huius beneficii gratia, praestando quidem ecclesiastici praedii pro tempore usu fruc
statutum autem tempus et placitum temporum redituum proprietate ad ius et d
ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet, ut siue completo spatio, quod inter e
constitutum, seu mortis suae tempore, si hoc quoque conuenerit, is, qui posse
ecclesiasticam et[1] certorum redituum usum fructum habendi gratia pacto inter
susceperit, non minus quam alterius tantae quantitatis, quantae acceperat redit
ipso praediorum dominio et rebus immobilibus eorumque colonis et mancipiis
10 derelinquat. Nisi enim hac condicione pacta inita fuerint, ea quoque decernin
ualere, sed possessionem ecclesiasticam tamquam nullo iure transcriptam in ipsi
ac dominio permanere et ab ecclesiasticis siue oeconomis decernimus uindicari.
STANTINOPOLI IORDANE ET SEVERO CONSS.

15 *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.* Εἴ τις δωρεὰν κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἢ αὐτοκινήτων
πραγμάτων ἢ οἱουδήποτε δικαίου ποιήσοιτο εἰς πρόσωπον οἱουδήποτε μάρτυρος ἢ ἀποστόλου ἢ
ἢ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὡς μέλλων εὐκτήριον οἶκον οἰκοδομεῖν εἰς μνήμην, οὗπερ ὀνόματι τ
διατυποῖ δωρεάν, τὴν αὐτὴν δωρεάν, εἰ μόνον τὴν πρᾶξιν τῶν ὑπομνημάτων κατὰ τὰς θείας
ἐνεφάνισεν, ἐφ' ὧν τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι μαθεῖν, κρατεῖν καὶ ἐν ἀπαιτήσει ἐκ παντὸς εἶναι τρ
ἀρχθέντος ἢ καὶ μὴ ἀρχθέντος, ἀλλὰ προδηλωθέντος μόνον διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ εὐαγοῦς
ματος ὁ φιλοτιμούμενος τὴν οἰκείαν δηλώσῃ γνώμην, ὥστε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ κληρον
εὐσεβῶς ἐπηγγελμένοις ἐνόχους ὄντας καὶ προδηλούμενον, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς δωρεᾶς εὐαγὲς
οἰκοδομεῖν καὶ οἰκοδομηθέντι ἢ οἰκοδομουμένῳ τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς φιλοτιμίας ἀνελλιπῶς παρέ

CRM: c. 15 *extat in Nomoc.*[md] 2, 1

---

[1] et *del.*

---

2 et accessionibus] *C cum Const.* καὶ ἐπαυξημάτων, *om. RM* 5 huiuscemodi *C* | quam] *Q*[b], quae *CRM* 6 yconomus *RM*[a] 7 administatione *M*[a] | denique *C* 8 contingerit *M* | posteris *C* 13 commoda *M* 16 prospexerit *libri* 17 ad] et *R*[a] 18 temporaria] *R*, tempora*** *C*[a], temporalis *C*[b]*M* | usufructus *R* | quo *C* 19 die *libri* 20 elegerit] desiderat *M* | ineat] hiniat *M*[a] | quae] quem *R*[a] 21 praestare *M* | manifestissimum (—mus *R*[a]) *R* | quid quacumque] *C*, quid quaecumque *R*[a]?, quid (quod *M*) quicumq
acceperit] *R*, accepit *M*, *om. C* | ad
RM 22 aecclesiasti *R*[a] | ususfru
23 redditum *RM*[a] | proprietatis *C*
rente *R* | firmetur *C* 26 redituum
usu *C* | fructuum *R* 28 ipso] *CM*, ip
31 *s. a. Contius* 1562 33 *inscription*
tui ex c. 16 (idem a.) | ἢ αὐτοκ. πραγμ
moc.[d], πραγμάτων ἢ αὐτοκ. *Nomoc.*[m]
αὐτὴν δωρεὰν *om. Nomoc.*[m] 39 δηλ
moc.

1 λαυσιν. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ ταῖς τῶν καλουμένων ξενοδοχείων ἢ νοσοκομείων ἢ πτωχείων οἰκοδο-
2 μεῖσθαι, καθ' ὃν προείρηται τρόπον, ἐπαγγελθέντων δωρεαῖς κατὰ πάντα τρόπον κρατείτω. Ἀδείας
διδομένης τοῖς κατὰ τόπον θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἤτοι τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τὴν ἐκ ταύτης
ἡμῶν τῆς θείας διατάξεως ἁρμόζουσαν ἀγωγὴν κινεῖν κατ' αὐτῶν ἐφ' οἷς εὐσεβῶς ἐπηγγείλαντο·
3 δικαστικῆς, ὅπερ καὶ λέγειν ἀπρεπές, δεομένων ἀνάγκης. Ἐπὶ τούτῳ μέντοι τῷ ὅρῳ, ἐφ' ᾧ τε
πληρωθέντων τῶν δοκούντων τούτῳ τῷ νόμῳ καὶ τῆς εὐσεβοῦς τῶν δωρησαμένων ἐπαγγελίας ἔργῳ
παραδοθείσης συγχωρεῖσθαι κατὰ τὰ δόξαντα τοῖς φιλοτιμησαμένοις καὶ κατὰ τοὺς ἐπιτεθέντας αὐτοῖς
ὅρους προβαίνειν τὴν τῶν δωρηθέντων διοίκησιν.

16 IDEM A. SEBASTIANO PP. Decernimus, ut antiquatis ac infirmatis funditus, [Nomoc. 1, 5]
quae contra ipsum orthodoxae religionis deum quodammodo facta sunt, in integrum
restituantur uniuersa et ad suum ordinem reuocentur, quae ante profectionem nostrae
mansuetudinis de orthodoxae religionis fide et sanctissimarum ecclesiarum et martyriorum
statu firmiter obtinebant: his, quae contra haec tempore tyrannidis innouata sunt tam
contra uenerabiles ecclesias, quarum sacerdotium gerit beatissimus ac religiosissimus episcopus
patriarcha nostrae pietatis pater Acacius, quam ceteras, quae per diuersas prouincias
collocatae sunt, nec non et reuerentissimos earum antistites seu de iure sacerdotalium
creationum seu de expulsione cuiusquam episcopi a quolibet illis temporibus facta,
seu de praerogatiua in episcoporum concilio uel extra concilium ante alios residendi uel
de priuilegio metropolitano uel patriarchico sub isdem impiis temporibus, penitus antiquandis,
ut cassatis et rescissis, quae per huiusmodi sceleratas iussiones aut pragmaticas
sanctiones aut constitutiones impias siue formas subsecuta sunt, quae a diuae recordationis
retro principibus ante nostrum imperium et deinceps a nostra mansuetudine indulta uel
constituta sunt super sanctis ecclesiis et martyriis et religiosis episcopis clericis aut mo-
1 nachis, inuiolata seruentur. Sacrosanctam quoque huius religiosissimae ciuitatis [(Nomoc.)]
ecclesiam matrem nostrae pietatis et Christianorum orthodoxae religionis omnium et eiusdem
regiae urbis sanctissimam sedem priuilegia et honores omnes super episcoporum
creationibus et iure ante alios residendi et cetera omnia, quae ante nostrum imperium uel
nobis imperantibus habuisse dignoscitur, habere in perpetuum firmiter regiae urbis intuitu
iudicamus et sancimus. D. XVI K. IAN. *POST* CONS. ARMATI VC. a. 477

17 *Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α.* Θεσπίζομεν τὰ ἐπὶ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆσδε
τῆς βασιλίδος πόλεως (ᾗ συνυπάγεσθαι προσήκει καὶ τοὺς ἁγιωτάτους οἴκους, ὧν αὐτὴ τά τε πράγματα
καὶ τὴν τῶν καλουμένων διαρίων καὶ λοιπῶν δαπανημάτων εἰς ἑαυτὴν ἀνεδέξατο χορηγίαν) ὁρισθέντα
καὶ κρατήσαντα μένειν ἐφ' ἑαυτῶν ἀσάλευτα καὶ ἄτρωτα κατὰ πάντα τρόπον φυλαττόμενα· βέβαια
δὲ εἶναι καὶ πάντα τὰ προνόμια τὰ τῇ αὐτῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ θρόνῳ ταύτης τῆς βασιλίδος
1 πόλεως καθ' οἱονδήποτε χρόνον ἢ τρόπον ὑπάρξαντα καὶ ἐποφειλόμενα. [1] Θεσπίζομεν, ὥστε πᾶσαν
ἐκποίησιν πραγμάτων ἀκινήτων ἢ πολιτικῶν σιτηρεσίων τοῖς σεβασμίοις οἴκοις διαφερόντων ἢ διοισόντων
καθ' οἱονδήποτε τρόπον γινομένην ἢ μελετωμένην ἢ ἐπινοεῖσθαι δυναμένην σχολάζειν· πλὴν εἰ

CRM: *c.* 15 *extat in Nomoc.*[md] 2, 1, *c.* 17 *pr. in Nomoc.*[m] 1, 2, *c.* 17 § 1 *in Nomoc.*[md] 2, 2

---

[1] *desideratur enumeratio uenerabilium domuum, ad quam remittimur p.* 24, 5 προδηλωθέντων *quamque Const. indicat his uerbis:* αἱ δὲ ἄλλαι ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια καὶ ξενοδοχεῖα καὶ ὀρφανοτροφεῖα τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς περιοικίδος αὐτῆς καὶ τὰ ὑπὸ τὴν χειροτονίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς ἢ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονουμένων μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων χειροτονουμένων

---

2 ἐπαγγελθόντων *Nomoc.*[d] 5 ἀπρεπές] ἐστὶν ἀπρεπές *Nomoc.*[m] 9 antiquitatis ac infirmitatis *R*[a] 10 integro *C* 11 prouocentur *C*[a] 12 martyrum *CM*, μαρτυρίων *Nomoc.* 13 tam *om.* *C*[a] 14 religiosus *C*, ὁσιώτατος *Nomoc.* 15 agatius *R* | quae per diuersas *om.* *C* 16 collecta *R* | antistes *C* 17 cuiuscumque *R* 19 patriarcha *C*, πατριαρχικοῦ *Nomoc.* 21 sanctiones *om.* *C et spatio uacuo relicto M*[a]: ἢ πραγματικοῦ τύπου *Nomoc.* a diuae] *C*, autem *R*, autem a diue *M*: ἀπὸ τῶν (τῶν *errore om. Pitra*) τῆς θείας λήξεως ἀνωτέρων *Nomoc.* 25 et ei.] ei. *CR* 26 regiae *om.* *RM* 29 *s. a. Contius* 1566 | post cons. armati uc.] *ita recte consulatum Beckius restituit, cum Basilisci tyrannis (u. u.* 13) *hoc demum anno oppressa sit*: armato u. c. cons. *Contius* 30 constitutiones gree *W*, constitutio graeca *Bamb. I D* 3 *Paris.* 4534 | αὐτοκρ. ἀναστάσιος *restitutum secundum testimonium Nouellae* 7 *pr.* | θεσπίζομεν] *ita incepisse constitutionem confirmant paratitla ad Const.* 1, 3 (*p.* 1266) 34 μεγάλῃ] *Nomoc.*[m] *ante emend.*, μεγάλῃ ἁγιωτάτῃ *Nomoc.*[m] *ex emend. Nomoc.*[d] 37 δυναμένων *Nomoc.*[m]

μήπου χρείας τινὸς ἀναγκαίας καὶ ἐπωφελοῦς τοῖς αὐτοῖς σεβασμίοις οἴκοις ἀνακυπτούσης λυσι
εἴη τούτοις ἡ πρᾶσις τοῦ τοιούτου πράγματος ἢ ὑποθήκη ἢ ἀνταλλαγὴ ἢ διηνεκὴς ἐμφύτευσις, του
ἐπειδὰν τὰ τιμήματα τοῦ πιπρασκομένου πράγματος εἰς διευλύτωσιν[1] χρεῶν, οὐχ ἁπλῶς οὐδ᾽ ὡς
συστάντων, ἀλλ᾽ ἐκ διαδοχῶν τινῶν ἤτοι κληρονομιῶν ἢ ἐξ αἰτιῶν ἀναγκαίων καὶ χρειωδῶν ἐν
προδηλωθέντων σεβασμίων οἴκων ἐπικειμένων, ἢ καὶ εἰς πράγματος αὐτοῖς ἑτέρου χρειωδεστέρ
καὶ ἀναγκαιοτέρου κτῆσιν καὶ ἀγορασίαν μέλλοι προχωρεῖν, ἢ καὶ εἰς ἀνανέωσιν ἤτοι ἐπιμέλεια
αὐτοῦ οἴκου κατεπείγουσαν καὶ μακρᾶς ἀναβολῆς οὐκ ἀνεχομένην δαπανᾶσθαι· τῶν αὐτῶν αἰτιῶ
ἐπὶ τοῖς δανείσμασι καὶ ταῖς ἐπ᾽ αὐτοῖς ὑποθήκαις τῆς κωλύσεως ἐξῃρημένων· τὰ δὲ τῆς ἀνταλ
ὅταν ἐπὶ χρειωδεστέρῳ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ ἀναγκαιοτέρῳ καὶ πρόσοδον ἀξίαν καὶ οὐκ ἐλά
τοῦ διδομένου πράγματος ἑνὶ τῶν αὐτῶν σεβασμίων οἴκων περιποιεῖν δυναμένῳ ἐπιζητεῖται· :
τῆς ἐμφυτεύσεως, ἡνίκα ἡ τῆς προσόδου μηδαμῶς ἀπομειοῖτο ποσότης ἢ καὶ ἄπορον εἴη παντελ
διδόμενον· ἐπὶ γὰρ τοῖς τοιούτοις πράγμασι τοῖς μηδὲν μὲν κέρδος δι᾽ ἀπορίαν προσφέρουσι, ζημί
προστριβομένοις οὐδὲ δωρεὰς τοῖς αὐτοῖς οἴκοις ἢ ἐκχωρήσεις ἀπαγορεύομεν.
2 Τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἄλλως ἰσχύει, εἰ μὴ μία τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἐν ὑπομνήμασι φανε
ἐν μὲν Βυζαντίῳ παρὰ τῷ μαγιστροκήνσῳ, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἐκδίκοις, προκει
τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν παρόντων τῶν οἰκονόμων καὶ τῶν ἐνδημο
κληρικῶν, ἐπὶ δὲ τῶν μοναστηρίων δεῖ παρεῖναι τοὺς ἡγουμένους καὶ τοὺς ἄλλους μονα
ἐπὶ δὲ τῶν πτωχείων τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν ὑπουργούντων καὶ τῶν πτωχῶν, ἐπὶ δὲ τῶν
νων τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν εὑρισκομένων πάντων ὑπουργῶν τῆς διοικήσεως καὶ ὁμοίως ἐπ
ὀρφανοτροφείων, ὥστε κρατεῖν τὸ τοῖς πλείοσιν ἀρέσκον· συναινοῦντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου
2a τόπων, ἐν οἷς τοῦτο σύνηθες ἐπιγίνεσθαι. Μὴ δυναμένου τοῦ μαγιστροκήνσου ἢ τοῦ ἐ
παραιτεῖσθαι καταλαμβάνειν τὸν σεβάσμιον οἶκον, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη συνίσταται πρᾶξις, ἀζ
2b καὶ ἐκδικούντων[2] αὐτήν. ὑπόκεινται γὰρ ἐκ παραβασίας ποινῇ χρυσίου λιτρῶν κ΄. Καὶ
ταῦτα γίνεται συμβόλαια μνημονεύοντα τῶν αἰτιῶν καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων πράξεως κα
3 προσηγορίας τῶν παραγενομένων καὶ παρ᾽ ᾧ συνέστη. Εἰ δέ τι τῶν εἰρημένων παροφθε
μὲν δανειστὴς καὶ ὁ ἀγοραστὴς ἐκπίπτει τοῦ πράγματος καὶ τοῦ χρέους καὶ τῶν τιμῶν·
λαβὼν εἰς ἀνταλλαγὴν καὶ οὗπερ ἔδωκε καὶ οὗπερ ἔλαβεν ἐκπίπτει· ὁ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν
τὴν ἰδίαν ζωὴν λαβὼν ἢ δωρεὰν ἢ ἐκχώρησιν ἀπηγορευμένην ἀναδίδωσιν ὅπερ εἴληφε καὶ
4 τητα ἑτέραν, ἧς ἄξιόν ἐστι τὸ δοθέν. Χώραν δὲ ἔχει τὰ εἰρημένα καὶ ἐπὶ τοῖς μελ
5 γίνεσθαι ἐκκλησιαστικοῖς καὶ τοῖς ἐσομένοις εὐαγέσιν. Ὑπόντων δὲ κινητῶν ἔξωθεν [Nomo
τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀρκούντων εἰς τὰς εἰρημένας αἰτίας ἀργεῖ τῶν ἀναγκαίων ἀκινήτω
τῶν ἄρτων ἡ ἐκποίησις καὶ ἡ ὑποθήκη.
18 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*
Ἡ διάταξις ἀφορίζει τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἑβδομήκοντα λίτρας χ
πρόσοδον εἰς τὸ τὰς κηδείας ἀδαπάνους ἐν Κωνσταντινουπόλει γίνεσθαι καὶ μέχρι τῶν νέω
1 χῶν καὶ Βλαχέρναις· αἱ γὰρ Συκαὶ μέρος εἰσὶ τῆς πόλεως. Ὁρίζει κατὰ τῶν παραβαι
ποινὴν ἀνὰ πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν.

CRM: c. 17 § 1 *extat in Nomoc.*[md] 2, 2: *indices c.* 17 § 2...5 *c.* 18 *dedimus ad Cons*

---

[1] διαλύτρωσιν (*Pitra*)? [2] ἐκτιθέντων (*Zachariae*)?

---

3 διευλύτωσιν] *Nomoc.*, ἐκλύτρωσιν *Const.*[l], εὐλύτωσιν *Const.*[g] | οὐχ] οὐχ ὡς *Nomoc.*[d] 5 αὐταῖς *Nomoc.*[m], αὐτούς *Nomoc.*[d] 11 ἐπιμειοῖτο *Nomoc.*[m] 12 διά *Nomoc.*[d] 16 ἐνδυναμούντων *Const.*[g] 18 τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν ὑπουργούντων] *genetiuus et in his et in sequentibus, quasi praecederet* παρόντων, *potius ex lapsu epitomatoris quam ex librariorum errore uidetur positus* 19 καὶ] καὶ πάντων *Const.*[gl] 20 ὀρφανοτρόφων *Const.*[gl] 21 συνήθως *Const.*[l] | μὴ ... 22 παραιτεῖσθαι *om. Const.*[l] 23 καὶ ἐκδ.] ἐκδ. *Const.*[g] 25 παροφθῇ *Const.*[g] 27 ἔλαβεν] *Const.*[g], εἴληφεν *Const.*[l] 30 ὑπόντων δέ] ὑπὸ τῶνδε *Const.*[gl] 31 ἀργεῖ] *Nomoc.*, ἀρκεῖ *Const.*[gl] 33 ὁ αὐτὸς βασιλεύς] *inscriptionem petiuimus ex Nou.* 59 *pr., qua laudantur duae Anastasii constitutiones, quarum altera numerum decanorum seu*
giatorum urbis Constantinopolitanae (*cf. Nou.* 43 *pr. c.* 4 *h. t.*), *altera c*
reditum sepulturis eiusdem urbis impe
dum adsignauit (Ἀναστασίου δὲ τοῦ τῆς
βοῦς λήξεως οὐ μόνον τοῖς ἐργαστηρίοις ἑ
πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν προσθέντος, ἀλλ
πρόσοδον ῥητὴν φιλοτιμησαμένου κατὰ δύο
ματικοὺς τύπους, ἐφ᾽ ᾧ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς πρ
ἀθροιζόμενον χρυσίον προχωρεῖν εἰς τὰ δι
παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων τοῖς
τοῦτο πονουμένοις) 34 *in paratitlo ad*
1, 3 (*p.* 1266) *excidisse uidetur initium*
stitutionis, nisi forte idem fuit, a quo
tur epitome (ἡ μεγάλη ἐκκλησία Κωνστα
πόλεως) | χρυσίου λιτρῶν *Const.*[l] 35
om. Const.[l]

19 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Illud, quod ex ueteribus legibus [B 5, 1, 8 Nomoc. 2, 1] licet obscure positis a quibusdam attemptabatur, ut donationes super piis causis factae, licet minus in actis intimatae sint, tamen ualeant, certo et dilucido iure taxamus, ut in aliis quidem casibus uetera iura super intimandis donationibus intacta maneant: si quis uero donationes usque ad quingentos solidos in quibuscumque rebus fecerit uel in sanctam ecclesiam uel in xenodochium uel in nosocomium uel in orphanotrophium uel in ptochotrophium uel in ipsos pauperes uel in quamcumque ciuitatem, istae donationes etiam citra actorum confectionem conualescant: sin uero amplioris quantitatis donatio sit, excepta scilicet imperiali donatione, non aliter ualeat, nisi actis intimata fuerit: nulli danda licentia quacumque alia causa quasi pietatis iure subnixa praeter eas, quas specialiter exposuimus, introducenda ueterum scita super intimandis donationibus permutare. *D.* dn. Ivstiniano pp. A. *II cons.* a. 528

20 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Μηδὲ ἀπὸ θείου τύπου ἢ ἀρχικῆς προστάξεως ἢ οἱουδήποτε δικαστηρίου στρατιωτικὴ σίτησις εἰς εὐκτηρίους οἴκους ἢ κληρικοὺς ἢ μοναστήρια μεταγέσθω, ὡς ἐλλειπόντων δῆθεν τοῖς ἀριθμοῖς σωματείων. [B 5, 1, 9]

21 Idem A. Demostheni pp. Sancimus nemini licere sacratissima atque arcana [Nomoc. 2, 2] uasa uel uestem ceteraque donaria, quae ad diuinam religionem necessaria sunt (cum etiam ueteres leges ea, quae iuris diuini sunt, humanis nexibus non illigari sanxerunt) uel ad uenditionem uel hypothecam uel pignus trahere, sed ab his, qui haec suscipere ausi fuerint, modis omnibus uindicari tam per religiosissimos episcopos quam oeconomos nec non etiam sacrorum uasorum custodes: nullam eis actionem relinquendam uel super recipiendo pretio uel fenore exigendo, pro quo res pignoratae sunt, sed omnibus huiusmodi actionibus respuendis ad restitutionem earum modis omnibus coartari. Sin autem uel conflata sunt uel fuerint uel alio modo immutata uel dispersa, nihilo minus uel ad ipsa corpora uel ad pretia eorum exactionem competere siue per in rem siue per condictionem siue per in factum actionem, cuius tenor in multis et uariis iuris articulis saepe est admissus, excepta uidelicet causa captiuitatis in locis, in quibus hoc (quod abominamur) contigerit. Nam si necessitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc et uenditionem praefatarum rerum diuinarum et hypothecam et pignorationem fieri concedimus, cum non absurdum est animas hominum quibuscumque causis[1] uel uestimentis praeferri: hoc obtinente non solum in futuris negotiis, sed etiam in iudiciis pendentibus. a. 529

22 Idem A. Demostheni pp. Sancimus res ad uenerabiles ecclesias uel xenones [B 5, 1, 10] uel monasteria uel ptochotrophia uel brephotrophia uel orphanotrophia uel gerontocomia

CRM: *indicem c. 20 dedi ad B*

[1] *idem habuit Thalelaeus:* πράγμασιν *Nomoc.* (κ.π.): uasis *edd.*

1 iustinianus] *M,* iustin. *C,* iustinus *R* | a. *om. R* | pp.] praefecto *M* | ex *om. R* 2 ut *om. M*ᵃ 6 in arphanotr. *C,* in *om. M* | uel in ptochotrophium uel in ipsos pauperes] *Const.:* ἢ πτωχεῖον ἢ εἰς αὐτοὺς τοὺς πτώχους, uel brephotrophium uel tochotrophium uel in ipsos pauperes *C;* uel in ipsos pauperes (*om.* uel in ptochotrophium) *RM,* ἢ βρεφοτροφεῖον ἢ πτωχεῖον *Nomocanonis editiones, sed in uno libro* ἢ βρεφ. *deest secundum Pitram* 7 quacumque civitate *CM:* εἰς πόλιν *Const. B* | istae *om. M* 8 auctorum *M*ᵃ | si *C* | donationi *R*ᵃ 10 quamcumque aliam causam ... subnixam ... introducendo *C* 11 donationibus] permutationibus *R* | *subscriptionem ex coniectura restituit Contius* 1576, *confirmat N*ᵇ *ad u.* 13 13 constitutio graeca *Bamb. I D* 3 *Paris.* 4534, domini iustin. perpetui aug. constitutio graeca *N*ᵇ: *inscriptio ex c.* 19 *restituta est* 14 *breviorem indicem exhibet Const.:* οὔτε κατὰ θεῖον τύπον οὔτε κατὰ πρόσταξιν τῶν ἀρχόντων ἔξεστι μετάγειν στρατιωτικὰς σιτήσεις εἰς εὐαγεῖς οἴκους ἢ κληρικούς 14 ἀρχικῆς προστάξεως] *Fabrot.,* ἀρχιεπισκόπου πράξεως *Coislin.* 17 idem] *CM,* imp. iustinianus *R* 19 diuini iuris *M,* θείου δικαίου *Nomoc.* 20 ypotheticam *R*ᵃ 22 etiam *om. C* | nullam eis actionem relinquendam] *C cum Nomoc.* μηδεμίαν αὐτοῖς ἀγωγὴν καταλιμπάνειν, nulla eis actione relinquenda *RM* 23 pro] per *R*ᵃ | pigneratae *RM*ᵃ 25 uel fuerint *om. W*ᵃ *cum Nomoc.* | inminuta *M* 26 exactione *C,* actionem *R* | per cond.] *CM*ᵇ, cond. *RM*ᵃ: εἴτε διὰ ἰνρὲμ εἴτε κονδικτικίου εἴτε διὰ ἰμφάκτουμ *Nomoc.* | siue] si *C*ᵃ 28 locis] *CM*ᵃ *cum Nomoc.:* ἐν τοῖς τόποις ἐν οἷς, locis his *RM*ᵇ | abhominantur *R*ᵃ 29 redeptione *R*ᵃ 30 hypothecarum *C*ᵃ | pignorationem] *CR,* pignorationes *M:* ὑποθήκας καὶ ἐνεχύρασι[ν] *Namoc.* | fieri] poni *C,* γενέσθαι *Nomoc.* 33 pp. *om. M* | exonenes *C* 34 uel mon.] *M*ᵇ, mon. *CRM*ᵃ | ptochotrophia] *M,* locotrophia *C,* ptochia *R* | bephotrophia *RM* | uel gerontocomia *post* ptochotrophia *collocat M*

uel si quid aliud tale consortium descendentes ex qualicumque curiali liberalitate siue inter
uiuos siue mortis causa siue in ultimis uoluntatibus habita lucratiuorum inscriptionibus
liberas immunesque esse: lege scilicet, quae super huiusmodi inscriptionibus posita est, in
aliis quidem personis suum robur obtinente, in parte autem ecclesiastica uel aliarum do-
muum, quae piis consortiis deputatae sunt, suum uigorem pietatis intuitu mitigante. cur
enim non faciamus discrimen inter res diuinas et humanas, et quare non competens prae-
1 rogatiua caelesti fauori conseruetur? Quae oportet non solum in casibus, quos futurum
tempus creauerit, sed etiam in adhuc pendentibus et iudiciali termino uel amicali compo-
sitione necdum sopitis obtinere. Recitata septimo miliario hvivs inclitae civitatis in
novo consistorio palatii Ivstiniani [1].

23 Idem A. Ivliano pp. Ut inter diuinum publicumque ius et priuata commoda competens
discretio sit, sancimus, si quis aliquam reliquerit hereditatem uel legatum uel fideicommis-
sum uel donationis titulo aliquid dederit uel uendiderit siue sacrosanctis ecclesiis siue
uenerabilibus xenonibus uel ptochiis uel monasteriis masculorum uel uirginum uel orphano-
trophiis uel brephotrophiis uel gerontocomiis nec non iuri ciuitatum, relictorum uel dona-
torum uel uenditorum eis sit longaeua exactio, nulla temporis solita praescriptione coartanda.
1 Sed et si in redemptione captiuorum quaedam pecuniae uel res relictae uel legitimo modo
2 donatae sunt, et earum exactionem longissimam esse censemus. Et nobis quidem cordi
erat nullis temporum metis huiusmodi actionem circumcludi. sed ne uideamur in infinitum
hanc extendere, longissimum uitae hominum tempus eligimus et non aliter eam actionem
finiri concedimus, nisi centum annorum curricula excesserint: tunc enim tantummodo
3 huiuscemodi exactionem euanescere sinimus. Siue itaque memoratis religiosissimis locis
uel ciuitatibus hereditas siue legatum siue fideicommissum fuerit relictum, uel donatio uel
uenditio processerit in quibuscumque rebus mobilibus uel immobilibus uel se mouentibus
siue pro redemptione captiuorum quaedam fuerint derelicta uel donata, sit eorum paene
perpetua uindicatio et ad annos centum, secundum quod dictum est, extendatur nulla alia
exceptione temporis inhibenda, siue contra primas personas siue contra heredes uel suc-
4 (1) cessores earum moueatur. In his autem omnibus casibus non solum personales actiones
damus, sed etiam in rem et hypothecariam secundum nostrae tenorem constitutionis [2], quae
legatariis et [3] hypothecarias donauit, et supra dictis omnibus unum tantummodo terminum
5 (2) uitae suae imponimus, id est centum metas annorum. Haec autem omnia obseruari
sancimus in iis casibus, qui uel postea fuerint nati uel iam in iudicium deducti sunt. D.
v k. April. Lampadio et Oreste vv cc. conss.

24 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ διαφερόντως τῶν
προσηκόντων τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τῇ ἡμετέρᾳ καὶ πάντων μητρί,
ἥτις κεφάλαιόν ἐστι τῶν ἄλλων ἁπασῶν, ποιούμενοι πρόνοιαν θεσπίζομεν παροικικῷ μὲν δικαίῳ μηδεμίαν
τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔκδοσιν, ἀλλ' ἀναιρεῖσθαι τὸ μηδενὶ νόμῳ γνωριζό-
1 μενον ὄνομα· Τὰ μέντοι λοιπὰ συναλλάγματα, ὅσα ἐφεῖται τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς
ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ποιεῖν, ἐξεῖναι αὐτοῖς τίθεσθαι, πρὸς οὓς ἂν δοκιμάσωσι, δίχα τῶν
ἐνδοξοτάτων ἢ μεγαλοπρεπεστάτων ἐμπράκτων ἀρχόντων ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως· πρὸς γὰρ

CRM: c. 24 *pr.* § 1. 2 *extat in Nomoc.*[m] 1, 5

---

[1] D. III (?) k. Nou. Decio uc. cons. *suppl.* [2] 6, 43, 1 [3] fideicommissariis *ins.* (*u. i.*)

---

1 quod *M* 3 positae sunt *C* 4 obtinentes in partem a. ecclesiasticam *C* 5 piis] his *M* | cur] quo *uel* qui *C*[u] 6 facimus *RM*[b] 7 quae oportet] oportetque *C* 8 cudiciali *R*[a] | termino uel amicali] termin*(a?)lumicali *R*[a] 9 *s. a. CRM Russardus* | rec. septimo *om. R* | recitate *M* 11 pp.] p. *M* | diuinam *M* 12 sit *post* 11 ut *collocat C* 14 exenonibus *C* 15 berphotrophiis *M* | ciuitatium *C* | donatorum uel relictorum *R* 16 nulla] *RM,* nulla alia exceptione nulla *C* (*cf. u.* 26) 17 et *om. M*[a] | legimo *M*[a] 18 sint *C* 19 nulli *C* | actiones *M* | in] si in *C* 20 eligimus] *M,* elegimus *CR* 21 etenim *C* 22 huiusmodi *RM* | scinimus *M*[a] 23 uel fideicommissum *M* | derelictum *RM* 24 mobilibus *om. M*[a] 25 redeptione *R* | poenae *R* 27 tempore *R* 28 moueantur *C* 29 ypothecaiam *R*[a], ypothecarias *M* | tenorem nostrae *C* 30 et hypothecarias] *CR*[a], et ypothecariis *R*[b]*M,* et fideicommissariis et hypothecariam *N*[a] 31 omnia *om. M* | obseruare *R* 32 iis] his *CRM* | iam] *RM,* alias *C* | *s. a. Anselmus:* d. dn. iustinianio pp. a. *Contius* 1562 33 oresto *Ans.* 34 constitutio gracca *WQ* | *inscriptionem om. Nomoc.* 37 ἀνηρῆσθαι *Nomoc.*

τούτους κατ' οὐδένα τρόπον ποιεῖσθαι αὐτοὺς οἱανδήποτε ἔκδοσιν ἀκινήτων πραγμάτων, ἀλλὰ I 2 24–
δι' ἄλλου παρεντιθεμένου προσώπου ἐπὶ περιγραφῇ τῆς θείας ἡμῶν διατυπώσεως συγχωροῦμε
εἴτε τινὰ οἰκειότητα οὗτος ἔχει πρὸς τὸν ἄρχοντα τὸν ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ τελοῦντα, εἴτε δίχα παλαιᾶ
2 οἰκειότητος νεωστὶ παρ' αὐτοῦ πρὸς τοῦτο παρείληπται. Γινωσκόντων μὲν αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτω
οἰκονόμων, ὡς, εἴ τι παρ' αὐτὰ γένοιτο, τὴν τοῦ ἐκδικουμένου πράγματος διατίμησιν οἴκοθεν αὐτο
καταθεῖναι συναχθήσονται τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ· τῶν δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην ἔκληψιν χωρούν-
των ἐνδοξοτάτων μεγαλοπρεπεστάτων ἐμπράκτων ἀρχόντων, ὡς, εἰ καὶ πᾶσι περινενοημένοις λαθεῖν
σπεύσαιεν τρόποις καὶ πρόσωπα τοιαῦτα παρενθεῖεν, ἅπερ οἴονται λήσειν μέχρι παντός, ὅτιπερ ἑαυτοῖς
τὸ πρᾶγμα πράττουσιν, ὅμως μετὰ ταῦτα διαφαινομένης τῆς ἀληθείας ἀκυρωθήσεται μὲν παντελῶς τὸ
συνάλλαγμα, ποινῆς δὲ χάριν καὶ αὐτοὶ τὴν τοῦ πράγματος καταθήσουσι τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκ-
κλησίᾳ διατίμησιν.

3 Εἰ δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πείσει ἢ ἀναγκάσει περιελθεῖν εἰς αὐτὸν ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα,
καὶ τὸ πραχθὲν ἄκυρον καὶ τὸ δοθὲν ὑπὲρ τούτου εἰς πρόσωπον τῆς ἐκκλησίας ἀποδίδοται αὐτῇ
καὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὑπόκειται ποινῇ κ' χρυσίου λιτρῶν αὐτὸς καὶ ὁ τὸ πρᾶγμα δούς, καὶ ὁ
4 λαβὼν ἐπὶ τὸ παρασκευάσαι γενέσθαι τὸ συνάλλαγμα τὸ δοθὲν αὐτῷ διπλοῦν δίδωσι, καὶ
5 πάντα προσκυροῦνται τῇ ἐκκλησίᾳ. Περαιτέρω τῶν κ' ἐτῶν ἀκίνητον τῇ ἐκκλησίᾳ οὐ μισθοῦται.
Μόνοις εὐπόροις δεῖ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐμφυτεύειν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὄψεως, καὶ μὴ
6 περαιτέρῳ αὐτοῦ τοῦ ἐμφυτευομένου καὶ δύο ἑξῆς κληρονόμων, καὶ μὴ κουφίζειν πλέον τοῦ ἕκτου
7 μέρους τοῦ σωζομένου κανόνος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκδόσεως. Εἰ δὲ βλάψει τὸ πρᾶγμα, ἐνιστα-
8 (25) μένου τοῦ χρόνου ἐξεοῦται καὶ τὴν ζημίαν ἀποθεραπεύει. Εἰ δὲ ῥᾳθυμήσῃ ὁ οἰκονόμος ἢ
ἀπόροις ἐκδῷ, ἐπιγινώσκει τὴν βλάβην. Οἱ χαρτουλάριοι τῆς ἐκκλησίας τῆς μεγάλης οὔτε διὰ
9 μέσου προσώπου δύνανται λαβεῖν ἀκίνητον αὐτῆς κατὰ μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν ἢ ἕτερον τρόπον.
10 Γίνονται οἱ χαρτουλάριοι ἡγουμένου λιβέλλου καὶ φέροντος ὑπογραφὴν τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ
11 οἰκονόμου. Καὶ ἐάν τις αὐτῶν φανῇ κλέπτων ἢ παραδιδοὺς ἢ ἄλλως ἀνεπιτήδειος, ἔξεστι τῷ
πατριάρχῃ καὶ τοῖς οἰκονόμοις ἐκβάλλειν αὐτὸν τοῦ καταλόγου. Γίνονται δὲ εἰς σκρίνιον τῆς
Ἀνατολῆς χαρτουλάριοι ιε', εἰς τὸ Ἀσιανῆς ις', εἰς τὸ Πόντου ιε', εἰς τὸ ἐνοίκιον ιε', εἰς τὸ
12 Θρᾴκης η', εἰς τὸ τοῦ Ἀντιόχου ϛ', εἰς τὸ τοῦ Καλοποδίου ϛ', εἰς τὸ τοῦ ἀναλώματος ι', εἰς τὸ
13 τῶν ληγάτων θ'. Καὶ λαμβάνουσι λόγῳ συνηθειῶν ἐπὶ μὲν τοῖς ἐμφυτευτικοῖς συμβολαίοις
πεντηκοστάς, ἐπὶ δὲ τοῖς μισθωτικοῖς καὶ λοιποῖς συναλλάγμασιν ἑκατοστήν. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸν
14 εἰρημένον ἀριθμὸν γένηται χαρτουλάριος, ἐκπίπτει καὶ δίδωσι τῇ ἐκκλησίᾳ ιε' λίτρας, καὶ ὁ
ποιήσας αὐτὸν κ'. Μετὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς οἱ οἰκονόμοι λογιζέσθωσαν γνώμῃ τοῦ πατριάρχου
τὴν γινομένην δαπάνην τοῖς ἐμφυτευταῖς καὶ μισθωταῖς καὶ διοικηταῖς, ἑκάστου μὲν [Nomoc. 10, 1
οἰκονόμου ζητοῦντος τὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν διοικήσεως, τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον
15 τοῦ πατριάρχου τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφοντος τὸ 'ἀνέγνων'· καὶ τὸ χωρὶς τοιαύτης πα- [(Nomoc.)
ρατηρήσεως λογιζόμενον οἴκοθεν οἱ οἰκονόμοι διδόασιν. Τῆς δὲ λογιζομένης δαπάνης καὶ τῶν
εἰσκομιζομένων χρημάτων λαμβάνουσιν οἱ χαρτουλάριοι ἑκατοστάς· ὁ δὲ πλέον λαμβάνων καὶ
16 τῆς ὑπουργίας τοῦ χαρτουλαρίου καὶ τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἐκπίπτει παραχρῆμα.
Κἀκεῖνο δὲ θεσπίζομεν, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς θεοφιλεστάτους οἰκονόμους τούς τε νῦν ὄντας καὶ
κατὰ καιρὸν ἐσομένους κατὰ μῆνα ἢ τόγε μήκιστον κατὰ δύο μῆνας ποιεῖσθαι τοὺς λογισμοὺς πρὸς τοὺς
ἀρχαρίους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, εἰδότας ὡς, εἰ τοῦτο καταρρᾳθυμήσειαν, κινδύνου πειρα-
25 (26) θήσονται.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἐπειδήπερ ἐν πολλαῖς ἤδη διαθήκαις εὕρομεν a. 530
τοιαύτας ἐνστάσεις, καθ' ἃς ἡ ἐξ ὁλοκλήρου τις ἔγραψε τὸν δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν κληρονόμον, μὴ

c. 24 § 1. 2 *extat in Nomoc.*[m] 1, 5, *c.* 24 § 16 *in Nomoc.*[md] 9, 1, *c.* 25 *in Coll.*[cgl]: *indices*
c. 24 § 3...15 *dedi ad Const.*[rgl]

2 δι'] τις *Nomoc.*: δι' ἑαυτοῦ ἢ μέσου προσώπου *Const.* 6 συνεχθήσονται *Nomoc.*[a] 7 μεγαλοπρεπεστάτων] μεγαλο[illegible]στων *Nomoc.*[m] *ante emendationem* 8 σπεύσαιεν ἐν τρόποις *Nomoc.* 13 πραχθὲν] πρᾶγμα *Const.*[l] 20 ῥαθυμήσει *Const.*[g] 21 ἐπιγινώσκειν *Const.*[r] | *a uerbis* οἱ χαρτουλάριοι *constitutionem incipiunt editiones cum Const. editoribus: quocum facit Const.*[g], *cum in Const.*[rl] *ea continuentur antecedentibus et in Const.*[r] *(qui liber solus numeros constitutionibus adponit) caput sequens numeretur* Κϛ': *quod uerius esse apparet ex Nomoc.* 9, 1 *et* 10, 1, *ubi* § 16 *dicitur esse constitutionis* 24, *et ex Nomoc.* 2, 1, *cui sequens constitutio est* κε', *idemque habuit Theodorus Bestes, cum ad Nomoc.* 10, 1 (*Pitra* p. 580) *contendat se ad* 1, 5 *exscripsisse laudatam constitutionem, cuius initium sit* Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων 30 γίνεται *Const.*[l] 33 ἔγγραφον] *Nomoc.*, ἄγραφον *Const.* 38 θεοφιλεστάτους] *Schoell*, φιλεστάτους *Nomoc.* 40 τούτου *Nomoc.*[d] 43 ἡμῶν *om. Coll.*[c]

προσθεὶς εὐκτήριον οἶκον μηδένα, ἢ αὐτὸν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ ἡμισείας ἢ ἐξ ἑτέρων ἀνίσων μερῶν, ἕτερον δέ τινα ἐξ ἡμισείας, ἢ ἄλλης μοίρας (ἤδη γὰρ πλείοσι διαθήκαις κατὰ τοῦτον γενομέναις τὸν τρόπον ἐνετύχομεν), καὶ πολλὴν ἀδηλίαν ἐντεῦθεν οὖσαν κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὁρῶμεν νόμους. Καὶ τοῦτο ἐπανορθούμενοι θεσπίζομεν, εἰ μὲν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν γράψειέ τις κληρονόμον ἢ ἐξ ὁλοκλήρου ἢ ἐκ μέρους, ἄντικρυς δοκεῖν τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἢ τὴν κώμην ἢ τὸ χωρίον, ἐφ᾽ ἧς καθέστηκεν ὁ τελευτήσας, ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐνίστασθαι κληρονόμον καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔνστασιν ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων αὐτῆς οἰκονόμων, ἢ εἰς τὸ μέρος καθ᾽ ὅσον κληρονόμος γραφῇ· αὐτοῦ τοῦ[1] κρατοῦντος, εἰ καὶ ληγάτον ἢ **fideicommisson** καταλειφθείη· καὶ ταῦτα διαφέρειν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, ἐφ᾽ ᾧτε εἰς πτωχῶν ἀποτροφὴν αὐτὰ προχωρεῖν.
1 Εἰ δὲ ἑνὸς τῶν ἁγίων ἀρχαγγέλων ἐμνήσθη ἢ τῶν προσκυνητῶν μαρτύρων, μὴ ποιησάμενος οἴκου
μνείαν (τοῦτο ὅπερ ἴσμεν παρά τινος διατυπωθὲν καίτοι τῶν ἐπιφανῶν γεγονότος καὶ τῇ περὶ νόμους
καὶ λόγους ἐνευδοκιμηκότος παιδείᾳ), εἰ μὲν ἔστι κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην ἢ τὴν ἐνορίαν αὐτῆς εὐκτήριος
οἶκος εἰς τιμὴν ἐκείνου τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχαγγέλου ἢ τοῦ ἁγιωτάτου μάρτυρος, αὐτὸν δοκεῖν γε-
γράφθαι κληρονόμον· εἰ δὲ οὐκ ἔστι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἢ τὴν ἐνορίαν τοιοῦτος οἶκος, τηνικαῦτα
τοὺς κατὰ τὴν μητρόπολιν σεβασμίους οἴκους· καὶ εἰ κατ᾽ αὐτὴν γοῦν εὑρεθείη τοιοῦτός τις οἶκος,
ἐκείνῳ δοκεῖν τὸν κλῆρον ἢ τὸ πρεσβεῖον ἢ τὸ **fideicommisson** καταλελεῖφθαι· εἰ δὲ μηδὲ ἐκεῖσε
φανείη τοιοῦτός τις οἶκος ὤν, αὖθις τὰς κατὰ τόπον ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοῦτο λαμβάνειν.
2 Δηλονότι ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἅπαντες οἱ λοιποὶ δικαίως παραχωροῦσιν οἶκοι, πλὴν εἰ μὴ γένοιτο
πρόδηλος ὁ τελευτήσας ἕτερον μέντοι ἐνθυμηθεὶς ὄνομα προσθεῖναι, ἕτερον δὲ εἰπών· διὰ τὸ καί τι
τοιοῦτον ἡμᾶς γνόντας κατά τινα διαθήκην ἐπὶ τοῦ Πόντου γενέσθαι κἀκεῖσε πάλιν τὸ ἀληθές ἀντὶ
3 τοῦ γεγραμμένου παρασκευάσαι κρατῆσαι. Εἰ μέντοι ὁ μὲν διαθέμενος ῥητὸν μὴ θείη τόπον, εὑρεθείη
δὲ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἢ τῇ περιοικίδι εὐκτήρια πολλὰ καθεστῶτα, εἰ μὲν ἔν τινι
τούτων συχνῶς ὁ τελευτήσας ἐφοίτα, καί τινα πρὸς αὐτὸ μείζονα εἶχε προσπάθειαν, ἐκείνῳ δοκεῖν κα-
4 ταλελεῖφθαι τὸ πρεσβεῖον· Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτο εὑρίσκοιτο, μᾶλλον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐνδεεστέρῳ
οἴκῳ καὶ δεομένῳ βοηθείας δοκεῖν τὸ τοιοῦτο καταλελεῖφθαι πρεσβεῖον ἤτοι τὴν κληρονομίαν. D.
XIII K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.

III

℞ DE EPISCOPIS ET CLERICIS ET ORPHANOTROPHIS ET BREPHOTROPHIS ET XENODOCHIS ET ASCETERIIS ET MONACHIS ET PRIVILEGIO EORVM ET CASTRENSI PECVLIO ET DE REDIMENDIS CAPTIVIS, ET DE NVPTIIS CLERICORVM VETITIS SEU PERMISSIS ℞

1 **IMP. CONSTANTIVS A. CLERICIS SALVTEM DICIT.** **Iuxta sanctionem, quam dudum meruistis[2], et uos et mancipia uestra nullus nouis collationibus obligabit, sed uacatione gaudebitis. praeterea neque hospites suscipietis.** D. VI K. SEPT. PLACIDO ET ROMVLO CONSS. [Th. 16, 2, 8 B 3, 3, 2]

P (3℞) *L* (3℞) *CRM*: 2, 25 *ex Coll.*[cgl]

[1] τοῦ αὐτοῦ? [2] meruisse perhibemini *Th.*

2 γάρ] γὰρ καί *Const.*[g] 8 fideiommisson *Coll.*[c], fidicommisson *Coll.*[gl] 12 ἐνευδοκιμηκότας *Coll.*[l] 16 ἐκεῖνα *Coll.*[l] *ante emend.* | fidecommisson] fidicomisson *Coll.*[g], fideicomon mds *Coll.*[cl] | μηδέ] μή *Coll.*[l] 17 τόπον] τὸν τόπον *Coll.*[g] 19 μέντοι] μέν τι *Coll.*[l] *ex emend.* | προσθῆναι *Coll.*[l] *ante emend.?* 21 παρασκευάσασθαι κρατῆσαι *Coll.*[c], κρατῆσαι παρασκευάσαι *Coll.*[g] 23 αὐτόν *Coll.*[cl] | ἐκεῖνο *Coll.*[cg] 25 δοκεῖ *Coll.*[c] | *s. a. Coll.*: δ. xiii k. NOM. CRLA. mRE. TOR uc. cons. *Coll.*[c], δ. xiii. k. νομ. CRLα. μR. e toR. uc. σɔg *Coll.*[g], d xiii k. nom. CRLα. mRE. TOR. uc. cons. *Coll.*[l] 28 et orphanotrophis (—phiis *L*)] *LM Const.*,[r] orphanotrophis *S*, orfanotrophiis *PCR* 29 et brephotrophis et xenodochis] *S Const.*, *om. PL*, et totiis *M*[a], et tochiis et xenodochiis *R*, bethotrofiis et totiis *M*[b], et brephotrophiis et ptochiis et exenodochiis *C* | asceteriis] *Const.*, asciteriis *SC*, asisteriis *PLRM* 30 et] *PLRM Const.*, et de *SC* | priuilegio] *S* (*de S indice non constat*), primilegione *Const.*[r], primilegion *Const.*[l], priuilegiis *PLCRM* | et] *PLCM Const.*, et de *SR* | castrense *S*, castrensis *ind. S R* 31 et de] ede *L*[a], et *Const.* | et de nuptiis ... 32 permissis *om. S in textu* | et de] *CR ind. S Const.*, et *PLM* 32 seu] uel *ind. S* 33 constantinus *SRM*, const. *C* | clericis s. dicit] sal. *S* 34 et uos] uos *R* 35 *s. a. Th.*

2 Idem A.[1] Felici episcopo. Omnis a clericis indebitae conuentionis | Th. 16, 2, 14 B 3, 3, 3
iniuria et iniquae exactionis repellatur improbitas nullaque conuentio sit circa eos munerum sordidorum. et cum negotiatores ad aliquam praestationem competentem uocantur, ab his uniuersis istiusmodi strepitus conquiescat. si quid enim uel parsimonia uel prouisione uel mercatura, honestati tamen conscia, congesserint, in usum pauperum atque egentium ministrari oportet aut id, quod ex eorundem ergasteriis uel tabernis conquiri potuerit et
1 colligi, collectum id religionis aestiment lucrum. Verum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent, diui principis, id est nostri genitoris, statuta multimoda
2 obseruatione cauerunt, ut idem clerici priuilegiis pluribus redundarent. Itaque extraordi-
3 nariorum a praedictis necessitas atque omnis molestia conquiescat. Ad parangariarum
4 quoque praestationem non uocentur nec eorundem facultates atque substantiae. Omnibus clericis huiusmodi praerogatiua succurrat, ut coniugia clericorum ac liberi quoque et ministeria, id est mares pariter ac feminae, eorumque etiam filii immunes semper[2] ab huiusmodi muneribus perseuerent. D. VIII ID. DEC. MEDIOLANO, LECTA V K. IAN. APVD ACTA CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II CONSS. a. 357

3 Idem A.[3] ad Tavrvm pp. De his clericis, qui praedia possident, | Th. 16, 2, 15 B 3, 3, 4
sublimis auctoritas tua non solum eos aliena iuga nequaquam statuet excusare, sed etiam pro his, quae ab ipsis possidentur[4], eosdem ad pensitanda fiscalia perurgueri. uniuersos namque clericos possessores dumtaxat prouinciales pensitationes fiscalium translationesque faciendas recognoscere iubemus. DATA EPISTVLA PRID. K. IVL. MEDIOLANO CONSTANTIO A. X ET IVLIANO C. III CONSS. a. 360

4 Idem A. ad Tavrvm pp. Officiales[5] rationales, si exhibitione cursus seu | Th. 8, 4, 7
primipili necessitate neglecta, interuersa etiam ratione fiscali ad clericatus honorem puta-
1 uerint transeundum, ad priorem condicionem retrahantur[6]. Si uero obnoxii ratiociniis uel necessitatibus non sint, sub notione iudicum officiis consentientibus, si id probabilis uitae
2 studium postularit, transferantur nec cessionem metuant facultatum. Quod si clandestinis artibus putauerint inrependum, [7]duas concedant liberis aut, si proles defuerit, propinquis e propria substantia portiones tertiam sibimet retenturi: si uero propinquorum necessitudo defuerit, geminae portiones officiis in quibus militant relinquantur, portione tertia tantummodo retenta. D. IIII K. SEPT. TAVRO ET FLORENTIO CONSS. a. 361

P (3, 2. 3) *L* (3, 2. 3) *CRM*

---

[1] et Iulianus C. *ins. Th.* [2] a censibus et separati *ins. Th.* [3] et C. *ins. Th.* [4] etiam his quae ipsi possident *Th.* [5] beneficiarii uel officiales *Th.* [6] fiscali ad ecclesias putauerint transeundum, curialium retrahantur exemplo *Th.* [7] ad curialium similitudinem *ins. Th.*

---

1 idem] impr. const. (consti. *P*) *PL* | clercis M^a 3 negotiatoribus P^aL^a, negociatori P^b 4 parsim.] si parsim. R^a 5 honesti L^a | in] id' in M^a, id in M^b 6 ministrare C^a | oportet] *C Th.*, oporteat *PLRM* | id *om. M* | ex *om. PL* 7 id] magis *C* | estimet *C*, existiment M^b | hominibus] ab hominibus *Th.* 8 marcimoniis P^a?, mercionibus L^t | statuta genitoris *Th.* | multimodis P^a? *L*, multimodi P^b? 9 cabuerunt C^a | compluribus *Th.* | extraordinariorum] *C Th. Const.*, extraordinariorum munerum *PLRM* 10 parangariarum] *C Th. cum Const.:* οὔτε παραγγαρίας, parangariae *PL*, parangariam *RM* 12 succurrant *P et sic uel* succurratur *L* | coniungia *R* 13 mare *C* | ab *om. C* 14 *s. a. Th. PLD* | mediolano … 15 conss.] *Th.*, medi. lacta. u k. ian. apud acta const. a. x. *D*, *om. PL* 16 ad taurum] tauro *S* | pp.] p. M^a 17 eos solum *M* | statuit PM^b 18 pensitadan P^a | perurgueri] *Th.*, perurguere *libri:* οἱ κληρικοὶ … μὴ μόνον τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἴδια κτήματα ἐκσκουσατευέτωσαν *B* | uniuersos] unde uniuersos PL^a 19 pensitatione *C* 20 *s. a. Th. PL* | data … 21 conss.] *Th.*, conss. d. k. iul. *P*, d. k. iul. *L* 22 idem a.] *R Th.*, impp. (impp. *om. S*) constantinus et constans aa. (a. M^a) *SCM, quae lectio falsa omnino, cum ad annos* 337 … 340 *pertineat, tamen quemadmodum in hos libros irrepere potuerit, uix intellegas* | pp.] p. *M* | officialis *C* | rationales] *RM Th.* (*ubi tamen emendatum est* rationalis), *om. C:* οἱ ταξεῶται ἢ οἱ καθολικιανοί *Const.* 23 principali *R* | neclecta C^a | rationem *C* 24 si] *C Th.*, sin *RM* 25 sunt *R* | iuditum R^a | studium] et studium *M* | postulauerit *RM* 26 nec] ne M^a 27 defuerint CR^a 28 e] ex CM^b | tertiam sibimet retenturi] *C Th.*, tertia sibimet retenta *R*, tertiam sibimet retineant (reineat M^a) *M* | uero *om. C* 29 militantur R^a? 30 retentata *Th.* | *s. a. Th. Contius* 1562

5 Imp. Iovianvs A. Secvndo pp. Si quis non dicam rapere, sed [Th. 9, 25, 2 Nomoc. 9, 2] attemptare tantum matrimonii iungendi causa sacratissimas uirgines[1] ausus fuerit, capitali poena[2] ferietur. D. xi k. Mart. Antiochiae Ioviano A. et Varroniano conss. a.

6 Imppp. Valens Gratianvs et Valentinianvs AAA. ad Cataphronivm. [Th. 16, 2, 24 B 3, 3, 5] Presbyteros diaconos subdiaconos atque exorcistas et lectores, ostiarios etiam[3] personalium munerum expertes esse praecipimus. D. iii non. Mart. Gratiano A. iii et Merobavde conss. a.

7 Pars actorvm habitorvm in sacro consistorio apvd imperatores Gratianvm Valentinianvm et Theodosivm consvlatv Syagrii et Evcherii virorvm clarissimorvm die iiii k. Ivl. Constantinopoli. [Th 11, 39, 8] [4]Imp. Theodosivs A. dixit: Nec honore nec legibus episcopus ad testimonium flagitatur. Item dixit: episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet: nam et persona oneratur[5] et dignitas sacerdotis excepta confunditur. a.

8 Idem AAA. Pavlino praefecto Avgvstali. Presbyteri citra iniuriam quaestionis testimonium dicant, ita tamen, ut falsa non simulent. ceteri uero clerici, qui eorum gradum uel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges [Th. 11, 39, 10]
1 praecipiunt, audiantur. Salua tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte presbyteri, qui sub nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam sunt praecepti, hoc ipso, quod nihil metuant, uera suppresserint. multo magis etenim poena sunt digni, quibus cum plurimum honoris[6] per nostram iussionem delatum est, occulto inueniuntur in crimine. D. viii k. Avg. Arcadio A. et Bavtone conss. a.

9 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Tatiano pp. [Th. 16, 2, 27 Nomoc. 1, 28] Nulla nisi emensis sexaginta annis[7] secundum praeceptum apostoli ad diaconissarum consortium transferatur. D. xi k. Ivl. Mediolano Valentiniano A. iiii et Neoterio conss. a.

10 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Theodoro pp. Si quis in [Th. 16, 2, 31 Sirmond. 14] hoc genus sacrilegii proruperit, ut in ecclesias catholicas inruens, sacerdotibus et ministris

P (3, 5...8. 10) *L* (3, 5...8. 10) *Ambr.* (3, 5. 7...9) *CRM: c.* 10 *in Gregorii M epist.* 13, 45

[1] uel uiduas uolentes uel inuitas *ins. Th.* [2] sententia *Th.* [3] et omnes perinde qui primi sunt *ins. Th.* [4] in consistorio *ins. Th.* [5] dehonoratur *Th.* [6] honoris *om. Th.* [7] cui uotiua domi proles est *ins. Th.*

1 secundo] ad secundum *Th.* | pp.] praefecto *M* 2 attemptare tantum] uel attemptare *Th.*: tantum *non agnoscit Nomoc.*: ἀλλὰ πειρᾶσαι | matrimonium *R* | sacratas *Th. cum S*, εὐλαβεστάτας *Nomoc.* | ausus fuerit *om.* C^a 3 poena feriatur *Ambr. M*, ferietur poena *R*, ποινῇ ὑποβληθήσεται (*non* ἀποβλ.) *Nomoc.* | *s. a. Th. PLD Ambr.* | xi *om. Ambr.* | mart. ... conss. *om. PL* | antiochiae] *Th.*, *om. D Ambr.* | a. *om. D Ambr.* | uriniano (a supra) *D* | conss. *om. D* 4 impp. *R* | ual'. gr. et ual'. (ualēns *C*) *PLC*, ualentinianus gratianus et ualens *R*, ualentinus gratianus ualerius *M*, ualentinianus et ualens et gratian. *S* | cataphronium] *Th. CM*, cataconium *S*, captaphronium *PR*, captathronium *L* 5 pboresbiteros L^a | et *om. M* | hostiarias M^a 6 praecepimus *C* | *s. a. Th. D: in PL est* d., *in Veron.* 181 *initium inscriptionis sequentis est* affricum a. iu et uerobando ss., *item in Brugensi* 347 affric. a. iii et merobande | iiii et *om. D* 8 pars ... 10 constantinopoli *om. S Ambr.* | habitorum *om. PL* | sacro] *CRM*, *om. Th. PL* | imperatorem *PL* 9 consulatu ... 10 constantinopoli *om. RM* | consulatu] d. conss. *PL* | siapris et utheriis *PL* | uir. clar. *om. Th.* 10 die] dat. *C* | iiii] *PLC*, iii *Th.* | impp. *P* | a. dixit] a. max. PL^a, edixit *Ambr.* | episcopus nec honore nec legibus *Th.* | honere L^a 11 legentibus *Ambr.* | flagitetur $PLRM^b$ | episcopus L^bCR^a | ducendum *Ambr.* 12 admitti] *CM Th.*, adduci *PL*, addici *R* | sacerdotis] CM^a *Th.*, sacerdocii $PLRM^b$, sacerdotum *Ambr.* | confunditur. d. *L*, confunduntur *Ambr.* 13 *inscriptionem om. Ambr.* | aaa.] a. *SPLCM* | praefecto] pp. *CR* 14 falsum *R* | eorundem $PLRM^b$ 15 consequuntur *Th.* 17 sub] *C Th.*, suo *PLRM Ambr.* | aliquem *Ambr.* 18 uerum *C*, uer* (e?) *Ambr.* | sumpscerint PL^aM^a | etenim magis *Ambr.* | pene *C* 19 est *om. R* 20 *s. a. Th. PLD Ambr.* | a. (a. I *Th.*) et bautone conss. *Th. Ambr.*, bautoni conss. *D*, *om. PL* 21 impp. *R* | ualens *R*, ualentinus *M* | theod. et arc. aaa. (aa. *Ambr.*)] et theod. aa. *S* 22 titiano *R*, tantiano *Ambr.* | pp.] p. *M* | emansis *Ambr.*[a] | sexaginta] C^sM^a? *Ambr. Th. S*, quinquaginta C^vRM^b, ἑξήκοντα *Nomoc.* 23 ad] a *R* | *s. a. Th. Ambr.* | ualentiniano a. iiii] ualentium *Ambr.* 24 neoterio] neoterio uc. *Th.* 25 *Gregorio et Ambr. haec const. est undecima: caue tamen cogites de hiatu librorum nostrorum, quibuscum facit Const.: uerisimilius est ex c.* 7 *in aliquo libro capita duo effecta esse* | pp.] p. *M* | quis] q̅ *Ambr.* 26 ut] et *C*

uel ipso cultu locoque aliquid importet iniuriae, quod geritur, a prouinciae rectoribus
1 animaduertatur. Atque ita prouinciae moderator sacerdotum et catholicae ecclesiae mi-
nistrorum, loci quoque ipsius et diuini cultus iniuriam capitali in conuictos siue confessos
reos sententia nouerit uindicandum nec expectet, ut episcopus iniuriae propriae ultionem
deposcat, cui sanctitas ignoscendi[1] gloriam dereliquit: sitque cunctis[2] laudabile factas atro-
ces sacerdotibus aut ministris iniurias ueluti publicum crimen persequi ac de talibus reis
2 ultionem mereri. Quod si multitudo uiolenta ciuilis apparitionis executione et adminiculo
ordinum possessorumue non potuerit praesentari, quod se armis aut locorum difficultate
tueatur, praesides prouinciarum etiam militari auxilio per publicas litteras appetito compe-
tentem uindictam tali excessui imponere non morentur[3]. D. VI K. MAI. MEDIOLANO HONORIO
A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

11 [4]IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Ecclesiis, quae in posses- | Th. 16, 2, 33 B 3, 3, 6 Nomoc. 1, 30 |
sionibus, ut adsolet, diuersorum, uicis etiam uel quibuslibet locis sunt constitutae, clerici
non ex alia possessione uel uico, sed ex eo, ubi ecclesiam esse constiterit, [5]ordinentur, ut
propriae capitationis onus ac sarcinam recognoscant: ita ut pro magnitudine uel celebritate
uniuscuiusque uici ecclesiis certus iudicio episcopi clericorum numerus ordinetur. D. VI K.
AVG. MNIZO HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

12 [6]IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Si quis curialis clericus fuerit | Th. 9, 45, 3 mut. Nomoc. 1, 6 |
ordinatus nec statim conuentione praemissa pristinae condicioni reddatur, is uigore et
sollertia indicantium ad pristinam sortem uelut manu mox iniecta reuocetur. clericis enim
ulterius legem[7] prodesse non patimur, quae cessione patrimonii subsecuta decuriones cleri-
cos esse non uetabat. D. VI K. AVG. MNIZO HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

13 IDEM AA. SAPIDIANO VICARIO *AFRICAE*. Si eccle- | Th. 16, 2, 34 B 60, 54, 20 Nomoc. 1, 2 |
siae uenerabilis priuilegia cuiusquam fuerint uel temeritate uiolata uel dissimulatione ne-
glecta, commissum quinque librarum auri condemnatione plectetur. D. VII K. IVL. BRIXIAE
THEODORO CONS. a. 399

P (*c*. 10. 11. 13) *L* (*c*. 10. 11. 13) *Ambr*. (*c*. 10. 13) *CRM*: *c*. 10 *usque ad u*. 7 mereri *omissis* 4 nec ... 5 dereliquit *extat in Gregorii M. epist*. 13, 45

---

[1] solam *ins. Th. Sirm.* [2] non solum liberum, sed etiam *ins. Th. Sirm.* [3] praesides ... morentur] iudices Africani armatae apparitionis praesidium datis ad uirum spectabilem comitem Africae litteris praelato legis istius tenore deposcant (deposcent *Sirm.*), ut rei talium criminum non euadant *Th. Sirm.* [4] *iunge* 1, 3, 12; 1, 4, 6. 7; 7, 62, 29 *Th*. 16, 2, 32 [5] eatenus *ins. Th.* [6] *iunge* 1, 3, 11 *et quae ibi laudantur* [7] *Th*. 12, 1, 121

---

1 in ipso cultu *M*[b], in ipso culto (occulto *P*[a]) *PLCRM Ambr*., ipso cultui *Th*., ipsi cultui *Sirm*., ipso culto *Greg. epist*.: ἐαν τινες ἢ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐπισκόπῳ ἢ κληρικῷ ἢ ἄτοπόν τι πράξωσιν ἐν τῷ τόπῳ ἢ τῇ λειτουργίᾳ *Const*. | locoque] loco *PLRM*[a] | aliquam inportet iniuriam *C*, aliquot imp. iniuriae *Ambr*. | quod geritur *om. C* | prouinciarum rect. *R*, rect. prouintiae *M* 2 ecclesiae catholicae *M* 3 ipsis *P*[a] | capitali] et capitali *Ambr*. | in *om. Ambr*. | conuinctos *C*, conui*tos *M*[a] | confessos reos] confessos seu *Greg. ep*., confessores reos *M*[a]? 4 sentia *Ambr*. | uindicandam *RM*[b] | nec] non *Ambr*. | inuriae *R*[a] | propriae *om. C* 5 sanctitati cognoscendi gl. derelinquit *Ambr*. 6 crimen publicum *PL Sirm*. | rei *Greg. epist*. 7 quod similitudo *Ambr*. | ciuilis] *L*[b] *Ambr. Th. Sirm*., a ciuilis *PRM*, * ciuilis *L*[a], per ciuilis *C* | executionem *C*, et executione *Ambr*. 8 praesentari] *M*[c] *Ambr. Th. Sirm*., flagitari *PLCRM*[t] | se] si se *P*[a]*L*[a] 9 tueantur *P*[a]*L* 10 *s. a. Th. Greg. epist. PL Ambr.: in Sirm. est* d. XVIII k. febr. dd. nn. honorio IX et theodosio V aa. conss. rauenna | VI] *Greg. ep. PL*, VII *Th*., uiii *Ambr*. | honorio ... 11 conss. *om. PL* | honorio a. IIII] honorato *Ambr*. 12 aa.] a. *SM* | ecclesiis] *C Th. cum Nomoc*. ταῖς ἐκκλησίαις, in ecclesiis *PLRM* 13 ut adsolet] velut assolet fieri *PL* | clerici *post* 14 constiterit *collocat M* 14 uicos *C* 16 unuscuiusque *P*[a], uniuscuiuscuque *R* | uici]cuici *R*[a] | certo *R*[a] | *s. a. Th. PL* 17 mnizo ... conss. *om. PL* | minizo *Th*. 19 nec *om. C* 20 iudicantum *Th*. | uelut] *C Th*, ueluti *RM* | reuocentur *M* 21 legem ulterius *M* | clericos non uetabat esse *R*, esse clericos non uetabat *Th*.: κληρικοὺς εἶναι οὐκ ἐκώλυσεν *Nomoc*. 22 *s. a. Th*. 23 idem (item *R*[a]) aa. (a. *SM*)] impr. archadius et honorius *Ambr*. | sapidiano] *SC Th*., saphidiano *Ambr*., fidiano *PLM*, phydiano *R* | uicario] pp. *S* | africae] *Th*., *om. reliqui* 24 cuiuscumque *PLR* 25 libratum *M*[a] | plectatur *Th*., σωφρονιζέσθω *Nomoc*. | *s. a. Th. PL Ambr*. | VII] *Th. Ambr*., ui *PL* | brixiae] brixa et *Ambr*. 26 theod. cons.] *Ambr*., theod. uc. cons. *Th*., *om. PL*

14 Idem AA. Hadriano pp. Quicumque residentibus sacerdotibus [Th. 16, 2, 35 mut. B 3, 1, 1] fuerit episcopali loco et nomine detrusus, si aliquid uel contra custodiam uel contra quietem publicam moliri fuerit deprehensus rursusque sacerdotium petere, a quo uidetur expulsus, procul ab ea urbe, quam conturbauit[1], centum millibus uitam agat: nec nostra adeat secreta nec impetrare rescripta speret, sed etiam impetratis careat: defensoribus etiam eorum indignationem subituris. D. prid. non. Febr. Ravenna Stilichone et Avreliano conss. a.

15 Idem AA. Stvdio pv. Conuenticul*a* illicit*a* extra ecclesiam [Th. 16, 2, 37 mut. Nomoc. 3, 14] in priuatis aedibus celebrari prohibemus, proscriptionis domus periculo imminente, si dominus eius in ea clericos nou*a* ac tumultuos*a* conuenticul*a* extra ecclesiam celebrantes susceperit. D. iiii k. Sept. Constantinopoli Honorio A vi et Aristaeneto conss. a.

16 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Anthemio pp. Quisquis censibus [Nomoc. 1, 34] fuerit adnotatus, inuito agri domino ab omni temperet clericatu, adeo ut etiam, si in eo uico, in quo noscitur mansitare, clericus fuerit, sub hac lege religiosum adsumat sacerdotium, ut et capitationis sarcinam per ipsum dominum agnoscere compellatur et ruralibus obsequiis quo maluerit subrogato fungatur, ea scilicet immunitate indulta, quae certae capitationis uenerandis ecclesiis relaxatur: nullo contra hanc legem ualituro rescripto. D. prid. k. Mart. Honorio A. viii et Theodosio A. iii conss. a.

17 Idem AA. Monaxio pp. Placet nostrae clementiae, ut nihil commune clerici [Th. 16, 2, 42] cum publicis act*i*bus uel ad curiam pertinentibus, cuius corpori non sunt adnexi[2], habeant.

1 Praeterea eis qui parabalanin uocantur neque ad quodlibet publicum spectaculum neque ad curiae locum neque ad iudicium accedendi licentiam permittimus, nisi forte singuli ob causas proprias et necessitates iudicem adierint aliquem lite pulsantes uel ab alio ipsi pulsati uel in communi totius corporis causa syndico ordinato: sub ea definitione, ut, si quis eorum haec uiolauerit et breuibus parabalanin eximatur et competenti supplicio subiugetur nec umquam ad eandem sollicitudinem reuertatur. D. iii k. Oct. Constantinopoli Theodosio A. vii et Palladio conss.

P (*c.* 15...17) *L* (*c.* 15...17) *Ambr.* (*c.* 14) *CRM*

---

[1] infecit *Th.* [2] cuius c. n. s. adnexi *om. Th*

---

1 idem aa. (a. *SM*)] impr. archadius et honorius *Ambr.* | tritiano *S* | pp.] p. *M* | quicum *Ambr.* 2 detrusus nomine *Th.* | aliquid uel] *C Ambr. Th.*, aliquid *RM* | contra quietem] quietem *M* 3 petere a quo] *RM Th.*, praeterea quo *Ambr.*, praeterea quod *C* 5 audeat *C* | caret *Ambr.* | def. etiam eorum] *Ambr. R*, etiam def. eorum *C*, def. eorum etiam *M* 6 *s. a. Th. Ambr.* | rauenna *om. Ambr.* | stelicone et auer. ss. *Ambr.* 8 aa.] a. *SM* | studio pu.] *SPL Th.*, studio pp. *C*, stadio praef. urbis *R*, stadio p. *M* | conuenticulam illicitam *libri contra parat. ad Const.* 1, 1, *p.* 1242 διάτ. ιε′ ἧς ἡ ἀρχή conuenticula | exta *L*ᵃ 9 praescriptionis *LC* | domus] donus *L*ᵃ 10 clericos *om. PL* | noua ac tumultuosa conuenticula] *Th. cum Nomoc.*: τὰς καινὰς καὶ θορυβώδεις ποιεῖσθαι συνόδους nouam ac (et *PLR*) tumultuosam (tumutuosam *P*ᵃ) conuenticulam *PLCRM* | extrā *M* 11 susceperit] susc. clericos *L uel L*ᵇ | *s. a. Th. PL* | iiii] *Th.*, iii *PL* | vi et ar. conss. *om. PL* 12 impr. pp. aug. hon. et theod. *S* | anthenio p. *M* 13 agro *R*ᵃ | tempere *M*ᵃ 14 clericatus *C*: κληρικὸς γένηται *Nomoc.* 15 et *om. C*: ἵνα καί *Nomoc.* | capitionis *M*ᵃ | ruralibus] curialibus *ed. Noremb. cum Nomoc.* ταῖς βουλευτικαῖς ὑπηρεσίαις 16 subrogato *om. P*ᵃ | indulta inmunitate *PL*, τῆς ἀτελείας συγχωρουμένης *Nomoc.* 17 ualituro rescripto] *Q cum Nomoc.*: μηδεμιᾶς κατὰ τοῦδε τοῦ νόμου ἰσχυούσης ἀντιγραφῆς, ual. ūmquam rescr. *PL*, umquam ual. rescr. *CRM* *s. a. PL Contius* 1562: *diem solum haben* *PL*, *apud Cont. est* dat. honorio a. viii et theodos. iii conss.: *de Contianarum subscriptionum fide conferas praefationem* 19 aa. a. *SPLM* | monachio *PLRM* | pp.] p. *M* 20 actibus] *Th.*, actionibus *libri*, πράξεις *Const.* 21 parabalanin] *P cum Const.*, parabalan *C Th.*, parabolanin *LR*, parabolamin *M* parabolaniin *M*ᵇ, *cf. ad u.* 25. *p.* 33 *u.* 1. 4. 9 spectacuum *C* 22 accendi *M*ᵃ | permittimus *M*ʳ *Th*, permittimur *C*, ammittimus *PLRM*ⁱ singuli *om. PL* 23 proprias causas *M* | e (ac *C*) necessitates] ex necessitate *PL* | aliquem] alium *C*ᵘ | litem *C* | aliquo *PL* | pulsanti *M*ᵃ, pyleati *C* 24 communis totis corp. causas *P*ᵃ, communes totius carp. causas *P*ᵇ*L* | syndico] iudicio *P*, *inc. L*ᵃ | deuotione *C* 25 parabalanin] *PCM*ᵃ?, parabolanin *L*ᵇ*R*, parab**in *L*ᵃ, parabalani *M*ᵇ *Th.* 26 *s. a. Th. PL* | iii] *Th.*, uiii *PL* 27 vii *om. PL*

IDEM AA. MONAXIO PP. Parabalanin, qui ad curanda debilium aegra cor- [Th. 16, 2, 43] ora deputantur, sescentos constitui praecipimus, ita ut pro arbitrio uiri reuerentissimi ntistitis Alexandrinae urbis de his, qui ante fuerant et qui pro consuetudine curandi erunt experientiam, sescenti parabalanin ad huiusmodi sollicitudinem eligantur, exceptis uidelicet honoratis et curialibus. Si quis autem ex his naturali sorte fuerit absumptus, alter in eius locum pro uoluntate eiusdem sacerdotis exceptis honoratis et curialibus subrogetur, ita ut hi sescenti uiri reuerentissimi sacerdotis praeceptis ac dispositionibus obsecundent et sub eius cura consistant: reliquis, quae dudum latae legis[1] forma complectitur, super his parabalanin uel de spectaculis uel de iudiciis ceterisque sicut iam statutum est custodiendis. D. III NON. FEBR. CONSTANTINOPOLI HONORIO XII ET THEODOSIO VIII AA. conss. a. 418

19 IDEM AA. PALLADIO PP. Eum, qui probabilem saeculo [Th. 16, 2, 44 Nomoc. 8, 14] disciplinam agit, decolorari consortio sororiae appellationis non decet. quicumque igitur cuiuscumque gradus sacerdotio fulciuntur uel clericatus honore censentur, extranearum sibi mulierum interdicta consortia cognoscant: hac eis tantum facultate concessa, ut matres filias atque germanas intra domorum suarum saepta contineant: in his enim nihil scaeui criminis aestimari foedus naturale permittit. Illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio, quae ante sacerdotium maritorum legitimum meruere coniugium: neque enim clericis incompetenter adiunctae sunt, quae dignos sacerdotio uiros sui conuersatione fecerunt. D. VIII ID. MAI. RAVENNA THEODOSIO A. VIIII ET CONSTANTIO III CONSS. a. 420

20 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD TAVRVM PP[2]. Si quis[3] pres- [Th. 5, 3, 1] byter aut diaconus aut diaconissa aut subdiaconus uel cuiuslibet alterius loci clericus aut monachus aut mulier, quae solitariae uitae dedita est, nullo condito testamento decesserit nec ei parentes utriusque sexus uel liberi uel si qui agnationis cognationisue iure iunguntur uel uxor extiterit, bona, quae ad eum uel ad eam[4] pertinuerint, sacrosanctae ecclesiae uel monasterio, cui fuerat destinatus aut destinata[5], omnifariam socientur. Exceptis his facultatibus, quas forte censibus adscripti uel iuri patronatus subiecti uel curiali condicioni obnoxii clerici uel monachi cuiuscumque sexus relinquunt: nec enim iustum est bona seu peculia, quae aut patrono legibus debentur aut domino possessionis, cui quis eorum fuerat adscriptus, aut ad curias pro tenore dudum latae constitutionis[6] sub certa forma pertinere noscuntur, ab ecclesiis uel monasteriis[7] detineri: actionibus uidelicet competenter sacrosanctis ecclesiis uel monasteriis[7] reseruatis, si quis forte praedictis condicionibus obnoxius aut ex gestis negotiis aut ex quibuslibet aliis ecclesiasticis actibus obligatus obierit. D. XVIII K. IAN. ARIOVINDO ET ASPARE CONSS. a. 434

P (*c.* 20) *L* (*c.* 20) *Ambr.* (*c.* 20 *usque ad u.* 26 socientur) *CRM*

[1] *c.* 17 *h. t.* [2] et patricium *addit Th.* [3] episcopus aut *ins. Th.* [4] uel ad eam *om. Th.* [5] aut destinata *om. Th.* [6] *Th.* 5, 2, 1 [7] uel monasteriis *om. Th.*

1 aa.] a. *SM* | monachio *R*, maximo *M* | pp.] p. *M* | parabalanin] parabalani *C Th.*, parabolanin M^a, parabolani RM^b, *cf. ad u.* 4. 9 *et ad p.* 32 *u.* 21. 25 2 sexcentos *C*, sexcentum *R*, sexcentos esse *M* | pro arbitrio] *N Th.*, per arbitrium *CRM*, κατὰ δοκιμασίαν *Const.* | utri *R* 3 antistites *C* | antea *M* | qui *om. C* 4 sexcenti *CRM* | parabalanin] parabalani *C Th.*, parabolanin *R*, parabolani *M* 5 adsumptus CR^a 6 per uoluntatem *R* | eiusdem M^a | honeratis *R* 7 hii CM^a | sexcenti *CRM* 9 parabalanin] parabolanin RM^a, parabolanim *C*, parabolani M^b, parabalani *Th.* 10 *s. a. Th.* 12 aa.] a. *SM* | pp.] p. *M* | disciplinam saeculo *C* 13 ait R^a 14 extraneorum R^a 16 domumum R^a, domuum R^b | scaeui] M^a *Th.*, saeui CRM^b 17 aestimari] *RM Th.*, existimare *C* | naturalis M^a | etiam] *Th.*, enim *libri:* εἰ δὲ καὶ γαμετὰς πρὸ τῆς χειροτονίας εἶχον *Nomoc.* 19 clericum competenter M^a? 20 *s. a. Th.* 21 ualentinus *M* | aa. *om. Ambr.* | pp.] p. *M* 22 aut subd.] *C Th.*, seu subd. *PLRM Ambr.* | altius R^a | uel monachus *C* 24 cognationi suae *Ambr.*, cognationis sue M^a, cognitionisue *R* 25 ad eam] eam *Ambr. M* | pertinuerint] *C Th.*, pertinuerunt P^vL^v *Ambr. M*, peruenerunt P^tL^tR 26 cui] *PL Ambr.* M^b *Th.*, cui forte CRM^a | omnifariae *C* 27 iure *PL* 28 cuiuscumque] uel c. *CR* 29 pecunia R^a | cui *om.* C^a 30 fuerit *PL* | curias] *M Th.*, curiam *PLCR* 31 uel] aut *M* | competenter] R^t *Th.*, competentibus $PLCR^vM$ *uel* M^b 32 obnoxiis P^a 33 aliis] aliis esse *R* | actibus] *Th.*, actionibus *libri, cf. p.* 32, 20 34 *s. a. Th. D: in L est* dat. | ariouindo … conss. *om. D*

21 IDEM AA. THOMAE PP. Ad similitudinem tam episcoporum orthodoxae fide
presbyteri et diaconi ii, qui honorario titulo illustrem dignitatem consecuti sunt, [i
per substitutos periculo suarum facultatum curiae muneribus satisfacere non u
D. V K. MART. CONSTANTINOPOLI EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS.

22 IDEM AA. FLORENTIO PP. Si qua per calumniam postulatio super criminali- [
bus causis apud competentem iudicem deposita exhibitionis causa fuerit sacrosanct
gionis antistitis, triginta pondo auri condemnatione publicis calculis inferenda ut p
1 tur, praecipimus. Quin etiam omnia priuilegia, quae sacrosanctis ecclesiis confuga
clericorum, decanorum uel aliorum ecclesiasticorum causa legibus sunt praestita,
2 atque illibata seruari. Praeterea iubemus, ut omnes clerici atque monachi, qui
ciuitatibus ad hanc almam urbem ecclesiastici negotii uel religionis causa profici
litteris episcopi, cui unusquisque iter faciens obsequitur, muniti adueniant: sciturі q
citra hanc fiduciam accesserint, sibimet imputabunt, quod non clerici uel mona
putabuntur. D. III ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO *A. VI* ET NOMO CO

23 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PAL- [conc. Chalc. mut. (Mansi VII, 499) No
LADIO PP[1]. Quoniam uenerabilis recordationis Flauianus huius almae urbis episcopu
uenerabili synod*o* innumerabilium paene sacerdotum, qui Chalcedone conuenerunt, t
tali decoratus est testimonio, ut Eutyches, qui contra senserat, cum sceleratis dic
ab omnibus uno ore damnaretur, aboleatur quidem Eutychetis damnosa memoria, F
autem laudabilis recordatio reueletur. D. CONSTANTINOPOLI PRIDIE NONAS IVLIA
RACIO *CONS.*

24 IDEM AA. PALLADIO PP. Id, quod pauperibus testamento uel codicillis relinquit
ut incertis personis relictum euanescat, sed modis omnibus ratum firmumque co
D. VIII K. MAI. ANTHEMIO CONS.

25 [3]IMP. MARCIANVS A. CONSTANTINO PP. Cum clericis in iudicium uocatis [No
pateat episcopalis audientia, uolentibus tamen actoribus, si actor disceptationem san
archiepiscopi noluerit experiri, eminentissimae tuae sedis examen contra catholic
uiro reuerentissimo archiepiscopo huius urbis clericos constitutos uel contra reuerent
oeconomum tam de ipsius quam de ecclesiasticis negotiis sibimet nouerit expetendum
in ullo alio foro uel apud quemquam alterum iudicem eosdem clericos litibus irr
1 ciuilibus uel criminalibus negotiis temptet innectere. Memorati autem reueren- [(

P (*c.* 22. 24. 25) *L* (*c.* 22. 24. 25) *CRM*

[1] Orientis, Valentiniano pp., Illyrici, Tatiano pu., Vincomalo magistro diuinorum offi
et consuli designato *add. Chalc.* [2] in (*u. i.*)? [3] *iungenda uidetur* 1, 4, 13

1 aa.] a. *SM* | themo *C* | pp.] p. *M* 2 presbyterorum et diaconorum M^b: οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ἰλλούστριοι *Const. compilatores nescio an scribere uoluerint* tam episcopi o. f. quam presbyteri et diaconi ad similitudinem eorum qui: *nam de illustribus cautum iam fuerat anno* 436 (*Th.* 12, 1, 187): *uerba tamen loci gemini traditam lectionem tueri uidentur* | hi *R* | inlustem M^a 4 *s. a. l. gem.* 5 aa.] a. *SM uel* M^b | florentiano *S*, florentino *CR* 7 antistitis] L^rR, antistiti P^rCM, sanctitati P^lL^l | pondus *PL* | aurei *R* | ut *om.* M^a 8 confugarunt *R* 9 decanorum uel al. eccl. *om. C*, decanorum *om. PL* | praestita sunt *C* 12 unusquisque] unusquisque eorum PLM^b: γράμμασι τοῦ ἐπισκόπου ἑνὸς ἑκάστου, οὗτινος τὴν πορείαν ποιοῦσιν *Const.* | aduenіannt R^a 13 accesserint] egressi fuerint *R* | quod] qui *R* 14 *s. a. Pithoei: in L est* d.: *Contius* 1562 *commenticiam subscriptionem adposuit* d. theodosio a. XVII et festo conss. | a. VI] III *Pithoei* 15 *apud Mansium l. c. et Latinus et Graecus constitutionis authenticae legitur* | ualentinus *RM* | marcus *C*
om. M 16 pp.] p. *M* | cum uenerab
nerabilis *RM*) synodi *libri:* μετὰ
βασιμωτάτης συνόδου *Nomoc.* 17 s
tium M^a | conuenerant *C*, conuener
18 decoratus est *om.* M^a 19 orbe *C* |
nantur *C* | fabiani *C* 20 altem *R*
Chalc. | sporacio cons.] sporacio uc.
fuerit nuntiatus consulibus *Chalc.* 2
impp. ual. et marc. *PL* | pp.] p. *M* 2
tum] legatum PL^l | omnibus modis *C*
PL Pithoei: d. uiii k. *om. rel. PL*
maii Anthemio cons. *Pithoei* 25 impp.
et ual. aa. ad taurum pp. (*ex c.* 20) P^a
cus P^bLCR | conuocatis *PL* 26 pateat
episcopali *R uel* R^b | auctoribus *R* |
tatione *R* 27 amplissimae *PL*, im
tissime *R* 29 tam de] tandem *R* | ip
suis *M* | nouerit] erit *PR*, *** L^a | n
ullo] M^a, quod in nullo *PL*, neque
qui nullo *R*, neque in nullo M^b 30
nere L^a 31 reuerentissimo R^b, *inc.*

tissimi clerici orthodoxarum ecclesiarum, quae sub uiro religioso antistite huius inclitae
urbis sunt, in causa, in qua uel ipsi uel procuratores, quos pro se dederint, senten-
tiarum auctoritate pulsantur, executoribus, per quos coeperint conueniri, fideiussorem
sacratissimae huius urbis ecclesiae oeconomum uel defensorem praebeant, qui usque ad
1a quinquaginta libras auri fideiussor existat. Ipse uero reuerentissimus oeconomus almae
huius urbis ecclesiae lite pulsatus fideiussorem pro se non praebeat, utpote qui et aliorum
1b clericorum fideiussor futurus est, sed fidei suae committatur. Quodsi lis diuersorum (ex-
cepto reuerentissimo oeconomo) clericorum, quae agitanda sit, memoratam summam uidetur
excedere, clericus lite pulsatus det executori pro residua quantitate cautionem suam: cui
nullum tamen insertum erit iusiurandum, quia ecclesiasticis regulis et canone a beatissimis
2 episcopis antiquitus instituto clerici iurare prohibentur. Statuimus autem, ut executoribus
idem reuerentissimus oeconomus uel alii diuersi clerici sub beatissimo archiepiscopo huius
splendidissimae ciuitatis sententiarum tuarum auctoritate commoniti solidos duos tantum-
modo dent pro commonitione sua et pro institutione procuratoris, si per eum uoluerint
3 litigare. Quod circa alios quoque diuersos apparitores eminentiae tuae in his, quae ex
consuetudine praebentur officio, obseruari in causis praedictorum clericorum iubemus, ut
litis sumptus uel expensae a clericis pauciores humanioresue praestentur. D. a. 456?

26 Imp. Leo A. Viviano pp. Decernimus, ut posthac neque monachi aut qui- [B 1, 1, 10
cumque alius cuiuslibet status aut fortunae in aedes publicas uel in quaecumque loca po-
puli uoluptatibus fabricata uenerabilem crucem et sanctorum martyrum reliquias illicite
inferre conentur uel occupare audeant ea, quae uel ad publicas causas uel ad populi ob-
lectamenta constructa sunt. cum enim religiosae aedes non desunt, possunt ibi, consultis
prius ut oportet religiosissimis episcopis, reliquias martyrum non quorundam usurpatione,
sed arbitrio reuerentissimorum antistitum collocare. ideo patientiam et modestiam suam,
quam leges nostrae et publica disciplina et ipsorum monachorum nomen exposcit, studiose
unusquisque tam monachus quam cuiuslibet alterius professionis retineat et perpetuo ob-
seruare procuret. D. xv k. Oct. Patricio cons. a. 459

27 Idem A. Erythrio pp. Quisquis emensis militiae suae stipendiis expletisque [B 3, 3, 7
officiis siue muneribus, quae cuicumque condicioni aut consuetudine uel lege debebat, ad
consortium se contulerit clericorum et inter ministros uerae orthodoxae fidei maluerit et
elegerit numerari, nullius prorsus sententiae acerbitate reuocetur nec a dei templis quibus
se consecrauit inopportunis intentionibus abstrahatur, sed isdem beatissimis ministeriis
securus permaneat et quietus, ad quae post longi laboris lassitudinem ob reliquae uitae
requiem consilio meliore protractus est: his actionibus, si quae contra eum eiusque patri-
monium legitima intentione competunt, pro iuris ordine responsurus: exceptis primipilaribus,
quos praeceptis tui culminis et publicis utilitatibus in perpetuum esse subiectos sacratissimae
constitutionis statuta sanxerunt. D. prid. non. Mart. Constantinopoli Leone A. iii cons. a. 466

28 Idem A. Nicostrato pp. Nulli licere decernimus, si testamento heres sit [Nomoc. 2, 1
institutus seu ab intestato succedat seu fideicommissarius uel legatarius inueniatur, dispo-

P (*c.* 25) *L* (*c.* 25) *CRM*

1 religiosi *R*, reuerentissimo *PL* | antiste *C*, sac. R^a | inclitae] almae *PL* 2 sententiarum] sent. tuarum $L^b M$ 3 fidemiussorem *C* 4 huius *om. C* | qui] cui *PL* 5 hyconomums R^a 7 sed *om. M* 8 uideretur *C*, uideatur *R* 9 excedere] ecclesiae exc. L^a 10 tamen nullum *C* | canonibus *C* 11 atiquitus M^a | institutis *C* | ut] in *C* 12 beatissimo] reuerentissimo *RM* 13 duos solidos tantummodo *CR*, duos tantummodo solidos *M* 14 uoluerit *C* 15 paritores P^a | in] ex *PL* 16 ut litis] $L^b M^b$, ut utilitatis PL^a?, utilis C^b, ut**** C^a, utilitas *R*, ut illis M^a 17 pauperiores M^a | *s. a. L: fortasse restituenda subscriptio* 1, 4, 13: d. viii .. april. uarane et iohanne conss. 18 uiuiano] *R*, bebiano *S*, iuliano *CM* | pp.] p. *M* 19 alius] *CM*, alii *R:* μήτε ἄλλης (*sic Coisl.*, ἄλλοι *Fabrot.*) οἱασδήποτε στάσεως *B* | aut fort.] *CM*, atque fort. *R*, ἢ τυχῆς *B* | quacumque CM^b 26 unusquisque] ut un. *R* 27 *s. a. Pithoei* 28 erithio *M* | miliae R^a 29 quae *om.* RM^a | cuiuscumque M^a | conditione RM^b | lege] *C*, qua lege *R*, que lege *M*, ἀπὸ νόμου *B* | debebat] *C*, debebatur RM^a, debebantur M^b 31 nullus *R* | a dei] ei R^a 32 importunis *M* | mysteriis *CR* 33 permanet *R* | ad quae] *W*, atque *CRM* 34 meliori *C* | est *om. RM* 35 primispilari** M^a, primipilariis M^b 37 statuta] decreta *C* | *s. a. Pithoei* 38 idem a.] *libri cum S*, idem et anthemius aa. *Hal.* | pp.] p. *M* | si] M^a *cum Nomoc.* ἐάν, siue CRM^b 39 dispositiones *C*, τὴν διατύπωσιν *Nomoc.*

sitionem pii testatoris infringere uel improba mente uiolare, adserendo incertum esse
tum uel fideicommissum, quod redemptioni relinquitur captiuorum, sed modis om
1 exactum pro uoluntate testatoris piae rei negotio proficere. Et si quidem testator
ficauerit, per quem desiderat redemptionem fieri captiuorum, is qui specialiter desig
est legati seu fideicommissi habeat exigendi licentiam et pro sua conscientia uotum
pleat testatoris. sin autem persona non designata testator absolute tantummodo sum
legati uel fideicommissi taxauerit, quae debeat memoratae causae proficere, uir reuer
simus episcopus illius ciuitatis, ex qua testator oritur, habeat facultatem exigendi,
huius rei gratia fuerit derelictum, pium defuncti propositum sine ulla cunctatione ut
2 uenit impleturus. Cum autem uir religiosissimus episcopus huiusmodi pecunias pio re
arbitrio fuerit consecutus, statim gestis interuenientibus earum quantitatem et tempus
eas susceperit apud rectorem prouinciae publicare debebit. post unius uero anni sp
et numerum captiuorum et data pro his pretia eum manifestare praecipimus, ut per
impleantur tam piae deficientium uoluntates: ita tamen, ut religiosissimi antistites gra
sine ullo dispendio praedicta gesta conficiant, ne humanitatis obtentu relictae pec
3 iudiciorum dispendiis erogentur. Quodsi testator, qui huiusmodi legatum uel fideicon
sum non designata persona reliquit, barbarae sit nationis et de eius patria aliqua eme
ambiguitas, uir reuerentissimus episcopus ciuitatis eius, in qua idem testator defunctu
itidem habeat legati seu fideicommissi petitionem defuncti propositum modis omnibus i
4 turus. Quodsi in uico uel in territorio testator mortem obierit, illius ciuitatis uir reu
5 tissimus episcopus exactionem habebit, sub qua uicus uel territorium esse dignoscitur.
ne pium defunctorum propositum improba fraudatorum calliditate celetur, quidquid
huiusmodi causa a testatore relictum fuerit, uniuersi, qui id quocumque modo cognou
uel in uiri clarissimi rectoris prouinciae uel in urbis episcopi notitiam deferendi ha
liberam facultatem: nec delatoris nomen suspicionemque formident, cum fides atqu
dustria eorum tam laude quam honestate non careat ac pariter pietate, cum ueri
in publicas aures lucemque deduxerint. D. XV K. SEPT. CONSTANTINOPOLI ANTHEM
CONS.

29 [1] Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος ΑΑ. Ζήνωνι στρατηγῷ. Οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις διατρί
μὴ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν ἐξιέναι τῶν μοναστηρίων ἢ καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἢ καὶ ἐν ἑτέραις πό
ἀναστρέφεσθαι, ὑπεξαιρουμένων μόνων τῶν καλουμένων ἀποκρισιαρίων, οἷς ἄδειαν παρέχομεν ἐθέ
1 διὰ μόνας ἀναγκαίας ἀποκρίσεις εἰσιέναι. Καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ οἱ ποιούμενοι τὰς εἰσόδους φυλαττέ
σαν περὶ θρησκείας ἢ δόγματος διαλέγεσθαι, ἢ συμβουλαῖς τισι πρὸς στάσιν ἢ ταραχὴν ὁρῶσαι
ἁπλουστέρας ψυχὰς τοῦ δήμου παρατρέπειν· γινώσκοντες, ὡς ἀμελοῦντες τῶν προστεταγμένων

CRM: c. 29 *extat in Coll.*^{cgl} *et B* 1, 1, 9

---

[1] *c.* 29 *huic loco restituta est auctoritate Const.: numerum* 29 *confirmant paratitl*
Const. 1, 1 (*p.* 1242) *et libri plerique Nomoc.* 11, 4, *cum alii habeant* κε'. *temporis qu*
ratione habita c. 29 *et* 30 *transponi debent: uideamus tamen, ne error sit compilato*
qui consulatum Zenonis et Marciani (*c.* 31) *confuderint cum consulatu Marciani* (*c.* 32

---

1 infrigere M^a 2 redeptioni *R* 3 rei] regi *R* | negotium *CM*, *inc.* R^a: τοῦ εὐσεβοῦς πράγματος τὴν τάξιν τελειῶσαι *Nomoc.* | testatorum *R* 5 habet *M* | sua conscientia] M^b *cum Nomoc.* τῇ αὐτοῦ συνειδήσει, sua scientia *C*, scientia *R*, qua scientia M^a 8 habet *M* 10 implecturus C^a | reuerentissimus *R:* εὐλαβέστατος *constanter in hac constitutione pro* reuerent. *et* religios. *Nomoc.* | relictis C^a 14 tam *om. M cum Nomoc.:* αἱ εὐσεβεῖς | ita tamen ut rel. ant. *om. CM* | religiosissimi antistites] T^b, religiosissimus antistes *R:* οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι *Nomoc.*, *om.* T^b 15 conficiant] M^a, conficiuntur *C*, conficiat *R*, confitiantur M^b, τελειώσουσι *Nomoc.* | relictu R^a 17 designita *M* | relinquit *M* 18 eius ciuitatis *C* 19 itidem] et idem CM^a, idem
om. Nomoc. 20 religiosissimus *C* 21 qu
quo *CM:* τῆς πόλεως ... ὑφ' ἣν *Nomoc.* 22
liditatum M^a | celaretur *RM*, κρυβῇ *No*
23 fuerit relictum *C* 24 rectoris proui
clarissimi *M* | notiam M^a 25 liberam fa
RM, facult. liberam *C:* ἐλευθέραν ἐχέτωσαν
Nomoc. | suspicionemque] *C*, susception
suspitione *M*, καὶ τὴν ὑπόληψιν *Nomoc.* 2
careant quam honestate *M* | ueritate CM^b
im R^a 27 litemque *R* | *s. a. Pithoei* 3
ἐν ἑτέραις] ἐν ἑτέραις *B* 31 ὑπεξαιρου
B Coisl. Coll.^{l} *ex emend.*, ὑφεξαιρου
Coll.^{cg} *et Coll.*^{l} *ante emend.*, ὑπεξηρη
B sec. Fabrot. | ἐθέλουσι] *Coll.*, θέλουσι
τὰς πόλεις *B*

τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας τῇ τῶν νόμων ὑποβληθήσονται αὐστηρίᾳ. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI
LEONE A. *IIII* ET PROBIANO CONSS. a. 471
31) IDEM AA. ARMASIO PP. Si quemquam uel in hac urbe regia uel in ceteris [Nomoc. 1, 6]
prouinciis, quae toto orbe diffusae sunt, ad episcopatus gradum prouehi deo auctore contigerit, puris hominum mentibus nuda electionis *con*scientia sincero omnium iudicio pro-
1 feratur. Nemo gradum sacerdotii pretii uenalitate mercetur: qualiter quisque mereatur,
2 non quantum dare sufficiat aestimetur. Profecto enim quis locus tutus et quae causa esse poterit excusata, si ueneranda dei templa pecuniis expugnantur? quem murum integritati aut uallum fidei prouidebimus, si auri sacra fames penetralia ueneranda proserpit? quid
3 denique cautum esse poterit aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpitur? Cesset altaribus imminere profanus ardor auaritiae et a sacris adytis repellatur piaculare flagitium. ita castus et humilis nostris temporibus eligatur episcopus, ut, locorum quocumque per-
4 uenerit, omnia uitae propriae integritate purificet. Non pretio, sed precibus ordinetur antistes. tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quaeratur cogendus, rogatus recedat,
5 inuitatus effugiat. Sola illi suffragetur necessitas excusandi. profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus, cum sane quisquis hanc sanctam et uenerandam antistitis sedem pecuniae interuentu subiisse aut si quis, ut alterum ordinaret uel eligeret, aliquid accepisse detegitur, ad instar publici criminis et laesae maiestatis accusatione pro-
6 posita a gradu sacerdotii retrahatur. Nec hoc solum deinceps honore priuari, sed perpetuae quoque infamiae damnari decernimus, ut eos, quos facinus par coinquinat et aequat, utrosque similis poena comitetur. D. VIII ID. MART. CONSTANTINOPOLI ZENONE ET MARCIANO CONSS. a. 469
32) IDEM AA. DIOSCORO PP. Orphanotrophos huius inclitae urbis nulla subtilitate iuris obsistente eorum quidem qui pupilli sunt quasi tutores, adulescentium uero quasi curatores sine ullo fideiussionis grauamine in emergentibus causis tam in iudicio quam extra iudicium, ut opus exegerit, ad similitudinem tutoris et curatoris personas et negotia eorum, si qua possint habere, defendere ac uindicare iubemus: ita uidelicet, ut praesentibus publicis personis, id est tabulariis, aut interuenientibus gestis in hac quidem inclita urbe apud uirum perfectissimum magistrum census, in prouinciis uero apud moderatores earum uel defensores locorum res eorum eis tradantur, a quibus sunt custodiendae: ut, si quas earundem rerum propter fenus forsitan uel aliam urguentem causam uel eo quod seruari non possunt alienare[1] perspexerint, prius habita aestimatione licebit eis alienationis inire contractum, ut pretia eorum[2], quae exinde colliguntur, ab isdem personis custodiantur.
1 Huiusmodi autem pium atque religiosum officium pro tempore orphanotrophos ita peragere

P (*c.* 30) *L* (*c.* 30) *CRM*

[1] alienari debere? [2] earum?

1 *s a. Coll.* | d k. un. cpi. eonea. uetprouiano conss. *Coll.*^{c}, d k. un. cpie. onea. uetprouiano conss. *Coll.*^{g}, dc. un. cpi. eonea. uetprouianos ss. *Coll.*^{l} 3 idem aa.] idem a. *SCM*, idem aug. *R*, imp. leo a. *PL* | armacio *S* | quemquam] quem *Ambr.* | regia hurbe *M* 4 urbe L^a 5 omnium *C* | nudae *PL* | conscientia] *W*, scientia *PLCRM*, συνειδήσει *Nomoc.* 6 qualiter] *PLC*, quantum *RM* 7 sufficiat dare P^bL, dare *om.* P^a | quis] qui *R* | excusata esse poterit *C*, poterit esse excusata *M* 8 expugnatur L^a, expugnentur *CRM* | integritatis CR^bM^b, *inc.* R^a: καθαρότητι *Nomoc.* 9 prouidemus M^a | auri] ari L^a 10 cesset] cesset aut M^a 11 et *om.* P^a | piaculare] $C^bR^bM^b$, iaculare $PLC^aR^aM^a$, ἀσεβὲς *Nomoc.* | flagium M^a 12 eligatur temporibus *M* 14 antistites *PL* | ab] amb R^a 17 sedem antistitis *C*, antistis sedem *R*, antististis sedem M^a | si quis] CM^b, is qui $PLRM^a$ | ordinaret ut alterum *M* | eligerit M^a 18 et] uel *C* | praeposita *PL* 20 eos *om.* M^a | par facinus CM^b, par *om.* M^a 21 commitetur *C*, committetur PLR^aM^a, comittetur M^b, committatur R^b: δεῖ ... ἐπακολουθεῖν *Nomoc.* | *s. a. PLD Miraeus Pithoei* | mart.] mae. *D* | zenone et marciano conss.] *D*, zenone *PL Mir.*, zenone et marco *Pithoei: cf. pag.* 36 *not.* 1 23 aa.] a. *SCM*, ag. *R* | addioscoro *S* | indite *R* 24 pupilli] *R*, pupillorum *CM* 26 opes *C* | exegeret M^a | personas et] *C*, personarum *R*, personarum et *M* 27 possunt *M* | ac] *RM*, et *C* 28 id est] uel *M* | ininteruenientibus *C* 30 locorum] eorum *R* | eis] ad eos *R* | a *om.* M^a | earum *M* 32 prospexerint M^a | existimatione *R* 33 contractus *R* | colligantur *M*

conuenit, ut minime ratiociniis tutelaribus seu curationibus[1] obnoxii sint. graue enim
iniquum est callidis quorundam, si ita contigerit, machinationibus eos uexari, qui p
timorem dei a parentibus atque substantiis destitutos minores sustentare ac uelut pa
affectione educare festinant. D. k. Ivn.[2] Constantinopoli Marciano cons.

32 (33) Idem AA. Erythrio pp. Omnes, qui ubicumque sunt uel posthac fuerint [Nom
orthodoxae fidei sacerdotes et clerici, cuiuscumque gradus sunt, monachi quoq
causis ciuilibus ex nullius penitus maioris minorisue sententia iudicis ad extranea
cia pertrahantur aut prouinciam uel locum aut regionem quam habitant exire cog
nullus eorum ecclesias uel monasteria propria, quae religionis intuitu habitant, relin
miserabili necessitate iubeatur, sed apud suos iudices ordinarios, hoc est prouinc
rectores, locis quibus degunt et ecclesiarum ministeriis obsecund*a*nt, omnium cont
agentium suscipiant actiones, ut his saltem horis atque temporibus, quibus religiosos
a turbulenta obseruatione praetorii uacare contigerit cumque eos ad tempus petitoru
tentio calumniosa laxauerit, ad sua se monasteria et uenerabiles ecclesias confe
sapienti animo, precatione sollicita faciliusque de proximo sacrosanctis altaribus obs
1 dent in suis laribus et domiciliis constituti. In hac autem regia urbe si quando cuiu
que rei causa episcopos uel presbyteros ceterosque clericos, qui sacrosanctis ec
obsequuntur, siue monachos ex aliis quibuscumque prouinciis contigerit reperiri,
tamen in litem quisquam uocare uoluerit, in nullo alio sit licitum memoratos cuiquan
sare iudicio, nisi in tuae sublimitatis dumtaxat examine, ubi eis et beatitudinis hon
2 bitus reseruetur et oratorum adfluens in defensionibus copia large praestetur. Pra
cum in prouinciis ex eius qui regit prouinciam fuerint sententia uel interlocutione con
siue illi sacerdotes seu cuiuscumque gradus clerici siue monachi habeantur, dummod
probentur orthodoxi, qui in propriis causis contractibusue pulsantur, non alios
ecclesiae propriae defensores seu quos oeconomos appellant fideiussores praebeant
dum executoris pertinax et auara proteruitas extraneos fideiussores flagitat, mul
3 innoxiae paupertati adfligatur[3] incommodum. In hac autem regia urbe inuenti ex qu
que prouincia uenientes, cum in tuae amplitudinis iudicio, quod eis solum delega
lite pulsati fuerint, reuerentissimi orthodoxae fidei sacerdotes certe oeconomi aut ecc
defensores seu clerici in causis ciuilibus suis siue ecclesiasticis nulla praebendi fideiu
molestentur iniuria, sed aut uicariis fideiussionibus contradantur, quas tamen stipulati
sollemnis cautela uallauerit, aut cautionibus et professioni propriae ac facultatum s

P (*c*. 32) *L* (*c*. 32) *CRM*

[1] curatoriis (*Mommsen cum Const.* κουρατωρικοῖς) [2] Ian.? [3] infligatur (M^r)?

1 conuenerit M^a? | rationiis M^a | sunt *M* 3 dei apparentibus *R* 4 datum kal. iunii mar. cons. *Pithoei* 5 aa.] *M*, aaa. *PL*, a. *SC*, ag. *R* | erithio *PLR*, *inc.* M^a | ubicumque] *L*, ubique *PCRM:* ὁπουδήποτε *Nomoc.* 6 gradus sunt (sint M^b)] $PLCM^b$, sint ordinis *R*, gradus M^a*:* οἱουδήποτε βαθμοῦ *Nomoc.* 7 nullis P^aL^a 8 protrahantur *C uel* C^b | prouincia uel loco aut regione *PL:* τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὸν τόπον ἐξιέναι *Nomoc.* 9 nullus] μηδεὶς γάρ *Nomoc.* | regionis R^a 11 et ecclesiarum] CM^a, ecclesiarum RM^b, ecclesiae *PL:* καὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑπηρεσίαις πειθαρχοῦσι *Nomoc.* | obsecundent *libri* | omnium] *M*, omniumque $PLCRM^b$*:* πάσας τὰς τῶν ἐναγόντων αὐτοῖς ὑποδεχέσθωσαν ἐναγωγάς (*sine copula*) *Nomoc.* 12 excipiant RM^b, ὑποδεχέσθωσαν *Nomoc.* | saltem his *C* 13 petitoris M^a 14 monast. et uener. eccl. se *M* 15 solita *R* | facilisque L^l, que *om.* M^a 16 urbe regia *RM*, βασιλίδι πόλει *Nomoc.* | cuiusque M^a 17 uel *om. C* 19 tamen] tunc PL^l | lite P^aR 21 praestatur L^a 22 ex] et ex *C* | eis C^a 24 qui *om.* P^a | ue *om.* M^a 26 exsecutorum *R*, execu*toris M^a | pertinax] et p. *PL* | pr uitas PL^a | fideiussores] R^a *cum N* ἐξωτικὸν ἐγγυητὴν ἀπαιτῶν, idoneos fid. *I* idoneos fid. *CM*, fid. idoneos R^b | f P^bCR^b 27 paupertatis P^aR^a? | adfli R^bM^b, affligat $PLCR^aM^a$ | regia urbe] *C* regia (regio *P*) *PL*, urbe inclita *RM*, ἐν τ λίδι πόλει *Nomoc.* 28 eis] ei *C* 29 fidei defensores ecclesiae *M* 30 fideiussoris fideiussores *CRM:* ἐγγυητὴν δὲ μηδένα τείσθωσαν *Nomoc.* 31 sed aut u. f. c., tamen (tunc *PL*) stip. ... aut cauti (cautioni *R*) et professioni propriae fessione propria *PL*) ac (ac *om.* PL^a obl. committantur (commitentur *PLR*) ἢ ἀλλήλους ἐγγυάσθωσαν ἢ ὁμολογίας θήκου καὶ νομίμης γινομένης καὶ ὑποθήκ ἰδίων αὐτῶν οὐσιῶν ἐχούσης (*excidit Latine est* committantur) *Nomoc.*, ἢ (*rectius* ἀλλήλους *Nomoc.*) ἐγγυῶνται ἢ λογίας ἐνυποθήκους ποιοῦσιν *Const.*: *N nescio an eo ducat, ut comma* quas stip. soll. caut. uallauerit *collocemus* 32 professioni propriae

4 obligationibus committantur. Hoc nihilo minus obseruando, ut in causis ecclesiasticis nul-
lum alium conueniri fas sit nisi eum, quem dispensatorem pauperum, id est oeconomum
ecclesiae, episcopi tractatus elegerit (hunc enim sine dubio a sacerdote conuenit ordinari):
5 quem tamen conuentum defensoris ecclesiae fidei committi praecipimus. [1] Executoribus in
minoribus quidem iudiciis omnibus in ipsa conuentione sacerdotum seu clericorum non
amplius quam unum semissem aut sperantibus aut etiam audentibus accipere. si uero
apparitor tuae magnitudinis ex sententia tuae sedis amplissimae in prouincia degentes eos
monuerit, iubemus non amplius eum quam duos solidos sportularum nomine percipere.
in hac uero urbe magnifica idem apparitor tuae magnitudinis uno aureo sportularum gratia
a prouincialibus clericis contentus sit, quantaelibet summae qui conuentus fuerit exponatur
6 obnoxius. Praeterea nullus executor uexare contumeliis clericos ullos, nullis impulsionibus
molestare, nullis exprobrare conuiciis aut corporalibus iniuriis fatigare conetur: his, qui
huiusmodi aliquid aggressi fuerint, post amissionem cinguli et patrimonii ultima protinus
7 animaduersione plectendis. Priuilegiis sane singulis quibuscumque sacrosanctis ecclesiis
orthodoxae fidei, xenodochiis siue ptochiis tam generaliter quam specialiter attributis per-
petuo reseruandis, nullis eas earumque sacerdotes aut clericos cuiuslibet gradus aut mo-
nachos uel ptochos aut xenodochos orthodoxae fidei deputatos extraordinariis muneribus
praecipimus praegrauari. eas enim sarcinas oneris, quas plerisque personis diuersa ratione
8 remittimus, imponi beatissimis uiris nostro saeculo inconueniens esse iudicamus. Praeterea
ne cui temeritas sua lucratiua concedatur *et* ut impudens calumniantium refrenetur auda-
cia, iubemus, quotiens ii, qui sacerdotes seu clericos seu monachos ceterosque superius
designatos uel in tuae magnitudinis examine uel in prouinciali iudicio proposita actione
conuenerint, si causa cognita conuicti fuerint sine iusta eos et legitima petitione pulsasse,
omnes eis legitimas expensas sumptusque, quos ab exordio coeptae controuersiae ipsorum
uitio tolerasse eos constiterit, redhibere cogantur, ut hac saltem censurae iustissimae for-
midine reuocati improbis adsidue conflictationibus occupati adquiescant se iam sopitis cla-
moribus iurgiorum magistra deinceps necessitate retinere. DATVM CONSTANTINOPOLI PRIDIE
NONAS APRIL. MARCIANO CONS. a. 472

(34) IDEM AA. ERYTHRIO PP. Sacrosanctae orthodoxae fidei episcopi atque pres- [B 3, 3, 8]
byteri, diaconi quoque, qui semel probatis moribus integritate castissima ad hunc gradum
meruerint peruenire, ea, quaecumque in eodem clericatus gradu locoque uiuentes adquirere

PL Ambr. (*c.* 33) *CRM*

---

[1] *ante* § 5 *excidit caput de non orthodoxis executoribus* (*u. i.*)

1 minis P^a 2 id est] uel P^tL^t 3 episcopi tractatus] episcopus et totus status *P*, *inc.* L^a: οὓς ἂν ὁ ἐπίσκοπος προχειρίσεται *Nomoc.* 4 defensores C^a | executoribus] *complura excidisse docet Nomoc., ubi post* § 4 *habentur haec:* ἐκβιβαστὴς δὲ μὴ ὢν ὀρθόδοξος κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ μὴ κομπλευέσθω. ἀλλ' αὐτὸ (αὐτοί *scr.*) τὴν ἀρχὴν μηδὲ κομπλευέσθωσαν οἱ αἱρετικοί. ἐὰν δὲ στρατεύσηται καὶ κομπλευθῇ κατὰ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ οἱουδήποτε βαθμοῦ, κεφαλικῶς τιμωρείσθω (τιμωρείσθωσαν *Nomoc.*[4]). ὀρθόδοξος δὲ ὢν ὁ ἐκβιβαστὴς ἀπὸ μὲν ἀποφάσεως ἥττονος δικαστοῦ ἐκβιβάζων ἥμισυ νόμισμα λαμβανέτω σπόρτουλον: *quae confirmantur paratitlo ad Const.* 1, 5 (*p.* 1290) ὁ ἐκβιβαστὴς ὀρθόδοξος ἔστω. καθ' ὅλον γὰρ αἱρετικῶν οὐ θέμις στρατεύεσθαι, *omittuntur ut in libris nostris a Theodoro* (= *Const.*) 5 omnibus *om.* *R* | ipsam conuencionem *PL* | seu] se L^a 6 audientibus accipere P^a, accipere audentibus *M* | si uero] uerum si *R* 7 ex sententia] exetenti* M^a 9 hac] ha L^a 10 a *om.* *PL* | tentus M^a 12 exprobare *PLCM* 13 omissionem *R* 14 animaduersionem P^a, ******sione M^a | aecclesiis sacrosanctis M^a 15 ptochis *M*, stochiis *R* | setialiter *P* 16 gradus] gradus sint *R* 17 ptochios CR^a, ptochis M^a | xenodochios *C*, senotochios R^a, xenodochis M^a 18 enim *om.* *PLR*: τὰς γὰρ τοιαύτας *Nomoc.* | honeros P^a 19 uiris *om.* *P* 20 temeritatis P^a | et ut] *edd.*, sed PLR^a, sed ut CR^bM, καὶ ἵνα *Nomoc.* | refrenetur] CR^bM, frenetur *PL*, refrenatur R^a | audacitas C^a 21 hi *PLR* | seu *om.* *R* | seu] aut *C*, ac *R* 22 uel in] uelud *C* | tuae] tu* *P*, tuo R^a | exanimae *PL* 23 conuenerit R^a | si] inuenti si *P*, ******* si L^a 24 ipsorum uitio tolerasse eos] eos praestitisse *R* 25 salutem P^a, saltim *RM* | censura M^a 26 reuocati] territi M^t | se iam] RM^b, iam *PLC*, *** M^a 27 magistra deinceps necess. retinere *om.* P^a | *s. a. Pithoei: in L est* d. 29 idem aa.] idem a. *SPLCM*, idem ag. *R*, impr. leo aa. *Ambr.* | erithirio *PL*, erytho *Ambr.*, eutichio *M* | pp.] papa *Ambr.* | orfodoxae *L* | episcopos atque presbyteros diac. *Ambr.*, episcopi atque byteris diaconis M^a 30 quoque *om.* M^a | hos gradus *Ambr.* 31 meruerint peruenire] *Ambr.*, meruerunt peru. $PLRM^b$, peru. meruerint *C*, meruerit peru. M^a? | ea *om.* CM^b | gradulo quoque *P*, gradu ***** L^a

et habere potuerint, etiamsi in patris auique aut proaui potestate constituti sunt et
superstites habentur, tamquam bona propria uindicent: de his, si quando eis libitum
testandi uel donandi uel quolibet alio titulo alienandi libera facultate concessa, ut e
quoquo tempore numquam fratribus uel sororibus aut ex his genitis conferantur,
eorum filios posteros et quoscumque extraneos heredes perueniant nec a patribus a
proauis, sed ab ipsorum liberis tamquam praecipua uindicentur, certe his procedan
bus ipsi id peculium uel inter uiuos alienatione habita uel mortis tempore ultima
cognita uoluntate concesserint. D. PRID. NON. APRIL. MARCIANO CONS.

34 (35) IDEM AA. DIOSCORO PP. Omnia priuilegia, quae a retro principibus aut a
serenitate uel iudiciariis dispositionibus aut liberalitatibus pro singulis quibuscumqu
poribus uel consuetudine siue circa ius metatorum siue in aliis quibuslibet rebus pr
sunt orphanotrophio siue asceteriis uel ecclesiis aut ptochiis seu xenodochiis aut
steriis atque ceteris hominibus etiam ac rebus iuris eorum ad curam Niconis uiri reli
simi presbyteri et orphanotrophi uel ad eos, qui post eum loco eius successerint
tinentibus ad similitudinem Zotici beatissimae memoriae, qui prius huiusmodi
officium inuenisse dicitur, per hanc pragmaticam sanctionem firma illibataque in per
custodiri decernimus. ualde etenim hoc uidetur esse necessarium, cum exinde sust
uel educatio orphanis atque egenis et usibus ecclesiasticis uel ptochiis uel asceterii
1 paretur. Domus etiam aliasque res superius nominatas ad curam memorati uiri pert
uel postmodum quolibet modo ad eius sollicitudinem uel qui post eum ad eiusdem
notrophii curam uocati fuerint peruenturas ad instar maioris uenerabilis ecclesiae
inclitae urbis omnibus priuilegiis, quae eadem sancta ecclesia uel nunc adipiscit
postea merebitur, perpetuo potiri pietatis intuitu decernimus. D. X K. IAN. CONSTA
POLI MARCIANO CONS.

35 (36) *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.* Πᾶσαν πόλιν εἴτε ἀνανεωθεῖσαν κατὰ τοὺς προλαβόντας [
χρόνους εἴτε οὐκ οὖσαν μὲν πρότερον, διὰ δὲ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἀποδειχθεῖσαν πόλιν ἔχειν ἐκ
τρόπου ἀχώριστον καὶ ἴδιον τὸν ἐπιμελησόμενον τῶν κατ᾽ αὐτὴν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπ
θεσπίζομεν· μηδενὶ παντάπασιν οὔσης ἀδείας δι᾽ οἱουδήποτε τρόπου, μηδὲ μὴν διὰ θείας β
κελεύσεως ἀφαιρεῖσθαι πόλιν οἱανδήποτε τοῦ τῆς ἰδιαζούσης ἐπισκοπῆς ἢ καὶ τῆς ἀφορισθείσ
περιοικίδος ἢ ἄλλου τινὸς δικαίου καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἢ καὶ ἄλλως ὁπωσδήποτε πόλεσιν
1 ὑποτελῆ ποιεῖν. Τοῦ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντος καὶ ποιεῖν πειρωμένου ἢ τῶν ἤδη ἀνανεωθεισῶν
ἢ καὶ τῶν πολισθέντων τόπων ἢ μετὰ ταῦτα τυχὸν ἀνανεουμένων ἢ πολιζομένων τὸ τῆς ἰδι
ἐπισκοπῆς ἀφαιρεῖσθαι δίκαιον ἢ ἄλλο τι παραιρεῖσθαι τῶν παρασχεθέντων ἢ καὶ παρασχεθης
αὐταῖς προνομίων μὴ μόνον ἡ ἐπιχείρησις ἔστω ματαία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τοῖς κοινῶς καὶ ἰδί
τελοῦσιν ἑκάστῳ μαχόμενος ἀτιμωθεὶς τῶν ὄντων γυμνούσθω· τῶν αὐτῶν κρατούντων ἐπιτιμί
2 κατὰ τοῦ καθὼς προείρηται ἐπιχειροῦντος καὶ διὰ βασιλικῆς τοιοῦτόν τι πράττειν ἀντιφωνήσεως.

P (*c.* 33) *L* (*c.* 33) *Ambr.* (*c.* 33) *CRM*: *c.* 35 *integra extat in Nomoc.*[m] 1, 20, *c.* 35
in Nomoc.[m] 1, 2

1 auiique *PL* | potestate aut proaui *Ambr.*, aut praui potestate *M*[a] 2 libitum eis *R* 3 uel donandi] donandi *Ambr.* 4 quocumque *Ambr. R*, quoque *M*[a] | numquam] numquam ad diuisionem ueniant numquam *M*[b] | his] illis *PL*, eis *CM* | conferentur *P*[a] 5 perueniunt *R*[a] 6 iudicentur *Ambr.*[a] | procedant] *PL*[b]*CRM*[b], qui procedant *L*[a], procedunt *M*[a], lucro cedent *Ambr.*, lucra procedant *M*[c] 7 ipse *P*[a] | id] ad *Ambr.*[a] | habita alienatione *CR* | uere] iuri *Ambr. M*[b], *****M*[a] 8 uoluntate *om. Ambr.* | *s. a. Ambr. Pithoei: in PL Miraeo est subscriptio c.* 36 | marco *Pith.* | cons. *om. Ambr.* 9 aa.] a. *SCM*, ag. *R* | pp. *om. M* | aut a] aut *CR* 10 iudicariis *R*[a] | quibusque *M*[a] 11 consuetudine] *M cum Const.* καὶ τὰ ἐκ συνηθείας, constitutione *CR* | mercatorum *R* 12 assisteriis *CRM* | tochiis *CR*, photochiis *M* | exenodochis *M*[a] 13 ac *om. M* | niconis] *C*[b]*RM*[b], nicom* *M*[a], ******s *C*[a], yconomi *M*[b] 14 presbyteri] epb'ri *C*[a] |
notrophii *R* 15 zotici] *C*, iotici *RM* 1
a ill. *R*[a] 17 necessariam *M*[a] 18 gen
uel] *CR*, ac *M* | tochiis *R*, photochi
asisteriis *C*, asciteriis *R*, assisteriis *M*
perius] per˙ius *M*[a] 20 orphanotropl
22 eadem sancta ecclesia] *M*[b], ad e
sanctam ecclesiam *CRM*[a] 23 perpet
tiri] *CM*[a], perpotiri *RM*[b] | *s. a. Pitho*
tius 1562 | x k.] *Pithoei*, non. *Cont.* 24
Pithoei | coss. *Cont.* 25 constitutio
MW | *inscriptionem restitui ex c.* 3
νεώθη *Nomoc.* 1, 20 26 οὖσαν ... πόλιν]
1, 2, οὖσα πρότερον διὰ β. φ. ἀπεδείχθη πό
moc. 1, 20 | ἔχει *Nomoc.* 1, 20 27 κατὰ
Nomoc. 1, 20 28 μήτε *Nomoc.* 30 πολ.
ὑποτελεῖ *Nomoc.* 1, 2, ὑποτελεῖ πολ. ἑτέρ
moc. 1, 20 31 δὲ] *Schoell, om. Nomoc.*
χῶν *Nomoc.* 1, 2 33 περιαιρεῖσθαι *Za*
34 τοῖς] τῆς *Nomoc.* 1, 2 36 τι *om. Nom*

δὲ γενναίως διατάξαντες καὶ εἰς νοῦν εἰληφότες τὴν κατάστασιν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τῶν διακειμένων ὑπὸ Τόμιν τῆς τῶν Σκυθῶν ἐπαρχίας καὶ ὅτι οὐκ ἐγχωρεῖ τὰς αὐτὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας συνεχέσι βαρβάρων ἐπιδρομαῖς καταβλαπτομένας ἢ καὶ ἄλλως πως πενίᾳ συζώσας ἑτέρως διασώζεσθαι, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου Τόμεως, ἥτις ἐστὶ καὶ τοῦ ἔθνους μητρόπολις, τυγχάνοιεν προμηθείας, θεσπίζομεν ὑπεξαιρεῖσθαι τῆς παρούσης θείας νομοθεσίας καὶ μηδαμῶς αὐτὰς ὑπάγεσθαι τῇ
3 ταύτῃς ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος μένειν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπεξαιρεῖσθαι τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος νενομοτεθημένων βουλόμεθα καὶ τὴν ἔναγχος πολισθεῖσαν κατὰ τὸ Ἰσαύρων ἔθνος πρὸς τιμὴν καὶ θεραπείαν τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Κόνωνος πόλιν, τουτέστι τὴν Λεοντοπολιτῶν, ὥστε καὶ αὐτήν, ὥσπερ νῦν ἔχει σχήματος, διαμένειν διὰ τὸ (πολλῶν σφόδρα φιλονεικηθέντων, εἴτε αὐτὴν προσήκει ἰδιαζόντως τυχεῖν ἐπισκόπου, εἴτε ὑπὸ τὴν φροντίδα καὶ πρόνοιαν τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἰσαυροπόλεως συντελεῖν) δεδόχθαι πόλιν μὲν αὐτὴν εἶναι καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνελλιπῶς καὶ εἰς πλῆρες ἀπολαύειν δικαίων, ὑπὸ δὲ τὴν φροντίδα τοῦ μνημονευθέντος ἐπισκόπου διὰ παντὸς διαμένειν.

37) Idem A. Sebastiano pp. Iubemus adscripticiorum creationes secundum [Nomoc. 11, 3] ueterem constitutionem, nisi dominorum possessionum, unde oriundi sunt, euidens concurrerit consensus, nullius penitus esse momenti, sed isdem fundorum dominis, qui faciendae creationi non sicut dictum est euidenter consenserint, ius proprium ad similitudinem ceterorum colonorum in suos adscripticios exercendi, tamquam si nulla creatio intercessisset, tribui facultatem. idemque hoc super illis quoque agricolis decernimus obseruari, qui cum essent adscripticiae nexibus condicionis conscripti[1], solitariam uitam uidelicet appetentes quibuslibet sese monasteriis contra uoluntatem dominorum fundorum duxerint offerendos.
1 Seruos sane sociari clericorum consortiis uolentibus quoque et consentientibus [Nomoc. 1, 36] dominis modis omnibus prohibemus, cum liceat eorum dominis, data seruis *prius* libertate
2 licitum eis ad suscipiendos honores clericorum iter, si hoc uoluerint, aperire. Omnes [(Nomoc.)] praeterea uirorum clarissimorum prouincias moderantium sententiis absque ulla priuilegii differentia (qui tamen praesidali iurisdictioni subiecti sunt, siue episcopi uel quilibet clerici aut monachi aut cuiuslibet sint condicionis) pariter respondere decernimus: nulla in posterum uiris clarissimis prouinciarum rectoribus ad loca, in quibus incusatae personae consistunt, perueniendi necessitate penitus imponenda, cum non solum legibus, uerum etiam naturali quoque iuri conueniat, quos res exegerit, iudicialibus ad iudicium uocari sententiis, non ipsos iudices, quod dici etiam iniustum est, ad subiectos deduci, sed per datos ab his iudices causae examinationem in locis ubi incusati degunt procedere. D. v k. April. Constantinopoli Theodorico cons. a. 484

Idem A. Sebastiano pp. Seruis, si dominorum fuerint uoluntate muniti, [Nomoc. 11, 3] ...litariam uitam participandi licentia non denegetur; dum tamen eorum domini non igno...t, quod si seruis suis ad monasteriorum cultum migrandi tribuerint facultatem, eorun...n seruorum dominio, donec idem serui in eodem monachorum habitu durauerint, spo...dos: alioquin, si relicta forte uita solitaria ad aliam se condicionem transtulerint, ...tum est eos ad seruitutis iugum, quam monachicae professionis cultu euaserant, reuer...os. D. id. April. Theodorico cons. a. 484

...c. 37) *L* (*c* 37) *CRM: c.* 35 *integra extat in Nomoc.*[m] 1, 20, *c.* 35 § 2 *in Nomoc.*[m] 1, 2

1 ...nstricti (*dett.*)?

...δόχθαι *Nomoc.* 14 institutionem *R*, ...ν *Nomoc.* | possionum *R*[a] 16 creatio...[a] | ad similitudinem ceterorum colono...*dett. cum Nomoc.*: ἐξέστω πάντα πράττειν ...οῖς, ὅσα καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐναπογράφοις ...πράττειν, *om. libri mei et Herrmanni* ...rcendis *R*[a] 19 conditionibus *M*[a]? | ...olitariam *M* 20 duxerunt *M* | offe...*M*[a] 21 sociari *om. R* 22 modis ... *post* 23 uoluerint *collocat M* | licet *R* | ... *R*[a] | prius] *edd. cum Nomoc.*: ἐλευ...πρότερον αὐτόν, propriis *libri* 25 pre...[a] | quibuslibet *R* 26 sunt *C* 29 quo...*M* 30 his] ipsis *C* 31 ubi] quibus *C* | ...*oci et PLD Miraeus ad c.* 33 | april.] *PLD Mir.*, ian. *Pithoei*: *cf. diem c.* 37 | const. theod. cons.] *Pithoei*, theod. xxx. v co conss. *D*, *om. PL Mir.*: xxxv *in D*, *si tollas Graecas, numerus sequentis est constitutionis* | 33 constitutiones graece *hoc loco inserunt W Paris.* 4534, *cf. p.* 42 *u.* 3 | uoluntate fuerit *M*? 34 parcipandi *R*[a] | degetur *M* 35 quod si] *P*[a]*L*[a]*C*, si *P*[b]*L*[b]*RM*: οἱ δοῦλοι μοναχοὶ ἀκωλύτως γίνονται εἰδότων τῶν δεσποτῶν καὶ ὅτι συναινοῦντες τοῖς δούλοις μοναχοῖς γενομένοις τῆς ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείας γυμνοῦνται *Nomoc.* 36 durauerit *C* | spoliandos] spoliandos esse censemus *P*[b]*L*[a] 37 alioqm̄ (= alioquoniam) *M*[a] | se] *PL*[a]*R*[a], sese *L*[b]*CR*[b]*M* 38 monachi *PL*[a] 39 *s. a. Pithoei: in PLDR Miraeo est subscriptio* 1, 4, 5

38 (39) Οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες οὐ λαμβάνουσιν ἃ προσήγαγον αὐτοῖς κινη
1 δήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐπ' αὐτοῖς. Ἐπὶ δὲ ταῖς
τῶν ἀκινήτων δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκνίκης
2 Καὶ τοῦτο δὲ θεσπίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἢ χωρεπισκόπων ἢ π
τῶν ἢ κληρικῶν ἄκοντας τοὺς λαϊκοὺς συνελαύνειν πρὸς τὴν τῶν καρποφορεῶν τῶν ἐν τοῖς
καλουμένων ἀπαρχῶν ἤτοι προσφορῶν ἔκτισιν ὥσπερ τι τέλος ταῦτα μεθοδεύοντας, ἢ καὶ γ
μὲν, ἐν κλήρῳ δὲ καταλεγομένοις, καὶ μάλιστα ἐκείνοις, οἳ μηδ' ὑπὸ δεσποτείαν εἰσὶν αὐτῶν τῶ
φιλεστάτων ἐπισκόπων ἢ τῶν κατ' αὐτοὺς ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ τὰς καλουμένας ἀγγα
ἑτέρας τοιουτοτρόπους ἐπαχθείας ἢ ὑπηρεσίας ἐπιφέρειν μηδ' ἀφορισμοὺς τούτων ἕνεκα τῶν α
ἀναθεματισμοὺς τούτοις ἐπάγειν καὶ τῆς τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταλήψεως καὶ αὐτοῦ τοῦ σε
καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος, ὅπερ καὶ λέγειν ἀθέμιτον, ἐντεῦθεν ἀποστερεῖν (τοῦτο γὰ
τινων πεπονθέναι μεμαθήκαμεν καὶ κώμας ὅλας ἤτοι καὶ ἀγροὺς καὶ κληρικοὺς κατὰ ταὐτὸν κ
ἔξω κληρικοὺς καθεστῶτας ὑπὸ τοῖς τοιούτοις ἀφορισμοῖς ἤτοι ἀναθεματισμοῖς γενομένοις[1]) τῆς τ
ἀτοπωτάτης καὶ πάσης δυσσεβείας γενούσης[2] καὶ εἰς ὕβριν αὐτῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁρώσης
κατὰ πάντα τρόπον εἰργομένης καὶ μηδενὸς ἔθους κρατεῖν δυναμένου τὴν οὕτως ἄλογον ἀπαίτησ
3 γοντος. Καὶ γάρ ἐστι πρόδηλον, ὡς προσήκει μάλιστα ἕκαστον ἐκ τῶν οἰκείων πόνων ἑκόντα τ
καὶ τοῖς ὑπηρετουμένοις αὐτῷ προσφέρειν, ἅπερ ἂν αὐτὸς δοκιμάσοι, οὐ μὴν συνωθεῖσθαι πρὸ
καὶ ἀναγκάζεσθαι καὶ ἀποροῦντα ἴσως καὶ οὐδὲ τῶν ἐκ τῆς γεωργίας καρπῶν διά τινας συμβα
4 οἷα εἰκὸς ἀφορίας ἀπολαύοντα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὴν μὲν ἀνάγκην κωλύομεν, τὴν δ' αὐθαίρετο
5 μην τῶν προσφερόντων οὐ μόνον οὐκ εἴργομεν, ἀλλὰ καὶ ἀποδεχόμεθα. Διὸ καὶ μεγίστοις ἐ
ὀχυροῦντες τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα παρακελευόμεθα τὸν θαρροῦντά τι παραβῆναι τῶν προα
μένων αὐτῆς τε τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, ἣν ἐγκεχείρισται καὶ τῶν αὐτῆς πραγμάτων ἐξωθεῖσ
πάντα δὲ τοιοῦτόν τι πράττειν ἐπιχειροῦντα τῶν πραγμάτων ἀποκινεῖσθαι τῶν διαφερόντ
οἰκείοις[3], ὧν τὴν φροντίδα ἐμπεπίστευται, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς διοικήσεως, ἐπείπερ ἀνάξιον ἑαυτὸν
καὶ αὐτῆς τῆς ἱερωσύνης δείκνυσι. πρὸς τούτοις δὲ καὶ χρυσίου λίτρας δέκα προστίμῳ σωφρον
6 Τὰ δὲ παρ' ἡμῶν διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου τυπωθέντα κρατεῖν καὶ παραφυλά
θεσπίζομεν κατὰ ταύτην μέντοι μόνην τὴν βασιλίδα πόλιν καὶ τὴν αὐτῆς ἐνορίαν καὶ τοὺς
τόπους καὶ κλίματα ὑπὸ τὴν χειροτονίαν τοῦ θρόνου τῆσδε τῆς ἐνδόξου πόλεως καὶ τῶν ὑπ'
χειροτονουμένων θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπὸ τῶν
μητροπολιτῶν ἐπισκόπους τὴν ἐπισκοπὴν ἤτοι ἱερωσύνην καὶ τοὺς τὰς λοιπὰς τὰς μνημονευθείσα
μονίας τε καὶ φροντίδας παραλαμβάνοντας τοῖς αὐτοῖς ὑπάγεσθαι τύποις καὶ τούτους παραφυλάτ

39 (40) Θεσπίζομεν μηδένα δύο ἡγεῖσθαι μοναστηρίων, ἀλλὰ εἶναι μὲν ταῦτα ὑπὸ τὸν τῆς ἐνορίας, κ
διάγουσι, θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, ἕκαστον δὲ ἡγούμενον ἔχειν ἕνα, ἐφ' ᾧ τε τῇ μὲν τοῦ ἡγ
καταστάσει καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ γινομένοις ἐγκινδυνεύειν τὸν ἐπίσκοπον, τῇ δὲ τῶν μοναχ
ἡγούμενον· καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον πᾶσαν εὐταξίαν φυλάττεσθαι καὶ μηδένα[4] τοῦ λοιπο
σύγχυσιν ἢ ἐπήρειαν μάλιστα παρὰ τῶν τὸ εὐαγὲς τοῦτο σχῆμα περιβεβλημένων γίνεσθαι· ἃ
νῦν τε καὶ εἰς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον διηνεκῶς παραφυλάττεσθαι.

c. 38, 2...7 *extat in Nomoc.*[d] 6, 1, *c.* 39 *in Nomoc.*[m] 1, 20 *et Nomoc.*[mdn] 11, 3: *u*
c. 38 *pr.* § 1 *dedimus ad Const.*[rgl]

---

1 γενομένους (*Mommsen*)? 2 γεμούσης (*Schoell*)? 3 οἴκοις? 4 μηδέν (*Zachariae*)?

---

1 constitutio greca incipit *Q: hoc loco, non ante c.* 37 (*u. p.* 41 *u.* 33) *excidisse Graecas constitutiones probant et Const et numeri isdem constitutionibus in testimoniis infra allatis adpositi* | *principium c.* 38 *laudatur in Epit.* 8, 39 *his uerbis:* ὁ γενόμενος μόναχος οὐκ ἀναλαμβάνει ἐξερχόμενος τοῦ μοναστηρίου, ὅσα ἐδωρήσατο κινητὰ πράγματα τῷ μοναστηρίῳ, κἂν ὑπερβαίνουσιν τὰ φ' νομίσματα καὶ πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐν αὐτοῖς οὐ προῆλθε. *quocum conuenit ΒΣ* 47, 1, 66: ὡς καὶ αἱ παρὰ μοναχῶν προελθοῦσαι καὶ χωρὶς πράξεως εἰς μοναστήρια δωρεαὶ τὸ κῦρος ἔχουσι, κἂν ὑπερβαίνουσι τὰ φ' νομίσματα 6 *uerba* καὶ ... ἐπισκόπων *repetuntur in Nomoc.*[md] 9, 9 10 μεγαλήψεως *Nomoc.*
om. Nomoc. 19 ἀπολαύονται *Nomoc.*
τοις *Nomoc.* 32 *index h c. in Con*
est: τὰ μοναστήρια τελοῦσιν ὑπὸ τοὺς ἐπι
τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν· καὶ τοὺς μὲν ἡγο
ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μονα
ἡγούμενοι. οὐ γίνεται δὲ ἡγούμενος δύο μ
ρίων. *unde haud recte conicias constit*
initium desiderari 32 ἡγεῖσθαι *om. N*
11, 3 | ἀλλά] ἀλλ' *Nomoc.* 11, 3 | τόν *o*
moc.[d] 11, 3 | καθ' ἥν] καθόν *Nomoc.*[n]
33 ἕνα *om. Nomoc.*[m] 11, 3 37 τε *o*
moc. 1, 20

(41) IMP. IVSTINVS A. ARCHELAO PP. Repetita promulgatione non [6, 23, 23 Nomoc. 8, 13 solum iudices quorumlibet tribunalium, uerum etiam defensores ecclesiarum huius almae urbis, quos turpissimum insinuandi ultimas deficientium uoluntates genus irrepserat, *praemonendos* censemus, ne rem attingant, quae nemini prorsus omnium secundum constitutionum praecepta quam census magistro competit. absurdum etenim clericis est, immo etiam opprobrium, si peritos se uelint disceptationum esse forensium: feriendis temeratoribus huius sanctionis poena quinquaginta librarum auri. D. XIII K. DEC. CONSTANTINOPOLI IVSTINO A. II ET OPILIONE CONSS. a. 524

(42) Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς A. Ἀταρβίῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Πᾶσαν ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν εἰς τιμήν τε καὶ δόξαν τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ ὁμοουσίου τριάδος, δι' ἧς σώζεσθαι ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν κοινὴν πολιτείαν πεπιστεύκαμεν, ἀκολουθοῦντες δὲ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων περὶ τοῦ ἀνεπιλήπτους ὀφείλειν χειροτονεῖσθαι τοὺς ἱερέας, οἵτινες μάλιστα διὰ τῶν οἰκείων εὐχῶν τὴν εὐμένειαν τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ τοῖς κοινοῖς περιποιεῖν ἐτάχθησαν πράγμασι, διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπίζομεν, ὁσάκις ἂν ἐν οἱᾳδήποτε πόλει ἱερατικὸν θρόνον σχολάσαι συμβαίη, ψήφισμα γίνεσθαι παρὰ τῶν οἰκούντων τὴν αὐτὴν πόλιν ἐπὶ τρισὶ τοῖς ἐπὶ ὀρθῇ πίστει καὶ βίου σεμνότητι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς μεμαρτυρημένοις, ὥστε ἐκ τούτων τὸν ἐπιτηδειότερον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι. Εἰ γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ ἔνδοξοι ἀπόστολοι οἱ τὴν ἱερωσύνην παρὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν δεξάμενοι καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὴν γῆν πληρώσαντες καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἅπασι παραδεδωκότες οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐφείσαντο, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστι τοὺς ὑπεισιόντας εἰς τὴν αὐτῶν τάξιν καὶ ἐγκαθισταμένους τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἱερέας καθαρὰν κεκτῆσθαι προαίρεσιν καὶ τῶν μὲν χρημάτων ὑπερφρονεῖν, πᾶσαν δὲ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εἰς τὸν φιλάνθρωπον ἀνατείνειν θεόν; Ὥστε προσήκει τοιούτους ἐπιλέγεσθαι καὶ χειροτονεῖσθαι ἱερέας, οἷς οὐκ ἔστιν οὔτε τέκνα οὔτε ἔγγονοι, ἐπειδὴ οὐχ οἷόν τέ ἐστι τὸν περὶ τὰς βιωτικὰς ἠσχολημένον φροντίδας, ἃς οἱ παῖδες μάλιστα τοῖς γονεῦσι παρέχουσι, τὴν πᾶσαν σπουδήν τε καὶ εὔνοιαν περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔχειν πράγματα. Τινῶν γὰρ διὰ τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα καὶ διὰ τὸ τὰς ἑαυτῶν περισῶσαι ψυχὰς προστρεχόντων ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ταύταις προσφερόντων καὶ καταλιμπανόντων ἐπὶ τῷ εἰς πτωχοὺς καὶ πένητας καὶ ἑτέρας εὐσεβεῖς ταύτας δαπανᾶσθαι χρείας, ἄτοπόν ἐστι τοὺς ἐπισκόπους εἰς οἰκεῖον ταῦτα ἀποφέρεσθαι κέρδος ἢ περὶ ἴδια τέκνα καὶ συγγενεῖς καταναλίσκειν. Χρὴ γὰρ καὶ τὸν ἐπίσκοπον μὴ ἐμποδιζόμενον προσπαθείᾳ σαρκικῶν τέκνων πάντων τῶν πιστῶν πνευματικὸν εἶναι πατέρα. διὰ ταῦτα τοίνυν ἀπαγορεύομεν τὸν ἔχοντα τέκνα ἢ ἐγγόνους χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον. Τοὺς δὲ νῦν ὄντας ἐπισκόπους ἢ μέλλοντας γίνεσθαι θεσπίζομεν μηδαμῶς ἔχειν ἐξουσίαν διατίθεσθαι ἢ δωρεῖσθαι ἢ καθ' ἑτέραν οἱανδήποτε περίνοιαν ἐκποιεῖν τι τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἣν μετὰ τὸ γενέσθαι ἐπίσκοποι ἐκτήσαντο ἢ ἀπὸ διαθηκῶν ἢ ἀπὸ δωρεῶν ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον, πλὴν εἰ μὴ μόνα, ἃ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἔσχον ἢ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ γονέων καὶ θείων καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτοὺς

PLCRM: c. 41 *extat in Coll.*^{cgl} *Nomoc.*^{m} 1, 6. 23. 24

---

1 iustinus] CR^bM, iustinianus $SPLR^a$ | archelio *C* 2 tribunalium] PLC^uR^a, protribunalium R^bC^bM *cum libris loci gemini:* τοῖς τυχοῦσι δικασταῖς τῶν ἐπαρχιῶν *Nomoc.*, *unde conicias Thalelaeum habuisse* protribunalium *idque emendasse in* prouinciae tribunalium 3 quos] quod *uidetur legisse Thalelaeus:* ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκδίκοις τῶν ἐκκλησιῶν τῆσδε τῆς λαμπρᾶς πόλεως, ὅπερ αἴσχρότατον ἐμφανίζεσθαι τὰς ἐσχάτας τῶν τελευτησάντων βουλήσεις τῷ γένει ἐνέσκηψε *Nomoc.* | praemonendos] *l. gem. cum Nomoc.* παραινοῦντες, puniendos P^aL^l, remouendos P^bL^vCRM 4 censemus] esse censemus (—mis L^a) *PL:* esse *non habuit Thalelaeus*, *cum uoc.* censemus *ad sequentia trahat*: παραινοῦντες θεσπίζομεν, μὴ τοῦ πράγματος καθάψοιντο *Nomoc.* 5 census (cens.. L^a) magistro] *LRM*, magistro *P*, magistro census *C*, τῷ τῶν κήνσων μαγίστρῳ *Nomoc.* | enim *M* | est immo etiam] L^bC, estimo etiam PM^a, est etiam immo *R*, aestimo ymmo etiam M^b, *inc.* L^a, ἐστι μενοῦνγε καὶ *Nomoc.* 6 disceptatio.m R^a, disceptationis M^a? | esse foriensium P^a, forensium esse *M* 7 penae *C*, pecna L^a | *s. a. l. gem. D*, *ubi tantum est* d xui k. *et Londin. reg.* 9 *C XI*, *ubi est* constantinus gr. (*uoluit* constitutio graeca) data xiiii kl. iulii iustio et opilione consulibus 9 const. greca iustinianus R^b, constitutiones grece *Paris.* 4534, constitutio greca *post inscript. c.* 48 (*quae continuatur*) *M* | *inscriptionem om. Nomoc.* 12 ἀνεπιλήπτως *Nomoc.* 14 ἂν *om. Nomoc.* 15 τρισί] τρισὶ προσώποις *Nomoc.* 19 ἐφείσαντο ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας *Nomoc.* 20 ἐστι *om. Coll.*^{g} 22 τούτους *Coll.*^{g} 23 τόν] τό *Coll.*^{l} *ante emend.* 25 εἰς] *Nomoc. Coll.*^{g}, εἰς τόν *Coll.*^{cl} 27 τῷ] τό *Coll.*^{c} *Coll.*^{l} *ante emend.* 28 ταύτας] *Nomoc. Coll.*^{l}, ταῦτα *Coll.*^{cg} 30 πάντων τῶν] *Nomoc.*, πάντων *Coll.* 34 ἀπὸ δωρεῶν] δωρεῶν *Nomoc.* 35 εἶχον *Coll.*^{g} | αὐτούς] αὐτούς τι *Coll.*

6 περιῆλθεν ἢ καὶ περιελεύσεται. Πάντα δὲ, ὅσα μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας
εἴρηται, χωρὶς τῶν εἰρημένων προσώπων εἰς αὐτοὺς περιῆλθε, τῇ παρ' αὐτῶν ἐπισκοπουμένῃ ἁ
ἐκκλησίᾳ διαφέρειν κελεύομεν καὶ ἐκδικεῖσθαι παρ' αὐτῆς, οὐδενὸς ἑτέρου προσώπου δυναμένου
7 του εἰς οἰκεῖον ἀπενεγκεῖν κέρδος. Τίς γὰρ ἂν ἀμφισβητήσειεν, ὡς οἱ τούτοις τὰς ἰδίας οὐσία
λείψαντες ἢ καὶ καταλιμπάνοντες ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον παραπέμψαντες ἢ παραπέμποι
ἀφεωράκασιν εἰς τὴν αὐτὴν ἱερωσύνην καὶ πιστεύσαντες, ὡς οὐ μόνον τὰ παρ' αὐτῶν καταλ
8 (3) εὐσεβῶς δαπανήσουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν οὐσίας τούτοις προσθήσουσι, τοῦτο ποιοῦσι;
γενικῆς ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας μόνα ἐξαιροῦμεν τὰ περιγινόμενα οἱαδήποτε πράγματα Ἐπιφ
ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ πατριάρχῃ μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρ
γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος μέλλουσιν αὐτῷ προσγίνεσθαι κρατεῖν τὰ παρ' ἡμῶν διατυπωθέ
9 (4) τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσήκειν ταῦτα θεσπίζομεν. Μετὰ δὲ τὴν τῶν θεοφιλεστάτ
σκόπων τελευτὴν τοὺς κατὰ καιρὸν οἰκονόμους λόγους ἀπαιτεῖσθαι τῶν παρ' αὐτῶν καταλελε
10 (5) πραγμάτων καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσήκειν ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ὀφειλόντω
αὐτοὺς δὲ τοὺς οἰκονόμους κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν γίνεσθαι κελεύομεν, εἰδότας, ὡς παντὶ
καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν λόγους ὑφέξουσι τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς οἰκείας διοικήσεως καὶ πᾶ
ἂν φανεῖεν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καταβλάψαντες ἢ κέρδος οἰκεῖον ποιησάμενοι, τοῦτο
κλησιαστικοῖς ἀποδώσουσι πράγμασιν· ὥστε, εἰ μὲν περιόντες τοὺς τοιούτους ὑπόσχοιεν λόγους,
τὰ εἰρημένα, εἰ δὲ τελευτήσαιεν πρὶν τοὺς αὐτοὺς λόγους ὑποσχεῖν, τότε τοὺς αὐτῶν κληρ
ὑπαχθῆναι τῇ τοιαύτῃ ζητήσει καὶ συνελαθῆναι πρὸς ἀποκατάστασιν πάντων, ὧν ἂν ἐντεῦθεν
11 (6) ὀφείλοντες. Δεῖν δὲ ᾠήθημεν καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς τὴν φροντίδα ἀναδεδεγμένοις ἢ καὶ ἀναδεξομέν
τε εὐαγῶν ξενώνων καὶ νοσοκομείων καὶ πτωχείων καὶ ὀρφανοτροφείων καὶ βρεφοτροφείων διατ
καὶ γὰρ αὐτοῖς πᾶσαν ἄδειαν ἀναιροῦμεν τοῦ τὰ κτηθέντα αὐτοῖς μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὰ ε
φροντίσματα ἢ κατὰ διαθήκας ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον ἢ περίνοιαν εἰς ἕτερα μετε
πρόσωπα, πλὴν εἰ μὴ ὅσα πρώην ἔτυχον ἔχοντες ἢ μετὰ ταῦτα ἀπὸ γονέων ἢ θείων καὶ ἀδελ
12 αὐτοὺς περιῆλθε. Πάντα δὲ, ὅσα τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἴκοις προσήκει ἢ εἰς τοὺς τούτων πρ
τας μετὰ τὸ τὴν τοιαύτην ἀναδέξασθαι φροντίδα περιῆλθεν ἢ περιελεύσεται, τοῖς αὐτοῖς εὐαγ
13 φέρειν οἴκοις καὶ εὐσεβῶς περὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὄντας ἢ θεραπευομένους διοικεῖσθαι κελεύομεν. Πρ
γάρ ἐστιν, ὅτι ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρούμενος ἐγγράφως ἢ ἀγράφως ξενοδόχῳ ἢ νοσοκόμῳ ἢ
τρόφῳ ἢ ὀρφανοτρόφῳ ὑπὲρ τούτου δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτοῦ εὐσεβῶς διοικηθῇ, ὡς καὶ πολλὴν ει
14 ἀφορμὴν αὐτοῦ ἔχοντος διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένους. Καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι τοῦτον, ἅπε
φάσει τῶν ὑπ' αὐτοῦ φροντιζομένων λαμβάνει, μὴ περὶ αὐτοὺς ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀναλίσκειν
εἰς ἴδιον αὐτὰ πρόσωπον ἀποφέρεσθαι καὶ οἰκεῖον ποιεῖσθαι κέρδος τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ κα
15 νήσαντα. Τίς γὰρ τὸν τὴν τοιαύτην ἔχοντα φροντίδα μὴ νομίσειε διὰ τοῦτο ταύτην ἀναδέξασθ
16 (7) μὴ μόνον ὅσα αὐτῷ ἔξωθεν περιγίνεται, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἔτυχεν ἐσχηκὼς περὶ αὐτὴν δαπανήσῃ
καὶ τοῦτο κελεύομεν, ὅσα μετὰ τὴν δεόντως παρὰ τῶν τοιούτων προσώπων γινομένην περὶ τε
αὐτῶν φροντιζομένους δαπάνην καὶ ἐπιμέλειαν περί τε τὰ πράγματα καὶ τοὺς οἴκους ἐκπεριττεύσε
17 βαίη, ταῦτα προχωρεῖν εἰς ἀγορασίαν προσόδων. Πανταχοῦ γὰρ ἡμῖν σκοπὸς εἰς ἐπίδοσιν ἤτοι
ἄγεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς ἀφωρισμένα χρείας πράγματα· οὕτως γὰρ ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ψ
πρᾶξαι βουλόμενος προθυμότερον ἐπιδώσει, ἐὰν τὰ παρ' αὐτοῦ παρεχόμενα εὐσεβῶς μέλλειν διοι
18 (8) πιστεύσειεν. Εἰ δὲ συμβῇ τινὰ τούτων παύσασθαι τῆς φροντίδος, ἧς εἶχε, θεσπίζομεν τοῦτ
τόπον αὐτοῦ καθισταμένου μετὰ τοῦ φόβου τοῦ δεσπότου θεοῦ λόγους ἀπαιτεῖσθαι πάσης τ
αὐτοῦ γενομένης διοικήσεως, καθὰ τῇ θείᾳ ἡμῶν ταύτῃ περιέχεται νομοθεσίᾳ, εἰδότος καὶ το
19 (9) αὐτὸν καθισταμένου, ὡς τῷ δεσπότῃ θεῷ τὸν ὑπὲρ τούτου λόγον ὑφέξει. Ἔτι θεσπίζομεν, κα
θείοις διώρισται κανόσι, μήτε ἐπίσκοπον μήτε χωρεπίσκοπον μήτε περιοδευτὴν μήτε πρεσβύτερο
20 ἄλλον οἱασδήποτε ἀξίας κληρικὸν ἐπὶ δόσει χειροτονεῖσθαι. Ἀλλὰ μηδὲ οἰκονόμον ἢ ἐκκλησι

Coll.^{cgl}: § 6...10. 19...23 *extant etiam in Nomoc.*^{m} 1, 6. 23. 24

---

[1] παρὰ τοῦ *ins.* (*similiter Heimbach*)

1 καί *om. Coll.*^{g} *Nomoc.* 3 τούτων *Coll.*^{l} *ex emend. Nomoc.* 4 οἰκεῖον] οἰκεῖον τί *Nomoc.* 5 καὶ καταλ.] καταλ. *Coll.*^{g} 7 δαπανήσωσιν *Coll.*^{c} *Coll.*^{l} *ex emend.* | τούτοις *om. Coll.* 8 περιγενόμενα *Nomoc.* 9 εὐδαίμονος ταύτης] εὐδαιμονεστάτης *Coll.*^{g} 13 ἐκ] *Coll.*^{l} *ex emend. Nomoc.*, ἢ ἐκ *Coll.*^{cg} *et Coll.*^{l} *ante emend.* 15 ἁγίῳ *Coll.*^{l} 16 καταλείψαντες *Coll.*^{g} 17 ἀποσώσουσι *Nomoc.* |

γενέσθαι *Coll.* 18 τοὺς αὐτούς] αὐτούς N
19 συνελαθῆναι] *Nomoc.*, συνελθεῖν *Coll.* |
ἐντεῦθεν *Nomoc.* 20 ἀναδεξαμένοις *Coll.*^{g}
σιν (*emend. in* πᾶσι) *Coll.*^{l} 24 πρώην] πρ
Coll.^{l} 26 εὐαγέσιν οἴκοις διαφέρειν *Coll.*^{c}
om. Coll.^{l} *ante emend.* 33 τὴν *om. Coll.*
emend. 34 παραγίνεται *Coll.*^{l} 36
Coll.^{cg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 40 εἰς] εἰς τόν

ἢ ξενοδόχον ἢ νοσοκόμον ἢ πτωχοτρόφον ἢ ὀρφανοτρόφον ἢ βρεφοτρόφον ἢ τὸν ἐπὶ τῆς πτωχείας
παρασχόντα τι γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκό-
21 πων τούτους προβάλλεσθαι. Εἰ δέ τις εὑρεθείη προφάσει τῶν εἰρημένων χειροτονιῶν καὶ φροντισμάτων
διδούς τι ἢ λαμβάνων, εἴτε ἐπίσκοπος εἴη εἴτε κληρικός, καὶ τὸν παρέχοντα καὶ τὸν λαμβάνοντα
ἔξω τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν, μετὰ τὸ ὑπὸ τὴν κατάκρισιν αὐτοὺς εἶναι τοῦ
22 δεσπότου θεοῦ. Εἰ δέ τις διὰ προστασίας γένηται[1] καὶ εὑρεθείη διδούς τι, τὸν γινόμενον ἔξω τοῦ
23 κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν. Εἰ δὲ οἰκονόμος ἢ ἐκκλησιέκδικος ἢ χωρεπίσκοπος ἢ περιοδευτὴς ἢ ξενο-
δόχος ἢ νοσοκόμος ἢ πτωχοτρόφος ἢ ὀρφανοτρόφος ἢ βρεφοτρόφος ἢ ὁ καλούμενος ἐπὶ τῆς πτωχείας
παρασχὼν τι φανείη ἐπὶ τῷ τὴν τοιαύτην ἑαυτῷ περιποιῆσαι φροντίδα, καὶ τοῦτον ἀποκινεῖσθαι τῆς
(10) τοιαύτης φροντίδος κελεύομεν. Ἔτι θεσπίζομεν πάντας τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ δι' ἑαυ-
τῶν ψάλλειν τά τε νυκτερινὰ καὶ τὰ ὀρθρινὰ καὶ τὰ ἑσπερινὰ καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ δαπανᾶν τὰ ἐκκλη-
σιαστικὰ πράγματα κληρικοὺς φαίνεσθαι, ὄνομα μὲν ἔχοντας κληρικῶν, μὴ ἐπιτελοῦντας δὲ τὸ πρᾶγμα
25 τοῦ κληρικοῦ πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ δεσπότου θεοῦ. Ἄτοπον γάρ ἐστιν ἀντ' αὐτῶν γραπτοὺς ἀνάγκης
ἐπαγομένης αὐτοῖς ψάλλειν. εἰ γὰρ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν διὰ τὸ τὴν οἰκείαν ὠφελῆσαι ψυχὴν ταῖς ἁγιω-
τάταις ἐκκλησίαις προσεδρεύοντες σπουδαῖοι περὶ τὴν ψαλμῳδίαν δείκνυνται, πῶς οὐκ ἄτοπον τοὺς
26 κληρικοὺς τοὺς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένους μὴ πληροῦν τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα; Διὸ παντὶ τρόπῳ τοὺς κλη-
ρικοὺς ψάλλειν κελεύομεν· καὶ καταζητεῖσθαι αὐτοὺς παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων
καὶ δύο πρωτοπρεσβυτέρων ἑκάστης ἐκκλησίας καὶ τοῦ καλουμένου ἄρχοντος ἤτοι ἐξάρχου καὶ τοῦ
ἐκδίκου ἑκάστης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, καὶ τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρ-
27 τεροῦντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι. Οἱ γὰρ καταστήσαντες ἤτοι κτίσαντες τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας
ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας κατέλιπον αὐταῖς οὐσίας, δι' ὧν ὤφειλον αἱ θεῖαι
λειτουργίαι γίνεσθαι, ἐφ' ᾧτε διὰ τῶν λειτουργούντων ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εὐλαβεστάτων
28 κληρικῶν θεραπεύεσθαι τὸν δεσπότην θεόν. Ἄδειαν δὲ παρέχομεν παντὶ προσώπῳ τῷ γινώσκοντι
(11) τούτων τι παραβαινόμενον τοῦτο προσαναγγέλλειν καὶ φανεροῦν. Τὰ δὲ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα
πέρατι παραδοῦναι καὶ εἰς ἔργον ἀχθῆναι μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ εὐμενείας κελεύομεν, ὑφορωμένων τῶν
παραβαίνειν ταῦτα τολμώντων πρῶτον μὲν τὸν ἐκ τῆς τοῦ δεσπότου θεοῦ κρίσεως κίνδυνον, ἔπειτα δὲ
καὶ τὰς ἐγκειμένας τῇ αὐτῇ νομοθεσίᾳ ποινάς. D. K. MART. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO
PP. A. II CONS. a. 528

(43) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχῃ. Πᾶσαν ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν βασιλείαν κρατύνεσθαι καὶ τὰ κοινὰ πράγματα τῇ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ χάριτι τειχίζεσθαι πεπιστεύκαμεν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ψυχὰς σπουδάζοντες περισώζεσθαι καὶ τούτου χάριν ἐπιμελούμενοι διὰ παντὸς τοῦ μήτε τὰ συμφέροντα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καθ' οἱανοῦν πόλιν οὔσαις τρόπῳ τινὶ κατολιγωρεῖσθαι μητὲ τὰς ἐν αὐταῖς θείας λειτουργίας ἐκ τῆς τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων ἀπουσίας ἐμποδίζεσθαι ἢ μὴ προσηκόντως ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἐκδαπανᾶσθαι πράγματα διά τε τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ διὰ τῶν ἐνταῦθα περί τε τοὺς ἀνιόντας ἱερέας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας κληρικοὺς ἢ οἰκέτας δαπανωμένων, ὥστε πολλάκις καὶ δανείων γίνεσθαι χρείαν καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἔρχεσθαι βάρος ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, πρὸς τὸ μηδὲ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων δεόντως προϊέναι διοίκησιν παρὰ τὸν τῆς ἀποδημίας τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων καιρόν,
1 ταύταις πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα ταῖς θείαις συλλαβαῖς χρήσασθαι δεῖν ᾠήθημεν. Δι' ὧν αὐτῇ παρακελευόμεθα καταστῆσαι πᾶσι φανερὸν τοῖς κατὰ τὰς μητροπόλεις ἑκάστης ἐπαρχίας ὑπ' αὐτῇ τεταγμένοις ὁσιωτάτοις ἱερεῦσιν, ὡς οὐ προσήκει τινὰ τούτων ἢ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς ἐπαρχίας πόλεσι

Coll.[cgl] Nomoc.[m] 1, 6. 23. 24 (*c.* 41 § 20...23. *c.* 42)

[1] γένοιτο (*Koehler*)?

1 ἢ βρεφοτρόφον *om. Coll.*[l] 2 παρασχόντα] *Nomoc.*, παρέχοντα *Coll.* | γενέσθαι *Coll.* | τόπον] τὸν τόπον *Coll.*[g] 4 εἴτε κλ.] ἢ κλ. *Coll.* | λαμβάνοντα καὶ τὸν παρέχοντα *Nomoc.* 5 μετὰ – 7 κελεύομεν *om. Nomoc.* 8 ὁ *om. Coll.*[g] | ἢ βρεφοτρόφος *om. Coll.*. 9 τῷ (*emendatum ex* τῶν *Coll.*[l])] *Coll.*[gl] *Nomoc.*, τό *Coll.*[c] | αὐτῷ *Coll.*[gl] | φροντίδα] αὐτῷ φροντίδα *Coll.*[g] 13 ἄτοπον *Coll.*[c] 17 καιρούς *Coll.*[g] 18 καὶ τοῦ ... 19 ἐκκλησίας *om. Nomoc.*[l] 25 πέρασι *Coll.*[g] 26 τὸν] τῶν *Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.* 27 καὶ *om. Coll.*[l] | τοῖς ἐγκειμένοις *Coll.*[g] | *s. a. Coll.* | δ. kac. martir dn̊ iustini ppa ii conss. *Coll.*[c], δ kal. mart cr dn̊ iustini ρρα ii conss. *Coll.*[g], dka. lamart cr dnoiustiniρρα ii conss. *Coll.*[l] 29 *inscriptionem om. Nomoc.* 31 χάριτι] βοηθείᾳ *Nomoc.* 34 μηδέ *libri* 36 σὺν] ἐν *Nomoc.* 38 τὴν *om. Coll.*[g] 39 τῶν *om. Coll.*[gl] 40 χρήσασθαι συλλαβαῖς *Nomoc.* 41 ὑπ'] ἐπ' *Nomoc.* 42 ἱερεῦσιν] ἐπισκόποις *Coll.*[g] | προσήκειν *Coll.*[c]

ταῖς ὑπὸ τῷ μητροπολίτῃ τεταγμέναις θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων κατ' οἰκείαν γνώμην δίχ
ἰδικῆς προστάξεως ἀπολιμπάνειν μὲν τὴν παρ' αὐτοῦ διοικουμένην ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, εἰς
μονα ταύτην ἀνιέναι πόλιν οἱουδήποτε πράγματος ἀνακύπτοντος, ἀλλὰ πέμπειν ἐνταῦθα ἐ
ὑπ' αὐτὸν εὐαγοῦς κλήρου καὶ ποιεῖν φανερὰ τῇ ἡμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, περὶ ὧν δέονται, ἢ
εὐθείας προσιόντων ἡμῖν ἢ διὰ μέσης τῆς σῆς μακαριότητος, οὕτω τε τυγχάνειν δικαίας τε
2 τῆς ἡμετέρας βοηθείας. Εἰ γάρ τι τῶν εἰς ἡμᾶς φερομένων τοιοῦτον ἡμῖν εἶναι φανείη, ὡς
αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων παρουσίας, τηνικαῦτα παραγενέσθαι προστάξομεν αὐτ
τοιαύτης θείας ἡμῶν κελεύσεως οὐδένα παραγίνεσθαι συγχωροῦμεν· εἰδότος τοῦ ταῦτα
καὶ τὴν ὀρθῶς καὶ ὁσίως εἰσενεχθεῖσαν παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῇ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τιμῇ
παρεξιόντος, ὡς οὐ μικρᾶς ἀγανακτήσεως πειραθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν γενή
μητροπολίτης εἴη, ὑπὸ τῆς σῆς μακαριότητος, εἰ δὲ τῶν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην πόλεων, δ
μητροπολίτου. χρηματικὴν γὰρ ποινὴν ὁρίσαι κατὰ τῶν ὑπερβαινόντων τὴν θείαν ἡμῶν
τύπωσιν οὐκ ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, ὡς ἂν μὴ εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ἡ ἐντεῦθεν περι
3 ὧν τὰ πράγματα πάσης μειώσεως ἐλεύθερα μένειν σπουδάζομεν. Ταῦτα τοίνυν εἰς τὴν ἐκ
τῶν ὑπ' αὐτῇ τεταγμένων θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων ἀγαγεῖν ἡ σὴ ὁσιότης
καὶ τὰς παρ' ἑκάστου πεμπομένας ἀποκρίσεις διά τε τῶν μητροπολιτῶν καὶ δι' αὐτῶν τῶ
ἐπαρχίας πόλεων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἃ περὶ τούτων μεμαθήκασιν, εἰς τὴν ἡμετέ
ἀνενεγκεῖν. D. k. Mart. Constantinopoli dn. Iustiniano pp. A. ii cons.

43 (44) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τῆς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ
μοναστηρίων προνοοῦντες σεμνότητος ἀπαγορεύομεν πᾶσι τοῖς οἰκοῦσι μοναστήρια συνδιαιτᾶ
μοναστρίαις ἢ πρόφασίν τινα ἐπινοεῖν τοῦ κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὰς ἔχειν (τοῦτο γὰρ δικ
εἰσάγει τοῦ συνεχῶς καὶ ἡνίκα ἂν βούλοιντο συντυγχάνειν αὐταῖς), ἀλλ' οὕτω κεχωρισμένου
μηδεμίαν μετουσίαν πρὸς ἀλλήλους καθ' οἱανοῦν αἰτίαν ἔχειν αὐτοὺς μηδὲ ἐξευρίσκεσθαί τ
1 ἢ τούτοις ἢ ἐκείναις τῆς μετ' ἀλλήλων διαγωγῆς. Ἀλλὰ μόνους μὲν καθ' ἑαυτοὺς ἄνδρ
μοναστηρίῳ διάγειν τῶν καθ' οἱανοῦν αἰτίαν πλησιαζουσῶν αὐτοῖς μοναστριῶν κεχωρισμένο
καθ' ἑαυτὰς γυναῖκας οὐκ ἀναμιγνυμένας ἀνδράσιν ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀσέμνου
2 παντελῶς ἀναιρεθῆναι. Ἀλλ' εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ πλείονες, προσήκει προνοίᾳ τῶν ἐν
θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὰς γυναῖκας εἰς ἕτερον ἐπιτήδειον τόπον μεθίστασθαι καὶ δοθῆ
3 ριον αὐταῖς, ἐν ᾧ δεήσει καθ' ἑαυτὰς τοῦ λοιποῦ σεμνῶς διαιτᾶσθαι. Εἰ δὲ πλείονες
γυναῖκες οὖσαι ἢ καὶ ἰσάριθμοι, τοὺς μὲν ἄνδρας μεθίστασθαι, τὰς δὲ γυναῖκας ἐν τῷ μονασ
4 Ὥστε μέντοι τὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ αὐτοκίνητα τ
5 πρὸς τοὺς μένοντας κατ' ἀναλογίαν μερίζεσθαι. Ταῖς δὲ ἀναγκαίαις ἀποκρίσεσι τῶν καθ'
ναζουσῶν γυναικῶν ἕνα γέροντα παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἀφορίζεσθ
τὰς θείας ἐκτελεῖσθαι λειτουργίας καὶ τῆς ἁγίας αὐταῖς μεταδίδοσθαι κοινωνίας ἕνα πρεσβύ
διάκονον σεμνοῦ βίου τυγχάνοντας δίδοσθαι τοὺς μόνα τὰ εἰρημένα πράττειν ὀφείλοντας,
6 τᾶσθαι καὶ συνοικεῖν αὐταῖς. Τούτων γὰρ δὴ φυλαττομένων καὶ αὐτοῖς εὐδαίμων ὁ βί
μονάζειν αἱρουμένοις καὶ τὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν πολιτείας πράγματα ἑτοιμοτάτης τεύξεται τῆς τοῦ
7 θεοῦ βοηθείας. Ἃ μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ νῦν καλῶς ἔχειν ἐδοκιμάσ
ἐστι, καὶ πεποίθαμεν, ὡς οὐ μικρὰ κἀνταῦθα διαφανήσεται προστιθεμένη τούτοις ἐκ τῆς
8 (1) ταύτης διατάξεως ὠφέλεια. Δεῖ δὲ παραφυλακῆς ἀκριβεστάτης εἰς τὸ κατὰ μηδένα τρόπον ὑ
ταῦτα, ἥτις οὐκ ἄλλως ἂν γένοιτο ἢ τῶν θεοφιλεστάτων ἑκάστης πόλεως ἐπισκόπων ἐφορώντ
τὰς τῶν μοναχῶν τῶν διαγόντων ἐν μοναστηρίοις τεταγμένοις ὑπὸ τὴν αὐτῶν φροντίδα διατ
τινος αἴσθοιντο τοιούτου πταίσματος, πᾶσι τρόποις εἰργόντων τὸ παρ' αὐτῶν ἐγχειρούμενο
μὲν ὑπαγόντων τοὺς μετὰ τὴν ἡμετέραν ἀπαγόρευσιν ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνεχομένους, ἀναγκαζ

Coll.[cgl]*: c.* 42 *extat etiam in Nomoc.*[m] 1, 6. 23. 24

3 ἀνιέναι πόλιν οἱουδήποτε π. ἀ. ἀλλά] *Coll.*, πόλιν ἄνευ οἱουδήποτε π. ἀ. ἀνιέναι ἀλλά *Nomoc.* 4 ὑπ' αὐτοῦ *Coll.*[l] *ante emend.* 6 φερομένων *om. Nomoc.* 7 τῶν *om. Coll.*[l] *ante emend.* 9 τιμήν *Coll.*[c] 10 ὡς] *Nomoc.*, *om. Coll.* 11 ὑπὸ τῆς] παρὰ τῆς *Nomoc.* 12 παραβαινόντων *Nomoc.* | ταύτην ἡμῶν *Coll.*[g] 13 ἡ (ἡ *om. Coll.*[c]) ἐντεῦθεν περισταίη] ἢ ἐντεῦθεν *Coll.*[g] 15 αὐτῇ] αὐτόν *Nomoc.* | μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων *Coll.*[g] *Nomoc.* 1, 6. 23, ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν *Nomoc.* 1, 24 16 δι' αὐτῶν τῶν λοιπῶν] λοιπῶν τῶν *Coll.*[g] 18 ἐνεγκεῖν *Coll.* | d. ic. mart. constdn iustin conss. *Coll.*[c], δ χ k map. tconst. ppaLL conss. *Coll.*[g], δ χ 9map. tcon pp. aLL conss. *Coll.*[l] 20 μοναστ *ante emend.* 22 βούλοιτο *Coll.*[l] α 23 εὑρίσκεσθαι *Coll.*[l] 24 ἀλλή 30 εὐάριθμοι *Coll.*[l] *ante emend.* εὐδαίμων *Coll.*[g] 40 ὠφελείας *Coll* *ante emend.*

9 τούτων διατριβὰς καθαρὰς καὶ κεχωρισμένας εἶναι γυναικείας συνδιαγωγῆς. Καὶ αὐτοῖς γὰρ τοῖς θεο-
φιλεστάτοις ἐπισκόποις, εἰ μέλλοιεν ὀρθῶς τὰ περὶ τούτου διαλογίζεσθαι, γνώριμόν ἐστιν, ὡς ἐκ τοῦ
φυλάττεσθαι τὴν σεμνὴν ταύτην τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν διαγωγήν καὶ μηδὲν ἀπρεπὲς ἢ ἄσεμνον
αὐτῇ προσγίνεσθαι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν εὐμενῆ τὰ κοινὰ πράγματα τῆς ἡμετέρας ἕξει πολιτείας.
10 (2) Ἀλλ' ὡς ἂν μηδὲ αὐτοὶ οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι πάρεργον ἡγήσωνται τὸ θεῖον ἡμῶν τοῦτο παράγ-
γελμα, γινώσκειν αὐτοὺς βουλόμεθα, ὡς, εἴ τις αὐτῶν φανείη μὴ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ ταῦτα διερευνώ-
μενος ἢ διαφανὲν τὸ πταῖσμα μὴ κατὰ τοὺς εἰρημένους ἐπανορθῶν τρόπους, ἔνοχος μὲν ἔσται τῷ
κρίματι τοῦ δεσπότου θεοῦ καὶ νῦν δὲ ἐπ' αὐτὸν ἥξει τὰ τῆς βασιλικῆς ἡμῶν κινήσεως καὶ περὶ αὐτὴν
11 (3) κινδυνεύσει τὴν ἱερωσύνην, οὐδὲ ἄλλης μείζονος ἐνδεούσης ἀγανακτήσεως. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὴν
θείαν ἡμῶν ταύτην νομοθεσίαν φανερὰν καταστησάτω τοῖς ἐν ἑκάστῃ μητροπόλει θεοφιλεστάτοις ἐπισκό-
ποις καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, προστιθέμενος τὸ καὶ αὐτούς, εἰ δεήσοι, πᾶσαν δι-
δόναι βοήθειαν τοῖς εὐλαβεστάτοις τῶν πόλεων ἐπισκόποις, ἐφ' ᾧ ταῦτα κωλύειν, ἅπερ ἀναιρεθῆναι
προσετάξαμεν, καὶ εἴ τινι ῥαθυμίᾳ χρωμένους αὐτοὺς εὕροιεν, φανερὰν ἡμῖν ταύτην δι' οἰκείας ποιεῖν
μηνύσεως, ὡς ἂν ἅπαντες εἰδεῖεν τὰ παρ' αὐτῶν ὀφείλοντα διαφυλάττεσθαι καὶ τὴν ἐξ ἀμελείας διω-
12 ρισμένην ποινήν. Φροντίσειάν τε οἱ θεοφιλέστατοι μητροπολῖται τοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις εὐλαβεστάτοις τῶν
πόλεων ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ποιῆσαι φανερὸν τὸν θεῖον ἡμῶν τοῦτον νόμον καὶ παρεγγυῆσαι
13 (4) πᾶσιν ἀγρύπνῳ σπουδῇ ταῦτα φυλάττειν, δεδιόσι τὸ διορισθὲν ἐπιτίμιον. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ παρελ-
κυσθῆναι τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς θείας ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὺς τοὺς εὐλαβεστάτους
μοναχοὺς τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος συνδιαιτωμένους μοναστρίαις ὀλίγον νομίσαι χρόνον αὐτοῖς ἐνδεδόσθαι
πρὸς τὸν ὀφείλοντα γενέσθαι χωρισμόν, ἐνιαυσιαῖον τοῦτον ὁρίζομεν, ψηφιζόμενον ἀφ' οὗπερ ἂν ἐμφανὴς
ὁ θεῖος ἡμῶν οὗτος νόμος γένηται, ὥστε μετὰ τὴν τοῦ ἔτους παραδρομήν, εἰ φανείη τὰ τῆς κοινῆς
διαίτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένοντα σχήματος, ἁρμόσαι παντὶ τρόπῳ τὰς ἐγκειμένας τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ
τούτῳ ποινάς. D. XV K. FEBR. DECIO CONS. a. 529
14 (45) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τῶν ἱερῶν κανόνων μηδὲ τοῖς θεοφιλεστάτοις
πρεσβυτέροις μηδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις διακόνοις ἢ ὑποδιακόνοις γαμεῖν μετὰ τὴν τοιαύτην χειροτονίαν
ἐφιέντων, ἀλλὰ μόνοις τοῖς εὐλαβεστάτοις ψάλταις τε καὶ ἀναγνώσταις τοῦτο συγχωρούντων ὁρῶμεν
τινὰς περιφρονοῦντας μὲν τῶν ἱερῶν κανόνων, παιδοποιουμένους δὲ ἔκ τινων γυναικῶν, αἷς ἁρμοσθῆναι
1 κατὰ τὸν ἱερατικὸν θεσμὸν οὐ δύνανται. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν μόνῃ τῇ τῆς
ἱερωσύνης ἦν ἐκπτώσει, τοὺς δὲ θείους κανόνας οὐκ ἔλαττον τῶν νόμων ἰσχύειν καὶ οἱ ἡμέτεροι βού-
λονται νόμοι, θεσπίζομεν κρατεῖν μὲν ἐπ' αὐτοῖς τὰ τοῖς ἱεροῖς δοκοῦντα κανόσιν, ὡς ἂν εἰ καὶ τοῖς
πολιτικοῖς ἐνεγέγραπτο νόμοις, καὶ πάντας αὐτοὺς τῆς τε ἱερωσύνης, τῆς τε θείας λειτουργίας, τῆς τε
2 ἀξίας αὐτῆς ἣν ἔχουσι γυμνοῦσθαι. Καθάπερ γὰρ τοῖς εὐαγέσι κανόσιν ἀπηγόρευται τὰ τοιαῦτα, οὕτω
καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα κεκωλῦσθαι καὶ πρὸς τῇ εἰρημένῃ τῆς ἐκπτώσεως ποινῇ
μηδὲ εἶναι γνησίους τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτόπου συνδιαφθορᾶς τεχθέντας ἢ τικτομένους, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν
3 τοιούτων σπερμάτων μετέχειν αἰσχύνης. Τοιούτους γὰρ αὐτοὺς τίθεμεν, ὁποίους οἱ νόμοι τοὺς ἐξ ἰγκέ-
στων ἢ νεφαρίων τεχθέντας γάμων διορίζουσιν, ὥστε μηδὲ φυσικοὺς ἢ νόθους νοεῖσθαι, ἀλλὰ πανταχόθεν
ἀπηγορευμένους καὶ διαδοχῆς γονέων ἀναξίους, οὔτε δωρεὰν λαμβάνειν παρ' αὐτῶν δυναμένους οὐδὲ
αὐτοὺς οὐδὲ τὰς τούτων μητέρας οὐδὲ διὰ παρενθέτων προσώπων, ἀλλὰ πασῶν τῶν εἰς αὐτοὺς γινο-
μένων παρὰ τῶν πατέρων φιλοτιμιῶν ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς εἰσιν οἱ τοῦτο ἁμαρτάνοντες,
4 ἐρχομένων. Ὅπερ γὰρ οἱ ἱεροὶ κανόνες κωλύουσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν ἡμετέρων εἴργομεν νόμων.
5 Εἰ δὲ καὶ ἐσχηματισμένη τις γένοιτο δῆθεν ἐνοχὴ ἐν προσποιήσει δανειακῶν ἢ ἄλλων συμβολαίων
ὑπεύθυνον ποιοῦσα δῆθεν τὸν τῆς τοιαύτης φθορᾶς μετασχόντα, καὶ ταύτην ἀνίσχυρον εἶναι βουλόμεθα
καὶ τὴν τῶν τοιούτων δόσιν οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς ὅπερ ἐκτέθηται τὰ τῆς συγγραφῆς, ἀλλ' εἰς τὴν

Coll.[cgl]: *c. 44 extat etiam in Nomoc.*[m] 1, 2

1 καί κεχ.] κεχ. *Coll.*[l] *ante emend.* 2 λογίζεσθαι *Coll.*[c] 6 τις] τι *Coll.*[l] *ante emend.* 7 μή *om. Coll.*[l] 10 φανερὰν νομοθεσίαν *Coll.*[g] 11 δεῖσαι *Coll.*[g] 12 ἐφ'] ὑφ' *Coll.*[l] *ante emend.* 13 προσέταξε *Coll.*[g] 20 ψηφιζομένου *Coll.*[g] 21 οὗτος νόμος] *Coll.*[cl], νόμος οὗτος *Coll.*[g] 23 *s. a. Coll.* | δ. χυ. kai. febr. decio (de9io *Coll.*[l]) conss. *Coll.* 24 *inscriptionem om. Nomoc.* | τῶν ἱερῶν κανόνων *confirmant Paratitla ad Const.* 1, 2 *p.* 1250 | θοφιλεστάτοις *Coll.*[c] 26 ἀφιέντων *Nomoc.* | εὐλαβεστάτους *om. Nomoc. ante emend.* | τε *om. Nomoc.* | συγχωροῦντες ὁ. τ. καταφρονούντων *Nomoc.* 28 θεσμόν] βαθμόν *Coll.*[l] 31 ἐγέγραπτο *Nomoc.* 32 αὐτῆς ἀξίας ἧς ἔχουσι *Nomoc.* | γάρ *om. Nomoc.* 34 γνησίους] τούτους γνησίους *Nomoc.* 35 τούς] *Coll.*[c] *ex emend. Coll.*[l] *Nomoc.*, τῶν *Coll.*[c] *ante emend. Coll*[g] 37 παρ' αὐτῶν λαμβάνειν *Coll.*[c] | οὔτε αὐτοὺς οὔτε τὰς τ. μ. οὔτε *Nomoc.* 38 οὐδὲ διά] *Coll.*[l] *ex emend. Nomoc.*, οὐδέ *Coll.*[l] *ante emend.*, οὐ διά *Coll.*[cg] 39 ὑπό] ἐπὶ *Nomoc.* 40 ἱερο *Coll.*[l] *ante emend.* 41 δανείων *Nomoc.* 43 εἰς ὅπερ] ὅπερ *Nomoc.* | ἐκτέθηται] *Nomoc.*, ἐκτίθεται *Coll.* | ἀλλ' εἰς] ἀλλά *Nomoc.*

ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἔρχεσθαι. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV.
CC. CONSS. a.

45 (46) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν, εἴ τις τελευτῶν εὐσεβῆ ποιοῖτο
διατύπωσιν ἢ κατὰ ἐνστάσεως τρόπον ἢ κατὰ λεγάτον ἢ κατὰ fideicommisson ἢ κατὰ mortis
causa δωρεὰν ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε νόμιμον, εἴτε ἐπισκήψειε τῷ κατὰ καιρὸν ἐπισκόπῳ πρόνοιαν
τίθεσθαι τοῦ πληρωθῆναι τὰ παρ' αὐτοῦ βεβουλευμένα, εἴτε καὶ σιγήσειε τοῦτο, εἴτε καὶ τοὐναντίον
ἀπαγορεύσειεν, ἀνάγκην ἔχειν τοὺς κληρονόμους τὸ ἐπιταχθὲν ποιεῖν καὶ πληροῦν ἐκ τρόπου παντός·
εἰ δὲ τοῦτο ἑκόντες μὴ ποιήσαιεν, τηνικαῦτα τοὺς κατὰ τόπον θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους περιεργάζεσθαι
1 ταῦτα καὶ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς πάντα πληροῦν κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ τελευτήσαντος. Ἀλλ' εἰ μὲν οἰκοδομὴν
ἐκκλησίας ἐπιτάξειεν ὁ διαθέμενος, εἴσω τριετίας πάντως παρασκευάζειν αὐτὴν πληροῦσθαι, εἰ δὲ ξενῶνος ποίησιν, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ μόνον τοῦτο ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι, ὡς ἱκανοῦ τοῦ χρόνου τούτου
καθεστῶτος πληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα τοῖς τετελευτηκόσι· δυνατὸν ὂν καὶ οἶκον μισθώσασθαι καὶ
1a τοὺς ἀρρώστους ἐγκατακλῖναι, ἄχρις οὗ τὰ τῆς οἰκοδομίας τοῦ ξενῶνος περαιωθείη. Εἰ δέ τινα δοῦναι
πρὸς ἅπαξ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας προσταχθείεν, παραχρῆμα καταναγκάζειν αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖν, τουτέστι
μετὰ τὴν τῆς διαθήκης ἐμφάνησιν, καὶ τὸ καταδέξασθαι τὸν κλῆρον ἢ τὸ πρεσβεῖον τοὺς τούτοις τετιμημένους.
1b Εἰ δὲ παρέλθοι ὁ εἰρημένος χρόνος καὶ μήτε ἡ ἐκκλησία ἢ ὁ ξενὼν οἰκοδομηθείη μήτε
ξενοδόχος ᾖ ὁ τοῦτο ἐπιτεταγμένος, τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀπαιτεῖν τὰ ὑπὲρ
τούτου καταλελειμμένα καὶ εἰς τοῦτο προσηκόντως ἐπιζητούμενα καὶ ποιεῖσθαι καὶ τὰς οἰκοδομίας τῶν
ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τὴν τῶν ξενώνων ἢ γεροντοκομείων ἢ ὀρφανοτροφείων κατασκευὴν ἢ πτωχοτροφείων ἢ νοσοκομείων ποίησιν ἤτοι τῶν αἰχμαλώτων ἀγορασίαν ἢ ἑτέραν οἱανδήποτε πρᾶξιν εὐσεβῆ
τῷ τελευτήσαντι δόξασαν, προβάλλεσθαι δὲ τοὺς ταῦτα διοικήσοντας ξενοδόχους ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ
βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς τε καὶ ἐπιμελητάς, οὐκ ἔτι
δυναμένων μετὰ τὴν τοῦ εἰρημένου χρόνου διαδρομὴν καὶ τὴν εἰρημένην ἀγνωμοσύνην τῶν τοῦτο μὴ
ποιησάντων ἐμβάλλειν ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν εἰρημένων πραγμάτων διοίκησιν ἢ τοὺς θεοφιλεστάτους
2 ἐπισκόπους ἀφιστᾶν τῆς αὐτῶν διοικήσεως. Τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἀνάγκην ἐπιτιθέντων τοῖς κληρονόμοις ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν.
2a Καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευται
νόμοις ἀνάγκην ἐπιτιθέναι πληροῦν τὰς τῶν τελευτώντων βουλὰς τοὺς ἔχειν ἐφιεμένους, ἅπερ ἐκεῖνοι
3 κατέλιπον. Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, εἰ μέν τινας ῥητῶς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν τοῖς
πράγμασιν, οἷον ξενοδόχους ἢ πτωχοτρόφους ἢ νοσοκόμους ἢ βρεφοτρόφους ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ παραμοναρίους ἢ οἰκονόμους ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς, ἐκείνους μὲν ἐᾶν
ἔχεσθαι τῆς διοικήσεως, αὐτοὺς δὲ μὴ διοικεῖν μέν, τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἐποπτεύειν καὶ ὀρθῶς μὲν
ἔχουσαν ἐπαινεῖν, κατά τι δὲ παραβαινομένην ἐπανορθοῦν, χακίστης δὲ τῆς διοικήσεως γινομένης καὶ
ἀπελαύνειν ἐκείνους καὶ ἑτέρους ἐγκαθιστᾶν ἐννοοῦντας τὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ δέος, καὶ τὴν φοβερὰν τῆς
μεγάλης καὶ ἀτελευτήτου κρίσεως ἡμέραν, πρὸς ἣν αὐτοὺς ἀποβλέποντας προσήκει πάντα πράττειν μετὰ
3a τῆς πρὸς θεὸν συντεταγμένης γνώμης. Εἰ δὲ μὴ ῥητῶς τινὰς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν ταῖς διοικήσεσιν,

Coll.^{cgl}: *Nomoc.*^{m} 1, 2 (*c.* 44), *Nomoc.*^{md} 2, 1 (*c.* 45)

---

1 *s. a. Coll.* | δ χu. k. noembr cp. lamʙe. toρ uu cc. conss. *Coll.*^{cl}, δ. χu. k. nombr. eʙ. lampetoρ. uucc. conss. *Coll.*^{g} 3 *inscriptionem om. Nomoc.* | τελευτῶν *post* 4 διατύπωσιν *collocat Nomoc.* 4 κατὰ λεγάτον] λεγάτον *Nomoc.* 5 νόμιμον] τρόπον νόμιμον *Nomoc.* | τῷ] τό *Nomoc.*^{m} 7 τόπου *Nomoc.*^{m} 8 ποιήσουσι (περιποιήσουσι *Nomoc.*^{m} *ante emend.*) *Nomoc.* 9 εἰ μέν *om. Nomoc.* | οἰκοδομεῖν *Coll.*^{l} *et ut uidetur Coll.*^{c} *ante emend.* 10 ἐπιτέξειεν *Coll.*^{l} *ante emend.* | πάντων *Coll.*^{l} *ante emend.* | αὐτούς *Coll.*^{g} | εἰ] εἰς *Coll.*^{g} 11 ἐνιαυτοῦ ἑνός *Nomoc.* | μόνον *om. Nomoc.* | τούτου *om. Coll.*^{l} 12 βεβουλευμένα] κατὰ βούλησιν *Nomoc.* | ὄν] *Nomoc.*, οὖν *Coll.* | οἴκους *Nomoc.* 13 οἰκονομίας *Coll.*^{g} | περαιωθείη] *Coll.*^{c} *ex emend. Coll.*^{l}, περαιωθ*η *Coll.*^{c} *ante emend.*, περαιωθῇ *Coll.*^{g}, τελειωθῇ *Nomoc.* 14 παραχῆμα *Coll.*^{c} *ante emend.* | καταναγκάζει *Coll.*^{l} *ante emend.* | ποιεῖν τοῦτο *Nomoc.*^{m} 15 τούτοις] τοιούτοις *Coll.*^{l} *ante emend. Nomoc.*^{d} 16 οἰκοδομηθῇ *Nomoc.* 17 ξενοδόχος ᾖ] *Nomoc.*, ξενοδοχοίη *Coll.*^{c}, ξενοδόχοι ἤ *Coll.*^{g}, ξενοδόχοι ἢ *Coll.*^{l} 18 οἰκοδομάς *Coll.*^{g} 19 τήν *om. Coll.* 20 ποίησιν *post* 19 γεροντοκομείων *collocat Nomoc.*^{m} 21 δέ] δὲ (δέ *om. Nomoc.*^{m} *ante emend.*) καί *Nomoc.* | ταύτας *Coll.*^{l} | ὀρφανοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους] *Coll.*, πτωχοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους ἢ ὀρφανοτρόφους *Nomoc.* 23 τήν *om. Nomoc.*^{m} | χρόνου *om. Nomoc.* | μή *om. Coll.*^{c} 24 αὐτούς *Nomoc.*^{m} *ante emend.* 25 ἐφιστᾶν *Coll.*^{g} | ἐπιτηθέντων *Nomoc.*^{m} 26 ταῦτα[πάντα *Nomoc.*^{m} 27 ἐπιτιθέναι] *Coll.*^{l} *ex emend. Nomoc.*, ἐπιθεῖναι *Coll.*^{cg}, ἐπιτιθῆναι *Coll.*^{l} *ante emend.* | βουλήσεις *Nomoc.* | ἀφιεμένους *Nomoc.*^{m} 28 τοῖς *om. Nomoc.*^{m} 29 ξενοδόχ. (*sic*) ἢ πτωχοτροφίον ἢ νοσοκόμ. ἢ βρεφοτροφίον ἢ ὀρφανοτροφίον ἢ γεροντοκομ. ἢ παραμονάριον ἢ οἰκονόμον *Nomoc.*^{m} 31 αὐτός *Nomoc.*^{m} *ante emend.*, τούς *Coll.*^{g} | δέ] μέν *Coll.*^{l} *ante emend.* 34 καί] *** *Coll.*^{c} *ante emend.*, *om. Nomoc.* | ἡμέρα *Nomoc.*^{m} 35 συντεταμένης *Coll.*^{l} *ex emend. Nomoc.*

ἀλλ' ἐν τῇ τῶν κληρονόμων ἐξουσίᾳ τὸ πᾶν ἀπόθοιντο, οἱ δὲ ῥᾳθυμήσαιεν, τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς
θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ διοικεῖν καὶ προβάλλεσθαι πτωχοτρόφους ἢ νοσοκόμους ἢ ξενοδόχους
ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ οἰκονόμους ἢ παραμοναρίους ἢ διοικητάς, κἀν-
ταῦθα τὸ πρὸς τὸν μέγαν θεὸν κατὰ νοῦν ἔχοντας σέβας, ὥστε ἐκ τρόπου παντὸς καὶ ἐκ πάσης ὁδοῦ
4 καὶ ἐκ πάσης μηχανῆς εἰς ἔργον ἄγεσθαι τὰ εὐσεβῶς διατεταγμένα. Ὑπὲρ δὲ τοῦ χρόνου παντός, ὃν
ἂν ὑπέρθοιντο πρᾶξαι τὰ διατυπωθέντα οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι, ἀπαιτεῖσθαι αὐτοὺς καὶ καρποὺς
καὶ προσόδους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς θεσπίζομεν,
οὐ σκοπουμένης τῆς moras ἀπὸ προκατάρξεως ἢ αἰτιάσεως, ἀλλ' αὐτῷ τῷ νόμῳ δοκούσης γίνεσθαι
5 τῆς καλουμένης moras χώραν λαμβανούσης τῆς τῶν καρπῶν καὶ τῶν τοιούτων προσθήκης. Αὐτοῦ
τούτου κρατοῦντος, εἰ καὶ μὴ παρὰ κληρονόμου, ἀλλὰ παρὰ fideicommissariu ἢ ληγαταρίου κατα-
λειφθείη τὸ τοιοῦτο εὐσεβὲς πρεσβεῖον καὶ τοῦτο καταδέξηται ὁ τῷ πρεσβείῳ τετιμημένος· καὶ τηνι-
καῦτα δὲ ἄδειαν εἶναι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἀπαιτεῖν τοὺς τοιούτοις τισὶ τετιμημένους πρᾶξαι
6 τὰ διαταχθέντα. Εἰ δὲ ῥᾳθυμήσαιεν οἱ κατὰ τόπον θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τοῦτο πρᾶξαι, ἴσως ἐκ-
θεραπευθέντες παρὰ τῶν γεγραμμένων κληρονόμων ἢ legatarίων ἢ fideicommissarίων, ἄδεια ἔσται
καὶ τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ἢ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἐκεῖσε διοικήσεως ταῦτα μανθάνοντι ἀναζητεῖν
καὶ καταναγκάζειν τὸ εὐσεβὲς ἔργον ἢ τὴν εὐσεβῆ φιλοτιμίαν ἐκ τρόπου πληροῦσθαι παντὸς καὶ παντὶ
τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν τοῦτο πράττειν· κοινοῦ γὰρ ὄντος τοῦ τῆς εὐσεβείας λόγου κοινὰς προσήκει
καὶ τὰς σπουδὰς τῆς τούτου καθεστάναι πληρώσεως· ἔχοντος παντὸς ἄδειαν ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου
6b κινεῖν τὸν ex lege condicticion καὶ ἀπαιτεῖν τὰ καταλελειμμένα πληροῦσθαι. Εἰδότος τοῦ ῥᾳθυμοῦντος
τούτων θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, ὡς καὶ αὐτὸς πρὸς ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς καὶ βασιλικῆς κινήσεως
7 ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πειραθείη. Ὅπως δ' ἂν ἔτι μείζονι φόβῳ κατασχεθέντες οἱ κληρονόμοι τῶν
τελευτώντων ἢ οἱ ταῖς τοιαύταις ὅλως ἀγαθαῖς πράξεσι βεβαρημένοι μὴ τὴν τούτων ποίησιν διαναβάλ-
λοιντο, καὶ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε, εἰ ἐνοχληθέντες παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων οἱ τούτοις
τετιμημένοι εἶτα διαναβάλλοιντο, ὡς καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων εἰσπράξεως δεηθῆναι, τηνικαῦτα μὴ μόνον
7b αὐτοὺς ἁπλοῦν τὸ καταλελειμμένον εἰσπράττεσθαι, ἀλλὰ πάντως διπλάσιον. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς παλαιοῖς ἦν
τινα θέματα, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρνήσεως διπλάσια τὰ τῆς καταδίκης ἠπείγετο, πῶς οὐ κἀνταῦθα τοὺς μηδὲ ἑκόν-
τας ποιήσαντας, ἀλλὰ καὶ χρόνον ἀναμείναντας καὶ ὕστερον ὀχληθέντας παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπι-
σκόπων εἶτα μηδὲ τούτοις εὐθὺς εἴξαντας, δεηθέντας δὲ καὶ ἀρχικῆς ὀχλήσεως, τῇ τοῦ διπλασίονος ἀπαι-
8 τήσει προσήκει σωφρονίζεσθαι; Εἰ δὲ οἱ τελευτῶντες τοὺς ἑαυτῶν κληρονόμους βουληθεῖεν, ἡνίκα μέλλοιεν
τελευτᾶν, πρᾶξίν τινα πληροῦν εὐσεβῆ, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ αὐτῶν ζωῇ, καὶ τοῦτο φυλάττεσθαι καὶ μὴ ἐν
μέσῳ τοὺς κληρονόμους ἀναγκάζεσθαι πράττειν τι, ὧν ὁ διαθέμενος μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν βουληθῇ
γενέσθαι, τελευτῶντας δὲ αὐτοὺς ἀνάγκην ἔχειν ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν. ἀναβολῆς δέ τινος
9 παρὰ τῶν ἐκείνου κληρονόμων γενομένης ἀνάγκη ταῦτα γίνεσθαι, ἅπερ ἔμπροσθεν διετυπώσαμεν. Εἰ δέ
τινα τῶν καλουμένων ἀνναλίων πρεσβείων καταλειφθείη ἢ δωρηθείη κλήρῳ τυχὸν ἢ μοναστηρίοις ἢ ἀσκη-
τρίαις ἢ διακονίσσαις ἢ πτωχείοις ἢ ξενῶσιν ἢ νοσοκομείοις ἢ βρεφοτροφείοις ἢ τοῖς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλη-
σιῶν πτωχοῖς ἢ ἁπλῶς συστήμασί τισιν εὐαγέσιν ἢ ὅλως οὐκ ἀπηγορευμένοις τῶν ἐκ πλήθους ἠθροισμένων,
βουληθεῖεν δὲ κατά τινα καιρὸν οἱ τηνικαῦτα εὑρισκόμενοι χρυσίον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης πράξεως λαβόντες
διαλύεσθαι, μὴ ἐξέστω τοῦτο ποιεῖν μηδὲ τὸ γινόμενον κύριον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἔκπτωσιν τῶν χρημάτων
10 ὁ ταῦτα ὠνησάμενος ἢ διαλυσάμενος ὑπομενέτω. Ἐπείτοιγε ἀνάγκη τοῖς μὲν ἔν τινι μέρει τοῦ χρόνου
γινομένοις εἶναι χρημάτων ἀφθονίαν, τοῖς δέ γε ἐπιγενομένοις παντελῆ τῶν καταλελειμμένων στέρησιν,

Coll.[cgl] *Nomoc.*[md] (*usque ad u.* 32 πληροῦν)

---

1 οἱ] εἰ *Coll.*[gl] 4 μέγα *Nomoc.*[m] 6 τὰ διατυπωθέντα *om. Coll.*[g] 8 οὐ σκ. τ. m.] οὖν σκ. τ. m. οὐκ *Nomoc.* 9 προσδήκης *Coll.*[l] | αὐτοὺς *Coll.*[l] *ante emend.* 10 τούτου] τοῦ *Coll.*[g] | ἀλλὰ παρά] ἀλλά *Coll.* | fidicomissariun *Coll.*[c], fidicommissarun *Coll.*[g], fideicommissariuñ (ñ *deletum*) *Coll.*[l], φιδικομμισσαρίου *Nomoc.* | ἢ ληγατ. *om. Nomoc.* | κατελείφθη *Nomoc.* 12 τοιούτους *Coll.*[gl] *ante emend.* | τισί *om. Nomoc.* 13 διατεταγμένα *Nomoc.* 14 λεγαταρίων ἢ φιδεικομμισσαρίων *Nomoc.* | ἀδείας *Coll.*[g] *Coll.*[l] *ex emend.*, ἄδειαν *Nomoc.*[d] 15 τῷ] τὸν *Coll.*[c] | τῆς ἐπαρχίας μητροπολίτῃ *Nomoc.*[m] | ἢ] ἢ καί *Coll.* | ἀναζητεῖν] καὶ ἀναζητεῖν *Coll.*[g] 16 ἀναγκάζειν *Nomoc.*[m] | παντί] ἀντί *Coll.*[l] *ante emend.* 18 καθεστάναι καὶ τὰς σπουδὰς τῆς τούτου *Nomoc.* 19 ex lege condiction *Coll.*[g], ἐξ λεγε κονδικτίκιον *Nomoc.* | πληροῦσαι *Coll.*[g] *ante emend.* | καταρραθυμοῦντος *Nomoc.* 21 ἔτι] ἐπί *Coll.*[c] | τελευτησάντων *Coll.*[g] 22 ἀγαθαῖς] ἄγεσθαι *Coll.* | διαβάλλοιντο *Coll.*[l] *ante emend.* 23 εἰ ἐνοχληθέντες] *Coll.*[cg], ἐνοχληθέντες *Coll.*[l] *ante emend.*, εἰ ὀχληθέντες *Coll.*[l] *ex emend.*, οἱ ἐνοχληθέντες *Nomoc.* 24 διαβάλλοιντο *Nomoc.* 26 διπλά *Nomoc.* | ἠπήγετο *Coll.*[gl], ἐπήγετο *Nomoc.*[d] 27 ποιήσοντας *Coll.*[cg] *Coll.*[l] *ante emend.* 28 τούτους *Coll.*[l] *ante emend.* 31 αὐτοῦ *Coll.*[g] | βουληθεῖ *Coll.*[l] *ante emend.*, ἐβουλήθη *Nomoc.* 33 γινομένης *Coll.*[c] 34 ἀσκητρίοις *Coll.*[g] 35 τοῖς *om. Coll.*[l]

οὐ φυλαχθήσεται δὲ οὐδὲ αὐτὸ τὸ τῶν ἀνναλίων ὄνομα οὐδὲ ἡ διηνεκὴς τοῦ τελευτήσαντος μνήμη, δι'
ἣν καὶ τὸ ἀννάλιον τοῦτο καταλέλοιπεν, ἀλλ' εὐθὺς ἀποσβεσθήσεται τῇ τῶν καταλελειμμένων συνα-
11 πολλύμενον ἐκποιήσει. Μένειν τοίνυν διηνεκῶς αὐτοὺς ἐνεχομένους ταῖς τοιαύταις δόσεσι θεσπίζομεν,
ὥστε καὶ εἴ τις γένοιτο ἐκποίησις, καὶ ταύτην ἄκυρον εἶναι καὶ τοὺς ὁτεδήποτε προστησομένους τῶν
εὐαγῶν οἴκων ἄδειαν ἔχειν κινεῖν καὶ ἀπαιτεῖν αὐτά, οὐδεμιᾶς χρόνου παραγραφῆς ἀντικειμένης αὐτοῖς
12 διὰ τὸ καθ' ἕκαστον ἔτος τὴν τοιαύτην τίκτεσθαι ἀγωγήν. Ἀλλ' ὑποθήκην εἶναι τὰ τοῦ καταλείψαν-
τος πράγματα τοῖς τοιούτοις πρεσβείοις, ὥστε ἄδειαν ἔχειν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ ἱκανὸν ταῖς
εὐαγέσι πράξεσι περιγίνεσθαι οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς καταλελειμμένοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καρποῖς αὐτῶν καὶ
προσόδοις καὶ πάσῃ νομίμῳ ἐπαυξήσει· χρονίας, καθὰ προείρηται, οὐδὲ τοῖς κατέχουσι παραγραφῆς
13 ἁρμόζειν δυναμένης, ὁπόσον ἂν τις ἀριθμήσειε χρόνον. Πλὴν εἰ μὴ μεταξὺ τοῦ τε τῷ ἀνναλίῳ πρεσβείῳ
βεβαρημένου τοῦ τε κατὰ τοὺς ἱερατικοὺς κανόνας καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους προεστῶτος τῆς τοιαύτης
ἀπαιτήσεως γένοιτο σύμφωνον βουλόμενον πρόσοδον ἀντὶ τοῦ ἀνναλίου πρεσβείου δοθῆναι παρὰ τούτου
τοῦ βεβαρημένου εὐθαλῆ καὶ δημοσίοις πολλοῖς οὐχ ὑποκειμένην, ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἔχουσαν πάντως
μὲν οὐκ ἐλάττονα τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐπείτοιγε ὁπόσον ἂν μεταξὺ αὐτῶν
14 ἐπὶ τὸ πλέον δόξειεν. Εἰ μὲν γάρ τι τοιοῦτο ἔγγραφον γένηται σύμφωνον καὶ δοθείη ἡ τοιαύτη πρόσο-
δος καὶ ἀναληφθείη ἐγγράφοις συνθήκαις καὶ διαλύσεσι καὶ τοῦτο ἐμφανὲς ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων
κατασταίη, ἀργεῖν τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀνναλίου ληγάτου κατὰ τοῦ ταύτῃ βεβαρημένου θεσπίζομεν, αὐτὴν
δὲ τὴν πρόσοδον ἀντὶ τοῦ πρεσβείου καθεστάναι διηνεκῶς εἰς τοῦτο ἀφωρισμένην καὶ ἐκποιεῖσθαι παρ'
15 οὐδενὸς καθ' οἱονδήποτε ἐκποιήσεως σχῆμα δυναμένην. Οὐδενὸς δὲ τοιούτου παρακολουθοῦντος ὑπο-
κεῖσθαι διηνεκῶς κατὰ τὸ ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν εἰρημένον τῇ δόσει τῶν ἀνναλίων πρεσβείων τοῖς
τοιούτοις βεβαρημένους θεσπίζομεν, ὥστε τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τοῦ τελευτήσαντος τοῦ τε ἀνναλίου
πρεσβείου ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων διηνεκῶς διασώζεσθαι. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAM-
PADIO ET ORESTE CONSS.

46 (47) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν νόμοις οἰόμεθα χρῆναι καὶ
τοῦτον προσθῆναι τὸν ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ἐκ χρόνων τὰς εὐαγεῖς ἡγεμονίας παρέχοντα, ὥστε ἐπὶ
τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἢ ἀσκητηρίων μὴ πάντως τελευτῶντος τοῦ ἡγουμένου ἢ τῆς ἡγουμένης τὸν
ἐφεξῆς ἢ τὴν δευτέραν γενέσθαι (σύνισμεν γὰρ τῇ φύσει οὔτε πάντας ὁμοίως ἀγαθοὺς οὔτε πάντας ἐν
ἴσῳ ποιούσῃ κακούς)[1] ἀλλ' ὃν ἂν ὅ τε ἀγαθὸς βίος καὶ σεμνὸς τρόπος καὶ ἡ περὶ τὴν ἄσκησιν συντονία,
καὶ τὸ κοινὸν τῶν λοιπῶν μοναχῶν πλήρωμα ἢ τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς τοῦτο νομίσειε καὶ
1 τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἕλοιτο, ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν καλεῖσθαι. Ὥστε, εἰ μὲν ὁ πρῶτος
μετὰ τὸν τελευτήσαντα χρηστὸς εἴη καὶ μοναχῶν ἄρχειν ἄξιος, ἐκεῖνον τῶν ἄλλων προκρίνεσθαι· εἰ δὲ
2 ὁ μετ' ἐκεῖνον, ὁμοίως ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὴν τοῦ ἡγουμένου ψῆφον. Εἰ δὲ οὐδεὶς τούτων ἄξιος φαί-
νοιτο, τηνικαῦτα τὸν ἐκ πάντων ἐπιτήδειον, οἱουδήποτε ἂν εἴη βαθμοῦ, προχειρίζεσθαι ἡγούμενον, βίου
τε ὄντα σεμνοῦ καὶ πολιτείας σεμνῆς καὶ περισώζειν τοὺς πιστευθέντας αὐτῷ δυνάμενον· προσῆκον ὂν
πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων ἐπιστασίαν οὐκ ἐκ χρόνων οὐδὲ ἐκ κλήρων οὐδὲ ἐκ τυχηρῶν περι-
στάσεων, ἀλλ' ἐξ ἐπιλογῆς καὶ ἐκ τοῦ καλλίονος γίνεσθαι καὶ τὴν παρὰ πάντων μαρτυρίαν εἶναι τῷ
3 (1) τάγματι τάξιν. Γνώριμα δὲ ταῦτα γίνεσθαι τῷ κατὰ τόπον θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ, ὥστε αὐτὸν
μανθάνοντα τὸν ἐπιλεχθέντα καὶ ὀρθῶς ἔχειν τοῦτο δοκιμάζοντα σύμψηφόν τε γίνεσθαι τοῖς ἐπιλεξαμέ-
4 νοις καὶ προάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τοῦ ἡγουμένου τάξιν. Δοκιμάζειν δὲ δεῖ τὴν αὐτῶν ἐπιλογὴν τὸν κατὰ
καιρὸν πατριάρχην καὶ τοὺς κατὰ τόπον θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, ἔχοντας καὶ αὐτοὺς τὸ κρίμα τοῦ
δεσπότου θεοῦ καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν εὐλαβουμένους, εἰ μὴ κατ' ἐπιλογήν, ἀλλὰ πρός τι πάθος
ἀποβλέψαντες ἀνθρώπινον τὴν προβολὴν ποιήσονται· ἐχόντων αὐτῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ
μέλλοντι τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ ποινήν, οἷα τῆς αὐτῶν ἀμελείας πολλαῖς ψυχαῖς ἁμαρτημάτων αἰτίας παρεχο-
5 (2) μένης. Τούτων πάντων καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν ἢ παρθένων τῶν ἡγουμένων εὐαγῶν
6 (3) ἀσκητηρίων ἤτοι μοναστηρίων κρατούντων. Τῆς λοιπῆς ἱερατικῆς τάξεως ἁπάσης τῆς τοῦ θεοῦ λειτουρ-
Coll.^{cgl}

[1] *uerbum finitum desideratur*

1 δὲ οὐδέ] δέ *Coll.*^{g} 5 αὐτά] *Coll.*^{l} *post emend.*, τά *Coll.*^{cg} *Coll.*^{l} *ante emend.* | ἀντιχειμένοις *Coll.*^{g} 8 παραγίνεσθαι *Coll.*^{l} 9 πᾶσιν *Coll.*^{l} *ante emend.* 11 ἱερούς *Coll.*^{l} | προεστώτως *Coll.*^{l} *ante emend.?*, προεστῶτας *Coll.*^{cg} *Coll.*^{l} *ex emend.* 14 ἔλαττον αὐτοῦ τετάρτου *Coll.*^{g} 19 δυναμένου *Coll.*^{cg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 21 βεβαρημένοις *Coll*^{cg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 22 *s. a.* *Coll.* | d χu k. Nθu. cρια. mRetoR ss *Coll.*^{cl}, δ χu. θu. cρια. mRetoR ss *Coll.*^{g} 25 προσδῦναι *Coll.*^{l} *ante emend.* 27 ἀφεξῆς *Coll.*^{c} 31 καί *om.* *Coll.*^{l} *ante emend.* 34 τε *om.* *Coll.*^{l} 37 τάγματι] *Coll.*^{l} *ante emend.*, πράγματι *Coll.*^{cg} *Coll.*^{l} *ex emend.* | τόπον] τὸν τόπον *Coll.*^{g} 41 τι] τιρ *Coll.*^{l} *ante emend.* 42 ἀποβλέψαντας *Coll.*^{g} 43 τοῦ *om.* *Coll.*^{gl} 45 ἀσκητηρίων ἤτοι *om.* *Coll.*^{l}

γίας κατὰ τοὺς ἑαυτῆς βαθμοὺς προϊούσης καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν καινιζομένης νόμου. D. XV K. DEC. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

(48) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν μηδένα εἰς ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τά τε ἄλλα χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς εἴη καὶ μήτε γυναικὶ συνοικοίη μήτε παίδων εἴη πατήρ, ἀλλ' ἀντὶ μὲν γυναικὸς προσκαρτεροίη τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἀντὶ δὲ παίδων ἅπαντα τὸν Χριστιανικὸν καὶ ὀρθόδοξον ἔχοι λαόν, γινώσκων οὕτως ἐξ ἀρχῆς τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἡμᾶς διατυπῶσαι[1] καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἐννοίας προελθεῖν τὸν νόμον καὶ τοὺς παρὰ ταῦτά
1 τι πράττοντας ἢ πράξαντας ἁπάσης ἐπισκοπῆς ἀναξίους εἶναι. Οἱ γὰρ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν κοσμῆσαί τινας ἐπισκόπους παρὰ τὴν ταύτης δύναμιν ἢ γενέσθαι θαρρήσαντες οὔτε ἐν ἐπισκόποις ἔσονται οὔτε μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ἐξελαθέντες αὐτῶν ἑτέροις δώσουσι χώραν χειροτονίας ἀκριβοῦς τε καὶ τῷ θεῷ διὰ πάντων ἀρεσκούσης. D. IIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONS. LAMPADII ET ORESTIS. a. 531

(49) IDEM A. IOHANNI PP. Si quis ad declinandam legem Falcidiam, cum de- [Nomoc. 1, 2] siderat totam suam substantiam pro redemptione captiuorum relinquere, eos ipsos captiuos scripserit heredes, ne uideatur quasi incertis personis heredibus institutis iudicium suum oppugnandum reliquisse, sancimus huius talem institutionem pietatis intuitu ualere et non
1 esse respuendam. Sed et si pauperes quidam scripserit heredes et non inueniatur certum ptochium vel certae ecclesiae pauperes, de quibus testator cogitauerit, sed sic incerto uocabulo pauperes fuerint heredes instituti, simili modo et huiusmodi institutionem ualere
2 decernimus. Et si quidem captiuos scripserit heredes, ciuitatis, in qua testator larem fouere ac degere noscitur, episcopus et oeconomus hereditatem suscipiant et omnimodo in redemptione captiuorum procedat hereditas siue per annuos reditus siue per uenditionem mobilium seu se mouentium rerum: nullo penitus ex hoc lucro uel oeconomo uel episcopo uel sacrosanctae ecclesiae relinquendo. si enim propter hoc a speciali herede recessum est, ut non Falcidiae ratio inducatur, quomodo ferendum est hoc, quod in sacro uenit,
3 per Falcidiam uel aliam occasionem minui? Vbi autem indiscrete pauperes scripti sunt heredes, ibi xenonem eius ciuitatis omnimodo hereditatem nancisci et per xenodochum in aegrotantes fieri patrimonii distributionem, secundum quod in captiuis constituimus: uel per redituum annalium erogationem uel per uenditionem rerum mobilium uel se mouentium, ut ex his res immobiles comparentur et annuus uictus aegrotantibus accedat. quis enim pauperior est hominibus, qui et inopia tenti sunt et in xenonem repositi et suis corporibus
4 laborantes necessarium uictum sibi non possunt afferre? Licentia omnimodo danda et in priore et in secunda specie et actionem mouere et debita exigere, ut in captiuos uel in aegrotantes consumantur. si enim heredum eis et ius et nomen dedimus, sine Falcidiae tamen legis emolumento, necesse est eos et debita exigere et creditoribus respondere.

CRM: c. 46. 47 *ex Coll.*[cgl]

---

c. 41 § 2 *h. t.*

---

1 ἑαυτούς *Coll.*[l] *ante emend.* | νόμους *Coll.*[l] 2 *s. a. Coll* | δ xu. k. dec. cpl. ampe. torcon. ss. *Coll.*[c], δ χu. k. deccpl. amp. et orconss. *Coll.*[g], dχu. q ade??pl. ampe torconss. *Coll.*[l] 4 συνοικείη *Coll.* 5 χριστιανικῶν *Coll.*[l] *ante emend.* 10 ἀλλά *Coll.*[cg] 11 *s. a. Coll.* | d. iu k. aug. cp. post conss. lampetor *Coll.*[c], diu. k auscρ̄postcongg. lamp. etor *Coll.*[g], dχu. k. aus. c PROst conss. lampetor *Coll.*[l] 13 idem] impr. iustinianus *S* ¦ iohanni] idis *S* 14 redeptione *R* 16 relinquisse *M* 17 sed et] sed *RM*[a]*:* ἀλλὰ καὶ *Nomoc.* | quidam] *CRM*[a], quidem *M*[b]*:* ἐὰν πτωχούς τινας γράφῃ κληρονόμους *Nomoc.: quidam ab Iustinianis ponitur pro* quis *et* quisquam *cf.* 4, 32, 28 18 tohium *M*[a] 20 decernimus *om. Nomoc.* | et si] si *CM*[a], καὶ εἰ *Nomoc.* 21 degerere *R* | oeconomus] *M*[b] *cum Nomoc.* (*libri* κληρονόμος) *et Const.*, iconomi *CRM*[a] 22 procedant *R*[a] 23 seu] *R*, uel *CM* | nulli p. e. h. l. uel episcopo uel oeconomo *legit Thalelaeus:* μηδενὶ παντελῶς ἐκ τούτου κέρδους ἢ τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τῷ οἰκονόμῳ ἢ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ περιλιμπανομένου *Nomoc.* | yconomomo *M*[a] 24 a] ab *M* 25 inducatur ratio *M* | modo *om. M*[a] | in sacro uenit (uenerit *M*)] ἐν τῷ ἱερῷ ἦλθεν *Nomoc.* 27 exenonem *R* | exenodochium *C*, exenodochum *M* 28 captiuos *CRM:* ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις *Nomoc.* 29 annanium erogatione *R*[a] | per *om. C* | se] sese *C* 30 pauperior est omnibus *C*, pauperiorem omnibus *M*[a]*:* πτωχότερός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων *Nomoc.* 31 exenonem *R* | repositi] sunt repositi *C* 32 sibi uictum *C*, τροφὴν ἑαυτοῖς *Nomoc* | licentiam *R*[a] | omnino *M*, παντὶ τρόπῳ *Nomoc.* 33 εἰς τοὺς ἀρρώστους καὶ τοὺς αἰχμαλώτους *Nomoc.* 34 eis] eis episcopis et yconomis *R*[b]*M*, αὐτοῖς *Nomoc.* 35 nececesse *M*[a]

5 Sin autem ampliores in ciuitate xenones uel ptochia sint, ne incerta uideatur pecuniarum datio, tunc ei xenoni uel ptochio, qui pauperior esse dignoscitur, easdem res uel pecunias adsignari: hoc uidelicet discutiendo a uiro reuerentissimo locorum antistite et sub eo con-
6 stitutis clericis. Sin autem nullus xenon in ciuitate inueniatur, tunc secundum de captiuis sanctionem pro tempore oeconomus sacrosanctae ecclesiae uel episcopus hereditatem accipiat et sine Falcidiae ratione pauperibus, qui in ciuitate sunt uel penitus mendicantes uel alia
7 sustentatione egentes, eaedem pecuniae distribuantur. Haec tamen omnia locum habere sancimus, quando non certi xenonis uel certi ptochii uel certae ecclesiae nominatio a testatore subsecuta est, sed incertus est eius sensus. sin autem in personam certam uel in certam uenerabilem domum respexit, ei tantummodo hereditatem uel legatum competere
8 sancimus, nulla Falcidia nec in hac parte intercedente. In omnibus autem huiusmodi casibus caelestes iracundias sacrosanctarum rerum administratores expectent, si qualecumque lucrum ex huiusmodi gubernationibus sibi adquisierint uel si hoc committi ab alio senserint et non grauissima poena et interminatione quod perperam factum est studeant corrigere. D. X K. SEPT. CONSTANTINOPOLI *POST CONSVLATVM* LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.

49 (50) IDEM A. IOHANNI PP. Cum lege Leoniana[1] uiris reuerentissimis episcopis et presbyteris et diaconis peculium habere quasi castrense concessum est, eo addito, ut in ipso testari possint, dubitabatur, si huiusmodi testamenta debent de inofficiosi querella expugnari, cum de omnibus personis, quae huiusmodi peculia meruerunt, eadem fuerat quaestio exorta.
1 Sancimus itaque uiris reuerentissimis episcopis et presbyteris et diaconis, qui tale peculium (id est quasi castrense[2]) possident, super his tantummodo rebus, quae quasi castrensis peculii sunt, non solum ultima condere secundum leges tamen elogia licere, quod ex Leoniana constitutione descendit, sed etiam eorum ultimas uoluntates, super his tantummodo habitas, de inofficiosi querellae minime subiacere. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONS. LAMPADII ET ORESTAE.

50 (51) IDEM A. IOHANNI PP. Si quis in conscribendo instrumento sese [2, 3, 29 Nomoc. 9, 1] confessus fuerit non usurum fori praescriptione propter sacerdotii praerogatiuam, sancimus non licere ei[3] aduersus sua pacta uenire et contrahentes decipere, cum regula est iuris
1 antiqui omnes licentiam habere his quae pro se introducta sunt renuntiare. Quam [(2, 3, 29)] generalem legem in omnibus casibus obtinere sancimus, qui necdum per iudicialem sententiam uel amicalem conuentionem sopiti sunt. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONS. LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.

51 (52) IDEM A. IOHANNI PP. Generaliter sancimus omnes uiros reuerentissimos [Nomoc. 8, 13] episcopos nec non presbyteros seu diaconos et subdiaconos et praecipue monachos, licet non sint clerici, immunitatem ipso iure omnes habere tutelae siue testamentariae siue legi-

P (*c.* 49...51) *L* (*c.* 49...51) *CRM*

---

[1] *c.* 33 *h. t.* [2] id est quasi castrense *del.* (*Rummel*) [3] sancimus nemini licere *l. gem.*

---

1 ciuitates xenones R^a, ciuitate exenones R^bM^a | photochia *M* 2 pauperiorem R^a 4 exenon CRM^a 5 accipiant M^a 7 tamen] autem *R:* καὶ ταῦτα μέν *Nomoc.* 8 certis xen. R^a, certe xen. M^a | ptophii M^a | notatio *R* 9 est] modus est R^a 10 ei] et *C* 11 falcidia] falda M^a | autem *om. R:* ἐν πᾶσι δὲ τούτοις *Nomoc.* 13 adquisierunt *C* 15 *s. a. Pithoei qui habuerunt* datum x kal. septemb. cp. lamprid. et orest. uu. cc. consulibus 17 idem] impr. iustinianus *S* 18 castiense M^a | est *om.* M^a 19 testamenta ... 20 huiusmodi *om.* M^a | deberent RM^b 20 quae *R* | peculia mer.] L^vR^b, pecunias mer. P^tL^tM, pecullias mer. P^v, poecuniam mer. R^a, mer. peculia *C* | fuerit *C* 21 diaconibus CRM^b 23 concedere *C* 24 eorum etiam *PL* 25 de] deinde M^a, *om. C* | querela *PC* | *in PL Miraeo additur subscriptio* d. non. febr., *quae pertinere uidetur ad* 1, 4, 5, *praue autem suppleta est a Contio* 1566 *in hunc modum* d. non. febr. cp. post cons. lamp. et orestae anno II: *ad hanc Contii subscriptionem Pithoei adnotant ex libris suis* kalend. septemb., *omnino recte, si tollas* anno II 27 idem] impr. iustinianus *S* | sese instrumento R^a 28 perscriptione M^a 29 aduersus] contra *C* | pacta sua *l. gem.* 30 his] τούτων *Nomoc.* | introducta] *PL cum l. gem. et Nomoc.* εἰσαχθέντων, indulta CR^bM, inducta R^a 31 legem *om.* M^a | diuicialem M^a? 32 uel *om.* R^a | compositionem *R* | *s. a. l gem.: in L est* d. 34 idem] impr. iustinianus *S* 35 seu] καὶ *Nomoc.* 36 munitatem M^a

timae siue datiuae: et non solum tutelae esse eos expertes, sed etiam curae, non solum
pupillorum et adultorum, sed et furiosi et muti et surdi et aliarum personarum, quibus
1 tutores uel curatores a ueteribus legibus dantur. Eos tamen clericos et monachos huius-
modi habere beneficium sancimus, qui ad sacrosanctas ecclesias uel monasteria permanent,
non deuagantes neque circa diuina ministeria desides, cum propter hoc ipsum beneficium
2 eis indulgemus, ut aliis omnibus derelictis dei omnipotentis inhaereant ministeriis. Et hoc
non solum in uetere Roma uel in hac regia ciuitate, sed in omni terra, ubicumque Chri-
stianorum nomen colitur, obtinere sancimus. D. K. NOV. POST CONS. LAMPADII ET
ORESTIS VV. CC. a. 531

52 (53) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς μήτε βουλευτὴν
μήτε ταξεώτην ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι, οὐδὲν ἐφαπτομένου τοῦδε τοῦ νόμου
τῶν τοιαύτης ἱερωσύνης πρότερον ἠξιωμένων, τοῦ λοιποῦ δὲ μηδένα παντελῶς ἐκ τῆς εἰρημένης ὄντα
τύχης εἰς τὰς ῥηθείσας ἱερατείας ἀναβαίνειν, καὶ μάλιστα εἰ καὶ ἤδη λειτουργήσας ἢ τοῖς ταξεωτικοῖς
1 ὑπηρετήσας ἔτυχεν ἐπιτάγμασι. Τὸν γὰρ ἐντεθραμμένον εἰσπράξεσι σφοδραῖς καὶ τοῖς διὰ τοῦτο ὡς
εἰκὸς ἐπισυμβαίνουσιν ἁμαρτήμασιν οὐκ ἂν εἴη δίκαιον ἄρτι μὲν εἶναι ταξεώτην ἢ βουλευτὴν καὶ πράτ-
τειν τὰ πάντων πικρότατα, εὐθὺς δὲ ἱερέα χειροτονεῖσθαι περὶ φιλανθρωπίας τε καὶ ἀκτημοσύνης ὑφη-
γούμενον δόγματα· πλὴν εἰ μὴ ἐκ νηπίας ἡλικίας καὶ οὔπω τὴν ἔφηβον ἐκβάσης ἔτυχε τοῖς εὐλαβεστά-
τοις μοναχοῖς ἐγκαταλελεγμένος καὶ διαμείνας ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος· τηνικαῦτα γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ
καὶ πρεσβυτέρῳ γενέσθαι καὶ εἰς ἐπισκοπὴν ἐλθεῖν, πρόδηλον ὄν, ὡς, ἡνίκα τοιοῦτόν τι γένηται καὶ ἄξιος
τῆς ἱερατείας φανῇ, τηνικαῦτα ἄδειαν ἕξει μένειν ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ λειτουργεῖν ἀπηλλάχθαι,
τὴν τετάρτην μέντοι μοῖραν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἁπάσης παρέχων τοῖς βουλευταῖς καὶ τῷ δημοσίῳ
κατὰ τὸν ἔναγχος ἐπὶ τοῖς τεταρτημορίοις τεθέντα παρ' ἡμῶν νόμον[1], ἢ μόνῳ τῷ δημοσίῳ, εἴγε ταξεω-
2 τικῆς τύχης ἐτύγχανεν ὤν. Εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις ἀρχιμανδρίταις ταχθείη καὶ διαμείνειεν ἐν
αὐτοῖς, καὶ οὕτως αὐτῷ δίδομεν τὴν τῆς τύχης ἀτέλειαν, τὴν τετάρτην κἀνταῦθα μοῖραν τῆς αὐτοῦ
περιουσίας, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, παρεχομένῳ· ἄλλως δὲ οὔτε ἐκείνῳ χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν
3 οὔτε τῷ χειροτονοῦντι τοιοῦτόν τι πράττειν ἐφίεμεν. Γινωσκούσης τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὡς ταῦτα παραφυ-
λακτέον ἅπασι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ποινὴν ὑφορωμένοις περὶ αὐτὴν τὴν ἱερωσύνην, εἴ τι τοι-
οῦτο πράξαιεν, πρὸς τὸ μηδὲ τὸν χειροτονούμενον τῆς ἱερωσύνης ἀπολαύειν, κἂν εἰ πρότερον οἱονδήποτε
βαθμὸν ἱερατείας ἐπεῖχεν, ἀλλ' ἐν ἰδιώταις τετάχθαι καὶ τὰς λειτουργίας ἐκτελεῖν, αἷς ὑπέκειτο πρό-
4 τερον. Ἅπερ ἅπαντα κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλόμεθα χρόνον, *ἐπειδὴ τοίνυν[2] πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐξεύ-
ρηται, οὐ προσαπτομένου παντελῶς τοῦδε τοῦ νόμου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τῶν ἅπαξ τοιαύτης
ἱερωσύνης ἀξιωθέντων, ἀλλ' ἐξουσίαν ἐχόντων αὐτῶν δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν κατὰ τὴν Θεοδοσίου
5 (1) καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν τὴν πρὸς Θωμᾶν ἀντιγεγραμμένην[3]. Πρὸς τού-
τοις κἀκεῖνο δίκαιον εἶναι καὶ κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι θεσπίζομεν, ὅπερ τεθὲν ἐξ ἀρχῆς καὶ πολιτευ-
σάμενον οὐκ ἴσμεν ὅπως παρῶπται. μεμνήμεθα γὰρ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως
ἐντυχόντες διατάξει[4] βουλομένῃ τοὺς κληρικούς, εἴπερ ἀμελήσαντες τύχοιεν τῆς ἑαυτῶν τάξεως καὶ εἰς
οἱανδήποτε ἔνοπλον στρατείαν παραγγείλαιεν ἢ καὶ καθῃρημένοι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων
στρατεύεσθαι τολμήσαιεν, ἐκβάλλεσθαι μὲν αὐτοὺς τῆς στρατείας ἧς ἔτυχον, παραδίδοσθαι δὲ ταῖς
τῶν πόλεων βουλαῖς, ὑπουργήσοντας τὸ λοιπὸν τῷ δημοσίῳ, ἐπειδὴ καὶ τῇ τοῦ δεσπότου θεοῦ λατρείᾳ

PLCRM: : c. 52 *extat in Coll.*[cgl], *c.* 52 *pr.* ... § 4 *in Nomoc.*[m] 1, 6. 23

[1] *haec constitutio extitisse putanda est aut in titulo nono libri decimi, quem laudant Paratilla ad h. t., aut in fine tituli* 32 *eiusdem libri* [2] νῦν? [3] *c.* 21 *h. t.* [4] *Th.* 16, 2, 39

1 eos esse *CM:* εἶναι ἀπείρους αὐτούς *Nomoc.* 4 habere ... monasteria *om.* *L*[a] | monasterio *M*[a] 5 circa] certa *R*[a] | ministeria] *M*[a], misteria *PLCRM*[b], λειτουργίας *Nomoc.* | cum *om.* *PL* | praeter *R*[a] 6 inherant *PL* | mysteriis *CRM*, λειτουργίαις *Nomoc.* 7 solum in] solum *PL*[a] | sed in] sed *PL* 8 nomine *M*[a] | *s. a. Pithoei* | lamprid. *Pithoei* 10 constitutio graeca *W Paris.* 4534 15 ἢ] *Nomoc.*, καί *Coll.* 16 τε καὶ ἀκτημοσύνης ὑφηγούμενον] τε καὶ ὑφηγούμενον *Coll.* (τε καί *del. in Coll.*[l]), τε καὶ ἀκτημοσύνης νομοθετοῦντα *Nomoc.* 18 καταλεγμένος *Nomoc.* 1, 6, κατειλεγμένος *Nomoc.* 1, 23 20 φανείη (φαν. τῆς ἱερατείας *Coll.*[g]) *libri* 21 τοῖς] ἢ τοῖς *Nomoc.* 22 ἐπί *om.* *Nomoc.* 23 διαμείνῃ *Coll.*, διαμείνοι *Nomoc.* 24 ἑαυτοῦ *Nomoc.* 25 ἔφθημεν εἰπόντες *Coll.*[c], εἰπόντες ἔφθαμεν *Coll.*[g] | δὲ οὐδέ *Coll.*[c], δὲ οὔτ' *Nomoc.* 28 τό] τῷ *Coll.*[g] *Coll.*[l] *ex emend.* | εἰ *om.* *Nomoc.* 29 τετάχθω *Nomoc.* 31 τόν *Coll.*[cl] 33 εὐσεβοῦς] θείας *Coll.*[c] | διατάξεων *Coll.*[cg] *Coll.*[l] *ante emend.* 38 μέν] *Coll.*[g] *Coll.*[l] *post emend.*, μὲν οὖν *Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.*

6 κατὰ τὸν τῆς στρατείας τρόπον ἔτυχον ἀπειπόντες. Ἅπερ κρατεῖν ἐκ τοῦδε ἡμῶν θεσπίζομεν τοῦ νό
κελεύοντες αὐτοὺς εὐθὺς καὶ παραχρῆμα τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξ ἧς εἰσί, γίνεσθαι βουλευτάς, ε!
σφόδρα εὐπορίαν ἔχοι βουλευτῶν ἡ πόλις, ἐπείτοιγε τῆς γείτονος ἢ καὶ πορρωτέρω μέχρι μιᾶς ἐπαρ
7 ἑτέρας, ἔνθα μάλιστα βουλευτῶν καθέστηκεν ἀπορία. Εἰ δὲ ἀφανεῖς, ὡς εἰκός, γένοιντο, ἄδειαν δίδ
τοῖς βουλευταῖς εὐθὺς ἐπιβαίνειν τῶν προσηκόντων αὐτοῖς πραγμάτων καὶ ταῦτα κατέχειν καὶ τὸ ἱκ
8 ἑαυτοῖς κατὰ τὸν νόμον ἐντεῦθεν ποιεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς οἱουδή
βαθμοῦ κρατεῖν εἰς τὸ διηνεκὲς θεσπίζομεν καὶ ἐπὶ τοῖς ἤδη πεπλημμεληκόσι κρατεῖν τὸν νόμον βο
9 μενοι, διότι καὶ πρότερον ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καί τινα διάταξιν[1] εὕρομεν περὶ μοναχῶν διαλεγομένην
βουλομένην αὐτοὺς μὴ καταλιμπάνειν τὰ οἰκεῖα μοναστήρια μηδὲ θορυβεῖν τὰς πόλεις, ἣν καὶ πρὸς
νενομοθετῆσθαι καιρόν τινες ὑποπτεύουσι, δεῖν ᾠήθημεν ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβόντες τελειότερόν τε
εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ τοῦτο ἐπανορθῶσαι· ὥστε μηδενὶ τοῦ λοιποῦ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχ
ἄδειαν εἶναι τοῦ τοιοῦτό τι πράττειν καὶ καταλιμπάνειν μὲν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, περιβάλλεσθαι
τὴν οἱανοῦν στρατείαν ἢ ζώνην ἢ ἀξίαν ἢ τὸν ἐν δικαστηρίοις μεταδιώκειν βίον καὶ τῆς τοῦ θε
10 θεραπείας τὰς ἀνθρωπίνας ἀσχολίας ἀνθαιρεῖσθαι ἢ γινώσκειν. Ὡς καὶ ὁ τοιοῦτό τι πράττων ἐ
δοθήσεται τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐστίν, ἢ ἑτέρας, καθὰ πρότερον εἰπόντες ἔφθημεν,
μὲν χρημάτων εὐποροίη, καὶ χρηματικὰς ὑποστησόμενος λειτουργίας, ἐπείτοιγε τὰς εἰς σῶμα φερούσα
κἀνταῦθα ἀδείας οὔσης ταῖς βουλαῖς, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, εἰ ἀφανεῖς γένοιντο, ἐπιλαμβάνεσθ
11 τῶν πραγμάτων καὶ τὸ ἱκανὸν ἑαυταῖς κατὰ τὸν νόμον ποιεῖν. Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς θέμασιν, ἐσ' ω
λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τοιούτων αἰτιῶν τὰ βουλευτήριά τι προστάττομεν, βουλόμεθα τὴν μὲν ἡμίσεια
τούτων μοῖραν τοὺς βουλευτὰς κομίζεσθαι μὴ ἐν χρυσίῳ, ἀλλ' ἐν ἀκινήτῳ κτήσει ἢ οὔσῃ ἢ ὠνουμεν
κατὰ τὸν ἔμπροσθεν φοιτήσαντα παρ' ἡμῶν νόμον, τὴν δὲ ἡμίσειαν τῇ γενικῇ τραπέζῃ τῆς σῆς ὑπεροχῆ
εἰσφέρεσθαι, ὥστε καὶ τὸν σὸν θρόνον προνοεῖν ἀγρύπνως μηδὲν τοιοῦτο διαλαθεῖν, ἀλλ' ἅμα τῷ
γίνεσθαί τι τὴν προσήκουσαν ὑπὲρ τούτου ποιεῖσθαι θεραπείαν, πλὴν εἰ μὴ νῦν γοῦν ἑκόντες οἱ τοιοῦτο
ἀπόθοιντο μὲν τὴν στρατείαν ἢ ἁπλῶς ὅπερ ἔχουσι σχῆμα, εἰς δὲ τὸν μοναχικὸν αὖθις ἀκριβῶς τε καὶ
ἀληθῶς ἐπανέλθοιεν βίον καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐγγραφῆναι σπεύσαιεν. εἰ γὰρ τοῦτο πρά-
ξαιεν εἴσω ἐνιαυτοῦ ἑνός, ἀφ' οὗπερ ὁ παρὼν θεῖος ἡμῶν γέγονε νόμος, ἀφίεμεν αὐτοῖς τὴν ποινήν,
12 ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἡγούμενοι σωφρονισμόν. Ταῦτα δὲ κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλό-
μεθα χρόνον, οὐδὲ ἐκείνους ἔξω τῆς εἰρημένης καταλιμπάνοντες ποινῆς, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἡμῶν βασιλείας
καίτοι μοναχοὶ καθεστῶτες τοιοῦτό τι πεπράχασι. τὸ γὰρ ἔμπροσθεν ἅμα μὲν διὰ φιλανθρωπίαν, ἅμα
13 (2) δὲ τὸν χρόνον ἐρυθριῶντες ἀφίεμεν, ἐπεὶ μηδὲ σαφῶς νενομοθετημένον ἔμπροσθεν ἦν. Ἔτι τοῦτο
θεσπίζομεν, εἴτε πατὴρ εἴτε μήτηρ εἴτε ἕτερός τις ἐξ ἀπαιδίας ἀποκατάστασιν ἢ ὑποκατάστασιν ἐπα-
γάγοι τισὶν εἴτε ἄρρεσιν εἴτε θηλείαις, οἱ δὲ πρὸς γάμον ἐλθεῖν διὰ τὸν τῆς ἀσκήσεως οὐχ ἕλοιντο
τρόπον, περιαιρεῖσθαι τὰς τοιαύτας ἀποκαταστάσεις ἢ ὑποκαταστάσεις καὶ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν εἰς ὃν
βούλονται τρόπον, εὐσεβῆ μέντοι, τὰ ἐντεῦθεν ἀφιεροῦν καὶ ζ δαπανᾶν περιόντας ἢ καταλιμπάνειν
τελευτῶντας· ὥσπερ εἰ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας αὐτοῖς τι καταλειφθείη, δεῖ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἔχειν
14 αὐτοὺς παιδοποιεῖν οὐκ ἀναγκαζομένους. Τὴν αὐτὴν δὲ νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ γυναιξὶ παρθενευούσαις καὶ
ἐπὶ τοῖς γαμεῖν ὅλως κεκωλυμένοις εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐπεκτείνομεν καὶ ἀνατίθεμεν καὶ ταύτην τὴν
15 (3) χάριν θεῷ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀξίαν. Ἔτι θεσπίζομεν, εἴτε ἀνὴρ ἐπὶ μονήρη βίον ἐλθεῖν βουλη-
θείη εἴτε γυνὴ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα πρὸς ἄσκησιν ἔλθοι, μὴ τοῦτο αὐτὸ ζημίας παρέχειν πρόφασιν,
ἀλλὰ τὰ μὲν οἰκεῖα πάντως λαμβάνειν, ὥστε τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα εἶναι λαβεῖν τὴν αὐτῆς καὶ τὴν
πρὸ γάμου δωρεὰν τῷ συνοικήσαντι, τὸ δὲ ἐκ τούτου κέρδος μὴ κατὰ τὴν ἐκ ῥεπουδίου διάζευξιν ἐκ-
δικεῖν ἢ μένειν παρὰ τῷ μὴ ἀποταξαμένῳ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκ θανάτου σύμφωνον, οἷα δοκοῦντος τοῦ
ἀφισταμένου τῷ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων[2] διαίτης ἀναχωρεῖν τόγε ἐπὶ τῷ συνοικεσίῳ τεθνάναι, διὰ τὸ τῷ

Coll.[cgl] *Nomoc.*[md] 2, 1 (§ 13. 14)

---

[1] *c.* 29 *h. t.* [2] μετ' ἀλλήλων?

---

2 εὐθὺς καὶ παραχρῆμα αὐτούς *Coll.*[c] 3 ἔχοι] ἔχι *Coll.*[l] 6 αὐτοῖς *Coll.*[g] 9 μή *om. Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.* 12 τοῦ] *Coll.*[l] *ex emend.*, τὸ *Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.*, *om. Coll.*[g] 14 ἀσχολίας *om. Coll.*[g] 16 ὑποστησάμενος *Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.* 17 γένοιτο *Coll.*[l] *ante emend.* 19 τι *om. Coll.*[l] *ante emend.* 20 οὐσία *Coll.*[l] | ὠνομασμένη *Coll.*[g] 21 φυτήσαντα *Coll.*[c] 24 εἰς] εἰ *Coll.* 28 οὐδὲ ... ποινῆς *ante* 27 ταῦτα *collocat Coll.*[l] *ante emend.* 31 εἴτε ἕτερος] ἢ ἕτερος *Nomoc.* | ἢ ὑποκατάστασιν *om. Coll.*[l] 33 ἢ ὑποκαταστάσεις *om. Coll*[g] *Nomoc.* | ὃν] οἷον *Nomoc.* 34 τόπον *Nomoc.* | ἀσεβῆ *Nomoc.* | καθιεροῦν *Nomoc.* | παρόντας *Nomoc.*[d] *ante emend.* 35 εἰ *om. Coll.*[l] *ante emend.* | καταλειφθῇ *Nomoc.* 42 παρά] περί *Coll.*[g] 43 τόγε] τῶγε *Coll.*[c], τὸ δέ *Coll.*[l] *ante emend.*

συνοικήσαντι παντελῶς ἄχρηστον εἶναι· καὶ ὅπερ ἂν ἡ τῶν προικῴων συμβολαίων δείξειεν δύναμις ἐκ τῶν ἀπὸ τελευτῆς συμφώνων ὀφειλόμενον[1] τοῦ μὴ θαρρεῖν τὴν γυναῖκα πρὶν ἐνιαυτὸν διελθεῖν εἰς ἕτερον ἰδεῖν συνοικέσιον διὰ τὴν τῆς γονῆς ἀδηλίαν· ἀλλ' εἴ τι μέλλοι γίνεσθαι τοιοῦτο, τηνικαῦτα στέλλεσθαι διαίσιον κατὰ τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον bona gratia παρὰ τοῦ μὴ τὴν ἄσκησιν ἑλομένου προσώπου, οὕτως τε πράττειν ἃ βούλεται, τῶν κέρδων κατὰ τὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον τρόπον προσγινομένων αὐτῷ· δηλαδὴ τοῦ κερδαινομένου ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐκ τρόπου παντός, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων γάμων ἢ ἡ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ μείνῃ, ἐν τοῖς κοινοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τούτου τοῦ γάμου γενομένοις, εἴ τινα εἴη[2], φυλαττομένου. D. v k. Dec. Constantinopoli post cons. Lampadii et Orestis. a. 531

(54) [3]Idem A. Hermogeni magistro officiorvm. Raptores uirginum uel uiduarum [9, 13, 1
uel diaconissarum, quae deo fuerint dedicatae, pessima criminum peccantes capitis supplicio
plectendos fuisse[4] decernimus, quod non solum ad iniuriam hominum, sed ad ipsius omni-
1 potentis dei *ir*reuerentiam committitur. Qui itaque huiusmodi crimen commiserint et qui
eis auxilium tempore inuasionis praebuerint, ubi inuenti fuerint in ipsa rapina et adhuc
flagrante crimine comprehensi a parentibus sanctimonialium uirginum uel uiduarum uel dia-
conissarum aut earum consanguineis uel tutoribus seu curatoribus, conuicti interficiantur.
2 Sin autem post commissum tam detestabile crimen aut potentatu raptor se defendere aut
fuga euadere potuerit, in hac quidem regia urbe tam uiri excelsi praefecti praetorio quam
uir gloriosissimus praefectus urbis, in prouinciis autem tam uiri eminentissimi praefecti
praetorio per Illyricum[5], quam magistri militum per diuersas nostri orbis regiones nec non
uiri spectabiles praefectus Aegypti[6] et uicarii et proconsules et nihilo minus[7] uiri specta-
biles duces et uiri clarissimi rectores prouinciarum nec non alii cuiuslibet ordinis iudices,
qui in locis inuenti fuerint, simile studium cum magna sollicitudine adhibeant, ut eos possint
comprehendere et comprehensos in tali crimine post legitimas et iuri cognitas probationes
sine fori praescriptione durissimis poenis adficiant et mortis condemnent supplicio. [(9, 13, 1)
3 Bona autem eorum, si hoc commissum fuerit uel in sanctimonialem uirginem, quae in
asceterio uel monasterio degit, siue eadem uirgo diaconissa constituta sit siue non, eidem
monasterio uel asceterio, ubi consecrata est, addicentur, ut ex his rebus et ipsa solacium
habeat, dum uiuit, sufficiens et res omnes sacrosanctum asceterium seu monasterium pleno
4 habeat dominio. Sin autem diaconissa cuiuscumque ecclesiae sit, in nullo autem monaste-
rio uel asceterio constituta est, sed per se degit, raptoris eius substantia ecclesiae, cuius
diaconissa est, adsignetur, ut ex his facultatibus ipsa quidem usum fructum, dum superest,
ab eadem ecclesia consequatur, ecclesia uero omnem proprietatem et plenam possessionem
earundem rerum nostro habeat beneficio: nemine uel iudice uel alia quacumque persona
5 hoc audente contemnere. Poenas autem, quas praediximus, id est mortis et bono- [9, 13, 1

Ambr. (*c.* 53) *CRM: c.* 52 *ex Coll.*[gl]

---

[1] *nonnulla uidentur excidisse* [2] εἴ τινες εἶεν (*Augustinus*)? [3] *iunge* 5, 17, 11 [4] fuisse *om. l. gem.* [5] et Africam *addit l. gem.* (*u. i.*) [6] uel comes Orientis *addit l. gem.* [7] omnes *ins. l. gem.*

---

4 uona gratia *Coll.*[c], bonasratia *Coll.*[l], βοναγρατια *Coll.*[g] 8 *s. a. Coll.:* d u. k dec. cpΓos. tconsl. ampetor *Coll.*[c], δ u. k. δec. cp. Γost cons lampetor *Coll.*[g], d u. k de c cp ϝost cons. lampetor *Coll.*[l] 9 idem] impr. iustinianus *S*, leo *Ambr.* | emogeni *M*[a] 11 ad ipsius] ipsius *CRM*[a] 12 reuerentiam *Ambr. CRM et in loco gem. libri plerique* | itaque] ita *R*[a] 13 ibi *R* 14 a] ap *M*[a] | uel diaconissarum *om. R* 15 earum] eam *Ambr.* | seu] uel *l. gem.* 16 detestabilem *C*, detestabilis *M*[a] 17 fuga *om. C* | euadare *Ambr.* | uiri excelsi praefecti] *confirmat Const.* οἱ ὕπαρχοι praetorii *C* | quam] gquam *M*[a] 18 uir] *Ambr. cum l. gem., om. CRM* | in] uel *R*[a] | tam *om. M*[a] 19 praetorii *CR*[a]*M*[a], praeterii *R*[b] | illyricum] *Ambr. CR*[a], illyricum et africam *R*[b]*M cum l. gem.: cum praefectura Africae anno insequenti instituta sit* (1, 27, 1), *prioribus Codicis titulis iam absolutis additamentum istud hoc loco omissum uidetur* 20 uiri spectabiles praef.] *Ambr. C*, uir spectabilis praef. *RM cum libris in l. gem.* | expectabiles *M*[a] 22 similes *R*, simile*(m?) *M*[a] 23 comprehendere et *om. Ambr.* | legitimas probationes iuri cognitas *R* | cognitas] probatas *Ambr.*[a] 24 mortis] forti *Ambr.* 25 fuerint *R*[a] | uirginum *M*[a] 26 asisterio *hic et infra CR*, assistorio *h. l.*, *infra* assisterio *M* 27 addicantur *R* 29 cuiusque *M*[a] | in] *Ambr., om. CRM* | autem] tamen *C*? 30 sed] uel *M* | eius *om. C* 31 ut *om. Ambr.* | his *om. C* 33 habet *M* 34 haec *M* | mortis et] uel mortis ac *M*

rum amissionis, constituimus non tantum aduersus raptores, sed etiam contra eos, q comitati in ipsa inuasione et rapina fuerint. ceteros autem omnes, qui conscii et n huiusmodi criminis reperti et conuicti fuerint uel eos susceperint uel quamcumque op intulerint, siue masculi siue feminae sunt, cuiuscumque condicionis uel gradus uel tatis, poenae tantummodo capitali subicimus, ut huic poenae omnes subiaceant, siue tibus siue nolentibus sanctimonialibus uirginibus seu aliis supra dictis mulieribus tale f fuerit perpetratum. D. XV. K. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. III CO

54 (56) IDEM A. IOHANNI PP. Deo nobis auxilium praebente omnia, quae pro honore s catholicae ecclesiae ad dei placitum fieri properamus, legibus constituere et operibus
1 plere desideramus. Et iam quidem multa cum eius auxilio statuimus, quae ecclesi doctrinae statui conueniunt, in praesenti autem hoc pia deliberatione duximus corrige
2 quod hactenus contra dei timorem fiebat. Cognitum etenim nobis est, quod, si quis sus uel sponsa post datas aut acceptas arras uoluisset se diuino deputare seruiti saeculari conversatione recedere ac sanctimonialem uitam uiuere atque in dei timor manere, compellebatur uir quidem ea quae arrarum nomine dederat amittere, spons duplum id quod acceperat reddere. quod nostrae mansuetudini satis religioni ess
3 trarium uisum est. Vnde per praesentem legem in perpetuum ualituram iubemus, quis sponsus uel sponsa desiderauerit saeculi istius uitam contemnens in sanctimon conuersatione uiuere, sponsus quidem omnia, quae arrarum nomine futuri causa c dedisset, sine ulla inminutione recipiat, sponsa autem non duplum, sicut hactenus, s tantum sponso restituat, quod arrarum acceperat nomine, et nihil amplius reddere
4 pellatur, nisi quod probata fuerit accepisse. Nam et maritis et uxoribus qui saeculo tiant iam anteriore lege[1] a nobis prouisum est, ut, siue maritus siue uxor religionis a coniugio recesserit et solitariam uitam elegerit, unusquisque eorum res suas recipiat uel pro dote uel ante nuptias donatione praestiterat, et hoc tantummodo lucri nomin sequatur ab eo qui solitariam uitam elegerit, quod debuit legitime uel ex pacto per
5 (1) mortis exigere. Hoc etiam cognitum nobis correctione nostra dignum esse iudicam si quis in parentium potestate constitutus uel constituta uel forsitan huiusmodi iu solutus uel absoluta elegerit se uel monasterio uel clero sociare et reliquum uita tempus sanctimonialiter degere uoluerit, non liceat parentibus uel easdem personas qu que modo abstrahere uel propter hanc tantummodo causam quasi ingratum a sua her uel successione repellere, sed necesse sit eis omnimodo, cum ultimam uoluntatem sua per scripturam siue alio legitimo modo conficiant, quartam quidem portionem secundun nostras eis relinquere; sin autem amplius uoluerit largiri, hoc eius uoluntati conce
6 Sin uero ultimam voluntatem parentes neque testamento neque alio ultimo elogio decl monstrati fuerint, omnem parentium substantiam heredes, quibus ab intestato co

P (*c.* 54) *L* (*c.* 54) *Ambr.* (*c.* 53) *CRM*

[1] *c.* 52 § 15 *h. t.*

1 amissionem *C* | constituimus *post* 2 fuerint *collocat l. gem.* | hos comitati] cum eis comites *C* 3 fuerint et conuicti *C* | eos] qui eos *l. gem.* | quamcuncunque *Ambr.*[a] 4 intulerit *C* | sunt] *Ambr. M,* sint *CR* 5 poena *R* | subiacent *M*[a] | uolentibus siue *om. Ambr.* 6 aliis praedictis *RM* 7 *s. a. Ambr. cum l. gem.* | III *om. Ambr.* 8 idem] impr. iustinianus *S* 11 autem] uero *R* 12 etenim *om. L*[a] | quod] quo *M*[a] | quis] quis est *R*[a] 13 post datas et acceptas arras *post* seruitio *collocat C* | aut] *PL*, et *C*, uel *RM* | uoluisse *PL* | se] sed *M*[a] | a *om. PL* 14 ac] *ad *M*[a] | sanctimoniali uita *CM*[b] 15 compellebantur *M*[a] | sponsam *L*[a] 16 mansuetudinis *PLCM* 17 in] te in *R*[a] 18 desiderauit *CM*[a], desiderauerint *R* | contepmnere *CR*[b] | in (in *om. L*) sanctimonialem conuersacionem *PR* sanctimonialium conuersatione *C* 1 iungi *R* 20 diminutione *CR*[a]*M*[b] mine acceperat *C* 23 anteriori unde *R* 24 uitam] uitam hoc *R* piat *R* 25 consequantur *L* 28 pa *CRM* | absolutos uel absaluta *M*[a] clero] clero *R*[a] | et] *PL,* et per *CRM* uitae *C* 30 degere] uiuere *CM* 31 ca ingratam] ingratum *R*[a] | heredite *M*[a] 3 mam] legitimam *M*[a] 33 legiti modo *L* ficiunt *L*[a] 34 amplius uoluerit] *PL,* plius uoluerit eis *CRM* | uoluntate 35 sin] *PL,* si *CRM* | neque test.] tes elegio *P*[a] 36 demonstrati *L* | fuerint] s parentum *CRM* | concepit *R*

secundum leges nostras sibi defendant: nullo eis impedimento ex sanctimoniali conuersa-
7 (2) tione generando, siue soli siue cum aliis ad successionem uocantur. Huius perpetuae nostrae
legis beneficia eos uolumus obtinere, qui in monasterio uel clericatu perseuerauerint. nam
si qui eorum, de quibus praesentem legem posuimus, sanctimonialem uitam elegerint, ad
saecularem autem conuersationem remeauerint, iubemus omnes eorum res ad iura eius
8 (3) ecclesiae uel monasterii a quo recesserint pertinere. His ita dispositis repetita lege iube-
mus, ut nullus Iudaeus uel paganus uel haereticus seruos Christianos habeat. quod si in-
uenti in tali reatu fuerint, sancimus seruos modis omnibus liberos esse secundum anterio-
9 rem nostrarum legum[1] tenorem. In praesenti autem hoc amplius decernimus, ut, si quis
de praedictis Iudaeis uel paganis uel haereticis habuerit seruos nondum catholicae fidei
sanctissimis mysteriis imbutos et praedicti serui desiderauerint ad orthodoxam fidem uenire,
postquam catholicae ecclesiae sociati fuerint, in libertatem modis omnibus ex praesenti lege
eripiantur: et eos tam iudices prouinciarum quam sacrosanctae ecclesiae defensores nec
non beatissimi episcopi defendant, nihil pro eorum pretio penitus accipientibus dominis.
10 Quod si forte posthac etiam ipsi domini eorum ad orthodoxam fidem conuersi fuerint, non
liceat eis ad seruitutem reducere illos, qui eos ad fidem orthodoxam praecesserunt: sed si
11 quis talia usurpauerit, poenis grauissimis subiacebit. Haec igitur omnia, quae pietatis in-
tuitu nostra sanxit aeternitas, omnes iudices et religiosissimi antistites siue Africanae dioe-
ceseos, in qua maxime huiusmodi uitia frequentari cognouimus, siue aliarum prouinciarum
grauiter et studiosissime obseruare procurent. nam contemptores non solum pecuniaria
multa, sed et capitis supplicio ferientur.

5 (57) Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ὁ παρὼν νόμος εἰς ἑτέρου νόμου γεγραμμένου
παρ' ἡμῶν[2] ἀναφέρεται μνήμην, ὃν δὴ καὶ αὖθις ἐπικυρῶσαι μετά τινος καλλίονος ᾠήθημεν χρῆναι
προσθήκης, μείζονα ποινὴν κατὰ τῶν πλημμελούντων ἐκφέροντες, οὐχ ὅτι ταῖς αὐξήσεσι χαίρομεν τῶν
ποινῶν (οὐδὲν γὰρ ἡμῖν οὕτως ὡς φιλανθρωπία καταθύμιον), ἀλλ' ἵνα τῷ δέει τῆς τιμωρίας τοὺς ἁμαρτά-
1 νειν προῃρημένους τοῦ πλημμελεῖν εἴρξωμεν. Ἴσμεν τοίνυν γράψαντες νόμον λέγοντα μηδεμίαν εἶναι παρ-
ρησίαν τοῖς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν οἰκονόμοις ἢ τοῖς προεστῶσι ξενώνων ἢ νοσοκομείων ἢ πτωχείων
ἢ μοναστηρίων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συστημάτων, ὧν ἡ προλαβοῦσα
διάταξις μέμνηται, τὰ διηνεκῶς αὐτοῖς καταλελειμμένα, ἅπερ ἀννάλια καλοῦσιν οἱ νόμοι, κατά τι σύμφω-
νον ἢ χρυσίου διαπιπράσκειν ῥητοῦ ἢ ἐκποιεῖν ἄλλως καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἀναιρεῖν
τὴν ἐντεῦθεν παραψυχήν· καὶ τοὺς πρέποντας τῷ νόμῳ προστεθείκαμεν λογισμούς, ὡς οὐκέτι διὰ ταύτην
τὴν ἐγχείρησιν οὐδὲ τῆς προσηγορίας τοῦ ἀνναλίου σῳζομένης, εἰ μὴ μέλλοι δίδοσθαι κατ' ἔτος, ἀλλὰ
2 πρὸς ἅπαξ καταβληθὲν εἶτα τελείως ἐξαπόλοιτο. Τοῦτον αὖθις μετά τινος προσθήκης ἀνανεούμενοι
τὸν νόμον θεσπίζομεν, εἴ τις ἢ τῶν εὐλαβεστάτων οἰκονόμων ἢ ξενοδόχων ἢ νοσοκόμων ἢ πτωχοτρό-
φων ἢ γεροντοκόμων ἢ βρεφοτρόφων ἢ ὀρφανοτρόφων ἢ ἀρχιμανδριτῶν ἢ τῶν ἄλλων τῶν περιεχομένων
τῇ προτέρᾳ ἡμῶν θείᾳ διατάξει προσώπων τὸ διηνεκῶς καταλειφθὲν τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, ὧν προΐσταν-
ται, εἴτε ἐν χρυσίῳ εἴτε ἐν ἄλλοις πράγμασι πειραθείη μεθιστᾶν εἰς τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι διηνεκές, ἀλλ'
ἐπὶ διαλύσεσιν ἢ πράσεσιν ἢ τισιν ἄλλαις μηχαναῖς τοῦ διηνεκὲς αὐτὸ μένειν παῦσαι πειραθείη παρὰ
τὴν δύναμιν τοῦ παρ' ἡμῶν ἤδη φοιτήσαντος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θείου νόμου, μηδεμίαν ἔχειν παντελῶς
ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν, ἀλλά, κἂν εἰ πράξειε, ἄκυρον εἶναι τὸ γενόμενον καὶ ἄδειαν εἶναι τῷ μετ' αὐτὸν

PLCRM: c. 55 *extat in Coll.*[cgl] *et inde a* § 1 *in Nomoc.*[md] 2, 1

---

[1] 1, 5, 20, 6. 1, 10, 2 [2] *c.* 45 § 9 *h. t.*

---

2 huius] huius autem *C* 3 perseuerauerit *C* 4 elegerent *Ma* 5 autem *om. M* 6 a] *PLC*, ex *RM* 7 christianos seruos *RM* 8 reatu] religioniatu *Ra* | omnibus modis *CRM* 9 in] de *P* 10 uel haer.] aut haer. *C* | fidei *om. Ma* 11 sanctissimus *Ma* | ministeriis *PLM* 12 libertate *R* 14 dominus *Ma* 15 orhodoxam *Ma* 16 reducere eos qui illos *C*, illos reducere qui eos *M* | othodoxam *Ma* | praecesserint *M* 17 usurpauerint *Ma* | poenis] penitus *C* | intutu *Ma* 18 religiosissimis *Pa* | antistes *R* | seu *L* | dioceseos *PLCRM* 19 huiusmodi *om. R* 20 nauiter *Pa? CRMa*, grauiter *PbL* | studiose *CMa* 21 capitalis *Ra* 22 constitutio greca *post rubr. tituli sequentis inserit R*, de constitucione graeca *W* 25 φιλανθρωπι *Coll.c ante emend.* 26 τοίνυν *om. Nomoc.* 27 ἢ τοῖς] *Nomoc.*, ἤτοι *Coll.* 29 ἐγκαταλελειμμένα *Nomoc.* | τι] τε *Nomoc.m* 30 οἱονδήτινα *Nomoc.m* 31 προστεθήκαμεν *Coll.c*, προσεθήκαμεν *Nomoc.* 33 τέλεον *Nomoc.* 36 θεία ἡμῶν προτέρα *Nomoc.* 37 ἀλλ' ἐπειδὴ αλύσεσιν *Coll.cl ante emend.* 38 διαπράσεσιν *Nomoc.* | αὐτόν *Nomoc.d* 39 νόμου ἐπὶ τοῖς τοιούτοις (*om.* θείου) *Nomoc.* 40 εἰ πράξειε] εἰσπράξειε *Coll.gl*, εἰ πράξοιεν *Nomoc.d* | γινόμενον *Nomoc.*

τῆς αὐτῆς ἀντιληψομένῳ φροντίδος r̄ καὶ τούτου ῥᾳθυμήσαντος, ὡς εἰκός, τοὺς ἐφεξῆς ἀπο
ἀνακαλεῖσθαι τὸ γενόμενον καὶ οὕτως ἄκυρον ἀποφαίνειν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἔτυχε
ὥστε καὶ τοὺς ἐν μέσῳ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπὶ τὸν εὐαγῆ φέρεσθαι πά
3 τῶν ἐν μέσῳ τολμηθέντων κατὰ πάντα τρόπον ἀργούντων. Ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἑκάστῳ δρό
τοῦ βίου παρὰ τοῦ δημιουργοῦ δεδομένος, οὗ τέλος ἐστὶ πάντως ὁ θάνατος· τοῖς δὲ εὐα
καὶ ταῖς αὐτῶν συστάσεσιν ἀτελευτήτοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ φυλαττομένοις οὐκ ἔνεστιν οὐδὲ κατὰ
ἐπάγεσθαί τι πέρας, ἀλλ' ἕως ἂν διαμένωσιν οἱ εὐαγεῖς οἶκοι (μένουσι δὲ ἄχρι παντὸς κα
αὐτοῦ τοῦ τῶν αἰώνων τέλους, ἕως οὗ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα παρ' ἀνθρώποις ἔστι τε καὶ πρ
δικαίως μένειν καὶ τὰς διηνεκῶς καταλιμπανομένας χορηγίας ἢ προσόδους ἀθανάτους ἀεὶ τ
4 πράξεσι ταῖς μηδεπώποτε παυομέναις ὑπηρετουμένας. Τὸν δὲ τοιοῦτό τι πλημμελήσαντα
δόσθαι τὸ πρᾶγμα χρυσίου ἢ κατ' ἄλλην τινὰ πρόφασιν θαρρήσαντα βλάβην μὲν μηδεμ
κατὰ τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον τοῖς καθ' ὧν ταῦτα ἔπραξαν[1] οἴκοις, ἀλλ' ἐκείνους μὲν καὶ
ἢ τὸ πρᾶγμα κερδαίνειν, ὅπερ εἰλήφασι, καὶ οὐδὲν ἧττον τὸ καταλελειμμένον ἀπαιτεῖν δίχα
ἐλαττώσεως, αὐτὸν δὲ τὸν τοῦτο πράξαντα κληρονόμους τε αὐτοῦ καὶ διαδόχους καὶ τὰ τοι
ματα ἐνέχεσθαι τῷ πρὸς αὐτὸν συναλλάξαντι καὶ περιποιεῖν αὐτῷ[2] τόγε ἐπὶ τῷ οἰκείῳ πρ
τοῖς πράγμασι τοῖς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν συμβαλόντα τὸ ἀζήμιον, ὅπως ἂν πρὸς μὲν τὸν εὐαγέστ
ὅνπερ οὐ δέον κατέβλαψε, μηδεμίαν ἐλπίζοι τῶν δεδομένων ἀνάληψιν r̄ τοῦ γεγονότος
ὅσον δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν συμβαλόντα πᾶσαν ἔχοι[3] παρὰ τῶν νόμων ἄδειαν χωρεῖν ἐπ' αὐτὸ
ρονόμους αὐτοῦ καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα καὶ τὸ δεδομένον, εἰ ἰσχύσειεν, εἰσπράττειν, ἵνα, εἰ
θεὸν εὐλαβείᾳ, τῷ δέει γοῦν τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας καὶ τῶν οἰκείων κληρονόμων ὀκνη
νοιντο πρὸς τὰς τοιαύτας συνθήκας, ἃς ὡμολογημένως ἐπ' οὐδενὶ χρηστῷ πράττουσιν, ἀλλ'
5 διαφθαρέντες ἢ παθῶν τινων ἐλάττους γεγονότες. Ἅπερ ἅπαντα διὰ τοῦδε τοῦ θείου
λύοντες καὶ τοῦτον τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ἐγγραφῆναι νόμοις θεσπίζοντες ἀνατίθεμεν αὐτὸν τῷ δε
ὅλων θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καλήν τινα καὶ πρέπουσαν αὐτῷ θυσίαν καὶ τα
άγοντες. D. PRID. ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PA
CONSS.

IIII

℞ DE EPISCOPALI AVDIENTIA ET DE DIVERSIS TVLIS, QVAE AD IVS CVRAMQVE ET REVEREN PONTIFICALEM PERTINENT ℞

1 [4]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD IVLIANVM COMITEM ORIENTIS[5]. [Th.
Negotiatores, si qui ad domum nostram pertinent, ne commodum mercandi uide

P (4, [1 *p*] 2. 3. ℞) *L* (4, 2. 3. ℞) *CRM*: 3, 55 *extat in Coll.*[gl] *Nomoc.*[md] 2, 1

[1] ἔπραξεν (*Herrmann*)? [2] αὐτῷ *del.* [3] *scribendum uidetur* ὁ συμβαλὼν πᾶσαν ἔχοι ... *mauult Zachariae*, τὸν συμβαλόντα πᾶσαν ἔχειν [4] *iunge* 4, 63, 1 [5] Secundo pp.

1 ὑφεξῆς *Coll.*[g] 2 γινόμενον *Nomoc.* 3 καί *om. Nomoc.* 6 φυλαττομέναις *Coll.*[c] | ἔνεστιν οὐδέ] ἔνεστι *Coll.*[l] 7 οἱ *om. Nomoc.* | μέχρι] ἄχρι *Nomoc.* 8 παρά *Coll.*[g] *Nomoc.* | τε *om. Nomoc.* 9 δίκαιον *Nomoc.* | διηνεκεῖς *Nomoc.*[m] | ἀεί *om. Nomoc.* 10 μηδέποτε *Nomoc.*[m] | τι *om. Nomoc.*[d] 11 κατά *Nomoc.* 17 οὐ δέον] οὐδέν *Nomoc.* | διδομένων *Coll.*[l] 19 εἰ] εἴγε *Nomoc.* | ἵν' *Nomoc.* 20 τῆς] *Coll.*[g] *Nomoc.*, τῇ τῆς *Coll.*[c] *Coll.*[l] *ante emend.*, τῷ τῆς *Coll.*[l] *ex emend.* | γένοιντο *Coll.* 22 διαφθείροντες *Coll.*[l] *ante emend.* | θείου *om. Coll.*[g] 23 ἀντιτίθεμεν *Coll.*[l] *ante emend.*, καὶ ἀνατίθεμεν *Nomoc.* | τῶν ὅλων δεσπότῃ *Nomoc.* 24 Ἰησοῦ χριστῷ *om. Nomoc.* | θυσίαν αὐτῷ *Nomoc.*[m] 25 *s. a. Coll.* | dprid. ld sept. cp dn. iustini. a. pp. IM. et paulino u e con *Coll.*[c], δ priδ. isept. cpdn. iu. *Coll.*[g], d prid. ld. sert. cop. dn. iustiniappimetpaulino uc. con *Coll.*[l] quia *M*[a] | ius] eius *M*[a] | curamque pontif.] *Const. CM*[b], curam *S*, curan tificalis *PL*, curamque reuerentia lem *R*, curam reuerentiam *M*[a] 30 *ante* 29 curamque *collocat Const.* ualentinianus (—tinus *CRM*) | et] im *om. C* | iuliano comiti or. *S*, a iuli mite or. *M*: *Iuliani nomen, quem adhuc Iuliano nepote suo diem obi tur Ammianus* 23, 1, 4, *dubito n errore adscripserint compilatores loco quam* 4, 63, 1, *an in alia siani Codicis constitutione inuener nonnulla ad h. c. formandam co* 32 si *om. p* | ne] nec *p* | modum *M ex emend.*

cedere, Christianos, quibus uerus cultus est, adiuuare pauperes et positos in necessitate
prouideant[1]. D. XV K. MAI. CONSTANTINOPOLI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364
2 IDEM AA.[2] AD CLAVDIVM PV. Si clericus ante definitiuam [Th. 11, 36, 20 mut. Nomoc. 9, 1
sententiam frustratoriae dilationis causa ad appellationis auxilium conuolauerit, multam
quinquaginta librarum argenti, quam contra huiusmodi appellatores sanctio generalis im-
ponit, cogatur expendere. hoc autem non fisco nostro uolumus accedere, sed pauperibus
fideliter erogari. D. VIII ID. IVL. VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369
3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 9, 38, 8 B 7, 17, 26
AAAA. NEOTERIO PP. Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostrae perennitatis ex-
pectet: exequantur iudices, quod indulgere consueuimus. ubi primum dies paschalis extiterit,
1 nullum teneat carcer inclusum, omnium uincula soluantur. Sed ab his secernimus eos, qui-
2 bus contaminari potius gaudia laetitiamque communem, si dimittantur, animaduertimus. Quis
enim sacrilego diebus sanctis indulgeat? quis adultero uel stupri[3] uel incesti reo tempore
castitatis ignoscat? quis non raptorem uirginis[4] in summa quiete et gaudio communi per-
3 sequatur instantius? Nullam accipiat requiem uinculorum, qui quiescere sepultos quadam
sceleris immanitate non sinit: patiatur tormenta ueneficus, maleficus, adulterator uiolator-
que monetae: homicida et parricida[5] quod fecit semper expectet: reus etiam maiestatis de
4 domino, aduersus quem talia molitus est, ueniam sperare non debet. His ergo [Th. 9, 38, 6
tali quoque sub absolutione damnatis indultum nostrae serenitatis eo praecepti fine con-
cludimus, ut remissionem ueniae crimina nisi semel commissa non habeant, ne in eos liberali-
tatis Augustae referatur humanitas, qui impunitatem ueteris admissi non emendationi potius
quam consuetudini deputarunt. D. V K. MART. MEDIOLANO ARCADIO A. ET BAVTONE VC.
CONSS. a. 385

P (4, [1 *p*] 2. 3 *R*) *L* (4, 2. 3 *R*) *Ambr.* (4, 2) *CRM: in S transponuntur c.* 4. 3

---

[1] Negotiatores si qui ad domum nostram pertinent, si modo mercandi uideantur exercere sollertiam et Christianos, quibus si uerus est cultus, adiuuare pauperes et positos in necessitatibus uolunt, potiorum quoque homines uel potiores, si possi (potiores ipsos, si *Mommsen*) tamen his mercandi cura est, ad necessitatem pensitationis adhibeas *Th.* [2] idem AAA. (i. e. Valentinianus Valens et Gratianus) *Th. recte* [3] uel stupri *om. Th.* [4] uirginis *om. Th.* [5] et parricida *om. Th.*

---

1 cristianus *p* | positos in ecessitate *p*, in necessitate positos *M* 2 prouideant] procedere *p*, prouideant episcopi *W*: *diuersi plane textus et magis ad* 4, 63, 1 *accedentis indicium est in Const.*: εἰ καὶ τῷ θείῳ οἴκῳ διαφέρωσιν οἱ πραγματευταί, διδόασι τὰ πραγματικὰ τέλη: *obscurior est S:* hereticum ad publicum pertinet (*quae uerba ad rubricae finem recte trahere uidetur Heimbach*). in negotiis christianis non ledatur | *quamuis dubitari possit, num recte subscriptio suppleatur ex Th.* 13, 1, 5, *quae non conueniat cum inscriptione, tamen Haloandri subscriptio* (d. xv kal. mart. constantinop. ualentiniano et ualente aa. conss.) *Theodosianam magis confirmat quam refutat, cum constet Haloandrum in priore parte operis nimis temerarium fuisse in consulum nominibus aut restituendis aut emendandis* 3 idem] imp. ual. et ual. *PL*, ualentinus et ualens *Ambr.* | pu.] *Th. Ambr.*, pp. *SPLCRM* 4 ad *om.* M^a | multa LM^a. multandi *Ambr.* 5 argenti] auri C^a | generales M^a 6 hoc] *Th. cum Nomoc.* τοῦτο, hanc *libri* | nostrum R^a | accedere] addere *Ambr.* 7 *s. a. Th. Hal. Ambr.* | VIII] VI *Hal.* | np.] iii *Ambr.* 8 *in S est inscriptio c.* 4 | imppp. (impp. *CR*) gr. ual. (ualentinus *RM*) th. et (et *om. PL*) arc. aaaa. (aaa. *L*, aa. *C*) *libri*, idem aaa. (= gr. ual. et th.) *Th.* 9 anteotorio *R*, ad neoterium *Th.* 10 extiterint *PL* 11 omnia *PLR* | soluantur] *QTh.*, dissoluantur $PLCRM^b$, dissoluamus M^a | quibus] $RM^aTh.$, a quibus $PLCM^b$ 12 aduertimus *Th.* 13 sacrilegio L^a | adulterio L^a | strupri *L*, strupi *R:* στοῦπρον ἴγκεστον πλημμελοῦντος *Const.* | incesto *R* 14 raptores *R* | uirginis] παρθένων ἅρπαξ *B*, *similiter Const.* | persequitur PL^a 15 instantis P^aL^a, instantiis R^a 16 paciantur PLM^b | ueneficis maleficis P^a, uenefici malefici P^bL, maleficus ueneficus *CR* | adulterator uiolatorque] *C*, adulteratorque *Th.*, adulter uiolatorque *PLRM* 17 et *om. R:* ἢ φονεὺς ἢ πατροκτόνος *B* | etiam] autem *C*, enim *R* 18 aduersum *Th.* | sperare ueniam *C* 19 tali quoque sub] *RTh.*, tali sub PLM^a, sub tali CM^b | absolutione] R^a? *Th.*, astrictione $PLCR^bM$ 20 non] sunt non *C* | ne] nec *CRM* | augustae liberalitatis (libertatis M^a) *M* 21 referat *C* | humanitatis M^a 22 deputauerunt *R* | *s. a. Th.* 9, 38, 8 *Hal. PL* | v] *Th., om. Hal. PL* | mart.] maii *Hal.* | mediolano ... 23 conss. *om. PL*, mediolano *om. Hal.* | a.] a. I *Th.* | uc.] *Hal., om. Th.*

4 [1]IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. [Th. 15, 7, 12 Nor Mimae et quae ludibrio corporis sui quaestum faciunt publice habitu earum uirginu deo dicatae sunt, non utantur. D. III K. IVL. HERACLEAE ARCADIO A. III ET I A. II CONSS.

5 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. GENNADIO PRAEFECTO [Th. 14, 27, 1 Parat. ad C AVGVSTALI. Archigerontes et dioecetae ergasiotanorum non nisi Christiani diri quod officium tuum sollicite obseruet excubiis. D. NON. FEBR. CONSTANTINOP ALEXANDRIAE EVTYCHEO ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS.

6 [3]IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Addictos supplicio [7, 62, 29 Th. 9, 40, 16 Parat. ad C et pro criminum immanitate damnatos nulli clericorum uel monachorum, eorum etia synoditas uocant, per uim atque usurpationem uindicare liceat ac tenere, sed [
1 reos[4] ad locum poenae sub prosecutione pergentes nullus teneat aut defendat. S se cognitor triginta librarum auri multa, primates officii capitali esse sententia fe nisi usurpatio ista aut protinus uindicetur aut, si tanta clericorum aut monachorum est, ut bellum potius quam iudicium futurum esse existimetur, ad clementiam nostra
2 missa referantur, ut nostro arbitrio mox seuerior ultio procedat. Ad episcoporu culpam ut cetera redundabit, si quid forte in ea parte regionis, in qua ipsi popul stianae religionis doctrinae insinuatione moderantur, ex his, quae fieri hac lege prohi
3 a monachis perpetratum esse cognouerint nec uindicauerint. Quibus [7, 62, 29 Th. in causa criminali humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponend uocationis copiam non negamus. D. VI K. AVG. MNIZO HONORIO A. IIII ET EVT CONSS.

7 [5]IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Si qui ex consensu apud sacrae legis antisti- [N tem litigare uoluerint, non uetabuntur, sed experientur illius (in ciuili dumtaxat arbitri more residentis sponte iudicium. quod his obesse non poterit nec debebit, praedicti cognitoris examen conuentos potius afuisse quam sponte uenisse constiteri K. AVG. MEDIOLANI[6] HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS.

8 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA.[7] THEODORO PP. [Sirmond. 18 N Episcopale iudicium sit ratum omnibus, qui se audiri a sacerdotibus elegerint[8], eam rum iudicationi adhibendam esse reuerentiam, quam uestris referre[9] necesse est pote

P (4, 6. 8) *L* (4, 6. 8) *Ambr.* (4, 4) *CRM: in S transponuntur c.* 4. 3

---

[1] *iunge* 11, 41, 4 [2] ergasiotanorum numero deligantur (*om.* non nisi Christ.) *Th.* 1, 3, 11. 12; 1, 4, 7 *Th.* 16, 2, 32 [4] sed reos] reos etiam tempore prouocationis *praemissis aliis Th.* [5] *iunge c.* 6 *h. t. et quae ibi laudantur* [6] Mnizo? *esse* impp. Honorius et Theodosius AA. [8] adquieuerint *Sirmond.* [9] deferri *Sirmon*

---

1 impp. *CR* | et arc. et *CR* | aa. *Ambr. C* 2 quae] quid R^{a}, qui R^{b} | faciunt quaestum *C* | publice] E^{b} *Th. cum Nomoc.* δημοσίως, publico *Ambr. CRM* 3 dedicatae *R* | *s. a. Th.* 5 honorius arcadius (*om.* et) *S* | praef. (pp. *C*) aug.] *C Th.*, pp. *SRM*^{b}, *deficit M*^{a} 6 archigerontas *R* | dioecetae] *CM*^{b} *Th.*, diotete R^{a}, diocete $R^{b}M^{a}$ | ergasiotonarum *C*, ergasioctonarum *M* 7 sollicitis *M*, sollice *Th.* | *s. a. Th. et PLD ad* 1, 3, 37 | d. n. feb. alexandri. a.

euticheo *om. rel. PL*, d. n̊ a. euticheo. d. non. febr. alexandri. a. euthiceo archadio iii et hon. iii R *D* 9 idem a. *M*, imppp. th. arc. hon. aaa. (aaa. *om. P*) *PL*, impp. archadius et honorius ag. *R* | eutychiano] rino *R* | adiectos *PC* 10 uel *om. R* 11 liceat ac tenore R^{a}, ac tenere liceat *M* 12 pergentes sub prosecutione *C* | teneat] aut teneat *Th.* 13 se] re *M*^{a} | primates] et primates *CRM*^{b} 14 aut mon.] ac mon. *Th.*, ἤ *Const.* 15 futurum] factum *PL*, facturum *C* 16 arbitrio *post* procedat *collocat Th.* 17 religi populo *Th.* 18 prohibimus *M*^{a}, mus *M*^{b} 19 nec] ne *C* 20 tempor imponende *L*^{a} 21 *s. a. Th. utro PLD* | k. aug.] kag. *D* | mnizo (mnyz 40, 16) ... 22 conss.] *Th.*, mni. eho ui p̄ttheuti. eliano c. ss. *D*, *om. PL* chiano *S*, iutichiano *M* | pp.] p. *M* | l antistites *R*, ἐπισκόπου *Nomoc.* sidentis *aut legit aut emendauit T* (*Nomoc.*): προκαθιζομένου | nec] ne *M* his *seqq.*] *aliter legit Thalel.*: ἥτις δυνήσεται ἀποστῆναι (οὐδὲ γὰρ ὀφείλει) προρρηθεῖσι δικαζομένοις δικαστήριον πρ ἐκ προαιρέσεως καὶ συναινέσεως συνέστη ad] a *M*^{a} 26 conuentus *CM*^{a} | adf conuenisse *C* | *s. a. Hal.* 28 impp. norius] et hon. *C* | aaa.] aa. *C* 29 s *libri cum Nomoc.* ἔστω δεκτή, ratum *mond.* 30 necesse est referri *C*, ἀναγκαῖόν ἐστι *Nomoc.*

a quibus non licet prouocare. per iudicum quoque officia, ne sit cassa episcopalis[1] cognitio, definitioni executio tribuatur. D. ID. DEC. BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408

9 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CAECILIANO PP. Iudices do- [Th. 9, 3, 7 B 6, 3, 39] minicis diebus productos reos e custodia carcerali uideant interrogent, ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur: uictualem substantiam non habentibus faciant ministrare libellis duobus aut tribus diurnis uel quot existimauerint commentarienses[3] decretis, quorum sumptibus proficiant alimoniae pauperum: quos ad lauacrum sub fida custodia duci oportet. Multa iudicibus uiginti librarum auri et officiis eorum eiusdem ponderis constituta, ordinibus quoque trium librarum auri multa proposita, si saluberrima statuta contempserint. nec deerit antistitum Christianae religionis cura laudabilis, quae ad obseruationem constituti iudicis hanc ingerat monitionem. D. VIII K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

10 IDEM AA. CAECILIANO PP. Mathematicos, si non parati [Th. 9, 16, 12 B 1, 1, 21 Nomoc. 3, 2] sint codicibus erroris proprii sub oculis episcoporum incendio concrematis catholicae religionis cultui fidem tradere numquam ad errorem praeteritum redituri, non solum urbe Roma, sed etiam omnibus ciuitatibus pelli decernimus. Qui si hoc non fecerint et contra clementiae nostrae salubre constitutum in ciuitatibus fuerint comprehensi uel secreta erroris sui et professionis insinuauerint, deportationis poenam excipiant. D. K. FEBR. RAVENNA HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

11 [4]IDEM AA. THEODORO PP. Christianos proximorum locorum [Th. 5, 5, 2 mut. Sirmond. 16] uolumus sollicitudinem gerere, ut Romanos captiuos qui reuersi fuerint nemo teneat, nemo iniuriis aut damnis adficiat. D. III ID. DEC. RAVENNA HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

12 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. [11, 41, 6 Th. 15, 8, 2 mut. Parat. ad Const. 1, 3] FLORENTIO PP. Si lenones patres uel domini suis filiabus uel ancillis peccandi necessitatem imposuerint, liceat filiabus uel ancillis episcoporum implorato suffragio omni miseriarum necessitate absolui. D. XI K. MAI. FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

13 [5]IMP. MARCIANVS A. CONSTANTINO PP. Decernimus, ut, quicumque catho- [Nomoc. 9, 1] licarum ecclesiarum, quae sub uiro religiosissimo archiepiscopo huius almae urbis sunt, reuerentissimum oeconomum siue de ecclesiasticis siue de propriis et ad ipsum solum pertinentibus causis uel quemcumque alterum earundem ecclesiarum clericum aliqua voluerit lite pulsare, apud memoratum beatissimum archiepiscopum causam dicat in negotiis audien-

P (*c.* 9. 10. 12) *L* (*c.* 9. 10. 12) *CRM*

[1] episcopalis *om. Sirmond.* [2] *iunge* 1, 55, 7...9; 4, 20, 11 *Th.* 9, 2, 6; 9, 31, 1; 9, 36, 2; 9, 37, 4 [3] *confirmant B:* commentariensi *Th.* [4] *iunge* 8, 50, 20 [5] *fortasse iungenda est* 1, 3, 25

1 a *om.* R^a | prouocari *libri* (prouocari non licet *M*) *cum Sirmond.*, ἐκκαλεῖσθαι *Nomoc.* | iudicum (iudicium $C^a M^a$) quoque (quorumcumque $P^a L$) officia] per publicum quoque officium *Sirmond.*, κατὰ τῶν ἀρχόντων τὰ ὀφφίκια κρατούντων *Nomoc.* 2 *s. a. Sirmond. Hal.*: *in D est subscriptio c.* 15, *in PL non est nisi* d. 3 dominicis] omnibus dominicis *Th.*, ἐν ταῖς κυριακαῖς *B* 4 e] de RM^b | et interrogent *C*, interrogant M^a 5 corructos *R* 6 ministrari *D Th.* | libellis duobus] *libri cum Th. et B:* δεύτερον καὶ τρίτον ἀφοριζομένων τῶν κομενταρησίων λίβελλον | commetarienses *R* 7 sub fida] subsidia *C* 9 constituta $PL^b C$ 11 indicii $P^t L^t$ | gerat *L*, ignerat RM^a | notionem *C* | *s. a. Th. Hal.* $P^b LD$ | VIII] *Th.* $P^b D$, VII *Hal.*, uiiii *L*, XII *loci iungendi praeter Th.* 9, 37, 4 | k.] idus *Hal.* | febr.] s. *D* | rauenna *Th.* 12 VIII] uiiii $P^b L$ 13 aa.] a. *SM* | mathematicos] $P^r L^a CMTh.$, mathematici $P^t L^t R$ *cum B*: οἱ μαθηματικοί | si non] nisi *Th.* 14 sint] $PL^b Th.$, sunt $L^a CRM$ | crematis M^a 15 cultu P^a? | numquam] $P^a M^a Th.$ *cum B Nomoc.*, et numquam $P^b LCRM^b$ 16 romano P^a, romana *R* | etiam *om.* PL^a | qui] *libri cum B:* οἵτινες, quod *Th.* 17 nostrae *om. R* | salubre] *U cum Th. et B* ὑγιῶς, saluberrimae $PLCRM^b$, salub**e M^a | deprehensi *Th.*, συλληφθῶσι *B* 18 *s. a. Th. Hal. PL* | k. febr. ... 19 conss. *om.* P^a | k.] uiii k. P^b (*ex c.* 9?) | febr.] septemb. *Hal.* | rauenna] *Th.* P^b, rau. *L*, rauennae *Hal.* 20 aa.] a. *SM* | pp.] p. *M* 22 aut] uel *R* | *s. a. Th. Hal.*: *in Sirmond. est:* d. III non. sept. rauennae basso et philippo uu. cc. conss. accepta XVI k. ian. | III] IIII *Th.* | rauenna] *Th.*, *om. Hal.* 24 imp. *P* | ualentinus *RM* | aa. *om. C* 25 uel domini] et domini *Th.* | filiabus] *libri cum l. gem.*, filiis *Th.* | n̄ecessitatem R^a 26 imposuerint] *CM*, posuerint *PL*, imposuerunt *R* 27 *s. a. Th. Hal. PLD* | XI] *Th.*, xiii *PL*, xiu *D*, *om. Hal.* | felice et t. conss. *om. PLD* 28 marcus *CR* | a. *om. R* 29 reliogoso *C*, ὁσιώτατον *Nomoc.* 31 clerico* M^a 32 causa *R*

1 dis fidem ac sinceritatem geminam praebiturum et sacerdotis et iudicis. Volentib
actoribus pateat episcopale iudicium: ac nullus, qui huiuscemodi intendit in sac
ecclesias uel praedictos clericos actionem, ad religiosissimum antistitem cognit
catur inuitus. D. VIII APRIL. VARANE ET IOHANNE CONSS.

14 Αὐτοκράτωρ Λέων αὐτῷ[1] δήμῳ. Μήτε δοῦλον μήτε ἐλεύθερον σῶμα τολμάτω τις εἰ
πορνείαν προάγειν ἢ προϊστάναι, μηδὲ εἰ θυμελικὸς εἴη ἢ ἄλλως σκηνικός. εἰ δὲ δοῦλον εἴη
ταχθέν[2], ἐκδικείσθω εἰς ἐλευθερίαν παρὰ παντὸς προσιόντος δίχα τινὸς δαπάνης τοῖς κατὰ τό
1 σιν ῆ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις. Οἷς μελήσει τὸ μηδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ
συνεῖναι συγχωρεῖν μίμοις ἢ χοροῖς ἢ ἄλλην θέαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐκτελεῖν ἀναγκάζεσθαι.

15 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. NICOSTRATO PP. Nemo uel in foro magnitudin
tuae uel in prouinciali iudicio uel apud quemquam iudicem accedat ad togatorum
tium, nisi sacrosanctis catholicae religionis fuerit imbutus mysteriis. sin autem
quoquo modo uel quadam machinatione factum uel attemptatum fuerit, officium
sublimitatis tuae centum librarum auri iacturam pro condemnatione sustineat, i
quicumque ausus fuerit contra prouidum nostrae serenitatis decretum officium adu
per subreptionem adripere et prohibitum patrocinium praestiterit, aduocationis offi
tus stilum proscriptionis atque perpetui exilii specialiter sustinebit: sciturис etiam
ciarum rectoribus, quod is, sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit
tum, partis bonorum dimidiae proscriptionem et poenam exilii per quinquennium s
D. PRIDIE K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTHEMIO A. II CONS.

16 [3]IDEM AA. ERYTHRIO PP. Si legibus prohibitae non sint speratae nuptiae [s
et post arras sponsalicias sponsa coniugium sponsi propter religionis diuersitatem
uerit, si quidem probatum fuerit ante datas easdem arras sponsalicias hoc idem
uel parentes eius cognouisse, sibi debeant imputare. si uero horum ignari sp
arras susceperint uel post arras datas talis causa paenitentiae intercesserit, is
tummodo redditis super alterius simpli poena liberi custodiantur. quod simili mo
de sponsis super recipiendis nec ne arris praestitis custodiri censemus. D. K. I
STANTINOPOLI MARCIANO CONS.

17 Ὅταν ἔν τινι πόλει σιτώνου γένηται χρεία, κατὰ δοκιμασίαν καὶ ἐπιλογὴν καθ' ἑκάστη
πόλιν ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήτορσι πρωτευόντων γινέσθω ἡ ἐπὶ αὐτῷ προβολή.

P (*c.* 15) *L* (*c.* 15) *CRM*: *c.* 14 *extat in Coll.*[rgl]: *de c.* 17 *u. i.*

---

[1] Λέων Α. τῷ? [2] προσταθέν? [3] *iunge* 1, 18, 13. 5, 6, 8

---

1 geminam] καθαρωτάτην *Nomoc.* | praediturum *C* 2 tendit *C* 4 inuitus *om. C* | *s. a. Hal.* | uarane] uarari *Hal.* 5 incipit constitutio graeca *R* 10 imp. *PL* | anthemus *M*[a], antonino *S* | niconstrato *L* | pp.] p. *M* 11 tuae] tiae *uel* stiae *P*[a] | prouintiale *M*[a] | consortio *L*[a] 12 sacrosanctae *PL* | fuerit *bis P*[a] | ministeriis *PL* 13 uel quadam] *R cum l. gem.*, uel *om. PLCM* | officium] officium aduocationis per subreptionem *C* (*uide mox*) | quidem ... 15 officium aduocationis per subreptionem] aduocationis *P*[a], per subreptionem *adscripsit, mox deletis* per subreptionem *suppleuit* quidem ... 15 aduocationis (*omissis suo loco* per subreptionem) *P*[b], *ita ut, qui non obseruet expunctionem, scribere possit, ut est supra in C* 14 uero *om. C* 15 quocumque *P*[b] (*emend. P*[c]) 16 patrocinium] beneficium *P*[b]*L*[t] 17 atque] ac *R* | sustinebat *P*[a] 18 administatione *M*[a] | aliquod *M* | aptemtatum *M* 19 proscriptione *PLR*[a], prescriptionem *C* | quinquencnium *L*[a] 20 *s. a. l. gem. Hal. PL et D tam h. l. quam ad c.* 8 | d. prid.] dai. *D h. l.* | april.] aug. *Hal.* | constantinopoli *om. D utr. l.* | anthemio (antemoo *D*[a] *ad c.* 8) a. II cons.] *D h. l., om. PL* 21 aa.] a. *SM* | ι
eythrio *M* | pp.] p. *M* | sunt *C* 22 p. a. autem *l. gem.* | coniungium *R* idem ... 24 sponsalicias *om. M*[a] 24 (uellē *R*[a]?) *C*[a]*R* | sponsalias *R*[b], spo
25 intercessit *C* 26 etiam *om. C* *Hal. cum l. gem.* | iul.] *Hal.*, iun. *l. g*
stantinopoli] *l. gem., om. Hal.* 28 cons.] *l. gem.*, martiano et zenone ι
29 constitutio greca *Vindob.* 2268 *P*
alii: dedi supra epitomen 10, 28, *in hac lege geminatam esse constat* *omissa* § 1, *quae neque in Const.* *et aliena sit ab huius tituli argum*
Const. ita est: ἐπιλογῇ τοῦ ἐπισκόπο
πρώτων οἰκητόρων γίνεται ὁ σιτώνης
στρατευομένων ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ τάξει ἢ
ρωσάντων ἢ τῶν μελλόντων στρατεύε
ὁ παραβαίνων τριάκοντα λίτρας προστι
risimile est h. c. incipere isdem u
bus c. 2, *i. e.* θεσπίζομεν σιτώνην.
propter c. 19 *aut huic aut seq*
restituenda est inscriptio αὐτοκράτω
σιος Α.

τὸ δοκοῦν τοῖς προβαλλομένοις οὐδὲ ἐφ' οἷς ἂν βουληθείησαν προσώποις, ἀλλὰ μόνων τῶν ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης ταξεωτῶν τῶν στρατευομένων καὶ τῶν ἀποθεμένων τὴν τάξιν, διὰ τῶν εἰρημένων προσώπων πρὸς τὴν σιτωνίαν προβαλλομένων, ἐπειδὴ εὐχερέστερον οὗτοι ταῖς δημοσίαις χρείαις ἐντετριμμένοι ἐκ μακάρων χρόνων τὸ τῆς σιτωνίας διανύουσι βάρος. ὁ δὲ παραβαίνων ἢ παραβαθῆναι συγχωρῶν τὸν νόμον λ' χρυσίου λίτρας ἐπιτίμιον καταβαλλέτω.

18 [1]............................ Θεσπίζομεν ....

Οἱ ὑφεστῶτες καὶ τῇ παραφυλακῇ προσκαρτεροῦντες στρατιῶται ἐν τοῖς σεδέτοις αὐτῶν τὸ προσφερόμενον εἶδος ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς γεωργουμένων δεχέσθωσαν ὑπὲρ τῶν ἀννόνων αὐτῶν δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐκδίκου ἐξ ἀπολείψεως τοῦ ἄρχοντος καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ὁ συντελεστὴς ἀπαργυρισμὸν διδόναι.

9 IDEM A. EVSTATHIO PP. Iubemus eos tantummodo ad defensorum curam per- [1, 55, 11] agendam ordinari, qui sacrosanctis orthodoxae religionis imbuti mysteriis hoc imprimis sub gestorum testificatione, praesente quoque religiosissimo fidei orthodoxae antistite, per depositiones cum sacramenti religione celebrandas patefecerint. ita enim eos praecipimus ordinari, ut reuerentissimorum episcoporum nec non clericorum et honoratorum ac possessorum et curialium decreto constituantur. D. XIII K. MAI. SABINIANO ET THEODORO CONSS. a. 505

| *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.*

Οὐδεὶς στρατεύεται, εἰ μὴ ἐν ὑπομνήμασι μαρτυρηθῇ ἐπὶ τριῶν ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων Χριστιανὸς ὀρθόδοξος, συνισταμένης τῆς πράξεως παρὰ τῷ ἄρχοντι, ἔνθα μέλλει στρατεύεσθαι, δύο νομισμάτων ὑπὲρ αὐτῆς διδομένων. εἰ δὲ τοῦτο παραμεληθῇ, δίδωσιν ὁ ἄρχων πεντήκοντα λίτρας καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ κ' καὶ ὁ στρατευσάμενος ι' καὶ ἐκβάλλεται καὶ οἱ ψευδομαρτυρήσαντες σωματικῶς τιμωροῦνται καὶ αἱ ποιναὶ τοῖς πριβάτοις εἰσάγονται κινδύνῳ τοῦ κόμητος.

| [2]IDEM A. MENAE PP. Si praesens quidem sit, qui pecuniam numerasse [4, 30, 14, 6. 7] uel alias res dedisse scriptus est, aliquam uero administrationem in prouinciis gerat, ut difficile esse uideatur denuntiationem eidem non numeratae pecuniae mittere, licentiam damus ei, qui memorata exceptione uti uelit, alios iudices adire et per eos manifestare, cui exceptionem huiusmodi obicit, factam a se super non numerata pecunia querellam esse.
1 Quod si non sit alius administrator ciuilis uel militaris uel per aliquam causam difficile sit ei qui memoratam querellam opponit adire eum et ea quae dicta sunt facere, licentiam damus et per uirum reuerentissimum episcopum eandem suam exceptionem creditori manifestare et ita tempus statutum interrumpere.
2 Quod etiam in exceptione non numeratae dotis locum habere receptum [3] est. D. K. IVL.[4] CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

CRM: *de c.* 17. 18 *u. i., c.* 20 *dedimus ad indicem Const.*[rl]

---

[1] *iunge* 12, 37, 19 [2] *iungendae sunt* 5, 15, 3. 10, 22, 4, *fortasse etiam* 4, 30, 15 [3] certum *l. gem.* [4] Iun. (5, 15, 3. 10, 22, 4)?

---

1 μόνον *Cuiacius* 6 *supra dedi indicem Const.*[rl]: *initium et alium indicem constitutionis tradunt Paratitla ad Const.* 1, 3: βι. ε' τι. δ' διάτ. ιη' ἧς ἡ ἀρχή· θεσπίζομεν. ἡνίκα ὁ στρατιώτης διαβάλλει περὶ καλλωνῆς τῶν παρεχομένων αὐτῷ εἰς λόγον ἀννωνῶν εἰδῶν, χρὴ τὸν ἐπίσκοπον προνοεῖν ὑποτελῶν καὶ μὴ συγχωρεῖν αὐτοὺς διατρέφεσθαι ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν 7 ὑφεστῶτες] *Coll.*[r], ἐφεστῶτες *Coll.*[l] | τὸ ἐν τοῖς σεδέτοις αὐτῶν *Coll.*[l] 9 τοῦ ἄρχοντος] *Coll*[r], τῶν ἀρχόντων *Coll.*[l] 10 ἀπαργυρισμόν] *Coll.*[r], παρὰ τὸ δέον ἀπαργυρισμόν *Coll.*[l] 11 eustacio *S*, eustachio *CR*, eustochio *M* | pp. *om. M* | defensorum] *CM*, defensoris *R* 13 dispositiones *M* 14 sacramentis *C*[a], sacramente *M*[a] | celebrandis *C*[b] 15 possersorum *M*[a] 16 *s. a. Hal.*: *dubitari possit de mense, cum Eustathium hoc et insequenti anno pp. Orientis fuisse constet* (*cf. imprimis* 2, 7, 23), *eam autem praefecturam Constantinum adhuc kal. Iuliis huius anni tenuisse testetur* 2, 7, 22: *sed facilius in c.* 22 *emendes* Ian. *pro* Iul. 17 *inscriptionem restitui ex c.* 21, *cf. Cedren. I p.* 642 (*Bekker*) 18 ἐπὶ τριῶν] *Const.*[r], ὑπὸ τριῶν ἀξιοπίστων προσώπων *Const.*[l] 20 ὑπὲρ αὐτῆς] παρ' αὐτοῦ *Const*[l] | λίτρας] λίτρας χρυσίου *Const.*[l] 21 ι'] δὲ δέκα *Const.*[l] 22 καὶ αἱ ποιναί] αἱ ποιναὶ *Const*[r]., διαπιπράσκοντες καὶ αἱ τιμαὶ αὐτῶν *Const.*[l] 23 idem] imp. iustinianus *S* | pp.] p. *M* | praesens quidem] *C*[b]*R cum l. gem.*, pr. quidem non *C*[a], quis pr. *M*[t], quidem pr. *M*[v] | pecunias *l. gem.* 24 administationem *M* 25 eidem non] *R*[b]*M*, ei *** non *C*[a], ei de non *C*[b], ei de *R*[a] | numerata pecunia *C* | mitterem *C*[a] 26 eos] eos ei *l. gem.* | cui] *M*[v] *cum l. gem.*, qui *CRM*[t] 27 non *om. C*[a] 28 si * alius non sit *C* | administator *M*[a] 29 eum ... facere *om. C*[a] | et *om. M*[a] 30 damus et] ei damus *l. gem.* 31 interrupere *R*[a] | quod] quae *l. gem.*, τοῦτο *Const.* 32 *s. a. Hal. l. gem.* | dn. iustiniano] ipso *l. gem.*

22 [1]Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Οὐδένα ἐμβάλλεσθαι ἐν φυλακῇ δίχα [
προστάξεως τῶν κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ ἐνδόξων ἢ περιβλέπτων ἢ λαμ
1 των ἀρχόντων ἢ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκδίκων βουλόμεθα. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβληθέντων ἢ ἐμβαλλ
τοὺς θεοφιλεστάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους μίαν ἑκάστης ἑβδομάδος ἡμέραν τὴν τετράδα ἢ τὴν
σκευὴν τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς διερευνᾶσθαι καὶ σὺν ἀκριβείᾳ μανθάνειν τὰς τῆς αὐτῶν κατοχῆς
καὶ εἴτε οἰκέται τυγχάνοιεν ὄντες εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε ἐπὶ χρήμασιν εἴτε ἐπὶ ἄλλοις ἐγκλήμασιν ε
2 φόνοις ἐμβεβλημένοι. Παρασκευάζειν τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ περιβλέπτους καὶ λαμπροτάτους ἀρ
ταύτης τε τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκεῖνα πράττειν ἐπ᾽ αὐτοῖς, ἅπερ ἡ πρὸ
ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους περὶ τούτου καταπεμφθεῖσα θεία ἡμῶν διαγορεύει διάταξις, ἀδείας διδομέν
κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, εἴ τινα ῥᾳθυμίαν ἴδοιεν γινομένην παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν
ξοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων καὶ λαμπροτάτων ἀρχόντων ἢ παρὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τ
ταύτην μηνύειν, ὡς ἂν ἡ προσήκουσα κατὰ τῶν ῥᾳθυμούντων ἐνεχθείη κίνησις. D. XV K. I
CONSTANTINOPOLI DECIO CONS.

23 [2]Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἰδιωτικὰς φυλακὰς πᾶσι τρόποις [9, 5, 2 B
ἐν πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἀπαγορεύομεν καθίστασθαι, αὐτῶν δηλαδὴ τῶν κατεχομένων προνοίᾳ τῶν
τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς κατοχῆς ἀφιεμένων. D. XII[3] K. FEBR. CONSTANTIN
DECIO CONS.

24 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Nemini licere uolumus[4], siue ab ingenuis genitoribus [
puer paruulus procreatus siue a libertina progenie siue seruili condicione maculatu
positus sit, eum puerum in suum dominium uindicare siue nomine dominii siue adscrip
siue colonariae condicionis: sed neque his, qui eos nutriendos sustulerunt, licentiam
cedi penitus (cum quadam distinctione) eos tollere: sed nullo discrimine habito ii, q
huiusmodi hominibus educati uel nutriti uel aucti sunt, liberi et ingenui appareant e
adquirant et in posteritatem suam uel extraneos heredes omnia quae habuerint, quo
uoluerint, transmittant. haec obseruantibus non solum praesidibus prouinciarum, sed
uiris religiosissimis episcopis. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS.

25 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δημοσθένει ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ὅσα περὶ τῶν καλουμένων [3, 43, 1 B
κύβων ἤτοι κόττων καὶ τῆς τούτων κωλύσεως ἡμῖν νενομοθέτηται, ταῦτα ἄδειαν δίδομεν καὶ τοῖ
φιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ ἀνερευνᾶν καὶ γινόμενα παύειν καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας διὰ τῶν λαμπρο
ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πατέρων καὶ τῶν ἐκδίκων τῶν πόλεων ἐπὶ σωφροσύνην ἐπα
D. X K. OCT. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS.

26 [5]Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Περὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ταῖς
προσιουσῶν πολιτικῶν προσόδων ἢ πόρων ἐκ δημοσίων ἢ ἐξ ἰδιωτικῶν χρημάτων παρά τινων
ἢ καταλιμπανομένων ἢ δωρουμένων ἢ ἄλλως ἐπινοουμένων ἢ περιποιηθησομένων, εἴτε εἰς ἔργ
εἰς σιτωνίαν εἴτε εἰς δημόσιον ὀλκὸν εἴτε εἰς ἐκκαύσεις βαλανείων εἴτε εἰς λιμένας εἴτε εἰς τε
πύργων οἰκοδομὰς ἢ γεφυρῶν ἢ ὁδοστρωσιῶν ἐπανόρθωσιν ἢ ἁπλῶς εἰς τὰς τῶν πολιτικῶν
προχωρούντων, εἴτε ἀπὸ δημοσίων εἴτε ἀπὸ ἰδιωτικῶν ὡς εἴρηται προφάσεων, θεσπίζομεν εἰς

Ambr. (*c.* 24) *CRM*: *c.* 22. 23. 25 *extant in Coll.*^{cgl}, *c.* 26 *in Coll.*^{rgl}

---

[1] *iunge c.* 23 *h. t.* 9, 5, 2. 9, 47, 26 [2] *iunge c.* 22 *h. t.* 9, 4, 6. 9, 47, 26 [3] xv (*c.* 22
[4] sancimus nemini licere *l. gem.* [5] *iunge* 12, 40, 12 (*ad* § 8)

---

1 constitutiones graecae *W alii* | ὑπάρχω *Coll.*^{gl} | οὐδένα *confirmant Parat. ad Const.* 1, 3 | ἐν φυλακῇ] *Coll.*^{cl}, εἰς φυλακήν *Coll.*^{g} 10 εἴ τινα] ἔτι *Coll.*^{g} 12 *s. a. Coll.*^{cl} | d xu. k. febr. const decio conss. *Coll.*^{c}, dxul c febpconstde9io conss. *Coll.*^{l} 14 ἰδιωτικάς *confirmant Parat. ad Const.* 1, 3, *quorum argumento quaedam addita sunt ex l. gem.: integrum caput exhibere Coll. apparet ex B et Const.* 16 τόπον] τὸν τόπον *Coll.*^{g} | ἀφισταμένων *Coll.*^{l} | *s. a. Coll.*^{cgl} | d. xiL. k. febr. cp. decio conss. *Coll.*^{cg}, d. χι. L 9 febr. cp decio conss. *Coll.*^{l} 18 idem a.] impr. iustinianus a. *S*, impr. theodosius et archadius et honorius aug. (*ex c.* 4) *Ambr.* | demostenis *S* 19 seru seruili *Ambr.* 20 sit] sit (*in lit.*) s 21 licentiam concedi penitus] *Ambr.* C *l. gem.*, licentiam concedimus penitu licentia competit *RM* 22 ab *om. M* 2 teritatem *Ambr.*^{a}, potestaritatem *M*^{a} modo uoluerint *om. C* 25 obseruationib 26 iuris *R* | *s. a. Ambr. cum l. gem.*: in *est subscriptio c.* 26 | xv] *l. gem., om. A* chalcedone ... cons.] cap. x qss. . 27 haec constitutio graeca *R* 28 x κόπων *Coll.*^{cl} 31 *s. a. Coll.* 32 πραιτ ῥίων *Coll.*^{l} 35 ἐγκαύσεις *Coll.*^{r} | λιμένα *gustinus*, λίμνας *Coll.* 36 οἰκοδομίας C

συνκόντας τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τρεῖς τε τῶν εὐυπολήπτων καὶ ἐν ἅπασι προεχόντων κατὰ τὴν
πόλιν ἔτους ἑκάστου ἐποπτεύειν τε τὰ γενόμενα ἔργα καὶ παρασκευάζειν μετρεῖσθαι καὶ λογοθετεῖν τοὺς
ταῦτα διοικοῦντας ἢ διοικήσαντας, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων φανερὸν γίνεσθαι τὸ πεπληρῶσθαι τὰ
ἔργα, ἢ διῳκῆσθαι τά τε σιτωνικὰ χρήματα τά τε λουτρωνικὰ ἢ περὶ ὁδοστρωσίας ἢ περὶ ὁλκοὺς
1 ὑδάτων ἢ ἕτερα τοιαῦτά τινα. Ἅπερ ἅπαντα ἀμείωτα μένειν εἰς τὸν ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον καὶ
ἐπὶ τῆς πράξεως τῶν ὑπομνημάτων δηλοῦσθαι, ὡς ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταῦτα διοικήσας ἢ καὶ ὑπεύθυνος
μὲν ὤφθη, τὸ δὲ ὀφειλόμενον ἀπέδωκεν· καὶ οὕτως ἔχειν ἀσφάλειαν τὸν ταύτης τετυχηκότα τῆς πρά-
ξεως. στελοῦμεν γὰρ ἡμεῖς, ἡνίκα ἂν βουληθείημεν, τὸν ἡμῖν δοκοῦντα, ὃς ἐποπτεύσει τὰ [10, 31, 4
παρ' αὐτῶν γενόμενα λογοθέσια καί, εἴπερ ὀρθῶς ἔχοντα εὕροι, ψῆφον ποιήσεται τὸ ἀσφαλὲς αὐτοῖς
καὶ κληρονόμοις αὐτῶν καὶ διαδόχοις τελείως περιποιοῦσαν, ἐφ' ᾧ μηκέτι δευτέρων λόγων ἢ ζητήσεων
ἀφορμὰς ὑπολελεῖφθαι. πάντων ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων οὕτως σὺν ἀκριβείᾳ πραττομένων, ὡς τῆς
2 ἡμετέρας αὐτοῖς ἐπιστησομένης, ἡνίκα ἂν βουληθείημεν, ἐξετάσεως. Χρὴ μέντοι σπεύδειν τὸν θεοφιλέ-
στατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ποιουμένους τοὺς λογισμούς, ὅπως, ἂν τὰ ἔργα εἰς ἀπέραντα τῆς
δαπάνης ἀφορισθῇ, καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιμελῶς γένοιτο ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀνανεούμενα πόρων τε καὶ
3 προσόδων. Εἰ μέντοιγε μὴ βουληθείη λογισμοὺς ὑποσχεῖν ὁ ταῦτα διοικήσας μηδὲ ἀνάσχοιτο τοῦ θεο-
φιλεστάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν κτητόρων τῶν πρὸς τοῦτο ἀφωρισμένων εἰς λογισμοὺς αὐτὸν
καλούντων, τηνικαῦτα ἀναγκάζεσθαι τοῦτο πράττειν διὰ τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος καὶ
τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, ζημίας πάσης χωρὶς συνωθούμενον, ἐφ' ᾧτε πᾶσι τρόποις λογισμοὺς
ὑπέχειν τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρωτεύουσι τῶν πόλεων καὶ τὸ φαινόμενον
4 (1) ἐποφείλεσθαι παρ' αὐτοῦ ἀποδοῦναι τῇ πόλει. Πᾶσαν δὲ ἄδειαν ἀναιροῦμεν τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι
πέμπειν ἐν ταῖς χώραις discussoras ἢ λογοθέτας ἢ ἐξισωτὰς ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων λογισμῶν ἐξετά-
σεσιν· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν παρὰ γνώμην ἡμετέραν, τηνικαῦτα, εἰ μὲν θεῖός τισι τύπος κατὰ
συναρπαγὴν πορισθείη, ἄδειαν εἶναι τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ προσδέχεσθαι μὲν τὸν
θεῖον τύπον, μηνύειν δὲ εἰς ἡμᾶς, ὅπως ἂν ἡμεῖς γνοίημεν, εἴτε κατὰ θείαν ἡμῶν πρόσταξιν πρὸς αὐτὴν
τὴν ἀρχὴν γεγραμμένην εἴτε κατὰ συναρπαγὴν γέγονεν, ὥστε εἰ κατά τινα γενόμενος φανείη συναρπα-
5 γήν, τηνικαῦτα τὸ γενόμενον ἄκυρον εἶναι κίνδυνόν τε ὑποστῆναι τὸν τοῦτο πορισάμενον. Εἰ δέ τινος
τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πεμφθείη ψῆφος ἢ καὶ κομμωνιτώριον ἢ πρόσταγμά τι καὶ λογοθέσιον περὶ
τούτων *τῶν* προειρημένων κεφαλαίων ἐπιτραπείη, παντὶ βουλόμεθα τρόπῳ τὸν θεοφιλέστατον τῆς
πόλεως ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πρωτεύοντας μὴ προσίεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ ἄδειαν εἶναι καὶ τῷ
τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ καὶ αὐτοῖς γε δὴ τοῖς κτήτορσι καὶ πολίταις διωθεῖσθαι τὰς τοιαύτας προστάξεις
καὶ μηδὲ ὀβολὸν ἕνα ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας παρέχειν. εἰ δὲ τοῦτο ῥαθυμήσειεν ὁ θεοφιλέστατος
ἐπίσκοπος, ἕξει μὲν δυσμενῆ τὸν δεσπότην θεὸν καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν ἀναμενέτω, ὅτι σιγὴν ἐσίγησεν
6 (2) ἀνελευθέραν τε καὶ ἱερατικῆς παρρησίας ἀναξίαν. Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐμφανίζει κατὰ χώραν ἢ [12, 63, 2
ἀρχόντων οἱωνδήποτε ἢ ὑπάτων προαγωγὰς ἢ γενικοὺς τύπους τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων ἢ καὶ ἑτέρου
τινὸς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ἢ καὶ διατάξεων ἢ θείων κομμωνιτωρίων ἢ γραμμάτων γενικῶν μέντοι
ἐμφανίσεις ποιοῖτο ἢ καὶ ἀνδριάντων βασιλικῶν καθιδρύσεις, μὴ εἶναι τούτῳ παρρησίαν περαιτέρω ἐξ
νομισμάτων ἐφ' ἑκάστῃ μηνύσει ἢ ἐφ' ἑκάστῳ τύπῳ ἢ ἑκάστῃ διατάξει ἢ θείῳ κομμωνιτωρίῳ ἢ γράμ-
ματι γενικῷ ἢ ἀνδριάντων καθιδρύσει κομίζεσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν εἰς ἣν ταῦτα παρέλαβεν, ὥστε,
ὁπόσας ἂν ἔχοι πόλεις ἡ ἐπαρχία, μηδὲν αὐτῷ διαφέρειν, ἀλλὰ τοὺς ἓξ μόνους κομίζεσθαι χρυσούς.
7 Εἰ δέ τι πλέον κομίσοιτο, τοῦτο τετραπλάσιον ἀποδοῦναι, ἄδειαν ἔχοντος καὶ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου
τοῦτο κωλύειν, κἀνταῦθα τῶν ἴσων ἐπικειμένων ποινῶν, τοῦτ' ἔστι τῶν ἀνὰ δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν
τῷ τε τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ τῇ τε πειθομένῃ τάξει καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ, εἴπερ ἐνδοῖεν
8 (3) αὐτοῖς ὑπεραπαιτεῖν βουλομένοις, ἀλλὰ μὴ πᾶσι τρόποις τοῦτο κωλύωσιν. Οὐδενὶ δὲ παν- [10, 31, 4
τελῶς ἐφίεμεν τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων τοιούτους τινὰς τύπους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκπέμπειν περὶ τῆς τῶν
ὑδρορρόων ἤτοι ὑπονόμων ἀνακαθάρσεως ἢ περὶ τῆς τῶν οἰκοδομημάτων πρὸς τοῖς τείχεσι καθαιρέσεως
ἢ τῶν ἐν ταῖς στοαῖς γενομένων καταλύσεως ἢ τῶν καλουμένων προδουλειῶν καὶ ἐρειπίων τόπων ἤτοι

Coll.[rql]

---

1 εὐυπολήπτων] *Augustinus cum* 'Ροπ. *p.* 189 *n.* 71: καὶ τρεῖς εὐυπολήπτους, ἐνυπολήπτων *Coll.*[rq] *Coll.*[l] *ante emend.*, εὐπολήπτων *Coll.*[l] *ex emend.* 3 τό] *Coll.*[l] *ex emend.*, τῷ *Coll.*[rq], τῷ *uel* τά *Coll.*[l] *ante emend.* 5 ἀμείωτα ... ἅπαντα *om. Coll.*[r] 14 ἀφορισθῇ *om. Coll.*[l] 16 αὐτῶν *Coll.*[l] *ante emend.* 20 δέ *om. Coll.*[l] 21 λογισμῶν] λόγων *Coll.*[l] 24 ἡμεῖς *om. Coll.*[q] 27 ἢ καί] ἢ *Coll.*[q] 28 τῶν] δὲ τῶν *libri* 29 ἀλλ' *Coll.*[l] | εἶναι *om. Coll.*[r] 36 καθιδρεύσεις *et* 38 καθιδρεύσει *Coll.*[l] *ante emend.* 43 κωλύουσιν *Coll.*[q] *Coll.*[l] *ex emend.* 44 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις] *Coll.*[rq], περὶ τὰς (*em. ex* τ*ς) ἐπαρχίας *Coll.*[l] 45 ἀνακ.] ἢ ἀνακ. *Coll.*[r] *Coll.*[l] *ante emend.* 46 καταλύσεως] *Mommsen*, καταλύσεων *Coll.*

μεσοστύλων ἀνατροπῆς ἢ περὶ εἰκόνων ἢ τοιουτοτρόπων ὅλως ἐπινοιῶν ἢ πολιτικιῶν ἁπλῶς ζη
ἀλλ' ἐξέστω τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει πρωτεύουσι καὶ τ
ἐπαρχιῶν ἡγουμένοις καὶ κτήτορσι καὶ πολίταις τοιούτου τινὸς ἐμφανισθέντος τύπου μὴ προσίεσ
τον, ἀλλὰ κωλύειν καὶ διωθεῖσθαι πάντα ἐκβιβασμὸν καὶ πᾶσαν εἴσπραξιν ἐντεῦθεν ἐπαγομέ
9 (4) αὐτῆς ἐπούσης ποινῆς καὶ κατὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, εἰ μὴ τοῦτο κωλύσαιεν. Δεῖ
θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τόν τε πατέρα τούς τε λοιποὺς ἐν ὑπολήψει κτήτορας προνοεῖν τοῦ
τόπον πολιτικὸν ἢ δημόσιον πρὸς τῷ τείχει ἢ ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς ἢ πλατείαις ἢ ὁπουδήπ
μενον συγχωρεῖν ὑπό τινος ἀλόγως κατέχεσθαι μηδὲ ἐκδιδόναι πολιτικόν τινα τόπον χωρὶς τ
10 (5) θείου τύπου τισί. Τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ περὶ τῶν καλουμένων νομῶν τοῦ ὕδατος δηλαδὴ
θείου τύπου τισὶν ὑπηργμένων ἀναζητεῖν καὶ μὴ τὸν μὲν πλέον τὸν δὲ ἔλαττον τοῦ προσήκοντ
11 (6) 'Αλλ' οὐδὲ προφάσει ἐγγυητικῶν ζημίαις τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ὑποβάλλεσθαι συγχω- [3, 2
ροῦμεν ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολέως· ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον ἔχοιεν οὐσίαν ἀξιόχρεων οἱ ὑπομνη
ὅρκου γραμματεῖον ἐκτίθεσθαι μόνον· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τηνικαῦτα μὲν ἐγγύην ἄχρι τῆς ἤδη κρ
12 ποσότητος παρέχειν, χωρὶς μέντοι ζημίας ἁπάσης. Εἰ δὲ ἀμφισβητοῖεν οἱ πράκτορες περὶ τ
ἐγγυητῶν ἀξιοπιστίας ἢ τῆς διωμοσίας, κοινῇ συνιόντας εἰς ταὐτὸ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον
πατέρα τόν τε ἔκδικον τῆς πόλεως κρίνειν τὸν ἀξιόπιστον φαινόμενον ἐγγυητὴν πρὸς τὴν τῆς ε
ποσότητα καὶ ἀνάγκην ἔχειν τὸν πράκτορα δέχεσθαι τοῦτον ἐγγυώμενον, μηδὲν κομιζόμεν
13 ἐγγυητικοῦ ἢ ἐξωμοσίας. Πλὴν εἰ μὴ ἐξ ἰδικῆς ἡμῶν ἢ τινος τῶν μεγίστων ἀρχόντων προ
κελευσθείη τὸ πρόσωπον ἀγαγεῖν, ἐγγυητῇ μὴ καταπιστεύσας· τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔσται τῷ τ
14 ἐγγυητὴν μὴ κομίζεσθαι καὶ τοῦτο μέντοι πράττειν χωρὶς ἁπάσης ζημίας. Κἀνταῦθα τῶν αὐτ
τούντων ἐπιτιμίων κατά τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας
τος, εἴ τι τούτων παραβαθῆναι συγχωρήσαιεν ἢ παραβαινομένου τινὸς μὴ θᾶττον ταῦτα μη
15 (7) Δηλαδὴ μὴ συγχωρούντων αὐτῶν μηδὲν πλέον τι τοῦ διωρισμένου μέτρου τῇ ἡμετέρᾳ δια- [
τάξει προφάσει σπορτούλων κομίζεσθαι μηδὲ διαγραφὴν ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἐν ταῖς πόλεσιν ἐξ
γίνεσθαι, πλὴν ἢ μόνον ἐκείνων τῶν αἰτιῶν, ἃς[1] περὶ τὰς ἐμφανίσεις τῶν προαγωγῶν καὶ τ
τάξεων καὶ θείων ἢ γενικῶν κομμωνιτωρίων ἢ τύπων ἢ γραμμάτων καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντα
ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν καὶ ἅπερ ἂν ὑπὲρ ἰδίας ὠφελείας καὶ σωτηρίας οἱ τῆς
βουληθεῖεν εἰς ἔργα πολιτικὰ τυχὸν ἢ εἰς σιτωνίαν ἢ εἰς ἑτέραν ἀρέσκουσαν ἅπασιν αἰτίαν κατ
τιμίαν ποιήσασθαι, ἐξ ὧν τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ὠφεληθήσεται· φυλαττομένων κατὰ τῶν παρ
ταῦτα ἐπιχειρούντων καὶ μὴ εἰς ἡμᾶς ἀγόντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν
16 (8) μένων. Δεῖ δὲ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἑκάστης πόλεως πάντα γινώσκοντα τὰ παρ' [(
ἡμῶν ἐπὶ τούτοις διατεταγμένα καὶ μὴν καὶ[2] ἀπαργυρισμοῦ μητάτων καὶ κωλύσεως ἀφοπλισ
τούτων, ὅσα περιέχεται τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει[3] τῇ περὶ τούτων ἐν κοινῷ γεγραμμένῃ, πέρας ἐπ
προσῆκον. D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.

27 IDEM A. IVLIANO PP. **De creationibus curatorum, qui furiosis utriusque [B**
sexus dantur, necesse nobis uisum est constituere, quemadmodum eas celebrari
1 tet. Et si quidem pater curatorem furioso uel furiosae in ultimo elogio here- [5, 7
dibus institutis uel exheredatis dederit (ubi et fideiussionem cessare necesse est
testimonio pro satisdatione sufficiente), ipse qui datus est ad curationem perueni
tamen, ut in prouinciis apud praesides earum, praesente eis tam uiro religiosissim
rum antistite quam tribus primatibus, actis interuenientibus, tactis sacrosanctis sc
depromat[4] omnia se recte cum utilitate furiosi gerere neque praetermittere, quae

CRM, c. 26 *ex Coll.*[rql]

---

[1] αἰτιῶν τῶν (*Hercher*)? [2] περί *ins.* [3] 12, 40, 12 [4] edicat *l. gem.*

---

1 εἰκόνων ἢ] *Coll.*[r], εἰκόνων ἤτοι *Coll.*[ql] 4 δια-θεῖσαι *Coll.*[r] *ante emend.*, διαθεῖσθαι *Coll.*[l] *ante emend.* 6 ἐπίσκοπον τόν *om. Coll.*[l] 8 τινος] τινων *Coll.*[q] 10 προσηκόντως *Coll.*[ql] 12 ἀξιόχρεον *Coll.*[r] 13 κρατούσης *om. Coll.*[l] *ante emend.* 15 συνίοντα *Coll.*[rl] 20 μή *om. Coll.*[q] 21 ἄρχοντος τῆς ἐπαρχίας *Coll.*[r] *ante emend.* 25 καί *om. Coll.*[l] 32 ἀπα-ραγυρισμοῦ *Coll.*[l] 33 ἐκτιθέναι *Coll.*[l] *ante emend.?* 34 *s. a. Coll. Hal. ad c.* 24: duiii. k. iul. calchedlaerellampetor conss. (con *Coll.*[q]) *Coll.*, d. chalcedone VIII k lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.* 3 impr. iustinianus *S* | a.] aa. *C* | furio 36 constituere ... 38 necesse est o celebrari] *R*[b], celebrare *CM* 37 eloc 38 ubi] *R*[b] *cum l. gem.*, ibi *CM* 3 donatione *C*[a] | suffieiente *R* | ipse] ut 40 ut *om. C* 41 prim. actis] actis p prim. et actis *l. gem.* | tantis *C*[a] 42 se] omni* *C*[a], omnia *C*[b] | recte] rect *gem.* | quae] ea quae *l. gem.*

furioso esse putauerit, neque admittere, quae non utilia esse existimauerit: et inuentario cum omni subtilitate publice conscripto res suscipiat et eas secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem tutorum et adulti curatorum.
2 Sin autem testamentum quidem parens non confecerit, lex autem curatorem utpote adgnatum uocauerit uel eo cessante aut non idoneo forsitan existente ex iudiciali electione curatorem ei dare necesse fuerit, tunc scilicet et in prouinciis apud praesidem cuius- [5, 70, 7, 6^c] cumque prouinciae et uirum religiosissimum episcopum ciuitatis nec non tres primates creatio procedat, ita ut, si quidem curator substantiam idoneam possidet et [5, 70, 7, 6^c] sufficientem ad fidem gubernationis, et sine aliqua satisdatione nominatio eius procedat. sin autem non talis eius census inueniatur, tunc et fideiussio in quantum possibile est ab eo
3 exploretur. Creatione omnimodo sacrosanctis scripturis propositis in omni causa [5, 70, 7, 6^d] celebranda, ipso autem curatore, cuiuscumque substantiae uel dignitatis est, praefatum sacramentum pro utiliter rebus gerendis praestante et inuentarium publice conscribente et hypotheca rerum curatoris modis omnibus adhibenda, quatenus possint undi- [5, 70, 7, 6^e] que res furiosi utiliter gubernari. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

28 IDEM A. IVLIANO PP. Tam dementis quam furiosi liberi cuiuscumque [5, 4, 25 B 28, 1, 19] sexus possunt legitimas contrahere nuptias, tam dote quam ante nuptias donatione a curatore eorum praestanda: aestimatione tamen in hac quidem regia urbe excellentissimi praefecti urbis, in prouinciis autem uirorum clarissimorum earum praesidum uel locorum antistitum tam opinione personae quam moderatione dotis et ante nuptias donationis statuenda, praesentibus tam curatoribus dementis quam furiosi nec non his[1], qui ex genere eorum nobiliores sunt, ita tamen, ut nulla ex hac causa oriatur uel in hac regia urbe uel in prouinciis iactura substantiae furiosi *uel* mente capti, sed gratis omnia procedant, ne tale hominum infortunium etiam expensarum detrimento praegrauetur. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

29 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν μηδένα τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν εἴτε παρά τινος συγκληρικοῦ εἴτε παρὰ τῶν καλουμένων λαϊκῶν τινος εὐθὺς καὶ ἐκ πρώτης ἐν αἰτιάσει γίνεσθαι παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις πατριάρχαις διοικήσεως ἑκάστης, ἀλλὰ πρῶτον κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, καθ' ἣν ὁ κληρικὸς διάγει· εἰ δὲ ὑπόπτως ἔχει πρὸς ἐκεῖνον, παρὰ τῷ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπῳ τοῦτο πράττειν· εἰ δὲ ὡς εἰκὸς οὐδὲ τὰ κατ' ἐκεῖνον αὐτὸν ἀρέσκοι, τηνικαῦτα πρὸς τὴν εὐαγῆ σύνοδον τὴν τῆς χώρας ἄγειν αὐτὸν δικασόμενον, τριῶν ἅμα τῷ μητροπολίτῃ συνιόντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν κατὰ τὴν τάξιν τῆς χειροτονίας πρωτευόντων
1 καὶ τὴν δίκην ἐν τάξει τῆς ὅλης συνόδου κατεξεταζόντων. Καὶ εἰ μὲν στερχθείη τὰ κεκριμένα, πραγ-
2 μάτων ἀπηλλάχθαι. Εἰ δὲ οἰηθείη βεβλάφθαι, τηνικαῦτα ἐπικαλεῖσθαι τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς διοικήσεως ἐκείνης, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ κρινομένοις πάντως ἐμμένειν, ὡσανεὶ ἔτυχεν ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς

CRM (*transponit c.* 31. 28): *c.* 29 *extat in Coll.*^{rgl} *et in Nomoc.*^{md} 9, 1

---

[1] tam cur. dem. uel fur. quam his *l. gem.*: *fuitne* tam dem. quam fur. cur. n. n. h. (*Mommsen*)?

---

1 putauerint *C* | non utilia esse] *R*, non utilia furioso esse *C*, non utilia *M*, inutilia *l. gem.* | existimauerint *C* 2 solempnitate *M* | conscripto res] cum scriptoribus *C* 4 adgnatum] in agnatum *C* 5 idoneo] ideo *C* | existente] exitente M^a? 6 dari *M* | et in] in *M* 8 idoneum M^a | et] *R l. gem.*, *om. CM* 10 et] et si *C* 11 creationum *C* | sacris *l. gem.* 14 hypotheca rerum] hypothecarum C^a | res *om. M* 15 *s. a. Hal. cum l. gem.* 17 idem] impr. iustinianus *S*, imp. mar. *PL* | iubano R^a | pp.] p. *M*, *om. C* 18 donation. C^a, donationi R^a 19 q idem in hac *R* 20 eorum PL^a 21 personae quam moderatione] P^bL^bM *cum l. gem. et Const.*: τῆς ὑπολήψεως τῶν προσώπων καὶ τοῦ κόσου τῶν ἐπιδεδομένων, quam moderatione P^aL^a, quam moderatione personae *CR* | statuendas C^a, constituenda *l. gem.* 23 urb'e L^a 24 furiosi] uel furiosi *R* | uel] *l. gem.*, uel dementis uel *libri* 25 hominum] omnium M^a | expensorum C^a | *s. a. PLD cum l. gem.* | d. k. oct.] d i k. cc. *D* | constantinopoli … 26 conss.] *l. gem.*, cap. u (u *uenit ex numero tituli sequentis*) *P*, cp. *sequente litura, in qua scripta est rubrica tituli sequentis*, *L*, cp. lamp. et honorio uu. cc. conss. *D* 27 constitutiones graecae *W* | *inscriptionem om. Nomoc.* | κληρικοῦ *Nomoc.* 28 καὶ *om. Nomoc.* 31 τῆς πόλεως *Nomoc.* | οὔτε *libri* | αὐτῷ *Coll.*^{l} 32 τὴν *om. Nomoc.* | αὐτῷ *Coll.*^{l} | δικαζόμενον *Coll.* 33 συνόντων *Coll.*^{l} *Nomoc.* 34 κατεξεταζόντων] *Nomoc.*, καὶ ἐξεταζόντων *Coll.*^{r} *Coll.*^{l} *ante emend.*, ἐξεταζόντων *Coll.*^{g} *Coll.*^{l} *ex emend.*

3 ῄρημένος δικαστής. Κατὰ γὰρ δὴ τῶν τοιούτων ἐπισκοπικῶν ἀποφάσεων οὐκ εἶναι χώραν ἐκκλήτῳ τοῖς
4 πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται. Τοῦ αὐτοῦ τούτου φυλαττομένου καὶ εἴπερ ἐπίσκοπος ὁ μεμφθεὶς εἴη εἴτε
παρά τινος τῶν καλουμένων λαϊκῶν εἴτε παρά τινος τῶν θεοφιλεστάτων κληρικῶν εἴτε καὶ παρ' ἑτέρου
5 τινὸς θεοφιλοῦς ἐπισκόπου. Τὸ γὰρ εὐθὺς τὰς αἰτιάσεις ἀποτίθεσθαι παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις
καὶ τοὺς αἰτιωμένους εἰς ἑτέραν ἀπάγεσθαι χώραν παντελῶς ἀπαγορεύομεν, πλὴν εἰ μὴ τὴν αἰτίασίν
τις ἐπὶ τούτῳ θείη, ἐφ' ᾧτε παραπεμφθῆναι τὴν ὑπόθεσιν τῷ τῆς χώρας θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ·
τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια μὲν ἔσται τὴν αἰτίασιν ἀποτίθεσθαι καὶ παρὰ τοῖς θεοφιλεστάτοις B 3, 1, 6
πατριάρχαις, γράμματα δὲ γίνεσθαι πρός τινα τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ὥστε αὐτὸν
6 (1) ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ὑπηγορευμένον τρόπον. Οὐ μὴν (B)
τούτῳ ἄδειαν παρέχειν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς κατιέναι καὶ ἀμετρίᾳ τῶν καλουμένων σπορτούλων
7 τοὺς ὑπομιμνησκομένους ἐπιτρίβειν, ὁποῖον δή τι μέχρι νῦν ἁμαρτάνεσθαι μεμαθήκαμεν. Ἐφ' ἑκάστῳ
γὰρ προσώπῳ τῶν καλουμένων οὐ περαιτέρω τῆς ἕκτης τοῦ νομίσματος μοίρας κατὰ πρόφασιν σπορ-
τούλων δίδοσθαι συγχωροῦμεν τοῖς παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν στελλο-
μένοις, ἢ εἴπερ ἐπίσκοπος εἴη ὁ μεμφθείς, ἄχρι νομισμάτων ἓξ ἐφ' ὅσῃ δήποτε ποσότητι καὶ οἱᾳδήποτε
8 αἰτίᾳ παρέχεσθαι μόνον καὶ πλέον τούτου μηδέν. Ταὐτοῦ τούτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν μητροπολι-
τῶν, ὅταν παρ' αὐτοῖς ἀποτεθείη τις αἰτίασις κατά τινος τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων ἢ τῶν τῆς ἐπαρ-
χίας ἐκείνης κληρικῶν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν δικῶν συστεῖλαι τὸ τῶν σπορτούλων καὶ δαπα-
νημάτων μέτρον ἐσπεύσαμεν καὶ τοῦτο νομοθεσίᾳ παραδοῦναι συνείδομεν [1], πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν
9 (2) ἐκκλησιαστικῶν μέμψεων τὴν συμμετρίαν φυλάττεσθαι νομοθετοῦμεν. Εἰ μέντοι παραπεμφθείσης τῆς
ὑποθέσεως παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου πατριάρχου ἤ τινι τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἢ ἄλλῳ τῶν
θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐνεχθείη ψῆφος καὶ μὴ στερχθείη παρὰ θατέρου μέρους ἔκκλητός τε γένηται,
τηνικαῦτα ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον φέρεσθαι τὴν ἔφεσιν κἀκεῖσε κατὰ τὸ μέχρι νῦν κρατοῦν ἐξε-
10 (3) τάζεσθαι. Εἰ δέ τις τολμήσειε παρὰ ταῦτά τι πρᾶξαι, ἀναδώσει μὲν πᾶν ὅσον εἴληφε τῷ ὑπερ-
πραχθέντι διπλάσιον, γενήσεται δὲ καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτου
11 (4) πατριάρχου ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου μητροπολίτου, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκβαλλόμενος καταλόγων. Τὰς
δὲ αἰτιάσεις, εἰ μὲν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὁρῴη τὸ πρᾶγμα κατάστασιν, ἐξ ἀνάγκης παρὰ μόνοις
γίνεσθαι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἢ μητροπολίταις ἢ παρὰ ταῖς εὐαγέσι συνόδοις ἢ τοῖς θεο-
φιλεστάτοις πατριάρχαις κελεύομεν· εἰ δὲ πολιτικὰ τὰ τῶν ἀμφισβητήσεων εἴη, ἑκόντας αὐτοὺς τὰς
τοιαύτας ζητήσεις παρὰ τοῖς εἰρημένοις θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις προτιθέναι συγχωροῦμεν, ἄκοντα δὲ
οὐκ ἀναγκάζομεν, ὄντων αὐτοῖς τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εἴπερ ἐκεῖνα μᾶλλον ἂν θέλοιτο, παρ'
12 (5) οἷς ἔξεστι καὶ ὑπὲρ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι. Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν θεοφιλεστάτων πατριαρχῶν ἐν ταῖς
ἐπαρχίαις, ἐν αἷς εἰσί, καὶ μητροπολιτικὸν ἔχουσι σχῆμα, τινὲς δὲ καθ' ὅλην τὴν διοίκησιν τὰς χειρο-
τονίας ποιοῦνται τῶν ὑπ' αὐτοὺς θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων εἴτε μητροπολιτῶν εἴτε τῶν ἄλλων, ἐπ'
αὐτοῖς ἐκεῖνα θεσπίζομεν, ἅπερ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἤδη διετάξαμεν. αὐτὸς γὰρ ἂν
καὶ μητροπολίτης δικαίως καλοῖτο ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν ἐπισκόπων ἐκ τῶν θείων
ἔχων κανόνων. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE CONSS.

30 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεσπίζομεν ταῖς κηδεμονίαις τῶν νέων, B 37, 4, 11
εἴτε τῆς πρώτης εἴτε τῆς δευτέρας εἶεν ἡλικίας, ἢ καὶ ἕτεροί τινες οἷς ὁ νόμος δίδωσι κηδεμόνας, εἴπερ
ἄχρι πεντακοσίων χρυσῶν καὶ [2] μόνον τὰ τῆς περιουσίας εἴη τῶν νέων, μὴ τὴν τῶν ἀρχόντων τῶν

Coll.^{rgl} *Nomoc.*^{md} 9, 1 (*c.* 29 *usque ad* § 11)

[1] 3, 2, 4 [2] καί *del.* (*Herrmann*)

1 εἰρημένος *Coll.*^{l} | ἐπισκόπων *Coll.* | ἐκκλήτου *Nomoc.* 2 τοῦ *om. Nomoc.* | εἴπερ] εἰ *Nomoc.* | πεμφθείς *Coll.*^{l} *ante emend. Nomoc.*^{m} 3 τῶν καλ. ... κληρικῶν] *Nomoc. cum Coll. Paris.* 1324, τῶν καλ. λαϊκ. *Coll.*^{rg}, τῶν θεοφ. κληρ. τῶν καλ. λαϊκ. *Coll.*^{l} 4 ἁγιωτάτοις ... 7 παρὰ τοῖς *om. Nomoc*^{m} 5 ἀπέχεσθαι *Nomoc.*^{d} 9 τόν] τό *Coll*^{l} *ante emend.* | τόπον *Coll.*^{l} *ante emend.* 12 ἐγκαλουμένων *Coll.*^{r} *ex emend. Coll.*^{gl} | οὐ *post* 13 δίδοσδαι *collocat Nomoc.* | τὴν ἕκτην τ. ν. μοῖραν *Coll.* | νομίσματος] μηνός *Nomoc.*^{d} 13 περί *Coll.*^{g} 14 εἴη ὁ μεμφθείς (πεμφθείς *Coll*^{l})] *Coll.*, ὁ πεμφθεὶς εἴη *Nomoc. cum Const.*: ἢ ἔνθα ἐπίσκοπος ὁ πεμφθεὶς εἴη | ἕξ] καί *Coll.*^{l} *ante emend.* 15 ταὐτοῦ] αὐτοῦ *Coll.*^{l} 16 τινος] *Nomoc. Coll.*^{l} *ex emend.*, τινος καί *Coll.*^{rg} *Coll.*^{l} *ante emend.*: τινος ἢ *proponit Augustinus* 17 δικῶν *om. Coll.*^{l} *ante emend.* 18 μέτρον] πλῆθος *Nomoc.* 20 θεοφιλεστάτων *om. Nomoc.* 21 τε *om. Coll.*^{r} *ante emend. Nomoc.* 22 ἱεραρχικόν *Coll.*^{l} *ante emend.* | ἄφεσιν *Coll.*^{rg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 23 τις] τι *Coll.*^{g} | εἰσπραχθέντι *Nomoc.*: διπλοῦν δίδωσι τὸ ὑπερπραχθέν *Const.* 26 ἕξ] ἐξ καί *Coll.*^{rg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 27 μητροπολίτας *Coll.*^{l} *ante emend.* 28 τά *om. Coll.*^{r} 29 εἰρημένοις *om. Nomoc.* | ἄκοντας *Coll.*^{rl} 33 τῶν] *Coll.*^{r} *ante emend.? Nomoc.*, εἴτε καί *Coll.*^{r} *ex emend. Coll.*^{gl} 36 *s. a. Coll.* 38 κηδεμονίας *Coll.*^{l}

ἐπαρχιῶν περιμένειν χειροτονίαν μηδὲ δαπάναις μεγάλαις περιβάλλεσθαι, τῶν ἀρχόντων ἴσως οὐδὲ ἐνδημούντων ταῖς πόλεσιν ἐκείναις, ἐν αἷς προϊέναι τὴν κηδεμονίαν συμβαίνει, ἀλλὰ παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκδίκῳ ἢ στρατηγῷ, κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων παρὰ τῷ ταύτης iuridico, ἅμα τῷ θεοφιλεστάτῳ ταύτης ἐπισκόπῳ ἢ καὶ δημοσίοις προσώποις, εἴγε εὐποροίη τούτων ἡ πόλις, γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν κηδεμόνων, ἐγγυητοῦ τε πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας διδομένου κατὰ τὴν τῶν εἰρημένων προσώπων κρίσιν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων προϊόντων, ὁπόσα ἐπὶ τῶν κηδεμόνων ἐγγυητοῦ τε πρὸς τὸ μέτρον[1] εἴθισται, μόνης τῆς τῶν προσώπων ἐναλλαγῆς, παρ' οἷς ταῦτα πράττεται, διὰ τὸ τῶν νέων χρήσιμον ἀπὸ τῆς 1 παρούσης νομοθεσίας εἰσαγομένης. Πάντων δηλονότι ἐπὶ μόνῃ δύο νομισμάτων δόσει πραττομένων, διόπερ μάλιστα ἡ τοιαύτη τέθειται διάταξις· ποινῆς ἐπικειμένης, εἴ τις πλέον λαβεῖν θαρρήσειεν ἢ ἀναβάλλοιτο καταστῆσαι τὴν κηδεμονίαν ἐλπίδι μείζονος κέρδους, καὶ οὐ μόνον τριπλάσιον ἀναδιδόντος 2 τά, ὅπερ ἂν λάβοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ φροντίσματος ἀποκινουμένου. Ἡνίκα δὲ ἂν παρὰ ἐκδίκῳ γίνοιντο αἱ τῶν κηδεμόνων προβολαί, παρόντος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου τῆς πόλεως ἐπισκόπου, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἀρχείοις ἀποτίθεσθαι τὰ πραττόμενα θεσπίζομεν, ὥστε εἶναι διηνεκῆ τοῦ πράγματος μνήμην καὶ μὴ παραπόλλυσθαι τοῖς τυχοῦσι τῆς κηδεμονίας τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν. 3 Τῶν ἐπὶ τῆς μεγάλης ταυτης πόλεως κηδεμονιῶν παρὰ μόνῳ τῷ λαμπροτάτῳ πραίτωρι πραττομένων, καθάπερ ἤδη νενομοθέτηται. D. IIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONS. LAMPADII ET ORESTIS. a. 531

31 IDEM A. IOHANNI PP. Sancimus, si quando afuerit is, qui res alienas [7, 40, 2 B 7, 4, 3] uel creditori obnoxias detinet, et desiderat dominus rei uel creditor suam intentionem proponere et non ei licentia sit absente suo aduersario qui rem detinet uel infantia uel furore laborante et neminem tutorem uel curatorem habente uel in summa[2] potestate constituto, licentia ei detur adire praesidem uel libellum ei porrigere et hoc in querimoniam deducere 1 intra constituta tempora et interrruptionem temporis facere. Sin autem nullo poterit modo praesidem adire, saltem ad episcopum locorum eat et suam manifestare uoluntatem scriptis deproperet. D. CONSTANTINOPOLI K. OCT. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

32 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἐὰν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ὁ μὲν ἐμφυτευτὴς προσφέρῃ τῷ δεσπότῃ τὸν τῆς ἐμφυτεύσεως [4, 66, 4] κανόνα, ὁ δὲ δεσπότης ἀναβάλληται δέξασθαι αὐτὸν ἢ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διάγων ἢ ἐν ἐπαρχίαις, ἐξεῖναι τῷ ἐμφυτευτῇ προσάγειν αὐτῷ τὸ ἐμφύτευμα καὶ μελλούσης περαιοῦσθαι τῆς τριετίας, εἰ μὴ ἀνάσχοιτο λαβεῖν, σφραγίζειν αὐτὸ καὶ ἐπιμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ἢ τὸν ἐνδοξότατον

CRM: c. 30 *extat in Coll.*[rgl], *indicem c.* 32 *dedimus ad B* 20, 2, 4

---

[1] πρὸς τὸ μέτρον *del.* (*cf. u* 5) [2] magna *l. gem.*

---

3 iuridico] *Coll.*[r], iurioico *Coll.*[g], imrioico *Coll.*[l] 8 δούσει *Coll.*[l] *ante emend.* 12 γίνοιντο] γενοιτο *Coll.*[r] *ante emend.* | περιβολαί *Coll.*[l] | ἐπισκόπου τῆς πόλεως *Coll.*[g] 14 μή *om. Coll.*[rg] 16 *s. a. Coll.:* d. iu. k. aug. cp. postconsl. amp. etor *Coll.*[r], d. iu. k augcp. post consiamp ēetor *Coll.*[g], diu. caus. cppost cons lamp. etor *Coll.*[l] 17 affuerit *C*, abfuerit *RM* 18 abnoxias *R*, obnoxi• *M*[a] 19 uel laborante furore *RM* 20 habentem *R* | summa] sua *R*[a] 21 licentia] eandem rem sua auctoritate usurpare sed per se ipsum (per se ipsum *om. M*[a]) licentia *M contra l. gem. B Const.* | praesidem] pr. prouinciae *CM contra l. gem. et B* | ei *om. RM:* λίβελλον αὐτῷ ἐπιδοῦναι *B* | quaerimonia *C* 22 interruptionem temp. (temp. *om. RM*) facere] *RM cum B:* ὥστε λίβελλον αὐτῷ ἐπιδοῦναι καὶ τοῦτον εἰς μέμψιν ἀγαγεῖν ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου χρόνου, interruptionem temporis facere et sufficere hoc ad plenissimam interruptionem *C cum l. gem.:* ἢ λίβελλον ἐπιδιδόναι καὶ ὁ χρόνος ἐκκόπτεται *Const.* 23 locorum *om. C* 24 *s. a. Hal.* | cc.] cc. coss. *Hal.* 25 constitutiones graecae) *W alii: inscriptio restituta est ex antecedentibus capitibus* 26 *indicem B* 20, 2, 4 *potius ad locum geminum pertinere tam ordo persuadet* (*B* 20, 1...3 = *Cod.* 4, 66, 1...3) *quam finis indicis, qui* 4, 66, 2 *eiusdem tituli esse dicit: uidetur tamen utrique legi communis esse, cum in* Ῥοπ. 25, 19. 26, 3 *Basilicorum locus referatur ad c.* 32. *integram legem geminatam esse apparet ex Const.:* Ἀναβαλλομένου τοῦ δεσπότου δέξασθαι τὸ ἐμφύτευμα ἄδειαν ὁ ἐμφυτευτὴς ἔχει σφραγίζειν αὐτὸ καὶ ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ πέρατι τῆς τριετίας ἐκμαρτύρασθαι τοῦτο παρὰ τοῖς ὑπάρχοις ἢ τῷ ἐπάρχῳ ἢ παρὰ τῷ προσφόρῳ τοῦ παραιτουμένου ἄρχοντι ἢ παρὰ τῷ πατριάρχῃ τοῦ δεσπότου δυνάστου ὄντος, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἄρχοντι ἤ, μὴ ἐνδημοῦντος αὐτοῦ, παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καθ' ἣν ἔστιν ὁ παραιτούμενος, καὶ τὴν τοῦ ἑνὸς αὐτῶν προσλαβεῖν μαρτυρίαν· καὶ εἰ μηδὲ οὕτως δέξηται, οὔτε τὸ ἐμφύτευμα (*debuit esse* ἡ ἐμφύτευσις) λύεται καὶ κερδαίνει τὸ τέλος ὁ ἐμφυτευτὴς καὶ τοῦ ἑξῆς χρόνου, ἕως ἂν ὁ δεσπότης στείλῃ διαμαρτυρίαν ἀπαιτῶν· ἐξ ἐκείνου γάρ, οὐ μὴν ὑπὲρ τοῦ προλαβόντος χρόνου λήψεται καὶ ἐπὶ τριετίαν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν ἀγνωμονοῦντα τὸν ἐμφυτευτὴν ἐξεοῦσθαι δύναται. *breuiores indices exhibent Epitome* 7, 36 *et* Ῥοπαί 26, 3 29 ἐπιμαρτύρασθαι *B*

ἔπαρχον τῆς πόλεως ἢ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν πραιτωρίων ἢ τὸν πρόσφορον
ἄρχοντα, ᾧτινι ὑπόκειται ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης[1]· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ἢ παρὰ τῷ ἄρχοντι
ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἄρχοντος παρὰ τῷ ἐκδίκῳ τῶν τόπων ἢ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως,
καθ' ἣν ὁ δεσπότης τοῦ κτήματος διάγει, πράττειν περὶ τούτου, ὥστε καὶ τὴν ἐξ ἑνὸς τῶν
1 εἰρημένων προσώπων προστεθῆναι τῷ πράγματι μαρτυρίαν. Καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἕλοιτο λαβεῖν
προσαγόμενον τὸ ἐμφύτευμα ὁ δεσπότης[1], κερδαινέτω μὲν αὐτὸ ὁ ἐμφυτευτής, μηδεμίαν ἀγωγὴν
2 ἔχοντος εἰς ἀπαίτησιν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. Μήτε δὲ ἡ ἐμφύτευσις λυέσθω παρατρεχούσης τῆς
τριετίας μήτε τῶν ἐφεξῆς ἐνιαυτῶν ἀπαιτείτω τὸν εἰωθότα κανόνα ὁ δεσπότης, ἕως ἂν αὐτὸς
ἄνωθεν ὀχλήσας τῷ ἐμφυτευτῇ καὶ διαμαρτυρίαν αὐτῷ στείλας ἄρξηται αἰτεῖν τὸν ἐμφυτευτικὸν
κανόνα· τότε γὰρ οὐ μὴν τοῦ προλαβόντος χρόνου παντὸς ἀπαιτείτω τὸν κανόνα ὁ δεσπότης,
ὡς αὐτὸς αἴτιος τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν γεγονώς, τοῦ δὲ τρέχοντος χρόνου μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν
3 αὐτοῦ ἀπαιτείτω τὸ ἐμφύτευμα. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τριετίαν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ δεσπότου μὴ
καταβάλῃ ὁ ἐμφυτευτὴς εὐγνωμόνως τὸν κανόνα, ἀκολούθως ἐξωθείτω αὐτὸν ὁ δεσπότης τῆς
ἐμφυτεύσεως κατὰ τὴν δευτέραν τούτου τοῦ τίτλου διάταξιν.

33 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις. Θείαν ἐποιησάμεθα διάταξιν
οὐδενὶ συγχωροῦντες οὐδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν ἢ ὀρχήστραν καθέλκειν
οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένην κωλύειν ἢ τοὺς ἐγγυητὰς τοὺς αὐτῆς ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου χρυσίον
1 ῥητὸν ὁμολογήσαντας ἀπαιτεῖν. Ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, κωλύεσθαι ταῦτα παρά τε τῶν λαμπρο-
τάτων τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων διεταξάμεθα
δόντες ἄδειαν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι καὶ ἄκοντας
ἄγειν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς βιασαμένους ἢ τοὺς ἀπαλλάττεσθαι τῆς ἐργασίας κωλύοντας καὶ δημοσίαν μὲν
2 αὐτῶν ποιεῖν τὴν οὐσίαν, ἐκείνους δὲ τῆς πόλεως ἐξελαύνειν. Εἰ δὲ ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων αὐτὸς
ὁ βιαζόμενος εἴη ἢ τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐργασίας ἀπαλλαγὴν κωλύων, δίδομεν[2] ἄδειαν καὶ μόνοις τοῖς
θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις προσιέναι τὴν ταῦτα πάσχουσαν ἢ τὸν αὐτῆς ἐγγυητήν, τοὺς δὲ ἐναντιοῦσθαι
τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι καὶ μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν ἤ, εἰ μὴ γένοιντο πρὸς τοῦτο ἱκανοί, μηνύειν εἰς τὴν
βασιλείαν, ὥστε ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἐξενεχθῆναι ποινήν, τῶν ἐγγυῶν καθάπαξ λυομένων καὶ
τῶν ἐγγυητῶν ἀζημίων φυλαττομένων· ἄδειαν διδόντες ταῖς ἀπαλλαττομέναις τοιαύταις γυναιξὶν ἐλευ-
θέραις καὶ εὐγενέσιν οὔσαις πρὸς γάμον χωρεῖν νόμιμον, κἂν εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ
ταύτας λαμβάνοντες κεκοσμημένοι, μηκέτι δεομέναις βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν τὸν
γάμον πραττούσαις, γαμικῶν μέντοι συμβολαίων ἐκ τρόπου παντὸς μεταξὺ αὐτῶν γινομένων· τὰ αὐτὰ
3 (1) καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι. Τὴν μὲν οὖν εἰρημένην διάταξιν καὶ ἐν τῷ
πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν πασῶν διατάξεων[3] τούτου δὴ τοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπωνύμου βιβλίου πρὸς
4 τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἀντιγεγραμμένην τεθείκαμεν. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας καὶ
ὑμῖν τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ταῦτα ποιῆσαι φανερά, διὰ τοῦτο συνελόντες τὰ κατ'
ἐκείνην ἀφηγήσει πλατυτέρᾳ νομοθετηθέντα τήνδε τὴν θείαν διάταξιν ποιούμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὅπως
τὴν ἱερατικὴν διασώζοντες σεμνότητα καὶ σωφροσύνης ἀντεχόμενοι ταῦτα φυλάττοιτε, τότε ἐκ τοῦ
μεγάλου θεοῦ δέος καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, εἴ τι τούτων παραβαίητε, λογιζόμενοι. D. K. NOV.
CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVLINO VC. CONSS. a. 5

34 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης Nomoc. 9, 27
πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ. Σφόδρα πιστεύομεν, ὡς ἡ τῶν ἱερέων καθαρότης τε καὶ εὐκοσμία
καὶ ἡ πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συντονία καὶ αἱ παρ' αὐτῶν ἀνα-
πεμπόμεναι διηνεκεῖς εὐχαὶ πολλὴν εὐμένειαν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ καὶ αὔξησιν παρέχονται, δι' ὧν
ἔστιν ἡμῖν καὶ βαρβάρων κρατεῖν καὶ γίνεσθαι κυρίοις ἐκείνων, ἃ πρόσθεν οὐχ' εἴχομεν. καὶ ὅσῳπερ

c. 33. 34 *extant in Coll.*^{rgl} (*Coll.*^{l} *deficit in u.* 31 τῶν σκη), *c.* 33 *pr.* ... § 2 *in Nomoc.*^{m} 13, 21, *c.* 34 *in Nomoc.*^{m} 9, 27: *indicem c.* 32 *dedimus ad B*

[1] ἢ τὸν πατριάρχην τοῦ δεσπότου δυνάστου ὄντος *ex Const.* (*cf. p.* 69) *ins.* [2] ἔδομεν? [3] 5, 4, 29

10 τοῦ *om. B* 15 *inscriptionem om. Nomoc.* 17 ἢ] *Nomoc.*, *om. Coll.* 18 τι] τις *Nomoc.* 21 πρός τε αὐτοὺς *Nomoc.* 23 δίδομεν] *Nomoc.*, διδοῦσαν *Coll.*^{rl}, διδοὺς *Coll.*^{g} 24 πάσχουσαν] *Coll.*^{l} *ante emend. Nomoc.*, παρασχοῦσαν *Coll.*^{rg} *Coll.*^{l} *ex emend.* | τούς] *Coll.*^{l} *ex emend. Nomoc.*, τὸν *Coll.*^{rg} *Coll.*^{l} *ante emend.* 25 εἰ *om. Coll.* 28 κἂν] καὶ *Coll.*^{l} 29 ταῦτα *Nomoc.* | τὸν *om. Coll.*^{g} 31 καὶ] δὲ καὶ *Nomoc.* | περὶ τῶν] περὶ *Coll.*^{l} *ante emend.* | εἰρημένην οὖν *Coll.*^{r} 37 *s. a. Coll.* 38 constantinopoli] CR. (*pro* cp.) *Coll.* 39 *inscriptionem om. Nomoc.* 40 ἀκοσμία *Nomoc.*^{m} *ante emend.* 41 συντομία *Coll.*^{g} 42 εὐχαὶ διηνεκεῖς *Nomoc.* | εὐμένειαν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ] *Coll.*, ἡμῖν εὐμένειαν *Nomoc.* 43 κύριοι *Nomoc.*

ἂν τὰ τῆς αὐτῶν αὔξηται σεμνότητός τε καὶ κοσμιότητος, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ἐπιδι-
δόναι πιστεύομεν. εἰ γὰρ οἱ μὲν παρέχοιντο βίον σεμνόν τε καὶ πανταχόθεν ἀνεπίληπτον, τὸν δὲ
λοιπὸν ἅπαντα λαὸν νουθετοῖεν, ὥστε πρὸς τὴν αὐτῶν σεμνότητα βλέποντα τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων
ἀπέχεσθαι, πρόδηλον, ὡς ἐντεῦθεν αἵ τε ψυχαὶ πᾶσι βελτίους ἔσονται καὶ ῥᾳδίως ἡμῖν ἐνδοθήσεται
1 παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπία προσήκουσα. Ταῦτα τοίνυν
ἡμῖν ἀνασκοπουμένοις προσήγγελται παραδόξως τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων διακόνων, ἔτι γε μὴν καὶ πρε-
σβυτέρων (τὸ γὰρ ἔτι πορρωτέρω τούτου καὶ εἰπεῖν ἐρυθριῶμεν, φαμὲν δὴ τὸ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκό-
πων), ὡς τούτων τινὲς οὐκ αἰσχύνονται οἱ μὲν αὐτόθεν κύβων ἅπτεσθαι καὶ τὴν οὕτως ἀσχήμονα καὶ
αὐτοῖς τοῖς ἰδιώταις παρ' ἡμῶν[1] κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπηγορευμένην θέαν[2] μετιέναι, οἱ δὲ τὴν τοιαύτην
παιγνίαν οὐκ αὐτουργοῦσιν, ἀλλ' ἢ κοινωνοῦσι τοῖς πράττουσιν ἢ κάθηνται θεαταὶ πράξεως ἀτόπου, καὶ
θεῶνται μὲν σὺν ἐπιθυμίᾳ πάσῃ τὰ πάντων ἀτοπώτατα, λόγων δὲ ἀκούουσι βλασφήμων, οὓς ἐν τοῖς
τοιούτοις ἀνάγκη γίνεσθαι, μολύνουσί τε τὰς ἑαυτῶν χεῖρας τάς τε ὁράσεις τάς τε ἀκοὰς οὕτω κατε-
γνωσμένοις καὶ ἀπηγορευμένοις παιγνίοις· οἱ δὲ καὶ ἀπαρακαλύπτως ἢ ταῖς τῶν ἵππων ἁμίλλαις ἢ
παραβάλλουσιν ἢ καὶ προκαλοῦνταί τινας ὑπὲρ τῆς τῶν ἵππων ἥττης ἢ νίκης, ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διά
τινων ἑτέρων οὐκ εὐσχημόνως τὰ τοιαῦτα παίζοντες, ἢ τῶν ἐν σκηνῇ καὶ θυμέλαις θεαταὶ γίνονται
παιγνίων, ἢ ταῖς ἐν θεάτροις τῶν μαχομένων πρὸς τὰ θηρία μάχαις παραγίνονται καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν,
ὡς καὶ τοῖς ἄρτι μυουμένοις καὶ τῶν προσκυνητῶν ἀξιουμένοις μυστηρίων αὐτοὶ προκηρύττουσιν ἀποτάτ-
τεσθαι τῇ τοῦ ἀντικειμένου δαίμονος λατρείᾳ τε καὶ πάσῃ πομπῇ, ἧς οὐκ ἐλάχιστον μέρος τὰ τοιαῦτα
2 καθέστηκε. Πολλάκις μὲν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι προηγορεύσαμεν· ὁρῶντες δὲ συχνὴν τὴν
περὶ τούτων γινομένην ἡμῖν προσαγγελίαν εἰς ἀνάγκην ἤλθομεν ἐπὶ τὸν παρόντα νόμον διὰ τὴν ὑπὲρ
εὐσεβείας ἀφικέσθαι σπουδὴν καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης αὐτῆς, ἅμα δὲ ὑπέρ τε τοῦ κοινῇ τῇ
3 πολιτείᾳ συμφέροντος. Καὶ θεσπίζομεν μηδένα μήτε διάκονον μήτε πρεσβύτερον καὶ πολλῷ μᾶλλον
ἐπίσκοπον (ὅπερ καὶ ἄπιστον ἴσως ἂν δόξειεν, ὧν ἐν ταῖς χειροτονίαις εὐχαί τε εἰς τὸν δεσπότην ἀνα-
πέμπονται Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν καὶ ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ γίνεται πνεύματος καὶ ταῖς
αὐτῶν κεφαλαῖς ἢ ταῖς χερσὶν ἐπιτίθεται ἢ ἐπιδίδοται τὰ ἁγιώτατα τῶν παρ' ἡμῖν μυστηρίων, ὅπως
ἂν αὐτοῖς τὰ αἰσθητήρια πάντα καθαρά τε γένοιτο καὶ καθιερωθείη θεῷ) μηδένα τοίνυν τούτων τολμᾶν
τοῦ λοιποῦ μετὰ τόνδε τὸν θεῖον ἡμῶν νόμον ἢ κυβεύειν τὴν οἱανοῦν τῶν κύβων παιδιὰν ἢ τοῖς τοῦτο
πράττουσι κοινωνεῖν ἢ παρακαθῆσθαι καὶ τέρπεσθαι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῖς γινομένοις ἢ παραβάλλειν
ταῖς δημώδεσι ταύταις θέαις, ἃς ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, καί τι τῶν ἐπ' αὐταῖς ἀπηγορευμένων
4 ποιεῖν, ἀλλὰ πάσης πρὸς ταῦτα μετουσίας τὸ λοιπὸν ἀπέχεσθαι. Τὸ γὰρ ἤδη προειληφός, εἰ καὶ ἀνα-
ζητεῖν ἐχρῆν ἢ καὶ μὴ[3] μετιέναι προσηκόντως, ὅμως διὰ φιλανθρωπίαν συγχωροῦμεν, τὴν ἐκ τοῦ πα-
ρόντος νόμου παρατήρησιν ἅπασιν εἰς τὸν λοιπὸν ἐπιτιθέντες χρόνον. προσῆκον γάρ ἐστιν αὐτοῖς
νηστείαις τε καὶ ἁγνείαις καὶ ταῖς ἀσκήσεσι τῶν θείων λογίων καὶ ταῖς ὑπὲρ πάντων σχολάζειν εὐχαῖς,
5 ἀλλὰ μὴ ταῦτα καταλιμπάνοντας τῶν παντάπασι βεβήλων τε καὶ ἀπηγορευμένων ἅπτεσθαι. Ταὐτὸ
δὲ τοῦτο θεσπίζομεν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὑποδιακόνων τε καὶ ἀναγνωστῶν φαμεν, οἵπερ καὶ
αὐτοὶ τῆς τε ἱερᾶς τραπέζης καὶ παντὸς τοῦ περὶ τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας κόσμου καθεστᾶσιν ὑπουργοί
τε καὶ ὑπηρέται καὶ τὰ θεῖα μεταχειριζόμενοι λόγια τὰς ἱερὰς ἡμῖν ἐκ τῶν εὐαγῶν ἡμῶν βιβλίων οἱ
6 (1) μὲν ἀναγινώσκουσι γραφάς, οἱ δὲ ὑμνοῦσιν ᾠδάς. Εἰ δέ τις τοῦ λοιποῦ τοιοῦτό τι πράττων φανείη
καὶ προσαγγελθείη τοῦτο ἢ κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ ἢ κατὰ τὰς ἐπαρχίας
τοῖς ὑπ' αὐτὴν τεταγμένοις θεοφιλεστάτοις μητροπολίταις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, ὧν τὴν χειροτο-

Coll.[rgl] (*Coll.*[l] *incipit u.* 25 προσκυνητοῦ) *Nomoc.*[m] 9, 27

[1] 3, 43 [2] παιδιάν (*Mommsen*)? [3] μή *del.* (*Hercher*)

1 κοσμιότητος] σεμνότητος *Coll.*[g] 2 τε *om. Nomoc.* 6 γε *om. Nomoc.* 7 θεοφιλεστάτων *Coll.*[g] 9 κατὰ τὸ πλεῖστον παρ' ἡμῖν (*sic*) *Nomoc.* 10 οὐκ αὐτουργοῦσιν] *Coll.*, οὐ καταργοῦσιν *Nomoc.* | πράξεως ἀτόπου] *Coll.*, πάσης ἀτόπου πράξεως *Nomoc.* 12 μολύνουσί τε] μολύνουσι *Nomoc.* 13 ἀπηγορευμένοις] *Coll.*, ἀπεγνωσμένοις *Nomoc.* | ἢ παραβ.] παραβ. *Nomoc.* 14 ὑπὲρ τῆς … 15 ἑτέρων] ἐπὶ τοι (*sic*) ἑαυτῶν κέρδεσιν ἢ ζημίαις *Nomoc.* 15 εὐσχήμονα *Nomoc.* 17 ὡς] ὅτι *Nomoc.* 18 ἧς] οἷς *Nomoc.* 19 πολλάκις] καὶ πολλάκις *Nomoc.* 20 ἡμῖν γινομένην *Coll.*[g] 21 ὑπέρ τε] *Coll.*[r], ὑπέρ *Coll.*[g], καὶ ὑπέρ *Nomoc.* 23 ἐν *om. Nomoc.* | εὐχαί τε] εὔχεται *Coll.*[rg] 25 τά *om. Nomoc.* 28 συντίθεσθαι *Nomoc.* 29 καί] ἢ καί *Nomoc.* | ἐπ'] ἐν *Nomoc.* 30 προειληφώς *Nomoc.* 31 ἢ καί] *Nomoc.*, καί *Coll.*[rg] *Coll.*[l] *ex emend.*, καί *** *Coll.*[l] *ante emend.* 32 ἐπιτιθέντες χρόνον] *Coll.*, ἐπιτίθεσθαι χρή *Nomoc.* 33 τε *om. Nomoc.* 34 ἅπτεσθαι] ἔχεσθαι *Nomoc.* 35 ἐπί] περί *Nomoc.* | τε *om. Coll.*[l] *Nomoc.* 36 τε *om. Nomoc.* | κόσμου ἐκκλησίας *Nomoc.* | καθεστῶσιν *Coll.*[l] 37 ἡμῶν] ἡμῖν *Coll.*[g], *om. Nomoc.* | οἱ μέν *om. Nomoc.* 39 τοῦτο] τὸ τοιοῦτον πλημμέλημα *Nomoc.* 40 τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους *Coll.*[rg] *Coll.*[l] *ante emend.*

νίαν ὁ τῆς σῆς μακαριότητος ποιεῖται θρόνος, καὶ τοιαύτη τις ἐπέλθοι μέμψις ἢ διακόνῳ ἢ πρεσβυτέρῳ
καὶ πολλῷ μᾶλλόν τινι τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τὴν σὴν ἐνταυθοῖ μακαριότητα κἂν ταῖς
ἐπαρχίαις τοὺς ὑπό σε θεοφιλεστάτους μητροπολίτας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους ταῦτα σὺν ἀκρι-
βείᾳ πάσῃ κατὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης τάξιν ζητεῖν καὶ ἀνερευνᾶν, μηδὲ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν,
ἀλλὰ καὶ μαρτύρων ἀξιοπίστων ἀκούειν καὶ διὰ πάσης ὁδοῦ χωρεῖν, ὥστε τὸ ἀληθὲς λαβεῖν. ὥσπερ
7 γὰρ αὐτοὺς τῶν τοιούτων εἴργομεν, οὕτω καὶ συκοφαντεῖσθαι παρά τινων κωλύομεν. Καὶ εἰ πανταχ-
όθεν τῆς ἐξετάσεως τῶν θείων προκειμένων λογίων γινομένης ἀληθῶς ἔχειν ἡ μέμψις φανείη καὶ
ἀποδειχθείη διάκονος ἢ πρεσβύτερος ἢ κυβεύων ἢ κοινωνῶν τοῖς κυβεύουσιν ἢ ταῖς τοιαύταις παρα-
καθήμενος ματαιότησιν ἢ ταῖς εἰρημέναις παραβάλλων θέαις ἢ καὶ ἴσως τις τῶν θεοφιλεστάτων ἐπι-
σκόπων (ὅπερ οὐδὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν ὅλως) τοιαύτης τινὸς ἀνάσχηται θέας ἢ τοῖς κυβεύουσι προσ-
καθεσθῆναι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῦ λοιποῦ θαρρήσειε, τὸν τοιοῦτον εὐθὺς ὑπὸ τῆς σῆς μακαριότητος
ἢ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ γε θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, ὑφ' ὃν τέτακται, εἴπερ τις τῶν εἰρημένων
εἴη κληρικῶν, τῆς ἱερᾶς ἀφορίζεσθαι λειτουργίας, ἐπιτίθεσθαί τε αὐτῷ κανονικὸν ἐπιτίμιον καὶ ὁρίζεσθαι
χρόνον, οὗπερ ἐντὸς προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν νηστείαις τε καὶ ἱκεσίαις χρώμενον τὸν μέγαν ἐξιλάσκεσθαι
8 θεὸν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου πλημμελήματος. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸν ὁρισθέντα χρόνον ὁ τὸ τοιοῦτον ἐπιτίμιον
δεχόμενος μείνειε δάκρυσί τε καὶ μετανοίᾳ καὶ νηστείᾳ καὶ τῇ πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν εὐχῇ ἄφεσιν τοῦ
πλημμελήματος ἐξαιτῶν, τηνικαῦτα τὸν ὑφ' ᾧ τέτακται ταῦτα ἀκριβῶς μανθάνοντα καὶ περιεργαζόμενον
κοινὴν μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖν εὐχὴν γίνεσθαι, σὺν πάσῃ δὲ ἀκριβείᾳ παρεγγυᾶν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ τῆς
τοιαύτης ἱερωσύνης ὕβρεως ἀπέχεσθαι· καὶ εἰ νομίσειεν αὐτὸν αὐτάρκως πρὸς μετάνοιαν ἐλθεῖν, τηνι-
9 καῦτα τῆς ἱερατικῆς αὐτῷ μεταδιδότω φιλανθρωπίας. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν εὑρεθείη μήτε
γνησίως τῇ μετανοίᾳ χρώμενος περιφρονῶν τε τοῦ πράγματος καὶ καθαρῶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου κατ-
ειλημμένος τὴν ψυχήν, οὕτως μὲν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ὑφ' ᾧ τελεῖ τῶν ἱερατικῶν ἐξωθείτω καταλόγων
10 παντάπασιν αὐτὸν καθαιρῶν. Ὁ δὲ οὐκέτι παντελῶς ἄδειαν ἕξει πρὸς ἱερατικὴν ἐλθεῖν τάξιν· ἀλλ'
εἰ μὲν ἔχοι περιουσίαν, τὸ τῆς πόλεως ἐκείνης βουλευτήριον, καθ' ἣν ἱερᾶτο πρότερον, ἢ εἴπερ οὐκ
ἔχοι βουλευτήριον ἡ πόλις, ἕτερον βουλευτήριον τῆς ἐπαρχίας, ὅπερ μάλιστα χρήζει βουλευτοῦ, παρα-
λήψεται τοῦτον τὸ λοιπὸν ἅμα τῇ περιουσίᾳ δουλεύοντα· εἰ δὲ οὐσίαν οὐκ ἔχοι, ταξεώτης τὸ λοιπὸν
ἔσται τῆς ἐπιχωρίου τάξεως ἀντὶ τοῦ πρόσθεν ἱερέως καί, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θεοῦ τάξιν ἐκλέλοιπεν, ἔσται
11 (5) ταξεώτης ἐπιχώριος, ταύτην ἑαυτῷ τὴν αἰσχύνην ἀντὶ τῆς ἔμπροσθεν τιμῆς ἐπιθείς. Ταῦτα τοίνυν
ἅπαντα θεσπίζομεν ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τὴν σὴν φυλάττειν ἁγιωσύνην καὶ τοὺς καθ'
ἑκάστην ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐκδίκους τε καὶ οἰκονόμους, οἷς ἐπιμελὲς ἔσται τὰ τοιαῦτα καὶ ἀναζητεῖν
καὶ προσαγγέλλειν καὶ τοὺς ἁλισκομένους ἀφαιρεῖσθαι τῆς διδομένης αὐτοῖς παρὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκ-
κλησιῶν σιτήσεώς τε καὶ χορηγίας· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἵ τε ὑπὸ τῇ σῇ μακαριότητι τεταγμένοι θεο-
φιλέστατοι μητροπολῖται καὶ πρός γε οἱ ὑπ' αὐτοὺς θεοσεβεῖς ἐπίσκοποι καὶ οἱ τούτων ἐκκλησιέκδικοι
καὶ οἰκονόμοι καὶ αὐτοὶ τὸν ἴσον τρόπον, καθ' ὅνπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν, τῷ πράγματι χρώμενοι καὶ
12 τὸ ἱερατικὸν σέβας πανταχόθεν ἀνεπίληπτόν τε καὶ ἀμώμητον φυλάττοντες. Παραφυλάξουσι δὲ ταῦτα
καὶ οἱ ἐνδοξότατοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ὕπαρχοι, φαμὲν δὲ τοὺς τῆς Ἑῴας ἐπὶ τοῖς ὑποτεταγ-
μένοις ἔθνεσι τῇ αὐτῶν δικαιοδοσίᾳ οἵ τε τῆς Ἰλλυρίδος οἵ τε τῆς Ἄφρων προεστῶτες διοικήσεως καὶ
αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς καὶ οἱ λαμπρότατοι τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες καὶ οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι,
αὐτοὶ μὲν οἱ τὰς μεγάλας ἀρχὰς ἄρχοντες ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενοι, αἱ δὲ πειθόμεναι τάξεις
αὐτοῖς δέκα χρυσίου λιτρῶν ἀγωνιῶσαι ποινήν, ἄρχοντες δὲ ἐπιχώριοι μείζους τε καὶ ἐλάττους καὶ αἱ

Coll.[rgl] *Nomoc.*[m] 9, 27

1 ἐπέλθη *Coll.*[g] | μέμψις] μέμψις ἀναγνωστῇ *Nomoc.* 2 ἐνταῦθα *Nomoc.* 4 παρέργῳ *Nomoc.* 8 διάκονος] ἀναγνώστης ἢ ὑποδιάκονος ἢ διάκονος *Nomoc.* | κοινῶν *Coll.*[l] *ante emend.* 10 ἀνάσχοιτο *Coll.*[l] | κυβεύουσι] *Nomoc.*, κυβεύουσιν ἢ *Coll.* 12 τοῦ γε] τοῦ *Nomoc.* 14 αὐτόν *om. Nomoc.* 15 τό *om. Coll.* 16 μείνειε] μείνῃ *Coll.*[rl] *Nomoc.*, μείνοι *Coll.*[g] | νηστείᾳ] τῇ νηστείᾳ *Coll*[g], μετανοίᾳ *Nomoc. ante emend.* | ταῖς π. τ. δ. θ. εὐχαῖς *Coll.*[l] *ex emend. Nomoc.* 18 ποιεῖν εὐχὴν γίνεσθαι] *Coll.*, ποιεῖσθαι *Nomoc.* 19 ἀπέχεσθαι *om. Coll.*[g] | πρός *bis Nomoc. ante emend.* 20 καί *om. Coll.*[l] 21 καθαρῶς] προφανῶς *Nomoc.* 22 οὕτως] οὗτος *Coll.*, αὐτός *Nomoc.* 24 ἔχει *Nomoc.* 25 ἔχει *Nomoc. ante emend.* | χρήζει *Nomoc.* 26 ἅμα] ἅμα τῇ περί *Coll.*[r] | δουλεύοντα] *Nomoc.* βουλεύοντα *Coll.* 28 εὐχώριος *Nomoc.* | περιθεὶς *Nomoc.* 30 ἐκκλησίας *Nomoc.* | ζητεῖν *Nomoc.* 31 τῆς δεδομένης *Coll.*[g], τοῖς διδομένοις *Nomoc.* | τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας *Nomoc.* 32 τούς τε ὑ. τ. σ. μακαρίτητι τεταγμένους θεοφιλεστάτοις μητροπολίτας καὶ πρός γε τοὺς ὑπ' αὐτοῖς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ τοὺς τούτων ἐκκλησιεκδίκους καὶ οἰκονόμους οἳ δὴ καὶ αὐτοί *Nomoc.* 34 καθ' *om. Nomoc.* | εἴπομεν τ. π. χ. καὶ (καί *om. Nomoc.*) τὸ ἱ. σ. πανταχόθεν] *Coll.*[l] *Nomoc.*, *om. Coll.*[rg] 35 φυλάττοντες] διατηρήσουσι *Nomoc.* 36 ἐπί] ὑπό *Nomoc.* 38 ἔκδικοι] *Coll.*[l] *ante emend. Nomoc.*, εἴδικοί *Coll.*[r], ἴδικοί *Coll.*[g] *Coll.*[l] *ex emend.* 39 ἄρχοντες] ἔχοντες *Nomoc.* | ἡμετέραν ἀγανάκτησιν *Coll.*[g] *Nomoc.*

πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς καὶ πρός γε οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι ἀνὰ πέντε χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εὐλα-
βούμενοι, εἰ ταῦτα μαθόντες μὴ προσαγγείλαιεν καὶ αὐτοὶ τοῖς ἱερεῦσι, τουτέστιν ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις
ἐπισκόποις ἢ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις ἢ τοῖς ἑκάστης διοικήσεως ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, καθ'
ἣν ἂν ἕκαστος τελοίη χώραν, ὥστε ἐκείνους ταῦτα μαθόντας κατὰ τὸ ἔμπροσθεν διωρισμένον ἅπασιν
ἐπεξελθεῖν, καί, ἐπειδὰν παρ' αὐτῶν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἁλοὺς[1] καθαιρεθείη, μὴ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως
13 ἢ τῇ τάξει τοῦτον παραδοθῆναι παρασκευάσαιεν. Καὶ ὁ ἐνδοξότατος ὕπαρχος τῆς εὐδαίμονος ταύτης
πόλεως ταῦτα παραφυλάξει, εἴπερ ἐπὶ ταύτης ἁμαρτάνοιτο τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως, ἅμα τῇ πει-
θομένῃ αὐτῷ τάξει, αὐτὸς μὲν ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενος, ἡ δὲ αὐτοῦ τάξις δέκα χρυσίου
14(6) λιτρῶν εὐλαβουμένη ποινήν. 'Αλλ' ἡμεῖς μὲν ταῦτα νομοθετικῶς πεπράχαμεν. ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀνωμο-
λογημένων ἐστίν, ὡς ἡμῖν μὲν ἀφωσίωται πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν τῶν ἱερέων σεμνότητος.
15 Εἰ δὲ αὐτοί τε παραβαίνοιεν τῶν τεταγμένων καὶ παραπροσποιοῖντο καὶ μὴ ἐπεξίοιεν, ἀλλά τινα δῆθεν
φιλανθρωπίαν οὐκ ἐπαινετὴν ἕλοιντο, πρὸς[2] τὰς ἐξ οὐρανοῦ ποινὰς ἕξουσι καὶ τὴν ἐκεῖθεν κρίσιν, ἥτις
αὐτοῖς ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ θεοῦ παραστήσεται βήματι, τὴν οὐκ εὐπρεπῆ παραπροσποίησιν ἐλέγχουσά τε
16 καὶ μετιοῦσα. Εἰ δὲ καί τις τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων ἢ ταξεωτῶν ἢ
ἐκδίκων ἢ μαθὼν ταῦτα μὴ μηνύσειεν ἢ ἐπεξελθεῖν ἐξὸν ῥᾳθυμήσειεν ἢ καὶ τὸ πρᾶγμα μισθοῦ κατα-
προδοίη, ἴστω, ὡς πρὸς ταῖς ἠπειλημέναις παρ' ἡμῶν ποιναῖς ἕξει καὶ τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου
θεοῦ τιμωρίαν ἑπομένην καὶ ἔνοχος ἔσται ταῖς ἀραῖς ἁπάσαις ταῖς τοῖς ἱεροῖς περιεχομέναις βιβλίοις.
17 (7) Ὥσπερ δὲ ταῦτα ἡμῖν δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν τοῦ δεσπότου νενομοθέτηται θεραπείαν, οὕτω
κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε τὰς ἐξετάσεις σὺν ἀκριβείᾳ γίνεσθαι καὶ μηδένα συκοφάντην ἐπανίστασθαί
18 ποτε καὶ ψευδοκατηγορεῖν ἢ ψευδομαρτυρεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν, εἴ τι τοιοῦτο
πράξαιεν, τηλικαύτας ἐπεθήκαμεν ποινάς, οὕτω καὶ τοῖς συκοφαντεῖν αὐτοὺς πειρωμένοις τὰς ἐξ οὐρανοῦ
καὶ τῶν ἡμετέρων νόμων ποινὰς ἐπικεῖσθαι βουλόμεθα, εἰ προσαγγείλαντες εἶτα ἐπεξελθεῖν μὴ βουλη-
θεῖεν ἢ συστῆναι ταῖς τοιαύταις κατηγορίαις οὐκ ἰσχύσαιεν· πανταχόθεν τῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης,
ἣν διὰ πάσης τιμῶμεν πράξεως καὶ μάλιστα ἐν τῇ θέσει τῶν νόμων, ἀντεχόμενοι. D. PRID. NON.
NOV. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVLINO VC. CONSS. a. 534

V

℞ DE HAERETICIS ET MANICHAEIS ET SAMARITIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD DRACILIANVM. Priuilegia, quae contem- [Th. 16, 5, 1 B 3, 3, 10]
platione religionis indulta sunt, catholicae tantum legis obseruatoribus prodesse oportet.
haereticos[3] non solum his priuilegiis alienos esse uolumus, sed et diuersis muneribus
constringi et subici. PP. K. SEPT. GERASTI CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO CONSS. a. 326

PLCRM: 4, 34 *extat in Coll.*[rgl] *Nomoc.*[m] 9, 27

---

[1] μή *ins.* (*Mommsen*) [2] ταῖς ἐξ ἡμετέρων νόμων *suppl.* [3] autem atque schismaticos *ins. Th.*

---

2 αὐτοῖς *Nomoc.* | τουτέστι τοῖς (*om.* ἤ) *Nomoc.* 5 ἐπεξελθεῖν] *Coll.*[l]?, ἐξελθεῖν *Coll.*[rg] *Nomoc.* | μή] *Coll.*, ἤ *Nomoc.* 6 καί ὁ ἐνδ.] ὁ ἐνδ. δέ *Nomoc.* | ταύτης τῆς εὐδαίμονος *Coll.*[g] 11 τι] τε *Nomoc.*, *om. Coll.* | τινα] τι *Coll.*[g] 12 ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς *Nomoc.* 14 ἤ ταξ.] ταξ. *Coll.* 15 ἐξόν] ἐξ ὧν *Coll.*[r] *Coll.*[l] *ante emend.* 16 πρός *om. Nomoc.* | μεγάλου θεοῦ] *Coll.*[rl], θεοῦ μεγάλην *Coll.*[g], θεοῦ *Nomoc.* 17 ταῖς ἀραῖς … περιεχομέναις] τοῖς τοῖς ἱεροῖς περιεχομένοις *Nomoc.* | βίβλοις *Coll.* 18 νενομοθέτηνται (*emend. ex* νενομοθε*τηνται) *Nomoc.* 20 ψευδομαρτυρεῖν ἢ ψευδοκατηγορεῖν *Nomoc.* | ἐν] ἐπί *Nomoc.* 21 πράξειεν *Coll.* | τοῖς σ. α. πειρωμένοις (—νους *Coll.*[l] *ante emend.*) τὰς (τάς *om. Coll.*[l] *ante emend.*) … ποινὰς ἐπικεῖσθαι] *Coll.*, τοὺς σ. α. πειρομένους ταῖς … ποιναῖς ὑποκεῖσθαι *Nomoc.* 22 εἶτα] *Nomoc.*, εἶτε *Coll.* 23 ἰσχύσειεν *Coll.*[g] | πανταχόθεν … ἀντεχόμενοι] *Nomoc.*, *om. Coll.* 24 *s. a. Coll.* 25 uc.] us. *Coll.*[l] 27 et man.] *SC Const.*, man. *PLRM* | samaritanis *S*, samariis *LM*[b]?, satanis *M*[a] 28 *inscriptionem aut in litura aut in uacuo spatio addit P*[b] | dracilianum] *S Th.*, gratilianum *P*[b]*LM*, gracilianum *R*, gracillianum *C* 29 tatum *M*[a] | obseruationibus *P*[l]*L*[l] 30 his] ab his *Th.* | et] *C*[b]*M*, etiam *Th.*, *om. PLR*, *inc. C*[a] | diuersis] *C*[b] *Th.*, aduersis *PLR*, ad diuersis *M*[a], a diuersis *M*[b], *inc. C*[a]: διαφόροις *B* 31 *s. a. Th. Hal. P*[b] (*aut in litura aut in uacuo spatio*) *LD* | pp.] d. pp. *P*[b]*L*, id. ii *D*, d. prid. *Hal.* | sept.] ser. *PL*, s. *D* | gerasti] *PLD*, gerasto *Th.*, *om. Hal.* | constantino (—tini *D*) a.] constantio *Hal.* | VII] *Th.*, II *Hal.*, *om. PLD* | et constantio (constant. *PL*) conss.] et constantio c. conss. *Th.*, et constante coss. *Hal.*, et constante *tamquam inscriptionem sequentis constitutionis* (*quae est* 1, 7, 5) *D*

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. | Th. 16, 5, 5 B 1, 1, 22 Nomoc. 12, 2 |
AD HESPERIVM PP. Omnes uetitae legibus et diuinis et imperialibus constitutionibus hae-
reses perpetuo conquiescant et nemo ulterius conetur quae reppererit[1] profana | Th. 16, 5, 24 |
praecepta uel docere uel discere: ne antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam
non habent, et ministros creare, quod non sunt: ne per coniuentiam iudicantium omnium-
que, quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, eiusmodi audacia
1 neglegatur et crescat. Haereticorum autem uocabulo continentur et latis ad- | Th. 16, 5, 28 |
uersus eos sanctionibus debent succumbere, qui uel leui argumento iudicio catholicae reli-
gionis et tramite detecti fuerint deuiare. D. III NON. AVG. MEDIOLANO. ACC. XIII K. SEPT.
AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 3

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. CLEARCHO PV. | Th. 16, 5, 30 B 1, 1 23 Nomoc. 12, 2 |
Cuncti haeretici procul dubio nouerint omnia sibi loca[2] adimenda esse, siue sub ecclesia-
rum nomine teneantur siue[3] diaconica appellantur uel etiam decanica, siue in priuatis
domibus uel locis huiusmodi coetibus copiam praebere uideantur: his aedibus uel locis
1 priuatis ecclesiae catholicae uindicandis[4]. Ad hoc interdicatur his omnibus ad litaniam
faciendam noctu uel die[5] profanis coire conuentibus: statuta uidelicet condemnatione cen-
tum librarum auri contra officium sublimitatis tuae uel praesidale quinquaginta[6], si quid
huiusmodi fieri uel in publico uel in priuatis aedibus concedatur. D. V NON. MART. CON-
STANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 3

4 IDEM AA. ET THEODOSIVS A. SENATORI PP. Manichaeos | Th. 16, 5, 40 B 1, 1, 24 Nomoc. 6, 3 |
seu Manichaeas uel Donatistas meritissima seueritate persequimur. huic itaque hominum
1 generi nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum ceteris. Ac primum quidem
uolumus esse publicum crimen, quia quod in religione diuina committitur, in omnium
fertur iniuriam. quos bonorum etiam publicatione persequimur: *quae tamen cedere iubemus*
proximis quibusque personis, ita ut ascendentium uel descendentium uel uenientium ex
latere cognatorum usque ad secundum gradum uelut in successionibus ordo seruetur.
quibus ita demum ad capiendas facultates esse ius patimur, si non et ipsi pari conscientia
2 *polluuntur.* Ipsos quoque uolumus amoueri ab omni liberalitate et successione quolibet
3 titulo ueniente. Praeterea non donandi, non emendi, non uendendi, non postremo contra-
4 hendi cuiquam conuicto relinquimus facultatem. In mortem quoque inquisitio tendatur.
nam si in criminibus maiestatis licet memoriam accusare defuncti, non immerito et hic

CRM

---

[1] quae repperit] perpetrare quae repperit nec illicita habere concilia, nusquam *Th.*
[2] huius urbis *ins. Th.* [3] quae *ins. Th.* (*u. i.*) [4] eccl. cath. uind.] fisco nostro adcorporandis *Th.* (*cf. p.* 77 *u.* 28) [5] interdiu (interdie *libri*) *Th.* [6] uel praesidale quinquaginta *om. Th.*

---

1 impp. *C*, mpp. *R* | grat.] grat. et *CR* | ualentinus *CRM* | aa. *C* 2 sperium *S*, eperium *M^a* | omnis *R* | et diuinis et] *Q Th.*, et diuinis *CRM* 3 perpetuum *M*, imperpetuum *C* | et] *RM cum B et Nomoc.* καὶ μηδείς, *om. C* | reperit *R*, *inc. C^a* 4 uel discere] discere *C* | ne] *R Th.*, nec *CM*, μηδὲ *B Nomoc.* | insunuare *M* 5 quod] qui *M* | ne] *W Th.*, nec *C*, neque *R^bM*, ne quod *R^a* | cohibentiam *C*, conuenientiam *RM^b*, conuentiam *M^a* | iudicantum *R* 6 hoc] hec *M* | audientia *C* 9 *s. a. Th.* 16, 5, 5 *Hal.* | aug. ... sept.] *Th.*, mediol. *Hal.* 11 clearcho pu.] *Th.*, de archepu. *S*, clearchorum *C*, clearcho *R*, cleriacho *M* 12 sub *om. M* 13 siue diac.] εἴτε διακονικά *B* | uel etiam] siue *R* | decanica] *RMB*, decanonica *C cum Th. Vat.*, diaconica *alii libri Th.* 14 huiusmodi ... locis *om. Th.* 15 eccl. cath. uind.] ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν διεκδικουμένων *B* 16 nocte *M* | conuentibus] *Montisp.* 83 *Th.*, conuentionibus *CRM* | condempnationem *M^a* 17 quinquagninta *M* | quidem *M* 18 in publico] impudicis *C* | uel in priu.] priu. *C* | *s. a. Th. Hal.* | non.] kal. *Hal.* | constantinopoli *om. Hal.* 20 aa. et theod. a.] *R*, aa. *C*, theod. a. *M* | ad senatorem *C* | pp.] pu. *WQ cum Th. Vaticano* 21 persequuntur *C* 22 nihil ex legibus] uel legibus *C* 23 religione diuina] *C Th.*, religionem diuinam *RM* 24 quae tamen ... 28 polluuntur *suppleuimus ex Th. auctoritate B:* παραχωροῦμεν δὲ τῆς τούτων περιουσίας καὶ δημευομένης τοῖς ἀνιοῦσι καὶ κατιοῦσι καὶ ἐκ πλαγίου συγγενέσι καὶ κατιοῦσιν (καὶ κατ. *del.*) αὐτῶν ἕως δευτέρου βαθμοῦ, ἵνα μέντοι ὁ ἐγγύτερος τῷ βαθμῷ προτιμᾶται. τότε δὲ τούτοις τοῖς συγγενέσι τῶν Μανιχαίων ἢ Δονατιστῶν τὴν τοιαύτην παραχωροῦμεν οὐσίαν, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τῇ ὁμοίᾳ συνειδήσει χραίνωνται: *omittunt hoc comma libri cum Nomoc. et Const.* 28 ammouere *C* 29 emendi non uendendi] *M Th.*, uendendi non emendi *CR:* οὐδὲ ἀγοράζειν οὐδὲ πωλεῖν *B* 30 cuique *Th.* | relinquimus] *W Th.*, tribuimus *CRM* | morte *C* | tendit *Th.*

5 debet subire iudicium. Ergo et suprema illius scriptura irrita sit, siue testamento siue
codicillo siue epistula siue quolibet genere reliquerit uoluntatem[1] qui Manichaeus fuisse
conuincitur: *hoc quoque casu eadem illa circa gradus superius comprehensos condicione*
6 *seruata.* Sed[2] nec filios heredes existere aut adire permittimus, nisi a paterna prauitate
7 discesserint: delicti enim ueniam paenitentibus damus. In eos etiam auctoritatis [Th. 16, 5, 35
8 scelei dirigantur, qui eos domibus suis damnanda prouisione defendent. Seruos [Th. 16, 5, 40
insuper[3] extra noxam esse uolumus, si dominum sacrilegum euitantes[4] ad ecclesiam catholicam seruitio fideliore transierint. D. VIII K. MART. ROMAE HONORIO VII ET THEODOSIO II
AA. CONSS. a. 407

5 [5]IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. FLORENTIO PP. [Th. 16, 5, 65 Nomoc. 6, 3
Ariani et Macedoniani, Pneumatomachi et Apollinariani et Nouatiani siue Sabbatiani,
Eunomiani, Tetraditae siue Tessarescaedecatitae, Valentiniani, Papianistae, Montanistae
seu Priscillianistae uel Phryges uel Pepuzitae, Marcianistae, Borboriani, Messaliani, Eutychitae siue Enthusiastae, Donatistae, Audiani, Hydroparastatae, Tascodrogitae, Batrachitae,
Hermeieciani, Photiniani, Pauliani, Marcelliani, Ophitae, Encratitae, Apotactitae[6], Saccophori et, qui ad imam usque scelerum nequitiam peruenerant, Manichaei nusquam [B 1, 1, 25
1 in Romano solo conueniendi orandique habeant facultatem. Manichaeis etiam de ciuitatibus expellendis et ultimo supplicio tradendis[7], quoniam nihil his[8] relinquendum loci est,
in quo ipsis etiam elementis fiat iniuria, cunctisque legibus, quae contra eos ceterosque qui
nostrae fidei refragantur olim latae sunt diuersisque prolatae temporibus, semper uiridi
obseruantia ualituris siue de donationibus in haereticorum conuenticula, quae ipsi audacter
ecclesias nuncupare conantur, factis[9] siue ex ultima uoluntate rebus qualitercumque relictis
siue de priuatis aedificiis, in quae domino permittente uel coniuente conuenerint, uenerandae nobis catholicae uindicandis ecclesiae siue de procuratore, qui hoc nesciente domino
fecerit, decem librarum auri multam uel exilium, si sit ingenuus, subituro, metallum uero

CRM

[1] uoluntatis *Th.* [2] alioquin *Th.* [3] etiam *Th.* [4] reuerentes *Th.* [5] *iunge* 1, 6, 3 [6] Eremitae *ins. Const.* [7] et ultimo supplicio tradendis *om. Th.* [8] omnibus *ins. Th.* [9] conuenticula ... factis] factis ecclesias *Th.*

2 relinquerit *C* 3 hoc quoque ... 4 seruata *ex Th. suppleta sunt auctoritate B:* ἢ ἄλλην οἱανδήποτε βούλησιν, εἰ μὴ ἄρα πάλιν περὶ ἕνα τῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων ἢ ἐκ πλαγίου συγγενῶν τῶν ἄχρι δευτέρου βαθμοῦ ἡ τοιαύτη βούλησις παρὰ τοῦ Μανιχαίου γέγονε· τότε γὰρ ἔρρωται ἡ περὶ τούτων βούλησις, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι μὴ ἦσαν οἱ συγγενεῖς Μανιχαῖοι: *om. libri cum Nomoc. Const.* 4 heredes *om. Th.* | audire C^a | paterna *om. C* 5 dicesserint R^aM^a | delicta R^a | paenitentiae *C* | auctoris *C* 6 defendunt *C* | seruus C^a 7 inpsuper M^a 8 de seruitio fideliores (—re M^a) CM^a | *s. a. Th. Hal.* | mart.] *Th.*, maii *Hal.* 10 impp. theod. a. et ualentinus c. (c. *om. M*) *CM*, impp. theod. et ual. aa. *S Th.*, impp. theod. et ualentinus ag. cesares *R* 11 adriani *R* | pneumatomachi] *Th.* 16, 5, 11 *cum Const.*, praeneumatomachi *CRM* | apollinariani] R^bM *Th.* 16, 5, 12. 14. 33 *Const.*, apolliniani *C*, apolliariani R^a | nouatiani *om. C*, ναυατιανοί *Const. contra Th.* 16, 5, 59. 65 12 eunomiani] *Th. Const.*, eunomaniani (ennom. *C*) *CRM* | tetraditae ... ualentiniani *om. Const.* | thecesseriscedecatitae *C*, thesariscecedecaticae *R*, thesariscae decathicae *M* | papianistae] *Const.*, papinianistae *C*, papioniste RM^b, papinistae M^a 13 priscianiste *M* | uel phryges uel pepuzitae *om. C* | pepusitae *RM contra Th.* 16, 5, 59 *Const.* | μαρκιωνισταί *Const. contra Th.* | borboniani *M* | eutychitae] *Const.*, euchitae *C Th.*, eutichete *R*, euthitae *M* 14 entisiaste *R*, euchisiaste *C*, euthusiastae *M*, enthysiastae *Th.*, ἐνθουσιασταί *Const.* | audiane R^a | idroparastae (idpop. R^a) *R* | tascodrogitae] *RM*, tascodiogitae *C*, ascodrogitae *Th.* 16, 5, 65, tascodrogae *Th.* 16, 5, 10, ἀσκοδρουγοί *Const.*, τασκοδροῦγοι *c.* 18 § 3 *h. t.*, tascodrogi *c.* 19 § 4, *c.* 21. 22 *h. t.* | batrachitae] CM^b, batrachiste M^a, βατραχῖται *Const.*, *om. R* 15 hermeieciani] *M*, hermeiaciani *C*, herinei et ciani *R*, *om. Th. Const.* | phottiniani *R*, *om. Const.* | paliani *C*, paulini *M* | offitiae *C* | encratitae] *Th.* 16, 5, 11 *Const.*, encratistae *CR*, encrastite *M* | apotacite *R* | sarcofori *C*, saccofoni *R* 16 inam *M* | peruenerunt *Th.* 17 romano loco *M*, romanum locum *C:* ἐν Ῥωμαϊκῷ ἐδάφει *B* | ueniendi *C*, ueriendi *M*, συνιέναι *B* | habeat *M* | ciuitatibus] facultatibus *C* 18 dedendis *M* 19 eos] hos *Th.*, τούτων *B* 20 diuersisque prolatae (latae *C*)] *CM*, diuersisque promulgatae *Th.*, diuersis prolatae *R:* οἳ ... ἤδη εἰσηνέχθησαν ἐν διαφόροις χρόνοις *B* | semper] siue pro *C* 21 ualituri *C* | quas *C* | audacter] *R*, audaciter *CM* 22 cogantur *C* 23 in quae] *R Th.*, inique *C*, in quibus *M* | cohibente *CM*, conueniente R^t 25 si *om. C* | subiturum metallo *C*

2 post uerbera, si seruilis condicionis sit. Ita ut nec in publico conuenire loco nec aedi
sibi quasi[1] ecclesias nec ad circumscriptionem legum quicquam meditari ualeant,
ciuili et militari, curiarum etiam et defensorum et iudicum sub uiginti librarum auri
3 minatione prohibendi auxilio. Illis etiam in sua omnibus manentibus firmitate, qu
militia poenisque uariis de diuersis sunt haereticis promulgata, ut nec speciale q
beneficium aduersus leges ualeat impetratum. D. III K. IVN. CONSTANTINOPOLI FELIC
TAVRO CONSS.

6 [2]IDEM AA. LEONTIO PV. Damnato portentuosae super- | Th. 16, 5, 66 B 1, 1, 26 Nomo
stitionis auctore Nestorio nota congrui nominis eius inuratur gregalibus, ne Christian
appellatione abutantur: sed quemadmodum Ariani lege diuae memoriae Constantini
similitudinem impietatis Porphyriani a Porphyrio nuncupantur, sic ubique participe
fariae sectae Nestorii *Simoniani* uocentur, ut, cuius scelus sunt in deserendo deo in
1 eius uocabulum iure uideantur esse sortiti. Nec uero impios libros nefandi et sac
Nestorii aduersus uenerabilem orthodoxorum sectam decretaque sanctissimi coetus a
tum Ephesi habiti scriptos habere aut legere aut describere quisquam audeat: quos
2 genti studio requiri ac publice comburi decernimus. Ita ut nemo in religionis disputa
aliquam supra dicti nominis[4] faciat mentionem aut quibusdam eorum habendi concilii
in aedibus aut uilla aut suburbano suo aut alio quolibet loco conuenticulum clan
aperte praebeat: quos omni conuentus celebrandi licentia priuari statuimus: scientibus
uersis uiolatorem huius legis publicatione bonorum esse coercendum. D. III NON.
CONSTANTINOPOLI THEODOSIO XV ET VALENTINIANO IIII AA. CONSS.

7 [5]IDEM AA. FLORENTIO PP. Curiales omnium ciuitatum, onerosis quin | Nou. Theod.
etiam militiae seu diuersis officiis facultatum et personalium munerum obligatos suis
nibus, cuiuscumque sectae sint, inhaerere censemus, ne uideamur hominibus execr
contumelioso ambitu immunitatis beneficium praestitisse, quos uolumus huius constitut
auctoritate damnari. D. PRID. K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVI ET FA
CONSS.

8 [6]IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PALLADIO PP. Qui- | B 1, 1, 27 Nomo
cumque[7] in hac sacra urbe uel *in* Alexandrina ciuitate uel in omni Aegyptiaca dic

CRM

---

[1] quasi *om. Th.* [2] *constitutionis non epitomatae, quae et Latine et Graece emissa
exemplum Graecum extat in actis synodi Ephesinae apud Mansium* 5, 413 [3] *extat in
cratis hist. eccles.* 1, 9 (*cf. Hänel Corpus legum p.* 200) [4] *fuitne* aliam quam supra
nomine (*u. i.*)? [5] *iunge* 1, 7, 5. 1, 9, 19 [6] *iunge* 1, 7, 6 [7] quicumque ergo uel
praemissis Auth.

---

1 seruulis M^a | conditioni *M* | publicum conu. locum *C* 2 scriptionem *C* | legum *om. C* | ualeat (ual'eat R^a?) *CR* 3 iuditium *M* 4 in *om. C* | manentibus omnibus *M* 5 poenisque u. de d. sunt (sunt *om. R*) haereticis] *R Th.*, penae C^a, penis C^b, poenisque u. et de d. hereticis sunt *M* | promulgatae ita ut *Th.* 6 ualeant *M* | impetratum] *C Th.*, impetrari *RM* | *s. a. Th. Hal.* | III k. iun. const.] *Th.*, const. III k. iul. *Hal.* 8 leuntiano *R* | pu.] *Th.*, pp. *SRM*, pp. urbis *C* 9 ne] nec *CM* 10 constantine R^a 12 simoniani] *Th. cum B Nomoc.*, nestoriani *libri* | deo imitati] *Th.*, de humanitati *C*, deum imitati *RM*, deo et imitati *W* 13 et sacrilegi] *CM cum syn. Ephes.*: τοῦ ἀθεμίτου τε καὶ ἱεροσύλου, et sacrilegii *R*, sacrilegii *Th.* 14 honorabilem *R* 16 disputationem *M* 17 aliquam supra dicto nomine *Th.*: μηδὲ μνήμην τῶν ἀπολλυμένων ἀνθρώπων ἔν τινι τῆς θρησκείας διαλέξει ἑτέρῳ ἢ τῷ Σίμωνος ὀνόματι ποιεῖσθαι *syn. Ephes.* | aut] ut *M* 18 conuenticulam *RM* | clam] dam M^a 19 conuentus] coetu *C* | licentiam R^a 20 *s. a.* *Th. Hal.* | non.] *Th.*, kal. *Hal.* 21 xv et IIII aa. conss.] *Hal.*, a. xv et qui nuntiatus *Th.* 22 pp.] p. *M* | curialer honorosis *M* 24 inhere M^a | uideant 25 quos *om.* M^a 26 damnare *Nou.* | *Nou. Hal.* | constantinopoli *om. Hal.* fausto conss.] *Hal*, cons. et qui fuerit tiatus *Nou.* 28 *hac constitutione ita altera ex parte consona, quae Graec tat in actis concilii Chalcedonensis* (*M* 7, 501): *ipsam integram seruarunt lectiones canonum Quesnelliana* (*Man* 517 *Ballerinii in opp. Leonis M.* 3, *cf. Maassen Quellen u. Litt. des canon. R* 1, 332) *et Hispana: utriusque collec libros Maassen in meum usum contulit dem, de quibus dixi ad* 1, 1, 4 | impp. (ualentinus *RM*) et marcianus (marcus aa.] imp. marcianus a. *Auth. recte, Valentinianum ante datam constituti mortuum esse subscriptio testetur* al.] *Auth. cum B*, al. *libri* | diocesi

diuersisque aliis prouinciis Eutychetis profanam peruersitatem sequuntur et ita non credunt,
ut trecenti decem et octo sancti patres tradiderunt catholicam fidem in Nicaena ciuitate
fundantes, centum quoque et quinquaginta alii uenerabiles episcopi, qui in alma urbe Con-
stantinopolitana postea conuenerunt, et sicut Athanasius et Theophilus et Cyrillus sanctae
recordationis episcopi Alexandrinae ciuitatis credebant, quos etiam Ephesina synodus (cui
beatae memoriae Cyrillus praefuit, in qua Nestorii error expulsus est) in uniuersis secuta
est, quos et nuper uenerabilis Chalcedonensis synodus est secuta, prioribus conciliis sacer-
dotum ex omni prorsus parte consentiens nihilque adimens sacrosanct*o* symbolo neque
adiciens, sed Eutychetis dogmata funesta condemnans: sciant *se* esse haereticos Apollina-
ristas: Apollinaris enim facinorosissimam sectam Eutyches et Dioscorus mente sacrilega
1 sunt secuti. Ideoque hi omnes, qui Apollinaris uel Eutychetis peruersitatem sequuntur,
illis poenis, quae diuorum retro principum constitutionibus contra Apollinaristas uel sereni-
tatis nostrae postmodum sanctione contra Eutychianistas uel hac ipsa augustissima lege
2 contra eosdem decretae sunt, nouerint se esse plectendos. Idcirco Apollinaristae, hoc est
Eutychianistae (quibus etsi est in appellatione diuersitas, tamen in haeresis prauitate con-
iunctio et dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium) siue in hac alma urbe diuersisque
prouinciis siue in Alexandrina ciuitate siue intra Aegyptiacam dioecesim sunt neque ita
credunt, ut praedicti uenerabiles patres credebant, neque uiro reuerentissimo Alexandrinae
urbis antistiti Proterio fidem orthodoxam tenenti communicant, episcopos uel presbyteros
aliosque clericos creare et habere prohibemus[1]: scientibus tam his Eutychianistis uel
Apollinaristis, qui ausi fuerint cuiquam episcopi uel presbyteri uel clerici nomen imponere,
quam his, qui passi[2] fuerint impositum sibi nomen sacerdotale retinere, poenam exilii cum
3 facultatum suarum amissione se subituros. Vniuersi praeterea Apollinaristae uel Eutychia-
nistae non ecclesias non monasteria sibi construant, parasynaxes et conuenticula tam diurna
quam nocturna non contrahant neque ad domum neque ad possessionem cuiusquam neque
ad monasterium uel quemcumque alterum locum opera*tu*ri sectae funestissimae congregentur.
4 Quod si fecerint et hoc factum fuisse domino uolente constiterit, post rem in examine iudicis
adprobatam domus uel possessio, in qua conuenerint, *fisco sine dilatione societur,* monaste-
5 rium *uero* eius ciuitatis orthodoxae ecclesiae, in cuius territorio est, iubemus addici. Si uero
ignorante domino, sciente uero qui pensiones domus exigit *uel* conductore uel *procuratore*
CRM

---

[1] episcopos quoque et presbyteros aliosque clericos illis creare et habere non liceat *aliis praemissis Auth.* [2] conati *Auth.*

---

1 diuersitatem *C* 4 sicut *om. Mª* | athenasius *R* 5 episcopus alexandriae *R* | etiam] etiam et *Rª* 6 momorie *Mª* 8 sacrosancto] *Auth.*, sacrosanctae *CRM* 9 dogma funestum *M* | se] *Auth., om. CRM* 10 facinorosissimum *R* | eutichetis *C* 11 hi omnes] *Mª*, hi (hii *C*) homines *CRMᵇ*, omnes hi *Auth.* | sequuntur peruersitatem *M* 13 postmodum sanctionem *Rª*, sanctione postmodum *Auth.* | ipsas *Rª* | angustissima *R* 14 se *om. R* 15 prauitate] prauitate et *Cᵘ* 17 siue] seu *Auth.* | intra aegyptiacam dioecesim (diocesi *C*)] in aegyptiaca dioecesi *Auth.*, ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει *B* | neque] et neque *C* 18 alexandriae *R* 19 προχερίῳ *B contra Auth.* 20 cleros *C*, diaconos *Mª* | fabere *Rª* 21 apollanaristis *Rª* 22 passi] ἀνασχόμενοι *B* | sibi *om. C* 23 se] *RM*, esse *C, om. Auth* | uel eutychianistae *om. Mª* 24 parasynaxis *CM*, parasunaxis *R* | conuenticulam tam diurnam quam nocturnam *CR* 25 non *om. M* | possessionem] *Q Auth. cum B:* μήτε ἐν οἴκῳ ἢ κτήματί τινος, possessiones *CRM* 26 uel] uel ad *Auth.*, ἢ εἰς *B* | quaecumque *RMª* | operaturi] *Auth.* 2141, operatores *Auth.* 2147 (*ex emend.*) *Hisp.*, operari *CRʳ*, opera *Rˡ*, operatum *M:* λειτουργήσαντες (*scr.* λειτουργήσοντες) τὰ τῆς πενθίμου θρησκείας *B* 27 postremo in *CMᵇ* 28 approbata *C* | domus uel possessio] *C Auth.*, domum uel possessionem *RM*, ὁ μὲν οἶκος ἤτοι τὸ χωρίον *B* | conuenerit *C*, cominerint *Mª* | fisco sine dilatione societur monasterium uero] *Auth. cum B:* τῷ φίσκῳ ἀνυπερθέτως προσκυρωθήσεται, uel monasterium *libri cum Const.:* ἐπεὶ τὸν οἶκον ἢ τὴν κτῆσιν, ἔνθα συνῆλθον, ἡ ἐκκλησία λαμβάνει, *cf. p.* 74 *not.* 4 30 si uero] *C Auth.*, sin uero *R*, siue *M* | pensiones] *M Auth.*, pensionem *CR* | conductore uel procuratore uel actore] *Auth.*, auctore *C*, actore *M*, conductore uel actore *R*, εἰδότος δὲ τοῦ ἐνοικιολόγου ἢ τοῦ μισθωσαμένου τὸν τόπον ἢ τοῦ προκουράτωρος *B: apparet igitur interpretatores uerba* eo qui p. d. exigit, *quae ad omnes qui sequuntur personas pertinent, ab iis separasse et aut procuratorem aut actorem iis contineri rati horum alterutrum quasi bis positum eiecisse*

uel actore praedii parasynaxes et conuenticula interdicta collegerint, conductor uel pro-
curator siue actor uel quicumque eos in domum uel in possessionem uel in monasterium
receperint ac passi fuerint illicitas parasynaxes conuentusque celebrari, si uilis et abiectae
condicionis sunt, fustibus publice et in poenam suam et in aliorum coerceantur exemplum,
si honestae uero personae sunt, decem libras auri multae nomine fisco nostro cogantur in-
6 (4) ferre. Nullum praeterea Apollinaristam uel Eutychianistam ad aliquam iubemus adspirare
militiam. si qui uero in quacumque militia inuenti[1] fuerint militare, soluti cingulo hone-
storum hominum et palatii communione priuentur nec in aliqua nec in qua[2] nati sunt
7 ciuitate uel uico aut regione uersentur. Si qui uero in hac alma urbe nati sunt, tam
8 (5) sacratissimo comitatu quam omni per prouincias metropolitana ciuitate pellantur. Nulli
insuper Eutychianistae uel Apollinaristae publice uel priuatim *ad*uocandi coetus et circulos
contrahendi et de errore haeretico disputandi ac peruersitatem facinorosi dogmatis adse-
9 rendi tribuatur facultas. Nulli etiam contra uenerabilem Chalcedonensem synodum liceat
aliquid uel dictare uel scribere uel edere atque emittere aut aliorum scripta super eadem
10 re proferre. Nemo huiusmodi habere libros et sacrilega scriptorum audeat monimenta
seruare. quod si qui in his criminibus fuerint deprehensi, perpetua deportatione damnentur.
11 Eos uero qui discendi studio audierint de infausta haeresi disputantes, decem librarum
auri, quae fisco nostro inferendae sunt, iubemus subire dispendium. ultimo etiam supplicio
12 coerceantur, qui illicita docere temptauerint[3]. Omnes uero huiuscemodi chartae ac libri,
qui funestum Eutychetis, hoc est Apollinaris, fuerint dogma complexi, incendio concremen-
tur, ut facinorosae peruersitatis uestigia *ipsa* flammis ambusta depereant. aequum namque
13 est, ut immanissima sacrilegia par poenae magnitudo percellat. Scientibus moderatoribus
prouinciarum eorumque apparitionibus, defensoribus etiam ciuitatum, quod, si ea, quae
legis huius religiosissima sanctione custodienda decreuimus, aut neglexerint aut aliqua
permiserint temeritate uiolari, denarum librarum auri multam fisco cogantur inferre: in-
super etiam existimationis suae periculum sustinebunt. D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI
VALENTINIANO A. VIII ET ANTHEMIO CONSS. a.

CRM

[1] militiam nisi cohortalinam uel limitaneam. si qui uero extra cohortalinam uel limitaneam inuenti *Auth.* [2] nec in alia quam in ea in qua *Auth.* [3] ultimo ... temptauerint *om. Auth.*

1 parasynaxes et conuenticula interdicta] *Auth.*, parasunaxis et conuenticula interdicta (conuenticulum interdictum *R*) *RM*, parasynasis et conuenticulam interdictam *C*, παρασύναξις ἢ σύνοδος ἀπηγορευμένη *B* 2 in monasterium (—rio *CR*)] *CRM*^{a}, monasterium *M*^{b} *Auth.*: ἢ ἐν μοναστηρίῳ *B* 3 ac] aut *C* | parasinaxis *C*, parasunaxis *RM* | celebrare *Auth.* 2141. 2147: αὐτοὺς ποιῆσαι τὴν παρασύναξιν *B* 4 conditioni *CM* | in aliorum] aliorum *C* | coharceantur *RM* 5 uero honeste *C* 6 expirare *C* 7 militiam ... militia] *RM*, et si *C*: μηδεὶς Ἀπολλιναριστὴς στρατευέσθω. εἰ δὲ εὑρεθῇ στρατευόμενος, γυμνούσθω *B* | militare] *C Auth. B*, militari *RM* | soluto *Auth.* 8 commune *R* | in aliqua nec] *libri cum Const.*: οὔτε ἄλλῃ πόλει οὔτε ἐν ᾗ ἐγενήθησαν ἢ ἐγχωρίῳ διάγουσιν. *uereor tamen, ne haec uerba ut superiora* (*p.* 77 *u.* 28) *interpolata sint ad indicem Anatolii* (*i. e. Const.*), *cum Thalelaeus idem uideatur habuisse quod legitur in Auth.*: καὶ μηδὲ ἐν ἄλλῃ πόλει ** (*euanuit* εἰ, *ut recte conicit Heimbachius minor*) μὴ ἐν ᾗ ἐτέχθησαν *B* (*Coisl.*) | ciuitate nati sunt *C* 9 aut] ac *Auth.*, ἢ κλίματι *B* | in] in quacumque militia inuenti fuerint *R*^{a} 10 per prouincias] prouintia *M* 11 super *M* | uel priu.] per priu. *R* | aduocandi] *Auth.*, ad conuocandi *libri*: συνόδους ποιεῖν *B* 12 hereticorum *M* | dagmatis *M*^{a} 14 super eadem re scripta *Auth.* | scripta] dicta uel scripta *C contra B Auth.* 15 liberos *C* | et *om. R* | monimenta] *C Auth.*, monumenta *RM* 16 criminibus] omnibus *R*, crimibus *M*^{a} | dampnantur *R*^{a} 17 eas *R* | audierint] *E alii cum Auth. et B* ἀκούσουσιν, adierint *CRM* 18 subire iubemus *M* 19 coerceantur] *C cum B* ὑποβαλλέσθωσαν, cohercentur *RM* | qui *om. C* | temptauerint docere *C*, docere temptauerit *R*^{a} | huiuscemodi] *M Auth.*, huiusmodi *CR* 20 apollinarii *RM* 21 peruersitati *C* | ipsa] *Auth. cum B* αὐτὰ τὰ ἴχνη, ita *CRM* | ambusta] *C Auth.*, combusta *RM* | depereant] *dett. Auth.*, pereant *CRM* | aequum] ac qui *C* 22 praecellat *C* 23 apparitionibus] *RM Auth.* 2141, apparitoribus *C Auth.* 2147 *ex emend. Hisp.*, αἱ τούτων τάξεις *B* | etiam] et *C* | quae] quod *C* 24 custodiendo *C* | aut aliqua] ad aliqua *C* 25 fisco] *RM Auth.*, fisco nostro *C* | cogantur] *CRM Auth. Hisp.*, cogentur *Auth.* 2141. 2147: ἀπαιτηθήσονται *B* 26 etiam] *RM*, et *C*, *om. Chalc.*: πρὸς δὲ τούτοις καί *B* | examinationis *R*, aestimationis *M* | *s. a. Auth. et* 1, 7, 6: *in Hal. est subscriptio c.* 9 | d.] d. sub die *Auth.* 411 *Hisp.* 27 ualentiniano a.] 1, 7, 6, diuo ualentiniano *Auth.* | anthemio] anthemio uiro clarissimo *Auth.*

9 *Αὐτοκράτωρ Λέων Α.*

Ἀνθρώπινον καὶ ὅσιον εἶναι λογισάμενοι τοὺς αἱρετικοὺς ἐπιτρέπομεν θάπτεσθαι ταῖς νενομισμέναις ταφαῖς. [B 1, 1, 28]

D. CONSTANTINOPOLI ID. AVG. CONSTANTINO ET RVFO CONSS. a. 457

10 IDEM A. ERYTHRIO PP. Si qui orthodoxae religionis emptione uera uel ficticia aut quocumque alio iure uel titulo praedia et possessiones resque immobiles, in quibus orthodoxae fidei ecclesiae uel oratoria constituta sunt, in haereticae sectae et contraria orthodoxae fidei sentientem quamcumque personam transferre uoluerint, nullam huiusmodi uel inter uiuos habitam uel secreto iudicio compositam ualere uolumus uoluntatem, etiamsi ab orthodoxae fidei uenditore uel quocumque modo alienatore commenticio sub qualibet occasione fuerit adsignata: sed irrita omnia huiusmodi documenta et tamquam penitus nec
1 scripta esse censemus. Haec enim praedia et possessiones, quae in haereticas personas quocumque modo translatae fuerint uel collatae, fisci nostri uiribus decernimus uindicari.
2 Sine enim apud dominos possessoresue orthodoxos ea praedia maneant seu ad fisci nostri iura peruenerint, necesse est in his ecclesias et oratoria constituta diligentius et sollicitius instaurari. nostrae enim serenitatis undique ad hunc exitum prouidentia ducit, ut omnipotentis dei templa, in quibus nostrae fidei instituta perdurant, cultu adsiduo per omnia
3 saecula rediuiua seruentur. Nec enim dubitari potest, quod si in haereticos ueniant possessiones, in quibus uerae fidei ecclesiae uel oratoria constituta sunt et integritas colitur, omnimodo ab his deseri atque destitui, omni cultu uacare, omnibus sacris et solitis uiduari mysteriis, omni splendore priuari, nullis populorum conuentionibus, nullis clericorum obseruationibus celebrari et ex hoc sine dubio easdem ecclesias perire ruere complanari. nec enim de earum instauratione haeretici poterunt aliquando cogitare, quas penitus esse nolebant. quae omnia resecantes ad praesentem legem peruenimus. a. 466—472?

11 Θεσπίζομεν τοὺς τὴν ὀλεθρίαν τῶν Μανιχαίων αἱρουμένους πλάνην μηδεμίαν ἔχειν παρρησίαν ἢ ἄδειαν καθ' οἱονδήποτε τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας διάγειν τόπον· εἰ δέ ποτε φανεῖεν ἤτοι εὑρεθεῖεν, ὑπάγεσθαι κεφαλικῇ τιμωρίᾳ. [B 1, 1, 29 Nomoc. 12, 2]

D. V ID. AVG. BOETHIO VC. CONS. a. 487 uel 510

12 *Αὐτοκράτορες Ἰουστῖνος καὶ Ἰουστινιανός ΑΑ.* Τοὺς αἱρετικοὺς [Nomoc. 12, 2]

CRM: *c.* 9. 11 *dedi ad indices B* (*u. i.*), *c.* 12 *extat in B Coislin.* 151 (1, 1, 30), *quae contuli*

1 const. graeca *Paris.* 4534. *inscriptionem restitui ex c.* 10 (*uide ad u.* 4). *cum in libro primo Basilicorum libri manu scripti qui extant saepius uerba ipsa constitutionum Graecarum indicibus substituerint nec soleant indices prima persona loqui, fortasse hoc loco uerba, non indicem constitutionis tenemus. breuiores h. c. indices exhibent Const.*: οἱ (ἅπαντες δὲ οἱ *Const.*[l]) αἱρετικοὶ κατὰ τὸ νενομισμένον θάπτονται *et* ΒΣ 60, 69, 1 (= *Nomoc.* 12, 2 *p.* 602 *Pitra*): τοῖς νενομισμένοις καὶ οἱ αἱρετικοὶ παραδιδόσθωσαν ταφαῖς 4 *s. a. Hal. ad c.* 8 | constantio *Hal.* 5 idem a.] *M*, idem aa. *C*, idem ag. *R*, iustinianus a. *S*: *lectio* aa. *sumpta uidetur ex c.* 8, *ut non indicet Anthemii nomen adiectum fuisse, cuius nomen in paucioribus constitutionibus ad Erythrium datis legitur* | erithio *RM* | si qui] *CRM*, si quis *Q*[a] *W cum parat. ad Const.* 1, 2, *sed infra u.* 8 *est* uoluerint | emptio *C*, uenditione *R*[b]*M* 7 oratorio *M* | contrariae *M* 8 nullum *C* 9 ab] *C*, *om. RM* 10 conuentio *C* | fuerit occasione *R* 11 adsignati *C* | penitus nec (non *R*)] *CR*, nec penitus *M* 14 enim *om. M* | orthodoxos] *R*[b]*M*, orthodox *C*, orthodoxe *R*[a] | teneant *C* | ad *om. C* | fisci *R*[a] 15 peruenerant *R*[a] | ecclesiis *C* | solitius *M* 16 ducitur *C* 18 reditiua *M* | ueniant] ueniant tales *M* 20 omni] et omni *M* | solitos induere *C* 21 ministeriis *M* | spendore *M* 23 earum] anim *M*[a] | heredes *M* | poterunt] *C*, potuerunt *RM* 24 *subscriptionem, quam Hal. subiungit anni* 487 *uel* 510, *transmotam esse ex capite sequenti, sicut supra ad c.* 8 *factum est, ex inscriptione intellegitur: Erythrii praefectura non occurrit nisi annis* 466 *et* 472 25 constitutio greca *M*, constitutiones graece *W. de Basilicorum textu, quem recepimus, idem ualet, quod diximus ad c.* 9 *h. t.* | *in Const. ita est*: ὁπουδήποτε οἱ Μανιχαῖοι εὑρισκόμενοι κεφαλικῶς τιμωροῦνται, *in Nomoc.* (= *Ecloga*): Μανιχαῖος ἐν Ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς ἀποτεμνέσθω 28 *s. a. Hal. ad c.* 10: *cum constitutiones anni* 487, *de quibus solis constat,* 1, 51, 13 *et* 7, 51, 5, *habeant* post cons. Longini, *c.* 11 *probabilius anno* 510 *adscribitur* 29 *inscriptionem restitui ex c.* 20 § 4 *h. t.*: *fortasse huc pertinent, quae Hal. post subscriptionem c.* 11 *habet*: imp. iustinianus a. demostheni pp. constitutio graeca, *ut inde supplendum sit* Δημοσθένῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων: *nam alias bis tantum Latinae inscriptiones Graecarum constitutionum traditae sunt utraque auctoritatis dubiae, cum altera* (3, 43, 1) *pertineat ad constitutionem in Latinum uersam, alterius* (4, 24, 1) *non extare uerba ipsa manifestum sit* | τοὺς αἱρετικούς] *confirmant Parat. ad Const.* 1. 3. 9 (*uox Latina* haereticos, *quam priore loco addunt editiones, non adest in Const.*[rg l])

ἡμεῖς μὲν διὰ τοῦτο καὶ συνιέναι καὶ προσηγορίαν ἔχειν ἰδίαν συνεχωρήσαμεν, ἵνα τὴν καρτερίαν ἡμῶν
1 αἰσχυνθέντες σωφρονήσωσιν ἑκόντες καὶ πρὸς τὰ κάλλίω μεταβάλωσιν. Τοὺς δὲ εἰσῆλθέ τις οὐκ ἀνεκτῇ
τόλμα καὶ τῆς τῶν νόμων ἀμελήσαντας παραγγελίας στρατείαις, ὧν οὐκ ἐᾷ[1] μετεῖναι τοῖς τοιούτοις
2 αὐτὰ τὰ τῶν βασιλικῶν συμβόλων δηλοῖ γράμματα, παρενέβαλεν αὐτούς. Αἱρετικοὺς δὲ καλοῦμεν
τοὺς ἄλλους, ὡς τούς γε καταράτους Μανιχαίους καὶ τοὺς τούτοις παραπλησίους, οὐδὲ ὀνομάζεσθαι
3 γοῦν ταύτῃ δέον οὐδὲ φαίνεσθαί που παντελῶς οὐδὲ χραίνειν ὧν ἂν ἐφάψωνται. Ἀλλὰ τοὺς μὲν
Μανιχαίους, ὥσπερ εἰρήκαμεν, οὕτω καὶ ἀπελαύνεσθαι δεῖ καὶ μηδὲ τὴν προσηγορίαν αὐτῶν ὑπομένειν
μηδένα μηδὲ περιορᾶν, εἴπερ ἐν τῷ αὐτῷ διάγοι τοῖς ἄλλοις ὁ τὴν ἀθεΐαν ταύτην νοσήσας ἄνθρωπος,
4 ἀλλὰ καὶ ταῖς εἰς ἔσχατον τιμωρίαις ὑπάγεσθαι τὸν ὁπουδὴ γῆς φαινόμενον Μανιχαῖον. Ἐπὶ δὲ τοῖς
ἄλλοις αἱρετικοῖς, ὁποίας ἂν ὦσί ποτε πλάνης ἢ προσηγορίας (αἱρετικὸν γὰρ πάντα καλοῦμεν, ὅστις
μὴ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἁγίας ἡμῶν ὑπάρχει πίστεως), ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς
τὴν πολυθεΐαν πειρωμένοις εἰσάγειν Ἕλλησι καὶ ἔτι τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς Σαμαρείταις οὐκ ἀνακτήσασθαι
μόνον τὰ τῶν ἤδη κειμένων νόμων συνείδομεν καὶ ποιῆσαι τῷ νῦν τούτῳ νόμῳ βεβαιότερα, ἀλλὰ
διορίσασθαι καὶ πλείω, δι' ὧν ἀσφάλεια μὲν περιέσται μείζων καὶ κόσμος καὶ τιμὴ τοῖς τῆς εὐαγοῦς
5 ἡμῶν μετέχουσι πίστεως. Αἰσθέσθαι δὲ ὑπάρξει πᾶσιν, ἔφαμεν, ὅτι τοῖς μὴ τὸν θεὸν ὀρθῶς προσκυ-
6 νοῦσι καὶ τὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀπέχεται. Οὐδένα τοίνυν τῶν ἤδη ῥηθέντων οὔτε μετέχειν
ἀξιώματος καθάπαξ οὐδενὸς οὔτε ζώνην περιβάλλεσθαι οὔτε πολιτικὴν οὔτε στρατιωτικὴν οὔτε εἰς τάξιν
τελεῖν οὐδεμίαν, πλὴν τῆς τῶν καλουμένων κοορταλίνων (ταύτῃ γὰρ ἐκ γένους ὑποκειμένους αὐτοὺς
ἐνέχεσθαι βουλόμεθα[2], ὥστε μένοντας αὐτοὺς ἐπ' αὐτῆς καὶ πάντα πληροῦντας ἐξ ἀνάγκης καὶ πᾶν
βάρος ὑπομένοντας, ὅπερ ἐστὶ τῆς αὐτῆς στρατείας, εἴργεσθαι τοῦτο μὲν προκοπῆς, τοῦτο δὲ τοῦ
κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐκβιβασμοῦ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἕνεκεν χρεῶν) προστάττομεν. τῆς
ἐξ αὐτῶν γονῆς ὑποκειμένης δηλονότι τῇ τοιαύτῃ τύχῃ, καὶ αὐτῶν μέντοι, εἰ μεταξὺ διαλαθεῖν ἠδυνή-
7 θησαν, εἰς ταύτην ἀγομένων. ἐκ τῆς κακῆς αὐτῶν δόξης ἔχειν τινὰ παραίτησιν[2]. Τοὺς δὲ αὐτοὺς αἱρε-
τικοὺς οὔτε ἐκδίκου οὔτε πόλεως πατρὸς μετιέναι φροντίδα συγχωροῦμεν, ὥστε μὴ προφάσει τῆς ἐντεῦ-
θεν ἀδείας ἐπηρεάζειν τοῖς τε ἄλλοις Χριστιανοῖς καὶ διαφερόντως τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, καὶ
τοῦ δικάζειν ἑαυτοῖς ἢ ψηφίζεσθαί τινα περιποιεῖν ἐξουσίαν, καθὰ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται.
8 Οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς σοφωτάτοις συντετάχθαι τῶν δικῶν ῥήτορσιν αὐτοὺς ἐῶμεν, οἷς οἰκειότερόν ἐστιν ἢ
κατὰ τοὺς πολλοὺς τὸ τῶν θείων δογμάτων ὀρθῶς αἰσθάνεσθαι, ὅσῳπερ καὶ τὸν βίον ἐν λόγοις ἔχουσιν.
9 Ἀλλὰ καὶ τοὺς ὄντας μὲν αἱρετικοὺς καὶ ἔτι πρὸ τούτων Ἕλληνας ἢ Ἰουδαίους ἢ Σαμαρείτας καὶ τοὺς
τούτοις ὁμοίους, μετασχόντας δέ τινος ἤδη τούτων ὧνπερ ἐμνήσθημεν καὶ τυχόντας ἀξιώματος ἢ τοῦ
καταλόγου τῶν τὰς δίκας ἀγορευόντων ἢ στρατείαν περιβεβλημένους ἢ ζώνην ὁποιανοῦν ἐκβληθῆναι τῆς
10 πρὸς ταῦτα μετουσίας παραχρῆμα παρακελευόμεθα. Καθαρεύειν γὰρ τὰ ῥηθέντα πάντα τῆς τῶν
τοιούτων νῦν τε καὶ διὰ παντὸς βουλόμεθα κοινωνίας, οὐκ ἐπὶ μόνης ταύτης τῆς ἐνδόξου πόλεως, ἀλλ'
11 ἐπὶ πάσης ὅλως ἐπαρχίας καί τόπου παντός. Ὅπερ ἐστὶν οὐ καθάπαξ καινόν· τὰ γοῦν ταῖς πλείσταις
τῶν στρατειῶν θεῖα διδόμενα τῆς ζώνης σύμβολα προσκείμενον ἔχει τὸ δεῖν ὀρθόδοξον εἶναι τὸν ταύτης
12 μεταλαμβάνοντα. Πλὴν ἀλλ' ἡμέτερον ἂν εἶναι καὶ τοῦτο δοκοίη τῶν ἀνακτησαμένων αὐτὸ καὶ μὴ
περιιδόντων, καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀμελούμενόν τε παρ' ἐνίων καὶ μέχρι μόνων γραμμάτων κείμενον·
τὰ πράγματα γὰρ οὐχ οὕτως νομίζοιτο ἂν ἴδια τῶν τὴν ἀρχὴν εὑρόντων, ὡς τῶν τοῖς εὑρεθεῖσι χρω-
13 μένων ἄριστα. Εἰ δὲ παρὰ τὸ προστεταγμένον ὑφ' ἡμῶν ἁμαρτηθείη τι, τὸν μὲν τῶν κεκωλυμένων
ἐφαψάμενον οὐκ ἀνόνητον μόνον τῆς ἐγχειρήσεως ἀποδείκνυμεν καὶ παντελῶς μετέχειν αὐτὸν κωλύομεν,
14 ἀλλὰ καὶ λ' χρυσίου λιτρῶν ποινῇ ζημιοῦμεν. Οἷς δὲ διαφέρει τὸ τοὺς τοιούτους ἐγγράφειν τῷ δη-
μοσίῳ καὶ ἀπογράφεσθαι, τούτοις, εἰ μαθόντες τὸ πεπλανημένον αὐτοῦ τῆς δόξης ὅμως προσήκαντο
15 καὶ οὐκ ἀντεῖπον οὐδὲ ἀπήλασαν, ποινὴν ἐπιτίθεμεν χρυσίου λιτρῶν η'. Οὐ μὴν οὐδὲ τὰς ἀρχὰς
ἀθώους ἀφίεμεν, εἴπερ, οὓς ἐκ τῶν κεκωλυμένων ὑφ' ἡμῶν ὄντας γινώσκουσι, τούτους ἀνάσχοιντο
ταῖς οἰκείαις ἐναριθμεῖσθαι τάξεσιν (ὑπεξῃρημένης δηλονότι τῆς τῶν κοορταλίνων στρατείας), ἀλλὰ
16 ποινὴν καὶ παρ' αὐτῶν ν' χρυσίου λιτρῶν εἰσπράττομεν. Ἐφ' ὁπόσοις δὲ ἂν τῶν εἰρημένων κεφα-
λαίων ἁρμόσαι συμβαίη τὴν ποινήν, ὁ μεγαλοπρεπέστατος κόμης τοῦ ἱερωτάτου ταμείου τὴν ἀπαίτησιν

B 1, 1, 30

[1] ὧν οὐκέτι? [2] *uerba u.* 23 ἐκ τῆς ... παραίτησιν *praemissis* καὶ μή *colloca post* 19 βουλόμεθα

4 παρενέβαλεν] *Schoell*, παρενέβαλον *B* | δηλοῖ ... αἱρετικούς] *B*[b], *****γράμματα *α ****** (αἱρετι?)κους *B*[a] 6 ἐφαψονται *B* 8 νοσήσας] *sic B* 9 ὁποιδή *B* 10 αἱρετικὸν ... 11 πίστεως *extant in Nomoc.*[md] 12, 2 *praemissis his:* τοῦτο δὲ τὸ μέρος τῆς διατάξεως οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά, ἐν δὲ τῷ πλάτει τοῦ κώδικος ἔχει οὕτως. 14 μείζω *B*[b] 16 ἀπέχεται] *Heimbach*, ἐπέχεται *B* 18 κονορταλίνων *B* 38 νομιζοιντο *B*[b] 42 ὅμως] *sic B* 45 *post* τάξεσιν *nihil euanuit in B* | κοορτελίνων *B*

17 αὐτῆς ποιήσεται καὶ τοῖς θείοις εἰσοίσει πριβάτοις. Ἔννοιαν μέντοι λαμβάνοντες, ὅτι Γότθους πολλάκις
τοῖς καθωσιωμένοις ἐγγράφομεν φοιδεράτοις, οἷς οὔτε ἡ φύσις οὔτε ὁ φθάσας βίος τοὺς τοιούτους ἐνέ-
θηκε λόγους, συγχωρῆσαί τι τῆς ἀκριβείας αὐτοῖς συνείδομεν καὶ γινομένων ἀνέχεσθαι φοιδεράτων καὶ
18 τιμωμένων, ὃν ἂν ἡμῖν παρασταίη τρόπον. Εἰδότες δέ, ὡς διάφοροι πολλάκις τοῖς οὐκ ὀρθοδόξοις
γονεῦσιν αἱ γνῶμαι γίνονται, τοῦ μὲν πατρὸς ἢ τῆς γε μητρὸς τῇ τῶν ὀρθοδόξων πίστει προσενεγκεῖν
τοὺς κοινοὺς παῖδας βουλομένου, θατέρου δὲ ἀντιτείνοντος, ἰσχυροτέραν εἶναι καὶ τοῖς ὅλοις ἐπικρατε-
στέραν τὴν γνώμην προστάττομεν τοῦ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τοὺς παῖδας ἄγοντος· μεθέξει τε γὰρ
19 ἐν μέρει τὸ γινόμενον τῆς τῶν τεκόντων γνώμης καὶ προσέσται τὸ τὰ βελτίω νενικηκέναι. Βοηθοῦντες
δὲ κἀκείνοις τοῖς παισίν, οὓς οἱ μὴ μετέχοντες τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν πίστεως μισοῦσι πατέρες, ἁμάρτημα
μὲν οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλέσαι τῶν ἐν τοῖς νόμοις κεκωλυμένων, διότι δὲ τῆς τῶν γονέων αἰσθανόμενοι[1]
πλάνης τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν μετέχοντες πίστεως, διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου θεσπίζομεν καὶ
τροφῆς τὸν πατέρα τοῖς τοιούτοις μεταδιδόναι πρὸς τὸ τῆς οὐσίας τῆς ἑαυτοῦ μέτρον καὶ τῶν ἀναγκαίων
εἰς τὴν ἄλλην δίαιταν, ἀλλὰ μὴ καθάπερ τιμωρίαν ἀπαιτοῦντα, διότι τὴν ψυχὴν ἐπηνωρθώθησαν,
λιμώττοντας περιορᾶν καὶ τῶν εἰς τὸν βίον ἀποροῦντας, καί που δι᾽ ἔνδειαν ἐπανελθεῖν ἐπὶ τὴν ἔμπροσθε
20 πλάνην, ὃ μηδὲ λέγειν καλόν, ἀναγκαζομένους. Ἀλλὰ προῖκα ταῖς διὰ τοῦτο λελυπηκυίαις θυγατράσι
καὶ τὰς πρὸ τῶν γάμων δωρεὰς τοῖς ἄρρεσιν, οἷς οὐδὲν ἕτερον ἐγκαλεῖν δύνανται τῶν ἐν τοῖς νόμοις
ἀπηγορευμένων, ἐκ παντὸς ἐπιδιδότωσαν τρόπου, καθάπερ ὁ τῆς οὐσίας αὐτῶν λόγος ἐφίησι, καὶ συνοι-
κίζειν τὰς μὲν ἀνδράσι, τοὺς δὲ γυναιξὶ κατὰ τὸν νόμον, ὀρθοδόξοις μέντοι προσώποις καὶ τοῦ πράγ-
ματος ἀξίοις. δεινὸν γὰρ καὶ παντελῶς ἀνόσιον τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑπὸ τῶν παίδων θεραπευο-
μένους ἐκ τοιαύτης χαλεπαίνειν αὐτοῖς προφάσεως, ἣν ἀμείνους ἦσαν ζηλοῦντες, οὐκ ἀμυνόμενοι.
21 Προνοήσουσι δὲ τῶν προστεταγμένων τούτων ὑφ᾽ ἡμῶν ἐπὶ μὲν τῆς μεγίστης ταύτης πόλεως οἱ τὰς
ἐνδόξους ἔχοντες ἀρχάς, καθάπερ ἑκάστῳ διαφέρει, κατὰ δὲ τὰς ἐπαρχίας οἱ τούτων ἡγούμενοι εἴτε
22 μείζους εἴτε ἐλάττους, καθάπερ ἑκάστῳ πρόσφορον. Ἐπιμελὲς δὲ καὶ τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ
καὶ πατριάρχῃ τῆς μεγίστης ταύτης πόλεως καὶ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις ἔσται τῶν ἄλλων πόλεων
τοῖς τε τοὺς πατριαρχικοὺς καὶ τοῖς τοὺς μητροπολιτικοὺς ἔχουσι θρόνους καὶ τοῖς ἐλάττοσι τὸ συμπαρα-
τηρεῖν καὶ συνεπισκοπεῖν, εἰ βεβαίως ταῦτα διασώζεται, καὶ μηνύειν ἐφ᾽ ἡμᾶς, ὅπως καὶ μετὰ πλείονος,
εἰ δέοι, σφοδρότητος τοῖς ῥᾳθυμοῦσι τῶν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διορισθέντων ἐπεξερχώμεθα. a. 527

13 Οἱ ὀρθόδοξοι παῖδες τῶν αἱρετικῶν μὴ ἁμαρτήσαντες κατ᾽ αὐτῶν ἀμείωτον λαμβάνουσι τὸ ἐξ
ἀδιαθέτου αὐτοῖς ἁρμόζον· καὶ ἡ παρὰ ταῦτα γενομένη τελευταία βούλησις ἀκυροῦται, φυλαττο-
1 μένων τῶν ἐλευθεριῶν, εἰ μὴ κατά τινα νόμον κωλύονται. Εἰ δέ τι πλημμελήσουσιν εἰς τοὺς
2 γονεῖς, κατηγοροῦνται καὶ τιμωροῦνται. Ἔχουσι δὲ καὶ ἡμαρτηκότες τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας
3 αὐτῶν κατὰ διαθήκας. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν.

14 Οἱ αἱρετικοὶ συνακτήρια ποιεῖν οὐ δύνανται ἢ παρασυνάξεις ἢ συνόδους ἢ χειροτονίας ἢ βαπτίσματα
ἢ ἐξάρχους ἔχειν ἢ πατριὰς ἢ ἐκδικίας ἐγχειρίζεσθαι ἢ φροντίζειν ἢ διοικεῖν χωρία δι᾽ ἑαυτῶν ἢ
διὰ παρενθέτων προσώπων ἤ τι τῶν ἀπηγορευμένων ποιεῖν. ὁ δὲ παραβαίνων ἐσχάτως κινδυνεύει.

15 Τῶν ἀτυχησάντων τὴν τῶν Μανιχαίων ἀσεβῆ πλάνην οὐ μόνον ἐφ᾽ ὅσον περίεισι [Nomoc. 12, 2]
ποινῆς ἀξίων ὄντων, ἀλλὰ καὶ τοῦ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν μὴ οἷς ἐκεῖνοι βούλονται μηδὲ οἷς ἐξ
ἀδιαθέτου δίδωσιν ὁ νόμος τὴν οὐσίαν αὐτῶν δίδοσθαι, τῷ παρόντι θείῳ πραγματικῷ νόμῳ χρώ-
μεθα πρὸς τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν, δι᾽ οὗ προστάττομεν διερευνᾶσθαι τὰς οὐσίας τῶν ταύτῃ κατα-
σχεθέντων τῇ νόσῳ· καὶ εἰ μὲν παῖδες αὐτῶν εἶεν ἤ τινες τῶν κατιόντων ἐλεύθεροι τῆς τοιουτοτρόπου
μανίας ὑπάρχοντες, ἐᾶσαι τούτους τῆς ἐκ τοῦ νόμου δεδομένης αὐτοῖς οὐσίας μετέχειν· εἰ δὲ ἕτεροί
τινες συγγενεῖς τῶν τελευτησάντων ἢ κατὰ τελευταίαν ἐκείνων (ὅπερ ἀπηγόρευται) βούλησιν εἰς τὸν
κλῆρον αὐτῶν καλοῖντο ἢ δωρεὰν παρὰ τοιούτου προσώπου περιόντος ἔτυχον κομισάμενοι ἢ καὶ
ληγάτῳ ὅτῳ ὅθεν παρ᾽ αὐτοῦ τιμηθέντες, πάντως αὐτῶν ἀφελέσθαι τὴν οὐσίαν ἢ τὰ δεδωρημένα ἢ τὰ
ληγατευθέντα πράγματα καὶ τῷ δημοσίῳ προσκυρῶσαι λόγῳ.

c. 12 *et* 15 ***extant in libro Coisliniano Basilicorum*** (1, 1, 30. 31), ***quem post Heimbachium rursus contuli:*** *u.* 36 τῶν ἀτυχησάντων ... 38 δίδοσθαι ***edidit Fabrotus*** (*B l. c.*) ***ex Paris.*** 1352: *c.* 13. 14 ***dedi ad indices Const.***[1]

---

[1] αἰσθάνονται (*Schoell*)?

---

1 εἰσοίσει] ***sic B*** 8 τέκοντων] B^b, τε..όντων B^a 13 ἐπηνωρθώθεισαν *B* 15 μήτε *B* 20 ***post argumentum*** § 20 ***Balsamon ad Nomoc.*** 12, 2 (*Voellus p.* 1064) ***ita notat:*** τὸ δὲ τιμωρεῖσθαι τοὺς ὀρθοδόξους παῖδας πλημμελοῦντας κατὰ αἱρετικῶν γονέων οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά: ***quae uidentur pertinere ad*** *c.* 13 § 1 27 ἐπεξερχόμεθα *B* 32 καὶ περί] ***edd.***, περί ***Const.***[1] 34 ἔχειν] ***edd.***, εἶναι ***Const.***[1] 35 δέ] ***edd.***, γάρ ***Const.***[1] 39 κατασχεθέντων] ***sic perspicue B***

16 Εἴ τις ἐκ τῆς ἀσεβοῦς τῶν Μανιχαίων θρησκείας εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν πίστιν Nomoc. 12, 2
μετέλθοι καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην ἡμῶν φιλανθρωπίαν καὶ τὰς πολλὰς προαγορεύσεις καὶ τοὺς ἐνδεδο-
μένους ἐπὶ τῇ μεταμελείᾳ καιροὺς εὑρεθείη τοῦ λοιποῦ τὰ τῆς προτέρας πλάνης διαπραττόμενος ἢ συν-
διάγων καὶ τὴν τυχοῦσαν ὁμιλίαν πρός τινα τῶν τῆς αὐτῶν ὀλεθρίας πλάνης ποιούμενος καὶ μὴ
παραχρῆμα τοῦτον ἢ συσχὼν παραδῷ τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις ἢ περιβλέπτοις ἢ λαμπροτάτοις ἄρχου-
σιν ἢ μηνύσῃ, ταῖς ἐσχάταις ἔσται τιμωρίαις ὑπεύθυνος, οὐκ ἀναχωρῶν εἴς τινα σκῆψιν οὐδὲ περινοίαις
1 τισὶν ἀναβάλλεσθαι τὰς ἐπικειμένας αὐτῷ ποινὰς δυνάμενος. Πάσῃ δὲ σπουδῇ χρησάσθωσαν οἱ ἐν
ἀξίαις ἢ στρατείαις ἢ συστήμασί τισι καταλεγόμενοι διερευνήσασθαι, μή τις ἐν αὐτοῖς τῆς ἀπηγορευ-
μένης ταύτης μανίας ἐστί, καὶ τὸν εὑρισκόμενον φανεροῦν, εἰδότες ὡς, εἴποτε τοιοῦτός τις ἐν αὐτοῖς
εὑρεθείη καὶ ποιναῖς ὑποβαλλόμενος κατάθοιτο, ὡς ἐγινώσκετο τοιοῦτος ὢν ἐκείνοις, οὐδὲ αὐτοὶ τὴν
ἁρμοδίαν τιμωρίαν ἐκφεύξονται, εἰ καὶ μὴ τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ πλάνης ἐτύγχανον ὄντες. τὰ αὐτὰ γὰρ
2 ἁμαρτάνειν δοκοῦσιν οἱ γινώσκοντες μὲν τὸν ἁμαρτάνοντα, μὴ ποιοῦντες δὲ τοῦτον κατάδηλον. Γινω-
σκέτωσαν τοίνυν ἅπαντες, ὡς οὐδεμιᾶς τεύξονται φιλανθρωπίας οἱ μετὰ τὴν μετάνοιαν καθ᾽ οἱονδήποτε
τρόπον γινομένην πάλιν ἐν ταῖς τῶν Μανιχαίων μυσαραῖς βλασφημίαις ἁλισκόμενοι, καὶ σπουδαζέτωσαν
καθαρᾷ καὶ ἀμεταβλήτῳ γνώμῃ τήν τε τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ἐκ τῆς τῶν κρειττόνων ἐπιλογῆς καὶ
3 τὴν ἡμετέραν εὐμένειαν ἐφελκύσασθαι. Κἀκεῖνο δὲ θεσπίζομεν, εἴ τις ἔχων βιβλία τῇ πανταχόθεν
ἀσεβεῖ τῶν Μανιχαίων πλάνῃ προσήκοντα μὴ ταῦτα δῆλα ποιήσειεν, ἐφ᾽ ᾧ καταφλεχθῆναι καὶ παν-
τελῶς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανῆ γενέσθαι, ἢ καὶ καθ᾽ οἱανοῦν πρόφασιν εὑρεθείη παρ᾽ αὐτῷ τὰ τοιαῦτα
4 βιβλία, ὁμοίως καὶ αὐτὸν ποινὴν ὑποστῆναι τὴν προσήκουσαν. Ἐκείνους δὲ μάλιστα τῶν ἐσχάτων
τιμωριῶν ἀξίους εἶναι κρίνομεν, ὅσοι προσποιησάμενοι τὸ ἀπολιμπάνειν τὴν ἀσεβῆ ταύτην πλάνην καὶ
εἰς τὸ σωτηριῶδες τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν μετιέναι δόγμα μετὰ ταῦτα χαίροντες φαίνονται τῇ τῶν
ὀλεθρίων ἀνθρώπων συνδιαγωγῇ καὶ τὰ ἐκείνων θάλποντες καὶ πάντα τρόπον αὐτοῖς τὰ ἀσεβήματα
5 συγκρύπτοντες. Οἱ γὰρ πάλαι μὲν ἐν τοῖς ἀσεβέσι κατατριβέντες συλλόγοις, μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ σεπτοῦ
τῶν Χριστιανῶν ἀξιωθέντες δόγματος οὕτως ἂν ἐν ἀσφαλεῖ μένοιεν, εἰ μηδενὶ τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων
ἐκείνων φανεῖεν κεκοινωνηκότες τῆς γοῦν τυχούσης ὁμιλίας, ἤ, εἴ τισιν[1] αὐτῶν ὡμίλησαν, τοῦτον εὐθὺς
ἐκφαίνοντες καὶ παραδιδόντες νομίμῳ δικαστῇ (διὰ τούτου γὰρ μόνου δείξουσιν ἅπασιν, ὡς οὐ κατά
τινα δυσσεβῆ προσποίησιν, ἀλλ᾽ ὀρθῇ διανοίᾳ τῷ ἁγίῳ καὶ προσκυνητῷ δόγματι προσκεχωρήκασιν)·
ὡς, εἴγε τούτων ἀμελήσαντες ἐντυγχάνοντες μὲν τοιούτοις ἀσεβέσιν ἀνθρώποις ἁλοῖεν, σπουδάζοντες δὲ
λανθάνειν αὐτοὺς καὶ μὴ παραδίδοσθαι τοῖς νόμοις, ἀναξίους ἑαυτοὺς πάσης συγγνώμης ἐντεῦθεν ἀπο-
φαίνοντες τὰς προσηκούσας καὶ τοῖς πρωτοτύπως ἠσεβηκόσι δικαίως ἐπενεχθείσας ποινὰς ὑφέξουσιν.

17 Τῆς ἁγίας

Αἱ τῶν Σαμαρειτῶν συναγωγαὶ καθαιροῦνται καί, ἐὰν ἄλλας ἐπιχειρήσωσι ποιῆσαι, τιμωροῦνται.
1 Οὐ δύνανται δὲ διαδόχους ἔχειν ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, πλὴν ὀρθοδόξων, οὔτε δωροῦν-
ται ἢ ἄλλως ἐκποιοῦσι τοῖς μὴ οὖσιν ὀρθοδόξοις· ἀλλὰ ὁ φίσκος αὐτὰ ἐκδικεῖ προνοίᾳ τῶν
ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων.

18 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Πάντων ποιούντων.[2] πρόνοιαν τῶν συμφερόντων τοῖς ἡμετέροις
ὑπηκόοις ἐκείνου μάλιστα πάντων ὡς πρώτου καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαιοτάτου πεφροντίκαμεν τοῦ τὰς
αὐτῶν σώζειν ψυχὰς διὰ τοῦ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἅπαντας καθαρᾷ διανοίᾳ πρεσβεύειν, καὶ τοῦτο μὲν
τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοιούσιον τριάδα προσκυνεῖν τε καὶ δοξάζειν, τοῦτο δὲ τὴν ἁγίαν ἔνδοξον καὶ ἀειπάρθενον
1 θεοτόκον Μαρίαν ὁμολογεῖν τε καὶ σέβειν. Καὶ δὴ πλείστους εὑρόντες ἐν διαφόροις πλανωμένους αἱρέ-
σεσι διὰ σπουδῆς ἐποιησάμεθα παραινέσεσί τε ταῖς τὸν θεὸν θεραπευούσαις ἐπὶ τὴν ἀμείνω μεταστῆσαι
γνώμην αὐτοὺς καὶ θείοις ἐδίκτοις, ἔτι δὲ καὶ νόμοις ἐπανορθῶσαι τὴν οὐκ ὀρθῶς ἐμπεσοῦσαν ταῖς
αὐτῶν διανοίαις προαίρεσιν παρασκευάσαι τε τὴν ἀληθῆ καὶ μόνην σωτηριώδη τῶν Χριστιανῶν πίστιν
2 ἐπιγνῶναί τε καὶ πρεσβεύειν. Καὶ ταῦτα γέγονεν ἐπί τε ταῖς ἄλλαις αἱρέσεσι καὶ διαφερόντως ἐπὶ τοῖς

c. 16 *extat in B Coislin.* 1, 1, 32, *quae post Heimbachium rursus contuli* (*u.* 1 εἴ τις ... 5 ἄρχουσιν *edidit Fabrotus ex B Paris.* 1352): *c.* 18 *in Nomoc.*[m] 1, 10, *c.* 17 *dedi ad indicem Const.*[rl]

---

[1] τινι? [2] ποιοῦντες?

---

2 προαγορεύσεις] *sic B* 3 διαπραττόμενος] *B*[b], διά***αττόμενος *B*[a] 5 ἢ συσχών] *sic B* 6 μηνύσει *B* 10 εὑρεθῇ *B* 31 *Iustiniani hanc legem esse testantur Nou.* 129 *pr. et* 144 *pr.* | τῆς ἁγίας] *ita initium referunt Paratilla ad Const.* 4 32 καθιεροῦνται *Const.*[l] 33 δέ] δέ οἱ αὐτοί *Const.*[l] | οὔτε] οὔτε γάρ *Const.*[l] 35 ἀρχ. καὶ τῶν ἐπισκ. *Const.*[l] 36 *inscriptionem om. Nomoc., restitui ex c.* 17 *et* 19 40 θεοτόκον *om. Nomoc. ante emend.* | πλανωμένοις *Nomoc.*

3 ἀνοσίοις Μανιχαίοις, ὧν εἰσι μέρος οἱ Βορβορῖται, περὶ ὧν παρ᾽ ἡμῶν ῥητὰ διατέτακται[1]. Ἃ δὲ περὶ
τῶν Σαμαρειτῶν ἐτύχομεν ἤδη νομοθετήσαντες[2], κρατεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς Μοντανισταῖς καὶ Τασκοδρούγοις
καὶ Ὀφίταις θεσπίζομεν, τουτέστιν ὥστε μήτε συναγωγήν τινα τολμᾶν αὐτοὺς ἔχειν ἣ[3] λόγων ἢ πρά-
ξεων ἀσεβῶν τε καὶ καταγελάστων οἱ συνιόντες μεθέξουσι, μήτε τὴν αὐτῶν οὐσίαν δύνασθαί τινι
παραπέμπειν ἢ κατὰ κληρονομίας ἢ κατὰ φιδικομίσσου δίκαιον ἐν διαθήκαις ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, κἂν εἰ
συγγενής, κἂν εἴ τις ἐξωτικὸς ἐκεῖνος εἴη· πλὴν εἰ μὴ τὴν ὀρθόδοξον ἀσπάζοιτο πίστιν ὁ πρὸς τὴν
τούτων καλούμενος διαδοχὴν ἢ παρ᾽ αὐτῶν γραφόμενος κληρονόμος ἢ τινι φιδικομίσσῳ τιμηθείς.
4 Ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις αἱρέσεσιν (αἱρέσεις δὲ καλοῦμεν τὰς παρὰ τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν
ἐκκλησίαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν φρονούσας τε καὶ θρησκευούσας) τὸν ἤδη τεθέντα νόμον παρά τε
ἡμῶν καὶ τοῦ τῆς θείας λήξεως πατρὸς ἡμῶν[4] κρατεῖν βουλόμεθα, ἐν ᾧ οὐ μόνον περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ
καὶ Σαμαρειτῶν καὶ Ἑλλήνων τὰ προσήκοντα διατέτακται· ὥστε τοὺς τὰ τοιαῦτα νοσοῦντας μήτε
στρατεύεσθαι μήτε τινὸς ἀξιώματος ἀπολαύειν, ἀλλὰ μηδὲ ἐν σχήματι διδασκάλου παιδείας δῆθέν
τινος τὰς τῶν ἁπλουστέρων ψυχὰς εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀνθέλκειν πλάνην καὶ κατὰ τοῦτο ποιεῖν αὐτοὺς
ἀργοτέρους περὶ τὴν ἀληθῆ καὶ καθαρὰν τῶν ὀρθοδόξων πίστιν, μόνοις δὲ ἐκείνοις διδάσκειν καὶ
5 σιτήσεως δημοσίας τυγχάνειν ἐφίεμεν τοῖς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὖσιν. Εἰ δέ τις ὑπὲρ τοῦ στρατείαν
ἢ συνηγορίαν ἢ ἀξίωμα ἢ δημόσιον φρόντισμα ἔχειν προσποιησάμενος τὴν ἀληθινὴν καὶ ὀρθόδοξον
πίστιν ἀσπάζοιτο καὶ ὑποκρίσει ταύτῃ[5] προσελθὼν φανείη γαμετὴν ἢ παῖδας ἔχων τῆς κατεγνωσμένης
ἀντιποιουμένους αἱρέσεως καὶ μὴ προσαγάγοι τούτους εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἀληθῶν, κελεύομεν αὐτὸν πάν-
τως μὲν ἐκβάλλεσθαι τῆς συνηγορίας ἢ στρατείας ἢ ἀξιώματος ἢ δημοσίου φροντίσματος· εἰ δὲ
λανθάνων διαμείνοι, μὴ δύνασθαί τι τῶν αὐτῷ προσηκόντων κατὰ δωρεὰν ἢ ἕτερον οἱονοῦν συνάλ-
λαγμα ἐκποιεῖν εἰς αἱρετικὸν πρόσωπον ἢ[6] τελευταίαν βούλησιν· τὰ δὲ καταλιμπανόμενα προσώποις
αἱρετικοῖς καὶ τὴν αἱρετικῷ καταφερομένην ἐξ αὐτοῦ κληρονομίαν ἐκδικεῖσθαι παρὰ τοῦ δημοσίου[7], τῶν
ὄντων ταῖς ἀληθείαις ὀρθοδόξων Χριστιανῶν δυναμένων ἢ παρὰ ζῶντος αὐτοῦ τι λαβεῖν ἢ τελευτῶντος
6 κληρονομεῖν. Καθόλου γὰρ τοὺς ἐν ἀξίαις ἢ στρατείαις ἢ συνηγορίαις γινομένους ἢ καὶ πληροῦντας καὶ
πάντας τοὺς ὅλως μετασχόντας οἱασδήποτε δημοσίας φιλοτιμίας ἢ συγκροτήσεως κελεύομεν παρὰ μόνων
ὀρθοδόξων Χριστιανῶν κληρονομεῖσθαι ἢ παίδων ἢ συγγενῶν ἢ ἐξωτικῶν παρ᾽ αὐτῶν καλουμένων.
7 Καὶ γὰρ κωλύομεν παντελῶς τούτων μετέχειν, φαμὲν δὴ τῶν παρὰ κληρονομίας ἢ δωρεᾶς ἢ ἑτέρας
αἰτίας καταφερομένων εἰς αἱρετικὸν πρόσωπον. εἰ δὲ φανείη τις τοιοῦτόν τι πράττων, τὰ κατὰ τοῦτον
8 διδόμενα ἢ καταλιμπανόμενα τὸν τρόπον ἐκδικεῖσθαι τῷ δημοσίῳ. Εἰ δέ τις ἀνὴρ αἱρετικὸς ὀρθο-
δόξῳ γυναικὶ συνοικοίη ἢ τοὐναντίον αἱρετικὴ γυνὴ ὀρθόδοξον ἄνδρα ἔχει, τὰ τούτων τέκνα πᾶσι
τρόποις ὀρθόδοξα γίνεσθαι προστάττομεν· καὶ εἰ συμβαίη τινὰς μὲν τῶν αὐτῶν παίδων ὀρθοδόξους
γενέσθαι, τινὰς δὲ καθ᾽ οἱανοῦν πρόφασιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ ἑτέρας αἱρέσεως μεῖναι, μόνους τοὺς
ὀρθοδόξους κληρονόμους εἶναι τοῦ πατρός τε καὶ τῆς μητρός, τῶν μεινάντων ἑτεροδόξων οὐδεμίαν
9 πάροδον πρὸς τὴν μητρῴαν καὶ πατρῴαν κληρονομίαν ἐχόντων. Εἰ δὲ καὶ πάντες οἱ τῶν οὕτω συνοι-
κούντων ἀλλήλοις παῖδες ἐπὶ τῆς αὐτῆς μείνοιεν πλάνης, τότε τούτους μὲν καὶ ἐκβάλλεσθαι τῆς ἀμφο-
τέρων γονέων κληρονομίας· εἰ δέ τις φανείη συγγενὴς καθ᾽ οἱονδήποτε βαθμὸν τῶν οὕτω συνοικούντων
τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τοῦτον εἰς τὸν ἀμφοτέρων κλῆρον καλεῖσθαι· μηδενὸς δὲ ὀρθοδόξου Χριστια-
νοῦ συγγενοῦς φαινομένου τὸ ἱερώτατον ἡμῶν ταμεῖον τὰς ἐκείνων λαβεῖν οὐσίας· τοῦ κατὰ καιρὸν
μεγαλοπρεπεστάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων καὶ τῆς ὑπηρετουμένης αὐτῷ σχολῆς διὰ
πάσης ἐπιμελείας τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα διερευνωμένων καὶ τὰς ἐκ τοῦ παραβαθῆναί τι τῶν
10 προειρημένων ἁρμόττειν μελλούσας τούτων οὐσίας ἐκδικούντων. Εἰ δέ τις τῶν παρ᾽ ἡμῶν κεκωλυ-
μένων, τουτέστιν Ἑλλήνων ἢ Μανιχαίων ἢ Σαμαρειτῶν ἢ τῶν τούτοις παραπλησίων αἱρετικῶν, ὅλως
ἢ στρατείᾳ τυχὼν ἢ ἀξίᾳ ἢ συνηγορίᾳ ἢ οἱῳδήποτε δημοσίῳ φροντίσματι παραγγέλλειεν ἢ παιδεύειν
θαρρήσειεν ἢ δημοσίαν κομίζεσθαι σίτησιν ἤ τι πράττειν ὅλως τῶν ἀπηγορευμένων, μὴ γένοιτο δὲ
κατάδηλος παρὰ πάσης τάξεως ἐνταῦθά τε καὶ κατὰ χώραν στρατιωτικῆς τε καὶ πολιτικῆς, ᾗ ταῦτα
διαφέρει, αὐτὸς μὲν ὁ πλημμελήσας, ἐπειδὰν φωραθείη, ταῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημέναις ὑποπεσεῖται
ποιναῖς· οἱ δὲ ταῦτα μὴ προσαγγείλαντες, εἴτε ἐν τάξεσιν εἶεν, εἴτε ἐν ἄλλαις ὑπηρετοῖντο ἀρχαῖς, εἰς

Nomoc.= 1, 10

[1] c. 15. 16 *h. t.* [2] *c.* 17 *h. t.* [3] ἐν ᾗ (*Hercher*)? [4] *c.* 12 *h. t.* [5] τοιαύτῃ (*Schoell*)?
[6] κατὰ *ins.* [7] § 7 *collocanda uidetur post* 22 δημοσίου

11 διατέταχθαι *Nomoc.* | μήτε στρατ.] μὴ στρατ. *Nomoc. ante emend.* 39 ὑπερετουμένης *Nomoc. ante emend.* 43 τυχόν *Nomoc.* 45 τε] δέ *Nomoc.* 47 ἄλλοις *Nomoc.*

ἃς ταῦτα ἀναφέρεται, εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν καταθήσουσι ποινὴν ἐφ᾽ ἑκάστῳ προσώπῳ, καὶ πάσῃ δὲ
ὁμοίως ἀρχῇ στρατιωτικῇ τε καὶ πολιτικῇ ἐνταῦθά τε *καὶ* κατὰ χώραν τριάκοντα λιτρῶν χρυσίου
11 ἔπεσθαι πρόστιμον. Εἰ δὲ καὶ ὑπεξέλθοι [1] καὶ εἰσπράξειε τὴν ποινὴν καὶ δείξειεν ἑαυτὴν οὐκ ἀμελοῦσαν
τῶν νομοθετηθέντων, ποινῆς δὲ [2] ἐφ᾽ οἱουδήποτε προσώπου ἢ θέματος ἁρμοττούσης, θεσπίζομεν ταύ-
την τὸν μεγαλοπρεπέστατον κόμητα τοῦ ἱερωτάτου ταμείου εἰσπράττειν τε καὶ ὑποδέχεσθαι καὶ τοῖς
θείοις εἰσκομίζειν πριβάτοις γινώσκοντα ὡς, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ὑπηρετουμένης αὐτῷ τῶν καθο-
σιωμένων παλατίνων σχολῆς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σχολὴ κατὰ πάντα τρόπον τὰ τοιαῦτα ἀνιχνεύσειε καὶ
τοὺς ὑπευθύνους εἰσπράξειεν, αὐτὸς μὲν πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταθήσει, ἡ δὲ πειθο-
μένη αὐτῷ σχολὴ τὸ ἐπενηνεγμένον πρόστιμον πρὸς τῷ κατὰ τῆς σχολῆς καὶ τὴν εἰς σῶμα ποινὴν
ἁρμόττειν, εἰ μὴ τῶν παρ᾽ ἡμῶν νενομοθετημένων ἀντιλάβοιτο, πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἀποβλέπουσα κίν-
12 δυνον. Τὴν δὲ αὐτὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν καὶ τοὺς ἑκάστης πόλεως θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους διερευνω-
μένους ἀεὶ τὰ καθ᾽ ἑκάστην πόλιν ὑπεναντίον τῆς θείας ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας παρ᾽ οὑτινοσοῦν
ἐγχειρούμενα καὶ ταῦτα φανερὰ τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι καθιστᾶν, ὡς ἂν ἐκεῖνος ἔργῳ
παραδοίη τὰ παρ᾽ ἡμῶν εὐσεβῶς προστεταγμένα· ὡς εἴγε θεάσοιντο οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὸν
τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον ῥᾳθύμως τῷ πράγματι χρώμενον, προσήκει τοῦτο φανερὸν ἡμῖν αὐτοῖς ποιεῖν,
ἵνα τοὺς ῥᾳθυμήσαντας τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβάλλωμεν, οἷς ὑπαχθῆναι τοὺς ἁμαρτάνοντάς τι τῶν
13 προειρημένων ἐθεσπίσαμεν. Εἰδότων καὶ τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ὡς εἴ τινος
τούτων ἀμελήσειαν, ἥξουσι μὲν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν καὶ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ κρίσιν, διελεγχομένης
δὲ τῆς αὐτῶν ῥᾳθυμίας καὶ περὶ αὐτῆς κινδυνεύσουσι τῆς ἱερωσύνης.

19 Idem A. Demostheni pp. Cognouimus multos esse orthodoxos liberos, quibus nec
pater nec mater orthodoxae sunt religionis. et ideo sancimus, non tantum in casu, ubi
alter orthodoxae religionis est, sed etiam in his casibus, in quibus uterque parens alienae
sectae sit, id est pater et mater, ii tantummodo liberi ad eorum successionem siue ex
testamento siue ab intestato uocentur et donationes seu alias liberalitates ab his accipere
possint, qui orthodoxorum uenerabili nomine sunt decorati: ceteris liberis eorum, qui non
dei omnipotentis amorem, sed paternam uel maternam impiam adfectionem secuti sunt, ab
1 omni beneficio repellendis. Liberis autem orthodoxis non existentibus ad agnationem uel
2 cognationem eorum, orthodoxas tamen, easdem res uel successiones peruenire. Quod si
nec agnatio nec cognatio recta inueniatur, tunc easdem res fisci nostri uiribus uindicari.
3 (1) Sed ne uideamur morientibus quidem genitoribus liberis prouidere, uiuentibus autem nullam
inferre prouidentiam, quod etiam ex facto nobis cognitum est, necessitatem imponimus
talibus genitoribus orthodoxos liberos secundum sui patrimonii quantitatem alere et omnia
eis praestare, quae ad quotidianam uitae conuersationem sufficiant: sed et dotes pro
filiabus uel neptibus dare et ante nuptias donationes pro filiis uel nepotibus perscribere,
in omni casu secundum uires patrimonii huiusmodi liberalitatibus aestimandis, ne propter
4 diuini amoris electionem paterna uel materna fuerint liberi prouisione defraudati. Omnibus
uidelicet, quae nostrae constitutiones de poenis paganorum et Manichaeorum et Borbori-
tarum et Samaritarum et Montanist*a*rum et Tascodrogorum et O*ph*itarum ceterorumque
haereticorum causa constituerunt, ex hac nostra lege confirmandis et in perpetuum ua-
lituris.

CRM: c. 18 *extat in Nomoc.*[m] 1, 10

[1] ἐπεξέλθοι? [2] τε?

2 ἐνταῦθά τε καί] ἐν ταῦτά τε *Nomoc.* 10 ἀποβλέπτουσα *Nomoc.* 12 ὀντινοσοῦν *Nomoc.* 18 ἕξουσι *Nomoc.* 20 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* | demostenis *S* | pp.] p. *M* 21 nec mater *om.* R^{a} 22 aliter C^{a} | rel. est] sunt rel. *C* | aliae M^{a} 23 ii] h**i* (huic?) C^{a} | ex *om.* *RM* 26 uel] et *C* 27 agnitionem $C^{a}R^{a}$ 28 cognitionem *R* | orthodoxas (—xam M^{b}) tamen] *RM,* si orthodoxae sunt *C uel* C^{b} 29 nec. agn. nec cogn. recta (pia *C*)] *C,* uel agn. (agatio M^{a}) uel cogn. recta non (non *om.* M^{a}) *RM* | fisci] a fisci *C* 30 autem] quidem R^{a} 33 ad] a R^{a} 34 neptibus] nepotibus $C^{a}M^{a}$ | filiis] filiis et R^{a} | praescribere *RM* 37 borboritarum] *M et c.* 18 § 2 *h. t.,* barbaritarum *C,* borboritanorum *R* 38 samaritanorum *C* | et montanistarum ... ophitarum *om.* *C* | montanistrarum *RM* | tascodrocorum *R,* tadroscogrorum *M: uide ad p.* 75, 14 | et *om* *R* | orfitarum *RM* | que *om.* M^{a} 39 causam M^{a} | ex] et ex *C* 40 *huic constitutioni Hal. subiungit subscriptionem* d. constantinop. X k. decemb. lampadio et oreste uu. cc. conss., *quam sicut priores* (*uide ad c.* 8. 10) *sequenti constitutioni attribuere debemus, cum hoc tempore Demosthenes non fuerit pp.*

20 *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς κόμητι τῶν πριβάτων.* Ἔγνωμεν τοὺς [Nomoc. 12, 2
ἀνοσίους αἱρετικοὺς καὶ μετὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους[1] καὶ τὴν γενομένην ἐπ' αὐτοῖς κίνησιν ἔτι τολμᾶν
καὶ ἀθροίζεσθαι καὶ προβάλλεσθαί τινας τῆς ἑαυτῶν μανίας ἡγουμένους τε τούτους καὶ ἐξάρχους
καλεῖν καὶ βαπτίσματα ποιεῖν καὶ βούλεσθαι χρῆσθαι προνομίοις τισίν, ἡνίκα[2] τῶν ἁγίων περιβόλων
καθέστηκεν αὐτῶν τὰ ἐργαστήρια, οἷς μόνους τοὺς τὴν ὀρθὴν τιμῶντας πίστιν χρήσασθαι προσήκει.
1 Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καὶ νῦν αὐτοῖς ἀπειπεῖν, μάλιστα μὲν μηδὲ ἐν ἄλλῳ
τινὶ τόπῳ, διαφερόντως δὲ ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, μηδέ τινας συνάξεις μηδὲ βαπτίσματα
ποιεῖν μηδὲ τολμᾶν τοῦ τῆς προσκυνητῆς κοινωνίας ὀνόματος ἢ πράγματος ἅπτεσθαι, ἅπερ μόνων
καθέστηκεν ἴδια τῶν τὴν ὀρθὴν πρεσβευόντων δόξαν καὶ τὸ προσκυνητὸν τῶν Χριστιανῶν ὄνομα
2 προσηκόντως θεραπευόντων. Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἔχοντας ἐργαστήρια ἔσω τῶν ἁγίων περιβόλων χρῆσθαί
τισι προνομίοις προφάσει τῶν ἐργαστηρίων συγχωροῦμεν, γινώσκοντας, ὡς, εἰ καὶ μετὰ τοῦτο τὸ θεῖον
ἡμῶν κήρυγμα φανεῖεν οἱουδήποτε τῶν ἀπηγορευμένων ἁπτόμενοι, ἢ ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει ἢ ἐν
ἑτέραις χώραις ἢ παρασυνάξεις ἢ βαπτίσματα τολμῶντες ποιεῖν ἢ τὴν ἄρρητον αὐτοῖς διδόναι κοι-
νωνίαν ἤ τι τῶν κεκωλυμένων ποιοῦντες, ὑπαχθήσονται ποιναῖς προσηκούσαις καὶ ἃς ὑπομένειν ἀνάγκη
τοὺς ἐναντιουμένους τοῖς νόμοις καὶ τὴν αὐτῶν μὴ φυλάττοντας δύναμιν· εἰδότων τῶν τοὺς ἑαυτῶν
οἴκους εἰς τὸ παρασυνάξεις ποιεῖν παρεχόντων αὐτοῖς, ὡς ταύτην ὑφέξουσι τὴν ποινήν, ἣν αἱ προλαβοῦ-
3 σαι θεῖαι λέγουσι διατάξεις. Καὶ ταῦτα μὲν κοινῇ περὶ πάντων τῶν αἱρετικῶν. Ἰδικῶς δὲ ἐπὶ τοῖς
ἀνοσίοις Μοντανισταῖς θεσπίζομεν, ὥστε μηδένα συγχωρεῖσθαι τῶν καλουμένων αὐτῶν πατριαρχῶν καὶ
κοινωνῶν ἢ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ ἄλλων κληρικῶν, εἴπερ ὅλως αὐτοὺς τοῖς ὀνόμασι
τούτοις καλεῖν προσήκει, κατὰ ταύτην διατρίβειν τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἀλλὰ πάντας ἐξελαύνεσθαι,
ὅπως ἂν μὴ τῶν ἀτόπων αὐτῶν μύθων τινὲς τῶν ἁπλουστέρων κατακούσαντες καὶ ἀκολουθοῦντες ταῖς
4 ἀσεβέσιν αὐτῶν διδασκαλίαις τὰς ἑαυτῶν διαφθείροιεν ψυχάς. Ἀλλ' οὐδὲ εἴσω τῶν εὐαγῶν ὅρων
πραγματεύεσθαι ὅλως συγχωροῦμεν, ὥστε μὴ τὰ εὐαγῆ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μυστήρια γίνεσθαι
5 αὐτοῖς ἔκπυστα βεβήλοις τε οὖσι καὶ καθαρᾶς πάσης εὐαγοῦς ἀκοῆς ἀναξίοις. Κωλύεσθαι δὲ θεσπί-
ζομεν αὐτῶν καὶ τὰ ἀσελγῆ συσσίτια καὶ τὰ ἀσεβῆ καὶ κατεγνωσμένα συμπόσια, ἐν οἷς συνιόντες τὰς
τῶν ἁπλουστέρων θηρεύειν πειρῶνται ψυχάς. δεῖ γὰρ καθάπαξ κεκωλῦσθαι τούτους τοὺς ἐξ αὐτῶν
εἰς τὴν ὀρθὴν μεταστάντας πίστιν αὖθις ἀσεβῶς διαιτᾶσθαι τοῖς τὰ αὐτὰ νοσοῦσιν καὶ ἴσως ἐκ τῆς συν-
6 διαγωγῆς καὶ διαίτης πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανιέναι κακοδαιμονίαν. Κωλύομεν δὲ αὐτοὺς καὶ
ἀνδράποδα ἐμπορεύεσθαι, μήποτε ταῦτα τοῖς συνθρησκευταῖς ἀποδόμενοι παρασκευάσαιεν αὐτὰ τῆς
7 ἑαυτῶν κακοδοξίας γενέσθαι. Ὁμοίως δὲ κωλύομεν τοῖς ἐκ τῆς τῶν αὐτῶν Μοντανιστῶν οὖσι θρη-
σκείας δίδοσθαί τινα παραψυχὴν κατὰ πρόφασιν τῶν καλουμένων ἀξιωματικῶν, οἷς ἐκ τῶν μεγίστων
δικαστηρίων καὶ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας εἴωθέ τι χορηγεῖσθαι προφάσει τῆς συνεχούσης
αὐτοὺς πενίας, ἣν οὐκ ἂν εἴη προσῆκον τοῖς ἐκ τῆς εἰρημένης χορηγεῖσθαι θρησκείας, ὑγιὲς μὲν ἢ
μέτριον οὐδ' ὁτιοῦν ἐχούσης, παρὰ πάντων δὲ δικαίως μισουμένης τε καὶ κατεγνωσμένης· ὥστε καὶ εἴ
τις αὐτοῖς ἄλογον νέμει προστασίαν, καὶ τοῦτον σωφρονίζεσθαι δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινῇ θεσπίζομεν.
8 Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα παραφυλάττεσθαι βουλόμεθα παρά τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῶν τὰς ἀρχὰς τῶν
ἐθνῶν ἐχόντων, τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑφορωμένης καὶ τῆς πειθομένης σοι τάξεως καὶ τῶν ἐπιχωρίων
τάξεων, εἰ μὴ ταῦτα φυλάξαιεν· ἐπικειμένης οὐδὲν ἧττον ἀγανακτήσεως καὶ τοῖς ἀεὶ τὴν ἀρχὴν ἕξουσιν,
ἧς νῦν ἡ σὴ προέστηκεν ὑπεροχή, εἴ τι τῶν θεσπισθέντων ἢ αὐτοὶ παραβαῖεν ἢ παραβαθῆναι συγχω-
ρήσαιεν, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐθνῶν, εἰ τούτου ῥαθυμήσαιεν, ὁμοίως δέκα χρυσίου λιτρῶν σωφρο-
νιζομένων ποινῇ. D. CONSTANTINOPOLI X K. DEC. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

21 IDEM A. IOHANNI PP. Quoniam multi iudices in dirimendis litigiis [B 1, 1, 34. 21, 1, 45
nos interpellauerunt, indigentes nostro oraculo, ut eis reseretur, quid de testibus haereticis

CRM: *c.* 20 *extat in libro Coisliniano* 151 *B* 1, 1, 33, *quem contuli: pr. habet etiam Paris.* 1352 (*Fabrotus*), *c.* 20 § 6 *est etiam in Nomoc.*[md] 4, 14, § 7 *in Nomoc.*[md] 8, 7

---

[1] *c.* 14. 18 *h. t.* [2] εἴσω *ins.* (*Heimbach*)

---

1 constitutio graeca *W* | *inscriptionem om. B: ad comitem rerum priuatarum directam esse constitutionem apparet ex* § 8 *collata Const. i. f.* καὶ ὁ κόμης τῶν πριβάτων: *fortasse supplendum* Φλώρῳ, *cf.* 7, 37, 3 3 τε] *sic* (*non* δὲ) *B* 25 καταγνωσμένα *B* 28 δὲ αὐτούς] τοὺς Ἰουδαίους *Nomoc.*[m] 32 μεγάλης *om. Nomoc.*[m] | τι *om. Nomoc.* 33 ἣν] ἢ *Nomoc.*[d] 34 οὐδ' ὁτιοῦν] *B*, οὐδέν *Nomoc.* | δέ *om. Nomoc.*[m] | δικαίως *om. Nomoc.*[d] 41 *s. a. Hal. ad c.* 19 42 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *C* 43 nostro indigentes *C:* ἐπιδεόμενοι τῆς ἡμετέρας *B* 1, 1, 34 (κ.π.) | reseretur] *Hal.*, reseruetur *C*, resonetur *M*, respondeatur *R:* ἀποκριθῶμεν *B* (κ.π.)

statuendum sit, utrumne accipiantur eorum testimonia an respuantur, sancimus contra orthodoxos quidem litigantes nemini haeretico uel etiam his qui Iudaicam superstitionem colunt esse in testimonia communionem, siue utraque pars orthodoxa sit siue altera.
1 Inter se autem haereticis uel Iudaeis, ubi litigandum existimauerint, concedimus foedus permixtum et dignos litigatoribus etiam testes introduci, exceptis scilicet his, quos uel Manichaeus furor (cuius partem et Borboritas esse manifestissimum est) uel pagana superstitio detinet, Samaritis nihilo minus et qui illis non absimiles sunt, id est Montanistis et Tascodrogis et Ophitis, quibus pro reatus similitudine omnis legitimus actus interdictus est.
2 Sed et his quidem, id est Manichaeis et Borboritis et paganis nec non Samaritis et Montanistis et Tascodrogis et Ophitis, omne testimonium sicut et alias legitimas conuersationes sancimus esse interdictum: aliis uero haereticis tantummodo iudicialia testimonia contra
3 orthodoxos, secundum quod constitutum est, uolumus esse inhibita. Ceterum testamentaria testimonia eorum et quae in ultimis elogiis uel in contractibus consistunt, propter utilitatem necessarii usus sine ulla distinctione permittimus, ne probationum facultas angustetur.
D. V K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a.

22 [1] IDEM A. IOHANNI PP. Diuinam nostram sanctionem, per quam [B 1, 1, 35 Nomoc. 12, 2 iussimus neminem errore constrictum haereticorum hereditatem uel legatum siue fideicommissum accipere, etiam in ultimis militum uoluntatibus locum habere praecipimus, siue communi iure siue militari testentur. D. K. SEPT. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. *CC.* a.

VI

℞ NE SANCTVM BAPTISMA ITERETVR ℞

1 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. [Th. 16, 6, 2 B 3, 1, 6, Nomoc. 4, 13 AD FLORIANVM VICARIVM ASIAE [2]. Antistitem, qui sanctitatem baptismatis [Th. 16, 6, 1 illicita usurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus. eorum [Th. 16, 6, 2 enim [3] condemnamus errorem, qui apostolorum praecepta calcantes Christiani nominis

P (7, 5. 6.℞ 2) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 1, 3, 49. 3, 28, 37. 6, 22, 12 [2] Africae *Th.* [3] enim *om. Th.*

1 sancimus ... 2 litigantes *om.* M^a | contro R^a 2 qui iud.] iuud. R^a? 3 orthodoxas R^a 4 haeretici uel iudaei *legit Thalelaeus:* ἐν ἑαυτοῖς δὲ οἱ αἱρετικοὶ ἢ οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν δικαζόμενοι φανῶσι *B* (κ.π.) | extimauerit *R* 5 dignum M^a | etiam] et *C* | introducī M^a | his] et his *R* | uel quos *C* 6 manichaeus] *C*, manicheticus (—cos M^a) *RM*, μανιχαϊκός *B* (κ.π.) | patrem *C* | et *om. C:* καὶ τοὺς Βορβορίτας *B* (κ.π.) | pagana superstitio] poena superstitioni *C*, ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία *B* 7 non absimile *R*, non adsimiles M^a, nominabus similes *C*, οὐκ ἀνόμοιοι *B* | montanistas *C*, non tam istis *R* 8 tascodrogis] *RM*, ascodrugis *C*, ἀσκοδροῦγοι *B* 1, 1, 34, τασκοδρουγίταις *B et* *BΣ* 21, 1, 45: *uide ad p.* 75, 14 | interductus M^a 9 sed et] *C cum B* (κ.π.) ἀλλὰ καί, sed *RM* | et borb.] *C cum B* καὶ Βορβορίταις, borb. *RM* | moritanistis *M* 10 tascodrogis] *RM*, scodrigis *C*, ἀσκοδρούγοις *B* 1, 1, 34 12 ceterum] R^aM, contra *C*, cetera R^b, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς *B* (κ.π.) 13 et *om. C:* καὶ τὰς κατὰ διαθήκας μαρτυρίας αὐτῶν καὶ τὰς ἐν ταῖς τελευταίαις βουλήσεσι *B* | uel in] uel *M*, καὶ ἐν *B* 14 sine] *C cum B*, eis sine *RM* 15 *s. a. Hal.* | *ante c.* 22 *inserunt* const. graeca *Bamberg. I D* 3 *Paris.* 4534 *Londin. reg.* 9 *C* XI, *quod debuit collocari ante c.* 21, *ubi est in W: hoc loco nihil desiderari probat Const.* 16 idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* | pp.] p. *M* 17 errorem CM^a*:* τῇ πλάνῃ κατεχόμενον *B* (κ.π.) | hereditatem] ἢ κληρονομίαν *B* (κ.π.) 19 militari iure siue communi *C:* εἴτε κοινῷ δικαίῳ εἴτε στρατιωτικῷ *B* (κ.π.) | *s. a. Hal.* | post ... 20 cc.] lampadio et oreste uu. cc. II coss. anno VI imperii iustiniani *Hal., in addendis autem tam hoc loco quam ad* 3, 28, 37 *proposuit* post cons. lamp. et orest. uu. cc. anno secundo: *exigitur annus* 531 *cum propter leges iungendas tum quia in k. Sept.* 531 *permultae constitutiones incidunt, in k. Sept.* 532 *alia nulla* 22 *rubricam ante* 1, 5, 22 *collocat R* | baptismate *PL* 23 impp. *CR* | ualentinianus gr. et ualens *S*, ualent. gr. et ual' *C*, ualens gr. et ualentinus *R*, ualentinus gr. et ualerius *M* 24 ad] a *M*, *om. S* | florianum] *SCR*, floriano *M*, flauianum *Th.* | uicario *M* | baptismi *Th.* 25 sacerdotum R^a 26 christi *R*

sacramenta sortitos alio rursus baptismate non purificant, sed incestant, lauacri nomine polluentes. D. XVI K. NOV. CONSTANTINOPOLI GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Si quis [Th. 16, 6, 2 Nomoc. 4, 10. 13] rebaptizare[1] quempiam de mysteriis catholicae sectae fuerit detectus, una cum eo qui piaculare crimen commisit (si tamen criminis per aetatem capax sit, cui persuasum sit) ultimo[2] supplicio percellatur. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LVCIO CONS. a. 413

3 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. [Th. 16, 5, 65, 4 B 1, 1, 36. 60, 54, 22 Nomoc. 12, 2] FLORENTIO PP. Nulli haereticorum danda est[4] licentia uel ingenuos uel seruos proprios, qui orthodoxorum sunt initiati mysteriis, ad suum rursus baptisma deducendi, nec uero illos, quos emerint uel qualitercumque habuerint necdum suae superstitioni coniunctos, prohibendi catholicae sequi religionem ecclesiae.
1 Quod qui fecerit uel, cum sit ingenuus, in se fieri passus sit uel factum non detulerit, exilio ac decem librarum auri multa damnabitur:
2 testamenti et donationis faciendae utrique deneganda licentia. Quae omnia ita custodiri decernimus, ut nulli iudicum liceat delatum ad se crimen minori aut nulli coercitioni mandare, nisi ipse id pati uelit, quod aliis dissimulando concesserit. D. III K. IVN. CONSTANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

VII

℞ DE APOSTATIS ℞

1 IMP. CONSTANTIVS A.[5] AD THALASSIVM PP. Si quis lege uene- [Th. 16, 8, 7 B 60, 54, 22] rabili constitutus[6] ex Christiano Iudaeus effectus sacrilegis coetibus adgregetur, cum accusatio fuerit comprobata, facultates eiusdem dominio fisci iubemus[7] uindicari. D. V NON. IVL. MEDIOLANO CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II CONSS. a. 357

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD [Th. 16, 7, 3 B 60, 54, 23] HYPATIVM PP. Si quis defunctum uiolatae atque desertae Christianae religionis accusat eumque in sacrilegia templorum uel in ritus Iudaicos[8] transisse contendit eaque gratia testari minime potuisse confirmat, intra quinquennium iuge, quod inofficiosis actionibus constitutum est, proprias exserat actiones futurique iudicii huiuscemodi sortiatur exordium. D. XV K. IVN. PATAVI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

3 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 16, 7, 4 B 60, 54, 24 Nomoc. 9, 39] AAA. FLAVIANO PP. Ii, qui sanctam fidem prodiderint et sanctum baptisma haeretica

P (7, 5. 6 *r.* 2, 7 *r.* 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] rebaptizasse *Th.* [2] ultimo] statuti prioris *Th.* [3] *iunge* 1, 5, 5 [4] est *om. Th.* [5] et Iulianus C. *ins. Th.* [6] destituta (*I. Gothofredus: u. i.*)? [7] iussimus *Th.* [8] uel ad Manichaeorum dedecus *ins. Th.*

---

1 russus M^a 2 pollientes M^a | *s. a. Th.* 16, 6, 2 *Hal.* 3 ad anthemium *Th.* | pp. *om. R* 4 rebaptizare] ἀναβαπτίζων *Nomoc.* 4, 10 *Const.*, ἀναβαπτίσας *Nomoc.* 4, 13 | quemquam *PL* | ministeriis *PLRM* | cotholicae *P* | peculiare PL^a 5 capax criminis sit per aetatem *R* | peruasum *P*, per*uasum L^a 6 *s. a. Th. Hal. PL* | XII] XV *Hal.* | constant.] cap. *P* (*ubi* cap. lucio conss. *fortasse suppleuit* P^b) *L* | lucio conss. *PL*, lucio uc. cons. *Th.*, lucio et herodiano uu. cc. coss. *Hal.* 7 ualentinus *RM* 9 baptismata *R* 11 sequi catholice R^a | ingenuis M^a 12 mulctam C^a 13 faciendi *R* | utriusque M^a?, utrisque M^b | denegandi *R* 14 cohertioni *RM*, correctioni *C* 15 *s. a. Th. Hal.* | iun.] *Th. Hal. ad* 1, 5, 5, ianuar. *Hal. h. l.* 16 *in S loco quartae h. t. constitutionis adiciuntur inscriptio et summa* 1, 7, 6, *quae suo loco redeunt* (*etsi summa non isdem uerbis*) 18 de apostotis *PL*, de apostaticis M^a 19 constantius] *Th.*, const. *PL*, constantinus *SCRM* | a. *om. PL* | ad (a *M*) thalassium] ad thassalasum *C*, tauro *S* 20 constituta *Th.* | ex] *PL Th.*, et ex *CRM* | sacrilegiis *C* | agregregaetur *R* 21 apropbata R^a, aprobata R^b | eiusdem] eius *Th.* | domini fisco P^a | *s. a. Th. Hal.* | V *om. Hal.* 22 mediol. *om. Hal.* | VIIII] *Th.*, VIII *Hal.* | II *om. Hal.* 23 impp. *CR* | ualentinianus (—tinus *RM*)] et ual. *S* | aaa. *om. R* 25 in] *Th.*, qui uel in *C*, ad *R*, uel ad (a M^a) *M* | temporum *C* 26 quod] *C Th.*, quod de *RM* 27 exserat] CM^b *Th.*, exe**rat M^a, exigat *R* 28 *s. a. Th. Hal. Bamberg. I D* 3 | XII] *Hal. Bamb.*, XII (*alias* XI *uel* XV) *Th.* | iun. pataui] *Th.*, ianuar. *Hal.*, ian. pataui *Bamb.* | merobaude II et saturnino] *Th. et in addendis Hal.*, grati. et IIII et merobaude *Hal. h. l.*, merobalde et saturnino *Bamb.* 29 impp. *CR* | ualentinus *RM* | et theodosius et *CR* 30 aa. *C* | ii] nii M^a | prodiderint] *Th.*, perdiderint *C*, perdiderunt *RM* | sanctam R^a

superstitione profanauerint, a consortio omnium segregati sint, a testimoniis alieni, testamenti, ut ante iam sanximus[1], non habeant factionem, nulli in hereditate succedant, a
1 nemine scribantur heredes. Quos etiam praecepissemus procul abici ac longius amandari, nisi poenae uisum fuisset esse maioris uersari inter homines et hominum carere suffragiis.
2 Sed nec umquam in statum pristinum reuertentur, non flagitium morum oblitterabitur paenitentia neque umbra aliqua exquisitae defensionis aut muniminis obducetur, quoniam quidem eos, qui fidem quam deo dicauerant polluerunt et prodentes diuinum mysterium in
3 profana migrauerunt, tueri ea quae sunt commenticia et concinnata non possunt. Lapsis etenim et errantibus subuenitur, perditis uero, hoc est sanctum baptisma profanantibus, nullo remedio paenitentiae, quae solet aliis criminibus adesse[2], succurritur. D. v ID. MAI. CONCORDIAE TATIANO ET SYMMACHO CONSS. a. 3

4 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. BASSO PP. Aposta- [Th. 16, 7, 7 B 60, 54, 25]
tarum sacrilegum nomen singulorum uox continuae accusationis incesset et nullis finita
1 temporibus huiuscemodi criminis arceatur indago. Quibus quamuis praeterita interdicta sufficiant, tamen etiam illud iteramus, ne, postquam a fide deuiauerint, testandi aut donandi quippiam habeant facultatem. sed nec uenditionis specie facere legi fraudem sinantur, totumque ab intestato Christianitatem sectantibus propinquis potissimum defera-
2 tur. In tantum autem contra huiuscemodi sacrilegia perpetuari uolumus actionem, ut uniuersis ab intestato uenientibus etiam post mortem peccantis absolutam uocem insimulationis congruae non negemus: nec illud patiemur obstare, si nihil in contestatione profano dicatur
3 uiuente perductum. Sed ne huius interpretatio criminis latius incerto uagetur errore, eos praesentibus insectamur oraculis, qui nomine Christianitatis induti sacrificia uel fecerint uel facienda mandauerint: quorum etiam post mortem comprobata perfidia hac ratione plectenda est, ut donationibus testamentisque rescissis ii, quibus hoc defert legitima successio, huiusmodi personarum hereditate potiantur. D. VII ID. APRIL. RAVENNAE THEODOSIO A. XII ET VALENTINIANO C. II CONSS. a.

5 [4]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. [Nou. Theod. 3 § 4 B 60, 54, 26]
Eum, quicumque seruum seu ingenuum, inuitum uel suasione plectenda, ex cultu Christianae religionis in nefandam sectam ritumue transduxerit, cum dispendio fortunarum capite puniendum censemus. D. PRID. K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVI ET *FAVSTO* CONSS. a.

P (7, 5) *L* (7, 5) *CRM*

---

[1] *c.* 2 *h. t.* [2] prodesse *Th.* [3] *iunge Th.* 16, 8, 28 [4] *iunge* 1, 5, 7. 1, 9, 19

---

1 profanauerunt *RM* | sunt *C* | a] *Th.*, *om. CR*, in *M* 2 iam ante *C* | sancimus *C* | habent *R* 3 etiam] *C Th.*, iam *RM* | praecepissemus] *C Th.*, praeciperemus *R*, praecepimus *M* | abici] ambigi *R* | amandari] C^a *Th.*, mandari *RM*, emandari C^b 5 reuertentur] *C Th.*, reuertantur *RM* | flagilium R^a 6 exquisita *R* | adducetur M^a 7 dedicauerant *C* | polluerint *C* 8 migrarunt *Th. Montispess.* 83, migrauerint *C* | commenticiae *C* 10 *s. a. Th. Hal. Bamberg. I D* 3 | v] ui. *Bamb.* | mai. concordiae] *Th.*, mar. concordia et *Bamb.*, iul. *Hal.* 11 titiano *Hal.* | sumacho (*om.* conss.) *Bamb.* 12 ualentinus *RM* | basso] florentio *C* 13 uox] *C Th.*, uoce *RM* 15 etiam *om. C* | postquam] quam *Th.*, ἐξ οὗ *Const.* 16 habeat M^a | speciem *C* | legis *C* | fraudem] *edd. Th.*, fraude *C*, fraudes *RM* 17 singnantur M^a | christianitate *C* 18 huiuscemodi contra *C*, contra huiusmodi *Th* | perpetuam *C* 19 insimulationis] *M*. insimulationi *Th.*, simillationis *C*, simulationis *R* 20 congruentiam *C* | negamus *R* 21 perductum] C^b *Th.*, perductam C^a, productum *RM*: κἂν μὴ περιόντος αὐτοῦ προκατήρχθη *B*, *similiter Const.* | criminis] comunis *R* 22 nomen *Th.*: τὸ ὄνομα Χριστιανότητος ἐνδεδυμένος *BΣ* (κ.π.) | sacrifici R^a 23 etiam] et *C* 24 recisis *C* | ii] hi *C*, hii a *R* | defert] *C Th.*, defertur *M*, deferetur *R* | successione *M* 25 *s. a. Th. Hal. Bamberg. I D* 3 | VII] *Th.*, VIII *Hal.*, VI *Th.* 16, 8, 28, XIII *Bamb.* | rauennae] et rau. *Bamb.* 26 a. XII (x *Bamb.*) et ual. c. II] *Bamb.*, XII et ual. II aa. *Th.*, XIIII a. et maximo *Hal.* 27 ualentinus *R* 28 uel] *PL Nou. Theod.*, seu *CRM* | ex] et P^1L^1 29 in nefandam] neffandam *uel* ineffandam P^a | transduxerit] *PL*, transduxit *CRM*, traduxerit *Nou.* | dispenso *uel* dispenso* P^a | puniendum] puniendum esse *C* 30 *s. a. Nou. Theod. Hal.*: *in PL est subscriptio* 1, 9, 5 | constantinopoli *om. Hal.* | XVI et fausto conss.] *ita* 1, 5, 7, XVI cons. et qui fuerit nuntiatus *Nou.*, XV et ualentiniano IIII aa. coss. *Hal.*

[1]Impp. Valentinianvs et Marcianvs AA.[2] Palladio pp. Eos, qui[3] catholicarum ecclesiarum clerici uel orthodoxae fidei monachi relicto uero orthodoxae religionis cultu[4] Apollinaris uel Eutychetis haeresin et dogmata abominanda sectati sunt[5], omnibus poenis, quae[6] prioribus legibus aduersus haereticos constitutae sunt, iubemus teneri et extra ipsum quoque Romani imperii solum repelli, sicut de Manichaeis praecedentium legum statuta sanxerunt. D. k. Avg. Constantinopoli Valentiniano A.[7] viii et Anthemio conss. [B 60, 54, 27 a. 455

VIII

℞ NEMINI LICERE SIGNVM SALVATORIS CHRISTI VEL IN SILICE VEL IN MARMORE AVT SCVLPERE AVT PINGERE ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Evdoxio pp. Cum sit nobis cura diligens per omnia superni numinis religionem tueri, signum saluatoris Christi nemini licere uel in solo uel in silice uel in marmoribus humi positis insculpere uel pingere, sed quocumque reperitur tolli: grauissima poena multando eo, si quis contrarium statutis nostris temptauerit, specialiter imperamus. D. xii k. Ivn. Hierio et Ardabvrio conss. [B 1, 1, 11 Nomoc. 1, 1 a. 427

VIIII

℞ DE IVDAEIS ET CAELICOLIS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Clavdio Tryphonino. Quod Cornelia Saluia uniuersitati Iudaeorum, qui in Antiochensium ciuitate constituti sunt, legauit, peti non potest. D. prid. k. Ivl. Antonino A. iiii et Balbino conss. [Nomoc. 6, 3. 12, 9 a. 213

2 Ὁ κράτιστος τοῦ ἔθνους ἡγούμενος ταῖς σωματικαῖς ὑπηρεσίαις τῇ τῆς θρησκείας ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἀργεῖν εἰώθατε, μὴ ἐνοχλεῖσθαι ὑμᾶς προνοήσει. [Ῥοπ. 3, 8

P (8. 9 ℞) *L* (8. 9 ℞) *CRM*: 9, 2 *extat in Nomoc.*[d] 7, 4

---

[1] *iunge* 1, 5, 8 [2] imp. Marcianus A. *Auth.* (*cf. ad p.* 9, 11) [3] eos uero qui antehac *Auth.* [4] monachi fuerunt et relicto uero et (et *om. Auth.* 411) orthodoxo omnipotentis dei cultu *Auth.* [5] uel postea sectabuntur *ins. Auth.* [6] uel hac uel *ins. Auth.* 411 *Hisp.*, uel *ins. Auth.* 2141. 2147 [7] diuo Valentiniano *Auth.*

---

1 *de authentico huius constitutionis et de eius subsidiis uide p.* 76, 28 | ualentinianus … pp. *om. R* | ualentinus *M* | marcus *M*, max. *C* | aa.] aa. et cc. *C* | eos qui *confirmant Parat. ad Const.* 3 2 fidei … orthodoxae *om. C* | relicti *R*[a] 3 heresis dogmata *C* | secuti *R* | sunt] *C Auth.*, fuerint *RM* 5 pelli *Auth.* 6 *s. a. Auth. Hal.* | d.] d. sub die *Auth.* 411 *Hisp.* | anthemio] *Hal. in addendis*, auieno *Hal. h. l.*, anthemio uiro clarissimo *Auth.* 9 nemi *L* | licet *S* | sigillum *Const.*[rl] | christi] *ita Const.* (*Latine et Graece*) *et index Coisl. Basilicorum* (*Heimb. I, p. XVI not. b*), christi humi *SL*, christi huo *P*, christi humo *CRM* 10 aut in marm. *S*, seu in marm. *R*, seu marm. *M* | aut sculpere aut] sculpire uel *S* 11 pingnere *LM*, pignore *R*, scribere *Const.*, ἐγγράφειν *index Coisl.* 12 imp. *PL* | ualent. et theod. *S*, theod. et ualentinus *RM* 14 inpingnere *PL*, pingnere *RM*[a] 15 sed] *W cum B:* ἀλλὰ καὶ εὑρισκόμενον, *om. PLCRM* | quocumque *P*[r]*L*[v]*CR* | eo *om. PLC* 16 *s. a. Hal. PLD Bamb. I D* 3 | xii] *Hal. D*, xiii *PL Bamb.* | iun.] *Hal.*, iul. *Bamb.*, ian. *PLD* | hierio et *om. PLDBamb.*: *quae lectio si uera est, etiam de anno* 447 *cogitare possis* 20 imp. ant. a.] impp. et *R*, impp. antiochus *M* | claudio] *SC*, claudio et *R*, et claudius aa. *M* | tryphonino] *S*, trifonio *CR*, triphoni pp. *M* | saluia] *CRM*, aquilia *S*, σάλβια *Nomoc.* 21 in *om. C* | antiochiensium *C?* 22 *s. a. Hal. Bamberg. I D* 3 | d. prid.] *Hal.*, pp. *Bamb.* | albino *Bamb.*

3 IMP. CONSTANTINVS A. AD EVAGRIVM PP. Iudaeis et maioribus [Th. 16, 8, 1 B eorum et patriarchis uolumus intimari, quod, si quis post hanc legem aliquem, qu feralem fugerit sectam et ad dei cultum respexerit, saxis aut alio furoris gene nunc fieri cognouimus, ausus fuerit attemptare, mox flammis dedendus est et cu bus suis participibus concremandus. D. XV K. NOV. MVRGILLO CONSTANTINO A LICINIO IIII CONSS.

4 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. REMIGIO MAGISTRO [Th. 7, 8, 2 B 1, 1, 37 No OFFICIORVM. In synagoga Iudaicae legis uelut hospitii merito inruentes iubeas e quos priuatorum domus, non religionum loca habitationum merito conuenit atting PRID. NON. MAI. TREVIRIS VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS[1].

5 [2]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. HYPATIO PP. [T Iussio, qua sibi Iudaeae legis homines blandiuntur, per quam eis curialium mune batur immunitas, rescindatur. D. XIIII K. MAI. MEDIOLANI MEROBAVDE II ET SA CONSS.

6 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 3, 7, 2. 9, 7, 5 B 1, 1, 38 No AAA. CYNEGIO PP. Ne quis Christianam mulierem in matrimonium Iudaeus neque Iudaeae Christianus coniugium sortiatur. nam si quis aliquid huiusmodi a adulterii uicem commissi huius crimen obtinebit, libertate in accusandum publi que uocibus relaxata. D. PRID. ID. MART. THESSALONICA THEODOSIO A. II ET CONSS.

7 IDEM AAA. INFANTIO COMITI ORIENTIS. Nemo Iudaeorum morem suum in coniunctionibus retinebit nec iuxta legem suam nuptias sortiatur nec in diuersa tempore coniugia conueniat. D. III K. IAN. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III E DANTIO CONSS.

8 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA[3]. EVTY- [Th. 2, 1, 10 CHIANO PP. Iudaei Romano communi iure uiuentes in his causis, quae[4] tam ad su nem eorum quam ad forum et leges ac iura pertinent, adeant sollemni more iudicia

P (9, 3. 8. 6) *L* (9, 3. 8. 6) *CRM*

---

[1] *ita etiam Th., error tamen subest aut loco aut consulibus, cum hoc anno Valen Treuiris non fuerit* [2] *iunge Th.* 12, 1, 100 [3] idem (= impp. Arcadius et H AA. *Th.* [4] non *ins. Th.* (*u. i.*)

---

1 impp. *P* | a. *om. CM* | ad euagrium] ad esigrauio *S* 2 post] potest *C*ᵃ*?* 3 fugerit] *PLM Th.*, effugerit *CR* 5 *s. a. Th. Hal. PLD Bamberg. I D* 3 | xv k. nou.] k. xu. non. *P*, ••• nou. *L*ᵉ | murgillo] *Th.*, const. *Hal.*, cp. *PL*, cap. *D*, *om. Bamb.* | const. ... 6 conss. *om. P*ᵃ | IIII] II *Hal.*, iul. *uel* iut *P*ᵇ, iul. *L Bamb.*, iub. *D* 6 latinio *PLD Bamb.* | IIII] *Th.*, II *Hal.*, uii *PL Bamb.*, uii *uel* u et *D* | conss. *om. D* 7 ualentinus *RM* | aa. *om. S* | renagie *S* 8 synagogam *Th.*: ἐν τῇ συναγωγῇ ... ἐφορμῶντας *B* | uelut hospitii] *N*, ueluti hauspitio (hosp. *M*) *CM*, uelut ospitio *R*, hospitii uelut *Th.*: ὡσανεὶ τοὺς ξενίας λόγῳ ἐφορμῶντας *B* 9 domos *C* | attinere *Th.*, ἔχειν *B* | *s. a. Th. Hal. Bamberg. I D* 3 10 mai.] *Th. Bamb.*, mart. *Hal.* | treuiris *om. Hal. Bamb.* 11 impp. *C*, mpp. *R* | grat. ualentinianus] *N Th.*, grat. et ualentinus *M*, ualentinianus (ualentinus *R*) grat. *CR* | ad hypatium *Th.* 12 quam *R* | iudaeae] *R*ᵇ *Th.*, iudaicae *CR*ᵃ*M* | dabatur] *C*, debebatur *RM*, datur *Th.* 13 *s. a. Th. Hal. Bamberg. I D* 3 *et PL ad* 1, 7, 5 | XIIII] *Th.*, XIII *Th.* 12, 1, 100, XVIII *Hal. Bamb.*, xuii *PL* | merobalide *PL Bamb.* | saturnio *L* 14 conss. *om. PL*

15 impp. *PLC*, ipp. *R* | ualentinus *RM* et arcadius aaa.] *M Th.*, gratianus e aaa. *S*, theod. aa. *PL*, et ualens et a et theod. et archadius augusti *R* gio *SPLM*, cineio *C* | matrimonio *T* γάμον *B* (κ.π.) 17 neque] ne quis *P* *P*ᵃ | coniugium sortiatur] *C*ᵇ*R Th.*, societur *PL*, coniugium sortietur (soti *C*ᵃ*M* | quis] quid *C*ᵃ 18 huius] huiusmodi *CRM*, *om. P*ᵃ 19 *s. a. T in PL est subscriptio c.* 15 | mar *om. Hal.* 21 aaa.] *M*, a. *S*, aa. *C*, 22 conuictibus *R* | retinebit] *CR*, reti συζευγνύσθω *B* | suas *R*: κατὰ τὸν ἴδ γαμείτω *B* 23 conueniant *R* | *s. Bamberg. I D* 3 | ian. constant. *om.* et] ct. *Bamb.* 24 conss.] constitutore 25 impp. *PLCR* | gratianus] gord. *PL* tinus *RM* | aaa.] aa. *C* | ad eutychia 26 pp. *om. PCR* | romano et commun communi romano *M*: τῷ Ῥωμαϊκ νομῳ *B* | in] de *Th.*, ἐν *B* | tam] *mant B*: ἅτινα πρὸς τὴν θρησκείαν α πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς νόμους καὶ τ προσήκουσι, *quibuscum conuenit Const.* et *PL* | pertinerit *M*ᵃ

que Romanis legibus conferant[1] et excipiant actiones. Si qui uero ex his communi pactione ad[2] similitudinem arbitrorum apud Iudaeos[3] in ciuili dumtaxat negotio putauerint litigandum, sortiri eorum iudicium iure publico non uetentur. Eorum etiam sententias[4] iudices exequantur, tamquam ex sententia cognitoris arbitri fuerint attributi. D. VI NON. FEBR. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD IVDAEOS. Nemo [Th. 16, 8, 10 B 1, 1, 41 Nomoc. 12, 2] exterus religionis Iudaeorum Iudaeis pretia statuet, cum uenalia proponentur. iustum est enim sua cuique committere. itaque rectores prouinciarum[5] uobis nullum discussorem aut moderatorem esse concedent. quod si quis sumere sibi curam praeter uos proceresque uestros audeat, eum uelut aliena appetentem supplicio coercere festinent. D. III K. MART. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

10 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Quicumque ex Iudaeis obnoxii curiae comprobantur, curiae mancipentur. [Th. 12, 1, 165] D. III K. IAN. THEODORO CONS. a. 399

11 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Iudaeos quodam festiuitatis [Th. 16, 8, 18] suae sollemni *Aman* ad poenae quondam recordationem incendere et sanctae crucis adsimulatam speciem in contemptu Christianae fidei sacrilega mente exurere prouinciarum rectores prohibeant, ne locis[6] suis fidei nostrae signum immisceant, sed ritus suos citra contemptum Christianae legis retineant, amissuri sine dubio permissa hactenus, nisi ab illicitis temperauerint. D. IIII K. IVN. CONSTANTINOPOLI BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408

12 [7] IDEM AA. IOVIO PP. Caelicolarum nomen inauditum [Th. 16, 8, 19 B 1, 1, 42 Nomoc. 12, 2] quodammodo[8] nouum crimen superstitionis uindicauit. ii, nisi[9] ad dei cultum uenerationemque Christianam conuersi fuerint, his legibus, quibus praecipimus haereticos adstringi, se

1 quoque nouerint attinendos. Aedificia autem eorum, quae nescio cuius dogmatis [Th. 16, 5, 43] noui conuentus habent, ecclesiis uindicentur. certum est enim, quidquid [Th. 16, 8, 19] a fide Christianorum discrepat, legi Christianae esse contrarium. D. K. APRIL. RAVENNA HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

13 [10] IDEM AA. IOHANNI PP. Die sabbato ac reliquis [Th. 2, 8, 26. 8, 8, 8 B 1, 1, 43 Nomoc. 12, 2] sub tempore, quo Iudaei cultus sui reuerentiam seruant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conueniri debere praecipimus (ita tamen, ut nec illis detur licentia [(Th.)] eodem die Christianos orthodoxos conuenire, ne Christiani forte ex interpellatione Iudaeorum ab officialibus praefatis diebus aliquam sustineant molestiam), cum fiscalibus [Th. l. c.] commodis et litigiis priuatorum constat reliquos dies posse sufficere. D. VII K. AVG. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

CRM

---

[1] inferant *Th.* [2] sane si qui per compromissum ad *Th.* [3] uel patriarchas ex consensu partium *ins. Th.* [4] prouinciarum *ins. Th.* [5] prouinciae *Th.* [6] locis *confirmat Th.*: *fuitne* elogiis (*Mommsen*)? [7] *iunge* 1, 12, 2 *et Th.* 2, 8, 25 [8] *idem Th.*: *fuitne* quondam, modo (*Mommsen*)? [9] intra anni terminos *addit Th.* [10] *iunge Th.* 16, 8, 20

---

1 romani *M*ᵃ | conferant] προσκυπτέτωσαν *B*, ἐνιστάτωσαν *Theod.* (*Heimb. not. i*), ἐνάγουσι *Const.* | expiant *R*ᵃ | quis *P*ᵃ | ex his uero *M* 2 putauerunt *R* 3 sententias] *CM*ᵇ *Th.*, sententiis *PLM*ᵃ, sententiam *R* 4 cognitoris *om. M*ᵃ | fuerint *R* | *s. a. Th. Hal. PL* | VI] III *Th.* 5 febr. … conss. *om. PL* | constant. *om. Hal.* 6 et *om. CR* | ad iudaeos] iudeis *S* 7 regionis *M*ᵃ | proponentur] *T Th.*, proponerentur *M*, praeponerentur *CR* | est *om. C* 8 cuique] *E Th.*, cuicumque *CRM* 9 praepter *M*ᵃ 10 eum] *RM*, cum *C*, tum *Th.*: ὡς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῶν τιμωρείσθω *B* | alia *CR* | coerceri *Th.* | *s. a. Th. Hal.* 13 *s. a. Th. Hal.* | theodoro cons.] theodoro uc. cons. *Th.*, theodosio a. I et rumoridio coss. *Hal.* 14 quodam] *Th.*, quosdam *CRM* 15 sollemni aman] *Th.*, sollempnia *CRM*: οἱ Ἰουδαῖοι μὴ ἐν σχήματι τοῦ Ἀμᾶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καιέτωσαν *Const.* | quandam *CM* 16 adsimilatam *CR* 17 citra] infra *Th.*, contra *C* 18 nisi] ni *R* 19 temptauerint *CR*ᵃ, temptauerunt *M*ᵃ | *s. a. Th. Hal.* | IIII] *Th.*, III *Hal.* | constant. *om. Hal.* 21 ii] hi *R* 22 fuerit *C* 23 noueritis *R* | attingendos *CM*ᵃ? 24 habeant *RM* | uindicetur *M*ᵃ 25 a] *M*ᵇ *Th.*, *om. CRM*ᵃ | *s. a. Th.* 16, 8, 19 27 sabbata *Th.* 28 uenerantiam *M* 29 pcipimus *R* 30 ne christiano *M*ᵃ? 32 *s. a. Th. Hal.* 33 honorio VIIII et th. V] *Hal. cum Th.* 16, 8, 20, hon. VIII et th. III (= *a.* 409) *Th.* 2, 8, 26. 8, 8, 8

14 Idem AA. Philippo pp[1]. Nullus tamquam Iudaeus, cum sit in- [Th. 16, 8, 21 B 1, 1, 44]
nocens, obteratur nec expositum eum ad contumeliam religio qualiscumque perficiat: non
passim eorum synagogae uel habitacula concrementur uel perperam sine ulla ratione lae-
dantur, cum alioquin, etiam si sit aliquis sceleribus implicitus, idcirco tamen iudiciorum
uigor iurisque publici tutela uidetur in medio constituta, ne quisquam sibi ipse permittere
1 ualeat ultionem. Sed ut hoc Iudaeorum personis uolumus esse prouisum, ita illud quoque
monendum esse censemus, ne Iudaei forsitan insolescant elatique sui securitate quicquam
praeceps in Christianae reuerentiam cultionis admittant. D. viii id. Avg. Constantinopoli
Honorio viiii et Theodosio v AA. conss. a. 4

15 Idem AA. Avreliano pp[2]. Si qua inter Christianos et Iudaeos [Th. 16, 8, 22 mut. B 1, 1, 45]
sit contentio, non a senioribus Iudaeorum, sed ab ordinariis iudicibus dirimatur. D. xiii
k. Nov. Constantinopoli Honorio x et Theodosio vi AA. conss. a. 4

16 Idem AA. Asclepiodoto pp. Iudaei et bonorum pro- [Th. 16, 8, 26 B 1, 1, 46. 60, 54, 29]
scriptione et perpetuo exilio damnabuntur, si nostrae fidei hominem circumcidisse eos uel
circumcidendum mandasse constiterit. D. v id. April. Constantinopoli Asclepiodoto
et Mariniano conss. a.

17 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Iohanni comiti [Th. 16, 8, 29 Nomoc. 12, 2]
sacrarvm largitionvm. Iudaeorum primates, qui in utriusque Palaestinae synedriis no-
minantur uel in aliis prouinciis degunt, periculo suo anniuersarium canonem de synagogis
omnibus palatinis compellentibus exigant[3] ad eam formam, quam patriarchae quondam
coronarii auri nomine postulabant: et hoc, quod de occidentalibus partibus patriarchis con-
ferri consueuerat, nostris largitionibus inferatur. D. iii k. Ivn. Constantinopoli Flo-
rentio et Dionysio conss. a.

18 (19) [4]Idem AA. Florentio pp. Hac uictura [Nou. Theod. 3 § 2...5 mut. B 1, 1, 47 Nomoc. 12, 2]
in omne aeuum lege sancimus neminem Iudaeum[5], quibus omnes administrationes et digni-
tates interdictae sunt, nec defensoris ciuitatis fungi saltem officio nec patris honorem adri-
pere concedimus[6], ne adquisiti sibi officii auctoritate muniti aduersus Christianos et ipsos
plerumque sacrae religionis antistites uelut insultantes fidei nostrae iudicandi uel pronun-
1 tiandi quamlibet[7] habeant potestatem. Illud etiam pari consideratione rationis arguentes
praecipimus, ne qua Iudaica synagoga in nouam fabricam surgat, fulciendi ueteres per-

P (*c.* 15. 16) *L* (*c.* 15. 16) *CRM*

---

[1] per Illyricum *addit Th.* [2] pp. ii *Th.* [3] periculo ... exigant] quaecumque post excessum patriarcharum pensionis nomine suscepere, cogantur exsoluere. in futurum uero periculo eorundem anniuersarius canon de synagogis o. p. c. exigatur *Th.* [4] *iunge* 1, 5, 7. 1, 7, 5 [5] neminem Samaritam *ins.* (*u.i.*) [6] nec p. h. a. concedimus *om. Nou.* [7] quod uelint *Nou.*

---

1 pp. *om. S* 2 perficiat (—ciant *E*[a])] *E Th.*, proficiat *CRM* | non] *M Th.*, nec *CR*, μηδέ *B* 4 etiam] et *C* 5 ipse] *N*[b] *Th. cum B:* μηδεὶς αὐτὸς ἑαυτῷ, ipsi *CRM* 6 ita] it *M*[a] 7 mouendum *C* | forsitan] fortiter *M*[a] 8 praeceps in christianae reuerentiam cultionis] *Th. cum B:* προπετές τι κατὰ τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας, praecipites in christianae (—nam *CR*) reuerentiam ultionis *CRM* | *s. a. Th. Hal* 9 hon. x et th. vi *Hal.* 10 idem] impp. hon. et theod. *PL* | aa.] a. *C* | aurelio *PL*, oriliano *CR* | iudeos et christianos *P* 11 contentio] *W*[b] *Th.*, intentio *PLCRM*, φιλονεικία καὶ δίκη *B* | senatoribus *R* | iuditiis *M* | *s. a. Th. Hal et PLD tam hoc loco quam ad c.* 6 *h. t.* | d. xiiii *PL utroque loco, om. D h. l.* 12 constant. ... conss. *om. P ad c.* 6 *P*[a] *h. l. L utr. l.*, constant. *om. Hal. D ad c.* 6 | x] xii *Hal.* | et ... conss. *om. D ad c.* 6 | vi] u *PD uel D*[a], viii *Hal.* 13 asclepiodoro *SRM* | pp. *om. C* | praescriptione *C* 14 eos *om. R* 15 *s. a. Th.: in PL Miraeo est subscriptio c.* 18, *apud Hal. est* d. kal. decemb. superioribus coss. 17 impp.] mp. *R* | ualentinus *RM* | aa. *om. R* 18 largionum *R*[a] | in *om. M* | palestrinae *C*, palastrinae *R* 20 q̄ndam *R* 21 hoc *om. Th.* | partibus] *Bamberg. I D* 3 *Th.*, *om. CRM* | conferre *R* 22 consueuerant *C* | nostris] omnis nostris *R*[a] | inferantur *C* | *s. a. Th.* 25 iudaeum] *excidisse* neminem samaritam *docent B:* πᾶσιν Ἰουδαίοις καὶ πᾶσι Σαμαρείταις ... ἀπαγορευέσθω, *quibuscum conuenit Nou.* neminem Iudaeum neminem Samaritam ad honores et dignitates accedere: *Samaritarum mentionem omittunt Nomoc. et Const.* 26 nec] ne *R* | saltim *CM* | patriae *libri:* μηδὲ ἔκδικοι πόλεως μηδὲ πατέρες γίνεσθαι *B*, ἢ πατὴρ πόλεως *Nomoc.* 27 ne] nec *RM*, ἵνα μή *B* | adquisitis *R* 28 sacrae l rel. *R*[a] 29 habent *CR* | arcentes *Nou.*, ἀναπληροῦντες *B* 30 qua] *M*[b] *Nou.*, que *CRM*[a]: ἵνα μηδεμία *B*

2 missa licentia, quae ruinam minantur. Quisquis igitur uel infulas ceperit, quaesitis dignitatibus non potiatur, uel si ad officia uetita subrepserit, his penitus repelletur, uel si synagogam extruxerit, compendio catholicae ecclesiae nouerit se laborasse: et qui ad honores et dignitates inrepserit, habeatur, ut antea, condicionis extremae, etsi honorariam illicite promeruerit dignitatem: et qui synagogae fabricam coeperit non studio reparandi, cum
3 damno auri quinquaginta librarum fraudetur ausibus suis. Cernat praeterea B 60, 54, 30 bona sua proscripta, mox poenae sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnauit peruersa doctrina. D. PRID. K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS.[1] a. 439

X

℞ NE CHRISTIANVM MANCIPIVM HAERETICVS VEL PAGANVS VEL IVDAEVS HABEAT VEL POSSIDEAT VEL CIRCVMCIDAT ℞

1 [2]IMP. CONSTANTIVS A.[2] AD EVAGRIVM. Iudaeus seruum Chris- Th. 16, 9, 2. 4 B 60, 54, 31 tianum nec comparare debebit nec largitatis uel alio quocumque titulo consequatur. quod si aliquis Iudaeorum mancipium uel Christianum habuerit uel sectae Th. 16, 9, 1. 2 mut. alterius seu nationis crediderit ex quacumque causa possidendum et id circumciderit, non solum mancipii damno multetur, uerum etiam capitali sententia puniatur, ipso seruo pro praemio libertate donando. D. ID. AVG. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO II ET CONSTANTE CONSS. a. 339

2 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.* B 60, 54, 32

Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος καὶ Σαμαρείτης καὶ πᾶς μὴ ὢν ὀρθόδοξος οὐ δύναται Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἔχειν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ ἐλευθεροῦται καὶ ὁ κτησάμενος δίδωσι τοῖς πριβάτοις λ′ λίτρας.

D. IIII K. IVL. CONSTANTINOPOLI.

XI

℞ DE PAGANIS SACRIFICIIS ET TEMPLIS ℞

1 IMP. CONSTANTIVS A. AD TAVRVM PP. Placuit omnibus locis Th. 16, 10, 4 Nomoc. 12, 4 atque urbibus uniuersis claudi protinus templa et accessu uetito omnibus licentiam delinquendi

P (10. 11 ℞ 1) L (10. 11 ℞ 1) *CRM:* 10, 2 *dedi ad indicem Const.*[r]

[1] Theodosio A. XVI et Fausto conss. (a. 438) 1, 5, 7 *cum Nou.* (*u. i.*) [2] *iunge Th.* 16, 8, 6

1 infulsas *M*[a] | adquisitis *Nou.* 2 si syn.] *W cum B* εἰ δὲ καί, si *om. CRM* 3 contholicae *R*[a] | nouerit] *M,* nouerint *CR,* γινωσκέτω *B* 4 inrepsit *Nou.* | ut antea] in tantam *R* | etiamsi *Nou.* 5 promeruit *R,* et meruerit *C* 6 fraudentur *M* 7 proscriptas *mo* pene *M*[a], proscripta poenae mox *Nou.* | expugnauerit *C* 8 doctrinae *R*[a] | *s. a. Nou. Hal. et PL Miraeus ad c.* 16 | constant. *om. Hal. PL Mir.* | a. *om. Mir.* | XVII (xiii *PL*) et festo conss.] *Hal. PL Mir.,* XVI cons. et qui fuerit nuntiatus *Nou.* 10 ne iudeus uel hereticus aut pag. christ. manc. habeat *C* 11 aut indaeus *R* | habeat *om. R* | uel poss.] poss. *PL* 12 uel circ.] *PLM Const.,* aut circ. *S,* ac circ. *CR* 13 constantius] *Th.* 16, 8, 6, constantinus *SRM Th.* 16, 9, 2, const. *PL,* constant. *C* | euacrium *S* 14 debeat *P*[a] | largitate *C* | consequantur *M*[a] 15 aliqui. *P*[a], aliquid *M*[a] | haberit *R* 16 seu *om. C* | notionis *R*[a] | id *om. P*[a] 17 etiam] et *C* 18 libertati *PLM*[b] | *s. a. Th.* 16, 9, 2 *Hal.: in PLD est* d. iiii (xiii *D*) k. iul. cp. cst. (est *D*) greca conss. (cp. ... conss. *suppl. P*[b]), *quae pertinent ad c.* 2: *Hal. in addendis emendat* const. a. VIII et const. c. VI 19 constitutiones graece *W, uide PLD ad u.* 18 | *inscriptionem petiui ex* 1, 3, 54, 8 20 *in B ita est:* πᾶς μὴ Χριστιανὸς οἰκέτην ἔχων Χριστιανὸν τριάκοντα χρυσοῦ καταθήσει λίτρας τῷ δημοσίῳ, εἰς ἐλευθερίαν ἁρπαζομένου τοῦ οἰκέτου. *ad h. c. spectant etiam glossae nomicae s. u.* *πριβάτων* (*Otto thes. III,* 1788): αἱρετικοὶ ἔχοντες Χριστιανοὺς δούλους καὶ ἀφαιροῦνται τούτους καὶ δίδωσι τοῖς πριβάτοις λη. (*sic*) χρυσίου 22 *s. a. PLD ad c.* 1 (*uide u.* 18) | IIII] xiii *D* 24 paganis sacrificiis] *SM*[a] *Const. Th.* 16, 10, sacrificiis paganis *PLCRM*[b] | et templis *om. M*[a] 25 imp. constantius] impr. constantinus *SCR,* imp. const. *PL,* idem *M* | placuit *post* 26 templa *collocat M*[a] | omnibus] *PLM Th.,* in omnibus *CR:* ἐν πᾶσι τρόποις πάσαις ταῖς πόλεσι καὶ τόποις ἀποκλειέσθω *Nomoc.* 26 deliquendi *P*

1 2 perditis abnegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Quodsi *quis* aliquid
huiusmodi perpetrauer*i*t, gladio ultore stern*a*tur. facultates etiam perempti fisco de
mus uindicari et similiter puniri[1] rectores prouinciarum, si facinora uindicare negle
D. K. DEC. CONSTANTIO A. *VII* ET CONSTANTE III CONSS.

2 IMPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. CYNEGIO PP. [Th. 16, 10, 9 B]
Ne quis mortalium ita faciendi sacrificii sumat audaciam, ut inspectione iecoris exton
praesagio uanae spem promissionis accipiat uel, quod est deterius, futura sub exe
consultatione cognoscat. acerbioris etenim imminebit supplicii cruciatus eis, qui
uetitum praesentium uel futurarum rerum explorare temptauerint ueritatem. D. VIII K
CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS.

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MACROBIO[2] ET PROCLIANO VICA- [Th. 16, 10, 15 B]
RIO[3]. Sicut sacrificia prohibemus, ita uolumus publicorum operum ornamenta serua
ne sibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur euertere, si quod rescriptum,
lex forte praetenditur: abreptae huiusmodi chartae ex eorum manibus ad nostram sci
referantur. D. IIII K. FEBR. RAVENNAE THEODORO CONS.

4 IDEM AA. APOLLODORO PROCONSVLI AFRICAE. Vt pro- [Th. 16, 10, 17 B 1, 1, 14 Nomo]
fanos ritus iam salubri lege submouimus, ita festos conuentus ciuium et communem o
laetitiam non patimur submoueri. unde absque ullo sacrificio atque ulla superstitione
nabili exhiberi popul*o* uoluptates secundum ueterem consuetudinem, iniri etiam festa
uiuia, si quando exigunt publica uota, decernimus. D. XIII K. SEPT. PATAVI THE
CONS.

5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. POPVLO CARTHAGIN*I*ENSI. [Th. 16, 10, 20 B]
Omnia loca, quae sacris error ueterum deputauit, [4]nostrae rei iubemus sociari. quod
ex eo iure ubicumque ad singulas quasque personas uel praecedentium principum
gitas uel nostra maiestas uoluit peruenire, id in eorum patrimoniis aeterna firmitat
duret. ea uero, quae multiplicibus constitutis ad uenerabilem ecclesiam uoluimus per
Christiana sibi merito religio uindicabit. D. III K. SEPT. RAVENNAE HONORIO X ET
DOSIO VI AA. CONSS.

6 IDEM AA. ASCLEPIODOTO PP. Christianis, qui uel uere sunt uel [Th. 16, 10, 24 B]
esse dicuntur, specialiter demandamus, ut Iudaeis ac paganis in quiete degentibus ni

P (11, 1. 6) *L* (11, 1. 6) *CRM*

---

[1] adfligi *Th.* [2] pp. Hispaniarum *addit Th.* [3] quinque prouinciarum *addit Th.* [4]
dum diui Gratiani constituta *ins. Th.*

---

1 denegari R^a | etiam] et *C* | sacrifitii M^a | quis aliquid f. h. perpetrauerit g. u. sternatur] *Th. cum Nomoc.:* εἰ δέ τίς τι τοιοῦτον ἁμάρτῃ, διὰ ξίφους κολαζέσθω, aliquid (aliquod *PL*) f. h. perpetrauerint g. u. sternantur *PLCRM* 2 etiam] et *C* 3 facinorosa *R* 4 *s. a. Th. PL: apud Hal. est* d. prid. non. mart. arbitrione et lolliano conss. (= a. 355) | constantio] ep. const. *PL: sed Constantius hoc anno Constantinopoli* (= cp.) *non fuit* | a. *om. Th.* | VII] IIII *Th.*, uiii *PL* | III] *Th.* P^b*L*, iiii P^a 5 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *RM* | ginegio *S*, cineio *CR* 6 extrorumque *C* 7 exescrabili M^a 8 consultione M^a | suppl. cruc. eis] *M Th.*, eis (ei *R*) suppl. crue. *CR* 9 temptauerunt M^a | *s. a. Th. Hal.* | VIII] VII *Hal.* 10 constant. *om. Hal.* | a.] a. I *Th.*, *om. Hal.* | bautone] bautone uc. *Th.* 11 proculiano *S*, praeliano *CRM* | uicariis *SM* 12 sacrificia] *M Th.*, sacrificia templorum *CR*, τὰς θυσίας *B* 13 qui ea] quia *R* | euertere] C^b*M Th.*, auertere C^a*R* 14 abreptae] *M*, arreptae *CR*, erutae *Th.*, ἀφαιρείσθω *B* 15 *s. a. Th. apud Hal. est:* d. XIII kal. febr. constantinop. theodo rumoridio coss. (= a. 403) | theodor cons. *Th.* 17 iam salubri] M^b *Th.* salubri iam *CR*, salubria M^a? | sub mus] *M Th.*, summouemus *CR*, ἐξεβάλομ festus R^a | ciuilium *M* 18 licenti 19 exibere … iniri *M*, exhibere … inir γίνεσθαι *B* | populo] *Th. cum B* τῷ populorum *libri* | uoluntates *C* | etiam] 20 si quando] *W Th. cum B* εἴποτε, q *CRM* | *s. a. Th. Hal.* | XIII] VIII *Hal.* | theod. (theod. uc. *Th.*) cons.] *Th.*, hono et theodosio II aa. coss. *Hal.* 22 carth. *om. Th.* | cartaginensis *S*, cartag *CRM* 23 rei] reipublicae *C* 24 qu *W Th.*, quascumque *CRM* 26 uero] *Th.* | uolumus *CM*, ἠβουλήθημεν *B* 27 *Th. Hal.* 29 aa.] a. *SPL* | adsclepiodot asclepidoto M^a | christianus *R* | uel ue *Th.*, uere *PLRM:* καὶ … καὶ *B* 30 *PL* | demandauimus *PL* | in quiete] quiete *PLRM*, ἐν ἡσυχίᾳ *B* | nihilqu *cum B* καὶ μηδέν, nichil *PLRM*, et ni

temptantibus turbulentum legibusque contrarium non audeant manus inferre religionis auctoritate abusi. nam si contra securos fuerint uiolenti uel eorum bona diripuerint, non ea sola quae abstulerint, sed conuicti in duplum[1] quae rapuerint restituere compellantur.
1 Rectores etiam prouinciarum et officia et principales cognoscant se, si non ipsi talia uindicent, sed fieri a popularibus hoc permiserint[2], ut eos qui fecerint puniendos. D. VI ID.
IVN. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

7 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PALLADIO PP. Nemo uenerantis [B 1, 1, 17]
adorantisque animo delubra, quae olim iam clausa sunt, reseret. absit a saeculo nostro infandis execrandisque simulacris honorem pristinum reddi, redimiri sertis templorum impios postes, profanis aris accendi ignes, adoleri in isdem thura, uictimas caedi, pateris uina
1 libari et religionis loco existimari sacrilegium. Quisquis autem contra hanc serenitatis nostrae sanctionem et contra interdicta sacratissimarum ueterum constitutionum sacrificia exercere temptauerit, apud publicum iudicem reus tanti facinoris legitime accusetur et
2 conuictus proscriptionem omnium bonorum suorum et ultimum supplicium subeat. Conscii etiam ac ministri sacrificiorum eandem poenam, quae in illum fuerit inrogata, sustineant, ut hac legis nostrae seueritate perterriti metu poenae desinant sacrificia interdicta cele-
3 brare. Quod si uir clarissimus rector prouinciae post accusationem legitimam et post crimen in cognitione conuictum tantum scelus dissimulauerit uindicare, quinquaginta libras auri ipse iudex, quinquaginta etiam officium eius confestim fisco nostro inferre cogatur.
D. PRID. ID. NOV. MARCIANO A. *CONS.* a. 451

8 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. DIOSCORO PP. Nemo ea, quae saepius paganae [B 1, 1, 18]
superstitionis hominibus interdicta sunt, audeat pertemptare, sciens, quod crimen publicum
1 committit qui haec ausus fuerit perpetrare. In tantum autem huiusmodi facinora uolumus esse resecanda, ut, etiamsi in alieno praedio uel domo aliquid tale perpetretur, scientibus uidelicet dominis, praedium quidem uel domus sacratissimi uiribus aerarii addicetur, domini uero pro hoc solo, quod scientes consenserint[3] sua loca talibus contaminari sceleribus, si quidem dignitate uel militia quadam decorantur, amissione militiae uel dignitatis nec non rerum suarum proscriptione plectentur, priuatae uero condicionis uel plebeii constituti post cruciatus corporis operibus metallorum perpetuo deputabuntur exilio. a. 472?

9 Προστάττομεν τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας τούς τε κατὰ τὴν βασι- [Nomoc. 12, 9]
λίδα πόλιν ταύτην καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας διὰ πάσης χωρεῖν προθυμίας οἴκοθέν τε καὶ παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὰ τοιαῦτα διδασκομένους πάντα τὰ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας ἀσεβήματα νομίμως ἀναζητεῖν, ὡς ἂν μήτε γένοιτο καὶ γενόμενα τιμωροῖτο· εἰ δὲ ὑπερβαίνει τὰς ἐπιχωρίους ἀρχὰς ἡ τούτων ἐπανόρθωσις, εἰς ἡμᾶς ταῦτα φέρεσθαι, ὥστε μὴ ἐπ' αὐτοὺς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων
1 αἰτίαν καὶ κίνησιν ἐλθεῖν. Μηδενὶ δὲ ἐξέστω μήτε ἐν διαθήκῃ μήτε κατὰ δωρεὰν καταλιμπάνειν ἢ

P (*c.* 6) *L* (*c.* 6) *CRM: c.* 9 *extat in Basilicorum libro Coisliniano* 151 (*B* 1, 1, 19), *quem post Heimbachium contuli, pr. usque ad u.* 33 τιμωροῖτο *ex B Paris.* 1352 *edidit Fabrotus*

[1] in triplum et quadruplum *Th.* [2] si non ... permiserint] si fieri permiserint *Th.* [3] concesserint *Hal. cum B* (συνεχώρησαν)

1 inferre manus *PL* 2 diripuerunt *R* | non] nec *R* 3 conuenti *Th.*, ἐλεγχόμενοι *B* | rapuerint] P^a *Th.*, rapuerunt P^b*LCRM* 4 et officia] officia *Th.*, καὶ ἡ τάξις *B* | et principales] *CRM Th. cum B* καὶ οἱ πρωτεύοντες, principalia *PL* | cognascant R^a 5 *s. a. Th. Hal. PLD* | VI id.] *PL cum Th.* (*ubi tamen Taurin. habet* ui k.), VII id. *Hal.*, u k. (?) *D* 6 iun.] ian. *D* | const. asclepiodoto] cp. aspiodoto *P*, cpas. piodoto *L*, aspidotd *D* | marciano (*om.* conss.) *PL* 7 ualentinus *RM* | marcus *CRM* 8 causa M^a 9 reddire C^a, reddere C^b | sertis] se istis *C*, septis M^a 10 potest M^a | profanis aris] τοῖς βεβήλοις βωμοῖς *B*, prophanis sacris Q^a, prophanos aris Q^b, prophanos sacris (sacros R^a) *CRM* | cendi C^a 11 liberari *R* | regionis *M* | locum *CM* | extimari *R*, aestimari *M* | autem] ha*cem C^a 12 dicta M^a | sanctissimarum *R* 13 temptauerunt M^a | apud] ad *C* | tantis *C* 14 proscriptione *C* 15 ac] nec non *M* 16 seueritate] *edd.*, serenitate *libri* | metu] et metu M^a | interdicta celebrare *om. R* 17 actusactionem M^a 18 quinquaginta *om. C* 20 *s. a. Hal.* | cons.] et adelphio coss. *Hal.* 21 antonius *M* 24 etsi *C* 25 quidem *om. C:* αὐτὸς μὲν ὁ οἶκος *B* | sacratissimis *CR* | addicientur *R*, προσκυρωθήσεται *B* 26 quod scientes] *M*, qui scientes *C*, quiescentes *R* 28 plectantur *M* | plebei *CRM* 29 operis *R* | deputentur *CR*, παραδοθήσονται *B* 30 constitutiones grece *W* | προστάττομεν *confirmant Paratitla ad Const.* 3 33 γινόμενα *B Coisl.* 35 δέ *om. Nomoc.*

διδόναι τι προσώποις ἢ τόποις ἐπὶ συστάσει τῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δυσσεβείας, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἰδικο
τοῖς τῆς βουλήσεως ἢ διαθήκης ἢ δωρεᾶς περιέχοιτο ῥήμασιν, ἄλλως δὲ σὺν ἀληθείᾳ καταληφθῆν
2 παρὰ τῶν δικαζόντων δύναται. Τὰ δὲ οὕτω καταλιμπανόμενα ἢ δωρούμενα ἀφαιρείσθω μὲν ἐκείνω
τῶν προσώπων ἢ τόπων, οἷς δέδοται ἢ καταλέλειπται, προσκυρούσθω δὲ ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς τ
τοιαῦτα πρόσωπα οἰκεῖ ἢ καὶ ὑφ' ἃς οἱ τοιοῦτοι διάκεινται τόποι, ὥστε καθ' ὁμοιότητα τῶν πολ
3 τικῶν δαπανᾶσθαι προσόδων. Πάντων τῶν ἐπιτιμίων, ὅσα παρὰ τῶν προβεβασιλευκότων κατὰ τ
Ἑλληνικῆς ἠπείληται πλάνης ἢ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἰσενήνεκται, κυρίων καὶ βεβαίων διηνεκῶ
ὄντων τε καὶ διὰ τῆς παρούσης εὐσεβοῦς νομοθεσίας φυλαττομένων.

10 Ἐπειδή τινες εὕρηνται τῇ τῶν ἀνοσίων καὶ μυσαρῶν Ἑλλήνων κατεχόμεν
πλάνῃ κἀκεῖνα πράττοντες, ἅπερ εἰς δικαίαν ὀργὴν κινεῖ τὸν φιλάνθρωπον θεόν, οὐδὲ τὰ περὶ τούτω
ἀδιόρθωτα καταλιπεῖν ὑπέστημεν, ἀλλὰ γνόντες, ὡς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου θεοῦ καταλιμπάνοντ
προσκύνησιν εἰδώλοις ἀλογίστῳ πλάνῃ θυσίας προσέφερον καὶ πάσης ἀνοσιότητος μεστὰς ἑορτὰς ἐπετέλου
τοὺς μὲν ἤδη ταῦτα ἡμαρτηκότας μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πρὸς τὰ ἐλεγχθέντα αὐτῶ
ἁμαρτήματα ἐκδικήσει τῇ προσηκούσῃ, καὶ ταῦτα φιλανθρωπότερον, ὑπεβάλομεν· τοῦ δὲ λοιποῦ δι
τοῦ παρόντος νόμου προαγορεύομεν ἅπασιν, ὡς οἱ μὲν γενόμενοι Χριστιανοὶ καὶ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώ
δους ἀξιούμενοι καθ' οἱονδήποτε χρόνον βαπτίσματος, εἰ φανεῖεν ἔτι τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐμμένοντ
1 πλάνῃ, τιμωρίαις ἐσχάταις ὑποβληθήσονται. Ὅσοι δὲ μήπω τοῦ προσκυνητοῦ βαπτίσματος ἠξιώθησα
τούτους προσήκει καταδήλους ἑαυτοὺς ποιεῖν, ἢ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν ταύτην πόλιν ἢ ἐν ἐπαρχία
διάγοντας, καὶ προσιέναι ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἅμα γαμεταῖς καὶ παισὶ καὶ παντὶ τῷ κατ' αὐτοὶ
οἴκῳ καὶ διδάσκεσθαι τὴν ἀληθινὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν, οὕτω δὲ ἐκδιδαχθέντας καὶ καθαρῶ
ἀποβαλόντας τὴν προτέραν πλάνην ἀξιοῦσθαι τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος, ἢ τούτων ὀλιγωροῦντα
εἰδέναι, ὡς οὔτε μεθέξουσί τινος τῶν τῆς ἡμετέρας πολιτείας οὔτε οὐσίας κινητῆς ἢ ἀκινήτου κύρι
εἶναι συγχωρηθήσονται, ἀλλὰ παντὸς ἀφαιρεθέντες πράγματος ἐν ἐνδείᾳ καταλειφθήσονται πρὸς τ
2 καὶ ταῖς ἁρμοδίαις ὑποβληθῆναι ποιναῖς. Πᾶν δὲ μάθημα παρὰ τῶν νοσούντων τὴν τῶν ἀνοσίω
Ἑλλήνων μανίαν διδάσκεσθαι κωλύομεν, ὥστε μὴ κατὰ τοῦτο προσποιεῖσθαι αὐτοὺς παιδεύειν τοὶ
εἰς αὐτοὺς ἀθλίως φοιτῶντας, ταῖς δὲ ἀληθείαις τὰς τῶν δῆθεν παιδευομένων διαφθείρειν ψυχάς· ἀλλ
μηδὲ ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεως ἀπολαύειν αὐτούς, οὐκ ἔχοντας παρρησίαν οὐδὲ ἐκ θείων γραμμάτω
3 ἢ πραγματικῶν τύπων τοιούτου τινὸς ἄδειαν αὐτοῖς ἐκδικεῖν. Εἴτε γὰρ ἐνταῦθά τις εἴτε κατὰ χώρα
φανείη τοιοῦτος ὢν καὶ μὴ προσδραμὼν ταῖς ἁγιωτάταις ἡμῶν ἐκκλησίαις μετὰ τῶν οἰκείων, ὡς εἴρη
ται, παίδων καὶ γαμετῶν[1], ταῖς προδηλουμέναις ὑποπεσεῖται ποιναῖς καὶ τὰς μὲν αὐτῶν οὐσίας ἐκδικήσ
4 τὸ δημόσιον, αὐτοὶ δὲ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται. Εἰ δέ τις ἐμφωλεύων τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ θυσίας
καὶ εἰδωλολατρίας ἁμαρτάνων ἁλῷ, οὗτος ταῖς ἐσχάταις ὑπαχθήσεται τιμωρίαις, ἃς οἱ Μανιχαῖοι, ταὶ
τὸν δὲ εἰπεῖν ἐστί, καὶ Βορβορῖται δικαίως ὑφίστανται· καὶ γὰρ καὶ τούτους ὁμοίους ἐκείνοις εἶναι κρ
5 νομεν. Κἀκεῖνο δὲ νομοθετοῦμεν, ὥστε τὰ τούτων τέκνα μικρᾶς ἡλικίας ὄντα παραχρῆμα καὶ δίχ
τινὸς ἀναβολῆς τυγχάνειν τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος, ὡς τῶν ἤδη τὴν ἡλικίαν προβεβηκότων δεο
μένων τοῦ προσεδρεύειν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις κατὰ τοὺς θείους κανόνας καὶ τὰς θείας ἐκδι
δάσκεσθαι γραφάς, οὕτω τε γνησίας ἀντιλαμβάνεσθαι μετανοίας καὶ τὴν παλαιὰν ἀποσεισαμένοι
πλάνην τοῦ προσκυνητοῦ τυγχάνειν βαπτίσματος· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον βεβαίως ἂν δέξαιντο κ
διαφυλάξαιεν τὴν ἀληθινὴν τῶν ὀρθοδόξων πίστιν καὶ οὐ πάλιν ἐπὶ τὴν παλαιὰν μεταβάλοιεν πλάνη
6 Ὅσοι δὲ ἂν προφάσει τοῦ στρατείαν ἢ ἀξίωμα ἢ οὐσίαν ἔχειν αὐτοὶ μὲν ἐσχηματισμένως προσῆλθον
προσέλθοιεν τῷ σωτηριώδει βαπτίσματι, τὰς δὲ αὐτῶν γαμετὰς ἢ τοὺς παῖδας ἢ τοὺς ἄλλους τοὶ
κατὰ τὸν αὐτῶν ὄντας οἶκον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς καταλείψαιεν πλάνης, τούτους προστάττομεν δη
μεύεσθαί τε καὶ καθάπαξ μὴ μετέχειν τῆς ἡμετέρας πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλεσθαι τά

c. 9. 10 *extant in Basilicorum libro Coisliniano* 151 (*B* 1, 1, 19. 20), *quem contuli, c.*
§ 1...3 *in Nomoc.*[md] 6, 3, *c.* 10 *in Nomoc.*[m] 1, 10. 4, 4. 7 *et usque ad u* 13 βαπτίσματο
in Nomoc.[d] 4, 4

[1] γαμετῆς?

6 *in B tam a* § 3 *quam a c.* 10 *caput incipit, quod induxit Heimbachium, ut a* πάντων *c.* 10 *inciperet: recte Nomocanonem diuisisse capita docet index c.* 9 *relatus ad Nomoc.* 12, 9, *qui desinit in* πάντα (*scr.* πάντων), ὅσα κατ' αὐτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν προσενήνεκται, καὶ ἐντεῦθεν βεβαιουμένων 7 κυρίως καὶ βεβαίως *Nomoc.* 14 ὑπεβάλομεν] *B*, ὑποβάλλομεν *Nomoc.* 15 γινόμενοι *B* | καὶ] οἱ κ *Nomoc.* 18 ἐπαρχία *Nomoc.* 22 εἰδέναι] εἰν *B*[a]? 23 τῷ] τό *Nomoc.* 1, 10 27 μηδέν 28 τύπων *om. B* 31 ἢ καὶ] *B*, ἢ *Nomo* 34 τά] *Nomoc.*, ** *B*[a], καὶ τά *B*[b] | παραχρῆμ *om. B* 38 δέξαιντο ἂν βεβαίως *Nomoc.* 39 ἐπ βάλοιεν *Nomoc.* 41 τοὺς παῖδας] παῖδας *B* τοὺς ἄλλους *om. Nomoc.* 42 αὐτόν *Nomoc.*

7 αὐτῶν ἀξίαις, ὡς αὐτόθεν ὄντας φανεροὺς μὴ καθαρᾷ πίστει τοῦ ἁγίου τυχεῖν βαπτίσματος. Ταῦτα τοίνυν ἐπὶ τοῖς ἀλιτηρίοις Ἕλλησί τε καὶ Μανιχαίοις, ὧν Μανιχαίων μέρος εἶναι καὶ Βορβορίτας δεδήλωται, νομοθετοῦμεν.

XII

℞ DE HIS QVI AD ECCLESIAS CONFVGIVNT VEL IBI EXCLAMANT. ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. ARCHELAO PRAEFECTO AVGVSTALI. [Th. 9, 45, 2 B 1, 1, 48] Iudaei, qui reatu aliquo uel debitis fatigati simulant se Christianae legi uelle coniungi, ut ad ecclesias confugientes euitare possint crimina uel pondera debitorum, arceantur nec ante suscipiantur, quam debita uniuersa reddiderint uel fuerint innocentia demonstrata purgati. D. XV K. IVL. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

2 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOVIO PP. Fideli ac deuota[2] praeceptione sancimus nemini licere ad sacrosanctas ecclesias confugientes abducere: sub hac uidelicet definitione, ut, si quisquam contra hanc legem uenire temptauerit, sciat se *ad* maiestatis crimen esse retinendum. D. K. APRIL. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. [Th. 16, 8, 19] a. 409

3 *Αὐτοκράτορες Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς* AA. Ἀντιόχῳ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐπάρχῳ καὶ ὑπάτῳ. [B 5, 1, 11] Ἀνεῴχθωσαν τοῖς δεδιόσιν οἱ ναοὶ τοῦ μεγάλου θεοῦ· οὐ γὰρ μόνα τὰ θεῖα θυσιαστήρια καὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ ναοῦ τὸ τετραγώνων τοίχων περιβολῇ τειχιζόμενον εἰς ἀσφάλειαν συντελεῖν τῶν προσφευγόντων θεσπίζομεν, ἀλλ' εἴ τι καὶ περαιτέρω τούτου τυγχάνει ἄχρι τῶν τελευταίων θυρῶν τῆς ἐκκλησίας[3] ἐλέου βωμὸν τοῖς προσφυγοῦσιν εἶναι προστάττομεν, ὥστε μεταξὺ τοῦ ναοῦ, ὃν τῷ προειρημένῳ τρόπῳ περιπεφράχθαι διεγράψαμεν, καὶ τῶν πρώτων μετὰ τοὺς δημοσίους τόπους τῆς[4]

P (12 ℞ 1) *L* (12 ℞ 1) *Ambr.* (12, 2) *CRM:* 11, 10 *extat in B* 1, 1, 20 *Nomoc.*[m] 1, 10. 4, 4. 7, 12, 2 *in Gregorii M. epist.* 13, 45: 12, 3 *suppleuimus ex Th.* 9, 45, 4, *ubi Latinum exemplum praecedit:* § 3 *est etiam in Nomoc.*[md] 9, 27: *integra constitutio* (= *Eph.*) *extat in actis synodi Ephesinae* (*Mansi* 5, 437)

[1] *iunge* 1, 9, 12 *et Th.* 2, 8, 25 [2] deo *ins. Th.* [3] ὧν τοῖς εὔξασθαι προῃρημένοις πρῶτον ἐπιβαίνειν συμβαίνει *ins. Eph. cum rec. Lat.:* quas oratum gestiens populus primus ingreditur [4] ἁγίας *ins. Eph.*

3 *quod ad tempus attinet, haec constitutio posterior uidetur esse altera* 1, 5, 18, *ubi pagani non Manichaeis, sed ceteris haereticis aequantur* 5 ecclesia *S,* ecclesiam *M* | uel ibi exclamant] *SPL*[b]*C,* ubi exclamant *L*[a]*?,* uel exclamant *RM,* et clamoribus ibi utuntur *Latine et Graece Const.* 7 imp. *PC* | praef. (pp. *CRM*) augustali (—lis *S*)] pp. *PL* 9 uitare *Th.* | antea *PLC* 11 *s. a. Th. Hal.:* in *PLD est subscriptio c.* 4 12 impp. *om. Greg.* | iouiano *S,* oberio *R* | ac deuota] *Greg. Ambr. CM Th.,* deuotaque *R* 13 adducere *Ambr. C* 14 quis *R* | temptauerint *Ambr.* | ad mai. crimen] *Th.,* mai. crimen *Greg.,* mai. crimine *Ambr. CM,* mai. criminis *R* 15 *s. a. Th. Hal. Greg. Ambr.* | k.] x kal. *Hal.* | rauennae] *Th., om. Hal. Greg. Ambr.* | honorio VIII (septies *Greg.,* uii *Ambr.*) et th. III aa.] constantio et const. *Hal.* 16 constitutio graeca *W Paris.* 4534. *Iustinianum ad instar Theodosiani Codicis Latinum huius constitutionis exemplum praemisisse Graeco conici possit ex Parat. ad Const.* 1, 3 (*p.* 1268): β. α' τ. ιβ' διάτ. γ' ἧς ἡ ἀρχή pateant ἀνεῴχθησαν. *uideamus tamen, ne uox Latina similiter atque ad* 1, 5, 12 (*p.* 79, 29) *suppleta sit ab editoribus: abest enim tam hoc loco a libris Paris. Graec.* 1324. 1334, *quos contulit Bieher* (*Revision des Iust. Codex p.* 29), *quam a Parat. ad Const.* 1, 4 (*p.* 1282), *nec intellegitur, cur Latinam constitutionem libri nostri cum S omiserint* | *inscriptionem om. Ephes.* | αὐτοκράτορες ... aa.] idem aa. *Th.: u. ad* 1, 5, 12 17 ἀνεῴχθωσαν] *Th.,* ἀνεῴχθησαν *Ephes. cum Parat. ad Const.* 1, 3 *et* 1, 4, ἀνοιχθῶσι *uel* ἀνοιχθήτωσαν *alii libri Ephes.* | τοῖς δεδιόσιν] *Ephes.,* ταις αεδιοσιν *Th.,* timentibus *recensio Latina* | ναοὶ τοῦ] *Eph.,* ναοπου *Th.* | μόνα] *Th.,* μόνον *Eph.* 18 τὸ εὐκτήριον τοῦ λαοῦ *Eph.,* τον ευχτηριον ναον *Th.,* oratorium templi *rec. Latina* | τὸ τετραγώνων τοίχων] *Eph.,* των τετρατγονωνων θοιχων *Th.*[a], των τετταρων των θοιχων *Th.*[b], quadripertito parietum saeptu *rec. Lat.* 19 θεσπιζονμεν *Th.* 20 προσφεύγουσιν *Eph.* | ὃν τῷ ... 98, 1 τὰ παρεγκείμενα] ον τω προειρημενω τροπω περιπεφρασθαι διεγραψαμεν τροπω περιπεφραφθαι διεγραψαμεν (τροπω π. διεγραψαμεν *del. manus prima*) τωιν αχρι των πρωτον μετα ... θυρων παρερχειμεν (παρεγκειμενον *manus secunda*) *Th.,* ἐν τῷ προειρημένῳ τόπῳ προσφυγὲς διεγράψαμεν καὶ τῶν πρώτων μετὰ ... θυρῶν τὰ περιεγκείμενα *Eph.:* ut inter templum, quod parietum descripsimus cinctu, et post loca publica ianuas primas ecclesiae quidquid fuerit interiacens *rec. Lat.*

ἐκκλησίας θυρῶν τὰ παρεγκείμενα, εἴτε ἐν οἰκίαις ἢ κήποις ἢ αὐλαῖς ἢ λουτροῖς ἢ ἐν στοαῖς
τοὺς εἰσδύντας προσφυγας καθ' ὁμοιότητα τοῦ[1] ναοῦ φυλάττειν· καὶ μηδένα τούτοις[2] ἱεροσύ
βάλλειν χεῖρας, ἵνα μὴ ὁ τοῦτο τολμῶν ἐν συμφοραῖς ἑαυτὸν ἰδὼν καὶ αὐτὸς ἐξαιτῶν βοήθει
1 φυγῇ. Τοῦτο δὲ τῶν διαστημάτων πλάτος διὰ τοῦτο[3] συνεχωρήσαμεν, ἵνα μή τινι τῶν προσφ
ἐν τῷ τοῦ θεοῦ ναῷ ἢ ἐν τοῖς ἁγίοις θυσιαστηρίοις μένειν ἢ ἐσθίειν ἢ καθεύδειν ἢ παννυχίζειν
μὲν κληρικῶν τῆς θρησκείας χάριν τοῦτο κωλυόντων, τῶν προσφύγων δὲ τῆς εὐσεβείας ἕνεκα φ
1a των. Ὅπλα δὲ ἢ ἐν σιδήρῳ ἢ ἐν ἑτέρῳ εἴδει ἀμυντηρίου τοὺς προσφεύγοντας οὐδαμῶς ἔχε
φέρεσθαι ἐντὸς τῆς[4] ἐκκλησίας προστάττομεν, οὐ μόνον ἐκ τῶν θείων ναῶν καὶ θυσιαστηρίων
λοιπά, ταῦτα κωλύοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκημάτων καὶ διαιτῶν καὶ κήπων καὶ λουτρῶν κ
2 καὶ στοῶν. Τοὺς τοίνυν δίχα ὅπλων τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὸ ἅγιον[5] θυσιαστ
οἱῳδήποτε ἔθνει ἢ κατὰ ταύτην τὴν πόλιν προσφεύγοντας ὑπνοῦν ἐν τῷ ναῷ ἤτοι τῷ θυσ
καὶ τροφῆς μεταλαμβάνειν παρὰ τῶν κληρικῶν προσήκει κωλύεσθαι ἐκτός τινος ὕβρεως, δεικν
διαστήματα ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς περιβόλοις διὰ τὴν τῶν προσφύγων ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχ
ρισθέντα καὶ διδασκόντων τιμωρίαν κεφαλικὴν κατὰ τῶν προπετῶς ἐπιόντων αὐτοῖς ὡρίσθα
πρόσφυξ εἰ μὴ πείθει, τότε προτιμάσθω τῆς φιλανθρωπίας[6] ἡ θρησκεία καὶ ἐκ τῶν θείων
3 προλεχθέντας τόπους χωριζέσθω ἡ θρασύτης. Τοὺς δὲ μετὰ ὅπλων τὰς ἁγίας ἐκκλησίας και
νοντας προηγουμένως μὲν μὴ ποιεῖν τοῦτο ὑπομιμνήσκομεν· ἐὰν δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς
ἢ ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἢ περὶ τὸν ναὸν ἢ καὶ ἐκτὸς τούτου τυγχάνωσιν, παραχρῆμα τὰ ὅπλα αὐθε
ἐπισκόπου παρὰ μόνων τῶν κληρικῶν αὐστηρότερον ἀναγκαζομένους ἀποτίθεσθαι προστάττομ
μένης αὐτοῖς ἐλπίδος καὶ ὅρκου[7], ὡς τῇ θρησκείᾳ μᾶλλον ἢ τῇ τῶν ὅπλων ἐπικουρίᾳ ὀχυρω
4 Ἐὰν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ φωνῇ ὑπομνησθέντες μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας παραγγελίας
μὴ ἀποθῶνται, ἐξευμενισθείσης τῆς θρησκείας παρά τε τῆς ἡμετέρας γαληνότητος καὶ τῶν ἐ
τῷ θεῷ τῆς ἀπολογίας δοθείσης, ἐνόπλων εἰσπεμφθέντων ἀποσπασθήσονται καὶ πάσαις ταῖ
5 ραῖς ὑποβληθήσονται. Οὐ μὴν δίχα γνώμης ἢ κελεύσεως τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἡμῶν τῶν τε
τῶν κατὰ τὴν δεῖνα πόλιν καὶ ὁπουδήποτε τυγχανόντων τὸν ὡπλισμένον ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν χ
δίδοσθαι, ἵνα μή, πολλοῖς κατὰ τῶν ἀθλίων τοιαύτης ἀδιαφόρως ἐξουσίας δοθείσης, σύγχυ
τούτου γίνεσθαι μέλλῃ καὶ ταραχή. D. X K. APRIL. CONSTANTINOPOLI *BASSO ET* A
CONSS.

c. 3 *suppleta est ex Th.* 9, 45, 4

[1] ἐνδοτάτου *ins.* (*u. i.*) [2] τούτοις] εἰς τὸ ἐξωθεῖσθαι τούτους *Eph. cum rec. Lat.:* a hendos eos [3] διὰ τοῦτο] ἐν καιρῷ τοῦ φόβου εἰς ἄδειαν τοῦ διάγειν, μᾶλλον δὲ τοῦ πε φιλανθρώπως *Eph.* [4] ἁγίας *ins. Eph.* [5] ὁσιώτατον *Eph.* [6] πρᾳότητος *Eph.* [7] θάρσ

1 ἢ ἐν κηποῖς εἴτε ἐν αὐλαῖς ἢ λουτροῖς ἢ καὶ ἐν στοαῖς *Eph.* | κηπροις *Th.* | ἐν στοαῖς] εντολις *Th.*[a] | τυρχανει *Th.* 2 εἰσδύνοντας *Eph.* | τοῦ ἐνδοτάτου ναοῦ *Eph. cum rec. Lat.* interioris templi 3 ἵνα μή] *Th.*, μήπου γε *Eph.* | τοῦτο] του *Th.* | συνφορεαις *Th.* 4 τουτο δε] *Th.*, τὸ δὲ τοιοῦτον *Eph.*, hanc autem spatii latitudinem *rec. Lat.* | προσπεφευγότων (*in marg.* προσφευγόντων) *Eph.*, confugientium *rec. Lat.* 5 ναῷ ἢ] *Eph.*, νωιν *Th.*[a], ναωιν *Th.*[b], templo et *rec. Lat.* | ἁγίοις] *Eph. cum Lat.* sacrosanctis altaribus, αγγος *Th.*[a], αγχος *Th.*[b] | θυσιαστηριοσισ *Th.*[a] | παννυχίζεσθαι *Eph.* 6 τοῦτο *ante* 4 τῶν *collocat Eph.* | τῶν πρ. δε] *Th.*, καὶ τῶν πρ. *Eph.* 7 δὲ ἢ] *Th.*, δέ *Eph.* | σιδήρῳ ἢ] σιδηριωιν *Th.* | ἐν ἑτέρῳ εἴδει ἀμυντήρια (*alias* ἐν ἑτέρῳ ἀμυντηρίῳ) *Eph.*, εν ετερωι αμυντηριου *Th.:* arma quoque in quouis telo ferro uel specie (*scribi debuit* in ferro uel quauis teli specie) *rec. Lat.* 9 οιx. και διαιτων και κηπον και λαυτρον *Th.*, οἰκ. καὶ ἑλῶν (*al.* διαιτῶν) καὶ κήπου καὶ λούτρου *Eph.*, cellulis domibus hortulis balneis *rec. Lat.* 10 τούς] τοις *Th.* | ἁγίῳ] απωι *Th.* | καί] ει και *Th.* 11 ἔθνει] εενει *Th.* | ἤτοι] *Th.*, ἢ καὶ ἐν *Eph.:* intra templum siue ipsum altare *rec. Lat.* 12 τροφῆς] *Th.*, ἐπ' αὐτοῖς (*alias* ἀπ' αὐτῆς τροφῆς) *Eph.:* uel cibum capere *rec. Lat.* | κωλυσθαι *T* τινος ὕβρεως *ante* παρά *collocat Eph.* φυξ] προσφυξει *Th.*, perfuga *rec. Lat.* | καί] *Eph.*, θρησκτα *Th.* 16 ἡ θρασύτ νερασυτης *Th.* | δέ *om. Nomoc.* | ἁγίας] α ἁγιωτάτας *Nomoc.:* εἰσιόντας εἰς τοὺς ἁγ ναούς *Eph.* | ἐκκλησίας *bis Nomoc.* (*al.* τούτους *uel* τούτου) μὴ ποιεῖν *Ep* εααν *Th.* | τόπῳ *om. Nomoc.* 18 τυ *Nomoc.* 19 αὐστηρότερον] *Cuiacius* *Lat.:* a solis clericis seuerius conu αυστηροτερον *Th.*, καὶ αὐστηρότερα ὑπὲρ τ σωτηρίας *Eph.*, *om. Nomoc.* | δεδομέν 21 φωνῇ ὑπομνησθέντες] φωνν υπολινησθ 23 τῷ *om. Eph.* 24 καί] ἢ καί *Eph.* *Eph.* (*alias adest*) 25 τὴν δεῖνα] τ *Eph.* | καί] *Th.*, ἢ καί *Eph.*, uel *r* 26 τις *om. Eph.* 27 *s. a. Th.:* *in E* *hoc die subiungitur dies quo lex p est:* νόμος προετέθη ἰνδικτιῶνος (*uel* — ρεσκαιδεκάτῃ μηνὶ Φαρμουθὶ ιβʹ, *id est* *Mai. anni eiusdem* | basso et antioch *scripsi ex more compilatorum,* antic cons. (*ita rec. Lat.*, uc. cons. *om. T* et qui fuerit nuntiatus *Th.*

4 IDEM AA. HIERIO PP. Si seruus cuiusquam ecclesiam altariaue arma- [Th. 9, 45, 5 B 5, 1, 13] tus nullis hoc suspicantibus inopinatus inruerit, exinde protinus abstrahatur uel certe continuo domino uel ei, unde eum tam furiosa formido proripuit, indicetur eique mox abstrahendi copia non negetur. Sed si armorum fiducia resistendi animos insania impellente conceperit, abripiendi extrahendique eum domino, quibus potest id efficere uiribus, concedatur. quod si illum etiam confici in concertatione pugnaque contigerit, nulla erit eius noxa nec conflandae criminationis relinquetur occasio, si is, qui ex statu seruili in hostilis et homicidae condicionem transiliit, occisus sit. D. V K. APRIL. CONSTANTINOPOLI VALERIO ET AETIO CONSS. a. 432

5 IMP. MARCIANVS A. AD POPVLVM. Denuntiamus uobis omnibus, ut in sacrosanctis ecclesiis et in aliis quidem uenerabilibus locis, in quibus cum pace et quiete uota competit celebrari, abstineatis omni seditione. nemo conclamationibus utatur, nemo moueat tumultum aut impetum committat uel conuenticula collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis uel uici uel cuiuscumque loci colligere aut celebrare conetur. nam si quis aliquid contra leges a quibusdam sibi existimet perpetrari, liceat ei adire iudicem et legitimum postulare praesidium. sciant sane omnes, quod, si quis contra huius edicti normam aut agere aliquid aut seditionem mouere temptauerit, ultimo supplicio subiacebit. D. III ID. IVL. CONSTANTINOPOLI MARCIANO A. CONS. a. 451

6 IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. Praesenti lege decernimus per omnia loca ualitura [B 5, 1, 14] (excepta hac urbe regia, in qua nos diuinitate propitia degentes, quotiens usus exegerit, inuocati singulis causis atque personis praesentanea constituta praestamus) nullos penitus cuiuscumque condicionis de sacrosanctis ecclesiis orthodoxae fidei expelli aut tradi uel protrahi confugas nec pro his uenerabiles episcopos aut religiosos oeconomos exigi, quae debeantur ab eis: qui hoc moliri aut facere aut nuda saltim cogitatione atque tractatu ausi fuerint temptare, capitali et ultima supplicii animaduersione plectendi sunt. ex his ergo locis eorumque finibus, quos anteriorum legum praescripta sanxerunt, nullos expelli aut eici aliquando patimur nec in ipsis ecclesiis reuerendis ita quemquam detineri atque
1 constringi, ut ei aliquid aut uictualium rerum aut uestis negetur aut requies. Sed si quidem ipsi refugae apparent publice et se in sacris locis offerunt quaerentibus conueniendos, ipsi, seruata locis reuerentia, iudicum quibus subiacent sententiis moneantur, responsum
2 daturi, quale sibi quisque perspexerit conuenire. Quod si in finibus ecclesiasticis latitant,

P (c. 5. 6) *L* (c. 5. 6) *Ambr.* (c. 5) *CRM: c.* 6 *pr. ad* 23 confugas *et* 24 qui hoc … 28 requies *habet Gregorii M. epistula* 13, 45

1 hemerio *S*, imerio *C*, erminio *R*, hermio *M* | altiaue *R* 2 inopinus *Th.* | certe] *C Th.*, *om. RM* 4 si *om.* M^a 5 abripiendi extrahendique] *C*, eripiendi extrahendique *RM*, abripiendique *Th.* 6 illud M^a | confici] *Th.*, confugi CRM^b, confugi M^a | eius erit *C* | conflandae criminationis] *M Th.*, couflandi criminis *CR* 7 relinquitur *C* 8 condicione *C* | transiliit] *M*, prosiluit *C*, transiliuit *R*, transiuit *Th.* | sit occisus *RM* | *s. a. Th. Hal. et PLD ad c.* 1 | ualeriano *PL*, ual. r *D* | et aetio conss.] *Hal.*, et terio couss. *D*, *om. PL*, et qui fuerit nuntiatus *Th.* 10 *inscriptionem om. Ambr.* | marcus *R* | in *om. M* 11 cum] con R^a 12 omni] ab omni *CR* | moueatur P^a 13 committant M^a | conuenticula] *Ambr.*, conuenticulam *PLCRM* | ciuitate *Ambr.* 14 uel uici … loci *om. Ambr.* | cuiusque *PL* 15 legem *L* | sibi existimet (exstimet *PL*)] *PL*, existimet *Ambr. C*, existimet (aestimet *M*) sibi *RM* | perpetrari … postulare *om.* P^a | perpetrare *Ambr.* | ei adire] audire *Ambr.* 16 quod] quo* R^a, quo M^a | quis] q̄ *Ambr.* | huius] huiusmodi *PL* | edicti normam] *Ambr. CM*, normam edicti *PL*, ad edicti normam *R* 17 subiacebit supplitio *M* | *s. a. Hal. Ambr.: in L est* d. | constant.] cap. *Ambr.*, ipso *Hal.: in Egnatiano fuerit* ip. *pro* cp. 18 a. cons.] aqss. *Ambr.*, a. et adelphio coss. *Hal.* 19 a. *om. P* | cirithirio *PL*, erithyo *M* | lege *om.* R^a 20 exempta *R* | quotiens] et quotiens *Greg.* 21 inuocatis *Greg.* 22 cuiusque PL^a | tradi] trahi *Greg.* | uel] *Greg. M*, aut *PLCR* 23 confugas] ******* profugas *P*, ***fugas L^a | episcopus L^a | cynomos *P*, *ycoomos *uel* *ycomos L^a 24 debentur RM^b | nuda saltim (saltem LR^b)] nudas alteri R^a, nuda saltē** *P* 25 supplicia *C* | plectendi sunt] *Greg.* PL^aCR^a, plectendis L^bR^bM: εἴ τινες … τολμήσουσι, … ὑποβαλλέσθωσαν *B* 26 que *om. Greg.* | antiquorum *PL* 27 aliquem *Greg.* | in *om. Greg.* 28 aliquid ei *PL* 29 appareant *C?* | offerunt … 30 locis *om.* R^a? 30 ipsi] *C*, ipsis *PLRM* 31 quales *PL* | prospexerit *PLRM*, prospexit *C* | ecclesiasticis finibus *M*

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

religiosus oeconomus seu defensor ecclesiae uel certe, quem his negotiis comm
auctoritas episcopalis elegerit, reconditam latentemque personam decenter sine ullo
3 modo monitus, intra fines ecclesiae si inuenitur, praesentet. Cum autem monitus f
publico priuatoue contractu actione ciuili, in eius sit arbitrio siue per se seu, si ma
gerit, instructo sollemniter procuratore directo in eius iudicis, cuius pulsatur se
4 examine respondere. Sed si hoc facere detractat aut differt, iudiciorum legumque
ordo seruetur. itaque si res immobiles possidet, post edictorum sollemnia sentent
cantis usque ad modum debiti bonorum eius siue praediorum traditio seu uenditio
5 tur. Quod si res mobiles habet easque extra terminos occultat ecclesiae, sentent
cantis et executoris sollicitudine perquisitae, quocumque occultantur, erutae pro ae
6 tramite modoque debiti publicis rationibus priuatisque proficiant. Sane si intra fines
tur ecclesiae uel apud quemlibet ex clericis absconditae siue depositae fuisse fir
studio et prouidentia uiri reuerentissimi oeconomi siue defensoris ecclesiae diligentis
sitae quolibet modo ad sacrosanctam ecclesiam peruenientes proferantur, ut pari ae
ordine ex isdem bonis fisco uel rei publicae siue creditoribus et quibuscumque iust
7 toribus ad modum debiti consulatur. Sicubi depositae uel commendatae dicuntur,
rendi tanta*m* uolumus esse cautela*m*, ut, si sola suspicatione apud aliquem adserant
conditae, de sua etiam conscientia satisfacere auctoritate uenerabilis antistitis iu
8 Adicientes, quod ea, quae de principalibus personis decreuimus, etiam in fideiussor
mandatorum seu rerum ad eos pertinentium uel familiarium et sociorum uel partici
omnino in isdem causis obnoxiorum personis praecipimus obseruari, scilicet si ips
que secum confugae intra ecclesiarum terminos habere uoluerint, ut ex eorum
bonis publica debita priuataque soluantur et per eos rerum ubicumque depositae su
9 (5) cedat inquisitio. et haec quidem de ingenuis liberisque personis. Sane si seruus a
nus uel adscripticius, familiaris siue libertus et huiusmodi aliqua persona domes
condicioni subdita conquassatis rebus certis atque subtractis aut se ipsum fura
sacrosancta se contulerit loca, statim a religiosis oeconomis siue defensoribus, ubi
hoc scire potuerint, per eos uidelicet ad quos pertinent, ipsis praesentibus pro eccle
disciplina et qualitate commissi aut ultione competenti aut intercessione humanissim
cedente, remissione ueniae et sacramenti interueniente securi ad locum statumque p
reuertantur, rebus, quas secum habuerint, reformandis. diutius enim eos intra ec
non conuenit commorari, ne patronis seu dominis per ipsorum absentiam obsequi

PLCRM

1 regiosus M^a | uel] M^b *cum Const.:* ἢ τοῦ ἐπιτρεπομένου, *om.* *PLCRM*^{a} | quem] que P^a 2 latenteque persona P^a | decentur P^t, dicentur L^a 4 priuatoque *CRM*^{a} | si *om. CM* 5 procurare *C* | iudicii P^a | examine sententiis *C* 6 detractat] $P^r L^a$*CR*, detractet $P^a L^b$, detrectat P^b*M* 7 sollemnia sententia] solemnia et sententiam *PL*^{a}?, solemnium sententia L^b, solemnium citationem (recit. $R^a M^a$) sententia (*deficit* M^a) *CRM:* μετὰ τὰ ἐξ ἔθους νενομισμένα ἡ τῶν πραγμάτων ἔκθεσις τῇ ἀποφάσει τοῦ κρίνοντος ... ἐκτελείσθω *B*, νομίμως edictis καλοῦνται *Const.* 8 usque ... 9 iudicantis *om.* M^a | celebratur P^a 9 res *om.* P^a | habet mobiles *C* | que *om.* R^a | sententiae iudicantes *C* 10 excutoris M^a | pro] per *R* 11 modumque *C* | hebentur M^a 12 aqpud R^a 14 sacro *om.* *PL*^{a} | peruenientis P^a, pertinentes R^a 15 isdem] indem R^a 16 sicubi] et sicubi *L* | depositae] *C*, positae *PL*^{a}*RM*, posita L^b, ἐναποτεθειμένα *B* | uel] sint uel *PL* | commendata L^b | dicantur *R* | inquirendi tantam u. e. cautelam] R^b, inquirenda tantum (tanta M^t, tali M^r) u. e. cautela *PLCM*, inquirendi tanta u. e. tutela R^a: ἐκζητεῖσθαι βουλόμεθα κατὰ τὴν (τήν *om. Nomoc.* 9, 27) τοιαύτην ἀσφάλειαν *B* 17 s
tione *C*, suspectatione *PL*^{t}, suspicion
suspectione *R* | aliquem] quemlibet *C*
erantur *C* | abscondita L^b 18 uenera
antististi R^a 19 principabibus P^a |
$R^b M^b$ *cum B* καὶ ἐπὶ τῶν ἐγγυητῶ
PLCR^aM^a | siue mand. *bis* R^a 20
rum P^a*C*, famularium R^a, οἰκείων *B*
nimodo *CR*, ὅλως *B Const.* | obnoxiu
percipimus M^a | si] si ** L^a, *om.*
$P^a L^a$ 22 ex *om.* P^a 23 priuataq
bita *M* | ubique *R* | sint *CM* | praeced
24 haec] *LM cum B* ταῦτα, hoc *PCR*
aut *R* | adscriptius *P*, asclititius R^c
stractis *R* | furatus] furatus est *C*
contulerit (contul**** P^a) loca] *PL*,
contulerit *C*, loca contulerit *RM* | a
cum B παρὰ τῶν, *om.* *PL*^{a}*CR*^{a}*M* | re
simis *C*, θεοσεβεστάτων *B* 28 perti
cum B πρὸς οὓς ἀνήκουσιν, pertinet
29 competenti ultione *CR*, ἐκδικήσει ἀρ
30 loca *R* 31 habuerunt *L* | diti
enim *om.* *PL*^{a} *contra B* | ecclesias
ἐκκλησίαν *B* 32 patroni R^a | seu] s
C contra B: τοῖς πάτρωσι καὶ τοῖς δεσ

16 (6) denegentur et ipsi per incommodum ecclesiae egentium et pauperum alantur expensis. Inter haec autem, quae sedulo ad religiosi oeconomi siue defensoris ecclesiae sollicitudinem curamque respiciunt, erit etiam illud obseruandum, ut singulorum intra ecclesias confugientium personas causasque incessanter conquirant, denique iudices uel eos, ad quos causae et personae pertinent, instantius instruant, ut aequitatis conuenientiam diligentius exequantur.
D. PRID. K. MART. CONSTANTINOPOLI LEONE A. III CONS. a. 466

7 Ὁ ἔχων ἀγωγὴν ἢ πρᾶγμα πρός τινα μὴ θορυβείτω τὰς ἐκκλησίας δι' [B 5, 1, 15 BΣ 60, 61, 2] ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ προσίτω τοῖς ἄρχουσιν. εἰ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ ἁμαρτήμασι χρήζει, διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτὸν διδασκέτω. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν σωφρονίζεται.

§ Ὁσάκις ἐξ ἔθους κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ καὶ ἐν [B 5, 1, 16] ἄλλαις ἐκκλησίαις προΐεμεν, ἐπιτρέπομεν τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι τὰς αἰτήσεις τῶν δεομένων δέχεσθαί τε καὶ εἰς ἡμᾶς φέρειν.
1 Ὁ δὲ ταραχαῖς ἢ ἐκβοήσεσι χρώμενος κατὰ τὸν τῶν ἑορτῶν καιρὸν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις ἐκπεσεῖται μὲν εὐθέως τοῦ πράγματος, κἂν εὔλογον ἔχειν τι δόξειεν, ἐκβληθήσεται δὲ παρὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ τιμωρίαις ὑποβληθήσεται.
2 Δυνατὸν δὲ πρόσωπον δεδιὼς διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῖν προσίτω ἢ τῶν ἐκκλησιεκδίκων.

XIII

℞ DE HIS QVI IN ECCLESIIS MANVMITTVNTVR ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD PROTOGENEM EPISCOPVM. Iam dudum [B 48, 14, 2 Nomoc. 13, 41] placuit, ut in ecclesia catholica libertatem domini suis famulis praestare possint, si sub adspectu plebis adsistentibus Christianorum antistitibus id faciant, ut propter facti memoriam uice actorum interponatur qualiscumque scriptura, in qua ipsi uice testium signent. unde a uobis quoque ipsis non immerito dandae et relinquendae sunt libertates, quo quis uestrum pacto uoluerit, dummodo uestrae uoluntatis euidens appareat testimonium. D. VI ID. IVN. SABINO ET RVFINO CONSS. a. 316

2 IDEM A. OSIO [1]. Qui religiosa mente in ecclesiae gremio [Th. 4, 7, 1 B 48, 14, 3 Nomoc. 13, 41] seruulis suis meritam concesserint libertatem, eandem eodem iure donasse uideantur, quo ciuitas Romana sollemnitatibus decursis dari consueuit. sed hoc dumtaxat his, qui sub adspectu antistitum dederint, placuit relaxari. clericis autem amplius concedimus, ut,

P (12, 6. 13 ℞ 1) *L* (12, 6. 13 ℞ 1) *Ambr.* (13, 1) *CRM: c. 7 dedimus ad indicem Const., c. 8 ad indicem B*

[1] episcopo *add. Th.*

1 egentum PL^aRM^a 2 autem *om.* PL^a | regiosi M^a 3 etiam] enim *P*, e** L^a, et *C* | confugiendum R^a, fugientium M^a 4 intercessanter P^a | perquirant M^a | denique] ἔπειτα δὲ *B* | indiceiudices L^a | et personae *om. C* 5 ut] *R*, et *PLM*, *om. C*, ὥστε *Const.*, *quo cum conueniunt B* | aequitas *C*, hequitatis M^a 6 *s. a. Greg. Hal. PL* | d.] legem grecam d. *PL* | constant. *om. Hal.* | a. III *om. PL* | conss. *PL* 7 constituciones graece *W alii: de PL uide n. 6* | *in B* 5, 1, 15 *est:* μηδεὶς ταραχὰς εἰς εὐκτηρίους οἴκους ἐκβοῶν ποιείτω, ἀλλὰ τοῖς ἄρχουσι προσίτω ἢ διὰ ἀρχιεπισκόπου τῷ βασιλεῖ· τὴν σφοδροτάτην ἐννοῶν τιμωρίαν ὁ τὸν παρόντα νόμον παραβαίνων 9 *in Const. est:* ὁ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ προϊόντος ἐκβοήσεσι χρώμενος ἐκπίπτει τοῦ πράγματος καὶ διὰ τοῦ ἐπάρχου ἐκβαλλόμενος σωφρονίζεται. ὁ δὲ διὰ δυνατὸν πρόσωπον τῇ ἐκκλησίᾳ προσφεύγων διδασκέτω τὴν βασιλείαν διὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἐκκλησιεκδίκων 10 μεγάλῃ] *sic B* 11 καὶ *om. Fabrot.* 12 εἰς ἡμᾶς] *Coisl.*, ἡμῖν *Fabr.* | ἢ] *Coisl.*, καὶ *Fabr.* 13 μεγάλῃ] μεγ. κωνσταντινουπόλεως *Coisl.* | ἄλλαις] ἄλλαις μεγάλαις *Fabr.* 18 ecclesia *S* 19 imp.] impp. antoni M^a | protogene *S*, protegenem *PLM*, proteginem *R*, progeniem *Ambr.* | episcoporum *Ambr.* 21 antistibus *Ambr.* 22 auctorum *Ambr.* | inponatur *PL*, interdonatur *Ambr.* | scriptura in qua ipsi] scripturam quasi *Ambr.* | uicem *PL* | signant P^a, sigent *R*, sinent *uel* siuent M^a, *inc.* L^a 23 a uobis] παρ' ἡμῶν *et infra* τῷ ἡμετέρῳ συμφώνῳ *Nomoc.*, αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπίσκοποι *Const.* quo ... 24 uoluerit *om.* P^bL^a 24 pactum uoluerint P^a | *s. a. Hal. PD Ambr.* | VI id.] *Hal. D*, ui. d. *P*, uii. d. *Ambr.* 25 iun. ... conss. *om. P* | iun.] septb. *Ambr.* | et] e *Ambr.* 26 asio *C* | ecclesia M^a 27 seruilis CR^a | eodem] CM^b *Th.*, eo *R*, **** M^a | uidentur *C* 28 sollempnibus *C* | dare RM^b

cum suis famulis tribuunt libertatem, non solum in conspectu ecclesiae ac religios
plenum fructum libertatis concessisse dicantur, uerum etiam cum postremo iudicio
libertates seu quibuscumque uerbis dari praeceperint, ita ut ex die publicatae u
sine aliquo iuris teste uel interprete competat directa libertas. D. XIIII K. MAI. C
ET CONSTANTINO II CONSS.

XIIII

℞ DE LEGIBVS ET CONSTITVTIONIBVS PRINCIP ET EDICTIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. *SEPTIMIO* BASSO PV. Inter aequitatem iusque [Th. 1, 2, 3
interpositam interpretationem nobis solis et oportet et licet inspicere. D. III NO
SABINO ET RVFINO CONSS.

2 [1] IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM [2]. Quae ex relationibus
uel suggestionibus iudicantium per consultationem in commune florentissimorum sac
palatii procerum auditorium introducto negotio statuimus uel quibuslibet corpori
legatis aut prouinciae uel ciuitati uel curiae donauimus, nec generalia iura sint, s
fiant his dumtaxat negotiis atque personis, pro quibus fuerint promulgata, nec a
retractentur: notam infamiae subituro eo, qui uel astute ea interpretari uoluerit
petrato impugnare rescripto, nec habituro fructum per subreptionem eliciti: et iud
dissimulauerint uel ulterius litigantem audierint uel aliquid allegandum admiserint
quodam ambiguitatis colore ad nos rettulerint, triginta librarum auri condemnatio
tendi sunt. D. VIII ID. NOV. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA

3 [1] IDEM AA. AD SENATVM [2]. Leges ut generales ab omnibus aequabiliter in
posterum obseruentur, quae uel missa ad uenerabilem coetum oratione condun
inserto edicti uocabulo nuncupantur, siue eas nobis spontaneus motus ingesserit s
catio uel relatio uel lis mota legis occasionem postulauerit. nam satis est edicti e
cupatione censeri uel per omnes populos iudicum programmate diuulgari uel ex
contineri, quod principes censuerunt ea, quae in certis negotiis statuta sunt, similiu
1 que causarum fata componere. Sed et si generalis lex uocata est uel ad omnes i
pertinere, uim obtineat edicti; interlocutionibus, quas in uno negotio iudicantes pr

P (14 ℞ 1. 2) *L* (14 ℞ 1. 2) *CRM*

---

[1] *iungendae sunt c.* 2. 3 *h. t.* 1, 19, 7: 1, 22, 5: *Th.* 1, 4, 3: *uide etiam* 6, 55, 11 *ibi laudantur* [2] urbis Romae *addit Th.* 1, 4, 3

---

1 tribuunt] *M Th. cum Nomoc.* παρέχωσιν, tribuerint *CR* 2 etiam] et *C* | dederint libertatis M^a, libertates dederint *Th.*, διδόασι τὰς ἐλευθερίας *Nomoc.* (κ.π.) 3 dare *M* 4 testes *C* | directa] *W Th.*, recta CRM^a, recte M^b: ἡ ὀρθὴ ἐλευθερία *Nomoc.*, directam ἁρμόσαι ποιεῖ *Const.* | *s. a. Th.: apud Hal. est* d. kal. mart. *omissis reliquis* 7 legionibus M^a 8 dictis *C* 9 septimio] *Th., om. libri cum S* | basso] ad bassum *S* | pu.] R^v *Th.*, pp. SCR^t, p. *M, om. PL* | iusque] *PL Th.*, et ius CRM^b, et iusque M^a 10 *s. a. Hal. PL: in D est subscriptio c.* 4 11 sabino ... conss. *om. PL* 12 imp. *PL* | ualentinus *RM* | ex *om.* PL^a 13 communi M^a 14 auditorium] CRM^b, audito auditorio P^aL^b, in auditorio P^bL^a?, auditorio M^a | stituimus M^a 15 donatuimus R^a | nec] ea P^a, et P^b? M^a?, hec R^a, •• L^a, *om.* P^c | sunt *PCM* | sed] et PM^a 16 nec] ne *P* 17 astute] statuta PL^a? | uoluerint *C* 18 eliciti] edicti PL^tM^a, elicito C^b | *quasi esset* iudice (*sic* M^b) mulauerit u. u. l. audierit u. a. alle admiserit u. s. q. a. colore ad no lerit t. l. a. c. plectendo (*sic* Q^a), tunt *B:* τὸν δικαστὴν δέ, εἴτε παραπροσ καὶ βοηθήσει ... εἴτε ... δεηθῇ περὶ τ βασιλέα, τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν προστί δικαζέσθω 19 allegandum] intellegen 20 colere M^a | plect. sunt] plecten plectendi• M^a (*u. s.*) 21 *s. a. Hal* d. VIII] uiiii *D* | rau. *PL*, rab. *D, om* XII et ual. II (ualentii *D*) aa. co a. XI et ual. caesare coss. *Hal.*, 22 aa.] a. *S* | ut] et M^a | equali 23 conseruentur *C* | missae C^b *cum* ... ὀρατίωνος γενομένης κατεπέμφθησαν | c tur R^a 24 precario M^a 25 relatio u tione *M* | occasione *C* 27 quod] uel q ea] et ea C^bM 28 et *om. M* neant *C* | in uno] immo R^a | permitt

uel postea proferemus, non in commune praeiudicantibus, nec his, quae specialiter quibus-
dam concessa sunt ciuitatibus uel prouinciis uel corporibus, ad generalitatis obseruantiam
pertinentibus. D. VIII ID. NOV. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO *II AA.*
CONSS. a. 426

4 IDEM AA. AD VOLVSIANVM PP. Digna uox maiestate regnantis legibus alli- [B 2, 6, 9]
gatum se principem profiteri: adeo de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas. et re uera
maius imperio est submittere legibus principatum. et oraculo praesentis edicti quod nobis
licere non patimur indicamus. D. III ID. IVN. RAVENNAE FLORENTIO ET DIONYSIO CONSS. a. 429

5 [1] IDEM AA. FLORENTIO PP [2]. Non dubium est in legem commit- [Nou. Theod. 9 B 2, 6, 10]
tere eum, qui uerba legis amplexus contra legis nititur uoluntatem: nec poenas insertas
legibus euitabit, qui se contra iuris sententiam scaeua praerogatiua uerborum fraudulenter
excusat. nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos uideri
1 nolumus subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam
legum interpretationes tam ueteres quam nouellas trahi generaliter imperamus, ut legis
latori, quod fieri non uult, tantum prohibuisse sufficiat, cetera quasi expressa ex legis
liceat uoluntate colligere: hoc est ut ea quae lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non
solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet legis lator fieri prohibuerit tantum nec
specialiter dixerit inutile esse debere quod factum est. sed et si quid fuerit subsecutum
ex eo uel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoque cassum atque inutile esse
2 (1) praecipimus. Secundum praedictam itaque regulam, quam ubique seruari factum lege pro-
hibente censuimus, certum est nec stipulationem eiusmodi tenere nec mandatum ullius esse
momenti nec sacramentum admitti. D. VII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A.
XVII ET FESTO CONSS. a. 439

6 IDEM AA. FLORENTIO PP. Quod fauore quorundam constitutum est, quibus- [B 2, 6, 11]
dam casibus ad laesionem eorum nolumus inuentum uideri. D. K. AVG. THEODOSIO A.
XVII ET FESTO CONSS. a. 439

7 IDEM AA. CYRO PP. ET CONSVLI DESIGNATO. Leges et constitutiones futuris [B 2, 6, 12]
certum est dare formam negotiis, non ad facta praeterita reuocari, nisi nominatim etiam
de praeterito tempore [3] adhuc pendentibus negotiis cautum sit. D. NON. APRIL. CONSTAN-
TINOPOLI VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS. a. 440

8 IDEM AA. AD SENATVM. Humanum esse probamus, si quid de cetero in [B 2, 6, 13]
publica uel in priuata causa emerserit necessarium, quod formam generalem et antiquis
legibus non insertam exposcat, id ab omnibus antea tam proceribus nostri palatii quam
gloriosissimo coetu uestro, patres conscripti, tractari et, si uniuersis tam iudicibus quam
uobis placuerit, tunc allegata dictari et sic ea denuo collectis omnibus recenseri et, cum
omnes consenserint, tunc demum in sacro nostri numinis consistorio recitari, ut uniuerso-
1 rum consensus nostrae serenitatis auctoritate firmetur. Scitote igitur, patres conscripti,
non aliter in posterum legem a nostra clementia promulgandam, nisi supra dicta forma

P (14, 5 [6 *p*]) *L* (14, 5. 6) *D* (*ad* 14, 7) *CRM: particulae c.* 5 *extant in S*

---

[1] *iunge* 4, 65, 30 [2] Orientis et ex consule *addit Nou.* [3] praeterito tempore *del.* (*Mommsen*)

---

2 uel corp.] siue corp. *M* 3 *s. a. Hal.* | XII … aa.] a. XII et ualent. caesare (a. *in addendis*) II *Hal.* 5 aa.] a. *SM* | magestatis *M* | allegatum R^aM^a? 6 printipem se *M* | profuturi R^a 7 imperium *C* | quod] quam quod *M* 8 *s. a. Hal. et D ad c.* 1 | rauennae] rab. *D* | florentino *D* 9 aa.] a. *SM* | est *om.* C^a | legem] lege *C* 10 contra leges R^a 11 sententia P^a, sententias *Nou.* | scaeua] Mª *Nou.*, in seua PL^a, seua L^bCRM^b 13 prohibentes *S* 14 imperamus … 15 tantum *om.* P^a 15 quasi] SP^vL^vCM *Nou.*, que PL^t, que quasi *R* | ex *om. SC* 16 ea] lege ea L^a | legibus *C* 18 debere esse *Nou.* | et *om. CR* | si quid] quod P^t, si quod L^t, si quis M^a 19 id *om.* P^a | intercidente C^a | factum est lege *Nou.* 20 qua *C* | seruari] non seruari $P^vL^vCM^a$ 21 huiusmodi *CR* | illius L^a 22 *s. a. Nou. Hal. PL* | constant. … 23 conss. *om. PL* 23 festo] festo uc. *Nou.* 24 aa.] a. *SM* | pp.] p. *M* 25 *s. a. Hal.: in L est* dat. 27 aa.] a. *SDM* | cipro *S* | et cons. des. *om. SD*, et *om. M* 28 ad] et D^a | fata M^a 29 adhuc] et adhuc *M:* περὶ τῶν προλαβόντων πραγμάτων ἔτι ἠρτημένων (πρ. ἔ. ἠ. *om. Fabrot.*) *B* | *s. a. Hal.* 31 aa.] a. *SC* 32 uel in] uel *M* 33 antea *om. R* 35 allegata] *Russardus*, legata CR^aM, legem R^b, id est allegata *ad* legata *supra uersum adnotat Berol.* 236 36 nominis *libri* 37 praescripti *R* 38 non aliter *om.* M^a | permulgdam R^a

fuerit obseruata. bene enim cognoscimus, quod cum uestro consilio fuerit ordinatum, id
ad beatitudinem nostri imperii et ad nostram gloriam redundare. D. XVI K. NOV. AETIO
III ET SYMMACHO CONSS.

9 [1] IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. AD PALLA- [Nou. Marc. 4 B 2, 6, 14 Epit. 1, 32]
DIVM PP. Leges sacratissimae, quae constringunt omnium uitas, intellegi ab omnibus de-
bent, ut uniuersi praescripto earum manifestius cognito uel inhibita declinent uel permissa
sectentur. si quid uero in isdem legibus latum fortassis obscurius fuerit, oportet id impera-
toria interpretatione patefieri duritiamque legum nostrae humanitati incongruam [(Nou.)]
emendari. D. PRID. NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI AETIO ET STVDIO VV. CC. CONSS.

10 *Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος ΑΑ.*
Πάντες κατὰ τοὺς νόμους πολιτευέσθωσαν, κἂν εἰ τῷ θείῳ διαφέροιεν οἴκῳ. [B 2, 6, 15]
D. VI ID. FEBR. ANTHEMIO A. *II* CONS.

11 IMPP. LEO ET ZENO AA. Cum de nouo iure, quod inueterato usu [B 2, 6, 16 Epit. 1, 31]
non adhuc stabilitum est, dubitatio emergat, necessaria est tam suggestio iudicantis quam
sententiae principalis auctoritas. D. X K. MAI. LEONE IVNIORE A. CONS.

12 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Si imperialis maiestas causam cogni- [B 2, 6, 17]
tionaliter examinauerit et partibus cominus constitutis sententiam dixerit, omnes omnino
iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciant hoc esse legem non solum illi causae, pro qua
1 producta est, sed omnibus similibus. Quid enim maius, quid sanctius imperiali est maie-
state? uel quis tantae superbiae fastidio tumidus est, ut regalem sensum contemnat, cum
et ueteris iuris conditores constitutiones, quae ex imperiali decreto processerunt, legis
2 (1) uicem obtinere aperte dilucideque definiunt? Cum igitur et hoc in ueteribus legibus in-
uenimus dubitatum, si imperialis sensus legem interpretatus est, an oporteat huiusmodi
regiam interpretationem obtinere, eorum quidem uanam scrupulositatem tam risimus quam
3 corrigendam esse censuimus. Definimus autem omnem imperatoris legum interpretationem
siue in precibus siue in iudiciis siue alio quocumque modo factam ratam et indubitatam
haberi. si enim in praesenti leges condere soli imperatori concessum est, et leges inter-
4 pretari solum dignum imperio esse oportet. Cur autem ex suggestionibus procerum, si
dubitatio in litibus oriatur et sese non esse idoneos uel sufficientes ad decisionem litis illi
existiment, ad nos decurritur et quare ambiguitates iudicum, quas ex legibus oriri euenit,
aures accipiunt nostrae, si non a nobis interpretatio mera procedit? uel quis legum aenig-
mata soluere et omnibus aperire idoneus esse uidebitur nisi is, cui soli legis latorem esse
5 concessum est? Explosis itaque huiusmodi ridiculosis ambiguitatibus tam conditor quam

P (14, 9. 12) *L* (14, 9. 12) *CRM*: *c.* 10 *dedi ad indicem B*

[1] *iunge* 5, 5, 7

1 nostro M^a 2 ad uestram CRM^b | *s. a. Hal.* 3 conss.] cos. *Hal.* 4 imp. *P* | ualentinus *RM* | marcus *CRM* | aa.] aa. ad *S*, a. *P* 5 pp.] p. *M*, *om. CR* | ab omnibus intelligi *M* | debent ut] debentur P^a, deberet (*uel* deberent) ut R^a 6 inhabita R^aM^a, prohibita (*alias* uel habita) *Nou.* | detinet R^a 7 isdem] his P^a | fortassis fuerit illatum (latum M^b) obscurius *M* | id] *M Nou.*, id ab *PLCR* | impetoria R^a 8 nostra humanitate *PL* 9 emendare PLM^a | *s. a. Nou.: apud Hal. est subscriptio c.* 10, *item in P, ubi est* gege graeca d. ui., *et in L, ubi est* d. ui. gons. graeca. *quod Hal. in addendis adnotat* alias rectius aetio et studio, *sumpsit ex Nou. apud Sichardum* 10 constitucio greca P^b *W alii, u. s.* | *inscriptionem restitui ex subscriptione* 11 τούς *om. Fabrot.* 12 *s. a. Hal. PL ad c.* 9 *Cuiacius Obseru.* 12, 31 | VI] VIII *Cuiac.* | id. … cons. *om. PL* | a. II] a. XI *Cuiac.*, *om. Hal.* 13 impr. zeno a. palladio pp. *S*, impp. l. et z. aa. gerio M^b | inuetarato M^a 14 emergit *M* 15 *s. a. Hal.* 16 imp. *om. S* | nemosteni *C* 18 nostro imp. sunt] *PL*, imp. nostro sunt *CR*, nostro sunt imp. *M* | solum *om.* R^a 20 regale P^a 21 et *om. R* | ueteres P^bLM^a, *inc.* P^a | conditoris M^a 22 uicem] *PL M*, uim *CR*, *cf. Gai.* 1, 5 | lucideque *L* | in *om.* P^a 23 debitatum *PL* | lege M^a | oportet *C* 24 scrupulositatem] *PLC*, subtilitatem *RM* 25 censemus *R* | omne *PL* | imperatorum *LM* | interpretationem *R* 26 factam *om.* P^a 27 in *om. PL* | est *om.* P^a | legem *M* 28 solummodo *PL*, solo M^b | dignum imp. esse] *PLM*, esse dignum imp. *CR* | ex] et *M* 29 ad dicionem P^a 30 quas] que M^a | legibus] legibus quas P^a 31 a *om. PL* | qui *R* 32 et *om. R* | solis *L* | latori P^a 33 explosit L^a

interpres legum solus imperator iuste existimabitur: nihil hac lege derogante ueteris iuris conditoribus, quia et eis hoc maiestas imperialis permisit. RECITATA SEPTIMO MILLIARIO VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE IN NOVO CONSISTORIO PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529

XV

℞ DE MANDATIS PRINCIPVM ℞

1 IMPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD EVSIGNIVM PP[1]. [Th. 1, 3, 1 B 2, 6, 18] Si quis adserat cum mandatis nostris se uenisse[2] secretis, omnes sciant nemini quicquam, nisi quod scriptis probauerit, esse credendum nec ullius dignitate terreri, siue ille tribuni siue notarii siue comitis praeferat dignitatem[3], sed sacras nostras litteras esse quaerendas. D. XVI K. IVL. VERONAE. ACCEPTA PRID. K. AVG. MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

Αὐτοκράτορες Ἰουστῖνος καὶ Ἰουστινιανὸς ΑΑ.

Θεσπίζομεν μηδένα τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων μεγίστων ἢ μέσων ταῖς οἰκείαις ἐγγράφειν ψήφοις, ὡς θείῳ ῥήματι προσετάξαμεν ἀγώγιμον γενέσθαι τινὰ ἢ διάξιμον ἢ ἄλλο τι ψηφισθῆναι τῶν ὅσα πράττεται παρ' αὐτοῖς, πλὴν ὅσον ἐν ταῖς τῶν δικαστῶν ἢ συνδικαστῶν δόσεσιν ὀρθῶς φέρεσθαι τὰς ψήφους τὰς μνημονευούσας ἄγραφον ἡμετέραν γεγενῆσθαι θείαν κέλευσιν τὸν δικαστὴν διδοῦσαν ἢ συνδικαστήν· Ὡσαύτως καὶ τὸν ἐνδοξότατον κοιαίστωρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου καὶ τοὺς περιβλέπτους ῥεφερενδαρίους τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ὀρθῶς τὴν ἄγραφον ἡμῶν θείαν κέλευσιν τὴν γενομένην ἐπὶ τοῖς προσιοῦσιν καὶ δικαστὴν ἤτοι συνδικαστὴν αἰτοῦσιν ἢ ἄλλο τι τῶν εἰς τὰς δίκας τεινόντων διὰ καταθέσεως παρασκευάζειν γίνεσθαι φανεράν· ἐπὶ τούτῳ γὰρ δὴ καὶ μόνῳ τὴν τῆς ἀγράφου κελεύσεως μνήμην γίνεσθαι συγχωροῦμεν. a. 527

XVI

℞ DE SENATVS CONSVLTIS ℞

IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD SENATVM. Quamuis consultum senatus perpetuam per se obtineat firmitatem, tamen etiam nostris legibus idem

P (14, 12. 15. 16, 1) *L (ut P) CRM:* 15, 2 *dedi ad indicem B* 2, 6, 19 (*u. i.*)

---

[1] proconsulem Africae *rectius Th.* [2] uenire *Th.* [3] potestatem *Th.*

---

1 legum interpres *M* 2 et *om. P*[a] | hoc eis *C*[b]*R*, his eis *C*[a] | *s. a. Hal. PLD Bodlei. Laud. Lat.* 3 *Contius* 1562 | recitata ... 3 iustiniani *om. Hal.* | urbis miliaria *Bodl.* 3 constant.] ep. *Bodl.* | consistorio palatio *PLD*, palatio consistorii *Cont.* | d.] die *Bodl.* | III] *PL Bodl.*, VI *Hal.*, iiii *D* 4 decio (d'oio *D*) uc. cons.] *Hal. D*, decio u. e. c. ss. *Bodl.*, *om. PL* 6 *rubricam om. R* 7 imp. *P*, impp. *LCR* | grat. ualentinianus (et ual. *PL*, ualentinus *M*) et th.] *PLM Th.*, ualent. (ualentinus *R*) et th. grat. *CR*, ualent. th. et arcadius *S* | aaa.] aa. *C* | euxinnum *S*, eusignum *C*, eusiguum *R* 9 redendum *M*[a] | illius *PL*, ullius esse *R*[a] | dignitatem *R*[a] 10 illi *M* | praeferat] *Th.*, proferant *PM*, proferat *L uel L*[a]*CR* | sed] ad *M*[a] 11 quaerendas] credendas *libri Th. praeter Paris.* 4404 | *s. a. Th. Hal.: in P est* lex greca d. ui. k., *in L* d. ui. k. lex graeca, *qui dies num pertineat ad c.* 2 *an ad* 16, 1 *uel* 18, 1, *definiri non potest* | XVI] *sic uel* XV *uel* XVII *Th.* | ueronae ... aug.] heracleae *Hal.* | II] iterum *Th.* 13 constitutio graeca *Hal. W, cf. ad u.* 11 | *inscriptio restituta est ex Nou.* 124 *c.* 4, *ubi est:* ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος τοῦτο μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως πατρὸς ἡμῶν τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος διετύπωσε μηδενὶ τρόπῳ τοὺς δικαστὰς ταῖς ἰδίαις ψήφοις ἐγγράφειν, ὥστε βασιλικοῦ ῥήματος ἀγράφως προσενεχθέντος κελευσθῆναί τινας διαχθῆναι ἤτοι παραστῆναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιβλέπτους ῥεφερενδαρίους τὰς ἡμετέρας κελεύσεις κατὰ τὸ προσῆκον ποιεῖν φανερὰς *e. q. s.* 14 θεσπίζομεν *seqq.*] *indicis haec sint an ipsa constitutionis uerba, non constat: cf. ad* 1, 5, 9 20 γινομένην *Coisl.* 21 τεμνόντων *Coisl.* 22 *de die uide ad u.* 11 24 *rubricam om. P* (*u. u.* 26) *R* | consulto *C* 25 impp. *PLC*, mpp. *R* | ualentinianus] ual. cc. lent. *PL*, ualentinus *RM* | et *om. R* | aa. *SC* | senatum] senatum de senatus consulto *PL*, *deficit M*[a] 26 consultum senatus] *PL*[a]*? RM*, consultus senatus *L*[b], senatus consultum *C* | optineant *PL* | etiam] et *C* | idem] id *C*

prosequimur adicientes, ut, si quisquam speciali supplicatione eliciendum aliquod rescr temptauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonii parte multa damnatus ambitus crimine maneat infamis. D. VII K. AVG. HERACLEAE RICOMEI CLEARCHO CONSS.

2 . . . .

XVII

R DE VETERI IVRE ENVCLEANDO ET AVCTORITA IVRIS PRVDENTIVM QVI IN DIGESTIS REFERVNTVR

1 IMP. IVSTINIANVS A. TRIBONIANO VIRO EMINENTISSIMO QVAESTORI SACRI PAL
Deo auctore nostrum gubernantes imperium, quod nobis a caelesti maiestate traditur et bella feliciter peragimus et pacem decoramus et statum rei publicae sustentamus: nostros animos ad dei omnipotentis erigimus adiutorium, ut neque armis confidamus nostris militibus neque bellorum ducibus uel nostro ingenio, sed omnem spem ad referamus summae prouidentiam trinitatis: unde et mundi totius elementa proces
1 et eorum dispositio in orbem terrarum producta est. Cum itaque nihil tam studios omnibus rebus inuenitur quam legum auctoritas, quae et diuinas et humanas res disponit et omnem iniquitatem expellit, repperimus autem omnem legum tramitem, q urbe[2]) condita et Romuleis descendit temporibus, ita esse confusum, ut in infinitum datur et nullius humanae naturae capacitate concludatur; primum nobis fuit stud sacratissimis retro principibus initium sumere et eorum constitutiones emendare et dilucidae tradere, quatenus in unum codicem congregatae et omni superuacua simili et iniquissima discordia absolutae uniuersis hominibus promptum suae sinceritatis
2 beant praesidium. Hocque opere consummato et in uno uolumine nostro nomine fulgente coadunato, cum ex paucis et tenuioribus releuati ad summam et plenissimam emendationem peruenire properaremus et omnem Romanam sanctionem et collige emendare et tot auctorum dispersa uolumina uno codice indita ostendere, quod nemo neque sperare neque optare ausus est, res quidem nobis difficillima, immo magis im bilis uidebatur. sed manibus ad caelum erectis et aeterno auxilio inuocato eam q curam nostris reposuimus animis, deo freti, qui et res penitus desperatas donare et
3 summare suae uirtutis magnitudine potest. Et ad tuae sinceritatis optimum respe ministerium tibique primo et hoc opus commisimus, ingenii tui documentis ex nostri c ordinatione acceptis, et iussimus quos probaueris tam ex facundissimis antecess

P (16, 1) *L* (16, 1) *CRM: ad* 17, 1. 2, *quae sunt praefationes Digestorum, repeti lectiones libri Florentini* (= *F*) *ex editione Mommseni*

---

[1] imp. Caesar Flauius Iustinianus pius felix inclutus uictor ac triumphator semper Au Triboniano quaestori suo salutem *Dig.* [2] Roma *ins. Dig.* [3] alius *om. Dig.*

---

1 persequimur *CR* | eligendum PL^l | aliquid *PL* 2 ei liceat formam *M* | parte patrimonii mulctatur *C* 3 abitus PL^l | *s. a. Hal., cf. ad p.* 105 *u.* 10 5 *Graecae constitutionis notam hoc loco inuenerunt Pithoei, cf. ad p.* 105, 10 7 uetere *R* | et ... 8 referuntur *om. R* 8 referunt *S*, leguntur *M* 9 iustinus M^a | a. *om. C* | uiro] *SCM*, *om. R* 10 deo] de eo F^{ac} | gubernantes] F^b, gubernates F^a, gubernante *CRM* | imperum M^a | a] ac F^1 | maestate *F* 11 deoramus F^1 | statutum *F* 12 eregimus *F* | adiutoriam F^1 13 nostris] nostrs *F* 14 summae F^1 15 orbe *CR* | est] et F^1 16 onnibus F^1 | bene*n F^{ac} 17 omne *CR* 18 in *om.* F^1 19 a *om. F* 20 principus F^1 21 diluciae *F* | codicem *om.* R^a 22 nequissima *M* | suae] siue R^a, suex M^a? | sn tis F^1 23 praesiduum F^1 | hocque quoque M^a | et *om. F* | uolune M^a et *C* | relcuati] *CM*, releuatia *F*, reuelat releuatis R^b 25 emendatione *C* | pr mus *C* | romam M^a | et emend.] emen 26 tota auctorum *F* | dispersu R^a | u dice] FCM^b, uno codici *R*, uni codic ostendete R^a 27 neque sperare] sperar nobis] nobilis R^a | difficilema F^1 28 tis et] erecti F^1 | aeterno] externo *R* prosuimus C^a | animus FM^a | uesperat uespetas F^1, disperatas *R*, desperat coniummare *F* 31 ingenui *C* 32 a soribus] ex antec. F^1

quam ex uiris disertissimis togatis fori amplissimae sedis ad sociandum laborem eligere. his itaque collectis et in nostrum palatium introductis nobisque tuo testimonio placitis totam rem faciendam permisimus, ita tamen, ut tui uigilantissimi animi gubernatione res 4 omnis celebretur. Iubemus igitur uobis antiquorum prudentium, quibus auctoritatem conscribendarum interpretandarumque legum sacratissimi principes praebuerunt, libros ad ius Romanum pertinentes et legere et elimare, ut ex his omnis materia colligatur, nulla (secundum quod possibile est) neque similitudine neque discordia derelicta, sed ex his hoc colligi, quod unum pro omnibus sufficiat. quia autem et alii libros ad ius pertinentes scripserunt, quorum scripturae a nullis auctoribus receptae nec usitatae sunt, neque nos eorum uolu-
5 mina nostram inquietare dignamur sanctionem. Cumque haec materia summa numinis liberalitate collecta fuerit, oportet eam pulcherrimo opere extruere et quasi proprium et sanctissimum templum iustitiae consecrare et in libros quinquaginta et certos titulos totum ius digerere, tam secundum nostri constitutionum codicis quam edicti perpetui imitationem, prout hoc uobis commodius esse patuerit, ut nihil extra memoratam consummationem possit esse derelictum, sed his quinquaginta libris totum ius antiquum, per millesimum et quadringentesimum paene annum confusum et a nobis purgatum, quasi quodam muro uallatum nihil extra se habeat: omnibus auctoribus iuris aequa dignitate pollentibus et nemini quadam praerogatiua seruanda, quia non omnes in omnia, sed certi per certa uel
6 meliores uel deteriores inueniuntur. Sed neque ex multitudine auctorum quod melius et aequius est iudicatote, cum possit unius forsitan et deterioris sententia et multos et maiores in aliqua parte superare. et ideo ea, quae antea[1] in notis Aemilii Papiniani ex Ulpiano et Paulo nec non Marciano adscripta sunt, quae antea nullam uim obtinebant partim[2] propter honorem splendidissimi Papiniani, non statim respuere, sed, si quid ex his ad repletionem summi ingenii Papiniani laborum uel interpretationem necessarium esse perspexeritis, et hoc ponere legis uicem obtinens non moremini: ut omnes qui relati fuerint in hunc codicem prudentissimi uiri habeant auctoritatem tam, qua*si et* eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta et a nostro diuino fuerint ore profusa. omnia enim merito nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertietur auctoritas. nam qui non subti-
7 liter factum emendat, laudabilior est eo qui primus inuenit. Sed et hoc studiosum uobis esse uolumus, ut, si quid in ueteribus non bene positum libris inueniatis uel aliquod superfluum uel minus perfectum, superuacua similitudine[3] semota et quod imperfectum est repleatis et omne opus moderatum et quam pulcherrimum ostendatis. hoc etiam nihilo minus obseruando, ut, si aliquid in ueteribus legibus uel constitutionibus, quas antiqui in suis libris posuerunt, non recte scriptum inueniatis, et hoc reformetis et ordini moderato

FCRM

---

[1] antea *del.* (*Mommsen*) [2] partim *om. Dig.* [3] longitudine *Dig.*

---

1 iuris *R* 2 placiti F^1C 3 commisimus *M* 4 igitur] iugitur F^2, iugetur F^1 | nobis *R* | conscribendarum *om. C* 5 interpretendarumque *F*, que *om. C* | principis *M* 6 omnis] *F*, omnibus *CRM* 7 possibile] sibile F^1 | sed] et *C* 8 quia autem] qui ante *R*, qui antem *M* | alios RM^b, aliis M^a 9 a *om.* F^1 10 dignamus *F* | summa] *F*, a summa *CR*, a summi *M* | numinis] *FM*, nostri nominis *CR* 11 libertate M^a 12 sanctissimum] *FM*, sacratissimum *CR* | templum *om.* R^a | iustitia F^1 13 ius] usi F^2?, *om.* F^1 | tam] tan F^{pc} | constitutionem *F* 14 potuerit *CR*, *inc.* M^a 15 quinquaginta *om. R* 16 quadragesimum R^aM^a 17 iuris] uiris *C* 18 quidam M^a | non] nomn *F* | in omnia] sin onnia F^1 | certi] cert F^1 19 melius et aequius] *FM*, equius et melius *CR* 20 est *om.* M^a | iudicatore *C* | unius (in ius M^a) forsitan] *CRM*, an *F* | sentena *M* | multas *F* 21 antea] ante F^1R | notis] libris CR^a | aemelii *F*, emelii *R* | papiani *R* 22 non] non et *M* | quae] et quae *C* | antea] ante *R* | obtinebant] habebant *M* 23 paniani M^a, papiani M^b | quid ex his] quis M^a 24 uel *om.* R^a | interpretationem] *F*, interpretationum *CRM* | prospexeritis *CR* 25 uicens F^1? | moremin F^1 26 hoc codice *M* | habent *C* | tam quasi et] *F*, tamquam et si *CRM* 27 perfecta *C* | a *om.* F^1 | fuerant *F*, fuerit *C* | ora M^a | diffusa *M* 28 auctorita F^1 | non *om.* F^1C^a 29 sed et] sed R^a | studium *C* | nobis R^a?, e uobis M^a 30 aliquid *C* 31 superuacua similitudine semota et quod imperfectum] superua ... ‖ longitu ..... ‖ semota ... ‖ quod ..... *margine reciso* F^2, *om.* F^1 32 nichlo M^a 34 posuerunt] imsuerunt F^1

tradatis: ut hoc uideatur esse uerum et optimum et quasi ab initio scriptum, quod a uobi
electum et ibi positum fuerit, et nemo ex comparatione ueteris uoluminis quasi uitiosan
scripturam arguere audeat. cum enim lege antiqua, quae regia nuncupabatur, omne iu
omnisque potestas populi Romani in imperatoriam translata sunt potestatem, nos uer
sanctionem omnem non diui*d*imus in alias et alias conditorum partes, sed totam nostran
esse uolumus, quid possit antiquitas nostris legibus abrogare? et in tantum uolumus eaden
omnia, cum reposita sunt, obtinere, ut si aliter fuerant apud ueteres conscripta, in con-
trarium autem in compositione inueniantur, nullum crimen scripturae imputetur, se
8 nostrae electioni hoc adscribatur. Nulla itaque in omnibus praedicti codicis membris anti-
nomia (sic enim a uetustate Graeco uocabulo nuncupatur) aliquem sibi uindicet locum
9 sed sit una concordia, una consequentia, aduersario nemine constituto. Sed et similitu-
dinem (secundum quod dictum est) ab huiusmodi consummatione uolumus exulare: et ea
quae sacratissimis constitutionibus quas in codicem nostrum redegimus cauta sunt, iterun
poni ex ueteri iure non concedimus, cum diualium constitutionum sanctio sufficit ad eorun
auctoritatem: nisi forte uel propter diuisionem uel propter repletionem uel propter plenio-
rem indaginem hoc contigerit: et hoc tamen perraro, ne ex continuatione huiusmod
10 lapsus oriatur aliquid in tali prato spinosum. Sed et si quae leges in ueteribus libri
positae iam *in* desuetudinem abierunt, nullo modo uobis easdem ponere permittimus, cun
haec tantummodo obtinere uolumus, quae uel iudiciorum frequentissimus ordo exercuit ue
longa consuetudo huius almae urbis comprobauit, secundum Saluii Iuliani scriptu- [B 2, 6, 2
ram[1], quae indicat debere omnes ciuitates consuetudinem Romae sequi, quae caput es
orbis terrarum, non ipsam alias ciuitates. Romam autem intellegendum est non solun
ueterem, sed etiam regiam nostram, quae deo propitio cum melioribus condita est augu
11 riis. Ideoque iubemus duobus istis codicibus omnia gubernari, uno constitutionum, [(B
altero iuris enucleati et in futuro codice componendi[2]: uel si quid aliud a nobis fueri
promulgatum institutionum uicem obtinens, ut rudis animus studiosi simplicibus enutritu
12 facilius ad altioris prudentiae redigatur scientiam. Nostram autem consummationem, qua
a uobis deo adnuente compon*e*tur, digestorum uel pandectarum nomen habere sancimus
nullis iuris peritis in posterum audentibus commentarios illi applicare et uerbositate su
supra dicti codicis compendium confundere: quemadmodum et in antiquioribus temporibu
factum est, cum per contrarias interpretantium sententias totum ius paene conturbatun
est: sed sufficiat per indices tantummodo et titulorum subtilitatem quae paratitla nuncu
pantur quaedam admonitoria eius facere, nullo ex interpretatione eorum uitio oriundo
13 Ne autem per scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio, iubemus non per [B 2, 6, 2
FCRM

[1] *Dig.* 1, 4, 32 *pr.* [2] in futurum (fuiturum F^{ac}) codicem compositi *Dig.*

1 tradatis] traditis *F* | ut] et *C* 2 elactum F^1 | ibi] ubi R^a | comparatione] comparat R^a, paratione M^a 3 scripturam F^2, sempturam F^1 | quae *om.* *C* | nuncupatur M^a 4 in *om.* *C* 5 sactionem omne F^1 | diuidimus] *F*, diuisimus *CRM* 6 quid possit … uolumus *om.* R^a 7 si] et si *F*, *om.* M^a | fuerit *C* | uetere F^1 8 autem] aut *C* | positione F^1, compositionem *M* 9 elictioni *F* 10 sibi] si F^1 | locum uindicet *M* 11 consecuentia F^1 | nemine] minime *R* 13 sacratissimus F^1 | redegimus] F^2CM^b, redigemus F^1, redigimus RM^a | cauta] incauta R^a 14 uetere *F*, *inc.* M^a | constitutionum] constituto F^1 | sufficiat *C* 15 uel] *RM*, ue *F*, *om.* *C* | diuisionem] eorum diuisionem *CR* | propter letionem F^1, propter repletione *C* | ppleniorem *F* 16 contingerit *M* | ne] nec *R* 17 praeto F^{ac} | spinosam M^a | leges sin F^{ac}, legis in R^a 18 in] F^2, i F^1, per *CRM* | destuetudinem *F* 19 haec] hoc *R* | ordo] or F^1 21 indicat iniudicat R^a, indicat recte *C* | sequi FM^a sequi et legem CRM^b 22 urbis F^1 | ipsa (23 nostran *F* | cum *om.* *CR* 24 que *om.* F^1 uno] umno F^{ac} 25 in *om.* M^a 26 in constitutionum R^a | obtinens] obtinere *CR* | simpliciter *R* | enutriut F^1 28 a *om.* F^1 | aduente F^1 | componitur *CRM* 29 peritis] petis F^1 | audientibus CR^a | illi] illi in posterum audentibus commentarios F^a 30 dict codicis] dicto dicis F^1 | et in] n F^1, et *C* temporibus *om.* F^1 31 interpretationum *CR* 32 iudices *CM* | et (et *om.* F^1C) titulorum ut * et de nūs (= numerus) uocando titulorum R^a | suptilcitatem F^{ac} | quae παράττλ nuncupantur F^2, quae paraticia nuncupantur (—patur CRM^a) *CRM*, *om.* F^1 33 admonitaria *R*

siglorum captiones et compendiosa aenigmata, quae multas per se et per suum uitium antinomias induxerunt, eiusdem codicis textum conscribi: etiam si numerus librorum significatur aut aliud quicquam: nec haec etenim per specialia *sigla* numerorum manifestari, sed
14 per litterarum consequentiam explanari concedimus. Haec omnia igitur deo placido [(B)] facere tua prudentia una cum aliis facundissimis uiris studeat et tam subtili quam celerrimo fini tradere, ut codex consummatus et in quinquaginta libros digestus nobis offeratur in maximam et aeternam rei memoriam deique omnipotentis prouidenti*ae* argumentum nostrique imperii uestrique ministerii gloriam. DATA OCTAVO DECIMO KALENDAS IANVARIAS CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VIRIS CLARISSIMIS CONSVLIBVS. a. 530

2 IMP. CAESAR FLAVIVS IVSTINIANVS A.[1] AD SENATVM *ET* [c. Δέδωκεν (Dig. I p. XXXIII*)] OMNES POPVLOS. Tanta circa nos diuinae humanitatis est prouidentia, ut semper aeternis liberalitatibus nos sustentare dignetur. post bella enim Parthica aeterna pace sopita postque Vandalicam gentem ereptam[2] et Carthaginem, immo magis omnem Libyam Romano imperio iterum sociatam et leges antiquas iam senio praegrauatas per nostram uigilantiam praebuit in nouam pulchritudinem et moderatum peruenire compendium: quod nemo ante nostrum imperium umquam sperauit neque humano ingenio possibile esse penitus existimauit. erat enim mirabile Romanam sanctionem ab urbe condita usque ad nostri imperii tempora, quae paene in mille et quadringentos annos concurrunt, intestinis proeliis uacillantem hocque et in imperiales constitutiones extendentem in unam reducere consonantiam, ut nihil neque contrarium neque idem neque simile in ea inueniatur et ne[3] geminae leges pro rebus singulis positae usquam appareant. namque hoc caelestis quidem prouidentiae peculiare fuit, humanae uero imbecillitati nullo modo possibile. nos itaque more solito ad immortalitatis respeximus praesidium et summo numine inuocato deum auctorem et totius operis praesulem fieri optauimus et omne studium Triboniano uiro excelso magistro officiorum et ex quaestor*e* sacri nostri palatii et ex consul*e* credidimus eique omne ministerium huiuscemodi ordinationis imposuimus, ut ipse una cum aliis illustribus et prudentissimis uiris nostrum desiderium adimpleret. nostra quoque maiestas semper inuestigando et perscrutando ea quae ab his componebantur, quidquid dubium et incertum inueniebatur, *hoc* numine caelesti *e*rect*a* emendabat et in competentem formam redigebat. omnia igitur confecta sunt domino et deo nostro Ihesu Christo possibilitatem tam nobis quam nostris in hoc satellitibus praestante. Et principales quidem constitutiones duodecim

FCRM

[1] In nomine domini dei nostri Ihesu Christi imperator Caesar Flauius Iustinianus Alamannicus Gotthicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africanus pius felix inclutus uictor ac triumphator semper Augustus *Dig.* [2] peremptam (*Mommsen*)? [3] nec (*Mommsen*)?

1 siglorum] sinplorum F^1, singulorum F^2, signorum *CRM* 2 etiam si] et *C* 3 nec haec etenim] F^2, ne etenim F^1, nec enim hoc *CR*, nec enim * (et?) haec *M* | signa *CRM* 4 igitur omnia *F* 5 quam *bis* F^1 6 et in] et F^1 | libris digestis *C*, libros digestis M^a 7 prouidentiae] F^2, prudentiae F^1, prouidentiam (prouidentiae M^b) et *CRM* | augmentum M^a 8 nostrique] nostri *C* | *s. a.* *F Hal.* | data] *R* data *F* | oct. dec.] *F*, XIIII *Hal.* | calendis ianuariis *F* 9 constantinopoli] *Hal.*, *om.* *F* | et] fe F^1 | consulibus *R* *F* 10 imp. (imppp. *M*) c. fl.] mpp. cesarius flauius *R*, imp. *S* | iustinus *M* | et omnes populos *om.* *S* | et] *F*, et ad *CRM* 11 eternus M^a 12 liberalitatis M^a | sustentare] sustare R^a 13 libuam F^1 14 societam F^1 | senio] seruo *C* 15 praebui F^2 | nauam F^1 16 umquam] F^{ac}, quam F^{cm} | sperauit] separauit F^1, s*perauit M^a | estimauit *C* 17 ususque F^1 18 in] im *F* | et quadr.] et in quadr. *CR* | intestinis] et intestinis CR^a | uacillantem] ualillatem F^1 19 et inperiales F^1CR, et in inperialis M^a | constitututiones F^1 20 nihil *om.* R^a | idem neque contrarium *C* 21 prouidentia F^1 23 inuocatum M^a 24 oportauimus F^1 | tribuniano *CRM constanter* 25 ex quaestore] *F*, exquaestori CR^b, quaestori R^aM | palatii nostri *M* | et *om.* *M* | ex consule] *F*, exconsuli CR^bM, consuli R^a 26 misterium *M* | huiusmodi CR^a | aliis] *CRM*, aliis uiris *F*: καί τισιν ἄλλοις ἐνδόξοις τε καὶ σοφοῖς ἀνδράσιν *c. Δέδωκεν* | et prud.] inprud. F^a 28 componebatur F^aM^a, contionebantur R^a | inueniatur R^a 29 hoc numine] F^2, hoc nominae F^1, cum numine CR^cM^b, cum nomine R^b, cetmune R^a, cum minime M^a | erecta] *F*, recte *CRM* 30 et *om.* *M* | possibilitem M^a 31 praestande R^a

libris digestas iam ante in codicem nostro nomine praefulgentem contulimus. po
maximum opus adgredientes ipsa uetustatis studiosissima opera iam paene confus
soluta eidem uiro excelso permisimus tam colligere quam certo moderamini
sed cum omnia percontabamur, a praefato uiro excelso suggestum est duo pa
librorum esse conscripta et plus quam tricies centena milia[1] uersuum a ueterib
quae necesse esset omnia et legere et perscrutari et ex his si quid optimum f
gere. quod caelesti fulgore et summae trinitatis fauore confectum est secundu
mandata, quae ab initio ad memoratum uirum excelsum fecimus, et in quinquagi
omne quod utilissimum erat collectum est et omnes ambiguitates decisae nullo
relicto. nomenque libris imposuimus digestorum seu pandectarum, quia omnes
tiones et decisiones in se habent legitimas et quod undique fuit collectum, hoc
suos receperunt, in centum quinquaginta paene milia uersuum totum opus consu
et in septem partes eos digessimus, non perperam neque sine ratione, sed i
rorum naturam et artem respicientes et consentaneam eis diuisionem partium co
2 Igitur prima quidem pars totius contextus, quae Graeco uocabulo πρῶτα nuncu
3 quattuor libros seposita est. Secundus autem articulus septem libros habet, qu
4 ciis appellantur. In tertia uero congregatione omnia quae de rebus nominant
5 limus, octo libris eis deputatis. Quartus autem locus, qui et totius compositio
quidam inuenitur umbilicus[2], octo libros suscepit. in quibus omnia quae ad hy
pertinent reposita sunt, ut non a pignoraticia actione in libris de rebus posita mult
rent: alio libro eodem inserto uolumine, qui aedilicium edictum et redhibitoriam
et duplae stipulationem, quae de euictionibus proposita est, continet, quia ha
titulis emptionum et uenditionum consentanea sunt et praedictae actiones quasi p
illarum ab initio processerunt, in uetustioris quidem edicti ordinatione in loca
multo distantia deuagantes, per nostram autem prouidentiam his congregatae, c
tuerat ea quae de eodem paene loquuntur in confinio ponere. alius itaque liber
primos nobis excogitatus est de usuris et traiecticiis pecuniis et de instrumentis e
et probationibus nec non praesumptionibus. et memorati tres singulares libri iu
positionem de rebus positi sunt. post hos si qua de sponsalibus uel nuptiis ue
legibus dicta sunt reposuimus, tribus librorum uoluminibus ea concludentes. d
autem et curationibus geminos libros conscripsimus. et memoratam ordinatio
librorum mediam totius operis reposuimus, omnia undique tam utilissima quam
6 rima iura continentem. Quintus autem exoritur nobis digestorum articulus, in
testamentis *et* codicillis tam priuatorum quam militum omne, quidquid antiquis di

FCRM

[1] trecenties decem milia *Dig.* [2] quoddam inuenitur umbilicum *Dig.*

1 codicem nostro] F^2R, condice nostro F^1, codice nostro *CM* | praefulgente *CM* 2 maximus F^1, magnum *M* | uetustati F^1 | iam] lam F^1 | et] est F^1 3 moderamini] CR^bM^b, moderamine FR^aM^a 4 omnia] per omnia *C* | praefecto F^1 | est] et F^1 5 librarum M^a | uersum F^1 6 esset *om.* F^1 | perscrutare F^b, perscruta F^a 7 summa et trinitatis F^1 | fauare M^a 9 dicisae *F* 10 quia] qui F^1 11 dicisiones *F* | undique] undi F^1 12 suos *om.* F^1 | receperunt] F^2CRM, reciperunt F^b, reperunt F^a | in] id est *M* | quinqaginta F^1 | uersum *F* 13 difessimus F^1 14 consenteneam F^a 15 quae] quem F^{ae} | πρῶτα] *F*, νρωτα *CR*, πρωσα *M* 16 libro F^1, liberos R^a 17 appellantur] F^1M^a, appellatur F^2CRM^b | intulimus M^b, intu*** M^a 18 octauo F^1 | eis] ei CR^b 19 octo libros suscepit] qui et totius compositionis M^a 20 repositam R^a | ut non] *FC*, non a pignoraticia] *CRM*, pigneraticia tim *F* 21 eodem inserto uolumi eidem inserto uolumini *CR* 22 dupl dupla F^1, duplam *CR* | euictione qui F^1 23 emptionum] optionum F^a tra M^a | congregare M^a | opertu 26 qua F^1 | in] in suo *C* | post] p duos *CRM* 27 primus *CR* 28 nec sumptionibus] *CRM*, **c non prae‖ bus *in extremo margine iam lacero* *om.* F^1: καὶ ἀποδείξεών τε καὶ προ *Δέδωκεν* 29 qua] quae F^2 | spons sponsabilibus M^b | uel nupt.] et 31 et de curationibus *CR* | ordin 32 libroprium F^1 33 quo] quem F^2, uel *CRM*, *om.* F^1: περὶ διαθηκ διχίλλων *c.* *Δέδωκεν* | antiquitus *C* *om.* F^1

inueniat quis *d*epositum: qui de testamentis appellatur[1]. de legatis autem et fideicommissis
6a quinque librorum numerus adgregatus est. Cumque nihil tam peculiare fuerat, quam ut[2]
legatis quidem legis Falcidiae narratio, fideicommissis autem senatus consulti Trebelliani,
singulis libris utrique eorum applicatis tota pars quinta in nouem libros coadunata est.
solum autem senatus consultum Trebellianum ponendum esse existimauimus: captiosas
etenim *et* ipsis ueteribus odiosas Pegasiani senatus consulti ambages et utriusque senatus
consulti ad se tam superuacuas quam scrupulosas diuersitates respuentes totum ius super
6b his positum Trebelliano senatus consulto adiudicauimus. Sed in his nihil de caducis a
nobis memoratum est, ne causa, quae in rebus non prospere gestis et tristibus temporibus
Romanis increbuit calamitatibus, bello coalescens ciuili, *n*ostris remaneat temporibus, quae
fauor caelestis et pacis uigor*e* firmauit et super omnes gentes in bellicis uictoriis[3] posuit,
7 ne luctuosum monumentum laeta saecula inumbrare concedatur. Sexta deinde pars digesto-
rum exoritur, in quibus omnes bonorum possessiones positae sunt, quae *ad* ingenuos, qua*e*
ad libertinos respiciunt: *ut* et ius omne, quod de gradibus et affinitatibus descendit, legi-
timaeque hereditates et omnis ab intestato successio et Tertullianum et Orfitianum senatus
consultum, ex quibus matres et filii inuicem sibi heredes existunt, in geminos libros con-
tulimus, bonorum possessionis multitudinem in compendiosum et manifestissimum ordinem
7a concludentes. Post haec ea, quae de operis noui nuntiationibus damnique infecti et pro
aedificiis dirutis et eorum insidiis et quae de aqua pluuia arcenda ueteribus auctoribus
placita sunt, nec non de publicanis et donationibus tam inter uiuos quam mortis causa
7b conficiendis cauta legibus inuenimus, in librum singularem deduximus. De manumissio-
7c nibus autem et de liberali causa alius liber respondit: Quemadmodum et de adquisitione
tam dominii quam possessionis et titulis qui eam inducunt multae et uariae lectiones uni
7d sunt insertae uolumini: Alio libro deputato his, qui iudicati uel in iure confessi sunt, et
de bonorum detentionibus et uenditionibus et ut ne quid in fraudem creditorum fiat.
7e Postque haec omnia interdicta glomerata sunt: et deinceps exceptiones et de temporum pro-
lixitatibus et de obligationibus et actionibus liber iterum singularis extenditur: ut praefata
8 sexta pars totius digestorum uoluminis octo libris definiatur. Septimus autem et nouissi-
mus articulus digestorum sex libris formatus est. quo de stipulationibus seu uerborum obli-

FCRM

[1] depositum duobus libris qui de testamentis appellantur *requiritur* (*Mommsen*) [2] ut *del.*, *nisi excidit* adiungeretur (*Mommsen*) [3] periculis *Dig.* (*u. i.*)

1 repositum *CRM*^{a} | qui … appellatur] τὰ δὲ δὴ περὶ διαθηκῶν … συνηγάγομεν εἰς ἐννέα βιβλίων ἀριθμόν, ὧν ἡγεῖται μὲν τὰ περὶ διαθηκῶν καὶ κοδικίλλων, … δύο καθεστῶτα καὶ de testamentis ἐπιγεγραμμένα *c. Δέδωκεν* | et] *FM*, uel *CR* 2 cumque nihil … 3 falcidiae (falcidia F^1) narratio] καὶ ἐπειδήπερ ὁ τοῦ Falcidiu λόγος προσεχής τε καὶ ἁρμόδιος ἦν τῇ τῶν ληγάτων καὶ φιδεϊκομμίσσων ἰδιότητι *c. Δέδωκεν* 3 senatus consulti] ex senatus consulti *C* 4 amplicatis *C* | tuta F^1 | quinta pars *M* | libris M^a | est] et F^1 5 captiosis M^a 6 et ipsis] *F*, ipsis *CRM* | odiasas *F* | pagasiani *R* 7 ad] et ad *C* | tam] sectam *C* | superlcuas F^a | scrupulos F^1, srupulosas M^a | diuersitas *M* | super his] superbus F^1 8 trabelliano *R* | sed] sed et *CR* 9 prospere] pere F^1 | tristis *F* 10 romanis] non pros regestris et tristis temporibus romanis F^1 | increbruit F^2, horebuit F^1 | clamitatibus M^a | bello] uel bello *M* | coalencens *F* | ciuibi F^1 | nostris] F^1, in nostris F^2*CRM* | remaneat temporibus quae fauor caelestis *om.* F^1 11 uigor *CRM* | et omnes gentes in uellicis periculis superposuit F^1, et super omnes gentes in bellicis uictori periculis posuit F^2 12 ne] nec *M* | luctuusum F^1, luctuasum *reposuit, mox* a *deleuit* F^2 | saesaecula F^1 | inumbra F^a 13 omnes possessiones bonorum *CR* | quae ad ingenuos (iungenuos F^1) quae] *F*, quae tam ad ingenuos quam *CRM* 14 ut et] F^1, et F^2*CRM* | ius omnes F^1, omne ius *C* 15 hereditatis *CRM* | omneis F^a 16 mater *F*, μητέρες *c. Δέδωκεν* 17 possessionus F^1 18 quae *om.* F^1 | denuntiationibus M^a | pro] pr F^a 19 pluuiali *C*, pluuiana R^b | argenda *F* 20 placida *C* | publicanis et] publican M^a | tam] *CRM*, nam *F* 22 aquesitione F^1 23 indicunt *R*M^a | lectionis M^a | uniu sunt F^1, uni *om.* *C* 24 inseptae *F* | in iure] iniuriae *C* | et de] et *R* 25 et uenditionibus] F^2*C*, et de uenditionibus *RM*, *om.* F^1, καὶ πράσεως *c. Δέδωκεν* 26 haec] hoc *R* | gloriamerata F^1, glomera R^a | exceptiones et] *FCM*, exceptiones sed *R* 27 et actionibus] exactionibus F^1 28 totium *F* | uolumus M^a 29 fomatus M^a | quo] *CRM*, quos *F* | seu (si M^a) uerborum obligationibus *om.* F^1

gationibus *et* fideiussoribus et mandatoribus, nec non nouationibus et solutionibus et :
ceptilationibus et de praetoriis stipulationibus omne quod ius inuenitur[1] gemino uolum
8a inscriptum est, quod in libris antiquis nec numerari possibile fuit. Et post hoc duo te
biles libri positi sunt pro delictis priuatis et extraordinariis nec non publicis criminib
qui omnem continent seueritatem poenarumque atrocitatem. quibus permixta sunt et
quae de audacibus hominibus cauta sunt, qui se celare conantur et contumaces existu
et de poenis, quae condemnatis infliguntur uel conceduntur, nec non de eorum substant
8b Liber autem singularis pro appellationibus nobis excogitatus est contra sententias t
8c ciuiles quam criminales causas finientes. Cetera autem omnia, quae *ad* municipal*es*
de decurionibus et muneribus uel publicis operibus uel nundinis et pollicitationibus ac
uersis cognitionibus et censibus uel significatione uerborum ueteribus inuenta sunt qu
que regulariter definita, in se recepit quinquagesimus, totius consummationis perfect
9 Quae omnia confecta sunt per uirum excelsum nec non prudentissimum magistrum
quaestor*e* et ex consul*e* TRIBONIANVM, qui similiter eloquentiae et legitimae scientiae arti
decoratus et in ipsis rerum experimentis emicuit nihilque maius nec carius nostris umqu
iussionibus duxit: nec non per alios uiros magnificos et studiosissimos perfecta sunt,
est CONSTANTINVM uirum illustrem comitem sacrarum largitionum et magistrum scrinii lib
*l*orum sacrarumque cognitionum, qui semper nobis ex bona opinione et gloria sese co
mendauit: nec non THEOPHILVM uirum illustrem magistrum iurisque peritum in hac splen
dissima ciuitate laudabiliter optimam legum gubernationem extendentem: et DOROTHE
uirum illustrem et facundissimum quaestor*ium*, quem in Beryt*i*ensium splendidissima ci
tate leges discipulis tradentem propter eius optimam opinionem et gloriam ad nos deduxim
participemque huius operis fecimus: sed et ANATOLIVM uirum illustrem magistrum,
et ipse apud Beryt*i*enses iuris interpres constitutus ad hoc opus ad*l*ectus est, uir
antiqua stirpe legitima procedens, cum et pater eius Leontius et auus Eudoxius *p*
Patricium inclutae recordationis quaestorium et antecessorem et Leontium uirum glo
sissimum praefectorium et consularem atque patricium filium eius optimam sui memori
in legibus reliquerunt: nec non CRATINVM uirum illustrem et comitem sacrarum la
tionum et optimum antecessorem huius almae urbis constitutum: qui omnes ad praedict
opus electi sunt una cum STEPHANO, MENA, PROSDOCIO, EVTOLMIO, TIMOTHEO, LEONI
LEONTIO, PLATONE, IACOBO, CONSTANTINO, IOHANNE, uiris prudentissimis, qui pat
quidem sunt causarum apud maximam sedem praefecturae, quae orientalibus praeto

FCRM

---

[1] quod inuenitur ius (*Mommsen*)?

---

1 fideiussoribus] de fideiussoribus *CRM* 2 de *om. R* 3 numerare *R* | hoc] FM^a, haec CRM^b | terbiles *F*, terribilis M^a 4 sunt pro delicti *bis* F^1 | et] *FC*, *om. RM* 5 omne M^a 6 hominus *F* | cauta (causa F^1 *altero loco*) ... 9 causas *bis* F^{ae} | se celare] selare *F altero loco* | conatur F^1 *altero loco* 8 tam i ciuiles F^{ae} *altero loco* 9 quae ad municipales uel de (de *om.* F^1) decurionibus] *F*, quae pro municipalibus uel decurionibus *CRM:* ὁπόσα δὲ ὑπέρ τε πολιτῶν ὑπέρ τε βουλευτῶν *c. Δέδωκεν* 10 ac] et *F* 11 et censibus *om.* F^1 | uel sign.] et sign. *CR*, uel singnificationibus *M* | ueteribus] a ueteribus M^b, auteribus M^a 12 se] sese *F* | recepit] *F*, recipit *CRM* | quinquagesimos M^a | consummationis] conditionis R^aM^a 13 confecta] perfecta C^a | excelsum ... magistrum *bis* F^a | et (ex R^b) quaestorem et ex (ex *om. RM*) consulem *CRM* 15 et in] e in F^1 | rebus M^a | nec] ne M^a | capius F^1 17 libellorum] librorum *CRM* 18 sese] rese F^1 19 spendidissima 21 uirum *om.* F^1 | illistrem M^a | quaestorium quaestorem *CRM* | quem] que F^1 | ueruti sium *F*, beritensium *CRM* | spendidissim F^{ac}, spendidissima F^{cm} 23 antolium 24 ucrytiensens F^2, uerutiensens F^1, beri henses *CR*, beritenses *M* | hoc] huc M^a | iectus *CRM* 25 stipre *F* | legatima *F* | eu sius *CR* | post ... 27 filium eius *om.* post] qui post F^2CRM: ἀναφέρει γοῦν Λεόντιόν τε καὶ Εὐδόξιον ἄνδρας ἐπὶ νόμοις μ Πατρίκιον ... καὶ Λεόντιον ... δικαίως τεθαυμασ νους *c. Δέδωκεν* 27 praefectorem F^2, praef torum *M*, ἀπὸ ὑπάρχων *c. Δέδωκεν* 28 rel querunt *RM* | non] non et *RM* | cretinum et comitem sacrarum largitionum *bis* F^{ac} 29 optimum *bis C* | ad] apud CR^a 30 me monatio *C* | eutalmio *C*, eutolino *R*, eut nio *M* | timotheo *om.* F^1 | leonido *RM* 31 c stantino] et constantino *RM* | uiris] iuris

praesidet, omne autem suae uirtutis testimonium undique accipientes et a nobis ad tanti operis consummationem electi sunt. et, cum omnes in unum conuenerunt gubernatione TRIBONIANI uiri excelsi, ut tantum opus nobis auctoribus possint conficere, deo propitio in[1]
10 quinquaginta libros opus consummatum est. Tanta autem nobis antiquitati habita est reuerentia, ut nomina prudentium taciturnitati tradere nullo patiamur modo: sed unusquisque eorum, qui auctor legis fuit, nostris digestis inscriptus est: hoc tantummodo a nobis effecto, ut, si quid in legibus eorum uel superuacuum uel imperfectum aut minus idoneum uisum est, uel adiectionem uel deminutionem necessariam accipiat et rectissimis tradatur regulis. et ex multis similibus uel contrariis quod rectius habere apparebat, hoc pro aliis omnibus positum est unaque omnibus auctoritate indulta, ut quidquid ibi scriptum est, hoc nostrum appareat et ex nostra uoluntate compositum: nemine audente comparare ea quae antiquitas habebat his quae nostra auctoritas introduxit, quia multa et maxima sunt, quae propter utilitatem rerum transformata sunt. adeo ut et si principalis constitutio fuerat in ueteribus libris relata, neque ei pepercimus, sed et hanc corrigendam esse putauimus et in melius restaurandam[2]. nominibus etenim ueteribus relictis, quidquid legum ueritati decorum et necessarium fuerat, hoc nostris emendationibus seruauimus. et propter hanc causam et si quid inter eos dubitabatur, hoc iam in tutissimam peruenit quietem,
11 nullo titubante relicto. Sed cum prospeximus, quod ad portandam tantae sapientiae molem non sunt idonei homines rudes et qui in primis legum uestibulis stantes intrare ad arcana eorum properant, et aliam mediocrem eruditionem[3] praeparandam esse censuimus, ut sub ea colorati et quasi primitiis omnium imbuti possint ad penetralia eorum intrare et formam legum pulcherrimam non coniuentibus oculis accipere. et ideo TRIBONIANO uiro excelso, qui ad totius operis gubernationem electus est, nec non THEOPHILO et DOROTHEO uiris illustribus et facundissimis antecessoribus accersitis mandauimus, quatenus libris, quos ueteres composuerunt, qui prima legum argumenta continebant et institutiones uocabantur, separatim collectis, quidquid ex his utile et aptissimum et undique sit elimatum et rebus, quae in praesenti aeuo in usu uertuntur, consentaneum inuenitur, hoc et capere studeant et quattuor libris reponere et totius eruditionis prima fundamenta atque elementa ponere, quibus iuuenes suffulti possint grauiora et perfectiora legum scita sustentare. admonuimus autem eos, ut memores etiam nostrarum fiant constitutionum, quas pro emendatione iuris promulgauimus, et in confectione institutionum etiam eadem emendatione ponere non morentur: ut sit manifestum et quid antea uacillabat et quid postea in stabilitatem redactum est. quod opus ab his perfectum ut nobis oblatum et relectum est, et prono suscepimus animo et nostris sensibus non indignum esse iudicauimus et prae-

FCRM

---

[1] praedictos *ins. Dig.* [2] hoc corrigendum esse putauimus et in melius restaurandum *Dig.* (*u. i.*) [3] emendationem *Dig.*: τινὰ μετρίαν εἰσαγωγήν *c. Δέδωκεν*

---

1 praesidet] possidet R^a | omne] FR^a, omnes CR^bM | suae] siue R^a | et a] a *M* 2 elicti *F* | gubernationem R^aM 3 tribuniani *FCRM* | ut] in *C* 4 opus *om.* M^a | consummaum *F* | nobis] F^1CR, a nobis F^2M | antiquitatis *CR* 5 ut] aut *F* | sed] sed et *M* 7 affecto *R* | uel superu.] superu. *C* | aut] uel *F* 9 ex] in *F*: ἐκ πολλῶν *c. Δέδωκεν* | apparebit R^a 10 omnibus] hominibus *R* | indultate R^a 11 nemine (nomine C^a) audente comparare ea quae *om.* F^1 12 habeat R^aM^a | his] et *F*: παρατιθέναι τὰ γενόμενα νῦν τοῖς ἔμπροσθεν *c. Δέδωκεν* | auctoritac F^1 | quia] qua *C* | maxime F^1 13 quae *bis* F^{ac} | principalibus *F* 14 releta *F* | perpecimus F^1 | et] *FM*, *om. CR* | hoc corrigendum F^1 15 restaurandum *F* | pelictis *F* | quidquid] quid F^1 16 ueteritati *C* | fuerat] *F*, fuerit *CR*, fuit *M* 17 dibitabatur M^a | peruenit] repuenit *F* 18 portantandum M^a | tantae] tantam *R* | stapientiae F^1 19 uestibulis legum *CR* | stantes] F^2, tantes F^1, stant et *M*, stant *R*, stantes et *C* 20 arcan F^1 | medicrem M^a, mediorum F^1 22 pulcherrima *R* 24 antecesseribus M^a | arcessitis *R* | madauimus F^a 25 uocabuntur *R* 27 uenturtur F^1 | hoc] uoc F^1 28 quattuor] in quattuor *C* | totius serudit. F^{ac} 29 sita legum *M* 30 nostrarum fiat F^1, fiant nostrarum *CR* | quas] quam F^1 31 confectionem *C* | eadem (eandem *M*) emendatione] *FM*, eandem emendationem *CR* 32 mamnifestum F^{ac} | quid antea] FM^a, quod antea CRM^b | quid postea] *F*, quod postea *CRM* | stabilitate *CR* 33 pedactum *F* | relictum *R*

dictos libros constitutionum uicem habere iussimus: quod in oratione nostra,
12 dem libris praeposuimus, apertius declaratur. Omni igitur Romani iuris d
composita et in tribus uoluminibus, id est institutionum et digestorum seu pa
nec non constitutionum, perfecta et in tribus annis consummata, quae ut primu
coepit, neque in totum decennium compleri sperabatur: omnipotenti deo et ha
ad hominum sustentationem piis obtulimus animis uberesque gratias maximae d
didimus, quae nobis praestitit et bella feliciter agere et honesta pace *per*pot
tantum nostro, sed etiam omni aeuo tam instanti quam posteriori leges optim
(13) omnibus itaque hominibus eandem sanctionem manifestam facere necessarium esse
mus, ut sit eis cognitum, quanta confusione et in*fin*itate absoluti in quantam mo
et legitimam ueritatem peruenerunt: legesque in posterum habeant tam directas q
pendiosas omnibusque in promptu positas et ad possidendi libros earum facili
neas: ut non mole diuitiarum expensa possint homines superuacuae legum n
adipisci uolumina, sed uilissima pecunia facilis eorum comparatio pateat tam
13 (14) quam tenuioribus, minimo pretio magna prudentia reparanda. Si quid autem
legum compositione, quae ab immenso librorum numero collecta est, simile fo
inueniatur, nemo hoc uituperandum existimet, sed primum quidem imbecillitati
quae naturaliter inest, hoc inscribat, quia omnium habere memoriam et penitu
peccare diuinitatis magis quam mortalitatis est: quod et a maioribus dictum e
sciat, quod similitudo in quibusdam et his breuissimis adsumpta non inutilis e
citra nostrum propositum hoc subsecutum: aut enim ita lex necessaria erat,
titulis propter rerum cogn*a*tionem applicari eam oporteat, aut, cum fuerat al
permixta, impossibile erat eam per partes detrahi[1], ne totum confundatur. et i
tibus, in quibus perfectissimae *ui*siones expositae ueterum fuerant, quod parti
eas fuerat sparsum, hoc diuidere ac separare penitus erat inciuile, ne tam se
14 aures legentium ex hoc perturbentur. Similique modo si quid principalibus
nibus cautum est, hoc in digestorum uolumine poni nullo concessimus modo,
stitutionum recitatione sufficiente: nisi et hoc raro ex isdem causis, quibus
15 adsumpta est. Contrarium autem aliquid in hoc codice positum nullum sibi lo
cabit nec inuenitur, si quis subtili animo diuersitatis rationes excutiet: sed
nouum inuentum uel occulte positum, quod dissonantiae querellam dissoluit
16 naturam inducit discordiae fines effugientem. Sed et si quid forsitan praetern
quod in tantis milibus quasi in profundo positum latitabat, et, cum idoneum f
obscuritate inuolutum necessario derelictum est: quis hoc apprehendere[2] re
possit? primo quidem propter ingenii mortalis exiguitatem: deinde propter ips
tium, quod multis inutilibus permixtum nullam *sui* ad eruendum praebuit copia

FCRM (*u.* 36 inutilibus ... *p.* 115 *u.* 4 perferebant *in litura scripsit* M^{b})

---

[1] distrahi (*Hal.*)? [2] reprehendere (*dett.*)

---

1 nabere $F^{a?}$ | quod] quod et *F* 2 praeposuimus] *FC*, proposuimus *RM* 3 et in] *FM*, et *CR* | in institutionum *M* 4 in *om.* *M* | separari] F^{1}, sperari $F^{2}CRM$ 5 coeperit R^{a} | sperauabatur F^{ac} | et *om.* *C* 6 maximareitati F^{1} | reddidimus] CRM^{b}, reddimus $FQ^{b}T^{a}$, dreddimus M^{a} 7 praestitit] *CM*, praestitet *F*, praetiterit *R* | perpotiri] *F*, potiri *CRM* | non] no *F* 8 nostrum M^{a} 9 esse *om.* *F* | perspeximus] *F*, prospeximus *CRM* 10 infinitate] *F cum c. Δέδωκεν συγχύσεως*, iniquitate *CRM* | quantam] quam *F* 11 peruenr̄u M^{a}? 12 promptu] F^{2}, pro F^{1}, prompto *CRM* | eorum C^{a} | facilitatem] FCM^{a}, felicitatem *R*, felicitates M^{b} | idoneam *C* 13 moles *C* | diuatiarum *R* | expessa F^{1} 14 uoluminas sed F^{ac} 15 in tanta legum] *F*, legum in tanta *CM*, legum in tanta autem *R* | compositionem M^{a} 16 simili *F* |
paro inueni paro F^{ac} 17 inbecill
18 in ullo *F* 19 diuitates M^{a}
simis F^{1} | et nec] etne *F* 22 cogn
cognitionem *CRM* 23 eam *om.* F^{1}
confundantur F^{1} 24 perfactissim
siones] *F*, iussiones *CRM* 25 sep
ne] ue F^{1} 26 que *om.* *M* 27
cessimus *R*, concensimus modo *M*
tationes sufficite F^{1} 29 adsem
30 diuersitates *C* | est *om.* *R*
quos *F* 32 effigientem M^{a} | prae
F^{ac} 34 obscruritate *F* | necessa
quis] qui *C* 35 primum *CR* | i
exiguitatatem *F* 36 sui] *F*, sibi
diendum CM^{b} | copiam] $F^{2}CM^{b}$, p
curam R^{b}, *inc.* R^{a} | dein F^{1}

quod multo utilius est pauca idone*a* effugere, quam multis inutilibus homines praegrauari.

17 Mirabile autem aliquid ex his libris emersit, quod multitudo antiqua praesente breuitate paucior inuenitur. homines etenim, qui antea lites agebant, licet multae leges fuerant positae, tamen ex paucis lites perferebant uel propter inopiam librorum, quos comparare eis impossibile erat, uel propter ipsam inscientiam, et uoluntate iudicum magis quam legitima auctoritate lites dirimebantur. in praesenti autem consummatione nostrorum digestorum e tantis leges collectae sunt uoluminibus, quorum *et nomina* antiquiores homines non dicimus nesciebant, sed nec umquam audiebant[1]. quae omnia collecta sunt substantia amplissima congregata, ut egena quidem antiqua multitudo inueniatur, opulentissima autem breuitas nostra efficiatur. antiquae autem sapientiae librorum copiam maxime Tribonianus uir excellentissimus praebuit, in quibus multi fuerant et ipsis eruditissimis hominibus incogniti, quibus omnibus perlectis, quidquid ex his pulcherrimum erat, hoc semotum in optimam nostram compositionem peruenit. sed huius operis conditores non solum ea uolumina perlegerunt, ex quibus leges positae sunt, sed etiam alia multa, quae, nihil uel utile uel nouum in eis inuenientes, quod exceptum nostris digestis applicarent, optimo animo respuerunt.

18 Sed quia diuinae quidem res perfectissimae sunt, humani uero iuris condicio semper in infinitum decurrit et nihil est in ea, quod stare perpetuo possit (multas etenim formas edere natura nouas deproperat), non desperamus quaedam postea emergi negotia, quae adhuc legum laqueis non sunt innodata. si quid igitur tale contigerit, Augustum imploretur remedium, quia ideo imperialem fortunam rebus humanis deus praeposuit, ut possit omnia quae nouiter contingunt et emendare et componere et modis et regulis competentibus tradere. et hoc non primum a nobis dictum est, sed ab antiqua descendit prosapia: cum et ipse Iulianus legum et edicti perpetui subtilissimus conditor *in* suis libris hoc rettulit, ut, si quid imperfectum inueniatur, ab imperiali sanctione hoc repleatur[2]. et non ipse solus, sed et diuus Hadrianus in compositione edicti et senatus consulto, quod eam secutum est, hoc apertissime definiuit, ut, si quid in edicto posit*um* non inueniatur, hoc ad eius regulas eiusque coniecturas et imitationes possit noua instruere auctoritas.

19 Haec igitur omnia scientes, patres conscripti et omnes orbis terrarum homines, gratias quidem amplissimas agite summae diuinitati, quae uestris temporibus tam saluberrimum opus seruauit: quo enim antiquitas digna diuino non est uisa iudicio, hoc uestris temporibus indultum est. hasce itaque leges et adorate et obseruate omnibus antiquioribus quiescentibus: nemoque uestrum audeat uel comparare eas prioribus uel, si quid dissonans in utroque est, requirere, quia omne quod hic positum est hoc unicum et solum obseruari censemus. nec in iudicio nec in ali*o* certamine, ubi leges necessariae sunt, ex aliis libris, nisi ab isdem institutionibus nostrisque digestis et constitutionibus a nobis compositis uel promulgatis aliquid uel recitare uel ostendere conetur, nisi temerator uelit falsitatis crimin*i*

FCRM (*u.* 1...4 perferebant *in litura scripsit* M^b)

[1] audierant (*Mommsen*)? [2] *Dig.* 1, 3, 11

1 est] et F^a | idonea effugere] *F*, idoneae effugere CRM^b | praegrabare F^1 2 aliquod *R* | emersit] *FM*, emerserit *CR* 3 agebant ... 4 lites *om.* M^a | multa F^1 5 uoluntatem CM^a | inditium M^a 6 legitama M^a | praesentem autem consumationem M^a 7 e tantis] et antiquis *C* | et nomina] *F cum c.* Δέδωκεν: οὐδὲ τὰς προσηγορίας, nomina et *CRM* | homines *om.* *CR* 8 sed *om.* M^a | substantiam RM^a 9 quidam *M* 10 sapientia F^1 11 excellentissibus *F* | erudissimis M^a 12 ignoti M^a 15 in eis inuenientes] *RM*, inuenientes in eis *C*, eis inuenientes *F* | nostris] in nostris *R* 16 quina F^a 17 in infinitum] *CR*, in finitum *FM* | decurret F^1 18 formas sedere F^{ae} | mergi F^1 19 innouata *F* 20 inperalem M^a | praeposuit] *FM*, proposuit *CR* 21 et emendare] emendare *C* 22 dictum] dictum edictum F^{ae} | ab antiqua] ab tiqua *R* 23 prosapian cum F^{ae}, prosapia sed *R* | et edicti] edicti *CR* | in *om.* *CRM* | suus C^a 24 retulerit *R* | quid dimperfectum F^1 | imperialii F^{ae} | sactione *F* 25 diuis M^a | aedictis M^a 26 eam] eum F^1 | definitiuit *F* | positum] *F*, posito *CRM* 27 inenitur F^1 28 scientias F^1 | et *in transitu a u. ad u. bis F* 29 uetris *F* | temporis *C* | saluberrimam M^a 30 uestris] nostris *M* 31 hasce] has *C*, has** M^a 32 quiscentibus *F* 33 quia *om.* F^1 | hic *om.* R^a 34 censeimus F^{ae} | in alio] *F*, in aliquo *RM*, aliquo *C* 35 nostrisque digestis et constitutionibus *bis* F^1 36 uel recitare] recitare *CR* | crimini] *Q*, crimine *FCRM*

subiectus una cum iudice, qui ei audientiam accommodabit[1], poenis grauissimis
20 Ne autem incognitum uobis fiat, ex quibus ueterum libris haec consummatio or
iussimus et hoc in primordiis digestorum nostrorum inscribi, ut manifestissimum s
bus legis latoribus quibusque libris eorum et quot milibus hoc iustitiae Romana
20*a* aedificatum est. Legis latores autem uel commentatores eos elegimús, qui di
opere fuerant et quos *et* anteriores piissimi principes admittere non sunt indign
bus uno dignitatis apice impertito nec sibi quodam aliquam praerogatiuam uindic
enim constitutionum uicem et has leges obtinere censuimus quasi ex nobis pr
quid amplius aut minus in quibusdam esse intellegatur, cum una dignitas, un
21 omnibus est indulta? Hoc autem, quod *et* ab initio nobis uisum est, cum
fieri deo adnuente mandabamus[2], tempestiuum nobis uidetur et in praesenti s
nemo neque eorum, qui in praesenti iuris peritiam habent, nec qui postea fuer
commentarios isdem legibus adnectere: nisi tantum si uelit eas in Graecam uoc
formare sub eodem ordine eaque consequentia, sub qua uoces Romanae po
(hoc quod Graeci κατὰ πόδα dicunt), et si qui forsitan per titulorum subtilitatem
maluerint et ea quae παράτιτλα nuncupantur componere. alias autem legum i
tiones, immo magis peruersiones eos iactare non concedimus, ne uerbositas eoru
legibus nostris adferat ex confusione dedecus. quod et in antiquis edicti perp
mentatoribus factum est, qui opus moderate confectum huc atque illuc in diu
tentias producentes in infinitum detraxerunt, ut paene omnem Romanam sancti
confusam. quos si passi non sumus, quemadmodum posteritatis admittatur ua
dia? si quid autem tale facere ausi fuerint, ipsi quidem falsitatis rei constituant
mina *autem* eorum omnimodo corrumpentur. si quid uero, ut supra dictum est,
fuerit uisum, hoc ad imperiale culmen per iudices referatur et ex auctoritat
22 manifestetur, cui soli concessum est leges *et* condere et interpretari. Eandem a
nam falsitatis constituimus et aduersus eos, qui in posterum leges nostras pe
obscuritates ausi fuerint conscribere. omnia enim, id est et nomina prudentium
et librorum numeros, per consequentias litterarum uolumus, non per sig*l*a manif
ut, qui talem librum sibi parauer*i*t, in quo sig*l*a posita sunt in qualemcumque l
uel uoluminis, sciat inutilis se esse codicis dominum: neque enim licentiam ap
tali codice in iudicium aliquid recitare, qui in quacumque sua parte sig*l*orum h
tiam. ipse autem librarius, qui eas inscribere ausus fuerit, non solum crimin
secundum quod dictum est plectetur, sed etiam libri aestimationem in duplu

FCRM

---

[1] qui eorum audientiam patiatur *Dig.* (*u. i.*)   [2] *c.* 1 § 12 *h. t.*

---

1 ei (eis F^2) audientiam accommodabit] F^2*CRM*, eorum audientiam patiatur F^1 | ponis M^a 2 ne] nec *M* | haec] hoc R^a 3 primimordiis *F* | inscribis M^a | ex] *FC*, et *RM* 4 la.taribus M^a | quod FCM^a | hoc] quod M^a | romanum M^a 5 eos *bis* F^1 | eligimus *C* 6 fuerant] rant F^1 | quos et] *F*, quos *CRM* | admittitere *F* | tere non sunt indignati omnibus *bis* F^{ac} | indignitati F^1 *altero loco* 7 apicem F^{ac} | quodam] *CRM*, cuidamna F^{ac}, cuidam F^{cm} | uidicante *F* 8 concensuimus M^a | promulgatis R^a 9 una potestas] et una potestas *CR* 10 et] *F*, *om.* *CRM* 11 aduente F^2, aduentem F^1 | mandauimus *C* 12 neque nemo *C* | habeant *M* | nec qui] *CRM*, neque *F* | fuerint] *CRM*, fierent *F* | audeant *CRM* 13 commentario *C* | isdem] hisde F^1 | adnectem *C* | uelint *CR*, nelut M^a | greca uoce *C* 14 qua] qua et *F* | uoce *F* 15 κατὰ πόδα dicunt] *FT*, κατανωδα dicuntur *M*, dicunt κλτλνοδα *CR* | per titulorum] periculorum M^a 16 paratitla *F*, παρατιταχ M^a, λλρατιτλ τιταχ *C*, paratitia M^b | nuncupatur *om.* R^a 17 peruersionis M^a | eos ne] nec *M* 18 deducus *F* | et 19 opuc F^1 20 producentes] pr contrahentes F^1 21 quos] *F*, q 22 ausi] aut si *F* 23 autem] *F*, corrumpantur *M* | abiguum *F* auisum F^1, uisum fuerit *M* | iudic *om.* *C* | auctoritatem augustam F^1 qui F^1 | solum *R* | concensum *F* dere] *F*, condere *CRM* | interp 26 siglorum] *F*, signorum *CRM* aut si F^{ae} | est et] est *M* | ti 28 sigla] *F*, signa *CRM* 29 par -parauerint *RM*, comparauerint *C* signa *CRM* 30 uoluminis] um esse codicis se *M* | dominum] non 31 siglorum] *F*, signorum *CRM* | n 32 scribere *CR* | ausus] autsu F^1 | p

reddat, si et ipse dominus ignorans talem librum uel comparauerit uel confici curauerit. quod et ante*a* a nobis dispositum est in constitutione[1], quam[2] ad legum professores dimi-
23 simus. Leges autem nostras, quae[3] in his codicibus, id est institutionum seu elementorum et digestorum uel pandectarum posuimus, suum obtinere robur ex tertio nostro felicissimo sancimus consulatu[4], praesentis duodecimae indictionis tertio kalendas Ianuarias, in omne aeuum ualituras et una cum nostris constitutionibus pollentes et suum uigorem in iudiciis ostendentes in omnibus causis, siue quae postea emerserint siue in iudiciis adhuc pendent nec eas iudicialis uel amicalis forma compescuit. quae enim iam uel iudiciali sententia finita sunt uel amicali pacto sopita, haec resuscitari nullo uolumus modo. bene autem properauimus in terti*um* nostr*um* consulatu*m* et has leges edere, quia maxim*i* dei et domini nostri Ihesu Christi auxilium felicissimum *e*um nostrae rei publicae donauit, cum in hunc et bella Parthica abolita sunt et quieti perpetuae tradita, et tertia pars mundi nobis adcreuit (post Europam enim et Asiam et tota Libya nostro imperio adiuncta est) et tanto operi legum caput impositum est, omnia caelestia dona nostro tertio consulatu*i* indulta.
24 Itaque omnes iudices nostri pro sua iurisdictione easdem leges suscipiant *et* tam in suis iudiciis quam in hac regia urbe habeant et proponant, et praecipue uir excelsus huius almae urbis praefectus. curae autem erit tribus excelsis praefectis praetoriis tam orientalibus quam Illyricis nec non Libycis per suas auctoritates omnibus, qui suae iurisdictioni suppositi sunt, eas manifestare. DATA SEPTIMO DECIMO KALENDAS IANVARIAS CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. III CONSVLE. a. 533

XVIII

℞ DE IVRIS ET FACTI IGNORANTIA ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MAXIMO MILITI. Quamuis, cum causam tuam ageres, [B 57, 1. 34] ignorantia iuris[5] propter simplicitatem armatae militiae allegationes competentes omiseris, tamen si nondum satisfecisti, permitto tibi, si coeperis ex sententia conueniri, defensionibus tuis uti. D. VII K. MAI. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IDEM[6] A. *SEXTIO* IVVENALI. Cum ignorantia iuris excusari[7] facile [Greg. 3, 6, 1 B 2, 4, 11] non possis, si maior annis hereditati matris tuae renuntiasti, sera prece subueniri tibi desideras. PP. XV K. NOV. ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243

P (18 ℞ 2) *L* (*ut P*) *FCRM*

---

[1] *c. Omnem* § 8 *Dig. I p. XXX** [2] dispositum est et in Latina constitutione et in Graeca, quam *Dig. cum c.* Δέδωκεν (*u i.*) [3] *requiritur* quas (*dett.*) [4] *a.* 533 [5] ignorantia iuris *fortasse del.* (*Mommsen*) [6] imp. Gordianus *Greg.* [7] iuris ignorantiam excusare *Greg.*

---

2 ante *CRM* | disdispositum *M* | est *om. CR* | constitutione (—nem M^a)] F^2*CRM*, et in latina constitutione et in graeca F^1 3 in *om.* C^a | in institutionum *M* 5 sanximus *C* | calendis ianuariis F^2 6 pollentes ... 7 siue in (siue quae in *C*) iudiciis] pollentes et suum uigorem in iudiciis ostendentes in omnibus pollentes et suum uigorem in iudiciis F^1, et suum ... pollentes *deleuit et in marg. add.* ... stendentes ‖ ... mnibus cau ‖ ... siue quae post ‖ ... emerserint ‖ ... e in iudiciis F^2 8 nec] esc F^1 | formam F^{ac} | iuditialis M^a 9 haec] hae F^1, hoc *CR* 10 properamus *CR* | tercio nostro consulatu *CRM* | maximae *CRM* 11 nostri hesu *F* | eum] *F*, aeuum *CRM* | nostra F^1 12 et bella] bella *C* 13 et tota] tota *RM* | libua F^1 | est et] et *C* 14 opere *FR* | omniaque *R* | consulatu indulta *FRM*, consulatu indulta sunt *C* 15 omnes itaque *F* | suis *M* | suspiciant F^1 | et] *F*, *om. CRM* 16 habent *R* | praeponant M^b, praepon*(e?)nt M^a 17 armae F^1 | curae] iure RM^a | tribus exceptis R^a?, exelsis tribus M^b, alias exceptis tribus M^a 18 illuricis *F* | libucis F^1 19 suppotiti C^a | *s. a. F Hal. c.* Δέδωκεν | constantinopoli (const. *om. c.* Δέδ.) dn. ... cons.] *Hal. c.* Δέδωκεν, iustiniano domino nostro ter consule (consulet F^1) *F* 22 facti ignorantiam *S*, factis ignorantiae (—tia L^b) *PL* 23 antonius *M* | gereres R^a, *inc.* M^a 25 nondum] non R^a | satisfecistis R^a | sententia] tentia R^a, sentia M^a 26 *s. a. Hal., cf. ad p.* 105, 11 | asperis *Hal.* 27 idem] *SCRM*, imp. ant. *PL* | sextio] *Greg., om. libri* | iuuenili *SPL*, iunenali R^a 28 possit *PLM* | sera] frusta PL^t 29 *s. a. Greg. Hal. D, ubi ea tam h. l. quam post inscriptionem* 16, 1 *legitur: in PL est* pp. | pp. ... nou.] *Greg. D*, d. XIII kal. maii *Hal.* | arriano ... conss.] adrian. et bass. *D ad* 16, 1

3 Imp. Philippvs A. Marcellae. Si emancipata a patre intra annum bonorum possessionem petere cessasti, praetendere iuris ignorantiam nullis r potes. PP. xvi k. Ivl. Peregrino et Aemiliano conss. [Post. 24, 34

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Ivlianae. Si post diuisionem factam testamenti uitium in lucem emerserit, ex his, quae per ignorantiam confe praeiudicium tibi non comparabitur. ostende igitur apud correctorem uirum cla amicum nostrum testamentum uel fide ueri deficere uel iuris ratione stare non p infirmata scriptura, quae testamenti uice prolata est, solidam successionem obtin viii id. Ivl. Diocletiano iiii et Maximiano iii AA. conss.

5 [1] Idem AA. et Constantivs et Maximianvs nobilissimi CC. Martiali. Cum falsa demonstratione mutari substantia ueritatis minime possit, respondendo paternum erat ex maternis esse bonis nihil egisti. D. prid. k.[2] Ian. Diocletia Maximiano iiii AA. conss.

6 Idem AA. et CC. Tavro et Pollioni. Si non transactionis causa, sed indebitam errore facti olei materiam uos Archantico stipulanti dare spopondiss animaduerterit prouinciae, reddito quod debetis residui liberationem condicente D. v k. Mai. CC. conss.

7 Idem AA. et CC. Zoe. Error facti necdum negotio finito, nemini nocet: nam causa decisa uelamento tali non instauratur. D. vi non. Ivl. *CC.* conss.

8 Idem AA. et CC. Dionysiae. Cum testamentum nullo iure constiterit, ex eius, quae ab intestato successit, professione sola uelut ex testamento liberos per profitentis orcini uel proprii liberti, si non ipsius accessit iudicium, cum errantis nulla sit, effici non potuerint. D. v k. Sept. *CC.* conss.

9 Idem AA. et CC. Gaio et Anthemio. Non idcirco minus, quod a uobis uelut a liberis debitam accepisse pecuniam Samus dicitur, cum nullus sit errantis sus, mouere status quaestionem prohibentur eius heredes. D. vi id. Dec. *CC.* co

10 Idem AA. et CC. Amphiae. Cum quis ius ignorans indebitam pecuniam persoluerit, cessat repetitio. per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indeb competere tibi notum est. D. v k. Ian. CC. conss.

11 Imp. Constantinvs A. Valeriano vicario[3]. Quamuis in lucro nec feminis ius ignorantibus subueniri soleat, tamen[4] contra aetatem adhuc imperfecta hoc non habere retro principum statuta declarant. D. iiii k. Mai. Gallicano macho conss. [Th. 3, 5, 3

P (18, 3...5. 10. 7. 11) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 3, 20 [2] pp. k. 2, 3, 20 [3] Valeriano agenti uicariam praefecturam *Th* men *om. Th.*

---

1 intra *om. P*[a] 2 possessionem bonorum *CR* | eessari *M*[a] | iuris *om. C*[a] 3 *s. a. Hal. PLD* | pp.] d. *Hal.* | peregrino ... conss.] pelegrino et miliano conss. *D, om. PL* 4 impp. ... 5 per *om. M*[a] | max. et diocl. *S* | iuliano *M*[b], *quod non satis firmant B* (ἀποδεικνύς ... διελόμενος ... παθὼν), *cum in talibus non semper presse sequantur Latina* 6 correctorem] *PL*[b], rectorem *L*[a]*CRM* 8 *s. a. Hal. PL* | d. viii] *Hal.*, uiiii *PL* 9 diocl. ... conss. *om. PL* 10 idem ... cc.] impr. constantinus et maximianus aa. et centum *S*, idem aa. (a. *M*) et cc. *PLM*, idem aa. *C*, idem aug. et maximianus nobiles cesares *R* | martiali] martiali pal. *S*, marceliani *PL* 12 *s. a. Hal.: in PL est* pp. 14 aa.] a. *M* | lauro *R* | et] i *C* 16 animauertit *CR* 17 *s. a. Hal.* 18 aa.] a. *M* | zoe] dionisie *S* (*u. u.* 20), gop. *PL* 19 *s. a. Hal.: in PL est* d. (d. *om. P*) xu k. mar. cc. conss., *quae tineant nescio* | cc.] cc. iii *Hal.* cc.] a. *S*, aa. et *CR* | dionysiae] (*u. u.* 18) 21 liberos] liber*s *uel* lib libertos *M*[c] *contra B:* ἐλευθέρους κα ἀπογραψάμενος 23 potuerit *C* | *s.* cc.] cc. iiii *Hal.* 24 et cc. *om* anthemio *om. S* | quod] qui *M*[a]? 2 *CRM*[c], sams *M*[a]?, sanus *M*[b] | conc 26 *s. a. Hal.* | cc.] cc. v *Hal.* 27 a a. *S*, aaa. et cc. *P* | anphye *S*, 29 *post* est *rubricam huius tituli ui petiuisse R*[a] | *s. a. Hal. PL et PL* k. ... conss. *om. PL h. l.* | ian.] *H PL ad c.* 11 | cc.] *PL*, cc. v *Hal.* rio] iii. c. *L* 31 subueri *M*[a] | attan 32 hec *M* | *s. a. Th. Hal.: in PL scriptio c.* 10 | iiii] *Th.*, iii *Hal.*

12 [1]IMPP. VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AA.[2] FLAVIANO PP. *ILLYRICI ET ITALIAE*. [Th. 1, 1, 2 B 2, 4, 21] Constitutiones principum nec ignorare quemquam nec dissimulare permittimus. D. VI K. IVN. VINCENTIAE TATIANO ET SYMMACHO CONSS. a. 391

13 [3]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ERYTHRIO PP. [B 2, 4, 22] Ne passim liceat mulieribus **omnes** suos contractus retractare in his, quae praetermiserint uel ignorauerint, statuimus, **si per ignorantiam** iuris damnum aliquod circa ius uel substantiam suam patiantur, in his **tantum** casibus, in quibus praeteritarum legum auctoritas eis suffragatur, subueniri. D. K. IVL. MARCIANO CONS. a. 472

XVIIII

R DE PRECIBVS IMPERATORI OFFERENDIS ET DE QVIBVS REBVS SVPPLICARE LICEAT VEL NON R

1 [4]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. FIRMINAE. [B 2, 5, 1] Licet seruilis condicio **deferendae** precis facile capax non sit, tamen admissi sceleris atrocitas et laudabilis fidei **exemplum** super uindicanda caede domini tui hortamento fuit, ut praefecto praetorio iuxta **adnotationis** nostrae decretum demandaremus (quem adire cura), ut auditis his, quae in **libello** contulisti, et reos inuestigare et seuerissimam uindictam iuxta legum censuram exi**gere** curet. D. VIII ID. OCT.[5] DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO III AA. CONSS. a. 290

2 IMP. CONSTANTINVS A. SEVERO PV. [Th. 1, 2, 5 B 2, 5, 2] Quotiens rescripto nostro[6] mo**ratoria** praescriptio remittitur, aditus supplicandi pandatur. quod autem totius negotii **cognitionem** tollit et uires principalis negotii exhaurit, sine graui partis alterius dispendio **conuelli** non potest. nec praescriptionis igitur peremptoriae relaxatio petatur.[7] D. X K. IVN. NICAEAE PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325

3 IDEM A. AD POPVLVM. [B 2, 5, 3] Nec damnosa fisco nec iuri contraria postulari oportet. **PP.** VIII K. OCT. ROMAE CONSTANTINO A. *VIII* ET CONSTANTINO C. IIII CONSS. a. 329

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PP. [Th. 1, 2, 8 B 2, 5, 4 (Th.)] **Vniuersa** rescripta, quae in debitorum causis super praestandis dilationibus promul**gantur**, non aliter ualeant, nisi fideiussio idonea super solutione debiti praebeatur. D. VIII **K.** MART. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

P (18, 12. 13. 19 R 3. 4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 4, 38, 14 [2] imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA. *Th.*, imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA. 4, 38, 11 [3] *iunge* 1, 4, 16. 5, 1, 5. 5, 6, 8. 5, 30, 3 [4] *iunge* 7, 13, 1 [5] pp. VII id. Dec. 7, 13, 1 [6] praeiudicium uel *ins. Th.* [7] nec contra edictum supplicetur *addit Th.*

---

1 imp. *PL* | ualentinus *CRM* | fluuiano *R* | pp.] p. *M* | illyrici et italiae] *Th.*, *om. libri* 3 *s. a. Th. Hal. PL* | VI] *Th.*, III *Hal. PL* | iun.] *Th.*, iul. *Hal. PL* | uincentiae *om. Hal. PL* | zaciano *PL* | et symmacho conss. *om. PL* 4 imp. *PL* | leo a. et autemius a. *L*, leo et anthemio *M* | ettithrio *PL*, erithio *M* | pp.] p. *M* | ne] no* *M*[a] 5 ratractare *M*[a] | ignorauerit *R* 7 tantummodo *C* | *s. a. Hal. PL: in P est subscriptio* 19, 6 8 marciali conss. *PL*, martiano et zenone coss. *Hal.* 10 imperatoris *PL*[a]*C* | offerendo *S* | quibus rebus] *PLR*, *sed in P adeo male exaratum, ut minus accurate inspicienti uideatur esse* quibuebs *correctum in* quibus, quibus *CM* 11 supplicari *CM* | licet *C* 12 imp. *M* | aa.] aa. cc. *M* | seruulis *R*[a] 13 differende *M*[a] | laudilis *M*[a] 14 uindicandam cedem *M*[a] | ortamente *M*[a] | praetorio] pp. *M* | iuxta] iusta*** *M*[a] 15 quae] qui *M*[a] 17 *s. a. Hal.* 18 pu.] *T Th.*, pp. *SCR*, p. *M* 19 aditus] abditum *M*[a]? 20 cognitione *M*[a] | uiris *M*[a] 21 *s. a. Th. Hal.* 22 iun. nicaeae] *Th.*, iul. *Hal.* | conss.] uu. cc. conss. *Th.* 23 a.] aa. *C* 24 *s. a. Hal. PL* | pp. ... romae] *PL*, d. prid. kal. octob. *Hal.* | const. a. VIII (VII *Hal.*) ... IIII] *Hal. in addendis*, constantio II et constante cc. *Hal. h. l.*, *om. PL* 25 *ordinem c. 4 et 5 h. t., quem propter temporis rationem inuertit Hal., confirmant libri cum S et B* | impp. *PLCR* | ualent. grat. *S*, grat. et ual. *PL*, grat. ualentinus *CRM* | et *om. CR* | aaa.] aa. *CR* | floro] *PL Th.*, florentio *SRM*, florentino *C* | pp.] p. *M* 27 solutionem *R uel R*[b] | praebeantur *L* | *s. a. Th. Hal. PL* 28 constant. ... conss. *om. PL* | conss.] uu. cc. conss. *Th.*

5 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD VOLVSIANVM PP. Si quis aduersu praefectorum praetorio sententias duxerit supplicandum uictusque fuerit denuo habebit licentiam iterum super eadem causa supplicandi. D. XV K. OCT. ROMA TINIANO ET VALENTE AA. CONSS.

6 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ISIDORO PV. Vniuersis simul hanc ob seruantiam remittimus, ut, a quocumque liberae condicionis constituto uel seruo s impetratum fuerit rescriptum, minime requiratur, per quem preces oblatae sunt. I SEPT. CONSTANTINOPOLI VARANE CONS.

7 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM[3]. Rescripta contr ius elicita ab omnibus iudicibus praecipimus refutari, nisi forte aliquid est, laedat alium et prosit petenti uel crimen supplicanti indulgeat. D. VIII ID. NOV NAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS.

8 IDEM AA. FLORENTIO PP. Instrumentorum exempla non prosit precibus a iunxisse, sed necesse sit eorum in supplicatione uim exprimi, ut responsuro pri precatio rem aperiat cognoscendam, solis, cum necessitas exegerit, uerbis precibu dis, quorum de sensu inter partes ita dubitari contigerit, ut etiam merito nostrum iudicium. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI FLORENTIO ET DIONYSIO CONSS.

XX

℟ QVANDO LIBELLVS PRINCIPI DATVS LITIS (TESTATIONEM FACIT ℟

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. REMIGIO PRAEFECTO AVGVSTALI. [Th. 1, 2, 1 Dubium non est contestationem intellegi etiam, si nostrae fuerint tranquillitati latae, easque aduersus heredem quoque eius in quem porrectae sunt uel ab h qui meruerit exerceri. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET H AA. CONSS.

2 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Temporales actiones, quae per oblationem precum et ad eas rescriptiones perpetuantur, definire necessarium esse duximu putet ad alias etiam, quae certis taxantur temporibus, hoc pertinere. sciant igi eas tantummodo per oblationes precum et ad eas rescripta perpetuari, quae constitutae annali tempore coartatae sunt. D. K. APRIL. CONSTANTINOPOLI I CONS.

P (19, 7. 20 ℟ 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 8, 57, 2. 8, 58, 1 [2] *iunge* 1, 14, 2 *et quae ibi laudantur* [3] urbis Ro *Th.* 1, 4, 3

---

1 ualentinus et ualens *CR*, ualerius et ualentinus *M* | uelosianum *M* | pp.] praefectum *M* 2 praetorias *R*, praetorium *M*^a? 3 supplicando *R*^a | *s. a. Hal.* 5 pu.] praefecto urbis (urbis *in litura R*) *CR*, pp. *S*, p. *M* 6 remittimus] *C*, permittimus *RM* | a *om. R* | liber *M*^a | conuentionis *M*^a? | seruo] sed uo *R*^a 7 requirantur *M* | *s. a. D ad* 18, 13, *qui habet* d' ii n. s. c̄s (*uel* c̄ et) uar. conss.: *loci iungendi om.* constant.: *apud Hal. est* d. III id. nou. theodosio a. VII et palladio conss. (*a.* 416), *quod pugnat cum praefectura Isidori* 9 imp. *P* | ualentinus *RM* 10 est *om. M* 11 supplicanti] *PL cum B* τῷ δεηθέντι, supplicantibus *CRM* | *s. a. Hal.: in P*^b*LD et subscriptio c.* 8, *inc. P*^a 13 pp.] p. *M* 14 pincipi *R*^a 15 rem] a *deficit M*^a | solis] sol'i *R*^a 16 (17 *s. a. Hal. et P*^b*LD ad c.* 7 | k. florentio] *Hal. D*, horentio *P*^b*L om. C* | contestatione *L* 20 faciat norius et arcadius *S*, archadiu rius *M*^a | praefecto] pp. *C* | august 24 heredem] heredes *CR* | sint *L* ruerit] *M Th.*, meruit *PLCR* | *s. a PLD* | XII] XIII *Th.* | constantinopoli IIII et hon. III aa. conss.] *Th.*, et h (aa. V *in addendis*) coss. *Hal.*, iii *PLD* (*in D additur subscriptio* 21, tinus *RM*^a | pp.] p. *M* | oblatione tiones *M*^b 29 haec *M* 31 *s. a.*

XXI

R VT LITE PENDENTE VEL POST PROVOCATIONEM AVT DEFINITIVAM SENTENTIAM NVLLI LICEAT IMPERATORI SVPPLICARE R

IMP. ALEXANDER A. CAPERIO. Licet, postquam supplicasti, priusquam re- [B 2, 5, 11] scriptum impetrares, praeses prouinciae uir clarissimus pronuntiauerit, cum tamen a sententia non prouocaueris, rescriptum, quod postea secutum esse suggeris, ad retrahenda quae decreto terminata sunt non patrocinatur. D. K. MART. LVPO ET MAXIMO CONSS. a. 232

[1] IMP. CONSTANTINVS A. *PETRONIO* PROBIANO SVO SALVTEM. [Th. 11, 30, 6 mut. B 2, 5, 12] Supplicare causa pendente non licet, nisi uel actorum uel pronuntiationis editio denegetur. qui autem terminatam rescripto uel consultatione quaestionem exquisito suffragio refricare conabitur, in omnem litis aestimationem aduersario suo[2] protinus condemnetur: omni uenia deneganda, si quis contra haec supplicare temptauerit. D. ID. AVG. ARELATO. PP. ID. OCT. THEVESTE SABINO ET RVFINO CONSS. a. 316

3 [3] IDEM A. AD VNIVERSOS PROVINCIALES. Qui licitam prouocatio- [Th. 11, 30, 17 B 2, 5, 13] nem omiserit, perpetuo silere debebit nec a nobis impudens petere per supplicationem auxilium. quod si fecerit, desiderio suo carebit et ignominiae poena notabitur[4]. D. K. [(Th.)] AVG. PP. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI BASSO ET ABLABIO CONSS. a. 331

XXII

R SI CONTRA IVS VTILITATEMVE PVBLICAM VEL PER MENDACIVM FVERIT ALIQVID POSTVLATVM VEL IMPETRATVM R

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. GREGORIO. Non idcirco minus is, [B 2, 5, 14] cui a nostro rescripto cognitio delata est, iudicare potest, quod ex gestis quaedam in precibus omissa proponis. D. V NON. MAI. DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO III AA. CONSS. a. 290

2 IDEM AA. ET CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS CC. STATIAE. Praescriptione [B 2, 5, 15] mendaciorum opposita, siue in iuris narratione mendacium reperiatur siue in facti siue in

P (21 R 2. 3. 22 R 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 62, 13 [2] aduersario suo *om. Th.*, *habent B* [3] *iunge* 3, 13, 4? 3, 19, 2. 7, 62, 19. 6, 36, 2 *et Th.* 2, 26, 3. 3, 30, 4. 11, 34, 1 [4] quod si fecerit, deportationis poena plectendus est *Th.*

---

2 puocationem *R^a* 3 aut] ante *C* | definitiua sententia *S,* diffinitiua sententiam *PL* 4 imperatori *om. R^a* 5 capario *R, inc. M^a* | scriptum *M^a* 6 imperares *R^a*, impetraretur *M^a?* 7 secutus *C* | suggesseris *RM* | retrahendam *C* 8 patrocinantur *M^a* | *s. a. Hal.* 9 a. *om. P* | petronio] *Th., om. libri* 10 actor *P^a* | negetur *M^a* 11 termitam *M^a* | rescriptio *P^a* | consulatione *M^a* | replicare *C* 12 omni l. estimatione *C* | omnia *C^aR^a* 13 temptauerint *R* | *s. a. Th. Hal. PLD et D post* 20, 1 | aug.] a. *D h. l.*, aan. *D ad* 20, 1 | arelato ... 14 conss. *om. PL* | arelate *Hal.*, relato *D ad* 20, 1 | id. oct. theueste *om. Hal.* 14 thebeste *Th. D h. l.*, thodeste *D ad* 20, 1 | sabino et] *Th.*, seuero et *Hal.*, sabn. *D ad* 20, 1, et bri *D h. l.* 16 per suppl. petere *C*, petere supplicationis *M^a* 17 auxilium] *M^a Th.*, temptet auxilium *CR*, auxilium temptet *M^b* | carebit suo *M* | poenae *R* | *s. u. Th. Hal., fortasse et P^a, ubi est* d. k. ***: *in P^bLD est subscriptio* 22, 5 18 aug. pp. k. *om. Hal.* | constant. *om. Hal.* 20 utilitatemque *C* | publica *P^a*, *om. S* | uel per mendacium *om. P^aC* 21 fuerit quid *S*. aliquid fuerit *C* | uel] ū *S* 22 interpellatum *S* 23 aa.] *S*, aa. et cc *PLCRM* | is] id *L^a* 24 potest] petere *R^a?* | gstis *R* 25 opponis *M^a* | *s. a. Hal. D* | d. v *om. D* | mai.] anai. *D* | IIII et m. III] *Hal.*, u et maii. iiii *D* 26 aa. et constantius et maximianus cc.] *Hal., quod confirmari uidetur Decreto Gratiani c.* 16 *C.* 25 *q.* 2, *ubi est* impp. diocletianus et maximianus et constantius, aa. et cc. *CRM*, a. *S* | satiae *C*

tacendi fraude, pro tenore ueritatis, non deprecantis adfirmatione, datum iudicem cogı debere et secundum hoc de causa conuenit ferre sententiam. D. K. DEC. SIRMI CC. c

3 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM PP. Puniri iubemus decem librarum auri [B multa iudices, qui uetuerunt precum argui falsitatem. D. K. OCT. CONSTANTINO A. LICINIO C. III CONSS.

4 IDEM A. AD *BARBARVM* POMPEIANVM CONSVLAREM CAMPANIAE. Etsi [Th. 1, 2, 6 B non cognitio, sed executio mandatur, de ueritate precum inquiri oportet, ut, si fraus uenit, de omni negotio cognoscatur. D. III ID. NOV. AQVIS DALMATIO ET ZEN CONSS.

5 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM. Etsi legibus con- [B sentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis nimia mentientis inuenitur improbitas, etiam seueritati subiaceat iudicantis. D. v NOV. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS.

6 IMP. ANASTASIVS A. MATRONIANO PP. Omnes cuiuscumque maioris uel [B minoris administrationis uniuersae nostrae rei publicae iudices monemus, ut null scriptum, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quae gener uel utilitati publicae aduersa esse uideatur, in disceptatione cuiuslibet litigii patiant ferri, sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas. IVL. CONSTANTINOPOLI.

XXIII

R DE DIVERSIS RESCRIPTIS ET PRAGMATICIS SANCTIONIBVS R

1 IMP. ALEXANDER A. SVPERO. Si libellum de communi causa tu fraterque tuus [B dedistis, quamuis rescriptum ad unius personam directum sit, utrique tamen prospect D. ID. IVL. ALEXANDRO A. CONS.

2 IDEM [3] A. EPAGATHO. Falso adseueratur auctoritatem rescriptorum deuoluto [B spatio anni obtinere firmitatem suam non oportere, cum ea, quae ad ius rescribunt ennia esse debent, si modo tempus, intra quod allegari uel audiri debeat, non si prehensum. D. VII K. NOV. ANTIOCHIANO ET ORFITO CONSS.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CRISPINO PRAESIDI PROVINCIAE [B PHOENICE. Sancimus, ut authentica ipsa atque originalia rescripta *et* nostra

P (22, 3. 5. 6. 23 R 1) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] AA. conss. (= a. 293 *Mommsen Zeitfolge p.* 356)? [2] *iunge* 1, 14, 2. 3. 1, 19, 7 *buit esse* imp. Claudius (*u. i.*)

1 tenore] ten****m M^a | affirmatio R^a, adfirma* (c̄?) M^a 2 hoc] *C*, haec *RM* | *s. a. Hal.* 3 pp.] p. *M* (*more suo pro* pp.), *om. SPLCR* 4 *s. a. Hal. D: in PL est* d. u. k. *om. rel.*, *fortasse ex* 23, 4 | III et l. c. III conss.] *Hal.*, iiii et licinnio *D* 6 a.] augusti *R* | barbarum pompeianum] *Th.*, pompeianum *CR*, pompeio *S*, pontianum *M* | cons. camp. *om. S* 7 sed] cognoscatur sed M^a 8 *s. a. Th. Hal.* | aquis *om. Hal.* 9 conss.] uu. cc. conss. *Th.* 10 ualentinus *RM* 12 nimia] mia M^a | improbitas inuenitur *R* | *s. a. Hal. et* P^bLD *ad* 21, 3 | VIII] *D*, VII *Hal.*, uiiii P^bL 13 rauennae *om. Hal.* | XII] xxii *D*, *om. L* 14 anestasius *M* | pp.] p. *M* | omnes] omnes **s P^a | maiores M^a 15 nostrae *om. PL* 17 aduersata *P*, aduersa** L^a | uiduatur M^a | disceptationem *PL*, disceptione *R*, descreptationem M^a | litigii] uel (uel *deleuit* M^b) negotii *M* | prof 18 *s. a. Hal. PLD Miraeus* 19 co nopoli] const. halliano (haliano D^b) e piodoto *D* (*ex* 23, 3) 21 *in S est* *tituli sequentis* | et] et de *C* 23 fr dedistis] *scripsi cum B:* ὁ περὶ κοινο ματος παρὰ τῶν δύο λίβελλος δοθείς, fr (fraterue P^bL^b) t. uendidistis (uendid attulisti uel dedisti P^vL^r) *PL*, fraterue disti *CRM* | quamquam CR^a | est 25 *s. a. Hal. PLD* | a. cons. (conss. a. II et marcello coss. *Hal.*, *om. PL* 2 *S cum libris*, imp. claudius *Hal.* | pag aueratur M^a 27 annii R^a | fimitate oportere] optinere R^a | perpetua *C* 2 (inter *R*) quod] *CR*, in quo *M* | deb 29 *s. a. Hal.* 30 aa.] aa. et cc. *M* 31 *CR*, pheniciae *M*, *om. S* | autenta R^a illa M^a | et nostra] ex n. *C*, ex u. eti

subscripta, non exempla eorum, insinuentur. D. PRID. K. APRIL. HANNIBALIANO ET ASCLEPIODOTO CONSS. a. 292

4 IMP. CONSTANTINVS A. AD LVSITANOS. Si qua beneficia personalia[1] [Th. 1, 1, 1 B 2, 5, 23] sine die et consule fuerint deprehensa, auctoritate careant. D. VII K. AVG. SAVARIAE PROBIANO ET IVLIANO CONSS. a. 322

5 IMPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD NICETIVM PRAEFECTVM ANNONAE. [B 2, 5, 24] Sacrilegii instar est diuinis super quibuscumque administrationibus uel dignitatibus promulgandis obuiare beneficiis. D. K. FEBR. MEDIOLANI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

6 IMP. LEO A. HILARIANO MAGISTRO OFFICIORVM ET PATRICIO. Sacri affatus, [B 2, 5, 25] quoscumque nostrae mansuetudinis in quacumque parte paginarum scripserit auctoritas, non alio uultu penitus aut colore, nisi purpurea tantummodo scriptione illustrentur, scilicet ut cocti muricis et triti conchylii ardore signentur: eaque tantummodo fas sit proferri et dici rescripta in quibuscumque iudiciis, quae in chartis siue membranis subnotatio nostrae
1 subscriptionis impresserit. Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere aut quaerere aut a quoquam sperare: eo uidelicet, qui hoc adgressus fuerit tyrannico spiritu, post proscriptionem bonorum omnium capitali non immerito poena plectendo. D. VI K. APRIL. IORDANE ET SEVERO CONSS. a. 470

7 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Vniuersa rescripta, siue in personam precan- [B 2, 5, 26] tium siue ad quemlibet iudicem manauerint, quae uel adnotatio uel quaeuis pragmatica[2] sanctio nominetur, sub ea condicione proferri praecipimus, si preces ueritate nituntur, nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati, licet in iudicio adserat ueritatem, nisi
1 quaestio fidei precum imperiali beneficio monstretur inserta. Nam et uir magnificus quaestor et uiri spectabiles magistri scriniorum, qui sine praefata adiectione qualecumque diuinum responsum dictauerint, et iudices, qui susceperint, reprehensionem subibunt et, qui illicite dictata scribere ausi fuerint cuiuscumque scrinii memoriales seu pragmaticarii uel adiutores
(1) primicerii, amissione cinguli ferientur. Pragmaticas praeterea sanctiones non ad [B 2, 5, 27] singulorum preces super priuatis negotiis proferri, sed si quando corpus aut schola uel officium uel curia uel ciuitas uel prouincia uel quaedam uniuersitas hominum ob causam publicam fuderit preces, manare decernimus, ut hic etiam ueritatis quaestio reseruetur. D. X K. IAN. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM *ARMATI*. a. 477

XXIIII

R DE STATVIS ET IMAGINIBVS R

1 [3] IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. THEODORO PP. Si quis iudicum accepisse aeneas uel argenteas uel marmoreas statuas extra imperiale beneficium in administratione positus

P (23, 4. 5) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] si qua posthac edicta siue constitutiones *Th.* [2] quaeue adnotatio quaeue pragmatica (*Mommsen*)? [3] *iunge* 8, 11, 13

1 *s. a. Hal., cf. D ad p.* 122 *u.* 19 3 ad *om. S* | lysitanos *SPRM*, iusianos *C* 4 *s. a. Hal. PL, fortasse et PL ad* 22, 4, *ubi est* d. u k. | VII] *Th. Hal.*, ui *PL h. l.*, u *PL ad* 22, 4 | aug. sauariae] *Th.*, april. *Hal. PL* 5 probiano ... conss. *om. PL* | conss.] uu. cc. conss. *Th.* 6 imp. *PL*, impp. *CR* | ualentinus *RM* | et theod. et *L* | aaa. *post* annonae *collocat P* | nicentium *R*, nicenum *M*, uincentium *P*, uicentium *L* | praefectum] pp. *C*, praefatum *M* 7 diuini *PL* | uel dignitatibus *om.* P^a 8 *s. a. Hal.: in* P^bL *est subscriptio* 24, 4, *in* P^a *legitur* d. u. 10 leo a.] antonius *M* | hilariano] *S*, illariono *M*, iuliano *CR* | patricium *S* 12 lustrentur M^b, *deficit* M^a 13 et] uel M^b, *deficit* M^a 14 siue] siue et *C* 15 encausti] *M*, encaustri CR^b, encastri R^a 16 a *om. M* | eo *om. M* | hoc] *C*, haec *RM* 17 post proscriptione *C*, proscriptione (*om.* post) *R* | plectendo pena *M* 18 *s. a. Hal.* 19 pp. *om. CR* 20 quaeuis] W^b, quae ius *C*, quamuis *RM* 22 adserat] *C*, asseuerat *RM* | ueritate *C* 24 uiri] uiris CM^a | praefati *C* 30 manare] M^b, manere CRM^a? | ut] et *M* | hic] *C*, his *RM*, ἐπὶ τούτων *B* | etiam] etiam et *C* 31 *s. a. Hal.* | armati] basilisci II et armatii *Hal.* 33 *in S est rubrica tituli sequentis* 34 honorius et arcadius a. *S* | theodosio *S*, theodore *M* | pp. *om. M* | iudicium RM^a 35 beneficia R^a | positis M^a

detegetur, emolumenta, quae acceperit in ea positus dignitate, quam polluit, cu titulis uel praesumptis in [1] quadruplum fisco nostro inferat simulque nouerit exi suae poenam se subiturum. nec eos sane a periculo pudoris haberi uolumus im adulandi studio aut metu inconstanti ignauia transire quae sunt interdicta ter D. XII K. IAN. MEDIOLANI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS.

2 IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. AETIO PP. Si quando nostrae | statuae uel imagines eriguntur seu diebus, ut adsolet, festis siue communibus, a sine adorationis ambitioso fastigio, ut ornamentum diei uel loco et nostrae recor probet accessisse praesentiam. D. III NON. MAI. THEODOSIO A. XI ET VAL C. CONSS.

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. In nostrae seren ginibus ac statuis erigendis priuatae collationis iniuriam propulsari praecipimus in eo suum collator agnoscat. D. III NON. APRIL. THEODOSIO A. XVII ET FES

4 IDEM AA. AD NOMVM COMITEM ET MAGISTRVM OFFICIORVM. Et uirtutum pı bui merentibus conuenit et aliorum honores aliis damnorum occasionem fieri no idcirco quotiens uel iudicibus nostris uel cuilibet alii statua fuerit a quocumq seu officio uel in hac sacratissima ciuitate uel in prouinciis postulata, nequ discriptione sumptus colligi patimur, sed eius, cuius ad honorem petitur, expens statuam collocari praecipimus. D. V K. APRIL. THEODOSIO A. XVIII ET ALBINO

XXV

R DE HIS QVI AD STATVAS CONFVGIVNT

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNEGIO PP. Qui ad statuas uel uitandi metus uel creandae inuidiae causa confugerint, si certas causas, quibus confugere ad imperatoria simulacra debuerint, iure ac legibus u si uero probati [2] fuerint artibus suis inuidiam inimicis creare uoluisse, ultrix in tentia proferatur. D. PRID. NON. IVL. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVOI

P (25) *L* (25) *CRM*

---

[1] quam polluit extortis titulis uel praesumptis, in (*Mommsen*)? [2] proditi *Th.*

---

1 detegitur *C* | extotis *Ma* 2 nouerit] nominauerit *R* | extimationis *R*, extimationes *C* 3 immines *Ma* 4 inconstantis ignauiae *M*, inconstanti ignauiae *Rb* | transire] et transire *M* 5 *s. a. Hal.* 6 impp. *CR* | a. (a. *om. C*) et ualentinianus c.] *C Th.*, et ual. (ualentinus *RM*) aa. *SRbM*, et ualentinus augusti cesar *Ra* | etio *CR*, attio *M* 7 festiuis *RM* 8 fastigio] *Wr Th.*, fastidio *CRM* | et *om. C* | recordationi] *Th.*, recordationis *CRM* 9 praesentiam] *Th.*, praesentia *CRM* | *s. a. Th. Hal.* | non.] *Th.*, kal. *Hal.* | a. XI et ual. c.] *Th.*, XIII et ual. III aa. *Hal.* 11 impp. ... aa.] idem a. *M* | ualentinus *R* | florenti *CR* 12 erigendis] ergedis *Ma* 13 eo] *CM*, eas *R* | *s. a. Hal.* 14 aa.] a. *SRM* | nomum] *S*, anomum *C*, nonium *R*, nomium *M* | et *om. M* | magistro *S* 16 cuilibet] ciuilibus *R* | statuam *C* | affuerint *Ma* 17 seu] siue *M* 18 discriptione] *C*, desc discreptione *M* 19 staturam *Ca* | *et PbL ad* 23, 5 | XVIII ... albino 21 *rubricam om. Ma* | de his] de o fecti praetorii origentis et hilirici e statuam *PL* 22 imp. *P*, impp. *L* rianus *R*, uale[illegible]inus *M* | theod.] *PLCR* | et arc. aaa.] aaa. et arc. u quinegio *S*, sinegio *R* | pp. *om.* hii qui *C* 23 euitandi *Th.* | si buerint *post* 24 uindicentur *co* certas] cognitas *PL* 24 iure] 25 sin *Th.* | uero] ue *Ra* | fuerit sententia *C*, in eos sententias *Ma* in eis *P* 26 *s. a. Th. Hal. PL* | nopoli ... euodio (euodio uc. *Th.*) cap. bon. non. p. teuodio *Pb*, cap. pteuodio *L*, *om. Pa*

XXVI

R DE OFFICIO PRAEFECTORVM PRAETORIO ORIENTIS ET ILLYRICI R

1 IMP. ALEXANDER A. THEODOTO. Libellus praefecto praetorio datus pro contestatione haberi non potest. D. PRID. K. OCT. AGRICOLA ET CLEMENTINO CONSS. [B 6, 4, 6] a. 230

2 IDEM A. RESTITVTO. Formam a praefecto praetorio datam, etsi generalis sit, minime legibus uel constitutionibus contrariam, si nihil postea ex auctoritate mea innouatum est, seruari aequum est. D. ID. AVG. SEVERO ET QVINTIANO CONSS. [B 6, 4, 7] a. 235

3 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP. Si quos iudices uel propter aduersam et longinquam corporis ualetudinem uel propter neglegentiam aut furtum uel simile aliquod uitium sublimitas tua inutiles esse repperit, his ab administratione remotis et uice eorum aliis subrogatis furibusque poenis legitimis subactis ad nostrae mansuetudinis scientiam non crimina, sed uindicta referatur. D. VI NON. MAI. MEDIOLANI TIMASIO ET PROMOTO CONSS. [Th. 1, 5, 9 mut. B 6, 4, 8] a. 389

4 [1]IDEM AAA. ADDEO COMITI ET MAGISTRO VTRIVSQVE MILITIAE. De ordinario iudice semper illustris est cognitio praefecturae, licet militari uiro ab eo facta fuerit iniuria. D. PRID. ID. IAN. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. [Th. 1, 5, 10 B 6, 4, 9] a. 393

5 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. ANTHEMIO PP. Si qui posthac uelut indebitis oneribus grauati ad preces crediderint conuolandum, siue de nauicularii rationibus sine transuectionibus, rescripta, quae de omnibus his atque huiusmodi ordinationibus emitti contigerit, ad sedem sublimitatis tuae rescribantur. D. VII ID. DEC. CONSTANTINOPOLI STILICHONE II ET ANTHEMIO CONSS. [Th. 1, 5, 14] a. 405

6 . . . .

XXVII

R DE OFFICIO PRAEFECTI PRAETORIO AFRICAE ET DE OMNI EIVSDEM DIOECESEOS STATV R

1 IN NOMINE DOMINI NOSTRI IHESV CHRISTI IMPERATOR CAESAR FLAVIVS IVSTINIANVS ALAMANNICVS GOTTHICVS FRANCICVS GERMANICVS ANTICVS ALANICVS VVANDALICVS AFRICANVS PIVS FELIX INCLITVS VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS ARCHELAO PRAEFECTO PRAETORIO AFRICAE. Quas gratias aut quas laudes domino deo nostro Ihesu Christo

P (26 R 3) *L* (*ut P*) *CRM* (*transponit* 24, 3. 2: *u.* 7 riam si nihil ... 8 est *et c.* 4. 5 *in litura perierunt, titulus* 27 *omittitur*), *Q* (*contuli ad tit.* 27)

[1] *iunge Th.* 1, 7, 2

2 *rubr. hoc loco om. R* (*cf. ad p.* 124, 21) | praetorum *PL*, praefecti *R* | praetorii *SR*, *om. M* 4 constatione *M*[a] 5 non potest haberi *M* | *s. a. Hal.* 6 restuto *S* | etsi] *CRM*[b], et *M*[a], si *W cum B:* χρατείτωσαν οἱ ... τύποι γενικοὶ ὄντες 7 contrariam] *C*, contraria *R* 8 *s. a. Hal.* 9 imp. *PL*, impp. *R* | ualentinus *R* | et theod. et *R* | ticiano *PL* 10 pp. *om. PL* | et] uel *L* | longninquam *L* 11 aliquid *PL*, aliquo *R*[a] 12 aliis] in aliis *C* 14 *s. a. Th. Hal.: in P*[b]*LD est subscriptio* 40. 6 | VI] *Th.*, VII *Hal.* 15 comitem *R* | magister *S*, magistrum *R* 16 est inlustris *C* | facta fuerit] *Th. Q*, fuerit facta *CR* 17 *s. a. Th. Hal.* | id.] *Th. h. l. et Th.* 1, 7, 2, kal. *Hal.* 19 hon.] et hon. *R* | quis *R* 20 ueluti *R* | crediderit *C*[u] (*emend. manus prima*) *R* 21 transuect.] de transuect. *Th.* | rescripta quae *post* 22 ordinationibus *collocat Th.* | *s. a. Th. Hal.* | VII id.] *Th.*, idib. *Hal.* 23 constantinopoli *om. Hal.* 24 constitucio graeca *W Paris.* 4534 *alii* 26 de inoffitio *Q* | praefecti *om. R* | praeturii *Q*[a], *om. S* | et de] et *Q* 27 omni e. d. statu *om. S* | eidem *C* | dioceseos *RQ* 28 in ... christi *om. SQ* | imp. caesar] imperatores *R*[a], imperator *Q* | caesar flauius *om. S* | flauianus *Q* 29 alamannicus ... 30 semper *om. S* | francius *Q* | uualdalicus *R* 30 uictor inclitus *Q* | semperque *R* | archalao *Q*

1 exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere nec lingua proferre. Mul
et antea a deo meruimus largitates et innumerabilia circa nos eius beneficia
pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus: prae omnibus tamen hoc,
deus omnipotens per nos pro sua laude et pro suo nomine demonstrare dignatu
cedit omnia mirabilia opera, quae in saeculo contigerunt, ut Africa per nos tam
pore reciperet libertatem, ante centum et quinque annos a Vuandalis captiuata
2 marum fuerant simul hostes et corporum. Nam animas quidem diuersa torm
supplicia non ferentes rebaptizando ad suam perfidiam transferebant: corpora
3 natalibus clara iugo barbarico durissime subiugabant. Ipsas quoque dei sa
4 ecclesias suis perfidiis maculabant: aliquas uero ex eis stabula fecerunt. Vidim
biles uiros, qui abscissis radicitus linguis poenas suas mirabiliter loquebantur
5 post diuersa tormenta per diuersas dispersi prouincias uitam in exilio pereger
ergo sermone aut quibus operibus dignas deo gratias agere ualeamus, quod per
mum seruum suum, ecclesiae suae iniurias uindicare dignatus est et tantarum pr
6 populos a iugo seruitutis eripere? Quod beneficium dei antecessores nostri non
quibus non solum Africam liberare non licuit, sed et ipsam Romam uiderunt
7 Vuandalis captam et omnia imperialia ornamenta in Africa*m* exinde translata.
deus per suam misericordiam non solum Africam et omnes eius prouincias nobi
8 sed et ipsa imperialia ornamenta, quae capta Roma fuerant ablata, nobis restit
post tanta beneficia, quae nobis diuinitas contulit, hoc de domini dei nostri m
postulamus, ut prouincias, quas nobis restituere dignatus est, firmas et illaesa
et faciat nos eas secundum suam uoluntatem ac placitum gubernare, et uniue
sentiat omnipotentis dei misericordiam et cognoscant eius habitatores, quam a
captiuitate et iugo barbarico liberati in quanta libertate sub felicissimo nostro i
9 gere meruerunt. Hoc etiam deprecantes exoramus precibus sanctae et glorios
uirginis et dei genetricis Mariae, ut, quidquid minus est rei publicae nostrae
ultimos seruos suos, restituat in suo nomine deus et dignos nos faciat seruitiu
10 (1) implere. Deo itaque auxiliante pro felicitate rei publicae nostrae per hanc diui
sancimus, ut omnis Africa, quam deus nobis praestitit, per ipsius misericordian
suscipiat ordinem et propriam habeat praefecturam, ut sicut Oriens atque Illyric
11 Africa praetoriana maxima potestate specialiter a nostra clementia decoretur. Cı
iubemus esse Carthaginem et in praefatione publicarum chartarum praefecturis
12 (2) nomen adiungi, quam nunc tuam excellentiam gubernare decernimus. Et ab ea
deo septem prouinciae cum suis iudicibus disponantur, quarum Tingi et quae
laris antea uocabatur, Carthago et Byzacium ac Tripolis rectores habeant consul
quae uero, id est Numidia et Mauritania et Sardinia, a praesidibus cum
13 (3) gubernentur. Et in officio quidem tuae magnitudinis nec non pro tempore uir
praefecti Africae trecentos nonaginta sex uiros per diuersa scrinia et officia milit
nimus. in officiis uero consularium ac praesidum quinquaginta homines per sing

CRQ

1 exhibere debeamus] exhibeamus *Q* 4 omnip. deus *Q*, omnip. *om.* *C* | monstrare *R* 5 contingerunt R^a | africam *C* 6 antea *C* | quinque] *R*, quinquaginta *CQ* | a] au *R*, *om.* *C* 7 fuerunt *C* | quidem] quem R^a 8 ad] in R^a? | inuidiam transferebat *Q* 9 iugo] uiro Q^a | quoque dei] *CQ*, dei etiam *R* 10 aliqua *Q* | eis] *CQ*, his *R* 12 post] per *Q* | peragerunt *Q* 15 a *om.* *Q* | dei] dei de R^a | meruerint *Q* 16 africa *C* | et *om.* *R* 17 captam et omnia] capta *C* | imperiali *C* | africa *CRQ* 18 prouincias] pro *C* 19 et *om.* *R* | capta roma] *C*, captiua a roma *RQ* | oblata Q^a 20 post] post omnes R^a | protulit *Q* | de *om.* *C* | misericordiam *Q* 23 omnipotentis] *R*, *om.* *CQ* | quam a] *RQ*, quam *C* 24 captiuitate] ciuitate *Q* | quanta] qua *Q* | imperatore *R* 25 et *om.* *R* | gloriasa
riosissime *Q* 26 genetriis *R* 27
29 nobis deus *Q* | optimum susc. o
optimum opus susc. ordinem *C*,
susc. hordinationem *R* 30 profe
31 pretoria *C* | a *om.* *C* 32 praefa
nomen eius *R* 33 ea] eo *C* | auxi
auxiante Q^a 34 deo *om.* *C* | ting
tegi atque *R*, zegy et que *Q*, zei
tingi quae *ed. Noremb.* 35 et] e
cium] *C*, bizantium *RQ* | rectores
est *om.* *C* | numidiae mauritaniae *C*
a *om.* *C* 37 magnifici] R^bQ, magn
magnificae R^a 38 militari R^a 3
rum Q^a | quinquaginta h. p. s. offi
h. p. s. off. quinquaginta *Q*

14 (4) esse sancimus. Quae uero emolumenta siue magnificentia tua siue consulares et praesides et quid unusquisque ex officio eorum de publico consequi debet, notitia subter adnexa 15 (5) declarat. Optamus ergo, ut omnes iudices nostri secundum uoluntatem et timorem dei et nostram electionem atque ordinationem sic suas administrationes gubernare studeant, ut nullus eorum aut cupiditati sit deditus aut uiolentias aliquas uel ipse inferat uel iudicibus aut officiis eorum aut quibuscumque aliis collatoribus inferre permittat. licet enim per omnes prouincias nostras deo iuuante festinemus, ut illaesos habeant collatores, maxime tamen tributariis dioeceseos Africanae consulimus, qui post tantorum temporum captiuita-
16 tem meruerunt deo iuuante per nos lumen libertatis adspicere. Ergo iubemus omnes uiolentias et omnem auaritiam cessare et iustitiam atque ueritatem circa omnes nostros tributarios reseruari. sic enim et deus placatur et ipsi possunt celerius, sicut collatores alii
17 (6) nostrae rei publicae, releuari atque florere. Sportulas etiam ab officio tam uiri magnifici praefecti Africani quam reliquorum iudicum sic exigi iubemus, quomodo in nostris legibus est dispositum et ab omni re publica nostra custoditur, ut nullus audeat quocumque tem-
18 (7) pore uel quocumque modo earum excedere quantitatem. Hoc etiam praesenti sanctione credimus ordinandum, ut non multa dispendia pro completione chartarum uel codicillorum uel in nostro laterculo uel in scriniis praefecti praetoriorum per Africam iudices sustinere uideantur, quia, si ipsi dispendiis laesi non fuerint, nullam habeant necessitatem eiusdem
19 nostrae Africae tributarios praegrauandi. Iubemus ergo, ut iudices dioeceseos Africanae tam ciuiles quam militares in nostro laterculo pro codicillorum atque chartularum promotionis suae consuetudinibus nihil ultra quam sex solidos praebeant, at uero in scrinio
20 praefectorum non ultra duodecim solidos cogantur inferre. Quem modum si quis excesserit, ipse quidem iudex triginta librarum auri dispendio subiacebit, officium uero eius non solum simile dispendium, sed et capitale periculum sustinebit. nam si aliquis ex quacumque parte ausus fuerit iussiones nostras excedere et non festinauerit cum dei timore eas seruare, non solum dignitatis aut substantiae periculum sustinebit, sed etiam ultimo supplicio subiacebit.

21 Et est notitia deo auxiliante:

Pro annonis et capitu pro tempore praefecti praetorio per totam Africam auri libras centum.

Pro annonis consiliariorum auri libras uiginti.

Pro annonis cancellariorum auri libras septem.

22 Item officiis eius ita:

In scrinio primo hominibus decem pro annonis XVIIIIS, pro capitu XIIS, fiunt solidi CXLVIIS. ita: numerario pro annonis VI annona solidorum V et pro capitu IIII capitus solidorum IIII, fiunt solidi XLVI. secundo pro annonis III annona solidorum V et pro capitu II capitus solidorum IIII, fiunt solidi XXIII. tertio pro annonis II annona solidorum V et pro capitu IS capitus solidorum IIII, fiunt solidi XVI. quarto quinto et sexto

CRQ: *ad notitiam (inde a. u.* 28), *quam om. Q, adhibui Bamberg. I D* 5 = *Y*

1 et (ac *Q*) praes. et] id est *C* 2 debent *C* 3 uol. dei et timorem et *R* 4 studeat *R* 5 aut *om. R* | cupiditas *Q*ª | sit *om. R* | aut *om. R* | inferas *C* | aut a indicibus seu ab offitiis *R* 6 liceat *Q* 7 inleses *C* | maxima *C* 8 dioceseos *CRQ* | consulaemus *C* 9 meruit *Q* | limen liberalitatis *Q* | uiolentiam *R*ª 10 omnem] ad *Q* 11 enim et] *C*, enim *R*, et enim *Q* 13 indicium *R* 14 re] rei *C* | ut] et *R* 15 etiam] etiam in *Q* 16 credidimus *R* | ut] et *R* | complectione *RQ* 17 praefecta *Q* 19 ut *om. Q* | dioceseos *CRQ* 20 atque] ac *R* | cartalarum *Q* 24 solum *bis Q* | similem *C* 25 excederere *Q* 26 dignitates *Q* 28 *de numeris huius notitiae restituendis agitur in libro meo Kritik des Iust. Codex p.* 138 *seqq.* | et est ... auxiliante *om. R*, et est ... 34 scrinio primo *om. Y* 29 praefecti praetorio] *C*, i. pp.] *R* | librarum *C* 31 consiliariorum] *C*, consularum *R* | uiginti] *R*, cxx *C* 32 libras] liber *R* 34 omnibus *Y* | XVIIIIS] *C*, xuiii sic̄ *R*, xuiiis *Y* | pro capitu] kap̄it. *CY*, cap. *R*, pro capi. *Miraeus* | XIIS] *CY*, xii *R* 35 CXLVIIS] *C*, cxluii *R*, cxliiiis *Y* | ita] item *Y* | numerari *R* | annonis] annis *C* | VI annona] *C*, uii annos *R*, *om. Y* | et pro] et *R* | capitu] capito *C*, cap. *RM et sic deinceps fere constanter in libris nostris omnes huius uocis casus notantur: uide quae dixi l. c.* (*u.* 28) *p.* 150 | IIII] *C*, uii *R*, *om. Y* 36 solido *Y* | XLVI ... 128, 3 fiunt solidi *om. Y* | XLVI ... 37 XXIII] xxxui. in *R* | III] *Miraeus*, iiii *C* 38 V et] *C*, *om. R* | capitu] cap. *C*, capite *R* | IIII] *R*, iii *C* | XVI] *C*, xu *R*

ad annonas IS annona solidorum V et ad capitum *I* capitus solid*orum* IIII, fiu XXXIIIIS. reliquis quattuor ad annonas I annona solidorum V et ad capitum S solidorum IIII, fiunt solidi XXVIII.

23 In scrinio secundo ut supra scriptum est. in scrinio tertio ut supra scriptum scrinio quarto ut supra scriptum est.

24 In scrinio primiscrinii, quod est subadiuuae, hominibus decem annonae XIII XIS, fiunt solidi CXVI. ita: primiscrinio pro annonis III annona solidorum V et pro II capitus solid*orum* IIII, fiunt solidi XXIII. secundo pro annonis II, annona solid supra scriptum est, et pro capitu IS, capitus solidorum ut supra scriptum est, fiu XVI. tertio et quarto pro annonis IS, annona solidorum ut supra scriptum est, capitu I, capitus solidorum ut supra scriptum est, fiunt solidi XXIII. reliquis ho sex ad annonam I annona solid*orum* V et pro capitu I capitus solidorum III solidi LIIII.

25 In scrinio commentariensis hominibus duodecim annonae XVII capita XIIIIS, f lidi CXLIII. *ita:* primo commentariensi annonae III annona solidorum V, pro ca capitus solid*orum* IIII, fiunt solidi XXIII. sequentes homines tres ad annonas II solidorum V, pro capitu IS capitus solidorum IIII, fiunt solidi XLVIII. reliqui homi ad annonam I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi

26 In scrinio ab actis hominibus decem annonae XIIII capita XII, *fiunt* solidi (ita: primo annonae III pro annona I solidi V, capita II capitus solidorum IIII, fiu XXIII. secundo et tertio ad annonas II pro annona I solidi V et ad capitum IS solidorum IIII, fiunt solidi XXXII. reliquis *septem* ad annonam I annona solidoru ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi LXIII.

27 In scrinio libellorum hominibus sex annonae VIIS capita VIS, fiunt solidi LXIII primo annonae II pro annona solidi V, pro capitu IS capitus solidorum IIII, fiun XVI. secundo *annona* IS pro annona solidi V, pro capitu I *capitus* solid*orum* III solidi XIS. reliquis hominibus quattuor ad annonas I annona solidorum V et ad ca *capitus* solidorum IIII, fiunt solidi XXXVI.

28 In schola exceptorum hominibus sexaginta annonae LXXIIII capita LXII solidi DC ita: primo et secundo *ad* annonas III pro annona solidi V et ad capita II capitus

CRY

---

1 ad ann. IS] *C*, et ann. *R* | et] e *R* | capitum I] capita *C*, cap. *omissis* I ... 2 capitum *R* | solidorum] solidi *C* 3 sol. IIII] *C*, sol'i tres *R* | XXVIII] *CY*, xxuii *R* 4 in scrinio tertio ut s. s. est *om. R* 6 quod est] *C*, quod *R*, ut est quod est *Y* | subadiuuae] *CR*, sua iube *Y* | XIIII] *CY*, xuii *R* | kapiti *C*, cap. *R*, kap. *Y* 7 XIS] *CR*, xs *Y* | CXVI] *CR*, cxuis *Y* | primiscrinii *R* | III] *RY*, uii *C* | V et *om. R* | capitu] *C*, cap. *RY* 8 capitus] capite *R* | solidi *CY*, sol. *R* | IIII ... solidorum *om. R* | solidorum] sol. *C*, solidi *Y* 9 et pro ... est *om. C* | et] *R*, ui *Y* | pro] *Y*, *om. R* | IS capitus] i. cap. *R*, if *Y* | solidorum] sol. *R*, solidi *Y* | est] est et *Y* | fiunt ... 10 scriptum est *om. R* 10 tertia et quarta *Y* | solidorum] *C*, ut solidorum *Y* | et pro ... 11 est *om. C* 11 I] *R*, *om. Y* | est] *R*, est et capt. capt. solidi *Y* 12 ad annonam I] *C*, ad non. i. *Y*, *om. R* | solidorum V] solidi u *CY*, sol. *R* | pro cap. I] *C*, cap. ad *RY* | solidorum solidi *C*, sol. *RY* 14 in *om. Y* | commentariensi *RY* | duodecim] x *R* | XVII] cūciiii *R* | capitu *C*, cap. *RY* | XIIIIS] *CR*, iiiis *Y* 15 CXLIII] *CR*[b], c. sol. xliii *R*[a], cliii *Y* | ita *om. CRY* | III] *CY*, iis *R* | V ... 16 solidorum *om. R* | capitu] *C*, cap. *Y* 16 solidi *C*, sol. *Y* | IIII] iii *R* | annona] *RY*, *om. C* 17 solidi *C*, sol. *RY* | capitu] *C*, cap. *RY* | IIII] iii *R* | XLVIII] *R* xluiiii *CY*, xluii *R* | relique *R* 18 s sol. *RY* | ad] *C*, *om. RY* | I capitus] pita *Y*, *om. C* | solidorum] solidi *C*, so LXXII] *CR*, xxuii *Y* 19 hoibus *R*, nibus *Y* | decem *om. C* | fiunt *om.* CXVIII] *CY*, exuii *R* 20 annona I *CY*, sol. ann. *R* | V] *C*, ui *RY* | ca cap. ii *C*, cap. u *R*, *om. Y* | solidi *RY* | IIII ... 21 annona I solidi 21 I *om. Y* | et ad] *C*, et *R*, ad *Y* *CY*, ui *R* | septem] xuii *CY*, xiiiil *R* | *C*[a], ad ann. *C*[b]. *om. RY* | solidi *CR*, 23 I] if *R* | capitus *om Y* | solidi *C*, s IIII] *C*, ui *R*, uiii *Y* | solidi *om. Y* *CR*, uii *Y* | VIIS] *C*, iiiis *R*, uis *Y* | ui *Y*, *om. R* | LXIIIS ... 25 solidi ita] *R*, item a *C* 25 annona *om.* cap. ... 26 solidorum IIII *om. R* nona IS] if *CY* | capitus solidorum] s sol. *Y* 27 XIS] *CR*, xii *Y* | quattuor ad *bis R* | V *om. R* | ad] *Y om. CR* | 28 capitus *om. CRY* 29 schola] scole *C*, scl *R*[a] | sceptorum *Y* | hon pro hominibus *C* | sexag. (x *R*) ann. L *RY*, lxui *C* | DCXVIII] *CY*, cxuiii *R* cunda *R* | ad annonas] anno. *CR*, a V] *CY*, ui *R* | II] *C*, i *RY*

rum IIII, fiunt solidi XLVI. aliis hominibus quinque ad annonas II annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi LXX. reliquis hominibus decem ad annonas *IS* annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi CXV. reliquis hominibus quadraginta tribus ad annonas I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi CCCLXXXVII.

29 In schola singulariorum hominibus quinquaginta annonae LIIS capita L solidi CCCCLXIIS. ita: primo annonae II annona solidorum V, capitus I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XIIII. secundo tertio et quarto ad annonas IS annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XXXIIIIS. reliquis *hominibus* quadraginta sex ad annonam I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi CCCCXIIII.

30 In schola mittendariorum hominibus quinquaginta annonae LIIS capita L solidi CCCCLXIIS. ita: primo annonae II annona solidorum V, capitus I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XIIII. secundo tertio et quarto ad annonam IS annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XXXIIIIS. reliquis hominibus quadraginta sex ad annonam I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi CCCCXIIII.

31 In schola cursorum hominibus triginta annonae XX*X*IIS capita XXX solidi CCLXXXIIS. ita: primo annonae II annona solidorum V, capitus I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XIIII. secundo et tertio et quarto ad annonam IS annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XXXIIIIS. reliquis hominibus uiginti sex ad annonam I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi CCXXXIIII.

32 In schola nomenculatorum hominibus duodecim annonae XIII capita XIIS solidi CXV. ita: primo annonae II annona solidorum V, capitus IS capitus solidorum IIII, fiunt solidi XVI. reliquis hominibus undecim ad annonam I annona solidorum V et ad capitum I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XCVIIII.

33 In schola stratorum hominibus sex annonae VII capita VI solidi LVIIII. ita: primo annonae II annona solidorum V, capitus I capitus solidorum IIII, fiunt solidi XIIII. reli-

CRY

1 solidi] *Y*, sol. et *R* | XLVI ... 3 solidi *om.* *C* | ad ann.] *R*, ann. *Y* | II] *Y*, u *R* 2 et ad] et *R*, ad *Y* | IIII] *Y*, *om.* *R* | LXX ... 3 solidi *om.* *Y* | decem] *Miraeus*, xiii *R* 3 IS annona] i. ann. *Miraeus*, *om.* *R* | V] *Miraeus*, ui *R* | CXV] *CY*, cxii *R* 4 quadraginta tribus] *CY*, xiiii *R* | ann. sol. V] *CY*, cap. sol. iiii *R* | ad *om.* *Y* 5 IIII] *CY*, iii *R* | solidi *om.* *Y* | CCCLXXXVII] *C*, cccxxxuiii *R*, ccclxxxui *Y* 6 singulariorum] *C*, singularium *R*, singularum *Y* | quinquaginta] *Y*, in *C*, uel *R* | LIIS] *CR*, lis *Y* | L sol.] solidos *C*, i sol. *R*, ii sol. *Y* | CCCCLXIIS] *Y*, ccclxiis *C*, ccclxiii. ſ *R* 7 annonae II] anno. ii *CR*, anno secundo *Y* | I capitus] i capita *C*, i cap. *Y*, i *R* | sol. IIII fiunt solidi] sol'. *C* 8 XIIII] *C*, xxiii *R*, iiii *Y* | IS] us *Y* | I cap. *om.* *C* 9 solidorum] sol'i *R* | XXXIIIIS] *C*, xxxuiſ. *R*, xxxiiii sol. *Y* | hominibus *om.* *CRY* | quadr. sex] *Y*, lui *C*, xliiii *R* | ad ann.] ann. *C*[a] 10 V] ui *R* | et ad] et *R* | capitu solidi *C* | IIII] ui *R* | CCCCXIIII] *C*, cccxiiii *R*, ccccxuiii *Y* 11 hominibus quinquaginta] *CY*, hominum i *R* | LIIS] *CY*, luſ. *R* | capita ... 12 CCCCLXIIS *om.* *Y* 12 CCCCLXIIS] *C*, cccxiiſ. *R* | annonae] anno *C*, anno ann. *R*, ann. *Y* | II] *CR*, ii. i secundo et tertio *Y* | capitus I capitus] cap. sol. ui et cap. i *R* 13 IIII] iiu *R* | XIIII ... 14 fiunt solidi *om.* *R* | tertio] et tertio *Y* | et ad] *Miraeus*, et *CY* 14 IIII fiunt sol.] *Miraeus*, iiii sol. fiunt sol. *Y*, *om.* *C* | XXXIIIIS] *CR*, xxxiiii *Y* | quadr. sex] xluii *C* 15 ad ann. I] ann. i. ann. sol. u. et cap. sol. iu. fiunt sol. xxxiuſ. reliquis hominibus lxui ad ann. primo *R* | V] ui *R* | et ad ... IIII *om.* *R* | capitus *om.* *Y* 16 CCCCXIIII] *C*, cccxiu *R*, cccxuiiii *Y* 17 cursorum] sororum *Y* | hominum *R* | annonae ... XXX fiunt *om.* *C* | annonae] ann. *Y*, aann. *R* | XXXIIS] xxiiii *R*, xxiis *Y* | ccxxxii. ſ. *R*, ccxxiis *C*, cclxxxii *Y* 18 annonae II] anno secundo *Y* | I capitus] i. kapitu *C*, i. cap. *Y*, *om.* *R* | IIII] iii *R* | fiunt *om.* *Y* 19 XIIII ... 20 solidi *om.* *R* | et ad] *Y*, et *C* 20 capitus ... fiunt *om.* *Y* | XXXIIIIS] *Miraeus*, xxxs *C*, xxxiiii *R*, *om.* *Y* | uiginti ... 21 fiunt solidi *om.* *C* 21 capitum I] *Y*, cap. *R* | IIII] ui *R* | fiunt solidi] *R*, *om.* *Y* | CCXXXIIII] *CY*, xxx *R* 22 nomenculatorum] *Miraeus*, numenculator *C*, nomencultorum *R*, nummcl'atorum *Y* | hom.] hoib *R* | solidi] *CRY*, fiunt solidi *Miraeus* | CXV ita] *CY*, cxui. tā *R* 23 annonae] i. anno *Y*[a], anno *Y*[b] | II ann.] xii ann. *C*, ii ann. ii *R*, anno secundo *Y* | IS capitus *om.* *Y* | IS] ſ. *R* | IIII] ui *R* 24 undecim] xii *R* | I annona] *Miraeus*, ann. *Y*, *om.* *CR* | V] uii *R* | et ... 25 IIII] cap. ui *R* 25 XCVIIII] *Y*, xciiii *C*, xxui *R* 26 stratorum] *CR*, statorum *Y* | hominum *R* | sex] *C*, xu *R*, sexto *Y* | annonae VII] *C*, ann. u *R*, anno. septimo *Y* | LVIIII] *CY*, i. uiiii *R* 27 II] *C*, secundo *RY* | annona *om.* *C* | V ... sol. IIII *om.* *R* | I capitus] *C*, cap. *Y* | sol. IIII fiunt *om.* *C*

quis hominibus quinque ad annonas I pro annona solidos V et ad capitum I p
solidos IIII, fiunt solidi XLV.

34 In schola praeconum hominibus decem annonae XI capita XS solidi XCVII. i
annonae II pro annona solidos V, capitus IS pro capitu solidos IIII, fiunt solidi X
quis hominibus nouem ad annonam I pro annona solidos V et ad capitum I p
solidos IIII, fiunt solidi LXXXI.

35 In schola draconariorum hominibus decem annonae XI capita XS solidi XC
primo annonae II pro annona solidos V, capitus IS pro capitu solidos IIII, fi
XVI. reliquis hominibus nouem ad annonam I pro annona solidos V *et ad* capit
capitu solidos IIII, fiunt solidi LXXXI.

36 In scrinio operum hominibus uiginti annonae XXVIII capita XXI, solidi CCX
primo annonae III pro annona solidi V, capita II pro capitu solidi IIII, fi
XXIII. reliquis hominibus tribus ad annonas II pro annona solidi V et ad capit
capitu solidi IIII, fiunt solidi XLII. reliquis aliis hominibus sex ad annonam IS pr
solidi V et ad capitum I pro capitu solidi IIII, fiunt solidi LXVIIII. reliquis alii
bus decem ad annonam I pro annona solidi V et ad capitum I pro capitu solidi
solidi XC.

37 In scrinio arcae hominibus uiginti annonae XXVIII capita XXI solidi CCXX
primo annonae III pro annona solidi V, capita II pro capitu solidi IIII, fiunt soli
reliquis hominibus tribus ad annonas II pro annona solidi V et ad capitum I p
solidi IIII, fiunt solidi XLII. reliquis aliis hominibus sex ad annonam IS pro a
lidi V et ad capitum I pro capitu solidi IIII, fiunt solidi LXVIIII. reliquis aliis
decem ad annonam I pro annona solidi V et ad capitum I pro capitu solidi
solidi XC.

38 In schola chartulariorum hominibus quinquaginta annonae LVIII capita LIIS
ita: primo annonae III pro annona solidi V, capita II pro capitu solidi IIII, fi
XXIII. reliquis hominibus tribus ad annnonas II pro annona solidi V et ad ca
pro capitu solidi IIII, fiunt solidi XLVIII. reliquis aliis hominibus sex ad an
pro annona solidi V et ad capitum I pro capitu solidi IIII, fiunt solidi LXVIIII.
aliis hominibus quadraginta ad annonam I pro annona solidi V et ad capitum I p
solidi IIII, fiunt solidi CCCLX.

39 Fiunt homines CCCXCVI, annonae CCCCXCVIII solidorum $\overline{\text{II}}$CCCCXC, capita C
solidorum MDCLXXXII, fiunt solidi $\overline{\text{IIII}}$CLXXII.

CR (*om.* 15 LXVIIII ... 131, 8 solidos) *Y*

---

1 pro annona] *R*, i *Y*, *om.* *C* | et ad] et *Y* | I pro capitu] *R*, i. cap. *Y*, *om.* *C* 2 IIII] in *R* | XLV] *CY*, xiii *R* 3 in sola *Y*[a] | praeconum] *R*, praecorum *C*, pretonum *Y* | hominum *R* | annonae ... 4 annonae II *om.* *C* | XI] *Vindob.* 2255, xii *RY* | XS] x. F. *R*, xii *Y* 4 II] *R*, *om.* *Y* | cap. IS pro *om.* *Y* | IIII fiunt solidi *om.* *Y* | XVI] *CY*, xuiii *R* 5 nouem] uiii *C* | I pro annona *om.* *C* 6 IIII] pro ann. sol. *R* 7 draconariorum] *C*, draconorum *R*, draconarum *Y* | hominum *R* | annonae] ad ann. *R* | XI] xii *R* | XS] *CR*, xi *Y* | XCVII] *Y*, xcui *C*, xcuiiii *R* 8 ann. II pro annona] ann. pro ann. *R*, anno. secundo anno pro ann. *Y*, *om.* *C* | V] *C*, ii *R*, xi *Y* | IS] *R*, unusemis *C*, ii *Y* | capitu] cap. i *Y* | IIII] u *R* 9 XVI] xiiii *R* | et ad *om.* *CRY* | I *om.* *R* 10 IIII fiunt solidi] *CY*, solidi u fiunt *R* | LXXXI] *C*, lxxx *RY* 11 XXVIII] *CR*, xxiiii *Y* | CCXXIIII] *CY*, ccxxui *R* 12 annonae] anno *R*[a] | II pro cap. *om.* *C* | IIII] u *R* 13 XXIII (xxui *R*) ... 14 fiunt solidi *om.* *C* 14 IIII] *Y*, *om.* *R* | xxii *R*, lxii *Y* | hominibus aliis ii *Y*, *om.* *R* 15 solidi V *om.* *R* capitum *C* | sol. IIII fiunt] u ad *R* | *CY*, lxx *R* 16 ad *om.* *Y* | I pro a *om.* *C* 18 archae *C* 19 V cap. II sol.] *Y*, *om.* *C* 20 I] *Y*, i. in *C* *Miraeus*, iii *Y*, *om.* *C* | IS] *C*, ii cap. I] *C*, cap. prio *Y* | LXVIIII] *C*, aliis] *Y*, *om.* *C* 23 decem] *C*, primo *Y* 25 chartulariorum] *C*, rum *Y* | quinquaginta] *Y*, i *C* | L *raeus*, luiiii *CY* | LIIS] *C*, lii *Y* ann.] per ann. *Y* 27 et ad] *Y*, et ii *Y* 28 pro capita *C* | aliis] *C*, IS] *C*, ii *Y* 29 LXVIIII] *C*[a], xluiiii *Y* 30 aliis] *C*, *om.* *Y* 31 CC *raeus*, ccccl *C*, ccccclx *Y* 32 CCCCX ccccxuiiii *Y* | CCCCXXS] i. cccc *C*, 33 solidorum ... $\overline{\text{IIII}}$CLXXII] fiu iiii lxii Mdclxxxii *C*, fiunt solidi i xd. lxxxii *Y*

10 **Item** pro annonis et capitu consularis[1] solidi CCCCXLVIII. officiorum eius solidi CLX[2].

11 *Pro tempore* medicis hominibus quinque annonae XLVIIII capita XVIIIS solidi CCCXVIIII. ita: primo pro annonis XV capitibus VI solidi *I*C. secundo pro annonis X capitibus V solidi LXX. reliquis hominibus tribus ad annonas VIII et ad capita IIS solidi CL.

12 Grammaticis hominibus duobus ad annonas X et ad capita V, ad solidos LXX. sophist*is* oratoribus hominibus duobus ad annonas X, ad capita V, ad solidos LXX.

13 Haec igitur, quae pro disponendis ciuilibus iudicibus Africae eorumque officiis, id est tam scriniariis amplissimae eius praefecturae quam cohortalibus, per hanc diuinam constitutionem statuimus, tua magnitudo cognoscens ex kalendis Septembribus futurae tertiae decimae indictionis effectui mancipari obseruarique procuret atque edictis publicis omnibus innotesca*n*t: his scilicet, qui ordinati fuerint a tua sublimitate secundum praesentem diuinam constitutionem, firmitatem sui status in perpetuo habituris. nam deo iuuante de militaribus iudicibus et de officiis eorum et de alio nostro exercitu per aliam sanctionem[3] statuimus.
EMISSA LEX CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. *A. IIII ET PAVLINO CONSS.* a. 534

2 IDEM A. BELISARIO MAGISTRO MILITVM PER ORIENTEM. In nomine domini nostri Ihesu Christi ad omnia consilia omnesque actus semper progredimur. per ipsum enim imperii iura suscepimus, per ipsum pacem cum Persis in aeternum confirmauimus, per ipsum acerbissimos hostes et fortissimos tyrannos deiecimus, per ipsum multas difficultates superauimus, per ipsum et Africam defendere et sub nostrum imperium redigere nobis concessum est, per ipsum quoque, ut nostro moderamine recte gubernetur et firme custodiatur, confidimus. Vnde iam per eius gratiam ciuilium administrationum iudices et officia singulis Africanis prouinciis constituimus attribuentes, quid emolumentorum unusquisque percipere debeat. ad eius igitur prouidentiam etiam nunc animum nostrum referentes et armatas militias et duces militum ordinare disponimus. Sancimus itaque, ut dux limitis Tripolitanae prouinciae in Leptimagnensi ciuitate sedes interim habeat, dux uero Byzacenae prouinciae in Capsa et Thelepte ciuitatibus interim sedeat, dux autem Numidiae prouinciae in Constantinensi ciuitate sedes interim habeat, dux autem Mauritaniae prouinciae in Caesariensi ciuitate interim sedeat. Iubemus etiam, ut in traiectu, qui est contra Hispaniam, quod Septem dicitur, quantos prouiderit tua magnitudo, de militibus una cum tribuno suo, hominem prudente et deuotionem seruante rei publicae nostrae per omnia, constituas, qui possit

CR (*incipit* 8 LXX) *Y* (*usque ad u.* 8) *Q* (*inc. u.* 17): *ad u.* 1...8 *contuli edit. Miraei*

[1] consularis] pro tempore consularis Tingitanae prouinciae? [2] *post* CLX *desiderantur et Tingitanae prouinciae officia et notitiae reliquarum sex prouinciarum: u.* § 12 [3] *c.* 2 *h. t.*

1 consularis] *Vindob.* 2255, consulariis *C*, consulares *Y*, censualium *Miraeus* | CCCCXLVIII] cccxluiii *Y* | officiorum] *Miraeus*, officialem *C*, officit *Y* 2 CLX ... 3 solidi *om. Y* 3 pro tempore medicis] praetor med' *C*, pt̄ medi *Miraeus* XLVIIII] *C*, xluiii *Miraeus* | XVIIIS] *C*, XVIII *Miraeus* 4 CCCXVIIII] *C*, CCCXVIII *Miraeus*, ccccxuiii *Y* | primo pro] primo *C* | capitibus] cap. *libri* | VI] u *C* | IC] c *CY*, V *Miraeus* 5 capitibus] cap. *libri* | V] ii *C* | et ad] et *Y* | IIS] *C*, iii *Y*, II *Miraeus* 7 V] *C*, ii *Y Miraeus* | sophistae *C*, sortitas *Y Miraeus* 8 LXX] lx *C* 10 scrinariis apliss. *R* | coartalibus *R* 11 tua] tuae *C* | ex *om. R* | septembr.] sempb'. R^a 12 emancipari R^a | hi *R* 13 innotescant] *Mommsen*, innotescat *libri* 14 de *om. R* 16 *s. a. C Contius* 1562: *in C est tantum* emissa lex, *apud Contium* dat. constantinop. dn. iustiniano pp: *de anno* 534 *constat tam propter instantem XIII indictionem* (*u.* 11), *quae incidit in hunc annum, quam propter subscriptionem sequentis legis, quae* § 18 *initium emolumentorum ad eiusdem indictionis initium remittit: praeterea uoc.* statuimus (*u.* 15) *indicat c.* 1 *et* 2 *eodem tempore emissas esse* 17 a.] aa. *R* | bilisario (uil. *C*) *CR*, blisiano *Q* | magistri *C* | militi *R*, militiae *Q* | orienti *Q* 18 actu Q^a 19 iura imperii *Q* | cum] *C*, in *R*, *om. Q* | ipsos accerbissimos *Q* 20 deicemus *Q* 21 et africam] *CR*, affricam *Q* | sub nostrum imperium] *C*, sub (sub *om. R*) nostro imperio *RQ* | nobis redigere *R* | nconcesum Q^a 22 gubernentur et f. custodiantur *Q* 23 iam] *C*, *om. RQ* 24 quid emolum.] *RQ*, quidem molum. *C* 25 ad] *C*, atque ad *RQ* | prudentiam *C* 26 ordinari *R* | disposuimus *Q* | limitis] *C*, litis *R*, militis *Q* 27 liptimagnensi *C*, leptimagne *R*, leptimanenti *Q* | bizazenae *R*, bizancenae *Q* 28 teleptae *C*, lepte *RQ* | autem] *CR*, uero *Q* | constantinensi] *RQ*, caesariensi *C* 29 sedes *om. Q* 30 interim sedeat] *RQ*, sedes interim habeat *C* | traiecto *CR* 31 quanto *R* | peruiderit *CQ* | hominem prudentem *C* 32 constituas] constituatis *RQ*, constitutis *C*

et ipsum traiectum semper seruare et omnia, quaecumque in partibus Hispaniae uel
seu Francorum aguntur, uiro spectabili duci nuntiare, ut ipse tuae magnitudini refe
3 quo traiectu etiam dromones, quantos prouideris, ordinari facias. In Sardinia
iubemus ducem ordinari et eum iuxta montes, ubi Barbaricini[1] uidentur, sedere ha
4 milites pro custodia locorum, quantos et ubi tua magnitudo prouiderit. Et omnes di
pro commissis suae custodiae prouinciis inuigilent et ab omni hostium incursione su
nostros tueantur illaesos et festinent, die noctuque dei inuocando auxilium et di
laborando, usque ad illos fines prouincias Africanas extendere, ubi ante inuasionem
dalorum et Maurorum res publica Romana ;fines habuerat et ubi custodes antiqui
4a bant, sicut ex clusuris et burgis ostenditur. Maxime autem ciuitates, quae prope c
et fines antea tenebantur, cum essent sub Romano imperio constitutae, auxiliante
misericordia, cum hostes per partes expelluntur, festinantes comprehendere atque
et in illis locis duces et milites per partes accedant, ubi antea fines et clusurae
ciarum erant, quando integrae Africanae seruabantur sub Romano imperio prou
4b Quod deo adnuente, cuius auxilio nobis restitutae sunt, speramus cito nostris pr
temporibus, et ut in securitate et pace prouinciae cum antiquis finibus integrae se
et uigiliis ac laboribus deuotissimorum militum et cura spectabilium pro tempore
custodiantur illaesae, quoniam ita conuenit, ut semper custodes fines prouinciae s
ne detur hostibus licentia incurrendi aut deuastandi loca, quae nostri subiecti po
5 Quantos autem milites siue pedestres siue equites per unumquemque limitem qui d
ad custodiendas prouincias et ciuitates, tua magnitudo, prout considerauerit, ord
nobis referat, ut, si peruiderimus sufficientem esse ordinationem, confirmemus ea
6 autem perspexerimus et aliquid amplius fieri, ut eam augmentemus. Quid aute
stipendiorum nomine pro se suisque hominibus et quid eius officium consequatu
7 subdita declaratur notitia. Sicut ergo praedictum est, interim nunc duces ac milites
dum nostram dispositionem in locis seu ciuitatibus quibus iussimus sedeant, don
auxiliante nobis ac rei publicae nostrae per labores nostros in illis locis constitui
in quibus uniuscuiusque prouinciae antiquus limes constitutus erat, quando florente R
8 re publica memoratae prouinciae integrae tenebantur. Pro limitaneis uero ordinandi
necessarium nobis esse uidetur, ut extra comitatenses milites per castra milites li
constituantur, qui possint et castra et ciuitates limitis defendere et terras colere,
prouinciales uidentes eos per partes ad illa loca se conferant) exemplum fecimu
numeri limitaneorum, ut secundum exemplum, quod nos misimus, per castra et loca
prouiderit tua magnitudo, eos ad similitudinem nostri exempli ordinet, sic tamen

CRQ

[1] Barbari uicini (*Mommsen*)? [2] qui [praesunt habere] debent (*Mommsen*)?

1 serseruare *Q* | uel] seu *R* 2 auguntur *C* | duce *Q* | ut] et *C* 3 traiecto etiam *C*, etiam traiecto *R* | domones *Q* | ordinare *Q* | facias ... 4 ordinari *om.* *C* 4 duces *Q* | eum] *R*, cum *C*, eos *Q* | barbaricini] *C*, barbaricinae *RQ* | habentes *CQ* 5 ibi *RQ* | peruiderit *C*, preuiderit *Q* 6 euigilent *Q* 7 studeantur *C* | et] ut *CQ*, *om.* *R* | inuocando auxilum *Q*, auxilium inuocando (—dum R^a) *R* 8 prouinciae africanos *C* | inuasiones R^a | guandalorum *C* 9 et] *R*, uel *CQ* | fides *Q* 10 clausuris *Q* | burriis *R* | quae] qui *C* | clausuris *Q* 11 sub] sub nostro *R* 12 partes] partes accedant *Q* | festinante comprehendere *Bamb. D I* 3, festinate comprehendere *RQ*, festinate comprehendite *C* 13 antea fines] tantae affines *C* | clasura *Q* 14 integra *C* | romano] omni nostro *R* 15 quod *om.* *R* | deo] de eo *Q* | adiuuante *R* | prouenire] *C*R^b, subuenire R^a, profinire *Q* 16 et ut] *R*, et *CQ* | obscuritate *Q* | et pace] paceque *R* | uentur *Q* 18 custodiatur *R* | fines] s 19 aut] et *R* 20 quanto *CQ* | milit seu equ. *R* | unumquemquem *R* magn. (magn. tua *Q*) prout conside *CQ*, ut tuam magn. consperit (—rint 22 peruiderimus] *CR*, prudentissi 23 prosperimus *Q* | et] ut *C* | eam] *C*, 24 officio R^a | consequatur] *R*, co rit *C*, consequitur *Q* | hoc] hoc i 25 declarata *C*, declaretur *Q* | ac] 26 sedeant] secundant *Q* 27 nostro tros R^b, *om.* R^a | construi *Q* 29 *CQ* | militaneis *Q* 30 comitatenses] tem sex *R* | milites] *R*, militis *C*, li 31 possunt *Q* | limitis] *CR*, et limi ut] *C*, ut et *R*, et ut *Q* 32 exemp exemplum *Q* | facimus *Q* 33 mu *inc.* R^a | loca et castra *Q* 34 p rit] *Q*, peruiderit *C*, praeuiderint *R*

inueneris de prouinciis idonea corpora, aut de illis, quos antea milites habebant, limitaneo-
rum constituas numero in unoquoque limite, ut, si forsitan commotio aliqua fuerit, possint
ipsi limitanei sine comitatensibus militibus una cum ducibus suis adiuuare loca, ubi dis-
positi fuerint, non longe limitem exeuntes nec ipsi limitanei nec duces eorum, ut nullum
etiam dispendium a ducibus uel ducianis praedicti limitanei sustineant, nec aliquas sibi
consuetudines de eorum stipendiis per fraudes ad suum lucrum conuertant. haec autem
9 non solum in limitaneos uolumus obseruari, sed etiam in comitatenses milites. Et unum-
quemque ducem et tribunos eorundem militum iubemus, ut semper milites ad exercitatio-
nem armorum teneant et non concedant eos diuagari, ut, si quando necessitas contigerit,
possint inimicis resistere: et nullum audeant duces aut tribuni commeatalem de ipsis
dimittere, ne, dum sibi lucrum studeant conficere, incustoditas nostras relinquant pro-
9a uincias. Nam si usurpauerint memorati duces uel officia eorum seu tribuni commeatalem
de militibus relinquere aut aliquod lucrum de eorum emolumentis subripere, hoc non
9b solum in quadruplum iubemus publico dependere, sed *etiam* dignitate eos priuari. Magis
enim debent duces et tribuni supra deputata sibi emolumenta secundum labores suos de
nostra largitate remunerationem sperare et non de commeatis militum aut de eorum stipen-
diis lucrum sibi adquirere, quoniam ideo ordinati sunt milites, ut per ipsos prouinciae
uindicentur: praecipue cum sufficienter et ipsis ducibus et officiis eorum emolumenta prae-
stitimus et semper prouidimus unumquemque secundum labores suos ad meliores gradus et
10 maiores dignitates perducere. Postquam uero deo placuerit et per tuam magnitudinem
limes omnis in antiquum statum peruenerit et bene ordinatus fuerit, tunc, ubicumque
necessitas emerserit, uiri spectabiles duces inuicem sibi, quando usus exegerit, auxilium
praebeant, ut prouinciae seu limites eorum uigiliis et laboribus deo iuuante illaesi custo-
11 diantur. Sicut autem iubemus audaces et feroces contra inimicos iudices ac milites nostros
esse, sic uolumus eos m*i*tes et beneuolos circa collatores nostros existere et nullum dam-
num nullamque laesionem in eos efficere. si autem quisquam de militibus ausus fuerit
quamcumque laesionem tributariis nostris inferre, periculo uiri spectabilis ducis seu tribuni
12 et principis digna uindicta *a*fficiatur et indemnes tributarii nostri custodiantur. Si uero
pro quibusdam causis interpellatio apud nostros iudices facta fuerit, iubemus non amplius
sportularum nomine, quam nostris legibus definitum est, executores accipere, poenam eis-
13 dem legibus insertam ex transgressione formidantes. Cum autem deo adiuuante Africanae
nostrae prouinciae per tuam magnitudinem secundum nostram dispositionem ordinatae et
limites in antiquum statum reducti *et* omnis Africa sic detenta fuerit, sicut erat, cum ergo
haec omnia deo iuuante, praesente tua magnitudine, disposita et perfecta fuerint et per
labores tuos antiquos fines omnis Africa receperit, et docuerit[1] nos de omni ordinatione
totius Africanae dioeceseos, id est quanti et qui milites in quibus locis uel ciuitatibus

CRQ

---

[1] docueris (*Russardus*)?

---

1 inueneris] muneris *Q* | idonea corpora de prouinciis *C* | ante *Q* | habeant *Q* 4 limitum *Q* 5 ductianis *R* | aliqua *C* 7 comitenses limites *Q* | et unumq.] ut unumq. *R* 9 marmorum *C* | deuagari *RQ* | uti *R* 10 possunt *Q* | aut tribuni *om.* *R* | de ipsis comeatalem *R* 11 ne] nec *R* | inconditas *R* | relinquat *C*, delinquant *Q* 13 aliquid *R* | subripere] *C*, sibi adquirere *R*, adquirere *Q* | haec *R* 14 quadruplo *CQ* | etiam] etiam et *CRQ* | dignitatibus *R* 15 debent duces] *CR*, iudices debent *Q* | secundum labores] sed secundum *Q* 16 aut de] aut *Q* 18 iudicibus *Q* 19 prouidemus *CQ* | et] et ad *Q* 20 producere *RQ* | placuerit deo *R* | per tuam] perpetuam *R* 22 necessitas *om.* *Q* quando] quoniam *R* 23 milites *C* | laboribus] labor. eorum *R* 24 et feroces *om.* *C* | inimicos] iniquos *Q* 25 mites] *edd.*, milites *CRQ* | et beneuolos] ac benignos *R* 26 illesionem *R* | afficere *Q* | ausus fuerit] *R*, se usurpauerit *C*, sesurpauerit *Q* 27 quacumque *R* | uiris *C*, uirs *uoluit, mox* uiri *scripsit* *R* | seu] et *Q* | tribunis *R*[a] 28 et] *R*, ex *CQ* | principiis *C* | efficiatur *RQ*, efficiantur *C* | et] ut *Q* | detributarii *C* | custodiatur *Q* 29 facta ... amplius *bis* *Q* | non amplius iubemus *R* 30 sportularem *C* | eisdem] ex eisdem *C* 31 adiuuante] *C*, iuuante *R*, annuentae *Q* 32 per tuam] perpetuam *R* 33 milites *C* | antiquam *Q* | et omnis] omnis *C*, omnes *RQ* | detanta *R*[a] 34 per] prae *C* 35 antiquuos *Q* | omnis] omnes *Q* 36 dioceseos *RQ* | qui] quos *Q* | ciuitatibus] *RQ*, militibus *C*

constituti sunt et quanti limitanei in quibus locis uel *limitibus* constituti sunt, tunc iul
14 tuam magnitudinem ad nostram clementiam remeare. Interea uero si aliquas ciuitate
castella per limitem constituta peruiderit tua magnitudo nimiae esse magnitudinis et
ter hoc non posse bene custodiri, ad talem modum eas construi disponat, ut possin
15 paucos bene seruari. Cum autem magnitudo tua omnibus dispositis ad nos remeare
fuerit, tunc duces uniuscuiusque limitis, quotiens pro componendis ciuitatibus aut c
et pro stipendiis suis ac pro annonis aliquid opus habuerint, celerius ad uirum magni
praefectum per Africam significent, ut ipse, quae necessaria fuerint, festinet facere
16 aliqua protractio prouinciis noceat. Ea uero, quae ipse fecerit uel quae adhuc nece
procuranda sunt, postea et memoratus uir magnificus praefectus Africae et uiri spect
duces et de aliis omnibus quae ibi aguntur frequenter ad nos referant, ut bene facta
17 firmemus et, quae opportunius debent fieri, ex nostra dispositione peragantur. Hoc
decernimus, ut duces, qui ordinandi sunt per Africanos limites, nihil amplius in sac
simo palatio cuilibet personae aut dignitati uel in praetorio per Africam praefectura
17*a* magisteriae potestat*i* praebeant, nisi quantum subter adnexa declarat notitia. Nam si
amplius, quam in subdita notitia taxatum est, usurpauerit se*u* acceperit, triginta libra
multae dependat nomine, cum et periculo indignationis nostrae serenitatis subiacebit:
alia qualibet persona aut dignitate aut officio accipiente aliquid ab eis praeter illos,
18 rum nomina in subiecta notitia continentur. Ad haec iubemus, ut deo iuuante unusqu
dux seu eorum officia, secundum quod notitia subter adnexa detinet[1], emolumenta s
tributis Africanae prouinciae ex kalendis Septembribus instantis felicissimae tertiae de
indictionis percipiant.

19 Et est notitia: deo uolente debent delegari ducibus et eorum officiis in Africa c
tutis pro annonis et capitu per singulos annos praebendis ita:

20 Viro clarissimo duci Tripolitanae prouinciae et hominibus eius annonae CXC, si
annon*is* solidi V, capita CLVIII, singulis capit*ibus* solidi IIII, simul fiunt pro anno
capitu solidi MDLXXXII.

21 Adsessori ducis et officio eius hominibus quadraginta annonae XCVIS, singulis an
solidi V, capita XLVIII, singuli*s* capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et c
solidi DCLXXIIIIS. diuiduntur sic:

CR (*desinit in u.* 29: *u. i.*) *Q* (*desinit in* § 18): *ad notitiam adhibui Bamberg I D* 5 (
et editionem Miraei

---

[1] continet (*edd.*)?

---

1 constituti] collati *R* | et quanti ... sunt *om. Q*, et *om. R* | limitanei] *R*, militarei *C* | militibus *CR* 2 alias *C* 3 prouiderit *RQ* 4 eas] ea *Q* | constrni *Q* | disponas *C* | possit *R* 5 tua magnitudo *Q* 7 ad] ac *Q* 8 perfectum *R* | significentur *R* | fuerint] el fuerit *Q* 9 pronuntiis *R* | necessarei *Q*ᵃ 10 sunt procuranda *Q* | praefectus *om. Q* | uiris spectabilis *C* 12 peragantur] omnia peragantur *R* 13 duces] *CR*, iudices *Q* | ordinati *Q* 14 uel] aut *C* | in] *Q*, *om. CR* 15 magisteriae potestatis *C*, magisteria potestatis *R*, magisterii potestatis *Q* 16 subditas *Q* | est *om. R* | seu acceperit] se accipere *CQ*, acceperit *R* 17 cum *om. R* | indignationis] dignitatis *Q* | nulla alia qualibet *om. C* 19 in] el *Q* 20 emolumenta] *R*, et emol. *C*, et ne molum. *Q* 21 septembris *Q* | decimae *om. Q* 23 et est notitia *om. Y* | est] haec *Mir.* | deo] eo *Y* | uolente] auxiliante *C* | debet *Mir.* 24 pro] per *R* | praebendis annos *Y* 25 uiro clarissimo] *C*, clariss. uiro *Mir.*, uero *R*, uero sacratissimo *Y* | omnibus *Y* | eius ... CXC *om* ann. CXC] *C*, annis exc *Y*, *om. Mir.* | lae annonae *C*, singula annona (ann. *Y* singulis (*om.* ann.) *Mir.* 26 CLVII cluiiii *R Mir.*, cluiii si *Y* | singuli ca singul' cap. *R*, singulis cap. *Y*, singul put. *Mir.*: *uoc.* capitus *casus omnes ceps fere scribuntur* cap. | IIII ... 27 *om. R Mir.* 27 MDLXXXII] *C*, xdlxx dcclxxxii *R*, DCCLXXXIII *Mir.* 28 *RY* | eius hominibus] *CY*, ac hom. *R Mir.* | annonae XCVIS *rel.*] ann. reliqua item uiro clarissimo duci bizan et hominibus qui similiter. item uiro c simo duci numidiae prouintiae et homi item u. c. duci sardiniae insulae et h bus eius similiter *om. rel. R* | singula nonas *C*, singuli ann. *Y*, singulis annis 29 solidi ... singulis *om. Mir.*, solidi o capita] kapitu *C* | singulorum cap. solid singuli capt. *Y* 30 DCLXXIIIIS] *C*, dc *Y Mir.* | sic *om. C*

2 Adsessori *uno* annonae VIII capita IIII.
primicerio *uno* annonae V capita II.
numerario uno annonae IIII capita II.
ducenariis quattuor ad annonas IIIS, fiunt annonae XIIII, et ad capitum IS, fiunt capita VI.
centenariis sex ad annonas IIS, fiunt annonae XV, et ad capitum I, fiunt capita VI.
biarchis octo ad annonas II, fiunt annonae XVI, et ad capitum I, fiunt capita VIII.
circitoribus nouem ad annonas II, fiunt annonae XVIII, et ad capitum I, fiunt capita VIIII.
semissaliis undecim ad annonam IS, fiunt annonae XVIS, et ad capitum I, fiunt capita XI.

Item uiro clarissimo duci Byzacenae prouinciae et hominibus eius annonae CXC, singulis annonis solidi V, capita CLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et capitu solidi MDLXXXII.

Adsessori ducis et officio eius hominibus quadraginta annonae XCVIS, singul*is* annon*is* solidi V, capita XLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et capitu solidi DCLXXIII*I*S. diuiduntur sic:

Adsessori uno annonae VIII capita IIII.
primicerio uno annonae V capita II.
numerario uno annonae IIII capita II.
ducenariis quattuor ad annonas IIIS, fiunt annonae XIIII, et ad capitum IS, fiunt capita VI.
centenariis sex ad annonas IIS, fiunt annonae XV, et ad capitum I, fiunt capita VI.
biarchis octo ad annonas II, fiunt annonae XVI, et ad capitum I, fiunt capita VIII.
circitoribus nouem ad annonas II, fiunt annonae XVIII, et ad capitum I, fiunt capita VIIII.
semissaliis undecim ad annonam IS, fiunt annonae XVIS, et ad capitum I, fiunt capita XI.

5 Item uiro clarissimo duci Numidiae prouinciae et hominibus eius annonae CXC, singuli*s* annonis solidi V, capita CLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et capitu solidi MDLXXXII.

CY *Miraeus*

---

1 adsessori uno] adsessoribus in anñ. *C*, assessori in *Mir.*, assessorii in *Y* | IIII *om.* *C* 2 uno] in *CY Mir.* | V] *C*, VIII *Mir.*, *om.* *Y* 3 numerario ... II *om.* *Mir.* | uno] i *Y*, uno in *C* | IIII] a iiii *Y*, *om.* *C* 4 quattuor] III *Mir.* | ad annonas] ann. *C* | IIIS] *C*, iiii *Y*, VI *Mir.* | annonae] autem *C* | XIIII *om.* *Mir.* | capitum IS] *Y*, cap. *C*, capitis *Mir.* 5 capita VI] capitum capit. *Mir.* 6 centenris *Y* | ad *om.* *Mir.* | annonas *om.* *Y* | IIS] *CY*, V sunt *Mir.* | XV] *CY*, IV *Mir.* | ad *om.* *Y* | capita VI ... 7 II fiunt *om.* *Mir.* | VI] *C*, iii *Y* 7 diarcis *C*, uiarchis *Y* | ad] a *Y* | I] III *Mir.* | fiunt] fiunt ann. xui *Y* 8 ad annonas ... capita *om.* *Mir.* | XVIII] *C*, xuiiii *Y* | ad *om.* *Y* 10 semessaliis *C*, semisaliis *Y*, *cf. officia sequentia: latet in hoc uerbo corruptela gradus cuiusdam militaris* | XVIS] *Y Mir.*, xui *C* 12 uiro clar.] uicariis *C* | bicancine *Y* | omnibus *C* | annonas *C* | CXC] cxx *Y* | singulae ann. *C*, singuli ann. *Y*, singulis in ann. *Mir.* 13 singuli capiti *C*, singuli cap. *Y*, singulis cap. *Mir.* | IIII] VV *Mir.* 14 MDLXXXII ... 17 solidi *om.* *Mir.* | MDLXXXII] *C*, xdlxxii *Y* 15 adsessori ducis] *C*, adsersordis *Y* | singulas ann. *C*, singuli ann. *Y* 16 singulorum capitu *C*, singuli cap. *Y* 17 solidi *om.* *C* | DCLXXIIIIS] clxxxiiis *C*, dclxuiiis *Y*, DCLXX omnes *Mir.* | diuiduntur sic] *Mir.*, diuiduntur *C*, sic *Y* 18 adsessor. *Y* | uno] i *Y*, in. *Mir.*, *om.* *C* 19 uno] i. *Y*, in *C Mir.* 20 uno] i. *Y*, in *C Mir.* | IIII] VI *Mir.* | II] VIII *Mir.* 21 ducenarii *Y*, ducenario *Mir.* | IIIS] III *Mir.* | annonae] anni *C* | et ad cap. IS *om.* *Mir.* 22 capita] ann. cap. *Y* | VI] III *Mir.* 23 ad ann.] anñ. *C* | IIS fiunt *om.* *Mir.* | cap. VI ... 24 fiunt *om.* *Mir.* | VI] *C*, ii *Y* 24 uiarci *C*, biarcis *Y* | cap. VIII] uiii cap. *Y* 25 annonae] anni *C*, tamen *Y*, *om.* *Mir.* | I *om.* *Mir.* | fiunt] fiunt ann. XIII *Mir.* 27 semisaliis *Mir.*, similis aliis *C*, s. aliis *Y* | IS] III *Mir.* | XVIS] *Y*, xuii *C*, XIIIS *Mir.* | ad cap. I fiunt *om.* *Y*, cap. I fiunt *om.* *Mir.* 29 numidiae] uizacenae *C* | eius *om.* *Y* | singularum ann. *C*, singuli ann. *Y*, singul. ann. *Mir.* 30 V] VIII *Mir.* | CLVIII] luiii *Y* | singulari kap̄. *C*, singuli cap. *Y*, singulis cap. *Mir.* | IIII] VIIII *Mir.* | pro ann. et cap. sol. *om.* *Y* 31 MDLXXXII] *C*, xdlxxii *Y*, CCCLIXXXIV *Mir.*

27 Adsessori ducis et officio eius hominibus quadraginta annonae XCVIS, singul solidi V, capita XLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et lidi DCLXXIIIIS. diuiduntur sic:

28 Adsessori uno annonae VIII capita IIII.
primicerio uno annonae V capita II.
numerario uno annonae IIII capita II.
ducenariis quattuor ad annonas IIIS, fiunt annonae XIIII, et ad capitum capita V*I*.
centenariis sex ad annonas IIS, fiunt annonae XV, et ad capitum I, fiunt
biarchis octo ad annonas II, fiunt annonae XVI, et ad capitum I, fiunt ca
circitoribus nouem ad annonas II, fiunt annonae XVIII, et ad capitum I, pita VIIII.
semissaliis undecim ad annonas IS, fiunt annonae XVIS, et ad capitun capita XI.

29 Item uiro clarissimo duci Mauritaniae prouinciae et hominibus eius annonae (gulis annonis solidi V, capita CLVII*I*, singul*is* capitibus solidi IIII, *simul fiunt* nis et capitu solidi MDLXXXII.

30 Adsessori ducis et officio eius hominibus quadraginta annonae XCVIS, *singul* solidi V, capita XLVIII, singul*is* capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis solidi DCLXXIIIIS. diuiduntur sic:

31 Adsessori *uno* annonae *VIII* capita IIII.
primicerio *uno* annonae V capita II.
numerario *uno* annonae IIII capita II.
ducenariis quattuor ad annonas IIIS, fiunt annonae XIIII, et ad capitum capita VI.
centenariis sex ad annonas IIS, fiunt annonae XV, et ad capitum I, fiunt
biarchis octo ad annonas II, fiunt annonae XVI, et ad capitum I, fiunt ca
circitoribus nouem ad annonas II, fiunt annonae XVIII, et ad capitum *I*, pita VIIII.
semissaliis *undecim* ad annonas IS, fiunt annonae XVIS, et ad capitun capita XI.

32 Item uiro clarissimo duci Sardiniae insulae et hominibus eius annonae CXC

CY (*om.* § 29...31) *Miraeus*

---

1 XCVIS sing. ann. (singulae ann. *C*, singuli ann. *Y*)] et capit. *Mir.* 2 XLVIII] XLIX *Mir.* | singuli kap̄. *C*, singuli cap. *Y Mir.* | sol. IIII] solid. V capit. XLVII. II singulis capit. sol. III *Mir.* | pro] per *Y* | annonis] ann. ui *Y* 3 dclxxiiis *C*, dclxxiiii *Y*, clxius *Mir.* 4 uno] *Y*, in *Mir.*, *om.* *C* | VIII cap. ... 6 annonae *om.* *Y* | VIII] *C*, XIII *Mir.* | IIII] *C*, VI *Mir.* 5 uno] in *C*, *om.* *Mir.* | V cap. II] *C*, cap. III *Mir.* 6 uno] *Y*, in *C Mir.* | capita ... 7 annonas IIIS *om.* *Mir.* 7 ducenarius *Y* | IIIS] *C*, iii *Y* | XIIII] XVI *Mir.* | et ad] et *Y* | IS fiunt cap. *om.* *Mir.* 8 VI ... 9 cap. VI *om.* *Y* | VI] *C*, V *Mir.* 9 centenariis ... VI *om.* *C* | sex] *Bamb. D I* 3, *om.* *Mir.* | ann. XV] *Bamb. D I* 3, duodecim *Mir.* | I fiunt] *Bamb. D I* 3, *om.* *Mir.* 10 biarcis *Y* | ad annonas ... cap. VIII *om.* *Mir.* | II] *Y*, uinas *C* | annonae ... capita *om.* *Y* 11 II *om.* *Y* | XVIII] CXXVII *Mir.* | et ad] *Mir.*, et *CY* | I] III *Mir.* 13 semissaliis] *C*, semis aliis *Mir.*, s alii *Y* | IS] II *Mir.* | XVIS] *C*,
xiſ *Y*, XVI *Mir.* | I] III *Mir.* 15
singularum annonarum *C*, singulis
16 CLVIII ... 17 et capitu *om.*
C | singulorum cap̄. *C* | simul fi
17 MDLXXXII] *C*, CCCLXXX
18 duci *C* | XCVIS sing. ann. *om*
ann. ... 19 sing. cap. solidi *om.* *Mi*
gulares cap̄. *C* | IIII] *C*, IIIS *M*
simul *Mir.* | pro *om.* *C* 20 DC
clxxxiiiis *C*, DCLXXIIIS *Mir.*
C Mir. | VIII] ii *C*, IX *Mir.* 2
C Mir. | II] *C*, I *Mir.* 23 uno] i
IIII *om.* *Mir.* | II] III *Mir.* 24 qu
III *Mir.* | XIIII et ad] *C*, et *Mir.* |
Mir. 25 VI] II *Mir.* 26 sex]
IIS fiunt ann. *om.* *Mir.* | XV] X *M*
tum I] caput III *Mir.* | VI] V *Mir.*
cis *C* | ad annonas ... cap. VIII
28 nouem *om.* *Mir.* | II] VIII *Mir*
III *Mir.* 29 VIIII ... 30 ad cap.
30 semisaliis xl ad *C* 32 uiro c
rio *C* | dduci *Y*[a] | et *om.* *Y* | singul
singulis ann. *Y Mir.*

...nonis solidi V, capita CLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et capitu solidi MDLXXXII.

33 Adsessori ducis et officio eius hominibus quadraginta annonae XCVIS, singulis annonis solidi V, capita XLVIII, singulis capitibus solidi IIII, simul fiunt pro annonis et capitu solidi DCLXXIIIIS. diuiduntur sic:

34 Adsessori *uno* annonae VII*I* capita IIII.
primicerio *uno* annonae V capita II.
numerario uno annonae IIII capita II.
ducenariis quattuor ad annonas IIIS, fiunt annonae XIIII, et ad capitum IS, fiunt capita VI.
centenariis sex ad annonas IIS, fiunt annonae XV, et ad capitum I, fiunt capita VI.
biarchis octo ad annonas II, fiunt annonae XV*I*, et ad capitum I, fiunt capita VIII.
circitoribus nouem ad annonas II, fiunt annonae XVIII, et ad capitum I, fiunt capita VIIII.
semissaliis undecim ad annonas *IS, fiunt annonae* XVI*S*, et ad capitum *I*, fiunt capita XI.

35 (20) Item notitia consuetudinum, quas in sacro laterculo et in praetorio amplissimae praefecturae per Africam, *i*am in officio magistri militum pro tempore dux praebere oportet uniuscuiusque limitis sic: in sacro laterculo solidi VI: in officio magisteriae militum potestatis pro insinuandis administrationis suae diuinis nostrae serenitatis affatibus solidi XII: in officio amplissimae praefecturae per Africam pro insinuandis eiusdem chartis solidi XII.

36 (21) Gloria itaque tua, quae per hanc pragmaticam sanctionem nostra statuit aeternitas, effectui mancipari obseruarique praecipiat. Emissa lex idibvs Aprilibvs Constantinopoli dn. Ivstiniano pp. A. iiii et Pavlino vc. conss. a. 534

XXVIII

℞ DE OFFICIO PRAEFECTI VRBIS ℞

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Volsianvm pv. Studentibus nobis statum urbis et annonariam rationem aliquando firmare, in animo subiit eiusdem annonae curam non omnibus deferre potestatibus. ac ne praefectura urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium annonarium redundasset, eidem praefecturae sollicitudinis ac diligentiae necessitatem mandamus, sed non ita, ut lateat officium [Th. 1, 6, 5 B 6, 4, 10]

CR (*incipit u.* 18, *transponit* 28, 1 ℞ 3. 4. 2) *M* (*om.* 27. 28, 1) *Q* (*ad* 28, 1) *Y* (*desinit in u.* 4 cap. sol. III) *Miraeus* (*ad u.* 1...17)

1 V cap. ... et cap. solidi *om. Mir.* | singuli kap. *CY* | simul] *Y*, *om. C* 2 MDLXXXII] *C*, xdlxxxii *Y*, CCLXXXII *Mir.* 3 assessoribus *Y* | sing. (singuli *Y*) ann. sol. *om. C* 4 V *om. Mir.* | singuli cap. *CY* | IIII] *C*, iii *Y*, VIIII *Mir.* | fiunt *om. C* 5 solidi *om. Mir.* | dclxxiiiis *C*, CLCLXXXVI *Mir.* 6 uno] in *C*, *om. Mir.* | VIII] uii *C*, VIIII et VI *Mir.* | IIII] *C*, III *Mir.* 7 uno] in *C Mir.* | II *Mir.* | II] III *Mir.* 8 uno] in *C Mir.* | ann. IIII] *C*, annum *Mir.* | II] III *Mir.* 9 ad *om. Mir.* | IS] III sunt *Mir.* 10 cap. VI ... 13 I fiunt *om. Mir.* 11 centenariis ... 12 VI *om. C* 13 uiarcis *C* | XVI] xu *C* | cap. VIII] *C*, et cap. VIIII *Mir.* 14 ad *om. Mir.* | et ad] ad *Mir.* | I] III *Mir.* 16 semissaliis ... 17 XI] *om. C* | semisaliis *Mir.* | IS fiunt annonae *om. Mir.* | XVIS] XVI sunt *Mir.* | I] III *Mir.* 18 et in] *C*, et *R* 19 iam] *Mommsen*, tam *CR cum Vindobon.* 2255. 2267: iam *intellege, donec Africa tota recuperetur, a quo tempore codicilli ducibus a praefectis insinuentur, cf. c.* 1 § 19 *h. t.* | magistro militis *C* 20 VI] *C Vindob.* 2255. 2267, xu *R* 21 administrationis suae] *C*, diuinae administrationibus seu *R* 23 quae *om. R* 24 praecipiat] *R*, principia *C* | *s. a. Vindob.* 2267 *Paris.* 4518 *Miraeus: in C est tantum* emissa lex | constantinop.] ep. *Paris.*, cap. *Vind.* 25 dn.] dominio *Vind.* | pp. a. ... conss.] *Contius* 1562, pp. ui et paulino uo. *Vind.*, *om. Paris. Miraeus* 28 ualentinus *RQ* | uolusionum *R* | pu.] pp. *S*, pp. urbis *Q* 29 uobis *Q* | rationem *** annonariam *Th* (*Mediol.*), antonariam rat. *R* | adfirmare *Q* | subiit] subiit et *Q* 30 deferre] *Q Th.*, deferri *CR* | ac] et *Q* | abrogantum *C*, adrogatum *Q* 31 putauerit *C* | annonarum *CQ* 32 ac dilig.] *C Th.*, *om. RQ* | necessitate *CR*

annonariae praefecturae, sed ut ambae potestates, in quantum sibi negotii est ciuilem[1] annonam sitque societas muneris ita, ut inferior gradus meritum superiori atque ita superior potestas se exserat, ut sciat ex ipso nomine, quid praefect annonae. D. II NON. APRIL. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. II C

2 IDEM AA. AD AMPELIVM PV. Quod promulgatis sanctionibus tua sincerita perscriptum esse non nescit, etiam ex praecepto nostro competenter obseruet ne personas de prouincia existimet auocandas nisi tantummodo suos officiales e populares huius almae urbis seditioni obnoxios.

3 [2]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD [Th. 1, 6, 7 B 6, 4, 1 RVFINVM PV. Praefectura urbis cunctis quae intra urbem sunt antecellat pc tantum ex omnium parte delibans, quantum sine iniuria ac detrimento alieni hoı pet. D. III ID. IVL. VALENTE A. V. ET VALENTINIANO IVN. CONSS.

4 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. SEVERINO [Th. 1, 10 COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Omnia corporatorum genera, quae in Constanti ciuitate[3] uersantur, uniuersos quoque ciues atque populares praefecturae url moderamine recognoscas. D. XVII K. MAI. MEDIOLANI TATIANO ET SYMMACHO

5 IMP. THEODOSIVS A. CONSTANTIO PV. Primicerius adiutorum tuae sedis | officii per biennium, quod in eodem gradu ex consuetudine priscae ordination curam insuper personarum usurpatione omni atque ambitione cessante suscipiat: adiecto, ut, si quis ex memorato ordine uel condicionis humanae fine praeuent quacumque ratione militiae gradum propriae amisisse monstrabitur, solitae aml iuria uacante locum is, qui iuxta matriculae ueritatem sequitur, obtineat. D. X CONSTANTINOPOLI VICTORE CONS.

XXVIIII

R DE OFFICIO MAGISTRI MILITVM R

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS[4] AAA. AD EVSIGNIVM PP Viri illustres comites et magistri peditum et equitum in prouinciales nullam penit potestatem, nec amplissima praefectura in militares uiros.

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AD HYPATIVM MAGISTRVM MILITVM PER ORIENTEM. Apparitores statutos officii tui ad aliud iudicium trahi minime

CR (*u. p.* 137) *M* (*om.* 28, 1) *Q* (*ad* 28, 1)

[1] ciuilem *om. Th.* [2] *iunge* 12, 58, 1 [3] urbe *Th.* [4] *debuit esse* Valentinianu sius et Arcadius [5] apparitores officii tuae praestantiae ad aliud (alium *cod.* trahi ex auctoritate sacrorum rescriptorum minime oportebit *Th.*

1 annonariae *om. Th.* | est negotio *Th.* 2 ita *om. W Th.* 4 *s. a. Th.* 5 ampelium] W^b, amphelium *S*, amnelium *C*, amplium *R*, *deficit M* | pu.] *R*, pp. *C*, *om. S*, *deficit M* 6 perscriptum] *C*, scriptum *R*, praescriptum *M* | non escit *R* | nec] *C*, ne *RM* 7 estimet *RM* | auocandas] *C*, aduocandas *MS*, deuocandas *R* | suos] sub *R*, suos sub *M* 8 pupillares *R* | huus M^a | sedictioni M^a 9 mpp. *R* | ual. et gr. et ualer. *C*, ualentinus grādī et ualens *R*, ualerius gr. et ualentinus *M*, ualens *om. S* | aaa.] aa. *S*, *om. R* 10 drusinum *R* | pu.] *Th.*, pp. *SC*, p. *M*, *om. R* | praef. (prefectus *M*) urbis *om. C* 11 partem *C* | delibans] *Th.*, deriuans *CR*, deuians *M*, εἰληφώς *Epit.* | usurpet] *C Th.*, usurpat *RM* 12 *s. a. Th. Hal.* | III id.] *Th.*, VI kal. *Hal.* | V et ual. iun.] *Hal.*, III et ual. II conss. *Th.* 13 mpp. *R* | ualent. theod. et arc.] theod. ualentinianus (– tinus *M*) et arc. et arc. et theod. *C*, theod. ualens aa. seuerine *S* 14 comiti] com 15 ciuitate] ciuitana ciuitate M^a que M^a 16 recognoscas] *Th.*, s cant *C*, cognoscas *M*, cognoscant *R* 17 constantio] *Th.*, constantino ficit *S*: *cf. Th.* 14, 9, 3. 15, 1, 53 | pp. *Th.* 18 officiis *R* | emeruit] ruit *RM* 19 usurpationem M^a tem R^a 22 uacantem *M* | iuxt matriculam *R* | sequetur *Th.* | 23 uictore uc. cons. *Th.* 25 mag *R*, *deficit* M^a 26 mpp. *R* | grat. lentinus *M*)] *SCM*, ualentinus grat p. *M* 27 et mag.] mag. *C* | pro *RM* 29 honorio et theodosio *S* *SR* 30 alius M^a | tradi *R* | opor

sciat igitur illustris magnificentia tua sub te, siue ciuiliter siue criminaliter appetantur, eos litigare debere. D. ID. DEC. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414

3 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Eos, qui ultra statutos in officio magisteriae [B 6, 4, 15] per Orientem potestatis militant, ciuilium quoque iudicum sententiis super quolibet negotio subiacere: ipsis quin etiam statutis in tributariis collationibus ciuilium quoque iudicum dispositionibus procul dubio parituris. a. 475—485

4 IMP. ANASTASIVS A. IOHANNI MAGISTRO MILITVM PER ILLYRICVM. Milites de [B 6, 4, 16] locis, in quibus consistunt, ad alia loca sine speciali nostrae serenitatis auctoritate nullatenus transferri praecipimus, nec eorum expensae in locis, in quibus consistunt, minuantur. sed si forte quaedam urguens et necessaria causa emerserit, utilitati ac securitati publicae tam amplissimam praetorianam praefecturam quam tuam sedem sine ulla procrastinatione prospicere protinus oportet et suggestiones ad nostras aures destinare, indicantes tam loca, de quibus milites transferendi sunt, quam ea, ad quae peruenire eos oportet, nominaque fortissimorum numerorum, in quibus idem milites referuntur, nec non quantitatem annonarum et ante omnia causam, ob quam idem milites transferendi sunt, ut post talem suggestionem a nostra auctoritate competentia procedant.

5 IMP. IVSTINIANVS A. ZETAE VIRO ILLVSTRI MAGISTRO MILITVM PER ARMENIAM ET PONTVM POLEMONIACVM ET GENTES. Cum propitia diuinitate Romanum nobis sit delatum imperium, sollicita cura cauta diligentia pertractantes perspeximus oportere etiam partibus Armeniae et Ponto Polemoniaco et gentibus proprium magistrum militum per hanc legem constituere, tuamque magnitudinem, quae nobis ex ante gestis optime commendata est, idoneam ad talem fore dignitatem confidentes elegimus certasque prouincias, id est magnam Armeniam, quae interior dicebatur, et gentes (Anzetenam uidelicet, Ingilenam, Asthianenam, Sophenam, Sophanenam, in qua est Martyropolis, Balabitenam) et primam et secundam Armeniam et Pontum Polemoniacum tuae curae cum suis ducibus commisimus, comite Armeniae penitus sublato, certosque subdidimus numeros, non modo quos in praesenti nouos constituimus, sed etiam de praesentalibus et Orientalibus et aliis agminibus segregatos, non tamen quantitatem eorum agminum minuentes: sed quia plures eis addidimus sine rei publicae grauamine et sine augmento sumptuum, aliquantos subtraximus, ita tamen, ut et post hanc subtractionem ampliores remanserint, quam usque ad nostra felicia fuerant tempora.

6 . . . .

CRM

---

1 appetuntur *Th.* 2 *s. a. Th.* | conss.] uu. cc. conss. *Th.* 3 pp.] p. *M* 4 sententiis ... 5 iudicum *om. M* 5 statutis in] *R*, statuti sint *C* | triributariis *Rª* 7 honestasius *M* | mag. mil. *om. R* | magistri *S* 9 nec] ne *C*: μηδεὶς ἢ μεταφερέτω ... ἢ τὰς ἀνόνας μειούτω *B* | in locis in] *M*, locis in *C*, in locis *R* 10 sed] et *C* | urgens *M* | ac securitati *om. Mª* | publ.] rei p. *R* 12 loca] de loca *R* 13 ea] ei *R* | nomina quoque *R* 14 numerum *R* | quantitate *C* 15 causa *CM* | ut *om. C* | pos *Mª* 16 ad nostram auctoritatem *R*, a *om. C* | compentia *Mª* 17 *pro c.* 5 *S inserit* titulus XXVIIII constitutio graeca et latina: *cf. ad u.* 32 | iustinus *M* | zite *M*, zitte *R*, zitite *C* | uiro i. m. militum *om. R* | militi *M* 18 pontum] potitum *Cª* | polemoniacum] *M*, polimoniacam *C*, palemoniacum *R* | gentem *R* | propria *Mª* | dignitate *R* 19 pertractantibus *R* | prospeximus *CRM* 22 tale *R* | id est] uel *M* | armeniam magnam *Cª* 23 anterior *R* | anzetenam] *C cum Nou.* 31, 1, 3, anzittenam *R*, antigenam *M* | ingilenam] *C*, et ingilenam *RM* | asthianenam] *M cum Nou. cit.*, astinenam *R*, mustinenam *C* 24 sophenam sophonenam *M*, sophonenam *C*, et sophonenam *R*, et sophanenam *W*: *cf. Nou. cit.*: Τζοφανήνη τε καὶ Ἀνζητήνη ἢ Τζοφανή | marinopolis *C* | balabitenam] uel auizenam *C*, uel abitenam *R*, uel abitaneam *M*: Ἀσθανηνὴ ἡ καὶ Βαλαβιτηνὴ καλουμένη *Nou. cit.* 25 polymoniacum *C*, palemoniacum *R* | suis] tuis *R* 26 penitus] pontus *R* | subdimus *R* 28 quia] qui *RMª* | addimus *RMª* | sine rei] possessionem rei *C* 29 sumptum *R* | ut et] *C*, ut *RM* 30 nostra] *R*, nostram *C*, nostrae *M* 31 tempora] pta (= praeterita) *Mª?* 32 constitutio graeca *W et omissa rubrica sequente R*, *uide S ad u.* 17

XXX
℞ DE OFFICIO QVAESTORIS ℞

1 IMP. THEODOSIVS A. SALLVSTIO QVAESTORI. Totius minoris laterculi [Th. 1, 8, curam[1] scias ad tuae sublimitatis sollicitudinem pertinere, ita ut tuo arbitratu memoriae totius minoris laterculi dignitates, hoc est praepositurae omnes, trib praefecturae castrorum[2] iuxta consuetudinem priscam clementiae meae auctoritate mittantur[3]. D. VI K. MAI. CONSTANTINOPOLI VICTORE CONS.

2 IDEM A. HELIONI COMITI ET MAGISTRO OFFICIORVM. Omnes minoris [Th. 1, 8, laterculi dignitates, quae sub cura quidem ac sollicitudine uiri illustris quaestoris uidebantur, postea uero uel uniuersae uel mediae ad magistrorum militum potest positionemque transierant, placuit nunc clementiae meae uetusti temporis more ad prisca deinceps iura reuocare. D. III K. MAI. SVPRA SCRIPTO CONS.

3 IMP. ANASTASIVS A. EVSEBIO MAGISTRO OFFICIORVM. Officia et condicione quae pertinent ad uiros deuotos in sacro scrinio memoriae militantes, nemini l quacumque occasione sine ulla diuinae subscriptionis liberalitate peragere: eo, q in hoc fuerit postea facinore conuictus, publicatione bonorum suorum multand quoque rectoris prouinciae, in qua non allegato super gerenda sollicitudine sacro aliquis ausus fuerit eandem curam sibimet usurpare, trium librarum auri dispendic D. K. MART. CONSTANTINOPOLI ANASTASIO A. ET RVFO CONSS.

XXXI
℞ DE OFFICIO MAGISTRI OFFICIORVM ℞

1 [4]IMP. CONSTANTIVS A.[5] AD AGENTES IN REBVS. Priuilegiis dudum [Th. 1, 9, scholae uestrae indultis integris reseruatis, ad ducenam etiam et centenam et nemo suffragio, nisi labore[6] unusquisque perueniat, principatum uero adipiscatur decurrente, ita ut ad curas agendas et cursum illi exeant, quos ordo militiae
1 laborum. Adiutor praeterea, in quo totius scholae status et magistri securitas est, idoneus probitate morum ac bonis artibus praeditus nostris per magistrum offeratur, ut nostro ordinetur arbitrio. D. ET PP. ROMAE IN FORO TRAIANI EVSEBIO ET HYPATIO CONSS.

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. [Th. 1, 9, 2 B 6, 1, 5 AD PRINCIPIVM MAGISTRVM OFFICIORVM. Nemo agentum in rebus ordinem militi

CRM

---

[1] Sallustio uiro illustri comiti et quaestori. Laterculi curam totius *Th.* [2] castroru
[3] emittantur *Th.* [4] *iunge* 12, 22, 3 *et Th.* 6, 29, 4. 5 [5] et Iulianus C.
[6] suffragio nisus, labore (*Mommsen:* suffragio, sed per laborem *Th.*)? [7] militi

---

3 sallustio quaestori *om. S* | quaestoro *R* 4 ex] *E cum Th. et B*, et *CRM* 5 laterculis *C* | dignitatem *CM* | praepositure omnis *C*, praeposito per omnes *M* 6 castorum M^a | auctoritas *C*, atoritatem M^a 7 mittatur *C* *s. a. Th. Hal.* | VI k. mai.] *Hal.*, VII k. nou. *Th.* | uictore uc. cons. *Th.*, castino et uictore coss. *Hal.* 8 elimoni *S* | magistri SM^a | omnis *M* | minores *C Th.* 9 cura] citra *C* | sollicitudinem CM^a 11 dementiae *CM* | uetus *C*, uestuti M^a? 12 *s a. Th. Hal.* | supra scriptis coss. *Hal.*, uictore uc. cons. *Th* 13 anestasius *M* | a *om. M* | ad eusebium *altero loco S* (*nam quod habet loco c.* 4, *nihil aliud est nisi altera c.* 3 *epitome*) | magistri *et altero loco* magister *S*, m conductiones *R*, conductionem *S* 1 nem *C* | largitate *R* | eo] qeo M^a rint in hoc *R* | postea *om. C* 18 19 *s. a. Hal.* | rufino *Hal.* 21 *rub* 22 constantinus *M* 23 integris] et i contenam M^a 24 uero] non *om.* R^a | cursuum *R* | exeantur *C* | 26 labor *Th.* | praetera *R* | societ constituta *M* 27 ac] et *C* 28 *Russardus* | d. et *om. Russ.* | k 29 conss. *om. Russ.* 30 impp. *C* ualentinus *M* | aaa. ... officioru aaa. *om. R* 31 principum *SR* | m

stipendia praeuertat, etiamsi nostri numinis per obreptionem detulerit indultum: ac si quis [1] formam istiusmodi docebitur obtulisse, in locum, ex quo indecenter emerserat, reuertatur, ut is gradu ceteros antecedat, quem stipendia longiora uel labor prolixior fecerit anteire. PP. HADRVMETI VII ID. MART. POST CONS. ARCADII *A.* ET BAVTONIS. a. 386

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. PHLEGETIO COMITI ET MAGISTRO OFFICIORVM. [Nou. Theod. 21 B 6, 1, 59] Scholarium nostrorum deuotio, probat*a* nostris parentibus, circa nostrae maxime serenitatis affectionem enituit. inde quidquid ad fouenda seruandaque eorum priuilegia postulatur, statim credidimus admittendum. ideoque suggestionem [12, 29, 1] tui culminis approbantes uiris spectabilibus comitibus scholarum uerberandi regradandiue senatores ac ducenarios licentiam denegamus. ea namque, quae tali commotione digna sunt, ad tuae sublimitatis uolumus referri notitiam. D. XV K. MAI. CONSTANTINOPOLI CYRO VC. CONS. a. 441

4 [2] IDEM AA. NOMO MAGISTRO OFFICIORVM. [Nou. Theod. 24, 1, 5 B 6, 1, 60] Curae perpetuae tui culminis credimus iniungendum, ut super omni limite sub tua iurisdictione constituto, quemadmodum se militum numerus habeat castrorumque ac clusurarum cura procedat, quotannis significare nobis propria suggestione procuret. D. PRID. ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI MAXIMO II ET PATERIO CONSS. a. 443

5 IMPP. IVSTINVS ET IVSTINIANVS AA. TATIANO MAGISTRO OFFICIORVM. [B 6, 1, 61] Iubemus eum ad militiam deuotissimorum scholarium de cetero peruenire, qui nostrum meruit iudicium, nec licere pro tempore tui culminis administrationem habenti sine huiusmodi probatoria aliquem inter eosdem uiros deuotos scholares suis referre praeceptionibus: sed sciat is, qui sine sacro rescripto ad eandem peruenire militiam ausus fuerit, non solum ea
1 se priuari, uerum etiam poenae uiginti librarum auri subici. Illud etiam obseruari de cetero uolumus, ut, si quis locus statutorum scholarium in quacumque schola uacauerit, ille subrogetur, quem nostra pietas per sacrum rescriptum uacantem subire locum prae-
2 ceperit. Ad haec quadrimenstruos breues eorundem scholarium cura tuae sublimitatis et pro tempore uiri excellentissimi magistri officiorum conscribi uolumus et eos sacro scrinio laterculi praestari ibi deponendos, ut semper notitia eorundem scholarium certa sit neque publico damnum aliquod infligatur. D. X K. MAI. CONSTANTINOPOLI MAVORTIO VC. CONS. a. 527
CRM

---

[1] quis *om. Th.* [2] *iunge* 1, 46, 4. 11, 60, 3

---

1 *uerba* praeuertat ›.. 4 hadrimeti (*sic*) *redeunt post initium* 33, 3 (*p.* 142, 20) *R* | peruertat *R h. l.* | nominis *CR h. l. M Th.* 2 formam istiusmodi] formam amisit eiusmodi *M* | loco *C* | decenter R^a *alt. l.* | emiserat *R alt. l.* | reuertatur *om. R h. l.* 3 accedat *R h. l.* | quae *C* | longiora] meliora *M* | laborum R^a *alt. l.* 4 *s. a. Th.: R alt. l. et Miraeus habent* pp. adrimeti a. et bautonis] *scripsi secundum solitam anni superioris denominationem,* a. I et bautonis uc. *Th.: compilatores scripsisse potius crediderim* honorio np. et euodio conss. 5 aa. *om. M* | phlegetio] *Nou.*, plegetio *SC*, phlegetegio *R*, filegechio *M* | comiti et *om. Nou.* 6 magistri *S* | probata] *Nou.*, probata a *CRM* 7 maxime *om. CM* | affectionem] uel affectionem *R*, affectione M^a | fouenda] tuenda *C* | seruandaue *Nou.* 8 postulatus *C* | credidimus] *CR*, credimus *M Nou.* | ideoque] inde *Nou.* | suggestione M^a 9 conutibus *M* | regradandiue] M^b *l. gem. Nou.*, regrandiue M^a, degradandiue *C*, sedintegndiue *R* 10 ac] et *CR* 11 referre *R* | notiam M^a | *s. a. Nou.* 13 aa.] a. *SM* | nomo] *Nou.*, nonno *S*, mono *CM*, neeomo *R* | curae] iure RM^a 14 tuae R^a | credidimus *M* | indulgendum *C* 15 numerum *C*, numeri M^a? | habet *C* | ac clausurarum *C*, occlusariarum *R*, ac clusarum *M*, ac lusuriarum *Nou.* 16 procures *Nou.* | *s. a. Nou. Hal.* | prid.] II *Hal.* 17 conss.] *Hal.*, uu. cc. conss. *Nou.* 18 iustinianus et iustinus *R*, iustinus et *om. S* | aa.] a. *S* 19 scolarum *M* | ceterorum *C* 20 administratione M^a | habentis *M* 21 praeceptionibus] *R*, praescriptionibus *CM* 23 etiam] omne *C* | poenae] *M*, poena *CR* | obseruare *M* | de cetero] decernere *M* 24 ut] *C*, ut et *RM* | staturorum *M* | uocauerit *C* 25 uocantem *C* | perceperit *C* 26 scolariorum *C* 27 exlentissimi *R* 28 ibidem ponendos *C* 29 aliquid *C* | *s. a. Hal.*

XXXII

℞ DE OFFICIO COMITIS SACRARVM LARGITION\

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Limenio comiti sacrarvm [Th. 1, 10 largitionvm. Palatinis haec cura debet esse praecipua, ut, periculo proprio n stinatis, super neglegentia iudicum, si ita res exegerit, conquerantur, ne eorum si
1 desidia. Iudices quoque de eorum nominibus referre conuenit, quos commod
2 magis quam utilitatibus publicis studere praeuiderint. Breues etiam quadrime officium palatinum nouerint dirigendos aurumque exactum ad sacras largitione dilatione esse mittendum. D. iii k. Mart. Mediolani Vincentio et Fravito

XXXIII

℞ DE OFFICIO COMITIS RERVM PRIVATARVM

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Honoratvm consvlarem Byzacii. Si quid negotiorum fuerit actitatum, in quibus aliquid commodi fiscalis appareat, : rei priuatae tua grauitas acta transmittat, ut instructione percepta, quid sibimet i debeatur, agnoscat. D. vi k. Ian. Valentiniano et Valente AA. ii conss.

2 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Minervio comiti rervm pri- [Th. 1, 11, vatarvm. Ad palatinorum curam et rationalium officia omnium rerum nostraru perpetuarii, hoc est emphyteuticarii [1], iuris exactio reuertatur. D. x k. Ian. I Caesario et Attico conss.

3 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Vrsacio comiti rervm privatarvm. Si quis iudicum uir illustris uel praefectus urbi cognitionem comitiuae : examini debitam sibimet uindicandam censuerit uel tuitionem contra eiusdem se praestiterit, ad quinquaginta librarum auri illationem poenae nomine eius officiur quam decet in articulo exigi mansuetudinis nostrae aerario sociandam. D. v: Ravennae Constantio et Constant*e* conss.

CR (*u. ad u.* 20) *M*

---

[1] hoc est emphyteuticarii *om. Th.*

---

3 aa. *M* | liminio *RM* | sacr. larg. *om. M* 4 praecipue *Th.* 5 neglegentiam *CTh.* | conquiratur *R*, conquirantur *Th.* | ne] nec *Th.* 6 hominibus *M* 7 restudere *R* | praeuiderint] *M Th.*, prouiderint *C*, prouiderunt *R* 8 nouerit *C*, mouerint *R* | dirigengendos *M* | largitionis *M*[a] 9 esse mittendum] mittatur *Th.* | *s. a. Th. Hal. habet:* d. iii kal. maii. honorio vii et theodosio ii aa. coss. (= *a.* 407), *qui consules etsi non omnino quadrent ad inscriptionem, tamen ex coniectura additi uidentur: sane Graecae constitutionis, quae post c.* 1 *perierit, neque in ullo libro hiatus notatur neque cum Heimbachio huic loco restituere licet B* 6, 1, 104, *quae secundum ordinem Basilicorum et indicem Coislinianum ad B* 6, 1 *est tituli* 44 (*u. ad p.* 143, l. 28) 12 ualentinus *RM* | ualens] ualer. *C* | aa. ad] et *M* | honorium *C* | bizantii *M* 13 fuerint *C* 14 praecepta *C* | quod *M* 15 *s. a. Hal.* 16 *ante l.* 2 *Miraeus inserit rubricam* de officio comitis sacri palatii *alienam tam a Theodosiano codice, quem Iustiniani inde a titulo* 26 *presse sequuntur, quam a libris quos uidi omnibus et ab indice Coisliniano ad B* 6, 1 *ed. Heimbach. I p. X* rius et arcadius *S* | aa. *om. M* | minoruio *R* | com. rerum priuat pp. *M*, com. rei priuatae *Th.* 17 cura *R* | et] et ad *Th.* | ratioı 18 hoc est] uel *Cuiacius contra l* τίνοι ... τὰ βασιλικὰ πράγματα (= (rum nostr.) καὶ τὸν ἐμφυτευτικὸν κό ... emphyteuticarii) μεθοδευέτωσαν carii *R* | *s. a. Th. Hal.* | x *om. H R initio c.* 3 *usque ad* 9 cognit *tinuatur finis* 31, 2 (*quae constitu suo loco legitur*) *inde a p.* 141, 1 *deinde scribitur* mpp. archad. ε liminio comiti (= 32, 1 *inscr.*) et tertia haec, *mox sequitur c.* theod. et hon. *R alt. l.* | aa. *om.* , utsocio *R alt. l.*, ursiano *M* | coı rerum priuat.] rei publicae *M* 21 *om. R alt. l.* | praefecti *C* | urbis tiuae] *R*, comitisue *C*, comiti rerum σαν τῷ κόμητι τῆς ἰδικῆς περιουσίας *l* mini *C* | sibimet] sibi *R* | tuitione *M* quagnita *M* | illatione *M* 24 satis *s. a. Hal.* 25 constante] const

4 Μὴ διαγέτω τινὰ τῶν ἐπαρχεωτῶν προφάσει δημοσίων πραγμάτων ὁ κόμης τῆς ἰδικῆς περιουσίας δίχα θείας ἐπιτροπῆς μηδὲ τῷ μηνύοντι τὴν κρίσιν καταπιστευέτω τοῦ πράγματος. B 6, 1, 108

5 [1] Μήτε ὁ κόμης τῆς ἰδικῆς περιουσίας μήτε τις ἕτερος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων τὸν περὶ θησαυροῦ καταμηνύοντα προσδεχέσθω. εἰ δὲ περί τινος ἑτέρου προσαγγέλλει, ὑπὸ ἐγγύην εὐθὺς οὐχ ἧττον πέντε λιτρῶν γινέσθω· καὶ μηδέ τις σφραγὶς ἢ ἀναγραφὴ καὶ καινισμὸς ὁ τυχὼν ἐπὶ τοῖς προσαγγελθεῖσι προσερχέσθω πράγμασι πρὸ διακρίσεως ἐγγράφου. καὶ εἰ μὲν ὁ κατηγορούμενος πάρεστι, κρινέσθω παρὰ τῷ κόμητι τῆς ἰδικῆς περιουσίας τὸ πρᾶγμα, εἰ δὲ ἐν ἐπαρχίᾳ διάγει, παρὰ τῷ ἄρχοντι ἢ τῷ ἀφοριζομένῳ δικαστῇ, τῶν φισκοσυνηγόρων ἢ, ἐν ἀπορίᾳ τούτων, ἑτέρων ὑπὲρ τοῦ κατηγόρου προῖκα λεγόντων. γινέσθω δὲ τῶν συνηγόρων ἐξίσωσις καὶ ἀναιρείσθω τὸ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ κατηγόρου δαπανήματα τὸν ἐναγόμενον ποιεῖν· τούτου φυλαττομένου καὶ ἐπὶ τοῦ δίχας τινὰς τῷ φίσκῳ κινοῦντος. καὶ μηδεὶς αὐτῶν πρὸ τελείας ἐκκαλείσθω τοῦ πράγματος κρίσεως. B 6, 1, 109

XXXIIII

R DE OFFICIO COMITIS SACRI PATRIMONII R

Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α.

Τῆς ἰδικῆς ἐφευρεθείσης οὐσίας τῷ δημοσίῳ ἢ ἐφευρεθησομένης προβεβλήσθω ἢ καλείσθω κόμης τῆς ἰδικῆς κτήσεως, κατὰ μίμησιν τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς περιουσίας αὐτὴν διοικῶν· πᾶσι τοῖς ὑπ᾽ αὐτὸν οὖσι γεωργοῖς ἢ παροίκοις ἢ ἐμφυτευταῖς τῶν αὐτῶν ὄντων προνομίων, ὧν οἱ ὑπὸ τὸν πραιπόσιτον καὶ τὸν κόμητα τῶν οἰκείων ἀπολαύουσι, καὶ παρὰ μόνῳ κόμητι τοῦ τῆς ἰδικῆς κτήσεως κινείτωσαν καὶ ἐναγέσθωσαν. οἱ δὲ τοῦ τῆς ἰδικῆς κτήσεως ταξεῶται τοῦ κόμητος τῆς ἁπανταχοῦ ἰδικῆς[2] περιουσίας ἐχέτωσαν προνόμια. B 6, 1, 102

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.

Φροντιζέτωσαν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες καὶ αἱ τούτων τάξεις οἰκείῳ κινδύνῳ μηδεμίαν τὰ τῆς ἰδικῆς κτήσεως κτήματα βλάβην ὑφίστασθαι ἢ τὴν ἐξ αὐτῶν μειοῦσθαι πρόσοδον ἢ ἐμπαίζεσθαι. ἐξέστω δὲ τῷ κόμητι τῆς ἰδικῆς κτήσεως καὶ προστιμᾶν αὐτοῖς καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν τὴν γενομένην ἀνασῶσαι βλάβην, ἀλλὰ μηδεμίαν δεχέσθωσαν ἀπόρων ἢ ὁμοκήνσων ἐπιβολήν. B 6, 1, 103

3 [1] Μηδὲ παρὰ τοῦ κόμητος τῶν θησαυρῶν ἡμῶν τις ἢ σφραγὶς ἢ ἀναγραφὴ προσερχέσθω πρὸ τῆς τοῦ πράγματος διακρίσεως ἐπὶ τοῖς προσαγγελθεῖσι πράγμασι· καὶ ἐνταῦθα τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνου ποιοῦντος δαπανήματα, καὶ μὴ δυναμένου πρὸ τελείας ἐκκαλέσασθαι ψήφου. B 6, 1, 104

Graecarum constitutionum indices dedimus ad B (u. i.)

---

[1] 33, 5 *et* 34, 3 *uidentur iungendae esse* [2] οἱ δὲ τοῦ [κόμητος] τῆς ἰδικῆς κτήσεως ταξεῶται [τὰ τῆς τάξεως] τοῦ κόμητος τῆς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἰδικῆς (*Zachariae*)?

---

1 *seqq. Graecarum constitutionum mentio et* 34 R *exciderunt in S (ubi om. etiam* 33, 3) *CRMa*, 34 R *post* 35, 1 *pro* 36 R, *quam ibi scripsit Ma, restituit Mb. in W post* 33, 3 *legitur* constcōs graece, *sequitur* 35, 1. 34 R, *deinde* constituciones graece, *tum* 35 R 2. *in Vaticano Palat.* 763 *post* 33, 3 *est:* de officio .... et de officio comitis sacri patrimonii, *sequitur* 35, 1 *et* const. g., *deinde* 35 R 2. *quae desiderantur, restituimus duce Heimbachio ex B collato indice Coisliniano ad B* 6, 1 (*Heimbach I p. XVI not. w*): *cum enim secundum indicem huic Basilicorum titulo inter* 1, 52 (= *B* 6, 1, 101) *et* 1, 42 (= *B* 6, 1, 110. 111) *insertae sint constitutiones tituli* 34, *deinde tituli* 33, *patet ea, quae sequuntur* 1, 33, 3 (= *B* 6, 1, 107) *eiusdem tituli* 33 *esse*, *quae antecedunt* 1, 33, 1 (= *B* 6, 1, 105) *pertinere ad titulum sequentem* 7 πάρεστι] *sic* (*non* ἄπεστι) *B* 11 ἐνάγομεν B^{a} 14 *rubricam om.* CRM^{b}, *post* 35, 1 *collocat* M^{b}, *cf. ad u.* 1 15 *officium comitis sacri patrimonii institutum esse ab Anastasio testantur glossae nomicae* (*Otto thes.* 3, 1776): πατριμονιάλια, ὅσα ἕκαστος βασιλεὺς ἑαυτῷ κτᾶται, ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐξευρὼν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόμητος τοῦ πατριμονίου: *duas minimum leges huius tituli esse Anastasii colligitur ex dictato de consiliariis* (*Zeitschr. f. gesch. RW.* 5, 343): lege primum librum codicis anastatianes constitutiones subiectas titulo de officio patrimonii 18 αὐτοῦ *B* 22 *de inscriptione u. ad u.* 15 25 ἰδικῆς (*non* ἰδίας) *B* 28 ὁμοκίνσων *B* 28 *fortasse et haec constitutio ab Anastasio data est, u. ad u.* 15: *nec tamen sine causa Heimbachius dubitat, num ad hunc titulum pertineat constitutio, cuius argumentum ad comitem spectet: nisi forte error est epitomatoris, qui u.* 28 *scribere debuerit* τῶν ἰδικῶν ἡμῶν

XXXV

℞ DE OFFICIO PROCONSVLIS ET LEGATI ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AELIANO PROCONSVLI AFRICAE. Legati [Th. 1, 12, 3 B 6, 2, 19] non solum ciuiles, sed etiam criminales causas audiant, ita ut, si sententiam in reos ferendam p*er*uiderint, ad proconsules eos transmittere non morentur. D. K. OCT. CONSTANTINO A. *VI* ET CONSTANTI*NO* *C.* CONSS. a. 320

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. SIMPLICIO PROCONSVLI ASIAE. [Th. 1, 12, 5 B 6, 2, 20] Officium Hellesponti consularis aeternae recordationis patre*m* serenitatis nostrae adiit et expositis suis incommodis, quibus a uicarianis apparitoribus urguebatur, orauit sub tuae sublimitatis agere potestat*e*. cuius allegationes humanae procliuius pium principem commouerunt: quod et nos obtinere censemus[1]. D. VIII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO *IIII* ET HONORIO *III* *AA.* CONSS. a. 396

XXXVI

℞ DE OFFICIO COMITIS ORIENTIS ℞

1 [2]IMP. LEO A. PVSAEO PP. Titulos, qui Alytarchiae et Syriarchiae muneribus [B 6, 1, 73] in prima Syria deputati sunt, per officia tam uiri spectabilis comitis Orientis quam uiri
1 clarissimi rectoris prouinciae flagitari praecipimus. Alytarchiae quidem ludi cura uiri spectabilis comitis Orientis et eius officii, Syriarchiae uero sollicitudine uiri clarissimi moderantis prouinciam eiusque apparitionis exerceantur, nullique penitus curialium, nec si uoluerint, idem munus uel honorem subeundi licentia permittatur. D. V ID. NOV. CONSTANTINOPOLI BASILISCO ET *HERMIN*ERICO CONSS. a. 465

XXXVII

℞ DE OFFICIO PRAEFECTI AVGVSTALIS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. FLORENTIO PRAEFECTO AVGVSTALI. [Th. 1, 14, 1 mut. B 6, 1, 91] Omnia tributa per Aegyptiacam dioecesin cura et prouidentia claritatis tuae a moderatoribus prouinciarum exigi iubemus. si qui tamen ex

CRM (36 ℞ *ante* 35, 2 *collocat* *M*[a])

---

[1] quod ... censemus *om. Th.* [2] *haec constitutio iungendane sit cum* 10, 44, 3, *pro certo affirmari non potest, quia non apparet, Contius subscriptionem c.* 3 *ex libro restituerit an argumenti quadam affinitate motus ex hac constitutione suppleuerit*

---

3 antoninus *S* | a. *om. M* | iuliano *S* | proconsul' *C* 4 etiam] et *Th.* | criminalis *C* | audiatur *C,* audient *M* 5 peruiderint] *Th.*, prouiderint *CRM* | merentur *C* | *s. a. Th.* | constantino a. et constantancio consul. *Th.*, *quae rectius trahuntur ad a.* 320 *quam ad a.* 326 (Constantino A. VII et Constantio C. conss.), *quo Tertullus proconsul fuit* (9, 24, 2) 7 aa. *om. M* | ad simplicium proconsule *S* 8 consularis] proconsularis *R* | patrem] *edd. cum Th.*, patres *CRM* | et] ut *R* 9 urgebatur *M*[a] *Th.* 10 potestate] *Th.*, potestatem *CRM* | allegationis *CM*[a] | pius *R*[a] | commemorauerunt *M* 11 *s. a. Th.* ‖ IIII et h. III aa.] *ita scribere solent Iustiniani,* a. IIII et h. a. *Th.* 15 pusaeo] *SM*, piseo *C,* phuseo *R* | pp.] praefecto *S,* p. *M* | alitargiae et suarirgiae *C,* alitarcha et siriarcha *R,* alitarca et siriaca *M: in B scribitur* Ἀλυταρχίας *et* Συριαρχίας 16 comes *M* 17 alytarchiae ... 18 officii *om. R* | alitargiae *C* 18 siarchie *M* | sollicitudinem *R* 19 apparitionibus *C* | que *om. R* 20 promittatur *M* | *s. a. Cuiacius observ.* 2, 13 *et liber Charondae* 21 armerico *Cui. Char.* 23 de officio p***** prouinciae *M*[a] 24 imppp. ... augustali] imp. alexander a. iulianae (= 40, 1) *M*[a] | impp. *C,* mpp. *R* | ualentinus *R* | theod.] et theod. *CR* 25 diocesin in *CR,* diocesim *M* | prouisione *RM* 26 quis *C* | ex] de *C*

possessoribus siue militaribus siue non militaribus ad inferenda quae debent audaces extiterint, eos per militare etiam auxilium, si opus exegerit, ad solutionem compelli censemus. D. XIII K. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

2 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. [Th. 1, 14, 2 B 6, 1, 92] Praefectus Augustalis ordinariorum sub se iudicum examinandi flagitia et super his referendi, non amouendi uel puniendi habeat potestatem. D. PRID. NON. DEC. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

XXXVIII

℞ DE OFFICIO VICARII ℞

1 IMPPP. *VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS* AAA. ANTONIO PP. [Th. 1, 15, 7 B 6, 1, 112] In ciuilibus causis uicarios comitibus militum conuenit anteferri, in militaribus negotiis[1] comites uicariis anteponi, quotiensque societas in iudicando contigerit, priore loco uicarius ponderetur, comes adiunctus accedat: si quidem praefecturae meritum ceteris dignitatibus antestet *et* uicaria dignitas ipso nomine eius se trahere indicet portionem et sacrae cognitionis habeat potestatem et iudicationis nostrae soleat repraesentare reuerentiam. D. VIII ID. IAN. GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

2 IDEM AAA. AD HESPERIVM PP. Relationes uicariorum, si quando [Th. 1, 15, 8 B 6, 1, 113] usus attulerit, ad nostram mansuetudinem referantur. relationes enim iudicum libenter audimus, ne administratorum decrescere uideatur auctoritas, si eorum consulta ueluti profanorum preces a nostris adytis repellamus. D. XII K. FEBR. GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

XXXVIIII

℞ DE OFFICIO PRAETORVM ℞

1 IMP. CONSTANTIVS A. AD SENATVM. Praetori defertur haec iuris- [Th. 6, 4, 16 B 6, 7, 6] dictio sancientibus nobis, ut liberale negotium ipse disceptator examinet. sane interponi ab eo decreta conueniet, ut, siue in integrum restitutio deferenda est, probatis dumtaxat causis ab eodem etiam[2] interponatur decretum, seu tutoris dandi seu ordinandi curatoris[3], impleatur ab eo interpositio decretorum: quippe cum apud eum quoque adipisci debeat patronorum iudicio sedula seruitus libertatem. nec sane debita filiorum uotis patrum uota cessabunt, ut patente copia liberos suos exuant potestate, magis propriis obsequiis mancipatos, cum sese intellegant his obsequii plus debere, a quibus sese meminerunt uinculis sacris[4] exutos. D. III K. IAN. EVSEBIO ET HYPATIO CONSS. a. 359

CRM

---

[1] negotiis *om. Th.* [2] etiam *om. Th.* [3] tutores dandi seu ordinandi curatores (*Herrmann*)? [4] uinculis curiae *Th.*

---

1 inferendam *C* | existerint *M* 2 militari *R*[a] 3 *s. a. Th.* 4 imppp. ... august. *om. M* | mpp. *R* | theod. (et *ins. R*) arc. et hon. (hon. et arch. *S*)] *SCR*, ualentinianus teod. et archad. *Th.* | rupho *S*, rufus *R* | pp. praef. augustalis] pf. augustali praefectus augustali *R* 5 et] ac *Th.* | hiis *R* 6 admouendi *C*, admonendi *M* | *s. a. Th.* 9 *rubr. om. M*[a] 10 *inscr. om. M* | imppp. ualens gr. et ualent. aaa.] idem a. ualens gr. et ualentinianus aaa. *Th.*, impr. ualent. (mpp. ualentinus et *R*) ualens et gr. aaa. *SR*, impp. ualent. et arc. aa. *C* 11 conueniat *C* 12 comitis *M* | que] *M Th.*, *om. CR* | priori *R* 14 antestet et] *edd*, antestet *RM Th.*, anteste *C* | tradere *C* 15 *s. a. Th.* 17 *inscr. om. M*[a] | aa. *C* | ad eserium *S*, desperio *R* | reuelationes *M* 18 deferantur *Th.* | relationis enim iuditium *M* 19 audiuimus *Th.* 20 *s. a. Th.* 23 *rubricam om. M*[a] | praetoris *S* 24 *inscript. om. M*[a] | constantinus *SR*, constant. *C* | a. *om. R* 25 examine *C* 26 in *om. R* | restituto *C* | referenda *C* 28 debeat] iubeat *Th.* 29 iudiciorum *R*[a] | seruitus] sed uitiis *R* 30 parente *CM* | potestatem *R* 31 obsequiis *R* | a *om. Th.* | sese] se *R* | meminerint *M* 32 *s. a. Th. Hal.* | III] *Th.*, VI *Hal.*

2 [1] IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. TATIANO PV. Tres tantummodo [B 6, 7, 7] praetores electae opinionis in hac urbe per singulos annos iudicio senatus praecipimus ordinari, qui competentes causas et debitos actus integre disceptare atque tractare debebunt, ut hi tamen tres ex his, qui proprium larem in hac alma urbe habeant, non ex prouinciis eligantur. nec si qui forte propter aliquas causas ad hanc urbem de prouinciis uenerit, ad praeturae munus uocetur, sed hi tantummodo, ut dictum est, qui hic domicilium fouent, ita ut nec ipsi sumptus quosdam inferre cogantur inuiti, sed habeant spontaneae liberalitatis arbitrium. D. XV K. IAN. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO *A.* VII ET AVIENO CONSS. a. 450

XXXX
℞ DE OFFICIO RECTORIS PROVINCIAE ℞

1 IMP. ALEXANDER A. IVLIANAE. Potest de falso causam cognoscens praeses [B 6, 1, 74] prouinciae incidentem proprietatis quaestionem dirimere. D. VI K. APRIL. MAXIMO II ET VRBANO CONSS. a. 234

2 [2] IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM. Praesides prouinciarum [Th. 1, 16, 4 B 6, 1, 75] oportet, si quis potentiorum extiterit insolentior et ipsi uindicare non possunt aut examinare aut pronuntiare nequeunt, de eius nomine ad nos aut certe ad praetorianae praefecturae [3] scientiam referre: quo prouideatur, qualiter publicae disciplinae et laesis tenuioribus consulatur. D. IIII K. IAN. TREVIRIS IANVARIO ET IVSTO CONSS. a. 328

3 [4] IDEM A. AD PROVINCIALES. Iustissimos et uigilantissimos iudices [Th. 1, 16, 6 B 6, 1, 76] publicis adclamationibus collaudandi damus omnibus potestatem, ut honoris eis auctiores proferamus processus et e contrario iniustos et maleficos querellarum uocibus accusandi, ut censurae nostrae uigor eos absumat. nam si uerae uoces sunt nec ad libidinem per clientelas effusae, diligenter inuestigabimus: praefectis praetorio et comitibus, qui per prouincias constituti sunt, prouincialium nostrorum uoces ad nostram scientiam referentibus. PP. K. NOV. CONSTANTINOPOLI BASSO ET ABLABIO CONSS. a. 331

4 IDEM A. AD PERICLEM PRAESIDEM. In officiales praefectorum cursum publicum laniantes uel praua contra utilitatem publicam molientes uindicandi tibi dedimus potestatem, ita ut

P (40 ℞ 1. 5. 2. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 12, 2, 1 [2] *iunge* 12, 46, 2 [3] ad grauitatis tuae *Th.* [4] *iunge Th.* 1, 16, 7

---

1 *inscript. om.* M^a | marcus *C* | titiano *R* | pu.] *CRM*^{b} *et* 12, 2, 1, pp. *S* 2 electi M^a | iudicio ... 4 prouinciis *scripsit in uacuo spatio, ut uidetur, alia manus fere coaeua in M* 3 et] *RM*, ac *C* | actus] accutos *M* 4 ut] *M*, et *CR* | hii *CM* | ex his tres *R*, *** ex his M^a | urbe alma *R* 5 quis *R* | alias *RM* | euenerit *R* 6 praefecturae *C* | uocetur] *CM*, deferatur *R* | hii *CM* | foueret *C* 7 cogatur inuitus *C* | spontaneum *R* 8 *subscriptionem restituit Contius* 1566 *fortasse ex loco iungendo, ad quem Cuiacius adnotauit consonas esse subscriptiones* | ualentiniano VII et albieno *Contius cum Cuiacio ad* 12, 2, 1 9 constitutio graeca *post* 39, 2 *inserit Contius* 1566, *post* 40 ℞ *Contius* 1562: *in B titulus* 6, 7, *qui respondet Cod.* 1, 39, *desinit in c.* 2, *ante* 6, 1, 74 (= *Cod.* 1, 40, 1) *legitur Cod.* 1, 36, 1 | *ante* 40 ℞ *S inserit* 41 ℞ 11 a *om. P* | iulianae] *PCR*, iulianae. i. *L*, iuliano *SM* | praesens P^a 12 *s. a. Hal. PLD* | d. VI] *Hal*, pp. d. ii *PLD* | april. ... 13 conss.] *Hal.*, ap. mai. ii et urban. *D*, *om. PL* 14 maximum] maximum preside *S*, *similiterque in Th.* (*Ambrosiano*) praesidem (*sic pro* praesides) prouinciae *trahitur ad inscriptionem: Maximum fuisse pp. apparet ex not.* 3 *et ex* 12, 46, 1 15 potiorum M^a *Th.* 16 nos] eos *P* 17 tenuioribus] minoribus *Th*, ἐλαχιστέρων *B* 18 *s. a. Th. Hal. PLD* | IIII] *Th. cum l. iung.*, V *Hal. PLD* | ian. treuiris ianuario (trib. ianuriano *D*) et iusto conss.] *Th. D*, ian. *PL*, maii probiano et iuliano coss. *Hal.* 20 publices P^aC^a | profer. eis hon. auct. R^a, hon. profer. eis auct. R^b | honores *R*, honorem *Th.* | auctores *uel* auctore P^a, aucioris *L* 21 prosuccessus M^a | et e] *CRM*, et ex *PL*, et *Th.* | iniustis et maleficis q. u. accusandis (—di *M*) *M Th.*: *post* accusandi P^bL *inserunt* damus potestatem 22 adsumat *CM*, a*sumat P^a | sint *CR* 24 nostorum M^a | conscientiam *M* 25 *s. a. Th. Hal. PLD* | pp.] *Th.*, d. prid. *Hal.*, d. *PLD* | nou. const. *om. Hal.* | basso et abl. conss. *om.* P^a, et ablabio *om.* P^bLD 26 periclem] *S*, peridem *CRM* | laniantes] praeliantes *M*

praefectos de eorum culpa facias certiores. D.[1] x k. Nov. Nicopoli Constantio et Albino conss. a. 335

5 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Apronianvm pv. Potioris gradus [B 6, 1, 77] iudicibus ab inferioribus competens reuerentia tribuatur. sed ubi publica tractatur utilitas, etsi minor iudex ueritatem inuestigauerit, nulla maiori irrogatur iniuria. sane qui insignia dignitatis ad hoc exercet, ut indignis iniuriis existimet afficiendos eos, qui officia cum potestate moderantur, non declinabit nostrae indignationis aculeos. D. v k. Ivn. Ancyro divo Ioviano et Varroniano conss. a. 364

6 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Cynegio pp. [B 6, 1, 78] Ciuitas Rhodiorum iniuriam suam non tam decenter quam sero conquesta est. unde inuiolabili obseruatione sancimus, ut, quoniam tempore hiemis nauigatio saepe periculosa est, semper incerta, in illis quinque urbibus, quae potiores esse ceteris adseruntur, uicissim hiemandum sibi iudices recognoscant. quod si cuiquam tale existat ingenium, ut praecepta nostra contemnat, quinquaginta ab eo argenti librae, centum ab eius officio, si aliter factum fuerit, fisci uiribus inferantur. D. v id. Dec. Constantinopoli Arcadio et Bavtone conss. a. 385

7 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Cynegio pp. Qui [B 6, 1, 79] ordinariam gesserit dignitatem, quidquid ex uenturae delegationis titulis profligauerit, cum dispendio pudoris atque fortunae de propriis facultatibus intra prouinciam positus inferre debebit. D. vii k. Ivn. Constantinopoli Honorio np. et Evodio conss. a. 386

8 Idem AAA. Cynegio pp. Ne quis iudicum in prouincia sua praefectianum [B 6, 1, 80] uel palatinum uel militem uel ex his etiam omnibus, qui antea in huiusmodi officiis fuerunt commorati, intercessorem (id est exsecutorem) cuiusquam litigatoris petitione in quolibet seu priuato seu publico negotio putet esse tribuendum. nam peccantem circa consulta caelestia cum suo officio non solum detrimentum famae, sed etiam patrimoniorum damna comitentur. D. non. Avg. Constantinopoli Honorio np. et Evodio conss. a. 386

9 Idem AAA. Polemio pp. Illyrici. Nullus prouinciae moderator [B 6, 1, 81 Epit. 14, 9] augustissimam urbem sine iussione adire audeat. nam si quem patuerit contra decreti nostri praecepta uenisse, is congrua condemnatione plectetur. D. x k. Ian. Mediolani post consvlatvm Timasii et Promoti. a. 390

10 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Limenio comiti sacrarvm [cf. 1, 32, 1 B 6, 1, 82] largitionvm. Nullum palatinis tibi obsecundantibus cum prouincialibus uolumus esse commercium: sed iudices scire debebunt hoc sibi praecipue esse commissum, ut ipsi a prouincialibus exigant et consueta deposcant, palatinum uero possessor non horreat, qui non sibi, sed iudicibus atque officiis praeceptus est imminere. D. vi k. April.

11 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Theodoro pp. [Th. 1, 16, 14 B 6, 1, 83 Epit. 14, 29]

P (*c.* 5. 2. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] reddita *uel* pp. (*u. i.*)?

---

1 culpas M^a | faciat *R* | *s. a. Hal.* | d.] *proximo die Constantinus fuerat Constantinopoli secundum Th.* 16, 8, 5. 16, 9, 1 3 imp. *L* | ualentinus et ualens *C*, ualentinus et ualerianus *M* | ad apronianum] *M*, ad probianum *S*, ad apromatum *PL*, ad pronianum *CR* | pu.] pum *PL*, p. *M* 4 ubi] tibi C^u 5 etsi] si M^a | uestigauerit RM^a 6 exercere *C* | adfaciendos *C* 7 eculeos PL^t | *s. a. Hal. PLDR* | iun.] *Hal. R*, iul. *PLD* | ancyro ... 8 conss.] ancyrodi *PL*, ancyro diuo iouiano et baron. conss. *D*, anciro *R*, arintheo et modesto coss. *Hal.* 9 mpp. *R* | ualentinus *M* | aa. *C* | cynegio] ciro *S* 10 rhodiorum] phodiorum *RM*, fodiorum *C*: ἐν ταῖς πέντε προυχούσαις πόλεσι τῶν Ῥοδίων *B* | sero] sacro *R* 11 hiemis] hycinis *R* 13 giemandum *M* | sibi] sub M^a | recognoscat *M* 14 quinquagninta *M* 15 *s. a. PLD ad* 1, 26, 3 | v] ii *D* | const.] cap. *PLD* 17 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *CRM* | aa. *C* | pp.] p. *M* 18 dignitatem] potestatem *Q alii* | uenturae delegationis] τοῦ μέλλοντος ἐνιαυτοῦ *B* 20 *s. a. Hal.* 21 aa. *C*, a. *S* | pp.] p. *M* 22 uel palatinum *om. R contra B* | fuerint *M* 23 id est] idem *C* | excusatorem *M* | petitionem *CM* 24 tribendum M^a 25 famiae *C*, fames R^a, infame M^b | committentur *CR* 26 *s. a. Hal.* 27 polimio *S*, pollemio *M*, plentio *CR* 29 *s. a. Hal.* 31 limenio] elimino *et* polymio *S*, *ubi c.* 10 *bis extat*, lunenio *M* | comiti sacre largitionis *M*, consularum *S. alt. l.*, comiti *om. CR* 33 commeritum *C* | ipsi] ipsa *M* 35 *s. a. Hal.* 36 impp. honorius et theod. aa.] *SWQ cum Th.*, impp. archadius et honorius et theod. augusti (aa. *C*) *CRM* | pp.] p. *M*

Moderatores prouinciarum curam gerere iubemus, ne qui*d* potentium procuratores perperam in*lici*teque committant. D. VI K. DEC. RAVENNAE BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408

12 IDEM AA. MONAXIO PP. Omnes per prouincias apparitores pro inueterata [B 6, 1, 84] auctoritate iuxta motum iudicis nudatos uerberibus, si ita res tulerit, subiacere praecipimus, ut et facilis exsecutio rerum publicarum sit et officiorum insolentia comprimatur et iudicum seueritati competens reddatur auctoritas. D. VI K. IAN. HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

13 Μὴ γινέσθωσαν κεχαρισμένα περὶ τοὺς ἄρχοντας ψηφίσματα, ἀλλὰ κωλυέσθωσαν παρ' [B 6, 1, 85] αὐτῶν, καὶ πρὸς μιᾶς καὶ μόνης ἡμέρας ἐν τῷ μέλλειν ἐπιβαίνειν τῆς ἐπαρχίας τὸ μηνῦον αὐτὸν πεμπέσθω διάταγμα. ἐπὶ κλοπῇ δὲ ἁλοὺς ἢ ἐγκλήματί τινι οὐ μόνον περὶ αὐτὴν τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν οὐσίαν κινδυνεύσει.

(13) 14 IMP. LEO A. CONSTANTINO PP. Si quis cohortalibus adhuc obsequiis [12, 57, 14 B 6, 1, 86] obligatus regimen prouinciae uel cingulum cuiuslibet militiae dignitatisue quoquo modo meruit, contra licitum usurpatis impetratisue careat, etiamsi ultronea nostra liberalitate ius gerendae prouinciae uel militiae seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit fuisse delatum. D. VII ID. AVG. CONSTANTINOPOLI LEONE A. IIII ET PROBIANO CONSS. a. 471

(14) 15 IDEM A. CONSTANTINO PP. Nulli iudicum, qui prouincias regunt, in ciuitatibus, [B 6, 1, 87] in quibus sacra palatia uel praetoria sunt, liceat relictis his priuatorum sibi domus ad habitandum ueluti praetoria uindicare, sed sacratissima modis omnibus inhabitare palatia seu
1 praetoria, ut hac necessitate compellantur eorum reparationi prouidere. Vbi autem et palatium est et praetorium, palatium quidem habitationi praesidis, praetorium autem suscipiendis conseruandisque speciebus publicis horreorum uice uel aliae necessariae rei deputetur.
2 Quod si quis aliquando dissimulare temptauerit, protinus eum atque officium quinquaginta librarum auri multam ad reparandum sacrum quod neglexerit palatium soluere sancimus. a. 471?

16 Μὴ περιοράτω ἢ αὐτὸς ζημιούτω ἢ ἄλλως βλαπτέτω τὸν συντελεστὴν ὁ ἄρχων, κίνησιν [B 6, 1, 88] βασιλικὴν ἀγωνιῶν καὶ τὴν γενομένην ἐπιγνῶναι ζημίαν.

17 Τοὺς ληστεύοντας ἢ παραπλήσια πταίοντας συλλαμβανέτωσαν καὶ ἁρμοδίως οἱ ἄρχοντες [B 6, 1, 89] τιμωρείτωσαν· τοὺς ἐν στρατείᾳ δὲ ὄντας οἱ πρωτεύοντες αὐτῶν παραδιδότωσαν, δέκα τοῦ παραβαίνοντος καταβάλλοντος λίτρας.

CRM: indices c. 13. 16. 17 *ex B restituti sunt*

---

1 prouinciarum ... procuratores *bis* R^{a} | prouinciae *Th.*, τῶν ἐπαρχιῶν *B* | quid] M^{b} *cum Th.*, qui *CR*M^{a} | potentum *R* 2 inliciteque] *Th.*, incesteque *CR*, iniusteque *M*, ἄτοπον *B*, ἀθεμίτως *Epit.* | *s. a. Th. Hal.* | VII] *Th. libri meliores*, VIII *Th. libri alii*, VI *Hal.* | conss.] uu. cc. conss. *Th.* 3 idem aa. (a. *S*, aaa. *M*)] impp. arc. et hon. et theod. aa. *C* | monachio *R* 4 modum M^{a}, morum C^{a} | nudatis *M* 5 sit] fit *M* 6 *s. a. Hal.* 8 constitutio graeca *RW: huic loco Zachariae restituendos censet indices Epit.* 14, 10. 11: τὸν οἱανδήποτε ἀρχὴν παραλαμβάνοντα παντὸς ἀπέχεσθαι κέρδους, τοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεσιν ἀρκούμενον, διὰ τὸ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πρόικα λαμβάνειν. ὁ κλέπτων ἢ διδοὺς ὑπὲρ τοῦ ἄρξαι δημεύεται καὶ βασανισθεὶς ἐξορίζεται. *neque tamen prior potest non pertinere ad Nou.* 8 *et uero similius est alterum ex eadem Nou. c.* 8 § 1 *sumptum esse* 12 si quis] quisquis *l. gem.* | cohartalibus *C*R^{b}, coartaribus R^{a}, cohortal.slibus M^{a} 13 regimen] uel regimen *l. gem.* | dignitatis uel *M* | quoquo] quo *M* 14 usupatis *R* | imperatiuae *C*, impetratiue *R* | ultranea nostra liberalitate *M*, ultro in ea libertate *C*R^{t} 15 regende *M* | cuiusquam sibi actauerit *C* 16 *s. a. Hal. l. gem.* | VII id. aug.] *Hal.*, VI k. ian. *l. gem.* | constant.] *l. gem.*, *om. Hal.* 17 a. constantino] augusti *R* 18 his relictis *M* | hibitandum *R* 20 ut] in *M* | compellantur *bis* M^{a} 22 uel *om. C* 23 officium] *CR*, offitium eius *M* 24 *apud Hal. est subscriptio anni* 513 *haec* d. VI id. feb. clementino et probo conss. *quae pertinet ad alteram utram Graecarum quae sequuntur constitutionum, probabiliter ad ultimam* 42, 2 | *quae in S sequuntur post c.* 15, *sunt c.* 9. 10 *et summa c.* 12 *iuncta cum inscriptione c.* 14 25 constitutiones graece *W Paris.* 4534: *excidisse constitutiones duas, quarum indices leguntur in B post c.* 15, *inde colligitur, quod a B* 6, 1, 91 *incipit titulus* 1, 37, *inter quem et titulum* 40 *secundum indicem Coislin.* (*Heimbach I p. XVI not. w*) *intercedit* 1, 41, *id est B* 6, 1, 90

XXXXI

℞ VT NVLLI PATRIAE SVAE ADMINISTRATIO SINE SPECIALI PERMISSV PRINCIPIS PERMITTATVR ℞

1 Μηδεὶς Αὐγουστάλιος ἢ ἀνθύπατος ἢ βικάριος ἢ κόμης Ἀνατολῆς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν γινέσθω, ἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ χηρεύων κελεύσεως. [B 6, 1, 90]

XXXXII

℞ DE QVADRIMENSTRVIS TAM CIVILIBVS QVAM MILITARIBVS *BREVIBVS* ℞

1 Οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ τούτων τάξεις ἀνυπερθέτως μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ ἀκριβείας ἐκπεμπέτωσαν τὰ τετραμηνιαῖα βρέβια, πεντήκοντα λίτρας χρυσίου καὶ τῆς ζώνης καὶ τῆς ἀξίας ἀφαίρεσιν ὑφορώμενοι, εἴ τις γένοιτο μέμψις κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. τὸ δὲ αὐτὸ ἔστω καὶ κατὰ τοῦ τρακτευτοῦ πρόστιμον μὴ ἀναφέροντος ἐγγράφως ἐπὶ τὸν ἔπαρχον τὴν γενομένην ῥᾳθυμίαν. [B 6, 1, 110]

2 Μόνος ὁ τριβοῦνος ἢ ὁ τὴν τάξιν αὐτοῦ πληρῶν βικάριος μετὰ τοῦ δομεστίκου καὶ τοῦ ἀκτουαρίου καὶ τῶν ὀπτιώνων καὶ τοῦ νουμεραρίου ἤτοι τοῦ βοηθοῦ τὰ τετραμηνιαῖα βρέβια ὑπογράφων καὶ ὅρκον ἔγγραφον ὑποτελῶν, ὡς ἀληθῆ ἐμήνυσαν, ἐκπεμπέτω[1]. [B 6, 1, 111]

indices 41, 1. 42, 1. 2 *restituti sunt ex libro Coisliniano* 151 *Basilicorum, quem post Heimbachium contuli*

---

[1] D. VI id. Febr. Clementino et Probo conss. (*a.* 512) *suppl.* (*u. i.*)

---

1 *hunc et sequentem titulum, quos om. CRM, tuentur W et Paris.* 4534, *in quo rubricae titulorum* 41...43 *continuo scriptae sunt omissa mentione Graecarum constitutionum: numeros confirmat index Coisl.* (*l. c.*): *in Vindob.* 2267 *rubr. tit.* 41 *adest suo loco cum nota* const. graeca, *rubr. tit.* 42 *collocatur post* 45, 2: *in S rubr. tit.* 41 *extat ante tit.* 40, *tit.* 42 *omittitur* 2 sine (sinon *W*) sp. permissu (sub *ins. S*) principis (—pi *W*[a])] *SW*, *om. index Coisl.* (*l. c.*) 4 const. graeca *W Vindob.* 2267. *Charondas adnotat:* haec lex repetitur in ult. infra de crim. sacrileg.: *cum autem unam tantum constitutionem hoc titulo contineri testetur BΣ* 23, 1, 34, *non potest in eo repetita fuisse* 9, 29, 3, *quae indici supra relato gemina non est, cum ipsa generaliter patriae administrationem interdicat nulla mentione habita spectabilium iudicum, quos solos index excludit. quamobrem Charondae adnotatio aut non uenit ex libro aut errauit qui adnotauit. inscriptionem* αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος *Contius* 1562 *restituisse uidetur ex adnotatione Haloandri, qui in libris recentioribus inuenit rubricam h. t. ad modum constitutionis redactam praemissa inscriptione* idem A. (*Hal. enim* 40, 15 *attribuerat Anastasio propter subscriptionem*). *Witte* (*Leges rest. p.* 148) *in libro quodam Heidelbergensi nomen Leonis inuenit* 7 quadrimenstruis] *Vindob.* 2267, quadrimenstriis *W* | tam ciuilibus] *Vindob.*, *om. W* 8 militaribus] *W*, criminalibus *Vindob.* | breuibus *om. libri*, *restituimus auctoritate Th.* 11, 25 de quadrimenstruis breuibus *et indicis Coisl.* περὶ τετραμήνου ἤτοι (*scrib.* περὶ τετραμηνιαίων) πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν βρεβίων 9 constitutiones graece an aa. *W*: *recte huic loco restitutos esse B* 6, 1, 110. 111 *tam ex argumento sequitur quam ex loco, quem secundum indicem Coisl.* (*l. c.*) *tenet hic titulus inter* 1, 33 (= *B* 6, 1, 104...109) et 1, 38 (= *B* 6, 1, 112. 113) *Charondam inscriptionem* imppp. theodos. arcad. et honor. aaa. rufino pp., *quam hoc loco in libro Auredano se inuenisse affirmat, non ex hoc, sed ex Th.* 11, 25, 1 *exscripsisse mihi persuasum est. fortasse priori h. t. constitutioni ex W* (an aa.) *restituenda est inscriptio* αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος A., *nec improbabiliter alteri subiungenda subscriptio, quam Hal. ad* 40, 15 *exhibet* (*p.* 148, 24), *ut ei inscribatur* ὁ αὐτὸς βασιλεύς 14 βρεβεῖα *B*

XXXXIII

℞ DE OFFICIO PRAEFECTI VIGILVM ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Nebridio pv. Praefecti uigilum huius urbis nihil de capitalibus causis sua auctoritate statuere debent, sed si quid huiusmodi euenerit, culmini tuae potestatis referre, ut de memoratis causis celsiore sententia iudicetur.

XXXXIIII

℞ DE OFFICIO PRAEFECTI ANNONAE ℞

1 Ἡ διάταξις φανερὸν προστεθεῖσα μέτρον τῇ χορηγίᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτικῶν ἀννόνων διορίζει καὶ πῶς τὰς μεταθέσεις δεῖ τῶν σιτηρεσίων προβαίνειν, πρόστιμον τοῖς μὴ πειθομένοις ποιοῦσα. [B 6, 1, 99]

2 Ἀναιρεῖ τὴν ἐκ παλαιοῦ γενομένην ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς ἄρτοις μείωσιν ἡ διάταξις καὶ κυροῖ τοὺς μὴ ὑπόντας μέν, πρὸ τούτου πραθέντας δὲ κατὰ τὴν ἀπάτην τῶν ἀννονεπάρχων καὶ τῶν λογογράφων τῶν ῥεγεώνων. [B 6, 1, 100]

D. viii id. Mart. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestae vv. cc. anno secvndo. a. 532

XXXXV

℞ DE OFFICIO CIVILIVM IVDICVM ℞

1 Imppp. Arcadivs Honorivs et Theodosivs AAA. [Th. 1, 20, 1 B 6, 1, 114 Epit. 14, 34] Cvrtio pp. Honorati, qui lites habere noscuntur, his horis, quibus causarum merita uel fata panduntur, residendi cum iudice non habeant facultatem. D. iii non. Febr. Romae Basso et Philippo conss. a. 408

2 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Anthemio pp. Si quis pro publicis [B 6, 1, 115] functionibus, quae flagitantur, aliquo se defendere temptet munimine, adeat iudicem et promat, quae duxerit adserenda: quem si iudex, quod non arbitramur, minus audire

P (45) *L* (45) *CR* (*om.* 43 ℞ *et collocat* 43, 1 *post* 45, 1) *M*: *indices* 44, 1. 2 *restituti sunt ex B* (*Coisl.* 151)

---

2 de officium *S* | praefecti] pp. *M* 3 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *CRM* | theodosius] et theod. *CR* | aa. *C* | nibidrio *M*, nebrio *S*, neindrio *CR* | pu.] *S*, p. *M*, *om. CR*, *cf.* 11, 20, 1 *a.* 386 | praefectum *M* | uillum M^a? 4 capitibus *R* | quis *R* 5 culminae *C* | referri *CRM* 6 *in Paris.* 4518 *subiungitur subscriptio anni* 532, *quae uidetur pertinere ad* 44, 2 8 RM^b *coniungunt hanc rubricam cum sequenti ita:* de officio praefecti annone et ciuilium iudicum constitutio graeca (const. gr. *om.* M^b), *rubricam om.* SCM^a, *habet W*: *numerum confirmat index Coisl.* (*l. c.*) 9 constitutiones graece *ante rubr. h. t. Paris* 4534, constitutiones *W hoc loco*, *u. R ad u.* 8: *recte ad hunc titulum relatos esse indices B* 6, 1, 99. 100 *non minus ex argumento constat quam ex loco, quem huic titulo index Coisl. l. c. inter* 1, 48 (= *B* 6, 1, 98) *et* 1, 52 (= *B* 6, 1, 101) *attribuit* 15 *s. a. Paris.* 4518 *ad* 44, 1, *ubi est* uiii idem marcp. post gs. laiop. et horeste uu. clarissimorum anno secundum *et Laurent. aed. Flor. eccl.* 68, *qui post* 43 *rubr. habet* u id. mar. cp. post. 9 v. lamp. uu. clarissimi anni ii 17 *de R uide ad u.* 8 | de officium *S* 19 imppp. (impp. *PL*) arc. hon. et (et hon. et *M*) theod. aaa. (aaa. *om. M*)] *SPLM Th.*, impp. ualent. theod. et arc. aa. *C*, idem aug. *R* 20 curtio *om.* P^a, curio P^bLM | pp.] p. *M*, *om. PL* | lites] *C Th.*, litem *PLRM* | horis quibus *bis* R^a?, saltem horis quibus R^b | mer. uel] uel mer. R^a *aut* uel mer. uel *R* 21 fata] CRM^b *cum Th. libris melioribus*, facta PLM^a *Th. dett.* | pandantur $P^vL^vRM^a$, penduntur dicuntur P^tL^t, penduntur C^bM^b, pend*ntur C^a | habent *PLC* | *s. a. Th. Hal. PL*: *in D est subscriptio c.* 2 | romae … 22 conss. *om. PL* | romae] *Th.*, rauennae *Hal.* 22 conss.] uu. cc. conss. *Th.* 23 theodosius M^a | antiemio PL^b, antiemiemio L^a, antennio *M* | pp.] p. *M* | qui P^a 24 minime *C* 25 ad**serenda M^a | quod] qui R^a

maluerit, ipse quidem administrator triginta librarum auri, apparitio uero eius quinquaginta feriatur dispendio. D. XIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

XXXXVI
℞ DE OFFICIO IVDICVM MILITARIVM ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS[1] AAA. COMITIBVS [Th. 1, 21, 1 B 6, 1, 93] ET MAGISTRIS VTRIVSQVE MILITIAE. Numquam omnino in negotiis priuatorum uel tuitio militaris[2] uel exsecutio tribuatur. D. PRID. ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PP. Praecipimus, [B 6, 1, 94 Epit. 12, 39] ne quando curiales uel priuatae condicionis homines ad militare exhibeantur iudicium uel contra se agentum actiones excipiant uel litigare in eo cogantur. interminationem autem quinquaginta librarum auri aduersus comitianum officium proponi decernimus, si quid contra haec aliquando temptauerit. D. VI K. SEPT. EVDOXIOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ANATOLIO MAGISTRO MILITVM. [B 6, 1, 95] Nemo de his, qui in uirorum spectabilium ducum officiis militauerint, scholae agentum in rebus quacumque subreptione post completam militiam societur, ne agendi uices uiri clarissimi principis accipiat facultatem. si quis autem aduersus haec nostrae perennitatis decreta uenire conetur, militia spoliatus proscriptionis poena pro parte bonorum tertia constringatur. D. V K. FEBR. CONSTANTINOPOLI MAXIMO II ET PATERIO CONSS. a. 443

4 [3]IDEM AA. NOMO MAGISTRO OFFICIORVM. Duces *limitum* et [Nou. Theod. 24 B 6, 1, 96] praecipue, quibus gentes quae maxime cauendae sunt adpropinquant, in ipsis limitibus commorari et milites ad proprium[4] redigere numerum imminentibus magisteriis potestatibus
1 diuturnisque eorum exercitationibus inhaerere praecipimus. Castrorum quin etiam refectionis
2 clusuriarumque curam habeant[5]. Quibus cum principe castrorumque praepositis pro laborum uicissitudine limitaneorum militum[6] duodecimam annonarum partem, distribuendam uidelicet inter eos magisteriae potestatis arbitrio, deputamus. D. PRID. ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI MAXIMO II ET PATERIO CONSS. a. 443

P (45. 46, 1) *L* (45) *CRM*

[1] Imppp. Theodosius Arcadius et Honorius *rectius Th.* [2] militis *Th.* [3] *iunge* 1, 31, 4. 11, 60, 3 [4] antiquum *Nou. Theod.* [5] castrorum quin etiam ipsis lusuriarumque pro antiqua dispositione curam refectionemque mandamus *Nou. Theod.* [6] limitanei tantum militis *Nou. Theod.*

1 uoluerit *PL* | uero *om. L* 2 *s. a. Hal. PL et D ad c.* 1 | XIII k.] *Hal.*, iiiix *P*, xiiii *LD* | VIII et … 3 conss.] uiii et theodoti. iii conss. *D, om. PL* 5 de officium *S* | iudicum militarium (—tari *S*)] *SCM Th.* 1, 21, mil. iud. *R* 6 impp. *PC*, mpp. *R* | ual. theod. et arc.] *SQW*, ualt. theod. et honr. *PCR*, ho (ho *del.*) ualerius honorius et theod. *M* | aa. *C* 7 magistri *S* | utriusque] usque *P* | in] omni *R*[a], *om. Th* | tutio *R* 8 *s. a. Th. Hal. P* | constant. *om. P* | III] iu *P* 9 conss.] u. c. conss. *Th.* 10 impp. hon. et theod.] *SQ*, impp. theod. et hon. *CR*, idem aa. *M* | manasio *C*, moanasio *R* | pp.] p. *M* 11 curiales] *R*, curialis *CM* 12 agentum] *R*, argentum *C*, agentium *M* | ligare *M*[a] 13 comiticium *M* | quidem *M* 14 *s. a. Hal. Paris.* 4518 | eudoxio politeo. dam ypalatlio conss. *Paris.*, eudoxiopoli *om. Hal.* 16 ualent. et theod. *S* | anatholium *S*, anotalio *R* | mag. mil.] i m *R*, magistro militi *M* 17 in uirorum] iniuriorum *M*[a] | ducum *om. C* | officiu *C*[a] | militauerit *CRM: possis etiam hoc retinere, si supra pro* de his *scribas* dehinc | argentum *C* 18 uice *M* 19 nostro *R* 20 inuenire *M*[a] | conabitur *M* | spoliatur *C* | proscriptiones *M*[a] | constringantur *CR* 21 *s. a. Hal.* 22 nomo] *M Nou. Theod.*, non. *S*, nemo *C*, nemio *R* | magistri *S* | limitum] *Nou. Th.*, militum *CRM* 23 sunt cauendae *CR* 24 magistris *M* 25 diuturquae *M*[a] | castorum *M*[a] 26 luxuriarumque *CRM*, lusuriarumque *Nou. Th.*, χλουσοριῶν *B* | principe] *M Nou. Th.*, principem *C*, principibus *R*, τῷ ἄρχοντι *B* | pro latorum *M* 27 limitaneaeorum *M*[a] | duodecam *M*[a] | scilicet *CR* 28 *s. a. Nou. Th. Hal.* | pridie] II *Hal.* 29 conss.] uu. cc. conss. *Nou. Th.*

5 Ἀρκείσθω τοῖς ἐξ ἔθους σιτηρεσίοις ὁ δοὺξ καὶ τοῖς ἐκ τῆς δωδεκάτης τῶν ἐκ τῶν πολεμίων ληφθέντων μοίρας ἐν χρυσῷ διδομένης παρὰ τῶν ἐνδόξων ἐπάρχων καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ κατὰ ἀπαίτησιν ἢ κατὰ ἐκουσίαν τοῦ διδόντος προαίρεσιν κομιζέσθω. [B 6, 1, 97]

XXXXVII

℞ NE COMITIBVS REI MILITARIS VEL TRIBVNIS LAVACRA PRAESTENTVR ℞

1 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. ANTHEMIO PP. [Th. 7, 11, 1 mut. B 6, 1, 98] Omnem inquietudinem a curiis et ciuitatibus praecipimus prohiberi nec ulla priuata ab his succendi balnea ad tribunorum uel ducum aliorumue militarium comitum usus nec adaerationem aliquam pro hac causa profligari. illustribus enim tantum uiris comitibus ac magistris militum (si tamen id uoluerint) hoc ministerium indulgemus: dupli poena uiolatoribus huius sanctionis imminente. D. V K. DEC. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. VI ET PROBO CONSS. [Th. 7, 11, 2] a. 406

XXXXVIII

℞ DE OFFICIO DIVERSORVM IVDICVM ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD DOMITIVM CELSVM VICARIVM. [Th. 1, 22, 1] Nemo iudex officialem ad eam domum, in qua mater familias agit, cum aliquo praecepto existimet esse mittendum, ut eandem in publicum protrahat, cum certum sit debita eius, quae intra domum considerato sexu semet contineat, domus eius uel cuiuscumque rei habita distractione, publicis necessitatibus posse seruari. quod si quis in publicum matrem familias posthac crediderit protrahendam, inter maximos reos citra ullam indulgentiam capitali poena plectetur. D. III ID. IAN. TREVIRIS SABINO ET RVFINO CONSS. a. 316

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD PRINCIPIVM PV. [B 6, 1, 116] Singuli quique iudices sciant celsioribus uiris et his, quorum nonnumquam iudicio prouehuntur, honorificentiam esse debitam praestandam, nec in subscriptionibus suis fratres audeant nominare, apparitione multanda, cuius haec cura est. D. ID. FEBR. RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

3 IDEM AAA. CONSTANTIO[1] PP. GALLIARVM. [12, 29, 2 mut. Th. 6, 26, 5 B 6, 1, 117] Sciant principes et cornicularii et primates officiorum, iudices etiam[2], ternas libras auri a suis

P (48) *L* (48 ℞ 1. 2. 50 ℞ 48, 3) *CRM: index* 46, 5 *restitutus est ex B*

---

[1] Constantiano (6, 55, 9 *Th.* 15, 14, 8)? [2] iudices etiam *tuentur B* (μετὰ τῶν ἀρχόντων), *om. l. gem. cum Th.*

---

1 constitutio graeca *W Hal. alii* 5 ne] de *RM*ᵃ*?* | militaribus *S* | uel] ne *M* | tribus *R* 6 praesentetur *S*, praestantur *R* 7 imppp. arc. (mpp. archad. et *R*) hon. et theod. aaa. *RM Th.*, impr. honorius et arcadius aa. *S*, impp. arc. et hon. et th. aa. *C* 8 pp.] p. *M* | ullas priuatas … balneas *Th.* 9 succendi] *Th.*, succendendi *C*, succedendi *RM*, ὑποκαυθῆναι *B* | militiarum *R* 10 adrationem *M* | profrigari *C*ᵃ, confligari *R* 11 magistris] *C Th. B*, magistro *RM* | uoluerit *CR*ᵃ 12 *s. a. Th. Hal.* | constant. *om. Hal.* 13 conss.] uc. conss. *Th.* 16 ad domitianum celsum uicarium *PL*, a domitio celso uicario *M* 17 estimet *RM* 18 publico *M* | eius] eis *L*ᵃ 19 consideratos *C* 20 seruari] relaxari *P*ᵗ*L*ᵗ, proseruari *R* 21 credidit *PLR* | intra *R*, in *M*ᵃ 22 *s. a. Th. Hal. PL* | III id. ian. treu.] IIII id. august. *Hal.*, treuiris … conss. *om. PL.* 23 impp. *PLC*, mpp. *R* | ualent. (ualentinus *M*) theod.] ualt. et theod. *PL*, theod. u. *R* | aa. *C*, *om. L* | ad principium] *M*, principibus *S*, ad principem *PL*, ad principes *CR* | pu.] *S*, pum *PL*, p. *M*, populi *CR* 24 quoque *C* | uiris] iuris *P* | quorum] qui *PL*: ὧν τῇ κρίσει *B* | proproueuntur *L*ᵃ*?* 25 esse deb.] *PL*, deb. esse *CRM* | in prosubscriptionibus *CR* | suis] *RM*, sunt *C*, *om. PL* 26 numerare *R*ᵃ | multandam *C*, mulcta *P*ᵃ | haec *om. P*ᵃ | *s. a. Hal. PL* | ricomere (richom. *Hal.*) … 27 conss.] chomere *PL* 28 idem] imp. *P*ᵃ | aa. *PLC* | constantio] *M l. gem. Th.*, constantino *PLCR* | pp.] p *M* | gallinarum *R* 29 primates] principes *P*ᵗ*L*ᵗ | iudicesque etiam *PL* | a] ex *l. gem. deficit Th.*

facultatibus eruendas, si honoratis uiris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas praebetur, secretarii iudicum non patuerit ingressus aut reuerentia non fuerit in salutatione delata aut sedendi cum iudice societas denegata. D. VI ID. NOV. TREVIRIS TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

XXXXVIIII

℞ VT OMNES TAM CIVILES QVAM MILITARES IVDICES POST ADMINISTRATIONEM DEPOSITAM PER QVINQVAGINTA DIES IN CIVITATIBVS VEL CERTIS LOCIS PERMANEANT ℞

1 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Nemo ex uiris clarissimis praesidibus prouinciarum uel
consularibus aut correctoribus neue qui administrationis maioris infulas meruerint, id est
uiri spectabiles proconsules uel praefectus Augustalis aut comes Orientis aut cuiuslibet
tractus uicarius aut quicumque dux uel comes cuiuslibet limitis uel diuinarum comes
domorum, postquam sibi successum fuerit, audeat excedere de locis, quae rexisse noscitur,
1 antequam quinquaqinta dierum constitutus numerus finiatur. Sed per id tempus praesides
quidem et consulares nec non correctores in metropoli, spectabiles uero iudices tam ciuiles
quam militares in ciuitatibus administratae dioeceseos illustrioribus publice, nec domi uel
intra sacrosanctos terminos uel regiones aut potentes domos latitantes, sed in celeberrimis
locis ante omnium quos nuper gubernauerant ora uersentur, ut pateat omnibus facultas
libera super furtis aut criminibus querimoniam commouendi, ita ut ab omni defensus
iniuria prouisione post eum administrantis ac periculo officii nec minus curialium et
defensoris ciuitatis, iuratoriae tantum cautioni commissus, postquam fuerit in querimoniam
2 deuocatus, pulsare uolentibus (ut dictum est) pro legum ratione respondeat: Nec ullam ante
praefinitum tempus de prouincia discedendi excusationem ei tribuat uel diuina reuocatoria
uel codicilli alterius administrationis oblati uel praeceptum amplissimae tuae sedis, ut
alterius prouinciae moderatoris uices obtineat, aut praeceptum praefatae uel alterius ciuilis
seu militaris cuiuscumque potestatis, ut quamcumque sollicitudinem publicam gerat aut exhibeatur uel deducatur, aut postremum cuiuslibet artis astutia, cuiuscumque occasionis
excogitata calliditas excludatur, ut modis omnibus, quae pro uniuersarum prouinciarum
3 salute sancimus, sortiantur effectum. Quod si quis temeritate punienda saluberrimam
legem circumscribendam uel uiolandam crediderit, licet et maiestatis reus non immerito
iudicetur, attamen quinquaginta librarum auri multam publicis calculis inferre cogetur:
simili poena plectendo, qui post eum administratione suscepta minime eum curauerit honeste
4 (1) retinendum aut super eius fuga protinus referendum. Administrationem autem deponere
non uolumus decessorem, antequam successor ad prouinciae fines peruenerit, licet litteris

P (48) *L* (48) *CRM*

---

1 eruendas] *C l. gem. Th.*, seruandas *PLRM*^{a}, eruandas *M*^{b} | honeratis *PL* | quibus *om. R* | consistorio nostro *R*, consisto* nostrum *M*^{a} | ingredi. e. difficultas (*sic*) *P*^{a} | patuerint *R* 3 societate negata *R* | *s. a. Th. Hal.* *P*^{b}*L*, *inc. P*^{a} | treuiris (tyberiade *Hal.*) ... 4 conss.] missa ad antiochum (*ex* 50, 2 *inscr.*) *P*^{b}*L* 4 conss.] uu. cc. conss. *Th.* 6 omnem *S* | iudices *om. R*^{a}, *ante* tam *collocat M* 7 positam *R*^{a} 8 certis] aliis *M* 9 permaneatur *R* | 10 zeno] ge *R* | pp.] p. *M* | prouintiarum praesidibus *R* 11 insulas *R*, inful*as *M*^{a} | meruerunt *C* 13 limitis] *Q*, militis *RM*, militiae *C* 14 fuerat *M*^{a} | quae] quos *M* | rescidisse *R* 15 quaginta *M*^{a} 16 correctore *R* | in *om. M* 17 nec] *CR*, uel *M* 18 domus *C* 19 omnes *M* | gubernauerat *CRM* | libera facultas *M* 20 querimonia *C* | commonendi *M* 21 ac (a *M*) periculo] siue periculum *R* 22 ciuitatum *CR* 24 tribuit *R* | euocatoria *R* 26 moderatori uice *C*, me*eratoris uices *R*^{a} 28 cuiuscuiuslibet *R* | astuti *C* | occasioni *CR* 29 callidatas *M* | modis *om. M*^{a} | uniuersarium *C* | prouinciarum *om. C* 30 sortiantur eff.] *C*, sanciantur eff. *R*, eff. sotiatur *M* | salub.] ad salub. *C* 31 circumscibendam *M*^{a} | uiolendam *M*^{a} 32 multa *C* 33 eum curau.] curau. *C* 34 referendum] requirendum *C* | non uolumus deponere *M* 35 quam ante *C* | deperuenerit *M*^{a}

5 (2) ad eum seu programmate uel edicto ad officium et prouinciales usus fuerit. Ipse autem, qui praesentem fugiens non obseruauerit legem, ubicumque repertus fuerit, licet in hac florentissima ciuitate, ad prouinciam sine ullo penitus obstaculo praeceptione tui culminis, cura etiam uiri clarissimi rectoris prouinciae, in qua repertus fuerit, deducetur, per sex mensuum curricula ibidem moraturus, quatenus interea minime crimina possint uel furta
6 celari. Officium etiam, quod eum (debito tamen honore seruato) non prohibuerit contra
7 (3) legis tenorem discedere, triginta librarum auri dispendio ferietur. Quod si intra [B 6, 3, 9] quinquaginta dierum numerum fuerit forte pulsatus et praefato elapso tempore necdum finita lis fuerit, ciuiliter quidem super furtorum sceleribus pulsatus dato procuratore instructo post quinquaginta dies protinus habeat licentiam discedendi: accusatione uero super criminibus facta per inscriptionum laqueos irretitus usque ad terminum causae ibidem necessario
8 (4) perdurabit. Sciant autem uniuersi iudices, apud quos uel administrationis iure uel ex praecepto amplissimae tuae sedis huiusmodi controuersiae ciuiliter uel criminaliter uentilantur, intra uiginti dierum spatium debere se praefata litigia, postquam orta fuerint, terminare. nam si supersederint, ipsos quidem decem librarum auri condemnationem subire censemus, accusationem uero seu ciuilem intentionem semel in iudicium deductam praefato modo legitime terminari. D. V ID. OCT. CONSTANTINOPOLI ZENONE A. II CONS. a. 475

L

℞ DE OFFICIO EIVS, QVI VICEM ALICVIVS IVDICIS OBTINET ℞

1 IMP. GORDIANVS A DOMITIO PP. In causa, quae spectat ad utilitatem rei publicae, eum, qui uice praesidis prouinciae administrat, potuisse cognoscere in dubium non uenit. sane si in aliquo captum est ius rei publicae, iuxta scita diuorum principum defensores rei publicae (si modo adesse fiduciam negotio putant) restitutionis auxilium possunt flagitare. D. III NON. NOV. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

2 MANDATA IMPP. THEODOSII ET VALENTINIANI AA. MISSA AD ANTIOCHVM PP. PER REFERENDARIVM, QVAE SIC HABENT: Suggerente magnificentia vestra docta imperialis aeternitas debere eos, qui praeceptione principali seu uestrae sedis amplissimae tueri locum rectorum prouinciarum noscuntur, auctoritatem habere tutores seu curatores petentibus dare, decretum etiam interponere ad alienandas minorum similiumque eis personarum seu curialium facultates, emancipationes quoque legibus celebrare et omnia quae ad iurisdictionem rectoris prouinciae pertinent actitare, praecipere dignata est pro dispositione uestrae celsitudinis praefatas huiusmodi sollicitudines peragendi habere licentiam. D. PRID. ID. OCT. CONSTANTINOPOLI HIERIO ET ARDABVR*E* CONSS. a. 427

P (50 ℞ 2) *L* (50 ℞ 48, s. 50, 2) *CRM*

---

1 grammate M^a | edictis *C* 3 obstaculo *om. C* 4 deducitur R^a 5 mensium *M* | intereea M^a | possint furta uel crimina *M* 6 eum] eam R^a 9 lis] res *M* | instucto M^a 10 habet *M* | accusationem *CM* 13 uentilentur *M* 14 se *om.* M^a 15 condempnationes subicere *R* 17 *s. a. Hal.* 19 officium *S* | uice *R* | iudicis *om. M* 20 optinent *S*, amministrat *R* 21 impp. *C* | pp.] *R*, uicarum *S*, *om. CM* | quae spectat] *C*, spectata *R*, que inspectat *M* 22 prouinciam *M* 23 in aliquo] mali quo* M^a | ius] huius *C* | scita] *M*, sit a *C*, sita a *R* 24 possint M^a 25 *s. a. Hal. Taurin. F II* 12 | d. III non. nou.] *Hal.*, pp. iii non. feb. *Taur.* 26 mandata ... 27 habent] impr. theod. et ualentinianus aa. anticho pp. *S*, antiochum per referendarium quae sic habent *PL* (*cf. ad p.* 153, 3), mandata impp. th. et ualentini augusti (aug. *om. M*) missa ad antiochum (missa antiocho *C*) pp. *CM*, mandata impp. th. et ual. augusti missa antiocho pp. referendarum q. s. h. *R* 27 imperalis M^a 29 auctoritate *C* | dare seu curat. petent. *CR* 30 minorumque *CR* | seu] siue *PL* 31 iurisdicciorem P^a 32 dignatus est L^a, dignita est *R*, dignitate est *C*, est *om.* M^a 33 praefatos *M* | licentiam abere P^bL, habere *om.* P^a | *s. a. Hal.: in L est* d. 34 ardaburio *Hal.*

LI

R DE ADSESSORIBVS ET DOMESTICIS ET CANCELLARIIS IVDICVM R

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. PAVLINO. Studiorum labor meretur, [B 6, 1, 62] ut hi, qui in publicis administrationibus constituti sociari sibi consiliorum participes cupiunt, spe praemiorum atque honorificentia sua prouocent eos, quorum prudentiam sibi putant esse necessariam, non metu terribili et necessitate incongrua libertati. D. PRID. ID. IVL. TIBERIA*DE* *MAXIMO II ET AQVILINO* CONSS. a. 286

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM PP. Praesides non per adsessores, sed [B 6, 1, 63] per se subscribant libellis. quod si quis adsessori subscriptionem inconsultis nobis permiserit, mox adsessor qui subscripsit exilio puniatur: praesidis uero nomen ad nos referri iubemus, ut in eum seuerius uindicetur. D. XV K. SEPT. CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS. a. 320

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Consiliarios iudicum et [B 6, 3, 13] cancellarios et eos, qui domesticorum funguntur officio, post depositam administrationem
1 quinquaginta dies in prouincia residere praecipimus. Pro confesso autem tenebitur, qui accusatus huiusmodi personam subtraxerit: eaque in quadruplum restitui iubemus, quae desiderantur ablata, ut duplum spoliatus accipiat, duplum noster fiscus adquirat. D. VI K. IAN. MEDIOLANI THEODO*RO* CONS. a. 399

4 IDEM AA. ET THEODOSIVS *A.* AD CAECILIANVM VICARIVM. Domesticus iudicis [B 6, 1, 64] a publicis actibus arceatur. quod si necessitatibus publicis sese conuictus fuerit miscuisse, statim eum ad maioris potestatis examen deduci oportet, ut competens in eo uindicta promatur. D. VI ID. APRIL. HONORIO A. VI ET ARISTAENETO CONSS. a. 404

5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. SELEVCO PP. Nemo in prouinciis, qui semel domestici uel cancellarii ministerium gesserit, ad eandem obseruationem aliqua ambitione iterum remeare concedatur. D. III ID. DEC. RAVENNAE AA. X ET VI CONSS. a. 415

6 IDEM AA. VITALIANO DVCI LIBYAE. Nemo de domesticis ducum [Th. 8, 1, 16 B 6, 1, 65] uel comitum militarium, officiis eorum connumeratus [1], post completum sui temporis actum ad eandem rursus sollicitudinem audeat adspirare: decem auri librarum condemnatione proposita, si quis hanc uiolare uoluerit sanctionem: eadem poena officio quoque coercendo [2], si per ambitionem uel auaritiam ex his aliquid temerari concesserit. D. VIIII K. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. XI ET CONSTANTIO II CONSS. a. 417

7 [3]IDEM AA. EVSTATHIO PP. Velut castrense peculium filii [Th. 1, 35, 2 B 6, 1, 66. 31, 3, 5]

P (51, 7) *L* (51, 7) *CRM*

---

[1] nemo de numerariis tui officii seu domesticis uel scriniariis siue adiutoribus *Th.* [2] proposita *Th.* [3] *iunge* 2, 7, 4

---

2 et domesticis *om.* *S* | et *om.* *M* | callellariis R^a 3 iudicum *om.* M^a 4 maxim. et diocl. *S* | ineretur *R* 6 putant esse] putantes *M* 7 *s. a. Hal.* 8 tiberiade ... conss.] *ita emend. Mommsen*, tyberio et maximo coss. *Hal.*, *idem in addendis* tyberiano et dione coss. 9 a. *om.* *R* | pp.] *CRM*, pu. *S* | sed] et *R* 10 subscribant] *M*, subscribent *CR* 11 ad nos] et hiops M^a 12 *s. a. Hal.: in Paris.* 4518 *est* pp. 14 impp.] ip. *M* | et hon. aa.] a. *S*, aa. *om.* *M* | messalino p. *M* 18 accipiat] *M*, accipiat ut *R*, accipiat et *C* | *s. a. Hal.* 19 theodoro cons.] theodosio et rumoridio coss. (= a. 403) *Hal.*, *sed neque imperatorum nomina neque Messalae praefectura huic anno conueniunt: cf. ad* 1, 9, 10. 1, 11, 3 20 idem aa. et theod. a. (a. *om.* *CR*)] *CR*, impr. theod. et archadius aa. *S*, ip. theodosius *M* | celicianum uicarium *R*, cecilio uicario *M* 21 a] ac *R* | sese] esse *R* 22 maiores M^a | uindicta promatur in eum *M* 23 *s. a. Hal.* 25 ambitione] obseruatione *M* 26 *s. a. Hal.* 27 aa.] a. *SM* 28 connumeratos *M* 29 rursus soll.] *M Th.*, soll. rursus *CR* | decem *om.* *C* | librarum auri *M* | condempnationem M^a 30 eandem poena *C*, eandem poenam *M* 31 ex his] *M Th.*, et id *CR* | aliquod *CR* | *s. a. Th. Hal.* | VIIII] *Th.*, VIII *Hal.* 32 constantinop. *om.* *Hal.* | conss.] uc. conss. *Th.* 33 aa.] a. *SR* | eustathio] *W Th.*, eustachio *PLM*, eustasio *CR*, asclepiodoto *S* (*u. p.* 156, 4) | castense M^a

familias adsessores etiam post patris obitum uindicent, qui consiliis propriis administratores iuuare consueuerunt, si quid licitis honestisque lucris coadunare potuerint. D. x k. April. Constantinopoli Honorio xiii et Theodosio x AA. conss. a. 422

8 Idem AA. Asclepiodoto pp. Nullus iudicum ad prouinciam sibi [Th. 1, 35, 3 B 6, 1, 67] commissam quemquam secum ducere audeat, cui domestici uel cancellarii nomen imponat, nec profectum ad se undecumque suscipiat, ne famae nota cum bonorum publicatione plectatur. periculo enim primatum officii cancellarios, sub fide gestorum ex eodem officio[1] electos iudicibus adplicari iubemus, ita ut post depositam administrationem[2] nec militiam deserant et prouincialibus praesentiam sui exhibeant, quo uolentibus sit accusandi eos facultas. si enim idonea causa exegerit, ad detegenda iudicis flagitia et quaestioni eos subdi oportet. D. prid. k. Iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano conss. a. 423

9 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad Tavrvm pp. Si post depositam administrationem iudicum praesentiam uel exhibitionem domesticorum querimonia prouincialium aut curialium uel aliqua publica necessitas postulauerit, per eosdem administratores, quorum domestici fuerint, iudicio legibusque tradantur. D. v non. Ivl. Constantinopoli Theodosio A. xiv et Maximo conss. a. 433

10 Idem AA. Florentio pp. In consiliariis obseruari cen- [B 6, 1, 68 Pot. p. 158 not. 67] semus, ut in eum, qui in sua prouincia ultra quattuor menses moderatoribus adsederit aduersus leges antiquas et diuorum retro principum scita[3], proscriptio bonorum et accusatio publici criminis immineat, nisi per caeleste oraculum uel amplissimae tuae sedis praeceptionem sese defendat. D. xiii k. Febr. Theodosio xvii et Festo conss. a. 439

11 Idem AA. Zoilo pp. Orientis. Non parum adsessoribus magistratuum maio- [B 6, 1, 69] rum quam ipsis iudicibus nostrae beniuolentiae liberalitas tribuenda est. ideoque consiliarios uirorum illustrium praefectorum tam praetorio quam huius inclitae urbis eminentissimorumque magistrorum militum nec non etiam uiri illustris magistri officiorum, siue praedicto officio iam functi sunt seu fungentur in posterum, post depositum etiam officium ab omni [12, 9, 1] indictionis onere seu ciuilium seu militarium iudicum prorsus immunes esse praecipimus, ut nec ab amplissima quidem sede tui culminis eis ulla molestia super suscipiendo quolibet grauamine[4] penitus iniungatur: quinquaginta librarum auri officio tui culminis damnatione multando, si quid aduersus statuta clementiae nostrae innouari concesserit. D. v k. Mart. Theodosio A. xviii et Albino conss. a. 444

12 Impp. Valentinianvs et Marcianvs AA. Palladio pp. Liceat omnibus [B 6, 1, 70] iudicibus illustri praeditis potestate consiliarios sibi eosdem secundo ac tertio et saepius iniungere, quia qui semel recte cognitus est, ob hoc solum non debet, quod iam probatus est, improbari. D. . . . . . . Valentiniano A. . . . . . a. 450 *uel*

P (51, 7) *L* (51, 7) *CRM*

---

[1] ex eodem officio *om. Th.* [2] per continuum triennium *ins. Th.* [3] *Th.* 1, 35, 1 [4] priuato uel publico *ins. l. gem.*

---

1 etiam *om. Th.:* ὡσανεὶ ἰδιόκτητον ἐχέτω πεκούλιον καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ... ἐκδικείτω *B* | amministratorumres *R*, administrat**** M^a 2 consuerunt *CR* | quis M^a*?* | licitis] dignis *PLM*^{b} | quoadiuuare *CR*^{a} | potuerunt *CM* | *s. a. Th. Hal.: in L est* d. | x *om. Hal.* 4 asclepiodoto] eustasio *S* (*u. p.* 155, 33) 5 deducere audeant *R* 7 periculum *M* | priuatum *R* | calcellarios *R* | iustorum *R* 8 elector *M?*, electionibus *R* | adplicari] et applicari *R* | positam M^a 9 exibeat *R* | eas *R*^{a} 10 facilitas *Th. libri plerique* | idoneam causam *R* | tegendam M^a, tegenda M^b 11 *s. a. Th. Hal.* | iun. const.] *Th.*, iul. *Hal.* | conss.] uu. cc. conss. *Th.* 12 ualentinus *M* | aa. *om. M* | pp.] p. *M*, *om. SCR* | administratione *M* 13 iuditium M^a 14 alia *M* 15 *s. a. Hal.* 17 florentio] *SW*, floriano *CR*, floro *M* | pp.] p. *M* 20 caelestem *CR* | tuae *om. CR* | praeceptione *M* 21 *s. a. Hal.* 22 pp.] p. *M* | partum *R* | maiorum magistr. *M* 23 liberalitatis *M* | consciliarius *M* 25 magistorum *M* | etiam] *M*, etiam et *CR* | magistri] et magistri *C* 26 fungentur] signentur *R* | depositum] debitum *CR* 27 indictione *C* | seu mil.] uel mil. *R* 28 ut nec ... eis *om. R* | nec ab] ne ab *C*, nec *M* | scipiendo *R*^{a} 29 iniungantur *R* 30 mulctanda *R*^{a} | aduersus] contra *R* | concesserint *R*^{a} | *s. a. Hal.* 32 martianus et ualentinianus *S*, ualentinus et martianus *M* | pp.] p. *M* 33 praediti *C* | ac tertio] actio *R*^{a}, a tertio M^a 34 non debet ob hoc solum *M* | probatum *CR* 35 *s. a. Contius* 1562: *apud Hal. est subscriptio c.* 13

13 *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.* [B 6, 1, 71. 7, 1, 1

Μηδέποτε χωρὶς τῶν ἀρχόντων οἱ συμπόνοι αὐτῶν δικαζέτωσαν τὰ ἐκείνων τιθέντες ὀνόματα.

D. VI K. IVL. POST CONSVLATVM LONGINI. a. 487

14 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Nemo ex his, qui aduocati cau- [B 6, 1, 72. 7, 1, 2
sarum constituti sunt uel fuerint, et in hac regia urbe in quocumque iudicio deputati et
in aliis omnibus prouinciis nostro subiectis imperio audeat in uno eodemque tempore tam
aduocatione uti quam consiliarii cuiuscumque magistratus, quibus res publica gerenda
committitur, curam adripere, cum sat abundeque sufficit uel per aduocationem causis per-
fectissime patrocinari uel adsessoris officio fungi, ne, cum in utrumque festinet, neutrum
bene peragat: sed siue aduocatus esse maluerit, hoc cum debita sollertia implere possit,
uel si adsessionem elegerit, in ea uidelicet permaneat, ita tamen, ut post consiliarii sollici-
1 tudinem depositam liceat ei ad munus aduocationis reuerti. Nec sit concessum cuidam
duobus magistratibus adsidere et utriusque iudicii curam peragere (neque enim facile cre-
dendum est duabus etiam necessariis rebus unum sufficere: nam cum uni iudicio adfuerit,
altero abstrahi necesse est sicque nulli eorum idoneum in totum inueniri), sed altera ad-
2 sessione penitus semota unius magistratus esse contentum iudicio. Nec callidis machinatio-
nibus huiusmodi legem putet quis esse circumscribendam et, si non consiliarii signum quod
solitum est chartis imponat, sed alias quasdam litteras excogitatas adsimulauerit, existi-
mari ei licere fungi quidem memorato officio, sub huiusmodi tamen umbra latere, cum in
legem committunt hi, qui uigorem eius scrupulosis et excogitatis artibus eludere festinant.
3 Neque sibi blandiri quemquam oportet, quod et praesentis legis aculeos possit euadere,
quemadmodum et anteriores leges super hac re positas deludebat. si quis etenim in tali
commisso fuerit inuentus, sciat se de matriculis aduocatorum penitus esse delendum et
decem librarum auri multam nostris priuatis largitionibus illaturum, per uirum illustrem
comitem rerum priuatarum exigendam, et aliam maiorem regalis culminis subiturum offen-
sam, cum nec ipse iudex, qui hoc fieri passus est et sciens prudensque hoc commiserit,
4 sine imperiali commotione remanebit: Eadem poena subiciendo etiam eo uel eis, qui in
his causis, quarum patrocinium adepti sunt quibusque aduocationem suam praestiterint,
adsessionis cuiuscumque magistratus colore audeat uel audeant iudicare, ne adfectionis
suae aduocationis memor incorrupti iudicis non possit nomen perferre. D. V K. OCT.
CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

15 . . . .

p (51, 14) *L* (51, 14 *in fine libri primi*) *CRM: indicem c.* 13 *restituimus ex B*

---

1 constitutio graeca *R Hal. alii: inscriptio restituta est ex subscriptione* 2 αὐτῶν *om. B* 6, 1, 71 | δικαζέτωσαν] *magis ad uerba constitutionis accedere uidetur BΣ* 7, 1, 1 μήτε τὰς προκατάρξεις ποιείτωσαν μήτε τὰς ἀποφάσεις 3 *s. a. Hal. ad c.* 12 | longini] decii et longini *Hal., cf.* 2, 7, 17. 4, 20, 14. 7, 51, 5. 9, 5, 1 4 iustinus a. demostani p. *M* 5 in quoc.] quoc. *M* 6 que *om. M* 7 cuiusque *CR* | magistatus M^a 8 sat] satis $p^b LCM^b$ 11 assessione *C* 12 licea L^a | minus M^a 13 enim *om. pL* 14 duobus *L* 15 sicque] sic denique *p* | sessione *p* 18 assimilauerit *R* | existimare *C* 19 quid *R* | latere (latore R^a) umbra *CR* | cum] e cum R^a 20 lege *CM* | hii *M* | scripulosis *L* | et *om. L* 21 quemqua *M* | et] *LM*, qui et *p*, et de *CR* | aculeo *CR* 22 deludeat CR^a 23 fuerit inuentus commisso *M* | de] et *p*, e *L* | aduocatorium *C* | deludendum *p* 25 et] et in *C* | criminis R^a 26 hoc comm.] comm. *M* 27 commoratione M^a 28 adempti *p* 29 adsessionis] *Contius cum B:* εἶτα τῷ αὐτῷ σχήματι δικάζων συμπόνου, adsessiones *libri* | colore] *W*, colere *pLCRM* | uel audeant] uel audebit *p*, *om. M* 30 proferre *M* | *s. a. Hal. L* 31 calchedone *L* 32 *Graecam Iustiniani constitutionem hoc loco desiderari eiusdem argumenti, cuius est c.* 13 *h. t., ex Nou.* 60 *c.* 2 *colligitur*

LII

℞ DE ANNONIS ET CAPITV ADMINISTRANTIVM VEL ADSESSORVM ALIORVMVE PVBLICAS SOLLICITVDINES GERENTIVM VEL EORVM, QVI ALIQVAS CONSECVTI SVNT DIGNITATES ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Florentio pp. Omnibus tam [B 6, 1, 101] uiris spectabilibus quam uiris clarissimis iudicibus, qui per prouincias siue militarem siue ciuilem administrationem gerunt, nec non comiti commerciorum, magistro aeris siue priuatae rei, rationali per Ponticam atque Asianam dioecesin et adsessoribus iudicum singulorum in praebendis solaciis annonarum hic fixus ac stabilis seruabitur modus, ut ea pro annonis et capitu dignitati suae debitis pretia consequantur, quae particularibus delegationibus soleant contineri. D. iii k. Ivn. Constantinopoli Theodosio xvii et Festo conss. a. 439

LIII

℞ DE CONTRACTIBVS IVDICVM VEL EORVM QVI SVNT CIRCA EOS ET INHIBENDIS DONATIONIBVS IN EOS FACIENDIS ET NE ADMINISTRATIONIS TEMPORE PROPRIAS AEDES AEDIFICENT SINE SANCTIONE PRAGMATICA ℞

1 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Quicumque ad- [B 6, 3, 23 ed. Fabrot. et 51 ed. Heimb.] ministrationem in hac florentissima urbe gerunt, emere quidem mobiles uel immobiles res uel domus extruere non aliter possint, nisi specialem nostri numinis hoc eis permittentem
1 diuinam rescriptionem meruerint. Donationes uero omnimodo recusent, scientes non esse ualidas eas in quibuscumque rebus et quacumque aestimatione, nisi post administrationem depositam uel specialiter in scriptis donator eandem donationem ratam habuerit uel tempus quinquennale praeterierit, in quo nulla querella super isdem donationibus uel ab ipso
2 donatore uel ab successoribus eius facta sit. Prouincias uero moderantibus non solum donationes, sed etiam emptiones quarumcumque mobilium uel immobilium rerum praeter eas, quae ad alimonias uel uestem pertinent, et aedificationes, licet sacri apices aliquid eorum permiserint, penitus interdicimus. nec ratum *sit,* quod his donatione uel uenditione datum *est,* licet quinquennale tempus post depositam administrationem excesserit uel con-
3 sensus donatoris uel uenditoris post eandem administrationem adiectus sit. Haec autem etiam ad domesticos et consiliarios eorum trahi necessarium duximus, illud etiam adicientes,
4 ut nec per interpositam personam aliquid eorum sine periculo possit perpetrari. Quae etiam ad praeterita negotia referri sancimus, nisi transactionibus uel iudicationibus sopita sint. D. v[1] id. Dec. Constantinopoli dn. Ivstiniano A. ii cons. a. 528

CRM

[1] iii (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 173)?

2 capitis administrationum *S* 3 publicarum *M* 4 eorum *om. R* | secuti *RM* 5 sunt] sunt ut *C* 6 ualentinus *M* 7 prouinciam *CR* 8 comiti *bis Mª* | magistrorum *M* 9 asyam *C* | diocesim *Mª* 11 annona *M* | dignitati] *W*, dignitatis *CRM* | debetis *Mª* | consequatur *CR* | denegotionibus *M* 12 *s. a. Hal.* 15 in] et in *SM* 16 administrationis tempore] in administrationibus *M* 17 sedes *SM* | sine sanctione pragmatica] *CMᵇ*, *om. SRMª* 19 iustinus *M* | monae *R* 20 mobile *R* | uel] et *M*, ἢ *B* (*Fabr.*) 21 specialiter *C* | eis] ei *M* 22 meruerunt *M* 24 depositam] deposita sunt *M* 25 quu *Mª* | ab] a *M* 29 permiserunt *CRᵇ* | sit ... 30 est] est ... sit *CRM* | uel uenditione] aut uenditionem *M* 30 administratione *M* 31 uenditoris] uenditoris his *M* 32 ducimus *CR* 34 iudicatione *M* | posita *C* 35 sunt *R* | *s. a. Hal.*

LIIII

℞ DE MODO MVLTARVM, QVAE AB IVDICIBVS INFLIGVNTVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FIRMO. Multa damnum famae non irrogat. D. V ID. APRIL. ANTONINO A. ET GETA VTRISQVE II CONSS. [B 43, 7, 1] a. 205

2 IMP. ALEXANDER A. DECIMO. Procuratores meos, id est rationales, indicendae multae ius non habere saepe rescriptum est. D. XIII K. SEPT. MODESTO ET PROBO CONSS. [B 43, 7, 2] a. 228

3 IMP. GORDIANVS A. CELERI. Curator rei publicae, qui Graeco uocabulo logista nuncupatur, multandi ius non habet. D. ID. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [B 43, 7, 3] a. 239

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. Illustres uiros praefectos praetorio usque ad quinquaginta librarum auri multas, cum peccatum grauissimum erit, sinimus peruenire. D. VIII ID. IAN. GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. [B 43, 7, 4 Epit. 14, 80] a. 380

5 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD PRAETEXTATVM PP. Multarum seuera compendia aerario nostro protinus esse quaerenda nullus ignoret, nisi ipse iudex id, quod ad poenam admissi facinoris exculpitur, uel publicis operibus uel cursui publico uel aliis necessariis causis specialiter deputauerit. D. V ID. SEPT. AQVILEIAE RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. [Epit. 14, 81] a. 384

6 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Eos, qui ordi- [B 43, 7, 5 Epit. 14, 78]
nario prouincias iure moderantur, erga eorum personas, quos culpa reddit obnoxios, ultra
1 duarum unciarum auri multam condemnare non patimur. Proconsularem uero potestatem,
si multandi necessitas imminebit, senarum unciarum auri summa cohibebit: in qua forma
2 etiam comes Orientis atque praefectus Augustalis erit. Ceteri uero spectabiles iudices et
qui uice uestra administrationis gubernacula susceperunt, ultra tres auri uncias sibi in-
3 tellegant licentiam denegandam. Id quoque obseruandum a moderatore esse censemus, ut
in unius correptione personae, si ad id continuatio peccati impulerit, trinae tantum in
4 annum condemnationis sub praestituta summa seueritas exseratur. Quod si quis praedictum
modum excesserit, huius auctor admissi condemnato ad dupli restitutionem, fisco uero
5 nostro ad inferendam eam quantitatem, quam multae nomine inflixerit, retinebitur. Nec
tamen ad huiusmodi legis moderationem pertinere se credant, qui in peculatibus aut manubiis, id est depraedationibus concussionibus furtis atque aliis flagitiis, quae coerceri seue-

P (54 ℞ [1 *p*] 6 *usque ad u.* 31 eam: *finem c.* 6 *suppl. p*) *L* (II, 7, 14. I, 54 ℞ [1 *l*] 6) *CRM*

[1] *iunge* 4, 44, 17. 9, 41, 17. 10, 32, 51

2 *rubricam in uacuo spatio om.* P^a | ab] P^bL, a *CRM* 3 infliguntur] infliguntur et defensoribus ciuitatum (*ex tit.* 55) P^bL, infiguntur *R* 4 damnum] penae damnum *p* 5 *s. a. Hal.: in Paris.* 4518 *est* pp. 6 a. *om. R* | decimo] *SW*, deciouo *CR*, decimio *M* | id est] ἤτοι *B* | multae indicendae *M* | 7 scriptum *R* | *s. a. Hal.* 9 qui] *M*, quae *CR* 10 loysta uocatur *M* | *s. a. Hal.: in Paris.* 4518 *est* pp. 12 impp. *CR* | gordianus *CR*, ualgratianus M^a | ualentinus et theod. *CRM*, theod. et ualentinianus *S* | aa. *SC* 13 praefecto *C* | multas *om.* M^a 14 sicnimus *R*, sanctimus *M*, sic nimiis *C* | *s. a. Hal.* 16 impp. *CR* | ualentinus *M* | aa. *C* | praetextumtum R^a 17 pp.] populum | seua *M* | ignores *C* 19 *s. a. Hal.* 20 richomere *Hal.* 21 honorius et archadius *S* | messalem *PL*, messalino *M* 22 reddidit *C*, *deficit* R^a 23 auri *om.* M^a | multam] *W*, summam PLM^a, mulcta R^b, mulctarum *C*, multa summam M^b, *deficit* R^a | patitur P^aL^t, *deficit* R^a | procusularem u. potestatem *M*, proconsulares u. potestates R^b, *deficit* R^a 26 uestra] *Hal.*, uestrae *libri:* οἱ ἐν τόπῳ τῶν ὑπάρχων διοίκησιν πεπιστευμένοι *Epit.* | gubernacu L^a | susceperint *CR*, suspenderunt P^a | uicias P^a? 27 denegatam *M* | quoque] que *PL* 28 correptione] *W*, correctione *PLCRM* | ad id] adit P^a, adit *uel* adi** L^a | peccantis *M*, peccatis L^b | trinam CR^a 29 condempnationem *C*, condempnatione *R*, condempnationis suae *M* | sub praestituta] PLM^b, sub (sup *uel* super R^a) praestatuta RM^a, super institutos *C* | quis] qui *PL* 30 excesserint P^aL | condempnatus PLR^bM^b | ad] a PL^a | constitutionem *C* | uero *om. C* 31 influxerit *R* 32 se] sed *C* | peculiaribus *C*

rius conuenit, fuerint deprehensi, scilicet ut scripta per iudices memoratos, in cuiuslibet
6 fuerit dirigenda dispendium, sententia proferatur. Nec putent fact*u* facile esse, ut aut praecipiti persuasione condemnent quem culpa non ingrauat, aut erubescenda uarietate iudicii pro arbitrio proprio immutandum esse quod lex iusserit, nisi paupertas condemnati hoc persuaserit. D. XII K. SEPT. THEODO*RO* *CONS.* a. 399

LV

℟ DE DEFENSORIBVS CIVITATVM ℟

1 [1] IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. SENECAE DEFENSORI. Si quis de tenuioribus ac minuscularii rebus interpellandum te esse crediderit, in minoribus causis, id est usque ad quinquaginta solidorum summam[2], acta iudicialia[3] conficias, scilicet ut, si quando quis uel debitum iustum uel seruum, qui per fugam fuerit elapsus, uel quod ultra delegationem dederit postulauerit, uel quodlibet huiusmodi[4], tua disceptatione restituas. ceteras uero, quae dignae forensi magnitudine uidebuntur, ordinario insinuato rectori. D. V K. IVL. TYRICI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. Th. 1, 29, 2 a. 365

2 IDEM AA. AD PROBVM PP. Defensores ciuitatum non ex decurionum seu cohortalium corpore, sed ex aliis idoneis personis huic officio deputentur. D. III NON. NOV. ISDEM CONSS. Th. 1, 29, 3 mut. a. 365

3 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD SENATVM. Vtili ratione prospectum est, ut innocens et quieta rusticitas peculiaris patrocinii, id est defensoris locorum[5], beneficio fruatur, ut apud eum in pecuniariis causis litigandi habeat facultatem. D. IIII ID. AVG. HIERAPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. VTRISQVE *III* CONSS. Th. 1, 29, 5 mut. a. 370

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. THEODORO DEFENSORI CIVITATIS. In defensoribus uniuersarum prouinciarum erit administrationis haec forma et tempus quinquennii spatii metiendum: scilicet ut imprimis parentis uicem plebi exhibeas, descriptionibus rusticos urbanosque non patiaris adfligi, officialium insolentiae, iudicum procacitati salua reuerentia pudoris occurras, ingrediendi, cum uoles, ad iudicem liberam habeas facultatem, superexi*g*endi damna uel spolia plus petentium ab his, quos liberorum loco tueri debes, excludas, nec patiaris quicquam ultra delegationem solitam ab his exigi, quos certum est nisi tali remedio non posse reparari. D. XI[6] NON. IAN. CONSTANTINOPOLI ARCADIO ET BAVTONE CONSS. a. 385

p (54, 6. 55, 3) *L* (54, 6) *CRM*

[1] *iunge Th.* 8, 15, 4 [2] id est ... summam *om. Th.* [3] iudicialia *om. Th.* [4] horum *Th.* [5] id est def. loc. *om. Th.* [6] *numerus corruptus est*

1 fuerint conuenit *CR* | scriptam *CR*ᵃ 2 fuerint *p* | diriganda *M*ᵃ | referatur *C*ᵇ, feriatur *C*ᵃ | factu facile] *W*ᵇ, factum facile *pLM*, facile factum *CR* 3 persuasionem *C* | condemnet· *p* | grauat *M*ᵃ | aut *om. M* | iudicii] aut iudicii *M* 4 pro arb. proprio (proprio ho *L*ᵃ)] proprio arb. *M* | lex iusserit] *CR*ᵃ, iusserit *pLR*ᵇ*M* | haec *M* 5 *s. a. Hal.* | theodoro cons.] *loci iungendi,* theodosio a. II et cynegio coss. *Hal.* 7 def. ciu.] officio defensorum *C* 8 impp. ... aa.] *S Th.*, imp. (mpp. *R*) ualentinus a. *CR*, impp. ualentinus et ualerius aa. *M* | senice *S*, scriecae *C* | defensori *om. S Th.* 9 tenuoribus *M*ᵃ | munuscularii *CRM*ᵇ, minuscu***iis *M*ᵃ | rebus *om. Th.* | crediderint *M*ᵃ 10 summa *R* | conficias] *M Th.*, conficiat *CR*ᵇ, conficiant *R*ᵃ | scilicet *om. CR* 12 quolibet *CR* | discreptione *M*ᵃ 13 quae] qui *CR* | forensi magnitudine *om. C* | magnitudinem *M* | *s. a. Th. Hal.* | V k. iul. tyrici] *Th.*, XV kal. ianuar. terici *Hal.* 15 aa.] augustus *CR* | ad probianum *S*, probo *Th.* | defensorem *M* 16 coartalium *C* | copore *M*ᵃ | ex] *M Th.*, *om. CR* | deputetur *M* | *s. a. Th. Hal.* 17 isdem] ualentiniano et ualente aa. *Th.* 18 idem aa. et gr. a. ad] idem a. et gratianus ad *S*, imp. ualens et ual. a. ad *p*, idem a. *C*, dem et gr. augusti ad *R*, idem imp. grat. ad *M* | senatum] senatum defensoribus ciuitatum *p* 19 specularis *p* 20 perfruatur *M* | *s. a. Th., qui deficit in* IIII, *Hal.* 21 III] II *Hal.: emendaui cum Vesmio et propter locum, ubi data est const., et propter antecedentem in Th. constitutionem* 22 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *RM* | aa. *C* | def. ciuit. *om. S* 23 uniuersarium *C* 24 spatiis *R* | metuendum *C*, mentiendum *M* | parentis] *M*ᵇ, parentes *M*ᵃ, parentibus *CR* 25 urbanosque] suburbanos *M* 26 saluam *M*ᵃ | accuras *C* | uolens *C*, uoleris *M*ᵃ? | ad uicem *C* 27 superexigendi] *dett.*, superexhibendi *CRM* 29 tale *R* | *s. a. Hal.*

5 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Potamio praefecto Avgvstali. [Th. 1, 29, 7] Defensores nihil sibi insolenter, nihil indebitum uindicantes nominis sui tantum fungantur officio: nullas infligant multas, seueriores non[1] exerceant quaestiones, plebem uel decuriones ab omni improborum insolentia et temeritate tueantur, ut id tantum, quod esse dicuntur, esse non desinant. D. iii non. Mart. Constantinopoli Arcadio A. ii et Rvfino conss. a. 392

6 Idem AAA. Tatiano pp. [Th. 1, 29, 8] Per omnes regiones, in quibus fera et periculi sui nescia latronum feruet insania, probatissimi quique et districtissimi defensores adsint disciplinae et quotidianis actibus praesint, qui non sinant crimina impunita coalescere: remoueant*ur* patrocinia, quae feruorem reis et auxilium scelerosis impertiendo maturari scelera fecerunt. D. v id. April. Constantinopoli Arcadio A. ii et Rvfino conss. a. 392

7 [2]Impp. Arcadivs et Honorivs[3] AA. Caeciliano pp. [Th. 9, 2, 5] Defensores ciuitatum oblatos sibi reos[4] in ipso latrocinio uel congressu uiolentiae aut perpetrato homicidio stupro uel raptu uel adulterio deprehensos et actis publicis[5] sibi traditos expresso crimine[6] cum his, a quibus fuerint accusati, mox sub idonea *pro*secutione ad iudicium dirigant. D. prid. k. Ian. Mediolani Stilichone ii et Anthemio conss[7]. a. 405

8 [2]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Caecili*ano* pp. [Parat. ad Const. 1, 3 (p. 1269)] Defensores ita praecipimus ordinari, ut sacris orthodoxae religionis imbuti mysteriis reuerentissimorum episcoporum nec non clericorum et honoratorum ac possessorum et curialium decreto constituantur: de quorum ordinatione referendum est ad illustrissimam praetoria-
1 nam potestatem, ut litteris eiusdem magnificae sedis eorum solidetur auctoritas. Quod si quid a qualibet persona contra publicam disciplinam in laesionem possessorum fieri cognouerint defensores, referendi habeant potestatem ad illustres et magnificos uiros praefectos praetorio et illustres uiros magistros equitum et peditum, magistros etiam officiorum et comites tam sacrarum largitionum quam rerum priuatarum. D. x*ii* k. Febr. Ravennae Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. a. 409

9 [2]Idem AA. Caecili*ano* pp. [Th. 11, 8, 3 mut.] Iubemus cura ac sollertia defensorum minime possessores maioribus mensuris et ponderibus a susceptoribus praegrauari, sed eos
1 deprehensos ad iudicium dirigi cum ipso commissae fraudis indicio. Illud etiam fieri permittimus, ut, si prouincialibus nostris contestari iniurias seu laesiones suas cupientibus actorum confectio a defensoribus denegetur, licentia eis tribuatur querellae propriae libellum conscriptum eo te*no*re, quo fuerat contestandum, in frequentioribus ciuitatum locis proponendi conueniendique scribas, tabularios et cetera officia publica commonenda, per quae libellum colligi oportebit atque inuitis supra memoratis personis sub actorum confectione ingerendi[8], quorum quaestione fides possit inquiri: qua probata in eos, quos gestorum

CRM

[1] seueriores non] nullas *Th.* [2] *iunge* 1, 4, 9 *et quae ibi laudantur* [3] impp. Honorius et Theodosius *Th.* [4] in carcerem non mittant sed *ins. Th.* [5] municipalibus *Th.* [6] prosecutionibus arguentium *ins. Th.* [7] d. xii k. Febr. Rauennae Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. (*a.* 409) *Th.* [8] ingeri (*Th.*)?

1 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *RM* | theod.] et theod. *CR* | aa. *C* | patronio *C*, apostatio *M* | praef. (pp. *C*) aug.] *C*, aug. *S*, pp. *RM* 3 sceuiores *M* 4 decurionem R^a 5 esse dicuntur] *M Th.*, exsequuntur *CR* | *s. a. Th. Hal.* 6 conss.] uc. conss. *Th.* 7 aa. *C*, a. *S* | aratiano M^a, gratiano M^b 8 seruet *C* | distructissimi *M* 9 codianis M^a | sinant] sciant *C* | impunitate *Th.* | calescere *CR* 10 remoueantur] *Th.*, remoueant *CRM* | fauorem *Th.* | maturatis *C* 11 fecerint *RM* | *s. a. Th. Hal.* | constantinopoli *om. Hal.* | conss.] uc. conss. *Th.* 12 honorius et archadius *S*: *quam ob causam compilatores diuersae constitutionis imperatores et subscriptionem hoc loco posuerint retento Caeciliano pp. anni* 409, *haud intellegas* | defensor *M* 13 ipso] pso M^a | congesso M^a | strupro *R*, strupo M^a 14 adultero *C* 15 a] *M Th.*, ex *CR* | sub] super *M* | prosecutione] *Th.*, persecutione *CRM* | *s. a. Hal.* 17 cecilio *SCRM* 18 sacris *om. CR* | imbuti religionis *M* 22 quid] qui *M* | quolibet *R* | in laes.] illes. CRM^a | possessorium *R uel* R^b 23 et ... 24 illustres *om. C* 24 praetoriorum *R*, praetorium M^a 25 comitem *R* | *s. a. Hal.* | xii] *loci iungendi*, xv *Hal.* 27 cecilio *SCRM* 28 mensuris] *M Th.*, *om. CR* | a] ac *R* | praegrauati *C* 30 ut] et M^a | nostris *om. R* | iniurias seu] iniurie *M* 31 auctorum *R*, actor *M* | confessio *R* | a *om. M* 32 tenore] *Th.*, tempore *CRM* | contestandam (*uel* —da) R^a 33 commonenda] *M Th.*, commonendi *CR* | per *om. M* 34 confectionem *C*

petitam confectionem negasse constiterit, uigor iudiciarius exseratur. D. XII K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

10 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Nulli defensorum licere decernimus, si de publica sollicitudine uoluerit se liberare, nisi diuinos adfatus intimauerit tuae sublimitatis iudicio, triginta librarum auri poenam tam moderatoribus prouinciarum quam ceteris iudicibus uel temeratoribus sacri nostri oraculi subituris, si neglecta fuerit auctoritas principalis. D. XV K. SEPT. CONSTANTINOPOLI CYRO VC. CONS. a. 411

11 *IMP. ANASTASIVS A. EVSTATHIO PP. Iubemus eos tantummodo ad defensorum* [1, 4, 19] *curam peragendam ordinari, qui sacrosanctis orthodoxae religionis imbuti mysteriis, hoc imprimis sub gestorum testificatione, praesente quoque religiosissimo fidei orthodoxae antistite, per depositiones cum sacramenti religione celebrandas patefecerint. ita enim eos praecipimus ordinari, ut reuerentissimorum episcoporum nec non clericorum et honoratorum ac possessorum et curialium decreto constituantur. D. XIII K. MAI. SABINIANO ET THEODORO CONSS.* a. 505

LVI

℞ DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS ℞

1 [1] IMP. CONSTANTINVS A. AD FLORENTIVM PP. Decuriones ad magistratum [Th. 12, 1, 8] uel exactionem annonarum ante tres menses uel amplius nominari debent, ut, si querimonia eorum iusta uideatur, sine impedimento in absoluendi locum alius subrogetur. D.[2] ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI SEVERO ET RVFINO CONSS. a. 323

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD GERMANIANVM. Magistratus conficiendorum actorum habeant potestatem. D. XIII K. IAN. GRATIANO NP. ET DAGALAIFO CONSS. a. 366

LVII

℞ DE OFFICIO IVRIDICI ALEXANDRIAE ℞

1 [3] IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ALEXANDRO DVCI ET PRAEFECTO AVGVSTALI. Iubemus apud Alexandrinae dumtaxat clarissimae ciuitatis iuridicum licitum et concessum esse singulis quibusque uolentibus donationis conscriptae sollemniter instrumenta reserare, eisdemque robur adiciet gestorum series apud eundem uirum confecta, tamquam si apud uirum clarissimum moderatorem prouinciae uel magistratus uel defensorem plebis habita fuisse diceretur. D. K. SEPT. CONSTANTINO*POLI* ZENONE ET MARC*IAN*O CONSS. a. 469

S (57, 1) *CRM* (*M transponit* 57 ℞ 56, 2): 55, 11 *om. libri, restituta est ex l. gem.* (*u. i.*)

---

[1] *iunge Th.* 11, 30, 12 [2] pp? (*u. i.*) [3] *fortasse iungenda* 8, 52, 3

---

1 petita *R* | *s. a. Th. Hal.* | XII] XI *Hal.* 3 ualentinus *CRM* | aa. *om. M* | cyro pp.] curialibus et defensoribus *S* 4 solitudine *CR* 5 poena *RM* 7 *s a. Hal.* 8 *excidisse undecimam h. t. constitutionem apparet ex Parat. ad Const.* 1, 3: ἡ δὲ ια' τοῦ αὐτοῦ τίτλου (*i. e.* βι. α' τίτ. νε') διάτ. ζητεῖ τὸ πρότερον ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρόντος τοῦ τῆς πόλεως ἐπι σκόπου μεθ' ὅρκου δόσεως αὐτὸν κατατίθεσθαι, ὅτι τῆς τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει θρησκείας. *cuius argumento ita conuenit cum* 1, 4, 19, *ut eam hoc loco iteratam fuisse dubitari non possit* 16 munic.] et munic. *S* 17 florentinum *C*, *deficit* M^a | pp. *om. Th.* | ad] ac *M* 18 exactione *C* | querimoniam *M* 19 uideant *M* | aliud *R* | *s. a. Th. Hal.* | d. ... 20 constant.] *sic et Th.* 11, 30, 12: *Constantinopolim Byzantio substituerint Theodosiani Codicis confectores, pro* d. *fuerit* pp., *cum eodem die Constantinus Sirmii commoratus sit, cf.* 3, 12, 3 21 ualentinus et ualens *R*, ualentinus et ualerius *M* | aa.] a. *S*, *om. CM* | germanum *S*, germinianum *C*, ermonianum *R* 22 *s a. Hal.* | XIII k.] kal. XIII *Hal.* 24 officio iuridici (iurici *S*, iuridicum *R*)] iuridico *M* | alexandrine *S* 25 impp. *om. S* | anthemio *S*, antonius M^a | et] atque *R* | praefecto] pp. $R^a M$ 26 confessum *R* 27 quibusque] *CRM*, quibuscumque *S* | donationes *S* | reserare] seruare *S* 28 eisdem *C*, eiusdemque *M* | confectam *M* | tamquam] quam *S* 29 moderatorem] confecta mod. *S* | uel mag.] id est mag. *S* | defensorem] *SM*, defensores *CR* 30 *s. a. S* | dato *S* | k.] VII id. 8, 52, 3 | constantino *S* | marco *S*

LIBER SECVNDVS

I

℞ DE EDENDO ℞

1 IMP. PIVS ANTONINVS A. MANILIO. Ipse dispice, quemadmodum pecuniam, [B 7, 18, 14] quam deposuisse te dicis, deberi tibi probes. nam quod desideras, ut rationes suas aduersaria tua exhibeat, id ex causa ad iudicis officium pertinere solet. PP. IIII K. OCT. SABINIANO II ET SEVERO CONSS. a. 155

2 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FAVSTO. Is, apud quem res agitur, [B 7, 18, 15] acta publica tam criminalia quam ciuilia exhiberi inspicienda ad inuestigandam ueritatis fidem iubebit. PP. NON. IVL. SEVERO A. ET ALBINO CONSS. a. 194

3 [1]IDEM AA. VALENTI. Edita actio speciem futurae litis demonstrat, quam [B 7, 18, 16] emendari uel mutari licet, prout edicti perpetui monet auctoritas uel ius reddentis decernit aequitas. D. III K. SEPT. SEVERO III ET ANTONINO AA. CONSS. a. 202

4 IMP. ANTONINVS A. EPAPHRODITO. Qui accusare uolunt, probationes habere [B 7, 18, 17] debent, cum neque iuris neque aequitatis ratio permittat, ut alienorum instrumentorum inspiciendorum potestas fieri debeat. actore enim non probante qui conuenitur, etsi nihil ipse praestarit, obtineat. PP. V ID. MART. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

5 IMP. ALEXANDER A. VALENTINIANAE. Non est nouum eum, a quo petitur [B 7, 18, 18] pecunia, implorare rationes creditoris, ut fides constare possit. PP. VII ID. MART. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

6 IDEM A. VRANIO. Iustum est desiderium eius a quo petitur, licet nomine [B 7, 18, 19] publico, ut rationibus publicis exhibitis constet, quantum sub nomine suo solutum sit. PP. XVI K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

7 IDEM A. VALENTI. Procurator priuatae rationis instrumentorum, quae com- [B 7, 18, 20] munia tibi esse dicis cum fisco, describendorum facultatem secundum morem fieri iubebit: et si quando res exegerit ad fidem petitionis [2] tuae apud alium iudicem praebendam aliquid

P (1 ℞ 1...4 [5 *ad* 2, 2 *suppl. p*]) *L* (1 ℞ 1...4) *CRM*

---

[1] *iunge* 3, 9, 1 [2] *firmant Graeci* (πρὸς πίστιν τῆς σῆς ἐναγωγῆς τὴν ὀφείλουσαν παρ' ἄλλῳ δικαστῇ παρασχεθῆναι): petitioni (*Mommsen*)?

---

4 pius antoninus] *Bamberg. I D* 3, pius *PLCRM*, seuerus *S*: *Thalelaeus ad c.* 8 *h. t.* (*B* 7, 18, 21) *adnotat:* ἐν τῇ πρώτῃ διατάξει Πῖος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος ἐνομοθέτησεν | a. *om. RM* | manlio *S*, amilio M^a? 5 debere C^a | aduersarius tuus *PL*, ἡ ἀντίδικος *B* 6 *s. a. Hal. PL* | IIII] *Hal.*, iii *PL* 7 sabino *Hal.* | conss.] et ss. *PL* 8 impp. seu. et antonius M^a, impr. antonius et seu. *S* 9 criminalia (—liter R^a) quam ciuilia] τὰ δημόσια ὑπομνήματα καὶ εἰς τὰ χρηματικὰ καὶ εἰς τὰ ἐγκληματικά *B* | exhibere PL^a, παραχθῆναι *B* 10 *s. a. Hal. PL* | non.] nou. *PL* | seuero a. et *om. PL* | conss.] et ss. *P* 11 ualenti] *C*, ualent. *PL*, ualentini *R*, ualerio *M*, et ualentinianus *S* 12 dicti P^a | reddentes R^a 13 *s. a. Hal. PL* | III k.] *PL*, II kal. *Hal.*, k. 3, 9, 1 | III] ii *PL* 14 impp. *P* | antonius M^a, antno *PL* | phafrodito *S* 15 aliorum PL^a, ἀλλοτρίων *B* 16 etsi nihil ... praestarit (praestiterit M^b)] $L^bC^bR^bM^b$ *cum B* ὁ ἐναγόμενος εἰ καὶ μηδὲν παράσχῃ, nihil ... praestare (praestar* *uel* praestar** L^a, praestarit M^a?, praestiterit M^b, *inc.* C^a) $PL^aC^aR^aM^a$ | *s. a. Hal. PL* | asris *PL*, et aspris *Hal.* 18 ualentine *SM* 19 rationes] *Paris.* 4517 *cum B* τοὺς λόγους, rationem *pCRM* | fides] fides ueri *M*, ἡ πίστις *B* 21 uranio] *S*, uranio pp. *CR*, uriano *M* 23 *s. a. Hal.* 24 ualentini *CR* 25 dicis cum fisco] *CRM*, μετὰ τοῦ δημοσίου λέγεις *B* (κ.π.) 26 iudicem *om.* M^a

eorum proferri, desiderante eo qui conuenitur, ut id fiat, praecipiet. PP. x K. MART. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

8 IDEM A. FLORO. Et quae a diuo Antonino patre[1] et quae a me[2] rescripta [B 7, 18, 21] sunt, cum iuris et aequitatis rationibus congruunt. nec enim diuersa sunt uel discrepantia, quod multum intersit, ex parte eius, qui aliquid petit quique doli exceptione submoueri ab intentione petitionis suae potest, rationes promi reus desideret, quibus se posse instruere contendit (quod utique ipsa rei aequitas suadet), an uero ab eo, a quo aliquid petitur, actor desideret rationes exhiberi, quando hoc casu non oportet originem petitionis ex instrumentis eius qui conuenitur fundari. PP. K. OCT. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

II

℞ DE IN IVS VOCANDO ℞

1 IMP. ALEXANDER A. TRYPHONI. Sicut bonis moribus conuenit reuerentiam [B 7, 8, 26] manumissoris uxori praeberi, ita re exigente in ius eam sine permissu praetoris uocari prohibitum est. PP. IIII K. APRIL. AGRICOLA ET CLEMENTINO CONSS. a. 230

2 IMP. GORDIANVS A. NOCTVRNO. Venia edicti non petita patronum seu patronam [B 7, 8, 27] eorumque parentes et liberos, heredes insuper, etsi extranei sint, a libertis seu liberis eorum non debere in ius uocari ius certissimum est: nec in ea re rusticitati uenia praebeatur, cum naturali ratione honor eiusmodi personis debeatur. cum igitur confitearis patroni tui filium sine permissu praesidis in ius uocasse, poenam edicto perpetuo praestitutam rescripto tibi concedi temere desideras. PP. VIII ID. NOV. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ROXANAE. Qui in potestate patris [B 7, 8, 28] agunt, aduersus eos experiri non possunt. si igitur emancipata es, uenia edicti petita hoc facere non prohiberis. quod et in matris persona obseruandum est. PP. VIII ID. NOV. DIOCLETIANO *III* ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

4 Ὁ ἅπαξ αἰτιασάμενός τινα ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἢ ἐν ἐπαρχίαις μετὰ ὑπόμνησιν προσ- [B 7, 8, 29]
ενεχθεῖσαν αὐτῷ μηκέτι τὸν αὐτὸν ὑπεύθυνον μηδὲ ἐγγράφως μηδὲ ἀγράφως αἰτιάσθω, τουτέστι
1 μὴ ποιείτω κατ᾽ αὐτοῦ προσελεύσεις ἀγράφως, ἀλλὰ τῷ πρώτῳ δικαστῇ παραμενέτω. Ὁ δὲ
τὴν ὑπόμνησιν δεξάμενος εἰ καὶ εἰς ἑτέραν μετασταίη τάξιν, στρατευσάμενος τυχὸν ἢ κληρικὸς
γενόμενος, ἀποκρινέσθω πάντως ἐν τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ τῷ κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ τάξιν
2 νομισθέντι προσφόρῳ, μηδεμίαν ἔχων φόρου παραγραφήν. Ὁ δὲ ἅπαξ αἰτιασάμε- [Epit. 14, 53]
νος, ἐὰν μετὰ τὸ προσενεχθῆναι τὴν ὑπόμνησιν τῷ αἰτιαθέντι εἰς ἕτερον αὐτὸν καλέσῃ δικαστήριον ἐπὶ ταῖς αὐταῖς αἰτίαις, καὶ τὸ ἀζήμιον ποιείτω τῷ αἰτιαθέντι καὶ τῆς δίκης ἐκπιπτέτω, εἰ καὶ δικαίαν εἶχεν ἀγωγήν.

P (2) *L* (2) *CRM: index* 2, 4 *restitutus est ex B*

[1] patre *etiamsi glossema esse appareat ex c.* 1 *h. t., id tamen legisse compilatores probant B:* Ἀντωνίνου τοῦ πατρός [2] *c.* 5 *h. t.*

1 *s. a. Hal.* 3 floro] *SM,* pedoro *CR* 6 suae petitionis *M* | rationes] *C,* utrum rationes *RM* 9 *s. a. Hal.* 11 uocandum *S* 12 impp. *PC* | tryphoni] *S,* trrifino *P,* trifino *L,* trophinio *CR,* trosimo *M* 13 permisso *CR* 14 *s. a. Hal. PL* | IIII] iii *PL* | agricolis et clemen. *PL* 15 impp. *P* | nocturnio $C^{b}R$, *inc.* C^{a} | uenia] gratia *PL* | patronam] patronum R^{a} 16 sint] *CM,* sunt *PLR* 18 huiusmodi *CR* | confitеariis P^{a} 19 permisso *CR* | praestitam M^{a} 20 *s. a. Hal. LD* | auiola] auaol'. *L* 22 aa.] *S,* aa. (a. *R*) et cc. *PLCRM* | roxanae] *M,* rogane *S,* romanae *PL,* rosane CR^{b}, *om.* R^{a} 23 eos] $P^{t}L^{t}CR$ *cum B Coislin.* κατ᾽ αὐτῶν, eum $P^{r}L^{v}M$ *cum B Fabroti* κατ᾽ αὐτοῦ: *anacoluthon fortasse resectis quibusdam ortum esse monuit Mommsen* | es] eis C^{a}? | petita *om. R* 24 *s. a. Hal.: in L est* dat. 25 III] II *Hal.* 26 constitutio graeca *R Hal. et post rubr.* de pactis *C* | *in BΣ* 24, 6, 19 *hoc caput ita refertur:* εἴτε γάρ τις ἐν Ῥώμῃ εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ᾐτιάσατό τινα ἐν δικαστηρίῳ τινὶ καὶ μεθ᾽ ὑπόμνησιν ἐν ἑτέρῳ πάλιν αὐτὸν ᾐτιάσατο δικαστηρίῳ, πρῶτον μὲν ποιεῖ τῷ φεύγοντι τὸ ἀζήμιον, ἔπειτα δὲ ἐκπίπτει τῆς ἀγωγῆς. 27 μήτε ἐγγρ. μήτε *B Coisl.* 31 § 2 *in Epit. indicatur sic:* οὐκ αἰτιᾶταί τις ἐν αὐτῷ τινα εἰς πολλὰ δικαστήρια, ἐπεὶ καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὸ διπλοῦν καὶ τῆς δίκης ἐκπίπτει. *duplum nec BΣ* 24, 6, 19 (*u. s.*) *agnoscit* 32 τῷ αἰτιαθέντι τὴν ὑπόμνησιν *B Coisl.* | καλέσοι *B Coisl.*

III
℞ DE PACTIS ℞

1 Imp. Severvs A. Philino. Condicionis incertum inter fratres non iniquis [B 11, 1, 62] rationibus conuentione finitum est. cum igitur uerbis fideicommissi petitum a patre tuo profitearis, ut, si uita sine liberis decederet, hereditatem Licinio Frontoni restitueret, pactum eo tempore de sextante Frontoni dando, cum liberos Philinus non sustulerat, interpositum non idcirco potest iniquum uideri, quod facta, sicut placuit, diuisione diem suum, te filio eius superstite, functus est. PP. vii k. Dec. Severo A. ii [1] et Victorino conss. a. 200

2 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Clavdio. Post uenditionem hereditatis [B 11, 1, 63] a te factam, si creditores contra emptores actiones suas mouisse probare potueris eosque eas spontanea suscepisse uoluntate, exceptione taciti pacti non inutiliter defenderis. PP. prid. id. Febr. Severo iii et Antonino AA. conss. a. 202

3 Idem AA. Restitvto. Seruus creditoris meliorem causam domini facere [B 11, 1, 64] potest: in deterius autem reformare nouo pacto non potest obligationem recte constitutam. PP. viii k. April. Severo iii et Antonino AA. conss. a. 202

4 Idem AA. Valeriae. Postquam liti de praedio motae renuntiasti, causam [B 11, 1, 65] finitam instaurari posse nulla ratio permittit. PP. iiii id. Febr. Albino et Aemiliano conss. a. 206

5 Imp. Antoninvs A. Demagorae. Creditori tuo si partem pecuniae exsoluisti, [B 11, 1, 66] de parte uero non petenda inter te et eum conuenit ob causas negotiaque eius, tuo patrocinio fideque defensa, ea obligatione partim iure ciuili partim honorario liberatus es. nam exceptio perpetua pacti conuenti uel doli residui petitionem repellit, cum et solutum per ignorantiam repeti potuisset. PP. viii k. Avg. Romae Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

6 Idem A. *Ivliae* Basiliae. Pacta, quae [2] contra leges constitu- [Consult. 1, 7 B 11, 1, 67] tionesque uel contra bonos mores [3] fiunt, nullam uim habere indubitati iuris est. PP. v k. Avg. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

7 Idem A. *Ivlio* Maximo. Debitori tuo si heres extitisti, actio, [Greg. 1, 1, 1 B 11, 1, 68] quam contra eum habuisti, adita hereditate confusa est. sed si eam hereditatem [4], posteaquam in iudicio [5] obtinuisti, ei tradidisti, quem sententia superaueras, ea condicione pactoque, ut tam ceteris creditoribus quam tibi in eo, quod tibi deberetur, si eam hereditatem non adisses, satisfaceret, pacti conuentionisque fides seruanda est. Quae si non seruatur,

A^{vl} (3, 6) *P* (3 ℞ 2…4 [5 *p*] 6. 7) *L* (3 ℞ 2…7) *CRM*

---

[1] A. ii *rectius abesset* [2] ab inuitis *ins. Consult.*, *om. B* [3] uel contra bonos mores *om. Consult., habent B* [4] hereditatem *om. Greg.* [5] quoque *ins. Greg.*

---

2 *de C uide ad p.* 164, 26 3 a *om. R* | philippo *S* 5 litinio *C* 8 functus esset *CM^b*, functum esse *M^a* | *s. a. Hal.* 9 *rubr.* de pactis *praemittit R^a* | impp. s. et ant. (antonius *SR*) aa.] imp. antonius a. *M^a* | plandio *C*, plaudio *R* 10 a *om. R^a* | si creditores *om. M^a* 11 utiliter *P^a* | *s. a. Hal. PL* 12 id.] k. *PL* | seuero … aa.] seuero a. iii *PL* 13 aa.] a. *SR^aM* | restuto *S* 14 constituam *M^a* 15 *s. a. Hal. PL* | aprilis *P* | iii et ant. aa.] a. iiii *PL* 16 aa.] a. *SM* | motae] more *C^a* 17 instaurare *PL*, ἀνανεωθῆναι *B* | *s. a. Hal. PL* | albino et aem.] sabino *PL* 19 antonius *S* | a. demagorae] eandem agrore *pL^b*, eandem agrotae *L^a* | ireditori *R^a* 20 uero *om. pL* 21 ea] seu *L^b*, s** *L^a* | obligagatione *M* | partim (partem *C^a*) iure] iure *R* | honorio *M^a* 22 solutu *L* 23 potuisse *pL* | *s. a. Hal. pL* | viii k. … 24 conss.] k. aug. uiiii *pL* 25 a.] aa. *PL* | iuliae] *Consult., om. libri* 26 mores bonos *M* | *s. a. Consult. A Hal. PL* | v] *Cons.*, iiii *A, om. Hal. PL* 27 antonino … conss.] aton. a. iiii et bab. conss. *PL*, antonino a. vi et albino conss. *Cons.*, iisdem coss. *Hal.*, *om. A* 28 a.] aa. *PL* | iulio] *Greg., om. libri* | si debitori tuo *Greg.* | extisti *P^a* 29 postquam *R* 30 in] *PLM^b Greg.*, eam in *CM^a*, *om. R* | ei (et *uel* ex *Greg.*) tradidisti] *PL Greg.*, tradidisti ei *CRM* 31 debetur *$PLRM^b$* 32 faceret satis *P^aL*

ex stipulatu, si modo pacto subiecta est[1], actio dabitur. PP. III K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

8 (9) [2]IMP. ALEXANDER A. *AVRELIO* DIONYSIO. Cum, posteaquam [Consult. 9, 11. 1, 8 B 11, 1, 70] aduersarius matris tuae uictus esset, matrem tuam circumuenerit, ut ei caueret[3] nullam se controuersiam de seruis moturam, id pactum mala fide factum irritum est, et cum ex ea conuentione cum matre tua agi coeperit, iudex eam liberabit[4]. PP. PRID. ID. SEPT. ALEXANDRO A. CONS. a. 223

9 (8) IDEM A. MVCATRAVLI. Si pascenda pecora partiaria (id est ut fetus eorum [B 11, 1, 69] portionibus, quibus placuit, inter dominum et pastorem diuidantur) Apollinarem suscepisse probabitur, fidem pacto praestare per iudicem compelletur. PP. IIII K. OCT. ALEXANDRO A. CONS. a. 223

10 [5]IDEM A. NICAE. Legem, quam dixisti, cum dotem pro alumna dares, [5, 14, 1 B 11, 1, 71] seruari oportet. nec obesse tibi potuit, quod dici solet ex pacto actionem non nasci: tunc enim hoc iure utimur[6], cum pactum nudum est: alioquin cum pecunia datur et aliquid de reddenda ea conuenit, utilis est condictio. PP. III K. MART. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

11 IDEM A. CAPITONI. Ex conuentione quidem, qua pactam [4, 47, 1 B 11, 1, 72 Epit. 11, 4] nouercam tuam cum patre tuo dicis, cum fundum in dotem daret, ut *et tributa ipsa agnosceret et* creditoribus, quibus fuerant praedia obligata, usuras solueret, actio tibi aduersus eam competere non potest, et si pactum in stipulationem deductum probetur. sed si fundus aestimatus ita, ut pars instrumenti significat, in dotem datus est, ex uendito actio, ut placitis stetur, competit. PP. NON. DEC. IPSO A. III ET DIONE II CONSS. a. 229

P (3, 7. 9. 8 [10 *p*] 11) *L* (3, 7. 9. 8. 10. 11) *CRM* (*CRM transponunt c.* 9. 8: *u. i.*)

---

[1] si (si *om. alii*) modo transactio facta est *Greg.* [2] *iungenda uidetur* 7, 4, 5 [3] ut pacisceretur *Consult.* [4] quia de re iudicata pacisci nemo potest *add. Consult.* [5] *loco gemino inscribitur* impp. Seuerus et Antoninus AA. Nicae, *subscribitur* pp. VII k. Febr. Albino et Aemiliano conss. (*a.* 206): *u. i.* [6] hoc dicimus *l. gem.*

---

1 subiecto P^a | *post* dabitur *edd. addunt* uel praescriptis uerbis actio, si stipulatio non interuenit *contra Greg.: eodem modo sententiam suppleuit Thalelaei adnotatio* (*BΣ*): εἰ δὲ μὴ γέγονεν [*sc.* ἐπερώτησις], ἡ πραεσκρίπτις ἁρμόζει: *cf.* 2, 4, 6 | *s. a. Greg. Hal. PLD* | III] *Hal. D*, ui *uel* uii *Greg.*, iiii *PL* | k. *om. PL* | aug.] aug. rome *D: cum consentiant Greg. Hal. PL, locus errore suppletus uidetur, fortasse ex c.* 5 | a. IIII] *Hal. D*, iiii *Greg.*, iul. *PL* 2 balbino] bab. P^a, ualente *Greg.* 3 *c.* 8 *et* 9 *transponunt libri cum S: restituimus cum Hal. ordinem temporis ex B* (*scil. Coisl.* 152, *cum editiones ordinem a Fabroto inuersum sequantur*) | impp. *P* | aurelio] *Consult.* 9, 11, *om. libri et Consult.* 1, 8 5 monituram P^a | male *PL* | et] ut PL^a? 6 *s. a. Consult. Hal. PL* | prid.] II *Consult.* 1, 8 7 a. cons.] *Consult.*, a. conss. *PL*, II et marcello coss. *Hal.* 8 a.] aa. *PL* | mucatrauli] *S*, mucratauli *PLM*, mucrataulio *CR* | partic**(ua?)aria *P* 10 compellitur *libri*, συνωθηθήσεται *B* | *s. a. Hal. PL* 11 cons.] conss. *PL*, a. II et marcello coss. *Hal.* 12 *cum in loco gemino conueniant nomina eius qui rescriptum meruit et alterius consulum, non possumus non de errore a compilatoribus in altero utro loco commisso cogitare* | nige *S*, niche *pLCR* 13 potuit] debet *l. gem.*, δύναται *B* 15 ea] ei C^a? | conditio RM^a | *s. a. Hal.* 16 qua] quam R^a 17 suam L^a | tuo *om.* P^a | et trib. ipsa agnosceret et] *om. libri, praeterquam quod P in marg., L supra uersum adnotant:* alias ut (ut *om. P*) tributa ipsa agnosceret: *suppleui ex loco gemino, ubi omittitur* et *prius, et ex BΣ* (κατὰ πόδα): ἵνα καὶ τὰ δημόσια τελέσματα αὐτὴ ἐπιγνῷ καὶ τοῖς δανεισταῖς … τοὺς τόκους καταβάλῃ, *quocum conueniunt et index Thalelaei* (*B*) *et adnotationes eiusdem. neque tamen casu ea uerba excidisse inde apparet, quod et Epit. et BΣ* 29, 5, 26 *de tributis tacent: immo consulto deleta sunt ab iis, qui cum Thalelaeo* (*BΣ adnot. Σήμερον p.* 652) *crediderunt de tributis soluendis actionem denegandam esse propter* 4, 47, 2, *ideoque in fine loci gemini, qui de his solis tractat, legerunt* non competit: *alii etiam hoc loco idem interpretatione sola adsequi se posse putauerunt, u. g. auctor scholii recentioris Ζήτει p.* 655: κατὰ γοῦν τὴν διάταξιν ἐκείνην (4, 47, 1) καὶ τὴν ἐπ' ἐκείνῃ κειμένην διάταξιν ἐν τῷ αὐτῷ τίτλῳ … καὶ τὴν παροῦσαν διάταξιν τὴν ἐξ ἔμπτο θεματίζειν ἐνδυνάμως κινεῖσθαι κατὰ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τῇ τῶν τόκων καταβολῇ, οὐ μὴν καὶ τῇ τῶν τελεσμάτων δόσει, *item BΣ Καὶ μήν* (*p.* 653) *ad finem* 19 stipulatione *R* 20 si] et si *l. gem.:* εἰ δὲ ὁ ἀγρός *BΣ* (κ.π.) | funditus P^a | estimatur PL^a, existimatus *RM* 21 competit] ἁρμόζει *BΣ* (κ.π.), non competit P^rL^r, *scilicet ex l. gem.* | *s. a. Hal. PL* | III] iiii *PL* | dione II] dionysio *Hal.*

12 [1]IDEM A. FLACCILLAE. Pacta nouissima seruari oportere tam iuris quam [B 11, 1, 73] ipsius rei aequitas postulat. quapropter si conuentione quae praecessit diuersa pars usuram se non esse consensit, et maxime si, ut proponis, id etiam apud acta praesidis adseuerauit, actionem, quae super prima conuentione fuerat, exercere non prohiberis. PP. III K. MART. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

13 IMP. MAXIMINVS A. MARINO. In bonae fidei contractibus ita demum ex pacto [B 11, 1, 74] actio competit, si ex continenti fiat: nam quod postea placuit, id non petitionem, sed exceptionem parit. PP. V ID. IAN. MAXIMINO A. ET AFRICANO CONSS. a. 236

14 IMP. GORDIANVS A. CAECILIO MILITI. Si pacto, quo poenam aduersarium [B 11, 1, 75] tuum promisisse proponis, si placito non stetisset, stipulatio subiecta est, ex stipulatu agens uel id, quod in conuentionem deuenerat, ut fiat, consequeris uel poenam stipulatione comprehensam more iudiciorum exiges. nam bona aduersarii tui in te transferri citra sollemnem ordinem frustra deprecaris. PP. K. APRIL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

15 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOBILISSIMVS C. [B 11, 1, 76] PACTVMEIO. Pactum, quod dotali instrumento comprehensum est, ut, si pater uita fungeretur, ex aequa portione ea quae nubebat cum fratre heres patri suo esset, neque ullam obligationem contrahere nec libertatem testamenti faciendi mulieris patri potuit auferre. PP. X K. MART. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

16 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DIAPHANTO. Cum proponas filios [B 11, 1, 77] testamento scriptos heredes rogatos esse, ut qui primus rebus humanis eximeretur, alteri portionem hereditatis restitueret, quoniam precariam substitutionem fratrum consensu remissam adseris, fideicommissi persecutio cessat. PP. IIII ID. FEBR. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

17 IDEM AA. DEXIMACHO. Pactum, quod bona fide interpositum docebitur, et [B 11, 1, 78] si scriptura non existente aliis probationibus rei gestae ueritas comprobari potest, praeses prouinciae secundum ius custodiri efficiet. PP. VIIII K. IVL. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

18 IDEM AA. IVLIO ET AEMILIO. Si creditores uestros ex parte debiti admisisse [B 11, 1, 79] quemquam uestrum pro sua persona persoluentem probaueritis, aditus rector prouinciae pro sua grauitate, ne alter pro altero exigatur, prouidebit. PP. VII ID. IAN. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

A^{ul} (3, 12 *bis*. 17) *P* (3, 12. 14. 13 [15 *p*] 16...18) *L* (3, 12. 14. 13. 15...18) *CRM*

[1] *iunge* 3, 42, 4

1 a.] aut *A altero loco* | flacillae A^{u} *alt. l.* A^{l} *utr. l. CR*, facile *S*, facillae LA^{u} *alt. l.*, faccillae PM^{b}, falcille M^{a} 2 ipsius *om. R* | rei *om. A alt. l.* | conuentioni *A alt. l.*, conuentionis *A alt. l.* | processit $P^{r}L^{r}$, praecesserit *R*, praecepit M^{a}? | pars] pr**s P^{a} 3 se *om.* C^{a} | concessit M^{l} | adseuerauerit A^{l} *alt. l.*, asserauit P^{a} 4 quae super p. c. fuerat (fuerit *A*)] ἥτις πρὸ (περὶ *Fabrot.*) τοῦ πρώτου συμφώνου ὑπῆν καὶ ἥρμοττε *B* (κ.π.): *loco igitur male intellecto Thalelaeus emendavit* prae *pro* super: *prima scilicet conuentio ea est, quae pactum de non petendo antecessit* | non *om.* L^{a} | *s. a. A Hal. PL et D ad c.* 14: *hoc loco D subscriptionem c.* 13 *habet* | III k.] k. iiii *P*, iiii k. *L* 5 agricola ... conss. *om. A* | clemente] *PL*, clecoerte *D*, clementino *Hal.* 6 impp. *P* | maximianus *SPM*, maximus *R*, max. *LC* | marino] *S*, mariano *PL*, mario *CRM* 7 fiat] sit *PL* 8 exconceptionem R^{a} | *s. a. Hal. et D ad c.* 12 | v] uiR *D* | maximino a.] masimo *D* 9 a. *om. P* | caelio *CR* 10 promisse *R* | stipulato P^{a} 11 conuentione *PLCM* | consequ** P^{a}, consequens P^{b}, conseq*** L^{a} | stipulationi *M*, in stipulatione *R* 13 *s. a. Hal. PL* | a. II *om. PL* | conss. *om. PL* 14 ualentinus *R*, ualerius *M* | gallus *R*, gallianus *M* | et] ex *C*, *om. M* | ualeriano (—nus *M*) nobili cesari (caesar *C*, c. *M*) *pLCM*, ualentinus nobilis cesar *R*, ualerianus a. nouies et consul *S* 15 pactumeio] *G*, *om. SpLCRM* 18 *s. a. Hal.: in L est* dat. 19 aa.] aa. et cc. *PL* | diapanto *S*, diophanto *CM* 20 scriptos h'eres *L*, heredes scriptos *C* | rogasse ut M^{a} | exmeretur P^{a} 21 fratrem L^{a} 22 persecutione P^{a} | *s. a. Hal. PLD* | maximo II] *Hal. D*, maix. *P*, maximo *L* 24 a. adeximmacho *S*, aa. dechimacho *PL*, a. deeximecho *M* 25 si *om.* M^{a} | aliis] AP^{a}, tamen si (si *om.* M^{a}) aliis $P^{b}LC^{b}RM$, **** (*uel* ***) aliis C^{a} 26 *s. a. Hal. PLD* | VIIII k.] *Hal.*, non. *PL*, nou. *D* | max. II et aqu. conss. (conss. *om. PL*)] *PLD*, iisdem coss. quibus supra *Hal.* 28 iuliano *S* | et *om. PL* | nostros P^{a} | admisisse] a*o(?)misisse P^{a}, ad***isse L^{a}, ** (ex?) admisisse M^{a}, *deficit* R^{a} 29 persona ... 30 pro sua *om.* R^{a} 30 alter pro] alter prae *uel* alteri C^{a} | *s. a. Hal. PL* | VII] *Hal.*, uiii *PL* | III] II *Hal.* (*in addendis em.*)

19 Idem AA. Victoriano militi. Licet inter priuatos huiusmodi scriptum, quo comprehenditur, ut is qui superuixerit alterius rebus potiatur, nec donationis quidem mortis causa gestae efficaciter speciem ostendat, tamen cum uoluntas militum, quae super ultimo uitae spiritu deque familiaris rei decreto quoquo modo contemplatione mortis in scripturam deducitur, uim postremi iudicii obtineat proponasque te ac fratrem tuum ad discrimen proelii pergentes ob communem mortis fortunam inuicem pactos esse, ut ad eum, qui superstes fuisset, res eius, cui casus finem uitae adtulisset, pertinerent, existente condicione intellegitur ex fratris tui iudicio, quod principalium constitutionum prompto fauore firmatur, etiam rerum eius compendium ad te delatum esse. PP. xiii k. Dec. Sirmi ipsis iiii et iii AA. conss. | B 11, 1, 80 | a. 290

20 [1]Idem AA. et CC. Martiali. Traditionibus et usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur. PP. k. [2]Ian. AA. conss. | B 11, 1, 81 | a. 293

21 [3]Idem AA. et CC. Evsebio. Cum proponas inter uos sine scriptura placuisse fratrum tuorum successiones aequis ex partibus diuidi, et transactionis causa probari possit hanc intercessisse conuentionem, exceptione te tueri potes, si possides: quod si aduersarius tuus teneat, ex hoc placito nullam actionem esse natam, si tibi stipulatione non prospexisti, debes intellegere: nec aduersario tuo transactione uti concedendum, nisi ea quae placita sunt paratus est adimplere. PP. k. Mai. Thirallo AA. conss. | B 11, 1, 82 | a. 293

22 Idem AA. et CC. Archelao. Pactum curatoris recipere minorem quantitatem paciscentis adultae aetatis suffragium, ne noceat, efficiet. tutores enim et curatores exigentes pupillis et adultis debitum, non etiam remittentes praestant obligationis liberationem. PP. xviii k. Dec. Sirmi AA. conss. | B 11, 1, 83 | a. 293

23 Idem AA. et CC. Honorato. Filius paciscendo uel debitum accipiendo nihil detrahit patris obligationi. PP. xvii k. Dec. Sirmi AA. conss. | B 11, 1, 84 | a. 293

24 Idem AA. et CC. Domnae. Si actionem legati uel fideicommissi, quam aduersus heredes mariti quondam tui habuisti, te adfectione heredum aliis remisisse probetur, exceptionem pacti contra debitores instituenti actiones nocere tibi minime posse intellegis. PP. xvii k. Ian. Sirmi AA. conss. | B 11, 1, 85 | a. 293

25 Idem AA. et CC. Evhemero. Debitorum pactionibus creditorum petitio nec tolli nec mutari potest. S. iiii k. Mai. Sirmi CC. conss. | B 11, 1, 86 | a. 294

26 Idem AA. et CC. Corneliae. Pactum successorum debitoris ex lege duodecim tabularum aes alienum hereditarium pro portionibus quaesitis singulis ipso iure diuisum in solidum unum obligare creditori non potest: quod et in honorario succedentibus | B 11, 1, 87

A^{ul} (3, 20) *P* (3, 20. 21 [22 *p*] 23. 24. 25 [26 *p*]) *L* (3, 20. 21. 23. 24. 25) *D* (*ad* 3, 26) *CR* (3, 20 *collocatur post* 3, 2. 5) *M*

[1] *iunge* 1, 18, 5 [2] d. prid. k. 1, 18, 5 [3] *iunge* 6, 30, 7. 6, 53, 6

1 aa.] a. *M* 2 suprauixerit *M* | nec] ne M^a | mortis quidem *RM* 4 in scripturam] scriptura *C* 5 postremis M^a 7 fines M^a | pertineret M^a 9 *s. a. Hal.* | firmii *Hal.* 11 aa. et cc.] a. *S*, a. acesar* *M*, aa. et concc. A^u | domina P^a 12 factis C^a?, pacti** R^a | *s. a. A Hal. PL* | aa.] *A*, aa. et cc. *PL*, ipsis v et iiii *Hal.* 13 aa. et cc.] a. *S*, a. et c. *M* | scripturas P^a 14 successionibus P^aL^a? | possit transact. causa prob. *C* 16 stipulationem *libri* 17 concedendo CR^b 18 *s. a. Hal. PL* | thirallo aa. conss.] *P*, thisallo **** *L*?, fausto ii et gallo coss. *Hal.* 19 aa. et cc.] a. *p*, a. et c. *M* | archelio *R*, archilao *M*, *om. p* 20 efficiat *p*, effici*et C^a, efficiet et C^b, efficeat *R* | etenim et *p* | curatoris R^a 21 pupilli et adulti *C* | obligationes *p* 22 *s. a. Hal.* | aa.] ipsis vii et vi aa. *Hal.* 23 aa. et cc.] a. *S*, aa. et co. *P*, aa. *C*, a. et c. *M* | uel] aut *M* 24 detrahat P^a | obligationem L^a *s. a. Hal. PL: in D est subscriptio c.* 24 | pp.] s. *P*, *om. L* | uiii *PL* | aa.] ipsis vii et vi aa. *Hal.* 25 aa. et cc.] aug. *S*, *deficit M* | domnae] *PL*, domnede *S*, dominae *CR*, *deficit M* 26 quondam mariti *R*, mariti q**dam *M* 28 *s. a. Hal. PL et D ad c.* 23 | xvii] uiiii *D* | sirmi aa.] sirmi (sire D^a) *PLD*, cc. iii *Hal.* 29 aa. et cc.] a. *S*, a. et cc. *M* | euemero *M*, eumero *SC*, euchemero *PL* 30 *s. a. Hal. PL* | sirmi cc.] cc. iii *Hal.* 31 aa. et cc.] a. *S*, aa. *p* | corneliae] euemero *p* | pacto $pDRM^t$, τὸ σύμφωνον *BΣ* (κ.π.) | ex lege *seqq.*] *idem legerunt Graeci:* τὸ σύμφωνον τοῦ διαδόχου τοῦ χρεώστου ἐκ τοῦ νόμου τοῦ δυοδεκαδέλτου τὸ χρέος τὸ κληρονομιαῖον κατὰ τὰ μέρη τὰ κτηθέντα αὐτῷ τῷ νόμῳ διαιρεθὲν εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον ποιῆσαι αὐτὸν τῷ δανειστῇ οὐκ ἠδύνατο *BΣ* (κ.π.): *expectes* pactum succ. deb. in solidum aes alienum hereditarium ex lege duodecim tab. pro portionibus q. s. i. i. diuisum unum obligare creditori non potest (*similiter BΣ*) 32 diuiso *p* 33 non potest creditori *R* | et *om. M* | in *om. D*

iure locum habebit. de chirographis itaque communibus exhibendis cum coherede uel non
perfectis in diuisione placitis conuenire quanti tua interest potes. PP. III ID. OCT. VARIANI
CC. CONSS. a. 294
27 IDEM AA. ET CC. AVRELIO CHRESIMO. Petens ex stipulatione, quae placiti B 11, 1, 88
seruandi causa secuta est, seu antecessit pactum seu post statim interpositum sit, recte
secundum se ferri sententiam postulat. S. VI ID. NOV. HERACLEAE CC. CONSS. a. 294
28 IDEM AA. ET CC. LEONTIO. Si certis annis quod nudo pacto conuenerat B 11, 1, 89
datum fuit, ad praestandum in posterum indebitum solutum obligare non potuit eum qui
pactum fecit, nisi placitis stipulatio intercessit. S. III NON. DEC.[1] BVRTVDIZI CC. CONSS. a. 294
29 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Si quis in conscribendo in- 1, 3, 50 mut. B 11, 1, 90
strumento sese confessus fuerit non usurum fori praescriptione propter cingulum militiae
suae uel dignitatis uel etiam sacerdotii praerogatiuam, licet ante dubitabatur, siue oportet
eandem scripturam tenere et eum, qui hoc pactus est, non debere aduersus suam conuen-
tionem uenire, uel licentiam ei praestari decedere quidem a scriptura, suo autem iure uti:
1 sancimus nemini licere aduersus pacta sua uenire et contrahentes decipere. Si enim ipso
edicto praetoris pacta conuenta, quae neque contra leges nec dolo malo inita sunt, omni-
modo obseruanda sunt, quare et in hac causa pacta non ualent, cum alia regula est iuris
2 antiqui omnes licentiam habere his quae pro se introducta sunt renuntiare? Omnes itaque
iudices nostri hoc in litibus obseruent, et huiusmodi obseruatio et ad pedaneos iudices et
ad compromissarios et arbitros electos perueniat scituros, quod, si neglexerint, etiam litem
suam facere intellegantur. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII
ET ORESTAE VV. CC. a. 531
30 IDEM A. IOHANNI PP. De quaestione tali a Caesariensi aduocatione inter- B 11, 1, 91
rogati sumus: si duabus uel pluribus personis spes alienae fuerat hereditatis ex cognatione
forte ad eos deuoluendae, pactaque inter eos inita sunt pro aduentura hereditate, quibus
specialiter declarabatur, si ille mortuus fuerit et hereditas ad eos perueniat, certos modos
in eadem hereditate obseruari, uel si forte ad quosdam ex his hereditatis commodum per-
uenerit, certas pactiones euenire. et dubitabatur, si huiusmodi pacta seruari oportet.
1 Faciebat autem eis quaestionem, quia adhuc superstite eo, de cuius hereditate sperabatur,
huiusmodi pactio processit et quia non sunt ita confecta, quasi omnimodo hereditate ad
eos peruentura, sed sub duabus condicionibus composita sunt, si ille fuerit mortuus et si
2 ad hereditatem uocentur hi qui pactionem fecerunt. Sed nobis omnes huiusmodi pactiones

P (3, [26 *p*] 27...30) *L* (3, 27...30) *D* (*ad* 3, 26) *CRM*

[1] Nou. (*Mommsen Zeitfolge p.* 438)?

1 habet $D^b C$, abeat D^a, ἕξει *BΣ* (*κ.π.*) | cum coherede ... 2 conuenire] μετὰ τοῦ συγκληρονόμῳ ὑμῶν ... ἐνάγειν *BΣ* (*κ.π.*) 2 diuisionem *R* | tua] tui *pD* | potest *R* | *s. a. Hal.* 4 aa. et cc.] a. *S* | aurelio *om. SC* | cresinio *R* | existipulatione P^a 5 post statim] postea *PM*, p****** L^a, post pactum statim R^a: εἴτε (μετὰ τὴν ἐπερώτησιν *ins. Coisl.*) εὐθέως παρεντέθη *B* (*κ.π.*) | interposita $P^a C^a$? 6 se ferri] seueri $PC^b R$, ** ferri *uel* ****ri L^a, **** M^a, *inc.* C^a: ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐξενεχθῆναι *B* (*κ.π.*) | postulas *M*, postulat *post* 5 recte *collocat C* | *s. a. PL Miraeus* | eracl' *PL* 7 aa. et cc.] a. *S* | conuenerat nudo pacto *C* 8 fuerit $P^b L C^a$ | pactum qui $P^b L$, pactum *om.* P^a 9 placiti *P*, placiti* C^a, pacti *L* | stipulati P^a | *s. a. Hal. PL Miraeus: in D est subscriptio* 2, 4, 5 | s.] sd. *PL* | non.] nou. *P* | burtodixi cc. conss. *PL*, burtodis (burtodixi *Mir.*) ipsis VIII et VII aa. coss. *Hal. Mir.* 10 iustinus *M* | in sconscribendo P^a, in scribendo M^a 12 sacerdotii *om.* M^a | antea *CRM* 13 scriptionem RM^a? | suam *om. M* | conuentionem] scriptionem *R* 14 praestare PLC^b | decere P^a | a] a sua *C* 15 sua pacta *l. gem.* | ipso] et ipso CM^b, *om. PL* 16 pacto $P^a R^a$ 17 ualent] *PL*, ualeant *CRM*, ἰσχύουσι *BΣ* (*κ.π.*) 18 indulta RM^a, εἰσενεχθέντα *BΣ* (*κ.π.*) 19 huiusmodo M^a 20 commissarios P^a | perueniant M^a | scituros] *R cum BΣ* (*κ.π.*) γινώσκοντας, situris *P*, sciturıs *L*, scituri CM^b, scitur* M^a 21 suam *om. M* | intelligant *R* | *s. a. Hal. PL* | k.] ck. *PL* 22 ereste *P*, hores. *L* 23 idem] impr. iustinianus *S* | aa. $P^a C$ | pp.] p. *M* | cesariense P^a 24 si] $PLC^b M^b$ *cum BΣ* (*κ.π.*) εἰ μὲν δυσίν, *om.* $C^a RM^a$ | duobus $P^a LM$ | pluribusmis pers. L^a 26 peruenerit RM^a, ἔλθοι *BΣ* (*κ.π.*) | certus modus *L* 27 hereditatem obs. L^a 28 pationes P^a | seruare C^a 29 eis] eius $P^a L$, ad eis M^a | quie P^a, qua L^a 30 hereditas ad eos peru. sit sed *C*: τῆς κληρονομίας εἰς αὐτοὺς ἐλευσομένης ἀλλ' *BΣ* (*κ.π.*) 32 hii *RM*, οὗτοι *BΣ* (*κ.π.*) | pacciones *PL*

odiosae uidentur et plenae tristissimi et periculosi euentus. quare enim quodam uiuente 3 et ignorante de rebus eius quidam paciscentes conuenerunt? Secundum ueteres itaque regulas sancimus omnimodo huiusmodi pacta, quae contra bonos mores inita sunt, repelli et nihil ex his pactionibus obseruari, nisi ipse forte, de cuius hereditate pactum est, uoluntatem suam eis accommodauerit et in ea usque ad extremum uitae spatium perseuerauerit: tunc etenim sublata acerbissima spe licebit eis illo sciente et iubente huiusmodi pactiones 4 seruare. Quod etiam anterioribus legibus et constitutionibus non est incognitum, licet a nobis clarius est introductum. iubemus etenim neque donationes talium rerum neque hypothecas penitus esse admittendas neque alium quendam contractum, cum in alienis rebus contra domini uoluntatem aliquid fieri uel pacisci secta temporum meorum non patitur. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

IIII

℞ DE TRANSACTIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CELERIO. Neque pactio neque transactio cum quibus- [B 11, 2, 18] dam ex curatoribus siue tutoribus facta auxilio ceteris est in his, quae separatim communiterue gesserunt uel gerere debuerunt. cum igitur tres curatores habueris et cum duobus ex his transegeris, tertium conuenire non prohiberis. D. K. MAI. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

2 IDEM A. LVTATIAE. Cum te proponas cum sorore tua de hereditate trans- [B 11, 2, 19] egisse et idpropter certam pecuniam te ei debere cauisse, etsi nulla fuisset quaestio hereditatis, tamen propter timorem litis transactione interposita pecunia recte cauta intellegitur. ex qua causa si fisco soluisses, repetere non posses: si non soluisses, iure conuenireris. PP. III ID. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMP. ALEXANDER A. TVLLIAE. Age cum Geminiano, quod pater eius curator [B 11, 2, 20] tibi datus negotia tua gesserit, et si apud iudicem negabit se actione teneri, quoniam transactio et Aquiliana stipulatio interposita est, iudex contemplatione iudicii, quod est bonae fidei, quaeret, de quanta pecunia nominatim transactum sit: et si apparuerit de minore transactum, quantam pecuniam reliquam ex administratione curae deberi probatum fuerit, soluere eum iubebit, quod non in stipulationem Aquilianam obligationis curae tantum deductum est, quanti erat quantitas pecuniae quae debebatur. D. PRID. ID. AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. NVMIDIO. Actione administratae curae ab eo, qui legitimae aetatis [B 11, 2, 21] annos compleuit, in Aquilianam stipulationem deducta et per acceptilationem extincta nullam aliam superesse nisi de dolo intra concessa tempora non ambigitur, nisi specialiter etiam de dolo transactum est. PP. II NON. MART. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

P (3, 30. 4 ℞ 1. 2) *L* (3, 30. 4 ℞ 1. 2) *D* (4, 1. 2) *CRM*

---

2 conuenerunt] προσέρχονται *BΣ* (κ.π.) | itaque ueteres *R* 3 huiusmodi *om.* *R* | mores bonos *M* 4 forte ipse *C*, αὐτὸς τυχόν *BΣ* (κ.π.) 5 eis suam *C*, τὴν ἰδίαν αὐτοῖς *BΣ* (κ.π.) 6 enim *CRM* | acerbissima sublata R^a 7 seruari L^a | etiam] et etiam *PLC*, ὅπερ καὶ τοῖς *BΣ* (κ.π.) | legibus] et l. L^a, *inc.* C^a 8 yhpoteticas M^a 10 dom. uoluntate *PL*, uoluntatem dom. *R* | meorum] morum L^a, ἡμετέρων *BΣ* (κ.π.) 11 *s. a. Hal.* *PL* | cc.] cc. conss. *PL* 13 de transactionibus et pactis R^a? 14 antonius RM^a | caeleri *PL* 15 siue] se L^a, seu L^b | facto R^a, *deficit* C^a 16 uel ger. deb. *om.* P^a 17 *s. a. Hal.* *PL* | mai.] mia. P^a | gentiano … 18 conss.] gestiniano *PL* 19 a.] aa. *P* | lutatiae] *M*, iusticiae *S*, lutitutiae P^a, lutitatiae P^bL, luciae *C*, lucatiae *R* | de hered. cum sor. tua *C* | herededitate *P* 20 et ideo propter PLR^aM^a, et ideo CR^bM^b: διὰ τοῦτο δήλην ποσότητα χρεωστεῖν *B* 21 intelligatur *C* 22 si *om.* P^a | fisco] *resecta quaedam esse indicat adnotatio Thalelaei:* τοῦτο τὸ τοῦ φίσκου πρόσωπον τὸ μὲν παλαιὸν μακροτέρου τινὸς ἐδέετο λόγου καὶ θεματισμοῦ. νῦν δὲ τοῦ ῥητοῦ τῆς διατάξεως ἐναλλαγέντος εἰκότως καὶ ἐγὼ τὸν θεματισμὸν ἐνήλλαξα | uoluisses M^a | si] et si *R*, si uero *C*, εἰ δέ *B* (κ.π.) | non soluisses] $P^rL^rM^b$, uoluisset (—ses L^a) P^lL^l, non soluisses tamen CRM^a: εἰ δὲ μὴ κατέβαλες, νομίμως ἐναχθήσῃ *B* (κ.π.) | conuenineris P^a | *s. a. Hal.* *PL* 23 anthonio *PL* 24 iulie *M* 27 quaereret R^aM^a, ζητήσει *B* (κ.π.) 29 curae] R^a, purae CR^bM, τῆς κουρατωρείας *B* (κ.π.) 30 quanti] quanta *edd. cum* *B* (κ.π.): ἐπειδὴ οὐ τοσοῦτον … κατηνέχθη, ὅση ἦν ἡ ποσότης | *s. a. Hal.* 32 actionem R^a 35 *s. a. Hal.*

5 IDEM A. .... EVOCATO. Cum te transegisse cum herede quondam tutoris tui [B 11, 2, 22] profitearis, si id post legitimam aetatem fecisti, frustra desideras, ut a placitis recedatur. licet enim, ut proponis, nullum instrumentum intercesserit, tamen si de fide contractus confessione tua constet, scriptura, quae probationem rei gestae solet continere, necessaria non est. PP. K. MART. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 227

6 IDEM A. POMPONIIS. Cum mota inofficiosi querella matrem uestram cum [B 11, 2, 23] diuersa parte transegisse ita, ut partem bonorum susciperet et a lite discederet, proponatis, instaurari quidem semel omissam querellam per uos, qui matri heredes extitistis, iuris ratio
1 non sinit. Verum si fides placitis praestita non est, in id quod interest diuersam partem recte conuenietis: aut enim, si stipulatio conuentioni subdita est, ex stipulatu actio competit, aut, si omissa uerborum obligatio est, utilis actio, quae praescriptis uerbis rem gestam demonstrat, danda est. PP. VIII ID. IAN. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

7 IMP. GORDIANVS A. LICINIO *TIMOTHEO EVOCATO.* Transactionis [Greg. 1, 2, 2 B 11, 2, 24] placitum ab eo interpositum, cui causae actionem, non decisionem litis mandasti, nihil petitioni tuae derogauit. PP. X K. IAN. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

8 IDEM A. IVNIO MILITI. De alimentis praeteritis si quaestio defertur, transigi [B 11, 2, 25] potest, de futuris autem sine praetore seu praeside interposita transactio nulla auctoritate iuris censetur. PP. XIIII K. IAN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

9 IDEM A. AGRIPPINO. Si super possessione, quae tibi quaesita est, cum [B 11, 2, 26] quaestionem patereris a fratre uxoris tuae, pactum conuentum et stipulatio inter uos, ut adlegas, interposita est, ut, si intra diem certum idem aduersarius tuus decem aureos tibi numerasset, possessione ei cederes, uel, si eam inferre quantitatem non curasset, ulterius quaestionem non patereris, et is qui ita spopondit promisso satis non fecit, consequens est te ad quem res pertinet uim ab eo pati non debere: cuius rei gratia uir clarissimus praeses prouinciae interpellatus uim prohibebit, praecipue cum, etiamsi in rem diuersae parti actio competeret, huiusmodi pactione propter utilem exceptionem posset submoueri. PP. VI ID. APRIL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

10 IMP. PHILIPPVS A. APOLLOPHANIAE. Fratris tui filiis de paterna succes- [B 11, 2, 27] sione ac statu etiam nunc contra fidem sanguinis itemque placitorum quaestionem inferre parum probe postulas. nullus etenim erit litium finis, si a transactionibus bona fide interpositis coeperit facile discedi. PP. PRID. K. APRIL. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

11 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOBILISS*IMVS* CAE- [B 11, 2, 28] SAR GAIANO MILITI. De fideicommisso a patre inter te et fratrem uicissim dato, si alter uestrum sine liberis excesserit uita, interposita transactio rata est, cum fratrum concordia remoto captandae mortis alterius uoto improbabili retinetur. et non potest eo casu rescindi, tamquam circumuentus sis, cum pacto tali consenseris, cum neque eam cui subueniri solet aetatem agere te proponas nec, si ageres, isdem illis de causis in integrum restitutionis auxilium impetrare deberes. PP. XV K. DEC. VALERIANO ET GALLIENO AA. VTRISQVE II CONSS. a. 255

P (4, [5 *p*] 6. 7. 10) *L* (4, 5...7. 10) *CRM*

---

1 euocato] *S*, euocatio *pLCR*, euacato *M* | quandam R^a 2 profiteris *R* | etate *L* | fecisti *om.* p^a | a *om.* pL^a 3 de fide] CM^b *cum B* (κ.π.) περὶ τῆς πίστεως, fide *p*, ** (si?) fides L^a, fides L^bRM^a 5 *s. a. Hal. et D ad* 2, 3, 28 | pp. uii k. mar. arbino et emiho conss. *D* 6 aa. *PL* | pomponiis] *M*, pomponius *S*, ponpino *uel* ponpinu* P^a, ponpiniis P^bL^b, ponpinus L^a, pomponio CRM^b | inofficio L^a | querelam L^a? M^a? 10 stipulatio] stipulationi P^aL^a? | actio *om.* M^a 12 *s. a. Hal. PL* | a. gricola *PL* | clemente] *PL*, clementino *Hal.* 13 a.] a. cesares *R* | lucinio *PL*, licuinio *R*, calinnio M^a | timotheo euocato] *Greg.*, *om. reliqui* 15 *s. a. Greg. Hal. PL: in D est subscriptio c.* 8 18 *s. a. Hal. et D ad c.* 7 | XIIII] dē xuii *D* 21 dies centum M^a, ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας *B* (κ.π.) | idem aduers. tuus] *W*, idem (id est CR^a) adu. *CRM*, οὗτος ὁ ἀντίδικός σου *B* (κ.π.) 22 possessionem *libri:* τῆς κτήσεως αὐτῷ παραχωρήσῃς *B* (κ.π.) 26 *s. a. Hal.* 28 impp. phil. a. *P*, impp. gord. et phil. augusti *R* | a. *om. C* 29 nunc] non PL^t, al. nec al. nunc L^v, n*** M^a 31 disci L^a | *s. a. Hal.* *PL* | april. *om. PL* | emitiano L^a?, miliano *Hal.* 32 impp. ... ualerianus (ualerius *S*) nobilissimus (nobiles *R*, numero *C*, *om. S*) c. gaiano (gaio *S*) mil.] imp. ualerius a. gaiano milito et galieno et ual. *M* 33 et] *C*, ac *RM* 34 uitam RM^a? | interpositam R^a 37 agere te] agentem R^a | de *om. C* 38 *s. a. Hal.*

12 [1] IDEM AA. PRIMO. Praeses prouinciae aestimabit, utrum de dubia lite trans- [B 11, 2, 29]
actio inter te et ciuitatis tuae administratores facta sit, an ambitiose id, quod indubitate
deberi posset, remissum sit. nam priore casu ratam manere transactionem iubebit, poste-
riore nocere ciuitati gratiam non sinet. PP. XVI K. MART. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259
13 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. PROCLAE. Interpositas metus [B 11, 2, 30]
causa transactiones ratas non haberi edicto perpetuo continetur. nec tamen quilibet metus
ad rescindenda ea, quae consensu terminata sunt, sufficit, sed talem metum probari opor-
1 tet, qui salutis periculum uel corporis cruciatum contineat. Ad uim tamen uel dolum
arguendum qualitas causae principalis non sufficit: unde si nihil tale probari potest, con-
2 sensu quaestiones terminatas minime instaurari oportet. Sed quoniam eum, cum quo te
transegisse commemoras, ex ancilla tua natum seruum esse adseueras, si uera sunt, quae
precibus complexa es, alia ratio pactum reformat: nec enim dubii iuris est dominos cum
seruis suis paciscentes ex placitis teneri atque obligari non posse. S. IIII NON. APRIL.
BYZANTII IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290
14 IDEM AA. SOPATRAE. Si diuersa pars contra placitum agere nititur, aequi- [B 11, 2, 31]
tatis ratio suadet refusa pecunia, cum et tu hoc desideras, causam ex integro agi. PP. IIII
NON. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290
15 IDEM AA. PONTIO. Vt responsum congruum accipere possis, insere pacti [B 11, 2, 32]
exemplum: ita enim intellegemus, utrum sola conuentio fuit, an etiam Aquiliana stipulatio
nec non et acceptilatio secuta fuerit: quae si subdita esse illuxerit, nullam aduersariae
tuae petitionem hereditatis uel in rem specialem competere palam fiet. PP. XV K. AVG.
IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290
16 IDEM AA. ET CC. CAECILIO. Causas uel lites transactionibus legitimis finitas [B 11, 2, 33]
imperiali rescripto resuscitari non oportet. S. V ID. MART. AA. CONSS. a. 293
17 IDEM AA. ET CC. MARCELLO. Cum proponas ab ea, contra quam supplicas, [B 11, 2, 34]
litem quam tecum habuit transactione decisam eamque acceptis quae negotii dirimendi
causa placuerat dari nunc de conuentione resiluisse, ac petas uel pacto stari uel restitui
data, perspicis, si quidem de his reddendis manente transactionis placito statim stipulatione,
si contra fecerit, prospexisti et quinque et uiginti annis maior fuit, quod exceptionem pacti
et actionem datorum habeas: quod si nihil tale conuenit, exceptio tibi, non etiam eorum
quae dedisti repetitio competit securitate parta. PP. V ID. IVN. IPSIS AA. V ET IIII CONSS. a. 293
18 IDEM AA. ET CC. VALENTINIANO. Transigere uel pacisci de crimine capitali [B 11, 2, 35]
excepto adulterio non prohibitum est. in aliis autem publicis criminibus, quae sanguinis
poenam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem. S. III K. SEPT. AA.
CONSS. a. 293

P (4, 13. 14. 16. 18) *L* (*ut P*) *C* (*transponit c.* 15. 14) *RM*

---

[1] *h. c. composita uidetur ex duabus constitutionibus, quarum altera extat in Consult.* 9, 14: Impp. Val. et Gall. AA. et Val. C. Aurelio. Praeses prouinciae ... et ciuitatis tuae ordinem facta sit, an de re iudicata, quia de re iudicata pacisci nemo potest. Pp. III k. Iun. Aemiliano et Basso conss.

---

1 aa.] augustus *S*, a. *M* | primo] primo praesidi prouinciae *S* | existimabit *R* 2 indubitare C^a 3 posse M^a | priori *C* 4 noceri ciuitati gratia (—tia• M^a) C^aM^a?: ἐπιβλαβῆ γενέσθαι τῇ πόλει τὴν πρὸς σὲ χάριτα *B* | sinet] consitiaet R^a, consentiaet R^b | *s. a. Hal.* 5 procule *S*, prode *L* 7 probare L^a 10 oportet] potest P^a | te *om. C* 11 seruum] s. tuum *C*, δοῦλον εἶναι *B* (κ.π.) 12 complexus $P^tL^tRM^a$ | ratione P^bL^a? | deformat P^a, reforma L^a 13 suis seruis P^bLR, seruis *om.* P^a, μετὰ δούλων ἰδίων *B* (κ.π.) | *s. a. Hal. PL* | s. IIII] s. d. iii *PL* 14 bysanti *P*, bisanti *L* 15 aa.] a. *S*, aa. et cc. *PLCRM* | aduersa *C* | aequtatis L^a 16 *s. a. Hal. PLD* | IIII] *Hal. D*, iul. *PL* 17 et III *om. D* 18 aa.] a. *M* | congruens CM^a 19 intelligimus *CRM*, νοήσομεν *B* (κ.π.) 20 quas si subditas *M* 21 *s. a. Hal.* 23 et cc.] *CM, om. SPLR* | caucas R^a 24 *s. a. Hal. PL* | s. v id. mart. ipsis v et IIII aa. coss. *Hal.*, sd. ui. id. mai. ag. conss. *PL* 25 aa. et cc.] a. *S*, augusti *R* 26 acceptis] acc. iis M^b 27 placuit *C*, placuerit *M* | nunc] ac nunc *C*, • nunc M^a? 28 data] debita RM^r | reddentis R^a 29 et q. et uiginti] quinque et xx *CM*, et uxx *R* | quo R^a 30 quo R^a 31 competat secur. parta *R*, facta competat secur. M^a | *s. a. Hal.* 32 aa. et cc.] a. *S* 33 criminis L^a 34 *s. a. Hal. PL* | s. III] sd. iiii *PL*

19 Idem AA. et CC. Irenaeo. Sub praetextu instrumenti post reperti transactionem bona fide finitam rescindi iura non patiuntur. sane si eam per se uel per alium subtractis, quibus ueritas argui potuit, decisionem litis extorsisse probetur, si quidem actio superest, replicationis auxilio doli mali pacti exceptio remouetur, si uero iam perempta est, infra constitutum tempus tantum actionem de dolo potes exercere. S. xiiii k. Oct. Sirmi AA. conss. | B 11, 2, 36 | a. 293

20 Idem AA. et CC. Antistiae. Non minorem auctoritatem transactionum quam rerum iudicatarum esse recta ratione placuit, si quidem nihil ita fidei congruit humanae, quam ea quae placuerant custodiri. nec enim ad rescindendum pactum sufficit, quod hoc secunda hora noctis intercessisse proponas, cum nullum tempus sanae mentis maioris quinque et uiginti annis consensum repudiet. S. iiii k. Oct. AA. conss. | B 11, 2, 37 | a. 293

21 Idem AA. et CC. Geminiano. Cum ea, quae transactionis causa dari aut retineri conuenit, uelut emptorem eum quem accipere placuerat obtinere praescribitur, his quae simulate geruntur pro infectis habitis frustra ficti pretii postulatur numeratio. S. v non. Oct. ipsis AA. conss. | B 11, 2, 38 | a. 293

22 Idem AA. et CC. Alexandro. Si maior transegisti, ad rescindendam transactionem de dolo contestatio non sufficit. S. k. Dec. AA. conss. | B 11, 2, 39 | a. 293

23 Idem AA. et CC. Tatiano. Nec intentio creditorum Archimedori, cui alios successisse profiteris, si obligatus pro eo non fuisti, tenere potest. sed haec integro negotio tractari conuenerat: nam cum iam quaestionem transactione decisam et a te dari placitam numeratam pecuniam proponas, huius indebiti soluti praetextu improbe tibi petitionem decerni postulas, cum, etsi tantum in stipulationem fuisset deducta, indebiti promissi uelamento defendi non posses. D. viii id. Mart. CC. conss. | B 11, 2, 40 | a. 294

24 Idem AA. et CC. Victorino. Si quidem ex causa transactionis acceptis his, quae instrumento continentur, nihil amplius peti conuenit, aduersariam tuam exceptionis auxilio defendi perspicis. sin uero certam quantitatem quasi solam ab ea debitam reddere se debere sine litis decisione confessa est, tam eam quam residuam debiti partem petere minime prohiberis. S. v[1] non. April. Sirmi CC. conss. | B 11, 2, 41 | a. 294

25 Idem AA. et CC. Marcellae et Cyrillae. Si maiores quinque et uiginti annis cum patruo siue auunculo uestro transegistis uel ei debita donationis causa sine aliqua condicione remisistis, non idcirco, quod hoc huius hereditatis captandae causa, id est spe futurae successionis, uos fecisse proponatis, aliis ei succedentibus instaurari finita debent. S. ii id. April. CC. conss. | B 11, 2, 42 | a. 294

26 Idem AA. et CC. Dionysiadae. Transactione matris filios eius non posse seruos fieri notissimi iuris est. S. id. April. CC. conss. | B 11, 2, 43 | a. 294

P (4, 19. 20 [25. 21 *p*] 26) *L* (4, 19. 20...22. 25. 26) *D* (*ad* 4, 23. 24) *CR* (4, 20...22. 26. 23. 27. 24) *M*

---

[1] ii (*Mommsen*)?

---

1 aa. et cc.] a. *S*, aa. *L* | hereneo *S*, ireno *PLR* | instr. post] *R*, post instr. *PLCM* 2 finita *C uel* $C^b R M^b$ | eam] eas L^a: *eam refer ad aduersariam, cuius mentio in praemissis resecta est a compilatoribus* 3 subtractis] $P L R^a M^a$, subtractis instrumentis $C R^b M^b$, scilicet instrumentis *in marg.* P^b: ὑφείλετο τὰ δικαιώματά σου *B* | potest *R* 4 remouebitur L^a 5 potest $P L^a$ | *s. a. Hal.* *PL* | s. xiiii] *PL*, d. iiii *Hal.* 7 cc.] consul *S* | antistiae] *SC*, antistite *PLR*, antiste *M* | transaccionem P^a 8 humanae fidei congruit *C* 9 placuerat *C* | residendum M^a 10 hoc] ho L^a, *om.* R^a 11 et *bis* *R* | *s. a. Hal.* *PL* | s. iiii] sd. xui *PL* 12 id. aa. et cc.] id. a. *S*, impr. *R* 13 conuenerat *p*, conuen**** L^a | perscribitur *M* 14 gerantur L^a | enumeratio *R* | *s. a. Hal.* 16 residendam *M* 17 *s. a. Hal.* *PL* | aa.] ipsis aa. *Hal.* 18 aa. et cc.] a. *S*, impr. et cesares *R*, a. et cc. *M* | ticiano *RM* | nec] hec *uel* hac R^a, ne M^a | artimedori *DCM*, artimederi *R* 19 profitearis $D^b R$ | tenere] *DM cum B* (κ.π.) ἐρρῶσθαι, teneri $C R^b$, *inc.* R^a 20 et a te *om.* M^a 21 petionem *D* 22 tantam *D* | deductam D^a 23 posse M^a | *s. a. Hal.* 24 aa. et cc.] a. *S* 25 his *om.* $C M^a$ 26 prospicis M^a | quantatem R^a | solam] sol M^a | ea] eo R^a? 27 se debere *om. M* 28 *s. a. Hal.* 29 et cyrillae] *W*, et quirillae *C*, *om.* *SpLM* | uiginti quinque *L* 30 uestro *om.* *p* 31 eius *M* | cause p^a 32 eis *C* 33 *s. a. Hal.* *pL* | s. ii id.] iiiix k. *p*, xiiii k. *L* | cc.] aa. *pL* (*uacuo spatio relicto ante aa. in L*) 34 aa. et cc.] a. *S* | dionysiadae] M^b, dionisie *SC*, dionisie de *PLR*, dionisi de M^a? 35 *s. a. Hal.* *P*

27 IDEM AA. ET CC. CATONI. Sana*m* mente, licet aegr*am* corpore recte trans- [B 11, 2, 44] igere manifestum est, nec postulare debueras improbo desiderio placita rescindi ualitudinis corporis aduersae uelamento. S. VII ID. MAI. CC. CONSS. a. 294

28 IDEM AA. ET CC. SAPPARVTAE. Siue apud acta rectoris prouinciae siue sine [B 11, 2, 45]
1 actis, scriptura intercedente uel non, transactio interposita est, hanc seruari conuenit. Sed quoniam, ut certum quid accipias, conuenisse te, licet sine scriptura, proponis nec huius rei causa stipulationem secutam esse, quamuis ex pacto non potuit nasci actio, tamen rerum uindicatione pendente, si exceptio pacti opposita fuerit, doli mali uel in factum replicatione usa poteris ad obsequium placitorum aduersarium urguere. D. III NON. IVL. CC. CONSS. a. 294

29 IDEM AA. ET CC. MARCIAE. Sub praetextu specierum post repertarum ge- [B 11, 2, 46] nerali transactione finita rescindi prohibent iura. error autem circa proprietatem rei apud alium extra personas transigentium tempore transactionis constitutae nihil potest nocere. S. IIII K. OCT. CC. CONSS. a. 294

30 IDEM AA. ET CC. ANTONINO. Transactione finita, cum ex partibus tuis [B 11, 2, 47] magis dolum intercessisse quam eorum, contra quos preces fundis, confitearis, instaurare graue nec non criminosum tibi est. S. V ID. Oct. CREVI[1] CC. CONSS. a. 294

31 IDEM AA. ET CC. PROCVLO. Si de certa re pacto transactionis interposito [B 11, 2, 48] hoc comprehensum erat nihil amplius peti, etsi non additum fuerat 'eo nomine', de ceteris quaestionibus integra permaneat actio. PP. IIII ID. OCT.[2] BYZANTII CC. CONSS. a. 294

32 IDEM AA. ET CC. CYRILLO. Si causa cognita prolata sententia, sicut iure [B 11, 2, 49] traditum est, appellationis uel in integrum restitutionis sollemnitate suspensa non est, super iudicato frustra transigi non est opinionis incertae. proinde si non Aquiliana stipulatione et acceptilatione subsecuta competentem tibi actionem peremisti, praeses prouinciae usitato more legum rebus pridem iudicatis effectum adhibere curabit. S. VIII K. NOV. CC. CONSS. a. 294

33 (34) IDEM AA. ET CC. EVCHRYSIO. Si pro fundo, quem petebas, praedium cer- [B 11, 2, 50] tis finibus liberum dari transactionis causa placuit, nec eo tempore minor annis uiginti quinque fuisti, licet hoc praedium obligatum post uel alienum pro parte fuerit probatum,
1 instaurari decisam litem prohibent iura. Ex stipulatione sane, si placita seruari secuta est, uel, si non intercessit, praescriptis uerbis actione ciuili subdita apud rectorem prouinciae
2 agere potes. Si tamen ipsas res apud te constitutas, ob quarum quaestionem litis intercessit decisio, fiscus uel alius a te uindicauit, nihil petere potes. S. V ID. NOV. MELANTIADE CC. CONSS. a. 294

A[ul] (4, 27) *P* (4, 27. 29...32 [33 *p*]) *L* (4, 27. 29...32) *D* (*ad* 4, 28. 33) *CR* (4, 27. 24. 28. 33. 29...32) *M*

[1] Cebri (*Boecking*)? [2] Nou. (*Mommsen Zeitfolge p.* 438)?

1 aa. et cc.] a. *S*, aa. cc. *L*[a], a. et c. *R* | sanam m. l. aegram] *scripsi cum B* (κ.π.): τὴν ὑγιαίνουσαν τὸν λογισμόν, εἰ καὶ ἀσθενοῦσαν τῷ σώματι, sana m. l. egra *M*[a], sana m. l. egro *A*, sana (sane *P*[a]) m. l. aegrum *P*[a]*L*, sanum m. l. aegrum *P*[b]*CRM*[b]: *etiam* catoni *recte se habet, cum uirum pro muliere preces obtulisse supponat Thalelaeus* | transignere *R* 2 debuerat *L*[a] | placito *P*[a] | rescindendi *A*, ἀνασχισθῆναι *B* (κ.π.) 3 *s. a. Hal. PL* | VII] IIII *PL* 4 aa. et cc.] a. *S* | sapparutae] *C*, saffatrute *S*, apharutte i *D*, apparute *R*, afarute *M* | prouinciae *om. D*[a] 7 nasci] nam si *D*[a] 9 usus *DRM uel M*[b] | poterit *C*[a]? | aduersarium] *DCM*, aduersarium tuum *R* | *s. a. Hal.* 13 transgentium *R*, transientium *M*[a] | constituta *M*[a], *inc. R*[a] 14 *s. a. Hal. PLD* | IIII] ui *PL*, lui *D* 15 antonino] *SCM*, antonio *PLR* 16 instaurari *CM*[b], ἀνανεῶσαι *B Fabrot.*, ἀνανεωθῆναι *B Coisl.* 17 *s. a. Hal. PL* | s. v] sd. *PL* | creui] *PL*, crebro *Hal.* | cc.] cc. c. *P*? 18 interposita *P*[a] 20 maneat *C* | *s. a. Hal. PL* | IIII *om. PL* | bizantio *PL* 21 sentia *L*[a] 22 in *om. C*[a]*R* 23 frustra] nec frusta *L*[a] | si] etsi *R* 24 et acceptilatione *om. P*[a]*M*[a]: καὶ ἀποχῆς καὶ ἀμεριμνίας ἐπακολουθησάσης *B* (κ.π.) | permisisti *PL*[t] | uisitato *P*[a] 25 *s. a. Hal. PL* | nou.] non. *L* 26 *ordinem c.* 33 *et* 34 *in libris nostris uerum esse apparet ex S B h. l. et BΣ* 11, 1, 76, *ubi c.* 34 *citatur sub numero* λδ' | aa. et cc.] a. *p*, aa. *C* | euchrusio *C*, eucrasio *S*, eudirusio *D*, eucheriffio *R*, euclirufio *M*, *om. p* 29 ex stip. sane (plane *C*) si] plane si ex stip. *p* 30 intercesserit *R* | ratione *M*[a] | agere prouinciae *DCM* 31 potest *pR*[a]*M*[a] | tamen si *R* | ipsa res apud te constituta *p* | quorum *R* 32 potest *pR*[a]*M*[a] | *s. a. Hal.*

34 (33) IDEM AA. ET CC. PTOLEMAIDI. Cum donationis seu transactionis causa [B 11, 2, 51]
administratae tutelae debiti scientes uos obligationem fratri uestro remisisse proponatis nec
umquam uolenti dolus inferatur, frustra de dolo querimini, nec ad implendum promissum
hereditatis propriae pollicitatione quisquam adstringitur. PP. VI [1] ID. NOV. CC. CONSS. a. 294

35 IDEM AA. ET CC. AMMONIO. Transactionem, quae dominii translatione uel [B 11, 2, 52]
actione parata seu perempta finem accepit, cum eam amicis etiam interuenientibus re uera
ostenditur processisse, metus uelamento rescindi postulantis professio detegit improbitatem.
S. VIIII K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

36 [2] IDEM AA. ET CC. ACHILLEO. Si *cum liberis* maior annis uiginti quinque [B 11, 2, 53]
transegisti, quamuis dari tibi placita repraesentata necdum probentur nec offerant haec
qui conueniuntur, ne quid amplius ab ipsis exigi possit, exceptionis proficit aequitas. S. VI [3]
ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

37 IDEM AA. ET CC. BASILISSAE. Promissis transactionis causa non impletis [B 11, 2, 54]
poenam in stipulationem deductam, si contra factum fuerit, exigi posse constitit. S. XII K.
IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

38 [4] IDEM AA. ET CC. THEODOTIANO. Transactio nullo dato uel retento [6, 31, 3 B 11, 2, 55]
seu promisso minime procedit. S. VIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. [5] a. 294

39 IDEM AA. ET CC. MARCIANAE. Quamuis eum qui pactus est statim paeni- [B 11, 2, 56]
teat, transactio rescindi et lis instaurari non potest: et qui tibi suasit intra certum tempus
licere a transactione recedi, falsum adseuerauit. S. D. V K. IAN. SIRMI CC. CONSS. a. 294

40 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTRO- [Th. 2, 9, 2 B 11, 2, 57]
PIO PP. Vbi pactum uel transactio scripta est atque Aquilianae stipulationis et acceptilationis [6] uinculis firmitas iuris innexa est, aut subsecutis secundum leges [7] accommodandus est consensus aut poena una cum his quae data probantur ante cognitionem causae, si et aduersarius hoc maluerit [8], inferenda est. D. III NON. IVN. CONSTANTINOPOLI EVCHERIO
ET SYAGRIO CONSS. a. 381

A^{ul} (4, 38. 39) *P* (4, 35...39) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 4, 40) *CR* (4, 35. 34) *M*

---

[1] V (*cf. ad p.* 174, 26)? [2] *fortasse iungenda est* 6, 23, 14 [3] VI *om.* 6, 23, 14 [4] *iunge* 2, 6, 4. 6, 19, 1 [5] sine die CC. conss. *l. gem.* [6] et acceptilationis *del.* (*u. i.*) [7] Vbi pactum conscriptum est atque Aquilianae stipulationis uinculis firmitas iuris innexa, aut gestis secundum legem *Th.* [8] si et adu. hoc maluerit *om. Th.*

---

1 ptholomaidae *S*, palomaidi *C*, tollomaidi *M*, cyrillo phitolemaidi *R*: cyrillo *uidetur sumptum esse ex c.* 32, *alioquin foret* cyrillae et, *cum feminas duas remisisse debitum supponat Thalelaeus* 2 uos] uero R^a 4 propie M^a | *s. a. Hal.* 5 aa. et cc.] a *S* | ammonio] *M*, admonio *S*, hamoniti *PL*, ammoniti *R*, hammoni *C* | translatione uel] translationem R^a 6 peracta P^aL^t, p***ta M^a | seu] su P^aL^a. siue P^b | eam] *C cum B* (κ.π.) αὐτήν, ea *PLRM* | etiam *om. R* 7 postulatis M^a? | improbitatem *om.* P^a 8 *s. a. Hal. PL* | s. VIIII k.] sd. n. *P*, s. n. *L* 9 idem ... quinque *bis* R^a | aa. et cc.] a. *S*, augustus et cc. *R alt. l.* | anchylleo *S*, ancille *C*, ****** achileo M^a | cum liberis *om. libri, suppleui ex BΣ* (κ.π.): εἰ μετὰ ἐλευθέρων μείζων ... διέλυσω, *quocum conueniunt B*: εἰ μετὰ ἐλευθέρων διαλύσηταί τις *et adnotatio Thalelaei*: οὐ δύναται τοῦτο νοῆσαι περὶ τέκνων· τὰ γὰρ παλαιὰ ῥητὰ τῆς διατάξεως ἐναγωγὴν εἶχεν λέγουσαν· εἰ δὲ μετὰ δούλων διέλυσω· πρὸς οὖν ἀντιδιαστολὴν ἐκείνων τῶν δούλων κεῖται ὧδε τὸ μετὰ ἐλευθέρων 10 transegiste P^a | haec] *aec C^a, hoc *R*, ταῦτα *BΣ* (κ.π.) 11 ab] amb R^a | perfecit M^a | *s. a. Hal. PL* 13 et cc. *om. PLR* | balissae *M* | transactionibus M^a | impetis P^a 14 fuerat P^a | posset M^a | constitit] P^aRM *cum B* (κ.π.) ὡμολόγηται, constat P^bLC | *s. a. Hal. PL* | XII] xuii *PL* 16 et cc. *om. SPC* | theodosiano *S*, theodotiono P^a, theodatione *C* | nulla R^a | promisso seu retento *C* 17 *s. a. Hal. PL* | nicom.] uic. *PL* 18 aa. et cc.] a. *S*, aa. *PL*, aug. *R* | marciae *S* 19 inter R^a 20 a (at A^l) transactione] transactionemne R^a | asseuerauerit *PL* | *s. a. Hal. PL* | s. d. v] *PL*, s. *Hal.* | cc. *om. PL* 21 *inscriptionem c.* 39 *habet R* | impp. *C* | ualentinus *M* | aa. *C* | eutropio pp. *om. D* 22 ubi pactum (pactio *C*) ... et (atque *C*) acceptilationis ... 23 innexa est] ἔνθα σύμφωνον ἢ διάλυσις γέγραπται καὶ τοῖς τῆς Ἀκουιλιανῆς ἐπερωτήσεως δεσμοῖς ἡ βεβαίωσις τοῦ νόμου ἐδεσμήθη *BΣ* (κ.π.): *consentit igitur cum Th. in omittendis uerbis* et acceptilationis, *quae ut subintellegenda adsumpsit Thalelaeus et in indice* (= *B*) ἐπάγοντα καὶ Ἀκουιλιανὴν ἐπερώτησιν καὶ ἀποχὴν καὶ ἀμεριμνίαν *et in adnotatione* (*BΣ* Ἐρώτησις *p.* 722), *ita alii in contextu suppleuerunt* 23 leges] τοὺς νόμους *BΣ* (κ.π.) 24 assensus *C* | si et] *CM*, sciet R^a, si DR^b, ἐὰν ὅλως καὶ ὁ ἀντίδικος τοῦτο βουληθείη *BΣ* (κ.π.) 25 est *om.* M^a | *s. a. Th. Hal.*

41 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Rvfino pp. Si quis maior [Th. 2, 9, 3 B 11, 2, 58] annis aduersus pacta uel transactiones nullo cogentis imperio libero arbitrio et uoluntate confecta putauerit esse ueniendum uel interpellando iudicem uel supplicando principibus uel non implendo promissa, eas autem inuocato dei omnipotentis nomine eo auctore solidauerit, non solum inuratur infamia, uerum etiam actione priuatus restituta poena, quae pactis probatur inserta, et rerum proprietate careat et emolumento, quod ex pacto uel transactione illa fuerit consecutus: itaque omnia eorum mox commodo deputabuntur, qui
1 intemerata pacti iura seruauerint. Eos etiam huius legis uel iactura dignos iubemus esse uel munere, qui nomina nostra placitis inserentes salutem principum confirmationem initarum esse iurauerint pactionum. D. v id. Oct. Constantinopoli Olybrio et Probino conss. a. 395

42 Impp. Leo et Anthemivs AA. Erythrio PP. Si ex falsis instrumentis [B 11, 2, 59] transactiones uel pactiones initae fuerint, quamuis iusiurandum his interpositum sit, etiam ciuiliter falso reuelato eas retractari praecipimus: ita demum ut, si de plurimis causis uel capitulis eaedem pactiones initae fuerint, illa tantummodo causa uel pars retractetur, quae ex falso instrumento composita conuicta fuerit, aliis capitulis firmis manentibus: nisi forte etiam de eo, quod falsum dicitur, controuersia orta decisa sopiatur. D. k. Ivl. Constantinopoli Marciano cons. a. 472

43 [1] Imp. Anastasivs A. Thomae pp. Illyrici. Iubemus in omnibus litigiis [B 11, 2, 60] iam motis et pendentibus seu postea super seruili uel adscripticia condicione mouendis transactiones celebrandas uel iam celebratas, si non alio iuri cognito modo eas uacillare contigerit, uires suas obtinere nec ob hoc uideri tenorem earum titubare, quod pro condicione seruili uel adscripticia confectae sint. D. xv k. Dec. Patricio et Hypatio conss. a. 500

V

℞ DE CALCVLI ERRORE ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Avrelio Qvarto. Errorem [B 11, 2, 61] calculi, siue ex uno contractu siue ex pluribus emerserit, ueritati non adferre praeiudicium saepe constitutum est: unde rationes etiam saepe computatas denuo retractari posse, si res iudicatae non sunt uel transactio non interuenit, explorati iuris est. sed et

A^{ut} (4, 41) *P* (4, 41...43. 5) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 7, 21. 7, 39, 5

---

1 honorius] theodosius *S* | pp.] p. *M* | qui *A* 2 annis] *AM^aTh.*, annis xx quinque *$PLRM^b$*, xxu annis *C:* μείζων τῶν κε' ἐνιαυτῶν *BΣ* (κ.π.) | aduersum *Th.* | parta *C^a* | cogentis] *$AP^aR^aM^b$* (*uel M^b*) *Th.*, cogenti *M^a?*, cogente *P^bLCR^b* | libero] sed libero *Th. contra BΣ* (κ.π.) 3 confecta] *Th. cum BΣ* (κ.π.) καὶ βουλήσει συγκειμένῃ, *ubi male trahitur ad* uoluntate, confectas *libri* | interpellandum *LR^a* | principi *C^a* 4 eas autem] *CRM^b cum BΣ* (κ.π.) ταύτας δὲ τὰς διαλύσεις, eas *A*, ea autem *PLM^a*, ea quae *Th.* | eo] *LM Th.*, in eo *PCR,* τῇ αὐτοῦ αὐθεντίᾳ *BΣ* (κ.π.) | solidauerint *A* (*sed A^u ante emend.* —rit) 5 inuratur] *Th. cum BΣ* (κ.π.) ἐγκεκαύσθω, intratur *A*, in**ratur *M^a*, notatur *L^bCRM^b*, notantur *PL^a* 6 et rerum] *$PLCRM^b$ cum BΣ* (κ.π.) καὶ τῆς τῶν πραγμάτων δεσποτείας, rerum *AM^a*, earum rerum *Th.*, et rerum earum *M^c* 7 illa] illa tum *PL*, ἐκείνης εἴληφεν *BΣ* (κ.π.) | itaque] quae *Th.*, τοιγαροῦν *BΣ* (κ.π.) | eorum] quorum *M^a?*, *om. R* | commoda *AM^b* | qui] *PLM^a Th.*, eis (ei* *C^a*, ei *R*) qui *$ACRM^b$*: πάντα παραχρῆμα τὰ κέρδη ἀφοριζέσθω ἐκείνοις, οἵτινες *BΣ* (κ.π.) 8 seruauerit *R* | legis] litis *Th.:* τούτου τοῦ νομίμου *BΣ* (κ.π.) | actura *A* | esse iubemus *PLR* 10 esse iurauerunt *M*, iurauerit esse *R* | *s. a. Th. A Hal. PL* | constant. ... 11 conss. *om. A* | probo *PL* 12 antonius *M^a* | erithirio *PL*, enthrio *R*, titirio *M* 13 iusiurandum] iurandum *R^a*, *inc. C^a* | interpositum ... 14 retractari *om. L^a* 14 retracturi *P^a* 15 hedem *C* | pactiones] *PL^aR^a*, pactiones seu (uel *L^b*) transactiones *L^bCR^bM* 16 ex] in *M*, *om. PL^aR^a:* τὸ ἐκ τῶν πλαστῶν συμβολαίων εἰς διάλυσιν ἐνεχθέν *B* 17 de eo] deo *M^a* | *s. a. Hal. PL* 18 marciano conss. *PL*, martiano et zenone coss. *Hal.* 19 impp. *R^a* | anestasius *M* | a. *om. P* | pp.] p. *M* 21 iam] etiam *R*, tam *M^b* | uiri *R* 22 contingerit *M* | nec] ne *C* | titubari *PLR^a* 23 sunt *C* | *s. a. Hal. PL* | xv *om. PL* | conss. *om. S* 25 calculi errorem *P*, errore calculi *C* 26 et cc. *om. M* | aurelio] *SR*, aur. *PL*, ario *M*, *om. C* 29 et *om. R*

si per errorem calculi uelut debitam quantitatem, cum esset indebita, promisisti, condictio liberationis tibi competit. D. VI K. MART. AA. CONSS. a. 293

2 . . . .

VI

℞ DE POSTVLANDO ℞

1 IMP. ANTONINVS A. ARTEMIDORO. Cum a praefecto Aegypti perpetuo causas agere prohibitus non appellaueris, placitis obtempera. PP. III K. AVG. SABINO II ET ANVLLINO CONSS. a. 216

2 IMP. ALEXANDER A. POLYDORO. Nec ceterorum liberti, nedum mei quidem, [B 8, 1, 11] si[1] ita sunt litteris eruditi, ut patrocinia desiderantibus praestare possint, prohibentur hoc facere. PP. NON. MART. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

3 IMP. GORDIANVS A. FLAVIANO. Si sub specie honorarii, quod aduocato us- [B 8, 1, 12] que ad certum modum deberi potuisset, eam quantitatem, quam desiderio complecteris, te daturum cauisti et, quasi mutuam pecuniam accepisses, eam te redditurum promisisti, nec temporis spatio gesto negotio consensum ac fidem accommodasti, competenti exceptione non numeratae pecuniae tutus es et ex hac causa cautionem interpositam usitato more potes condicere. PP. V ID. IVN. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

4 [2]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. THEODOTIANO. Ve- [6, 19, 1 B 8, 1, 13] lamento absentiae patroni causae rursum ad finitas quaestiones redire quis frustra conatur. S. IIII[3] K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

5 IMP. CONSTANTINVS A. HELLADIO. Si qui aduocatorum existi- [Th. 2, 10, 3 rest. B 8, 1, 14] mationi suae immensa atque illicita compendia praetulisse sub nomine honorariorum ex ipsis negotiis quae tuenda susceperint emolumentum sibi certae partis cum graui damno litigatoris et depraedatione poscentes fuerint inuenti, placuit, ut omnes, qui in huiusmodi scaeuitate permanserint, ab hac professione penitus arceantur. D. III K. APRIL. PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325

6 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD OLYBRIVM PV. Quis- [Th. 2, 10, 5 B 8, 1, 15] quis uult esse causidicus, non idem in eodem negotio sit aduocatus et iudex[4], quoniam ali-
1 quem inter arbitros et patronos oportet esse delectum. Ante omnia autem uniuersi [(Th.)] aduocati ita praebeant patrocinia iurgantibus, ut non ultra, quam litium poscit utilitas, in licentiam conuiciandi et maledicendi temeritatem prorumpant: agant, quod causa desiderat: temperent ab iniuria. nam si quis adeo procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suae imminutione quatietur. nec enim coniuentia commodanda est, ut quisquam negotio derelicto in aduersarii sui contumeliam aut palam pergat aut sub-

P (5. 6 ℞ 4. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] mei, si quidem (*Mommsen*)? [2] *iunge* 2, 4, 38. 6, 31, 3 [3] VIII (2, 4, 38)? [4] defensor sit et quaesitor *Th.*

1 uelut] uelu*(d?) C^a, uel R^a? | quantiaatem L^a | esse M^a 2 *s. a. Hal. PL* | d. VI] s. iii *PL* 3 *constitutionem Graecam in fine huius tituli excidisse adnotant Russardus Contius Augustinus* 6 antonius M^a, anastasius *S* | artumidoro *R* | causam *C* 7 *s. a. Hal.* | amulino *Hal.* 8 apollodoro (*om.* a.) *S* | libertiniorum R^a | necdum M^a? | mei] ei C^b, *** C^a 9 praestari *CM* | possunt *R* | hoc] id *M* 10 *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 11 clauiano *C* 15 negotio gesto *R* | exexceptione M^a 16 *s. a. Hal.* 17 aa. et cc.] aa. et c. *S*, aa. *PLCR*, a. cc. *M* | theodatiano *S* 18 rursa R^a | questioes *R* | qui R^a 19 *s. a. Hal. PL: in loco gemino est* sine die et consule | IIII] iii *L* 20 belladio *SCM* | aestimationis C^a?, extimationi *R*, estimationi M^a 21 sub *om. Th.* 22 emolumentum] et emol. *C* 24 saeuitate RM^a, cecitate *C*, seueritate M^b | *s. a. Hal.* 26 ualentinus *R*, ualerius *M* | ualens] ualent. *P*, ualentinus *RM* | ad olybrium] olybrio *Th.* | pu.] *PR Th.*, pp. *SLCM* 27 aliquod PM^a?, aliq** L^a, aliquid R^b 28 delictum M^a, de**tum C^a, conflictum P^aL^t | uniuersa P^a 29 possit CM^a | in licentiam c. et m. temeritatem] licentiam (—tia M^a) c. et m. temeritate PLR^bM, in licentiam c. et m. temeritate CR^a: εἰς ὕβριν καὶ προπέτειαν ἐκφέρωνται *BΣ* 31 temperent] temperent se R^a | fuerat *C* | probis M^a 32 imminutione (—nem L^aR^b) quatietur] PLR^bM^b *cum BΣ*: τῇ σημειώσει (*leg.* μειώσει) τῆς ἰδίας λήψεως σαθρωθήσεται *BΣ*, imminutionem (immunitionem CM^a) patietur CR^aM^a | coibentia M^a | commodata R^a 33 sui *om.* M^a | peragat $PLCM^a$, προάγηται *BΣ*

2 dole. Praeterea nullum cum eo litigatore contractum, quem in propria recepit fide, incat
3 aduocatus, nullam conferat pactionem. Nemo ex his, quos licebit accipere uel decebit,
4 aspernanter habeat, quod sibi semel officii gratia libero arbitrio obtulerit litigator. Nemo
5 ex industria protrahat iurgium. Apud urbem autem Romam etiam honoratis, qui hoc
putauerint eligendum, eo usque liceat orare, quousque maluerint, uidelicet ut non ad turpe
compendium stipemque deformem haec adripiatur occasio, sed laudis per eam augmenta
quaerantur. nam si lucro pecuniaque capiantur, ueluti abiecti atque degeneres inter uilis-
6 simos numerabuntur. Quisquis igitur ex his, quos agere permisimus, uult esse causidicus,
eam solam, quam sumit tempore agendi, sibi sciat esse personam, quousque causidicus est,
nec putet quisquam honori suo aliquid esse detractum, cum ipse necessitatem elegerit standi
et ipse contempserit ius sedendi. PP. x k. Sept. Valentiniano et Valente AA. ii conss. a. 368
7 Idem AA. et Gratianvs A. ad Olybrivm pv. Prouidendum est, ne hi, quos [B 8, 1, 16
in foro aut meritum nobilissimos fecerit aut uetustas, in una parte consistant, aliam a
1 rudibus atque tironibus necesse sit sustineri. Atque ideo si in uno auditorio duo tantum
prae ceteris fuerint uel plures, quorum fama sit hilarior, in iudicantis officio sit, ut par
causidicorum distributio fiat et exaequetur partibus auxilium singulorum et aequa diuisio
2 procedat. Si quis uero monitus a iudice ea excusatione, quae nequeat comprobari, cuicum-
que parti patrocinium denegauerit, careat foro, sciat etiam numquam sibi ad agendum co-
3 piam posse restitui. Si quis autem ex litigatoribus detectus fuerit separatim tractasse cum
pluribus et aduersario suo tali fraude subtraxisse paris defensionis copiam, ostendet procul
dubio iniquam a se litem foueri et auctoritatem iudicis a se lusam experietur. D. k. Mart.
Treviris Valentiniano et Valente iii AA. conss. a. 370
8 Impp. Leo et Anthemivs AA. Nicostrato pp. Nemo uel in foro [I, 4, 15 B 8, 1, 17
magnitudinis tuae uel in prouinciali iudicio uel apud quemquam iudicem accedat ad toga-
torum consortium, nisi sacrosanctis catholicae religionis fuerit imbutus mysteriis. sin autem
aliquid[1] quoquo modo uel quadam machinatione factum uel attemptatum fuerit, officium
quidem sublimitatis tuae centum librarum auri iacturam pro condemnatione sustineat, idem
uero, quicumque ausus fuerit contra prouidum nostrae serenitatis decretum officium ad-
uocationis per subreptionem adripere et prohibitum patrocinium praestiterit, aduocationis
officio remotus stilum proscriptionis atque perpetui exilii specialiter sustinebit: sciturus
etiam prouinciarum rectoribus, quod is, sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit
attemptatum, partis bonorum dimidiae proscriptionem et poenam exilii per quinquennium
sustinebit. D. prid. k. April. Constantinopoli Anthemio A. ii cons. a. 468

VII

℞ DE ADVOCATIS DIVERSORVM IVDICIORVM ℞

1 Imp. Antoninvs A. Doloni. Si patronum causae praeuaricatum putas et im- [B 8, 1, 18
pleueris accusationem, non deerit aduersus eum pro temeritate commissi sententia, atque

P (6, 6. 7. 7 ℞) *L* (6, 6. 7. 7 ℞ [1 *l*]) *D* (*ad* 7, 1) *CR* (*u.* 26 officium ... 32 bonorum dimi *in litura litteris coartatis scripsit* R^b) *M*

[1] tale quid (*Mommsen*)?

2 accipere] exigere accipere L^a 3 aspernatur PL^aM^t, aspernantur L^b, καταφρονητικῶς *BΣ* | gracia L^a 4 romanam *R* 5 eo] quo M^a | licet *M* 6 deformen *M* 7 ueluti *om.* L^a | degeres P^a 9 sumet P^a, sumit* L^a | sciant PL^a 11 et *om.* *M* | edendi R^a | *s. a. Th. Hal. PL: in Th. est* acc. xii k. sept. ipsis aa. conss. | ii *om. Th.* (*u. s.*) *Hal.* 12 aa.] a. et c. *S* | et grat. a. (aa. *PLC*) *om.* *M* | pu.] pp. *CM, om. R* | hii *CR* 13 aut mer.] au mer L^a 15 pluris M^a | iudicatis L^a 16 causidiciorum R^a | aequetur *C* 17 procedit P^a 18 ad agendum] *PLM,* agendi *CR* 19 cum plurimis *M*, μετὰ πολλῶν *BΣ*, μετὰ πάντων *B* 21 faueri C^a? | iudicis a se (asse M^a) lusam] iudicis exclusus *C:* διαπαίζει τὴν τοῦ ἄρχοντος αὐθεντίαν *BΣ* | experitur R^a | *s. a. Hal. PL* | k.] x k. *PL* 22 treuiris ... conss.] cc. iii ualt. et ualent. iiii aa. *PL*, treuiris ualent. et ual. aa. utrisque iii coss. *Hal.* 23 imp. *C* | antoninus SM^b, antonius M^a 24 prouintili R^a 26 quodam C^a? | factum *om.* M^a 31 aliquod *M* 33 *s. a. Hal. cum loco gemino* 35 iuditorum M^a 36 daloni *DR*, alon. *l* | priuatumricatum R^a? 37 commissa lD^aR^a: κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἁμαρτήματος *BΣ* (κ.π.)

ita de principali causa denuo quaeretur. quod si non docueris praeuaricatum, et calumnia notaberis et rebus iudicatis, a quibus non est prouocatum, stabitur. PP. III K. OCT. ANTONINO A. IIII ET *B*ALBINO CONSS. a. 213

2 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD ANTONIVM PP. Qui necessario patriae suae debent municipio functiones, eos decurionibus adgregatos nolumus euagari, permittentes tamen, ut in negotiis causidicorum fungantur officiis et in ciuitatibus propriis subeant munia curiarum, ita tamen, ut non contra rem publicam ciuitatis, in qua honorem hunc consecuti sunt, eis adesse permittatur. D. XV K. SEPT. RAVENNAE VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD AFRICANVM PV. [Th. 12, 1, 152] Ne quis ex corpore togatorum, minime curialibus nexibus illigatus [1], prouinciales suscipiat functiones, scilicet ut et ambientibus claudatur ingressus et inuitis necessitas auferatur. D. III NON. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

4 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. EVSTATHIO PP. [Th. 2, 10, 6 B 8, 1, 19] Fori tui culminis et uniuersorum iudiciorum aduocati quidquid ex huiuscemodi professione uel ipsius occasione quaesierint *uel quaesierunt*, id post patris obitum praecipuum ueluti peculium castrense ad exemplum militum proprio dominio ualeant uindicare. D. X K. APRIL. CONSTANTINOPOLI HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

5 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PV. [B 8, 1, 20] Quidquid animi largitate et munificentia praestitimus principali togatis per Orientem eminentissimae praefecturae reuerentia studiorum, id sibi praesenti sanctione praestitum esse cognoscant patroni causarum illustris urbicariae praefecturae. D. VII K. IAN. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

6 IDEM AA. AD FLORENTIVM PP. [Nou. Theod. 10, 1, 4 B 8, 1, 21] Sancimus, ut aduocatis, qui apud tuam magnificentiam causas acturi sunt, a nullo iudice, nec ab ipsa eminentissima praefectura, sollicitudo ulla penitus iniungatur: sed nec aduocatis prouinciarum uel spectabilium iudicum quisquis existimet aliquid iniungendum. nulla igitur togatis inspectio, nulla ingeratur peraequatio, nulla operis instructio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur, nullum denique aliud eis mandetur praeter arbitrium in eodem [3] dumtaxat loco [4], ubi aduocationis exercetur officium: quinquaginta librarum auri poena officio feriendo, quod legis istius regulas temerare temptauerit. D. XIII K. MAI. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

P (7 *R* 4) *L* (7 *R* [1 *l*] 4 [6 *l*]) *D* (*ad* 7, 1) *CRM*

[1] minime c. n. illigatus *om. Th.* [2] *iunge* 1, 51, 7 [3] eo (*u. i.*)? [4] in ea dumtaxat prouincia *Nou.*

1 querereretur *lR* | docuerit M^a | et *om. D* 2 *s. a. Hal.: in l est subscriptio c.* 3 3 albino *Hal.* 4 impp. *C* | ualens] ualerius *M* | et ualerius *R*, et ualentinus *M* | aa. *C* | pp.] p. *M* | necessariam ... 5 functionem *C* 5 debet M^a, *om.* R^a 7 in] et in *C* 8 eisdem *C* | *s. a. Hal.* 10 impp. ... hon.] imp. hon. et *M* | aa. (a. *M*) ad africanum] *SM*, africanum *CR*, aa. africano *Th.* | pu.] pp. *M*, pp. permittatur *C* 12 ut et] *M Th*, ut *C*, et ut *R* | *s. a. Th. Hal. et l ad c.* 1 | d. III (iiii *l*) non. aug. const. (const. *om. l*)] pp. const. III non. aug. *Th.* 13 archad. et hon. iii a. cons. *l* 14 theodosius] archadius *PLCR* | eustathio] *S*, eustachio *PLR*, estachio *C*, eustasio *M cum libris Th.* | fori] for L^a 15 ex huiuscemodi] eiusscemodi *M* | uel ipsius occasione *om. C* 16 quaesierint uel quaesierunt] quaesierunt P^aL, quaesierint P^bCR, quesierunt uel quesierint *M*: *emendaui ex BΣ*: εἴ τι δυνηθείησαν ... κτήσασθαι ἢ εἴ τι ἤδη ἐκτήσαντο, *idemque indicatur lectione librorum Th., quorum alii* (*Monacensis*) *habent* quaesitura uel conquesierunt, *alii* (*Paris.* 4403) quaesierunt uel conquisierunt | id] *M cum Th. et BΣ*: τοῦτο μετὰ τὴν ... τελευτήν, id etiam *PLCR* | praecipium P^a, pretium R^a 17 *s. a. Th. Hal. PL* | x k.] k. x *P* | constant. *om. PL* 18 honorio] dd. nn. honorio *Th.* 19 ualentinus *M* | ciri *C* | pp.] pium *C*, id M^a, *om.* M^b 20 principalis C^a *uel* C^b | orrigentem M^a 21 praesenti sanctionem C^a, praesentis sanctione R^b, praesentis actione R^aM^a 22 *s. a Hal.* 24 idem] impp. hon. et theod. *l* | aa.] a. et c. *S* | ad florentium] florentio *S*, ad faustinum *l* 26 iniungantur *C* | specta*ilum M^a 27 quisquis] quis *Nou.* | aliquid *om. l* | adiungendum C^aR 28 instructio] *CR Nou.* (*Ottob.*), extructio *lM Nou.* (*Paris.* 4420) 29 nullum den.] nihil den. *Nou.* | eodem] ἐκείνῳ *B*, αὐτῷ *BΣ* 30 officium *M* | quod] qui *lM* 31 legis istius] *CM Nou.*, legis **ius *l*, istius legis *R* | temptauerint *CR* | *s. a. Nou. Hal.: in l est subscriptio c.* 13 | XIII k. mai.] *Nou.*, VIII kal. mart. *Hal.*

7 IDEM AA. THALASSIO PP. PER ILLYRICVM. Isdem priuilegiis isdemque immunitatibus potiri togam illustrissimae per Illyricum praefecturae, quibus fruitur toga per Orientem praetorianae sedis excelsae, decernimus. D. VII ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. [B 8, 1, 22] a. 439

8 IDEM AA. CYRO PP. CONSVLI DESIGNATO. Cum aduocatio praetoriana centum quinquaginta numero togatis minime uel imminuendo uel augendo concludatur, iubemus eos, qui ex his ad fisci patronatum peruenerint, a cohortis uel alterius uilioris condicionis nexibus cum liberis quandocumque genitis liberos custodiri postque tale officium depositum annumque completum aduocatorum consortio[1] abscedere cum comitiua consistoriana: omneque, quod togatis fori celsitudinis tuae quolibet casu quolibet adquiritur titulo, ut castrense sibimet uindicare nec patribus uel auis paternis earum rerum commodum adquirere legis istius auctoritate decernimus: his omnibus etiam ad urbicariae praefecturae aduocationem trahendis. D. III K. IAN. VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS. [B 8, 1, 23] a. 440

9 IDEM AA. APOLLONIO PP. Si quis de togatis fori celsitudinis tuae uel Illyricianae seu urbicariae praefecturae siue de his, qui in prouincialibus iudiciis causarum patrocinium profitentur, electione tuae sedis regendae prouinciae munus potestatemque susceperit, post peractam integre ac sine ulla opinionis labe administrationem ad illud officium, unde abstractus est et unde sibi uitae subsidia comparabat, remeandi habeat facultatem nec causas orare denuo quadam prohibeatur inuidia. D. XII K. SEPT. CONSTANTINOPOLI EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS. [B 8, 1, 24] a. 442

10 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PALLADIO PP. Binos, qui priores fori tuae sedis inueniuntur, ad patronatum fisci singulis quibusque annis accedere paribus dignitatis et priuilegiorum insignibus ambiendos praecipimus, quibus antehac utebatur is, qui solus creabatur fisci patronus. D. XIIII K. IVL. CONSTANTINOPOLI *SPORACIO* CONS. [B 8, 1, 25] a. 452

11 IMP. LEO A. VIVIANO PP. Nemini licere sancimus aliquem sub adsidendi colore statutis centum quinquaginta aduocatis, quos sibi eminentissima praefectura in consilium adsumpserit, adgregare. 1 Non aliter uero consortio aduocatorum tuae sedis aliquis societur, nisi prius in examine uiri clarissimi rectoris prouinciae, ex qua oriundus est, praesentibus cohortalibus gesta conficiat, quibus aperte pateat cohortali statui ac fortunae eundem minime subiacere, si praesens uir clarissimus rector prouinciae fuerit in eius examine[2]: si uero afuerit, apud defensorem sui oppidi gesta conficiat. 2 Iuris peritos etiam doctores eorum iubemus iuratos sub gestorum testificatione depromere, esse eum, qui posthac subrogari uoluerit, peritia iuris instructum: filios autem togatorum excellentiae tuae, qui uel nunc causas agunt uel futuris temporibus actitauerint, ceteris supernumerariis anteferri. 3 (2) Illud insuper decernimus, ut etiam his, qui ultra centum quinquaginta aduocatos eminentissimae tuae sedis reperiuntur, liceat et apud uirum spectabilem proconsulem uel prae- [B 8, 1, 26]

CRM

[1] senatores factos *ins.* (*u. i.*) [2] si praesens ... examine *del.* (*Mommsen*)

1 tolasio *CM* | per illirici eisdem *R* 2 per illyricum *om.* R^a | fuerit togam *R* 3 *s. a. Hal.* 5 pp.] p. *M* | consuli designato] *Contiis* 1562, *om. libri* 6 agendo M^a | concludantur *M* 7 ad fisci *om. M* | alteris R^a | 8 quandocumque genitis] *M cum BΣ* (κ.π.) τῶν ὁτεδήποτε γεννηθέντων, quinque genitis *R*, quingentis *C* 9 consortio abscedere] ἐκ ... σωματείου γινομένους αὐτοὺς συγκλητικοὺς ἀφίστασθαι *BΣ* (κ.π.), *idemque supplementum redit et in indice Thalelaei* (*BΣ*) συγκλητικὸν αὐτὸν γενόμενον *et in adnotatione eiusdem ad h. l.* | cum *om.* M^a | comitiuam consistorianam *CR*: μετὰ τῆς ἀξίας τοῦ κόμητος τοῦ κονσιστοριανοῦ *BΣ* (κ.π.) | omnemque *C* 10 quolibet casu *om. C contra BΣ* καθ' οἱανδήποτε τυχήν 11 istis *C* 13 *s. a. Hal.* 14 aa.] aug. *M* | foris *C* | illuricianae M^a 16 electione] *M*, et electione *R*, ut lectioni *C*, κατ' ἐπιλογήν *BΣ* (κ.π.) | redendae R^a | susceperint *CR* 17 peracta *M* | ac *om. M* | labe ab eo adm. ad aliud *R* 18 subsidiae R^a 19 *s. a. Hal.* 21 ualentinus *RM* | marcus *CRM* | sinos *R* 22 priore *R* | fori *om. M* | patronatus *M* | quibusque] quibus *C* 23 praecimus M^a 24 carebatur fisci *C*, fisci creabatur *M* | *s. a. Hal.* | herculano et asporatio coss. *Hal.* 25 a. *om. M* | iuuiano *R* | pp. *om. M* 26 quos] *C*, quo *R*, quem *M* 27 consortium *M* 28 rectores C^a | est] es *M* 29 cohartalibus *CR* | conficiat] ὑπομνήματα πραχθείη *BΣ* | pateant *M* | cohartali *CR*, cohortalis *M* | statue M^a 30 praeses *CR* 31 abfuerit *M*, adfuerit *R*, affugerit *C* | suo R^a 32 iuratos] iuratores *M* | postea *CR* 33 perita M^a 34 astitauerint *R* | supermunerariis *C* 35 ultra] ultra a M^a 36 sedis tuae *CM*

fectum Augustalem uel comitem Orientis, uiros etiam spectabiles uicarios et apud rectores prouinciarum negotia perorare. D. K. FEBR. CONSTANTINOPOLI MAGNO ET APOLLONIO CONSS. a. 460

12 IDEM A. EVSEBIO PP. ILLYRICI. Sancimus patronum fisci iudicio celsitudinis tuae iam non quotannis, sed biennio pro uetere consuetudine finem officii sui sortiri: saluis eidem consortio priuilegiis omnibus, quae a retro principibus meruit, manentibus. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI BASILIO ET VIVIANO CONSS. a. 463

13 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ALEXANDRO DVCI AEGYPTIACI LIMITIS ET PRAEFECTO AVGVSTALI. Petitionem uirorum disertissimorum aduocatorum Alexandrinae splendidissimae ciuitatis, quam de fori sui matricula et fisci patrono obtulerunt, merito admittentes hac sanctione decernimus quinquaginta statutos haberi eorumque nomina pro tempore matriculae conficiendae inscribi et eos aduocationis officium in iudicio tam uiri spectabilis praefecti Augustalis quam uiri spectabilis ducis Aegyptiaci limitis petentibus adhibere, ceteros uero ultra memoratum numerum constitutos apud alios iudices eiusdem Alexandrinae ciuitatis perorare, filiis scilicet statutorum in loco deficientium supernumerariis anteponendis: egredientem autem post biennium fisci patronum contemplatione laborum exconsulari moderatoris prouinciae dignitate decorari: licentia facultateque ei non deneganda, cum usus exegerit, tam pro se quam pro filiis parentibus et uxoribus nec non etiam personis ex trans-
1 uerso latere usque ad quartum gradum constitutis patrocinium suum adhibere. Quando autem fisci patronum mori contigerit, gradu eum sequentem sine ulla dilatione in loco eius subrogari, heredibus defuncti nihil exinde sibi commodi adquiri posse speraturis: cunctis priuilegiis, quae hactenus habuisse noscuntur, nec non his, quae suggestio tuae magnitudinis continet, etiam in posterum intactis inuiolatisque seruandis, quatenus huiusmodi delato eis liberalitate nostrae serenitatis honore possint in otio et tranquillitate reliquum tempus uitae suae peragere, nulla eis inuitis sollicitudine ingerenda. D. XIII K. SEPT. ANTHEMIO CONS. a. 468

14 IDEM AA. CALLICRATI PP. ILLYRICI. Aduocati, qui dirimunt ambigua fata causarum suaeque defensionis uiribus in rebus saepe publicis ac priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus prouident humano generi, quam si proeliis atque uulneribus patriam parentesque saluarent. nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis clupeis et thoracibus nituntur, sed etiam aduocatos: militant namque causarum patroni, qui gloriosae uocis confisi munimine laborantium spem uitam et posteros defendunt. D. V K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ZENONE ET MARCIANO CONSS. a. 469

15 IMP. LEO A. DIOSCORO PP. Post duos fisci patronos, qui ex anterioribus [B 8, 1, 27] constitutionibus[1] isdem beneficiis muniuntur, sexaginta quattuor togatos, qui in praesenti sunt, a primo usque ad sexagesimum quartum imperialibus beneficiis perfrui censemus,
1 quibus fisci patroni liberique eorum honorati sunt. His quoque illud adiciendum esse statuimus, ut, si quis patronatus fisci adeptus gradum fatalem diem obierit, uniuersa totius

p (7, 14) *L* (7, 14 *ante* I, 54) *CRM*

[1] *c.* 10 *h. t.*

1 augustale *R* | ettam *M* 2 *s. a. Hal.* 4 aa. *C* | non iam *M* 5 officio *C* | sortiris aliis *C* | eidem] R^b*M*, eiusdem *C*, et** (iam?) R^a 6 a *om. M* | *s. a. Hal.* 8 alexandro] sergio *S*, *cf.* 1, 57, 1 | egyptiaci limites *S*, aegyptiali mil. *C*, aegyptiali mil *sequente uacuo spatio R*, egiptiaci militis *M* | et praef. aug. *om. SC* 9 petitiones *R* | alexandriae *R* 11 hanc M^a | maricule R^a 13 prefectis *M* | augustali *R* | aegyptiacia *R*, aegyptiatici (*uoluit* aegyptili) *M* | militis *C* 14 alexandriae *CR* 16 contemplationem *C* 17 moderationis *R* | prouintiali R^a | dignitate *om. C* | facultatemque *CM* | denegandam *M uel* M^b 18 pro filiis] prouintiis R^a | tranuerso *R* 19 ad *om. R* 20 autem] ante *R* | eum sequentem] consequente *M* 21 heredibus] haec rebus *R* | sibi] sibi non *R* 22 qui suggestione *C* 23 dato *R* 24 in otio] initio *R* | uitae suae tempus *M* 25 sollic. inger. inuitis *C* | *s. a. l ad c.* 6 26 conss. *l* 27 idem] imp. leo et anthemus (anthemio *L*) *pL* | callicrati] *LM*, callicatri *Sp*, calliorati *CR* 29 pelis p^a?, prael*s M^a 30 solos nostros nostro L^a, nostro solos *C*, ******** solos nostro M^a | clypeis *uel* clipeis *pLCM*, glippeis *R* 31 patroni causarum *R* 32 *s. a. Hal.* 34 mpp. *R* | dioscoro pp.] ad dioscoro *S* 35 constitutionibus *om. M* | togatis *RM* 36 quartum] initum *C*, ξδ' *B et BΣ* 37 honerati *R* | addicendum *C* 38 patronatus] *M*, patronus *CR* | gratus *R* | factalem M^a

anni solacia, ex quo hoc idem officium peragere coeperit, ad heredes seu successores suos, siue liberi siue extranei fuerint, transmittendi tam ex testamento quam ab intestato liberam habeat facultatem. D. XVII K. IVN. CONSTANTINOPOLI *MARCIANO* CONS. a. 472

16 IMPP. LEO IVNIOR ET ZENO AA. IVSTINIANO PV. Ad similitudinem sexaginta [B 8, 1, 28] quattuor aduocatorum fori amplissimae praetorianae praefecturae quindecim tantum ex foro tuae magnitudinis, qui in praesenti gradus primos obtinent, post fisci uidelicet patronum, isdem priuilegiis nostrae mansuetudinis beneficio perfruantur, quibus fisci patroni liberique eorum muniuntur. D. XVII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LEONE IVNIORE A. CONS. a. 474

17 IDEM AA. PAVLO PP. PER ILLYRICVM. Iubemus aduocationem fori tui culminis in *centum* quinquaginta, sicut antea constitutum fuerat, aduocatos concludi eundemque numerum, quotiens uel professionis fine uel morte uel quocumque casu fuerit imminutus, electione magnificae tuae sedis impleri, ita ut in praesenti quidem et hinc usque ad biennium ad plenitudinem supra definiti numeri subrogandi sine ulla cohortalis aut cuiuslibet deterioris condicionis quaestione succedant: salua uidelicet aduersus eos apparitionibus si qua competit actione, quam certum est, postquam fisci patronatus officio impleto exierint, euanescere: post lapsum uero biennium foro tuae magnificae potestatis inseri postulantes non aliter, nisi sub gestorum confectione minime eos cohortali condicioni subiacere patefactum
1 fuerit, admittantur. Cuncta sane priuilegia, quae magnificae per Orientem praefecturae aduocatis ex diuinis retro principum seu inclitae recordationis Leonis uel nostris sanctionibus indulta sunt, tuae quoque gloriosissimae sedis causidicis absque ulla discretione competere per hanc in aeternum ualituram legem sancimus. a. 474

18 Οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ τοῖς ἐν τάξει οὖσι δικολόγοις, εἰ μὴ μόνον ὁ τῶν πραιτωρίων ἔπαρχος. [B 8, 1, 29]

19 [1] Μήτε παρά τινι τῶν ἀρχόντων μήτε παρὰ διαιτηταῖς δύο συνήγοροι διδαχθέντες ἀναβαλλέσθωσαν τὴν τοῦ πράγματος κρίσιν προφάσει τρίτου δικολόγου, ἀλλ᾽ ἀνυπερθέτως τὴν δίκην δικολογείτωσαν οἱ δύο παρόντες. [B 8, 1, 30]

D. VI K. IAN. CONSTANTINOPOLI *LONGINO* CONS. a. 486

20 (VIII, 1) IMP. ANASTASIVS A. EVSEBIO MAGISTRO OFFICIORVM. Suggestionem uiri [B 8, 1, 31] illustris comitis priuatarum et proconsulis Asiae duximus admittendam, per quam nostrae serenitatis auribus intimauit fori sui aduocatos communi petitione magnopere postulasse, ut, postquam aduocationis deposuerint officium, dignitate quadam nostra liberalitate potiantur. iubemus itaque post depositum, ut dictum est, praefatum officium unumquemque

CRM: c. 18 *restituimus ad indicem B, c.* 19 *ad indicem BΣ*

[1] *fortasse iungenda est* 2, 12, 27

1 hoc *om. C* 2 ab *om. R* 3 habeant *R* | *s. a. Hal.* | festo et marciano coss. *Hal.* 4 imp. *M* | leo *om. R* | zenon *S* | aaa. *M* | iustinianus *S,* et iustiniano *R,* iustino *M* | pu.] pp. *CR*, p. *M: constat autem ex constitutione ipsa et ex Graecis agi de foro praefecturae urbanae* 7 isdem] his *M* 8 *s. a. Hal.* 9 aa.] a. *S,* aaa. *M* | culminis *om. C* | centum] *Bamberg. I D* 3 *secundum Herrmann, om. CRM: cf. de praefectura Orientis c.* 8. 11 *h. t.* 10 ante *R* | concludendi *R* 11 sine *R* | casu] causa *C* 12 magnificae tuae] *M,* tuae magnificae *R,* tuae magnificentiae *C* | hinc] *C, om. RM* 13 plenitudinem] *C,* pleniorem RM^b, plenoriem M^a | cohartalis *CR* 14 questiones *M* | si qua] quae *C* 15 patronatum *M* | impleti *C* 16 biniennium *R* | magnificentiae *CR* | potestate *C* 17 nisi sub] uisibus *M* | eos] hos *C* | cohartali *CR* | conditionis *M* 20 causadicis *R* | discriptione M^a 21 *apud Hal. subiungitur subscriptio anni* 486, *quae uidetur ad c.* 19 *pertinere (u. i.)* 22 de aduocatis diuersorum iudicum *hoc loco inserunt RM contra SC: quam rubricam nihil esse nisi repetitionem rubricae superioris apparet ex numeris sequentium titulorum, qui extant in PL (uide additamentum) et ex permultis citationibus (u. g. BΣ* 8, 1, 36. 40). *post rubricam M addit* hec constitutio greca est, *alii ut Paris.* 4534 *Bamb. I D* 3 *hoc loco habent* constitutio graeca: *et hoc loco, non ante c.* 17 *Graecas constitutiones inserendas esse probant tam subscriptio Haloandri ad c.* 17 *suo loco mota quam BΣ* 8, 1, 26, *ubi c.* 17 *citatur numero* ιζ 23 *breuiorem indicem exhibent B:* δίκη οὐχ ὑπερτίθεται, κἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐν αὐτῇ τρεῖς συνήγοροι· δύο γὰρ ἀρκοῦσιν 26 *s. a. Hal. ad c.* 17: *ex subscriptione restituenda est inscriptio aut* ὁ αὐτὸς βασιλεύς, *si etiam c.* 18; *quod ueri simile est, adscribas Zenoni, aut* αὐτοκράτωρ Ζήνων A. | longino cons.] decio et longino coss. *Hal.* 28 comite *C* | admittandam *M* 29 serenit'atis M^a | foris sui *RM,* foris tui *C* | magno opere RM^a 30 officia *CR* | nostrae *R,* nostrea M^a 31 iubemus] *M,* iubemus eos *CR*

eorum, qui in praesenti sunt uel postea matriculis eorum pro tempore fuerint inserti, clarissimi primi ordinis comitis perfrui dignitate, quatenus et tempore quietis fructum praeteritorum laborum consequantur proque fide atque industria erga clientes suos comprobata priuatae condicionis hominum multitudine segregati clarissimis merito connumerentur. D. II K. IAN. CONSTANTINOPOLI ANASTASIO A. II CONS. a. 497

21 (2) [1]IDEM A. THOMAE PP. PER ILLYRICVM. Aduocatos amplissimae tuae sedis, qui pro tempore ad fisci patroni gradum et officium prouehuntur, una cum liberis iam natis uel postea procreandis ab omni cohortalis seu cuiuslibet deterioris condicionis uinculo immunes ac liberos cum patrimonio suo conseruari praecipimus, cum constet hoc iam pridem tam aduocatis amplissimae praetorianae per Orientem quam magnificae urbicariae praefecturae sacris constitutionibus[2] esse indultum et non dubium sit non tantum eas, sed etiam sublimissimae tuae sedis germanas esse potestates. D. XII K. DEC. PATRICIO ET HYPATIO CONSS. a. 500

22 (3) IDEM A. CONSTANTINO PP. [3]Iubemus pro tempore primatem aduocatorum fori [B 8, 1, 32
uiri illustris comitis Orientis per biennium fisci patroni fungi officio et solacia sibi com-
muni consensu deputata per idem biennium consequi, hoc quoque transacto professionem
aduocationis deponere: consortio uidelicet eorundem aduocatorum ad quadraginta tantum-
modo uiros redigendo, ita ut, si qui superflui sunt iam eidem consortio sociati, de aduoca-
tionis officio minime reiciantur, nemine alio eis adiciendo, donec quadraginta uirorum nu-
1 merum aduocatorum consortium excedere contingat. Ad haec eos, qui, prout statutum
est, fisci patroni deposuerint officium, postea quoque non prohiberi singulos tam pro se
quam pro iugali sua et socero et socru nec non genero et nuru liberisque propriis, colonis
2 et seruis ad se pertinentibus aduocationis fungi officio. Nec aediculas eorum metatorum
onere molestari, si tamen in una tantummodo suaque domo singuli talem praerogatiuam
3 sibi uindicare maluerint. Pro sportulis praeterea modum, quem notitia nobis porrecta de-
clarat, tam pro his quam pro colonis et seruis eorum custodiri, neminique praeberi licen-
4 tiam eundem modum circa sportularum exactionem contra eos excedendi. Nec de cetero
quemquam, antequam per statuta tempora legum eruditioni noscatur inhaesisse, supra dicto
5 consortio sociari. Et filios aduocatorum uel adhuc in tali constitutorum officio uel eorum,
qui fisci patronatum deposuerunt, superstitum uel mortuorum, extraneis ad idem officium
accedentibus anteponi eique gratis et sine sumptibus sociari, si et ipsi, prout dispositum
6 est, solito tempore legum doctrinam meruerint. Vt autem his, qui fisci patroni officium
adepti sunt uel fuerint, non tantum superstitibus, sed etiam morte praeuentis prospiciatur,
tam ad heredes fisci patroni, qui semel ad talem gradum uocatus sit, solacia eius transire
hisque seruari, quam ipsos, qui fisci patronatum iam deposuerunt uel postea deposuerint,
minime cuiuslibet actus publici sollicitudinem nolentes subire compelli nec exhibitionis seu

CRM

---

[1] *iunge* 2, 4, 43. 7, 39, 5 [2] *c.* 8 *h. t.* [3] *c.* 22 *isdem uerbis repetitur in c.* 24

---

1 in praesenti] insenti R^a, inserti R^b | post *C* | matculis *R* 2 primi] *M cum B* πρώτου τάγματος, *om. CR* | et *om. M* 3 conseqntur *R* | proque] *M*, pro qua *CR:* ἵνα ... καρπὸν ... προφέρωνται ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιμελείας ... ἀποχωριζόμενοι τοῦ τῶν ἰδιωτῶν τάγματος *BΣ* | erga] ga M^a | clientes] dientes *R* 4 numerentur *R*, συναριθμούμενοι *BΣ* | *s. a. Hal.* 6 a.] aa. *C* | sedis] his *R* 7 ad] af M^a | patronatus *M* 8 postea *om. M* | cohartalis *C*, cohartali *R* 9 matrimonio *M* | praecipimus] *CR*, decernimus *M* 11 constitutioni'bus M^a 12 sedes M^a | potestatem *R* | *s. a. Hal.* | xv 2, 4, 43 14 pro tempore] propter *R* 15 illustris uiri *R* | fungi *om. M* | solacio *C* 17 eodem R^a 18 ita] itaque *R* | iam] etiam *R* | idem *C* 19 offitiorum *M* | reciantur *R*, recitantur *C* | ediciendo *M* | donec] *M*, nec *C*, ne *R:* ἕως ὅτε εἰς τοὺς τεσσαράκοντα περιστατήσαν *BΣ*, *similiter B* 20 hoc *R*, *inc.* M^a | prout] ut pro *R* | statum M^a 21 deposuerunt *RM* | offitio *M* 22 uigalia *R*, iugalis M^a | socrum *C* 23 offitio fungi *M* 24 molestare R^a | si tamen] sit non *R* | unam *R* | domum *C*, domu *M* | singula *C* 26 quam pro] quam *M* | colonis] colonis illis *C* 28 antequam *om. R* | eruditione M^a | inhesis**e C^a, inesse *M* 29 in *om. M* | officio u·l eorum *om. C* 30 officio *M* 32 soluto *C* | meruerunt *C* | his *om. M* 33 adempti *C* | mortem M^a 34 sit *om. C* 35 uel p. deposuerint (deposuerunt *C*) *om. M* 36 actas M^a? | uolentes *C* | subire] *M*, se subire *CR*

deductionis onere nisi speciali auctoritate nostra molestari et in prouincia incusandos per
sententiam uiri spectabilis comitis Orientis utpote competentis iudicis conueniri atque liti-
gare decernimus. D. K. IVL. CONSTANTINOPOLI SABINIANO ET THEODORO CONSS. a. 505
23 (4) IDEM A. EVSTATHIO PP. Laudabile uitaeque hominum necessarium aduo- [B 8, 1, 33
1 cationis officium maxime principalibus praemiis oportet remunerari. Ideoque iubemus uiros
clarissimos fisci pro tempore patronos fori tuae celsitudinis sollemni die festiuitatis kalen-
darum Ianuariarum ipsius tantummodo anni, per quem tale peragunt officium, inter spec-
tabiles sacri nostri consistorii comites diuina nostrae serenitatis manu puncti consequi so-
2 lacium. Et postquam tale deposuerint officium, si quidem filios ingenuos habeant, eos
clarissimorum notariorum inseri consortio tribunorum, sacras solitas epistulas sine quadam
3 suffragii solutione percepturos. Et si quis per sententiam sublimitatis tuae monitus super
agnito debito uel agnita causa, quae ingeritur ei, confessionem exponere paratus sit, eam
non arbitro delegato, sed tunc temporis fisci patronis uel alterutri eorum, si alter adesse
4 non possit, pro more tamen solito sub actorum testificatione intimari. Quotiensque de
nuptiis quis sine dotalibus instrumentis mutuo contrahendi matrimonium animo celebratis
super adfectu suo, liberis ex huiusmodi coniugio iam extantibus uel necdum procreatis,
legitimis adlegationibus uti maluerit, eas apud eosdem pro tempore fisci patronos uel alter-
utrum, ut dictum est, eorum gestis interuenientibus commendari, ita uidelicet, ut iuri cogni-
5 tae adlegationes absentibus personis, si quae competunt, seruentur intactae. His insuper,
quicumque apud uiros gloriosos pro tempore consules mancipia sua libertate donare uolue-
rint, antelatos fisci patronos ad easdem libertates peragendas propriam aduocationis uocem
6 accommodare: Aliis nihilo minus privilegiis, quae iam pridem memoratis uel fisci patronis,
uel adhuc aduocationis pro tempore peragentibus officium togatis diuersis modis indulta
sunt, ex hac etiam sanctione nostra in sua stabilitate duraturis. D. XII K. DEC. CONSTAN-
TINOPOLI AREOBINDO ET MESSALA CONSS. a. 506
24 (5) IDEM A. SERGIO PP. Petitiones uirorum disertissimorum fori praesidalis secundae
Syriae prouinciae aduocatorum cum competenti moderatione censuimus admittendas et iube-
mus[1] pro tempore primatem eorum per biennium fisci patroni fungi officio et solacia sibi
communi consensu deputata per idem biennium consequi hocque transacto professionem
aduocationis deponere: consortio uidelicet eorundem aduocatorum ad triginta tantummodo
uiros redigendo, ita ut, si qui superflui sunt iam eidem consortio sociati, de aduocationis
officio minime reiciantur, nemine alio eis adiciendo, donec triginta uirorum numerum aduo-
1 catorum excedere consortium contingat. Ad haec eos, qui, prout statutum est, fisci patroni
deposuerint officium, postea quoque non prohiberi singulos tam pro se quam pro iugali sua
et socero et socru nec non genero et nuru liberisque propriis, colonis et servis ad se per-
2 tinentibus aduocationis fungi officio. Nec aediculas eorum metatorum nomine molestari, si
tamen in una tantummodo suaque domo singuli talem praerogatiuam sibi uindicare malue-

CRM

[1] *c.* 24 *inde ab hac uoce est repetitio c.* 22

1 dedicionis *R* | nisi] iussi *M* | prouinciam *C* | inaccusandos *R*, accusandos *C* 2 uiri spect. *om.* *R* | comiti *R* | atque *om.* *R* 3 *s. a. Hal.: pro* iul. *fortasse scribendum* ian. *propter* 1, 4, 19, *ubi uide* 4 aa. *C* | eustachio *CR* | pp.] pp. uc. *S* 7 ianuarium *RM* 8 nostri *om.* *M* | puncti] R^b*M cum B* (πούνιτον) *et BΣ*, pncti R^a, functi *C* | consequens *C* 9 postquam] post *R* 11 munitus *C*, monitis *R* 13 non *om.* *R* | arbitrio CM^a, δικαστῇ *BΣ* | patronus R^a | alter] aliter *C*, altera *R* 14 prosit *R* | intimare *R* | que *om.* *R* 15 quis sine] M^a, quae sine *C*, quasi non *R*, quis siue M^b | instruentis M^a | matrimonium] numerum *M* 16 affectus *C* | coniungio *R* | iam] tam *M* 17 uti maluerit] intimauerit *R*: καὶ βούλεται κατὰ πρᾶξιν ὑπομνημάτων καταθέσθαι *BΣ* | eas (eoș M^a) ... alterutrum *om.* *R* 18 iure *C* | cogniti *M* 19 seruetur *C* 20 mancipiam suam *M* 21 eandem *R*, eas *M* | aduocationes M^a 22 ammodare M^a | nilhominus *M* | commemoratis *M* 23 aduocationes *M* | inadulta *M* 24 transactione *C* | *s. a. Hal.* 25 areouinio *Hal.* 26 *inscriptionem om.* M^a | sertio *R* | petitionum M^a | praesidati *R* 27 competente *M* 28 primates *C* | biennium ... 29 idem *om.* R^a, idem *suppl.* R^b 29 consensu] consensu in husu *M* | deputatam *M* 30 tantummodi M^a 31 rediendi M^a | quis *RM* 32 reciantur *R* | alios *M* | donec] *C*, nec *RM* 33 hoc *R* | statum M^a 34 deposuerunt *M* 35 socro M^a | agenero *M* | seuis M^a 37 in *om.* *M* | domus *C* | singulari *M*

3 rint. Pro sportulis praeterea modum, quem notitia nobis porrecta declarat, tam pro his
quam pro colonis et seruis eorum custodiri, neminique praeberi licentiam eundem modum
4 circa sportularum exactionem contra eos excedendi. Nec de cetero quemquam, antequam
per statuta tempora legum eruditioni noscatur inhaesisse, supra dicto consortio sociari.
5 Et filios aduocatorum uel adhuc in tali constitutorum officio uel eorum, qui fisci patrona-
tum deposuerunt, superstitum uel mortuorum, extraneis ad idem officium accedentibus
anteponi eique gratis et sine sumptibus sociari, si et ipsi, prout dispositum est, solito tem-
6 pore legum doctrinam meruerint. Vt autem his, qui fisci patroni officium adepti sunt uel
fuerint, non tantum superstitibus, sed etiam morte praeuentis prospiciatur, tam ad heredes
fisci patroni, qui semel ad talem gradum uocatus sit, solacia eius transire hisque servari,
quam ipsos, qui fisci patronatum iam deposuerunt uel postea deposuerint, minime cuiuslibet
actus publici sollicitudinem nolentes subire compelli nec exhibitionis seu deductionis onere,
nisi speciali auctoritate nostra, molestari et in prouincia incusandos per sententias uiri
clarissimi prouinciam in qua degunt moderantis, utpote competentis iudicis, conueniri at-
que litigare decernimus. D. K. DEC. *ANASTASIO* ET AGAPITO CONSS. a. 517

25 (6) IMP. IVSTINVS A. MARINO PP. Restituendae sunt clarissimis eloquentiae luminibus
sexaginta auri librae, quas sub imperio Zenonis divae memoriae[1] pedaneis deputatas arbitris
nec non fideiussorum uires aestimantibus, tamen auferendas credidit parca posterioris sub-
tilitas principis, ut iam liberalitate nostri numinis uiri clarissimi fisci patroni praefatam
auri summam sine fraude annis singulis consequantur, ab amplissima tua sede pari lance
in utrumque diuidendam. nam uniuersis redditur, quod pro uoto omnium primatibus in-
1 dulgetur. Sacras insuper epistulas, quibus adprobantur uiri clarissimi tribuni praetoriani
et notarii, non unius tantum nomine, sed alterius quoque[2] unius praestandas perspicimus,
2 siue suos filios siue quos alios duxerint illustrandos. Ad haec altiore beneficio codicillos,
quibus illustris honoratur dignitas, consequantur, quos unius solum nomine eisdem uiris
facundissimis daturos nos pollicemur profuturos scilicet alteri eorum altero concedente, seu
3 qui[3] ex provinciis suis uel ex amicis uoluerint, in prouinciis tamen degentibus. Licentiam
eis praeterea facimus binos homines annis singulis itidem offerendi nostram adoraturos pur-
puram, statutis inserendos praesentalibus domesticis, unum equitum, alterum scholae pedi-
tum, in uacantem eorum locum, qui defuncti sunt, nullo, dum supererant, de militia uenum-
danda pacto cum eis interposito, quorum eiusmodi conventiones intersunt, ita tamen, ut
idem uiri facundissimi, cum offerendos eosdem crediderint homines, bina solidorum pro
singulis millia nihilque amplius nouerint dependenda uiris magnificis comitibus dicatissimo-
rum domesticorum, id est equitum quidem pro eo, qui inter equites merit*urus* est, peditum
autem pro eo, qui inter pedites inserendus est: solitis uidelicet statim stipendiis nec non

CRM

---

[1] *cf. ad* 3, 1, 6 [2] et *ins.* (*Mommsen collato Graeco* εἷς καὶ ἕτερος) [3] cui?

---

1 praetera *R* | notia *M* 3 exactione *R* 4 per statuta] *RM*[b], praestatuta *C*, persti-tuta *M*[a] | eruditio *C* 6 deposuerunt] uel adhuc *M* | superstitutum *C* 7 autemponi *R* | depositum *C* 8 meruerant *C*, meruerunt *M* | adempti *C* 9 fuerunt *M* | mortem *R* | here-dem *M* 10 quit *R*[a] | solacia] in solatia *CR* | hisqui *M* 11 quam] *ita c.* 22, quamque *CR*, tamquam *M* | deposuerint u. p. deposuerunt *C*, uel p. deposuerint *om. R* 12 honore *M* 13 incausandos *C* 14 prouintia *M* | mode-ratis *M* | competentes iudices *R* | *s. a. Hal.* | anastasio] anatolio *Hal.* 16 *inscriptionem om. M*[a] | iustinianus *SC* | marino] *M*[b] *et* 5, 27, 7, marono *R*, martiano *S*, matrono *C* | restituendo *M* | luminibus] *WQ*, nominibus *CRM* 17 qua *C* | diuine *M* | deputatis *C*, deputes *M* | arbitriis *M* 18 parca] *M*, pro patre *CR* 19 iam] tam *M* | libertate *R* | nominis *CRM* | uiri] auri *M* | fisci *om. C* | praefata *C*, praefati *R* 20 anni singuli *M* | consequatur *C* | tuae *C* 21 quod] quidem *C* | omnibus *R* 22 epistalas *M*[a] 23 alteris *R* | unis *R* 24 quos] *CR*, quosdam *M* | codicillis *C* 25 honeratur *C* | dignatas *R* | hisdem *M* 26 facundissimos *R*[a] | datos *R* | nos] *M*, non *CR* | pollicentur *R* 27 degentibus] *R*, ele-gentibus *C*, decedentibus *M* 28 annis sin-gulis sit idem *C*, anni singuli sit idem *M* | nostra moderaturos *C* 30 quidem functi *M* | nullo] *M*, nulli *CR* | supererat *CR* 31 huius-modi *CR* 32 auferendos eisdem *CR* | bi-nas *M* | pro] per *CR* 33 millia] militia *R* | dependendum *C*, dispendenda *R*[a] | dicato-rum *R*, ducatorum *C* 34 eo :.. 186, 1 pro *bis R* | qui] *C*, quod *M*, *om. R utroque loco* | meriturus] *Hal.*, meritus *libri* 35 inseren-dum *M*[a] | solitus *M* | statum *M* | dispendiis *C*

4 ceteris solaciis isdem tironibus deputandis sine quolibet alio dispendio. Aliis etiam priuilegiis potiantur, quae diuersis temporibus consecuti sunt siue per augustos apices seu dispositiones et sententias amplissimae tuae sedis. nam qui nouis digni iudicati sunt, ii multo magis in anterioribus quoque sunt adiuuandi. D. K. DEC. CONSTANTINOPOLI IPSO A. ET EVTHERICO CONSS. a. 519

26 (7) IDEM A. THEODOTO PV. Per hanc legem decernimus, ne, antequam in [B 8, 1, 34] octuaginta tantum uirorum numerum fori tui culminis togatorum collegium deductum fuerit, adspirare quis qualibet arte concedatur aut possit, nisi uel eorum filii, qui triginta priorum obtinent numerum, facundiae studiis eruditi, gratis uidelicet et sine ullo suffragio, aut fortasse exteri non ultra duos per annos singulos, facundia et ipsi conspicui taxati fuerint: nullo deinceps, postquam in octuaginta uirorum numerum redacti fuerint, superare qua-
1 libet rursus ambitione uel astutia quantitatem ausuro. Interdicenda quoque cunctis licentia praeuertendi progressus seriem, quam ipsius temporis ordo suppeditat, et ut in merca-
2 torum contractibus loca permutandi et adhuc tirones iam interesse ueteribus. Hoc etiam pronuntiandum censemus, ne quis ex his in aliis degat regionibus relicta obseruatione glorificae tuae sedis. nouerit etenim, qui post nomen impetratum patroni litium ultra trium annorum spatium ex sacratissima hac urbe morandum duxerit, nec nuncupationem togati nec privilegia uirorum eiusmodi concedenda sibi, ut nec repetitis ex industria praedictae
3 sedis auctoritatibus protrahatur aut multiplicetur peregrinationis excursus. Quorum omnium si quid uel minimum quocumque tempore fuerit uiolatum, uiginti primates eiusdem ordinis et qui pro tempore sollicitudinem ab actis in amplitudinis tuae gerent officio, adiutores etiam eorum denis singuli libris auri ferientur, quod aduersus imperialia consulta serenitatis nostrae tendentibus non statim obiecerint intercessionem legis praesentis aut non restiterint et omni nisu prohibuerint, ne quid temptetur contrarium: cum nec in administratores sublimissimae tuae sedis, si non intente custodierint disposita salutaria et, ut
4 non temerentur, prospexerint, poena deerit decem auri librarum. Sescenti autem aurei, quibus pro tempore fisci patronus fori tuae celsitudinis ad exemplum priorum temporum ex arca tui iudicii consolatur, ne post decursum celerem aduocationis et labores gloriosos egenus exeat, non, ut saepe contigit, incerto die praestentur, sed cum[1] medium iter peruenerint patrocinii rerum fiscalium, id est kalendis Octobribus, per annos singulos sine
5 cunctatione solventur. Quidquid insuper privilegiorum retro principum sacris adfatibus uel auctoritate tribunalis cuius interest huic eidem ordini datum ostenditur, inuiolatum ser-
6 uari. Cumque lite quisquam eorum pulsatus fuerit seu ciuilis causae[2] certaminis aut cri-

CRM (*om. c.* 26) *T* (*ad c.* 26)

---

[1] ad *ins.* (εἰς τὸ μέσον ἐνεχθείη *BΣ*) [2] causa?

---

1 sinec *Mª* | etiam *om. R* 2 potiuntur *M* | angustos *C*, augtos *R* | dispositione *R* 3 nouis] *Mommsen*, nobis *libri* | hii] i *Mª?*, *om. Mᵇ* 4 adhibendo *Mᵇ*, .dhibendo *Mª* | *s. a. Hal.* 6 *c.* 27 *ante c.* 26 *collocat S* | idem] impr. iustinianus *S* | theodoto] *ita nomen scribitur in* 4, 30, 13 *et a Procopio hist. arc. p.* 64 (*Dindorf*), theodoro *SCRT*, *item libri ad* 9, 19, 6 | pu.] *S*, pp. *CRT* 7 octoginta *R* | fuerat *C* 8 qualibet arce *T*, qua libertate *C* | posset *T* | nisi uel] nichil *C* | priorum *om. T* 9 facundiae] *C*, facundi *R*, facundia et *T* | et *om. T* | aut] et *T* | fortassis *T* 10 et] et studiis et *Tᵇ* 11 in *om. T* | octoginta *R* 12 ambitio *C* | quantitatem ausuro] *Tᵇ*, quantitate (—tem *Tᵇ*) mansuro *CRTᵇ* 13 in *om. T* 15 ex his *om. T:* μηδεὶς αὐτῶν *BΣ* | rationibus *R*, religionibus *Tᵇ* | redita *R* 16 nouerint *CRT* | enim *T* 17 spatia *C* 18 priuilegio *R* | huiusmodi *T* | sibi] sunt *T* | repetiti *R* | praeditae *T* 19 protrahatur] *Mommsen*, protrahantur *libri:* οὐδ᾽ ... δύνανται ... τ̄ περιελθεῖν τ̄ πολυπλασιάζειν τοὺς τῆς ἐκδημίας αὐτῶν χρόνους *BΣ* | excessus *T* 20 quid] quidem *R* | primatus *T* 21 in *om. T* | gerunt *T* 22 singulis *CRT* | imperia *CR* 23 pendentibus *T* | obicierint *C*, obicerint *R*, obiecerunt *T* | praesentis] pr. huius R 24 restituerint *R* | omni nisu] *C*, omnino non *RT* | temptetur] teptet uti *C* | in *om. C* | administrationes *T* 25 intente] ante *C* | deposita *R*, dispostitas *Tª* | et ut ... 26 decem auri *om. R* 26 decrit] decernitur *T* | sexcentis a. aureis *C* 27 pro tempore] pro emptore *C* | patronus (patroū *R*, patronis *T*) ... consolatur (consulatur *libri*)] παρεχόμενοι τῷ φισκοσυνηγόρῳ *BΣ:* consolatur *passiue usurpatum restituendum esse uidit Mommsen* 28 area *C* | decursum] *Q*, discursum *CRT* 29 ut non *R* | praestetur *C* | inter *C* | peruenerit *T* 31 soluantur *C* 32 fidem *T* | ordini datum] *T cum BΣ:* δέδοται τοῖς συνηγόροις τούτου φόρου, ordinatum *CR* 33 eumque *R* | litem *C* | ciuiles *RT*

minalis quaestionis obtentu, hic uel in prouinciis, cum per concessum tempus eorum adesse quemquam euenit, nullos exsecutores sportulas adsequi nec, qui controuersiis mouendis inseruiunt aut excipiendo seu praeparando uel officio quolibet alio, quocumque nomine sumptum exigendum censere. D. ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI IVSTINO *A. II* ET OPILIONE CONSS. a. 524

27 (8) IDEM A. ARCHELAO PP. Nemo excepta Menandri fisci patroni persona speret de cetero permutationum saltibus superiore gradu captato fruiturum se beneficiis, quae patronis aerarii seu dum officium exhibent causis fiscalibus aut post expletum agmen impertita monstrantur. D. XII K. SEPT. IVSTINO *A. II* ET OPILIONE CONSS. a. 524

28 (9) IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. De constitutione diuinae recordationis [B 8, 1, 35 Iustini, patris nostri super togatis amplissimae tuae sedis prolata [1] Illyriciani aduocati postulauerunt a nobis eis clarum fieri, si locum etiam circa eos possit habere, siue cum commeatu siue sine commeatu iudicio eiusdem sublimitatis afuerint.
1 Sancimus itaque talem legem generaliter in persona eorum tenere, ut, si quis sine commeatu ultra continuum biennium afuerit uel cum commeatu ultra quinquennium, de matricula penitus aboleatur: nulla licentia ei danda gradum suum uindicare nec iterum uiris disertissimis togatis eiusdem sedis adsistere. perfruantur igitur aduocati eiusdem sublimitatis hac nostra generali sanctione. a. 531—534

VIII (VIIII)

℞ DE ADVOCATIS FISCI ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CLAVDIO. Cum te fisci causam agitasse proponas, quamuis te salarium percepisse neges, tamen placitis adquiesce. [B 8, 1, 36 eos enim, qui causam fisci egissent, prohibitum est aduersus fiscum patrocinium praestare. PP. XIII K. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. FREQVENTI. Potes auctoribus nobis [B 8, 1, 37 aduersus fiscum quoque patrocinium exhibere priuatis, dum eam scilicet causam, quam

CRM (*om.* 7, 26. 27) *T* (*ad* 7, 26. 27)

[1] *c.* 26 *h. t.*

2 adesse *om. C* | nullos] *confirmat BΣ* μηδὲ εἷς ἐκβιβαστής | qui controuersias inserunt (*om.* mouendis) *R:* προετοιμάζοντες τὰς δίκας *BΣ* 4 censurae *T* | *s. a. Hal.* 6 *ante c.* 27 *Graecam constitutionem excidisse testantur Augustinus et Russardus, u. i. ad u.* 10 | idem] impr. iustinianus *S* | aa. *T* | archelauo *R* | pp.] perpetuo *T, om. R* | ex accepta *T* 7 permutationem *CT* | se] sed *C* | quae] *T,* quae de *CR* 8 aerarii] parare *C* | exhibeat *R* 9 monstratur *R* | *s. a. Hal.* | iustino a. II] iustiniano *Hal.* 10 *ante c.* 28 *in Capilupiano* 19 *legitur* ii. const. grece, *in Bamberg. D I* 3 constitutio graeca. *possis de Iustiniani constitutione cogitare, quam Thalelaeus ad c.* 18 *h. t. indicat his uerbis:* σήμερον δὲ διάταξις τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀντιγραφεῖσα πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους παρακελεύετει τοὺς ἄρχοντας, ἡνίκα παρὰ τὴν αἰτίαν τῶν δικολόγων ὑπέρθεσις γίνεται ἐν τῇ δίκῃ, τρεῖς χρυσίου λίτρας πρόστιμον ἐπιφέρειν τοῖς δικολόγοις καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖσθαι διὰ τῶν πριβατιανῶν παλατίνων: *in Nouellarum enim collectionibus ea non inuenitur. quam tamen non posse suppleri nisi post c.* 28 *satis probat inscriptio c.* 28, *in qua nullus, quod sciamus, liber habeat* idem *pro* imp. iustinianus: *quin etiam fieri potest, ut nota Graecarum constitutionum a loco suo aberrauerit et referenda sit ad c.* 18 *et* 19 *h. t., cum in titulo ab epitomatis libris fere omisso et in Bononiensibus libris recentioribus paulatim expleto (ut uidere licet ex E, qui non habet nisi c.* 1. 4. 14 *et quidem collocatas post titulum sequentem, W, qui omittit c.* 2. 3. 5. 7...13. 15...24. 26...28, *et M) turbari ordinem obuium sit* | iustinus *M* | diuae *CR* 11 illiriciam *R* | postulauerint *CM* 12 si locum] *R,* locum *C,* soli cum M^a, solo cum M^b: εἰ χώραν δύναται ἔχειν *BΣ* (κ.π.) | possint *R* | cum commeatum *M* 13 sine] non R^a | eidem *R* | affuerint CRM^b 14 in] etiam in *R:* γενικῶς εἰς τὸ πρόσωπον *BΣ* (κ.π.) 15 affuerit *C,* abfuerit RM^b | cum] *C,* cum a *M, om. R:* ἢ μετὰ κομεάτου *BΣ* (κ.π.) 16 suum] suum gradum su M^a | iuris *R* 17 aduocatis *M* 20 aduocatus *S* 21 antonius SRM^a | fiscis M^a 23 *s. a. Hal.* 25 ualentinus *R,* ualerius *M* | galianus *M* | frequenti] afrequenti *M, om. S* | potest ... exhiberi CRM^b, δύνῃ ... συνηγορεῖν καὶ δικολογεῖν *B* 26 quoque *om. C* | ea M^a | causam *om. R*

tu, cum fisci aduocatus fueras, forte tractasti, suscipere declines. PP. VI K. MART. VALERIANO II ET GALLIENO AA. CONSS. a. 254

3 IMP. CONSTANTINVS A. AELIANO PROCONSVLI AFRICAE. Fisci [Th. 10, 15, 1 B 8, 1, 38] aduocatus poenam metuens caueat, ne fiscalia commoda occultet neue nullo negotio existente fisci nomine priuatis audeat calumnias commouere. D. VI ID. NOV. TREVIRIS CONSTANTINO A. III ET LICINIO C. III CONSS. a. 313

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD AMMIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. [Th. 11, 30, 41 B 8, 1, 39] Rationales priuatae rei causis uel sacri aerarii praesidentes examen praesente fisci aduocato suscipiant. PP. XVII K. IAN. MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

VIIII (X)

℞ DE ERRORE ADVOCATORVM VEL LIBELLOS SEV PRECES CONCIPIENTIVM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AVRELIAE. Ea, quae aduocati praesentibus his quorum [B 8, 1, 40] causae aguntur adlegant, perinde habenda sunt, ac si ab ipsis dominis litium proferantur[1]. PP. K. MART. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

2 IMP. GORDIANVS A. ROGATO MILITI. Errores eorum, qui desideria (id est [B 8, 1, 41] preces) scribunt, ueritati praeiudicium adferre non posse manifestum est. et ideo si condemnationem, cuius mentionem libello insertam esse proponis, manifeste probare potes non intercessisse, adlegationes tuas laedi non oportere is, qui super negotio disceptaturus est, non ignorat. PP. X K. IVL. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. VLPIAE. Sententiis finita [B 8, 1, 42] negotia rescriptis reuocari non oportet. nec enim quae constituta sunt, ut aduocatorum error litigatoribus non noceat, tibi etiam opitulari possunt, cum te praesentem neque causae palam ex continenti, id est triduo proximo, contradixisse neque post sententiam appellationis remedio, si tibi haec displicebat, usam proponas. D. VI K. SEPT. VIMINACII CC. CONSS.[2] a. 294

P (9 ℞ 1. 3) *L* (9 ℞ 1. 3) *CRM*

---

[1] *plenius fuisse rescriptum in Gregoriano Codice dicit Thalelaeus:* ταύτῃ τῇ διατάξει τὸ παλαιὸν προσέκειτο, ὅτι δύνανται παρόντες οἱ πρόσφυγες εὐθέως μέμφεσθαι κατὰ τῆς τοῦ δικολόγου πλάνης, καὶ διὰ τοῦτο ὡς μὴ μεμψάμενοι ὑπομένουσι πρόκριμα. ἀλλὰ περιεῖλον νῦν τοῦτο τὸ ῥητὸν οἱ περιφανεῖς κωδικευταὶ ὡς τῆς τρίτης διατάξεως τούτου τοῦ τίτλου σαφέστερον αὐτὸ λεγούσης [2] AA. conss. (= *a.* 293 *Mommsen*)?

---

1 fueras *bis* R^a, fuerat M^a | tracturi M^a? | *s. a. Hal.* 3 emiliano *S* 4 ne *om.* C^a | ullo CM^b 5 nomini R^a | calumpniis C^a | *s. a. Th. Hal.* | VI] uii *Hal.* | treuiris] tyberiade *Hal.* 6 III et l. c. III] IIII et l. IIII (*om.* c.) *Th.* 7 impp. *C*, mpp. *R* | ualens *R*, ualentinus *M* | ad damiano *S*, ad ammum M^b, *inc.* M^a 8 rer. priu. *om. S, inc.* M^a | causas R^a | sacris errariis *R* 9 praesidentis *R*, presidente M^a | examen praesente *om. C* | aduocatione *Th.*: φισκοσυνηγόρου *ΒΣ* | *s. a. Th. Hal.* | pp. XVII] d. XIIII *Hal.* 12 errore] rore M^a | uel *om.* M^a | libellum *S*, libellis *PL*, libello *R* | seu] uel *M* 13 prece *R* | concipientia M^a 14 impp. *P, inc.* M^a | aurelio P^a, *deficit* M^a 15 agantur PL^a? | liteum M^a 16 *s. a. Hal. PL* 19 probari potest *C*, probari potes M^a? 21 *s. a. Hal.* 22 et cc. *om. SM* 23 ut] *PLM*, id est ut *CR:* ὅτι νενομοθέτηται ἡ τῶν συνηγόρων πλάνη τοὺς δικαζομένους μὴ βλάπτει *ΒΣ*(κ.π.) 24 ligatoribus M^a | possunt] oportet possunt P^a | praesentem] M^a *cum ΒΣ* (κ.π.) σαυτὴν παροῦσαν, praesente $PLCRM^b$ 26 hoc C^a | displicebat] *C cum ΒΣ* (κ.π.) εἰ ἀπαρέσκει σοι ἡ ἀπόφασις, displicebant *PLRM* | usum PL^a?C^aM^a, χρησαμένην *ΒΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.*

X (XI)

℞ VT QVAE DESVNT ADVOCATIONI PARTIVM IVDEX SVPPLEAT ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AD HONORATUM. Non dubitandum est iudici, si quid a litigatoribus uel ab his qui negotiis adsistunt minus fuerit dictum, id supplere et proferre, quod sciat legibus et iuri publico conuenire. S. XVI K. MART. DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO *III* AA. CONSS. [B 8, 1, 43] a. 290

XI (XII)

℞ DE CAVSIS, EX QVIBVS INFAMIA ALICVI INROGATVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONIVS AA. MANILIO. Infamiae detrimentum minime tibi adfertur ob id solum, quod in carcerem coniectus es uel uincula tibi iussu legitimi iudicis iniecta sunt. PP. SINE DIE ET CONSVLE. [Greg. 1, 3, 1 mut. B 21, 3, 1]

2 IDEM AA. VERENNIO. Neque furti neque ui bonorum raptorum neque peculatus damnatus intellegi potest, qui, cum plus debiti nomine tributorum exegisset, in duplum a praeside condemnatus est. PP. V ID. IAN. LATERANO ET RVFINO CONSS. [B 21, 3, 2] a. 197

3 IDEM AA. METRODORO. Etsi seuerior sententia dici debuit, tamen, cum proconsul uir clarissimus certis rationibus motus mitiorem sententiam dixerit et ordine decurionum te biennio abstinere iussit, transacto tempore non esse te in numero infamium palam est eo, quod ἐξ ἀντιδιαστολῆς post biennium remisisse tibi prohibitionem decurionatus iudex uidetur. PP. X K. IAN. LATERANO ET RVFINO CONSS. [B 21, 3, 3] a. 197

4 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. VENVSTIANO. Si Posidonium in tempus anni relegatum secundum sententiam non excessisse proconsulis probaueris, quinque annis exilio temporario damnandum inter infames haberi non oportet, quando sententiae seueritas cum ceteris damnis transigere uideatur. PP. VI K. MART. SATVRNINO ET GALLO CONSS. [B 21, 3, 4] a. 198

5 IDEM AA. AMBROSIO. Decuriones quidem, item filios decurionum fustibus castigari prohibitum est: uerum si iniuriam te fecisse proconsul uir clarissimus pronuntiauit, ignominia notatus es. PP. K. IVL. SATVRNINO ET GALLO CONSS. a. 198

A^{ul} (11 ℞ *bis*. 1) *P* (10. 11 ℞) *L* (10. 11 ℞) *CRM*

---

2 ut] et *index P* | deesunt M^a | aduocationi] *P index PM*, aduocatione *L*, aduocatorum *S*, aduocatis *CR* | iude M^a 3 suppleat] impleant uel acciones *index P, in M post* suppleat *litura est* 4 aa. *om. R* 5 iudicem *R* 6 *s. a. Hal. PL* | s.] d. *PL* 7 IIII et m. III] IV et m. II (*in addendis* V et m. IIII) *Hal.*, et m. uiii *PL* 9 de] ex *A altero loco* | ex *om. index* PM^b, *deficit* M^a | alicui infamia *A* 11 impp. seu. et ant. aa.] *SW Greg.*, imp. seuerus a. *ACRM* | manilio] *Greg.*, magnualio *A*, manualio *SCR*, munualio *M* 13 *s. a. Hal. Laurent. aed. eccl.* 68 | consule] sins *Laur.* 14 aa.] a. *SM*, a. et cc. *C*, augusti et cesares *R* | uerennio] *CM*, sereno *S*, erennici *R* 16 *s. a. Hal.* 17 aa.] *W*, a. *SCRM* | matrodoro *S secundum Bluhmium* | uerior M^a | debuit] potuit M^a? 18 clarissimis M^a 19 iussit] *C*, iussit et RM^a, iussit ex M^b: ἐκέλευσε, παρελθόντος τοῦ χρόνου *B* (κ.π.) 20 ἐξ ἀντιδιαστολῆς] ex antiactoΛΗΕ *RN*, egantidiacto ant M^a, ex attilia iacto ANC *Paris.* 4536, *om.* CM^b: ὅτι ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς μετὰ τὴν διετίαν συγκεχωρηκέναι ... δοκεῖ *B* (κ.π.) | remisse R^a 21 *s. a. Hal.* 22 antonius *S* | possidoneum *R*, possidodnium M^a 23 anni *om.* C^a | excisse R^a 24 temperario R^a | damnandum] C^bM, damnando C^aR, καταδικασθέντα *B*: damnandum *legit Patricius, cum secundum Thalelaeum* (*BΣ*) *locum ita explicuerit, infamiam non propter quinquennale exilium, sed propter prioris iudicis seueritatem remissam esse, qui iniuriarum actione priuata conuentum non pecuniaria condemnatione, sed publica poena adflixisset* 25 *s. a. Hal.* 27 ambrosio *om. S* | item] et *M* 29 *s. a. Hal.*

6 IDEM AA. IVSTO. Ad tempus in opus publicum dati pristinum quidem statum [B 21, 3, 5] retinent, sed damno infamiae et post impletum tempus subiciuntur. PP. VII ID. DEC. GETA ET PLAVTIANO CONSS. a. 203

7 IMP. ANTONINVS A. DEMETRIO. Nemo ob id, quod bonis paternis se abstinuit, [B 21, 3, 6] infamis est. PP. V ID. IAN. ANTONINO A. ET GETA *VTRISQVE II* CONSS. a. 205

8 IDEM A. VLPIAE. Furti si condemnata es, citra uerbera quoque fustium famae [B 21, 3, 7] damnum subiisti. quod si res furtiua, quam alter subripuit apud te ignorantem comperta est, non laesit existimationem tuam sententia durior. PP. X K. MART. ANTONINO A. ET GETA VTRISQVE II CONSS. a. 205

9 IDEM A. LAETO. Neminem sequitur infamia ob defensa negotia publica patriae [B 21, 3, 8] suae. PP. XII K. MART. ANTONINO A. ET GETA VTRISQVE III CONSS. a. 208

10 IDEM A. SEVERO. Iniuriarum ex persona quoque serui damnatus infamia nota- [B 21, 3, 9] tur. PP IIII K. AVG. ISDEM CONSS. a. 208

11 IMP. ALEXANDER A. IRENAEO. Debitores qui bonis cesserint, licet ex ea causa [B 21, 3, 10] bona eorum uenierint, infames non fiunt. PP. X K. MAIAS MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

12 IDEM A. DONATO. Si te expilasse hereditatem sententia praesidis constitit, non [B 21, 3, 11] ex eo, quod non et alia tibi poena inrogata est, furti improbioris infamiam euitasti. PP. K. IVL. IVLIANO II ET CRISPINO CONSS. a. 224

13 IDEM A. IVVENTIO. Ea, quae pater testamento suo filios increpans scripsit, in- [B 21, 3, 12] fames quidem filios iure non faciunt, sed apud bonos et graues opinionem eius, qui patri displicuit, onerant. XIII K. NOV. IPSO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

14 IMP. GORDIANVS A. IOVINO. Nullam existimationis infamiam auun- [Greg. 1, 3, 2 B 21, 3, 13] culus tuus pertimescat, ictibus fustium subiectus ob crimen habita quaestione [1], si sententia non praecessit ignominiae maculam inrogans. PP. VI K. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

15 IDEM A. SVLPICIAE. Decreto amplissimi ordinis luctu feminarum deminuto [B 21, 3, 14] tristior habitus ceteraque hoc genus insignia mulieribus remittuntur, non etiam intra tempus, quo lugere maritum moris est, matrimonium contrahere permittitur, cum etiam, si nuptias alias intra hoc tempus secuta est, tam ea quam is, qui sciens eam duxit uxorem, etiam si miles sit, perpetuo edicto labem pudoris contrahit. PP. XVII K. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

16 IDEM A. DOMITIANO. Fustibus caesum, cui per praeconem ita dictum est: [B 21, 3, 15] 'κατηγορίαν ἄνευ τινὸς δικαίας ὑποστάσεως οὕτως ἀγενὴς ὑπάρχων μὴ ἐνίστασο' ut calumniatorem

A^{ul} (11, 8. 10) *P* (11, 8 [10 *p*] 12 [14. 15 *p*]) *L* (11, 14. 8. 10. 12. 15) *CR* (*transponit* 11, 8. 6. 11. 14. 9. 10. 12. 13. 15. 7) *M*

---

[1] ob crimen habita quaestione *om. Greg.*

---

1 publicus R^a 2 dampnum R^a | *s. a. Hal.* 4 quod … abstinuit] *expectes* quod bona paterna, quibus se abstinuit, uenierunt 5 *s. a. Hal.* | II utrisque *Hal.* 6 furti si] *C*, furtis *A*, si furti *PLRM* | citra] et citra *A* 8 estimationem PL^aC | *s. a. Hal. PL* | x] xu *PL* | antonino … 9 utrisque] geta *PL* 10 a.] aa. *C* | leo *R* 11 *s. a. Hal.* 12 *inscriptionem om. p* | a.] aa. *C, om. M* | damnatus] damnatus *** (dominus L^b) *L* 13 *s. a. Hal.: in L est* dat., *in D est subscriptio c.* 20 14 irenaeo] *M*, erineó *S*, h****o C^a, herino *R*, herennio C^b | debitores *om.* C^a | liceat C^a 15 uenderint *R*, uenerint M^a | *s. a. Hal.: in Laurent. aed. eccl.* 68 *extat* pp. x 17 a. *om.* L^a | exspoliasse P^1L^a | hereditate *L* | sententiam *P* | consistit *R*, constiterit M^b 19 *s. a. Hal. PL* | k. iul.] iii k. *PL* 20 iuuentino *C*, uiuentio *R* | suos *C* 22 honorant R^a | *s. a. Hal.* | dionysio *Hal.* 23 a. *om. M* | iouiano *pL*, souiano *R* | existimatis p^a, aestimationis *C* 24 pertimescet *Greg.*, εὐλαβείσθω *B* 25 processit *pLRM* | *s. a. Greg. Hal.* | pp. VI] *Greg.*, d. *Hal.* 26 ulpiciae *S*, supliciae pLR^b, uiuentio suppliciae R^a | ordinis p^a 27 tristi*(t?) orbitus M^a | huiusmodi generis $p^vL^vM^b$, huius genus C^b | non *om.* M^a 28 quod *pL* 29 is] hi *L* 30 sint pL^a | labet pL^a | pudores C^a | contrahi R^b, *om. p, inc.* L^a | *s. a. Hal.: in L extat* d. 32 cui] sui M^a 33 κατηγορίαν ἄνευ τινὸς δικαίας (δικαίας τινός *B*) … ἐνίστασο] *R*, ΚΑΤΙΓΟΡΙΑΝΑΝЄΥΤΙΝΟCΔΙΛCΥΠΟCΤΑCЄѠC ΟΥΤѠC ΑΓЄΝΗCΥΠΑΡΧѠΝ ΝΙΝЄΝΙCΤΑCΟ *C*, h'al'HΓΟΡΙΑΗΑΝЄΥΤΙΝΟCdΙΚΑΙΑCΥhΟCΤΑ CЄѠCΗΗCΥΙΤΑΡΧѠΗΜΗCΝΙCΤΑΟ *W*, *om. RM: uersionis loco* C^b *addit:* accusationem sine aliqua iusta persona fit (*uoluit* sic?) ignobilis est non sed stabilis | ut *om. R*

uideri notatum ideoque esse famosum manifestum est. PP. III K. AVG. SABINO ET VENVSTO CONSS. a. 240

17 IDEM A. MAGNO. Verbum precibus insertum potius uerecundiam onerare, quam ullam existimationis maculam uidetur adspergere. etenim cum non causa cognita dictum est 'συκοφαντεῖς', sed ad postulatum patroni interlocutione iudicis responsum sit, nequaquam hoc infamiam inrogat. PP. VIII K. OCT. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242 [B 21, 3, 16]

18 IDEM A.[1] ANTIOCHO. Non damnatos quidem dumtaxat iniuriae, sed pactos quoque perpetuum infamat edictum. uerum pactos eos demum, qui ullos aduersariis nummos pro mala conscientia ex transactione numerassent, in hac causa placuit intellegi. ceterum simplex eius rei gratia integram existimationem illibatamque conseruat. quod si iureiurando decisa contentio est, nemo dubitauerit, quin religionem absolutio iudicantis sequatur. PP. XIIII K. IAN. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260 [B 21, 3, 17]

19 IMPP. CARINVS ET NVMERIANVS AA. ARISTOCRATI. Interlocutio praesidis, quae indicta est, infamem eum de quo quaeris fecisse[2] non uidetur, cum non specialiter ob iniuriam uel admissam uim condemnatus, sed ita praesidis uerbis grauatus est et admonitus, ut ad melioris uitae frugem se reformet. PP. XVII K. FEBR. CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284 [B 21, 3, 18]

20 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. FORTVNATO. Improbum fenus exercentibus et usuras usurarum illicite exigentibus infamiae macula inroganda est. PP. XVI K. MART. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290 [B 21, 3, 19]

21 IDEM AA. *ET CC.* STATIO. Si fratres tui minores dumtaxat aetate in ludicrae artis ostentatione spectaculum sui populo praebuerunt, inuiolatam existimationem obtinent. D. V K. SEPT. IPSIS AA. CONSS. a. 293 [B 21, 3, 20]

22 IDEM AA. ET CC. DOMITIANO. Fidem rumpens societatis cum infamiae periculo suo nomine pro socio conuentus ad faciendum satis urguetur. D. VI ID. DEC. NICODEMIAE CC. CONSS. a. 294 [B 21, 3, 21]

XII (XIII)

℞ DE PROCVRATORIBVS ℞

1 DIVVS PIVS SEVERO. Cautio ratihabitionis tunc exigitur a procuratore, quotiens incertum est, an ei negotium mandatum est. PP. IIII ID. OCT. GALLICANO ET *VETERE* CONSS. a. 150 [B 8, 2, 75]

A^{ul} (11, 20. 12 ℞) *P* (11, 20. 22. 12) *L* (11, 20. 22. 12) *CRM*

---

[1] *scribi debuit* impp. Valerianus et Gallienus AA. et Valerianus C. [2] *firmant Graeci* (ἥτις ἐπεβλήθη *BΣ* κ.π.): *fuitne* quae in eum de quo quaeris dicta est (*Mommsen*)?

---

1 notatum] mutatum *R^a?* | esse] uideri *R*, εἶναι *B* | *s. a. Hal.* 3 magno] magno ideoque esse famosum (*ex u.* 1) *M^a* 4 exstimationis *M^a* 5 συκοφαντεῖς] *B* (κ.π.), CYKφAntic *R*, CYφANTIC *C*, sicofantis *M^b*, *om.* *M^a* | sed ad] et d* *M^a*, ad *M^b* | postulandum *R*, p***latum *M^a* 6 irrogauit *C*, irrogatur *M^a?*, ἐπιχλᾷ *B* (κ.π.) | *s. a. Hal.* 7 anthiocum *S* 8 aduersario *C* 10 rei] *C*, *om. RM* | grata *M^a* | integram] *R*, integram aduersariis (aduersariis *in litura*) *C*, integram pacti *M* 11 quin] qui *R^a* | obsolutio *R* | sequatur *om.* *R^a* 12 *s. a. Hal.* 13 imp. *C*, idem impp. *M* | carinus] *S^b*, gratianus carinus *S^a*, carus *CR*, carmenius *M* | numerius *R*, numeranus *M* | aristocreati *M* 14 de] dem *M^a* | quereris *CRM^b*, que roris *M^a?*, ζητεῖς *B* (κ.π.) 15 sed] *R^aM*, sit sed *CR^b* | est *om. M* 16 *s. a. Hal.* 18 fortunato] *SAM*, furtuno *PLCR* 19 inlite *M^a*, *om. R* | *s. a. A Hal. PL et D ad c.* 10 | pp. XVI] s. XVII *Hal.*, dat. xui *D* 20 ipsis] dioc. et max. *D* | IIII et III] *A^lPL*, ui et ter. *A^u*, *om. Hal. D* | conss.] et coss. *Hal.* 21 aa. et cc.] *Q*, a. *S*, aa. *CRM* 22 ostensionem *R* | estimationem *R*, xtimationem *M^a* 23 *s. a. Hal.* | conss.] et coss. *Hal.* 24 aa. et cc.] *C*, a. *S*, augusti et consules *R*, aa. *M* 25 minime *M^a* | *s. a. A. Hal. PL* | d.] s. *PL*, *om. A* | nic. cc. conss. *om. A* 29 seuero] *Q^b*, seuerus a. *S*, seu. *PL*, seuerus *CR*, seueros *M^a* | ratihabitationis *L^a*, rataehabitionis *R^a* | procutatore *M^a* 30 ei negotium] *PLM*, negotium ei *CR*: ἐὰν αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἐντέταλται *BΣ*(κ.π.) | est] sit *R* | *s. a. Hal. PL* | pp. IIII] *Hal.*, iii acc. *PL* | gallico *PL* | uetere] uenusto *Hal.*, uenustio *P*, uenstio *L*

2 Divi fratres Sextiliae. Cum rem pecuniariam esse dicas, potes per maritum tuum sollemnibus impletis appellationi aduersariae respondere, cum appellationes pecuniariae etiam per procuratores exerceri ab utraque parte litigantium possunt. Accepta viii k. Avg. ipsis *iii* et *ii* conss. [B 8, 2, 76] a. 161

3 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Pomponio. Eum, qui res agit heredum, a quibus tibi deberi fideicommissum dicis, euoca ad praetorem uirum clarissimum, qui aut respondere tibi cogetur aut administratione negotiorum secundum formam iurisdictionis prohibebitur. [B 8, 2, 77]
1 Deliberabit autem praetor, si non defendat heredes, *debeatne te* mittere in possessionem, secutus iurisdictionem, quae exerceri aduersus indefensos solet. PP. x k. Sept. Cilone et Libone conss. a. 204

4 Idem AA. Satvrnino. Quia absente te iudicatum dicis, aequum est restitui tibi causae defensionem: nec oberit tibi, quod uxor tua interfuit iudicio aut etiam adquieuit sententiae, cum aliena negotia per mulieres non aliter agi possunt, nisi in rem suam et proprium lucrum mandatae sunt eis actiones. PP. prid. non. Ian. Apro et Maximo conss. [B 8, 2, 78] a. 207

5 Imp. Antoninvs A. Pancratiae. Actionem ei, qui absentis nomine agere uult, si non eum defendat, denegari oportere iam edicto perpetuo expressum est. PP. iii k. Mart. dvobvs Aspris conss. [B 8, 2, 80] a. 212

6 Idem A.[1] Marciano. Reum criminis constitutum defensionem causae suscipere non posse, antequam purgarit innocentiam suam, incognitum non est[2]. D. vi k. Mart. Maximo ii et Aeliano conss. [10, 60, 1 B 8, 2, 79] a. 223

7 Idem A. Macrino militi. Militem nec pro patre uel matre uel uxore nec ex sacro rescripto procuratorio nomine experiri oportet, cum neque defensionem alienam suscipere uel redimere negotia uel quasi suffragatorem accedere utilitate publica permittatur. PP. viii id. Mart. Maximo ii et Aeliano conss. [B 8, 2, 81] a. 223

8 Idem A. Mansveto. Quod quis sibi debitum exigere tibi mandauit, ante litis contestationem tu alii petendum mandare non potes. PP. viii k. Sept. Maximo ii et Aeliano conss. [B 8, 2, 82] a. 223

A^{ul} (12, 6) *P* (12, 2 [3 *p*] 4. 5. 8) *L* (12, 4...6. 8) *CRM*

[1] Imp. Alexander A. *recte l. gem.* [2] *fuit fere:* reum criminis constitutum neque nouos honores adpetere debere nec defensionem causae suscipere posse, antequam purg. inn. suam, et a diuis parentibus nostris et a me saepe rescriptum est (*u. i.*)

1 diui] idem a. diui (diue S^a) *S* | sextiliae] stirie *M* 2 tuum *om.* *BΣ* (*κ.π.*): διὰ τοῦ ἀνδρός | aduersariae] adu. tuae *dett. cum BΣ* (*κ.π.*): τῆς ἀντιδίκου σου 3 *s. a. Hal. PL* 4 iii et ii] iiii et iii *PL*, *om. Hal.* 5 *inscriptionem om. p* | aa. *om. M* | pompiano *L*, pompenio *R* 6 ad] apud *C* | qui] *firmant BΣ* (*κ.π.*): προσκάλεσαι πρὸς τὸν λαμπρ. πραίτορα, ὅστις προσκληθεὶς ἢ ἀποκρίνασθαί σοι ἀναγκασθήσεται 7 tibi cogetur] *R cum BΣ* (*u. s.*), tibi cogitur *M*, cogetur tibi *pLC* | aministracio *pL* 8 prohibebitur] *ita Latine BΣ* | si non defendat heredes] si non defendantur (—duntur L^b) h. L^bCM, si ipse eos non defendat (—dit *p*) h. *pR*, *inc.* L^a: εἰ μὴ δεφενδεύσῃ τοὺς κληρονόμους ὁ διοικητής *BΣ* (*κ.π.*) | debeatne te mittere in poss.] mittere in poss. pL^a, utrum te debeat mittere in poss. *C*, utrum mittere in poss. (te ins. R^b) debeat *R*, an (utrum M^b) mittere te (te mittere L^b) in poss. debeat L^bM: *suppleui* debeatne te *secundum BΣ* (*κ.π.*): εἰ ὀφείλει πέμψαι σε εἰς νομήν 9 *s. a. Hal.: in L est* d. 11 aa.] a. *LCM*, *om. S* | saturnino] pancratio (*ex u.* 16) *S* | iudicatum *bis* L^a, *def.* C^a 12 causae] τὴν τῆς δίκης ταύτης ἐναγωγήν *B* (*κ.π.*) 13 alter M^a 14 andate M^a | *s. a. Hal. PL* apro] aprl'. *P*, ap. *L* 16 pancratio *S* | actiones *R* | absentes R^a 17 denegare M^a | *s. a. Hal. PL* | pp. iii] *PL*, iiii *Hal.* 18 duobus] d. et *Hal.* 19 reum] rerum M^a? | constitutum] constitutum est L^a | *anterior constitutionis forma qualis fuerit, apparet tam ex l. gem., ubi est:* reos criminis postulatos nouos honores adpetere non debere, antequam purgarint innocentiam suam, et a diuis parentibus nostris et a me saepe rescriptum est, *quam ex BΣ* (*Thal.*): ταύτην τὴν διάταξιν Δομνῖνος μὲν καὶ Δημοσθένης καὶ Εὐδόξιος οἱ πανάριστοι ἐπὶ πολιτικῆς δίκης ἐνόουν, ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν ἡ διάταξις αὕτη ἔλεγε· μηδὲ τιμὰς δύνασθαι πράττειν τὸν ὑπὸ κατηγορίαν ἐγκληματικὴν γενόμενον 20 purgarit] *A*, purgaret *pLCRM*, πρὶν καθάρῃ (καθαίρῃ *cod. Haen.*) *B* | incomitum A^u, ingonitum p^a | non *om. A* | *s. a. Hal. et l. gem.: in L est* d. | d. *om. Hal.* 22 marino *S*, magrino *CRM* | militi] SM^a (*uide mox*), *om.* CRM^b | militem *om.* M^a | nec] *M cum B* κἂν ... κἄν, uel *CR* 23 sacro] acro M^a | experi *R* 24 negotium *R* | permittatur] *M*, permittitur *CR* 25 *s. a. Hal.* 26 tibi *om. C* 27 constitutionem *C* | potest R^a | *s. a. Hal. PL* | pp. viii] viii *Hal.*, pp. *PL* | ii *om. PL*

9 Idem A. Avfidio. Qui stipendia merent, suis negotiis superesse inoffensa [B 8, 2, 83]
disciplina possunt: nec potest dici eum, qui honesta et uerecunda praecedente causa man-
datas sibi actiones exercuerit, alieno negotio fungi, cum, licet intentio ex persona alterius
bona fide sumatur, hunc tamen rem suam gerere non ambigitur. quod militibus meis inter-
dici non modo absurdum, uerum etiam iniquum est. Sine die et consvle.

10 Idem A. Castriciae. Si procurator ad unam speciem constitutus officium [B 8, 2, 84]
mandati egressus est, id quod gessit nullum domino praeiudicium facere potuit. quod si
plenam potestatem agendi habuit, rem iudicatam rescindi non oportet, cum, si quid fraude
uel dolo egit, conuenire eum more iudiciorum non prohiberis. PP. iii k. Mart. Albino
et Maximo conss. a. 227

11 [1]Idem A. Sebastiano. Neque tutores neque curatores ex sua persona [5, 61, 1 B 8, 2, 85]
in re pupilli uel adulescentis procuratorem facere possunt, sed actorem constituere debent.
1 Pupillus autem uel pupilla uel adultus uel adulta tam ad agendum quam ad defendendum
2 tutore seu curatore interueniente procuratorem ordinare possunt. Ipsi autem tutores et
curatores post litis contestationem a se factam ad exemplum procuratorum, qui litem con-
testati sunt, dare procuratores non prohibentur. PP. prid. id. Mai. Alexandro A. iii
et Dione conss. a. 229

12 Idem A. Frontino militi. Exigendi a filio tuo mandati, qui se defensioni [B 8, 2, 86]
tuae offerebat, duplici ratione necessitas non fuit, aut quod defendere quis siue libertus
siue extraneus sine mandato potest (satisdatione tamen pro defensione praestita et alia
procul dubio obseruatione subiecta), aut quod filius, etiamsi ultro actionem patris nomine
1 dirigat, mandatum probare non cogitur. Sane quod necdum legitimam aetatem idem filius
tuus compleuerat, ob hoc quidem depellere procuratione eum iudex non iniuste potuit. sed
multo iustius fuit uel huiusmodi defensorem audire, quam absentem quasi contumacem et
indefensum graui condemnatione adficere. v k. Oct. Agricola et Clementino conss. a. 230

13 Imp. Gordianvs A. Viciano militi. Ita demum super lite persequenda, [B 8, 2, 87]
quam tibi mater mandauit, actionem intendere potes, si, cum primo litem contestareris, non
est tibi eo nomine opposita praescriptio militiae: quod nec, cum appellatio agitur, tibi obici
poterit. nam si integra res est, ratio perpetui edicti acceptam tibi non permittit alieno
nomine actionem intendere. iii id. Ian. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

14 Idem A. Sabiniano. Non hoc minus sententia aduersus te lata iuris ra- [B 8, 2, 88]
tione substitit, quod aduersaria tua minor uiginti quinque annis constituta causam suam
marito sine curatore agendam mandauit. minoribus etenim aetas in damnis subuenire, non
in rebus prospere gestis obesse consueuit. PP. iii non. Oct. Gordiano A. ii et Pom-
peiano conss. a. 241

P (12, 10. 11. 14) *L* (12, 10. 11. 14) *CRM*

[1] *iunge* 5, 61, 1

1 ausildio *M* | suis *om.* R^a | sine offensa disciplinae *C* 3 intentio] *scripsi ad BΣ* (κ.π.): καὶ εἰ ἰντεντίων ἐκ προσώπου ἄλλου μετὰ πίστεως καλῆς λαμβάνεται *et BΣ* (*adnot.*): εἰ καὶ alieno nomine τὴν ἰντεντίονα ποιεῖται, contentio *libri* 4 hunc] nuhc *legit BΣ* (κ.π.) νῦν ὅμως τὸ ἴδιον πρᾶγμα χειρίζειν 5 *s. a. Hal.* 6 castie *M* 7 dominio P^a 9 agit M^a | iudeorum P^a | prohiberis] *CR*, prohibebitur PL^aM^a, prohibeberis L^b, prohibeatur M^b, κωλυθήσῃ *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. PL* | mart.] *Hal.*, septb. *PL* 10 maximo *om. PL* 11 sua] ua M^a 12 re] rem *CR* 13 adulta] ad a *uoluit, mox* adulta *emendauit P* | agenda P^a (*emend. manus prima*) 14 seu] s** seu P^a 15 cotestationem M^a | exempla R^a 16 non prohibentur dare procuratores *CR*, παρασχεῖν προκουράτωρας (—τωρα *BΣ*) οὐ κωλυθήσονται *B et BΣ* | *s. a. Hal. PL* | pp. *om. Hal.* | a. *om. PL* 17 dicione *PL* 18 a.] augusti *R* | militi] *S*, *om. libri* 20 alia] ala M^a 21 accinem M^a 23 procurationis *C* 25 *s. a. Hal.* 26 uiciano] *SCM*, iuliano *R* | litem persequendam C^a 27 intentare *M* | potes] *M*, possis *R*, posses *C*: δύνασαι *BΣ* (κ.π.) 28 eo tibi *M* | proscriptio M^a 30 *s. a. Hal.* 31 sabiniano] sauino militi *S*: militi *ortum est ex initio c.* 15 litem: *omissa enim summa c.* 8 *h. t. inscriptiones c.* 8...19 *ad summas c.* 9...20 *adscripsit S* | non hoc] noc P^a, no* L^a, nec eo P^bR, non *C*, non eo L^b, non (nn M^a) ideo *M*: οὐ διὰ τοῦτο ἧττον *B* (κ.π.) 32 substitit] *PLM cum B* (κ.π.) συνέστηκεν, subsistit *CR* | constitua P^a 34 *s. a. Hal. PL* | pp. *om. Hal.* | non.] nou. P^a (*emend. m.* 1) 35 conss.] cc. conss. *Hal.*

15 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CORNIFICIO. Litem te [B 8, 2, 89] redemisse contra bonos mores precibus manifeste professus es, cum procurationem quidem suscipere (quod officium gratuitum esse debet) non sit res illicita, huiusmodi autem officia non sine reprehensione suscipiantur. PP. III NON. APRIL. AA. CONSS. a. 293

16 IDEM AA. ET CC. PACONIAE. Procuratorem uel actorem praedii, si non [B 8, 2, 90] specialiter distrahendi mandatum accepit, ius rerum dominii uendendi non habere certum ac manifestum est. unde si non ex uoluntate domini uendentibus his fundum comparasti, peruides improbum tuum desiderium esse dominium ex huiusmodi emptione tibi concedi desiderantis. S. NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

17 IDEM AA. ET CC. MARDONIO. Inuitus procurationem suscipere nemo cogi- [B 8, 2, 91] tur nec eandem ultra, nisi prouocationis causa[1], extendere. sed nec defensionem absentis subire compellitur, cum fidem susceptam implere sufficiat. PP. NON. IVN. PHILIPPOPOLI DIOCLETIANO V ET MAXIMIANO IIII AA. CONSS. a. 293

18 IDEM AA. ET CC. DIONYSIAE. Alienam suscipere defensionem uirile offi- [B 8, 2, 92] cium est et ultra sexum muliebrem esse constat. filio itaque tuo, si pupillus est, tutorem pete. S. XII K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

19 IDEM AA. ET CC. FIRMO. Si pretium, quod[2] actoribus alienis fundum uel [B 8, 2, 93] seruum citra mandatum tibi distrahentibus dedisti et neque praecessisse neque secuta contractum domini declaretur uoluntas, in rem autem eius id pretium cessisse prouinciae praeses causa cognita perspexerit, hoc tibi restitui[3] iubebit. S. PRID. ID. MART. CC. CONSS. a. 294

20 IDEM AA. ET CC. AD VERINVM PRAESIDEM SYRIAE. Nihil arbitramur inter- [B 8, 2, 94] esse, utrum ab initio an coepta iam lite negotium ad personam procuratoris transitum fecerit. D. X K. OCT. DEMESSO CC. CONSS. a. 294

21 IMP. CONSTANTINVS A. AD CONCILIVM PROVINCIAE AFRICAE. Maritus citra [B 8, 2, 95] mandatum in rebus uxoris cum sollemni satisdatione et alia obseruatione intercedendi habeat liberam facultatem, ne feminae persequendae litis obtentu in contumeliam matronalis
1 pudoris inreuerenter inruant nec[4] conuentibus uirorum uel iudiciis interesse cogantur. [5]Sin

P (12, 15...19 [20 *p*] 21) *L* (12, 15...19. 21) *CRM*

[1] nisi prouocationis causa *addiderunt Iustiniani* (*u. i.*) [2] *firmant Graeci:* quod *del.* [3] secundum formam perpetui edicti *ins.* (*u. i.*) [4] nec *del.* (*Mommsen*) [5] sin .., susceperit] procurator *Th.*

1 et cc.] et comites *R*, *om. SM* 2 procuratione *R* 3 deberet *R* 4 suscipiantur] *CM*, suscipiuntur *PLR* | *s. a. Hal. PL* | non.] nou. P^a | aa.] cc. *Hal.* 5 aa. et cc.] a. *S*, augusti et contra *R*, a. et cc. *M* 6 detrahendi *L* | ius] ius cu P^a | dominii uendendi] PL^aM^a?, domini*m (*uel* ni *pro* m)ndendi C^a?, dominium uendendi $L^bC^bRM^b$ 8 peruides] R^a, prouide *PL*, prouides CR^bM | desiderium tuum *R* | concedi tibi *R* 9 desideranti PLC^bR^a?M^b: ἐξαιτοῦντος τὴν δεσπότειαν τοῦ πράγματος ἁρμόζειν ἑαυτῷ *ΒΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. PL* | byzantii] *Hal.*, buza. PL^b, buzata L^a | aa.] cc. *Hal.* 10 a. et c. *S* | procuratorem L^a | nemo] non *R* | cogetur *C*, ἀναγκάζεται *ΒΣ* (κ.π.) 11 ultra eandem *R*, eandem ult** M^a | nisi prou. causa] τοῦτο τῆς ἐκκλήτου μὴ προσκείμενον τῇ παλαιᾷ διατάξει προσέθηκαν νῦν οἱ περιφανέστατοι κωδικευταί *ΒΣ* 12 sufficiat] non sufficiat P^a | *s. a. Hal. PL* | pp.] d. VI *Hal.* | philippopoli] pnil. *PL* 13 diocl. V et max. IIII (IIII *om. PL*) aa.] *PL*, cc. *Hal.* 14 aa. et cc.] a. *S* | mardonio dionisiae L^a | s*lienam M^a | officium est] PL^aCRM^b, officium L^bM^a: ἀνδρὶ πρέπον ἐστὶν ὀφφίκιον *ΒΣ* (κ.π.) 15 et] ut *R* 16 *s. a. Hal. PL* | s. *om. Hal.* | XII] xiiii *PL* 17 aa. et cc.] a. *S*, aa. con *M* | si pretium (precum L^a) quod (quo* M^a) *seq.*] εἰ τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκας, τοῖς διοικηταῖς τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων ἀγρὸν ἢ τὸν δοῦλον χωρὶς μανδάτου πιπράσκουσι δέδωκας καὶ μήτε *ΒΣ* (κ.π.): *apparet igitur Graecos idem habuisse, quod hodie legitur, sed hiatum expleuisse iterando uoc.* dedisti *post* quod | alienum L^a 18 citra] cura *C* | et neque praecessisse (praecesse P^a) *melius abesset, adest tamen apud Graecos* 19 id] idem *CM*, τὸ τίμημα *ΒΣ* (κ.π.) | cecsisse P^a: προκεχωρηκέναι *ΒΣ* (κ.π.) 20 perspexerit] *CM*, prospexerit *PLR* | restituit C^a | iubebit] uidebit R^a: *ante* iubebit *excidisse* secundum formam perpetui edicti *docent ΒΣ* (κ.π.): αὐτὸ τοῦτό σοι ἀποκατασταθῆναι κατὰ τὸν τύπον τοῦ διηνεκοῦς ἐδίκτου κελεύσει *et ΒΣ* (*adnot.*) προσκεῖται εἰς τὸ κατὰ πόδας· κατὰ τὸν τύπον τοῦ διηνεκοῦς ἐδίκτου | *s. a. Hal. PL* | s. *om. Hal.* 21 aa. et cc.] a. *S* | praeside *S p?* 22 an coepta] accepta M^a, an accepta *R* 23 *s. a. Hal.* 24 impp. *P* | affricane *M* 25 mandatum] modum P^a | sollempne R^a | obseruatione] seruatione M^a | intercedenda R^a 26 in *om.* $PLRM^a$ 27 nec] ne *R*: ἵνα μὴ αἱ γυναῖκες ... παρὰ τὴν ... αἰδῶ ταῖς τῶν ἀνδρῶν συνόδοις ἢ καὶ ἐν δικαστηρίῳ παρεμβάλλειν ἑαυτὰς ἀναγκάζωνται *ΒΣ* | conuenientibus M^a

autem mandatum susceperit licet maritus sit, id solum exsequi debet, quod [Th. 2, 12, 4] procuratio emissa praescripserit. D. IIII ID. MART. HADRVMETO CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315

22 IDEM A. AD BASSVM PV. Procuratoribus institutis et post contestatam litem [B 8, 2, 96] dominis effectis ii qui mandauerant non habeant facultatem negotia persequendi, nisi capitales inimicitiae uel morbus uel alia necessaria causa intercesserit: tunc enim etiam inuitis his transferri lis potest. D. XIII K. IVL. CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

23 IMP. IVLIANVS A. SECVNDO PP. Nulla dubitatio est post causam [Th. 2, 12, 1 B 8, 2, 97] in iudicio agitatam[1] utpote dominum litis procuratorem effectum etiam post excessum eius, qui agendam uel defendendam litem[2] mandauerat, posse inchoatam causam[3] iurgiumque finire, quippe cum et procuratorem posse eum instituere[4] ueteres iuris uoluerunt conditores. LECTA APVD ACTA PRID. NON. FEBR. IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363

24 [5]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. PANCRATIO PV. [Th. 2, 12, 3 B 8, 2, 98] Licet in principio quaestionis persona debet inquiri procuratoris, an ad agendum negotium mandatum a domino litis habeat, tamen si falsus procurator inueniatur, nec[6] dici controuersiae solent nec potest esse iudicium. D. PRID. NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

25 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP. Quicumque praetorianae uel urbanae praefecturae sublimissimae fastigium uel magisterium militare uel consistorianae comitiuae insignia meruerit dignitatis uel proconsulare ius dixerit aut uicarii fuerit administratione subfultus, si quid ab eo uel infertur iurgium uel refertur, procuratoris personam in negotii sui iura substituat. quod si quis sanctionis huius statuta transgressus iudiciis sese iurgaturus ingesserit, careat eius litis sorte, cuius non per procuratorem expectauit euentum. iudex nihilo minus, qui contra fecerit, nouerit a se uiginti libras auri, ab officio quoque suo tantundem ponderis exigendum. D. XVIII K. OCT. ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

26 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. ANTHEMIO PP. In pecu- [B 8, 2, 99] niariis controuersiis, etsi specialiter hoc praecepti uel sententiae minime designat auctoritas, passim unicuique, si tamen ita maluerit, per procuratorem respondendi tribuimus facultatem: nisi forte quosdam, iustiores nonnumquam ob causas, uehementior maximi iudicis uocabit auctoritas. D. PRID. ID. OCT. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET PROBO CONSS. a. 406

P (*c.* 21...24. 26) *L* (*c.* 21...24. 26) *CRM*

---

[1] publicatam *Th.* [2] agendam u. d. causam] defensionem *Th.* [3] litem *Th.* [4] et ad heredes suos inchoata transmittere *ins. Th.* [5] *iunge* 8, 4, 6 [6] In principio quaestionis persona debet inquiri et utrum ad agendum negotium mandato utatur accepto: quibus rite et sollemniter constitutis potest esse sententia: praeteritis autem his nec *Th.*

---

2 *s. a. Hal. PL* | d. IIII] *Hal.*, pp. iii *PL* | adrimeti *Hal.* | IIII et lic. IIII] et lic. caesare utrisque II *Hal.* 4 a.] aa. *PLR* | pu.] *S*, pium *R*, pp. *M*, *om. C* 6 moribus *P*[a]*C*[a]*R*[a] | intercesserint *PL*, interserint *M* | enim *om. M* | etiam *om. C* 7 his *om. M*[a] | *s. a. Hal.* | v et licinio c.] et licinio caes. II (*in addendis* v) utrisque *Hal.* 8 impp. *P* | iulianus] philippus *S*, *deficit M*[a] 9 domini *L*[a] 10 deferendam *C*[a] 11 ueteres] *Th. R*[b], ueteris *PLCM*, uteris (*uel* utis) *R*[a] | uoluerint *PM* 12 *s. a. Th. Hal.* | apud acta prid.] II *Hal.* 13 impp. *PLCR* | ualentinianus] gal. *PL*, gallerius *R*, ualentinus *M* | aaa. *om. M* | panchratum *R* 14 pu.] pum *P*[a], piū *R*, pp. *C*, p. *M* | in *bis R*[a] | debetur *P*[a]*L* 15 habet *R* | si *om. R*[a] 16 *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio c.* 26 | prid. non.] *Th.*, II kal. *Hal.* 17 anthemio (*in addendis* 'antonio' *alias* 'eucherio') *Hal.* 18 impp. *C*, mpp. *R* | ual. th. et arc.] ualerius theodoro et archadio *R*[a], gratianus galerius theodosius *R*[b], ualentinus th. et arch. *M* 19 sublimae *C*[a]? | militares *R* 20 insignia] *C*, insignibus *RM*[b], insign. *M*[a] | meruit *R* | dignitates *C*[a]?*R*[1]*M*[b] | dixit *R* 21 quid] *C*[b]*RM*[b], qu.d *C*[a], quidem *M*[a] | iurgium uel refertur *om. C*[a]? 22 instituta *R* 23 per *om. M*[a] | procuratores *RM* 25 *s. a. Hal.* 27 impp. *PLCR* | honorius et (et *om. LCR*) theodosius (theosius *M*)] non. theod. *P* | anthemo p. in *M* | 28 controuersiis] causis *M* | praeceptae *P*[a] | sentiae *M*[a] 29 maluerint *PLCR* 30 causam *R* | uehementiores *PL*[a]?*C*[b]*M*[b] | maximi iudicis] *quasi esset* sedis uestrae, *ita de hoc loco tractat Thalelaeus in adnotatione* τῆς καθέδρας τῆς ὑμετέρας 31 *s. a. PL hoc loco et ad c.* 24 *Miraeus* | d.] dd. *PL*[b] *ad c.* 24, pp. dd. *L*[a] *ad c.* 24 | oct. *om. PL ad c.* 24 | constant. ... conss. *om. PL h. l.* | const. arc. *bis PL ad c.* 24 | conss.] c. conss. ci *P ad c.* 24, cc. conss. *L ad c.* 24

27 [1]Ἐπειδὴ συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς ἐντολέας καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων ὄντας καὶ [B 8, 2, 100]
τῶν λογιωτάτων διαιτητῶν εἶναι καὶ ἐντεῦθεν εἰκότως ὑπερθέσεις ἐγίνοντο ταῖς δίκαις, μὴ σχο-
λαζόντων τῶν ἐντολέων καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἄρχουσιν παραμένειν καὶ τοῖς διαιτητοῖς, ἐνομοθέ-
τησεν ἐν προοιμίοις ἡ διάταξις ἄλλους μὲν εἶναι ἐν τοῖς μεγίστοις δικαστηρίοις τῶν ἐνδοξοτάτων
ἀρχόντων τοὺς ἐντολέας, ἄλλους δὲ τοὺς τοῖς αὐτῶν λογιωτάτοις διαιτηταῖς ὑπηρετουμένους[2] ταῖς
1 δίκαις. Πάλιν δὲ ἵνα μὴ πολλάκις ὁ αὐτὸς ἐντολεὺς καὶ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις καὶ
παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἄρχοντι δοθῇ καὶ ἐμποδίζηται πάλιν τὰ δικαστήρια, νομοθετεῖ μηδέποτε
2 τὸν αὐτὸν ἐντολέα δύο ἐνδοξοτάτοις ἄρχουσι παραμένειν ἤτοι προσεδρεύειν. Ἐπειδὴ καὶ συνέβαινεν
ἢ τέμνοντος τὴν δίκην τοῦ διαιτητοῦ ἐκκλήτῳ χρήσασθαι τὸν καταδικασθέντα ἢ ἀποροῦντος τοῦ
διαιτητοῦ πρὸς τὴν τομὴν τῆς ὑποθέσεως ἀναφορᾷ χρήσασθαι τὸν διαιτητὴν πρὸς τὸν ἐνδοξότατον
ἄρχοντα, οὗτινός ἐστιν διαιτητής, καὶ ἐντεῦθεν ἡ δίκη ἡ ἀρχθεῖσα παρὰ διαιτητῇ λέγεται μετα-
φέρεσθαι παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ αὐτοῦ ἄρχοντι, νομοθετεῖ ἡ διάταξις μὴ τὸν ἀρξάμενον τῆς δίκης
ἐντολέα παρὰ τῷ διαιτητῇ αὐτὸν περαιοῦν τὴν δίκην παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἄρχοντι, ἀλλὰ μετέν-
ταλμα γίνεσθαι παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐντολέα τὸν τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἄρχοντι παρεδρεύοντα, μηδεμιᾶς
δαπάνης ὡς ἐπὶ προβολῇ ἐντολέως γινομένης ἐπὶ τούτῳ τῷ μετεντάλματι, μηδὲ καινῆς ἱκανοδοσίας
διὰ τοῦτο τὸ μετένταλμα ἀπαιτουμένης· ἀλλὰ καὶ τὴν **iudicatum solui** καὶ τὴν **ratam rem** οὕτως
ἐξ ἀρχῆς ὑπαγορεύεσθαι, ὡς περιέχεσθαι αὐταῖς καὶ τὰ δαπανήματα τοῦ τοιούτου μετεντάλματος,
ἵνα ὁ ἐγγυώμενος τὴν μίαν τούτων τῶν ἱκανοδοσιῶν ἐπερωτᾶται ὅτι ''Ὁμολογῶ καὶ τοῦτον τὸν
'παρὰ τῷ διαιτητῇ ἐντολέα ἐπὶ τῇ **iudicatum solui** ἢ τῇ ***ratam rem*** ἐγγεγυῆσθαι, καὶ εἰ συμβῇ ἐξ
'ἀναφορᾶς τοῦ διαιτητοῦ ἢ ἀπὸ ἐκκλήτου διδομένης κατὰ τῆς αὐτοῦ ψήφου μετενεχθῆναι τὴν δίκην
'εἰς τὸ μέγιστον δικαστήριον, οὗτινός ἐστιν ὁ διαιτητής, καὶ τὸν ἐκ μετεντάλματος μέλλοντα εἶναι
3 'ἐντολέα ἐν τῷ μεγίστῳ δικαστηρίῳ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐγγεγύημαι.' Ἐὰν γὰρ μὴ ταῦτα
πάντα παραφυλαχθῇ, εἰ μὲν[3] ἑνὶ τῶν μεγίστων δικαστηρίων ἡ νομοθεσία παραβαθείη τῷ προσφόρῳ
σκρινίῳ, πέντε λιτρῶν χρυσίου καταθήσει ποινήν· εἰ δὲ παρὰ διαιτηταῖς ἡ νομοθεσία παραβαθείη,
ὁ τῆς δίκης πληρωτὴς ὁ προσεδρεύων τῷ λογιωτάτῳ διαιτητῇ μιᾶς χρυσίου λίτρας ἀπαιτηθήσεται
ποινήν, οἱ δὲ ἄλλοι δύο οἱ ἐκ τῶν τάξεων ἀφωρισμένοι τῷ διαιτητῇ ἤτοι ἐκ τῶν σχολῶν δύο χρυσίου
λιτρῶν ἀπαιτηθήσονται πρόστιμον· αὐτὸς δὲ ἐντολεύς, ἀφ' οὗ τι παραβαθείη, πληγαῖς σωφρονιζέσθω
παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ διαιτητοῦ, κεκωλυμένος τοῦ λοιποῦ ἐντολεὺς ἐν δικαστηρίῳ δίδοσθαι.
28 Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς τοῦ ἐντολέως μὴ ὁρίσῃ χρόνον καὶ εἴπῃ τυχὸν ὅτι 'ἐγγυῶμαι αὐτόν, κἂν [Ῥοπ. 10, 5]
'τελευτήσῃ ἢ ἀφανὴς γένηται', καὶ συμβῇ τοῦτο γενέσθαι, ἐντὸς κ' ἡμερῶν ὀφείλει ἕτερον προβάλ-

indicem 12, 27 ***restituimus ex B et BΣ, capita duo indicis*** **12**, 28 ***ex*** ***Ῥοπ.***

---

[1] *fortasse iungenda est* 2, 7, 19 [2] τὰς δίκας? [3] ἐν *ins.* (***Zachariae***)

---

1 const. **graeca** ***Bamberg. D I*** 3: ***dedimus indicem Thalelaei ad libros Basilicorum tam Ruhnkenianum et Haenelianum, descriptos e codice Augustini quam Coislinianum*** 151, ***reiectis tamen, quoad uidere licuit, solitis Basilicorum interpolationibus: initium indicis plenius extat in adnotatione Thalelaei (BΣ): praeterea ad ipsius constitutionis uerba referenda sunt, quae habentur in fine eiusdem adnotationis:*** σημείωσαι δὲ αὐτῶν (ἐκ τῶν ***Zachariae***) προοιμίων τῆς διατάξεως, ὅτι εἰσαγωγίμους δίκας ἐκείνας μόνας καλεῖ πανταχοῦ τὰς παρὰ ἄρχουσιν εἰσαγομένας, οὐ μὴν τὰς παρὰ διαιτηταῖς πραττομένας | ἐπειδὴ ... 6 μή] ***BΣ***, ἡ διάταξις ἀπαγορεύει δύο δικαστηρίων τὸν αὐτὸν εἶναι δημόσιον ἐντολέα, ἀλλὰ ἄλλους μὲν ... δίκαις καὶ μήτε ***B*** 2 τῶν λογ.] τούτων τῶν λογ. ***BΣ, ubi praemittitur:*** εἰσί τινες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διαιτηταὶ καὶ παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηγῶν καὶ παρὰ ἄλλων ἀρχόντων διδόμενοι, οἷς παραπέμπονται αἱ τῶν δικῶν ἀκροάσεις 5 τοῖς αὐτῶν] τοῖς αὐτοῖς ***B Ruhnk. Haen.***, τοῖς ***B Coisl.***, τῶν αὐτῶν ***BΣ, ubi om.*** ὑπηρετουμένους ταῖς δίκαις 12 ἄρχοντι] ἢ παρ' ἑτέρῳ ἐνδοξοτάτῳ ἄρχοντι ***Haen.: excidit fortasse magistratus urbanus*** 14 γενέσθαι ***Ruhnk. Haen.*** 15 ὡς ***om. Coisl.*** | γενομένης ***Coisl.*** | καινῆς] ***Coisl.***, κοινῆς ***Ruhnk. Haen.*** 16 τὴν **iudicatum solui** καὶ τὴν **ratam rem**] τὴν ἐπὶ τῇ τῶν κριθησομένων ἐκπληρώσει ἱκανοδοσίαν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ ἀσφάλειαν ***libri: uerba Latina seruauerunt BΣ*** 18 ὁμολογῶ] ***Cuiacius (Coisl.?)***, ὁμολογεῖ ***Ruhnk. Haen.*** 19 ἐπὶ τῇ **iudicatum solui** ἢ τῇ **ratam rem**] ἐπὶ τῇ τῶν κριθησομένων ἐκπληρώσει ἢ τῇ ἱκανοδοσίᾳ (ἢ τὴν ἱκανοδοσίαν ***Cuiacius et Fabrotius ex Coisl.?) libri: excidisse*** **ratam rem** ***testatur scholion ad h. l.:*** τῇ ἰουδικάτον σόλουι· τῇ ῥάτα ῥέμ 22 πάντα ταῦτα ***Coisl.?*** 23 παραφυλαχθείη ***Coisl.*** 24 χρυσίου λιτρῶν ***Coisl.*** 26 ἐκ τῶν σχ.] αὐτῶν σχ. ***Ruhnk. Haen.*** 27 ἐντολεύς] ὁ ἐντολεύς ***Cui. Fabr. (Coisl.?)*** 28 δίδοσθαι] γίνεσθαι ***Coisl.*** 29 ***capita duo supra scripta ultimae huius tituli constitutionis esse docent*** Ῥοπ. ***clausula hac:*** ὡς βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιβ' διάτ. τελευτ., ἥτις οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά. ***duarum huius libri quae extant recensionum supra dedi pleniorem ex Cuiacio, breuioris, quam ex codice Lipsiensi edidit Zachariae, diuersitatem infra adnotaui: uerendum tamen, ne in illa nonnulla explanandae epitomae gratia addita sint*** | ὁρίσει ***Cui.*** | καὶ εἴπῃ ... 30 γένηται] ὅτι ἐὰν τελευτήσῃ ἢ ἀφανὴς γένηται ὁ ἐντολεύς ***Lips.***

1 λεσθαι. Ἐὰν τελευτήσῃ ἢ ἀφανὴς γένηται ὁ ἐπὶ δίκῃ παρά τινος δοθεὶς ἐντολεύς, μετὰ [Ῥοπ. 19, 16]
τὴν κʹ ἡμέραν τοῦ προτιθεμένου παρὰ τοῦ ἄρχοντος διατάγματος περὶ τοῦ προβληθῆναι ἄλλον ἐξ μηνῶν ἔχει προθεσμίαν ὁ πρωτότυπος ἐν ἀπουσίᾳ ὢν πόρρω διακειμένης ἐπαρχίας εἰς τὸ ἕτερον προβάλλεσθαι ἢ αὐτὸς παραγενέσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἔστι μακράν, ἐκ τοῦ ἄρχοντος ὁρίζεται προθεσμία.

XIII (XIIII)

℞ NE LICEAT POTENTIORIBVS PATROCINIVM LITIGANTIBVS PRAESTARE VEL ACTIONES IN SE TRANSFERRE ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ARISTOBVLO SALVTEM. [B 7, 9, 1]
Diuine admodum constituit diuus Claudius consultissimus princeps parens noster, ut iactura causae adficerentur ii, qui sibi potentiorum patrocinium aduocassent, ut hoc proposito metu iudiciariae lites potius suo Marte discurrerent, quam potentiorum domorum opibus
1 niterentur. Quem palam est in tantum prouincialium quaestionibus[1] esse commotum, ut huius sanctionis rectores prouinciarum custodes et contemptae rei uindices fecerit, scilicet ut in actores seu procuratores in subsidia negotiorum uel usurpatos gratia uel redemptos
2 seuera sententia uindicarent. Quare cum intersit et uniuerse omnium et praecipue tenuiorum, qui saepe importunis potentium intercessionibus opprimuntur, inter litigatores audientiam tuam impertire debebis: nec metuas, ne praeiudices clarissimis uiris, cum diuus Claudius huius rei rectorem prouinciae et disceptatorem et, si res postularet, ultorem specialiter fecerit. D. IIII ID. SEPT. *AA.* CONSS. a. 293

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Si cuiuscumque [Th. 2, 13, 1 B 7, 9, 2]
modi cautiones ad potentium fuerint delatae personas, debiti creditores iactura multentur. aperta enim credentium uidetur esse uoracitas, qui alios actionum suarum redimunt exactores. D. V ID. IVL. RAVENNA HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

XIIII (XV)

℞ DE HIS, QVI POTENTIORVM NOMINE TITVLOS PRAEDIIS ADFIGVNT VEL EORVM NOMINA IN LITE PRAETENDVNT ℞

1 [2]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Animaduer- [Th. 2, 14, 1 B 7, 10, 1]
timus plurimos iniustarum desperatione causarum potentium titulos et clarissimae priuilegia

PLCRM

[1] questibus (*Mommsen*)? [2] *iunge Th.* 8, 5, 59

1 ὁ ἐπὶ δίκῃ παρά τινος δοθεὶς ἐντολεύς *om. Lips.* 2 τοῦ προτιθεμένου ... ἄλλον *om. Lips.* 3 πόρρω ... εἰς τό *om. Lips.* 4 μακρά *Lips.* 6 patrocinia *index P* | litigatoribus *LM* | 7 uel ... transferre *om. index P* 8 et cc. *om. SM* | salute P^a, p̄. salute P^b, *inc.* L^a 10 efficerentur R^a | hi *PL* 11 metu *om.* P^aL^a | iudicariae R^aM^a | litis L^a | discurrent PL^a 13 et cont. rei (*** *pro* rei C^a)] *CM*, cont. rei P^aR, cont. rei et P^bL 14 redemptore P^a, redemptor L^a 15 intersint PL^a | et uniu.] uniuersae *PL* | tenuorum *P* 16 inoportunis *R*, *deficit* C^a | opprimerentur *M* | ligatores P^a, *deficit* C^a 17 impertiri *R* | nec] ne R^a | ne] nec $P^aLR^bM^a$, ne* C^a 18 et *om. PL* | disceptator R^a | postulari P^tL^t, postulat *C* 19 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 2 | aa.] aa. III et II *Hal.* 20 honorius] non. *P* | et *om. PL* 21 modi cautiones] *Th.* $P^vL^vR^vM^a$, modi actiones $P^tL^tC^bR^bM^b$, mod****tiones C^a, actiones modi R^a, γραμματεῖον *B* | potentiorum *PLR* | fuerit M^a | personis P^a | creditoris L^a | mulcentur C^a 22 uoracitas uid. esse credentium *R* | uoratitas *PL* 23 *s. a. Th. Hal. et PL tam hoc loco quam ad c.* 1 | d. v] d. *P h. l. L utr. l.*, dd. *P ad c.* 1 | rauenna *om. Hal.* | honorio] honr. a. *PL ad c.* 1, non. a. *PL h. l.* | XIII et ... conss. *om. PL h. l.* | XIII] VII *Hal.* (*in addendis* XIII) | X aa.] aa. *PL ad c.* 1, II aa. *Hal.* (*sed in addendis* X aa.) 24 de] ne *index* P^a | potentioribus *index P* | praesidiis *index P* 26 adfigunt (affligunt *R*) ... praetendunt *om. index P* | uel] uel libellos uel *C* | litem *P*, lete *L* 28 archadium *M* | mensale *S*, mesalino *M* | pp. *om. R* 29 desperatione] desper̄ R^a

1 dignitatis his, a quibus in ius uocantur, opponere. Ac ne in fraudem legum aduersario-
rumque terrorem his nominibus abutantur et titulis, qui huiusmodi dolo scientes coniuent,
2 adficiendi sunt publicae sententiae nota. Quod si nullum in hac parte consensum praebue-
rint, ut libelli aut tituli eorum nominibus aedibus adfigantur alienis, eatenus in eos qui
3 fecerint uindicetur, ut adfecti plumbo perpetuis metallorum suppliciis deputentur. Quisquis
igitur lite pulsatus, cum ipse et rei sit possessor et iuris et titulum illatae sollemniter pul-
sationis exceperit, contradictoriis libellis aut titulis alterius nomen crediderit ingerendum,
eius possessionis aut causae, quam sub hac fraude aut retinere aut euitare temptauerit,
amissione multetur nec repetendae actionis, etiam si ei probabilis negotii merita suffragan-
4 tur, habeat facultatem. Eos sane, qui *se* sponte alienis litibus inseri patiuntur, cum his
neque proprietas neque possessio competat, uelnti famae suae prodigos et calumniarum
redemptores notari oportebit. D. XV K. DEC. MEDIOLANI STILICHONE CONS. a. 400

XV (XVI)

℞ VT NEMO PRIVATVS TITVLOS PRAEDIIS SVIS VEL ALIENIS IMPONAT VEL VELA REGALIA SVSPENDAT ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. FLAVIANO PP. Regiae maiestatis est, ut nostrae
tantum domus et patrimonia titulorum inscriptione legantur. omnes igitur intellegant publico
iuri esse deputandum id, cui nomen dominicum praescribitur. D. III K. DEC. RAVENNAE
BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408

2 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD FLORENTIVM PP. Ne quis uela B 7, 11, 1
regia suspendere uel titulum audeat sine praeceptione iudicis competentis rebus alienis im-
ponere, quas quocumque modo qualiscumque persona possideat, licet non dominus, licet
1 iniustus possessor ac temerarius inuasor qui possidet doceatur. Eum autem, qui hoc facere
ausus fuerit, si plebeius est, ultimo subdi supplicio, si clarissimus uel curialis uel miles uel
clericus, proscribendum deportandumque non solum ciuitate Romana, sed etiam libertate
2 priuari censemus, exsecutoresque huius legis omnes iudices esse oportere. Deponendi autem
uel frangendi titulos uel etiam conscindendi uela non solum eis, ad quorum praeiudicium
tale aliquid contra fas contraque leges committitur, sed omnibus tam liberis quam seruis
sine metu calumniae uel accusatione criminis licentiam ministramus, decernentes iudices
eorumque officia tricenis libris auri multari, si talem accusationem uel admittant uel depo-
sitam scribi concedant. D. XV K. IVL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO
CONSS. a. 439

PLCRM

---

1 fraude *PLCM* 2 que *om.* L^aR^b | terrore *PLM*, teroreque *R* | abutuntur R^a, abutabuntantur P^a | coniuent] cohibent C^a?, conniuerint C^bR^b, commouerint R^a 3 praebuerunt *C* 4 titulis R^a 5 uindicentur $P^aL^aM^a$ | suppliis *L* | deputetur L^a 6 et titulum] titulum R^a 7 nomen] tamen nomen L^a | inserendum *Th.*, ἐνθήσῃ *B* 10 habeant *R* | se] *Th.*, *om.* PLC^aM, *ante* inseri *collocat* C^b, *post* inseri *habet* *R* 11 possessione L^a | uelut *R* 12 *s. a. Th. Hal. PL* | xv] v *Th.* | sillichone *L* | cons.] *P*, const. *L*, uc. cons. *Th.*, et aureliano coss. *Hal.* 14 ut … praediis *om. index P* | titulus SC^a 15 aliis *PL* | uel uela] uel ad *S*, uela $P^aL^aC^a$ | regia suspendant *M* 16 theodolus *R* | flauiano pp.] *hoc tempore Theodorus pp. Italiae fuit nec potest pro Flauiano scribi Flauius, ut cum Iac. Gothofredo cogitemus de Flauio Manlio Theodoro, cum rarissime addatur praenomen, numquam autem id solum in inscriptione proferatur. quare non improbabiliter Rubenius in fastis Relandii p.* 556 *Flauianum intellegit eum qui fuit sub Theodosio* II *et hanc constitutionem iungendam censet cum Th.* 11, 1, 36, *cui subscribitur* d. III k. Mai. Rau. Basso et Antiocho conss. (*a.* 430) 17 publico] u P^a 18 iure C^a | domini C^a | perscribitur *C* | *s. a. Hal. PL* | d.] dd. *PL* 20 imp. *C* | ualentinus *RM* | ad florentium] florentio *S* 21 regia *om.* M^a | praeceptiones P^a | alienis *om. M*, *inc.* C^a 22 quas quocumque] quascumque P^a, quas quo.cumque M^a 23 ac] PLR^b, uel *CM*, ut R^a | hoc facere *om.* R^a 25 proscriptum deportatumque (que *om. M*) L^b *CM* | libertate] *CM*, libertate eum *PLR* 26 priuare P^a 27 fraudendi P^a | eis *om.* R^a 28 que *om.* M^a 30 que *om.* RM^a | uel adm.] adm. *PL*, adm. *uel* et adm. C^a? 31 *s. a. Hal. PL* | xv] xui *PL* | constant. *om. Hal.* | a.] aa. *PL*

XVI (XVII)

℞ VT NEMINI LICEAT SINE IVDICIS AVCTORITATE SIGNA IMPRIMERE REBVS, QVAS ALIVS TENET ℞

1 IMP. PROBVS A. OCTAVIANO. Saepe rescriptum est ante sententiam signa [B 7, 11, 2] rebus, quas aliquis tenebat[1], imprimi non oportere. et ideo ea rebus aut fructibus apud te constitutis illicite imposita poteris ipse licite detrahere, ut amotis his causa, quae ex officio tibi infertur, terminetur. D. IIII K. IVL. PROBO A. II ET LVPO CONSS. a. 278

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CRAVGASIO. Rebus, quas alius [B 7, 11, 3] detinet, imprimere signa nemini licet, etiam si suas uel obligatas sibi eas esse aliquis adfirmet.

XVII (XVIII)

℞ NE FISCVS VEL RES PVBLICA PROCVRATIONEM ALICVI PATROCINII CAVSA IN LITE PRAESTET ℞

1 IMP. GORDIANVS A. LEGITIMO ET ALIIS. Rei publicae uiribus adiuuari te [B 7, 11, 4] sub obtentu quantitatis, quam eidem rei publicae debes, contra iuris rationem desideras. PP. VIII ID. IAN. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

2 IDEM A. TERTVLLO. Cum adlegas partem rerum uel actionum dimidiam fisco, [B 7, 11, 5] quo magis uiribus eius protegaris, uelle te donare, huiusmodi litium donationem admitti temporum meorum disciplina non patitur. unde ius tuum, si quod tibi competit, citra inuidiam fisci mei tueri sollemniter cura. S. VI NON. AVG. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AMPHIONI. Abhorret saeculo nostro sub praetextu debiti procurationem contra priuatos fiscum praestare. [B 7, 11, 6] D. VIII K. IAN.[2] PHILIPPOPOLI AA. CONSS. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. ACHILLI. Ad fraudem creditoribus faciendam inuidiam fiscalem contra saeculi nostri tranquillitatem implorari non decet. [B 7, 11, 7] redde itaque fisco nostro quod debes, ac si conuentus uelut a creditore fueris, quem tibi numerasse pecuniam negas, exceptione non numeratae pecuniae secundum leges uti potes. D. XVI K. IAN. SIRMI CC. CONSS.[3] a. 294

PLCRM

---

[1] alius teneat (*Mommsen*)? [2] Iun. (*Mommsen*)? [3] AA. conss. (= *a.* 293, *Mommsen*)?

---

2 ut] et *index P* 3 signum *RM* | imprime rebus *index P* | aliud R^a*?* | tenent *index* P^a, detinet *M* 4 impp. pobus P^a | octouiano *L*, octauio *M*, octabio *C* 5 tenebit *C* | apud te constit. aut fructibus *R* 6 illicito *P*, illicit• L^a 7 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 17, 3 8 et *om. S* | aa.] aa. et cc. *C* | craugasio] *S*, graukasio *M*, grafio *PLCR* | quam R^a 9 liceat *C* 12 re P^a | publicas*S* | procuratorem M^a | alicuius R^a 13 patrocinii causa *om.* PL^a | in litem *L*, inlicite *C* | praestent *PL index P*, prestat *M* 14 impp. *P* | a. legitimo] *CM*, a. c̄. legitimis *PLR* | rei] rei geste R^a*?* | uiribus] *ita manifesto libri mei idque solum conuenit rubricae tituli, non* iuribus, *quasi priuilegiis municipum uti uoluerit qui preces obtulit:* ἐκ τῆς πόλεως βοηθηθῆναι *B* (κ.π.) *praemisso quod pater ciuitatis procurationem debitoris suscipere uoluerit* 16 *s. a. Hal. PL* | pp. VIII] III *Hal.* | gordiano ... conss. *om. PL* 17 idem] impr. gordianus *S* | a.] augusti *R* | tertullio *CR* 19 eorum P^a | quid *PLR* 20 *s. a. Hal. PL* | s. VI] pp. uii *PL* | II et p. conss.] iiii *PL* 22 impp. d. et max.] idem *CR* | et cc. *om. SPL* | ambiphioni *R*, antihioni *M?* | aborreat *R* | saeculo] a saeculo *M* 23 fiscum praestare *om.* P^a | *s. a. Hal. et PL ad* 16, 1 | d. VIII k. ian. philippopoli] uiiii k. ian. philippo. *PL* 24 aa.] cc. *Hal.* | con. ss. *PL* 25 aa. et cc.] a. *S* | fraudem cr. faciendam] *M*, fraudes cr. faciendas *PLCR:* εἰς τὸ γενέσθαι περιγραφήν *B* (κ.π.) 26 quod fisco nostro *M* 28 legem *M* | potest R^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 18, 6

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

XVIII (XVIIII)
℞ DE NEGOTIIS GESTIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. SOPATRAE. Cum tutores filiorum tuorum suspectos faceres eisdemque tutores seu[1] curatores peteres, munere pietatis fungebaris: quae causa non admittit negotiorum gestorum actionem, ut sumptus, quos in ea lite fecisti, repetere possis, cum etiam, si quis pro adfectione domestica aliquos sumptus fecerit, nulla ratione eos petere potest. PP. III NON. OCT. DEXTRO ET PRISCO CONSS. [B 17, 2, 1] a. 196

2 IDEM AA. RVFINAE. Contra impuberes quoque, si negotia eorum urguentibus necessitatis rationibus utiliter gerantur, in quantum locupletiores facti sunt, dandam actionem ex utilitate ipsorum receptum est. quae tibi quoque iure decernetur, quod sumptus in pupillum, quem Romae tutorum petendorum gratia duxisti, fecisse te adlegas, si non matertera eiusdem[2] se facere paratam propriis impendiis ostenderit. PP. XV K. FEBR. LATERANO ET RVFINO CONSS. [B 17, 2, 2] a. 197

3 IDEM AA. HADRIANO. Siue pro fratre coherede pecuniam soluisti, negotiorum gestorum actione experiri potes, siue pignoris liberandi gratia debitum uniuersum soluere coactus es, actionem eandem habebis uel iudicio familiae herciscundae, si non est inter uos redditum, eam quantitatem adsequeris. PP. VIII K. FEBR. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. [B 17, 2, 3] a. 199

4 IDEM AA. CLAVDIO. Qui pupillae negotia tutoris mandato suscepit, pro tutore negotia non uidetur gessisse, sed negotiorum gestorum actione pupillae tenebitur. PP. III NON. DEC. FABIANO ET MVCIANO CONSS. [B 17, 2, 4] a. 201

5 IDEM AA. TROPHIMO. Officio nec minus obsequio liberti functus negotiorum gestorum actionem contra patroni filias pupillas habere non potes. PP. XIII K. IVL. GETA ET PLAVTIANO CONSS. [B 17, 2, 5] a. 203

6 IDEM AA. GALLO. Curatorem tibi quidem patris testamento datum dicis: quod non potest uideri iure factum. quod si, ut proponis, administrationi se miscuit, negotiorum gestorum actio tam aduersus eum quam contra heredes eius tibi competit. PP. APRO ET MAXIMO CONSS. [B 17, 2, 6] a. 207

7 IMP. ANTONINVS A. EVPHRATAE. Si ab eo, qui negotia tua gessit, heres ex duabus unciis institutus es, etiamsi adeas hereditatem, in reliquis decem unciis aduersus coheredem competit tibi petitio, si quam aduersus defunctum habuisti actionem. PP. VI ID. MART. ROMAE SABINO II ET ANVLLINO CONSS. [B 17, 2, 7] a. 216

P (18 ℞ 2...4. 7) *L* (*ut P*) *CR* (*u.* 29 ... *p.* 201, 6 aduersus *in litura perierunt*) *M*

---

[1] tutores seu *addiderunt Iustiniani* (*u. i.*) [2] mater eius idem (ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀποδείξει ἕτοιμον ἑαυτὴν εἶναι οἰκείοις ἀναλώμασι ταὐτά ποιῆσαι *B κ.π.*)?

---

3 antonius *S* 4 eiusdem (*om.* que) R^a, eisdem R^b | tutores seu curatores] τῆς παλαιᾶς διατ. κουράτορα μεμνημένης πρὸς τὸ σαφέστερον καὶ ἄμαχον μετεφράσθη νῦν ἡ διάτ. ἐπίτροπον θεματίσασα παρὰ τῆς μητρὸς αἰτηθῆναι *BΣ* (*Thal.*) 6 *ad uerba* cum etiam ... 7 potest *Thal. adnotat:* τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξ ἄλλης διατ. παρήγαγον καὶ συνέμιξαν οἱ περιφανέστατοι κωδικευταί | sumptos M^a 7 *s. a. Hal.* 8 idem aa.] *C*, idem a. *SM*, impp. seuerus et antoninus aa. *PLR* 9 necessitas L^a | generantur M^a | locupletores R^a | danda accione P^a 10 eorum *PLR:* διὰ τὸ καὶ αὐτοῖς νηπίοις συμφέρον *B* (*κ.π.*) | decernetur] *M cum B* (*κ.π.*) δοθήσεται *B* (*κ.π.*), decernitur L^bCR, decernimus *P*, decerni* L^a 11 petendo R^a | te *om.* R^a 12 materteram *M* | se *om.* R^aM | hostenderis M^a | *s. a. Hal. PLE* | xv] x *Hal.* 15 actionem *R* | potest R^a, notes L^a? | siue] quod siue *P*, q**d siue L^a 17 creditum M^a | *s. a. Hal. PLE* | anullino ... conss.] ancul. *PL*, ancolonie frontonie *E* 18 claudio] *SM*, glaudio *C*, gracho *PLR* | pupillae qui *R* | mandata M^a | susceperit *R* 19 pupilla *PL*, **pupilla M^a: utili *ante* pupillae *uidetur legisse Thal.:* οὐδὲ τὴν περὶ ἐπιτροπῆς δύναται κατ' αὐτοῦ κινῆσαι οὐδὲ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν, ἀλλὰ τὴν οὐτιλίαν *B* 20 *s. a. Hal. PLE* | non. dec.] nū dcon *E* | dec. ... conss. *om. PL* | marciano *E* 21 trophimo] *SM*, trophemo *C*, trophono *R* | liberiti R^a? 22 actione R^a | potest *CR* | *s. a. Hal.* 24 aa. *om. C* 26 *s. a. Hal. E et PL ad* 17, 4 27 apro] ā. pro *PL* 28 imp. ant. (antonius M^a) a.] *SM*, impp. ant. P^a, impp. seu. et ant. P^bL, idem a. *C* | euprate *S* 29 es etiamsi adeas] es etiam ad eandem *P*, es etiamsi ad eam L^a, est etiamsi adeas C^a?: εἰ καὶ ὑπεισῆλθες *B* (*κ.π.*) 30 si] sa L^a | *s. a. Hal. PLE* 31 mart.] *Hal.*, mai. *PLE* | II *om. Hal.* | anuillino *PL*, anulino *Hal.*, anolino *E*

8 IDEM A. SEVERO. Aduersus eos, qui negotia tua gesserunt[1], negotiorum gestorum iudicio ciuiliter consiste: nec tibi oberit, si propter occupationes militares eam litem tardius fuisses exsecutus, cum hoc genus actionis longi temporis praescriptione excludi non possit. PP. VI K. AVG. ANTONINO A. ET ADVENTO CONSS. [B 17, 2, 8] a. 218

9 IDEM A. SALLVSTIO[2]. Si pecuniam a debitore tuo Iulianus exegit eamque solutionem ratam habuisti, habes aduersus eum negotiorum gestorum actionem. PP. VIII K. MART. PRAESENTE ET EXTRICATO CONSS. [8, 37, 3 B 17, 2, 9] a. 217

10 IMP. ALEXANDER A. SECVNDO ET ALIIS. Si seruum alienum non inutilem domino constitutum aegrum curastis *et* negotium utiliter gessistis, competenti uobis actione sumptus recuperare potestis. PP. XII K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. [B 17, 2, 10] a. 222

11 IDEM A. HERENNIAE. Alimenta quidem, quae filiis tuis praestitisti, reddi tibi non iusta ratione postulas, cum id exigente materna pietate feceris. si quid autem in rebus eorum utiliter et probabili more impendisti, si non et hoc materna liberalitate, sed recipiendi animo fecisse ostenderis, id negotiorum gestorum actione consequi potes. PP. XII K. FEBR. ALBINO ET MAXIMO CONSS. [B 17, 2, 11] a. 227

12 IDEM A. THEOPHILO. Si filius pro patre suo debitum soluit, nullam actionem ob eam solutionem habet, siue in potestate patris, cum solueret, fuit, siue sui iuris constitutus donandi animo pecuniam dedit. si igitur pater tuus sui iuris constitutus pro patre suo negotium gerens non praecedente mandato debitum eius soluit, negotiorum gestorum agere cum patruis tuis potes. PP. K. AVG. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. [B 17, 2, 12] a. 230

13 IDEM A. AQVILAE. Quod in uxorem tuam aegram erogasti, non a socero repetere, sed adfectioni tuae debes expendere. in funus sane eius si quid eo nomine quasi recepturus[3] erogasti, patrem, ad quem dos rediit, iure conuenis. PP. VIII K. NOV. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. [B 17, 2, 13] a. 230

14 IDEM A. RVFO. Si mandatum solius mariti secutus tam ipsius quam uxoris eius negotia gessisti, tam tibi quam mulieri inuicem negotiorum gestorum competit actio. ipsi sane qui mandauit aduersus te mandati actio est: sed et tibi aduersus eum contraria, si quid forte supererogasti. PP. X K. MART. MAXIMO II ET VRBANO CONSS. [B 17, 2, 14] a. 234

P (*c.* 9...14) *L* (*c.* 9...14) *C* (*u.* 16 si ... 20 potes *in littura c*) *R* (*u.* 1...6 aduersus *in littura*) *M*

[1] *fuit* Aduersus curatores (*u. i.*) [2] *suppl.* Hadriano *ex loco gemino, qui hoc nomen solum habet* [3] *exciderunt fortasse* sumptus ab heredibus (*u. i.*)

1 *c.* 8 *et* 9 *temporis gratia transposuit Hal. contra libros et BΣ* | a.] *SM,* aa. *PLC* | aduersus ... gesserunt (gesserint *C*, amministrauerunt *PL*[1])] *compilatores haec mutasse docet Thal.* (*BΣ*): ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν ῥητὸν ταύτης τῆς διατ. κουράτορος ἐμνημόνευσε καὶ ηὑρίσκετο ἡ διάτ. κατὰ κουράτορος διρέκταν νεγοτιογεστόρουμ παρέχουσα, καλῶς καὶ τελείως μετεποιήθη νῦν τὸ ῥητόν, ἵνα μηδὲν ᾖ τὸ ἀντικείμενον 2 ciuiliter M^a, *om.* L^a | tibi *om.* P^a 3 actiones L^a | non possit (posset P^a) excludi *PL*, ἀποκλείεσθαι οὐ δύναται *B* (κ.π.) 4 *s. a. Hal. PL* | pp. VI] VI *Hal.*, pp. uiii *PL* | a. *om. Hal.* | et aduento] iii *PL* 5 a.] aa. *PL* | si *seqq.*] *quae resecta esse indicat Thal.* (*BΣ*), *ea extant in loco gemino* | exigit M^a 6 actionem neg. gestorum *M* | *s. a. Hal. PL cum l. gem.* 7 VIII] VI *l. gem.* | extricato] albino *PL* 8 si seruum *seqq.*] *adnotationis Thal.* (*BΣ*) *quae supersunt nonnihil a compilatoribus immutatum esse indicant* 9 et neg. ut. gessistis] *scripsi ad B* (κ.π.) ἐπιμελήσασθε αὐτοῦ καὶ χρησίμως τὰ πράγματα ἐχειρίσατε, τῇ ἁρμοζούσῃ ὑμῖν ἀγωγῇ τὸ ἀνάλωμα ἀναλαβεῖν δύνασθε, et *om. PL*, *post* gessistis *collocant CRM* 10 *s. a. Hal. PL* | dec. *om. PL* | cons.] *Hal. in addendis*, conss. *L*, ss. i. *P*, II et marcello coss. *Hal. hoc loco* 11 erene *S*, hermie *M* 12 exgente pietate materna *M* | feceris] p****** P^a 13 probabili more] probabiliter *C* | hoc] L^bCM, haec PL^aR 14 fecisse] fecisse * (*uel* **) M^a | ostendens PL^a? | *s. a. Hal. PL* 16 a.] augusti *R* | theothilo *L* | debitum *om. R* | soluerit *cR* 17 in *om.* M^a 18 constitutus] P^bcM^a, constitutus si L^bRM^b, constitutus *** P^a, *deficit* L^a | constitutis R^a, *deficit* L^a 19 soluens L^a 20 patruis tuis potes] *cM*, patruis tuis debet P^a, patruis debes $P^bL^bR^b$, ******uis R^a, patre suo debes P^cL^c, *inc.* L^a: κατὰ τῶν θείων σου οὐ δύνασαι *B* (κ.π.), *sed* οὐ *ex dittographia ortum esse apparet ex BΣ* | *s. a. Hal. PL* | agricolae *PL* | clemente] *Miraeus*, clemen. *PL*, clementino *Hal.* 21 a.] augusti *R* | aquiliao *R* | quod in] id quod R^a, id quod in R^b | secero P^a 23 recepturus] recepturus sumptus ab heredibus *Latine Thal.* (*BΣ*) *eaque uerba explicat, quasi sint constitutionis* | conuenit P^aR^a, conueni M^b, μεθοδεύεις *B* | *s. a. Hal. PL* | nou.] non. *PL* | agricolae P^a 24 clemente] *PL*, clementino *Hal.* 25 a.] aa. *P* 27 actio est] actione R^a | contrariam *C* 28 *s. a. Hal.*

15 Imp. Gordianvs A. Mvciano. Si paterno adfectu priuignas tuas aluisti seu [B 17, 2, 15] mercedes pro his aliquas magistris expendisti, eius erogationis tibi nulla repetitio est. quod si ut repetiturus ea, quae in sumptum misisti, aliquid erogasti, negotiorum tibi gestorum intendenda actio est. PP. vi id. Ivl. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

16 Impp. Gallvs et Volvsianvs AA. Evtychiano. Si negotium sororis [B 17, 2, 16] tuae gerens pro ea tributa soluisti, uel mandante ea uel rogante id fecisti, negotiorum gestorum actione uel mandati id, quod soluisse te constiterit, recipere poteris. PP. xi k. Mai. Gallo et Volvsiano conss. a. 252

17 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Clavdiae. Curatoris [B 17, 2, 17] etiam successores negotiorum gestorum utili conuentos actione tam dolum quam latam culpam praestare debere nec ad eos officium administrationis transire ideoque nullam alienandi eos res adultae potestatem habere conuenit. D. xiii k. Ian. Sirmi AA. conss. a. 293

18 Idem AA. et CC. Pomponio. Ob negotium alienum gestum sumptuum fac- [B 17, 2, 18] torum usuras praestari fides bona suasit: quo iure contra eos etiam, quorum te necessitate compulsum negotium gessisse proponis, per iudicium negotiorum gestorum uteris. D. viiii k. Ian. AA. conss. a. 293

19 Idem AA. et CC. Alexandro. Ab uno herede pro solido re ueluti com- [B 17, 2, 19] muni uenumdata de pretio coheres uenditoris negotiorum gestorum ratam faciens uenditionem agere potest. D. id. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Octaviae. Tutori uel curatori similis non habetur, qui [B 17, 2, 20] citra mandatum negotium alienum sponte gerit, quippe superioribus quidem muneris necessitas administrationis finem, huic autem propria uoluntas facit ac satis abunde sufficit, si
1 cui uel in paucis amici labore consulatur. Secundum quae super his quidem, quae nec tutor nec curator constitutus ultro quis administrauit, cum non tantum dolum et latam culpam, sed et leuem praestare necesse habeat, a te conueniri potest et ea, quae tibi ab
2 eo deberi patuerit, cum usuris compelletur reddere. De ceteris uero, quae ab aliis tui constituta iuris detenta exacta non sunt, ab hoc, qui nec agendi quidem propter exceptionis obstaculum facultatem habere potuit, exigi non potest: et idcirco aduersus eos, quos res tuas tenere dicis, detorquere tuas petitiones debes. D. viii k. Mai. Sirmi CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. Mitrae. Si cognati tui seruos suos manumiserunt, hoc, [B 17, 2, 21] quod eos administrasse res uestras contendis, eorum impedimentum libertati fieri non potuit. quin autem[1] ex actu praecedenti post manumissionem, si utriusque temporis administratio non conexa, sed separata sit, conueniri non posse procul dubio sit. D. vi k. Oct. Viminacii CC. conss. a. 294

P (*c.* 15..19) *L* (15..19) *CRM*

---

[1] autem *firmant B: fuitne* etiam?

---

1 impp. *P* | munciano *P*, municiano *L* | effectu $P^a L^a$ 2 eius *om. R* | est] ἔσται *B* (κ.π.) 3 ut *om.* PL^aC: ὡς ἀναληψόμενος *B* (κ.π.) | sumptu *R* 4 est actio *R* | *s. a. Hal.: in PL non est nisi* pp. id. conss., *sed* iul. gord. *aberrauit in u.* 5 5 gallienus *SPLCR*, gallianus *M* | uelosianus *PL* | aa.] a. iul. gord. (*ex u.* 4) *PL* | euthiachiano L^a, euthia *incepit, mox scripsit* euthichianus *P* 6 tributa] arbitraria L^a | mandanti P^a 7 resipere P^a | poterit L^a | *s. a. Hal. PL* 8 gallieno *PL* 9 imp. *P* | et ccc. *P*, *om. S* 10 conuentus $P^a R^a$ | actiones R^a 12 *s. a. Hal. PL, nisi forte quae in PL est subscriptio potius pertinet ad c.* 18 | d. xiii] uiii *PL* | aa.] a. *PL* 13 aa. et cc.] a. *S* | pompenio *R* 14 eos] *R cum B* (κ.π.) κατ' ἐκείνων, hos *PLCM* 15 utere $L^b C R^a$, *sed R* utere (uteris R^b) *collocat ante* per | *s. a. Hal. PL, fortasse et PL ad c.* 17 | d. viiii] uiii *PL* 16 aa. *om. PL* 17 aa. et cc. (cesar M^a)] a. *S* | alexander M^a | coherede *CR*, κληρονόμου *B* (κ.π.) | rei u. communis uenumdate (uenumdat*** M^a) $PL^a M^a$ 18 ratam] u**(er?)am P^a 19 potes *M* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 21 20 aa. et cc.] a. *S* 22 amministrationi $R^a M$ | sufficit] ficit M^a 23 amicis R^a 25 sed et] *C cum B* (κ.π.) ἀλλὰ καί, sed *RM* 26 patuerint CM^a | compelle $C^b R$, compelli C^a, συνωθεῖται *B* (κ.π.) 27 ab] ob *C*, *inc.* M^a | nec] ne M^a 29 *s. a. Hal.* 30 metreae *S*, mithae M^a, mithirae M^b 31 res uestras] *RM*, rem uestram *C*, rem tuam *Q*: τὰ σὰ πράγματα *B* (κ.π.) | eorum impedimentum] *RM*, ea res impedimento *C*, ἐμποδίσαι τῇ τούτων ἐλευθερίᾳ *B* 32 manumissione R^a 33 sed *om.* R^a | conuenire *M* | sit] fit *M* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 19 | d. vi] iii *PL* | uiminacii] ui.miniano *PL* 34 cc. *om. L*

22 IDEM AA. ET CC. EVLOGIO. Negotium gerentes alienum non interueniente speciali pacto casum fortuitum praestare non compelluntur. D. XI [1] K. DEC. CC. CONSS. [B 17, 2, 22] a. 294

23 [2] IDEM AA. ET CC. THEODORO. Negotiis gestis non in rem, sed in personam est actio. D. XII K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. [B 17, 2, 23] a. 294

24 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si quis nolente et specialiter prohibente domino rerum administrationi earum sese immiscuit, apud magnos auctores dubitabatur, si pro expensis, quae circa res factae sunt, talis negotiorum gestor habeat aliquam aduersus [B 17, 2, 24]
1 dominum actionem. Quam quibusdam pollicentibus directam uel utilem, aliis negantibus, in quibus et Saluius Iulianus fuit, haec decidentes sancimus, si contradixerit dominus et eum res suas administrare prohibuerit, secundum Iuliani sententiam nullam esse aduersus eum contrariam actionem, scilicet post denuntiationem, quam ei dominus transmiserit nec
2 concedens ei res eius attingere, licet res bene ab eo gestae sint. Quid enim, si dominus adspexerit ab administratore multas expensas utiliter factas et tunc dolosa adsimulatione habita eum prohibuerit, ut neque anteriores expensas praestet? quod nullo patimur modo: sed ex quo die attestatio ad eum facta est uel in scriptis uel sine scriptis, sub testificatione tamen aliarum personarum, ex eo die pro faciendis meliorationibus nullam ei actionem competere, super anterioribus autem, si utiliter factae sunt, habere eum actionem contra dominum concedimus sua natura currentem. D. XV K. DEC. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

XVIIII (XX)

℞ DE HIS, QVAE VI METVSVE CAVSA GESTA SVNT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. FELICI. Persecutionem eorum, quae ui uel furto ablata sunt, etiam si postea interciderunt, integram esse iure responsum est. PP. X K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 10, 2, 24] a. 223

2 IDEM A. ALEXANDRO. Cum te non solum cauisse, uerum etiam soluisse pecuniam confitearis, qua ratione ut uim passus restitui quod illatum est postules, perspici non potest, quando uerisimile non sit ad solutionem te properasse omissa querella de chirographo utpote per uim extorto, nisi et in soluendo uim te passum dicis. PP. VI K. IVL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. [B 10, 2, 25] a. 226

3 IMP. GORDIANVS A. GAIO. Si ui uel metu fundum auus tuus distrahere coactus est, etiamsi maxime emptor eum alii uendidit, si tamen tu auo tuo heres extitisti, ut tibi reddito a te pretio restituatur, postquam placuit in rem quoque dari actionem, secundum formam perpetui edicti adito praeside prouinciae poteris postulare, si modo qui secundo loco comparauit longae possessionis praescriptione non fuerit munitus. PP. VI ID. AVG. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 10, 2, 26] a. 238

A^{ut} (19 ℞ *bis*) *P* (18, 23. 22. 19 ℞ 1. 3) *L* (18, 23. 22 [24 *l*] 19 ℞ 1. 3) *CRM*

---

[1] *numerus emendandus est ex die c.* 23 [2] *cf.* 6, 19, 2

---

1 et c. *S*, et cesare M^a, *om.* *R* | elogio *PL* 2 non *om.* P^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 24 3 aa. et cc. (cesare M^a)] a. *S*, a. et cc. *PL* | theodoro] *CM*, theodore *S*, theodosio *PLR* 4 est *om.* R^a | *s. a. Hal. PL* | d. XII] XU *PL* | nicomediae] nicom. et *PL* 5 iuliano] *SR*, iohanni *lCM* | pp.] p. *M* 6 eorum l^a | sese] se *R* | miscuit M^a 7 factae] sacrae R^a | talis] administrator talis *R* | gestor] $l^bR^bM^b$, gestorum $l^aCR^aM^a$ 8 dirctam M^a 9 saluus *l* | dicentes M^a | contradixerit] contra R^a 11 contrariam] uel directam uel utilem contrariam l^a 13 aspexit *l* | et *om.* l^a | adsimilatione *C* 15 attestatio] au.testatio l^a | uel in] ut in l^a 16 alienarum *lM* | proficiendis R^a 17 facta l^aR 18 dominos lM^b, *inc.* M^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 22 | xv k.] *PL*, kal. XIIII *Hal.* | dec. *om.* *PL* 21 quae uim *SL*, quae uico *index P*, qui P^a, quiuae ui R^a?, qui ui M^a | metuue *S* | gesta sunt] gerunt *S*, factum est *L* 22 alexarder *M* 23 intercederint *C* | responsum est iure *M* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 2 25 a.] a. et c. *R* 28 dicas *M* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 1 | pp. *om.* *PL* 29 alexandro … conss. *om.* *PL* 30 impp. *P* | galo *S*, *cf. ad p.* 204, 29 | distahere M^a 32 precia P^a | quoque] L^bCM *cum B:* καὶ τὴν ἀγωγήν, quidem PL^aR^b, *inc.* R^a 34 *s. a. Hal. PL* 35 aug.] ap. *PL*

4 IDEM A. PRIMO ET EVTYCHETI. Si per uim uel metum mortis aut cruciatus corporis uenditio uobis extorta est et non postea eam consensu roborastis, iuxta perpetui formam edicti intra annum quidem agentes, quo experiundi potestas est, si res non restituatur, quadrupli referetis condemnationem, scilicet reddito a uobis pretio: post annum uero causa cognita eadem actio in simplum permittitur: quae causae cognitio eo pertinet, ut ita demum decernatur, si alia actio non sit. PP. III NON. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [B 10, 2, 27] a. 239

5 IDEM A. RVFO MILITI. Non interest, a quo uis adhibita sit patri et patruo tuo, utrum ab emptore an uero sciente emptore ab alio, ut ui metuue possessionem uendere cogerentur. nam si adhibita ui compulsi sunt possessiones suas quae maiore ualebant minimo distrahere, iurisdictionis tenore, ut id quod improbe factum est in priorem statum reuoluatur, impetrabunt. PP. VI K. IAN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [B 10, 2, 28] a. 239

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. POLLAE. Ad inuidiam alicui nocere nullam dignitatem oportet. unde intellegis, quod ad metum arguendum, per quem dicis initum esse contractum, senatoria dignitas aduersarii tui sola non est idonea. PP. III K. MAI. HERACLIAE CC. CONSS.[1] [B 10, 2, 29] a. 294

7 IDEM AA. ET CC. COTVI. Si donationis uel transactionis uel stipulationis uel cuiuscumque alterius contractus obligationis confectum instrumentum metu mortis uel cruciatus corporis extortum uel capitales minas pertimescendo adito praeside prouinciae probare poteris, hoc ratum haberi secundum edicti formam non patietur. D. II NON. IAN.[2] AA. CONSS. [B 10, 2, 30] a. 293

8 IDEM AA. ET CC. TROPHIMO. Cum te domus et horti uenditionem fecisse sub spe recipiendi, quod de frumento feceras, instrumentum uel timore, ne ad ciuilia munera nominareris, proponas et rescindi uenditionem ueluti metus causa factam desideres, intellegis ad ratum non habendum contractum metum huiusmodi prodesse non posse. D. XI K. SEPT. VIMINACII *AA.* CONSS. [B 10, 2, 31] a. 293

9 [3]IDEM AA. ET CC. HYMNODAE.[4] Metum non iactationibus tantum uel contestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit. D. K. DEC. AA. CONSS. [B 10, 2, 32] a. 293

10 IDEM AA. ET CC. FAVSTINAE. Accusationis institutae uel futurae metu alienationem seu promissionem factam rescindi postulantis improbum desiderium est. D. VI K. FEBR. CC. CONSS. [B 10, 2, 33] a. 294

11 IMP. CONSTANTIVS A. AD EVAGRIVM PP. Si per impressionem quis aliquem metuens saltem in mediocri officio constitutum rei suae in eadem prouincia uel loco, ubi tale officium peragit, sub uenditionis titulo fecerit cessionem, et quod emptum fuerit reddatur [B 10, 2, 34]

A^{ui} (19, 4. 7. 9 *bis*) *P* (19, 4. 7 [5 *p*] 9...11) *L* (19, 4. 7. 5. 9...11) *CR* (R^a *om.* 19, 8) *M*

[1] AA. conss. (*a.* 293, *Mommsen*)? [2] Iun. (*Mommsen*)? [3] *iunge* 2, 20, 6. 2, 31, 2. 4, 44, 8
[4] Aureliae Euodiae 4, 44, 8

1 a.] aa. *PLC* | eutycheti] *ACM*, eutychiti *S*, euthichio *PLR* | cruciatus] L^bCM *cum B* κατὰ φόβον θανάτου ἢ τὰς κατὰ τοῦ σώματος βασάνους (*uerti debuit* ἢ τῆς ... βασάνου), cruciatum APL^aR, *cf. u.* 19 2 uobis] a uobis P^vL^vR | exorta P^tL^t | roborasti si iuxta *C* 4 referitis C^a 5 in *om. A* 6 altera M^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 8 aa. *pL* | rufino *C* 9 emptore *om.* p^a | possessienes *p* 10 maiora *pLR*, maior** M^a, πλείονος ἦσαν ἄξιαι *B* 11 iurisdictione L^a | id *om. C* | priore statu *M* 12 *s. a. Hal. et PL ad c.* 4: *in L hoc loco est* d. | a. *om. PL* 13 aa. et cc.] aa. *S*, a. et c. *R* | pollie *S* | inuiduam R^a 15 initium C^a | sola *om.* M^a 16 *s. a. Hal.* 17 idem] impr. diocl. et max. *PL* | a. et c. *SR*, aa. cesares *M* | cytoi *S*, tusco *M* 19 cruciatus] ALR^aM, cruciatu PCR^b: φόβῳ θανάτου ἢ βασάνων *B* | exortum *L* | prouinciae *om.* M^a 20 hoc] ho L^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 8 22 trophimio *S*, atrophimo *M*, rophino *C* 23 tumore C^a 24 uelut M^a 25 habendam C^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 7 | d. *om. PL* 26 uiminiano *PL* | aa.] cc. *Hal.*, *om. PL* 27 aa. et cc.] *M*, a. *S*, a. et c. *PL*, a. et cc. *CR* | ymno *S*, hinnode *C*, inode *M* | iactationibus t. uel contestationibus] P^vL^vR, iactationibus t. uel contestatione (—nem M^b) eius *M*, iactationis t. uel contestationis P^tL^t, iactationibus t. uel contestatione metus AL^bC: ταῖς κραυγαῖς ἤτοι φήμαις μόναις *B* 28 atrocitatem *PLR*, τῇ τραχύτητι ... ἀποδείκνυσθαι *B* | *s. a. Hal. PL* | d. *om. L* | k. *om.* P^a | dec. *om. P* | aa.] cc. *Hal.* 29 aa. et cc.] a. *S*, a. et c. *PL*, a. et cc. *R* | faustinae] gallo *R ex c.* 3? | accusationes P^a 30 *s. a. Hal. PL* | d. vi] u *PL* 31 conss. *om. PL* 32 constantinus *SCM* | euacrium *S*, euastrium PLR^b, eustrium R^a | pp. *om. CM* 33 constitutus $P^tL^tR^a$

et nihilo minus etiam pecunia retineatur: simili poena seruanda, si qui uel coniugis uel amici nominibus abutentes praedam tamen[1] sibi adquirunt. D. x k. Oct. Aqvileiae Constantio A. vii et Constantio conss. a. 354

12 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. ad popvlvm. Venditiones [Th. 3, 1, 9 B 10, 2, 35] donationes transactiones, quae per potentiam extortae sunt, praecipimus infirmari. D. xiii k. Mart. Constantinopoli Honorio x et Theodosio vi AA. conss. a. 415

XX (XXI)

R DE DOLO MALO R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Clementinae. Si fideiussor a creditore [B 10, 3, 41] pignora emit, oblata quantitate sortis et usurarum tibi dominium cum fructibus, quos bona fide percepit, consultius restituet, ne fidei ruptae gratia de dolo possit actio exerceri. Accepta d. iii id. Mai. Plavtiano et Geta conss. a. 203

2 Imp. Antoninvs A. Agrippae. De dolo actio, cum alia nulla competit, [B 10, 3, 42] causa cognita permittitur. D. non. Nov. Gentiano et Basso conss. a. 211

3 Imp. Gordianvs A. Aqvilino. Non possunt obesse tibi tempora, quae in [B 10, 3, 43] actione de dolo solent computari[2], quibus rei publicae causa, ut adlegas, occuparis: sed exinde tibi incipiet tempus cedere, ex quo muneribus liberatus facultatem agendi intra praestituta tempora coeperis obtinere. PP. id. Avg. Sabino ii et Venvsto conss. a. 240

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Menandrae. Cum pro- [B 10, 3, 44] ponas inter te et eum, quem in contubernio ancillam tuam sibi coniunxisse memorasti, placuisse, ut tibi pro eadem daret mancipium, intellegis, quod, si manumisisti uel ei tradidisti et ille manumisit, reuocandae libertatis potestatem non habes, sed solum, si necdum statutum tempus excessit et fidem placiti rumpat, desiderare debes de dolo tibi decerni actionem. quod si penes te dominium eius remansit, adito praeside prouinciae cum natis hanc potes recuperare, si nulla moueatur status quaestio. D. iii k. Mai. Heracliae CC. conss.[3] a. 294

5 Idem AA. et CC. Aphrodisiae. Si superstite patre per emancipationem tui [B 10, 3, 45] iuris effecta matri successisti rebusque tuis per legitimum tutorem patrem eundemque manumissorem administratis postea transegisti cum eo bona fide, perspicis, quod, si pactum tantum factum sit, petitio tua per exceptionem submouetur, si uero nouatio legitimo modo intercessit et acceptilatio subsecuta est, nullam tibi iam superesse actionem. sane si laesa es immodice liberatione sollemniter per nouationem atque acceptilationem tributa, non de

A^{ul} (19, 12 *bis*) *P* (19, 11. 12. 20, 3. 5. R 2) *L* (19, 11. 12. 20 R 3. 5. 2) *CR* (20, 3 *collocatur post* 20, 5: R^a *om.* 20, 1) *M*

[1] talem (*dett.*)? [2] *firmant B* (κ.π.): οὐ δύνανται ἀντιχεῖσθαί σοι οἱ χρόνοι, οἵτινες ... εἰώθασι καταλογίζεσθαι: *fuitne* non possunt tibi tempora in actione de dolo computari (*Mommsen*)? [3] AA. conss. (*a.* 293: *Mommsen*)?

1 pecuniae retineantur *C* | seruanda] probanda *R* | quis M^a 2 adquirit *M* | *s. a. Hal. PL* | d. *om. Hal.* | x *om. L* | constantio ... 3 conss. *om. Hal.* 4 aa.] a. *R* 5 *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 20, 1 6 honorio ... aa.] ipsis aa. viii et iii *Hal.* 8 *rubricam aut post c.* 1 *collocat aut tam ante quam post c.* 1 *habuit* M^a | de dolo malo] P^a *ante c.* 2, de collationibus P^a *ante c.* 3 9 aa. *om. CR* | clementinae] *SM*, clementiae *C*, clementianae *R* 11 perceperit *C* | restituit C^a*?* | possit de dolo *R* | *s. a. Hal. et PL ad* 19, 12 | acc. d. iii] u *PL* 12 plautiano ... conss.] plaucianticiano (plauciantiano *L*) et zeta ii pp. *PL* 13 impp. *P*, mpp. *R* | antoninus *bis PL* | aa. *R*, *om. PL* | agrigpae R^a 14 promittitur *C* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 15 impp. *R* | a. *om. PLR* | aquilo *PL* 16 actionem *CR:* ἐν τῇ ἀγωγῇ *B* (κ.π.) | cause P^a | occupari R^a 17 tibi *om. L* | excedere *L* 18 praestita *LM*, ὁρισθέντων *B* (κ.π.) | *s. a. Hal.* 19 et cc. *om. S* | menandro *R* 20 tuontubernio C^a 26 *s. a. Hal.* 27 idem] impp. diocl. et max. *PLR* | aa. et cc.] a. *S*, a. et c. *P*, aa. et c. *L*, a. et cc. *R* | phrodisiae *PL*, amphrodisse *C*, amphrodisae *M* 28 rebusque tuis *om.* P^a, que *om.* P^bLR*:* καὶ τῶν σῶν πραγμάτων *B* 29 aministrasti P^a, aministrastis L^a 30 exceptiones *R* | legitimum P^a 31 intercesserit *PL* | sine M^a 32 es immodice] L^bR^b, es id est multum modica PL^a*?*, es R^a, inmodice es *CM* | tributa] secuta tributa L^a

dolo propter paternam uerecundiam, sed in factum actio tibi tribuenda est. D. ID. IVN. AA. CONSS. a. 293

6 [1]IDEM AA. ET CC. HYMNODAE[2]. Dolum ex insidiis perspicuis probari conuenit. D. K. DEC. *AA.* CONSS. [B 10, 3, 46] a. 293

7 IDEM AA. ET CC. SEBASTIANO. Si maior quinque et uiginti annis hereditatem fratris tui repudiasti, nulla tibi facultas eius adeundae relinquitur. sane si eius uxoris tibi substitutae dolo factum est, actionem de dolo contra eam exercere potes. D. XVI K. MAI. CC. CONSS. [B 10, 3, 47] a. 294

8 IMP. CONSTANTINVS A. AD SYMMACHVM VICARIVM. Optimum duximus non ex eo die, quo se quisque admissum dolum didicisse memorauerit, neque intra anni utilis tempus, sed potius ex eo die, quo adseritur commissus dolus, intra continuum biennium de dolo actionem moueri, siue afuerit siue praesto est is, qui dolum se passum esse conqueratur. omnes igitur sciant neque incipiendae post biennium neque ante completum biennium coeptae, post biennium finiendae doli actionis concessam licentiam. D. VIII K. AVG. NAISSO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. [Th. 2, 15, 1 mut. B 10, 3, 48] a. 319

XXI (XXII)

℞ DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE MINORVM VIGINTI QVINQVE ANNIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PLOTIANAE. Illud inspiciendum est, num inofficiosi querellae uel palam uel tacita dissimulatione sit renuntiatum. nec hoc autem in personam tuam cadere posse auxilium, quod aetati impertitur, ostendit. D. V ID. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 10, 4, 51] a. 223

2 IDEM A.[3] ALEXANDRO. Eo tempore, quo soror tua auxilio iuuabatur aetatis, si patris intestati bonorum possessionem accipere debuit, licet quinque filios superstites habuerit, non tamen ideo minus ad edicti praerogatiuam pertinet, scilicet si nunc per aetatem beneficium restitutionis largitur. PP. VIII ID. AVG. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 10, 4, 52] a. 238

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ATTIANO. Si curatorem habens minor quinque et uiginti annis post pupillarem aetatem res uenum dedisti, hunc contractum seruari non oportet, cum non absimilis ei habeatur minor curatorem habens, cui a praetore curatore dato bonis interdictum est. si uero sine curatore constitutus contractum fecisti, implorare in integrum restitutionem, si necdum tempora praefinita excesserint, causa cognita non prohiberis. D. XIIII K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 10, 4, 53] a. 293

P (20, 5. ℞ 2. 6...8. 21 ℞ 3) *L* (20, 5. 2. 6...8. 21 ℞ 3) *CR* (R^a *om.* 21 ℞ 1. 2) *M*

---

[1] *iunge* 2, 19, 9. 2, 31, 2. 4, 44, 8 [2] Aureliae Euodiae 4, 44, 8 [3] *scribi debuit* imp. Gordianus A.

---

1 dolo] do L^a | pro paterna uerecundia R^a | facto L^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | d. *om. PL* 2 aa.] cc. *emend. in* aa. et *Hal.* 3 idem] imp. diocl. et max. *PL* | aa. et cc.] *CM*, a. *S*, a. et c. *P*, aa. et c. *L*, a. et cc. *R* | hynode (*uel* hyrode) *S*, etymnodae *PR*, inode *M* 4 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 | aa.] cc. *Hal.* 5 a. et c. *SPL*, a. et cc. *R* 7 eum R^a | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 6 | d. *om. PL utroque loco* 8 cc. conss.] cc. c. ss. *P ad c.* 6, cc. c. conss. *L ad c.* 6 9 ad] a *L* | uicarium] SCR^bM, uicari* R^a, uicc. *PL*, uic. *alias* uc. *Th.* 10 diximus CM^a | memorauerit] M^a *Th.*, memorauit $PLCRM^b$ 11 commissum si dolus C^a, commissus ** dulus M^a 12 affuerit *PLC*, abfuerit R^bM^b, *deficit* R^a 13 queratur M^a, conqueritur C^a, *deficiunt* C^aR^a 14 coeptae] copetae P^a | post] neque post *C* | acciones P^a | *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 21, 2 15 naesso *Hal.* 17 in *om. P index P* | minorum *om.* L^a | uiginti quinque annis] *SM*, *om. PLC* 20 palam uel] palam M^a | renuntiandum C^a | persona tua *C* 21 *s. a. Hal.* 23 quod M^a | iuuabatur] M^b, iuuatur CM^a, ὠχύρωτο *B* 26 *s. a. Hal. et PL ad* 20, 8 | pp.] dat. *PL* | aug. pio] non. plo. *PL* 27 *c.* 5 *ante c.* 3 *collocat S* | imp. *PR* | aa. et cc.] aa. *S*, a. et c. *P*, aa. et c. *L*, et cc. *R* | attiano] *SC*, aciano *PL*, acciano M^b, antonio *R*, *deficit* M^a 28 rem *M* | uendedisti *R* 29 curatorem] tutorem M^a 30 si uero *bis* L^a 31 in *om.* R^a | finita *PL* 32 *s. a. Hal. R: in PL est subscriptio c.* 4 | d. ... conss.] xiii k. eracl. *R*

4 [1]IDEM AA. ET CC. ISIDORO. Si minorem te quinque et uiginti annis fuisse, cum contraheres, ostenderis, et tempora restitutionis praestituta excessisse ab aduersario tuo comprobatum non fuerit, praeses prouinciae in integrum restitutionis dare tibi auxilium debeat. D. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 10, 4, 54] a. 293

5 [2]IDEM AA. ET CC. RVFO. Minoribus in integrum restitutio, in quibus se captos probare possunt, etsi dolus aduersarii non probetur, competit. Ante impletum etiam quintum et uicesimum annum de his, in quibus se minores captos existimant, posse in integrum restitutionem implorare certissimi iuris est. D. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 10, 4, 55] a. 293

1 captos probare possunt ... (§ 1: Ante impletum etiam quintum et uicesimum annum ...)

6 IDEM AA. ET CC. SENTENTIAE. Si intra aetatem, cui succurri solet, in integrum restitutionis lis inchoata est nec ei a te renuntiatum est, mors eius, contra quem haec fuerat implorata, fraudi tibi esse non potest. D. V K. MAI. SIRMI CC. CONSS. [B 10, 4, 56] a. 294

7 IDEM AA. ET CC. SEVERAE. De tutela auunculi eiusdemque tutoris, cui falso aetate probata praestitisti liberationem, quem ignarum aetatis tuae non fuisse tam officium tutelae quam sanguinis proximitas arguit, si necdum statutum tempus excessit, ex causa in integrum restitutionis heredes eius conuenire potes. D. XI. K. AVG. CC. CONSS. [B 10, 4, 57] a. 294

8 [3]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IVLIANO PROCONSVLI AFRICAE. Minoribus[4] in his, quae uel praetermiserint uel ignorauerint, innumeris auctoritatibus constat esse consultum. D. PRID. NON. MART. RAVENNAE CONSTANTIO VC. CONS. [Th. 2, 16, 3 B 10, 4, 58] a. 414

9 [5]IMP. ZENO A. AELIANO PP. Non uidetur circumscriptus esse minor, qui iure sit usus communi. D. K. IAN. BASILIO[6] CONS. [B 10, 4, 59] a. 480

XXII (XXIII)

℞ DE FILIO FAMILIAS MINORE ℞

1 (2) [7]IMP. GORDIANVS A. CANDIANO MILITI. Si frater tuus, cum mutuam pecuniam acciperet, in patris fuit potestate nec iussu eius nec contra senatus consultum contractum est, propter lubricum aetatis aduersus eam cautionem in integrum restitutionem potuit postulare. PP. III NON. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 10, 5, 1] a. 238

2 (1) IDEM A. TRYPHONI MILITI. Filius familias, si minor uiginti quinque annis pro extraneo fideiussit, in integrum restitutionem postulare non prohibetur. sed et si pro patre suo fideiussor extitit eique diem suum functo non successit, in integrum restitutionem postulare potest. D. K. IVL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. [B 10, 5, 2] a. 241

P (21, [4 *p*] 5. 8. 9. 22 ℞ 2. 1) *L* (21, 4. 5. 8. 9. 22 ℞ 2. 1) *C* (*transpon.* 22, 2. 1) *R* (R^a *om.* 21, 6. 7, *transpon.* 22, 2. ℞ 1) *M*

---

[1] *iunge* 2, 24, 4 [2] *uide ad* 5, 11, 4 [3] *iunge* 3, 6, 3 [4] et mulieribus et minoribus *Th.* [5] *iunge* 5, 12, 28. 5, 75, 6 [6] uc. *ins.* 5, 75, 6 [7] *iunge* 4, 13, 1

---

1 idem] impp. (imp. *p*) diocl. et max. *pL* | aa. et cc. *M*, a. *SpL*, a. et cc. *CR* | isidoro *om.* pL^a | uiginti et quinque *LM* 2 cum *om.* R^a | praestita C^a 4 *s. a. Hal. pl et PL ad c.* 3 | d. *om. PLl* | v] VI *Hal.* | heradio a. cō. (a. cc. *L*) ss. *PL, om. pl* 5 *inscriptionem om.* R^a | aa. et cc.] a. *SL*, a. et c. *P* | ruphos *M* | se] se esse *PLR:* ἑαυτοὺς περιγραφέντας *B* 8 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 8 9 sentennae *C* 10 a te] ante M^a 11 fuerant *M* | *s. a. Hal.* 13 quem] que M^a? 14 proximitatis *C* | si necdum] M^b, nec *C*, nec *uel* * nec M^a: καὶ μηδέ *B*, *ut tamen condicionis particula* (εἰ) *ad initium capitis reiecta sit* 15 *s. a. Hal.* 16 imp *R.* | aa.] a. *PLR* 17 ignorauerit *C* | auctoribus L^a 18 *s. a. Th. Hal. PLR et PL ad c.* 5 | prid. *om. Hal.* | non. *om. PL hoc loco* | mart.] maii *Hal.* | rauennae] *Th.*, *om. Hal. PLR* | constantio uc. cons.] *Th. Hal.*, const. conss. *PLR* 19 a.] augusto *R* | alieno *PRM* | pp.] p. *M* 20 usus] u**us (ustus?) P^a | *s. a. PL Miraeus* | d.] d. v 5, 75, 6 | cons.] *P*, con. cons. *L*, et constante conss. *Miraeus* 22 filius *L* 23 impp. *P* | candidiano *S*, cantiano *R*, candido 4, 13, 1 24 potestatem *M* | nec contra] contra PL^a | consultus PL^a 25 libricum C^a | adu. eam caut. in int. rest. (rest. in int. *M*)] *CM cum B* ὑπεναντίον ταύτης τῆς ἀσφαλείας ἤγουν τοῦ χειρογράφου τὴν εἰς ἀκέρειαν ἀποκατάστασιν, in int. rest. adu. eam caut. *PLR* 26 *s. a. Hal.* P^bL 27 tryphoni] *SCM*, crispino *PLR* | si filius familias *R* | annis xxu *PLR*, τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν *B* 28 pro patre] pater R^a? 29 fideiussor] *uidetur scribere uoluisse* suo, *mox emendauit* fideiussor *P* | diem suum defuncto PL^a, die suo functo CR^b | cessit P^a | restitutione *P* 30 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* | a. II *om. PL* | conss.] conconss. *L*

XXIII (XXIIII)

℞ DE FIDEIVSSORIBVS MINORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MYRONI. Postquam in integrum aetatis [B 10, 6, 1] beneficio restitutus es, periculum euictionis emptori, cui praedium ex bonis paternis uendidisti, praestare non cogeris. sed ea res fideiussores, qui pro te interuenerint, excusare non potest. quare mandati iudicio, si pecuniam soluerint aut condemnati fuerint, conuenieris, modo si eo quoque nomine restitutionis auxilio non iuuaris. PP. VI. K. OCT. SEVERO A. ET ALBINO CONSS. a. 194

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CVRIONI. Si ea, quae tibi uendi- [B 10, 6, 2] dit possessiones, interposito decreto praesidis aetatis tantummodo auxilio adiuuatur, non est dubium fideiussorem ex persona sua obnoxium esse contractui. uerum si dolo malo apparuerit contractum interpositum esse, manifesti iuris est utrique personae tam uenditricis quam fideiussoris consulendum esse. S. VI K. MAI. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

XXIIII (XXV)

℞ SI TVTOR VEL CVRATOR INTERVENERIT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MARCIANAE. Si iam puberes utriusque sexus parentium [B 10, 7, 1] hereditatem adistis, sed etiam nunc in ea aetate estis, ut eo, quod paternae hereditati uos obligastis, in integrum restitutionis auxilium accipere debeatis, adite per procuratores uestros praesidem prouinciae. quod si legitimam aetatem implestis idque tempus, quo in integrum restitui possitis, excessit, curatores uestros, si aduersus eos nondum experti estis, iudicio secundum formam iuris conuenite. PP. II NON. APRIL. LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMP. ALEXANDER A. MARCIANAE. Minoribus annis uiginti quinque etiam in [B 10, 7, 2] his, quae praesentibus tutoribus uel curatoribus in iudicio uel extra iudicium gesta fuerint, in integrum restitutionis auxilium superesse, si circumuenti sunt, placuit.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. NICOMEDI. Etiam in his, quae [B 10, 7, 3] minorum tutores uel curatores male gessisse probari possunt, licet personali actione a tutore uel curatore suum consequi possint, in integrum restitutionis auxilium eisdem minoribus dari iam pridem placuit. D. IIII NON. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

4 [1]IDEM AA. ET CC. ISIDORO. Si creditor non uestram personam, sed curato- [B 10, 7, 4] rum secutus cum ipsis contractum habuit et ab ipsis stipulatus est, nullam ei prorsus aduersus uos actionem competere manifestum est. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

P (23. 24 ℞ 2...4) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 2, 21, 4

3 aa.] a. *P,* ad *M* | minori *CM* | in *om.* M^a 4 es] est R^a 6 soluerit *R* | conueniris PL^aR^b, conueneris R^a, ἐναχθήσῃ *B* (κ.π.) 7 *s. a. Hal. M: in PL est subscriptio* 24, 1 | pp.] *M, om. Hal.* | VI] iii *M* | a. *om. M* 9 diocletiano et maximiano *R* | aa.] a. *P* 10 iuuatur L^bM, iubatur *C* 12 manifesti iuris] *T cum B* (κ.π.): προδήλου νομίμου, manifestum *PLCR,* manifesta res *M* 13 *s. a. Hal. M* | s.] pp. *M* | VI] u M^a | mai. diocl. II et max. aa. coss. *Hal.*, mar. diocletianus et maximianus conss. *M* 17 antonius *R* | parentum RM^b 18 nunc etiam *R* | ut] in R^a, ut in R^b, ἵνα διὰ τοῦτο *B* 19 adito ... praeside R^a? | curatores RM^a: διὰ τῶν διοικητῶν *B* (κ.π.) 20 implesti *R* 21 excessit] *M cum B* (κ.π.) ὁ καιρὸς ... ἐξῆλθε, excessistis *CR* 22 *s. a. Hal. M et PL ad* 23, 1 | II non.] *Hal.*, pr. k. *PLM* | et cereale (—li *Hal.*) conss.] scereale *PL* 23 impp. *P* | marciano *PLR* | uiginti quinque annis *M* 24 in *om. M* 25 *in PLM Miraeo additur subscriptio c.* 3 26 aa. et c. *P,* augusti et cesares *R* | nichodemi R^b, *inc.* R^a 28 suum] suo PM^a, τὸ ἴδιον *B* | possint] *L,* possit *P,* possunt *CRM* | eidem R^a 29 *s. a. Hal. PLM et PLM Miraeus ad c.* 2 | d. IIII] pp. iii *PLM Miraeus* mai. max.] mar. max. *PL hoc loco,* max. mar. *PL ad c.* 2, mar. maximiano *M utroque loco,* mart. maxi. *Miraeus* | aquilo *PL h. l.,* aquiliano *M ad c.* 2 31 aduersum *R* 32 *s. a. Hal. PL* | V] ui *PL* | heracliae] *Hal.*, neracl. *PL*

5 Idem AA. et CC. Valentino. Etiam tutoribus uel curatoribus distrahentibus uel alias contrahentibus minores tam restitui rebus propriis quam tutorum uel curatorum damna sequi, nullo eis praeiudicio per electionem generando, placuit. vi id. Dec. CC. conss. [B 10, 7, 5] a. 294

XXV (XXVI)

℞ SI IN COMMVNI EADEMQVE CAVSA IN INTEGRVM RESTITVTIO POSTVLETVR ℞

1 [1] Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. *Domitio* Aphobio. Nec si maior quinque et uiginti annis soror uestra fuit, uobis non mandantibus nec ratam transactionem habentibus de iure uestro quicquam minuere potuit. nam si cognitis quae gesserit his consensum post uiginti et quinque annos aetatis commodastis, quamuis illa minor pro portione propria restitutionis auxilium implorare possit, uobis tamen ad communicandum edicti perpetui beneficium eius aetas patrocinari non potest. S. iii id. Avg.[2] CC. conss. [B 10, 8, 1] a. 294

XXVI (XXVII)

℞ SI ADVERSVS REM IVDICATAM ℞

1 Imp. Alexander A. Ivliis. Minus ex tutelae iudicio consecuti de superfluo habere actionem ita potestis, si tempore iudicii minores annis fuistis et nunc beneficium aetatis uobis largitur. ceterum si post legitimam aetatem sententia prolata est, iterato eandem actionem de isdem speciebus inferre non potestis. PP. v k. Febr. Pompeiano et Peligniano conss. [B 10, 9, 1] a. 231

2 Imp. Gordianvs A. Serenae. Si, cum pater tuus te in sua potestate esse minimeque emancipationem a se factam ualere diceret, pro consule super causa cognoscens te eius potestati subiectam pronuntiauerit, cum aduersus eam sententiam in integrum restitui postules, is qui prouinciam regit in impertienda cognitione suas partes secundum leges exhibebit. PP. xv k. Dec. Pio et Pontiano conss. [B 10, 9, 2] a. 238

3 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Aelianae. Aduersus sententiam eius, qui tunc uice principis iudicauit, in integrum restitutionis auxilium apud praetorem seu praesidem prouinciae clarissimum uirum flagitare nequaquam potes: nam aduersus eius sententiam, qui uice principis cognouit, solus princeps restituet. PP. xviii k. Nov. Philippo A. et Titiano conss. [B 10, 9, 3] a. 245

P (24. 25. 26 ℞ 3) *L* (24. 25. 26 ℞ 3) *C* (*u.* 26 bebit ... 210, 3 nam *in litura*) *RM*

[1] *iunge* 4, 51, 4. 8, 42, 18 [2] Febr. (4, 51, 4. 8, 42, 18)?

1 aa.] a. *C* | cc.] cons. *S* | ualent. *PLR*, ualeltino M^a | uel *om.* L^a 2 uel alias contr. *om.* L^a 3 dampnasse qui M^a | *s. a. Hal. PLM* | vi id. dec.] ****d. dec. * *M* 8 impp. diocl. et max. aa. et cc.] idem aa. *PLR*, et cc. *om. S* | domitio] 4, 51, 4. 8, 42, 18, *om. libri* | aphobio] CM^b, aphonio *S*, amphobio *PL*, amphibibo *R*, *inc.* M^a 11 et *om. C*, quinque et uiginti *M* | acomodastis *M* 12 propriae *PL:* εἰς τὸ ἴδιον μέρος *B* | implorare possit] L^bM *cum B:* αἰτῆσαι δύναται, implorasset PL^aCR 13 reperpetui P^a | patrociniari M^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 26, 1 16 rem iudicata *S* (*Bluhme*), iudicatam rem *index P* 17 iulio *S* 18 tunc *om.* M^a 20 eisdem *M* | *s. a. Hal. M et PL ad* 25, 1 | k. *om. PL* | ponponio *M?* 21 peligno *Hal.*, peliano *PL*, pel*** *M* 23 cognoscens te] M^b *cum B* διαγινώσκων σε, cognoscente C^aRM^a, cognoscente te C^b 24 potestatis *R* 25 inpertiendam cognitionem *M* 26 *s. a. Hal. M* | xv] u M^a | dec. pio et] *Hal.*, *inc. M* 27 a. *om. PR* | et phil. c.] *Paris.* 4517, *om. SPLRM* | heliane *C*, alienae *PLR*, elianem M^a, iulianae *S* 28 iudicaut L^a 30 uice] in uice M^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VRBANO. Cum et minores uos [B 10, 9, 4] esse adfirmetis et indefensos, nullum uobis praeiudicium fieri praeses prouinciae pro sua grauitate curabit. nam si iusta defensione tutorum uel curatorum uobis adsistente aliquid statutum est, intellegitis in integrum restitutionis auxilium uobis esse necessarium: eodem obtinente etiam, si per procuratorem uestrum legitime ordinatum lis agitata est. D. XVI K. MAI. MAXIMO ET AQVILINO CONSS. a. 286

5 IDEM AA. ET CC. MARCIANO. In rem pupilli uel adulti contra tutores seu [B 10, 9, 5] curatores a praeside lata sententia restitutionis auxilium non minus, quam si quid aduersus eos fuisset statutum, implorare minores posse constat. D. K. NOV.[1] NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XXVII (XXVIII)
℞ SI ADVERSVS VENDITIONEM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. FLORENTINO MILITI. Si minor annis uiginti quinque [B 10, 10, 1] emptori praedii cauisti nullam de cetero te esse controuersiam facturum, idque etiam iureiurando corporaliter praestito seruare confirmasti, neque perfidiae neque periurii me auctorem futurum sperare tibi debuisti. D. VI K. SEPT.

2 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. In integrum restitutione [Th. 2, 16, 1 B 10, 10, 2] minoribus aduersus commenticias uenditiones et aduersus tutorum seu curatorum[3] insidias sanctionum praesidio cautum esse non dubium est. D. ID. MART. SIRMI IPSO A. VII ET C. CONSS. a. 326

XXVIII (XXVIIII)
℞ SI ADVERSVS VENDITIONEM PIGNORIS ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SABINAE ET ALIIS. Etiam ad- [B 10, 11, 1] uersus uenditiones pignorum, quae a creditoribus fiunt, minoribus subueniri, si tamen magno detrimento adficiantur, iam pridem placuit. si igitur pignori captis praediis ac distractis enorme damnum ex huiusmodi uenditione passos uos ostenderitis, praesertim cum hodieque uos minores esse adfirmetis, auxilium restitutionis uobis impertietur. D. X K. DEC. SIRMI IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

A^{ul} (27 ℞ 1) *P* (26, 4 [5 *p*] 27. [28 ℞ 1 *p*]) *L* (26, 4. 5. 27. 28 ℞ 1) *C* (*u.* 1...3 nam *in litura*) *R* (*transpon.* 26, 5. 4) *M*

---

[1] *fortasse* d. k. Dec. *uel* d. VIIII k. Dec. *scr.* [2] *iungendae sunt* 5, 37, 22. 5, 72, 4, *fortasse etiam* 4, 32, 25 [3] seu curatorum *om. Th.*

---

1 impp. diocl. et max. aa.] *SM,* id. a. et c. *PLR* | urbiano *S* 5 *s. a. Hal.: in L extat* d. *solum: in M subscriptio erasa est, ut tamen ad finem apparere uideantur* aquilino conss., *cf. ad u.* 7 7 aa. et cc.] aa. *M,* a. *SpLCR* | marciano] *SCM,* aquilino *pL* (*u. u.* 6), aquiliano *R* | rem] re *pL* 8 delata *M*^{a} | si iquid *L*^{a} 9 min. impl. posse constitit *C,* constat min. impl. posse *M* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 3 | d.] x *P* | nicomediae cc. conss.] nicom. cc. ss. *PL,* aa. coss. *Hal.* 12 donationem *L*^{a} 13 a. *om. R* | florentio *SR,* florentini *C, deficit M*^{a} 14 idque] atque *A*^{u}, id quod *R* 15 perfidae *R*^{a} 16 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 28, 1 17 restitutionem *PRM*^{a} 18 aduersis *R*^{a} 19 *s. a. Th. Hal. M* | sirmi ipso a. VII et c. conss.] *Th.,* sirmii constantio II et constante cc. coss. *Hal.,* sirmi ip*o a. uiii *M?, in quo pro certo leguntur* si*** **** * uiii *nec uidetur quicquam post* uiii *extitisse* 22 uenditiones *R,* uendition* *M*^{a} | pignoris] *S index P CRM,* pignorum *pL cum B* τῶν ἐνεχύρων 23 aa.] *SLM,* aa. et cc. *C*^{b}, *om. pR, inc. C*^{a} | et aliis *om. S* 24 uenditionis *R* 25 detrimento] precio *pL*^{t} | pigneri *uel* pigneri* *R*^{a}, pignori * *M*^{a}? 26 enorme] magnum enorme *C* | passas *C* | que *om. R*^{b}*M*^{a} 27 affirmatis *pL* | inpertitur *M* | *s. a. Hal. et PL ad* 27, 1: *in L hoc loco extat* dat. | d. x kal. dec.] *Hal.,* pp. xii k. mai. *PL* 28 IIII et III aa.] iii et tercis aug. *PL,* aa. *Hal.*

2 IDEM AA. ET CC. SEVERAE ET CLEMENTIANAE. Rem, quam a patre uestro [B 10, 11, 2]
quondam creditor eius obligatam sibi distraxit, per aetatem uestram postulantium reuocari
1 desiderium non habet rationem. Quod iuris est et si extraneo successistis: nam si creditor
non bona fide uersatus est, ipsum magis uel tutores siue curatores uestros, qui hanc
uenumdari passi sunt, conuenite. D. XIII K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

XXVIIII (XXX)
℞ SI ADVERSVS DONATIONEM ℞

1 [1] IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. THEODOTAE. Si quae res ante [B 10, 12, 1]
nuptias congruenti moderatione a minore annis marito sponsaliorum tempore, etiam cura-
tore praesente, tibi donatae sunt, obtentu aetatis non reuocabuntur. S. III NON. NOV.
DIOCLETIANO A. ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285
2 IDEM AA. ET CC. MIDAE. Si in te ac fratrem tuum emancipatos pater [B 10, 12, 2]
uester fecit donationem, in alium postea transferendo portionem eius nihil uobis abstulit:
nec, si frater tuus sibi quaesiti praedii rustici partem donanti patri consensit, dominium ab
eo discedere potuit propter senatus consulti auctoritatem, nec auxilium in integrum resti-
1 tutionis in hac re necessarium est. In aliis uero rebus, quae etiam sine decreti recitatione
alienari possunt, si, postquam sibi donatae fuerint, postea alii donanti eandem patri uolun-
tatem in minore aetate accommodauit nec praestituta tempora restitutionis excessit, hoc
auxilium implorare potest. D. VIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

XXX (XXXI)
℞ SI ADVERSVS LIBERTATEM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ANNIAE. Si post decretum praetoris uiri [B 10, 13, 1]
clarissimi, qui fideicommissariam libertatem deberi pronuntiauit, Secundus, quem condicioni
non paruisse conquereris, manumissus non est, aetas tua litis instaurationem admittit.
quod si libertatem quamuis indebitam dedisti, non posse eam reuocari intellegis, sed dam-
num, quod ob eam causam illatum est, iudicio negotiorum gestorum a curatoribus tuis
esse sarciendum. PP. II K. IVL. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197
2 IMP. GORDIANVS A. SOLANAE. Etsi minor annis, ut adlegas, constituta ser- [B 10, 13, 2]
uum tuum ab eo circumscripta in consilio manumisisti, tamen uindictae impositio, qua

P (29. 28, 2. 30 ℞ 2) *L* (29. 28, 2. 30 ℞ 2) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 71, 8

---

1 idem] impp. diocl. et max. *PLR* | aa. et cc. a. *S* | seuero *R*, *om.* *M* | et clementianae] clementiae *R*, *om.* *SM* | quem R^a | a *om.* L^a 2 credior L^a | reuocare *M* 3 successisti *C* 4 siue] *CM*, uel *PLR* 5 uenundare poss• sunt P^a | *s. a. Hal.* *PL* | d. XIII k. mai.] iii k. mar. *PL* | cc. *om.* *PL* 8 impp. diocl. et max.] idem *C* | aa.] augusti et cc. *CR* 10 tibi *om.* *C* | *s. a. Hal.* *PL* | s.] pp. *PL* | non.] uonb. *P* 11 a. *om.* *Hal.* | aristobolo *Hal.*, aristobozo *PL* | conss.] con. ss. *P*, cc. conss. *L* 12 aa. et cc.] a. *S* | midae] *C*, mede *M*, medie *S*, dimidiae *PLR*: *Thal.* (*B*) *fratrem preces obtulisse narrat* | in] inter *C* | ac] *PC*, et *RM*, et in *L* 13 in] ad *M* 14 concessit *C* 17 posteaquam *CM* | donatae fuerint] *W*, donata fuerit *PL*, donata fuerint *CRM* | eadem R^s 18 praestita *R*, *int.* M^a | excessit] *PLCRM*, excesserunt *E cum B*: οἱ ἀφωρισμένοι χρόνοι ... ἐξῆλθον 19 inplorari *M* | *s. a. Hal.*: *in PL est subscriptio* 30, 3 22 anniae] ad amniae *M* 23 fideicommissam *CR*, φιδικομμισσαρίαν *B* (κ.π.) | secundo *legit Thal.* *secundum B* (κ.π.): εἰ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ λαμπρ. πραίτωρος, ὅστις τὴν φιδικ. ἐλευθερίαν χρεωστεῖσθαι ἀπεφήνατο Πέτρῳ, ... οὐκ ἠλευθερώθη: *sed fortasse scribendum* Πέτρος 25 indebitā • aedisti *uel* indebita•(m ?) aedisti C^a | reuocare M^a 27 sertiendum M^a | *s. a. Hal.* 28 impp. *P* | a. *om.* *C* | solanae] *SC*, solariae *R*, solanie *M* | annis] uiginti annis *ed. Mogunt.* *cum B* (κ.π.) τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς: *quod effectum est ex consilii adhibiti commemoratione, nec in talibus magna auctoritas est B, quorum indices in hac parte interpolationibus scatent* 29 circumscriptam C^a | imposito L^a

libertas iusta munitur, nec obtentu quidem aetatis rescindi potest. indemnitati uero tuae, a manumisso scilicet sarciendae, ab eo cuius iurisdictio est, quatenus iuris ratio permittit, consuli debet. PP. VI ID. MART. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. MARTHONAE ET SABINILLAE. Quos [B 10, 13, 3] retrahi in seruitutem postulatis, si non in consilio causa cognita, cum minores annis uiginti fuissetis, manumisistis, non per in integrum restitutionem, sed ipso iure persequi potestis. quod si probata causa libertas praestita est, restitutio in integrum contra libertatem locum habere non potest.
1 Si tamen in ea re culpa seu fraude liberti eiusdemque curatoris ratio uestra laesa sit, sarciri damnum ab eo qui hoc intulit praeses prouinciae curabit, non dubitaturus etiam grauiorem exsecutionem adhibere, si quid tam aperta fraude commissum est, ut puniendum in liberto crimen deprehendatur. PP. VIII K. OCT. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. TATIANO. In iudicio de liberali [B 10, 13, 4] causa sententiam pro libertate latam ne quidem praerogatiua minoris aetatis sine appellatione posse rescindi ambigi non potest. PP. VIII ID. IAN. NICOMEDIAE DIOCLETIANO VIII ET MAXIMIANO VII CONSS. a. 303

XXXI (XXXII)

℞ SI ADVERSVS TRANSACTIONEM VEL DIVISIONEM MINOR RESTITVI VELIT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. HONORATO. Cum in integrum pupilla [B 10, 14, 1] restituta rescindi transactionem uel diuisionem placuit, tu quoque actionibus, quas pridem habuisti, utaris.

2 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HYMNODAE[2]. Si ex [B 10, 14, 2] persona minorum in integrum restitutio aduersus transactum propter aetatis auxilium imploretur, tibi quoque agenti ex integro uel replicatione contra exceptionem pacti uel, si peremptam constet pristinam obligationem, ex instauratione negotii tributa actione consulendum est. D. K. DEC. CC. CONSS.[3] a. 294

XXXII (XXXIII)

℞ SI ADVERSVS SOLVTIONEM A DEBITORE VEL A SE FACTAM ℞

1 [4]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. SOTERI. Exemplo cete- [B 10, 15, 1] rorum debitorum tutores etiam quae ex administratione tutelae debent curatoribus sol-

P (30, 2 [3 *p*] 4. 31 ℞ 1 [33 *p*] 32 ℞) *L* (30, 2...4. 31 ℞ 1, 33. 32 ℞) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 19, 9. 2, 20, 6. 4, 44, 8 [2] Aureliae Euodiae 4, 44, 8 [3] AA. conss. (= a. 293, *Mommsen collatis locis iungendis*) [4] *iunge* 2, 45, 2

---

1 indempnitati* C^a, indempnitate R^a 2 ad manumissos P^a | ratio] diccio PL^a? 3 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 4 4 ualentinus et gallus *R*, ualerius et galianus *M* | aa. *om. pR* | marthonae] *L*, marthoniae *p?R*, matrone *SCM* | et sabinillae *om.* SM^b 5 postulastis R^a, po*ula*(n?)tis *p* | cum *om.* p^a | minoris L^a | anni *L* | uiginti] xxu p^aR^b 6 manumisisti $p?L^a$ | restitutione L^a, *fortasse et p* 11 deprendatur *M* | *s. a. Hal. et PL ad* 29, 2: *in L hoc loco extat* d. | VIII] uiiii *PL* 13 aa.] *SPLR*, aa. et cc. *CM* | titiano *M* 15 posse] possit *PL* | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 2 | pp. VIII] *PL hoc loco,* uiii *PL ad c.* 2, d. VI *Hal.* | nicom. *om. Hal.* | diocletiano ... 16 conss.] *PL hoc loco,* ipsis aa. V et IIII coss. *Hal., om. PL ad c.* 2 18 uel diuionem M^a, uel depositionem *S*, uel depositionem uel diuisionem *PL*, ἢ τὴν διαίρεσιν *B* 10, 14 *rubr.* 20 aa. *om. P* | in *om.* M^a 22 utaris] PL^a, uteris L^bCRM: κεχρῆσθαι δύνασαι *B* | *subiungitur subscriptio* 32, 2 *in PL Miraeo* 23 et cc. *om. S* | chymdone *S*, inode *M* 25 uel *om.* R^a | replicatio *C* 27 *s. a. Hal.* 29 aduersus] ad *index* P^a | solutione M^a | debitorem *S* | a se] se M^a 30 facta RM^a 31 et cc. *om. SM*

uentes liberantur, sed ante tempus in integrum restitutioni praestitutum edicto perpetuo permissum beneficium implorari et, an sit tribuendum, per causae cognitionem aestimari potest. D. VI ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

2 [1]IDEM AA. ET CC. LAVRINAE. Indebito legato, licet per errorem iuris a [B 10, 15, 2] minore soluto, repetitionem ei decerni, si necdum tempus, quo restitutionis tribuitur auxilium, excesserit, rationis est. D. XV K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

XXXIII (XXXIIII)
℞ SI ADVERSVS DOTEM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. VALENTI. Quoniam circumuentam dicis sororem tuam [B 10, 16, 1] omnia bona in dotem dedisse, an ueritas adlegationi adsistat, si ad te hereditas sororis tuae uel bonorum possessio pertinuit et tempora nondum praeterierint, intra quae legibus conceditur ex persona defuncti postulare in integrum restitutionem, praeses prouinciae praesente diuersa parte examinabit. D. VI ID. IVL. MAXIMO ET PATERNO CONSS. a. 233

XXXIIII (XXXV)
℞ SI ADVERSVS DELICTVM SVVM ℞

1 [2]IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LONGINO. In criminibus quidem aetatis [B 10, 17, 1] suffragio minores non iuuantur: etenim malorum mores infirmitas animi non excusat. sed cum delictum non ex animo, sed ex contractu uenit, noxa non committitur, etiamsi poenae causa pecuniae damnum inrogatur: et ideo minoribus et in hac causa in integrum restitutionis auxilium competit. D. ID. OCT. SEVERO II ET VICTORINO CONSS. a. 200

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PROCVLAE. Licet in de- [B 10, 17, 2] lictis aetate neminem excusari constet, matri tamen, quae filiis tutorem aetatis lubrico lapsa non petiit, eorum minime denegari successionem conuenit, cum hoc in maioribus matribus tantum obtineat. V NON. MART. CC. CONSS. a. 294

XXXV (XXXVI)
℞ SI ADVERSVS VSVCAPIONEM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ISIDORAE. Contra eos, [B 10, 18, 1] qui res minor*um* tenent, si usucapione dominium adquisierunt, restitutionis auxilium eis decerni debet. D. K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

A^{ui} (34 ℞ 1) *P* ([33 *p*]) 32 ℞ 2. 34. 35) *L* (33. 32 ℞ 2. 34. 35) *CR* (*u.* 17 suffragio *ad finem in litura scripta sunt, ut uidetur, a manu prima*) *M*

[1] *iunge* 7, 2, 11 [2] *iunge* 2, 36, 1

1 restitutionis *R* | praestitum *RM* 2 cognitum *M*^{a} 3 *s. a. Hal.* | XVI 7, 2, 11 | cc.] aa. (= *a.* 293) 7, 2, 11 *male* 4 idem aa. et cc.] impp. diocl. et max. *PL* | lauronae *R* 5 decerni ei *M*, ei *om. R* | nectidum *L*^{a} 6 excessit *RM* | *s. a. Hal. PL et PL Miraeus ad* 31, 1 | d.] pp. *PL Mir. ad* 31, 1, *om. PL hoc loco* | april.] mar. *PL h. l.* | cc. *om. PL h. l.* 8 aduessus *M* 9 ualenti] *SCM*, ualent. *L*, ualant. *p*, ualentini *R* 10 an] * *M*^{a}, *om. pL*^{a} | allegationis *R*, allegationi tue *W cum B* ταῖς διδασκαλίαις σου | hereditates *R*^{a} 13 *s. a. Hal.* 18 ex contractu] *AL*^{v}*RM*^{a} *cum B* ἀπὸ συναλλάγματος, extra *PL*^{i}*C*^{b}*M*^{b}, contractu *C*^{a} | noxia *L*^{a}, nota *C*^{a}? 19 erogatur *R* | et in] in *PL*^{a}, καὶ ἐν ταύτῃ *B* 20 *s. a. Hal. PLM* | seuero (a. *ins. Hal.*) II et uict. conss.] seuero s****do (secundo?) *M* 21 et cc. *om. S*, *deficit M*^{a} | proconsule *C*, procūlae *R*^{a}, *deficit M*^{a} | edictis *M*^{a} 22 excusare *PL*^{a}*M*, ἐξκουσσατεύεσθαι *B* | constat *PL* | plubrico *L*^{a} 23 matribus maioribus *PL*, μείζοσι μητρᾶσιν *B* 24 *s. a. Hal. PL Miraeus* | cc. conss.] cc. ss. *P*, *ubi saepius* ss. *male ponitur pro* conss., cc. *Mir.* 26 usumcapionem *S*, capionum *M*^{a} 27 imp. *R* | et cc. *om S* | ysidoro *S* 28 minorum] *W cum B* τῶν ἀνήβων, minoris *PLCRM* | eis] ei *M*, *om. C* 29 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL*

XXXVI (XXXVII)
℞ SI ADVERSVS FISCVM ℞

1 [1]Impp. Severvs et Antoninvs AA. Longino. Si Probus in minore aetate [B 10, 19, 1] constitutus circumuentus a Rufino dispensatore nostro uenditionem rei praecipiti animo pretio longe minore contrahere festinauit, iuris publici fiscus noster in iure restitutionis sequetur auctoritatem. D. id. Oct. Severo et Victorino conss. a. 200

2 Imp. Alexander A. Antiocho et aliis. Si aduersus priuatos in integrum [B 10, 19, 2] restitutionem tam tu quam fratres tui desideratis, praesidis prouinciae uiri clarissimi notio est isque causa cognita aestimabit, an auxilium quod imploratis conferri in uos debeat. quod si aduersus fiscum id postulatis, intellegitis procuratorem meum una cum praeside, praesente fisci patrono, adire uos debere. D. k. Avg. Alexandro A. ii et Marcello conss. a. 226

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Lavrentio. Edicto qui- [B 10, 19, 3] dem diui Marci parentis nostri res minorum exceptae nihil tuum adiuuant desiderium, si quidem debiti causa patris minoris uel etiam ipsius praedia uenumdata quinquennii praescriptionis nullam admittunt quaestionem. Sed quoniam per collusionem siue fraudem tunc temporis procuratoris nostri nimis exiguo pretio fundum tuum cum mancipiis uenumdatum adseueras, si aditus rationalis noster tuis adlegationibus adesse fidem nec seruatam sollemnitatem hastarum animaduerterit, fisco te satisfaciente reuocata uenditione fundum tibi restitui iubebit. D. id. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

XXXVII (XXXVIII)
℞ SI ADVERSVS CREDITOREM ℞

1 Imp. Antoninvs A. Prvnico. Cum et ipse confitearis cum Zenodora minore [B 10, 20, 1] uiginti quinque annis contraxisse nec docere potuisse praetori uiro clarissimo ex eo contractu locupletiorem factam, intellegis eam merito in integrum restitutam. D. vi non. Mai. Messala et Sabino conss. a. 214

2 Imp. Gordianvs A. Gaiano. Si, ut adlegas, minor annis pecuniam fenori [B 10, 20, 2] accepisti nec ea in rem tuam uersa est, aduersus cautionem, per quam eo nomine te obligasti, in integrum restitutionis auxilium potes sollemniter postulare. PP. iii non. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

P (37) *L* (37) *D* (*ad* 36, 1) *CR* (*u.* 1...13 laurentio *in litura a prima, ut uidetur, manu scripta sunt:* 36, 2 *suppl.* *R*[b]) *M*

---

[1] *iunge* 2, 34, 1

---

3 imp. *D* | aa. (a. *D*) longino *om.* *R* | minorem aetatem *R*[a] 4 praecipti *R*[a] 6 sequatur *D*, sequitur *R*, ἀκολουθήσει *B* | *s. a. Hal.* *M* | dat. id. oct. seuero et uictorino (*om.* conss.) *litteris fere erasis M?*, d. seuero a. ıı et uictorino coss. *Hal.* 8 restitionem *M* 9 existimabit *M* | an] *n *M*[a], *om.* *C*[a] | conferre *M*[a] 11 *s. a. Hal.* 13 max. et diocl. *S* | et cc. *om.* *SR* | laurentino *C* 14 res *om.* *C*[a] | exceptae] exceptae personae *C*[a] 16 conclusionem *R*[a] 17 nimis] nominis *RM*[b]: καθολικοῦ ἡμῶν πάνυ ἐλαχίστου *B* 20 *s. a. Hal.* 23 impp. *P* | antonius *M*[a] | a. *om.* *R* | pro unico *M* | confitearis] *PL*, profitearis *CRM*, ὁμολογεῖς *B* 25 factam] factam esse *R* | restituta *R* | *s. a. Hal.* *PLM* (*fere erasum*) | d.] pp. *PLM?* | mai. messala (mensalo *PL*) et sabino] *PL*, aug. largo et messalino *Hal.*, ma************* *M* 27 impp. *PL* | fenoris *R*, tenori *M*[a] 29 potest *C*[a]? | *s. a. Russardus*. *in PL Miraeo est subscriptio* 38, 2

XXXVIII (XXXVIIII)

℞ SI VT SE HEREDITATE ABSTINEAT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.[1] FLORENTIO ET ALIIS. [Greg. 2, 4, 1 mut. B 10, 21, 1] Si uos paternae hereditati non miscuistis, ob eam rem testificatio necessaria non fuit, cum fides ueritatis uerborum adminicula non desideret. quod si pro herede gessistis uel bonorum possessionem accepistis, propter aetatem, cui subueniri solet, in integrum restitutionis auxilium accipere debetis. PP. V NON. MART. SATVRNINO ET GALLO CONSS. a. 198

2 IMP. GORDIANVS A. HERODOTAE. Si, cum aui tui testamento te heredem [B 10, 21, 2] reliquissent, hereditates eorum non adisti, liberum tibi est repudiata paterna successione per in integrum restitutionis auxilium, quo te aetatis iure dicis esse munitam, hereditatem parentum tuorum, licet antea non adisti, nunc obtinere. PP. III NON. FEBR. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

XXXVIIII (XXXX)

℞ SI VT OMISSAM HEREDITATEM VEL BONORVM POSSESSIONEM VEL QVID ALIVD ADQVIRAT ℞

1 IMP. GORDIANVS A. PROTAE. Minores uiginti quinque annis non tantum in [B 10, 22, 1] his, quae ex bonis propriis amiserunt, uerum etiam si hereditatem sibi delatam non adierint, posse in integrum restitutionem postulare iam dudum placuit. PP. ID. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. SARAPIADI. Ad bonorum [B 10, 22, 2] possessionem in paternis rebus omissam minores in integrum restitutionis admitti beneficio iam pridem placuit. restituti autem decreto bona quae habuerunt mortis tempore patris debent conferre. D. XVI K. NOV. SIRMI CC. CONSS.[2] a. 294

XXXX (XXXXI)

℞ IN QVIBVS CAVSIS IN INTEGRVM RESTITVTIO NECESSARIA NON EST ℞

1 IMP. ALEXANDER A. MVTATO. Minoribus quinque et uiginti annis, praesertim qui per tutores uel curatores non defenduntur, non obesse, si mortem defuncti non [B 10, 23, 1]

P (38 ℞ 2. 39. 41 ℞ 2. 40, 1 ℞) *L* (38 ℞ 2. 39. 41 ℞ 2. 40, 2 ℞ 1) *CRM*

---

[1] Vetoriis *ins. Greg.* [2] AA. conss. (= *a.* 293, *Mommsen*)?

---

2 ut se her. (hereditatem *S*)] SL^bCM^b, iuste her. PL^a?, iuste ab her. se *index P,* ab her. se *R,* si ***tia her. M^a: ἐάν τις ἑαυτὸν τῆς κληρονομίας ἀπόσχῃ *B* 10, 21 *rubr.* | abstineant *S* 3 florentio] *SR*, florentino *CM,* frontino *Greg.* 4 patern* hereditate M^a, in paterna hereditate C^a | adminiculam (*uel* —las) R^a 7 *s. a. Greg. Hal.* | v non. mart.] *Greg.,* vi non. maii *Hal.* 8 imp. gord.] idem *PL* | herodiae *R* 9 relinquissent *L* | hereditatem *RM* 11 ante L^a | adistis M^a, adsti *R* | *s. a. Hal. PL et PL Miraeus ad* 37, 2 12 II *om. PL hoc loco* | et pomp. conss. *om. PL Mir. ad* 37, 2 14 si ut] sicut PL^a, si C^bR^a, *inc.* C^a | omissa C^bRM^a, *inc.* C^a 15 possessione *R,* possessionum M^a | quid *om. M* | adquiratur *S,* equirat *L,* requirat R^a 16 impp. *P* | protae] aprote *M, om. S, deficit* R^a 17 ex *om. M, def.* R^a | amiserint R^bM, *def.* R^a | dalatam P^a 18 *s. a. Hal. PL* | id.] iiii id. *P,* iii id. *L* | pontiano conss.] pontia. cc. conss. *PL* 20 et cc. *om. SM* | sarapiadi] *CR,* sarapidi *S,* serapiae *PL,* serapiadi *M* | ad bonorum] aonorum P^a, bonorum *C* 21 restitui R^a 22 tempore mortis *C* 23 *s. a. Hal. M: in PL est subscriptio* 41, 1 | x kl. noub. sirmi conss. (*om.* d. *et* cc.) *uidetur habere M* 25 in integro restutio *S,* restitutio in integrum *C,* in integrum *om. PLR:* εἰς ὁλόκληρον ἀποκατάστασις *B* 10, 23 *rubr.* 26 non est necessaria *C,* non *om. index* P^a 27 imp. alex. a.] impp. ual't. P^a | mutato *om.* R^a | quinque et uig.] *CM,* quinque uig. *R,* xxu *PL* 28 uel] *PL cum B,* et *CRM* | defuncti] *CR cum B,* parentis defuncti *PL,* defuncti parentis M^a

ulciscantur, innumer*is* diuorum parentum meorum ac meis rescriptis continetur. v ID. MAI. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

2 [1]IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. THEODOTAE. [B 10, 23, 2 Adulescentiae tempus non imputari in id quinquennium liberis, cuius praescriptio seram inofficiosi mouentibus quaestionem opponi solet, manifeste ante rescripsimus. impleta igitur aetate legitima non est in integrum restitutio necessaria, quia non integratio amissae causae his datur, sed integra ipsa causa seruatur. PP. II ID. AVG. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

3 [2]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DECIMO *CAPLVSIO*. In minorum [B 10, 23, 3 persona re ipsa et ex solo tempore tardae pretii solutionis recepto iure moram fieri creditum est, in his uidelicet, quae moram desiderant, id est in bonae fidei contractibus et fideicommissis et in legato. PP. XII K. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

4 [3]IDEM AA. ET CC. STRATONICAE. Si tutor tuus, qui pro tutelari officio [5, 42, 3 B 10, 23, 4 non cauerat, iudicio expertus est, contra[4] eum lata sententia iuri tuo officere non potuit, nec ea quae ab eo gesta sunt ullam firmitatem obtinent. frustra igitur in integrum restitutionis auxilium desideras, quando ea, quae ab eo gesta sunt, qui legitimae administrationis personam sustinere non potuit[5], ipso iure irrita sunt. S. XVIII[6] K. *IAN*. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

5 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sancimus fauore imperfectae aetatis ex- [B 10, 23, 5 ceptionem non numeratae pecuniae ab initio minoribus non currere, ne, dum in integrum restitutionem expectamus, aliquod emergat obstaculum, per quod huiusmodi beneficio minor
1 uti non potest, ne substantia eius subuertatur[7]. Sed humanius est latius eandem legis interpretationem extendere, in omnibus casibus, in quibus uetera iura currere quidem temporales praescriptiones aduersus minores concesserunt, per in integrum autem restitutionem eis subueniebant, eas ipso iure non currere. melius etenim est intacta iura eorum seruari, quam post causam uulneratam remedium quaerere. uidelicet exceptionibus triginta et quadraginta annorum in suo statu remanentibus. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST *CONS*. LAMPADII ET OREST*IS* VV. CC. a. 531

XXXXI (XXXXII)

R QVI ET ADVERSVS QVOS IN INTEGRVM RESTITVI NON POSSVNT R

1 IMP. ALEXANDER A. CONONIDI. In consilio quidem cognoscentis de resti- [B 10, 24, 1 tutione in integrum esse oportet, num is, qui se minorem annis laesum esse dicat, diligens

P (40 [1 *p*] R 2 [4 *p*] 5. 41) *L* (40, 2 R 1. 4. 5. 41) *CRM*

[1] *iunge* 3, 28, 16 [2] *iunge* 4, 49, 5 [3] *fortasse iungenda est* 4, 6, 11 [4] aduersus *l. gem.* [5] qui ... potuit *om. l. gem.* [6] XVII 4, 6, 11 [7] *aut uerba* ne s. e. subuertatur *delenda sunt cum B* (*u. i.*) *aut cum Mommseno scribendum* expectantibus aliquod ... potest, substantia e. subuertatur

1 ulciscuntur *PL* | innumerosis *C*, numerosis *PLR*^{b}*M*^{b}, *om. R*^{a}*M*^{a} | parentium *R* | *s. a. Hal. M* | v ... 2 conss.] *Hal.*, ui id. alex. a. alex. a. iii ** d*******s *M* (*sed et haec incertissima sunt*) 3 imp. *P* | gallianus *M* | et ual. (ualerius *R*) c.] *SR*, et ual. *PL*, *om. CM* | theodorae *PL* 5 inofficioso *PL*^{a}*C*^{a}*M*^{a} 7 *s. a. Hal. PL* | II id.] *Hal.*, prid. *PL*, id. 3, 28, 16 | balso *PL*^{a} 8 aa.] *M*, a. *S*, aa. et cc. *C*, cesares *R* | caplusio *om. libri*, *restitui ex* 4, 49, 5 9 personam *C*^{a} 11 legato] *C*^{b}*M cum B:* καὶ ἐπὶ τοῦ λεγάτου, legati *C*^{a}, legatis *R* | *subscriptionem restitui ex* 4, 49, 5 12 idem] impp. *R* | aa. et cc.] a. *S*, a. et c. *pL*, aa. *l. gem.*, *cf. ad u.* 16 | stratoniae *C* | pro telari *R*^{a} 13 potuerit *pL* 14 eam *L*^{a} 15 quando] quandoque *pL* 16 *s. a. Hal. cum l. gem.* | s.] pp. *l. gem.* | ian.] *l. gem.*, nouembr. *Hal.* | cc. conss.] *Hal.*, diocletiano III et maximiano conss. (= *a.* 287) *l. gem.* 17 impp. *P* | iustinus *M*^{a} | iohanne *PL*, *om. R* 18 muneratae *M*^{a} | non concurrere *PL*^{a}*CR*, μὴ τρέχειν *B* | ne (nec *M*^{a}) dum ... 20 sed] ἵνα μὴ ἐν ὅσῳ τὴν εἰς ἀκέραιον αἰτεῖν ἀποκατάστασιν ἀναμένουσι, τί ποτε ἀναφανῇ ἐναντίον, δι' οὗ τῇ τοιαύτῃ εὐεργεσίᾳ ὁ ἐλάττων χρήσασθαι οὐ δύναται. ἀλλά *B* 19 *aliquid *L*^{a}*M*^{a} | amergat *M*^{a}, emenat *R*^{a} 20 possit *CM*^{b}, po****** *M*^{a}, δύναται *B* | sed] *** *P*^{a}, *om. L*^{a} | eandem] *eanadem *M*^{a} | extendere legis interpr. *CRM* 21 in quibus *om. L*^{a}, in *om. P* | concurrere *R* 22 concesserunt] iusserunt *RM*^{a} | restitutiones ei *C* 23 non concurrere *PL*^{a}?*R*^{b}, non **ccurere *R*^{a}, μὴ τρέχειν *B* | seruare *PL*^{a}*C*, φυλάττεσθαι *B* 24 et] *C cum B* καί, uel *PLRM* 25 *s. a. Hal. PL* | post cons. ... 26 cc.] post lampadium et orestem uu. cc. coss. *Hal.*, p. con. ss. *PL* 28 et *om. index P*^{a}*M* | quos] hos *M*^{a} | restitutio *C*^{a}

pater familias fuerit actibusque publicis industrium se docuerit, ut lapsum eum per aeta-
1 tem uerisimile non sit. Verum si causa cognita circumuentus deprehendatur, propter hoc solum uelut praescriptione a solito auxilio remoueri non debet, quod urguentibus patriae necessitatibus decurio minor annis creatus *sit* uel propagandae suboli liberorum educatione prospexerit. PP. x k. Oct. Lvpo et Maximo conss. a. 232

2 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Cum apud ueteres dubitabatur, an liberi [B 10, 24, 2] parentes suos uel liberti patronos in querimoniam deducere possint quasi non rite in eos uersatos, et quidam existimabant nullam esse contra huiusmodi personas in integrum restitutionem, pondere naturali uel patronali reuerentia huiusmodi petulantiae refragante, nisi uel ex magna causa uel aduersus turpem eorum personam, alii autem personarum quidem uel causae distinctionem respuendam esse censuerunt, tunc autem tantummodo dandam esse restitutionem putauerunt, cum minor ex sua simplicitate se deceptum, non ex dolo patris uel patroni circumscriptum esse dicat: quod [1], ut maneat in omnibus honor parentibus *et* patrono uel patronae illibatus atque intactus, sancimus nullo modo neque aduersus parentes utriusque sexus neque aduersus patronum uel patronam dari restitutionem. nam personarum reuerentia omnem eis excludit restitutionem, cum procul dubio est etiam ipsas personas cauere, ne quid suae opinioni contrarium existat. D. k. Sept. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestae vv. cc. a. 531

XXXXII (XXXXIII)

℞ SI MINOR SE MAIOREM DIXERIT VEL PROBATVS FVERIT ℞

1 Imp. Alexander A. Maximianae. Si, cum minor annis uiginti quinque [B 10, 25, 1] esses, tabulis quae sunt [2] tuarum professionum oblatis tibi aetatem quasi maior annis uiginti quinque decepta probasti, in integrum restitutionem intra statutum legibus tempus etiam post impletam aetatem de omnibus intra aetatem aduersus te gestis postulare apud eum, cuius de ea re iurisdictio est, potes. PP. xii k. April. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Vitalio. Si is, qui nunc mino- [B 10, 25, 2] rem se adseuerat, fallaci maioris aetatis mendacio te decepit, iuxta statuta iuris, cum errantibus, non etiam fallentibus minoribus publica iura subuenerunt, in integrum restitui non debet. D. ii k. Dec. Diocletiano *iii* et Maximiano AA. conss. a. 287

3 Idem AA. et CC. Theodotae. Si alterius circumueniendi causa minor [B 10, 25, 3] aetate maiorem te probare adspectu laboraueris, cum malitia suppleat aetatem, restitutionis auxilium tam sacris constitutionibus quam rescriptorum auctoritate denegari statutum est.
1 Quod si per iniuriam uel circumuentionem aduersarii hoc fuerit factum, durat beneficium,

P (41, 2. 40 [1 *p*] ℞ 2 [4 *p*] 5. 42) *L* (41, 2. 40, 2 ℞ 1. 4. 5. 42) *CRM*

---

[1] quo de (*Mommsen: u. i.*)? [2] quae sunt] quasi (*Mommsen cum B* ὡσανεί)?

---

1 actibusq** *C*[u], et actibus *R* 2 deprendatur *M* 4 sit] *W*[b], *om. CRM*, ἐχειροτονήθη *B* | librorum *R*[a] 5 prospexit *RM* | *s. a. Hal. et PL ad* 39, 2 | x] xi *PL* 6 impp. *P* | iohanni] iohannes *R*, *om. M* | an] aut *PL* 7 querimonias *C*, querimonia *M*[a] | possunt *P*[a]*C*, possit *M*[a] 8 esse *om. RM*[a], εἶναι *B* | personam *C* | restitutionis *L*[a] 10 causam *P*[a] 13 uel] uel ex *R* | quod] *confirmant B:* ὅπερ ἵνα μένῃ ἐν πᾶσιν ἡ τιμὴ ..., θεσπίζομεν 14 et] *edd. cum B* (κ.π.) τοῖς πατράσι καὶ τῷ πάτρωνι ἢ τῇ πατρωνίσσῃ, *om. PLCRM* | aduersus ... 15 neque *om. P*[a] 16 eis] ei *C*[u]?*M*[a] 17 quis s. o. contrarius *PLCR*[v]*:* μηδὲν ... ἐναντίον *B* | *s. a. Hal. PL* | d.] id. *PL* | constant. ... 18 orestae uu. cc.] *Hal.*, cc. ss. lampadio et horeste *PL* 20 si] si cum *PL:* ἐὰν ἥττων *B* 25, 1 *rubr.* | maiorem] maiorem esse *PL contra B* | probatum *CM* 22 impp. *PL* | maximine *S*, maximae *R*, maximo *M*[b], *inc. M*[a] 23 maior] minor *P*[a], *inc. R*[a] | annis *om. C* 25 intra aetatem] *PLR*[b]*M*[b], intra eam aetatem *C*, intra eam *R*[a]*M*[a]?, ἐντὸς τῆς ἐννόμου ἡλικίας *B* | eum] eam *P*[a] 26 de ea re cuius *M* | est *bis R*[a] | *s. a. Hal. PL* | xii] xu *PL* | max. ii et beliano (bliano *PL*[b]) conss. *PL*, maximo et paterno coss. (= *a.* 233) *Hal.* 27 aa.] aa. et cc. *CR* 28 iuris cum] cum uiris *P* 29 subueniunt *M*[b] *cum B* (κ.π.) συνέρχονται 30 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 4 | iii] ii *Hal.* 31 aa. et cc.] a. *S* 32 suplet *C* 34 fuit *M*[a] | durabit *PRM*[a], dula*** *L*[a], ἔρρωται *B*

2 quo minoribus causa cognita subueniri solet. Aditus itaque praeses prouinciae probationis aetatis examinata causa, si tuum dolum non reppererit intercessisse, ac te minorem tunc
3 fuisse probaueris, causa cognita in integrum restitui prouidebit. Si tamen in instrumento per sacramenti religionem maiorem te esse adseuerasti, non ignorare debes exclusum tibi esse in integrum restitutionis beneficium, nisi palam et euidenter ex instrumentorum pro-
4 latione, non per testium depositiones te fuisse minorem ostenderis. Huiusmodi autem sacramento corporaliter praestito nullum tibi superesse auxilium perspicui iuris est. D. XIII K. OCT. SIRMI *AA.* CONSS. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. LIVIO. Cum circa probandum annorum numerum apud [B 10, 25, 4] rectorem prouinciae erratum esse proponas et in huiusmodi causis etiam filiis familias minoribus subueniri admissum sit, ea quae in prece contulisti praesidem prouinciae examinare conuenit: qui si aestimata aetate tua maiorem annis falsa opinione te praesumpsisse ex probationum luce cognouerit, erga minoris personam fidem ueri sequetur. D. VI ID. DEC. AA. CONSS. a. 293

XXXXIII (XXXXIIII)

℞ SI SAEPIVS IN INTEGRVM RESTITVTIO POSTVLETVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ROMANO ET ALIIS. Si post sententiam [B 10, 26, 1] proconsulis contra uos latam desiderastis in integrum restitui nec obtinuistis, frustra, ut rursum ea quaestio in integrum restitutionis agitetur, desideratis: appellare enim debuistis, si uobis sententia displicebat. sed si adhuc in ea aetate estis, cui subueniri solet, appellandi ius uobis restituimus. PP. V K. AVG. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

2 IMP. ALEXANDER A. IVSTO MILITI. Quamquam curatores pupillae uicti sunt, [B 10, 26, 2] cum in integrum restitui pupillam desiderabant, cum tamen nouis defensionibus causam instrui posse dicas, adeant curatores uxoris tuae et petant, ut causas in integrum restitutionis agant. PP. V K. AVG. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

3 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ANICIAE. In una eademque causa [B 10, 26, 3] iteratum in integrum restitutionis auxilium non iure, nisi nouae defensiones praetendantur, posci saepe rescriptum est. PP. II K. IVL. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

XXXXIIII (XXXXV)

℞ DE HIS QVI VENIAM AETATIS IMPETRAVERVNT ℞

1 IMP. AVRELIANVS A. AGATHOCLETI. Eos, qui ueniam aetatis impetrauerunt, [B 10, 27, 1] etiamsi minus idonee rem suam administrare uideantur, in integrum restitutionis auxilium

P (42, 3. 43 ℞ 1. 44) *L* (*ut P*) *CRM*

---

1 quo] quia *PL*, quod M^a | subuenire M^a 2 reperierit *PL*, repperit *CR* 3 in instr.] instr. PL^aR 4 te *om.* P^a 5 nisi] si PL^t 6 depositionem *R* | maiorem PL^a? 7 *s. a. Hal.* 8 aa.] cc. *Hal.* 9 aa. et cc.] a. *S*, aa. *M* | libio *SCRM* 11 precem *C:* ἐν τῇ δεήσει *B* 12 existimata *C*, extimat* R^a 13 sequitur C^a? | *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | d. VI id.] pp. ui k. *PL* 14 aa.] cc. *Hal.* 18 si *post* 19 latam *collocant PLC contra B* 19 restitutionem *RM:* ἀποκατασταθῆναι *B* | rursus ut *RM contra B* ἵνα πάλιν 20 in integrum restitutionis *om.* $PLCR^b$ *contra B* ἡ ζήτησις τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως 21 ea *om.* C^a | subuenire L^a 22 restituemus *R* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 | chilone *Hal.* 23 a.] augusto *R* | quemquam R^a 24 in *om. R* | pupilla desiderabat *C*, τὴν ἄνηβον ἐπεζήτουν *B* 26 *s. a. Hal.* 27 et phil. c.] *C*, et phil. centum *S*, cesar *R*, *om. M* | aniciae] *M*, anicae *C*, maniniciae *S*, iniciae *R* 28 iteratum *om. R* | non] impetrare non posse non M^a 29 se praescriptum M^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 1 | II] prid. *PL* | et aemiliano *om. PL* 31 his] eis *L* | impetrauerint *index P* 32 impp. *P* | aurelius *PLCR*, aur**lianus M^a | a.] augusto *R* | agathocliti *S* (*Heimbach*), agothoclito *S* (*Bluhme*), gathocleti *C*, cathocleti M^b, catho**** M^a | aetatis] CRM^a *cum B:* οἵτινες συγγνώμην ἡλικίας εἰλήφασιν, aetatis principali clementia PLM^b, *ut uidetur, ex c.* 3 (*p.* 219, 20) 33 minimus M^a | suam rem *R*, τὰ οἰκεῖα πράγματα *B* | ministrare *RM*

impetrare non posse manifestissimum est, ne qui cum eis contraheret principali auctoritate circumscriptus esse uideatur. PP. K. IVL. AVRELIANO A. ET CAPITOLINO CONSS. a. 274

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD VERINVM PV. Omnes adulescentes, [Th. 2, 17, 1 mut. B 10, 27, 2] qui honestate morum praediti paternam frugem uel auorum patrimonia gubernare cupiunt et super hoc imperiali auxilio indigere coeperint, ita demum aetatis ueniam impetrare audeant, cum uicesimi anni metas impleuerint, ita ut post impetratam aetatis ueniam idem ipsi per se principale beneficium adlegantes non solum praescriptorum annorum numerum probent, sed etiam testibus idoneis aduocatis morum suorum instituta probitatemque animi

1 et testimonium uitae honestioris edoceant. Feminas quoque, quas morum honestas mentisque sollertia commendat, cum octauum et decimum annum egressae fuerint, ueniam aetatis impetrare sancimus. sed eas propter pudorem ac uerecundiam feminarum in coetu publico demonstrari testibus non cogimus, sed percepta aetatis uenia annos tantum probare testibus uel instrumentis, misso procuratore, concedimus, ut etiam ipsae in omnibus negotiis tale ius habeant, quale mares habere praescripsimus, ita tamen, ut praedia sine decreto non

2 alienent. Sed senatores quidem clarissimi uiri in hac regia urbe commorantes apud sublimitatem tuam, ceteri uero apud praetorem, in prouinciis autem omnes apud earum rectores

3 de suis moribus et honestate perdoceant. Hi uero, qui contra memoratam dispositio- [(Th.)] nem ueniam aetatis impetrauerint, sciant eam nullas uires obtinere. [1]PP. III K. IVN. ROMAE CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321

3 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Eos, qui ueniam aetatis principali cle- [B 10, 27, 3] mentia impetrauerunt uel impetrauerint, non solum alienationem, sed etiam hypothecam minime posse sine decreti interpositione rerum suarum immobilium facere iubemus, in quarum alienatione uel hypotheca decretum illis necessarium est, qui necdum ueniam aetatis meruerunt, ut similis sit in ea parte condicio minorum omnium, siue petita siue non sit aetatis uenia. D. VIII ID. APRIL. DECIO VC. CONS. a. 529

4 [3]IDEM A. AD SENATVM. Si quis aliquid dari uel fieri uoluerit et legitimae [B 10, 27, 4] aetatis fecerit mentionem uel sic absolute dixerit 'perfectae aetatis', illam tantummodo aetatem intellectam esse uideri uolumus, quae ex uiginti quinque annorum curriculis completur,

PLCRM

---

[1] d. v id. April. Thessal. *ins. Th.* [2] *iunge* 5, 74, 3 [3] *iunge* 3, 38, 12. 5, 4, 24. 5, 20, 2. 6, 25, 6

---

1 eis] his *RM* | contraheret ... 2 circumscriptus (—tum R^{a}) esse uideatur *R cum B:* ἵνα μὴ ὁ μετὰ τούτων συναλλάττων ... περιγεγραμμένος εἶναι δόξῃ, contraherent ... 2 circumscripti esse uideantur *PLCM* 2 *s. a. Hal. PL* | k.] uiii k. *PL* | a. et capit. *om. PL* 3 impp. const. aa. *P* | uenerium *S* | pu.] *S*, praefectum urbis *C*, pp. *PLRM, om. Th.:* λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς πόλεως *B ad u.* 15 sublimitatem tuam 4 auorum] maiorum *Th.*, τῶν πάππων *B* 5 super hoc *om. Th., habent B* 6 uigesimi *PL* | idem] id ē (= est) *P* 7 perscriptorum *PL*, praescriptarum *R* 8 praebeant *PL* | institutam *PL* | que] que quae L^{a} | animis M^{a} 9 et testimonium] R^{a}, testimonium *PLCR*^{b}*M*: *nostram lectionem firmat Thal.* (*B*): τὴν τῶν τρόπων τῶν ἰδίων προαίρεσιν καὶ δοκιμωτάτης (τὴν δοκιμότητα τῆς *Mommsen*) ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς τὴν τιμιότητα προαποδεικνύωσι | honesteoris L^{a} | est doceant *L* 10 aetatis *om. C* 11 feminarum *om. Th., habent B* | in coetu] M^{a} *Th. cum B* ἐν συνόδῳ, coetui *PLCRM*^{b} 12 testibus] *Th. CR*^{b}*M*^{b} *cum B* τοῖς μαρτυροῦσιν, *om. PLR*^{a}*M*^{a} | percerta P^{a}, per certam L^{t}, perceptam L^{v}, praecepta C^{a} | ueniam *L* | probare tantum *RM* | testibus] testibus quinque $P^{a}L^{a}CM^{a}$ *contra Th. et B*, u testibus R^{b} 13 etiam] etiam et *PLC*: ἵνα καὶ αὗται *B* | negotiis] contractibus *Th.*, πράγμασιν *B* 14 mares] males R^{a}, uiros *Th.* | praescripsimus] N^{a} *Th.*, rescripsimus *PLCRM*, προεγράψαμεν *B* 15 hac *om.* PL^{a} | urbe] ciuitate *PL* 16 praetores *R* | rectorem *R* 17 hii *R* 18 eam] eas PL^{a} | *s. a. Th. Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | III *om. PL* | ian. P^{a}, iul. *Hal.* 19 II et constantino II cc. conss.] *Th.*, II et constantino caes. II coss. *Hal.*, et const. ii et con. ss. *PL: scribi debuit, ut proposuit Iac. Gothofredus*, Crispo III et Constantino III CC. conss. (= a. 324), *nam huic anno soli conueniunt et praefectura Verini et* Thessalonicae *in subscriptione* 20 impp. *P* | iustinus RM^{a} | pp.] pu. *S* 23 alienationem uel ypothecam *C*, alienationem uel ipotheca M^{a} 25 *s. a. Hal. PL* | VIII] uiiii *P* | uc. *om. PL* | coss. *Hal.* 26 idem] impr. iustinianus *S* | et *om.* PL^{a} 28 quae] qui P^{a} | ex] e *R*, *om. PL* | curriculus P^{a} | completur] $L^{b}C$, compellitur P^{a}, complectitur $P^{b}L^{a}$, inpletur *M*, impleatur *R*

non ab imperiali beneficio suppletur. et praecipue quidem in substitutionibus uel restitutionibus hoc intellegi sancimus: nihilo minus autem et in aliis, nisi specialiter quisquam addiderit ex uenia aetatis uelle aliquid procedere. D. XI K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXXXV (XXXXVI)
℞ SI MAIOR FACTVS RATVM HABVERIT ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EVTYCHIANO. Si inter [B 10, 28, 1] minores quinque et uiginti annis uel scriptura interposita uel sine scriptura facta sine dolo diuisio est eamque post legitimam aetatem ratam fecerunt, manere integram debere conuenit. S. VIII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

2 [1] IDEM AA. ET CC. SOTERI. Qui post uicesimum quiutum annum aetatis ea [B 10, 28, 2] quae in minore aetate gesta sunt rata habuerunt, frustra rescissionem eorum postulant. D. ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

XXXXVI (XXXXVII)
℞ VBI ET APVD QVEM COGNITIO RESTITVTIONIS AGITANDA SIT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SEVERO. Si quid a procuratore meo iudicatum est, id [B 10, 29, 1] per in integrum restitutionem praesidis sententia non potest rescindi. princeps enim solus contra sententiam procuratorum suorum in integrum restituere solet. PP. VI K. DEC. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AQVILINAE. Quoniam ea, quae [B 10, 29, 2] in transactione dari placuerat, te tradidisse proponas, consequens est, si de his repetendis per in integrum restitutionem uel quamcumque aliam causam putaueris agendum, eius adire te prouinciae praesidem, in qua domicilium habent quos conuenis.

3 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum scimus esse dubitatum de restitu- [B 10, 29, 3] tionibus, quae in integrum postulantur, siue tantummodo apud iudicem, cui aliqua iurisdictio est, examinari eas oportet, siue et apud pedaneos iudices, siue eas minores uiginti quinque annis petierint siue maiores, secundum quod anterioribus sanctionibus uel ueteris iuris uel nostris declaratum est: sancimus non solum apud iudices pro tribunali huiusmodi causae cognitiones proponi, sed etiam apud eos iudices, quos augusta dederit maiestas aut nostrae rei publicae administratores uel in hac regia ciuitate uel in prouinciis, ut uideatur ipse,

P (44. 45. 46 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *CRM* (*M^a transponit* 46 1 ℞)

[1] *iunge* 2, 32, 1

1 non] *CRM cum B* συμπληροῦται, οὐκ ἀπό, et non *PL* | suppleatur *L^aRM^a* | uel] et *R* 2 hoc *om. P* | in *om. PL^a* 3 audierit *M^a* | procedere] procedere prodere *P^a* | *s. a. Hal. PL* | XI k. aug.] *PL cum locis iungendis*, IX k. april. *Hal.* 4 uu. cc.] uc. *PL* 6 haberit *M^a* 7 et cc. *om. S* 8 xxu *PL* | scripturam (*uel* scriptam) int. *R^a* | sine dolo facta *RM*, γέγονε δίχα δόλου *B* 10 *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | conss.] et coss. *Hal.*, *om. PL* 11 aa. et cc.] a. *S* | sotheri *SR*, sothiri *M*, sortiri *PL*, sortiti *C* | uigesimum *PL* 12 habuerint *PL* 13 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | id.] VI id. 2, 32, 1 15 ubi] ibi *index P* | cognitio restitutionis] restitutio *P index P M*, restitutionis *L*: ἡ διάγνωσις τῆς καταστάσεως *B* 10, 29 *rubr.* 16 agenda *C* | est *S* 17 imp. ant. a. seuero (seuerus *R^a?*)] impp. seu. et ant. *PL* (*in P bis scribitur*) 18 in *om. P* 19 *s. a. Hal. PL* | VI k. dec.] xui k. aprl. *PL* 20 laeto et cereali *Hal.* 21 aa.] aa. et cc. *CR* 22 in *om. M* | placuerit *C* 23 te adire *RM* 24 habeant *R* | conuenis] conuenis oportet *PLR^b* | *in PL Miraeo additur subscriptio c.* 3 25 iustus *R* 27 et apud] *M cum B* εἴτε καί, apud *CR^b*, apud ∗ *R^a* 28 petierunt *R* · αἰτήσουσιν *B* | iuris] iuris est *M* 29 nostri *M*

qui iudicem destinauerit, utpote pro tribunali cognoscens et in integrum dare restitutionem
1 et causas eius examinare: sic etenim non difficilis erit causarum examinatio. Sed ne quis
ita effuse intellectum nostrae constitutionis audeat esse trahendum, ut etiam apud compro-
missarios iudices uel arbitros ex communi sententia electos uel apud eos, qui dantur a
iudicibus, qui propriam iurisdictionem non habent, sed tantummodo iudicandi facultatem,
putet huiusmodi extendi sanctionem, cum hos generaliter uolumus tales causas dirimere,
qui uel certae administrationi, cui et iurisdictio adhaeret, praepositi sunt uel ab his fuerint
2 dati, et multo magis si a nostra maiestate delegata eis causarum sit audientia. Sed ne
quid penitus dubitandum relinquatur, et hoc addendum esse censemus, ut eis tantum quos
supra enumerauimus liceat de in integrum restitutione disceptare, siue hoc specialiter eis
fuerit mandatum, quod et ueteribus non fuerat incognitum, uel si generaliter iudices dati
sunt, uel in aliis speciebus, inciderit autem quaedam quaestio restitutionis. D. III K. SEPT.
CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

XXXXVII (XXXXVIII)

R DE REPVTATIONIBVS, QVAE FIVNT IN IVDICIO IN INTEGRVM RESTITVTIONIS R

1 IMP. SEVERVS A. TATIANO. Qui restituitur in integrum, sicut in damno [B 10, 30, 1]
morari non debet, ita nec in lucro: et ideo quidquid ad eum peruenit uel ex emptione uel
1 ex uenditione uel ex alio contractu, hoc debet restituere. Sed et si intercessor minor
2 uiginti quinque annis interuenit, in ueterem debitorem debet restitui actio. Sed et cum
adiit minor hereditatem et restituitur, mox quidquid ad eum ex hereditate peruenit, debet
3 praestare. Verum et si quid dolo eius factum est, hoc eum praestare conuenit. SINE DIE
ET CONSVLE.

XXXXVIII (XXXXVIIII)

R ETIAM PER PROCVRATOREM CAVSAM IN INTEGRVM RESTITVTIONIS AGI POSSE R

1 IMP. ALEXANDER A. LICINIANO. Causam in integrum restitutionis, si qua com- [B 10, 31, 1]
petit, etiam per procuratorem agi posse placet. D. XIII K. OCT. POMPEIANO ET PELIGNO
CONSS. a. 231

P (47. 48) *L* (47. 48) *CRM*

---

1 et in] in *C:* διαγινώσκων καὶ τὴν εἰς ἀκέραιον δοῦναι ἀποκατάστασιν *B* 2 causam *RM,* τὰς αἰτίας *B* | quis ita] quesita M^a 3 compri- missarios M^a 7 aderit CRM^b, προσπέπηγε *B* | propositi *RM* 8 delagata M^a 10 supera numerauimus *R*, supra numerauimus *M* 11 fuerat] fuerit *M* 12 speciebus] M^a *cum B* αἰτίαις, specialibus CRM^b | *s. a. Hal. et PL Miraeus ad c.* 2 13 constant. (const. *om. Hal.*) ... uu. cc.] cap. post t̄. c̄. s̄s̄. lamp. et horesta (hores. *L*) *PL*, cap. post tertium consulatum lampadii et orestis *Mir.* 15 iudicium L^bRM, iudium *P*, *deficit* L^a 17 imp. seuerus a.] *SR*, impp. (impr. *L*) alexander aa. *PL*, imp. antoninus a. *C*, imp. a. *M* | tatiano] *SC*, titiano *PLRM* 18 uel ex uend. *om.* R^a 19 et *om. PL:* εἰ δὲ καὶ *B* 20 xx et u *M* | interuenit] RM^a, interuenerit $PLCM^b$ 22 uerum] uerum cum *C* | eum] eam *C* | *s. a. Hal. PL* | si non (sin̄ *L*) die et conss. *PL* 25 etiam] etiam et *S* | per] apud *L* | causa *PL* 26 restitutioni M^a? | possit *S* 27 impp. *P* | liciano *P*, luciano *L*, licinio *R* | causa *PLM* 28 *s. a. Hal. PL* | d. XIII] pp. xui *PL* | deligno *PL*

XXXXVIIII (L)

R IN INTEGRVM RESTITVTIONE POSTVLATA NE QVID NOVI FIAT R

1 [1]Imp. Gordianvs A. Secvndino militi. Postulata in integrum restitutione omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicui iuris est, idque curabit is, ad cuius partes ea res pertinet. PP. xii k. Ivl. Gordiano A. et Aviola conss. [B 10, 32, 1] a. 239

L (LI)

R DE RESTITVTIONE MILITVM ET EORVM QVI REI PVBLICAE CAVSA AFVERVNT R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Chiloni. Si Valerianus centurio cohortis duodecimae Alpinorum ante uita decessit, quam possessionem acciperet, heres eius ex persona defuncti restitutionis auxilium intra annum utilem ita recte implorabit, si Valerianus post exactos dies, quibus bonorum possessio defertur, in militia defunctus est. PP. k. Nov. Laterano et Rvfino conss. [B 10, 33, 1] a. 197

2 Imp. Alexander A. Petronio centvrioni. Si quid de bonis eorum, qui rei publicae causa absentes sunt, deminutum est actioneue qua competente eis aliquis liberatus fuit, in integrum restitutio perpetua iurisdictione intra annum utilem permittitur. PP. xiii k. Nov. Alexandro A. *cons.* [B 10, 33, 2] a. 222

3 Idem A. Flavio Aristodemo militi. Quod tempore militiae de bonis alicuius possessum ab aliquo est, posteaquam is rei publicae causa abesse desiit, intra annum utilem[2] amota praescriptione temporis medii possessionem uindicare permissum est: ultra autem ius possessoris laedere contra eum institutum non oportet. PP. non. Ian. Maximo ii et Aeliano conss. [B 10, 33, 3] a. 223

4 [3]Imp. Gordianvs A. Mestriano. Ignorare non debes eorum, qui rei publicae causa sine dolo malo absunt, si absentes boni uiri arbitratu non defenduntur, bona tantum possideri, uenditionem autem in id tempus differri, quo rei publicae causa abesse desierint. D. xii k. Ian. Gordiano A. et Aviola conss. [B 10, 33, 4] a. 239

5 [3]Idem A. Secvndino militi. Neque rei publicae causa absentibus nec aliis maioribus ad titulum in integrum restitutionis pertinentibus praescriptionem quadriennii post factam a fisco uenditionem obesse posse manifestum est. PP. vi id. Mai. Sabino et Venvsto conss. [B 10, 33, 5] a. 240

P (49 *praemissis ex libro tertio* 19 *R* 1. 2: 50 *R extat in indice titulorum*) *L* (49) *D* (*ad* 50, 2) *C* (*inde a u.* 24 gordianus *in litura a manu fere aequali* = *c*) *RM*

[1] *cf. ad* 2, 50, 4. 5 [2] uel rescissa usucapione, si rem militis possessor usucepit uel *secundum B ins.* (*u. i.*) [3] *fortasse inscriptiones c.* 4 *et* 5 *permutandae sunt et iungenda c.* 4 *cum* 2, 49, 1

2 ne quid noui fiat in int. rest. post. *C* | integro M^a | restitutionis *S*, restitutio *P*, restitutionem *R index R* 3 nouum *R index R* M^b, *inc.* M^a 4 impp. *PL* | secundo *SPL*, secundini *C* 5 is *om.* M^a 6 partem *C* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 50, 1 8 et *om. M* 9 adfuerunt *S*, abfuerint *R*, affuerunt *CM*, adfuerint *index P* 10 imp. *M* | chilo *S* | ualerianus] ἐὰν Κούρτιος Βαλεριανὸς πρότερον ἐτελεύτησε *B*: Κούρτιος *uidetur corruptela uocis* centurio *uel* cohortis *esse* 11 uitae cessit R^b, uitam concessit *CM*, ui***cessit R^a 12 implorauit *R*, ἐξαιτεῖ *B* 13 *s. a. Hal. et PL ad* 49, 1 14 et rufino conss. *om. PL* 15 petronio] *SR*, petrono *C*, patronio *M*, patrocinio *D* 16 casa R^a | est] esse *D* | actoneue R^a, actione** C^a | quam *D* | deliberatus *D*, *inc.* R^a 18 *s. a. Hal.* | cons.] ii et marcello conss. (= *a.* 226) *Hal.* 19 flauio] *SM*, flauiano *C*, florentio *R* 20 is] R^bM^b, his qui CM^a, his * R^a | intra *seqq.*] ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου ἢ ἀνασχιζομένης τῆς διὰ χρήσεως κυριότητος, ἐὰν διὰ χρήσεως ἐκτήσατο τὸ πρᾶγμα τοῦ στρατιώτου ὁ τοῦτο νεμόμενος, ἢ ἀναιρουμένης τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς διεκδικεῖν αὐτὸ ἐπιτέτραπται *B* 21 possessionem] possessionem eius *M* | ultra *seqq.*] καὶ μὴ δεῖ ὑπὸ τοῦ νεμηθέντος καταβλάπτεσθαι *B male* 22 oportet] C^bM^b *cum B* δεῖ, oportere $C^aR^bM^a$, oporter* R^a | *s. a. Hal.* 26 autem in id *om.* M^a? 27 *s. a. Hal.* 28 secundi *M* 29 praescriptione R^a 30 *s. a. Hal.*

6 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. GERMANO CENTVRIONI. Si, cum militaribus laboribus operam dares, creditoris tui heredes possessiones sibi obligatas distraxerunt, poteris adito praeside prouinciae in integrum restitutionem impetrare retractataque uenditione recipies possessiones, oblato ante debito uel pretio, si minus debito fuisset. PP. IIII NON. APRIL. VALERIANO ET GALLIENO AA. CONSS. [B 10, 33, 6] a. 254?

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MARINAE. Quae a patre geruntur, non decet pro disciplina militari a filiis ad irritum deuocari, praesertim cum nec patrem tuum in rebus humanis agentem adfirmes conquestum fuisse super huiusmodi contractu. D. NON. FEBR. CC. CONSS. [B 10, 33, 7] a. 294

8 [1]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Sancimus his solis, qui in expeditionibus occupati sunt, ea tantummodo tempora, quae in eadem expeditione percurrunt, tam in exceptionibus declinandis quam in petendis in integrum restitutionibus eis opitulari: illis temporibus, per quae citra expeditionis necessitatem in aliis locis uel in suis aedibus degunt, minime eos ad uindicanda memorata priuilegia adiuuantibus. D. VI[2] ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. [7, 35, 8 B 10, 33, 8] a. 529

LI (LII)

℞ DE VXORIBVS MILITVM VEL EORVM QVI REI PVBLICAE CAVSA ABSVNT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. SECVNDINAE. Temporalibus actionibus exclusis mulieribus, quae cum maritis rei publicae causa absentibus peregrinatae sunt, ad exemplum militum subueniri solere non est ignotum. PP. III NON. DEC. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. [B 10, 35, 47] a. 226

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. QVINTILIANO. Ei, quae diutissime fuit cum marito qui militiae operam daret, non officit praescriptio longi temporis: sed quia huiusmodi diutinae absentiae commenta callide adhibita atque composita obesse omnino non debent, decernimus, ut, si talis mulier domum ad se pertinere monstrauerit, quae in absentia eius uendita est, refuso pretio, quod re uera solutum est, eandem recipiat. D. VIII K. DEC. IPSIS *AA.* CONSS. [B 10, 35, 48] a. 293

LII (LIII)

℞ DE TEMPORIBVS IN INTEGRVM RESTITVTIONIS TAM MINORVM ALIARVMQVE PERSONARVM, QVAE RESTITVI POSSVNT, QVAM HEREDVM EORVM ℞

1 IMP. GORDIANVS A. PVDENTI MILITI. In his, in quibus laesus es, cum minor annis uiginti quinque esses, toto militaris expeditionis tempore auxilium restitutionis postu- [B 10, 34, 1]

D (50, 8) *C* (*u.* 1...4 possessiones *in litura scripsit c*) *RM*

---

[1] *iunge* 6, 21, 17 [2] VIII (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 174)?

1 ualentinus *R* | gallianus *M* 3 impetrata *R*ᵃ | retractataque] *R*ᵇ, retractata *R*ᵃ, *ractaque *M*ᵃ, retractaque *cM*ᵇ, καὶ ἀναψηλαφωμένης *B* 4 possessionem *cM*, τὰ κτήματά σου *B* 5 *s. a. Hal.* 6 diocletiano et maximiano *R* | et cc. *om. S* 7 ad interitum *C* 8 patrem tuum] parent*um *M*ᵃ | eiusmodi *CM* 9 *s. a. Hal.* 10 iustinus *R* | qui in] militibus qui in *R*ᵇ, militibus qui *l. gem.*, τούτοις μόνοις οἵτινες ἐν ταξειδίοις ἀπησχολημένοι εἰσίν *B* 11 tam] tamen *R*ᵃ 13 expeditionibus *R*ᵃ*M*ᵃ, expeditionum *D cum l. gem.*, τοῦ ταξειδίου *B* | sedibus *M*ᵃ, οἴκοις *B* | degentibus *D* 14 uindicandam mem. pr. *M*ᵃ, uindicandum hoc priuilegium *l. gem.*: ἐκδικητέα τὰ μνημονευθέντα προνόμια *B* | *s. a. Hal.* | VI id.] k. *l. gem.*, IIII id. 6, 21, 17 19 temporibus *M*ᵃ 21 solerunt *R*ᵃ | *s. a. Hal.* 23 diocletiano et maximiano *R* | et cc. *om. SM* 24 cum *om. R*ᵃ 25 diuinae *M*ᵃ 26 pertinentem *R*, pertine*e *M*ᵃ: ἀποδείξει ... ἑαυτῇ προσήκειν *B* 27 eandem] eam *C* 28 *s. a. Hal.* | aa.] aa. et *Hal.* 32 heredi *C*ᵇ 33 prudenti *M* | in quibus] quibus *M*

lare potes: tempus etenim post impletam minorem aetatem praestitutum ex die missionis
iuxta rationem iuris computari debet. PP. III NON. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
2 IDEM A. SECVNDINO MILITI. Si intra legitimam aetatem uel, ea impleta, B 10, 34, 2
nondum exacto tempore praestituto pater tuus in fata concessit tuque ei heres extitisti et
intra uiginti quinque annos uel post eam aetatem intra id tempus, quod ad *in* integrum
restitutionem defuncto supererat, nomen militiae dedisti, praeses prouinciae causa cognita
per in integrum restitutionem ex persona defuncti subueniri tibi prouidebit. D. XI K. NOV.
PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
3 [1]IDEM A. MVCIANO MILITI. Si intra annos, quibus in integrum restitutionis B 10, 34, 3
auxilium indulgetur, constitutus es uel eo tempore nomen militiae dedisti et expeditione
occupatus es, continuatum beneficium restitutionis per usucapionem, licet ante militiam
suppleta sit, non patitur te dispendio rei familiaris adfligi. D. VIIII K. NOV. PIO ET PON-
TIANO CONSS. a. 238
4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. DIONYSIO. Ex persona B 10, 34, 4
fratrum, si tibi eorum quaesita successio est, potes contra quem supplicas agere, non igno-
rans, quod, si minores quinque et uiginti annis militauerunt fratres tui atque in militia diem
functi sunt, in integrum restitutionis eis tempus non cesserit, sed omne ad successorem
transmiserint. S. VIII K. IAN. PHILIPPOPOLI CC. CONSS.[2] a. 294
5 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM. Ea, quae de temporibus Th. 2, 16, 2 mut. B 10, 34, 5
in integrum restitutionum legibus cauta sunt, custodiri conuenit, et si forte quis beneficio
nostro aetatis ueniam fuerit consecutus, ex eo die, quo indulgentia nostra in iudicio com-
petenti fuerit intimata eique administratio rei propriae permissa[3], ut ad persequendas in
integrum restitutionum finiendasque causas iure tempus habeat praestitutum, ita tamen, ut
numquam minoribus uiginti quinque annis constitutis de his, quae ante impetratam ueniam
1 aetatis gesserunt, auxilium in integrum restitutionis denegetur. Si quando sane in minoris
iura successerit minor, minime prohibeatur, cum quintum et uicesimum aetatis suae annum
2 transierit, in integrum restitutionis beneficio uti tempore illibato. Quod si maioris fuerit
minor iura nactus, quantum ad eas pertinet causas, quas ex persona maioris fuerit con-
secutus, tantum temporis ad exponendas in integrum restitutionis decidendasque causas
accipere debebit, quantum defuncto, cuius heres aut bonorum possessor docebitur extitisse,
3 reliquum fuerat. Cum uero maior successionem fuerit adeptus minoris, si quidem ciuili
iure ab intestato uel ex testamento successerit, mox cum fuerit adita[4] hereditas, si uero
honorario iure, ex quo bonorum possessio fuerit accepta, examinando in integrum restitu-
tionis negotio solida sine ulla diminutione tempora supputentur. D. NON. OCT. ROMAE[5]
CONSTANTINO A. ET LICINIO VTRISQVE II CONSS.[6] a. 312

CR (*inde a u.* 26 minime *in litura*) *M*

---

[1] *iunge* 3, 32, 4 | [2] k. Iun. AA. conss. (= *a.* 293, *Mommsen*)? [3] reserata *Th.* [4] cum creta fuerit uel adita *Th.* [5] d. VII k. Aug. Naisso. pp. Romae non. Oct. *Th.* [6] Constantino A. V et Licinio C. conss. (= *a.* 319, *u. i.*)?

---

1 praestitum *R*, pristinum *M^a^* 2 *s. a. Hal.* 4 ei] eius *R* 5 in *om. CRM* 7 *s. a. Hal.* 9 mutano *R*, muniano 3, 32, 4 10 indulgeretur *CR* | es *om. M* | expeditioni *CM^a^* 12 patimur *R^a^* | *s. a. Hal.* | VIIII] XII 3, 32, 4 14 et cc. *om. SM* | dionio *R^a^* 15 ignoras *R^a^* 16 si] et si *R:* ὅτι ἐάν *B* | militiam *C* | diem] die *R^b^*, de *M:* τὴν ἡμέραν αὐτῶν ἐλειτούργησαν *B* 17 non concesserit *C^a^* 18 *s. a. Hal.* 19 ad bassum *om. S* 20 restitutionis *RM*, τῶν ἀποκαταστασταστάσεων *B* (κ.π.) 21 fuerit *om. C^a^* 22 promissa *R^a^* 23 restitutiones *E^b^ Th. contra B:* ἐπεξελευτέας τὰς τῶν ἀποκατάσεων καὶ πληρωτέας δίκας: *cf. ad u.* 29 | iure] iuge *Th.*, νομίμως *B* | praestitum *R*, praestitumtum *M^a^?* 25 sane *om. R^a^* 26 annum aetatis suae *M*, τῆς ἡλικίας ἐνιαυτόν *B* (κ.π.) 27 in integrum] integri *Th. et sic u.* 29 *et* 33: τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως *ubique B* 28 causas] actiones *Th.*, τὰς αἰτίας *B* 29 restitutionis] *CM^b^ cum B:* εἰς τὸ ἐκθέσθαι τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως καὶ περαιῶσαι τὰς δίκας, restitutiones *M^a^ Th.* | dicendasque *M^a^* 32 ex *om. M* | successit *C* 33 examinando] *M^a^ Th.*, examinando ac terminando *CM^b^ contra B:* εἰς τὸ κινηθῆναι τὸ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως πρᾶγμα 34 immutatione *C*, ὑπερθέσεως *B* | *s. a. Th. Hal.* 35 constantino a. VIII et constantio (*sic libri*) c. conss. (= *a.* 329) *Th.: ad a.* 319 *ducunt et locus, quo data est constitutio* (*cf.* 2, 20, 8), *et praefectura urbana Bassi*

6 Idem A. ad Ivlianvm pv. Petendae in integrum restitutionis temporibus obseruatis, si dilatio ab actore petatur, quae intra metas restitutionis[1] ualet artari, eandem quocumque flagitante causis cognitis tribui oportebit. sin uero eiusmodi postulantur curricula, quae intra spatium[2] receptum angustari non queunt (quippe si in confinio legitimi temporis petantur, et eius terminos prorogabunt), dilationem petitori denegari conueniet: in eius enim arbitrio fuerat tunc inferre litigium, cum petitae dilationis mora spatio [Th. 2, 7, 2 B 10, 34, 6]
1 superstite posset includi. Quod si defensio rei[3] dilationis suffragium postulauerit, eandem adserta causa citra obstaculum temporis deferri sancimus, quia nequaquam in ipsius steterat potestate, quando litigio pulsaretur. dari igitur debet, etsi impetrata dimensio sese ultra temporis definitionem[4] proferat. qua dilatione, si a reo[5] impetretur, etiam actor in requirendis probationibus uti minime prohibetur. D. xiiii k. Avg. pp. Romae ad senatvm Constantino C. v et Maximo conss. a. 327

7 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Superuacuam differentiam utilis anni in integrum restitutionis a nostra re publica separantes sancimus et in antiqua Roma et in hac alma urbe et in Italia et in aliis prouinciis quadriennium continuum tantummodo numerari ex die, ex quo annus utilis currebat, et id tempus totius loci esse commune: ex differentia enim locorum aliquod induci discrimen satis nobis absurdum esse uisum est. [B 10, 34, 7]
1 Quod non solum in minorum restitutionibus, quibus utilis annus incipit currere, ex quo uicesimi sexti anni dies illuxerit, sed etiam in maiorum hoc idem adhiberi sancimus, ut et hic pro utili anno memorata continuatio temporis obseruetur ad interponendam contesta-
2 tionem finiendamque litem. Et quemadmodum omnis minor aetas excipitur in minorum restitutionibus, ita et in maiorum tempus, in quo rei publicae causa afuerint uel aliis legitimis causis quae ueteribus legibus enumeratae sunt fuerint occupati, omne praecipiatur, et sit non absimilis in hac parte minorum et maiorum restitutio. D. k. Sept. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestae vv. *cc.* a. 531

LIII (LIIII)

℞ QVIBVS EX CAVSIS MAIORES IN INTEGRVM RESTITVVNTVR ℞

1 Imp. Antoninvs A. Aemiliano. Si propter officium legationis ad me bona fide factae absens et indefensus condemnatus es, instaurationem iudicii iure desideras, ut ex integro defensionibus tuis utaris. nam eos quoque qui legationis officio funguntur in eo priuilegio esse, quo sunt qui rei publicae causa absunt, receptum est. PP. v non. Mart. dvobvs Aspris conss. [B 10, 36, 1] a. 212

P ([52, 7 *p*] 53 ℞) *L* (52. 53 ℞) *CR* (*u.* 1 ... 2 obseruatis *in litura*) *M*

[1] metas lege comprehensas *Th.* [2] lege *ins.* *Th.* [3] rei] possidentium *Th.* [4] ultra constitutionis regulam *Th.* 5 a possessore *Th.*

1 pu.] *C Th.*, pp. *SM* 3 sin] si in *uel* sim M^a | huiusmodi RM^b, **iusmodi M^a 4 queunt] potuerunt uel queunt (qui eunt C^a) *C* | confinitio *R* 5 et *om.* C^a | petitoris derogari R^a, petitori de**gari M^a 7 incudi M^a | suffragia *Th.* 8 adsertam causam *C* 9 potestatem R^aM^a? | dare C^a | dimersio R^a, dilatio *C* 10 actor *om.* R^a | in requirendis] *Th.*, inquirendis *C*, pro requirendis *RM* 11 prohibitur R^a, prohibebitur *CM* | *s. a. Th. Hal.* | pp. romae ad senatum] *Th.*, romae *Hal.* 13 iustinus M^a | a. *om.* *M* | utlis L^a | in *om.* *R* 14 a] qua aruita L^a | separentes M^a | antiquam romam R^a 16 annis R^a | currebant R^a | totus loci R^a, totis locis M^a 17 enim *om.* p^a | aliquid *pL* | crimen p^a 18 utliis L^a | ex] in R^a 19 uigesimi *pL* | et ut *R*, ut *om.* M^a 20 hic] huic M^a, h*** R^a | constationem M^a 22 affuerint CM^a, abfuerint $pLRM^b$ 23 causis *om.* L^a | legibus] legibus si propter officium L^a | numeratae R^aM 24 sit non] si* R^a | et maiorum] maiorumque *pL* | *s. a. Hal. pL* | constant. ... 25 cc. *om. pL* 25 cc.] cc. coss. *Hal.* 29 antonius M^a | miliano *C*, amiliano *M* 30 et *om.* *B* (κ.π.) ἀπὼν ἀδιεκδίκητος | es] est C^a? 32 *s. a. Hal.* 33 duobus] duobus et *Hal.*

2 Idem A. Dionysio. Si idcirco apud arbitrum praesentiam tui facere non potuisti, quod sub custodia militari iussu praesidis detinebaris, idque in ueritate esse praesidi prouinciae probaueris, accipies causae instaurationem. PP. xiii k. Oct. Laeto et Cereale conss. [B 10, 36, 2] a. 215

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Procvlo decvrioni. In contractibus, qui bonae fidei sunt, etiam maioribus officio iudicis causa cognita publica iura subueniunt. D. non. Avg. Diocletiano A. ii et Aristobvlo conss. [B 10, 36, 3] a. 285

4 Idem AA. Prisciano. Res publica minorum iure uti solet ideoque auxilium restitutionis implorare potest. D. ii id. Nov. Diocletiano *A. ii* et Aristobvlo conss. [B 10, 36, 4] a. 285

5 Idem AA. et CC. Liciniano. Si ab hostibus cum patre ac matre captus, post his ibi defunctis legis Corneliae beneficio reuersus successiones eorum quaesisti, exemplo utilis actionis quae in integrum restitutis datur cum exceptionis annuae quae huic obici solet obiectu res uindicare non prohiberis. D. xvi k. Mai. CC. conss. [B 10, 36, 5] a. 294

LIIII (LV)

℞ DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI CAVSA FACTA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Catvlo. Cum in rem actioni possessio pariat aduersarium, alienatione etiam iudicii mutandi causa celebrata in integrum restitutio edicto perpetuo permittatur, intellegis, quod si rem, ne secum agatur, qui possidebat uenumdedit et emptori tradidit, quem elegeris conueniendi tibi tributam esse iure facultatem. D. vi k. Dec.[1] Viminacio CC. conss. [B 10, 37, 13] a. 294

LV (LVI)

℞ DE RECEPTIS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Nepotianae. Ex sententia arbitri ex compromisso iure perfecto aditi appellari non posse saepe rescriptum est, quia nec iudicati actio inde praestari potest et ob hoc inuicem poena promittitur, ut metu eius a placitis non recedatur. sed si ultra diem compromisso comprehensum iudicatum est, sententia nulla est, nec ullam poenam committit qui ei non paruerit. PP. viiii k. Avg. Romae Antonino A. iiii et Balbino conss. [B 7, 2, 53] a. 213

P (53, 2...5. 54. 55) *L* (*ut P*) *C* (*transponit* 53, 5. 4) *RM*

[1] Oct. (*Mommsen*)?

1 idem] imp. (impp. *P*) alex. a. *PL* | arbitrium R^a | tui] tuam C^a 2 quod sub] quia PL^a, quia sub L^b, quo sub M^a | ueritatem *PL* 3 *s. a. Hal. PL* | xiii k.] xuiii *P* | laeto et cereale (cereali *Hal.*) conss.] et cereale *PL* 5 dioclitiano et maximiano R^a | aa.] a. *P*, aa. et cc. *CR* | decurione *M*, *om. C* 7 *s. a. Hal. et PL ad c.* 4: *hoc loco PL habent subscriptionem c.* 5 | d.] pp. *PL* | diocl.] diod. *PL* | a. ii *om. Hal.* | aristobole *P* | conss. *om. PL* 8 aa.] aa. et cc. *CR* | publico P^a 9 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 | a. ii *om. Hal.* 10 aa. et cc.] a. *S*, aa. *PL*, a. a cesare *M* | lucinniano *L*, licimiano *C*, liconiano *R* | ac] *PLC*, et *RM* | captus] captus es *RM contra B* ληφθέντες μετὰ ταῦτα 11 his ibi] ibi is M^a, ibi M^b | defunctus C^a 13 obiti *R* | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 3 | d. xvi] xiii *PL utroque loco* | k. *om. P ad c.* 3 15 de causa facta de alien. iud. mut. PL^a 16 dioclitiano et maximiano *R* | aa. et cc.] aa. *S*, a. et c. *P*, aa. et c. *L* | catulio *CR* 17 actioni p. p. aduersarium] L^bR^b, actionem (actiaccionem P^a, actio** R^a, action* M^a) p. p. aduersario PL^aCR^aM: ἡ ... ἀγωγὴ ἀντίδικον ὑμῶν οἶδε τὸν νεμόμενον *B* | alienationem R^a | iudicii *om.* L^a | mutanda P^a 18 permittitur PL^aR^b 19 possidebit P^a 20 iuris PL^a | *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | uiminantio *PL*, uiminatii *Hal.* | cc. *om. PL* 22 de receptis arbitris *R contra BΣ* 21, 1, 44. 22, 5, 11 *p.* 539 23 impp. *P* | constantinus *S* | nepotentianae *M* | sentia R^a | iure perf. aditi] P^b, iure perf. addicti CRM^b, iure perf. a*dicta M^a, iure adita P^a, addicti (ad*** L^a?) iure perf. *L* 24 appellare *PLCRM* 25 permittatur M^a 27 apparuerit P^a | *s. a. Hal. PL* | viiii] xi *PL* | a. iiii et balbino] iii et balbo *PL*

2 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Clementi. Si contra com- B 7, 2, 54
promissum aduersarius tuus apud electum arbitrum praesentiam sui facere detrectauit, pla-
citae poenae uidetur obnoxius. PP viii k. Ian. Caro et Carino conss. a. 283

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Petroniae. Arbitrorum B 7, 2, 55
ex compromisso sententiae non obtemperans, si sordes uel euidens gratia eorum qui arbi-
trati sunt intercessit, aduersus filiam tuam agentem ex stipulatu exceptione doli mali uti
poteris. sed et ex doli clausula, quae compromissi stipulationi subici solet, filiam tuam
conuenire non uetaberis. PP. iii id. Ian. ipsis AA. conss. a. 293

4 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Ne in arbitris cum sacramenti religione eli-
gendis periurium committatur et detur licentia perfidis hominibus passim definitiones iudi-
1 cum eludere, sanctissimo arbitrio et huiusmodi rem censemus esse componendam. Si igitur
inter actorem et reum nec non et ipsum iudicem fuerit consensum, ut cum sacramenti
religione lis procedat, et ipsi quidem litigatores scriptis hoc suis manibus uel per publicas
personas scripserint uel apud ipsum arbitrum in actis propria uoce deposuerint, quod sacra-
mentis praestitis arbiter electus est, hoc etiam addito, quod et ipse arbiter iuramentum
praestitit super lite cum omni ueritate dirimenda, eius definitionem ualidam omnimodo
custodiri et neque reum neque actorem posse discedere, sed tenere omnifariam, quatenus
2 oboedire ei compellantur. Sin autem de arbitro quidem nihil tale fuerit uel compositum
uel scriptum, ipsae autem partes litteris hoc manifestauerint, quod iuramenti nexibus se
illigauerint, ut arbitri sententia stetur, et in praesenti casu omnimodo definitionem arbitri
immutatam seruari, litteris uidelicet eorum similem uim obtinentibus, siue ab initio hoc
fuerit ab his scriptum uel praefato modo depositum, dum arbiter eligebatur, siue post de-
finitiuam sententiam hoc scriptum inueniatur, quod cum sacramenti religione eius audien-
3 tiam amplexi sunt uel quod ea quae statuta sunt adimplere iurauerunt. Sed et si ipse
solus arbiter hoc litigatoribus poscentibus et uel scriptis uel depositionibus, ut dictum est,
manifestum facientibus praestiterit iuramentum, quod cum omni ueritate liti libramenta
imponat, similem esse etiam in praesenti casu prioribus eius definitionem et eam omnimodo
4 legibus esse uallatam. Et in his omnibus casibus liceat uel in factum uel condictionem ex
5 lege uel in rem utilem instituere, secundum quod facti qualitas postulauerit. Sin autem in
scriptura quidem aut depositione nihil tale appareat, una autem pars edicat iuramentum
esse praestitum, quatenus arbitrali stetur sententia, huiusmodi litigatorum uel solius arbitri
sermones minime esse credendos, cum et, si quis iusiurandum datum esse non iudice sup-
posito nec hoc scriptura partium testante concesserit, incerti certaminis compositio, quae
inter homines imperitos saepe accidit, non aliquid robur iudicatis inferat, sed in huiusmodi
6 casu haec obtineant, quae ueteres super arbitris eligendis sanxerunt. Si quis autem post
arbitri definitionem subscripserit ἐμμένειν uel στοιχεῖν uel πληροῦν uel πάντα ποιεῖν uel διδόναι
(Graecis enim uocabulis haec enarrare propter consuetudinem utilius uisum est), etsi non
adiecerit ὁμολογῶ, et sic omnimodo per actionem in factum eum compelli ea facere quibus

P (55, 2) *L* (55, 2) *CRM*

1 impp. *PLRM*^{a} | carinus et carus et *M* | numerius *S*, nūm̄t. *R*, numerarius *M* | aaa.] a. *PL* 2 arbitrium *L*^{a} | detractauit *CRM* | placitis (*uel* placitae) poenis *R*^{a} 3 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 4 et cc. *om. SR* 5 arbitri *M* 6 intercesserit *R* | agentem] agitarem *R*^{a} 7 sed et] *R*^{b} *cum B* ἀλλὰ καί, sed *CR*^{a}*M* | stipulatione *C*^{a} 8 dubitaueris *C* | *s. a. Hal.* | aa.] aa. et *Hal.* 9 demontheni *R* 10 definitiones iudicum] per definitiones iudicium *R*^{a} 11 ludere *M* | et *om. M*^{a} 13 plubicas *M* 14 scripserunt *C* | sacramentis] sacris *R*^{a} 17 et] censemus et *C*^{a}: cens. et n. reum *del. C*^{b} | auctorem *R*^{a} 18 arbitrio *R* 21 mutatam *R*^{a}, inmotam *M*^{a} 22 ab his *om. M*^{a} | debebatur *R*^{a} | siue post] pu. *M*^{a} | definitam *R* 24 curauerint *C* | et si *om. R*^{a} | ipse] ip *M*^{a} 25 et uel] *CR*^{b}*M*^{a}, uel *M*^{b}, et uel sine *R*^{a} | dictum] scriptum *R*^{a}? 27 causa *R*^{a}?*M* 29 instituere] *CR*^{a}, actionem inst. *R*^{b}, inst. actionem *M* 30 edicat] *CR*^{b}*M*^{b}, se dicat *R*^{a}, dicat *M*^{a} 31 praestitutum *R*^{a} | arbitrati *C* 32 credendos esse *M* | quid *R* 33 incerti *om. M*^{a} 34 robur] *T*^{b}, rubor *T*^{a}, rebus *CR*^{a}*M*^{a}, robus *R*^{b}, robur rebus *M*^{b} 35 senserunt *C* 36 subscripserunt *C* | ἐμμένειν ... διδέναι] *Cuiacius*, ЄMMЄNIN uelo TOIXЄIM uel NANPORY(*uel* et *pro* Y)N uel NANTANO·YM uel DIUONAI *R*, emmenoi einuestoinechein uel ΠAHPOYN uel nantanoien uel aiaonai *M*, ЄMMЄNIM uel CTOIXЄIN uel ΠAHPOYN uel ΠANTAΠOIЄIN uel AIΛONAI *Taurin. F II* 15, *om. C* 37 gregis *M*^{a} | etenim *R* | narrare *R* 38 omologos *C*, OMOΛOΓΩ *R*, OMOΔOΠOI *M* | compell'i *R*

consensit. qualis enim differentia est, si huiusmodi uerbis etiam ὁμολογῶ adiciatur uel
7 huiusmodi uocabulum transmittatur? Si enim uerba consueta stipulationum et subtilis,
immo magis superuacua obseruatio ab aula concessa est, nos, qui[1] nuper legibus a nobis
scriptis[2] multa uitia stipulationum multasque ambages scrupulososque circuitus correximus,
cur non et in huiusmodi scriptura totam formidinem ueteris iuris amputamus, ut, si quis
haec scripserit uel unum ex his, adquiescere eis compellatur et ea ad effectum omnimodo
perducere? cum non est uerisimile haec propter hoc scripsisse, ut tantum non contradicat,
sed ut etiam ea impleat, aduersus quae obuiam ire non potest. Recitata septimo mi-
liario in novo consistorio palatii Ivstiniani. d. iii k. Nov. Decio vc. cons. a. 529
5 [3]Idem A. Ivliano pp. Cum antea sancitum fuerat in arbitris eligendis, quos neque
poena compromissi uallabat neque iudex dederat, sed nulla praecedente sententia communis
electio, ut in illorum sententia stetur, procreabat, si quidem pro parte pulsata forma arbi-
tralis procederet, exceptionem ei ueluti pacti generari, sin autem pro actore calculus po-
neretur, nihil ex eo procedere ei praesidii: sancimus in eos arbitros, quos praediximus
et quos talis consensus elegerit sub eo pacto in scriptis uel non in scriptis habito, ut
eorum definitioni stetur, si quidem subscripserint, postquam definitio procedit, quod non
displicet ambabus partibus eorum sententia, non solum reo exceptionem ueluti pacti gene-
rari, sed etiam actori ex nostro numine in factum actionem, quatenus possit sententia eius
exsecutioni mandari, sed[4] in hac quidem regia ciuitate ab officio eminentissimae praefecturae
uel eius, cuius forum pars sequitur fugientis, in prouinciis autem tam per moderatores quam
1 apparitiones eorum, uel per iudices, quorum regimen pars pertimescat pulsata. Sin autem
minime quidem post sententiam subscripserint arbitri formam amplecti, sed silentio eam
roborauerint et non intra decem dies proximos attestatio missa fuerit uel iudici uel aduer-
sariis ab alterutra parte, per quam manifestum fiat definitionem non esse amplectendam,
tunc silentio partium sententiam roboratam esse et fugienti exceptionem et agenti memora-
2 tam actionem competere. Altera autem parte recusante secundum praefatum modum et
implere statuta minime cupiente nihil fieri praeiudicium neque pari uel exceptionem reo
uel actori actionem, exceptis uidelicet arbitris, qui cum sacramenti religione electi sunt
secundum nouellam nostri numinis constitutionem[5]: tunc etenim ea omnia seruari, quae
3 (1) lege nostra super huiusmodi audientia definita sunt. Licet non ignoramus Iulii Pauli opi-
nionem et aliorum prudentium certorum, qui tetigerunt quidem huiusmodi quaestionem,
quam in praesenti adgredimur, non autem perfectissime peregerunt, sed usque ad quasdam
temporales actiones standum esse existimauerunt, plenius tamen et generaliter definimus
conuentum in scriptis apud compromissum iudicem factum ita temporis interruptionem in-
4 (2) ducere, quasi in ordinario iudicio lis fuisset inchoata. Ad haec [ΒΣ 21, 1, 44. 22, 5, 11 p. 539]
generaliter sancimus in his, quae apud compromissarios acta sunt, si aliquod in factum
respiciens uel professum est uel attestatum, posse eo et in ordinariis uti iudiciis. D. vi
k. April. Constantinopoli Lampadio et Oreste vv. cc. conss. a. 530

CRM

---

[1] ab aula c. est nos qui] aboleri c. est nosque (*Mommsen*)? [2] 6, 23, 25. 8, 37, 11 [3] *iunge* 4, 20, 20 [4] et? [5] *c.* 4 *h. t.*

---

1 omologos *C*, ΟΜΟΑΓΟ R^a, ΟΜΟΑΟΓΟ R^b, ΟΜΟΛΟΙω *M* 2 subtalis M^a 3 nos] nosque M^a 4 scrupulosque R^a 5 in *om.* *C* | totam *om.* R^a 6 eis *om.* *R* 7 producere CR^aM | est] est ei *R* | haec] hoc *R* 8 sed] sed et *C* | *s. a. Hal.* *M* | recitata ... 9 iustiniani *M*, *om. Hal.* 9 d. iii ... cons. *om.* *M* 10 idem] impr. iustinianus *S* | pp. *om.* *M* | sanctum R^aM^a | fuerit *M* 11 poenam *C* | communis ... 12 sententia *om.* R^a 13 praecederet R^a | exceptionem ei] exceptio M^a | proponeretur *C* 14 praecedere *R* | praesidium *C* 15 talis] **tali R^a | uel non in scriptis *om.* R^a 16 subscripserat *C* 17 ambabus] ab aliis R^a | generi R^a 18 nomine *CRM* 22 arbitrio R^a 23 attestatio ... aduersariis (—rio R^b)] adtestationis R^a 24 fiat] ei fiat *C* 26 competente R^a 27 parari M^a 29 nominis *CRM* | opinonem R^a 31 certorum] R^aM^b, ceterorum R^cM^a, certatorum R^b, et ceterorum *C* 32 apertissime *C* 34 interruptione *R* 35 ad haec] M^b, hec M^a, hoc *CR* 36 actitata M^b, ac***ta M^a, *om.* R^a | si *om.* R^aM^a 37 attestatum] adprobatum *C* | et *om.* *M* | *s. a. Hal. Contius* 1562 *et PL ad c.* 2 38 april. const.] *PL Contius*, *om. Hal.* | lampadio] inamp. *PL* | uu. cc. conss.] a. c. ss. *P*, a. c. conss. *L*

6 Idem A. Iohanni pp. Sancimus mulieres suae pudicitiae memores et operum, [B 7, 2, 56] quae eis natura permisit et a quibus eas iussit abstinere, licet summae atque optimae opinionis constitutae arbitrium in se susceperint uel, si fuerint patronae, inter libertos suam interposuerint audientiam, ab omni iudiciali agmine separari, ut ex earum electione nulla poena, nulla pacti exceptio aduersus iustos eorum[1] conuentores habeatur. D. k. Sept. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestae. a. 531

LVI (LVII)
℞ DE SATISDANDO ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Non est iuris incerti [B 7, 14, 17] eum, qui apud acta factus est agentis procurator, non compelli ratam rem dominum habiturum satisdare: hoc enim casu ueluti praesentis procuratorem interuenire [cf. Dig. 3, 3, 65]
1 intellegendum est. Itaque etsi postea mutata uoluntate procuratorem esse noluerit, tamen
2 iudicium, quo quasi procurator expertus est, iudex ratum habere debebit. Sin autem ei ab aduersario opposita fuerit in ipso litis exordio defensionis adlegatio, etiam ipse quasi absentis in hac parte procurator satisdationem super excipienda lite praestare cogitur, qua non praecedente lis quae ei mandata est ulterius procedere a iudice non con-
3 ceditur. Rei autem procurator uel defensor, etiam sub gestorum testificatione factus, in ipso litis limine iudicatum solui satisdationem in omnibus causis praestare cogitur. D. viiii k. Nov. CC. conss. a. 294

LVII (LVIII)
℞ DE FORMVLIS ET IMPETRATIONE ACTIONVM SVBLATIS ℞

1 Impp. Constantivs et Constans AA. Marcellino praesidi Phoenice. Iuris formulae aucupatione syllabarum insidiantes cunctorum actibus radicitus amputentur. D. x k. Febr. Constantio iii et Constante ii AA. conss. a. 342
2 [2]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Hierio pp. Nulli [Th. 2, 3, 1 B 7, 14, 18] prorsus non impetratae actionis in maiore uel minore iudicio agenti opponatur exceptio, si aptam rei et proposito negotio competentem eam esse constiterit. D. x k. Mart. Constantinopoli Tavro et Felice conss. a. 428

P (55, 6. 56) *L* (55, 6. 56) *CRM*

[1] reorum (*Mommsen: u. i.*)? [2] *iunge* 5, 3, 17. 5, 4, 22. 5, 11, 6. 6, 18, 1. 6, 24, 11. 6, 61, 2

1 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aaa. *PL* | iohannes *R* 2 atque (et *C*) optimae *om.* PL^a 3 susceperunt *RM* | inter] RM^a, et inter $PLCM^b$ | liberos P^a 4 interposuerunt *CRM* | eorum PL^aCRM^c 5 eorum (earum P^bLM) conuentores] earum contemptores *E*, ποινῆς ἀπαίτησιν ἢ παραγραφὴν τοῖς δικαζομένοις *B*: *uox* conuentor *suspecta est, cum uix alibi extet* | *s. a. PL Miraeus* 6 constant. ... orestae] cp. cp. p. sū. lamp. et horeste *P*, cp. p. sūlamp. et horeste *L*, constantinopo. lampadio et oreste conss. *Mir.* 8 satisdicendo R^a 9 aa. et cc.] aa. *SM*, a. et c. *P*, aa. et c. *L* 10 procurator] cur*or L^a | compellendi P^a 12 etsi] ut si R^a, e* si M^a | procurator P^bLC^n: εἰ καὶ ... ὁ δεδωκὼς αὐτὸν ἐντολέα ἀνακαλέσεται τὴν πρὸς αὐτὸν ἐντολήν *B* | uoluerit P^a, nouerit M^a 13 ratam P^a 14 aduers.] adu. suo *CRM* 16 qua] quasi P^a, quia R^a | litis *L* | procecedere *P* | condicetur *R* 17 etiam] uel etiam PL^a | gestorum] actorum P^bL 18 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 57, 2 21 impetrationem *S*, interpretatione R^a 23 impp. constantinus et constans aa. *C*, impp. c. a. (a. *om.* R^b) et constantius augusti *R*, imp. constans a. *M* | pheniciae *R* 24 aucupationi R^b, **cupationi R^a | *s. a. Hal.* 26 ualentinus *R*, ualerius *M* | gerio *M* 28 eam *om.* *R* | extiterit *M* | *s. a. Th. Hal. M, ubi scripta est post* 58, 1 *inscr., et PL ad* 56, 1 | mart. const.] maii *Hal.*, mar. *M* 29 tauro et felice (—ci *M*)] *PLM*, felice et tauro *Th. Hal.*

LVIII (LVIIII)

℞ DE IVREIVRANDO PROPTER CALVMNIAM DANDO ℞

1 [1]IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. In omnibus causis, siue propter B 7, 14, 19
litteras fuerit certatum siue propter instrumenta siue propter quicquam aliud, in quo
necessitas probationis incumbit, sancimus non aliter easdem probationes praestare compelli,
nisi prius qui eas exposcit iuramentum de calumnia praestauerit, quod non causa diffe-
rendi huiusmodi proposuit adlegationes: nam sacramenti timore contentiosa litigantium
1 instantia compescitur. Ne autem perperam in quaestionem seruorum quidam uenientes sui
animi crudelitatem exerceant, non aliter concedi eis qui quaestionem seruorum exposcunt
ad hoc uenire uel a iudicibus audiri, nisi prius tactis sacrosanctis scripturis deponant, quod
non odio seruorum uel propter offensas coheredum ad hoc uenerunt, sed quia aliter rerum
hereditariarum ueritatem exquirere uel ostendere non possunt. D. XII K. OCT. CONSTAN-
TINOPOLI [2] DECIO VC. CONS. a. 529
2 [3]IDEM A. IVLIANO PP. Cum et iudices non aliter causas dirimere concessi- B 7, 14, 20
mus nisi sacrosanctis euangeliis propositis et patronos causarum in omni orbe terrarum,
qui Romano imperio suppositus est, prius iurare et ita perferre causas disposuimus [4]: ne-
cessarium duximus et praesentem legem ponere, per quam sancimus in omnibus litibus,
quae fuerint post praesentem legem inchoatae, non aliter neque actorem neque fugientem
in primordio litis exercere certamina, nisi post narrationem et responsionem, antequam
utriusque partis aduocati sacramentum legitimum praestent, ipsae principales personae
subeant iusiurandum. et actor quidem iuret non calumniandi animo litem mouisse, sed
existimando bonam causam habere: reus autem non aliter suis adlegationibus utatur, nisi
prius et ipse iurauerit, quod putans se bona instantia uti ad reluctandum peruenerit; et
postea utriusque partis uiros disertissimos aduocatos, quod iam dispositum est a nobis,
1 iusiurandum praestare, sacrosanctis uidelicet euangeliis ante iudicem positis. Sin autem
uel dignitas uel sexus personae non concesserit eam ad iudicem peruenire, in domo liti-
2 gantis sacramentum procedere, altera uidelicet parte uel procuratore eius praesente. Quod
obseruari oportet et si tutores uel curatores uel aliae quaedam sint personae, quae admi-
nistrationem alienarum rerum auctoritate legitima gerunt. conuenit enim et ipsos iureiurando
adfici, quia ipsi causam scientes ita ad eam perueniunt. neque enim pupillus neque adultus
uel aliae huiusmodi personae, sed ipsi, qui pro eis tutelam uel curam uel aliam legitimam
gerunt administrationem, scire possunt causam et ita ad iudicium peruenire eo, quod ex
2a animi sui sententia iurent. Et licet uera causae natura alia forsitan est, tamen quod quis-
que credit et existimat, hoc esse iurandum: omnibus aliis iuramentis, quae uel ex praeteritis
3 descendunt legibus uel a nobis disposita sunt, in sua firmitate duraturis. Sin autem afuerit

PLCRM

---

[1] *iunge* 9, 41, 18 [2] d. xv k. Oct. Chalcedone (9, 41, 18)? [3] *iunge* 3, 1, 15. 16 [4] 3, 1, 14

---

2 iureiurandum M^a? | dondo *P, om. M* 3 iustinus *R*, iustianus M^a | ad demostheni *S*, demonstreni *L*, demonstani *M*, demensit *R* 4 fuerint ceptae P^t, fuerit cep**** M^a, *inc.* L^a | instrumentum *PL* | aliud] uel aliud P^u? L^a 5 compellit P^a 6 praestauerint R^a | causam differendo $PLRM^a$ 7 praeposuit *RM* | allegationem *PLC* | timore] timorem * P^u, timorem L^a 8 constantia C^a | questione CM^b 10 hoc] hos PL^a?, τοῦτο *B* | uel] non P^tL^a | quo M^a 11 quia] qui R^a 12 hereditariorum ueritate *PL* | exquirere] alii exadquirere R^a, adquirere *M* | *s. a. Hal.: in L extat* d. 14 idem] impr. iustinianus *S* | a. *om. M* | et *om.* P^aR^a | concedimus PLM^b, con**imus M^a 15 euageliis *L* | orbe *om.* R^a 17 quem C^a | litigus (*sic*) R^a 18 fuerunt *M* | auctorem R^a 19 in primo exordio *RM*, *****ordio L^a | racionem P^a 20 aduotis P^a | legitimum *om.* PL^a *contra B* τὸν νόμιμον 21 ius *om.* L^a 22 estimando *PL* 23 et *om. PL* | ipse] pse R^a 24 quod] R^aM^a *cum B:* ὅστις ἤδη διατυπωθεὶς ἐστι παρ᾽ ἡμῶν ὅρκος, secundum quod $PLCR^bM^b$ 26 dignitatis P^a | personae *om. R* | consenserit *PL* | domum RM^a 28 sunt PL^a | amministrationes *M*, τὴν διοίκησιν *B* 29 ipsis M^a 30 causas RM^a | eas *R* | peruenient $PLCM^b$, ἔρχονται *B* | nec enim *PL* 31 qui *om.* P^tL^t 32 auditium P^u 33 scientia *M* | et *om. R* | uera causa PLC^aRM^a, uerae causae C^bM^b: ἡ ἀληθὴς τῆς δίκης φύσις *B* 35 durutar*(u?)s P^a, durantibus M^b | afuerit] M^a, abfuerit $PLCM^b$, affuerit *R*

**alterutra pars et per procuratorem causa agitur, non ante licentiam habeat actor litem
exercendam suo procuratori mandare, nisi prius actis interuenientibus in prouincia qua
3a degit sacramentum calumniae subeat. Similique modo si reus afuerit et forsitan uel per
iudicatum solui stipulationem procuratorem ordinauerit uel defensor pro eo interuenerit, et
ipse uel praesente actore per se uel per instructum procuratorem uel etiam absente eo, si
hoc iudex perspexerit, inter acta iuramentum praestiterit, quod reum dare antea dispositum
4 est. Sed quia ueremur, ne forsitan quidam collusione aliqua utentes remittere uideantur
sibi huiusmodi sacramentum et ex praedicta dissimulatione nostram sanctionem deludant,
sancimus omnes iudices, licet ex compromisso cognoscant, uigorem suum exercentes, quia
non pro commodo priuatorum, sed pro communi utilitate praesentem legem posuimus, mi-
nime pati tale sacramentum remitti, sed omnimodo hoc et ab actore et a fugiente exigi, ne
paulatim uideatur huiusmodi res defraudari et sacramentum uel principalium personarum
5 uel aduocatorum ex quacumque parte mutilari. Hoc etiam huic legi addendum esse sanci-
mus, ut, si quis pro alio litem mouere uoluerit nullo mandato prolato, sed per fideiussio-
nem ratam rem dominum habiturum suam personam firmauerit, ne uel ex hac machinatione
lex circumscribi uideatur, sancimus, si quid tale in posterum emerserit, siue pro una per-
sona quis litem mouere uoluerit siue pro aliquo corpore uel uico uel alia uniuersitate,
fideiussionem quidem solitam praestare, litem autem ulterius minime procedere, nisi intra
a iudice statuendum tempus faciat personas principales sacramentum subire, uel prae-
sente aduersario, si hoc maluerit, uel alio pro eo agente, uel penitus altera parte cessante
inter acta apud defensorem locorum huiusmodi sacramentum uel ab ipso pro quo agitur
6 uel plurima parte uel idonea uniuersitatis procedat. Quod si actor noluerit subire sacra-
mentum calumniae et hoc legitime fuerit approbatum, non liceat ei penitus ad litem per-
uenire, sed cadat ab instituta actione quasi improbus litigator, et tristitia iudicum ei cum
7 sancta interminatione occurrat et ab iudicio eum quam longissime expellat. Sin autem reus
hoc sacramentum subire recusauerit, in his capitulis, quae narratione comprehensa sunt,
pro confesso habeatur et liceat iudici sententiam proferre, quemadmodum et ipsa rei qua-
8 litas suggesserit. Sic enim non lites solum, sed etiam calumniatores minuentur, sic pro
iudiciis putabunt sese omnes in sacrariis sisti. si enim et ipsae principales litigantium
partes per iuramentum lites exerceant et causarum patroni praebeant sacramentum et ipsi
iudices propositis sanctis scripturis tam causae totius faciant examinationem quam suum
proferant arbitrium, quid aliud, nisi pro hominibus deum in omnibus causis iudicem esse
8a credendum est? Antiqua itaque calumnia quiescente et eius ambagibus constitutio nostra
dilucida et compendiosa in terris clareat omnibus et sit maximum dirimendarum causarum
9 remedium. Sed praedictum sacramentum in litibus quidem quae necdum sunt inchoatae
10 praestari uolumus in ipso litis primordio. Sin autem causae adhuc pendentes inueniantur
uel post litem contestatam et post solitas iudiciales cautelas iam praestitas, si quidem
praesto fuerit utraque persona et in eadem ciuitate uel in territorio eius moratur, et in his**

PLCRM

---

1 causa] *PLC cum B*, eius causa *RM* 3 afuerit] M^a, affuerit PL^aM^b, abfuerit L^bCR | uel per] CR^a? *cum B* ἢ διά, per PLR^bM 5 per se *om.* P^a | eo absente *PLC*, ἀπόντος αὐτοῦ *B* | si *om* M^a 6 prospexerit *RM* | antea dare *L*, dare ante *RM*, διδόναι ἤδη *B* 11 pacti P^lL^l | et ab] ab *RM*, καὶ ἐκ *B* 12 palatim M^a 13 parte] *T cum B* μέρους, causa *PLCRM* | addendum esse sancimus ut (ut *om. R*) si ... 16 sancimus] *confirmant B:* προσθετέον θεσπίζομεν εἶναι ἵν' εἴ τις ... θεσπίζομεν 14 litem pro alio *PL*, ὑπὲρ ἄλλου δίκην *B* | fideiiussione R^a 15 hac *om.* L^a 18 solitam] ita M^a | a iudice intra *PL*, intra iudice C^a, intra audice R^a, ἐντὸς τοῦ παρὰ τοῦ δικαστοῦ *B* 20 uel pen**tus M^a, uel *om.* R^a 21 agit *M* 22 uniuersitatis] M^b *cum B Fabrot.:* ἢ τοῦ ἐπιτηδειοτάτου τῆς ὁμάδος, uel uniuersitatis $PLCR^a?M^a$, uel uniuersitate R^b *cum B Coisl.:* ἢ τοῦ ἐπιτηδειοτέρου ἢ τῆς ὁμάδος | auctor P^a 24 iuditium *M* 25 sancta] CR^aM^l *cum B* θεσπισθείσης, summa PLR^bM^v | ab] a RM^b 26 narratione] L^bCM *cum B* τῇ διηγήσει *B*, pro narratione PL^aR^a, enarratione R^b 27 confessa PL^a? | proferre sententiam *PL*, ἀπόφασιν προενεγκεῖν *B* | et ipsa] ei ipsa RM^a?, αὐτῷ αὐτή *B Fabrot.*, *sed* αὐτῷ *om. B Coisl.* 28 litem R^a 29 putabant P^a | si* enim L^a, sicut etenim R^a | et *om. C contra B* 32 nisi] non R^a | hominibus] omnibus R^a | esse in omn. causis iudicem *C* 33 ambigibus $C^a?M^a$ | constituto nostro R^a 34 compendiosa *P* 37 solutas M^a, ****tas P^a | quidem] quid R^a 38 in his] his *PL*

litibus sacramentum locum habere et in primo post hanc legem ingressu compelli ius-
11 iurandum praestare. Sin autem una pars afuerit, ne uideatur propter absentiam personae lis differri et aliquid contrarium eueniat nostro proposito et, quod pro compendio litium introductum est, in aduersariam figuram transformetur, iubemus praesentem quidem personam omnimodo dare sacramentum, absenti autem in pendentibus dumtaxat litibus se-
12 cundum quod praedictum est hoc concedi. Sin autem utraque principalis persona afuerit, ne diutius lites protelentur, etiam sine datione sacramenti lites pendentes suo decurrant tramite. PP. x k. Mart. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

PLCRM

1 compelli] eum compelli *M* 2 abfuerit PLR^b | absentias *C* | personali M^a, personalem M^b 3 lis] * R^a, *om.* *M* | deferri *C* | quod] quid M^a | pro] ex *PL,* ὑπέρ *B* 4 introductum est] introduc (*uel*—duc̄) M^a | quidem praesentem *PL,* τὸ παρὸν μέν *B* 6 concedi] remitti concedi *R* | si *C* | abfuerit $PLCR^bM^b$ 7 lites] uel lites *M* | protilentur PLM^a, protulentur C^a, pendentetelentur R^a | decurrent *PLC,* τρεχέτωσαν *B* 8 *s. a. PL, qui habent:* pp. x k. mar. cap. pont. et ss. sula et horesita. xi. conss. *quam subscriptionem Hal. restituit* pp. IIII kal. august. iustiniano a. IIII et paulino uc. coss. (= *a.* 534), *eam aut omnino commenticiam esse aut saltem non ad hunc locum pertinere constat tam ex praefectura Iuliani, quae incidit in annos* 530 *et* 531, *quam ex eo, quod haec constitutio citatur in Inst.* (4, 16, 1) *promulgatis d. XI k. Dec.* 533. *de Graeca constitutione in fine tituli amissa, ad quam referatur subscriptio Haloandrina, cogitari non licet, cum c.* 2 *ultimam h. t. esse testentur BΣ* 22, 5, 34 (*sch.* 8) *et* 47 | *ad finem huius libri editores inde a Russardo adscribunt additamentum a Iustiniano Codice alienum, compositum ut uidetur undecimo demum saeculo* (*cf. Merkel apud Savigny Geschichte des Röm. Rechts* 4 *p.* 575). *uerba sunt haec:* Idem. Pateat omnibus nostram rem publicam procurantibus conuenticulam seu conspirationem iurisiurandi religione uel quoquo modo compositam a nostra maiestate prohiberi et detestari: unde huius rei fautores et socios ab omni publico honore sibi commisso infamiae nota priuamus, non habentibus autem ad ullum publici honoris gradum accedendi licentiam penitus amputamus. *eiusdem additamenti mentionem facit Odofredus ad finem libri octaui* (*u. Savigny l. c. p.* 370).

LIBER TERTIVS

I

℞ DE IVDICIIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CLEMENTI. Iudicio coepto usurarum stipulatio non est perempta. superest, ut debitorem eius temporis, quod non est in iudicium deductum, conuenire possis. PP. K. APRIL. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205 [B 7, 6, 1 Synopsis p. 619]

2 IDEM AA. VALERIO. Licet iudice accepto cum tutore tuo egisti, ipso iure actio tutelae sublata non est; et ideo si rursus eundem iudicem petieris, contra utilem exceptionem rei iudicatae, si de specie de qua agis in iudicio priore tractatum non esse adlegas, non inutiliter replicatione doli mali uteris. PP. VI K. IAN. FAVSTINO ET RVFO CONSS. a. 210 [B 7, 6, 2]

3 IMP. ALEXANDER A. FAVSTINAE. Quotiens quaestio status bonorum disceptationi concurrit, nihil prohibet, quo magis apud eum quoque, qui alioquin super causa status cognoscere non possit, disceptatio terminetur. PP. VI ID. FEBR. IVLIANO II ET CRISPINO CONSS. a. 224 [B 7, 6, 3]

4 IDEM A. POPILIO. Si, cum tibi pretium praediorum a curatoribus comparatorum reputaretur et instrumenta emptionis traderentur, quaestionem omissae euictionis non mouisti, intellegis semel finitam litem instaurari non oportere. PP. K. AVG. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228 [B 7, 6, 4]

5 IMP. GORDIANVS A. MARCELLO. A iudice iudex delegatus iudicis dandi non habet potestatem, cum ipse iudiciario munere fungatur, nisi a principe iudex datus fuerit. PP. IIII NON. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238 [B 7, 6, 5]

6 IDEM A. IVNIAE. Seruus in iudicio interesse non potest nec, si condemnatio aliqua in personam eius facta sit, quod statutum est subsistit. D. XV K. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239 [B 7, 6, 6]

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. et CC. IRENAE. Cum debitoris tui seruum, tibi pignoris iure obligatum bona domini sui quondam rebus humanis exempti tenere profitearis, aduersus eum dari tibi actiones contra ius postulas, si quidem inter seruum et [B 7, 6, 7]

P (*om.* 1, 3) *L* (*om.* 1, 3) *CRM*

---

5 stipulatio (stip. *bis* M^a) non est] stipulatione *L* | debitores *PL*, deutorem M^a, τὸν χρεώστην *B* | quo P^a 6 *s. a. Hal. PLM* | ant. a. II (iii *M*)] *M*, ant. II *Hal.*, int. aa. iii *PL* | et *om. L* | geta II] *Hal.*, geta *PLM* 7 aa.] a. *S* | ualeri *C*, ualentinus *R* | iure] iudice P^aL^a? 9 agis] gis L^a 10 utiliter R^a | *s. a. Hal.: in PD est subscriptio c.* 3, *in LM erasa est* 12 faustino *R, deficit* M^a 14 *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | VI] iii *PL* 15 crispo *P* 16 a.] aa. *C* | popilio] *S*, pupilio *R*, apopilio *C*, popilianae *PL*, popirio M^b, *deficit* M^a | precia ... 17 reputarentur *PL*, τὸ τίμημα λογισάμενος *B* 17 instrumentum *C* | traderetur *C* | quaestione R^a | euictionem L^a, uictionis R^a 18 oportere] posse *C* | *s. a. Hal. PL* 20 impp. *P* | iudicis] iudicii P^tL^t, iudices L^v 21 habeat *PL* | iudicario C^aM^a, iudica *uoluit, mox emend.* iudiciario *P* 22 *s. a. Hal. PL* | IIII non.] ui nu. *PL* | probo et pontio *PL* 23 liniae *C*, iunio *R, deficit* M^a | in iud.] iud. *PL* 24 persona PLR^a | est] esse R^a, *om.* P^aL^a | *s. a. Hal. M, sed in M non apparet nisi finis* auiola conss. *reliquis erasis: in PL est subscriptio c.* 7 26 aa. et cc.] aa. *SM*, a. et c. *PL* | herine *S*, hyrenae *PL*, hirennae *C*, hireneae *RM* | cum] et cum P^a 27 obligtum L^a | quendam R^a | excepti M^a 28 tibi dari *RM* | quidem] quid R^a

liberum consistere iudicium nullum possit. ad possessionem itaque pignorum magis officio
iudicis uenire te conuenit quam illicita postulare. S. XIIII K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294
8 [1]IMPP. CONSTANTINVS ET LICINIVS AA. AD DIONYSIVM. Placuit in omnibus B 7, 6, 8
rebus praecipuam esse iustitiae aequitatisque quam stricti iuris rationem. D. ID. MAI.
VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314
9 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM. Iudices oportet imprimis Th. 2, 18, 1 mut. B 7, 6, 9
rei qualitatem plena inquisitione discutere et tunc utramque partem saepius interrogare,
ne quid noui addere desiderent, cum hoc ipsum ad alterutram partem proficiat, siue de-
finienda causa per iudicem siue ad maiorem potestatem referenda sit. D. PRID. ID. IAN.
SIRMI CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321
10 IDEM A. AD SEVERVM PV. Nulli prorsus audientia praebeatur, qui Th. 2, 18, 3 B 7, 6, 10
causae continentiam diuidit et ex beneficii praerogatiua id, quod in uno eodemque iudicio
poterat terminari, apud diuersos iudices uoluerit uentilare: poena ei ex officio iudicis immi-
nente, qui[3] contra hanc supplicauerit sanctionem atque alium super possessione, alium super
principali quaestione iudicem postulauerit. D. III K. AVG. PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325
11 Κατὰ τοὺς νόμους οἱ διοικηταὶ τὰς ὑποθέσεις τεμνέτωσαν πρὸς τὸ φαινόμενον αὐτοῖς B 7, 6, 11
δίκαιον καὶ μὴ φοβείτωσαν βασιλικὴν ἀντιγραφὴν παράνομόν τι ποιῆσαι αὐτοῖς κελεύουσαν ὡς
ἀνίσχυρον.
12 Πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ θεῖοι δικασταὶ συντόμως τὰς δίκας τεμνέτωσαν· κἂν τις B 7, 6, 12
δικαζομένων πολλάκις τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσελθὼν μὴ δι᾽ ἀναγκαίαν αἰτίαν ὑπερτεθείη,
1 προσίτω τῷ βασιλεῖ τὴν ἐκεῖθεν ἀναμένων βοήθειαν. Εἰ δὲ καὶ παραιτεῖταί τις τὸν δικαστὴν
εὐλόγως πρὸ προκατάρξεως, ἐκ θείας προσελεύσεως ἑτέρου τεύξεται δικαστοῦ ἢ συνδικαστοῦ· εἰ
δὲ καὶ εὐλόγως παραιτησάμενος ὀφθήσεται μετὰ προκάταρξιν, δικαστὴς ἕτερος ἢ συνδικαστὴς μὴ
2 αἰτείσθω. Παρ᾽ ἑνὶ δὲ δικαστῇ τὸ πᾶν κινείσθω τῆς ὑποθέσεως· κἂν ἀπρόσφορος οὗτος ἐπί
τινι δόξῃ κεφαλαίῳ, ἐξ οἰκείας ψήφου ἐπὶ τὸν πρόσφορον αὐτὸ παραπεμπέτω. δεύτερον γάρ τις
ἢ πλέον αἰτιασάμενος καὶ τὰς ἐκ τῆς δευτέρας αἰτίας κατὰ τὸ διπλάσιον καταθήσει ζημίας καὶ
ἐγγυῶν χωρὶς ἢ ἐξωμοσίας ἐκ τῆς δευτέρας ὑπομνήσεως παρὰ τῷ πρώτῳ κινήσει δικαστῇ. a. 527?
13 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Properandum nobis uisum est, ne lites B 7, 6, 13
fiant paene immortales et uitae hominum modum excedant, cum criminales quidem causas
iam nostra lex[4] biennio conclusit et pecuniariae causae frequentiores sunt et saepe ipsae
materiam criminibus creare noscuntur, praesentem legem super his orbi terrarum ponen-

PLCRM: c. 11 *restituimus ad indicem Epitomae* 14, 49, *c.* 12 *ad indicem B*

---

[1] *iunge* 7, 22, 3 [2] *iunge* 7, 62, 16 [3] poena proposita, si quis *Th.* [4] *c.* 12 *h. t. uel* 9, 4, 6?

---

1 nullum possit iudicium *CRM* 2 postulare] te postulare *PL*^{a}? | *s. a. Hal. et PL ad c.* 6 | s. *om. PL* | XIIII] xui *PL* | cc.] cc. et *Hal.* 3 et lic. aa.] *R*, et cilicinius aa. *C*, a. et licinius *S*, et licinianus *P*, et licianus *L*, et licinius aa. et cesares *M* | ad] a *M* 4 *s. a. Hal. PL* | d. id.] d. p. id. *PL*, d. III k. 7, 22, 3 5 et anniano *om. PL* 6 *inscriptionem om. M*^{a} | impp. *PM*^{b} | a. *om. P* | maximianum *PL*. max. *R* 7 plenam *L*^{1} | utraque parte *R*^{a} 8 desiderent] *iderent *P*^{a} | hoc *om. M*^{a} | ulterutram *R*, alterutrum *M*^{a} 9 sit *ante* causa *collocat Th.* | *s. a. Th. Hal. PL* | d. prid.] *Th*, d. II *Hal.*, pp. *PL* 10 sirmi] *Hal. P*, sirm. *L*, sirmio *Th.* | crispo II et const. II uu. cc. conss. *libri Th.*, crispo u et *PL*, licinio v et crispo coss. *Hal.* 11 pu.] pp. *SR*, *om. CM* 12 et] ut *P*^{1}*L*^{a}? | benefitia *P*^{a} 13 poterit *PL*, *inc. C* | ei] *CRM*^{a}, *om. PLM*^{b} | ex *om. M*^{a} 14 supplicauerint *R*^{a} | possessione alium] possessione *R*^{a} 15 *s. a Th. Hal.: in PL est* d. xui k. iul. cap. lamp. et horeste uc. conss., *quae pertinent fortasse ad c.* 13 *uel* 14 | iuliano et paulino *Th.* 16 hic constitutiones diuersae duae sunt cap. ui. (*scr.* xi) et ii. dec. *PL*, hic constitutiones graece duae sunt *R*, duae constitutiones graecae *Hal.* | *breuiorem indicem c.* 11 *exhibent B:* τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων ὁ δικαστὴς φροντιζέτω, μηδὲν τοῖς παρανόμως ῥηθεῖσι παρὰ βασιλέως προσέχων. *indicem uelut Theodori Augustinus et Cuiacius ediderunt hunc:* ἡ παροῦσα διάταξις κελεύει μηδέποτε τὸν δικαστὴν παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον κρίνειν, κἂν πρόσταξιν δέξηται βασιλικὴν διοριζομένην αὐτῷ δικάσαι παρὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ τὴν μὲν πρόσταξιν παραβλέψασθαι, τὴν δὲ ἀπόφασιν αὐτοῦ δικαίαν ποιῆσαι καὶ νόμιμον: *quem ex Ecloga librorum I—X Bas. sumptum esse Zachariae me docuit* 21 *c.* 12, *quam in c.* 16 § 1 *sibi uindicat Iustinianus, propter inscriptionem c.* 13 *Iustino et Iustiniano una imperantibus adscribenda uidetur* 22 εἰ ... 23 προκάταρξιν] *B Fabrot.*, ἢ καὶ ἀλόγως παραιτησάμενος, ὠθισθήσεται· μετὰ γὰρ προκάταρξιν *B Coislin.* 25 αὐτῷ *B Coislin.* 26 τάς *om. B Fabrot.* 28 iustinianus] iustianus *M*, iulianus *S* | est uisum *R* 29 quaedam *R*^{a} 30 causae] causae quae et *C* 31 orbe *PR*^{a}, horb* *L*^{a}

1 dam, nullis locorum uel temporum angustiis coartandam ponere. Censemus itaque omnes
lites super pecuniis quantaecumque quantitatis, siue super condicionibus siue super iure
ciuitatum seu priuato fuerint illatae, super possessione uel dominio uel hypotheca seu ser-
uitutibus uel pro aliis quibusdam *causis*, pro quibus hom*i*nibus contra se litigandum est,
exceptis tantummodo causis, quae ad ius fiscale pertinent uel quae ad publicas respiciant
functiones, non ultra triennii metas post litem contestatam esse protrahendas: sed omnes
iudices, siue in hac alma urbe siue in prouinciis maiorem seu minorem peragunt administra-
tionem, siue in magistratibus positi sunt uel ex aula nostra dati uel a nostris proceribus
delegati, non esse eis concedendum ulterius lites quam triennii spatio extendere. hoc (B)
etenim iudicialis magis esse potestatis nemo est qui ignoret: nam si ipsi uoluerint [1], nullus
2 tam audax inuenitur, qui possit inuito iudice litem protelare. Et si quidem pars actoris
cessauerit, quatenus multiplici dilatione reus fatigetur, et triennii metae post litem contesta-
tam iam prope finem ueniant, ut semenstre tempus tantum ei supersit, licentia erit iudici
per exsecutores negotii actorem requirere, parte fugiente ex una parte actoris absentiam in-
cusante et iudicibus omnimodo suas aures huiusmodi quaestioni reserantibus, et si per
tres uices hoc fuerit subsecutum, decem dierum spatio per unumquemque introitum desti-
nato, et nec ita actoris pars fuerit inuenta et neque per se neque per procuratorem in-
2a structum peruenerit, tunc iudicem negotii acta apud se confecta conspicere: Et si quidem
nihil sufficiens actitatum est, ex quo possit termino causae certa fieri coniectura, non solum
partem fugientem ab obseruatione iudicii relaxare, sed etiam in omnes expensas, quae con-
sueto modo circa lites expenduntur, eum condemnare, uera quantitate earum sacramento
fugientis manifestanda et omni cautela, quam super lite reus exposuit, reddenda: quae etsi
2b remanserit, uiribus uacuabitur. Sin autem ex gestis apud se habitis parte actoris minime
inuenta possit inuenire uiam, ex qua manifestum ei fiat, quid statuendum sit, et ab-
sente actore, si eum meliorem causam habere perspexerit, pro eo ferre sententiam non
moretur et praesentem reum absenti actori condemnare, expensis tantummodo litis, quas
reus legitime se expendisse iurauerit, condemnatione excipiendis, quia hanc poenam actori
2c et meliorem causam habenti propter solam absentiae contumaciam imponimus. Nullo peni-
tus ei regressu ad eandem litem conseruando: sed actor contumax cadat omnimodo lite,
si reus absoluetur: sin uero aliqua condemnatio contra reum pro absente actore profera-
tur, quam forsitan non sufficientem sibi actor putauerit fugitiuus, nullo modo iterum ean-
3 dem litem resuscitare concedimus. et haec quidem poena actori fiat imposita. Sin autem
reus afuerit et similis eius processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris edixi-
mus, etiam absente eo eremodicium contrahatur et iudex, secundum quod ueteribus legibus
cautum est, ex una parte cum omni subtilitate causam requirat et, si obnoxius fuerit in-
uentus, et contra absentem promere condemnationem non cesset, quae ad effectum perdu-
catur: et per res et facultates fugientis uictori satisfiat, siue ipse iudex ex sua iuris-

PLCRM

[1] noluerint (*edd.*)?

2 conditionis *uoluit, mox* conditionibus *scripsit P* 3 seruitutis *uoluit, mox emend.* seruitutibus *P* 4 causis] *U,* casibus *PLCRM* | hominibus] *dett.*, omnibus *PLCRM* | flagitandum PL^t 5 pertinent fiscale *CRM* | quae] quod LCR^aM^b, *inc.* M^a | respiciat CR^aM 6 contestate P^a, contestatas P^bL 7 prouintia *PL* | seu] siue *C* | administratione R^a 8 sunt] *C*, sint *PLRM* | nostri M^a | dati] dicti P^a | a] ex *R* 9 cedendum R^a | litem *PL* | triennii spatio] C^b, triennium patimur PLC^aRM 10 enim *C* | migis L^a | ignorat *PL*, ignorent M^a 11 protrahere P^aL^t 12 meta *C* 13 iam *om.* R^aM^a | ueniat *C* | ei] eis *RM* 14 auctorem M^a | parte] eiusque parte (partem R^b) $PL^a?R^b$ 15 et iud.] iud. PLR^b 16 uices] iudices M^a | fuerit] fiat $RM^a?$ | subsecuto M^a | destinatum M^a 19 accitatum P^a | terminus $M^a?$ | causa R^a | coniectura] argumentatio coniectura L^a 20 fugientem] praesentem PL^a | in *om.* PL^aM^a 22 fugientis] praesentis PL^t | et] sit et P^a | supra litem *PL* | quia R^a | etsi] si *M* 23 grestis R^a 24 quid] quod *R* 26 quam *C* 27 legime M^a | excipiendas R^a 28 et *om. PL* 29 lite] de lite CRM^b 30 absoluitur M^a | si *CRM* 33 affuerit $C^aR^aM^a$, abfuerit $PLC^bR^bM^b$ | perquisitio M^a | diximus *R* 34 etiam *om. M* | absente reo *C*, eo abscente *M* | heremodicum M^a | contrahatur] e contrah. P^a | quod] quod et *M* 36 et] CR^bM, etiam R^a, *om. PL* | ad affectum R^a, adfectum PL^aM^a 37 et fac.] ac fac. *R*

dictione hoc facere potest, siue per relationem ad maiorem iudicem hoc referatur et ex
eo legitima uia contra res contumacis aperiatur: nulla licentia ei uel alii personam eius
solam praetendenti concedenda contradicendi, cum in possessionem ex huiusmodi causa
actor mittitur: nec si reuersus fuerit et uoluerit fideiussiones dare et possessionem recu-
perare, audiatur: in huiusmodi etenim casibus omnem ei contradictionem excludimus.
4 Cum autem eremodicium uentilatur siue pro actore siue pro reo, examinatio sine ullo obsta-
culo celebretur. cum enim terribiles in medio proponuntur scripturae, litigatoris absentia
dei praesentia repletur nec pertimescat iudex appellationis obstaculum, cum ei, qui contu-
maciter abesse noscitur, nulla est prouocationis licentia, quod et in ueteribus legibus esse
5 statutum manifestissimi iuris est. Huiusmodi autem sententia prope finem triennii profe-
ratur, pro quo et praesentem legem induximus. si enim in anteriore tempore, in quo
larga temporis superest dilatio et spes absenti relicta fuerit reuertendi, alterutra pars cessa-
uerit, in sola expensarum datione et absolutione forsitan praestetur poenalis sententia, non
autem tunc mors litis et condemnatio in absentem introducatur, quae in his tantummodo
6 casibus accidunt, in quibus triennii effluentis imminet formido. Siue autem alterutra parte
absente siue utraque praesente lis fuerit decisa, omnes iudices, qui sub imperio nostro con-
stituti sunt, sciant in expensarum causa uictum uictori esse condemnandum, quantum pro
solitis expensis litium iurauerit, non ignorantes, quod, si hoc praetermiserint, ipsi de
7 proprio huiusmodi poenae subiacebunt et reddere eam parti laesae coartabuntur. Et haec
de alterutra parte litigantium contumaciter absente nobis statuere uisum est ad aequitatis
8 rationem omnia corrigentibus. Sin autem utraque parte imminente et litem peragere B 7, 6, 13
cupiente iudex eam accipere noluerit uel propter amicitias uel inimicitias uel turpissimi lucri
gratia uel per aliud quicquam uitium, quod miserrimis animis huiusmodi iudicum innasci
potest, litem ipse ausus fuerit protelare et propter hoc triennium fuerit transactum, iudex,
si quidem in magistratu positus est uel in maiore dignitate usque ad illustratus gradum,
decem libras auri priuatis nostris largitionibus inferre per scholam palatinam compellatur:
sin autem iudex minor fuerit, trium librarum auri multa plectetur per eandem scholam
exigenda et nostro aerario applicanda, et eo remouendo alter iudex in locum eius subroge-
tur sub similis poenae formidine: his omnibus locum habentibus, cum unus iudex omnem
8a causam ab initio peragat. Sin autem in medio triennio uel morte iudicis uel alia inrecusa-
bili occasione iudicium fuerit mutatum, tunc, si quidem ex triennio annale tempus uel
amplius residet, in quo alius iudex causae imponitur, intra reliquum tempus causa finiatur:
sin autem minus quam annale sit, tunc omne quod deest repleatur, ut non in minore per-
9 fecti anni tempore litem possit subrogatus iudex tam discutere quam terminare. Illo pro-
cul dubio obseruando, ut, si neque per alterutram litigantium partem uel per iudicem ste-
terit, quominus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum, licentia detur iudici et
eos duarum librarum auri poena adficere per scholam palatinam exigenda et similiter publi-
cis rationibus adgreganda, ipso uidelicet iudice in sua sententia hoc ipsum manifestante,
quod per patronos causae uel fugientis uel agentis dilatio facta est uel per omnes uel quos-
dam ex his: necessitate aduocatis imponenda, ex quo litem peragendam susceperint, eam
usque ad terminum, nisi lex uel iusta causa impediat, adimplere, ne ex eius recusatione

PLCRM

1 lelationem P^a | et *om.* R^a 2 uia] die uia M^a | res] reus L^a 3 solam *om.* M^a 4 mittetur *C*, mittatur R^aM^a | fideiussionem (fidemiuss. M^a?) *M* 5 in *om.* M^a | huiusmodo *L* 6 heremodicum M^a | ciximinatio P^a 7 celebratur M^a | praeponuntur *PL* 8 repleatur *CR* 11 enim in] enim *PLR* 12 reuertenti P^tL^r | alterutra pars] altera p**s (*uel* p***s) P^a 13 sola] sola ipsa PL^a? 14 his] eis *M* 15 accedunt $PLCM^a$ | affluentis *C* 17 expensarum in *M* | uictum] R^b, *om.* $PLCR^aM$ 18 solitis] litis L^a? M^a 20 altera *PL* | contumaciter] et cont. *libri* | iussum C^a? M^a 21 corrigentes *PL* 22 eas P^bLCM^a | uel inimicitias *om.* R^a 23 gratiam *libri* | quodquam *R* | miseris *M* | huiusmodo *L* | iuditium L^a? M^a 24 triennium *om.* L^a 25 magistratus C^n | meliore *M* | usque] usque si quidem P^a 26 palestinorum *PL* 27 fuerat *R* 28 exigendam R^a | surregetur P^aL 29 simili P^bLCM^a, *deficit* R^a 30 triennii *CR*, *om.* *M* 32 immutatum *R* 33 deest] esse P^a, deest si L^a 34 anni *om.* *PL* 35 alteram *PL*, alterutrum C^a, *om.* R^a 36 per *om.* C^a | et] ut P^aL^a, *om.* P^b 37 eas R^a 39 quosdam] per quosdam *C* 41 lex] uel ex P^a, lex uel ex P^b, lex uel ** L^a, lis C^a? | implere *PL* | ne ex] nec *C*

fiat causae dilatio: honorariis scilicet a clientibus, qui dare possint, disertissimis togatis omnimodo praestandis et, si cessauerint, per exsecutores negotiorum exigendis, ne et per huiusmodi machinationem causae merita protrahantur, nisi ipse litigator alium pro alio
10 patronum eligere maluerit. Haec autem omnia in his nobis cauta sunt, quibus perfectae
11 aetatis constitutis arbitrium suum pro omnibus causis sufficit. Sin uero causae uel pupillorum uel adultorum sint uel aliorum sub cura agentium masculorum uel feminarum, ut per tutores uel curatores uel actores uel procuratores eorum agantur, et eorum desidia triennium fuerit elapsum et causa ceciderint, litem quidem nihilo minus suum habere uigorem, omnem autem iacturam, quae ex hac causa oritur, ad tutores et curatores et fideiussores eorum heredesque et res eorum et omnes, quorum in hac causa legitime interest, redundare: sin autem non sufficiat pupillis uel minoribus eorum substantia, tunc in quo fuerint detrimentum perpessi, in integrum restitutionis auxilium eis superesse. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

14 IDEM A. IVLIANO PP. Rem non nouam neque insolitam adgredimur, sed antiquis quidem legislatoribus placitam, cum uero contempta sit, non leue detrimentum causis inferentem. cui enim non est cognitum antiquos iudices non aliter iudicialem calculum accipere, nisi prius sacramentum praestitissent omnimodo sese cum ueritate et legum obseruatione
1 iudicium esse dispositurος? Cum igitur et uiam non inusitatam inuenimus ambulandam et anteriores leges nostrae, quae de iuramentis positae sunt, non minimam suae utilitatis experientiam litigantibus praebuerunt et ideo ab omnibus merito collaudantur, ad hanc in perpetuum ualituram legem peruenimus, per quam sancimus omnes iudices siue maiores [B 7, 6, 14 siue minores, siue qui in administrationibus positi sunt uel in hac regia ciuitate uel in orbe terrarum, qui nostris gubernaculis regitur, siue eos, quibus nos audientiam committimus uel qui a maioribus iudicibus dantur uel qui ex iurisdictione sua iudicandi habent facultatem uel qui ex recepto (id est compromisso, qu*od* iudicium imit*a*tur) causas dirimendas suscipiunt uel qui arbitrium peragunt uel[1] ex auctoritate sententiarum et partium consensu electi, et generaliter omnes omnino iudices Romani iuris disceptatores non aliter litium primordium accipere, nisi prius ante iudicialem sedem sacrosanctae deponantur scripturae: et hoc permaneat non solum in principio litis, sed etiam in omnibus cognitionibus usque ad ipsum terminum et de-
2 finitiuae sententiae recitationem. Sic etenim attendentes ad sacrosanctas scripturas et dei praesentia consecrati ex maiore praesidio lites diriment sciturі, quod non magis alios iudicant, quam ipsi iudicantur, cum etiam ipsis magis quam partibus terribile iudicium est, si litigatores quidem sub hominibus, ipsi autem deo inspectore adhibito causas perferunt trutinandas.
3 Et hoc quidem iusiurandum iudiciale sit omnibus notum et Romanis legibus optimum a nobis accedat incrementum et ab omnibus iudicibus obseruandum: et si praetereatur, contemptoribus
4 (1) periculosum sit. Patroni autem causarum, qui utrique parti suum praestantes ingrediuntur

PLCRM

---

[1] uel *del.* (*cf. Bethmann-Hollweg Civilprocess* 3, 184)

---

1 a clientibus] adientibus L^t?, audientibus L^v, accligentibus M^a | dari *PL* | possunt *P*? | desertissimis *R* 2 si *cessauerint *R* | ne et] et ne R^a, ne R^b 3 alium] alio *L* 4 his] hominibus his *P*, omnibus his *L* | perfectis P^a 5 causis *om. CRM* 6 sunt *R* | uel] a uel L^a | gentium M^a | ut] et *PL*, *om.* M^a 7 uel cur.] cur. *CR* | uel act. uel proc. *om. PL*: κουράτωρ δὲ δικαζόμενος ῖ ἐπίτροπος ἢ κατὰ νόμον ἑτέρας φροντίζων οὐσίας *B* | et] etsi *M* 8 elapsum] transactum *PL* | ceciderit P^aCM^a 9 hac *om.* R^a | et fideiussorum P^a, et *om.* C^a 10 in] ex M^a 11 in quod C^bM^a? 12 fuerit M^a | *s. a. Hal. PL, fortasse et PL ad c.* 10, *ubi uide* 13 et oreste uu. cc. conss. *om. PL hoc loco* 14 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* | incognitam P^a 15 legum *C* | placitai L^a 17 praetitissent L^a 18 esse *ante* 17 cum *collocat* M^a, *om.* M^b | et] * (et?) et P^a, *om. R* 20 laudantur *PL*, conladantur M^a 22 in *om. R* | ministrationibus PL^a 23 que *M* | reguntur *M* 25 recepto] rescripto P^tL^t | compromissis P^aM^b | quod iud. imitatur] *edd.*, qui (* *uel* ** P^a, *om.* P^bL^aC) iud. imitantur (imi**tantur C^a) *libri* 26 uel ... electi] uel qui ... electi sunt *C* | actoritate P^aR^a 27 uiris] iures P^a? 28 iudialem *R* | deponuntur *PL* | hoc permaneat] ee permaneant *M* 29 terminum ipsum *R* | diffinitae PL^a 31 praesentiae *R* | ex] et R^a | dirimant *M* 33 habito *C* 34 iud. sit omn. notum] *RM*, sit iud. omn. not. *PL*, sit omn. not. iud. *C* 35 et ab] ab *C* 36 sit *om.* M^a | suum *om. R*

auxilium, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam et contradictionem obiectam in qualicumque iudicio maiore seu minore uel apud arbitros siue ex compromisso uel aliter datos uel electos sacrosanctis euangeliis tactis iuramentum praestent, quod omni quidem uirtute sua omnique ope quod iustum et uerum existimauerint clientibus suis inferre procurent, nihil studii relinquentes, quod sibi possibile est, non autem credita sibi causa cognita, quod improba sit uel penitus desperata et ex mendacibus adlegationibus composita, ipsi scientes prudentesque mala conscientia liti patrocinantur, sed et si certamine procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedant ab huiusmodi communione sese penitus separantes: hocque subsecuto nulla licentia concedatur spreto litigatori ad alterius aduocati patrocinium conuolare, ne melioribus contemptis improba aduocatio sub-
5 rogetur. Sin autem plurimis patronis adhibitis et iuramento ab omnibus praestito quidam ex his causa procedente patrocinandum esse crediderint, quidam recusauerint, exeant quidem recusantes, uolentes autem remaneant: causae etenim terminus manifestare poterit, qui timidius quique audacius iudicium uel reliquerint uel protulerint: nec in hac parte litigatoribus danda licentia alios pro recusantibus subrogare. D. IIII [1] K. APRIL. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

15 [2] IDEM A. IVLIANO PP. Sancimus omnes iudices siue in hac florentissima ciuitate siue in prouinciis, si quando absens persona citata postea apparuerit, non aliter ei iudiciale adytum reuelare, sed omnem claudere ei iudiciorum copiam, nisi prius omnia damna restituat ex huiusmodi uitio aduersariis eius inflicta siue circa ingressus litis siue circa honoraria aduocatorum uel alias causas, quae in iudicio uertuntur: aestimatione iudicis quantitate eorum definienda, postquam iuratum ab eo fuerit qui fecit expensas: exsecutoribus negotiorum modis omnibus dispositiones eorum adimplentibus: sciturís iudicibus nostris et exsecutoribus, quod, si hoc praetermiserint, ex sua substantia huiusmodi detrimentum laesis resarcire compellantur. quod et in pedaneis iudicibus obseruari censemus, licet non citati, sed requisiti litigatores mala conscientia afuerint. D. X K. MAI.[3] CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

16 [4] IDEM A. IVLIANO PP. Apertissimi iuris est licere litigatoribus iudices, antequam lis inchoetur, recusare, cum etiam ex generalibus formis sublimissimae tuae sedis statutum est necessitatem imponi iudice recusato partibus ad eligendos uenire arbitros et sub audientia eorum sua iura proponere. licet enim ex imperiali numine iudex delegatus est, tamen quia sine suspicione omnes lites procedere nobis cordis est, liceat ei, qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium curratur libello recusationis ei porrecto, cum post litem contestatam neque appellare posse ante definitiuam sententiam iam statuimus [5] neque recusare posse, ne lites in infinitum extendantur: eodem scilicet exsecutore necessitatem partibus per ordinarium iudicem et omne ciuile auxilium imponente et arbitros eligere et apud eos uenire et sic litem apparente, quasi arbitri fuerint

PLCRM

---

[1] VI (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 177)? [2] *iunge* 2, 58, 2 *et c.* 16 *h. t.* [3] Mart.? [4] *iunge* 2, 58, 2 *et c.* 15 *h. t.* [5] *c.* 12 § 1 *h. t. et* 7, 62, 36

---

1 lis] lex C^a | contestate L^a | praepositam *C* 4 que *om.* L^a | et] ēt C^a, est et *R* | existimauerit P^a, estimauerint *R* 5 studiis *R* | sibi credita *L* 8 aliquod *C* | recedunt *PL* | modi *om.* CR^a 9 hoc quoque L^a | spreto] C^bM^a, exp̄to (= expreto) PLC^aRM^b | litigatore M^a 12 causis P^a, causae P^bL | praecedenti P^tL^t, procedenti P^rL^r | quidam M^a 13 maneant *M* | terminos P^aL^r | manistare PL^a | poterint P^aL^r 14 timidis P^aL^a? | quisque M^a | reliquerunt (relinq. *R*) uel protulerunt *CR* | nec] ne *PL* 15 *s. a. Hal. et ut uidetur PL ad c.* 10 | IIII k. april.] *Hal.*, xui k. iul. *PL* 16 uu. cc.] uc. *PL* 17 idem] impr. iustinianus *S* | a. *om. S* (*Heimbach*) | iuliane P^a 18 iudicialem *libri* 19 negotiorum PL^t 20 uitio] iudicio *C* | aduersarii M^a | honeraria R^a 23 nogotiorum L^a | quorum C^aR 24 praeterierint *M* 25 resarciri *PL* | compellantur] *PL*, compelluntur *CR*, compellentur *M* | et] etiam *PL* | censuimus *C* | citati] ***iti M^a 26 affuerint *PL*, abfuerint C^bRM^b | *s. a. Hal. PL* | constant. … 27 uu. cc. (uc. *PL*)] lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.* 28 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* | antequam] quam P^a 29 inchoetur lis *C* | geralibus M^a 31 praeponere *PLCR* | numine] notamine P^aL 32 suspeccione *PL* | ei] eis C^a 33 recurratur *CM*, currant R^a 34 ei] ** R^a, *om. C* 35 posse] oportet *C*, oport* M^a | lis (litem P^b) … extendatur *PL* | eodem] in eodem $P^bL^bR^aM$ 37 imponere L^a | lite P^bLCR^bM

ab imperiali culmine delegati. quod et, si ab imperiali maiestate iudex delegatus non sit, sed ab alio culmine, obtinere censemus. D. x k. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

17 IDEM A. IOHANNI PP. Certi iuris est, quod concessa est militaribus hominibus iudicandi facultas. [B 7, 6, 15] quid enim obstaculi est homines, qui cuiusdam rei peritiam habent, de ea iudicare? cum scimus et militares magistratus et omnes tales homines per usum cottidianum iam esse approbatos, ut et audiant lites et eas dirimant et pro sui et legis scientia huiusmodi altercationibus fines imponant. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

18 IDEM A. IOHANNI PP. Cum specialis iudex siue ab augusta fortuna siue ab [B 7, 6, 16] iudiciali culmine in aliqua prouincia, ubi incusatus degit, datus sit et una pars suspectum eum sibi esse dicit, ne forsitan absente persona iudicis et in alia ciuitate eiusdem prouinciae commorante compellatur longo itinere emenso recusationis libellum ei incusatus offerre, sancimus, si quidem praesto est praeses prouinciae in illa ciuitate, ubi de ea re dubitatur, licere ei, qui suspectum sibi esse iudicem dicit, ipsum praesidem adire et hoc facere in actis manifestum; sin autem non est moderator prouinciae in praefato loco, haec eadem apud defensorem locorum uel duumuiros municipales gestis apud eos habitis celebrare et iudicem quidem eum recusare, ilico autem, id est intra triduum proximum, sine ulla dilatione compelli arbitrum uel arbitros eligere et apud eos litigare, ne et datus iudex remoueatur et alter non eligatur; electione uidelicet arbitri, si uariatum inter partes fuerit, simili modo uel praesidis prouinciae, si adest, uel defensoris locorum uel magistratuum municipii arbitrio dirimenda et exsecutore negotii, cui mandata est huiusmodi causae exactio, imminente et statuta ab arbitris effectui mancipante, nisi fuerit prouocatum. tunc enim ipse, qui iudicem antea dedit qui suspectus uisus est, appellatione trutinata formam causae imponat legitimam. D. ID.[1] NOV. *POST CONSVLATVM* LAMPADI*I* ET OREST*IS* *VV. CC.* a. 531

II

R DE SPORTVLIS ET SVMPTIBVS IN DIVERSIS IVDICIIS FACIENDIS ET DE EXSECVTORIBVS LITIVM R

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POTITVM VICARIVM. [Th. 8, 8, 2 B 7, 6, 17] Quisquis fuerit exhibitus, usque ad negotii terminum ab eo apparitore, cui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus: si qua praesumptione fuerit haec mansuetudinis nostrae posthabita praeceptio, primiscrinio qui iussa temerauerit quinque librarum auri condemnatione multando. D. VIII K. NOV. AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

P (1, 16. 17. 2 R 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] k.?

---

1 et *om.* *PLR*ᵃ 2 *s. a. Hal.* *PLM* | d. x k. mar. const. p. post. cons. lamp. et horeste (hor. *L*) uc. *PL*, d. v. kal. maii. constantinop. lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.*, d. *. k. ****** immp. *M* 4 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* 7 ut et] *CR*, et ut *PL*, ut *M* | suis *PL* 8 scientia] sententiae *P*ᵗ*L*ᵗ, sententia *P*ᵛ*L*ᵛ | altercationes *L*ᵃ | imponere *C* | *s. a. Hal.* *PL* | constant. ... 9 cc.] cp. post conss. *PL*, lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.* 10 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* | ab] a *M* 12 sibi] esibi *R*ᵃ 13 libellum ei] *RM*ᵇ, ei libellum *C*, ei *om.* *M*ᵃ 14 praeses prouintiae est *M* | dubitabitur *C*, deputabatur *R*ᵃ 22 et *om.* *M*ᵃ | huiusmodi] huiusmodo *****oribus *M*ᵃ | causa exactione *M*ᵃ 23 imm. et] et imm. et *C*ᵃ*R*ᵃ: ἐπικειμένου καί *B* | stuta ab arbitris *M*ᵃ, arbitris statuta (*om.* ab) *C* | tunc] et tunc *R*ᵃ 24 ipse] et ipse *C* | dedit antea *C* | trucinata *M*ᵃ 25 *s. a. Hal.* | post ... cc.] lampadio et oreste coss. *Hal.* 27 sportulis et] protuli* *P*ᵃ | in] et *M*ᵃ | diuersos *S* 28 facientibus *M*ᵃ 29 impp. *PLCR* | gratianus] gal. *P* | ual.] et ual. *S*, ualentinus *CM* | aa. *PC* | pontium *M* 30 apparitore *post* 31 eum *collocat* *Th.* 31 fuerat *Th.* | obseruare *PL* | haec] huius *PL* 32 qui] quod *R*ᵃ 33 libra *C*ᵃ | *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 3, 4 | VIII k. nou.] *Th.*, kal. iul. mediolani *Hal.*

2 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. . . . . δουκὶ Θηβαΐδος.*

Οἱ τὰ διατάγματα κομίζοντες τῶν μελλόντων ἄρχειν πολιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν ἀρχὴν [B 7, 6, 18] δεκαπέντε μόνους χρυσοὺς ἐκ τῆς ἐπαρχίας κομιζέσθωσαν· εἰ δέ πλέον λάβωσι, τὸ τετραπλάσιον διδότωσαν μὴ δυνάμενοι πρὸς ἀπολογίαν προφέρειν, ὡς παρ' ἑκόντων τὸ περιττὸν εἰλήφασιν.
1 Ἀλλ' ἄχρι μὲν τῶν ἐνταῦθα γενικὴ ἡ διάταξις· λοιπὸν δὲ ἰδικὸν ὁρίζει πρόστιμον κατὰ τοῦ δουκὸς Θηβαΐδος, πρὸς ὃν ἀντεγράφη, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν τὴν αὐτὴν παραληψομένους ἀρχήν, μὴ τοὺς παραβαίνοντας τὴν νομοθεσίαν τὴν ὡρισμένην ἀπαιτοῦσι ποινήν.

3 Idem A. Ivliano pp. Omnibus iudicibus licentiam praestamus, siue his, qui- [B 7, 6, 19] bus a nostro numine lites mandantur, illustribus uel spectabilibus uel clarissimis uel togatis fori cuiusque praefecturae uel aliis quibusdam, uel his, qui ex nostris iudicibus delegandas lites accipiunt, exsecutores si cessauerint causas eis instructas offerre, et remouere ab exsecutione eos et alios idoneos supponere uel etiam multis adficere, sed si quidem illustres sint iudices, usque ad sex solidorum summam, sin autem alii, usque ad tres tantummodo aureos, et ad iudices quorum interest referre, quatenus militia exuti poenas luant corpo-
1 rales. Nostris autem amplissimis iudicibus licentia sit et maiores poenas et corporales maculas exsecutoribus imponere, si male fuerint circa lites uersati, ut sciant non esse causas a se deludendas nec lucri gratia aliquod eis uitium imponendum. D. v[1] k. April. Lampadio et Oreste conss. a. 530

4 [2]*Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Προαγορεύομεν . . . . . .

Ὁ ἐγχειριζόμενος δημοσίας ἢ ἰδιωτικὰς χρείας παρὰ βασιλέως ἢ παρά τινος τῶν [B 7, 6, 20] ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων ὑπομιμνησκέτω μὲν τὸν ἐναγόμενον καὶ πρὶν ἐμφανίσαι αὐτῷ τὰς τοιαύτας κελεύσεις (ἔσθ' ὅτε γὰρ χρὴ ἀγνοεῖσθαι αὐτὰς) μήτε δὲ συνηθείας λαμβανέτω παρ' αὐτοῦ μήτε ἐκβιβαζέτω αὐτόν, εἰ μὴ τὸ ἴσον τῆς θείας ἢ μεγίστης κελεύσεως ἐκδῷ αὐτῷ, ἐξ ἧς ὑπέμνησεν
1 αὐτόν. Εἰ δὲ ἄλλου τινὸς ἄρχοντος δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν πρόσταξιν ἔχει ἢ τοῦ κατὰ χώραν ἄρχοντος, μὴ ἐκβιβαζέτω τὸν ἐναγόμενον μηδὲ συνηθείας κομιζέσθω, εἰ μὴ ἐμφανίσει πρότερον τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, ὥστε δύνασθαι ἐκεῖθεν ἐκλαβεῖν τοὺς αἰτιαθέντας, καὶ βιβλίον αὐτοῖς
2 ἐπιδοθείη ἡ γραφὴ ἐπὶ τῶν ἐγκληματικῶν. Εἰ δὲ μὴ γενομένων τούτων ὑπόμνησιν προσφέρει ἢ συνηθείας ἀπαιτεῖ ὁ ἐκβιβαστής, ἐξέστω τῷ ἐναγομένῳ ἀπωθεῖσθαι αὐτόν.
3 Ἀλλ' οὐδὲ προφάσει ἐγγυητικῶν ζημίαις τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ὑποβάλλεσθαι συγχω- [1, 4, 26, 11...13]

CRM: indices c. 2, 4 § 1. 2 *dedimus ad B, c.* 4 § 3 *restituimus ex l. gem.*

---

[1] vi (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 177)? [2] *iungendae sunt c.* 5 *h. t.* 10, 31, 4. 12, 40, 12. 12, 63, 2, *fortasse etiam* 3, 10, 2. 7, 45, 15

---

1 hic constitutiones graeca *PL*, constitutio graeca *R*, greca *M*, graeca constitutio iustiniani a. *Hal.* | *inscriptionem restitui ex c.* 3 (idem A.) *et ex* § 1 (*u.* 6) 2 *principium indicis extat in Synopsi, legitur autem* πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ἀρχῆς. *epitomen Latinam huius, ut uidetur constitutionis adscriptam ad finem* 3, 43, 2 *edidit Contius* 1562 *hanc:* qui pragmaticum adfert praeceptum, uiginti solummodo aureos accipiat et nihil amplius, ne, si plus accipiat, in quadruplum restituere compellatur: praeside prouinciae, qui contra hoc statutum agere permiserit, decem librarum auri poena puniendo. *eandem in Vatic. Palat.* 758 *eodem loco inuenit Biener* (*Beiträge p.* 77) 6 τὸν ... παραληψόμενον *B Coisl.* 8 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C*, aaa. *M* 10 cuusque *R*[a] | his *om. M*[a] 12 superponere *CR*[a]*M* | sed *confirmant B* ἀλλ' εἰ μέν 13 sex *om. R*[a] 14 referri *RM* | militiae *C* 16 maculant *R*[a] 17 a se] *C*[b], ad se *C*[a], *om. RM* | ludendas *C*, eludendas *R* | aliquid *CM* | *s. a. Hal.* 19 lex iii constitutio graeca hic in his titulo qui minus est in greco *S*, hic (hec *M*) constitutio graeca *RM* | *inscriptio restituta est ex loco gemino: uocem initialem* προαγορεύομεν *tradunt Paratitla ad Const.* 1, 3 *et* 1, 4 (*editiones priore loco produnt* ἀπαγορεύομεν *contra libros quos inspexi Paris.* 1326. 1334 *et Laurent. Med. pl. X c.* 10) 26 ἐκβαλεῖν *B Coisl.* 29 *iteratas esse hoc loco* 1, 4, 26, 11...13 *apparet ex B:* μήτε δὲ προφάσει ἐγγυῶν ἀλόγως ζημιούσθωσαν οἱ ὑποτελεῖς παρὰ τῶν πρακτόρων ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολέων, ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον κτῆσιν ἔχουσιν, ἐξωμοσίας ἐκτιθέσθωσαν γραμματεῖον, εἰ δ' οὐκ ἔχουσιν, ἐγγυητὴν ἕως πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν παρεχέτωσαν ἀζημίως. ἀμφιβολίας δὲ γινομένης περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐγγυητοῦ ἢ περὶ τοῦ ὕφεος τῆς ἐξωμοσίας, παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἐκδίκῳ τὰ περὶ τούτου κρινέσθω, ἀνάγκην ἔχοντος τοῦ πράκτορος δέχεσθαι τὸν κρινόμενον ἀξιόπιστον ἐγγυητήν, μηδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐγγυητοῦ ἢ τῆς ἐξωμοσίας κομιζόμενον. ἐὰν δὲ ἐκ θείας κελεύσεως ἢ μεγίστης προστάξεως ἐπιτραπείη πάντως τὸ πρόσωπον ἀναγαγεῖν καὶ μὴ καταπιστεῦσαι αὐτὸ ἐγγυητῇ, τότε ἐξέστω αὐτῷ μὴ λαμβάνειν ἐγγυητήν, ἀλλὰ διάγειν τὸ πρόσωπον ἀζημίως καὶ μετὰ πάσης φειδοῦς.

ρουμεν ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολέως. ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον ἔχοιεν οὐσίαν ἀξιόχρεων οἱ ὑπομνησθέντες,
ὅρκου γραμματεῖον ἐκτίθεσθαι μόνον· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τηνικαῦτα μὲν ἐγγύην ἄχρι τῆς ἤδη κρατούσης
4 ποσότητος παρέχειν, χωρὶς μέντοι ζημίας ἁπάσης. Εἰ δὲ ἀμφισβητοῖεν οἱ [Parat. ad Const. 1, 3. 4]
πράκτορες περὶ τῆς τῶν ἐγγυητῶν ἀξιοπιστίας ἢ τῆς διωμοσίας, κοινῇ συνιόντα εἰς ταὐτὸ τὸν θεοφιλέ-
στατον ἐπίσκοπον τόν τε πατέρα τόν τε ἔκδικον τῆς πόλεως κρίνειν τὸν ἀξιόπιστον φαινόμενον ἐγγυητὴν
πρὸς τὴν τῆς ἐναγωγῆς ποσότητα καὶ ἀνάγκην ἔχειν τὸν πράκτορα δέχεσθαι τοῦτον ἐγγυώμενον, μηδὲν
5 κομιζόμενον ὑπὲρ ἐγγυητικοῦ ἢ ἐξωμοσίας. Πλὴν εἰ μὴ ἐξ ἰδικῆς ἡμῶν ἢ τινος τῶν μεγίστων [(Parat.)]
ἀρχόντων προστάξεως κελευσθείη τὸ πρόσωπον ἀγαγεῖν, ἐγγυητῇ μὴ καταπιστεύσας· τηνικαῦτα γὰρ
ἄδεια ἔσται τῷ πράκτορι ἐγγυητὴν μὴ κομίζεσθαι καὶ τοῦτο μέντοι πράττειν χωρὶς ἁπάσης ζημίας [1].
6 Ὁ δὲ θεοφιλὴς τῶν τόπων ἐπίσκοπος, ἐὰν συγχωρήσῃ παραβαθῆναι τὸν νόμον ἢ μὴ μηνύσῃ
7 κατὰ τοῦ παραβαίνοντος, καὶ τῷ θεῷ προσκρούει καὶ βασιλικῆς πειραθήσεται κινήσεως. Ὁμοίως
δὲ καὶ ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας, εἰ ῥαθυμήσει τοῦ νόμου, καὶ παύεται τῆς ἀρχῆς καὶ δημευθεὶς
8 διηνεκῶς ἐξορίζεται. Μὴ λαμβανέτωσαν δὲ οἱ ἐπιδιδόντες τὰ βιβλία ἢ τὰς γραφὰς πράκτορες
καὶ τὰς ἐντυχίας ἢ τὰ συμβόλαια περαιτέρω τῆς διωρισμένης τῇ μετὰ ταῦτα διατάξει παραμυθίας
ἢ παραβαίνοντες ὑποκείσθωσαν τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτῆς.

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

5 [2] *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.*

Διάταξίς ἐστι τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἥτις τοῖς τῶν ὑποθέσεων ἐκβιβασταῖς λόγῳ σπορτούλων ῥητόν τι δίδοσθαι παρεκελεύσατο πρὸς τὴν ποσότητα τὴν τῷ βιβλίῳ τῆς αἰτιάσεως ἐμφερομένην· οἷον λόγου χάριν μέχρις ἑκατὸν νομισμάτων ὥρισε δίδοσθαι τὸ ἥμισυ τοῦ νομίσματος, εἰ δὲ μείζων εἴη ποσότης, πλείονα εἶναι καὶ τὰ σπόρτουλα.

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

6 *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* . . . .

. . . .

D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. III CONS. a. 533

CRM: 2, 4 § 3...5 *restituimus ex loco gemino,* § 6...8 *dedimus ad indicem B*, 2, 5 *ad relationem Theophili* 4, 6, 24

---

[1] καὶ μετὰ πάσης φειδοῦς *addunt B* [2] *iungendae sunt c.* 4 *h. t.* 1, 4, 26. 10, 31, 4. 10, 40, 12. 12, 63, 2, *fortasse etiam* 3, 10, 2. 7, 45, 15

---

2 ἄχρι τῆς ἤδη κρ. ποσότητος] ἕως πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν *B* 10 *pro* § 6. 7 *in loco gemino legitur:* κἀνταῦθα τῶν αὐτῶν κρατούντων ἐπιτιμιῶν κατά τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, εἴ τι τούτων παραβαινομένου τινὸς μὴ θᾶττον ταῦτα μηνύσαιεν. *unde collatis B et c.* 26 § 5 *fin. non temere* § 6 *ita fere restituendam proponam:* ὁ δὲ θεοφιλέστατος τῶν τόπων ἐπίσκοπος εἴ τι τούτων παραβαθῆναι συγχωρήσαιεν ἢ παραβαινομένου τινὸς μὴ θᾶττον ταῦτα μηνύσαιεν, ἕξει μὲν δυσμενῆ τὸν δεσπότην θεὸν καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν ἀναμενέτω 12 καὶ παύεται] *B Fabrot.*, παύεται *B Coisl.* 13 πρακτῆρας *B* 16 *subscriptio ex loco gemino repetita est* 17 *c.* 5 *coniungendam esse cum iis, quae in not.* 2 *enumerantur, probabiliter coniecit Witte Leges restitutae p.* 159 *ex c.* 4 § 8, *ex* 1, 4, 26, 15 *et ex* 1, 4, 29, 8, *quae paucis post mensibus data est. perperam igitur Cuiacius obseru.* 12, 22 *subscriptionem anni* 533, *quam in fine huius tituli inuenit, ad c.* 5 *tamquam ultimam restituit: immo et subscriptio et inscriptio peti debent ex* 1, 4, 26 *et* 12, 63, 2. *argumentum Theophili supplendum est ex Inst.* 4, 6, 25 item ex lege condicticia a nostra constitutione oritur in quadruplum condemnationem imponens his exsecutoribus litium, qui contra nostrae constitutionis normam a reis quicquam exegerint. *praeterea huius constitutionis obiter meminerunt Nou.* 17 *c.* 3 (*cf. scholion* 13 *ad Iuliani Epit. Nou. p.* 180 *Haenel*) *Nou.* 82 *c.* 7 *pr. Nou.* 86 *c.* 9: *ex eadem fortasse repetitum est, quod habetur in Nou.* 124 *c.* 3 *quadruplum exigi a comite rerum priuatarum, ut simplum reddatur ei a quo ablatum est, triplum cedat fisco, priuatis etiam permitti resistere exsecutoribus, qui plus quam liceat exigere conentur* 22 *s. a. loci iungendi* 23 *desiderari constitutionem Iustiniani posteriorem c.* 5 *colligitur ex subscriptione quae sequitur edita a Cuiacio obseruat.* 12, 22, *male autem relata ad c.* 5 (*u. s.*)

III

℞ DE PEDANEIS IVDICIBVS ℞

1 Imp. Gordianvs A. Vicanis. Procuratori nostro non uice praesidis agenti [B 7, 3, 28] dandi iudices inter priuatas personas non competere facultatem manifestum est: et ideo si, ut adlegatis, inter priuatas personas is cuius meministis arbitros dandos putauit, sententia ab eis prolata nullo iure subsistit. PP. k. Febr. Attico et Praetextato conss. a. 242

2 [1]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. dicvnt: Placet nobis praesides de his causis, in quibus, quod ipsi non possent cognoscere, antehac pedaneos iudices dabant, notionis suae examen adhibere, ita tamen ut, si uel per occupationes publicas uel propter causarum multitudinem omnia huiusmodi negotia non potuerint cognoscere, iudices dandi

1 habeant potestatem. Quod non ita accipi conuenit, ut etiam in his causis, in quibus solebant ex officio suo cognoscere, dandi iudices licentia permissa credatur. quod usque adeo in praesidum cognitione retinendum est, ut eorum iudicia non deminuta uideantur, dum tamen de ingenuitate, super qua poterant et ante cognoscere, et de libertinitate praesides ipsi diiudicent. D. xv k. Avg.[2] CC. conss. a. 294

3 Exemplvm sacrarvm litterarvm eorvndem AA. et CC. ad Serapionem. [B 7, 3, 29] Placet, ut iudicibus, si quos grauitas tua disceptatores dederit, insinues, ut delegata sibi negotia lata sententia determinent: nec in his causis, in quibus pronuntiare debent et possunt, facultatem sibi remittendi patere ad iudicium praesidale cognoscant, maxime cum, et si iudicatio alicui litigatorum parti iniusta uideatur, interponendae prouocationis potestas a sententia ex omni causa prolata libera litigatoribus tribuatur. D. viii k. April. Antiochiae CC. conss.[3] a. 294

4 Idem AA. et CC. Firmino. Placuit, quotiens pedanei iudices dati post litem [B 7, 3, 30] contestatam uel ad aliud iudicium necessario dirigantur uel publicae utilitatis ratione in alias prouincias proficiscantur uel diem obierint atque his rationibus negotiis coeptis finis non possit adhiberi, alium in locum eorum iudicem tribui qui negotium examinet, ne eiusmodi casibus interuenientibus impedimentum aliquod in persequendis litibus adferatur. D. x k. Dec. Dechioppe[4] Diocletiano viii *et* Maximiano vii AA. conss. a. 303

5 [5]Imp. Ivlianvs A. Secvndo pp. Quaedam sunt negotia, in quibus super- [Th. 1, 16, 8] fluum est moderatorem expectare prouinciae: ideoque pedaneos iudices, hoc est qui negotia humiliora disceptent, constituendi damus praesidibus potestatem. D. v k. Avg. Antiochiae Mamertino et Nevitta conss. a. 362

6 [6]*Αὐτοκράτωρ Ζήνων A.* . . . . a. 486 uel 4[illegible]

P (3 ℞ 5) *L* (3 ℞ 5) *CRM*

---

[1] *iungendae uidentur* 3, 11, 1. 7, 53, 8. 7, 62, 6 [2] April. 3, 11, 1 [3] CC. iii conss. (= *a.* 300, *Mommsen*)? [4] *locum corruptum esse monet Mommsen Zeitfolge p.* 445 [5] *plenior extat in inscriptione edita in C. I. L. III*, 459 [6] *iunge* 1, 51, 13 (d. vi k. Iul. post cons. Longini) 2, 7, 18. 19 (d. vi k. Ian. Constantinopoli Longino cons.) 2, 12, 27. 3, 10, 1. 7, 52, 5 (d. vii k. April. post cons. Longini)

---

2 pedaneis] padeis *C* 3 uicanis] *C*, uicani *SR*, uicariis *M* | non] non in C^a 5 putauit *om.* M^a 6 *s. a. Hal.* 7 et cc. dicunt] *R*, et cc. *C*, *om. SM* 9 ita *om.* RM^a 11 habebant M^a 12 adeo in] ad M^a, adeo M^b 13 praesidium C^a 15 *s. a. Hal.* 16 exempla *R* | litterarum *om. S* | a. et c. *S*, *om. C* | sarapionem *M* 17 delagata *R* 18 et possunt *om.* M^a 21 tribuatur] ***feratur M^a | *s. a. Hal.* 23 firmio *M* 24 ad *om.* M^a | iudicium] in iudicium C^a 26 loco *CR* | huiusmodi *M* 28 *s. a. Hal. et PL ad* 3, 2, 1 | dec. dechioppe dioc. uiii et cerio max. uii aa. conss. *PL*, tyberio et maximo coss. *Hal.* 29 impp. *P* | secundus *R* 30 expectari *Bamb. D I* 3 *Th.* 31 discentent R^a | distituendi *Th.* | *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 4, 1 33 hic constitutio graeca *R*, haec constitutio greca est *M*, constitutio graeca *post rubr. sequentem Hal.: inscriptionem restitui ex Nou.* 82 *pr.* § 1. 2. 10, *secundum quam Zeno unicuique iudicio urbis Constantinopolitanae certos quosdam arbitros pedaneos attribuit, quibus causae delegarentur, iisque necessitatem iniunxit sumptus rependendos uictori ab aduersario examinandi: eadem constitutione LX auri libras arbitris deputatas, sed postea ab Anastasio ademptas esse testatur* 2, 7, 25 *pr. praeterea ad h. c. referenda sunt Paratitla ad Iuliani Nou. epit. c.* 283 *sqq.* (*Haenel p.* 206): innouat constitutiones zenonis de arbitriis positam in tertio libro titulo competenti quos greci diethetas appellabant

IIII

℞ QVI PRO SVA IVRISDICTIONE IVDICES DARE DARIVE POSSVNT ℞

1 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. In causarum delega- [B 7, 3, 31] tionibus illud consultissime praecipimus obseruari, ut ita ualeant, si ad iurisdictionem per-
1 tineant delegantis. Quod si quis alienae iurisdictionis causam crediderit delegandam, nec praecepto cognitorem datum parientiam accommodare censemus et, si contra leges obtemperauerit deleganti, omnia, quae ab ea delegatione geruntur, ita pro infectis haberi praecipimus, ac si ipsi qui delegauerant alienae iurisdictionis iudices resedissent, ut nec appellandi
2 quidem necessitas uictis aduersus eas sententias imponatur. Haec, nisi iudices a nobis specialiter delegantibus dati aliis causas delegauerint iudicandas: nam his delegantibus nullo personarum causarumue habito tractatu appellationum ad eos iure iudicia remeabunt. D. XIII K. IVN. VALENTINIANO A. V ET ANATALIO CONSS. a. 440

V

℞ NE QVIS IN SVA CAVSA IVDICET VEL SIBI IVS DICAT ℞

1 [2]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD GRACCHVM PV. [Th. 2, 2, 1 mut. B 7, 3, 32] Generali lege decernimus neminem sibi esse iudicem uel ius sibi dicere debere. In re enim propria iniquum admodum est alicui licentiam tribuere sententiae. LECTA K. DEC. VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS. a. 376

VI

℞ QVI LEGITIMAM PERSONAM IN IVDICIIS HABENT VEL NON ℞

1 IMP. GORDIANVS A. CANDIDAE. Si, cum esses[3] pupillaris aetatis, sine tuto- [B 7, 19, 1] ris auctoritate cum aduersario consisteres, praeses prouinciae aduersus te pronuntiauit, minime auctoritate iudicati nititur quod statutum est. D. ID. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

2 [4]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. *AVRELIAE* AGEMACHAE. [B 7, 19, 2] In rebus, quae priuati iudicii quaestionem habent, sicut pupillus tutore auctore et agere

P (6 ℞ 1. 2. 5) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 62, 32. 7, 63, 2 [2] *iunge* 4, 20, 10 . [3] esses *del.* [4] *iunge Vat.* 326

---

2 dices dare R^a, dare iudices *M*, dare *om. S* 4 th. et ualentinus *R*, ualentinus et th. *M* | aa.] a. *S* | pp.] p. *M* 5 consubtilissime R^a 7 patientiam *edd.* | obtemperauerint *M* 8 delegantis R^a, delegati M^a | habere *R* 9 delegauerint C^a 10 quidem] qui M^a 11 alias C^a 13 *s. a. Hal. et PL ad* 3, 5 | XIII] *Hal.*, xui *PL*, XII 7, 63, 2 | iun.] *PL* 7, 63, 2, ian. *Hal.* | v *om. Hal.* 15 uel] *SLR*, uel ne *PCM* | sibi ius] sibi is P^a, ius sibi *R* 17 impp. *PCR*, impr. pp. *S* | ualent. grat. et ualens *C*, ualens (ualent. M^a) grat. et ualerius *M* | aa. *C* | ad gracchum (graecum *PL*) pu. (pp. *CM*) *om. S* 19 *s. a. Th. Hal. PL* | lecta] d. *Hal. PL* 20 ualente VI et ualentiniano II aa. *Hal.*, *sed in addendis* ual. v et ualent. aa., ualentinianus a. et ual. aa. *PL* 22 in iudiciis] inditiis M^a | habent (habeant *R*) uel non *om. P*, uel non *om.* M^a 24 impp. *PR* | sine] et sine *M* 26 *s. a. Hal. PL* | d. id. ... 27 conss.] *Hal.*, pp. u id. dec. u. a (dec. um. *L*) et aū. ss. *PL* 28 et cc. *om. S* | aureliae] *Vat.*, *om. libri* | agemachae] *M Vat.*, agemacho *S*, agemathae *PL*, gemachae *CR* 29 in rebus ... habent (habeant *P*) *PL*, in re ... habet *CRM*: ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς δικαστηρίοις *B* | priuari P^a | actore M^a

et conueniri potest, ita et adultus curatore consentiente litem et intendere et excipere debet. D. XVIIII K. FEBR. CC. CONSS. a. 294

3 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IVLIANO PROCONSVLI AFRICAE. [Th. 4, 22, 6 B 7, 19, 3] Momentariae possessionis actio[2] exerceri potest per quamcumque personam. sub colore autem adipiscendae possessionis obrepticia petitio alteri obesse non debet, maxime cum absque conuentione personae legitimae initiatum iurgium uideatur. nihil autem opituletur conuentio circa minorem habita, cum id rectius circa curatorem debuerit custodiri. D. PRID. NOV. MART. RAVENNAE CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414

VII

℞ VT NEMO INVITVS AGERE VEL ACCVSARE COGATVR ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA.[3] CAMERIO. [B 7, 19, 4] Inuitus agere uel accusare nemo cogitur. D. ID. OCT. CARINO II ET NVMERIANO CONSS. a. 284

VIII

℞ DE ORDINE IVDICIORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCELLINAE. [B 7, 3, 33] Adite praesidem prouinciae et ruptum esse testamentum Fabii Praesentis agnatione filii docete. neque enim impedit notionem eius, quod status quaestio in cognitione uertitur, etsi super causa status cognoscere non possit: pertinet enim ad officium iudicis qui de hereditate cognoscit uniuersam incidentem quaestionem quae in iudicium deuocatur examinare, quoniam non de ea, sed de hereditate pronuntiat. D. XIII K. DEC. GETA ET PLAVTIANO CONSS. a. 203

2 IMP. ANTONINVS A. MAGNILLAE. [B 7, 3, 34] Si quaestio tibi generis ab his, quos fratres patrueles esse dicis, non fit, adito praeside et accepto iudice familiae erciscundae experire. quod si de ea re quaestio erit, prius de natiuitatis ueritate secundum iuris formam quaeri idem uir clarissimus curae habebit. PP. X K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. DEMETRIO. [B 7, 3, 35] Cum ciuili disceptationi principaliter motae quaestio criminis inciderit uel crimini prius instituto ciuilis causa adiungitur, potest iudex eodem tempore utramque quaestionem sua sententia dirimere. PP. NON. . . . . . GALLIENO A. V ET FAVSTINO CONSS. a. 262

4 IMP. CONSTANTINVS A. AD CALPVRNIANVM. [B 7, 3, 36] Quoniam ciuili quaestione intermissa saepe fit, ut prius de crimine iudicetur, quod utpote maius merito minori praefertur: ex quo criminalis quaestio quocumque modo cessauerit, oportet ciuilem causam uelut ex

P (6, 2. 5. 7. 8 ℞ [2 *p*] 3. 4) *L* (6, 2. 5. 7. 8 ℞ 2...4) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 21, 8 [2] momenti actio *Th.* [3] Imp. Diocletianus A. (*Hal.*)?

---

1 conuenire $L^a R^a$ 2 *s. a. Vat. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 | XVIIII k. febr.] *Vat.*, VIIII k. ianuar. *Hal.* 3 iuliano *om. M* | proconsule *S*, perfecto *M* 4 africa *M, om. S* 5 adipiscendae] adi de M^a | obrepta *Th.* 6 initum M^a, *inc.* C^a 7 id *om. C* 8 *s, a. Th. Hal. et PL ad c.* 2 | prid.] II *Hal.* | constante] constantino *Hal.* 10 cogetur *C*, nemo cogitur *R* (*cf. u.* 12) 11 aa.] aa. et cont. *PL*, aa. et cc. *RM* | nemo inu. agere uel acc. cog. *C* 12 accusare] causare M^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 8, 2 15 edite R^a 20 *s. a. Hal.* 21 antonius *R* | a. *om. p* | magnellae *pLM*, agnelle *S*, magniillae *R* 22 dicas $L^b CRM$ | fit] sit CR^a | iuditio *M*, iudice iudicio R^b: κίνησον τὴν ἀγωγὴν τὴν διαιροῦσαν τὸν κλῆρον τῇ φαμιλίᾳ *B* 24 *s. a. Hal. et PL ad* 7, 1 | x] II *PL* | aug.] ag. aug. *PL* | antoniano *PL* | IIII] iii *P*, ui *L* 25 impp. … aa.] idem aa. *PL* | ualentinianus *S*, ualerius *M* | gallianus *M* | disceptatione $P^a M^a$ 26 moti C^a | incideret *P* | crimine *CM*: ὅτε πρωτοτύπως χρηματικῆς ζητήσεως κινουμένης ἐγκληματικὴ ζήτησις παρεμπέσῃ ἢ πρότερον τοῦ ἐγκληματικοῦ κινηθέντος χρηματική τις ἀναφυῇ *B* | institutos C^a? 27 eodem] eo $PL^a R$: κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον *B* | suam C^a | sentia R^a | *s. a. PL Miraeus* 28 non.] nou. P^a (*emendat manus prima*) 29 impp. *P* | ad *om. M* | calphurnianum *R*, calpunianum *M* 31 cessauerat *R*

integro in iudicium deductam dis*cingi*, ut finis criminalis negotii ex eo die, quo inter partes fuerit lata sententia, initium ciuili tribuat quaestioni. D. ID. MART. NEPOTIANO ET FACVNDO CONSS. a. 336

VIIII

℞ DE LITIS CONTESTATIONE ℞

1 [1] IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. VALENTI. Res in iudicium deducta non uidetur, si tantum postulatio simplex celebrata sit uel actionis species ante iudicium reo cognita. inter litem enim contestatam et editam actionem permultum interest. lis enim tunc uidetur contestata, cum iudex per narrationem negotii causam audire coeperit. D. K. SEPT. SEVERO III ET ANTONINO AA. CONSS. a. 202

X

℞ DE PLVS PETITIONIBVS ℞

1 [2] *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.*

Πᾶς τῶν ἐναγόντων καὶ ἄρρενες καὶ γυναῖκες πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας τῶν B 7, 6, 21
χρεῶν ἐνάγοντες καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἐναγόμενον βλάπτοντες ἄλλον τοσοῦτον περιμενέτωσαν
χρόνον, μηδένα τόκον ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες, ὅσον αὐτοὶ προφθάσαι τὴν προθεσμίαν ἐπεχεί-
ρησαν, καὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου παρατρέχοντος μὴ ἄλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα
1 τῆς πρώτης εἰσόδου τὰ ὑπὲρ τῆς μεθοδείας συμβάντα τῷ διαδίκῳ καταβάλωσιν. Ἐὰν δὲ ἐπί-
τροποι ἢ κουράτωρες ἐν χρόνῳ ἢ ποσότητι πλέον ἐπιχειρήσωσιν ἀπαιτῆσαι τοὺς τῶν κηδευομένων
χρεώστας, οὐδὲν καταβλαπτέσθωσαν οἱ ἐπιτροπευόμενοι ἢ κουρατωρευόμενοι, αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπίτροποι
2 ἢ κουράτωρες ἐπιγινωσκέτωσαν αὐτοῖς τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν ζημίαν. Οἱ δὲ κληρονομαῖα·
ἐκδικοῦντες πράγματα ἢ λόγους ἐπιτροπικοὺς ἢ κουρατωρείας ἀπαιτοῦντες καὶ οἱ κατὰ ἀφηλίκων
ἢ μειζόνων περὶ διοικήσεως κινοῦντες ἢ παραθήκας ὑφ' ἑτέρων δεδομένας ἀπαιτοῦντες ὡς αὐτοὶ
τῶν παραθεμένων διάδοχοι γενόμενοι μηδὲν ἐκ τῆς ὑπεραπαιτήσεως ζημιούσθωσαν ὡς δικαίαν
ἔχοντες τῆς ἀγνοίας αἰτίαν· τότε δὲ ὁ ὑπεραπαιτῶν ζημιούσθω, ὅτε προφανῶς ἠλέγχθη πλεο-
3 νεκτῶν. Εἰ δέ τις εἰς ἔλαττον τῆς ἀληθείας διετιμήσατο τὴν ἑαυτοῦ δίκην, μὴ προσεχέτω τούτῳ
ὁ δικάζων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ ποσότητα τὴν ψῆφον ἐκφερέτω. a. 486 uel 487

2 [3] *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.*

Ἐάν τις τῶν ἐναγόντων ἐν τῷ διαπεμπομένῳ παρ' αὐτοῦ βιβλίῳ πλείονα ποσότητα B 7, 6, 22 τεθεικὼς πλείονος ζημίας αἴτιος τῷ αἰτιαθέντι γένηται, τριπλασίονα διδότω τὴν παρ' αἰτίαν αὐτοῦ συμβᾶσαν τῷ διαδίκῳ ζημίαν. ἀληθὴς δὲ ποσότης τῆς ἐναγωγῆς νοείσθω, εἰς ἣν ὁ δικάζων ἐκφέρει τὴν ψῆφον.

PLCRM: indices 10, 1. 2 *restituimus ex B*

---

[1] *iunge* 2, 1, 3 [2] *iungendae uidentur* 3, 3, 6 *et quae ibi laudantur* [3] *iungendae uidentur* 3, 2, 5 *et quae ibi laudantur*

---

1 discingi] *Mommsen cum B Coislin.* διαζώννυσθαι, distingui *libri* | inter] in P^a 2 fuerat *PLR* | questione P^a | *s. a. Hal. PL* 3 facundo] *Hal.*, faustino *PL* 5 contestationibus *S* 6 iudicio *C* 9 per *om.* P^a | negotii *om. C* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 10, 3 | k.] III k. 2, 1, 3 12 plus] pluribus R^a 13 haec constitutio greca est *M hoc loco*, constitutio (lex *PL*) greca *SPLR ante rubricam. inscriptionem restitui ex Inst.* 4, 6, 33[e]. 34 *et* 4, 12, 10 14 *B* 7, 6, 21 *uere pertinere ad Zenonis legem colligitur ex Inst. l. c., in quibus ea quae continentur pr. et* § 3 *Zenonianae constitutioni attribuuntur: principium indicis extat in Synopsi* (*Zach. p.* 678) *et Ecloga: de epitoma Latina u. ad u.* 29 | πᾶς τῶν ἐναγόντων *om. B Coisl. Ecloga* 17 τοῦ χρόνου δὲ τούτου] χρόνου δέ *Syn.* | ἐναγέσθωσαν *Ecl.* | μὴ] μὴ καὶ *Syn.* 18 ἀδίκῳ *Syn.* | καταβάλωσιν] *fortasse ex ipsa Zenonis constitutione ueniunt quae adduntur in Inst.* 4, 12, 10: ut actores tali poena perterriti tempora litium doceantur obseruare 22 διεκδικοῦντες *B Coisl.* 23 δεδομένας] διδομένων δεδομένας *B Coisl.* 25 ὁ ἀπαιτῶν *B Fabr.* 28 *inscriptionem restitui ex Inst.* 4, 6, 24. 33[e] 29 *uersionem Latinam editam a Contio* 1571

3 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Odiosas contrahentium calliditates ampu- [B 7, 6, 23]
tare properantes censemus, ut, si quis certa quantitate sibimet debita super ampliore pe-
cunia per dolum et machinationem cautionem exegerit et ad iudicium debitorem uocauerit,
si quidem ante inchoatam litem calliditatis eum paeniteat et ueritatem debiti confessus
fuerit, nullo eum dispendio praegrauari: sin autem et liti praebuit exordium et in certami-
nibus negotii permanens arguatur de adiecta falsi quantitate, non solum ea, sed etiam toto
debito eum fraudari: transactionibus scilicet et secundis confessionibus, siue insinuatae sint
siue non, etiam in hoc casu suam obtinentibus firmitatem: talibus etenim cautionibus hoc
obicere non oportet. D. xv k. Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et
Orestis vv. cc. anno secvndo. a. 532

XI

℞ DE DILATIONIBVS ℞

1 [1]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. dicvnt: Quoniam ple- [B 7, 17, 11]
rumque euenit, ut iudex instrumentorum uel personarum gratia dilationem dare rerum ne-
1 cessitate cogatur, spatium instructionis exhibendae postulatum dari conueniet. Quod hac
ratione arbitramur esse moderandum, ut, si ex ea prouincia ubi lis agitur uel persona uel
instrumenta poscentur, non amplius quam tres menses indulgeantur: si uero ex continenti-
bus prouinciis, sex menses custodiri iustitiae est: in transmarina autem dilatione nouem
2 menses computari oportebit. Quod ita constitutum iudicantes sentire debebunt, ut hac
ratione non sibi concessum intellegant dandae dilationis arbitrium, sed eandem dilationem,
si rerum urguentissima ratio flagitauerit et necessitas desideratae instructionis exegerit,
non facile amplius quam semel nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. D. xv
k. April.[2] CC. conss. a. 294

P (10. 11 [℞ *p*] 1) *LCRM*

---

[1] *iungendae uidentur* 3, 3, 2. 7, 53, 8. 7, 62, 6 [2] Aug. 3, 3, 2

---

in libro Harleiano 5117 *musei Britannici repperit Hachius hanc:* Zenonis diuae memoriae uestigiis inhaerentes (insistentes *Cont.*) praesenti lege decernimus, ut, quicumque ante tempus debitum exegerit, tanto tempore ultra constitutum tempus manifesta plus petitione sine (sinon *Harl.*) usurarum acceptione expectet: nec tunc agere ante potest, quam omnia damna parti aduersae (diuersae *Cont.*) restituat. (§ 1) tutores uero et (tutores uel *Cont.*) curatores talia perpetrantes ipsi damnabuntur. (§ 2) exceptis his, qui res hereditarias petunt aut rationes tutelae uel curae, siue qui (qui *om. Cont.*) negotiorum gestorum (negotia *Harl.*) agunt contra minores seu maiores (mai. seu min. *Harl.*), uel qui deposita (—tum *Cont.*) repetunt quasi ex successione. (§ 3) qui autem minus petit (petiit *Harl.*) in iudicio, in nullo laeditur (ledetur *Harl.*) (§ 4 = *c.* 2) si quis uero maiorem, quam sibi deberetur (debetur *Cont.*), quantitatem in libello conuentionis inseruit (inseruerit *Cont.*), in triplum parti aduersae restituere compelletur (—atur *Cont.*), quidquid (quod quis *Harl.*) ex hac causa sportularum nomine exsecutoribus (exsecut. *om. Harl.*) amplius dederit (dedit *Cont.*). *in Harleiano praemittitur inscriptio* imp. iust. uerino *nomine Verini adsumpto ex* 3, 12, 1, *subiungitur* const. a dno. petro de cardona (*non* cordona) translata de greco in latin. *cuius uersionis initium quidem ad ipsius constitutionis uerba accedere uidetur, a uerbis autem* quicumque ante *continet epitomen c.* 1 *et* 2 1 a. *om. M* | odoosas L^a 2 ampliorem pecuniam PL^aCR 3 clamauerit *M* 4 callid.] et c. *R* 5 eum] eo R^a | praegrauare PL^a | praebeat P^a 6 quantitate falsi L^b, falsi *om.* L^a 7 defraudari *CR* 8 hec obic. *M* 9 *s. a. Hal. et PL ad* 9, 1 | const. post cons. (post et ss. *PL*) l. et orestis uu. cc. (orest. uc. *PL*) anno sec.] *PL*, lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.* 13 aa. *om. R* | et cc.] conss. *L* | dicunt *om. S* 14 gratiarum P^a 15 quod] qui P^a 16 morandum P^a 17 indulgeatur *PL* 18 iustitia *PLM* 19 computare M^a | iudicantes constitutum *PL* | consentire PL^a? 21 exierit M^a 22 scient PLM^a | tribuendum PLR^aM^a | *s. a. Hal. PL* | d. … 23 conss.] *Hal.*, pp. nn. k. apl. caesariae cc. ss. (caesariae conss. *L*) *PL*: caesariae *ortum est ex* caesaribus (cc. ss. *in P saepius scribitur pro* conss.), *constitutionem autem, siue* April. *scribas siue* Aug., *Sirmii datam esse necesse est*

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD VRSVM VICARIVM. Si quando quis rescriptum ad extraordinarium iudicem reportauerit, dilatio ei penitus deneganda est: illi autem, qui in iudicium uocatur, danda est ad probanda precum mendacia uel proferenda aliqua instrumenta uel testes, quoniam instructus esse non potuit, qui praeter spem ad alienum iudicium trahitur. D. II NON. MART. VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. [Th. 2, 7, 1 B 7, 17, 12] a. 314

3 IDEM A. PROFVTVRO PRAEFECTO ANNONAE. Siue pars siue integra dilatio fuerit data, eo usque iudicis officium conquiescat, donec petiti temporis defluxerint curricula. feriae autem, siue repentinae siue sollemnes sint, dilationum temporibus non excipiantur, sed his connumerentur. D. VII ID. FEBR. SIRMI LICINIO V ET CRISPO CONSS. [B 7, 17, 13] a. 318

4 IDEM A. AD CATVLLINVM PROCONSVLEM AFRICAE. A procedente iudice dilationem non conuenit postulari, etiamsi utraque parte praesente tribuatur, cum non alias nisi causa cognita indulgeri queat et cognitio causae non interpellatione planaria, sed considente magis iudice legitime colligatur, et, si forte dilationis petitio fuerit improbata, suscepta quaestio per sententiam iudicis dirimatur. D. V ID. FEBR. SIRMI LICINIO V ET CRISPO CONSS. [B 7, 17, 14] a. 318

5 IDEM A. AD MAXIMVM. Cum a nobis fuerit ad appellationem consultationemue rescriptum, siue sit primo iudicio petita dilatio siue ea tributa non sit siue nec petita quidem, eam dare cuiquam non licebit eadem ratione, qua nec in iudiciis quidem cognitionum nostrarum dilatio tribui solet. PP. ROMAE VIII K. APRIL. PROBIANO ET IVLIANO CONSS. [B 7, 17, 15] a. 322

6 [1] IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD PETRONIVM VICARIVM AFRICAE. Inter priuatos et fiscum si aliqua lis mota fuerit, utrique parti petendae dilationis per defensores suos copia non est deneganda, si hoc commoditatis ratio postulauerit. D. V ID. APRIL. AQVILEIAE ACYNDINO ET PROCVLO CONSS. [Th. 2, 7, 3 B 7, 17, 16] a. 340

7 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Nec de statu ac patrimonio litigantibus in transmarina etiam dilatione mensuum nouem spatia egredi concedatur. D. XII K. DEC. THEODORO CONS. [Th. 2, 7, 4 B 7, 17, 17] a. 399

XII
℞ DE FERIIS ℞

1 IMPP. CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS AA. ET SEVERVS ET MAXIMINVS NOBILISSIMI CC. VERINO. Quoniam consulis, an similis obseruantia a nobis adiciendarum [B 7, 17, 18]

A^{ul} (12) *P* (11, 2. 5. 4. 6. [12 ℞ *p*]) *L* (11, 2. 5. 4. 6. 12 ℞) *CRM*

[1] *iunge Th.* 10, 15, 3

1 *ante c.* 2 *in P deleta est rubrica* xi ********** | impp. *P* | ad ursum] aduersum *P*L^b, aduersus L^a | uicarium] uice comti *M* 2 extremaordinarium P^a 3 iuditio *PLR* | precum *bis* P^a, pretium M^a 5 iudicem *Th.*, δικαστήριον *B* | *s. a. Th. Hal. P, in L subscriptio erasa est* | II] pri. *P* | et anniano *om. P* 6 a.] aa. *C* | praef. annonae] praefecturio annone *S*, pp. anone *M*, pannone *R* 7 data] dilata M^a? | defluxerunt *CR*, diffluxerint *M* 9 *s. a. Hal.* 10 a. *om.* M^a | proconsule *S* | a *om.* PL^a procedente] proc. uero PL^a? *CR*: οὐ χρὴ προϊόντα τὸν ἄρχοντα ἐπ' ἀγορᾶς αἰτεῖσθαι προθεσμίαν *B* 11 utramque L^a, ex utraque M^a 12 plenaria P^bCRM^a | consistente L^a 13 et] PLR^bM^a *cum B, ut uidetur*, ut CM^b, et ut R^a 14 quesitio *PL* | iudicis] dati iudicis CR^b | *s. a. Hal.* 18 dari *PL* | quia PL^a? 19 *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 4 | april.] pp. *L ad c.* 4 prob. et iul. conss. *om. PL hoc loco* | pribino (pripino P^a) *PL ad c.* 4 20 impr. constantinus a. et constantius c. *S*, impp. constantius et consti. aa. *PL*, impp. constans et constantinus aa. *C*, impp. constantinus et constantius augusti *R*, imp. constans a. *M* | patronium *PL*, pretorem *M*, praet******** R^a 21 pendendae P^a 22 suos *om.* L^a 23 *s. a. Th. Hal.: in PD est subscriptio* 12, 1, *in L erasa est, ut non appareat nisi* d. 24 messalino *M* 25 transmarinam etiam dilationem *C* | mensium R^bM 26 concedatur] conc. dilatio *C* | *s. a. Th. Hal. M* | XII] VI *Hal.* | theodoro conss. *M*, theodoro uc. cons. *Th.*, eutropio et theodoro coss. *Hal.* 28 de feriis obseruandis *R*, *rubricam om.* M^a? 29 impp. constantius (—tinus *SMR*) et maximianus (maxentius *C*, maximus *R*)] imp. diocl. anth. et max. *A* | et seuerus] seu. *A*, seuero *M*, et seuerus idem a. *S* | maximinus] max. *A*, maximus *S*, maximianus *CR*, probo *M* | nobilissimi (nobiles *CR*) cc. uerino] *CR*, nou. cc. seuerino *A*, nouies cesar uirino *S*, et uerino conss. *M* 30 nobis] nobis sit A^u

feriarum, quae rebus feliciter gestis proueniunt, ad appellationum quoque tempora porrigenda sit, Verine carissime, rescribi placuit experientiae tuae, ut in causis prouocationum iugiter et sine additamento eiuscemodi dierum tempora scias seruari debere et supra dictorum dierum in appellationum causis minime fieri adiectionem. D. NON. . . . . . APOLLONIO SVPERIORIS *CONSTANTIO* V ET MAXIM*IANO V* CC. CONSS. a. 305

2 (3) IMP. CONSTANTINVS A. ELPIDIO. Omnes iudices urbanaeque plebes et artium [B 7, 17, 19] officia cunctarum uenerabili die solis quiescant. ruri tamen positi agrorum culturae libere licenterque inseruiant, quoniam frequenter euenit, ut non alio aptius die frumenta sulcis aut uineae scrobibus commendentur, ne occasione momenti pereat commoditas caelesti prouisione concessa. PP. V NON. MART. CRISPO II ET CONSTANTINO II CONSS. a. 321

3 (4) IDEM A. AD SEVERVM. A nullo iudice praesumi decet, ut auctoritate sua [B 7, 17, 20] ferias aliquas condat. nec enim imperiales ferias uocari oportet, quas administrator edixerit, ac per hoc, si nomine eximuntur, etiam fructu carebunt. D. ID. APRIL. SIRMI SEVERO ET RVFINO CONSS. a. 323

4 (5) IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD OLYBRIVM PV. [B 7, 17, 21]
Publicas ac fiscales causas tua sinceritas etiam feriatis geminis mensibus, hoc est sine aliqua
1 intermissione, dis*c*ingat. Pistoriis quoque causis isdem diebus ratum in futurum examen
adhibebit. IIII NON. MAI. TYBERIADE[1] VALENTINIANO NP. *ET VICTORE* CONSS. a. 369

5 (6) IDEM AAA.[2] *ALB*VCIANO VICARIO MACEDONIAE. Quadraginta [Th. 9, 35, 4 B 7, 17, 22] diebus, qui auspicio caerimoniarum paschale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur

A[ul] *P* (12, 2. 3. 5. 6) *L* (12, 2. 3. 5. *epitome Aegidiana* [*u. i. ad u.* 6] 6) *Ambr.* (12, 2) *CRM* (*cf. ad u.* 6)

---

[1] Treuiris (*I. Gothofredus*)? [2] Imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA.? (*u. i.*)

1 quae] qui M^a | perueniunt A^lR 2 sit uerine carissime] se tueri nec *A* | experientae M^a 3 sciat A^l | seruare C^b 4 in *om. A* | *s. a. PD ad* 11, 6, *ubi est* d. nn. apollonio superioris sū et maximus cc. conss. (cc. et ss. *D*) 6 *p in margine ad c.* 4...8 *h. t. adnotauit epitomen tituli legis Romanae Visigothorum de feriis* (2, 8) *eam, quam edidit Aegidius, repetiuit Haenelius in editione legis Romanae* (*p.* 43. 44): *eadem in uerborum ordinem recepta est in L, ubi extat post c.* 6, *in W, ubi praemissa inscriptione* impp. theod. a *collocatur post c.* 2, *et in M, ubi substituta est uerbis* 1 porrigenda ... 4 adiectionem. *locum secundae h. t. constitutionis occupauit inde ab editione Norembergensi. uerba epitomae secundum pLW haec sunt:* ut (et in W^a, ut in W^b) die dominico emancipare ac manumittere licet (liceat *W*), reliquae causae uel lites quiescant. et a die octauo kalendarum iuliarum (iulii *W*) usque ad (in *W*) kalendas aug. messiuae (mensis *L*) feriae concedantur (—datur *L*) et a kalendis (—da *p*, usque ad ... kalendis *om. W*) aug. (augusti W^a, *del.* W^b) usque in decimum kalendarum (kalenda *p*) septembris agendarum causarum tribuatur licentia. a decimo autem (die *ins. pL*) kalendarum septembris usque in idus octobris uindemiales feriae (uindemialis feria *LW*) concedatur. sanctum (sancto *pL*) etiam (quoque *W*) diem paschae nec non (nec non *om. W*) et diem natalis domini (domini *om. p*) et epiphaniae, septem qui antecedunt (praecedunt *W*) et septem qui secuntur sine strepitu (sine strep. *om. p*) uolumus obseruari (obs. uol. *W*). ut iudaei die (ut in die *L*) sabato nulla actione perturbentur (pertheutur *p*): *in W pro* ut iudaei ... perturbentur *est:* et quod contra hoc factum erit, modis omnibus irruatur | impp. *P* | a. *om. A* | hispidio *S*, epidio *M* | urbaniqui *Ambr.*, que *om. A* 7 uenerabili *om. A cum B* | quiescat A^l *Ambr.* 8 libenterque *A* | inserant P^lL^l | uenit *Ambr.* 9 ne] nec A^u *Ambr. R* | commendita *Ambr.* 10 *s. a. Ambr. Hal. PLM* | pp. v] *Ambr. PL*, dat. u *M*, d. *Hal.* | mart.] mai. *Ambr. M* | II et const. II conss.] ii et consu. *Ambr.*, *om. M* 11 a] a. R^a | debet *CR* | actoritate C^bR^a 12 condat] concedant A^lA^u, concedat A^o, ὁριζέτω *B* | administrator dixerit *PL*, amministrator eduxerit *C*, administratores dixerint AM^a: αἱ παρὰ τοῦ ἄρχοντος ὁριζόμεναι *B* 13 nomina PLC^b | *s. a. Hal. PD* | sirmi *om. PD* | seuero ... 14 conss. *om. Hal.* 15 impp. *CR*, imp. *A* | ualentinus *RM* | ualens] et ualens *RM*, et ualent. *A* | aa. *C*, *om. R* | pu.] *CR*, pp. *M*, *om. AS* 16 feriatis] de fer. *A* 17 discingat pist.] *Mommsen*, distingat (—gato A^l) ist. *A*, distinguat pist. *PLCRM* | in *om. C* 18 *s. a. Hal.* | et uict. *om. Hal.* 19 idem] imppp. gratianus ualentinianus et theodosius *Th.* (*libri Vatic. et Taurin.*), imppp. ualentinianus grat. et theod. *lex Rom. Visigothorum*, impp. ual. ualens et grat. *PL* | aa. *C* | albuciano] *Th.*, luciano *ASPLCM*, luciniano *R* | macchidonee *S* | quadrag.] in q. CR^b *cum Nomoc.* (*κ.π.*): ἐν ταῖς τῆς μ΄ ἡμέραις, *sed contra Th. et Parat. ad Const.* 2 (τῆς η ἀρχῇ quadraginta) 20 sacrimoniarum *A* | anticipent A^lC | omnes cognationes inhibeantur *A contra Th. B Nomoc.*

criminalium quaestionum. D. VI K. APRIL. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO
AA. CONSS. a. 380
6 (7) IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 2, 8, 19 B 7, 17, 23 Nomoc. 7, 1]
1 AAA. ALBINO PV. Omnes dies iubemus esse iuridicos. Illos tantum manere feriarum dies
fas erit, quos geminis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus accepit aestiuis
2 feruoribus mitigandis et autumnis fetibus decerpendis. Kalendarum quoque Ianuariarum
3 consuetos dies otio mancipamus. His adicimus natalicios dies urbium maximarum Romae
atque Constantinopolis, quibus debent iura differri[1], quia et ab ipsis nata sunt, sacros quo-
que paschae dies, qui septeno uel praecedunt numero uel sequuntur, dies [Th. 15, 5, 5 mut.]
etiam natalis atque epiphaniorum Christi et quo tempore commemoratio apostolicae passio-
nius totius Christianitatis magistrae a cunctis iure celebratur: in quibus etiam praedictis
4 sanctissimis diebus neque spectaculorum copiam reseramus. In eadem [Th. 2, 8, 18. 19 et 8, 8, 3]
obseruatione numeramus et dies solis, quos dominicos rite dixere maiores, qui repetito in
5 se calculo reuoluuntur. Parem necesse est habere reuerentiam, ut ne apud ipsos arbitros
uel a iudicibus flagitatos uel sponte delectos ulla sit agnitio iurgiorum, nostris etiam diebus,
6 qui uel lucis auspicia uel ortus imperii protulerunt. In quindecim autem paschalibus [(Th.)]
diebus compulsio et annonariae functionis[2] et omnium publicorum priuatorumque debitorum
differatur exactio. D. VII ID. AVG. ROMAE TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389
7 (8) IDEM AAA. TATIANO PP. Actus omnes seu publici seu priuati [Th. 2, 8, 21 B 7, 17, 24]
diebus quindecim paschalibus conquiescant[3]. in his tamen emancipandi et manu- [Th. 2, 8, 1]
mittendi cuncti licentiam habeant, et super his acta non prohibeantur. D. VI K. IVN. CON-
STANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392.
8 (10) IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Prouin- [Th. 9, 35, 7 B 7, 17, 25]
ciarum iudices moneantur, ut in quaestionibus latronum et maxime Isaurorum nullum qua-
dragesimae nec uenerabilem pascharum diem existiment excipiendum, ne differatur scelera-
torum proditio consiliorum, quae per latronum tormenta quaerenda est, cum facillime in
hoc summi numinis speretur uenia, per quod multorum salus et incolumitas procuratur.
D. V K. MAI. CONSTANTINOPOLI BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408
9 (11) IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ARMASIO PP. Dies festos, dies[4] maiestati [B 7, 17, 27]
altissimae dedicatos nullis uolumus uoluptatibus occupari nec ullis exactionum uexationibus

A^{ul} Ambr. (12, 9) *PL* (*cf. ad p.* 248, 6) *CRM*

---

[1] deferre *Th.* (*u. i.*) [2] et ann. funct. compulsio? [3] sequestrentur *Th.* [4] dei (*Mommsen*)?

---

1 *s. a. Th. Hal.* | VI *om. Hal.* | gratiano ... 2 conss. *om. Hal.* | V et th. aa. (*uel* th. uu. cc.)] *lex Rom. Visig.*, II et th. I aa. *Th. Taurin.*, a. ui et th. a. i. *Th. Vatic.* 3 imp. *A*, impp. *PLCR* | ual.] ualentinus et *M* 4 aa. *C* | pu.] pp. *A*, pum. *M* | iuridicos] iure iuridicos *PL^aM^b* | tantum] tamen *L^a* | die *L* 5 accipit *PL*, συγκεχώρηνται *B* | aestiuis f. m. et autumnis] *Th.*, aestiuis quidem f. m. et autumnos *C*, aestiuos f. m. et autumnos *APLRM* 6 fructibus *A* | decerpendis *om. R^a* 7 adiciamus *C* 8 constantinopoli *APL*, constantinopolim *M^a* | quibus (in quibus *$P^bLR^bM^b$*) d. iura (illi *A*) differri (deferri *AC*)] *idem legerunt Graeci:* χρὴ ... ἀργεῖν τὰ δικαστήρια *B* | nati *R^a* 9 paschales *R* | procedunt *C^a*, praecredunt *R^a* 10 epiphaniarum *CR* | christi et q. t. com *om. A* 11 a *om. A^lL^a* | celebrantur *M* 12 sanctissimis *om. A* | in e. o. numeramus *om. P^aL^a* 13 quos *om. L^a* 14 parem] et p. *A^u* | est *om. M^a* | ut] et *C* 15 a iudicibus] iudiciis *Th.* 2, 8, 18, in (*uel* e) iudiciis *Th.* 8, 8, 3 | electos *PLCR* | sagtio *P^a* | iuriorum *R* 16 aupicia *R^a* | paschalis *PL^a*, paschalicis *L^bR^a* 17 funcciones *$PL^aC^aR^b$* | et] *M*, *om. APLCR* | publicorum] publicarum annonarum *P* 18 *s. a. Th.* 2, 8, 19 *A Hal. PL* | VII] *Th.*, uii *A*, II *Hal.*, ʃ. ii. (= GII) *PL* | timasio] etiamsio *PL* 19 a. *S*, aa. *C* | actus ... publici *om. M^a* | seu publ.] publ. *$PLCM^b$* 20 mancipandi *A* | manumattendi *R^a* 21 prohibentur *M* | *s. a. Th.* 2, 8, 21 *A Hal. PL* | VI k.] *Th.*, k. *A Hal.*, ʃ. k. ʃ. *PL* | iun.] *Th.*, ian. *A Hal. PL* | const. arc. a.] *Th.*, cap. arc. *PL*, carch. *A^u*, arch. *A^l*, arc. a. *Hal.*, 22 conss. *om. PL* 23 anfemio *R*, ad anthemium *Th.* 24 iudces *R^a*, praesides *P^lL^l* | moneatur *R^a* | ut] et *C* | in ... isaurorum (isauriorum *P^bLR^b*)] in isaurorum latronum quaestionibus *Th*, τοὺς λῃστὰς καὶ τοὺς Ἰσαύρους *B* 25 nec] uel *PL* | ne] nec *CRM* 26 quaerendi *L^a* | famime *R^a* 27 speretur] pet** (petitur?) *C^a* | multarum *L^a* 28 *s. a. Th. Hal. PL* | mai.] mart. *Hal.* | constant. *om. Hal. PL* 29 antoninus *M*, anntō. *L*, nnto. *P*, anthimo *A^u Ambr.*, anchimo *A^u* | armosio *Ambr.*, anthemio *C* | maiestatis *A^uC^a* 30 uolumptatibus *P* | exactionum uexationibus (uaxat. *M^a*)] exactionibus uexationibus (—busque *A^u*) *A*

1 profanari. Dominicum itaque diem semper honorabilem ita decernimus uenerandum, ut a
cunctis exsecutionibus excusetur, nulla quemquam urgueat admonitio, nulla fideiussionis
flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio delitescat, sit idem dies a cognitionibus alie-
nus, praeconis horrida uox silescat, respirent a controuersiis litigantes, habeant foederis
interuallum, ad se ueniant aduersarii non timentes, subeat animos uicaria paenitudo, pacta
2 conferant, transactiones loquantur. Nec tamen haec religiosi diei otia relaxantes obscaenis
quemquam patimur uoluptatibus detineri. nihil eodem die sibi uindicet scaena theatralis
aut circense certamen aut ferarum lacrimosa spectacula: etiam si in nostrum ortum aut
3 natalem celebranda sollemnitas inciderit, differatur. Amissionem militiae, proscriptionem
patrimonii sustinebit, si quis umquam hoc die festo spectaculis interesse uel cuiuscumque
iudicis apparitor praetextu negotii publici seu priuati haec quae hac lege statuta sunt cre-
diderit temeranda. D. v id. Dec. Constantinopoli Zenone et Marciano conss. a. 469

XIII

℞ DE IVRISDICTIONE OMNIVM IVDICVM ET DE FORO COMPETENTI ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA.[1] Severo et aliis. Non quidem fuit iudex procu-
rator noster in lite priuatorum: sed cum ipsi eum iudicem elegeritis et is consentientibus
aduersariis sententiam tulerit, intellegitis uos adquiescere debere rei ex consensu uestro
iudicatae, cum et procurator iudicandi potestatem inter certas habeat personas et uos,
1 incongruum eum esse uobis iudicem scientes, tamen audientiam eius elegistis. Quod et in
aliis similibus iudiciis tam in actionem proponentis quam in exceptionem opponentis per-
sona locum habebit. D. ii id. Ian. Messala et Sabino conss. a. 214

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Alexandro. Iuris ordi- [B 7, 3, 38]
nem conuerti postulas, ut non actor rei forum, sed reus actoris sequatur: nam ubi domi-
cilium habet reus uel tempore contractus habuit, licet hoc postea transtulerit, ibi tantum
eum conueniri oportet. PP. vi k. Sept. AA. conss. a. 293

3 Idem AA. et CC. Ivdae. Priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui [B 7, 3, 39]
nulli praeest iudicio, nec quod is statuit rei iudicatae continet auctoritatem. S. vi k. Ian.
AA. conss. a. 293

4 Imp. Constantinvs A. ad vniversos provinciales. Nemo post litem con- [B 7, 3, 40]
testatam ordinariae sedis declinet examen, nec prius praefecti praetorio aut comitis Orientis
uel alterius spectabilis iudicis imploret auxilium, sed appellatione legibus facta ad sacrum
auditorium ueniat. PP. k. Oct.[2] Basso et Ablabio conss. a. 331

A^{ul} (12) *Ambr.* (12) *F* (*incipit u.* 23) *P* (*om.* 13, 1) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *debuit esse* imp. Antoninus A. [2] *fortasse* Sept. *scribendum, ut iungantur* 1, 21, 3 *et quae ibi laudantur*

1 semper] *PLR*, ita semper *A Ambr. CM* 2 exsecutionibus *om. A* 3 taceat] tatiat *Ambr.*^{a} | item PL^a | a cognitionibus al.] A^uC^bR, a cogitationibus al. *Ambr.*, al. a cognit. A^l, agnitionibus al. PLC^aM 4 uox silescat] uerba silescant *M* | prospirent *A*, respi**(ce?)rent M^a | habeant] et h. *PL* 5 ad se] *A Ambr.* L^bM^a, ad sese R^a, simul ad se PL^aM^b?, simul ad sese CR^b | aduersarii *om. Ambr.* | uoluntaria plenitudo *Ambr.* | pacta] exsecutionibus pacta *A* 6 religiosae PL^aRM | dei L^a 7 patimur] non p. *M* | uoluntatibus *PL* | theatalis M^a 8 aut circ.] uel circ. *PL* 9 natale *A Ambr. M* | amissione A^lPLM | praescriptionem A^uLM, proscriptionemque *R* 10 hoddie R^a | quicumque *Ambr.* 11 praetesta** negotii M^a | hac lege] in hac l. *A*, hac PL^a, lege hac L^b, leges R^a, lege R^b | 12 *s. a. A Ambr. Hal. PL* | v] *A*, G *PL*, *om. Ambr. Hal.* | constant. zenone] zeno *A* 16 seuero] seuero pp. *C* | fuit quidem *C*? 17 consentibus *R* 19 iudicandi] indicandi R^a 21 tam] tantum R^a | accione ... exceptione *R* | personam R^a 22 *s. a. Hal.* 23 max.] maximian. iustiniani *F* | aa. et cc.] *C*, aa. *SFPLRM* 24 ut] et P^a | reus] reum P^a | actoris] actor res *F* 25 contactus L^a 26 *s. a. F Hal. PL* | pp. ... conss.] d. vi id. octob. *Hal.* 27 aa. et cc.] *C*, a. *S*, aa. *FPLRM* | iudee *M* 28 is] i M^a, *om.* R^a? | *s. a F Hal PL* | s.] *F*, d. *Hal.*, *om. PL* 29 aa.] aa. et *Hal.* 30 uniuersas *M* 31 praefecti *om. F* | praetorii R^a 32 uel] aut *M* | spectaculi PL^a? 33 *s. a. F Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | passo *F* | ablabio] *F Hal.*, balbino *PL*

5 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. VINCENTIO PP. GALLIARVM. In criminali [B 7, 3, 41]
1 negotio rei forum accusator sequatur. Is uero, qui suam causam siue criminalem siue ciuilem sine caelesti oraculo in uetito uocabit examine aut exsecutionem poposcerit militarem, actor quidem propositi negotii actione multetur, reus uero pro condemnato habeatur: et tribuni siue uicarii capitalem sibi animaduersionem subeundam esse cognoscant, si uel suam uel militum exsecutionem interdictam praebuerint. D. XV K. IAN. MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

6 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Magisteriae potestati [B 7, 3, 42] inter militares uiros uel priuato actore in reum militarem etiam ciuilium quaestionum audiendi concedimus facultatem, praesertim cum id ipsum e re esse litigantium uideatur constetque militarem reum nisi a suo iudice nec exhiberi posse nec, si in culpa fuerit, coerceri. D. V K. MAI. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. a. 413

7 IMP. ANASTASIVS A. CONSTANTINO PP. Periniquum et temerarium esse per- [B 7, 3, 43] spicimus eos, qui professiones aliquas seu negotiationes exercere noscuntur, iudicum, ad quos earundem professionum seu negotiationum cura pertinet, iurisdictionem et praeceptiones
1 declinare conari. Quapropter iubemus huiusmodi hominibus nec cuiuslibet militiae seu cinguli uel dignitatis praerogatiuam in hac parte suppetere, sed eos, qui statutis in quacumque militia connumerati sunt uel fuerint seu dignitatem aliquam praetendunt, sine quadam fori praescriptione his iudicibus tam in publicis quam in priuatis causis oboedire compelli, ad quorum sollicitudinem professionis seu negotiationis, quam praeter militiam, ut dictum est, exercent, gubernatio uidetur respicere, ita tamen, ut ipsis nihilo minus iudicibus, sub quorum iurisdictione militia seu dignitas eorum constituta est, procul dubio respondeant.
2 His uidelicet, quicumque contra eius[1] tenorem uenire temptauerint, militiae cingulo seu dignitatis honore pro tali conamine spoliandis. D. XV K. MART. CONSTANTINOPOLI PROBO ET AVIENO CONSS. a. 502

XIIII

℞ QVANDO IMPERATOR INTER PVPILLOS VEL VIDVAS VEL MISERABILES PERSONAS COGNOSCAT ET NE EXHIBEANTVR ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD ANDRONICVM. Si contra pupillos uiduas[2] [Th. 1, 22, 2 B 7, 3, 37] uel diutino[3] morbo fatigatos et debiles impetratum fuerit lenitatis nostrae iudicium, memorati a nullo nostrorum iudicum compellantur comitatui nostro sui copiam facere. quin immo intra prouinciam, in qua litigator et testes uel instrumenta sunt, experiantur iurgandi

F (13) *P* (*om.* 13, 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] legis? (*u. i.*) [2] uiduasue (*Mommsen*)? [3] diutino *om. Th.*

---

1 honor. et arcad. *C* | uicentio *F* 2 qui] qui in *uel* cui R^a 3 uetito uocauit $FPLC^bR^bM$, ue**** C^a, uetito uetauit R^a? | poposceret PL^a? 4 prepositi neg. F^a, neg. propositi R^a 5 subeunde F^a, subeu*ndam M^a 6 *s. a. F Hal.: in P est subscriptio c.* 7, *in L erasa est* | xv] *F*, v *Hal.* 8 potestat*s C^a 10 e re] aere *F*, more C^bRM, ****s C^a: ἐπειδὴ καὶ τοῖς δικαζομένοις τοῦτο συμφέρει *B* 11 que] * R^a, *om.* C^a 12 *s. a. F Hal.* | constant. *om. Hal.* | uc. *om. F* 13 impp. *P* | a. *om. R* 14 professionis R^a | negationes R^a | exercere noscuntur *om.* C^a | iuditium FP^a 15 earum C^a, earundum R^a | professionem M^a | negationum R^a | praeceptionem *PLC* 16 declinari C^a | conari] nari L^a, cenari R^a | omnibus *PLRM* 17 uel *om. C* | statis L^a, *inc.* C^a 18 militiam *F* 20 ad] aq L^a | professiones seu negotiationes (negatiat. F^a) *F* | quas PLM^a | praeter] M^b, propter $FPLCRM^a$ 21 ut] in R^a 22 seu] siue *PR* 23 quicumque] qui P^a | eius] eius legis *Q*: οἱ δὲ τοῦτο παραιτούμενοι *B* | temptauerunt *F* 24 spoliandis *om* M^a | *s. a. F cum P ad c.* 5: *in PL hoc loco extant* d. xu. k. 25 abieno *FP* 27 uel uiduas] *SF*, et uiduas $PLCRM^b$, uiduas M^a 28 uel] et *C* | mirabiles *F*, miserabilis L^a 30 ad ahdronicum] andronico *Th.* | uiduas] uel uiduas FCR^b 31 diuturno *R* 32 iuditium M^a | commutatui R^a | sui] cui *F* | quin immo] qui nimio P^a 33 prouinciam] uintiam F^a | litigatores *M* | et] aut *C*

fortunam atque omni cautela seruetur, ne terminos prouinciarum suarum cogantur excedere.
1 Quod si pupilli uel uiduae aliique fortunae iniuria miserabiles iudicium nostrae serenitatis orauerint, praesertim cum alicuius potentiam perhorrescunt, cogantur eorum aduersarii examini nostro sui copiam facere. D. XV K. IVL. CONSTANTINOPOLI OPTATO ET PAVLINO CONSS. a. 334

XV

℞ VBI DE CRIMINIBVS AGI OPORTET ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LAVRINAE. Quaestiones eorum criminum, quae legibus aut extra ordinem coercentur, ubi commissa uel inchoata sunt uel ubi reperiuntur qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est. PP. IIII NON. OCT. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. [B 7, 5, 76] a. 196

2 IDEM[1] AA. ET CC. NICAE. Sciens liberum uenumdando plagii crimen committit. ab eo itaque, qui super hoc queri potest, aditus competens iudex, si• is, quem puerum ingenuum uendidisse proponis, ibi degit, causam cognoscet. S. PRID. NON. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 7, 5, 77] a. 294

XVI

℞ VBI DE POSSESSIONE AGI OPORTET ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FESTVM PROCONSVLEM AFRICAE. Vbi aut uis facta dicitur aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci iudicem aduersus eum qui possessionem turbauit conuenit iudicare. D. VIII K. IVN. GRATIANO NOBILISSIMO PVERO ET DAGALAIFO CONSS. [B 7, 5, 78] a. 366

XVII

℞ VBI FIDEICOMMISSVM PETI OPORTET ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. DEMETRIO. Fideicommissum ibi petendum esse, ubi hereditas relicta est, dubitari non oportet. PP. VIII K. SEPT. CILONE II ET LIBONE CONSS. [B 7, 5, 79] a. 204

A^{ui} (15 ℞ 1. 16) *F* (*desinit in* 25 pp. VIII) *PLCRM*

---

[1] *scribi debuit* impp. Diocletianus et Maximianus

---

1 fortuna *PLM* | omnes *PL*, omnis M^b, *inc.* M^a | excidere *F* 2 quod] qui P^a | alieque P^bL^a 4 *s. a. Th. F Hal. PL* | xv] *Th.*, *om. F Hal. PL* | constantino. p̄. optanto *PL* 7 ubi] hibi L^a, *om. A* 8 imp. *L* | laurinae] *SACM*, laurianae *FPL*, laurianiae *R* 9 commissa uel inchoata] PL^a, commissae (commissa R^b, commiss• M^a) uel inchoatae (inchote F^a) AFL^bCRM: *Graecus interpres locum intellexit ut* R^b: ἢ ὅπου ἡμάρτηται γυμνάζεται, ἢ ὅπου ἤρχθη ἡ περὶ αὐτῶν δίκη *B* 10 repperiantur *F* | qui rei esse perh. *om. A* | nostrum *A* | *s. a. F Hal. PL* | IIII] iii *PL* 11 II *om. Hal.* | crispo *F* 12 aa. et cc.] a. *S* | niceae *M* 13 utique $P^bR^aM^b$, utrique P^a?, u••que L^a | si *om.* L^aM^a? 14 purum R^a | ubi $L^aC^aR^aM^b$ | cognoscit P^a, cognosc•• C^a | *s. a. F Hal. PL* | s. prid.] *F*, prid. *PL*, d. II *Hal.* 17 ubi *om. A* | possessionibus *A* 18 ualentinus *RM* | festum] fiscum *A* | proconsule *S*, proconsul *M* 19 aut uis] aut ius P^a, autem uis *L*, *om. A* | postulandae ibi A^u 20 possionem F^a | *s. a. F Hal. PL* 21 bilissimo puero *F*, nobili puero *PL*, *om. Hal.* | dagalaifo] bacapho *PL* 23 oportet] potest *S* 24 aa. *om.* F^a 25 dubitare *C* | *s. a. F Hal. PL* | chilone *libri* | II *om. Hal.*

XVIII

℞ VBI CONVENIATVR QVI CERTO LOCO DARE PROMISIT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. HERACLIDAE. Qui certo loco se soluturum pecuniam [B 7, 5, 80] obligat, si solutioni satis non fecerit, arbitraria actione et in alio loco potest conueniri: in qua uenit aestimatio, quod alterutrius interfuit suo loco potius quam in eo in quo petitur solui. D. VI ID. MART. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

XVIIII

℞ VBI IN REM ACTIO EXERCERI DEBET ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PANCRATIO. In rem actio [B 7, 5, 81] non contra uenditorem, sed contra possidentem competit. frustra itaque desideras non tecum congredi, sed cum auctore tuo dominium uindicantem, cum te possidere contendas. nam si denuntiasti ei qui tibi uendidit, intellegit euictionis periculum. nec enim iurisdictionis forma in eadem prouincia constitutis tam petitore quam possessore ob auctoris personam, quem in alia prouincia dicis consistere, debet immutari. D. ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293

2 [1]IMP. CONSTANTINVS A. AD VNIVERSOS PROVINCIALES. Si quis alterius nomine quolibet modo possidens immobilem rem litem ab aliquo per in rem actionem sustineat, debet statim in iudicio dominum nominare, ut, siue in eadem ciuitate degat siue in agro siue in alia prouincia sit, certo dierum spatio ab iudice finiendo eoque ad notionem eius perducendo, uel ipse in locis in quibus praedium situm est perueniens uel procuratorem mittens actoris
1 intentiones excipiat. Si uero post huiusmodi indultum tempus minime hoc quod dispositum est facere maluerit, tamquam lite quae ei ingeritur ex die, quo possessor ad iudicium uocatus est, ad interrumpendam longi temporis praescriptionem contestata iudex, utpote domino possessionis nec post huiusmodi humanitatem sui praesentiam faciente, edictis legitimis proponendis eum citare curabit et tunc in eadem uoluntate eo permanente negotium summatim discutiens in possessionem rerum actorem mitti non differet, omni adlegatione absenti de principali quaestione seruata. D. X K. AVG. BASSO ET ABLABIO CONSS. a. 331

3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. Actor rei forum, [B 7, 5, 82] siue in rem siue in personam sit actio, sequitur. sed et in locis, in quibus res propter quas contenditur constitutae sunt, iubemus in rem actionem aduersus possidentem moueri. D. X K. IVL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO ET BAVTONE CONSS. a. 385

P (18. 19, 3: 19 ℞ 1. 2 *post* II 49, 1) *LCRM*

---

[1] *iunge* 1, 21, 3 *et quae ibi laudantur*

---

2 conueniantur *M* | promittit *PL* 4 impp. *P* | eraclee *S*, heracliae *C* 5 facerit P^a | loco] co L^a 7 *s. a. Hal. PL* | d. VI id. mart.] pp. u id. (u idid. P^a) mai. *PL* | II *om. Hal.* 9 exiberi SM^a | debet] *SRM*, debeat *C*, debeat uel esse queat *P*, debeat uel queat *L* 10 et cc. *om. SR* | penebracio *PL* 12 dominum M^a 13 intellegis PL^bM^b, intellegas L^a? 14 personam *om.* R^a 15 quam M^a | aliam prouintiam *M*, prouincia *om. PL* | *s. a. Hal.* 16 impp. *PR* | ad uniuersos] ad *PL*, aduersus *R* 18 ut *om.* PL^a | eodem] edem M^a 19 eaque R^a | nouationem L^a, notationem R^a? 20 auctoris P^a 21 excipiat] *W*, excipiet *PLCRM* | si] P^aC, sin P^bLRM | quod *om.* P^aM^a 22 uoluerit *PL* | die] qie L^a 23 interupendam *P* 24 huiusmodo *L* | proponendis] faciendis PL^t 25 uoluntatem M^a | eo] R^bM, eodem $PLCR^a$ | summatum M^a 26 differret *M* 27 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3: *in M post inscriptionem c.* 3 *adest* basso et albino: d. k. aug. pp. k. sept. constant. *leges iungendae* 28 impp. *PLCR* | ualentinus *CM*, et ualerius *R* | aa. *SC, om. P:* basso et albino *addit M* (*ex subscr. c.* 2) 29 et *om.* PL^a 31 *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | x] xuii *PL* | constantinopoli ... conss.] const. a. *PL*, constant. *om. Hal.*

XX

℞ VBI DE HEREDITATE AGATVR ET VBI SCRIPTI HEREDES IN POSSESSIONEM MITTI POSTVLARE DEBENT ℞

1 [1] IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. MESSIAE. Illic, ubi res hereditarias [B 7, 5, 83] esse proponis, heredes in possessionem rerum hereditariarum mitti postulandum est. ubi autem domicilium habet qui conuenitur uel, si ibi ubi res hereditariae sitae sunt degit, hereditatis erit controuersia terminanda. PP. VII K. MAI. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

XXI

℞ VBI AGI OPORTET DE RATIOCINIIS TAM PRIVATIS QVAM PVBLICIS ℞

1 [2] IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. *AVRELIO* GERONTIO. [B 7, 5, 84] Eum, qui aliena negotia siue ex tutela siue quocumque alio titulo administrauit, ubi haec gessit, rationem oportet reddere. S. XIIII K. SEPT. AA. CONSS.[3] a. 293

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MACEDONIO MAGISTRO MILITVM. Nemo [B 7, 5, 85] post depositum cingulum priuatae uitae redditus ob negotium, quod militiae causa est ei exortum, praestandi ratiocinii gratia eius numeri, in quo militauit uel quem ipse gessit, a quocumque pulsatus, fori praescriptionibus utatur. unumquemque enim super huiuscemodi causis, id est publicis, quas dum militaret exercuit, super ratiociniis militaribus, per quae suos contubernales adflixisse adseritur, in militari oportet iudicio respondere, in quo et instructio sufficiens et nota testimonia et uerissima possunt documenta praestari. D. PRID. K. IVN. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

XXII

℞ VBI CAVSA STATVS AGI DEBEAT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AVRELIO ARISTOCRATI. Quae a te, cum tibi seruiret, [B 7, 5, 86] refugit et in aliam prouinciam se contulit, libertatem sibi uindicans non iniuria eo loco

A^{ul} (22 ℞ 1) *P* (*om.* 21, 2) *L* (*om.* 21, 2) *CRM*

---

[1] *iunge* 8, 1, 2 [2] *iunge* 4, 50, 7. 7, 72, 9 [3] Diocletiano VII et Maximiano VI AA. conss. (= a. 299) 7, 72, 9 (*u. i.*)

---

2 herteidate *S* (*Heimbach*) | scriptum haeres *S* 3 possessione *M* | debet *S*, debeant *R* 4 ualerius *C*, ualt. *PL* | gallianus *M* 5 hereditarium *L*^{t} 6 dominicalium *P*^{a} | habeat *PL* | sunt] *W*, sint *PLCRM* 7 hereditariis *P*^{a} | erit] egit *R*^{a} | terminandi *R*^{a} | *s. a. Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | seculari *Hal.* 9 tam publicis quam et priuatis *S* 11 aa. *om. R* | et cc. *om. S* | aurelio *suppleui ex* 4, 50, 7 | gerontio] *SM*, generatio *PL*, gerentio *C*, genrentio *R* 12 quacumque *R*^{a}?, ** quacumque *M*^{a}, ex quocumque *M*^{b} 13 *s. a. M cum* 7, 72, 9: *in PL est subscriptio c.* 2: *apud Hal. est* d. VII k. aug. annibalione et asclepiodoto coss., *quod et ipsum fortasse ex c.* 2 *uenit, ubi consules omittit, ut inuento in Egnatiano libro nomine solius Asclepiodoti propter inscriptionem restituerit consules anni* 292 | aa.] *ita etiam ad* 4, 50, 7 *legisse Iustinianos ex ordine constitutionum constat* 14 theodisius *R*^{a} | aa. maced. *om. M* | machedonium magistri *S* | militi *M* 15 post] potest *C*^{u} | uitae *om. M*^{a} | ei exortum est *M* 16 raiionii* *M*^{a} 17 huiusmodi *RM* 18 id est publicis] ἕκαστος γὰρ περὶ δημοσίων αἰτιῶν *B* | rationis *M*^{a} 19 afflixisse *R*^{a}, adstixisse *M* 20 *s. a. Hal. M et PL ad c.* 1, *fortasse et Hal. ad c.* 1 (*ubi uide*) | prid.] II *Hal.* 21 iun.] ian. *M* | constant. ... mariniano] cons. ācledoto (cons. cledo** *L*) et marino *PL*, asclippiodoto et marin. *M*, *om. Hal.* 23 status causa *M* | debet *S* 24 impp. *PR* | aurelio] *C*, aureliu *R*^{b}, aur. *PLM*, *om. SA*, *deficit R*^{a} | aristograti *ACR*^{b}*M*, arestograti *S*, aristogratis *PL*, *deficit R*^{a} | seruire *R*^{a} 25 aufugi*t *M*^{a} | iniuria] iuri *A*

litigare compellenda est, unde quasi fugitiua recessit. ideoque remittere eam in qua seruiret praeses prouinciae qui eo loco ius repraesentat curae habebit: sed non ubi deprehensa est audiri debet. PP. XIII K. SEPT. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

2 IMP. DECIVS A. ET DECIVS *ET* QVI*N*TVS *CC.* FELICI. Procuratores nostros status causas examinare non posse omnibus notum est. PP. K. DEC. DECIO A. II ET GRATO CONSS. a. 250

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZENONID*I*. Si in possessione libertatis constituta es, cum in status etiam quaestione actor rei forum sequi debeat, ibi causam liberalem agi oportet, ubi consistit quae ancilla dicitur, licet senatoria dignitate actor decoretur. D. PRID. ID. APRIL. BYZANTIO AA. CONSS. [B 7, 5, 87] a. 293

4 IDEM AA. ET CC. SISINNIAE. Si ex possessione seruitutis in libertatem quis proclamat, ibi agi oportere status causam, ubi domicilium constitutum habet qui se dominum dicit, non est ambigui iuris. D. II NON. MART. BYZANTIO[1] CC. CONSS. [B 7, 5, 88] a. 294

5 IDEM AA. ET CC. DIOGENI PRAESIDI INSVLARVM. Iam dudum a nobis statutum est, ut, si quae causae libertinitatis et seruitutis in prouinciis inter fiscum et priuatos exorerentur, ad rationalem uel magistrum priuatae rei, hoc est unde mota est quaestio, remitterentur, si quae uero ingenuitatis essent, a rectore prouinciae examinarentur. D. IIII NON. AVG. CC. CONSS. a. 294

6 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In litibus, in quibus utrum ingenuus an libertinus sit aliquis quaeritur, quinquennii diuisionem, post quod diuino auditorio opus esse ueteres leges praecipiebant, in posterum cessare sancimus et huiusmodi lites etiam post memoratum tempus ad exemplum ceterarum uel in prouinciis apud earum moderatores uel in hac alma urbe apud competentia maxima iudicia examinari. quod etiam, si clarissima persona super tali condicione uel etiam seruili quaestionem patiatur, tenere censemus. D. III NON. AVG. [B 7, 5, 89] a. 528 uel 529

XXIII

℞ VBI QVIS DE CVRIALI VEL COHORTALI ALIAVE CONDICIONE CONVENIATVR ℞

1 [2]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTI*NO* PV. Si quis uel curiae uel officiis iudicum aut aliis quibuscumque corporibus obnoxius intra prouinciam ab his erit quos aufugerat comprehensus, non expectata eius iudicis notione, sub quo per ambitum coeperat militare, penitusque emendicati honoris praescriptione submota ab iudice, qui in locis

A^{ul} (22 ℞ 1. 4) *P* (22 ℞ 1. 2. *et* 22, 3...5 *post* 26, 1) *L* (22 ℞ 1. 3. 4. 2. 24 ℞ 1. 22, 5) *CRM*

[1] *Mommsen in loco erratum censet* [2] *iunge* 10, 32, 48 *et Th.* 6, 2, 15. 12, 1, 153...155

1 qua] *APLRM*^{a}, prouincia qua *CM*^{b}, prouincia in qua *M*^{c} 2 presentat *M*^{a} | reprehensa *APL* 3 uideri *P*^{t}*L*^{t} | *s. a. Hal. PL* | XIII] xii *PL* | pompeio et religno (relig. *L*) *PL* 4 imp. (impp. *P*) ant. a elidoro *inscribunt* (*ex* 26, 4) *PL* | et quintus cc.] coetus c. *S*, quietus c. *CRM* | felici] felici procuratori nostri (*ex initio legis*) *S* | causam *PLC* 5 *s. a. Hal. PL* | decio a. II et grato] aa. a. ii et grto *P*, aaa. ii et grto *L* 6 et cc. *om. SM* | zezonide *S*, zenoniae *PLCRM*, senodide *W* | si *om. L*^{a} | possessionem *PL*^{a}*CR* 7 es] est *PL*^{t}*CR* | questionem *PLCM*^{a} 8 consistat *C* 9 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | prid. id. apr. byz.] *PL*, II id. maii *Hal.* | aa. *om. PL* 10 aa. et cc.] aa. a. cc. *P*^{a}, a. *S* | sisinne *S*, sifinniae *C*, sinme *M* | positione *A* 11 ibi] ubi *P*^{a} | oportet *C* | habeat *A* 12 *s. a. Hal.: in L extat* d. 13 aa. et cc.] a. *S* | praesidi] praefec. *C, deficit M*^{a} | est *om. R* 14 exorirentur *CRM*^{b} 15 rei *om. PLR*^{a}*M*^{a} | est] esset *M* 16 examinarent *P* | *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* 17 cc. *om. PL* 18 impp. *P* 19 quod *om. P* | adiutorio *C*^{a}, *cf. Dig.* 40, 14, 2. 4 20 esset *C*^{a} 21 eorum *M*^{a} 23 uel *om. P* | questione *PC*^{a} 24 *s. a. Hal.: in P est subscriptio* 23, 2. *subscriptio Haloandrina uereor ne corrupta sit, cum die III non. Aug. annorum* 528 *et* 529, *in quos incidit Menae praefectura, nullae praeterea constitutiones datae sint: fortasse fuit* d. III id. Dec. Constantinopoli dn. Iustiniano pp. A. II cons. (*a.* 528), *ut iungendae sint* 4, 32, 26. 7, 39, 8 26 de *om. R* | consortali *M* | aliaue] uel *S* 27 conuenitur *S* 28 florentio *S*, floro *CR*, flore *M* | pu.] pp. *S*, po. *M* 30 notitia *CR* 31 ab] a *C*^{b}*R* | quis *R*

aditus fuerit, audiatur manifestarumque rerum probatione conuictus eorum societati quos declinauerat adgregetur. D. XII K. AVG.[1] MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

2 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Hac per- [Nou. Theod. 7, 2 mut.] petua lege sancimus prouincialibus iudiciis non posse fori praescriptionem opponere eos, qui ad curiam uocantur uel cohortalibus deberi dicuntur officiis uel aliis corporibus obnoxii sunt, eos etiam, qui superexactiones uel concussiones perpetrasse firmentur: exceptis uidelicet his qui armata militia praediti sunt, uel aliis qui spe- [Nou. Theod. 7, 3 mut.] ciali beneficio principali sese defendant, ita tamen ut, cui ex militari- [Nou. Theod. 7, 4 mut.] bus uiris curiae nomen uel cohortalis officii quaestio ingeratur, rector prouinciae super eius nomine tam ad sedem tuae magnificentiae quam ad magisteriam uel ad competentem referat potestatem, ut hi, qui uelut debiti postulentur, prouinciali iudicio destinati
1 ibi euentum iudicii expectent, ubi iura moueri praecipiunt huiusmodi quaestiones. Super publicis autem functionibus et debitis nemini liceat fori praescriptionem opponere praeter
2 eos qui specialiter excepti sunt. Ceteros excelsae tuae sedis et rectorum prouinciarum in quolibet negotio declinare minime posse iudicium decernimus, ita ut, [Nou. Theod. 7, 2 mut.] qui tam saluberrimam legem pertinaciter uiolare temptauerint, sciant a moderatoribus prouinciarum aduersus se tamquam in contumaces sententiam proferendam. D. XI K. OCT. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS. a. 440

XXIIII

℞ VBI SENATORES VEL CLARISSIMI CIVILITER VEL CRIMINALITER CONVENIANTVR ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD OCTAVIANVM COMITEM HISPANIARVM. [Th. 9, 1, 1 Nomoc. 9, 30] Quicumque non illustris, sed tantum clarissima dignitate praeditus[2] uirginem rapuerit uel fines aliquos inuaserit uel in aliqua culpa seu crimine fuerit deprehensus, *statim* intra prouinciam in qua facinus perpetrauit publicis legibus subiugetur nec fori praescriptione utatur. omnem enim huiusmodi[3] honorem reatus excludit. D. PRID. NON. DEC. SERDICAE ACC. V NON. MART. CORDVBAE GALLICANO ET BASSO CONSS. a. 317

2 [4]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD SENATVM. Sena- [B 7, 5, 90] tores in pecuniariis causis, siue in hac urbe siue in suburbanis degunt, in iudicio tam praetorianae quam urbicariae praefecturae nec non magistri officiorum (quotiens tamen ad eum nostrae pietatis emanauerit iussio), in prouinciis uero ubi larem fouent aut ubi maiorem bonorum partem possident et adsidue uersantur respondebunt. D. K. MART.[5]

P (24 ℞ 1. 2) *L* (24 ℞ 1) *CRM*

[1] Ian. (*loci iungendi*)? [2] quicumque clarissimae dignitatis *Th.* [3] huiusmodi *om. Th.* [4] *iunge Th.* 9, 1, 13 [5] lecta in senatu III id. Febr. Valente v et Valentiniano AA. conss. (*a.* 376: *Th.* 9, 1, 13)?

1 auditus R^a | fuerat RM^a? | manifestatu-rumque M^a | quod C^a? (*cf. ad u.* 4) 2 *s. a. Hal.* 3 ualentinus *CM* 4 sancimus] sancimus quos declinauerat adgregetur (*ex u.* 1. 2) C^a | prouincialiis *R* 5 curiam] *C Nou.*, curias *RM* | aliis] in aliis *R* 6 firmantur *Nou.* 7 armatae militiae *R* | sint *M* | aliis] ab.is C^a 11 hii *CM* | debita M^a | postulantur *M* 12 ibi] ubi C^a | quaestiones] alias questiones hactiones M^a 14 qui] *C*, et qui *R*, etiam qui *M* 17 *s. a. Nou.* 7, 2 *Hal. P ad* 22, 6 | XI] XII *Hal.*, XII *P uel* P^a 18 constant. *om. Hal.* | ual. a. v et anat. uc. conss. *Nou.*, ual't. aaa. u. et anatorio ss. *P*, cyro uc. cos. *Hal.* 21 conueniatur *PLC* 22 impp. *P* | constantius M^a | a. *om. P* | octauium *PM*, octauum *LC* | spaniorum *S* 23 illustris] *C cum Nomoc.* (κ.π.) συγκλητικός, illustri *PLRM* | uel f. a. inuaserit *om. C* 24 uel in] uel *C* | statim] *Th. cum Nomoc.* (κ.π.) παραχρῆμα, *om. libri* 25 in] sit in L^a | leg. subiug. (subiung. *C*)] *CM Th.*, subiug. leg. *PLR*, νόμοις ὑποβαλλέσθω *Nomoc.* (κ.π.) 26 *s. a. Th. Hal. PL* | prid.] II *Hal.* | serdicae ... 27 cordubae *om. Hal. PL* 28 imppp. (impp. *P*) ualens (ualerius *M*) grat.] impp. grat. *CR* | ualentinus *PM* | aaa.] aa. *SC*, augusti *R* | ad] a *M* 29 hac] hac alma M^b | subarbanis P^a | tam] tamen *P* 31 emanauerat R^a | foueat C^a, nouent M^a 32 maiorum C^a | conuersantur PM^b | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 26, 2 | mart.] mart. ualentiniano a. et neoterio conss. (= *a.* 390) *Contius* 1566, *quod etsi non quadret ad inscriptionem, ex parte uerum esse potest, ut Valentiniani nomen inuenisset Contius in libro suo, suppleuisset alterum*

3 Imp. Zeno A. Arcadio pp. Quotiens uiro forte patricio uel ex patricio uel [B 7, 5, 91] ei, quem praetorianae uel urbicariae amplissimae sedis administratio illustrauit, uel consulari uiro, quem tam ordinaria processio quam sacra nostrae pietatis pariter sublimauit oratio, quiue magisteriae potestatis sudoribus clarus factus est, uel ei, qui magistri officiorum uel quaestoris officio functus aut sacri nostrae pietatis cubiculi praepositus post depositam administrationem senatorio ordini sociatus est, aut cui nostra serenitas domesticorum scholam regendam mandauit cuiue sacros nostri numinis thesauros aut res priuatas nostrae pietatis uel serenissimae Augustae nostrae coniugis gubernandas iniunxit, post depositam uidelicet administrationem crimen publicum priuatumue, cui tamen non per procuratorem respondere liceat, in hac alma urbe uel in prouinciis commoranti ingeratur, nullius alterius iudicis nisi nostrae pietatis huiusmodi esse cognitionem uel sacri tantummodo cognitoris, cui nostra serenitas huiusmodi negotii audientiam uice sua sacris apicibus mittendis mandauerit, ita tamen, ut apud talem iudicem, nullius officii uel scholae intercedente ministerio, more atque habitu sacrarum consultationum absque ulla uidelicet obseruatione dierum fatalium introductae causae uiris deuotissimis sacri nostri scrinii libellensibus sollemnia implentibus, audiantur: eo qui in crimen uocatus erit, ne quas ante probationes iniurias patiatur, sedendi quoque in aliqua secretarii parte, quae iudicibus inferior, alter-
1 cantibus uero superior esse uideatur, habituro licentiam. Adeo autem tantarum honores dignitatum duximus augendos, ut nec sacro quidem cognitori, nec postquam crimen fuerit patefactum, contra huiusmodi uiros uel eorum substantias statuendi aliquid concedamus facultatem, sed hoc solummodo in huiusmodi uiros uice quoque principis audituro licebit, ut intentatum apud se crimen, si patefactum fuisset, ad principalem referat notionem.
1a Vltionis autem tantis inferendae dignitatibus modus non nisi in principis residebit arbitrio, cum sit certum oportere accusatoris calumniam (reo uidelicet protinus absoluendo) inconsulta quoque nostra serenitate prout leges sanciunt coerceri, nisi forte accusator quoque non minoris quam reus sit dignitatis: in hoc namque casu super coercenda huiusmodi
2 accusatoris calumnia non immerito consulenda erit principalis auctoritas. Viros autem illustres in hac inclita urbe degentes, qui sine administratione honorariis decorati fuerint codicillis, licet talem praerogatiuam nostrae iussionis meruerint, ut quod non egerint uideantur egisse, in criminalibus causis magnificae tuae sedis et illustrissimae urbicariae praefecturae nec non etiam uiri magnifici magistri officiorum (quotiens tamen ad eius iudicium specialis nostrae pietatis emanauerit iussio) sententiis respondere decernimus, ita ut huius-
2a modi uiri sedendi quidem in cognitionibus dicendis minime sibi uindicent facultatem. Sciant autem ipsi quoque nec de se uel suis facultatibus iudicaturos aliquid nec probatis criminibus,
3 nisi prius ad nostram pietatem rettulerint, posse statuere. Quotiens autem uiri illustres in prouinciis constituti (non hi tamen, quorum cognitio ad nostram maiestatem uel ad uice nostri numinis auditurum pertineat) in querimoniam fuerint criminalem uocati, et sedendi, cum celebratur cognitio, in secretariis iudicantium ius consequantur et iudices patefactis quoque criminibus ferendis contra huiusmodi uiros uel facultates eorum sententiis abstineant, dum nostrae pietatis ad suas meruerint relationes responsum: supplicio uidelicet, quod accusatoribus patefacta eorum calumnia ingerendum est, nec apud prouinciales iudices, si non, sicut superius dictum est, similem dignitatem habeant, differendo.
D. Constantinopoli. a. 485—486?

CRM

---

1 a. *om.* *S* 2 illustrat C^bRM^b, illustrat. C^a: ἀπὸ ἐπάρχων *B* 4 quiue] qui uel *CR* 5 propositus *M* 6 ordine C^a 7 nominis *CRM* 8 pietatis] partis *CR* | gubenandam M^a 9 publicum ... tamen *om.* *C* 10 licet *R* | nullus C^a 14 more *om.* M^a | consultotionum M^a | obseruationem C^a 15 sacris *C* 16 audiatur M^a | crimine CRM^b | quas] que *R* 17 sedent. C^a | aliquo C^a 19 cognitori] *CM*, cognitori nostro *R* 20 aliquod M^a | concedimus *libri* 21 audituro] C^b, auditori RM^b, audituri M^a, *inc.* C^a: ἀκροώμενος *B* 22 intantum *C* | noticionem *R* 23 ultionem R^a 27 calumniam M^a 28 inclita *om.* *M* 29 egerunt *C* 31 etiam] et *M* | eius] ius C^a | iudicium] offitium iuditium M^a 32 ut] uel *M* 33 sciant autem *om.* C^a 36 constitutis C^a | hii *M* | ad uice] M^a, uice RM^b, ad iudicem *C* 37 nominis *M* | auditorum C^aM^b, auditorem M^a 38 celebrantur C^a 42 habent *C* 43 *s. a.* *Contius* 1562

XXV

℞ IN QVIBVS CAVSIS MILITANTES FORI PRAESCRIPTIONE VTI NON POSSVNT ℞

1 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. [Nou. Theod. 7, 1 B 7, 5, 92] Omnes omnino domesticos et agentes in rebus et quaecumque alia praetenditur militia uel dignitas sub moderatoribus prouinciarum pro functionibus publicis respondere nulla fori praescriptione ualitura sancimus, si hac qui exiguntur publica debita uti temptauerint.
1 Immo et in aliis priuatis actionibus occupatos uolumus respondere, qui per prouincias *neg*otiantur uel conductorum uocabulis, cum non armata militia praediti sunt, defenduntur, siue domorum diuinarum siue uirorum potentium seu cuiuslibet condicionis sunt conductores, nisi forte commeatum ad rem propriam componendam unius anni indutias ostenderint se
2 accepisse. Eadem forma seruanda in his etiam, qui mercandi et militandi sacra beneficia meruerunt, ut etiam ipsi rectoribus prouinciarum respondeant. D. XIII K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

XXVI

℞ VBI CAVSAE FISCALES VEL DIVINAE DOMVS HOMINVMQVE EIVS AGANTVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. DIOSCORO. Non defensae mortis quaestionem apud procuratores nostros non oportere tractari quis ignorat, nec bona fisco peti posse, quam si de crimine constiterit apud eum, cui conuictis poenam inrogare licet? plane defunctis homicidii reis apud procuratores quoque causam agendam esse ratio permittit. PP. VII ID. MAI. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197 [B 7, 5, 93]

2 IDEM AA. ARISTAE. Non animaduertimus, cur causam ad officium procuratorum nostrorum pertinentem ad proconsulis notionem aduocare uelis. nam cum hoc quaeratur, an pater tuus mortem sibi consciuerit metu alicuius poenae ac propterea bona fisco debeant uindicari, iam non de crimine aut poena mortui, sed de bonis quaerendum est. D. XII K. OCT. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207 [B 7, 5, 94]

3 IMP. ANTONINVS A. HELIODORO. Procurator meus, qui uice praesidis prouinciae non fungitur, sicut exigere poenam desertae accusationis potest, ita iudicare, ut ea inferatur sententia sua, non potest. D. X K. SEPT. LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

4 IMP. ALEXANDER A. MAXIMAE. Cum uendente procuratore meo emisse te praedia dicas,
1 pretium eorum necessario soluere debes. Cum his, quibus mandantibus eadem praedia emisse te et tradidisse dicas, agente te procurator meus, si eius audientiam elegeris, cognoscet,

P (26 ℞ 1. 20, 3...6. 26, 3. 4) *L* (26 ℞. 22, 5) *CRM*

2 milites R^b, miles R^a | perscriptionem *S* 3 possent *S* 4 ualentinus *CM* 5 omnimodomesticos R^a | et *om. Nou.*: δομεστικοὶ καὶ μαγιστριανοὶ *B Coisl.* | militia uel] militiae *Nou.*: στρατείαν ἔχοντες ἢ ἀξίαν *B* 6 pro *om. Nou.* 7 debita publica *Nou.* 8 malumus *Nou.* | prouinciam *C* 9 negotiantur] *Nou. cum B* ἐμπορευόμενοι, otiantur R^bM^t, sociantur R^aM^v, sociatur *C* 10 seu] siue *M* 11 commeatu (*alias* commeatum) *Nou.*: εἰ μὴ ἄρα ἄδειαν λαβόντες εἰς τὸ διοικῆσαι τὰ καθ' ἑαυτοὺς πρὸς ἐνιαυτὸν ἀπελείφθησαν *B* | se *om. Nou.* 12 seruata *Nou.* | sacra] diualia *Nou.* 13 *s. a. Nou. Hal.* | XIII] III *Hal.* | febr. (*alias* mai.) *Nou.*, *om. Hal.* 16 cause fiscalis *SM*, causa fiscalis *C* | diuini M^a | hominemque *L* 17 aguntur *S* 19 oportet *C* 20 quam] quod *P*, aliqua (aliq∗a C^a) quod *C* | consisterit *R* | cui *om. P* | coniunctis· *uel* conuinctis *C* 21 defunctus *C* 22 *s. a. Hal. P* | laterno *P* | et ruf. conss. *om. P* 24 nationem *C* 25 metalli cuius *C* 27 *s. a. Hal. et P ad* 24, 2 | et maximo *om. P* 28 impp. *P* | helidoro *P*, aliodore *M* 29 potest] non potest *P* | inseratur *P* 30 *s. a. Hal.: in P est subscriptio c.* 5 | cereali *Hal.* 31 impp. *P* | a. *om. R* | maximo *S* | emissa *P*, emississe *M* | dicis P^a 32 his *om. C* | praeda M^a 33 emisisse R^a | te *om. C*

ut pecuniam quae pretii nomine tibi debetur et usuras quae fisco soluendae sunt consequi possis. PP. IIII ID. OCT. MAXIMO ET PATERNO CONSS. a. 233

5 IMP. CONSTANTINVS A. AD VRSVM. Ad fiscum pertinentes causas rationalis decidat, omnibus concussionibus prohibendis. D. NON. FEBR. CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO *IIII* CONSS. a. 315

6 IDEM A.[1] AD ITALICVM. Si quis aduersus conductorem nostrum aliquid agendum crediderit, uiro illustri comiti rerum priuatarum referri oportet, ne et iudici existimationis et officio eius salutis discrimen immineat. D. K. FEBR. . . . . CONSS.[2] [B 7, 5, 95]

7 IDEM A.[3] AD BVLEPHORVM RATIONALEM SVMMAE REI. Dominicis colonis et patrimonialibus grauitatem tuam censuimus disceptatricem esse debere. duces enim et praepositos limitum et castrorum et rectores prouinciarum euocandis et arcessendis colonis abstinere oportet. D. XVI K. MART. LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. a. 349 [B 7, 5, 96]

8 IDEM A.[4] AD TAVRVM PP. Cum aliquid colonus aut seruus rei priuatae nostrae contra disciplinam publicam adseratur perpetrare, ad iudicium rectoris prouinciae uenire cogendus est, sic uidelicet, ut praesente rationali uel procuratore domus nostrae inter eum et accusatorem causa tractetur et, si facinus fuerit adprobatum, iuris seueritas exseratur. D. V NON. MART. SIRMI DATIANO ET CEREALE CONSS. a. 358 [B 7, 5, 97]

9 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD PHILIPPVM VICARIVM. Vniuersi fiduciam gerant, ut, cum quis eorum ab actore[5] rerum priuatarum nostrarum siue a procuratore fuerit uexatus iniuriis, super eius contumeliis uel depraedationibus deferre querimoniam sinceritati tuae uel rectori prouinciae non dubitet et ad publica*e* sententiam uindictae sine aliqua trepidatione conuolare. quae res cum fuerit certis probationibus declarata, sancimus et edicimus, ut, si in prouincialem hanc audaciam quisquam moliri fuerit ausus, publice uiuus concremetur. D. III NON. IVL. HERACLIAE VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365 [Th. 10, 4, 1 mut. B 7, 5, 98]

10 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POLEMIVM PP. Nullum ex officio rationalis, qui exactioni uel chartis inseruiat, in alio iudicio adduci oportet, nisi forte cuiuspiam caput accusatio legibus instituta pulsauerit. D. III K. MAI. ARCADIO ET BAVTONE CONSS. a. 385 [B 7, 5, 99]

11 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ARTAXI PRAEPOSITO SACRI CVBICVLI. Hac lege sancimus, ut, siue agat domorum nostrarum colonus aut inquilinus aut [B 7, 5, 100]

P (26, 4. 6...9) *CRM*

---

[1] impp. Constantius et Constans AA.? [2] *ex* 11, 75, 1 d. VIII k. Febr. Bononiae Placido et Romulo conss. (= *a.* 343) *restituit Herrmann* [3] AA.? [4] *scribi debuit* imp. Constantius A. [5] Si quis ab actore *incipit Th.*

---

1 sunt] *C*, sint *PRM* 2 *s. a. Hal.* 4 *s. a. Hal. et P ad c.* 3 | constantino a. iu et licinio conss. *P*, constantinop. feliciano et titiano *Hal.* 6 itaricum *M* | agendum] esse agendum P^a 7 inlusti *M* | ne] nec *C* | extimationis *PR* 8 *s. a. Hal.: in P est subscriptio c.* 7 10 idem a.] impp. const. a. *P* | bulepherum P^b, pulepherum P^a, boleforum *M* | rationalem summae rei *om. S* 11 enim] etenim *P* 12 militum $PCRM^b$ | et uocandis et *P* 13 *s. a. Hal. P et P ad c.* 6 | mart.] febr. *P hoc loco* | limenio et catulio (call' *P hoc loco*) *P*, *om. Hal., sed in addendis suppl.* licinio 14 a.] aa. *C* 16 si uidelicet P^b, si uudelicet P^a? 18 exoratur *R* | *s. a. Hal. P* | dacianus et cereale *P*, arbitrione et lolliano (= *a.* 355) *Hal.* 19 impp. ualent. et ualer. (ualentinus et ualerius *M*) aa. *CM*, imp. ual. a. *P* | ad phil. uic. (uic. *om. M*) *sumptum est ex Th.* 10, 4, 1, *cui inscribitur* imp. constantinus a. ad philippum uicarium urbis, *anni scilicet* 313 20 cum] si *Th.*, *om. P* | priuatorum P^aR^a 22 differre R^a | querimonia *C* | et *om. PC* | publicam *PCRM* 23 scientiam *PM* | cum] si *P* 24 edisicimus M^a | prouintia *P*, prouintia** R^a | quisquis *P* 25 concrementur *C* | *s. a. Hal.: in P est subscriptio c.* 11 | heracliae *uidetur additum ex subscriptione Th.* 10, 4, 1 (d. III non. mart. heracleae constantino a. III et licinio III conss.), *cum Valentinianus hoc die Mediolani, Valens Caesareae constiterit* 27 impp. *C* | grat.] grat. et *R*, *om. S* | ualentinus et theod. *M*, theod. et ualentinianus *S* | aa. *SC* | polymium *S*, polimum *R* 28 abduci *C* 29 *s. a. Hal.* 31 ualentinus *M* | aa.] a. *S* | arcaxi *S*, artaxati *R* | praeposito] pp. *SM* | sacri p cubic. R^a 32 hanc legem *R*, *om. C*, *inc.* M^a | nostrorum CR^a

seruus seu pulsetur ab aliquo super criminali uel ciuili negotio, non alibi quam tui culminis ac uiri spectabilis comitis domorum petatur examen: nullius adlegatione super fori praescriptione penitus admittenda. D. v id. April. Evdoxio et Dioscoro conss. a. 442

XXVII

R QVANDO LICEAT SINE IVDICE VNICVIQVE VINDICARE SE VEL PVBLICAM DEVOTIONEM R

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. ad provinciales. [Th. 9,14,2 B 60,39,16] Liberam resistendi cunctis tribuimus facultatem, ut quicumque militum uel priuatorum ad agros nocturnus populator intrauerit aut itinera frequentata insidiis adgressionis obsederit, permissa cuicumque licentia dignus ilico supplicio subiugetur ac mortem quam minabatur excipiat et id quod intendebat incurrat. melius enim est occurrere
1 in tempore, quam post exitum uindicare[1]. Vestram igitur uobis permittimus ultionem et, quod serum est punire iudicio, subiugamus edicto: nullus parcat militi, cui obuiare telo oporteat ut latroni. D. k. Ivl. Tatiano et Symmacho conss. a. 391

2 Imppp. Arcadivs Honorivs et Theodosivs AAA. Hadriano pp. Opprimendorum desertorum facultatem prouincialibus iure permittimus. qui si resistere ausi fuerint, in his uelox ubicumque iubemus esse supplicium. cuncti etenim aduersus latrones publicos desertoresque militiae ius sibi sciant pro quiete communi exercendae publicae ultionis indultum. D. v non. Oct. Theodosio A. et Rvmorido conss. a. 403

XXVIII

R DE INOFFCIOSO TESTAMENTO R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Victorino. [B 39,1,34] Cum de inofficioso matris suae testamento filius dicere uelit aduersus eum, qui ex causa fideicommissi hereditatem tenet, non est iniquum hoc ei accommodari, ut perinde fideicommissarius teneatur, ac si pro herede aut pro possessore possideret. PP. v k. Ivl. Falcone et Claro conss. a. 193

2 Idem AA. Lvcretio. [B 39,1,35] Quamuis de inofficioso testamento acturum te bonorum possessionem accepisse proponas, tamen scriptis heredibus auferre possessionem inciuile est. D. iiii k. Dec. Dextro ii et Prisco conss. a. 196

3 Idem AA. Ianvario. [B 39,1,36] Si mater filiis duobus institutis tertio post testamentum suscepto[2], cum mutare idem testamentum potuisset, hoc facere neglexisset,

A[vl] (28 R) *P* (27. 28) *L* (27. 28) *CRM*

---

[1] uindicari *Th. contra B:* ἐπιζητεῖν ἑαυτῷ τὴν ἐκδίκησιν [2] *fuit* nato (*u. i.*)

---

1 alibi] ab alio *M*[a] 3 admittenda sit *M* | *s. a. Hal. et P ad c.* 9 | eudoxio et dioscoro conss.] *P*, *om. Hal.* 5 quando] *SM*, ubi uel quando *PLCR* | licet *C* | unicuique sine iudice *C* 6 se uel] set *P*[t]*L*, uel *P*[v], se *uel* se* *R*[a] | deuotione *L* 7 impp. *LCR* | ualentinus *M* | et theod. et *P*, a. et theod. et *L* | aa. *C* 9 ad] uel ad *C* | nocturnos *L*[a]*C*[a] | aggessionis *L*[a] 10 cuiquam *P*[t]*L*[t], cui*** *C*[a], cuique *C*[b] | dignus] *P*[a]*LM Th.*, dign** *C*[a], dignos *P*[b], digno *C*[b]*R* | subiungetur *PL*[a]*C* 11 minebatur *R* 12 permittimus ultionem uobis *L* 13 serum] saeuum *P*[t]*L*[t], ser** *C*[a] | subiungamus *C* | obuiari *Th.* | telo *om. L*[a] 14 *s. a. Th. Hal. PL* | iul.] iun. *PL* 15 impp. arc. hon. et theod. aa. *C*, imppp. arc. et hon. et theod. aaa. *PL*, impr. (imppp. *M*) hon. arch. et theod. aaa. *SM*, impp. arch. et theod. augusti *R* | hadriano] ad adriano *S* 16 permittmus *R*[a] 17 desertosque *P* 19 *s. a. Hal. PL* | rumoridae *PL*, rumoridio *Hal.* 21 de inofficiosis testamentis *A* 23 uelim *R*[a] 24 proinde *libri* 25 *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *PL* | falcedone et cloro *PL* 26 aa.] a. *S* 27 auferre] ἀφαιρεῖσθαι *B* (κ.π.) 28 *s. a. Hal. PL* | d. iiii] pp. iii *PL* | ii *om. Hal.* 29 aa.] a. *S* | duobus filiis *M* | institutis] i. heredibus *PLR*[b] 30 suscepto] τὸ ἀρχαιὸν ῥητὸν τῆς διατάξεως 'τεχθέντος' μνήμην εἶχεν μετὰ τὴν διαθήκην· σήμερον δὲ ἀφῃρέθη τὸ 'τεχθέντος' καὶ ἐγένετο 'συλληφθέντος' *BΣ* (*Thalelaeus*) | cum mut.] commut. *R*[a] | hoc] et hoc *L*[b]*C*[b]*M*, *inc. C*[a]

merito utpote non iustis rationibus neglectus de inofficioso querellam instituere poterat.
1 Sed cum eam in puerperio uita cessisse proponas, repentini casus iniquitas per coniecturam maternae pietatis emendanda est. quare filio tuo, cui nihil praeter maternum fatum imputari potest, perinde uirilem portionem tribuendam esse censemus, ac si omnes filios
2 heredes instituisset. Sin autem heredes scripti extranei erant, tunc de inofficioso testamento actionem instituere non prohibetur. PP. VIII K. IVL. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

4 IDEM AA. SOTERICHO ET ALIIS. Cum ex causa fideicommissi secundum decretum praetoris in libertate morati sitis, filios etiam susceperitis, quamuis postea domini uestri testamentum inofficiosum sit pronuntiatum agente filio, non est aequum fieri uobis libertatis quaestionem. PP. VI ID. MART. ANTONINO III ET GETA II CONSS. a. 208

5 IMP. ANTONINVS A. AELIO. Si pater tuus post litem contestatam uel post- [B 39, 1, 37] quam propositum habuisset inofficiosum fratris testamentum dicere te herede relicto decessit, causam coeptam uel quocumque modo illi placitam exsequi non prohiberis. PP. PRID. NON. OCT. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

6 [1]IDEM A. INGENVO. Cum quaeritur, an filii de inofficioso patris testa- [B 39, 1, 38] mento possint dicere, si quartam bonorum mortis tempore testator reliquit, inspicitur. PP. VII K. IVL. ROMAE DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

7 IDEM A. SECVNDINO. Neptem defuncti actione de inofficioso testamento, [B 39, 1, 39] quamuis pater eius emancipatus fuerat defunctus, experiri posse ignorare non debes. PP. VI K. IVL. ROMAE LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

8 [2]IDEM A. FLORENTINO[3]. Parentibus arbitrium diuidendae hereditatis inter [BΣ 23, 1, 45] liberos adimendum non est, dum non minus, qui pietatis sibi conscius est, partis quae
1 intestato defuncto potuit ad eum pertinere quarta ex iudicio parentis obtineat. Qui autem agnouit iudicium defuncti eo, quod debitum paternum pro hereditaria parte persoluit uel alio legitimo modo, etiamsi minus quam ei debebatur relictum est, si is maior uiginti quinque annis est, accusare ut inofficiosam uoluntatem patris quam probauit non potest. PP. VII ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

9 IDEM A. ROMANAE. De inofficioso testamento militis uel iure militari uel ciuili facto uel centurionis uel tribuni numeri nec filios posse queri ius certum est. PP. ID. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

10 IDEM A. QVINTILIANO. Si heredum Quintiani, quem patrem tuum esse [B 39, 1, 40] dicis, aduersus quos de inofficioso testamento acturus eras, iure successionis bona ad fiscum pertinent, uel ipsius Quintiani bona utpote uacantia fiscus tenet, causam apud procuratorem meum agere potes. PP. II ID. AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

P (28, 3...5. 7. 8. [6 *post* 29, 3 *p*]) *L* (28, 3...5. 7. 6 *post* 29, 3) *CRM*

---

[1] *fortasse iungenda est Greg.* 3, 1, 1: Imp. Antoninus A. Aurelio Pontio Ingenuo. Fructus ante litem contestatam perceptos malae fidei possessores restituere placuit. PP. XII k. Iul. Romae duobus Aspris conss. [2] *iunge* 6, 30, 2 [3] imp. Alexander A. Flor. militi 6, 30, 2

---

1 potuerat *R*, poterit M^b 2 casus] caus*s R^a 3 paterne P^aL^a, *del.* P^b | *aut* propraeter *aut* propter C^a | factum P^aL 4 impunitari L^a | proinde *libri* 6 *s. a. Hal. PL* | laterno *PL* 7 aa.] a. *S* | sotherico *S*, sotherio *M* | causis *R* | secundum decr. praet. *om.* C^aR^a 8 libertatem *C uel* C^bM | commorati *M* 9 inofficioso L^a | liberatis M^a 10 *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *PL* | III] II *Hal.*, et geta II *om. PL* 11 imp. anastasius a. *S*, id. aa. *M* 12 te herede relicto] $C^bR^bM^b$ *cum B:* μετὰ ταῦτα τελευτήσῃ, παραπέμπει αὐτὴν εἰς τοὺς κληρονόμους, nec derelicto *PL*C^a? R^aM^a? 13 *s. a. Hal. PL* | prid.] II *Hal.* 14 quentiano *P* 15 idem a. (aa. *M*) ingenuo (ingenio *CM*)] imp. ant. a. aelio (*ex c.* 5) *pL* | filii de i. patris] fratres de i. fratris pL^a? *contra B BΣ* 16 si quartam] quarta *p*, quartam L^a | mortis] quae m. pL^aM^a | *s. a. Hal.* 17 duobus] duobus et *Hal.* 18 a.] aa. *M* | accionem *PLCRM uel* M^b 19 fuerit *PLR* | experri M^a | *s. a. Hal. PL* 20 II *om. Hal.* | cereali *Hal.* 21 a.] aa. *M* | florentio *SC*, secundino *PL* | arbitrium *om.* M^a 22 pietatis *bis* P^a? | sibi] meritis sibi P^aL^aC 23 intestamento L^aC^a | defuncti L^a | quartam PR^a? M^a, id est quartam *L* | obtineant M^a 24 agnorauit M^a | debitum] de****ebitum P^a 25 modo] m. uel PL^a? R^a? M^b | debeatur *PL* 26 inofficiosum C^aR^a? | patris uolunt. *PL* | *s. a. Hal. PL* 27 VII] VI 6, 30, 2 28 a.] aa. *M* 29 filos R^a | certum est *om.* M^a | *s. a. Hal.* 31 a.] aa. *M* | quintiani] CM^b, quintiniani *R*, quintianum M^a?, Κουιντίνου *BΣ* (κ.π.) | quam R^a 33 quintiani] *CRM*, Κουιντίνου *BΣ* (κ.π.) 34 potest C^a | *s. a. Hal.*

11 Idem A. Ingenvo. In harenam non damnato, sed sua sponte harenario constituto legitimae successiones integrae sunt, sicuti ciuitas et libertas manet. sed si testamentum parens eius fecit, neque de inofficioso testamento accusatio neque bonorum possessio ei competit: nam talem filium merito quis indignum sua successione iudicat, nisi et ipse similis condicionis est. PP. iiii k. Ian. Ivliano et Crispino conss. a. 224

12 Idem A. Liciniano et Diogeniano. Si pater puellae, cuius uos curatores esse dicitis, filio ex semisse, ipsa autem ex triente et uxore ex reliquo sextante scriptis heredibus, fidei filiorum commisit, ut, si quis eorum intra uiginti quinque annos aetatis decederet, superstitibus portionem suam restitueret, praeterea uxori, ut id, quod ex causa hereditatis ad eam peruenisset, filiis post mortem suam restitueret, fideicommisit, calumniosam inofficiosi actionem aduersus iustum iudicium testatoris instituere non debetis, cum ex huiusmodi fideicommissaria restitutione tam matris quam fratris eius portio ad eam poterat peruenire. PP. non. Dec. Alexandro A. iii et Dione conss. a. 229 [B 39, 1, 41]

13 Imp. Gordianvs A. Prisciano. Cum duobus heredibus institutis, uno ex quinque, altero ex septem unciis, aduersus eum qui ex septem unciis heres scriptus fuerat iusta querella contendisse, ab altero autem uictum fuisse adlegas, pro ea parte, qua resolutum est testamentum, cum iure intestati qui obtinuit succedat, neque legata neque fideicommissa debentur, quamuis libertates et directae competant et fideicommissariae praestari debeant. PP. iii k. Febr. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

14 Idem A. Prisco. Eum, qui inofficiosi querellam delatam non tenuit, a falsi accusatione non submoueri placuit. idem obseruatur et si e contrario falsi crimine instituto uictus postea de inofficioso actionem exercere maluerit. PP. vi k. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239 [B 39, 1, 42]

15 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Aphrodisiae. Filiam praeteritam a matre ad successionem eius citra inofficiosi querellam adspirare non posse explorati iuris est. PP. v k. Avg. Philippo A. et Titiano conss. a. 245 [B 39, 1, 43]

16 [1]Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs nob. C. Theodotae. Contra maiores uiginti quinque annorum duplicem actionem inferentes, primam, quasi testamentum non iure sit perfectum, alteram, quasi inofficiosum, licet iure perfectum, praescriptio ex prioris iudicii mora quinquennalis temporis non nascitur, quae officere non cessantibus non potest. PP. id. Avg. Tvsco et Basso conss. a. 258 [B 39, 1, 44]

17 Impp. Carinvs et Nvmerianvs AA. Florae. Cum filium tuum te praeterita sororem heredem instituisse proponas, inofficiosi querellam apud praesidem prouinciae persequi potes. PP. prid. id. Febr. Carino ii et Nvmeriano AA. conss. a. 284 [B 39, 1, 45]

18 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Favstinae. Cum te pietatis religionem non uiolasse, sed mariti coniugium quod fueras sortita distrahere noluisse ac [B 39, 1, 46]

A^s (*c.* 17) *P* (*c.* 12. 14...18) *L* (*ut P*) *D* (*ad c.* 13) *CRM*

[1] *iunge* 2, 40, 2

1 a.] aa. *M* | harena *M* 2 integrae] **tegres *M^a* | sicut *R* 3 eius *om.* *M^a* | fecit] non fecit *C^a* 4 sua *om.* *R^a* 5 *s. a. Hal.* 6 a.] aa. *M* | liciano *M,* iuliano *C* | curatores uos *M* 7 ex emissae *M^a* | sextante] exsestante *C^a* 9 decederit *PL* | praeterea ... 10 restitueret *bis* *L^a* 10 restituere *C^a* 11 actionem] calumpniam accionem *P^a* | aduersum *M* 13 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 13 14 impp. *D* 15 auciis *uel* uiciis *R^a* | aduersus ... unciis (uiciis *R^a*) heres] herer**** *M^a* | scriptis *M^a* | iustam querelam *C^a*, iustam quaerella *M^a* 17 iure] iure qui *M^a* | fideicommissa ... 18 competant et *om.* *M^a* 18 defendentur *D^a* | competent *D^a* 19 *s. a. Hal. D et PL ad c.* 12 | pp.] pp. a. *P^a* 20 a.] augusti *R* | crispo *C* | querela delata *PL^b* | a *om.* *PL* 21 e] ex *R* 22 uinctus *M^a* | *s. a. Hal.* *PL* | vi] uiii *PL* | a. *om.* *PL* 24 impp. *R* | a. et philippus c.] a. ad filippum c. *PL,* cesar *R^a*, a. *M* | astrodisiae *C,* aflodisiae *R^a* 26 *s. a. Hal.* *PL* | aug.] ap. *PL* | taciano cc. ss. *P,* taciano cc. conss. *L* 27 ualerius *M* | et *om.* *L* | gallius *M* | aa. *om.* *S* | et ual. *om.* *M,* et *om.* *L* | nob. c.] nouies uiiii *S,* nob' cum *PL,* nobilis c. *CR,* *om.* *M* 28 annis *C^b* 29 iure non *PL* 31 *s. a. Hal.* *PL* | tusco] iusto *PL* 32 carinus] carus carinus *C* | numerius *M* | praeteritam *C^a* 33 sorore *P^tL^a* 34 consequi *PL,* praesequi *R^a* | potest *$P^tL^aC^a$* | *s. a. Hal.* *PL* | prid.] ii *Hal.* | ii *om.* *PL* | aa. *om.* *PL* 35 imp. *R* | aa.] *SR^a*, aa. et cc. *$PLCR^bM$* 36 coniungium *R* | noluisses *C^a*

propterea offensum atque iratum patrem ad exheredationis notam prolapsum esse dicas, inofficiosi testamenti querellam inferre non uetaberis. PP. Nicomediae xvi k. Mart. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

19 Idem AA. Apollinari. Si filia tua turpiter et cum flagitiosa foeditate uiuit, ut a successione tua eam excludendam putes, si non inconsulto calore, sed ex meritis eius ad id odium incitatus es, postremi iudicii liberum arbitrium habebis. D xv k. Ivl. Sirmi ipsis *v* et iiii AA. conss.[1] a. 293

20 [2]Idem AA. et CC. Sabiniano. Filia in orbitate patris relicta cum marito, B 39, 1, 47 cui matre uolente nupsit, colens concordiam iustas offensionis post eiusdem matris paenitentiam causas non praestat nec ex momentariis uoluntatibus matris nupta atque uidua esse iure compellitur. D. non. Ian. Sirmi CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. Alexandro. Fratris uel sororis filii, patrui uel auun- B 39, 1, 48 culi, amitae etiam et materterae testamentum inofficiosum frustra dicunt, cum nemo eorum qui ex transuersa linea ueniunt exceptis fratre et sorore ad inofficiosi querellam admittatur. de falso sane per accusationem criminis queri non prohibentur. D. vi id. Febr. CC. conss. a. 294

22 Idem AA. et CC. Statillae. Si maritus tuus facto testamento te quidem ex asse scripsit heredem, filia autem quam habuit in potestate exheredata facta minime probetur nihilque ei relictum est neque iustas causas offensae praestitisse conuincatur, eam de inofficioso testamento patris querentem totam hereditatem obtinere posse non ambigitur.
1 Quod si iam obtinuit uel postea uincat, quodcumque maritus mortis suae tempore debuisse tibi perhibetur, idem ab ea reddi oportet. D. id. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Philippae. Testamenti factionem per testationem uos inter- B 39, 1, 49 dixisse matri profitentes iustitiam offensae manifeste testamini. D. v id. Sept. CC. conss. a. 294

24 Idem AA. et CC. Svccesso. Testamentum militis filii familias in castrensi peculio factum neque a patre neque a liberis eius per inofficiosi querellam rescindi potest. D. iii non. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

25 Idem AA. et CC. Menodoto. Filiis matrem, quae de mariti moribus secus B 39, 1, 50 suspicetur, ita posse consulere iure compertum est, ut eos sub hac condicione instituat heredes, si a patre emancipati fuerint, atque eo pacto secundum tabulas bonorum possessionem patrem cum re accipere non uideri, qui condicioni minime obtemperauit, neque ei nomine filiorum inofficiosi eo modo actionem posse competere, quibus nullam iniuriam fecerit mater, sed potius putauerit prouidendum, restituere debet[3]. D. iiii non. Ivl. Antiochiae Titiano et Nepotiano conss. a. 301

A^{ul} (*c.* 19. 21. 23) *P* (*c.* 18. 20. 19. 21. 22. 23 [25 *p*]) *L* (*c.* 18. 20. 19. 21. 22. 23. 25) *CRM*

[1] d. xv k. Ian. Sirmi ipsis iiii et iii AA. conss. (= *a.* 290: *Mommsen*)? [2] *iunge* 5, 12, 17
[3] restituere debet *del.*

1 patrum C^a? | exhereditationis *R* 2 *s. a. Hal. PL* | pp. nicom. xui k. mar. ma. et aquili. conss. *PL*, s kal. maii. maximo ii et aquilino coss. *Hal.* 4 aa.] a. *SA*, aa. et cc. *C* | apolenari *SR* | si] fi M^a | turpiter] eo quod turpiter *PL* | cum *om.* P^a 5 eam *om. R* | putes] potest A^u | inconsueto *A* | meritis (mentis *A*) eius] me M^a 6 id] ** M^a, *om. PL* | postremis iudiciis PL^a | liberarum R^a | *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* 7 v et iiii] et iiii *PL, om. Hal.* 8 idem] impr. dioclit. et maxim. *S* | aa. et cc.] aa. *S*, aa. et co. *P* | sabinianae *PL*, saluiano *R*, sabiane *M* 9 nupserit *M* | iustam offensionis … 10 causam *P*, iusta* offensionem … causas L^a 10 non *om.* M^a | commentariis P^tL^t 11 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 21 12 aa. et cc.] a. *S* | alexandro] tatile (*cf. ad u.* 16) *S transpositis c.* 22. 21. 20 | filiis L^a | aunnculis M^a 14 qui] quae *C* | tranuersa A^u, trauersa *P*, transuera C^a | uenit AM^a 15 *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 20 | d.] pp. *PL ad c.* 20 | vi id. febr. *om. Hal.* 16 aa. et cc.] a. *S* | tatillae *PL*, tatile *S ad u.* 12 *CM*, alexandro *S h. l.* 17 potestatem $PLRM^a$ | exheredatam factam RM^a 18 iustam causam *PL*, causas *om.* C^a 20 tantam C^a? 20 quod] qui P^a | uindicat PL^aR | maritos R^a 21 prohibetur *PC* | rediut R^a | *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* 22 aa. et cc.] a. *S*, augusti cesare *R*, et cc. M^a | philippo *SP* 23 matris M^a | *s. a. Hal. PL* | d. v] s. ui *PL* 24 aa. et cc.] augustus *S* | successio *M*, *om. S* | castrensis *R* 25 a patre neque *om.* C^a | *s. a. Hal.* 27 aa. et cc.] a. *S* | menedoto *C*, menedote *SR*, medato pL^b, medoto *M*, serapioni suo salutem medato L^a | filius L^a 29 mancipati *R* 30 qui] cum *pL* | minime] minime filiorum R^a | obtemperabit $pLCR^a?M$ 31 filiorum nomine *C* 32 *s. a. Hal. pL* | iiii] iii *L* 33 antiochiae … conss. *om. pL*

26 IDEM AA. ET CC. SERAPIONI SVO SALVTEM. Ex tribus unciis herede insti- [B 39, 1, 51]
tuto filio intra pubertatis annos directam non inutiliter a patre fieri substitutionem certum
est. D. V K. SEPT. NICOMEDIAE DIOCLETIANO VIIII ET MAXIMIANO VIII AA. CONSS. a. 304
27 IMP. CONSTANTINVS A. AD *LVCRIVM* VERINVM. Fratres uel [Th. 2, 19, 1 mut. B 39, 1, 52]
sorores uterini ab inofficiosi actione contra testamentum fratris uel sororis penitus arcean-
tur: consanguinei autem durante uel non agnatione contra testamentum fratris sui uel
sororis de inofficioso quaestionem mouere possunt, si scripti heredes infamiae uel turpitu-
dinis uel leuis notae macula adsparguntur uel liberti, qui perperam et [Th. 2, 19, 3 mut.]
non bene merentes[1] maximisque beneficiis suum patronum adsecuti instituti sunt, excepto
seruo necessario herede instituto. D. ID. APRIL. SIRMIO *CONSTANTINO A. V ET LICINIO C.*
CONSS. a. 319
28 IDEM A. AD CLAVDIVM PRAESIDEM DACIAE. Liberi de inofficioso querellam [Th. 2, 19, 2]
contra testamentum parentum mouentes probationes debent praestare, quod obsequium
debitum iugiter, prout ipsius naturae religio flagitabat, parentibus adhibuerunt, nisi scripti
1 heredes ostendere maluerint ingratos liberos contra parentes extitisse. Sin autem mater
contra filii testamentum inofficiosi actionem instituat, inquiri diligenter iubemus, utrum
filius nulla ex iusta causa laesus matrem nouissima laeserit uoluntate nec luctuosam ei et[2]
2 legitimam reliquerit portionem, ut testamento remoto matri successio deferatur[3]. Si tamen
mater inhonestis factis atque indecentibus machinationibus[4] filium forte obsedit insidiisque
eum uel clandestinis uel manifestis appetiit uel inimicis eius suas amicitias copulauit atque
in aliis sic uersata est, ut inimica eius potius quam mater crederetur, ut hoc probato inuita
etiam adquiescat filii uoluntati. D. VIII ID. FEBR. SERDICAE CRISPO II ET CONSTANTINO II
CC. CONSS. a. 321
29 [5]IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Quoniam nouella constitutio diui Leonis[6] [B 39, 1, 53]
ante nuptias donationem a filio conferri ad similitudinem dotis quae a filia confertur prae-
1 cepit, etiam ante nuptias donationem filio in quartam praecipimus imputari. Eodemque
modo cum mater pro filia dotem uel pro filio ante nuptias donationem uel auus paternus
aut maternus uel auia paterna aut materna pro sua nepte uel pro suo nepote uel proauus
itidem uel proauia paterna aut materna pro sua pronepte uel pro suo pronepote dederit,

A^{ul} (c. 27. 28) PLCRM

[1] meritis (*Mommsen*)? [2] et] nec *Th.* [3] si tamen defuncto consanguinei agnati non sunt superstites *ins. Th.* [4] uotis *Th.* [5] *iunge* 5, 3, 18 [6] 6, 20, 17

1 aa. et cc.] a. *S* | sarapioni *S*, serapionio *C* | suo sal. *om. M* | salute *S* | tribuis uitiis R^a 3 *s. a. Hal. PL* | diocletiano ... aa.] cc. *Hal.* | max. VIII] max̄. *P*, max̄x. *L* 4 constantio *A* | ad lucrium uerinum] *Th.*, ad uerianum *S*, ad uerinum *PL*, ad ueri*num M^a, uerino *ACR* 5 ab P^aL^t | inoffitioso M^a 6 durantes *A* | agnatione] ad agnitionem *A*, cognatione P^a, **gnatione L^a, agnitione *R* | fratris *om. A* 7 de inofficiosi A^u, deinde officiosi A^l 8 lenis *A* | nota macule PL^aR^a | asperguntur A^lC, aspargantur M^b 10 seruo *om. A* | *s. a. Th. Hal. PL* | april.] aug. *Hal.* | sirmii *Hal.*, sir. *PL* | constant. a v et lic. c.] *Th.* 2, 19, 1 *Hal. in addendis* (*ex Sichardo*), crispo et const. *PL*, crispo II et constantino caes. II *Hal. hoc loco: cum libri in die et loco consentiant cum Th., in consulibus dissensio non potest inde orta esse, quod compilatores subscriptionem mutauerint ex alia Constantini constitutione, quam praeter Th.* 2, 19, 1. 3 *ad hoc caput concinnandum adhibuerint: quo casu etiam temporis ordinem turbassent: immo subesse uidetur error archetypi communis librorum PL et Egnatiani* 12 a.] aa. *A* | claudium *om. M* | daciae] *SAM Th.*, prouinciae *PLCR* | inofficiosi AC^a 14 naturae ipsius *Th.* | adhibuerint *M* 15 heredes] heredes sese *A* 17 iusta *om.* P^a | matrem *om. A* | nouissima] *A Th.*, in nouissima *PLCRM* | lesit *M* | nec] eo quod nec PL^a, eo nec M^b | lectuosam P^a | et] *e M^a 19 indecedentibus M^a, indice**tibus P^a | machinationibus *om. A* | abscedit R^a 21 sic] si sic *A* | est *om. A* | probato] pro uoto *A* 22 uoluntatem *A*, uoluntate *L* | *s. a. Th. Hal. PL* | VIII] *Th.*, uii *PL*, iii *Hal.* | serdicae *om. PL* | prisco *P*, crispo c. *Th.* | II cc] II c. *Th.*, caes. II *Hal.*, *om. PL* 24 a *om. PL* | pp. *om. PL* 25 quae ad filiam R^a 26 in *om.* R^a 28 paterna uel materna *L*, materna aut paterna *C* | sua *om.* L^a | nepote] pronepote L^a 29 itidem] sit idem *PL* | paterna uel materna *P*, paterni aut materni C^aM^a? | nepte *C* | pronepote] nepote *C*, pronepte uel pro suo nepote M^a

non tantum eandem dotem uel donationem conferri, uerum etiam in quartam partem ad excludendam inofficiosi querellam tam dotem datam quam ante nuptias donationem praefato modo uolumus imputari, si ex substantia eius profecta sit cuius de hereditate agitur. D. K. MAI. IPSO A. II CONS. a. 479

30 [1]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Omnimodo testatorum uoluntatibus prospicientes
magnam et innumerabilem occasionem subuertendae eorum dispositionis amputare cense-
mus et in certis casibus, in quibus de inofficiosis defunctorum testamentis uel alio modo
subuertendis moueri solebat actio, certa et statuta lege tam mortuis consulere quam liberis
eorum uel aliis personis, quibus eadem actio competere poterat: ut, siue adiciatur testa-
mento de implenda legitima portione siue non, firmum quidem testamentum sit, liceat uero
his personis, quae testamentum quasi inofficiosum uel alio modo subuertendum queri pote-
rant, id quod minus portione legitima sibi relictum est ad implendam eam sine ullo gra-
uamine uel mora exigere, si tamen non ingrati legitimis modis arguantur, cum eos scilicet
ingratos circa se fuisse testator edixit: nam si nullam eorum quasi ingratorum fecerit men-
tionem, non licebit eius heredibus ingratos eos nominare et huiusmodi quaestionem intro-
ducere. et haec quidem de his personis statuimus, quarum mentionem testantes fecerint
et aliquam eis quantitatem in hereditate uel legato uel fideicommisso, licet minorem legi-
1 tima portione, reliquerint. Sin uero uel praeterierint aliquam eorum personam iam natam
uel ante testamentum quidem conceptam, adhuc uero in uentre constitutam, uel exhereda-
tione uel alia eorum mentione facta nihil eis penitus reliquerint, tunc uetera iura locum
habere sancimus, nullam ex praesenti promulgatione nouationem uel permutationem accep-
2 tura. Imputari uero filiis aliisque personis, quae dudum ad inofficiosi testamenti querellam
uocabantur, in legitimam portionem et illa uolumus, quae occasione militiae ex pecuniis
mortui eisdem personis adquisitae posse lucrari eas manifestum est, eo quod talis sit mili-
tia, ut uendatur uel mortuo militante certa pecunia ad eius heredes perueniat, ita tamen,
ut ille gradus eiusdem militiae inspiciatur, quem morte testatoris militans obtinet, ut tanta
ei pecunia in legitimam portionem computetur, quantam dari statutum est, si in eo gradu
3 mortuus esset is, qui militiam ex pecuniis testatoris adeptus est. Exceptis solis uiris spec-
tabilibus silentiariis sacri nostri palatii, quibus praestita iam specialia beneficia tam de
aliis capitulis quam de pecuniis super memorata militia a parentibus eorum datis, ne in
legitimam portionem eis computentur, rata esse praecipimus: in ceteris uero personis prae-
dictam obseruationem tenere uolumus. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

31 [2]IDEM A. MENAE PP. Quae nuper ad testamenta conseruanda nec facile retractanda sanximus[3], ut ratione Falcidiae minime illis personis derelicta, quae ad inofficiosi testamenti querellam ex prioribus uocabantur legibus, non periclitentur testamenta, sed quod deest legitimae portioni, id est quartae parti ab intestato successionis, tantum repleatur, exceptis illis quibus nihil in testamento derelictum est, in quibus prisca iura illibata seruauimus, etiam ad testamenta sine scriptis facienda locum habere sancimus. D. III ID. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS. a. 528

PLCRM

---

[1] *iunge* 6, 23, 24. 6, 41, 1 [2] *iunge* 6, 23, 26 [3] *c.* 30 *h. t.*

---

1 uearum *R* 3 ex] haec R^a | profecto C^a | de *om.* M^a 4 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 30 5 testamentorum L^a | proficientis R^a 6 magnam] maga *incepit, mox emend. P* 7 et in] et in his M^a 8 certa *bis* P^a? | statura R^a 11 quasi *om.* $PL^aR^bM^a$ | poterat R^a 12 est *om.* PL^a | eam *om.* P^aL 13 ingrati leg. modis non *CR* | aggrauantur R^t 14 testor M^a | dixit *C* 16 haec] hoc LC^a 17 hereditatem *R* | legitimam portionem C^a 18 relinquerint *R* 19 conceptum P^a | uente L^a 20 mentionem C^a | eis] ei *PLM* | relinquerint *R* 21 praesentis M^a | uel permutationem *om.* R^a 22 ad *om.* *PL* | testamento L^a 23 illas $P^aL^aC^a$?, illam R^a?M^a 24 mortuis R^a | hisdem L^bCM^a, *(e?)isdem L^a | adquisita R^a | malicia P^a 25 uendetur *P* 26 morte] in morte *C* | militantis M^a? 27 ei *om.* *C* 28 ademptus *PL* 30 memoratam miliciam *PL* | ne] non PLR^b, non e R^a? 31 computetur *PLM* 32 *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 29 | a.] aa. *PL ad c.* 29 | conss. *PL utroque loco* 33 idem] impr. iustinianus *S* | meniae P^a | retracda M^a 34 sanctimus L^a?, sancimus C^a | officiosi P^a 35 quod] quidem R^a 36 quarta pars PLC^aM 37 in testamento nichil *LR* 38 *s. a. Hal. PL* | III] II *Hal.* | id. *om. P* 39 dn.] dec. *PL* | pp. *om. Hal* | conss. *PL*

32 Idem A. Menae pp. Quoniam in prioribus sanctionibus[1] illud statuimus, ut, si quid minus legitima portione his derelictum sit, qui ex antiquis legibus de inofficioso testamento actionem mouere poterant, hoc repleatur nec occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur, hoc in praesenti addendum esse censemus, ut, si condicionibus quibusdam uel dilationibus aut aliqua dispositione moram uel modum uel aliud grauamen introducente eorum iura, qui ad memoratam actionem uocabantur, minuta esse uideantur, ipsa condicio uel dilatio uel alia dispositio moram uel quodcumque onus introducens tollatur et ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. D. II[2] k. April. Constantinopoli Decio vc. cons. a. 529 B 39, 1, 54

33 [3]Idem A. Demostheni pp. Si quis suo testamento maximam quidem portionem libero derelinquat, minusculam autem alii uel aliis de sua stirpe progenitis, ipsam tamen legitimam siue in hereditate uel in legato uel in fideicommisso, ut non possit locus de inofficiosi testamenti querellae fieri, et ille quidem, qui ex paruulo genitoris sui consequitur substantiam, eam suscipere maluerit, qui autem ex maiore parte eam amplexus est, siue unus uel si plures sint, non statim et sine contentioso proposito uel ulla mora eam restituere uoluerit, sed expectato iudiciorum strepitu et multis uariisque certaminibus habitis post longum tempus ex sententia iudicis uix eam reddiderit, crudelitatem eius competenti poena adgredimur, ut, si haec fuerint subsecuta, non tantum in quod testator uoluit eum restituere condemnetur, sed etiam aliam tertiam partem quantitatis, quae fuerat in testamento derelicta, modis omnibus reddere, ut auaritia eius legitimis ictibus feriatur: aliis omnibus, quae in eodem testamento uel elogio scripta sunt, pro sui tenore ad effectum perducendis. B 39, 1, 55

1 Legis autem ueteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubescat posita, quam Iulius Paulus in suis scripsit quaestionibus, hanc piissimam adgredimur sanctionem. cum enim infantem suum non posse ingratum a matre sua uocari scripsit neque propter hoc ab ultima suae matris hereditate repelli, nisi hoc odio sui fecerit mariti, ex quo infans progenitus est, hoc iniquum iudicantes, ut alieno odio alius praegrauetur, penitus delendum esse sancimus et huiusmodi causam liberis non tantum infantibus, sed etiam quamcumque aetatem agentibus opponi minime concedimus, cum possit sub condicione emancipationis hereditatem suam mater filio derelinquens et patris odium punire et iuri filii sui minime nocere nec suam naturam fallere. satis enim crudele nobis esse uidetur eum qui non sentit ingratum existimari. D. XV k. Oct. Chalcedone Decio vc. cons. a. 529

34 Idem A. Iohanni pp. Si quis filium suum exheredatum fecerit alio scripto herede, reliquerit autem ex eo nepotem uel uiuum uel in uentre nurus suae constitutum, deliberante uero scripto herede filius decesserit, nulla hereditatis petitione ex nomine de inofficioso constituta uel praeparata omne adiutorium nepotem dereliquit. nec enim pater nepoti aliquod ius, cum decesserit, contra patris sui testamentum dereliquit, quia B 39, 1, 56

PLCRM

[1] *c.* 30. 31 *h. t.* [2] II *fortasse delendum est* (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 174) [3] *iunge* 5, 9, 10

1 idem] impr. iustinianus *S* 2 legitimam portionem C^a 3 nec] C^a *cum B* (κ.π.): καὶ ἵνα μή, ne *PL*C^b*RM* 4 hoc] hoc et *C contra B* 5 moraram P^a | uel aliud] aliud C^a 6 introducentes P^a, intraducente M^a | uocabuntur *M* 7 ipsa] et ipsa *P*L^a *contra B* 8 procederet *PL*C^a?*R*M^1, προβῇ *praecedente* ἀναιρεθῇ *B* (κ.π.) | esse R^a | *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* 9 constant. *om. Hal.* | uc. *om. PL* 10 idem] impr. iustinianus *S* | demonstreni L^a, domestini *M*, moene *S* | pp. *om. PL* 11 alii] alio *C*, aliis M^a? 12 siue *om. M* | hereditatem C^a | in fid.] fid. R^a*M* 13 de inofficioso testamento *R*M^b | querela *P*$L^1$$C^b$ | et *om.* C^a? | qui] quid R^a 15 siue] si *RM, inc.* C^a | uel si] *CRM*, uel ipsi *PL* | non *om.* P^a*L* | praeposito *M* | ulla mora] clamore *C*. mora *M* 16 noluerit *PL* | inspecto *PL*R^b, inspecto** R^a 17 sentenciis *PR*, ententia M^a | redigerit M^a 18 in quod $P^v$$L^v$, in id quod C^b*M*, in (hoc *ins.* P^b) quo $P^1$$L^1$*R*, *inc.* C^a 19 eum *om. C* | fuerit *M* 20 aliis] liis M^a 21 scripte M^a | pro *om.* R^a 22 tollentem R^a 23 aggredimur piissimam *L* 24 suum *om. CM* 25 ehditate P^b, *inc.* P^a | sui fecerit] id fecerit P^a, fecerit sui P^b*L* 27 et] *RM*, ut *PLC* | causa *PL* 29 iuri] uiri C^a, *inc.* $L^a$$R^a$ 30 nec *om.* P^a 31 *s. a. Hal. PL* | XV] *PL*, XII *Hal.* | chalcedone *om. Hal.* | conss. *PL* 32 idem] impr. iustinianus *S* | exhereditatum *R* 33 uel *om.* C^a*R* | uinum R^a | uentrem C^a*R* | deliberande *L* 34 pecione P^a 35 nepoti $P^a$$L^a$$M^b$? | dereliquit *PL* | neque C^b*M*, *** C^a 36 qua L^a

postea et adita est ab extraneo hereditas et superuixit auo pater eius, ut neque ex lege
Vellaea possit in locum patris sui succedere et rescindere testamentum. et hoc nonnulli
1 iuris consulti in medio proponentes inhumane reliquerunt. Sed nos, qui omnes subiectos
nostros et filios et nepotes habere existimamus adfectione paterna et imitatione, secundum
quod possibile est omnium commodo prospicientes iubemus in tali specie eadem iura nepoti
dari, quae filius habebat, et nisi praeparatio facta est ad inofficiosi querellam instituendam,
tamen posse nepotem eandem causam proponere: et si non heres apertissimis probationibus
ostenderit ingratum patrem nepotis circa testatorem fuisse, testamento remoto ab intestato
eum uocari, nisi certa quantitas patri eius minor parte legitima relicta est: tunc etenim
secundum nouellam nostri numinis constitutionem[1] repletio quartae partis nepoti superest,
si qua patri eius competebat: et perfruatur nostro beneficio a uetustate quidem neglectus,
a nostro autem uigore recreatus, nisi pater adhuc superstes uel repudiauit querellam uel
quinquennium tacuit, scilicet post aditam hereditatem. D. III[2] K. AVG. CONSTANTINOPOLI
POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531
35 [3]IDEM A. IOHANNI PP. Si quando talis concessio imperialis processerit, per B 39, 1, 57
quam libera testamenti factio conceditur, nihil aliud uideri principem concedere, nisi ut
habeat consuetam et legitimam testamenti factionem. neque enim credendum est Roma-
num principem qui iura tuetur huiusmodi uerbo totam obseruationem testamentorum multis
1 uigiliis excogitatam atque inuentam uelle euerti. Illud etiam sancimus, ut, si quis a patre
certas res uel pecunias accepisset et pactus fuisset, quatenus de inofficiosi querella ad-
uersus testamentum paternum minime ab eo moueretur, et post obitum patris filius cognito
paterno testamento non agnouerit eius iudicium, sed oppugnandum putauerit, uetere iurgio
exploso huiusmodi pacto filium minime grauari secundum Papiniani responsum, in quo
definiuit meritis magis filios ad paterna obsequia prouocandos quam pactionibus adstrin-
1a gendos. Sed hoc ita admittimus, nisi transactiones ad heredes paternos filius celebrauerit,
2 in quibus apertissime iudicium patris agnouerit. Et generaliter definimus, quando pater
minus legitima portione filio reliquerit uel aliquid dederit uel mortis causa donatione uel
inter uiuos sub ea condicione, ut haec inter uiuos donatio in quartam ei computetur, si
filius post obitum patris hoc quod relictum uel datum est simpliciter agnouerit, forte et
securitatem heredibus fecerit quod ei relictum est accepisse, non adiciens nullam sibi
superesse de repletione quaestionem, nullum filium sibi facere praeiudicium, sed legitimam
partem repleri, nisi hoc specialiter siue in apocha siue in transactione scripserit uel pactus
fuerit, quod contentus relicta uel data parte de eo quod deest nullam habet quaestionem:
3 tunc etenim omni exclusa querella paternum amplecti compellitur iudicium. Quae omnis
sanctio suas radices extendat non solum ad filium uel filiam, sed etiam ad omnes personas,
quae de inofficioso querellam contra mortuorum ultima elogia possunt mouere. D. K. SEPT.
CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

A^{ul} (*c.* 35 *pr.*) *PLCRM*

[1] *c.* 30 *h. t.* [2] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 179)? [3] *iunge c.* 36 *et* 6, 28, 4

1 pater auo *PL* 2 uellaea] L^bR^b, nouella PR^a, uelleia R^cM^b, *inc.* $L^aC^aM^a$ | nonnulli iuris consulti hoc *PL* 3 praeponentes C^a | relinquerunt *P*, reliquerint L^a 5 omnium] de omnium *R*, de his omnium *C* | commoda PLC^bM^b | perspicientes $PLCRM^a$? | iura] iura ab ultima patris sui hereditate P^aL^a? 6 habeat PL^a | ad] ad de *P* 9 enim *M* 10 nominis *libri* | nepotis M^a 11 pater R^a 13 quinquennio C^bM | *s. a. Hal.* *PL* | III] ii *P*, prid. *L* | const. *om. Hal.* 14 post conss. lamp. ii et horeste (hor. *L*) conss. (*om.* uu. cc.) *PL*, lampadio et oreste coss. *Hal.* 15 *inscriptionem om.* *A* | idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* | consessio A^l, consensio A^u, con**essio M^a 16 concedatur PLR^b | cedere R^a | nisi] ni A^l, *om.* A^u 17 testamentis A^c *ex emend.* A^l | romanorum *PL* 19 excognitam *A* | euertere R^a, *inc.* C^a 20 inofficiosi] PLC^aM^a, inofficioso C^bRM^b 22 ueteri *C* 23 exploso] W^v, expulso *PLCRM* | huiusmo*o L^a | in quo] id quod C^a? 24 meritis *om.* P^aL^a, merit** C^a | magis *om.* C^aRM | uocandos P^aL^b, uocandis L^a | quam pact. adstringendos *om.* L^a 25 hoc] hec P^bLR^b | transactionis R^a 28 ut haec] ut hoc P^a, et M^a | quarta *CR* 29 forte] et forte *M* 31 praeiudicium R^a 32 apochas P^aL^a | transaccionem *PLM* 33 conuentus L^a | habeat *RM* 34 enim *C* | exclusus *CRM*: πάσης ἀποκλειομένης μέμψεως *B* | complellitur R^a 35 uel] uel ad *M* 36 *s. a. Hal.* *PL* 37 constant. ... uu. cc.] cp. (cap. *P*) lamp. et horeste (hor. *L*) uu. cc. *PL*, lampadio et oreste coss. *Hal.*

36 [1]IDEM A. IOHANNI PP. Scimus ante constitutionem[2] fecisse, qua cautum | B 39, 1, 58
est, si pater minorem debita portionem filio suo reliquisset, omnimodo, etsi non adiciatur
1 uiri boni arbitratu repleri filio, attamen ipso iure inesse eandem repletionem. Quaerebatur
itaque, si quis rem donatam uel inter uiuos uel mortis causa uel in testamento relictam
agnouerit et pro parte sua habuerit, deinde eadem res euicta uel tota uel pro parte
fuerit, an debeat ex nostra constitutione pars legitima post euictionem suppleri: uel si
ex lege Falcidia minuantur legata uel fideicommissa uel mortis causa donationes, debet
tamen ex hoc casu supplementum introduci: ne, dum totam Falcidiam accipere heres
1a nititur, etiam totum commodum hereditatis amittat. Sancimus itaque in omnibus istis
casibus, siue in totum euictio subsequatur siue in partem, emendari uitium et uel aliam
rem uel pecunias restitui uel repletionem fieri, nulla Falcidia interueniente, ut, siue ab
initio minus fuerit derelictum siue extrinsecus qualiscumque causa interueniens aliquod
grauamen imponat uel in quantitate uel in tempore, hoc modis omnibus repleri et nostrum
1b iuuamen purum filiis inferri. Repletionem autem fieri ex ipsa substantia patris, non si
quid ex aliis causis filius lucratus est uel ex substitutione uel ex iure adcrescendi, puta
usus fructus: humanitatis etenim gratia sancimus ea quidem omnia quasi iure aduen-
1c (1) ticio eum lucrari, repletionem autem ex rebus substantiae fieri. Cum autem quis extra-
neo herede instituto filio suo restituere eum hereditatem suam, cum moriatur, disposuerit,
uel in tempus certum restitutionem distulerit, quia nostra constitutio[3], quae antea posita
est, omnem dilationem omnem moram censuit esse abstrahendam, ut quarta pars pura et
1d mox filio restituatur, in huiusmodi specie quid faciendum sit, dubitabatur. Sancimus ita-
que quartae quidem partis *restitu*tionem iam nunc celebrari non expectata nec morte here-
dis nec temporis interuallo, reliquum autem, quod post legitimam portionem restat, tunc
1e restitui, quando testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit portionem integram et
qualem leges et nostra constitutio definiuit, et scriptus heres commodum quod ei testator
2 dereliquit cum legitimo moderamine sentiet. Illud praeterea sancimus, ut tempora de in-
officiosi querellae ab adita hereditate secundum Vlpiani opinionem currant, Herennii Mo-
destini sententia recusata, qui a morte testatoris ilico cursum de inofficioso querellae tem-
poribus dabat, ut non liceat heredi quando uoluerit adire, ne per huiusmodi tramitem iterum
2a filius defraudetur debito naturali. Sancimus itaque, ubi testator decesserit alio scripto
herede et speratur de inofficioso querella, necessitatem habere scriptum heredem, si quidem
praesto est in eadem commanens prouincia, intra sex mensuum spatium, sin autem seorsum
utraque pars in diuersis prouinciis degit, tunc intra annale tantummodo spatium simili
modo per continuum a morte testatoris numerandum omnimodo adire huiusmodi heredita-
tem, uel manifestare suam sententiam, quod hereditatem minime admittit: expeditus etenim
ita tractatus inducitur filio memoratam mouere querellam: sin uero scriptus heres intra
statuta tempora minime adierit, per officium quidem iudicis scriptum compelli hoc facere.
2b In medio tamen, id est a morte quidem testatoris, ante aditam autem hereditatem, etsi

PLCRM

---

[1] *iunge c.* 35 *et* 6, 28, 4 [2] *c.* 30 *h. t.* [3] *c.* 31 *h. t.*

---

1 idem] impr. iustinianus *S* | fecisse] *CRM*^{a}*?*, fuisse relatam (relictam *P*^{a}) *PL*^{t}*M*^{b}, fecisse relatam *L*^{v} 2 debitam *R*^{a}, *om* *M*^{a} | adicatur *M*^{a} 3 eadem repletione *PL* 5 uicta *C* 6 fuerint *M*^{a} | debeant *M*^{a} 7 facidia *L*^{a} 8 tamen] tantum *P*^{a} 9 in *om. PL*^{a} | istis *om. P*^{a} 10 parte *C* | emendare *M* | et *om. PL* 11 replicationem *C*^{a} 14 filius *M*^{a} | non] nam *PL*^{a}*?*, n** *M*^{a} 15 quid] quidem *P*^{a}*?L* | lucratus est filius *PL* | accrescedis *P*^{a}, accrescendis *P*^{b}*L*^{a} | putat *P*^{a}, ut puta *M*^{b} 16 humanitas *L*^{a} | auentio *M*^{a} 17 replectionem *R* | quis] si quis *PL*^{a}*R*^{a}*M*^{a}, *inc. C*^{a}*:* si quis *fortasse uerum est, ut qui legem composuit scribere uoluerit* cum autem, si quis …, dubitabatur: sancimus quartae (*similiter B*) 18 morietur *C* 19 certum tempus *M* | ante *R* | composita *PL* 20 omnemque moram *L*, *inc. R*^{a} | abstahendam *M*^{a} 21 dubitatur *C*^{a} 22 restitutionem] *dett. cum B* ἀποκαθίστασθαι, estimationem *PLCRM* | mortis *P*^{t}*L*^{t} 23 nec … restat *om. P*^{a} | temporibus *L* | qui *L*^{a} | post] *CRM*^{a}, praeter *P*^{b}*LM*^{b}*?* | legitima portione *P*^{b}*L* 24 etenim] enim et *M*, etiam et *C* | suam *om. C* 25 legem *C*^{a} | definiuit] disposuit *C* | scripus *L*^{a} 27 querela *PLC*^{a}*RM* 30 defrudetur *R*^{a}, *inc. C*^{a} 31 scriptum habere *M* 32 commanens in eadem *C* | mensium *CM*^{b}, mensum *M*^{a} 33 annalem *M*^{a} 34 omnimodo *om. PL* 35 uel manifestare *om. P*^{a} | praesentiam *P*^{t}*L*^{t} 36 ita contractus *P*^{t}*L*^{t}, tractatus ita *C* 38 in] ne in *M*^{a}

decesserit filius, huiusmodi querellam, licet non se praeparauerit, ad suam posteritatem
transmittet, ad extraneos uero heredes tunc tantummodo, quando antiquis libris insertam
faciat praeparationem. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET
ORESTAE VV. CC. a. 531
37 [1]IDEM A. IOHANNI PP. Cum antiquis legibus declaratum est, ut militaria [B 39, 1, 59]
testamenta de inofficioso querellam euadant, multi alii casus emergunt, in quibus dubita-
1 tiones exortas sopiri necesse est. In castrensibus etenim peculiis introducta est et alia
subdiuisio et peculii triplex inuenitur causa. uel enim paganum est peculium uel castrense
1a uel quod medietatem inter utrumque obtinet, quod quasi castrense nuncupatur. In tali
igitur peculio, quod quasi castrense appellatur, quibusdam personis licentia conceditur con-
dere quidem testamenta, sed non quasi militibus [Tract. de peculiis (Heimbach Anecd. 2 p. 257)]
quo uoluerint modo, sed communi et licito et consueto ordine obseruando, quemadmodum
constitutum fuerat in consulibus et praefectis legionum et praesidibus prouinciarum et
omnibus generaliter, qui in diuersis dignitatibus uel administrationibus positi a nostra
1b consequuntur manu uel ex publicis salariis quasdam largitates. Sed hae quidem personae
testamenti faciendi habent potestatem in ipsis tamen tantummodo peculiis, quae iam enu-
1c merata sunt, id est quasi castrensibus. Sed et ueterani, qui tempore quidem mili-* [(Tract.)]
tiae sibi peculium adquisierunt, militiam autem deposuerunt, testari (licito tamen modo)
1d non prohibentur. In his itaque omnibus quasi castrensibus peculiis dubitabatur, si contra
1e huiusmodi testamenta de inofficioso querellam extendi oportet. [2]Sed prior quaestio erat,
si omnes qui quasi castrense peculium habent testari in hoc possint, quia non omnibus
passim, sed quibusdam personis hoc priuilegii loco concessum est: quia[3] militibus quidem
et ueteranis testamenta facere in castrensi peculio undique concessum fuerat, sed militibus
quidem in expeditione constitutis iure suo, ueteranis autem iure communi: de aliis autem
personis omnibus, quae non per speciale priuilegium hoc acceperunt, si possint testari,
dubitatum fuerat, ut puta uiris disertissimis patronis causarum uirisque deuo- [Tract. l. c.]
tissimis memorialibus et agentibus in rebus nec non magistris studiorum liberalium, archiatris
1f (1) quoque et omnibus omnino, qui salaria uel stipendia percipiunt publica. In his itaque
omnibus sancimus, quia ad imitationem peculii castrensis quasi castrense peculium super-
uenit, omnibus[4], qui tale peculium possident, super ipsis tantummodo rebus, quae quasi
castrensis peculii sunt, ultima condere (secundum leges tamen) posse elogia: hoc [(Tract.)]
nihilo minus eis addito priuilegio, ut neque eorum testamenta de inofficioso querella ex-
1g pugnentur. Si enim patronus aduersus res, quas libertus eius ex castris quaesiuit sui
iuris indubitanter constitutus, praeteritus fuerit ab ingrato liberto, tamen contra eius-
modi peculium contra tabulas bonorum possessionem non habet secundum ueterum legum
sanctionem, quemadmodum oportet praefata peculia, quae ad instar castrensis peculii intro-
2 ducta sunt, de inofficioso querellae esse supposita? Sed haec obtinere oportet, donec in
sacris parentum suorum constituti sunt hi qui quasi castrense peculium possident. si enim
sui iuris efficiantur, procul dubio est eorum testamenta et pro ipsis rebus, quas antea ex
quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficioso querellam sustinere, cum neque nomen

P (*c.* 36) *L* (*c.* 36) *CRM*

---

[1] *iunge* 1, 3, 49. 1, 5, 22 [2] § 1*e*...2*a* *epitomantur in* 6, 22, 12 [3] *requiritur* nam [4] *requiritur* omnes

---

1 parauerit *M*ᵃ 2 liberis *R*ᵃ 3 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 29, 4 5 idem] impr. iustinianus *S* 6 inofficiosi *R* | alii *om. R*ᵃ 7 sopori *R*ᵃ | in castrensibus ... est *om. R*ᵃ 8 etenim *R* 9 nuncupatur ... 10 castrense *om. R*ᵃ 10 castrensi *M*ᵃ 12 uoluerunt *M* | et licito] licito *M*ᵃ 13 in *om. C* | praef. leg.] ὑπάρχων λεγεώνων *Tract.* (κ.π.) | praes.] in praes. *M* 14 uel] atque *M* 15 plubicis *M*ᵃ | hee *M* 16 numerata *R* 17 qui] quod in (in *add. R*ᵇ?) *R* 18 tamen] tantum *R* 20 de inofficiosi *R*ᵇ, dein..(de?)fficiosi *R*ᵃ 21 non] non in *R* 24 expeditionem *C* 25 possunt *C* 28 omnino *om. R* | percipiunt *om. R*ᵃ | plubica *M* 29 quia] quibus *R*ᵃ 32 de inofficiosi *RM*ᵃ 33 si *seqq.*] εἰ γὰρ ὁ πάτρων κατὰ τῶν κτηθέντων τῷ ἀπελευθέρῳ ἰδιοκτήτων πεκουλίων οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν *B* 34 praeteritus] et p. *M*ᵃ, etsi p. *M*ᵇ 35 peculia *M* 37 inofficiosi *R* 38 parentium *M*ᵃ | possidet *M*ᵃ 39 eorum] et eorum *M* | ante *C* 40 inofficiosi *R*

peculii permanet, sed aliis rebus confunditur et similem fortunam recipit, quemadmodum et ceterae res eorum, et unum congregatur ex omnibus patrimonium. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

XXVIIII

℞ DE INOFFICIOSIS DONATIONIBVS ℞

1 IMP. PHILIPPVS A. NICANORI ET PAPINIANAE. Si, ut adlegatis, mater uestra ad deludendam inofficiosi querellam paene uniuersas facultates suas, dum ageret in rebus humanis, factis donationibus siue in quosdam liberos siue in extraneos exhausit ac postea uos ex duabus unciis fecit heredes easque legatis et fideicommissis exinanire gestiuit, non iniuria iuxta formam super inofficioso testamento constitutorum subueniri uobis utpote quartam partem non habentibus desideratis. PP. XIIII K. SEPT. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. AETIAE. Pater si omne patrimonium [B 41, 4, 3] suum impetu quodam immensae liberalitatis in filium effudit, aut in potestate is permansit, et arbitri familiae erciscundae officio congruit, ut tibi quartam debitae ab intestato portionis praestet incolumem, aut emancipatus fuerit, et, quia donatio non indiget alieno adminiculo, sed suis uiribus nititur, iuxta constitutiones is qui prouinciam regit ad similitudinem inofficiosi querellae auxilium tibi aequitatis impertiet. PP. VI K. AVG. MAXIMO II ET GLABRIONE CONSS. a. 256

3 IDEM AA. AELIANO. Precibus quidem tuis proposita rescripta eos parentes [B 41, 4, 4] denotant, qui, cum testamento facto uiui patrimonium suum immensis donationibus exinanissent, *i*nane nomen heredum liberis reliquissent. sed ad intestatos quoque eadem ratio aequitatis extenditur. PP. X K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 257

4 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. *CALPVRNIAE* ARISTAENE*TAE*. Si [Vat. 282] filius tuus immoderatae liberalitatis effusione patrimonium suum exhausit, praesidis prouinciae auxilio uteris, qui discussa fide ueri, si in integrum restitutionem ex filii persona competere tibi ob improbabilem donationis enormitatem animaduerterit, in remouendis his quae perperam gesta sunt tibi subueniet. ideoque non est tibi necessarium aduersus immo- [(Vat.)] dicas donationes auxilium ad instar inofficiosi testamenti. PP. IIII ID. FEBR. MEDIOLANI[2] MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

5 IDEM AA. COTTABEO. Si totas facultates tuas per donationes uacuefecisti, [B 41, 4, 5] quas in emancipatos filios contulisti, id, quod ad submouendas inofficiosi testamenti que-

A^{vi} (29 ℞ 2. 3) *P* (29) *L* (29 ℞ 1...3. 25, 6. 29, 4. 5) *CRM*

[1] *iunge* 8, 53, 6 [2] Nicomediae (*Mommsen*)?

2 eorum et] *Bamb. D I* 3, eorum ** M^a, eorum ad M^b, eorum et ad *R*, et eorum ad *C* | congregantur *RM* | *s. a. Hal.* 3 post cons. ... uu. cc.] lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal., sed in addendis emendauit* post cons. ... uu. cc. anno secundo: *ad annum* 531 *hanc const. pertinere constat et propter diem* (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 185) *et quia citatur in* 6, 22, 12, *quae eiusdem diei est* 6 et papianae *R*, *om.* P^a | ad] a M^a | excludendam *C* 8 siue *om. C* | in extr.] extr. PLR^a 9 uiciis *R* | et] uel *CR* 10 super] de *R* | officioso *PL* 11 *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *P* | xuii *PL* | taciano *PL* | conss. *om PL* 12 galianus *M* | aetiae] *APLR*, actiae *C*, atie *M*, anthiae *S* | omni L^a 13 libertatis C^a | filio R^a | potestatem C^a | is] ACR^a, eius PL^a, eius is L^bR^bM 14 et *om. CR* | arbitrii L^a | intestatu P^a 15 aut] aut si ante P^a, aut si $P^bR^bM^b$, aut**** L^a | indiet P^a, diget M^a 16 iuxta] iux M^a | prouincias *A* 17 de inofficioso *C* | *s. a. Hal. PL* | k. aug.] id. ian. *PL* | II et glabrione] et glauiore *PL* 19 aa.] a. SA^l | adiano *R* 21 inane] W^a, et inane *APLCRM* | heredm L^a | sed] sed et *R* 22 *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *L* | ipsis ... conss. *om. PL* 23 aa.] aa. ct cc. *C* | calpurniae aristaenetae] *Vat.*, aristinae *SPLCRM* 24 liberalitis P^a | praesides L^a 25 utaris *Vat.* | ueri fide *C* | in integrum] integrum $C^aR^aM^a$, integri *Vat.* | compere P^a 26 qui *R* 27 tibi] si tibi P^a 28 testamenta M^a | *s. a. Vat. Hal. et PL ad* 28, 36 | pp. IIII] *Vat.*, d. VI *Hal.*, ui *PL* | mediol. *om. Hal. PL* | II *om. Vat.* 30 aa.] aa. et cc. *C* | quotabeo *M* | uacui fecisti L^a, uacuas fecisti CM^b 31 quasi in M^a | submouendam i. t. querelam *CM*

rellas non ingratis liberis relinqui necesse est, ex factis donationibus detractum, ut filii uel nepotes, qui postea ex quocumque legitimo matrimonio nati sunt, debitum bonorum subsidium consequantur, ad patrimonium tuum reuertetur. D. II K. MART. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

6 IDEM AA. DEMETRIANAE. Cum donationibus in fratrem tuum collatis facul- [B 41, 4, 6] tates patris tui exhaustas esse eundemque patrem uestrum ea quae superfuerant codicillis inter uos diuisisse proponas, si uoluntatem eius non agnouisti nec beneficio aetatis aduersus haec iuuari poteris nec tantum dos a patre data et fideicommissum continent, quantum ad submouendam querellam sufficiat, de enormitate donationum ad exemplum inofficiosi testamenti praeses prouinciae iurisdictionis suae partes exhibebit. PP. VI K. MAI. CONSS. VT SVPRA. a. 286

7 IDEM AA. *AVRELIO* AMMIANO. Si mater tua ita patrimoninm suum [Vat. 280 B 41, 4, 7] profunda liberalitate in fratrem tuum euisceratis opibus suis exhausit, ut quartae partis dimidium, quod ad excludendam inofficiosi testamenti querellam aduersus te sufficeret, in his donationibus quas tibi largita est non habeas, quod immoderate gestum est reuocabitur. PP. V ID. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

8 IDEM AA. AVXANONI. Si liqueat matrem tuam interuertendae quaestionis in- [B 41, 4, 8] officiosi causa patrimonium suum donationibus in unum filium collatis exhausisse, cum aduersus eorum cogitationes, qui consiliis supremum iudicium anticipare contendunt et actiones filiorum exhauriunt, aditum querellae ratio deposcat, quod donatum est pro ratione
1 quartae ad instar inofficiosi testamenti conuicti deminuetur. Nam quod uxor a marito in se matrimonii tempore donationis causa collatum emancipato filio communi consentiente domino donauit, uelut ex bonis patris, de cuius substantia prohibente matrimonio non potuit exire, datum accipi rationis est: in cuius bonis si idem consilium et euentus comprehendatur, lex, quam patrimonio matris ediximus, obseruabitur. PP. III ID. SEPT. CC. CONSS. a. 294

9 [1]IMP. CONSTANTIVS A.[2] OLYBRIO. Non conuenit dubitari[3], quod [Th. 2, 20, 1 B 41, 4, 9] immodicarum donationum omnis querella ad similitudinem inofficiosi testamenti legibus fuerit introducta et sit in hoc actionis utriusque uel una causa uel similis aestimanda uel idem et temporibus et moribus. D. XIIII K. IVN. TAVRO ET FLORENTIO CONSS. a. 361

XXX
DE INOFFICIOSIS DOTIBVS

1 IMP. CONSTANTIVS A. AD MAXIMVM PRAESIDEM CILICIAE. Cum [Th. 2, 21, 1 B 41, 4, 10] omnia bona a matre tua dote dicantur exhausta[4], concordare legibus promptum est, ut ad

P (29) *L* (29) *CRM*

[1] *iunge Th.* 2, 19, 4 [2] et C. *addit Th.* [3] illud omnino dubitari non conuenit *Th.* [4] cum omnis hereditas dote dicatur exhausta *Th.*

1 detractatum M^a 3 reuertetur] *C,* reuertitur *PLRM* | *s. a. Hal. PL* | d. II] pp. prid. *PL* 5 dimitrie *S,* demetrie *M* 6 patris] patres P^a 7 uos] uiuos *PL* | diuidisse P^aC^aR, diuisse M^a | poponas R^a 8 hoc PLR^b | iuuare M^a | dos] modo P^1L^1 | et *om.* P^a | fideicommissam L^a | continet CR^b 10 *s. a. Hal. PL* | VI *om. Hal.* | conss. ut supra *om. PL* 12 aurelio] *Vat., om. libri* | ammiano] *SCRM,* mammiano *PL,* anniano *Vat.* 14 dimidiam *Vat.,* dimidimidium L^a | quod] patris quod R^a, quam *Vat.* | ad *om. C* | querela M^a | sufficere constat *Vat.* 15 immoderato C^a, immoderat R^a 16 *s. a. Hal. PL: in Vat. legitur* dat. nicomediae V non. mart. augustis III et II conss. | id. mai.] m. aaai. *PL* | maximo II (II *om. PL*) ... conss.] coss. ut supra *Hal.* 17 anxanoni *PL,* auxoni *C* | tuam] uestram *M* 18 donis P^a 19 antipare L^a | et act. filiorum *om.* R^a 20 datum *PL* 21 deminuitur *PLR* 22 matrimoii *P* | consent.] non consent. P^a 24 potuerit *L* | comprehenditur *PL,* conprendatur *M* 25 diximus *CM* | *s. a. Hal. PL* | pp. ... sept.] ui. id. x. *PL* 27 const. *PLC,* constantinus *SRM* 28 immocarum P^a, immedicarum R^a | omnis] CM^a *Th.,* omnibus $PLRM^b$ | similitudine *L* 29 fuerat R^a | inducta *Th.* 30 idem] eadem *C* | et temp.] temp. *Th.* | et moribus *om.* P^a | *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 31, 3 | iun.] *Th.,* iul. *Hal.* 33 constantinus *S* | d max. pr. cicilie *bis* M^a | sicilie *SC,* cicilie *M* 34 dote] CM^a *Th.,* in dote RM^b

exemplum inofficiosi testamenti aduersus dotem immodicam exercendae actionis copia tribuatur et filiis conquerentibus emolumenta debita deferantur. D. XIIII K. IAN. SIRMIO DATIANO ET CEREALE CONSS. a. 358

XXXI
℞ DE PETITIONE HEREDITATIS ℞

1 IMP. TITVS AELIVS[1] ANTONINVS A. AVGVRINO PROCONSVLI AFRICAE. Senatus consultum auctore diuo Hadriano auo meo factum[2], quo cautum est, quid et ex quo tempore euicta hereditate restitui debeat, non solum ad fisci causas, sed etiam ad priuatos [B 42, 1, 59]
1 hereditatis petitores pertinet. Vsuras uero pecuniarum ante litis contestationem ex die uenditionis hereditariarum rerum ab eo factae qui antea possidebat collectas nec non etiam fructus bonae fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores extiterunt.
2 Post litem autem contestatam tam fructus non uenditarum rerum, non solum quos perceperunt, sed etiam quos percipere poterant, quam usuras pretii rerum ante litis contestationem uenditarum ex die contestationis computandas omnimodo reddere compellantur. PP. VI K. FEBR. CLARO ET CETHEGO CONSS. a. 170

2 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCELLO MILITI. Si post motam controuersiam Menecratis bonorum partem dimidiam Musaeus ab herede scripto quaestionis illatae non ignarus comparauit, tam ipse quasi malae fidei possessor quam heredes eius [B 42, 1, 60]
1 fructus restituere coguntur. Si uero uenditionem lite antiquiorem esse liquido probaretur, ex eo die fructus restituantur, ex quo lis in iudicium deducta est. fructibus enim augetur
2 hereditas, cum ab eo possidetur, a quo peti potest. Emptor autem, qui proprio titulo possessionis munitus non est, etiam singularum rerum iure conuenitur. D. K. IVL. SEVERO ET VICTORINO CONSS. a. 200

3 IDEM AA. EPICTAE. Hereditas materterae petita non infringit alterius hereditatis petitionem, quae uenit ex alia successione. sed et si quaestionis titulus prior inofficiosi testamenti causam habuisset, iudicatae rei praescriptio non obstaret eandem hereditatem ex alia causa uindicanti. PP. V ID. AVG. GETA II CONS. [B 42, 1, 61] a. 205

4 IMP. ANTONINVS A. VITALIANO. In restituenda hereditate compensatio eius habebitur, quod te in mortui infirmitate in sumptumque funeris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse probaueris. PP. VII K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 42, 1, 62] a. 213

5 IDEM A. POSTVMIANAE. De hereditate, quam bona fide possidebas, si contra te pronuntiatum est, in restitutione eius detrahetur, quod creditoribus eiusdem hereditatis exsoluisse te bona fide probaueris: nam repeti a creditoribus, qui suum receperint, non potest. PP. VI K. IVN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 42, 1, 63] a. 213

6 IMP. ALEXANDER A. FIRMINO. Si putas non iure tutores datos nepotibus tuis, quod eos dicas in potestate tua esse, petere ab his hereditatem filii tui emancipati [B 42, 1, 64]

P (31 ℞ 2. [3 *p*] 4. 5) *L* (31 ℞ 2...5) *CRM*

[1] Titus Aelius *del.* [2] *Dig.* 5, 3, 20, 6

2 *s. a. Th. Hal.* | d. IIII kal. iun. *Hal.* | sirmio *om. Hal.* 3 cereali *Hal.* 5 repetitione *SP* 6 impp. *C,* imppp. *M* | ant.] et ant. *M* | a.] aaa. *SM,* aa. *C, om.* R^a | auguriano *S,* agori *M* | proconsule *S* 11 extiterint *R* 13 p̄oterant R^a | rerum pretii *C* 14 *s. a. Hal.* 17 menecreatis PL^a, menecretis L^b, menegratis *C* | muses P^aL^a 18 mala C^a 19 litem L^a antiquiores *R* | liquide *C* | probatur *C,* probetur R^a 20 iudicio $PLCR^a$ | est] fuerit *C* 21 autem *om.* M^a 22 non est etiam] P^a, est etiam P^bLCRM, est *B:* ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἀπὸ ἰδικοῦ τίτλου νεμόμενος, τουτέστιν ὡς ἠγοραχώς, τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένῃ ἐνάγεται καὶ οὐχὶ τῇ τῶν κληρονομιαίων ἀπαιτήσει | *s. a. Hal. PL* | seuero] seuero a. II *Hal.*, a. n. *PL* 24 epictesidi *R* | hered.] si p^aL | infringitur M^a 25 et *om.* $pLRM^a$ | titulis M^a 27 *s. a. Hal. et PL ad* 29, 9: *in pL hoc loco extat* pp. | pp. v id. aug.] ui id. iun. *PL* | geta II conss. *PL,* geta et plautiano coss. (= *a.* 203) *Hal.* 28 antonius *M* | a. *om. C* | restuenda P^a 29 habebitur] inducitur *PL,* γενήσεται *B* | in *om.* L^a | infirmitatem *PL* 30 *s. a. Hal. PL* | VII *om. Hal.* | IIII] iii *PL* 31 fide *om.* M^a 32 restitutionem *PLM* | detrahitur *PLR,* detrahentur M^b, retrahentur M^a | quod] quae *M* 33 bone C^a | receperunt *C,* perceperint M^a 34 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 36 dicis *P*

non moreris, cuius commodum ad te pertinere dicis, iudice statuturo, an a praesidalibus actis discedendum sit, qui eis tutores dedit, cum in tua potestate negarentur esse. PP. x k. Ivl. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224

7 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Restitvtae. Hereditatis [B 42, 1, 65]
petitionem, quae aduersus pro herede uel pro possessore possidentes exerceri potest, prae-
scriptione longi temporis non submoueri nemini incognitum est, cum mixtae personalis
1 actionis ratio hoc respondere compellat. A ceteris autem tantum specialibus in rem actio-
nibus uindicari posse manifestum est, si non agentis intentio per usucapionem uel longum
tempus explosa sit. PP. xi k. Avg. CC. conss. a. 294

8 [1]Idem AA. et CC. *Avrelio* Asterio. Liber nec ne fuerit testator, ante [B 42, 1, 66] omnia disquiri debet, cum hereditas petatur. D. iii k. April.[2] CC. conss. a. 294

9 Idem AA. et CC. Demophiliae. Si scripti delatam sibi successionem cognati [B 42, 1, 67] repudiauerunt et hanc honorario uel ciuili iure quaesisti, res hereditarias, quae in eadem causa durant, hereditatis petitione uindicare potes. D. iii k. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

10 Idem AA. et CC. Theodotiano. Si filius familias delatam sibi heredita- [B 42, 1, 68] tem per longum tempus detinuit, eo ipso utpote agnita hereditate patri suo eius commodum adquisisse uidetur. D. xiii k. Ian. CC. conss. a. 294

11 [3]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Aeternali proconsvli [Th. 11, 39, 12 B 42, 1, 69] Asiae. Cogi possessorem ab eo qui expetit titulum suae possessionis edicere inciuile est praeter eum, qui dicere cogitur, utrum pro possessore an pro herede possideat. D. xii k. April. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii AA. conss. a. 396

12 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Cum hereditatis petitioni locus fuerat, [B 42, 1, 70]
exceptio adsumebatur, quae tuebatur hereditatis petitionem, ne fieret ei praeiudicium.
magnitudo etenim et auctoritas centumuiralis iudicii non patiebatur per alios tramites uiam
1 hereditatis petitionis infringi. Cumque multae uarietates et controuersiae ueterum exortae
sunt, eas certo fine concludentes sancimus, si quis hereditatis petitionem uel *susceperit uel*
suscipere sperat uel mouere[4], alius autem superueniens uel ex deposito uel commodato uel
legato uel ex fideicommisso uel ex aliis causis inquietare uel reum uel agentem ex persona
defuncti crediderit sibi esse necessarium, si quidem pro legato uel fideicommisso hoc faciat,
rem expeditae quaestionis esse, cum possit scriptus heres cautione interposita non differre
hanc petitionem, sed recte exigi uel legatum uel fideicommissum sub cautela uel satis-
datione pro qualitate personarum, quod, si non obtinuerint eius iura, restituet legatarius uel
fideicommissarius ei datam pecuniam cum usuris ex quarta centesimae parte currentibus,
uel agrum cum fructibus quos percepit, uel domum cum pensionibus, scilicet in utroque
eorum expensis antea necessariis et utilibus deductis: uel si ipse maluerit litem quidem
contestari, expectare autem hereditatis petitionis euentum, hoc ei liceat facere, ut restitutio,
1a (1) si competeret, cum legitimis augmentis legatario uel fideicommissario accedat. Sin autem

P (31, 7...11 *et* 6 *post* 36, 17) *L* (31, 7...11) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 59, 4. 7, 16, 27 *Consult.* 6, 18 [2] Sirmio *ins. Cons.* [3] *iunge* 6, 23, 17 [4] mouerit (*u. i.*)?

---

1 statuto *P* | a *om. C* 2 discendendum M^a | esse *om.* M^a | *s. a. Hal.* 3 et] ii et *Hal.* 4 imp. *M* | et cc. *om. PM* | restituta M^a | heditatis L^b, ∗editatis L^a 5 uel pro] uel *C* 8 si non] sine P^a 9 exclusa CM^a? | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 5 | cc. conss. *om. PL utroque loco* 10 aurelio] *Consult.* 6, 18, *om. libri* | astrerio P^bL, sterio M^b, stesio M^a | nec] ne L^a 11 cum] antequam *C contra B* | petantur M^a | *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | conss. *om. PL* 12 demophole *S* 13 repudiauerint R^a | uel ciuili] ut ciuile M^a | quesiste M^a 14 *s. a. Hal. PL* | nicomediae cc. *om. PL* 15 theudationo *S*, theodosiano *PLRM* 16 eius *om.* PL^a, commodum eius L^b 17 uideatur M^a | *s. a. Hal. PL* | xiii] ui *PL* | cc. conss. *om. PL* 18 proconsule L^a 19 asiae] asiae africae *PL*, *om. S* | edicere] *C Th.*, dicere *PLRM* 20 edicere *Th.* | *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio c.* 12 21 iiii et h. iii aa.] *Th.*, et h. aa. iiii et iii *Hal.* 23 ei *om.* R^a 24 enim *R* | centumiuralis R^a 26 fini CR^bM^l | qui *C* | uel suscep. ... 27 mouere] *dett.*, uel suscep. *om. CRM:* ἢ ὑπεδέξατο ἤδη τὸν ἀγωγὴν ... ἢ ἐλπίζῃ ἐνάγεσθαι αὐτῇ ἢ ἐνάγῃ περὶ αὐτῆς *B*, *quae uidentur legisse* mouerit: *sane eum, qui heredem se esse putat, hereditate nondum petita omnimodo teneri uix iustum est* 28 ex fideic. uel ex] *RM*, fideic. uel *C* 29 si quidem] sibi C^a 31 sub] sub ea *M* 34 perceperit *R*, percipit M^a 35 ante *R* | ipse] ipse id est (ipse idem *C*) legatarius uel fideicommissarius CM^a 36 expect.] et exspect. *C*

ex contractibus defuncti agatur contra possessorem hereditatis uel eius rei de qua agitur,
si quidem res sint uel depositae uel commodatae uel pignori datae uel aliae quae extant,
non differri sub praetextu hereditatis petitionis memoratum iudicium, quemadmodum, si pro
fenerata pecunia uel alia personali actione agatur contra possessorem uel petitorem, non
1*b* debet iudicium differri, sed exitum suum accipere. Postquam etenim hereditatis petitionis
iudicium finem accipiat, tunc inter petitorem hereditatis et possessorem rationibus contractis
non aliter possessor, si uictus fuerit, hereditatem restituere compellitur, nisi pro omnibus
1*c* quae rite ab eo gesta sunt petitor ei satisfaciat. Quod si petitor fuerit uictus, simili modo
a possessore iudicis officio ei satisfiat uel, si hoc fuerit praetermissum, negotiorum gesto-
2 rum uel ex lege condictione. Sin autem libertates uel a possessore uel a petitore fidei-
commissariae petantur uel directae ipso iure dicantur competere, annale tantummodo spa-
2*a* tium expectetur a morte testatoris numerandum. Et si quidem hereditatis petitionis iudi-
cium intra id spatium terminum accipiat, secundum euentum iudicii et libertates uel effectum
2*b* habeant uel euanescant. Sin autem tempus annale emanauerit, tunc libertatis fauore et
humanitatis intuitu competant quidem directae libertates, ex fideicommissariis autem in
libertatem serui eripiantur, ita tamen, si non falsum testamentum approbetur: sub ea sci-
licet condicione, ut, si actores sint uel alias ratiociniis suppositi, et postquam perueniant
in libertatem, necessitas eis imponatur res hereditarias et rationes reddere: iure patronatus
3 uidelicet competente ei, qui ex legibus ad id possit uocari. Illo, ne in posterum dubitetur,
obseruando, ut et ipsa hereditatis petitio omnimodo bonae fidei iudiciis connumeretur. D.
K. SEPT. CONSTANTINOPOLI *POST CONSVLATVM* LAMPADI*I* ET ORESTAE *VV. CC.* a. 531

XXXII

R DE REI VINDICATIONE R

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CAECILIAE. Etiam per alienum seruum [B 15, 1, 81]
bona fide possessum ex re eius qui eam possidet uel ex operis serui adquiri dominium uel
obligationem placuit. quare tu quoque si bona fide possedisti eundem seruum et ex num-
mis tuis mancipia eo tempore comparauit, potes secundum iuris formam uti defensionibus
1 tuis. Mancipium autem alienum mala fide possidenti nihil potest adquirere, sed qui tenet
non tantum ipsum, sed etiam operas eius nec non ancillarum partum et animalium fetus
reddere cogitur. PP. III NON. MAI. EBORACI FAVSTINO ET RVFO CONSS. a. 210
2 IDEM AA.[1] ARISTAENETO. Si inferiorem partem aedificii, quae solum con- [B 15, 1, 82]
tingit, ad te pertinere probare potes, eam, quam uicinus imposuit, accessisse dominio tuo
1 non ambigitur. Sed et id, quod in solo tuo aedificatum est, quoad in eadem causa manet,
iure ad te pertinet. si uero fuerit dissolutum, materia eius ad pristinum dominium redit,

A^{ui} (32 R 2) *P* (32 R 1 [2 *p*]) *L* (32) *CRM*

---

[1] *requiritur* imp. Antoninus A.

---

2 uel sint *C* | commendatae *R* 6 finem ... 12 iudicium *om.* R^a, *suppleuit manus coaeua* 7 erit *C* | restituere hereditatem *C* | compelletur *C*, compellatur R^b, ἀναγκάζεται *B* 9 a possessore ... satisfiat] *C*, possessor (a possessore M^v) ... satisfaciat R^bM | uel] quod R^b 10 condictionem R^b, conditionem M^a 11 directo R^b 12 spectetur R^bM | numeratum R^bM^a 13 intra] in M^a | teminum M^a 14 autem] *atem M^a 15 ex] et C^a | fideicommissariis M^a 17 aliis CM^b | peruenerint *C* 18 ei *C* | res hered. *om.* R^a 20 et *om.* *M* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 11 21 post ... uu. cc.] lampadio et oreste coss. *Hal.*, lamp. *PL: anno* 530 *Iohannes nondum pp. fuit* 23 rei] re P^a 24 caeciliae *om.* P^a 25 operibus *R:* ex re uel ex operis *Latine BΣ* 26 si tu quoque *PL:* ὅθεν καὶ σὺ εἰ *BΣ* (κ.π.) 28 male *R* 29 acillarum M^a 30 *s. a. Hal. PL* | etboraci fausto conss. (*om.* et rufo) *PL* 31 aa.] a. *S* | aristeno *S*, aristenete *A*, arestoneto *C*, aristineto *R* | contigit M^a 32 accisse R^a 33 sed et] *A cum BΣ* (κ.π.) ἀλλὰ καί, sed *pLCRM* | solo tuo] soluto L^a | quoad] C^bR^bM, quod *ApLR**, *inc.* C^a: ἐφ' ὅσον *BΣ* (κ.π.) 34 iure] RM^b *cum BΣ* (κ.π.) κατὰ νόμον, et iure ApL^a?*C*, ex iure L^b, ** iure M^a | ad] a L^a | pertinet] petim* M^a | dominum C^bR: πρὸς τὴν ἀρχαίαν δεσποτείαν *BΣ* (κ.π.)

siue bona fide siue mala fide aedificium extructum sit, si non donandi animo aedificia alieno solo imposita sint. PP. XII K. NOV. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMP. ALEXANDER A. DOMNINAE. Mater tua uel maritus fundum tuum inuita [B 15, 1, 83] uel ignorante te uendere iure non potuit, sed rem tuam a possessore uindicare etiam non
1 oblato pretio poteris. Sin autem postea de ea uenditione consensisti uel alio modo proprietatem eius amisisti, aduersus emptorem quidem nullam habes actionem, aduersus uenditricem uero de pretio negotiorum gestorum exercere non prohiberis. PP. III K. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

4 [1]IMP. GORDIANVS A. MVNIANO MILITI. Aduersus eos, qui a malae fidei [B 15, 1, 84] possessoribus fundum bona fide comparauerunt, ita tibi actio competit, si prius, quam usucapionem implerent uel longae possessionis praescriptionem adipiscerentur, dominium ad te peruenerit. PP. XII K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

5 IDEM A. HERASIANO. Domum, quam ex matris successione ad te pertinere [B 15, 1, 85] et ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostenderis, praeses prouinciae cum pensionibus
1 quas percepit aut percipere poterat et omni causa damni dati restitui iubebit. Eius autem quod impendit rationem haberi non posse merito rescriptum est, cum malae fidei possessores eius quod in rem alienam impendunt, non eorum negotium gerentes quorum res est, nullam habeant repetitionem, nisi necessarios sumptus fecerint: sin autem utiles, licentia eis permittitur sine laesione prioris status rei eos auferre. PP. II ID. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

6 [2]IDEM A. AVSTRONIO *MILITI*. Si ea pecunia quam deposueras is apud [B 15, 1, 86] quem collocata fuerat sibi possessiones comparauit ipsique traditae sunt, tibi uel omnes tradi uel quasdam compensationis causa ab inuito eo in te conferri iniuriosum est. PP. V ID. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

7 IMP. PHILIPPVS A. ET *PHILIPPVS* C. *AVRELIO* ANTONIO. Partum [Greg. 3, 2, 3 B 15, 1, 87] ancillae matris sequi condicionem nec statum in hac specie patris considerari explorati iuris est. PP. XIIII K. NOV. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

8 IDEM A. ET C. PHILIPPO MILITI. Si, ut proponis, pars diuersa pecunia tua [B 15, 1, 88] quaedam nomine suo comparauit, praeses prouinciae utilem uindicationem obtentu militiae tibi eo nomine impertiri desideranti partes aequitatis non negabit. idem mandati quoque seu negotiorum gestorum actionem inferenti tibi iurisdictionem praebebit. PP. II NON. MART. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

9 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. ANTONIO. Doce ancillam, de [B 15, 1, 89] qua supplicas, dotalem fuisse in notione praesidis: quo patefacto indubiu*m* erit uindicari ab uxore tua nequiuisse. PP. III K. MART. CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

A^{ui} (*c.* 2. 7) *P* (*c.* [2 *p*] 3...7. 9) *L* (*c.* 2...7. 9) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 52, 3 [2] *iunge* 4, 34, 3

---

1 male R^a | instructum *M* 2 sunt A^u?*R* | *s. a. Hal.: in pL adest* pp. 3 domninae] *M*, domine *S*, dominiae *PL*, domnae *C*, dominae *R* 4 te *om. R* 5 alio] alio p M^a 6 quidem emptorem *C* 7 *s. a. Hal. PL* 8 a. cons.] conss. *PL*, a. II et marcello coss. (= *a.* 226) *Hal.* 9 gordianus *om.* M^a | muniano] *SR*, miniano *P*, miliano *L*, mucrano *C*, muciano 2, 52, 3, *om. M* | qui a] qui PL^a, qua M^b | mala C^{*} 11 implererent M^a | ad te *om. M* 12 *s. a. Hal. PL* | XII] xi *PL*, VIIII 2, 52, 3 14 aduersa] alia P^tL^t 15 damni dati] dampnitatis PR^a, dampnita L^a 16 habere R^a | mala fide *C* 17 negotio M^a 18 repetionem P^a | utiles] utiles sumptus fecerit *L* 19 eis] esse *C*, ei *M* | priore R^a | *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* 21 austronio mil.] 4, 34, 3, astronio *S*, ⅄stronio *PL*, austronomio *C*, ustronio *M*, ustrioniosse *R* | ea] ex ea C^bM^b *cum B* ἐκ τῶν ... νομισμάτων, *om.* P^tL^t 22 collata *PLC* | possessionis L^a | ipseque P^a | traditi M^a 23 quasdam] quasdam ex his LM^b | *s. a. Hal. PL* | pp. v] d. 4, 34, 3 24 gordiano ... conss. *om. PL* 25 imp. phil. a. et phil. c.] *Greg.*, imp. philippo *A*, idem a. et c. (cc. *CRM*) *PLCRM*, idem a. *S* | aurelio] *Greg.*, *om. libri* | antonio *om. C* 26 statum] tantum P^a | consid.] consid. placet PL^a 27 *s. a. Greg. Hal. PL* | XIIII] *Greg.*, XIII *Hal.*, x *PL* | philippo a. *om. PL* | taciano *PL* 28 c.] cc. *CM* 31 praestabit *C* | *s. a. Hal.* 33 impp. *PLCR* | carinus et numerius et carmenius *M* | numerianus] noiano *PL* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *C* | anthoni *S*, antonino *PLR* 34 ntione P^a | indubium] indubium non *PLCR*, dubium non *M* 35 *s. a. Hal. PL* | III] ui *PL*

10 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Ianvario. Cum super uernis [B 15, 1, 90] mancipiis nulla instrumenta te habere adseueres, in iudicio, in quo negotium coeptum esse proponitur, id quod in precem contulisti postulare debuisti. iudex enim non ignorat seruorum dominia etiam citra instrumentorum exhibitionem aliis probationibus uel ipsorum interrogatione posse ostendi. PP. viii id. Febr. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

11 Idem AA. et CC. Gaiano. Si quis sciens agrum alienum sewit uel plantas [B 15, 1, 91] imposuit, postquam eae radicibus terram fuerint amplexae, solo cedere rationis est. do-
1 mini enim magis segetem uel plantas, quam per huiusmodi factum solum suum facit. Sane eum, qui bona fide possidens haec fecerit, per doli mali exceptionem contra uindicantem dominium seruare sumptus iuris auctoritate significatum est. D. iiii k. Mart. Sirmi AA. conss. a. 293

12 Idem AA. et CC. Alexandro. Inciuile atque inusitatum est quod postulas, [B 15, 1, 92] ut mancipium, quod tradidisti et hoc modo dominium eius transtulisti, inuito eo ex nostro rescripto tibi adsignetur. unde intellegis semel ancilla emptoris facta filios etiam postea natos eius dominium sequi, cuius mater eorum eo tempore fuit. sane de pretio, si non te hoc probatum fuerit recepisse, conueni aduersarium tuum. D. vi id. April. AA. conss. a. 293

13 Idem AA. et CC. Evtychio. Ordinarii iuris est, ut mancipiorum orta quaestione [B 15, 1, 93] prius exhibitis mancipiis de possessione iudicetur ac tunc demum proprietatis causa ab eodem iudice decidatur. D. id. April. AA. conss. a. 293

14 Idem AA. et CC. Septimae. Cum a matre domum filii te sciente comparasse [B 15, 1, 94] proponas, aduersus eum dominium uindicantem, si matri non successit, nulla te exceptione tueri potes. quod si uenditricis obtinet hereditatem, doli mali exceptione, pro qua portione ad eum hereditas pertinet, uti non prohiberis. D. iii k. Ivl. AA. conss. a. 293

15 Idem AA. et CC. Avrelio Procvlino. Quotiens duobus in solidum prae- [B 15, 1, 95] dium iure distrahitur, manifesti iuris est eum cui priori traditum est in detinendo dominio
1 esse potiorem. Si igitur antecedenti tempore possessionem emisse ac pretium exsoluisse apud praesidem prouinciae probaueris, obtentu non datorum instrumentorum expelli te pos-
2 sessione non patietur. Erit sane in arbitrio tuo pretium quod dedisti cum usuris recipere, ita tamen, ut perceptorum fructuum et sumptuum ratio habeatur: cum et si [cf. Vat. 315] ex causa donationis utrique dominium rei uindicetis, eum, cui priori possessio soli tradita est, haberi potiorem conuenit[1]. D. xv k. Oct. AA. conss. a. 293

16 Idem AA. et CC. Ianvario. Si in area communi domum aliquis extruxit, [B 15, 1, 96] hanc uobis communem iuris fecit ratio. cuius portionem ab eo, qui bona fide possidens

A^{ui} (c. 15) P (c. 10. 12...16) L (ut P) CRM

[1] Idem Vlpiae Rufinae. Cum ex causa donationis uterque dominium rei tributariae uindicetis, eum, cui priori possessio uel soli tradita est, haberi potiorem conuenit. Dat. xii kal. Mart. Dorocortoro Tiberiano et Dione conss. (*a.* 291) *Vat.*

1 aa.] aa. et cc. *C, om. R* | uernis] C^bM^v, uniuersis $PLRM^t$, *inc.* C^a 2 asseueras *P* | iudicium *PL* 3 prece *R* 4 aprobationibus M^a 5 *s. a. Hal. PL* | pp. *om., sed in addendis suppl. Hal.* | ipsis *om. PL* | conss. *om. PL* 6 aa. et cc.] c. *S*, a. et cc. *C* | galano *S*, caiano *C* | seruit CRM^a | uel] aut *C* 7 eae] he R^a | domino CRM^t 8 segetes *C* 9 iudicantem *R* 10 *s. a. Hal.* 12 aa. et cc.] a. *S* | alexi *C* 14 tibi *om.* P^a | intellegeris M^a | ancillae e. factae M^a, *inc.* R^a 16 te hoc] CM^b, hoc P^b, hoc ante $P^aLR^aM^a$, te R^b | fuit *C* | conuenit P^a | *s. a. Hal. PL* | d. vi] G *Hal.* | april. aa. conss. *om. PL* 18 aa. et cc.] a. *S* | eutychio] *M*, euticio *C*, eutichiano *S*, cythithio *PL*, eutythio *R* 19 exutis $P^tL^tC^aRM$: χρὴ πρότερον παραστῆναι τὰ ἀνδράποδα *B* | dmum L^a 20 *s. a. Hal. PL* 21 aa. et cc.] a. *S* | septimiae *PLM* 22 aduersum *PL* 23 poteris *R* 24 portione] proportione M^a | permanet *R* | *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* 25 aa. et cc.] a. *S* | aurelio] *C*, aureli *APLR*, *om. SM* | proculini *R* | quoties *M* 26 eum] ei L^a 27 potiorem] priorem P^tL^t | tempore] tempore te *PL*, te *non agnoscunt BΣ* (κ.π.) | possionem M^a 28 prouinciae *om. A contra BΣ* (κ.π.) | non] man R^a | possessionem A^uL^a 29 non *om.* P^a 30 ut] u L^a | cum *om. A contra BΣ* (κ.π.) | et *om.* M^a 31 trad. soli A^u, soli *om. BΣ* (κ.π.) 32 haberi pot.] habere pot. causam *R*, βελτίονα εἶναι *BΣ* (κ.π.) | *s. a. A Hal. PL* | xv] *A*, ii *Hal.*, xii *PL* | oct. aa. conss.] aug. *A* 34 fecerit PLC^uR^aM, ἐποίησεν *BΣ* (κ.π.)

aedificauit, si uelis uindicare, sumptus offerre debes, ne doli mali possis exceptione submoueri. D. ID. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293

17 IDEM AA. ET CC. SABINO. Si fundum uestrum, uobis per denuntiationem [B 15, 1, 97] admonentibus uolentem ad emptionem accedere, quod distrahentis non fuerit, non recte is contra quem preces funditis comparauit uel alio modo mala fide contraxit, tam fundum uestrum constitutum probantibus quam fructus, quos eum mala fide percepisse fuerit probatum, aditus praeses prouinciae restitui iubebit. D. XII K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

18 [1]IDEM AA. ET CC. CLARO. Re tua apud aliquem manente proprietatis error [B 15, 1, 98] nihil tibi nocere potuit, nisi alia contra te causa interuenerit. D. VIIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

19 IDEM AA. ET CC. CALLISTRATO. Indicia cetera, quae iure non respuuntur, [B 15, 1, 99] non minorem probationis quam instrumenta continent fidem: quo iure, si de proprietate domus ambigis negotiumque integrum est, uti non prohiberis. VIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

20 IDEM AA. ET CC. QVARTILLAE. Non seruum, quem res tuas detinere ad- [B 15, 1, 100] seueras, sed eius dominum de rebus repetendis conueniendum esse perspicis. VI K. MART. CC. CONSS. a. 294

21 IDEM AA. ET CC. HERODI. A possidentibus uindicata mancipia, quorum [B 15, 1, 101] dominium ad uos pertinere intenditis, si, posteaquam impleueritis intentionem, haec[2] non restituantur, iurisiurandi sollemnitate secuta condemnatio procedere debet. D. VI ID. OCT. CC. CONSS. a. 294

22 IDEM AA. ET CC. DIODOTO. Certum est mala fide possessores omnes fruc- [B 15, 1, 102] tus solere cum ipsa re praestare, bona fide uero extantes, post litis autem contestationem uniuersos. D. III K. NOV. CC. CONSS. a. 294

23 IDEM AA. ET CC. MAGNIFERO. Si mancipium tuum per uim uel furtum [B 15, 1, 103] ablatum alii ex nulla iusta causa distraxerunt, uindicanti tibi dominium soluendi pretii nulla necessitas inrogatur. D. XVI K. DEC. CC. CONSS. a. 294

24 IDEM AA. ET CC. IVLIANO. Nullo iusto titulo praecedente possidentes ratio [B 15, 1, 104] iuris quaerere prohibet dominium. idcirco cum etiam usucapio cesset, intentio dominii non absumitur: unde hoc casu postliminio reuerso citra beneficium actionis rescissoriae directa permanet integra uindicatio. D. XVI K. DEC. CC. CONSS. a. 294

25 IDEM AA. ET CC. EVGNOMIO. Sollemnibus pensionibus rei pro alio satis- [B 15, 1, 105] facientem non interueniente uenditione solutionis causa minime dominum facit. D. XVI K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

26 [3]IDEM AA. ET CC. HELIODORO. Morae litis causam possessoris non in- [B 15, 1, 106] struunt ad inducendam longae possessionis praescriptionem, quae post litem contestatam in praeteritum aestimatur. D. X ID.[4] DEC. CC. CONSS. a. 294

A^{ul} (*c.* 22) *P* (*c.* 16...25 [26 *p*]) *LCRM*

[1] *fortasse* 8, 43, 2 *iungenda est* [2] *confirmat BΣ*(κ.π.): haec *del.* (*Mommsen*) [3] *cf.* 7, 33, 15 *aut numerus mutandus est aut* x k. *scr.*

1 malis *P^a* 2 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* 4 ammouentibus *P^a* 5 precem *PL^bR* | fudistis *C*, funditus *R^a* 7 *s. a. Hal. PL* | XII] xuiiii *PL* | dec. ... conss. *om. PL* 9 alia] aliqua *L^a* | *s. a. Hal. PL* | d. VIIII] GIII *Hal.*, d. uiii *P*, d. xuiii *L* 10 certa *P^cL^v*, c**** (coepta?) *P^a* | qua *M^a* 12 que *om. L^a* | *s. a. Hal. PL* | VIII] uii *PL* 14 aa. *om. PL* | herodi quartillae *L^a* | adseueres *M* 15 repetentisrepetis *M^a* | percipis *R* | *s. a. Hal. PL* 16 cc.] aa. *PL* 17 herodi] *PL*, yrodeae *S*, gerocli *C*, ierocli *R*, georodi *M* 18 contenditis *C* | postquam *C* 19 condemnationem facere debet *C contra BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. PL* | d.] petita *Hal.* 20 cc. conss. *om. PL* 21 diocletae *uel* diodetae *P*, diocletae *L* 22 soluere *PLR^a?, inc. M^a* 23 uniuersis *A* | *s. a. Hal. PL* | III] ui *PL* 24 aa. *om. M^a* | manifero *R* | uim] uim rerum *C^a* | frurtum *R^a* 25 iusta *om. P^a* | pretium *C* 26 irrogetur *CRM* | *s. a. Hal. PL* | d. XVI] x *Hal.* | cc. *om. PL* 27 praecedente titulo *CRM* 28 prohibebis *M^a* | cessit *M^a*, p**e cesset *R^a* 29 assumitur *P*, a*sumitur *L^a*, adsumitur *M* | rescissoriae] res**sossoriae *P^a* 30 pertinet *C* | *s. a. Hal. PL* | d. XVI] G. X *Hal.* | dec. cc. *om. L*, k. dec. cc. *om. P* 31 eugomio *S*, eugnomano *P^a*, eugnomono *P^bL*, eugnomonio *R*, eunomio *M* | sollempni *P^a* | aliis *M* | satisfaciente *$PLCR^a$* 32 dominium *$P^cLCR^aM^a$* | *s. a. Hal. PL* | XVI *om. L^a* 33 cc. conss. *om. PL* 34 helieodoro *R*, eliodonro *M^a* 36 *s. a. Hal.*

27 IDEM AA. ET CC. PHILADELPHO. Seruum emptor non traditum sibi praesentem uindicare non potest. D. XVIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. [B 15,1,107] a. 294

28 [1]IDEM AA. ET CC. SOPATRO. Res alienas possidens, licet iustam causam nullam habeat tenendi, non nisi suam intentionem implenti restituere cogitur. D. VIII[2] K. IAN. CC. CONSS. [B 15,1,108] a. 294

XXXIII

℞ DE VSV FRVCTV ET HABITATIONE ET MINISTERIO SERVORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. POSIDONIO. Si usus fructus omnium bonorum testamento uxoris marito relictus est, quamuis cautionem a te prohibuerat exigi, tamen non aliter a debitoribus solutam pecuniam accipere poteris quam oblata secundum formam senatus consulti cautione. PP. VI K. OCT. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. [B 16,8,24] a. 199

2 IDEM AA. FELICI. Verbis testamenti, quae precibus inseruisti, usum fructum legatum tibi animaduertimus. quae res non impedit proprietatis dominum obligare creditori proprietatem, manente scilicet integro usu fructu tui iuris. PP. VI ID. MAI. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. [B 16,8,25] a. 205

3 IMP. ANTONINVS A. ANTONIANO. Si patri tuo usus fructus legatus est, defuncto eo nihil ad te pertinet, cum morte eius, cui fuerat legatus usus fructus uel alio
1 modo adquisitus, ad proprietatem regredi solet. [3]Vsufructuario autem superstite licet dominus proprietatis rebus humanis eximatur, ius utendi fruendi non tollitur. PP. III K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 16,8,26] [cf. Vat. 42] a. 213

4 IMP. ALEXANDER A. VERBICIO. Vsu fructu constituto consequens est, ut satisdatio boni uiri arbitrio praebeatur ab eo apud quem id commodum peruenit, quod nullam laesionem ex usu proprietati adferat. nec interest, siue ex testamento siue ex uoluntario contractu usus fructus constitutus est. PP. VI ID. MART. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. [B 16,8,27] a. 226

5 IDEM A. . . . . . EVOCATO ET ALIIS. Si pater usum fructum praediorum in tempus uestrae pubertatis matri uestrae reliquit, finito usu fructu postquam uos adoleuistis, posterioris temporis fructus perceptos ab ea repetere potestis, quos nulla ratione sciens de alieno percepit. PP. K. APRIL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. [B 16,8,28] a. 226

6 IDEM A. STRATONICAE. Interest, usum fructum solum maritus tuus in dotem acceperit, an proprietas quidem doti data sit, uerum pactum intercessit, ut moriente eo tibi eadem possessio redderetur. nam usufructuarius quidem proprietatem pignorare non potuit: qui autem proprietatem aestimatam in dotem accepit, non ideo minus obligare eam [B 16,8,29]

A^{ui} (32, 27. 33 ℞) *P* (*om.* 33, 6) *L* (*om.* 33, 6) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 59, 9 [2] XV (6, 59, 9)? [3] Aurelio Loreo cui et Enucentrio. Fructuario superstite licet ... tollitur. Subscripta V id. Febr. Sirmi AA. V et IIII conss. (*a.* 293) *Vat.*

---

1 philapelpho *PL,* philadelfiae *C* | praesentem *om.* *L*^{a} 2 *s. a. Hal. PL* | d. XVIII] G. XII *Hal.* | nicom. cc. conss. *om. PL* 3 et cc. *om. L* | sopatre *M* 4 impleti *M*^{a} | *s. a. Hal. P: in L extat* d. | VIII] x non *P* 7 abitationem et ministerium *S* 9 aa.] aa. et c. *S* | possidoni *PR* 10 relictos *M*^{a} | prohibuerit *L* | exigi] testamento exigi *PL*^{a} *contra B* (κ.π.) 11 oblatam ... 12 cautionem praebueris (praeb. *om. M*^{a}) *L*^{a}*?M* | secundum formam *om. R*^{a} 12 *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *PL* | anullino ... conss. *om. PL* 13 aa.] aa. et cc. *PL* | felicae *P* | usus *R* 14 tibi *om. M*^{a} | doninum *M*^{a} 15 *s. a. Hal. PL* | id. ... 16 conss.] aa. *PL* 17 a. *om. C* | atoniano *R,* antonio *C* 18 nihil *om. M*^{a} | fuerit *PL* | usu *C* 19 ususfructuario *R* 20 *s. a. Hal. PL* 22 beruicio *C* | constito *M*^{a} 25 uoluntaterio *M*^{a} | usu *PC* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 6 | idib. *Hal.* 27 a.] a. et c. (cc. *L*) *PL* | aduocato *C* | et aliis *om. S* | pater] pater uester *C,* papter *M*^{a}? 28 tempore *PLC*^{a} | posteaquam *CRM* 29 posterioris temporis] posteriores *P*^{t}*L*^{t} | fructos *R* | perceptos *om. M*^{a} 30 *s. a. Hal.* 31 interest] inter *R*^{a} | usus *R*^{a} 32 accepit *RM*^{b} 33 ususfr. *R* | pignorari *C* 34 existimatam *R*

potuit, quoniam soluto matrimonio restituenda tibi aestimatio eius fuit. PP. K. IVL. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

7 IMP. GORDIANVS A. VLPIANO MILITI. Eum, ad quem usus fructus pertinet, [B 16, 8, 30] sarta tecta suis sumptibus praestare debere explorati iuris est. proinde si quid ultra quam impendi debeat erogatum potes docere, sollemniter reposces. PP. K. FEBR. ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243

8 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HIERONI. Neque fructuarium [B 16, 8, 31] ad obtinendam proprietatem rerum, quarum usum fructum habet, neque successores eius ulla temporis ex ea causa tenentes praescriptio munit. VI K. IVL. AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. AVXANVSAE. Usu fructu matri tuae praediorum et man- [B 16, 8, 32] cipiorum relicto tam alienatio quam manumissio interdicta est. sane mancipia, quorum testamento ministerium matri relictum est, cum in his dominium non habet, nec tradendo cuiquam nec manumittendo ad testatoris heredem pertinentia quicquam facit. D. K. DEC. AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. POMPONIO. Si domina proprietatis uxori tuae usum [B 16, 8, 33] fructum locauit sub certa annua praestatione, morte conductricis ei quae locauit etiam utendi fruendi causa non est deneganda. D. XIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

11 IDEM AA. ET CC. *CLAVDIO* THEODOTO. Habitatio morte finitur: nec [Vat. 43 B 16, 8, 34] proprietatem qui habitationem habuit legando dominii uindicationem excludit. SVBSCRIPTA IIII K. OCT. VIMINACI CC. CONSS. a. 294

12 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Ambiguitatem antiqui iuris decidentes [B 16, 8, 35] sancimus, siue quis uxori suae siue alii cuicumque usum fructum reliquerit sub certo tempore, in quo uel filius eius uel quisquam alius peruenerit, stare usum fructum in annos, in quos testator statuit, siue persona, de cuius aetate compositum est, ad eam peruenerit siue non: neque enim ad uitam hominis respexit, sed ad certa curricula: nisi ipse cui usus fructus legatus sit ab hac luce fuerit subtractus: tunc etenim ad posteritatem usum fructum transmitti non est possibile, cum morte usum fructum penitus extingui iuris indubitati sit.

1 Sin autem talis fuerit incerta condicio, 'donec in furore filius uel alius quisquam remanserit', uel in aliis similibus casibus, quorum euentus in incerto sit, si quidem resipuerit filius uel alius, pro quo hoc dictum est, uel condicio extiterit, usum fructum finiri: sin autem adhuc in furore is constitutus decesserit, tunc quasi in usufructuarii uitam eo relicto manere usum fructum apud eum. cum enim possibile erat usque ad omne uitae tempus usufructuarii non ad suam mentem uenire furentem uel condicionem impleri, humanissimum est ad uitam eorum usum fructum extendi. quemadmodum etenim, si decesserit usufructuarius ante completam condicionem uel furorem finitum, extinguitur usus fructus, ita humanum est extendi eum in usufructuarii uitam, etsi antea decesserit furiosus uel alia condicio defecerit. D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

13 IDEM A. IVLIANO PP. Cum antiquitas dubitabat usu fructu habitationis legato, [B 16, 8, 36] et primo quidem cui similis est, utrumne usui uel usui fructui an neutri eorum, sed ius proprium et specialem naturam sortita est habitatio, postea autem si possit is cui habitatio legata est eandem locare uel dominium sibi uindicare, auctorum iurgium decidentes com-

A^{ui} (*c.* 7) *P* (*c.* 7...11) *L* (*ut P*) *CRM*

---

1 quoniam] cum M^a? | existimatio *R* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 4 2 clemente] *PL*, clementino *Hal.* 4 exprorati *A* | est] et *A* | quid *om. A* 5 debet *R* | reposcis AP^rL^v, repo•(s?)ses P^a | *s. a. Hal. PL* | arriano et papo *om. PL* 7 et cc. (c. *S*) *om. M* | hieronine *S*, geroni *CM*, ethieroni *R* 8 quorum L^a | usu *R* | fructum *om. P* 9 *s. a. PL Miraeus* 10 ausanusae *PLM*, auxanisse *C* 11 manumisso M^a 13 heredum PL^b?R^a?, heredes *M* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 10 15 pompilio *R*, pomp. *PL* | uxori tuae *om.* M^a? 16 sub] su M^a 17 fruendi *om.* P^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 9 | d. *om. Hal.* | xii *PL* | aa. *om. PL* 18 claudio] *Vat., om. libri* | theodote *PL*, theodoro *RM* 19 qui] ea quae *Vat.* | *s. a. Vat.: in PL est subscriptio c.* 17 21 imp.] mpp. R^a 22 uxoris M^a | usus *R* 25 perspexit *RM* 26 usu *C* 27 est] *T*, est penitus *CRM* | usum fructum morte *M* | penitus *om.* M^a | dubitati R^a 28 sit] est RM^b | si *C* 31 si *M* | is *om. C* | constitus M^a | ususfructuarii *R* | uita CM^a 32 usus *R*, usu *C* | fuctum M^a 33 ususfructuarii *R* (*item u.* 35 *et* 36) 35 contionem R^a 36 est] et *M* | ēxtendi R^a 37 *s. a. Hal.* 39 usufructui *CRM* 40 si possit is] supositis M^a

1 pendioso responso omnem huiusmodi dubitationem resecamus. Et si quidem habitationem
reliquerit, ad humaniorem declinare sententiam nobis uisum est et dare legatario etiam
locationis licentiam. quid enim distat, siue ipse legatarius maneat siue alii cedat, ut merce-
2 dem accipiat? Et multo magis, si habitationis usum fructum reliquerit, cum et nimiae
3 subtilitati satisfactum uideatur etiam nomine usus fructus addito. In tantum etenim ualere
habitationem uolumus, ut non antecellat usum fructum nec dominium habitationis speret
legatarius, nisi specialiter euidentissimis probationibus ipse legatarius possit ostendere et
dominium ei domus esse relictum: tunc enim uoluntati testatoris per omnia oboediendum
4 est. Quam decisionem locum habere censemus in omnibus modis, quibus habitatio consti-
tui potest. D. XVIII[1] K. OCT. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

14 IDEM A. IVLIANO PP. Antiquitas dubitabat, si quis fundum uel aliam rem B 16, 8, 37
cuidam testamento reliquerit, quatenus usus fructus apud heredem maneat, si huiusmodi
1 constat legatum. Et cum quidam inutile legatum esse existimabant, quia usus fructus num-
quam ad suam redit proprietatem, sed semper apud heredem remanet, et forsitan hoc existi-
mabant, quia et secundus heres et deinceps successores unus esse uidentur et non potest
huiusmodi usus fructus secundum ueterem distinctionem solitis modis extingui, alii autem
huiusmodi legatum non esse respuendum existimauerunt: tales altercationes decidentes cen-
semus et huiusmodi legatum firmum esse et talem usum fructum una cum herede finiri et
illo moriente uel aliis legitimis modis eum amittente expirare. quare enim iste usus fructus
sibi tale uindicat priuilegium, ut generali interemptione usus fructus ipse solus excipiatur?
2 quod ex nulla induci rationabili sententia manifestissimum est. Et propter hoc et usum
fructum finiri et ad proprietatem suam redire et utile esse legatum sancientes huiusmodi
paucissimis uerbis totam eorum ambiguitatem deleuimus. D. XV[2] K. OCT. LAMPADIO ET
ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

15 IDEM A. IVLIANO PP. Inter antiquam prudentiam dissensio incidit, si per B 16, 8, 38
seruum usus fructus domino fuerit adquisitus et ex quibusdam casibus (multi enim rebus
incidunt mortalibus) pars huiusmodi serui in alium peruenerit, utrum omnis usus fructus, qui
antea per seruum ad aliquem peruenerit, apud eum remaneat an totus tollatur uel ex parte
1 deminuatur, ex parte autem apud eum resideat? Et super huiusmodi dubitatione tres sen-
tentiae uertebantur, una, quae dicebat ex particulari alienatione serui totum usum fructum
deminui, alia in tantum usum fructum deminui, in quantum et seruus alienatur, tertia,
quae definiebat partem quidem serui posse alienari, usum fructum autem totum apud eum
remanere, qui ante seruum in solidum habebat. et in nouissimam sententiam et summum
2 auctorem iuris scientiae Saluium Iulianum esse[3] inuenimus. Nobis autem haec decidenti-
bus placuit Saluii Iuliani admitti sententiam et aliorum qui in eadem fuerunt opinione,
quibus humanius uisum est non interemptionem usus fructus studiosam esse, sed magis
retentionem, quatenus, etsi pars serui alienetur, tamen nec pars usus fructus depereat, sed
maneat secundum suam naturam integer atque incorruptus et, quemadmodum et ab initio
fixus est, ita conseruetur ex huiusmodi casu nullo deterioratus modo. D. X[4] K. OCT.
LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

16 IDEM A. IVLIANO PP. Corruptionem usus fructus multiplicem esse ueteribus B 16, 8, 39
placuit, uel morte usufructuarii uel capitis deminutione uel non utendo uel aliis quibusdam

CRM

---

[1] XVIII *del.* (*Zeitschr. für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178) [2] XV *del.* (*cf. not.* 1) [3] isse? [4] X *del.* (*cf. not.* 1)

---

2 reclinare *RM* | usum M^a | dari *M* 4 usus *R* 5 tanto *M* 7 nisi … legatarius *om. R* | euidentibus *M* 8 ei *om. R* | esse domus *R* 10 *s. a. Hal.* 11 idem] impr. iustinianus *S* 13 legatum inutile *R* 14 permanet *C* 15 unius *W: non tam mendum subesse quam minus apte significatum uidetur heredis heredem appellatione heredis contineri* | uidetur RM^b 18 et huiusmodi] huiusmodi *M* 20 tale sibi *M* | usu fructus *C* 21 manifestissimus R^a, manifestum *M* | hoc et] hoc *C* 22 proprietatem] propri R^a 23 *s. a. Hal.* 25 idem] impr. iustinianus *S* | iulia *M* 27 utrum … 28 peruenerit *om.* M^a 28 permaneat *C* | ex] et alia ex M^a, *om. C* 31 usus *R* | et *om. R* 32 usus *R* 33 nouissima sententia *M* 34 saluum R^aM^a | esse iulianum *R* | autem *om. C* 35 placui M^a | fuerint *R* 36 quibus] quibus i R^a | humanum RM^b, humanum s M^a | usu *CRM* 37 usu *M* 39 *s. a. Hal.* 41 idem] impr. iustinianus *S* | usu *M*

non ignotis modis. sed de usu fructu quidem hoc indubitatum fuerat: de personali autem actione, quae super usu fructu nascitur, siue in stipulationem usus fructus deductus siue ex testamento relictus est, dubitabatur, morte quidem usufructuarii et capitis deminutione et eam tolli omnibus concedentibus, non utendo autem, si per annum uel per biennium forsitan eundem usum fructum non petierit usufructuarius, si personalis actio tollitur, altercantibus.
1 Sed nos haec decidentes sancimus non solum actionem quae pro usu fructu nascitur, sed nec ipsum usum fructum non utendo cadere, nisi tantummodo morte usufructuarii et ipsius rei interitu, sed usum fructum, quem sibi aliquis adquisiuit, hunc habeat, dum uiuit, intactum, cum multae et innumerabiles causae rebus incidunt mortalibus, per quas homines iugiter detinere quod habent non possunt, et est satis durum per huiusmodi difficultates amittere quod semel possessum est, nisi talis exceptio usufructuario opponetur, quae, etiam
2 si dominium uindicabat, poterat eum praesentem uel absentem excludere. Sed nec per omnem capitis deminutionem huiusmodi detrimentum imminere nostris patimur subiectis. quare enim, si filius familias fuerit is qui usum fructum habet, forte ex castrensi peculio, ubi nec usus fructus adquiritur ei[1], possessum, per emancipationem eum amittat? sed secundum quod definitum est tunc eum tantummodo desinere, cum usufructuarius uel res pereat, et tantummodo eum cum anima uel rei substantia expirare, nisi praedictae excep-
3 tionis uigor reclamauerit. Excepta uidelicet tali capitis deminutione, quae uel libertatem uel ciuitatem Romanam possit adimere: et[2] tunc enim usus fructus omnimodo ereptus ad suam reuertatur proprietatem. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

17 IDEM A. IOHANNI PP. Ex libris Sabinianis quaestio nobis relata est, per [B 16, 8, 40] quam dubitabatur, si usus fructus per seruum adquisitus uel per filium familias capitis deminutione filii magna uel media uel morte uel emancipatione uel serui quacumque aliena-
1 tione uel morte uel manumissione potest adhuc remanere. Et ideo sancimus in huiusmodi casibus neque, si seruus uel filius familias in praefatos casus inciderit, interrumpi patri uel domino usum fructum qui per eos adquisitus est, sed manere intactum, neque, si pater capitis deminutionem magnam uel mediam passus fuerit uel morte ab hac luce fuerit exemptus, usum fructum perire, sed apud filium remanere, etiamsi heres a patre non relinquatur.
2 Vsum fructum enim per eum adquisitum apud eum remanere et post patris calamitatem oportet, cum plerumque uerisimile est testatorem contemplatione filii quam patris usum fructum ei reliquisse. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

XXXIIII
℞ DE SERVITVTIBVS ET DE AQVA ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CALPVRNIAE. Si quas actiones aduersus eum, qui [Synopsis p. 269b] aedificium contra ueterem formam extruxit, ut luminibus tuis officeret, competere tibi existimas, more solito exercere non prohiberis. is, qui iudex erit, longi temporis consuetudi-

A^{ul} (34 ℞ 1) *P* (33, 17. 34) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] in cuius potestate est *ins.* (*Mommsen*) [2] et *del.* (*Mommsen*)

---

1 sed *om.* M^a | usus *R* 2 usu] usus *R* | usu *M* 4 et eam] eam $C^b M^a$ | uel per] *R*, uel *M*, aut *C* 5 usus *R* | ususfructuarius *R*, *item u.* 11 *et* 16 6 hoc nos *M* | saccimus *M* 7 usufructiarii R^a 8 usus *R*, usu M^a 10 habeant *R* 11 ammisisse *C* 12 nec *om.* M^a 13 non patimur M^a 14 castrense C^a 15 usu *M* | ei] *CRM*, patri ei Q^b 17 perat M^a 18 praeclamauerit *C* 20 *s. a. Hal.* 21 idem] impr. iustinianus *SPL* | sabinianus R^a 22 usu *C* | adquiritur *PL* | per *om PL* | capites M^a 23 magna] uel magna *C* 24 manumissione] emancipatione manumissione P^a | remare M^a 26 usus *R* | fructus R^a | qui] quod C^a 27 ab] ex *C* 28 usus *R* | manere $P^b L$, *deficit* P^a | non *om.* P^a | relinquetur *PL* 29 usus *R* | manere *PL* | calamitates *R* 30 opotet L^a | est] est et *PLR* | contemplatione] $P^a M^a$, magis *superscripsit* P^b, magis cont. *LR*, cont. magis *C*, pocius *post* filii *inserit* M^b 31 *s. a. Hal. et PL ad c.* 11 | lampadii ... 32 cc.] lampadio (lamp. *L*) et or. uu. *PL* 34 et de] *APLC*, et *SRM* 35 antonius *M*, *om.* *A* | carphoniae *S*, calphurnae R^a, sealpurnie *M* | si aquae sanctiones *A* 36 ut] uel C^a | liminibus *A* | officisset PL^a?, efficeret R^a | compere P^a | aestimas A^l, extimas *PLR*

nem uicem seruitutis obtinere sciet, modo si is qui pulsatur nec ui nec clam nec precario possidet. PP. III ID. NOV. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

2 IDEM A. MARTIALI. Si aquam per possessionem Martialis eo sciente duxisti, [B 58, 7, 2] seruitutem exemplo rerum immobilium tempore quaesisti. quod si ante id spatium eius usus tibi interdictus est, frustra sumptus in ea re factos praestari tibi postulas, cum in aliena possessione operis facti dominium, quoad in eadem causa manet, ad eum pertinet cuius est possessio. PP. K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

3 IDEM A.[1] RICANAE. Et in prouinciali praedio constitui seruitus aquaeductus uel aliae seruitutes possunt, si ea praecesserint quae seruitutem constituunt: tueri enim placita inter contrahentes debent. quare non ignorabis, si priores possessores aquam duci per praedia prohibere iure non potuerunt, cum eodem onere perferendae seruitutis transire ad emptores eadem praedia posse. PP. K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. CORNELIO. Aquam quae in alieno loco oritur sine uoluntate eius, [B 58, 7, 4] ad quem usus eiusdem aquae pertinet, praetoris edictum non permittit ducere. PP. ID. AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. LVCIANO MILITI. Si quid pars aduersa contra seruitutem aedibus tuis debitam iniuriose extruxit, praeses prouinciae reuocare ad pristinam formam, damni etiam ratione habita, pro sua grauitate curabit. PP. K. FEBR. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

6 IMP. CLAVDIVS A. PRISCO. Praeses prouinciae usu aquae, quam ex fonte iuris tui profluere adlegas, contra statutam consuetudinis formam carere te non permittet, cum sit durum et crudelitati proximum ex tuis praediis aquae agmen ortum sitientibus agris tuis ad aliorum usum uicinorum iniuria propagari. PP. VII K. MAI. CLAVDIO A. ET PATERNO CONSS. a. 269

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IVLIANO. Si manifeste doceri [B 58, 7, 5] possit ius aquae ex uetere more atque obseruatione per certa loca profluentis utilitatem certis fundis inrigandi causa exhibere, procurator noster, ne quid contra ueterem formam atque sollemnem morem innouetur, prouidebit. PP. IIII NON. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

8 IDEM AA. ET CC. ANICETO. Altius quidem aedificia tollere, si domus serui- [B 58, 7, 6] tutem non debeat, dominus eius minime prohibetur. in pariete uero tuo si fenestram Iulianus ui uel clam fecisse conuincatur, sumptibus suis opus tollere et integrum parietem restituere compellitur. D. K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. ZOSIMO. Si in aedibus uicini tibi debita seruitute parietem altius aedificauit Heraclius, nouum opus suis sumptibus per praesidem prouinciae tollere compellitur. sed si te seruitutem habuisse non probetur, tollendi altius aedificium uicino non est interdictum. PP. V K. IVL.[2] SIRMI AA. CONSS. a. 293

A^{ul} (c. 2. 4) PLCRM

---

[1] *scribi debuit* imp. Alexander A. [2] Ian. (*Mommsen*)?

---

1 ui] uin *uel* um M^a | nec clam] clam R^a 2 *s. a. Hal. PL* | gentino *PL* 3 a.] aa. *P* | martialis *A*, marce..li R^a | deduxisti *R* 4 mobilium $A^l PLM^a$, nobilium A^u, .mobilium R^a 5 praestare R^a 6 possesseone P^a | quod $APLM^a$ | eadem] ea *A* | permanet *R* 7 *s. a. Hal. PL* | iul.] iiin *PL* | II *om Hal.* 8 ricine *M* | seruitutus M^a 10 ducti R^a 11 prohiberi *PL*, prohib'eri M^a | potuerint M^a | honore P^a | proferendae *PL* | transisse *CRM* 12 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 13 idem] ee id. *A* 14 *s. a. Hal. PL* 16 impp. *PLC* | a. *om. PL* | et phil. c. *om.* M^a | c. luciano] claudiano *PL*, cesar conclutiano *R* | diuersa *CRM* 17 seruitutem *om.* M^a 18 *s. a. Hal. PL* | praesente … 19 conss. *om. PL* 20 claudianus *R*, glaudius *M* | a. *om. PC* | aquae usu (usum C^b) *C* 21 statutae *C*, statuti M^a | permittit $PLCR^a$ 22 agmen aque *M* | scientibus L^a 23 *s. a. Hal. PL* | a. et paterno] aa. *PL* 25 imp. *R* | aa.] aa. et cc. *C* | iulio *C*, iul. *PL* | docere M^a 26 per cepta P^a | perfluentis *R* 27 certos fundos $P^v L^v$ | irrogandi R^a | formam *om. C* 28 atque *bis* L^a | *s. a. Hal. PL* . *et PL ad c.* 3 | IIII non.] iii non. *L hoc loco*, ui k. *PL ad c.* 3 | II *om. PL hoc loco* 30 anicito *C*, niceto *S*, agniceto *PL*, anigero *R* 31 debeant P^a, debet *C* 32 cam P^a 33 compellitur restit. *PL*, restit. compelletur *C* | *s. a. Hal. PL* 34 aa. *om. PL* 35 aedificaut M^a | compelletur *C* 36 uicini PL^a, *om.* R^a? 37 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 10

10 IDEM AA. ET CC. NYMPHIDIO. Si tibi seruitutem aquae deberi praeses animaduerterit nec hactenus non utentem spatio temporis amisisse perspexerit, uti te iure proprio prouidebit. nam si hoc minime probetur, loco proprio facto opere dominus fundi continere aquam et facere, quominus ager tuus rigari possit, non prohibetur. PP. XI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Per agrum quidem alienum, qui seruitutem non debet, ire uel agere uicino minime licet: uti autem uia publica nemo recte prohibetur. D. XI K. NOV. SIRMI [1] CC. CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. VALERIAE. Non modus praediorum, sed [B 58, 7, 10 Synopsis p. 269c] seruitus aquae ducendae terminum facit. PP. III K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

13 [2]IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sicut usum fructum, qui non utendo [B 58, 7, 10] per biennium in soli rebus, per annale autem tempus in mobilibus uel se mouentibus deminuebatur, non passi sumus huiusmodi sustinere compendiosum interitum, sed et ei decennii uel uiginti annorum dedimus spatium [3], ita et in ceteris seruitutibus obtinendum esse censuimus, ut omnes seruitutes non utendo amittantur non biennio, quia tantummodo soli rebus adnexae sunt, sed decennio contra praesentes uel uiginti annorum spatio contra absentes, ut sit in omnibus huiusmodi rebus causa similis differentiis explosis. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

14 IDEM A. IOHANNI PP. Cum talis quaestio in libris Sabinianis uertebatur: [B 58, 7, 11] quidam etenim pactus est cum suo uicino, ut liceat ei uel per se uel per suos homines per agrum uicini transitum facere iterque habere uno tantummodo per quinquennium die, quatenus ei licentia sit in suam siluam inde transire et arbores excidere uel facere, quidquid ei fuerit uisum, et quaerebatur, quando huiusmodi seruitus non utendo amittitur, et quidam putauerunt, si in primo uel secundo quinquennio per eam uiam non itum est, eandem seruitutem penitus tolli quasi per biennium ea non utendo deperdita, singulo die quinquennii pro anno numerando, aliis aliam sententiam eligentibus, nobis placuit ita causam dirimere, ut, quia iam per legem latam a nobis [4] prospectum est, ne seruitutes per biennium non utendo depereant, sed per decem uel uiginti annorum curricula, et in proposita specie, si per quattuor quinquennia nec uno die uel ipse uel homines eius eadem seruitute usi sunt, tunc eam penitus amittat uiginti annorum desidia. qui enim in tam longo prolixoque spatio suum ius minime consecutus [5] est, sera paenitentia ad pristinam seruitutem reuerti desiderat.
1 Cum autem apertissimi iuris est fructus aridos conculcatione quae in area fit suam naturam et utilitatem ostendere, aliquis uicinum suum uetabat ita aedificium extollere iuxta suam aream, ut uentus excluderetur et paleae ex huiusmodi obstaculo secerni a frugibus non possent, quasi uento suam uim per omnem locum inferre ex huiusmodi aedificatione uetito, cum secundum regionis situm et auxilium uenti aream accedit. sancimus

A[ui] (*c.* 10...13) *P* (*c.* 10 *suppl. p*) *LC* (*c.* 10 *collocat post c.* 13) *RM*

---

[1] *requiritur* Durostori (*Mommsen*) [2] *iunge* 7, 31, 1 [3] 3, 33, 16 [4] *c.* 13 *h. t.* [5] exsecutus (*Mommsen*)?

---

1 idem] impp. diocl. et max. *C* | nymphidio] *SA[i]*, nymphido *pL*, simphidio *C*, namphydio *R*, nifidio *M*, *om. A[u]* | debere *AR[a]* 2 non] te non *C*, *om. A* | utente *AL[b]M[v]*, utententes *pL[a]?* | amisse *L[a]* | prospexerit *A[i]C*, aspexerit *R*, perspexeris *M[a]* | uti te] *A[u]C*, uti re *A[i]*, ut iterum *p*, iterum *L*, uti ***terum *R[a]*, uti iterum *R[b]*, uti te iterum *M[b]*, *inc. M[a]* | iuri *pLM[b]* | prouidebit] iubebit *C* 3 loco] in loco *R* 4 irrigari *CM* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 9 | pp.] d. *PL* 6 aurelio] *SCRM*, auri *A*, aureliano *PL* 7 *s. a. Hal. PL* 8 cc. *om. PL* 9 ualeriane *PL*, aureliae *M* 10 faciat *PL[a]?* | *s. a. Hal. PL* | pp. III k.] d. x *PL* | nicomediae *om. Hal.* 11 iustianus *M* | usus *R* 12 tempus] spacium *PL* | in] im *A[u]R[a]* 13 ei] in *A* 15 censemus *PL* | qua *M[a]* 16 uel *om. R* 17 *s. a. Hal. PL* | d.] ** *uel* *** *P* 18 post ... cc. *om. PL* 19 idem] impr. iustinianus *SC* | a.] augusti *R* | sabianis *M* 21 uno] in uno *LR* 23 seruitutes *L[a]* | ammittitur *M* 27 ut] et *R* | perspectum *R[b]M*, *perspectum *R[a]* 28 pereant *C[a]*, depereunt *R[a]* | posita *P[a]* 30 ea *M* | amittant *PLCM[a]*, amitti *R*, amittatur *M[b]* | etenim *CRM* | in *om. P[a]* 31 est *om. C[a]* | poenitentiam *P[a]* | reuertere *R[a]* 32 oridos *L[a]* | aream *CM* 33 fit] sit *R* | aedificium] hedificium suum *PLR[b]* 34 recluderetur *C* | ex *om. C* 35 possint *PLR* | ueto *M[a]* 36 cum *om. M[a]* | et *om. M*

itaque nemini licere sic aedificare uel alio modo uersari, ut idoneum uentum et sufficientem ad praefatum opus infringat et inutilem domino aream et fructuum inutilitatem faciat. D. XI K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC.[1] a. 531

XXXV
℞ DE LEGE AQVILIA ℞

1 IMP. ALEXANDER A. GLYCONIDI. Damnum per iniuriam datum immisso in | B 60, 3, 58 | siluam igne uel excisa ea, si probari potest, actione legis Aquiliae utere. PP. VII ID. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 IMP. GORDIANVS A. MVCIANO. Legis Aquiliae actione expertus aduersus | B 60, 3, 59 | eum, quem domum tuam deposuisse uel incendio concremasse damnoque te adflixisse proponis, ut id damnum sarciatur, competentis iudicis auctoritate consequeris. quin etiam, si aqua per iniuriam alio deriuata est, ut in priorem statum restituatur, eiusdem iudicis cura impetrabis. PP. VIII ID. NOV. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IDEM A. DOLENTI. Ex morte ancillae, quam caesam conquestus es, tam | B 60, 3, 60 | legis Aquiliae damni sarciendi gratia actionem quam criminalem accusationem aduersus obnoxium competere posse non ambigitur. PP. V K. APRIL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZOILO. Contra negantem | B 60, 3, 61 | ex lege Aquilia, si damnum per iniuriam dedisse probetur, dupli procedit condemnatio. D. XV K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. CLAVDIO. De pecoribus tuis, quae per iniuriam inclusa | B 60, 3, 62 | fame necata sunt uel interfecta, legis Aquiliae actione in duplum agere potes. D. XV K. NOV. AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. PLINIO. De his, quae per iniuriam depasta contendis, ex | B 60, 3, 63 | sententia legis Aquiliae agere minime prohiberis. PP. XV K. NOV. CC. CONSS. a. 294

XXXVI
℞ FAMILIAE ERCISCVNDAE ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCIANO. Si non omnem paternam | B 42, 3, 57 | hereditatem ex consensu diuisisti[2] nec super ea re sententia dicta uel transactio subsecuta est, iudicio familiae erciscundae potes experiri. PP. VIII K. OCT. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

A^ul (35 ℞ 1...5) *PLCRM*

---

[1] D. xv k. Nou. Const. post cons. Lamp. et Or. uu. cc. anno secundo (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 180)? [2] diuisistis (*Mommsen cum B:* ἐὰν ... διεῖλοντό τινες)?

---

1 nemine M^a | seruari P^a | uti *R* 2 utilitatem *C* | facit R^a 3 *s. a. Hal.* 6 liconidi *SM*, gluconidi *A*, ciconidi *C*, clyconidio *R* | per iuriam *P*, per in**iuriam M^a 7 silua *C* | igni *A* | probare potes PLM^b | *s. a. Hal. PL* | VII] uiii *PL* | nou.] non. *P* 8 alexandro a. cons.] a. conss. *P*, * *** *L*, alexandro a. II et marcello coss. (= *a.* 226) *Hal.*: alexandro *in PL aberrauit in inscriptionem c.* 2 9 luciano *A*, alexandro *PL* (*ex subscr. c.* 1) | legis aqu. actionem apertius *A*, si legis aqu. actione expertus es (es *om.* R^b) PL^aR^b *contra BΣ* (κ.π.) 10 diposuisse *R* | damnaque *R* | adfluxisse R^a 11 auctoritatem *A* | consequere *A*, consequeri M^a 12 alio] alueo *A*, alia L^a, ἀλλαχοῦ *BΣ* (κ.π.) | diriuata *PLR* | recipiatur *C* 13 impetrabitis C^a | *s. a. Hal. PL* | id. *om. PL* | a. et auiola *om. PL* 14 dolentio *PL* | morte] more C^a, morte quam M^a | es] est L^a 15 disarciendi *A* 16 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 4 18 et cc. *om. SPM* 19 per iuriam L^a, per uniuriam M^a? | prohibetur *A* 20 *s. a. Hal. et PL ad c.* 3 | heracliani *PL* | aa. conss. *om. PL* 21 aa. et cc.] a. *S* | per iuriam L^a, per uniuriam M^a, iniuria A^1 22 actionem *PL* | potest R^a | *s. a. Hal.* 25 sentententia P^a | *s. a. PL Miraeus* | xv] *P*, u *L Mir.* 27 de familia herciscunde iudicium *S*, de familiae (—lia M^a) herc. CM^a 30 iudio M^a | hercundae P^a | *s. a. Hal.: Q* laterano *pro* auitiano *scripsit in inscr. c.* 2: *in PL est subscriptio c.* 7

2 IMP. ANTONINVS A. AVITIANO. Vxor tua si mortuo patre tuo, cui dotem numerauerat, cum heres ei extiteris, adhuc in matrimonio tuo fuit, familiae erciscundae actionem ad exsequendam dotem secundum iuris pridem placitum aduersus coheredes tuos nactus es eamque retines, etiam si postea, dum tibi nupta est, decessit. PP. H ID. FEBR. B 42, 3, 58

3 IDEM A. RVFO. Aduersus coheredes diuidendae hereditatis iudicio secundum iuris formam experire. iudex datus, si quid a coherede etiam tuae portionis ex hereditate sublatum fuerit probatum, adiudicationibus factis secundum iuris formam eum tibi condemnabit. expilatae enim hereditatis crimen frustra coheredi intenditur, cum iudicio familiae erciscundae indemnitati prospiciatur. PP. VII . . . NOV. B 42, 3, 59

4 IMP. ALEXANDER A. ANTONIO. Si filius familias fuisti et res mobiles uel se mouentes, quae castrensis peculii esse possunt, donatae tibi a patre sunt, eas quoque in cetero peculio castrensi non communes cum fratribus tuis habes. praedia autem, licet eunti tibi in castra filio pater donauerit, peculii castrensis non sunt. diuerso iure ea praedia habentur, quae ex occasione militiae filiis familias obueniunt: haec enim castrensi peculio cedunt. B 42, 3, 60

5 IDEM A. STATILIAE. In ipsius mariti tui fuit potestate mutare, quod iratus in seruos suos testamento cauerat, ut unus quidem in perpetuis uinculis moraretur, alter uero exportandus uenumdaretur. proinde si offensam istam clementia flexit (quod, licet scriptura non probetur, uel aliis tamen rationibus doceri nihil impedit, praesertim cum posteriora eorum talia merita deprehenduntur, ut ira domini potuerit mitigari), nouissimam eius uoluntatem arbiter familiae erciscundae sequetur. B 42, 3, 61

6 IMP. GORDIANVS A. POMPEIO MILITI. Ea quae in nominibus sunt non recipiunt diuisionem, cum ipso iure in portiones hereditarias ex lege duodecim tabularum diuisa sunt. PP. B 42, 3, 62

7 IDEM A. AELIANO. Si qua fideicommissorum petitio inter coheredes consistat, praetor uel praeses prouinciae eius rei disceptator constitutus uel iudex familiae erciscundae iudicio aditus, ut uoluntas testatricis seruetur, suas partes debet accommodare. PP. K. SEPT. GORDIANO . . . . . CONSS. a. 239 uel 241 B 42, 3, 63

8 IDEM A. TELESPHORO. Bona, quaecumque sunt tibi communia cum fratre tuo ex hereditaria successione patris uel matris, cum eodem familiae erciscundae iudicio experiens, ut diuidantur, impetrabis. PP. VI NON. . . . ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243 B 42, 3, 64

9 IDEM A. NERVIAE. Non est ambiguum, cum familiae erciscundae titulus inter bonae fidei iudicia numeretur, portionem hereditatis, si qua ad te pertinet, incremento fructuum augeri. B 42, 3, 65

10 IDEM A. PHILOTERAE. Quotiens inter omnes heredes testator successionem diuidit ac singulos certis possessionibus cum mancipiis, quae in isdem sunt constituta, iubet esse contentos, uoluntati eius salua legis Falcidiae auctoritate obtemperandum esse manifestum est: nec mutat, quod in sequentibus uerbis mancipia sua uniuersa nulla facta eorum B 42, 3, 66

P (*c.* 8. 3. [6. 7 *p*]) *L* (*c.* 6...8. 3) *CRM* (*c.* 9 *collocat post c.* 13)

---

1 antonius *RM* | uitiano *RM* 2 numeraueras R^aM^a 3 ad *om.* M^a | coheres M^a 4 nanctus C^a | *s. a. Hal.* 5 idem] imp. ant. *PL* | coheredes] coheredes tuos *M* | diuidendae *om.* L^a 7 approbatum iudicationibus *C* 8 dintenditur P^a? 9 indemnitati] P^a, indempnitati eius P^bLCRM | prospicitur *PL* | *s. a. PL* 10 antonino *M* 11 se] sese *C* | eos M^a 14 ex occasione] occasionem *R*, ex casione M^a 16 stratille *M* | iratus (iratus es C^a) in seruos suos] CR^b, in seruos suos R^a, in seruos suos iratus *M*: ὀργισθεὶς κατὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν *B* (κ.π.) 17 moretur C^a, moreretur *R* 18 si *om.* R^a | offensum R^a | clementiam R^a 19 docere C^a | impendit *R* | cum] si *C* 20 poterit *CM* 22 pompeiano *M* | omnibus M^a 23 in portiones hereditarias] *edd. cum B* πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη, in portione hereditaria *pLM*, in portionem hereditariam *CR* 24 diiussa *R* | *s. a. pL* 26 uel *om.* pL^a | discept. const. rei *M* 27 addictus C^bRM^b, adductus C^a, a.dictus M^a | debebunt *pL* 28 *s. a. PL ad c.* 1: *in pL hoc loco extat* pp. | k.] aa. k. *PL* 29 a.] aa. *PL* | talesphoro *PLR*, teleforo *M* | cum fratre tuo *om.* P^aR^aM 30 iudicio *om.* *C* 31 experieris *P* | impetraberis L^a | *s. a. PL* | apriano *PL* 32 a.] augusti *R*, aa. *M* | ambiguus M^a 34 augere M^a 35 philophetae *R* 36 possionibus M^a 37 uoluntatis M^a

discretione commendanda putauit heredibus, cum utique his ea uideatur insinuasse, quibus etiam testamento relinquenda esse decreuit.

11 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ANTONIAE. Inter filios ac filias bona [B 42, 3, 67] intestatorum parentium pro uirilibus portionibus aequo iure diuidi oportere explorati iuris est. PP. XVI K. MART. . . . . CONSS.

12 IMPP. GALLVS ET VOLVSIANVS AA. RVFO. Non ideo diuisio inter te ac [B 42, 3, 68] fratrem tuum, ut proponis, facta irrita habenda est, quod eam scriptura secuta non est, cum fides rei gestae ratam diuisionem satis adfirmet. PP. PRID. ID. MART. GALLO *A. II* ET *V*OLVSIANO CONSS. a. 252

13 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SATVRNINO. Certum est libe- [B 42, 3, 69] rorum peculia post mortem patris in hereditate diuidenda ad communionem esse reuocanda. frater autem et coheres tuus ob contractus, quibus uiuente patre etiam ignorante ipso obligatus fuit, conuenire te et alterum fratrem tuum coheredem uestrum ultra non potest, quam ut de peculio suo recipiat tantam quantitatem, in quantam condemnatus est his, cum quibus ipse contraxit.

14 IDEM AA. HERMIANO. Si familiae erciscundae iudicio, quo bona paterna [B 42, 3, 70] inter te ac fratrem tuum aequo iure diuisa sunt, nihil super euictione rerum singulis adiudicatarum specialiter inter uos conuenit, id est ut unusquisque euentum rei suscipiat, recte possessionis euictae detrimentum fratrem tuum et coheredem pro parte agnoscere praeses prouinciae per actionem praescriptis uerbis compellet.

15 IDEM AA. ET CC. THEOPHILAE. Si diuisionem conuentione factam etiam pos- [B 42, 3, 71] sessio consensu secuta dominium pro solido rerum, quas pertinere ad patrem tuum placuit, ei firmauit, earum uindicationem habere potes, si patri tuo successisti. si uero placitum diuisionis usque ad pactum stetit, arbiter familiae erciscundae iudicio uobis datus communionem inter uos finiri prouidebit. a. 293

16 IDEM AA. ET CC. HERACLIANO. Filii patris testamentum rescindendi, si hoc [B 42, 3, 72] inofficiosum probare non possunt, nullam habent facultatem. sed si tam circa testamentum quam etiam codicillos iudicium eius deficiat, uerum quibuscumque uerbis uoluntas eius declarata sit, licet intestato ei fuerit successum, ex senatus consulto retentionis modo seruato familiae erciscundae iudicio aditum iudicem sequi uoluntatem oportere iuris auctoritate significatur. D. VIII K. SEPT. AA. *conss.* a. 293

17 IDEM AA. ET CC. COMMODIANO. Coheredibus diuisionem inter se facientibus [B 42, 3, 73] iuri absentis et ignorantis minime derogari ac pro indiuiso portionem eum, quae initio ipsius fuit, in omnibus communibus rebus retinere certissimum est. unde portionem tuam cum reditibus arbitrio familiae erciscundae percipere potes, ex facta inter coheredes diuisione nullum praeiudicium timens. D. VII K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

P (36, 11...15 [16 *p*] 17. 31, 6) *L* (36, 11...17) *CRM*

---

3 impp. *R* | a. et phil. c.] a. et c. phil. *S*, c. *PL*, a. *M* 4 parentum *CM* | uiribus P^a 5 *s. a. PL: possit tamen ad c.* 13 *pertinere* | xuii *PL* 6 impp. (imp. *R*) gallus (gall'us *P*) et u. aa. (aa. *om. P*)] imp. euulsianus a. *C* | rufino *S* | ac] et *CRM* 7 eas R^a 8 *s. a. PL* | gallo n. et lusiano conss. *PL* 10 aa. saturninio *PL*, aa. et cc. saturnino *C*, saturnino augusti *R* 11 hereditatem diuidendam *PLR* 12 coheredes P^a | patre *om.* L^a 13 fuerit *R* 14 ut *om.* P^a 15 *de subscriptione c.* 13 *u. ad u.* 5 16 aa.] aa. et cc. *C* | herminio *PL*, hermiane *M* | familiae] malie M^a 17 ac] et *C* | uictione M^a 18 adiudicaturum C^a | euentuntum M^a 19 et (et h M^a) coheredem tuum (t.. R^a) *CRM* 20 *subscriptio, quam c.* 14 *adscribunt PL Miraeus, solita transpositione ex c.* 16 *huc aberrasse uidetur: nam ad h. c. non pertinere docet omissio Caesarum in inscriptione* 21 diuisionem conuentione (—nem P^a) factam (factam *om.* L^a)] PLR^aM^a, diuisione conuentione facta *C* 22 consensum *CM uel* M^b | ad patrem tuum pertinere *CRM* 23 eorum *C* 24 ad] ap *uel* apud P^a | iodicii $PLC^a?M^a$ 26 aa.] a. *p* | commodiano eracliano (*cf. u.* 32) *S*, hereliano *C* | testamenti CM^a 27 probare non *bis* M^a | possint *p* | sed] *M cum B* (κ.π.), sed et *PLCR* | circa testamentum q. e. codicillos] eius testamento q. e. codicillis *pL*: τοῦτο μὲν περὶ διαθήκης τοῦτο δὲ περὶ κωδικέλλου *B* (κ.π.) 30 addictum *CRM* | iudicem *om.* p^a 31 *s. a. PL ad c.* 14: *in L hoc loco extat* a. | conss. *om. PL* 32 commodiano] lysigrati *S* (*cf. u.* 26 *et p.* 287, 8) 33 iuris R^a | pro indiuisione M^a | eum] eam $P^vL^vR^b$ | in initio CM^b, innicio *uel* inuicio P^a 34 ipsius] eius *C* 35 familiae arbitrio *M* | coherede P^a 36 timensmens P^b, times L^a | *s. a. PL Miraeus*

18 IDEM AA. ET CC. DOMNAE. Filiae, cuius pater nomine res comparauit, si [B 42, 3, 74] non post contrarium eius iudicium probetur, per arbitrium diuidendae hereditatis praecipuas adiudicari saepe rescriptum est. his itaque, si patri successisti, quem nomine tuo quaedam comparasse dicis, aduersus sororem tuam apud praesidem prouinciae, si res integra
1 est, uti potes. In communi autem hereditate quin sumptus ab uno facti bona fide familiae erciscundae iudicio uel negotiorum gestorum actione seruari possint, non est ambiguum. D. XVIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

19 IDEM AA. ET CC. LYSICRATIAE. Incerti iuris non est in familiae erciscundae iudicio earum etiam rerum, quas ex coheredibus quidam de communibus absumpserunt uel deteriores fecerunt, rationem habendam eiusque rei ceteris praestandam indemnitatem. D. XVIII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

20 IDEM AA. ET CC. PACTVMEIAE. In familiae erciscundae iudicio ab uno pro [B 42, 3, 75] solido rei ueluti communis uenumdatae pretium non uenit, sed mandati, si praecessit, coheres uenditoris agere potest uel negotiorum gestorum, si ratam fecerit uenditionem. nam si uelut propriam unus distraxit ac pretium possideat, hereditas ab eo petenda est. III . . . FEBR. CC. CONSS. a. 294

21 IDEM AA. ET CC. FORTVNATO. Si cogitatione futurae successionis officium [B 42, 3, 76] arbitri diuidendae hereditatis praeueniendo pater communis iudicio suo qualicumque indicio suam declarauit uoluntatem, inter eos qui successerunt exemplo Falcidiae retentionis habita ratione familiae diuidendae causa datus arbiter (uirili praeterea portione eorum, quae nulli specialiter uel generaliter adsignauit, facta diuisione) in adiudicando patris sequetur uoluntatem. VI K. DEC. CC. CONSS. a. 294

22 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Seruum communem non consentientibus cohe- [B 42, 3, 77] redibus, sed per errorem ad eum qui possidet pertinere credentibus tenens, cum omnis uerus titulus deficiat, suum non facit, sed in eo portiones hereditarias adsignatas penes singulos successores remanere manifestum est. a. 294

23 IDEM AA. ET CC. HERMOGENI. Licet pacto diuisionis aduersus singulos [B 42, 3, 78] actio pro hereditariis portionibus creditori parata mutari non possit, tamen ad exhibendam fidem his quae conuenerant, stipulationis et iuris adhibito remedio, qui placitum excedit urgueri potest, cum et hoc omisso, si non contrarium conuenisse probaretur, praescriptis uerbis conueniri potuisset. S. a. 294

24 [1] IDEM AA. ET CC. SOCRATI. Filium, quem habentem fundum portionem [B 42, 3, 79] hereditatis fratribus et quibusdam aliis sub condicione uerbis precariis restituere sanxit testator, post eius euentum, hereditaria parte praedii in quartae ratione retenta, compensato praeterea quod a coheredibus uice mutua percepit et, si quid deest, in supplementum

P (*c.* 18...22 [23 *p*]) *L* (*c.* 18...23) *CRM*

[1] *iunge* 6, 20, 16

1 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa. et cc.] a. *S* | pater *bis* P^a 2 probatur *C* | arbitrum *M* 5 bone fidei C^*? 6 posse *C* | ambiguum est *PL* 7 *s. a. PL, nisi ea transposita est ex c.* 19 | xuii *L* 8 lysicratiae] *CR*, pactumlelisygratiae *S* (*cf. u.* 12 *et* 286, 32), lysignatiae *PL*, lisicrati *M* | incertis M^a 9 ex *om.* P^a | communionibus M^a | assumpserunt PL^aC, asumpserint M^a 10 habendam] hab. esse *R*, esse hab. M^b | eiusque rei] eius rei quae P^a, quae *PL*, *inc.* M^a | praestat *PL*, presta... M^a | *s. a. PL Miraeus, cf. ad u.* 7 | XVIII] xiii P^a, XVIIII *Mir.* 12 fortunato pactumiae *S* (*cf. u.* 8. 17), pactumiae *C*, pactumeice *R*, pactummie *M* 13 inuenit P^aL | mandata M^a 14 fuerit L^a 15 possidet M^a 16 *s. a. PL Miraeus* 17 dionysio fortunato *S* (*cf. u.* 23) 18 suo *om.* M^a | qualiscumque R^a 19 suam] suo R^aM^a | declarauerit *C* | qui] qui e* R^a, qui ei R^bM^b 21 sequatur M^a 22 *s. a. PL* | cc. *om. PL* 23 dionysio] *C*, ermogeni dianisio *S* (*cf. u.* 17. 27), dionisocli PL^b, dioclnisocli L^a, dionisolii R^a, dionisodi R^b | coheredem R^a 24 tenens] ten** P^a, tene*s et L^a | omni L^a 25 deficiens P^tL^t | fatiat M^a 26 permanere *C* | *in PL additur subscriptio c.* 24 27 socrati hermogeni *S* (*cf. u.* 32), hermogeniano *C* 28 ad] ed M^a 29 uuris M^a | qui] qui per M^a 30 contractum *pL* 31 conuenire *L* | posset *M* | s. *habet L* 32 socrati] dionysio *S* (*cf. u.* 23), sacrati *M* 33 fratribus hereditatis fratribus M^a 34 quarta R^a | rationem *C*

deducto, quod a ceteris in eo fundo soluitur supra quartam habens, reddere compelletur.
D. V K. IAN. CC. CONSS. a. 294
25 IDEM AA. ET CC. DIOCL. Ex causa donationis uel aliunde tibi quaesita, si [B 42, 3, 80]
aui successionem respueris, conferre fratribus compelli non potes. D. ID. APRIL. TVSCO
ET ANVLLINO CONSS. a. 295
26 [1]IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM. Inter omnes dumtaxat heredes suos, qui ex
quolibet uenientes gradu tamen pares uideantur esse, uel emancipatos, quos praetor ad
successionem uocat, siue coeptum neque impletum testamentum uel codicillus seu epistula
parentis esse memoratur siue quocumque alio modo scripturae quibuscumque uerbis uel
indiciis inueniantur relictae, iudicio familiae erciscuudae, licet intestato ad successionem
liberi uocentur, seruato senatus consulti auxilio defuncti dispositio custodiatur, etsi sollem-
1 nitate legum huiusmodi dispositio fuerit destituta. Si uero in huiusmodi uolun- [6, 23, 21, 3]
tate designatis liberis alia sit mixta persona, certum est eam uoluntatem quantum ad illam
dumtaxat permixtam personam pro nullo haberi. D. ROMAE K. . . . . CRISPO II ET CON-
STANTINO *II CC.* CONSS. a. 321

XXXVII

℞ COMMVNI DIVIDVNDO ℞

1 IMP. ANTONINVS A. LVCIANO. Frater tuus si solam portionem praedii ad [B 12, 2, 32]
se pertinentem distraxit, uenditionem reuocari non oportet, sed aduersus eum, cum quo
tibi idem praedium commune esse coepit, communi diuidundo iudicio consiste: ea actione
aut uniuersum praedium, si licitatione uiceris, exsoluta socio parte pretii obtinebis aut pretii
1 portionem, si alius meliorem condicionem attulerit, consequeris. Quod si diuisio praedii
sine cuiusquam iniuria commode fieri poterit, portionem suis finibus tibi adiudicatam possi-
debis: hoc uidelicet custodiendo, ut post litis contestationem nemo nec partem suam ceteris
eiusdem rei dominis non consentientibus alienare possit. PP. K. MART. ROMAE ANTONINO
A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
2 IMP. ALEXANDER A. AVITO MILITI. Si probatum fuerit praesidi prouinciae [B 12, 2, 33]
fratrem tuum uineas communes pignori dedisse, cum partem tuam, quam in uineis habes,
creditori obligare non potuerit, praeses prouinciae restitui tibi eam iubebit cum fructibus,
quos creditor de parte tua percepit. Idem praeses prouinciae de diuisione uinearum inter

P (36, 25. 26. 37) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *argumento similis, uerbis dissimilis est Th.* 2, 23, 1 *data ad Verinum eodem anno uel potius a.* 324 (*Crispo III et Const. III CC. conss.*) *IIII k. Sept.*

1 soluetur *R* | compellitur $R^b M$ 2 *s. a. Hal. et PL Miraeus ad c.* 23 | d.] pp. *PL Mir.* | k.] 6, 20, 16, non. *PL Mir.* | cc. conss. *om. PL Mir.* 3 diocl.] *PLCM*, dioclitiano *R*, *om. S* 4 successiones *R* | repueris P^a | potest L^a. *post* potes *BΣ* (*κ.π.*) *addunt haec:* ἐὰν γὰρ ταῦτα ὁ σὸς πάππος εἰς σὲ ἐν τῇ αὐτοῦ ὑπεξουσιότητι ὄντα εἰσήγαγεν, ἀβστινατεύων ἑαυτὸν (σαυτὸν *scr.*) ἀπὸ τῶν ἐκείνου πραγμάτων τὸν χωρισμὸν αὐτῶν μάτην αἰτεῖς *et antea* 3 tibi *reddunt* αὐτεξουσίῳ ὄντι *eademque redeunt in indice B: ea tamen additamentum Thalelaei esse disertis uerbis testatur scholion* ὁ παραιτούμενος *ut uidetur Theodori* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 26 7 parens uideatur R^a 8 codicillos C^a | seu] siue $L^b C$ 10 inueniatur M^a 11 seruat L^a | auxilio *bis* P^a | custodiatur ... 12 dispositio *om.* P^a | custod.] fuerit destit custod. L^a | si *om.* M^a 12 uoluntate ... 13 eam *om.* R^t 13 permixta *C* | eam] in eam *uel* meam M^a | illum $P^a L$ 14 dumtaxat *om.* M^a | permixtam *om. C* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 25 | romae] n. *PL* | et const. II cc. (caes. II *Hal.*) conss.] const. conss. *PL* 17 *rubricam om.* P^a | communi] de communi $SP^b LCRM$ | diuidundum *S*, diuidendo *M* 18 luciano] *SPL*, lucano *CRM* | solum R^a 20 coeperit *R* | consiste ea] consistente PL^a, consiste e L^b: κινεῖ τὸ κομοῦνι διβιδοῦνδο· διὰ ταύτης δὲ τῆς ἀγωγῆς *BΣ* (*κ.π.*) 21 aut un.] autem un. *uidetur legisse Thalelaeus:* διὰ ταύτης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὁλόκληρον τὸ κτῆμα *BΣ* (*κ.π.*) 23 poss possidebis M^a 24 nec *om.* $PL^a M^b$ *contra BΣ* (*κ.π.*) μηδεὶς μηδέ 25 posset R^a | *s. a. Hal. PL* | ant. a. IIII] a. ui *PL* 27 uito *CM* 29 potuit *C*, potuerat *R* | eam tibi *M*, eam *om. C*, tibi *om. BΣ* (*κ.π.*) 30 de diu.] diu. M^a

te et creditorem fratris tui cognoscet et iubebit eum accepta pecunia, quanti statuerit partem fratris tui ualere, eam partem quam de fratre tuo accepit tibi restituere aut[1] aestimata tua parte ad creditorem fratris tui data pecunia quanti aestimauerit eam transferre. PP. II ID. SEPT. ALEXANDRO A. *CONS.* a. 222

3 IDEM A. VERECVNDIANO. Ad officium arbitri, qui inter te et fratrem tuum [B 12, 2, 34] diuidendis bonis datus fuerit, ea sola pertinent, quae manent communia tibi et illi. nam ea, quorum partem is uendidit, cum emptoribus tibi communia sunt et aduersus singulos

1 arbitrum petere debes, si ab illorum quoque societate discedi placeat. Cum autem regionibus diuidi aliquis ager inter socios non potest, uel ex pluribus singuli aestimatione iusta facta unicuique sociorum adiudicantur, compensatione inuicem pretii facta eoque, cui maioris res pretii obuenit, ceteris condemnato, ad licitationem nonnumquam etiam extraneo emptore admisso, maxime si se non sufficere ad iusta pretia alter ex sociis sua pecunia uincere uilius licentem profiteatur. PP. V NON. MAI. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HERODAE. Si maior [B 12, 2, 35] quinque et uiginti annis soror tua tecum res communes diuisit, quamuis non instrumentis, sed aliis probationibus earum dire*m*ptam communionem probetur, stare finitis conuenit.

1 Quod si minor fuit nec tempus in integrum restitutioni praefinitum adhuc excessit, an in integrum propter diuisionem restitui debeat, causa cognita prouinciae praeses aestimabit.

2 Idem eorum etiam, quae uobis permanent communia, fieri diuisionem prouidebit, tam sumptuum, si quis de uobis in res communes fecit, quam fructuum, item doli et culpae, cum in communi diuidundo iudicio haec omnia uenire non ambigitur, rationem, ut in omnibus aequalitas seruetur, habiturus. D. VIII ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

5 IDEM AA. ET CC. SECVNDINO. In communionem uel societatem nemo com- [B 12, 2, 36] pellitur inuitus detineri: quapropter aditus praeses prouinciae ea, quae communia tibi cum sorore perspexerit, diuidi prouidebit. D. VIII K. SEPT. CC. CONSS. a. 294

XXXVIII

℞ COMMVNIA VTRIVSQVE IVDICII TAM FAMILIAE ERCISCVNDAE QVAM COMMVNI DIVIDVNDO ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MARCO. Diuisionem praediorum uicem emptionis obtinere placuit. [B 12, 3, 1] PP. VI K. DEC. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

2 IMP. ALEXANDER A. EVPHRATAE. Etiamsi is diuisioni arbitrum dedit, cui [B 12, 3, 2] ius dandi non fuit, tamen si socii quondam diuisioni consensum dederint, quod quisque eorum secundum placita possedit, pro parte socii dominium nactus est. PP. XVI K. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

S (37, 5) *P* (37, 2. 4. 5. 38) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] te *ins.* (*Mommsen*)

1 te *om.* P^a | cognouisset R^a | quanta M^a, *inc.* R^a 2 tui *om.* *C* *contra* *BΣ* (κ.π.) 3 quanta *P* | *s. a. Hal.: in P est subscriptio c.* 3, *in L erasa est* 4 cons.] II et marcello coss. (= *a.* 226) *Hal.* 6 tibi ... 7 communia *om.* M^a 7 singulorum R^a 8 quoque *om.* R^a | placet M^a 9 existimatione *RM* 11 maiores R^a | res pretii] *R*, pretii M^a, pretii res CM^b 13 licitantem CM^b | *s. a. Hal. et P ad c.* 2 | mai.] mui. P^a | et crisp. conss. *om.* *P* 14 herodae] *SCM*, et herode PL^bR, et herede L^a 15 tecum *om.* *Bamb. D I* 3 *cum* *BΣ* (κ.π.) 16 sed] ἀλλὰ καὶ *BΣ* (κ.π.) | eorum R^a | direptam *libri*, διαιρεθῆναι *BΣ* (κ.π.) 17 maior M^a? | fuerit *C* | restitutionis CR^b | an] tamen P^a, tamen ut P^b, *** L^a 18 praeses prou. *C* *cum* *BΣ* (κ.π.) 20 si quis ... fructuum *om.* M^a | fecit communes *C* 21 diuidendo *R* 22 aequabilitas P^bL^bRM: ἡ ἰσότης *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.* *PL* | d.] pp. *PL* 23 aa.] augti *R* | secundino *om.* *C* | commune *S* 24 ea quae] equa *S* 25 prospexerit *M* | prouideat *S* | *s. a. Hal.* *SPL* | d. ... conss.] sub die mse. uii. *S* 27 comm.] de comm. *C* 28 diuidundum *S*, diuidendo *R* 29 antonius *R* | marto *R*, *deficit* M^a 30 *s. a. Hal.* *PL* 31 a. euphratae *om.* P^a, a. *om.* P^b | arbitrium L^aM^a | cui ius dandi] $C^bR^aR^cM^b$, cuius dandi C^a, cuius (cui ius P^bR^b, cui L^b) dandi licentia PLR^b? 33 placitum *C* | possederit *M* | natus M^a | *s. a. Hal.* *PL* | dec.] nou. *PL* a. III] a. a. *PL*

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. *AVRELIAE* SEVERAE. [Consultatio 2, 6 mut. B 12, 3, 3] Maioribus etiam, per fraudem uel dolum uel perperam sine iudicio factis diuisionibus, solet subueniri, quia in bonae fidei·iudiciis et quod inaequaliter factum esse constiterit, in melius reformabitur. PP. XVII K. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

4 IDEM AA. AD MAXIMVM. [B 12, 3, 4] Si patruus tuus ex communibus bonis res comparauit sibi negotium gerens, non omnium bonorum socius constitutus, pro competentium portionum modo indemnitati tuae cqnsuli oportet: et ideo rem emptam eum communicare contra formam iuris postulas. PP. XVI K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

5 IDEM AA. ET CC. FRONTONI ET GLAFIRIONI. [B 12, 3, 5] De instrumentis, quae communia fratrem uestrum tenere proponitis, rector aditus prouinciae, apud quem haec collocari debeant, aestimabit. PP. VI ID. FEBR. SIRMI AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. THESIDIANAE. [B 12, 3, 6] Si cum patruo uestro hac condicione diuisionem fecistis, ut se nullum dolum malum adhibuisse iuraret, nec fidem placitis exhibuit, quominus res indiuisas requiratis, eorum placitum quae in diuisionem uenerunt nihil uobis nocere potest. D. V K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

7 IDEM AA. ET CC. SEVERIANO ET FLAVIANO. [B 12, 3, 7] Si fratres uestri pro indiuiso commune praedium citra uestram uoluntatem obligauerunt et hoc ad uos secundum pactum diuisionis nulla pignoris facta mentione peruenit, euictis partibus quae ante diuisionem sociorum fuerunt, in quibus obligatio tantum constitit, ex stipulatu, si intercessit, alioquin quanti interest praescriptis uerbis contra fratres agere potestis. nam si fundi scientes obligationem dominium suscepistis, tantum euictionis promissionem sollemnitate uerborum uel pacto promissam probantes, eos conueniendi facultatem habetis. D. II NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

8 IDEM AA. ET CC. NICOMACHO. [B 12, 3, 8] Si inter uos maiores annis uiginti quinque rerum communium diuisio relicta uel translata possessione finem accepit, instaurari mutuo bona fide terminata consensu minime possunt. D. NON. DEC. CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. DEMETRIANO. [B 12, 3, 9] Familiae erciscundae uel communi diuidundo iudicium ita demum, si corpora maneant communia, agi potest. D. VI ID. DEC NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. GALLICANO. [B 12, 3, 10] Scriptura testamenti, qua specialiter omnia diuisa continentur, quominus[1] res quarum testator non fecit mentionem heredes inquirere nihil impedit. SINE DIE ET CONSVLE.

11 IMP. CONSTANTINVS A. GERVLO[2]. [Th. 2, 25, 1 B 12, 3, 11] Possessionum diuisiones sic fieri oportet, ut integra apud successorem unumquemque seruorum uel colonorum adscripticiae

PLC (*transponuntur* 38, 6. 5. 7. 9. 8) *RM*

---

[1] quominus *del.* (*Mommsen*) [2] rationali trium prouinciarum *addit Th.*

---

1 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *C* | aureliae seuerae] *Consult.*, seuere *W*, seuero *SPLCRM* 4 *s. a. Consult. Hal. PL* | XVII] XVI *Hal.*, uii *PL* | IIII et III] iiii et IN *PL*, VI et constantio III *Cons.*, *om. Hal.* 5 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *M* | tuus *om.* M^a 6 negotium tibi (sibi P^rL^v) *PL*, αὐτῷ τὸ πρᾶγμα *BΣ* (κ.π.) | non *om.* M^a | sicius L^a, sotus M^a | constitutis M^a, constitus R^a 7 et *om. C contra BΣ* (κ.π.) | eum communicare] communicari *R*, ἐκεῖνον εἰς κοινὸν ἀγαγεῖν *BΣ* (κ.π.) 8 *s. a. Hal. PL* | IIII] u *PL* 9 cc. *om. PLR* | frontoni et] *CM*, frontonie *S*, frontini et *PL*, frontino *R* | glafirioni] *C*, gallaphyroni *S*, glafironi *M*, gapirioni *PL*, gaphirioni *R* 10 proponis *C* | collecari P^a 11 *s. a. Hal. PL* | pp.] d. *PL* | id.] id. k. *L* | conss.] cc. conss. *L*, cc. et cc. ss. *P* 12 thesianae *PL* 13 fecisti C^a | ut] et L^a | malum *om. R* | palacitis M^a 15 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 16 aa. et cc.] a. *PL* | indiuisio R^a 19 fuerint *PL* | ex stipulatu si] exstipulat (*uel* —latur) R^a | intercesserit *R* 20 scriptis P^a | contra fratres *om.* L^a 22 facto R^a | promissa PLR^b | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 6 d. II *om. PL utroque loco* 23 cc.] aa. *PL. ad c.* 6 | conss. *om. PL utr. l.* 24 nichomacho *SLM*, nichomatio *C* 25 relicta *om.* R^a | possessio P^aL^a 26 *s. a. Hal. PL* | cc. *om. PL* 27 *S transponit c.* 9 *et* 10 *et omissa summa c.* 11 *ad inscriptionem c.* 11 *alteram summam c.* 10 *adponit* 28 iudicio LR^a | *s. a. Hal.* 30 calliconio *S*, calligono *R* 31 continetur M^a | inquirere] P^aM^a, inquirerent C^aR^b, inquirent R^a, possint (possit *L*) inquirere P^bL, inquirere possint C^bM^b 32 *s. a. Hal. PL* | sine] f. sine *L* | conss. *PL* 33 *in PL est inscriptio c.* 10, *cf. S ad u.* 27 | gerulo] *Th.*, cyrillo *S*, gerilo *CM*, cerylo *R* 34 possessionem R^a | diuisionem *R* | opotet R^a | possessorem *Th.*

condicionis seu inquilinorum proxima[1] agnatio uel adfinitas[2] permaneret. quis enim ferat liberos a parentibus, a fratribus sorores, a uiris coniuges segregari? igitur si qui dissociata in ius diuersum mancipia uel colonos[3] traxerint, in unum eadem redigere cogantur. D. III K. MAI. PROCVLO[4] ET PAVLINO CONSS. a. 334?

12 [5]IMP. IVSTINIANVS A. AD SENATVM. Illud aequitatis uouere rationibus bene nobis apparuit. si quis etenim pro filio suo ante nuptias donationem conscripserit uel dederit uel pro filia sua dotem et hoc quod dedit iterum in eundem reuertatur uel stipulatione uel lege hoc faciente, uel et si alio dotem uel ante nuptias donationem dante stipulationis paternae tenor uel forte legis hoc induxerit, ille autem testamento condito uel filios suos uel extraneos scripserit heredes et nihil de huiusmodi rebus, quae ad eum reuersae sunt uel peruenerunt, disposuerit, inueniantur autem alii liberi eius res a paterna substantia lucrati uel per ante nuptias donationes uel dotes uel militiae causa, quas utpote testamento existente non coguntur conferre, tunc filius uel filia easdem res, quae ad patrem reuersae sunt uel peruenerunt, habeant praecipuas, ad simile tamen lucrum computandas, ut in praesenti casu tantum habeat ipsa uel ipse, quantum eius fratres ex patre sunt consecuti secundum eos modos quos supra diximus et quos conferre propter testamentum non coar-
1 tantur. Sin autem nihil tale penitus in fratres eorum a patre collatum est, neque ipsos sibi praecipue hanc partem uindicare, sed, quasi paternae facta substantiae sit, inter omnes secundum institutionis tenorem diuidi. et haec quidem, si inter fratres patris elogium com-
2 positum sit. Sin autem extranei sint scripti heredes et nihil in testamento suo neque in hac parte testator dixerit, tunc omnimodo praecipuum habeat filius uel filia, quod ad patrem reuertitur uel peruenit. si tamen minus in fratres collatum est, amplius autem ex huiusmodi casu ad patrem peruenit, illo quod ad similem quantitatem concurrit excepto cetera quasi paternae substantiae facta secundum modum institutionum diuidantur: illo procul dubio obseruando, quod, si minus sit quod pater ex huiusmodi causa habuit ea quantitate quae in fratres collata est, tota huiusmodi portio ad eas personas perueniat, quarum occa-
3 sione res ad patrem reuertitur. Ea igitur, quae in paterna persona diximus, obtinere uolumus etiam in auum et proauum paternum uel maternum et in matrem et in auiam uel proauiam paternam uel maternam. D. XI K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXXVIIII
℞ FINIVM REGVNDORVM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. NICEPHORO. Regionem certam fundi propriis finibus eius mutatis dominus eius distrahere ac residuum retinere non prohibetur. nec amplius emptor, quam quod ratione[6] secundum uen- [Epanagoge p. 265 B 58, 9, 14]

A^{ui} (39 ℞) *P* (*om.* 38, 12) *L* (*om.* 38, 12) *CRM*

---

[1] uel colonorum ... proxima *om. Th.* [2] uel adfinitas *om. Th.* [3] uel colonos *om. Th.* [4] Optato (*I. Gothofredus*)? [5] *iunge* 2, 44, 4. 5, 4, 24. 6, 25, 6 [6] metatione?

---

1 seu] siue *C* | inlignorum *M^a*? | proxima] *C*, proximorum *PLRM* | enim *om. M^a* 2 si *om. Th.* | quis *P^a* 3 in] un *M^a* | traxerit *L*, traxerunt *Th.* 4 redigere eadem *Th.* | *s. a. Th. Hal., nisi forte Hal. subscriptionem restituerit ex Sichardo: in PL est subscriptio c.* 12 5 iustinianus] const. *C* 6 pro] in *M* | conscripsit *M* 7 eum *C* 8 alio] ab alio *RM^b* 9 suos uel] suos seu *C* 11 peruenerunt] *W*, peruenerint *CRM* | liberi alii *R* 12 uel per dotes uel per ante nuptias donationes *R* 13 exigente *C* | inferre *RM^t* 14 peruenerint *RM* | computandae sunt *RM^a*? 15 habeant *R^a* 18 factam *M* 19 patris *om. C* 22 reuertetur *M^a* | collectum *R^a*, collatus *M^a* 25 casa *M^a* 26 occasionem *M^a* 27 res *om. C* 28 et proauum] uel proauum *C* | in auiam] auiam *C* | uel proauiam ... 29 maternam *om. C* 29 *s. a. Hal. et PL ad c.* 11, *sed in L* d. ... constant. *erasa sunt* 32 finium] de f. *SC* 33 impp. d. et m.] id. *PL* | et cc. *om. M* | nicyphoro *S*, hicephoro *PL*, nicophoro *C*, nichoforo *M* 34 proprii *C* | dominum ... 35 prohibemus *P^tL^tR^b* | eius *om. C* 35 amplus *M^a* | ratione] traditione *proposuit Cuiacius*

ditionis fidem ad se peruenit, uindicare potest praetextu terminorum temporis antecedentis uenditionem. D. ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

2 IDEM AA. ET CC. TATIANO. Successionum uarietas et uicinorum noui consensus, additis uel detractis agris alterutro, determinationis ueteris monumenta saepe permutant. D. VIIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

3 [1] IMP. CONSTANTINVS A. AD TERTVLLIANVM [2]. Si quis super iuris sui [Th. 2, 26, 1 mut.] locis prior de finibus detulerit querimoniam, quae proprietatis controuersiae cohaeret, prius super possessione quaestio finiatur et tunc agrimensor ire praecipiatur ad loca, ut pate-
1 facta ueritate huiusmodi litigium terminetur. Quod si altera pars, ne huiusmodi quaestio terminetur, se subtraxerit, nihilo minus agrimensor in ipsis locis iussione rectoris prouinciae una cum obseruante parte hoc ipsum faciens perueniet. D. VIII K. MART. BESSI GALLICANO ET SYMMACHO CONSS. a. 330

4 IDEM A. AD BASSVM PP. Si constiterit eum, qui finalem detulerit [Th. 2, 26, 2 B 58, 9, 18] quaestionem, priusquam aliquid sententia determinetur, rem sibi alienam usurpare uoluisse, non solum id quod male petebat amittat, sed quo magis unusquisque contentus suo rem non expetat iuris alieni, qui inreptor agrorum fuerit in lite superatus, tantum agri modum, quantum adimere [3] temptauit, amittat. LECTA APVD ACTA XII K. IVL. GALLICANO ET SYMMACHO CONSS. a. 330

5 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. NEOTERIO PP. [4] [Th. 2, 26, 4] Quinque pedum praescriptione submota finalis iurgii uel locorum libera peragatur intentio. PP. ALEXANDRIAE VII K. AVG. ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

6 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. [Th. 2, 26, 5 mut. B 58, 9, 20] Cunctis molitionibus et machinis amputatis decernimus in finali quaestione non longi temporis, sed triginta tantummodo annorum praescriptionem locum habere. D. PRID. NON. NOV. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

XXXX

℞ DE CONSORTIBVS EIVSDEM LITIS ℞

1 IMP. IVLIANVS A. SECVNDO PP. Explosis atque reiectis prae- [Th. 2, 5, 1 B 12, 3, 12] scriptionibus, quas litigatores sub obtentu consortium studio protrahendae disceptationis excogitare consueuerunt, siue unius fori omnes sint siue in diuersis prouinciis uersentur,

A^{ul} (39, 5. 6) *P* (39. 40 [℞ *p*] 1) *LCRM*

---

[1] *iunge* 8, 4, 5 [2] u. p. comitem dioeceseos Africae *addit Th.* [3] diripere *Th.* [4] k. n. *addit Th.*

---

1 peruenerit *C* 2 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | cc.] aa. *Hal.* 3 idem aa. et cc.] impr. iustinianus a. *S* | uerietas M^a 4 ueteris *om.* P^a | monimenta $P^bL^tR^bM^b$, mo**menta R^a 5 *s. a. Hal. PL* | d. VIIII] pp. uiii *PL.* | cc.] aa. et *Hal.* 6 constantinus] contan. *P* | tertillianum *L*, terturianum *M* | qui *C* | uiris sui *C*, sui iuris sui L^a, sui iuris *Th.* 7 questionem *M* | quae] quae cum L^bC | proprietates L^a 8 possessionem *C* | agrimensor] mensor M^a 9 terminet *C*, est terminetur M^a, *deficit* R^a 10 ipsius M^a 11 ipsum *om.* M^a | *s. a. Th. Hal. PL* | VIII] *Th.*, XVI *Hal.*, ui *PL* | bessi] *PL*, ueronae *Hal.*, *om. Th.* 13 a.] aa. *PL* | pp.] *CM cum Th. dett.*, pu. *S cum libris bonis Th.*, puc *P*, puc̄. *L*, praefecto urbis *R* | consisterit R^a 15 repetebat *C* | sed] sed et *PL* | quod CM^r | contentus suo] suorum P^a, suorum contentus P^bL 16 qui ... fuerit] is qui ... fuerit *Th.*, si qui ... fuerit *C*, qui ... si fuerit R^a | tanti C^aR^a 17 tetauit P^a? | *s. a. Th. Hal. PLQ* | lecta apud acta] d. *PL* | XII (XIII *Hal.*) ... 18 conss. *om. Q* | symmacho] sirmi *PL* 19 impp. *LCR* | ualentinus thodosius *M* | et arcadius *om. L* | aa. *C* | necterio *A*, neotorio *PL* | pp. *om. PL* 20 prescriptio M^a | locorum *om.* P^a 21 *s. a. Th. Hal. PL* | alexandriae *om. Hal. PL* | VII] *Th.*, VIII *Hal. PL* | arcadio ... conss.] *Th.*, apc̄ *PL*, arc. a. II et rufino coss. (= *a.* 392) *Hal.* 22 impp. *LCR* | aaa. *om.* AR^a, aa. *C* | pp. *om. PL* 23 machinationibus PLC^bR^b 24 *s. a. Th. Hal. PL* | prid.] II *Hal.* 25 constant. *om. Hal.* | a. *om. Th.* 27 litis] militis *S* 28 iulius *M* | a. *om. R* 29 studium P^a | pertrahendae *LM* 30 consuerunt C^aR

nec adiuncta praesentia consortis uel consortium agendi uel respondendi iurgantibus licentia pro parte pandatur. D. III NON. SEPT. ANTIOCHIAE MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. SALLVSTIO PP. Commune [Th. 2, 12, 2 B 12, 3, 13] negotium post litem legitime ordinatam et quibusdam absentibus in solidum agi sine mandato potest, si praesentes rem ratam dominum habiturum cauere parati sunt, uel, si quod ab his petitur, iudicatum solui satisdatione firmauerint. PP. VI ID. DEC. DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364

XXXXI

℞ DE NOXALIBVS ACTIONIBVS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. MARCELLO. Si extat corpus nummorum, quos ablatos [B 60, 5, 44] ex patris tui hereditate ab eo, quem liberum esse constitit, adlegas, uindicare eos uel ad exhibendum agere non prohiberis. nam quamuis alias noxa caput sequatur et manumissus furti actione teneatur, quae in heredem non competit, cum tamen seruus a domino aliquid auferat, quamuis furtum committat, furti tamen actio non est nata neque aduersus ipsum, si postea manumissus est, locum habet, nisi furtiuas res et post manumissionem contractat. PP. XIII K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMP. GORDIANVS A. QVINTILIANO ET ALIIS. Si serui uestri inscientibus [B 60, 5, 45] uobis uel etiam prohibentibus furtim arbores ceciderunt, quibus etiam propria poena iuxta legem saltui datam fuerat praestituta, frustra ueremini, ne ex persona eorum ultra noxae deditionem sitis obstricti, cum ex delictis seruorum domini ignorantes uel prohibentes, si noxali actione conueniantur, ita condemnari debeant, ut aut noxae dedere aut condemnationem sufferre habeant in sua potestate. PP. III NON. IVN. GORDIANO ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EVTYCHIO. Siue seruum [B 60, 5, 46] plagii paras accusare sollemniter, praesidem prouinciae adire non prohiberis, siue dominum eius sollicitati serui noxali iudicio uel furti malueris conuenire, suam tibi notionem praeses prouinciae commodabit non ignorans, quod, si dominum elegeris et eo non consentiente quod intendis commissum probaueris, uel noxae dedendae uel damni sarciendi ac poenae praestandae habeat facultatem. PP. V NON. OCT. SIRMI AA. CONSS. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. SOSIO. Si seruus ignorante domino uel sciente et pro- [B 60, 5, 47] hibere nequeunte res tuas ui rapuit, dominum eius apud praesidem prouinciae, si necdum utilis annus excessit, quadrupli, quod si hoc effluxit tempus, simpli noxali iudicio conuenire potes: qui si noxae maluerit seruum dedere, nihilo minus cum ipso quantum ad eum peruenit experiri non prohiberis: nam si eo conscio et prohibere ualente, detracta noxae deditione conuentus ad summam condemnationis soluendam omnimodo compellendus est.
1 Sane si criminis publici accusationem propter uxorem tuam a seruo raptam intendendam

PLCRM

---

1 praesententia C^a | uel resp.] et resp. *M* 2 pandatur] quam datur *R^a?* | *s. a. Th. Hal. PL* | antiochiae *om. Hal. PL* | mamertiano *PL* 3 imp. *R* | ualentinus *RM* | ualens] ualerius *M* | aa. sallustio *om. R* 5 quid *P^bC* 6 *s. a. Th. Hal.: in PL est subscriptio* 41, 1 | iouiniano a. et *Hal.* 9 noxialibus *S* 10 existat *PLR^bM* | oblatos *R^a* 12 sequatur (consequ. *M^a*) capud *M* | manusmissus *R^a* 15 furtiua *C* | et *om. PL* | contrectat *M* 16 *s. a. Hal. et PL ad* 40, 2 | dec.] nou. *PL* 17 quintalliano *R* | nescientibus *CM^b* 18 furto *C* 19 fuerit *PR* | praestitata *P^a* 20 satis *L^aR^a* 21 conueniatur *R^a* | ut aut] *CR^bM^b*, aut *PLM^a*, ut *R^a*: ut *uidentur legisse Graeci:* ἵνα εἰς νόξαν *B* | condempnationes *PLCR*, τὴν καταδίκην *B* 22 offerre *C* | habent *L* | *s. a. Hal. PL* | III] iiii *P* | iun. *om. PL* 23 et cc. *om. SM* | eutycio c. *S*, eutycio *C* 24 plagii paras] plagiari. *P^a*, plagii *P^bL* 25 sollictati *P* 26 prouinciae *om. M* | si] sibi *P^a* | et] ex *M^a* | eum non consentientem *PLC^a* 27 dedendo *PL^a* 28 habet *L* | *s. a. Hal. PL* | pp.] d. *PL* | oct.] cc. *P^a* 29 a. et c. *S*, a. et cc. *R* | solio *PL* | seruum *R^a* 30 rapuerit *R* | apud praesidem] a preside *M^a* 32 noxiae *L* | quatum *P^a* 34 condemnationem *C* 35 publicis *R^a* | propter ... raptam *bis* *L^a* | intentandam *P^bLM*, intendandam *R^a*

putaueris, non contra dominum, sed contra eum, quem facinus commisisse proponis, hanc instituere debes. PP. XVIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. MENOPHILO. Si tibi per furtum nec manifestum ancillam [B 60, 5, 48] seruus ope consilioque domini cum aliis rebus subtraxit, cum inter seruum et liberum ciuile iudicium consistere non possit, eum[1] ob hoc delictum dupli poenali actione et de rebus propriis uindicatione uel condictione conuenire potes. S. V K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

XXXXII

℞ AD EXHIBENDVM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. CRESCENTI MILITI. Si dominium ancillae, de qua agis, [B 15, 4, 21] ad matrem tuam pertinuit nec iure a patre tuo uenumdata est eiusque proprietatem tibi uindicare paratus es, praeses prouinciae exhiberi eam iubebit, ut apud iudicem de rei ueritate quaeratur. PP. K. MAI. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 [2]IDEM A. SYRO. Si criminis alicuius reus seruus postulatur, per ad exhibendum actionem produci a domino, non celari debet. PP. XI K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. [B 15, 4, 22] a. 222

3 IDEM A. FELICISSIMAE. Neque ad exhibendum actio neque proprietatis uindicatio, si nunc competit, propterea perempta est, quod aliquando aduersus te ad exhibendum actione aliter pronuntiatum est, quia commutatione litis alia res esse incipit. PP. K. SEPT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 15, 4, 23] a. 223

4 [3]IDEM A. FLACCILLAE. Non ignorabit iudex instrumenta tui iuris, quae penes [B 15, 4, 24] diuersam partem fuisse probaueris, si ab eisdem non exhibeantur, iurisiurandi in litem facultatem deferri tibi oportere. PP. III K. MART. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

5 IMP. GORDIANVS A. SABINIANO MILITI. Ad exhibendum actione non tantum [B 15, 4, 25] eum qui possidet, sed etiam eum teneri, qui dolo fecit, quominus exhiberet, merito tibi a non contemnendae auctoritatis iuris consulto Modestino responsum est. PP. II ID. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

6 IMP. PHILIPPVS A. POLEMONIDI. Instrumenta ad ius tuum pertinentia par- [B 15, 4, 26] tem diuersam inuasisse adseuerans, si quidem crimen intendis, sollemnibus accusationibus[4] impletis fidem adseuerationi tuae fac, sin uero ad exhibendum intendis, iudiciorum more experire. PP. II ID. MART. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VITALIANO. Exhibitionis necessi- [B 15, 4, 27] tate tenetur, qui facultatem habens culpam uel dolum in explendo praecepto committit, ita ut, qui rem deteriorem exhibuit, aequitas exhibitionis proficiat, ut, quamuis ad exhibendum agi non potest, in factum tamen actio contra eum detur. PP. XVI K. IVN. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

8 IDEM AA. ET CC. PHOTINO. Si res tuas commodauit aut deposuit is, cuius [B 15, 4, 28]
1 precibus meministi, aduersus tenentem ad exhibendum uel uindicatione uti potes. Quod

P (om. 42, 3) L (ut P) D (ad 42, 3) CRM

---

[1] erum (*Mommsen*)? [2] *iunge* 9, 2, 2. 9, 35, 1 [3] *iunge* 2, 3, 12 [4] accusationis (*Cuiacius*)?

---

1 eum *om. R* | facimus C^a 2 *s. a. Hal. PL* | pp.] d. *PL* | ian.] *PL*, sept. *Hal.* 4 abstraxit *M* 5 eum] αὐτὸν τὸν δεσπότην *B* 6 *s. a. Hal. PL* | s.] d. *PL* 8 ad] ubi ad *PL* | exhibendum] exhibendum actio in personam et uiuit xxx annis *C* 9 a. *om. PR* 10 tuum pertimuit R^a 11 de rei (re R^a?) ueritate] rei ueritatem *C* 12 *s. a. Hal. PL* | conss. *PL* 14 perduci *C* | *s. a. Hal.: in P est subscriptio c.* 3, *in L erasa est* 15 felicissimo *M* 17 *s. a. Hal. et P ad c.* 2 18 aeliano] a. *P* 19 flauiochae *S*, facille *CM* 20 probauerit R^a | hisdem *RM* 21 *s. a. Hal. PL* | clem. *PL*, clementino *Hal.* 22 sauianiano S^a, sabino *PL*, sabiano *M* 23 a non cont. auct.] non cont. auct. a *R*, ante cont. auct. M^a 24 *s. a. Hal. PL* | II *om. PL* 25 gordiano *om. PL* 26 a. *om. C* | poremonidi *M* 27 sollempnis L^a 28 asseuerationis *PLRM* | fac] facito *C* 29 *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* | peregrino] rer. *PL* 30 uitalianus R^a?, uitorianis *M* 31 committat PL^a | ita] **a R^a, *om.* M^a 33 agi] cogi $P^r L^v$ | facto PL^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 8 35 aa. et cc.] a. *S* | potino *S*, fotine *M* 36 meministis R^a | uti *bis* M^a

si pactus sit, ut tibi restituantur, si quidem ei qui deposuit successisti, iure hereditario depositi actione uti non prohiberis: si uero nec ciuili nec honorario iure ad te hereditas eius pertinet, intellegis nullam te ex eius pacto contra quem súpplicas actionem stricto iure habere: utilis autem tibi propter aequitatis rationem dabitur depositi actio. S. v K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. FAVSTINO. Si ex quocumque contractu apud praesidem [B 15, 4, 29] prouinciae iure debitum cui oportuerat te reddidisse probaueris, chirographa tua, ex quibus iam nihil peti potest, et instrumenta ad eum contractum pertinentia tibi naturaliter liberationem consecuto exhiberi ac reddi iubebit. S. VIII K. SEPT. CC. CONSS. a. 294

XXXXIII

℞ DE ALEAE LVSV ET ALEATORIBVS ℞

1 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Δημοσθένει ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Ἡ τῶν κύβων . . . .
Alearum lusus antiqua res est et extra operas pugnantibus concessa, uerum pro tempore prodiit in lacrimas, milia extranearum nominationum suscipiens. quidam enim

PLCRM: pro 43, 1 *dedimus uersionem Latinam ad libros Harleianum* 5117 (= *H*) *WG, illi saeculo XII, his saeculo XIII adiectam*

---

1 qui deposuit] quidem posuit M^a 3 ex *om.* P^aC | ex eius (eiusmodi *Bamb. D I* 3) pacto contra q. suppl. (c. q. s. *om. M*)] οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατ' αὐτοῦ, καθ' οὗ ἐδεήθης, ἀπὸ τῶν τοιούτων συμφώνων *B*, *quasi esset* ex eiusmodi pacto contra eum contra quem suppl. 4 aequitates M^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 7 | s.] p. *PL* 5 heracl. *PL* | aa. *om. PL* 6 faustine *M* 9 liberatione M^a | *s. a. Hal. PL* | s.] pp. *PL* 11 *in S tit.* 43 *collocatur post sequentem, in R rubrica et nota constitutionis graecae continuantur rubricae sequentis tituli* | et] *SM*, et de *R*, uel de *C* 12 greg. lex graeca *S*, constitutio graeca *R*, haec constitutio graeca est *M: inscriptionem restitui ex* 1, 4, 25 *quae gemella est h. c.* § 3 | ἡ τῶν κύβων] *ita ordiri h. c. testantur Parat. ad Const.* 3 *et* 4 13 *Latina constitutionis interpretatio, quam supra proposui ad libros HWG redactam, in HW ut in permultis aliis libris ad marginem suppleta est, in G addita est in folio, quod in medio libro quinto uacuum relictum erat, praemissis his* hec const. debet esse s[upra] de relig. et sup. fu. et debet ibi legi. Inperator iustinianus iohani pp. *hanc inscriptionem, quae redit in aliis libris uelut in Paris.* 4523 *Veronensi* 180 (*in W est* impr.), *falsam esse ex loco gemino constat: num autem omnino spuria sit, sicut eae, quae extant ad* 3, 10, 2 *et ad epitomen legis Rom. Visig.* (*p.* 248, 6), *an ueniat ex c.* 2 *h. t., definiri nequit. dubitari tamen non poterit, quin eiusdem originis sit, cuius est interpretatio, quam non ad constitutionem ipsam, sed ad epitomen quandam factam esse tam ex loco gemino quam ex indicibus Anatolii et Thalelaei apparet, ut Graeca qui uertit non inuenerit in libro codicis Iustiniani, sed aut in scholiis Basilicorum aliaue qua sylloga iuris Graeci aut in commentario aliquo codicis uelut Isidori. index Thalelaei extat in B* 60, 8, 5: Ἡ διάταξις κωλύει τὰ παίγνια καὶ πέντε ὑπεξαιρουμένων ὁρίζει καί τινα ἐπιτίμια κατὰ τῶν κυβευόντων, ἐπιτρέπουσα καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀνατρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν ἐπιτετραμμένων πέντε παιγνίων καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθέντων, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβῆναι τὴν διάταξιν. *Anatolii indicem exhibet Nomoc.* 13, 28: (§ 1) Ὁ ἡττηθεὶς εἰς κόττον οὐκ ἀπαιτεῖται καὶ καταβαλὼν ἀναλαμβάνει μετὰ διαδόχων ἀπὸ τοῦ νικήσαντος καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ διηνεκῶς καὶ πέρα τριακονταετίας. εἰ δὲ μὴ θέλουσιν ἀναλαβεῖν, ὁ θέλων καὶ μάλιστα ὁ τῆς πόλεως ἐν ᾗ τοῦτο γέγονε πατὴρ ἢ ἔκδικος ἀπαιτεῖ καὶ δαπανᾷ εἰς ἔργα τῆς πόλεως. καὶ ἡ γενομένη ἐπὶ κόττῳ ἀσφάλεια ἄκυρός ἐστι καὶ ἀποδίδοται. εἰ δὲ καί τις ἐν σχήματι κόττου ἡττηθῇ θερμίοις ἢ ἑτέρᾳ ὕλῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται. (§ 3) τῶν ἐπισκόπων ἄδειαν ἐχόντων ταῦτα ζητεῖν, βοηθούντων αὐτοῖς τῶν ἀρχόντων καὶ πατέρων καὶ ἐκδίκων. (§ 4) μόνον δὲ παίζειν ἔξεστι μονόβολον καὶ κονδομονόβολον (μονίβολον καὶ κονδομονίβολον *libri*) καὶ κυΐντανὸν (καὶ *ins. libri*) κόνδακα χωρὶς τῆς πόρπης (ὁρπῆς *libri plerique*) καὶ περιχυτὴν καὶ ἱππικὴν ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας. (§ 5) καὶ οἱ μὲν σφόδρα πλούσιοι νομίσματος ἑνὸς ἑκάστην σύνθεσιν παίζουσιν, οἱ δὲ λοιποὶ πάνυ ἥττονος· τὸ δὲ πλέον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει καὶ διδόμενον ἀποδίδοται. προνοοῦσι τούτων οἱ ἄρχοντες, δέκα λιτρῶν ποινῆς ἐπικειμένης τοῖς παραβαίνουσιν ἢ συγχωροῦσι παραβαίνεσθαι. | lusus] *Augustinus*, usus *WG*, ludus *H* | extra *aut corruptum est ex* circa *aut perperam uersum cf. Dig.* 11, 5, 2, 1 | pugnantibus] W^a, pugnatoribus *HG*, pugnatorum W^b | concessa *om. HG* 14 extraneorum nominantium *W*, extraneorum uenationum *H*, extranearum nationum *G*

ludentes nec ludum scientes, sed nominationem tantum, proprias substantias perdiderunt die noctuque ludendo in argento apparatu lapidum et auro. consequenter autem ex
1 hac inordinatione blasphemare conantur et instrumenta conficiunt. Commodis igitur subiectorum prouidere cupientes hac generali lege decernimus, ut nulli liceat in priuatis seu publicis locis ludere neque in specie neque in genere: et si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed solutum reddatur et competentibus actionibus repetatur ab his qui dederunt uel eorum heredibus aut his neglegentibus a patribus seu
2 defensoribus locorum: Non obstante nisi quinquaginta demum annorum [ʽΡοπ. p. 237, 67
3 aliqua praescriptione: Episcopis locorum hoc inquirentibus et praesidum [(ʽΡοπ.) 1, 4, 25
4 auxilio utentibus. Deinde uero ordinent quinque ludos, ton monobolon ton [(1, 4, 25)
5 condomonobolon ke kondacca ke repon ke perichyten. Sed nemini permittimus etiam in his ludere ultra unum solidum, etsi multum diues sit, ut, si quem uinci contigerit, casum grauem non sustineat. non solum enim bella bene ordinamus et res sacras, sed et ista: interminantes poenam transgressoribus, potestatem dando episcopis hoc inquirendi et auxilio praesidum sedandi.

D. x k. Oct. Constantinopoli Decio cons. a. 529

HWG

---

1 ludentes] uel l. *G* | scientes ludum *H*, ludum facientes *G* | nominatione *H*, numeratione *G* | tamen *HG* | perdiderunt] ammiserunt *G* 2 argentu *L* | lapidum *om.* *G* 3 inmoderatione *G* | conantur] noscuntur *G* | conficiunt] concipiuntur *G* 4 prou. cup.] *WH*, prospicientes *G* | decernimus] cernimus *W*ᵃ | priu. seu publ. locis] *W*, publ. uel priu. uel domibus uel locis etiam *G*, priu. domibus seu locis publ. *H* 5 neque] nec *G* | in specie neque in genere] *HG*, in genere neque in spetie *W*, inspicere *edd.* 7 hiis *W* | dederunt] *G*, dederint *W*, uicerint *L* | uel] et *H*, ut *G* | aut] aut et *G* | hiis *W* | a patr. seu def. locorum] *W*, seu fideiussoribus eorum *G*, seu (s* seu *H*ᵃ) defens. eorum *H*: *in fine* § 1 *desiderantur quae habet Nomocanon* (*u. s.*) καὶ δαπανᾷ εἰς ἔργα τῆς πόλεως. καὶ ἡ γενομένη ἐπὶ κόττῳ ἀσφάλεια ἄκυρός ἐστι καὶ ἀποδίδοται. εἰ δὲ καί τις ἐν σχήματι κόττου ἡττηθῇ θερμίοις ἢ ἑτέρᾳ ὕλῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται 8 non … 9 praescriptione] *HG*, non o. nisi q. demum aliqua praescr. *W*: οὐκ ἀντίκειται χρόνος τοῖς ἀπαιτοῦσι τὸ καταβληθὲν εἴς τι τῶν ἀπηγορευμένων παιγνίων, εἰ μὴ μόνος ὁ πεντηκονταετής *index Anatolii* (ʽ*Ροπ.*) 9 *ad ipsius constitutionis uerba propius accedit locus geminus. antecesserint praeterea necesse est, quae leguntur in B* (*u. s.*) *eandem curam iniunctam esse praefecto urbi et praesidibus prouinciarum et, si qui contractus propter ludum initi fuerint, eos rescindendos esse* | inquir.] prouidentibus *G* 10 utentibus auxilio *H*, auxilio prouidentibus *G* | deinde] deinceps *W* | *pro* ordinent *qui uertit* ordinat *uidetur scripsisse* | tonmonobolon … 11 perichyten] tō monolouon. toncondomolon. ketiudacca (*uel* ketuidacca) keuyon. keperichian *H*, bemolouon. Gre. tonleodomeuolon retindoctahereponreppit hit *W*, conomonolon comodonoualon. keiquidalha. reipon. reiperusnā *G*. *quae lectiones in singulos ludos ita discribenda sunt:* ton monobolon] ton monolouon *H*, bemolouon *W*, conomonolon *G* — ton condomonobolon] ton condomolon *H*, ton leodomeuolon *W*, comodonoualon *G* — ke kondacca (= καὶ κόνδακα)] ketiudacca *H*, retindocta *W*, keiquidalha *G* — ke repon] herepon *W*, reipon *G*, keuyon *H* — ke perichyten] keperichian *H*, reppit hit *W*, reiperusnā *G*. *retinuit igitur interpres Graecum sermonem, quem neque intellexit et aut integrum non habuit aut ipse mutilauit: desiderantur enim quae sunt in Nomocanone* (*u. s.*) κυϊντανός *et* ἱππική, *nisi forte in* repon *latet* ἵππον *uel* ἱππικόν. *Graecis autem ipsis et rem et uerba difficultates parasse probant qui interpretandi periculum fecerunt. ita in Nomocanonis libro Vatic. Palat.* 408 *indicem Anatolii in hunc modum mutatum inuenit Pitra:* μόνον δὲ παίζειν ἔξεστι μονίβολον (*supra uersum additur* δρόμον) τὸν καὶ δρόμον καὶ κονδομονίβολον τὸ καὶ πήδημα καὶ κυάντανον τὸν ὑποδυέντος εὑρεθέντα καὶ κόνδακα χωρὶς ἀκοντίστερα λέγει τῆς πόρτης (*supra uersum additur* χωρίς) περόνης αὐτοῦ τοῦ σιδήρου καὶ περιχυτὴν (*supra uersum est* πάλων) καὶ ἱππικὸν ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας. *similia leguntur apud Balsamonem ad h. l.* (*Voellus p.* 1131): γίνωσκε δὲ, ὅτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος, κοντομονόβολον τὸ πήδημα, κυντανὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης ὁ ἀκοντισμὸς ἄνευ περόνης ἤτοι σιδήρου, ἀπὸ Κυΐντου τινὸς οὕτω κληθείς, περιχυτὴ ἡ πάλη καὶ ἱππικὸν τὸ ἱπποδρόμιον 11 etiam in] *G*, in *W*, etiam *H* 12 hiis *W* | ludere] habere *G* | unum] dimidium *G* | sit diues *W* | quem] quidem *G* | contingerit *G* 13 *ante* non solum *supple ex Nomoc., quod supra unum solidum promissum fuerit, exigi non posse aut, si solutum fuerit, repeti* | et res] set etiam res *W*, sed et res *G* | istam *W* | terminantes *G* | poenam] *poena, quae secundum Nomoc. et B est X auri librarum, statuitur in magistratus, qui aut legem exsecuti non fuerint aut ab aliis id fieri permiserint* 13 hoc] hec *H* | inquirentibus *W*, inquirend' *G* 15 sedandi] *HG*, sociandi *W* 16 *s. a. l. gem.*

2 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*
Prohibemus etiam, ne sint equi lignei: sed si quis ex hac occasione uincitur, hoc ipse
1 recuperet: domibus eorum publicatis, ubi haec reperiuntur. Si autem noluerit reci-
2 pere is qui dedit, procurator noster hoc inquirat et in opus publicum conuertat. Similiter prouideant iudices, ut a blasphemiis et periuriis, quae ipsorum inhibitionibus debent comprimi, omnes penitus conquiescant.

XXXXIIII

R DE RELIGIOSIS ET SVMPTIBVS FVNERVM R

1 IMP. ANTONINVS A. DIONYSIAE. Si ui fluminis reliquiae filii tui continguntur [B 59, 3, 1] uel alia iusta et necessaria causa interuenit, aestimatione rectoris prouinciae transferre eas in alium locum poteris. PP. VIII K. NOV. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IDEM A. HILARIANO. Inuito uel ignorante te ab alio illatum corpus in [B 59, 3 not.] puram possessionem tuam uel lapidem locum religiosum facere non potest. si autem uoluntate tua mortuum aliquis in locum tuum intulerit, religiosus iste efficitur: quo facto monumentum neque uenire neque obligari a quoquam prohibente iuris religione posse in dubium non uenit. PP. K. MAI. *SABINO* II ET ANVLLINO CONSS. a. 216

3 IMP. ALEXANDER A. PRIMO. Legatum a defuncto tibi relictum et quod [B 59, 3 not.] in funus uel morbum eius erogasse te boni uiri arbitratu probaueris, praeses prouinciae solui tibi iubebit. PP. V NON. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. LICINIO. Si sepulchrum monumenti appellatione significas, scire [B 59, 3 not.]
debes iure dominii id nullum uindicare posse, sed et, si familiare fuit, ius eius ad omnes
1 heredes pertinere nec diuisione ad unum heredem redigi potuisse. Profana tamen loca, quae circa id sunt, si semper uicinis aedificiis usui hominum destinatis cesserunt, eius sunt, cui illa, quorum partes esse uisae sunt, ex diuisione obtigerunt. PP. VI NON. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

5 IDEM A. CASSIO MILITI. Militis uoluntatem, quam circa monumentum sibi [B 59, 3 not.] faciendum testamento expressit, et mater et pater heredes eius neglegere non debent. nam etsi delatio hoc nomine praeteritis constitutionibus amota est, inuidiam tamen et conscientiam circa omissum supremum huiusmodi officium et contemptum iudicium defuncti euitare non possunt. PP. VIII K. MAI. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

A^{ul} (44 R) *P* (44 [R *p*] 3) *L* (44 R 3) *C* (44 R *collocat post c.* 1) *RM: pro* 43, 2 *dedimus interpretationem Latinam ex libris HWG* (*cf. p.* 295)

---

1 *inscriptionem restitui ex c.* 1 *h. t.: cf. etiam supra ad* 295, 13 2 *interpretatio Latina huius constitutionis in libris HWG praecedenti continuatur. Graeci indices extant Thalelaei in B* 60, 8, 6: Ἡ διάταξις κωλύει τὰ λεγόμενα ξύλινα ἱππικά, κίνδυνον ἀπαιτοῦσα κατὰ τῶν παιζόντων καὶ δήμευσιν κατὰ τῶν οἴκων, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα γένηται παίγνια. δίδοται δὲ καὶ ἀνάδοσις τῷ ἡττηθέντι καὶ καταβαλόντι, ἢ ἐὰν μὴ βούληται ἀναλαβεῖν, κελεύει ταῦτα εἰς ἔργα δημόσια τῆς πόλεως ἐκείνης δαπανᾶσθαι, *et Anatolii in Nomoc.* 13, 28: Οὔτε τοῖς καλουμένοις ξυλίνοις ἱππικοῖς οὔτε ἄλλῃ κυβείᾳ παίζειν ἔξεστι, πλὴν τῶν ἐπιτραπέντων ἐν τῇ προλαβούσῃ διατάξει. καὶ οἱ τόποι, καθ᾽ οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ἱππικοῖς παίζουσι, δημόσιοι γίνονται καὶ τὰ διδόμενα ἀποδίδονται, ἢ μὴ βουλομένων ἀναλαβεῖν τῶν δεδωκότων ἀπαιτοῦνται διὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ προσκυροῦνται τοῖς ἔργοις τῶν πόλεων | etiam] et *W* | lignei] lieni *G* | uincerint *W*, uincat *G* | hoc ipsum recuperetur *W* 3 eorum *om. W* | ubi haec rep.] et *G* | sin *H* | noluerint H^a | recuperare *W* 4 dederit *W* | procurator noster] *secundum Anatolium repetunt praefectus uel praesides* | et *om. G* | similiter et iudices prouideant *W* 5 ut a peri. et blasph. *W*, *om. G* | ipsorum] res *W* 6 debet *W* | comprimi] puniri *W* | omnes] homines *G*, *om. H* 8 relig.] relig. locis *L* | et *om. AR* | funerum] *in R sequitur rubrica tit.* 43 *et* const. gca 9 antonius *M* | dionysiae] *S*, dioniae *C*, doniae *RM* 11 *s. a. Hal.* 12 te *om.* CR^a 13 sin *M* 15 obligare *R* | in *om. R* 16 *s. a. Hal.* | sabino] aquilino *Hal.* 17 primo] *SCM*, rimo *PLR* 18 probauerit L^a 19 *s. a. Hal. PL* | v] ui *PL* | iul.] iū. *PL* 20 momenti R^a 21 id] ad M^a | et *om. CM* 22 hereses M^a | diuisionem R^aM | profana] proponat M^a 24 uisa R^bM^a | *s. a. Hal.* 26 a.] augusti et cesares *R* | cassiano *M* 27 testamentum R^a | et mater] mater CM^a 28 inuidam R^a 29 omissum] omnium omissum R^a | eiusmodi R^bM 30 *s. a. Hal.*

6 Idem A. Primitivo et aliis. Monumentorum inscriptiones neque sepulchrorum iura neque dominium loci puri ad libertos transferunt. praescriptio autem longi temporis, si iustam causam initii habuit, uobis proficiat. PP. viii k. Ivl. Ivliano et Crispino conss. [B 59, 3 not. a. 224

7 Imp. Gordianvs A. Clavdio. Statuas sepulchro superimponere uel monumento, quod te extructurum profiteris, ornamenta quae putas superaddere non prohiberis, cum in iure suo eorum quae minus prohibita sunt unicuique facultas libera non denegetur. PP. iii k. Avg. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. [B 59, 3, 7 a. 241

8 [1]Imp. Philippvs A. Ivliae. Ius familiarium sepulchrorum ad adfines seu proximos cognatos non heredes constitutos minime pertinet. PP. xvi k. Ivl. Peregrino et Aemiliano conss. [B 59, 3 not. a. 244

9 Idem A. et Philippvs C. Favstinae. Locum quidem religiosum distrahi non posse manifestum est. uerum agrum purum monumento cohaerentem profani iuris esse ideoque efficaciter uenumdari non est opinionis incertae. PP. vi k. Dec. Philippo A. et Titiano conss. [B 59, 3 not. a. 245

10 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Aqvilinae. Si necdum perpetuae sepulturae corpus traditum est, translationem eius facere non prohiberis. PP. viii id. Dec. Diocletiano iii et Maximiano AA. conss. [B 59, 3, 10 a. 287

11 [2]Idem AA. Gavdentio. Obnoxios criminum digno supplicio subiectos sepulturae tradi non uetamus. PP. viii id. April. ipsis iiii et iii AA. conss. [B 59, 3 not. a. 290

12 Idem AA. Victorino. Mortuorum reliquias, ne sanctum municipiorum ius polluatur, intra ciuitatem condi iam pridem uetitum est. PP. iii k. Oct. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

13 Idem AA. et CC. Dionysio. Ius sepulchri tam hereditarii quam familiaris ad extraneos etiam heredes, familiaris autem[3] ad familiam, etiam si nullus ex ea heres sit, non etiam ad alium quemquam qui non heres est pertinere potest. S. iii id. Nov. Sirmi CC. conss.[4] [B 59, 3 not. a. 294

14 [5]Idem AAA.[6] Cynegio pp. Nemo humanum corpus ad alterum locum sine Augusti adfatibus transferat. D. iiii k. Mart. Constantinopoli Honorio nob. pvero et Evodio conss. [Th. 9, 17, 7 B 59, 3, 14 a. 386

15 Ἐν οὐδενὶ τόπῳ οὐδὲν τέλος παρ' οὐδενὸς προσώπου ὑπὲρ τῶν διακομιζομένων σωμάτων παρέχεται. [B 59, 3, 15

A^{ui} (44, 12) *P* (44, 8...14) *L* (*ut P*) *CRM*: *index c.* 15 *restitutus est ex B*

---

[1] *fortasse iungenda est* 1, 18, 3 [2] *cf.* 9, 49, 6 [3] *idem Graeci* (*u. i.*): heredes familiaris, [hereditarii] autem (*Mommsen*)? [4] AA. conss. (*a.* 293, *Mommsen*)? [5] *iunge* 1, 2, 3 [6] Imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA. *requiritur* (*u. i.*)

---

3 *s. a. Hal.* 5 imp. gord.] idem *C* | gladio *R* 6 profitearis *C* 7 in iure suo] non iure suo *R^a*, iniurie sue *M^a* | quae] qui *M^a* | unicuiusque *R* 8 *s. a. Hal.* 9 iuliano *S* | familiarum *P^a* 10 *s. a. Hal.* 12 idem] impr. philippus *S* | philippus *om. R*, et phil. c. *om. CM* | faustino *PL* 13 purum uero agrum *C*, purum *om. M^a* | monumento] momentomomento *P^a* | adherentem *C* 14 *s. a. Hal. PL* | a. *om. PL* 15 thiano *PL* 16 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *C*, *om. R* | aquilianae *R*, aquilie *M* 17 traditum est corpus *R* | *s. a. Hal. PL* | pp.] d. *PL* 18 dec.] febr. *Hal.* | iii et max.] *PL*, iv et max. iii *Hal.* 19 aa.] a. et c. *S* 20 tradi] traditum *R* | *s. a. Hal.*: *in PL est subscriptio c.* 13 21 aa.] a. et c. *S* | uictorino *om. PL* | reliquas *R^a* | sanctum] secundum *C^a* | ius *om. R^a* 22 *s. a. Hal.* 23 et cc. *om. PL* | dionysio] uictorino (*ex u.* 21) *S* | ius *seqq.*] εἴτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ τελευτήσαντος ὁ τάφος ἐστὶ δεξάμενος τὴν ἀρχὴν εἴτε ἐξ ἄλλων τινῶν παραπεμφθεὶς εἰς τὸ τοῦ τελευτήσαντος πρόσωπον, δύνανται θάπτειν ἐν αὐτῷ οἱ κληρονόμοι, εἴτε συγγενεῖς εἰσιν εἴτε ἐξωτικοί. ἐν δὲ τῷ φαμιλιαρίῳ τάφῳ, κἂν μὴ ὦσι κληρονόμοι, οἱ ἀπὸ τῆς φαμιλίας δύνανται θάπτειν *B* | familiarii *PL* 24 familiari *M^a* | nullos *P^a* 25 pertingere *C* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 11 | s.] d. *PL* 27 idem aa. (augusti *R*) *PLRM*, idem aa. et cc. *C*, *deficit S*: idem aaa. *in* 1, 2, 3 *et in Th. refertur ad Gratianum Valentinianum et Theodosium* | humatum corpus nemo *Th.*: humanum *etsi minus recte legatur, confirmant tamen B* ἀνθρώπινον σῶμα, *ut lectio* humatum *in dett.* (*u. g.* *W^b*) *debeatur emendationi* 28 sine *om. L^a* | augustam fatibus *L^a?*, augustis affatibus *C* | *s. a. Th. Hal. PL* | iiii] *Th.*, iii *Hal. PL* | mart. *om. PL* 29 nob.] nobili *Hal PL* | enodio *PL* 30 constitutio greca *RM*

LIBER QVARTVS

I

℞ DE REBVS CREDITIS ET DE IVREIVRANDO ℞

1 Imp. Antoninvs A. Hercvliano. Causa iureiurando ex consensu utriusque [B 22, 5, 43] partis uel aduersario inferente delato et praestito uel remisso decisa nec periurii praetextu retractari potest, nisi specialiter hoc lege excipiatur. PP. xv k. Ivl. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

2 Imp. Alexander A. Felici. Iurisiurandi contempta religio satis deum [B 22, 5, 44] ultorem habet. periculum autem corporis uel maiestatis crimen secundum constituta diuorum parentum meorum, etsi per principis uenerationem quodam calore fuerit periuratum, inferri non placet. PP. vi k. April. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Severae. In bonae fidei con- [B 22, 5, 45] tractibus nec non etiam in aliis causis inopia probationum per iudicem iureiurando causa cognita res decidi potest. PP. x k. Sept. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

4 Idem AA. Maximae. Si ad excludendam tutelae actionem pupillus ius- [B 22, 5, 46] iurandum tutori dedit, postea eandem litem exercere non prohibetur. PP. k. Ivl. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

5 Idem AA. Ivliano. Cum etiam a pupillorum tutoribus uelut ab ipsis [6, 42, 20 B 22, 5, 47] pupillis relicta fideicommissa uideantur[1], super fideicommisso praeses prouinciae [(6, 42, 20)] cognoscet et, si id tibi relictum esse constiterit, reddi tibi efficiet. idem, si infitietur, ad iusiurandum, ut desideras, tutorem adiget. PP. iii non. Dec. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

6 Idem AA. Bessio. Cum proponas partibus placuisse iurisiurandi religione [B 22, 5, 48] generis et ingenuitatis quaestionem decidi, praeses prouinciae iuxta decretum arbitri ad uoluntatis uestrae placitum amitae tuae filiis consulet. PP. v id. Febr. Tiberiano et Dione conss. a. 291

A^{ui} (1 ℞ 2) *P* (1 ℞ 1...4 [5 *p*] 6) *LCRM*

---

[1] cum etiam ... uideantur] etiam ... debentur *l. gem.*

---

3 et de] *S* (*Bluhme*) A^{u}*C*, et *PLRM*, fide *S* (*Heimbach*) | iureiurandis *S* 4 antonius *M* | berculliano *R* 5 remisso] remisso sacramento $P^{a}L^{a}$: ὅρκου ... συγχωρηθέντος τμηθεῖσα *B* (κ.π.) 6 *s. a. Hal. PL* 8 alexander *om. S* 10 parentum] ACR^{b}, parentium PLR^{a} | per *om.* P^{a} | colore PLM^{b}: κατά τινα θερμότητα *Graeci* 11 *s. a. Hal. PL* | k.] *Hal.*, id. *PL* 12 aa.] aa. et cc. *C*, a. *M* 13 aliis causis] *sic* *BΣ* (κ.π.): ἐν ταῖς ἄλλαις δίκαις, aliis ceteris causis *PCRM*, aliis causis ceteris *L* 14 potest] *R cum B et BΣ* (κ.π.): τὸ πρᾶγμα δύναται τέμνεσθαι, oportet *PLCM* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 6 15 aa.] aa. et cc. *C* | si] s. si *L* | iusiurandam P^{a} 16 *s. a. Hal.* 18 aa.] aa. et cc. *C* | a *om. pL* | uelut] uel *pL* 19 pupillis *om. l. gem.* | fideicommisso] *CM*, fideicommissis pLR^{b}, fideicommissis* R^{a}? 21 *s. a. Hal. pL cum l. gem.* | iii non.] *pL cum l. gem.*, iiii kal. *Hal.* | dec. ... conss. *om. pL* 22 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *C* | bessio] *PLM*, basso *S*, bessiae *R*, *om. C*: *uiri nomen scriptum est secundum B* | proponis *R* | iusiurandi *R* 23 generis et ingenuit. (ingenut. M^{a}) quaest.] res P^{t}, et ing. questionem *** L^{a}, et generis et ing. quest. L^{b}: περὶ γένους καὶ εὐγενείας *BΣ* | ad] et *C* 24 nostrae P^{a} | consulae R^{a} | *s. a. Hal. et PL ad c.* 3

ASHMOLEAN MUSEUM OXFORD

7 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIANAE. Nec filius nec quisquam alius neque litigando neque paciscendo, sed nec iusiurandum citra uoluntatem domini rei deferendo praeiudicium ei facere potest. unde si citra mandatum tuum aliquid erga rem tuam filius tuus gessit nec ratum habuisti, nihil tibi oberit. S. ID. NOV. AA. CONSS. [B 22, 5, 49] a. 293

8 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Actori delato uel relato iureiurando, si iurauerit uel ei remissum fuerit sacramentum, ad similitudinem iudicati in factum actio competit. S. XII K. MAI. CC. CONSS. [B 22, 5, 50] a. 294

9 IDEM AA. ET CC. MARCIANO. Delata condicione iurisiurandi reus (si non per actorem, quominus de calumnia iuret, steterit) per iudicem soluere uel iurare, nisi referat iusiurandum, necesse habet. S. V K. MAI. SIRMI CC. CONSS. [B 22, 5, 51] a. 294

10 IDEM AA. ET CC. PROTOGENI. In actione etiam depositi, quae super rebus quasi sine scriptis datis mouetur, iusiurandum ad exemplum ceterorum bonae fidei iudiciorum deferri potest. S. V K. DEC. CC. CONSS. [B 22, 5, 52] a. 294

11 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Si quis iusiurandum intulerit et nec- [B 22, 5, 53]
dum eo praestito postea, utpote sibi adlegationibus abundantibus, hoc reuocauerit, sanci-
mus nemini licere penitus iterum ad sacramentum recurrere (satis enim absurdum est redire
ad hoc, cui renuntiandum putauit, et, cum desperauit aliam probationem, tunc denuo ad
1 religionem conuolare) et iudices nullo modo eos audire ad tales iniquitates uenientes. Si
quis autem sacramentum intulerit et hoc reuocare maluerit, licere quidem ei hoc facere et
alias probationes, si uoluerit, praestare, ita tamen, ut huiusmodi licentia usque ad litis
2 tantummodo terminum ei praestetur. Post definitiuam autem sententiam, quae prouocatione
suspensa non sit uel quae, postquam fuerit appellatum, corroborata fuerit, nullo modo
reuocare iuramentum et iterum ad probationem uenire cuidam concedimus, ne repetita lite
finis negotii alterius causae fiat exordium. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

12 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Generaliter de omnibus iuramentis, quae in [B 22, 5, 54]
litibus offeruntur uel a iudice uel a partibus, definiendum est. cum enim iam increbuit
iudices in plenissima definitione sacramentum imponere, euenit, ut prouocatione lite suspensa
hi quidem, qui iusiurandum praestare iussi sunt, ab hac forte luce subtrahantur, proba-
tiones autem rerum cadant, cum multum discrepat iuramentum hereditarium a principali
sacramento. necessitate itaque rerum coacti et probationibus pinguius subuenientes ad
1 huiusmodi uenimus sanctionem. Omne igitur iuramentum, siue a iudicibus siue a partibus
illatum uel in principio litis uel in medio uel in ipsa definitiua sententia, sub ipso iudice
1*a* (1) detur non expectata uel ultima definitione uel prouocationis formidine. Sed iuramento illato,
cum hoc a partibus fuerit factum et a iudice approbatum uel ex auctoritate iudicis cuicum-
que parti illatum, si quidem is cui imponitur sacramentum nihil ad hoc fuerit reluctatus,
et hoc[1] praestetur uel referatur, necessitate imponenda ei cui refertur relationis subire

PLCR (*ante c.* 7 *erasa est c.* 8, *quae redit suo loco*) *M*

---

[1] et hoc] hoc uel (*u. i.*)?

---

1 et cc. *om. PL* | euticiane *S*, cytichianae *PL* | filiis P^a 2 sed *om. BΣ* (κ.π.) | citra] contra *M*, παρὰ γνώμην *BΣ* (κ.π.) | domini] L^aM^b *cum BΣ* (κ.π.): τοῦ δεσπότου *et adnotatione Thalelaei:* οὐδὲν πρόκριμα γίνεται τῷ πατρὶ τοῦ παιδὸς τὸν ὅρκον ἐπενεγκόντος, dominae PL^bCRM^a 3 citra] W^a *cum BΣ* (κ.π.) χωρίς, contra *PLCRM* 4 nec] *C cum BΣ* (κ.π.): καὶ μὴ συνήνεσας, nec hoc *PLRM* | *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | aa.] *PL*, aa. et *Hal.* 5 cc.] ccc. *P* 6 fuerit] *PLM*, sit *CR* 7 *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* 8 aa. et cc.] a. *S* | reus] res P^a 9 actionem P^a | stetiit L^a | 10 iuiurandum P^a | *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | cc.] aa. *Hal.* 11 aa. et cc.] a. *S* | protogoenio *PL*, *deficit* M^a 12 quasi] qu*as M^a | datis *om.* M^a 13 *s. a. Hal. PL* | s. v] ui *PL* 14 iustinianus a.] const. *P*, *inc.* L^a, iustinus a. M^a 15 eo] e L^a | hoc *om. C* 16 recurrere] *C*, percurrere *PLRM* | est *om. PL* 17 cum] $L^rC^bRM^b$, cui $PL^tC^aM^a$ 18 conuiolare R^a | talem iniquitatem *C* 19 qui *C* 21 ei] eius M^a? 23 concedemus *C* | ne] nec M^a 24 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 13, *in M est* dat. 25 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. et cc. *C* | demonsteni *L* | pp. *om. PL* | offeruntur in lite *C* 26 a partibus] partibus CM^b | increbuit] $PLCM^b$, increbruit RM^a 28 iussi] ausi P^aL^a, uisi M^a 29 autem *om. PL* | multo M^a | iuramentum] sacramentum *C* 31 sacramentum *C* 32 in princ.] princ. P^a 36 et hoc ... referatur] ἢ ἐπομνύσθω ἢ ἀντεπιφερέτω αὐτόν *B* | cui] CRM^a, cui cura P^tL^t, cui iure $P^rL^rM^b$

sacramentum, uel, si hoc recusauerit, quasi illato sacramento praestito causa uel capitulum
decidatur, nullo loco prouocationi relinquendo. quis enim ferendus est ad appellationis
2 ueniens auxilium in his, quae ipse facienda procurauit? Sin autem is, cui sacramentum
illatum est uel a parte uel a iudice, hoc subire minime uoluerit, licentiam quidem habeat
sacramentum recusare, iudex autem, si hoc omnimodo praestandum existimauerit, sic cau-
sam dirimat, quasi uolente eo sacramentum sit recusatum, et ita cetera siue capitula siue
totius negotii summa examinentur et lis suo Marte percurrat, nullo ei obstaculo obuiante.
2a Ipse autem, qui sacramentum sibi illatum dare recusauerit, uel hoc attestetur uel, si forte
2b non audeat, habeat sibi in ultima prouocatione repositum auxilium. Et si iudex appella-
tioni praesidens bene quidem illatum iusiurandum, non rite autem recusatum pronuntia-
2c uerit, res secundum quod iudicatum est permanebit. Sin autem non rite quidem illatum,
recte autem recusatum sacramentum pronuntiauerit, tunc ei licebit emendare sententiam
iudicis, quae quasi ex recusato sacramento processit, et nihil penitus nec praeiudicii nec
iniusti dispendii cuicumque incurret, sed et causae cursus ab initio usque ad nouissimum
3 terminum non impediatur et lis aequa lance trutinabitur. Siue autem illatum iuramentum
fuerit praestitum siue recusatum, ipsi parti quae hoc intulit nullum prouocationis remedium
in hoc seruabitur, cum nimis crudele est parti quae hoc detulit propter hoc ipsum, quod
4 iudex eius petitionem secutus est, superesse prouocationem. His de praesentibus personis
4a statutis nec absentes nos fugiunt, sed etiam eos huic legi subiugamus. Et si persona non
praesens inueniatur, cui sacramentum illatum est, lite forte per procuratorem uentilata,
necesse est uel ipsam principalem personam datis certis indutiis ad iudicem uenire, ut ea
quae de sacramentis statuta sunt impleat uel, si iudex existimauerit in prouincia ubi degit
sub actorum testificatione iuramentum ab ea uel dari uel referri uel recusari, hoc pro-
4b cedere, ut singulis casibus euentus iam definitus imponatur. Licentia concedenda etiam
parti alteri uel per se uel per procuratorem super hoc ipsum ordinatum adesse his, quae
de iuramento aguntur, uel si neutrum facere maluerit, et ex una parte, sub fide tamen
4c gestorum, iuramentum praestari uel referri uel recusari. Expensis propter huiusmodi cau-
sam praestandis officio iudicis trutinandis, an ab utraque parte uel altera oportet eas
4d dependi. Nullo tamen ex hoc litibus impedimento generando, sed, donec ea procedunt,
aliis uel capitulis uel litis membris a iudice examinandis et, postquam fuerint ei intimata
gesta super iuramento subsecuta, tunc iterum ad hoc capitulum iudice redeunte et eo
4e adimpleto ad cetera perueniente. Omnibus aliis, quae de praesentibus sancita sunt, et in
5 absentium parte obseruandis. In omnibus autem casibus, in quibus sacramenta praestan-
tur, obseruationem iudicialem permanere censemus secundum personarum qualitatem, siue
sub ipso iudice praestari oportet iuramentum siue in domibus, siue sacris scripturis tactis
6 siue in sacrosanctis oratoriis. Similique modo in sua firmitate manere, quae de calumniae
iureiurando uel relato sacramento legibus cauta sunt uel a nobis uel a retro diuis princi-
pibus inducta. non enim, ut aliquid derogetur antiquioribus legibus, haec prolata sunt,

PLCRM

---

2 nullo loco] nulloco L^a | prouocationis *C* 3 ipse *om.* *CR* | autem *om.* P^a 4 illatum est] L^bCRM, relatum L^a, est relatum (relato P^a) *P*: ᾧτινι πρωτοτύπως ὁ ὅρκος ἐπηνέχθη *B* 5 extimauerit *LR* 6 sacramento R^a 7 summa *om.* R^a | ei] eo R^a 8 illutum R^a | recusuuerit P^a 9 in *om.* M^a | et si] *C cum B*: καὶ εἰ μέν, si *PLRM* 10 pronuntiauerit] probauerit *C* 11 iudicatum] *C*, iudicata *PLRM* 13 sacramento] *CRM*, *om.* *PL* 14 incurrit *C* 15 trutinetur *C*, tritunabitur R^a | illatum *om.* M^a 17 ipsum hoc *R* 19 et *om.* *PL* 20 illatum] insertum P^tL^t 21 indiciis R^a 22 estimauerit *L*, exstimauerit *RM* 23 auctorum *C* | ea] eo PL^a | uel dari] dari *C* 24 cabus L^a | imponitur L^a 25 per procurat.] per curat. *C*, procurat. M^a | quae] qui *C* 26 et *om.* *C* 27 uel recusari *om.* R^a 28 trucinandis $P^aL^aR^a$ | altera] alterutra P^vL^v, ** M^a 29 ex] PLC^bM, nec ex *R*, nec C^a 31 capitulum] placitum *C* 32 adimpleo L^a | sancita] al' (= alias) sanccita R^a, sancta M^a 33 seruandis M^a | autem *bis* P^a 34 secundum] et secundum *C* | praestari oportet iuramentum siue sub ipso iudice *C* 35 iuramentum *om.* M^a 36 sacrissanctis *C* 37 uel a retro] *PL*, et a retro *R*, et retro *CM*, ἢ τοῖς πάλαι βεβασιλευκόσιν *B* 38 inducta] indulta *C*, introducta M^b, διηγορευμένα *B* | legibus *om.* *C*

sed ut, si quid deesse eis uidebatur, hoc repleatur. RECITATA SEPTIMO IN NOVO CONSISTORIO PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529

13 IDEM A. IOHANNI PP. Cum quis legatum uel fideicommissum utpote sibi [B 22, 5, 55] relictum exigebat et testamento forte non apparente pro eo sacramentum ei ab herede delatum est et is religionem suam praestauit, adfirmans sibi legatum uel fideicommissum derelictum esse, et ex huiusmodi testamento id quod petebat consecutus est, postea autem manifestum factum est nihil ei penitus fuisse derelictum, apud antiquos quaerebatur, utrum iureiurando standum est, an restituere debet hoc quod accepit: uel, si re uera ei relictum fuerat legatum uel fideicommissum, si demus licentiam heredi Falcidiam, si competat, ex
1 hoc retinere. Nobis itaque melius uisum est repeti ab eo legatum uel fideicommissum nullumque ex huiusmodi periurio lucrum ei accedere, sed et si uerum fuerit inuentum, quartae detentionem introduci (si tamen locum habeat), ne quis ex hoc delicto sibi lucrum impium adferre nostris legibus concedatur. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

II

℞ SI CERTVM PETATVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MODESTINO. Neque aequam neque usi- [B 23, 1, 45] tatam rem desideras, ut aes alienum patris tui non pro portionibus hereditariis exsoluatis tu et frater coheres tuus, sed pro aestimatione rerum praelegatarum, cum sit explorati iuris hereditaria onera ad scriptos heredes pro portionibus hereditariis, non pro modo emolumenti pertinere. quod nec ipse ignorare uideris, cum creditoribus secundum formam iuris pro portione tua caueris. D. K. IVL. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

2 IMP. ANTONINVS A. HERMOGENI. Quamuis pecuniam tuam Asclepiades suo [B 23, 1, 46] nomine crediderit, stipulando tamen sibi ius obligationis quaesiuit. quam pecuniam ut possis petere, mandatis tibi ab eo actionibus consequeris. PP. VII K. MAI. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

3 IMP. GORDIANVS A. SEMPRONIO. Eos, qui officium administrant, neque per [B 23, 1, 47] se neque per suppositas personas tempore officii sui in prouincia fenus agitare posse saepe rescriptum est. PP. VIII K. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

4 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. MAXIMO. Si absentis pecuniam nomine [B 23, 1, 48] eius fenori dedisti ac reprobato nomine mandatis actionibus experiris, praeses prouinciae
1 iurisdictionem suam praebebit. Idem, si cessare mandatum animaduerterit, utilem tibi aduersus debitorem eo nomine actionem competere non negabit. PP. XV K. MART. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

PLCRM

---

1 *s. a. Hal. PL* | septimo (septies *Hal.*) in nouo] uiii id. nou. PL^b, uiii id. dec. nou. L^a | consstorio P^a 2 III k. nou.] *Hal.*, k. aug. *PL* | cons. *om. PL.* 3 idem] impr. iustinianus *S* 4 et] ac *C* | ei] et P^a, ei et *L* 5 praestauit] *PLCM*, praestitit *R* 6 esse] esse sibi *M* | petebat] CR^vM^b, placebat PLR^tM^a 7 factum est] *RM*, est *PL*, est factum *C* | derelictum fuisse *C* 8 iureiurandum L^a | est] esset *C* | sistituere P^a? | deberet *C* | hoc *om.* L^a 9 fuerat] *CR*, fuerit *PLM* | demus] *LRM*, denique *P*, detur *C* | licentia *C* 10 est] est et *R*, est uel M^b 13 *s. a. Hal. et PL ad c.* 11 | post cons. ... 14 uu. cc.] pt. conss. lamp. et hort. uu. cc. conss. *PL* 16 petetur L^bC 18 ut aes] ues L^a | pro *om.* C^a 19 coheres *om. B* (κ.π.) | exploratis P^a 21 emolumentis P^a | ipse *om.* PL^a: ὅπερ οὐδὲ αὐτός *B* (κ.π.) | uideris] L^vCR^tM *cum B* (κ.π.): δοκεῖς, debueris PL^tR^v | secundum *om.* L^a | iuris formam *M* 22 *s. a. Hal. PLM* | k. iul.] *Hal. M*, *om. PL* | chilone *Hal. PL*, cillone *M* | conss. *om. M* 23 imp. antoninus (antonius *RM*)] idem *S* | germogenii *M* 24 ius] us L^a | quaesiit M^a 25 *s. a. Hal. M* | p. uii k. mad. messalino et sabino consulibus *M* 27 semphronio *PLM* | officium] ex officio *C*, ὀφφίκιον *B et* *BΣ* 29 *s. a. Hal. PL* | VIII] *Hal.*, uiiii *PL* 30 impp. *C* | et phil. c. *om. M* | maximo] *CRM*, max. *PL* 31 eius *om.* M^a 33 eo nomine actionem] P^bL, eo actionem P^a, actionem eo nomine *CRM* | *s. a. Hal.*: *in PL est subscriptio c.* 9

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ARISTODEMO ET PROCVLO. [B 23, 1, 49]
Si non singuli in solidum accepta mutua quantitate uel stipulanti creditori sponte uos
obligastis, licet uni numerata sit pecunia uel intercessionis nomine hanc pro rea suscepistis
obligationem, frustra ueremini, ne eius pecuniae nomine uos conuenire possit, quam alii
1 mutuo dedit, si intra praestitutum tempus rei gestae quaestionem detulistis. Ac multo
magis inanem timorem geritis, si pecunia numerata oleum susceptum instrumento sit colla-
tum, cum, si reddendi stipulatio nulla subiecta est et huius rei est habita sollemnis con-
testatio, in suo statu remanente eo, quod uere factum intercessit, ex olei accepti scriptura
nihil deberi manifestum est. S. V NON. MAI. AA. CONSS. a. 293
6 IDEM AA. ET CC. NICANDRO. Si ex pretio debitae quantitatis facta noua- [B 23, 1, 50]
tione per stipulationem usuras licitas contra quem supplicas stipulatus es [1], falsa mutuae
datae quantitatis demonstratio praemissa, cum obligationis non defecerat substantia, quo-
1 minus usque ad modum placitum usurae possint exigi, nihil nocet. Si uero citra uinculum
stipulationis tantum mutuam pecuniam datam conscriptum est et eius praestari fenus con-
uenit, simulatis pro infectis habitis huiusmodi placitum nihil de praecedenti mutauit obli-
gatione. S. XV K. DEC. [2] AA. CONSS. a. 293
7 IDEM AA. ET CC. PACTVMEIAE. Non unde originem pecunia quae mutuo datur [B 23, 1, 51]
habet, sed qui contraxit si [3] propriam numerauit, in huiusmodi obligationibus requiritur.
S. V NON. OCT. [2] SIRMI AA. CONSS. a. 293
8 IDEM AA. ET CC. PROCVLO. Si pro mutua pecunia, quam a creditore poscebas, [B 23, 1, 52]
argentum uel iumenta uel alias species utriusque consensu aestimatas accepisti, dato auro
pignori, licet ultra unam centesimam usuras stipulanti spopondisti, tamen sors, quae aesti-
matione partium placito definita est, et usurarum titulo legitima tantum recte petitur. nec
quicquam tibi prodesse potest, quod minoris esse pretii pignus quod dedisti proponis, quo-
minus huius quantitatis solutioni pareas. S. XVII K. IAN. AA. CONSS. a. 293
9 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Cum te in Gallia cum Syntropho certum [B 23, 1, 53]
auri pondus itemque numeratam pecuniam mutuo dedisse, ut Romae solueretur, precibus
adseueras, aditus competens iudex, si duos reos stipulandi uel re pro solido tibi quaesitam
actionem siue ab heredibus Syntrophi procuratorem te factum animaduerterit, totum debi-
tum, alioquin quod dedisti solum restitui tibi iubebit. S. XV K. IAN. AA. CONSS. a. 293
10 [4] IDEM AA. ET CC. *Egi* CRISPINO. Eo, quod a multis proprii debiti singu- [B 23, 1, 54]
lorum obligationis uno tantum instrumento probatio continetur, exactio non interpelletur.
nam si pro pecunia quam mutuo dedisti tibi uinum stipulanti qui debuerant spoponderunt,
negotii gesti paenitentia contractum habitum recte non constituit irritum. S. PRID. NON.
FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294
11 IDEM AA. ET CC. MAXIMIANO. Incendium aere alieno non exuit debitorem. [B 23, 1, 55]
S. II ID. FEBR. SIRMI *CC.* CONSS. a. 294

P (2, [10 *p*] 11. 8 *post* 10, 9) *L* (2, 10. 11. 8 *post* 10, 9) *D* (*ad c.* 7) *C* (*transpon.* 2, 10. 9) *RM*

---

[1] est (R^b)? [2] *mensis c.* 6 *uel* 7 *corruptus est* [3] ut *ins.* (Q^b) [4] *iunge* 4, 49, 12

---

1 aa. et cc.] a. *S*, aa. *M* | aristodomo *R* 3 rea] C^a *cum B:* ὑπὲρ τῆς γυναικός, re M^a, reo R^aM^b, eo C^b 6 si] RM^a, si pro CM^b 9 *s. a. Hal.* 11 contra] CRM^a, ab eo contra M^b 12 oblagationis R^a 13 exgi M^a 14 tantum] tantummodo *M* 15 obligationem RM^a? 16 *s. a. Hal.* 17 pactumeiae] *R*, pactumiae *SC*, pactumegie *M* 18 si] D^bCRM, ** si ~ (et si non?) D^a | obligationibus] in obl. R^a 19 *s. a. Hal.* 20 idem aa. et cc.] imp. philip. (phill. *P*) a. *PL* 21 iumentum *PL*, ὑποζύγια *B* | species] *CRM*, res *PL*, πράγματα *B* | data R^a 22 unam *om. Bamberg. D I* 3 *cum B:* εἰ καὶ ὑπὲρ ἑκατοστήν | usuram *M* 23 partium placito] *PL*, placito (—ta R^a) partium *CRM* 25 *s. a. Hal.* 27 soluetur R^a 30 tibi] *PLR*, *om. CM* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 4 | s. *om. PL* | xv ... conss.] xu k. ian. a. ss. *P*, x***n a. u *L*? 31 egi] *S ad* 4, 49, 12, *om. libri* | crispino] orispino *uel* drispino *p* | eo] et pL^t 32 obligationes p^a 34 *s. a. Hal. pL et* 4, 49, 12 | prid.] *pL et* 4, 49, 12, II *Hal.* | non. ... 35 conss. *om. pL* 35 cc.] 4, 49, 12, aa. *Hal.* 36 maximiano] P^aCRM, maximino *S*, maximo P^bL 37 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 12 | cc.] aa. *Hal.*

12 Idem AA. et CC. Theophanio. Si in rem communem cum Ione mutuam sumpsisti pecuniam nec re nec sollemnitate uerborum uos obligastis in solidum et post integrum soluisti, de restituenda tibi parte contra Ionem experiri, ut debitum posceres[1], iudice cognoscente potes. S. xv k. Sept. CC. conss. | B 23, 1, 56 | a. 294

13 Idem AA. et CC. Frontoni. Eum, qui mutuam sumpsit pecuniam, licet in res alienas, creditore non contemplatione domini rerum eam fenori dante, principaliter obligatum obnoxium remanere oportet. S. xvii k. Nov.[2] Nicomediae CC. conss. | B 23, 1, 57 | a. 294

14 Idem AA. et CC. Hadriano. Mutuae pecuniae, quam aliis dedit, creditor citra sollemnitatem uerborum subscribentem instrumento non habet obligatum. Sine die AA.[3] conss. | B 23, 1, 58 | a. 293

15 Idem AA. et CC. Charidemo. Non aduersus te creditores, qui mutuam pecuniam sumpsisti, sed eius, cui hanc credideras, heredes experiri contra iuris euidenter postulas formam. S. v k. Dec. Nicomediae CC. conss. | B 23, 1, 59 | a. 294

16 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Theodoro pp. Quisquis iudici fenebrem pecuniam mutuauerit, si in prouincia fuerit uersatus, quasi emptor legum atque prouinciae, uel si quis collectarius honoris pretium dederit ambienti, exilii poena una cum ipso iudice plectetur. D. xvii k. Nov. Basso et Philippo conss. | B 23, 1, 60 | a. 408

17 [4]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Super chirographariis instrumentis haec pro communi utilitate sancienda duximus, ut, si quis pecunias credere supra quinquaginta libras auri uoluerit uel super reddito debito securitatem accipere, cum amplius sit memorata quantitate, sciat non aliter debere chirographum a debitore uel creditore percipere, quam si testimonium trium testium probatae opinionis per eorum subscriptiones idem chirographum capiat. nam si citra huiusmodi obseruationem chirographum pro pecuniis memoratam auri quantitatem excedentibus proferatur, minime hoc admitti ab iudicantibus oportet. quod in futuris creditis uel debitorum solutionibus locum habere oportet. D. k. Ivn. Constantinopoli dn. Ivstiniano pp. A. ii cons. | B 23, 1, 61 | a. 528

III

℞ DE SVFFRAGIO ℞

1 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Rvfino pp. Si qui desideria sua explicare cupientes ferri sibi a quoquam suffragium postulauerint et ob referendam uicem se sponsione constrinxerint, promissa restituant, cum ea quae optauerint consequantur: | Th. 2, 29, 2 |
1 si artibus moras nectent, ad solutionem debiti coartandi sunt. Sed si quid eo nomine in auro uel argento uel ceteris mobilibus datum fuerit, traditio sola sufficiat et contractus

P (2, 15. 16. 13. 17. 3, [℞ *p*] 1) *L* (2, 15. 16. 13. 17. 3) *CRM*

[1] *idem Graeci:* aut indebitum poscere (*Mommsen*)? [2] Dec. (*Mommsen Zeitfolge p.* 368. 439)? [3] et (*Mommsen*) *uel* CC.? [4] *iunge* 4, 20, 18. 4, 21, 17

2 nec soll.] sed soll. R^a | et post integrum] Q^b *cum BΣ* (κ.π.): καὶ μετὰ ταῦτα τέλειον κατέβαλες, etiam (**iam M^a) post integrum R^aM^a, et eam post integrum R^bM^b, et eam post integram *C* 3 ut deb. posceres] ἵνα τὸ χρέος ἀπαιτήσῃς *BΣ* (κ.π.) 4 *s. a. Hal. et PL ad c.* 11 | s. xv] *Hal.*, p. xuii *PL* 5 aa. et cc.] aa. *PL* | phontoni *PL*, frontino *C*, *deficit* M^a 6 creditore ... dante] $P^aL^vR^bM^a$, creditori ... danti $P^bL^tCR^aM^b$ 7 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 17 9 in instrumento *C* | *s. a. Hal.* 11 aa. et cc.] a. *PL* | caridimo *S*, tharidemo *M* 12 sumpsisti pecuniam *CM* | credideris M^a 13 *s. a. Hal. PL* | nicomediae] nic. *PL*, *om. Hal.* 14 pp.] p. *M*, *om. PL* 15 mutauerit M^a | fuerit] $P^vL^vCR^b$, fuit $P^tL^tR^aM$ | atque] at P^a 16 uel *om.* M^a | poenae L^a | unam *P* 17 *s. a. Hal.* 18 pp. *om. PL* 20 sit pro memorata P^a, memorata sit *C* 21 a deb. uel cred.] P^bLRM, a deb. P^a, a cred. uel a deb. *C* | percipere *om.* L^a 22 idem] id est R^a 23 contra *R* 24 excidentibus R^a | ab] a *R* 25 creditos·R^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 13 | k.] *PL*, x k. *Hal.* 26 iustinum *P* | pp. *om. Hal.* | conss. *PL* 29 imppp. archad. et honor. et theod. aa. *C*, imppp. arch. hon. et theod. aaa. *M* | imppr. *L*, impp. *R* | honorium P^a | desidera R^a 30 postulauerit R^a, postularint *Th.* | ferendam P^aR^a 32 nectent] *Th.* R^a, nectant $PLCR^bM$ | ad] ab R^a | sunt] *W Th.*, *om. PLCRM* 33 auro uel (uel in *RM*) argento] *Th. CRM*, aurum uel argentum *PL* | ceteris] M^a, in ceteris *Th.*, ceteris rebus $PLCRM^b$ | data P^a | sufficiat] *Paris.* 4517 *Th.*, sufficiet *PLCRM*

habebit perpetuam firmitatem, quoniam collatio rei mobilis inita integra fide hac ratione
2 cumulatur. Quod si praedia rustica uel urbana placitum continebit, scriptura, quae ea in alium transferat, emittatur, sequatur traditio corporalis et rem fuisse completam gesta testentur: aliter enim ad nouum dominium transire non possunt neque de ueteri iure dis-
3 cedere. Quod si quis, dum solo commonitorio *de* suffragio nititur, bona duxerit occupanda, reus temeritatis ac uiolentiae retinebitur atque in statum pristinum possessio reducetur, eo a petitione excluso, qui non dubitauit inuadere, quod petere debuisset. D. III NON. MART. CONSTANTINOPOLI ARCADIO III ET HONORIO II AA. CONSS. a. 394

IIII

℞ DE PROHIBITA SEQVESTRATIONE PECVNIAE ℞

1 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Quotiens ex quolibet contractu pecunia postulatur, sequestrationis necessitas conquiescat. oportet enim debitorem primo conuinci et sic ad solutionem pulsari[2]. quam rem non tantum iuris ratio, sed et[3] ipsa aequitas persuadet, ut probationes secum adferat debitoremque conuincat pecuniam petiturus. D. *V* ID. IVL. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422 [Th. 2, 28, 1 B 24, 1, 17]

V

℞ DE CONDICTIONE INDEBITI ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.[4] MVCIANO. Pecuniae indebitae per errorem, non ex causa iudicati solutae esse repetitionem iure condictionis non ambigitur. si quid igitur probare potueris patrem tuum, cui heres extitisti, amplius debito creditori suo
1 persoluisse, repetere potes. Vsuras autem eius summae praestari tibi frustra desideras: actione enim condictionis ea sola quantitas repetitur, quae indebita soluta est. PP. III K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213 [B 24, 1, 18]

2 IDEM AA.[5] SECVNDINAE. Si citra ullam transactionem pecuniam indebitam alieno creditori promittere delegata es, aduersus eam quae te delegauit condictionem habere potes. PP. XIIII K. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213 [B 24, 1, 19]

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PAMPHILO. Cum et soluta indebita quantitas ab ignorante repeti possit, multo facilius quantitatis indebitae interpositae scripturae condictio competit uel doli exceptio agenti opponitur. S. III NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293 [B 24, 1, 20]

P (5, 2 *suppl. p*) *LCRM*

---

[1] *iunge* 2, 13, 2. 4, 26, 13. 8, 15, 8. 11, 48, 17. 12, 60, 4 [2] solutioni succumbere *Th.* [3] cum iuris ratio tum *Th.* [4] *debuit esse* imp. Antoninus A. [5] A.? (*cf. not.* 4)

---

1 perpetem *Th.* | rei] regi R^a 2 scriptam P^a 3 aliam P^a 4 dominium] $P^rLC^aR^bM$ *Th.*, dominum $P^rC^bR^a$ | uetere $PLRM^a$ 5 de] *Th.*, *om. libri* | suffragii R^a | utitur R^aM 6 deducetur *L* | eo a] ea R^a 7 *s. a. Th. Hal. PL* | III] *Hal. cum Th. Paris.* 4404 *aliis*, ui *P*, u *L*, IIII *alii libri Th.* 8 constant.] *Th.*, *om. Hal. PL* | II aa. *om. PL* 11 horius *P* | aa. *om. M* | quoties *C* 12 contracti M^a 14 et *om.* CM^a 15 *s. a. Th. Hal. PL* | v] *Th. libri dett. cum legibus iungendis*, VI *Hal. PL*, VII *Th. libri boni* | XIII] xui *P*, *om. L* 17 condicione $SPLCRM^a$ *et sic saepius* 18 aa. *om. M* 19 ex causa] excusata L^a | iudicate R^a | abigitur *R* 20 igitur quid *R* | debiti *R* 21 potest R^a 22 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 2 24 aa.] *CRM*, a. *S*, aa. et cc. *pL* | secundini *M* si citra *rel.*] εἰ χωρὶς διαλύσεως χρήματα ἰνδεβίτως τῷ ἀλλοτρίῳ δανειστῇ ἐπερωτηθῆναι ἐδελεγατεύθης *ΒΣ* (κ.π.), *quasi scriptum sit* indebite *et omissum* ullam 26 *s. a. Hal. pL et PL ad c.* 1 | XIIII] *Hal. pL h. l.*, xu *PL ad c.* 1 | k. ian. ... conss. *om. pL h. l.* | anton. a. IIII] ui *PL ad c.* 1 27 et cc. *om. S*, *deficit* M^a | pamphilio S^a | cum et] et *om. ΒΣ:* ὁπότε ἡ καταβληθεῖσα 28 posset *PL* 29 *s. a. Hal. PL* | s. III] *Hal.*, d. ui *PL* 30 byzantii *om. PL?*

4 IDEM AA. ET CC. HERACLIO. Ea, quae per infitiationem in lite crescunt, [B 24, 1, 21] ab ignorante etiam indebita soluta repeti non posse certissimi iuris est. sed et si cautio indebitae pecuniae ex eadem causa interponatur, condictioni locum non esse constat. S. V ID. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. ATTALO. Si a patre emancipatus ei non intra tempora [B 24, 1, 22] praestituta iure honorario successisti, quidquid indebitum postea per errorem utpote patris successor dedisti, eius condictionem tibi competere non est incerti iuris. S. XIIII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. MNASEAE. Si per ignorantiam facti non debitam solutam[1] [B 24, 1, 23] quantitatem pro alio soluisti et hoc adito rectore prouinciae fuerit probatum, hanc ei cuius nomine soluta est restitui eo agente prouidebit. S. VI ID. AVG. AA. CONSS. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. DIONYSIAE. Fideicommissum uel legatum indebitum per [B 24, 1, 24] errorem facti solutum repeti posse explorati iuris est. S. V ID. SEPT. AA. CONSS. a. 293

8 [2]IDEM AA. ET CC. ZIPARO. Creditoris falso procuratori soluenti aduersus [B 24, 1, 25] eum indebiti repetitio, non obligationis liberatio competit. S. XV K. NOV.[3] CC. CONSS. a. 294

9 1 IDEM AA. ET CC. GRATIANAE. Indebitum solutum sciens non repetit. Citra [B 24, 1, 26] mandatum autem ab alio re distracta dominus euicta re uel ob praecedens uitium satis emptori faciens non[4] indebitum praetendere, sed per eiusmodi factum ratum contractum habuisse probans a se debitum ostendit solutum. S. IIII NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

10 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si quis seruum certi nominis aut quan- [B 24, 1, 27] dam solidorum quantitatem uel aliam rem promiserit et, cum licentia ei fuerat unum ex his soluendo liberari, utrumque per ignorantiam dependerit, dubitabatur, cuius rei datur a legibus ei repetitio, utrumne serui an pecuniae, et utrum stipulator an promissor habeat
1 huius rei facultatem. Et Vlpianus quidem electionem ipsi praestat qui utrumque accepit, ut hoc reddat quod sibi placuerit, et tam Marcellum quam Celsum sibi consonantes refert. Papinianus autem ipsi qui utrumque persoluit electionem donat, qui et antequam dependat ipse habet electionem quod uelit praestare, et huiusmodi sententiae sublimissimum testem adducit Saluium Iulianum summae auctoritatis hominem et praetorii edicti ordinatorem.
2 Nobis haec decidentibus Iuliani et Papiniani placet sententia, ut ipse habeat electionem recipiendi, qui et dandi habuit. D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

11 IDEM A. IVLIANO PP. Pro dubietate eorum, qui mente titubante indebitam [B 24, 1, 28] soluerunt pecuniam, certamen legislatoribus incidit, utrumne id, quod ancipiti animo per-
1 soluerunt, possint repetere an non. Quod nos decidentes sancimus omnibus, qui incerto animo indebitam dederunt pecuniam uel aliam quandam speciem persoluerunt, repetitionem

PL (5, 7. 8 *suppl. l*) *CRM*

[1] *firmant Graeci* (*u. i.*): solutam *del.* (PL^a) *uel* solutamue *scr.* (*Mommsen*) [2] *iunge* 8, 41, 6 [3] Durostoro *ins.* 8, 41, 6 [4] potest *ins.* (*edd.*)

1 heracleo *S*, heradio *PLR?* | inficationem R^a | litem *C uel* C^bM 3 *s. a. Hal. PL* 4 byz. aa.] biza. *PL* 5 aptalo *M* | ei] L^bCRM^a, es ei PL^aM^b 6 utputa *M* 7 *s. a. Hal. PL* | XIIII] *Hal.*, uiii *PL* 9 mnaseae] nasee *W*, masea *S*, maseas *PL*, mnasi *C*, manseas *R*, mansea *M* | solutam *om.* PL^a: τὴν ἰνδεβίτως καταβληθεῖσαν ποσότητα *BΣ* (κ.π.) 10 audito C^a 11 *s. a. Hal. P: in L est subscriptio c.* 8 12 aa.] a. *M* 13 *s. a. Hal. l* | s.] ss. *l* 14 ziparo] *PlCRM cum S in* 8, 41, 6 zeparo *S h. l.*, derziparo *et similia libri ad* 8, 41, 6 | soluente R^a 15 eum *om.* R^a | debiti *R* | repecio M^a | *s. a. Hal. lM et PL ad c.* 16 | s.] *PLl cum* 8, 41, 6, s. petit. *Hal.*, *om. M* | xv] *Hal. M*, xui *PL*, x *sequentibus abscissis l*, XII 8, 41, 6 | cc.] *PL cum* 8, 41, 6, aa. *Hal. l*, *om. M* 16 gratianae *om. S* 17 districta P^a 18 huiusmodi *M* | contractum ratum *M* 19 *s. a. Hal. PL* | IIII] *Hal.*, ui *PL* 20 qui *C* | ceruum L^a | quandam sol. quantit.] *PL*, quantit. quandam (quondam R^a) sol. *CRM* 22 dependerit] soluerit *PL* | rei] re *R* 23 et *om. M* 24 accipit *C* 26 papianus *R* | autem *om. PL* | donat ... 27 electionem *bis* R^a 27 habet] *PL*, habeat *CRM* | quod] quos *C* 28 saluium] *M*, saluum P^bLCR, s.luum P^a | et *om.* M^a | praetorii] *PL*, praetoriani *CRM* | edicto M^a 29 dicentibus P^a, dicidentibus *R*, cidentibus M^a | electione PL^a 30 habet L^a, habebat *C* | *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* | const. ... 31 conss.] lamp. pp. et hon. cc. *PL* 32 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. P^a | diubietate P^a? 33 incidit] intulit PL^t

non denegari et praesumptionem transactionis non contra eos induci, nisi hoc specialiter ab altera parte approbetur. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

VI

℞ DE CONDICTIONE OB CAVSAM DATORVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CALLISTHENI. Pecuniam quam[1] te ob dotem accepisse [B 24, 1, 29] pactumque interpositum (ut fieri, cum iure matrimonium contrahitur, adsolet) proponis: impediente quocumque modo iuris auctoritate matrimonium constare nullam de dote actionem habet[2] et propterea pecuniam, quam eo nomine accepisti, iure condictionis restituere debes et pactum, quod ita interpositum est, perinde ac si interpositum non esset haberi oportet. PP. VI K. AVG. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMP. ALEXANDER A. ASCLEPIADI. Si, ut proponis, pater tuus ea lege sorori [B 24, 1, 30] tuae praedia ceteraque quorum meministi donauit, ut creditoribus ipsa satisfaceret ac, si placita obseruata non essent, donatio resolueretur, eaque contra fidem negotii gesti uersata est, non est iniquum actionem condictionis ad repetitionem rerum donatarum tibi qui patri successisti decerni. PP. XIIII K. DEC. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. AVRELIO ET ALEXANDRO. Ea lege [B 24, 1, 31] in uos collata donatio, ut neutri alienandae suae portionis facultas ulla competeret, id efficit, ne alteruter eorum dominium prorsus alienaret, uel[3] ut donatori uel heredi eius condictio, si non fuerit condicio seruata, quaeratur. PP. K. APRIL. VALERIANO IIII ET GALLIENO III AA. CONSS. a. 257

4 IDEM AA. ET VALERIANVS C. AEMILIAE. Si, cum exiguam pecuniam re [B 24, 1, 32] uera susciperes, longe maiorem te accepisse cauisti eo, quod tibi patrocinium aduersarius repromitteret, cum dicas fidem promissi non secutam, ut libereris obligatione eius, quod non acceptum propter speratum patrocinium spopondisti, per condictionem consequeris. PP. V K. MAI. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARTIALI. Si militem ad nego- [B 24, 1, 33] tium tuum procuratorem fecisti, cum hoc legibus interdictum sit, ac propter hoc pecuniam ei numerasti, quidquid ob causam datum est, causa non secuta restitui tibi competens iudex curae habebit. PP. X K. OCT. IPSIS IIII ET III *AA.* CONSS. a. 290

6 IDEM AA. ET CC. CVRIONI ET PLOTIONI. Cum ancillam patrem uestrum ei, [B 24, 1, 34] contra quem supplicastis, dedisse proponatis, interest multum, utrumne donandi animo dedit,

P (5. 6 ℞ 3. 2. 4. 6) *L* (5. 6 ℞ 3. 2. 4. 6) *CRM*

---

[1] quoniam (*Mommsen*)? [2] nulla de dote actio locum habet? [3] ne ... uel *del.* (*Mommsen*)

---

2 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 6, 1 5 conditionibus (condict. L^b) *PL* | causa *L* | doctorum M^a 6 antonius *R* | callistheni] *SM*, calistae *C*, calestini *R* 7 proponi M^a 8 nullam *seqq.*] οὐδὲ ἡ προὶξ ἔσχεν ὑποκατάστασιν (*scr.* ὑπόστασιν) οὐδὲ ἡ περὶ τῆς προικὸς πρὸς ἀπαίτησιν ἀγωγὴ κινεῖται *B* 10 perinde ac si interpositum *om.* R^a | oportet] oportet potest M^a 11 *s. a. Hal. M et PL ad* 4, 5, 11 | II *om. M* 12 asclepiade *S*, asclepiada R^a, *om.* P^a 14 placita obseruata (seruata *uel* ..seruata M^a) non essent] ita (placita P^r) obseruatum non esset PL^t: τὰ συμφωνηθέντα μὴ φυλάξῃ *B* (κ.π.) | resorueretur L^a | eque L^a uersa M^a 16 *s. a. Hal. PLM* | XIIII] *Hal.*, ui *PL*, iii *M* | maximiano *PL* | conss. *om. M* 17 imp. *CR* | ualentinianus *S* | gallianus *M* | aa.] augustus *R*, *om. M* | aurelio] ar. *PL* | et alexandro (—drō M^a)] SR^aM, et alex. *PL*, et alexandrae R^b, *om. C* 18 ullam C^a 19 ne *seqq.*] τῷ μὲν νόμῳ ἡ ἐκποίησις οὐ κεκώλυται, ὁ δὲ ἐκποιήσας κατέχεται τῷ τῆς ἀπαιτήσεως δικαίῳ *B* | alteruter] alterum P^tL^t, alterutrum C^a | prosus L^a | heredi eius] *PL*, eius heredi *CRM* | condictio] conditio $P^tL^tR^a$ 20 condicio] $C^bR^bM^b$, condictio C^aR^a, *om. PL*, *inc.* M^a | *s. a. Hal.* 22 idem] impp. ual. et gall. *PL* | aa.] a. *SR* | et ual. c.] et c. ualerio consuli *S*, *om. M* 23 aduers.] aduers. tuus *C*, ὁ διάδικος *B* (κ.π.) 24 liberis P^aLR^a | obligationem P^a 25 *s. a. Hal. PL: in M est* pp. 26 et *om. L* 27 martiali] martiali militi *S*, marcelliani *R* 28 hoc *om.* R^a 29 tibi *om.* C^a 30 *s. a. Hal.* | aa. *om. Hal.* 31 aa.] a. P^aR | curioni] *PLR*, carioni *S*, cirioni *CM* | plotioni] *PLCR*, putioni *S*, plotoni *M* 32 supplicastis] P^aC *cum B* (κ.π.) ἐδεήθης, supplicatis P^bLRM

an ob manumittendam filiam, quam ancillam existimabat, cum perfecta quidem donatio reuocari non possit, causa uero dandi non secuta repetitio competat. S. II ID. MAI. AA. CONSS. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. GERONTIO. Si repetendi, quod donabas uxori eius, quem [B 24, 1, 35] ad proficiscendum tecum huiusmodi liberalitate prouocare proposueras, nullam addidisti condicionem, remanet integra donatio, cum leuitati perfectam donationem reuocare cupientium iure occurratur. S. VII K. SEPT. AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. FLAVIANO. Dictam legem donationi, si non impossibilem [B 24, 1, 36] contineat causam, ab eo qui hanc suscepit non impletam condictioni facere locum iuris dictat disciplina. quapropter si titulo liberalitatis res tuas in sponsam conferendo certam dixisti legem nec huic illa, cum posset, paruit, successores ipsius de repetendis quae dederas, si hoc tibi placuerit, conuenire non prohiberis. S. III ID. FEBR. *CC.* CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. BIBVLO. Si liber constitutus, ut filiae tuae manumittantur, [B 24, 1, 37] aliquid dedisti, causa non secuta de hoc tibi restituendo condictio competit. nam si quid seruus de peculio domino dederit, contra eum nullam actionem habere potest: sed dominum, qui semel accipere pecuniam pro libertate passus est, aditus rector prouinciae hortabitur salua reuerentia (fauore scilicet libertatis) placito suo stare. S. III ID. FEBR. SIRMI *CC.* CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. CONONIANAE. Pecuniam a te datam, licet causa, pro [B 24, 1, 38] qua data est, non culpa accipientis, sed fortuito casu secuta non est, minime repeti posse certum est. S. III NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

11 [1]IDEM AA. ET CC. STRATONICAE. Aduocationis causa datam pecuniam, si [B 24, 1, 39] per eos qui acceperant, quominus susceptam fidem impleant, stetisse probetur, restituendam esse conuenit. S. XVII[2] K. IAN. CC. CONSS. a. 294

VII

℞ DE CONDICTIONE OB TVRPEM CAVSAM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. INGENVO. Si ex cautione tua conueniri coeperis, nullam [B 24, 2, 10] te pecuniam accepisse, sed ob turpem causam et quam fieri prohibitum est interpositam ei, qui super ea re cogniturus est, probandum est et eo impleto absolutio sequetur. SINE DIE ET CONSVLE.

2 IDEM A. LONGINO. Cum te propter turpem causam contra disciplinam temporum meorum domum aduersariae dedisse profitearis, frustra eam restitui tibi desideras, cum in pari causa possessoris melior condicio habeatur. PP. XV K. DEC. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 24, 2, 11] a. 215

P (6, 7 *suppl. p*) *LCRM*

---

[1] *fortasse iungendae sunt* 2, 40, 4. 5, 42, 3 [2] XVIII 2, 40, 4. 5, 42, 3

---

1 exstimabat *R* | dampnatio C^a 2 scuta L^a | competit *PLR* | *s. a. Hal.* 4 aa.] a. *R* 5 addisti *p*M^a, addii *uel* addis *uoluit, mox scribendo emend. L* 7 *s. a. Hal. pL* | s. VII ... conss.] *Hal.*, s. iii *pL* 9 continet L^a | conditionis R^a 10 disciplinam C^a 11 illa *om. C* | ipsius] illius *M* | repentendis M^a 12 placuit *M* | *s. a. Hal. PL* | III] *Hal.*, iiii *PL* | cc.] aa. *Hal*, *om. PL* 13 aa.] a. *M* | bibulo] *C*, bibillo *R*, birillo *S*, bibino *PL* 14 quid] quis P^a 15 actione M^a 16 hortabt̄ M^a 17 staret R^a | *s. a. Hal. PL* | III] *Hal.*, iiii *PL* 18 cc.] aa. *Hal.*, *om. PL* 19 cononianae] *PLCM*, hononiae *S*, conianae *R* | a] ad C^a | pro qua] M^b, per qua M^a, per quam *PLCR*: ὑπὲρ ἧς *B* 20 fortuitu *C* | subsecuta *PL*, secutam R^a 21 *s. a. Hal. PL* | nic. *PL* 22 statonice M^a aduocanis P^a 23 statuendam R^a 24 conp***uenit R^a | *s. a. Hal. PL* 26 de conditionem SL^a | tupem *M* 27 coeperis] poteris coeperis P^a 28 interposita PL^b, eo impleto interposita L^a: ἐκτεθῆναι τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν *B* (κ.π.) 29 super ea re *om.* C^a | et] *CR cum B* (κ.π.) καὶ τούτου δειχθέντος, *om. PLM* | sequetur] *PLM cum B* (κ.π.): παρακολουθήσει, sequitur *CR* | *s. a. Hal. PL* | s. sine die et conss. *PL* 31 a.] aa. et cc. *C* | propter] ob *C* 32 tibi *om. M* 33 causa] cau M^a | condictio *M* | habetur *L*, habebitur *C* | *s. a. Hal.*

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Dizoni militi. Quod euitandi [B 24, 2, 12] tirocinii causa dedisse te apud competentem iudicem ei de quo quereris indubia probationis luce constiterit, instantia eius recipies: qui memor censurae publicae post restitutionem pecuniae etiam concussionis crimen inultum esse non patietur. PP. iii k. Avg. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

4 Idem AA. et CC. Rvfino. Quotiens accipientis, non etiam dantis turpis [B 24, 2, 13] inuenitur causa, licet haec secuta fuerit, datum condici tantum, non etiam usurae peti possunt. S. vii id. Ian. Sirmi AA. conss. a. 293

5 Idem AA. et CC. Bitho. Promercalem te habuisse uxorem proponis: unde [B 24, 2, 14] intellegis et confessionem lenocinii preces tuas continere et cautae quantitatis ob turpem causam exactioni locum non esse. quamuis enim utriusque turpitudo uersatur ac soluta quantitate cessat repetitio, tamen ex huiusmodi stipulatione contra bonos mores interposita denegandas esse actiones iuris auctoritate demonstratur. S. vi id. Mai. CC. conss. a. 294

6 Idem AA. et CC. Evtychiae. Ob restituenda quae subtraxerat accipientem [B 24, 2, 15] pecuniam, cum eius tantum interueniat turpitudo, condictione conuentum hanc restituere debere conuenit. D. xv k. Ivn. CC. conss. a. 294

7 Idem AA. et CC. Zenonidae. Eum, qui ob restituenda quae abegerat [B 24, 2, 16] pecora pecuniam accepit, tam hanc quam quae per hoc commissum tenuit restituere debere conuenit, licet mortua uel alio fortuito casu perisse dicantur, cum in hoc casu in rem mora fiat. D. v k. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

VIII

℞ DE CONDICTIONE FVRTIVA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Hermogeni. Praeses [B 60, 10, 21] prouinciae sciens furti quidem actione singulos quosque in solidum teneri, condictionis uero nummorum furtim subtractorum electionem esse ac tum demum, si ab uno satisfactum fuerit, ceteros liberari iure proferre sententiam curabit. S. vi k. Mai. CC. conss. a. 294

2 Idem AA. et CC. Aristaeneto. Ante oblationem interemptae rei furtiuae [B 60, 10, 22] damnum ad furem pertinere certissimum est. D. k. Mai. CC. conss. a. 294

VIIII

℞ DE CONDICTIONE EX LEGE ET SINE CAVSA VEL INIVSTA CAVSA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Vlpio. Licet ante tempus [B 24, 3, 1] debita exigi non possunt, tamen si te ex primipilo debitorem fisci constitutum ac patri-

P (7, 3. 5. 12, 3. 7, 4. 6. 7. 8. 9 ℞) *L* (7, 3. 5. 4. 6. 7. 8. 9 ℞) *CRM*

1 aa. *om. R* | dryoni *S* 2 queris *PLR* 3 consisterit *R* | instantiam *C* 4 multum C^a | *s. a. Hal.* 6 aa.] a. *R* 7 interuentur L^a, interuenitur L^b | haec] ex *R* | condici conci. M^a 8 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 9 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa.] a. *R* | bitho promercalem] bithopro. mercalem *PL*C^a*R*, bithrobo. mercalem *M*, bichoporo mercalem C^b, bithio *S* | proponis uxorem *C*, uxorem *om.* R^a 10 lencii M^a 11 turpitudo utriusque *R* | uersatur] causa uers. R^a 13 esse] *C*M^b *cum B* (κ.π.): ἀρνητέας εἶναι, *om. PLR*M^a | monstratur *C* | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 4 | s. *om. PL h. l.* | cc. conss.] *Hal.*, con. ss. *P ad c.* 4, conss. *L ad c.* 4, aa. conss. *PL h. l.* 14 stituenda M^a 15 conuentum P^a 16 *s. a. Hal. PL* | d.] *Hal.*, s. *PL* 17 zenonidae] *SCM*, zenonideae *PL*, zenoniclae *R* | obegerat *C* 18 tam] tamen R^a | quam] quamque *C* 19 fortuitu *C* 20 moram C^a | *s. a. Hal. PL* | d. v] *Hal.*, s. u *L*, s. ii *P* | nic. *PL* | cc.] *PL*, aa. *Hal.* 23 impp. d. et m.] idem *PL* | aa. et cc. *om. M* | hermogeni] hermogeni praesidi prouincie *S*, ermoni *M* 25 tunc *C* 26 fuit *PL* | procurabit *C* | *s. a. Hal. PL* | s. vi k. mai.] *PL*, dat. k. maiis *Hal.* | cc.] *Hal.*, aa. *PL* 27 et cc. *om. PL* | aristineto *SP*, calisteneto *M* | obligationem P^a 28 *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* | cc.] co. *P*, *om. L* 30 ex] in *S* | et *om.* PL^a | sine] ne *S* 32 aa. et cc.] *W*, aa. *SCR*, *om.* M^b, *deficit* M^a | ulpiane *C*, *deficit* M^a 33 te *om. R*

monium tuum exhaustum praeses prouinciae compererit, ut ad solutionis securitatem solum fenebris pecuniae subsidium superesse uideatur, commonebit debitorem tuum, si saltem ipse soluendo sit, ut ante definitum tempus debita tibi repraesentet, ut fisco, cuius ob necessitates publicas causam potiorem esse oportet, debita pecunia exsoluatur. S. XIII K. AVG. SIRMI CC. CONSS.[1] a. 294

2 IDEM AA. ET CC. SCYLACIO. Dissolutae quantitatis retentum instrumentum [B 24, 3, 2] inefficax penes creditorem remanere et ideo per condictionem reddi oportere non est iuris ambigui. S. III NON. APRIL. AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. GALATIAE. Mala fide possidens de proprietate uictus [B 24, 3, 3] extantibus fructibus uindicatione, consumptis uero condictione conuentus horum restitutioni parere compellitur. S. VI ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

4 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Si non est numeratum, quod uelut acceptum te sumpsisse mutuo scripsisti, et[2] necdum transisse tempus statutum uel intra hunc diem habitam contestationem monstrando reddi cautionem praesidali notione postulare potes. D. XVII K. IAN. CC. CONSS. a. 294

X
R DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIBVS R

1 IMP. GORDIANVS A. VALERIAE. Data certae pecuniae quantitate ei cuius [B 24, 3, 5] meministi in uicem debiti actiones tibi aduersus debitorem, pro quo soluisti, dicis esse mandatas et, antequam eo nomine litem contestareris, sine herede creditorem fati munus implesse proponis. quae si ita sunt, utilis actio tibi competit. PP. V K. MAI. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. CELSO. Nominibus in dotem datis, [B 24, 3, 6] quamuis nec delegatio praecesserit nec litis contestatio subsecuta sit, utilem tamen marito actionem ad similitudinem eius qui nomen emerit dari oportere saepe rescriptum est. PP. XIIII K. FEBR. SAECVLARI II ET DONATO CONSS. a. 260

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. RVSTICIANO. Ob causas proprii [B 24, 3, 7] debiti locatoris conueniri colonos pensionibus ex placito satisfacientes perquam iniuriosum est. PP. PRID. D. IAN. TIBERIADE MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

4 [3]IDEM AA. LICINIAE. Bonam fidem in contractibus considerari aequum est. [B 24, 3, 8] PP. NON. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

5 IDEM AA. ET CC. CAMERINO ET MARCIANO. Sicut initio libera potestas [B 24, 3, 9] unicuique est habendi uel non habendi contractus, ita renuntiare semel constitutae obliga-

P (9, 2...4. 10, 1 R 3...5) *L* (9, 2...4. 10 R 1. 3...5) *CRM*

[1] S. XIII k. Mart. Sirmi AA. conss. (= *a.* 293: *Mommsen*)? [2] et *del.* (*Mommsen*) [3] *iunge* 5, 74, 1

2 uidentur C^a 3 sit] fit *R* 4 publicis R^a | oportet] *C*, oporteat *RM* | *s. a. Hal.* 6 aa.] a. *C* | et cc. *om. PL* | scyllatio *S*, sculatio *PLR*, silatio *C*, sillatio *M* 8 *s. a. Hal. PL* | aa.] cc. *Hal.* 9 aa.] a. *C* | galiciae *C*, golatie *M* | mala fide] C^bR^bM, male fidei *PL*, mala fidei C^aR^a 11 *s. a. Hal. PL* | s. VI id. febr.] *PL*, dat. id. februariis *Hal.* 12 aa.] a. *CR* | cc.] c. *C* | acceptum] $PL^aR^bM^a$?, accepturum $L^bCR^aM^b$ 13 hanc *R* 14 potest R^a? 15 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 10, 2 17 oblicationibus *M* 18 ualiae *S*, *deficit* M^a | ei] eius P^tL^t 20 contestareris] CR^b, contesteris PLM^b, contesta**ris R^a, con****eris M^a | sine herede] in heredem P^tL^t 21 si ita] ta *M* | *s. a. Hal.* 23 ualentinianus *S* | celsae *R* | datis] dotis R^a 24 nec delegato R^a, delegatio non *C* | secuta *R*, consecuta *M* | sit *om.* M^a | tamen mar. actionem *om.* M^a 25 dare *R* 26 *s. a. Hal. M et PL ad* 9, 4 | XIIII] *Hal.*, xuii *PL*, uix *M* | saec. II (II *om. M*) et donato] scl. ii et d. *PL* 27 impp. diocl. et max.] idem PLR^b | aa.] SR^aM, aa. et cc. $PLCR^b$ | rusticano *R* 28 ex] et *uidetur legisse Thalelaeus:* τοῖς κανόσι καὶ τῷ συναρέσαντι μισθώματι *B* | placitis R^a | satis *om.* M^a 29 *s. a. Hal. PL* | tiberi. *PL* | II *om. PL* 30 aa.] *PLM*, aug. et c. *S*, aa. et cc. *CR* | lucinniae *R*, camerino et martiano *C* 31 *s. a. Hal. PL* | pp.] *PL cum* 5, 74, 1, III *Hal.* | ipsis IIII (iun. P^aL) et III] *PL cum* 5, 74, 1, *om. Hal.* 32 mortiano *M*, licinniae *C* (*cf. u.* 30) 33 uel non habendi *om.* P^a

tioni aduersario non consentiente minime potest. quapropter intellegere debetis uoluntariae obligationi semel uos nexos ab hac non consentiente altera parte, cuius precibus fecistis mentionem, minime posse discedere. D. NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. MAVRICO. Si in solutum nomen debitoris sui tibi debitor dedit [B 24, 3, 10] tuus ac te in rem tuam procuratorem fecit, [1] pignora, quae specialiter uel generaliter habes obligata, persequere. quod si ab his, quibus fuerant obligata, cum potiores erant, distracta probentur, ab emptoribus auocari non posse perspicis. D. VIIII K. IVL.[2] SIRMI AA. CONSS. a. 293

7 [3] IDEM AA. ET CC. EVELPISTO. Si a creditore nomen comparasti, ea pignora, [B 24, 3, 11] quae uenditor nominis consequi posset, apud praesidem prouinciae uindica. nam si debitum ex eius persona[4] res obligatas tenentes non transferant[5], iure communi pignora distra-
1 here non prohiberis. Saue si creditoribus in ordine pignorum antecedentibus uenumdantibus qui possident comparauerunt uel longi temporis praescriptione muniti perhibentur, pignorum distrahendorum te non habere facultatem perspicis. S. III K.[6] IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. CRESCENTIONI. Si quidem donationis causa ei, quem [B 24, 3, 12] adfectione patris te dilexisse proponis, tuam accipere pecuniam permisisti, et hanc tuam liberalitatem remunerans te a procuratore suo aliam pecuniam sumere praecepit, rebusque humanis ante perceptionem fuit exemptus, nec quod dederas recuperare, cum perfectam habuit donationem, nec quod tibi dari mandauerat, necdum tibi traditum petere potes a procuratore. quod si mutuo dedisti nec a delegato dari nouandi causa stipulatus es, successores eius solutioni parere compellentur. S. XIII K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

9 [7] IDEM AA. ET CC. GLYCONI. Negantes debitores non oportet armata ui [B 24, 3, 13] terreri, sed petitore quidem non implente suam intentionem uel exceptione submoto absolui. conuictos autem condemnari ac iuris remediis ad solutionem urgueri conuenit. D. ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. RVFINO. Aduersus debitorem electis pignoribus personalis [B 24, 3, 14] actio non tollitur, sed eo, quod de pretio seruari potuit, in debitum computato de residuo manet integra. D. III NON. APRIL. CC. CONSS. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. PAVLAE. Nimia credulitate circumuenta es, quia, quod [B 24, 3, 15] colonis in rem suam mutuo dedisti, a domino praedii postulare posse credidisti: nec ad eum obligandum actorum ipsius adiuuat te praesentia. D. VIII K. AVG. CC. CONSS. a. 294

P (10, 5 [6 *p*] 7. 9. 2, 8. 10, 10. 11) *L* (10, 5...7. 9. 2, 8. 10, 10. 11) *C* (*transpon.* 10, 7. 8. 6) *RM*

[1] *exciderunt* superstite eo ex eius persona (*u. i.*) [2] Ian. (*Mommsen*)? [3] *iunge* 9, 33, 3 [4] ex eius persona *del.* (*u. i.*) [5] offerant? [6] VII id. 9, 33, 3: id. *ibi confirmatur die* 9, 33, 4. 5, *ut hoc loco* k. *die c.* 5. 6 [7] *Cuiacius iungit* 7, 53, 9 (s. non. Nou. CC. conss.)

1 minime] *libri*, nemo *Hal. cum B:* οὐδείς 2 non *om.* P^a | fecisti *R* 3 recedere *M* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 8 | aa.] aa. et *Hal.* 4 maurico] *pLCM*, mauricosi *R*, mauricio *S* 5 tuam] suam C^bM^a *cum BΣ* (κ.π.): ἲν ῥὲμ σούαμ | pignera *pL: excidisse talia, qualia supra proponuntur, docent BΣ* (κ.π.): καὶ ἐποίησεν ἲν ῥὲμ σούαμ προκουράτωρα καὶ περίεστι, δύνασαι ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ τὰ ἐνέχυρα ἅπερ *et adnotatio Thaleluei:* ἀντέθηκε δὲ ὁ ἥρως Πατρίκιος ἑαυτῷ τὴν διάτ. α΄ τούτου τοῦ τίτλου λέγων· τίνος ἕνεκεν περιόντα ἀπαγγέλλει τὸν χρεώστην, ὁπότε ἐν ἐκείνῃ τῇ διατάξει καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὴν οὐτιλίαν δέδωκε; καὶ ἀπέλυσεν οὕτως· ὅτι ἡ διάταξις αὕτη οὐδαμοῦ τὴν οὐτιλίαν ἀνεῖλεν τελευτήσαντος αὐτοῦ, ἀλλὰ ζῶντος αὐτοῦ μέμνηται, ὡς μέλλουσα ἀντεισάγειν τὸ ex eius persona: *uide ad u.* 10, *cf. etiam Zeitschrift für Rechtsgesch.* 10, 62 | geraliter M^a | habes] ἔχεις *BΣ* (κ.π.): *expectes* habet 6 ab *om.* pL^aM^a 7 auocari] M^a, euocari *pLR*, reuocari *C:* ἐκ τῶν ἀγοραστῶν ... ἀπαιτηθῆναι *BΣ* (κ.π.) | prospicis *pLM* | *s. a. Hal.: in p extant* s. uiii 8 a. et c. *PL* | uelpisto *CM* 9 nominis *om. C* | consequi] *PLC*, persequi *RM* | possit R^a | uendicas P^a 10 *uerba* ex eius persona *uidentur ex u.* 5, *ubi desiderantur, huc translata esse* | transferat P^a, προσφέρουσιν *B* | iure] iure pignoris P^aL^a 11 creditoribus] PLM^a, a cred. CRM^b | ordinem *R* | uendantibus M^a 12 tempore R^a 13 prospicis *RM* | *s. a. Hal.* 14 cc.] cc. et *R* | crescentioni] *SR*, crescentio *CM* 15 duxisse M^a | permisisti pecuniam *C* 16 renumerans *R* 17 desideras C^a | perfectum C^a 19 es] est C^a 20 *s. a. Hal. et PL ad c.* 5 | s. *om. Hal.* | sirmi *om. Hal.* 21 clyconi *S* 22 intentionem] conditionem L^a 23 coniunctos R^a | urgeri *P* | *s. a. Hal. PL* | d. ... 24 conss.] *Hal.*, pp. u. id. f. conss. *PL* 25 pignoribus *bis* M^a 26 de pretio] dēptio *R* 27 integra] *PLR*, integra petitio *CM* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 11 28 idem] impp. dioc. et max. $PLCR^b$ | paulinae *S* | crudelitate C^a | quia *om.* CM^a 29 a domino] ad omnino C^a | credisti P^a 30 praesentia te adiuuat *C* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 10 | VIII k. aug.] *Hal.*, uiiii k. mai. (*non* mar.) *PL*

12 Idem AA. et CC. Iovino. Ob aes alienum seruire liberos creditoribus iura [B 24, 3, 16] compelli non patiuntur. D. xiii k. Nov. CC. conss. a. 294

13 Idem AA. et CC. Barsimio. Eum, cui mutuam dedisti pecuniam, ad solu- [B 24, 3, 17] tionem urguere competenti debes actione. nam aduersus negotiatores, quos ex mercibus pecunias abstulisse tuo debitori proponis, nullam habes actionem. D. xi k. April.[1] CC. conss. a. 294

14 Idem AA. et CC. Hermodoto et Nicomacho. Est in arbitrio uestro, per- [B 24, 3, 18] sonali debitoris heredes actione, an eum, qui ab his distracta sibique tradita pignora tenet, in rem Seruiana, si non longi temporis praescriptione munitus sit, an utrosque conueniatis. D. v k. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

XI

℞ VT ACTIONES ET AB HEREDE ET CONTRA HEREDEM INCIPIANT ℞

1 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Cum et stipulationes et legata et alios [B 24, 3, 19] contractus post mortem compositos antiquitas quidem respuebat, nos autem pro communi hominum utilitate recepimus[2], consentaneum erat etiam illam regulam, qua uetustas utebatur, more humano emendare.
1 Ab heredibus enim incipere actiones uel contra heredes ueteres non concedebant contemplatione stipulationum ceterarumque causarum post mortem conceptarum.
2 Sed nobis necesse est, ne prioris uitii materiam relinquamus, et ipsam regulam e medio tollere, ut liceat et ab heredibus et contra heredes incipere actiones et obligationes, ne propter nimiam subtilitatem uerborum latitudo uoluntatis contrahentium impediatur. D. xv k. Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestae vv. cc. a. 531

XII

℞ NE VXOR PRO MARITO VEL MARITVS PRO VXORE VEL MATER PRO FILIO CONVENIATVR ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Asclepiodotae. Frustra dispu- [B 24, 4, 1] tas de contractibus cum marito tuo habitis, utrumne iure steterint an minime, cum tibi sufficiat, si proprio nomine nullum contractum habuisti, quominus pro marito tuo conueniri possis, quod nec, si sponte pro eo intercessisses, quicquam a te propter senatus consultum exigi iure potuisset. D. prid. id. April. Diocletiano iii et Maximiano AA. conss. a. 287

PLCRM

---

[1] Nou. *uel* Dec. (*Mommsen*)? [2] 8, 37, 11

---

1 iobino *libri* | seruire] obedire *C* | iura creditoribus *C* 2 *s. a. Hal. PL* | s. xui. k. nou. (non. *P*) conss. (*om.* cc.) *PL* 3 baresimio *M* | ad] ab C^a 4 urgere *P* | debeas actionem C^a 5 pecuniam *C* | habeas *PL* | *s. a. Hal. PL* | d. xi] *Hal.*, s. xui *PL* 7 hermedito *S*, hermodo R^a | et nic∗macho C^a, *om. S* 8 debitores C^a | actione] in accione P^bL | sibique] ∗ R^a 9 in rem seruia M^a, seruiana in rem *C* | an] an in P^a 10 *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* | nic. *PL* 12 actiones et] actione *S* 13 incipiantur *S*, incipiat L^aC 14 a. *om. M* 16 recepimus] *W*, recipimus *PLCRM*, ἐδεξάμεθα *B* (κ.π.) 19 uitiis C^a 21 uoluntati *PL*: τὸ πλάτος τῆς βουλήσεως *B* (κ.π.) 22 *s. a. Hal. PL* | xv] xii *L* | orestae] *Hal.*, orest. *PL* | uu. cc.] conss. *PL* 25 mater] matre PL^a, patre *S* 26 aa.] aa. et cc. *C*, *om. R* | cclepiodote M^a, sclepiodote M^b | deputas PL^aM^a? 28 tuo *om.* M^a | conuenire P^cL^c 29 intercessisse R^a 30 exigi iure] $P^bL^bC^bRM$, et exigi iure P^a, exigi L^a, exig∗∗∗∗ C^a | *s. a. Hal.*

2 Idem AA. Terentiae. Ob maritorum culpam uxores inquietari leges uetant. [B 24, 4, 2] proinde rationalis noster, si res quae a fisco occupatae sunt dominii tui esse probaueris, ius publicum sequetur. D. iii non. Sept. Diocletiano [1] et Maximiano AA. conss. a. 287

3 Idem AA. et CC. Carpophoro. Cum te possessiones non in dotem pro [B 24, 4, 3] filia tua dedisse, sed ad sustentandam eam extra dotis causam filiae tuae praedia adsignasse proponas, ciuilium munerum uel onerum municipalium obtentu ex persona mariti eius [2], quomodo matres ex persona filiorum interpellari non possunt, cum neque maritum pro uxoris obligatione conueniri posse constat, nisi ipse pro ea se obnoxium fecit. certissimum enim est ex alterius contractu neminem obligari. iii id. Sept. Sirmi AA. conss. a. 293

4 Idem AA. et CC. Philoterae. Cum te ideo ex persona filii tui comme- [B 24, 4, 4] mores conueniri, quod pro debitis eius aliquid intulisse uidearis, defensionibus tuis uti apud eum, cuius super ea re notio est, minime prohiberis, ut is ad solutionem alieni debiti urgueri te non patiatur. D. x k. Sept. Titiano et Nepotiano conss. a. 301

XIIII

℞ NE FILIVS PRO PATRE VEL PATER PRO FILIO EMANCIPATO VEL LIBERTVS PRO PATRONO CONVENIATVR ℞

1 [3]Imp. Gordianvs A. Candido militi. Neque ex eius filii persona, qui, cum [B 24, 4, 5] sui iuris esset, mutuam pecuniam accepit, pater eius, si non fidem suam obstrinxit, conueniri potest, neque ex eius quem in potestate habet, si sine eius iussu contractum est neque contra senatus consultum Macedonianum mutua data est, amplius dumtaxat de

1 peculio actionem sustinere cogitur. Quapropter pater quoque tuus, si ei pecunia a creditore fratris tui extorta est, ob quam reddendam non tenebatur, praesidis prouinciae auctoritate eam recuperabit. PP. iii non. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Neoterio et Evtolmio. Ne [B 24, 4, 6] contra iuris auctoritatem ab eo, qui patrem uestrum, a quo emancipatos uos dicitis, ad munus ciuile deuocauerat, inquietemini, praeses prouinciae prouidebit. D. viii k. Febr. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

3 Idem AA. et CC. Theogeni. Si filius familias inuito patre decurio creatus [B 24, 4, 7] fuerit, pro eo patrem inquietari non posse iure manifestissimo cautum est. S. x k. Mai.[4] Sirmi CC. conss. a. 294

P (*om.* 13, 3 *et* 12, 3 *collocat ante* 7, 4) *L* (*om.* 13, 3) *CRM*

[1] iii *ins.* (*Mommsen*) [2] non facta non tenentur *similiaue exciderunt* [3] *iunge* 2, 22, 1
[4] xvi (= xg: *u. i.*) k. Mart.?

1 aa.] PLM^b, a. et c. *S*, aa. et cc. *CR*, a. M^a | terentinae *PM*, terontinae *L* | inquietare M^a 2 noster si] $L^bCR^cM^b$, nisi PL^a?, si R^bM^a, *om.* R^a 3 sequatur P^tL^t | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 4 4 et cc. *om. PL* | carphoro *S*, rufino *C* | possessionem *C* | dote *PLM* 5 sed *om.* C^a | ad] a L^a | sustendam R^aM^a 6 onerum] M^b, honorum $PLCR^b$. hone** M^a, *deficit* R^a | obtentum C^a | mariti] mari P^a 7 matris C^a 8 conuenire C^a | se *om. R* 9 enim est] est ēni *C* | *s. a. Hal.* 10 philiotere *S*, filatere *M* 11 pro] per P^a 12 super ea re] superare P^a | noticio *M* 13 urgeri P^a | patitur *L*, patietur RM^a | *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 15 ne] nec M^a | uel] nec M^a | mancipato M^a 16 uel] et R^a | conueniatur] uel seruus pro domino conueniatur *PL: additamentum non agnoscit B* 24, 4 *rubr.* 17 *inscriptionem om.* M^a | impp. *C* | candito *S*, candiano 2, 22, 1 | ex *om.* P^a 18 esses C^a 19 iussu eius *C* | contractus PL^a 20 consuetus *L* | maced.] maced. si $P^aL^aM^b$ | mutua] pecunia mutua *R*, mutua pecunia M^b | est data *C* 21 pater] filius P^aL^a? | tuus quoque *C* 22 exorta C^a 23 *s. a. Hal. PL* 24 aa.] aa. et cc. *C* | neutherio *SM* | eutolmio] S^bC, eutolmione *R*, euutumio S^a *secundum Bluhmium*, eulltulmio S^a *sec. Heimbach*, utelin*io P^a, utelinoio P^b, utelimio *L*, eutol*** *uel* eutol**** M^a, eutolimio M^b 25 mancipatos R^a 26 deuocauerit PL^a, aduocauerat *C* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 28 teogenii *R* 29 patre R^a | cautum est] RM^b, cautum M^a, declaratur *C*: διηγόρευται *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | s. x] *PL*, gx *Hal.* 30 sirmi] *L*, *om. Hal. P* | cc.] *Hal. L*, ii *P*

4 Idem AA. et CC. Achaeo. Patris nomine superstitis filium nec munerum civilium nec debiti causa personali posse conveniri constat actione. S. xii k. Mart. Sirmi CC. conss. B 24, 4, 8 a. 294

5 Idem AA. et CC. Lampetio. Ex patroni uel domini contractu liberti uel serui conueniri non possunt. S. iii id. April. CC. conss. B 24, 4, 9 a. 294

.XIIII

℞ AN SERVVS EX SVO FACTO POST MANVMISSIONEM TENEATVR ℞

1 Imp. Severvs A. Ioviano. Quamuis cum statulibero contraxeris, tamen ex ante gesto te non habere cum eo post impletam condicionem libertatis actionem scire debes. PP. iiii id. Dec. Dextro ii et Prisco conss. B 24, 5, 1 a. 196

2 Imp. Antoninvs A. Baetico. Creditoribus tuis, qui tibi in seruitute pecuniam crediderunt, nulla aduersus te actio competit, maxime cum peculium tibi non esse legatum proponas. PP. iii k. Sept. Laeto ii et Cereale conss. B 24, 5, 2 a. 215

3 [1]Imp. Alexander A. Avrelio Herodi. Promissae tibi pecuniae a seruo tuo, ut eum manumitteres, si, posteaquam manumisisti, stipulatus ab eo non es, aduersus eum petitionem per in factum actionem habes. PP. id. Sept. Alexandro A. cons. B 24, 5, 3 a. 222

4 Imp. Gordianvs A. Heroni. Licet seruitutis tempore quae pecuniam matris tuae subripuisse dicitur, ob eiusmodi admissum conueniri non poterat, ad libertatem tamen perducta (nam caput noxa sequitur) furti actione tenetur. PP. id. Sept. Pio et Pontiano conss. B 24, 5, 4 a. 238

5 Idem A. Chresto. Si, ut adlegas, antequam a domina manumittereris, fundos eius coluisti posteaque adempto peculio libertate donatus es, ob reliqua, si qua pridem contracta sunt, res bonorum, quas postea propriis laboribus quaesisti, inquietari minime possunt. PP. xvi k. Dec. Arriano et Papo conss. B 24, 5, 5 a. 243

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Feliciano. Siue serui sunt ii, quorum precibus fecisti mentionem, domi eos conueni, quia inter dominos ac seruos iudicium constare nullum potest: siue post delictum manumissi sunt, ex antecedentibus post
1 datam libertatem eos nulla ratio iuris a dominis quondam conueniri patitur. Sane si post manumissionem quid illicite commiserunt, hoc apud praesidem prouinciae argue accepturus ex iure sententiam. D. ii id. April. Byzantio AA. conss. B 24, 5, 6 a. 293

PLCRM

---

[1] *iunge* 6, 2, 4

---

1 aa. et cc.] a. *S* | achaeo] aquaeo R^a, aquo eo R^b, augeo *M* 2 causam P^a | *s. a. Hal. PL* | s.] *Hal.*, pp. *PL* 4 lampetio] *PLCM*, lampadio *S*, iampetio *R* | dominii M^a 5 *s. a. Hal. PL* | s. iii] *PL*, dat. *Hal.* 7 factu *R* | post] per *S* | manumissione *L* 8 teneatur] non teneatur *S*, ἐνέχεται *B* 24, 5 *rubr.* 9 iouiano] *SM*, iuliano *PLC*, iouentiano *R* 10 te *om.* R^a | condictionem M^a 11 *s. a. Hal. PL* | iiii] iii *PL* 12 antonius *RM* | baetico] *PLM*, ueticho *S*, uetico *C*, uetito *R* 13 nullam C^a | te aduersus te L^a, aduersum te *C* 14 proponis *R* | *s. a. Hal. PL* | ii *om. Hal.* 15 aurelio] 6, 2, 4, *om. libri* 16 eum] cum R^a | manumitteret R^a 17 petitionem] P^bL^bCRM *cum S et B*Σ (*Theod.*) *ad c.* 1 *h. t.*: πλὴν ὑπέξελε τὴν γ' διάτ. τοῦ προκειμένου τίτλου λέγουσαν τὸν δοῦλον ἐνάγεσθαι μετὰ ἐλευθερίαν, nullam petitionem P^aL^a? *cum B* (*Thal.*): οὐδεμίαν κατ' αὐτοῦ ἀπαίτησιν ἔχεις: *uide Dig.* 4, 3, 7, 8 | *s. a. Hal PL* 18 heroni] *SPL*, hieroni *CR*, geroni *M* | matri *R* 19 potuerat *CM* 20 producta *C* | noxia $P^bLC^aM^b$? | tenetur] non tenetur P^a, ἐνάγεται *B* | *s. a. Hal.* 22 chestro *C* | manumittereris] R^bM, manumitteris $PLCR^a$ 24 inquietare L^aM^a 25 *s. a. Hal : in PL est subscriptio c.* 6 | ariano et pappo *Hal.* 26 et cc. *om. S* 27 hii CM^b, hi $PLRM^a$, ἐκεῖνοι *B* | mtionem *R* | domi] $L^bC^bR^bM^a$ *cum B*: ἐν τῷ οἴκῳ σου τούτους μεθόδευσον, a dominis $PC^a?R^aM^b$, *inc.* L^a | conueni] $L^bC^bR^bM^b$ *cum B* (*u. s.*), conueniri $PC^aR^aM^a$, conueni•• L^a | dominus R^a 29 quodam *C* 30 commiferint *R* 31 *s. a. Hal. et PL ad c.* 5 | d. ii] *Hal.*, s. prid. *PL* | bizanio *PL*, byzantii *Hal.* | aa.] aa. ii *PL*

XV

℞ QVANDO FISCVS VEL PRIVATVS DEBITORIS SVI DEBITORES EXIGERE POTEST ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Valeriano. Propter aes alienum pupilli [B 24, 6, 68 res tutoris, qui nihil ex bonis eius tenet, pignori capi non oportet. PP. xi k. Ivn. Laterano et Rvfino conss. a. 197

2 Imp. Antoninvs A. Marco. Si in causa iudicati Valentis, quem tibi condemnatum esse proponis, nihil est, quod sine quaestione pignoris loco capi et distrahi possit, debitores eius conuenti ad solutionem auctoritate praesidis prouinciae compelluntur. D. vi[1] non. April. Geta cons. a. 205

3 Imp. Gordianvs A. Primiano. Si debitum non infitiantur hi, quos obnoxios [B 24, 6, 70 debitoribus fisci esse proponis, potest uideri non esse iniquum quod desideras, ut ad solutionem per officium procuratoris compellantur. nam si quaestio aliqua refertur, id concedi non oportere et ipse perspicis. PP. vi k. Febr. Sabino ii et Venvsto conss. a. 240

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Zosimo. Non prius ad [B 24, 6, 71 eos, qui debitoribus fisci nostri sunt obligati, actionem fiscalem extendi oportere, nisi patuerit principales reos idoneos non esse, certissimi iuris est. S. xii k. Mai. AA. conss. a. 293

5 Idem AA. et CC. Nanidiae. In solutum nomine dato non aliter nisi man- [BΣ 24, 3, 5 datis actionibus ex persona sui debitoris aduersus eius debitores creditor experiri potest. suo autem nomine utili actione recte utetur. D. k. Ian. CC. conss. a. 294

XVI

℞ DE ACTIONIBVS HEREDITARIIS ℞

1 Imp. Gordianvs A. Hermeroti. Pecuniam, quam tibi a matre debitam [B 24, 7, 1 fuisse dicis, ab heredibus eius coheredibus tuis pro parte tibi competenti petere debes. sed et res, si quae tibi ob idem debitum obligatae sunt, persequi non prohiberis. PP. xi k. Mart. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

2 Imp. Decivs A. Telemachae. Pro hereditariis partibus heredes onera here- [B 24, 7, 2 ditaria agnoscere etiam in fisci rationibus placuit, nisi intercedat pignus uel hypotheca: tunc enim possessor obligatae rei conueniendus est. PP. xiiii k. Nov. Aemiliano et Aqvilino conss. a. 249

P (15 ℞ 1. 2. 4. 5. 16 ℞ 1. [3 *p*] 2) *L* (15, ℞ 1. 2. 4. 5. 16 ℞ 1. 3. 2) *C* (*transpon.* 16, 3. 2) *RM*

[1] iii *uel* iiii?

2 debitoris] debitores *SR*[a]*M* | suis *M*[a] 3 debitoris *M* | possunt *C* 5 pignore *PL* | *s. a. Hal.: in PL subscribitur* p. ui n. ap. Ḡ. conss., *quae uidentur ad c.* 2 *pertinere* 7 imp. antonius a. *RM*, impp. seu et ant. aa. *C* | condemnatum] iudicatum *P*[1]*L*[1]: καταδικασθεὶς *B* 8 loca *P*[a] 10 *in PL est subscriptio c.* 3. *subscriptio, quam PL ad c.* 1 *habent, cum non possit ad c.* 1 *pertinere, cui soli secundum epitomae rationem attribuenda foret, non potest referri nisi ad c.* 2, *eaque transpositio ita explicanda est, ut in epitoma omissis primitus c.* 2 *et* 3 *subscriptio c.* 3 *continuauerit c.* 1, *deinde c.* 2 *praemissa subscriptione c.* 1 (*quasi ea pars esset inscriptionis c.* 2) *suppleta sit ante subscriptionem c.* 3. *quod si uerum est, sicut in* 5, 72, 1 *littera* G. *significat* Geta *et ducit ad annum* 205, *qui eodem modo saepius exprimitur* (*u. g.* 4, 32, 5. 6, 9, 2): *nec obstat, quod hoc anno Seuerus et Antoninus Augusti fuere, cum multae constitutiones inde ab hoc tempore in inscriptionibus Antoninum solum nominent* 11 primiano] *Q*[b], bimiano *S*, primanio *CRM* | hii *CM*[b] 13 compelluntur *R*[a] | referatur *C*, *inc. R*[a] 14 et] *CM*, etiam *R* | prospicis *RM* | *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | ii *om. Hal.* 15 imp. *R* | aa. et cc.] aaa. et c. *S*, aa. *M* 16 ostendi *PL* | oportet *PL* 17 *s. a. Hal. PL* | xii] *Hal.*, u *PL* 18 nanidiae] *S*, nauidiae *PLC*, nanide *R*, manide *M* | dato *om. R*[a] 19 aduersus eius debitores *om. C* | experri *P*[a] 20 utitur *C* | *s. a. Hal. PL* | cc. *om. PL* 22 de hereditariis actionibus *R* 23 hermoroti *R* 24 fuis *M*[a] competente *L*[a] 25 sequi *C* | *s. a. Hal. PL* 26 a. *om. PL* 27 talemachae *PLR*, tele***** *M*[a] 29 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MAXIMAE. Heredem [B 24, 7, 3] mariti quondam tui de dote reddenda tibi conueni: personalem enim actionem contra debitores hereditarios decerni tibi frustra postulas. PP. XIIII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. CRISPO. Sub praetextu aetatis pupilli debitoris hereditarii [B 24, 7, 4] creditorum exactionem differri non posse nimis euidens est. unde cum te tutorem proponas, quemadmodum a pupillis creditoribus satisfiat, eniti debes. D. X K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. IVLIO. Vt debitum ante de hereditate tibi soluatur ac [B 24, 7, 5] tunc, si ad te pertineret, quaeri iubeamus, praepostera petitio est. etenim cum tibi soceri successionem quaesitam patuerit, debiti petitionem per confusionem extingui non ambigitur. D. PRID. NON. Mart. SIRMI CC. CONSS. a. 294

6 IDEM AA. ET CC. DOMNO. Si adulta, cuius curam geris, pro triente [7, 72, 7 B 24, 7, 6] patruo suo, quem etiam tutelam eius administrasse proponis, heres[1] extitit nec ab eo quicquam exigere prohibita est, debitum a coheredibus pro besse petere non prohibetur, cum ultra eam portionem qua successit petitio[2] non confundatur. nam aduersus adultam tuam rescindi postulas testamentum, si quidem coheredes eius adeuntes hereditatem se etiam obligant et, si non soluendo constituti probentur[3], postulata separatio nullum ei damnum fieri patietur. D. K. DEC. CC. CONSS. a. 294

7 IDEM AA. ET CC. APOLAVSTO. Creditores hereditarios aduersus legatarios [B 24, 7, 7] non habere personalem conuenit actionem, quippe cum euidentissime lex duodecim tabularum heredes huic rei faciat obnoxios. D. VI ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XVII

℞ EX DELICTIS DEFVNCTORVM IN QVANTVM HEREDES CONVENIANTVR ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MACEDONAE. [B 24, 7, 8 cf. Hermog. 2, 1] Post litis contestationem eo qui uim fecit uel concussionem intulit uel aliquid deliquit defuncto successores eius in solidum, alioquin in quantum ad eos peruenit conueniri iuris absolutissimi est, ne alieno scelere ditentur. D. V K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

P (16 [3 *p*] 2. 5. 4. 7. 17) *L* (16, 3. 2. 5. 4. 7. 17) *C* (*transpon.* 16, 3. 2. 5. 4) *R* (16, 5 *om.* R^a) *M*

---

[1] Si uxor tua pro triente patruo suo heres *l. gem.* [2] actio *l. gem.* [3] nam ... probentur] sin autem coheredes soluendo non sint *l. gem.*

---

1 imp. *R* | maximo *S*, *deficit* M^a | heredes *M* 2 tui mariti quondam *C* 3 *s. a. Hal. et PL ad c.* 2: *in pL hoc loco extat* s. | pp.] d. PL^b, *om.* L^a | XIIII] *Hal. L*, xuii *P* 4 crispino *C* | hereditariis P^a?P^rL^r 5 creditoris P^rL^rC | actionem PL^a | tutore M^a 6 quemadmodum] et q. *R* | debeas C^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 6 8 idem] impp. dioc. et max. *PLC* | aa. et cc.] a. *S*, aa. *P* | ut] et L^a?C^a | de hereditate tibi] P^rC, hereditatem tibi P^rL^a, aditam hereditatem tibi L^b, tibi de hereditate *M* | ac] at CM^a 9 iubemus PL^a 10 patuerit] *C*, paruerit *PLM*: ἡ ... ἀπόδειξις *B* | debiti petitionem per confusionem] P^rL^rCM, debitum (*uel* debitum **) cond*tionem P^a, debiti conditionem (per conf. *addit* L^b) P^bL^t 11 *s. a. Hal.* 13 patru M^a 14 coheredibus] R^a *cum l. gem.*, quoheredibus eius CR^bM 15 nam aduersus *seqq.*] τὸ δὲ ἀνατρέψαι τὴν διαθήκην οὐδὲν αὐτῇ συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ βλάπτει *B* 16 etiam se *C* 17 obligent R^a | et] ac *RM* | si *om.* M^a | postulata (postulatione R^a?) separatione *CRM*, separatio postulata *l. gem.* 18 *s. a. Hal. et PL ad c.* 4 | cc.] aa. *Hal.* 19 aa. et cc.] a. *M* | apolausto] *P*, apoplausto *S*, apolaustro *L*, aplausto *C*, apolansto *R*, aplauto *M* 20 uenit P^a 21 rei] re M^a | *s. a. Hal. PL* 23 dilectis *S* | in] id est L^a 24 conueniatur PL^a 25 impp. ... aa.] imp. a. *C* | macedonie *R* 26 uel aliquid] ne al. C^a?, ue al. C^b 27 peruenerit *C* 28 est *om.* *R* | ditentur scelere *C* | *s. a. Hal. PL* | v] ui *PL* | cc. *om.* *PL*

XVIII

℞ DE CONSTITVTA PECVNIA ℞

1 Imp. Gordianvs A.[1] Felici. Si pro alieno debito te soluturum constituisti, [B 26, 3, 1]
pecuniae constitutae actio non solum aduersus te, sed etiam aduersus heredes tuos perpetuo
competit. D. vii k. Ivl. Sirmi CC. conss. a. 294

2 Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Recepticia actione cessante, quae sollem- [B 26, 3, 2]
nibus uerbis composita inusitato recessit uestigio, necessarium nobis uisum est magis pecu-
1 niae constitutae naturam ampliare. Cum igitur praefata actio, id est pecuniae constitutae,
in his tantummodo a ueteribus conclusa est, ut exigeret res quae in pondere numero men-
sura sunt, in aliis autem rebus nullam haberet communionem et neque in omnibus casibus
longaeua sit constituta, sed in speciebus certis annali spatio concluderetur, et dubitaretur,
si pro debito sub condicione uel in diem constituto eam possibile est fieri et si pure con-
stituta pecunia contracta ualeret, hac apertissima lege definimus, ut liceat omnibus consti-
tuere non solum res quae pondere numero mensura sunt, sed etiam alias omnes siue
mobiles siue immobiles siue se mouentes siue instrumenta uel alias quascumque res, quas
in stipulationem possunt homines deducere: et neque sit in quocumque casu annalis, sed
(siue pro se quis constituat siue pro alio) sit et ipsa in tali uitae mensura, in qua omnes
personales sunt actiones, id est in annorum metis triginta: et liceat pro debito puro uel in
diem uel condicionali constitui: et non absimilem penitus stipulationi habeat dignitatem,
suis tamen naturalibus priuilegiis minime defraudata: sed et heredibus et contra heredes
competat, ut neque recepticiae actionis neque alio indigeat res publica in huiusmodi casi-
bus adminiculo, sed sit pecuniae constitutae actio per nostram constitutionem sibi in omnia
sufficiens, ita tamen, ut hoc ei inhaereat, ut pro debito fiat constitutum (cum secundum
antiquam recepticiam actionem exigebatur et si quid non fuerat debitum), cum satis absur-
dum et tam nostris temporibus quam iustis legibus contrarium est permittere per actionem
recepticiam res indebitas consequi et iterum multas proponere condictiones, quae et pecu-
1*a* nias indebitas et promissiones corrumpi et restitui definiunt. Vt non erubescat igitur tale
legum iurgium, hoc tantummodo constituatur, quod debitum est, et omnia, quae de recep-
ticia in diuersis libris legislatorum posita sunt, aboleantur et sit pecunia constituta omnes
1*b* casus complectens, qui et per stipulationem possint explicari. Et neminem moueat, quod
sub nomine pecuniae etiam omnes res exigi definimus, cum et in antiquis libris prudentium,
licet pecunia constituta nominabatur, tamen non pecuniae tantum per eam exigebantur, sed
1*c* omnes res quae pondere numero mensura constitutae sunt. Sed et possibile est omnes
res in pecuniam conuerti. si enim certa domus uel certus ager uel certus homo uel alia
res quae expressa est in constituendis rebus ponatur, quid distat a nomine ipsius pecuniae?
1*d* Sed ut et subtilitati eorum satisfiat, qui non sensum, sed uana nominum uocabula amplecti
desiderant, ita omnes res ueniant in constitutam, tamquam fuisset ipsa pecunia constituta,
cum etiam ueteres pecuniae appellatione omnes res significari definiunt et huiusmodi uoca-
bulum et in libris iuris auctorum et in alia antiqua prudentia manifestissime inuentum est.

P (18 ℞ 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] Impp. Diocletianus et Maximianus AA. et CC.?

---

3 soliturum *PL* 5 competit *om.* C^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 2 6 pp. *om.* R^a 9 mensuraue R^bM^b 11 cluderetur M^b, clude*** M^a | dubitaretur] debita redderetur C^a 12 condictione *M* | constitutum C^a 13 hanc apertissimam legem C^a | definiuimus *R* 14 mensuraue R^bM | etiam *om. C:* ἔτι δὲ καὶ *B* | omnes alias *M* 15 siue immobiles] siue mobiles R^a, *om. C:* κινητὸν ἀκίνητον *B* | quas] quasi C^a 16 possint CR^bM | annali *C* 17 pro alio] alio R^a 18 metu C^a? | puro *om.* M^a 19 condictionali *M* 20 defraudatas R^a, defraudata sit R^b: ἀποστερουμένη *B* | sed et] *RM cum B* ἀλλὰ καί, set *C* 21 repetitiae R^a 22 sit] si *M* 24 et *om. C* | fuerit *C* 28 et *om. R* | repticia M^a 30 et per] per R^a 31 res omnes *C* 32 constituta pecunia *R* | non *om.* R^a 33 res omnes quae *C* 35 rebus] in rebus M^a 36 uana nominum] una ** M^a 37 fuisset] si fuisset CM^b 38 significare *M*

2 His uidelicet, quae argenti distractores et alii negotiatores indefense constituerint, in sua firmitate secundum morem usque adhuc obtinentem durantibus. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

3 IDEM A. IOHANNI PP. Diui Hadriani epistulam, quae de periculo diuidendo [B 26, 3, 3] inter mandatores et fideiussores loquitur, locum habere et in his qui pecunias pro aliis simul constituunt necessarium est: aequitatis enim ratio diuersas species actionis excludere nullo modo debet. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

XVIIII

℞ DE PROBATIONIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FAVSTINO. Vt creditor, qui pecuniam [B 22, 1, 35] petit, numeratam implere cogitur, ita rursum debitor, qui solutam adfirmat, eius rei probationem praestare debet. PP. PRID. K. IVL. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. a. 196

2 IMP. ANTONINVS A. AVLVZANO. Possessiones, quas ad te pertinere dicis, [B 22, 1, 36] more iudiciorum persequere. nec enim possessori incumbit necessitas probandi eas ad se pertinere, cum te in probatione cessante dominium apud eum remaneat. PP. XV K. DEC. LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

3 [1]IMP. ALEXANDER A. LEAENAE ET LVPO. Ex persona collegae aui uestri [B 22, 1, 37] conueniri non debetis, si eundem collegam tempore depositi officii soluendo fuisse ostenderitis. PP. V K. IAN. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

4 [1]IDEM A. AVITO. Proprietatis dominium non tantum instrumento emptionis, sed [B 22, 1, 38] ex quibuscumque aliis legitimis probationibus ostenditur. PP. K. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. SERTORIO. Instrumenta domestica seu [B 22, 1, 39] priuata testatio seu adnotatio, si non aliis quoque adminiculis adiuuentur, ad probationem sola non sufficiunt. PP. VII ID. APRIL. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

6 IDEM A. ET C. ROMVLO. Rationes defuncti, quae in bonis eius inueniuntur, [B 22, 1, 40] ad probationem sibi debitae quantitatis solas sufficere non posse saepe rescriptum est.
1 Eiusdem iuris est et si in ultima uoluntate defunctus certam pecuniae quantitatem aut etiam res certas deberi sibi significauerit. PP. ID. MAI. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

7 IMP. GALLIENVS A. SABINO. Exemplo perniciosum est, ut ei scripturae cre- [B 22, 1, 41] datur, qua unusquisque sibi adnotatione propria debitorem constituit. unde neque fiscum neque alium quemlibet ex suis subnotationibus debiti probationem praebere posse oportet. PP. PRID. NON. SEPT. GALLIENO A. V ET FAVSTINO CONSS. a. 262

A^{ul} (19 ℞ 2) *P* (18, 3. 19) *L* (*ut P*) *CR* (19, 1...5 *inscr. in litura perierunt*) *M*

---

[1] *ordinem c.* 3 *et* 4, *quae transponendae fuissent, confirmant S et B*

---

2 *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | constant. *om. Hal.* 3 uu. cc.] uc. *P*, ***c. *L* 4 idem] impr. iustinianus *S* 5 mandatorem *R* | in *om.* R^{a} 6 diuersae $P^{1}L^{1}$ 7 *s. a. Hal. PL* | constant. *om. Hal.* | post conss. lamp. et horeste (hor. *L*) uc. *PL*, post lamp. et orestae uu. cc. consulatum *Hal.* 12 nuatam *P* 13 *s. a. Hal. PL* 14 antoninus] iustinianus *S*, const. *C* | auluzano] A^{l}, auliizano A^{u}, aulciano *S*, alutano *PL*, aulozano *C*, auluxano *M* 16 *s. a. A Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 | xv] *Hal*, aū. A^{u}, autem A^{l} 17 cereale] *A*, cereali *Hal.* 18 a. *om. C* | et luppo *S*, et iuppo *C*, *om.* P^{a} 19 soluenda P^{a} | ostenderetis *C* 20 *s. a. Hal. et PL ad c.* 2 | v] *Hal.*, u. lu *PL* 21 a. auito] *S*, a. uito *PLCM* 22 *s. a. Hal. PL* | alex. a. conss. *PL*, alexandro a. III et dione conss. (= *a.* 229) *Hal.* 23 philippus a. et *om. PLM* | c.] con *M* | serturioni *S* 24 quoque aliis *R* | adiuuetur *PLRM*^{a} 25 sufficit *LR* | *s. a. Hal. PL* | a. *om. PL* 26 a. et cc. *PL*, aa. et cc. *C* 28 in *om. R* | ultimo L^{a} 29 *quae sequuntur in B contra defunctum fidem haberi ipsius rationibus et testamento, in quibus se debere professus sit, ea Thalelaeus uidetur addidisse, cf. ad* 3, 36, 25 | *s. a. Hal. PL* | mai.] *PL*, mart. *Hal.* | titiano] tc̄ *PL* 30 gallius M^{a}, gallus M^{b} 32 oporteat *PL*, portet M^{a}, ὡμολόγηται *BΣ* (κ.π.) 33 *s. a. Hal. PL* | pp. pri. non. sep. (sep. a L^{a}) gall. a. ii et faustino conss. *PL*, pp. III non. mart. gallieno a. VII et sabinillo coss. (= *a.* 266) *Hal.*

8 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Pvblicio et Optato. Frustra [B 22, 1, 42] ueremini, ne ab eo qui lite pulsatur probatio exigatur. PP. xiii k. Dec. Basso et Qvintiano conss. a. 289

9 Idem AA. et CC. Marcianae. Cum te minorem quinque et uiginti annis [B* 22, 1, 43] esse proponas, adire praesidem prouinciae debes et de aetate probare. D. id. April. AA. conss. a. 293

10 Idem AA. et CC. Isidoro. Neque natales tui, licet ingenuum te probare [B 22, 1, 44] possis, neque honores, quibus te functum esse commemoras, idoneam probationem pro filiae tuae ingenuitate continent, cum nihil prohibeat et te ingenuum et eam ancillam esse. D. xviii k. Mai. AA. conss. a. 293

11 Idem AA. et CC. Antoniae. Si scriptum heredem ab amita tua uel testa- [B 22, 1, 45] menti uitio uel quacumque alia ratione non posse obtinere hereditatem probari a te posse confidis, de hac hereditate apud rectorem prouinciae agere potes. S. v k. Mai. Heracliae AA. conss. a. 293

12 Idem AA. et CC. Chroniae. Cum res non instrumentis gerantur, sed in [B 22, 1, 46] haec gestae rei testimonium conferatur, factam emptionem et in uacuam possessionem inductum patrem tuum pretiumque numeratum quibus potes iure proditis probationibus docere debes. D. v non. Oct. AA. conss. a. 293

13 Idem AA. et CC. Ivstino. Non epistulis necessitudo consanguinitatis, sed [B 22, 1, 47] natalibus uel adoptionis sollemnitate coniungitur, nec aduersus absentem hereditatis diuidundae gratia uelut contra fratrem pro ancilla petitus arbiter substantiae perimit ueritatem.
1 Siue itaque quasi ad sororem, quam ancillam te posse probare confidis, epistulam emisisti, siue familiae erciscundae quasi pro coherede petitus arbiter doceatur, fraternitatis quaestio per haec tolli non potuit. D. k. Dec. AA. conss. a. 293

14 Idem AA. et CC. Mvciano. Non nudis adseuerationibus nec ementita pro- [B 22, 1, 48] fessione, licet utrique consentiant, sed matrimonio legitimo concepti uel adoptione sollemni filii ciuili iure patri constituuntur. si itaque hunc contra quem supplicas alienum esse confidis, per te uel per procuratorem adfirmationem eius falsam detege. D. k. Dec. AA. conss. a. 293

15 Idem AA. et CC. Antonino. Vis eius, qui se dominum contendit, ad impo- [B 22, 1, 49] nendum onus probationis seruo minime prodest. cum igitur aufugisse te de domo Seueri profitearis, uerum nec ab illo iusto initio, sed per uiolentiam adseueres esse detentum, inquisito prius, an in possessionem libertatis sine dolo malo constitutus sis, tunc etiam, onus probationis qui debeat subire, per huiusmodi euentum declarabitur. D. vi k. Ian. AA. conss. a. 293

16 Idem AA. et CC. Philippo et Sebastianae. Siue possidetis praedia, quae [B 22, 1, 50] a patre communi sibi fratres emancipati donata contendentes uindicant, ipsis incumbit facti probationis necessitas, siue ipsis ea praedia, quasi a patre uestro sibi donata, tenentibus uos heredes constituti patris petitis, ut intentionem uestram non constitisse detegant,

P (19, 8...10 [11 *p*] 12. 15. 16) *L* (19, 8...12. 15. 16) *CRM*

---

1 imp. *R* | aa. ... optato *om. M?* | aa. et cc. *C* | publio *PL* 2 *s. a. Hal. PL* | xiii] *Hal.*, xui *PL* | dec. *om. Hal.* | bassa P^a 4 minores L^a | uiginti et quinque *C* 5 *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* 7 tales R^a 8 commemores P^a 9 ingenuitatem L^a | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 11 11 amita] miti M^a | testamenti] CR^bM^b, de testamenti pLR^aM^a 12 a te] hereditate L^a 13 de hac *om.* p^aL^a | *s. a. Hal. pL et PL ad c.* 10 | s.] *Hal. pL h. l.*, d. *PL ad c.* 10 | v ... 14 conss.] iu. *p*, *om. L h. l.* | heracliae] *Hal.*, heracl. *P*, heracd. *L ad c.* 10 14 aa.] aa. et *Hal.* 15 chroniae] *R*, chironiae *S*, cho. *PL*, throniae *CM* 16 conferantur R^a 18 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 14 | aa.] aa. et *Hal.* 20 diuidendae *M* 21 ueluti *R* 24 *s. a. Hal.* 25 et cc. *om. C* | muciano] *SW*, municiano *C*, minutiano *RM* 28 *s. a. Hal. et PL ad c.* 12 30 antonino CRM^b, *deficit* M^a 31 proprobationis P^a | autfugisse PL^b, autfuisse L^aR^a 32 nec] ne R^a | adseueres esse detentum (detentum *om.* P^a)] *PLM*, detentum asseueres *CR* 33 possessione *CR* | liberatis R^a 34 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 16 36 a. et c. *PL*, et cc. *om. C* | philippo] *S*, philippae *PLCRM*, *u. ad u.* 39 38 ea *om. M* 39 constituti] $PL^bCR^bM^b$ *cum BΣ* (κ.π.) κληρονόμοι γενόμενοι, constitutae $L^aR^aM^b$ | constituisse PL^aM^a?, συνίστασθαι *BΣ* (κ.π.)

unde domini facti sunt, emergente quaestione docere compelluntur. D. x k. Febr. CC. conss. a. 294

17 Idem AA. et CC. Pavlinae. Matrem tuam consecutam libertatem ac te | B 22, 1, 51 | post editam, ut ingenua probari possis, ostendi conuenit. quod enim fratribus tuis nulla mouetur quaestio, ad defensionem tuam nihil prodesse potest. D. v id. Febr. CC. conss. a. 294

18 Idem AA. et CC. Violentillae. Cum precibus tuis significes ignorante te | B 22, 1, 52 | praedium eum cuius meministi sibi uelut a te donatum instrumentis inseri fecisse, si uera
1 sunt quae indidisti, nec ad nomen factae donationis fundus iste peruenit. Vnde adito iudice competenti probare te oportet contra tuam uoluntatem hunc fundum instrumento aduersarium tuum sibi adscribi laborasse, ut secundum tenorem rescripti nostri possis consequi sententiam. D. vii id. April. Byzantii CC.[1] conss. a. 294

19 Idem AA. et CC. Menandro. Exceptionem dilatoriam opponi quidem | B 22, 1, 53 | initio, probari uero, postquam actor monstrauerit quod adseuerat, oportet. D. xvi k. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Phronimae. Si de possessione seruitutis emptionis instru- | B 22, 1, 54 | mentis subtractis in libertatem proclamat Eutychia, cum petitori probationis onus incumbat, intentione sua defecta his iuuari minime potest. nam si in seruitutem petatur, ad emptionis probationem non est indiciis aliis opus, sed instrumentorum furtum monstrare sufficit. iiii non. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. Crispo. Ad probationem uti dominii aliena subtrahentes | B 22, 1, 55 | instrumenta his minime possunt, quippe cum horum lectio non recitantem, sed quem tenor
1 scripturae designat, adiuuat. Cum itaque nec cetera probationum indicia reprobentur, iure competenti praediorum, quae in quaestionem ueniunt, dominium ad te ostende pertinere. nam res uindicantem ab emptore suos numeratos nummos adseuerantem erga probationem laborare non conuenit, si quidem huiusmodi, licet probetur, factum intentioni nullum praestet adminiculum. S. vi id. Dec.[2] Singidvni *CC.* conss. a. 294

22 Idem AA. et CC. Agathocleae. Ad probationem seruitutis Glyconis | B 22, 1, 56 | matrem eius ac fratrem seruilia fecisse ministeria non sufficit, cum neque ingenuorum coniuentia coniunctis necessitudine praeiudicet neque de seruis ex eadem matre natis unus libertatem adipisci prohibeatur. D. viiii k. Ian. ipsis CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Menelao. Actor quod adseuerat probare se non posse | B 22, 1, 57 | profitendo reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit, cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla sit. D. viii k. Ian. CC. conss. a. 294

24 [3]Imppp. Valens Gratianvs et Valentinianvs AAA. ad Anto- | Th. 11, 39, 7 B 22, 1, 58 | nivm pp. Iubemus omnes *deinceps*, qui scripturas suspectas[4] comminiscuntur, cum quid

P (19, 16 [17. 18 *p*] 19. 22...24. 20 *R* 19, 20) *L* (19, 16...20. 22...24) *CRM*

---

[1] *fuit* AA. (*Mommsen, Zeitfolge p.* 372. 429) [2] *fuit* Sept. (*Mommsen l. l.*) [3] *iunge* 9, 31, 1
[4] nefarias *Th.*

---

1 sunt] sunt ue L^a | compellentur *M*, ἀναγκάζονται *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. et PL ad c.* 15 | x] xuiii *PL* | cc.] *PL*, aa. *Hal.* 3 paulina *M* 5 moue M^a | *s. a. Hal.: in pL extat* s. 6 uolentille *S*, uiolenitillae *R* | significes (*sic*) *p* 7 a] ad L^a 8 indidicisti C^a 9 contra] et contra *M* 11 *s. a. Hal. pL* | id. apr. ... conss. *om. pL* | cc.] *ut ex loco apparet datam esse* AA. conss. (= *a.* 293), *ita ordo constitutionum errorem compilationi ab initio inhaesisse probat* 12 quidem opponi *** initio *R* 13 auctor *C* | *s. a Hal. PL* | xvi k. dec.] *PL*, xiii kal. apr. *Hal.* 15 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. P* | phonimae *SPLCR*, thronime *M*, phronine *W* 16 libertate *CR* | proclamans PL^a 17 intentio $L^bR^aM^a$ | seruitute P^tL^t 19 *s. a. Hal.* 21 his] *M*, *om. CR:* οἱ ἀλλότρια συμβόλαια κλέπτοντες τούτοις οὐ δύνανται κεχρῆσθαι *B* | recitante *R*, *inc.* M^a 22 nec] ne C^a 25 huismodi M^a | praestet] *RM*, praest*t C^a, praestat C^b 26 *s. a. Hal.* | dec.] *idem legisse compilatores patet ex ordine constitutionum* | cc.] aa. *Hal.* 27 agathodae *S*, glathocleae *PL*, aglatoclae *C*, gatholaelaetae *R*, gathogleae *M* | cliconis *R* 28 conuencia M^a 29 necessitudinem P^aR | praeiudiciet R^a, periudicet M^a | ex *om. PL* 30 *s. a. Hal.* 32 necessitate *om. R* | contrario PL^a 33 *s. a. Hal.* | cc.] cc. et *Hal.* 34 impp. *PL*, imp. *RM* | ualerius gr. et ualentinus *M* | aaa.] aaa. et ccc. *S*, *om. R* | ad *om. M* 35 deinceps] *Th. cum BΣ* (κ.π.): πάντας μετὰ ταῦτα, *om. libri* | suspectas comminiscuntur (communiscuntur P^a)] *ita Latine BΣ* | quid] quod R^a, qui M^a

in iudicio prompserint, nisi ipsi adstruxerint ueritatem, ut nefariae scripturae reos *et* quasi falsarios esse detinendos. D. PRID. ID. IAN. TREVIRIS VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378

25 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. Th. 9, 37, 3 B 22, 1, 59 FLORO PP. Sciant cuncti accusatores eam se rem deferre debere in publicam notionem, quae munita sit testibus idoneis uel instructa apertissimis documentis uel indiciis ad probationem indubitatis et luce clarioribus expedita.[2] D. XV K. IVN. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

XX

℞ DE TESTIBVS ℞

1 Κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἄγραφος μαρτυρία οὐ προσφέρεται. B 21, 1, 25

2 IMP. ALEXANDER A. CARPO. Si tibi controuersia ingenuitatis fiet, defende B 21, 1, 26 causam instrumentis et argumentis, quibus putas: soli etenim testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt. PP. X K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ROSAE. Etiam iure ciuili domestici B 21, 1, 27 testimonii fides improbatur. PP. III K. SEPT. VALERIANO III ET GALLIENO II AA. CONSS. a. 255

4 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. AVRELIO. Solam testationem B 21, 1, 28 prolatam nec aliis legitimis adminiculis causa approbata nullius esse momenti certum est. PP. VIII K. DEC. CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CANDIDO. Eos testes ad ueri- B 21, 1, 29 tatem iuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiae et potentatui fidem religioni iudiciariae debitam possint praeponere. PP. V K. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

6 [3]IDEM AA. ET CC. TERTVLLO. Parentes et liberi inuicem aduersus se nec B 21, 1, 30 uolentes ad testimonium admittendi sunt. PP. IIII NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

7 IDEM AA. ET CC. DIOGENI ET INGENVO. Nimis graue est, Collatio 6, 14 B 21, 1, 31 quod petitis urgueri ad exhibitionem partem diuersam eorum, per quos sibi negotium

A^{ui} (20 ℞ 5. 6) *P* (19, 24. 25. 20 ℞. 19, 20. 20, 2...7) *LCRM: index* 20, 1 *ex B restitutus est*

[1] *iunge* 9, 46, 9 [2] Sciant cuncti, praemeditentur, ante praecaueant eam se rem deferre in p. n., q. m. sit testibus, instructa documentis, signis ad probationem luce clarioribus expedita *Th.* [3] *c.* 6 *collocari debuit post c.* 8

1 prompserint] *M*^{b} *cum BΣ* (κ.π.) προενέγκωσιν, promerint *PLCRM*^{a}*: libri Theodosiani uariant inter* promiserint (*Vatic. Paris.* 4401), commiserint (*Monac.*), protulerint (*Paris.* 4403) | adstruxerint] *M*^{v} *Th.*, astrinxerint *PLCRM*^{t}, διδόασι *BΣ* (κ.π.) | et] *Th. cum BΣ* (κ.π.) καὶ ὡς, *om. libri* 2 *s. a. Th. Hal.* | treuiris] *Th.*, tyberiade *Hal.* | ualente v et ualentiniano iun. coss. *Hal.* 4 impp. *LR*, imp. *M* | grat. ualent.] grat. et ualent. *S*, ualent. (ualentinus *M*) grat. *CM*, grat. *om. R* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *C* 5 accusatores *tuetur BΣ* (κ.π.) | offerre *C* 6 quae munita *rel.*] ὅπερ ἢ ὠχύρωται μάρτυσιν ἐπιτηδείοις ἢ ἐξηρτημένον φανεραῖς διδασκαλίαις ἢ μνήμασι πρὸς ἀπόδειξιν ἀναμφιβόλοις καὶ τοῦ φωτὸς λαμπροτέροις εὔλυτόν ἐστι *BΣ* (κ.π.) 7 et] uel *C* | *s. a. Th.* 11 lex i graeca *S*, constitutio graeca *R*. *index Thalelaei, quem supra dedimus, isdem uerbis redit apud Theodorum* (ἄγρ. μαρτ. κατὰ ἐγγράφου οὐ προσφ.) *et in Epit.* 13, 5 (φέρεται *pro* προσφέρεται) 12 capo *M*^{a} | contouersia *R*^{a} 13 et argumentis *om. L*^{a} 14 *s. a. Hal. PL* | maximo *om. PL* 15 imp. *R* | ualentinianus *S* | gallianus *M* | aa.] a. et c. *S* 16 testimoii *P* | *s. a. Hal. PL* | sept.] *Hal.*, iun. *PL* | uareriano *L* | III *om. PL* | II aa.] iii aaa. *P*, iii aa. *L* 17 impp. *PL*, imp. *R* | carus] carus et *C* | carinus et num. (numerius *M*) aaa. (aaa. et c. *S*)] et carinus aa. meriano et *PL* | solam testationem] μόνην ἑνὸς ἀνθρώπου μαρτυρίαν *BΣ* (κ.π.), ἐάν τις ἑνὸς ἀνθρώπου κατάθεσιν ἐν ἐκσφραγίσματι προσφέρῃ *B*, *quasi esset* solam unius hominis testationem 18 admuniculis *M*^{a} | causa approbata] *Q*^{a}, causam approbatam *PLCRM:* τῆς αἰτίας ἀποδεικνυμένης *BΣ* (κ.π.) 19 *s. a. Hal. PL* | carin. (car. *L*) ii et numer. conss. *PL*, caro et carino aa. coss. *Hal.* 20 imp. *R* | aa.] aa. et c. *S* | eos] hos *R*^{a} 21 adiuuandam *A*^{u} | gratia et potentatu *APL* | iudicariae *AR*^{a} 22 proponere *APL* | *s. a. Hal. PL* 23 aa.] augti *R* 24 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 25 et cc. *om. PL Consult.* | diogeniae et ingenuo *R*, aurelio diogeni (*om.* et ingenuo) *Consult.* | gaue *P*^{a} 26 urgeri *PM Consult.* | aduersam *N*^{b} *cum Consult. edit.* 1563 (diuersam *ed.* 1586)

fiat. unde intellegitis, quod intentioni uestrae proprias adferre debetis probationes, non aduersus se ab aduersariis adduci. D. VI K. MAI. AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. DERVLONI. Seruos pro domino, quemadmodum aduersus [B 21, 1, 32] eum interrogari non posse, pro facto autem suo interrogari posse non ambigitur. D.[1] K. NOV. REGINASSI CC. CONSS. a. 294

9 IMP. CONSTANTINVS A. AD IVLIANVM PRAESIDEM. Iurisiurandi reli- [Th. 11, 39, 3 B 21, 1, 33] gione testes, priusquam perhibeant testimonium, iam dudum artari praecepimus et ut honestioribus potius fides testibus habeatur, simili more sanximus, et ut unius testimonium nemo iudicum in quacumque causa facile patiatur admitti. et nunc manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiatur, etiamsi praeclarae curiae honore praefulgeat. D. VIII K. SEPT. NAISSI OPTATO ET PAVLINO CONSS. a. 334

10 [2]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD GRACCHVM PV. [Th. 2, 2, 1 B 21, 1, 34] Omnibus in re propria dicendi testimonia facultatem iura submouerunt. LECTA K. DEC. VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS. a. 376

11 [3]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CAECILIANO PP. Quoniam [Th. 11, 39, 13 B 21, 1, 35] liberi[4] testes ad causas postulantur alienas, si socii et participes criminis non dicantur, sed fides ab his notitiae postuletur, in exhibitione necessariarum personarum, hoc est testium, talis debet esse cautio iudicantis, ut his uenturis ad iudicium per accusatorem aut ab his,
1 per quos fuerint postulati, sumptus competentes dari praecipiat. Idem iuris est et si [(Th.)] in pecuniaria causa testes ab alterutra parte producendi sunt. D. XII K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

12 [5]IDEM AA. Libertorum aduersus patronos illicitas atque improbas [Th. 9, 6, 4 B 21, 1, 36] uoces poenae obiectione praecludimus atque ita, ut non modo sponte prodire non audeant, sed nec uocati quidem in iudicium uenire cogantur. D. IIII ID. AVG. RAVENNAE ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

13 Ὁ τὰ ψευδῆ μαρτυρήσας πρότερον μὲν ἐπιορκεῖ, δεύτερον δὲ καὶ ὡς πλαστογράφος [B 21, 1, 37] ἐνάγεται καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας ὑπονοηθεὶς ψεύδεσθαι βασάνοις ὑπόκειται.

A^{ul} (20, 8. 9. 11. 12) *PLCRM: index c.* 13 *restitutus est ex B* (= *Synopsis ed. Zachariae p.* 701)

---

[1] VIII *ins.* (*Mommsen*) [2] *iunge* 3, 5, 1 [3] *iunge* 1, 4, 9. 1, 55, 7...9. 9, 44, 2. *Th.* 9, 2, 6. 9, 31, 1. 9, 37, 4 [4] ingenui *Th.* [5] *iunge* 6, 7, 3. 9, 1, 21. 9, 2, 17. 9, 46, 10. *Th.* 1, 6, 11. 2, 1, 12

---

1 intentioni uestrae] *PLRM^a cum Consult. ed.* 1586, intentionis uestrae *CM^a*, intentiones uestras *Consult. ed.* 1577 | debeatis *Consult.* 1586 2 aduersum *Consult.* | addici *L^a* | *s. a. Consult. Hal. et PL ad c.* 6 | d. VI] *Hal.*, s. ui *PL*, pp. *Consult.* | aa.] *PL*, aa. et cc. *Consult.*, cc. et *Hal.* 3 deruloni] *PLCM*, derulonio *S*, derulioni *R* 4 fato *P^a* | *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* 5 reginase (rginase *P^a*) *PL*, nicomediae *Hal.* 6 a.] aa. *A* | iuliano praeisid. (*om.* ad) *PL*, ad iul. pp. *C* 7 praecepimus] *A^{u}A^l ex emend. M^b*, praecipimus *A^l ante emend. PLCRM cum libris Th.* 8 adhibeatur *CM^b* | more] *AC Th.*, modo *PLRM* | saximus *A*, sanccimus *PL*, sanctimus *RM^a* | et ut] *AC*, ut *PLRM^b*, et *M^a*, et *libri Th.* 9 falile *R^a* 10 omnimodo *A* | testes *L^a* 11 *s. a. Th. Hal. PL* | naisso optato *Th.*, nassioptano *PL*, arzi. optato *Hal.* 12 impp. *L*, imp. *R* | ualent. grat. et ual. *PL*, ualerius grac. et ualentinus *M* | aaa.] aaa. et c. *S* | grecum *SC*, gcm̄ *P*, gc̄um *L*, graccum *RM* 13 pu.] pp. *CM*, *om R* | *s. a. Th. Hal. PL* | lecta] *Th.*, d. *PL*, dat. v *Hal.* 14 aa.] iuniore *Hal.* 15 imp. *R* | et *om. PL* | aa.] aa. et c. *S* 16 liberti *A*, ἐλεύθεροι *BΣ* (*κ.π.*) | causam *R^a* 17 exhibitionem *AC* 18 ut his] ut *R^a* 19 fuerant *PL* | idem ... 20 sunt *addiderunt Iustiniani propter c.* 16 *h. t.* 20 testis *R* | producti *P L^t*, ὀφείλει προσενεχθῆναι *BΣ* (*κ.π.*) | sint *CM^b* | *s. a. Th. Hal. PL* | XII] *Th.*, XIII *Hal. PL* 21 VIII] uii *P*, ui *L* 22 aa.] *PLCM cum Th.* (*Vat.*), a. et c. *S*, aa. filiberto *R*: ad senatum *addit* 6, 7, 3 *cum lege Rom. Visig.*: *plenam inscriptionem exhibet Th.* 4, 10, 21 (= 6, 7, 3) *hanc*: consulibus praetoribus tribunis plebis senatui suo salutem dicunt | libertorum *post* 23 uoces *collocant PL* 23 praeclaudimus *A*, percludimus *PL* 24 nec] ne *Th.* | in *om. M^a* | *s. a. Th. Hal.*: *in PL est subscriptio c.* 14 | VIII] *Th.*, IIII *Hal.* 26 lex xiii greca *S*, constitutio graeca (est *add. M*) *RM.* *in BΣ extant indices Theodori*: ὁ ψευδομαρτυρῶν ὡς πλαστογράφος εὐθύνεται *et Anatolii*: πλαστογραφίας κρίνονται οἱ ψευδομαρτυροῦντες. δυσσεβοῦσι δὲ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἐπιορκοῦντες. εἰ δὲ καὶ ὁ ἀδικηθεὶς μὴ ἐπεξέρχηται κατ' αὐτόν, ὁ δικαστής, εἰ συνίδοι καὶ τὰ τῆς δίκης δαπανήματα ὡς τῷ ἀδικηθέντι παρ' αὐτοῦ δοθῆναι, καὶ τοῦτο ποιήσει· πάντων τῶν πάλαι νενομοθετημένων περὶ τούτων βεβαίων μενόντων

1 Εἰ δὲ βουληθείη ὁ ἐκ τῆς ψευδοῦς μαρτυρίας καταδικασθεὶς πολιτικῶς κινῆσαι κατὰ τοῦ ψευδομαρτυρήσαντος, λήψεται παρ᾽ αὐτοῦ πᾶσαν ἣν ὑπέστη ζημίαν, πρὸς τῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων
2 ὡρισμένην τιμωρίαν ὑφίστασθαι. Εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ ψευσάμενος ἐλεγχθείη, ἔργον ἔστω τοῦ δικάζοντος ἢ εἰς πᾶσαν τὴν ἐπιφερομένην ἐκείνῳ, καθ᾽ οὗ ἐμαρτύρησε, δίκην καταδικάζειν αὐτὸν ἢ εἰς ἔλαττον καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλειν αὐτόν· φυλαττομένων πάντων τῶν ἤδη νενομοθετημένων περὶ τῶν τὰ ψευδῆ μαρτυρούντων.

14 IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Nullum penitus, cum semel ad iudicem quem- [B 21, 1, 38]
libet, licet non suum, dicendi gratia testimonii fuerit ingressus, armatam forte militiam uel quamlibet aliam fori praescriptionem ad euadendum iudicis motum, quem uel testimonii uerborum improbitas uel rei qualitas flagitauerit, posse praetendere praecipimus, sed omnes, qui in ciuili scilicet causa suum praebeant testimonium, separato et tamquam ante iudicium interim deposito exceptionis fori priuilegio huiusmodi praesidio denudatos, ita iudicantis intrare secretum, ut, quodcumque aures eius offenderit, non dubitent sibimet formidandum: data cunctis iudicibus absque ullo praescriptionis obstaculo (sicut saepe dictum est) testes, quorum uoces falsitate uel fraude non carere perspexerint, pro qualitate uidelicet delicti animaduertendi licentia. D. XII K. IVN. CONSTANTINOPOLI LONGINO CONS. a. 486

15 Ἡ διάταξις ἀκολούθως τῇ πρὸ αὐτῆς ἐπιτρέπει τοῖς διαιτηταῖς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς τὰ [B 21, 1, 39]
1 ψευδῆ μαρτυροῦντας ὑποβάλλειν σωφρονισμῷ τῷ δέοντι. Ἐὰν ἰδιωτικὴν μὲν ὑπογραφόμενοι τύχην, δύνανται βασανισθῆναι, ἤ, ἐὰν συνίδωσιν αὐστηροτέρας τὸ πρᾶγμα δεῖσθαι κολάσεως, καὶ
2 διὰ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου τούτους ἐπιστρέφειν. Εἰ δὲ ζώνην τυχὸν εἴη ὁ μάρτυς περιβεβλημένος καὶ μὴ δύναται παρὰ τοῦ διαιτητοῦ σωφρονίζεσθαι, τότε γίνεσθαι μὲν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἄρχοντα τὸν πέμψαντα αὐτῷ τὴν ὑπόθεσιν τὰ περὶ τοῦ πράγματος μηνύουσαν, καὶ ἡ τοιαύτη ἀναφορὰ ἀζημίως ἐμφανιζέσθω παρὰ τῷ ἄρχοντι, καὶ λοιπὸν ὁ ἄρχων δεχόμενος τὴν περὶ τῶν μαρτύρων ἀναφοράν, εἰ μὲν εὕροι τὸ πρᾶγμα τελείως κεκριμένον ἐκ τῆς τῶν μαρτύρων, τὰ περὶ αὐτῶν τῶν μαρτύρων ἐξετάσας, παρέχει τὴν αὐτοτελῆ ψῆφον· ἐὰν δὲ συνίδοι καὶ μετὰ τὴν τῶν μαρτύρων ἐξέτασιν δεόμενον τὸ πρᾶγμα ζητήσεώς τινος, τηνικαῦτα πάλιν παραπεμπέτω τὰ λοιπὰ
3 τοῦ πράγματος πρὸς τὸν διαιτητήν. Ὀφείλει δὲ οὕτω τὰς μαρτυρίας κρίνειν, ὡς εἴρηται ἐν τῇ πρὸ ταύτης διατάξει, τουτέστιν ἵνα μηδεμίαν φόρου παραγραφὴν δύνωνται προβάλλεσθαι πρὸς
4 ἀποφυγὴν τῆς κατ᾽ αὐτῶν ἀγανακτήσεως, ὡς ἅπαξ ἑκουσίως ἑλόμενοι μαρτυρῆσαι. Ἐὰν δέ τις τὸν ἴδιον ἀντίδικον περὶ συγγενείας ἀπαιτήσῃ συστάσεις, λέγων αὐτὸν μὴ εἶναι συγγενῆ, καὶ ἐλεγχθείη ψευδόμενος, ταύτην ἀπολαμβανέτω τὴν τιμωρίαν, ἵνα, κἂν ταῖς ἀληθείαις ἐστὶ συγγενής, ἀπολέσει τὰ ἐξ ἀδιαθέτου δίκαια τὰ πρὸς ἐκεῖνον, ὃν ἀπῄτησε τὰς περὶ τῆς συγγενείας ἀποδείξεις.
5 Μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ τοῦτο τὸ προνόμιον εὐκαταφρόνητον ἦν, ἑκάστου λέγοντος, ὅτι, κἂν μὴ δουλαγωγήσω, οὐ πάντως ἐγὼ μέλλω κληρονομεῖν αὐτόν, ἴσως γὰρ ἐπὶ διαθήκῃ τελευτᾷ, κελεύει ἡ διάταξις τὸν ἀπαιτοῦντα γένους σύστασιν τέως πρὸ πάντων ὀμνύναι, ὡς νομίζων μὴ εἶναι συγγενῆ τὸν διάδικον τοῦτο λέγει. καὶ εἰ μὲν ἐπομόσεται, δύναται κληρονομῆσαι, λοιπὸν δὲ
6 μετὰ τὸν τούτου ὅρκον ὀφείλει ὁ τὰς συστάσεις ἀπαιτούμενος ταύτας παρασχεῖν. Χρεία δὲ ἐν τῇ ἀποδείξει μαρτύρων πέντε, ἐὰν μὴ ὦσι δικαιώματα πρὸς σύστασιν ἐπιτήδεια· εἰ δὲ εἰσὶ δικαιώματα, ἀρκούμεθα τρισὶ μάρτυσιν· εἰ δὲ τὸ δικαίωμα τοιοῦτόν ἐστι, ὥστε ἀντὶ πάντων ἀρκεῖν
7 (ἴσως γὰρ ὑπόμνημα δημόσιον ἦν), τότε οὐδὲ δεόμεθα μαρτύρων. Ἐπιφέρει δὲ καὶ ἕτερον κεφά-

A^{ul} (20, 14) *PLCRM: indices c.* 13 *et* 15 *restituti sunt ex B*

---

1 βουληθείη] *Syn.*, βουληθῇ *B* | μαρτυρήσαντος (*om.* ψευδο) *Syn.* 5 καὶ] *B cum BΣ* (*Thal.*) ἢ εἰς ἔλαττόν τι καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλει, ἢ καὶ *Syn.* | αὐτὸν ὑποβάλλειν *Syn.* 7 zenon. *P* | iudicium (iudicum L^b) PL^t 8 testimonii] *ACM*, testimonium *PLR* | uel *om.* M^a 10 homines *C* 11 praebeat P^a, praebent *R* | tamquam] tam M^a 12 fori *om.* M^a 13 intrate R^a | quodcumque] ALC^a, quicumque PM^b, quocumque RM^a, in quocumque *C* | offenderit] $A^uP^aL^aC$, offenderint $A^lP^bL^bRM$ | dubitet *C* 14 saepe] prae *C* 15 uel] et *P*, .. L^a 16 *s. a. A Hal. et PL ad c.* 12 | constant. ... cons. *om. A*, const. *om. Hal.* | longino (longnino *L*) conss. *PL*, decio et longino coss. *Hal.* 17 constitutio graeca *RM. indicem Thalelaei* (*B*) *dedimus ad recensionem Cuiacii* (*Observ.* 13, 38) *et Fabroti: inde a* § 5 *accedit Synopsis p.* 483 (*Zach.*): *indicum Theodori et Anatolii particulae extant in BΣ* 18 μὲν *om. Cui.* | ὑπογραφόμενοι τύχην] *Fabr.*, ἐπιγραφόμενοι δίκην *Cui.* 23 περὶ] *Cui.*, ἐπὶ *Fabr.* 24 μαρτύρων] καταθέσεως *in marg. suppl. Fabr.* 25 τῶν *om. Fabr.* | ἐξετάσεως *Cui.* 29 αὐτόν *Fabr.* | ἑλόμενος *Fabr.* 30 τόν *om. Cui.* | καὶ *om Cui.* 32 ἀπόλεσε *Cui.* | ἀπαίτησε *Cui.* 34 τελευτήσεται *Cui.* 40 οὐδὲ] *Syn.*, οὐ *Cui. Fabr.*

λαιον ἡ διάταξις τοιοῦτον· ἐάν τις ἐν ὑπομνήμασι καὶ ἐν συμβολαίῳ προσμαρτυρήσῃ, ἀνάγκην
ἐχέτω πᾶσι τρόποις καὶ δίκης ἐπὶ τῷ πράγματι κινουμένης μαρτυρῆσαι, κἂν ἕτερον φόρον ἐπι-
γράφηται· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο εἴπωμεν, βλάπτεται ὁ δεηθεὶς τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας.
16 Ἡ διάταξις κελεύει μὴ μόνον ἐν ταῖς ἐγκληματικαῖς δίκαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς χρηματι- [B 20, 1, 40]
καῖς ἕκαστον ἀναγκάζεσθαι μαρτυρεῖν μεθ' ὅρκου δόσεως, ἅπερ ἐπίσταται, ἢ ὀμνύειν, ὡς οὐκ
ἐπίσταται, ὑπεξῃρημένων τῶν προσώπων τῶν ἀπὸ νόμου κωλυομένων μαρτυρεῖν καὶ τῶν ἰλλου-
1 στρίων καὶ τῶν ὑπερβεβηκότων αὐτούς, εἰ μὴ θεῖος γένηται τύπος. Καὶ εἰ μὲν ἐνδημοῦσιν ἐν
τῇ βασιλίδι πόλει, δι' οἰκείας φωνῆς μαρτυρεῖν, εἰ δὲ ἀπολιμπάνονται, στελλεσθαι τοὺς τῶν
μερῶν ἐντολέας, ἐφ' ᾧ καταθέσθαι, ἅπερ ἐπίστανται, ἢ ἀπομόσασθαι, ἅπερ ἀγνοοῦσι· δηλονότι
2 καὶ ἐπὶ τῆς ἐν ὑπομνήμασι μαρτυρίας τῶν αὐτῶν προσώπων ὑπεξῃρημένων. Πάσας δὲ τὰς ἐπὶ
τούτοις διαλαλιὰς καὶ τὰς παραγωγὰς ἀζημίους εἶναι τοῖς μάρτυσιν. a. 527?
17 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si quis testibus usus fuerit idemque testes [B 20, 1, 41]
aduersus eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum excipere, nisi osten-
derit inimicitias inter se et illos postea emersas fuisse, ex quibus testes repelli leges prae-
cipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere.
1 Sed et si liquidis probationibus datione uel promissione pecuniarum eos corruptos esse
ostenderit, eam etiam adlegationem integram ei seruari praecipimus. D. K. IVN. CONSTAN-
TINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS. a. 528
18 [1] IDEM A. MENAE PP. Testium facilitatem, per quos multa ueritati contraria [B 20, 1, 42]
perpetrantur, prout possibile est, resecantes omnibus praedicimus, qui in scriptis a se
debita rettulerunt, quod non facile audientur, si dicant omnis debiti uel partis solutionem
sine scriptis fecisse uelintque uiles et forsitan redemptos testes super huiusmodi solu-
tione producere, nisi quinque testes idonei et summae atque integrae opinionis praesto fue-
rint solutioni celebratae hique cum sacramenti religione deposuerint sub praesentia sua
debitum esse solutum, ut scientes omnes ita ea statuta esse non aliter debitum uel partem
eius persoluant, nisi uel securitatem in scriptis capiant uel obseruauerint praefatam testium
probationem: his scilicet, qui iam sine scriptis debitum uel partem eius soluerunt, praesenti
1 sanctione merito excipiendis. Sin uero facta quidem securitas sit, fortuito uero casu uel
incendii uel naufragii uel alterius infortunii perempta, tunc liceat his qui hoc perpessi sunt
causam peremptionis probantibus etiam debiti solutionem per testes probare damnumque ex
amissione instrumenti effugere. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS. a. 528
19 [2] IDEM A. IVLIANO PP. Si quando inuitos testes in pecuniariis causis ex [B 20, 1, 43]
nostra lege [3] aliquis trahere maluerit, si quidem sua sponte fideiussionem suae personae
sine damno praestare uelint, hoc fieri, sin autem noluerint, non carcerali custodia detrudi,
1 sed sacramento eos committi censemus. Si enim pro toto litis certamine iuriiurando cre-
dendum esse testium putauerunt hi qui eos produxerunt, multo magis praesentiam suam

A^{ml} (20, 17. 19 *bis*) *PLCRM: indices c.* 15 *et* 16 *restituti sunt ex B*

---

[1] *iunge* 4, 2, 17. 4, 21, 17 [2] *iunge* 4, 21, 20 [3] *c.* 16 *h. t.*

---

1 ἐάν τις *seqq.*] *plura ex constitutionis uerbis adfert adnotatio Anatolii* (*BΣ*): εἰ δέ τις ἐν πόλει ἢ προαστείῳ αὐτοῦ ὢν μαρτυρίαν ἔγγραφον ἔνειμέ τινι ἤγουν ἐπὶ καταθέσεως τοῦτο πεποίηκε, μεταστελλέσθω ἀζημίως καὶ τὴν οἰκείαν βεβαιούτω μαρτυρίαν· εἰ δὲ μή, πάντων δεινότατος πείσεται ὁ τῇ ἐκείνου πιστεύσας μαρτυρίᾳ 4 *Iustiniani hanc constitutionem esse constat ex c.* 19 *h. t. et* 4, 21, 18: *cum autem c.* 17 *non habeat* idem A., *restituenda uidetur inscriptio* αὐτοκράτορες Ἰουστῖνος καὶ Ἰουστινιανὸς ΑΑ., *quae ad a.* 527 *pertinet* | *uerba B redeunt in Synopsi* (*ed. Zachariae p.* 483) 5 ἅπερ ἐπίσταται μεθ' ὅρκου δόσεως *Syn.* | ἢ ὀμνύειν ὡς οὐκ ἐπίσταται] *Syn., om. B Paris.* (1348) 7 μή] *B*, μήγε *Syn.* 8 εἰ δέ *seqq.*] *melius haec referuntur in* 4, 21, 18 9 ἐπομόσασθαι *Syn.* 12 menci *A^{m}*, mencei *A^{l}* 13 aduersum *P* | eorum *om. A* | ostenderi *R^{a}* 15 admittenda *A* 17 *s. a. Hal. PL* | k.] VII k. *Hal.* | const. *om. Hal.* | dn.] domno *PL* 18 pp. . . . cons.] a. II cos. *Hal.*, p. a. conss. *PL* 19 idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* 21 retulerint *R^{a}* | audiantur *R* | omnes *R^{a}* 26 persoluant] soluerunt persoluant *R^{a}* | perfectam *M^{a}?* 27 productionem *C* 28 securitas] per scripturam securitas *G^{a} cum B:* εἰ δὲ γέγονε αὐτοῖς ἀπόδειξις ἔγγραφος | fortuitu *CR^{a}* 29 perpessi] professi *R^{a}* 31 *s. a. Hal. PL* | constant. *om. Hal.* | dn.] don. *L h. t.* | pp. a. II] a. II *Hal.*, pp. n. *PL* 32 *inscr. om. M^{a}* | idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* 34 fierint *L^{a}* 35 toto] to *M^{a}* | iureiurando *R^{a}* 36 putauerint *$P^{b}LM$, inc. P^{a}* | produxerunt] *A altero loco R*, produxerint *A^{l} altero loco, PLCM*, produxerant *A^{m} alt. l.*

2 testibus sacramento eorum credere debent. Sed cum oportet minime testes in huiusmodi casibus protelari et pro alienis commodis suas inuenire difficultates, disponimus non amplius testes obseruare iudices compelli postquam fuerint admoniti, nisi tantum quindecim dies, intra quos iudices prouideant, quatenus cognitionem suscipiant, in qua testes necessarii uisi fuerint, ut omnimodo licentia eis concedatur et alterutra parte cessante et minime eos obseruare uolente, si per exsecutores admoniti uenire noluerint, testes accipere et alterutra
3 parte praesente, quae eos introducit, testimonia eorum capere. His autem diebus effluentibus liceat quidem testibus decedere a iudice nullam habente licentiam eos, postquam afuerint, iterum retrahere: ipsum autem iudicem, si per eum steterit, quominus testimonium praestetur, parti laesae omnem iacturam pro huiusmodi causa illatam ex suis facultatibus resarcire. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

20 [1]IDEM A. IVLIANO PP. Cum apud compromissarios iudices testes fuissent B 20, 1, 44 producti, uariatum erat, utrum deberet eorum depositionibus in iudicio litigator uti, an non esset audiendus. sancimus, si quidem in compromissis aliquid pro huiusmodi causa statutum est, hoc obseruari: sin autem nihil conuentum est, in huiusmodi casibus, si quidem supersint testes, licentiam habere eum, contra quem depositiones eorum proferuntur, si eas recusauerit, concedere testes iterum adduci et non opponi eis, quod iam testimonium suum dederunt, uel, si hoc concedere minime maluerit, depositiones eorum quasi factas accipere, omni iure legitimo quod ei competit aduersus eas seruato: sin autem omnes ab hac luce subtracti sunt, tunc necessitatem ei imponi fide scripturae approbata, in qua depositiones eorum referuntur, eas quasi factas accipere. sin uero res permixtae fuerint et quidam ex his mortui, alii uiuentes, tunc in superstitum quidem testimonio eandem electionem seruari litigatori, aduersus quem testimonia proferuntur, in morientium autem personas depositiones eorum non esse respuendas: omni, secundum quod iam praediximus, aduersus eas et testes iure legitimo, quod ei competit aduersus quem proferuntur, integro reseruato. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

XXI

℞ DE FIDE INSTRVMENTORVM ET AMISSIONE EORVM ET ANTAPOCHIS FACIENDIS ET DE HIS QVAE SINE SCRIPTVRA FIERI POSSVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. *SEPTIMIAE* MARCIAE. Debitores tuos quibus- Greg. 4, 2, 1 B 22, 1, 60 cumque rationibus debere tibi pecuniam si probaueris, ad solutionem compellet aditus praeses prouinciae[2]: nec oberit tibi amissio instrumentorum, si modo manifestis probationibus eos debitores esse apparuerit. PP. V ID. SEPT. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

A^{ut} (20, 19 *bis*) *P* (20, 19. 21) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 2, 55, 5   [2] uir clarissimus *addit Greg.*, *om.* *BΣ* (*κ.π.*)

1 sacramento] in s. *PL* 2 aplius *R* 3 tantummodo *C* | quidecim M^a 4 uideant M^a | cogitationem P^tL^t 6 excutores M^a 7 testimonia] *PL*, et test. *ACRM* 8 decedere] *ACRM*, discedere *PL* 10 praestaretur *PL* 11 resarcire] *APLCM*, res. disposuimus *R* | *s. a. A. Hal. Berol.* 272 *Montisp.* 83: *in PL est subscriptio c.* 20 | d. XV] *A*, dat. XII *Hal.*, XI *Ber.*, *om. Mont.* | constant. *om. Hal. Ber. Mont.* | oresta] *A Hal.*, honr. *Ber. Mont.* | uu. cc. conss.] *A*, coss. *Hal.*, cc. *Mont.*, cs. *Ber.* 12 idem] impr. iustinianus *S* | a. *om. M* 13 deberet] C^bR^bM *uel* M^b, debet C^a?R^aM^a? 17 testimonium suum iam *C* 20 ei] CM^b, *om.* RM^a | dispositionis R^a 21 res *om.* R^a 22 ex his] ex hisdem ex his R^a | alii] et alii *R* 23 testimonium *C* 26 *s. a. Hal. et PL ad c.* 19 | VI] *Hal.*, uii *PL* | constant. *om. Hal.* | uu. cc.] uc. *PL*, *om. Hal.* 28 et] SPL^a, et de L^bCRM | ammissionem *S* 29 antapochis] L^bRM^b, apothecis *S*, in apochis PL^a, antopachis *C*, atapochis M^a | quae] *CR*, qui *SPLM* | sine] in *C* 31 antonius *RM* | a. *om. M* | septimiae] *Greg.*, *om. libri* | marchiae *PLR* 32 tibi *om.* M^a | probauerit L^a 34 eos] eosdem *Greg.*, τούτους *BΣ* (*κ.π.*) | apparuerint C^a | *s. a. Greg. Hal.: in PL est subscriptio c.* 4 | V *om. Greg.*

2 IMP. ALEXANDER A. MANILIANO. Si uteris instrumento, de quo alius accusatus falsi uictus est, et paratus es, si ita uisum fuerit a quo pecuniam petis, eiusdem criminis te reum facere et discrimen periculi poenae legis Corneliae subire, non oberit sententia, a qua nec is contra quem data est appellauit nec tu, qui tunc crimini non eras subiectus, appellare debuisti. PP. III K. OCT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. B 22, 1, 61 a. 223

3 IDEM A. AELIANO. Si aduersarius tuus apud acta praesidis prouinciae, cum fides instrumenti quod proferebat in dubium reuocaretur, non se usurum contestatus est, uereri non debes, ne ex ea scriptura, quam non esse ueram etiam professione eius constitit, negotium denuo repetatur. PP. III NON. MAI. ALEXANDRO *A. II* ET MARCELLO CONSS. B 22, 1, 62 a. 226

4 IMP. GORDIANVS A. MARCIANO. Illatae dispensatori pecuniae, si ob amissorum instrumentorum casum probatione defeceris, inspectio rationum fiscalium fidem demonstrabit. D. II ID. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. B 22, 1, 63 a. 239

5 IDEM A. *AVRELIO* PRISCO ET MARCO MIL. Sicut iniquum est instrumentis ui ignis extinctis debitores quantitatum debitarum renuere solutionem, ita non statim casum conquerentibus facile[1] credendum est. intellegere itaque debetis non existentibus instrumentis uel aliis argumentis probare fidem precibus uestris adesse. PP. III K. IVL. SABINO II ET VENVSTO CONSS. Greg. 4, 2, 2 B 22, 1, 64 a. 240

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. LVSCIDI. Statum tuum natali professione perdita mutilatum non esse certi iuris est. D. XIII K. FEBR. NICOMEDIAE MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. B 22, 1, 65 a. 286

7 IDEM AA. ZINIMAE. Si sollemnibus stipendiis honeste sacramento solutus es, licet super huiusmodi re instrumenta, ut dicis, facta perdita sunt, tamen, si aliis euidentibus probationibus ueritas ostendi potest, ueteranorum priuilegia etiam te usurpare posse dubium non est. D. XV K. IVN. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. B 22, 1, 66 a. 286

8 IDEM AA. ALEXANDRAE. Si constiterit proprietatem possessionis de qua agitur apud uos esse, prouidebit iudex ex persona fructuarii nullum praeiudicium dominio comparari propter amissionem instrumentorum. D. XV K. MART. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. B 22, 1, 67 a. 287

9 IDEM AA. ET CC. ARISTAENETO. Instrumentis etiam non interuenientibus semel diuisio recte facta non habeatur irrita. PP. VI K. IVL. AA. CONSS. B 22, 1, 68 a. 293

10 IDEM AA. ET CC. VICTORINO. Cum instrumentis etiam non interuenientibus uenditio facta rata maneat, consequenter amissis etiam quae intercesserant non tolli substantiam ueritatis placuit. D. VIII K. NOV. REGINASSI CC. CONSS. B 22, 1, 69 a. 294

11 IDEM AA. ET CC. THEAGENI. Emancipatione facta, etsi actorum tenor non existat, si tamen aliis indubiis probationibus uel ex personis uel ex instrumentorum incorrupta fide factam esse emancipationem probari possit, actorum interitu ueritas conuelli non solet. D. III ID. NOV. CC. CONSS. B 22, 1, 70 a. 294

P (21, [2 *p*] 3. 5. 6. 8...11) *L* (21, 3. 5. 6. 8...11) *CRM*

---

[1] facile *del.* (*Mommsen*)

---

1 maniliano] *SC,* maliano *pL,* maniliono *R,* maliniano *M* 2 conuictus *R* | et] si *uel* et si *R* | es] C^a, est *pL*C^b*RM* 3 obierit *p*L^a 4 nec is] ne is *pL* 5 *s. a. Hal.: in pL extant* pp. iiii 6 idem] impr. alexander *SPL* | a.] augusti *R* 7 fidest L^a, *inc.* M^a | quod] qui R^a | praeferebat *L* 8 ueteri L^a 9 *s. a. M, ubi est* prestito iii n. mad. alexandro et marcello (*om.* conss.): *in Hal. est* pp. III non. decembr. maximo II et aeliano coss. (= *a.* 223) 13 *s. a. Hal. et PL ad c.* 1 | d. II] *Hal.,* pp. prid. *PL* 14 aurelio] *Greg., om. libri* | mil.] *PLC,* militi *RM,* militibus *quidam libri legis Rom. Vis.* 15 solutionem] a solutione *PL,* absolutionem R^a 16 debitis P^a 17 adesse] adsistere *Greg.* | *s. a. Greg. Hal.: in PL est subscriptio c.* 7 18 iul.] iun. *Hal.* 19 imp. *R* | aa.] aa. et c. *S* | luscidi] *S,* lucidi *PLCR,* licidi *M* 20 prodita *P*$L^t$$M^a$ | *s. a. Hal.* 23 prodita M^a 24 probantionibus *R* 25 *s. a. Hal. et PL ad c.* 5 | xv k. iun.] *Hal.,* xii k. iul. *PL* 27 fructuarii] *PL,* fructuariae *CRM* | dominio] d. uestro C^b*R* 28 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* | III] II *Hal.* 29 aa.] ii aa. *PL* 30 aristineto *M,* uictorino *C* 31 *s. a. PL* 32 et cc. *om. C* 34 *s. a. Hal. PL* | VIII] xi *PL* | retinassi aa. coss. *Hal.* 35 theogeni *S,* teageniae *RM* 36 aliis] ab aliis *PL*R^a: ἐὰν ὅμως ἄλλαις *ΒΣ* (*κ.π.*) | ex pers.] pers. M^a | ex instr] instr. *R* 37 mancipationem R^a 38 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* | cc.] aa. *Hal.*

12 IDEM AA. ET CC. DIONYSIAE. Non idcirco minus in uacuam inductus praedii [B 22, 1, 71] donationis causa possessionem, quod eius facti praetermissum instrumentum adseueratur, hanc obtinere potes. D. ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. LEONTIO. Apud eos, qui rem gestam ignorauerunt, amis- [B 22, 1, 72] sorum instrumentorum habita testatio nihil ad probationem ueritatis prodesse potest. D. XVI K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

14 [1]IDEM A. ET C. AD SEVERVM COMITEM HISPANIARVM. Scripturae [Th. 11, 39, 2 B 22, 1, 73] diuersae et fidem sibi inuicem derogantes ab una eademque parte[2] prolatae nihil firmitatis habere potuerunt. D. IIII NON. MAI. CONSTANTINOPOLI DALMATIO ET ZENOPHILO CONSS. a. 333

15 IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. In exercendis litibus eandem uim obti- [B 22, 1, 74] nent tam fides instrumentorum quam depositiones testium. D.[3] ROMAE XII K. AVG. GALLICANO ET BASSO CONSS. a. 317

16 Ἐὰν ἐναγόμενός τις ἀρνήσηται χεῖρα ἰδίαν προφερομένην ἐν γραμματείῳ ἢ ἐν πυκτῇ [B 22, 1, 75]
ἢ ἐν ἑτέρῳ χάρτῃ, εἰ μὲν ἀπὸ συγκρίσεως ἐλεγχθείη, τουτέστιν αὐτοῦ ἑτέρας προφερομένης
χειρὸς καὶ ἀντεξεταζομένης πρὸς τὴν ἐν τῷ γραμματείῳ κειμένην, διδόναι αὐτὸν λόγῳ προστίμου
1 τῷ ἐνάγοντι ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους κδ΄ νομίσματα. Ἐὰν δὲ ἢ συμβολαιογράφος παρενεχθῇ,
παρ᾽ ᾧ τὸ συμβόλαιον ἐγράφη, ἢ καὶ ἕτεροί τινες μαρτυροῦντες τῇ ἀληθείᾳ[4], τότε αὐτὸν πρὸς
τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν κδ΄ νομισμάτων οὐδὲ παρρησίαν δύνασθαι ἔχειν πρὸς τὸ ἀντιτιθέναι τὴν τῆς
ἀναργυρίας παραγραφήν, λέγοντα ὅτι, κἂν τὸ συμβόλαιον ἐγένετο, οὐκ ἐδόθησαν τὰ ἐν αὐτῷ
γεγραμμένα, ἀλλὰ πάντως καταδικάζεσθαι, κἂν εἰ μηδὲν αὐτῷ ταῖς ἀληθείαις κατεβλήθη.
2 Ταῦτα μέν, ἐὰν ἐνάγηταί τις ἐξ οἰκείου συναλλάγματος. εἰ δὲ ἐπίτροπός ἐστιν ἢ κουράτωρ ἑνὸς
τῶν κουρατωρευομένων προσώπων, ἄρρην εἴτε θήλεια κατὰ τὰς διατάξεις ἐπιτροπεύουσα τῶν
ἰδίων παίδων, καὶ χεῖρα ἰδίαν προφερομένην ἐν τῷ συναλλάγματι τῶν ἐπιτροπευομένων ἢ κουρα-
τορευομένων ἀρνήσεται, τηνικαῦτα, εἰ μὲν ἀπὸ μόνης συγκρίσεως ἐλεγχθείησαν ψευδόμενοι,
παρέχειν αὐτοὺς τὰ κδ΄ νομίσματα· εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιογράφου ἢ μαρτύρων, τὴν
μὲν τῆς ἀναργυρίας παραγραφὴν μὴ ἀναιρεῖσθαι τοῖς ἐπιτροπευομένοις ἢ κουρατορευομένοις προσ-
ώποις (οὐδὲν γὰρ ἥμαρτον ἐκεῖνοι), αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐπιτρόπους ἢ κουράτορας ἑτέρους κδ΄ χρυ-
σοὺς λόγῳ προστίμου διδόναι τῷ ἐνάγοντι, ἐχόντων τῶν ἐπιτροπευομένων καὶ κουρατορευομένων
σωζομένην αὐτοῖς τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστιν αὐτοὺς ἐξ ἀλλο-
3 τρίων ἁμαρτημάτων ζημιοῦσθαι. Ταῦτα περὶ τῶν ἐναγομένων εἰποῦσα ἡ διάταξις ἔρχεται καὶ
εἰς τὸ τῶν ἐναγόντων πρόσωπον κελεύουσα, ἵνα, ἐὰν ὁ ἐνάγων χεῖρα ἰδίαν ἀρνήσηται κειμένην
ἐν χάρτῃ κατ᾽ αὐτοῦ προφερομένῳ (τυχὸν ἐν ἀποληπτικῇ ὁμολογίᾳ), καὶ αὐτὸς ὁμοίως, εἰ μὲν
ἐκ μόνης συγκρίσεως ἐλεγχθείη, παράσχῃ τὰ κδ΄ νομίσματα, εἰ δὲ ἐκ παραγωγῆς συμβολαιο-
γράφου ἢ μαρτύρων, τηνικαῦτα πᾶσι τρόποις ὑπολογίζεσθαι αὐτὸν τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀποδείξει
4 περιεχόμενα, κἂν μὴ ταῖς ἀληθείαις κατεβλήθησαν ἐπὶ αὐτοῦ. Ταῦτα, ἐὰν οἰκείῳ ὀνόματι
ἐνάγηται. ἐὰν δὲ ἐπίτροπός ἐστιν ἢ κουράτωρ, δίδωσι μὲν διπλάσιον τὸ ἐπιτίμιον τῶν κδ΄
νομισμάτων, ὁ δὲ ἐπιτροπευόμενος ἢ κουρατορευόμενος δύναται ἀντιτιθέναι τῇ ἀποδείξει τὴν
ἀναργυρίαν.

PLCRM: c. 16 *dedimus ad indicem B*

---

[1] *c.* 14 *collocari debuit post c.* 15. *iunge* 8, 53, 27 [2] ab altera parte *Th.* [3] *uel* pp. *uel* d. . . . . pp. *scr., ut. dies quo data est exciderit* [4] τὴν ἀλήθειαν?

---

1 dioniside *M* 3 potes] L^b *cum BΣ* (κ.π.) δυνήσῃ, potest PL^aCRM | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 20 | cc.] aa. *Hal.* 4 ignorauerint R^a 5 nihil] nichi M^a | ueritas M^a | *s. a. Hal.* 7 idem a. et c.] *S Th.*, idem aa. (a. *M*) *PLCRM* | spaniorum *S* 8 derogantes] d. uel repugnantes P^aL^a | habere firmitatis *R* 9 potuerunt] PL^a *Th.*, poterunt L^bCRM | *s. a. Th. Hal.* | non.] kal. *Hal.* | constant. ... conss.] *Th.*, uiminatii cc. coss. *Hal., probabiliter ex coniectura facta ad inscriptionem* (idem aa. et cc.) 11 *s. a. Hal.* 13 lex xui greca *S*, constitutio greca (*R addit p*) *pR, sed R ante c.* 15: *B dedimus ad recensionem Cuiacii* (*Obseru.* 10, 8) *et Fabroti et ad Synopsin* (*ed. Zachariae p.* 92) | ἢ ἐν πυκτῇ] *Fabr.*, ἐν προικὶ *Syn.*, *om. Cui.* 14 ἑτέρας αὐτοῦ *Fabr.* 16 νομίσματα κ΄ καὶ δ΄ *Fabr.* 18 ἐπιτίμῳ *Fabr.* 21 μὲν ἐάν] εἰ *Fabr.* 22 ἄρρην εἴτε] εἴτε ἄρρην ἐστὶ εἴτε καί *Fabr.* 23 ἰδίων] οἰκείων *Fabr.* 25 τὰ κδ΄ νομίσματα] κδ΄ νούμμους *Fabr.* | δὲ] δὲ καί *Syn.* 27 οὐδέ *Syn.* 28 ἐχόντων ... 30 ζημιοῦσθαι *abundant* 29 οὔτε *Fabr.* 31 ἐὰν ὁ] εἰ *Cui.* | ἀρνήσηται *ante* ὁ ἐνάγων *collocat Syn.* 35 ἐπὶ αὐτοῦ] *Cui. Syn.*, αὐτῷ *Fabr.* 36 ἐπίτιμον *Fabr.*

17 [1]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Contractus uenditionum uel permutationum uel donationum, quas intimari non est necessarium, dationis etiam arrarum uel alterius cuiuscumque causae, illos tamen, quos in scriptis fieri placuit, transactionum etiam, quas instrumento recipi conuenit, non aliter uires habere sancimus, nisi instrumenta in mundum recepta subscriptionibusque partium confirmata et, si per tabellionem conscribantur, etiam ab ipso completa et postremo *a* partibus absoluta sint, ut nulli liceat prius, quam haec ita processerint, uel a scheda conscripta, licet litteras unius partis uel ambarum habeat, uel ab ipso mundo, quod necdum est impletum et absolutum, aliquod ius sibi ex eodem contractu uel transactione uindicare: adeo ut nec illud in huiusmodi uenditionibus liceat dicere, quod pretio statuto necessitas uenditori imponitur uel contractum uenditionis [B 22, 1, 76]

1 perficere uel id quod emptoris interest ei persoluere. Quae tam in postea conficiendis instrumentis quam in his, quae iam scripta nondum autem absoluta sunt, locum habere praecipimus, nisi iam super his transactum sit uel iudicatum, quae retractari non possunt: exceptis emptionalibus tantum instrumentis iam uel in scheda uel in mundo conscriptis, ad quae praesentem sanctionem non extendimus, sed prisca iura in his tenere concedimus.

2 Illud etiam adicientes, ut et in posterum, si quae arrae super facienda emptione cuiuscumque rei datae sunt siue in scriptis siue sine scriptis, licet non sit specialiter adiectum, quid super isdem arris non procedente contractu fieri oporteat, tamen et qui uendere pollicitus est, uenditionem recusans in duplum eas reddere cogatur et, qui emere pactus est, ab emptione recedens datis a se arris cadat, repetitione earum deneganda. D. k. Ivn. Constantinopoli dn. Ivstiniano A. ii cons. a. 528

18 Idem A. Menae pp. Iudices siue in hac inclita urbe siue in prouinciis ea quae disposuimus[2] (ut possint, si hoc perspexerint, occasione testium in aliis locis degentium litigantes uel procuratores eorum ibi destinare, ut depositionibus sub utriusque partis praesentia factis res ad eos referatur) etiam in illis seruare uolumus, qui prolatis instrumentis fidem adhibere exiguntur, ut, si poposcerint in aliis locis id eis facere permitti et hoc iuste peti iudex inuenerit, similis proferatur sententia, ut, postquam in locis opportunis fides instrumento data uel minus data fuerit, referatur negotium ad priorem iudicem. D. viii id. April. Decio vc. cons. [B 22, 1, 77] a. 529

19 Idem A. Demostheni pp. Plures, apochis uel redituum uel usurarum perceptis, si quando super his fuerit dubitatio exorta, eas habere negando ius agentium faciunt uacillare, cum coloni ad dominum certantes et sibi iniquam forte libertatem uindi- [B 22, 1, 78]

P (21, 17. 18) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 4, 2, 17. 4, 20, 18 [2] 4, 20, 16

---

1 permutionum *P* 2 donationum] donum *L* | quos *C* | donationis P^aL^a? | etiam] etiarum *R* 3 in] in st L^a 6 completo C^a | postremo a] postrema P^aR^a, postremo P^bLCR^bM 7 hoc ita processerit *PL* 8 habeant *C* | aliquid M^a? 11 tam in] tam P^a 14 tantummodo *R*, ** L^a | praescriptis *C* 15 tenere] *CM*, teneri *PLR* 16 et *om. R* | super facienda emptione] *CM*, supra faciendam emptionem *PLR* 17 sint *R* | in *om. R* 18 quid] P^bLC, quod P^aRM | armis L^a | praecedente *R* 19 recusant R^a | qui] * qui P^aL^a, is qui P^b 20 repetitione] exactione P^tL^t, petitione *C* | *s. a. Hal. PL* | iun.] *Hal.*, iul. *PL* 21 constantinopoli] *Russardus, om. Hal. PL* | dn. ... cons.] *Hal.*, domno iustinian. *PL* 22 *inter c.* 17 *et* 18 *D inserit haec:* id. a. demosteni pp. in bone fidei contractibus nisi quis dolose uersatus fuerit stricti iuris iuditio non tenetur. ceterum si aliquid contrarium pactioni uel deminutum quomodolibet ibidem apparuerit quod uenditor uel promissor tempore conuentionis ignorauerit ei damnum non affert. cum iusta et inescusabilis ignorantia bone fidei spondenti damnum nullatenus irrogat. *quae unde ueniant, nescio, certe Iustiniani non sunt, sed ex c.* 19, *ad cuius marginem antea fortasse adscripta erant, inscriptio addita uidetur. in W post c.* 17 *legebatur* constit. graeca, *postea tamen deletum hoc loco et adiectum ante c.* 17: *nec est cur opinemur cum Wittio Leges rest. p.* 179 *constitutionem excidisse inter c.* 17 *et* 21: *quamquam enim c.* 21 *in BΣ* 22, 1, 58 *citatur sub numero κβ′, tamen numeri huius editionis confirmantur in BΣ* 22, 3, 1, *ubi ter laudatur c.* 20, *in BΣ* 21, 1, 33 *et* 22, 6, 10 (*c.* 22) | pp.] p. *M, om. PL* 23 prospexerint *RM* 24 festinare P^a 25 seruare] L^bCRM, seruari PL^a 26 in (ut in *R*) aliis *om.* M^a | id eis] L^bCM, idem *PR, inc.* L^a | permitti] L^bCM^b, permittant PL^a, permittat *R*, promittatur M^a? | et] et si $P^bL^aM^b$ 27 inuenerit] uiderit *C* 29 *s. a. Hal.* 30 reditum M^a 31 denegando *C* 32 libertem M^a

cantes uel debitores creditoribus suis temporalem praescriptionem opponere cupientes ad
1 easdem infitiationes perueniunt. Quod resecantes iubemus, ut in praefatis casibus uel
aliis priuatis similibus, si uoluerit is qui apocham conscripsit uel exemplar cum subscriptione
eius qui apocham suscepit ab eo accipere uel antapocham suscipere, omnis ei licentia hoc
facere concedatur: necessitate imponenda apochae susceptori antapocham reddere, ita
tamen, ut si hoc is qui apocham conscribit facere neglexerit uel non curauerit, nullum ei
praeiudicium ex eo, quod antapocham non recepit, generetur, cum hoc, quod pro quibus-
dam introductum est, inferre eis iacturam minime rationi conuenit aequitatis. D. XII[1] K.
OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529
20 [2]IDEM A. IVLIANO PP. Comparationes litterarum ex chirographis fieri et [BΣ 22, 3, 1 p. 518]
aliis instrumentis, quae non sunt publice confecta, satis abundeque occasionem criminis
1 falsitatis dare et in iudiciis et in contractibus manifestum est. Ideoque sancimus non
licere comparationes litterarum ex chirographis fieri, nisi trium testium habuerint sub-
scriptiones et prius litteris eorum fides imponatur uel ex ipsis hoc deponentibus (siue
cunctis siue omnimodo duobus ex his) siue comparatione litterarum testium procedente,
2 et tunc ex huiusmodi chartula iam probata comparatio fiat. Aliter etenim fieri compara-
tionem nullo concedimus modo, licet in semet ipsum aliquis chartam conscriptam proferat,
sed tantummodo uel ex forensibus uel publicis instrumentis uel ex huiusmodi chirographis
3 quae enumerauimus comparatione trutinanda. Omnes autem comparationes non aliter fieri
concedimus, nisi iuramento antea praestito ab his qui comparationes faciunt fuerit adfirma-
tum, quod neque lucri causa neque inimicitiis neque gratia tenti huiusmodi faciunt com-
4 parationem. Et hoc obseruari tam in omnibus sacris scriniis nostris quam in apparitione
omnis sublimissimae praefecturae nec non magisteriae potestatis ceterisque omnibus iudi-
ciis, quae in orbe nostro constituta sunt, his omnibus in posterum obseruandis. compara-
tiones etenim iam antea factas retractari extra periculum minime est. D. XIIII[3] K. APRIL.
CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530
21 IDEM A. IVLIANO PP. Cum quidam instrumentum protulerit uel aliam char- [B 22, 1, 79]
tulam eique fidem imposuerit, postea autem persona, contra quam ista chartula uel instru-
mentum prolatum est, quasi falsum hoc constitutum redarguere niteretur, ne diutius dubi-
tetur, utrum necessitatem ei qui protulit imponi oporteret repetita uice hoc proferre, an
sufficiat ei fides iam pridem approbata, sancimus, si aliquid tale eueniat, eum, qui petit
eam chartam iterum proferri, prius sacramentum praestare, quod existimans se posse falsum
redarguere quod prolatum est ad huiusmodi uenit petitionem. quid enim, si, cum nosset

P (21, 20. 21) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] XV (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 175)? [2] *iunge* 4, 20, 19 [3] XV (4, 20, 19)?

1 teporalem *R* 2 inficationes R^a | in *om. C* 3 exempla M^a 4 uel antapocham suscipere] CR^bM^b *cum B:* ὁ ποιῶν ἀπόδειξιν δύνηται ἀπαιτεῖν τὸν τὴν ἀπόδειξιν λαμβάνοντα δοῦναι … ἴσον … ἢ ἀναγκάζειν αὐτὸν ποιῆσαι αὐτῷ ἀνταποχήν, *om.* R^aM^a 5 anteapocham R^a 7 eo] o M^a | recipit *R* | pro busdam M^a 8 eis] is *R* | *s. a. Hal.* 10 idem] impr. iustinianus *S* | a.] augusti *R* | iuliano] iohanni S^a | pp.] p. *M* | fieri et aliis] fiere ***** M^a 11 occasione *P* 14 et] ut et RM^b, *καὶ BΣ* (κ.π.) | uel ex] $P^bL^bC^aR^aM^a$? *cum BΣ* (κ.π.) ἢ ἐξ αὐτῶν, uel *****s ex P^a, uel quibusdam ex L^a, uel $C^bR^bM^b$ 15 siue omnim.] omnim. *C* | siue comparatio L^a, siue *om. BΣ* (κ.π.), *agnoscit BΣ:* καὶ αὐτοὶ οἱ μάρτυρες συνομολογήσωσιν, ὅτι ὑπέγραψαν, ἢ ἀρνούμενοι περὶ ἰδίας χειρὸς ἀπὸ συγκρίσεως τῶν ἰδίων γραμμάτων ἐλεγχθῶσιν 16 ex *om.* P^a | carcula *R* | fiat] *PL*, efficiatur *CRM*, γενέσθω *BΣ* (κ.π.) | aliter] naturaliter P^bR^bM, ἄλλως *BΣ* (κ.π.) | enim *C* 17 concedimus … 18 sed … 19 comparatione trutinanda (trucinanda LM^a)] *ita plane Graeci:* συγχωροῦμεν … ἀλλὰ … τῆς συγκρίσεως γενομένης *BΣ* (κ.π.) | chartulam *C* | 18 ex hui.] ex *om. BΣ* (κ.π.) 19 numerauimus *R* 20 comparationem *CM*, τὰς συγκρίσεις *BΣ* (κ.π.) 21 gratiis *C*, gratia* M^a, χάριτι *BΣ* (κ.π.) | tenti] tenentis P^aL^a? 22 obseruari] *CM cum BΣ* (κ.π.) φυλάττεσθαι, obseruare *PLR* | criniis *RM* 24 postremum P^tL^t 25 ante *M* | *s. a. Hal. L et PL ad c.* 12 26 constantinop.] *L utr. loco om. Hal. P* | horeste *P*, hor. *L* | uu. cc.] cc. *L h. l., om. Hal. et PL ad c.* 12 27 impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 28 quem *L* 29 hoc *om.* M^a | constitututum *P* 31 ei] et P^tL | pridem iam *CM* | petiit *C* 32 eam *om. C* | chartam iterum] P^bL, cartam P^aM^a, iterum cartam CRM^b | proferre *M* | posse falso *PL*, falsum posse *M* 33 praelatum *R* | nosse M^a

deperditam esse chartam uel forte concrematam uel alio modo diminutam, hanc requiri
1 adsimulans et ad difficultatem productionis respiciens huiusmodi facit petitionem? Et post-
quam hoc ab actore uel petitore fuerit iuratum et inscriptionum pagina apud competen-
tem iudicem deposita, tunc necessitatem imponi ei, qui protulit chartam de qua quaeritur,
iterum eam apud iudicem criminis proferre, quatenus possit apud eum crimen falsitatis
2 uentilari. Sin autem dicat non esse sibi possibile eam ostendere, quia per fortuitos casus
huiusmodi copia ei abrepta est, tunc subeat sacramentum, quod neque habet eandem char-
tulam neque alii eam dedit nec apud alium uoluntate eius constituta est nec dolo malo
fecit, quominus ea appareat, sed re uera ipsa chartula sine omni dolo deperdita est et
productio eius sibi impossibilis est: et si tale subeat sacramentum, ab huiusmodi necessitate
3 eum relaxari. Quod si praedictum iusiurandum subire minime maluerit, tunc quasi falsa
chartula nullas habeat uires aduersus eum, contra quem prolata est, sed sit penitus uacuata:
neque enim ulterius poenam produci contra eos qui non iurauerunt uolumus, cum forsitan
4 quidam subtili reuerentia tenti nec uerum sacramentum praestare patiuntur. Eandem
autem copiam ei praestamus, donec causa apud iudicem uentilatur. si enim iam plenissi-
mum finem accepit et neque per appellationem suspensa est neque per solitam retractatio-
nem adhuc lis uiuere speratur, tunc satis durum est huiusmodi querellae indulgeri, ne in
infinitum causae retractentur et sopita iam negotia per huiusmodi uiam iterum aperiantur
et contrarium aliquid nostro eueniat proposito. D. v k. Mart. Lampadio et Oresta
vv. cc. conss.[1] a. 530.

22 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἐάν τις ἀπαιτούμενος ἐν δικαστηρίῳ παραγαγεῖν δικαίωμα οὐ καθ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ [B 22, 1, 80
καθ᾽ ἑτέρου τινός, συμβαλλόμενον δὲ ἑτέρῳ τινί, παραιτεῖται τοῦτο προαγαγεῖν ὡς ἐκ τούτου

PLCRM: index c. 22 *extat in B et omissis* §§ 6 *et* 7 *in Synopsi* (*ed. Zachariae p.* 73)

[1] D. x k. Mart. post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178)?

2 huiusmodo *L* 4 necessitate *R* | quo L^a 6 per *om.* M^a 7 ei] et *R* 8 est *om. PL* 9 ea *om. CM* | uera *om.* $C^a M^t$ | chartula] *PL*, carta *CRM* 10 inpossibiles P^a 11 quasi] qua M^a 12 habet *L* | poenitus uacuata sit *PL*, si penitus uacuata M^a 13 iurauerint *R* 14 quidem M^a | tenenti C^a 16 retractionem $C^a R M^a$ 17 in *om.* $P^b L R$ 18 retrantur M^a, retraantur M^b | et sopita] e sospita M^a 19 *s. a. Hal.* | mart.] mai. *proponit Buchholtz* (*Sell, Jahrb. II p.* 126), *uix recte, cum inter kalendas April. et d. VIII k. Iul. anni* 530 *nulla alia constitutio emissa sit* 21 *constitutionis graecae nota in libris non extat: inscriptionem suppleuimus* 20 *in BΣ extat summa Theodori, in Epanagoga* 13, 10 (= *Epan. aucta* 11, 18) *index hic:* Ἐάν τις ἀπαιτούμενος ἐν δικαστηρίῳ προκομίσαι ἴδιον δικαίωμα, βλάβην μὲν ἑτέρῳ τινὶ παρέχον, ἑτέρῳ δὲ συμβαλλόμενον, ὁ δὲ οὐ βούλεται εὐλαβεῖσθαι λέγων τὴν ἀπὸ τῆς προαγωγῆς αὐτοῦ βλάβην εἰς τὸ οἰκεῖον διαβαίνουσαν πρόσωπον, ὁ δὲ τὸ δικαίωμα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιζητῶν διατείνοιτο βλάβην μὲν οὐδεμίαν ὑφίστασθαι τὸν αὐτοῦ δεσπότην, χρήμασι δὲ κλαπέντα ἢ ἄλλοις τισὶ τρόποις οὐκ ἀμέμπτοις ἀποκλίνοντα πλάττεσθαι αὐτὸν δι᾽ ἰδίαν βλάβην μὴ ἐμφανίζειν τὸ ζητούμενον δικαίωμα, αὐτὸν δὲ τῇ ἀληθείᾳ διὰ τῆς ἀποκρυβῆς αὐτοῦ τὴν ἐσχάτην ζημίαν ὑφίστασθαι· κελεύομεν τότε τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα προκομίζειν αὐτό· εἰ δὲ ὡς ἀληθῶς βλάβην ὁ μέλλων αὐτὸ προάγειν ὑφίσταται, μὴ ἀναγκαζέσθω προκομίζειν αὐτό· οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται βλάπτειν καὶ ζημιοῦν ἑαυτόν. (§ 1) Εἰ μέντοιγε ὁ τὸ συμβόλαιον ἐπιζητῶν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῇ ἑαυτοῦ διατείνοιτο ἐπὶ πλέον μηδὲν ζημιοῦσθαι τὸν δεσπότην ἐκ τῆς τοῦ συμβολαίου προκομιδῆς, αὐτὸν δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐμφανίζεσθαι τὰ μέγιστα βλάπτεσθαι, ὅρκον ὀμνύτω τηνικαῦτα ὁ τὸ συμβόλαιον ἔχων αὐτός, ὡς περὶ τὴν ἰδίαν πίστιν (οὐσίαν *Epanag. aucta*) βλαπτόμενος διὰ τοῦτο τὸν ἐπιζητούμενον οὐ παρέχει χάρτην. (§ 2) Ὁ δὲ ὅρκος σὺν τῷ ἀκριβεῖ διομνύσθω, καὶ ἵνα μὴ τὸ μὴ κερδαίνειν τυχὸν τὰ ἐπαγγελθέντα αὐτῷ ἐπὶ τῷ μὴ προάγειν τὸν χάρτην αὐτὸ τοῦτο οἰκείαν |ὑποπλάττοι καὶ ὀνομάζοι ζημίαν ἢ τοιοῦτόν τι ὑπαινιττόμενος ἄλλο, λεπτομερέστερον ὑπεχέτω τὸν ὅρκον, λέγων, ὅτι οὔτε δι᾽ ἕτερόν τι τοιοῦτον, ἀλλ᾽ οὔτε διὰ χάριν ἢ διὰ φόβον καθ᾽ οὗ τὸ δικαίωμα ἐπιζητεῖται, ἀλλὰ δι᾽ οὐδὲν μὲν τῶν εἰρημένων παραιτεῖται τὴν προκομιδὴν τοῦ χάρτου, διὰ δὲ τὴν ὡς ἀληθῶς ἐλπιζομένην αὐτοῦ βλάβην ἰδίαν· καὶ οὕτω τοῦ ὅρκου προελθόντος μηκέτι ἀπαιτεῖσθαι τὸν χάρτην ἐμφανίζειν. (§ 4) Εἰ δὲ μήτε βούλοιτο τὸν εἰρημένον ὅρκον ὑπέχειν μήτε προαγαγεῖν τὸ δικαίωμα, γινωσκέτω, [ὅτι] πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀποκρυβῆς τοῦ συμβολαίου ζημίαν τῷ δεομένῳ τῆς ἐκεῖθεν ὠφελείας οἴκοθεν ὡς μὴ βουληθεὶς προκομίσαι τὸ δικαίωμα αὐτὸς καταθήσει 23 καθ᾽ ἑτέρου] *Syn.*, ἑτέρου *B* | τινί] *Syn.*, *om. B*

βλάβην εὐλαβούμενος, ὁ δὲ ἀπαιτῶν τὸν χάρτην προενεχθῆναι λέγει μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι,
ἀλλ' ἢ χρήματα εἰληφέναι παρὰ τῶν μελλόντων ἐλέγχεσθαι ὑπὸ τοῦ προφερομένου δικαιώματος
ἢ ἑτέραν τινὰ προβάλλεσθαι πρόφασιν, ἑαυτὸν δὲ μεγάλα βλάπτεσθαι μὴ προφερομένου τοῦ
χάρτου, βούλεται μὲν ἡ διάταξις τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα προφέρειν αὐτό, εἰ μηδὲν ἐκ τῆς προ-
κομιδῆς αὐτοῦ μέλλει καταβλάπτεσθαι· εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ βλάβην αὐτῷ ποιεῖ προφερόμενον τὸ
δικαίωμα, μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν προκομίζειν αὐτό, ἐπειδὴ συμφέρει αὐτῷ μᾶλλον κρύπτειν ἢ
1 δημοσιεύειν αὐτό. Εἰ δὲ ὁ τοῦ συμβολαίου δεόμενος διαβεβαιοῦται μηδὲν αὐτὸν ἀδικεῖσθαι,
ὅρκον διδότω μόνον, ὡς νομίζων βλάβην περὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ὑπομένειν ἐκ τῆς τοῦ συμβο-
2 λαίου προκομιδῆς διὰ τοῦτο παραιτεῖται προκομίσαι. Ἵνα δὲ μὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ μὴ κερδάναι
τὰ ἐπαγγελθέντα αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ κομίσαι τὸν χάρτην βλάβην οἰκείαν νομίζῃ, περιεργότερον
παρεχέτω τὸν ὅρκον, λέγων, ὅτι οὐ διὰ τὸ λαβεῖν χρήματα ἢ ἕτερόν τι διὰ τὸ μὴ προκομίσαι
τὸν χάρτην ἢ διὰ τὸ ἔχειν ἐπαγγελίαν δόσεως οὔτε διὰ φόβον ἐκείνου, καθ' οὗ ζητεῖται τὸ
δικαίωμα, οὔτε διὰ φιλίαν αὐτοῦ παραιτεῖται τὴν τοῦ χάρτου προκομιδήν, ἀλλ' ὡς ἐξ ὀρθοῦ
3 περὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεγάλα βλαπτόμενος. Ὥσπερ γὰρ ὁ νομιζόμενος εἰδέναι τὸ ἀληθὲς περί
τινος ὑποθέσεως ἀναγκάζεται καὶ ἄκων πρὸς μαρτυρίαν, καὶ οὐδὲ εἰ ἐπαγγελίαν ἔχει χρημάτων
ὑπὲρ τοῦ μὴ μαρτυρῆσαι οὐδὲ εἰ κατὰ φίλων ἔρχεται μαρτυρῆσαι, παραιτεῖται τὴν μαρτυρίαν,
οὕτως οὐδὲ τὰ συμβόλαια ἀπαιτούμενος προενεγκεῖν οὔτε διὰ τὸ εἰληφέναι τι ἢ ἐλπίζειν λαμ-
βάνειν οὔτε διὰ φιλίαν τῶν μελλόντων ἐκ τοῦ συμβολαίου βλάπτεσθαι δύναται τὴν προκομιδὴν
4 αὐτοῦ παραιτεῖσθαι. Ἀλλ' εἰ μέν τις ἐπομόσεται μὴ ἔχειν τὸ ζητούμενον δικαίωμα, μηδὲ ὅλως
ἀναγκάζεσθαι προφέρειν ὅπερ μὴ ἔχει· εἰ δὲ οὐκ ἀνέχεται τὸν τοιοῦτον ὅρκον ὑποσχεῖν, πάντως
ἀναγκαζέσθω προφέρειν τὸ ἐπιζητούμενον δικαίωμα· εἰ δὲ ἑαυτὸν ἀποκρύψει ὡς μήτε ὀμόσαι
μήτε προαγαγεῖν τὸ δικαίωμα, πᾶσαν τὴν ἐκ τούτου συμβησομένην ζημίαν τῷ δεομένῳ τοῦ
5 δικαιώματος οἴκοθεν καταβαλλέτω. Τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰς τὰ ἀργυροπρατικὰ βρέβια
ἢ τὰ παρ' ἑτέρων τινῶν συνταττόμενα, ἅπερ τις ἐπιζητεῖ προκομισθῆναι οὐ κατὰ τῶν τὰς
6 πυκτὰς ταύτας συντεθεικότων, ἀλλὰ καθ' ἑτέρων τινῶν. Ταῦτα δὲ τότε κρατεῖν ἡ διάταξις
βούλεται, ὅτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως διάγουσιν ὁ θέλων προκομισθῆναι τὸ δικαίωμα ἢ τὰς
πυκτάς καὶ ὁ τοῦτο λεγόμενος ἔχειν καὶ ὁ δικάζων τῇ ὑποθέσει· οὐδὲ γὰρ ἀναγκάζεσθαι δεῖ
τὸν ἔχοντα δικαιώματα εἰς ἑτέραν χώραν ἐκπέμπειν αὐτὰ ἢ κινδυνεύειν ἐπ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἑτέρου
7 χρείαν. Εἰ μέντοι καὶ ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ κείμενα τὰ δικαιώματα ἐπιζητεῖ προκομισθῆναί τις παρὰ
τῷ ἐκδίκῳ τῶν τόπων καὶ ἐν ὑπομνήμασιν ἐμφανισθῆναι πρὸς τὸ λαβεῖν τὴν ἐπὶ τούτων πρᾶξιν
καὶ χρήσασθαι αὐτῇ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἐν ᾧ δικάζεται, τότε οὐδέν ἐστι βαρὺ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ
8 πόλει, ἐν ᾗ ὑπάρχει τὰ δικαιώματα, προσάγεσθαι αὐτὰ καὶ ἐμφανίζεσθαι. Ἐκεῖνοι δὲ ἀναγκα-
ζέσθωσαν προφέρειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα οἵ καὶ μαρτυρεῖν κατά τινων ἀναγκαζόμενοι· καθ'
ὧν γὰρ προσώπων ἄκων τις οὐ μαρτυρεῖ, κατὰ τούτων οὔτε προκομίζειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα
9 ἢ ἕτερόν τι ἀναγκάζεται τοιοῦτον. Πρόδηλοί δέ εἰσιν ἐκ τῶν νόμων οἱ μὴ ἀναγκαζόμενοι κατά
10 τινων μαρτυρεῖν ἄκοντες καὶ ἐκεῖνοι, καθ' ὧν οὐκ ἀναγκάζονταί τινες μαρτυρεῖν. Οὐδενὶ δὲ
ἔξεστιν ἄλλως ἀναγκάζειν προφέρεσθαι δικαιώματα εἰ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ, παρ' ᾧ
κινεῖται ἡ ὑπόθεσις, καὶ τότε δὲ ἀναλώμασι τοῦ ζητοῦντος γίνεσθαι τὴν προκομιδὴν τῆς πυκτῆς
11 ἢ τῶν δικαιωμάτων. Χρὴ δὲ γίνεσθαι τὴν ἐμφάνειαν αὐτῶν πρὸς ἅπαξ μόνον· εἰ δὲ ἅπαξ
προκομισθέντος τοῦ συμβολαίου ἐπιζητεῖ καὶ δεύτερον γενέσθαι τὴν προκομιδὴν αὐτοῦ ὁ τούτου
δεόμενος, εἰ εὔλογον φανείη τῷ δικαστῇ τὸ καὶ δεύτερον προενεχθῆναι τὸν χάρτην, ὁ δὲ προ-
κομίσας αὐτὸν ἤδη παραιτεῖται ἀπαρνούμενος τὴν δευτέραν προκομιδὴν λέγων ἀπολωλεκέναι τὸν

B Synopsis (*om.* § 6. 7)

---

1 προσενεχθῆναι *B* | μηδὲν αὐτόν] *Syn.*, αὐτόν μηδέν *B* 3 μεγάλα βλάπτεσθαι] *Syn.*, καταβλάπτεσθαι *B* | προσφερομένου *B* 4 χάρτου] *B*, δικαιώματος *Syn.* 8 ἰδίαν οὐσίαν] *B*, οἰκείαν ὑπόστασιν *Syn* : ἰδίαν πίστιν *Epan.?* (*u. s.*) 9 τό *om. B* 10 πρὸς τί] *Syn.*, πρὸ τοῦ *B* | νομίζοι *B* 13 φιλίαν] τὴν φιλίαν *Syn.* | ἐξ ὀρθοῦ] *ne muta: cf. glossae nomicae* διρέκτως == ἐξ ὀρθοῦ 15 χρήματος *Syn.* 17 τὰ συμβόλαια] *B*, τὸ συμβόλαιον *Syn.* 18 τοῦ μέλλοντος *Syn.* 19 ἐπομόσηται *B* 20 τὸν τοιοῦτον] *Syn.*, αὐτὸς τόν *B* 21 ἀναγκάζεσθαι *Syn.* | τὸ ζητούμενον *B* 22 προσαγαγεῖν *Syn.* | δικαίωμα] *B*, δ. βουλόμενος *Syn.* 23 τῶν αὐτῶν *seqq.*] *huc pertinet BΣ* 21, 1, 33: κεῖται δὲ ἐν τῇ κβ' διατ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ὅτι ἐπὶ τῶν τραπεζιτικῶν λόγων ἀρκεῖ ὁμοίως ὁ καταγραφεύς, καίτοι εἷς νοεῖται, *quocum conf. BΣ h. l.*: σημείωσαι, πότε καὶ ἑνὸς μαρτυρία δεκτέα ἐστίν 33 τινος *Syn.* 35 τοιοῦτον ἀναγκάζεσθαι *Syn.* 38 γενέσθαι *Syn.* 39 τήν] *Syn.*, καὶ τήν *B* 40 δευτέραν γενέσθαι προκομιδὴν αὐτῶν *B* 42 τόν] καὶ τόν *B*

χάρτην ἢ ἄλλως πως μὴ ἔχειν εὐχέρειαν τῆς τούτου προκομιδῆς, ὅρκῳ μόνῳ τοῦτο αὐτὸ πιστούσθω καὶ μηκέτι ἀναγκαζέσθω προφέρειν αὐτόν.
12 Τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ πολιτείᾳ.

XXII

℞ PLVS VALERE QVOD AGITVR QVAM QVOD SIMVLATE CONCIPITVR ℞

1 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Rvfino. In contractibus rei ueritas [B 22, 1, 81] potius quam scriptura prospici[1] debet. PP. iii k. Ivn. Aemiliano et Basso conss. a. 259

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Soteri. Acta simulata, [B 22, 1, 82] uelut non ipse, sed eius uxor comparauerit, ueritatis substantiam mutare non possunt. quaestio itaque facti per praesidem examinabitur prouinciae. D. x k. Mai. CC. conss. a. 294

3 Idem AA. et CC. Marinae. Emptione pignoris causa facta non quod [B 22, 1, 83] scriptum, sed quod gestum est inspicitur. D. k. Mai. Sirmi CC. conss. a. 294

4 Idem AA. et CC. Decio. Si quis gestum a se fecerit alium egisse scribi, [B 22, 1, 84] plus actum quam scriptum ualet. D. viii k. Dec. CC. conss. a. 294

5 Idem AA. et CC. Victori. Si falsum instrumentum emptionis conscriptum [B 22, 1, 85] tibi, uelut locationis quam fieri mandaueras, subscribere, te non relecto, sed fidem habente, suasit, neutrum contractum in utroque alterutrius consensu deficiente constitisse procul dubio est. D. xiii k. Ian. CC. conss. a. 294

XXIII

℞ DE COMMODATO ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Sisolae. Ea quidem, [B 13, 1, 24] quae ui maiore auferuntur, detrimento eorum quibus res commodantur imputari non solent. sed cum is, qui a te commodari sibi bouem postulabat, hostilis incursionis contemplatione periculum amissionis ac fortunam futuri damni in se suscepisse proponatur, praeses prouinciae, si probaueris eum indemnitatem tibi promisisse, placitum conuentionis implere eum compellet. D. vi k. Ivn. ipsis AA. conss. a. 293

2 Idem AA. et CC. Avlvzano. Cum eum, qui temporalis ministerii causa [B 13, 1, 25] suscepit ancillam, ad restitutionem eius bona fides urgueat, consequens est socerum tuum

A (22 ℞ 1. 4) *P* (22. 23 ℞ 1 [2 *p*]) *LCR* (22, 3 *om.* R^a) *M*: *index* 21, 22 *extat in B et Synopsi*

[1] respici (*Mommsen*)?

3 *in fine huius tituli desiderari nonnullas constitutiones non recte uiri docti collegerunt ex corruptis quibusdam citationibus: nam quae in BΣ* 21, 1, 38 *laudatur* διάτ. κβ', *nulla alia est nisi c.* 16, *in BΣ* 22, 1, 79 *pro* κε' διάτ. *scribe* κβ' διάτ., *in BΣ* 22, 1, 75 *pro* κδ' *scribe* κα' 5 simulante *S*, simulat R^a, sin*ulate M^a 6 concipitur *om.* R^a 7 imp. *R* | ualerius *SR*, ualentinus *M* | gallius *M* | aa.] a. et c. *S*, *om. M* 8 prospici] σκοπείσθω *B* | *s. a. PL* | pp.] p. *PL* | iun.] *P*, m. *L* 9 impp.] mp. *R* | aa. et cc.] et c. *S* 10 comparauerat *PLR* 11 quaestione itaque facta *PL*, quaestio itaque facta C^aRM^a | praesidem] P^bL^bCM, praesides R^a, praesidem uel per iudicem $P^aL^aR^b$ | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 12 aa.] a. *R* | marinae] *SCM*, maximae *PLR* 13 *s. a. Hal. PL* | k. mai.] iii k. mar. *PL* | cc. *om. PL* 14 aa.] a. *M* | fecerit et al. eg. scribit *A*: ὁσάκις τὸ παρ' αὐτοῦ πραχθὲν γράψῃ παρ' ἄλλου γεγονέναι *B* 15 *s. a. Hal. PL* 16 uictorino *R* 16 fide habente P^b, fidem habentem *L* 18 suasit] suasit littera quasi legit itera L^a, suasit ******** P^a | alterutriusque PCM^a, *inc.* L^a | procul] pro M^a 19 *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 2 | xiii] *Hal.*, xiiii *PL h. l.*, xu *PL ad c.* 2 | k. ian. *om. PL h. l.* 22 impp. (imp. *R*) diocl. et max.] idem *PL* | aa. et cc.] aa. et c. *S*, aa. *PLC*, *om. RM* | sisolae] *PLC*, sulae *S*, sicolae R^a, seuolae R^b, siso *M* 23 solent] ualent *R* 24 hostilis] et h. *C* 25 perculum L^a 26 probauerit P^a? 27 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 3 28 auluzano] *L uel* L^bCM, aulozona *S*, aulizano L^a?, alizano *R* | misterii M^a

huius rei causa tradidisse ancillam adito praeside prouinciae probare, ut fidem susceptam is aduersus quem supplicas compellatur agnoscere. S. PRID. NON. NOV. IPSIS AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. SOTERAE. De restituendis rebus, quas obligandas pro se [B 13, 1, 26] dederas, postquam debitum fuerit extenuatum, commodati actionem etiam aduersus heredes eius exercere potes. D. III ID. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

4 IDEM AA. ET CC. FAVSTINAE. Praetextu debiti restitutio commodati non [B 13, 1, 27] probabiliter recusatur. D. XII K. DEC. IPSIS *CC.* CONSS. a. 294

XXIIII

℞ DE ACTIONE PIGNERATICIA ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. METRODORO. [B 25, 1, 43]

Οἱ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου ληφθέντες καρποὶ ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος καί, ἐὰν ἱκανοὶ γένωνται πρὸς τὸ ὅλον χρέος, λύεται ἡ ἀγωγὴ καὶ ἀποδίδοται τὸ ἐνέχυρον. εἰ δὲ καὶ πλείονές εἰσι τοῦ χρέους οἱ καρποί, ἀποδίδονται οἱ περιττεύοντες.

PP. ID. OCT. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207

2 IMP. ALEXANDER A. DEMETRIO. Quod ex operis ancillae uel ex pensionibus [B 25, 1, 44] domus, quam pignori detineri dicis, perceptum est, debiti quantitatem releuabit. PP. K. OCT. ANTONINO IIII ET ALEXANDRO CONSS. a. 222

3 IDEM A. VICTORI. Creditor, qui praedium pignori sibi nexum detinuit, [B 25, 1, 45] fructus quos percepit uel percipere debuit in rationem exonerandi debiti computare necesse habet et, si agrum deteriorem constituit, eo quoque nomine pigneraticia actione obligatur. PP. VI ID. DEC. ANTONINO IIII ET ALEXANDRO CONSS. a. 222

4 IDEM A. HERMAEO ET MAXIMILLAE. Pactum uulgare, quod proposuistis, ut, [B 25, 1, 46] si intra certum tempus pecunia soluta non fuisset, praedia pignori uel hypothecae data uendere liceret, non adimit debitori aduersus creditorem pigneraticiam actionem. PP. XII K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

5 IDEM A. DIOSCORIDAE. Si creditor sine uitio suo argentum pignori datum [B 25, 1, 47] perdidit, restituere id non cogitur: sed. si culpae reus deprehenditur uel non probat manifestis rationibus se perdidisse, quanti debitoris interest condemnari debet. PP. XIII K. MAI. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224

6 IDEM A. TROPHIMAE. Quae fortuitis casibus accidunt, cum pr*ae*uideri non [B 25, 1, 48] potuerant, in quibus etiam adgressura latronum est, nullo bonae fidei iudicio praestantur: et ideo creditor pignora, quae huiusmodi causa interierunt, praestare non compellitur nec a petitione debiti submouetur, nisi inter contrahentes placuerit, ut amissio pignorum liberet debitorem. PP. ID. APRIL. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

7 IDEM[1] A. IVLIANO. Creditor, qui fundos et domos pignori uel hypothecae [B 25, 1, 49] accepit, damnum in decidendis arboribus domibusque destruendis ab eo datum in rationem

A (24 ℞ 2. 4) *P* (23, 2 *suppl. p*) *LCRM: index* 24, 1 *restitutus est ex B Epit.* 17, 61 *Ecloga* 22, 12 *Prochiro* 16, 2

---

[1] *debuit esse* Imp. Gordianus

---

1 causam *R* | tradisse *M*[a] 2 *s. a. Hal. M: in L est* s. | s.] dat. *Hal.* | non nou. ipsis] nou. *M* 3 et cc. *om. L* | sotorae *PL* 4 actione *R* 5 potest *P*[a]*L*[a]*C*[a] | *s. a. Hal. et PL ad c.* 1 | cc.] *PL,* ipsis et *Hal.* 6 et cc. *om. PL* 7 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 24, 1 | cc.] aa. et *Hal.* 9 pignoratitia *PLCR,* pigneratica *S* 10 lex i greca *S,* constitutio graeca deest (deest *om. R*) *RM,* graeca constitutio seueri et antonini aa. ad metrodorum *Hal*, *ad quem inscriptio restituta est* 11 πρός] εἰς *Epit.* 13 περιττεύοντες] *B addunt* δηλονότι κινουμένης τῆς περὶ τοῦ ἐνεχύρου ἀγωγῆς 14 *s. a. Hal. et PL ad* 23, 4 15 a. *om. A* | opere *A,* operibus *C* 16 detinere *C* | *s. a. Hal. PLM* | pp.] dat. *Hal.* | k.] x k. *M* 17 ant. a IIII (IIII *om. PL*) et] *Hal. PL, om. M* 19 fructos *L* | ratione *PL* 20 pignoraticia *PLM*[b] 21 *s. a. Hal. PL* | VI id.] *Hal.*, uiii k. *PL* | IIII *om. PL* 22 hermaeo] *SPLR,* hereneo *C*, erine *M* | maxille *S* | prosuistis *M*[a] 24 ademit *CR,* ἀναιρεῖ *B* | pignoraticiam *PLM*[b] | *s. a. Hal. PL* 28 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 6 | et] II et *Hal.* 30 a.] aa. *L*[a] | rophinae *L* | praeuideri] *M*[b], prouideri *PLCRM*[a] 32 causa] casu *dett.* 33 intra *L,* in *R* 34 *s. a. Hal. et PL ad c.* 5 | pp.] pp. uiii *PL* 36 domibusque] in domibusque *PLM*[b] | ratione *C*

deducere cogitur et, si dolo uel culpa rem suppositam deteriorem fecerit, eo quoque nomine
1 pigneraticia actione tenebitur, ut talem restituat, qualis fuerat tempore obligationis. Cre-
ditor autem necessarios sumptus, quos circa res pigneraticias fecit, exigere non prohibetur.
PP. XIII K. AVG. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

8 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. SATVRNINO. Si nulla culpa seu segnitia [B 25, 1, 50]
creditori imputari potest, pignorum amissorum dispendium ad periculum eius minime per-
tinet. sane si simulata amissione etiam nunc eadem pignora, ut adseueras, a parte diuersa
possidentur, aduersus eum experiri potes. PP. VIII K. MART. PRAESENTE ET ALBINO
CONSS. a. 246

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. GEORGIO. Pignus in [B 25, 1, 51]
bonis debitoris permanere ideoque ipsi perire in dubium non uenit. cum igitur adseueres
in horreis pignora deposita, consequens est secundum ius perpetuum, pignoribus debitori
pereuntibus, si tamen in horreis, quibus et alii solebant publice uti, res depositae sunt,
personalem actionem debiti reposcendi causa integram te habere. PP. VI NON. MAI. MEDIO-
LANI[1] AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. APOLLODORAE. Nec creditores nec qui his successerunt [B 25, 1, 52]
aduersus debitores pignori quondam res nexas petentes, reddita iure debita quantitate uel
his non accipientibus oblata et consignata et deposita, longi temporis praescriptione
1 muniri possunt. Vnde intellegis, quod, si originem rei probare potes, aduersario tenente
2 uindicare dominium debeas. Vt autem creditor pignoris defensione se tueri possit, extor-
quetur ei necessitas probandi debiti uel, si tu teneas, per uindicationem pignoris hoc idem
inducitur et tibi non erit difficilis uel solutione uel oblatione atque sollemni depositione
pignoris liberatio. D. NON. MAI. IPSIS *AA.* CONSS. a. 293

11 IDEM AA. ET CC. AMMIANO. Pignoris causa res obligatas soluto debito restitui [B 25, 1, 53]
debere pigneraticiae actionis natura declarat. quo iure, si titulo pignoris obligasti mancipia,
per eandem actionem uti potes nec creditor citra conuentionem uel praesidalem iussionem
debiti causa res debitoris arbitrio suo auferre potest. D. V K. IAN. SIRMI IPSIS CC.[2] CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. HERAISCO. Quominus fructuum, quos creditor ex rebus [B 25, 1, 54]
obligatis accepit, habita ratione ac residuo debito soluto, uel si per creditorem factum
fuerit, quominus solueretur, pignora quae in eadem causa durant restituat debitori, nullo
spatio longi temporis defenditur. D. XII K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XXV

☧ DE EXERCITORIA ET INSTITUTORIA ACTIONE ☧

1 IMP. ANTONINVS A. HERMETI. Seruus tuus pecuniam mutuam accipiendo ita [B 18, 1, 21]
demum te institoria actione obligauit, si, cum eum officio alicui uel negotiationi exercendae

A (24, 12) *P* (24, 7 [9 *p*] 10 [11 *p*] 8. 12. 25) *L* (24, 7. 10. 11. 8. 9. 25) *CRM*

[1] *in loco error inest* [2] AA. (*Mommsen Zeitfolge p.* 373)?

1 fecit *M* 2 pignoraticia *PLR* 3 sumptos *R* | pignoraticias *PLR* 4 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 12: *Russardus ad* XIII *adnotat* III 5 impp. *CR* | et phil. c.] *SCR*, *om. PLM* | saturnio *M*, *om. S* | cupa L^a 6 creditorum putari PL^t, creditoris imputari C^a, creditorum imputari RM^a? 7 si *om.* R^a 8 eam *R* | experire M^a | *s. a. Hal.* 10 impp.] mp. *R* | et cc.] et c. *S*, *om. pLCRM* | georgii *S* 11 asseueras R^a 12 pignera pLM^a? | pigneribus pLM^a 14 integra *p*, *inc.* R^a | *s. a. Hal.* 16 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. PL* | appollodoreae *C* 17 aduersum P^a | pigneri M^a 19 possint *RM* | potest P^a 20 crditor P^a | pigneris M^a | possit] non posset PL^a? 21 debitum *M* | pigneris M^a 22 obligatione P^a | depositione sollempni *C* 23 pignori *P*, pigneris M^a | *s. a. Hal.* | aa.] et *Hal.* 24 aa. et cc.] a. *S* | pigneris p^aM^a 25 pignoratitiae RM^b | pigneris pLM^a | obligastis pL^aR^a 26 nec] ne *pL* | praesidialem *R* 27 debita p^aL^t | auferri *L* | *s. a. Hal. p* | d. v k. ian. ... conss.] s. u. kalo. *p* | cc.] cc. et *Hal.* 28 aa. et cc.] a. *S* | heraisco] *ACRM*, zanco (*Heimbach*) *uel* ianco (*Bluhme*) *S*, saturnino (*ex c.* 8) *PL* 29 racionem P^a 30 pignera M^a | eadem] ea *PL* 31 *s. a. Hal. et PL ad c.* 7 | XII] XU *PL* | nicm. *PL*, *om. Hal.* 33 exercituaria *S* | actione et institoria *M* | et *om. S* | instituaria *S*, institutoria P^aL^a: ἰνστιτουτόρια *et* ἰνστιτούτωρ *Graeci constanter* 34 antonius *M* 35 institutoria P^aL^aC | cum] eum R^a | negotiatione L^a, negotioni R^a

praeponeres, etiam ut id faceret, ei permissum a te probetur. quod si ea actio locum non habet, si quid in rem tuam uersum probabitur, actione in eam rem proposita cogeris exsoluere. PP. VIII K. SEPT. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IMP. ALEXANDER A. CALLISTO. Ex contractibus seruorum quamuis de [B 18, 1, 22] peculio dumtaxat domini teneantur, de eo tamen, quod in rem eorum uersum est uel cum institore ex causa cui praepositus fuit contractum est, in solidum conueniri posse dubium non est. PP. III K. MAI. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

3 IDEM A. MARCIAE. Institoria tibi aduersus eum actio competit, a quo ser- [B 18, 1, 23] uum mensae praepositum dicis, si eius negotii causa, quod per eum exercebatur, deposita pecunia nec reddita potest probari. PP. NON. MAI. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ANTIGONAE. Et [B 18, 1, 24. 53, 1, 39] si a muliere magister nauis praepositus fuerit, ex contractibus eius ea exercitoria actione ad similitudinem institoriae tenetur. D. XVI K. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. GAIO. Si mutuam pecuniam accipere Demetriano Domi- [B 18, 1, 25] tianus mandauit et hoc posse probare confidis, ad exemplum institoriae eundem Domitianum apud competentem iudicem potes conuenire. D. IIII K. NOV. IPSIS CC. CONSS. a. 294

6 IDEM AA. ET CC. ONESIMAE. Qui secutus domini uoluntatem cum seruo [B 18, 1, 26] ipsius habuit contractum, ad instar actionis institoriae recte de solido dominum conuenit. D. XIIII K. DEC. CC. CONSS. a. 294

XXVI

℞ QVOD CVM EO QVI IN ALIENA EST POTESTATE NEGOTIVM GESTVM ESSE DICITVR, VEL DE PECVLIO SEV QVOD IVSSV AVT DE IN REM VERSO ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. AELIO. Cum filius familias tutor aut [B 18, 2, 13] curator datur, pater tutelae uel negotiorum gestorum iudicio de peculio et de in rem uerso conueniendus est. quod si uoluntate eius filius decurio sit creatus et a magistratibus tutor constitutus, pater in solidum satisfacere cogitur, cum id onus exemplo ceterorum munerum ciuilium inductum intellegatur. D. VII ID. NOV. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. a. 196

2 IDEM AA. ANNIO. Eius rei nomine, quae cum filio familias contracta est [B 18, 2, 14] siue sua uoluntate siue eius in cuius potestate fuit, siue in peculium ipsius siue in rem patris ea pecunia redacta est, et[1] si paterna hereditate abstinuit, actionem nisi in id quod facere possit non dari perpetui edicti interpretatione declaratum est. PP. VIII K. DEC. DEXTRO II ET PRISCO CONSS. a. 196

P (25, 1. 2. 4...6. 26, 1. 3. 2) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] et *del.*

---

1 proponeres *libri* | ei] quod ei P^aL^a? | promissum P^a, pere.missum L^a 2 actionem C^a | eam rem] *CM*, ea re *PLR* 3 *s. a. Hal. M: in PL est subscriptio c.* 4 | VIII k.] uiiii *M* | asperis *M*, et aspris *Hal.* 4 callisto] *SP*, callistro *L*, callisio *C*, gallisto *R*, calixto *M* 5 teantur *L* 6 institutore P^aC | propositus PM^a 7 *s. a. Hal. PL: cf. ad u.* 8 | alex. aa. conss. *PL*, alexandro a. II et marcello conss. (= *a.* 226) *Hal.* 8 marciane *S*, romae (*ex subscr. c.* 2?) martiae R^a | institutoria P^aC | competi M^a 9 dictis R^a 10 *s. a. Hal.* | clementino *Hal.* 11 et cc.] *R*, *om. PLCM* | cauticone *S* 12 nauis] γυνὴ μάγιστρον πλοίου προβαλλομένη *BΣ* 13 institutoriae P^aL^aC | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 1 | d. XVI] *PL utr. l*, pp. XIII *Hal.* | k. nou. ... conss. *om. PL h. l.* | aa.] *PL ad c.* 1, cc. *Hal.* | conss. *om. L ad c.* 1 14 cc.] consules *C* | galo *S*, gano *R* 15 haec *C* | probari L^bRM | institutoriae P^aL^aC 16 potest L^aC^a | *s. a. Hal. PL* | IIII] u *PL* | ipsis *om. PL* 17 idem aa. *om. S* | honisimo *S* 18 institutoriae $P^aL^aCRM^a$ 19 *s. a. Hal. PL* 21 quod] quando *S* | in *om.* P^a | est *om. S* | gestum esse negotium *C*, gestum *om. S* 22 dicetur *RM* | seu] suo PL^a, uel *M* 23 aut] et *C* | de in rem uerso] in rem uersum est *R* 24 aa.] aa. et c. *S* 27 id] in id *C* 28 inductus *PL* | *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 2 29 idem] impp. seu. et ant. *PLC* | aa.] a. et c. *S* | hiannio *R* | euus L^a 30 eius *om. C* | in cuius] cuius PL^aC | potestatis *C* 31 ea *om. C* | in *om.* M^a 32 *s. a. Hal. PLM et PL ad c.* 1 | VIII] xuiii L^a *ad c.* 1, oct. *M* 33 II *om. M* | conss. *om. M*

3 Imp. Antoninvs A. Artemoni. Etiam si non mandante neque subscribente [B 18, 2, 15] neque iubente domina pecuniam mutuam seruo Priscae dedisses, tamen ea quantitas si in rem dominae eius iustis erogationibus uersa est, de in rem uerso apud suum iudicem eam conueni, consecuturus secundum iuris formam id quod tibi deberi apparuerit. D. iii k. Ivl. Laeto ii et Cereale conss. a. 215

4 Idem A. Leontio. Si ex contractu patris iussu eius pecuniam accepisti [B 18, 2, 16] teque eius hereditate abstines, frustra uereris, ne a creditoribus eius conueniaris. D. v k. Ian. Sabino et Anvllino conss. a. 216

5 Imp. Alexander A. Asclepiadi. Nulla res prohibet filios familias, si pro [B 18, 2, 17] aliis maiores uiginti quinque annis fideiusserint, actione aduersus eos competenti teneri. sed si dumtaxat de peculio tecum agatur, defensionibus, si quae tibi competunt, uteris. PP. vi id. Dec. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

6 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs nob. C. Matronae. Si seruus tuus sine permissu tuo accepta pecunia mutua in usurarum uicem habitandi facultatem concessit, nullo iure aduersarius tuus hospitium ex hac causa sibi uindicat, cum te serui factum non obligauerit: et ingrediens rem tuam contra uim eius auctoritate competentis iudicis protegeris. D. xii k. Ivl. Aemiliano et Basso conss. a. 259

7 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Crescenti. Ei, qui [B 18, 2, 19]
seruo alieno dat mutuam pecuniam, quamdiu superest seruus, item post mortem eius intra
annum de peculio contra dominum competere actionem uel, si in rem domini haec uersa
1 sit quantitas, post annum etiam esse honorariam non est ambigui iuris. Quapropter si
quidem in rem domini uersa pecunia est, heredes eius conuenire potes de ea summa, quae
2 in rem ipsius processit. Si uero hoc probari non potest, consequens est, ut superstite
quidem seruo dominum de peculio conuenias uel, si iam seruus rebus humanis exemptus
est uel distractus seu manumissus nec annus excessit, de peculio quondam aduersus eum
3 (1) experiri possis. Alioquin si cum libero rem agente eius, cuius precibus meministi, con-
tractum habuisti et eius personam elegisti, p*er*uides contra dominum nullam te habuisse
actionem, nisi uel in rem eius pecunia processit uel hunc contractum ratum habuit. D.
non. April. Byzantii AA. conss. a. 293

8 (9) Idem AA. et CC. Isidoro. Si ex alio contractu, non ex illicita mutui [B 18, 2, 21] datione debitor extitisti uel quod patrem tuum in fide suscepisti, tam in patris positus potestate iure teneris, quam etiam morte genitoris tui iuris effectus: et si quidem patris heres extitisti, in solidum, alioquin in quantum facere potes, secundum edicti formam. sed et si emancipatione tui iuris factus es, similiter conueniri te posse debes intellegere. D. vi id. April. Byzantii AA. conss. a. 293

9 (8) Idem AA. et CC. Diogenio. Si mandator pro filio tuo extitisti uel iussu tuo cum eo quem in potestate tunc habuisti contractum est, intellegis et sorti et usuris te parere

P (26, 3. 2. 4. 5 [6 *p*] 7. 9. 8) *L* (26, 2. 4...7. 9. 8) *CRM*

---

1 antonius *M* | anthemoni *S* | mandatute R^a 2 domina neque iubente *PLC:* μήτε ὑπο[γραφούσης] τῆς δεσποίνας *BΣ* (*κ.π.*) 4 id] in id *R* | debere R^a | *s. a. Hal. PL* | d. iii k.] pp. iii n. *PL* 5 ii *om. Hal.* | cereali *Hal.* 6 aa. *PLR* | leontio] *PLM,* leucio *S,* leoticio *C,* lucio *R* 7 abstinens *PL* | *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* 8 sabino et anulio *L,* messala et sabino *Hal.* 9 asclepiade *S* 11 si quae t. comp. defensionibus *C* | competetur P^a, competent P^bL^a? 12 *s. a. Hal. M: in PL est subscriptio c.* 8 | pp. uii id. seb. *reliquis omissis M* 13 ualerius *S,* ualentinus *CM* | gallius *CM* | aa. *om. M* | et *om. LC* | ualerius *SM,* ualer. *p,* ualis *C* | nob.] *pL,* nobilis *C, om. SRM* | c.] consul' *C, om. M* | matrono *R* 14 permisso $pLCR^a$ | mutua] tua L^a | uice *pLM* 15 concessit] conuertit *pL* 16 auctoritates pL^a? 17 *s. a. Hal. pL* | pp. xu k. *omissis reliquis pL* 18 et cc. *om. CM* | rescienti *R* 19 superest *bis* L^a, semper est M^a 20 competentem C^a 21 honoraria *R* | non] esse non *C* | in rem si quidem *C* 22 est pecunia *C* 23 ut] et PL^a? 24 conueniatur L^a 25 quondam *om.* P^aL^a 26 experire *PL* | rem agente] remanente (—ti P^v) *P,* rem agenti L^v 27 prouides *libri* | habuisse *om.* P^a 28 hunc] in hunc P^a | *s. a. Hal.* 30 *ordinem c.* 8 *et* 9, *qui est in SCRM, non recte invertere edd. cum PL probant et transpositio subscriptionum in libris epitomatis et dies constitutionum, cf. BΣ* 18, 2, 14 *sch.* 75 | alio] alieno P^aL^a? 31 in fide] fide *PL,* in fidem *M* 32 tui] sui RM^a | patri L^bM^b 33 dicti C^a? 34 emancione M^a | tui] sui RM^a? | inintelligere M^a | *s. a. Hal. PL et PL ad c.* 5 | d.] s. *PL h. l.* 35 aa.] *PL h. l.,* cc. *Hal., om. PL ad c.* 5 36 diogenio] *PLC,* dionisie *S,* diogeni *RM* 37 potestatem CL^a | parcere P^a, pa•rere L^a, parare *C*

oportere, si te his omnibus obligasti, ut res quae pignoris iure detinentur liberari possint. quod si fideiussor creditae pecuniae intercessisti, teneri te ex ea obligatione explorati iuris est. D. III K. MAI. CC.[1] CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. APHRODISIO. Si liberam peculii administrationem habentes | B 18, 2, 22 | equas cum fetu de peculio serui uenumdederunt, reprobandi contractum dominus nullam
1 habet facultatem. Quod si non habentes liberam peculii administrationem rem dominicam eo ignorante distraxerunt, neque dominium, quod non habent, in alium transferre possunt neque condicionem eorum seruilem scientibus possessionis iustum adferunt initium: unde non immerito nec temporis praescriptionem huiusmodi possessoribus prodesse manifestum est, ideoque res mobiles ementes etiam furti actione tenentur. D. V NON. OCT. SIRMI CC.[1] CONSS. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. ATTALO. Cum ancilla contrahenti, quam iure non obligari constat, aduersus dominum in quantum locupletius eius peculium factum est ea superstite ac post mortem intra utilem annum dandam actionem non ambigitur. D. PRID. K. DEC. SIRMI CC.[1] CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. VICTORI. Dominum per seruum obligari non posse ac | B 18, 2, 24 | tantum de peculio (deducto scilicet, quod naturaliter seruus domino debet) eius creditoribus dari actionem uel, si quid in rem eius uersum probetur, de in rem uerso edicto perpetuo declaratur. D. XIII K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

13 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Dominos ita | Th. 2, 31, 1 B 18, 2, 25 | constringi manifestum est actione praetoria, quae appellatur quod iussu, si certam nume-
1 rari praeceperint seruo actoriue pecuniam. Igitur in perpetuum edictali lege sancimus, ut, qui seruo colono conductori procuratori actoriue possessionis pecuniam mutuam det, sciat
2 dominos possessionum cultoresue terrarum obligari non posse. Neque familiares epistulas, quibus homines plerumque commendant absentem[3], in id trahere conuenit, ut pecuniam[4], quam non rogatus fuerat, impendisse[5] pro praediis mentiatur, cum, nisi specialiter ut pecu-
3 niam praestet[6] a domino fuerit postulatus, idem dominus teneri non possit. Creditaque quantitate multari uolumus creditores, si huiusmodi personis non iubente domino nec
4 fideiussoribus specialiter acceptis fuerit credita[7] pecunia. Sane creditori licen- | Th. 2, 32, 1 | tiam damus[8], ut, si liber a rationibus quas gerebat[9] fuerit inuentus actor seruus procuratorue praediorum, utilis actio pateat de peculio. D. V ID. IVL. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

P (26, 9. 8. [10 *p*] 11...13) *L* (26, 9. 8. 10...13) *CRM*

[1] AA. (= *a.* 293: *Mommsen*)? [2] *iunge* 2, 13, 2. 4, 4, 1. 8, 15, 8. 11, 48, 17. 12, 60, 4 [3] commendantur absentium *Th.* [4] quoque *ins. Th.* [5] se *ins. Th.* [6] commodet *Th.* [7] commodata *Th.* [8] sane c. l. damus] hoc quoque creditoribus non negamus *Th.* [9] regebat (*u. i.*)?

1 his *om. R* | pigneris M^a | librari P^a 3 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio* 27, 2 4 aphrodisio] *SR*, fra.disio p^a, fraudisio p^bL, phrodisio *C*, anfrodisio *M* 5 aequam *C*, quas M^a | de peculio cum fetu *CRM* | uenundederint *C*, uendiderunt R^b | dominis C^a 6 habent *p*, h̄t L^a | peculii *om. C* | domini pL^a 7 ignorante eo *CRM* | possint $pL^aR^aM^a$ 8 condictionem L^a | serui pL^aM^a | possessionisi C^a, possessioni C^b | initium] iudicium C^a 9 praescriptione *R* | huiusmodo L^a 10 ementes] a seruo ementes p^bL | *s. a. Hal.: in pL extat* s. non. *omissis reliquis* 12 et cc. *om. PL* 14 *s. a. Hal. PL* | prid. k. dec.] pri. d. *P*, pri. *L* | sirmi cc. conss.] cc. coss. *Hal.*, sir. ss. *PL* 16 uictori] SR^bM, latroni P^a, lactori P^bLR^a, lictori *C* 18 uersum] conuersum *CM* | rem] re *P* 19 *s. a. Hal. PL* | sirmi cc. conss. *om. PL* 20 honoribus M^a | pp. *om. PL* 22 auctoriue P^a 23 actoriue] actori quodue C^a | sciant *C* 24 dominus *M* 25 id] his R^a? | tradere PL^a 26 menciantur *M* 27 posset L^a, poss. C^a, possunt R^a | que *om.* P^a 28 quantitaqte L^a 29 licentiam *om.* $L^bR^aM^a$ 30 liber a rationibus] CRM^b, libertationibus P^aL^a?, liberationibus $P^cP^bL^cL^bM^a$ | fuerit quas regebat *Th.* | seruus] et s. *C* 31 *s. a. Th. utroque loco Hal. PL* | iul. ... 32 conss. *om. PL* | hon. x et th. VI aa. coss. *Hal.*

XXVII

℞ PER QVAS PERSONAS NOBIS ADQVIRITVR ℞

1 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARCELLO. Excepta possessio- B 16, 9, 13
nis causa per liberam personam, quae alterius iuri non est subdita, nihil adquiri posse
1 indubii iuris est. Si igitur procurator non sibi, sed ei, cuius negotia administrabat, redinte-
gratae rei uindicationem pactus est idque pactum etiam stipulatio insecuta est, nulla domino
obligatio adquisita est. seruis autem res traditae dominis adquiruntur. D. K. IVL. IPSIS
IIII ET III AA. CONSS. a. 290

2 (3) IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si duo uel plures communem seruum B 16, 9, 14
habeant et unus ex his iussit, ut nomine suo seruus ab aliquo stipuletur decem puta
aureos uel aliam rem, ipse autem seruus non eius nomine[2] qui iussit, sed alicuius[3] ex
dominis suis mentionem fecit et nomine illius stipulatus est, inter antiquam sapientiam
quaerebatur, cui adquiritur actio et lucrum, quod ex hac accidit causa, utrumne ei qui
1 iussit an ei cuius seruus mentionem fecit an ambobus. Cumque ex omni latere magna
pars auctorum multum effudit tractatum, nobis uerior eorum sententia uidetur, qui domino
qui iussit adferunt stipulationem et ei tantummodo adquiri dixerunt, quam aliorum, qui in
alias opiniones deferuntur. neque enim malignitati seruorum indulgendum est, ut liceat
eis domini iussione contempta sua libidine facere stipulationem et ad alium dominum, qui
eum forsitan corrupit, alienum lucrum transferre: quod neque ferendum est, si seruus
impius domino quidem qui iussit minime oboediendum existimauerit, alii autem, qui forsitan
2 ignorat et nescit, repentinum adducit solacium. Quod enim saepe apud antiquos dicebatur
iussionem domini non esse absimilem nominationi, tunc debet obtinere, cum seruus iussus
ab uno ex dominis stipulationem facere sine nomine stipulatus est: tunc etenim soli ei ad-
quirit qui iussit: sin autem expresserit alium dominum, soli illi necesse est adquisitionem
celebrari: multo etenim amplius oportet ualere dominici nominis mentionem quam herilem
iussionem. D. XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

3 (2) IDEM A. IOHANNI PP. Cum per liberam personam, si pecunia alterius B 16, 9, 15
nomine fuerit numerata, adquiritur ei cuius nomine pecunia credita est per huiusmodi
numerationem condictio, non autem hypotheca uel pignus, quae procuratori data uel sup-
posita sunt, dominis contractus adquiritur, talem differentiam expellentes sancimus et con-
dictionem et hypothecariam actionem uel pignus ipso iure et sine aliqua cessione ad

P (27 ℞ 1. 2 [3 *p*]) *LCRM* (*CR transpon.* 27, 3. 2)

---

[1] *cf.* 4, 35, 9 [2] nomine *del.* (*Hal.*) [3] alius cuius?

---

2 adquiritur nobis *PL*, uobis adquiritur *R* 3 aa.] aa. et c. *S* 5 iuris P^a | ei] eius P^a 6 uendicionem M^a | factus C^a | idque] id quod L^aR^a | astipulatio C^a 7 seruus C^aR^a | queruntur R^aM | *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* 8 IIII et III aa.] et *Hal.* | conss. *om. PL* 9 *ordinem c.* 2 *et* 3, *quem secuti sumus, tuentur pLMB et BΣ* 8, 2, 68 (*Thal.*), *consentiunt inscriptiones et dies c.* 3, *quem pertinere ad a.* 531 *ideo certum est, quia nulla alia constitutio kalendis Nou.* 530 *data est* (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 169). *diuersum ordinem habent SCR habuitque epitomator Codicis, qui subscriptionem c.* 2 *ad* 26, 9 *adleuit: praeterea c.* 3 *sub numero β' citatur in BΣ* 8, 2, 68 (*Anonymi*) *BΣ* 23, 1, 9 (*p.* 599. 600) *BΣ* 23 1, 46: *at uereor, ne numeri ab editoribus mutati sint* | impp. *R* | iuliano] ioh. *S*, menae *R* 10 habent *R* 11 aureis *C* 12 fecit mentioneu *CRM* | antiquam] a. stipulationem R^a 14 fecit mentionem *CRM* 16 aliorum] alios P^tL^t 17 deferunt PL^a 18 eis] ei *L*, *om.* P^a | iussionem P^a | stipulationes CR^bM, postulationes R^a | ad *om.* P^a 19 alienum] in alienum P^aC 20 forsitan] et f. *CM ut uidetur cum BΣ* ὅστις ἴσως καὶ ἀγνοεῖ εἰ καὶ ••• εν αἰφνιδίαν 22 debeat *C* 23 uno] ime M^a | sine] et sine *PL*, *inc. R* | enim *M* | adquirit ei *CRM* 24 adquisitionem] stipulacionem M^a 25 celebrare M^a | dominicis R^a 26 *s. a. Hal. PL et PL ad* 26, 9 | xui *PL utroque loco* | dec. *om. P h. l.* | lampadio … conss. *om. PL h. l.* | oresta] *Hal.*, hr. *P ad* 26, 9, hor. *L ad* 26, 9 | conss. *om. PL ad* 26, 9 27 idem] imp. iustinianus *S* | a.] aa. *CR* | iuliano *M* | pecuniam C^a 28 fuerit … nomine *om.* R^a | credita] tradita *pL*: ἐδανείσθησαν *BΣ* (κ.π.) 29 pingus *L* | uel] *pL*, siue *CRM* 30 et *om. BΣ* (κ.π.) 31 hypothecarum *pL* | pignus] *RM cum BΣ* (κ.π.) τὸ ἐνέχυρον, pignoris *pLC* | cessatone p^a, cessio *L*, cessatione M^a: κελεύσεως (= iussione) *BΣ* (κ. π.), *sed* ἐκχώρησιν *B*

1 dominum contractus peruenire. Si enim procuratori necessitas legibus imposita est domino contractus cedere actionem, quare non ab initio quemadmodum in personali actione cessio superuacua uidebatur, non etiam in hypothecis et pignoribus simili modo dominus contractus habeat hypothecariam actionem seu pignoris uinculum uel retentionem sibi adquisitam? D. k. Nov. Lampadio et Oresta vv. cc. conss.[1] a. 530

XXVIII

℞ AD SENATVS CONSVLTVM MACEDONIANVM ℞

1 Imp. Pertinax A. Atilio. Si filius, cum in potestate patris esset, mutuam [B 18, 4, 21] a te pecuniam accepit, cum se patrem familias diceret, eiusque adfirmationi credidisse te iusta ratione edocere potes, exceptio ei denegabitur. PP. x k. April. Falcone et Claro conss. a. 193

2 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Sophiae. Zenodorus cum sui iuris esse [B 18, 4, 22] publico uideretur aut patris uoluntate contraxit aut in eam rem pecuniam accepit, quae patris oneribus incumberet, uel suae potestatis constitutus nouatione facta fidem suam obligauit uel alias agnouit debitum, non esse locum decreto amplissimi ordinis rationis est. PP. v k. Mart. Satvrnino et Gallo conss. a. 198

3 Idem AA. Macrino. Si filius familias aliquid mercatus pretium stipulanti [B 18, 4, 23] uenditori cum usurarum accessione spondeat, non esse locum senatus consulto, quo fenerare filiis familias prohibitum est, nemini dubium est: origo enim potius obligationis quam titulus actionis considerandus est. PP. id. Mart. Satvrnino et Gallo conss. a. 198

4 Idem AA. Cyrillae. Si permittente patre filio familias pecuniam mutuam [B 18, 4, 24] dedisti, senatus consulti potestas non interuenit, et ideo persecutio pignoris quod in bonis patris fuit non denegabitur, praesertim cum eidem filius heres extiterit, modo si nullus alius iure conuentionis ratione temporis et ordinis potior apparuerit. PP. xii k. Mai. Fabiano et Mvciano conss. a. 201

5 Imp. Alexander A. *Septimiae* Mvsae. Macedoniani senatus [Greg. 3, 8, 1 B 18, 4, 25] consulti auctoritas petitionem eius pecuniae non impedit, quae filio familias studiorum uel legationis causa alibi degenti ad necessarios sumptus, quos patris pietas non recusaret,
1 credita est. Sed ex contractu filii post mortem eius de peculio actio in patrem compe-
2 tere ita demum potest, si anni utilis spatium petitionem non impedit. Sane si iussu patris datum mutuum probetur, nec in quos usus uersa sit pecunia disquiri necesse est *et* perpetua

P (27. 28 ℞ 1. 3 [4 *p*] 5) *L* (27. 28 ℞ 1. 3...5) *CRM*

[1] d. k. Nou. post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc.?

1 procurator R^a 2 quare non ... 3 non etiam] *ita plane* $B\Sigma$ (κ.π.): διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς ὥσπερ ἐπὶ τῆς περσοναλίας ἀγωγῆς ἡ ἐκχώρησις περιττὴ δοκεῖ, μὴ ἐν ταῖς ὑποθήκαις | in *om.* p^a 3 in *om.* pL^aC^a | pigneribus pLM^a 4 habebat *R* | pigneris pL^aM^a 5 *s. a. Hal.* *pL* | lampadio ... conss. *om. pL* 7 senatum *SPL* | consultus *M* 8 pertinax] *sic libri cum S*, aelius pertinax *Hal.* | aetilio *M* | filius] Primus *uidetur legisse* $B\Sigma$ (κ.π.): ἐὰν Πρίμος ὑπεξούσιος ὢν ἐδανείσατο | adesset P^aL^a? 9 a *om.* C^a | affirmationc (*sic*) P^a, adfirmatione *C* 10 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 5 12 aa.] aa. et cc. *S* | sophio et zenodoro *S*, asofie M^a | senodorus R^a 13 publice *dett.* (Q^b) *male:* publicum *intellege* fiscum | uidebatur *M* | uoluntatem C^a | contraxit] uel contractum pater ratum habuit *addunt B:* ἢ τὸ πραχθὲν ὁ πατὴρ ἀπεδέξατο, *ex interpretatione ut uidetur* 14 constitus M^a 15 ratio C^a 16 *s. a. Hal.* 17 aa.] a. *SPLC* | stipulati P^a 18 actione R^a | senatui *PL* | fenerari *C* 19 filius L^a | prohitum *R* 20 quam *om.* C^a | *s. a. Hal.* 21 aa.] a. *CM* 22 senatum C^a | pigneris *pLM* 23 idem *pL*, eiusdem R^b: αὐτῷ $B\Sigma$ (κ.π.) 24 ordinis] *CRM cum* $B\Sigma$ (κ.π.) τοῖς τοῦ χρόνου καὶ τῆς τάξεως λογισμοῖς, ordine *pL* | *s. a. Hal.* *p* | pp. xu *omissis reliquis p* 26 a. *om. M* | septimiae] *Greg.*, *om. libri* 27 pepetitionem eius L^a, eius petitiones *R* 28 agenti *Greg.* | suptus *P* | recusat L^a, recusare C^a 29 patre *C* 30 impendit *C* 31 mutuum] ei *Greg.:* τὸ δάνειον *B* | iniquos L^a | et] *Greg. cum* $B\Sigma$ (κ.π.): καὶ διην[εκής], sed *libri cum B:* ἀλλὰ διηνεκής

in patrem etiam mortuo filio actio est. PP. PRID. K. MART. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

6 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. THEOPOMPO. Si filius tuus in potestate [B 18, 4, 26] tua agens contra senatus consultum Macedonianum mutuam sumpsit pecuniam, actio de
1 peculio aduersus te eo nomine efficaciter dirigi nequaquam potest. Quod senatus consulti auxilium, licet filii familias meminit, ad nepotes et ad pronepotes porrigitur. PP. VI NON. MART. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

7 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si filius familias citra patris iussionem [B 18, 4, 27] uel mandatum uel uoluntatem pecunias creditas acceperit, postea autem pater ratum habuerit contractum, ueterum ambiguitatem decidentes sancimus, quemadmodum, si ab initio uoluntate patris uel mandato filius familias pecuniam creditam accepisset, obnoxius firmiter constituebatur, ita et si postea ratum pater habuerit contractum, ualidum esse huiusmodi contractum, cum testimonium paternum respuere satis iniquum est. necesse est enim patris ratihabitionem principali patris mandato uel consensui non esse absimilem, cum nostra nouella lege[1] et generaliter omnis ratihabitio prorsus[2] trahitur et confirmat ea ab
1 initio quae subsecuta sunt. et haec quidem de priuatis hominibus sancienda sunt. Sin autem miles filius familias pecuniam creditam acceperit, siue sine mandato uel consensu uel uoluntate uel ratihabitione patris, stare oportet contractum, nulla differentia introducenda, ob quam causam pecuniae creditae uel ubi consumptae sunt. in pluribus enim iuris articulis filii familias milites non absimiles uidentur hominibus qui sui iuris sunt, et ex praesumptione omnis miles non credatur in aliud quicquam pecunias accipere et expendere nisi in causas castrenses. D. XII.[3] K. AVG. LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

XXVIIII

℞ AD SENATVS CONSVLTVM VELLEIANVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. LVCILLAE. Mulieribus, quae alienam obligationem sus- [B 26, 7, 65] cipiunt aut in se transferunt, si id contrahentes non ignorant, senatus consulto subuenitur. sed si pro aliis, cum obligatae non essent, pecuniam exsoluunt, intercessione cessante repetitio nulla est. PP. NON. DEC. CARVITI[4] DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IDEM A. NEPOTIANAE. Frustra senatus consulti exceptione, quod de inter- [B 26, 7, 66] cessionibus feminarum factum est, uti temptasti, quoniam principaliter ipsa debitrix fuisti. eius enim senatus consulti exceptio tunc mulieri datur, cum principaliter ipsa nihil debet, sed pro alio debitore apud creditorem eius intercessit: sin autem pro creditore suo aliis se obligauerunt uel ab eo se uel debitorem suum delegari passae sunt, huiusmodi

P (28, 5...7 *pr.* 29 [℞ *p*] 1 [2 *p*]) *L* (28, 5...7 *pr.* 29) *CRM*

[1] 5, 16, 25 [2] retrorsus? [3] XII *fortasse delendum est* (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178) [4] Carnuti (*Mommsen*)?

1 in] etiam in L^a, *om.* C^a | mortuo] mortuo eo *Greg.*: μετὰ θάνατον τοῦ παιδός *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Greg. Hal. PL et PL ad c.* 1, *sed in L ad c.* 1 *plane erasa est* | pp. *om. P ad c.* 1 | mart.] *Greg.*, mai. *Hal. P utr. l. L* | agricola ... 2 conss. *om. PL h. l.*, et clem. conss. *om. P h. l.* | clementino *Greg. Hal.* 3 impp. *R* | a. *om. M* | et phil. c.] *SR*, *om. PLCM* 6 et ad] *CRM*, ad *PL* | *s. a. Hal. PL* | pp. *om. PL* 7 a. *om. PL* | tacian. *PL* | conss. *om. PL* 8 a.] a. et c. *S*, *om. M* | iuliano] ioh. *S*, tuliano *C* 10 dicentes C^a | quemmodum P^a | si ab] sub R^a 12 et] ut P^a 13 iniquum est] iniquum R^a 14 rat. princ. patris *om.* C^a | consensu CR^a 15 omnes R^a | ratihabitione C^a | ab initio quae] $L^bC^aRM^a$, quae ab initio $PL^aC^bM^b$ 19 creditae] datae *C* 20 filius f. miles (milites R^a) non absimilis uidetur *R* | et ex] ex *R* 21 creditur *C* 22 *s. a. Hal.* 24 senatum *SpLM* | uelleianum] *cf. Mommsen ad Dig.* 16, 1 *rubr.* 25 antonius *M* | lucillo *S* | obligatione *L* 27 exoluut M^a 28 *s. a. Hal. PL* | caruiti duobus aspris] *P*, caruntio nobis aspris *L*, gentiano et basso *Hal.* 29 neptiano *S* | de *om. pL* 30 factus p^a 31 enim *om. R* | consultum R^a 33 obligauerint *RM* | suum debitorem *pL*

senatus consulti[1] auxilium non habent. PP. III ID. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO
CONSS. a. 213
3 IDEM A. SERVATO. Si, cum ipse mutuam pecuniam acciperes, mater tua [B 26, 7, 67]
contra amplissimi ordinis consultum fidem suam interposuit, exceptione tueri potest. PP. III
ID. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
4 IMP. ALEXANDER A. ALEXANDRIAE. Senatus consultum locum habet, siue [B 26, 7, 68]
eam obligationem, quae in alterius persona constitit, mulier in se transtulerit uel partici-
pauerit siue, cum alius pecuniam acciperet, ipsa se constituit ab initio ream, quod et in
1 rerum earum pro aliis obligationibus admissum est. Sed si praedia tua annis maior uiginti
quinque uendidisti et pro marito pecuniam soluisti, deficit auxilium senatus consulti.
PP. VI K. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
5 IDEM A. POPILIAE. Si sine uoluntate tua res tuae a marito tuo pignori datae [B 26, 7, 69]
sunt, non tenentur. quod si consensisti obligationi sciente creditrice, auxilio senatus consulti
uti potes. quod si patientiam praestitisti, ut quasi suas res maritus obligaret, decipere
uoluisti mutuam pecuniam dantem et ideo tibi non succurretur senatus consulto, quo infirmi-
tati, non calliditati mulierum consultum est. D. XV K. IVL. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224
6 IDEM A. TORQVATO. Si mater, cum filiorum suorum gereret patrimonium, [B 26, 7, 70]
tutoribus eorum securitatem promiserit et fideiussorem praestiterit uel pignora dederit,
quoniam quodammodo suum negotium gessisse uidetur, senatus consulti auxilio neque ipsa
1 neque fideiussor ab ea praestitus neque res eius pigneratae adiuuantur. Sin autem tutore
se excusare uolente ipsa se interposuit indemnitatem ei repromittens, auxilio senatus con-
2 sulti uti minime prohibetur. Sin uero tutores petiit et sponte periculum suscepi*t*, quo-
minus teneatur, auctoritate iuris tuetur. PP. VI ID. OCT. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228
7 IMP. GORDIANVS A. VIVIANO. Si sciens creditor a marito propter proprium [B 26, 7, 71]
debitum fundum mulieris, licet ea consentiente, pignori accepit, propter senatus consulti
auxilium uendendo eum dominium mulieri auferre nequiuit, nec tibi necesse est praestito
pretio emptori uindicare, si matri heres extitisti. PP. XII K. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
8 IDEM A. TRYPHONI. Si paternam obligationem non tantum masculini sexus, [B 26, 7, 72]
uerum etiam filiae emancipatae in se receperunt, quamuis filiae uirilibus obligationibus
eximantur propter exceptionem, quae ex senatus consulto Velleiano descendit, tamen filios
in id quod se obligauerunt teneri filiarumque subducta persona patrem in id conueniri
1 posse, in quo conueniretur, si filiae non intercessissent, dubium non est. Pignora tamen
patris, etsi in posteriorem obligationem accepta sunt, sine dubio tenentur: sed et si in
priore fuerunt, quatenus ad patrem per restitutoriam actionem redit, hactenus tenebuntur.
PP. NON. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

P (29 [2 *p*] 3 [7 *p*] 5 *post* 25) *L* (29, 2. 3. 7. 5 *post* 25) *CRM*

[1] senatus consulti *del.*

1 *s. a. Hal. pL et M, ubi legitur post inscr. c.* 3 | III] *Hal. pL,* iiii *M* | id. ... 2 conss. *om. pL* | antonino a. IIII] antoni M^a, antonio M^b 3 a.] aa. *R* | cum] cum tu CM^b 4 amplissimum *C* | consultum] senatus c. R^a | tueri] PLM^a, tueri se CM^b, se tueri *R, cf. u.* 23 5 *s. a. Hal. PL (in L fere erasa est)* | antonio ... conss.] gandaru *uel* gandarii P^a, d *in* t *emend.* P^b, gan**rii *L* 7 persona *om.* R^a | consistit *R* | participauer*nt C^a, participarit M^a 8 aliis R^a | acceperit *RM* | ipsa] pecuniam ipsa R^a? | se const.] *CM,* const. se *R* 9 rerum] rebus *C* | suarum R^a? | sed] sed et *R* | annis maior] *R,* maior annis *CM* 10 et *om. R* | soluisti] s. et R^a 11 *s. a. Hal.* 12 a.] aa. *P* | popiliae] *C,* poplianae *S,* pupillae *PLR,* apopilie *M* | si *om.* M^a | pigneri M^a 13 obligatione P^a 15 succurritur CM^a | quod PL^a 16 *s. a. Hal.: in PL est subscriptio c.* 22 | et] II et *Hal.* 18 pignera *M* | dederit] sique pecuniam dederit M^a 19 uidentur C^a 20 pignoratae *R,* pignerareM^a | tutore *om.* C^a 21 se ipsa *C* | ei *om. C* 22 prohibentur *C* | sin] *CR,* si *M* | suscepit] M^b, suscepisset CRM^a 23 *s. a. Hal. M* | VI] oct. *M* 24 a. *om. p* 25 consentiente] p^bL^aR, consente p^a, sciente L^b, consentiente obligari eum CM^b, consenciente ********** M^a | pigneri p^a | senatum (—tus C^b) consultum *C* 26 dominium mulieri] de dominio mulieris *C,* domoni* mulieri M^a | nequid pL^a, nequ**t M^a 27 empori R^a | uendicari L^a | matres R^a | *s. a. Hal. pLM* | pp. *om. M* | k. oct. ... conss. *om. pL* 28 teifoni *M* 29 filiae uirilibus] filii uirilibus M^a? 30 extimantur R^a 31 se *om. R* 32 quod *M* | non *om.* R^a | pignera CM^a 33 etsi] εἰ μὲν εἰς τὴν δευτέραν ἐνοχὴν ἐδόθησαν *B* | posteriore obligacione *M* 34 priorem C^a | per *om.* C^a 35 *s. a. Hal.*

9 IDEM A. PROCVLO. Quamuis pro alio soluere possit mulier, tamen si praecedente obligatione, quam senatus consultum de intercessionibus efficacem esse non sinit, solutionem fecerit eius senatus consulti beneficio munitam se ignorans, locum habet repetitio. PP. NON. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [B 26, 7, 73] a. 239

10 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. TRYPHAENAE. Si aduersarius tuus non cum marito tuo, sed tecum negotium gessit, reliqua conductionis, quae dicis esse contracta, obtentu eiusmodi obligationum non potes recusare. enimuero si, cum eosdem fundos non tibi, sed marito tuo locaret, personam tuam ut idoneam secutus est, beneficio amplissimi ordinis, quod est factum de intercessionibus feminarum, te tueri potes. PP. XVIII K. SEPT. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. [B 26, 7, 74] a. 244

11 IDEM A. THEODORAE. Etiam constante matrimonio ius hypothecarum seu pignorum marito remitti posse explorati iuris est. PP. VIII K. OCT. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. [B 26, 7, 75] a. 244

12 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. SEPIDVCAE. Si dotare filiam uolens genero res tuas obligasti, pertinere ad te beneficium senatus consulti falso putas: hanc enim causam ab eo beneficio esse remouendam prudentes uiri putauerunt. PP. VIIII K. MART. TVSCO ET BASSO CONSS. [B 26, 7, 76] a. 258

13 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CONDIANAE. Si fenebris pecunia iuxta fidem ueri a creditore tibi data est, siue tota quantitas fenoris siue pars eius in usum mariti processisse proponatur, decreto patrum non adiuuaris, licet creditor causam contractus non ignorauerit. D. III K. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. [B 26, 7, 77] a. 290

14 IDEM AA. ET CC. BASILISSAE. Mulierem contra senatus consulti Velleiani auctoritatem non posse intercedere eademque exceptione fideiussorem eius uti posse iuris auctoritas probat. unde si mater tua marito quondam suo heres non extitit, satis idoneae exceptionis remedio tuta est. PP. VIII K. APRIL. BYZANTII CC. CONSS.[1] [B 26, 7, 78] a. 294

15 IDEM AA. ET CC. AGRIPPINO. Si uxor pro marito contra senatus consultum intercessura te rogauit mandatorio nomine pro ea tuam fidem adstringere, initio contractus per exceptionis auxilium obligationi tuae cohaesit securitas, qua conuentus defendi potes. PP. XVIII K. IVN. SIRMI CC.[2] CONSS. [B 26, 7, 79] a. 294

16 IDEM AA. ET CC. RVFINO. Si mulier alienam suscepit obligationem, cum ei per exceptionem Velleiani senatus consulti succurratur, creditori contra priores debitores rescissoria actio datur. PP. XVII K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 26, 7, 80] a. 294

17 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Si, cum pater uester a Callistrato mutuam sumpsisset pecuniam, uelut hanc eius uxor accepisset, instrumentum conscriptum est, nec ad exceptionis tractatum ex senatus consulto uenientem peruenire necesse est, cum eam ueritatis substantia, constituta potior quam simulata gesta, tueatur. III ID. MART. CC. CONSS. [B 26, 7, 81] a. 294

18 IDEM AA. ET CC. ZOTICO. Feminis alienas nouas uel ueteres obligationes aliqua ratione suscipientibus subuenitur, nisi creditor aliqua ratione per mulierem deceptus [B 26, 7, 82]

P (29, 9 [11 *p*] 12. 13. 16. 18) *L* (29, 9. 11...13. 16. 18) *CRM*

[1] pp. VIII id. Apr. Byzantii AA. conss. (*Mommsen, Zeitfolge p.* 374)? [2] Ian. Sirmi AA. (*Mommsen l. c.*)?

1 a.] augusti *R* | mulier pro alio solu. possit *RM* 3 repetitio *om. M*[a] 4 *s. a. Hal.* 5 imp.] mpp. *R* | et phil. c. *om. C, deficit M* | typhine *S*, triphanae *C*, tryphonae *R*, *deficit M* 7 optentum *C*[a] | obligationem *R*[a] | fundus *R*[a] 8 non tibi *om. R*[a] 9 *s. a. Hal.* 11 a.] aa. *R* | theodoro *C*, hedorae *R* 12 pignerum *M* | remitte *p*[a] | *s. a. Hal.: in pL extat* pp. 14 ualerius *CRM* | et *om. M* | gallus *C*, callius *M* | aa.] a. *M* | sepeduce *S*, sepuduce *R* 15 putabis *C* 16 *s. a. Hal.* 19 pras *P*[a] | usu *PL* 20 decretum *C*[a] | adiuuatur ris *R*[a] 21 *s. a. Hal. P: in L erasa est* | d. III k. sept.] pp. iiii k. *P* | IIII et III aa. conss.] aa. et coss. *Hal.*, iiii *P* 22 aa. et cc.] a. *S* | consultum *R*[a] | uelliani *R* 23 que *om. C* | uti] ut *R*[a] 25 *s. a. Hal.* 27 intercessura ... tuam *om. M*[a] | adstringeres *C*[a]*M*[b] | ab initio *CM*[b] 29 potest *C*[a] | *s. a. Hal.* 30 a. et c. *M* 31 uelliani *R* | debito rescissoria *M*[a] 32 detur *PLCR*[b] | *s. a. Hal. PL* 33 alexandrie *S*, alexandero *R* | callistrato] licostrato *C* 34 uxor eius *C* | accepisse *C* 35 tractatum] contractum *C* 36 potius *C* | *s. a. Hal.* 38 ueteres uel nouas *RM* 39 aliqua] qua *R*[a] | suscipientibus ... ratione *om. M*[a]

sit: nam tunc replicatione doli senatus consulti exceptionem remoueri constitutum est. S. VI ID. NOV. ANTIOCHIAE[1] CC. CONSS. a. 294

19 IDEM AA. ET CC. FAVSTINAE. Cum ad eas etiam obligationes, quae ex [B 26, 7, 83] mulieris persona calliditate creditoris sumpserunt primordium, decretum patrum, quod de intercessione feminarum factum est, pertinere edicto perpetuo declaratur, si tamen creditor, qui contrahere cum alio proposuerat, mulieris personam elegit, exceptione contra petitores secundum ea quae adseueras defendi potes. D. XVIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

20 IDEM AA. ET CC. THEODOTIANO. Heredes quoque mulieris aduersus credi- [B 26, 7, 84] tores eadem exceptione, quae ex senatus consulto introducta est, uti posse non dubium est. D. VIIII K. IAN. IPSIS CC. CONSS. a. 294

21 IMP. ANASTASIVS A. CELERI MAGISTRO OFFICIORVM. Iubemus licere mulie- [B 26, 7, 85] ribus et pro uno contractu uel certis contractibus, seu pro una uel certis personis seu rebus iuri hypothecarum sibi competenti per consensum proprium renuntiare, quodque ita gestum sit, hac auctoritate nostra firmum illibatumque custodiri: ita tamen, ut, si generaliter tali renuntiatione pro uno ut dictum est contractu seu certis contractibus uel ad unam uel certas res seu personas consensum proprium accommodantes usae sunt uel fuerint, eadem renuntiatio ad illos contractus et illas res seu personas quibus consensum proprium accommodauerunt uel accommodauerint coartetur, nec aliis quibusdam contractibus, quibus minime mulieres consenserunt uel consenserint, praetendentibus eam opponendi licentia praebeatur: his scilicet omnibus, quae in praesenti per hanc consultissimam legem statuimus, ad praeteritos nihilo minus contractus pro negotiis et controuersiis necdum transactionibus uel definitiuis sententiis seu alio legitimo modo sopitis locum habituris. D. K. APRIL. ANASTASIO ET AGAPITO CONSS. a. 517

22 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si mulier perfectae aetatis post [Pot. 25, 4 B 26, 7, 86] intercessionem uel cautionem conscripserit uel pignus aut intercessorem praestiterit, sancimus, antiqua legum uarietate cessante, si quidem intra biennale fuge tempus post priorem cautionem numerandum pro eadem causa fecerit cautionem uel pignus aut intercessorem dederit, nihil sibi praeiudicare, quod adhuc ex consequentia suae fragilitatis in secundam
1 iacturam inciderit. Sin autem post biennium haec fecerit, sibi imputet, si, quod saepius cogitare poterat et euitare, non fecit, sed ultro firmauit: uidetur etenim ex huiusmodi temporis prolixitate non pro aliena obligatione se illigare, sed pro sua causa aliquid agere et tam ex secunda cautione sese obnoxiam facere, in quantum hoc fecit, quam pignus aut intercessorem utiliter dare. D. XV K. APRIL. LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

23 IDEM A. IVLIANO PP. Antiquae iurisdictionis retia et difficillimos nodos [B 26, 7, 87] resoluentes et superuacuas distinctiones exsulare cupientes sancimus mulierem, si intercesserit, siue ab initio siue postea aliquid accipiens, ut sese interponat, omnimodo teneri et non posse senatus consulti Velleiani uti auxilio, siue sine scriptis siue per scripturam
1 sese interposuerit. Sed si quidem in ipso instrumento intercessionis dixerit sese aliquid

P (29, 18. 20. 23) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] s. III id. Nou. Pantichi (*Mommsen l. c.*)?

1 exceptione R^a 2 *s. a. Hal. PL* | s. VI] dat. V *Hal.* | antiochiae] *sic Hal. PL* 3 aa. et cc.] a. *S*, a. et c. *M* | faustinae] faustinecumine *M* 5 est *om.* C^a 7 potest M^a | *s. a. Hal.* M^b | d. *om.* M^b | nicomediae] nic. M^b 9 aa. et cc.] a. *S* | theodotiano] *M*, herodotiane *S*, theodosiano *CR* 10 eademque R^a 11 *s. a. Hal. PL* | d. VIIII] s. uiii *PL* | ipsis *om. PL* 12 anestasius *M* | celeri *om. S* | magistri *M* 13 una] uno una M^a 14 iure M^a 16 ut] RM^a, ut et CM^b 17 unam uel] ...nam M^a 18 edem M^a | ad] *R*, in *CM* | illos] illum R^a | consensum] c. suum *C* 19 uel accommodauerint *om. C* | coartentur *C* | contractibus] contractus et illas M^a 20 mul. consenserunt uel consenserint] RM^b, consenserant (—rint C^b) mul. uel consenserunt *C*, mul. consenserant M^a | pretentibus M^a 21 quae] qui C^a 23 seu] uel *M* | alio *om. R* | habituris] habetur M^a | *s. a. Hal.* 24 anastasio] anatolio *Hal.* 27 leguum *M* 31 enim R^aM^a 32 alia *C* | sese *R* | aliquod *R* | agere] ierere M^a 34 *s. a. PL ad c.* 5 | oreste] hor. *PL* 35 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *PL* 36 districtiones *C* | exularet P^a? | cupintes M^a | mulier PL^aC^a 37 siue ab ... interponat *om.* P^a | sese] se P^bL 38 sine *om.* C^a

accepisse et sic ad intercessionem uenisse et hoc instrumentum publice confectum inueniatur et a tribus testibus consignatum, omnimodo esse credendum eam pecuniam uel res
1a accepisse et non esse ei ad senatus consulti Velleiani auxilium regressum. Sin autem
sine scriptis intercesserit uel instrumento non sic confecto, tunc, si possit stipulator ostendere eam accepisse pecunias uel res et sic subisse obligationem, repelli eam a senatus
1b consulti iuuamine. Sin uero hoc minime fuerit ab eo approbatum, tunc mulieri superesse auxilium et antiquam actionem aduersus eum seruari, pro quo mulier intercessit, uel ei
1c (1) actionem parari. Sed si minus idoneae mulieri constitutae aliquis pecunias uel res dedit, ut pro eo se obligaret, mulieri quidem, quae re uera haec accepit, nullus pateat aditus ad senatus consulti auctoritatem, creditori autem liceat aduersus eam uenire et quod potest ab ea exigere et in reliquum debitorem antiquum adgredi, uel in partem, si aliquid a
2 muliere possit accipere, uel in totum, si ea penitus inopia fatigatur. Ne autem mulieres perperam sese pro aliis interponant, sancimus non aliter eas in tali contractu posse se pro aliis obligare, nisi instrumento publice confecto et a tribus testibus subsignato accipiant homines a muliere pro aliis confessionem: tunc etenim tantummodo eas obligari et sic omnia tractari, quae de intercessionibus feminarum uel ueteribus legibus cauta uel ab
3 imperiali auctoritate introducta sunt. Sin autem extra eandem obseruationem mulieres susceperint intercedentes, pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura uel sine scriptis obligatio tamquam nec confecta nec penitus scripta, nec senatus consulti auxilium imploretur, sed sit libera et absoluta, quasi penitus nullo in eadem causa subsecuto.[1] a. 530
24 IDEM A. IVLIANO PP. Veterum ambiguitatem decidentes sancimus, si quis, [B 26, 7, 88] ut seruo suo manumissionem imponat, mulierem acceperit obnoxiam sese pro certa quantitate facientem, si in libertatem seruum p*er*duxerit, siue principaliter mulier sese obligauit siue pro seruo hoc fecit, teneri eam, recte omnimodo senatus consultum Velleianum in hoc
1 casu tacere imperantes. Satis etenim acerbum est et pietatis rationi contrarium dominum serui, qui credidit mulieri siue soli siue post serui promissionem, et libertatem seruo imponere et suum famulum perdere et ea minime accipere, quibus fretus ad huiusmodi uenit liberalitatem. D. K. AVG. LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530
25 [2]IDEM A. AD POPVLVM VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE ET VNIVERSOS PRO- [B 26, 7, 89] VINCIALES. Generaliter sancimus, ut, si quis maior uiginti quinque annis siue masculus siue femina dotem uel pollicitus sit uel spoponderit pro qualibet muliere, cum qua matri-
1 monium licitum est, omnimodo compellatur suam confessionem adimplere. Neque enim ferendum est quasi casu fortuito interueniente mulierem fieri indotatam et sic a uiro forsitan repelli et distrahi matrimonium. cum enim scimus fauore dotium et antiquos iuris conditores seueritatem legis saepius mollire, merito et nos ad huiusmodi uenimus sanctio-
2 nem. Nam si spontanea uoluntate ab initio liberalitatem suam ostendit, necesse est eum uel eam suis promissionibus satisfacere, ut, quod ab initio sponte scriptum aut in polli-

P (29, 25. 5. 23) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *data est aut* XV *k. April. aut* VI *k. April. aut k. Aug. a.* 530 [2] *iungenda uidetur* 5, 13, 1

1 publice] *PLM*^{b}, et publice *RM*^{a}, *om. C:* εὑρεθῇ ἀγοραῖον τὸ συμβόλαιον *B* 2 subsignatum *M* 3 senatum consultum *C*^{a} | uelleiam *M*^{a} 4 scripto *C* 5 pecuniam *LCM*^{b} | obligationi *CRM*^{a} 6 si *C*^{a} | mulieris *C* 7 actionem] obseruationem *R*^{a} | eam *R*^{a} 8 parari] *R*^{b}*M*^{a}*M*^{c}, pa*rit *P*^{a}*L*^{a}*C*^{a}?, pari *P*^{b}*L*^{b}*C*^{b}*R*^{a}*M*^{b}? | sed] sed et *C* | idonea muliere constituta *RM*^{a} 9 haec] *RM,* hoc *PLC* | accipit *R*^{a} | a s. c. auctoritate (—tem *M*^{a}) *CM*^{a} 11 antiquum debitorem *RM* | agregredi *P*^{a} | parem *P*^{a} 12 toto *PL* | fatigatur] laboratur fatigatur *L*^{a}, fatigetur *M* 13 perperam *om. C*^{a} | se pro aliis obl.] *PL,* pro aliis se obl. *C,* se obl. *RM*^{a}, se obl. pro aliis *M*^{b} 14 publice ... subsignato *om. R*^{a} | confesto *L*^{a} | signato *M* 17 obseru.] quantitatem obseru. *L*^{a} 18 intercedentes] homines int. *C* 19 nec] *PLC,* ut nec *RM* 20 nullo] scripta nullo *M*^{a} | eandem causam *R*^{a} | *in PL additur subscriptio* 30, 1 21 idem] impr. iustinianus *S* | ambiguitates decidentes *CR*^{b}, ambiguitate tes *R*^{a} 22 sese] se *C* 23 libertate *CR* | produxerit *libri* 25 racione *M*^{a} 28 uenit libertatem *C,* libertatem peruenit *M* | *s. a. Merillius* 29 idem] impr. iustinianus *SPL* | urbis *om. S* | uniuersas *C* 30 sancimus generaliter *C* 31 qulibet *P*^{a} 32 suam *om. PL*^{a}*:* τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν *B* (κ.π.) 33 casu *om. P*^{a} | fortuitu *CR*^{a}?*M*^{a} 34 dotum *M*^{a} 35 ad] ab *M*^{a} | humodi ueniremus *R*^{a} 37 satis *om. P*^{a} | pollicitatione *R*

citationem deductum est, hoc et ab inuitis postea compleatur, omni auctoritate Velleiani senatus consulti in hac causa cessante. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS. a. 531

XXX

℞ DE NON NVMERATA PECVNIA ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. HILARO. Si pecuniam tibi non [8, 32, 1 B 23, 1, 63] esse numeratam atque ideo frustra cautionem emissam adseris[1] et pignus datum probaturus es, in rem experiri potes: nam intentio dati pignoris neque numeratae[2] pecuniae non aliter tenebit, quam si de fide debiti constiterit. eademque ratione ueritas seruetur, si te possidente pignus aduersarius tuus agere coeperit. PP. K. SEPT. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

2 IMP. ANTONINVS A. MATVRIO. Minorem pecuniam te accepisse et maioris [B 23, 1, 64] cautionem interposuisse si apud eum qui super ea re cogniturus est constiterit, nihil ultra quam accepisti cum usuris in stipulatum deductis restituere te iubebit. D. ID. APRIL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IDEM A. DEMETRIAE. Si ex cautione tua, licet hypotheca data, conueniri [B 23, 1, 65] coeperis, exceptione opposita seu doli seu non numeratae pecuniae compelletur petitor probare pecuniam tibi esse numeratam: quo non impleto absolutio sequetur. D. III K. IVL. LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

4 IDEM A. BASSO. Cum fidem cautionis agnoscens etiam solutionem portionis [B 23, 1, 66] debiti uel usurarum feceris, intellegis de non numerata pecunia nimium tarde querellam te deferre.

5 IMP. ALEXANDER A. AVGVSTIANO. Aduersus petitiones aduersarii si quid [B 23, 1, 67] iuris habes, uti eo potes. ignorare autem non debes non numeratae pecuniae exceptionem ibi locum habere, ubi quasi credita pecunia petitur, cum autem ex praecedenti causa debiti in chirographum quantitas redigitur, non requiri, an tunc cum cauebatur numerata sit, sed an iusta causa debiti praecesserit.

6 IDEM A. IVSTINO. Frustra opinaris exceptione non numeratae pecuniae te [B 23, 1, 68] esse munitum, quando, ut fateris, in eius uicem qui erat obligatus substitueris te debitorem. PP.

7 IDEM A. IVLIANO ET AMMONIANO. Si quasi accepturi mutuam pecuniam [B 43, 1, 69] aduersario cauistis, quae numerata non est, per condictionem obligationem repetere, etsi actor non petat, uel exceptione non numeratae pecuniae aduersus agentem uti potestis. PP. NON. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

8 IDEM A. MATERNO. Si intra legibus definitum tempus qui cautionem exposuit [B 23, 1, 70] nulla querimonia usus defunctus est, residuum tempus eius heres habebit tam aduersus

P (29, 25. 5. 23. 30 ℞ [1 *p*] 2...4 [6 *p*] 7. 8) *L* (29, 25. 5. 23. 30 ℞ 1...4. 6...8) *CRM*

[1] adseris *om. l. gem.* [2] redditae *l. gem. recte*

1 et] *R cum B* (κ.π.) ταῦτα καὶ παρὰ μὴ βουλομένων, *om. PLCM* 2 causa] causa et hoc casu *R* | *s. a. PL* | post cons. l. et orestis] p. lamp. ss. *P*, post lampad. conss. *L* 6 imp. *p* 7 missam pL^aC^a 8 experi R^a 10 *s. a. pL et PL ad* 29, 23 *cum l. gem.* | pp. ... 11 conss.] *l. gem.*, d. k. s. terano et rf. *PL ad* 29, 23, pp. prid. k. *pL h. l.* 12 antonius *M* | minorem] si m. R^a | maioris] maiorem *C* 14 *s. a. PL* 15 antonio et balnio (*om.* a. IIII *et* conss.) *PL* 16 a.] aa. *R* 17 opposita] L^bR^bM, posita PL^aCR^a, ἀντικειμένης *B* | compellitur *CM* 18 sequitur *C* | *s. a. PL* 19 uereale *PL* 21 uel *om.* R^a 22 *in PL additur subscriptio c.* 7 25 causa praecedenti *C* 26 requiri] $C^aR^bM^a$, requiritur $C^bR^aM^b$ 27 praecesserit] M^b, processerit CRM^a 28 idem] imp. alex. *pL* 29 fatearis C^a 30 *s. a. pL* 31 idem] imp. alex. *PL* | ammoniano] *SR*, thāniano *PL*, ammiano *CM* 33 non petat] petat PL^a | uel *om.* PL^a | gentem R^a 34 *s. a. PL hoc loco et ad c.* 4 | pp.] d. *PL ad c.* 4 | II *om. PL ad c.* 4 35 meternio *C*, maternio *M* | praefinitum *C* 36 heredes P^a

1 creditorem quam aduersus heredes eius. Sin autem questus est, exceptio non numeratae
2 pecuniae heredi et aduersus heredes perpetuo competit. Sin uero legitimum tempus excessit in querimoniam creditore minime deducto, omnimodo heres eius, et si pupillus sit, debitum soluere compelletur. PP. XII K. APRIL. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZOILO. Cum ultra hoc B 23, 1, 71 quod accepit re obligari neminem posse constet et stipulatione interposita placita creditor non dederit, in factum dandam exceptionem conuenit: si necdum tempus, intra quod huius rei querella deferri debet, transiit uel intra hoc in testando iuri paritum sit, nihil ultra hoc quod accepisti sortis a te nomine praeses prouinciae exigi patietur. D. III ID. DEC. IPSIS . . . .[1] CONSS. a. 293?

10 IDEM AA. ET CC. MVCAZANO. Adseueratio debitum solutum contendentis temporis diuturnitate non excluditur. B 23, 1, 72 nec huic obloquitur, quod exceptio non numeratae pecuniae certa die non delata querella prius euanescat, cum inter eum, qui factum adseuerans onus subiit probationis, et negantem numerationem, cuius naturali ratione probatio nulla est, et ob hoc ad petitorem eius rei necessitatem transferentem magna sit differentia.

11 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIANO. Si transactionis causa dare Palladio pecuniam stipulanti spopondisti, exceptione non numeratae pecuniae defendi non potes. B 23, 1, 73 D. IIII ID. APRIL.

12 [2]IDEM AA. ET CC. SEVERIANO. Tam mandatori quam fideiussori non numeratae pecuniae exceptio exemplo rei principalis competit. B 23, 1, 74

13 IMP. IVSTINVS A. THEODOTO PV. Generaliter sancimus, ut, si quid scriptis B 23, 1, 75 cautum fuerit pro quibuscumque pecuniis ex antecedente causa descendentibus eamque causam specialiter promissor edixerit, non iam ei licentia sit causae probationes stipulatorem exigere, cum suis adquiescere deceat, nisi certe ipse e contrario per apertissima rerum argumenta scriptis inserta religionem iudicis possit instruere, quod in alium quemquam modum et non in eum quem cautio perhibet negotium subsecutum sit. nimis enim indignum esse iudicamus, ut, quod sua quisque uoce dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare testimonioque proprio resistere.

14 [3]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In contractibus, in quibus pecuniae uel B 23, 1, 76 aliae res numeratae uel datae esse conscribuntur, non intra quinquennium, quod antea

P (30, 8. 9. 11...13) *L* (30, 8. 14 *pr*. 9. 11...13) *CRM*

[1] ipsis AA. (*Herrmann*)? [2] *cf.* 6, 44, 5 [3] *iungenda est* 5, 13, 3, *fortasse etiam c.* 15 *h. t.*

1 heredem *M* | eius *om. C* | quesitus P^a 2 aduersum L^a | heredes] *PLC*, heredem *RM*, τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις *B* | perpetuo] *C cum B* διηνεκῶς, perpetuum *PL*, perpetua *RM* 3 deductum M^a | heredes P^a 4 compellentur C^a | *s. a. PL* 5 aa. et cc.] *CRM*, aa. et c. *S*, aa. *PL* | zoiro *M* | cum ... 6 constet] *initium constitutionis propter* 4, 32, 28 *mutatum esse docet Thalelaeus* (*BΣ*): θαυμάσιόν τι λέγει ἡ διάταξις ἐνταῦθα καὶ ἀγνοούμενον πᾶσι τοῖς μὴ τὸν παλαιὸν θεματισμὸν τῆς διατάξεως ἐπισταμένοις. τὸν γὰρ παλαιὸν εἶχεν ἡ διάταξις, ὅτι κεφάλαιον καὶ τόκον χρεωστούμενός τις ἐποίησε γενέσθαι χειρόγραφον ὡς ἀπὸ κεφαλαίου κεχρεωστημένης πάσης τῆς ποσότητος. καὶ ἔρρωται τοῦτο τὸ σχῆμα κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σήμερον ἡ νεαρὰ διάταξις ἀνεῖλε τὸ τοιοῦτο σχῆμα βουλομένη τόκον τόκου κατὰ μηδένα τρόπον ἀπαιτεῖσθαι, πρὸς τοῦτο ἡ διάταξις εἶπεν, ὅτι ὀνόματι κεφαλαίου οὐ δύνασαι ἀπαιτεῖσθαι ὑπὲρ ὃ ἔλαβες, τουτέστι τοὺς τόκους τοὺς προστεθέντας ἐν τῇ ἐπερωτήσει τοῦ κεφαλαίου οὐ δύνασαι ὡς κεφάλαιον ἀπαιτῆσαι 6 acceperit *PL* | contet *L* | interposite L^a 7 conuenit si] *ita plane Graeci:* ἀντιτίθησι τὴν ἀναργυρίαν, ἐὰν εἰσέτι ὁ χρόνος ἐνδαψιλεύηται *B* | infra *RM* 8 debeat L^a | infra *PLC* | paratum $P^aL^aC^b$, par*tus C^a: τὸ ἱκανὸν τοῖς νόμοις ἐγένετο *B* 9 praeses] *PLCR*, rector aditus *M*, rector *W*, ὁ ἄρχων *B* | patitur R^a | *s. a. PL: subscriptio aut huc pertinet aut ad c.* 10 10 conss.] cc. *PL* 11 solitum M^a 12 nec] ne M^a 13 certa die *om.* M^a 14 subiit (subigit *C*) probationis] substitionis R^a? | numeratione *R* 15 ob *om. C* | *de subscriptione uide u. ad* 9 16 et cc. *om. P* | eutychiano] seueriano *M* 17 popondisti P^a | potest C^a | *s. a. P* 19 mandori M^a 20 exexplo P^a | *in PL subiungitur subscriptio* 31, 3 21 iustinianus *SPLM* | theodoto] *C ad u.* 29 (*u. i.*), theodoro *S C hoc loco RM: cf. ad* 2, 7, 26 | pu.] *PL*, pp. *SCRM* | quis L^a 22 pecuis M^a | antecedenti *C* 23 ei iam *M* | probationis PLC^aM^r, *inc.* R^a 24 ipse certe *R* | e *om.* $PLCM^a$ 25 scriptis] in scr. *C* 27 quisque sua *C* 28 infirmare] *PLC*, infirmaret *RM* | resistere] $PLCR^b$, resistet R^a?, resisteret *M* 29 imp. iust.] *SLR*, idem *CM* | menae] theodoto (*ex u.* 21) *C* | pp. *om. M*

constitutum erat, non numeratae pecuniae exceptionem obicere possit, qui accepisse pecu-
nias uel alias res scriptus sit, uel successor eius, sed intra solum biennium continuum, ut
eo lapso nullo modo querella non numeratae pecuniae introduci possit: his scilicet, qui
propter aliquas causas specialiter legibus expressas etiam lapso quinquennio in praeteritis
temporibus adiuuabantur, etiam in posterum, licet biennium pro quinquennio statutum est,
1 eodem auxilio potituris. Sed quoniam securitatibus et instrumentis depositarum [Ῥοπ. 11, 4
rerum uel pecuniarum talem exceptionem opponere litigatores conantur, iustum esse pro-
spicimus huiusmodi potestatem in certis quidem casibus prorsus amputare, in aliis uero
breui tempore concludere. ideoque sancimus instrumento quidem depositionis certarum
rerum uel certae pecuniae securitatibusque publicarum functionum, siue in soli- [10, 22, 4
dum siue ex parte solutae esse conscribantur, illis etiam securitatibus, quae post con-
fectionem dotalium instrumentorum de soluta dote ex parte uel in solidum exponuntur,
2 nullam exceptionem non numeratae pecuniae penitus opponi. Super ceteris uero [(10, 22, 4)
securitatibus, quae super priuatis debitis a creditore conscribuntur partem debiti sortis
uel usurarum nomine solutam esse significantes, uel adhuc feneraticia cautione apud cre-
ditorem manente, solidi tamen debiti solutionem factam esse demonstrantes, uel etiam
futuram esse redhibitionem instrumenti feneraticii promittentes, uel si qua alterius cuius-
cumque contractus gratia, in qua numeratio pecuniarum uel datio certarum specierum
scripta est, securitas similiter data sit depensas esse pecunias uel alias res uel partem
earum significans, intra triginta tantummodo dies post huiusmodi securitatis expositionem
connumerandos exceptionem non numeratae pecuniae posse obici, ut, si hi transacti fue-
rint, eadem securitas ab iudicantibus omnibus modis admittatur, nec liceat ei qui securi-
tatem exposuit post excessum memoratorum dierum non esse sibi solutas uel pecunias uel
3 alias res dicere. Illo uidelicet obseruando, ut, in quibus non permittitur exceptionem non
numeratae pecuniae opponere uel ab initio uel post taxatum tempus elapsum, in his nec
4 iusiurandum offerri liceat. In omni uero tempore, quod memoratae exceptioni taxa- [(Ῥοπ.)
tum est, licebit ei, cui talis exceptio competit, uel denuntiationibus scripto missis querellam
non numeratae pecuniae manifestare ei, qui numerasse eam uel alias res dedisse instru-
mento scriptus est, uel, si abesse eum his locis in quibus contractus factus est contigerit,
in hac quidem alma urbe apud quemlibet ordinarium iudicem, in prouinciis uero apud uiros
clarissimos rectores earum uel defensores locorum eandem querellam manifestare eoque
5 modo perpetuam sibi exceptionem efficere. Sed si praesens quidem sit, qui pecu- [1, 4, 21
nias numerasse uel alias res dedisse scriptus est, aliquam uero administrationem uel in
hac alma urbe uel[1] in prouinciis gerat, ut difficile esse uideatur denuntiationem ei mit-
tere[2], licentiam damus ei, qui memorata exceptione uti uelit, alios iudices adire uel in
hac alma urbe uel in prouinciis et per eos ei manifestare, cui exceptionem huiusmodi
6 obicit, factam a se super non numerata pecunia querellam esse. Quod si in prouinciis uel[3]
non sit alius administrator ciuilis uel militaris, uel per aliquam causam difficile sit ei qui
memoratam querellam opponit adire eum et ea quae dicta sunt facere, licentiam ei damus
per uirum reuerentissimum episcopum eandem suam exceptionem creditori manifestare et

L (30, 14 *pr. usque ad u.* 5 adiuuabantur) *CRM*

---

[1] uel in h. a. u. uel *om. l. gem.* [2] denuntiationem eidem non numeratae pecuniae mittere *l. gem.* [3] in prouinciis uel *om. l. gem.*

---

1 constitum *M*[a] | qui coepisse *LM*[a] 2 continuum *om. M*[a] 3 eo lapso] aelapso *C*[a], aelapso eo *C*[b] | posset *R* 5 adiuuabatur *L* | statum *M*[a] 6 petituris *R*[a] 9 breuis *R*[a] 11 illis etiam] * eciam *uel* eciam *M*[a] 12 uel *om. M*[a] 14 curitatibus *M*[a] 16 solidi tamen] solidam *R*, soliditatem *M*[a]? | factum *R* 19 data] aelata *C* 21 hii *CM*[b] 22 omni *R*[a] 23 solutas uel pecunias] *CM*, solutam pecuniam *R* 25 et lapsum *R* 27 demutationibus *R*[a] | scriptio *C*[a] 28 manifestare ei] *RM*[b], ei manif. *C*, ei *om. M*[a] 29 scriptus] *R*[b], inscriptus *CM*[b], scriptum *R*[a], inscriptum *M*[a] 32 pecuniam *l. gem.* 33 aliquam] uel al. *C* 34 prouincias *M* | uideantur *M*[a] | ei] e *M*[a] | mittentem *C*[a] 36 et] ut *C* | ei *om. l. gem.* 39 nemoratam *R* | ei damus] damus et *l. gem.*

ita tempus statutum interrumpere. quae[1] etiam in exceptione non numeratae dotis locum habere certum est. D. K. IVL.[2] CONSTANTINOPOLI IPSO A. II CONS. a. 528

15 [3]IDEM A. MENAE PP. Si cui non numeratae pecuniae competere possit exceptio, etiam eo supersedente tali auxilio uti, uel praesente uel absente, creditores eius possint (siue ipsi conueniantur utpote res eius detinentes, ab his qui debita eius exigunt, cui competit huiusmodi exceptio uel dotis uel alterius causae nomine, siue contra alios possidentes aliquam actionem ipsi moueant) possint[4] in examinando negotio suis aduersariis eandem non numeratae pecuniae exceptionem opponere nec eo prohibeantur, quod principalis debitor ea numquam usus est: ita tamen, ut neque principali debitori neque fideiussori eius aliquid praeiudicium generetur, si is qui eam exceptionem opposuit uictus fuit, sed possint illi postea, si conueniantur, intra statuta scilicet tempora eadem se exceptione tueri. B 23, 1, 77 a. 528–

16 IDEM A. IOHANNI PP. Indubitati iuris est non numeratae pecuniae exceptionem locum habere et in talibus nominibus uel feneraticiis uel aliis cautionibus, quae etiam sacramenti habent mentionem.. quae enim differentia est in huiusmodi exceptione, siue iusiurandum positum est siue non, tam in feneraticiis cautionibus quam in aliis instrumentis, quae talem exceptionem recipiunt? B 23, 1, 78 a. 531–

XXXI

℞ DE COMPENSATIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DIANENSI. Et senatus censuit et saepe rescriptum est compensationi in causa fiscali ita demum locum esse, si eadem statio quid debeat quae petit. hoc iuris propter confusionem diuersorum officiorum tenaciter seruandum est. si quid autem tibi ex ea statione cuius mentionem fecisti deberi constiterit, quam primum recipies. B 24, 10, 25

2 IDEM A. CLAVDIO ET[5] ASCLEPIADI. Ex causa quidem iudicati solutum repeti non potest, eapropter nec compensatio eius admitti potest. eum uero, qui iudicati conuenitur, compensationem pecuniae sibi debitae implorare posse nemini dubium est. B 24, 10, 26

3 IMP. ALEXANDER A. AETRIO CAPITONI. In ea, quae rei publicae te debere fateris, compensari ea, quae ab eadem tibi debentur, is cuius de ea re notio est iubebit, si neque ex kalendario neque ex uectigalibus neque ex frumenti uel olei publici pecunia neque tributorum neque alimentorum neque eius, quae statutis sumptibus seruit, neque fideicommissi ciuitatis debitor sis. PP. K. OCT. MAXIMO *II* ET AELIANO CONSS. B 24, 10, 27 a. 223

4 IDEM A. FLAVIO ET[5] LVCIANO. Si constat pecuniam inuicem deberi, ipso iure pro soluto compensationem haberi oportet ex eo tempore, ex quo ab utraque parte debetur, utique quoad concurrent quantitates, eiusque solius, quod amplius apud alterum B 24, 10, 28

P (31 ℞ 4) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] quod *l. gem.* [2] Iun. (5, 15, 3. 10, 22, 4)? [3] *cf. p.* 346 *not.* 3 [4] possint] pro se (*Mommsen*)? [5] et *del.* (*Mommsen*)

2 certum] receptum *l. gem.* | *s. a. liber, qui laudatur in Gundlingianis XL p.* 437, *cum locis geminis* | constantinopoli *om. liber laud.* | ipso a.] *ita uidetur habuisse liber,* dn. iustiniano a. *loci gemini* 3 idem] impr. iustinianus *S* | menae] ioh. *S* 4 eo *om. C* | supersedentem M^a | uti] uti et *RM* | uel absente *om.* R^a 5 possunt *C* 7 in] R^bM^b, *om.* CR^aM^a | negotiis suis aduersarius *C* 8 eo *om. R* | prohibeatur M^a? 9 ut neque pr. debitori *om.* M^a 11 possunt *C* | eadem] *C,* ea *RM* 13 idem] impr. iustinianus *S* | exceptione *R* 15 etiam] et *C* | habeant *R* | exceptionibus CM^b 20 antonius M^a, antoni M^a | a. dianensi] *CR,* a. ulpianensu *S,* ac hanensi *M* 21 domum C^a 23 constituerit R^a 25 a.] aa. *R* | claudio et] *S, om. libri* | asclepiadi] *CM,* asclepiadae *S,* sedepiadi *R* | ex] si ex CR^aM^a: τὸ μὲν ἐξ αἰτίας τῆς iudicati καταβληθὲν ῥεπετιτεύεσθαι οὐ δύναται *BΣ* (*κ.π.*) | solitum M^a 28 hetrio *S, om. libri* | capitonii *M* 29 debere] bere M^a 31 status M^a | seruit] fuerit M^a 32 ciuitatis] *R,* ciuitati *CM* | debitoris sis M^a | *s. a. PL ad* 30, 12 | pp.] p. *L, om. P* | maximo ... conss.] max. et hel. cc. *PL* 33 flauio et] *S, om. libri* | iuliano *M* 34 solito M^a 35 utique] d utique L^a, *om.* R^a | quoad] quae ad PL^t, quod R^a, quoad ad M^b | concurrentes M^b

est, usurae debentur, si modo petitio earum subsistit. D. XVII K. OCT. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

5 [B 24, 10, 29] IDEM A. HONORATAE. Etiam si fideicommissum tibi ex eius bonis deberi constat, cui debuisse te minorem quantitatem dicis, aequitas compensationis usurarum excludit computationem, petitio autem eius, quod amplius tibi deberi probaueris, sola relinquitur. PP. a. 229

6 [B 24, 10, 30] [5, 21, 1] IDEM A. POLYDEVCAE. Neque scriptura, qua cautum est accepta quae negas tradita, obligare te contra fidem ueritatis potuit et compensationis aequitatem iure postulas. non enim prius exsolui, quod debere te constiterit, aequum est, quam petitioni mutuae responsum fuerit, eo magis, quod ea te persequi dicis, quae a muliere[1] diuortii causa amota quereris. PP. XVI K. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

7 [B 24, 10, 31] IDEM A. FLAVIO AVSONIO. Si ex uenditione pretium uenditori debetur, compensationis ratio opponitur. aduersus fiscum enim solum emptores petitioni pretii compensationem obicere prohibentur.

8 [B 24, 10, 32] IMP. GORDIANVS A. AVRELIO EMERITO MILITI. Si propter fructus ex possessione tua perceptos uitricus tuus debitor tibi constitutus est, cum id, quod a matre tua legatum est, a te petere coeperit, mutuo debitae quantitatis apud eum qui super ea re iudicaturus est compensationem non immerito obicies.

9 [B 24, 10, 33] IDEM A. LICINIAE EVCTEMONIDI. Eius, quod non ei debetur qui conuenitur, sed alii, compensatio fieri non potest. PP. ID. IAN.

10 [B 24, 10, 34] IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. IVLIO NICANDRO. Quoniam liberum fundum distractum proponis, post uero, ueluti praecedente emptionem obligatione, certum quid soluisse, si debitum a te apud praesidem prouinciae petatur, compensationem eius quod indebite soluisti potes opponere.

11 [B 24, 10, 35] IDEM AA. ET CC. CLAVDIO[2] IVLIO ET PAVLO. Si tutores pupillis officio magistratus urguente nominastis ac pro his propter onus primipili pecuniam soluistis, superstitiosam geritis sollicitudinem, ne ab ipsis conventi hanc eis imputare minime possitis uel a uobis quicquam amplius exigatur, si tantum, quantum eis tutores debuerunt, uel uos nomine ipsorum maiorem quantitatem[3] dedisse probetur.

12 [B 24, 10, 36] IDEM AA. ET CC. LVCIO CORNELIANO. Inuicem debiti compensatione habita, si quid amplius debeas, soluens uel accipere creditore nolente offerens et consignatum deponens de pignoribus agere potes. PP. XVII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

13 [B 24, 10, 37] IDEM AA. ET CC. AVRELIO BASSO. Si uelut in id debitum, quod sollemnium publicarum pensitationum debueras nomine, compensaturo tibi nihil petiturum postea Muciano scripsisti, redditis quae uenerant in compensationem non indebiti soluti repetitio, sed ante debiti competit exactio.

P (31, 4 [5. 7 *p*] 9. 12) *L* (31, 4. 7. 5. 9. 12) *CR* (31, 8 *om.* R^a) *M*

[1] a muliere *om. l. gem.* [2] Claudiis (*Mommsen*)? [3] maiorem quantitatem *colloca ante* uos

1 substitit *R* | *s. a. PL* | alex. et dion. cc. ss. (cc. conss. *L*) *PL* 3 honeratae *M* | si *om.* M^a 4 usarum R^a 5 computationes *C* 6 *s a. pL* . 7 polydeucae] *C cum l, gem.*, polydeucie *S*, polydeuci *RM* | scripta M^a 9 deberi *R* 11 *s. a. l. gem.* 13 flauio] *S, om. libri* | auxonio *SR*, aueconio *pL*, honorio *C*, hunoxio *M* 14 solum] $p^b C^a R^b M$, solummodo $p^a L C^b R^a$ | compensationes *C* 16 aurelio emerito mil.] *S*, merito *CM* 17 constitus M^a 20 idem] imp. gord. *PL* | a. *om. P* | liciniae] *S, om libri* | euctemonidi] *CR*, eucimoni *S*, euthomenidi *PL*, euthomoni *M* 21 *s. a. PL: fortasse pertinet ad c.* 11 22 aa. et cc. (c. *S*)] *SCR, om. M* | iulio] *S, om. libri* | micandro *R*, nichandro *M* 23 liuerum *fortasse legit et in* uere *emendauit Thalelaeus:* ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀγρὸν πεπραμένον θεματίζεις *BΣ* (κ.π.) | emptionis $C^a R M^a$?: προλαμβανούσης τὴν πρᾶσιν ἐνοχῆς *BΣ* (κ.π.) 24 quid] $R^b M$, quod R^a, *om.* C^a 25 quod] qui R^a | potest C^a 26 aa. et cc.] a. *SPL* | claudio] *S, om. libri* | iulio] *SM*, iuliae *C*, iuliano *R* | et paulo *om. S* | tutore M^a 28 solitudinem *R* | ipsis] his *C* | imputari *R* | possetis $R M^a$? 30 dedisse quantitatem *C* | *de subscriptione u. ad u.* 21 31 aa. et cc.] a. *P* | lucio] *S, om. libri* | cornelio *C* 32 debeat C^a | creditore *om.* R^a 33 pigneribus *M* | *s. a. PL: nisi ea pertinet ad c.* 13 | cc. conss.] cc. *PL* 34 aurelio] *S, om. libri* | publicorum R^a 36 soluti *om.* M^a 37 competi *uel* competis M^a | *de subscriptione uide ad u.* 33

14 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Compensationes ex omnibus actionibus [B 24, 10, 38] ipso iure fieri sancimus nulla differentia in rem uel personalibus actionibus inter se ob-
1 seruanda. Ita tamen compensationes obici iubemus, si causa ex qua compensatur liquida sit et non multis ambagibus innodata, sed possit iudici facilem exitum sui praestare. satis enim miserabile est post multa forte uariaque certamina, cum res iam fuerit approbata, tunc ex altera parte, quae iam paene conuicta est, opponi compensationem iam certo et indubitato debito et moratoriis ambagibus spem condemnationis excludi. hoc itaque iudices obseruent et non procliuiores in admittendas compensationes existant nec molli animo eas suscipiant, sed iure stricto utentes, si inuenerint eas maiorem et ampliorem exposcere indaginem, eas quidem alii iudicio reseruent, litem autem pristinam iam paene expeditam sententia terminali componant: excepta actione depositi secundum nostram sanctionem,
2 in qua nec compensationi locum esse disposuimus.[1] Possessionem autem alienam perperam occupantibus compensatio non datur. D. k. Nov. Lampadio et Oreste vv. cc. conss. a. 530

XXXII

℞ DE VSVRIS ℞

1 Imp. Pivs A. Avrelio evocato. Si interrogatione praecedente promissio [B 23, 3, 50] usurarum recte facta probetur, licet instrumento conscripta non sit, tamen iure optimo debentur. Sine die et consvlibvs.

2 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Lvcio. Vsuras emptor, cui possessio [B 23, 3, 51] rei tradita est, si pretium uenditori non obtulerit, quamuis pecuniam obsignatam in depositi causa habuerit, aequitatis ratione praestare cogitur.

3 Idem AA. Ivliano Serpio. Quamuis usurae fenebris pecuniae citra uin- [B 23, 3, 52] culum stipulationis peti non possunt, tamen ex pacti conuentione solutae neque ut indebitae repetuntur neque in sortem accepto ferendae sunt. PP. v k. Oct. Severo *III* et *Antonino* AA. conss. a. 202

4 Idem AA. Aproniae Honoratae. Per retentionem pignoris usuras seruari [B 23, 3, 53] posse, de quibus praestandis conuenit, licet stipulatio interposita non sit, merito constitu-
1 tum est et rationem habet, cum pignora condicione pacti etiam usuris obstricta sint. Sed enim in causa de qua agis haec ratio cessat, si quidem tempore contractus de minoribus usuris petendis conuenit, postea autem, cum se[2] debitor praestaturum maiores repromisit, non potest uideri rata retentio pignoris, quando eo tempore, quo instrumenta emittebantur, non conuenerit, ut pignus etiam ad hanc adiectionem teneatur.

P (31, 14. 32 ℞ 1. 2. 6. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] 4, 34, 11 [2] si quidem, cum tempore ... postea autem se (*Mommsen*)?

1 compensationem *C* 2 rem] re L^t | actionibus *om.* M^a 4 innodatur R^a | sed] si P^a? | facile P^bLR | praestari PL^b 5 mirabile PL^t 6 quae] que *C* | uicta M^a 7 debito *om.* R^a | et] ut PL^a, uelut ex R^b, *om.* M^a | ambigimus M^a? | compensationis *C* | excludat PL^aR^b, excludit C^aR^a 8 ammittendas compessationes PL^a, admittendis compensationibus *R* 9 eas suscipiant] eis suscipiant P^a | et ampliorem *om.* *C* | expscere L^a 10 alio R^a 11 sententiam P^a | compescant P^tL^t | depositi] depsi M^a 12 possessionum a. alienam C^a, possessiones a. alienas *M* 13 *s. a. PL* | or. uu. cc. conss.] hor. aaa. c. *P*, hor. aa. uc. *L* 17 a. aurelio euocato] aurelius *S*, a. euocato *PLCR*, euacato *M* | procedente R^a 18 instrumento RM^a, in instrumento PL^tM^b, in instrumenta L^v, instrumenta *C* | sint *C* | tamen] PLR^b, *om.* CR^aM | debetur *PL* 19 *s. a. PL* 20 aa.] a. et c. *S* | lucio] *CM*, lycio *S*, locio *PLR* 21 obtuleret P^a 22 causam *CR* | *in PL est subscriptio ç.* 5 23 aa.] a. et c. *S*, a. *PLM* | serpio] *S*, *om. libri* | fen. pecuniae] ex fen. pecunia R^a 24 ut *om.* *C* 25 in sorte *libri*, εἰς κεφάλαιον *BΣ* (κ.π.) | accepta PL^a, acceptae L^bC, accept* M^a | *s. a. PL* (*in L fere erasa*) | III ... 26 conss.] aa. ii *P*, ** ii *L*: *fortasse restituendum* seuero a. II (*ut usu uenit in libris et fastis*) et uictorino conss. = *a.* 200 27 aproniae] *S*, *om. libri* | retemptionem *C* | pigneris *M* 28 conuenerit C^bRM^b, conuenerat M^a? 29 pignera M^a | condictione M^a, *inc.* C^a | etiam] et *C* 30 agis] C^bR^a, addis C^a, adis R^bM^b, a*** M^a | de minoribus ... 31 cum se] de ** M^a 31 praestiturum *R* | repromiserit *C* 32 pingneris M^a | eo *om.* R^a | mittebantur RM^a 33 adiectionem] W^b *cum B* ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τοῦ τόκου, actionem *CRM* | teneatur] *C*, teneretur R^bM^b, tenerentur R^a, tene**tur M^a

5 IDEM AA. VLTVMIO SABINO ET ALIIS. Aduersus creditorem usuras maiores [B 23, 3, 54] ex stipulatu petentem, si probetur per certos annos minores postea consecutus, utilis est pacti exceptio. secundum quod tueri causam potestis etiam aduersus defensores ciuitatis maiores petentes ex cautione, si probaueritis semper quincunces amitam pupillorum uestrorum, quae maiores cauerat, rependisse. D. NON. IVL. GETA CONS. a. 205

6 IMP. ANTONINVS A. ANTIGONO MILITI. Si creditrici, quae ex causa pignoris [B 23, 3, 55] obligatam sibi rem tenet, pecuniam debitam cum usuris testibus praesentibus obtulisti eaque non accipiente obsignatam eam deposuisti, usuras ex eo tempore quo obtulisti praestare non cogeris. absente uero creditrice praesidem super hoc interpellare debueras. PP. III ID. FEBR. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

7 IDEM A. DOMITIO ARISTAEO. Creditor instrumentis suis probare debet quae [B 23, 3, 56] intendit et usuras se stipulatum, si potest. nec enim, si aliquando ex consensu praestitae sunt, obligationem constituunt. PP. IIII NON. OCT. ROMAE LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

8 IDEM A. CLAVDIO DORYPHORO. Quamuis Bassa, cum pecuniam mutuam [B 23, 3, 57] acciperet, minores usuras Menophano [1] spoponderit et, nisi intra certum tempus eas soluisset, ampliores (licitas tamen) promiserit, si post tempus cautioni praefinitum creditor easdem accepit nec maiores dari sibi postulauit ac per hoc non recessisse a minorum praestatione eum probari potest, eas usuras computari oportet, quarum in exactione creditor perseuerauit.

9 IDEM A. CANIO PROBO. Si per te non stetit, quominus intra tempora prae- [B 23, 3, 58] finita pecuniam minorum usurarum solueres, sed per tutores filiorum creditoris, qui eam accipere noluerunt, idque apud iudicem datum probaueris, eius temporis, quo per te non stetisse apparuerit, usurae maiores non exigentur. quod si etiam sortem deposuisti, exinde ex quo id factum apparuerit, in usuras non conuenieris.

10 IDEM A. CRATO ET [2] DONATO MILITI. Vsurae per tempora solutae non proficiunt ad dupli computationem. tunc enim ultra sortis summam usurae non exiguntur, quotiens tempore solutionis summa usurarum excedit eam computationem.

1 (12) IMP. ALEXANDER A. AVRELIO TYRANNO. Frumenti uel hordei mutuo dati [B 23, 3, 59] accessio etiam ex nudo pacto praestanda est. PP. K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 (11) IDEM A. POPILIO. Ex praedio pignori obligato creditor post oblatam iure [B 23, 3, 60] sibi pecuniam, quam non suscepit, si fructum accepit, exonerari sortis debitum certum est.

P (32, 6. 3. 7. 10...12) *L* (*ut P*) *CRM* (*CM transpon.* 12. 11)

[1] Menophanto (*Mommsen*)? [2] et *del.* (*Mommsen*)

1 aa.] a. et c. *S* | ultumio] *S, om. libri* | subitiano *S* 3 etiam] et *C* 4 semper *om.* R^aM^a?: ἀεὶ πενταουγγιαίους *BΣ* (κ.π.) | uestrorum] tuorum M^a? 5 rependisse] (ndisse *in litura C*) CRM^b, *dependisse M^a: καταβεβληκέναι *BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL ad c.* 2 | geta cons.] getae cc. *PL* 6 antonius *M* | anticono *PLR* | militi] *S, om. libri* | causa] casu R^a | pigneris M^a 7 tenet pec.] tenet p. tenet P^a, tenet et p. *R* 10 *s. a. PL* 11 aa. *R*, a. et c. *S* | domitio] *S, om. libri* | aristaeo] arestheo *S*, arist. cc. *PL* 12 se (se* L^a) stipulatum] ex stipulatu *P* 13 obligationes PL^a | *s. a. PL: fortasse ea pertinet ad c.* 10 14 a.] a. et c. *S* | claudio] *S, om. libri* | bassa] C^b, uas** C^a, uasa R^aM^a, iassa R^bM^b 15 spoponderet M^a | eam *C* 16 tamen licitas *C*, licite tamen *R*, ** licet tamen M^a 17 accipit *C* | praestatione eum *bis* M^a 18 probari potest] *Q*, probare potest C^aR^a, probare potes C^bR^bM | in exactione] actione M^a 19 a.] a. et c. *S* | cannio *S*, *om. libri* | per te non stetit] R^a, constat per te non stetisse CR^b, per te non stat (stat* M^a?) *M* | praefinita tempora *C* 20 pecuniam min. usurarum solueres] R^b, pe**am min. usurarum soluere R^a, min. usuram solueres *C*, pecuniam min. usuram solueres (—ris M^a) *M* | creditores C^a | qui] quia *C* 21 noluerint *M* 22 exiguntur *C* 23 conueneris *R*, conueniris M^a 24 a.] a. et c. *S* | crato et] *S, om. libri* | militi] *S, om. libri* | usura M^a | non] * semper R^a? | ad] P^aCR^a, reo ad P^bLR^bM 25 *uerba* tunc ... 26 tempore *post* computationem *iterat* P^a | sortis summam] sortissimam M^a | *de subscriptione uide ad u.* 15 27 alex. a.] a. *R* | aurelio] *S, om. libri* | terrano *S* | mutui *CR* 30 etiam] et *C* | *s. a. PL* | maximo II] macio *PL* 29 a.] a. et c. *S* | popilio] *S*, popillio *M*, popilo *PLR*, populio *C* | ex praediis pignori obligatis *CR*: ἐκ τοῦ κτήματος τοῦ εἰς ἐνέχυρον διδομένου *BΣ* (κ.π.) 32 sibi *om. C*: αὐτῷ νομίμως *BΣ* (κ.π.) | fructus RM^a, καρπόν *BΣ* (κ.π.) | est certum *R* | *in PL additur subscriptio c.* 14

13 IDEM A. EVSTATHIAE ET ALIIS. In bonae fidei iudiciis, quale est etiam [B 23, 3, 61] negotiorum gestorum, usurarum rationem haberi certum est. sed si finitum est iudicium sententia, quamuis minoris condemnatio facta est non adiectis usuris, nec prouocatio secuta est, finita rectratanda non sunt: nec eius temporis, quod post rem iudicatam fluxit, usurae ullo iure postulantur nisi ex causa iudicati.

14 IDEM A. AVRELIO ARCASIANI. Si ea pactione uxor tua mutuam pecuniam [B 23, 3, 62] dedit, ut uice usurarum inhabitaret, pactoque ita ut conuenit usa est, non etiam locando domum pensionem redegit, referri quaestionem, quasi plus domus redigeret, si locaretur, quam usurarum legitimarum ratio colligit, minime oportet. licet enim uberiore sorte potuerit contrahi locatio, non ideo tamen illicitum fenus esse contractum, sed uilius conducta habitatio uidetur. D. XI K. MAI. MAXIMO ET VRBANO CONSS. a. 234

15 IMP. GORDIANVS A. CLAVDIO PORTORIO. Cum adleges uxorem tuam ea [B 23, 3, 63] condicione mille aureorum numero quantitatem sumpsisse, ut, si intra diem certum debito satis non fecisset, cum poena quadrupli redderet quod accepit, iuris forma non patitur legem contractus istius ultra poenam legitimarum usurarum posse procedere. D. NON. M. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

16 IDEM A. FLAVIO SVLPICIO. Cum non frumentum, sed pecuniam fenori te [B 23, 3, 64] accepisse adleges, ut certa modiatio tritici praestaretur ac, nisi is modus sua die fuisset oblatus, mensurarum additamentis in fraudem usurarum legitimarum grauatum te esse contendis, potes aduersus improbam petitionem competente uti defensione. PP.

17 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. AVRELIO EVXENO. Si ea lege posses- [B 23, 3, 65] sionem mater tua apud creditorem tuum obligauit, ut fructus in uicem usurarum consequeretur, obtentu maioris percepti emolumenti propter incertum fructuum euentum rescindi placita non possunt.

18 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIO CASTORI. In- [B 23, 3, 66] debitas usuras, etiam si ante sortem solutae non fuerint ac propterea minuere eam non potuerint[1], licet post sortem redditam creditori fuerint datae, exclusa iuris uarietate repeti posse pensa ratione firmatum est.

19 IDEM AA. ET CC. AVRELIAE IRENAEAE. Acceptam mutuo sortem cum usuris [B 23, 3, 67] licitis creditori post testationem offer ac, si non suscipiat, consignatam in publico depone,
1 ut cursus usurarum legitimarum inhibeatur. In hoc autem casu publicum intellegi oportet uel sacratissimas aedes uel ubi competens iudex super ea re aditus deponi eas disposuerit.

P (32, 15...17. 19) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] etiam ... potuerint *confirmant Graeci, uidentur tamen deberi explanationi interpretis*

---

1 a.] a. et c. *S* | eustaciae *S*, eustatue *CM*, eusthiae *R* | et aliis] *S secundum Bluhmium, om. libri* | etiam] et *C* 2 rationem] tionem R^a 5 ullo iure *om.* M^a 6 a.] a. et c. *S* | aurelio] *SQ*, aurae *CM*, aureni *R* | arcasiani] *S secundum Heimb.*, arasiani *S sec. Bluhmium, om. libri* | dedit pecuniam *C* 8 domimum M^a | redigit CM^a 9 legitimarum *om.* M^a | uberiore (uberioe. R^a) sorte] *RM*, uberior usurae *C* | poterit *RM* 10 contractum] pactum *M* 11 *s. a. PL ad c.* 11: *in M subscr. erasa est* | conss. *om. PL* 12 portorio] *S, om. libri* | allegas L^vCRM 13 condictione M^a | numero *om.* CM^a 14 reddere R^a | formam P^a 15 illius *R* | ultra] uel ultra PL^a? | *in PL subscribitur* d. n. m. attico et praetextā, *quae referri possunt uel ad hanc uel ad seq. const.: in M subscr. erasa est* 17 aa. *R* | flauio] *S, om. libri* | sulpio *S*, supplicio *C* 18 allegas *CRM* | modiactio PL^a | is *om.* M^a 19 adimentas R^a | fraude *R* | legitimarum usurarum *R* 20 aduersum *R* | improbam petitionem] improbatam *scripsit, mox* improbam petionem *reposuit P* | pp. (p. *L*) *extat in PL, in M subscr. erasa est: uide ad u.* 15 21 impp. *R* | et phil. c.] *SCR, om. PLM* | aurelio] *S, om. libri* | euxeno] *C*, exuino (*sic Bluhme*, exiuno *Heimb.*) et aliis *S*, euxeni *PL*, euseni *R*, auxeno *M* 22 tuum *om.* *BΣ* (κ.π.), *uidetur tamen legisse Thalelaeus secundum adnotationem* θεμάτισον δέ, ὅτι οὐ χώραν εἶχε τὸ δόγμα, ὡς τῆς μητρὸς ἐπὶ ἐλπίδι κέρδους ἰντερχεδευσάσης | in *om.* P^a | uice *PL* 23 euentuum P^a 24 possint P^a | *in PL additur subscriptio c.* 22 25 impr. dioclitianus et maximianus et c. *S*, idem a. *CRM* | aurelio] *S, om. libri* | casturio *R*, castro *M* 26 sortes R^a 27 potuerunt *C* 28 pensa] RM^a, perpessa C^a, perpensa C^bM^b | ratione] cione M^a 29 aa. et cc.] *R*, a. et c. *S*, a. *PLC*, a. et cc. *M* | aurelio *S, om. libri* | cyrinaee *S*, irineae *PL*, hireneae *CR*, yrenee *M* 30 creditori licitis *C* | post] pos L^a | offer ac] R^b, offer at PL^bC, offer.. L^aM^b, offert ac R^a, offer M^a | deponat PL^a 31 cursu R^a | legitimarum usurarum *C* 32 sacratissimam R^a

2 Quo subsecuto etiam periculo debitor liberabitur et ius pignorum tollitur, cum Seruiana etiam actio manifeste declarat pignoris inhiberi persecutionem uel solutis pecuniis uel si
3 per creditorem steterit, quominus soluatur. Quod etiam in traiecticiis seruari oportet.
4 Creditori scilicet actione utili ad exactionem earum non aduersus debitorem, nisi forte eas receperit, sed uel contra depositarium uel ipsas competente pecunias.

20 IDEM AA. ET CC. AELIO NICOPOLITANO. Constitutionibus sacris, quae ultra [B 23, 3, 68] certum modum usuras fenebris exigi pecuniae prohibent, mandatoribus etiam uel fideiussoribus subuentum est: quibus quasi mandator uel fideiussor conuentus uti potes. SVB DIE . . . .

21 IDEM AA. ET CC. CHRESIMONI. Si usuras praestari pignore dato conuenerat et [B 23, 3, 69] in continenti, numeratione facta, postea uel ante, propter quod debitum solutionem feceras, non designasti, habuit creditor in usuras tibi accepto ferendae solutae quantitatis facultatem.

22 IDEM AA. ET CC. COMINIO CARINO. Pignoribus quidem interuenientibus [B 23, 3, 70] usurae, quae sine stipulatione peti non poterant, pacto retineri possunt. uerum hoc iure constituto, cum huiusmodi nullo interposito pacto tantum certae summae poenam praestari conuenisse proponas, nec peti nec retineri quicquam amplius et ad pignoris solutionem urgueri te disciplina iuris perspicis. PP. ID. IVL. IPSIS . . . . CONSS.

23 IDEM AA. ET CC. IASONI. Oleo quidem uel quibuscumque fructibus mutuo [B 23, 3, 71] datis incerti pretii ratio additamenta usurarum eiusdem materiae suasit admitti. D. III K. OCT. VIMINACI *CC. CONSS.* a. 294

24 IDEM AA. ET CC. CVLCIAE. Si mater tua maior annis constituta negotia [B 23, 3, 72] quae ad te pertinent gesserit, cum omnem diligentiam praestare debeat, usuras pecuniae tuae, quam administrasse fuerit comprobata, praestare compelli potest. D. XIIII K. DEC. IPSIS CC. CONSS. a. 294

25 [1]IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Pro auro et argento et ueste facto [B 23, 3, 73] chirographo licitas solui uel promitti usuras iussimus.

26 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP.[3] Eos, qui principali actione per excep- [B 23, 3, 74] tionem triginta uel quadraginta annorum, siue personali siue hypothecaria, ceciderunt, non posse super usuris uel fructibus praeteriti temporis aliquam mouere quaestionem dicendo ex his temporibus eas uelle sibi persolui, quae non ad triginta uel quadraginta praeteritos annos referuntur, et adserendo singulis annis earum actiones nasci: principali enim actione non subsistente satis superuacuum est super usuris uel fructibus adhuc iudicem cognos-
1 cere. Super usurarum uero quantitate etiam generalem sanctionem facere necessarium

P (32, 19 [20 *p*] 23. 24. 21. 25. 26) *L* (32, 19. 20. 23. 24. 21. 25. 26) *CRM* (*transponit* 32, 24. 23. 32, 25 *om.* M^a)

---

[1] *I. Gothofredus iungit* 2, 27, 2. 5, 37, 22. 5, 72, 4, *quibus subscribitur* d. id. Mart. Sirmi Constantino A. VII et Constantio C. conss. (= *a.* 326) [2] *iunge* 7, 39, 8 [3] II *ins.* 7, 39, 8

---

1 tolletur *PL* 3 soluatur] *PL,* soluantur *CRM* | in traiecticiis] interiecticiis *C* 4 utili] ιμφάκτουμ *BΣ* (κ.π.) | eorum $P^a L R^a$ 5 reciper** R^a | sed *om.* M^a | uel contra] *libri cum B,* uel *om. BΣ* (κ.π.) | competentes P^a, competent* **** R^a 6 aa. et cc.] a. *C* | aelio] aurelio *S* | nicopolytano *S, om. libri* 8 est] esse L^a, *deficit* M^a | mandatorum C^a | potest $C R^a M^a$ | *s. a. pL, ubi est* sub d. 9 aa.] a. *PLC* | et cc.] et cesar *C, om. PL* | cressimoni *S,* chersimoni P^a, chersimioni $P^b L$, cresimonii *C,* resimioni *R,* chrosmioni *M* | praestar M^a | pignori *PLC:* δοθέντος ἐνεχύρου *BΣ* (κ.π.) 11 designastis M^a | accepti offerendae PL^t, accepta ferendae *R,* accepto* ferendae M^a 12 aa. et cc.] a. *CM* | comminio *S, om. libri* 14 nullo] M^a, iure nullo CRM^b: μηδενὸς τοιούτου συμφώνου γενομένου *BΣ* (κ.π.) 16 percipis *R* | *s. a. PL ad c.* 17, *ubi est:* pp. id. iulii (iul* *L*) ipsis cc. 17 aa. et cc.] a. *PLCM* | iasoni] iasoniano cyliciae *S* (*u. ad u.* 21), iasone *C* 18 *s. a. PL* 19 ui. minaci *PL* | cc. conss. *om. PL, ex loco suppleuit Mommsen* 20 aa. et cc.] a. *PLCM* | culciae] *C,* liciae *PLR,* glusie *M: in S excidit c.* 24, *cf. ad u.* 18 21 pertinet gesserit *R,* gesserit pertinet M^a | omne diligentia *C* 22 praestari CM^a | *s. a. PL* 23 cc. conss.] cc. *PL* 24 auro et] auro *C* | et ueste] καὶ ὑπὲρ ἐσθῆτος *B:* recte *pro his proponit Ihering Jahrbücher für Dogmatik* 12 *p.* 338, *cf. tamen* 4, 46, 3 ob uestium auri argentique debitum *et* 5, 37, 22 *pr.* aurum argentum gemmas uestes 25 *in PL est subscriptio c.* 27 26 impp. *L* | a. *om. M* | eos *om.* M^a | pro excepcione *M* 29 ex] *e M^a | eas] ea CM^b | quae non] quoniam PL^a?, non *ante* 31 referuntur *collocat M* 30 eorum $L^v R M^a$ | actionem *R* 31 non subsistente] absistente *PC,* subsistente (*uel* **bsistente) L^a, ***sistente M^a 32 uero] autem *C* | quantitatem *CR* | gnalem *L*

esse duximus, ueterem duram et grauissimam earum molem ad mediocritatem deducentes.
2 Ideoque iubemus illustribus quidem personis siue eas praecedentibus minime licere ultra
tertiam partem centesimae usurarum in quocumque contractu uili uel maximo stipulari:
illos uero, qui ergasteriis praesunt uel aliquam licitam negotiationem gerunt, usque ad
bessem centesimae suam stipulationem moderari: in traiecticiis autem contractibus uel
specierum fenori dationibus usque ad centesimam tantummodo licere stipulari nec eam
excedere, licet ueteribus legibus hoc erat concessum: ceteros autem omnes homines dimi-
diam tantummodo centesimae usurarum posse stipulari et eam quantitatem usurarum etiam
in aliis omnibus casibus nullo modo ampliari, in quibus citra stipulationem usurae exigi
3 solent. Nec liceat iudici memoratam augere taxationem occasione consuetudinis in regione
4 obtinentis. Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit constitutionis, nullam peni-
tus de superfluo habeat actionem, sed et si acceperit, in sortem hoc imputare compelletur,
interdicta licentia creditoribus ex pecuniis fenori dandis aliquid detrahere uel retinere
siliquarum uel sportularum uel alterius cuiuscumque causae gratia. nam si quid huiusmodi
factum fuerit, principale debitum ab initio ea quantitate minuetur, ut tam ipsa minuenda
5 pars quam usurae eius exigi prohibeantur. Machinationes etiam creditorum, qui ex hac
lege prohibiti maiores usuras stipulari alios medios subiciunt, quibus hoc non ita inter-
dictum est, resecantes iubemus, si quid tale fuerit attemptatum, ita computari usuras, ut
necesse esset, si ipse qui alium interposuit fuisset stipulatus: in quo casu sacramenti
etiam illationem locum habere sancimus. D. ID.[1] DEC. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO PP.
A. II CONS. a. 528

27 IDEM A. MENAE PP. De usuris, quarum modum iam statuimus, prauam quorundam
interpretationem penitus remouentes iubemus etiam eos, qui ante eandem sanctionem am-
pliores quam statutae sunt usuras stipulati sunt, ad modum eadem sanctione taxatum ex
tempore lationis eius suas moderari actiones, illius scilicet temporis, quod ante eandem
1 fluxit legem, pro tenore stipulationis usuras exacturos. Cursum insuper usurarum ultra
duplum minime procedere concedimus, nec si pignora quaedam pro debito creditori data
sint, quorum occasione quaedam ueteres leges et ultra duplum usuras exigi permittebant.
2 Quod et in bonae fidei iudiciis ceterisque omnibus in quibus usurae exiguntur seruari
censemus. D. K. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

28 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Vt nullo modo usurae usurarum a debitoribus [B 23, 3, 75]
exigantur, et ueteribus quidem legibus constitutum fuerat, sed non perfectissime cautum.
si enim usuras in sortem redigere fuerat concessum et totius summae usuras stipulari,
quae differentia erat debitoribus, qui re uera usurarum usuras exigebantur? hoc certe
1 erat non rebus sed uerbis tantummodo leges ponere. Quapropter hac apertissima lege
definimus nullo modo licere cuidam usuras praeteriti uel futuri temporis in sortem redi-

A[ui] (32, 27) *PLCR* (*u.* 6 licere ... 11 constitutionis *in litura*) *M*

---

[1] d. III id. (7, 39, 8)?

---

1 duximus] *M*, diximus *PLCR* | ueterem *om. C* 2 siue] sui *C* | eos *R* 3 usurarum] usurarum ** M^a, usurarum nomine M^b 4 licitam *om. C contra B* | ad essem *R* 7 omnes *om. C cum S, ubi extant uerba* ceteros autem homines dimidia (*sic*): οἱ δὲ λοιποὶ πάντες *B* 9 omnibus aliis *L* 10 occasionem P^a*C*, *deficit* R^a 11 quis] quid L^a 12 habet *L* | sorte *PL* | compellitur *M* 15 ut] ui M^a 17 prohibiti] RM^a, proh. sunt $PLCM^b$? | usuris postulari *C* | modios R^a | ita *om. C* 18 usuras computari *CR* 18 ut nec. esset] *R*, nec. est ut PL^a?, nec. esset L^bCM^a?, nec. est tamquam M^b 20 *s. a. PL Contius* 1571 | id. dec. *om. Contius* | iustin. a. pp. a. ii conss. *PL*, pp. a. II *om. Contius* 22 idem a.] impr. iustinianus a. et c. *S* | quarum] quorum *A* | eorundam *C* 24 modicum (*emend. in* A^u) *A* | * (per?) eandem sanctionem R^a 25 inlationis *C* | eius] eius legis *C* | illius scil.] *AC*, scil. illius *PLRM* | quod ante *om.* R^a 26 insuper *om. C* 27 pro debito] a debitore *A* 28 sint] AM^a?, sunt $PLCRM^b$ | et *om. CRM* | promittebant *C* 29 bona fide R^a | usurae] usus *A* 30 censuimus P^a | *s. a. PL hoc loco et ad c.* 25 | constantin. *om. PL ad c.* 25 | uc. cons.] cc. *PL ad c.* 25, conss. *PL h. l* 31 idem] mpr. iustinianius *S* | demotheni *R* | pp.] p. *M* 32 et *om.* PL^a: καὶ τοῖς παλαιοῖς *BΣ* (κ.π.) | legibus quidem *C* 33 in sortem ... usuras *om.* P^a | et *om. C* 34 differentia erat] differat *P, sic uel* differat L^a 35 ponere] *pponere P^a, imponere M^b | hac apertissima aper lege P^a, hanc apertissimam legem R^a 36 definiuimus PL^a | cuidam] *PLRM*, cuiquam *C*

gere et earum iterum usuras stipulari, sed, si hoc fuerit subsecutum, usuras quidem semper usuras manere et nullum aliarum usurarum incrementum sentire, sorti autem antiquae tantummodo incrementum usurarum accedere. PP. K.[1] OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

XXXIII

℞ DE NAVTICO FENORE ℞

1 . . . .

2 (1) IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SCRIBONIO HONORATO. Traiecticiam pecuniam, quae periculo creditoris datur, tamdiu liberam esse ab obseruatione communium usurarum, quamdiu nauis ad portum appulerit, manifestum est. PP. IIII ID. MART. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

3 (2) IDEM AA. AVRELIAE COSMIANAE. Cum dicas pecuniam te ea lege dedisse, [B 53, 5, 18] ut in sacra urbe tibi restitueretur, nec incertum periculum, quod ex nauigatione maris metui solet, ad te pertinuisse profitearis, non dubium est pecuniae creditae ultra licitum te usuras exigere non posse. PP. PRID. ID. MART. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

4 (3) IDEM AA. AVRELIAE IVLIANAE. Cum proponas te nauticum fenus ea condicione dedisse, ut post nauigium, quod in Africa*m* dirigi debitor adseuerabat, in Salonitanorum portum naue delata fenebris pecunia tibi redderetur, ita ut nauigii dumtaxat quod in Africa*m* destinabatur periculum susceperis, perque uitium debitoris, nec loco quidem nauigii seruato, illicitis comparatis mercibus quae nauis continebat fiscum occupasse: amissarum mercium detrimentum, quod non ex marinae tempestatis discrimine, sed ex praecipiti auaritia et inciuili debitoris audacia accidisse adseueratur, adscribi tibi iuris publici ratio non permittit.

5 (4) IDEM AA. ET CC. PVLLIO IVLIANO EVCHARISTO. Traiecticiae quidem pecuniae, quae periculo creditoris mutuo datur, casus, antequam ad destinatum locum nauis perueniat, ad debitorem non pertinet, sine huiusmodi uero conuentione infortunio naufragii non liberabitur. D. VIII ID. OCT. RE*TI*ARIAE *CC. CONSS.* a. 294

P (32. 33 ℞ 2. 3. 5) *L* (*ut P*) *CR* (*u.* 17 quod ... 22 debitoris *in litura*) *M*

---

[1] d. XV k. (*cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 175)?

---

1 et *om. C* | iterum] tamen R^a | stipulari ... 2 usuras *om.* P^a | si] *CM,* etsi P^b*LR:* ἀλλ' εἰ τοιοῦτόν τι παρακολουθήσει *ΒΣ* (κ.π.) | semper usuras] *RM cum ΒΣ* (κ.π.): ἀεὶ τόκους, usuras semper P^b*L,* semper P^a (*u. ad u.* 1) *C* 2 nullam R^a | sentire ... 3 incrementum *om.* M^a 3 *s. a. PL* | chalcedone] calc. *P* | uc. cons.] cc. *PL* 7 constitutio graeca *RM,* lex i greca uersiculum *S* 8 aa.] aa. et c. *S, om. M* | scribonio honorato] scribonio *S,* honorato *libri* | traiecticiam] traiecticiam quidem *L,* traiectiam *R* 9 debitoris L^a | ab obseruatione] obseruationem *C* 10 *s. a. PL* | II *om. PL* 12 aa.] a. et c. *S,* a. *LM* | aureliae] *S, om. libri* | consmiane *S,* cosmianei *PL,* cosmanae *R* | te *om. M* 13 restituetur *C* 14 netui M^a | profiteris *PLM* 15 *subscriptio, quam supra dedi ex PL, ex instituto epitomatoris potius ad c.* 4 *pertinet* | II *om. PL* 16 aa.] a. et c. *S,* a. *M* | aureliae] *S secundum Bluhmium,* aureliane *S sec. Heimb., om. libri* | iulianae] *SC,* iuniae *RM* 17 post *om.* M^a | africa *libri* | dirigere *C,* diri** M^a | salomonitarum *M* 18 nauem delatam *C,* naue delata M^a | africa *C,* asfrica *M* 19 perque] *Mb,* per *C,* perq** M^a 20 mercedibus M^a 21 mercium *om. C* | maritae M^a | crimine M^a | auaritie ciuili M^a 22 accessisse *C,* *disse M^a 23 *de subscriptione uide ad u.* 15 24 idem] depositi idem R^a, *in P ante c.* 5 *rubrica deleta est* | aa. et cc.] et c. *S* | pullio iuliano] *S, om. libri* | eucarista *S,* fuscarito *C* 25 dantur M^a 26 condicione *C* | fortunio *P,* infortu*n*** M^a 27 *s. a. PL* | retiariae cc. conss.] *Mommsen,* reuariae PL^a

XXXIIII

℞ DEPOSITI ℞

1 Imp. Alexander A. Mestrio militi. Si incursu latronum uel alio fortuito casu[1] ornamenta deposita apud interfectum[2] perierunt, detrimentum ad heredem eius qui depositum accepit, qui dolum solum[3] et latam culpam, si non aliud specialiter conuenit, praestare debuit, non pertinet. quod si praetextu latrocinii commissi uel alterius fortuiti casus[4] res, quae in potestate heredis sunt uel quas dolo desiit possidere[5], non restituuntur, tam depositi quam ad exhibendum actio, sed etiam in rem uindicatio competit. PP. IIII id. Ivl. Maximo II et Vrbano conss. [Collatio 10, 8 B 13, 2, 35] a. 234

2 Imp. Gordianvs A. Celsino militi. Vsurae in depositi actione sicut in ceteris bonae fidei iudiciis ex mora uenire solent. D. k. Nov. Pio et Pontiano conss. [B 13, 2, 36] a. 238

3 [6]Idem A. Avstronio militi. Si depositi experiris, non immerito etiam usuras tibi restitui flagitabis, cum tibi debeat gratulari, quod furti eum actione non facias obnoxium, si quidem qui rem depositam inuito domino sciens prudensque in usus suos conuerterit, etiam furti delicto succedit. D. id. Ivl. Gordiano A. et Aviola conss. [BΣ 13, 2, 36] a. 239

4 Idem A. Timocrati militi. Si deposita pecunia is qui eam suscepit usus est, non dubium est etiam usuras debere praestare. sed si, cum depositi actione expertus es, tantummodo sortis facta condemnatio est, ultra non potes propter usuras experiri: non enim duae sunt actiones alia sortis alia usurarum, sed una, ex qua condemnatione facta iterata actio rei iudicatae exceptione repellitur. [B 13, 2, 37]

5 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs C. Clavdio. Propter instrumenta quidem, quae te deposuisse cum aduersario tuo dicis, ut residua pecunia quae ex conductione debebatur dissoluta ea reciperes, si id quod placuerat implesti, sequestrem potes conuenire. quamuis autem haec reddita non fuerint, tamen aduersus eum a quo fundum conduxeras, si omne quod ex hoc contractu debebatur reddidisti, ipsis solutionibus tutus es. D. id. Ivl. Aemiliano et Basso conss. [B 13, 2, 38] a. 259

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Antonio Alexandro et[7] Vlpiano Antipatri. Is, penes quem utrasque partes transactiones uel alia instrumenta commendasse dicis, legem qua haec suscepit seruare necesse habet. [B 13, 2, 39] a. 293

A^{ul} (34 ℞ 1) *P* (34 ℞ 1...4. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] uel a. f. casu *om. Collatio* [2] ab eis *ins. Coll.* [3] dolum tantum (*omissis* et ... conuenit) *Coll.* [4] uel ... casus *om. Coll.* [5] uel quas ... possidere *om. Coll.* [6] *iunge* 3, 32, 6 [7] et *del. aut u.* 30 *scr.* dicitis

2 de depositi *S*, de depositis *AL*, de positis *P*, de deposito M^a 3 mestrio] demetrio *S* | militi] *Collatio S, om. libri* | si *om. Coll.* 4 fortuitu *ACR* | perierunt] *CRM cum Coll. Berol. Vind.*, perierint *APL cum Coll. Verc.* | heredes *Coll.* 5 acceperit *A* | non *om.* L^a 6 si] si ex *Coll.* | latrocii R^a 7 fortuitu A^lC^a, fortuti P^a, | potestate] testate M^a 8 non restituuntur *om. A* | restituitur *P, inc.* L^a | ad *om. Coll.* | etiam] et *Coll.* 9 *s. a. Coll. PL* | IIII id.] *PL*, VI k. *Coll.* | II] *bis Coll., om. PL* 10 militi] *S, om. libri* 11 *s. a. PL* | ponpiano *PL* 13 idem] imp. gordianus *M* | a.] aa. *R* | autronio *PLR*, astroniae *M* | militi] *S, om. libri* | experiaris *C* | etiam *om. BΣ* (κ.π.) 14 facis *M* 16 conuertit *C*, conuert**it M^a | succedit] ὑπεισέρχεται *BΣ* (κ.π.), succumbit *C?* | *s. a. PL et* 3, 32, 6 | d. id.] *PL*, pp. v id. 3, 32, 6 | a. *om. PL* 17 timograti *S cum libris* | militi] *S, om. libri* 18 usuras debere] R^bM^b, usuras P^aM^a, debere usuras P^bLC, usuras deb** R^a: ἀναμφιβόλως καὶ τόκους ὀφείλει παρασχεῖν *BΣ* (κ.π.) 19 es] Q^b, est $PLCRM^b$, est ** M^a: ἐκίνεις *BΣ* (κ.π.) | facta condemnatio] *RM*, condempnatio facta *PLC*: ἐγίνετο ἡ καταδίκη *BΣ* (κ.π.) | potes] Q^b *cum BΣ* (κ.π.) δύνασαι, potest *PLCRM* | propter *om.* M^a 21 interrata C^a | *in PL est subscriptio c.* 5 22 ualerius *RM*, ualent. *C* | gallus *M* | ualerianus (ualerius *SR*) c.] cc. *CM* | propter] si p. *C* 23 te *om.* RM^a?: σαυτόν *BΣ* (κ.π.) 24 sequesterem potest M^a 25 fuerant *C* 26 reddidistis R^a | ipsi C^a 27 es] est C^aR^a, εἶ *BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL ad c.* 4 | aemiliano ... conss.] *P, inc. L* 28 aa. et cc.] et c. *S* | antonio] *S, om. libri* | alexandro] *SM*, alexandrae *PL*, alex. *C*, alexandriae *R* 29 et ulpiano antipater *S, om. libri* 30 habet] habet actio M^a | *subscriptio quam hoc loco posuerunt PL, uerisimilius c.* 8 *restituenda est*

7 Idem AA. et CC. Antiocho Attico Calpvrniano Democrati. Desiderium tuum cum rationibus iuris non congruit. nam si custodiam pecuniae suscepisti, quam aliis a te datam instrumentum, quo hanc tibi reddi conscriptum profiteris, arguit, solutionem eius competentem improbe recusas. [B 13, 2, 40]

8 Idem AA. et CC. Avrelio Alexandro. Si is, qui depositam a te pecuniam accepit, eam suo nomine uel cuiuslibet alterius mutuo dedit, tam ipsum de implenda suscepta fide quam eius successores teneri tibi certissimum est. aduersus eum autem qui accepit nulla actio tibi competit, nisi nummi extant: tunc enim contra possidentem uti uindicatione potes. D. iiii k. Mart. Sirmi *AA.* conss. [B 13, 2, 41] a. 293

9 Idem AA. et CC. Avrelio Menophilo et ceteris. Cum hereditas personam dominae sustineat, ab hereditario seruo, priusquam patri uestro successeritis, res commendatas secundum bonam fidem ab eius qui susceperat successoribus apud rectorem prouinciae petere potestis. PP. vii id. Nov. Sirmi *AA.* conss. [B 13, 2, 42] a. 293

10 Idem AA. et CC. Septimiae *Qvadratillae*. Qui[1] depositum non restituit, suo nomine conuentus et condemnatus[2] ad eius restitutionem cum infamiae periculo urguetur. Svbscripta pridie idvs Decembres Nicomedia CC. conss. [Collatio 10, 6 B 13, 2, 43] a. 294

11 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Si quis uel pecunias uel res quasdam per depositionis accepit titulum, eas uolenti ei qui deposuerit reddere ilico modis omnibus compellatur nullamque compensationem uel deductionem uel doli exceptionem opponat, quasi et ipse quasdam contra eum qui deposuit actiones personales uel in rem uel hypothecarias praetendens, cum non sub hoc modo depositum accepit, ut non concessa ei [B 13, 2, 44]
1 retentio generetur, et contractus qui ex bona fide oritur ad perfidiam retrahatur. Sed et si ex utraque parte aliquid fuerit depositum, nec in hoc casu compensationis praepeditio oriatur, sed depositae quidem res uel pecuniae ab utraque parte quam celerrime sine aliquo obstaculo restituantur, ei uidelicet primum, qui primus hoc uoluerit, et postea legiti-
2 mae actiones integrae ei reseruentur. Quod obtinere sicut iam dictum est oportet et si ex una parte depositio celebrata est, ex altera autem compensatio fuerit opposita, ut integra omni legitima ratione seruata depositae res uel pecuniae prima fronte restituantur.
3 Quod si in scriptis attestatio non per dolum uel fraudem fuerit ei qui depositum suscepit ab alio transmissa, ut minime depositum restituat, hocque per iusiurandum adfirmauerit, liceat ei qui deposuit sub defensionis cautela idonea praestita res depositas quantocius recuperare. Recitata septimo miliario in novo consistorio palatii Ivstiniani. d. iii k. *Nov.* Decio cons. a. 529

12 Idem A. Iohanni pp. Superuacuam ueterum differentiam e medio tollentes, si quis certum pondus auri uel confecti uel in massa constituti deposuerit et plures scripsit [B 13, 2, 45]

A^{ul} (34, 10) *P* (34, 8...10) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] dolo malo *ins. Collatio* [2] et condemnatus *om. Coll.*

1 antiocho antico carpuniano (militi *inserit* S^a) democrati *S*, attico *omissis reliquis libri* 3 quo] M^b, quod CRM^a | reddit *C* 5 aurelio] *S, om. libri* | alexandrae *R* 9 *s. a. PL ad c.* 6, *ubi est:* d. iiii (iiii *om. L*) k. mr. sr. cc.: *consules ex loco restituit Mommsen* 10 aurelio] *S, om. libri* | menopolo *S* 11 dominae] de nomine P^t, *inc.* L^a | successissetis L^b *R* 12 susceperit *C* 13 *s. a. PL* | aa. conss.] cc. *PL* 14 septime *SR* | quadratillae] *Collatio, om. libri cum S* 16 *s. a. Collatio: in PL est subscriptio c.* 11 17 demotheni *R* 20 actionales R^a | in] per in *R* | uel] uel in *C* 21 hypothecariam *M* | acceperit *C* 22 gereretur M^a | ex *om. C* 23 ex *om.* R^a 24 sed] *CM*, sed et *R* 26 ei] quoque ei *M* | sicuti *C* 27 altero R^a 28 legima M^a 29 criptis M^a | adtestationem R^{a}' 31 quantocius] quantum eius *C* 32 recipere uel recuperare *C* | recitata septimo mil. (recit. qua∗ttuor mil. *Q*, lecta a quatuor militario *Russ.*, recitata septimiliario *'alias* IIII' *Cont.*) in n. c. p. iustiniani *habent Q Russardus Contius* 1562: *quae cum non redeant nisi in constitutionibus datis die* III *k. Nou. a.* 529, *dubitari non potest, quin, quae habent PL ad c.* 10 d. iii k. iū. d. cc., *ea huc pertineant: nam ad c.* 12, *cui secundum epitomae condicionem restituenda forent, minime quadrant propter Iohannis praefecturam quae incipit a.* 531 34 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *R* | ueterem *C* 35 massa] mensa *C*

heredes et unus ex his contingentem sibi portionem a depositario accepit, alter supersederit uel alias fortuito casu impeditus hoc facere non potuerit, et postea depositarius in aduersam inciderit fortunam uel sine dolo depositum perdiderit, sancimus non esse coheredi eius licentiam uenire contra coheredem suum et ex eius parte auellere, quod ipse ex sua parte consequi minime potuerit, quasi eo quod coheres accepit communi constituto, cum, ubi certae pecuniae depositae fuerant et suam partem unus ex heredibus accepit, nemini ueniret in dubium bene eum accepisse partem suam et non debere aliam partem attingere. nobis etenim non uidetur esse homo obnoxius neque in massa neque in specie neque in pecunia numerata qui suam partem suscepit, ne industria poenas desidiae soluat. si enim et alius heres tempora opportuna quemadmodum coheres eius obseruasset, et suum uterque recipiebat et sequentibus altercationibus minime locus relinquebatur. a. 531–

XXXV

℞ MANDATI ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LEONIDAE. Aduersus eum cuius negotia gesta sunt de pecunia, quam de propriis opibus uel ab aliis mutuo acceptam erogasti, mandati actione pro sorte et usuris potes experiri: de salario quod promisit a praeside prouinciae cognitio praebebitur. [B 14, 1, 63]

2 IMP. ANTONINVS A. STATIO MARCELLINO. Cum ex causa fideiussionis pecuniam patrem tuum exsoluisse proponas, habes mandati actionem, qua non solum pecuniam, sed etiam pignora in obligationem eam deducta potes consequi. PP. VIII. [B 14, 1, 64]

3 IDEM A. GERMANO. Si pater tuus tibi sui iuris constituto actionem aduersus debitores suos mandauit, potuit ipse praesens aduersus eos re integra experiri. si quid itaque ab eo apud iudicem actum est, rescindi nulla ratio patitur. PP. VI K. NOV. SABINO *II ET ANVLLINO CONSS.* [B 14, 1, 65] a. 216

4 IMP. ALEXANDER A. AVRELIO VVLNERATO. Etiamsi contrariam sententiam reportauerunt, qui te ad exercendas causas appellationis procuratorem constituerunt, si tamen nihil culpa tua factum est, sumptus, quos in lite probabili ratione feceras, contraria mandati actione petere potes. S. VIII ID. IAN. [B 14, 1, 66]

5 IDEM A. IVLIANO. Si maritus sororis tuae tibi procurans petere bonorum possessionem noluit, cum ipso tibi congrediendum est. quam querellam ita cum effectu habes, si mandasse te, ut peteretur bonorum possessio, eumque neglexisse arguas. [B 14, 1, 67]

6 IMP. GORDIANVS A. AELIO SOSIBIO MILITI. Si fideiussor pro reo patiente fidem suam adstrinxit, mandati cum eo post exsolutam pecuniam uel factam condemnationem potest exercere actionem. PP. III NON. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 14, 1, 68] a. 238

P (35 ℞ 4. 1...3. 7. 6) *L* (*ut P*) *C* (*transpon.* 35, 6. 7. 4. 5) *RM*

---

2 alias] *C cum B* (κ.π.) ἄλλως, alio RM^b, *om.* M^a | fortuitu *CR* 4 heredem *C* | ex eius] eius R^a 5 coheredes C^a, *inc.* R^a 6 partem *om. C* 7 uenire CM^a | bene eum] ben* R^a | alteram *R* 8 homo] hoc modo *C* | in massam n. in speciem n. in pecuniam numeratam *CM:* ἐν βώλῳ οὔτε ἐν εἴδει οὔτε ἐν ἀργυρίοις *B* (κ.π.) 11 recipiebat] CM^a, *inc.* R^a, reciperet M^b, reciperent R^b, ἀνελάμβανε *B* (κ.π.) | artercacionibus M^a, *om.* R^a 13 mandati] SM^b, demandatis P^aLCR, mandatis P^b, de mandato M^a 14 leoni *S*, leoniae R^a, *deficit* M^a 15 de pecunia ... erogasti *om.* M^a 16 actionem *C* | experi *R* | solaria R^a | a] apud *L* 17 *in PL adicitur subscriptio c.* 6 18 impp. *P* | antoninus a. statio] *S*, anast. *a. C*, anestasius a. *M*, ant. (*uel* antoninus) a. *PLR* 19 qua] quia C^a 20 eam] PL^a?*R cum B:* εἰς ταύτην τὴν ἐνοχήν, *om.* L^bCM | *s. a. PL* 21 a.] a. et c. *S* | sui] *cf. Dig.* 46, 2, 20 *pr.* 22 debitores ... aduersus *om.* P^a | praeses *R* | experri M^a 23 *s. a. PL* | pp. ... 24 conss.] p. ui k. n. sab. *P*, ***** sab. *L* 25 aurelio] *S, om. libri* | sentiam L^a 27 tua *om.* L^a 28 *s. a. PL* 29 a.] aa. *R* 31 cumque R^a 32 impp. *L* | aelio] S^b, aurelio S^a, *om. libri* | sosibio] *CR*, sostiu *S*, sosidio *P*, sosido *L*, sosibi *M* | militi] *S, om. libri* | reo] eo M^a 33 cum eo *post* 33 potest *collocat C* | exolutum P^a 34 *s. a. PL h. l. et ad c.* 1 | p. iii n. (nn. *L*) s. pio et pontiano conss. *PL h. l.*, d. iiii non. s. pio et pontiano *PL ad c.* 1

7 Idem A. Avreliano militi. Si litteras eius secutus, qui pecuniae[1] auctor fuerat, ei qui tibi litteras tradidit pecunias credidisti, tam aduersus eum, qui a te mutuam sumpsit, quam aduersus eum, cuius mandatum secutus es, mandati[2] actio tibi competit.[3] [B 14, 1, 69]

8 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs nob. C. Avrelio Lvcio. Si tibi pupillorum pater, ut pecuniam in rem suam seruis eius crederes, mandauit et in hanc rem aeque ipso praecipiente pignora sunt obligata, et mandati actione pupillos post mortem patris conuenire et exsequi ius obligationis pignorum poteris, si in solutione cessabitur. D. iiii k. Ian. Aemiliano et Basso conss. a. 259 [B 14, 1, 70]

9 [4]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Marcello. Cum per procuratorem causam tuam laesam esse dicas, mandati actio aduersus eum tibi competit.[5] [B 14, 1, 71]

10 Idem AA. et CC. Avrelio Papio. Si pro ea contra quam supplicas fideiussor seu mandator intercessisti et neque condemnatus es neque bona eam dilapidare postea coepisse comprobare possis, ut iustam metuendi causam praebeat, neque ab initio ita te obligationem suscepisse, ut eam possis et ante solutionem conuenire, nulla iuris ratione, antequam satis creditori pro ea feceris, eam ad solutionem urgueri certum est. fideiussorem uero seu mandatorem exceptione munitum et iniuria iudicis damnatum et appellatione contra bonam fidem minime usum non posse mandati agere manifestum est. a. 293 [B 14, 1, 72]

11 Idem AA. et CC. Avrelio Gaio. Procuratorem non tantum pro his quae gessit, sed etiam pro his quae gerenda suscepit, et tam propter exactam ex mandato pecuniam quam non exactam, tam dolum quam culpam, sumptuum ratione bona fide habita, praestare necesse est. D. . . . k. Ivn.[6] Sirmi *AA.* conss. a. 293 [B 14 1, 73]

12 Idem AA. et CC. Firmo. Cum mandati negotii contractum certam accepisse legem adseueres, eam integram secundum bonam fidem custodiri conuenit. unde si contra mandati tenorem procurator tuus ad te pertinentem fundum uendidit nec uenditionem postea ratam habuisti, dominium tibi auferre non potuit. PP. xvii k. Ivn.[7] Sirmi AA. conss. a. 293 [B 14, 1, 74]

P (35, 7. 6. 9. 11. 12) *L* (*ut P*) *C* (*transponit* 35, 6. 7. 4. 5) *RM*

---

[1] pecuniae *del.* (*Mommsen*) [2] mandati *del.* [3] *post c.* 7 *in P ad marginem saec. XI adscripta est constitutio incertae originis, quae in L interponitur inter c.* 7 *et c.* 6, *in D inter c.* 20 *et c.* 9: *extat etiam in codice Parisiensi* 3858*C fol.* 37*b* (= *Par.*), *in quo est c.* 420 *collectionis canonum descriptae in Maassenii Biblioth. Latina iuris can. ms. p.* 248 (*cf. Hermes* 4 *p.* 371). *uerba sunt haec:* impp. diocl. et maximianus aa. (*sic Par.*, imp. iustinianus a. *PLD*) honorato. iudicem causidicum et procuratorem omnes, qui incesti matrimonii (—nio *Par.*) nati fuerint, fieri prohibemus et omnimodo nullam professionem recipere nisi tantum (et *ins. PL*) taxeotalem (taneot. *Par.*) uel (et *PLD*) curialem, si necessitas accedat (accedit *PLD*). si uero prohibitum honorem ab aliquo susceperint (—rat *PL*[a]), sacrilegii poena (penae *PL*) condemnabuntur. si quis ex praedictis aliquem in ius uocauerit patrocinii causa, primum quidem omnino suis careat actionibus, siue iustam (iustis *P*[a], iustas *D*) habeat intentionem (int. hab. *L*, hab. intentiones *D*) siue non (siue i. h. i. s. non *om. Par.*), ita quoque, ut principali rescripto resuscitari (—re *PL*) non placeat (—cet *Par. D*): deinde quicquid damni aduersario acciderit, sacramento (sacramenti eius *D*) resarciatur [4] *fortasse iungenda est* 4, 27, 1 [5] D. k. Iul. ipsis iiii et iii AA. conss. (= *a.* 290) 4, 27, 1 [6] Ian.? [7] Ian. (*Mommsen, Zeitfolge p.* 375)?

---

1 a.] aa. *R* | militi] *S, om. libri* 2 tradidit] *M*, tradiderit *PLR*, tradit *C* | tam *rel.*] τὸν δανεισάμενον ἔνοχον ἔχει καὶ [τὸν] ἐντειλάμενον τῇ ἀπαιτήσει *B* | qui ... 3 eum *om. M*[a] | mutuum *R* 3 sumpsit] s. pecuniam *C* | es] est *C*, *om. R* | *in PL est subscriptio c.* 8 4 impp. (imp. *C*) ual. et gall. aa. et] impr. gordianus a. et c. *S*, impp. ualerius et gallius (gallus *M*[b]) aa. et *M* | et ualerianus nob. c.] et ualerius c. uiiii *S*, et ualerius c. *R*, et c. ualinobis *M*, *om. C* | aurelio] *S*, *om. libri* 5 licyo *S*, *om. M* | pater pupillorum *M* | seruus *R*[a]*M*[a] | crederis *M*[a] 6 hanc re *M*[a], hac re *M*[b] | pupillos *om. C* 7 ius] us *M*[a] 8 *s. a. PL ad c.* 7 | aemiliano] mil. *PL* | conss. *om. PL* 9 aa.] aa. et c. *S* 10 inesse *C* | tibi competit eum *C* | *in PL est subscriptio c.* 12 11 aa. et cc.] *M*, a. *S*, a. et cc. *R*, aa. *C* | aurelio] *S*, *om. libri* 12 seu] uel *C* | condemn.] ei condempn. *M*[a] 13 comprobari possit *M* | ut iustam] et iusta *C* 14 possit *M*[a] | solutionem] se *M*[a] | conueniri *C* 15 ratione] rationem conuenire *C* | creditoris *M*[a] 16 et *om. M*[a] | iniuriam *C* 17 appellationem *CM*[a] 18 aurelio] *S*, *om. libri* 19 gressit *R*[a] 21 *s. a. PL, qui habent* d. nn. k. iun. sirmi conss. 22 et cc. *om. PL* | firmo] *CRM*, marcellino *S* (*ex c.* 9?), zosimo (*ex c.* 13) *PL* | certa acc. lege *PL* 25 domum *M*[a] | afferre *L*[a] | *s. a. PL h. l. et ad c.* 9 | pp.] d. *PL ad c.* 9 | sirmi a. cc. *PL. h. l.*, cc. *PL ad c.* 9

13 Idem AA. et CC. Zosimo. A procuratore dolum et omnem culpam, non etiam improuisum casum praestandum esse iuris auctoritate manifeste declaratur. D. k. Febr. Sirmi *CC.* conss. [B 14, 1. 75] a. 294

14 Idem AA. et CC. Hermiano. Si secundum mandatum Tryphonis ac Felicis equos tua pecunia comparatos uel in solutum a proprio debitore tibi traditos uni de his utriusque uoluntate dedisti, ad parendum placitis eos mandati iudicio conuentos bona fides urguet. D. vi k. April. Sirmi *CC.* conss. [B 14, 1, 76] a. 294

15 Idem AA. et CC. Avrelio Precario Athenaeo. Mandatum re integra domini morte finitur. D. xvii k. Mai. *CC. conss.* [B 14, 1, 77] a. 294

16 Idem AA. et CC. Vzando. Ad comparandas merces data pecunia, qui mandatum suscepit fide rupta quanti interest mandatoris tenetur. iii k. Oct. [B 14, 1, 78] a. 294?

17 Idem AA. et CC. Avrelio Gorgonio. Salarium incertae pollicitationis peti non potest. [B 14, 1, 79] a. 294?

18 Idem AA. et CC. Tvsciano. Post solutionem a se factam, qui dari mutuo mandauit, ab eo, pro quo intercessit, uel successoribus eius quod solutum est etiam cum usuris post moram recte reddi postulat. D. vii k. Oct. Sirmi . . . conss. [B 14, 1, 80] a. 294?

19 Idem AA. et CC. Avrelio Evgenio. Pretii rerum distractarum, quas uenales mandato praecedente acceperas, ultra licitum usuras ex stipulatione uel mora praestare, licet pignora data probentur, compelli non potes. S. xiiii k. Nov. Sirmi . . . . conss. [B 14, 1, 81] a. 294?

20 Idem AA. et CC. Avrelio Epagatho. Si contra licitum litis incertum redemisti, interdictae conuentionis tibi fidem impleri frustra petis. [B 14, 1, 82]
1 Quod si gratuitum mandatum suscepisti, secundum bonam fidem sumptus recte postulas.

21 Imp. Constantinvs A. Volvsiano pp.[1] In re mandata non pecuniae solum, cuius est certissimum mandati iudicium, uerum etiam existimationis periculum est. nam suae quidem quisque rei moderator atque arbiter non omnia negotia[2], sed pleraque ex proprio animo facit: aliena uero negotia exacto officio geruntur nec quicquam in eorum administratione neglectum ac declinatum culpa uacuum est. [B 14, 1, 83] a. 313—

22 Imp. Anastasivs A. Evstathio pp. Per diuersas interpellationes ad nos factas comperimus quosdam alienis rebus fortunisque inhiantes cessiones aliis competen- [B 14, 1, 84]

P (35, 13...19) *L* (*ut P*) *CR* (*u.* 6 eos ... 14 a se *et u.* 23 non ... 26 negotia *in litura a manu prima*) *M* (*transpon.* 35, 18. 17)

[1] pu.? [2] omnia ex re (*u. i.*)?

1 idem ... zosimo a *om* M^a | aa. et cc.] Q^b, a. et c. *S*, aa. *PLCRM*^{b} | zosimo] aurelio hermoniano *S: unde aut hoc loco aut u.* 4 *supplendum est* aurelio 2 esse] * R^a, *om.* M^a | *s. a. PL* 3 sirmi cc. conss.] sir. cc. *PL* 4 hermoniano *S*, germiano *M: cf. ad u.* 1 5 tuam pecuniam P^a 6 placidis M^a 7 *s. a. PL* | sirmi cc. conss.] sir. cc. *PL* 8 aurelio precario athenaeo] *S*, precario *libri* 9 domini *om.* M^a | dfinitur R^a | *s. a. PL* | cc. conss. *om. PL, suppleuit Mommsen* 10 *omissa inscriptione c.* 16 *antecedenti subiungit* M^a | et cc. *om. PL* | zando *S* 11 mandatori *M* | *subscriptionem habent PL, non tamen liquet, utrum ad hanc an ad sequentes constitutiones pertineat. quod ad consules huius constitutionis et c.* 18 *et* 19 *attinet, ex ordine temporis conicias eas omnes incidere in a.* 294 (*CC. conss.*), *ut aut dies subscriptionis in c.* 16 *mutandus aut subscriptio ad c.* 18 *referenda sit. cui tamen non conuenit quod legitur* Sirmi *in c.* 18. 19, *cum Diocletianus inde ab extremo mense Augusto anni* 294 *Sirmium non redierit: exeunte Septembre egit Viminacii, a d. xiiii k. Nou. inter Transmariscam et Dorostolum. subscriptio c.* 19 *fortasse pertinet ad* 37, 2, *ut scribendum sit* AA. conss. 12 et cc. *om. PL* | aurelio] *S*, *om. libri* | gordiano *S* 14 turciano *S*, tusiano *PLM*, tusiano pp. *C*, *om. R* 15 quod] quo M^a 16 *s. a. PL: cf. ad u.* 11 17 et cc. *om. PLC* | aurelio] *S*, *om. libri* | eugenio pp. *C* | reum P^a 19 pignora data] pingnorata L^a | *s. a. PL: cf. ad u.* 11 | sirmi .... conss.] sir. et cc. *P*, sir. conss. *L?* 20 et cc. *om. C* | aurelio] *S*, *om. libri* | pegatho *S*, eupagotho pp. *C*, epagotho *R*, eupagato *M* 21 fidem tibi *C* 23 pp. *om. M* 24 certissimum est *C* 25 rei] ei M^a | negotia sed] M^b, negotia *CRM*^{a}: οὐ πάντα κατὰ τὸ πρᾶγμα, πολλὰ δὲ ἐξ οἰκείας ποιεῖ προαιρέσεως *B*, *quasi scriptum fuerit* non omnia ex re sed, *eodemque ducit adnotatio Thalelaei* ἕκαστος ... διοικεῖ τὰ ἴδια πράγματα οὐ πάντως κατὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, ἀλλὰ ἰδίᾳ βουλήσει αὐτὰ διοικεῖ 26 nec] ne *C* 28 eustathio] *S*, eustachio *C*, eustochio *R*, euchatio *M* 29 rebus] conuenire nulla iuris racione antequam satis creditori pro e faceris eam ad solucionem rebus (*uide p.* 359, 14) M^a | que *om.* M^a | inhiantes] ante *C*

tium actionum in semet exponi properare hocque modo diuersas personas litigiorum uexa-
tionibus adficere, cum certum sit pro indubitatis obligationibus eos magis, quibus antea
1 suppetebant, sua uindicare quam ad alios ea transferre uelle. Per hanc itaque legem
iubemus in posterum huiusmodi conamen inhiberi (nec enim dubium est redemptores
litium alienarum uideri eos esse, qui tales cessiones in se confici cupiunt), ita tamen, ut,
si quis datis pecuniis huiusmodi subierit cessionem, usque ad ipsam tantummodo solutarum
pecuniarum quantitatem et usurarum eius actiones exercere permittatur, licet instrumento
2 cessionis uenditionis nomen insertum sit: Exceptis scilicet cessionibus, quas inter cohere-
des pro actionibus hereditariis fieri contingit, et his, quascumque uel creditor uel is qui
res aliquas possidet pro debito seu rerum apud se constitutarum munimine ac tuitione
acceperit, nec non his, quas in legatarios seu fideicommissarios, quibus debita uel actiones
seu res aliae relictae sunt, pro his fieri necesse sit: nulla etenim tali ratione intercedente
redemptor, sicuti superius declaratum est, magis existit, qui alienas pecuniis praestitis subiit
3 actiones. Sin autem per donationem cessio facta est, sciant omnes huiusmodi legi locum
non esse, sed antiqua iura esse seruanda, ut cessiones tam pro exceptis et specialiter enu-
meratis quam aliis causis factae seu faciendae secundum actionum, quaecumque cessae
sunt uel fuerint, tenorem sine quadam imminutione obtineant. D. X K. AVG. AREOVINDA
ET MESSALA CONSS. a. 506

23 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Anastasio diuae memoriae principi iustis- [B 14, 1, 85
sima constitutio conscripta est tam humanitatis quam beniuolentiae plena, ut ne quis
alienum subeat debitum cessione in eum facta et amplius consequatur a debitore his, quae
praestauit cessionis auctori, exceptis quibusdam casibus, qui specialiter illi sanctioni conti-
nentur. sed cum hi, qui circa lites morantur, eandem piam dispositionem in sua natura
remanere minime concesserunt, inuenientes machinationem, ut partem quidem debiti uendi-
tionis titulo transferant in alium creditores, reliquam autem partem per coloratam cedant
donationem, generaliter Anastasianae constitutioni subuenientes sancimus nulli licere partem
quidem debiti cedere pecuniis acceptis et uenditione actionum habita, partem autem dona-
tionis titulo uideri transferre, sed, si uoluerit, pure totum debitum donare et per donatio-
nem actiones transferre, non occulte nec per artes clandestinas pecunias suscipere, publice
autem simulatam donationem celebrare, sed undique puram et non dissimulatam facere
1 donationem: huiusmodi enim cessionibus non aduersamur. Si quis autem occulte aliud
quidem agere conatur et pecunias pro parte accepit et uendidit particulatim actiones, par-
tem autem donare simulat uel ipsi, qui emptionem actionis subiit, uel forsitan alii per sup-
positam personam (quia et hoc saepius perpetratum esse didicimus), huiusmodi machina-
tionem penitus amputamus, ut nihil amplius accipiat, quam ipse uero contractu re ipsa
persoluit: sed omne, quod superfluum est et per figuratam donationem translatum, inutile
esse ex utraque parte censemus, ut neque ei qui cedit actiones neque ei qui eas suscipere

CRM

---

1 proparare M^a, praeparare M^b *cum B* (κ.π.) παρασκευάζειν | litigiorum] *C cum B* (κ.π.) ταῖς τῶν δικῶν ὀχλήσεσι, litigatorum *RM* | uel exaccionibus M^a 3 ea] CM^b *cum B* (κ.π.) ταῦτα, eos R^a, eas R^bM^a 4 inhibere M^a 5 esse *om. C* 6 utque *C* | lutarum M^a 7 actionem *C*, τὰς ἀγωγάς *B* (κ.π.) 8 in…rtum R^a 9 pro actionibus] probationibus *C* | is qui … 10 possidet *om.* C^a 10 minime *C*, ••• M^a 11 in] inter *C*, εἰς *B* (κ.π.) | accionis M^a 12 enim *C* 13 superius R^b, perius R^a, supra CM^b, super his M^a, ἀνωτέρω *B* (κ.π.) 14 legis *C*, νόμῳ *BΣ* (κ.π.) 15 exceptis] •ectis R^aM^a | numeratis *M* 16 cessae] CR^bM^b, necesse R^aM^a: uel cessae *legit BΣ* (κ.π.): ἢ ἐξεχωρήθησαν ἤ 17 tenore *C* | *s. a. Patauinus* 688 19 anastasio d. m. principi] anastasio d. (diui M^a) m. principe RM^a, anastasii d. m. principis *C*, ab anastasio d. m. principe M^b: Ἀναστασίῳ τῷ τῆς θείας μνήμης βασιλεῖ [συνεγράφη] *BΣ* (κ.π.) 20 ne] neque *R* 21 eum] eo *C* 22 praestabit *CR* | continetur C^a 23 hi] RM^a, hii CM^b: οὗτοι *BΣ* (κ.π.) | lite *C* 24 machinatione *R* 25 titulum M^a | creditores] *M cum BΣ* (κ.π.): μετενέγκωσιν οἱ δανεισταὶ εἰς ἕτερον, creditorem *CR* 26 constitutionis subuenientis R^a | parte *C*, parti M^a 27 et] pro *legunt BΣ* (κ.π.): χρημάτων ληφθέντων πρὸ πράσεως τῶν ἀγωγῶν γενομένης 28 debitum totum *R* 29 actionis *C*: τὰς ἀγωγάς *BΣ* (κ.π.) | non] *C cum BΣ* (κ.π.), hoc non *RM* | pecunias *om.* M^a *contra BΣ* (κ.π.) | autem (aut M^b) publice *M* 30 simultam M^a 33 emptione actionem *C*, emptione (—nem M^b) actionis partem R^bM^a: ἀγορασίαν τῆς ἀγωγῆς *BΣ* (κ.π.) 35 ipse *om. BΣ* (κ.π.) 37 ut] *libri omnes, deficit BΣ* (κ.π.)

curauit aliquid lucri uel fieri uel remanere uel aliquam contra debitorem uel res ad eum
2 pertinentes esse utrique eorum actionem. Sed et si quis donationem quidem omnis debiti facere adsimulauerit, ut uideatur esse tota donatio, aliquid autem occulte susceperit, et in hoc casu hoc tantummodo exactionem sortiri, quod datum esse comprobetur, et si hoc a debitore persoluatur, nulla contra eum uel substantiam eius ex dissimulata donatione oria-
3 tur molestia. Et iustum quidem fuerat hoc remedium debitoribus ab Anastasianis temporibus impertiri, ex quibus etiam lex lata est, quam homines astute lacerandam esse existimauerunt. sed ne uideamur in tanta temporum nostrorum beniuolentia aliquid acerbius admittere, in futuris post praesentem legem casibus haec obseruari censemus, ut omne, quod contra legem Anastasianam excogitatum est, hoc in posterum nostro perfruatur remedio. a. 531—53

24 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἡ παροῦσα διάταξις μέμνηται μὲν τῆς Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως διατάξεως [B 14, 1, 86 τῆς γενομένης περὶ τῶν ἐκχωρήσεων, ἥτις βούλεται τὸν χρήματα δεδωκότα καὶ ἀγωγὰς ἐκχωρηθῆναι[1] μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν ἐκ τῶν ἐκχωρηθεισῶν ἀγωγῶν, εἰ μὴ μόνον ἅπερ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτῶν. εὑροῦσα δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ διατάξει πρόσωπά τινα ὑπεξῃρημένα κελεύει καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων τὸ αὐτὸ νόμιμον κρατεῖν καὶ μηκέτι φυλάττεσθαι τὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ διατάξει γενομένην ὑπεξαίρεσιν, ἀλλὰ τὸν δεδωκότα χρήματα μόνον αὐτὰ λαμβάνειν μετὰ τῶν τόκων καὶ πλέον οὐδέν. εἰ δὲ δωρεά τις καθαρὰ γένοιτο ἀγωγῶν, τὴν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἐκχώρησιν ἰσχύειν βούλεται, εἰ μὴ ἄρα κατὰ περιγραφὴν ἐγένετο.| a. 531—53

XXXVI

℞ SI SERVVS SE EMI MANDAVERIT ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIAE DIONYSIAE. [B 14, 1, 87
Si extero seruus se mandauerit emendum, quamuis nec ex persona serui (quia hoc[2] liber mandare non potest) nec ex domini (quoniam qui mandat, ut a se res comparetur, inutiliter mandat) consistere credebatur actio, tamen optima ratione, quia non id agitur, ut ex ipso mandato, sed propter mandatum ex alio contractu nascatur actio, domino quaeri pla-
1 cuit obligationem. Si itaque domino ignorante emi te mandasti ac te nummos subministrante peculiares soluti sunt, emptori minime liberatio per huiusmodi factum potuit peruenire. nec tamen si tradita nec manumissa es, etiam mandati de ancilla et empti de
2 pretio consequendo tam contrarias actiones ei exercere concedi placuit. Sane in illius arbitrio relictum est, utrumne mancipium an pretium consequi uelit, cum ex peculio quod eius fuit solutio celebrata obligationis uinculo emptorem liberare non potuit. SVBDITA K. OCT. SIRMI IPSIS AA. CONSS. a. 293

CRM: index c. 24 restitutus est ex B

---

[1] ἐκχωρηθέντα (*Heimbach*)? [2] hoc *habet etiam BΣ* (κ.π.): ἐπειδὴ τοῦτο ἐλεύθερος: *fuitne* nisi?

---

1 aliqua *C* 2 eorum *om. Rᵃ* | sed] se *Mᵃ* | omnis debiti facere] nominis *Rᵃ* 3 adsimulauerint *Rᵃ* | ut] et *Mᵃ* | in *om. Rᵃ* 4 hoc tant.] tant. *R* | exactione *RM* | esset *Mᵃ* | comprobaretur *R* | a] ad *Mᵃ?* 5 uel] et uel *R* | simulata *C* 6 fuerit *Rᵃ?* 7 lata] *CMᵇ*, data *RMᵃ?: εἰσενέχθη BΣ* (κ.π.) | est] et *Rᵃ* | esse *om. M* | exstimauerunt *RM* 9 haec] *edd. cum BΣ* (κ.π.) ταῦτα, hoc *CRM* | ut] *edd. cum BΣ* (κ.π.) ὡς, et *CRM* | omnem *Rᵃ* 10 anasianam *Mᵃ* | hoc] haec *M*, τοῦτο *BΣ* (κ.π.) 12 constitutio graeca *RM: inscriptionem suppleui* 13 *dedi indicem B ex Coislin.* 152 (*secundum Heimb.*) *et Paris.* 1352 (*sec. Cuiac. Obseru.* 16, 16 *et Fabrot.*). *ad finem indicis additur:* Ἑλληνικὴ δὲ οὖσα τῆς κατὰ πόδα παραδόσεως οὐ δεῖται κατὰ τὴν ἡμετέραν διάστιξιν 17 ἐν ἐκείνῃ] *Coisl.*, ἐκείνῃ *Fabr.*, ἐκείνην *Cui.* 18 αὐτὰ λαμβάνειν] ἀντιλαμβάνειν *Cui.* | καὶ πλέον οὐδέν *om. Cui.* 22 se emi mandauerit] *SC*, emi mandauerit (—rat *R*) se *RM* 23 aurelio *S, om. libri* 28 nonmos *Mᵃ* 30 es] est *Mᵃ, inc. Rᵃ* | epti *R*, ἐξ ἔμπτο *BΣ* (κ.π.) 31 actiones tam contrarias *C*, οὕτως ἐναντίας ἀγωγάς *BΣ* (κ.π.) 32 mancipio *Mᵃ* 33 *s. a. Russardus*

XXXVII

℞ PRO SOCIO ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIO. Societatem [B 12, 1, 83] uno pecuniam conferente alio operam posse contrahi magis obtinuit. D. III NON. MAI. AA. CONSS. a. 2 3

2 IDEM AA. ET CC. PANNONIO. Cum proponas te praedium coniuncto dominio [B 12, 1, 84] cum patruo tuo comparasse in possessionemque tam te quam ipsum inductum, iuris ratio efficit, ut dominium fundi ad utrumque pertineat. sane quia pretium a te solo numeratum et sollemnibus pensitationibus cessante socio satisfactum esse dicis, iudicio societatis id quod eo nomine praestari oportuerit consequeris.

3 IDEM AA. ET CC. AVRELIO VICTORINO MILITI. Cum in societatis contrac- [B 12, 1, 85] tibus fides exuberet conueniatque aequitatis rationibus etiam compendia aequaliter inter socios diuidi, praeses prouinciae, si patrem tuum salinarum societatem participasse et non recepta communis compendii portione rebus humanis exemptum esse reppererit, commodum societatis, quod deberi iuxta fidem ueri constiterit, restitui tibi praecipiet. PP. VI K. SEPT. . . . . . CONSS.

4 IDEM AA. ET CC. AVRELIO CELERI. Si societatis iure uel transactioni stipu- [B 12, 1, 86] latione subdita bonorum omnium aequis partibus inter te et Fabiam diuisionem recte fieri placuit, quo minus haec rata seruentur, nihil interest, utrumne testatus, qui fuerit obligatus, an intestatus rebus sit humanis exemptus.

5 IDEM AA. ET CC. AVRELIO THEODORO. Tamdiu societas durat, quamdiu [B 12, 1, 87] consensus partium integer perseuerat. proinde si iam tibi pro socio nata est actio, eam inferre apud eum, cuius super ea re notio est, non prohiberis. D. XII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

6 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. De societate apud ueteres dubitatum est, [B 12, 1, 88] si sub condicione contrahi potest: puta 'si ille consul fuerit' societatem esse contractam. sed ne simili modo apud posteritatem sicut apud antiquitatem huiusmodi causa uentiletur, sancimus societatem contrahi posse non solum pure, sed etiam sub condicione: uoluntates etenim legitime contrahentium omnimodo conseruandae sunt. D. PRID.[1] a. 531

7 IDEM A. IOHANNI PP. Sancimus ueterum dubitatione semota licentiam [B 12, 1, 89] habere furiosi curatorem dissoluere, si maluerit, societatem furiosi, et sociis licere ei renuntiare. et quemadmodum in omnibus aliis contractibus legitimam auctoritatem ei dedimus, ita et in hac parte eum permittimus competenter commodis furiosi prouidere. D. . . . . . . CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS. a. 531

P (37 ℞ 1. 3. 5 [6 *p*] *L* (37 ℞ 1. 3. 5. 6) *CRM*

[1] d. prid. k. Mai. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc.?

3 impp. d. et max.] idem *PL* | et cc. *om. M* | aurelia *PL*, aurelius *R*, aureli *M* 4 conferentem *C* | otinuit R^a | *s. a. PL* 5 aa. conss.] a. et cc. *P*, *inc. L* 6 *inscriptionem om.* M^a | pannonio] *CR*, pamponio M^b, aurelio uictorino militi (*ex c.* 3) *S* | proponis *R*, personas M^a 7 tuo *om. C contra* *BΣ* (κ.π.) | tam te] tante C^a | inductum] coniunctum M^a? 8 dominum M^a | solo] CR^bM^b, solum R^aM^a: παρά σου μόνου *BΣ* (κ.π.) | numeratum] *R*, numer. est *CM*: ἠριθμῆσθαι καὶ *BΣ* (κ.π.) 9 iudicio] in iud. *R* 10 oportuerat *M* | *de subscriptione uide ad p.* 360, 11 11 aurelio uictorino militi] *S ad c.* 2, aurelio *S h. l.*, uictorino *PLCR*, uictoriano *M* 12 exuberet conueniatque ... diuidi] CM^b, exiberi conueniat quae ... diuidi $PLRM^a$ | compedia M^a 15 *s. a. P* (*in L penitus erasa est*): *fortasse pertinet ad c.* 4 16 sep. cc. *P* 17 *inscriptionem om.* M^a | aurelio] *S*, *om. libri* | si *om. C* | transactioni] *ita* *BΣ* (κ.π.): εἰ δικαίῳ κοινωνίας ἢ τῇ διαλύσει ἐπερωτήσεως ὑποβληθείσης, transactionis *CRM* | stipulationis R^a 18 inter] in R^a | fabiam] C^b, fam*iam C^aM^a, famiam *R*, faniam M^b: μεταξὺ σοῦ καὶ Φαβίου *BΣ* (κ.π.) 19 fuerat *C* 20 *de subscriptione uide ad u.* 15 21 aa.] a. *M* 23 est] ἔσται *B* (κ.π.) | non *om.* L^a | *s. a. PL* | nicomediae cc. conss.] nicom, cc. *PL* 25 societate] sotietat p^a 26 si sub] sub R^a | puta] ut puta CM^b 27 dissimili *C* | apud] ad *pL* | apud] *W*, ad *pLCR*, *om. M* 29 omnino *M* | *s. a. pL* 30 pp.] p. *M* | ueteri *C* | remota *C* 31 curatores *M* | si maluerit *om.* M^a 32 aliis omnibus *M* | ei] eis *M* 33 et *om. C* | hac *om.* M^a | eum] eis M^1 | permitti *R* | *s. a. Contius* 1571 34 orest. *Contius*

XXXVIII

℞ DE CONTRAHENDA EMPTIONE ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. AVRELIO PAVLO. Vendi- [B 19, 5, 11 Epit. 16, 43] tiones, etsi in alio loco quam in quo possessiones constitutae sunt fiant, non ideo irritae esse creduntur. D. XII K. MAI.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AVRELIO AVITO. Emptionem et [B 19, 5, 12] uenditionem consensum desiderare nec furiosi ullum esse consensum manifestum est. intermissionis autem tempore furiosos maiores uiginti quinque annis uenditiones et alios quoslibet contractus posse facere non ambigitur. D. VIII ID. MAI. MAXIMO *II* ET AQVILINO CONSS. a. 286

3 IDEM AA. ET CC. VALERIAE VIACRAE. Si donationis causa uenditionis [B 19, 5, 13] simulatus contractus est, emptio sui deficit substantia. sane si in possessionem rei sub specie uenditionis causa donationis, ut te aleret, induxisti, sicut donatio perfecta facile rescindi non potest, ita legi, quam tuis rebus donans dixisti, parere conuenit.

4 IDEM AA. ET CC. AVRELIO LVCIANO. Cum res tibi donatas ab [Vat. 293 B 19, 5, 14] herede donatricis distractas esse proponas, intellegere debueras duplicari tibi titulum possessionis non potuisse, sed ex donatione et traditione[1] dominum factum frustra emisse, cum rei propriae emptio non possit consistere, ac tunc demum tibi profuit, si ex donatione te non fuisse dominum demonstretur. sane quoniam omnia bona tibi ab ea donata et tradita dicis[2], ad hoc a filio facta uenditio rerum maternarum adferre perfecta etiam donatione poterit defensionem, ne uel exemplo inofficiosi testamenti possit haec auocare[3]. PP. IIII K. IVN. *AA.* CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. VMBIGAE GRATIAE. Cum ipse tutor nihil ex bonis pupilli quae distrahi possunt comparare palam et bona fide prohibetur, multo magis uxor eius hoc facere potest. D. VIII K. DEC. AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. AVRELIO LVCRETIO. Si Gaudentius in matrem tuam titulo uenditionis sine quadam fraude dominium mancipii transtulit, non idcirco, quod post inter eos matrimonium et diuortium secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod uindicare, te matri tuae successisse probans, minime prohiberis.

7 IDEM AA. ET CC. AVRELIO ISIONI. Si ancillam ex emptione sibi [B 19, 5, 17 (Zach.)] quaesitam mater tua donatione a secundo marito postea se simulauit accepisse, tituli falsi

A^{ul} (38 ℞) *P* (38 ℞ 1. 2. 5. 7. 3. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] quod autem res tibi ab herede don. distr. esse pro[ponis, duplicari] tibi t. p. n. potuisse constat, sed ex perfecta uenditione *Vat., ubi praecedunt alia* [2] uobis ab ea d. et tr. dicitis *Vat.* [3] quibus omnibus praeses prouinciae notionem praebebit *addunt Vat.*

---

2 emptione] *SAR^aM^a*, uenditione et emptione (epmt. *P*) *PLR^bM^b*, emptione et uenditione *C* 3 impp. ual. (ualerius *RM*) et gall. (gallianus *M*) aa.] *SRM,* idem aa. et cc. *PL,* impp. diocl. et max. aa. et cc. *C* | aurelio] *S, om. libri* 4 fiunt *PLR* 5 esse *om. P^a* | *s. a. PL* 6 impp. d. et m.] idem *PL* | aurelio] *S, om. libri* | auio *S* 7 consensum *om. P^a* | nec] ne *L^a* 8 uenditiones] *PLM^b*, uenditionis *M^a*, uenditionem *CR:* πρᾶσιν καὶ οἱονδήποτε συνάλλαγμα *B* 9 ambiguitur *M^a* | *s. a. PL* | II *om. PL* 11 uiacre *S* (*secundum Bluhmium*), *om. libri* 12 defecit *CM* | possessione *M?* | 13 donationis] *$PL^aR^bM^b$*, *om. $L^bCR^aM^a$?* | donatio perfecta] *PL*, perf. don. *RM^b*, don. (*om.* perf.) *CM^a* 14 tuis] suis *P^tL^t* | parere] *LM^a*, pareri *$PCRM^b$* | *in PL additur subscriptio c.* 5 15 et cc. *om. M* | aurelio] *Vat. S, om. libri* | liciano *S* 16 distractas esse] *dett. cum Vat.* (*u. s.*), distractas *RM^a*, distracta *C,* distractas tibi *M^b* 18 tum *GW^a* *Vat.* | profuerit *Vat.* 19 demonstraretur *C,* monstretur *Vat.* | bona *om. Vat.* | donata] dona *M^a* 21 haec] *CR^b Vat.*, hoc *M, inc. R^a* | aduocare *CR^a* | *s. a. Vat.* 22 aa.] *scripsi ex more Iustinianorum,* diocl. et maximiano v et IIII *Vat.* 23 umbige *S, om. libri* | gretiae *R* 25 potest] non p. *P^a* | *s. a. PL ad c.* 3 | aa. cc. conss. *PL* 26 et cc. *om. L* | aurelio] *S, om. libri* 27 mancipia *R^a* 28 uendicari *M^a* 29 te] te si *C* | successisti *C* | *in PL additur subscriptio c.* 7 30 et cc. *om. PLM* | aurelio] *S, om. libri* | isioni] *CRM,* lysinioni *S,* istioni *PL* | exemptionem *uel* exeptionem *R^a*, emption *P^a*

figmentum dominium ei duplicare uel auferre non potuit. S. non. Mart. Sirmi CC. conss. a. 294

8 Idem AA. et CC. Herodi et[1] Diogeni. Si non donationis causa, sed uere [B 19, 5, 18] uineas distraxisti nec pretium numeratum est, actio tibi pretii, non eorum quae dedisti repetitio competit. D. xvii k. April. CC. conss. a. 294

9 [2]Idem AA. et CC. Severo militi. Empti fides ac uenditi sine [B 19, 5, 19 (15 Heimb.)] quantitate nulla est. placito autem pretio non numerato, sed solum tradita possessione istiusmodi contractus non habetur irritus, nec idcirco is qui comparauit minus recte possidet, quod soluta summa quam dari conuenerat negatur. sed et donationis gratia praedii facta uenditione si traditio sequatur, actione pretii nulla competente perficitur donatio. D. viii k. April. Sirmi CC. conss. a. 294

10 Idem AA. et CC. Avreliae Gordianae. Si mater tua uelut ex bonis [B 19, 5, 20] patris praedium suum comparauit, cum rei propriae non consistat emptio et hanc simulatam proponas, huiusmodi placitum mutare substantiam ueritatis et ei nocere non potuit. D. vii id. April. CC. conss. a. 294

11 Idem AA. et CC. Avrelio Paterno. Inuitum compa- [B 19, 5, 17 (Heimb.) Epit. 16, 44] rare uel distrahere postulantis causam iustam non continet desiderium. PP. iii non. Dec. CC. conss. a. 294

12 Idem AA. et CC. Avrelio Paciano. Non idcirco minus emptio perfecta [B 19, 5, 18] est, quod emptor fideiussorem non accepit uel instrumentum testationis uacuae possessionis omissum est: nam secundum consensum auctoris in possessionem ingressus recte possidet.
1 Pretium sane, si eo nomine satisfactum non probetur, peti potest: nec enim licet in continenti facta paenitentiae contestatio consensu finita rescindit.

13 Idem AA. et CC. Avrelio Decio Lolliano. In uendentis uel [B 19, 5, 19 Epit. 16, 45] ementis uoluntatem collata condicione comparandi, quia non adstringit necessitate contrahentes, obligatio nulla est. idcirco dominus inuitus ex huiusmodi conuentione rem propriam uel quilibet alius distrahere non compellitur.

14 [3]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Flaviano pp. Illyrici[4]. [Th. 3, 1, 6 B 19, 5, 20] Dudum proximis consortibusque concessum erat, ut extraneos ab emptione remouerent neque homines suo arbitratu uendenda distraherent. sed quia grauis haec uidetur iniuria, quae inani honestatis colore uelatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inuiti, superiore lege cassata unusquisque suo arbitratu quaerere uel probare possit emptorem, nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohi- [(Th.)] buerit. D. vi k. Ivn. Vincentiae Tatiano et Symmacho conss. a. 391

15 Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Super rebus uenumdandis, si [B 19, 5, 21 (25 Zach.)] quis ita rem comparauit, ut res uendita esset, quanti Titius aestimauerit, magna dubitatio

A[ul] (38, 14) *P* (38, 8...12. 14) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 38, 13) *CRM*

[1] et *del.* [2] *fortasse iungenda est* 7, 26, 8 [3] *iunge* 1, 18, 12 [4] et Italiae *addit Th.*

1 afferre *PL*[a] | *s. a. PL h. l. et ad c.* 6 | s.] pp. *PL ad c.* 6 | sirmi cc. conss.] sir. *PL h. l*, sir. cc. *PL ad c.* 6 3 et cc. *om. CM* | herodi et] *S, om. libri* 4 nec ... dedisti *om. C*[a] 5 competit] tibi c. *R* | *s. a. PL* | cc. conss.] cc. *PL* 6 ad seuerum *PL*, seuerus *R* | militi] *S, om. libri* 8 habeatur *C* | is *om. M*[a] 9 et] *RM*[b] *cum B:* ἀλλὰ καί, *om. PLCM*[a] 10 praedii *R*[a]*?* | proficitur *P*[a]*R*[a] 11 *s. a. PL* | sirmi cc. conss.] sir. cc. *PL* 12 aurelio *S* (*Bluhme*), *om. libri* | gordianae] *SRM*, gordiano *PLC* 13 cum] et cum *R* | et hanc] hanc *C* 14 placito *R*[a] 15 *s. a. PL* | cc. conss.] cc. *PL* 16 *inscriptionem om. M*[a] | aurelio] *S, om. libri* 17 *s. a. PL* 18 cc. conss.] cc. *PL* 19 aa. et cc.] a. *S*, aa. *P*[a] | aurelio] *S, om. libri* | pactiano *C*, patiae *M* 20 testationis u. poss.] emptionis *P*[a]*L*[a] 23 penit. contestatione *P*[a]*L*[a], contestatio paenit. *C* | rescindi *P* | *in PL additur subscriptio c.* 14 24 aurelio decio] *S, om. libri* | lolliano] *CM*, tolliano *R*, iuliano *SD* 25 uoluntate *DRM* | condictione *C*, conditio *R*, condicio.. *M*[a] 26 idcirco] *M*[a], et idcirco *DC*, idcircoque *RM*[b] 28 impp. *A*[u]*LCR* | grat. ualent. (ualentinus *M*) et theod.] *APLRM cum Th.* (idem), ualent. grat. et theod. *S*, grat. ualerianus theodorus *C*, ualent. theod. et arcadius *rectius* 1, 18, 12 | aa. *R* 29 pp.] p. *M* 30 arbitrio *RM* 31 uidentur *C* | inanis *R* | uelatur] uidetur *P*[a]*L*[a], uideatur *R*[a] 34 *s. a. Th. PL et PL ad c.* 12 | vi] u *PL h. l.* | iun.] ian. *PL ad c.* 12 | uincentiae ... symmacho] uicearciae et taciano *PL h. l.*, uicent. (uinc. *L*) et summaco *PL ad c.* 12 35 pp.] p. *M* | uendendis *R* 36 ita rem] res ista *C* | comparauerit *R* | existimauerit *C*

1 exorta est multis antiquae prudentiae cultoribus. Quam decidentes censemus, cum huiusmodi conuentio super uenditione procedat 'quanti ille aestimauerit', sub hac condicione stare uenditionem, ut, si quidem ipse qui nominatus est pretium definierit, omnimodo secundum eius aestimationem et pretia persolui et uenditionem ad effectum peruenire, siue in scriptis siue sine scriptis contractus celebretur, scilicet si huiusmodi pactum, cum in scriptis fuerit redactum, secundum nostrae legis[1] definitionem per omnia completum et absolutum
2 sit. Sin autem ille uel noluerit uel non potuerit pretium definire, tunc pro nihilo esse uenditionem quasi nullo pretio statuto: nulla coniectura, immo magis diuinatione in posterum seruanda, utrum in personam certam an in uiri boni arbitrium respicientes contrahentes ad haec pacta uenerunt, quia hoc penitus impossibile esse credentes per huius-
3 modi sanctionem expellimus. Quod et in huiusmodi locatione locum habere censemus. D. K. AVG. LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

XXXVIIII

℞ DE HEREDITATE VEL ACTIONE VENDITA ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. GEMINIO. Aes alienum here- [B 19, 4, 25 (Heimb.)] ditate nomine fisci uendita ad onus emptoris bonorum pertinere nec fiscum creditoribus hereditariis respondere certum et absolutum est. D. III NON. NOV.

2 IMP. ANTONINVS A. TITIO FLORIANO. Ratio iuris postu- [B 19, 4, 26 BΣ 18, 7 sch. 59] lat, ut creditoribus hereditariis et legatariis seu fideicommissariis te conuenire uolentibus tu respondeas et cum eo, cui hereditatem uenumdedisti, tu experiaris suo ordine. nam ut satis tibi detur, sero desideras, quoniam eo tempore, quo uenumdabatur hereditas, hoc non est comprehensum. quamuis enim ea lege emerit, ut creditoribus hereditariis satisfaciat, excipere actiones hereditarias inuitus cogi non potest.

3 IMP. ALEXANDER A. QVINTIANO ET TIMOTHEO. Nominis uenditio et [8, 41, 1 B 19, 4, 27] ignorante uel inuito eo, aduersus quem actiones mandantur, contrahi solet. D. VIII ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. AVRELIO DIOGENI MILITI. Qui nondum certus de quan- [B 19, 4, 28 Epit. 16, 24] titate hereditatis, persuadente emptore quasi exiguam quantitatem, eam uendidit, bonae fidei iudicio conueniri[2], ut res tradat uel actiones mandet, non compellitur suoque iure eorum persecutionem habet. D. XVII K. OCT. MAXIMO *II* ET AELIANO CONSS. a. 223

5 IDEM A. NONARIO ONESIMO. Emptor hereditatis actionibus mandatis eo iure uti debet, quo is cuius persona fungitur, quamuis utiles etiam aduersus debitores hereditarios actiones emptori tribui placuerit. PP. K. MART. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

6 IDEM A. POMPONIO[3] MILITI. Qui tibi hereditatem uendidit, [7, 10, 3 B 19, 4, 29 BΣ 47, 1, 34] antequam res hereditarias traderet, dominus earum perseuerauit et ideo uendendo [(7, 10, 3)]

P (39 ℞ 1. 3...6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] 4, 21, 17 [2] conuentus? [3] Pompeio *l. gem.*

---

1 cultoribus prudentiae (pdentiae *R^a?*) *R*, cultoribus *om. M* 2 conueracio *M^a* 3 stare uendicionem *bis M^a* | ut] et *C*, et ut *R^a* | finierit *M* 4 exsolui *C* 5 si *om. R^a* 8 statutum *M^a* 11 quod et] que *M^a* 12 *s. a. Merillius* 14 uel] et *L^aC* | actio uenditi *S* 15 imp. *C* | geminiano *C*, gemino *R* | hereditatem *C* 16 neque *C* 17 *subscriptio supra data, quam habent PL, aut huc pertinet aut ad c.* 2 18 antonius *M* | titio] *S, om. libri* 20 cui *om. C* 21 uenundebatur *R* 23 excipere act. her. inu.] *W^aQ*, excipere act. her. inu. tamen *CR*, tamen excipere acc. her. inu. *M* | *de subscriptione uide ad u.* 17 24 quintiano et] *S, om. libri* | theomoto *S* 25 ignorare *P^a* | *s. a. PL cum l. gem.* | d. VIII (uiiii *P*)] *PL*, pp. V *l. gem.* 26 II] *l. gem., om. PL* | conss. *om. PL* 27 aurelio] *S, om. libri* | diogeni *om. C, deficit M^a* | militi] *S, om. libri* | certum *C* 28 prosuadente *C* | exguam *M^a* 29 suoque] *PL^a*, suo quoque *L^bCRM:* οὐκ ἀναγκάζεται πληρῶσαι ..., ἀλλ' ὡς ἂν μὴ γενομένης τῆς πράξεως καὶ τὰ πράγματα διακατέχει καὶ τὰ χρέη δύναται ἀπαιτῆσαι *Epit.* 30 persecionem *M^a* | habeat *C* | *s. a. PL* | II *om. PL* 31 nonario (nouario *Bluhme*)] *S, om. libri* | onesimae *RM*, diogeni *PL* 32 is] his utitur *C* 33 *s. a. PL* 34 pompinio *R* | militi] *S, om. libri* 35 perseuerauerit *PLR*

eas aliis dominium transferre potuit. sed quoniam contractus fidem fregit, ex empto actione conuentus quod tua interest praestare cogitur. PP. VIII K. IVL.[1] AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MANASEAE[2]. Postquam eo de- [B 19, 4, 30] cursum est, ut cautiones quoque debitorum pignori darentur, ordinarium uisum est, ut post nominis uenditionem utiles emptori, sic (ut responsum est) uel ipsi creditori postulanti dandas actiones.

8 IDEM AA. ET CC. VIGILIANO. Ex nominis emptione dominium rerum obli- [B 19, 4, 31] gatarum ad emptorem non transit, sed uel in rem suam procuratori facto uel utilis secundum ea, quae pridem constituta sunt, exemplo creditoris persecutio tribuitur. S. XV.

9 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Certi et indubitati iuris est ad similitu- [B 19, 4, 32] dinem eius, qui personalem redemerit actionem et utiliter eam mouere suo nomine conceditur, et eum, qui in rem actionem comparauerit, eadem uti posse facultate. cum enim actionis nomen generale est omnium siue in rem siue in personam actionum et apud omnes ueteres iuris conditores hoc nomen in omnibus pateat, nihil est tale, quod differentiam in huiusmodi utilibus actionibus possit introducere. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI *POST CONSVLATVM* LAMPADII ET ORESTIS VV. *CC.* a. 531

XXXX

℞ QVAE RES VENIRE NON POSSVNT ET QVI VENDERE VEL EMERE VETANTVR ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. [B 19, 1, 80 (Heimb.) Epit. 16, 50] FAVSTO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Fucandae atque distrahendae purpurae uel in serico uel in lana, quae blatta uel oxyblatta atque hyacinthina dicitur, facultatem nullus possit habere priuatus. sin autem aliquis supra dicti muricis uellus uendiderit, fortunarum se suarum et capitis sciat subiturum esse discrimen.

2 IDEM AAA. CARIOBAVDI DVCI MESOPOTAMIAE. Comparandi serici a barbaris facultatem omnibus, sicut iam praeceptum est, praeter comitem commerciorum etiamnunc iubemus auferri.

3 [3]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD SENATVM ET POPVLVM. [B 19, 1, 81 Epit. 16, 49] Quia nonnunquam in diuersis litoribus distrahi publici canonis frumenta dicuntur, uendentes et ementes sciant capitali poenae se esse subdendos et in fraudem publicam commercia contracta damnari. D. XVII K. MART.[4] CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

P (39, 6. 9. 7 [8 *p*]) *L* (39, 6. 9. 7. 8) *C* (*transponit* 40, 4. 3) *RM*

---

[1] pp. VI k. Aug. *l. gem.* [2] Mnaseae (*cf.* 4, 5, 6)? [3] *iunge* 11, 23, 2 *et Th.* 6, 2, 12. 13. 6, 4, 31. 12, 6, 24. 13, 5, 27. 13, 9, 5 [4] Mai. Mediolani (*u. i.*)?

---

1 actione *om.* M^a 2 *s. a. PL cum loco gemino* | agr. et clem. cc. *PL* 4 aa.] aa. et c. *S*, *om. M* | manaseae] *PLM*, menasee *S*, manasae *C*, maneaseae *R* 5 ut post] PL^a?*C*, post L^bRM: καὶ ὅτι ὁ ἀγοραστὴς τοῦ γραμματείου καὶ ὁ ὑποθήκῃ αὐτὸ λαβὼν δύναται καὶ ὁ δανειστὴς καὶ ὁ ἀγοραστὴς κινεῖν τὰς ὡρισμένας ἀγωγὰς κατὰ τοῦ χρεωστοῦ *B* (*Tipucitus*) 6 utilis *C*, *inc.* M^a 7 *in PL est subscriptio* 40, 3 9 procuratori] pL^a?*M*, procuratore L^bCR | utiles p^a 10 *s. a. pL* 11 iustinus M^a | certi] aperti P^bL, aerti P^a 12 et … 13 actionem *om.* P^a | suo nomine … 13 actionem *om.* L^a 13 posse] potest R^a 14 est *om.* P^a | omnibusum R^a, dominium *C* 15 ueteris *L* | in *om. C* 16 inducere *R* | *s. a. PL, qui habent:* d. k. nu. cp. cp. lamp. et hor. uu. conss., *ubi* cp. *alterum corruptum est ex* pc. 19 ueniri RM^a, uendere *S* 21 impp. *CR* | ualentinus *RM*, ualerianus *C* | theodorus *C*, et theodosius *M* | arcadius] arduinus *M* | aa. *CR*, *om. M* 22 frausto *RM* | com. s. l.] *R*, comiti *M*, consuli *C* | fugandae *C*, fuscande M^a 23 syrico *C*, sirico *RM* | iantina *R*, iactina M^b 24 si *C* | dictis *C* 25 esse *om. C* 26 aa. *CR*, a. *SM* | mesopotamiae *om. S* | a] et a *R* 27 est *om. C* | comitem] committere *C* 28 auferre *R* 29 et] et ad *C* 30 litobus M^a | distrai publi M^a, distrahen**(tibus?) blici R^a 31 poena *CM* | se *om. C* 32 contracta *om. C* | *s. a. PL ad* 39, 7 | mart. caes. et attico conss.] mar. caus. et aticc. *PL*, mai. med. caes. et att. conss. *loci iungendi*

4 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Favstino pp. Ne frumentum, quod [B 19, 1, 82] deuotissimo exercitui mittitur, in praedam lucrumque uertatur, hac sanctione decernimus, ut, quicumque hoc fuerint forte mercati, honestiores quidem stilum proscriptionis incurrant, inferiores autem uilioresque personae capitali supplicio subiaceant. a. 410 uel

XXXXI

☧ QVAE RES EXPORTARI NON DEBEANT ☧

1 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Theodotvm[1] magistrvm militvm. [B 19, 1, 83 (Heimb.)] Ad barbaricum transferendi uini et olei et liquaminis nullam quisquam habeat facultatem ne gustus quidem causa aut usus commerciorum. a. 370—3

2 Imp. Marcianvs A. Constantino pp. Nemo alienigenis barbaris cuiuscumque gentis [B 19, 1, 84] ad hanc urbem sacratissimam sub legationis specie uel sub quocumque alio colore uenientibus aut in diuersis aliis ciuitatibus uel locis loricas et scuta et arcus sagittas et spathas et gladios uel alterius cuiuscumque generis arma audeat uenumdare, nulla prorsus isdem tela, nihil penitus ferri uel facti iam uel adhuc infecti ab aliquo distrahatur. perniciosum namque Romano imperio et proditioni proximum est barbaros, quos indigere
1 conuenit, telis eos[2], ut ualidiores reddantur, instruere. Si quis autem aliquid armorum genus quarumcumque nationum barbaris alienigenis contra pietatis nostrae interdicta ubicumque uendiderit, bona eius uniuersa proscribi protinus ac fisco addici, ipsum quoque capitalem poenam subire decernimus. a. 455—4

XXXXII

☧ DE EVNVCHIS ☧

1 Imp. Constantinvs A. Vrsino dvci Mesopotamiae. Si quis post hanc [Nomoc. 1, 14] sanctionem in orbe Romano eunuchos fecerit, capite puniatur: mancipio tali nec non etiam loco, ubi hoc commissum fuerit domino sciente et dissimulante, confiscando. D. vi k. Mart.

2 Imp. Leo A. Viviano pp. Romanae gentis homines siue in barbaro [B 19, 1, 85 (Heimb.)] siue in Romano solo eunuchos factos nullatenus quolibet modo ad dominium cuiusdam transferri iubemus: poena grauissima statuenda aduersus eos, qui hoc perpetrare ausi fuerint, tabellione uidelicet, qui huiusmodi emptionis siue cuiuslibet alterius alienationis instrumenta conscripserit, et eo, qui octauam uel aliquod uectigalis causa pro his

A[ul] (42) *C* (*transponit* 40, 4. 3) *RM*

---

[1] Theodosium (*I. Gothofredus*)? [2] quos ind. conu. telis, eis (*Mommsen*)?

---

1 pp.] p. *M* 2 uertantur *RM*[a] | hanc *C* | sanctionem *M*[a] 3 proscriptiones *R*[a] | incurrunt *M*[a] 4 subiacent *CM*[a] | *tempus constitutionis definiui ex praefectura Faustini, quae incidit in annos* 410 (11, 2, 6) *et* 413 (12, 19, 5): *incertior est coniectura I. Gothofredi hanc legem cum* 11, 2, 6 *iungendam esse* 6 debeant] *R*, debent *C*, debet *M*, licet *S* 7 impp. *CR* | ualentinus *RM*, ualerianus *C* | ualens *om. C* | aa. *CR*, *om. M* | ad theod.] theodoto *S* 8 barbacum *M*[a] 9 ne] *C*, nec *RM* 11 sacrat. urbem *C* 12 aduenientibus *M* | in *om. M* | uel locis *om. C* | lor. et] lor. *CM* | scutum *R* 13 spadas *R* | cuiusque *R* | gmeris *R*[a] 14 facti iam] factuam *C*, factii *R* | distrahatur *bis R*[a] 17 nationum quarumcumque *C*, quarumcumque in actionum *R*[a] 18 ac fisco] *M*, ad fiscum *CR* 19 subicere *C* | *de annis* 455—457 *constat, quia in codice Iustiniano Valentiniani nomen non omittitur. reliquae ad Constantinum pp. datae constitutiones* (1, 3, 25. 1, 4, 13. 10, 22, 3 *pertinent ad a.* 456 22 ursino] *SAM*, aurelio sino *R*, aurelio ursino *C* | quis] quis autem *C* 23 urbe *R* | eunuchus *CR*[a] | caput *R*[a] | puniantur *M*[a] 24 fecerit *R* | dissimulantem *C*, simulante *R* | *s. a. A* 26 pp. *om. S* 27 facto *C* | dominum *R*[a] 28 poenas grauissimas statuentes *C* | hoc] *A*[u]*M*, haec *A*[l]*CR* | perpetrari *CRM*[a] 29 qui] qui in *R* 30 aliquod] *AC*, aliquid *RM* | causa *om. C*

1 susceperit, eidem poenae subiciendo. Barbarae autem gentis eunuchos extra loca nostro imperio subiecta factos cunctis negotiatoribus uel quibuscumque aliis emendi in commerciis et uendendi ubi uoluerint tribuimus facultatem. a. 457–465

XXXXIII
℞ DE PATRIBVS QVI FILIOS DISTRAXERVNT ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIAE PAPINIANAE. [B 19, 1, 86 (Heimb.)] Liberos a parentibus neque uenditionis neque donationis titulo neque pignoris iure aut quolibet alio modo, nec sub praetextu ignorantiae accipientis in alium transferri posse manifesti iuris est. D. XVI K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

2 IMP. CONSTANTINVS A. PROVINCIALIBVS SVIS[1]. [Th. 5, 8, 1 mut. B 19, 1, 87] Si quis propter nimiam paupertatem egestatemque uictus causa filium filiamue sanguinolentos uendiderit, uenditione in hoc tantummodo casu ualente emptor obtinendi eius seruitii habeat faculta-
1 tem. Liceat autem ipsi qui uendidit uel qui alienatus est aut cuilibet alii ad ingenuitatem propriam eum repetere, modo si aut pretium offerat quod potest ualere, aut mancipium pro huiusmodi[2] praestet. D. XV K. SEPT. SERDICAE CONSTANTINO A. VIII ET CONSTANTIO C. IIII CONSS. a. 329

XXXXIIII
℞ DE RESCINDENDA VENDITIONE ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AVRELIO MARONI MILITI. [B 19, 10, 65 (Heimb.) Epit. 16, 29] Si pater tuus per uim coactus domum uendidit, ratum non habebitur, quod non bona fide gestum est: mala fide enim emptio irrita est. aditus itaque nomine tuo praeses prouinciae auctoritatem suam interponet, maxime cum paratum te proponas id quod pretii nomine illatum est emptori refundere. D. XI K. MART. ANTONINO ET ALEXANDRO CONSS. a. 222

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AVRELIO LVPO. [B 19, 10, 66 (72 Zach.) Epit. 16, 30] Rem maioris pretii si tu uel pater tuus minoris pretii distraxit, humanum est, ut uel pretium te restituente emptoribus fundum uenditum recipias auctoritate intercedente iudicis, uel, si emptor elegerit, quod deest iusto pretio recipies. minus autem pretium esse uidetur, si nec dimidia pars ueri pretii soluta sit. PP. V K. NOV. *DIOCLETIANO A. II* ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

3 IDEM AA. ET CC. TITIAE ET MARCIANAE. [B 19, 10, 67] De contractu uenditionis et emptionis iure perfecto alterutro inuito nullo recedi tempore bona fides patitur, nec ex

A^{ul} (42. 43. 44 ℞ 2) *P* (43. 44) *L* (43. 44) *CRM*

[1] Italis suis *Th.* [2] pro hoc eiusmodi (*Mommsen: u. i.*)?

2 aliis] ab his *C* 3 uoluerit *C* | tribuimur A^{u}, tribuerint A^{l} | *constitutiones ad Viuianum pp. datae, quarum dies extat, sunt annorum* 459 *et* 460 5 traxerunt A^{l}, traxerint A^{u} 6 et c. *S, om. PL* | aurelio *S, om. libri* | papianae *AM,* papiniae *S* 8 nec] ne *C* | sub textu *A* | accipientes *PLRM:* προσχήματι τῆς τοῦ λαμβάνοντος ἀγνοίας *B* | transferre $R^{a}M$ 9 posse *om.* R^{a} | *s. a. PL, qui habent* d. xui (xu *L*) k. d. nic. cc. (*om.* conss.) 10 constatinus *M* | suis] sub *A, om. SPL* 11 sanguinolentus $APLCR^{l}M^{a}$ 12 optinenti R^{a} | habet *L,* habeant M^{a} 13 licet R^{a} | alienus *A* 14 eum propriam *M* | quo *A* 15 huiusmodi] eo eiusmodi *dett.,* ὑπὲρ αὐτοῦ *B,* eiusdem modi alium (seruum *suppl.*) *Th.* | *s. a. Th.* *PL* | sept. .. 16 conss.] s. *PL* 18 rescindende P^{a} 19 a. *om. L* | aurelio matroni militi *S,* maroni *CRM,* maxoni *PL* 20 gestum ... 21 fide *om.* R^{a} | gestum est] gestum *PL* 22 interponit *C,* interponens R^{a} | paratam P^{a} 23 *s. a. PL, qui habent* d. xi k. mr. ant. et alex. cc. 24 aurelio] *S, om. libri* 25 luppo $ASP^{a}C$, iuppo *R* | ut *om. LC* 26 uenditum *om.* R^{a} 27 iusto] de iusto PL^{a} | recipias *edd.* 28 ueri pr. sol. sit] *AQ,* fuerit pr. sol. $P^{a}LR^{a}$, fuerit ueri pr. sol. $P^{b}C$, fuerit iusti pr. sol. R^{b}, pr. sol. sit M^{a}, iusti pr. sol. sit M^{b} | *s. a. PL, qui habent* pp. u k. nou. pn. et aris. cc.: *consulatum restituit Beck* 30 titiae et] *S, om. libri* 31 recedi] recedi side (*uel* fide) M^{a}

rescripto nostro. quo iure fiscum nostrum uti saepe constitutum est. D. VIII ID. FEBR. AA. *conss.* a. 293

4 IDEM AA. ET CC. SEMPRONIO EVDOXIO. Ad rescindendam uenditionem et malae fidei probationem hoc solum non sufficit, quod magno pretio fundum comparatum minoris distractum esse commemoras. D. NON. APRIL. BYZANTIO *AA.* CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. CLAVDIO RVFO. Si dolo aduersarii deceptum uenditio- [B 19, 10, 68] nem praedii te fecisse praeses prouinciae aditus animaduerterit, sciens contrarium esse dolum bonae fidei, quae in huiusmodi maxime contractibus exigitur, rescindi uenditionem
1 iubebit. Quod si iure perfecta uenditio est a maiore uiginti quinque annis, intellegere debes consensu mutuo perfectam uenditionem resolui non posse. D. XV K. NOV. SIRMI *AA.* CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. NOVISIO GAIANO *VETERANO*. Non est probabilis causa, [B 19, 10, 69] propter quam rescindi consensu factam uenditionem desideras. quamuis enim duplum offeras pretium emptori, tamen inuitus ad rescindendam uenditionem urgueri non debet. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. MVCATRAVLO MILITI. Ratas manere semper perfectas iure uenditiones uestra etiam interest. nam si oblato pretio rescindere uenditionem facile permittatur, eueniet, ut et si quid uos laboribus uestris a fisco nostro uel a priuato comparaueritis, eadem lege conueniamini, quam uobis tribui postulatis. a. 293

8 [1]IDEM AA. ET CC. AVRELI*AE* EVODIAE[2]. Si uoluntate tua fundum tuum [B 19, 10, 70] filius tuus uenumdedit, dolus ex calliditate atque insidiis emptoris argui debet uel metus mortis uel cruciatus corporis imminens detegi, ne habeatur rata uenditio. hoc enim solum, quod paulo minori pretio fundum uenumdatum significas, ad rescindendam emptionem inualidum est. quod[3] uidelicet si contractus emptionis atque uenditionis cogitasses substantiam et quod emptor uiliori comparandi, uenditor cariori distrahendi uotum gerentes ad hunc contractum accedant uixque post multas contentiones, paulatim uenditore de eo quod petierat detrahente, emptore autem huic quod obtulerat addente, ad certum consentiant pretium, profecto p*er*spiceres neque bonam fidem, quae emptionis atque uenditionis conuentionem tuetur, pati neque ullam rationem concedere rescindi propter hoc consensu finitum contractum uel statim uel post pretii quantitatis disceptationem: nisi minus dimidia iusti pretii quod fuerat tempore uenditionis datum est, electione iam emptori praestita seruanda. D. K. DEC. AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. DOMITIO CIVALENSI. Pretii causa non pecunia [B 19, 10, 71 (80 Zach.)] numerata, sed pro eo pecoribus in solutum consentienti datis contractus non constituitur irritus. D. XV K. IAN. SIRMI *AA.* CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. AEMILIO SEVERO. Dolus emptoris [B 19, 10, 72 Epit. p. 385 not. 33] qualitate facti, non quantitate pretii aestimatur. quem si fuerit intercessisse probatum, non aduersus eum, in quem emptor dominium transtulit, rei uindicatio uenditori, sed contra illum cum quo contraxerat in integrum restitutio competit.

P (44, 3...6. 9. 10) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 19, 9. 2, 20, 6. 2, 31, 2 [2] Hymnodae *loci iungendi* [3] quod *del.* (*Mommsen*)

---

1 fiscum] et fiscum *M* | *s. a. PL, qui habent* d. uiii id. f. aa. et cc. 3 et cc. *om. C* | simpronio *S, om. libri* | mala *R* 5 *s. a. PL, qui habent* d. nn. ap. bizantio cc. 6 claudio] *S, om. libri* 9 quinque et uiginti *M* 10 *s. a. PL, qui habent* d. xu k. n. sir. cc. (sir. cc. *om. L*) 12 *inscriptiones c.* 6 *et* 9 *permutauerunt PL* | nouisio gaiano et ueterano *S*, gaiano *CM*, gathano *PL ad c.* 9 *R* | non] si non *C* | probalis M^a 13 uendicionenem P^a? 14 urgeri *C* 15 et cc. *om. C* | mucatraulo] *SR*, mucrataulo *C*, mucra *sequentibus erasis M* | semper *om.* M^a | iura R^a 16 obligato M^a 17 et *om. M* 19 et cc. *om. R* | aurelio *S, om. libri* | eubodiae *C* 21 mortis] motis R^a | tegi M^a 22 minori] muri M^a | uenditum *C* 23 quod] quod et R^a 25 concedant *C* 27 respiceres *C*, prospiceres *RM* | conuenditionem R^a 28 neque] ne M^a, nec M^b | consensum R^aM^a 29 post *om.* R^a 30 uenditionis] iuste uend. *C* | eptori R^a 31 *subscriptio restituta est ex locis iungendis* 32 *inscriptionem c.* 6 *et* 9 *permutauerunt PL* | et cc *om. R* | dominio *PL* | ciualensi] *S, om. libri* 34 *s. a. PL h. l.* | sirmi aa. conss.] sir. cc. *PL* 35 emilio *S, om. libri* 37 uindicatio] uenditio R^a 38 *in PL additur subscriptio c.* 18

11 IDEM AA. ET CC. AVRELIAE MAGNAE. Venditor factum [B 19, 10, 73 BΣ uol. 2 p. 604]
emptoris, quod eum tempore contractus latuit, post arguendo, non qui eo tempore scierit,
1 quo id ageretur, et consensit, de dolo queri potest. Igitur cum patrem tuum, ut maius
comprehenderetur instrumento pretium, quam rei quae distrahebatur esse conuenerat, con-
2 sensisse profitearis, propter hoc solum de circumscriptione frustra queritur. Sane si placi-
tum pretium non probetur solutum uel in quantitatem debiti per errorem facti compensari
cautum fuit, hoc reddi recte postulatur.
12 IDEM AA. ET CC. ANTIOCHO. Non idcirco minus uenditio fundi, quod [B 19, 10, 74]
hunc ad munus sumptibus necessariis urguentibus non uilioris pretii uel urguente debito
te distraxisse contendis, rata manere debet. illicitis itaque petitionibus abstinendo ac
pretium, si non integrum solutum est, petendo facies consultius.
13 IDEM AA. ET CC. AVRELIO NICAE DECARIA. Si maior annis [B 19, 10, 75 Epit. 16, 61]
uiginti quinque fundum distraxisti, propter hoc solum, quod ementi, ne compararet, socer
tuus denuntiauit, emptionem a te rescindi bona fides non patitur.
14 IDEM AA. ET CC. AVRELIO BASILIDAE MILITI. Ea condicione distractis [B 19, 10, 76]
praediis, ut quod rei publicae debebatur qui comparauit restitueret, uenditor a se celebrata
solutione quanti interest experiri potest, non ex eo, quod emptor non satis conuentioni
fecit, contractus irritus constituitur. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE *CC.* CONSS. a. 294
15 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS [Th. 3, 1, 4 B 19, 10, 77 (84 Zach.)]
AAA. AD HYPATIVM PP. Quisquis maior aetate[1] praedia etiam procul posita distraxerit,
paulo uilioris pretii nomine repetitionis rei uenditae[2] copiam minime consequatur. neque
inanibus immorari sinatur obiectis, ut uires sibimet locorum causetur incognitas, qui fami-
liaris rei scire uires uel merita atque emolumenta debuerat. D. VI NON. MAI. MEDIO-
LANI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383
16 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD [Th. 10, 17, 3 B 19, 10, 78]
MAGNILLVM VICARIVM AFRICAE. Si quos debitorum mole depressos necessitas publicae
rationis adstringat proprias distrahere facultates, rei qualitas et redituum quantitas aesti-
metur nec sub nomine subhastationis publicae locus fraudibus relinquatur et possessioni-
1 bus uiliore distractis plus exactor ex gratia quam debitor ex pretio consequatur. Hi
postremo sub empti titulo perpetuo dominii iure potiantur, qui tantum adnumerauerint
fisco, quantum exegerit utilitas priuatorum. etenim periniquum est, ut alienis bonis sub
gratiosa auctione distractis parum accedat publico nomini, cum totum pereat debitori.
D. XIII K. IVL. AQVILEIAE. ACC. ID. IAN. HADRVMETI POST CONSVLATVM TATIANI ET
SYMMACHI VV. CC. a. 392
17 [3]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Hi, [Th. 3, 1, 8 B 19, 10, 79 (86 Zach.)]
qui imposita munera ciuitatum fuga[4] destituunt et ineundos furtim existimant esse con-

P (44, 10. 11. 13. 14) *L* (*ut P*) *C* (*transponit c.* 13. 14. 12: *c.* 14 *inde a u.* 15 condicione, *c.* 12 *et* 15 *usque ad u.* 23 scire uire *in litura scripsit c*) *RM* (*transponit c.* 14. 13)

---

[1] atque administrandis familiarum suarum curis idoneus comprobatus *ins. Th. eademque legerunt B* (*Zach.*): εἴ τις ὡς μείζων τῶν κε' ἐνιαυτῶν καὶ ἐπιτηδείως διοικῆσαι τὴν ἰδίαν φαμιλίαν δοκιμασθείς, *cf. Tipucitum* (*Heimb.*): ὁ μείζων τῶν κε' ἐνιαυτῶν καὶ ὁ συγγνώμην ἡλικίας λαβών [2] paulo ... uenditae] etiamsi praedii forte totius quolibet casu minime facta distractio est, repetitionis in reliquum pretii nomine uilioris *Th* [3] *iunge* 1, 54, 6. 9, 41, 17. 10, 32, 51 [4] fuga munera ciuitatis *Th.*

---

1 aurelio *S, om. libri* 2 eum *om. PL* 3 quo] quod *PLR*[a] 4 concessisse *M*[a]? 6 prohibetur *M*[a] 8 axiocho *S*, antiochononi *R* 9 uilioribus *M*[a] | debito te] debitore *M*[a] 10 illitis *M* 12 et cc. *om. PL* | aurelio nice decaria *S*, nicae *PL*, niceae *C*, nicene *M*, *om. R* 13 ne] nec *C* 15 et cc. *om. C* | aurelio basilidae militi] *S*, basilidae *libri* 16 ut] et ut *R* 17 expiri *P*, experi *R* 18 constituetur *R* | *s. a. PL* | nic. cc.] nico. *PL* 19 impp. *M*[b], imp. *c*, mpp. *R* | ualent. et theod.] ual. *c*, et ualentinus *M* 20 aa. *cRM* | ad hyp.] ipatio *M* | pp.] p. *M, om. S* 21 repetitionis ... minime *om. R*[a] 23 debueras *C*, debuerit *Th.* | *s. a. Th.* 25 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *RM* | et arc. aaa. (aa. *C*)] aa. *R* 26 magnilium *C* | uicario *M* | publicis rationibus *R*[a] 27 redditum *M* 28 nec] *Th. cum B* καὶ μή, ne *libri* | et] *Th. cum B* καί, ut *libri* | possessiones *C*[a] 29 hii *C* 30 postemo *R*[a] | empti] emp *M*[a] | dominii] *Q Th.*, dominio *CRM* | qui] hi qui *C* 32 actione *RM*[a] 33 *s. a. Th.* 35 mesalino *M* | pp. *om. S*

tractus, intellegant sibi nihil haec profutura esse commenta et pretio emptorem fugae conscium[1] multandum esse, quod dederit. D. XII K. SEPT. THEODORO CONS. a. 399

18 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. NESTORIO [B 19, 10, 80 (87 Zach.)] COMITI RERVM PRIVATARVM. Vestium et argenti seu mancipiorum coemendorum, si quando a priuatis nostris ea contigerit uenumdari, palatini sciant sibi copiam denegatam: poena in eos amissionis pretii exercenda. D. III K. IAN. R. ARCADIO . . . . . a. 402 ue

XXXXV

℞ QVANDO LICEAT AB EMPTIONE DISCEDERE ℞

1 IMP. GORDIANVS A. LICINIO RVFINO. Re quidem integra ab emptione et uenditione utriusque partis consensu recedi potest: etenim quod consensu contractum est, contrariae uoluntatis adminiculo dissoluitur. at enim post traditionem interpositam nuda uoluntas non resoluit emptionem, si non actus quoque priori similis retro agens uenditionem intercesserit. [B 19, 5, 22 (Heimb.)]

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIO FELICI. Per- [B 19, 5, 22. 23]
fectam emptionem atque uenditionem re integra tantum pacto et consensu posse dissolui
1 constat. Ergo si quidem arrae nomine aurum datum sit, potes hoc solum[2] secundum fidem
2 pacti recuperare. Si uero partem pretii persoluisti, ad ea, quae uenditorem oportet ex
uenditione praestare, magis actionem quam ad pretii quantitatem, quam te dedisse significas, habes. D. NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

XXXXVI

℞ SI PROPTER PVBLICAS PENSITATIONES VENDITIO FVERIT CELEBRATA ℞

1 IMP. ANTONINVS A. GEMINIO MATERNO. Venditionem ob tributorum cessationem factam reuocari non oportet neque priore domino pretium offerente neque creditore eius iure hypothecae siue pignoris. potior est enim causa tributorum, quibus priore loco omnia cessantis obligata sunt. [B 19, 13, 1]

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. [Vat. 22 mutil. B 19, 13, 2 (Heimb.) Epit. 15, 57. 58]
ATINIAE PLOTIANAE. Si deserta praedia ob cessationem collationum uel reliqua tributorum ex permissu praesidis ab his, quibus periculum exactionis tributorum imminet, distracta sincera fide iusto pretio sollemniter comparasti, uenditio ob sollemnes praestationes
1 necessitate facta conuelli non debet. Sin autem uenditio nulla iusta auctoritate prae- [(Vat.)]
sidis praecedente facta est, hanc ratam haberi iura non concedunt, idque quod frustra

P (45) *L* (45) *CRM*

[1] fugae conscium *om. Th.* [2] *firmant B (u. i.): fuitne* sit solum, potes hoc (*Mommsen*)?

1 hoc nihil sibimet esse profutura *R* 2 conscium ... dederit] ****** C^a | *s. a. Th.* | theodoro uc. cons. *Th.* 3 mpp. *R* | honorius] et h. *S* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *CR* | nesterio *C*, nestorium *S* 4 rerum priu. *om. M* | seu] seu et *R* 6 poenam CR^a | *s. a. PL ad c.* 10 *in quibus est* d. iii k. ian. r. arc.: *supplendum est aut* Rauennae Arcadio et Honorio AA. v conss. (402) *aut* Romae Arcadio A. VI et Probo conss. (406). *Nestorius comes rei priuatae occurrit anno* 401 *in* 11, 73, 1, *a.* 405 *in* 12, 23, 9 8 liceat] *SC*, licet *PLRM* 9 impp. *R* | lycinio *S*, *om. libri* 11 at] L^bM^b, et PL^aCRM^a 12 emptiones PL^a | prioris CR^aM^a 14 imp. *R* | et cc. *om. SM* | aurelio] *S*, *om. libri* 15 atque] et *C* 16 potest (potes *P*) ... 17 recuperari PL^aCR, δύνασαι τοῦτο μόνον ἀναλαβεῖν *B* 17 patem M^a | soluisti *CM* 18 quam *om.* M^a | ad *om.* PL^a 19 *s. a. PL, qui habent* d. nn. ap. biz. a. cc. (c. *P*) 22 fuerint *S* 23 impp. *R* | geminio] *S*, *om. libri* 24 facta *C* 25 siue] uel *C* | omnia cess. obl. sunt priore loco *C* 27 aa.] aa. et c. *S*, a. *M* 28 attiniae *S*, *om. libri* | paucione *C* | collationem R^a 29 ex permissu ... tributorum *om.* R^a 30 iuxsto R^a | sollempnis (sollempni*s R^a) praestationis necessitatem *R* 31 non *om.* C^a 32 hac M^a | idque] id itaque *R*

gestum est reuocari oportet, ita ut indemnitati tributorum omnibus modis consulatur.
2 Quae omnia tractari conuenit praesente eo, quem emptorem extitisse proponis.

3 IMP. CONSTANTINVS A. AD EGNATIVM FAVSTINVM PRAESIDEM [Th. 11, 9, 2 B 19, 13, 3] BAETICAE. Si quis fundum uel mancipia aliamue rem[1] ob cessationem tributorum uel etiam ob uestium auri argentique debitum, quae annua exactione soluuntur, occupata conuento debitore et apud iudicem interpellatione celebrata, cum solutio cessauerit, sub hasta distracta comparauerit, perpetuam emptionis accipiat firmitatem. sin autem minoris forte persona fuerit inserta, necesse sit legitimae defensionis adesse uenditioni personam, nihilque intersit, utrumne officium summae rei procuratoris an certe rectoris prouinciae id quod debitum fuerit proposuerit[2]. D. PRID. ID. DEC. FELICIANO ET TITIANO CONSS. a. 337

XXXXVII

℞ SINE CENSV VEL RELIQVIS FVNDVM COMPARARI NON POSSE ℞

1 IMP. ALEXANDER A. CAPITONI. Ex conuentione quidem, qua [2, 3, 11 B 19, 14, 1 (Heimb.)] pactam nouercam tuam cum patre tuo dicis, cum fundum in dotem daret, ut tributa ipsa agnosceret[3], actio tibi aduersus eam cómpetere non potest, et si pactum in stipulationem deductum probetur. sed et si fundus aestimatus ita, ut pars instrumenti significat, in dotem datus est, ex uendito actio, ut placitis stetur, non competit[4]. PP. NON. DEC. IPSO A. III ET DIONE II CONSS. a. 229

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD ANTONIVM MARCEL- [Th. 11, 3, 1 B 19, 14, 2 Epit. p. 378 not. 34] LINVM PRAESIDEM[5]. Rei annonariae emolumenta tractantes cognouimus hanc esse causam maxime reliquorum, quod nonnulli captantes[6] aliquorum momentarias necessitates sub hac condicione fundos comparant[7], ut nec reliqua eorum fisco inferant et immunes eos
1 possideant. Ideoque placuit, ut, si quem constiterit huiusmodi habuisse contractum atque hac lege[8] possessionem esse mercatum, tam pro solidis censibus fundi comparati quam pro reliquis uniuersis eiusdem possessionis obnoxius teneatur, cum necesse sit eum qui comparat censum rei comparatae agnoscere, nec licere cuidam[9] rem [Th. 3, 1, 2 mut.]

CRM

---

[1] aliamue rem *om. Th.* [2] sin ... proposuerit] cum, si minoris forte p. f. i., n. sit quempiam legitimae defensionis indiguisse persona: praesertim cum ad iuris etiam praesentis et ueteris aequitatem illud quoque indulgendum esse ducamus, ut scilicet par condicio etiam in hac pignorum capione seruetur, quae ob fiscale debitum fuerint occupata, nihilque intersit, utrumne officium summae rei uel (uel *del.: u. s.*) procuratoris an certe rector prouinciae id quod debitum fuerit deleget, si etiam in hac debitores forte cessauerint condicione iuris expressa *Th.* [3] ut et tributa ipsa agnosceret et creditoribus, quibus fuerant praedia obligata, usuras solueret *l. gem.* [4] sed si ... actio ut pl. st. competit *l. gem.* (*u. i.*) [5] prouinciae Lugdunensis primae *addit Th.* [6] captati *Th.* [7] fundos opimos comparent et electos *Th.* [8] hoc genere *Th.* [9] alicui *Th.*

---

1 indempnitate *C*, dempnitate M^a 2 extitisset *C*, extitiss* M^a 3 ad egn. faust. praesidem (presidi *S*)] *S Th.*, faustino praesidi (pp. *R*, praesuli *M*) *CRM* 4 baeticae *om. C* | mancipium *C*, macipia *M* 5 que] quod *C* | debiti *C* 8 necesse] neces M^a | uenditionis *C* 9 procuratoris an certe rectoris] procuratores *C* 10 *s. a. Th.* 12 comparare CM^a 14 conuencioni M^a 15 pacta *R* | ipsa] illa *C* 16 stipulatione *CR* 17 deducta *C* | fundum *C* 18 uenditio R^a | actio *om.* M^a | non competit] $CR^a?R^cM$ *cum Graecis*, competit R^b? *cum loco gemino, et ita uidetur scripsisse imperator: negatio autem et copula u.* 17 et *post* sed *insertaene sint a compilatoribus an debeantur Thalelaeo* (*cf. BΣ* 29, 5, 26 *Enantiophanis et scholia recentiora ad B* 11, 1, 72), *non liquet* | *s. a. l. gem.* 20 antonium] *S Th.*, *om. libri* | marcellianum *C* 21 praesidem] *Th.*, praesidem annonariae *S*, *om. libri* 23 eos] eorum *C* 24 constiterat *R* 25 hac] ha M^a | solidis] soli**** R^a, solitis Q^a 26 possessio M^a | obnoxiis *C* 27 lucere R^a

sine censu comparare uel uendere. D. k. Ivl. Agrippinae Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

3 Imp. Ivlianvs A. ad Secvndvm pp. Omnes pro his agris quos [Th. 11, 3, 3 B 19, 14, 3] possident publicas pensitationes agnoscant nec pactionibus contrariis adiuuentur, si uenditor aut donator apud se collationis sarcinam pactione illicita uoluerit retinere, etsi [(B)] necdum translata sit professio censualis, sed apud priorem fundi dominum forte permaneat, dissimulantibus ipsis, ut non possidentes pro possidentibus exigantur. D. xiiii k. Mart. Antiochiae Ivliano A. iiii et Sallvstio conss. a. 363

XXXXVIII

℞ DE PERICVLO ET COMMODO REI VENDITAE ℞

1 Imp. Alexander A. Ivliae Secvndinae. Post perfectam uenditionem [B 19, 6, 14] omne commodum et incommodum, quod rei uenditae contingit, ad emptorem pertinet. auctor enim ex his tantum causis suo ordine tenetur, quae ex praecedente tempore causam euictionis parant, et ita, si ei denuntiatum est, ut causae agendae adesset, et non absente emptore contra eum pronuntiatum est. D. k. Sept.[1] Maximo *ii et Aeliano conss.* a. 223

2 Idem A. Gargilio Ivliano. Cum conuenit, ut singulae amphorae uini [Epit. 16, 6] certo pretio ueneant, antequam tradantur, imperfecta etiam tunc uenditione periculum
1 uini mutati emptoris, qui moram mensurae faciendae non interposuit, non fuit. Cum autem uniuersum quod in horreis erat postea uenisse sine mensura et claues emptoribus traditas adlegas, perfecta uenditione quod uino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet.
2 Haec omnia locum habent non solum si uinum, sed etiam si oleum uel frumentum uel his similia uenierint et ea aut deteriora aut penitus corrupta fuerint. PP. v k. April. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

3 [2]Idem A. Daphenae. Dolum auctoris bona fide emptori non nocere certi [B 19, 6, 15] iuris est. PP. iiii k. Oct. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

4 Imp. Gordianvs A. Silvestro militi. Cum inter emptorem et uenditorem [B 19, 6, 16] contractu sine scriptis inito de pretio conuenit moraque uenditoris in traditione non intercessit, periculo emptoris rem distractam esse in dubium non uenit. PP. xv k. Ian. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Avrelio Leontio. [Vat. 23 mutil. B 19, 6, 17] Cum speciem uenditam per uiolentiam ignis absumptam dicas, si uenditionem nulla condicio suspenderat, amissae rei periculum te non adstringit. PP. iii non. Nov. Atvbino Diocletiano A. ii et Aristobvlo conss. a. 285

V (*incipit u.* 20 pertinet) *P* (48) *L* (48) *CRM*

---

[1] Febr.? [2] *iunge* 8, 56, 1

---

1 *subscriptio restituta est ex Th.* 11, 3, 1 3 iulianus] iustin. *C* 4 aut] atque *R* 5 sarcina *C* | etsi] ut si *C* 6 tranlata M^a | professione *C* 7 possidentes pro possidentibus] possidentebus M^a | *s. a. Th.* 11 iulie secunde *S*, iuliae *om. libri* 12 contigit *M* 13 tantummodo *R* | praecente M^a | causae euictiones pariant PL^a, causam euictionis sperant R^t 14 ut] ob *C* 15 *s. a. PL qui habent* d. k. sep. max. 16 aa. *R* | gargilio] *S*, *om. libri* 17 certo] cum certo M^a | ueniant M^a 19 postea] positum postea P^v, positum M^a | uenissetPL^a? 20 alleges *CR* | post perfectam uenditionem M^a | accedit PLM^a 21 haec] haec autem *C* | habent] *VL*, habeant *PCRM* 22 uenerint PL^b, uerint L^a, uenierunt *R* | *s. a. V* 24 damphynae *S*, ampnae *PL*, aphnae *R* | bona fide] *V*, bonae fidei *PLCRM* 25 *s. a. VPL, cf.* 8, 56, 1 | pp.] d. *PL* | oct.] mar. *PL* | ii *om. PL* 26 imp.] imp. a. *R* | militi] *S*, *om. libri* 27 contractu] ** contractu V^a, contractus PL^a | initio $VP^tL^tR^b$ | moramque C^a?M^a | tradictione M^a 28 intercessisset *R*, intercesserit *M* | non uenit] conuenit *V* | *s. a. VPL* | pp. xv] *V*, d. xiiii *PL* 29 a. *om. PL* 30 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. CR^bM | aurelio] *S Vat.*, *om. libri* 31 assumptam *PLC*, adsumptam RM^a | nullam P^aC, ulla M^a | condio P^a, condictio C^a 32 te non] rei C^a | constringit *V*?, astringat PL^a, adstringet *Vat.* | *s. a. V*: *in Vat. extat* pp., *in PL est subscriptio c.* 6 | iii] *sic uel* ii *uel* iiii *V*

6 [1]IDEM AA. ET CC. AVRELIO CYRILLO. Mortis casus ancillae distractae [B 19, 6, 18] etiam ante traditionem sine mora uenditoris dilatam non ad uenditorem, sed ad emptorem pertinet, et hac non ex praeterito uitio rebus humanis exempta solutionem emptor pretii non recte recusat. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XXXXVIIII

℞ DE ACTIONIBVS EMPTI ET VENDITI ℞

1 IMPP. ANTONINVS A. AELIANAE. Aduersus eum, cui agrum uendidisti, uenditi iudicio consiste: nec enim tibi in rem actio cum emptore, qui personaliter tibi sit obligatus, competit. PP. IIII ID. IVN. LAETO ITERVM ET CEREALE CONSS. [B 19, 8, 56] a. 215

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. FLAVIO DOMITIANO. [B 19, 8, 57] Venditi actionem ad recipiendum residuum pretium intendere aduersario tuo poteris.
1 Nec quod in compensationem uenerit, quasi et tu inuicem deberes, id obesse tibi poterit, si in bonae fidei contractu, in quo maiores etiam uiginti quinque annis officio iudicis in iis quae dolo commissa sunt adiuuantur, iusto errore te ductum uel fraude aduersarii captum, quasi debitum id esset quod re uera non debebatur, pepigisse monstraueris.
2 Fructus quoque perceptos ante uenditionem contractam, quos, cum uenditioni non accessissent, eundem emptorem inuasisse proponis, eodem iudicio reposces. PP. ID. MART. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SERAPODORO. Ex arrali pacto [B 19, 8, 58] personalis dumtaxat paciscentibus actio praeparatur. PP. IIII ID. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

4 IDEM AA. MVCIANO. Si traditio rei uenditae iuxta emptionis [B 19, 8, 59 Epit. p. 378 not. 58] contractum procacia uenditoris non fiat, quanti interesse compleri emptionem fuerit arbitratus praeses prouinciae, tantum in condemnationis taxationem deducere curabit. PP. VIII ID. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

5 [2]IDEM AA. ET CC. DECIMO CAPLVSIO. Curabit praeses prouinciae compellere [B 19, 8, 60] emptorem, qui nactus possessionem fructus percepit, partem pretii quam penes se habet cum usuris restituere, quas et perceptorum fructuum ratio et minoris aetatis fauor, licet nulla mora intercesserit, generauit. PP. XII K. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

6 IDEM AA. ET CC.[3] NERATIO. Venditi actio, si non ab initio aliud conuenit, [B 19, 8, 61] non facile ad rescindendam perfectam uenditionem, sed ad pretium exigendum competit. S. VI ID. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

VP (48 [6 *p*] 49 ℞ 1. 3. 4. 6) *L* (48. 49 ℞ 1. 3. 4. 6) *C* (48. 49, 2. ℞ 1. 3. 4. 6. 5: 49, 2 *iteratur post* 49, 17) *RM*

[1] *iungenda uidetur* 4, 49, 16 [2] *iunge* 2, 40, 3 [3] Aurelio *suppl.* (*u. i. S*)

1 et cc. *om. C* | aurelio] *S, om. libri* | quirillo *S*, cirillae *pLCM* 2 etiam] et *C* 3 praeterio *L^a* | excepta *C*, sed (sed *del. L^b*) ex menta *p^a L^t*, exemptam *M^a* 4 *s. a. V et PL ad c.* 5: *in pL hoc loco extat* s. | xv] *PL*, xu *uel* xui *V*, xiii *PL ad* 4, 49, 16, uiii *V ad* 4, 49, 16 | nicomediae (nic. *V*) cc. conss. *om. PL* 7 impp. *P* | antonius *M* | aelienae *R* | uenditi *om. M^a* 8 eptore *R^a* 9 *s. a. V: in PL est subscriptio c.* 2 10 impp. ... ual. c.] mpr. ualerius et galienus aa. et ualerius (nobilis *ins. R^b*) cesar *R*, imppp. ualerius et gallius et ualentinus aaa. *M*, et ual. c. *om. C utroque loco* | flauio] *S, om. libri* | domitiano *om. R^a* 11 residuum *om. C altero loco* 12 compensatione *C* | quasi et] et quasi et *V*, quasi *C^a altero loco* 13 in quo] quo *R^a* | maioris *C alt. l.* | uiginti et quinque *M* | annorum *C^a alt. l.* 14 te reductum *et alt. loco* deductum (*om.* te) *C* | fraudem *R^a* 15 non] ns *C^a alt. l.* | pegisse *R^a* 16 uendicionis *M^a* 17 inuasisse ... reposces *om. R^a* | *s. a. V et PL ad c.* 1: *in D c.* 3 *sic inscribitur:* imp. marti. emil. et basso ss | mart.] *D*, ma*t. (*uix* mai.) *V*, mai. *L*, miā *P* 18 et basso] bs. *PL* 19 imp. *R* | aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *M* | serapiodoro *SC* 20 *s. a. VPL* | IIII] *V*, iii *PL* | IIII et III aa. conss.] cc. *PL* 22 aa.] a. *S* 23 prouicacia *V* 24 arbitratum *V* | prouinciae *om. M^a* 25 *s. a. VPL* | pp.] p. *P* | ipsis ... conss. *om. PL* 26 et cc. *om. C* | decimo] *S cum* 2, 40, 3, decimio *VRM*, decimidio *C* | caplusio] *S, om. libri* 28 habeant *C* | minor *C* 29 *s. a. V* 30 et cc. *om. C* | neratio] *VM*, narratio *R^a*, aurelio *S*, mutiano et heratio *C, cf. c.* 4 31 existendum *C*, exig*(u?)endum *P^a* 32 *s. a. VPL* | s.] d. *PL* | byz. *V*, biz. *PL* | aa. conss.] cc. *PL*

7 IDEM AA. ET CC. DIODORO. Si seruos distraxisti ac pretium de peculio [B 19, 8, 62] eorum, quod ad te pertinebat, nesciens unde solueretur accepisti, consequens est integram te pretii actionem habere, cum proprii uenditoris nummi soluti non praestant emptori liberationem. S. XVII K. MAI. MELANTHIADE AA. CONSS. a. 293

8 [1]IDEM AA. ET CC. AVRELIO EVSEBIO. Si pater tuus uenum [B 19, 8, 63 Epit. 16, 55] portionem suam dedit nec induxit in uacuam possessionem praedii, ius omne penes se eum retinuisse certum est. neque enim uelut traditionis factae uectigal exsolutum, si simula-
1 tum factum intercessit, ueritatem mutare potuit. Quapropter aditus praeses prouinciae, si animaduerterit in uacuam possessionem neque patrem tuum neque successores eius emptorem uel heredes ipsius quocumque loco factos induxisse, non dubitabit nihil esse translatum pronuntiare. et si te ex empto ad inducendum in uacuam possessionem perspexerit conueniri, aestimabit, an pretium sit exsolutum: ac si reppererit non esse satis pretio factum, hoc restitui tibi prouidebit. S. V K. MAI. AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. AVRELIAE ZANIAE ANTIPATRAE. Si minor a uenditore [B 19, 8, 64] siue sciente siue ignorante dicebatur capitatio praedii uenditi et maior inuenta sit, in tantum conuenitur, quanto, si scisset emptor ab initio, minus daret pretii. sin uero huiusmodi onus et grauamen functionis cognouisset, nullam aduersus uenditorem habet actionem. S. XV K. IVN.[2] PHILIPPOPOLI AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. TITIO ATTALO. Cum uenditorem carnis fide conuentio- [B 19, 8, 65] nis rupta tempore placito hanc non exhibuisse proponas, empti actione eum quanti interest tua tunc tibi praestitam fuisse apud praesidem prouinciae conuenire potes. S. XVII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

11 IDEM AA. ET CC. FLAVIAE EVCARPIAE. Si ancillam tibi ex causa uendi- [B 19, 8, 66] tionis traditam uenditor manumisit, libertatem alienae factae praestare non potuit. quod si post uenditionem ante traditionem manumisit, pleno iure dominus constitutus ciuem Romanam facere non prohibebatur: tibi personali propter ruptam fidem contra uenditorem actione competente. S. X K. IAN. AA. CONSS. a. 293

12 [3]IDEM AA. ET CC. EGI CRISPINO. Sicut periculum uini mutati, quod certum fuerat comparatum, ad emptorem, ita commodum aucti pretii pertinet. utque hoc uerum est, sic certae qualitatis ac mensurae distracto uino fidem placitis seruandam conuenit: quo non restituto non pretii quantitatis, sed quanti interest empti competit actio. S. PRID. NON. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. FLAVIO ALEXANDRO. Fructus post perfectum iure con- [B 19, 8, 67] tractum emptoris spectare personam conuenit, ad quem et functionum grauamen pertinet: uenditorque pretium tantum ac, si moram intercessisse probetur, usuras officio iudicis exigere potest. S. IIII NON. DEC. CC. CONSS. a. 294

VP (49, 7. 11. 8. 12. 13) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 49, 10) *C* (49, 7. 11. 8. 9. 10. 12. 13) *RM*

[1] *fortasse iungenda est* 4, 52, 3 [2] Iul. (*Mommsen, Zeitfolge p.* 377)? [3] *iunge* 4, 2, 10

1 et cc. *om. C* | hysidoro *S*, diodoto *C* | pretio L^a 2 pertinebit *V* | unde] nexde V^a | soluetur PL^a 3 pretii *om. V*, τὴν τοῦ τιμήματος ἀγωγήν *B* | laberationem R^a 4 *s. a. V: in PL est subscriptio c.* 9 5 et cc. *om. LCM* | aurelio] *S, om. libri* | uenum (benu V^a) p. s. dedit] VR^bM, uenumdando p. s. dedit *PL*, uenumdedit p. s. *C*, uenumd***t p. s. dedit R^a 6 eum] cum *C* 8 intercessit factum *CR* 9 animaduerteret *V* 10 quecumque *V* 11 ducendum M^a | in] ad *C*, eum in RM^b | possess.] p. praedii RM^b | prospexerit *VPLRM* 12 coueniri *P* | ac] a L^a 13 *s. a. V* 14 et cc. *om. C* | aurelio zanie *S*, *om. libri* 15 maor R^a 16 quanto] *V*, quantum *CRM* 17 nullum *V* 18 *s. a. V et PL ad c.* 6 | s.] pp. *PL* | xui P^a | ian. L^a | aa. conss. *om. PL* 19 et cc. *om. C* | titio] *S, om. libri* | talo *CM* | carnis *om.* R^a 20 exhibuisset *C* | empti] *VQ*, ex empti *DCRM* 21 tunc ... fuisse] si tunc ... fuisset (fuisse R^a) *DCR* | tibi praestita *R*, praestita tibi *C* | conueniri R^a | potest *C* | *s. a. V* 23 et cc. *om. C* | flauiae] *S, om. libri* | eucarpe *S* 24 traditam] additam R^l 25 uedicionem M^a 26 prohibebitur *V*, prohibetur CR^b 27 *s. a. VPL* | s.] d. *PL* | aa. conss.] cc. *PL* 28 cc. *om. P*, et cc. *om. C* | egi] *S, om. libri* | crispino] *SM cum* 4, 2, 10, crispo *VPLCR* 29 acti R^a | atque *PL* | sic] si V^aPLCM^a 30 mensurae] m. qualitatis *V* | seruandam] s. esse *CR* | quod *V* 31 *s. a. VPL* | s. ... 32 conss.] *V*, prid. n. sir. cc. *PL* 33 et cc. *om. CM* | flauio] *S, om. libri* | alexander *R* 34 spectare] *V*, exspectare *PLCRM* | pertinet] peruenit *R* 35 que] VLR^bM^a, quoque PCR^aM^b | mora *PLM* | probatur *PL* 36 *s. a. VPL* | s. ... conss.] *V*, d. iii n. dec. *PL*

14 IDEM AA. ET CC. AVRELIO RVSONI. Emptor seruorum recte de his[1] tradendis et de eorum fuga itemque sanitate erronesque non esse aut noxa solutos repromitti sibi recte postulat. S. V K.[2] DEC. CC. CONSS. [B 19, 8, 68] a. 294

15 IDEM AA. ET CC. AVRELIO ANTONINO AELIANO. Vltra modum tritici distracti citra pactum in solutione mora non facta nihil emptor exigere potest. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

16 [3]IDEM AA. ET CC. AVRELIO CYRILLO. Post perfectam uenditionem fetus quidem pecorum emptori, uenditori uero sumptus, si quos bona fide fecerit, restitui debere notissimum est. S. VIII K. IAN. CC. CONSS. [B 19, 8, 69] a. 294

17 IDEM AA. ET CC. HERMIANO ET HERMIPPO. Expulsos uos de fundo per uiolentiam a Nerone, quem habere ius in eo negatis, profitentes nullam uobis aduersus eum, ex cuius uenditione fundum possidetis, actionem competere probatis. igitur ad instar interdicti seu actionis promissae experiendum esse perspicitis. [B 19, 8, 70]

L

⁊ SI QVIS ALTERI VEL SIBI SVB ALTERIVS NOMINE VEL ALIENA PECVNIA EMERIT ⁊

1 IMP. ANTONINVS A. MERCATORI SECVNDO. Si pecunia patris fundus mancipiaque comparata sunt, tamen cum emptiones matris tuae nomine factas esse proponis, ignorare non debes traditione matrem tuam dominam fuisse constitutam. plane si pecuniae petitionem competere tibi propter numerationem pretii existimas, ciuiliter consiste. PP. III K. AVG. ANTONINO *A.* *IIII* ET BALBINO CONSS. [B 19, 15, 1 (Heimb.)] a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. SEPTIMIAE. Si emancipatis uobis fundos, quos nomine uestro, cum in potestate ageretis, pater emerat, tradidit uel in possessione eorum uoluntate patris fuistis, dominium adquisistis. D. XIII K. APRIL. ANTONINO ET ALEXANDRO CONSS. [B 19, 15, 2 Epit. p. 391 not. 101] a. 222

3 IDEM A. FABIO PATERNO. Mancipia quorum meministi si, ut proponis, nomine tuo itemque fratris tui cui successisti empta uobis tradita sunt, licet instrumento emptionis matrem tuam pecuniam numerasse contineatur, persequi ea more iudiciorum non prohiberis. D. XV K. IVL. MODESTO ET PROBO CONSS. [B 19, 15, 3] a. 228

4 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. AVRELIO CYRILLO. Quamuis instrumento emptionis socrus nomen inscripseris, tamen si possessionem tenes, [B 19, 15, 4]

V (*deficit in* 13 esse per) *P* (49, 15 16. 50) *L* (*ut P*) *C* (*post* 49, 17 *iteratur* 49, 2) *RM*

[1] de his recte? [2] id. (*Mommsen*)? [3] *iungenda uidetur* 4, 48, 6

1 et cc. *om. M* | aurelio] *S, om. libri* | rusoni] *VRM*, rosino *S*, rufoni *C* | eptor R^a 2 sanitatem R^a 3 recte *om. C* | *s. a. V* 4 aa. et cc.] a. *C* | aurelio] *S, om. libri* | antonino] *SCR*, ant. *V*, antonio *M* | heliano *S, om. libri* 5 solutionem *VPLR* | emptor *om.* R^a | existere *C* | *s. a. VPL* | nicomediae] nic. *VPL* 7 et cc. *om. C* | aurelio hermiano cyrillo pp. *S*, cyrillo *libri:* hermiano *omittitur* 4, 48, 6 *et uidetur adiectum ex c.* 17, *quam omittit S* 8 pecorum] praetorum C^a 9 *s. a. V: in PL est* d. xiii k. nic. cc., *quae utrum huc pertineant an ad c.* 17, *incertum est* | VIII] *V*, xiii *PL*, xv 4, 48, 6 10 et cc. *om. C* | herminiano *R* | hermippo pp. *C*, iermippo M^a | expulsus M^a 11 negratis C^a | profitentis R^a | uobis] uero M^a 12 eam *R* | uenditionem *C* | possidentis C^a 13 promissa] permisse CM^b | prospicitis *C* | *de subscriptione u. ad u.* 9 15 alteri uel] alterius *S* 16 aliena *om. C* 17 antonius *M* | mercatori] *S, om. libri* | secundo] *SC*, secundino *PLRM* 18 emptionis R^a | tuae *om. R* 19 tradicionem M^a | constituta *C* 20 existimans M^a 21 *s. a. PL* | a. IIII *om. PL* 22 septumae *L*, septimae *CM* 23 nomine] m̄.. R^a | ageritis RM^a | emerit PL^aR | tradiderit PL^a? | possessionem CRM^a 24 fuisti *C* | adquisisti *R* | *s. a. PL* 26 idem] imp. alex. *PL* | fauio *S, om. libri* | si] sic *C* | nomini *R* 28 pecunias CM^b, pecunia M^a 29 *s. a. PL* 30 impp. ... ual. c. (ualerius c. *S*, ualent. com. *C*)] imppp. (impp. *L*) ualent. et gall. ual. aaa. *PL*, imp. ualerius et galienus et ualerianus cesar *R*, impp. ualerius et gallius aa. ualerio consuli et *M* | aurelio] *S, om. libri* 31 inscripserit *C* | tenens L^bRM

dominus effectus es. ob eam rem frustra calumniam mulieris, quamuis ipsa contractus tabulas habeat, formidas. D. III NON. MAI.

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VERO. Cum propria pecunia [B 19, 15, 5] tua te comparante possessionem quondam uxoris tuae nomen tantummodo accommodasse dicas eandemque occasione custodiae suae commissorum instrumentorum contra bonam fidem proprietatem eiusdem fundi usurpasse, rector prouinciae, pro sua exercitatione cognitum habens donationem a non domina uxore tua in filiam suam collatam nullum praeiudicium dominio tuo attulisse, docenti tibi ueritatem precibus tuis adsistere restituere eandem possessionem habita etiam fructuum taxatione curabit. D. PRID. ID. SEPT. IPSIS *IIII ET III AA.* CONSS. a. 290

6 IDEM AA. ET CC. AVRELIO DIONYSIO. Multum interest, utrumne [B 19, 15, 6 Epit. 16, 40]
uxore tua comparante pecuniam numerasti eique possessio tradita est, an contractu emptio-
1 nis a te nomine tuo habito tantum uxoris nomen post instrumentis scribi feceris. Nam
si quidem uxor tua nomine suo emit eique res traditae sunt nec in te quicquam de his
processit, non nisi de pretio aduersus eam, in quantum tu pauperior et illa locupletior
2 facta est, habes actionem. Quod si emisti quidem tu et tibi tradita possessio est, tantum
autem nomen instrumento uxoris quondam tuae scriptum est, res gesta potior quam scrip-
3 tura habetur. Sin uero ab initio negotium uxoris gerens comparasti nomine ipsius, empti
actionem nec illi nec tibi adquisisti, dum tibi non uis nec illi potes: quare in dominii quae-
stione ille potior habetur, cui possessio tradita est. D. XIIII K. SEPT. VIMINACIO *AA.*
CONSS. a. 293

7 [1]IDEM AA. ET CC. AVRELIO GERONTIO. Cum per eos qui negotia tua gere- [B 19, 15, 7] rebant olei materiam te comparasse contractusque fidem pretio suscepto rupisse uenditorem proponas, si quidem ex empto his qui iuri tuo subiecti fuerint contrahentibus tibi quaesita est actio, per te uel cui mandaueris, si uero sui iuris constituti secundum mandatum tuum hunc contractum habuerunt ac sibi empti quaesierunt actionem, per eos uel quibus illi dederint mandatum adi competentem iudicem, qui secundum bonam fidem, quae in huiusmodi contractibus obseruari solet, satisfieri prouidebit. S. XIIII K. SEPT. AA. CONSS.[2] a. 293

8 IDEM AA. ET CC. MAXIMAE VALENTINAE. Qui aliena pecunia comparat, non [B 19, 15, 8] e cuius nummi fuerunt, sed sibi tam actionem empti quam dominium, si tamen ei fuerit tradita possessio, quaerit. cum itaque de rebus communibus fratrem patruelem tuum quaedam comparasse contendas, de tua pecunia hunc conueniendo facies consultius. nam in rem de rebus ab eo comparatis tibi contra eum petitio non competit. D. PRID. NON. FEBR. SIRMI *CC.* CONSS. a. 294

P (50, 4...6. 8) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 3, 21, 1. 7, 72, 9 [2] Diocletiano VII et Maximiano VI AA. conss. (= *a.* 299) 7, 72, 9

1 factus *R* | es] es et *C* 2 habet L^t, habere L^v | reformidas *CM*, formulas R^a | *s. a. PL* 3 aa.] aa. et ualerius c. *S* | uero] uocato *C*, *quod nescio an ortum sit ex* euocato, *ut scribendum sit* Vero euocato 4 te comparante possessionem] *edd.*, comparante possessionem P^aL^a?, comparate (—rante P^b) possessioni P^bL^bM, te comparante possessioni *C*, te comparante (—rate R^b) possessiones R^t, te comparate possessioni R^v 5 dicis C^a 6 usurpasse] us. d***s L^a | cognitam $PL^a?R^bM^a?$, cognitiam R^a 7 donatione *C* 8 dominium tuum R^a 9 taxationem *C* | *s. a. PL* 10 IIII et III aa. *om. PL* 11 aaa. et cc. *PL*, a. et c. *SM* 13 instrumento P^bL, instrumenta P^a? 14 his] eis *C* 16 est *om.* M^a | et *om. C* | possessio est] possessionem C^a 17 instrumentum P^a | uxororis *P* | tuae quondam *LC* 18 si *RM* 19 quaesisti *RM* | potest *C* | quare] qua P^a 20 possessio] *CR*, possessio a domino *PLM*: ᾧτινι ἡ νομὴ παρεδόθη *Epit.* | *s. a. PL*, *nisi ea pertinet ad c.* 7 | aa. conss.] cc. *PL* 22 et cc. *om. C* | aurelio] *S*, *om. libri* 23 te materiam CM^b, te mariam M^a | rupisse] corrupisse *C* 24 fuerant *RM* 25 constitui M^a 26 habuerint *C* | quaesierint *R* 27 dederit M^a | qui] qui uidelicet CM^a? 28 *subscriptionem restitui ex* 3, 21, 1, *cf. ad c.* 20 30 aa. et cc.] a. et c. *S*, aaa. *PL*, aa. *CRM* | maximae] *S*, *om. libri* | ualentino *PC*, ualentinianae *R* 31 ei (eius *C*) cuius nummi fuerunt (fuerunt nummi L^bR^b) sed sibi] $P^bL^bCR^bM^b$, eius nomine cuius fuerint sed suo sibi P^a, eius nomine cuius fuerant nummi sed suo non ei cuius nummi fuerunt sed sibi R^a, *deficiunt* L^aM^a | emempti *L*, *om.* R^a | ei] M^a | tamen] *** L^a, *om.* L^bCR^a 32 rebus] bus P^a 33 contraueniendo P^a, conuendo M^a | consultum R^a 34 *s. a. PL qui habent* d. pr. n. f. sir. cc.

9 IDEM AA. ET CC. EMINIO RVFINIANO. Nihil prohibet altero pecuniam numerante in alium uel utriusque contrahentis consensu uel certe uenditore tantummodo uolente dominium transferri: eo etiam manifeste constituto, ut inter absentes per mediam personam uel per nuntium uel per epistulam talis contractus perfici possit. D. V NON. .... SIRMI *CC.* CONSS. [B 19, 15, 9] a. 294

LI

℞ DE REBVS ALIENIS NON ALIENANDIS ET DE PROHIBITA RERVM ALIENATIONE VEL HYPOTHECA ℞

1 IMP. ALEXANDER A. CATTIANO MILITI. Si praesidi prouinciae probatum fuerit Iulianum nullo iure munitum seruos tuos scientibus uendidisse, restituere tibi emptores seruos iubebit. quod si ignorauerint et eorum facti sunt, pretium horum tibi soluere Iulianum iubebit. D. VIIII[1] ID. IVL. *IVLIANO* ET CRISPINO CONSS. [B 19, 8, 71 (Heimb.)] a. 224

2 IMP. GORDIANVS A. GRATTIAE AELIAE. Distrahente marito rem iuris tui, si consensum non accommodasti, licet sigillo tuo uenditionis instrumentum fraude conquisita signaueris, eiusmodi tamen commentum emptori usucapione non subsecuta uel longi temporis praescriptione non munito nullam praestitisse potest securitatem. [B 19, 8, 72 Epit. p. 408 not. 34]

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELI*O* VALERIANO. Venditrici succedenti hereditario iure perfectam recte uenditionem rescindere ac dominium reuocare non licet: sed et si hoc ex persona sua uindicet, uel exceptione te doli mali, si hanc uiam elegeris, tueri uel euicta re, etsi defensione monstrata nolueris uti, quanti tua interest poteris experiri. S. XVI K. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293

4 [2]IDEM AA. ET CC. DOMITIO APHOBIO. Mancipia patris, qui fundum a Philippo conduxerat, successione tibi quaesita domino fundi pro debitis in solutum mater tua dando nihil tibi auferre potuit. et ideo si tu maior uiginti quinque annis effectus ab ea negotium gestum non fecisti ratum, oblato debito, si non haec locator iure pignoris obligata sibi uendidit, petere poteris. D. III ID. FEBR. CC. CONSS. [B 19, 8, 73] a. 294

5 IDEM AA. ET CC. AVRELIO AEGRO. Si fundum tuum pater post emancipationem te non consentiente uenumdedit neque ei successisti neque possidens longi temporis praescriptione munitus est, eum tibi agenti rector prouinciae reddi efficiet. VIII ID. M. SIRMI *CC.* CONSS. [B 19, 8, 74] a. 294

6 IDEM AA. ET CC. AVRELIO RVFO. Nemo res ad te pertinentes non obligatas sibi nec ex officio uendendi potestatem habens distrahendo quicquam tibi nocere potuit. D. K. NOV. [Epit. p. 408 not. 34]

P (50, 9. 51 ℞ 1. 2. 5...7. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] VIII? [2] *iunge* 2, 25, 1. 8, 42, 18

---

1 et cc. *om. C* | eminio] *S, om. libri* | rufiniano] *RM*, rufiano *S*, ruphinano *P*, ruphino *LC* 2 utrisque PL^{a} | contrahentes M^{a} | modo *om. RM* 3 dominio $P^{t}L^{t}$ | transferre R^{a} | manifesto R^{a} 4 uel per nunt.] ueluti p. n. $P^{v}L^{v}$ *contra B* διὰ μέσου προσώπου καὶ δι' ἀγγέλου καὶ ἐπιστολῆς | talis *om. C* | *s. a. PL qui habent* d. u. n. sir. cc. 7 et de] et *SR* 8 alienationem *S* | uel] in PL^{a} | epotheca *S* 9 gattiano *S*, tatiano *C*, catriano *M* | militi] *S, om. libri* 11 emptorem CM^{a}? | ignorauerit M^{a} | horum] PL^{t}, eorum $L^{v}CRM$ | iulianum tibi soluere *CRM* | 12 *s. a. PL* | iul. iuliano] iul. *PL* 13 gratiae *S*, graciae *C*, grãe **** *R*, graeciae *PLM* | helie *S, om. libri* 14 non] *CR*, non ei *PLM* | commodasti $PLR^{a}M^{a}$ 15 fraude conquaesita *R*, fraudem conquisitam *C* | commento P^{a}?$L^{t}CR^{a}$ 17 *in PL est subscriptio c.* 4 18 et cc. *om. PL* | aurelio] aurelio et *S, om. libri* | ualeriano *om. R* 19 recte *om.* M^{a} | ueditionem P^{a} | ac] et *PL* 20 et *om.* R^{a} | sua *om.* M^{a} 21 etsi] ex si R^{a} 22 *s. a. PL* 23 domitio] *S, om libri* | aphibio *S*, apobio *C* | patris] tris M^{a} 24 conduxerant M^{a} | tibi *om. R* 25 et *om. M* 27 *s. a. PL ad c.* 2 | III *om.* 8, 42, 18 | febr. cc. conss.] 8, 42, 18, f. *PL*, aug. cc. conss. 2, 25, 1 28 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. PLM* | aurelio] *S, om. libri* | agio *M* 29 consentientem *C* 30 *s. a. PL* 31 sirmi cc. conss.] sir. cc. *P, om. L* 32 aurelio] *S, om. libri* | ruphinae *PL* 34 *s. a. PL*

7 [1]Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Sancimus, siue lex alienationem [B 19, 8, 75 BΣ 38, 9, 3] inhibuerit siue testator hoc fecerit siue pactio contrahentium hoc admiserit, non solum dominii alienationem uel mancipiorum manumissionem esse prohibendam, sed etiam usus fructus dationem uel hypothecam uel pignoris nexum penitus prohiberi: similique modo et seruitutes minime imponi nec emphyteuseos contractum, nisi in his tantummodo casibus, in quibus constitutionum auctoritas uel testatoris uoluntas uel pactionum tenor qui alienationem interdixit aliquid tale fieri permiserit. D. k.[2] Nov. Constantinopoli[3].

LII

℞ DE COMMVNIVM RERVM ALIENATIONE ℞

1 Imp. Gordianvs A. Apollodoro evocato. Si nulla usucapionis [B 19, 8, 76 (Heimb.)] praerogatiua uel diuturni silentii praescriptio emptorem possessionis, quam a coheredibus patrui tui distractam suggeris, pro portione tua munit, in rem actio incolumis perseuerat: aut si receptum ius securitatem emptori praestitit, est arbitrium tibi liberum conueniendi eos, qui pro portione satis illicitam uenditionem celebrauerunt.

2 Idem A. Herenniano militi. Multum interest, utrum coheredes tui posses- [B 19, 8, 77] sionem communem distraxerunt, an uero fiscus, cum partis dominus esset, soliditatem iuxta proprium priuilegium uendidit. etenim si a fisco facta est uenditio, fidem eius infringi minime rationis est. si uero coheredes soliditatem uendiderunt, licet emptor ab his delegatus partem pretii fisco soluerit alteramque in cautionem deduxit, tamen portioni tuae ea uenditio non potest obsistere.

3 [4]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Avrelio Evsebio. Falso [B 19, 8, 78] tibi persuasum est communis praedii portionem pro indiuiso, antequam communi diuidundo iudicium dictetur, tantum socio, non etiam extraneo posse distrahi. PP. id. Febr. . . . . conss.[5]

4 Idem AA. et CC. Vlpiano militi. Portionem quidem tuam militantis alie- [B 19, 8, 79] nare frater tuus non potuit. eius autem partem pretio soluto tibi restitui postulare nec militari grauitati conuenit.[6]

5 Idem AA. et CC. Olympiano. Si maior annis uiginti quinque uelut pro- [B 19, 8, 80] pria nesciens communia cum fratribus tuis praedia distraxisti, licet nullum instrumentum intercesserit nec quicquam specialiter conuenit, alienae portionis euictione secuta quanti interest emptoris solues.

P (51, 7. 3. 52 ℞ 3. 5) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *fortasse iungenda est* 4, 54, 9 [2] d. xv k. (4, 54, 9)? [3] post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (= *a.* 531) *suppl.*, *cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 185 [4] *fortasse iungenda est* 4, 49, 8 [5] S. v k. Mai. AA. conss. 4, 49, 8 [6] PP. id. Febr. CC. conss. *suppl.* (*u. ad u.* 23)

---

1 iust. a.] iustinus *M*, *deficit* P^a | pp.] p. *M* | siue lex] si quis P^a, siue P^b, si lex P^v, si **** L^a | alienatione P^aC 2 sine pacto *C* 5 seruitutis *C* 7 *s. a. PL* 10 gord. a.] alexander *M* | apolloro *R* | euocato] *S*, *om. libri* 11 emptoris R^a 12 tui *om. C* | muniit *RM* 14 portione] p. tua *M* 15 a.] aa. *C* | hereiano *S*, heremniano *M* | militi] *S*, *om. libri* | multum] m. autem *C* | quodheredes C^a 16 dominis R^a 17 facta a fisco *C* 18 solidatem *R* 20 ea] e M^a 21 impp. (imp. *RM*) d. et m.] idem *PL* | et max. aa. et cc.] a. et max. a. et c. *S* | aurelio] *S*, *om. libri* | eusebio *om. R* 22 porcione *PL* | communis *C* | diuidendo *R* 23 dicetur PLR^aM^a | *subscriptio supra posita, quam habent PL, uidetur magis ad c.* 4 *pertinere* 25 tuam quidem *C* | mulitantis M^a 26 pater CR^a?, ὁ κοινωνός *B* 28 olimiano *M* 29 nesciens] P^aL^a?, nescienti $P^bL^bRM^b$, nescien** M^a, nescienti alteri *C* | licet *om. C* 31 emptoris] *PL*, emptori *CRM* | *in PL additur subscriptio* 53, 1

LIII

℞ REM ALIENAM GERENTIBVS NON INTERDICI RERVM SVARVM ALIENATIONE ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PVBLICIAE CAPRIOLAE. Non est interdictum tutoribus uel curatoribus, etsi ex eo titulo iudicati debitores sunt constituti, cum sua causa res suas alienare. potuit ergo curator tuus fundum suum cum suo onere obligare fisco nostro: nam et priuato potuisset. D. NON. IVN. ANTONINO ET GETA CONSS. a. 205 [B 19, 16, 1]

LIIII

℞ DE PACTIS INTER EMPTOREM ET VENDITOREM COMPOSITIS ℞

1 IMPP. ANTONINVS A. CLAVDIAE DIOTIMAE. Si ea lege praedium uendidisti, ut, nisi intra certum tempus pretium fuisset exsolutum, emptrix arras perderet et dominium ad te pertineret, fides contractus seruanda est. D. V ID. . . . SABINO *II* ET ANVLLINO CONSS. a. 216 [B 19, 1, 88]

2 IMP. ALEXANDER A. CHARISIO MILITI. Si fundum parentes tui ea lege uendiderunt, ut, siue ipsi siue heredes eorum emptori pretium quandoque uel intra certa tempora obtulissent, restitueretur, teque parato satisfacere condicioni dictae heres emptoris non par*et*, ut contractus fides seruetur, actio praescriptis uerbis uel ex uendito tibi dabitur, habita ratione eorum, quae post oblatam ex pacto quantitatem ex eo fundo ad aduersarium peruenerunt. D. K. SEPT. ALEXANDRO *A*. CONS. a. 222 [B 19, 1, 89]

3 IDEM A. FELICI MILITI. Qui ea lege praedium uendidit, ut, nisi reliquum pretium intra certum tempus restitutum esset, ad se reuerteretur, si non precariam possessionem tradidit, rei uindicationem non habet, sed actionem ex uendito. D. III ID. IVL. [B 19, 1, 90]

4 IDEM A. CLAVDIO IVLIANO ET PROCVLIANO. Commissoriae uenditionis legem exercere non potest, qui post praestitutum pretii soluendi diem non uindicationem rei eligere, sed usurarum pretii petitionem sequi maluit. [B 19, 1, 91 (95 Zach.)]

5 IMP. GORDIANVS A. AVRELIO LONGINO EVOCATO. Initio uenditionis si pactus es, ut is cui uendidisti possessionem pretii tardius exsoluti tibi usuras pensitaret, non immerito existimas etiam eas tibi adito praeside ab emptore praestari debere. nam si initio contractus non es pactus, si coeperis experiri, ex mora dumtaxat usuras tam ab ipso debitore quam ab eo, qui in omnem causam empti suam fidem adstrinxit, de iure postulabis. [B 19, 1, 92]

6 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. *O*LYBRIO ROMVLO. Cum te fundum tuum certae rei contemplatione inter uos habita exiguo pretio in alium transtulisse [B 19, 1, 93]

P (54 ℞ 1...4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

2 ingerentibus *R* | interdicti M^a 3 alienationem SCM^b, alienationes *R* 4 impp.] mp. *R* | aa.] aa. et c. *S, om. M* | publiciae] *Q*, publicae *SCRM* | capriolae] *S, om. libri* 5 uel] et *C* 6 honore R^a, here M^a 7 *s. a. PL* 10 positis *S* 11 claudiae] *S, om. libri* 12 pretium *om. C* | arram CR^a: τῶν ἀρραβώνων *B* 13 ad] a *C* | pertinet *C* | *s. a. PL qui habent* d. u id. cc. sau. et anul. (miul. *L*) cc.: *prius* cc *corruptum uidetur aut ex forma Langobardica litterae* a, *ut supplendum sit* aug. (a. = aug. *PL ad* 2, 3, 7. 2, 17, 2. 3, 34, 4) *aut ex* oc., *ut passim in PL scribitur pro* oct. 15 a. *om. M* | caresio *S*, charisto *PLC*, carisio *M* | militi] *S, om. libri* 16 ipse *C* | heres PL^aR, here** M^a? 17 condictioni *C* 18 paret] M^b, pareret $PLCRM^a$ | uel *om.* P^a | uedito *uel* uetuto P^a 19 ad *om.* R^a 20 *s. a. PL, qui habent* d. k. s. alex. aa. cc. 21 a.] aa. *PLR* | militi *om. PL* 22 non *om.* PL^a | precariam] praecipuam P^tL^t 23 habeat *PC* | *s. a. PL: possit tamen ad c.* 7 *pertinere* 24 claudio iuliano et proculiano] *S*, iuliano *libri* | commissariae P^aL^a, *om. C* 25 praestitum P^aL 27 aurelio longino euocato] *S*, longino *libri* 30 es] est *C* | experiri] experiri deberi (—re R^b) R^bM^a 31 abstrinxit *M* 33 impp. *C*, mp. *R* | carus] c. et *C* | numerius *M* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *CR*, aaa. et ccc. *M* | solubrio *S, om: libri* | te] tu *C*

commemoras, poterit ea res tibi non esse fraudi, quando non impleta promissi fide dominii tui ius in suam causam reuerti conueniat. et ideo aditus competens iudex fundum cuius mentionem facis restitui tibi cum fructibus suis sine ulla ludificatione sua auctoritate perficiet, praecipue cum diuersa pars receptis nummis suis nullam passa uideri possit iniuriam.

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FABIANO MVSCO. Si a [B 19, 1, 94] te comparauit is cuius meministi et conuenit, ut, si intra certum tempus soluta fuerit data quantitas, sit res inempta, remitti hanc conuentionem rescripto nostro non iure petis. sed si se subtrahat, ut iure dominii eandem rem retineat, denuntiationis et obsignationis depositionisque remedio contra fraudem potes iuri tuo consulere.

8 IDEM AA. ET CC. AVXANONI. Tempore contractus inter emptorem et uen- [B 19, 1, 95] ditorem habitam conuentionem integram seruari, si ab ea posteriore non recedatur pacto, certum est.

9 [1]IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Si quis ita paciscatur in uenditionis [B 19, 1, 96]
uel alienationis contractu, ut nouo domino nullo modo liceat in loco uendito uel alio
modo sibi concesso monumentum extruere uel alio modo humani iuris eum eximere, sanci-
mus, licet hoc apud ueteres dubitabatur, tale pactum ex nostra lege esse fouendum et
1 immutilatum permanere. Forsitan enim multum eius intererat, ne ei uicinus non solum
quem nollet adgregetur, sed et pro quo specialiter interdictum est. cum etenim uenditor
uel aliter alienator non alia lege suum ius transferre passus est nisi tali fretus conuen-
tione, quomodo ferendum est aliquam captionem ex uaria pati eum interpretatione? D. XV
K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

LV

℞ SI SERVVS EXPORTANDVS VENEAT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PETRONIAE FLAVILLAE. Lege uendi- [B 19, 7, 12]
tionis exportata mancipia sub denuntiatione manus iniciendae libertatem ab emptore, uel
1 qui successit in locum eius, antequam fides rumpatur, accipere possunt. Quae tamen fisco
post manumissionem uindicantur et in perpetuam seruitutem eadem lege ueneunt, cum in
2 his ciuitatibus conuersantur, quas contrahentes exceperant. Ante manumissionem inicien-
dae manus facultas non denegatur atque ideo non petuntur in publicum. PP. XV K. OCT.
SEVERO A. II ET VICTORINO CONSS. a. 200

2 IDEM AA. SEZO NEDYMO. Si, ut manus iniectionem haberes, cauisti tibi, [B 19, 7, 13] iure tuo uti potes. quod si hoc omisisti et poenam stipulatus es, homo quidem fisco commissus est, tu uero nactus ex stipulatu actionem. in omnibus tamen quaeritur, an domini uoluntate in locum prohibitum uenerit. PP. VII K. NOV. SEVERO A. II ET VICTORINO CONSS. a. 200

V (*incipit u.* 21 ex uaria) *P* (54, 8) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iungenda uidetur* 4, 51, 7

1 commemores *C* | quando *om.* R^a 2 aditus *bis* R^a 3 facis] satis R^a | ulla *om.* M^a | perficiet] M^b, perciet M^a, perficiet et *CR* 4 aduersa *C* | numinis suis R^aM, suis nummis *C* | passam |*R* 6 impp.] mp. *hic et deinceps fere constanter R* | fauiano *S*, *om. libri* 7 is] aliquid is *C* | ut *om.* CR^a 8 praescripto R^a 9 obsigationis R^a 10 potest *C* | *de subscriptione cf. ad p.* 381, 23 11 auxononi *S* 12 obseruari *C* | ab *om. PL* | posteriori L^a | recidatur PL^a 13 *in PL subiungitur subscriptio* 55, 2 14 pp.] p. *M* 16 cesso M^a 17 dubitatur *M* 18 non solum uicinus *M* 19 enim *RM* 20 aliter] W^a *cum BΣ* 11, 1, 60 (κ.π.): ὁπότε γὰρ ὁ πράτης ἢ ὁ ἄλλως ἐκποιῶν, alter *CRM* 21 *s. a. V Merillius* 24 ueniat *SM*, *deficit V* 25 seuerus] et deuerus M^a, *deficit V* | aa.] aa. et c. *S*, *deficit V* | petronae *R*, petroni. ea *C*, *deficit V* | flauillae] *S*, *om. libri* | legem V^a 26 uel *om.* M^a 28 ueniunt CRM^a | in *om.* M^a 29 exceperunt *M* | ante *om.* M^a 30 *s. a. V* 32 aa.] a. et c. *S* | sezo] *S*, *om. libri* | nedimosi si *C* 33 uti] uti haberes M^a 34 nanctus M^a | omnibus] rebus *C* | quaeretur R^a 35 *s. a. V et PL ad* 54, 8 | VII] uiii *PL* | a. II *om. PL* 36 conss. *om. PL*

3 IMP. ALEXANDER A. NOVIO LIBERTO. Ancilla, quae exportanda uenit nec [Epit. 16, 78] exportata est, sed ab emptore in eadem ciuitate morante empta et[1] manumissa est, aduersus legem uenditionis libera fieri non potuit: et ideo aditus a te procurator meus partibus suis fungetur. PP. IIII ID. MART. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. AVRELIO PAPIAE. Moueor, quod te a seruis tuis dominum eorum [B 19, 7, 14] uenisse adfirmas sub ea lege, ne in patria moreris, et ab eo, cui te prior emptor uendi-
1 derat, manumissum esse dicis. Quare competens iudex aduersus eum, quem praesentem esse dicis, cognitionem suam praebebit et, si ueritas accusationi aderit, exsecrabile delictum
2 in exemplum capitali poena uindicabit. Sed quoad usque probaueris quae intendis, status tuus esse uidetur, qui in te post manumissionem deprehenditur. PP. XI K. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

5 IDEM A. SEXTIANO SERAPIONI. Qui exportandus a domino de ciuitate sua [B 19, 7, 15] uenit, nec in urbe Roma morari debet: qui autem de prouincia certa, nec in Italia. si itaque contra legem constitutam factum probare potes, utere iure, quod propterea tibi competit. PP. VII K. FEBR. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

LVI

℞ SI MANCIPIVM ITA VENIERIT, NE PROSTITVATVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. SOCRATI. Praefectus urbis amicus noster eam, quae [B 19, 17, 1] ita uenit, ut, si prostituta fuisset, abducendi potestas esset ei, cui secundum constitutionem diui Hadriani id competit, abducendi faciet facultatem: quod si eum patientiam accommodasse contra legem quam ipse dixerat, ut in turpi quaestu mulier haberetur, animaduerterit, libertate competente secundum interpretationem eiusdem principis perduci eam ad praetorem, cuius de liberali causa iurisdictio est, ut lis ordinetur, iubebit. nec enim tenor legis, quam semel comprehendit, intermittitur, quod dominium per plures emptorum personas ad primum qui prostituit sine lege simili peruenit. PP. III K. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IDEM A. SEVERO. Mulierem, quam ita uenisse adlegas, ne prostitueretur [B 19, 17, 1] aut, si prostituta fuerit, libera esset, per officium militare exhiberi apud tribunale oportet, ut, si controuersia referatur pacto (quod tamen si uerum est, libertas mulieri existente condicione competit), agatur causa apud eum cuius de ea re notio est. haec autem lex et nisi in tabulas uenditionis inserta sit, quamuis epistula uel sine scriptis facta ostenditur, ualet. PP. K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 IDEM A. AVRELIO AELIO. Eam, quae ita uenit, ne corpore quaestum faceret, [B 19, 17, 2] nec in caupona sub specie ministrandi prostitui, ne fraus legi dictae fiat, oportet. PP. ID. IAN. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

VCRM

---

[1] empta et *del.* (*Mommsen*)

---

2 nouio] *VRM*, anouio *C*, nobilio *S* | liberto] *S*, *om. libri* 2 est sed] *CR*M^b, esset *V*M^a*?* | empta] *V*M^a, in qua empta *CR*M^b 4 fungitur *C* | *s. a. V* 5 aurelio] *S*, *om. libri* 6 patriam *C* | et *om.* M^a | prior emptor] priorem *V*, priore emptor R^a 7 quaere R^a, *om. C* | compens R^a*?* 8 accusacionis M^a | adierit *C* 9 quodad M^a | probaberis *VCR uel* R^b 10 in te] inter *V* | reprehenditur C^a*R*M^a | *s. a. V* 12 sextiano] *S*, *om. libri* | sarapioni *SR* 13 romana *C* | si taque R^a 14 constitutum *V*$R^a$$M^a$ 15 *s. a. V* | VII] *sic uel* III *V* 17 uenerit *R*, *deficit V* | prostituatum *S*, *deficit V* 18 socrati praefectus urbis] socrati (—te *S*) pp. *SC*, socrati pp. praefectus (p···· M^a) urbis *M*: *initium constitutionis usque ad* praefectus ur *periit in V* 19 uenit] conuenit *C* | adducendi M^a | cui] cuius M^a, cui ius M^b | constitutione *V* 20 diu M^a | faciet] *VC*, impertiet *R*M^b, *om.* M^a 21 dixerit *V* | turpi] tempori M^a*?* 22 libertatem M^a 23 ut lis] *V*M^c, ut ·lis M^a, ut ibi lis *CR*M^b 24 legis *om.* M^a | emptorem V^a 25 *s. a. V* 27 seuero] *S*Q^a, seuero praef. urb. *VR*, seuero pp. (p. *M*) *CM* | ne *om.* M^a 28 prostituta] pro M^a | liberam esse *C*M^a, esset *om. R* | tribunale] M^a, tribunalem *VC*, tribunal *R*M^b 29 mulieris *R* 30 noticio *M* 31 in tabulas] *V*, tabulas M^a, tabulae *C*R^a, tabulis $R^b$$M^b$ 32 ualet *om.* R^a | *s. a. V* 33 aurelius *R* | aelio] helie *S*, *om. libri* 34 cauponam *C* | ne] nec *C* | *s. a. V*

LVII

℞ SI MANCIPIVM ITA FVERIT ALIENATVM, VT MANVMITTATVR VEL CONTRA ℞

1 Imp. Alexander A. Patricensi. Si[1] Patroclius, posteaquam te Hermiae [B 19, 7, 16] donationis causa dedit lege dicta, ut, si quindecim annis continuis seruisses, ad libertatem perducereris ita, ut ciuis Romanus esses, tempore peracto, si modo Patroclius non contrariae uoluntatis fuerit aut si iam decesserit, ad libertatem peruenisti, quoniam placuit non solum ad uenditos, sed etiam ad donatos eam legem, ut manumitterentur, pertinere, nec te potuit semel translato dominio in Hermiam postea alii Patroclius uendere: et ideo non de praestanda tibi libertate, quam ex constitutione iam fueras adeptus, litigare debuisti, sed libertatem quam obtinueras defendere. PP. vi id. Nov. Alexandro A. cons. a. 222

2 Idem A. Evtychiano. Si ea lege Chreste seruum, sed naturalem filium [B 19, 7, 17] uenumdedit, ut emptor eum manumitteret, quamuis non est manumissus, ex constitutione diuorum Marci et Commodi ad Aufidium Victorinum liber est. PP. non. Dec. Alexandro A. cons. a. 222

3 Idem A. Fvlcinio Maximo. *Si* Iusta Saturnino puellam nomine Firmam agentem tunc annos septem hac lege uendiderit, ut, cum haberet annos uiginti quinque, libera esset, quamuis factum ab emptore praestandae libertatis pacto non sit insertum, sed ut libera
1 esset expressum, tamen constitutioni diuorum Marci et Commodi locus est. Ideoque impleto uicensimo quinto anno Firma libera facta est nec obest ei, quod uicensimo septimo anno manumissa est, quae iam ex constitutione libera erat: et is, quem post uicensimum quintum annum ex te conceptum enixa est, ingenuus est. PP. x k. Febr. Ivliano et Crispino conss. a. 224

4 Imp. Gordianvs A. Corneliae Ivcvndae. Si is, qui pretium pro [B 19, 7, 20 (Zach.)] te acceperat, ut statuto tempore te libertate donaret, moram repromissae libertati praestitit, ex eo te liberam esse factam manifestum est, ex quo, cum posset dari libertas, non est praestita. et ideo ex te natos ingenuos uideri procreatos non est incertae opinionis. PP. vi k. Mai. Sabino et Venvsto conss. a. 240

5 Idem A. Avrelio Marino. Ea quidem mancipia, quorum uenditio [B 19, 7, 21 (Zach.)] eam legem accepit, ne ad libertatem perducantur, etiamsi manumittantur, nancisci libertatem non possunt. neque enim condicio, quae personae eius cohaesit, immutari facto
1 eius qui ea lege comparauit potest. Nec tamen, poenae exactio si qua addita est condi-
2 cioni non seruatae, iustam exigendi tribuit causam. Qua igitur ratione te poterit uocare

VCRM

---

[1]) si *del.* (*Mommsen*)

---

2 mancium *R, deficit V* 4 patricensio *V?* 6 producereris *RM,* produceris *C,* *** (per *Bluhme*) ducereris *V* | ita *om. R* | ciues *C* | temporis M^a*?* | contr. uolunt. non *C* 7 fuerat *M* | si iam] *CRM,* si etiam *V?:* ἢ καὶ ἐτελεύτησεν *B* | decesserat *CM* 8 manumitteretur *C* 10 libertatem *C,* liberta M^a | quam ... 11 libertatem *bis* R^a | ademptus *R* 11 defendere] defere V^a | *s. a. V* | conss. *V* 12 a.] aa. *R* | eutuchiano *V,* euticiano *S,* eutichiano liberto *C* (*recte fortasse*), euticiano. **** M^a, eunichiano libertus (libertus *del.* R^b) *R* | chrestes *V,* chertae *R,* crhestem M^a*?* | sed] seu *C* | filiam M^a 14 anfidium *V* | *s. a. V* 15 conss. *V* 16 a. fulcinio] a. et c. fulcio *S* | maximo] *S, om. libri* | si iusta] M^b, si iuxta R^b, iusta VM^a, iuxta R^a, cum pro iusta *C* | puella *C* 17 esset] extitisset *CR* 18 pato V^a | sit] fit *C* 19 esset] *t est C^a, esset et C^b | locus est] VCM^a, in semestribus scriptae locus est *R,* locus est in semenstribus scripte M^b: *additamentum uenire uidetur ex Dig.* 18, 7, 10 | idemque R^a 20 uicesimo *M, om.* R^a | quod] quod o R^a | uicens. (uiges. *R,* uices. *M*) sept.] xxu C^a, xxui C^b 21 quem] quae *C* | uigesimum *R,* uicesimum *M* 22 quintum annum *om.* R^a | ex te *om.* M^a | enixa es *V,* est enixa *C* | *s. a. V* 24 corneliae] *S, om. libri* | iocundo *S* 25 libertatem CM^a | praestitae *C* 26 factam] *V,* fectam M^a, effectam CM^b, confectam *R* | posse R^a, possit R^bM 27 procreatus *C,* procurator M^a | *s. a. V* 28 et uenusto] et uen *non apparuit Bluhmio: hodie u.* 27 nis pp. ... 28 uenus *perierunt* 29 aurelio] *S, om. libri* | marcino *R* 30 legem *om.* M^a | producantur *libri* 31 possint *C* 32 lege *om.* M^a 33 iustae *C,* iuxta M^a

ad officium procuratoris, qui eam legem uenditioni dedit, *perspici non potest*, cum nec in priuatorum contractibus fiscus se interponere debeat et litterae ad te missae personae factum, si non ipse manumiseris, *non* contine*ant*. PP. XVI K. SEPT. SABINO ET VENVSTO CONSS. a. 240

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HELVIDIAE RVFINAE. [B 19, 7, 22 (Zach.)] Si puellam ea lege uendidisti, ut manumitteretur et, si manumissa non esset, centum aurei praestarentur, non seruata fide nihilo minus eam raptam e uestigio seruitutis ad libertatem, quae praestari potuit, constitit nec pecunia quasi rupta fide suscepta recte petetur, cum non mutata uenditoris uoluntate condicionis potestate post[1] manumittentis factum repraesentari optima ratione placuit. S. XVI K. IVN. IPSIS AA. CONSS. a. 293

LVIII

℞ DE AEDILICIIS ACTIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DECENTIO VEROMILIO. Si non simpliciter, [B 19, 10, 60 (Heimb.)] sed consilio fraudis seruum tibi nescienti fugitiuum uel alio modo uitiosum quis uendidit isque fugitiuus abest, non solum in pretium serui uenditorem conueniri, sed etiam damnum quod per eum tibi accidit competens iudex, ut iam pridem placuit, praestari iubebit. PP. IIII K. IVN. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

2 IMP. GORDIANVS A. PETILIO MAXIMO. Cum proponas seruum, quem pridem comparasti, post anni tempus fugisse, qua ratione eo nomine cum uenditore eiusdem congredi quaeras, non possum animaduertere: etenim redhibitoriam actionem sex mensum temporibus uel quanto minoris anno concludi manifesti iuris est. PP. K. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AVRELIO MVCIANO. [B 19, 10, 68 (Zach.)]
Si apud priorem dominum fugisse mancipium non doceatur, fuga post uenditionem inter-
1 ueniens ad damnum emptoris pertinet. Sin autem uenditor non uitiosum etiam in poste-
rum fieri seruum temere promiserit, quamuis hoc impossibile esse uidetur, secundum fidem
tamen antecedentis uel in continenti secuti pacti experiri posse non ambigitur: posteriores
2 enim casus non uenditoris, sed emptoris periculum spectant. Verum cum seruum quem
comparaueras ad eum qui distraxerat redisse contendis, iudex competens perspectis omnibus pro repertae rei qualitate proferre curabit sententiam. PP. XV K. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

4 IDEM AA. Si praedium quis sub ea lege comparauerit, ut, si [B 19, 10, 63 (Heimb.)] displicuerit, inemptum erit, id utpote sub condicione uenditum resolui et redhibitoriam

VP (58 ℞ 1...3) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] manumittendo moram factam *similiaue uidentur excidisse*

1 prospici non *VRM*, non prospici non *C* 3 non] V^b?T^b, *om.* *V uel* V^a*CRM* | continent *VRM*, continet *C* | *s. a. V* 4 diocletianus] docl. *V* | heluidie *S* (*Bluhme*), heloidie *S* (*Heimb.*), *om. libri* 5 et si] et M^a 6 e *om. R* 8 petitur *C* | condicionis potestate] *VC*, contra conditionis potestatem RM^b, contradiccionis potestate M^a?: τὸ δὲ πρόστιμον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ἡ τοῦ συμφώνου δύναμις τὴν ὀφείλουσαν παρὰ τοῦ πράτου ἐλευθερίαν ἐπιτίθησιν *B* 9 *s. a. V:* s. XVI k. iun. *incerta sunt*, ipsis *dubitans legit Bluhmius solus* 11 diliciis *SM, deficit V* | act.] et act. *S, deficit V* 12 antonius *M* | a.] a. et c. *V* | decentio] *SCM*, dicentio *PL*, adecentio *R, inc. V* | ueromilio] *S, om. libri* 13 quis] quod M^a? 14 isque] his qui M^a, is quidem PL^a? 15 accedit *V* | praestare *PL* | *s. a. VPL* | pp.] *V*, d. *PL* 16 messala et sabino conss.] mens. sau. cc. *P, om. L, inc. V* 17 peticio *PLR* | maximo] *S, om. libri* 18 fuisse CR^a 19 reddibitoram R^a | mensum] *V*, mensuum *PL*, mensium *CRM* 20 manifestissimi *C* | *s. a. VPL* | pp.] d. *PL* 21 a. *om. PL* | auiol*(o?) *P* | conss. *om. PL* 22 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *C* | aurelio] *S, om. libri* 23 fuisse *C* | docetur *PL* 25 tenere *C* | inpossibile hoc *PL* 26 antecedentis] ant* M^a | pacti secuti *L* 27 causus P^a | spectant] *V*?, exspectant *PLCRM* 28 prospectis *libri* | pro reppertae rei omnibus *C* 29 *s. a. V: in PL est subscriptio* 59, 2 | xv] *sic uel* xii *V* | max. II ** aq*ilino *apparere uidentur in V:* aquilino *confirmatur inscriptione c.* 4 *in M* (*u. i.*) 31 aa.] *V*, a. et c. *S*, aa. et cc. *R*, a. et cc. asiae *C*, aa. aquilino *M* (*ex subscriptione uidelicet c.* 3) | qui CM^a? | ea] hoc *CM* | comparauit *V* (*Bluhme*)? | si *om.* M^a 32 inemptum erit *om.* R^a

1 aduersus uenditorem competere palam est. Idem obseruatur et si pestibilis fundus, id
est pestibulas uel herbas letiferas[1] habens, ignorante emptore distractus sit: nam in hoc
etiam casu per eandem actionem eum quoque redhibendum esse. . . K. MART.
5 IMPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS[2] AAA. NEBRIDIO PV. [Th. 3, 4, 1 B 19, 10, 64]
Habito semel bonae fidei contractu mancipioque suscepto et pretio soluto ita
demum repetendi pretii potestas est ei qui mancipium comparauerit largienda, si illud,
quod dixerit fugitiuum, poterit exhibere. hoc enim non solum in barbaris, sed etiam in
prouincialibus seruis iure praescriptum est. D. III K. IVL. CONSTANTINOPOLI HONORIO
NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

LVIIII

R DE MONOPOLIIS ET DE CONVENTV NEGOTIATORVM ILLICITO VEL ARTIFICVM ERGOLABORVMQVE NEC NON BALNEATORVM PROHIBITIS ILLICITISQVE PACTIONIBVS R

1 *Αὐτοκράτωρ Λέων Α.* . . . .

. . . .
πωλίοις[3] ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ ἢ πόλει οὖσιν μηδεμιᾶς ὕλης ἢ πράγματος κεχρήσθω, μηδ' ἂν θεῖον
1 πορίσηται τύπον, ὑπεξῃρημένων τῶν ἀλῶν, μήτε δεήσεις ὑπαγορευέτω ἢ ἐπιδοῦναι τολμάτω. Ὅπως
γὰρ πανταχόθεν βέβαια μένοι τὰ καλῶς οὕτως καὶ εὐσεβῶς βεβουλευμένα καὶ νομοθετηθέντα, οὐδὲ
τὸν κατὰ καιρὸν μεγαλοπρεπέστατον κυαίστορα ἢ τοὺς ἄλλους ἐνδοξοτάτους ἄρχοντας τοῦ θείου παλατίου ἢ τοὺς περιβλέπτους ἀντιγραφέας ἢ τὸν περίβλεπτον σεκουνδοκήριον ἢ τερτιοκήριον τῶν λαμπροτάτων τριβούνων ἢ τοὺς κατὰ καιρὸν περιβλέπτους ῥεφερενδαρίους ἀπειράτους βασιλικῆς κινήσεως
καταλείψομεν, εἰ τοῦ λοιποῦ τοιαύτας τινὰς προσδέξωνται δεήσεις ἢ τοιούτῳ τινὶ σπουδὴν συνεισενέγκοιεν ἢ ὑπαγορεύοντες ἢ ὑποσημαινόμενοι ἢ σουγγεστίοσιν κεχρημένοι ἢ ἄλλην τινὰ ῥοπὴν ἢ χρείαν
2 συνεισφέροντες. Οἱ δὲ τούτοις προσεδρεύοντες, εἴτε μεμοριάλιοι εἴτε παλατῖνοι εἴτε ἄλλης στρατείας
εἶεν, οἱῳδήποτε τρόπῳ τοιοῦτο γράφοντες ἢ διδάσκοντες ἢ ἄλλως γίνεσθαι σπουδάζοντες ἀφαίρεσιν

V (*u.* 11...16 *perierunt*) *CRM*

[1] pestibiles herbas uel letiferas (*Russardus*)? [2] Imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius *Th.* [3] μονοπωλίοις (*Bluhme*)?

1 debitorem *C* | idem] id *C* 2 pestibulas uel herbas letiferas] *C*, pestibulas (—lis *Mª?*) uel herbam letiferam *RM*, pestiuiles uel letiferas herbas *in V legit Bluhme uix recte:* εἰ θανατοφόρους βοτάνας κέκτηται *B* | in *om. V* (*Bluhme*)? 3 casu etiam *C* | cautionem *Rª* | *s. a. V: quae dedi, satis certa apparent, Bluhmius in fine subscriptionis deprehendere sibi uisus est* sirmi cc. conss. (= *a.* 294) *omnino falsa, cum pugnent et cum inscriptione, secundum quam constitutio ante a.* 293 *emissa est, et relinquatur lacuna decem fere litterarum inter* mart. *et* sirmi 4 impp. *VC*, mp. *R* | grat.] ual. grat. *Mª* | ualerius *R*, ualentinus *M* | aa. *VCR*, a. *M* | nedibrio *C* 5 pu.] *VR Th.*, pp. *SC*, p. *M* | bonae fidei] *Vᵇ Th.*, bona fidei *C*, bona fide *RM*, bona fidei *uel* bona fide *Vª*: γενομένου ἅπαξ πιστεῖ καλῇ τοῦ συναλλάγματος *B* | dissoluto *Th.* 6 pretii *om. V?* | potestas est] potest *Mª* | si *om. Mª*, *inc. V* 7 dixerat *R* | potuerit *Th.* | in barb.] barb. *Mª* 8 *s. a. Th.: in V Bluhmius numerum diei deprehendit aut* uiii *aut* iii 9 conss.] uc. conss. *Th.* 11 *rubrica euanuit in V* | de] constitutio graeca. de *R* | et de] et *R*, καὶ περὶ *B* 12 uel artificium *S* (*Bluhme*), *om. Mª* | ergolaborumque] labarorumque *C* 13 balneotorum *R* 15 lex i. graeca *S*, constit. gr. *M*, *u. R ad u.* 11. *post inscriptionem, quam ex subscriptione restituimus, haud multum desiderari inde colligitur, quod rubrica et initium huius constitutionis in V occupauerunt uersus tredecim: quorum si decem attribuas rubricae (litteris enim maioribus ut solet scripta tot fere expleuerit), unum inscriptioni, fiunt reliqui duo litterarum plus minus quinquaginta. breue constitutionis argumentum coniunctum cum indice c.* 2 *exhibet Tipucitus ad B* 19, 18, 1 (*Heimbach*) *hoc:* καὶ ὅτι μονοπώλιον οὐκ ἔξεστιν ἔχειν οὐδὲ ἀπὸ θείου τύπου, ὑπεξῃρημένων τῶν ἄλλων (ἀλῶν *scr.*): *ex rubrica conicias initio constitutionis actum esse de conuentu negotiatorum illicito, cuius neque in parte h. c. quae extat neque in c.* 2 *mentio fit* 18 υφεξηρημενων *V* | αλῶν *V adiecto fortasse signo* ⌒ *inter* λ *et* ω: ἄλλων *Tipucitus* (*u. s.*) 23 τοιουτο *Vª*

3 ζώνης καὶ οὐσίας δυστυχήσουσιν. Ταῦτα τοίνυν εἰδὼς ἕκαστος τῶν ὑπηκόων ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς
νομοθεσίας τὴν παρρησίαν ἔχων ἐπ' ἀδείας κεχρήσθω τοῖς περὶ τούτων συναλλάγμασιν, ὧν οὐκέτι
κώλυσίς ἐστιν. PP. III ID. FEBR. LEONE A. V CONS. a. 473
2 (1) IMP. ZENO A. CONSTANTINO PV. Iubemus, ne quis cuiuscumque uestis aut [B 19, 18, 1]
piscis uel pectinum forte aut echini uel cuiuslibet alterius ad uictum uel ad quemcumque
usum pertinentis speciei uel cuiuslibet materiae pro sua auctoritate, uel sacro iam elicito
aut in posterum eliciendo rescripto aut pragmatica sanctione uel sacra nostrae pietatis ad-
notatione, monopolium audeat exercere, neue quis illicitis habitis conuentionibus coniuraret
aut pacisceretur, ut species diuersorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se
1 statuerint, uenumdentur. Aedificiorum quoque artifices uel ergolabi aliorumque diuerso-
rum operum professores et balneatores penitus arceantur pacta inter se componere, ut ne
quis quod alteri commissum sit opus impleat aut iniunctam alteri sollicitudinem alter inter-
capiat: data licentia unicuique ab altero inchoatum et derelictum opus per alterum sine
aliquo timore dispendii implere omnique huiusmodi facinora denuntiandi sine ulla formi-
2 dine et sine iudiciariis sumptibus. Si quis autem monopolium ausus fuerit exercere, bonis
3 propriis spoliatus perpetuitate damnetur exilii. Ceterarum praeterea professionum primates
si in posterum aut super taxandis rerum pretiis aut super quibuslibet illicitis placitis ausi
fuerint conuenientes huiusmodi sese pactis constringere, quinquaginta librarum auri solu-
tione percelli decernimus: officio tuae sedis quadraginta librarum auri condemnatione mul-
tando, si in prohibitis monopoliis et interdictis corporum pactionibus commissas forte, si
hoc euenerit, saluberrimae nostrae dispositionis condemnationes uenalitate interdum aut
dissimulatione uel quolibet uitio minus fuerit exsecutum. D. XVII K. IAN. *POST* CONSVLA-
TVM TROCONDI. a. 483

LX

R DE NVNDINIS R

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD PROBVM PP. Qui exercendorum mercatuum aut nundinarum licentiam uel ueterum indulto uel nostra auctoritate meruerunt, ita beneficio rescripti potiantur, ut nullum in mercatibus atque nundinis ex negotiatorum mercibus conueniant, uel in uenaliciis aut locorum temporali quaestu et commodo priuata exactione sectentur, uel sub praetextu priuati debiti aliquam ibidem concurrentibus molestiam possint inferre.

V (*deficit in u.* 30 sectentur) *P* (60) *L* (60) *CRM*

---

2 ὧν] ως V^a 3 conss. *V* 4 zenonius a. constantinus *R* | pu.] *RM*, pp. *SC* 5 exhimi *R* | alteris *V* 6 pertinentis specie *V*, pertinentes speciei *C*, pertinentis species M^a, ἀνήκοντος εἴδους *B* | cuilibet V^b?, cuilibel V^a | sacro] sacro rescripto aut pragmatica sanctio uel sacro M^a | elicito] electo V^a, elic∗∗∗∗ M^a 7 aut] uel *CR* | eiciendo M^a | pragmaticam sanctionem *C* | sacrae *C* | nostra *R* | adnotationem *C* 8 coniuraret aut pacisceretur] *VM*, coniurare aut pacisci *CR*: μονοπώλιον ἔχειν τολμάτω μήτε τις ἀθεμίτων γενομένων συμφώνων συνομνυέτω ἢ συμφωνείτω *B* 10 uenundetur *R* | ergolabii aliorumque R^a, ergola∗irumque M^a 11 professorum *C*, professoris M^a 12 iniuncta *C* | solitudinem M^a | intercipiat RM^b 13 licentia data *R* | unicuicumque M^a 14 dispendiis *V* | omnique] $V^aR^aM^a$? *cum B* καὶ παντί, omniaque $V^bR^bM^b$, omnibusque *C* | formine M^a 16 expoliatus *RM* | perpetuitatem *C* | damnetur exilii (exilio *V*)] dam∗∗∗ M^a | primitis M^a 18 conuenientis M^a | sese] esse M^a | quinquaginta] quinqua M^a | solutionem *C* 20 interdicitis M^a 21 euenit *M* | condempnationis CR^a 22 *s. a. V et PL ad* 58, 3 | XVII] uiii *PL* | post cons. troc.] *Hermann*, aa. conss. troconde *V*, trac. *P*, trac. conss. *L* 25 nundinis] n. et mercationibus M^b 26 impp. ual. (ualentinus *RM*) et ual. aa.] imp. ual. a. *PL* | pp.] pu. *S* 27 licentia *PL* 28 potiuntur *R* | mercantibus $VPLCM^a$ | atque] patiantur atque *C* 29 in uenaliciis] VCM^b, iuuenalibus P^aR^a, in uenalibus P^bLR^b, uenenalitis M^a? | aut] aut in *L* | commoda P^b, commod∗ R^a 30 praetexti priuatique P^a, praetextu priuatique M^a 31 possit $PLCM^a$ | *in PL additur subscriptio* 64, 1

LXI

℞ DE VECTIGALIBVS ET COMMISSIS ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Victorino. Si iure manumissus es [B 56, 4, 1] ante quaestionem commissi motam, statum tuum uectigalis nomine conuelli non est aequum.

2 Idem AA. Ivnio. Neque commissum, quod ante quinquennium factum dici- [B 56, 4, 2] tur, si lis anticipata non est, uindicari potest, neque pro re, quae in commissi causam cecidit, si ipsa non extat nec dolo supprimatur, pretium peti potest.

3 Idem AA. Ingenvo militi. Omnibus militibus nostris prospeximus, ne ob omissas professiones poena commissi tenerentur. proinde deposito hoc metu, si qua portoria debere te apparuerit, exsolue.

4 Imp. Constantinvs A. ad Ivnivm Rvfvm[1]. Penes illum uectigalia manere [Th. 4, 12, 1] oportet, qui superior in licitatione extiterit, ita *ut* non minus quam triennii fine locatio concludatur nec ullo modo interrumpatur tempus exigendis uectigalibus praestitutum. quo peracto tempore licitationum iura conductionumque recreari oportet ac simili modo aliis collocari. D. k. Ivl. Crispo C. ii et Constantino C. ii conss. a. 321

5 Idem A. Menandro. Vniuersi prouinciales pro his rebus, quas ad usum [Th. 4, 12, 2] proprium uel ad fiscum inferunt uel exercendi ruris gratia reuehunt, nullum uectigal a
1 stationariis exigantur. Ea uero, quae extra praedictas causas uel negotiationis gratia portantur, solitae praestationi subiugamus: capitali poena proposita stationariis et [Th. 4, 12, 3] urbanis militibus et ceteris personis[2], quorum auaritia id temptari firmatur. D. iii id. Ivl. Crispo ii et Constantino *ii* conss. a. 321

6 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Flor*ent*ivm comitem sacrarvm largitionvm. [Th. 11, 12, 3 B 56, 4, 6] Omnium rerum ac personarum, quae priuatam degunt
1 uitam, in publicis functionibus aequa debet esse inspectio. Hoc ideo dicimus, quia nonnulli priuatorum *e*licitas suffragio proferunt sanctiones, quibus uectigalia uel cetera eius-
2 modi, quae inferri fisco moris est, sibi adserant esse concessa. Si quis ergo priuatorum eiusmodi rescriptione nitatur, cassa eadem sit. uectigalium enim non parua functio est, quae debet ab omnibus, qui negotiationis seu transferendarum mercium habent curam, aequa ratione dependi: exceptis nauiculariis, cum sibi rem gerere probabun- [Th. 13, 5, 24] tur. D. x k. Mart. Mediolani Valentiniano et Valente AA. conss. a. 365

7 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Archelavm [Th. 4, 12, 6] comitem Orientis. Ex praestatione uectigalium nullius omnino nomine quicquam minua-

P (61 ℞ 5. 7) *CRM*

[1] consularem Aemiliae *addit Th.* [2] ceteris personis] tertiis Augustan[is] *Th.*

3 aa.] aa. et c. *S* 5 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | iulio *M* 6 lis] *C*, uel R^a, lite R^b, lite res M^a? licite res M^b | re] ea re *C* | quae *om.* M^a | commissam *C* 7 stat M^a 8 aa.] a. et c. *S* | ingenuo militi] militibus *S* | missas *C* 9 posito M^a | portaria *C*, potiora M^a 10 te *om.* M^a | exsolueret *C*, exsoluere M^a 11 iunium] *S Th.*, *om. libri* | senes R^a 12 oporteret *CM* | ut] W^b *Th.*, *om. CRM* | fine] in finem *C* 13 interrupatur *R* | exigendi uectigalium *C* | praestitutum] W^a *Th.*, praestitum *CRM* 14 licitationum] in lic. *C* | conditionumque *R* | recreari *om. C* 15 locari *R* | *s. a. Th.* 16 idem] imp. const. *P* | men. un. prou.] uniuersis prouincialibus *C* 17 inserunt *P* | exercendis CM^a | iuris M^a? | a] ab his a M^a 18 exigant *P*, exigatur M^b | nouationis *R* 19 propositam *C* 20 et ceteris] *cetisque* P^a, certisque P^b | quarum *P* | auaricio M^a | *s. a. Th.* 4, 12, 2 *P* 21 ii et const. ii (ii *om. Th.*)] *Th.*, et cons. *P* 22 ualentinus *RM* | ualens] ualerius *M* | aa.] aa. et c. *S* | florentium] *Th.*, florum *SCRM*, *cf.* 10, 72, 4 | comiti *S* 23 sacr. (sacras *S*) larg.] *S Th.*, *om. CRM* 24 uitam] ut tam M^a? | esset M^a | diximus *M* | nonilli M^a 25 elicitas] *Th.*, illicitas *RM*, inlicita *C* | sanctione *C*, sanctionem M^a | huiusmodi *R* 26 adserent esse concessas *C* 27 rescripcionem M^a | functio est] functione sed *C* 28 mercium] mer R^a | labent *C*, habeant *R* 29 aequa] et qua *R* | debendi M^a | priuabuntur M^a 30 *s. a. Th.* 11, 12, 3 31 impp. *C*, impp. *R* | ualentinus *M* | ualens] et ualens *CM* | aa. *CR*, aaa. et c. *S* | ad archelaum] marcellum *S*, archelao *S* 32 comiti *C* | orienti *C*, *om. S* | omnimodo *M*

tur, quin octauas more solito constitutas omne hominum genus, quod commerciis uoluerit interesse, dependat, nulla super hoc militarium personarum[1] exceptione facienda. PP. Beryto iiii k. Febr. post consvlatvm Valentiniani et Valentis AA. a. 366?

8 Imppp. *Gratianvs Valentinianvs* et Theodosivs AAA. Palladio comiti sacrarvm largitionvm. [Th. 4, 12, 8 B 56, 4, 8] A legatis gentium deuotarum ex his tantum speciebus, quas de locis propriis, unde conueniunt, huc deportant, octauarii uectigal accipiant: quas uero ex Romano solo, quae sunt tamen lege concessae, ad propria deferunt, has habeant a praestatione immunes ac liberas. D. prid. non. Ivl. Constantinopoli. acc. xii k. Avg. Syagrio et Evcherio conss. a. 381

9 Idem AAA. Palladio comiti sacrarvm largitionvm. Vsurpationem totius [Th. 4, 12, 9] licentiae submouemus circa uectigal alabarchiae per Aegyptum atque Augustamnicam [(Th.)] constitutum, nihilque super transductione animalium, quae siue praebitione solita minime permittenda est, temeritate per licentiam uindicari concedimus.

10 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Anthemio pp. Vectigalia, quaecumque quaelibet ciuitates sibi ac suis curiis ad angustiarum suarum solacia quaesierunt, siue illa functionibus curialium ordinum profutura sunt seu quibuscumque aliis earundem ciuitatum usibus designantur, firma his atque ad habendum perpetua manere praecipimus neque ullam contrariam supplicantium super his molestiam formidari.

11 Idem AA. Lampadio pp.[2] Si quis sine persona mancipum, id est salinarum conductorum, sales emerit uendereue temptauerit, siue propria audacia siue nostro munitus oraculo, sales ipsi una cum eorum pretio mancipibus addicantur.

12 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Gaisoni comiti sacrarvm largitionvm. Quidquid contra uectigales largitionalium titulorum uel pragmaticis sacris uel adnotationibus fuerit elicitum, effectu et uiribus carere censemus. D. viiii k. Oct. Ravennae. a. 408—412

13 [3]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Flaviano pp. Exceptis his uectigalibus, quae ad sacrum patrimonium nostrum quocumque tempore peruenerunt, cetera rei publicae ciuitatum atque ordinum aestimatis dispendiis, quae pro publicis necessitatibus tolerare non desinunt, reseruentur, cum duas portiones aerario nostro conferri prisca institutio disposuerat: atque hanc tertiam iubemus adeo in dicione urbium municipumque consistere, ut proprii compendii curam non in alieno potius quam in suo arbitrio nouerint constitutam.
1 Designatae igitur consortium portionis eatenus iuri ordinum ciuitatumque obnoxium maneat, ut etiam locandi quanti sua interest licentiam sibi nouerint contributam[4].

P (61, 7. 10. 12) *CRM*

---

[1] personarum *om. Th.* [2] pu. (*Cohn, cf. Orelli inscr.* 3, 7215*a*)? [3] *fortasse iungenda est* 11, 75, 5 [4] D. iii k. Mai. Rauennae Basso et Antiocho conss. (*a.* 431) 11, 75, 5

---

1 quin] qui in PCM^a | more (mora R^a) solito] solitae *Th.* | omnem omnium M^a? | quod] qui *P*, quos *C* 2 *s. a. Th. P* | pp. … 3 aa.] p. iii k. f. *P* 4 impp. *C* | grat. ual.] *Th.*, ual. (ualens *C*, ualentinus *RM*) grat. (et grat. *M*) *SCRM* | aa. *CR*, aaa. et c. *S* | palladioco militi *R* 5 largit. *om. S*, sacr. larg. *om. CM* 6 huc] a… M^a, hanc *Th.* | octouarii *R* | uectilgal *M* 7 solo *om.* M^a | legibus R^a | deferuntur *R* 8 *s. a. Th.* 10 aa. *CR*, a. *M*, a. et c. *S* | comiti *om. S* | largitionum *om. S*, sacr. larg. *om. CM* 11 alabarchiae] *C*, arabarchiae *RM*, *cf. Iustiniani edictum* 2 *c.* 2. 3 *Marquardt Röm. Staatsverwaltung* 1 *p.* 289 | augustamnica *C*, angustamnicam *R*, augustanicam M^b 12 super transductionem *C*, sub transdictione *R* | sane *R* | inime M^a 14 honorius] hou. *P*, theodosius *S* | pp. *om. M* 15 ciuitatis *C*, uitates P^a | currus ad angtiarum *R* | quesiuerunt *CM* 16 profitura P^a | sunt *om. CM* | ciuitatium *CR*, ciuitati M^a 17 destinantur *CM* | firmam *P* | his atque] atque *P*, atque his R^a | ad *om.* PM^a | hibendum *R* 18 contraria *C* | super] pro *R* | formidare RM^b 19 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | mancipium *R*, nancipium M^a 20 uenderitue *C* | uestro *R* | monitus M^a 21 earum *M* | precium M^a 22 gaistoni *S*, carsoni *P* | largitionum *om. S*, sacr. larg. *om. CM* 23 largitionum *R* | pragmaticas PCM^a | sacris uel] CRM^b, sacris *P*, saris. M^a 24 ilicitum M^a | *s. a. P: locum Gaisonis, qui secundum Th.* 9, 38, 11 *a.* 410 *com. s. larg. fuit, a.* 412 *tenuit Probus, cf. Th.* 8, 4, 24 25 ualentinus *RM* | a. *M*, aa. et c. *S*, et theodosius aa. *R* | floriano p. *M* 26 cetera] M^b, ceterarum CRM^a 29 disposuerit *R* | in condicione *C*, indictione *R*, inductione M^a | municipiumque RM^a 30 non in] non *CR* | alieno] ali. M^a | constituta *R* 32 etiam] iam *R* | maneant M^a | sua] sui CR^b

LXII

℞ VECTIGALIA NOVA INSTITVI NON POSSE ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Gavio Victorino. Non quidem temere permittenda est nouorum uectigalium exactio: sed si adeo tenuis est patria tua, ut extraordinario auxilio iuuari debeat, adlega praesidi prouinciae quae in libellum contulisti: qui re diligenter inspecta utilitatem communem intuitus scribet nobis quae compererit, et an habenda sit ratio uestri et quatenus, aestimabimus. PP. xii k. Avg.

2 Idem AA. Ventilio[1] Callistiano. Vectigalia noua nec decreto ciuitatum institui possunt.

3 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Avrelio Tvsco et aliis. Non soleat noua uectigalia inconsultis principibus institui. ergo et exigi aliquid, quod illicite poscatur, competens iudex uetabit et id quod exactum uidetur, si contra rationem iuris extortum est, restitui iubebit.

4 Imp. Constantinvs A. ad Felicem pp. Si prouincialium nostrorum que- [B 56, 4, 16] rella de conductorum auiditate extiterit et probatum fuerit ultra uetustam consuetudinem et nostrae terminos iussionis aliquid eos profligasse, rei tanti criminis perpetuo exilio puniantur. sub conspectibus autem tuis uel eorum, qui tuae grauitati succedunt, licitationis cura seruetur. PP. vii id. Mart. Carthagine. a. 333—3?

LXIII

℞ DE COMMERCIIS ET MERCATORIBVS ℞

1 [2]Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Ivlianvm comitem Orien- [Th. 13, 1, 5 mut.] tis[3]. Negotiatores, si qui ad domum nostram pertinent, potiorum quoque homines necessitatem debitam pensionum, ut honestas postulat, agnoscere moneantur, ut per cunctos, qui emolumenta negotiationibus captant, tolerabiles fiant agnoscendae deuotionis effectus. D. xv k. Mai. Constantinopoli divo Ioviano et Varroniano conss.[4] a. 364

2 Idem AA. et Gratianvs A. Tatiano comiti sacrarvm largitionvm. Non [B 56, 1, 20] solum aurum barbaris minime praebeatur, sed etiam si apud eos inuentum fuerit, subtili

P (62 ℞ 2...4. 63 ℞) *CRM*

---

[1] Ventidio? [2] *iunge* 1, 4, 1 [3] Secundo pp. *Th. male: scribi debuit* imp. Iulianus A ad Iulianum com. Or. (*u. i.*) [4] *fuerit* Mamertino et Neuitta conss. (*u. i.*)

---

2 *rubricam om.* *R*ᵃ*M*ᵃ 3 gauio] *S*, *om. libri* | uictoriano *C*, uictori *RM* | temere *om.* *M*ᵃ 4 exactio *om.* *M*ᵃ | tenuis est] tenuissem *M*ᵃ 5 allegas praeses *C*, allega** praeses *M*ᵃ | qui re] qui *C*, inquire *M*ᵃ 6 specta *C* | institutus *C* | an] in *M*ᵃ | habanda *C* 7 ratione *C* | uestribus *M*ᵃ | et] e *R* | quantinus *M*ᵃ | *s. a. Laurent. S. Crucis plut. sin.* 6 *c.* 4 8 idem] impp. seu. et ant. *P* | aa.] a. *M*, a. et c. *S*, *om. P* | uentilio] *S*, *om. libri* | gallistiano *PR*, calestiano *M*, callistrato *C* | ciuitatium *M*ᵃ, ciuitati uim *C* 10 ualerius *RM*, ualentinianus *S* | gallius *M* | aa.] aa. et c. *S* | aurelio] *S*, *om. libri* | tuseo *P* 11 consultis *P*ᵃ | et *om. C* 12 iudens *R* | exortum *PM*ᵃ 14 ad *om. M* | pp.] p. *P* 15 de *om. C* | auiduidate *M*ᵃ | exterit *P*, extiterint *M* | uetustas *R* 16 profligasset *R*ᵃ 17 tuae] a tua *C* 18 *s. a. P* | pp.] p. *P* 20 *rubricam om. R*ᵃ 21 ualentinus *M* | orientis] orreorum *C* 22 quid ad d. n. pertinet *C* | potiorum] *M*ᵇ *Th.*, pociore *uel* pociorem *M*ᵃ, potentiorum *C*ᵇ*R*, po***** *C*ᵃ | necessitate d. pensionem *R* 24 negotiationis *R* | tolerabilis fiat *C* 25 *s. a. Th.*, *cf. ad* 1, 4, 1: *ad annum* 362 *ducunt cum locus tum Iulianus com. Or., quem ineunte anno* 363 *obiisse constat: probabilius enim Secundum pp. errore librarii ex Th.* 13, 1, 4 *in sequentem constitutionem translatum quam et hic et ad* 1, 4, 1 *errore Iustinianorum Iulianum ei substitutum esse conicitur, consules autem anni* 364 *et imperatores compilatoribus Theodosiani Codicis deberi eo ueri simillimum fit, quod idem plane fecerunt in* 1, 40, 5 *et alias quoque huius temporis constitutiones haud paucas simili modo pessum dederunt* 26 idem aa. et gr. a.] idem a. et gr. aa. *SC*, idem aa. et gr. *R*, ip. gratianus * *M* | statiano *M* | largitianum *R*, *om. S*, sacr. larg. *om. CM*

auferatur ingenio. si ulterius aurum pro mancipiis uel quibuscumque speciebus ad barbaricum fuerit translatum a mercatoribus, non iam damnis, sed suppliciis subiugentur, et si id iudex repertum non uindicat, tegere ut conscius criminosa festinat. a. 374?

3 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. THEODORO PP. Nobiliores natalibus [B 56, 1, 21]
et honorum luce conspicuos et patrimonio ditiores perniciosum urbibus mercimonium exercere prohibemus, ut inter plebeium et negotiatorem facilius sit emendi uendendique commercium. D. a. 408 uel 409

4 IDEM AA. ANTHEMIO PP. Mercatores tam imperio nostro quam Persarum regi subiectos ultra ea loca, in quibus foederis tempore cum memorata natione nobis conuenit, nundinas exercere minime oportet, ne alieni regni, quod non conuenit, scrutentur arcana.
1 Nullus igitur posthac imperio nostro subiectus ultra Nisibin Callinicum et Artaxata emendi siue uendendi species causa proficisci audeat nec praeter memoratas ciuitates cum Persa merces existimet commutandas: sciente utroque qui contrahit et species, quae praeter haec loca fuerint uenumdatae uel comparatae, sacro aerario nostro uindicandas et praeter earum ac pretii amissionem, quod fuerit numeratum uel commutatum, exilii se poenae
2 sempiternae subdendum. Non defutura contra iudices eorumque apparitiones per singulos contractus, qui extra memorata loca fuerint agitati, triginta librarum auri condemnatione, per quorum limitem ad inhibita loca mercandi gratia Romanus uel Persa commeauerit.
3 Exceptis uidelicet his, qui legatorum Persarum quolibet tempore ad nostram clementiam mittendorum iter comitati merces duxerint commutandas, quibus humanitatis et legationis intuitu extra praefinita etiam loca mercandi copiam non negamus, nisi sub specie legationis diutius in qualibet prouincia residentes nec[1] legati reditum ad propria comitentur. hos enim mercaturae insistentes non immerito una cum his, cum quibus contraxerint, cum resederint, poena huius sanctionis persequetur. a. 408 uel 409

5 IDEM AA. AETIO PV. Cessante omni ambitione, omni licentia quingentorum sexaginta trium collegiatorum numerus maneat nullique his addendi mutandiue uel in defuncti [1, 2, 4] locum substituendi pateat copia, ita ut iudicio tuae sedis sub ipsorum praesentia [(1, 2, 4)] corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem quo illi fuerant corpore subrogentur: nulli alii corporatorum praeter praedictum numerum per patrocinia immunitate concessa. D. XII K. SEPT. EVDOXIOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

6 IDEM AA. MAXIMINO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Si qui inditas nominatim uetustis legibus ciuitates transgredientes ipsi uel peregrinos negotiatores sine comite commerciorum suscipientes fuerint deprehensi, nec proscriptionem bonorum nec poenam peren-
1 nis exilii ulterius euadent. Ergo omnes pariter, siue priuati seu cuiuspiam dignitatis siue in militia constituti, sciant sibi aut ab huiusmodi temeritate penitus abstinendum aut supra dicta supplicia subeunda.

P (63, 3) *CRM* (*om. u.* 11 Nisibin ... 37 subeunda) *E* (*ad* 63, 4...6)

[1] ad sua redeant nec *similiaue exciderunt* (*Mommsen*)

1 ingenuo *R* 2 subiungentur CRM^a | et *om.* CM^a 3 id *om.* M^a | tegerere M^a 4 theod. aa. *om. P* | aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *M* | pp. *om. P* 5 conspicuus *C*, conspicuo ** M^a | exherere M^a 6 ut] uti *C* | plebeium et negotiatorem] *CM cum B* μεταξὺ ἰδιώτου καὶ πραγματευτοῦ, plebem et negotiatores *PR* | uendendique] que M^a 7 *s. a.* Q^a 8 aa.] a. et c. *S* | pp.] p. *M* | mecatores R^a | regi] C^bM^b, regi*(s?) *C*, rei *RE*, *deficit* M^a 9 cum] *E*, com *CRM* | memoratam nationem *C* 10 exerceri *M* 11 nulli M^a | nizibin *R*, nezibin *C*, nizibim *E* | artaxata] *W*, artaxate *CE*, artaxatem *R* 12 ciuitates] causas ciu. *R* 13 exstimet *RE* | committanda *E* | scientes *C* | et] quod *E* 15 earum] *CE*, earum rerum *R* | fuerunt E^a | exilii] et exilii *RE* | poena (penas *C*) sempiterna *CE* 16 earumque *E* | apparitionis *C* 17 condemnationem *C* 18 quarum *C* | limites *RE* | ad inhibita] adhibita *CE* | romanos *C* | persa] ipsa *R* 20 mercis *C* | duxerunt *R* 21 etiam] ista *E* | denegamus *R* 22 prouincias *C*, prouicia E^a | propriam *CE* 23 cum quibus] quibus *C* | contraxerunt *R* | cum resederint *om. C* 24 persequitur *C* 25 *inscriptionem om. R* | etio *C*, ethio *E*, azedio *S* | pu.] *E*, pp. *SC* | omnia amb. omnia *C* | quinquagintorum *R* 26 mutandiue] *C in loco gemino*, mutandi *CRE cum* R^a *ad l. gem.* 27 ita ut] *E*, ut aut *C*, aut *R* 28 in] et in *E* | humanis *E* 29 subrogetur *R* 30 *s. a. l. gem.* 32 maximo *S*, maximiano *C* | comiti *om. R* | sacr. larg. *om. C* | quis C^a | indictas *C*, inclitas *R* 33 commertiorum R^a 34 praescriptionem *C* 36 ab *om. C*

LXIIII

℞ DE RERVM PERMVTATIONE ET DE PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE ℞

1 Imp. Gordianvs A. Thraseae militi. Si, cum patruus tuus uenalem possessionem haberet, pater tuus pretii nomine, licet non taxata quantitate, aliam possessionem dedit idque quod comparauit non iniuria iudicis nec patris tui culpa euictum est, ad exemplum ex empto actionis non immerito id quod tua interest, si in patris iura successisti, consequi desideras. at enim si, cum uenalis possessio non esset, permutatio facta est idque, quod ab aduersario praestitum est, euictum est, quod datum est (si hoc elegeris) cum ratione restitui postulabis. D. viii id. Nov. Pio et Pontiano conss. [B 20, 3, 3] a. 238

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Primitivae. Permutationem re ipsa utpote bonae fidei constitutam, sicut commemoras, uicem emptionis obtinere non incogniti iuris est. [B 20, 3, 4]

3 Idem AA. et CC. Barcio Leontio. Ex placito permutationis re nulla secuta constat nemini actionem competere, nisi stipulatio subiecta ex uerborum obligatione quaesierit partibus actionem. [B 20, 3, 5]

4 Idem AA. et CC. Leontio. Cum precibus tuis expresseris placitum inter te et alium permutationis intercessisse eumque fundum a te datum uendidisse, contra emptorem quidem *te* nullam habere actionem perspicis, cum ab eo susceperit dominium, cui te tradidisse titulo permutationis non negasti. [B 20, 3, 6]
1 Secundum fidem autem placiti, si stipulatio subsecuta est, successores eius, cum quo contractum habuisti, conuenire non prohiberis: si uero nulla stipulatio intercessit, praescriptis uerbis actione, ut uel fides placiti seruetur tibi uel, quod alterius accipiendi fundi gratia dedisti, causa non secuta restituatur.

5 Idem AA. et CC. Theodolanae. Quoniam adseris patrem tuum ei contra quem preces fundis ea condicione dedisse fundum, ut inuicem domum certam acciperet, aditus praeses prouinciae placitis eum parere uel, si causam, propter quam fundus datus est, sequi non perspexerit, condictionis ratione datum restituere, sicut postulas, iubebit. [B 20, 3, 7]

6 Idem AA. et CC. Protogeni. Rebus certa lege traditis, si huic non pareatur, praescriptis uerbis incertam ciuilem dandam actionem iuris auctoritas demonstrat. [B 20, 3, 8]

7 Idem AA. et CC. Timotheo. Emptionem rebus fieri non posse pridem placuit. igitur cum frumenti certam modiationem Callimacho et Acamato te dedisse, ut tibi repraesentent olei designatum pondus adseueres, si placitis citra stipulationis sollemnitatem non exhibeant fidem, quantum dedisti, causa non secuta condicere pro desiderio tuo potes. S. xiii k. Nov. CC. conss. [B 20, 3, 9] a. 294

V (*incipit u.* 34 secuta) *P* (64, 1 ℞ 2...4. 6 [7 *p*] 5) *L* (64 ℞ 2. 1. 3. 4. 6. 5. 7) *CRM*

---

2 permutatationem *S* | et de] et *R* 3 actionem *S* 4 thraseae] *SR*, traset *P*, trasae *L*, traceae *C*, tharusae *M* | militi] *S*, *om. libri* | uenalem] uela *uel* uelam P^a 6 quod *om.* M^a | euictam L^vC^a, euicta C^b 7 tuum *PL* | iure *R* 8 idque] id *PC*, id quod L^t: καὶ τοῦτο *BΣ* (κ.π.) 9 ab] a** (ad?) P^a, ** L^a | praestitutum P^a | euictum est *om.* M^a 10 postulas R^a | *s. a. PL hoc loco et ad* 60, 1 | d.] pp. *PL h. l.* | viii] dct. *PL ad* 60, 1, *ortum uidelicet ex* oct[auo] | pio et pon. cc. *PL ad* 60, 1, *om. PL h. l.* 11 rei C^a 12 bona R^a | memoras *C* 13 *in PL subiungitur subscriptio c.* 8 14 aa. et cc.] aa. *M*, a. *S* | barcio] *S*, *om. libri* 17 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa. et cc.] *CR*. aa. *PLM*, a. *S* 18 permutationes *C* | a] ad P^aC^a? | uendidisset PL^a? 19 te nullam habere] *Q*, nullam habere *PLCR*, nullam habere te *M* | prospicis *libri* 20 negas R^bM^a | sec. fid. autem pl. si] CR^b, si sec. f. a. pl. P^bLM, si *om.* P^aR^a 21 subsetuta P^a, subiecta *C* | eiusdem *RM* | prohibueris *C* 22 intercesserit *M* 23 non consecuta *R* | restitueretur *PLC* 25 et cc. *om. PL* | adseueras *CM* | ei *om.* M^a 26 precem *PLC* | ea] *PL*, hac *CRM* 27 eum] secum *C* | fundum R^a 28 prospexerit *PLCM* | condicionis *LCRM* | datam PL^a | postulat M^a 29 protogeri *M* 31 *inscriptionem om. M* | e*(p?)mptionem L^a, eptionem R^a 32 modiaccionem pL^aM^a | camato *C*, achamato *R* 33 repraesentet pCM^a, represent** L^a, repraesentetur L^b | placiti *CM* | stiplilationis R^a | sollempnita M^a? 34 pro desiderio] rosiderio V^a 35 *s. a. V: in p extat* s.

8 [1]IDEM AA. ET CC. PAVLINAE. Ea lege rebus donatis Candido, ut quod placuerat menstruum seu annuum tibi praestaret, cum huiusmodi conuentio non nudi pacti nomine censeatur, sed rebus propriis dictae legis substantia muniatur, ad implendum placitum, sicut postulas, praescriptis uerbis tibi competit actio. S. NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. [B 20, 3, 10] a. 294

LXV
R DE LOCATO ET CONDVCTO R

1 IMP. ANTONINVS A. IVLIO AGRIPPINO. Dominus horreorum periculum uis maioris uel effracturam[2] latronum conductori praestare non cogitur. his cessantibus si quid extrinsecus ex depositis rebus inlaesis horreis perierit, damnum depositarum rerum sarciri debet. PP. PRID. NON. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [Collatio 10, 8 B 20, 1, 63] a. 213

2 IDEM A. EPIDIO EPICTETO. Aduersus eos, a quibus extruenda aedificia conduxisti, ex conducto actione consistens eo iudicio quod est bonae fidei debitum cum usuris solitis consequeris. PP. K. IVL. ROMAE ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 20, 1, 64] a. 213

3 IDEM A. FLAVIO CALLIMORPHO. Diaetae, quam te conductam habere dicis, si pensionem domino insulae soluis, inuitum te expelli non oportet, nisi propriis usibus dominus esse necessariam eam probauerit aut corrigere domum maluerit aut tu male in re locata uersatus es. PP. VIII ID. IAN. MESSALA ET SABINO CONSS. [B 20, 1, 65] a. 214

4 IMP. ALEXANDER A. ARRIO SABINO. Et diui Pii et Antonini[3] litteris certa forma est, ut domini horreorum effractorum eiusmodi querellas deferentibus custodes exhibere necesse habeant nec ultra periculo subiecti sint. [B 20, 1, 66]
1 Quod uos quoque adito praeside prouinciae impetrabitis. qui si maiorem animaduersionem exigere rem deprehenderit, ad
2 Domitium Vlpianum praefectum praetorio et parentem meum reos remittere curabit. Sed qui domini horreorum nominatim etiam custodiam repromiserunt, fidem exhibere debent. PP. K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

5 IDEM A. AVRELIO PETRONIO. Certi iuris est ea, quae uoluntate dominorum coloni in fundum conductum induxerint, pignoris iure dominis praediorum teneri. quando autem domus locatur, non est necessaria in rebus inductis uel illatis scientia domini: nam ea[4] quoque pignoris iure tenentur. PP. K. MART. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 20, 1, 67] a. 223

V A (65 R 3) *P* (64, 8. 65 R 1...3) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *cf. nota ad rubricam* 8, 39 [2] effracturae *Collatio* [3] ex diui Pii Antonini (*u. i.*)? [4] *firmant B:* sine pacto *suppl.*

1 candido] $L^bR^aM^b$, a candido $VP^bL^aR^bM^a$, a candid• P^a, a canoido *C:* ὁ δεδωκώς τινι ἐφ' ᾧ λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ *B* 2 annuam PL^a | praestaret] praestari et PL^a, praestaret et L^b, praestari R^b 3 substantiam *C* 4 *s. a. VPL et PL ad c.* 2 | s.] d. *PL ad c.* 2, *om. PL h. l.* | nic. cc. conss. *V*, nicomedi. cc. *PL ad c.* 2, nicomedi cc. conss. *PL h. l.* 7 antonius *M* | aa. R^a | iulio] *S Collatio, om. libri* (*deficit V*) 8 ui maiorum (malorum P^v) PL^a, uis maio•• M^a | effracturam] VL^bCM *cum BΣ* (*κ.π.*) τὴν διορυγήν, ex fractura PL^aR | conductionibus C^a | cogitur] quo igitur *C* 9 periret P^a 10 sarciri] VCM^a *Coll. cum BΣ* (*κ.π.*), ei resarciri PL^a?*R*, resarciri L^b, ei sarciri M^b | *s. a. V Coll.: in PL est subscriptio c.* 2 | pp. prid. non. ian.] *V*, pp. iiii non. nou. *Coll.* 11 ephidio *S, om. libri* | epicteto] et piceto *R*, iepieteto *M* | a *om. C* 12 condixisti ex condicto R^a, ex *om.* M^a. *u. i. BΣ* (*κ.π.*) | actionem *V:* τῇ κονδούκτι ἀγωγῇ ἐνιστάμενος *BΣ* (*κ. π.*) 13 *s. a. V et PL ad c.* 1 | a. IIII *om. PL* 14 flauio] *S, om. libri* | callimorpho diaetae] *VA*, calimorfo *S*, callimorfodia ede *C*, callimorphoniae ede (edem *PR*) *PLR*, callimorphiae aedem (aede M^a?) *M* 16 insulae] VAM^v, in solido *PLR*, in solidum C^bM^t, *inc.* C^a*:* ἐφ' ὅσον δίδωσι τὸ μίσθωμα *B* | soluis] *VA cum B* (*u. s.*), soluisti PLC^bRM, *inc.* C^a 16 corrigere] cum corr. *R* | tu] cum PL^aR^a 17 collata P^a, *inc.* L^a | uersus *C* | *s. a. VA: in PL est subscriptio c.* 4 | messaia et sábilio (*om.* conss.) *A* 18 arrio] hario *S, om. libri* | et diui pii et] *VC*, ex diui pii et R^a, ex diui pii R^bM | certe M^a | 20 subiecta *C* | sunt *R* 21 qui] qua R^a rem depreh.] repreh. M^a 22 praetori *V*, praetorii CM^a 23 qui] quia C^bRM^b | rei promiserunt *C* | fidem (idem VCM^b) exh. debent *om.* M^a 24 *s. a. V et PL ad c.* 3 | conss. *V*, cc. *PL* 25 idem] impr. alex. *PL* | a.] aa. *R* | aurelio] *S, om. libri* | patronio *PL* 26 induxerunt *M* | iuris R^a 27 locatum M^a? | necessario L^a, necessariam *C*, necessari M^a 29 ea] hac *PL:* ἐπὶ δὲ οἴκου μισθωθέντος, κἂν ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου τινὰ εἰσενεχθῶσιν, ὑπόκεινται *B* | *s. a. VPL* | pp.] d. *PL* | max. II *om. P*, max. II et *om. L*

6 IDEM A. LVCILIO VICTORINO. Nemo prohibetur rem quam conduxit fruendam alii locare, si nihil aliud conuenit. PP. V K. MART. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. | B 20, 1, 68 | a. 224

7 IDEM A. SEPTIMIO TERENTIANO MILITI. Si, cum Hermes uectigal octauarum in quinquennium conduceret, fidem tuam obligasti posteaque spatio eius temporis expleto, cum idem Hermes in conductionem ut idoneus detineretur, non consensisti, sed cautionem tibi reddi postulasti, non oportere te posterioris temporis periculo adstringi competens iudex non ignorabit. PP. V ID. IAN. ALBINO ET MAXIMO CONSS. | B 20, 1, 69 | a. 227

8 IDEM A. SABINIANO HYGINO. Licet certis annuis quantitatibus fundum conduxeris, si tamen expressum non est in locatione aut mos regionis postulat, ut, si qua *la*be tempestatis[1] uel alio caeli uitio damna accidissent, ad onus tuum pertinerent, et quae euenerunt sterilitates ubertate aliorum annorum repensatae non probabuntur, rationem tui iuxta bonam fidem haberi recte postulabis, eamque formam qui ex appellatione cognoscet sequetur. PP. K. AVG. POMP*EIANO* ET PELIGNO CONSS. | B 20, 1, 70 | a. 231

9 IDEM A. AVRELIO FVSCO MILITI. Emptori quidem fundi necesse non est stare[2] colonum, cui prior dominus locauit, nisi ea lege emit. uerum si probetur aliquo pacto consensisse, ut in eadem conductione maneat, quamuis sine scripto, bonae fidei iudicio ei quod placuit parere cogitur. PP. VII ID. SEPT. MAXIMO *II* ET VRBANO CONSS. | B 20, 1, 71 | a. 234

10 IMP. GORDIANVS A. POMPONIO SABINO. Viam ueritatis ignoras in conductionibus non succedere heredes conductoris existimans, cum, siue perpetua conductio est, etiam ad heredes transmittatur, siue temporalis, intra tempora locationis heredi quoque onus contractus incumbat. D. VIII K. MART. GORDIANO ET AVIOLA CONSS. | B 20, 1, 72 | a. 239

11 IMP. PHILIPPVS A. AVRELIO THEODORO. Inuitos conductores seu heredes eorum post tempora locationis impleta non esse retinendos saepe rescriptum est. PP. VI ID. AVG. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. | B 20, 1, 73 | a. 244

12 IDEM A. ET PHILIPPVS C. AVRELIO NICAE. Damnum, quod per adgressuram latronum in possessionibus locatis rei tuae illatum esse proponis, a domina earundem possessionum, quam nullius criminis ream facere te dicis, sarciri nulla ratione desideras. PP. IIII K. NOV. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. | B 20, 1, 74 | a. 245

13 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. AVRELIO HERACLIDAE. Si diuisa conductio fuit et in singulis pro partibus facta, alieno nomine conueniri uos non oportet. si autem omnes qui conducebant in solidum locatori sunt obli- | B 20, 1, 75

V P (*om.* 65, 7) *L* (*om.* 65, 7) *CRM*

---

[1] tempestateue? [2] sinere *suppl.* (*Mommsen, cf. BΣ* (κ.π.) ἐᾶν … ἔχειν)

---

1 a.] aa. *VR* | lucillio *S, om. libri* | prohibentur M^a 2 *s. a. V: in PL est subscriptio c.* 8 3 septimio gerentiano militi *S*, terentiano *libri* 4 in *om.* VM^a 5 condictionem ut et idoneus *M* | consensis V^a 6 te] te de RM^b | pericula M^a 7 *s. a. V Patauinus* 688 *Capilupianus* 19 | max. conss.] mant. *Cap.* 8 aa. *R* | sauiniano *S, om. libri* | eginio *S*, nigino *L* 9 aut] *VC cum Graecis*, ut *PLRM* | labe] albae *V*, albe *C*, aluee PL^t, lue L^rRM^b, l..e M^a, *cf. Dig.* 19, 2, 15, 2 10 tempestatum V^b, tempestatis *uel* tempestatus V^a | addididissent *C* | tuus *C* | pertinent *L* | et] et si L^a? | uenerunt *PLRM* 11 pubertate V^a, p (*uel* pro) ubertate R^a | tu M^a | iuxtam *C* 12 eaquae V^a, .. eamquae L^a 13 *s. a. V et PL tam hoc loco quam ad c.* 6 | pp.] d. *PL ad c.* 6 | pomponio *V P ad c.* 6 *L utroque loco*, pompinio *P h. l.* | et pel. conss. *om. PL h. l.* 14 a.] a. et c. *S* | aurelio fusco militi] *S*, fusco *VCRM*, flusto *PL* | emptoribus C^a | n̄cesse P^a 15 colono M^a?M^v | cui] cu M^a | uerum] nam *PL*: πλὴν ἐάν *BΣ* (κ.π.) 16 facto M^a *cum BΣ* (κ.π.) ἀπό τινος φάκτου: *at* pacto *legerunt et Thalelaeus* (*B*): εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τοιούτῳ συμφώνῳ ἠγόρασε *et Theodorus* (*BΣ*) εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησε | concessisse *C* | eandem *C* 17 pare M^a | cogetur *L* | *s. a. VPL* | VII] *V*?, uiii *PL* | II (iii *V*) et *om. PL* | conss. *om. PL* 18 gord. a.] antoninus *C* | ponpinio *P*, ponpeio *C* | sauino *S, om. libri* | ignorans *R* | condictionibus R^a 20 transmutatur *C* | locationis] cum locationis R^a, conductionis *C* 21 *s. a. VPL* | d. VIII k. mart.] *PL*, pp. u k. ian. *V*? | gordiano et auiola] g. et al. *PL* 22 phil. a.] const. a. *V*, philippus a. et philippus c. *S* | aurelio] *S, om. libri* 23 rescriptos P^a | *s. a. VPL* | pp. VI] d. *PL* 24 peregrio V^a, perg. *PL* 25 et phil. c. aurelio (aur. *om. VCR*) nicae (nicee *S*)] *SVCR*, nicae *PL*, et cc. nicae *C*, niceae filippo consuli *M* 26 rei] regi C^a | eorundem M^a 27 te *om. C* | resarciri *R* 28 *s. a. V: in PL est subscriptio c.* 13 29 *c.* 13 *et* 14 *transponit S* | imppp. *P* | et *om. S* | gallianus *M* | et ualerianus (ual. *V*, ualerius *SCR*) c.] ualerio consuli *M* | aurelio] *S, om. libri* | heraclidae *om. M, inc.* P^a 30 conductio] coniunctio R^a? | in *om. V*: ἐπὶ ἑκάστῳ *BΣ* (κ.π.) 31 sin *M*

gati, ius ei competens conueniendi quem uelit non debeat auferri. Habetis sane uos facultatem locatori offerendi debitum et, ut transferantur in uos ea, quae ob hanc conductionem ab his quorum nomine inquietamini obligata sunt, postulandi. PP. VIII ID. MART. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

14 IDEM AA. ET C. AVRELIO IVLIO. Si hi, qui a uobis redemerant frumentum et hordeum annonae inferendum, accepta pecunia fidem fefellerunt, ex locato agere cum his potestis. PP. VIII K. IAN.[1] AEMILIANO ET BASSO CONSS. [B 20, 1, 76] a. 259

15 IDEM AA. ET C. AVRELIAE EVPHROSYNAE. Si fundo a locatore expulsa es, agere ex conducto potes poenamque, quam praestari rupta conuentionis fide placuit, exigere ac retinere potes. PP. ID. AVG. AEMILIANO ET BASSO CONSS. [B 20, 1, 77] a. 259

16 IDEM AA. ET C. AVRELIO TIMOTHEO. Legem quidem conductionis seruari oportet nec pensionum nomine amplius quam conuenit reposci. sin autem tempus, in quo locatus fundus fuerat, sit exactum et in eadem locatione conductor permanserit, tacito consensu eandem locationem una cum uinculo pignoris renouare uidetur. PP. IIII K. AVG. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. [B 20, 1, 78] a. 260

17 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. HOSTILIO HECTARIO. Praeses prouinciae ea quae ex locatione debentur exsolui sine mora curabit, non ignarus ex locato et conducto actionem, cum sit bonae fidei, post moram usuras legitimas admittere. PP. XV K. APRIL. DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO *III* AA. CONSS. [B 20, 1, 79] a. 290

18 IDEM AA. ANNIO VRSINO. Excepto tempore, quo edaci lucustarum pernicie sterilitatis uitium incessit, sequentis temporis fructus, quos tibi iuxta praeteritam consuetudinem deberi constiterit, reddi tibi praeses prouinciae iubebit. PP. XI K. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. [B 20, 1, 80] a. 290

19 IDEM AA. ET CC. IVLIO VALENTINO. Circa locationes atque conductiones maxime fides contractus seruanda est, si nihil specialiter exprimatur contra consuetudinem regionis. quod si alii remiserunt contra legem contractus atque regionis consuetudinem pensiones, hoc aliis praeiudicium non possit adferre. S. V K. MAI. HERACLEAE AA. CONSS. [B 20, 1, 81] a. 293

20 IDEM AA. ET CC. AVRELIO CARPOPHORO. Qui rem propriam conduxit existimans alienam, dominium non transfert, sed inefficacem conductionis contractum facit. S. III K. MART.[2] HERACLEAE AA. CONSS. [B 20, 1, 82] a. 293

21 IDEM AA. ET CC. ANTONIAE. Si olei certa ponderatione fructus anni locasti, de contractu bonae fidei habito propter hoc solum, quod alter maiorem obtulit ponderationem, recedi non oportet. D. VIII ID. OCT. SIRMI *AA. CONSS.* [B 20, 1, 83] a. 293

V (*deficit u.* 32 *in* locasti) A^{ul} (65, 15) *PLCRM* (*transponit c.* 16. 15)

[1] Iun.? [2] Mai. (*Mommsen*)?

1 uelit] uelli R^a, uel** M^a | uos sane *CR* | facultates *om. M* 2 debiti M^a | et ut] VL^bRM *cum* *BΣ* (κ.π.) καὶ ἵνα, ut PL^a, et *C* | transferantur] transt *uoluit, mox correxit L* | condictionem *VR*, μίσθωσιν *BΣ* (κ.π.) 3 inquietimini *P* | postulandi *om.* PL^a | *s. a. V et PL ad c.* 12 | pp. *om. PL* 5 aa.] a. SM^b | et cc. *VPLCM*, *om. R* | aurelio] *S*, *om. libri* | hi] is V^a, i *uel* ii V^b, hii *M* | redemereant P^a 6 et hordeum] pro ilacione ************** deum M^a | pecua P^a | fellerunt P^a 8 idem a. *S*, impr. ual. a. *PL* | et cc. *VACM*, et *R*, *om. PL* | aurelio *S*, *om. libri* | euphrosime *S* | si] si de CRM^b | fundolocatore V^a? 9 qua *C* 10 *s. a. VPL* | pp.] d. *PL* 11 aa.] a. *SPL* | et cc. *VCM*, c. *om. R* | aurelio] *S*, *om. libri* | theomotheo *S* 12 pensionem R^a | reposcat P^tL^a? | in quo] εἰς ὅν *BΣ* (κ.π.) 13 sit ex.] ex. est *C* | et in] et R^a 14 pigneris M^a | *s. a. V* 16 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *CM* | hostili *PL*, ostilo *R*, hostirii *M* | hectario] *S*, *om. libri* | praesidi prou. *ex legis initio inscriptioni addit S*, *item in V haec uerba ad inscriptionem trahuntur* 17 igarus P^a 18 actione L^bC | moras *PLC*: ἀπὸ ὑπερθέσεως *B* | *s. a. V* 19 IIII] *sic uel* u *V* | III] iu *V* 20 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *CR* | ursino] *S*, *om. libri* | quae edaci *C*, qu*daci M^a | locustarum $VPLC^bRM$, lacustarum C^a 21 intercessit $P^bR^bM^b$ | consuetunem *P* 22 *s. a. VPL* 24 a. et c. *S*, et cc. *om. PL* | iulio] *S*, *om. libri* | ualentino] *CRM*, ualent. *V*, ual. *PL*, ualerio *S* | locationis atque conductionis P^a, locationes acque conductiones *L* 26 pensionis *C*, regionis pensiones L^a 27 *s. a. V* 28 aa. et cc.] a. *S* | aurelio] *S*, *om. libri* | carphoforo *V*, carphoro *S*, carpothoro *PL* | conduxit exist.] conduxistimans V^a 29 alienum *V* | non *om.* L^a | transfret *P* 30 *s. a. V*: *in PL est subscriptio c.* 21 31 *inscriptionem om.* M^a | et cc. *om. PL* | certo *V* | annus R^a 32 maiorem] marem P^a 33 recederi *C* | *s. a. PL ad c.* 20 | aa. conss. *om. PL*

22 Idem AA. et CC. Papiniano. Si hi, contra quos supplicas, facta locatione temporis certi suas tibi locauerint operas, quatenus bona fides patitur, causa cognita competens iudex conuentionem seruari iubebit. [B 20, 1, 84] a. 293

23 Idem AA. et CC. Avrelio Prisco. Ad probationem rei propriae siue defensionem non sufficit locatio ei facta, qui post de dominio coeperit contendere, cum nescientia dominii proprii et errantis nullum habeat consensum: sed ex euentu, si uictus fuerit[1], contractus locationis non constitisse magis declaratur. nemo enim sibi iure possessionem mutare potest[2]. [B 20, 1, 85] a. 293

24 Idem AA. et CC. Avrelio Antonino. Contractus locationis conductionisque non interuenientibus etiam instrumentis ratus habeatur: secundum quod heredes conductoris, etsi non interuenerint instrumenta, non uxorem conuenire debes. sane de posteriore tempore, quo conductricem ipsam proponis fuisse, adesse fidem precibus tuis probans pensiones integras ab ea pete. PP. viii k. Ian. AA. conss. [B 20, 1, 86] a. 293

25 Idem AA. et CC. Avrelio Epagatho. Si quis conductionis titulo agrum uel aliam quamcumque rem accepit, possessionem debet prius restituere et tunc de proprietate litigare[2]. iii k. Ian. Sirmi *AA.* conss. [B 20, 1, 87] a. 293

26 Idem AA. et CC. Avrelio Opilioni et Hermio. Si conductionis implestis fidem, eius rei gratia factum instrumentum euanuit. quod si quid uestrum in fundo fuit uel ui direptum est, hoc restitui uobis praeses prouinciae iubebit. D. iii k. Mai. *CC.* conss. [B 20, 1, 88] a. 294

27 Idem AA. et CC. Maximiano Agopodi. Si tibi quae pro colonis conducti praedii prorogasti dominus fundi stipulanti dare spopondit, competens iudex reddi tibi iubebit. nam si conuentio placiti fine stetit, ex nudo pacto perspicis actionem iure nostro nasci non potuisse. [B 20, 1, 89] a. 294

28 Idem AA. et CC. Tvsciano Neoni. In iudicio tam locati quam conducti dolum et custodiam, non etiam casum, cui resisti non potest, uenire constat. D. xv k. Oct. *CC.* conss. [B 20, 1, 90] a. 294

29 Idem AA. et CC. Avrelio Ivliano. Cum conductorem aedificia, quae suscepit integra, destruxisse proponas, haec heredes etiam eius praeses prouinciae instaurare aedificiorum inter uos habita ratione iubebit. [B 20, 1, 91]

30 [3]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Florentio pp. Curialis neque procurator neque conductor alienarum rerum nec fideiussor aut mandator conductoris existat. alioquin nullam obligationem neque locatori neque conductori ex [Nou. Theod. 9 mut.]

P (*om. c.* 27. 30) *L* (*ut P*) *CR* (*transponit c.* 27. 26) *M*

[1] fueris? [2] *finis c.* 23 nemo ... potest *pertinere uidetur ad finem c.* 25 (*u. i.*) [3] *iunge* 1, 14, 5

1 et cc. *om.* P^b*L*, *deficit* P^a | papiliano *S*, papiano *RM*, *deficit* P^a 2 suas] ****as P^a 3 *in PL additur subscriptio c.* 24 4 et cc. *om. PL* | aurelio] *S*, *om. libri* | prisco] *PL*, briso *SM*, fisco *CR* 5 coepit *C* | inscientia *C*$R^b$$M^b$, scientia $R^a$$M^a$? 6 domini propria *R*?, proprii dominii *C* | et] * L^a, *om. R* | habet *L* 7 poss. mut. pot.] locationis uel conductionis mut. pot. L^a, mut. pot. poss. L^b. *comma* nemo ... potest *hoc loco legerunt Graeci:* οὐδὲ γὰρ δυνατὸν αὐτομάτως συναλλάξαι τινὰ ἑαυτῷ τὸν τίτλον τῆς νομῆς καὶ ἀντὶ δεσπότου γίνεσθαι μισθωτόν *B* 9 aurelio] *S*, *om. libri* | antonio *C* 11 interuenerit P^a | posterioris (*emend. ex* posteris *a manu prima*) P^t, posteriori L^t 12 adesse] aesse M^a 13 integras] tuas *C* | *s. a. PL hoc loco et ad c.* 22 | aa. conss.] aaa. cc. *PL ad c.* 22, cc. *PL h. l.* 14 aurelio] *S*, *om. libri* | epigatho *C*, epazato *M* | tutulo *M* | agrum] domum $P^t$$L^t$ 15 restituere prius *M* | tun M^a 16 *s. a. PL* | sirmi aa. conss.] cc. sir. *PL* 17 aurelio] *S*, *om. libri* | opilioni et] *PM*, oponi et S^a, oploni (*uel* oplooni S^b) et S^b*L*, ophoni et *C*, *om. R* | hermio] *C*, thermonio *S*, hermo *P*L^a, hermosi L^b, ermoni *R*, iermioni *M* | impletis (impletis * L^a?) fides (fidem L^b) *PL* 18 eiusdem *C* 19 ui] uobis ui *R* | subreptum *C* | *s. a. PL: fortasse pertinet ad c.* 27 | cc. conss.] cc. *PL* 21 agopodi] *S*, *om. libri* 22 stipulati M^a 23 prospicis *libri* | actionem] quaestionem *C*$R^a$$M^t$: ἀγωγὴ οὐ τίκτεται *B* 24 *de subscriptione u. ad u.* 19 25 tusciano] *S*, *om. libri* | ueoni *R* 26 etiam] ciam M^a | *s. a. PL* 27 cc. conss.] et cc. *PL* 28 aurelio] *S*, *om. libri* 29 destraxisse L^a | haec *om.* M^a 31 ualentinus *RM* | aa.] a. et c. *S* | pp.] p. *M* | curalis M^a 33 conductorum *R* | nulla *C*

huiusmodi contractu competere sancimus. D. VII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

31 [1] IMP. LEO A. ASPARI MAGISTRO MILITVM. Milites nostros alienarum rerum [B 20, 1, 92] conductores seu procuratores aut fideiussores uel mandatores conductorum fieri prohibemus, ne omisso armorum usu ad opus rurestre se conferant et uicinis graues praesumptione cinguli militaris existant. armis autem, non priuatis negotiis occupentur, ut numeris et signis suis iugiter inhaerentes rem publicam, a qua aluntur, ab omni bellorum necessitate defendant. D. PRID. NON. IVL. CONSTANTINOPOLI LEONE A. CONS. a. 458

32 IMP. ZENO A. ADAMANTIO PV. Ne cui liceat, qui aliquam domum alienam [B 20, 1, 93] uel locum aut ergasterium nomine conductionis accepit, alteri, qui post eum domini uoluntate ad eandem conductionem accessit, litem inferre, quasi rem illicitam aut agenti damnosam temptauerit, sed patere facultatem dominis domos suas uel ergasteria uel loca cui uoluerint locandi, ipsis nihilo minus qui conduxerint ab omni super hoc molestia liberis conseruandis: nisi forte pacta per scripturam specialiter inita cum dominis uel cum his qui
1 postea conduxerunt, legibus uidelicet cognita, agentis intentionibus suffragantur. Quod si quis huiusmodi controuersiam sacris iussionibus interdictam crediderit commouendam, si priuatus est, acriter caesus exilii subeat poenam, si militat, decem librarum auri dispendio feriatur.

33 IDEM A. SEBASTIANO PP. Conductores rerum alienarum seu [8, 4, 10 mut. B 20, 1, 94] alienam cuiuslibet rei possessionem precario detinentes seu heredes eorum, si non eam dominis recuperare uolentibus restituerint, sed litem usque ad definitiuam sententiam expectauerint, non solum rem locatam, sed etiam aestimationem eius uictrici parti ad similitudinem inuasoris alienae possessionis praebere compellantur. D. V K. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODERICO CONS. a. 484

34 Ἑκατέρῳ ἡ διάταξις ἐπιτρέπει καὶ τῷ μισθώσαντι καὶ τῷ μισθωσαμένῳ ἐξεῖναι ἐντὸς [B 20, 1, 95] ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μίσθωσιν καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ μὴ διδόναι πρόστιμον ὡς ἐκ παραβασίας, εἰ μὴ ἄρα ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀπετάξαντο ἰδικῶς τῷ τοιούτῳ συμφώνῳ ἢ ἀγράφως ἀπεῖπον.

35 IMP. IVSTINIANVS A. AD SENATVM. Licet retro principes multa de militibus, [B 20, 1, 96] qui alienas possessiones uel domus conductionis titulo procurandas suscipiunt, sanxisse manifestum est, tamen quia res sic est contempta, ut neque interminationis sacratissimae constitutionis milites memores ad huiusmodi sordida audeant uenire ministeria et relictis studiis publicis signisque uictricibus ad conductiones alienarum rerum prosilire et armorum atrocitatem non in hostes ostendere, sed contra uicinos et forsitan aduersus ipsos miseros colonos, quos procurandos susceperunt, conuertere, necessarium duximus ad hanc sacratissi-
1 mam uenire constitutionem altius et plenius huiusmodi causam corrigentes. Iubemus itaque

A[ul] (65, 33) *P* (*om. c.* 30. 31. 35) *L* (*ut P*) *CRM: c.* 34 *dedimus ad indicem B*

[1] *iunge* 12, 35, 15

1 *s. a. Nou. Th. et* 1, 14, 5 2 festo uc. conss. *Nou.* 3 a.] aa. *R[a]*, *om. C* | aspero *R* | militum] mil. nō. *S* 4 ductores *R[a]* | seu proc. *om. M[a]* | aut] uel aut *C* 5 praesumptiones *R[a]* 6 militares *R[a]* 8 *subscriptionem restitui ex* 12, 35, 15 9 zeno] leo *M[a]* | adamantium *SCR*, ad damatium *M* | pu.] pp. *SC*, p. *M* | liteat *P[a]* 10 nomine] in integrum *C* 12 patre *P[a]* | facultates *C* | domus *RM[a]* | ergasterias *C* | loca] loca non (non *del. P[b]*) locata *PL[a]?* 13 locandis *C* | conduxerant *M* | libris *M[a]* 14 pacta] factam *C* | scripturas *PL* | iniecta *P[a]* | cum his] his *CRM* 15 conduxerint *C* | legibus] l. et *L[a]* | suffragentur *R* 16 quis] quis ut *P*, quis • *L[a]* | crediderint *C* 17 subiit *C* 19 a.] aa. *R[a]* | pp.] p. *M*, *om. P* | seu] sed et *A* 20 heres *P[a]* 21 diffin••am *P[a]* 22 solum] soriulum *L[a]* 23 *s. a. l. gem.* 25 lex xxxiu greca *S*, constitutio graeca *R*. *breuior index extat in Epit.* 7, 21: ἐξεῖναι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μίσθωσιν ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ μηδὲν διδόναι πρόστιμον ὡς ἐκ παραβασίας. εἰ μὴ ἄρα ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀπετάξατο τούτῳ ἰδικῶς. *praeterea c.* 34 *citatur in dictato de consiliariis his uerbis* non praetermittas illam pulcherrimam legem, qua cauetur licere intra annum sine poena a contractu in conductionibus recedere 26 μή] *B*, μηδέ *Synopsis* (*M* 13, 31 *Zach.*) 27 ἄρα *om. Syn.* | ἰδικῶς] *Syn.*, *om. B*, *u. s. Epit.* 32 mysteria *R[a]* 33 conductionem *R* 34 auctoritatem non in honestes *R[a]*

omnes omnino, qui sub armis militant, siue maiores siue minores (milites autem appellamus eos, qui tam sub excelsis magistris militum tolerare noscuntur militiam quam in undecim deuotissimis scholis taxati sunt, nec non eos, qui sub diuersis optionibus foederatorum nomine sunt decorati) saltem in posterum ab omni conductione alienarum rerum temperare scituros, quod ex ipso contractus initio sine aliquo facto uel aliqua sententia cadant militia et non sit regressus eis ad pristinum gradum neque a beneficio imperiali neque a consensu uel permissu iudicis, sub quo tolerandam sortiti sunt militiam: ne, dum alienas res conductionis titulo esse gubernandas existimant, suas militias suamque opinionem amittant, ex militibus pagani, ex decoratis infames constituti: et quod post huiusmodi conductionem, quam penitus interdiximus, a publico susceperint, et hoc sine aliqua mora uel procrastina-
2 tione reddere compellantur. Scituris et ipsis, qui suas facultates post hanc legem eis ad conductionem permiserint nostra lege eorum conamine uiolata, quod nulla eis exactio contra eos concedatur, ut, qui alieni appetens constitutus militem procuratorem elegerit, et suis
3 cadat redditibus. Pateat autem omnibus huiusmodi copia apud competentes iudices accusationis, ut, qui in hac causa delator existat, laudandus magis quam uituperandus intellegatur: poena, quam contra milites nostrorum praeceptorum contemptores et ipsos, qui eis conductionem rerum ad se pertinentium permiserint, statuimus, in futuris causis obtinente[1].

LXVI

℞ DE EMPHYTEVTICO IVRE ℞

1 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Ius emphyteuticarium neque conductionis B 20, 2, 1
neque alienationis esse titulis addicendum, sed hoc ius tertium sit constitutum ab utriusque memoratorum contractuum societate seu similitudine separatum, conceptionem definitionemque habere propriam et iustum esse ualidumque contractum, in quo cuncta, quae inter utrasque contrahentium partes super omnibus uel etiam fortuitis casibus pactionibus scriptura interueniente habitis placuerint, firma illibataque perpetua stabilitate modis omnibus debeant custodiri: ita ut, si interdum ea, quae fortuitis casibus sicut[2] eueniunt, pactorum non fuerint conuentione concepta, si quidem tanta emerserit clades, quae prorsus ipsius etiam rei quae per emphyteusin data est facit interitum, hoc non emphyteuticario, cui nihil reliquum mansit, sed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat, imputetur: sin uero particulare uel aliud leue damnum contigerit, ex quo non ipsa rei penitus laedatur substantia, hoc emphyteuticarius suis partibus non dubitet adscribendum. a. 476—

2 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. In emphyteuticariis contractibus B 20, 2, 2
sancimus, si quidem aliae pactiones in emphyteuticis instrumentis fuerint conscriptae, easdem et in aliis omnibus capitulis obseruari et de reiectione eius qui emphyteusin suscepit,
1 si solitam pensionem uel publicarum functionum apochas non praestiterit. Sin autem nihil super hoc capitulo fuerit pactum, sed per totum triennium neque pecunias soluerit neque

P (66 ℞ 2) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] D. XI k. Aug. Constantinopoli Lampadio et Oreste uu. cc. conss. (*a.* 530) *suppl. Buchholtz recte, cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 184 [2] secus?

4 temporale R^a 5 ipsos contractus ab initio R^a, ipso contractu ab initio R^b 6 a benef.] benef. *M* | imperati M^a | consensu] concessu *CM* 7 permisso *R* | toleranda *C*, tollerandum R^a 9 infame *C*, ex infames M^a? 12 condictionem permiserit *C* | eorum *om.* R^a | eis] eas R^a 13 qui] quod R^a 14 redditibus tibus M^a? | copiam R^a | competens $R^a M^a$? | 15 existat ... 16 milites *om.* R^a 16 penam *C*, poe M^a | nostrorum (nostrarum M^b) praeceptionum *CM*, nostros (n.... R^a) praeceptorum *R* 17 conductione *C* | rerum ad se *om. C* | permiserunt *R* | optinentes *C* 19 de iure emfiteutico (—tentico P^a?) *P* 20 sebastianus *R* | pp.] p. *M* 23 esse *om. C* 24 inter] in *R* | fortis M^a 25 illabataque *M* 26 ut si *om.* R^a | quae] quae de CM^b 27 si] siq R^a | tante emerserint *M* | quae] qui R^a | per *om. R* 29 cui] cum *C* | remansit *C* | qui] per R^a | urguebat *C* 33 demonsteni *L* | pp. *om. M* 34 sacci.mus *P* 35 suscipit *R* 37 pecuniam *C*, pecuas P^a

apochas domino tributorum reddiderit, uolenti ei licere eum a praediis emphyteuticariis
repellere: nulla ei adlegatione nomine meliorationis uel eorum quae emponemata dicuntur
uel poenae opponenda, sed omnimodo eo, si dominus uoluerit, repellendo neque praeten-
dente, quod non est super hac causa inquietatus, cum neminem oportet conuentionem uel
admonitionem expectare, sed ultro sese offerre et debitum spontanea uoluntate persoluere,
2 secundum quod et anteriore lege nostri numinis generaliter cautum est[1]. Ne autem ex
hac causa dominis facultas oriatur emphyteutas suos repellere et reditum minime uelle
suscipere, ut ex huiusmodi machinatione triennio elapso suo iure is qui emphyteusin sus-
cepit cadat, licentiam ei concedimus attestatione praemissa pecunias offerre hisque obsig-
natis et secundum legem depositis minime deiectionis timere periculum. D. XV K. OCT.
CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

3 IDEM A. IVLIANO PP. Cum dubitabatur, utrum emphyteuta debeat cum [B 20, 2, 3
domini uoluntate suas meliorationes, quae Graeco uocabulo emponemata dicuntur, alie-
nare uel ius emphyteuticum in alium transferre, an eius[2] expectare consensum, sancimus,
si quidem emphyteuticum instrumentum super hoc casu aliquas pactiones habeat, eas ob-
seruari: sin autem nullo modo huiusmodi pactio posita est uel forte instrumentum emphy-
teuseos perditum est, minime licere emphyteutae sine consensu domini suas meliorationes
1 aliis uendere uel ius emphyteuticum transferre. Sed ne hac occasione accepta[3] domini
minime concedant emphyteutas suos accipere pretia meliorationum quae inuenerint, sed eos
deludant et ex hoc commodum emphyteutae depereat, disponimus attestationem domino
2 transmitti et praedicere, quantum pretium ab alio re uera accipit. Et si quidem dominus
hoc dare maluerit et tantam praestare quantitatem, quantam ipsa ueritate emphyteuta ab
3 alio accipere potest, ipsum dominum omnimodo haec comparare: Sin autem duorum men-
suum spatium fuerit emensum et dominus hoc facere noluerit, licentia emphyteutae detur,
ubi uoluerit, et sine consensu domini suas meliorationes uendere, his tamen personis, quae
non solent in emphyteuticis contractibus uetari ad huiusmodi uenire emptionem: necessi-
tatem autem habere dominos, si aliis melioratio secundum praefatum modum uendita sit,
accipere emphyteutam uel, ius emphyteuticum ad personas non prohibitas sed concessas
et idoneas ad soluendum emphyteuticum canonem transponere si emphyteuta maluerit, non
contradicere, sed nouum emphyteutam in possessionem suscipere, non per conductorem nec
per procuratorem, sed ipsos dominos per se uel per litteras suas uel, si hoc non potue-
rint uel noluerint, per depositionem in hac quidem ciuitate apud uirum clarissimum ma-
gistrum censuum uel praesentibus tabulariis per attestationem, in prouinciis autem per
4 praesides uel defensores celebrandam. Et ne auaritia tenti domini magnam molem pecu-
niarum propter hoc efflagitent, quod usque ad praesens tempus perpetrari cognouimus, non
amplius eis liceat pro subscriptione uel depositione nisi quinquagesimam partem pretii uel
5 aestimationis loci, qui ad aliam personam transfertur, accipere. Sin autem nouum emphy-
teutam uel emptorem meliorationis suscipere minime dominus maluerit et attestatione facta
intra duos menses hoc facere supersederit, licere emphyteutae et non consentientibus

PLCRM

[1] 8, 37, 12 [2] non *ins.* (*Mommsen*) [3] adrepta (*Mommsen*)?

2 inpenemata C^a 3 poena *PLRM* | eos (eas L^a) ... repellendos neque praetendentes quod non sunt s. h. c. inquietati *PL*, eos ... repellendos neque praetendente quod nón est ... inquietatus *R* | praetendentem *C*, praecedente M^a 6 et] ** C^a, *om.* *L* | anteriori R^aM | nominis P^bLRM, nomines P^a 7 domini *C* 10 leges *R* | *s. a. Cuiacii notae in Cod.: in PL est subscriptio c.* 3 11 cons.] III cons. *Cui.* 12 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* | pp.] p. *M* | dubitatur *R* 14 spectare C^a 15 hoc casu] haec *PL* | habet *L* 17 emphiteutam CRM^a | suas *om.* M^a 18 hac] anc P^a, ha* M^a, *om.* *R* 19 minime *P* 20 emphyteuticae M^a | disposuimus *L*, imponimus R^a? | adtestastionem P^a, attestatione *R* 21 accepi* M^a, accipi potest R^bM^b, δίδοται *B* | hoc dominus *C* 22 quantam] quam M^a 23 comparere R^a | mensium *M* 24 emersum *PL* 26 emptonem P^a 28 emphitetam R^a | ius ... 29 si emphyteuta] si ius (si *** C^a) ... emphyteuta (—tam *C*, si emph. M^b) *CM* 29 uoluerit *C* 30 nonuum R^a | ductorem R^a | nec per] uel *CR*, nec M^a 31 potuerit P^a 32 clarissimum *om.* *C* | magistro *R* 33 censium *L* | per] apud *R*, *om.* *M* 34 celebranda *C* | auaritaa L^a | tendi P^aL^a 36 per subscriptionem uel deposicionem *PL* | quinquagesimum L^a 37 nouam R^a 39 consentibus *R*

ASHMOLEAN OXFORD

6 dominis ad alios ius suum uel emponemata transferre. Sin autem aliter fuerit uersatus, quam nostra constitutio disposuit, iure emphyteutico cadat. D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

4 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἐὰν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ὁ μὲν ἐμφυτευτὴς προσφέρῃ τῷ δεσπότῃ τὸν τῆς [1, 4, 32 B 20, 2, 4]
ἐμφυτεύσεως κανόνα, ὁ δὲ δεσπότης ἀναβάλληται δέξασθαι αὐτὸν ἢ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διάγων
ἢ ἐν ἐπαρχίαις, ἐξεῖναι τῷ ἐμφυτευτῇ προσάγειν αὐτῷ τὸ ἐμφύτευμα καὶ μελλούσης περαιοῦσθαι
τῆς τριετίας, εἰ μὴ ἀνάσχοιτο λαβεῖν, σφραγίζειν αὐτὸ καὶ ἐπιμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ἢ τὸν
ἐνδοξότατον ἔπαρχον τῆς πόλεως ἢ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν πραιτωρίων ἢ τὸν
πρόσφορον ἄρχοντα, ᾧτινι ὑπόκειται ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ἢ παρὰ τῷ
ἄρχοντι ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἄρχοντος παρὰ τῷ ἐκδίκῳ τῶν τόπων ῆ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς
πόλεως, καθ' ἣν ὁ δεσπότης τοῦ κτήματος διάγει, πράττειν περὶ τούτου, ὥστε καὶ τὴν ἐξ ἑνὸς
1 τῶν εἰρημένων προσώπων προστεθῆναι τῷ πράγματι μαρτυρίαν. Καὶ εἰ μηδὲ οὕτως Ελοιτο
λαβεῖν προσαγόμενον τὸ ἐμφύτευμα ὁ δεσπότης, κερδαινέτω μὲν αὐτὸ ὁ ἐμφυτευτής, μηδεμίαν
2 ἀγωγὴν ἔχοντος εἰς ἀπαίτησιν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. Μήτε δὲ ἡ ἐμφύτευσις λυέσθω παρατρεχούσης
τῆς τριετίας μήτε τῶν ἐφεξῆς ἐνιαυτῶν ἀπαιτείτω τὸν εἰωθότα κανόνα ὁ δεσπότης, ἕως ἂν αὐτὸς
ἄνωθεν ὀχλήσας τῷ ἐμφυτευτῇ καὶ διαμαρτυρίαν αὐτῷ στείλας ἄρξηται αἰτεῖν τὸν ἐμφυτευτικὸν
κανόνα· τότε γὰρ οὐ μὴν τοῦ προλαβόντος χρόνου παντὸς ἀπαιτείτω τὸν κανόνα ὁ δεσπότης,
ὡς αὐτὸς αἴτιος τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν γεγονώς, τοῦ δὲ τρέχοντος χρόνου μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν
3 αὐτοῦ ἀπαιτείτω τὸ ἐμφύτευμα. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τριετίαν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ δεσπότου μὴ
καταβάλῃ ὁ ἐμφυτευτὴς εὐγνωμόνως τὸν κανόνα, ἀκολούθως ἐξωθείτω αὐτὸν ὁ δεσπότης τῆς
ἐμφυτεύσεως κατὰ τὴν δευτέραν τούτου τοῦ τίτλου διάταξιν. (a. 531-

PLCRM: index c. 4 restitutus est ex B

---

2 disposiit *L[a]* | *s. a. PL hoc loco et ad c.* 2 3 hor. uu. cc: cons. *PL h. l.*, hor. cc. *PL ad c.* 2 4 ccs. graeca *P*, constitutio greca *R: idem W alii initio libri quinti praemittunt: inscriptionem suppleuimus* 5 *de indice B cf. ad l. gem.* 18 τοῦ *om. B*

LIBER QVINTVS

I

℞ DE SPONSALIBVS ET ARRIS SPONSALICIIS ET PROXENETICIS ℞

1 [1]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Bianori. Alii despon- B 28, 1, 15
sata renuntiare condicioni ac nubere alii non prohietur. D. xviii[2] k. Mai.[3] AA.
conss. a. 293
2 [4]Imp. Constantinvs A. et Constantivs C. ad Pacatianvm pv. Th. 3, 5, 4 B 28, 1, 16
Si is, qui puellam suis nuptiis pactus est, intra biennium exsequi nuptias in eadem prouincia
degens[5] supersederit, eiusque spatii fine decurso in alterius postea coniunctionem puella
peruenerit, nihil fraudis ei sit, quae nuptias maturando uota sua diutius ludi non passa
est. D. prid. id. April. Marcianopoli Pacatiano et Hilariano conss. a. 332
3 [6]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Th. 3, 5, 10 rest. B 28, 2, 2
Evtropio pp. Arris sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus uel sponsa decesserit,
quae data sunt iubemus restitui, nisi causam, ut nuptiae non celebrentur, defuncta per-
sona iam praebuit. D. xv k. Ivl. Thessalonicae Gratiano v et Theodosio AA.
conss. a. 380
4 [7]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. ad Mari*n*ianvm *pp.* Si Th. 3, 5, 12 B 28, 1, 18
pater pactum de filiae nuptiis inierit et humana sorte consumptus ad uota non potuerit
peruenire, id inter sponsos firmum ratumque permaneat, quod a patre docebitur definitum,
nihilque permittatur habere momenti, quod cum defensore, ad quem minoris commoda per-
1 tinebunt, docebitur fuisse transactum. Periniquum est enim, ut contra patriam uolunta-
tem redempti forsitan tutoris aut curatoris admittatur arbitrium, cum plerumque etiam
ipsius feminae aduersus commoda propria inueniatur laborare consilium. D. iiii[8] non.
Nov. Ravennae Honorio xiii et Theodosio x AA. conss. a. 422

S (1, 3) *PLCMN*

[1] *iunge* 9, 12, 3 [2] viii (9, 12, 3)? [3] Heracliae *ins.* 9, 12, 3 [4] *iunge Th.* 3, 5, 5 [5] in eadem prou. degens, *quod om. Th., additum uidetur propter* 5, 17, 2 [6] *iunge* 5, 2, 1. 6, 23, 16. 9, 49, 8. 12, 7, 1 *et Th.* 3, 5, 11. 4, 19, 1. 9, 27, 2. 9, 42, 9: *eiusdem constitutionis partes, quamquam ad diuersos directae, uidentur esse* 5, 7, 1. 8, 36, 3 *et Th.* 8, 15, 6: *cf. etiam* 5, 9, 1. 6, 56, 4 [7] *iunge* 5, 9, 4. 5, 18, 11. 5, 19, 1. *Th.* 3, 5, 12 [8] iii *leges iungendae*

3 de exsponsalibus *M* | arris et L^a, arris *om.* P^a 5 et cc. *om. PLC* | dianori *C* | desponsata] W^b, desponsatae *libri:* ἡ ἄλλῳ μνηστευθεῖσα *B* 6 *s. a. PL* | d. *om. P* | aa. conss. *om. P* 8 imp. constant. a. et costa. c. *N*, impp. const. et constan. aa. *PL*, impp. constant. et constans aa. *C*, impp. constantinus et constantius *M*, idem a. *Th.* | ad capatianum *C*, ad paccatium *M*, pacatiano *Th.* | pu.] *Th.*, pp. *CMN*, *om. PL* 11 peruenerat *C* | fraudi *C* | diutius *om.* N^a 12 *s. a. Th. PL* | marc. ... conss.] marciano. policatian. et nilarin. cc. *PL* 13 impp. *C* | ualent.] et ual. *PLCN*, ualentinus *M* | aa. *C*, *om. S* 14 pp.] p. *M*, *om. C* 15 causis *S* | celebrent *S* 16 praebuitur *S* | *s. a. loci iungendi* 18 ipp. *N* | marinianum pp.] *Th.*, marianum *libri* 19 pater pactum] pat** pater N^a | de *om.* P^aL^a | aduocata P^a | poterit *N* 20 sponsos] *MN Th.*, sponsum (spons**s P^a) et sponsam *PLC* 21 pertinebant *L* 23 etiam] et *N* 24 aduersus] contra *PL* | inueniantur M^a | *s. a. Th. PL* | d. ... 25 aa.] p. n. d. rau. n. et the. *PL* 25 honorio] dd. nn. honorio *Th.*

5 [1]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ERYTHRIO PP. Mulier iuris sui constituta arrarum
sponsalium nomine usque ad duplum teneatur, id est in id quod accepit et aliud tantundem
nec amplius, si post completum uicesimum quintum annum uel post impetratam ueniam
aetatis atque in competenti iudicio comprobatam huiusmodi arras suscepit: in simplum
autem, id est tantummodo quod accepit, si minoris aetatis est, siue uirgo siue uidua sit,
siue per se siue per tutorem uel curatorem uel aliam personam easdem arras acceperit.
1 Patrem uero uel matrem, legitimae uidelicet aetatis constitutos, siue simul siue separatim
arras pro filia susceperint, auum autem uel proauum pro nepte seu pronepte, in duplum
2 tantummodo conuenit teneri. Quae ita custodiri censemus, si non propter personam uel
condicionem aut aliam causam legibus uel generalibus constitutionibus interdictam futurum
matrimonium constare prohibetur: tunc enim quasi nullo facto, utpote sine causa easdem
3 arras praestitas tantummodo reddi consequens esse praecipimus. Hoc quoque his adicimus,
ut etiam, si legibus prohibitae non sint speratae nuptiae, post arras autem [1, 4, 16 mut.]
sponsalicias sponsa coniugium sponsi propter turpem uel impudicam conuersationem aut
religionis uel sectae diuersitatem recusauerit uel eo, quod quasi uir coitum, ex quo spes
subolis oritur, facere non potuerit, uel ob aliam iustam excusationis causam, si quidem
probatum fuerit ante datas easdem arras sponsalicias hoc idem mulierem uel parentes
4 eius cognouisse, sibi debeant imputare. Sin uero horum ignari sponsalicias arras suscepe-
rint uel post arras datas aliqua iusta causa paenitentiae intercesserit, isdem tantummodo
5 redditis super alterius simpli poena liberi custodiantur. Quae omnia simili modo etiam de
sponsis super recipiendis nec ne arris praestitis custodiri censemus: quadrupli [(1, 4, 16)]
uidelicet poena, quae anterioribus legibus[2] definita erat, in qua et arrarum quantitas im-
putabatur, cessante, nisi specialiter aliud ex communi consensu inter contrahentes de
6 eadem quadrupli ratione placuit. Extra definitionem autem huius legis si cautio poenam
stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas uires habebit, cum in
contrahendis nuptiis libera potestas esse debet. D. K. IVL. CONSTANTINOPOLI MARCIANO
CONS. a. 472

6 Ἡ διάταξις βούλεται τὸν προξενοῦντα γάμον μάλιστα μὲν μηδὲν λαμβάνειν. εἰ δὲ [B 54, 15, 4]
ὅλως ἀνέχεται λαβεῖν, εἰ μὲν μηδὲν συνεφώνησε περὶ τούτου, μηδὲν ὅλως λαμβάνειν· εἰ δὲ
συνεφώνησε, μὴ ὑπὲρ τὴν εἰκοστὴν μοῖραν τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπιζητεῖν,
ἐὰν ἡ προῖξ ἄχρι διακοσίων λιτρῶν ἐστὶ χρυσίου· ἔλαττον δὲ εἰ βούλεται λαβεῖν, ἐπιτρέπει
1 αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ ὁσησδήποτε ποσότητός ἐστιν ἡ προῖξ, περαιτέρω τῶν δέκα λιτρῶν τοῦ χρυσίου
2 οὐκ ἐπιτρέπει τῷ προξενητῇ λαμβάνειν, οὐδὲ εἰ τελεία ἐστὶν ἡ προῖξ ἢ ἡ πρὸ γάμου δωρεά. Εἰ
δὲ παρὰ ταῦτά τις συμφωνήσει, μὴ ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καταβληθὲν ἀναδιδόσθω, εἴτε

PLCMN: index c. 6 *ex B restitutus est*

[1] *iunge* 1, 18, 3. 5, 6, 8. 5, 30, 3 [2] *cf.* 5, 2, 1 (*p.* 403 *not.* 3) 5, 8, 1 (*p.* 420 *not.* 2) *Th.* 3, 5, 11

1 imp. *N* | anthemius] anton. *C* | aa.] aa. et cc. *M* | neritrio *L*, eritherio *N*, ericio M^b, *deficit* M^a | pp. *om. C, deficit* M^a | sui iuris *L* 2 teneantur M^a 3 uices. et quintum annum *CMN, om.* L^a 5 quod] qui *L* | uirgo siue *om. C* 6 se siue] se aut *PL* | uel cur.] *PL,* seu cur. *C,* aut cur. *M,* aut procuratorem *N* | alias personas *PL* | susceperit L^a 8 autem uel] aut *PL*, * uel M^a | nepote P^aC | pro pronepte L^bM^b, pro nepote *N* 10 aliquam *C* 11 utputa *M* 12 praecimus M^a, perspicimus *N* | hoc quoque his] *PL,* his quoque hoc *C,* his ** quoque M^a, his quoque *N* 14 impudicam] prodigam L^vN | aut] uel *N* 15 coitum] P^vL^vCMN, coneptum P^a, conceptum P^bL^t 17 mulieres *PL* 18 sponsaliceas M^a | susceperit *C* 20 simplici *N* | etiam] et *N* 21 custodiri censemus *bis* N^a 22 quae] quae in CM^b | imputatur *M* 23 nisi cialiter P^a | consesu P^a | de adem P^a 25 ex utraque] extraque M^a 26 debet esse *M* | *s. a. L cum l. gem.* | iul. constant. ... 27 cons.] iun. cap. mar. cons. *** grc. (*id est* const. graeca) *L* 28 constitutio graeca *L* (*u. s.*) *N: excidisse hoc loco constitutionem de proxeneticis, cuius indicem supra exhibuimus, testatur index Coislinianus ad B* 54, 15: περὶ προξενητῶν βι. ε′ τοῦ κώδ. τίτ. α′ διάτ. ϛ′ περὶ προξενητῶν γάμων: *praeterea in libro Bamberg. D I* 3 *ad rubricam h. t, adnotatur de proxeneticis agi in Graecis. Basilicorum textum ex libro deperdito edidit Cuiacius obseru.* 11, 18: *initium usque ad u.* 33 λαμβάνειν *extat in Synopsi Π* 31, 1 (*Zach. p.* 576), *usque ad u.* 30 ἐπιζητεῖν *in Epit.* 21, 16 *aliis* 29 δέ] *Cui. Epit.*, δὲ καὶ *Syn.* 30 προγαμιαίας] *Cui.*, πρὸ γάμου *Syn. Epit.* 32 ἡ προῖξ ἐστι *Syn.*

χρήματα ἔλαβεν εἴτε πράγματα ἢ ἀνεδόθη αὐτῷ ὁμολογία χρέους ἢ ὅλως ἔλαβέ τι κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον, κινουμένων τῶν ἀγωγῶν οὐ μόνον κατὰ τοῦ λαβόντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῦ δεδωκότος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων· ὡρισμένου δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐπιτιμίου τοῖς παρὰ ταῦτα πράττειν ἐπιχειροῦσιν.

II

℞ SI RECTOR PROVINCIAE VEL AD EVM PERTINENTES SPONSALIA DEDERINT ℞

1 [1] Impp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Evtro- [Th. 3, 6, 1 B 28, 1, 20
pio pp. Si quis in potestate publica positus atque honore administrandarum prouinciarum,
qui parentibus aut tutoribus aut curatoribus aut ipsis quae matrimonium contracturae sunt
potest esse terribilis, arras sponsalicias [2] dederit, iubemus, ut deinceps, siue parentes siue
eaedem mutauerint uoluntatem, non modo iuris laqueis liberentur poenaeque statutae ex-
pertes sint [3], sed extrinsecus data pignora lucratiua habeant, si ea non putent esse red-
1 denda. Quod ita late patere uolumus, ut non solum circa administrantes, sed et circa
administrantium filios nepotes ac [4] propinquos, participes (id est consiliarios [5]) domesti-
2 cosque locum habeat [6], quibus tamen administrator operam dederit. Impleri autem id
postea matrimonium non uetamus, quod tempore potestatis ob eas personas, de quibus
locuti sumus, arris fuerat obligatum, si sponsarum consensus accedat. D. xv k. Ivl.
Thessalonicae Gratiano v et Theodosio AA. conss. a. 380

III

℞ DE DONATIONIBVS ANTE NVPTIAS VEL PROPTER NVPTIAS ET SPONSALICIIS ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Metrodoro. Multum interest, si ea, [B 28, 3, 1 quae donat uir futurus, tradiderit uxori et postea in dotem acceperit, an uero donandi animo dotem auxerit, ut uideatur accepisse, quod non accepit. priore enim casu donatio non impeditur, et res, quae in ea causa sunt, dotis effectae iudicio de dote peti possunt: posteriore autem nihil actum est donatione et, quod in dotem datum non est, non potest repeti.

2 Imp. Alexander A. Attalo. Si praesidi prouinciae probaueris, ut Eucliam [B 28, 3, 2 uxorem duceres, munera te parentibus eius dedisse, nisi tibi Euclia nupserit, restitui tibi quod dedisti iubebit.

P (3, 3 ℞ [2 *p*]) *L* (3, 3. 2 ℞) *CMN*

---

[1] *iunge* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur* [2] arras sponsalicias] sponsalia *Th.* [3] poenaeque expertes sint quae quadruplum statuit *Th.*, *cf.* 5, 1, 5, 4 [4] ac *om. Th.* [5] id est consil. *om. Th.* [6] locum habeat] censeamus *Th.*

---

7 dederit *M* 8 impp. *C*, imp. *N*, *deficit* M^a | ualentinus $M^b N$, ualer. *C*, *def.* M^a | theodorus *C*, *def.* M^a | aa. *C*, *om.* M^b, *def.* M^a 9 pp.] p. M^b, *def.* M^a 10 sunt] *Th.*, sint *libri* 11 dederint *N* 12 eandem CM^a | mutauerim *uel* mutaueris M^a | statuae *M* | expertae *C* 14 et] etiam *N*, *om. C* 15 participes] *C Th.*, ac p. *MN* | donesticosque M^a 16 habeant *M* | tamen *om. N* | id] id est *C* 17 ob eas potestatis M^a 18 ponsarum M^a | *s. a. Th.* 19 gratiano … aa.] dd. nn. grat. a. v et theod. a. I *Th.* 21 uel] *CN*, et *PLM* 22 sponsaliciis] proxeneticis $P^t L^t$ (*cf. p.* 401, 4) 23 seuero et antonino *N* 25 dote *C* | casu] causa *C* 26 cauta *C* 27 dote *C* 29 eucliam] *pC*, euchiam *L*, euclea *N*, eutichiam M^b, *inc.* M^a 30 euclia] *p*, euchiam *L*, eucleam *N*, eunuclia *C*, eutichia M^b, *inc.* M^a

3 IDEM A. MARCELLAE. Pollicitatione a fratre quondam tuo sponsalium causa [B 28, 3, 3] facta, et[1] si in stipulationem deducta ideo praestanda non fuerit, quoniam in dote uxor maritum fefellit, exceptionem aduersus actionem ex stipulatu recte obicies.

4 IMP. GORDIANVS A. MARCO. Quod sponsae ea lege donatur, ut tunc domi- [B 28, 3, 4] nium eius adipiscatur, cum nuptiae fuerint secutae, sine effectu est. PP. VIII K. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA.[2] THEODORAE. Ea, quae tibi [9, 9, 18 B 28, 3, 5] ut sponsae daturum se repromisit is, qui te ficto caelibatu, cum aliam matrem familias domi[3] reliquisset, sollicitauit ad nuptias, petere cum effectu non potes, cum tu sponsa uxore domi posita non fuisti. ACCEPTA XV ID. MAI. ANTIOCHIAE TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

6 IMP. AVRELIANVS A. DONATAE. Cum in te simplicem donationem dicas [B 28, 3, 6] factam esse die nuptiarum et in ambiguo possit uenire, utrum a sponso an a marito donatum sit, sic distinguendum est, ut, si in tua domo donum acceptum est, ante nuptias uideatur facta esse donatio, quod si penes se dedit sponsus, retrahi possit: uxor enim fuisti.

7 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. IVNCIANAE. Si, cum ante [B 28, 3, 7] nuptias munera darentur, ita conuentum est atque huiusmodi conscripta pactio est, ut, si qua fors extitisset contra uoluntatem eius et matrimonium distraxisset, tunc quae data erant apud eum qui dedisset heredemue eius remanerent, potest qui eius hereditatem accepit, cui pacta puella munera supra dicta lege susceperat, eadem iure postulare. PP. K. APRIL.

8 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EVPHROSYNO. Si ante [B 28, 3, 8] matrimonium maior quinque et uiginti annis constitutus sponsae suae, licet ante sponsalia, fundum donauit eamque in uacuam induxit possessionem, postea nullo titulo superstitem uel testamento eundem relinquentem alienare potuisse certi ac manifesti iuris est. D. K. MAI. TIRALLO AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. IVLIANO. Cum te sponsae filii tui quaedam donasse con- [B 28, 3, 9] fitearis, perfectam donationem rescindi nec nostro oportet rescripto, quam tua uoluntas iurisque auctoritas fecit ratam. VIII K. IAN. *AA. CONSS.* a. 293

10 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Si filiae tuae sponsus ei mancipium donauit [B 28, 3, 10] ac tu in eum iumenta liberalitatis ratione contulisti nec nuptiis secutis contra iuris ratio-

P (3, 3 *R* [2. 4 *p*] 8. 5...7. 9. 10) *L* (3, 3. 2 *R* 4. 8. 5...7. 9. 20 *in.* 10) *CMN*

---

[1] et *del.* (*Mommsen: u. i.*) [2] et C. *ins. l. gem.* [3] in prouincia *l. gem.*

---

1 pollicitationem ... 2 factam *C* | causa] sau P^a 2 et si *seqq.*] *idem legerunt Graeci:* τῆς ἐπαγγελίας ... γενομένης, εἰ καὶ εἰς ἀπερώτησιν κατενεχθῇ, διὰ τοῦτο οὐκ ὀφείλει παρασχεθῆναι, ἐπειδὴ ἐν τῇ προικὶ ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα ἠπάτησεν *om. rel. B,* ἐὰν ἀπατήσῃ γυνὴ τὸν ἄνδρα περὶ τὴν προῖκα καὶ μὴ πληρώσῃ αὐτὴν ἣν ὑπέσχετο ἐπίδοσιν καὶ κινήσῃ κατ' αὐτοῦ, ἐκβάλλεται δόλου παραγραφῇ *BΣ* | stipulacione *M* | ido M^a | fuerunt N^a 3 obicis PL^a 4 gratianus *M* | sponte C^a 5 effectus M^a?, affectu N^a | *s. a. L* 6 auiola] auol. L^a 7 ualerius et gallus *M* | theodorae] *PL,* theodosiae *CMN,* theod. *libri ad l. gem.* 9 relinquisset *PL* | potest *C* 10 uxor P^a | *s. a.* L^b *cum l. gem.: in CN extat* accepta | xv] L^b, *om. l. gem.* | antiochiae ... 11 conss. *om.* L^b 12 impp. *N* | aurelius a. *C,* aug. aur. *N* 13 ab sponso CM^a 14 est ut] ut *C* | domu N^a 17 impp. *LCN* | et carinus et *C* | numerius *MN* | aa. *C* | iuncianae] *C,* incianae *PL,* lucinianae *M,* lucianae *N* 18 huiusmodo *L* | scripta *PL* 19 qua] quando *M* | sors PLM^b 20 eius (ex eius P^a) her.] her. eius *N* 21 cui] ut *C,* quorum M^b, pro quo cui M^a | puellam *C* | lege supra dicta *N,* lege praedicta *C* | susceperat *om.* P^a, *post* munera *collocat L* | iura *PL* 22 *s. a.* L^b 23 et cc. *om. PLM* 24 matrimonio *PL* | xx et u *N* 25 eandemque *M* | superstite $PLCM^b$: οὐκέτι δύναται ἢ περιὼν ἐκποιεῖν *B* 26 ceti N^a | manistfesti P^a | *s. a. PL* 27 conss.] et cc. *PL* 28 idem aa. et cc.] impp. dioc. et max. aa. *PL* | iuliae *PL* | conf. perfectam donationem (perfecta donatione *P*) rescindi] PLN^b, perfecta donatione conf. rescindi *C,* conf. resindi perfectam donacionem *M, deficit* N^a 29 quam] que M^a 30 *s. a. PL* | aa. conss. *om. PL* 31 et cc. *om. PL* | ei] e M^a

nem quod dederat abstulit, non inuicem datorum restitutio, sed eius quod illicite rapuit repetitio competit.

11 IDEM AA. *ET CC.* NEAE. Si tibi res proprias liberalitatis causa sponsus [B 28, 3, 11] tuus tradidit, eo, quod ab hostibus postea interfectus est, irrita donatio fieri non potest.

12 IDEM AA. ET CC. TIMOCLEAE ET CLEOTIMAE. Si mater uestra filiae suae [B 28, 3, 12] sponso uel marito praedia sine ulla repetendi lege donauit et eum in uacuam induxit possessionem, nuptiis diuortio solutis perfecta non dissoluitur donatio. S. VI ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. De rebus in sponsam donationis gratia [B 28, 3, 13] collatis creditores mariti facti, si non prius obligatas sibi probent, eam conuenire minime possunt.

14 IDEM AA. ET CC. AVRELIAE. Si consentiente matre sua sponsus filiae tuae [B 28, 3, 14] mancipia donauit et his acceptis in dotem non aestimatis in matrimoni*o* post decessit, mater eademque heres eius pretium offerens restitutionem eorum improbe recusat.

15 IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV. Cum ueterum sen- [Th. 3, 5, 2 mut. B 28, 3, 15] tentia displiceat, quae donationes in sponsam nuptiis quoque non secutis decreuit ualere, ea, quae largiendi animo inter sponsos et sponsas iure celebrantur, redigi ad huiusmodi condiciones iubemus, ut, siue adfinitatis coeundae causa siue non ita, uel in potestate patris degentes uel ullo modo proprii iuris constituti tamquam futuri causa matrimonii aliquid sibi ipsi uel consensu parentum mutuo largiantur, si quidem sponsus uel parens eius sortiri noluerit uxorem, id quod ab eo donatum fuerit nec repetatur traditum et, si quid apud donatorem resedit, ad sponsam et heredes eius submotis ambagibus transfera-
1 tur. Quod si sponsa uel is in cuius agit potestate causam non contrahendi matrimonii praebuerit, tunc sponso eiusque heredibus sine aliqua deminutione per condictionem aut
2 per utilem in rem actionem redhibeantur. Quae similiter obseruari oportet et si ex parte sponsae in sponsum donatio facta sit. D. XVII K. NOV.[1] CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

16 IDEM A. AD TIBERIANVM VICARIVM HISPANIARVM. Si ab sponso [Th. 3, 5, 6 B 28, 3, 16] rebus sponsae donatis interueniente osculo ante nuptias hunc uel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere praecipimus, dimidiam ad defuncti uel defunctae heredes, cuiuslibet gradus sint et quocumque iure successerint, ut donatio stare pro parte media et solui pro parte media uideatur: osculo uero non interueniente, siue sponsus siue sponsa obierit, totam infirmari donationem et donatori sponso
1 uel heredibus eius restitui. Quod si sponsa interueniente uel non interueniente osculo donationis[2] titulo (quod raro accidit) fuerit aliquid sponso largita et ante nuptias hunc uel

P (3, 10...13. 16. 15. 17. 18. 4 *R* 1. 3, 14) *L* (*ut P*) *C* (*inter c.* 10 *et* 11 *collocatur c.* 20) *MN*

[1] pp. VI k. supra scriptas Romae *ins. Th.* [2] sponsaliorum *Th.*

1 non] tibi non *C contra BΣ* (*κ.π.*) | daturum C^a 2 competit] tibi comp. *C contra BΣ* (*κ.π.*) | *quod in PL subscribitur* u. (d. u. L^b) id. feb. sir. cc. conss. (sir. cc. conss. *om. P*), *pertinere uidetur ad c.* 12 3 aa.] a. *C* | et cc. *om. libri* | noe *C*, neeae *N* 5 aa. et cc.] *N*, aa. *PLM*, a. *C* | timoclea et cleotimae *N*, ecleoctimae P^a, timodie *C*, ecleoctimae et timocleae P^bL, timocleae dootimae *M* | suae] tuae *C* 6 in uacuam eum *C contra BΣ* (*κ.π.*) 7 diuotio P^a | *s. a. L et PL ad c.* 10 | s. VI] *L h. l.*, d. (d. *om.* PL^a) u *PL ad c.* 10 9 aa. et cc.] *N*, aa. *PLM*, a. *C* 11 possint *CM*, δύναται *BΣ* (*κ.π.*) 12 aa. et cc.] aa. *PL*, a. *C* | aureliae] aurl'. *PLN*, sirenio *C*: ἀντιγράφει πρὸς τὴν μητέρα τῆς κόρης *BΣ* | tua L^a 13 receptis *M* | matrimonium *libri*, ἐν τῷ γάμῳ *B* 14 herede *L* | *in PL est subscriptio* 4, 1 15 maximianum *N* | pu.] pp. *C*, p. *M* 17 lagiendi L^a | celebrentur *PL* | eiusmodi *MN* 18 iubebit L^a | coeudae P^a | siue] date sunt siue *N* 21 sortiri] PL^a *Th.*, sortiri filium L^bCMN *cum BΣ* (*κ.π.*) κληρώσασθαι τὸν υἱόν | nec] ne M^a 22 et] et ad *L* | transferatur ambagibus *C* 23 potestatem *PL* 24 sine *om.* M^a 25 actionem *om. BΣ* (*κ.π.*) | redibeatur *C* 26 *s. a. Th. PL* | XVII] xuiii *PL* | constantino ... 27 conss.] *Th.*, cons. a. et lic. conss. L^b, *om.* PL^a 28 aa. *PM*, aaa. *L* | tiberium comes *L* | spaniarum *N*, spaniae *M* | ab] M^a *Th.*, a $PLCM^bN$ 29 contingnerit *L*, contingerit *N* 30 praecipimus] dicimus *N* | ad] autem ad *C* 31 quodcumque M^a 32 dimidia *PLN* | et *om.* N^a | exsolui *PL* | uideatur solui pro parte media *N* 34 uel] siue *Th.* | sponsam *C* | uel non interu.] uel non *C*, *om. N*

illam mori contigerit, omni donatione infirmata ad donatricem sponsam siue eius succes-
sores donatarum rerum dominium transferatur. D. ID. IVL. CONSTANTINOPOLI[1] NEPO-
TIANO ET FACVNDO CONSS. a. 336
17 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. Mino- [Th. 3, 5, 13 BΣ 47, 1, 66
ribus aetate feminis etiam actorum testificatione in ante nuptias donatione ad eas facta
omissa, si patris auxilio destitutae sint, iuste consulitur, ut firma donatio sit. D. X K.
MART. CONSTANTINOPOLI TAVRO ET FELICE CONSS. a. 428
18 [3]IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Si liberis ex priore matrimonio procreatis pater ad
secundas migrauerit nuptias uel non migrauerit, nihil omnino filiis prioris coniugii ex do-
natione ante nuptias, quam ipse uel alius pro ipso uxori quondam eius matri communium
liberorum donauerat, seruare cogatur, quoniam et mater liberis ex priore matrimonio ex-
tantibus post secundas nuptias multoque amplius, si non fuerit alteri marito sociata, nihil
isdem filiis ex dote, quam patri eorum ipsa uel alius pro ea obtulerit, seruare compellitur.
D. K. MAI. ZENONE A.[4] CONS. a. 479
19 IMP. IVSTINVS A.[5] ARCHELAO PP. Si constante matrimonio consilium augendae dotis
inierit uel uxor forte uel eius nomine quilibet alius, nihilo minus marito quoque liceat seu
pro marito cuilibet alii tanto donationem ante nuptias additamento maiorem facere, quanto
dotis augetur titulus, nec obsit in huiusmodi munificentiis interdictas esse liberalitates
tempore nuptiarum: indulgendum est namque consensui communi partium, ne, cum nege-
1 tur augendae potestas donationis, dotis etiam pigrius constituatur augmentum. Idemque
licere praecipimus etiam in his matrimoniis, in quibus interdum accidit ante nuptias qui-
dem donationem nullam esse, solam uero dotem marito mulierem obtulisse, ut etiam tunc
muliere dotem augente liceat marito quoque donationem in uxorem suam eiusdem quanti-
tatis facere, quantum aucta dos continere dignoscitur: pactis uidelicet de redhibitione uel
retentione auctae dotis uel donationis, prout partes consenserint, pro iam statuto modo
ineundis siue iniungendis ueteribus pactis, quae initio nuptiarum de ante nuptias dona-
2 tione et dote principaliter constituenda inita sunt. Iura etiam hypothecarum, quae in
augenda dote uel donatione fuerint, ex eo tempore initium accipiant, ex quo eaedem hypo-
thecae contractae sunt, et non ad prioris dotis uel ante nuptias donationis tempora refe-
3 rantur. Sed et si e contrario maritus et uxor ad deminuendam dotem et ante nuptias
donationem consenserint, licere eis ad similitudinem deminutionis quae in dote fit etiam
ante nuptias minuere donationem, ut pacta de amborum deminutionibus ineunda firma et
legitima esse intellegantur: exceptis uidelicet his casibus, in quibus aut maritus ex priore
matrimonio liberos habens ad secundas migrauerit nuptias aut uxor similiter ex anteriore
matrimonio liberis ei existentibus secundo marito se iunxerit. in hoc enim secundo matri-
monio uel a parte mariti uel a parte mulieris uel ab utraque, si hoc etiam euenerit, inter-
dictam esse deminutionem dotis et ante nuptias donationis, ne aliquid aduersus filios prioris
matrimonii machinari uideatur, censemus. a. 527?

P (3, 16. 15. 17. 18) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] accepta XIIII k. Mai. Hispali *ins. Th.* [2] *iunge* 2, 57, 2. 5, 4, 22. 5, 11, 6. 6, 18, 1. 6, 24, 11, 6, 61, 2 [3] *iunge* 3, 28, 29 [4] ipso A. II 3, 28, 29 [5] Impp. Iustinus et Iustinianus AA. (*cf. c.* 20 § 9 *h. t.*)?

---

2 donatorum *N, inc.* M^a | *s. a. Th.* L^b 4 imp. theodorus *N* | ualerianus *C*, ualerius *M* | aa. *om. M* | gerio *M* | pp.] p. *M*, *om. PL* 5 etiam] *Th. N*, et P^b*LC*M^b, e P^a, *om.* M^a | teestificatione *P* 6 consuletur M^a | *s. a. Th. L uel* L^b 7 constant. ... conss. *om. L* 8 ipp. *N* | a. *om. P* | pp.] p. *M*, *om. P* | priore] primo *M* 9 secundus M^a | uel non migr. *om.* P^a | omnino nichil *C*, omnino *om.* L^b*MN* | filius L^a | priori M^a 10 quam ipse] qua nupse *C* | communium] comd'nium M^a 11 donauerit *C* 12 que *om. C* | nihil] nichil omnino *C* 13 eisdem *C* | patre M^a | aliis *PL* | obtulit *N* 14 *s. a.* L^b 15 iustinianus *C* | archelegio *M* 16 ingerit N^a 18 in *om. N* 20 etiam dotis *C* | prigrius *C*, pig M^a*?* 21 licere *om.* M^a | quibus] qui M^a | ante nuptias quidem] quod M^a 24 de *om.* M^a 27 constitutaenda N^a | sunt inita *N* | in] de in *C* 28 initium *om.* M^a | eaedem] eodem *C* 29 sint *M* | non *om. C* 30 e *om. M* 31 ei M^a 35 extantibus *N* 36 a parte mulieris] mulieris *C* | euenerit] acciderit *N* 38 censemus *om.* M^a

20 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Cum multae nobis interpellationes factae sunt ad-
uersus maritos, qui decipiendo suas uxores faciebant donationes, quas ante nuptias anti-
quitas nominauit, insinuare autem eas actis interuenientibus supersedebant, ut ineffectae
maneant et ipsi quidem commoda dotis lucrentur, uxores autem sine nuptiali remedio
relinquantur, sancimus nomine prius emendato ita rem corrigi et non ante nuptias dona-
1 tionem eam uocari, sed propter nuptias donationem. Quare enim dotem quidem et con-
stante matrimonio mulier marito dare conceditur, donationem autem marito nisi ante
nuptias facere non permittitur? et quae huius rei differentia rationabilis potest inueniri,
2 cum melius erat mulieribus propter fragilitatem sexus quam maribus subueniri? Sicut
enim dos propter nuptias fit et sine nuptiis quidem nulla dos intellegitur, sine dote autem
nuptiae possunt celebrari, ita et in donationibus, quas mariti faciunt uel pro his alii,
debet esse aperta licentia et constante matrimonio talem donationem facere, quae quasi
antipherna possit intellegi et non simplex donatio. ideo enim et antiqui iuris condito-
3 res inter donationes etiam dotes connumerant. Si igitur et nomine et substantia nihil
distat a dote ante nuptias donatio, quare non etiam ea simili modo et matrimonio con-
4 tracto dabitur? Sancimus itaque omnes licentiam habere siue priusquam matrimonia con-
traxerint siue postea donationes mulieribus dare propter dotis dationem, ut non simplices
donationes intellegantur, sed propter dotem et propter nuptias factae. simplices etenim
donationes non propter nuptias fiunt, sed propter nuptias uetitae sunt: et propter alias
causas et libidinem forsitan uel unius partis egestatem, non propter ipsam nuptiarum
5 adfectionem efficiuntur. Si igitur dote iam praestita maritus nulla ante nuptias facta
donatione donare mulieri res maluerit, ita tamen, ut dotis quantitatem non excedant, et
hoc ipsum significauerit, quod non simplicem faciat donationem, sed propter dotem iam
conscriptam et ipse ad donationem uenerit, licebit ei hoc facere et supponatur pactis
dotalibus huiusmodi donatio. et si quidem hoc fuerit specialiter expressum, pacta con-
6 uenta seruari oportet. Sin autem donatio quidem talis facta sit, utpote autem dotali
instrumento antecedente nulla pacta tali donationi post nuptias inserantur, re ipsa uidea-
tur esse hoc pactum, et secundum dotales conuentiones intellegantur et in tali dona-
tione pacta fuisse conuenta, ut aequis passibus utraque ambulet tam dos quam donatio.
7 Ita tamen, ut Leoniana constitutio[1], quae super exaequatione pactionum loquitur non in
quantitate, sed in partibus, maneat in his casibus intacta, et non solum ea immutilata
custodiatur, sed etiam nostra[2], quam de interpretatione eius fecimus ambiguitatem eius
tollentes: disparibus etenim pactionibus factis maiorem lucri partem ad minorem deducen-
8 (1) dam esse censemus, ut eodem modo uterque minorem partem lucretur. Similique modo
si facta quidem fuerit talis donatio, quae antea quidem ante nuptias uocabatur, nunc
autem propter nuptias, non autem ante nuptias fuerit actis interuenientibus insinuata, licebit
et constante matrimonio eam insinuare, nullo obstaculo penitus ex nuptiarum interuentu
9 faciendo: si enim fieri eas post nuptias concedatur, multo magis insinuari. Similique modo
et ea constitutio[3], quam pro augendis tam dotibus quam ante nuptias donationibus fecimus,

p (*c.* 20 *usque ad* 3 nominauit.) *L* (*c.* 20 *usque ad* 3 nominauit *inter c.* 9 *et* 10) *C* (*c.* 20 *collocatur ante c.* 11) *MN*

---

[1] 5, 14, 9 [2] 5, 14, 10 [3] *c.* 19 *h. t.*

---

1 impp. *N* | iohanni *om. N* 2 antiquas *M*[a] 3 nominauit et cetera *reliquis omissis L*, nominauerit *C* | insinuari *N* 4 dotis commoda *N* | sine *om. M*[a] 6 eam] eandem *N* | uocari] nominari *C* | quidem *om. C* 7 mulieri *N* | dare *om. M*[a] 8 permittatur *C* 9 maribus] *C*, maritis *MN* | subuenire *CN* 10 fit] sit *C* 11 nupitie *N* | possint *M* | faciunt mariti *M* 12 facere donationem *N* | quae q. a. possit] *C*, quia q. a. haec (haeae *M*) possunt *MN* 15 ea] *M*, *om. CN* | simili] si nullo *N* | contractu *CM* 16 matrimonio *M*[a]*N*[a] | contraxerit *N* 17 donacionis *M*[a] | dationem] *N*, dationes *CM*[b], donationes *M*[a] 21 effectionem *M*[a] 26 ut puta *M* 27 accedente *N* | post] propter *N* 30 leonita *M*[a] 31 immutalita *M*[a] 32 nostram *M*[a] | facimus *M* 33 actionibus *N*[a] | maioris *C*, *cf.* 5, 14, 10 35 si *om. M*[a] | antea] an *C* 36 ante nuptias *om. C* | atuenientibus *N*[a] 37 et] etiam *N* 38 conceditur *C* 39 et *om. M* | agendis *M*[a]

intacta illabataque conseruetur: omnibus uidelicet, quae de simplicibus donationibus inter maritum et uxorem constante matrimonio uel a ueteribus uel a nobis statuta sunt, in suo robore duraturis. a. 531—5

IIII

℞ DE NVPTIIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. POTITO. Cum de nuptiis puellae quaeritur nec inter tutorem et matrem et propinquos de eligendo futuro marito conuenit, arbitrium praesidis prouinciae necessarium est. D. NON. MAI. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. [B 28, 4, 25] a. 199

2 IDEM AA. TROPHIMAE. Si nuptiis pater tuus consensit, nihil oberit, quod instrumento ad matrimonium pertinenti non subscripsit. [B 28, 4, 26]

3 [1] IDEM AA. VALERIAE. Libertum, qui patronam seu patroni filiam uel coniugem uel neptem uel proneptem uxorem ducere ausus est, apud competentem iudicem accusare poteris moribus temporum meorum congruentem sententiam daturum, quae huiusmodi coniunctiones odiosas esse merito duxerunt. ID. NOV. DEXTRO *II* ET PRISCO *CONSS.* [B 28, 5, 31] a. 196

4 IMP. ALEXANDER A. PERPETVO. Liberi concubinas parentum suorum uxores ducere non possunt, quia minus religiosam et probabilem rem facere uidentur. qui si contra hoc fecerint, crimen stupri committunt. III ID. APRIL. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

5 IDEM A. MAXIMAE. Si, ut proponis, pater quondam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis uestris non contradixit, uereri non debes, nepotem suum ne non agnoscat. [B 28, 4, 27]

6 IMP. GORDIANVS A. VALERIAE. Etsi contra mandata principum contractum sit in prouincia consentiente muliere matrimonium, tamen post depositum officium si in eadem uoluntate perseuerauerit, iustae nuptiae efficiuntur: et ideo postea liberos susceptos natosque ex iusto matrimonio legitimos esse responsum uiri prudentissimi Pauli[2] declarat. XII K. SEPT. GORDIANO *A.* ET AVIOLA *CONSS.* [B 28, 4, 28] a. 239

7 IDEM A. APRO. Si, ut proponis, post querellam de marito a filia ad te delatam dissociatum est matrimonium nec te consentiente ad eundem regressa est, minus legitima coniunctio est cessante patris uoluntate, in cuius est potestate: atque ideo non paenitente filia petitionem dotis[3] repetere non prohiberis. PP. IIII K. NOV. SABINO ET VENVSTO CONSS. [B 28, 5, 21] a. 240

P (4 ℞ 1. 3, 14. 4, 2. 3. 5. 6 [7 *p*]) *L* (4 ℞ 1. 3, 14. 4, 2. 3. 5...7) *C* (3, 20 *collocatur ante* 3, 11) *MN*

---

[1] *c.* 3 *collocari debuit ante c.* 1 [2] *Dig.* 23, 2, 65, 1 [3] non renitente filia petitioni dotis (*Cuiacius: u. i.*)?

---

2 constituta *C* 3 *hanc constitutionem iam anno* 533 *emissam fuisse indicant Inst.* 2, 7, 3 6 seuero et ant. *N* | petito *LC* 8 *s. a.* L^b *et PL ad* 3, 14 | d.] L^b, pp. *PL* | ancolino *L ad* 3, 14 | phontone *PL*, fontene L^b 9 conss. *om.* L^b 10 aa.] a. *M* | consenserit *C* 11 pertinente N^a | scripsit L^a*: in PL additur subscriptio c.* 4 12 uelerie *PL* 13 compentem *P* 14 quae] quia P^tL^a?*C*, qui L^b*:* οἵτινες χρόνοι *BΣ* (*κ.π.*) 15 coniunctiones odiosas] *N cum BΣ* (*κ.π.*): τὰς τοιαύτας συναφείας μισητέας, coniunctionem odiosam *PLCM* | deduxerunt PL^a, dixerunt *C*, ὑπολαμβάνουσι *BΣ* (*κ.π.*) | *s. a.* L^b | II *om.* L^b | conss. *om.* L^b 17 haec *N* 18 strupri *C* | *s. a. PL ad c.* 2 | probo] prisco *PL* 19 a.] aa. *PL* | maximo *C*, maximian. *N* 20 nepotem suum ne] PL^tC, ut nep. suum ne L^v, ne nep. suum *MN* 21 cognoscat *C: in PL additur subscriptio c.* 7 22 a. *om. P* | mandati L^a 23 consentientem *C* 24 perseuerauerit] *T cum B:* ἐὰν ... στέρξῃ τὸν ... γάμον ἡ γυνή, perseuerauerint *N*, perseuerauerunt *PLCM: cf. Dig.* 23, 2, 65, 1 26 *s. a.* L^b | a. *om.* L^b | conss. *om.* L^b 27 a.] aa. *M* | apro *om. C* | a *om. pL* | filio N^a | ad te] a te *pL*, *om. BΣ* (*κ.π.*) 28 egressa N^a 29 coniunctio est] coniunctionem (*uel* —ne) L^a | in] perseuerauerunt in L^a | non paenitente filia petitionem dotis (petitionis dotem N^a)] *pLN*, non penitentem (*uel* —tes) filia peticione.. dot.. M^a, non petente filia petitionem dotis CM^b*: lectionem librorum* pLN^b *confirmat BΣ* (*κ.π.*): διὰ τοῦτο μεταμελουμένης τῆς θυγατρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικὸς ἀναλαμβάνειν οὐ κωλυθήσῃ, *ad quae Thalelaeus adnotat* τουτέστι ἀντιλεγούσης τῆς ἀπαιτήσεως τῆς προικός 30 *s. a.* pL^b *et PL ad c.* 5 | pp. IIII] *PL*, pp. iii *p*, iiii L^b *hoc loco* | k. nou. ... 31 conss. *om. p*

8 Idem A. Romano. In copulandis nuptiis nec curatoris, qui solam rei familiaris sustinet administrationem, nec cognatorum uel adfinium ulla auctoritas potest interuenire, sed spectanda est eius uoluntas, de cuius coniunctione tractatur. D. v k. Mart. Gordiano *A. II* et Pompeiano conss. B 28, 4, 29 a. 241

9 Imp. Probvs A. Fortvnato. Si uicinis uel aliis scientibus uxorem liberorum procreandorum causa domi habuisti et ex eo matrimonio filia suscepta est, quamuis neque nuptiales tabulae neque ad natam filiam pertinentes factae sunt, non ideo minus ueritas matrimonii aut susceptae filiae suam habet potestatem.

10 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Pavlinae. Cum te non ex senatore patre procreatam ob matrimonium cum senatore contractum clarissimae feminae nomen adeptam dicas, claritas, quae beneficio mariti tibi parata est, si secundi ordinis uirum postea sortita es redacta ad prioris dignitatis statum, deposita est.

11 Idem AA. Alexandro. Si inuita detinetur uxor tua a parentibus suis, interpellatus rector prouinciae amicus noster exhibita muliere uoluntatem eius secutus desiderio tuo medebitur. B 28, 4, 30

12 Idem AA. Sabino. Ne filium quidem familias inuitum ad ducendam uxorem cogi legum disciplina permittit. igitur, sicut desideras, obseruatis iuris praeceptis sociare coniugio tuo quam uolueris non impediris, ita tamen, ut in contrahendis nuptiis patris tui consensus accedat. D. non. Nov. Diocletiano *A. II* et Aristobvlo conss. a. 285

13 Idem AA. et CC. Onesimo. Neque sine nuptiis instrumenta facta matrimonii ad probationem sunt idonea diuersum ueritate continente, neque non interpositis instrumentis iure contractum matrimonium irritum est, cum omissa quoque scriptura cetera nuptiarum indicia non sunt irrita. B 28, 4, 31

14 Idem AA. et CC. Titio. Neque ab initio matrimonium contrahere neque dissociatum reconciliare quisquam cogi potest. unde intellegis liberam facultatem contrahendi atque distrahendi matrimonii transferri ad necessitatem non oportere. B 28, 4, 32

15 Idem AA. et CC. Titiano. Vxorem libertam suam manumissori, si non sit ex his personis quae specialiter prohibentur, ducere non est interdictum, et ex eo matrimonio iustos patri filios nasci certissimum est. Epanagoge 16, 20

16 Idem AA. et CC. Rhodoni. Patrem, qui filiam exposuit, at nunc adultam sumptibus et labore tuo factam matrimonio coniungi filio desiderantis fauere uoto conuenit. qui si renitatur, alimentorum solutioni in hoc solummodo casu parere debet. B 28, 4, 33

17 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC.[1] Nemini liceat contrahere matrimonium cum filia nepte pronepte, itemque matre auia proauia et ex latere amita Coll. 6, 4, 5

P (4, 8. 9. 11...13 [14 *p*]) *L* (4, 8. 9. 11...14) *C* (*cf. ad u.* 15) *MN*

[1] Exemplum edicti Diocletiani et Maximiani (AA. et *ins.*) nobilissimorum Caesarum *Coll.*

1 idem] imp. alex. *PL* 2 nec] ne P^a | uel] nec L^a 3 *s. a. PL* 4 a. II *om. PL* 5 a. *om. C* 7 natam] natura $P L^a ? N^a ?$ | sint *MN* 8 suam] *C*, suae *PLMN* | *in PLD huic constitutioni subiungitur subscriptio a.* 285, *quae ad c.* 12 *pertinere uidetur* 9 imp. *N* 10 patre *om.* N^a 11 ademptam *C* | quae] que ob N^a 13 idem] impp. dioc. et maxi. *PL* | aa. alexandro] aa. et cc. *C* 14 exhibebita N^a 15 *inter c.* 11 *et* 12 *C inserit constitutionem, quam alii libri alio loco exhibent, uelut G post c.* 10, *T post* 5, 5, 2. *eius uerba secundum hos tres libros haec sunt:* imp. ualerianus (ual. *CT*) a. probo (probo *om. G*). ubi iuris (enim *pro* iuris *C*) auctoritas desit, ibi (ubi G^a) nullum matrimonium uideri (numerum *pro* matr. uideri *C*) contractum saepe rescriptum est. *alienam eam esse ab hoc Codice apparet ex plurimis posteriorum constitutionum h. t. tam in* $B\Sigma$ 28, 4. 5 *quam in Nomoc. citationibus, quarum numeri cum huius editionis numeris conueniunt* 16 aa.] a. *C* | ne] nec $L^b C^b M N$ 17 sideras obserua iuris conceptis P^a 18 impedieris *PL* | in *om.* L^a | tui patris *C* 19 *s. a. PLD tam hoc loco quam ad c.* 9 | non. nou.... conss.] nou. uou. *PL h. l.*, non. nou. ↄↄ *D h. l.*, nou. diocli. et aristobulo conss. *D ad c.* 9, n. no. dic. et aristb. conss. *P ad c.* 9, non. dec. et aristob. conss. *L ad c.* 9 20 aa. et cc.] a. *C* | oneffimo *M* 21 sunt *om.* P^a | non *om.* PL^t 22 omissa] amissa *legit Thalelaeus:* ἀπολλυμένου τοῦ συμβολαίου *B* | quoque *om.* N^a 23 inducia M^a 24 aa. et cc.] a. *C* | atilio *C* 25 reconciliarereconciliare L^a 26 non] iuris non N^a | oporteres pL^a*:* s. *initium fuerit subscriptionis* 27 aa. et cc.] a. *C*, a. et cc. *M* 28 sint N^a | dicere N^a | et *om. M* 29 certum N^a 30 aa. et cc.] a. *C* | rudoni *M*, rodori *N* | filiam] f. suam *C* | at] ac *N* | adailtam N^a 31 matr.] in matr. $C M^b$ | coniugi M^a | desideratis N^a 33 imp. *N* | et cc. *om. M* 34 neptem N^a | amata N^a

ac matertera, sorore sororis filia et ex ea nepte, praeterea fratris filia et ex ea nepte, itemque ex adfinibus priuigna nouerca nuru socru ceterisque, quae iure antiquo prohibentur: a quibus cunctos *u*olumus abstinere. D. k. Mai. Damasco Tvsco et Anvllino conss. a. 295

18 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad senatvm. [Th. 3, 7, 1 B 28, 4, 34] Viduae intra quintum et uicesimum annum degentes, etiam si emancipationis libertate gaudent, tamen in secundas nuptias sine patris sententia non conueniant.
1 Quod si in condicionis delectum mulieris uoluntas *repugnat* sententiae propinquorum, placet admodum, ut in uirginum[1] coniunctionibus sanctum est, habendo examini auctoritatem quoque iudiciariae cognitionis adiungi, ut, si pares sunt genere ac moribus petitores, is potior aestimetur, quem sibi consulens mulier adprobauerit.
2 Sed ne forte ii, qui gradu proximo ad uiduarum successiones uocantur, et honestas nuptias impediant, si huiusmodi rei suspicio processerit, eorum uolumus auctoritatem iudiciumque succedere, ad quos, etiamsi fatalis sors intercesserit, tamen hereditatis commodum peruenire non possit. D. xvii k. Avg. Gratiano A. ii et Probo conss. a. 371

19 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Evtychiano pp. Celebrandis inter consobrinos matrimoniis licentia huius legis salubritate indulta est, ut reuocata prisci iuris auctoritate restinctisque calumniarum fomentis matrimonium inter consobrinos habeatur legitimum, siue ex duobus fratribus siue ex duabus sororibus siue ex fratre et sorore nati sunt, et ex eo matrimonio editi legitimi et suis patribus successores habeantur. D. iii id. Ivn. Nicaeae Stilichone ii et Anthemio conss. a. 405

20 [2]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. ad Theodorvm pp. [B 28, 4, 35] In coniunctione filiarum in sacris positarum patris[3] expectetur arbitrium: si sui iuris puella sit intra quintum et uicesimum annum constituta, ipsius quoque exploretur adsensus. si patris auxilio
1 destituta, matris et propinquorum et ipsius quoque requiratur adultae iudicium. Si uero utroque orbata parente sub curatoris defensione consistat et inter honestos competitores matrimonii oriatur forte certamen, ut quaeratur, cui potissimum puella iungenda sit, si puella cultu uerecundiae propriam noluerit depromere uoluntatem, coram positis propinquis iudici deliberare permissum sit, cui melius adulta societur[4]. a. 408–

21 [5]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Basso pp. [BΣ 28, 5, 20] A caligato milite usque ad protectoris personam et sine aliqua sollemnitate matrimoniorum liberam cum ingenuis dumtaxat mulieribus contrahendi coniugii permittimus facultatem[6]. a. 426

P (4, 18. 20. 21) *L* (4, 18. 20. 21) *CMN*

[1] pupillarum *Th.* [2] *iungenda uidetur* 5, 8, 1 [3] patris *ins.* (*Mommsen*) [4] D. k. Nou. Rauennae Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. (*a.* 409) 5, 8, 1 [5] *fortasse iungendae sunt* 6, 7, 4 *et Th.* 4, 6, 7: *cf. Th.* 4, 6, 8 [6] D. iii k. April. Rauennae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. 6, 7, 4

1 sor. filia et] sor. filia *C* 2 ex *om. C* | nurum socrum *N*, socru nuru *Coll.* | quae *om.* N^a | antiquo iure *Coll.* 3 uolumus] W^b *Coll.*, se uol. *CMN* | *s. a. Coll.* 5 imppp. ualent. ual. (imppp. ualens ualerius *M*, imp. ualent. et ualer. *N*) et gr. aaa.] *MN*, impp. ual. et ualen. aa. *PL*, imp. ualerianus a. *C* 6 uices. et quintum *Th.*, xxu *N* | mancipacionis P^a 7 secundis nuptiis *C* | non sine p. sent. *Th.* 8 coniunctionis $L^vCM^aN^b$, conuictionis N^a | delectum] MN^a? *Th.*, dilectum *C*, delictum *PL*, delectu N^b | repugnat (certat *Th.*) sententiae] *Th. cum B* εἰ δὲ ἐναντιοῦνται ἑαυτοῖς, *ubi ex Thalelaei supplemento praecedunt:* εἰ δὲ ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ, γνώμῃ τῶν συγγενῶν [γαμείτω], patri rep. (repugnant M^a) sent. (et *addit* M^b) *CM*, patris rep. (patris sententiae repugnant L^a) patris sent. et P^aL^aN, patris sent. rep. et P^bL^b | pl.ceat N^a 9 sancitum M^b, sanctitum *N* | examine PL^a | iudicarie *P* 10 pares sint gen. MN^b, pares gen. sunt P^a | ac] aut *C* | competitores *C* 11 ii] hi *PLMN* | proximiore *C* 12 successionem *PLC* | et] L^bN, etiam *Th.*, *om.* PL^aCM | huiusmodi] huius *Th.* 14 tamen] t. ad *N* | hereditas *L* | possint *N* | *s. a. Th.: in PL est subscriptio c.* 19 15 probo] probo uc. *Th.* 16 etitiano M^a 17 salubritatem *N* 19 ex duobus] du.bus M^a, duobus M^b | duabus] duobus *C* | fratre] fratres M^a | sint *N* 20 legitim *N* | partibus N^a | *s. a. M et PL ad c.* 18 | niceae ... 21 anthemio] nicesticone primo *P*, nicesticone i. *L*, niceae *om. M* 22 theodorus *N* | ad theodorum] mucro *C* | coniunctionem *PL* 23 expetetur *M* 24 et *om. N* 26 parentes *C* | honestas P^a 27 ut] $P^tL^tM^a$?*N*, et $P^vL^vCM^b$ 28 uoluerit *C* 29 iudicio PL^t | adulte N^a | *in PL additur subscriptio c.* 25 *uel* 26 *haec:* p. k. oct. cp. lamp. et or. uc. conss. 30 impp. theod. et ualentinus *M*, imp. theodoro et ualentino *N* | pp. *om. N*

22 [1]IDEM AA. HIERIO PP. Si donationum ante nuptias uel dotis in- [Th. 3, 7, 3. BΣ 28, 5, 20] strumenta defuerint, pompa etiam aliaque nuptiarum celebritas omittatur, nullus aestimet ob id deesse recte alias inito matrimonio firmitatem uel ex eo natis liberis iura posse legitimorum auferri, inter pares honestate personas nulla lege impediente consortium, quod ipsorum consensu atque amicorum fide firmatur. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI FELICE
ET TAVRO CONSS. a. 428

23 IMP. IVSTINVS A. DEMOSTHENI PP. Imperialis beneuolentiae proprium hoc esse iudicantes, ut omni tempore subiectorum commoda tam inuestigare quam eis mederi procuremus, lapsus quoque mulierum, per quos indignam honore conuersationem imbecillitate sexus elegerint, cum competenti moderatione subleuandos esse censemus minimeque eis spem melioris condicionis adimere, ut ad eam respicientes improuidam et minus honestam electionem facilius derelinquant. nam ita credimus dei beneuolentiam et circa genus humanum nimiam clementiam quantum nostrae naturae possibile est imitari, qui cottidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur et paenitentiam suscipere nostram et ad meliorem statum reducere: quod si circa nostro subiectos imperio nos etiam facere differamus,
1 nulla uenia digni esse uidebimur. Itaque cum iniustum sit seruos quidem [Nomoc. 13, 21] libertate donatos posse per diuinam indulgentiam natalibus suis restitui postque huiusmodi principale beneficium ita degere, quasi numquam deseruissent, sed ingenui nati essent, mulieres autem, quae scaenicis quidem sese ludis immiscuerunt, postea uero spreta mala condicione ad meliorem migrauere sententiam et inhonestam professionem effugerunt, nullam spem principalis habere beneficii, quod eas ad illum statum reduceret, in quo, si nihil peccatum esset, commorari potuerint: praesenti clementissima sanctione principale beneficium eis sub ea lege condonamus, ut, si derelicta mala et inhonesta conuersatione commodiorem uitam amplexae fuerint et honestati sese dederint, liceat eis nostro supplicare numini, ut diuinos adfatus sine dubio mereantur ad matrimonium eas uenire permittentes legitimum:
1a His, qui eis coniungendi sunt, nullo timore tenendis, ne scitis praeteritarum legum infirmum esse uideatur tale coniugium, sed ita ualidum huiusmodi permanere matrimonium confidentibus, quasi nulla praecedente inhonesta uita uxores eas duxerint, siue dignitate praediti sint siue alio modo scaenicas in matrimonium ducere prohibeantur, dum tamen
1b dotalibus omnimodo instrumentis, non sine scriptis tale probetur coniugium. Nam omni macula penitus direpta[2] et quasi suis natalibus huiusmodi mulieribus redditis neque uocabulum inhonestum eis inhaerere de cetero uolumus neque differentiam aliquam eas habere
2 cum his, quae nihil simile peccauerunt: Sed et liberos ex tali matrimonio procreandos suos et legitimos patri esse, licet alios ex priore matrimonio legitimos habeat, ut bona eius tam ab intestato quam ex testamento isti quoque sine ullo impedimento percipere possint.
3 Sed etsi tales mulieres post diuinum rescriptum ad preces earum datum ad matrimonium uenire distulerint, saluam eis nihilo minus existimationem seruari praecipimus tam in aliis omnibus quam ad transmittendam quibus uoluerint suam substantiam et suscipiendam
4 competentem sibi legibus ab aliis relictam uel ab intestato delatam hereditatem. Similes uero tale merentibus ab imperatore beneficium mulieribus illas etiam esse uolumus, quae dignitatem aliquam, etsi non serenissimo principi supplicauerunt, ultronea tamen donatione

CMN

---

[1] *iunge* 2, 57, 2. 5, 3, 17. 5, 11, 6. 6, 18, 1. 6, 24, 11. 6, 61. 2 *Th.* 4, 6, 8 [2] dirempta (*Mommsen*)?

---

1 gerio *M* | donationem *C* 2 aestimet] *libri cum Th.* 3 deesset N^a 5 *s. a. Th.* 7 iustinus] *M*, iustinianus *CN: Iustini hanc legem esse constat cum ex inscr. c.* 24 *tum ex c.* 29 § 8 *et Procopii hist. arc. c.* 9 (*ed. Dindorf p.* 66) 9 honorem *C*, honere N^a 10 elegerunt *C* | censuimus N^a, cen**mus M^a 11 honest* M^a, *om.* N^a 15 statum] *C*, eam st. *M*, st. eam *N* | si *om.* M^a 19 mala *om.* M^a 20 effugerint *M* 21 reducerent M^a | nihil] *C*, nihil inhonesti (—ste N^a) *MN* 24 dederunt *M* 25 eas] eis M^a 26 praeterarum M^a 27 inualidum N^a 29 prohibebantur *C* 31 direptam *CN* 32 de cetero] decreto M^a 33 his] in his *N* | et *om.* M^a 34 priori *N* | habeant *MN* 35 praecipere *N* 38 uoluerit *C* 39 intestamento N^a 40 esse *om. C* 41 aliquam] aliquam habent M^a | supplicarunt MN^a?, supplicauerint N^b | ultroneam t. donacionem *MN*

ante matrimonium meruerint, ex qua dignitate aliam etiam omnem maculam, per quam
5 certis hominibus legitime coniungi mulieres prohibentur, aboleri penitus oportet. His illud
adiungimus, ut et filiae huiuscemodi mulierum, si quidem post expurgationem prioris uitae
matris suae natae sint, non uideantur scaenicarum esse filiae nec subiacere legibus, quae
5*a* prohibuerunt filiam scaenicae certos homines in matrimonium ducere. Sin uero ante pro-
creatae sint, liceat preces offerentibus inuictissimo principi sacrum sine ullo obstaculo
mereri rescriptum, per quod eis ita nubere permittatur, quasi non sint scaenicae matris
filiae: nec iam prohibeantur illis copulari, quibus scaenicae filias uel dignitatis uel alterius
causae gratia uxores ducere interdicitur, ut tamen omnimodo dotalia inter eos etiam in-
6 strumenta conficiantur. Sed et si a scaenica matre procreata, quae usque ad mortem suam
in eadem professione durauit, post eius obitum preces imperatoriae clementiae obtulerit et
diuinam indulgentiam meruerit liberationem maternae iniuriae et nubendi licentiam sibi con-
donantem, istam quoque posse sine metu priorum legum in matrimonio illis copulari, qui
7 dudum scaenicae filiam uxorem ducere prohibebantur. Immo et illud remouendum esse
censuimus, quod etiam in priscis legibus, licet obscurius, constitutum est, ut matrimonia
inter impares honestate contrahenda non aliter quidem ualeant, nisi dotalia instrumenta
confecta fuerint, his uero intercedentibus omnimodo firma sint sine aliqua distinctione per-
sonarum, si modo liberae sint et ingenuae mulieres, nullaque nefariarum uel incestarum
7*a* coniunctionum suberit suspicio. Nam nefarios et incestos coitus omnibus modis amputa-
mus, sicut et illos, qui praeteritarum legum sanctione specialiter uetiti sunt, exceptis uide-
licet his, quos praesenti lege permisimus legitimique matrimonii iure muniri prae*ce*pimus.
8 His itaque per hanc generalem legem ita constitutis et de cetero conseruandis, praeteritas
etiam huiusmodi coniunctiones ex subiecto tempore factas secundum praedictam disposi-
tionem iudicari praecipimus, ut, si quis talem uxorem ab initio nostri imperii, prout dictum
est, iam duxerit et liberos ab ea procreauerit, iustos eos et legitimos et tam ab intestato
quam ex testamento pater successores habeat et legitima in posterum nihilo minus ea
uxore permanente procreandi quoque liberi legitimi sint. a. 520—
24 Imp. Ivstinianvs A. ad senatvm. Sancimus, si quis nuptiarum fecerit men- B 28, 4, 36
tionem in qualicumque pacto, quod ad dandum uel faciendum uel non dandum uel non
faciendum concipitur, et siue nuptiarum tempus dixerit siue nuptias nominauerit, non aliter
intellegi esse condicionem ad*i*mplendam uel extenuandam, nisi ipsa nuptiarum accedat festi-
uitas, et non esse tempus inspiciendum, in quo nuptiarum aetas uel feminis post duodeci-
mum annum accesserit uel maribus post quartum decimum annum completum, sed ex quo
uota nuptiarum re ipsa processerint. sic etenim et antiqui iuris contentio dirimetur et
immensa librorum uolumina ad mediocrem modum tandem peruenient. D. Constantino-
poli xi k. Avg. Lampadio et Oreste conss. a. 530
25 Idem A. Ivliano pp. Si furiosi parentis liberi, in cuius potestate consti- B 28, 4, 37
1 tuti sunt, nuptias possunt contrahere, apud ueteres agitabatur. Et filiam quidem furiosi
marito posse copulari omnes paene iuris antiqui conditores admiserunt: sufficere enim
2 putauerunt, si pater non contradicat. In filio autem familias dubitabatur. et Vlpianus
quidem rettulit constitutionem imperatoris Marci, quae non de furioso loquitur, sed gene-
raliter de filiis mente capti, siue masculi siue feminae sint qui nuptias contrahunt, ut hoc

CMN

---

1 aliam] M^a, et aliam *CM^bN* | omnibus N^a 2 legitime *om. C* 3 huiusmodi *N* 4 matri M^a 5 prohibuerint *C* | antea *N* 6 sunt *C* | in- iunctissimo *CM^a* | ullo *om. M* 7 meri *C* | ita nubere eis *C* | sunt *C* 9 gratias *C*[?] | dotalia] talia M^a 10 confiteantur *C* | matre *om.* M^a 11 durauerit *C* | imperatori M^a 12 liberatione *N* 13 in *om C* | matrimo- nium M^a 14 prohibeantur *CM^aN* 15 cen- semus *M* | in *om.* N^a 19 subierit *C* | citus M^a 20 sanctioni M^a | uestiti N^a 21 que] nam- que N^a | praecipimus *libri* 22 et] *N, om. CM* | praeteritas] et pr. *N* 24 iudicare *N* 25 procreauit *M^bN*, procreuit M^a 26 pater] *C*, patris *M*, patri *N* 27 procreati *C* 28 imp. iustinianus (iustinus M^a)] idem *C* 29 quale- cumque N^a | faciendum] ad f. *M* | uel non fac. *om. C* 30 nuptias *om.* M^a 31 condici- mus *C* | ad (ad *om.* N^a) complendam *libri* | uel extenuandam *om.* N^a 32 esset *C* 34 et- enim et] etenim *C* 35 perueniant *MN* | *s. a. Merillius* 36 xi] x *alii libri Merillii* 38 possint *N* | agitabantur M^a 39 copu- lare *N* | conditores antiqui *C* 40 iulianus *CMN^a contra BΣ* 41 furiosi *C* 42 sunt *C* | contrahuntur *C* | haec *C*

facere possint etiam non adito principe, et aliam dubitationem ex hoc emergere, si hoc,
quod in demente constitutio induxit, etiam in furiosis obtinendum est, quasi exemplo
3 mente capti et furiosi filios adiuuante. His itaque dubitatis tales ambiguitates decidentes
sancimus hoc repleri, quod diui Marci constitutioni deesse uidetur, ut non solum [1, 4, 28]
dementis, sed etiam furiosi liberi cuiuscumque sexus possint legitimas contrahere nuptias,
4 tam dote quam ante nuptias donatione a curatore eorum praestanda: Aestimatione tamen
in hac quidem regia urbe excellentissimi praefecti urbis, in prouinciis autem uirorum clarissimorum earum praesidum uel locorum antistitum tam opinione personae quam moderatione dotis et ante nuptias donationis constituenda[1], praesentibus tam curatoribus de-
5 mentis uel furiosi quam[2] his, qui ex genere eorum nobiliores sunt: Ita tamen, ut nulla
ex hac causa oriatur uel in hac regia urbe uel in prouinciis iactura substantiae furiosi uel mente capti, sed gratis omnia procedant, ne tale hominum infortunium etiam expensarum detrimento praegrauetur. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

26 IDEM A. IVLIANO PP. Si quis alumnam suam libertate donauerit et in [B 28, 4, 38]
matrimonio suo collocauerit, dubitabatur apud antiquos, utrumne huiusmodi nuptiae legi-
1 timae esse uideantur, an non. Nos itaque uetustam ambiguitatem decidentes non esse
uetitum matrimonium censemus. si enim ex adfectu omnes introducuntur nuptiae et nihil impium neque legibus contrarium in tali copulatione spectamus, quare praedictas nuptias inhibendas existimauerimus? nec enim homo sic impius inueniatur, ut, quam ab initio loco filiae habuit, eam postea in suo collocauerit matrimonio, sed ei credendum est, qui eam ab initio non ut filiam educauit et libertate donauit et dignam esse postea suo puta-
2 uit matrimonio. Ea uidelicet persona omnimodo ad nuptias uenire prohibenda, quam ali-
quis, siue alumna sit siue non, a sacrosancto suscepit baptismate, cum nihil aliud sic inducere potest paternam adfectionem et iustam nuptiarum prohibitionem, quam huiusmodi nexus, per quem deo mediante animae eorum copulatae sunt. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

27 IDEM A. IOHANNI PP. Sancimus nuptias, quae inter masculos et feminas [B 28, 4, 39]
maiores uel minores sexagenariis uel quinquagenariis lege Iulia uel Papia prohibitae sunt, homines uolentes contrahere et ex nullo modo uel ex nulla parte tales nuptias impediri. a. 531 uel 532

28 IDEM A. IOHANNI PP. Si libertam quis uxorem habeat, deinde inter senatores scribatur dignitate illustratus, an soluatur matrimonium, apud Vlpianum quaerebatur, quia lex
1 Papia inter senatores et libertas stare conubia non patitur. Nos igitur dei sequentes iudi-
cium non patimur in uno eodemque conubio mariti felicitatem uxori fieri infortunium, ut, quantum uir in altum tollatur, tantum et coniux eius decrescat, immo magis penitus de-
2 pereat. Absit itaque a nostro tempore huiusmodi asperitas et firmum maneat matrimonium
et uxor marito concrescat et sentiat eius fulgorem stabileque maneat matrimonium ex

A^{vl} (*c.* 26) *CMN*

---

[1] statuenda *l. gem.* [2] dementis quam furiosi nec non *l. gem.*

---

1 possunt *CN* | etiam] *N*, et *CM^b*, *om.* *M^a* | mergere *M^a* 2 in dem.] dem. *C* 3 adiuuante] *M^a?*, adiuuantes *CN*, adiuuantem *M uel M^b* | ambiguitas *uel* ambiguita *M^a* 4 diui] diu *M^a* 5 possunt *C* 6 a] ac *N^a* 7 quidem] *M l. gem.*, *om.* *CN* | excellentissima *M^a* | prouintias *N^a* 10 sint *N* 12 procedebant *N^a* | infortunum *M* 13 incremento *N* | *s. a. Merillius cum l. gem., fortasse etiam PL ad c.* 20 (*p.* 410, 29) | constantinopoli *om. Mer.* 15 quis] quis autem *A* | libertati *C*, libertatem *N^a?* 16 dubitatur *C* 17 nos] non *N^a* | uetustam] et istam *C*, **stam *M^a* 18 introducantur *CM* 19 neque] et *A contra BΣ* (*κ.π.*) | expectemus *CM* 20 inuenitur *N* 21 loco *om.* *N^a* | suum coll. matrimonium *C* | est *om. A* 22 ab] *N cum BΣ* (*κ.π.*), et ab *ACM* | libertatem *M* | et … putauit] ut … putaret *A contra BΣ* (*κ.π.*) 23 peruenire *A* 26 *s. a. A. Merillius, fortasse etiam PL ad c.* 20 (*p.* 410, 29) 27 uu. cc. conss. *om. A* 28 iohanni] *CN*, iuliano *M* 29 uel minores *om.* *CN^b*, *inc.* *N^a*: ἡ διάταξις ἐπιτρέπει τὸν μείζονα τῶν ξʹ ἐνιαυτῶν συνάπτεσθαι τῇ ἐλάττονι τῶν νʹ ἐνιαυτῶν *B* | sexagenarii uel quinquagenarii *M* 30 ulla *C* | *hanc constitutionem ante XV k. Nou.* 532 *datam esse colligitur ex* 6, 58, 12 31 iohanni] iuliano *M^b*, iulia *M^a* | scribantur *CM^a* 32 iulianum *C* | quia] quod *M* 34 uxoris *M^a* 35 et *om. MN* 37 stabuleque *M^a* | maneat *om.* *M^a*

3 huiusmodi superuentu minime deminutum. Simili modo si priuati hominis filia ad liberti
ueniat conubium et postea pater mulieris ad senatoris dignitatem fuerit elatus, taceat
Papiae legis crudelissima sanctio et neque per hunc modum dissoluatur matrimonium inter
4 facti senatoris filiam et libertum, ne soceri prosperitas sine genero inueniatur. Melius est
enim legis Papiae seueritatem in utroque casu compescere, quam eam sequendo hominum
matrimonia dispergere non ex uitio mulieris et mariti, sed ex prospera alterutrius partis
fortuna: cum enim ex una radice uitium nascitur, consequens est, ut una lege tollatur. a. 531 i

29 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς* . . . . . . Πάσης . . . .

[Μ]ηδεὶς τὴν μὴ βουλομένην ἑλκέτω εἰς σκηνὴν μηδὲ τὴν ἑκουσίως κατελθοῦσαν κωλυέτω
ὕστερον βουλομένην ἡσυχάσαι μηδὲ προτροπὴν διδότω καὶ λαμβανέτω αὐτῶν ἐγγύας περὶ τοῦ
1 μηκέτι ἀφίστασθαι τῆς σκηνῆς. Πᾶς οὖν ἐν οἱᾳδήποτε τάξει ὢν βίου ἢ οἱανδήποτε ἀρχὴν
ἄρχων εἰ τοῦτο ποιήσειεν, ἐξέστω τῇ γυναικὶ καὶ τῷ ἄρχοντι προσιέναι, εἰ μὴ αὐτός ἐστιν
ὁ βιαζόμενος, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ἐκεῖνοι ἀποστήσωσι τὸν τὴν γυναῖκα βιαζόμενον, εἰδότα
ὡς, ἐὰν ἀντιστῇ, τῆς πόλεως ἐκβάλλεται καὶ δημεύεται. ταῦτα μέν, εἴ τις ἑλκύσειέ τινα πρὸς
2 τὴν σκηνήν.. Εἰ δὲ τὴν ἑκουσίως κατελθοῦσαν κωλύει πάλιν ἀποστῆναι, καὶ ἡ τῶν ἐγγυῶν
3 δόσις λυέσθω καί, εἴ τι ἀπητήθησαν δοῦναι οἱ ἐγγυηταί, διπλᾶ λαμβανέτωσαν. Ὁμοίως δὲ [εἰ]
καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἀπητήθησάν τι παρασχεῖν, εἰς διπλάσιον ἀπολαμβανέτωσαν, τοῦ ἄρχοντος
4 καὶ τοῦ ἐπισκόπου ταῦτα ἐκβιβαζόντων. Καὶ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ἐγγύας ἐξέστω ἀπαιτεῖσθαι
5 τὰς εἰς σκηνὴν κατελθούσας περὶ τοῦ μηκέτι ἀφίστασθαι. Ἐξουσίαν ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου, ἐὰν
ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων ἐστὶν ὁ βιαζόμενος, ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ καὶ ἀζημίους φυλάττειν τοὺς
ἐγγυητάς· εἰ δὲ μὴ ἐνδίδωσιν ὁ ἄρχων, ἐξέστω τῷ ἐπισκόπῳ μηνύειν, ὥστε τὸν ἄρχοντα ἀπο-
6 στῆναι τῆς ἀρχῆς καὶ δημευθῆναι καὶ διηνεκῶς ἐξορισθῆναι. Ἐξουσίας οὔσης ταῖς τοιαύταις
7 γυναιξὶ καὶ προσομιλεῖν γάμοις καὶ ἄνευ θείας ἀντιγραφῆς. Ἀλλὰ τ[αύτην τὴν] διάταξιν κρατεῖν
τοῖς ἰδίοις χρόνοις, κωλ[υομένων] πάντων τῶν ἐξ ἀρχῆς κωλυομένων γάμ[ων], πλὴν τούτου τοῦ
8 νῦν ἐπινοηθέντος τοῦ ποτε μὲν δεομένου θείας ἀντιγραφῆς, νῦν δὲ οὐκέτι. Ταῦτα πάντα νομο-
θετήσασα ἡ διάταξις ἐπιφέρει τότε κρατεῖν, ἡνίκα μείνωσι σωφρονοῦσαι· εἰ γὰρ μετὰ τὸ γῆμαι
πάλιν βουληθῶσι γενέσθαι σκηνικαί, οὐ μόνον τῆς εὐγενείας ἧς εἶχον ἐκπίπτουσιν, ἀλλ' οὐδὲ
μετέχουσιν οὐδεμιᾶς βοηθείας οὔτε ἐκ ταύτης οὔτε ἐκ τῆς Ἰουστίνου τοῦ τῆς θείας λήξεως δια-
τάξεως[1]· ὑπόκεινται γὰρ στοίπρου ἐγκλήματι.

CMN: indicem c. 29 *restitui ex* $Nomoc.^{m}$ 13, 21

[1] *c.* 23 *h. t.*

1 superuentum *C* | modi M^{a} 2 papie taceat *N* 3 et *om. C* 4 enim est *N*, enim *om.* M^{a} 5 seueritatem *om.* M^{a} 6 alterutriusque *M* 7 radice] $M^{b}N^{b}$, ratione CM^{a}, *inc.* N^{a} 8 const. g. *post rubricam sequentem N, cf. Paratitla ad Iuliani Epitomen* (*Haenel p.* 205): tituli de nuptiis relati in V lib. codicis et constitutionem grecam ibi positam (constitutio greca ibi positi sunt *libri*) principis nostri de scenicis latiorem efficit. *inscriptionem restitui ex antecedentibus const.*, πάσης *reposui ex Paratitlis ad Const.* 3: *ad ciuiles magistratus constitutionem directam esse testatur* 1, 4, 33, 3 9 *argumentum huius constitutionis enarratur in* 1, 4, 33: *breuiorem indicem Nomocanonis liber Vaticanus* 1981 *exhibet, breuissimum Parat. l. c.* 18 αὐτό *abundat, nisi forte scr.* καὶ τὸ κατ' ἀρχήν 22 τῆς τοιαύτης $Nomoc.^{a}$ 23 ἀντιγραφῆς] *in* 1, 4, 33 *additur:* καὶ εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ ταύτας λαμβάνοντες κεκοσμημένοι 25 οὐκέτι] *desiderantur quae refert* 1, 4, 33 *his uerbis:* γαμικῶν μέντοι συμβολαίων ἐκ τρόπου παντὸς μεταξὺ αὐτῶν γινομένων· τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι *et in indice Vatic.* 1981: αἱ δὲ τοιαῦται γυναῖκες εὐγενεῖς οὖσαι νομίμως γαμοῦνται ἀξιωματικοῖς καὶ χωρὶς βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, μετὰ μέντοι προικῶν· τὰ αὐτὰ καὶ περὶ θυγατέρων σκηνικῶν 29 στρούπτου *Nomoc.*

V[1]

R DE INCESTIS ET INVTILIBVS NVPTIIS R

1 Imp. Alexander A. Amphigeni. Liberta eademque uxor tua, si a te inuito discessit, conubium cum alio non habet, si modo uxorem eam habere uelis.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Sebastianae. Neminem, qui sub [B 28,5,35]
dicione sit Romani nominis, binas uxores habere posse uulgo patet, cum et in edicto praetoris huiusmodi uiri infamia notati sint. quam rem competens iudex inultam esse non patietur. PP. III id. Dec. Diocletiano A. II et Aristobvlo conss. a. 285

3 Imp. Constantinvs A. Patroclo. Cum ancillis non potest esse conubium: [Th. 12, 1. 6]
1 nam ex huiusmodi contubernio serui nascuntur. Ideoque praecipimus, ne decuriones in
gremia potentissimarum domorum libidine seruarum[2] ducente confugiant. si enim decurio
clam actoribus atque procuratoribus nescientibus alienae fuerit seruae coniunctus, et
mulierem in metallum trudi per sententiam iudicis iubemus et ipsum decurionem in insu-
lam deportari, omnibus bonis eius[3] ciuitati, cuius curialis fuerat, mancipandis, si patria
potestate fuerit liberatus nullosque habeat liberos uel parentes uel etiam propinquos, qui
2 secundum legum ordinem ad eius successionem uocantur. Quod si actores uel procura-
tores loci, in quo flagitium admissum est, fuerunt conscii uel compertum facinus pro-
3 mere[4] noluerunt, metallo eos conuenit implicari. Si uero dominus hoc fieri permisit uel
postea cognitum celauit, si quidem in agro id factum est, fundus cum mancipiis et peco-
ribus ceterisque rebus, quae cultui rustico sustinentur, fisci uiribus uindicetur: si uero in
ciuitate id factum est, dimidiam bonorum omnium partem praecipimus confiscari poenam
augentes, quoniam intra domesticos parietes scelus admissum est, quod noluit mox cognitum
publicare. D. k. Ivl. Aqvileiae Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

A^{ui} (5 R 2) *P* (5 R 2) *L* (5 R 2) *C* (*cf. not.* 1) *MN*

---

[1] *huic titulo nonnulli libri quasi secundam constitutionem* (*uelut C Paris.* 4517) *uel tertiam* (*T*) *adscribunt epistulam Gordiani a Cuiacio primo editam in obseruationibus* 1, 11 *hanc:* Imp. Gord. A. rationalibus. Manifestum (manifestissimum *C Par.*) est nuptiis contra mandata contractis dotem, quae data illo tempore, cum traducta est, (mandata [induta *Par.*^{a}] illo tempore contractis [contractus *CT Par.*^{a}] *omissis* dotem q. data *et* cum tr. est *libri mei*) fuerat (fuerit *C, om. T Par.*), iuxta (*ut *Par.*^{a}) sententiam diui Seueri fieri (fieri *om. CT*) caducam nec, si consensu (si consensum *Par.*, sic casu *T*) postea coepisse (accepisse *libri mei*) uideatur matrimonium, in praeteritum commisso uitio potuit mederi. D. k. April. Antiochiae Gordiano A. et Auiola conss. (= *a.* 239: *subscriptionem om. libri mei*). *Cuiacio epistulam ex libro patris sui suppeditauerat P. Pithoeus. qui liber num Codicis Iustiniani fuerit an fortasse legis Romanae Visigothorum, non liquet: Cuiacius enim postea* (*a.* 1586) *eam in appendicem Gregoriani Codicis contulit et demum in notis ad Codicem Iustinianum scriptis* (*ed. Fabroti Appendix p.* 384) *post* 5, 5, 6 *inseri iussit, ipse uero Pithoeus eam in exemplo Gregoriani Codicis adscripsit* (*cf. Haenel ad Greg. Cod.* 5, 1): *praeterea Pithoeana lectio ita egregie menda hiatusque communes librorum nostrorum tollit, ut ex eiusdem ordinis libris* (*tales enim fuisse Pithoeanos Codicis Iustiniani omnes satis consentaneum est*) *eam uenire uix credibile sit. Iustiniani certe Codicis ea epistula non est: nam neque huic neque antecedenti titulo uel, cui soli argumentum conuenit, titulo XII de iure dotium eam inserere permittunt Graeci, qui omnino huius editionis numeros confirmant* (*e. g. ad tit. IIII B uol. III,* 179. 181 *seqq. Nomoc.* 13, 21, *ad tit. V B IV,* 507. *V,* 748, *ad tit. XII B II,* 335. *III,* 234. 265. 319. 379): *accedit, quod libri ipsi huius Codicis eam quasi spuriam notant aut omittendo aut delendo* (T^b) *aut adscribendo* non legitur (*Bamberg. D I* 3)
[2] seruarum *om. Th.* [3] omnibus bonis eius] bonis eius mobilibus et urbanis mancipiis confiscandis, praediis uero et rusticis mancipiis *Th.* [4] prodere *Th.*

---

2 nuptiis] const. g. (*i. e.* constitutio graeca) *addit N, u. ad u.* 414, 8 3 amphygeni *N*, amphigeno *C*, afigoni *M* 5 aa. *om. N, deficit* L^a 6 dicione] W^a *cum B* (κ.π.) ὑπὸ τὴν πολιτείαν, condicione *APLCMN* | sit] fit *P* | et *om. C* | aedictio P^a 7 sint] *AN*, sunt *PLCM* | inultam] multa M^a 8 *s. a. A* | diacli. *A* | conss. *om. A* 9 patrolio *N* 11 deducente CM^a 13 mulieres N^a 14 mancipiandis M^a 16 legum *om. C* | eius] *N Th.*, huius M^a, huiusmodi CM^b 17 fuerunt] *Th.*, fuerint *CMN* | uel] uel p M^a 19 celauerit *N* | pecudibus *CM* 20 cultu N^a | iuribus *M* | uendicentur *C* | sin *M* 22 agentes M^a 23 *s. a. Th.*

4 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD ANDROMACHVM COMITEM
RERVM PRIVATARVM. Qui contra legum praecepta uel contra mandata constitutionesque
principum nuptias forte contraxerit, nihil ex eodem matrimonio, siue ante nuptias donatum
siue deinceps quoquo modo datum fuerit, consequatur. idque totum, quod ab alterius libe-
ralitate in alterum processerit, ut indigno indignaeue sublatum fisco uindicari sancimus:
1 Exceptis tam feminis quam uiris, qui aut errore acrissimo, non adfectato insimulatoue, neque
2 ex causa uili decepti sunt aut aetatis lubrico lapsi. Quos tamen ita demum legis nostrae
laqueis eximi placuit, si aut errore comperto, aut ubi ad legitimos peruenerint annos, con-
iunctionem huiuscemodi sine ulla recrastinatione diremerint. D. VII K. MART.
5 IDEM AAA. CYNEGIO PP. Fratris uxorem ducendi uel duabus [Nomoc. Ioh. Antioch. 44]
sororibus coniungendi penitus licentiam submouemus, nec dissoluto quocumque modo con-
iugio. D. . . . K. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393
6 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Si quis incesti [Th. 3, 12, 3 mut.]
uetitique coniugii sese nuptiis funestauit, proprias quamdiu uixerit teneat facultates, sed
1 neque uxorem neque filios ex ea editos habere credatur. Nihil prorsus praedictis nec per
2 interpositam quidem personam uel donet superstes uel mortuus derelinquat. Dos si qua
forte sollemniter aut data aut promissa fuerit, iuxta ius antiquum fisci nostri commodis
3 cedat. Testamento suo extraneis nihil relinquat, sed siue testato siue intestato legibus ei
et iure succedant, si qui forte ex iusto et legitimo matrimonio editi fuerint, hoc est de
descendentibus filius filia nepos neptis pronepos proneptis, de ascendentibus pater mater
4 auus auia, de latere frater soror patruus amita. Testandi sane ita demum habeat facul-
tatem, ut his tantum personis pro iuris ac legum quod uoluerit arbitrio relinquat, quas
succedere imperialis praecepti tenore mandauimus: ita tamen, ut hereditate defuncti penitus
arceatur, si quis ex his quos memorauimus in contrahendis incestis nuptiis[1] consilium
inisse monstrabitur, successuro in locum illius, qui post eum gradum proximus inuenitur.
5 Ea sane, quae de uiris cauimus, etiam de feminis, quae praedictorum sese consortiis com-
6 maculauerint, custodiantur. Memoratis uero personis non extantibus fisco locus pateat.
D. VI ID. DEC. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
7 [2]IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. PALLADIO PP. Humilem [Nou. Marciani 4, 1, 2. 3]
uel abiectam feminam minime eam iudicamus intellegi, quae, licet pauper, ab ingenuis
1 tamen parentibus nata sit. Vnde[3] licere statuimus senatoribus et quibuscumque amplissimis
dignitatibus praeditis, ex ingenuis natas quamuis pauperes in matrimonium sibi adsciscere,

P (5, 4. 6. 7) *L* (*ut P*) *CMN*

[1] participatum atque *ins. Th.* [2] *iunge* 1, 14, 9 [3] sed *Nou.*

1 impp. *LC,* imp. *N* | ualentinus *M,* ualer. *C* | aa. *C* | antromacum *M* | comite *N* 2 mandata *om. C* | constituituciones (*om.* que) P^a? 3 contraxerat *PL* 4 idque] L^bMN, idemque PL^a?, ideoque *C* 5 praecesserit *PL* | indignaue PLN^a 6 exemptis *C* | iuris M^a 7 legis nostrae] nostris *C* 8 ubi] ub P^a | ad] a N^a | peruerint *P,* peruenerunt *C* 9 dirimunt *C* | *s. a.* L^b: *in PD est subscriptio c.* 5 10 aa. *CN,* aaa. et cc. *M* 11 sororibus *om.* M^a 12 *s. a. PD ad c.* 4: *in P est* d. ro. k. dec. theod. a. iii et abiratio conss., *in D* d. p. lx. de. (dee. D^a) cap. theod. a. iii conss. 14 nupcias M^a | funestauit] *QT Th.,* funestauerit $PLCMN^b$, funesta*** N^a 15 nihil] ut nihil *Th.* | nec] M^aN, neque $PLCM^b$, ne *Th.* 16 interpositas q. personam (—nas M^b) *M* | donec *C* | superestes P^a | uel] aut *PL* | derelinquit P^tL^t 17 sollemniter *om.* M^a | fuerint *C* 18 derelinquat *Th.* | testato] testamento *C* 19 de *om.* P^aN^a 20 neptis nepos M^a | ascend.] *MN Th.* ascendentibus autem *PLC* 21 auus] auum L^a, auius M^a | patrus *P* | testandi] et testandi *M* | sane *om.* L^a | habeant P^aC, babet *L* 22 tantummodo *P?LC* 23 succere P^a | imperialis] imperia l' (= uel) P^a | madauimus *P* | hereditate] P^a *Th.,* ab her. P^bLCMN | diem functi *Th.,* die functi Q^a 25 inisse] missceri M^a? | in] autem in *PL* 26 id sane quod *Th.* | iuris CM^a | etiam] etiam et *N* | commacularint *MN* 27 custodiatur *Th.* | memoras P^a | fisco] N^a *Th.,* fisco nostro $PLCMN^b$ | locus pateat] *CMN Th.,* latus pateat aditus *PL* 28 *s. a. Th.* 29 imp. *N* | ualentinus et martianus *M,* ualer. et max. *C* | ad palladium *Nou.* | pp. *om. C* 30 paupera CN^b 31 nata sit parentibus *N* | et] uel ex *C, om.* N^a | amplissimis *om. C* 32 ingenuis] M^aM^cN *Nou.,* ing. tamen (tamen *om.* L^b) parentibus $PLCM^b$? | adsciscere] *Nou.* (*libri boni*), ascire Q^a *cum dett. Nou. libris,* accipere *PLCMN*

2 nullamque inter ingenuas ex diuitiis et opulentiore fortuna esse distantiam. Humiles uero abiectasque personas eas tantummodo mulieres esse censemus: ancillam, ancillae filiam, libertam, libertae filiam, scaenicam uel scaenicae filiam, tabernariam uel tabernarii uel lenonis aut harenarii filiam, aut eam quae mercimoniis publice praefuit: ideoque huiusmodi inhibuisse nuptias senatoribus harum feminarum, quas nunc enumerauimus[1]. D. PRID. NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI AETIO ET STVDIO CONSS. a. 454

8 IMP. ZENO[2] A. EPINICO PP. Licet quidam Aegyptiorum idcirco [Nomoc. Ioh. Antioch. 44] mortuorum fratrum sibi coniuges matrimonio copulauerint, quod post illorum mortem mansisse uirgines dicebantur, arbitrati scilicet, quod certis legum conditoribus placuit, cum corpore non conuenerint, nuptias re non uideri contractas, et huiusmodi conubia tunc temporis celebrata firmata sunt, tamen praesenti lege sancimus, si quae huiusmodi nuptiae contractae fuerint, earumque contractores et ex his progenitos antiquarum legum tenori subiacere nec ad exemplum Aegyptiorum, de quibus superius dictum est, eas uideri fuisse firmatas uel esse firmandas. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LEONIS IVNIORIS. a. 475

9 IDEM A. SEBASTIANO PP. Ab incestis nuptiis uniuersi qui nostro reguntur imperio nouerint temperandum. nam rescripta quoque omnia uel pragmaticas formas aut constitutiones impias, quae quibusdam personis tyrannidis tempore permiserunt scelesto contubernio matrimonii nomen imponere, ut fratris filiam uel sororis et eam, quae cum fratre quondam nuptiali iure habitauerat, uxorem legitimam turpissimo consortio liceret amplecti, aut ut alia huiusmodi committerentur, uiribus carere decernimus, ne dissimulatione culpabili nefanda licentia roboretur. a. 476—484

VI

℞ DE INTERDICTO MATRIMONIO INTER PVPILLAM ET TVTOREM SEV CVRATOREM LIBEROSQVE EORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.[3] MARIO. Senatus consulti auctoritatem, [B 28, 5, 36] quo inter pupillam et tutoris filium conubium saluberrime sublatum est, circumueniri rusticitatis et imperitiae uelamentis non oportet. PP. VII ID. FEBR. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

A^{ul} (5, 8) *P* (5, 7. 8. 6 ℞ 1.) *L* (*ut P*) *CMN*

[1] ideoque ... enumerauimus] quod quidem haud dubie credimus ipsum diuae memoriae Constantinum in ea quam promulgauit sanctione sensisse ideoque h. l. nuptias, ne senatoribus ... enumerauimus non tam conubia quam uitia iungerentur *Nou.* [2] *Basilisci hanc constitutionem esse uidit Rossi Inscr. Chr. urb. Romae* 1 *p.* 383 [3] *debuit esse* imp. Antoninus A.

1 genuas *P^aCM^a* | ex diu. *om. P^bL^a*, ex *om. C* | opulentiores *PL^aM^a?N*, apulentiore *C* | humiles] et hum. *P^a* | uero *om. C* 2 esse *om. M^a* 3 libertam] uel lib. *PL^a* | uel *om. N* | tabernarii] tabernariae filiam *CN^b* | uel *om. C* 4 leonis *P^a* | huiusmodi *om. N* 5 nunc *om. M^a* | numerauimus *C* | *s. a. Nou. Marc. L^bD: in L^b est* d. ii. non. a. *rel. om., in D* d. ii. non. accio et stadio conss. 6 conss.] uu. cc. conss. *Th.* 7 *inscriptionem om. A* | zono *L^a* | spinico *PL* | quidem *M^a* 8 in matrimonio *C* | copulauerint] *A*, copulauerunt *PLCMN* 9 arbitratis *P^a* | scilicet] *AN*, uidelicet *PLCM* | quod] quod et *A* 10 re] *AL^bM^bN*, esse *PL^aCM^a?: ἐν ἔργῳ Nomoc.* | huiuscemodi *MN* 11 in praesenti (—te *M^a*) *CM: διὰ δὲ τοῦ παρόντος νόμου Nomoc.* 12 earumque] eas earumque *M^bN^b*, *contra Nomoc.: εἰ τοιοῦτοι γένωνται γάμοι, καὶ τοὺς συναλλάξαντας αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐκ τούτων τικτομένους* | genitos *M* 14 adfirmatas *A*, confirmatas *CM* | *s. a. PL* 16 sebastiano] *N*, seueriano *CM* | uniuerse *C^a* 17 scripta *M^a* | quoque *om. N^a* | formas *om. M^a* 19 matrimonio *M^a* | et eam] *CM^a*, eam *N^a*, uel eam *M^bN^b* 21 ut *om. C* | committentur *CM^a* 24 pillam *M* 25 seu ... eorum *om. N^a*, seu cur. *om. N^b* | libosque *C* 26 seuero et antonino *N* | marino *C* 28 *s. a. PLD* | VII] iiii *D* | laeto II] letorum *PL*, lectorum *D* | cerelↃ Ↄ. ss. *D*

2 IMP. ALEXANDER A. BVRRIO. Mater pupillae cum tutore filiae suae uel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur. PP. NON. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 28, 4, 40] a. 223

3 IMP. GORDIANVS A. ROGATIANO. Cum proponas ei, quam matrimonio tuo iunctam suggeris, post liberos susceptos curatorem patrem tuum datum, quem contendis nec te in potestate habuisse: cum rite contractum matrimonium ex post facto uitiari non potuerit, iusta interpretatione metuere non debes, ne liberi quos habetis non ex iusto matrimonio suscepti uideantur. 1 Vt autem omnis scrupulus auferatur, insistere pater tuus debet nec non et uxor tua, ut alius loco eius detur: habebit enim facultatem repetendae rationis negotiorum gestorum ab eo qui fuerit substitutus. [B 28, 4, 41]

4 IMP. PHILIPPVS A. HYGIAE. Libertinum, qui filio suo naturali, quem in seruitute susceperat, postea manumisso pupillam suam eandemque patroni sui filiam in matrimonio collocauit, ad sententiam amplissimi ordinis, qui huiusmodi nuptiis interdicendum putauit, pertinere dubitari non oportet. [B 28, 5, 37]

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. APVLEIO. Curatorem adulto suo filiam suam nuptui collocare non posse falso tibi persuasum est. PP. XV K. SEPT. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. [B 28, 4, 42] a. 245

6 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. LVCIO. Si patris tui pupillam nondum reddita tutelae ratione uel post redditam nondum exacto quinto et uicesimo nec non etiam utili anno uxorem duxisti, nec matrimonium cum ea habuisse nec filium ex huiusmodi coniunctione procreasse uideri potes. 1 Sane si hoc pater puellae, cum decederet, postulauit, et nuptiae rite contractae c filius uidetur iure susceptus. PP. ID. MAI. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. [B 28, 4, 43] a. 260

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PAREGORIO. Si tutor uel curator pupillam uel adultam qu ndam suam sibi uel filio suo nullo diuino impetrato beneficio in matrimonio collocauerit, manet infamia contra eum uelut confessum de tutela, quia huiusmodi coniunctione fraudem administrationis tegere laborauit, et dos data per condictionem repeti potest. [B 28, 5, 38]

8 [1]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ERYTHRIO PP. Si quis tutoris uel curatoris nomine usurpato, id est pro tutore seu pro curatore uel negotiorum gestore res pupillae administrauerit eamque sibi filioue suo copulauerit, tales nuptias stare et non ad exemplum tutorum infirmari, ne ex huiusmodi subtili uel maligno tractatu matrimonia seu proles ex his progenita uel dos super his data uel promissa aliquam laesionem uel calumniam patiantur. D. K. IVL. MARCIANO CONS. [B 28, 4, 44] a. 469

P (6, 2. 5. 6. 8) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] *iunge* 1, 4, 16. 1, 18, 13. 5, 1, 5. 5, 30, 3

---

1 a. *om.* *PC* | burrio] *M*, burio *CN*, burrito *PL* | tutore ... 2 tutoris] filiae suae uel filii (filio M^v) tutore *M* 2 filio] filiae L^a | *s. a.* *PL* | II] ui *P*, *om.* *L* 4 imp. gord.] idem *C* | rogationi *C*, rogatino *M* | matrimonio] in m. *C* 5 coniunctam *C* | patrem] parens M^a? 7 iusta interpretatione] *E*, iustam interpretationem (interpretatacionem M^a) *CMN*: *fortasse scr.* istam interpretationem 8 suscepti *om.* M^a | ut *om.* *C* | scripulus M^a 9 et *om.* M^a | repende M^a 12 seruitutem *CN* 13 eiusmodi *N* | nuptias *C* | intercidendum *C*, inter**cendum M^a 14 pernere M^a 15 imp. phil. (phil. *om.* *N*) a. et phil. c.] *N*, imp. phil. a. *C*, idem philippo consuli *M* | apulegio *C*, apulie *M* 16 nuptui] N^a, nuptu P^aL^bC, nuptiis $P^bL^a?MN^b$ | *s. a.* *PL* | sept. ... 17 conss. *om.* PL^a 18 imp. ualent. *N* | galianus *M* 19 ratione tutelae *C* | uel] ut *C* | redditum P^aL | nec] anno nec *C* 20 habuisse] h. te CM^b 21 potest P^bLN | cederet M^a 22 rite] erunt rite *N* | *s. a.* L^b | saeculare] secl'. L^b 25 suo] sub *C* 26 matrimonio] *E*, matrimonium *CMN* | ueluti *N* 27 et *om.* M^a 29 imp. *N* | anthemius] anton. *C* | erithio *PLM*, erithyrio *N*, theodorio *C* 30 seu pro] seu N^a | gestorum *PLC* 32 infirmari] inf. sanccimus CM^bN^b | magno PL^aCM^a 33 progenitae P^a *uel* P^b | paciatur *PLN* 34 *s. a.* *PL* | marc. conss. *PL*

VII

℞ SI QVACVMQVE PRAEDITVS POTESTATE VEL AD EVM PERTINENTES AD SVPPOSITARVM IVRISDICTIONI SVAE ADSPIRARE TEMPTAVERI*N*T NVPTIAS ℞

1 [1]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Neoterio pp. Si quis ordinaria uel qualibet praeditus potestate circa nuptias inuitis ipsis uel parentibus contrahendas, siue pupillae siue apud patres uirgines siue uiduae erunt, siue *et* iuris sui uiduae, denique cuiuscumque sortis, occasione potestatis utatur et minacem fauorem suum inuitis his, quorum utilitas agitur, exhibere aut exhibuisse detegitur, hunc, licet prohibitas nuptias non peregerit, attamen pro tali conamine multae librarum auri decem obnoxium statuimus et, cum honore abierit, peractam dignitatem usurpare prohibemus, tali scilicet poena, ut, si circa honorem eum, quo male usus est, uindicandum statutis nostris [2] parere noluerit, eam prouinciam, in qua sibi [3] usurpauerit, habitare per
1 iuge biennium non sinatur. Illo uidelicet adiciendo, ut et in potestate adhuc constituto liceat personae, quam huiusmodi ambitu circumire temptauerit, confestim contestatione proposita cum sua suorumque domo iurisdictionem eius euitare, curaturis hoc uniuscuiusque ciuitatis
2 defensoribus [4] et eiusdem iudicis apparitoribus. Et quidem si haec prauitas ordinarii iudicis erit, uniuersa eius domus ratio atque omnia uel ciuilia uel criminalia negotia, quamdiu
3 idem in administratione fuerit, uicario competant. Sin autem uicarius uel similis potestatis uim in huiusmodi contrahendo matrimonio molietur, uicissim ordinarius iudex intercessor
4 existat. Sin erunt uterque suspecti, ad illustrem praefecturam specialiter talium domorum, quamdiu idem administrauerit, tuitio pertineat. D. xv k. Ivl. Thessalonicae Gratiano v et Theodosio AA. conss. a. 380

Th. 3, 11, 1 B 28, 5, 39

VIII

℞ SI NVPTIAE EX RESCRIPTO PETANTVR ℞

1 [5]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Theodoro pp. Quidam uetusti iuris ordine praetermisso obreptione precum nuptias, quas se intellegunt non mereri, de nobis existimant postulandas, saepe [6] habere puellae consensum confingentes. qua-
1 propter tale sponsalium genus praesentis legis definitione prohibemus. Si quis igitur contra hanc definitionem nuptias precum subreptione meruerit, amissionem bonorum et poenam

Th. 3, 10, 1 B 28, 5, 40

p (8 ℞ 1) *L* (8 ℞ 1 *post* 9, 2) *CMN*

[1] *uide ad* 5, 1, 3 [2] statuti nostri sanctioni *Th.* [3] hoc *ins. Th.* [4] uindicibus *Th.* [5] *iungenda uidetur* 5, 4, 20 [6] saepe] se *Th.*

3 iurisdictionis *C* 4 temptauerit *libri* 5 impp. *CN* | ualentinus *M*, ualer. *C* | et] e *M* | theodorus *C* | aa. *C* | ticotorio *M*, theodoro *C* (*ex* 8, 1) 8 siue et] *Th. cum BΣ* (*κ.π.*), siue *libri* | utantur *C* 9 detegetur *MN* 10 licet ... conamine *om. Th. contra BΣ* (*κ.π.*) | perhibitas *C* | peregit *N* 11 aurum N^a 13 statutis nostris] τοῖς παρ' ἡμῖν ὁρισθεῖσι *BΣ* (*κ.π.*) | parare N^a | eam] semper eam *Th. contra BΣ* (*κ.π.*) | in qua] in quam CM^b, quam M^a | sibi] ἐν ᾗ ἑαυτὸν κατεχρήσατο (*i. e.* in qua male uersatus est) *BΣ* (*κ.π.*), ἐν ᾗ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι ἠβουλήθη *B* 14 et *om.* N^a 15 circuire M^b, περιδραμεῖν *BΣ* (*κ.π.*) 16 uitare *N* 17 iuditiis N^a | et quidem] equidem *Th.* | priuatas C^a 18 domus eius *M*, eiusdem eius domus N^a 19 idem *om.* M^a? | fuerint CM^a? | competunt *M* | si *Th.* 20 matrim. contrah. *C* 21 sin] si *Th.?*, sin autem *N* 22 idem] ibidem M^b, ob id idem N^a | amministrauerit *CM* | tucio M^a, titio *C*, tutela *Th.* | *s. a. Th.* | v ... 23 aa.] a. v et theod. a. i *Th.* 25 *rubricae p praemittit subscriptionem* 9, 2 26 imp. *N* | theodoro] eutropio *C* (*ex* 9, 1) 27 precum nuptias] precium •••• M^a 28 de nobis] precibus *pL* | existant M^a, aestimant *Th.* | puelle habere *N* | configentes CM^a, figentes pL^a, fingentes L^b, confringentes N^a 29 diffinitionem N^a, distinctione *pL* | qui *C* 30 pretium CM^a | merit L^a

deportationis subiturum se esse non ambigat et amisso iure matrimonii, quod prohibita usurpatione meruerit, filios se ex hac coniunctione susceptos iustos non habiturum nec umquam postulatae indulgentiae adnotationisue[1] indulto efficacem se ueniae effectum meruisse: exceptis his, qui parentum sponsionem de nuptiis filiarum impleri desiderant uel sponsalia, hoc est arrarum data nomine, reddi sibi praecepto legum cum statuta[2] poena deposcunt. D. K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

2 IMP. ZENO A. BASILIO PP. Nefandissimum scelus fratris sororisue filiae nuptiarum, quod sacratissimis constitutionibus sub grauissimae poenae interminatione damnatum est,
1 iterato praesentis diuinae sanctionis tenore modis omnibus prohibemus. Precandi quoque in posterum super tali coniugio, immo potius contagio, cunctis licentiam denegamus, ut unusquisque cognoscat impetrationem quoque rei, cuius est denegata petitio, nec si per subreptionem post hunc diem obtinuerit, sibimet profuturam.

VIIII

℞ DE SECVNDIS NVPTIIS ℞

1 [3]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. [6, 56, 4 BΣ uol. 3 p. 321]
EVTROPIO PP. Si qua mulier nequaquam luctus[4] religionem priori uiro nuptiarum festi-
1 natione praestiterit, ex iure quidem notissimo sit infamis. Praeterea secundo [(6, 56, 4)]
uiro ultra tertiam partem bonorum in dotem ne det neque ei testamento plus quam tertiam
2 partem relinquat. Omnium praeterea hereditatum legatorum fideicommissorum suprema uoluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers. haec namque ab heredibus uel coheredibus aut ab intestato succedentibus uindicari iubemus, ne in his, quibus correctio-
3 nem morum induximus, fisci uideamur habere rationem. His etiam amittendis, quae prior maritus ei suprema reliquerit uoluntate, quamquam haec, quae mulieri a priore uiro relinquuntur et per immaturum matrimonium uacuata esse coeperunt, primo a decem personis edicto praetoris enumeratis, id est adscendentibus et descendentibus et ex latere usque ad
4 secundum gradum, scilicet gradibus seruatis, deinde praesumi a fisco iubemus. Eandem quoque mulierem infamem redditam hereditates ab intestato, uel legitimas uel honorarias, non ultra tertium gradum sinimus uindicare. PP. XV K. IAN.[3] GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

2 IDEM AAA. EVTROPIO PP. Si qua ex feminis perdito marito intra anni spa- [Th. 3, 8, 1]
tium alteri festinauit innubere (paruum enim temporis post decem menses seruandum adicimus, tametsi id ipsum exiguum putemus), probrosis inusta notis honestioris nobilisque personae et decore et iure priuetur atque omnia, quae de prioris mariti bonis uel iure sponsalium uel iudicio defuncti coniugis consecuta fuerat, amittat. D. III K. IVN. CONSTANTINOPOLI EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. a. 381

A^{ul} (9, 2) *P* ([8, 1 *p*] 9 ℞ 2) *L* (9 ℞ 2. 8 ℞ 1) *CMN*

---

[1] principis *ins. Th.* [2] quadrupli *Th.* [3] *fortasse iungendae sunt* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur, ut in subscriptione* Iul. *pro* Ian. *emendetur* [4] luctus *om. l. gem.*

---

1 amissio *M^a* 2 meruerat *C* | ex hac coni. susc. iustos] iuste hac ratione susc. *Th.* | ambiturum *C* 3 ue] suae *pLC* | indultae *pL* 4 exemptis *C* | sponsione *N* 5 stata *p^a* 6 *s. a. Th.* | honorio] dd. nn. honorio *Th.* 7 zeno] leo *C, cf.* 9, 5, 1 | pp. *om. C* 8 quod] quo *N^a, om. C* | sacris *N* 10 coniungio *N* | immo p. contagio *om. M^a* 11 per *om. C* 15 impp. *C,* imp. *N* | ualerianus *C,* ualerius *M* | aa. *C* 16 etropio *M* | pp. *om. C* 17 famis *M^a* 18 ne] nec *CN^b* 20 uel] uel a *CN* 21 coher.] coher. suis *C* | correptionem *C* 22 admittendis *C,* ammittentis *M^a* 23 relinquerit *M^a* | relinquuntur] *M^c,* relinquantur *CM^a?,* relinquentur *M^b?N* 24 et *om. M* | ceperint *N* | a *om. C^uN^a* 25 denumeratis *M* | descend. et ascend. (..scend. *M^a*) *M* 27 hereditatem *C,* hereditatis *M^a* 28 summus *C* | *s. a. l. gem.* 30 idem] imppp. (impp. *L*) grat. ual. et theod. *P* | aa. *C* | erinthio *M* | annis *L* 31 innubere] *PLM^bN cum libris quibusdam Th.,* nubere *ACM^a,* iam nubere *libri boni Th.* 32 tamenetsi *CM^a* | exguum *M^a* | probrobis *A* | iniusta *A^uM^a* | honestioris *om. C* | nobilesque *C* 33 et] atque *P^a, om. L^b* | et iure] iure *N* | bonis bis *N^a* 34 sponsaliorum *Th.* | *s. a. Th. APL et p ante* 8 ℞ | iun.] nou. *p* | constant. ... 35 conss. *om. A*

3 Idem AAA. Floro pp. Feminae, quae susceptis ex priore matrimonio filiis ad secundas post tempus luctui statutum[1] transierint nuptias, quidquid ex facultatibus priorum maritorum sponsalium iure, quidquid etiam nuptiarum sollemnitate perceperint, aut quidquid mortis causa donationibus factis aut testamenti iure directo aut fideicommissi uel legati titulo uel cuiuslibet munificae liberalitatis praemio ex bonis, ut dictum est, priorum[2] maritorum fuerint adsecutae, id totum, ita ut perceperint, integrum ad filios, quos ex praecedente coniugio habuerint, transmittant uel ad quemlibet ex filiis (dummodo ex his tantum, quos tali successione dignissimos iudicamus), in quem contemplatione meritorum [Th. 3, 8, 2]
1 liberalitatis suae iudicium mater crediderit dirigendum. Nec quicquam eaedem feminae ex isdem facultatibus abalienandi in quamlibet extraneam personam uel successionem ex alterius matrimonii coniunctione susceptam praesumant atque habeant potestatem: possidendi tantum ac fruendi[3] in diem uitae, non etiam abalienandi facultate concessa. nam si quid ex isdem rebus[4] in alium quemlibet fuerit ab ea translatum, ex maternis redintegrabitur facultati-
1*a* bus[5], quo illibata ad hos quos statuimus liberos[6] bona et incorrupta perueniant. Illud etiam addimus legi, ut, si aliquis ex isdem filiis, quos ex priore matrimonio susceptos esse constabit, forte decesserit, matre iam secundis nuptiis funestata, aliis etiam ex eodem matrimonio progenitis liberis superstitibus, id, quod per eandem successionem ab intestato uel ex testamento suae posteritatis mater uidebitur consecuta, in diem uitae pro sibi debita portione sola tantum possessione delata, omne his qui supererunt ex priore susceptis matrimonio filiis relinquat nec super istiusmodi facultatibus testandi in quamlibet aliam extra-
2 neam personam uel quicquam alienandi habeat potestatem. Quod si nullam ex priore matrimonio habuerit successionem uel natus natiue decesserint, omne, quod quoquo modo percepit, pleni proprietate iuris obtineat atque ex his nanciscendi dominii et testandi circa quem uoluerit liberam habeat potestatem. D. xv k. Ian. Constantinopoli Antonio et Syagrio conss. a. 382

4 [7]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Mariniano pp. Cum aliis sanctionibus iusserimus materna bona integra ad liberos peruenire, quod tamen mulier mariti largitate perceperit, ex eo tantum liberi coniugio procreati sibi speciale tamquam paternum noue-
1 rint uindicandum. Itaque si habens filios in secundas nuptias fortasse transierit, sponsaliciam largitatem, quam uir secundus contulerit in uxorem, tantummodo filii qui ex secundo matrimonio suscepti sunt pro soliditate possideant, nec prosit liberis ex priore susceptis
2 marito, quod mulier in tertia minime uota migrauerit. Quod si posterior uir sine liberis ex eodem matrimonio susceptis decesserit, quidquid ab eo ex sponsalium largitate uxor fuerit consecuta, id sibi iurique suo sciat esse collatum, etiamsi ex priore matrimonio donator

P (9, 3) *L* (9, 3) *CMN*

---

[1] post t. l. statutum *om. Th.* [2] ut d. e. priorum *om. Th.* [3] ac fruendi *om. Th.* [4] per fraudem scaeuioris animi *ins. Th.* [5] fuerit a possidente translatum, maternarum redint. compensationibus facultatum *Th.* [6] liberos] heredes *Th.* [7] *iunge* 5, 1, 4. 5, 18, 11. 5, 19, 1. *Th.* 3, 5, 12

---

1 aa. *C* 2 luctu *N*ᵃ | transierunt *M* | nuptias *post* secundas *collocat C* 3 sponsaliorum *Th.*, sponsali** *N*ᵃ | perceperunt *C* | quidquid aut *Th.* 4 testamentis *C*, testament* *M*ᵃ 7 ad] a *M*ᵃ 9 nec] neque *M*ᵃ | haedem feminae *P*ᵃ, eadem femina *M*ᵃ 10 abalienandi] *Q*ᵃ *Th.*, alienandi *PLCMN*ᵇ, alien** *N*ᵃ 11 coniunct. matrim. *N* | praesumant atque habent *L*, praesumat atque habeat *M*ᵃ 12 abalienandi] *Q*ᵃ *Th.*, alienandi *PLC*ᵇ*MN*, alienan*di *C*ᵃ 14 hos] eos *C* | quo *P* 15 addidimus *C* | aliquid *P*ᵃ 16 eodem] priore *C* 17 per] per ex *N*ᵃ 18 suae] fue *M*ᵃ | debita sibi *N* 19 omnem *C* | suscepti *Th.* 20 relinquant *N* | istismodi *L*ᵃ, huiusmodi *M* | aliam *om. P?LC* 21 abalienandi *Th.*, ali**di *N*ᵃ | habet *L* 22 habeat *C* | natas *C* | natiue] *Q*ᵃ *Th.*, nataue *PLCMN* | decesserit *CM* | omnem *C* | quoquo] quo *M*ᵃ | percepit] *N Th.*, perceperit *PLCM* 23 pleno (plenae *P*ᵛ*L*ᵛ, pleni *M*) proprietatis iure *P*ᵛ*L*ᵛ*MN*ᵇ, *inc. N*ᵃ | atque] quae *P*ᵗ*L*ᵃ? | naciscendi *M*ᵃ | dominii] domu* *N*ᵃ 24 habeat liberam *P* | *s. a. Th. PL*ᵇ | xv] xxu *P* | ian. *om. P* | antonio] et ant. *P* 26 marino *C*, mariano *N* 27 tamen] tantum *C* | mariti] ex mariti *C* 28 percoeperat *M* | tantum] tamen *C* | libero *C*, liberi* *M*ᵃ | procreatus *C* | nouerit *CM*ᵃ*?N* 29 si *om. C* | forte transierit nupcias *M* 32 migrauit *M* 33 sponsaliorum *N*ᵇ | fuerat *C* 34 id] idque *N*

3 filios reliquisse doceatur. Ad maternas sane ueniens uel ex hoc uel ex quolibet alio titulo
facultates omnis posteritas ex quocumque suscepta uiro pro debita sibi portione, ut a
4 matre uel spontanea largitate uel per testamentum eius fuerit collata, possideat. Nos enim
hac lege id praecipue custodiendum esse decreuimus, ut ex quocumque coniugio suscepti
filii patrum suorum sponsalicias retineant facultates. D. III NON. NOV. RAVENNAE HONO-
RIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422
5 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Gene- Nou. Theod. 14, 1
raliter censemus, quoquo casu constitutiones ante hanc legem mulierem liberis communi-
bus, morte mariti matrimonio dissoluto, quae de bonis mariti ad eam deuoluta sunt seruare
sanxerunt, isdem casibus maritum quoque quae de bonis mulieris ad eum deuoluta sunt
morte mulieris matrimonio dissoluto communibus liberis seruare, nec interesse, si alter pro
1 marito donationem ante nuptias uel pro muliere dotem crediderit offerendam. Haec obser-
uari praecipimus, licet res ante nuptias donatae, ut adsolet fieri, in dotem a muliere redi-
2 gantur. Dominium autem rerum, quae liberis *uel* huius legis uel praeteritarum constitu-
tionum auctoritat*e* seruantur, ad liberos pertinere decernimus. itaque defuncto eo, qui eas
liberis reseruabat, extantes ab omni possessore liberi uindicabunt, consumptas ab heredibus
3 eius exigent, qui eas seruare debuer*at*. Alienandi sane uel obligandi suo nomine eas res,
4 quae liberis seruari praeceptae sunt, eis qui reseruaturi sunt adempta licentia est. Negotia
5 uero liberorum patri utiliter administrare concedimus. Diuidendi quoque res inter eos
ipsos liberos parentibus pro suo arbitrio uel eligendi quem uoluerint licentiam non nega-
6 (1) mus. In his autem casibus, in quibus res ut paternas mater liberis communibus seruare
praecepta est, hoc est ubi morte mariti matrimonio dissoluto mulier ad alias nuptias uenit,
uel ubi ut maternas patrem liberis communibus seruare censuimus, hoc est ubi morte
mulieris matrimonio dissoluto uir ad alias nuptias uenit, si hereditatem eius parentis qui
prior mortuus est non adierint liberi, licebit eis, tamquam eius tantum res fuerint qui
posterior moritur, eas sibimet uindicare, scilicet si uel eius qui posterior moritur[2] here-
ditatem crediderint adeundam, ne, quod fauore liberorum inductum est, quibusdam casi-
7 (2) bus ad laesionem eorum uideatur inuentum. Illud etiam humanis sensibus huic legi credi-
dimus inserendum, ut eo quoque casu, quo lucratur uel mulier res, quae ad eam a marito
perueniunt, uel maritus eas, quae ex bonis mulieris ad eum transeunt (hoc est ubi primum
matrimonium alterius morte dissoluitur nec superstes ad secundas nuptias uenit) si res uel
maritus uel uxor (hoc est qui superstes est) non consumpserit uel alienauerit (quod eis ad
secundas nuptias non uenientibus quasi rerum dominis concessum esse non dubium est)
liberis liceat res a patre profectas ut paternas, a matre ut maternas accipere. D. VII ID.
SEPT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439
6 [3]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ERYTHRIO PP. Hac edictali lege in perpetuum uali-
tura sancimus, si ex priore matrimonio procreatis liberis pater uel mater ad secunda uel

CMN

---

[1] *iunge* 6, 61, 3 [2] qui posterior moritur *om. Nou.* [3] *iunge* 6, 20, 17. 6, 61, 4

---

1 relinquisse *N* 2 a *om.* M^a 4 hac] ha M^a | praecipue] precium M^a 5 facult. retineant *C* | *s. a. Contius* 1562 *et Paris.* 4517, *in quo est* non nou. Qui aū hon. et th. 7 theodosius] hon. *N* | et *om.* M^a? | ualer. *C*, ualerius *M* 8 censuimus M^a 10 quae *om.* M^aN^a 11 si alter ... 12 crediderit *post* 12 offerendam *iterat* N^a | seruari *M*, obseruare N^a 13 a *om.* M^a 14 uel huius ... auctoritate] *Nou.*, per uius ... auctoritatem *E*, per huiusmodi ... auctoritatem *CMN* | praeterarum M^a 17 debuerant CM^bN *cum multis libris Nou.* | nomine suo *N* 18 seruare CM^a | praecepta M^a | adexempta M^a 19 rem *M uel* M^b | eos *om. C* 20 denegamus *CM* 21 liberis] l. ut N^a | seruari M^a 22 dissol. matrim. *C* | uenerit *CM* 23 ut *om.* CM^a | censuimus] *Q Nou.*, censemus *MN*, constituimus *C* 24 uenit] *Q Nou.*, uenerit *CMN* 25 adierunt *C* | res tantum *C* 26 eas ... moritur *om.* M^a 27 indictum *Nou.* | quibusdam] quibus M^a 28 etiam] enim *C* | humanibus *C* | credimus *C* 29 lucrantur CM^a | a *om. C, inc.* N^a 30 peruenerunt *CM, inc.* N^a 31 uenit] non uenientibus N^a 33 non] uenerint non M^a 34 a matre ut maternas *om. N* | *s. a. Nou.* 35 conss.] uc. conss. *Nou.* 36 imp. *N* | anthemio *N*, antoninus *C* | erythyrio *N* | haec *C* | ualiditura M^a 37 libeberis procreatis *N* | uel mater] materue *MN*

tertia aut ulterius repetiti matrimonii uota migrauerit, non sit ei licitum nouercae seu
uitrico testamento uel sine scriptura seu codicillis, hereditatisue iure siue legati uel fidei-
commissi titulo plus relinquere, nec dotis aut ante nuptias donationis nomine seu mortis
causa habita donatione conferre nec inter uiuos conscribendis donationibus (quae etsi con-
stante matrimonio ciuili iure interdictae sint, morte tamen donatoris ex certis causis con-
1 firmari solent), quam filio uel filiae, si unus uel una extiterit. Quod si plures liberi fuerint,
singulis aequas partes habentibus minime plus, quam ad unumquemque eorum peruenerit,
2 ad eorum liceat uitricum nouercamue transferri. Sin uero non aequis portionibus ad eos-
dem liberos memoratae transierint facultates, tunc quoque non liceat plus eorum nouercae
uel uitrico testantem relinquere uel donare seu dotis uel ante nuptias donationis titulo
conferre, quam filius uel filia habet, cui minor portio ultima uoluntate derelicta uel data
fuerit aut donata, ita tamen, ut quarta pars, quae isdem liberis debetur ex legibus, nullo
3 modo minuatur nisi ex his causis, quae de inofficioso excludunt querellas. Quam obserua-
tionem in personis etiam aui et auiae, proaui et proauiae, nepotum uel neptum, item pro-
nepotum uel proneptum, siue in potestate siue emancipati emancipataeue sint, ex paterna
uel materna linea uenientibus[1], custodiri censemus. sin uero plus quam statutum est ali-
quid nouercae uel uitrico relictum uel donatum aut datum fuerit, id, quod plus relictum
uel donatum aut datum fuerit, tamquam non scriptum neque derelictum uel donatum aut
datum ad liberorum personas deferri et inter eas diuidi iubemus: omni circumscriptione,
si qua per interpositam personam uel alio quocumque modo fuerit excogitata, cessante.
4 (1) His illud adiungimus, ut mulier in his casibus, in quibus ante nuptias donationes, ceteras
etiam res a marito ad se deuolutas secundum priorum legum statuta liberis communibus
ut paternas seruare compellitur (hoc est ubi morte mariti matrimonio dissoluto ad alias
nuptias uenerit), immobilium rerum et mancipiorum annonarumque ciuilium usu fructu
5 dumtaxat uitae suae temporibus potiatur, alienatione earum penitus interdicta: Mobilium
uero rerum, iustis pretiis aestimatione habita per eos, quos utraque pars elegerit, arbitros
iudicaturos interposito sacramento, simili modo usum fructum habeat, si idoneam fideiussio-
nem praebuerit, quod easdem res mobiles uel earum pretium filiis et filiabus ex eodem
matrimonio procreatis uel post mortem eorum nepotibus et neptibus ex isdem liberis pro-
creatis, siue omnibus uel uno unaue superstite mori contigerit, secundum legum modum
6 restituat: Vel certe si fideiussiones idoneas praestare distulerit aut nequiuerit, praedictae
res mobiles necdum matri a liberis traditae apud eosdem manebunt: solutae uero eidem
matri uel ab eadem detentae restituentur liberis, si tamen ab his fideiussio idonea matri
fuerit oblata, qua caueri debet, quod eidem superstiti pro usu fructu earundem rerum
mobilium uel pretio, quo taxatae sunt, usurarum nomine centesimae partem tertiam annuis
quibusque temporibus praestare non differant, ita ut in eadem fideiussione hoc quoque

P (*c.* 6 *usque ad* 19 iubemus) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] ex pat. uel mat. l. uenientibus *collocari debent post* 14 proauiae

---

1 tertia] ad tercia *M* | aut *om.* *C* 2 uel hereditatis *PL* | siue] seu *C* | uel] sine *N* 3 derelinquere *MN* | nomine] titulo nomine L^a 5 sunt *N* 6 una uel unus MN^b 7 peruerit PL^a 8 uel nouercam *C* 9 memoratae] memoratis modis M^bN 10 testanti *C*, testante *N* 11 filia (filiam M^a?) uel filius *M* | delicta M^a 12 eisdem *M* 13 de inofficioso] CM^bN, de inofficiosi P^aM^a, inofficiosi P^bL 14 auiae *om.* M^a | et proauiae] et M^a, proauie *N* | uel] et *M* | pronepotum (proneptum C^a) uel *om.* N^a 15 uel] et *PL* | potestatem *PL* 16 aliquid *om.* *PL* 17 datum aut donatum *M*, donatum aut donatum P^a | id ... 18 fuerit *om.* *C* 18 donatum aut datum fuerit] *M*, datum fuerit aut donatum *PL*, datum aut donatum fuerit *N* | neque ... 19 datum *om.* M^a | aut datum uel donatum *C* 19 iubemus] iub. et cetera *fine constitutionis omisso PL* | circumscrpcione *M* 20 excognita *M* | censante M^a 21 donationem *N* 24 peruenerit *C* | et] e *C* | annonarum *aun* M^a | que] *C*, quoque *MN* | usum fructu dumtaxat C^bN, usum fructum taxat C^a 25 temporibus *om.* N^a 26 uero *om.* *CM* 28 uel *om.* M^a | pretium earum *N* 29 uel] ut N^a 30 siue] MN^a, si eam *C*, eam *post* superstite *addit* N^b | unaue] unaue e N^a 31 restituentur *N* 33 eadem tente *C*, ea detente N^a 34 fuerat *C* 36 quibuscumque *CM* | praestare] temperare M^a | ita] ita tamen *C*

caueatur, quod a filiis filiabusque et ex his genitis liberis, si ante eandem matrem omnes
eos obire contigerit, omnes res praedictae mobiles secundum legum moderationem matri,
7 ut ad eandem lucrum redeat luctuosum, restituentur. Erit itaque licitum utrilibet parti,
quae fideiussionem praebuerit, si sibi commodum esse perspexerit, his rebus mobilibus uti
frui easdemque dare *mutuo uel* obligare uel uendere, ut ex his maxime liberi adquirentes
8 possint materno adfectui sine suo incommodo seruire. Sin autem utraque pars praedictam
fideiussionem dissimulauerit aut forte offerre nequiuerit, eaedem res apud mulierem usque
9 (2) in diem uitae suae manebunt. Omnibus uidelicet isdem maritalibus facultatibus, his etiam,
quas habet habiturave est, tamquam si iure pignoris uel hypothecae suppositae sint, super
eadem ante nuptias donatione uel rebus aliis ad eam ex mariti substantia deuolutis ex eo
die, quo eaedem res ad eam peruenerint, liberis obligatis, ut, si quis post traditas matri
uel detentas ab ea res (si ita contigerit) contractum aliquem cum eadem muliere inierit,
quae se repetitis nuptiis copulauerit, in uindicandis isdem suppositis rebus posterior habea-
tur, liberis, qui ex eodem matrimonio procreati sunt, et nepotibus neptibusue, qui ex his
10 liberis geniti sunt, sine dubio praeponendis. Sin uero liberorum suorum adfectione seruata
pater materue ad alias nuptias migrare noluerit, neque uir his, quae de bonis uxoris ad
se transeunt, neque mulier rebus, quae ex substantia mariti ad se peruenerint, pro suo
arbitrio uti uel eas uendere aut quocumque iure uel modo eas alienare uel pignoris iure
11 siue hypothecae (si uoluerint) obligare, utpote domini earum, prohibebuntur. Extantes
autem praedictas res, si non fuerint alienatae siue consumptae uel suppositae, licebit liberis
uindicare etiam non adeuntibus hereditatem parentum. D. II[1] K. MART. MARCIANO
CONS. a. 472
7 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. In quibus casibus pater dotem, mater ante nuptias
donationem uel alias res ad se ex altera parte deuolutas filiis utriusque sexus seruare
praecepti sunt, si quem ex filiis uel filiabus ante patris uel matris obitum mori contigerit
siue ante secundas nuptias siue postea, filio uel filia uel nepte aut nepote uel pluribus
patre suo adhuc uiuo uel matre superstite derelictis, portionem, quae defuncto filio uel
filiae debebatur uel lucrum ex ea non ad fratres uel sorores mortui, sed ad filios eius uel
filias uel nepotes utriusque sexus aut pronepotes auis uel proauis superstitibus peruenire
decernimus: eligendi uidelicet quos uoluerint ex liberis superstitibus non adempta licentia.
D. K. MART. ILLO VC. CONS. a. 478
8 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si quis prioris matrimonii filiorum ante secundas
nuptias patris uel matris mortuus fuerit filiis a se uel nepotibus uel pronepotibus relictis,
partem eius non ad fratres uel, si nullus alius frater uel soror sit, ad patrem uel matrem
eius peruenire, sed ad filios uel nepotes uel pronepotes eiusdem mortuae personae sanci-
mus, ut, siue unus siue plures sint, eam tantummodo partem uindicare possint, quae mor-
1 tuo competit. Illud etiam certa sanctione definire censemus, ut, si quis uel si qua ex
aliquo matrimonio filiis procreatis minime ad secundas uenerit nuptias, ut eo modo liceat
quidem genitori res ex priore coniugio sibi adquisitas quo modo uoluerit alienare uel ad-
ministrare, si quae uero earum minime sint alienatae, possint liberi etiam non adeuntes

P (*c.* 7) *L* (*c.* 7) *CMN*

---

[1] v (6, 20, 17. 6, 61, 4)? [2] *iunge* 5, 12, 29

---

1 caueantur M^a | gentis N^a 2 omnes *om.* M^a 3 eandem] eam *N* 4 si *om.* M^a | prospexerit *libri* | frui uti *N* 5 mutuo uel] *edd.*, uel mutuo *libri* 7 fidemiussionem *CM* | eadem M^a 9 habeat *C* | iure] uere *C* | pingoris M^a 10 eandem a. n. donationem *CN* 11 eadem M^a | res *om.* *C* | peruenerunt *C* 12 detenta *C* | cum] cum alia cum M^a 13 posteriores habentur N^a 14 his] hisdem *N* 15 proponendis C^a 16 de] ex *N* 18 eas alien.] alien. *N* | pigneris M^a 19 siue] seu *N* | uoluerit *CM* | prohibuntur M^a 20 predicte *N* 21 parencium M^a | *s. a. Hal.* | marciano et zenone conss. (= *a.* 469) *Hal.* 26 secundas M^a | filia] filie N^a 28 debeatur *N* | uel sor.] et sor. *N* 29 pronepotis *L* | uel *om.* *C* 30 uoluerit *M* | non *om.* M^a 31 *s. a. Hal. PL* | illo (ello *Hal.*) uc. cons. *om. PL* 32 iustinus *M* 34 eius] eius uel *C* 35 uel pron.] pron. M^a 37 diffiniri *C* | qua] que M^a? 38 nuptias uenerit *C* 40 sunt *C* | adentes M^a

(2) paternam uel maternam hereditatem eas uindicare, certum esse sancimus[1], quod etiam illa
de cetero uidebitur earundem fuisse rerum alienatio, quae in testamento genitoris uel spe-
2 (3) cialiter relinquendo uel generaliter heredem instituendo facta sit. Talem uero licentiam
filiis, ut etiam non adeuntes paternam uel maternam hereditatem lucra uindicarent, quae
parens eorum ex matrimonio, quod secundo toro minime mutauit, sibi adquisita non alie-
nauit, nullo modo eis concedimus, si paternam uel maternam hereditatem ab intestato ex
parte (si forte alii etiam ex anteriore matrimonio morienti parenti filii sint) sibi adquisie-
3 (4) rint. In illo etiam ueterem sanctionem adimplentes praecipimus exemplo matris, BΣ 45, 4, 9
cuius res post secundas nuptias filiis ex priore matrimonio natis suppositae sunt ad con-
seruanda eis lucra, quae ex priore marito ad eam peruenerunt, patris quoque bona, quae
habet habiturusque est, filiis ex priore matrimonio natis post secundas eius nuptias ad ea
4 (5) conseruanda, quae ex eorum matre lucratus est, supposita esse. Illius etiam patris, (BΣ)
qui in sua potestate talem liberum uel liberos habens maternam eis substantiam uel ex
materna linea ad eos deuolutam seruare compellitur, isdem liberis bona supposita esse ad
conseruandas easdem maternas res decernimus: ita tamen, ut occasione talium hypothe-
carum neque patris neque matris filii ualeant administrationem perscrutari uel aliquam eis
mouere super hoc quaestionem, cum perspicui iuris sit, etiamsi alienata sint eorum bona,
quae extra memorata lucra uel maternas res sunt, ius hypothecae integrum isdem manere
filiis. D. III ID. DEC. DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

9 IDEM A. MENAE PP. Quoniam praeteritae leges omnia, quae liberis ex priore matri-
monio procreatis mulier quidem secundo marito, uir autem uxori secundae dotis uel ante
nuptias donationis nomine uel alio quocumque modo dederit uel reliquerit ampliora his,
quae uni filio uel filiae ex anteriore matrimonio progenitis danda uel relinquenda sunt,
reuocata ad solos filios ex priore matrimonio natos peruenire constituerunt nullaque in hac
parte filiorum ex secundo matrimonio natorum mentio facta est, hoc quoque corrigentes
omnia quae memorato modo reuocantur non solum ad filios prioris matrimonii, sed etiam
ad eos qui ex secundis nuptiis nati fuerint pertinere et in capita inter omnes diuidenda
1 sancimus. Ad haec lucra, quae marito uel uxori ex dote uel ante nuptias donatione occa-
sione repudii accedunt, indistincte post secundas eorum nuptias liberis ex priore coniugio
procreatis ad similitudinem matrimonii morte dissoluti seruari nec de cetero repudii cau-
sam requiri uel aliam in ea re exquisitionem fieri. D. ID.[2] APRIL. CONSTANTINOPOLI
DECIO VC. CONS. a. 529

10 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Cum apertissime legibus cauetur ingratos liberos a maio-
rum suorum hereditate merito esse repellendos, si hoc idem in suis elogiis conscripserint
et re uera fuerit reuelatum, reclamare uidetur huiusmodi sanctioni diualis constitutio Leo-
nis inclitae recordationis, quam super filiis ex priore matrimonio procreatis conscripsit[3].
1 Nam cum necessitas est patri uel matri, qui ad secunda uota migrauerunt, tantum prae-
stare per quamcumque causam secundo marito uel nouercae, quantum filio uel filiae ex
anterioribus nuptiis progenitis qui partem minimam habiturus est reliquerit, maxima ini-
2 quitas ex hac sanctione contra genitores efficiebatur. Liberi etenim scientes, quod omni-
modo aliquid sibi a genitoribus suis et nolentibus relinquendum est, et tantum, quantum

CMN

[1] sancimus *del.* (*Mommsen*) [2] *aut* k. *aut* VIII id. *scr.* (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 174. 182) [3] *c.* 6 *h. t.*

1 certum *seqq.*] *his demum contineri, quae certa definitione sancire Iustinianus censuit* (*p.* 424, 37), *inde colligitur, quod quae antecedunt non sunt nisi repetitio c.* 6 § 10 3 requendo M^a 7 acquisierunt *N* 10 eis *om.* *C* | marito] matrimonio *C* | patri M^a 13 talem *om.* M^bN | eas *C* 14 comp. isdem lib. bona] *C*, bona comp. isdem lib. M^b, comp. bona eisdem lib. N^b, comp. isdem (eisdem *N*) lib. M^aN^a 16 filii ualeant] ualeant ualeant *N* 17 sit iuris *N*, iuris *bis* M^a 18 sint *CM* 19 *s. a. Hal.* 20 impr. iustinianus a. demosstheni pp. *S* | matrimonii M^a 21 mulier] liber mulier N^a 25 mentio *ante* 24 in hac *collocat* *C* 27 omnes] eos *C* | diuidenda] *C*, diuidendas M^a, diuidi M^bN | 28 uel ux.] ux. M^a 29 recedunt N^a | eorum (eo M^a) nupt.] nupt. eorum *N* 31 *s. a. Hal.* 34 esse repell. merito *C* | conscripserit *C* 35 constitucioni *M* 37 secundum uotum *C* | migrauerint *N* 39 minimam] mutuam *C* 40 genitores] ge M^a

secundus maritus uel nouerca acceperit, cum omni licentia et lasciuia suos genitores iniuriis
3 adficiebant. Quapropter sancimus ingratos re uera liberos neque hoc beneficium, quod
diualis constitutio Leonis augustae memoriae eis praestitit, in posterum posse sibi uindi-
4 care, sed quasi ingratos ab omni huiusmodi lucro repelli. Quam obseruationem in per-
sonis etiam aui et auiae, proaui et proauiae, nepotum uel neptum, item pronepotum et
proneptum, siue in potestate siue emancipati emancipataeue sint, ex paterna uel materna
5 linea uenientibus custodiri censemus. Sed quemadmodum genitoribus prouidimus, ita et
innocuam posteritatem nullis adfici iniuriis patimur, ut non genitores, qui sese secundis
nuptiis deuouerunt, irrationabile odium ad priores liberos forsitan habentes sine iusta
6 ratione eos ingratos uocare concedantur. Eos etenim liberos huiusmodi beneficio defrau-
dari uolumus, qui re ipsa ingrati circa suam antiquitatem ab heredibus genitorum liquidis
et indubitatis probationibus conuicti fuerint ex huiusmodi casibus, qui antea priscis legibus
enumerati sunt. D. xv k. Oct. Chalcedone Decio vc. cons. a. 529

11—18 . . . .

X

R SI SECVNDO NVPSERIT MVLIER, CVI MARITVS VSVM FRVCTVM RELIQVERIT R

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Tatiano pp. Si usum fruc-
tum maritus rerum suarum decedens uxori reliquerit eaque in secundas nuptias consortium-
que conuenerit, usum fructum, quem ex priore marito consecuta fuerit, amittat atque eum
1 filiis ex die quo nupserit mature restituat. Quod si liberos ex priore matrimonio adhuc
imbecillitas habebit infantiae nec muniet tutoris auxilium ac per huiusmodi occasionem
mater quae relicta fuerant usurpauerit, omnia, cum legitime repetantur, cum competentibus

P (10) *L* (10) *CMN*

---

4 qusi N^a 5 proaui et] proaui *C* | uel] et *N* | neptium M^a | pronepotum et proneptium M^a. proneptum et pronepotum *N* 8 genitoris *C* | sese] se $M^a N$, *sed in N collocatur post* 9 nuptiis 9 deuoluerunt $CM^a N$ 12 coniuncti CM^a | ante *C*, antea a *N* 13 numerati *C*, e..meratae M^a | *s. a. Hal.* | decio] et decio *Hal.* 14 constitutio greca *hoc loco G, post rubr. seq. tituli W. in Nouella* 2 *c.* 1. 2 *pr. Nou.* 22 *c.* 45 § 1 *Nou.* 68 *laudatur Iustiniani constitutio, qua mortuis liberis eorum, qui secundas nuptias inierint, lucra nuptialia prioris matrimonii etiam ad extraneos liberorum heredes deferuntur, nisi ea ex pacto in casum orbitatis facto ad parentem superstitem pertineant. quam constitutionem undecimam huius tituli fuisse colligitur ex Theodori Nouellarum breuiario, qui ad Nou.* 22 *c.* 45 *laudat c.* 3. 4. 5. 11 *h. t.* (*Zachariae Anecdota p.* 41 = *BΣ* 28, 14 *sch.* 31), *ad Nou.* 22 *c.* 47 § 2 (= *BΣ* 28, 14 *sch.* 35, *ubi tamen om. c.* 11) *c.* 4. 11 *h. t., et ex Epitoma* 25, 16 *ubi est:* ὁ δευτερογαμήσας τὰ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου κέρδη τῶν αὐτοῦ παίδων προτελευτησάντων ἐχέτω καὶ ἐκδικείτω παρὰ τῶν ἐχόντων. ὡς νεα. ξθ´ (*scr.* ξη´) βι. ε´ τοῦ κωδ. τί. β´ (*scr.* θ´) διατ. ια´ (*sic liber Vindobon.* 3 *cum Epitoma ad Prochiron mutata* 6, 23, ιδ´ *liber Vaticanus* 2075 *teste Zachariaeo*). *his autem numeris deceptus esse uidetur Augustinus, qui indicem* ὁ δευτερογαμήσας *ex Paratitlis ad Const. huic loco restituit, cum index ius antiquum contineat et ad Nouellae* 68 *partem eam referendus sit, qua lucra nuptialia iam ante c.* 11 *ad parentes delata huius constitutionis auctoritate auferri uetuit: ceterum in Paratitlis index non extat, sed Eclogam ad Prochiron mutatam* 2, 39 (*Zachariae Ius Graeco-Rom.* 4 *p.* 73), *qua Augustinus saepius usus est, eum suppeditasse probabiliter conicit Zachariae. rectius ad c.* 11 *referas adnotationem eidem indici in Epitoma adscriptam* (= *Epitome ad Proch. mut.* 6, 24) Σημείωσαι (σημ. *om. Ep. ad Proch. mut.*) ἐὰν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδες (οὐκ *ins. Vindob.* 3 *Epit. ad Proch. mut.*) ἐτέχθησαν ἢ τεχθέντες ἐτελεύτησαν, οὐκ ὀφείλει κερδᾶναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ συνοικεσίου τὸ δευτερογαμοῦν πρόσωπον, εἰ μὴ μόνον τὸ ἐξ ἀπαιδίας κάσον. — *Plures adhuc huius tituli constitutiones desiderari apparet ex BΣ* 28, 14 *sch.* 13, *ubi laudatur c.* 14, *et ex Theodoro ad Nou.* 22 *c.* 32 (= *BΣ* 28, 14 *sch.* 15), *ubi citantur c.* 13 *et* 18 16 usu fructu (fructum M^b) *M* 17 reliquit *PL* 18 impp. *PLCN* | ualerius *M* | aa. *C* | laciano *PL*, titiano *N* | usus *C* 19 suarum *om. C* 21 qua *C* 22 muniet] minuentur *C* | occasione *N* 23 quae] e (*uel* ae) quae P^a, ea quae $P^b L N^b$ | derelicta M^a | fuerint *PL*, fuerat *C* | cum *om.* PLN^a | repetuntur *N*: *fuit fortasse* repetentur

2 **fructibus ad liquidum deducta ratione restituet. Haec de usu fructu, quem uir extremam constituens uoluntatem de rebus propriis uxori reliquerit. de usu fructu uero rerum ante nuptias donatarum ea seruari quae anteriores constitutiones decreuerunt sancimus. D. ID. MART. ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS.** a. 392

XI

℞ DE DOTIS PROMISSIONE VEL NVDA POLLICITATIONE ℞

1 **IMP. ALEXANDER A. CLAVDIO. Frustra existimas actionem tibi competere, quasi promissa dos tibi nec praestita sit, cum neque species ulla nec quantitas promissa sit, sed hactenus nuptiali instrumento adscriptum, quod ea quae nubebat dotem dare promiserit. PP. K. AVG. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS.** [B 29, 1, 81] a. 231

2 **IMP. GORDIANVS A. HERODOTO. Si pro dote promissa usuras dare socer tuus spopondit, id quod deberi ostenderis competens iudex solui tibi praecipiet. PP. XII K. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS.** [B 29, 1, 82] a. 238

3 **IDEM A. CLAVDIO. Si, cum ea quae tibi matrimonio copulata est nuberet, is cuius meministi dotem tibi non addita quantitate, sed quodcumque arbitratus fuisset pro ea daturum se rite promisit et interpositae stipulationis fidem non exhibet, competentibus actionibus usus ad repromissi emolumentum iure iudiciorum peruenies: uidetur enim boni uiri arbitrium stipulationi insertum esse. PP. K. IAN. SABINO ET VENVSTO CONSS.** [B 29, 1, 83] a. 240

4 **IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. RVFO. Si uoluntate dotantis in dotali instrumento plura tibi tradita scripsisti quam suscepisti, intellegis de his quae desunt petendis pactum esse consecutum. S. NON. APRIL. AA. CONSS.** [B 29, 1, 84] a. 293

5 **IDEM AA. ET CC. DASVMIANAE. Si pro te pater marito tuo stipulanti promisit dotem, non tibi, sed marito contra successores soceri competit actio. D. VIII K. DEC. AA. CONSS.** [B 29, 1, 85] a. 293

6 **[1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. Ad exactionem dotis, quam semel praestari placuit, qualiacumque sufficere uerba censemus, siue scripta fuerint siue non, etiamsi stipulatio[2] in pollicitatione rerum dotalium minime fuerit subsecuta. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS.** [Th. 3, 13, 4 B 29, 1, 86] a. 428

7 **IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Si pater dotem pro filia simpliciter dederit uel pro filio ante nuptias donationem fecerit, habeat autem filius uel in potestate constitutus uel forte emancipatus res maternas uel ex alio modo tales, quae adquisitionem** [B 29, 1, 87]

P (10. 11 ℞ [4 *p*] 6) *L* (10. 11 ℞ 4. 6) *CMN*

---

[1] *iunge* 2, 57, 2. 5, 3, 17. 5, 4, 22. 6, 18, 1. 6, 24, 11. 6, 61, 2 [2] etiamsi dictio uel stipulatio (*omissis* siue scr. f. s. non) *Th.*

---

1 fructibus *om.* M^a | ad] a L^a | liqudum P^a | restituat *C*, restituet et *M* | uir] ur P^a | extrema *C* 3 donacionum *PL* | *s. a. Hal.* 6 *rubr. om.* M^a 7 claudie *SMN* | existimans *C* 9 adscriptum] scriptum sit *C* 10 *s. a. Hal.* 11 herodito *S* | socer tuus usuras dare *C* 12 dissolui M^aN | *s. a. Hal.* 14 est] sit *C* 16 promiserit *MN* | accionibus competentibus *N* 17 promissi M^a | *ad uerba* uidetur ... 18 esse *adnotat* *BΣ* (*Thalelaeus?*) τοῦτο τὸ ῥητὸν νῦν προσετέθη τῇ διατάξει 18 stipulacione M^a | *s. a. Hal.* 19 imp. *N* | cc.] c. *S*, conss. *pL* | rufo] *SN*, rufino *pLCM*: *cf.* 2, 21, 5. 5, 14, 6 20 dotantis] *Theodorus ita interpretatur, quasi scriptum sit* donantis *et u.* 21 non petendis: ἐὰν ἐγγράφως τις donandi animo ὡμολόγησέ τι ἔχειν ἐν προικὶ πλέον οὗ ἔλαβεν, οὐ δύναται τὰ λοιπὰ μεθοδεύειν. καλῶς δὲ κεῖται τὸ donandi animo *BΣ*: βουλομένου αὐτοῦ (*sc.* τοῦ προικίζοντος) *B* | dotalibus instrumentis *pL* | quam suscepisti *om. C* 21 pactum petentis p^bL, petendis *om.* p^a | consecuturum p^tL^t, concessum p^vL^vC, *inc.* M^a | *s. a. Hal. pLN* | s. non. april. aa. conss. *Hal.*, d. non. mai. *pL*, s. u. non. mai. *N*: *fortasse haec const. iungenda est cum* 2, 21, 5 (d. v k. Mai.) *uel cum* 5, 14, 6 (d. v non. Mai.) 22 dasumiano *SM*, dasimiano *C* 23 *s. a. Hal.* 25 theodorus *C* | ualentino *N*, ual'er. *C*, ualerianus *M* | hiero *L*, higerio *C*, gergio M^a 26 quam s. praestari *bis* L^a | pacuit P^a | qualicumque *C* | uerba sufficere *C* 27 etsi P^bL, etiam C^a, et P^a | pollicitaone *P* 28 fuerint *C* | *s. a. Th. Hal. PL* | x *om. Hal. PL* | constant. *om. Hal.* | felici et tauro cc. conss. *PL* 30 uel pro] uel *C* | habet *C*

effugiunt, quarum usus fructus solus apud patrem remanet, uel quocumque modo poterat
quasdam actiones contra patrem habere, dubitabatur apud ueteres, utrumne uideatur pater
ex ipso debito dotis uel ante nuptias donationis fecisse promissionem uel dationem, ut sese
ab huiusmodi nexu liberet, an debitum quidem remanet in sua natura, liberalitas autem
1 paterna dotem uel ante nuptias donationem dare suggessit. Et in tali dubitatione multa
pars legislatorum sese diuisit, alio etiam incremento huiusmodi quaestioni addito, si forte
dixerit in instrumento dotali ex rebus paternis et maternis dotem uel ante nuptias dona-
tionem dare, utrum pro dimidia parte uidetur datio uel promissio facta esse, an pro rata
2 portione utriusque substantiae. Vtramque igitur dubitationem certo fini tradentes sanci-
mus, si quidem nihil addendum existimauerit, sed simpliciter dotem uel ante nuptias dona-
tionem dederit uel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intellegi, debito in sua figura
remanente. neque enim leges incognitae sunt, quibus cautum est omnimodo paternum
3 esse officium dotes uel ante nuptias donationes pro sua dare progenie. Et liberalitas ita-
que talis maneat uera et inreuocabilis et puro nomine liberalitas, et debitum suam sequatur
4 fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis quam maternis uel aliis quae non adquiruntur uel
ex suis debitis dixerit fecisse huiusmodi liberalitates, tunc si quidem penitus inopia tentus
est, ex illis uideri rebus dotem uel ante nuptias donationem esse datam, quae ad filios uel
5 filias pertinent. Si uero et ipse substantiam idoneam possidet, et in hoc casu de suo patri-
monio dotem uel ante nuptias donationem dedisse intellegatur. poterat enim secundum
suas uires dotem pro filia uel ante nuptias donationem pro filio dare et consentire filiis
suis, quando uoluerint partem uel forte totam suam substantiam quam habent paternae
liberalitati pro dote et ante nuptias donatione adgregare, ut re uera appareat, quid ipse
uult dare et quid de substantia filiorum proficiscitur, ne, dum effuso sermone sese iactet,
in promptum incidat sui periculum. D. K. NOV. *POST CONSULATUM* LAMPADI*I* ET ORESTI*S*
VV. CC. a. 531

XII

℞ DE IVRE DOTIVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. NICEPHORO. Euicta re, quae fuerat in [B 29, 1, 88]
dotem data, si pollicitatio uel promissio fuerit interposita, gener contra socerum uel mulie-
1 rem seu heredes eorum condictione uel ex stipulatione agere potest. Sin autem nulla
pollicitatio uel promissio intercesserit, post euictionem eius, si quidem res aestimata fuerit,
2 ex empto competit actio. Sin uero hoc non factum est, si quidem bona fide eadem res
in dotem data est, nulla marito competit actio: dolo autem dantis interposito de dolo
actio aduersus eum locum habebit, nisi a muliere dolus interpositus sit: tunc enim, ne
famosa actio aduersus eam detur, in factum actio competit. PP. K. AVG. MVCIANO ET
FABIANO CONSS. a. 201

2 IMP. ANTONINVS A. ALCIBIADI. Si stipulatio de restituenda portione dotis [B 29, 1, 89]
datae subiecta est condicioque eius extitit, habet ex ea actionem, in cuius personam uti-
1 liter concepta commissaque est. Secundum quod si Polla soror tua de restituenda sibi

P (12 ℞) *L* (12 ℞) *CMN*

---

3 uel dationem] N^b, uel donationem CN^c, uel donacione M^a?, uel daciones M^b, *om.* N^a | sese] se M^a 4 quidem] quod M^a 5 paternam *C* | multas M^a 6 questione *M* 7 in *om. CN* | et maternis] uel mat. *C, om.* M^a 8 datio] donatio CM^a 9 dubietatem M^a 12 est *om. C* 13 donacionis M^a 17 rebus uideri *M* | uel filias] uel ad filias *M* 18 sin *C* 19 dotem] prootem C^a? 20 pro *om.* M^a 21 partem] patere M^a? | suam *om. C* | habeant *C* 22 donatione ante nuptias *N* | quod *C* 23 quod CN^a | de] de sua *M* 24 sui incidat *C*, indicat su M^a | *s. a. Hal.* | post ... 25 cc.] lampadio et oresta conss. *Hal.* 28 seuero *N* | nicrephoro *M* 30 condictionem C^a | ex] *W*, *om. CMN* | stipulationem C^a 31 fuerint *C* 32 factum *om. N* 33 dote *M* | de *om.* M^a 35 *s. a. Hal. M* | pp.] *M*, pp. dat. *Hal.* | aug. m. et] **** mut**** * *M* 37 antonius *M* | alcibiadidi *S* | stipulatio] MN^a *cum BΣ* (κ.π.), stip. utilis CN^b 38 datae] a te C^a | ex ea *om. C:* ἔχει κατ᾽ αὐτῆς ἀγωγήν *BΣ* (κ.π.) | persona *N* 39 polla] p***a M^a, pona N^b *uel* N^a, bona *C*

parte dotis habet actionem eo, quod mater uestra donandi animo passa est partem dimidiam dotis post obitum matris filiam stipulari, metuere non debet doli exceptionem, quod matri suae quae pactum interposuit heres ex minore quam dimidia portione extitit, nisi liquido probatum fuerit matrem eius mutasse dotis pacti uoluntatem contentamque esse noluisse filiam suam pro portione hereditatis praelegationibus maritumque suum exactione liberari uoluisse. PP. D. III K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMP. ALEXANDER A. EVPHEMO. Etsi dotis exactio defuncta in matrimonio [B 29, 1, 90] filia potuisset ad patrem pertinere, dotalibus tamen seruis maritus testamento directam et fideicommissariam libertatem iure dedit et praestita reuocari non debuit, cum et inter uiuos manumittendi mancipia dotalia constante matrimonio liberam maritus habet facultatem. PP. VI ID. DEC. ANTONINO ET ALEXANDRO CONSS. a. 222

4 IDEM A. VALENTI. Nulla lege prohibitum est uniuersa bona in dotem [B 29, 1, 91] marito feminam dare. PP. IIII ID. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

5 IDEM A. STATIAE. Quotiens res aestimatae in dotem dantur, maritus dominium [B 29, 1, 92] consecutus summae uelut pretii debitor efficitur. si itaque non conuenit, ut soluto matrimonio res restituerentur et iure aestimatae sunt, retinebit eas, si pecuniam tibi offerat. D. III ID. APRIL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

6 IDEM[1] A. SVLPICIO. Auia tua eorum, quae pro filia tua in dotem dedit, [B 29, 1, 93] etsi uerborum obligatio non intercessit, actionem ex fide conuentionis ad te, si heres extitisti, transmittere potuit. nec enim eadem causa est patris et matris paciscentium, quippe matris pactum actionem praescriptis uerbis constituit, patris dotis actionem profecticiae nomine competentem conuentione simplici minime creditur innouare. D. III ID. FEBR. MAXIMINO A. ET AFRICANO CONSS. a. 236

7 IMP. GORDIANVS A. MARCO. Cum a socero tuo pro uxore dos tibi daretur, [B 29, 1, 94] si ea in stipulationem deducta non est sub tempore dationis, sed postea, socer tuus tecum paciscendo, si id non ex uoluntate filiae suae fecit, condicionem eius laedere non potuit. quandoque enim sola de dote experiens id pactum non debere ad sui dispendium operari de iure defenditur. PP. D. K. OCTOBRIBVS PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

8 IDEM A. AGRIPPINAE. Etiamsi non dotem reddi sibi mater, sed ea, quae in [B 29, 1, 95] dotem data sunt, ut eam sequerentur uel ad se pertineant in matrimonio defuncta filia, stipulata sit, durante matrimonio filia decedente actionem ex stipulatu uideri quaesitam aequissimum esse iudicamus. cui consequens est, ut etiam id, quod additamenti causa in dotem datum est, eadem actione repetatur. PP. K. FEBR. SABINO ET VENVSTO CONSS. a. 240

9 IMP. DECIVS A. ET DECIVS C. VRBICANAE. Dotis tuae potiorem causam [B 29, 1, 96] magis esse conuenit quam rei publicae, cui postea idem maritus obnoxius factus est. PP. VI ID. IVN. DECIO A. ET GRATO CONSS. a. 250

10 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. INGENVO. Cum dotem te aestimatam [B 29, 1, 97] accepisse profitearis, apparet iure communi per pactum quod doti insertum est

P (12, 4. 5) *L* (12, 4. 5) *CMN*

---

[1] *scribi debuit* Imp. Maximinus

---

1 partem C^a 2 stipulari filiam *N* 3 matris C^a *uel* $C^b N$ 4 aliquido N^a 5 praelagacionibus M^a 6 *s. a. Hal.* | d.] dat. *Hal.* 7 euphemo] *S*, euphremo *C*, eufimo *M*, euphremodotis *N* 8 dotalibus] et d. *C* 9 fideicommissam CMN^a | libertate *C* | reuocare *C* 10 mancipii dotalia *N*, mancipii dotalis *C*: *ad haec uerba uidetur pertinere quod adnotat Thalelaeus:* τὸ παλαιόν δοταλίους (δοτάλιον *Flor.*) εἶχε, *unde tamen, quid antiquitus scriptum fuerit, haud adsequaris* | habeat *M* 11 *s. a. Hal.* 12 idem] imp. alex. *PL* | ualentiniano *C* | bona] bona maritum L^a | dote *C* 13 maritum *L* | *s. a. Hal.* *PL* | IIII] iii *L* 14 statutae *PL* | dote *PL* 17 *s. a. Hal.* 19 si heres extitisti ad te *N* 20 eadem enim C^a, enim eandem N^a 22 conuentioni *C* | *s. a. Hal.* 24 marcus M^a | dotis *C* 25 eam C^a | deductam *C*, ducta *N* | donacionis M^a 27 de *om.* M^a 28 *s. a. Hal.* | d.] dat. *Hal.* 29 grippinae *S* 30 dote *CN* | sequeretur M^a 31 durante] dum ante *C* | decidentem *C*, decente M^a | ex stipulatio *C* 33 *s. a. Hal.* 34 c.] cc. *N* 35 postea *om.* M^a | *s. a. Hal.* 37 te dotem *N* 38 iure] in re *C*

formato contractu ex empto actionem esse. quis enim dubitet aestimationem a te mulieri deberi, cum periculo tuo res deteriores fiant uel augmenta lucro tuo recipiantur? PP. XII K. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

11 IDEM AA. ET CC. SEVERAE. De his, quae in dotem data ac direpta commemoras, mariti tui esse actionem nulla est dubitatio. D. X K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 29, 1, 98] a. 293

12 IDEM AA. ET CC. RVFINAE. Ex pecunia dotali fundus a marito tuo comparatus non tibi quaeritur, cum neque maritus uxori actionem empti possit adquirere ac dotis tantum actio tibi competat. unde aditus praeses prouinciae, si non te transegisse reppererit, sed ex maiore dote partem consecutam, residuum restitui prouidebit. D. VIII K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 29, 1, 99] a. 293

13 IDEM AA. ET CC. CATVLAE. Si a matre uestra superstite aliquid ad uos pertinens in dotem scienti uitrico uestro datum est, intellegis nullam firmitatem iuris dationem habere, si neque pollicitatio neque stipulatio intercessit. D. PRID. K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 29, 1, 100] a. 293

14 IDEM AA. ET CC. BASILISSAE. Mater pro filia dotem dare non cogitur nisi ex magna et probabili uel lege specialiter expressa causa: pater autem de bonis uxoris suae inuitae nullam dandi habet facultatem. S. D. IIII NON. NOV.[1] PHILIPPOPOLI AA. CONSS. [B 29, 1, 101] a. 293

15 IDEM AA. ET CC. VLPIANAE. Cum citra fidem etiam instrumentorum datam dotem aliunde probanti post diuortium quondam uxoris secundum bonam fidem restitui debere constet, amissis etiam instrumentis sine dubio cetera probationum indicia iure prodita non habentur irrita. D. VIII K. AVG.[2] SIRMI AA. CONSS. [B 29, 1, 102] a. 293

16 IDEM AA. ET CC. AEMILIANO. Ante diuisionem soror tua intestato patri etiam ipsa succedens pro indiuiso portionem fundi communis in dotem dare non prohibebatur. D. NON. IVL.[3] SIRMI CC. CONSS. [B 29, 1, 103] a. 294

17 [4]IDEM AA. ET CC. SABINIANO. Res, quarum usu fructu sibi deducto socrus in dotem dedit, uenumdando auferre tibi nihil potest. D. NONIS IVL.[5] SIRMI CC. CONSS. [B 29, 1, 104] a. 294

18 IDEM AA. ET CC. MENESTRATO. Si socrus tua fundum deducto usu fructu uxori tuae donauit tibique in dotem uxor quidem proprietatem, socrus autem usum fructum dedit, uxore tua rebus humanis in matrimonio exempta fundum apud te remansisse secundum placiti inter uos fidem non ambigitur. nam si acceptura certum quid annuum filiae [B 29, 1, 105]

P (12, 13. 14. 16. 18) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] Iul. (*Mommsen, Zeitfolge p.* 380)? [2] *uel* Ian. (*Mommsen l. c.*) *uel* Oct. *uel* Nou. *uel* Dec. *scr.* [3] Ian. (*Mommsen l. c.*) [4] *iunge* 3, 28, 20 [5] Ian. (*Mommsen l. c. et* 3, 28, 20)?

---

1 dubitat *MN* 2 *s. a. Hal.* 4 aa.] a. *C* | seuero *N* | datam *C* | directa $M^a N^a$ 5 *s. a. Hal.* 7 aa. et cc.] a. *C*, aug. *N* | rophino *M*, ruphino *N* | tuo *om.* *BΣ* (*κ.π.*) 8 acactionem M^a 10 dote partem] *BΣ* (*κ.π.*): ἐκ μείζονος προικὸς μέρος, dotem partem *C*, dotem parte *MN* | consecuta *C* | restitui] rest. tibi *BΣ* (*κ.π.*): ἀποκατασταῆναί σοι προνοήσει | *s. a. Hal.* 12 idem] imp. dioc. et max. *PL*, *om.* *S* | aa.] a. *C* | et cc. *om* *PL* | tatulie *M* 13 dote *legit* *BΣ* (*κ.π.*) ἐν προικὶ ... ἐδόθη | iuris dationem habere] *BΣ* (*κ.π.*): ἰσχὺν νομίμου τὴν δόσιν ἔχειν, iuris hab. PL^a, iuris hab. donationem L^b, donationem iuris hab. *CMN* 14 pollicitatio] obligacio *PL*, ἐπαγγελία *BΣ* (*κ.π.*) | *s. a. Hal.* *PL* | d. prid.] sd. ii *P*, sd. *L* | heracliae] herl' *PL* 16 aa.] a. *C*, *om.* *S* | mater ... non cogitur ... 17 pater autem ... *18* nullam] *CMN cum B*, neque mater ... cogitur ... neque pater ... ullam PL^a, neque mater ... cogitur ... pater autem ... nullam L^b 17 maga P^a | et] uel *M* | uel lege] uel legis *CN*, et legis PL^a, et lege $L^b M^b$, et legi M^a: ἢ νόμῳ ἰδικῶς εἰρημένης *B* 18 habeat *P* | *s. a. Hal.* *PLN* | s. d. IIII (iii *L*) non.] *PL*, d. non. *Hal.*, iiii *N* | nou.] mai. nou. L^a | phill. p. p. *P*, phill. p. *L*, phylippi *N* | aa. conss. *om.* *N* 19 aa.] a. *C*, aug. *N* | ulpianae] *SM*, ulpiano *CN* 20 probandi *C* | uxori *C* 22 *s. a. Hal.* 23 aa.] a. *C* | aemiliano] *SM*, aemilio *PLCN* 24 fundi] di P^a | prohibetur *MN* 25 *s. a. Hal.* 26 aa.] a. *C* | sabiniano] *S cum* 3, 28, 20, sabino *CMN* | usum fructum *C* 27 auferri *C* | *s. a. Hal.* 29 et cc. *om.* *M* | ministrato *N* 31 uxor *C* | in *om.* P^a | remansitse P^a 32 quid annuum] qui dampnum C^a

suae usum fructum locauit, mortua conductrice usus fructus extingui minime potuit. D. xiiii k. Ian.[1] Sirmi CC. conss. a. 294

19 Idem AA. et CC. Achilli. Cum patrem pro filia dotem tibi dantem, si B 29, 1, 106 post suam mortem in matrimonio constituta rebus humanis eadem eximatur, partem dimidiam dotis Ammiae reddi pactum proponas, post uero testamento facto cum aliis etiam Ammiam heredem scripsisse nec Ammiam quicquam ex stipulatu petere uelle sanxisse, si quidem hanc sibi reddi secundum fidem pacti stipulatam Ammiam non probetur, ex alieno
1 pacto nec prorsus ei ulla competit actio. Si uero ex uerborum conceptione sibi quaesiuit obligationem ac tibi testatorem prospexisse probetur, contra eam ex stipulatu post euentum condicionis petentem, quatenus accepit ex defuncti uoluntate quae fuit stipulata, exceptione (salua Falcidia) uti potes. D. xiii k. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Tiberio. Pro oneribus matrimonii mariti lucro fructus B 29, 1, 107 dotis totius esse, quos ipse cepit, uel, si uxori capere donationis causa permisit, eum in quantum locupletior facta est posse agere manifestissimi iuris est. D. v k. Mai. Sirmi CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. ad Geminvm. Si inter uirum et uxorem pactum sit B 29, 1, 108 interpositum, ut, si matrimonium intra quinquennii forte tempora quoquo modo esset dissolutum, species aestimatae doti datae pretiis quibus aestimatae sunt redderentur, manifestum est non pretia specierum dari, sed ipsas species debere restitui, cum in placito specierum reddendarum idcirco pretiorum nomen uideatur adnexum, ne, si species aliqua deminuta fuisset aut perdita, alio pretio quam quo taxata fuerat posceretur. D. non. Avg. Agrippinae CC. conss. a. 294

22 Idem AA. et CC. Polybianae. Rem, quam pater in dotem genero pro B 29, 1, 109 filia dedit nec recepit, alienare non potest. D. v k. Oct. isdem CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Diogeni. Si praedium uxor tua dotale uenumdedit, B 29, 1, 110 sponte nec ne contractum habuerit, nihil interest, cum rei tibi quaesitae dominium auferre nolenti minime potuerit. D. v k. Oct. Viminaci CC. conss. a. 294

24 Idem AA. et CC. Avrelio et Lysimacho. Si dotem marito libertae B 29, 1, 111 uestrae dedistis nec eam reddi soluto matrimonio uobis in continenti pacto uel stipulatione prospexistis, hanc culpa uxoris dissoluto matrimonio penes maritum remansisse constitit, licet eam ingratam circa uos fuisse ostenderitis. D. vi k. Nov. Antiochiae CC. conss. a. 294

25 Idem AA. et CC. Evtychiano. Si mulier dotem a uiro dari stipuletur, B 29, 1, 112 ut de ea testari possit, cum ordinationis testamenti cogitatio mortis[2] antecedens tempus significat nec condicionem, sed causam continet, intestata quoque muliere defuncta stipulationem committi proficiet. D. iii id. Nov. Antiochiae CC. conss. a. 294

26 Idem AA. et CC. Demostheni. Si genero dotem dando pro filia pater B 29, 1, 113 communis eam reddi tibi extraneo constituto stipulatus est, nec sibi cessante uoluntate nec tibi prohibente iure quaerere potuit actionem. D. vi k. Ian. ipsis CC. conss. a. 294

27 Idem AA. et CC. Pompeiano. Licet dos iure penes maritum remanserit, B 29, 1, 114 pro rebus tamen hereditariis successores, non maritus quondam, sollemnibus pensitationibus parere debent. S. vi k. Ian. Sirmi CC. conss. a. 294

P (12, 20. 22. 23. 27) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] Febr. (*Mommsen l. c.*)? [2] morti?

---

1 *s. a. Hal. PL* | d. xiiii] s. d. xuiii *PL* 4 constitutam *C* 5 anmiae *M* | etiam *om. N* 6 anmiam *M* 7 prohibetur M^a 10 competentem *C* 11 exceptone C^a | potest C^a | *s. a. Hal.* 12 aa.] a. *C* | querio *M* 13 totius] tocis P^a | ipse] ip M^a | ceperit *N* 14 *s. a. Hal. PL* | d.] sd. *PL* 16 aa.] ac. *M* | ceminium *N* 18 dotis CM^a?*N* 21 quo] quod *CN* | *s. a. Hal.* 23 polubianae *P*, polulubianae *L*, libiane *M* 24 recipit PL^a | *s. a. Hal. PL* | d.] su. *P*, s. *L* | oct.] *P*, mai. s. oct. *L*, dec. *Hal.* | isdem *om. PL* 25 et *om. P* | diogenio *CN* | dotalem *C* 26 contractum] contractum ratum M^a 27 *s. a. Hal. PL* | d.] sd. *PL* | minaci *P* 28 aa.] a. *C* | et *om. P* | et lys.] elys. *S* 29 dedistis uestre *N* | stipulationem *C* 30 culpam C^a 31 ostenderetis M^a | *s. a. Hal.* 33 ordinationi *C* 35 *s. a. Hal.* 38 *s. a. Hal.* | conss.] et conss. *Hal.* 40 hereditarius P^a | pensitationibus *om.* N^a 41 debentur C^a | *s. a. Hal. PL* | s.] sd. *PL* | vi *om. L*

28 [1]Imp. Zeno A. Aeliano pp. Mulier in minore aetate constituta dotem [B 29, 1, 115
marito consentiente generali uel speciali curatore recte dare et exigi potest, licet ipse
tempore creationis fideiussorem in minorem quam dos est quantitatem dicitur praestitisse.
1 Hoc idem obseruatur et si minor ante nuptias donationem consentiente, ut dictum est,
curatore fecerit. D. k: Ian. Basilio[2] *cons.* a. 480
29 [3]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Vbi adhuc matrimonio constituto mari- [B 29, 1, 116
tus ad inopiam sit deductus et mulier sibi prospicere uelit resque sibi suppositas pro
dote et ante nuptias donatione rebusque extra dotem constitutis tenere, non tantum mariti
res ei tenenti et super his ad iudicium uocatae exceptionis praesidium ad expellendum ab
hypotheca creditorem secundum praestamus, sed etiam si ipsa contra detentatores rerum
ad maritum suum pertinentium super isdem hypothecis aliquam actionem secundum legum
distinctionem moueat, non obesse ei matrimonium adhuc constitutum sancimus, sed ita eam
posse easdem res uindicare uel a creditoribus posterioribus uel ab aliis, qui non potiora
iura legibus habere noscuntur, ut potuisset, si matrimonium eo modo esset dissolutum, quo
dotis et ante nuptias donationis exactio ei competere poterat: ita tamen, ut eadem mulier
nullam habeat licentiam eas res alienandi uiuente marito et matrimonio inter eos consti-
tuto, sed fructibus earum ad sustentationem tam sui quam mariti filiorumque, si quos
1 habeant, abutatur. Creditoribus scilicet mariti contra eum eiusque res, si quas postea
forte adquisierit, integra sua iura habentibus: ipsis etiam marito et uxore post matrimonii
dissolutionem super dote et ante nuptias donatione pro dotalium instrumentorum tenore
integro suo iure potituris. D. iii id. Dec. dn. Ivstiniano A. ii cons. a. 528
30 Idem A. Demostheni pp. In rebus dotalibus siue mobilibus siue immo- [B 29, 1, 117
bilibus seu se mouentibus, si tamen extant, siue aestimatae siue inaestimatae sint, mulierem
in his uindicandis omnem habere post dissolutum matrimonium praerogatiuam et neminem
creditorum mariti, qui anteriores sunt, sibi potiorem causam in his per hypothecam uindi-
care, cum eaedem res et ab initio uxoris fuerant et naturaliter in eius permanserunt dominio.
non enim quod legum subtilitate transitus earum in mariti patrimonium uidetur fieri, ideo
1 rei ueritas deleta uel confusa est. Volumus itaque eam in rem actionem quasi in huius-
modi rebus propriis habere et hypothecariam omnibus anteriorem possidere, ut, siue ex
naturali iure eiusdem mulieris res esse intellegantur uel secundum legum subtilitatem ad
mariti substantiam peruenisse, per utramque uiam siue in rem siue hypothecariam ei ple-
2 nissime consulatur. Omnis autem temporalis exceptio, siue per usucapionem inducta siue
per decem siue per uiginti annorum curricula seu per triginta uel quadraginta annorum
metas siue ex alio quocumque tempore maiore uel minore introducta, ea mulieribus ex eo
opponatur, ex quo possint actiones mouere, id est opulentis quidem maritis constitutis
post dissolutum matrimonium, minus autem idoneis ex quo hoc eis infortunium illatum
esse claruerit, cum constante etiam matrimonio posse mulieres contra maritorum parum
idoneorum bona hypothecas suas exercere iam nostra lege[4] humanitatis intuitu definitum

P (12, 28) *L* (12, 28) *CMN*

---

[1] *iunge* 2, 21, 9. 5, 75, 6 [2] uc. *ins.* 5, 75, 6 [3] *iunge* 5, 9, 8 [4] *c.* 29 *h. t.*

---

1 emiliano *S* | minori *N* 2 dari P^tL^t | exigere PLM^aM^c | tempore creationis ipse *N* 3 minore quam (quan P^aL^a) dos est quantitate (—tem *L*) *PLM* 4 obseruantur M^a 5 curare P^a, curatorem *C* | *s. a. Hal.* | d.] d. v 5, 75, 6 | cons.] 2, 21, 9, uc. cons. 5, 75, 6, ii et armatio coss. *Hal.* 6 imp.] ipp. *N* | iustinus *M* 7 prosp. u. r. sibi *om.* N^a 8 rebusque] ex rebus quae C^a, rebus C^b 10 secundum *om.* M^a 11 aliquam *om.* *BΣ* (κ.π.) 15 exactio ei] *M cum BΣ* (κ.π.), exactio ei et *C*, ei exaccio *N* 18 habeat *M:* καὶ τοὺς κοινοὺς αὐτῶν, εἰ ἔχοιεν, παῖδας *B* 19 uxori C^a 20 dotem et a. n. donationem *CN* 21 *s. a. Hal.* 22 idem] impr. iustinianus *S* 23 se] M^b, sese *CN*, *om.* M^a 24 omne *C* 25 sibi pot.] *C cum BΣ* (κ.π.), posse sibi pot. *M*, sibi pot. posse *N* 26 eadem *C* | fuerunt *M* 27 uideatur *CN* | ideoque *C contra BΣ* (κ.π.) 28 delata *C*, ἐξήλειπται *BΣ* (κ.π.) 29 inpothecariam N^a 30 eiusdem *om.* *BΣ* (κ.π.) | intellegatur *C contra BΣ* (κ.π.) 31 hypoth.] in hyp. *C* 33 curricula … annorum *om.* M^b, *deficit* M^a 34 uel minore *om.* *N* | introductam *C*, sit introducta M^b | ea] eam *C* 35 possunt *M* | est *om.* M^a 36 eis hoc *M:* ἐξ οὗ αὐτὴ (αὐτῇ?) ἐκείνη ἡ ἀτυχία *BΣ* (κ.π.) 37 mulieris *C* 38 suas *om.* M^a

est: ficti diuortii falsa simulatione in huiusmodi causa, quam nostra lex amplexa est, stirpitus eruenda. RECITATA SEPTIMO IN NOVO CONSISTORIO PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529

31 IDEM A. IVLIANO PP. Cum quidam dotes pro mulieribus dabant siue [B 29, 1, 118]
matres siue alii cognati uel extranei, recte quidem eas mariti sine monumentorum obseruatione suscipiebant: cum autem mulier redhibitionem casus stipulabatur et huiusmodi fortuitus casus euenisset, ipsa mulier utpote a se non facta donatione propter hoc, quod monumenta deerant, necessitatem habebat actiones huiusmodi casus ad eum qui dotem dedit per cessionem transferre uel ipsas res reddere: et ita inueniebatur forsitan post pro-
1 lixa matrimonii annorum curricula et liberos forte editos infelix mulier indotata. Sancimus itaque, in huiusmodi omnibus casibus nullis monumentis rem indigere, sed in omni persona ratas esse huiusmodi donationes et mulierem dotem suam ipsam habere, cum fortuitus casus hoc lucrum ei addiderit, et firmiter hoc apud eam permanere, nisi ipse, qui ab initio dotem dederit[1], sibi dari huiusmodi casum stipulatus est: tunc etenim, cum neque ab initio suspicio aliqua liberorum concurrit, sed sibi omnem rem ille qui dotem dedit
2 pepigerit, huiusmodi tractatus habere locum non potest. Atqui in aliis omnibus casibus, in quibus ipse non stipulatus est, tristitiae suae mulier hoc proprium habeat solacium per
3 (1) actionem dotis. Similique modo si quis extraneorum (id est qui eum pro quo dat non in potestate habeat) pro alio ante nuptias donationem nupturae dedit mulieri et necessaria monumenta adhibuerit, cum excedat summam legitimam donatio, uel non minor mater familias nuptura sit, non solum ad eam, cui ante nuptias donatio datur, monumenta suam habeant firmitatem, sed etiam ad illum pro quo dedit, ut, si lucrum ei ex dotalibus pactis accesserit, non hoc cedat donatori, sed in suum lucrum hoc maritus conuertat firmumque et inreuocabile habeat, nisi donator et hic sibi reddi huiusmodi casum fuerit stipulatus, ne
4 et in praefato casu simile anteriori uitium oriatur. Sin autem minor quantitas sit uel ita res gesta sit, ut monumentorum ex omni parte nulla sit utilitas, et tunc donatio ad utramque personam ualeat et maritus casum lucretur, nisi et hic donator eum stipulatus sit.
5 (2) Praeterea sancimus, si quis in dotem uel praedia uel certum reditum uel aedes uel panes ciuiles spopondit uel promisit, si ex tempore matrimonii biennium transactum sit, ilico redituum uel pensionum nec non panis ciuilis quaestum eum praestare, etiamsi non fuerint adhuc res principales traditae: et si tota dos in auro sit, itidem post biennium usuras
6 usque ad tertiam partem centesimae praestari. Sin autem aliae res praeter immobiles uel aurum fuerint in dote, siue in argento siue in muliebribus ornamentis siue in ueste siue in aliis quibuscumque, si quidem aestimatae fuerint, simili modo post biennium et earum usuras ex tertia parte currere: aestimatione earum, quia et hoc apertius declarare oportet, ea intellegenda, quae pro singulis speciebus facta est uel pro unoquoque genere dotalium specierum, id est pro argento uel pro ornamentis uel pro ueste aliisque speciebus, et non esse expectandam post singulas aestimationes unam coadunationem totius calculi, quod

CMN

[1] dotem dederit, ab initio?

1 est] est et *CN* | simulatione] *E*, dissimulatione *CMN* | in *om. N* 2 *s. a. Hal. N* | septies *Hal.* | d. ... 3 cons. *om. N* 4 idem] im. iust. *S* 7 utpote a] ut postea *C* 8 actionis *C* 9 forsitan *om. N* | post *om. C* 13 addiderit (addidit *N*) et firmiter] addi *uel* addi** M^a | haec *M* | apud] *C*, ad *N*, *om. M* | eam] eadem *N* 14 dotem ... 15 initio *om.* M^a | dedit *N* | casus *N* 15 libertorum *uel* liberiorum M^a 16 atqui] $M^b N$, atquin M^a?, aut qui *C* | omnibus aliis *C* | casibus *om. N* 17 est stipulatus *C* | habet *C* 18 eum qui *C* | in potestate non *C* 20 legitimam summam *N* | non *om.* CM^a | minor] mini N^a 22 habeat *C* 23 hoc cedat] accedat *N* | lucrum *om.* M^a | que *om. C* 24 hic ... casum] *N*, hoc ... casu *CM* 25 praefata *C* | quantitatis N^a 27 donatur M^a | eam *N* 28 dote *N* | uel] uel in M^a | praedium *C*, κτήματα *BΣ* (κ.π.) | certe C^a 29 spondidit *N* 33 aurum] in auro M^a | fuerit *N* | dote] dotem *MN*, dotem datae *C*: εἰσὶν ἐν προικί *BΣ* (κ.π.) | mulieribus CM^a 34 aestimatae ... 35 currere *om.* M^a 35 parte] *CN BΣ* (κ.π.), parte centesimae *M* | exstimationem *C* | quia *om. C* 36 eam intellegendam *C* 37 pro orn. uel pro (pro *om. M*)] *CM cum BΣ* (κ.π.), orn. uel *N* 38 esse] est *C* | exspectandum *M*, spectandum *N*, ἀναμεῖναι *BΣ* (κ.π.)

7 satis scrupulosum et per nimiam subtilitatem perniciosum est. Sin autem minime res
mobiles fuerint aestimatae, ea post biennium obseruari, quae leges post litem contestatam
8 pro omnibus huiusmodi rebus definiunt. Sin uero res permixtae fuerint et partim in auro
partim in aliis rebus mobilibus uel immobilibus, pro iam facta diuisione omnia procedere.
licentia minime deneganda marito quando uoluerit dotem petere, ne is qui debet putet sibi
licentiam esse reditus uel pensiones uel usuras uel alias accessiones soluenti dotis solutionem protelare: sed siue ante biennium siue postea uoluerit dotem pars mariti petere,
queat et secundum leges eam exigere. D. XII[1] K. APRIL. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC.
CONSS. a. 530

XIII

℞ DE REI VXORIAE ACTIONE IN EX STIPVLATV ACTIONEM TRANSFVSA ET DE NATVRA DOTIBVS PRAESTITA ℞

1 [2]IMP. IVSTINIANVS A. AD POPVLVM VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE ET [B 29, 1, 119]
VNIVERSOS PROVINCIALES. Rem in praesenti non minimam adgredimur, sed in omni paene
corpore iuris effusam, tam super rei uxoriae actione quam ex stipulatu, earum communiones et differentias resecantes et in unum tramitem ex stipulatu actionis totum rei uxoriae
1 ius, quod dignum esse ualere censemus, concludentes. Rei uxoriae itaque actione sublata
sancimus omnes dotes per ex stipulatu actionem exigi, siue scripta fuerit stipulatio siue
1*a* non, ut intellegatur re ipsa stipulatio esse subsecuta. Eodemque modo et si inutiliter facta
est stipulatio: adiuuari enim eam magis quam euanescere oportet. si enim, cum una in
instrumento stipulatio ualida inueniatur, et aliis inutilibus suam noscitur praestare fortitudinem, quare non ex nostra lege huiusmodi stipulationibus robur accedat legitimum?
est enim consentaneum nobis, qui censemus, et ubi supposita stipulatio non est, intellegi
1*b* (1) eam fuisse adhibitam, multo magis etiam, si inutilis est, ualidam eam effici. Et ut plenius
dotibus subueniatur, quemadmodum in administratione pupillarium rerum et in aliis multis
iuris articulis tacitas hypothecas inesse accipimus, ita et in huiusmodi actione damus ex
utroque latere hypothecam, siue ex parte mariti pro restitutione dotis siue ex parte mulieris pro ipsa dote praestanda uel rebus dotalibus euictis, siue ipsae principales personae
dotes dederint uel promiserint uel susceperint, siue aliae pro his personae, et dos siue
1*c* aduenticia siue profecticia sit secundum ueteris iuris nominationem. Ita enim et imperitia
hominum et rusticitas nihil eis possit adferre praeiudicium, cum nos illis et ignorantibus
et nescientibus in hoc casu nostram induximus prouidentiam. si enim et stipulationes et
hypothecae inesse dotibus intelleguntur et inutiles stipulationes emendantur, sic in posterum causa inueniatur ualida et perfecta, quasi omnibus dotalibus instrumentis a pruden-
1*d* tissimis iuris confectis. Et nemo putet nos haec sancire in his tantummodo dotibus, quae
instrumentis receptae sunt: nihil enim prohibet, etsi sine scriptis dos uel detur uel promittatur uel suscipiatur, simili modo intellegi factam stipulationem et hypothecam ex utraque parte, quasi fuerit scripta. et natura quidem ex stipulatu actionis haec intellegatur,
2 re uxoria in posterum cessante. Sed etsi non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure

CRMN (*ad* 12, 31)

---

[1] XV (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 177)? [2] *iungenda uidetur* 4, 29, 25

1 et nimia subtilitate *N* | fuerint res mobiles *N* 3 adfiniunt *C* 4 mobilibus] uel m. *N contra BΣ* (κ.π.) 8 et] *CN BΣ* (κ.π.), hec et *M*[a], *om. M*[b] | *s. a. Hal.* 11 re uxoria *M*[a], uxori (*om.* rei) *S* | actione *om. C* | in *om. S* 12 actione *CM* | transfusam *S* | doctibus *M*[a] 13 presta *M*[a] 14 iustinus *M*[a] 15 uniuersas *M* 16 re uxoria *M*[a] | eorum *RM*[a] | communes *R*[a] 18 ius … uxoriae *om. R*[a] 20 stipulatio] sticio *M*[a] 21 adiuuari … 22 stipulatio *bis R*[a] 21 unam *C* | in *om. RM* 26 pupillarum *CR* 27 aciohem *M* 30 personis *C*[a] 31 impertia *R*[a] 33 nostram] in nostram *M*[a] 35 profecta *M*[a] | dotalibus *om. C* 36 iuris] *RM*, uiris *C*: ἐμπειροτάτων τοῦ νόμου *BΣ* (κ.π.) | sactire *M*[a] 37 etsi] et *M*[a] | sine inscriptis *C* 38 modo *om. M*[a] 39 fuerat *RN* | scriptam *C*

esse uallatam et non ex bona fide descendere, tamen, quia nouam naturam de dote stipu-
2a latio sibi inuenit, accommodetur ei a natura rei uxoriae etiam bonae fidei beneficium. Et
omnes quidem euentus, quos dos ex stipulatu habet, maneat pro sui natura exercens: si
quid autem optimum ex rei uxoriae actione inuenimus, hoc in praesenti specialiter ei
addimus, ut sit et noua ista ex stipulatu quam composuimus et non propria tantum, sed
3 etiam ueteris actionis pulchritudine decorata. Primum itaque quid naturale sit ex stipulatu
3a actionis, exponatur et ita, si quid ex actione rei uxoriae superuenerit, addatur. Sciendum
itaque est edictum praetoris, quod de alterutro introductum est, in ex stipulatu actione
cessare, ut uxor et a marito relicta accipiat et dotem consequatur, nisi specialiter pro dote
ei maritus ea dereliquit, cum manifestissimum est testatorem, qui non hoc addidit, uoluisse
4 eam utrumque consequi. Maneat ex stipulatu actionis ius ad successores et sine mora
5 transmissionis incorruptum.. Taceat in ea retentionum uerbositas. quid enim opus est indu-
5a cere ob mores retentionem alio auxilio ex constitutionibus introducto? Vel ex qua causa ob
res donatas retentio introducatur, cum sit donatori facultas per actionem in rem directam uel
5b per utilem uel per condictionem suo iuri mederi? Sed nec retentio ob res amotas necessaria
5c est, cum pateat omnibus maritis rerum amotarum iudicium. Sileat ob liberos retentio, cum
5d ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortatur. Ne uarium
genus culpae mariti contra uxores excogitent, ut possint eadem retentione contra eas uti, cum
iam etiam imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mulieris dissolutum fuerit matri-
5e monium, quid fieri oportet. Sed nec ob impensas in res dotis factas retentio satis esse nobis
uidetur idonea. cum enim necessariae quidem expensae dotis minuunt quantitates, utiles
autem expensae non aliter in rei uxoriae actione detinebantur nisi ex uoluntate mulieris,
non ab re est, si quidem uoluntas mulieris intercedat, mandati actionem a nostra auctori-
tate marito contra uxorem indulgeri, quatenus possit per hanc hoc quod utiliter impensum
est obseruari: uel si non intercedat mulieris uoluntas, utiliter tamen res gesta est, nego-
5f tiorum gestorum aduersus eam sufficit actio. Quod si uoluptariae sunt, licet uoluntate
eius expensae, deductio operis quod fecit, sine laesione tamen prioris speciei, marito relin-
quatur, ut sit omnium retentionum expeditus tractatus et ex stipulatu actio merito secun-
6 dum sui naturam nullam accipiat retentionem. Illo procul dubio in ex stipulatu actione
seruando, ut, si decesserit mulier constante matrimonio, dos non in lucrum mariti cedat
nisi ex quibusdam pactionibus, sed ad heredes mulieris ex stipulatu actio secundum sui
7 naturam transmittatur, siue expressa fuerit siue ex hac lege inesse intellegatur. Cum
autem in exactione dotis ex stipulatu quidem actio naturaliter restitutionem dotis a parte
mariti uxori ilico et in solidum fieri iubebat, rei uxoriae autem annua bima trima die in
his quae pondere numero mensura consistunt exactionem pollicebatur, et non in solidum,
sed quantum maritus facere potest, si non dolo malo suam deminuit substantiam, in hac
parte rudem figuram ex stipulatu damus actioni, ut, si matrimonium fuerit dissolutum
nullo pacto adhibito, in tantum quidem maritus condemnetur, in quantum facere potest,
quia hoc aequissimum est et reuerentiae debitum maritali, si non dolo malo uersatus est:
cautione uidelicet ab eo exponenda, quod, si ad meliorem fortunam peruenerit, etiam quod
7a minus persoluit, hoc restituere procuret. Exactio autem dotis celebretur non annua bima
trima die, sed omnimodo intra annum in rebus mobilibus uel se mouentibus uel incorpora-
libus: ceteris uidelicet rebus quae solo continentur ilico restituendis, quod commune utrius-
7b que fuerat actionis. Sin autem supersederit res mobiles uel se mouentes uel incorporales
post annale tempus restituere uel ceteras res statim post dissolutum matrimonium, etiam

CRM

---

2 accommodatur *C* | ei a] e.(a?) R^a | rei *om.* *C* 3 maneant M^a | sua *R* 4 re uxoria *RM* 5 addicimus *C* | sit et] sit *C* 6 quod *CR* 9 et a] a *C* 10 ea] ei C^a | testator M^a 11 ius *om.* R^a 15 iure R^a, *om.* *C*: τὸ ἴδιον δίκαιον θεραπεῦσαι *BΣ* (κ.π.) 16 pateat] patre R^a 18 possit *C* 20 nobis esse *M* 21 idoneam M^a 22 re uxoriae *R*, re uxoria *M* 23 uoluntate C^a | intercedant M^a? | actionem mandati *R* 26 uoluntariae CRM^a: εἰ δὲ τὰ εἰς τέρψιν εἰσίν *B* 27 relinquitur R^a 28 intentionum R^a | expedictus C^a | contractus *M* | et *om.* M^a | actione M^a 29 nullam *om.* M^a | accipit *C* 31 sui] suam M^a 34 rei uxoriae] uxoria *C* 37 dissolutom nullum R^a 40 cautionem u. ab eo exponendam M^a, cautionem u. exponenda (*om.* ab eo) R^a 42 mobilibet R^a 44 supersederint *C*

usuras aestimationis omnium rerum, quae extra immobiles sunt, usque ad tertiam partem
centesimae ex bona fide introducendas maritus praestet: fructibus uidelicet immobilium
rerum parti mulieris ex tempore dissoluti matrimonii praestandis, similique modo pensioni-
bus uel uecturis nauium siue iumentorum uel operis seruorum uel quaestu ciuilium anno-
8 narum et aliis quae sunt eis similia parti mulieris restituendis. Igitur et in sequenti
capitulo sua ex stipulatu actio utatur natura, ut, si mulier a marito fuerit heres instituta
et legis Falcidiae ratio emerserit, etiam dotis debitum liceat ei sicuti alia debita ex sub-
9 stantia mariti subtrahere et sic quartam partem deducere. Cumque ex stipulatu actio in
his casibus quos enumerauimus propriam habeat naturam, necessarium est in sequenti
tractatu ea exponere, quae uel communia sunt utriusque actionis, quae in solam ex stipu-
latu actionem colligi oportet, uel propria quidem rei uxoriae actionis, exinde autem ex
9a stipulatu actioni accommodanda. Itaque partus dotalium ancillarum, id est quae aesti-
matae non sunt, uel quae serui dotales ex quacumque causa nisi ex re mariti uel operis
9b suis adquisierint, ad mulierem pertinere utraque actio similiter uoluit. Fetus autem iumen-
torum et omnia quae fructuum nomine continentur ad lucrum mariti pertineant pro tem-
9c pore matrimonii, siue aestimata siue non aestimata sint. Sed et nouissimi anni, in quo
matrimonium soluitur, fructus pro rata temporis portione debere utrique parti adsignari
commune utriusque actionis est, in rebus scilicet non aestimatis. aestimatarum enim
rerum maritus quasi emptor et commodum sentiat et dispendium subeat et periculum ex-
10 pectet. Cautione uidelicet defensionis in specie, in qua dotem suae uxoris uel nurus in
familiae herciscundae iudicio praecipuam filius defuncti detrahit, secundum propriam natu-
11 ram ex stipulatu actionis coheredibus suis praestanda. Videamus igitur, quali incremento
ei de rei uxoriae actione accedente formare decet ex stipulatu actionem. cumque iuris
certi et indubitati est, si parens per uirilem sexum adscendens dote pro filia uel nepte
praestita emancipauerit eam uel ipse decesserit, in rei uxoriae actione dotem omnimodo
ad mulierem pertinere, etsi fuerit exheredata (quod non erat in ex stipulatu actione: ibi
etenim uelut aliae actiones in omnes heredes actio diuidebatur), aequissimum nobis uisum
est et in ex stipulatu actione mulierem dotem suam praecipuam accipere, etsi emancipata
12 uel exheredata sit uel cum aliis heredibus scripta. Quo a nobis recepto et aliae multae
species promptum accipiunt exitum, cum dos possit et de inofficioso actionem excludere,
maxime si sufficit ad quartam, et in collationem ferri, si intestatus pater familias decesse-
rit, et testamento facto, quando hoc testator dixerit. quae omnia ex stipulatu actio a rei
13 uxoriae actione accipit. Accedit ei et alia species a rei uxoriae actione. si quando
etenim extraneus dotem dabat nulla stipulatione uel pacto pro restitutione eius in suam
personam facto, quisquis is fuerat, mulier habebat rei uxoriae actionem: quod antea in ex
stipulatu actione non erat. stipulatione autem uel pacto interposito stipulator uel is qui
13a paciscebatur habebat uel ex stipulatu uel praescriptis uerbis ciuilem actionem. In prae-
senti autem non sic esse uolumus, sed si non specialiter extraneus dotem dando in suam
personam dotem stipulatus est uel pactum fecerit, tunc praesumatur mulier ipsa stipula-

CRM

---

1 contra R^a 2 immolium M^a 3 partim *C*, patri R^a? | mulieri M^a 4 annorarum R^a 5 eis] ei *CM* | partis R^a, modo parti *C* 9 naturam habeat *R*: ἔχει φύσιν *BΣ* (*κ.π.*) 10 quae in] uel quae in *C*, ἅπερ *BΣ* (*κ.π.*) 11 propriam *C* | rei] rem *C*, *om.* R^a | actiones M^a?, actioni M^b 12 accommodandam CM^a 14 suis] sui *C* 15 et omnia] omniaque *R*, omnia M^a | pertinent *C*, protineant R^a | pro temp. matr.] propter matrimonium *R*, propter matrimonii M^a?, κατὰ τὸν τοῦ γάμου καιρόν *BΣ* (*κ.π.*) 16 exstimata non sunt *R* 18 rerum enim C^a 20 suae *om.* *C* 21 iudicium *C* 23 ei] et *C*, •• M^a | rei] re *C*, *om.* R^a | uxoria CRM^a | accedente … actionem *bis* R^a | ex] et ex *C* *contra* *BΣ* (*κ.π.*) 24 nepte] pro nepte RM^b 25 rei] re CM^a 26 fuerat *CRM* | in *om.* *R* | actionem R^a | ibi (si ibi *C*) … 2ŏ actione *om.* R^a 27 in homines C^a 28 et *om.* M^a | etsi] et siue *C*, κἄν *BΣ* (*κ.π.*) 29 quo] quae *C* 31 si *om.* M^a | fieri R^a 32 testator C^a | re uxoria CRM^a *contra* *BΣ* (*κ.π.*) 33 accepit *R*, ac••pit M^a, δέχεται *BΣ* (*κ.π.*) | accidit *C*, accepit R^a?M^a, προστίθεται *BΣ* (*κ.π.*) | a] ab *RM* | re uxoria CR^a 34 nullam stipulationem *C* | peracto R^a | sua persona *M*: εἰς ἴδιον πρόσωπον *BΣ* (*κ.π.*) 35 habeat M^a | re *C* | quod] qui R^a | in ex st. actione *om.* *C*. ex *om.* M^a: οὐκ ἦν ἐν τῇ ex stipulatu ἀγωγῇ *BΣ* (*κ.π.*) 36 stipulationem C^a 37 habeat M^a | perscriptis *C* 39 stipulationem] uideatur *R* (*ex p.* 437, 3)

13b tionem fecisse, ut ei dos ex huiusmodi casu accedat. Neque enim in hac specie uolumus
uideri extraneum tacitam stipulationem fecisse, ne, quod pro mulieribus introduximus, hoc
aduersus mulieres conuertatur. Immo magis in huiusmodi dotibus, quae ab extraneis dan-
tur uel promittuntur, ipsa mulier uideatur fecisse tacitam stipulationem, nisi expressim
extraneus sibi dotem reddi pactus fuerit uel stipulatus, cum donasse magis mulieri quam
13c sibi aliquid ius seruasse extraneus non stipulando uidetur. Extraneum autem intellegimus
omnem citra parentem per uirilem sexum adscendentem et in potestate dotandam personam
14 habentem: parenti enim tacitam ex stipulatu actionem donamus. Et hoc ex rei uxoriae
actione simili modo ex stipulatu actioni accommodandum est. si quando etenim post solu-
tum matrimonium dos a patre petebatur, si quidem rei uxoriae fuerat actio, non poterat
solus pater sine consensu filiae suae agere: et si necdum actione mota ab hac luce fuerat
subtractus et si lis contestata esset, ad filiam quasi proprium patrimonium dos reuerte-
14a batur. Quod non erat in ex stipulatu actione: ibi enim et solus exactionem habebat con-
sensu filiae non expectato et, si decedebat, ad suos heredes transmittebat. sed rei uxo-
riae ius et in ex stipulatu actionem transponere satis humanum, satis pium, satis utile
15 matrimoniis est. Et cum lex Iulia fundi dotalis Italici alienationem prohibebat fieri a
marito non consentiente muliere, hypothecam autem nec si mulier consentiebat, interrogati
sumus, si oportet huiusmodi sanctionem non super Italicis tantummodo fundis, sed pro
15a omnibus locum habere. Placet itaque nobis eandem obseruationem non tantum in Ita-
licis fundis, sed etiam in prouincialibus extendi. cum autem hypothecam etiam ex hac
lege donauimus, sufficiens habet remedium mulier, et si maritus fundum alienare uoluerit.
15b Sed ne ex consensu mulieris hypothecae eius minuantur, necessarium est et in hac parte
mulieribus subuenire hoc tantummodo addito, ut fundum dotalem non solum hypothecae
titulo dare nec consentiente muliere maritus possit, sed nec alienare, ne fragilitate naturae
15c suae in repentinam deducatur inopiam. Licet enim Anastasiana lex[1] de consentientibus
mulieribus uel suo iuri renuntiantibus loquitur, tamen eam intellegi oportet in res mariti uel
dotis quidem, aestimatas autem, in quibus dominium et periculum mariti est: in fundo autem
inaestimato, qui et dotalis proprie nuncupatur, maneat ius intactum, ex lege quidem Iulia
imperfectum, ex nostra autem auctoritate plenum atque in omnibus terris effusum et non
16 tantum Italicis et sola hypotheca conclusum. Illud etiam generaliter praesenti addere
sanctioni necessarium esse duximus, ut, si qua pacta intercesserint uel pro restitutione
dotis uel pro tempore uel pro usuris uel pro alia quacumque causa, quae nec contra leges
16a nec contra constitutiones sunt, ea obseruentur. Sin autem repudio matrimonium fuerit
dissolutum, omnia iura, quae ex Theodosiana[2] uel nostra[3] lege descendunt, immutilata
16b custodiantur. Simili modo ea, quae Anastasianae legi[4] pro his quae bona gratia separan-
16c tur enumerata sunt, firma illibataque permaneant. Et generaliter quidquid sacratissimis
constitutionibus uel libris prudentium cautum est, quod non contrarium huic legi inuenia-
tur, et hoc in sua maneat firmitate et ex stipulatu actioni adgregetur, licet in re uxoria
16d tractatum est. Quae omnia in his tantummodo dotibus locum habere censemus, quae post

CRM

[1] 4, 29, 21 [2] 5, 17, 8 [3] 5, 17, 10 [4] 5, 17, 9

1 ex huiusmodi] ἐκ τοῦ αὐτοῦ *BΣ* (κ.π.) 3 dotis *C* 4 uideatur fecisse] R^b *cum BΣ* (κ.π.), uideatur *om.* R^a, fecisse uideatur *CM* | tacite *M* 6 aliquid ius] δίκαιον τίποτε *BΣ* (κ.π.) | seruasset *R* | extraneum *C* | extraneus R^a 7 dotandam] προικιζόμενον *BΣ* (κ.π.) 8 re uxoria *C* 9 actione R^a 10 patre] *G cum BΣ p.* 457 (κ.π.), patre eius *CRM* | re *C* | fuerit *C* 11 mota] rata R^a? 12 substractus *C* | et si ... esset] etsi *legit BΣ* (κ.π.) εἰ καὶ ἡ δίκη προκαταρχθεῖσα εἴη: *scribi debuit* erat *pro* esset | contesta M^a | quamsi R^a | matrimonium R^aM^a 13 in *om.* M^a | et *om.* M^a | actionem *M* | habeat M^a 14 spectato *M* | transmit*at M^a | re uxoria *ius C^a 15 et *om.* *BΣ* (κ.π.) | ex *om.* *R* 16 matrimonii *R* 17 consensitiebat R^a 19 itaque placet *M* | obseruationem] obseruatio non est M^a | in *om.* M^a 21 habet] hans R^a, habens M^a | fundus C^a, fundu C^b 22 ex] et *R*, * M^a | hanc partem M^a 24 nec] non *R* | mulier M^a | ne] nec *C* 26 iure *R* 27 existimatas *R* | aest. autem] *RM*, aest. *C* | et dominium M^a 28 non exstimato *R* 29 perfectum *C* 30 inclusum *R* 32 quaecumque *C* 33 sint *R* | repudii *C* 34 lege *om.* M^a 36 innumerata *R* | remaneant *CR* 37 liberis M^a 38 et ex] ex M^a | actione R^a | adgregetur] adiungatur *C*

hanc legem datae fuerint uel promissae uel etiam sine scriptis habitae: instrumenta enim iam confecta uiribus suis carere non patimur, sed suum expectare euentum. D. K. NOV. LAMPADIO ET ORESTE CONSS.[1] a. 530

XIIII

R DE PACTIS CONVENTIS TAM SVPER DOTE QVAM SVPER DONATIONE ANTE NVPTIAS ET PARAPHERNIS R

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA.[2] NICAE. Legem, quam dixisti, [2, 3, 10 B 29, 5, 31] cum dotem pro alumna dares, seruari oportet, nec obesse tibi debet, quod dici solet ex pacto actionem non nasci: tunc enim hoc dicimus, cum pactum nudum est: alioquin cum pecunia datur et aliquid de reddenda ea conuenit, utilis est condictio. PP. VII K. FEBR. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 206

2 IMP. ANTONINVS A. THEODOTAE. Fructus praediorum in dotem datorum si [B 29, 5, 32] secundum pactum sumptibus tuis tuorumque seruierunt, repeti non posse ambigere non debes. D. XI K. APRIL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMP. GORDIANVS A. TORQVATAE. Quamuis pater tuus, cum te nuptui col- [B 29, 5, 33] locaret, pactus sit, ut, si maritus tuus superstitibus filiis communibus in matrimonio decessisset, pars dotis liberorum nomine retineatur, eiusmodi tamen conuentio, quominus actionem integrae dotis habeas, proficere non potest. D. VI ID. IAN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

4 IDEM A. AGATHO. Pactum dotale, quo matrem conuenisse cum patre tuo [B 29, 5, 34] proponis, ut, si in matrimonio decessisset, tibi et fratribus tuis dos restitueretur, si stipulatio ex persona uestra, cum in potestate patris constituti non essetis, legitima minus intercessit, defuncta ea in matrimonio actionem uobis quaerere non potuit. sed si obligatione uerborum rite intercedente dotis petitionem habere potuisti, maxime si ad uinculum potestatis patriae non attigeris, petitionem exsequi[3] non prohiberis. PP. V ID. IVN. SABINO ET VENVSTO CONSS. a. 240

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CLAVDIO. Hereditas extraneis [B 29, 5, 35] testamento datur. cum igitur adfirmes dotali instrumento pactum interpositum esse uice testamenti, ut post mortem mulieris bona eius ad te pertinerent, quae dotis titulo tibi non sunt obligata, intellegis te nulla actione posse conuenire heredes seu successores eius, ut tibi restituantur, quae nullo modo debentur. PP. NON. FEBR. IPSIS IIII *ET III* AA. CONSS. a. 290

6 IDEM AA. ET CC. RVFO. Si conuenit, ut in matrimonio uxore defuncta [B 29, 5, 36] dos penes maritum remaneret, profecticiae dotis repetitionem huiusmodi pactum inhibuisse

P (14 R 1. 2. 5) *L* (*ut P*) *CR* (13) *M N* (*inde a. u.* 5)

---

[1] D. k. Nou. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis (4, 29, 25)? [2] *lex gemina adscribitur Alexandro cum subscriptione* pp. III k. Mart. Albino et Maximo conss. (*a.* 227), *cf. consules ad* 2, 4, 5. 9, 36, 4 [3] sed obl. u. r. i. d. petitionem, maxime ... attigeris, exsequi (*Mommsen*)?

---

1 etiam] *W*, iam *RM*, aliam *C* | enim *om. M* 2 suis *om. M* | *s. a. Hal. N* 3 lamp. ... conss. *om. N* 5 tam super (per *S*) dotem quam super (per *S*) donationem (donatione L^a, donem *P*, donationes *C*) *SPLCM* 6 ante nuptias donatione *N* 7 imp. seuero *N* | aa.] aa. et c. *S* | nicae] *S cum l. gem.*, nicetae *PL*, niceae *CMN* 8 dote *C* | debet] potuit *l. gem.*, ὀφείλει *BΣ* (κ.π.) | dicis C^u 9 enim *om. C* | hoc (haec *L*) dicimus] hoc iure utimur *l. gem.*, τοῦτο λέγομεν *BΣ* (κ.π.) 10 aliquid] alioquin M^a | ea *om. M* | *s. a. Hal. PL* 11 albino ... conss. *om. PL* 12 antonius *M* 13 que *om.* N^a 14 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* | antonino ... conss. *om. PL* 15 gordianus] georgius M^a? 17 pars] partis M^a | detineatur *N* 18 potest] deb N^a | *s. a. Hal.* 21 tuis *om. C* | restituetur M^aN 22 potestatem *N* 23 ea *om.* N^a 24 potuistis M^a | ad *om.* M^a 25 patriae potest. *C* | adtingeris *C*, adti*eris M^a, adtingeres M^bN^a | petitionem] eius p. *N* | *s. a. Hal.* 27 imp. *N* | aa.] aa. et c. *S* | claudie *S* 29 pernerent *L* | tibi *bis* M^a 30 ratione $PLCN^b$, ἀγωγῆς *BΣ* (κ.π.) 31 *s. a. Hal. PL* | IIII et III aa.] iiii aa. *PL*, aa. et *Hal.* 32 et cc. *om. C* 33 pene *C* | remaneret maritum N^a

explorati iuris est, cum deteriorem causam dotis, in quem casum patri soli repetitio competit, pacto posse fieri auctoritate iuris saepissime sit responsum. D. V NON. MAI. IPSIS AA. CONSS. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. PHILETO. Pater, pro filia dotem datam genero ea prius [B 29, 5, 37 in matrimonio defuncta nepotibus pactus restitui, licet his actionem quaerere non potuit, tamen utilis eis ex aequitate accommodabitur actio. D. XIIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

8 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HORMISDAE PP. Hac lege [B 29, 5, 38 decernimus, ut uir in his rebus, quas extra dotem mulier habet, quas Graeci parapherna dicunt, nullam uxore prohibente habeat communionem nec aliquam ei necessitatem imponat. quamuis enim bonum erat mulierem, quae se ipsam marito committit, res etiam eiusdem pati arbitrio gubernari, attamen quoniam conditores legum aequitatis conuenit esse fautores, nullo modo, ut dictum est, muliere prohibente uirum in paraphernis se uolumus immiscere. S. D. V ID. IAN. POST CONSVLATVM PROTOGENIS ET *ASTERII*. a. 450

9 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. NICOSTRATO PP. Ex morte cuiuscumque personae
siue mariti siue mulieris eandem partem, non pecuniae quantitatem, tam uirum ex dote
1 quam mulierem ex ante nuptias donatione lucrari decernimus. Veluti si maritus mille soli-
dorum ante nuptias donationem confecerit, licebit mulieri et minoris et amplioris quanti-
tatis dotem offerre et marito similiter ante nuptias donationem: hoc tamen obseruandum
est, ut quantam partem mulier stipuletur sibi lucro cedere ex ante nuptias donatione, si
priorem maritum mori contigerit, tantam et maritus ex dote partem, non pecuniae quan-
2 titatem, stipuletur sibi, si constante matrimonio prior mulier in fata collapsa fuerit. Et si
pactum contra uetitum fuerit subsecutum, infirmum atque inualidum hoc esse, ut nulla ex
3 eo procedere possit exactio, praecipimus. Eadem custodiri censemus, siue pater pro filio
siue mater siue ipse ducturus uxorem sui iuris constitutus siue quilibet alius pro eo ante
4 nuptias donationem nupturae dederit. Simili quoque modo, siue pater pro filia siue mater
siue ipsa pro se, sui iuris uidelicet constituta, siue quilibet alius pro ea uxorem ducturo
dotem dederit seu promiserit, quoniam et alio pro ea offerente dotem ipsa eam pro se
5 uidetur offerre. Quod adeo uerum est, ut et ipsa ab alio pro se oblatam dotem in lucrum
suum reposcat, nisi forte is qui eam obtulit statim, id est tempore oblationis seu promis-
sionis, stipulatus uel pactus sit, ut sibi dos praedicta reddatur. D. XV K. SEPT. ANTHEMIO
A. II CONS. a. 468

10 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Lege Leonis diuae memoriae pacta lucro- [B 29, 5, 39 rum dotis et ante nuptias donationis paria esse sanciente nec adiciente, quid fieri oporteat, si hoc minime obseruatum sit, nos omnia clara esse cupientes praecipimus disparibus eis factis maiorem lucri partem ad minorem deduci, ut eo modo uterque minorem partem lucretur. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

11 IDEM A. IOHANNI PP. Si mulier marito suo nomina, id est feneraticias [B 29, 5, 40 cautiones, quae extra dotem sunt dederit, ut loco paraphernarum apud maritum maneant, et hoc dotali instrumento fuerit adscriptum, utrumne habeat aliquas ex his actiones

P (14, 8) *L* (14, 8) *CMN*

1 explor. (expor. Q^a) iuris] *Q cum BΣ* (κ.π.) φανεροῦ νομίμου, iuris expl. *CMN* 2 iure *C* | *s. a. Hal.* 4 et cc. phileto] ph. pp. *C* 5 matrimonia *C* 6 tamen *seqq.*] τοῦτο τὸ ῥητὸν σήμερον κατὰ καινοτομίαν προσετέθη *BΣ* (*Thalelaeus*) | commodabitur *N* | *s. a. Hal.* 8 imp. *N* | theodosius et ualerianus *M*, theodorus et ualer. *C*, theodoro et ualentino *N* | aa.] aa. et c. *S* | hormisda *S* | pp. *om. C* 9 quas] habet quia L^a | paraphetna *L*, pharafema *N* 10 habet *LC* | ei *om.* N^a 11 bonum enim *N* | ipsa *P* 14 *s. a. Hal.* *PL* | s. d. ... asterii (austurii conss. *PL*)] d. id. *Hal.* 15 imp. *N* | antoninus *S*, antonius *M*, anthemio *N* | aa.] aa. et c. *S* 16 ex dote *om.* M^a 18 quantitatis dotem] quantitatem N^a 19 tamen] tantum *C* 20 stipulatur *N* | ex a. n. donatione] et a. n. donationem N^a 21 contingerit *C* | et *om.* M^a 22 sibi] sibi lucro cedere *C* 23 fuerit contra uetitum *N* 24 possit *om.* M^a | pro *om.* M^a 25 alius quilibet *N* 26 quoque] que M^a 28 seu] siue *M* | ea] eas M^a | dotem offerente (—tem M^a) *M* | ipsa eam] ipsam C^a 29 et] *C*, *om. MN* 30 suum] sibi *C* | qui] quae *C* 31 sit uel pactus *C* | *s. a. Hal.* 33 impp. *N* | iustinus M^a | diuinae M^bN 34 quod *C* | oportet *M* 35 eius pactis *C* 36 min. part.] min. lucri part. *C* 37 *s. a. Hal.* 38 idem] impr. iustinianus *S* | id est *om.* M^a 39 dederit *om.* N^a 40 habet *C*

maritus siue directas siue utiles, an penes uxorem omnes remaneant, et in quem euentum
1 dandae sint marito actiones, quaerebatur. Sancimus itaque, si quid tale euenerit, actiones
quidem omnimodo apud uxorem manere, licentiam autem marito dari easdem actiones
mouere apud competentes iudices nulla ratihabitione ab eo exigenda, et usuras quidem
eorum circa se et uxorem expendere, pecunias autem sortis quas exegerit seruare mulieri
2 uel in causas, ad quas ipsa uoluerit, distribuere. Et si quidem in dotali instrumento hypo-
thecae pro his nominatim a marito scriptae sunt, his esse mulierem ad cautelam suam
contentam. sin autem minime hoc scriptum inueniatur, ex praesenti nostra lege habeat
3 hypothecam contra res mariti, ex quo pecunias ille exegit. Antea etenim habeat ipsa mulier
facultatem, si uoluerit, siue per maritum siue per alias personas easdem mouere actiones
et suas pecunias percipere et ipsas cautiones a marito recipere, securitate ei competente
4 facienda. Dum autem apud maritum remanent eaedem cautiones, et dolum et diligentiam
maritus circa eas praestare debet, qualem circa suas res habere inuenitur, ne ex eius
malignitate uel desidia aliqua mulieri accedat iactura. quod si euenerit, ipse eandem de
proprio resarcire compelletur. D. K. NOV. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[1] a. 530

XV

℞ DE DOTE CAVTA ET NON NVMERATA ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. DIONYSIAE. Dotem numeratio, non [B 29, 5, 41] scriptura dotalis instrumenti facit: et ideo non ignoras ita demum ad petitionem dotis admitti te posse, si dotem a te re ipsa datam probatura es. D. XIII K. AVG. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

2 IMP. ALEXANDER A. PAPINIANAE. Quod de suo maritus constante matri- [B 29, 5, 42] monio donandi animo in dotem adscripsit, si eandem donationem legitime confectam non reuocauit, qui incrementum doti dedit, et durante matrimonio mortem obiit, ab heredibus mariti, quatenus interposita liberalitas munita est, peti potest. PP. NON. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

3 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In dotibus, quas datas [Prochiron 9, 11 ʽPoπαί 24, 10] esse dotalibus instrumentis conscribi moris est, cum adhuc nulla datio, sed pollicitatio tantum subsecuta sit, liceat non numeratae pecuniae exceptionem opponere non solum marito contra uxorem uel heredes eius morte mulieris uel repudio dissoluto matrimonio, sed etiam heredibus mariti, cuius morte dissolutum est matrimonium, socero etiam uel eius heredibus, si cum filio suo dotem suscepisse dotalibus instrumentis scriptum sit, omnique personae, quam dotem suscepisse una cum marito conscribitur, et eius similiter heredibus, ita tamen, ut intra annum tantum continuum a morte mariti uel mulieris uel missione repudii computandum ea licentia detur. D. K. IVN. DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

P (15 ℞ 1. 3) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] d. k. Nou. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc.? [2] *iunge* 4, 30, 14

---

1 pene *C* | uxores *CM* | res maneant *M* 2 sunt *M* | sactimus M^a 4 ratihabitatione N^a 5 earum *N* | circa] contra *C* | seruari M^a, seruaret N^a 7 sint *MN* 9 exigit *N* 10 si uoluerit facult. *C* 11 competenti *N* 12 et dolum (dlum N^a)] *N cum B:* καὶ δόλον ἀπαιτεῖται καὶ ἐπιμέλειαν, dolum *CM* 13 circa] et circa *N:* ὅσην ἐπιδείκνυται περὶ τὰ ἴδια πράγματα *B* | ne] nec *C* | ex *om. C* 14 accidat *N* | quid *C* | eandem] eam *N* 15 compellitur *MN* | *s. a. Hal.* | orestae *Hal.* 18 imp. seuero et antonino *N* | aa.] aa. et c. *S* | dionisio *C* | dotes C^a 20 probata N^a | *s. a. Hal. PL* | d. XIII] *Hal.*, proposita xu (ux *P*) *PL* | chilone *Hal.* P^aL, chiloniae P^b 21 liberne *PL* 22 a. *om. S* | papiniano *C*, papinane *M* 23 dandi M^a 25 *s. a. Hal.* 27 iustinus *M* 28 dotalibus] et d. N^a 29 tantummodo *C* 30 eius heredes *N* 32 dotalibus ... 33 suscepisse *om.* P^aM^a 33 dotes *L* | conscribatur *L* 35 missionem N^a | computantium N^a | *s. a. Hal.*

XVI

℞ DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM ET A PARENTIBVS IN LIBEROS FACTIS ET DE RATIHABITIONE ℞

1 IMP. ANTONINVS A. TRYPHAENAE. Bona quondam mariti tui fiscus si nemine [B 30, 1, 64] ei successore exsistente ut uacantia occupauit, donationes ab eo factae, si usque ad finem uitae in eadem uoluntate permansit, reuocari non possunt. PP. III ID. IAN. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IDEM A. MARCO MILITI. Si ancillam nummis tuis comparatam esse praesidi [B 30, 1, 65] prouinciae probaueris donationisque causa focariae tuae nomine instrumentum emptionis esse conscriptum, eam tibi restitui iubebit. nam licet cessante iure matrimonii donatio perfici potuerit, milites tamen meos a focariis suis hac ratione fictisque adulationibus spoliari nolo. PP. XII K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IDEM A. EPICTETO. Donatio mancipiorum aliarumque rerum, quas tibi ab [B 30, 1, 66] uxore tua donatas dicis, si modo suae potestatis, cum donaret, fuit uel patris uoluntate id fecit et in eadem uoluntate donationis usque ad ultimum diem uitae perseuerauit, ex
1 mea et diui Seueri patris mei constitutione firmata est. Sin autem post mortem filiae facta est donatio a quondam socero tuo, etiam inter uiros ea perfici potuit. PP. IIII NON. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

4 IMP. ALEXANDER A. CLAVDIANO. Nec inter eas quidem personas, quarum [B 30, 1, 67] iuri subiecti sunt uir et uxor quiue in eorum potestate sunt, donationes iure ciuili fieri possunt. PP. XVII K. OCT.

5 IDEM A. QVINTILLAE. Si, ut proponis, pater tuus, in cuius potestate fuisti, [B 30, 1, 68] marito tuo genero suo instrumentum debitoris donationis causa dedit isque matrimonio durante uita functus est ac postea a marito diuortisti, quod gestum est non ualet. PP. ID. FEBR. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

6 IDEM A. NEPOTIANO. Etiamsi uxoris tuae nomine res quae tui iuris fuerunt [B 30, 1, 69] depositae sunt, causa proprietatis ea ratione mutari non potuit, etsi donasse te uxori res tuas ex hoc quis intellegat, cum donatio in matrimonio facta prius mortua ea quae libera-
1 litatem excepit irrita sit. Nec est ignotum, quod, cum probari non possit, unde uxor matrimonii tempore honeste quaesierit, de mariti bonis eam habuisse ueteres iuris auctores merito credidissent. PP. NON. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

7 IDEM A. THEODOTAE. Si ex uoluntate patris tui filio tutoris nupta es, col- [B 30, 1, 70] lata in maritum donatio ipso iure irrita est. sed si matrimonium iure non ualuit, licet ipso iure donatio tenuerit, quia tamen indigna persona eius fuit, qui nec maritus potest dici, utiles actiones super reuocandis his tibi competunt. PP. K. OCT. LVPO ET MAXIMO CONSS. a. 232

P (16, 3...5) *L* (*ut P*) *CMN*

---

2 a *om. S* 3 parente *SM* | in] inter *L*, *om. N* | pactis *S* | de] de dotis *S* | ratihabitatione *P* 5 antonius *M* | triphime *S*, triphone *CN* | si *om. C* 7 *s. a. Hal.*, *cf. ad u.* 22 | duobus] d. et *Hal.* 12 suis] aui *uel* auis N^a | hac ratione *om.* M^a | factisque CM^aN | auocacionibus *M* 13 *s. a. Hal.* 14 idem] imp. ant. *PL*, imp. alex. *C* | epiceto *PL*, epitheo *M* 16 in *om. C* | perseuerabit uite *N* | ex] *N*, et ex *PLCM* 17 mea] mea d L^a | confirmata *MN* 18 quodam N^a | suo M^a | etiam] etiam ita *N* | *s. a. Hal. PL* | IIII] iii *L* 19 antonino *om. PL* 20 imp. alex.] idem *C* (*u. u.* 14) | claudiano] cl. pp. *S* 21 subiecta C^a | quiue] qui quaeue MN^b: οἱ ὑπεξούσιοι τοῦ ἀνδρός *B* | iure *om. C* 22 *s. a. PL: apud Hal. est* pp. III id. aug. duobus et aspris coss. *fortasse ex c.* 1: *idem c.* 4 *ante c.* 2 *collocauit* | pp.] p. *PL* 23 idem] imp. alex. *PL* | fuisti potestate *C* 24 isque] isque pater *N* 25 diuorsisti *L*, diuertisti *MN* | ualebit *PL?* | *s. a. Hal. PL* 26 id.] u id. *PL* 27 idem a. nep.] imp. nepotianus a satiro *C* | fuerint *C* 29 quid intellegit M^a | ea] ea persona *C* 30 accepit CN^b | cum *om. C* 31 ueteris CMN^a 32 *s. a. Hal.* 33 tui *om. C* 34 marito *C* 35 eius persona *N* | dici potest *C* 36 his reuocandis *C* | *s. a. Hal.*

8 Idem A. Leoni. Si fructus eorum praediorum, quae in dotem accepisse te | B 30, 1, 71 | dicis, matrimonii tempore uxorem tuam percipere passus es eosque uxor tua absumpsit, restitui tibi post diuortium oportere nulla ratione contendis. sin autem ab his locupletior facta est, in tantum potest conueniri. PP. v k. Oct. Maximo et Paterno conss. a. 233

9 Imp. Gordianvs A. Origeni. Etsi de tua pecunia mancipia uxori tuae | B 30, 1, 72 | comparata sunt, tamen, si ei sunt tradita, eorum dominium non ad te, sed ad eam pertinet, pecuniae autem tantummodo repetitionem habes, siue negotium eius gerens numerationem fecisti siue in eam donationem conferens quantitatem pretii largitus es: etenim uel in solidum uel quatenus locupletior facta est actione cum ea competenti poteris experiri. PP. vii k. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

10 Idem A. Veriano. Si maritus quondam uxoris tuae, cum sui iuris esset, in | B 30, 1, 73 | eam praedia uel cetera donationis titulo contulit et in ea uoluntate usque ad mortem suam perseuerauit, ex oratione diui Seueri confirmata est donatio: ac si eas res pater defuncti iniuriose abstulit, per praesidem prouinciae eas restituere cogetur. nec enim, quasi maleficiis eius sit maritus extinctus, crimen intendens sub praetextu accusationis quae donata sunt auferre debuit, cum causa liberalitatis a criminatione separata sit. PP. iii k. April. Gordiano *A.* et Aviola conss. a. 239

11 Idem A. Maximo. Sicut cessat petitio quantitatis, quam de suo maritus | B 30, 1, 74 | uxori in menses singulos uel annos singulos proprii usus eius gratia promittit, ita ex ea causa nummi[1] soluti erogatique non dari repetitionem manifestum est. PP. v k. Ivl. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

12 Idem A. Secvndinae. Si maritus tuus creditores sortitus post factam in | B 30, 1, 75 | te donationem fundum, quem ex donatione iuri tuo uindicas, isdem specialiter obligauit, eandem obligationem defensionis tuae firmitatem inrumpere intellegere debes, cum sit manifestum non solum ex huiusmodi obligatione, sed etiam ex donatione uel uenditione uel alio quolibet modo rebus alienatis reuocatam esse a uiro in mulierem factam donationem. PP. vi k. Febr. Arriano et Papo conss. a. 243

13 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Rvfinae. Si quidem ante dona- | B 30, 1, 76 | tionem possessionis in te iure, ut dicis, a marito collatam praedium ab eodem creditori obligatum fuit, alienationem eius saluo iure debiti (si tamen iuris ratio actionem eius non
1 excludit) factam esse dubium non est. Quod si donatione iure celebrata eo, quod uel ante nuptias facta est uel in isdem casibus, in quibus etiam constante matrimonio donatio procedere potest, obligatio insecuta est, factum mariti, quem diem suum obisse memorasti, iuri tuo officere non posse certum est. PP. xii k. Ivl. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

14 [2]Idem AA. Octavianae. Ex uerbis, quae in postremis iudiciis inseruntur, | B 30, 1, 77 | licet ad fideicommissum uel legatum utilia sunt, non omnimodo legati uel fideicommissi persecutio datur, sed ita demum, si relinquendi studio huiusmodi uerba fuerint adscripta.

P (16, 9...12. 14) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] nummi *fortasse del.* (*Mommsen*) [2] *cf.* 8, 10, 5

---

1 letone *M* | accepisse te dicis] *C*, accepisti *MN, cf. p.* 443, 10 2 tuam *om. C* 3 ab] ex *C* 4 *s.a. Hal.* 5 impp. P^a | origeno *C* | uxori tuae mancipia *C*, mancipia tue uxori *N* 6 ad eam] eam P^a 7 habere N^a 8 fecisti] euisi C^a? | ea *PL* 9 competente *CN* 10 *s. a. Hal. PL* | vii] uiii *PL* 11 ueriano] *SPL*, ueriniano *M*, seueriano *N*, ualerio *C* | suis P^a 12 eam] ea CN^a | praediam P^a 13 perseuerauit] *PLC cum S*, durauit *MN* | seueri] s. patris mei PLM^b? *cf. c.* 3 | ac] at CM^bN^b | ea *C* 15 intenditens L^a, intendis N^a | sub *om.* P^aCN 16 casa N^a | libertatis M^a | crimine *C* | *s. a. PL: apud Hal. est subscriptio c.* 12, *quam ob causam ordinem c.* 10 *et* 11 *inuertit* 17 a. *om. PL* 18 maximo] maximiano aug. *N* 19 uel annos sing. *om.* P^aN, sing. *om. C* | permittit *PLC:* εἰ ἐπαγγελθῇ *B* | ex] et ex M^bN 20 numis N^a | soliti M^a | petitionem LCM^a | *s. a. Hal.* L^b | gord. a. ii et (et *om.* L^b) pomp. (ponpeio L^b) conss. *suo loco omissa ad subscriptionem c.* 14 *suppleuit* L^b 23 tuo] tui *N* 24 sit. man.] man. est *N* 26 in *om.* N^a 27 *s. a. Hal. PL et Hal. ad c.* 10 | vi] *PL*, vii *Hal. ad c.* 10, iii *Hal. h. l.* | ariano et pappo coss. *Hal.*, *om. PL* 28 aa.] aa. et c. *S* 29 collatae *C* 30 eius *om.* M^a 31 donationem *C* 32 in isdem] isdem *C* | praecedere *C* 34 iuri] uiri *N* | *s. a. Hal.* 35 idem] imp. dioc. et max. *PL* | aa.] a. et c. *S*, a. *C* 36 fideicommissum ... legati uel *om.* M^a 37 fuerit P^a

1 unde te uoluntatis, non iuris quaestionem in preces tuas contulisse palam est. Cum igitur lecto testamento animaduertimus maritum tuum ex praecedente donatione dominium tibi conseruasse securitatique tuae ad obtinendam proprietatem cauisse, inditorum uerborum conceptio non fideicommissum relictum ostendit, sed ex senatus consulti auctoritate liberalitatem mariti tui, cui custodiendae etiam moriens prospexit, quatenus firmare potuit dominium, mortis tempore tibi esse addictam. PP. III NON. OCT. IPSIS *AA.* CONSS. a. 290

15 IDEM AA. IVSTINIANO ET ALIIS. Si non uerum contractum pater uester [B 30, 1, 78] gessit, sed sub specie uenditionis donationem possessionis in matrem uestram contulit nec ex bonis, quae in persona patris uestri permansisse uidebantur, ob primipilum indemnitati fiscali satisfieri potuit, licet in eadem donandi uoluntate perseuerasse eum probari potest, ex eadem possessione ad supplendam pecuniam, quae ex bonis ab eo relictis colligi nequiuit,
1 conferendum est. Quod si liberalitatis tenorem mutata uoluntate pater tuus interrupit, in hereditate eius dominium resedisse nulla dubitatio est. PP. IIII K. FEBR. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

16 IDEM AA. THEODORO. Si filii tui emancipati matris hereditatem sibi adquisierunt, [B 30, 1, 79] proba apud praesidem prouinciae non donandi animo te nomine uxoris tuae praedia comparasse, sed nominis dumtaxat eius titulo usum per possessionem rerum a uenditoribus tibi traditarum dominum esse effectum, ut comprehensa filiorum tuorum iniuria proprietatis ius incolume perseueret. nam si largiendi proposito id te fecisse constiterit, pecuniae tibi persecutio competit. PP. VI ID. MART. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

17 [1]IDEM AA. ET CC. CAPITOLINAE. De his, quae extra dotem in domum [B 30, 1, 80] illata a marito erogata commemoras, si quidem te donante consumpta sunt, intellegis aduersus heredes non nisi in quantum locupletior fuit habere te actionem: si uero contra uoluntatem tuam, omnia tibi restitui oportere. SVB DIE VIII[2] K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

18 IDEM AA. ET CC. MATERNAE. A marito in uxorem donatione collata matri- [B 30, 1, 81] monii tempore nec initio dominium transferri potest nec post, si diuortium intercesserit uel prior persona quae liberalitatem accepit rebus humanis fuerit exempta uel ab eo qui donauit fuerit reuocata, potest conualescere. SVB DIE IIII K. IVL. SERDICAE AA. CONSS. a. 293

19 IDEM AA. ET CC. DIONYSIAE. Si constante matrimonio tibi mater domum [B 30, 1, 82] tradidit, hanc in tuis fecit bonis. D. ID. IVL. PHILIPPOPOLI CC. CONSS.[3] a. 294

20 IDEM AA. ET CC. CLAVDIAE. Creditor debito soluto de pignore liberato [B 30, 1, 83] nihil ad uxorem debitoris quondam transferre potuit. sed nec consensus eiusdem debitoris per eum qui creditor fuit accedens imaginariae factae uenditioni[4] ad dominium trans-

P (16, 14...19) *L* (*ut P*) *CMN*

---

[1] *iunge* 8, 42, 11 [2] v 8, 42, 11 [3] AA. conss. (*a.* 293: *Mommsen*)? [4] imaginariae factae venditioni accedens?

---

3 indictorum *PL*, ind*torum M^a | uerb.] c uerb. L^a 4 conceptione *L* | non fid. rel.] *** (nin?) commissum rel. non N^a, fideic. rel. non N^b | libertatem M^a, *om.* N^a 5 cui *om.* P^a | firmari P^tL^t 6 additam PL^tN^a, additum L^v | *s. a. Hal. PL* | III] ui *PL* | ipsis et aa. coss. *Hal.*, gor. a. ii ponpeio *ex c.* 11 *suppl.* L^b, *om.* PL^a 7 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *PL* | iustino *M*, iustin. a. *N* 9 personam *N* | indempnitatis C^a 10 tatisfieri P^a | eadem d. uoluntatem C^a, eandem d. uoluntatem *N* | pers. e. p. potest] *PLC*, perseuerauit *MN* 13 hereditatem *PLCM uel* M^b | recedisse *C* | *s. a. Hal.* L^b 15 aa.] a. *C*, a. et c. *S*, aa. et cc. *PL* | adquisierint *Q* 16 donanti *L* | amo L^a 20 *s. a. Hal.* PL^aL^b | VI] u PL^aL^b | tiberiano ... conss.] *Hal.* L^b, *om.* PL^a 21 cc.] cesare *N* | quae] qui L^a 22 quidem] quid M^a | consupta *P* 23 in] i *N* | locupletiores sunt hab. *C:* οὐχ ἐνάγεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ εἰ μὴ μόνον εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος *B* | sin *C* 24 restitui tibi *C*, tibi *om. N* | *s. a. Hal. PL* | sub die] *PL*, pp. *Hal.*, s. 8, 42, 11 | her. aa. conss.] herod. a. conss. L^b, *om.* PL^a 26 idem ... maternae a *om.* M^a | aa. et cc. mat.] a. ualerio *C* | donacinem M^a 28 accipit *N* 29 donauerit *PLC* | fuerat *M* | potest conu. *om.* M^a | *s. a. Hal. PL* | sub die] *PL*, d. *Hal.* | IIII] iii *P* | iul. serdicae (serd. L^b) aa. conss.] L^b, iul. PL^a, septemb. aa. coss. *Hal.* 30 aa.] a. *LCM* | et cc. *om. PLC* | domum mater *C* 31 fecerit *C* | *s. a. Hal.* 32 aa. et cc.] a. *C* 33 debitoris] debito M^a | eiusdem] eius *N* 34 accedens *om.* M^a | ad] a M^a | domum C^a

ferendum prodesse quicquam potuit, cum tam ea quae simulate aguntur quam quae in uxorem a marito donationis causa tempore matrimonii procedunt propter iuris ciuilis interdictum (cum proponas uxorem superstite marito rebus humanis exemptam) pro infectis habeantur. D. v ID. AVG. VIMINACI CC. CONSS.[1] a. 294

21 IDEM AA. ET CC. CACALIAE. Si propriis habitis contractibus quam acce- [B 30, 1, 84] peras mutuam pecuniam pro marito donationis causa erogasti, cum nec ad dignitatem profuerit nec locupletior sit factus, intellegis nullam tibi contra eum competere actionem. D. III ID. AVG. VIMINACI CC. CONSS.[1] a. 294

22 IDEM AA. ET CC. ARSINOAE. Maritus manumissionis causa seruum mulieri [B 30, 1, 85] constante matrimonio donare potest. S. K. AVG. SIRMI CC. CONSS. a. 294

23 IDEM AA. ET CC. CAECILIANAE. Si te in uacuam possessionem praedii [B 30, 1, 86] socrus tua titulo donationis ante matrimonium uel post induxit, ad rescindendam donationem paenitentia nihil proficit. S. K. NOV. BRVNDVSII[2] CC. CONSS. a. 294

24 IMP. CONSTANTINVS A. PETRONIO *PROBIANO*. Res uxoris, quae [Th. 9, 42, 1 B 30, 1, 87] uel successione qualibet uel emptione uel etiam largitione uiri in eam ante reatum iure peruenerant, damnato ac mortuo ex poena marito uel in seruilem condicionem ex poenae qualitate deducto[3], illibatas esse praecipio nec alieni criminis infortunio stringi uxorem,
1 cum paternis maternisue ac propriis frui eam integro legum statu religiosum sit. Et donatio maritalis ante tempus criminis ac reatus collata in uxorem, quia pudicitiae praemio cessit, obseruanda est, tamquam si maritum eius[4] natura, non poena subduxerit.
2 Sin autem aqua et igni ei interdictum erit uel deportatio illata, non tamen mors ex [(Th.)] poena subsecuta, donationes a uiro in uxorem collatae adhuc in pendenti maneant, quia nec matrimonium huiusmodi casibus dissoluitur, ita ut, si usque ad uitae suae tempus maritus eas non reuocauerit, ex morte eius confirmentur: fisco nostro ad easdem res nullam in posterum communionem habituro. D. III K. MART. SERDICAE CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321

25 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Donationes, quae parentes in liberos [B 30, 1, 88] cuiuscumque sexus in potestate constitutos conferunt uel uxor in suum maritum uel maritus in suam uxorem uel alteruter eorum in aliam personam, cui constante matrimonio donare non licet, uel ipsae aliae personae in eam cui donare non poterant, ita firmas esse per silentium donatoris uel donatricis sancimus, si usque ad quantitatem legitimam uel eam excedentes actis fuerint intimatae. nam amplioris quantitatis donationem minime intimatam
1 nec per silentium eius qui donauit confirmari concedimus. Sin uero specialiter eas in suprema uoluntate donator uel donatrix confirmauerit, sine ulla distinctione ratae habebuntur, ita tamen ut, si quidem ultra lege finitam quantitatem expositae minime actis intimatae fuerint, specialis earum confirmatio ex eo tempore uim habeat, ex quo eaedem

P (16, 23...25) *L* (*ut P*) *CMN*

[1] AA. conss. (*a.* 293: *Mommsen*)? [2] Burtudizi (*Mommsen*)? [3] ac mortuo ... deducto] marito *Th.* [4] maritos eis *Th.*

1 simulata CM^a 3 inperfectis *N* 4 *s. a. Hal.* 5 aa. et cc.] a. et cc. *M*, a. *C* | cacaliae] *S*, caucaliae *C*, maucaliae *M*, mucaliae *N* 6 nec] haec N^b 7 profuerit] pr. marito tuo *C* 8 *s. a. Hal.* 9 aa. et cc.] a. et cc. *M*, a. *C* | arsinoae] *N*, arsinae *S*, asinoen *M*, asmoèn *C* 10 *s. a. Hal.* 11 aa. et cc.] a. et cc. *M*, a. *C* | possessiones P^a 12 tua *om.* N^a | post] post matrimonium id est constante matrimonio *N* 13 paenitentia *om.* L^a | *s. a Hal.* L^b | brundusii *om.* L^b 14 petro *S*, patronio *C*, pretoni M^a | probiano] *Th.*, *om. libri* | quae uel] quamuis *C* 16 peruenerunt *C* | qualitate poenae *C* 17 illibata *C* | criminis] cr. ac reatus P^a | infortuno astringi *C* 18 ac] P^aM *Th.*, bonis ac P^bLC, rebus ac *N* | statum C^a, stitum M^a 19 collocata *PL* | in nuxorem *P* | quia] qua M^a, *om. C* 20 subdixerit *C* 21 igni] M^cN, ignis *L*, igni *uel* ignis M^a, igne PCM^b | ei] eis P^a, *om. M* | tamen non *N* 23 ad] a P^a | tempus suae *N*, suae *om. C* 24 eam *C* | reuocauit *M* | ex] * M^a, *om. PL* 26 *s. a. Th. Hal.* PL^b | III *om.* L^b | serdicae] sardiniae *Hal.*, serd. *PL* | II et] et *Hal.* 26 constantio *Hal.* II cc. *om Hal.* $P?L^b$ 27 iustinus *M* 28 potestate] CM^a, potestate (poteste *P*) sua PLM^b, sua potestate *N* 29 alterutra *PL* 30 donando P^a | ipsae] isae P^a | ea *N* | firmassesse per C^a 31 saccimus P^a | quantitatem] **quilitatem P^a 32 actis] MN^b, in actis *PLC*, *om.* N^a 34 supma L^a 35 leges P^a, legendi *C* | actis (in actis P^aC) intimatae] *PLC*, in actis insinuatae *MN* 36 habet *L* | haedem *PL*

2 donationes confirmatae sunt. Sin uero uel non amplior sit donatio uel, cum amplior esset, in actis insinuata sit, tunc et silentium donatoris uel donatricis et specialis confirmatio ad illud tempus referatur, quo donatio conscripta sit: sicut et alias ratihabitiones negotiorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt. nec in ceterum subtilem diuisionem facti uel iuris introduci posse. D. III ID. DEC. DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

26 IDEM A. MENAE PP. Donationes, quas diuinus imperator in piissimam regi- [B 30, 1, 89] nam suam coniugem uel illa in serenissimum maritum contulerit, ilico ualere sancimus et plenissimam habere firmitatem, utpote imperialibus contractibus legis uicem obtinentibus minimeque opitulatione quadam extrinsecus egentibus. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

27 IDEM A. IOHANNI PP. Si unus ex his, qui matrimonio fuerant copulati, in [B 30, 1, 90] alium donatione facta ab hostibus captus est et in seruitutem deductus et postea ibi morte peremptus, quaerebatur, an huiusmodi liberalitas, quam antea fecit, ex hoc roborari uidetur an uacillare: et iterum si donator quidem in ciuitate Romana constitutus decesserit, mortis autem eius tempore is qui donationem accepit in captiuitate degebat et postea reuersus
1 est, an uidetur et tunc donatio rata haberi. Cum itaque in utroque casu oportet augusto remedio causam dirimi, cum nihil aliud tam peculiare est imperiali maiestati quam humanitas, per quam solam dei seruatur imitatio, in ambobus casibus donationem firmam esse censemus. D. K. DEC. LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS.[1] a. 530

XVII

℞ DE REPVDIIS ET IVDICIO DE MORIBVS SVBLATO ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AVITIANAE. Matrimonium quidem deportatione uel [B 28, 7, 16] aqua et igni interdictione non soluitur, si casus, in quem maritus incidit, non mutet uxoris adfectionem. ideoque dotis actio ipso iure non competit, sed indotatam esse eam, cuius laudandum propositum est, nec ratio aequitatis nec exempla permittunt. PP. NON. NOV. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. PAVLINAE. [Ῥοπαί 26, 6] Liberum est filiae tuae, si sponsum suum post tres peregrinationis annos expectandum sibi ultra non putat, omissa spe huius coniunctionis matrimonium facere, ne opportunum nubendi tempus amittat, cum posset nuntium remittere, si praesente eo consilium mutare uoluisset. PP. VII K. APRIL. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

P (16, 25. 26. 17 ℞ 2) *L* (*ut P*) *C R* (17 ℞ 2) *M N* (*usque ad u.* 25)

---

[1] D. v k. Dec. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 180)?

---

1 sit donatio *om. C* | aplior *N* | esset] sit *N* 2 in *om. N* 3 ratihabitationes P^aN^a 4 in] et in P^a 5 iuris] iniuriis M^a | *s. a. Hal. PL* | d. III] d. *Hal.*, sub die iii (iiii *P*) *PL* | dn. ... cons. *om. PL* 6 *ante c.* 26 *rubricam* de (de *om.* P^b) donatione regis in reginam uel reginae (—nam L^a?, —na L^b) in regem *inserunt* P^bL | idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *N* | diuus CRM^b, diuis M^a 7 coniugem suam *PL* | illam in ser. mar. *PL*, in s. m. illa *N*, in *om.* M^a | uale P^a 8 imperiali *uel* imperialis M^a 9 *s. a. Hal. PL* | constant. *om. Hal.* 10 uc. cons.] conss. *PL* 11 a.] a. et c. *S* | qui in matrimonium *C* 12 et postea] postea N^a | morte ibi *MN* 13 ante *N* | reprobari N^a | uideatur *M* 15 captiuitatem *N* | degegebat M^a 16 est *om. C* | uideatur *N* 17 peculare N^a | imperialis maiestatis *N* 18 sola *N* 19 *s. a. Hal.* 21 moribus] minoribus *S* | sublatis *R* 22 abitiane *S*, abutianae *CMN* 23 aqua et igni] M^b *cum* $B\Sigma$ (κ.π.) *secundum librum Florent.* τῇ κουαετίγνι ἰντερδικτίονι *et* $B\Sigma$ (*Theod.*) interdictus aqua et igni, aquae et ignis CM^aN *cum* $B\Sigma$ (κ.π.) *secundum Fabrot.* 24 esse eam] *C cum* $B\Sigma$ (κ.π.) εἶναι αὐτήν, eam M^a, esse Λ^a, eam esse M^bN^b 25 *s. a. Hal.* 27 ualerius *M* | et *om. S* | gallius M^a | aa. *om. S* | et *om. M* | ualens *R*, ualentinus M^a | c.] comes *C*, conss. *M* 28 sponsum] spon M^a | peregrinaciones P^a | spectandum $PLCR^b?M$, spectando R^a 29 facere matrim. *C* 30 si] *PLR*, et si *CM* | eo] illo *M* 31 *s. a. Hal. PL* | VII] u *PL* | aemil. et b. conss. *om. PL*

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Tvllio. Dubium non est omnia [B 28, 7, 17]
1 omnino, quae consilio recte geruntur, iure meritoque effectu et firmitate niti. Quare si
tu dotem pro muliere dedisti et ex morte eius repetitionem stipulatus es, circumscribendi
autem tui causa ficto repudio matrimonium breui tempore rescissum est, res dotales, quas
2 ante nuptias obtulisti, praeses prouinciae recipere te non dubitabit. Certum est enim
daturum operam moderatorem prouinciae, ut, quae contra fas gesta sunt, fructum calliditatis
3 obtinere non possint, cum nobis huiusmodi commenta displiceant. Imaginarios enim nuntios
(id est repudia[1]) nullius esse momenti, siue nuptiis fingant se renuntiasse siue sponsalibus,
etiam ueteribus iuris auctoribus placuit. D. II k. Sept. Tiberiade ipsis AA. conss. a. 290
4 Idem AA. et CC. Pisoni. Filiae diuortium in potestate matris non est. [B 28, 7, 18]
D. III k. Ian. Sirmi CC. conss.[2] a. 294
5 Idem AA. et CC. Scyrioni. Dissentientis patris, qui initio consensit matri- [B 28, 7, 19]
monio, cum marito concordante uxore filia familias ratam non haberi uoluntatem diuus
Marcus pater noster religiosissimus imperator constituit, nisi magna et iusta causa inter-
1 ueniente hoc pater fecerit. Inuitam autem ad maritum redire nulla iuris praecepit con-
2 stitutio. Emancipatae uero filiae pater diuortium in arbitrio suo non habet. D. V k.
Sept.[3] Nicomediae CC. conss. a. 294
6 Idem AA. et CC. Phoebo. Licet repudii libellus non fuerit traditus uel [BΣ 38, 10, 21]
cognitus marito, dissoluitur matrimonium. D. XVIII k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294
7 Imp. Constantinvs A. ad Delmativm. Vxor, quae in militiam profecto marito post
interuentum annorum quattuor nullum sospitatis eius potuit habere indicium atque ideo
de nuptiis alterius cogitauit nec tamen ante nupsit, quam libello ducem super hoc suo
uoto conuenit, non uidetur nuptias inisse furtiuas nec dotis amissionem sustinere nec
capitali poenae esse obnoxia, quae post tam magni temporis iugitatem non temere nec
1 clanculo, sed publice contestatione deposita nupsisse firmatur. Ideoque obseruandum est,
ut, si adulterii suspicio nulla sit nec coniunctio furtiua detegitur, nullum periculum ab his
quorum coniugio erant copulatae uereantur, cum, si conscientia maritalis tori furtim esset
uiolata, disciplinae ratio poenam congruam flagitaret. D. . . . . . . Naisso Feliciano et
Titiano conss. a. 337
8 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Hormisdae pp. Consensu licita matrimo-
nia posse contrahi, contracta non nisi misso repudio solui praecipimus. solutionem etenim
1 matrimonii difficiliorem debere esse fauor imperat liberorum. Causas autem repudii hac
saluberrima lege apertius designamus. sicut enim sine iusta causa dissolui matrimonia
iusto limite prohibemus, ita aduersa necessitate pressum uel pressam, quamuis infausto,
2 attamen necessario auxilio cupimus liberari. Si qua igitur maritum suum adulterum aut
homicidam uel ueneficum uel certe contra nostrum imperium aliquid molientem uel falsi-
tatis crimine condemnatum inuenerit, si sepulchrorum dissolutorem, si sacris aedibus ali-
quid subtrahentem, si latronem uel latronum susceptorem uel abactorem aut plagiarium
uel ad contemptum sui domi suae ipsa inspiciente cum impudicis mulieribus (quod maxime
etiam castas exasperat) coetum ineuntem, si suae uitae ueneno aut gladio uel alio simili
modo insidiantem, si se uerberibus, quae ab ingenuis aliena sunt, adficientem probauerit,

P (17, 4...6) *L* (*ut P*) *C R* (*om.* 17, 3) *M*

---

[1] id est repudia *del.* [2] AA. conss. (*a.* 293: *Mommsen*)? [3] Dec. (*Mommsen*)?

---

1 aa.] aa. et c. *S* 2 maritoque *M*ᵃ 7 nuntios *om.* *M*ᵃ 8 fingatur *M*ᵃ 9 *s. a. Hal.* 10 idem] impp. dioc. et max. *PLR* | aa. et cc.] aa. *P*ᵇ, aa. et *P*ᵃ? | phisoni *S* 11 *s. a. Hal.* 12 et *om. P*, et cc. *om. CM* | scyrioni] *S*, schirioni *PLR*, sirioni *M*, michroni *C* | inito *M*ᵃ 14 ratas *R*ᵃ 15 haec *R* | fuerit *R*ᵃ? | praecipit *M* 16 *s.a.Hal.* 19 aa. et cc.] a. et c. *S*, aa. *PLCRM* 19 matrimonio *L* | *s. a. Hal.* 20 delmatium] *S*, malmatium *RM*, almachium *C* 21 ospitatis *M*ᵃ 22 alteris *R*ᵃ | hoc] *M*, hoc militum *CR* 24 pena *CM* 26 coniugio *C* | detegetur *R*ᵃ, deteg.tur *M*ᵃ 27 furtum *R*ᵃ | esset] est *R* 28 flagitarit *RM*ᵃ | *s. a. Hal.* | naesso *Hal.* 30 theodorus *R*ᵃ | ualerianus *R*ᵃ, ualerius *M* | ormisdem *R* | pp. *om. R* 31 dissolui *M* 32 imper.. liberorum *M*ᵃ, liberorum imperat *C*, *inc.* *R*ᵃ 36 ueneficium *M*ᵃ 37 criminis *CR*ᵃ, crimen *M*ᵃ | sepulchrorum] *W*, sepultorum (—rem *R*ᵃ) *CRM* 38 subtrahentem] *M*, molientem *CR* 39 sui *om. R*ᵃ | ipsum inspicientem *R*ᵃ 40 suae] uae *M*ᵃ | uitae *om. R*ᵃ 41 ab] *C*, *om. RM*

tunc repudii auxilio uti necessariam ei permittimus libertatem et causas discidii legibus
3 comprobare. Vir quoque pari fine claudetur nec licebit ei sine causis apertius designatis
propriam repudiare iugalem, nec ullo modo expellat nisi adulteram, nisi ueneficam aut
homicidam aut plagiariam aut sepulchrorum dissolutricem aut ex sacris aedibus aliquid
subtrahentem aut latronum fautricem aut extraneorum uirorum se ignorante uel nolente
conuiuia appetentem aut ipso inuito sine iusta et probabili causa foris scilicet pernoctantem,
nisi circensibus uel theatralibus ludis uel harenarum spectaculis in ipsis locis, in
quibus haec adsolent celebrari, se prohibente gaudentem, nisi sui ueneno uel gladio aut
alio simili modo insidiatricem, uel contra nostrum imperium aliquid machinantibus conscsiam,
seu falsitatis se crimini immiscentem inuenerit, aut manus audaces sibi probauerit
ingerentem: tunc enim necessariam ei discedendi permittimus facultatem et causas discidii
4 legibus comprobare. Haec nisi uir uel mulier obseruauerint, ultrici prouidentissimae legis
poena plectentur. nam mulier si contempta lege repudium mittendum esse temptauerit,
suam dotem et ante nuptias donationem amittat nec intra quinquennium nubendi habeat
denuo potestatem: aequum est enim eam interim carere conubio, quo se monstrauit in-
4a dignam. Quod si praeter haec nupserit, erit ipsa quidem infamis, conubium uero illud
4b nolumus nuncupari: insuper etiam arguendi hoc ipsum uolenti concedimus libertatem. Si
uero causam probauerit intentatam, tunc eam et dotem recuperare et ante nuptias donationem
lucro habere aut legibus uindicare censemus et nubendi post annum ei, ne quis
5 de prole dubitet, permittimus facultatem. Virum etiam, si mulierem interdicta arguerit
attemptantem, tam dotem quam ante nuptias donationem sibi habere seu uindicare uxoremque,
si uelit, statim ducere hac iusta definitione sancimus. sin autem aliter uxori suae
6 renuntiare uoluerit, dotem redhibeat et ante nuptias donationem amittat. Seruis scilicet
seu ancillis puberibus, si crimen adulterii uel maiestatis ingeritur, tam uiri quam mulieris
ad examinandam causam repudii, quo ueritas aut facilius eruatur aut liquidius detegatur,
si tamen alia documenta defecerint, quaestionibus subdendis. super plagis etiam, prout
dictum est, illatis ab alterutro commouendis easdem probationes (quoniam non facile quae
7 domi geruntur per alienos poterunt confiteri) uolumus obseruari. Si uero filio seu filiis,
filia seu filiabus extantibus repudium missum est, omne quidquid ex nuptiis lucratum est
filio seu filiis, filiae seu filiabus post mortem accipientis seruari, id est si pater temere
repudium miserit, donationem ante nuptias a matre seruari, si mater, dotem ipsam eidem
uel eisdem[1] filio seu filiae patre moriente dimitti censemus: patri uidelicet uel matri in
scribendis filiis heredibus, unum seu unam uel omnes si scribere uel uni ex his donare
7a uelit, electione seruata. Nec ullam alienandi seu supponendi memoratas res permittimus
facultatem: sed si aliquid ex isdem rebus defuerit, ab heredibus seu earum detentatoribus,
si tamen non ipsos heredes scripserit aut scripti filii non adierint, praecipimus resarciri,
8 ut etiam hoc modo inconsulti animi ad repudium mittendum detrimento retrahantur. Pactiones
sane, si quae aduersus praesentia scita nostrae maiestatis fuerint attemptandae, tamquam
legum contrarias nullam habere uolumus firmitatem. D. V ID. IAN. PROTOGENE ET
ASTERIO CONSS. a. 449
9 IMP. ANASTASIVS A. THEODORO. Si constante matrimonio communi consensu tam
mariti quam mulieris repudium sit missum, quo nulla causa continetur, quae consultissi-

CRM

[1] seruari eidem uel eisdem, si mater, dotem ipsam (*Mommsen*)?

1 necessario *R* 3 nisi uen.] siue uen. *C* | nec ullo] nullo M^a 4 plagariam *R* | sepulchrorum] W^b, sepultorum (—turum M^a) *CRM* 5 uirorum *om. C* 6 et] aut *M* | probabilis C^a 7 certensibus *R*, syrcensibus M^a 8 se] si C^a 10 crimine C^aRM^a 11 ingentem R^a | discedenti *C* 12 obseruauerit *C* | ultrice M^b, ult** R^a 14 amittet *CR* | habet *R* 16 illud nol.] nullum uol. *R* 17 nuncupri M^a 18 donacionis lucra *M* 24 ingaeretur *M* 25 aliquidius M^a 26 plagiis *M* 29 filia] seu f. *R* | lucratus *R*, luctu* M^a 30 filiae filiis *R* 31 mater] matre *uel* matrem M^a, mater temere repudium miserit *R* 33 unam] una *M* | si (* M^a) scr. uel uni ex (ex *om.* M^a) his don.] *M*, scr. uel uni ex his don. si *CR* 34 seu *bis* M^a 36 aderint R^a 37 etiam *om. CR* 38 si quae] sine C^a 39 *s. a. Hal.* 41 imp.] imp. c. *R* | theodoro] *SCR?*, th. pp. *Hal., non constat de M*

mae constitutioni diuae memoriae Theodosii et Valentiniani[1] inserta est, licebit mulieri non
quinquennium expectare, sed post annum ad secundas nuptias conuolare. D. XV K. MART.
ANASTASIO A. II CONS. a. 497
10 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In causis iam dudum specialiter definitis, ex qui-
bus recte mittuntur repudia, illam addimus, ut, si maritus uxori ab initio matrimonii usque
ad duos continuos annos computandos coire minime propter naturalem imbecillitatem ualeat,
possit mulier uel eius parentes sine periculo dotis amittendae repudium marito mittere, ita
tamen, ut ante nuptias donatio eidem marito seruetur. D. III ID. DEC. DN. IVSTINIANO A.
PP. II CONS. a. 528
11 [2]IDEM A. HERMOGENI MAGISTRO OFFICIORVM. Iubemus, ut, quicumque mulierem cum
uoluntate parentium aut, si parentes non habuerit, sua uoluntate maritali adfectu in matri-
monium acceperit, etiamsi dotalia instrumenta non intercesserint nec dos data fuerit, tam-
quam si cum instrumentis dotalibus tale matrimonium processisset, firmum coniugium eorum
1 habeatur: non enim dotibus, sed adfectu matrimonia contrahuntur. Si quis autem eam,
quam sine dote uxorem acceperat, a coniugio suo repellere uoluerit, non alias ei hoc
1a facere licebit, nisi talis culpa intercesserit, quae a nostris legibus condemnatur. Si uero sine
culpa eam reiecerit uel ipse talem culpam contra innocentem mulierem commiserit, com-
pellatur ei quartam partem propriae substantiae pro rata portione persoluere, ut, si qui-
dem quadringentarum librarum auri uel amplius uir substantiam habeat, centum libras
auri mulieri praestet et nihil amplius, etsi quantamcumque substantiam possideat: sin uero
minus quadringentis libris auri puta[3] substantia eius fuerit, tunc quarta pars computatione
1b facta purae substantiae eius usque ad minimam quantitatem mulieri detur. Eodem modo
seruando et in mulieribus, quae indotatae constitutae sine culpa mariti constitutionibus
cognita eos repudiauerint uel ipsae culpam innocenti marito praebuerint, ut ex utraque
1c parte aequa lance et aequitas et poena seruetur. Hoc lucro quartae partis filiis quidem
non extantibus ipsis uiro et mulieri competenti et ab his quo modo uoluerint disponendo,
filiis autem et deinceps personis ex eodem matrimonio interuenientibus eis seruando ad
similitudinem dotis et propter nuptias donationis per omnia, quae super his statuta sunt.
2 Inter culpas autem uxoris constitutionibus enumeratas et has addimus, si forte uxor sua
ope uel ex industria abortum fecerit, uel ita luxuriosa est, ut commune lauacrum uiris
libidinis causa habere audeat, uel, dum est in matrimonio, alium maritum fieri sibi conata
2a fuerit. Et in his enim causis locum habere constitutiones sancimus, quae de culpa tam
mariti quam uxoris loquuntur, ut, quemadmodum dos et donatio propter nuptias perit, ita
et mulieres indotatae in quartam partem, quam et uiris et mulieribus ex hac lege destina-
2b uimus, amissionis periculum sustineant. Iudicio de moribus, quod antea quidem in antiquis
legibus positum erat, non autem frequentabatur, penitus abolito: omnibus etenim causis
requisitis et perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil ualidum praeter eas, quas ante-
riores constitutiones et praesens dispositio introduxit, inuenimus. D. XV K. DEC. CON-
STANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. III CONS. a. 533

V (*incipit u.* 6 annos) *P* (*c.* 11 *usque ad* 28 sunt [§ 2 *usque ad* 30 fecerit *suppl. p*]) *L* (*c.* 11 *usque ad* 30 fecerit) *CRM*

---

[1] *c.* 8 *h. t.* [2] *iunge* 1, 3, 53. 9, 13, 1 [3] pura (*u. i.*)?

---

1 duae R^a | ualeriani R^a 2 sed] si R^a | *s. a. Hal.* 4 pp. *om. R* 5 illa *libri* | patrimonii R^a 6 duos] uos *C*, suos R^a 8 seruatur R^a | *s. a. V Hal.* 9 pp. *om. Hal.* 10 idem] impr. iust. *S* | a.] aa. *PL* | magistri *SC* 11 parentum RM^b | si *om.* M^a | affectione PL^a?*R* 12 nec] ne *C* 15 uxor P^a | hoc *om.* CM^a 16 a *om. C* | si] sin *CM, deficit V* 17 eam] ea *C* | reiec.rit *V*, reicerit $PLCR^a$ 18 partem *om. PL* | ut] et *PLR* 19 quadrigentarum *VM*, quadringetarum *P* | *liberum V* | *uir] et si* quantam uir P^a | habet *L* 21 quadrigentis M^a?, *fortasse et V* | pura R^a? 24 repudiauerunt *R* | cupam L^a 25 aequa] et equa *R* | partes R^a 26 ipsi V^b?P^bLCR | competente *R*, competi M^a | quo] qq̊ R^a | uoluerit R^a 28 sunt] sunt et cetera *P* 29 enuntiatas R^a | addimus] dicimus L^a 30 ope] opere *C* | uiris] iuris M^a, cum uiris CR^bM^b 31 matrimonium M^a 32 et *om.* M^a | in *om. C* 33 perit] pert V^a 37 requisitus *C* 38 *s. a. V Hal.* | xv] xii *Hal.* | constant. *om. Hal.* 39 pp. a. iii] a. ii *Hal.*

12 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ὑπάρχῳ πραιτωρίων. Ζητήσεως εἰς ἡμᾶς ἐλθούσης [B 28, 7, 20 τοιαύτης τινὸς ἐκ τῆς Κωνσταντινίσων πόλεως, ἥπερ μία τῶν ἐπὶ τῆς Ὀσροηνῆς πόλεών ἐστι, ἔγνωμεν, ὡς παῖδές τινες πονηροὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐπιβουλεύοντες πατράσιν παρὰ τὴν τῶν πατέρων γνώμην διέλυσαν τὰ πρὸς τὰς γαμετὰς συνοικέσια ταῖς γαμεταῖς *συνεργασάμενοι* .... ‖ αὐταῖς την ......[1] τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς [εἴ]σπρα[ξ]ι[ν] * ‖ ἐντεῦθεν ι....... ‖ *οντας[2] προῖκας ἢ πρὸ γάμ[ο]υ δωρεὰς ἢ καὶ ὑποδεξα[μένους ὑποβάλ]λοντες τοιαύταις ἀπαιτήσεσιν του***[3] ἀπόρους τελευτᾶν παν... ‖ ***η*α****** δι' αἰσχύνην [4]κατ .. ‖ .... αἱ γαμεταὶ .... ‖ ἄποροι .... ‖ .... ‖ .... ‖ .... θ[εσπ]ί-

V

---

[1] συνεργασάμενοι πρὸς τὸ ῥᾳδίαν αὐταῖς εἶναι τὴν τῆς προικὸς καὶ (*Zachariae*)? [2] εἴσπραξιν καὶ (*uel* κ,) ἐντεῦθεν τοὺς γονέας τοὺς ἐπιδόντας τάς (τάς *exciderit in V*)? [3] *reiecto supplemento* [ὑποβάλ]λοντες *Zachariae post* τοιαύταις *temptat* ἀπάταις ὥστε τοὺς μέν [4] *ad sequentia in Nou.* 22 *haec pertinent:* καὶ αὐτοὶ μὲν·ἴσως λάθρα συνῴκουν ἀλλήλοις, ἀπῄεσαν δὲ οἱ γονεῖς ἐζημιωμένοι καὶ ταύτην περὶ τοὺς παῖδας φιλανθρωπίας ἔχοντες τὴν ἀμοιβήν, *cf.* *BΣ*

---

1 constitutio greca *inter numerum et rubricam tituli sequentis W. c.* 12 *in solo V extat, in quo quae Bluhmio mihique apparuerunt, exemplum eiusdem libri a me editum p.* 9. 10 *accurate repraesentat: quamobrem incertiores ductus hoc loco omissi sunt. supplementa probabiliora intra uncinos quadratos supra proponuntur: uersus libri Veronensis, qui nisi ex parte legi non potuerunt, lineis* ‖ *distincti sunt: litterae euanidae, quorum de numero constat, stellulis numerantur, reliquos hiatus punctis expleuimus. — index Thalelaei in BΣ et B hic est:* πολλάκις ὑπεξούσιοι παῖδες μετὰ τῶν ἰδίων γαμετῶν τὰ πρὸς βλάβην τῶν οἰκείων πατέρων μηχανώμενοι ῥεπούδιον ἔπεμπον αὐταῖς μηδεμίαν ἔχοντες εὔλογον αἰτίαν, ὥστε τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀπαιτεῖσθαι καὶ τὴν προῖκα ἣν ὑπεδέξαντο καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ἣν ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιήσαντο· ἔμενον δὲ αὐτοὶ καὶ λυθέντος δῆθεν τοῦ γάμου ταῖς οἰκείαις γαμεταῖς συνόντες λαθραίως. ὅθεν ἡ παροῦσα διάταξις βούλεται μήτε ὑπεξουσίους μήτε αὐτεξουσίους παῖδας, μήτε ἄρρενας μήτε θηλείας, δύνασθαι διαλύειν τοὺς οἰκείους γάμους εἰς βλάβην τῶν οἰκείων πατέρων ἢ μητέρων τῶν τὰς προῖκας ἢ τὰς πρὸ γάμου δωρεὰς ἐπιδεδωκότων ἢ ὑποδεξαμένων. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ συστάσει τοῦ γάμου περιμένομεν τὴν τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως μὴ διαλύεσθαι τοὺς γάμους τῶν παίδων παρὰ γνώμην αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ πεμφθῇ παρὰ γνώμην τῶν γονέων (εἰ δὲ καὶ παρὰ γν. τῶν πατέρων γίνεται *Fabrot.*) διαζύγιον, μὴ ἁρμόζειν κατ' αὐτῶν τὴν τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἀπαίτησιν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασι ταῦτα ἢ ὑπεδέξαντο· ἀλλ' αὐτὸν τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα τοὺς πέμψαντας ἀλόγως τὸ διαζύγιον ὑποκεῖσθαι τῇ τοιαύτῃ μεθοδείᾳ. ἄτοπον γάρ ἐστιν τὸν μὲν πατέρα παρὰ γνώμην τοῦ υἱοῦ μὴ δύνασθαι λύειν τὸν γάμον αὐτοῦ, τοῖς δὲ παισὶν ἐπιτετράφθαι, ἴσως καὶ ἐλάττοσι τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν ὑπάρχουσι καὶ μὴ τὸ συμφέρον ἐπισταμένοις, ἢ κακίστῃ γνώμῃ περὶ τοὺς γονέας κεχρημένοις λύειν παρὰ γνώμην αὐτῶν τὸν ἴδιον γάμον. *repetitur haec constitutio in Nou.* 22 *c.* 19: ἔστι δέ τι καὶ ἕτερον ἡμῖν εὐσεβές τε ἅμα καὶ χαρίεν ἐξευρημένον, ἔνθα καὶ ῥεπουδίων σταλέντων οἱ γάμοι μένουσιν ἔτι. τὰς γὰρ τῶν ὑπεξουσίων πονηρίας περὶ τοὺς πατέρας κωλύοντες (ἐπειδή τινας εὕρομεν ἐξεπίτηδες ῥεπούδια γράφειν σπεύδοντας καὶ πέμπειν ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς ἢ καὶ τοὐναντίον μηδεμιᾶς εὐλόγου παντελῶς ὑπούσης αἰτίας διαλύειν τοὺς γάμους, ὥστε τοὺς αὐτῶν γονεῖς ὑποβάλλεσθαι ταῖς ἐκτίσεσι τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ὡς δὴ διαλυθέντος τοῦ γάμου, καὶ αὐτοὶ μὲν ἴσως λάθρα συνῴκουν ἀλλήλοις, ἀπῄεσαν δὲ οἱ γονεῖς ἐζημιωμένοι καὶ ταύτην τῆς περὶ τοὺς παῖδας φιλανθρωπίας ἔχοντες τὴν ἀμοιβήν) νόμον ἐγράψαμεν βουλόμενον μήτε ὑπεξουσίους μήτε αὐτεξουσίους (ἐμαγκιπάτους *Laurent.*) παῖδας, μήτε ἄρρενας μήτε θηλείας δύνασθαι διαλύειν τοὺς γάμους εἰς τὴν τῶν οἰκείων βλάβην πατέρων ἢ μητέρων, οἳ τὰς προῖκας ἢ τὰς προγαμιαίας δωρεὰς ἐπιδεδώκασιν ἢ ὑπεδέξαντο μόνοι ἢ καὶ μετὰ τῶν παίδων, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων ἀναμένομεν τὴν τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως οὐδὲ διαλύεσθαι τοὺς γάμους συγχωροῦμεν ἐπὶ τῇ τῶν γονέων βλάβῃ παρὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. ἀλλ' εἰ καὶ πεμφθείη ῥεπούδιον, ἁρμόζειν κατ' αὐτῶν τὴν εἴσπραξιν τῶν ποινῶν οὐ συγχωροῦμεν, εἴτε αὐτοὶ δεδώκασι ταῦτα ἢ ὑπεδέξαντο ἢ καὶ συνυπεδέξαντο. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον τὸν μὲν πατέρα παρὰ γνώμην τοῦ παιδὸς μὴ δύνασθαι διαλύειν τὸν γάμον, τοῖς δὲ παισὶν ἐπιτρέπειν, ἴσως καὶ ἐλάττοσι τὴν ἡλικίαν οὖσι καὶ μηδὲ τὸ σύμφερον ἐπισταμένοις, λύειν παρὰ τὴν τῶν πατέρων γνώμην τὸν γάμον κἀντεῦθεν τοὺς πατέρας ἀδικεῖν 2 κωνσταντινίσων] *sic, non* —ισίων, *V* | πόλεών] πολεως *V*[a] | εγνωσμεν *V*[a] 4 συνεργασάμενοι ....] γυναιρ(*uel* κ)ας (*uel* γυναιξιν) α*μεναισατε ατ (*uel* πο *uel* μ *pro* ατ) ραδιαν (*uel* ρασραν) *legit Bluhme*, *υναιξ*****ν****ναι****ν (*praeter ultimam* ν *dubia*) *ego:* συνεργασάμενοι *restituit Zachariae* | την] *Bluhme*, τη (η *dubia*) *ego* 5 *in* εἴσπραξιν *desinat uersus an pauca adhuc euanuerint, incertum est* | ἐντεῦθεν ι.......] εντευθεντητουινδινοαπταστα *Bluhme*, εντευθενι**********α(?)**ια*τ* *ego* 6 *ante* ἀπόρους *Bluhme legit* μον, *ego* μ*ν *dubia* | ***η*α******] αλλη γαρ εστιν *Bluhme*, α(?)**ηγαρεστιν (*de omnibus praeter* η *et* α *altera dubitans*) *ego* 7 .... αἱ γαμεταὶ ....] αντι**καισιαιγαμεταιηοιτι ... *Bluhme*, α***ιαι***α*αιγαμειαιο ... *plerisque dubiis ego: uersum sequentem Bluhme ita legit* αιτοροιψιοσοαρηκατιναιτηνκισιν, *unde* ἄποροι *restitui* | .... θεσπίζομεν] ****ιε**ν*σο***ηξομεν *V*?

ζομεν . . ‖ . . . . ‖ . . . . ‖ . . . . .[1] εἴτε ἄρρενες ε[ἴτε] ‖ θήλειαι, *διαλ*[ύε]ιν τὰ πρὸς τοὺς [ὁ]μοζύγ]ους κατα[στάντα] συ[νοι]‖κέ[σια] εἰς βλάβην καὶ ζημίαν τῶν ‖ [τὰς προῖ]κ[α]ς [ἢ τὰς] πρ[ὸ] γάμου δωρεὰς ἐπιδεδωκότων ἢ ὑποδεξαμένων γονέων ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν· καὶ ὥσπερ ὁ γάμος οὐκ ἂν **‖*****[2] εἰ μὴ συναινέσει τῶν ἐχόντων [τοὺς] παῖδας ὑπε[ξ]ουσίους [οὕ]‖τως οὐδὲ λύειν τοὺς γάμους παρὰ γνώμην] τῶν γονέων . . ‖ . . . . κἂν εἴ τι τοιοῦτο παρὰ τῶν παίδων [με]λετηθείη, μηδεμίαν εἶναι κατὰ τῶν γονέων εἴσπραξιν προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς, κἂν εἰ τύχοιεν αὐτοὶ ταύτας ἐπιδεδωκότες ἢ ὑποδεξάμενοι, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν τοῦτο πεπραχότα φέρεσθαι καὶ τὸν ἐντεῦθεν κίνδυνον· ταύτην γὰρ τῆς κακουργίας ἐπιτίθεμεν τὴν ποινὴν τοῖς οὕτως ἀσεβῶς τοῖς πράγμασι χρωμένοις, ὡς καὶ ἑαυτοῖς αἰσχύνην καὶ τοῖς γεγεννηκόσιν τὴν ἐντεῦθεν ἐνάγειν ἀπορίαν. καὶ γὰρ ἀνόητον . . .[3] καὶ [ἄτ]οπον τοῖς μὲν πατράσιν ἀπηγορεῦσθαι, καθάπερ Μάρκῳ τῷ φιλοσοφωτάτῳ τῶν αὐτοκρατόρων ἐδόκει, δίχα τῆς τῶν παίδων συναινέσεως διαλύειν τὸν γάμον μεγάλης ἐκτὸς καὶ ἀπαραιτήτου προφάσεως, τοῖς δὲ παισὶν ἴσως καὶ νέοις οὖσιν καὶ οὐδὲ τὸ συμφέρον ἐπισταμένοις ἢ καὶ ἐξεπίτηδες, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κακουργοῦσιν δοθῆναι παρρησίαν ἑαυτοὺς μὲν αἰσχύνειν, ζημιοῦν δὲ τοὺς γεγεννηκότας. D. III ID. AVG. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAVLINO VC. CONSS. a. 53

XVIII

℞ SOLVTO MATRIMONIO DOS QVEMADMODVM PETATVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. GEMINAE. Dubium non est post aestimationem dotis pactione uel stipulatione interposita, ut ipsae res, si dissoluto matrimonio extarent, uxori reddantur, ancillas cum partu ex stipulatu iudicio restitui oportere. PP. III ID. APRIL. LATERANO ET RVFINO CONSS. [B 28, 8, 65] a. 19

2 IDEM AA. AQVILIAE. Secundum rationem iuris existimas restitui tibi debere dotem a fisco, qui bona damnati patris tui suscepit. licet enim uiro quondam tuo pater tuus heres extiterit, attamen iuri tuo hoc derogari non potest, cum et ipse pater sine uoluntate tua nec exigere nec accipere dotem poterat. PP. PRID. NON. APRIL. APRO ET MAXIMO CONSS. [B 28, 8, 66] a. 20

3 IMP. ANTONINVS A. HOSTILIAE. Si ignorans statum Erotis ut liberum duxisti et dotem dedisti isque postea seruus est iudicatus, dotem ex peculio recipies et si quid praeterea tibi debuisse eum apparuerit. filii autem tui, ut ex libera nati incerto tamen patre, spurii ingenui intelleguntur. PP. VI K. SEPT. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 28, 8, 67] a. 21

4 IDEM[4] A. APOLLONIO. Dos a patre profecta, si in matrimonio decesserit mulier filia familias, ad patrem redire debet. PP. XVI K. SEPT. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. [B 28, 8, 68] a. 22

V P (18 ℞ 4) *L* (18 ℞ 4) *CR* (*u.* 27 si ignorans ... 31 idem a. a *suo loco omittit, deinde c.* 3 *integram post c.* 5 *habet*) *M*

---

[1] *sic fere explendum:* μὴ δύνασθαι τοὺς παῖδας, εἴτε ὑπεξούσιοι εἴτε *emancipa*τοι εἰσίν [2] ἰσχύσειεν? [3] ἂν ἦν *fere requiritur* [4] *debuit esse* imp. Alexander

---

1 *ante* εἴτε ἄρρενες *dubia haec legi* οραν ‖ ρατοπ**σιν: *in prioribus latere* emanci ‖ πατοι *uidit Zachariae* | διαλύειν] ιιιχα**ιν *V?* | τοὺς ... 2 συνοικέσια] *Zachariae,* τουμ* ‖ *****ουσ κατα*******συ** ‖ κε*** *V?* 2 ζημίαν] ξ *pro* ζ *legit Bluhme, cf. Prochiron* 4, 21: οὐ δύνανται οἱ παῖδες διαλύειν τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν γάμους εἰς βλάβην καὶ ζημίαν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν τὰς προῖκας ἢ τὰς προγαμιαίας δωρεὰς δεδωκότων 3 ὥσπερ] πρεπερ *V?* 4 **‖*****] *post* ‖ *uidentur apparere* λυθεη *adiecto fortasse* ι *supra uersum inter* ε *et* η: *antecedens uersus in* ἂν *desinat an, sicut supra spatii ambitum secutus suppleuimus, litterae circiter duae perierint, non constat* 5 μελετηθείη] **λστιιθειι *V?,* ἁμαρτηθείη *Zachariae* 9 ἀνόητον ... καὶ ἄτοπον] ανοητων*‖ο*εται**αιιον *V?: post* ‖ *Bluhme legit* ωμ(*uel* σατ)ετα κατ αξιον 10 φιλοσοφωτα *V*[a] 14 aug.] a. *uel* a**. *V* 17 soluto] de sol. *PLR*[a], *deficit V* | quemadm. dos *PL, deficit V* 19 aa.] a. et c. *S, deficit V* | geminae] *SC*, geminie *M*, gemillae *R*, *deficit V* 20 interpositam *M*[a] | ut] ut et *CR contra B* 21 ancillas] et anc. *M*[b] *cum B* | ex stipulatu] *CR cum BΣ* (κ.π.), stipulati *V*, stipulat *M*[a], stipulanti *M*[b] | *s. a. V Hal.* 23 aa.] a. et c. *S* | aquirie *M* 25 heredes *R* 25 poterat dotem *CR* | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 28 antonius *M*[a] | hostiliae] *M*, hostilio *SV*, hostile *R*, utilio *C* | ignoras *RM*[a] 29 dixisti *V*, d**isti *M*[a] | isque] et is *R* 30 eam *C* 31 *s.a. V Hal.* | VI] III *Hal.* | II *om. Hal.* | cereali *Hal.* 32 idem] imp. ant. *PL* | pollino *R* | matrimonio] m. tuo *R*[a] 33 *s. a. V Hal.: in PL est subscriptio c.* 8 | XVI] *V*, XVIII *Hal.* | fusco] fausto *V* | II *om. Hal.*

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. TAVRO. Si quidem uiuit apud hostes uxor tua, nondum frater eius quasi heres dotem repetere potest. si uero diem functa est et hereditatem eius possit uindicare, dotis quoque repetitio ei iure competit, cum in stipulatum deducta sit. PP. II NON. MAI. AEMILIANO ET BASSO CONSS. [B 28, 8, 69] a. 259

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ALEXANDRIAE ET NERONI. Si [B 28, 8, 70]
circumscripta matre uestra uiliore pretio dotales res aestimatae sunt, quid super huiusmodi
1 contractuum uitio statutum sit, uulgo patet. Proinde si dolosis artibus mariti circumuentam matrem uestram iniqua aestimatione circumscriptam apud praesidem prouinciae euidentibus probationibus ostenderitis, quando possidentibus uobis ad obtinenda praedia etiam doli mali exceptionis potestas opituletur, sciet, quatenus religionem iudicationis suae tem-
2 perare debeat. Sin autem etiam maritus in aestimatione grauatum se adleget, ueritate
3 examinata non amplius quam pretium iustum restituere compellatur. Haec tum locum habent, cum res in natura sunt. si tamen extinctae sint, pretium, quod dotali instrumento inditum sit, id[1] considerabitur. PP. VII K. NOV. IPSIS AA. CONSS. a. 290 uel 293

7 IDEM AA. ET CC. EROTIO. Filiae pecuniam adimere, quam habes in potestate, minime prohiberis. nam si pro ea dotem dedisti, hanc constante matrimonio ne consentiente quidem ipsa, matrimonio autem dissoluto inuita repetere non potes. S. V ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 28, 8, 71] a. 294

8 IDEM AA. ET CC. SALLVSTIAE. Nec maritus, licet post diuortium in quantum facere possit condemnandus est, post idoneus factus, qui non reddiderat integrum, residuam probabiliter solutionem recusat. at cum eius heredes in solidum conueniendos non ambigitur, ne cum his soluendo factis experiri non possis, superstitiosam geris sollicitudinem. D. XIII K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. [B 28, 8, 72] a. 294

9 IDEM AA. ET CC. MARCIAE. Dotis actione successores mariti super eo, quod ei dotis nomine fuerat datum, conuenire debes. ingrediendi enim in possessionem rerum dotalium, heredibus mariti non consentientibus, sine auctoritate competentis iudicis nullam habes facultatem. S. *D.* VIII K. NOV. CC. CONSS. [B 28, 8, 73] a. 294

10 IDEM AA. ET CC. EPIGONO. Si socero filiae tuae dotem dedisti, licet in eius positus potestate gener tuus rebus humanis exemptus sit, tamen non de peculio, sed in solidum a te consentiente filia conuentum eum satis oportet facere. S. VII ID. NOV. HERACLIAE CC. CONSS. [B 28, 8, 74] a. 294

11 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MARINIANO PP. Si constante matrimonio maritus fatali fuerit sorte consumptus, dos, quae data dicitur uel promissa ex eius uxoris facultatibus, ad eam[3] reuertatur, nihilque sibi ex hoc defuncti heres audeat uindicare, quod ad mulierem recurrere fecit obitus maritalis. D. III NON. NOV. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. [Th. 3, 13, 3] a. 422

V (*desinit in u.* 2 hostes) *P* (18, 10. 11) *L* (18, 10. 11) *CRM*

[1] id *del.* (*edd.*) [2] *iunge* 5, 1, 4. 5, 9, 4. 5, 19 1. *Th.* 3, 5, 12 [3] feminam *Th.*

1 i. (*pro* impp.) ualcrius gal'i. et ualens aaa. et c. *S*, imppp. ualens galianus et ualerianus aa. cons. M^a | ualentinus *C* | gallienus] gallerianus *R* | c.] comes *R*, cons. M^a (*u. s.*) | tauro *om.* *S* 2 repere R^a 3 die *R* | et *om.* R^aM^a 4 *s. a. Hal.* 5 aa.] aa. et c. *S: si constitutio anni* 293 *est, scribendum est* aa. et cc. | et ueroni *CM*, *om.* *S* 6 dotalis M^a 7 contractus CM^a? 8 inqua M^a? aestimacionem M^a 9 quando] et q. *C*, *inc.* M^a 11 aestimationem *CM* | gratum R^a 12 tunc RM^b, *inc.* M^a 13 habeant *R* | sunt] *N*, sint *CRM* | sint *om.* CM^a 14 *s. a. Hal.* 15 et cc. *om.* *R* | erotio] *S*, herotico *R*, eratio *M*, herotioni *C* | potestatem M^a 16 per eam M^a | nec] nec *RM* 17 non *om.* R^a | potest M^a | *s. a. Hal.* 19 et cc. *om.* *R* | sallustriae *RM* 20 condempnatus R^a | reddiderit *R* 21 residuum C^aM^a? | at] aut *C* 22 ambigatur R^a | ne] nec RM^a | possit C^a, possis M^a | solitudinem *R* 23 *s. a. Hal. et PL ad c.* 4 | d. XIII] pp. xuii *PL* | sirmi cc. conss. *om.* *PL* 24 et cc. *om.* *R* | successione M^a? 25 ei] eis M^a?, *om.* *C* | possessione M^a 27 habet R^a | *s. a. Hal.* | d.] dat. *Hal.* 28 idem] impp. dioc. et max. (d. et m. *in litura* R^a) PLR^a | et cc. *om.* $PLCR^b$, *inc.* R^a | epigono] *S*, epygonio *C*, epigorio *R*, epigo *M* 29 exeptus *R* | non *om.* C^a? 30 *s. a. Hal.* 32 imp. *L* | theodorus *R* | mariano *PLCR* | pp. *om.* *R* 35 maritalis] moritus R^a | *s. a. Th. Hal.* | III non. nou.] non. decembr. *Hal.* 36 XIII et th. x] VIII et th. III (= *a.* 409) *Hal.*

XVIIII

℞ SI DOS CONSTANTE MATRIMONIO SOLVTA FVERIT ℞

1 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MARINIANO PP. Si constante matrimonio a marito uxori dos sine causa legitima[2] refusa est, quod legibus stare non potest, quia donationis instar perspicitur obtinere, eadem uxore defuncta ab eius heredibus cum fructibus ex die refusae dotis marito restituatur, ita ut proprietas eiusdem liberis ex eadem susceptis alienari contra leges[3] a marito non possit. D. III NON. NOV. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. [Th. 3, 13, 3 B 28, 9, 1] a. 422

XX

℞ NE FIDEIVSSORES VEL MANDATORES DOTIVM DENTVR ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. CYNEGIO PP. Siue ex iure siue ex consuetudine lex proficiscitur, ut uir uxori fideiussorem seruandae dotis exhibeat, eam iubemus aboleri. D. VIII NON. SEPT. EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. [B 28, 9, 2] a. 381

2 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Generali definitione constitutionem pristinam ampliantes sancimus nullam esse satisdationem uel mandatum pro dote exigendum uel a marito uel a parte eius uel ab omnibus qui dotem suscipiunt. si enim credendam mulier se suamque dotem parti mariti existimauit, quare fideiussor uel alius intercessor exigitur, ut causa perfidiae in conubio eorum generetur? D. X[4] K. AVG. LAMPADIO ET ORESTA CONSS. [B 28, 9, 3] a. 530

XXI

℞ RERVM AMOTARVM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. POLYDEVCAE. Compensationis aequitatem iure postulas. non enim prius exsolui quod debere te constiterit aequum est, quam petitioni mutuae responsum fuerit, eo magis, quod ea te persequi dicis, quae[5] diuortii causa amota
1 quereris. Cum igitur apud competentem iudicem ex stipulatu conueniaris, apud eundem doce tui iuris res ablatas esse. PP. XVI K. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. [4, 31, 6 B 28, 11, 31] [(4, 31, 6)] a. 229

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. SERENO. Diuortii gratia rebus uxoris amotis a marito uel ab uxore mariti rerum amotarum edicto perpetuo per- [B 28, 11, 32]

P (21) *L* (21) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 1, 4. 5, 9, 4. 5, 18, 11. *Th.* 3, 5, 12 [2] sine causa legitima *om. Th.* [3] contra leges *om. Th.* [4] x *fortasse delendum* (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 178) [5] a muliere *inserit l. gem.*

---

2 soluto M^a 3 impp. h. et th.] idem *R*, impp. *M* | aa.] aa. et c. *S* | mariano *CRM* 4 matmonio *R* 5 prospicitur *CR* | ead.m M^a, *om. R* 6 marito *ante* 5 ab *collocat Th. contra BΣ* (*κ.π.*) 7 liberis] a lib. *Th.*: παίδων ἐξ αὐτῆς συλληφθέντων *BΣ* (*κ.π.*) | posset R^a | *s. a. Th. Hal.* | III] v *Hal.* 8 rauennae *om. Hal.* | VIII et theod. III (= *a.* 409) *Hal.* 10 ne] de *S* 11 deatur *R* 12 impp. *CR* | ualentinus *M* | aa. *CR* | canegio *R* 13 ex cons.] cons. *M* | proficiscatur RM^b 14 *s. a. Hal.*: *Gothofredus recte monuit consules non quadrare ad praefecturam Cynegii, quae ad annos* 384—389 *pertinet* 15 a. *om. R* | pp. *om. R* 17 parte] R^b *cum B* μέρους, patre CR^aM | ominibus *R* | credendam] *R*, cr. esse *CM* 18 pacti R^a, part. M^a | existimabit *CM*, extimabit *R* 19 *s. a. Hal.* 22 rerum amouitarum *R*, rebus amotis M^a, de rebus amotis M^b 23 polidoche *S*, policaudeucae L^a, polideuci *C*, pollidencae *R*, apolideuci *M* 24 postulat R^a | deberi C^a 25 mutuae] tuae R^a | ea] a PLC^aR^a | amota] amara R^a 27 *s. a. Hal. PL* | pp. XVI] pp. dat. v *Hal.* 29 et cc. *om. R* | seseno *R*, seuero *C* 30 a marito amotis *RM*

mittitur actio. constante etenim matrimonio neutri eorum neque poenalis neque famosa actio competit, sed de damno in factum datur actio. D. v k. Oct. ipsis AA. conss. a. 293

3 Idem AA. et CC. Qvartioni. De rebus, quas diuortii causa quondam [B 28, 11, 33] uxorem tuam abstulisse proponis, rerum amotarum actione contra successores eius non in solidum, sed quantum ad eos peruenit, quod si res extent, dominii uindicatione uti non prohiberis. D. v [1] non. Dec. ipsis AA. conss. a. 293

XXII

℞ NE PRO DOTE MVLIERI BONA MARITI ADDICANTVR ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Apollinariae. Vt [B 28, 11, 34] uxori pro dote addicantur bona quondam mariti, iure prohibitum est. sane si nullo relicto successore non idoneus decessit, secundum iuris formam, quatenus successionis modus patitur, indemnitati tuae consulere non prohiberis. D. v [1] non. Dec. AA. conss. a. 293

XXIII

℞ DE FVNDO DOTALI ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Didae. Si aestimata praedia data [B 29, 6, 19] essent in dotem et conuenisset, ut electio mulieri seruetur, nihilo minus lex Iulia locum habet. est autem alienatio omnis actus, per quem dominium transfertur. PP. xii k. Mart. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

2 Imp. Gordianvs A. Domitianae. Mariti, qui fundum communem cum alio [B 29, 6, 20] in dotem inaestimatum acceperunt, ad communi diuidundo iudicium prouocare non possunt, licet ipsi possint prouocari. PP. v non. Oct. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

XXIIII

℞ DIVORTIO FACTO APVD QVEM LIBERI MORARI VEL EDVCARI DEBENT ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Caelestinae. Licet neque nostra neque diuorum parentium nostrorum ulla constitutione caueatur, ut per sexum liberorum inter parentes diuisio celebretur, competens tamen iudex aestimabit, utrum apud patrem an apud matrem matrimonio separato filii morari ac nutriri debent. S. xvi k. Ivl. Beroae CC. conss. [2] a. 294

V (*incipit u.* 26 diuorum) *P* (21. 22 [23, 1 *p*]) *L* (21. 22. 25 ℞ 1...3. 23, 1) *CRM*

---

[1] ii? [2] Iun. Beroae AA. conss. (= *a.* 293: *Mommsen*)?

---

1 corum *R* 2 competit actio *R* | *s. a. Hal. PL* | d. v] sub die uii *PL* | ipsis *om. PL* 3 et cc. *om. R* | quartino *C* 5 quantitatem M^a 6 *s. a. Hal.* 8 ne] de *S* | mulieris *L* | mariti] *SR*, quondam mariti (*ex u.* 10) *PLCM* | abdicantur *C*, addentur R^a 9 impp. diocl. et max.] *C*, idem *PLR*, impp. M^a, impp. idem M^b | et c. *S*, *om. PLCRM* | apollinari *S*, adplinariae *M* 10 nulle M^a 11 formam iuris *R* 12 *s. a. Hal.* 15 imp. *C* | aa.] aa. et c. *S* | didae] *SpLRM*, didiae *C* 16 et *om.* M^a | lectio R^a 17 omnes R^a | *s. a. Hal. pL* | pp.] pp. dat. *Hal.* | xii] iii *pL* 19 domitianae] *C*, dominicae *R*, domitiae *M* 21 possint] possunt CR^bM^a, *inc.* R^a | *s. a. Hal.* 23 facta SM^a 24 deducari *R* | debent] *SR*, debeant *CM* 25 et c. *S*, *om. RM* 26 parentum CRM^b | constitutio R^a | caueetur *C* 27 apud patrem an *om.* V^a 28 debent] VQ^a, debeant *CRM* | *s. a. V Hal.* | xvi] viii *Hal.* | ueronae *Hal.* 29 cc. *om. V*

XXV

℞ DE ALENDIS LIBERIS AC PARENTIBVS ℞

1 Imp. Pivs A. Basso. Parentum necessitatibus liberos succurrere iustum est. B 31, 6, 10 Sine die et consvle.

2 Divi fratres Celeri. Competens iudex a filio te ali iubebit, si in ea B 31, 6, 11 facultate est, ut tibi alimenta praestare possit. D. id. April. ipsis *III* et *II* AA. conss. a. 161

3 Idem AA. Tatianae. Si competenti iudici eum, quem te ex Claudio enixam B 31, 6, 12 esse dicis, filium eius esse probaueris, alimenta ei pro modo facultatum praestari iubebit. idem, an apud eum educari debeat, aestimabit. PP. xiii k. Mart. Romae Rvstico et Aqvilino conss. a. 162

4 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Sabino. Si patrem tuum officio debito promerueris, paternam pietatem tibi non denegabit. quod si sponte non fecerit, aditus competens iudex alimenta pro modo facultatium praestari tibi iubebit. quod si patrem se negabit, quaestionem istam in primis idem iudex examinabit. PP. non. Febr. Laterano et Rvfino conss. a. 197

XXVI

℞ DE CONCVBINIS ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad popvlvm. Nemini licentia concedatur constante matrimonio concubinam penes se habere. PP. xviii k. Ivl. Caesareae Constantino A. vii et C. conss. a. 326

XXVII

℞ DE NATVRALIBVS LIBERIS ET MATRIBVS EORVM ET EX QVIBVS CASIBVS IVSTI EFFICIVNTVR ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Gregorivm. Senatores seu Th. 4, 6, 3. cf. Nou. Marc. 4, 1 perfectissimos, uel quos in ciuitatibus duumuiralitas uel sacerdotii, id est Phoenicarchiae uel Syriarchiae[1], ornamenta condecorant, placet maculam subire infamiae et alienos[2] a Romanis legibus fieri, si ex ancilla uel ancillae filia uel liberta uel libertae filia[3] uel scaenica uel scaenicae filia uel ex tabernaria uel ex tabernarii filia uel humili uel abiecta uel lenonis aut harenarii filia uel quae mercimoniis publicis praefuit susceptos filios in numero legitimorum habere uoluerint aut proprio iudicio aut nostri praerogatiua rescripti: ita ut,

V P (25, ℞ 1. 2 [3 *p*] 4) *L* (25 ℞ 1...3. 23, 1. 25, 4) *CR* (26 *om.* R^a) *M*

[1] duumuiralitas uel quinquennalitas uel flaminis uel sacerdotii prouinciae (*om.* id ... Syriarchiae) *Th.*, *cf. Nou.* 89 *c.* 15 [2] peregrinos *Th.* [3] siue Romana facta seu Latina *ins. Th.*

2 alendo *S* | ac (a CM^a) parentibus] a parentibus uel parentibus a liberis *R*, *deficit V* 3 a. *om. PC*, *deficit V* 4 *s. a. V Hal. M* | et conss. *V*, *om. M* 5 celeris *R* 6 *s. a. V Hal. PL* | III et II aa.] iu et iii aa. *VPL*, et *Hal.* 7 aa.] aaug. *R*, a. *M*, a. et c. *S* | iudici eum] iudicum R^a | te *om. pL* | claudiano *pL* | exnixam *p* 9 educari] *e*dicari M^a | *s. a. V Hal. pL* | k. ... 10 conss. *om. pL* | rusticio *V* 11 impp. ... aa.] idem aa. (a. *R*) *PLR* 13 facultatum *PLR*, faculta**ium M^a | tibi *om. R* 14 *s. a. V Hal. PL* | laterano ... 15 conss. *om. PL* 18 a. *om.* M^a 19 *s. a. V Hal.* | pp.] *V*, d. *Hal.* | XVIII] xix *V?* | caes. const. a. uii et c. conss. (a. uii et c. conss. *dubiis*) *V*, constantinis patre et filio coss. *Hal.* 22 et ex] et *C*, et uxoribus et ex R^a, *om.* M^a 23 quibus] tribus R^a, matribus R^b | effitiantur *M* 25 praefectissimos *C* | duumuirilitas *R* | phenicarphiae *R* 26 syniarchiae *C*, simarchiae *R*, siriaearchae *M* | placent M^a 27 ancilla (ancillam *V uel* V^a) uel ancillae] uel ex ancilla *C* | liberta uel *om.* M^a 28 tabernarii] tabernariae *CR* | abiecta] auiecta V^a? 29 uel *bis* V^a | marcimoniis R^a | publice CR^a 30 uoluerint] *CR Th.*, uoluerunt *VQ* | aut *om. M* | aut *om.* M^a

quidquid talibus liberis pater donauerit, siue illos legitimos seu naturales dixerit, totum
1 retractum legitimae suboli reddatur aut fratri aut sorori aut patri aut matri. Sed et[1]
uxori tali quodcumque datum quolibet genere fuerit uel emptione collatum, etiam hoc
retractum reddi praecipimus: ipsas etiam, quarum uenenis inficiuntur animi perditorum,
si quid quaeritur uel commendatum dicitur, quod his reddendum est quibus iussimus aut
2 fisco nostro, tormentis subici iubemus. Siue itaque per ipsum donatum est qui pater dici-
tur, uel per alium siue per interpositam[2] personam, siue ab eo emptum uel ab alio, siue
ipsorum nomine comparatum, statim retractum reddatur quibus iussimus aut, si non existunt,
3 fisci uiribus uindicetur. Quod si existentes et in praesentia rerum constituti agere nolue-
4 rint pacto uel iureiurando exclusi, totum sine mora fiscus inuadat. Quibus tacentibus et
dissimulantibus a defensione fiscali duum mensuum tempora limitentur, intra quae si non
retraxerint uel propter retrahendum rectorem prouinciae interpellauerint, quidquid talibus
filiis uel uxoribus liberalitas impura contulerit, fiscus noster inuadat, donatas uel commen-
datas res sub poena quadrupli seuera quaestione perquirens. LECTA XII K. AVG. CAR-
THAGINE NEPOTIANO ET FACVNDO CONSS. a. 336

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA.[3] ANTHEMIO PP. Matre uel [Th. 4, 6, 6 mut. B 32, 2, 1]
legitimis filiis uel nepotibus aut pronepotibus cuiuscumque sexus, uno pluribusue, existen-
tibus bonorum suorum unam tantum unciam pater naturalibus filiis seu filiabus eorumque
genetrici uel, si sola sit concubina, semunciam largiendi uel relinquendi habeat potestatem.
quidquid uero ultra modum concessum relictum sit, legitimis liberis uel matri uel [(Th.)]
ceteris successoribus iure reddetur. D. ID. NOV. CONSTANTINOPOLI STILICHONE II ET
ANTHEMIO CONSS. a. 405

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD APOL- [Nou. Theod. 22, 1, 5. 7...9 B 32, 2, 2]
LONIVM PP. Si quis seu liber ipse seu curiae sit nexibus obligatus, et tradendi filios natu-
rales[4], uel omnes uel quos quemue maluerit, eius ciuitatis curiae unde ipse oritur et in
1 solidum heredes scribendi liberam ei concedimus facultatem. Quod si cui non ex urbe,
sed uico uel possessione qualibet oriundo naturales liberi contigerunt, eosque uelit sub
definitione praedicta curiae splendore honestare et hereditatis opibus adiuuare, eius ciui-
2 tatis adscribendi sunt ordini, sub qua uicus ille uel possessio censeatur. Quod si alterutram
regalium ciuitatum patriam sortiatur, sit ei liberum susceptam ex inaequali coniugio subo-
lem cuiuscumque ciuitatis decurionibus inmiscere, dummodo ciuitas quae eligitur totius
prouinciae teneat principatum. indignum est enim, ut, qui sacratissimae urbis ubere glo-
3 riatur, naturales suos non illustris ordine ciuitatis illuminet. Haec siue postrema definiat
siue donationem cuiuslibet quantitatis[5] in liberos naturales pater conferat: et quod de sub-
eunda sorte curiali seu testamento seu actorum fide constituat, ita ratum esse stabiliterque

VCRM

---

[1] et] et si *Th.* [2] suppositam *Th.* [3] Idem (*i. e.* impp. Arcadius et Honorius) AA. et Theodosius A. *Th.* [4] naturales *om. Nou.* [5] habita ratione parentum *ins. Nou.*

---

1 siue] seu *R* | dicerit M^a 4 parum M^a 5 quaerito R^a 7 siue] uel siue *R* | per *om.* R^a | emptum] emptum est *C* 8 existant *Th.* 9 iuribus *M*, *inc.* *V* | existente et] *V*M^b *Th.*, existente sed M^a, existant et *CR* | constitutio V^a 10 toto M^a | inuadit R^a 11 a ... duum] ad defensionem fiscaliorum *V* | mensuum] *R*M^a *Th.*, mensum *V*, mensium *C*M^b 12 retrahendum *om.* M^a 14 seua *C*R^a | proquirens *VQ* | *s. a. Th. V Hal.* | lecta] d. *Hal.* 16 arc. et hon.] seu. et anton. *C*, *inc.* R^a | antemonio *S*, antonomie *C*, antonomio R^a | patre $V^a$$M^a$ 17 aut pronepotibus *bis* V^a, aut pronepotibus aut pronepptibus V^b, *om.* *R* 19 semunciam] $V^b$$Q^a$ (*secundum Mayerum* seunciam) M^a, seumunciam V^a, semiunciam *CR*M^b | largiendi] agendi C^a | habet *R* 20 liberis] filiis *CR* 21 ceteri *R* | reddatur *CRM* | *s. a. V Hal. M* | constant.] *V*, cap. *M*, *om. Hal.* | II] iii *M* 23 theodorus R^a | ualentinos *M*, ualerianus R^a | ad apollonium] ad polonium *C*, apollonium *R*, apollonio *Nou.* 24 et] G^b *cum Nou.*, ** *V?*, *om. CRM* 25 uel omnes *bis V* | quemue] *V Nou.*, quem uel M^a, uel quem M^b, que *CR* 27 oriunde M^a | contingerunt *C* 28 defensione *R* | praedictae *M*, praedicta (praedictae *libri multi*) et *Nou.* | cohonestare *Nou.* | hereditas R^a 29 censetur *C* | si *om.* M^a | aliterutram *R*, alterutrum M^a 30 regnantium ciuitatem *Nou.* | sortiatur] *CR*M^b *Nou.*, sortietur *V*, sociatur M^a 31 ciuitatis *om.* R^a | modo *om.* *R* 33 inlumine M^a | siue ... 34 siue] siue cum ... siue cum *Nou.* | postremo *M* 34 donatione *V* | et] *VM*, ut *CR*, *om. Nou.* | de *om.* $C^a$$M^a$ 35 fidem $C^a$$M^a$

uolumus obseruari, ut, siue abstinendo hereditatibus siue abdicando donationes naturales
liberi curialem uoluerint euitare fortunam posteaque paternarum opum uel in solidum uel
ex parte reperti fuerint possessores, licet eas alienauerint, omnimodo ad condicionem, in qua
4 pater eos amplificatis opibus esse uoluit, etiam inuiti cogantur accedere. Et [(Nou. Theod.)]
si filiam naturalem uel filias habuit et eam uel eas curiali uel curialibus ciuitatis, ex qua
oriundus est uel sub qua uicus uel possessio unde oritur consistit, uel eius ciuitatis, quae
principatum totius prouinciae tenet, matrimonio collocauit, haec eadem et in persona eius
5 uel earum ad exemplum marium obtinebunt. Quid enim interest, utrum [Nou. Theod. 22, 2, 11]
per filios an per generos commoditatibus ciuitatum consuletur, et utrum nouos lex faciat
curiales, an foueat quos inuenit? D. XVII K. IAN. CONSTANTINOPOLI *POST CONSVLATVM*
EVDOXII ET DIOSCORI. a. 443

4 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ARMASIO PP. Quoniam desideria morientium [B 32, 2, 3]
ex arbitrio uiuentium non sine iusta ratione colligimus, et is, qui naturalem filium habens
hortantibus legibus ultro ad instar legitimi filii municipalibus eum uoluit adgregare muneribus et donare patriae principalem, manifestauit notumque fecit sine dubio professione
certissima facultatum suarum omnium elegisse se adfectione debita successorem, cum certe
huiusmodi personis adeo sacratissima constitutione[1] subuentum sit, ut nec renuntiandi eis
aut alienandi uel repudiandi paternas hereditates aut donationes in fraudem curiae concedatur facultas, sed muneribus patriae susceptis patrimonia subire cogantur, nullam e
diuerso calumniantium uocem penitus patiemur admitti, sed ipsum Philocalum et paternorum bonorum omnium ab intestato heredem et Bostrenae ciuitatis curiae principalem
iniuncta uel iniungenda sibi munera subire ex eoque genitos uel nascendos filios similiter
1 paternae condicioni subiacere praecipimus. Et huiusmodi formam in omnibus causis, quae
similiter in cuiuscumque ciuitatis ordine curiaque contigerint, in posterum decernimus obseruari. D. K. IAN. CONSTANTINOPOLI IORDANE ET SEVERO CONSS. a. 470

5 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Diui Constantini, qui ueneranda Christianorum fide
Romanum muniuit imperium, super ingenuis concubinis ducendis uxoribus, filiis quin etiam
ex isdem uel ante matrimonium uel postea progenitis suis ac legitimis habendis, sacratissimam constitutionem[2] renouantes iubemus eos, qui ante hanc legem ingenuarum mulierum
(nuptiis minime intercedentibus) electo contubernio cuiuslibet sexus filios procreauerunt,
quibus nulla uidelicet uxor est, nulla ex iusto matrimonio legitima proles suscepta, si
uoluerint eas uxores ducere, quae antea fuerant concubinae, tam coniugium legitimum cum
huiusmodi mulieribus ingenuis, ut dictum est, posse contrahere, quam filios utriusque sexus
ex earundem mulierum priore contubernio procreatos, mox quam nuptiae cum matribus
eorum fuerint celebratae, suos patri et in potestate fieri et cum his, qui postea ex eodem
matrimonio suscepti fuerint, uel solos, si nullus alius deinde nascatur, tam ex testamento
uolentibus patribus etiam ex integro succedere quam ab intestato petere hereditatem

VCRM

[1] *c.* 3 § 4 *h. t.* [2] *indicari uidetur constitutio, quae desideratur in Th. initio tituli* 6, 1

1 hereditatibus] ab h. *CR* | donationis *V* 2 curiales u. e. fortuna (—nas M^b) *M* 3 conductionem M^a 5 filias] filiam R^a | curiali uel *om.* *C* | ciuitatibus R^a | quo *M* 6 oridus V^a | quae R^a | unde] de M^a | eius] eonius V^a 7 principatus CR^a | tenet *om.* R^a | matrimonio] in m. *CR* 8 marium] *V?*, marum *CRM* 9 ciuitatum commoditatibus *Nou.* | consulatur W^b *Nou.* 10 *s. a. Nou.* 22, 1 *V Hal.* | XVII] *Nou. V,* XII *Hal.* | constant. *om. Hal.* | post cons. eud. et diosc.] *Nou.*, eudoxio et dioscoro conss. *V Hal.* 12 anthemios *V,* anton. *C,* antonius *M* 13 collegimus *VCM* 14 legitimi filii ad instar R^a 15 sine] si non *R* 16 suorum *V* | legisse M^a | se] VM^b, *om.* CRM^aM^c 18 aut] ut *R* | aut] ut *R* 20 filiocalum *C* 21 bostrenae] Q^a, uostrenae *V,* nostrae *CRM, cf. Nou.* 89 *c.* 2 22 similiter] si mulier M^a 23 condici R^a | et] ut *C* 24 in *om.* *M* | contigerint] VM^b, contigerit RM^a, contingerit *C* 25 *s. a. V Hal.* | iordane et seuero conss.] *Hal., quod confirmare uidetur inscriptio c.* 5 *in CR,* iordane conss. *V* 26 sebastiano] seuero *CR* (*ex u.* 25?) | fidem R^a 28 habentis M^a 30 minime *om.* M^a 31 nulla *om.* R^a | est] es V^a | proles] *M,* prole *VCR* 32 noluerint R^a | uxorem *R* | duxere M^a | ante *R* | fuerantur R^a | coniungium *R* 33 filius M^a 34 mox quam] *VQ,* postquam *CRM* 35 ferint V^a | celebrare R^a 36 solus CM^b 37 uolentibus ... intestato *om.* M^a

paternam: pactis, quae matrimonii tempore super dotalibus uel ante nuptias donationis
rebus subsecuta fuerint, etiam ad ipsorum personas pertinentibus, ut una cum fratribus
suis postea ex isdem parentibus forte progenitis, aut soli, si nullus alius sit procreatus,
dotis et ante nuptias donationis pro tenore legum nec minus pactorum emolumenta reci-
1 piant. Hi uero, qui tempore huius sacratissimae iussionis necdum prolem aliquam ex
ingenuarum concubinarum consortio meruerunt, minime huius legis beneficio perfruantur,
cum liceat easdem mulieres sibi prius iure matrimonii copulare non extantibus legitimis
liberis aut uxoribus ac legitimos filios utpote nuptiis procedentibus procreare, nec debeant,
quos ex ingenua concubina dilato post hanc legem matrimonio nasci uoluerint, ut iusti ac
legitimi postea uideantur, magnopere postulare. D. X K. MART. POST CONSVLATVM ARMATI. a. 477
6 IMP. ANASTASIVS A. SERGIO PP. Iubemus eos, quibus nullis legitimis existen- [B 32, 2, 1]
tibus liberis in praesenti aliquae mulieres uxoris loco habentur, ex his sibi progenitos seu
procreandos suos et in potestate sua legitimosque habere propriasque substantias ad eos
uel per ultimas uoluntates uel per donationes seu alios legi cognitos titulos si uoluerint
transferre, ab intestato quoque eorum ad hereditatem uocandos, nec aliquam quaestionis
seu altercationis exercendae sub qualibet astuta subtilique legum uel constitutionum occa-
sione super his uel agnatis seu cognatis genitoris eorum uel quibusdam aliis superesse
facultatem in posterum: nihilo minus, quisquis huiusmodi mulierem uxoris loco dotalibus
instrumentis confectis habuerit, pro eius subole similem eandemque formam custodiri, ne
adimatur ei licentia sibi quodammodo per liberos *proprios* suum patrimonium adquirendi.
1 Filios insuper uel filias iam per diuinos adfatus a patribus suis in adrogationem susceptos
uel susceptas huius prouidentissimae nostrae legis beneficio et iuuamine potiri censemus.
D. K. APRIL. ANASTASIO ET AGAPETO CONSS. a. 517
7 IMP. IVSTINVS A. MARINO PP. Legem Anastasii diuinae recordationis, quae [B 32, 2, 2]
super naturalibus filiis emissa est, in his ualere tantum casibus concedimus, qui nunc
usque subsecuti sunt pro eiusdem legis tenore in matrimoniis tunc constantibus uel postea
contractis, ita tamen, ut non aliunde progenitis subuenisse credatur quam non ex nefario
1 nec incesto coniugio. Naturalibus insuper filiis seu filiabus ex cuiuslibet mulieris cupidine
non incesta non nefaria procreatis et in paterna per adrogationem seu per adoptionem
sacra susceptis ex diuinis iussionibus, siue antequam eadem lex inrepserit seu post eandem
legem usque ad praesentem diem, non sine ratione duximus suffragandum, ut adoptio seu
adrogatio firma permaneat, nullis prorsus improbanda quaestionibus, quasi quod impetra-
runt lege quadam interdictum sit, quoniam, et si qua prius talis emergebat dubitatio,
2 remittenda fuit mouente misericordia, qua indigni non sunt qui alieno laborant uitio. Sint
itaque post eandem adrogationem seu adoptionem sui et in potestate patrum successiones-
que tam ex testamento quam ab intestato capiant, prout in adoptatis seu et in adrogatis
3 constitutum est. In posterum uero sciant omnes legitimis matrimoniis legitimam sibi poste-
ritatem quaerendam, ac si praedicta constitutio lata non esset. iniusta namque libidinum
desideria nulla de cetero uenia defendet, nullum subleuabit nouum adminiculum praeter
anteriorum dispositionum ordinem, non ante lata sanctio, quam ex hoc die resecandam pia

VCRM

1 patrimonii R^a | siper M^a 3 si soli si M^a | nullius *V* 4 dotes et a n. donationes *C* | peractorum R^aM 5 hii *CR* | huiusmodi *CR* | nondum *CR* 7 liceas R^a, licet R^b | patrimonii R^a 8 ac] *VQ*, aut *CRM* | legitimis filiis M^a 9 delato VM^b | ac] et *R* 10 magno opere *RM* | *s. a. V Hal.* | post ... armati] basilio II et armatio *Hal.* 12 muneres V^a | uxores loc* hab. C^a | ex] es *V uel* V^a 13 habere] hos h. *M* | eos uel] *VQ*, eos *CRM* 14 seu] *VM*, seu per *CR* | alias *C* | legi *om.* M^a | cognitum *uel* cognitus *V?* 15 ad eorum *CRM* | uocantes M^a 16 astutatuta *V?* 17 genitoribus *M*, *om. C* 18 mulieris uxores R^a 19 confestis M^a 20 quodam R^b, quemadmodum *C*, *inc.* R^a | proprios] M^b, proprio *V*, proprium CRM^a | matrimonium *R* 21 rogationem R^a 23 *s. a. V Hal.* | anast.] *V*, anast. a. III *Hal.* (*in addendis* alias anatolio, *scilicet ex* 2, 7, 24. 4, 29, 21) 24 iustinianus *M* 27 ita] t* R^a | credantur *V* 29 paternam M^a 30 eandem *R* | seu] *CRM*, siue *V?* 31 dies *V* | adoptatio *V* 32 nullus M^a 35 seu] seu post R^a | successionis quae M^a 36 ab intestato] in testamento R^a, intestato R^b | et in] *V*, in *M*, *om. CR* 37 potestatem *C* 38 quaeredam V^a, quaeren M^a 39 defendat CRM^b 40 ante *om. C* | resecanda *M*

suggesserit ratio, non adrogationum uel adoptionum praetextus, quae ulterius minime ferendae sunt, non astutiae siue diuinis adfectandae litteris seu quibusdam illicitis ambiendae machinationibus, cum nimis indignum, nimis sit impium flagitiis praesidia quaerere, ut et petulantiae seruire liceat et ius nomenque patris, quod eis denegatum est, id altero legis colore praesumant. D. v ID. NOV. CONSTANTINOPOLI IVSTINO A. ET EVTHERICO CONSS. a. 519

8 [1]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Humanitatis intuitu naturalibus patribus [B 32, 2, 3] hoc indulgemus, ut liceat eis nulla legitima subole uel matre subsistente naturalem uel naturales filios matremque eorum non tantum ex tribus unciis, quod praeteritae leges permittebant, sed etiam ex duplici portione, id est sex unciis, heredes scribere, ut, licet ab intestato nullam communionem ad patris naturalis successionem haberent, ex suprema tamen eius uoluntate permittatur eis usque ad praedictas sex uncias (si hoc scilicet naturalis pater uoluerit) hereditatem eius capere, ita tamen, ut memoratam sex unciarum quan-
1 titatem in omnibus naturalibus filiis et matre eorum minime testator excedat. Quam et in legatis et fideicommissis eis relinquendis et dotibus et donationibus, tam aliis quam ante nuptias, usque ad aestimationem sex unciarum liberam similiter naturalibus eorum patribus
2 damus potestatem. Haec autem in futuris tantummodo testamentis uel ultimis uoluntatibus uel dotibus uel donationibus locum habebunt. D. K. IAN.[2] CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

9 [3]IDEM A. MENAE PP. Communium rerum esse utilitatem recte iudicantes lucidis et omni ambiguitate segregatis legibus uti nostro subiectos imperio, ad praesentem sanctionem uenimus, per quam omni dubitatione amputata, quae usque adhuc obtinebat, certissimum facimus, ut, quotiens naturales filii curiali fortunae patriae sui genitoris adsignantur, uel adhuc uiuente patre uel post eius obitum pro dispositione testamenti ab eo conditi, et eo modo legitima iura in paterna successione adipiscuntur (quod recte fieri minime dubium est), licet illustrem dignitatem, ex qua curialis fortunae liberatio competere non potest, naturales filii antea meruerunt, ne permittatur eis contra substantiam ab eodem naturali patre descendentium uel adscendentium uel ex latere cognationis uel agnationis iure eidem patri coniunctorum, licet ipsi legitimi successores eidem naturali patri per memoratam
1 fortunam efficiantur, aliquod ius sibi uindicare. Quod et in his locum habebit, qui iam a naturali patre curiali condicioni traditi adhuc superstites sunt, eodem scilicet modo nec illis contra substantiam eiusdem naturalis filii uel ex eo descendentium uel adscendentium uel
2 ex latere coniunctorum aliquod sibi ius uindicare ualentibus. Sed si quidem iste naturalis filius siue postquam legitimus successor patri factus sit siue in antecedenti tempore filios ex legitimo matrimonio uel alios descendentes liberos habeat, eos modis omnibus ad eius successionem sine testamento morientis uocari nec curiae locum esse, praeterquam si quarta portio bonorum eius eidem curiae debeatur eo, quod nullus forte ex mortui liberis curialia munera peragere cogitur: illo uidelicet obseruando, ut ii, quos iste naturalis filius, posteaquam fortunae curiali datus est, procreauerit, decuriones sine dubio sint et curialia peragere

V (*desinit in u.* 7 subsistente natu) *CRM*

---

[1] *iunge c.* 9 *h. t.* 10, 35, 3. 10, 44, 4. [2] Iun. (*c.* 9 *h. t.*)? [3] *iunge c.* 8 *h. t.* 10, 35, 3. 10, 44, 4

---

1 ratio *om.* M^a | referendae *CR*M^b 2 adfectandae ... 3 machinationibus] affeccionibus M^a | ambigendae *CR* 3 flagitius C^a | et ut *R* 5 *s. a. V Hal.* | constant. *om. Hal.* 6 imp. iust. a.] id. aa. R^a 7 matri V^a | substente R^a 8 legis M^a 9 sex] ex sex *R*M^b 10 communione *R* | supra M^a 11 eis *om.* R^a? | naturales R^a 13 testato C^a? 15 estimationes (—nis C^a?) *C* 17 uel donationibus uel dotibus *C*, uel dotibus *om. R* | habeant R^b, hant R^a | *s. a. Hal.* 19 pp.] p. *M* | communionum M^a | ludicis M^a 20 segregandis R^a | uti] ut M^a 21 quam *om.* M^a | adhoc *CM* | optinbt *uel* optinebunt M^a 22 patre *C* 24 quod *om.* M^a 26 naturalis M^a | ne] *C*, non *RM* 27 uel adscend. *om. C* | agnitionis R^a*M* | idem M^a 28 coniunctarum R^a | successoris M^a 29 aliquid M^a | uindicari *M* | a *om.* M^a 30 condictioni *C*, condicione M^a? 31 naturales M^a | ex] a *M* 32 coniunctarum *R* | aliquid *M* | ius *om. M* | ulentibus M^a | natalis *R* 33 legimus R^a | successore *C* 34 alio *C* | habet *R* 36 portio] por M^a | curiali mun*** M^a 38 procreauerint *R* | decutiones *R*, decurionis M^a, et decuriones M^b | curiali M^a

3 (1) munera compellantur. Sin uero sine liberis cuiuscumque gradus intestatus decesserit, si
quidem matre superstite, tertiam quidem partem bonorum eius matrem habere, duas uero
4 alias partes curiam, cui a patre datus est. Sin autem mater quidem defuncti non superesset, alii uero cognati ex materna linea descendentes uel adscendentes uel ex latere
uenientes ad eius uocentur successionem, tunc ea quidem, quae a patre naturali ad eum
peruenerunt, eidem curiae competere: si quid uero filio posteaque legitimo successori
effecto uel a matre sua uel aliunde quocumque legitimo modo adquisitum sit, hoc ad proxi-
5 mos maternos eius cognatos peruenire. Illo uidelicet obseruando, ut, siue matre eius superstite siue ea ante filium mortua aliquis ex eius genere eiusdem curiae fortunam subire
paratus sit, liceat ei se offerenti eidem curiae bona mortui, quae de substantia patris ad
eum peruenerunt, capere muneraque peragere curialia, quo accedente mater defuncti, si
adhuc supersit, non solum tertiam partem eorum, quae extra paternam substantiam filius
6 (2) eius aliunde adquisiuit, sed omnia ea uel ipsa sola uel cum coheredibus suis capiet. Ea
uero, quae de successione naturalis filii post curialem condicionem morientis constituimus,
non tantum in his locum habere debent, qui postea a patre suo naturali curiae dati fue-
7 rint, sed etiam in illis, qui iam dati sunt, si tamen adhuc supersunt. Quod si ante praesentem sanctionem mortui sunt, minime ad eorum successionem eandem nostram sanctionem
8 (3) extendimus. Et quoniam omnimodo fauendum est curiis ciuitatum, illud etiam in hac parte
addendum esse censemus, ut liceat patribus naturales filios curiae patriae suae tradere
non solum nulla eis legitima subole existente, sed etiam si filios uel alios liberos ex legitimis matrimoniis procreatos habeant, et eo modo naturales quoque filios sibi legitimos
successores efficere, ita tamen, ut minime eisdem patribus liceat per donationem uel ultimam uoluntatem amplius eidem naturali filio dare uel relinquere, quam uni filio ex matrimonio legitimo procreato dederit uel reliquerit, cui minima portio data uel relicta sit. D. K.
IVN. DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

10 [1] IDEM A. DEMOSTHENI PP. Cum quis a muliere libera [B 32, 1, 1 Prochiron auctum 5, 11]
et cuius matrimonium non est legibus interdictum cuiusque consuetudine gaudebat aliquos
liberos habuerit, minime dotalibus instrumentis compositis, postea autem ex eadem adfectione etiam ad nuptialia peruenerit instrumenta et alios iterum ex eodem matrimonio liberos
procreauerit, ne posteriores liberi, qui post dotem editi sunt, sibi omne paternum patrimonium uindicare audeant quasi iusti et in potestate effecti, fratres suos, qui ante dotem
fuerant nati, ab hereditate paterna repellentes, huiusmodi iniquitatem non esse ferendam
1 censemus. Cum enim adfectio prioris subolis et ad dotalia instrumenta efficienda et ad
posteriorem filiorum edendam progeniem praestitit occasionem, quomodo non est iniquissimum ipsam stirpem secundae posteritatis quasi iniustam excludere, cum gratias agere fratribus suis posteriores debeant, quorum beneficio ipsi sunt iusti filii et nomen et ordinem
2 subsecuti. Neque enim uerisimile est eum, qui postea uel donationem uel dotem conscripsit, et ab initio talem adfectionem circa mulierem non habuisse, quae eam dignam esse
3 uxoris nomine faciebat. Quapropter sancimus in huiusmodi casibus omnes liberos, siue

CRM

[1] *iunge* 6, 57, 5

1 munia M^a | intestatus] uitae status R^a 2 tertia q. parte *C* 3 a] ad *C* | est *om.* *C* | sin *om.* M^a | superest et alii CM^b 5 successiones R^a 6 eidem] ei M^a | successori ... 7 legitimo *om.* R^a 7 modo] matrimonio R^a 9 ex *om.* R^a | eiusdem] eius M^a | subire paratus] sibi reparatus *C* 10 paratus ... mortui] *om.* R^a | ei se] *C*, eis M^a, ei M^b | eodem M^a 11 carere M^a | muniaque *M* | adcidente M^a | matre *M* 13 ea uel] uel M^a 14 conductionem *R* 15 locus R^a | a *om.* *M* 17 sint *M* 20 si] R^b, *om.* CR^aM 21 habent *R* | naturalis M^a 24 relinquerint M^a | minimae M^a, nimia R^a | *s. a. Hal.* 26 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* | demostino M^a 27 cuiuscumque R^a | condiuetudine R^a | gaudebit CM^a 28 expositis M^a? 29 nuptiali R^a | peruenerint M^a, p *spatio uacuo relicto* R^a 30 posterioris M^a | editi *om.* R^a | matrimonium *R* 31 potestati *C* 32 fuerat M^a | referendam *R* 33 priores suboles M^a 34 edendam] M^aM^c, educendam CRM^b | prostitit *C* 35 stirpe *M* 36 posterioribus M^a 37 est *om.* *R* 38 habuisset *C*

ante dotalia instrumenta editi sunt siue postea, una eademque lance trutinari et omnes suos
et in potestate suis existere genitoribus, ut nec prior nec iunior ullo habeatur discrimine,
sed ii, qui ex isdem maioribus procreati sunt, et simili perfruantur fortuna. D. XV K. OCT.
CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

11 [1] IDEM A. IVLIANO PP. Nuper legem conscripsimus, per quam iussimus, si quis [Inst. 3, 1, 2
mulierem in suo contubernio collocauerit [2] non ab initio adfectione maritali, eam tamen, cum
qua poterat habere conubium [3], et ex ea liberos sustulerit, postea uero adfectione procedente
etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit filiosque uel filias habuerit, non solum secundos [4]
liberos qui post dotem editi sunt iustos et in potestate esse patribus, sed etiam anteriores,
1 qui et his qui postea nati sunt occasionem legitimi nominis praestiterunt. Quam legem [(Inst.)
quidam putauerunt sic interpretari, ut siue non progeniti fuerint post dotem conscriptam
liberi siue etiam ab hac luce subtracti, non anteriores filios iustos haberi, nisi in utroque
2 tempore uiuentes et superstites liberi inueniantur. Quorum superuacuam subtilitatem penitus
inhibendam censemus. sufficiat etenim talem adfectionem habuisse, ut post liberorum edi-
3 tionem et dotalia efficiant instrumenta et spem tollendae subolis habeant. Licet enim hoc
quod speratum est ad effectum non peruenit, nihil anterioribus liberis fortuitus casus
derogare concedatur: et multo magis, si quis mulierem, quam in contubernio suo habuerat,
praegnantem fecerit, postea autem adhuc grauida muliere constituta dotalia fecerit instru-
menta et puer uel puella editus uel edita sit, iusta patri suboles nascatur et in potestate
efficiatur et heres ei existat morienti siue ab intestato siue ex testamento. satis enim
absurdum est, si filii post dotem progeniti et anterioribus liberis adiutorium adferant, ipsum
4 puerum uel puellam sibi opitulari non posse. Et generaliter definimus et, quod super
huiusmodi casibus uariabatur, definitione certa concludimus, ut semper in huiusmodi
quaestionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus
inspiciatur: et hoc fauore facimus liberorum. et editionis tempus statuimus esse inspec-
tandum exceptis his tantummodo casibus, in quibus conceptionem magis approbari infan-
tium condicionis utilitas expostulat. D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET
ORESTA VV. CC. CONSS. a. 530

12 IDEM A. IOHANNI PP. Cuidam, qui iustum filium habebat, nepos accessit naturalis: si
nepotis nomen huiusmodi suboli legibus accommodandum est, quaerebatur. uolebat enim
tali naturali nepoti ex suo legitimo filio iam defuncto progenito totam suam substantiam
relinquere, quasi sacris constitutionibus tantummodo in filiis naturalibus prohibentibus totum
patrimonium siue quantam partem uoluerit eis relinquere et certo fini partes eorum con-
1 cludentibus. Huiusmodi autem dubitatio et in alia specie uentilata est. quid enim, si ex
2 naturali filio nepotem habet auus legitimum patri suo uel naturalem? In omnibus itaque
talibus dubitationibus cum nulla legitima consequentia in huiusmodi personis custoditur,
sed interuentu subolis naturalis nihil ius legitimum subesse potest, ut necessitas relinquendi
aliquid eis ex legibus immineat, liceat eis quantum uoluerint suae substantiae in eos con-

V (*incipit u.* 5 idem) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 29, 4. 5, 35, 3 [2] copulauerit *Inst.* [3] coniugium *Inst.* [4] eos *Inst.*

---

2 posteate R^a | habebatur *R* 3 ii *om. M* | *s. a. Hal.* 5 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* | super C^a | leges *R* 6 effectione *R* 7 procedente] *M Inst.*, pr*cedente *V*, praecedente *CR* 8 ea] a V^a | secundum M^a 9 parentibus *R* 10 qui et] *VM Inst.*, quia et *C*, quia et in *R* | p praestiterunt V^a, praestiterint *C* 12 in *om. R* 13 subutilitatem M^a 14 sufficit *CR* | enim R^a | edictionem C^a 15 et] *V*, etiam *CRM* | dotaliam M^a | efficiat CRM^b | habeat *R* 17 concedatur] $V?M^b$, conceditur *CR*, concedantur M^a | habuerit *M* 18 autem ad grauidam mulierem constitutam M^a | strumenta M^a 19 patris *R* | subolis M^a, *inc. V* 20 heredes R^a | ei] *V*, *om. CRM* | existant M^a, excitat R^a, exis*** *V* 21 si] ut C^b, *om.* C^aM^a 23 casibus … huiusmodi *om.* R^a 24 temporis C^a 26 conceptione VRM^a | adprobare M^a | infantum *C* 27 condictionis C^a | *s. a. V Hal.* | const. *om. Hal.* 28 oresta uu. cc.] oreste *V?* 29 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *VR* | iuliano *S* 31 progenitor VM^a | suam *om. R* 33 quartam R^a | fini] *CM*, fine *R*, *inc. V* | partem *R* 34 alia] alia dubitatio R^a 35 naturali filio] naturalio R^a 36 talibus] tali*s *V?* 37 sed] si R^a | nihil] *sic potius quam* nullum *V* 38 uoluerit *C*

3 ferre, scilicet nulla legitima subole subsistente. Filiis enim naturalibus relinqui constitutiones quantum uoluerint ideo prohibuerunt, quia uitium paternum frenandum esse existimauerunt. in nepotibus autem non eadem obseruatio in praefatis speciebus custodienda est, ubi legitima minime suboles facit impedimentum. ea enim subsistente ueterum con-
4 stitutionum tenorem in naturalibus filiis statutum et in nepotes extendimus. Sed haec in his tantummodo sancimus, in quibus uoluntate aliquid consecuti sunt. iura etenim ab
5 intestato in aui successionem nemini eorum penitus aperimus. Et haec non solum eis accedere censemus a substantia aui paterni naturalis, sed etiam proaui uel eius cognationis, si quid saltem huiusmodi uocabuli in tam degeneres homines extendere maluerint.
D. k. Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

XXVIII

R DE TVTELA TESTAMENTARIA R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Speratae. Quem dicis tibi tutorem [B 37, 2, 33] testamento patronae datum, si administrationi se non miscuit, nulla actione tibi tenetur: neque enim iure datus tutor fuit. quod si administrauit sponte res tuas, experiri aduersus eum actione negotiorum gestorum potes. PP. xvii k. Avg. Apro et Maximo conss. a. 207

2 Imp. Antoninvs A. Sabiniano. Etsi a patre tuo testamento iure tutor tibi [B 37, 2, 34] datus eo tempore, quo heres extitisti, in rebus humanis fuit, tamen codicillis alius tutor recte datus est et uterque propter uoluntatem testatoris tutor erit, nisi testamento datum pater alium codicillis dando reprobauerit: tunc enim posterior solus tutor erit. PP. id. April. dvobvs Aspris conss. a. 212

3 Imp. Alexander A. Gorgiae. Si tutores testamento uobis dati sunt, quam- [B 37, 2, 35] quam unus uestrum suae aetatis factus sit, id est pupillarem aetatem excesserit[1], tutela tamen uestra ad eum non pertinet. PP. v k. Ian. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

4 Idem A. Feliciano. Mater testamento filiis tutores dare non potest, nisi [B 37, 2, 36] eos heredes instituerit. quando autem eos heredes non instituerit, solet ex uoluntate defunctae datus tutor a praesidibus confirmari. nullo uero ex his interueniente si res pupillares qui dati sunt administrauerint, protutelae actione tenentur. PP. vii k. Ivn. Ivliano et Crispino conss. a. 224

5 [2]Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Daphno. Si pupillorum pater alie- [B 37, 2, 37] num seruum, de quo postulas, et tutorem esse uoluit et liberum, ante tamen tutore alio pupillis dato, redimi et manumitti hunc apud praesidem et curatorem adiungi oportet. PP. iii k. Mart. Saecvlare ii et Donato conss. a. 260

V P (28 R) *L* (*ut P*) *CR* (*transponuntur* 28, 6. 5: *inter* 28, 4 *et* 6 *rubrica erasa est*) *M*

[1] id est ... excesserit *del.* [2] *iunge* 7, 4, 10

1 subsistent R^a | consticionis M^a 2 uoluerit *R* | prohibuerint *V?C* | existimauerint *M* 3 obseruatione *R* | in praefatis in *V* 4 uerum *R* 5 nepotibus ostendimus *CR* | in *om. R* 6 sactimus M^a 8 censemus] sanccimus *CR* 9 quid] quidem M^a | uocauul. (—li *Bluhme*) *V*, uocabulo *CRM* | degeneris M^a | maluerint] *V*, maluerit *CRM* 10 *s. a. V Hal.* | const. ... uu. cc. (uc. *V*)] *V*, lampadio et oresta coss. *Hal.* 12 de testam. tutela *R* 13 aa.] aa. et c. *S* 14 administracione M^a 15 datur R^a 16 potest R^a | *s. a. V Hal.* | xvii] *sic uel* xiiii *uel* xuiii *V*, *om. Hal.* 17 anthemius *S*, anastasius *M* | sauino *S*, et flauianus *R* 18 heredes R^a 19 utraque R^a 20 *s. a. V Hal.* | pp.] pp. xuui *V*, d. *Hal.* 21 duobus] d. et *Hal.* 22 gorgiae] *VM*, cordiae *SR*, gordie *C* | dati sunt uobis *CR* 23 unus] huius R^a? | suae] siue R^a | pupillatorem R^a 24 pertinent M^a | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 25 a.] aa. *V* | tutorem filiis testamento *CR* | dari *V* 26 eos *om. C* | non *om. dett., cf. Dig.* 26, 2, 4 | instituerint solent M^a 28 amministrauerunt *R* | tenetur M^a, non tenentur R^a | *s. a. V Hal.* 29 et] ii et *Hal.* 30 imp. *C* | ualerius *S* | galianus *M*, gallus *R* | daphono *S*, daphnos *R*, *om. C* 31 uoluerit *CR* | et *om. C* | ante tamen] *VC*, manente tamen *M*, tamen manente *R* | tutore alio] *VQ*, alio CRM^a, alio tutore M^b 33 *s. a. V Hal.* | saec. ii] seculari *Hal.*

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. DOMNAE. Si tibi pater auunculum testamento recte tutorem dedit nec is excusatus est, eum tutelae iudicio tam administratis quam neglectis, cum administrari deberent, apud competentem iudicem conueni secundum bonam fidem tibi satisfacere iussurum. S. NON. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

7 IDEM AA. ET CC. TRYPHAENAE. Tutelae contra tutorem mota, quem testa- [B 37, 2, 38] mento patris (si in eius fuisti potestate) datum proponis, reddi tibi si quid debetur competens iudex aditus iubebit. curatorem enim inutiliter in testamento dari non ambigitur. D. XVII K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

8 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Tuto- [Nou. Theod. 16, 1, 8] res etiam Graecis uerbis licet in testamentis relinquere, ut ita tutores dari uideantur, ac si legitimis uerbis eos testator dedisset. D. PRID. ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO[2] CONSS. a. 439

XXVIIII

℞ DE CONFIRMANDO TVTORE ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PRISCO. Testamento matris tutores dati excusare ne- [B 37, 3, 10] cesse non habent, nisi decreto secundum uoluntatem defunctae, et quidem inquisitione habita, dati fuerint. PP. III NON. MART. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

2 IDEM A. VALERIO. Neque per epistulam neque ex imperfecto testamento [B 37, 3, 11] tutorem recte dari indubitati iuris est. sed uoluntas patris in constituendis tutoribus uel curatoribus in huiusmodi casibus a iudice, ad cuius officium haec res pertinet, seruari solet. secundum quae uereri non debes, ne tempus, antequam confirmareris, cesserit. PP. VIII ID. AVG. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

3 IDEM A. SOSIANO. Si, ut proponis, pupillo cuius meministi pater inutiliter [B 37, 3, 12] testamento tutores dedit et, priusquam ii confirmarentur, alii ab eo cuius interest dati sunt, id quidem, quod iure gestum est, reuocari non potest: an autem qui iudicium patris habent curatores eidem pupillo constitui debeant, aditus competens iudex perspectis utilitatibus eius aestimabit. PP. III ID. APRIL. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

4 [3]IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Naturalibus liberis prouidentes damus [B 37, 3, 13] licentiam patribus eorum in his rebus, quas quocumque modo eis dederint uel dereliquerint, scilicet intra praefinitum nostris legibus modum, etiam tutorem eis relinquere, qui debet apud competentem iudicem se confirmare et ita res gerere pupillares. D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTA CONSS. a. 530

V (*desinit in* 12 conss.) *P* (28, 6. 29 ℞ 4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 23, 21. 7, 2, 14 [2] uc. *ins. Nou.* [3] *iunge* 5, 27, 11. 5, 35, 3

---

1 et max. *om. S* | et c. *S, om. CRM* | domine *SPLR*, prisco *C* (*ex* 29, 1) 2 eum] cum *C* | tutelae] tule P^a 3 administrare deberet CRM^b 4 *s. a. V Hal.* 5 a. et c. *S*, et cc. *om. CR* | triphime *S* | tutelae] VT^a, tutelam M^a, tutelae (tutel. C^a, tutela C^b) actione (—nem *R*) CRM^b 6 si in eius] VM^b, in eius R^a, siue ius M^a?, in cuius CR^b 7 uidebit R^a | etenim *C* | *s. a. V Hal.* 9 theodorus CR^a | ualentinus R^aM | florentinum *S* 10 licet *om.* M^a | testamentos R^a | dati *Nou. libri boni* 11 contestator R^a | *s. a. Nou. V Hal.* | const. *om. V Hal.* 12 XVII (xuiii *V*) et festo] XIIII et maximo *Hal.* 15 a. *om. R* | priscō. *M* 16 habeant *R*, habeat *C* | et quidem] *M*, equidem R^a, et quadam CR^b | inquisicionem M^a 17 *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 20 a iudice] auida C^a?, ad iudicem C^b | hae M^a | pertinent *C* 21 solet] solet et R^aM^b | ne] nec R^a 22 *s. a. Hal.* 23 a.] a. et c. *S* | sossiano *C*?, sassiano *M* | si ut] sicut R^a 24 ii] hi *M* 26 habeant *RM* | prospectis CRM^b, pro.ectis M^a 27 existimabit *C* | *s. a. Hal.* 28 pp.] p. *M* 29 quas quocumque] quascumque *C* | derelinquerint *PR*, relinquerint *CM* 30 praefatum *C* 31 apud] a P^a | *s. a. Hal.*

XXX
℞ DE LEGITIMA TVTELA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Firminae. Ad auunculos nec masculorum tutelae ex lege duodecim tabularum deferuntur, cum solum patruis, si non excusauerint, id ius tributum sit. PP. viii k. Ivn. ipsis AA. iiii et iii conss. a. 290

2 [1]Idem AA. et CC. Asclepiodoto. Ad agnatos pupilli iure legitimo sollicitudinem tutelae pertinere, nisi capitis deminutionem sustinuerunt, manifestissimum est. S. iii non. April.[2] AA. conss. a. 293

3 [3]Imp. Leo A. Erythrio pp. Constitutione diuae memoriae Constantini lege Claudia sublata, pro antiqui iuris auctoritate saluo manente agnationis iure tam consanguineus (id est frater[4]) quam patruus ceterique legitimi ad pupillarum feminarum tutelam uocantur. D. k. Ivl. Marciano *cons.* a. 472

4 Imp. Anastasivs A. Polycarpo pp. Frater emancipatus[5], qui in germani sui uel sororis successionem omnes inferiores seu prolixiores gradus non tantum cognatorum, sed etiam agnatorum antecedere a nobis pro nostra dispositione[6] iussus est, etiam ad legitimam fratrum et sororum nec non liberorum fratrum tutelam, quasi minime patris potestate per ius emancipationis relaxatus, si non alia iuri cognita excusatione munitus sit, uocari nec sub praetextu capitis deminutionis alienum huiusmodi onere semet contendere sancimus. D. k. April. Iohanne et Pavlino conss. a. 498

5 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Nemo neque frater neque alius legitimus in tutelam siue ingenui siue liberti uocetur, antequam quintum et uicesimum annum suae aetatis impleat. immineat enim ei pro sua tantummodo administratione periculum [B 37, 4, 9

1 nec alieno onere alius praegrauetur. Sic etenim et pupillis et adultis competens gubernatio inducitur et naturalis ordo per omnia conseruabitur. cui[7] enim ferendum est eundem esse tutorem et sub tutela constitui, et iterum eundem curatorem et sub cura agere? haec

2 certe et nominum et rerum foeda confusio est. Discretis itaque omnibus uel datiui uel legitimi fiant tutores uel curatores ii, qui talis aetatis sunt, cui suarum rerum administratio

3 committitur, quorumque res possunt plenissimo iure hypothecarum teneri. Omnibus, quae de successionibus tam ingenuorum quam libertorum prioribus legibus disposita sunt, in suo robore duraturis nec aliquam imminutionem ex praesentis legis sanctione accepturis, maxime in libertorum successionibus, ne uideantur ex eo, quod ad tutelae grauamen non ueniunt, successionis emolumentum amittere. Recitata septimo in novo consistorio palatii Ivstiniani. d. iii k. Nov. Decio vc. cons. a. 529

CRM

---

[1] *iunge* 5, 31, 9 [2] Byzantii *ins.* 5, 31, 9 [3] *iunge* 1, 4, 16. 1, 18, 13. 5, 1, 5. 5, 6, 8 [4] id est frater *del.* [5] fratrem emancipatum (*sic* W^b) *et u.* 17 relaxatum *expectes* [6] *quae non extat, cf. ad* 6, 57, 15, 1 [7] qui (*Mommsen*)?

---

2 legima *M* 3 aa.] aa. et c. *S* | sfirmine M^a, firmae *CR* 4 solis R^bM | patruus R^a 5 *s. a. Hal.* 6 et cc. *om. CR* | asclepiodo *C*, ascepiodoro *R* | pupille *M* 7 deminucione M^a | sustinuerint R^a | *s. a. Hal.* 9 leō M^a 11 quam patruus *om.* C^a | pupillarem *M* 12 *s. a. Hal.* | cons.] *leges iungendae,* et zenone conss. (= *a.* 469) *Hal.* 14 prolixoris M^a 15 ad *om.* M^a 16 tutelam *om.* C^aM^a, tutelam quasi *om.* R^a 17 relaxatur R^a 18 semet] R^b, se R^a, semet esse M^a, semel ipsum CM^b | contenderet M^a 19 *s. a. Hal.* 20 iustinus *R* | pp. *om. R* 21 tutela *R* | libertini *R* | uocentur M^a | suae aetatis annum *M* 22 immineat ... periculum *om.* R^a 23 nec] ne *C* | onere] hore M^a | etenim et] *M*, etenim *C*, enim *R* 24 indicitur M^a, *om.* R^a | ferendus *C* 25 tutela ... et sub *om.* R^aM^a 27 ii] hi M^a 28 possint *RM* 29 libertorum] libertori in M^a?, libertorum a C^bM^b | legibus *om. C* 31 quod] qui $C^aR^aM^a$ 32 successionis] et s. M^b | *s. a. Hal. M* | septies *Hal.*, in septimo *M* 33 d. ... cons. *om. M*

XXXI
℞ QVI PETANT TVTORES VEL CVRATORES ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CHRYSANTHAE. Admone adulescentem, aduersus quem [B 37, 6, 4] consistere uis, ut curatores sibi dari postulet, cum quibus secundum iuris formam consistas. qui si in petendis his cessabit, potes tu competentem iudicem adire, ut in dandis curatoribus officio suo fungatur. PP. II NON. FEBR. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

2 IDEM A. EPAPHRODITO. Patroni tui filii si eius aetatis sunt, ut res eorum [B 37, 6, 5] per tutores administrari debeant, cura adire praetorem et nomina edere, ex quibus tutores constituantur, ne, si cessaueris, obsequii deserti periculum subeas. PP. III NON. IVL. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

3 IDEM A. ATALANTAE. In locum tutoris defuncti uel in perpetuum relegati [B 37, 6, 6] alium dari tutorem filiis tuis idoneum ex eadem prouincia ab iudice competente postula, qui secundum officium suum utilitatibus eorum prouidebit. PP. IIII ID. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

4 IDEM A. DOMNINO. Si filiis debitoris tui non sunt necessarii, qui tutores [B 37, 6, 7] petant, potes ipse curare, ut accipiant, per quos legitime defendantur. PP. III ID. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

5 IMP. ALEXANDER A. FVSCIANAE. Amita tutores petere filiis fratris sui non [B 37, 6, 8] prohibetur. PP. V K. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

6 [1]IDEM A. OTACILIAE. Matris pietas instruere te potest, quos tutores filio [B 37, 6, 9] tuo petere debes, sed et obseruare, ne quid secus quam oportet in re filii pupilli agatur. petendi autem filiis curatores necessitas matribus imposita non est, cum puberes minores anno uicesimo quinto ipsi sibi curatores, si res eorum exigit, petere debeant. PP. X K. OCT. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224

7 IMP. GORDIANVS A. DIONYSIO. Admone eam, quae quondam pupilla tua [B 37, 6, 10] fuit, cum eam non tantum uiri potentem, sed etiam nupsisse proponas, ut sibi petat curatorem. quod si ea petere neglexerit, quo maturius possis rationes reddere administrationis, adito eo cuius super ea re notio est petere curatorem non uetaris. PP. VI ID. IAN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

8 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MVSICO. Cum a matribus sedu- [B 37, 6, 11] lum petendi tutoris officium exigatur, non fortuiti casus impedimentis adscribantur, proponasque procuratorem, qui ad petendum pupillo tutorem a matre fuerat constitutus, a latronibus interfectum petitionem ex necessitate demoratam esse, ab hereditatis successione matrem repelli, cuius nullum uitium intercessisse adseris, perquam durum est. PP. V ID. MART. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

9 [2]IDEM AA. ET CC. ASCLEPIODOTO. Cum iure habenti tutorem tutor dari [B 37, 6, 12] non possit, intellegis matrem non officium pietatis in petendo tutore deseruisse, sed iure munitam merito filio suo tutorem non postulare. S. III NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

V (*incipit u.* 32 constitutus) *P* (31 ℞ 1. 2. 4. 5. 8) *L* (*ut P*) *CR* (*transponit* 31, 6. 7. 4. 5) *M*

---

[1] *iunge* 5, 35, 1 [2] *iunge* 5, 30, 2

---

3 crisante *R*, grisante *CM* 4 uis] ius CM^a? | consistis *C*, consistat M^a 5 andis P^a 6 *s. a. Hal.* 7 ephafrodito *S*, epastrodito *R*, epathorito *M* 8 per tutores] per t. uel curatores *C* | et] ut PL^a 9 si *om.* R^a | *s. a. Hal.* 11 talente *C* 12 dare M^a | ab] a CR^b 13 *s. a. Hal.* 14 cereali *Hal.* 15 domnino] *CM*, dnō *S*, donino *PL*, domo *R* | filii *C* 16 potest *R*, potes et *M* | *s. a. Hal.* *PL* | III] iiii *PL* 17 laeto … conss. *om.* *PL* | cereali *Hal.* 18 fuscanae *R* 19 prohibentur M^a | *s. a. Hal.* 20 otaciliae] *R*, othacillae *S*, otalice *C*, otalie *M* | pietatis C^a | tutoris M^a 22 impositi R^a 23 exegerit *C* | *s. a. Hal.* 24 et] II et *Hal.* 25 a.] aa. *S* 26 curatorem petat *C* 27 quo] quod R^aM^a 28 re *om.* *M* | curatores *C* | uetaberis *R* | *s. a. Hal.* 30 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *M* 31 exgatur P^a | fortuitus R^a, fortuitu M^a *uel* M^b 33 petitionemque L^bCR | demoratum V^b, demoratur V^a | successionem matre VM^a 34 perquam] quam *V* | *s. a. V Hal.* 36 a. et cc. *C*, et cc. *om.* *R* | asclipiodoro *S*, asclepiodote *R* 37 tutorem *R* 38 marito M^a | tutorem filio suo *CR* | *s. a. V Hal.* | byzantii] *Hal.*, byz. *V*

10 Idem AA. et CC. Prisco. Nepotibus fratris tui, si eorum mater in petendis [B 37, 6, 13] tutoribus debito non fungatur officio, petere tutores sollemniter potes. S. prid. k. Mai. Sirmi CC. conss. a. 294

11 Imp. Zeno A. Dioscoro pp. Matres naturalibus etiam filiis ad similitudi- [B 37, 6, 14] nem eorum, qui ex iustis ac legitimis nuptiis sunt procreati, petendorum tutorum necessitati subiaceant, nulla eis ignorantia iuris ad euitanda legibus uel sacris constitutionibus definita, si petitionem tutorum minus curauerint, profutura. D. k. Sept. Constantinopoli Zenone A. ii cons. a. 479

XXXII

℞ VBI PETANTVR TVTORES VEL CVRATORES ℞

1 Imp. Antoninvs A. Aristobvlae. Magistratus eius ciuitatis, unde filii tui [B 37, 5, 28] originem per condicionem patris ducunt uel ubi eorum sunt facultates, tutores uel curatores his quam primum secundum formam perpetuam dare curabunt. quod si filii tui neque possident quicquam in prouincia, ubi morantur, neque inde originem ducunt, restituti apud patriam suam et ubi patrimonium habent morabuntur, ut ibi[1] defensores legitimos sortiantur. PP. k. Oct. Laeto ii et Cereale conss. a. 215

XXXIII

℞ DE TVTORIBVS ET CVRATORIBVS ILLVSTRIVM VEL CLARISSIMARVM PERSONARVM ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Procvlo pv. [Th. 3, 17, 3 B 37, 5, 29] Illustris praefectus urbis adhibitis decem uiris e numero senatus amplissimi et praetore clarissimo uiro, qui tutelaribus cognitionibus praesidet, tutores curatoresue ex quolibet ordine idoneos faciat retentari. et sane id libero iudicio expertesque damni constituent iudicantes.
1 Et si regendis pupillaribus substantiis[2] singuli creandorum pares esse non possunt, plures ad hoc secundum leges ueteres conueniet aduocari, ut, quem coetus ille administrandis negotiis pupillorum dignissimum iudicabit, sola sententia obtineat praefecturae, super cuius nomine, sollemnitate seruata, postea per praetorem interponatur decretum[3].
2 Itaque hoc modo remoti a metu qui consilio adfuerint permanebunt et paruulis adultisque clarissimis[4] iusta defensio sub hac prudentium deliberatione perueniet.
3 (1) Quod tamen circa eorum personas censuisse nos palam est, quibus neque testamentarii defensores neque legitimi uita aetate facultatibus suppetunt. nam ubi forte huiuscemodi homines offeruntur, si nihil ad defensionem suis priuilegiis comparabunt, ut teneri possint,

V P (31, 11. 32) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] ut morabuntur, ibi (*Mommsen*)? [2] censibus *Th.* [3] super … decretum *om. Th.* [4] clarissimis *om. Th.*

1 idem] impr. diocl. et max. *S* | et c. *S*, *om. CR* | priscio *S* | in petendis] inpendis M^a 2 debito *om. R* | potest *V* | *s. a. V Hal.* 4 dissoro *R* | etiam naturalibus *CR* 5 ex huiustis *V* | ac] et *CR* | sunt *om. V* | tuorum P^a | necessitatibus CRM^b 6 subiacent *C* 7 tutoris *C* | *s. a. V Hal. PL* | constant. … 8 conss. *om. PL*, const. *om. V* 8 ii] iu *V* 10 petant *S* 11 antonius *M* | aristolae *PL* 12 dicunt L^aM^a | facultates sunt (sint *C*) *CR* | uel curat. *om. C* 14 inde *om.* R^a? | restitui C^b, restiti *R* 15 habcant *C* | legitimi P^bL 16 *s. a. V Hal. PL* | pp.] p. *PL* | laeto … conss. *om. PL* | cereali *Hal.* 18 curatorabus M^a | uel] et *S*, *deficit V* 19 clarissimorum *R* 20 impp. *C*, mpp. *R* | ualent.] ual. et *CR*, ualentinus M^a, *deficit V* | theodorus *R* | aa. *CR* 21 pu.] *Th.*, pp. *SCRM* | urbis] .rbi *V* 22 praetor *R* 23 idoneus M^a | expert.sque M^a, qui expertus R^a 24 uindicantes M^a | si] si in *V*, *om.* M^a | singulis C^b | patres R^a 25 ueteres leges *CR* | conuenit *C* | certus M^a 26 iudicauerit *M*, iudicarit *Th.* | solo *V* 28 pauuli M^a 29 prudentium *om. C* | proueniet *Th.* 30 circa tamen *C* 31 neque] sane neque *M* | huiuscemodi] *VQ Th.*, huiusmodi *CRM*

4 (2) iure praescribimus. Ceterum alia, quae in causis minorum antiquis legibus cauta sunt, 5 (3) manere intemerata decernimus. In prouinciis autem curiales in nominandis tutoribus (Th.) et curatoribus clarissimarum personarum exhibeant debitam cautionem, et discriminis sui memores cognoscant indemnitati minorum obnoxias etiam suas deinceps esse facultates. D. III K. IAN. MEDIOLANI TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AVRELIO PV. Generali lege prospectum est, ne qui ad illustrium senatorum tutelam curialibus occupati necessitatibus uocarentur. D. VIII K. AVG. THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

XXXIIII

℞ QVI DARE TVTORES VEL CVRATORES ET QVI DARI POSSVNT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AMBIBVLO. Cum tibi in ea aetate constituto, ut, si de [B 37, 5, 30] statu constaret, per tutores siue curatores negotia tua administrari deberent, libertatis controuersiam fieri adleges, non oportuit impediri, quo magis liberali causa ordinata, quia interim pro libero habebaris, curator tibi daretur, per quem defendi causa tua potest. PP. K. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 IDEM A. ARTEMISIAE. Maritus etsi rebus uxoris suae debeat adfectionem, [B 37, 5, 31] tamen curator ei creari non potest. PP. K. IVL. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

3 IMP. PHILIPPVS A. DOLENTI. Luminibus captum curatorem habere falso [B 37, 5, 32] tibi persuasum est. PP. XIII K. AVG. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

4 IDEM A. EMERITO MILITI. Armatae militiae muneribus occupatus neque si [B 37, 5, 33] legitimus sit neque si ex testamento datus fuerit nec alio modo, etsi uoluerit, tutor aut curator fieri potest: sed si errore ductus res administrauerit, negotiorum gestorum actione conuenitur. PP. X K. AVG. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AELIANAE. Neque a [B 37, 5, 34] praeside alterius prouinciae neque a magistratibus municipalibus tutorem ortum ex alia ciuitate nec domicilium ubi nominatur habentem iure dari posse ab eo, cuius iurisdictioni subiectus non est, certissimi iuris est: neque cessatio iniuncti perperam officii ad periculum eius pertinet. S. XII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

6 [1] IDEM AA. ET CC. LEONTIO. Quod dicis matrem filiis tutores nolle petere, [B 37, 5, 35] super hac re adi praesidem prouinciae, cum, si eam neglexisse perspexerit, etiam ipse magistratus dare tutores uel nomina mittere, ut ab ipso decreto tribui possint, iubere non prohibeatur. PP. PRID. K. MAI. AA. CONSS. a. 293

V P (34 ℞ 2. 3. 5. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *ad Leontium eodem die rescripta est* 5, 71, 12

---

2 curiali M^a | numerandis *C* 3 personarum *om.* M^a 4 esse *om. C* 5 *s. a. Th. V Hal.* | III] VI *Th.* 6 imppp. (impp. *V*) ual. (ualentinus M^a) theod. et arc.] *VM*, idem *SCR* | aa. *VCR*, aaa. et c. *S* | areliano *M* | pu.] pp. *S*, *om. CR* 7 ne qui] neque V^a | illustrum M^a 8 uocentur *C* | *s. a. V Hal.* 10 dari *S*, *deficit V* | tutore M^a 11 dari] SL^a, dari non PL^bCR^bM, *deficit* VR^a 12 ambibolo *SC*, bibulo *R* | si *om.* R^a 15 liberto VM^a | haberis CM^c, habeberis R^bM^b 16 *s. a. V Hal.* 17 idem] imp. alex. *PL* | a.] aa. *V*, *om. R* | artemesie *SPL*, deremidiae R^a, deremisiae R^b | uxori *R* 18 *s. a. V Hal.* 19 dolentii *V* | habere] *V*, haberi *R*, habere debere PL^tM^b, habere deberi L^v, haberi debere M^a, debere haberi *C*: ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστερημένος οὐ κουρατωρεύεται *B* (*Tipuc.*) 20 *s. a. V Hal. PL* | XIII] ui *PL* | peregrino ... conss. *om. PL* 21 aa. *R* | militi *om. M* | militiae armatae *CM* | occupatis M^a 23 si *om.* M^a | administrauerint *V* 24 *s. a. V Hal.* 25 et cc. (c. *S*) *om. VPL* 26 alteris L^a | a mag.] mag. *R* 27 iurisdictionis M^a 29 *s. a. V Hal.* | XII] *sic uel* xu *V* 30 et cc. *om. PLCR* | tutorem *PL* 31 super] sub CR^a | cum] qui CR^bM^b | eam] eam te *V* | prospexerit *PLCR* 32 ut] alias ut P^a | ipso] iso P^a | tribu R^a 33 *s. a. V Hal. PL* | pp.] p. *PL* | prid.] II *Hal.* | aa. *om. PL*

7 IDEM AA. ET CC. RVFO. In seruili condicione constitutum tutorem uel [B 37, 5, 36] curatorem a praeside dari non posse nullam habet iuris dubitationem. S. PRID. NON. IVL. PHILIPPOPOLI AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. EVELPISTO. Creditorem debitoribus tutorem datum non tantum petitionem non amittere, sed etiam ipsum sibi posse soluere non ambigitur. PP. V[1] NON. IAN. CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. MAXIMIANO. Si sororis tuae filiis, tutore legitimo patruo [B 37, 5, 37] constituto nec ullo excusato priuilegio, tutor datus es, cum habenti tutorem alium dari prohibeant iura, necessitatem administrationis ad eum pertinere nec te datione teneri non ambigitur. S. III K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. FLORENTINO. Curatorem habenti neque adiungi nisi causa [B 37, 5, 38] cognita nec in loco eius alium substitui non ante priore remoto ambigui iuris non est: teque adfuturum damni, quod medio tempore negotiis pupillaribus contigit, esse succedaneum, cum actorem periculo tuo constituere debueris, nec iure magistratum in absentiam tuam alium creasse certum est. PP. III K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

11 IMP. CONSTANTINVS A. ET CONSTANTINVS C. AD BASSVM PV. [Th. 3, 17, 1 B 37, 5, 39] In uniuersis litibus placet non prius puberem iustam habere personam, nisi interposito decreto aut administrandi patrimonii gratia aut in litem fuerit curator datus, ut iuxta praecedentia nostrae pietatis[2] statuta legitime initiatae litis agitata in iudiciis controuersia finiatur. D. IIII ID. OCT. AQVILEIAE CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

12 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. [B 37, 5, 40] Curator adulescenti ordinatus post inchoatam litem non potest sub praetextu specialis curatoris a se nominati aut litem contestatam deserere aut ab administratione se subtrahere. D. IIII K. OCT. CONSTANTINOPOLI EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. a. 381

13 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PV. Ne magistratuum ulte- [B 37, 5, 41] rius procedat licentia, plenius designamus, ne patrimonialem colonum siue alium, qui priuilegio ab hac nuncupatione defenditur, tutelae muneris adstringat officium. D. . . . . HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS.[3] a. 409

XXXV

℞ QVANDO MVLIER TVTELAE OFFICIO FVNGI POTEST ℞

1 [4]IMP. ALEXANDER A. OTACILIAE. Tutelam administrare uirile munus est, [B 38, 1, 46] et ultra sexum femineae infirmitatis tale officium est. PP. X K. OCT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

V (*desinit in* 17 nisi inter) *P* (34, 7. 8. 12. 35, 1) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] II (*Mommsen*)? [2] prouisionis *Th.* [3] *excidit fortasse constitutio gemina ei, quae extat in* 1, 4, 30 [4] *iunge* 5, 31, 6

1 seruilis *V uel V*ᵃ 2 *s. a. V Hal. PL* | s.] s. d. *PL* | prid.] II *Hal. PL* 3 phil. aa. conss. *om. PL* 4 euellsisto *S*, euuelpisto *L*, helpisto *C*, eunelpisto *M*, eumelphio *R* 5 pet. non] pet. *P*ᵃ | *s. a. V Hal.* 6 iun. *Hal.* 8 dare *C* 9 prohibet *C*, prohibebant *R*ᵃ | nec] ne *R* | donatione *R*ᵃ | teneri *om. R*ᵃ*M*ᵃ 10 abigitur *V*ᵃ | *s. a. V Hal.* 11 et cc. *om. CR* | florentio *S* 12 non est] est *R*ᵃ 13 adfuturum] *R*ᵇ*M*, afuturum *VC*, futurum *R*ᵃ 14 actore *R* | construere *C* | debueras *R*ᵇ*M* | absentia tua *C* 16 *s. a. V Hal.* 16 a. et constantinus (constantius *CR*, *om. Th.*) c. (cesar comes *R*)] *CR Th.*, a. ad constantius caes. *V*, et constans aa. et c. *S*, et constans a. *M* | pu.] pp. urbis *M* 17 interdeposito *R*ᵃ 18 in] ad *Th.* 19 praecedentiam *R*ᵃ | agitata in i. controuersie finiatur *R*ᵃ, agitatae in i. controuersiae finiantur *Th.* 20 *s. a.*|*Th. Hal.* | III *Hal.* | V *om. Hal.* | c. *om. Hal.* 21 impp. *LCR* | ualentilianus *M* | theodorus *R* | aa. *CR*, *om. M* | pp. *om. CR* 22 sub] su *M* | praetex *M*ᵃ 23 se subtr.] subtr. *P*ᵃ 24 *s. a. Hal.* 25 theodorus *R* | menaxio *RM*, maximo *S* | pu.] pp. urbis *C*, ppfecto urbis *R*ᵃ, pp. urbi *M*, pp. *S* 26 procedatur *C*ᵃ*R*ᵃ | ne] neque *C* 27 *s. a. Hal.* 30 tutele officium *S*, officio tutele *R*, tutela *BΣ* 45, 1, 39 | potest] non p. *BΣ l. c.* 31 otatilie *M*, othaliciae *S*, octadie *PL*, octaciliae *CR* | uirile minus *M*ᵃ, munus uirile *CR* 32 sexus *PL* | feminae *M* | *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.*

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP. [Th. 3, 17, 4]
Matres, quae amissis uiris tutelam administrandorum negotiorum in liberos postulant, prius-
quam confirmatio officii talis in eas iure ueniat, fateantur actis sacramento praestito[1] ad
1 alias se nuptias non uenire. Sane in optione huiuscemodi nulla cogitur, sed libera in con-
diciones quas praestituimus uoluntate descendat: nam si malunt alia optare matrimonia,
2 tutelas filiorum administrare non debent. Sed ne sit facilis in eas post tutelam iure sus-
ceptam inruptio, bona eius primitus, qui tutelam gerentis adfectauerit nuptias, in obligatio-
nem uenire et teneri obnoxia rationibus paruulorum praecipimus, ne quid incuria, ne quid
3 fraude depereat. His illud adiungimus, ut mulier, si aetate maior est, tunc demum petendae
tutelae ius habeat, cum tutor testamentarius uel[2] legitimus defuerit uel priuilegio a tutela
excusetur uel suspecti genere submoueatur uel ne suis quidem per animi aut corporis uale-
4 tudinem administrandis facultatibus idoneus inueniatur. Quod si feminae tutelas refugerint
et praeoptauerint nuptias[3], tunc demum uir illustris praefectus urbis adscito praetore, qui
impertiendis tutoribus praesidet, siue iudices, qui in prouinciis iura restituunt, de alio
ordine per inquisitionem dari minoribus defensores iubebunt. D. XII K. FEBR. MEDIOLANO
VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 390

3 [4]IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si pater secundum nostram constitutionem[5] natu-
ralibus liberis in his rebus, quae ab eo in eos profectae sunt, tutorem non reliquerit, mater
autem uoluerit eorum, siue masculi sunt siue feminae, subire tutelam, ad exemplum legi-
timae subolis liceat ei hoc facere, quatenus actis sub competenti iudice interuenientibus
iuramentum antea praestet, quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiam suam intactam
conseruet et renuntiet senatus consulti Velleiani praesidio omnique alio legitimo auxilio
1 suamque substantiam supponat. Et ita filiorum suorum uel filiarum naturalium tutricem
eam existere sancimus: omnibus, quae pro matribus et liberis earum ex legitimo matri-
monio progenitis diualibus constitutionibus cauta sunt, in huiusmodi matribus obseruandis.
2 Si enim in filiis iustis, in quibus et testamentariae et legitimae sunt tutelae, tamen matri-
bus (his deficientibus) ad prouidentiam filiorum suorum uenire conceditur, multo magis in
huiusmodi casibus, ubi legitima tutela euanescit, saltem alias eis dari humanissimum est.
D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXXVI

℞ IN QVIBVS CAVSIS TVTOREM HABENTI TVTOR VEL CVRATOR DARI POTEST ℞

1 IMP. ANTONINVS A. TIBERIANO ET RVFO. Si in locum eius tutoris ad tem- [B 38, 1, 47]
pus dati estis, qui rei publicae causa aberat, isque iam finito munere quod ei iniunctum
est abesse desiit, quin ad eius officium curamque pertineant negotia pupillae, ambigere

P (36 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] sacr. praestito *om. Th.* [2] testamentarius uel *om. Th.* [3] neque quisquam legitimus ad pares possit causas uocari *ins. Th.* [4] *iunge* 5, 27, 11. 5, 29, 4 [5] 5, 29, 4

---

1 impp. *C*, mpp. *R* | ualerianus *R*, ualer. *C* | theodorus *R* | arcadius] marcus *CR* | aa. *CR* | tatiano] tanato *R* 2 admissis *M* 3 ueniat] *Q Th.*, eueniat *CRM* 4 se *om. CR* | in *om.* M^a? | oppressione *M* | huiusmodi *CR* | nullo R^a? | condictiones C^a, dictiones M^a 5 praestitimus *C* | descendant *CR*, discedat M^a 6 tutelam *M* | sit] scit R^a 7 obligatione *R* 8 et *om.* C^a | incuria] M^b *Th.*, incuriosae CRM^aM^c 9 deperiat *M* | tum *Th.*? deum M^a | petendae ... 13 demum *om.* R^a 11 excusatur *C* | ne] nec *C* 13 tum *Th.*, M^a | accito *RM* 14 in percipiendis *C* 15 per *om.* R^a | uidebunt R^a | *s. a. Th. Hal.* | mediolani *Hal.* 17 iustinus *R* 18 in eos *om.* M^a | perfectae R^a | relinquerit C^aRM 19 sint *M* | exemplum *R* 20 competentis M^a 21 peruenirit M^a, peruenerit M^b 22 conseruat *C* | ulleiani M^a 23 filiarum] filiorum R^a 24 eam *om.* M^a | existere] *M*, esse *CR* | eorum R^a 25 in *om.* M^a 26 et testam.] testam. *C* | matribus his] matribis M^a 28 dare *R* 29 *s. a. Hal.* 31 quibus] quibus autem *R* | habent PL^a | tutor uel curator] uel curatorem *S*, tutor R^a | possit *L* 34 ei] ei iam *M*

1 non debetis. Sed consultius feceritis, si praesidem prouinciae uirum clarissimum adieritis, ut is ad administrationem tutelae compellatur. PP. VIII K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. VALENTINO. Potuit quidem et debuit competens iudex [B 38, 1, 48] in locum excusati curatoris, licet pupillus alios quoscumque haberet tutores, dare. quamuis autem curator cum aliis in locum eius substitutus sis, tamen periculo administrationis ultra pubertatis tempora non adstringeris. PP. V ID. IVN. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

3 IDEM A. HYLAE. Propter late diffusum (id est in diuersis locis [5, 62, 11 mut. B 38, 1, 49] constitutum)[1] patrimonium uel quod solus administrationi non sufficias[2], an tibi tutelam administranti[3] adiungi aliquos curatores oporteat, praeses prouinciae, si te non sufficientem deprehenderit, aestimabit. PP. VIII ID. DEC. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

4 [4]IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. EVPLOIO. Licet tutorem habenti [B 38, 1, 50] tutor dari non potest, tamen certis ex causis alius idoneus substitui sententia competentis iudicis solet, id est in locum suspecti, qui conuictus ac remotus est, et in locum excusati uel defuncti uel relegati tutoris. PP. ID. MART.[5] SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZENONI. Cum ob augmen- [B 38, 1, 51] tum facultatum curatores adiungi solent, non prius tutores dati administratione eorum liberantur.
1 Sane si is qui administrauit tempore finitae tutelae fuit soluendo, secuti temporis periculum ad te pertinere non potuisse manifestum est. D. III K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

XXXVII

℞ DE ADMINISTRATIONE TVTORVM ET CVRATORVM ET DE PECVNIA PVPILLARI FENERANDA VEL DEPONENDA ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MODESTO. Frustra times administrare [B 38, 9, 15] res adulescentis, cuius curator es, ne ex hoc aliquis existimet commune periculum prioris temporis te recepisse: sed ea, quae agenda putas, age et, quod magis interest omnium partium, insta, ut iudex inter te et tutores datus quam primum partibus suis fungatur. PP. XII K. OCT. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 206

2 IDEM AA. TIMONI ET HELPIDEPHORO. Aduersus curatorem adulescentis, cui [B 38, 9, 16] collegae dati estis, quam diu administratio communis durat, exerceri iudicium non potest. PP. II K. MAI. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207

3 IMP. ANTONINVS A. EVMVSO. Sumptus in pupillum tuum necessario et ex [B 38, 9, 17] honestis iustisque causis iudici, qui super ea re cogniturus est, si probabuntur facti, accepto

P (36, 5. 37 ℞) *L* (*ut P*) *CR* (37 ℞ *ante* 36, 5 *collocauit* R^a) *M*

---

[1] id est ... constitutum *om. l. gem.* [2] uel ... sufficias *om. l. gem.* [3] tut. admin. *om. l. gem.* [4] *iunge* 5, 42, 2 [5] Mai. 5, 42, 2

---

1 consultus M^a 2 ad *om.* R^a, is ad *om.* M^a | *s. a. Hal.* 4 ualentino] *CR*, ualentio *S*, ualentiniano *M* 5 curatoris] $C^aR^aM^b$, curato**s M^a, tutoris $C^bR^bM^c$: κουράτωρος *BΣ* (κ.π.) | quosque *M*, κουσκούμκουε *BΣ* | haberes M^a | dare] *ita plane Graeci:* εἰ καὶ ὁ πούπιλλος ἄλλους εἶχεν ἐπιτρόπους, διδόναι *BΣ* (κ.π.) 6 sit M^a 7 adstringueris M^a | *s. a. Hal.* 8 ilae *M*, *om. S* | id est *om.* M^a 9 sufficiat antebi R^a 10 te insufficientem *l. gem.* 11 estimabitur R^a | *s. a. Hal.* 12 ualens *S* | gallerius *R* | euploio] *Q cum* 5, 42, 2, euplogio *M*, eupolitio *S*, euphebo *CR* | tutori M^a, 13 aliis M^a 14 id est] idem C^a | qui ... excusati *om.* M^a | coniunctus *R* 15 legati R^a | *s. a. Hal* | seculari *Hal.* 16 imp. *L* | et cc. zenoni *om. R*, et cc. *om. C*, et *om.* M^a | zezoni *S* 19 *s. a. Hal.* 21 administrationem *S* 22 et pecunie *M*, et de pec. *om.* R^b, *deficit* R^a 24 modesto] modesto et altino *R*: altino *nescio an ortum sit ex* albino *subscriptionis* | timetis *R* 25 curat* res M^a, curator estis R^a, curatores estis CR^b | aliquid R^a 26 temporis te] M^b, *** M^a, temp. uos *CR* | putastis CR^a, putatis R^b | agite CR^b | interest] est inter R^a, inter M^a? 27 partum] p. est R^a | instate CR^b, instante R^a, *sta M^a | te] uos *CR* | tutorem *R* 28 *s. a. Hal.* 29 ilpidoforo *S*, helphidoforo *C*, phidophoro *M* 30 diu] diuam R^a 31 *s. a. Hal.* 32 emuso *R* | ex *om.* C^aRM^a?

ferentur, etiamsi praetoris decretum de dandis eis non sit interpositum. nam quod a tutoribus siue curatoribus bona fide erogatur, potius iustitia quam aliena auctoritate firmatur. D. XIIII K. SEPT. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

4 IDEM A. PROCVLAE. Nisi eam pecuniam, quam constiterit libertum paternum tutorem filiae tuae rationi eius debere, uel deposuerit uel in praediorum comparationem conuerterit, remittetur ad praefectum urbis, secundum ea quae constituta sunt, arbitrio eius puniendus. PP. XII K. OCT. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213 [B 38, 9, 18]

5 IDEM A. RVFINO. Frustra tutores quondam adulescentium, quorum curam administras, iudicatum facere detractant, cum exacta pecunia possit auctoritate praesidis in depositi causam haberi. PP. K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215 [B 38, 9, 19]

6 IMP. ALEXANDER A. PACONIO. Non est ignotum tutores uel curatores, si nomine pupillorum uel adultorum scientes calumniosas instituunt actiones, eo nomine condemnari oportere, ne sub praetextu nominis eorum propter suas simultates secure lites suas exercere posse existiment. PP. VI ID. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223 [B 38, 9, 20]

7 IDEM A. VALERIO. Tutelam pupillorum tuorum sic administrare debes, ne aedificium, quod his relictum est, contra formam alienandi testamento datam uendas. PP. VI ID. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223 [B 38, 9, 21]

8 IDEM A. APRILI. Etsi scisses te curatorem datum nec administrasses, ceteris curatoribus et administrationem peragentibus et sufficientibus damno praestando contra te actio dari non potest. si autem nescisses curatorem[1] datum, etiamsi soluendo ceteri non sint, damni periculum ad te non redundabit. PP. VI ID. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229 [B 38, 9, 22]

9 IDEM A. MELITIAE. Si curatores habes hique dotare te[2] bonis tuis cessant, adito praeside impetrabis, ut, quod moderatum est honestae personae, praestare cogantur. PP. XVII K. MAI AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230 [B 38, 9, 23]

10 IDEM A. RVFINAE. Si liberti eiusdemque curatoris culpa seu fraude ratio uestra laesa sit, sarciri damnum ab eo qui dedit praeses prouinciae curabit, non dubitaturus etiam grauiorem exsecutionem adhibere, si quid tam aperta fraude commissum est, ut puniendum in liberto crimen deprehendatur. PP. XI K. AVG. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230 [B 38, 9, 24]

11 IMP. GORDIANVS A. CAECILIO. Si bonam causam ea cuius tutor es habuit et aduersus latam sententiam non appellasti seu post appellationem prouocationis sollemnia implere cessaueris, tutelae iudicio indemnitatem pupillae praestare debes. PP. V ID. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239 [B 38, 9, 25]

12 IDEM A. OCTAVIANAE. De his, quae in fraudem administrationis a tutore gesta uel neglegenter acta a curatoribus eorum quibus successisti adlegas, agere debes, si modo annos legitimae aetatis implesti. neque enim ignoras non multum patrocinari fecunditatem liberorum feminis ad rerum suarum administrationem, si intra aetatem legitimam sunt constitutae. PP. III NON. OCT. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241 [B 38, 9, 26]

V (*incipit* 1 rentur etiamsi) *CRM*

---

[1] te *ins.* (*T*) [2] de *ins.* (*u. i.*)

---

1 de *om.* M^a | nam] *VQ*, id nam R^aM^a, id namque CR^bM^b 3 *s. a. V Hal.* | d.] pp. *Hal.* | duobus et aspris *Hal.* 4 proculo M^a 6 remitte**tur *V*, remittatur *R*, remittitur M^a 7 puniendi *R* | *s. a. V Hal.* | IIII] ii *uel* u *V* 8 frusta tores M^a | quarum R^a 9 detrectant RM^b | cum *om.* R^a 10 *s. a. V Hal.* | iul.] *V?*, iun. *Hal.* | cereali *Hal.* 11 pachonio *S*, piconio *R* 12 institutant *V* 13 sub] su M^a | sua *V* | simulaetates R^a | securi *R* 14 possit M^a | *s. a. V Hal.* | id.] k. id. *V* 16 quod] quidem M^a | *s. a. V Hal.* 18 april. *V* 20 si] *VQ*, sin *CRM* | necisses *V uel* V^a | *etiamsi)* etiam *R* | soluen M^a 21 sunt *CM* | ad] a M^a | redundant *V* | *s. a. V Hal.* | VI id.] *V*, VII k. *Hal.* | III] iu *V?* 23 melitiae] *VM*, militiae *CR*, mellitae *S* | hiique *CRM* | doctare M^a | te] de te *C*, de *M* 24 moderatum est] moderatores R^a?, moratum M^a 25 *s. a. V Hal.* | clemente] *V*, clementino *Hal.* 26 si] li M^a, *om.* R^a 27 dubitaturus] ignarus *C* 28 excucionem M^a | aperte R^a 29 libertum M^a | deprehendantur M^a | *s. a. V Hal.* | clementino *Hal.* 32 post *om.* R^a 33 *s. a. V Hal.* | v *om. Hal.* 35 octauiano *S*, octauie *M* 36 gesta] uestra *V*, γεγενῆσθαι *B* 37 ignotas R^a | non *om. V contra B* 39 *s. a. V Hal.*

13 Idem A. Longino. Tutores debita pupillaria seu deposita reposcentes ad [B 38, 9, 27] satisdationem compelli non posse manifestum est. PP. viii k. Mai. Arriano et Papo conss. a. 243

14 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Clementi. Rationes curae administratae [B 38, 9, 28] ante impletum uicesimum et quintum annum durante officio posci iure non posse manifestum est. PP. prid. non. Avg. Philippo A. et Titiano conss. a. 245

15 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Licinio. Si non subscripsisti [B 38, 9, 29] quasi fideiussor, frustra uereris, ne ex ea intercessione, qua signasti ut curator, olim liberatus (ut adfirmas) sententia praesidis, ex officio curatoris conueniri possis. PP. prid. non. Mart. Diocletiano iii et Maximiano AA. conss. a. 287

16 Idem AA. et CC. Procvlo. Non omni titulo rerum[1] pupilli potestatem [B 38, 9, 30] alienandi tutores habent, sed administrationis tantum causa distrahentes, quae uenum eis dare licet, iustam causam possidendi comparantibus praestant. cum itaque donare nulla ratione res eorum quorum administrant negotia potestatem habent, uindicare dominium a possidentibus non prohiberis. S. x k. Mai. Heracliae AA. conss. a. 293

17 Idem AA. et CC. Martiali. De successione sua tutores frustra timent, [B 38, 9, 31] cum his qui tutelam administrauerunt testamenti factio non denegetur. nec de bonis suis donare aliquid probibentur. S. xvi k. Nov. Sirmi AA. conss. a. 293

18 Idem AA. et CC. Sotericho. Debitoribus pupillae pro officii ratione, [B 38, 9, 32] tutorem te constitutum adseuerans ad te nominum periculo pertinente, parere solutioni denuntia. qui si satis non fecerint, in uenditione pignorum uti communi iure potes. S. prid. k. Ian. Sirmi AA. conss. a. 293

19 Idem AA. et CC. Vindiciano. Tutor licet absens decreto datus, si sciens [B 38, 9, 33] se sollemniter non excusauerit, administrationi constituitur obnoxius. S. iii id. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

20 Imp. Constantinvs A. Pro officio administrationis tutoris uel [Th. 3, 30, 1 B 38, 9, 34] curatoris bona, si debitores existant, tamquam pignoris titulo obligata minores sibimet uindicare minime prohibentur. idem est et si tutor uel curator quis constitutus [(Th.)] res minorum non administrauit. D. vii k. April. Treviris Volvsiano et Anniano conss. a. 314

21 [2]Idem A. ad Maximvm pp. Pupillorum seu minorum [Vat. 249 Th. 3, 30, 2 B 38, 9, 35] defensores, si per eos donationum condicio neglecta est, rei amissae periculum praestent. D.[3] iii *non.* Febr. Romae Sabino et Rvfino conss. a. 316

V S (*c.* 14) *P* (37, 13. 14. 16 [19 *p*] 20. 21) *L* (37, 13. 14. 16. 19...21) *C* (*transponit* 37, 17. 18. 19. 16) *R* (*transponit* 37, 16. 15) *M*

---

[1] *requiritur* res (*edd.*) [2] *iunge* 8, 53, 25 *Consult.* 9, 13 [3] pp. (*Vat.*)?

---

1 idem] imp. gord. *PL* | posentes *M* 2 *s. a. V Hal. PL* | pp.] p. *PL* | arriano ... 3 conss. *om. PL* 4 et phil. c. *om. M* | glementi *M* | curie *S* | administratae ante] administrante *S* 5 officium *S* | non posse posci iure *C* | posse] possi. *M*^{a} 6 *s. a. VS Hal.* | pp. prid. non aug.] ppp. u. dā. *S* | a] a. ii *Hal.* | tationo *S* 7 aa.] aa. et cc. *M* | subscripsisse *V*, scripsisti *M*^{a} 8 filiussor *V* | ut *om. M*^{a} 9 sententiam *V uel V*^{a} | possit *M*^{a} | *s. a. V Hal.* 11 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. PLCR* 12 habeant *CR* | causa tantum *M* | uenundare eis *PLCRM*^{b} 14 habeant *C* 15 *s. a. V Hal. PL* | s.] *V*, d. *Hal. PL* | x *om. PL* | heracliae] *Hal.*, heracl. *V*, her. *PL* 16 et cc. *om. CR* 17 administrauerint *M* | testamento *V* | non] nunc *M*^{a} | suis *om. M*^{a} 18 *s. a. V Hal.* 19 et cc. *om. CR* | soterichо] *V*, sotherico *SCRM* | officio *VR*^{a} 20 tut. te] tut. *V* | nominum] nonum *R*^{a}? | periculum *M*^{a} | solutione *R*^{a} 21 fecerit *R*^{a} | potest *VM*^{a} | *s. a. V Hal.* 23 et cc. *om. CR* | decerto *M*^{a} 24 se *om. pLM*^{a} | administrationis *pL*, administraciones *M*^{a}? | *s. a. V Hal.: in pL extat* s. 26 a.] *VPL Th.*, a. c. *M*, a. philiete *C*, a. fileto *R*, a. euphemianae *Hal.* | uel curatoris *om. C* 27 obligato *M*^{a} | monores *P*^{a} 28 uel curator *om. L*^{a} 29 administrauerit *M* | *s. a. V Hal. PL* | treuiris *om. V*, treuiris ... 30 conss. *om. PL* 31 id. a.] id. a. et c. *S*, constantinus et caess. *Vat.* | ad maximum] *PLCR Th.*, maximo *VM* | pp.] pu. *libri plerique Th. Consult.: cf. Mommsen ad Vat.* 249 *in edit. min.* 33 *s. a. Th. V Hal.: in Vat. extat* pp. *et* conss. in foro diui *reliquis abscissis* | non.] k. *V Hal.* | romae *om. V*

22 [1]IDEM A. AD POPVLVM. Lex, quae tutores curatoresque necessitate adstrinxit, ut aurum argentum gemmas uestes ceteraque mobilia pretiosa, urbana etiam mancipia, domos balnea horrea atque omnia intra ciuitates uenderent omniaque ad nummos redigerent praeter
1 praedia et mancipia rustica, multum minorum utilitati aduersa est. Praecipimus [B 38, 9, 36] itaque, ut haec omnia nulli tutorum curatorumue liceat uendere, nisi hac forte necessitate et lege, qua rusticum praedium atque mancipium uendere uel pignorare uel in dotem dare in praeteritum licebat, scilicet per inquisitionem iudicis, probationem causae, interpositio-
2 nem decreti, ut fraudi locus non sit. Ante omnia igitur urbana mancipia, quia totius suppellectilis notitiam gerunt, semper in hereditate et in domo retineant: nam boni serui fraudem fieri prohibebunt, mali, si res exegerit, sub quaestione positi poterunt prodere
2a ueritatem. Atque ita omnia obseruabunt, ut nec inuentaria minuere nec mutare uel subtrahere aliquid tutor ualeat: quod in ueste margaritis gemmis et in uasculis ceteraque sup-
2b pellectili necessarium est. Et tolerabilius est, si ita contigerit, seruos mori suis dominis, quam seruire extraneis. quorum fuga potius tutori adscribitur, siue neglegentia dissolutam
2c patiatur esse disciplinam, siue duritia uel inedia atque uerberibus eos adficiat. Nec enim dominos execrantur, sed magis diligunt, ita ut haec lex per hoc quoque melior antiqua sit:
3 tunc enim remota seruorum custodia etiam uita minorum saepius prodebatur. Nec uero domum uendere liceat, in qua defecit pater, minor creuit, in qua maiorum imagines aut uidere fixas aut reuulsas non uidere satis est lugubre. ergo et domus et cetera omnia immobilia in patrimonio minorum permaneant, nullumque aedificii genus, quod integrum
3a hereditas dabit, collapsum tutoris fraude depereat. Sed et si parens uel cuiuscumque heres est minor reliquerit deformatum aedificium, tutor testificatione operis ipsius et multorum fide id reficere cogetur: ita enim annui reditus plus minoribus conferent quam per
4 fraudes pretia deminuta. Serui etiam, qui aliqua sunt arte praediti, operas suas commodo minoris inferent et reliqui, qui in usum minoris domini esse non poterunt quibusque ars
5 nulla est, partim labore suo partim alimoniarum taxatione pascantur. Lex enim non solum contra tutores, sed etiam contra feminas immoderatas atque intemperantes prospexit minoribus, quae plerumque nouis maritis non solum res filiorum, sed etiam uitam addicunt[2].
5a Huic accedit, quod ipsius pecuniae, in qua robur omne patrimoniorum ueteres posuerunt, fenerandi usus uix diuturnus, uix continuus et stabilis est: quo facto saepe intercidente
6 pecunia ad nihilum minorum patrimonia deducuntur. Iam ergo uenditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti, exceptis his dumtaxat uestibus, quae detritae usu aut [5, 72, 4 mut.]
7 corruptae seruando seruari non poterint. Animalia quoque superuacua mino- [Th. 3, 30, 3] rum quin ueneant, non uetamus. D. ID. MART. SIRMI CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

V (*desinit in* 13 dominis) *PLCRM*

[1] *iungenda est* 2, 27, 2, *fortasse etiam* 4, 32, 25 [2] *idem B:* § 5 *collocata fuerit post* § 2c

1 a.] a. et c. *S* | astringit *PL*, astrictixit R^a, abstringit M^a, abstrinxit M^b 2 arigentum *PL* | uestesque *PL* | mobilia ... 3 atque *om.* L^a | peciosa P^a, precia M^a 3 intra ciu.] *VQ*, intra ciu. sunt M^a, quae intra ciu. sunt $PLCRM^b$ 5 tuorum P^a | ue] uel M^a | forte hac *PL* 6 qua] que R^a?M^a | uel] uel que V^a | pignore *V* | in dotem] ut donationem propter nuptias uel in dotem *R* | dare] dare uel *V* 7 praeterito PL^aCRM^a? | probat. caus.] et prob. caus. et *CR*, et prob. caus. *M* 8 ante] inter R^a | uerbana M^a 9 notitiam] non eciam M^a? | retineantur CR^aM^b, φυλαττέσθωσαν *B* 10 mali ... 11 obseruabunt *om.* M^a 11 inuentario *PLR*, inuentari* M^a, inuentarum M^b | nec mutare *om.* L^a 12 ceteraque suppellecti *V*, ceterisque suppellectilibus P^bL^a, ceterasque supellictili M^a 13 est et] et P^bL^a, est L^b | tollerabilium *L*, tolerabilios R^a, *inc.* M^a | moris P^aM^a 15 ducia P^a | inediae PL^a 16 dominus C^a | haec] in haec P^a | per] pro *PLCR* 18 deficit PLM^a 19 non uidere fixas aut reu. uidere M^b 20 permaneant] semper perm. *M* 22 est heres *CR* 23 referre P^tL^t | redditis M^a 24 diminuta *C?RM?*, deminuant *PL* | arte praed. sunt *CR* | suas] su** P^a 25 relinqui M^a | poterint CR^b, poterint R^a 26 est] estque M^a 27 etiam] eciam et *M* | contra] in*** M^a | intemparantes M^a 28 nobis PL^t | res] alias res spem P^a, spem P^bL^a? | abdicunt L^bCR^b 29 accidit M^a | posuerint *C* 30 facto *om.* R^a 31 adducantur M^a 32 detri R^a | aut] seu *M* 33 potuerint *PL* 34 ueniant M^a | *s. a. Th. Hal. PL* | id.] III id. *Th. contra* 2, 27, 2. 5, 72, 4 | sirmi] *Th. cum* 2, 27, 2, *om. Hal. PL cum libris ad* 5, 72, 4 | et constantio (constantino *Hal.*) c. *om. PL*

23 IDEM A. FELICI. Si tutoris uel curatoris culpa uel dolo, eo [Th. 3, 30, 5 mut. B 38, 9, 37
quod uectigal praedio emphyteutico impositum minime dependere uoluissent, minori[1] fuerit
amissum, damnum quod ei contigit ex substantia eorum resarciri necesse est. D. XIIII
K. MAI. CONSTANTINOPOLI DALMATIO ET ZENOPHILO CONSS. a. 333
24 [2]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Tutores uel [Th. 3, 30, 6 mut.
curatores, mox quam fuerint ordinati, sub praesentia publicarum personarum inuentarium
1 sollemniter rerum omnium et instrumentorum facere curabunt. Aurum argentumque et
quidquid uetustate temporis non mutatur, si in pupilli substantia reperiatur, in tutissima
custodia collocent, ita tamen, ut ex mobilibus aut praedia idonea comparentur aut, si forte
(ut adsolet) idonea non potuerint inueniri, iuxta antiqui iuris formam usurarum crescat
accessio, quarum exactio ad periculum tutoris pertinet. D. VI K. MART. CONSTANTINO-
POLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
25 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP.[3] Sancimus creatione tutorum et curato- [B 38, 9, 38
rum cum omni procedente cautela licere debitoribus pupillorum uel adultorum ad eos solu-
tionem facere, ita tamen, ut prius sententia iudicialis sine omni damno celebrata [Inst. 2, 8, 2
1 hoc permiserit. Quo subsecuto, si et iudex pronuntiauerit et debitor persoluerit, sequitur
huiusmodi causam[4] plenissima securitas, ut nemo in posterum inquietetur: non [(Inst.)
enim debet, quod rite et secundum leges ab initio actum est, ex alio euentu resuscitari.
2 Non autem hanc legem extendimus etiam in his solutionibus, quae uel ex reditibus uel ex
pensionibus uel aliis huiusmodi causis pupillo uel adulto accedunt: sed si extraneus debitor
ex feneraticia forsitan cautione uel aliis similibus causis solutionem facere et se liberare
desiderat: tunc enim eandem subtilitatem obseruari censemus. D. X K. MART. CONSTAN-
TINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
26 IDEM A. IOHANNI PP. Cum quaedam mulier testamento condito filium suum [B 38, 9, 39
praeterisset, idem autem filius, qui praeteritus erat, uel fratris uel extranei esset tutor uel
curator, qui scriptus a matre tutoris fuerat heres, in praesenti specie manifestissimum erat
1 stare tutorem uel curatorem in praecipiti loco. Siue enim auctoritatem suam uel consen-
sum ad adeundam hereditatem praestare pupillo uel adulto minime uoluerit, ne ex hac
causa sua iura aliquod patiantur praeiudicium, satis ei imminet periculum tutelae uel
utilis negotiorum gestorum actionis, ne pupillus uel adultus utpote ex illius tarditate laesus
litem ei ingerat: siue huiusmodi timore perterritus auctor fuerit pupillo uel adulto, aliud
periculum emergebat: dum enim alii consentit, ipse sua iura perdit: uidebatur etenim
confirmare matris suae iudicium, quod oppugnandum esse existimabat. Et multae aliae

P (*c.* 24) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] id *uel* ius *uel simile quid excidit* [2] *a Theodoro Hermopolita* (*Heimbach Anecdota* 1 *p.* 225 *c.* 24 *citatur sub numero* κε', *in* *BΣ* 28, 4, 37 *c.* 28 (§ 1*a.* 2*b*) *sub numero* κθ': *quod errore factum esse inde patet, quod permultis locis huius editionis numeri confirmantur in adnotationibus Thalelaei et Theodori ad h. t.* (*BΣ* 38, 9, 14 *seqq.*) [3] *constitutionem suggerente Triboniano ad Caesarienses aduocatos promulgatam esse referunt Inst. l. c.* [4] solutionem *Inst.*

---

1 a.] a. et c. *S* 2 emphiteucio M^a | defendere M^a | minoris CR^bM | fuerint M^a 3 admissum CM^a | resarcire C^aRM^a | *s. a. Th. Hal.* | XIII *Hal.* 4 xenophilo *Hal.* 5 aa.] a. et c. *S* | euticiano *PLR* | pp. *om. CR* 6 publicarum] supplicarum M^a 8 imitatur R^a 9 collent P^a | tamen] tam M^a | comparentur ... 10 idonea *om.* R^a 10 asolent P^aM^a | potuerunt *C* | iuris formam] *M Th.*, formam iuris *PLCR* | adcrescant *R*, adcrescunt *C* 11 accessione CR^a | *s. a. Th. Hal. PL* | VI] *Th.*, VII *Hal.*, uiii *PL* | const. ... 12 conss. *om. PL* 13 creationem C^aM^a 14 tutela R^a | pupillorum debitoribus *R* 15 iudicis *R* 16 quo subsecuto] quod **secuto M^a | pronunt.] hoc pr. *C* 17 causas *R* 18 ex alio] exilio R^a 19 legem *bis* M^a | ostendimus R^a | redit.] h redit. R^a 20 accidunt *C* 21 deliberare R^a 22 desiderant C^a | obseruare *R. om.* M^a | *s. a. Hal. R* (*del.* R^b) | d. ... constantin. *om. R* 23 uu. cc. *om. R* 24 idem] impr. iustinianus *S* 25 qui praeterius M^a | fratres M^a | esse M^a 26 manifestum *R* 27 staret R^a | uel curatorem *om.* R^a | in *om.* C^a 28 de adeundam hereditatem R^a, ad e*d*m (eandem?) hereditatem M^a, de adeunda hereditate R^b 29 aliquid M^a | patiuntur R^a 30 negotiorum ... adultus *om.* R^a | pillus M^a | illis M^a 31 siue] si uero R^a | timore] errore R^a, terrore R^b | praeteritus R^a 32 consensit *M* | ipsa C^aR^a? 33 multae] in lite M^a | insuper aliae *R*

insuper species oriuntur, ex quibus uerendum est tutori uel curatori circa suas res prae-
3 iudicium, puta in hypothecis et aliis uariis casibus. Inuenimus autem generaliter definitum post officium depositum omnes actiones, quas tutor uel curator ex necessitate officii sub-
4 ierit, in quondam pupillum uel adultum transferri. Quare tam optimo exemplo argumentati non et in aliis omnibus casibus, in quibus ueretur tutor uel curator, ne praeiudicium
5 aliquid ei fiat, timorem eius remouemus? Damus igitur eis cum summa fiducia res pupillorum uel adultorum gubernare, scituris, quod lex nostra eis sua iura immutilata reseruat nihil ex huiusmodi auctoritate uel consensu praeiudicii subituris. D. x k. Sept. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

27 Idem A. Iohanni pp. Constitutionem, quam nuper fecimus[1] disponentes, [B 38, 9, 40] quemadmodum debent solutiones in contractibus minorum causa fieri siue ex reditibus siue ex pensionibus siue ex aliis similibus *causis*, etiam in usuras extendimus, quae tamen non summatim neque ex multis annis collectae iam debentur, biennales metas et centum solidorum quantitatem minime excedentes. D. k. Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

28 Idem A. Iohanni pp. Sancimus neminem tutorum uel curatorum pupilli [B 38, 9, 41] uel adulti uel furiosi aliarumque personarum, quibus tam ex ueteribus quam ex nostris constitutionibus curatores creantur, defensionem quam pro lite susceperunt recusare, sed ab initio litis modis omnibus memoratas personas defendere et litem praeparatam secundum leges instruere scientes, quod et hoc munus necessarium est tam tutelae quam cura-
1 tioni. Et si hoc recusauerint uel subire distulerint, non solum utpote suspecti amoueantur amissa eorum existimatione, sed etiam ex substantia sua omne detrimentum, quod antelatae
1a personae ex recusatione defensionis sustineant, resarcire cogantur. Sed et si quis ex quadam interpellatione admonitus, propter litis instructionem[2] consuetam cautelam exposuerit, uel post litem contestatam, quam per se et non per procuratorem suscepit, uel demens uel furiosus factus fuerit, sancimus continuo curatorem ei in competenti iudicio ordinari cura et prouisione tam iudicis, sub quo lis uertitur, quam cognatorum et propinquorum et actoris, si uoluerit, ut non ab eo instituta lis diutius protrahatur: necessitatem habente
2 creando curatore defensionem subire et cetera litis adimplere. Personis etiam, quae periculo proprio uel suae substantiae tutores uel curatores petierunt, siue matres forte fuerint uel quidam alii, compellendis eos, quos ordinauerint tutores uel curatores, praeparare talem
2a subire defensionem. Vel si illi noluerint hoc facere et propter huiusmodi defensionis recusationem tutela uel curatione remoueantur, sic necessitatem imponimus memoratis personis alios tutores uel curatores ordinare in ipsis gestis, in quibus tutores uel curatores crean-
2b tur, ex sua confessione declarantes talem subire defensionem. Ne autem tales personae sine prouisione debita relinquantur uel contra eos agentium iura diutius protelentur, sancimus continuo, id est post recusationem defensionis, in casibus uidelicet, in quibus (sicut dictum est) hoc fieri possit, creationem aliorum tutorum uel curatorum celebrari: cognatis

P (*c.* 28) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *c.* 25 *h. t.* [2] cum *ins.* (*Mommsen*)

---

2 puta … definitum *om.* R^a | casibus] CR^b, causis *M*, θέμασι *BΣ* (κ.π.) 4 in] ut R^a | uel adultum *om.* M^a | transferre *R* | argumentati (—tari M^a) non] M^aQ^a, argumentati (—tari C^a) nec non CM^b, argumenti R^a, argumentati R^b | in *om.* M^a | omnibus *om.* *R* | uertetur R^a 6 aliquod M^b 8 auctoritatem uel consensum M^a | *s. a. Hal.* 10 idem] impr. iustinianus *S* 11 solutionis C^aM^a 12 causis] casibus CR^bM, *om.* R^a, *cf. p.* 473, 20 | usuris C^a 13 summatis R^a | annis] neque a. R^a | iam] **iam C^a 14 *s. a. Hal.* *M* (*ubi collocatur post* 16 pp.) | k.] *M*, x k. *Hal.* | post *om.* *M* 15 uu. cc. *om.* *M* 16 idem] impr. iustinianus *SPL* 17 aliorumque C^aR | ex tam R^a 18 constitutionis P^a, legibus *CM* | susceperint *R* 19 litis] lites C^a 20 et *om.* *PL* | minus M^a | tute M^a 21 et] sed *PL* | suspecti] ammoti suspecti L^a 22 estimatione *R* 23 sustineat P^a 25 uel] ut *L* | non per] non P^a 26 curat. ei continuo R^a | ordinati L^a 28 instuta *P* 29 defensioni C^a? | quae *om.* P^a | periculum P^a, in periculo L^a 30 uel suae] et uel suae P^a? | petierunt … 31 curatores *om.* M^a 31 quaedam aliae *CR* | ordinauerit C^a 32 illi *om.* R^a 33 tutela] a t. CM^b | sic *om.* L^bCRM 34 uel] et *CM* 37 causis *C* | in quibus uidelicet *CR*

aliisque propinquis uel adfinibus uel creditoribus uel aliis quorum interest adeuntibus uel admonentibus eos, qui secundum leges ius habent tutores uel curatores constituere.
3 Defensionem autem et nomen eius in hoc casu apertius declarantes, ne forte putauerint tutores uel curatores grauamen sibimet imponi, illam decernimus defensionem eos subire, quae non satisdatione pro euentu litis constituitur, sed ut tantummodo litem secundum legum ordinem pro pupillo uel adulto aliisque personis instruant, licentiam ex hac nostra auctoritate habentes sine decreto res quarum gubernationem gerunt pro cautela litis subsignare.
4 Omnem autem dubitationem pro defensione pupillorum et adultorum aliarumque personarum penitus amputantes sancimus omnes tutores uel curatores non alias creari, nisi prius cum aliis sollemnibus uerbis, quae pro gubernatione rerum tam in gestis quam in cautionibus ab his conscribuntur, et hoc specialiter expresserint, quod omnimodo sine ulla dilatione defensionem pro pupillis et adultis aliisque supra memoratis personis subire eos necesse est.
5 Hisque adicimus nullam neque in hoc capitulo ambiguitatem relinquentes tutoribus et omnibus curatoribus licere fructus, siue qui ex reditibus praediorum colliguntur siue ex substantia personarum quarum gubernationem habent inuenti fuerint, id est uinum et oleum et frumentum uel cuiuscumque speciei sunt, sine decreto distrahere iusto pretio, quod in his locis, in quibus uenditio celebratur, tunc temporis noscitur obtinere, et[1] quae ex uenditione eorundem fructuum colliguntur pecuniae, cum alia pupillorum uel adultorum aliarumque personarum substantia administrentur. D. XII K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.[2] a. 531

XXXVIII
R DE PERICVLO TVTORVM ET CVRATORVM R

1 IMP. ALEXANDER A. QVINTO. Et qui notitiae causa liberti tutores dantur, [B 37, 7, 60] quamuis soli administrandorum negotiorum pupillorum siue adultorum facultatem interdum non accipiant propter tenuitatem sui patrimonii, periculo tamen omnes sunt obligati, siue ea, quae scire deberent ex utilitate eorum, tutores siue curatores dissimulauerunt aut fraudem aliquam adhibuerunt uel cum aliis participauerunt aut, cum suspectos facere deberent, in officio muneris uel obsequio debito cessauerunt. PP. VIIII K. FEBR. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

2 IDEM A. SATVRO. Ad eos, qui in alia prouincia tutelam administrant, peri- [B 37, 7, 61] culum administrationis ex persona tutorum, qui in alia prouincia res pupilli gerunt, non porrigitur. PP. NON. IVL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

3 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. GRATIANO. Si res pupillares, quas [B 37, 7, 62] horreo conditas habere aut etiam uenumdare debuisti, in hospitio tuo, ut adseueras, ui ignis absumptae sunt, culpam seu segnitiam tuam non ad tuum damnum, sed ad pupilli tui spectare dispendium minus probabili ratione deposcis. PP. III K. APRIL. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

P (37, 28. 38 R 2) *L* (*ut P*) *CRM* (26 nt ex … 28 *in litura latent*) *Q* (*ad u.* 26…28)

---

[1] ut (*Mommsen*)? [2] D. xv k. Nou. … uu. cc. anno secundo (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 180)?

---

1 uel adf.] et adf. *CM* 2 habeant *R* 3 in *om. PL* 4 inponere $C^a M^a$ 5 tantummodo *om. M* | litem] in l. *C* 6 ordinem legum *R* | hac *om. L* 7 habente M^a 9 uel curatores] R^b *cum B:* πάντα ἐπίτροπον καὶ κουράτωρα, *om.* $PLCR^aM$ 10 nisi] ni P^a | pro *om.* M^a | in gestis] gestis PL^a 12 supra] simul supra *C* 14 colligantur *R* 15 substantiae personaerum R^a | habeant *R* 16 et frum.] frum. *PLR* | specie *L* | sine] siue R^a 17 crelebratur P^a 19 aliarumque *om.* M^a | amministrent *P* | *s. a. Hal.* 22 periculum *S* 23 quanto *M*, quinto et quintotie *S* (*scil. ortum ex* et qui notitiae) | liberi R^a 24 ministrandorum M^a 26 deberent] *CR*, debent *Q* 27 suspectus R^a, susceptos C^a 28 muneris] *CQ*, ***oris R^a, tutoris R^b | debito obsequio *Q* | *s. a. Hal.* 30 idem] imp. alex. *PL* | aliena *LC* 31 aliena prouincia *LC*, aliam prouinciam M^c 32 *s. a. Hal.* 33 et philippo cons. *M*, *om. C* 34 uendere *C* 35 ignis] gnis R^a | tuam] stuam R^a 36 *s. a. Hal.*

4 IDEM A. ET C. FLORO. Tutoribus seu curatoribus fortuitos casus, aduersus [B 37, 7, 63] quos caueri non potuit, imputari non oportere saepe rescriptum est. PP. XII K. SEPT. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SEVERO. Si tutor petitus uel [B 37, 7, 64] testamento datus tutorem te constitutum esse non ex remissioris neglegentiae uitio, sed iustae ignorationis ratione non didicisti idque liquidis probationibus ostenderis, periculo eius temporis, quod ignorante te transmissum est, non teneberis. PP. III ID. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

6 IDEM AA. ET CC. EPICTETO. Temporis, quod insequitur post tutelae trans- [B 37, 7, 65] lationem, administrationis officio finito ad eos qui fuerunt tutores gerendae rei non pertinere periculum rationis est. S. V K. DEC. CC. CONSS. a. 294

XXXVIIII

℞ QVANDO EX FACTO TVTORIS VEL CVRATORIS MINORES AGERE VEL CONVENIRI POSSVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SEPTIMO. Iuliana, cuius tibi curatores condemnati sunt, [B 37, 9, 8] si uicesimum quintum annum aetatis egressa est, actio iudicati utilis aduersus ipsam bonaque eius exercenda est. nam tutores curatoresque finito officio non esse conueniendos ex administratione pupillorum adulescentiumque saepe decretum est. PP. VIII K. IVL. ROMAE ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. SOSANDRO. Etsi tutores tui, cum pecuniam pupillarem [B 37, 9, 9] crederent, ipsi stipulati sunt, utilis actio tibi datur. PP. XV K. SEPT.

3 IMP. GORDIANVS A. PRVDENTIANO. Si in rem minoris pecunia profecta sit, [B 37, 9, 10] quae curatori uel tutori eius nomine mutuo data est, merito personalis in eundem minorem actio danda est. PP. NON. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MAXIMIANAE. Si hi, qui [B 37, 9, 11] te in pupillari aetate constituta fuerunt tutores, postea in administratione perseuerantes uel curatores constituti tua praedia locauerunt, eos competenter conueni: sed ex eorum contractu utilis tibi quaeri potuit contra successores conductoris actio. S. III NON. MART. AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. ONESIMAE. Per tutorem pupillo actio nisi certis ex causis [B 37, 9, 12] quaeri non potest. D. ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

P ([38, 4 *p*] 39 ℞ 2...4) *L* (38, 4. 39 ℞ 2...4) *CRM*

---

1 aa. et cc. *R*, a. et cc. *M* | fortuitus *C* 2 quod M^a | non oportere *om.* M^a | *s. a. Hal.: in pL extat* pp. x 4 impp.] mp. *R* 5 remissionis C^aRM^b, re remission*s M^a | neglegentiae ... 6 ignorationis *om.* M^a? | neglegentio R^a 7 *s. a. Hal.* 9 aa. et cc.] a. *S* | aepitecto *R*, episteto *M* 11 *s. a. Hal.* 13 ex] de *M*, *om. S* 14 minoris C^aM^a | conuenire SP^b, uenire P^a | possit P^a, possint P^bC 15 antonius *M* | septimo] *S*, septimio CM^a, septimia M^b, septimio militi *R* | iuliana *om.* M^a | sunt si] sint *uel* fuit M^a 17 non] o non R^a | conuen. esse *C* 18 *s. a. Hal.* | iul., *quod in editione excidit, in addendis suppl. Hal.* 20 imp. alex.] idem *PL* | sosandro] *CR*, synandro *S*, zodandro *PL*, sorachoro *M* 21 *s. a. PL* 22 re *R* 23 tutori uel curatori L^b, uel tutori *om.* L^a | nomine] PLM^b, nomine minoris CR^bM^a, nomine minoris eius R^a 24 *s. a. Hal. PL* 25 imp. *R* | et c. *S*, *om. PL* | maxime *S* 26 fuerint PL^aR^a 27 competeter P^a | sed] sed et RM^b 28 conductores P^a | actio] actio ** per tutorem pupillo ... dari non potest M^a (*sc. ex c.* 5) | *s. a. Hal. PL* | s.] sd. *L* 29 aa. conss. *om. PL* 30 unisimae *C*, onissimae *R* 31 quaeri] dari *M* | *s. a. Hal.*

XXXX

℞ SI EX PLVRIBVS TVTORIBVS VEL CVRATORIBVS OMNES VEL VNVS AGERE PRO MINORE VEL CONVENIRI POSSVNT ℞

1 Imp. Antoninvs A. Miltiadi. Ab uno ex tutoribus uel curatoribus posse [B 37, 7, 66] causam minoris defendi, cum alii tutores uel curatores eum defendere noluerint, ignorare non debes. PP. non. Nov. Messala et Sabino conss. a. 214

2 Imp. Constantinvs A. et Licinivs C.[1] ad Symmachvm. Si diuisum [Th. 2, 4, 1, 1 B 37, 7, 67] administrationis periculum per prouincias sit, his tantum omnibus insinuari conuenit et ab ipsis inferri litem, qui in ea prouincia tutelae uel curae officium sustinent, ne de aliis prouinciis defensores minorum ad iudicia producantur. D. prid. non. Febr.[2] Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

XXXXI

℞ NE TVTOR VEL CVRATOR VECTIGAL CONDVCAT ℞

1 Imp. Antoninvs A. Sexto. Competens iudex non ignorat non esse admittendos [B 38, 13, 1] ad uectigalia conducenda eos, qui pupillorum uel adulescentium tutelam seu curam
1 administrant uel eius administrationis rationem nondum reddiderunt. Sed quamuis contra interdictum ad uectigale conducendum accesseris, tamen, quoniam ultro me adisti, si tam
2 uectigali quam pupillis satisfeceris, falsi crimine carebis. Cum autem fisco iam obstrictum postea tutorem esse dicas, periculo te[3] excusare poteris. PP. viii k. Avg. Romae Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

XXXXII

℞ DE TVTORE VEL CVRATORE QVI SATIS NON DEDIT ℞

1 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Titio et Flaviano. Si nondum [B 38, 8, 10] uobis aetas legitima completa est, satisdationem ab his, quos minus idoneos curatores uobis ab aduersario, cum magistratu fungeretur, datos dicitis, postulate. prohibentur enim ab administratione, nisi securitati uestrae satisdatione prospexerint. PP. non. Ivl. Aemiliano et Basso conss. a. 259

2 [4]Idem AA. et Valerianvs C. Evploio. Et eum tutorem qui superest, si [B 38, 8, 11] secundum praesidis praeceptum et iuris formam satis non dat, remoueri a tutela (si inopia

V (*incipit u.* 5 tutoribus) *P* (42 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] et Licinius C. *om. Th. recte: adiectum uidetur ex subscriptione* [2] Sirmio. accepta viii id. Mart. Corinthi *ins. Th.* [3] postea tutorum te subiectum esse dicas periculo, te (*Mommsen*)? [4] *iunge* 5, 36, 4

1 *rubricam tituli* 41 *hoc loco habet R* 3 unum *S* 4 possint *C* 5 antoninus] authito *M* | melthiadi *S*, militiadi *CM*, casio mileti *R* 6 minorum *M* | aliis M^a 7 *s. a. V Hal.* 8 c.] consul M^a, *om. S* | ad symm. *om.* M^a 9 per prouincias] peruincias M^a 10 inferre M^a | ea prouincia] ea pro *V*, eam prouinciam *C* 11 producantur] *R Th.*, perducantur *VCM* | *s. a. Th. V Hal.* 12 v *om. Hal.* 15 antonius *M* 17 contra *om.* R^a 18 uectigalem VC^a, uectigal C^bRM | ultro me] ultro e *uel* ultrone V^a, ultr.ne M^a 19 crimini C^a | iam] te iam *C* | abstrictum M^a 20 postea tut. esse] τότε πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ἐκκλήθη *B* excusari M^a | *s. a. V Hal.* 23 tutorum M^a | uel] et *S* | dedit] debet PL^a 24 impp.] mp. *R* | ual. et gall.] ualens gratianus *S* | titio] *SC*, tito *M*, *om. R*, *deficit V* 25 aetas uobis *R* | legitimam *V* | completa *om.* M^a | quo *V* 26 ab *om.* C^a | fungerentur M^a | ab *om.* M^a 27 ni prospex. secur. uestrae satisd. *R* | *s. a. V Hal.* 28 et basso *om. V* 29 aa.] a. *S* | et ual. c. *om. C*, et *om. M*, ualerianus *om. S* | ual.] cc. *R* | c.] caess. *V*, cons. *M* | euploio] *V*, euphoio *S*, eupoloio *C*, eupolio *R*, euproio *M* 30 si nopia M^a

hoc faciat, sine infamia, si fraude, etiam cum nota) aditus prouinciae rector iubebit: et in locum defunctorum alios idoneos substitui praecipiet, praesertim cum patrimonium pupilli
1 noua hereditate auctum esse proponas. Tutores autem dati ab heredibus eorum, quos decessisse dicis, rationem tutelae reposcent. PP. ID. MAI.[1] SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA.[2] STRATONICAE. In dubium non [B 38, 8, 12] uenit tutores, qui non testamento dati sunt, administrandi potestatem nisi satisdatione
1 emissa saluam tutelam fore non habere. Si igitur tutor, qui pro tutelari officio [2, 40, 4] non cauerat, iudicio expertus est, aduersus[3] eum lata sententia iuri tuo officere non
2 potuit, nec ea quae ab eo gesta sunt ullam firmitatem obtinent. Frustra igitur in integrum restitutionis auxilium desideras, quando ea quae ab eo gesta sunt[4] ipso iure irrita sunt. PP.[5] XVIII K. IAN. NICOMEDIAE DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS.[6] a. 287

4 IDEM AA. ET CC. TERTVLLO. Non omnium tutorum par similisque causa [B 38, 8, 13] est. quapropter exemplo testamentarii confirmatum a praeside uel datum ex inquisitione non onerari satisdatione rem saluam fore pupillorum manifestum est, pluribus autem datis ex inquisitione tutoribus illum, qui satis secundum formam edicti rem pupilli saluam fore dedit, in administratione praeferri iam dudum obtinuit. S. ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

5 IMPP. CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS AA. ET SEVERVS ET MAXIMINVS CC. [B 38, 8, 14] Tutor, qui satisdationem, cum dare debuit, minime interposuit, nihil omnino ex bonis
1 pupilli alienare potest. Posteaquam autem ad tutelae administrationem electus est, et bonorum possessionem pupilli nomine agnoscere eum potuisse et cetera eius, quae tempore artarentur, persequi debuisse aperte claret. D. XI K. IAN. CONSTANTIO V ET MAXIMIANO V AA. CONSS. a. 305

XXXXIII
℞ DE SVSPECTIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DOMITIAE. Libertum tuum et tutorem filii tui, si fraudulenter res eius administrare existimas, suspectum facere potes, modo si officium eius pubertate pupilli finitum non est. nam si eo iure tutor esse desiit, iudicio tutelae conueniendus est. PP. ID. AVG. ROMAE DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IDEM A. LONGINO. Curatores quidem suo periculo, quanto tardius ad eos [B 37, 10, 12] tutela transfertur, cessant. quod si id fraude factum existimas, suspectos eos postula: qui si submoueri meruerint, in locum eorum alios accipies. PP. ID. IAN. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

V P (42, 5. 43 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] Mart. 5, 36, 4 [2] AA. et CC. *l. gem.* [3] contra *l. gem.* [4] qui legitimae administrationis personam sustinere non potuit *ins. l. gem.* [5] s. *l. gem.* [6] Nicomediae CC. conss. (= *a.* 294) *l. gem. recte, quamquam is annus hoc loco non conuenit temporis ordini*

1 prouinciae rector] prouinciae *V* 2 praesertum *M*ª 3 actum *CM*ª | quos] que hos *M*ª*?* 4 *s. a. V Hal.* 5 impp.] mp. *R* | aa.] aa. et c. *S* | stationicae *VM*, statronice *C* 8 iure tuo *V*, iura tua *CM*ª 9 nullam *M*ª 10 restitutionibus *R*ª 11 *s. a. V Hal.* 12 aa. et cc.] a. *C* | tertullio *S* | pars *M*ª 13 exemplo ... 14 est] *V*, cum (causam cum *R*ª) exemplo ... sit *CRM* 14 honorarii *M*ª*?* 15 inquisitioni*(bus?) *C*ª | illum *om. R*ª | pupillo *CR*, pupilli* *M*ª*?* 16 administrationem *R* | *s. a. V Hal.* 18 imp. *R* | const.] diocl. et max. const. *L*ª | aa. et *om. CM* | seu. et maximianus *SVR*, seu. et max. *PL*, maximo et seuero *C*, seuero et maximiano *M* | cc.] conss. *M*, *om. C* 19 qui satis *om. M*ª | bonis] nouis *V* 20 ad] a *C*ª | et *om. PL* 21 et *om. C*ª | que eius *C* | tempora *C*ª 22 debuisset *L*ª | declaret *V* | *s. a. V Hal.* | d.] dix. *Hal.* | v *om. Hal.* | max. iu *V*, maximo (maximiano *in addendis*) II *Hal.* 25 suspectis] s. rebus *S*, s. tutoribus *C* 26 antonius *M* | tuum *om. M*ª 27 suspectum] susceptam spect* *M*ª | potest *V* | pupilli *om. M*ª 28 iudicio] in iudicio *M* | *s. a. V Hal.* 29 duobus] d. et *Hal.* 30 quando *C* 31 id fraude] *VE*, in fraude *C*, fraude *R*, in fraudem *M* | postulas *V* | qui] qua *R*ª 32 meruerunt *M* | *s. a. V Hal.* | cereali *Hal.*

3 Imp. Alexander A. Fortvnatae. Praeses prouinciae tutores filiorum [B 37, 10, 13] tuorum strictioribus remediis adhibitis omnimodo administrationis officium compellet agnoscere. quod si in eadem contumacia perseuerauerint, suspectos postulare, ut alii in locum eorum petantur, non prohiberis. PP. id. Ian. Alexandro A. iii et Dione conss. a. 229

4 Idem A. Thalidae. Etiam testamento patris tutorem datum suspectum [B 37, 10, 14] postulare potes, si fraudem tutoris argueris. PP. v id. Sept. Alexandro A. iii et Dione conss. a. 229

5 Idem A. Asclepiadi. In postulandis suspectis tutoribus seu curatoribus [B 37, 10, 15] non uires patrimoniorum principaliter, sed an nihil segniter, nihil fraudulenter geratur, perpendi oportet. PP. viii k. Ian. Maximo ii et Paterno conss. a. 233

6 Imp. Gordianvs A. Felici. Pietatis fungeris munere, qui fratris tui filios, [B 37, 10, 16]
1 ut necessitudo sanguinis suadet, protegere conaris. Si igitur tutores uel curatores eorum
non recte administrant, suspectis eis postulatis atque ostensis, ut alii in loco eorum con-
2 stituantur, facile impetrabis. Quod si nihil in fraudem egerunt, uerum ita egeni sunt,
ut in eorum administratione fratris tui filiorum substantia periclitetur, an eis iniungendus
3 sit curator, qui idoneis facultatibus sit, rector prouinciae aestimabit. Remouendi autem
licentia non solum parentibus utriusque sexus, sed etiam cognatis et extraneis et infamibus
et ipsi cuius res administrantur, si non impubes sit, arbitrio cognatorum bonae opinionis
constitutorum conceditur. PP. v id. Nov. Pio et Pontiano conss. a. 238

7 Idem A. Gorgoniae. Eum, quem ut suspectum tutorem uel curatorem [B 37, 10, 17] accusas, pendente causa cognitionis abstinere ab administratione rerum tuarum, donec causa finiatur, praeses prouinciae iubebit. alius tamen interea in locum eius in administratione rerum ordinandus est. PP. vii k. Mart. Sabino ii et Venvsto conss. a. 210

8 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Procvlo. Si non suspectum con- [B 37, 10, 18] tutorem tuum postulare ac remouere ab administratione bonorum pupilli curaueris, admitti nequaquam potest ratio desiderii tui iam nunc postulantis tutelam tibi nomine eiusdem pupilli restitui. PP. xiii k. Nov. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

9 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Ammiano. Suspectos [B 37, 10, 19] tutores ex dolo, non etiam eos, qui ob neglegentiam remoti sunt, infames fieri manifestum est. S. viii k. Mai. CC. conss. a. 294

XXXXIIII

℞ DE IN LITEM DANDO TVTORE VEL CVRATORE ℞

1 Imp. Antoninvs A. Miltiadi. Si quas petitiones aduersus pupillos tuos habes, dirigere eas potes, adsistentibus causamque defendentibus contutoribus tuis, cum et, si alios tutores non haberent, ad hoc genus litis defendendae curatores accipere deberent. PP. xiii k. Avg. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

V (*deficit in* 28 et cc. ham) *P* ([43, 4 *p*] 44 ℞ 1) *L* (43, 5. 4. 44 ℞ 1) *CRM*

---

2 strictionibus R^a | remed. adhib. *bis* M^a | compellit C^a 3 loco *CM* 4 *s. a. V Hal.* 5 a.] aa. *V*, a. et c. *pL*, a. et cc. *M* 6 potes] *VC*, posscis *pL*, possis *RM* | tutori *V uel* V^a | *s. a. V Hal. pL: apud Hal. est subscriptio c.* 5 | v] *pL et sic uel* iii *uel* x *V* | id. ... 7 conss. *om. pL* | alex. *bis V* 8 idem] imp. alex. *PL* | asclepiodi *R* 9 patrimonium *L* | segn. nihil] segn. P^a | generatur M^a 10 *s. a. V Hal. et Hal. ad c.* 4 | viii] *V Hal. ad c.* 4, vi *Hal. h. l.* 11 pietatis] si aetatis R^a | fingeris M^a | munere qui] muneris C^a 13 non ... eorum *om.* M^a | locum CM^a 14 quod *om.* C^a | in (* M^a) fraude *M*, fraude (*om.* in) *C* | egeni ... 15 admin. fra *om.* V^a (*suppl. manus* 2) 15 eis] his *V* | iungendus *R*, adiungendus *C* 16 idoneus *M* | existimabit *R* 17 infamibus] *ne muta: infamibus enim hoc casu pro aliis postulare permittitur:* affinibus, *quod habet* M^b, *collocari non potuisset post* extraneis 18 impuberes sint *C* 19 *s. a. V* (*euanidis* nou. ... conss.) *Hal.* 20 a.] a. et c. *S* | quem] que M^a 21 cognacionis M^a | ab *om.* M^a 22 administracionem *M* 23 *s. a. V Hal.* 24 et phil. philippo *M* 26 potest] post M^a 27 *s. a. V Hal.* | xiiii *Hal.* 28 impp.] mp. *R* | damiano *S*, amiano *M* 30 *s. a. Hal.* 32 lite *RM* | tutorem uel curatorem *S*, uel cur. *om. R* 33 antonius *M* | a. *om. C* | meltiadi *SC*, militiadi *PLRM* 34 potest P^a 35 haberetur M^a | defendere (*uel* defende) C^a | *s. a. Hal. PL* | xiii] xiiii *P*, iii *L* 36 antonino ... conss. *om. PL*

2 Imp. Alexander A. Evaristo. An tibi partis fundi paterni uindicatio BΣ 38, 9, 39
1 competat, is cuius de ea re notio est aestimabit. Respicere autem debes officium, in quo
te esse tutorem dicis, ne ob eiusmodi petitionem euictione secuta ultra pretii quantitatem
auctoris heredem pupillum tuum oneres, qui laudatus per te defendi debeat, cum aut com-
2 pensationis rationem habere aut contrario tutelae iudicio experiri possis. Sed ne tuum ius,
si quod habes, impediatur, ad eam rem defendendam, quae aduersus te uindicantem agenda
erit, curatores pupillo petuntur. PP. xii k. Mai. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224

3 Imp. Gallienvs A. Valerio. Ad protegendam causam tutor siue curator B 37, 6, 15
datus conueniri non potest administrationis periculo, cum sola suscepti negotii tutela mandata est. si nihil igitur, ut adlegas, praeter negotium gessisti, frustra conueniris. PP. k. April. Valeriano et Lvcillo conss. a. 265

4 Idem A. Irenaeo. Ad litem datus tutor si quid bona fide erogasti, a contutoribus more solito exigere potes. PP. k. Nov. Paterno et Arcesilao conss. a. 267

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Tigrani. Siue ex testamento siue iure legitimo fratris tui filiorum tutelae onus ad te pertineat, uereri non debes de his quaestionibus, quas aduersus fratrem quondam tibi fuisse dicis, cum, si qua emerserit lis, procuratore dato et illis curatore ad litem constituto et sollemnitati iuris, ubi tutor exigitur, et indemnitati utriusque prospici possit. S. iiii k. Mai. CC. conss. a. 294

XXXXV

℞ DE EO QVI PRO TVTORE NEGOTIA GESSIT ℞

1 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Marcello. Etiam mulieres, si res pupillares pro tutore administrauerunt, ad praestandam rationem tenentur. PP. Aemiliano et Basso conss. a. 259

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Marco. Non utiliter nominatus tutor pupillorum agendo nomine, licet ex eorum persona iniunctam impleat intentionem, exceptione 'si tutor non est' submouetur. D. non. Dec. CC. conss. a. 294

XXXXVI

℞ SI MATER INDEMNITATEM PROMISERIT ℞

1 Imp. Alexander A. Brvttiae. Suo potius periculo magistratus tutores quos petisti dederunt, quam tu contra sexus condicionem alicui ex ea obligatione obstricta es, quod tuo periculo tutores filiis tuis dari postulasti. PP. iii id. Mart. Maximo *ii* et Vrbano conss. a. 234

2 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Asclepiadi et Menandro. Quaedam B 38, 8, 22
pupillorum uestrorum a matre itemque auo paterno administrata eorumque nomine indemnitatem uobis promissam esse adseueratis. quae si ita sunt et idem pupilli legitimae aetatis effecti non aduersus matrem suam itemque auum, sed contra uos congredi malunt, non

P (44, 4. 45 ℞ 1) *L* (*ut P*) *CR* (45 ℞ 44, 5 *transponit* R^a) *M* (*transponit* 44, 4. 2. 3)

---

1 euaristo] *S*, euaresto *PLCR*, uaresto *M* | partis] patris M^a 3 tutoris C^a 4 cum *om.* M^a*?* 5 tute M^a | ne] nec M^a*?* 6 habet M^a | agendi R^a 7 petantur C^b | *s. a. Hal.* | et] ii et *Hal.* 8 gallius *M* | protegandam R^a | siue curator *om. R contra B* 9 sola] ea sola *C* | suscepti (—ta *alt. l.*) negotii *bis* R^a 10 gesti M^a | *s. a. Hal.* 11 luciano *Hal.* 12 idem] imp. gall. *PL* | a.] a. et c. *S* | hyrineo *S* 13 *s. a. Hal. PL* | paterno ... conss. *om. PL* 14 imp. *R* | tigrano *C* | ex *om.* M^a 17 illis] lis R^a | sollempnitate R^aM^a 18 indempnitate M^a | utrisque M^a | *s. a. Hal.* 21 imp. *R* | ualerius *S* | si mulieres *C* 22 teneantur *C* | *s. a. Hal.* 24 aa. et cc.] et c. *S* 25 iniunctas i. intenciones *M* 26 non *om.* C^aR^a | *s. a. Hal.* 29 bruttie curie *S*, brutiae *CR*, butie *M* 31 tutore M^a*?* | *s. a. Hal.* | ii] iii *Hal.* 33 et phil. c.] et philippo cons. *M*, *om. R* | et menandro *om. S* 34 indemnitatem ... 481, 1 immerito *bis* R^a 36 facti M^a | auium *R alt. l.*

immerito indemnitatem ab his praestari desiderabitis, quos et administrationem suo periculo
pridem suscepisse proponitis. PP. IIII ID. IVL. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246
3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. GAIANO. Ob tutorem [B 38, 8, 23
non idoneum a matre petitum frustra uobis eam teneri contenditis, cum non, nisi specia-
liter eius periculo dari decreto fuisset comprehensum, ex ea obligatione obstricta est. S.
K. DEC. AA. CONSS. a. 293

XXXXVII

℞ SI CONTRA MATRIS VOLVNTATEM TVTOR DATVS SIT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. TERTIO. Si contra matris ultimam [B 38, 8, 24
uoluntatem Fuscinium filio communi tutorem datum probaueris, eum sine damno existima-
tionis a tutela remouendum praetor decernet. quae rescriptio, si in fraude conuictus fuerit,
non suffragabitur. PP. XIII K. MART. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

XXXXVIII

℞ VT CAVSAE POST PVBERTATEM ADSIT TVTOR ℞

1 IMP. PHILIPPVS A. DEXTRO. Tutores, qui necdum administrationis rationem[1] [B 38, 9, 14
ad curatores transtulerunt, defensioni causarum pupillarium adsistere oportere saepe rescrip-
1 tum est. Et ideo, si (ut proponis) instrumenta, quibus adseri possunt causae prouocationis,
etiam nunc hi quorum meministi apud se detinent, aditus praeses prouinciae periculi sui
eos admoneri praecipiet. PP. XII K. NOV. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

XXXXVIIII

℞ VBI PVPILLI EDVCENTVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. DIONYSODORO. Educatio pupillorum tuorum nulli [B 38, 2, 7
1 magis quam matri eorum, si non uitricum eis induxerit, committenda est. Quando autem
inter eam et cognatos et tutorem super hoc orta fuerit dubitatio, aditus praeses prouinciae
2 inspecta personarum et qualitate et coniunctione perpendet, ubi puer educari debeat. Sin
autem aestimauerit, apud quem educari debeat, is necessitatem habebit hoc facere, quod
praeses iusserit. PP. VII ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. GRATAE. Vtrum nepos [B 38, 2, 8
tuus ex filia apud te an patruum suum morari debeat, ex singulorum adfectione et qui
magis ad suspicionem ex spe successionis prop*i*or sit, aestimabitur. S. XVIII K. NOV.[2]
NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

P (49 ℞ 1) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 46, 3) *CRM*

---

[1] redddiderunt neque administrationem *secundum B ins.* (*Mommsen*) [2] Ian. (*Mommsen*)?

1 praeparari *M*ᵃ*?* 2 *s. a. Hal.* 3 imp. *D*, mp. *R* | galano *S* 5 *s. a. Hal.* 10 imp. *C*, mp. *R* | aa.] a. *C* 12 praeter *C*ᵇ | decernit *M* | fraudem *CRM* | coniunctus *R*ᵃ 13 suffragabit *M*ᵃ*?* | *s. a. Hal.* 15 *rubricam om. R*ᵃ | post *om. M*ᵃ | adsit] hac sit *S* 16 administrationis rationem] *C*, administrationem *R*, administraciones *M:* οἱ ἐπίτροποι οἱ μηδέπω λόγους τῆς ἐπιτροπῆς ἐπιδεδωκότες μηδὲ μετενεγκόντες τὴν διοίκησιν ἐπὶ τοὺς κουράτωρας *B* 17 causarum *om. R* | pupillarum *CM*, pupilla*rium *R*ᵃ | oportet *R*ᵃ 18 si *om. M*ᵃ*?* 19 nunc *om. R* | adtus *M*ᵃ 20 *s. a. Hal.* 22 pupilli edocentur *S*, pupillus educetur *CR* 23 dionysodoro] *LR*, dionisidoro *P*, dionisiodoro *CM* | edu**to *P*ᵃ | tutorum *PR*ᵃ*M*ᵃ 25 cognatam et tutores *R*ᵃ 26 condiccione *M*ᵃ*?* | sin … 27 debeat *om. P*ᵃ*R*ᵃ 27 is] si *M*ᵃ | quod] quem *C*ᵇ*M*ᵇ*:* ἀνάγκην ἔχοντος τοῦ κελευομένου πᾶσι τρόποις λαμβάνειν τὸν ἄνηβον *B* 28 *s. a. Hal.* 30 an] an apud *Q*ᵇ 31 suspectionem *M*ᵃ*?* | proprior *CRM*, ἐγγύτερος *B* | *s. a. Hal.*

L

℞ DE ALIMENTIS PVPILLO PRAESTANDIS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Favstino. Pupillus, si ei alimenta a tutore suo non [B 38, 2, 9] praestantur, praesidem prouinciae adeat, qui, ne in alimentorum praestatione mora fiat,
1 partibus suis fungetur. Idem est et si de statu pupilli seu adulti et de bonis eius controuersia pendeat. PP. vi id. Ivl. Romae Laeto ii et Cereale conss. a. 215

2 Imp. Alexander A. Avfidio. Quod plerumque postulatur, ut arbitrio prae- [B 38, 2, 10] toris alimenta pro modo facultatum pupillis uel iuuenibus constituantur, pro officio suo hi
1 qui aliena negotia gerunt, ne apud iudicem controuersiam habeant, faciunt. Ceterum si bonus uir et innocens tutor arbitrio suo aluit pupillos (quod interdum etiam necesse est fieri, ne[1] secreta patrimonii et suspectum aes alienum, quod melius est interim taceri quam, cum de modo bonorum quaeritur, ultro proferri et apud acta ius dicentis contra utilitatem pupillorum signari), non dubio accepto ferre debebunt ea, quae uir bonus arbi-
2 trabitur merito ad exhibitionem educationis ministeria studiaque erogata esse. Nec ferendus est iuuenis, qui, cum praesens esset studiisque eruditus atque alitus est, si ea per alium se consecutum non probet, sumptusque[2] recuset, quasi uento uixerit aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit. PP. non. Dec. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

LI

℞ ARBITRIVM TVTELAE ℞

1 Imp. Antoninvs A. Leoni. Cum tutelae administratae ratio a te peti [B 38, 3, 26] coeperit, neque ueritati neque iustis probationibus officit, quod (ut dicis) testator modum patrimonii sui uerbis testamenti ampliauit uel minuit. PP. v k. Oct. Romae dvobvs Aspris conss. a. 212

2 Idem A. Praesentino. Nomina paternorum debitorum si idonea fuerunt [B 38, 3, 27] initio susceptae tutelae et per latam culpam tutorum minus idonea tempore tutelae esse coeperunt, iudex qui super ea re datus fuerit dispiciet: et si palam dolo tutoris uel manifesta neglegentia cessatur, tutelae iudicio damnum, quod ex cessatione accidisset, pupillo praestandum esse statuere curabit. PP. non. Ivl. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

3 Idem A. Vitalio. Curator, qui post decretum praesidis, sublata pecunia, [B 38, 3, 28] quae ad comparationem possessionis fuerat deposita, praedium sibi comparauit, elige, utrum malis in emptione tibi negotium eum[3] gessisse, an, quia in usus suos conuersae pecuniae sunt, legitimas usuras ab eo accipere: secundum quae iudex tutelae iudicio redditus partem religionis implebit. PP. iii k. Ivl. Romae Laeto ii et Cereale conss. a. 215

V (*incipit* 11 est interim) *P* (51 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] ne] *requiritur* propter [2] que *del.* (*Hal.*) [3] curator ... negotium eum] curatorem ... negotium?

---

2 pupillorum *SR* | prestandae *S* 3 antonius *M* 4 in *om. R* 5 fung***tur M^a | adulti] aduci M^a 6 *s. a. Hal.* 7 ausidio *R*, euphido *M* 8 hi *om. M* 9 qui] qui in C^a 10 et] aut *M* 12 ultro *om.* M^a | dicendis *V* 13 debebunt *om.* M^a 14 merito] digne ac merito *R* | educionis M^a | stuaque M^a 15 praesens esset (pr. esse M^a, pr. aut R^a) studiisque] pro censu studiis *proponit Mommsen* | est *om. R* | alium] ali*m in M^a? 16 consecutus *V* | prohibet $C^a M^a$? | quasi] et quasi *R* 17 studioque C^a | umbui R^a? | *s. a. V Hal.* 19 arbitrum P^a, de arbitro P^b*L*, de arbitrio R^b, *deficit* M^a 20 antonius *M* 21 sufficit R^a 22 testamentum R^a | *s. a. V Hal.* | romae *om. Hal.* | duobus] d. et *Hal., deficit V* 24 praesenti *R* | fuerint R^a*M* 25 tutorum] τοῦ ἐπιτρόπου *B*, *cf. u.* 26 26 eam rem *M* 27 neglegencia manifesta *M* | cessatur] *VC*, cessatum est *RM* | quod] qui M^a? | ex cessatione] excusacione M^a 28 esse] est esse R^a | *s. a. V Hal.* 29 curator qui ... 31 negotium eum gessisse] κουράτωρ τις ... ἠγόρασεν ἰδίῳ ὀνόματι ἀγρόν. δίδοται ἐξουσία τῷ ἐλάττονι ἢ τὸν ἀγρὸν λαβεῖν *B* | praesidi M^a 30 ad] a M^a 31 malis] aliis M^a | in emptionem] inuencionem M^a? | egisse *C* | conuersit R^a? 33 *s. a. V Hal.* | romae *om. Hal.* | cereali *Hal.*

4 IMP. ALEXANDER A. AGLAO. Eum, qui bonis paternis secundum edicti for- [B 38, 3, 29
1 mam abstentus est, hereditariis actionibus conueniri nulla ratio suadet. Nec ad rem facit, quod aduersus curatores, si non consulte abstentus sit, actio competat: nihil quippe in ea quae ex officio gesta sunt uel geri debebunt ueniet[1], sed culpa solum quantique interfuit
2 eius non fuisse abstentum aestimatur. Cui consequens est, ut, si propter eam causam transegisti cum *curatoribus*, nulla aduersus te creditoribus patris tui petitio competat. PP. III K. MAI. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

5 IMP. GORDIANVS A. VICTORINO. Omnes tutores seu heredes eorum, qui [B 38, 3, 30 administrauerunt tutelam, ad eundem iudicem ire debere iam pridem constitutum est. cum igitur patrem tuum cum alio tutelam administrasse adlegas, praeses prouinciae eundem iudicem aduersus te atque heredes contutorum patris tui dare debebit, quatenus quisque condemnari debeat, examinaturum. PP. X K. AVG. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SEPTIMO ET CONONI. Cum inter- [B 38, 3, 31 dictae uenditionis uitium etiam pretii fraude tutor uester cumulasse proponatur, non dubitabit praeses prouinciae, quando uenditionem confirmare uoluistis, residuum pretium cum
1 usuris uenditae a tutore possessionis celeriter uobis restitui iubere. Quod autem petitis ab heredibus eius qui uendidit pretium uobis exsolui, superfluo a nobis desideratis, quia nec praesidis experientiam possit latere, tutores qui gesserint siue heredes eorum ob ea negotia, quae per eos administrata sunt, principali loco conueniri debere, ceteris ob culpae rationem non seruati detrimenti periculo substitutis, uel, si pariter administrasse doceantur, etiam aduersus unum liberum experiundi arbitrium competere, ita ut actiones, quas aduersus alios habetis, ad electum transferantur. PP. IIII K. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

7 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Quidquid tutoris dolo uel lata culpa uel [B 38, 3, 32 leui culpa siue curatoris minores amiserint uel, cum possent, non quaesierint, hoc etiam in tutelae siue negotiorum gestorum utile iudicium uenire non est incerti iuris. S. PRID. ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. DALMATIO. Tutores tutelae conueniri longi temporis [B 38, 3, 33 praescriptio non prohibet. unde si his transactione uel nouatione atque acceptilatione liberationem non praestitisti, apud rectorem prouinciae quaecumque tibi debentur repetere non prohiberis. S. XVI K. MAI. AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. IVLIANO. Tutorem quondam, ut tam rationem quam si [B 38, 3, 34 quid reliquorum nomine debet reddat, apud praetorem conuenire potes. quamuis enim

V P (51, 4. 7. 12 [8 *p*]) *L* (51, 4. 7. 12. 8) *CR* (R^a *om.* 10 eundem ... 15 prouinciae) *M*

[1] debuerunt (*sic Hal.*) uenient?

1 imp. alex.] idem *PL* | agleo R^a, agla *M* | qui] qui a *P* 3 curatores] *V cum B*, curatores seu curatores R^a, curatores uel tutores $PLCR^bM$, tutores W^a | competat] ei c. (conpetit *M*) *PLRM* | in ea quae] eorum quae in ea *uidetur legisse aut emendasse Thal.:* οὐδὲ γὰρ τὴν κληρονομίαν κατεδέξατο, ὡς οὐδὲν (*scr.* οὐδέ) νῦν κινεῖ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἢ κουρατώρων ὡς κακῶς διοικησάντων τὰ τῆς κληρονομίας ἐκείνης πράγματα *B* 4 gereri *V* | culpam *PL* | solum] *V*, solummodo *PLCRM* 5 fuisset R^a 6 tranegisti M^a | curatoribus] *scripsi cum BΣ* (κ.π.), cur. uel tutoribus *VCRM*, tutoribus uel cur. *PL* | conpetit M^a 7 *s. a. V Hal. P* | conss. *V* 9 tutelae R^a | iudicem uenire *V*, *om.* R^a | iam pridem *om.* R^a 12 *s. a. V Hal.* 13 aa.] a. et c. *S* | hononi *S* 15 firmare R^a 17 pretium qui uendidit *R* | superfluo] et s. C^a, ex s. $C^bR^bM^b$?, superflu* M^a, fluo a nobis *in paginae exitu om. V* 18 ob] ad M^a 19 ob] sub M^a 20 seruanti C^a | detmento R^a 21 competeret *R* 22 habes *VCR^a* | transferantur] VR^a?, transferas *C*, transferatis R^bM | *s. a. V Hal.* 24 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. PLM* | andro *R* | lata] leui L^r | uel leui culpa] *VC*, uel leui RM^b, *om.* PLM^a: πρόσκειται εἰς τὸ κατὰ πόδας ἢ λέβεμ κοῦλπαν *BΣ*, *quae cum adnotentur ad B* κατὰ δόλον τῶν ἐπιτρόπων, *uerba* uel lata culpa *fortasse delenda sunt cum* L^r (*u. s.*) 25 uel ... quaesierint *om. C* | possent] *dett.*, possint *V?PLRM* | adquisierint *R* 26 in *om.* L^a | seu *L* | *s. a. V Hal.* 28 delmatio *S* | conuenire M^a 29 uel nouatione atque acceptilatione] atque acc. p^aL', aut acc. M^a, atque nouatione L^r: uel nouatione *tuentur B:* ἐὰν οὖν μὴ γέγονε διάλυσις ἤτοι διὰ μεταθέσεως καὶ ἀποχῆς ἀναιρεθῇ ἡ ἀγωγή, *om. index Theod.* (*BΣ*) εἰ μὴ γέγονε ἀκκεπτιλατίων ἢ διάλυσις 30 praestiti M^a | petere *pLC*, ἀπαιτεῖν *B* 31 *s. a. V Hal.: in pL extat* s. | XIV *Hal.* 32 iulianae *R*, iul. *V* 33 relinquorum M^a | apud *om.* M^a

matrem tuam susceptis bonis uestris indemnitatem pro hac administratione tutori se praestituram promisisse proponatur, tamen aduersus tutorem tibi tutelae, non aduersus matris successores ex stipulatu competit actio. S. PRID. K. IAN. AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. POMPONIO. Si defunctus tutelam uestram administrauit, [B 38, 3, 35] non rerum eius dominium uindicare uel tenere potes, sed tutelae contra eius successores
1 tibi competit actio. Debitum autem aliis indiciis probari oportet. nam quod neque ipse neque uxor eius quicquam ante administrationem habuerunt, non idoneum huius continet indicium: nec enim pauperibus industria uel augmentum patrimonii, quod laboribus ac multis casibus quaeritur, interdicendum est. S. XI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. CHRYSIANAE. Tutor post puberem aetatem puellae si [B 38, 3, 36] in administratione conexa perseuerauerit, tutelae actione totius temporis rationem praestare cogitur. sin autem post finitam administrationem in isdem rebus minime se immiscuerit, temporis quod insequitur periculum ad eum non pertinet. S. V K. DEC.[1] ANCHIALO CC. CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. QVINTILLAE. Tutelae actio tam heredibus quam etiam [B 38, 3, 37] contra successores competit. S. X K. DEC. SIRMI[2] CC. CONSS. a. 294

13 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Veteris iuris dubitationem decidentes [B 38, 3, 38] sancimus, si quidem tutor uel curator pro substantia pupilli uel adulti aliquid ubicumque dixerit ad maiorem quantitatem eam reducens, siue pro utilitate pupilli uel adulti siue per solam simplicitatem siue per aliam quamcumque causam, nihil ueritati praeiudicare, sed hoc obtinere, quod ipsius rei inducit natura et mensura pupillaris uel adulti ostendit
1 substantiae. Sin autem inuentario publice facto res pupillares uel adulti conscripserit et ipse per huiusmodi scripturam confessus fuerit ampliorem quantitatem substantiae, non esse aliud inspiciendum nisi hoc quod scripsit, et secundum uires eiusdem scripturae patrimonium pupilli uel adulti exigi: neque enim sic homo simplex, immo magis stultus inuenitur,
2 (1) ut et in publico inuentario contra se scribi aliquid patiatur. Illo procul dubio obseruando, ut non audeat tutor uel curator res pupillares uel adulti aliter attingere uel ullam sibi communionem ad eas uindicare, nisi prius inuentario publice facto secundum morem solitum res eis tradantur: nisi testatores qui substantiam transmittunt specialiter inuentarium
3 conscribi uetauerint. Scituris tutoribus et curatoribus, quod, si inuentarium facere neglexerint, et quasi suspecti ab officio remoueantur et poenis legitimis, quae contra eos interminatae sunt, subiacebunt et postea perpetua macula infamiae notabuntur, neque ab imperiali beneficio absolutione huiusmodi notae fruituri. D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

LII

℞ DE DIVIDENDA TVTELA ET PRO QVA PARTE QVISQVE TVTORVM CONVENIATVR ℞

1 IMP. GORDIANVS A. OPTATO. Si post finitum administrationis officium col- [B 38, 14, 1] legae tui indemnitati praestandae idonei fuerunt posteaque, dum non conueniuntur, minus

V P (51, 12 [8 *p*] 13) *L* (51, 12. 8. 13) *CR* (*omissis* 38 imp. gord. ... 39 posteaque *finem* 52, 1 *ad* 51, 13 *adscripsit et* 52 ℞ *ad* 52, 2 *adposuit* R^a) *M*

[1] Nou. (*Mommsen*)? [2] Sirmi *del.*

1 tutoris *R*M^a 2 promisse M^a 3 *s. a. V Hal.* 6 conpetit actio tibi *M* | conprobari *M* 7 admin.] admin. eius *M* 8 agmentum M^a | ac] *V*, et *CRM* 9 *s. a. V Hal* | x *Hal.* 10 chrusiano *M*, lysitaniae *S*, casiane *C* | uberem R^a 13 *s a. V Hal.* | v] *V?*, *om. Hal.* 15 etiam] actio R^a, *om.* *PL*R^b 16 *s. a. V Hal.* | x *om. V* 17 iustinianus *M* | iucris L^a 18 substantiam *V* 20 pro sua simplicitate $P^x L^t R^b M$, *deficit* R^a , praeiudicari L^a 21 stendit *V uel* V^a 22 confecto *C* | pupillaris L^a | conscripseret R^a 23 per *om.* R^a | scriptura R^a | confusus M^a? | esse non aliud est R^a, non aliud esse R^b 24 inscripsit *PLM* 26 ut et] ut *R* 29 ei L^b | dantur M^a? | testatorestatores P^a 30 uetuerint *C*M^b 32 macula infamiae] infamia *M* 33 fruitur*** (int?) P^a | *s a. V Hal. PL* | k.] idib. *Hal.* | const. *om. PL* 34 cc. conss.] ee. V^a, ee. d. * (s?) V^b? 36 et *om.* M^a 37 tutor *R* 39 indempnitate M^a

idonei effecti sunt, uitium alienae cessationis ad dispendium tuum pertinere iuris ratio non
patitur. PP. VI ID. MAI. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241
2 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA.[1] PRIMIGENIO. Si diuisio ad- [B 38, 14, 2]
ministrationis inter tutores siue curatores in eodem loco seu prouincia constitutos necdum
fuit, licentiam habet adulescens et unum eorum eligere et totum debitum exigere, cessione
uidelicet ab eo aduersus ceteros tutores seu curatores actionum ei competentium facienda.
1 In diuisionem autem administratione deducta siue a praeside siue a testatoris uoluntate
unumquemque pro sua administratione conuenire potest, periculum inuicem tutoribus seu
curatoribus non sustinentibus, nisi per dolum aut culpam suspectum non remouerunt uel
tarde suspicionis rationem mouerunt, cum alter eorum non soluendo effectus sit, uel suspi-
2 cionis causam agendo sua sponte iura pupilli prodiderunt. Nec prodest eis dicentibus
3 contutorem suum non administrasse pupillares res. Sin uero ipsi inter se res administra-
tionis diuiserunt, non prohibetur adulescens et unum ex his in solidum conuenire, ita ut
actiones, quas aduersus alios habet, ad electum transferat. PP. HEMESAE XV K. APRIL.
CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284
3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ZOTICO. Licet tutorum [B 38, 14, 3]
conuentione mutuum periculum minime finiatur, tamen eum qui administrauit, si soluendo
sit, in primo loco eiusque successores conueniendos esse non ambigitur. S. IIII K. OCT.
CC. CONSS. a. 294

LIII
℞ DE IN LITEM IVRANDO ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ASCLEPIODOTO. Aduersus heredem [B 38, 15, 1]
tutoris ad transferendam tutelam iudicem accipiens tempore litis ad puberem instrumenta
pertinentia restitui desiderabis. quod si dolo non exhibeantur, in litem iurandi tibi facultas
erit, modo si quondam pupillo debitam adfectionem ad uincula quoque religionis extendere
uolueris. PP. K. AVG. GETA II CONS. a. 205
2 IMP. ANTONINVS A. SEVERO. Is, qui rationes tutelae seu curae reposcit, [B 38, 15, 2]
inuitus in litem iurare compelli non potest. sed uolens ita demum audiendus est, si heres
per longam successionem tutoris instrumenta pupillaria dolo[2] circumueniendi pupilli gratia
1 exhibere non uult. Sin uero neque dolus neque lata culpa neque fraus heredis conuincetur,
omissa iurisiurandi facultate iudex de ueritate cognoscet, quae etiam argumentis liquidis
inuestigari potest. PP. XI K. OCT. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212
3 IDEM A. PRISCIANO *MILITI*. Summa sententia comprehensa, [Consultatio 9, 8 B 38, 15, 3]
quam cessantibus curatoribus quondam tuis iudex secutus iurisiurandi a te prolati religio-

V P (53 ℞ 2) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] Impp. Carinus et Numerianus AA. (*edd.*)? [2] dolo *del.* (*Mommsen*)

2 *s. a. V Hal.* | VI] *sic potius quam* iii *V* | mai.] *V*, mart. *Hal.* 3 impp. *VC*, mp. *R* | carinus] c. *V* | et *om. M* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *VCR* | primogenio *S* 5 elige M^a 6 ei] eis *V* 7 administrationem V^b, admiserat rationem V^a? | uoluntatem V^a 9 re*ue-runt M^a 10 suspectionis M^a | remouerunt C^a | sit *om.* M^a | suspecionis M^a 11 perdiderunt R^a | decentibus R^a 12 ipsis V^a, uisi R^a? 13 prohibentur M^a 14 *s. a. V Hal.* | emissāē *V*, emissa *Hal.* | XII *Hal.* 15 caro *V* | aa. *om. V* 16 tutorem conuencionem M^a? 17 peculum V^a 18 in primo] VW^a, primo in *CRM* | esse *om.* M^a | *s. a. V Hal.* 21 lite *SRM* 22 aa.] aa. et c. *S* | asclppio M^a, ascleppio M^b, *om. S* 23 ad] ut M^a? | iudices *R* | actipies M^a 25 erit] et V^a 26 *s. a. V Hal.* | geta ii conss. *V*, antonino a. II et geta II coss. *Hal.* 27 antoninus] alexander *M* | seu] se M^a | poscit PM^a 28 sed] sed si C^a | per longam si heres successionem P^a, si heres pro longa successione *RM*, διὰ τῆς μακρᾶς διαδοχῆς *ΒΣ* (κ.π.) 30 conuincitur M^a *cum ΒΣ* (κ.π.) ἐλέγχεται, conuincatur M^b 31 iudex de ueritate *om.* V^a (*suppl. m.* 2): ὁ δικαστὴς περὶ τῆς ἀληθείας *ΒΣ* (κ.π.) 32 *s. a. V Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 33 prisciniano M^a | militi] *Consult.*, *om. libri* | sentenciam compraehensam M^a 34 tuis] quis *VC*, ** M^a | perlati *Consult.*

nem in condemnationem deduxit, minui pacto non potuit. PP. K. IVL. LAETO II CEREALE CONSS. a. 215

4 IMP. GORDIANVS A. MVCIANO. Alio iure est tutor, alio heres eius. tutor [B 38, 15, 4] enim inuentarium ceteraque instrumenta si non proferat, in litem iusiurandum aduersus se potest admittere: at enim heres eius ita demum, si reperta in hereditate dolo malo non exhibeat.
1 Sed cum aduersus ipsum tutorem litem contestatam esse dicatis, transferentibus in heredes eius actionem praeses prouinciae partes suas exhibebit non ignorans, nisi exhibeantur instrumenta, quatenus iuxta formam constitutionum partes suas debeat moderari. PP. VII K. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ARTEMIDORO. Licet aduersus heredes ob non factum inuentarium iusiurandum in actione tutelae praetermitti placuerit, iudicem tamen uelut ex dolo tutoris aliis indiciis instructum aduersus eos ferre sententiam conuenit. S. VIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

LIIII

℞ DE HEREDIBVS TVTORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FVSCIANO. Heredes tutoris ob neglegentiam, quae non latae culpae comparari possit, condemnari non oportet, si non contra [B 38, 7, 9] tutorem lis inchoata est neque ex damno pupilli lucrum captatum aut gratiae praestitum sit. PP. VI ID. MART. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

2 IMP. ANTONINVS A. VALENTINIANO ET MATERNO. Pater uester tutor uel [B 38, 7, 10] curator datus si se non excusauit, non ideo uos minus heredes eius tutelae uel utili iudicio conueniri potestis, quod eam tutelam seu curam non administrasse dicitis: nam etiam cessationis ratio reddenda est.
1 Prius tamen propter actum suum eos conueniendos esse qui administrauerint saepe rescriptum est. PP. XI K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IDEM A. AVITAE. Aduersus heredes quondam tutoris tui tutelae actione [B 38, 7, 11] consiste. in iudicium autem ueniet etiam id, quod tibi tutor ex causa fideiussionis debuit. PP. III NON. IVL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

4 IMP. ALEXANDER A. FRONTINO. Heredes eorum, qui tutelam uel curam [B 38, 7, 12] administrauerint, si quid ad eos ex re pupilli uel adulti peruenit, restituere coguntur: et in eo autem, quod tutor uel curator administrare debuit nec administrauit, rationem reddere eos debere non est ambigendum. PP. VIII K. NOV. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

LV

℞ SI TVTOR NON GESSERIT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. ZOTICO. Certum est non solum eos qui gesserunt, sed [B 38, 16, 1] etiam qui gerere debuerunt tutelam teneri etiam in ea, quae a contutoribus seruari non

V P (53, 4. 54 ℞ 1. 4) *L* (*ut P*) *CR* (*transponit* 54, 1 ℞) *M*

---

1 *s. a. Consult. V Hal.* | k.] x k. *V* | cereali *Hal.* 4 lite *PL* | aduersum *PL* | se] se pro debet *M*ᵃ 5 hereditatem *L* 6 dicas *L* 7 in] *V*, uobis in *PLCRM* | actiones *M* | exhibebit ... 8 partes suas *om. R*ᵃ | exibebit *bis P*ᵃ 9 *s. a. V Hal. PL* | VII] ui *PL* | pio et *om. PL* 10 arthimidono *M* 11 herede *uel* herede* (s *uel* m) *V*, heredem *CRM*ᵃ*?* 12 iustrictum *M*ᵃ 13 *s. a. V Hal.* 15 de her. tut.] *sic Latine BΣ* 17, 2 *sch.* 42 16 imp. *L* | aa.] aa. et c. *S*, *om. R* | heredis *L*ᵃ 18 gratia *RM*: κατὰ χάριν παρεχώρησεν *B* | prestitu *M*ᵃ 19 *s. a. V Hal. PL* | VI] u *L* 20 antonius *M* | a. ualentiniano (ualent. *V*, ualenti *R*) et] *SVR*, a. *C*, ualentiuus aa. *M* 21 heredis *M*ᵃ | utile *M*ᵃ 22 eam] eum *M*ᵇ | dicitos *V* 23 est] non est *C*ᵃ 24 saepe rescr.] se perscr. *R*ᵃ | *s. a. V Hal.* 26 a.] aa. *V* | uitae *M* | heredem *M* | actione *om. M*ᵃ 27 consistet *V* | etiam *om. M*ᵃ 28 *s. a. V Hal.* | III] IV *Hal.* 30 administrauerunt *PLCM* | adultae *C* 32 *s. a. V Hal.* | III] ii *V* 36 iotico *M?* 37 gere *M*ᵃ | tutela *R*ᵇ*M*ᵇ, tutel* *M*ᵃ: οἵτινες χειρίζειν ὤφελον τὴν ἐπιτροπήν *B*

1 potuerunt, si modo, cum suspectos facere deberent, id officium omiserunt. Tu autem, etsi contra patronum tuum famosam actionem instituere non potuisti, prouidere [6, 6, 1] tamen, ne quid tutelae deesset, necessariis postulationibus apud eum, cuius de ea re iurisdictio fuit, potuisti. PP. PRID. ID. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IDEM A. IVSTO. Qui se non immiscuerunt tutelae uel curae, ex persona [B 38, 16, 2] eorum, qui gesserunt et idonei sunt, non onerantur. si qua uero sunt, quae, cum geri debuerunt, omissa sunt, latae culpae ratio omnes aequaliter tenet. PP. VIII K. MAI. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

LVI
℞ DE VSVRIS PVPILLARIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PRAESENTINO. Tutorem uel curatorem pecuniae, quam [B 38, 17, 1] in usus suos conuertit, legitimas usuras praestare debere olim placuit. PP. NON. IVN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. AMPLIATO. Eius, quod ex causa tutelae debetur, usu- [B 38, 17, 2] ras praestari oportere dubium non est, quamuis aliis pro participe muneris necessitas solutionis inrogetur, quia id non alias contingit, quam si cessatio contutoris in suspecto faciendo imputari possit. PP. XIII K. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

3 IDEM A. VITALIO. Si pecuniam pupillarem neque idoneis hominibus cre- [B 38, 17, 3] dere neque in emptionem possessionum conuertere potuisti, non ignorabit iudex usuras eius a te exigi non oportere. PP. ID. APRIL. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AVRELIO. Pupillus [B 38, 17, 4]
1 agere uobiscum actione tutelae compelli non potest. Verum aduersus futuram calumniam et ut, si quid ei debetis, cursus eius inhibeatur usurarum, denuntiationibus frequenter interpositis ad iudicium eum prouocate ac, si rem dissimulatione proferat, actis apud praesidem prouinciae factis uoluntatis uestrae rationem declarate: quo facto tam uobis ipsis
2 quam securitati filiorum uestrorum consulatis. Quod et in curatoribus locum habet. PP. III ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

LVII
℞ DE FIDEIVSSORIBVS TVTORVM SEV CVRATORVM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. FELICI. Eligere debes, utrum cum ipsis tutoribus uel curatoribus heredibusue eorum an cum his, qui pro eis se obligauerunt, agere debeas uel, si ita malis, diuidere actionem. nam in solidum et cum reo et cum fideiussoribus agi iure non potest. PP. X K. FEBR. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

V P (56 ℞ 1. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

---

1 cum] eos *C*, * R^a | emiserunt R^a 2 etsi] si M^a 3 deesset] esset R^a | necessarius R^a 4 fuit *om. V uel* V^a, τυγχάνει *B* | *s. a. V Hal. cum l. gem.* | prid.] II *Hal.* | mai.] V^b *cum l. gem.*, mai. a. *uel* mai. x V^a, decembr. *Hal.* 5 cui R^a | non] in non M^a | miscuerunt *C*, immiscuerit R^a 6 onerentur *V*, honorantur M^a, βαροῦνται *BΣ* (*κ.π.*) | sunt *om. M* 7 debuerint CR^bM | omissa sunt] omiserunt *C* | *s. a. V Hal.* 8 et] II et *Hal.* 10 *rubricam om.* R^a | usuribus *S* 11 praesento P^a 12 legitimam V^a, legitima V^b | *s. a. V Hal. PL* 13 antonino ... conss. *om. PL* | IIII] *sic uel* iii *V* 14 eius] euis M^a, * R^a 16 non id RM^o, non in M^a, *deficit V* | contigit *C* | in] uis M^a 17 *s. a. V Hal.* | et] II et *Hal.* 18 idem] imp. alex. *PL* | uitaliam *V* | idoneus L^a 19 empcione M^a 20 *s. a. V Hal.* 21 imp. *M*, mp. *R* | aurelio] *VCM*, aurelio et uultatio *R*, *c.* 4 *om. S*: uultatio *uel, ut alias legitur,* uitalio *ex inscriptione c.* 3 *suppletum uidetur* 22 actionem R^a | adu. futuram] aduersuturam M^a 23 quid] quidem *V* | debitis M^a | interpositus *R* 24 eum *om. C* 25 facti M^a | declarata M^a 26 securitate M^a | filiorum *om.* M^a | *s. a. V Hal.* 27 id. febr.] *V*, kal. sept. *Hal.* 30 felici] *R*, sirmimo *M* (*cf. u.* 27 sirmi). *om. SC*, *euanuit V* | cum *om. V* 31 heredibusue] *V*, seu heredibus *CRM* | eis] his M^b, ** M^a 32 sol. et] sol. R^a 33 *s. a. V Hal.* | x *om. V* | et] II et *Hal.*

2 Idem A. Prisco. Non est ambigui iuris electo reo et soluente fideiussorem [B 38, 7, 13] 1 liberari. Et ideo si simpliciter acceptus est fideiussor in id, quod tutor seu curator debiturus esset, cum proponas tutorem seu curatorem condemnatum soluisse, quid dubium est 2 liberatum esse fideiussorem? Plane si stipulatio rem saluam fore interposita est uel cautum est in id, quod a tutore seu curatore seruari non potest, manet fideiussor obligatus ad supplendam tibi indemnitatem. PP. viii k. Avg. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

LVIII
℞ DE CONTRARIO IVDICIO ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Stratoni. Si pro iudicato contutore [B 38, 18, 1] pecuniam soluisti, nullum iudicium tibi contra pupillum competit, ut delegetur tibi aduersus liberatum actio. quod si nomen emisti, in rem suam procurator datus heredes eius iudicati poteris conuenire. PP. vii k. Mart. Fabiano et Mvciano conss. a. 201

2 Imp. Antoninvs A. Primitivo. Si non ex propria culpa solus pupillae [B 38, 18, 2] condemnatus es, sed absens et indefensus adquieuisti, cum ex causa iudicati satisfacere coeperis, actiones aduersus contutores tuos mandari tibi a pupilla desiderabis uel utili actione uteris. PP. prid. id. Oct. dvobvs Aspris conss. a. 212

3 Idem[1] AA. et CC. Thesidi. Si pater tuus, quem et priuigni sui tutelam [B 38, 18, 3] administrasse proponis, testamento recte facto, pupillo etiam quondam suo herede instituto decessit, quoniam non nisi pro portione hereditaria tutelae petitionem confusione constet extingui, pro residua parte succedentem patri tutelae te conuenit apud competentem iudi- 1 cem reddere rationes. Qui secundum bonam fidem, eorum etiam, quae patrem tuum in re eius erogasse dicis, admissa compensatione, reliqui (si quid amplius debetur) faciet condem- 2 nationem. Quod si sciens amplius in rem suam erogatum agendum propterea tutelae non putauerit, eum contrario iudicio conuenire potes. S. xviii k. Ian. CC. conss. a. 294

LVIIII
℞ DE AVCTORITATE PRAESTANDA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Antoniano. Ne- [8, 37, 7 B 37, 8, 23] que tutoris neque curatoris absentia quicquam stipulationi pro pupillo habitae[2] nocet. Sine die et conss.[3]

2 Idem AA. et CC. Serenae. Nec actiones sine tutoris auctoritate in aetate [B 37, 8, 24] pupillari constituta remittendo quicquam amittere poteris. S. xvii k. Mai. CC. conss. a. 294

V P (59 ℞ [1 *p*] 2, *ubi desinit in* 30 tutoris) *L* (59 ℞ 1. 2) *D* (59 ℞ 1. 2) *CRM*

---

[1] *scribi debuit* impp. Diocletianus et Maximianus [2] pro pupillo habitae *om. l. gem.* [3] S. xvii k. Febr. CC. conss. (= *a.* 294) *l. gem.*

1 a.] a. et c. *S* 2 si *om.* M^a 3 soluisse] fuisse M^a | qui M^a 6 *s. a. V Hal.*: et dextro conss. *post* 9 seuerus *extat in T* | viii] vii *Hal.* | ii *om. V* | dexto *V* 9 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *C* 11 nomina *VQ*, τὴν … ἀγωγήν *B* | eius] *V*, *om. CRM* 12 conuenire poteris *R* | *s. a. V Hal.* | flabiano *V* 13 solus] solus culpae *V* 15 actiones] *W cum BΣ* (κ.π.) τὰς ἀγωγάς, actionem *VCRM* | contutore tuo *V* | utili] uili R^a 16 *s. a. V Hal.* | prid.] ii *Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 17 aa. et cc.] a. et c. *S*, a. *M* | thelesidi *S* 19 peticionis confusionem M^a? | constat *M* 20 conpetem M^a 21 racionem *M*, ἐπιτροπικοὺς λόγους *B* | res *M* 22 admissa] adiussa R^a 23 protutelae R^a 24 potuerit *R* | eum] tum R^a | *s. a. V Hal.* 27 imp. *DR* | antheniano *S*, antoniaco *M*, *deficit V* 28 stipulatione *V*, stipulationem R^a | pupillo] p. uel adulto *pLD* 29 *s. a. V Hal.* | et] aa. (= *a.* 293) *Hal.* 30 idem] impp. (imp. *D*) diocl. et max. *PLD* | et cc. *om. PL* | nec] ne *PLD* | actoritate M^a 31 constitutus *VC*, constitutas M^a? | *s. a. V Hal.*: *in L est subscriptio c.* 3 | k.] kalandas *V*

3 Idem AA. et CC. Gaio. Eum, qui a pupillo sine tutoris auctoritate [7, 26, 9 B 37, 8, 25] distrahente comparauit, longi temporis spatium non[1] defendit. S. viii id. Dec. CC. conss. a. 294

4 Impp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Clarum posteritati facientes sancimus [B 37, 8, 26] omnimodo debere et agentibus et pulsatis in criminalibus causis minoribus uiginti quinque annis adesse curatores uel tutores, in quibus casibus et pupillos leges accusari concedunt, cum cautius et melius est cum suasione perfectissima et responsa facere minores et litem inferre, ne ex sua imperitia uel iuuenali calore aliquid uel dicant uel taceant, quod, si fuisset prolatum uel non expressum, prodesse eis poterat et a deteriore calculo eos eripere. D. x k. Mart. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

5 Idem A. Iohanni pp. Veterem dubitationem amputantes, per quam testa- [B 37, 8, 27] mentarii quidem uel per inquisitionem dati tutoris et unius auctoritas sufficiebat, licet plures fuerant, non tamen diuersis regionibus destinati, legitimi autem uel simpliciter dati omnes consentire compellebantur, sancimus, si plures tutores fuerint ordinati, siue in testamento paterno siue ex lege uocati siue a iudice uel ex inquisitione uel simpliciter dati, et unius tutoris auctoritatem[2] omnibus tutoribus sufficere, ubi non diuisa est administratio uel pro regionibus uel pro substantiae partibus: ibi etenim necesse est singulis pro suis partibus uel regionibus auctoritatem pupillo praestare, quia in hoc casu non absimiles esse testamentariis et per inquisitionem datis legitimos et simpliciter datos iubemus eo, quod
1 fideiussionis onere praegrauantur et subsidiariae actionis adminiculum speratur. Sed haec omnia ita accipienda sunt, si non res quae agitur solutionem faciat ipsius tutelae, ut puta si pupillus in adrogationem se dare desiderat. etenim absurdum est solui tutelam nec con-
2 sentiente, sed forsitan et ignorante eo, qui tutor fuerat ordinatus. Tunc etenim, siue testamentarii siue per inquisitionem dati siue legitimi siue simpliciter creati sunt, necesse est omnes suam auctoritatem praestare, ut, quod omnes similiter tangit, ab omnibus compro-
3 betur. Quae omnia simili modo et in curatoribus obseruari oportet. D. k. Sept. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

LX

℞ QVANDO CVRATORES VEL TVTORES ESSE DESINANT ℞

1 Imp. Antoninvs A. Hermillae. Si curatores tutoribus adiuncti sunt, puber- [B 38, 19, 1] tate pupilli tam tutorum quam curatorum adiunctorum officium finiri ideoque alios propter aetatis infirmitatem curatores esse dandos manifestissimum est. PP. iiii k. Avg. Romae Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Menippo. Tutoris offi- [B 38, 19, 2] cium ex sola uoluntate pupilli non finiri certissimum est. S. xiii k. Febr. CC. conss. a. 294

V (*desinit in* 22 desiderat) *L* (59, 3. 4. 60 ℞ 2) *D* (59, 3. 4. 60, 2) *CRM*

---

[1] longi t. sp. non] nullum spatium *l. gem.* [2] in *ins.*

---

1 gano *D* 2 descendit R^a | *s. a. V Hal. L et L ad c.* 2 | viii] *L utr. l.*, iiii *magis quam* uii *uel* ui *uel* iii *V*, iii *Hal.* | id.] kal. *Hal.* 3 iuliano] iohanni *LDM* | posteritatis *D* 4 pulsantibus *C* 5 et pup. leges] adultos et pup. leges M^a?, leges (***** L^a) adultos et pup. *LD* 6 perfectissim et V^a | respon M^a 7 iuuenili *LD*M^b | calore ali *om.* V^a, calore *suppl. manus* 2 8 perlatum *D* | expresesum M^a | et *bis R* | a *om.* L^a 9 *s. a. V Hal.* | uu. cc.] uc. *V* 12 tutoris et unius] tutores unus M^a 13 religionibus *V* 14 compellabantur *R* 15 et *om.* M^a 16 omnibus ... 18 auctoritatem *om.* R^a | o*nibus *V*, pro omnibus M^b 17 singulos R^b*M* 18 religionibus *V* | absimilis R^a 19 eo] et C^a 20 praegrauentur *C* | subdariae M^a | sperantur M^a? 21 ipsi *RM* 23 enim *C* | testamentariae R^a 26 *s. a. Hal.* 30 designant *S*, desinunt *M* 31 antonius *M* | ermile *M* | impubertate M^a 32 adiunctorum *om.* M^a | finire M^a 33 *s. a. Hal.* 35 imp. *D* | menippo] mene pp. *SLD*, meni papae *R*: *quae nescio an eo ducant, ut spurium sit hoc nomen et ex c.* 3 *suppletum sit, quemadmodum factum est ad* 5, 37, 20. 5, 56, 4 36 *s. a. Hal.*

3 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Indecoram obseruationem in examinanda [B 38, 19, 3] marum pubertate resecantes iubemus: quemadmodum feminae post impletos duodecim annos omnimodo pubescere iudicantur, ita et mares post excessum quattuordecim annorum puberes existimentur, indagatione corporis inhonesta cessante. D. viii id. April. Constantinopoli Decio vc. cons. a. 529

LXI

℞ DE ACTORE A TVTORE SEV CVRATORE DANDO ℞

1 *Imp. Alexander A. Sebastiano. Neque tutores neque curatores ex sua* [2, 12, 11] *persona in re pupilli uel adulescentis procuratorem facere possunt, sed actorem constituere debent.*
1 *Pupillus autem uel pupilla uel adultus uel adulta tam ad agendum quam*
2 *ad defendendum, tutore seu curatore interueniente, procuratorem ordinare possunt. Ipsi etiam tutores et curatores post litis contestationem a se factam ad exemplum procuratorum, qui litem contestati sunt, dare procuratores non prohibentur. PP. prid. id. Mai. Alexandro A. iii et Dione conss.* a. 229

2 (1) Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Alphocrationi [1]. Si sui [B 37, 8, 28] iuris constituti filii tui matri successerunt, licet te tutorem eorum esse probetur, tamen non per procuratorem, sed actorem decreto constitutum a te res eorum te absente peti conuenit. S. non. Ian. Sirmi CC. conss. a. 294

LXII

℞ DE EXCVSATIONIBVS ET TEMPORIBVS EARVM ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Aviolae. Falsa suasione credis te [B 38, 1, 52] propterea, quod spado sis, immunitatem a tutelis habere. PP. k. Mai. Cilone et Libone conss. a. 204

2 Idem AA. Aventiano et Cosconio. Si curatores dati estis generaliter nec [B 38, 1, 53] decreto significatum est Italicarum tantum rerum uobis munus adiunctum, adire debetis competentem iudicem, ut uos a prouinciali administratione liberet. quod si factum fuerit, petent sibi in prouincia curatores adulescentes. PP. viii k. Sept. Cilone et Libone conss. a. 204

3 Idem AA. Crispino. Excusationis quidem tuae, si ingenuus libertino tutor [B 38, 1, 54] datus es, certa causa est. sed cum te praeses prouinciae audiendum non putauerit propter praescriptionem, quasi tardius adires, nec a decreto prouocaueris, intellegis parendum esse sententiae. PP. id. Mart. Albino et Aemiliano conss. a. 206

4 Imp. Antoninvs A. Agathodaemoni. Amplissimi ordinis consulto, qui [B 38, 1, 55] pupillam suam uxorem ducit, nuptias contrahere non intellegitur et tamen infamis consti-

L (61 ℞ 2. 62 ℞) *D* (*ut L*) *CRM: de* 61, 1 *u. i.*

[1] Harpocrationi (*Mommsen*)?

1 examinanda marum] *M*, examinanda *C*, examinandarum *R* 2 pubertatem *R*ᵃ*M*ᵃ 3 iudicantem (*uel* —tes) *R*ᵃ 4 *s. a. Hal.* 7 auctore *L*ᵃ | seu a tutore *S* 8 *c.* 1, *quam libri cum S et B omittunt, ex* 2, 12, 11 *restituta est propter adnotationem Thalelaei ad c.* 11 (*BΣ* 8, 2, 85): αὕτη δὲ ἡ διάταξις αὐτολεξεὶ κεῖται καὶ ἐν τῷ ε´ βιβλ. τίτλ. ξα´ ἡ α´ τοῦ τίτλου, τῶν περιφανεστάτων κωδικευτῶν εἰς συντομωτέραν ἀκρόασιν τοῦ νομίμου καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τίτλῳ καλῶς βαλλόντων αὐτήν. *de librorum lectione u. ad c.* 11 15 impp. diocl. et max.] idem *LDC* | et cc. *om. M* | alfocratrioni *L*, alphogratione *C*, alphogratio *S*, alfocrationis *D*, alphocramoni *R*, alfacrationi *M* 16 matris *M*ᵃ 17 actore *M*ᵃ | constituto *R*ᵃ | te absente] ente *R*ᵃ 18 *s. a. Hal.* 20 executionibus *L*ᵃ, exsetionibus *R*ᵃ | teporibus *L* | eorum *S*, *om. C* 21 aa.] aa. et c. *S*, *om. R* 22 *s. a. Hal.* 24 aa.] a. et c. *S* | abentiano *S*, habentiano *CR*, bemiano *M* | cosmonio *S*, choschonio *M* 26 actum *M* 27 curatoris *R*ᵃ | *s. a. Hal.* 29 idem aa.] impr. antoninus a. *S* 32 *s. a. Hal.* 33 antonius *M* | a. *om. M*ᵃ | agatho demoniso *S*, agothomoni (agath. *R*ᵇ) *R*, agatoni *M* 34 intellitur *M*ᵃ

1 tuitur. Sed si tu Demetriae, cum eam in matrimonio haberes, absens et ignorans curator
constitutus es, potes esse securus, dum tamen alius substituatur. non enim debet igno-
rantia maritorum amplissimi ordinis consulto fraus quaeri. PP. XI K. IVL. SABINO ET
A*NVLLI*NO CONSS. a. 216
5 IMP. ALEXANDER A. BASSIAE. Libertos a tutela uel cura liberorum patroni [B 38, 1, 56
seu patronae nullam excusationem impetrare amplissimus ordo auctore diuo Marco cen-
suit. et ideo nec illud prodesse eis debet, quominus curatores etiam inuiti patroni seu
patronae liberis dentur, quod eorundem tutelam administrauerunt.
6 IDEM A. MAXIMO. Quinquaginta dies, qui praefiniti sunt ad professionem [B 38, 1, 57
excusationis his qui tutores seu curatores dati sunt, ex eo die cedere, ex quo decretum
praetoris aut testamentum parentis notum factum erit ei qui ad munus uocatus fuerit,
1 ipsa constitutio quae hoc induxit sanxit. Sed si quis in eius temporis computatione ab eo
cuius de ea re notio fuit iniuriam passus non prouocauit, adquiescere rebus iudicatis
debet. PP. III NON. MAI. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224
7 IDEM A. ANTONINO. Neque a tutela neque a cura ideo quis excusatur, quod creditor
siue debitor eius est, cui tutor siue curator datus est, sed participem in munere habere
debet, ut (si res exegerit) is qui alieno auxilio eget defendatur. PP. III ID. IVL. IVLIANO
ET CRISPINO CONSS. a. 224
8 IDEM A. MAXIMO. Coloni (id est conductores) praediorum ad fiscum perti- [B 38, 1, 58
nentium hoc nomine excusationem a muneribus ciuilibus non habent ideoque iniunctae
tutelae munere fungi debent. PP. IIII K. FEBR. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225
9 IDEM A. ROMANO. Frater tuus non ideo a tutela uel cura excusari debet, [B 38, 1, 59
quod oculum amisit. proinde intellegis munus susceptum eum deserere non posse. PP.
K. FEBR. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228
10 IDEM A. CRISPINO. Exactores tributorum tanto tempore, quanto rationem [B 38, 1, 60
tributariam tractauerunt, non solum ab oneribus, sed etiam a tutelis uacationem habere
dubitare non debuisti. D. ID. AVG. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229
11 IDEM A. HYLAE. Testamento tutor datus, ut a bonis his excuseris, quae [B 38, 1, 61
pupilli tui in alia prouincia quam unde es ubique moraris possident, intra quinquagesimum
1 diem postulare debuisti. Quod si facere cessasti, excusatio quidem temporis praescriptione
submouetur, sed propter late diffusum patrimonium an tibi adiungi aliquos [5, 36, 3 mut.
curatores oporteat, praeses prouinciae, si te insufficientem[1] deprehenderit, aestimabit. PP.
VIII ID. DEC. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231
12 IMP. GORDIANVS A. VALENTINO. Voluntaria tutelae munera priuilegiis [B 38, 1, 62
nihil derogant. PP. XI K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
13 IDEM A. APOLLINARI. Nec senatorum quidem liberti, nedum ceterorum, [B 38, 1, 63
propterea, quia patronorum negotia gerunt, a muneribus ciuilibus habent immunitatem.
tantummodo etenim unus senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, habet a tutela siue
cura uacationem. PP. X K. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

L (62, 5..9) *D* (62, 5...9. 12) *CRM*

[1] non sufficientem *l. gem.*

2 constitutus] ordinatus const. R^a | est R^a | potest R^a, potens M^a 3 *s. a. Hal.* 4 anullino] aemyliano *Hal.* 5 basiae *LD*, bysiae *S*, besiae *CR*, *de M non constat* 6 excausacionem impetrari M^a 7 eis *om.* M^a 9 maximo] *S*, maximiano *CRM*, max. *LD* | qui] quae D^a 10 seu] siue *D* 11 minus R^a 12 induxit hoc *M* | eius] eis D^a 13 adquiesce rebus L^a 14 *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 15 antonino] *SC*, antonio *LDRM* 17 *s. a. Hal. L* | III] ui *L* | iuliano II et cr. coss. *Hal.*, *om. L* 19 aa. *R* 20 a] in *R* | habeant *DR* 21 *s. a. Hal.* 23 admisit M^a | minus M^a | *s. a. Hal. L* 24 modesto ... conss. *om. L* 25 quantum M^a 26 solu M^a | honoribus *C*, λειτουργιῶν (= muneribus) *B* | sed etiam *om.* M^a | uocationem R^a habere *om.* M^a 27 *s. a. Hal.* 28 excusareris *C*, excusetur R^a 31 summouentur M^a? | alios *R* 32 existimabit *R* | *s. a. Hal. cum l. gem.* 34 *in S est inscriptio c.* 11 | ualentino] *LM*, ualentiano D^a, ualentiniano D^b*CR* | uoluntariae M^b 35 *s. a. Hal.* 36 nec] ne M^a? | necdum *C*, ne*** M^a 37 gerant *CR* | habeant *R* 38 gerant R^a, erit M^a | habet (habe*t M^a) *post* 39 uacationem *collocat M* 39 cura uacat.] *uacionem M^a | *s. a. Hal.*

14 Idem A. Heraclidae. Seueriter praeses prouinciae exsequetur, si animad- [B 38, 1, 64]
uerterit auunculum tuum propterea nominari tutorem, ut metu eiusmodi creationis a ma-
1 gistratibus iniuriam redimat. Quin etiam si aliqua ei excusatio competit et non alia causa
nominatus est, quam ut lite fatigetur, quod in eam rem absumptum fuerit, is qui eum
nominauit iuxta formam constitutionum ei reddere cogetur. PP. id. Sept. Gordiano A.
et Aviola conss. a. 239

15 Idem A. Tavro. Quamquam in tutela detentus eo, quod excusatio quam [B 38, 1, 65]
obiciebas non est admissa, prouocationis auxilium flagitares et in medio tempore hi quo-
rum meministi in adulta aetate agere coeperunt, tamen non eo minus causa interpositae
prouocationis propter periculum administrationis eius temporis iudiciorum more examinanda
est. PP. viii k. Nov. Arriano et Papo conss. a. 243

16 Imp. Philippvs A. Theodoto. Si, ut adlegas, his tutor datus es, cum qui- [B 38, 1, 66]
bus disceptationem hereditatis tibi esse proponis, et tempora antiquitus excusationibus
praestituta etiam nunc opitulantur, adire praesidem prouinciae potes, formae super ea re
statutorum principalium obtemperari pro sua grauitate iussurum. PP. x k. Avg. Pere-
grino et Aemiliano conss. a. 244

17 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Epagatho. Licet orationis sub [B 38, 1, 67]
diuo Marco habitae uerba deficiant, is tamen, qui post contractas nuptias nurui suae
curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam eius offendat et labem pudoris
contrahat. D. vi id. Ian. Valeriano ii et Lvcillo conss. a. 265

18 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Sabino. Tutores nomi- [B 38, 1, 68]
1 natos appellationem interponere necesse non habere certissimi iuris est. Quapropter, licet
non appellasti, si quam te excusationem habere confidis, intra tempus, quod diui Marci
2 constitutione praescriptum est, hac apud praesidem prouinciae uti non prohiberis. Nam
quod omnium bonorum patrem pupilli usum fructum reliquisse quondam uxori suae pro-
ponis, ad excusandos uos a tutela non est idoneum. D. non. April. CC. conss. a. 294

19 Idem AA. et CC. Dionysio. Inusitatam rem desideras, de tutela filii te [B 38, 1, 69]
dimitti postulans, quod te posse contrario tutelae iudicio matrem eius conuenire contendis.
Sine die et conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Charitino. Curator adultis nominatus, quorum tutor [B 38, 1, 70]
antea fueris, inuitus in administratione teneri non potes. proinde si dies excusationibus
praefinitus nondum excessit, uti competenti defensione potes. S. x k. Dec. Nicomediae
CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. Paramono. Quod res cum uterinis fratribus tibi com- [B 38, 1, 71]
munes esse profitearis, ad excusationem tutelae non est idoneum, cum harum diuisio cura-
tore dato fieri possit. S. xviii k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

22 Idem AA. et CC. Hermodoro. Si tutor nominatus decreto praesidis habens [B 38, 1, 72]
excusationem absolutus es, ad te non pertinere periculum administrationis manifestum est.
D. xiii k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Neophyto. Humanitatis ac religionis ratio non permittit, [B 38, 1, 73]
ut aduersus sororem uel filios sororis actionum necessitates tutelae occasione suscipias,
cum ipsius etiam pupilli, cui tutor datus es, aliud exigere uideatur utilitas, scilicet ut eum

L (62, 21) *D* (62, 21) *CRM* (*om.* 62, 19)

1 eracliae *S*, hereclide *R*, eracliter *M?* | anumaduerterit *M^a* 2 huiusmodi *M* 3 quin etiam] qui *M^a* 4 lite fatigetur] litigetur *M^a* | ea res *M^a?* | assumptum *C*, absumptam *R^a*, adsumptum *M* 5 *s. a. Hal.* 7 tauro *om. S* | tutelam *C* 8 flagitaris *M* | hii *RM^b* 9 meministi] menasti *M^a?* | causae *R^a* 10 prouocati *M^a* 11 *s. a. Hal.* | ariano' et pappo *Hal.* 12 tutor his *M* 14 praestita *M^a* | super ea re] *M^b*, super ea *CR*, *om. M^a* 15 *s. a. Hal.* 17 ualerius *S* | galianus *M* | *ephegato S, epagotho R* 19 excausare *C* | ne *om. M^a* 20 *s. a. Hal.* | luciano *Hal.* 23 quan *M^a*, *om. R^a* 24 constitucioni *M* | uti] ut *R^a* 25 relinquisse *R* 26 *s. a. Hal.* 27 aa. et cc.] a. *S* | ad tutelam *R^a* 29 *s. a. Hal. R* | et conss.] consules *R* 30 caritino *M* 31 fuerit *M* 32 potest *R^a* | *s. a. Hal.* 34 idem] impp. (imp. *D*) diocl. et max. *LD* | et cc. *om. L* | paramonio *S*, paramoni *LD*, paramano *C*, ramoni *R*, paromoni *M* | quod] quoniam *DRM^b* 36 posset *R* | *s. a. Hal.* 37 armodorum *S* 39 *s. a. Hal.* 40 religinis *M^a* 41 sororem *om. M^a* 42 pupillis *M^a*

1 tutorem potius habeat, qui ad defensionem eius non inhibeatur adfectu. Iuxta formam igitur, quam consulti dedimus, praetorem adiri oportet, ut et iusto tuo desiderio et pupilli ipsius commodo consulatur. S. VI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

24 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLAVIANO PP.[1] Excusationem [Th. 3, 31, 1 B 38, 1, 74] nauiculariis tutelae siue curae hactenus ipsis tribuimus, ut in huiusmodi officiis minoribus sui tantum corporis obligentur. D. III NON. MART. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

25 IMPP. ANASTASIVS A. ANTIOCHO PRAEPOSITO SACRI CVBICVLI. Viros claris- [B 38, 1, 75] simos sacri nostri palatii silentiarios circa latus nostrum militantes de tutelis et curationibus excusari sancimus. D. K. IAN. IOHANNE *CONS.* a. 499

LXIII

℞ SI FALSIS ADLEGATIONIBVS EXCVSATVS SIT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. *L*YSIMACHO ET DIOTIMO. Si absentibus necessariis [B 38, 1, 76] personis uel his, qui sua sponte uos defendere uolebant, non competentibus adlegationibus, qui uobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse a munere uisi sunt, ne eis circumuenisse iudicis religionem prosit, praeses prouinciae audiet uos et, si iniustum decretum extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum administrationis pertinere pronuntiabit, ex quo dati sunt. PP. XII K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. AVLVZANO. Tutores, quos postea [B 38, 1, 77] quam bona pupillorum administrauerunt a praeside prouinciae quasi re integra excusari se impetrasse adseueras, periculum administrationis euitare minime posse manifestum est. PP. XIIII K. IVN. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

3 IDEM A. ET C. OTANI. Si, ut proponis, pars diuersa administratione tute- [B 38, 1, 78] lae seu curae tuae itemque fratris tui ambitione potius quam iuris ratione se excusauit, periculo iniuncti muneris minime liberatus est. SINE DIE ET CONSVLE.

LXIIII

℞ SI TVTOR REI PVBLICAE CAVSA ABERIT ℞

1 IMP. GORDIANVS A. GVTTIO. Qui tutores uel curatores dati rei publicae [B 38, 1, 79] causa afuturi sunt, ad tempus se excusare debent a tutela, ne etiam medii temporis periculo obstringantur. 1 Quod quidem et tu si fecisti, eius interualli quo afuisti periculum non debes pertimescere. quod si id praetermisisti, ut priore loco is conueniatur qui administrauit, de iure postulabis. PP. ID. MART. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

S (62, 25) *L* (64 ℞) *CRM*

---

[1] pu. *Th.*

---

2 pupillis *M^a* 3 *s. a. Hal.* | cc.] tusco et anulino (= *a.* 295) *in addendis Hal.: cf. Mommsen Zeitfolge p.* 443 5 nauicularius *R* | tutae *R^a* | muneribus *R^a* 6 *s. a. Th. Hal.* | stil. et aur.] aa. *Hal.* 8 antioscho *M* | prepositos *M*, pp. *C^aR* | sacri cub.] cubili *R* 9 silentianos *S*, silentarios *R* | latuos nostrorum *S* | tutelis] utilis *M^a* 10 *s. a. Hal.* | cons.] et asclepione coss. *Hal.* 12 si] de *S* | elegationibus *M^a*, adsertionibus *S*, excusationibus *R* | excusansus *S*, excusatum *R*, excusatu *M^a* 13 alex.] anastasius *M* | tisimacho *CM*, antisymmacho *S*, simacho *R* | et diot. *om. C*, et *om. S* 14 uos *om. M^a* 15 tutores] tures *M^a* | uisi] *CR^bM^b*, iussi *R^aM^a* 16 audiet ... 20 prouinciae *om. R^a* 18 *s. a. Hal.* 19 et phil. c. *om. M^a* | auligiano *S*, aulicano *R^b* 21 possit *R^a* 22 *s. a. Hal.* 23 aa. (ag. *R*) et cc. *CR* | otani] *SR*, octani *C*, octanii *M* | amministracioni*s* *M^a* 24 iuris] tutoris *R^a* 25 per. ini. mun. *om. M^a* | liberata *R^b* | *s. a. Hal. R* | die] et die *R* | consules *R* 27 causa abfuerit *L*, causauerit *S* 28 guttio] *S*, gutio *M*, gurtio *R*, gratio *C* 29 affuturi *CM^a?* | ad] a *M^a* 30 adfuisti *M^a?* 31 is *om. R* 32 de *om. M^a* | postularis *C*, postulabit *R^a* | *s. a. Hal.*

2 IDEM A. REGINIO. Certum est eos, qui rei publicae causa abesse desierunt, [B 38, 1, 80] ab omni noua tutela anno uacare debere. PP. V K. MART. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

LXV
℞ DE EXCVSATIONE VETERANORVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SATVRNINO. Qui causaria missione sacramento post [B 38, 1, 81] uiginti stipendia soluuntur, et integram famam retinent et ad publica priuilegia ueteranis concessa pertinent. PP. VII ID. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. GORDIANVS A. CELERI VETERANO. Quod placuit ueteranos tantummodo [B 38, 1, 82] conueterani filiorum seu militum, et quidem unam tutelam seu curam eodem tempore administrare compelli, eo pertinet, ut, si aliis dati fuerint, intra sollemnia tempora causas excusationis apud competentem iudicem deferant. PP. III K. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

LXVI
℞ QVI NVMERO LIBERORVM SE EXCVSANT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. *CLAVDIO* HERODIANO. Qui [Vat. 247 rest. B 38, 1, 83] ad tutelam uel curam uocantur, Romae quidem trium liberorum incolumium numero, quorum etiam status non ambigitur, in Italia uero quattuor, in prouinciis autem quinque habent excusationem. PP. NON. APRIL. GETA ET PLAVTIANO CONSS. a. 203

2 IMP. ANTONINVS A. MARCELLO. Neque filia amissa in numero prodest ad [B 38, 1, 84] declinanda municipalia munera neque nepotes numerantur, quorum pater superest, cum suo nomine patri prosunt. D. ID. IVN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

LXVII (LXVIII)
℞ QVI AETATE ℞

1 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. SEVERO. Pater tuus si maior est annis [B 38, 1, 85] septuaginta, ad tutelam seu curam deuocatus excusare se sollemniter potest. PP. XIII K. APRIL. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

S (65, 2) *L* (64, 2. 67) *D* (64, 2. 67) *C* (*transponit* 65, 1 ℞) *R M* (*transponit* 68. 67)

---

1 idem] impr. gord. *LD* | regnio *S*, regioni *LDR* | pupliae *R*[a] | desierint *M* 2 uocare *R*[a] | *s. a. Hal. L* | gordiano ... 3 conss. *om. L* 6 antonius *M*, anastasius *S* | causari •(a?)missione *C*[a], causaria amissione *R*[a], causa•• admissione *M*[a] 7 infamiam *M*[a] 8 pertinet *M*[a] | *s. a. Hal.* 9 secleri *M* | ueteranus *M*[a] 10 cumueterani *S* | militarum *S* | una tutela (—lam *M*[a]) securam (—ra *M*[b]) *SM* 11 administrante *S* | compelli ... 12 excusationis *om. S* 12 deferat *S*, defe••rant *M*[a] | *s. a. Hal.* 15 se *om. C* | excusat *R*, excuserit *C* 16 claudio] *Vat., om. libri* 17 ad] a *M*[a] | uocatur *R* 19 habeant *R* | *s. a. Hal.* 20 admissa *M* | numero] uero *M*[a] 22 prosunt] sunt *M*[a] | *s. a. Hal.* 24 qui] p *R*[a] | aetate] etate se excusat *R*, etate se excusat a tutela *M* 25 a. *om. S* | et phil. c.] et cc. *LD, om. M* | seuro *R* | est *om. M*[a] 26 ad] ad tuaginta ad *L*[a] | excusare se] excusare *D*, excusari *M* | *s. a. Hal. ad* 68, 1: *idem hoc loco subscriptionem* 68, 1 *habet itemque inscriptiones harum legum permutauit. in quem errorem eo adductus uidetur, quod ex Egnatiano in editionem Norembergensem subscriptiones ordine transcripserit neque attenderit ad ordinem titulorum* 67 *et* 68 *diuersum in Egnatiano ab editione* (*in hac enim transponuntur ut in M*), *deinde cum animaduertisset inscriptiones non quadrare ad subscriptiones, illarum transpositione uitium emendandum putarit*

LXVIII (LXVII)
℞ QVI MORBO ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Sabino. Luminibus captus aut surdus [B 38, 1, 86
aut mutus aut furiosus aut perpetua ualitudine tentus tutelae seu curationis excusationem
habent. PP. v id. Sept. Cilone et Libone conss. a. 204

LXVIIII
℞ QVI NVMERO TVTELARVM ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Pompeiano. Si tres tutelas uel curas [B 38, 1, 87
eodem tempore non defunctorie susceptas administras, onere quartae tutelae uel curationis
1 pupillorum seu adulescentium non grauaberis. Finito autem officio pubertate pupillorum
uel aetate adulescentium aliae substitui possunt, licet nondum ratio tutelae siue curae
2 administratae reddita sit. Sed imperfectae diuersae species uacationis, licet permixtae, ad
excusationem non proficiunt. scire igitur debes eum, qui duos filios habet et duas tutelas
administrat, excusationem non mereri. PP. iiii id. Oct. Antonino A. ii et Geta ii
conss. a. 205

LXX
℞ DE CVRATORE FVRIOSI VEL PRODIGI ℞

1 Imp. Antoninvs A. Marinianae. Curatores impleta legitima aetate pro- [B 38, 10, 18
digis uel furiosis solent tribui. PP. iiii k. Avg. Messala et Sabino conss. a. 214
2 Imp. Gordianvs A. Anicio. Orationis diui Seueri beneficium, quo posses- [B 38, 10, 19
siones rusticas sine decreto praesidis pupillorum seu adulescentium distrahi uel obligari
1 prohibitum est, non iniuria etiam ad agnatum furiosi porrigitur. Si igitur citra decretum
praesidis fundus mente capti etiam ab agnato eius tibi pignori nexus est, uinculum pignoris
in eo non consistit, utilem tamen aduersus eum personalem actionem, si ob eius utilitatem
pecunia mutua accepta est, poteris habere. PP. k. Ian. Pio et Pontiano conss. a. 238
3 Idem A. Avreliano. Si pater tuus mentis compos non est, pete ei cura- [B 38, 10, 20
tores, per quos, si quid gestum est, quod reuocari oporteat, possit causa cognita in pristinum statum restitui. PP. vii id. April. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239
4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Asclepiodoto. Cum [B 38, 10, 21
repudiante furiosam sui iuris constitutam marito, qui solus repudiare potuit, quaedam matrem furiosae marito quondam eius instrumenta confecisse significas, intellegis nihil eam contra furiosam disponere potuisse, cum eius ad eam iure non pertinuerit defensio. S. id. April. Byzantii AA. conss. a. 293

L (68. 70 ℞ 1) *D* (*ut L*) *CRM*

---

2 morbo] m. detinetur *M* 3 aa.] a. *S* 4 inualitudine *D*M^a 5 habeant *R*, habet M^b | *s. a. Hal. ad* 67, 1, *cf. ad p.* 494 *u.* 25 7 tutelarum] t. se excusat *M* 9 honore R^a | quarae M^a | uel] *R*, seu *M*, et *C*, ἤ *B* 10 graueberis C^a 12 scilicet *R*M^a 13 non *om.* M^a | habent M^a, habe** R^a 14 *s. a. Hal.* 17 curatores *S* 18 antonius *M* | marinianae] *CM*, marine *S*, martianae *L*, matiane *D*, marianae *R* | prodigis] uel prodig*is M^a 19 *s. a. Hal.* 20 anicio] nichio *S* 22 etiam *om.* $R^a M^a$ | ad dagatum M^a | purrigetur R^a 24 utiles t. a. e. personales actiones *M* | utilitates *C*, ὠφέλειαν *B* 25 mutuata *M* | *s. a. Hal.* 26 aurelio *C*, aurelie *M* 28 *s. a. Hal.* 29 et cc. *om.* *S* 30 furiosam s. i. constitutam marito] N^b *cum B*, furiosa s. i. constituta (—tam M^a) maritum (marito C^u?) *CRM* 31 instrument M^a 32 iure] est iure M^a | *s. a. Hal.*

5 [1]Imp. Anastasivs A. ad popvlvm. Ne lucrum quidem antea indebitae successionis emancipato uel emancipatis deputasse, nihil uero de oneribus tutelae prospexisse uideamur, curatores nihilo minus eos pro duodecim tabularum lege furiosis fratribus et sororibus utpote legitimos existere hac legis sanctione decernimus.

6 [2]Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Cum aliis quidem hominibus conti- [B 38, 10, 22 nuum furoris infortunium accidit, alios autem morbus non sine laxamento ingreditur, sed in quibusdam temporibus quaedam eis intermissio peruenit, et in hoc ipso multa est differentia, ut quibusdam breues indutiae, aliis maiores ab huiusmodi uitio inducantur, antiquitas disputabat, utrumne in mediis furoris interuallis permanet eis curatoris intercessio,
1 an cum furore quiescente finita iterum morbo adueniente redintegratur. Nos itaque eius ambiguitatem decidentes sancimus, cum incertum est in huiusmodi furiosis hominibus, quando resipuerint, siue ex longo siue in propinquo spatio, et impossibile est et in confinio furoris et sanitatis eum saepius constitui et per longum tempus sub eadem esse uarietate, ut quibusdam uideatur etiam paene furor esse remotus, curatoris creationem non esse finiendam, sed manere quidem eum, donec talis furiosus uiuit, quia non est paene tempus in quo huiusmodi morbus desperatur: sed per interualla, quae perfectissima sunt, nihil curatorem agere, sed ipsum posse furiosum, dum sapit, et hereditatem adire et omnia alia facere, quae sanis hominibus competunt: sin autem furor stimulis suis iterum eum accenderit, curatorem in contractus uocari, ut nomen quidem curatoris in omne tempus habeat, effectum autem, quotiens morbus redierit, ne crebra uel quasi ludibriosa fiat curatoris creatio et frequenter tam nascatur quam desinere uideatur. D. k. Sept. Lampadio et Oreste vv. cc. conss. a. 530

7 [3]Idem A. Ivliano pp. Cum furiosus, quem morbus detinet perpetuus, in [B 38, 10, 23 sacris parentis sui constitutus est, indubitate curatorem habere non potest, quia sufficit ei ad gubernationem rerum, quae ex castrensi peculio uel aliter ad eum peruenerint et uel ante furorem adquisitae sunt uel in furore obueniunt, uel in his, quorum proprietas ei
1 tantummodo competit, paterna uerecundia. Quis enim talis adfectus extraneus inueniatur, ut uincat paternum? uel cui alii credendum est res liberorum gubernandas parentibus
1a derelictis? Licet Tertullianus iuris antiqui interpres libro singulari, quem de castrensi peculio condidit, tali tractatu proposito uideatur obscure eandem attingere sententiam,
1b tamen nos hoc apertissime introduximus. Sin autem parentes ab hac luce decedere contigerit, nostra constitutio[4], quam promulgauimus de his quae in testamento furioso relin-
2 quenda sunt uel substitutione eorum, in suo robore maneat. Sin autem perpetuus furiosus sui iuris sit, tunc in paterna quidem hereditate, quae quasi debita ad posteritatem suam deuoluitur, nulla est iuris ueterum dubitatio, cum ilico apparet et[5] suus heres suis extat
3 parentibus. Sin autem ex alia quacumque causa hereditas ad eum uel successio perueniat, tunc magna et inextricabilis uetustissimo iuri dubitatio exorta est, siue adire hereditatem uel bonorum possessionem petere furiosus possit, siue non, et si curator eius ad bonorum

CRM

[1] *c.* 5 *pars fuit constitutionis de successione ab intestato emancipatorum latae, quam laudant* 5, 30, 4 (*k. Apr. a.* 498) *et Inst.* 3, 5, 1, *sustulit* 6, 58, 15, 1 [2] *iunge c.* 7 *h. t. et* 6, 22, 9 [3] *iunge c.* 6 *h. t. et* 6, 22, 9 [4] 6, 26, 9 [5] et] quod (*Mommsen*)?

2 amancipato uel amancipatis M^a 3 eos nihilo minus *R* 4 legitimus C^a 6 accedit M^a 7 intermensio M^a 9 inuallis M^a | permaneat *RM* 10 finita] RM^a?M^c, finitus et *C*, finit M^b | aduenissente R^a | redintegretur CM^b | eius *om.* M^a 11 furoris *M* 12 resipuerunt *R* | in] *CM*, ex *R* | et imp.] imp. *C* 13 tepus *R* 14 remotus] remissus et M^a? 16 speratur M^a | sed *om.* R^a 18 sane R^a | omnibus *M* 19 contractus uocari] *C*, contractu suo uocari *R*, contractu suo coniungi (coniugi M^a) *M* | omnem M^a 20 quosciens R^a? | curatores M^a 21 frequentes M^a | *s. a. Hal.* 23 a.] a. et c. *S* 24 indubietate M^a 25 ad gub.] a gub. M^a | peruenerint et] *CM*, peruenerunt *R* 26 adquis.] ei adquis. *RM* 28 credum M^a | guberna R^a? 29 antiqui] anquis M^a? | interpres R^a 30 eadem M^a 31 decere M^a | contingerit M^a 32 promulgamus M^a 33 institutione R^a 34 paternam q. hereditatem *M* 35 iuri R^aM^b | appareret R^a | heredes R^a | suis *om.* R^a 36 eum] eam R^a 37 uetustissimi M^a | adire] ad re R^a 38 petere ... 497, 1 possessionem *om.* R^a | ad] a M^a

possessionem petendam admitti debeat. et iuris auctores ex utroque latere magnum habuere
3a certamen. Nos itaque utramque aciem auctorum certo foedere compescentes sancimus furiosum quidem nullo modo posse uel hereditatem adire uel bonorum possessionem agnoscere: curatori autem eius licentiam damus, immo magis necessitatem imponimus, si utilem esse successionem existimauerit, eam bonorum possessionem agnoscere, quae antea ex decreto dabatur, et ad similitudinem bonorum possessionis habere, cum petitio bonorum possessionis Constantiniana lege[1] sublata est et ab ea introducta obseruatio pro antiqua sufficit petitione.
4 Sed cum antiquitas in curatore furiosi multas ambages constituit, quemadmodum ab eo cautio uel satisdatio detur, uel pro quibus rebus uel quibus personis, et si omnis curator talem praestabat cautelam, necessarium nobis uisum est, ut humano generi consulentes omnem quidem obscuritatem et inextricabilem circuitum tollamus, compendioso autem et dilucido remedio totum complectamur. et prius de creatione curatoris, qui furiosis utriusque sexus
5 datur, sancientes tunc et aliis certum finem imponimus. Et si quidem parens[2] cura- [1, 4, 27] torem furioso uel furiosae in ultimo elogio heredibus institutis uel exheredatis dederit (ubi et fideiussionem cessare necesse est paterno tes*timonio* pro satisdatione sufficiente), ipse qui datus est ad curationem perueniat, ita tamen, ut in hac florentissima ciuitate apud urbicariam praefecturam deducatur, in prouincia autem apud praesidem eius, praesente ei tam uiro religiosissimo locorum antistite quam tribus primatibus, et actis[3] interuenientibus tactis sacrosanctis scripturis edicat[4] omnia se recte et[5] cum utilitate furiosi gerere neque praetermittere ea[6], quae utilia furioso esse putauerit, neque admittere, quae inutilia[7] existimauerit.
5a Et inuentario cum omni subtilitate publice conscripto res suscipiat et eas secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium ad similitudinem tutorum et
6 adulti curatorum. Sin autem testamentum quidem parens non confecerit, lex autem curatorem utpote agnatum uocauerit, uel eo cessante aut non idoneo forsitan existente ex iudiciali electione curatorem ei dare necesse fuerit, tunc secundum praefatam diuisio- [(1, 4, 27)] nem in hac quidem florentissima ciuitate apud gloriosissimam urbicariam praefecturam creatio procedat: sed si quidem nobilis sit furiosi persona, etiam florentissimo senatu conuocando, ut ex inquisitione curator optimae atque integrae opinionis nominetur. sin uero non talis persona sit, etiam solo uiro gloriosissimo praefecto urbis praesidente hoc
6a procedat. Et si quidem curator substantiam idoneam possidet et sufficientem ad [1, 4, 27] fidem gubernationis, et sine aliqua satisdatione nominationem eius procedere: sin autem non talis eius census inueniatur, tunc et fideiussio in quantum possibile est ab eo exploretur.
6b Creatione quidem omnimodo sacris[8] scripturis propositis in omni causa celebranda, ipso autem curatore, cuiuscumque uel substantiae uel dignitatis est, praefatum sacramentum pro utiliter rebus gerendis praestante et inuentarium publice conscribente, quatenus possint

CRM

---

[1] 6, 9, 9, *quae est Constantii, non Constantini* (Κωνσταντίνου *B et BΣ*) [2] pater *l. gem.* [3] ita tamen, ut in prouinciis apud praesides earum praesente eis tam ... primatibus, actis *l. gem.* [4] depromat. *l. gem.* [5] et *om. l. gem.* [6] ea *om. l. gem.* [7] quae non utilia esse *l. gem.* [8] sacrosanctis *l. gem.*

---

1 et *om.* M^a | actores *R* | habuerunt CM^b, hab**e M^a 2 aciem] a***nem M^a 3 agnoscere] petere *M* 5 estimauerit *RM* | ante *M* 6 bonorum poss. hab.] hab. M^a 7 const.] habere const. R^a | ea] eo *M* | obseruacione M^a 8 curatorem *CRM* 9 datur M^a | rebus uel] et rebus et pro M^a, rebus et pro M^b 11 extricabilem *C* | dilucudo C^a, *inc.* R^a 12 remedi M^a | totum *bis* R^a? 13 aliis] in aliis *R* 14 furioso uel *bis* M^a | elogo M^a | exhereditatis C^a, exredatur *R* 15 testimonio] *l. gem.*, testamento *CRM* 16 datus] damtus M^a | urbicuriam *R* 17 eius] prouinti R^a | ei] M^a *cum l. gem.* (*not.* 3), etiam *R cum B:* παρόντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου, et M^b, *om. C* 18 et] e* R^a, *om. Q* 19 sacrissanctis M^a, sanctis *om. R* | dicat *R* | recte se *R* | gerere] agere *RM* | neque] et neque *C* 20 putauerit] existimauerit *M* | quae] ea quae *C* | utilia R^a | existimauerit] putauerit *M* 21 eos R^a, eas *uel* ea M^a 22 et *om.* M^a 23 non confecerit] *M cum l. gem.*, non fecerit *C*, numquam fecerit *R* 24 ad agnatum C^a | idoneum *R*, ideo M^a | ex] et M^a 25 dari *C* 27 sed si ... 30 procedat *om.* R^a 28 ex quisicione *M* 30 idoneum] non eam M^a | et sufficientem] eo suficiente *M* 31 nominatio *C* 32 talis eius] talis *R* | inuenitur *R* | tunc *om. R* 33 celebrandi M^a 34 uel subst.] subst. *M* 35 prestande M^a

6c undique res furiosi utiliter gubernari. In prouinciis uero his omnibus obseruandis, ut
apud praesidem cuiuscumque prouinciae et uirum religiosissimum episcopum ciuitatis nec
non tres primates memorata creatio procedat, eadem obseruatione et pro iureiurando et
pro inuentario et satisdatione et hypotheca rerum curatoris modis omnibus adhibenda.
7 Tali itaque ordinatione in curatore furiosi disposita, si quid postea ad furiosum [(1, 4, 27)
peruenerit siue ex hereditate uel successione uel legato uel fideicommisso uel alio quocumque modo, hoc furioso accedat et hoc cum alia eius substantia manibus curatoris tradatur, inuentario etiam super his rebus scilicet faciendo: et sub eius cura constituatur,
8 quatenus, si quidem resipuerit furiosus et adquisitionem admiserit, ipsi restituatur. Sin
autem in furore diem suum obierit uel in suam sanitatem perueniens eam repudiauerit, si quidem successio est, ad eos referatur, uolentes tamen, id est uel substitutum uel ab intestato heredes uel ad nostrum aerarium: eo scilicet obseruando, ut hi ueniant ad successionem, qui mortis tempore furiosi propinquiores existant ei ad cuius bona uocabantur, si non in medio erat furiosus, omni satisdatione uel cautione, quam per inextricabilem
9 circuitum ueteris iuris auctores induxerunt, radicitus excisa. Legatis autem procul dubio
uel fideicommissis ceterisque adquisitionibus furioso adquirendis et substantiae eius adgregandis: sin autem ipse resipuerit et noluerit ea admittere et aperte haec respuerit uel heres eius hoc fecerit, a substantia eius ilico separandis, quasi nec fuerant ab initio ad eum deuoluta, et legitimum tramitem ambulantibus, substantiam furiosi neque praegrauan-
10 tibus neque adiuuantibus. Sin autem curator furiosi secundum nostram legem nominatus
decesserit, sub eodem modo eademque obseruatione alius creabitur: quemadmodum et, si
11 suspectus reperiatur, alter subrogatur. quod etiam ueteribus legibus placuit. Haec autem
omnia, quae[1] de creationibus curatorum cum per nouam definitionem introducta sunt, futuris casibus imponantur et neque antea facti curatores remoueantur neque aliquid nouum eis accedat, sed antiquo ordine statuti in antiquos quantum ad creationem permaneant terminos: cautione uidelicet uel satisdatione, quae antiquitus fuerat introducta, super postea uenientibus ad furiosos successionibus minime praestanda. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

LXXI

R DE PRAEDIIS VEL ALIIS REBVS MINORVM SINE DECRETO NON ALIENANDIS VEL OBLIGANDIS R

1 IMP. ANTONINVS A. MVCIANO. Venditio quidem praedii, quod iure pignoris [B 38, 9, 42
uel in causa iudicati captum et distractum est, ad senatus consultum, quod de alienandis praediis pupillorum uel adulescentium auctore praetore uel praeside prouinciae factum est,
1 non pertinet. Sed si etiam nunc in ea aetate es, cui subueniri solet, aditus competens
iudex, an te in integrum restituere debeat, praesente diuersa parte causa cognita dispiciet.
PP. XIII K. DEC. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212
2 IMP. GORDIANVS A. CLEARCHO ET APHRODISIO. Non est uobis necessaria [B 38, 9, 43
in integrum restitutio, si tutores uel curatores uestri possessionem, licet pignori nexam,
1 uendiderunt. Quod si creditores id fecerint, ita demum iuxta formam edicti beneficium

L (71 R) *D* (71 R) *CRM*

[1] quae *del.*

1 uero] autem *M* 2 religiosum *R*, regiosissimum M^a 4 adhibetadhibenda M^a 7 stantia ... 8 super *bis* R^a | curatoribus M^a 9 respuerit R^a 10 sua sanitate *M* 12 eo] eos M^a 13 propinquores R^a | existunt *M* | bona] res *R* | uocabuntur *C*, ἐκαλοῦντο *B* 14 extricabilem *C* 15 induxerint R^a 16 adquirendi M^a | et *om* M^a 17 respuerit] resipuerit M^a 18 fuerunt *R* 19 substancia M^a? 21 obseruatione] ordinatione *C* 23 curatorum ... 24 casibus *om.* M^a 27 euenientibus *R* | *s. a. Hal. cum l. gem.* 31 uel oblig. *om. D* 32 antonius *M* | muciano] *SW*, minuciano *CRM* 33 ad] a M^a | alienandis ... 34 auctore] C^b, non (non *om.* R^aM^a) alienandis ... nisi (sine C^b) auctore (a tutore M^a) C^bRM *cum B:* τὸ δόγμα ... τὸ κωλῦον πραχθῆναι χωρὶς ἐγγράφου ἀποφάσεως 35 ea *om.* M^a | competens *bis* M^a 37 *s. a. Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 38 cordianus *M* | cleareo *M?* 39 tutoris M^a | curatores] c. uel protutores *C contra B* | uestri ... 40 creditores *bis* R^a

tibi impertietur, si fraudulenta uenditione, participante consilium emptore, damnum tibi inflictum esse doceatur. PP. III K. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. THEODOSIANO ET ALIIS. Cum [B 38, 9, 44] emancipatis uobis praedium adquisitum foret, alienari a patre eodemque curatore sine praesidis auctoritate non potuit, maxime si, tamquam suum esset, non tamquam pupillare uendiderit, illibataque uobis persecutio eius manet. PP. III NON. IAN. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

4 IDEM AA. MITHRIDATI. Non solum per uenditionem rustica praedia uel [B 38, 9, 45] suburbana pupilli uel adulescentes alienare prohibentur, sed neque transactionis ratione neque permutatione et multo magis donatione nec alio quoquo modo ea transferre *e* dominio
1 suo possunt. Igitur et tu si fratribus tuis per transactionem fundum dedisti, uindicare eum potes. sed si quid inuicem ab eis ex eodem pacto consecutus es, id mutuo restituere debebis. PP. XV K. MAI. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260

5 IDEM AA. SERENO. Etsi praeses decreuerit alienandum uel obligandum [B 38, 9, 46] pupilli suburbanum uel rusticum praedium, tamen actionem pupillo, si falsis adlegationibus circumuentam religionem eius probare possit, senatus reseruauit: quam exercere tu quoque non uetaris. PP. III K. MAI. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260

6 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. VARO. Minorum possessio- [B 38, 9, 47] nis uenditio, per procuratorem delato ad praetorem uel praesidem prouinciae libello, fieri non potuit, cum ea res confici recte aliter non potest, nisi apud acta causis probatis, quae uenditioni necessitatem inferant, decretum sollemniter interponatur. PP. NON. MART. CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

7 IDEM AAA. ISIDORO. Si ad resoluendam donationem, quam in emancipatum [B 38, 9, 48] te pater contulerit, minor annis cautionem emisisti, cum huiusmodi scriptura contra senatus consulti auctoritatem data sit, non oberit iuri tuo. PP. VI ID. SEPT. HEMESAE CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

8 [1] IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. THEODOTAE. Praedia rustica, [B 38, 9, 49] quae contra senatus consultum donata esse ante nuptias sponsaliorum nomine precum tuarum confessio ostendit, cum proprietas ad te propter iuris interdictum transire non potuerit, in dominio mariti permansisse palam est. PP. III NON. NOV. DIOCLETIANO A. II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

V (*incipit u.* 1 consilium) *P* (71, 3 *inde a u.* 6 pp. 5. 6. 8) *L* (71, 3. 4. 7. 5. 6. 8) *D* (*ad* 71, 4) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 29, 1

---

1 imperietur M^a | consilio emptoris *RM:* ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἐκοινώνησε τῇ … περιγραφῇ *B* 2 docetur *R*, doceantur *M* | *s. a. V Hal.* 3 imp. *V* | ualerius galienus aaa. *S*, ualerius et gallius aa. *M* | thoodosiano *S* | et aliis *om. M* 4 emancipati V^a 5 praesidis] praediis R^a 6 maneat *M* | *s. u. V Hal. PL* 8 idem] impp. (imp. *D*) ual. et gall. *LD* | aa.] a. et c. *S* 9 adulescentis VLD^aCR, adoloscentes (—tis M^b) *M:* adulescentis *uidetur legisse Thalelaeus, cum suppleret* tutores et curatores: οὐ μόνον πιπράσκειν κεκώλυνται οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτωρες *B* | alienari $LD^aC^bRM^b$, πιπράσκειν *B* (*u. s*) 10 permutatione] per commutacione (—nem *D*) *LD*, permutacionis M^b | donationem *D*, donacionis M^b | alio quoquo] aliquo *** D^a, aliquo *RM* | ea] eam L^a | e] *scripsi*, a LDC^bM^a, *om.* VCR^a, sine decreto a R^bM^b | domino D^1, domininio *M* 11 possunt] posuit R^a | tu *om. LDR* | disti M^a 12 quid] qua *M* 13 debes *R* | *s. a. V Hal. L* | saeculare (seculari *Hal.*) … conss. *om. L* | II *om. V* 14 aa.] a. *S*, aa. et cc. *M* | serene *S* | uel oblig. *om.* M^a 16 reseruaberit *C*, reseruabit *M* 17 uetares R^a | *s. a. V Hal. PL* | seculari *Hal.* | II *om. VPL* 18 impp. *VPLC*, imp. *R* | carinus] c. *V*, et carinus *PLCM* | nuamerianus R^a, numerius *M* | aa. *VCR* | ouaro *S* 19 per curatorem P^a 21 inponatur *M* | *s. a. V Hal. PL* | pp.] s. *Hal.* | martiae *V*, maii *Hal.* | aa. *om. VPL* 23 idem aaa. (a. *S*, aa. *VCRM*) isidoro (asidoro *R*)] impp. car. et carin. a. et numer. aa. uaro (*ex c.* 6) *L* 24 contulerat *M?* | emisisti] *LR*, ei misisti *V*, ei emisisti *CM* 25 consultum *V* | data *om.* M^a | obierit M^a | *s. a. V Hal.* | septembriae *V*, decembr. *Hal.* | emisae *V*, *om. Hal.* 26 aa. *om. V* 27 aa. *om. M* 28 precium M^a?, pre**um L^a 29 ad] a M^a 30 mariti *om.* R^a | *s. a. V Hal.* | III] *sic uel* IIII *V* | a. II *om. Hal.* 31 aristobolo *Hal.*

ASHMOLEAN OXFORD

9 Idem AA. Mvciano. Etsi is, quem praedium rusticum minoris distraxisse [B 38, 9, 50] adfirmas, curatoris officio functus id fecit, uenditio tamen contra diui Seueri orationem
1 facta praesidis sententia non immerito rescissa est. Pignora sane, quae ob euictionis periculum idem curator ex rebus propriis tibi obligauit, non prohiberis persequi. PP. non. Nov. Diocletiano A. ii et Aristobvlo conss. a. 285

10 Idem AA. Grato. Praediorum, quae sine decreto alienata sunt, dominium [B 38, 9, 51] tibi persequenti praeses opem feret. apud quem si illuxerit non uniuersa pretia, quae curatori tuo data sunt, in patrimonium tuum processisse, pro ea dumtaxat pecuniae parte conueniri te permittet, quam in facultates tuas erogatam esse constiterit. PP. v id. Avg. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

11 Idem AA. Trophimo. Si quidem sine decreto minor annis patronus tuus [B 38, 9, 52] rusticum praedium uenumdedit, superuacuum est de uili pretio tractare, cum senatus con-
1 sulti auctoritas retento dominio alienandi uiam obstruxerit. Si uero iure interposito decreto uenditionem uili pretio eius possessionis, cuius uires ignorabat, fecit, iuxta perpetui edicti auctoritatem in integrum restitutio causa cognita ei praebetur. PP. xii k. Dec. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

12 [1]Idem AA. et CC. Leontio. Ob aes alienum tantum causa cognita praesidali decreto praedium rusticum minoris prouinciale distrahi permittitur. [B 38, 9, 53] S. prid. k. Mai. Heracliae AA. conss. a. 293

13 Idem AA. et CC. Zenonillae. Etiam uectigale uel patrimoniale siue emphyteuticum praedium sine decreto praesidis distrahi non licet. [B 38, 9, 54] S. viii k. Sept.[2] Sirmi AA. conss. a. 293

14 Idem AA. et CC. Frontoni. Vtere uiri prudentissimi Papiniani responso [B 38, 9, 55] ceterorumque, quorum precibus fecisti mentionem, sententiis ac doli mali exceptionem oppone, pretium ob eorum debitum solutum probans, si sortem cum usuris, quae fisco deberentur, pupilli non offerentes fundos prouinciales citra decretum praesidis uenumdatos cum fructibus petant. S. xviii k. Dec. AA. conss. a. 293

15 Idem AA. et CC. Sabinae. Si minor uiginti quinque annis praedium rusti- [B 38, 9, 56] cum, cum aliud deberes, sine decreto in solutum dedisti, dominium a te discedere non permisit senatus consulti auctoritas. S. viii k. Dec. AA. conss. a. 293

16 Idem AA. et CC. Evtychiae. Si praedium rusticum uel suburbanum, quod [B 38, 9, 57] ab urbanis non loco, sed qualitate secernitur, in pupillari aetate constituta tutore auctore uel adulta sine decreto praesidis prouinciae in qua situm est uenumdedisti, secundum sententiam senatus consulti dominium eius siue ius a te discedere non potuit, sed uindicatio-
1 nem eius et fructuum, uel his non existentibus condictionem competere constitit. Emptor autem si probare potuerit ex ceteris facultatibus oboedire te muneribus siue honoribus non potuisse, ad utilitates praeterea tuas cessisse pecuniam, quam pretii nomine sumpseras,

V P (71, 9...13. 15. 16) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *ad Leontium eodem die data est* 5, 34, 6 [2] Oct. (*Mommsen*)?

---

3 recisa *PL* 4 idem] id est L^a | persequi non prohiberis *C* | *s. a. V Hal.* 5 a. ii *om. Hal* | aristobolo *Hal.* 7 si *om.* M^a | non] in P^a 8 procedisse M^a 9 te conueniri *M* | permittit *R* | *s. a. V Hal.* | pp. v] s. vi *Hal.* 10 iiii et iii aa. (aa. *om. V*)] aa. et *Hal.* 11 trophinio *R* 12 uenudedit *P* | superuacum P^a, superuacua R^a 13 obstrinxerit PLM^b, ἀπέφραξεν *B* 14 uires] iuris M^a 15 *s. a. V Hal. PL* | pp.] s. *Hal.* | xiii *PL* 16 ipsis ... conss. *om. PL* | iiii et iii aa.] aa. et *Hal.* 17 et cc. *om. M* | alienus P^a | ptantum M^a 18 prouincialem M^a | promittitur P^a | *s. a. V Hal. PL* | s. prid.] *V*, d. ii *Hal. PL* 19 heracliae (heracl. *V*) aa. (cc. *Hal.*) conss. *om. PL* 20 zenoni *S* | uel patrimoniale *om.* V^a (*suppl. m.* 2) | siue *om.* L^a 21 *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal. PL* | viii] iiii *P*, iii *L* | aa.] cc. *Hal.* 23 frontoni] *SM*, phrontonio *VCR* | respondo M^a? 25 ob] ab M^a | fisco] fisco quae R^a 26 contra *R* 27 *s. a. V Hal.* | s. xviii] d. viiii *Hal.* | aa.] ipsis cc. *Hal.* 30 consultum *V* | *s. a. V Hal. PL* | s.] *V*, sd. *PL*, d. *Hal.* | aa.] cc. *Hal.* 31 eusticie *S*, euthutiae *M* 33 in qua situm] quaesitum R^a, in qua s*tum M^a | uenundisti R^a 34 ius a te] iussa te L^a, iusta V^a 36 poterit P^a | mun. et (siue *R*) honeribus PLR^bM^a, τιμὰς ἢ λειτουργίας *B* 37 utilitatis L^a | practereas V^a | pecunias R^a

doli exceptionis auxilio pretium cum usuris, quas praestatura esses, et sumptus meliorati praedii seruare tantummodo potest. S. VI ID. APRIL. ANCHIALO[1] CC. CONSS. a. 294

17 IDEM AA. ET CC. PHILIPPO. Inter omnes minores nec commune praedium [B 38, 9, 58] sine decreto praesidis sententia senatus consulti distrahi patitur. nam ad diuisionis causam prouocante tantum maiore socio eius alienationem et sine decreto fieri iam pridem obtinuit. S. VII ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

18 [2]IMP. CONSTANTINVS A. ET CONSTANTIVS[3] C. AD SEVERVM[4]. Si[5] [Th. 3, 32, 2 B 38, 9, 59] minores uel ex patris nomine uel ex suo, debitis dumtaxat fiscalibus ingruentibus, uel ex priuatis contractibus reperiantur obnoxii, decreti interpositio a Constantiniano praetore celebranda est, probatis examussim causis, ut patefacta rerum fide firma uenditio perseueret. D. XV K. IAN. SERDICAE PROBIANO ET IVLIANO CONSS. a. 322

LXXII

℞ QVANDO DECRETO OPVS NON EST ℞

1 IMP. ANTONINVS A. VALENTI MILITI. Si probare potes patrem pupilli, cuius [B 38, 9, 60] tutorem conuenisti, consensisse, ut reddito tibi praedio pretium reciperaret, id quod conuenit seruabitur. neque enim in ea re auctoritas praesidis necessaria est, ut tutorum sollicitudini consulatur, si uoluntati defuncti pareant. PP. IIII K. IAN. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205

2 IMP. AVRELIANVS A. PVLCHRO. Illud requirendum est, an adito principe [B 38, 9, 61] Saturninus uir clarissimus specialiter ius uenditionis acceperit. ad instar enim praesidalis decreti concessio principalis accedit. PP. BYZANTII ID. IAN. SINE CONSS.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. STRATONICIANO. Prae- [B 38, 9, 62] dium rusticum uel suburbanum a minore uiginti quinque annis alienari sine decreto prae-

V P (71, 16. 18. 72 ℞ 1. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *aut* Anchialo *del. cum VPL aut scr.* s. v k. Nou. [2] *iunge* 7, 62, 7 [3] Constantinus (*edd.*)? [4] *inscriptio et subscriptio huius legis ex Th.* 3, 32, 1 *petitae uidentur* (*u. i.*) [5] etsi *Th.*

1 praedium V^a | praestaturus VC^b, praestitura *R* 2 *s. a. V Hal. PL* | s.] s. d. *PL*, d. *Hal.* | apriliae *V* | anchialo *om. VPL* 3 philippus *R* 4 sententia *om. C* | consultum *C* 5 alien. eius *R* | et *om.* M^a 6 *s. a. V Hal.* | s.] d. *Hal.* 7 imp. (impp. *M*) const. a. et constantius c. (const. c. *PL*, constant. cesar *R*, constantio consuli *M*) ad seuerum] impp. *omissis reliquis Th.*, idem (= imp. constantinus) a. iuliano pu. 7, 62, 17, *quae et ipsa ex Th.* 3, 32, 2 *descripta est. cum consonent inscriptio et subscriptio h. c. cum proxime praecedentibus in Th.* (*nam quod ibi in libro Taurinensi omittitur Caesaris mentio, uitium haud rarum est*), *aut lapsu suo Iustinianos eas huc transtulisse uerisimile est aut, cum forte a libris eorum ut a Taurinensi inscriptio subscriptioque abessent, temere eas ex antecedenti constitutione suppleuisse. ne iungendae quidem cum hac legis inscriptio ueri speciem habet, cum quia Iulianus urbis Romae praefectus a.* 326...329 *non quadrat ad Constantinianum praetorem, qui pertinet ad Constantinopolim, tum quia inscriptio libri Taurinensis* impp. *indicat hanc constitutionem posteriorem esse Constantino Magno. praefectum urbi autem compilatores inscriptioni* 7, 62, 17 *inseruerunt eo, quod eam ita mutauerant, ut prouocatio ad praefectum urbi fieret: id enim requirere uidebatur, ut ipsa constitutio ad hunc magistratum data esset. nomen uidentur sumpsisse ex subscriptione, quam eandem fuisse in c.* 17 *et in hac consentaneum est: neque ignorabant praeterea Iulianum circa haec tempora praefectum urbi fuisse* | seuerum si minores] seuerum ** res *V?* (*certe non incipit* sen) 8 min. uel ex] min. uel x L^a, min. ex *R* 9 a] *CR Th.*, *om. VPLM* | constantino R^a 10 examussim] *Th.*, examinatissimis VQ^a, examinatisque *PLCRM* 11 *s. a. Th.* 3, 32, 1 (*u. s.*) *V Hal.* | XII *Hal.* | serdicae *om. Hal.* 13 decretus *S* | sit *M* 14 antonius *M*, *deficit V* | ualenti militi (auliti *R*)] *PLR*, ualenti *SC*, ualentini *M*, *deficit V* 15 concessisse *PL* | praetio praedium *V*, praedio precii M^a | reciperaret] *V*, recuperaret *PLCR*, reciperet M^a 17 uoluntate C^a | pareantur M^a, perea*tur R^a, pareatur R^b | *s. a. V Hal. PL* | pp. IIII] *V*, proposita u *PL*, d. VI *Hal.* | II et geta II] *V*, et geta *Hal.*, ii. g. *PL* 19 aurelius *RM* 20 uir clar.] aug. M^a | praesidialis *M* 21 consensio R^a, concensio M^a, κέλευσις *B* | accediat M^a | *s. a. V Hal.* | pp. byzantii (byz. *V*) ... conss.] *V*, d. idib. ianuar. *Hal.* 22 et cc. *om. SR* | straniciane *S*

sidis, nisi parentis uoluntas seu testatoris, ex cuius bonis ad minorem peruenit, super alienando eo aliquid mandasse deprehendatur, nulla ratione potest. PP. XV K. APRIL. NICOMEDIAE TVSCO ET ANVLLINO. CONSS. a. 295

4 [1] IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Et sine interpositione | 5, 37, 22, 6 mut. B 38, 9, 63 | decreti tutores uel curatores quarumcumque personarum uestes detritas et superuacua animalia uendere permittimus. D. ID. MART. SIRMI CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

LXXIII

℞ SI QVIS IGNORANS REM MINORIS ESSE SINE DECRETO COMPARAVIT ℞

1 IMP. GORDIANVS A. FELICI. Si ea, quae in iura tutoris hereditario titulo | B 10, 4, 60 | successit, possessionem tuam uendidit, si ut pupillarem distraxit, emptor, qui sciens a tutoris herede mercatus est, cum officium morte finiatur, alienam rem comparando de temporis interuallo nullam potuit adquirere defensionem: si uero ut suam distraxit ignoransque rem alienam emptor comparauit, neque statim per traditionem possessionis dominus effectus est, sed tantummodo aduersus te statuti temporis, cum te legitimae aetatis esse non diffitearis, potest uti praescriptione. PP. V ID. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

2 IDEM A. CRISPINAE. Si contra amplissimi ordinis decretum possessiones | B 10, 4, 61 | tuae distractae sunt, conueni earum possessorem, ut, si ita probaueris gestum, et possessio retrahatur et fructus uniuersi reuocentur, si non bona fide emptorem fuisse qui emit constiterit. PP. XVI K. IAN. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AGATHAE. Possessiones | B 10, 4, 62 | rusticae uel suburbanae sine causae cognitione et interpositione decreti contra senatus consultum alienatae nec a secundo emptore recte tenentur, nisi statutum temporis spatium intercesserit. PP. ID. FEBR.[2] NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

4 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Quoniam aduersus emptorem, ad quem ex | B 10, 4, 63 | persona eius, cui contra senatus consultum donata res est, iusto titulo interueniente ea res de qua lis est transitum fecit, requirere oportebit, an praesente priore domino et maiore effecto sine controuersia bonae fidei decennio uel absente uiginti annis qui quaestionem patitur possessor fuisse monstretur. quod si apud grauitatem tuam manifeste constiterit, sine ulla cunctatione habita longi temporis praescriptione petitorem oportebit excludi. D. VI ID. IVN. DOROSTOLO DIOCLETIANO VIII ET MAXIMIANO VII AA. CONSS. a. 304

VPLCRM

---

[1] *iunge* 2, 27, 2. 4, 32, 25? [2] Dec. (*Mommsen*)?

---

2 eo] ea *V* | *s. a. V Hal. PL* | pp. xv] d. XII *Hal.* 3 nicomediae (nic. *V*) ... conss. *om. PL* | tusco et aquilino *V*, aa. (= *a.* 293) *Hal.* 4 populum] philippum *R* 6 *s. a. V Hal. PL cum l. gem.* | sirmi ... 7 conss. *om. PL* | sirmi const. a.] *l. gem.*, constantino a. *Hal.*, cp. (= constantinopoli) *V* | constante *V* 7 c.] caes. IIII *Hal.* 10 comparauerit *RM* 11 in iura] iniuria V^{a} | hereditario] *VC*, hereditario uel honorario *PLRM:* ἐπίτροπος ἐτελεύτησεν ἐπὶ γυναικί τινι κληρονόμῳ *B* 12 ut] ut in R^{a}? 13 firmatur M^{a} 14 sin *R* 15 emptor rem alienam *PLR* | per] post *PL* | tradictionem M^{a} | possessio M^{a} 16 stati M^{a}, statim R^{a} 17 *s. a. V Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | id.] k. id. *V* 20 inuersi M^{a} 21 *s. a. V Hal. PL* | pp. XVI] pp. xiu *potius quam* pp. xui *V*, d. XVI *Hal.* | ian.] iul. *PL, om. Hal.* | II *om. PL* | popeiano *PL* 22 et c. *S, om. PLM* | possessiones] p. tuae *R* 23 sururbane *R* | cognitionis R^{a} 24 alienare M^{a} | tenentur recte *M* 25 *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 26 aduersus] ad P^{t} 27 est] et V^{a} 28 transitum est C^{m} | dominio M^{a} 29 bona fide *PLRM* 30 patitur *bis* M^{a} 31 sine] et sine *C* 32 *s. a. V Hal.* | id. *om. V* | dorostoli *Hal.* | diocl. uiii et max. uii (*uel* uiiii) a. conss. *V*, cc. coss. *Hal.*

LXXIIII

℞ SI MAIOR FACTVS SINE DECRETO FACTAM ALIENATIONEM RATAM HABVERIT ℞

1 [1] IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. LICINIAE. Cum proponas curatorem patris tui non interposito praesidis decreto praedium rusticum heredi creditoris seu tutori eius destinasse uenumdare eamque uenditionem deceptum patrem tuum ratam habuisse, si minore pretio distractum praedium est et inconsulto errore lapsum patrem tuum perperam uenditioni consensum dedisse constiterit, non ab re erit superfluum pretii in compensationem deduci: quod praesidis prouisione fieri conuenit, cuius sollertiae congruum est, si diuersa pars bonam fidem non amplectatur, in arbitrio eius ponere, an uelit possessionem cum fructibus restituere, ita ut fenebris pecunia cum competentibus usuris restituatur. PP. NON. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. [B 10, 4, 64] a. 290

2 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Si sine decreto praesidis praedia tua a tutore tuo alienata sunt nec speciali confirmatione uel, si bona fide possessor fuisset, statuti temporis excursu id quod perperam est actum fuerat stabilitum, praeses prouinciae possessionem in ius tuum retrahet. D. K. IAN. SIRMI AA. CONSS. [B 10, 4, 65] a. 293

3 [2] IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si quando sine decreto minorum uel [B 10, 4, 66]
adhuc sub curatoribus constitutorum uel per ueniam aetatis eorum curam excedentium res
alienantur uel supponuntur, et ad perfectam aetatem idem minores prouecti longo silentio
querellam huiusmodi tradiderint, ut inutilis alienatio uel suppositio diuturno silentio robo-
1 retur, certum tempus ad talem confirmationem praefinitum esse censemus. Ideoque prae-
cipimus, si per quinque continuos annos post impletam minorem aetatem (id est uiginti
quinque annos) connumerandos nihil conquestus est super tali alienatione uel suppositione
is qui eam fecit uel heres eius, minime retractari eam occasione praetermissionis decreti,
2 sed sic tenere, quasi ab initio legitimo decreto fuisset alienata res uel supposita. Cum
autem donationes a minoribus nec cum decreto celebrari possunt, si minor uel post ueniam
aetatis rem immobilem donationis titulo in alium (excepta propter nuptias donatione) trans-
scripserit, non aliter hoc firmitatem habebit, nisi post uiginti quinque annos impletos inter
praesentes quidem decennium, inter absentes autem uicennium donatore adquiescente
effluxerit: ut tamen in heredis persona illud tantummodo tempus accederet, quod post eius-
dem heredis minoris aetatem silentio transactum sit. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI
DECIO VC. CONS. a. 529

VPLCRM

---

[1] *iunge* 4, 10, 4 [2] *iunge* 2, 44, 3

---

2 decretum *S, deficit V* | factam *om.* SM^a, *deficit V* 3 ratam habuerit *om.* M^a, *deficit V* 4 impp. diocl. et max.] idem *PLR, deficit V* | aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *PCR, deficit V* | lucillae *PL, deficit V* | cum] um *C* | procuratorem *V contra B* 6 tutoris P^aCM^a? | destinat R^a? 7 lapsum *om.* R^a 8 uendicione M^a? | ab re] habere *V* | compensatione *PL* 10 pras P^a, par M^a 12 *s. a. V Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | non.] u nonas *PL* | ipsis ... aa.] pio et pontiano (*a.* 238) *Hal.* 13 alexandro] *SR*, alex. *V*, alexandrae *PLCM* | si *om.* M^a | praesidis *om.* R^a 14 aliena P^a | specialis R^a 15 excrsu P^a | factum *PL* 16 possessionem *om.* R^a | in ius tuum] iniustum VM^a?, in**us tuum R^a | *s. a. VPL: apud Hal. est* d. VII kal. ianuar. pio et pontiano coss. | d.] s. d. *PL* | ian.] iun. *PL* 17 monorum P^a 18 sub] sed R^a 19 ad] a P^a 20 tradiderunt *R*, tradiderit M^a 22 continuos annos] ****************dos P^a | minorum *VL* 23 consequaestus *V* 24 heredes *R* | retrahi P^tR^b, retrahit R^a 25 teneri PLR^bM, enim R^a 26 a minoribus] ammoribus *R* | nec cum] ne cum *PL*, nec *R* | possint *RM* 29 determinum R^a | uincennium L^aM | donatores *L* | adquiescete *M* 30 effluxit *R* | accidit L^v, acciderit M^a 31 etatem heredis minoris *RM* | *s. a. V Hal. PL* | VIII *om. Hal.* | constant. *om. Hal.* 32 uc. *om. VPL* | conss. *VPL*

LXXV

℞ DE MAGISTRATIBVS CONVENIENDIS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Mvciano. Si magistratus a tutoribus seu curatoribus, [B 38, 8, 15
quos tibi dederunt seu nominauerunt, stipulati sunt se eo nomine indemnes futuros inque
eam rem fideiussores acceperunt extra rem saluam fore satisdationem, actio, quam
1 aduersus tutores seu curatores tuos instituisti, alienam obligationem non resoluit. Sed
aduersus magistratus qui curatorem dederunt actio utilis ita demum competit, si uniuersis
bonis excussis reuocatisque, quae eum in fraudem alienasse constiterit, indemnitati tuae in
2 solidum satisfieri non potuit. Quam si exercueris, mandatis tibi ab eis actionibus aduersus
fideiussores quos acceperunt consistere potes, licet utilem actionem sine cessione habeas.
Accepta non. Ian. dvobvs Aspris conss. a. 212

2 Imp. Alexander A. Paterno. In heredes magistratus, cuius non lata [B 38, 8, 16
culpa idonee cautum pupillo non est, non solet actio dari. PP. iii non. Ivl. Ivliano et
Crispino conss. a. 224

3 Imp. Gordianvs A. Aproniano. Si tu et collega tuus, cum magistratu [B 38, 8, 17
fungeremini, minus idoneum tutorem dedistis cautionemque idoneam non exegistis nec alias
seruari pupillo indemnitas potest et utrique soluendo estis, pro uirili parte in uos actionem
dari non iniuria postulabis. D. viii k. Nov. Pio et Pontiano conss. a. 238

4 Idem A. Arrvntiano. Aduersus nominatorem tutoris uel curatoris minus [B 38, 8, 18
idonei non ante perueniri potest, quam si bonis nominati itemque fideiussoris eius nec
non collegarum quoque, ad quorum periculum consortium administrationis spectat, excussis non sit indemnitati pupilli uel adulti satisfactum. PP. id. Mart. Attico et Praetextato conss. a. 242

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Evgeniae. In magistra- [B 38, 8, 19
tus municipales tutorum nominatores, si administrationis finito tempore non fuerint soluendo nec ex cautione fideiussionis solidum exigi possit, pupillis quondam in subsidium
indemnitatis nomine actionem utilem competere ex senatus consulto, quod auctore diuo
Traiano parente nostro factum est, constitit. D. vii id. Dec. ipsis et[1] conss. a. 294?

6 [2]Imp. Zeno A. Aeliano pp. Cum sit adiecta praetoris sententia generalem [B 38, 8, 20
curatori administrationem mandantis et, quod eam pro more sequitur, decretum pariter
sit compositum, manifestum est non curatoris dationem fuisse inualidam, sed in aestimanda
adultae substantia scribae uitium, qui, tamquam non amplius ducentis libris auri patri-
1 monium ualeret, fideiussorem acceperat, intercessisse. In quo casu non curatoris erit ratio[3]
reprehendenda, si qua laesio rebus minoris illata fuisse aduersus legum ordinem comprobetur, sed[4] super neglegentia uel dolo scribae, qui ueram substantiae taxationem passus est
occultari, legibus erit agendum. D. v[5] k. Ian. Basilio vc. cons. a. 480

V (*desinit in* 11 aspris conss.) *P* (75, 6 *usque ad u.* 30 decretum) *L* (75, 6) *D* (75, 6) *CRM*

[1] et] CC.? [2] *iunge* 2, 21, 9. 5, 12, 28 [3] datio (*Herrmann*)? [4] sed *colloca ante* 34 si
[5] v *om.* 2, 21, 9. 5, 12, 28

3 antonius *M* | seu cur. *om. R* 4 tibi *om.* M^a | dederunt] *C*, dederint *VRM* | nominauerint *RM* | futuros] *V cum B*, futuros et si quid praestitissent repetituros *CRM* 5 fideiussionis M^a | acceperint *M* | satisdatione *V*, satisdonationem *C* | seu] se V^a 7 utilis actio *R* 8 eum] cum R^aM^a, eum cum M^b | alienasse in fraude *R*, fraude alienasse (*om.* in) *M* 10 potest VM^a | successione R^a 11 *s. a. V Hal. P* | non.] nonas *V* | duobus] d. et *Hal.* 13 actio non solet *R* | *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 15 aproniano] *M*, proniano *S*, aprouiano *R*, afrontiano *C* (*u. u.* 19) 16 dedisti *R* | exegisti *R* 17 potest] post M^a | actione *R* 18 postulabit *M* | *s. a. Hal.* 19 arruntiano] *S*, aruntiano *R*, arontiano *M*, afrontiano *C* 20 fideiussores R^aM^a 21 expectat *RM* 22 *s. a. Hal.* 24 cc.] c. *S* | eugeniae *om. R* 25 fuerunt *RM* 26 posset M^a | subsidium] solidum R^aM^a 28 est] esse *R* | *s. a. Hal.* 29 aemiliano *LCM*, et liano *D* | praetoris *M* | generali *L* 30 mandatis P^tL^t | quod eam] quondam M^a | pariter] partem M^a 31 compositum] compositum ** (s* L^a?) L^aR^a | curatores M^a 32 ucium M^a 33 casu non *om.* R^a | erat *R* 34 ordinationem *LD*, ordinem *bis* R^a 36 *s. a. Hal. LQ* | bacilio L^a | uc. *om. LQ cum legibus iungendis*

LIBER SEXTVS

I

℞ DE FVGITIVIS SERVIS ET LIBERTIS MANCIPIISQVE CIVITATVM ARTIFICIBVS ET AD DIVERSA OPERA DEPVTATIS ET AD REM PRIVATAM VEL DOMINICAM PERTINENTIBVS ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Aemiliae. Seruum fugitiuum [B 60, 7, 6] sui furtum facere et ideo non habere locum nec usucapionem nec longi temporis praescriptionem manifestum est, ne fuga seruorum dominis suis ex quacumque causa fiat damnosa. PP. v id. Dec. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

2 Idem AA. et CC. Pompeiano. Requirendi fugitiuos potestatem fieri dominis [B 60, 7, 7] praesidalis officii est. PP. iii k. Mai. CC. conss. a. 294

3 Imp. Constantinvs A. et Licinivs C. ad Probvm. Si fugitiui serui deprehendantur ad barbaricum transeuntes, aut pede amputato debilitentur aut metallo dentur [B 60, 7, 8] aut qualibet alia poena adficiantur. Sine die et consvle. a. 317—323

4 Imp. Constantinvs A. ad Valerianvm. Quicumque fugitiuum seruum in [B 60, 7, 9]
domum uel in agrum inscio domino eius susceperit, eum cum pari alio uel uiginti solidis
1 reddat. Sin uero secundo uel tertio eum susceperit, praeter ipsum duos uel tres alios uel
praedictam aestimationem pro unoquoque domino repraesentet: in minorum persona tuto-
2 ribus uel curatoribus poena simili imminente. Quod si ad praedictam poenam soluendam
is qui susceperit minime sufficiat, aestimatione competentis iudicis castigatio in eum pro-
3 cedat. Quod si seruus ingenuum se esse mentitus sub mercede apud aliquem fuerit, nihil
4 is qui eum habuit poterit incusari. Sane mancipium torqueri oportet, ut manifestetur,
utrum propter lucrum capiendum callide a domino ad domum uel agrum eius qui suscepit
5 immissus est, an non. Quod si maligne factum esse ex serui interrogatione patuerit, seruo

A^{ul} (1 ℞ l. 4) *LDCRM*

---

3 seruis fugitiuis *R* | et ... 6 pertinentibus] et reliqua *A* | et] et de *S* | et mancipiis *M* 4 ciuitatum] cuiusque (cuiuscunque S^b) ciuitatem *S* | ad (a *D*) diuersa opera] diuerse opere *R* | deputatus *S* 5 priuatam] publicam M^a 7 imp. *D* | dioclitiano et maximiano *A* | aa.] aa. et cc. *CR*, *om.* *M* | etchelie *S* 8 usumcapionem *A*, usucapione *R* | praescriptione *R* 9 ne] nec R^a 10 *s. a. Hal. LQ Veronensis* 180 | pp. v] s. *Hal.* | maximo ... conss. *om.* *Q* | ii *om.* *L* | aquil. conss.] aquis et ss. *Veron.* 11 aa. et cc.] aa. *R*, a. *M* | popeiano *R* | fugitius M^a 12 praesidialis M^a | *s. a. Hal.* *L* | pp. iii] d. *Hal.* | cc.] a. c. *L* 13 imp. const. a. et licin. (liciani *S*) c.] *S*, impp. const. et licin. aa. *LCRM cum Th.* 4, 11, 1 (*a.* 414), *quae ad eundem Probum data uidetur*, imp. const. aa. *D* | probatum *SM* | fugitiui serui si *R* 14 barbaricos *M*, ἐπὶ τὸ βαρβαρικόν *B* 15 efficiantur R^a | sine die et cons.] *Hal.*, sd. et conss. pp. *L* 16 a. *om.* *M* | uerianum *LD*, ualerium *M* | seruum fugitiuum *R*, *om.* A^u *ante emend.* 17 domum uel in agrum *A*, domum uel in agro *LD*, domo uel in agro *CRM* | uel uig.] uel cum uig. *M*, uig. D^a 18 duo A^lC^a 19 uno seruo quoque M^a, unoquoque seruo M^b | praesentet *L* | personam *LM* 21 suscepit *R* | conpetentibus iudicibus M^a | castigationes in eum procedant L^aR 22 seruus] s. fugitiuus *R* | se esse ingenuum (genuum M^a) *LDRM*, se *om.* *C* 23 habuerit *LDM* | torqueri] tutoris torqueri L^a, toqueri M^a? 24 accipiendum *R* | uel] uel ad *LD* | susceperit *D* 25 missus *R* | factum esse] facces. R^a

etiam suo eum qui hoc fecerit priuari oportet et ad fiscum pertinere mancipium. D. v k. Ivl. Thessalonicae Gallicano et Basso conss. a. 317

5 [1] Idem A. ad Ianvarivm. Mancipia diuersis artibus praedita, quae ad rem [B 60, 7, 10] publicam pertinent, in isdem ciuitatibus placet permanere, ita ut, si quis tale mancipium sollicitauerit uel auocandum crediderit, cum seruo altero sollicitatum restituat, duodecim solidorum summa inferenda rei publicae illius ciuitatis, cuius mancipium abduxit: libertis quoque artificibus, si sollicitati fuerint, cum eadem forma ciuitati reddendis: ita ut pro fugitiuo seruo, si sollicitudine defensoris non fuerit requisitus et reuocatus, idem defensor duo uicaria mancipia exigatur, nec beneficio principali nec uenditione in eius persona iam de cetero ualituris. D. xvi k. Mart. Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

6 Idem A. ad Tiberianvm comitem Hispaniarvm. Cum seruum quispiam [B 60, 7, 11] repetit fugitiuum et alius uitandae legis gratia, quae in occultantes mancipia certam poenam statuit, proprietatem opponet, uel in uocem libertatis eum animauerit, ilico nequissimus uerbero super quo ambigitur tormentis subiciatur, ut aperta ueritate disceptationi terminus

1 fiat. Quod non solum utrisque iurgantibus proderit, sed etiam seruorum animos a fuga poterit deterrere. D. xv k. Sept. Constantinopoli Pacatiano et Hilariano conss. a. 332

7 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Felicem consvlarem. [B 60, 7, 12] Si quis seruum fiscalem putauerit occultandum, non solum eum restituere, sed etiam duodecim libras argenti poenae nomine fisci uiribus dependere compellatur. D. ii id. April. Gratiano A. ii et Probo conss. a. 371

8 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Albino pv. Romae. [B 60, 7, 13] Si qui publicorum seruorum fabricis seu aliis operibus deputati tamquam propriae condicionis immemores domibus se alienis et priuatarum ancillarum consortiis adiunxerint, tam ipsi quam uxores eorum et liberi confestim condicioni pristinae laborique restituantur. D. viii k. Avg. Timasio et Promoto conss. a. 389

II

℞ DE FVRTIS ET DE SERVO CORRVPTO ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Theogeni. Si pecunia tua mandantibus [B 60, 6, 18] seruis quidam praedia comparauerunt, eligere debes, utrum furti actionem et condictionem an mandati potius inferre debeas. neque enim aequitas patitur, ut et criminis

A^{ui} (1, 4. 2 ℞) *P* (2, 1 *inde a u.* 30 patitur) *L D* (*usque ad u.* 30) *CRM*

[1] *ad Ianuarinum similis argumenti data est* 11, 68, 2 *anni incerti*

1 *s. a. A Hal. L* 2 thessalonicae (thessaloni. *L*) *om. Hal.* | conss. *om. A* 3 a.] aa. *LD* [1] praedicta *M^a* | ad rem publicam] *LDR*, ad rei publicae *C*, a⁎ re⁎ publica⁎ *M^a*, ad rei publicae ius *M^b* 4 placet ciuitatibus *C* 5 uel] et *R* | aduocandum *DM^a* | redideri t *M^a* 6 summam inferendam *M^a* | abduxerat *C*, adduxit *M* 7 si *om. M^a* | ciuitatis *L^a* 8 seruo *om. M^a* 9 exigatur] extat *L^t* | iam *om. DRM^a* 10 cero *M^a inc. R^a* | *s. a. Hal. L* | xvi] xu *L* | mart. ... conss.] con. aueclitino conss. *L* 11 a.] aa. *LD* | ad tiberianum *in spatio uacuo om. S* | comes *D* | spaniorum *S*, ispaniorum *LD*, hispanorum *R* 12 euitandae *C?* 13 uoce *LDM* 14 uerbero] seruus (seruum *D*) uerbero *L^aD^a* | quo] quem *LD^t* | disceptatione *L^a*, diceptationis *R^bM*, discepci *R^a* 15 a *om. R^a* 16 deterreri *C* | *s. a. Hal. L* | xv k. sept.] xui k. nou. *L* | constant. *om. Hal.* | et hil. *om. L* 17 impp. *LCR*, imp. *D* | ualentinus et ualerius et *R*, ualerius ualens et *M*, ualens et *om. S* | aaa.] aa. *CR*, a. a. a. a. *D*, aa. et c. *S* | ad] a *D^a* | consulem *M*: comitem sacrarum largitionum *proponit Gothofredus: Felicem consularem Macedoniae uel Campaniae a.* 365 *nominat Consult.* 9, 7, *eodem anno Felicem uicarium Macedoniae laudat Th.* 2, 1, 5 18 qui *C* | seuum *M^a* 19 dudecim *M^a* | argenti libras *R* | iuribus *M* | deprehendere *R* | *s. a. Hal. L* | ii] prid. *L* 20 grat. a. ii] gra. iix *L* 21 impp. *LDC*, mpp. *R* | ualentinus *R*, ualerius *M* | theod. et] et theod. (theodotius *R^a*) et *LDRM*, et theod. *C* | aa. *SCR* | pu. (praefecto urbe *D*) romae *om. R* 22 operibus] op. publicis *R^b*: εἰς τεχνάς τινας ἢ ἄλλα ἔργα τῆς πόλεως *B* | conditions *D^a* 23 et] seu *R* | priuatorum *C^bR^a*, *inc. C^a* | adiunxerunt *CM* (*M^a uoluit* adiunxerit) 24 ipsis *M^a* | et labori *R* 25 *s. a. Hal.* 28 aa.] aa. et c. *S* | theogenis *R*, diogeni *S* | si] si ex *M* 29 conparauerunt praedia *M* | debes] potest *R^a*

causam persequaris et bonae fidei contractum impleri postules. D. XI K. MAI. SEVERO A. II ET VICTORINO CONSS. a. 200

2 IDEM AA. NEGOTIATORIBVS. Inciuilem rem desideratis, ut agnitas res furtiuas non prius reddatis, quam pretium fuerit solutum a dominis. curate igitur cautius negotiari, ne non tantum in damna huiusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis. PP. III K. DEC. CILONE ET LIBONE CONSS. [B 60, 6, 19] a. 204

3 IMP. ANTONINVS A. SECVNDO. Si nondum rem templo diuino dedicatam uitricus tuus furto abstulit, habes aduersus eum furti actionem. PP. VI ID. SEPT. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 60, 6, 20] a. 215

4 [1]IMP. ALEXANDER A. AVRELIO HERODI. Aduersus eum dumtaxat, quem seruum tuum sollicitasse dicis, si eum deterioris animi fecit, serui corrupti agere potes. quod si sollicitatum occultauit, etiam furti cum eo agere potes. quas actiones etiam per procuratorem exercere minime prohiberis. PP. ID. SEPT. ALEXANDRO A. CONS. [B 60, 6, 21] a. 222

5 IDEM A. CORNELIO. Ciuile est, quod a te aduersarius tuus exigit, ut rei, quam apud te fuisse fatearis, exhibeas uenditorem. nam a transeunte etiam ignoto emisse dicere non conuenit uolenti euitare alienam boni uiri suspicionem. PP. III K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 6, 22] a. 223

6 IDEM A. PYTHODORO. Alienum seruum sine uoluntate domini qui sciens uendidit seu donauit uel alio modo alienauit, nihil domino diminuere potest: et si contractet uel apud se detinuerit, furtum facit. PP. VI K. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 6, 23] a. 223

7 IDEM A. DATO. Si is, cui te pecuniam ad matrem tuam perferendam dedisse proponis, parua quantitate numerata reliquam in usus suos conuertit, furtum fecit. PP. PRID. ID. IVN. MODESTO ET PROBO CONSS. [B 60, 6, 24] a. 228

8 IDEM A. VALENTI. Etiam furti actione tributorum exactor tenetur, si non cessante te in tributoria exactione sciens, quod nihil deberetur, ancillam tui iuris abduxit aut uendidit. quae res facit, ut nec emptor usucaperet uindicatioque tibi ipsius competat. PP. X K. MART. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. [B 60, 6, 25] a. 231

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AEDESIO. Subtracto furto uel ui abrepto mancipio, quamuis hoc rebus humanis non oblatum fuerit exemptum, tam ad raptorem quam ad furem periculum redundabit et uterque eorum poena legitima coercebitur. S. VII ID. FEBR. SIRMI AA. CONSS. [B 60, 6, 26] a. 293

A^{ul} (2, 2) *P* (2, 2 [3 *p*] 4...7. 9) *L* (2, 2...7. 9) *CRM*

[1] *iunge* 4, 14, 3

1 persequeris *L* | impleri] *R*, implere *PLCM* | *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* | seuero ... 2 conss.] su. a. ii et uic. ss. *PL*, seuero et albino coss. (= *a.* 194) *Hal.* 3 *ante c.* 2 *in P rubrica deleta est* | idem] id. a. imp. seuerus et antoninus *A*, impp. (imp. *P*) seu. et ant. *PLR* | aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *M* 4 nom. *om.* R^a | solitum A^l 5 negotia** (m *uel* tu) A^u, *om.* L^a | suspectionem *PLRM* 6 *s. a. A Hal. PL* | III *om. Hal.* | cilone ... conss. *om. L* | chilone *Hal.*, chil. *P* | liuone *A*, diu. *P* 7 antonius *M* | a. *om. M* | secundo *om. R* | dedicata *L* 8 furto *om.* M^a | *s. a. Hal.* L^b*: in* pL^a *extat* pp. | VI] u L^b 9 cereali *Hal.* 10 a. *om. M* | aureliano *R* | herodi *om.* SR^b 12 quod ... potes *om.* L^a | eo] PL^bM, eodem *CR* | quas] quam R^a 13 *s. a. Hal. PL* | conss. *PL* 14 aduers. tuus a te *R*, a te ad te aduers. tuus M^a 15 fateris P^bLR 16 suspectionem *PLR* | *s. a. Hal.: in PL uidetur esse subscriptio c.* 6 (*u. i.*) 18 philodoro *S*, pitudoro *uel* pitiidoro M^a | quis *P* 19 uel] seu *R* 20 furtum] etiam furtum *CM contra B* | *s. a. P hoc loco et PL ad c.* 5: *in L est subscriptio c.* 7, *apud Hal. est* pp. k. mai. iuliano II et crispino coss. (= *a.* 224). *praetuli fidem librorum epitomatorum, quia probabilius de fraude Haloandri cogitatur, quam, quod rarissime euenit, in epitomatis subscriptionem a loco suo in antecedentem constitutionem aberrasse statuitur* 22 pecunia M^a, pecuniae M^b 23 numerata] muta M^a | facit C^a 24 *s. a. Hal. P h. l. L ad c.* 6: *in L h. l. subscriptio erasa est* | prid. *om. Hal.* | medesto *P* 25 actionem M^a 26 non cessante te] *** cessante M^a | anillam M^a | adduxit *M* 28 competit *M* | *s. a. Hal.* 29 imp. *L* | et cc. *om. M* | hesidio *S*, edisio *RM* 30 haec R^a | ablatum R^a, προσηνέχθη *BΣ* (κ.π.) 32 *s. a. Hal. PL*, *cf. M ad p.* 508, 1 | s.] d. *PL* | firmi *P* | aa. conss. *om. Hal.*

10 [1]IDEM AA. ET CC. VALERIO. Si abducta mancipia furto uel plagio uenum- [B 60, 6, 27
data praeses prouinciae perspexerit, cum nec ab emptore propter cohaerens uitium, ante-
quam ad dominum possessio reuertatur, usucapi possunt, et te ei cuius fuerunt successisse
reppererit, restitui tibi prouidebit. SINE DIE ET CONSS.[2] a. 293

11 IDEM AA. ET CC. DEMOSTHENI. De his, quae subtraxisse nouercam pupilli [B 60, 6, 28
tui precibus significas, rectorem adi prouinciae, qui si eam, posteaquam dominus rerum is
pro quo supplicas factus est, aliquid furatam cognouerit, non ignorat in quadruplum mani-
festi, nec manifesti uero dupli actione furti constituta condemnationem formare. D. VII
K. SEPT. VIMINACIO AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. QVINTILLAE. Ancillae subtractae partus apud furem [B 60, 6, 29
editi, priusquam a domino possideantur, usucapi nequeunt: matris furem etiam eorum
1 causa furti teneri conuenit actione. Quapropter furti actione et condictione uel aduersus
possidentem uindicatione de mancipiis uti non prohiberis, cum altera poenam continens
2 alterius electione minime tolli possit. Nam extra poenam rei persecutionem esse nulla
iuris quaestio est, cum etiam hi qui aliena mancipia comparauerunt, si hanc causam non
ignorant, furti actione tenentur. D. ID. OCT. SIRMI AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. DOMNO. Post decisionem furti leges agi prohibent. quod [B 60, 6, 30
si non transegisti, sed de sublatis partem tantum accepisti, residuam uindicare uel con-
dicere et actione furti apud praesidem agere potes. D. K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

14 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Eos, qui a seruo furtim ablata scientes [B 60, 6, 31
susceperint, non tantum de susceptis conuenire, sed etiam poenali furti actione potes.
D. VIII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

15 IDEM AA. ET CC. SOCRATIAE. Furti actione minime teneri successores [B 60, 6, 32
ignorare non debueras. de instrumentis autem ablatis in rem actione tenentem conuenire
potes. D. III K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

16 IDEM AA. ET CC. ARTEMIDORO ET ALIIS. Si seruum uestrum nutriendum [B 60, 6, 33
qui susceperat uenumdedit, furtum commisit. D. K. OCT. VIMINACII CC. CONSS. a. 294

17 IDEM AA. ET CC. CONONI. Quamuis etiam hereditatis expilatae crimine pro- [B 60, 6, 34
miscuus usus exemplo actionis furti ream uxorem fieri non patiatur, tamen heredes idem-
que filii super his, quae de patris bonis possidet, aduersus eam in rem actione experiri non
prohibentur. D. ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

18 IDEM AA. ET CC. DIONYSODORO. In eum, qui ex naufragio uel incendio [B 60, 6, 35
cepisse uel in his rebus damni quid dedisse dicitur, infra annum utilem ei cui res abest
quadrupli, post in simplum actionem proditam praeter poenam olim statutam edicti forma
perpetui declarat. S. III K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

PLCRM (*transponit* 2, 15. 14)

---

[1] *fortasse iungenda est* 7, 32, 6 [2] d. id. April. Byzantii AA. conss. 7, 32, 6

---

1 ualerio] sirmi *M*, *om.* *S* | mancipalia M^a 2 prospexerit *libri* 3 ad] a M^a | dominium *C* | usucapi] haec usucapi *CM* 4 *s. a. Hal.* *PL* | consule *Hal.* 7 pro] de *M* 8 nec manifesti *om.* P^a | duplici M^a | condemptionem *P* | formari *M* | *s. a. Hal.* *PL* | d.] s. *PL* 9 uiminatii cc. coss. *Hal.* 10 quintae *CRM*, *om.* *S* 11 nequiunt M^a | furorem M^a | horum *CM* 12 furti actione] furti C^a | condicione *CR* 13 uendicione M^a | de ... 14 electione *om.* P^a | altera] al*** actio M^a 14 alteri R^a | tolle P^a | nulla esse *R* 15 hii RM^b | comparauerint *C* 16 ignorent *CM* | *s. a. Hal.* *PL* | d.] s. *PL* | aa.] caesaribus *Hal.* 17 dionisio domno L^a (*u. u.* 20) | quod] qui R^a 18 tantum *om.* *M* | residua *C* | condere P^a 19 actionem *M* | praesidem] pr. prouinciae *M* | *s. a. Hal.* *PL* | d.] s. *PL* | sirmi aa. (cc. *Hal.*) conss. *om.* PL^a 20 aa.] a. *M* | et cc. *om.* *LM* | seruis *M* 21 susceperunt *C* | conueniri *L* | possunt *PL*, 22 *s. a. Hal.* *PL* | d. VIII] s. uii *P*, uii *L* 23 aa.] a. *M* | et cc. *om.* *PLRM* | socratae *M*, socranae *R* 24 non] te non M^a | sublatis *R* | actionem P^aL^a? 25 *s. a. Hal.* *PL* | d. III] s. *PL* | aa.] cc. *Hal.* 26 et cc. *om.* *M* | et aliis *om.* *SM* 27 quis PLM^a | uenundederit *R* | *s. a. Hal.* *PL* | d.] s. *PL* | uiminacii] uim. *PL* 28 et cc. *om.* *M* | cocononi L^a, conomi *C*, canoni *R* | etiam *om.* *CM* | hereditastis L^a 29 ream] eam P^a 30 quae de] quod R^a | possident L^a | actione *om.* M^a 31 *s. a. Hal.* *PL* | d.] s. *PL* 32 dionisiodoro *SPLCR*, dyosiodoro *M* 33 cui] CM^b, cuius $PLRM^a$ 34 proditam actionem *R* 35 *s. a. Hal.* *PL* | s. III] d. *Hal* | nicom. *om.* *PL*

19 Idem AA. et CC. Mnesitheo. Falsus procurator depositum recipiendo uel [B 60, 6, 36
aes alienum exigendo citra domini uoluntatem furtum facit ac praeter rei restitutionem
actione dupli furti nec manifesti conuenitur. Sine die et consvle.
20 Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Si quis seruo alieno suaserit aliquam [B 60, 6, 37
rem domini sui subripere et ad se deducere, seruus autem hoc domino manifestauerit et
domino concedente res eius ad iniquum huiusmodi suasionis auctorem pertulerit, et ipse
inuentus fuerit rem detinere, quali tenetur actione is qui res suscepit, utrumne pro occa-
sione furti an pro seruo, quia eum corrumpere uoluit, ut non solum furti, sed etiam serui
1 corrupti is obligetur, ueteres dubitauerunt. Nobis itaque eorum altercationes decidentibus
placuit non solum furti actionem, sed etiam serui corrupti contra eum dare. [Inst. 4, 1, 8
licet enim seruus deterior minime factus est, tamen consilium corruptoris ad perniciem pro-
bitatis serui introductum est: et quemadmodum secundum iuris regulas furtum qui- [(Inst.)
dem non est commissum, quia is uidetur furtum committere, qui contra domini uoluntatem
res eius contractat, ipse autem furti actione propter dolum suum tenetur, ita et serui cor-
rupti contra eum actio propter suum uitium non ab re extendatur, ut sit ei [Inst. 4, 1, 8
poenalis actio imposita, tamquam re ipsa fuisset seruus corruptus, ne ex huiusmodi impuni-
tate et in alium seruum, qui possit corrumpi, hoc facere pertemptet. D. k. Avg. [(Inst.)
Lampadio et Oreste vv. cc. conss. a. 530
21 Idem A. Ivliano pp. Apud antiquos quaerebatur, si seruus, quem aliquis [B 60, 6, 38
bona fide possidebat, furtum commiserit alienarum rerum uel ipsius apud quem constitutus
est, si ipse qui bona fide eum detinet noxalem furti actionem aduersus uerum dominum
1 habet, uel ipse ab eo qui furtum passus est praedicta conuenitur actione. Cumque gene-
ralis regula ab antiqua prudentia exposita est huiusmodi hominis gratia, pro quo noxalem
furti actionem suscipere aliquis compellitur, aduersus alium furti actionem habere non
concedens, quidam ita eam per coniecturam interpretati sunt, aduersus bona fide quidem
possessorem nullo modo furti actionem extendi, ipsi autem, si furtum fuerit passus, ad-
uersus uerum dominum furti actionem noxalem recte decerni: tunc autem bona fide pos-
sessorem furti nomine quod passus est noxalem actionem contra dominum habere posse,
quando seruus sub domini sui fuerit constitutus possessione: et pro his rebus posse eum
aduersus dominum habere actionem, non solum quas seruus subtraxerit iam apud eum
constitutus, sed et pro his quas furatus est, quando fugit quidem a bona fide possessore,
2 adhuc autem nondum sub domini sui manibus fuerit constitutus. Quam interpretationem
prisca quidem iura per coniecturam introducebant: nos autem altius et uerius ad eam
3 respicientes generalem regulam sic ab initio esse prolatam accipimus. Cum igitur bona
fide possessor domini cogitatione furem possidet, merito, donec apud eum constitutus est,
et aliis tenetur noxali actione, si extranei furtum a seruo fuerint passi, et ipse aduersus
uerum dominum non habet actionem secundum regulam dicentem: qui habet aduersus alium
furti actionem, ipse ea teneri non potest. Sin autem desinat in serui retentione et ille
apud uerum dominum fuerit inuentus, tunc ipse quidem noxali furti actione minime potest
teneri, aduersus uerum autem dominum habet ipse furti noxalem actionem, id est pro
rebus, quas uel nunc furatus est, cum est apud uerum dominum, uel antea, postquam bona

P (*c.* 19) *L* (*c.* 19) *CR* (*u.* 24 compellitur … 38 serui *perierunt*) *M N* (*ad u.* 24 … 38)

1 nesitheo *C*, menestheo *PL* (*quod duceret ad* Menesthio), nestieo *M*, mennae *R*, theofalsus *S* 2 contra R^a 3 nec manif. furti *CM*, furti non manif. *R* | *s. a. Hal. L* 4 pp. *om. M* | aliquam r. d. s. subripere et ad se deducere] *C*, ut aliquam (aliquem R^a) r. d. sui surriperet (r. d. susciperi* M^a) et ad (a M^a) se deduceret (duceret *R*) *RM* 6 rem *M* | protulerit *R* | et *om.* M^a 7 rem *om.* M^a | res *om.* M^a | susceperit *M* 8 qui *R* | ut] aut *dett.* | serui *om.* M^a 9 is *om.* M^a | altercationes] dubitaciones *M* 10 actione *R* 12 secundum *om.* M^a | quidem … 13 furtum *om.* R^a 14 rem *R* | contractat] *R*, contrectet *C*, contractet *M* 17 poscit R^a | *s. a. Hal.* 19 idem] impr. iustinianus *S* | iulio *M* | si *om.* M^a 23 modi *om.* CM^a | pro] per R^a 25 condens M^a | conuecturam M^a | bone fidei *M*: βόνα φίδε *fere constanter BΣ ad h. l.* | quidem *om.* M^a 26 possessores *C contra BΣ* | ipsi *N* 28 noxales actiones *M* 29 possessionem *N* 31 et] etiam *N* 32 manibus domini sui *MN* 33 iura *om.* M^a | introducebant per coniecturam *M* | uerus M^a 34 bone fidei M^bN 36 et aliis] et ab aliis CM^aN^b 37 uerum *om.* N^a | alios *C*, *cf. u.* 24 38 ea] ab aliis ea *C* | retentionem *R* 40 autem dominum uerum *R* | noxal. act. furti *R* 41 antea postquam] antequam M^a

4 fide possessoris retentionem excesserit necdum apud uerum dominum factus. Et sic
iterum regulae generali casus euenit consentaneus: qui enim habet tunc furti actionem
aduersus dominum, ipse aliis teneri furti actione non potest. sic ex tempore omnibus
discretis uetustissima dubitatio nostro foedere conquiescat et bona fide possessor in parte
certa temporis et habeat actionem et non teneatur, et ipse dominus in alio tempore non
5 teneatur actione et in alio sub actione constituatur. De eo autem, qui liber constitutus
ab alio bona fide tenetur, si furtum commiserit, recte et sine aliqua dubitatione dicitur
posse eum, quia liber est cognitus, et ab ipso qui bona fide eum detinet pro furto conueniri,
et bona fide possessorem, si ab extraneo furtum liber commiserit, non posse conueniri,
sed ipsum pro suo furto respondere, quia generalis regula de seruo prolata est, et
pro eo, qui non seruus, sed liber et suae potestatis est, noxalem moueri actionem impossibile
nostrisque legibus incognitum est. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET
ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

22 IDEM A. IVLIANO PP. Manifestissimi quidem iuris est furto perpetrato ei [B 60, 6, 39]
1 competere furti actionem, cuius interest, ne furtum committatur. Sed quaerebatur apud antiquos
legum interpretes, si quis commodauit alii rem ad se pertinentem et ipsa res subtracta
est, an furti actio aduersus furem institui possit ab eo qui rem utendam accepit, idoneo scilicet
1a constituto, quia et ipse commodati actione a domino pro ea re conueniri potest. Et hoc
quidem paene iam fuerat concessum, ut habeat ipse actionem, nisi inopia noscitur laborare:
1b tunc enim furti actionem domino competere dicebant. Sed ea satis increbuit dubitatio,
si tempore quo furtum committebatur idoneus erat is qui rem commodandam accepit,
postea autem ad inopiam peruenit, antequam moueatur actio quae ei antea competebat,
an debeat actio quae semel ei adquisita est firmiter apud eum manere uel ad dominum
1c reuerti, cum et hoc quaerebatur, an in hoc casu furti actio ambulatoria sit nec ne. Sed
omnem talem tractatum alia sequitur subdiuisio, si ex parte soluendo sit is qui rem utendam
accepit, ut possit non in totum, sed particularem solutionem ei facere, an habeat
1d furti actionem uel non. Tales itaque ambiguitates ueterum, immo magis, quod melius
dicendum est, ambages nobis decidentibus in tanta rerum difficultate simplicior sententia
placuit, ut in domini sit uoluntate, siue commodati actionem aduersus res acci- [Inst. 4, 1, 16]
pientem[1] mouere desiderat siue furti aduersus eum qui rem subripuit, et alterutra earum
1e electa dominum non posse ex paenitentia ad alteram uenire. Sed si quidem furem elegerit,
illum qui rem utendam accepit penitus liberari: sin autem quasi commodator ueniat aduersus
eum qui rem utendam accepit, ipsi quidem nullo modo competere posse aduersus
furem furti actionem, eum autem, qui pro re commodata conuenitur, posse aduersus furem
furti habere actionem, ita tamen, si dominus sciens rem esse subreptam aduersus eum qui
2 eam accepit[2] perueniat. Sin autem nescius et dubitans rem non esse apud eum commodati

V (*incipit u.* 6 qui liber) *P* (*c.* 22: *pro u.* 30 et alterutra ... *p.* 511, 8 suscepit *habet:* et cetera sic legitur in institutionum liber iiii. cp. i usque ad illum finem) *L* (*ut P, nisi quod pro* liber iiii L^a *habet* lib. cp., L^b lib.) *CRM*

---

[1] aduersus eum qui rem commodatam accepit *Inst.* [2] eum cui res commodata fuit *Inst.*

---

1 necdum] nec *C* | et] C^a, est *RM*, est et C^b: καὶ εὑρίσκεται πάλιν σωζόμενος ὁ κανών *B* | sic iterum] si contra R^a 2 generalis R^aM^a | euenit] M^b *cum B* (*u. s.*), euenit et *CR*, eue**int et M^a 3 aduersum M^a | aliis] ab aliis *CR* | actionem R^a | sic] *C*, et sic *RM* 4 decretis M^a | nostra M^a | bonae fidei *M* 5 habet *R* | non] et non C^aRM^a 6 in *om.* M^a 7 ducitur V^a 8 et *om.* M^a 9 ab *om.* *RM* | conueniri] eum c. *RM* 12 *s. a. V Hal.* 13 uu. cc.] uc. *V* 14 idem] impr. iustinianus *SPLR* | iuliano] iohanni *M* 17 posse M^a | rem] ē R^a 18 quia] qui R^a | et *om.* P^a 19 ipsi C^a | habet R^a | dinoscitur *PL*, dignoscatur *R* 20 dicebatur M^a | satis] satisdatione V^a | increbruit $V?C^aR^b$, increpuit R^aM^a 21 is *om.* PL^a | commodatam *RM* 22 anteaquam C^a | ante comp. *R* 23 ei semel *PLR* | remanere R^a | ad] a M^a 24 an] an et *M* 25 contractatum *L* 26 in totum] introitum M^a | habet LR^a 27 uel] an *PLR* 28 est dicendum est M^a, est dicendum M^b 29 res (rem *M*) accipientem] actionem cipientem R^a, res *om.* PR^b 30 subripit *P* | alterutra earum (eorum R^b) electa] cetera sicut legitur in inst. R^a? (*u. s. ad P*) 31 uenire] uenire actionem *R Inst.*, peruenire *M* 32 illum] illud V^a, eum V^b?, **illum M^a | quasi *om.* *C Inst.* 34 actionem ... 35 furti *om.* *V*, *bis* R^a 35 qui eam acceperit *C*, cui res commodata fuit *R Inst.* 36 peruenit *R Inst.*, perueniet *M*

actionem instituit, postea autem re comperta uoluit remittere quidem commodati actionem, ad furti autem peruenire, tunc licentia ei concedatur et aduersus furem uenire, nullo obstaculo ei opponendo, quoniam incertus constitutus mouit aduersus eum qui rem utendam accepit commodati actionem, (nisi domino ab eo satisfactum est: tunc etenim omnimodo furem a domino quidem furti actione liberari, suppositum autem esse ei, qui pro re sibi commodata domino satisfecit), cum manifestissimum est, etiam si ab initio dominus actionem instituit commodati ignarus rei subreptae[1], postea autem hoc ei cognito aduersus furem transiuit, omnimodo liberari eum qui rem commodatam suscepit[2], quemcumque causae exitum dominus aduersus furem habuerit: eadem definitione obtinente, siue in partem

3 siue in solidum soluendo sit is qui rem commodatam accepit. Sed cum in secunda [(Inst.) dubitatione incidebat, quid statuendum sit, si quis rem commodatam habuerit, quam aliquis furto subtraxerat et lite pulsatus condemnationem passus fuerat non tantum in rem furtiuam, sed etiam in poenam furti, et postea dominus rei uenerit omnem condemnationem accipere desiderans utpote ex suae rei occasione ortam, alia dubitatio incidit ueteribus, utrumne rem tantummodo suam uel eius aestimationem consequatur, an etiam summam

3a poenalem. Et licet ab antiquis uariatum est et ab ipso Papiniano in contrarias declinante sententias, tamen nobis haec decidentibus Papinianus, licet uariauit, eligendus est, non in prima, sed in secunda eius definitione, in qua lucrum statuit minime ad dominum rei peruenire: ubi enim periculum, ibi et lucrum collocetur, nec sit damno tantummodo deditus

4 qui rem commodatam accepit, sed liceat ei etiam lucrum sperare. Cum autem in confinio earum dubitationum tertia exorta est, quare non et eam decidimus? cum enim apertissimi iuris est non posse maritum constante matrimonio furti actionem contra suam uxorem habere, quia lex ita atrocem actionem dare in personas ita sibi coniunctas erubuit, huius-

4a modi incidit ueterum sensibus quaestio. Quidam etenim re sibi commodata huiusmodi rei furtum a sua muliere passus est: et dubitabatur, utrumne domino rei furti actio contra mulierem praestatur, an propter necessitatem causae et maritus eius utpote commodati

4b actioni suppositus potest habere furti actionem. Et auctores quidem iuris satis et in hac specie contra se iurgium exercuerunt: ex praesente autem lege et anterioribus nostris decisionibus, quae in ista positae sunt constitutione, potest et haec species apertius dirimi.

4c Si enim domino dedimus electionem ad quem uoluit peruenire, siue ad eum qui rem commodatam accepit, siue contra eum qui furtum commisit, et in hac specie maritus quidem propter matrimonii pudorem non furti, sed rerum amotarum actionem habeat, si ipsum

V (*u.* 8 suscepit … 16 antiquis *et u.* 25 rei furti … *p.* 512, 2 mulierem *fere euanuerunt*) *PL* (*PL inde a u.* 8 quemcumque) *CRM*

---

[1] ignorans rem esse subreptam *Inst.* [2] accepit *Inst.*

---

1 instituit … actionem *om.* R^a 3 quoniam] RM^b *Inst.*, quod iam *VC, om.* M^a 4 omnino *R* 5 actionem R^a 7 accusacionem M^a | ignorans rem esse subreptam *R Inst.* | subrectae M^a 8 transibit *RM* | omninomodo R^a 9 habuerit adu. furem *M* | in partem (—te *M*) siue in solidum *CM Inst. et ita uidetur habuisse V, in quo apparent clausulae uersuum hae:* definiti| ——arte**||——sit i***| -datam accepit: in solidum siue in partem (parte *LR*) *PLR cum B* εἴτε εἰς τέλειον εὔπορος εἴτε εἰς μέρος 10 qui *om.* R^a | commodandam C^a | secunda dubitatione] *V?* (*extat* —a dubitatione) *PL*M^a*?*, secundam dubitationem CRM^b 11 incidebant *RM* 12 fuerat] P^bL^bM, fuerit P^aL^aCR 13 poena *RM* | rei dominus *R* 14 utpote] ut postea M^a | orta *PL* 15 tammodo P^a | existimacionem *M* 17 hoc *R* 18 diffinitionem *L* | in qua lucrum *seqq.*] οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ποινὴν δίδωσι τῷ δεσπότῃ τοῦ πράγματος. ὃν γὰρ τρόπον αὐτῷ τῷ δεσπότῃ κινδυνεύεται ἡ τοῦ πράγματος ἀπώλεια, τὸν αὐτὸν τρόπον κερδαίνειν ὀφείλει *B male, cf. BΣ* (*Theod.*): κινεῖ ὁ χρησάμενος τὴν φούρτι, καὶ ἣν ἀπαιτεῖ δι᾿ αὐτῆς ποινὴν κερδαίνει | ad] a M^a 19 enim] enim uel PL^a | ibi] ubi L^a | ne scit *R* | aeditus P^a 20 acceperit *PLR* | etiam liceat ei lucrum *PL*, liceat lucrum etiam (*om.* ei) *R* | confinito M^a 21 non et eam] non etiam *V*, et eam non *C* | dicidimus VL^b, didicimus P^a, dicimus P^b, decedimus R^a 22 constante matr.] constantem (te R^b) modo *R* | actione *V* | habere uxorem *R* 23 quia] quod R^a | personam i. s. coniunctam *M* | eiusmodi *M* 24 sensibus *om.* P^a 26 praestetur *M* 28 contrasse M^a | praesenti *RM* 29 dicionibus P^a | in *om.* M^a 30 uoluerit *R* 31 maritum PL^a | quidem] q. maritu L^a 32 matrimonii] n in m̄i*** R^a | pudarem L^a | habeat] habet *L*, extendere ita tamen habet R^a

dominus elegerit, dominus autem omnem licentiam possideat siue aduersus maritum commodati siue aduersus mulierem furti actionem extendere: ita tamen ut, si ipse qui rem commodatam accepit soluendo sit, nullo modo aduersus mulierem furti actio extendatur, ne ex huiusmodi occasione inter maritum et uxorem, qui non bene secum uiuunt, aliqua machinatio oriatur, et forsitan marito uolente uxor eius et trahatur et furti patiatur poenalem condemnationem. D. XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

III

℞ DE OPERIS LIBERTORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ROMANO. Si tempore manumissionis [B 49, 3, 50] operae tibi impositae sunt, scis te eas praestare debere. solet autem inter patronos et libertos conuenire, ut pro operis aliquid praestetur, licet pretium non possit, nisi quando propter inopiam pro alimentis id extra ordinem peti necessitas suaserit, cum, etsi operae non erant impositae, defectis tamen facultatibus patroni alere eum cogebaris. PP. III K. IAN. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

2 IDEM AA. EVTYCHETI. Manumissionis causa traditus neque in seruitutem [B 49, 3, 51] deduci a manumissore potest neque impositas operas praestare cogitur. PP. VI K. MAI. GETA II CONS. a. 205

3 IDEM AA. QVINTIANO. Qui nummis acceptis ab extraneo seruum suum manu- [B 49, 3, 52] misit et pro operis pecuniam ab eo accepit, siue fuerant operae impositae siue non fuerant, ut indebita soluta reddere cogitur. PP. K. NOV. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 206

4 IMP. ANTONINVS A. VALERIANO. Si quam pecuniam tibi a liberto tuo ex [B 49, 3, 53] uenditione operarum deberi probaueris, restitui tibi a liberto tuo praeses iubebit (ex hoc enim liberam testamenti factionem libertus habet), modo si non onerandae libertatis gratia emissam cautionem probabitur. PP. XIIII K. MAI. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

5 IDEM A. TERENTIO. Mater tua ab eo, quem ex causa fideicommissi manu- [B 49, 3, 54] misit, operas impositas petere non potest, nisi eius tantummodo temporis, quo eum ante manumisit, quam dies fideicommissae libertatis existeret. sed nisi ei honorem patronis debitum exhibuerit, adeat competentem iudicem pro modo admissi uindicaturum. PP. III ID. MAI. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

6 IMP. ALEXANDER A. CAECILIO. Liberti libertaeque defunctorum operas [B 49, 3, 55] neque extraneis heredibus patronorum debent neque maritis patronarum. PP. K. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

V (*incipit u.* 2 furti, *desinit in* 12 extra) *P* (2, 22. 3 ℞ 1 [2 *p*] 3 [8 *p*] 6 [10 *p*]) *L* (2, 22. 3 ℞ 1...3. 8. 6) *CR* (3, 6 *collocat post* 3, 10) *M*

2 ut] et V^a 4 ex *om.* *R* 5 machinatione R^a | uolente] $V^aP^rL^rC^bR$, *fortasse et* P^a, nolente $V^bP^bL^tC^aM$ *cum B:* μηδὲ βουλομένου | et trahatur] *VPLC*^{a}, extrahatur C^bRM^c, ** trahitur M^a, *inc.* M^b: ἄγεσθαι τὴν γυναῖκα εἰς δικαστήριον *B* 6 *s. a. V Hal.* L^b | dec.] septembr. *Hal.* | uu. cc.] uc. *V*, *om.* L^b 8 operibus $SPLR^a$ 9 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *R* | romano] antonio *M* 10 scis te] sciente R^a 11 conueniri VP^rL^rRM 13 *s. a. Hal. PL* 14 chilone et libone coss. *Hal.*, chilis et liuone L^b, *om.* PL^a 15 aa.] a. et c. *S*, ag. et cc. *R*, a. *M* | eutychiti *S*, euthiteti *pL*, extitheti *R* | traditas *pL* | seruitem M^a 16 neque] ne pL^a, nec *M* | *s. a. Hal.* L^b | VI] uiii L^b 17 geta ii et conss. L^b, antonino a. II et geta II coss. *Hal.* 18 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | ab extraneo *om.* R^a 19 operos P^a | ab eo pecuniam *R* 20 indebita (—tam L^b) soluta] L^bRM^b, indebitas solutas PL^aCM^a: εἰ ... χρήματα ἔλαβεν, εἴτε ἔτυχεν ὑπηρεσίας ἐπερωτήσας εἴτε καὶ μή, ὡς [μὴ] χρεωστούμενον τὸ δοθὲν ἀναγκάζεται ἀναδοῦναι *B* | cogetur R^bM | *s. a. Hal. PL* | miliano *PL* 21 imp.] a imp. M^a | antonius *RM* | a. *om. C* | ualerio *C*, ual'. *R* | qua *R* | a *om. R* | libero M^a 22 probaris M^a 23 honorandae C^aR^a, honorandi M^a 24 emissa caucio probatur M^a | *s. a. Hal.* | aspris] et aspris *Hal.* 25 a.] a. et c. *S* | terentiano *C*, tertio *addita littera* u *supra* ti *R* 26 operas ... 27 manumisit *om.* R^a 27 dies] de M^a 28 adi *C et sic uel* adi. M^a | *s. a. Hal.* 29 aspris] et aspris *Hal.* 30 libertaeque] libertique L^a 31 neque mar. patr. debent *C* | matis L^a | patronorum M^a | *s. a. Hal. PL* 32 alex. a. cons. *om. P* | conss. *L*

7 IDEM A. MINICIO. Nec patronis pro operis mercedem accipere licet, quam- [B 49, 3, 57
uis, si indictae operae praestitae non sint, ad pecuniae exactionem obsequii non praestiti
1 aestimatio conuertatur. Qui autem duos filios in potestate uel diuersis tempori- [B 49, 3, 58
bus habuit, lege Iulia de maritandis ordinibus obligatione operarum liberatur. D. XII K.
IVN. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224
8 IDEM A. AVGVSTINO. Si tuis nummis emptus es ab eo a quo manumissus [B 49, 3, 56
es, nec operas ei debes neque puniri ab eo utpote ingratus potes: patronum tamen tuum
esse negari non oportet. D. III ID. SEPT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224
9 IDEM A. LAETORIO. Libertae tuae ducendo eam uxorem dignitatem auxisti, [B 49, 3, 59
et ideo non est cogenda operas tibi praestare, cum possis legis beneficio contentus esse,
quod inuito te iuste non possit alii nubere. D. X K. MART. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225
10 IDEM A. HERCVLIANO. Titius si, cum testamentum faceret, seruo suo liber- [B 49, 3, 60
tatem cum condicione hac dedit: 'Gaium seruum meum a die mortis meae annis tribus
'peractis manumitti uolo, ita ut praestet heredibus meis, sicut me uiuo praestabat', et
cum idem seruus testatori diurnum quiddam praestabat et post mortem eius usque ad diem
praestandae libertatis etiam heredibus praestiterat, manifestum est, quod adeptus libertatem
ad eandem praestationem compelli non possit. D. VII ID. AVG. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225
11 IMP. GORDIANVS A. AFRICANO. Quod ex liberta muliere nascitur, ingenuum [B 49, 3, 61
1 est. Is autem, qui libertae suae nubenti commodauit adsensum, quamuis operas ab ea
exigere non possit, iura patronatus non amittit. PP. III NON. AVG. PIO ET PONTIANO
CONSS. a. 238
12 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. VENERIAE. Qui manu- [B 49, 3, 62
mittuntur, liberum ubi uoluerint commorandi arbitrium habent nec a patronorum filiis,
quibus solam reuerentiam debent, ad seruiendi necessitatem redigi possunt, nisi ingrati
probentur, cum neque cum patrono habitare libertos iura compellunt. S. VIIII K. IVN. IPSIS
AA. CONSS. a. 293
13 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PRO- [11, 53, 1 mut. B 49, 3, 63
BVM PP. In redhibitione operarum maneat poena eum, qui alienum libertum recipiendum
esse duxerit. D. III ID. IVL. GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

IIII
℞ DE BONIS LIBERTORVM ET DE IVRE PATRONATVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. SECVNDAE. Multum interest, utrum [B 49, 1, 25
quis suis nummis emptus ac manumissus sit ab emptore, an a domino suo data pecunia
mereatur libertatem. priore enim casu ad contra tabulas admitti patronum non placet,

P (3 [8 *p*] 6 [10 *p*] 11. 12. 4 ℞) *L* (3, 8. 6. 10...12. 4 ℞) *CR* (3, 6 *collocat post* 3, 10) *M*

---

1 *ordinem c.* 6 *et* 7 *inuertunt B, tuentur dies et libri cum S* | a.] aag. R^a | monitio *M*, cyonie patricie *S* (*ex corruptela uidelicet uerborum* micio in nec patronis) | operibus M^a 2 ad] a M^a 4 lege] in lege M^a | liberabitur *R* | *s. a. Hal.* 5 et] II et *Hal.* 6 a.] a. et c. *S*, aa. *L* | agustino *M*, agusto *p*, *om. L* | eptus *R* | es ab] est ab p^aM^a? 7 est p^a | ei *om.* R^a | debet L^a | nec *CR* | potest p^a | patronus tamen tuus e. n. n. potest *C* 8 *s. a. Hal.* L^b | d. III] p. L^b | iuliano ... conss. *om.* L^b | et] II et *Hal.* 9 letorio *C*, lytorio *S*, litorio *M*, latario *R* | dignitatem *om.* M^a 11 possis R^a | alii] alteri *R* | *s. a. Hal.* 12 a.] a. et c. *S* | itius *R* | facere M^a | suo] suo gaio CRM^b 13 conditionem R^a | hoc M^a 14 me uiuo] meuio R^a 15 cum ... et *om.* M^a | diuturnum *R* | quoddam RM^b | praestaret *RM* | post] post p P^a 16 praestandae] dandae *CR* 17 posset *M* | *s. a. Hal.* L^b | d. VII] pp. uiii L^b | fusco ... conss. *om.* L^b 18 africano *om. L* 19 nubendi *CRM contra B* 20 *s. a. Hal. PL* | pio ... 21 conss.] *Hal.* L^b, *om.* PL^a 22 et cc. *om. PLM* (*u. ad u.* 26) | ueneriae *om. R* 23 commodandi M^a | habeant *R* 25 cum patr.] patr. *R* | *s. a. Hal.* 26 aa.] aa. et *Hal.*: *possis etiam de anno* 290 *cogitare, quo casu supra u.* 22 et cc. *cum PLM delendum foret* 27 impp. *C*, mpp. *R* | ualens grat. et ualentinianus aaa. *S*, ualer. grat. et ual. *C*, ual. grat. aa. et ualerianus *R*, ualentinus grat. et ualentinianus *M* 28 pp.] ppm. *S*, *om. C*, m *R* | eum] M^a *cum l. gem.*, in eum CRM^b | libertum alienum *M* 29 *s. a. Hal.* 31 et de] et *PL* 32 aa.] aa. et c. *S* 33 quis] qui RM^a | exemptus M^a 34 enim *om.* R^a, *deficit* M^a | ad] C^a, ad bona eius C^bRM^b, *inc.* M^a | paternum R^a

1 posteriore omnia iura patronatus retinet. Et ideo cum Sabiniani patroni filii, qui plenum
ius habuit, ut hostis publici bona fisco uindicata sunt, secundum ea, quae diuo Pertinaci
placuerunt et nos secuti sumus, in iura libertorum eius fiscus noster successit. PP. V
NON. IVL. FAVSTINO ET RVFINO CONSS. a. 210

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FLORIANVM COMITEM RERVM [B 49, 1, 26]
PRIVATARVM. Si liberti coniuentibus patronis consortium cum ancillis colonisue nostris
elegerint, sciant illi se deinceps commoda patronatus amissuros. D. III ID. OCT. TREVERIS
LVPICINO ET IOVINO VV. CC. CONSS. a. 367

3 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Si quis patronorum in posterum [B 49, 1, 27]
huiusmodi narrationem conceperit uel in libertatibus, quae inter uiuos actitantur, uel in
his, quae ex testamento uel codicillis scriptis uel sine scriptis habitis proficiscuntur, ut
liberti eorum a iure patronatus liberentur, antiqua interpretatione semota non dubitet
etiam patronatus ius ex sola tali uerborum conceptione libertis esse remittendum nec suc-
cessionibus quae ab intestato descendunt, quas ueteres et post huiusmodi actus seruari in
1 libertorum bonis decreuerunt, a nobis patronis integris reseruandis. Sed quemadmodum
in natalium restitutione omne ius tollitur patronatus, ita et in huiusmodi uerbis eandem
2 esse uim obseruandam omnes non ignorent. Idemque iuris est, si, inter uiuos manumissione
imposita in ultimis uoluntatibus concessio data fuerit patronatus: ita tamen, ut in omnibus
natalium restitutiones, ex quibus paene solis ingenuitas mera libertis competit, tam obti-
neant quam in nostra re publica polleant, cum nobis cordi est ingenuis magis hominibus
3 quam libertis eam frequentari. Reuerentia tamen, quae a libertis debetur, et iure, quod
aduersus ingratos libertos patronis competit, integris reseruandis, et si per uerborum con-
ceptionem secundum a nobis inductum modum ius patronatus fuerit amissum, cum etiam
4 haec ingenuitatis praemio tolluntur, quam paene sola natalium restitutio inducit. His uide-
licet casibus, per quos poenalibus modis ius patronatus quasi ab indignis patronis eripitur,
in suo robore durantibus. RECITATA SEPTIMO MILIARIO IN NOVO CONSISTORIO PALATII
IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529

4 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*
Μέλλουσα διδόναι τύπον καινὸν ἐπὶ τοῖς πατρωνικοῖς δικαίοις ἡ διάταξις διηγεῖται πρότερον τὰ
ἀπὸ τοῦ δυοκαιδεκαδέλτου καὶ ἀπὸ τοῦ πραίτωρος καὶ ἀπὸ τοῦ Παπίου νόμου κρατοῦντα τὸ
1 παλαιὸν πατρωνικὰ δίκαια καὶ οὕτως ἄρχεται τῆς νομοθεσίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξαριθμεῖται
τοὺς μὴ ὑποκειμένους πατρωνικοῖς δικαίοις. ὅπερ συμβαίνει, ἡνίκα ὁ ἐλευθερῶν ἐν ζωῇ ἢ ἐν

P (4 *R* 2. 3) *L* (*ut P*) *CRM*: *indicem c.* 4 *dedimus ad B* 49, 1, 28

---

1 paternatus R^a | sabiniano M^a 2 ius] huius *R* | sint *M* | ea] eam M^a 3 fiscum R^a | *s. a. Hal.* 5 ualentinus *RM* | et ualerius *R* | aa.] aa. et cc. *CR* | floriatum *CR* | com. (comes *C*) rer. pr.] pp. *S*, comei rei priuatarum *R* 6 conuentibus C^a | nostris colonisue (colonis.uae R^a) *CR* 7 paternatus R^a | *s. a. Hal. PL* | treueri *Hal.*, triberi *PL* 8 lupicino ... conss. *om. PL* 9 a. *om. R* | pp.] p. *M*, *om. C* | in posterum patronorum *CM* 11 qui *C* | uel sine scriptis *om.* P^aC^a 12 a] et ab *M* 13 successionibus] s. eorum *R* 14 actum *R* 15 a nobis] a.nonis *M* 16 et in] et M^a 17 uim esse *CR* | ignorant *C* 18 interposita *PL* | ultimus M^a | fuerint M^a 19 restitutionibus *C* 20 nostram rem publicam *M* | polleantur M^a | cordi *om.* P^a 21 frequentare P^a | reuerenti R^a | quod] quo M^a 22 aduersum *R* | competis L^a | seruandis C^a | si *om.* C^a 24 haec] haec secundum P^a | inducit L^a 26 *s. a. Hal. PL* | rec. septimo miliario (septies *Hal.*, septimiliario *Contius*) ... 27 iustiniani] r. uii. m. c. ii. u. p. i. *PL* 27 d. III ... conss. *om. PL* 28 constitut. greca *W*, deficit graeca constitutio, quam legit Bulgarus, sed alii non habent *ex libro Auredani Charondas: quae perierunt, in V quattuor fere folia expleuerunt. indicem constitutionis primus edidit Cuiacius in obseruatt.* 20, 34 *ex libro Basilicorum, qui periit. deinde libros* 49—52 *Basilicorum ex Paris.* 1357, *qui ex eodem libro deperdito descriptus uidetur, G. O. Reitz edidit in thesauro Meermanni uol.* V (*cf. Heimbach Basil. uol.* VI *p.* 172). *utramque editionem ita adhibui, ut manifestos errores Cuiacii a Reitzio ex libro Parisiensi refutatos omitterem. inscriptionem restitui ex c.* 3: *sub edicti forma emanasse constitutionem et fortasse datam esse ad senatum et omnes populos* (*ut* 1, 17, 2) *uel ad populum urbis Constantinopolitanae et uniuersos prouinciales* (*ut* 5, 13, 1) *haud improbabiliter conicias ex Inst.* 3, 7, 3: sed nostra constitutio, quam pro omnium notione Graeca lingua compendioso tractatu habito composuimus: *cf.* pp. *in subscriptione* 30 κρατοῦντος *Cuiac.*

τελευταίᾳ βουλήσει εἴπῃ συγχωρεῖν τῷ ἀπελευθέρῳ τὸ πατρωνικὸν δίκαιον· τότε γὰρ πρόδηλον,
ὡς οὔτε αὐτῷ τῷ πάτρωνι οὔτε τοῖς ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐδὲ ἐξωτικοῖς
αὐτοῦ κληρονόμοις ἁρμόζει κατ' αὐτοῦ πατρωνικὸν δίκαιον. καὶ ὅτε δὲ ὁ δεσπότης ὁρῶν τὸν
οἰκέτην αὐτοῦ στρατευσάμενον ἢ ἀξίας ἐπιτυγχάνοντα μὴ ἀντιλέγει, οὐ μόνον ἐλεύθερος γίνεται
2 διὰ τούτου ὁ οἰκέτης, ἀλλὰ καὶ ἀπήλλακται παντὸς πατρωνικοῦ δικαίου. Εἰ δὲ καί τις τὴν
ἑαυτοῦ θεράπαιναν προστήσει ἐπὶ τὸ πορνεύεσθαι, πάλιν καὶ αὐτὴ ἡ θεράπαινα ἐλευθεροῦται
καὶ ἀποστερεῖται παντὸς πατρωνικοῦ δικαίου ὁ δεσπότης· ὥσπερ ὁ νοσοῦντα τὸν οἰκέτην περιορῶν
καὶ μηδὲ αὐτὸς ἐπιμελόμενος αὐτοῦ μηδὲ εἰς ξενῶνα πέμπων αὐτὸν μηδὲ τὴν συνήθη χορηγῶν αὐτῷ
3 σίτησιν παντὸς ἀποστερεῖται δικαίου κατὰ τῆς τούτου περιουσίας. Εἰ δὲ [cf. 7, 15, 3 k. Nou. a. 531]
καὶ προσπαθών τις θεραπαίνῃ αὐτοῦ καὶ μὴ ἔχων νόμιμον γαμετὴν παλλακὴν αὐτὴν σχοίη καὶ
μείνῃ μέχρι τελευτῆς ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως μηδὲν εἰπὼν περὶ τῆς τύχης αὐτῆς, οὐ μόνον
ἐλευθέρα γίνεται καὶ αὐτὴ καὶ οἱ παῖδες, οὓς ἔτεκεν ἐκ τοῦ δεσπότου, ἀλλὰ καὶ εἰς εὐγένειαν
ἀφαρπάζονται, κερδαίνοντες καὶ τὸ ἴδιον πεκούλιον· καὶ εἰκότως οὐδὲν πατρωνικὸν δίκαιον ἔχου-
4 σιν ἐπὶ αὐτοῖς οἱ τοῦ δεσπότου κληρονόμοι, εἴτε παῖδές εἰσιν εἴτε ἐξωτικοί. Εἰ δὲ καί τις ὑπέρ
τινος τὴν περὶ ἐλευθερίας δίκην ἀγωνισάμενος ἡττηθῇ τῷ δεσπότῃ καὶ τὸ τίμημα ὑπὲρ τῆς τοῦ
δούλου διατιμήσεως καταβάλῃ, ἐλευθεροῦται μὲν ὁ οἰκέτης, ὑπὲρ οὗ τὸ τίμημα δέδοται τῷ
δεσπότῃ, οὐκ ἔχει δὲ ἐπ' αὐτῷ πατρωνικὸν δίκαιον ὁ δεσπότης, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ ἐκείνῳ τῷ κατὰ
τοὺς παλαιοὺς νόμους ἰδίοις ἀργυρίοις ἀγορασθέντι· κατὰ τούτου γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ τὰ ἀπὸ τοῦ
5 πραίτωρος πατρωνικὰ δίκαια ἠρνοῦντο τῷ ἐλευθερώσαντι. Εἰ δὲ καὶ ἀργύρια ἀντὶ τῶν ὑπερησιῶν
ἐπερωτήσει ὁ πάτρων τὸν ἀπελεύθερον ἢ τὴν ἀπελευθέραν ἢ ὁρκώσει αὐτοὺς μὴ γῆμαι μηδὲ
παιδοποιήσασθαι, καὶ οὗτος πάντων ἐκπίπτει τῶν πατρωνικῶν, ἐπειδὴ καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τῶν
6 ἀπὸ τοῦ δυοκαιδεκαδέλτου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πραίτωρος πατρωνικῶν δικαίων ἐξέπιπτεν. Εἰ δὲ
καὶ ἀναφωνήσαντος ἀπελευθέρου πρὸς εὐγένειαν συμπαιγνίᾳ χρησάμενος ὁ πάτρων συγχωρήσῃ
αὐτὸν εὐγενῆ ἀποφανθῆναι, ἐλεγχομένης τῆς πρὸς τὸν ἀπελεύθερον συμπαιγνίας πάντων ἐκπίπτει
7 τῶν πατρωνικῶν δικαίων καὶ οὗτος ὁ πάτρων. Εἰ δὲ καὶ ὁ τιμηθεὶς [cf. 7, 4, 15 k. Oct. a. 530]
fideicommissaρίᾳ ἐλευθερίᾳ, ἀγνωμόνως πειρασθεὶς τοῦ ὀφείλοντος ἐπιθεῖναι αὐτῷ τὴν ἐλευ-
θερίαν, προσελθὼν τῷ ἄρχοντι τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἢ τὸ λανθάνειν αὐτὸν διελέγξει, καὶ ἁρπά-
8 ζεται ἀπὸ δογμάτων συγκλήτου εἰς ἐλευθερίαν καὶ οὐδενὶ πατρωνικῷ δικαίῳ ὑπόκειται. Εἰ δὲ
καὶ υἱὸς πάτρωνος ἢ κεφαλικὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ πατρῴου ἀπελευθέρου ἐνστήσηται ἢ πρὸς
δουλείαν ἑλκῦσαι πειραθείη, ἀπαλλάττεται καὶ οὗτος ὁ ἀπελεύθερος παντὸς πατρωνικοῦ δικαίου,
9 ἐπειδὴ καὶ τὸ παλαιὸν τῶν ἐκ τοῦ πραίτωρος πατρωνικῶν δικαίων ἀπηλλάττετο. [1] Τούτων

B 49, 1, 28

---

[1] *epitomen Latinam* §§ 9...27 *edidit Cuiacius obseruu.* 20, 34 *eandemque repperit Savigny in libro Gottingensi Institutionum ad marginem Inst.* 3, 7, 3 *adscriptam, cuius uerba sunt:* Imp. Iustinianus A. Iuliano pp. Veteris iuris altercationes, quas super successionibus libertorum antiquitas introduxit, nec non et inextricabiles circuitus legis Papiae et numerosam summam centum milium sestertiorum, quam praedicta lex in bonis libertorum requirebat, a nostra re publica penitus amputantes hac edictali lege in perpetuum ualitura sancimus, ut, si libertus uel liberta minus centum aureis in bonis habuit (sic enim praefatae legis summam interpretamur, pro mille sestertiis unum aureum computantes) et intestatus nec liberos habens decesserit, in solidum ad eius successionem patronus uocetur (= § 9).

---

3 ὁ *om. Cui.* 6 προσθήσει *Cui.* 7 ὥσπερ *seqq.*] *huc pertinet Prochirum auctum* 23, 7: ὁ ἀμελῶν τοῦ ἰδίου ἀπελευθέρου ἀρρωστοῦντος ἀπόλλυσι τὰ κατ' αὐτὸν πατρωνικὰ δίκαια. ὁμοίως καὶ ὁ περιφρονηθεὶς οὗτος δοῦλος ἐλευθεροῦται 9 § 3 *in Nomoc.* 13, 5 *refertur sic:* ἡ τῷ δεσπότῃ μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ παλλακευθεῖσα μὴ ἔχοντι γαμετὴν νόμιμον ἁρπάζεται μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς εἰς εὐγένειαν καὶ λαμβάνει τὸ πεκούλιον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν δεσπότην, πρὸς τὸ νόμιμον μέτρον, καὶ οὐκ ἔχουσι κατ' αὐτῆς πατρωνικὸν δίκαιον οἱ παῖδες ἢ οἱ κληρονόμοι ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος 13 ἀφ' οὗ ἁρπάζονται *Cui.: scr. fortasse* οὗτοι ἀφαρπάζονται | πεκούλιον] πρὸς τὸ νόμιμον μέτρον *supple ex Nomoc.* 14 αὐτῷ *Cui.* | ἐξωτικοί] εἴτε συγγενεῖς *uidetur addere Nomoc.* | καί *om. Cui.* 17 κατά *seqq.*] *cf.* *BΣ* 28, 4, 21: καθόλου γὰρ ὁ suis νούμμοις ἀγορασθεὶς πάντων τῶν πατρωνικῶν δικαίων ἐστὶν ἐλεύθερος καὶ κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν 20 ἐπερωτήσῃ *Reitz* | ὁρκώσῃ *Reitz* 21 οὕτως *Cui. Paris.* 22 ἀπὸ τοῦ] ἀπο *Cui.* 23 συγχωρήσῃ] οὐ σ. *Paris.* 26 fιδιcorrιssaρίᾳ *Paris.* | ἀγνώμονος *Reitz:* παρελκοντος *ins. Mommsen* 28 *ad* § 8 *pertinet Prochiron auctum* 24, 8: ὁ υἱὸς τοῦ πάτρωνος ἑλκῶν εἰς δουλείαν τὸν ἀπελεύθερον ἢ κατηγορῶν αὐτοῦ κεφαλικῶς ἀπόλλυσιν ἃ ἔχει κατ' αὐτοῦ πατρωνικὰ δίκαια· εἰ δὲ ἐξ ἀχαριστίας, καλῶς καταδουλοῖ τὸν ἀπελεύθερον 30 ἑλκῆσαι *Cui.* | ὁ] καί *Cui.*

τοίνυν ἁπάντων τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου ἀτέλειαν ἐχόντων νομοθετεῖ λοιπὸν μετὰ τὴν τούτων
9a ὑπεξαίρεσιν, ποῖα βούλεται εἶναι πατρωνικὰ δίκαια κατὰ τῶν ἄλλων ἀπελευθέρων. Καὶ εἰ μὲν

B 49, 1, 28

Si uero plus centum aureis habens intestatus decesserit, relictis liberis cuiuscumque sexus uel gradus, ad eos integram successionem deducimus, patrono scilicet similiter repellendo (= § 10), siue liberos habens testamentum fecerit, in quo ipsos scripserit heredes, siue iniuste eos exheredauerit: tunc enim et ipsi tantum ad hereditatem uocabuntur (= § 12. 13). Sane si iuste fuerint exheredati (exhereditati *Cui.*), patronum ad liberti successionem admittimus et eius parentelam usque ad quintum gradum (= § 14). Si autem filium non habens extraneum scripserit heredem, tertiam partem bonorum patronus liberti consequatur (= § 15), uel quod deest ei repleatur, si quando minus tertia parte bonorum suorum libertus uel liberta ei reliquerit, sine onere penitus legatorum et fideicommissorum, quod onus ad heredes redundabit (= § 16). Sed si patronus plus quam in tertiam uel in assem fuerit heres institutus, quatenus heres scriptus est, respondebit legatariis et fideicommissariis (= § 18). Hoc quoque decernimus obseruandum, ut, si eiusdem patroni uel patronae duorum seu duarum pluriumue sint liberi, proximior gradus ad successionem admittatur, hereditate in capita non in stirpes diuidenda (= § 19), ita ut, si quispiam patronorum ab hereditate liberti uel libertae fuerit exclusus, eius portio ad ulteriores transmittatur, eodem obseruando et si gradus aliqua de causa excludatur, ut sequens uocetur ad successionem (= § 20): adoptiuis filiis siue patronorum siue libertorum a nostra constitutione penitus excludendis: hos enim, etsi filii familias sint, extraneos reputamus, extraneos uero heredes patronorum a libertorum successione prorsus remouemus (= § 22). Hoc autem nostrae serenitatis beneficium ob honorem patronalis reuerentiae patronis et eorum liberis indulgemus, ut non solum ad bona libertorum admittantur, sed etiam filiorum ipsorum, si fuerint in libertate nati et intestati sine cognatione decesserint (= § 23). Si uero filius patroni a parente suo iuste fuerit exheredatus, nullam habet impugnandi testamentum liberti potestatem. Plane decedente (recedente *Cui.*) liberto ab intestato sine liberis tam ipse exheredatus quam emancipatus succedunt cum his qui sunt in potestate (= § 24). Sed et is, qui filium emancipauit liberto ab intestato sine liberis decedente uel extraneo herede instituto in assem uel in trientem uocetur (= § 25). Et hoc de his, qui uere patroni sunt. Ceterum si iureiurando praestito uel ex alia simili causa patronus habeatur, hunc quidem, etsi ei reuerentia patronalis a liberto debeatur, ad eius successionem minime reuocamus (= § 26). *quae si cum indice B et cum fragmento Veronensi contuleris, non dubitabis, quin temere a uiris doctissimis pro uera Iustiniani constitutione habita sint: quod iam ex uocabulo* parentelam (§ 14) *minime Iustiniano intellegi potuit. uidetur autem uersio Graeci cuiusdam indicis esse, quales deprehenduntur in* 3, 10, 2 *et* 3, 43, 1. 2: *nec minus quam in his inscriptio supposita est, cum Iuliano Iohannes initio a.* 531 *successerit. argumentum* §§ 9...16. 19 *refertur in Inst.* 3, 7, 3: nostra constitutio ... ita huiusmodi causas definiuit, ut si quidem libertus uel liberta minores centenariis sint, id est minus centum aureis habeant substantiam (sic enim legis Papiae summam interpretati sumus, ut pro mille sestertiis unus aureus computetur), nullum locum habeat patronus in eorum successionem, si tamen testamentum fecerint. sin autem intestati decesserint nullo liberorum relicto, tunc patronatus ius, quod erat ex lege duodecim tabularum, integrum reseruauit (= § 9). cum uero maiores centenariis sint, si heredes uel bonorum possessores liberos habeant siue unum siue plures cuiuscumque sexus uel gradus, ad eos successionem parentum deduximus, omnibus patronis una cum sua progenie semotis (= § 10). sin autem sine liberis decesserint, si quidem intestati, ad omnem hereditatem patronos patronasque uocauimus (= § 11*a fin.?*): si uero testamentum quidem fecerint, patronos autem uel patronas praeterierint, cum nullos liberos haberent uel habentes eos exheredauerint uel mater siue auus maternus eos praeterierit, ita ut non possint argui inofficiosa eorum testamenta, tunc ex nostra constitutione per bonorum possessionem contra tabulas non dimidiam, ut ante, sed tertiam partem bonorum liberti consequantur, uel quod deest eis ex constitutione nostra repleatur, si quando minus tertia parte bonorum suorum libertus uel liberta eis reliquerint, ita sine onere, ut nec liberis liberti libertaeue ex ea parte legata uel fideicommissa praestentur, sed ad coheredes hoc onus redundaret: multis aliis casibus a nobis in praefata constitutione congregatis, quos necessarios esse ad huiusmodi iuris dispositionem perspeximus (= § 14...16), ut tam patroni patronaeque quam liberi eorum nec non qui ex transuerso latere ueniunt usque ad quintum gradum ad successionem libertorum uocentur, sicut ex ea constitutione intellegendum est (= § 14*f*): ut, si eiusdem patroni uel patronae uel duorum duarum pluriumue sint liberi, qui proximior est ad liberti seu libertae uocetur successionem, et in capita non in stirpes diuidatur successio, eodem modo et in his qui ex transuerso latere ueniunt seruando (= § 19). *Cf. glossa Taurin.* 303

---

2 *ad* § 9*a*...11 *extat index Theodori in* *BΣ* 28, 8, 61 *et Prochiro aucto* 24, 6 *hic:* ἀπελεύθερος ἔχων οὐσίαν ἥττονα τῶν ρʹ νομισμάτων ὡς θέλει διατίθεται εἰς αὐτήν, κἂν

ἐλάττονα τῶν ἑκατὸν νομισμάτων σχοίη περιουσίαν ἀπελεύθερος ἢ ἀπελευθέρα, οὐ περιεργάζεται
ταύτην τὴν ποσότητα ἡ διάταξις, ἀλλὰ ἐπιτρέπει αὐτοῖς διατίθεσθαι, καθάπερ ἂν βουληθείησαν·
ἀδιαθέτων δὲ καὶ ἀπαίδων τελευτώντων τῶν ἐχόντων τὴν ἐλάττονα τῶν ἑκατὸν νομισμάτων
10 περιουσίαν δίδωσι τοῖς πάτρωσι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχήν. Τῶν δὲ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν χρυσίνους
καταλιμπανόντων οὐσίαν εἰ μὲν εἴησαν παῖδες ἢ ἔγγονοι ἢ προέγγονοι ἢ ἀπέγγονοι, ἄρρενες ἢ
θήλειαι, δι' ἀρρένων ἢ διὰ θηλέων προσώπων κατιόντες ὁσοιδήποτε, εἴτε προελευθερωθέντες τῶν
γονέων εἴτε συνελευθερωθέντες αὐτοῖς εἴτε καὶ μετ' αὐτοὺς ἐλευθερωθέντες ἢ καὶ μετὰ τὴν
ἐλευθερίαν τεχθέντες, αὐτοὺς καλεῖ πρὸς τὴν τῶν ἀπελευθέρων διαδοχήν, ἐπειδὴ καὶ τῇ φύσει
10*a* δίκαιόν ἐστι τοὺς παῖδας τὰ τῶν γονέων διαδέχεσθαι. Καὶ ὁ δυοκαιδεκάδελτος γὰρ ὑπεξουσίους
εὑρὼν τοῦ ἀπελευθέρου παῖδας οὐδὲν παρεῖχε τοῖς πάτρωσιν. ὁ μέντοι πραίτωρ καὶ ὑπεξουσίων
καὶ αὐτεξουσίων ὑπόντων τῷ ἀπελευθέρῳ παίδων οὐκ ἐκάλει τὸν πάτρωνα πρὸς τὴν ἐναντίωσιν
10*b* τῆς διαθήκης. Τούτοις τοίνυν ἀκολουθήσασα καὶ ἡ προκειμένη διάταξις, ὅταν εὕρῃ παῖδας τοῦ
ἀπελευθέρου ἢ τῆς ἀπελευθέρας, οὐδὲ ἓν δίκαιον τοῖς πάτρωσιν ἢ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἐκ τῶν ἐξ
ἀδιαθέτου δικαίων χαρίζεται, ἀλλὰ καλεῖ τοὺς τῶν ἀπελευθέρων παῖδας εἰς τὴν αὐτῶν διαδοχήν,
11 εἰ καὶ ἐν δουλείᾳ τεχθέντες συνελευθερώθησαν. Καὶ τὸ μεῖζον οὐ τότε μόνον [cf. Inst. 3, 6, 10]
αὐτοὺς καλεῖ, ὅτε μόνοι ὕπεισιν οἱ ἐν δουλείᾳ τεχθέντες καὶ τῷ πατρὶ ἢ καὶ τῇ μητρὶ συνελευ-
θερωθέντες, ἀλλ' εἰ καὶ ἑτέρους ἔχοι παῖδας ὁ ἀπελεύθερος ἢ ἡ ἀπελευθέρα μετὰ τὴν ἐλευθερίαν
11*a* τεχθέντας ἢ ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων ἢ ἐξ ἑτέρων, κοινῶς ἅπαντας καλεῖ. Καὶ τὸ ἔτι τούτου παρα-
δοξότερον καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας εἰς τὴν ἀλλήλων κληρονομίαν καλεῖσθαι βούλεται ἡ διάταξις,
χαρίζεται δὲ καὶ τῷ ἀπελευθέρῳ καὶ τῇ ἀπελευθέρᾳ τὴν τῶν ἰδίων παίδων διαδοχήν, ὥσπερ
ἐπὶ τῶν εὐγενῶν οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες καλοῦνται πρὸς τὴν τῶν παίδων κληρονομίαν, καὶ
βούλεται ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων τὸ πατρωνικὸν δίκαιον ἀργεῖν, ὥστε καὶ ἀπελευθέρους καὶ
ἀπελευθέρας ὑπὸ τῶν παίδων κληρονομεῖσθαι καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας ὑπ' ἀλλήλων καὶ ὑπὸ
τῶν γονέων αὐτῶν, καὶ μηδαμοῦ χώραν εἶναι τῇ πατρωνικῇ διαδοχῇ τῶν τοιούτων προσώπων
12 ὑπόντων. Ταῦτα περὶ τῶν τελευτώντων ἐξ ἀδιαθέτου νομοθετήσασα μεταβαίνει καὶ πρὸς τοὺς
διατιθεμένους ἀπελευθέρους καὶ παρακελεύεται, εἰ τοὺς ἰδίους παῖδας γράψοιεν κληρονόμους οἱ
13 ἀπελεύθεροι ἢ αἱ ἀπελεύθεραι, πάντως ἀργεῖν τὴν πατρωνικὴν κλῆσιν. Εἰ δὲ ἀποκληρονόμους
ποιήσαιεν τοὺς παῖδας, εἰ μὲν ἀδίκως, ὥστε καὶ ἀνατραπῆναι τὴν διαθήκην διὰ τῆς μέμψεως
(δίδωσι γὰρ καὶ ταύτην τοῖς οἱοισδήποτε τῶν ἀπελευθέρων παισὶν ἡ διάταξις), πάλιν ἀργεῖν

B 4, 1, 28

ἔχῃ κἂν μὴ ἔχῃ παῖδας. εἰ δὲ μείζονα τῶν ρ' νομισμάτων κέκτηται (ἔχει *ΒΣ*) ὑπόστασιν, εἰ μὲν παῖδας ἔχῃ καὶ διάθηται τὰ καθ' ἑαυτόν, οὐκ ἀναγκάζεταί τι καταλιπεῖν τοῖς οἰκείοις (ἰδίοις *ΒΣ*) πάτρωσιν· εἰ δὲ μὴ διάθηται εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς ἐξωτικούς, τότε ὀφείλει ἐᾶσαι τὸ τετραούγκιον τοῖς πάτρωσιν ἢ τοῖς διαδόχοις αὐτῶν ἕως πέμπτου βαθμοῦ· ἐπεὶ αἰτοῦσι τὴν κόντρα τάβουλας διακατοχὴν κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. ἐὰν δὲ γράψῃ αὐτοὺς τοὺς πάτρωνας κληρονόμους εἰς πλέον τῶν δ' οὐγκιῶν, οὐκ ὀφείλει μειῶσαι λεγάτοις τὰς κεχρεωστημένας αὐτοῖς δ' οὐγκίας· ἀλλὰ φυλάττεσθαι χρὴ τὸν Φαλκίδιον ἐπὶ τῶν ἐξωτικῶν αὐτοῦ κληρονόμων. ἐὰν δὲ ἀδιάθετος τελευτήσῃ ὁ ἀπελεύθερος μὴ ἔχων τέκνα (καὶ ἄτεκνος *Proch.*), οἱ πάτρωνες αὐτοῦ λαμβάνουσι πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ. εἰ δὲ παῖδας κατέλειψεν, οὐ λήψονται οἱ πάτρωνες πλέον τῶν τεσσάρων οὐγκιῶν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ τότε, ἐὰν ἡ οὐσία ὑπερβαίνῃ πάλιν τὰ ρ' νομίσματα· εἰ γὰρ ἐλάττων ᾖ, οὐδὲν ὅλως λαμβάνουσιν (ἐπεὶ οὐδὲν ὅλως λαμβάνει εἰ μὴ κατὰ τὰς εἰρημένας διαστίξεις *ΒΣ*) 6 θηλείων *Cui.* 8 τεχθέντες] *omissi uidentur ii, qui ex libera matre nati in seruitutem abierunt, secundum Inst.* 3, 6, 10: et hoc humanitate suggerente concessimus, ut, si quis in seruili consortio constitutus liberum uel liberos habuerit siue ex libera siue seruilis condicionis muliere, uel contra serua mulier ex libero uel seruo habuerit liberos cuiuscumque sexus, et ad libertatem his peruenientibus et hi, qui ex seruili uentre nati sunt, libertatem meruerunt, uel, dum mulieres liberae erant, ipsi in seruitutem abierunt (eos habuerunt *libri*) et postea ad libertatem peruenerunt, ut hi omnes ad successionem uel patris uel matris ueniant, patronatus iure in hac parte sopito 9 δυοδεκαδελτος *Cui.* 10 τοὺς ἀπελευθέρους *Cui. Paris., emend. Fabrotus* 13 αὐτοῦ *Paris.* 18 *ad* § 11*a cf. Inst.* 3, 6, 10: hos enim liberos non solum in suorum parentium successionem, sed etiam alterum in alterius mutuam successionem uocauimus, ex illa lege specialiter eos uocantes, siue soli inueniantur qui in seruitute nati et postea manumissi sunt, siue una cum aliis, qui post libertatem parentium concepti sunt siue ex eadem matre uel eodem patre siue ex aliis nuptiis, ad similitudinem eorum qui ex iustis nuptiis procreati sunt | ἔτι] *Reitz*, ἐν *Paris.*, ἐστὶ *Cui.* 21 πατρές *Paris.* 25 ὑπόντων] *ex Inst.* 3, 7, 3 (*u. s.*) *supplendum uidetur:* sin autem sine liberis decesserint, si quidem intestati, ad omnem hereditatem patronos patronasque uocauimus 26 γράψαιεν *Reitz* 28 ποιήσοιεν *Paris.?*

βούλεται τὴν πατρωνικὴν διαδοχήν, ὡς ἀδιαθέτου τελευτῶντος τοῦ ἀπελευθέρου καὶ ὑπὸ τῶν
14 παίδων ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομουμένου. Εἰ δὲ εὐλόγως τοὺς παῖδας ἀποκλήρους ἐποίησαν τοὺς
14a ἰδίους οἱ ἀπελεύθεροι, καλείσθωσαν οἱ πάτρωνες, ὡς αὐτῶν μὴ ἐσχηκότων παῖδας. Ἐπειδὴ δὲ
δοκοῦσι συγγενεῖς εἶναι τῶν ἐλευθερουμένων οἱ ἐλευθεροῦντες αὐτούς, διὰ τοῦτο καὶ καλοῦνται
ἐκ τῆς νομίμου διακατοχῆς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν εὐγενῶν οἱ κατὰ βαθμὸν ἐγγύτεροι καλοῦνται, οὕτως
14b καὶ ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων. Ὅθεν εἰ μὲν παῖδας ἔχουσιν οἱ ἀπελεύθεροι καὶ κληρονομοῦσιν
14c αὐτούς, ἀποκλείουσι τὸν πάτρωνα. Εἰ δὲ μὴ ὄντων παίδων ἢ ἀποκληρονόμων γενομένων οἱ
πάτρωνες ἔλθωσι, κατὰ βαθμὸν καλείσθωσαν εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ἀπελευθέρων τῶν κεκτημένων
οὐσίαν ὑπερβαίνουσαν τὴν ποσότητα τῶν ἑκατὸν νομισμάτων, ἵνα πρῶτοι αὐτοὶ οἱ πάτρωνες
καὶ αἱ πατρώνισσαι καλῶνται, εἶτα μετ᾽ αὐτοὺς οἱ παῖδες αὐτῶν, καὶ ἐὰν μὴ ὕπεισι παῖδες
14d αὐτῶν, οἱ ἔγγονοι αὐτῶν οἱ κατιόντες ἐξ ἀρρένων ἢ ἀπὸ θηλειῶν. Τοῦτο γὰρ εἴρηται καὶ ἐπὶ
τῶν εὐγενῶν, ὥστε κατὰ βαθμὸν καλεῖσθαι πάντας τοὺς συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν, καὶ
14e τῶν πρώτων ἀτονούντων τότε τοὺς μετὰ ταῦτα ἔρχεσθαι καὶ κληρονομεῖν. Εἰ δὲ μηδένας ἔχει
κατιόντας ὁ πάτρων ἤτοι ἡ πατρώνισσα, τότε καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου αὐτῶν καλοῦμεν κατὰ
14f βαθμόν, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι συγγενεῖς προτιμῶνται τῶν ὄντων ἐν μακροτέρῳ βαθμῷ. Ἕως δὲ
πέμπτου βαθμοῦ οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς τοῦ πάτρωνος καὶ οἱ κατιόντες αὐτοῦ κληρονομείτωσαν
15 τὸν ἀπελεύθερον. Ταῦτα μὲν πάντα εἴρηται, ἐὰν οἱ ἀπελεύθεροι παῖδας ἔχωσιν. ἐὰν δὲ παν-
τελῶς οὐκ ἔχωσι παῖδας, ἀλλὰ ποιήσωσι διαθήκην καὶ γράψωσιν ἐξωτικοὺς κληρονόμους, οὐδὲ
κατὰ τὸν δυοκαιδεκάδελτον λέγομεν, ἐπειδὴ γέγονε διαθήκη, τοὺς πάτρωνας ἀποκλείεσθαι παν-
τελῶς οὐδὲ κατὰ τὸν Πάπιον δεχόμεθα αὐτούς, ἵνα καὶ ἑνὸς παιδὸς γραφέντος κληρονόμου τὸ
ἥμισυ λάβωσιν ἢ δύο παίδων γραφέντων κληρονόμων τὸ τρίτον λάβωσιν, ἀλλὰ καλοῦμεν αὐτούς,
ἵνα μόνον τὸ τρίτον τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας δυνηθῶσι λαβεῖν, οὐ πάντες οἱ καλούμενοι
πρὸς τὴν πατρωνικὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ πάτρων καὶ πατρώνισσα καὶ παῖδες αὐτῶν καὶ ἔγγονοι
15a καὶ ἀπέγγονοι, τουτέστιν οἱ ἕως πέμπτου βαθμοῦ κατιόντες τῶν πατρώνων καὶ μόνοι. Οἱ οὖν
περαιτέρω αὐτῶν κατιόντες ἢ ἐκ πλαγίου οὐκ ἔχουσι τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης ἐξωτικῶν
16 γραφομένων κληρονόμων ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν εὐγενῶν
τριούγκιον ἐν τοῖς χρόνοις τούτου τοῦ κώδικος ὡρισμένον ἦν τοῖς δυναμένοις κινῆσαι τὴν κατὰ
τῆς διαθήκης μέμψιν, οὕτως, ἐὰν ἀπελεύθερος τελευτήσῃ τετραούγκιον καθαρὸν καὶ ἀπηλλαγ-
16a μένον ληγάτων καὶ fideicommissων τῷ πάτρωνι καταλείψας, ἀποκλείει αὐτόν. Κἂν γὰρ παισὶν
ἰδίοις κατέλειψεν ὁ ἀπελεύθερος ἀπὸ τοῦ πάτρωνος λήγατον, οὐκ ἔχει καθαρὸν τὸ τρίτον.
ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς μέμψεως ζητοῦμεν, ἵνα καθαρόν ἐστι πάντων τῶν ληγάτων τὸ τριούγκιον,
οὕτως καὶ ἐνταῦθα ἀπαιτοῦμεν, ἵνα καθαρόν ἐστι πάντων τῶν ληγάτων τὸ πατρωνικὸν τετρα-
16b ούγκιον. Ἐλευθερίαις δὲ ὑπόκειται καὶ τὸ τετραούγκιον τοῦ πάτρωνος. τὸ γὰρ παλαιὸν παῖδες
μὲν κινοῦντες τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν ἐδίδουν τὰς ἐλευθερίας, πάτρωνες δὲ κινοῦντες εἰς
ἥμισυ τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης κατὰ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου διαθήκης οὐκ ἐπεγίνωσκον τὰς
16c ἐλευθερίας. Πάντα δὲ τὰ λήγατα, ὧν ὁ πάτρων ἀπήλλακται, διδότωσαν οἱ κληρονόμοι τοῦ
ἀπελευθέρου, δηλονότι πρότερον παρακατέχοντες ἑαυτοῖς ἐκ τῆς οὐσίας τὸν Φαλκίδιον τῶν περι-
λιμπανομένων αὐτοῖς ὀκταουγκίων, ἵνα μηκέτι τριούγκιον, ἀλλὰ μόνον διούγκιον παρακατάσχωσιν.
17 Εἴτε οὖν ὁ πάτρων παντελῶς μηδὲν ἔχει, λαμβάνει τὸ τετραούγκιον, εἴτε ἐγράφη κληρονόμος εἰς
ἧττον τοῦ τετραουγκίου, ἀναπληροῦται καθαρὸν τὸ τετραούγκιον πάσης αἱρέσεως καὶ πάσης
ὑπερθέσεως ἀπηλλαγμένον, τουτέστιν ἵνα, κἂν γράψῃ αὐτὸν ὁ ἀπελεύθερος κληρονόμον ὑπὸ
17a αἵρεσιν, περιέλωμεν τὴν μνήμην τῆς αἱρέσεως. Εἰ δὲ καὶ ἡ αἵρεσις τῶν πάντως ἐξερχομένων
ἐστίν, ὑπέρθεσιν δὲ ἔχει, τυχὸν 'ἐὰν φθάσῃ ὁ τῶν καλανδῶν καιρός', καὶ ταύτην τὴν αἵρεσιν
18 περιαιροῦμεν, φυλάττοντες αὐτοῖς τὸ τετραούγκιον, εἴτε εἷς ἐστὶν εἴτε πλείονες. Εἰ δὲ γραφῶσι
κληρονόμοι ὑπὲρ τὸ τετραούγκιον καὶ βαρηθῶσι ληγάτοις, ἐὰν αὐτοὶ μόνοι ὦσι κληρονόμοι,
παράσχωσι τὰ ληγάτα καὶ τὰ fideicommissa, δηλονότι μὴ βλαπτομένου τοῦ τετραουγκίου
18a αὐτῶν· ὁ γὰρ Φαλκίδιος ἐπὶ αὐτοῦ τετραουγκίου ἐστίν. Ἐὰν δὲ μὴ εἰς ὁλόκληρον, εἰς πλέον
μέντοι τοῦ τετραουγκίου, τυχὸν εἰς ἓξ ἢ εἰς ὀκτὼ οὐγκίας ἐγράφησαν κληρονόμοι καὶ ἐβαρή-
θησαν ληγάτοις, τότε τὸ περισσὸν ὑπὲρ τὸ τετραούγκιον διδότωσαν τοῖς ληγαταρίοις καὶ fidei-

B 49, 1, 28

---

5 διαδοχῆς *Reitz* 10 καλοῦνται *Paris.* | εἶτα ... 11 αὐτῶν] *Reitz,* εἶτε μετ᾽ αὐτ. οἱ π. αὐτῶν *Cui.,* καὶ ἐὰν μὴ ὕπ. π. αὐτῶν *Paris.* 11 ἔκγονοι *Cui.* 27 τριούγγιον *hic et infra constanter Paris.* 29 fιδικorrissω *Paris.* | ἀποκλύειν *Paris.* 37 τῶν φαλκιδίων *Paris.* 38 δυούγκιον *Cui.* 40 τό *om. Cui.* 45 ληγάτων *Cui.* 47 αὐτοῦ] *Cui.,* αὐτῶν *Paris.*

commissaρίοις, τὸ δὲ λοιπὸν παρεχέτωσαν οἱ κληρονόμοι, φυλάττοντες ἑαυτοῖς ἐκ τῆς ἰδίας
19 ἐνστάσεως τὸν Φαλκίδιον. Ὅσοι δὲ ἂν εἴησαν πάτρωνες, κἂν ἐξ ἀνίσων μερῶν ἦσαν δεσπόται
19a τοῦ οἰκέτου, μεθ' ὃ γένωνται πάτρωνες, ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν. Ἐὰν δὲ τελευτήσωσιν οἱ
πάτρωνες, καὶ ὁ μὲν ἔχει παῖδας, ὁ δὲ ἐγγόνους, οἱ ἐγγύτεροι περὶ τὸν βαθμόν, τουτέστιν οἱ
19b παῖδες τοῦ ἑνὸς πάτρωνος, ἀποκλείσουσι τοὺς ἐγγόνους τοῦ ἄλλου πάτρωνος. Καὶ γινέσθω ἡ
κλῆσις οὐχὶ κατὰ σειράν, ἀλλὰ προσωπικῶς, τουτέστιν ἵνα πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν παίδων τοῦ
πάτρωνος τὸ μέρος διαιρῆται. καὶ τυχὸν ἐὰν δύο πάτρωνες τελευτήσωσιν ἐπὶ παισίν, ὁ μὲν ἐπὶ
δύο, ὁ δὲ ἐπὶ τέτρασι, εἰς ἓξ μέρη γίνεται ἡ κληρονομία, οὐκέτι εἰς δύο, ἐπειδὴ καὶ δύο πατρώ-
19c νων παῖδες εἰσίν. Ἐὰν δὲ εἷς τῶν δύο πατρώνων τὸ μέρος τὸ ἴδιον παραιτήσηται, τότε τὸ
20 μέρος αὐτοῦ οἱ λοιποὶ πάτρωνες λαμβανέτωσαν. Εἰ δὲ καὶ ὁ προλαμβάνων βαθμὸς παραιτή-
σηται, τότε πάλιν ὁ μετὰ ταῦτα βαθμὸς καλείσθω· δεχόμεθα γὰρ τὰς κατὰ συγγένειαν δια-
δοχὰς ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων, τουτέστιν ἵνα τοῦ πρώτου παραιτουμένου ὁ μετὰ ταῦτα βαθμὸς
20a ὑπεισέρχηται. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν εὐγενῶν κρατεῖ, ἐπειδὴ καὶ τὸ παλαιόν, ὅτε ἐπὶ κληρονο-
μίας οὐκ ἦν ὑπεισέλευσις τῶν μετὰ ταῦτα, ἐπὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἐφυλάττετο, καὶ τοῦ πρώτου τυχὸν
21 καλουμένου ἐξκουσατεύοντος ἑαυτόν ὁ μετὰ ταῦτα ἐκαλεῖτο. Καλείσθωσαν δὲ μὴ μόνον οἱ ἐν
φύσει κατιόντες τῶν πατρώνων, ἀλλὰ καὶ οἱ κυοφορούμενοι αὐτῶν καὶ οἱ εἰς θέσιν παρ' αὐτῶν
δεδομένοι. ἡ οὖν παλαιὰ ὑπόκρισις καὶ παρατήρησις, ὅτε ἐπλαττόμεθα τὴν θυγατέρα τοῦ
πάτρωνος υἱὸν πάτρωνος εἶναι, ἀνῃρείσθω· σήμερον γὰρ καὶ αὕτη καλεῖται πρὸς τὴν κληρονο-
21a μίαν. Καὶ καλείσθωσαν μὴ μόνον διακατοχὴν αἰτοῦντες, ἀλλὰ καὶ ὡς νόμιμοι κληρονομοῦντες,
καὶ κληρονόμοι δὲ γραφόμενοι ὡμολογημένως ἐχέτωσαν τὴν ἐκ τῆς διαθήκης βοήθειαν· αἱ δὲ
22 λοιπαὶ πατρωνικαὶ διακατοχαὶ ἡσυχαζέτωσαν. Ἐὰν δὲ θετοὺς παῖδας ἔχωσιν οἱ ἐλευθερωθέντες
ἢ οἱ πάτρωνες, τούτους, εἰ καὶ ὑπεξουσίους ἔχωσιν, οὐ δεχόμεθα ἐν τάξει υἱῶν, ἀλλὰ ἐν τάξει
ἐξωτικῶν. εἰ δὲ καὶ τελευτήσωσιν οἱ πάτρωνες ἐπὶ ἐξωτικοῖς κληρονόμοις, οὐ καλοῦνται πρὸς
τὴν τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίαν· συγγενικῷ γὰρ δικαίῳ κληρονομοῦνται οἱ ἀπελεύθεροι.
23 Ἐπειδὴ δὲ ἡ παλαιὰ διακατοχὴ ἥρμοζε καὶ ὅτε ἐτελεύτησεν υἱὸς ἀπελευθέρου γεννηθεὶς μετὰ
τὴν ἐλευθερίαν διαθήκης καὶ συγγενείας χωρίς, καὶ ἐκάλει τὸν ἐλευθερώσαντα τὸν πατέρα καὶ
τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας αὐτοῦ συγγενεῖς, εἴτε ἔμειναν συγγενεῖς εἴτε ἔπαθον καταστάσεως ἐναλλαγήν,
ἐκέλευσε δέ, ἵνα, ἐὰν ὁ πάτρων τούτου τοῦ ἀπελευθέρου καὶ αὐτὸς ἀπελεύθερος ἦν ἑτέρου τινός,
καὶ ὁ τοῦ πάτρωνος πάτρων καὶ ἡ συγγένεια αὐτοῦ καλῆται, κελεύει ἡ διάταξις, ἵνα, ἐὰν μετὰ
τὴν ἐλευθερίαν γεννηθέντες τοῦ ἀπελευθέρου παῖδες τελευτήσωσιν ἀδιάθετοι καὶ μηδένα παν-
τελῶς ἔχοντες συγγενῆ, καλῶνται ὁ πάτρων καὶ ἡ πατρώνισσα μόνοι. ἔστιν οὖν τοῦτο τὸ
δίκαιον ἐπὶ μόνων υἱῶν τοῦ ἀπελευθέρου ἢ θυγατέρων, πάτρωνος ἢ πατρωνίσσης περιόντων,
ἵνα δόξωσι μηκέτι κληρονομεῖν ἀπελεύθερον, (πῶς γὰρ ἐστὶν ἀπελεύθερος ὁ τεχθεὶς μετὰ τὴν
ἐλευθερίαν;) ἀλλ' ἔχειν τὸ κέρδος ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου.
. . . . χωρὶς συγγενείας ἁπάσης τελευτώντων μόνους τὸν πάτρωνα καὶ τὴν πατρώ- [B 49, 1, 28
νισσαν τούς τε αὐτῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καλεῖσθαι, καὶ μέχρι τούτου ταύτην ἵστασθαι τὴν διαδοχήν,
24 οὐκ ἀπελευθερικῆς τῆς κλήσεως αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκ τῆς παρούσης ἡμῶν διατάξεως διδομένης. Κἀκεῖνο δὲ
τῷ νόμῳ προσθεῖναι καλόν τε καὶ ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, ὡς, εἰ *συμβαίη* τοὺς ἐλευθερωτὰς ἀπὸ κλη-
ρονόμων ποιήσασθαι τοὺς ἑαυτῶν παῖδας καὶ μηδὲν αὐτοῖς τῆς ἑαυτῶν περιουσίας καταλιπεῖν, μὴ
δυνηθῆναι δὲ αὐτοὺς μάτην ὑβρισμένους ἀποδεῖξαι, μηδὲ τούτους ἕξειν κατὰ τῶν διαθηκῶν τῶν ἀπε-
λευθέρων πατρωνικὰ δίκαια. ἀδιαθέτων μέντοι καὶ ἀπαίδων τελευτώντων τῶν ἀπελευθέρων κἀκείνους,
ἴσως μὲν οὐκ ἀξίως, διὰ φιλανθρωπίαν δὲ ὅμως καλοῦμεν, καὶ μάλιστα ἐπεὶ παρὰ πάντα [1] τὸν ἡμέ-

B 49, 1, 28 *et inde a u.* 35 *V*

[1] ἐπείπερ ἅπαντα (*Zachariae*)?

2 ἄν] *Reitz*, ἐάν *Cui. Paris.* 9 δύο *abundat* 10 παραλαμβάνων *Cui.* 13 § 20*a in Inst.* 3, 2, 7 *sic refertur:* sed nos nihil deesse perfectissimo iuri cupientes nostra constitutione sanximus ... successionem in agnatorum hereditatibus non esse eis denegandam, cum satis absurdum erat, quod cognatis a praetore apertum est, hoc agnatis esse reclusum, maxime cum in onere quidem tutelarum et primo gradu deficiente sequens succedit et, quod in onere obtinebat, non erat in lucro permissum | ἐπί] ἐπὶ τῆς *Cui.* 15 ἐξκουσσατεύοντες *Paris.* 16 φλύσει *Paris.* 18 ἀνηρήσθω *uel* ἀναιρείσθω *Reitz* | γάρ *om. Cui.* | αὐτό *Cui.* 19 διακατοχήν] *Reitz*, διαδοχήν *Cui. Paris.* 23 καί *om. Cui.* 27 εὐγενεῖς *Paris.* 29 καλεῖται *Cui. Paris.* 31 καλοῦνται *Cui. Paris.* 34 ἔχειν] *Herrmann*, ἔχει *Cui. Paris.* 36 διαδοχήν] διαθηκην *V*[a] 38 συμβαίη] *Zachariae*, ****(φ?)αιη *ex emendatione ut uidetur V* 40 δέ] τε *V*[a], *ε *V*[b] | αὐτούς] *Herrmann*, εαυτους *V* | αποδειξη *V*[a] | μητε *V*

25 τερον νόμον πρὸς τὴν φύσιν ἡρμόσαμεν. Σώζεσθαί γε μὴν καὶ τῷ τὸν [cf. 8, 48, 6 k. Nou. a. 531] ὑπεξούσιον ἢ τὴν ὑπεξουσίαν ἔχοντι καὶ τοῦτον ἢ ταύτην ἐλευθερωκότι τὸ πατρωνικὸν δίκαιον, ὅπερ καὶ πρόσθεν εἶχεν, θεσπίζομεν, ὅπως, εἰ ἀδιάθετος καὶ ἄπαις ὁ ἐλευθερωθεὶς τελευτήσειεν ἢ γράψας ἐξωτικοὺς κληρονόμους, ἢ εἰς τὸ πᾶν ἐξ ἀδιαθέτου ἢ πρὸς τὸ τετραούγκιον κατὰ τῆς διαθήκης ὁ
26 ἐλευθερώσας κληθείη, ὡσανεὶ δοκούσης contracta fiducia τῆς emancipationis γεγενῆσθαι. Ταῦτα μέντοι κρατεῖν ἐπὶ τῶν τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθέντων θεσπίζομεν, οὓς δὴ καὶ μόνους χρήσασθαι τῇ τοῦ πάτρωνος προσηγορίᾳ συγχωροῦμεν. τοὺς γὰρ δὴ κατά τινα περίνοιαν νομισθέντας ἐν [BΣ 28, 4, 21] τοῖς παλαιοῖς βιβλίοις πάτρωνας εἶναι, καίτοι γε οὐκ ἐλευθερώσαντας, ὁποῖον δὴ τὸν ἐλέγξαντα τὴν συμπαιγνίαν τοῦ ἀπελευθέρου, τὸν οὐκ ὄντα μετά τε[1] ἀληθείας πάτρωνα, ἐξ ὧν δὲ ὤμοσεν ψευδῶς, πειρώμενον ἑαυτῷ πατρωνικὰ περιτιθέναι δίκαια, εἰ καί[2] τις ὅλως ἕτερος τοιοῦτος ἐν τοῖς βιβλίοις ἐστίν, τοῦτον παντελῶς παντὸς κέρδους ἐκ πατρωνικοῦ δικαίου χωρίζομεν, πλὴν αὐτῷ τὴν ῥεβερεντίαν φυλάττεσθαι παρὰ τῶν τοιούτων δῆθεν ἀπελευθέρων συγχωροῦντες, ἐκείνους εἶναι μόνους πάτρωνας
27 ταῖς ἀληθείαις κρίνοντες, ὅσοι ταῖς ἀληθείαις τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτιθέασιν. Τὰ αὐτὰ δὲ δίκαια [(BΣ)] δίδομεν καὶ τοῖς κατιοῦσιν καὶ τῇ λοιπῇ φαμιλίᾳ τῶν ἐν διαθήκαις ἢ τελευταίαις ὅλως βουλήσεσιν ἐλευθερωσάντων τινὰς κατὰ τῶν καλουμένων ὀρκίνων ἀπελευθέρων, ὡσανεὶ παρ' αὐτῶν τούτων ἐλευθερωμένων. PP. k. Dec. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

V

℞ SI IN FRAVDEM PATRONI ALIENATIO FACTA EST ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Clavdio. Si in fraudem [B 49, 6, 14] patroni libertus aliquid alienauerit, quatenus legitima pars deminuta est, reuocandi tributam conuenit esse potestatem. S. xvi k. Nov. Sirmi CC.[3] conss. a. 294

2 Idem AA. et CC. Ivliae. Defuncto quidem liberto patronus intestato [B 69, 6, 15]
1 succedens per actionem Caluisianam in eius fraudem alienata reuocare potest. Verum cum patronum post liberti sui mortem ab eo fundi collatam donationem habuisse ratam adseueras, manumissoris factum infirmare successores eius minime possunt. S. viii k. Ian. Sirmi CC.[3] conss. a. 294

VI

℞ DE OBSEQVIIS PATRONIS PRAESTANDIS ℞

1 Imp. Alexander A. Zotico. Contra patronum tuum famosam actionem instituere non potes. [5, 55, 1 B 49, 2, 10] PP. prid. id. Mai. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

2 Idem A. Leontogono. Libertae, quae uoluntate patroni aut iure nuptae [B 49, 2, 11] sunt, non coguntur officium patronis suis praestare. PP. xvii k. Avg. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

V P (5. 6 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *C* (*transponit* 6, 1. 2 ℞) *RM*

---

[1] τόν τε οὐκ ὄντα μετά? [2] καὶ εἰ (*Mommsen*)? [3] AA. (= *a.* 293: *Mommsen*)?

---

1 τῷ τόν] τοτων *V uel V*[a] 2 υπεξουσιων η *V*[a] 6 χρη||σθαι *V* 8 τὸν ἐλέγξαντα *seqq.*] ὡς (ὥσπερ *BΣ*) ὁ ὀμόσας τυχόν (τυχόν *om. BΣ*), ὅτι πάτρων ἐστίν, μὴ ὢν δὲ ταῖς ἀληθείαις (τῇ ἀληθείᾳ *BΣ*), ἢ ὁ (ὁ *om. BΣ*) ἐλέγξας τὴν συμπαιγνίαν *B et BΣ* 28, 4, 21 11 πλήν] ην *V* (*uix* μόνην *V*[b], *ut legit Bluhme*) 14 τελευτεαις *V* 16 *s. a. V* 19 fraudem] *SM*[b], fraude *VPLCRM*[b] | alienatio] *V*, aut liberti al. (alietanatio *uel* alidoenatio *S*[a]) *S*, a libertis al. *PLCR*, al. a libertis *M* | est facta *R*[a] 20 et cc.] et c. *S*, *om. M* | fraude *PLRM* 21 pras *P*[a] | reuocand *L*[a] 22 *s. a. V Hal. PL* | s. xvi] *V*, d. xu *PL*, d. *Hal.* | nou.] noembr. *V* | sirmi] sir. ui. *PL* 23 hiliae *C* | quidem] autem *M*[a] 24 caluianam *V*[a] | alienatam *R* 25 fundo *V* 26 possint *C*, potest *R*[a] | *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal. PL* | viii] uii *PL* 27 sir. uc. cc. ss. *PL* 29 obsequum *V*, *deficit L*[a] 30 ζωtico *V*, zontio *S* 31 *s. a. V Hal. PL cum l. gem.* | prid.] ii *Hal* | et ael. conss. *om. PL* 32 leonthogonio *S*, leontogono pp. *C* 33 cogantur *PLRM*[a] | *s. a. V Hal. PL* | pp.] dat. *Hal.* | xvii] *V*, xiiii *Hal.*, uii *PL* 34 conss.] cc. conss. *L*

3 IDEM A. XANTHO. Etiam qui pactione data a dominis manumittuntur, mero [B 49, 2, 12] iure omne obsequium patronis debent. PP. K. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. VICTORINO. Si manumissori tuo[1] uim et audaciam obiecisti ei, qui [B 49, 2, 13] te beneficio suo ex seruitute liberando, ut aduersarium haberet, fecit, praeses prouinciae, quatenus coercere eiusmodi temerariam licentiam debeat, aestimabit.
1 Nam si qua tibi pecunia debebatur siue de rebus aduersus patronum disceptatio fuerat, non protinus ad litigandum currere debueras: maxime autem si hoc facere auderes, sine atrocitate certe uerborum aequitatem petitionis tuae commendare iudici potuisti, omni honore patrono debito reseruato. PP. PRID. K. OCT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

5 IMP. GORDIANVS A. SVLPICIAE. Etiam liberis damnatorum consuetum [B 49, 2, 14] obsequium libertos paternos praestare debere in dubium non uenit. proinde si non agnoscunt reuerentiae debitae munus, non immerito uidentur ipsi aduersus se prouocare seueritatem. PP. III NON. SEPT. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

6 IDEM A. CORNELIO. Libertos siue libertas, maxime quibus impositae operae [B 49, 2, 15] non sunt, consuetum potius obsequium quam seruile ministerium manumissoribus exhibere debere neque[2] uincula perpeti non est opinionis incertae. PP. III K. APRIL. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. METRODORO. Neque libertis [B 49, 2, 16] nouercae inferendae iniuriae priuignis eius libera facultas esse debet: paternos etiam libertos,
1 sicuti dicis, iniuriosos tibi fuisse ferendum non est. Praeses igitur prouinciae uindictam tibi personarum condicioni congruentem impertiri non dubitabit. PP. V ID. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

8 IDEM AA. HERMIAE. Nec patronae tuae obsequiis refragari te fas est. PP. [B 49, 2, 17] XII K. FEBR. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

VII

℞ DE LIBERTIS ET EORVM LIBERIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DAPHNO. Non est ignotum, quod ea, quae ex causa [B 49, 2, 18] fideicommissi manumisit, ut ingratum libertum accusare non potest, cum id iudicium extra ordinem praebeatur ei, qui uoluntate seruo suo libertatem gratuitam praestitit, non qui debitam restituit. PP. V K. MAI. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV. Si manumissus ingratus circa [B 49, 2, 19] patronum suum extiterit et [3]quadam iactantia uel contumacia ceruices aduersus eum

V P (6, 3. 4. 6. 8. 7 ℞ [1 *p*] 2) *L* (*om.* 6, 5) *CRM*

[1] *idem B* (κ.π.): manumissori tuo *del.* (*Mommsen*) [2] neque debere (*Mommsen*)? [3] *uerba* quadam ... *p.* 522, 2 mittatur *fortasse sumpta sunt ex Th.* 4, 10, 1: Imp. Constantinus A. ad concilium Byzacenorum. Libertis ingratis in tantum iura aduersa sunt, ut si quadam iactantia u. c. ceruices erexerint aut l. o. contraxerint culpam, a patronis rursus sub imperia ditionemque mittantur. D. VI k. Aug. Coloniae Agrippinae Pacatiano et Hilariano conss. (*a.* 332)

1 a.] aa. *C* | santho *S*, acato *C*, xanteo *M* | pactione data] εἰ καὶ παρέσχε χρήματα τῷ δεσπότῃ ὁ δοῦλος *B ex interpretatione opinor* | a *om.* VL^a 2 *s. a. V* 3 a.] aa. *C* 4 eruitute *P* 5 coherceri M^a | eiusmodo *L*, huiusmodi *CR* | temeriam M^a 6 debeatur VPL^aCR, ἐκεχρεώστητο *B* (κ.π.) 7 audere V^a | certe *om. PL* 8 uerborum] *norum *uel* *uorum M^a | patro P^a 9 *s. a. V Hal. PL* | prid.] II *Hal.* | et] II et *Hal.* | conss.] cc. conss. *L* 10 sulphicie *S*, culpiciae *CR*, suppliae *M* 11 paternos *om.* R^a | in] ** in M^a, *om.* R^a 12 reuertenciae M^a | minus R^a | ipso *V*, αὐτοί *B* 13 *s. a. V Hal.* | III *om. Hal.* 14 idem] imp. gor. *PL* 15 manumissori*(s?) C^a 16 *s. a. V Hal. PL* | pp.] d. *Hal.* | attico ... 17 conss. *om. PL* 18 metrodoro *om. S* 19 iniuriae *om.* V^a | debet] debet et M^a 20 sicuti] sicut tu RM^a 21 impertire RM^b, inperire M^a | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 23 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa.] a. *SC* | ermiae *V*, hermenie *S*, germiae *M* | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 24 III *om. Hal* 27 antonius *M* | a. *om. M* | dapho *VS*, daphidapono *pL*, dasidapono *CR*, dampno *M* | ignatum V^a | quae] quod R^a 28 iuditio p^bLR, iuditia p^a?, iudici* M^a 29 qui] quid M^a 30 *s. a. V Hal. pL* | k. ... conss. *om. pL* 31 pu.] pp. *SC*, praefectum praeturio *R*, p. *M* 32 ins titerit L^a | cerbicem *V*, ceruicem M^b: *cf. not.* 1

erexerit aut leuis offensae contraxerit culpam, a patronis rursus sub imperi*a* dicionemque mittatur, si in iudicio uel apud pedaneos iudices patroni querella exserta ingratum eum ostendat: filiis etiam qui postea nati fuerint seruituris, quoniam illis delicta parentium non
1 nocent, quos tunc ortos esse constiterit, dum libertate illi potirentur. Sane si is, qui in nostro consilio uindicta liberatus est, post coercitionem ex paenitentia dignum se praestiterit, ut ei ciuitas Romana reddatur, non prius fruetur beneficio libertatis, quam si hoc patronus eius oblatis precibus impetrauerit. PP. ID. APRIL. ROMAE CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS.[1] a. 326

3 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AD SENATVM[3]. Liberti [Th. 4, 10, 2 B 49, 2, 20] non modo aduersus patronos non audientur, uerum etiam eandem quam patronis ipsis reuerentiam praestent heredibus patronorum, quibus ingrat*i* actio sicut ipsis manumissoribus deferetur, si illi datae sibi libertatis immemores nequitiam receperint seruilis ingenii. D. VIII ID. AVG. RAVENNAE MARINIANO ET ASCLEPIODOTO CONSS. a. 423

4 [4]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. BASSO PP. Libertinae [Th. 4, 10, 3 B 49, 2, 21] condicionis homines uel eorum filii[5] si militantes docebuntur ingrati, ad seruitutis nexum procul dubio *re*ducentur. D. III K. APRIL. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

VIII

℞ DE IVRE AVREORVM ANVLORVM ET DE NATALIBVS RESTITVENDIS ℞

1 [6]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PHILADELPHO. Natales antiquos et ius ingenuitatis non ordo praestare decurionum, sed a nobis peti potuit. D. XV K. APRIL. RAVENNAE IPSIS *AA.* CONSS. a. 293

2 IDEM AA. ET CC. EVMENI. Aureorum usus anulorum beneficio principali tributus libertinitatis[7] quoad uiuunt imaginem non statum ingenuitatis praestat. natalibus autem antiquis restituti liberti ingenui nostro beneficio constituuntur. D. XIII K. . . . . SIRMI CC. CONSS. a. 294

V (*desinit in u.* 12 siui liber) *P* (7, 2. 4) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 8 ℞ 1. 2) *CRM*

---

[1] Constantino A. VI et Constantino C. conss. (= *a.* 320: *I. Gothofredus*)? [2] *iunge* 4, 20, 12 *et quae ibi laudantur* [3] consulibus praetoribus tribunis plebis senatui suo salutem dicunt *Th. cum locis iungendis plerisque* [4] *iungendae uidentur* 5, 4, 21 *et Th.* 4, 6, 7 [5] uel eorum filii *om. Th.* [6] *iunge* 7, 9, 3 [7] libertinis (*Cuiacius*)?

---

1 a *om.* R^a | patrono M^a | rursum *CRM cum libris quibusdam Th.* | imperia dicionemque] *Th.*, imperio ditionemque *V*, imperio ditioneque *PLCRM* 2 mitteretur P^a? | iudico P^a, iudicium *RM* | pendaneos M^a | ostendat eum *CRM* 3 seruitutis L^a, non seruituris C^a | dalicta L^a | parentum *CM* 4 in *om.* R^a 5 libertatus P^bL, libertatem P^a | cohertionem *PLCRM* | ex *om.* PL^a 6 hoc] haec *R* 7 impetrauit R^a | *s. a. V Hal. P* | pp.] dat. *Hal.* | rom. const. a. VII et const. cc. conss. *V*, romae constantio a. V et constante caes. coss. *Hal.*, *om. P* 9 impp.] mp. *R* 10 aduersus patronos non modo *Th.* | audiantur *Th.* | eandem ... 11 reuerentiam *om.* R^a | eadem M^a 11 praestiterit R^a | ingrati] *Th.*, ingratis *VRM*, ingratitudinis *C* | manumissionibus *C* 12 defertur R^aM^a 13 *s. a. Th. Hal.* | VIII] VII *Hal.* | asclep. et marin. *Th. contra locos iungendos* 14 ualentinus *M* | pp.] p. *M* 15 filii] liberi *RM* 16 reducentur] *Th. cum B* ἀναδουλούσθωσαν, producentur *libri* | *s. a. Th. Hal.* | XII et ual. II aa.] a. XII et ual. a. II *Th.*, XI et ual. aa. (= *a.* 425) *Hal.* 19 aur. anul.] *SW*, anul. aur. *DCRM* | et de] et *CM* 21 imp. *D* | philadelpho] *SD*, filiadesio *C*, filiadelfio *R*, filodelfo *M* 22 *s. a. Hal.* 23 aa.] aa. et *Hal.* 24 ureorum *R* 25 quodad R^aM^a | statim C^a 26 beneficio constituuntur] *DC*, efficiuntur beneficio *RM* | *s. a. Hal.*

VIIII

℞ QVI ADMITTI AD BONORVM POSSESSIONEM POSSVNT ET INTRA QVOD TEMPVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MACRINAE. Bonorum possessio filio familias delata cum ignorante quoque patre possit peti, emolumentum et patri adlatura, si[1] ratam petitionem pater habuerit, amittitur transacto tempore. SINE DIE ET CONSS. B 40, 1, 17

2 [2]IDEM AA. CRISPINO. Si bonorum possessio dumtaxat tibi competit proximitatis nomine, habuisti spatium centum dierum utilium, ex quo eum defunctum scisti, ad bonorum possessionem amplectendam. PP. III NON. NOV. GETA II CONS.[3] B 40, 1, 18 a. 205

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CRESCENTINO. Infantis nomine agnitam bonorum possessionem et antequam loqueretur diem functi recte competere nulla dubitatio est. PP. V K. IAN. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. B 40, 1, 19 a. 286

4 IDEM AA. ET CC. MARCELLO. Emancipata si non agnouit intra annum unde liberi bonorum possessionem, nullam ad heredes uindicationem successionis transmittere potuit. D. XIIII K. MAI. HERACLIAE CC.[4] CONSS. B 40, 1, 20 a. 294

5 IDEM AA. ET CC. MAXIMO. Quamdiu per facti quaestionem incertum est, utrumne secundum tabulas an ab intestato, et ex quo capite possessio sit delata, ne tibi tempus agnoscendae bonorum possessionis praefinitum cedat, superstitiosam geris sollicitudinem. B 40, 1, 21 a. 294

6 IDEM AA. ET CC. FRONTINAE. Iuris ignorantiam nec mulieribus prodesse in edicti perpetui cursum de agnoscenda bonorum possessione manifestum est. D. III K. MAI. SIRMI CC. CONSS. B 40, 1, 22 a. 294

7 PARS EPISTVLAE CONSTANTII ET MAXIMIANI AA. ET SEVERI ET MAXIMINI NOBILISSIMORVM CC. Bonorum quidem possessionem pupilli nomine agnoscere tutorem
1 potuisse aperte declaratur. Ipse autem pupillus bonorum possessionem sine tutoris auctoritate amplecti non potest, nisi etiam impuberi sine tutoris auctoritate hoc postulanti sciens hoc competens iudex dedit bonorum possessionem: tunc enim emolumentum successionis uidetur praetorio iure quaesitum esse. VI ID. SEPT. CONSTANTIO ET MAXIMIANO CONSS. B 40, 1, 23 a. 305

8 [5]IMP. CONSTANTINVS[6] A. AD DIONYSIVM. Quicumque res ex parentum uel proximorum successione iure sibi competere confidit, sciat sibi non obesse, si per rusticitatem uel ignorantiam facti uel absentiam[7] uel quamcumque aliam rationem intra prae- B 40, 1, 24

P (9, 1. 2 ℞ 3. 4. 6. 8) *L* (9 ℞ 1...4. 6. 8) *CRM*

---

[1] *pro* emolumentum et p. all. si *olim fuerint* ut in pendenti sit, dum *uel similia* (*u. i.*) [2] *iunge* 6, 55, 1 [3] Antonino A. II et Geta II conss. 6, 55, 1 [4] AA. (*a.* 293: *Mommsen*)? [5] *iunge Th.* 8, 18, 4 [6] *debuit esse* Constantius, *cf. Th.* 8, 18, 4 [7] facti uel absentiam *del. cum B* (κ.π.): διὰ ἀγροικίαν ἢ ἀγνοίαν ἢ οἱονδήποτε ἄλλον λογισμόν

---

2 admittit *S* | possessiones *S* 3 et ... tempus *om.* R^a 4 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *R* | martianae *CR*, maxrinae *M* 5 emolumentum *seqq.*] τὸ μὲν γὰρ παλαιὸν εἶχεν, ὅτι τότε καὶ ἡ αἴτησις ἰσχύει, ὅτε ὁ πατὴρ ῥατοναβιτεύσει. σήμερον δὲ πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν μετεφράσθη ἡ διάταξις λέγουσα, ὅτι ἡ μὲν αἴτησις καλῶς γίνεται, τότε δὲ κερδαίνει ὁ πατήρ, ὅτι ῥατοναβιτεύσει τὴν αἴτησιν *BΣ*, *cf. Dig.* 37, 1, 3, 7 6 habuerit] *C*, habuit *PLRM* | admittitur $C^a R$, ..mittitur M^a | transactio M^a | *s. a. Hal. PL* | consule *Hal.* 7 aa.] a. et c. *S*, a. *M* 9 *s. a. Hal. PL* | pp.] *PL cum* 6, 55, 1, d. *Hal.* | geta cos. *Hal.*, *om. PL* 10 imp. *M* | aa.] aa. et c. *S* | criscentino *CR*, crisentino *P*, crisentio *L*, crescentio *M* 12 *s. a. Hal. PL* | pp. v] s. *Hal.* | ian.] lin. *PL* | II et aq. conss. *om. PL* 13 agnouis L^a 14 uenditionem C^a 15 *s. a. Hal. PL* | XIIII] III *Hal.* | hercl. *P*, erac. *L* | cc. conss. *om. PL* 20 frantinae L^a, phrotioni conss. *M* | nec] ne L^a 21 in *om.* L^a | *s. a. Hal. PL* | IIII] III *Hal.* 22 mai.] mu. *L* | sirmi cc. conss.] uu. cc. cc. ss. *P*, uc. cc. cc. conss. *L* 23 *pro inscriptione rubricam tituli* 10 *hoc loco exhibet R*, pars epistulae et constitucionis secunde const *sequentibus erasis* M^a | constantii] constitutioni bis *S* 24 nob. cc.] nouies consulibus *S*, nobis *C* 25 potuisse *om.* M^a 26 inpuberis M^a 28 *s. a. Hal.* 29 constantinus] *SM*, const. *PL*, constant. *C*, c. *R* (*u. ad p.* 524, 4) | ad dion.] *SCR*, dionisio *PLM* 30 si per] super .. R^a 31 absentiae $C^a R$, abscent.. M^a | quacumque alia ratione (aliam rationem RM^a) CRM^a *contra B* (*not.* 7) | infra *CRM*

finitum tempus bonorum possessionem minime petisse noscatur, quoniam haec sanctio huiusmodi consuetudinis necessitatem mutauit. *PP.* PRID. ID. MART. HELIOPOLI CONSTANTINO A. ET CONSTANT. C. CONSS.[1] 320 uel 326

9 [2]IDEM A. AD POPVLVM. Vt uerborum inanium excludimus captiones, ita haec [B 40, 1, 25 obseruari decernimus, ut apud quemlibet iudicem uel etiam apud duumuiros qualiscumque testatio amplectendae hereditatis ostendatur, statutis prisco iure temporibus coartanda, eo addito, ut, etiamsi intra alienam uicem, id est prioris gradus, properantius exseratur, nihilo minus tamen efficaciam parem, quasi suis sit*a* curriculis, consequatur. D. K. FEBR. LAODICEAE *CONSTANTIO A. II ET CONSTANTE A. CONSS.* a. 339

X

R QVANDO NON PETENTIVM PARTES PETENTIBVS ADCRESCVNT R

1 IMP. GORDIANVS A. MARCIANAE. Quotiens pluribus liberis cessante legitima [B 40, 7, 1 successione bonorum possessio defertur, beneficium edicti perpetui quibusdam omittentibus his solis qui bonorum possessionem agnouerunt portionem non petentium adcrescere in dubium non uenit. D. ID. IAN. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

XI

R DE BONORVM POSSESSIONE SECVNDVM TABVLAS R

1 [3]IMP. ALEXANDER A. VITALI[4]. Pendente appellatione a sententia, qua [B 40, 7, 2 falsum testamentum pronuntiatum est, incerto adhuc, an defunctus intestatus decesserit, proximitatis nomine bonorum possessioni locus non est. D. III[5] K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMP. GORDIANVS A. CORNELIO. Bonorum quidem possessionem ex edicto [B 40, 7, 3 praetoris non nisi secundum eas tabulas, quae septem testium signis signatae sunt, peti
1 posse in dubium non uenit. Verum si eundem numerum adfuisse sine scriptis testamento condito doceri potest, iure ciuili testamentum factum uideri ac secundum nuncupationem bonorum possessionem deferri explorati iuris est. PP. XII K. MART. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

P (9, 8. 10. 11, 1 R 2) *L* (9, 8. 10. 11) *CRM*

[1] *debuit esse* Constantio A. II et Constante A. conss. (= *a.* 339), *ut est in Th.* 8, 18, 4 (*u. i.*)
[2] *iunge* 6, 23, 15. 6, 37, 21 [3] *iunge* 6, 24, 3 [4] militi *addit* 6, 24, 3 [5] VI 6, 24, 3

1 noscitur R^a 2 *s. a. Hal.* | pp.] *Th.* 8, 18, 4, d. *Hal.* | constantino] constantio *Hal.: compilatores aut mutilam subscriptionem male expleuisse, aut integram sed compendiis* (const.) *scriptam pariter atque inscriptionem non recte explicasse uidentur, ut de anno* 320 (Constantino A. VI et Constantino C. conss.) *uel* 326 (Constantino A. VII et Constantio C. conss.) *cogitauerint: quam ob causam h. c., quae sequi debuit c.* 9, *priore loco collocauerunt* 4 idem *confirmat* 5, 70, 7, 3, *cum hanc constitutionem Constantino adscribat* | ut] et M^a, *om.* C^a | inannum M^a | haec] et M^a 5 quelibet *R* | diumiuros M^a 6 amplectendae] amp....ctandae M^a 7 properantium R^a, properanti ius M^a? 8 efficacem R^a, efficacia M^a | parem *om.* M^a | suis] suus R^a? | sita] *Mommsen*, scitam RM^a?, sitam a CM^b, sit usa *edd.*: καὶ μὴ ἐν τοῖς οἰκείοις χρόνοις γενομένη *B*, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἐχρήσαντο τῇ διαμαρτυρίᾳ *BΣ* | consequantur *R* | *s. a. Hal.* 9 laodiceae] serdicae *male* 6, 23, 15, *om.* 6, 37, 21 | constantio ... conss. *om. Hal.*, *suppleui ex* 6, 23, 15. 6, 37, 21 11 *rubricam ante* 5, 9, 7 *collocat* R^a 12 adcrescant *PL* 13 martianae *SR*, marthanae *PL*, martinae *C*, mathaneae *M* | plur. liberis] pl. cessante liberis R^a, liberis pluribus *M* | cesente M^a 14 etdicti P^a 15 solis qui] *PL*, qui soli *CR*, qui sol. M^a, qui solis M^b | agnouerit M^a 16 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. prid. *PL* | aemiliano conss.] theod. *PL* 18 possessiones *S* | secundum] contra (*sic Heimbach*) *uel* secundum contra (*Bluhme*) *S* 19 a *om.* C^a 20 faltusum L^a 21 *s. a. Hal.* 23 dicto C^a 24 tabulas eas *RM* 25 dubium] bium P^a | sine] si non P^a, sine postumo nato L^a 26 nuntupationem P^a 27 *s. a. Hal. PL* | XII *om. PL* | actieo *PL* 28 conss.] cc. conss. *L*

XII

℞ DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABVLAS, QVAM PRAETOR LIBERIS POLLICETVR ℞

1 Imp. Alexander A. Rvfo. Liberi contra tabulas parentium bonorum possessione admissa solis parentibus et liberis legata praestare debent secundum edictum. PP. iiii id. Oct. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

2 Idem A. Hilarae. Postumo nato, qui neque heres institutus a patre neque nominatim exheredatus est, testamentum rumpitur: et si contra tabulas bonorum possessio infanti a tutore petita est, secundum tabulas possessio locum habere non potest. D. k. Mart. Ivliano et Crispino conss. a. 224

XIII

℞ DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABVLAS LIBERTI, QVAE PATRONIS VEL LIBERIS EORVM DATVR ℞

1 Imp. Gordianvs A. Hercvliano. Licet ex causa fideicommissi manumissus [B 40, 7, 4] sit, quem ex uoluntate patris cum sorore te manumisisse proponis, tamen, si extraneos scripsit heredes, partis legitimae contra tabulas eius bonorum possessionem petendo, uel contra nuncupationem, si testamentum sine scriptis conditum est, intra tempora edicto praestituta eam partem poteris obtinere. PP. vi k. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

2 [1]Imp. Theodosivs A. Asclepiodoto pp. Patronus liberti mune- [Th. 4, 4, 7 B 40, 7, 5] ribus electis et operis contra tabulas bonorum possessione repellitur. D. xiii k. Mart. Constantinopoli Victore cons. a. 424

XIIII

℞ VNDE LIBERI ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Sarpedoni. Si auus tuus relictis [B 40, 3, 19] tribus emancipatis filiis decessit hique bonorum possessionem unde liberi acceperunt, pro portione heredes eos extitisse palam est. PP. iiii non. Mart. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

2 Idem AA. et CC. Zosimo. Ex testamento uel ab intestato existente filio uel nepote suo herede nemo potest intestato heres existere. D. vii id. Mai. AA. conss. a. 293

V (*incipit u.* 16 proponis) *P* (13 ℞ 2. 12, 2. 14 ℞ 2) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 12, 1) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 36, 8. *Th.* 2, 19, 7

---

3 liberi M^a 4 tabulam M^a 5 secundum edictum debent *D?* | *s. a. Hal.* 7 helarae *PL*, clare *S* 8 exhereditatus *C* | si *om.* P^a | bonorum ... 9 tabulas *om.* R^a | infanti] P^aCM^b, infantis M^a, infantis nomine LM^c, nomine infantis (infanti R^c) R^b 9 *s. a. Hal. PL* | d.] pp. *PL* 10 et] ii et *Hal.* | conss.] cc. conss. *L* 12 contra] secundum L^a 13 uel] *SCR*, et *PLM* 15 a. *om. CR* | herculano *S* 16 sis M^a?, sit is M^b | te *om. R* 19 prestitutam M^a | *s. a. V Hal.* 21 theodosius] antonius *M*, *inc. V* | pp. *om. S* (*Heimbach*) *M* | liberi R^a 22 operibus *RM* | contra] V^bL^bCRM *Th.*, a contra V^aPL^a | bonorum] a b. *L uel* L^bCRM | *s. a. Th. V Hal.* L^b | xiii] *V Hal.*, iii L^b, x *Th.* 4, 4, 7, vii *Th.* 2, 19, 7 23 constant. *om. V Hal.*, const. ... conss. *om.* L^b | uictore uc. cons. *Th.*, uictore et aemyliano coss. *Hal.* 26 diocitianus M^a 27 hiique CM^b, hii qui *R*, hi qui M^a? 28 portione] *V*, rata portione *CRM* | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* | mart. *om. Hal.* 30 idem] impp. dio. et max. *PL* | et cc. *om. PL* 31 *s. a. V Hal.* | d. iii id. mart. ipsis aa. coss. *Hal.*

3 [1]IMP. CONSTANTIVS A. AD LEONTIVM COMITEM [Th. 8, 18, 5 Prochiron auctum 30, 82] ORIENTIS. Qui se patris post auum intestatum defuncti[2] negat heredem, mortui[3] aui paterni[4] suscipere facultates non potest, maxime emancipatus, nisi per bonorum possessionem ad huiusmodi beneficium peruenerit. D. VIII ID. APRIL. LIMENIO ET CATVLINO CONSS. a. 349

XV

℞ VNDE LEGITIMI ET VNDE COGNATI ℞

1 IMP. ALEXANDER A. VLPIO. Consobrinorum tuorum intestatorum bona, si ad prioris necessitudinis neminem iure pertinuerunt, tuque eorum possessionem agnouisti, persequi non prohiberis. D. IIII ID. IAN. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SOZIONI. Cum propiorem sobrinum[5], id est natum a consobrina, rebus humanis intestatum defunctum proponas, intellegis [BΣ 45, 2, 1] sine auxilio bonorum possessionis eius te successionem uindicare non posse. D. VII K. IVN. LAODICEAE[6] AA. CONSS. a. 290

3 IDEM AA. ET CC. FELICI. Nepotibus aui materni pro uirili portione etiam iure honorario successio defertur. D. ID. OCT. SIRMI AA. CONSS. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. SYRISCAE. Non hoc, an tenuerit quis res hereditarias nec [B 40, 8, 3] ne, sine uoluntate adquirendae sibi hereditatis, quaerendum est, sed an admisit hereditatem uel bonorum possessionem. D. XI K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. PLATONI. Certum est quidem cognationis iure citra ad- [B 48, 8, 4] missionem bonorum possessionis neminem posse succedere: defuncti uero cognati succedere nolentes petere bonorum possessionem non urguentur. D. XII K. MART. SIRMI CC. CONSS. a. 294

XVI

℞ DE EDICTO SVCCESSORIO ℞

1 IMP. ALEXANDER A. IVLIO. Si mater tua propter furorem suum patrui sui [B 40, 2, 3] bonorum possessionem non accepit, tu filius eius ad eorundem bonorum patrui magni possessionem ex edicto, quo prioribus non petentibus sequentibus permittitur, admissus es. PP. IIII ID. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FIRMO. Si auiae frater eorum, de quorum successione agitur, uelut ex testamento adiit hereditatem, quos intestatos decessisse

V P (15 ℞ 1) *L* (*ut P*) *C* (15, 4 *tam suo loco quam post* 18, 1 *extat*) *RM* (*pro* 15, 3 M^a *nihil habet nisi* nepotibus)

---

[1] *iunge* 6, 30, 15 [2] post a. i. defuncti *om. Th.* [3] defuncti *Th.* [4] paterni *om. Th.* [5] sobrino (*cf. Dig.* 38, 10, 1, 7 *Festus u.* Propius)? [6] ipsis IIII et III *ins.* (*Mommsen*)

---

1 constans *M*, c. *R* 2 qui] ui *R* | intestato RM^a 3 facultatem *V*, facultate M^a? | per bon. poss.] bon. possessione *C* 4 peruenit *V* | *s. a. Th. V Hal.* | VIII] *Th. Hal.*, VII *V*, XVII 6, 30, 19 | catullino *V* 8 a. *om. RM* | si] nisi P^aLM^a | priorum *C* 9 tu quoque P^aL 10 *s. a. V Hal. PL* | d.] pp. *PL* | IIII] *V*, III *Hal. PL* | ian.] august. *Hal.* | et] II et *Hal.* | conss.] cc. conss. *L* 11 sozioni] *C*, *o**ni *V?*, soziani *R*, zozoni *M*, *om. S in spatio uacuo* | propiorem] *C*, propriorem *RM*, *inc. V* 13 auxilium M^a | *s. a. V Hal.* 14 iun.] iul. *V?* 15 et cc. *om. R* | felice *R* 16 honeratio *R* | *s. a. V Hal.* | aa.] cc. *Hal.* 17 syriscae] *C altero loco*, surisse *S*, syristae *V?*, syrichae *C alt. l.*, syrice *R*, sciriscae *M* | hoc] hoc querendum est M^a | qui R^a 18 sine ... hereditatis *om. C alt. l.* M^b | hereditates adquirendum M^a | misit *V* 19 *s. a. V Hal.* | aa.] cc. *Hal.* 20 idem aa. *om. S* | et cc. *om. M* | ertum *R* 21 possessiones M^a | neminem] $V?C^bR^bM^b$, nemini C^aM^a, *deficit* R^a 22 *s. a. V Hal.* 24 dicto M^a 25 iulio] *SM*, iul. *V?*, iuliano *CR* | suum] siue M^a | patruis sui VM^a? 26 magni *om. C* 27 sequentibus *om.* R^a | permittetur *M* | es] CR^b *cum BΣ* (κ.π.) ὑπάρχεις, est VR^aM^a 28 *s. a. V Hal.* | IIII] III *Hal.* 29 et cc. *om. M*

ac falsum testamentum prolatum contendis, et ab intestato non petita bonorum possessione uita functus est, ac tu licet quinto gradu constitutus ex successorio capite petisti bonorum possessionem uel necdum exclusus petas, eorum successionem potes uindicare. nam si is, quem quarto gradu constitutum non ambigitur, ex edicto petiit nec hoc te latuit, frustra nobis supplicasti. S. VI ID. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

XVII
℞ DE CARBONIANO EDICTO ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FLORAE. Si tibi ac filio [B 40, 5, 17] tuo status ab his contra quos supplicas mouetur quaestio, perspicis praemature rerum, quas uelut de patris successione filius tuus uindicat, restitutionem postulari, cum, si in pupillari permaneat aetate, secundum formam edicti Carboniani data bonorum possessione satisdatione impleta tunc demum in possessionem eum constitui conueniat uel hac non oblata portionem ab omnibus quam uindicat possideri, seruitutis uero quaestionem in tempus differri pubertatis. S. XII K. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293

2 [1]IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS[2] AAA. AD [Th. 4, 3, 1 B 40, 5, 18] RVFINVM PP. Carbonianum edictum sub personis legitimis indubitato matrimonio, custodito partu et probata legitima successione defertur, scilicet ut in possessione nouus heres constitutus[3] usque ad pubertatis annos sine inquietudine rebus utatur interdum alienis. D. IIII K. OCT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

XVIII
℞ VNDE VIR ET VXOR ℞

1 [4]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. [Th. 5, 1, 9 mut. B 45, 5, 2] Maritus et uxor ab intestato inuicem sibi in solidum pro antiquo iure succedant, quotiens deficit omnis parentium liberorum seu propinquorum legitima uel naturalis successio, fisco excluso. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI *FELICE* ET TAVRO CONSS. a. 428

V P (17 ℞ 1. 18) *L* (*ut P*) *D* (*ad* 17, 2) *C* (*post* 18, 1 *iteratur* 15, 4) *RM*

---

[1] *iunge Th.* 2, 12, 5. 4, 8, 9. 11, 30, 52 [2] *sic etiam Th.* 11, 30, 52, imppp. Theodosius Arcadius et Honorius *Th.* 2, 12, 5. 4, 8, 9 [3] locatus *Th.* [4] *iunge* 2, 57, 2. 5, 3, 17. 5, 4, 22. 5, 11, 6. 6, 24, 11. 6, 61, 2

---

1 prolatum] pr. est R^a, pr. esse R^b 3 excelsus *V* | successione V^a | potest VR^a 4 ho M^a 5 *s. a. V Hal.* | s.] d. *Hal.* 8 et cc. *om. CRM* 9 proptermature R^a 10 cum si in pup. *om.* R^a 12 possessione *M* | restitui PL^t | conuenit L^a 13 ablata C^a | portionem] peticionem (petionem P^a) P^tL^t 14 *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal.* | sirmi aa. (cc. *Hal.*) conss. *om. PL* 15 impp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *R*, ualerius *M* | theod.] et theod. *CR* | aa. *CR* | ad rufino *S*, rufino *Th.* 16 pp.] p. *M*, *om. C* | edicto M^a | legitimus M^a | custodicto M^a 17 defertur ... possessione *om.* R^a | ut *om. D* | possessionem DCR^bM | nouus] nobis *V* 19 *s. a. Th. V Hal.*, *cf. u.* 21 | IIII] iii *V* | const. *om. Hal.* | a. *om. V*

21 unde] theodosio et abundantio unde R^a | uxori *R* 22 theod. et *om. S* | et ualent. aa.] a. et ual. a. *PL*, et ualerius *M* | gerio *M*, biennio *C* | pp. *om. M* 23 succedit R^a, succedat M^a 24 omnium *PL contra B* | parentum *PLM* | liberorum] VPL^aRM^a, uel liberorum L^bC, liberorumue M^b | seu] suae *C* 25 *s. a. Th. V Hal. PL* | x] XII *Hal.* | const. ... conss. *om. PL*, const. *om. Hal.* | felice et tauro] *Th.*, hierio et tauro *V* (*cf. u.* 22), hierio et ardaburio (= *a.* 427) *Hal.*: *propter argumentum et diem dubitari nequit, quin h. c. sumpta sit ex Th.* 5, 1, 9: *Egnatianus igitur habuit ut V*, Ardaburio *est emendatio Haloandri*

XVIIII

℞ DE REPVDIANDA BONORVM POSSESSIONE ℞

1 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. THEODOTIANO. [2, 6, 4 B 40, 8, 1] Emancipatus repudiata bonorum possessione absentiae patroni causae uelamento rursum ad eandem redire quaestionem frustra conatur. SINE DIE ET CONSS.[2] a. 294

2 [3]IDEM AA. ET CC. THEODORO. Filio delatam bonorum possessionem patri [B 40, 8, 2] ad fraudem filii repudiare non licet. S. VI K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XX

℞ DE COLLATIONIBVS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. DEVTERIAE. Emancipatos liberos testamento heredes [B 41, 7, 19] scriptos et ex eo successionem obtinentes a patre donata fratri conferre non oportere, si pater, ut hoc fiat, supremis iudiciis non cauit, manifesti iuris est. PP. III ID. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

2 IDEM A. PRIMO. Si pater intestato decessit relictis duobus filiis et filia, [B 41, 7, 20] cuius nomine dotem promiserat, portiones hereditatis aequae sunt et dos nihilo minus ita conferenda est, ut pro portionibus fratres eius a necessitate praestandae eius liberentur. PP. IIII ID. SEPT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

3 IDEM A. ALEXANDRO. Pactum dotali instrumento comprehensum, ut con- [B 41, 7, 21] tenta dote quae in matrimonio collocabatur nullum ad bona paterna regressum haberet, iuris auctoritate improbatur nec intestato patri succedere filia ea ratione prohibetur. dotem sane quam accepit fratribus qui in potestate manserunt conferre debet. D. XIIII K. IVL. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

4 IMP. GORDIANVS A. MARINO. Filiae dotem in medium ita demum conferre coguntur, si uel ab intestato succedant uel contra tabulas petant: nec dubium est profecticiam seu aduenticiam dotem a patre datam uel constitutam fratribus qui in potestate fuerunt conferendam esse. his etenim, qui in familia defuncti non sunt, profecticiam tantummodo dotem post uarias prudentium opiniones conferri placuit. PP. IIII ID. MART. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

5 IDEM A. ALEXANDRAE. Dotis quidem petitio perseuerante matrimonio tibi [B 41, 7, 22] non competebat: quamuis enim eam intestato patre defuncto fratri conferre debueras, non tamen eo nomine aduersus maritum tibi actio potuit esse, cum eo minus in partem tibi

V (*desinit in u.* 25 patre da) *P* (19 ℞ 2. 20 ℞ 1. 4) *L* (*ut P*) *C R* (*om.* 20, 5) *M*

---

[1] *iunge* 2, 4, 38. 6, 31, 3 [2] s. VIII (IIII 2, 6, 4) k. Ian. Nicomediae CC. conss. 2, 4, 38. 2, 6, 4, sine die CC. conss. 6, 31, 3 [3] *cf.* 2, 18, 23

---

2 *rubricam post c.* 1 *collocat* R^a | reputande P^a, reputanda P^b*L* | bonorum *om.* *PL* | possessionem *SC*, successione *V* 3 et cc. *om.* *M* | theodosiano (—ne *C*) *CM* 4 mancipatus *V* | causae *om.* M^a | rursus *CR* 5 *s. a.* *V* 6 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om.* *M* 7 *s. a.* *V* *Hal.* *PL* | s.] *V*, d. *Hal.* *PL* | nicomedia *P*, nicom. *L*, nic. *V* | cc. conss. *om.* *PL* 10 impp. *V* | deniriae *C*, deitinae *R* | emancipatus M^a 12 hoc] haec *R* | *s. a.* *V* *Hal.* 13 et] II et *Hal.* 14 intestato] *V*, intestatus *CRM cum B* ἀδιάθετος 15 petitiones R^a | aequae] que M^a | ita] ista C^a 16 eius praestandae *R* 17 *s. a.* *V* *Hal.* | pp. IIII] d. III *Hal.* | et] II et *Hal.* 18 a.] a. et c. *S*, aa. *R* | dotale *V*: σύμφωνον ἔθηκεν ἐν τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ *B* 20 ea] *V*, ac *CR*, hac *M* | prohibuerunt R^a 21 *s. a.* *V* *Hal.* | XIIII] iii *V* 22 clemente] *V*, clementino *Hal.* 23 medio L^a | demum *om.* *C* | cogantur *CRM* 24 petent R^a, setant M^a? | profeticia *L* | seu aduenticiam *om.* M^a 25 adiuenticiam *uel* aduienticiam *V* | potestatem *C* | conferandam *R* 27 dotem] *CM*, posse dotem *PLR* | *s. a.* *Hal.* *PL* | IIII] ui *PL* | mart.] mai. *PL* | gord. ... 28 conss. *om.* *PL* 29 *in M inscriptio bis extat* | a. alexandrae] *M alt. l.*, a. alexandro *S*, a. alex. *C*, adlexandro *M alt. l.* 30 non *om.* M^a | compebat M^a | debueris *C* 31 parem M^a

delatae successionis patris auferre potueris. D. NON. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

6 IDEM A. CLAVDIO. Ea demum ab emancipatis fratribus his qui manserunt [B 41, 7, 23] in potestate conferri consueuerunt, quae in bonis eorum fuerunt eo tempore, quo pater fati munus impleuit, exceptis uidelicet quae ab ipsis aliis debentur. D. VII K. MAI. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

7 IMP. PHILIPPVS A. TYRANNIAE. Filiam testamento patris institutam heredem fratribus isdemque coheredibus dotem conferre non oportere, nisi pater hoc ipsum specialiter designauit, explorati iuris est. PP. VI K. MAI. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

8 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CALLIPPO. Si soror tua in paternorum bonorum diuisione te fefellit nec dotem, quam acceperat a patre uestro intestato diem functo, contulit, praeses prouinciae examinatis partium adlegationibus cum bonis dotem confundi iubebit et, quod deducta ratione plus apud eam esse animaduerterit, restitui tibi iubebit. idem est et si arbitro dato diuisio celebrata est. S. VI ID. IVL. IPSIS AA. CONSS. a. 290

9 IDEM AA. ET CC. ONESIMO. Si emancipati utrique fuistis a patre, collatio [B 41, 7, 24] cessat. si autem frater tuus in potestate mortis tempore fuerat nec ullum testamentum relictum uel nouissimum iudicium communis patris teque emancipatum probatum fuerit, ab intestato te ad successionem paternam uenientem ad collationem forma edicti perpetui certo iure prouocat. S. VI K. MAI. HERACLIAE *AA.* CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. IRENAEAE. A patre uerbis precariis in codicillis relictum [B 41, 7, 25] extero iure capiens filia ad collationem dotis urgueri non potest. S. VI K. DEC. SIRMI *AA.* CONSS. a. 293

11 IDEM AA. ET CC. ARTEMIAE. Postumo praeterito patris testamentum rumpenti [B 41, 7, 26] atque intestato succedenti emancipatum petita bonorum possessione conferre debere bona sua perpetuo edicto cauetur, cum his etiam, qui sui futuri essent, si uiuo patre nati fuissent, conferri manifeste significatur, et emancipatis, si legi datae collationi non pareatur, denegandas actiones non est ambigui iuris. PP. V K. IAN. IPSIS *AA.* CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. NILANTHIAE. Filiae, licet maneat in sacris, si dotem [B 41, 7, 27] non conferat, quam mortis tempore communis patris habuit, fratribus in eadem familia
1 constitutis, actiones hereditarias negari non ambigitur. Vnde consulte ac pro iuris ratione collationem fratribus tuis, quos in patris communis mortis tempore fuisse potestate
2 proponis, offers. Quin autem fratres tui durantes in familia patris peculium, si hoc neque castrense neque relictum eis doceatur, praecipuum habere non possint, sed in diuisione paternae ueniat hereditatis, nec quicquam mutet, penes quem res ex hoc proficiscentes et in eadem causa durantes constitutae reperiantur, absoluti manifestique iuris est. D. XI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. ANTISTIAE. Si donatione tibi post mortem patris quaesisti [B 41, 7, 28] fundum, soror tua portionem eius uindicare non potest. nam si is filiae familias con-

P (20, 6. 9...13) *L* (*ut P*) *CR* (20, 5 *om. R*, 10 *om.* R^a) *M*

1 *s. a. Hal.* 3 demum] de M^a | fratribus] liberis fr. L^a 4 fuerant *C* 5 fati munus] facinus nus M^a | *s. a. Hal.* 7 tirannu *S* | testamento] in t. *RM* 9 *s. a. Hal.* 10 max. et diocl. *CR* | calyppio *S*, galippo *M* 11 fellit M^a | nec] ne M^a | intestamento M^a 13 uidebit R^a | esse] eam M^a 14 idem est] id' (= idem *uel* id est) *R* | arbitrio *R* | *s. a. Hal.* 16 idem] impp. dioc. et max. *PL* | cc.] c. *M* | fuisti M^a 17 fratres C^a | fuerit R^a 18 emancipati improbatum M^a 20 *s. a. Hal.* | aa.] cc. *Hal.* 21 ireneae *C*, herenee *S*, bireneae *PL*, yriniae M^a, yrimae M^b 22 iuro M^a | *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | sirmi aa. (cc. *Hal.*) conss. *om. PL* 24 patris] καὶ τὴν τοῦ πατρὸς διαθήκην *BΣ* (κ.π.) 26 dona C^a? | essent *om.* C^a | uiuo] auio M^a 27 fuerint CRM^a | conferre *M* | et *om.* M^a? | collationis R^a, collacione M^a: τῇ ἀπὸ τοῦ νόμου δοθείσῃ συνεισφορᾷ *BΣ* (κ.π.), *quasi esset* lege: *Mommseno* collationi *ex glossa adiectum uidetur* | pareant M^a 28 denegandis L^a | *s. a. Hal. PL* | pp. *om. Hal.* | ipsis aa. et conss. *Hal.*, *om. PL* 29 aa.] a. *M* | et cc. *om. CRM* | nilathiae *C*, nilontio *S* 30 eandem R^a 33 offer R^bM^b, offer *uel* offer. C^a | fratris R^a | durantem R^a 34 possunt *libri* | docetur *C* 35 ueniatur R^a | quisquam R^a | putet P^tL^t 36 *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* 37 sirmi cc. conss. *om. PL* 38 antistia *S*, astiae *C* | donacionem M^a | morem L^a 39 tua *om. RM*

stitutae tibi a patre donatus est, cum sorore patri communi succedens eum praecipuum habere contra iura postulas. D. VI ID. FEBR. SIRMI ISDEMQVE[1] CC. CONSS. a. 294

14 IDEM AA. ET CC. STRATONICAE. Si maritus quondam tuus ab intestato [B 41, 7, 29] patri suo heres extitit et ei postumus editus successit, actionem hereditariam amitae filii uestri, quam habuit patris sui mortis tempore, dotem non conferenti denegare praeses non dubitabit. PP. VII K. MART. TRIMONTII TVSCO ET ANVLLINO CONSS.[2] a. 295

15 IDEM AA. ET CC. PHILIPPO. Nec emancipati post mortem communis patris [B 41, 7, 30] quaesita conferre coguntur, sed haec retinentes eius bona pro hereditaria diuidunt portione D. ID. DEC. IPSIS CC. CONSS. a. 294

16 [3]IDEM AA. ET CC. SOCRATI. Filiam cum fratribus suis heredibus intestato [B 41, 7, 31] patri succedentem ultra relictum codicillis non conferentem dotem iudicio familiae erciscundae nihil posse consequi summa cum ratione placuit. D. V K. IAN. IPSIS CC. CONSS. a. 294

17 [4]IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. Vt liberis tam masculini quam feminini sexus, [B 41, 7, 32] iuris sui uel in potestate constitutis, quocumque iure intestatae successionis, id est aut testamento penitus non condito uel, si factum fuerit, contra tabulas bonorum possessione petita uel inofficiosi querella mota rescisso, aequa lance parique modo prospici possit, hoc etiam aequitatis studio praesenti legi credidimus inserendum, ut in diuidendis rebus ab intestato defunctorum parentium tam dos quam ante nuptias donatio conferatur, quam pater uel mater, auus uel auia, proauus proauia paternus uel maternus dederit uel promiserit pro filio uel filia, nepote uel nepte aut pronepote siue pronepte, nulla discretione intercedente, utrum in ipsas[5] sponsas pro liberis suis memorati parentes donationem contulerint, an in ipsos sponsos earum, ut per eos eadem in sponsas donatio celebretur: ut in diuidendis rebus ab intestato parentis, cuius de hereditate agitur, eadem dos uel ante nuptias donatio ex substantia eius profecta conferatur: emancipatis uidelicet liberis utriusque sexus pro tenore praecedentium legum, quae in ipsa emancipatione a parentibus suis (ut adsolet fieri) consequuntur uel post emancipationem ab isdem adquisierint, collaturis. D. V K. MART. MARCIANO CONS. a. 472

18 [6]IMP. ANASTASIVS A. CONSTANTINO PP. Liberos, qui nostrae legis[7] aucto- [B 41, 7, 33] ritate per oblationem precum et imperiale rescriptum sui iuris effecti fuerint, ad similitudinem ceterorum, qui emancipati ex antiquo iure sunt, collationes facere iubemus compelli secundum ea, quae super ceteris emancipatis statuta sunt. D. XII K. AVG. CONSTANTINOPOLI PROBO ET AVIENO IVNIORE CONSS. a. 502

19 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Illam merito dubitationem amputare duximus, quae super collatione dotis uel ante nuptias donationis inter certas personas satis iam uentilata
1 est. Nam si intestatus quis defunctus esset filio uel filiis uel filia uel filiabus relictis et ex mortua filia cuiuscumque sexus aut numeri nepotibus, uel si qua intestata defuncta esset

P (20, 13. 15 *R* [*R del. p*] 17) *L* (20, 13. 15. 17) *CRM*

[1] ipsis? [2] Trimontii ... conss.] CC. conss. (*a.* 294: *Mommsen Zeitfolge p.* 443)? [3] *iunge* 3, 36, 24 [4] *iunge* 5, 9, 6. 6, 61, 4 [5] ipsas *cum B del.* (*Mommsen*) [6] *iunge* 6, 58, 11. 8, 48, 5 [7] 8, 48, 5

2 *s. a. Hal.* 3 strotonicae *R*, straconicae *M*, statrorace *C* 4 editus] editus a te CM^b 5 habuit] abui M^a | sui] uni M^a? 6 *s. a. Hal.: c.* 14 *omissam in PL tamen iusto loco insertam esse cum Graeci ostendant, consules quominus Hal. male interpolauerit, dubitari uix potest, quamquam locum certe raro memoratum ipse sane non excogitauit* 7 mancipati M^a 8 haec] hoc *PL* 9 *s. a. Hal.* 10 socratis *S* 11 succedente M^a 12 cum *om.* M^a | *s. a. Hal.* | cc.] cc. et *Hal.* 13 erithirio *R*, erithio *M* 14 iuris *bis* P^a | constitutus C^a 15 facto M^a 16 mora R^a 17 lege LC^aR^a | credimus *C* 18 defunctorum *om.* M^a | parentum CM^b | nuptu *uel nuptii uoluit* L^a 19 aua M^a | proauia] *PL*, uel proauia *CRM* 20 filia] *PL*, pro filia uel *RM*, filia uel *C* | uel nepte *om. C* | siue] uel *C* 21 contulerit P^a 22 in *om.* CR^a | spossas R^a | easdem R^a | in sponsas ... 23 eadem *om.* M^a | don. celebr. in sponsas *C* 23 in *om. C* | parentis (parente P^tL^t) ... 26 consequuntur] defunctorum p. tam dos q. a. n. d. conferatur (*ex u.* 18) *sequente litura trium uersuum* R^a 26 eisdem *C* 27 *s. a. Hal. PL* | marciano css. *PL*, buseo et ioanne (= *a.* 467) coss. *Hal.* 28 nostrae l. auctoritate] *C*, per n. l. auctoritatem *RM* 29 precium M^a | ad ... 30 sunt *om.* M^a 31 *s. a. Hal.* | XV 6, 58, 11, XI 8, 48, 5 33 pp.] p. *M* 35 intestato *RM* 36 sexus] sit sexus R^a | defuncta *om.* M^a

filio quidem uel filiis similiter relictis, ex mortuo uero filio uel filia itidem nepotibus cuius-
cumque sexus, de modo quidem successionis minime dubitabatur, sed palam erat, quod
huiusmodi nepotes duas partes maternae uel paternae portionis tantummodo haberent,
tertiam partem patruis suis uel auunculis uel amitis uel materteris pro iam posita consti-
2 tutione[1] concedentes. De collatione uero dotis uel ante nuptias donationis, quam defuncta
persona pro filio uel filia superstitibus et pro mortuo uel mortua filio uel filia dedisset,
multa dubitatio orta est, superstitibus quidem filiis defunctae personae non debere se
dotem et ante nuptias donationem pro se datam a suo patre uel matre conferre filiis
mortui fratris sui uel mortuae sororis suae contendentibus eo, quod nulla constitutio super
huiuscemodi collatione posita est, nepotibus uero mortuae personae non tantum huic
resistentibus, sed etiam illud adserentibus, quod onus collationis constitutione[2] Arcadii et
Honorii diuae memoriae sibi impositum in personis tantummodo suorum auunculorum, non
3 etiam patruorum uel amitarum uel materterarum locum habere potest. Talem B 41, 7, 34
igitur subtilem dubitationem amputantes praecipimus tam filios uel filias defunctae personae
dotem uel ante nuptias donationem a parentibus suis sibi datam conferre nepotibus uel
neptibus mortuae personae, quam eosdem nepotes uel neptes patruis suis aut auunculis,
amitis etiam et materteris dotem et ante nuptias donationem patris sui uel matris, quam
pro eo uel ea mortua persona dedit, similiter conferre, ut commixtis huiusmodi collationi-
bus cum bonis mortuae personae duas quidem partes nepotes uel neptes habeant illius
portionis, quae patri uel matri eorum, si superesset, deferebatur, tertiam uero eiusdem
portionis partem una cum sibi competentibus portionibus filii uel filiae defunctae personae,
cuius de hereditate agitur, capiant. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP.
II CONS. a. 528

20 IDEM A. MENAE PP. Illud sine ratione a quibusdam in dubietatem deductum B 41, 7, 35
plana sanctione reuelamus, ut omnia, quae in quarta portione ab intestato successionis
computantur his, qui ad actionem de inofficioso testamento uocantur, etiam si intestatus
1 is decesserit, ad cuius hereditatem ueniunt, omnimodo coheredibus suis conferant. Quod
tam in aliis quam in his, quae occasione militiae uni heredum ex defuncti pecuniis adqui-
sitae lucratur is qui militiam meruit, locum habebit, ut lucrum, quod tempore mortis
defuncti ad eum peruenire poterat, non solum testamento condito quartae parti ab inte-
2 stato successionis computetur, sed etiam ab intestato conferatur. Haec autem regula, ut
omnia quae portioni quartae computantur etiam ab intestato conferantur, minime e con-
trario tenebit, ut possit quis dicere etiam illa quae conferuntur omnimodo in quartam
partem his computari, qui ad de inofficioso querellam uocantur: ea enim tantummodo ex
his quae conferuntur memoratae portioni computabuntur, pro quibus specialiter legibus, ut
3 (1) hoc fieret, expressum est. Ad haec, cum ante nuptias donatio uel dos a patre data uel
matre uel aliis parentibus pro filio uel filia, nepote uel nepte ceterisque descendentibus
conferatur, si unus quidem uel una liberorum ante nuptias tantummodo donationem uel
dotem, non etiam simplicem donationem accepit uel acceperit, alter uero uel altera neque

CRM

[1] 6, 55, 9 [2] *Th.* 5, 1, 5

1 filiis *om.* M^a 3 materiae R^a 4 materes M^a 5 collationes M^a 6 superstitibus ... filia *om.* R^a | dedisse M^a 8 matri conferri M^a 9 concedentibus M^a | constutio *R* 10 huiusmodi *R* 12 diui *R*, diuine M^a 14 filias] filiae C^a 16 neptibus] neptis C^a | uel neptes *om. C contra B* 17 donaciones *M* | matris] manus R^a 18 ea *om.* M^a 19 partem *R* 20 si *om.* C^a | superesse ** R^aM^a, superessent R^b 21 cum *om.* M^a | filii] filiis RM^a 22 *s. a. Hal.* 24 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aag. R^a | a *om. C* 25 planea M^a 26 conputarentur M^a | his *om.* M^a | si is intest. *C*, si is intest. is R^a: κἂν ἀδιάθετος οὗτος *B* (κ.π.) 27 hereditates *CM*, κληρονομίαν *B* (κ.π.) 28 uni] ui R^a? | heredium M^a 31 conputaretur M^a | sed *om.* M^a | haec ... 32 conferantur *om. C* 32 quertae M^a | minime contraria tenebat M^a 33 diceret R^a | etiam *om. C* 34 qui ad de inofficioso] CM^b, quia de inofficiosi R^aM^a, qui ad inofficiosi R^b | tantummodo *om.* R^a 36 uel dos *om.* RM^a *contra B* (κ.π.) 37 matre] a m. *M* | descentibus *R*

dotem neque donationem ante nuptias a parente suo suscepit uel susceperit, sed simplicem tantummodo donationem, ne ex eo iniustum aliquid oriatur, ea quidem persona, quae ante nuptias donationem uel dotem suscepit, conferre eam cogenda, illa uero, quae simplicem tantummodo donationem meruit, ad collationem eius minime coartanda: si quid huiusmodi accidit uel acciderit, iubemus ad similitudinem eius, qui ante nuptias donationem uel dotem conferre cogitur, etiam illam personam, quae nulla dote uel ante nuptias donatione data solam simplicem donationem a parentibus suis accepit, conferre eam nec recusare collationem eo, quod simplex donatio non aliter confertur, nisi huiusmodi legem donator tempore donationis suae indulgentiae imposuerit. D. VIII ID. AVG.[1] CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

21 IDEM A. IOHANNI PP. Vt nemini super collatione de cetero dubietas oriatur, [B 41, 7, 36] necessarium duximus constitutioni, quam iam fauore liberorum fecimus[2], hoc addere, ut res, quas parentibus adquirendas esse prohibuimus, nec collationi post obitum eorum inter
1 liberos subiaceant. Vt enim castrense peculium in communi conferre in hereditate diuidenda ex prisci iuris auctoritate minime cogebantur, ita et alias res, quae minime parentibus adquiruntur, proprias liberis manere censemus. D. XV K. NOV. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[3] ANNO SECVNDO. a. 532

XXI

℞ DE TESTAMENTO MILITIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. FLORO MILITI. Frater tuus miles si te specialiter [B 35, 21, 41] bonis quae in paganico habebat heredem fecit, bona quae in castris reliquit petere non potes, etiamsi is qui eorum heres institutus est adire ea noluerit: sed ab intestato succedentes ueniunt, modo si in eius loco substitutus non est et liquido probatur fratrem tuum castrensia bona ad te pertinere noluisse. nam uoluntas militis expeditione occupati pro iure seruatur. ACCEPTA V ID. SEPT. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IDEM A. SEPTIMO MILITI. Miles si castrensium tantummodo bonorum com- [B 35, 21, 42] militonem suum instituit heredem, cetera bona eius ut intestati defuncti mater eius iure possedit. quod si extraneum scripsit heredem isque adiit hereditatem, bona eius in te transferri non iure desideras. PP. XI K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IDEM A. VINDICIANO. Quamquam militum testamenta iuris uinculis non [B 35, 21, 43] subiciantur, cum propter simplicitatem militarem quomodo uelint et quomodo possint ea facere his concedatur, tamen in Valeriani quondam centurionis testamento institutio etiam
1 iure communi accepit auctoritatem. Nam cum pater familias filiam ex duabus unciis, uxorem ex uncia heredem scripserit nec de residuis portionibus quicquam significauerit, in tres partes diuisisse eum apparet hereditatem, ut duas habeat quae sextantem accepit, tertiam quae ex uncia est heres instituta. PP. K. NOV. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

P (20, 21) *L* (20, 21) *CRM*

---

[1] April.? [2] 6, 61, 6 [3] Nou. post cons. Lampadii et Orestis uu. cc. (*Beck: cf. ad* 6, 21, 18)?

---

1 suscepit uel *om.* M^a | susceperint *C* | sed ... 2 oriatur *om.* M^a | siplicem *R* 4 emeruit RM^a, meruerit M^b | ad] a M^a | quis M^a 5 uel dotem *om. B* (κ.π.) 7 conferre *om.* M^a 8 collocacionem *M* 9 *s. a. Hal.* 11 idem] impr. iustinianus *SPL* | nemini] mini L^a, **ē R^a | super coll. de cetero] *scripsi cum* κ.π. (*B not. q*): περὶ συνεισφορᾶς τοῦ λοιποῦ, super coll. *om.* L^a, de cetero super coll. PL^bCRM 13 nec] ne *PLR* 14 subiacent *C* | in communi] ἐν κοινῷ κ.π. | hereditate] d'itate P^a 15 ex] *C cum* κ.π., et ex *PLRM* | prisci] pressi M^a 16 *s. a. Hal.* 19 test. militiae R^a, militari test. *M* 20 antonius *M* 21 bonis] a b. R^a, ex b. R^b, de b. M^b 23 substitus M^a | est] es $C^bR^bM^b$ | fratrum M^a 24 uoluisse $C^bR^bM^a$ *contra B* | multis M^a 25 *s. a. Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 26 septio R^a, septimi *M* | commilicionem M^a 29 *s. a. Hal.* 31 praeter M^a 32 testamenti R^a 33 auctoritate M^a | filiam] familiam M^a 34 ex untiam R^a | nec] ne R^a 35 ut duas habeat (habet *R*) *om.* M^a | sextantem] sexta te M^a 36 *s. a. Hal.*

4 IMP. ALEXANDER A. IVNIO. Si Rufinus uir clarissimus tribunus laticlau*ius* maior annis
lege definitis faciens testamentum te manumisit, iustam tibi libertatem competisse scire
1 debes. Quod si minor ex lege constitutis fuerit, cum faceret testamentum, lege impediente
2 nullam libertatem adeptus es, quae in hac parte nec militibus remissa est. Quod si idem
testator causam manumittendi te habuit, quae probabilis uiuo manumittente consilio futura
esset, quia per fideicommissum data liber*t*as a quolibet minore annis ei, cuius causa pro-
bari potuit, praestari debe*t*, et ex testamento militis eiusmodi seruis iustam libertatem
competere consequens est. PP. XVI K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. a. 222
5 IDEM A. SOZOMENO. Ex testamento militis, siue adhuc in militia siue intra [B 35, 21, 44]
annum missus honeste decessit, hereditas et legata omnibus quibus relicta sunt debentur,
quia inter cetera, quae militibus concessa sunt, liberum arbitrium quibus uelint relinquendi
supremis suis concessum est, nisi lex specialiter eos prohibuerit. PP. XVII K. FEBR.
IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224
6 IDEM A. VALENTI. In testamento quidem eius, qui non miles fuit, si [B 35, 21, 45]
duobus heredibus institutis, altero, cui potuit usque ad tempus pubertatis parens facere
testamentum, altero, cui posteaquam heres extitit substituere non potuit, inuicem substitutio
eisdem uerbis facta esset, in eum solum casum eam locum habere et sententiis prudentium
uirorum et constitutionibus diuorum parentium meorum placet, quo utrique pari ratione
1 potuit substitui. Sed cum ex testamento militis controuersiam esse proponas, defuncta
paruula eius filia, posteaquam heres extitit patri, cum qua simul aequis partibus heres
institutus eras substitutione inuicem facta, et mater quidem intestatae filiae sibi successio-
nem defendat, tu autem ex substitutione ad te pertinere contendas, iuris quidem ratio
manifesta est licere militibus proprio priuilegio etiam heredibus extraneis, posteaquam
2 heredes extiterint, mortuis substituere. Sed tibi probandum est, an ita frater tuus senserit.
PP. XII K. MAI. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225
7 IDEM A. FORTVNATO. Ex his uerbis: 'Fortunato liberto meo do lego' [B 35, 21, 46]
1 uindicare tibi libertatem non potes, si pagani testamentum proponatur. At enim cum
testatorem militem fuisse proponas, si non errore ductus libertum te credidit, sed dandae
libertatis animum habuit, libertatem, et quidem directam, competere tibi, sed et legati
uindicationem habere praerogatiua militaris priuilegii praestat. PP. XII K. IVL. ALEXANDRO
A. III ET DIONE CONSS. a. 229
8 IMP. GORDIANVS A. AETERNIO MILITI. Certi iuris est militem ad tempus [B 35, 21, 47]
etiam heredem instituere posse. PP. III K. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
9 IDEM A. VALERIO. Sicut certi iuris est militem, qui scit se filium habere aliosque
scripsit heredes, tacite eum exheredare intellegi, ita si ignorans se filium habere alios
scribat heredes, non esse filio ademptam hereditatem, sed minime ualente testamento, si
sit in potestate, eum ad successionem uenire in dubiis non habetur. PP. V NON. OCT.
PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

V (*incipit u.* 4 nec) *CR* (*u.* 2 definitis ... 6 esset *in litura* R^b) *M*

---

1 imp.] s imp. M^a | iunio] *W*, iuni *S*, iunio rufino *C* (*u. i.*), suonio R^a, rufino R^bM | si rufinus *om.* M^a, rufinus *om.* *C* | laticlauius] *edd.*, latis clauis CM^b, datis clauis *R*, datus clauus M^a?, laticlaius *W* 3 debes quod si] quod si ******* M^a | tis fuerit ... 4 libertatem adep *om.* R^b 5 manumittentem V^a | concilio *C*, *in uacuo spatio om.* M^a | futuro M^a 7 praestare R^a | deberet *VCM*, debere R^a | eiusmodi] eius nuñ M^a 8 *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* | conss. *V* 9 sozomeno] *SV*, zogomeno *C*, zoxomeno *R*, zaxonieno *M* | multis M^a 11 arbitrium V^a 12 supramis M^a | suis] suis iudiciis CR^b | *s a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* 13 et] II et *Hal.* | conss.] cc. conss. *V Hal.* 14 ualentino *C*, ualerio *M* 15 heredibus *om.* *C* | potuit ... 16 cui *om.* R^a 16 alterum C^a | substituto R^a 17 hisdem *CRM* 18 duorum *R* | parentum *CR* | utramque C^a | pari] pa M^a 19 potui R^a | substituit V^a (*em. m.* 2) | sed] et M^a 21 eras *om.* V^a (*suppl. m.* 2) 22 tu] ut *V* | ad te *om.* M^a | uiris *C* 24 extiterunt R^a | mortui *V uel* V^a R^a?, mortis M^a? 25 *s. a. V Hal.* | XI *Hal.* | et] II et *Hal.* 27 potest *uel* potesi V^a 28 proponis *C* | crediderit *CR* 29 et quidem] equidem *R* 30 uendicionem M^a | praerogatiuam militare *V* | *s. a. V Hal.* | pp.] d. *Hal.* | iul.] ianuar. *Hal.* 31 III et dione] II et marcello (= *a.* 226) *Hal.* 32 acternio *C*, eterno M^b | ad tempus *om.* R^a 33 *s. a. V Hal.* 34 ualenti *R* 35 heredes scripsit *C* 36 adeptam *R* 37 *s. a. V Hal.* | non.] k. non. *V*

10 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. IVSTINO MILITI. Si, cum uel in utero haberetur filia inscio patre milite, ab eo praeterita sit, uel cum in rebus humanis eam non esse falso rumore prolato pater putauit, nullam eius testamento fecit mentionem, silentium huiusmodi
1 exheredationis notam nequaquam infligit. Is autem miles, qui testamento filiam appellauit eique legatum dedit, non instituendo eam heredem exheredauit. PP. XII K. IVN. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

11 IDEM A. ET C. AEMILIO MILITI. Captatorias institutiones et in militis [B 35, 21, 48] testamento nullius esse momenti manifestum est. PP. VII K. IVL. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

12 IDEM A. ET C. DOMITIAE. In testamento militis legem Falcidiam et in [BΣ 41, 1, 101] legatis et in fideicommissis cessare explorati iuris est. sane si quid ultra uires patrimonii postulatur, competenti defensione tueri te potes. PP. VI NON. IVL. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

13 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. CLAVDIAE. Et militibus nostris, [B 35, 21, 49] centurionibus quoque ob flagitium militare damnatis non aliarum quam castrensium rerum testamenta facere permittitur et intestatis iure proprio succeditur a fisco. PP. NON. AVG. VALERIANO ET GALLIENO AA. CONSS. a. 254

14 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HEREDIBVS MAXIMAE. [B 35, 21, 50] Si a fratre suo militante mater uestra scripta heres successionem eius sibi quaesiit, quamuis testamenti scriptura non continet iuris obseruationem, hanc hereditatem fratrem testatoris uel eius filios ab intestato euincere non potuisse iure constitit. S. V NON. MAI. AVRRIS CC. CONSS. a. 294

15 IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Milites in expeditione degentes, si [B 35, 21, 51] uxores aut filios aut amicos aut commilitones suos, postremo cuiuslibet generis homines amplecti uoluerint supremae uoluntatis adfectu, quomodo possint ac uelint testentur, nec uxorum aut filiorum eorum, cum uoluntatem patris reportauerunt, meritum aut libertas
1 dignitasque quaeratur. Proinde sicut iuris rationibus licuit ac semper licebit, si quid in uagina aut in clipeo litteris sanguine suo rutilantibus adnotauerint, aut in puluere inscripserint gladio sub ipso tempore, quo in proelio uitae sortem derelinquunt, huiusmodi uoluntatem stabilem esse oportet. D. III ID. AVG. NICOMEDIAE OPTATO ET PAVLINO CONSS.[1] a. 334

16 IMP. ANASTASIVS A. HIERIO PP. Scriniarios uel apparitores, qui uirorum [B 35, 21, 52] magnificorum magistrorum militum iussionibus uel actibus obtemperant, etsi nomina eorum matriculis militaribus referri uideantur, nullatenus in ultimis a se conficiendis uoluntatibus iuris militaris habere facultatem decernimus. D. ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI PAVLO VC. CONSS. a. 496

17 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Ne quidam putarent in omni tempore [B 35, 21, 53] licere militibus testamenta quomodo uoluerint componere, sancimus his solis, qui in expedi-

VCRM

[1] Paulino et Iuliano conss. (= *a.* 325: *I. Gothofredus*)? [2] *iunge* 2, 50, 8. 7, 35, 8

1 imp. (mpp. R^a) phil.] impp. antonius et philippus *M* | a. et ph. c.] et al' phil. aa. *S*, aa. filippo c. *M* | habetur R^a 3 rumore] *ore M^a | facit M^a 4 exhedationis R^a 5 instituendum M^a | *s. a. V Hal.* 7 a. et cc. CR^a, aa. et cc. *M* | aemilio] *V* (*Bluhme*) *CR*, emiliano *SV* (*Mayer*), emolio *M* 8 *s. a. V? Hal.* 10 aa. et cc. *V?M*, a. et cc. CR^a, a. *S* 11 in *om. M* | si] et si R^a? 12 te *om. R* | *s. a. V Hal.* 14 ualerius *S* | clinidiae *M* 15 quoquo R^a, *om.* M^a 16 intestati M^a | succenditur M^a | fisco] f. si a fratris su M^a | *s. a. V Hal.* 17 aa.] aa. III et II (= *a.* 255) *Hal.* 18 et cc. *om. M* | maximae] *SR*, max. *V*, maximi *CM* 19 suo] tuo M^a | militantes *V* | quaesiuit CR^bM^b 20 testameti *M* 21 eius] etiam *R* | filium M^a | intestamento M^a | *s. a. V Hal.* | s.] pp. *Hal.* 22 aurris cc.] ipsis aa. et *Hal.* 25 uoluerunt *M* | testantur *V*, testetur R^a?, διατιθέσθωσαν *B* 26 uoluntate R^a | reportauerint *CRM* 27 digitasque C^a | ac semper *om.* M^a 28 adnotauernt R^a, aut notauerint *M* | scripserint *M* 30 *s. a. V* (*lectione incertissima*) *Hal.* | paulino] pa***lino *V?* 32 antoninus *S* | a. *om. M* | herio *S*, gerio *M* | scriniariis (scinariis M^a) uel apparitoribus CM^a, scriniarios uel apparitoribus R^a, scriniariis uel apparitores R^b, *inc. V* 33 magnificum RM^a? 34 in *om. R* 35 *s. a. V Hal.* | constantinopoli] const. (*uel* cont.) et *V* (*Bluhme*), cp. et *V* (*Mayer*) 36 uc. *om. V* 37 pp.] p. *M*

tionibus occupati sunt, memoratum indulgeri circa ultimas uoluntates conficiendas beneficium. D. IIII[1] ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

18 IDEM A. IOHANNI PP. Licet antiquis legibus permittebatur pupillis, si [B 35, 21, 54] tribunatum numeri mereantur, ultimum elogium conficere posse, attamen indignum nostris temporibus esse uidetur eum, qui stabilem mentem nondum adeptus est, propter priuilegia militum sapientium hominum iura pertractare et in tenera aetate ex tali licentia parentibus forte suis uel aliis propinquis nocere propriam substantiam extraneis relinquentem. ideoque hoc fieri nullo modo concedimus. D. XII[2] K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO II. a. 532

XXII

℞ QVI FACERE TESTAMENTVM POSSVNT VEL NON POSSVNT ℞

1 IMP. GORDIANVS A. PETRONIO MILITI. Quamquam omnium bonorum socer [B 35, 3, 1] tuus itemque frater eius socii fuerunt, tamen non eo minus idem frater eius, cum fati
1 munus impleret, testamento suo potuit sibi heredem instituere quem uellet. Item non idcirco minus is testamenti factionem habet, quod indiuisam successionem cum sorore sua dicatur habuisse. PP. XII K. AVG. ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC.[3] VIATORI ET PONTIAE. Si [B 35, 3, 2] is, qui tecum uxorem tuam heredem scripsit, quando testamentum ordinauit, sanae mentis fuerit nec postea alicuius sceleris conscientia obstrictus, sed aut impatiens doloris aut aliqua furoris rabie constrictus se praecipitem dedit, eiusque innocentia liquidis probationibus commendari potest a te, adscitae mortis obtentu postremum eius iudicium conuelli non
1 debet. Quod si futurae poenae metu uoluntaria morte supplicium anteuenit, ratam uoluntatem eius conseruari leges uetant. PP. K. DEC. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

3 IDEM AA. ET CC. LICINIO. Senium quidem aetatis uel aegritudinem corporis [B 35, 3, 3]
1 sinceritatem mentis tenentibus testamenti factionem certum est non auferre. Filiam autem, quae in potestate est, testamentum facere non posse indubitati iuris est. S. IIII NON. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

4 IDEM AA. ET CC. RHODONI. Si frater patruelis tuus ante quartum decimum [B 35, 3, 4] aetatis annum suae decessit, cum facere non potuit testamentum, nihil ex eius postremo
1 recte postulatur iudicio. Nam si hanc aetatem egressus, licet uigoris necdum emersissent uestigia, suum ordinauit sollemniter iudicium, hoc conuellere frustra conaris. S. III ID. NOV. PANTICHI CC. CONSS. a. 294

V A^{ul} (22 ℞ 4) *P* (22 ℞ [1 *p*] 3) *L* (22 ℞ 3 [4 *l*] 1) *CRM*

---

[1] VIII? [2] XV? [3] et CC. *del.* (*M*)

---

2 *s. a. V Hal.* | IIII id.] VI id. 2, 50, 8, k. 7, 35, 8 | const. *om. Hal.* | uc. *om. V* 3 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* | permitabatur M^a | pupillum *R*, pupillus M^b, publius M^a, *inc. V* 4 mereatur RM^a, *inc. V* 5 ademptus *R* 7 substantiam *om.* M^a 8 hoc (haec *R*) fieri *om.* M^a | *s. a. V Hal.* | XII *om. Hal.* | constant. ... 9 uu. cc. (uc. *V*)] lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.* 11 facere testamentum (—ta *S*, —to R^a) poss.] poss. fac. test. *C*, test. fac. poss. *M* 12 possunt *om. C* 13 patronio R^a, petrono M^a 15 minus C^a | itemque *C* 16 quod *om.* M^a 17 *s. a. V Hal.: in pL extat* pp. | pappo *V Hal.* 18 et cc. *om. M* | et] est *V?* | potentiae *C*, potianae *M* 19 uxore tua *CR* | testamento M^a | ordinabat *RM* 20 obstructus R^a 23 debes *M* | uoluntariae R^a | anteuertit *V?*, an tenuer*t M^a 24 conseruare *M* | *s. a. V Hal.* | pp.] * (s.?) *V* | IIII et III aa.] aa. et *Hal.* 25 idem] impp. dioc. et max. *PL* | senio *M* 26 sinc. mentis ten.] sinceris mentibus *M* | auferri *PLM* | filiam autem quae] *V* W^a, filium autem (autem *om. C*) qui *PLCRM* 27 potestatem *M* | *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal.*, *om. PL* 28 sirmi cc. (aa. *V*) conss. *om. PL* 29 *ante c.* 4 *rubricam h. t. scribere coepit* P^a | *inscriptionem om. A* | bodoni *M* 30 annum etatis *l* | potuerit *A* | ex eius postremo] post eius subpremo M^a 31 aegressus *uel* segressus *V*, agressus M^a | emersisset *VR*, aemisisset M^a 32 uestigii *V* | conuellere] *A*, euellere *VCRM* | frusta l^a | coneris C^a | *s. a. V Hal. l* | s.] d. *l* | III] *l*, ui *V? Hal.* 33 pantichi cc. conss. *om. l*

5 Imp. Constantivs A. ad Rvfinvm pp. Eunuchis liceat facere testamentum, [B 35, 3, 5]
componere postremas exemplo omnium uoluntates, conscribere codicillos salua testamentorum obseruantia. D. v k. Mart. Sirmi Constantio A. v et Constantio C. conss. a. 352

6 Idem A. ad Volvsianvm pv. Si quis imperatorem forte heredem instituerit, [B 35, 3, 6]
habeat mutandi iudicii facultatem, et quemcumque uoluerit secundum leges in testamento suo heredem scribendi. D. xii k. Mart. Mediolani Arbitione et Lolliano conss. a. 355

7 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Maximvm. Cum [B 35, 3, 7]
heredes instituuntur imperator seu Augusta, ius commune cum ceteris habeant: quod et in codicillis uel fideicommissariis epistulis iure scriptis obseruandum erit. et sicuti priscis legibus cautum est, imperatori quoque uel Augustae testamentum facere liceat et mutare. D. vii id. Avg. Contionaci Gratiano A. ii et Probo conss. a. 371

8 Imp. Ivstinvs A. Demostheni pp. Hac consultissima lege [Synopsis Δ 13, 32 B 35, 3, 8]
sancimus, ut carentes oculis seu morbo uel ita nati per nuncupationem suae condant
moderamina uoluntatis, praesentibus septem testibus, quos aliis quoque testamentis inter-
esse iuris est, tabulario etiam: ut cunctis ibidem collectis primum ad se conuocatos omnes,
ut sine scriptis testentur, edoceat, deinde exprimat nomina specialiter heredum et digni-
tates singulorum et indicia, ne sola nominum commemoratio quicquam ambiguitatis pariat,
et ex quanta parte uel ex quotis unciis in successionem admitti debeant et quod unum-
quemque legatarium seu fideicommissarium adsequi uelit: omnia denique palam edicat,
1 quae ultimarum capit dispositionum series lege concessa. Quibus omnibus ex ordine per-
oratis uno eodemque loco et tempore, sed et tabularii manu conscriptis sub obtentu septem
(ut dictum est) testium et eorundem testium manu subscriptis, dehinc consignatis tam ab
1a isdem testibus quam a tabulario, plenum obtinebit robur testantis arbitrium. Quae in
eundem modum erunt obseruanda, quamuis non heredes instituere, sed legata solum uel
1b (1) fideicommissa et in summa quae codicillis habentur congrua duxerit ordinanda. At cum
humana fragilitas mortis praecipue cogitatione turbata minus memoria possit res plures
consequi, patebit eis licentia uoluntatem suam siue in testamenti uel in codicilli tenore
compositam cui uelint scribendam credere, ut in eodem postea collocatis testibus et tabu-
lario, re etiam (ut dictum est) patefacta, cuius causa conuocati sunt, et chartula prome-
tur, quam susceptam testatori recitabit tabularius simul et testibus, ut, ubi tenor eorum [1]
cunctis innotuerit, elogium ipse suum profiteatur agnoscere et ex animi sui quae lecta
sunt disposuisse sententia, et in fine subscriptio sequatur testium nec non omnium signa-
2 cula tam testium (prout dictum est) quam tabularii. Sed quia tabulariorum copia non in
omnibus locis datur quaerentibus, iubemus, ubi tabularius reperiri non possit, octauum
adhiberi testem, ut, quod tabulario pro supra dicto modo commisimus, id per octauum
testem effectum capiat: libera potestate concedenda suas uoluntates in praedictum modum

V P (*c.* 6. 8) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] coram (*Mommsen*)?

1 constantinus *M* | rusinum *C* | pp.] p. *M*, *om. C* 3 *s. a. V Hal.* | constantio c.] constant. cc. *V*, constante caes. *Hal.* 4 idem] imp. const. *PL* | uosusianum L^a | pu.] VR^b, pp. *SC*, praefectum R^a, p. *M*: pp. *confirmant* 7, 62, 22. *Th.* 11, 36, 12, *inprimis Th.* 11, 34, 2, uic. urbis *est in Th.* 3, 12, 2 5 habuit *PL* | legem *PL* | in t. s. h. scribendi] t. s. h. inscribendi *C* 6 *s. a. V Hal. PL* | mediolani (med. *V*) … conss. *om. PL* | arbitrione *Hal.* 7 imp. *C*, mpp. *R* | ualentinus *RM* | ualerius R^a | et gr. aaa.] gr. aa. *R*, aa. et gr. *C* 8 seu gusta R^a 11 *s. a. V Hal.* | contionaci] *Herrmann cum Th.* 2, 4, 3. 4, 6, 4 (*ubi Taurin. habet* constantionaci) 9, 3, 5. 11, 1, 17, cornionaci *V*, *om. Hal.* | a. *om. V* 12 iustinianus *PLC* | demosthenio *PL*, demosteno *M* | pp.] p. *M* 14 uoluntates M^a 15 ut] et *M* 16 testetur P^a *cum B* διαθέσθαι: *sed testari hoc loco est testimonium ferre* | doceat P^a, doceant $P^bL^aCM^a$, edoceant L^bR | exprimant P^bLCRM^a | dignitatem *M* 17 inducia M^a 18 quotis] *V*, quot $PLCRM^b$, quod M^a | untius R^a 19 uelint P^bLCM^b | deque M^a | dicant P^bL^a, edicant L^bCRM^b 21 sub … 22 subscriptis *om.* R^a | semptem P^a, septe *L* 22 eorum *PLM* | testium *om. M* | ab] l ab L^a 23 eisdem *C* | a *om. M* 24 modus L^a 25 duxerint *M* | at] sed ad M^a, sed M^b 27 testamentis PLC^a | codicillis C^aM^a? 28 uelit *C* | eadem PL^a | collatis *PLR* | testibus] codicillis test. L^a 29 etiam] ciam M^a | cuius] cum M^a | prouetur *V*, promeretur *PL* 30 ut] et *M* 31 innoctuerit M^a 32 et] ut R^a | sequitur *R* | signala P^a 33 quia] qua M^a 34 quaeretibus P^a | ubi] hubi M^a

ordinantibus chartulam ita subscriptam, ita denique consignatam, ut antelatae formae declarant, cui uelint ex testibus custodiendam mandare. Sic fieri namque confidimus, ut non recipiat se tantum in caecis testandi licentia, sed ne locum quidem ullum relinquat insidiis tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, tot insuper in tuto locata manibus.
D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO ET VALERIO CONSS. a. 521

9 [1]IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Furiosum in suis indutiis ultimum con- [B 35, 3, 9]
dere elogium posse, licet ab antiquis dubitabatur, tamen et retro principibus et nobis
placuit: nunc autem hoc decidendum est, quod simili modo antiquos animos mouit, si
1 coepto testamento furor eum inuasit. Sancimus itaque tale testamentum hominis, qui in
ipso actu testamenti aduersa ualetudine tentus est, pro nihilo esse. sin uero uoluerit in
dilucidis interuallis aliquod condere testamentum uel ultimam uoluntatem et hoc sana
mente et inceperit facere et consummauerit nullo tali morbo interueniente, stare testamentum
siue quamcumque ultimam uoluntatem censemus, si et alia omnia accesserint, quae in
huiusmodi actibus legitima obseruatio sequitur. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO
ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

10 IDEM A. IVLIANO PP. Discretis surdo et muto, quia non semper huiusmodi [B 35, 3, 10]
uitia sibi concurrunt, sancimus, si quis utroque morbo simul laborat, id est ut neque
audire neque loqui possit, et hoc ex ipsa natura habeat, neque testamentum facere neque
codicillos neque fideicommissum relinquere neque mortis causa donationem celebrare con-
cedatur nec libertatem siue uindicta siue alio modo imponere: eidem legi tam masculos
1 quam feminas oboedire imperantes. Vbi autem et in huiusmodi uitiis non naturalis siue
masculo siue feminae accedit calamitas, sed morbus postea superueniens et uocem abstulit
et aures conclusit, si ponamus huiusmodi personam litteras scientem, omnia, quae priori
2 (1) interdiximus, haec ei sua manu scribenti permittimus. Sin autem infortunium discretum
est, quod[2] ita raro contingit, et surdis, licet naturaliter huiusmodi sensus uariatus est, tamen
omnia facere et in testamentis et in codicillis et in mortis causa donationibus et in liber-
3 tatibus et in aliis omnibus permittimus. Si enim uox articulata ei a natura concessa est,
nihil prohibet eum omnia quae uoluit facere, quia scimus quosdam iuris peritos et hoc
subtilius cogitasse et nullum esse exposuisse, qui penitus non exaudit, si quis supra cere-
4 brum illius loquatur, secundum quod Iuuentio Celso placuit. In eo autem, cui morbus
superueniens auditum tantummodo abstulit, nec dubitari potest, quin possit omnia sine ali-
5 quo obstaculo facere. Sin uero aures quidem apertae sint et uocem recipientes, lingua
autem penitus praepedita, licet a ueteribus auctoribus saepius de hoc uariatum est, attamen
si et hunc peritum litterarum esse proponamus, nihil prohibet et eum scribentem omnia
facere, siue naturaliter siue per interuentum morbi huiusmodi infortunium ei accessit.
6 Nullo discrimine neque in masculis neque in feminis in omni ista constitutione seruando.
D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

V P (*c.* 8. 10) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 1, 4, 27. 5, 70, 6. 7 [2] non *ins.* (*Mommsen*)

---

1 ut tantelatae M^a | forma *L* 2 ex testibus] CM^b, in testibus V^a, testibus V^bPLM^a, testium *R* | custodiendum R^a 3 relinquant *R* 4 tuto] toto *V* 5 *s. a. V Hal. PL* 6 pp.] p. *M* | induciis suis *C*, suis iudiciis R^aM^a | concedere M^a 7 dubitauitur *V* | principalibus M^a 8 hoc decid. (dicidendum *V*, dicendum M^a) est quod] et hoc est C^a 10 ualitudine *R* 11 aliquid VC^a | uel ... 12 testamentum *om.* R^a 13 in *om. V* 14 actionibus CR^a | *s. a. V Hal.* 16 idem] imp. iustin. *PL* | surdo] superdo V^a 17 sancimus *om.* M^a 18 hoc *om.* M^a | habet *L* 19 donatione *L* 20 libertate si•e uindictam R^a 22 accidit *R* | perueniens PLM^a 23 concludit R^a 24 hoc *LR* | scribentur P^a 25 huiusmodo *L* 26 testatimentis L^a | in lib.] lib. CRM^a 27 in aliis] aliis *PL* | a natura] numerata L^a 28 probet M^a | quondam *C* 29 exaudiat *M* | celebrum C^a? 30 loquitur L^a | uiuentio *C* 31 superueniens] perueniens *VPL*, postea perueniens M^a, postea superueniens CRM^b | quin] qui non R^a?, qui M^a 32 abstaculo *P* | quidem aures *L* | apertae sint (sint *L*) et *om. V* (*suppl. m.* 2) | uoce V^a 33 penitus *om.* L^a | predita M^a | saepius ... 34 hunc *om.* M^a | at attamen V^a 34 pertum L^a | et eum] eum *PL* 35 siue nat.] si uero nat. R^a? | morbus C^a?M^a | accesserit *C* 36 masculos *V* 37 *s. a. V Hal. PL* | x] xv *Hal.* | mart.] mai. *PL* | constant. ... cc. *om. PL*

11 IDEM A. IOHANNI PP. Nemo ex lege[1], quam nuper promulgauimus, in rebus, [B 35, 3, 11] quae parentibus adquiri non possunt, existimet aliquid esse innouandum, et permissum fuisse filiis familias cuiuscumque gradus uel sexus testamenta facere, siue sine patris consensu bona possideant secundum nostrae legis distinctionem, siue cum eorum uoluntate.
1 Nullo etenim modo hoc eis permittimus, sed antiqua lex per omnia conseruetur, quae filiis familias nisi in casibus certis testamenta facere nullo concedit modo, et in his personis, quae huiusmodi facultatem habere iam concessae sunt. D. IIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

12 [2]IDEM A. IOHANNI PP. Omnes omnino, [3, 28, 37, 6...8 epit. B 35, 3, 12 Heimbach Anecd. 2 p. 259] quibus quasi castrensia peculia habere ex legibus concessum est, habeant licentiam in ea tantummodo ultimas uoluntates condere secundum nostrae constitutionis tenorem[3], quae talibus testamentis de inofficiosi querella immunitatem praestauit. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXIII

R DE TESTAMENTIS: QVEMADMODVM TESTAMENTA ORDINANTVR R

1 IMP. HADRIANVS A. CATONIO *VERO*. Testes serui an liberi fuerunt, non [B 35, 2, 1] oportet in hac causa tractari, cum eo tempore, quo testamentum signabatur, omnium consensu liberorum loco habiti sunt nec quisquam eis usque adhuc status controuersiam mouerit. SINE DIE ET CONSS.

2 IMP. ALEXANDER A. EXPEDITO. Publicati semel testamenti fides, quamuis [B 35, 2, 2] ipsa materia, in qua primum a testatore scriptum relictum fuit, casu qui probatur intercidit, nihilo minus ualet. PP. K. IVN. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

3 IDEM A. ANTIGONO. Ex imperfecto testamento nec imperatorem hereditatem [B 35, 2, 3] uindicare saepe constitutum est. licet enim lex imperii sollemnibus iuris imperatorem soluerit, nihil tamen tam proprium imperii est, ut legibus uiuere. PP. XI K. IAN. LVPO ET MAXIMO CONSS. a. 232

4 IMP. GORDIANVS A. RVFINO. Si in nomine praenomine seu cognomine testator [B 35, 2, 4] errauit nec tamen de quo senserit incertum sit, error huiusmodi nihil officit ueritati. PP. XII K. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. LVCILLO. Neque professio neque [B 35, 2, 5] adseueratio nuncupantium filios, qui non sunt, ueritati praeiudicant: et quae ut filiis testamento relinquuntur, iuxta ea quae a principibus statuta sunt non deberi certi iuris est. ACCEPTA IIII NON. IVL. VALERIANO II ET GALLIENO AA. CONSS. a. 254

V P (22, 12. 23 R [3. 6 *p*]) *L* (22, 12. 23 R 3. 6) *CRM*

[1] 6, 61, 6 [2] *iunge* 1, 3, 49. 1, 5, 22 [3] 3, 28, 37

1 a.] aa. *V* | pp.] p. *M* 4 possideat *V* | uoluntatem *V* 5 ei *R* 6 casibus in M^a | certa R^a | concedit] concedi*rauer M^a? 7 quae] quae in *M* | habere *om.* R^a | *s. a. V Hal.* | d. IIII] s. dat. *Hal.* | aug.] decembr. (*emend.* septembr.) *Hal.* 10 consessum *P* | habeat *P*, habet *L* 11 uoluntates condere] concedere M^a | tenore *L* 12 querele C^b | *s. a. V Hal. PL* | k. sept.] III non. decembr. *Hal.* | constant. ... 13 cc. *om. PL* 13 orestae *V* 15 testamentis] *VR*, t. et *SPLCM* | testamento M^a 16 ordinentur *CR* 17 adraanus R^a | a. *om. CM* | cathanio *M* | uero] R^b *Inst.* 2, 10, 7, *om.* $SVCR^aM$ | fuerint CM^b 18 quo] quod M^a | testamento *V* | omni M^a 19 adhoc CRM^a? 20 mouerint *R* | *s. a. V Hal.* | consule *Hal.* 21 a. *om.* R^aM | duplicati R^a 22 materiam V^a | causa M^a | intercedit M^a 23 *s. a. V Hal.* 24 idem] imp. alex. *pL* | thygono *S*, antidono *M* | neque *pL* 25 saepe] posse saepe CR^b 26 solueret *pLR* | proprii *R* | est imperii *C* | ut] quam CR^b | *s. a. V Hal.: in pL extat* pp. 28 pronomine VCM^a: περὶ τὸν χρηματισμὸν (= praenomen) καὶ τὴν πατρωνυμίαν *B* 29 errauerit *R* | consenserit *M* | officium V^a | *s. a. V Hal.* 30 aug.] ianuar. *Hal.* | a. *om. V* 31 ualeiranus *S*, ualentinus R^a, ualerius R^bM | et gall. aa.] a. *M* 32 nuncupatium *R* 33 principalibus *V* 34 *s. a. V Hal.: in M^a extat* cepta | IIII] VI *Hal.* | ualer. ii et gallo aa. *V*, ualeriano et gallieno aa. III et II (= *a.* 255) *Hal.*

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Terentiae. Verba testamenti, [B 35, 2, 6] quibus mater uestra decedens nihil se cuiquam donasse significauit, si res se aliter habet, fidem ueri non perfringunt. PP. III non. Nov. Diocletiano A. II et Aristobvlo conss. a. 285

7 Idem AA. Rvfinae. Errore scribentis testamentum iuris sollemnitas mutilari nequaquam potest, quando minus scriptum, plus nuncupatum uidetur. et ideo recte testamento facto, quamquam desit 'heres esto', consequens est existente herede legata siue fideicommissa iuxta uoluntatem testatoris oportere dari. PP. XVII k. Febr. ipsis IIII et III AA. conss. a. 290

8 Idem AA. Marcellino. Casus maioris ac noui contingentis ratione aduersus [B 35, 2, 7] timorem contagionis, quae testes deterret, aliquid de iure laxatum est: non tamen prorsus
1 reliqua etiam testamentorum sollemnitas perempta est. Testes enim huiusmodi morbo oppresso eo tempore iungi atque sociari remissum est, non etiam conueniendi numeri eorum obseruatio sublata. S. k. Ivl. ipsis IIII et III AA. conss. a. 290

9 Idem AA. Patrocliae. Si non speciali priuilegio patriae tuae iuris obser- [B 35, 2, 8] uatio relaxata est et testes non in conspectu testatoris testimoniorum officio functi sunt, nullo iure testamentum ualet. PP. k. Ivl. ipsis IIII et III AA. conss. a. 290

10 Idem AA. et CC. Menophiliano. Si testamentum iure factum sit et heres [B 35, 2, 9] sit capax, auctoritate rescripti nostri rescindi non oportet. S. XV k. . . . . AA. conss. a. 293

11 Idem AA. et CC. Zetho. Non idcirco minus iure factum testamentum [B 35, 2, 10] suas obtinet uires, quod post mortem testatoris subtractum probatur. S. prid. non. Ivl. AA. conss. a. 293

12 Idem AA. et CC. Matroniae. Si unus de septem testibus defuerit uel [B 35, 2, 11] coram testatore omnes eodem loco testes suo uel alieno anulo non signauerint, iure deficiat
1 testamentum. De his autem, quae interleta siue supra scripta dicis, non ad iuris sollemnitatem, sed ad fidei pertinet quaestionem, ut appareat, utrum testatoris uoluntate emendationem meruerunt, uel ab altero inconsulte deleta sunt, an ab aliquo falso haec fuerint commissa. S. prid. non. Ivl. Philippopoli AA. conss. a. 293

13 Idem AA. et CC. Evripidi. Testandi causa de pecunia sua legibus certis facultas, non iurisdictionis mutare formam uel iuri publico derogare cuiquam permissum est. S. VI k. Dec. CC. conss. a. 294

14 [1]Idem AA. et CC. Achilleo. Non codicillum, sed testamentum auiam uestram facere uoluisse institutio et exheredatio facta probant euidenter. S.[2] id. Dec. CC. conss. a. 294

15 [3]Imp. Constantinvs[4] A. ad popvlvm. Quoniam indignum est ob inanem [B 35, 2, 12] obseruationem irritas fieri tabulas et iudicia mortuorum, placuit ademptis his, quorum

V P (23, [6 *p*] 7) *L* (23, 6. 7) *CR* (*c.* 9 *om.* R^a) *M*

[1] *fortasse iungenda est* 2, 4, 36 [2] VI *ins.* 2, 4, 36 [3] *iunge* 6, 9, 9. 6, 37, 21 [4] Constantinus *scripsisse Iustinianos probari uidetur* 6, 9, 9 *collata cum* 5, 70, 7, 3*a*: *Constantio recte h. l. uindicauit I. Gothofredus*

1 imp. *L*, mp. *R* | max. et diocl. *C* 3 perfrigunt V^a, perstringunt *C* | *s. a. V Hal.*: *in pL extat* pp. | II *om. Hal.* 4 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa.] a. et c. *S* | rufino *V* | errores P^a | mutilari] *supra* r *scriptum uidetur* u *uel* ii *V* 5 minus *om.* M^a | testamento rectae facto *L*, recte testamentum factum M^a 7 *s. a. V Hal. PL* | ipsis ... 8 conss. *om. L* | IIII et III aa.] *V*, iiii aa. *P*, aa. IIII et III *Hal.* 9 aa.] a. et c. *S* | nouis *R* 10 timore *V uel* V^a | laxatum] collatum R^a 11 oppresso] *V cum B*: δεδιότες οἱ μάρτυρες πλησιάσαι τῷ διατιθεμένῳ διὰ τὸ μὴ τῆς νόσου μεταλαβεῖν συγχωρείσθωσαν κεχωρισμένως ἐξ αὐτοῦ σφραγίσαι τὴν διαθήκην, oppressos *CRM* 13 *s. a. V Hal.* | s.] d. XVI *Hal.* 14 aa.] a. et c. *S* | patrodiae *M* | patruae *V* 15 in *om. V* 16 nulli *V* | *s. a. V Hal.* | k.] x kal. *Hal.* 17 et cc. *om. R* | moenepholiano *S*, menofilano *M* 18 capax] pax M^a | *s. a. V Hal.* | s.] d. *Hal.* | . . . . aa.] aug. *V*, aug. aa. *Hal.* 19 aa. et cc.] *CM*, a. et c. *S*, aa. *VR* | tetho V^a, zethonon *C*, etho *M* 20 optinebit *R* | probetur *V* | *s. a. V Hal.* | s. prid. non. iul.] s. d. prid. id. nouembr. *Hal.* 22 aa.] a. *M* | matronae *CRM* | testimbus V^a 23 coram] contra M^a | testatoris *V* | signauerunt *CRM* | deficit C^bR 24 deleta *V* 25 pertinet] *VE*, pertinent *CRM* | utrum] que utrum M^a | emandationem *V* 26 merrunt M^a | delata C^a?M^a | fuerunt *C* 27 *s. a. V Hal.* | s.] s. d. *Hal.* 28 euripidiae *S*, euripidae CR^cM, euriphe R^b, *deficit* R^a 29 *s. a. V* 31 *inscriptionem hoc loco omittit et ad c.* 15 *transfert* M^a | achillio *S*, achillae *CRM* 32 euidentes V^a, euident.r M^a | *s. a. V Hal.* 33 *inscriptionem c.* 14 *habet* M^a | constantinus] *SC*, const. *V*, c. *R* 34 his *om.* M^a

imaginarius usus est, institutioni heredis uerborum non esse necessariam obseruantiam,
1 utrum imperatiuis et directis uerbis fiat an inflexa. Nec enim interest, si dicatur 'heredem
'facio' uel 'instituo' uel 'uolo' uel 'mando' uel 'cupio' uel 'esto' uel 'erit', sed quibuslibet confecta sententiis, quolibet loquendi genere formata institutio ualeat, si modo per
eam liquebit uoluntatis intentio, nec necessaria sint momenta uerborum, quae forte semi-
2 necis et balbutiens lingua profudit. Et in postremis ergo iudiciis ordinandis amota erit
sollemnium sermonum necessitas, ut, qui facultates proprias cupiunt ordinare, in quacumque instrumenti materia conscribere et quibuscumque uerbis uti liberam habeant facultatem. S. D. K. FEBR. *LAODICEAE* CONSTANTIO A. *II* ET CONSTANTE *A*. CONSS. a. 339

16 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. [B 35, 2, 13
Non dubium nec incertum est, sicut imperatoribus, ita qualibet dignitate uel potestate
1 decoratis uiris tam hereditatem quam legatum seu fideicommissum relinqui posse. Illud
adiciendum est, ut, qui ex testamento uel ab intestato heres extiterit, etsi uoluntas defuncti
circa legata seu fideicommissa seu libertates legibus non sit subnixa, tamen, si sua sponte
agnouerit, implendi eam necessitatem habeat. S. D.[2] K. IVL. THESSALONICAE GRATIANO V
ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

17 [3]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AETERNALI PROCONSVLI [Th. 4, 4, 3 B 35, 2, 14
ASIAE. Testamentum non ideo infirmari debebit, quod diuersis hoc deficiens nominibus
appellauit, cum superflua non noceant. namque necessaria praetermissa imminuunt contractus et testatoris officiunt uoluntati, non abundans cautela[4]. D. XII K. APRIL. ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

18 IDEM AA. AFRICANO PV. Testamenta omnia[5] [Th. 4, 4, 4 Anecdota ed. Zachariae p. 181
ceteraque, quae apud officium censuale publicari solent, in eodem reseruentur nec usquam
permittatur fieri ulla translatio. mos namque retinendus est fidelissimae uetustatis, quem
si quis in hac urbe uoluerit immutare, irritam mortuorum uideri faciet uoluntatem. D. VI
K. OCT. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

19 [6]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Omnium [B 35, 2, 15 Anecdota l. c.
testamentorum sollemnitatem superare uideatur, quod insertum mera fide precibus inter tot
1 nobiles probatasque personas etiam conscientiam principis tenet. Sicut igitur securus erit,
qui actis cuiuscumque iudicis aut municipum aut auribus priuatorum mentis suae postremum publicauit iudicium, ita nec de eius umquam successione tractabitur, qui nobis
2 mediis et toto iure, quod nostris est scriniis constitutum, teste succedit. Nec sane illud
heredibus nocere permittimus, si rescripta nostra nihil de eadem uoluntate responderint.
uoluntates etenim hominum audire uolumus, non iubere, ne post sententiam nostram inhibitum uideatur commutationis arbitrium, cum hoc ipsum, quod per supplicationem nostris
auribus intimatur, ita demum firmum sit, si ultimum comprobatur nec contra iudicium
3 suum defunctus postea uenisse detegitur. Ne quid sane praetermisisse credamur huiusmodi institutionis successoribus designatis, omnia quae scriptis heredibus competunt iubemus eos habere nec super bonorum possessionis petitione ullam controuersiam nasci,

V (*desinit in u.* 2 enim inter) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur* [2] s. XV (*leges iungendae*)? [3] *iunge* 3, 31, 11
[4] praetermissa namque necessaria, non abundans cautela uel contractus imminuit uel testatoris officit uoluntati *Th.* [5] omnium *Th.* [6] *iunge Th.* 1, 2, 12. 2, 19, 6. 8, 17, 4

---

1 instituendi *R*, *inc. M^a* 2 inperacius *M^a*? 4 quolibet] in q. *M* 5 monumenta *M^a* | forme *M^a* 8 et *om. RM* | liberam] libertatem *R^a* 9 *s. a. Hal.* | s. *om. loci iungendi* | laodiceae] 6, 9, 9, serdicae *Hal.*, *om.* 6, 37, 21 | II *om. Hal.* | a.] a. cc. *Hal.* 10 impp. *CM*, mpp. *R* | ualentinus et *R*, ualens et *S*, *om. M* | aa. *SCRM* 12 tam] est tam *R^a* | fideicommissum ... 14 legata seu *om. R^a* 13 addiciciendum *M* | etsi] si *M^a* 15 *s. a. Hal.* 17 proconsule *SC* 20 *s. a. Th. Hal.* 22 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | pu.] *S Th.*, pp. *C*, p. *M*, *om. R* | omnia] o. cautela *M^a* 23 reseruentur] *M^b cum libris quibusdam Th. et Stephano* (*Anecd. l. c.*) ἀποκεισθῶσαν, resereentur *CRM^a cum S et aliis libris Th.* 25 uoluit *R^a* | *s. a. Th. Hal.* | VI] *Th.*, XII *Hal.* 27 pp.] p. *M* 28 mera] erat *M^a* 29 conscientiam *om. M^a* 30 municipium *CM^a* | aut auribus ... postremum *om. M^a* 32 scriniis const. est *C* | teste] te *M^a* 33 de adem *M^a*, *om. C^a* 34 hominum *om. C* | audiri *M^a* 37 detegetur *M*

4 cum pro herede agere cuncta sufficiat et ius omne ipsa complere aditio uideatur. Omnibus
etenim praestandum esse censemus, ut libero arbitrio, cui testandi facultas suppetit, suc-
cessorem suum oblatis possit precibus declarare et stabile sciat esse quod fecerit, nec
institutus heres pertimescat, cum oblatas preces secundum uoluntatem defuncti idoneis
possit testibus approbare, si ei alia nocere non possunt. D. XII K. MART. RAVENNAE
POST CONSVLATVM HONORII VIIII ET THEODOSII V AA. a. 413

20 IDEM AA. EDICTVM AD POPVLVM *VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE* [Th. 4, 4, 5 Anecdota l. c.]
ET AD OMNES PROVINCIALES. Nolumus conuelli deficientium scriptas iure ac sollemniter
uoluntates, dum quoddam morientis supremum et non adscriptum processisse confirmatur
1 arbitrium, tamquam patrimonium suum ad nos deficiens maluerit pertinere. Omnibus enim
priuatis et militantibus interdicimus, ut huiusmodi perhibeant testimonia, et falsi criminis
reos teneri praecipimus, si, cum scriptae iure ac sollemniter deficientium extiterint uolun-
tates, non scriptum aliquid sub nostrorum nominum mentione falso adstruere moliantur.
2 Nemo itaque relictus heres[1] uel legibus ad successionem uocatus nostrum uel potentium
nomen horrescat: nemo ferre testimonia in hunc modum uel suscipere gestis huiusmodi
uoces audeat nostro[2] uel etiam priuatorum potentium nomine. D. IIII ID. MART. CON-
STANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

21 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS [Nou. Theod. 16, 1, 2...5 B 35, 2, 16 Anecdota l. c.]
AA. FLORENTIO PP. Hac consultissima lege sancimus licere per scripturam conficientibus
testamentum, si nullum scire uolunt quae in eo scripta sunt, signatam uel ligatam uel
tantum clausam inuolutamque[4] proferre scripturam uel ipsius testatoris uel cuiuslibet
alterius manu conscriptam, eamque rogatis testibus septem numero ciuibus Romanis pube-
ribus omnibus simul offerre signandam et subscribendam, dum tamen testibus praesentibus
testator suum esse testamentum dixerit quod offertur eique ipse coram testibus sua manu
in reliqua parte testamenti subscripserit: quo facto et testibus uno eodemque die ac
tempore subscribentibus et consignantibus[5] ualere testamentum nec ideo infirmari, quod
1 testes nesciant quae in eo scripta sunt testamento. Quod si litteras testator ignoret uel
2 subscribere nequeat, octauo subscriptore pro eo adhibito eadem seruari decernimus. In
omnibus autem testamentis, quae praesentibus uel absentibus testibus dictantur, superfluum
est uno eodemque tempore exigere testatorem et testes adhibere et dictare suum arbitrium
et finire testamentum. sed licet alio tempore dictatum scriptumue proferatur testamentum,
sufficiet uno eodemque die nullo actu interueniente testes omnes, uidelicet simul nec
2*a* diuersis temporibus, subscribere signareque testamentum. Finem autem testamenti sub-
scriptiones et signacula testium esse decernimus. non subscriptum namque a testibus ac
3 signatum testamentum pro imperfecto haberi conuenit. Ex imperfecto autem testamento
uoluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus[6] habeatur,
3*a* non uolumus. Si uero in huiusmodi uoluntate[7] liberis alia sit extranea[8] [(Nou.) 3, 36, 26]

P (*c.* 20) *L* (*c.* 20) *CRM*

---

1 heres *om. Th.* [2] nostrorum *Th.* [3] *iunge* 5, 28, 8. 7, 2, 14 [4] inuolutamue *Nou.*
5 signantibus *Nou.* [6] a parent. utr. sexus *om. Nou.* [7] designatis *ins. l. gem.* [8] ex-
tranea *om. l. gem.*

---

1 cuncta] cuta *uel* *cuta M^a 3 stabilem *C* 4 institus M^a | oblatis C^a | uoluntates *M* 5 *s. a. Hal.* | XII] *Hal. Th.* 2, 19, 6, XVI *Th.* 1, 2, 12, XIII *Th.* 8, 17, 4 6 VIIII] VIII *Hal.* 7 idem] impp. hon. et theo. *PL* | aa.] a. et c. *S* | populos *L* | urbis ... 8 prouinciales *om. S* | urbis const.] *Th.*, *om. libri* 8 ad] *M Th.*, *om. PLCR* | prouintialibus *M* 9 quiddam M^a | morientes P^tL^t | scriptum *CR* 10 pertine P^a 11 prohibeant P^tL^t | crimine *PLM* 12 retinere *C* | si cum] sicut *uel* sicuti C^a | extiterit P^a 13 abstruhere *R*, astuere P^a 14 relictis M^a 15 errescat M^a 16 uoces *om.* M^a | audiat M^a, *om.* R^a | *s. a. Th. Hal. PL* | IIII] *Th.*, VII *Hal. PL* | constant. ... 17 conss. *om. PL* 18 ualentinus *RM* 19 floro *R* | pp.] p. *M* 20 uelint *C* 21 inclusam *CR* | uel ips.] ips. *R* 23 dum t. t. praes. *om.* M^a 24 offeratur *C* 26 tempora R^a 27 quae] quod *R* | sint *R* 28 nequeat] neque M^a 29 uel absentibus uel praesentibus *Nou.* | dictantur testibus *R* 30 testem *R* | dictore R^a 31 sed ... testamentum] cum *C* 33 signareue *Nou.* | subscriptionem *CR*, subscripcionis M^a 34 non scriptum R^a | ac] atque *Nou.* 35 infecto *C* 36 habeatur *om.* M^a 37 si] sin *R*

mixta persona, certum est eam uoluntatem, quantum ad illam dumtaxat permixtam personam pro nullo haberi, sed liberis adcrescere[1].
4 Per nun- [(3, 36, 26) Nou. Theod. 16, 1, 6...8] cupationem quoque, hoc est sine scriptura, testamenta non alias ualere sancimus, nisi septem testes, ut supra dictum est, simul uno eodemque tempore collecti testatoris uoluntatem ut testamentum sine scriptura facientis audierint.
5 Si quis autem testamento iure perfecto postea ad aliud peruenerit testamentum, non alias quod ante factum est infirmari decernimus, quam id, quod secundum facere testator instituit, iure fuerit consummatum, nisi forte in priore testamento scriptis his, qui ab intestato ad testatoris hereditatem successionem*ue* uenire non poterant, in secunda uoluntate testator eos scribere instituit, qui ab intestato ad eius hereditatem uocantur. eo enim casu, licet imperfecta uideatur scriptura posterior, infirmato priore testamento secundam eius uoluntatem non quasi testamentum,
5*a* sed quasi uoluntatem intestati ualere sancimus. In qua uoluntate quinque testium iuratorum depositiones sufficient: quo non facto ualebit primum testamentum, licet in eo
6 scripti uideantur extranei. Illud etiam huic legi perspeximus inserendum, ut etiam Graece omnibus liceat testari. D. PRID. ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

22 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Dictantibus testa- [B 35, 2, 17 Anecdota ed. Zachariae p. 181] menta uel aliam quamlibet ultimam uoluntatem legatum uel fideicommissum uel quodcumque aliud quolibet legitimo titulo testatorem posse relinquere minime dubitandum est. testibus etiam ad efficiendam uoluntatem adhibitis pro suo libitu quod uoluerit testator relinquere non prohibetur. D. K. MAI. CONSTANTINOPOLI BASILIO IVNIORE VC. CONS. a. 480

23 IMP. IVSTINVS A. ARCHELAO PP. Consulta diualia, quibus con- [B 35, 2, 18 Anecdota l. c.] siderate prospectum est, ne uoluntates ultimae deficientium in hac regia urbe confectae apud alium aperiri possint quam uirum clarissimum pro tempore census magistrum, monumentis interuenientibus pro iuris ordine, neue in hereditate, cuius summa centum aureorum pretium non excedit, mercedis quicquam aut sumptuum censum administrantes aut censualis apparitio super intimandis isdem elogiis audeant adsequi, firma nunc quoque edicimus ac repetita promulgatione non solum iudices quorumlibet tribunalium, uerum etiam [1, 3, 40] defensores ecclesiarum[2], quos turpissimum intimationis[3] genus inrepserat, praemonendos censemus, ne rem attingant, quae nemini prorsus omnium secundum constitutionum praecepta quam census magistro competit. absurdum est namque, si promiscuis actibus rerum turbentur officia et alii creditum alius subtrahat, ac praecipue clericis, quibus opprobrium est, si peritos se uelint disceptationum esse forensium: poena etiam feriendis temeratoribus praesentis sanctionis quinquaginta librarum auri. nec enim concedendum est, ut [(1, 3, 40)] suprema uota deficientium euersionis quicquam ex incongrua insinuatione contrahant, dum res ab incongruis usurpatur audacter. D. XIII K. DEC. CONSTANTINOPOLI IVSTINO A. II ET OPILIONE CONSS. a. 524

24 [4]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Ambiguitates, quae uel imperitia uel [B 35, 2, 19] desidia testamenta conscribentium oriuntur, resecandas esse censemus et, siue institutio

P (*c.* 24) *L* (*c.* 24) *CRM*

---

[1] sed liberis adcrescere *om. l. gem.* (*u. i.*) [2] huius almae urbis *ins. l. gem.* [3] intimationis] insinuandi ultimas deficientium uoluntates *l. gem.* [4] *iunge* 3, 28, 30. 6, 41, 1

---

2 sed l. adcr.] τὸ τούτων μέρος προσαυξανέσθω τοῖς κατιοῦσιν *Stephanus* (*Anecdota*) 3 quoque hoc] autem id *R* | aliter *CR* 4 testes *om.* R^a 5 audient *C* 6 aliud] illud *C* | uenerit *M* | antea *C* 7 id *om.* M^a 8 priori *C* | ad ... 10 intestato *om.* C^a | hereditatem successionemue (ue *om. M*)] *M Nou.*, successionem *R*, hereditatem C^b 9 poterant] *T Nou.*, potuerant *RM* 10 uideantur R^a 11 priori CR^a | secundum C^aM | testatum C^a, testamento R^a 12 testati M^a | sancimus] s**n**mus R^a, censemus *Nou.* 14 prospeximus *RM*, perspicimus *Nou.* 15 *s. a. Nou. Hal.* | prid. id.] idib. *Hal. contra* 5, 28, 8 16 festo] festo uc. *Nou.* 17 a. *om. M* | pp.] p. *M* 18 quocumque M^a 20 libito *CRM* 21 prohibentur M^a | *s. a. Hal.* 22 iustinianus *S* | pp.] p. *M* | considera** R^aM^a 23 profectum C^a?M^a 26 suptuum *R*, *uptuum M^a | census *C*, censu* R^a 27 audiant M^a | edicimus] *C*, ducimus *RM* 28 tribunalium] *N cum l. gem.*, protribunalium *CRM* 31 quam] nisi quam M^a 35 contrahat M^a 36 *s. a. Hal. l. gem.* | XIII k. dec.] *Hal.*, xiiii k. iulii *Londin. in l. gem.*, xui k. *D in l. gem.* 38 iustinus M^a | quae] qui R^a

heredum post legatorum dationes scripta sit uel alia praetermissa sit obseruatio non ex mente testatoris, sed uitio tabellionis uel alterius qui testamentum scribit, nulli licentiam concedimus per eam occasionem testatoris uoluntatem subuertere uel minuere. D. K. IAN.[1] DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528

25 [2]IDEM A. MENAE PP. Praeposteri reprehensionem, quam nouella constitutio[3] [B 35, 2, 20] in dotalibus instrumentis sustulisse noscitur, in aliis quoque omnibus tam contractibus quam testamentis tollimus, ut tali exceptione cessante et stipulatio et alii contractus et testatoris uoluntas indubitate ualeat, exactione uidelicet post condicionem uel diem competente. S. D. VII[4] ID. DEC. DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528

26 [5]IDEM A. MENAE PP. In testamentis sine scriptis [B 35, 2, 21 Anecdota ed. Zachariae p. 182] faciendis omnem formalem obseruationem penitus amputamus, ut, postquam septem testes conuenerint, satis sit uoluntatem testatoris uel testatricis simul omnibus manifestari significantis, ad quos substantiam suam peruenire uellet uel quibus legata uel fideicommissa uel libertates disponeret, etiamsi non ante huiusmodi dispositionem praedixerit testator uel testatrix illa formalia uerba: ideo eosdem testes conuenisse, quod sine scriptis suam uoluntatem uel testamentum componere censuit. S. D. IIII[6] ID. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP. II CONSS. a. 528

27 [7]IDEM A. IVLIANO PP. Sancimus, si quis legitimo modo con- [B 35, 2, 22 Anecdota l. c.] didit testamentum et post eius confectionem decennium profluxit, si quidem nulla innouatio uel contraria uoluntas testatoris apparuit, hoc esse firmum. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? quemadmodum enim, qui testamentum fecit et nihil uoluit contrarium,
1 intestatus efficitur? Sin autem in medio tempore contraria uoluntas ostenditur, si quidem
2 perfectissima est secundi testamenti confectio, ipso iure prius tollitur testamentum. Sin autem testator tantummodo dixerit non uoluisse prius stare testamentum, uel aliis uerbis utendo contrariam aperuit uoluntatem, et hoc uel per testes idoneos non minus tribus uel inter acta manifestauerit et decennium fiat emensum, tunc irritum esse testamentum tam
3 ex contraria uoluntate quam ex cursu temporali. Aliter etenim testamenta mortuorum per decennii transcursionem euanescere nullo patimur modo, prioribus constitutionibus[8], quae super huiusmodi testamentis uacuandis latae fuerant, penitus antiquandis. D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

28 IDEM A. IVLIANO PP. Cum antiquitas testamenta fieri uoluit [B 35, 2, 23 Anecdota l. c.] nullo actu interueniente et huiusmodi uerborum compositio non rite interpretata paene in perniciem et testantium et testamentorum procederet, sancimus in tempore, quo testamentum conditur uel codicillus nascitur uel ultima quaedam dispositio secundum pristinam celebratur obseruationem (nihil enim ex ea penitus immutandum esse censemus), ea quidem, quae minime necessaria sunt, nullo procedere modo, quippe causa subtilissima proposita
1 ea quae superflua sunt minime debent intercedere. Si quid autem necessarium aduenerit et in ipsum corpus laborantis respiciens contigerit, id est uel uictus necessarii uel potionis oblatio uel medicaminis datio uel impositio, quibus relictis ipsa sanitas testatoris periclitatur, uel si quis necessarius naturae usus ad depositionem superflui ponderis immineat

P (*c.* 24) *L* (*c.* 24) *CR* (*c.* 25 *om.* R^a) *M*

[1] Iun. (3, 28, 30)? [2] *iunge* 8, 37, 11 [3] diui Leonis *ins.* T^b *fortasse ex Inst.* 3, 19, 14
[4] D. III (8, 37, 11)? [5] *iunge* 3, 28, 31 [6] D. III (3, 28, 31)? [7] *iunge* 6, 33, 3 [8] *Th.* 4, 4, 6

1 sit obseruatio non] obseruationem R^a 2 scripsit *R* | licentia *C* 3 occisionem M^a | *s. a. Hal.* 5 idem] impr. iustinianus *SC* | praeposteram *C*, praeposteri *bis* M^a 6 tam *om.* C^a 8 indubietate M^a | condictionem M^a | competentem C^a? 9 *s. a. Hal.* 10 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 12 conuenerunt *R*, conuenirent *M* | sit] fit *R* 13 ad] a M^a | uel quibus] quibus *C* | legata] legata dari C^b 14 libertatem disponere *R* 16 *s. a. Hal.* 18 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 19 profluit C^a 21 enim qui *om.* M^a | noluit *M* 22 testatus C^aM^b, *om.* R^a | medium temporis M^a? 23 perfectissimi M^a | ipso i. p. t. testamentum *om.* C^a 25 idoneas M^a 27 enim R^a 28 patimus R^a 29 antiquatis *C* | *s. a. Hal.* 31 idem] impr. iustinianus *S* | iul. pp. (p. *M*) *om.* *S* | testamenti R^a 35 enim *om.* *C* 36 modo procedere *R* 38 in *om.* R^a | contingerit *M* 39 periclitetur R^a, periclitantur M^a 40 repositionem *C*

uel testatori uel testibus, non esse ex hac causa testamentum subuertendum, licet morbus
comitialis, quod et factum esse comperimus, u*n*i ex testibus contigerit, sed eo quod urguet
2 et imminet repleto uel deposito iterum solita per testamenti factionem adimpleri. Et si
quidem a testatore aliquid fiat testibus paulisper separatis, cum coram his facere aliquid
naturale testator erubescat, iterum introductis testibus consequentiam factionis testamenti
3 procedere. Si tamen in quendam uel quosdam testium aliquid tale contingat, si quidem
ex breui temporis interuallo necessitas potest transire, iterum eorundem testium reuersum
4 expectari et sollemnia peragi. Sin autem longiore spatio refectio fortuiti casus indigeat,
et maxime si salus testatoris periclitantis immineat, tunc illo uel illis testibus, circa quos
aliquid tale eueniet, separatis alios subrogari et ab eo uel ab eis tam testatorem quam
alios testes sciscitari, si ea, quae eorum praesentiam antecedunt, omnia coram eis proces-
5 sissent. Et si hoc fuerit undique manifestum, tunc eos uel eum una cum aliis testibus
ea quae oportet facere, etsi in medio subscriptiones testium iam fuerant subsecutae. sic
6 (1) etenim et naturae medemur et mortuorum elogia in suo statu facimus permanere. Cum
autem constitutione, quae de testamentis ordinandis processit[1], cauetur, quatenus septem
testium praesentia in testamentis requiratur et subscriptio a testatore fiat uel alio pro eo,
et constitutio sic edixit: 'octauo subscriptore adhibito', et quidam testamentum suum
omne manu propria conscripsit et post eius litteras testes adhibiti suas subscriptiones
supposuerunt aliaque omnia sollemniter in testamento peracta sunt et testamentum ex
hoc, de quo dubitatur, irritum factum est, eandem constitutionem corrigentes sancimus,
si quis sua manu totum testamentum uel codicillum conscripserit et hoc specialiter in
scriptura reposuerit, quod sua manu hoc confecit, sufficiat ei totius testamenti scriptura
et non alia subscriptio requiratur neque ab eo neque pro eo ab alio, sed sequantur huius-
modi scripturam et litterae testium et omnis quae expectatur obseruatio, et sit testamen-
tum ualidum, et codicillus, si quinque testium litterae testatoris scripturae coadunentur,
in sua firmitate remaneat, et nemo callidus machinator huiusmodi iniquitatis in posterum
inueniatur. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530
29 IDEM A. IVLIANO PP. Iubemus omnimodo testatorem, si uires ad scribendum habeat,
nomen heredis uel heredum in sua subscriptione uel in quacumque parte testamenti ponere,
1 ut sit manifestum secundum illius uoluntatem hereditatem esse transmissam. Sin autem
forsitan ex morbi acerbitate uel litterarum imperitia hoc facere minime poterit, testibus
testamenti praesentibus nomen uel nomina heredis uel heredum ab eo nuncupari, ut omni-
modo sciant testes, si non ipse subscribere potest, qui sunt scripti heredes, et ita certo
2 heredis nomine successio procedat. Si enim talis est testator, qui neque scribere neque
articulate loqui potest, mortuo similis est et falsitas in elogiis committitur, quam, ut exul
fiat a re publica nostra, maxime in testamentorum confectione cupientes hanc edictalem
3 legem in orbem terrarum ponimus. Quod si non fuerit obseruatum et nomen heredis uel
heredum non fuerit manu testatoris scriptum uel uoce coram testibus nuncupatum, hoc
testamentum stare minime patimur uel in totum, si tota heredum nomina fuerint praeter-
missa, uel in eius heredis institutionem, cuius nomen neque lingua neque manus testatoris

CRM

---

[1] *c.* 21 *h. t.*

---

1 moribus C^a 2 uni] *edd.*, utri CRM^b, ut***** M^a, ἑνὶ *Stephanus* (*Anecdota l. c.*) | contingerit CRM^a | eo] ex eo R^a 3 factionis R^a 4 ad testatorem CM^b, ad testa***** R^a, a testatorem M^a 5 naturale] tale *C* 7 ex breui ... eorundem *om.* M^a 9 et *om.* M^a | si salus] salus C^a, si aliis R^a | periclitatis M^a 10 eis tam testatorem] istam testare M^a 11 eis] his *RM* 12 eum uel eos *M* 13 subscriptionis R^a 14 enim *R* 15 autem *om.* M^a | caueatur *R* 16 testator M^a 18 conscripserit CR^a 19 aliaque] aliqua R^a? 20 eadem constitucione M^a 22 ei] et C^a 23 subscriptio] scripc*** M^a | sed *om.* *C* | sequatur CM^a 24 scriptura C^bM^a | omnes M^a | sit] sit et *R* 25 codicillis R^a | quod adunentur C^a, quodunentur M^a, quo adu**tur R^a 26 infirmitate *R* | remaneant R^aM^a 27 *s. a. Hal.* 28 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* | subscribendum *CM* 29 enomen M^a, et nomen M^b 33 si *om.* M^a 34 qui neque] qui ne M^a 35 potest loqui *C*, eloqui potest *M* 37 fuerint R^a 39 minime *om.* M^a | patiemur CM^b | fuerunt *C*, fuerit *R* 40 institutione *C*, institutioem *R* | linqua *R* | manu M^a

4 significauit. Sed ne aliqua forsitan obliuio testium animis incumbat pluribus interdum
nominibus heredum expressis, ipsi testes in suis subscriptionibus, cum testator non haec
scripserit, sed nuncupauerit, eorum nomina scribere non differant ad aeternam rei memo-
5 riam. Sin uero ipse testator in qualicumque parte testamenti nomina heredum (sicut dictum
est) scripserit, superuacuum est testes in sua subscriptione hoc exprimere, cum forsitan
nescire eos testator suos heredes uoluit et semel causa ex ipsius testatoris scriptura appa-
6 reat. Oportet enim omnimodo uel ex litteris testatoris uel ex uoce quidem testatoris, litteris
autem testium, qui ad elogium conficiendum fuerint conuocati, nomina manifestari here-
dum. quemadmodum enim in elogio, quod sine scriptura conficitur, necesse est testatorem
uoce exprimere nomen uel nomina heredum, ita oportet et in testamentis per scripturam
conficiendis, cum ipse testator manu sua scribere heredes uel noluerit uel minime potuerit,
7 uoce tamen eius eos manifestari. Quae in posterum tantummodo obseruari censemus, ut,
quae testamenta post hanc nouellam nostri numinis legem conficiuntur, haec cum tali
obseruatione procedant: quid enim antiquitas peccauit, quae praesentis legis inscia pristi-
nam secuta est obseruationem? scituris et tabellionibus et his qui conficienda testamenta
procurant, quod, si aliter facere ausi fuerint, poenam falsitatis non euitabunt, quasi dolose
in tam necessaria causa uersati. D.[1] K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM
LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

30 IDEM A. IOHANNI PP. Nostram prouisionem, maxime circa ultima elogia [B 35. 2, 24]
defunctorum, nunc etiam *ex*tendi properamus. unde cum inuenimus quasdam controuersias
ueteribus iuris interpretatoribus exortas propter testamentum, quod legitimo modo conditum
est septemque testium signa habens, postea fortuito casu uel per ipsius testatoris operam
lino toto uel plurima eius parte incisa in ambiguitatem inciderit, solitum ei praebemus
remedium sancientes, si quidem testator linum uel signacula inciderit uel abstulerit, utpote
uoluntate eius mutata testamentum non ualere: sin autem ex alia quacumque causa hoc
contigerit, durante testamento scriptos ad hereditatem uocari, maxime cum nostra con-
stitutio, quam super tuitione testamentorum promulgauimus[2], testatorem disposuit uel sua
manu nomen heredis scribere uel, si imperitia litterarum uel aduersa ualitudine seu alio
modo hoc facere non potest, testes ipsos audito nomine heredis sub praesentia ipsius
testatoris nomen heredis suis subscriptionibus declarare. D. XV K. NOV. CONSTANTINO-
POLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

31 IDEM A. IOHANNI PP. Et ab antiquis legibus et a diuersis retro principibus [B 35, 2, 25]
semper rusticitati consultum est et in multis legum subtilitatibus stricta obseruatio eis
remissa est, quod ex ipsis rerum inuenimus documentis. cum enim testamentorum ordinatio
sub certa definitione legum instituta est, homines rustici et quibus non est litterarum
peritia quomodo possunt tantam legum subtilitatem custodire in ultimis suis uoluntatibus?
ideo ad dei humanitatem respicientes, necessarium duximus per hanc legem eorum sim-
1 plicitati subuenire. Sancimus itaque in omnibus quidem ciuitatibus et in castris orbis

P (*c.* 31) *L* (*c.* 31) *CRM*

[1] x *ins.* (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178) [2] *c.* 29 *h. t.*

1 annis M^a 3 subscripserit *R* | subscribere *R* 6 ex *om.* *C* 7 oporteat *R* 8 manifestari ... 10 nomina *bis* M^a 9 enim *om.* R^a | conficiuntur M^a *alt. l.* 10 uocem M^a *alt. l.* 11 heredis M^a 12 uocem M^a 13 nominis *CRM* | legis M^a | conficiuntur] *N*, efficiuntur CR^aM^b, officiuntur R^bM^a 14 antiquas epeccauit R^a | insciat C^u, ins..a R^a 15 et tab.] tab. M^a 16 procurent M^a | ausi fuerit facere *R* 17 *s. a. Hal.* 19 idem a. iohanni] impr. iustinianus a. iuliano *S* | pp.] p. *M* 20 extendi] *dett.*, ostendi *CRM* | cum] eum C^u 21 intestamentum C^u 22 fortuitu CR^a *uel* R^b | casus M^a | per *om.* *R* 23 plurimam R^a | incisam M^a 24 sacietates M^a | signacula] s. eius *M* | uel abstulerit *om.* RM^a | ut puta *C*, utpte M^a 25 alia ex *M* 26 contingerit *C*, contingnerit *M* | durantes M^a | scriptus M^a 27 tuitione] untione C^a?, stitucione M^a 28 heredibus (heredis M^b) nomen *M* | si *om.* M^a 29 adito M^a 30 *s. a. Hal.* 32 idem] impr. iustinianus *S* | a *om.* M^a | principalibus M^a 33 eis] ei R^a, *om.* *C* 34 eremissa M^a | ex] et M^a 35 defunctione M^a? | statuta *CRM* 36 peritia] scientia *C* | possunt *om.* M^a | tantum L^a, tam.am C^u | legis *CR* 37 ideo] in eo C^a | dei *om.* M^a 38 subueniri *CRM*

Romani, ubi et leges nostrae manifestae sunt et litterarum uiget scientia, omnia, quae
etiam[1] libris nostrorum digestorum seu institutionum et imperialibus sanctionibus nostris-
que dispositionibus in condendis testamentis cauta sunt, obseruari nullamque ex praesenti
2 lege fieri innouationem. In illis uero locis, in quibus raro inueniuntur homines litterati,
per praesentem legem rusticanis concedimus antiquam eorum consuetudinem legis uicem
obtinere, ita tamen, ut, ubi scientes litteras inuenti fuerint, septem testes, quos ad testi-
monium uocari necesse est, adhibeantur et unusquisque pro sua persona subscribat: ubi
autem non inueniuntur litterati, septem testes et sine scriptura testimonium adhibentes
3 admitti. Si autem in illo loco minime inuenti fuerint septem testes, usque ad quinque
4 modis omnibus testes adhiberi iubemus: minus autem nullo modo concedimus. Si uero
unus aut duo uel plures scierint litteras, liceat his pro ignorantibus litteras, praesentibus
tamen, subscriptionem suam imponere, sic tamen, ut ipsi testes cognoscant testatoris
uoluntatem et maxime quem uel quos heredes sibi relinquere uoluerit, et hoc post mortem
5 testatoris iurati deponant. Quod igitur quisque rusticorum, sicut praedictum est, pro suis
rebus disposuerit, hoc omnimodo legum subtilitate remissa firmum ualidumque consistat.
D. III NON. IVL. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. IIII ET PAVLINO VC. CONSS. a. 534

32 . . . .

XXIIII

℞ DE HEREDIBVS INSTITVENDIS ET QVAE PERSONAE HEREDES INSTITVI NON POSSVNT ℞

1 IMP. TITVS AELIVS ANTONINVS *A.* ANTESTIANO. Qui deportantur, si heredes scri-
bantur, tamquam peregrini capere non possunt, sed hereditas in ea causa est, in qua
esset, si scripti non fuissent. SINE DIE ET CONSVLE.

2 IMP. ANTONINVS A. CAECILIO. Pater tuus si ex residua parte heres insti- [B 35, 13, 12
tutus est, quam alter heres scriptus capere non posset, isque ad nullam partem hereditatis
propter condicionem suam admitti potuit, ex asse heres extitit: nam residui commemoratio
etiam totum admittit. PP. XV K. IVL. ROMAE DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

3 [2]IMP. ALEXANDER A. VITALI MILITI. Cum proponas Alexandrum equitem [B 35, 13, 13
testamento primo loco Iulianum ut libertum suum heredem instituisse eique substituisse
his uerbis: 'quod si ex aliqua causa primus hereditatem meam adire noluerit uel non
'potuerit, tunc in locum secundum heredem substituo Vitalem', post mortem autem testa-
toris Iulianum seruum communem fuisse defuncti militis et Zoili fratris eius apparuerit,
1 an tu ex substitutione admittereris, uoluntatis est quaestio. Nam si credens eum proprium
et suum libertum heredem instituit nec per eum ad alium quemquam hereditatem pertinere
2 uoluit, extitit condicio substitutionis tibique delata hereditas est. Quod si uerba substi-
tutionis subscriptae ad ius rettulit, ut, si nec per semet ipsum alium fecisset heredem
(potuit enim quamuis iubente domino nolle adire), ita demum substitutus uocaretur, si

P (23, 31) *L* (23, 31) *CRM*

[1] etiam *del.* (M^a) [2] *iunge* 6, 11, 1

1 romanis M^a | licencia M^a 2 etiam] *PL*, ex *CRM*^{b}, *om.* M^a 4 innouatione R^a, nouacionem M^a 6 ut ubi] uti ubi *P*, u**bi (ut ibi?) C^a | quos] et sine scriptura quos M^a | ad] a M^a 7 adhibeatur *R* 8 et sine ... 9 testes *om.* M^a 9 in illo] nullo R^a 11 sciant *M*, *inc.* R^a | his] eis *CRM* 14 est] est et *M* 15 hoc *om.* *L* | sumbtilitate *P* 16 *s. a. Hal.* *PL* | non.] non. k. *PL* | constant. ... conss. *om.* *PL* 17 const. graeca *W Paris.* 4523 *Veron.* 181 *alii* 19 instituendi *S* 21 impp. *CR*^{a}*M* | antoninus *om.* *M* | a.] aa. *SCM*, *om.* *R* | antestaniano *S*, anthesiano *C* | deputantur M^a 23 *s. a Hal.* 24 antonius *M* | caecilio] *S*, celio *C*, celicio *RM* | frater R^a 25 isque] his M^a 27 etiam *om.* R^a | *s. a. Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 28 uitali] tali *C* | aequitatem R^a 29 testamentum M^a, testamenti M^b | instituisset R^a 30 his *om.* R^a | hereditatem] a (ad R^b) her. *R* 31 loco R^a 32 fuisset R^aM^a? | fratres C^aR 33 admitteris M^a 35 que tibi M^a | est hereditas *C* 37 nollet *R*, noll** M^a | adhibere M^a

tamen paruit domino et adiit, substitutioni locus non est. PP. VI K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IMP. GORDIANVS A. VLPIO. Si pater tuus eum quasi filium heredem [B 35, 13, 14 instituit, quem falsa opinione ductus suum esse credebat, non instituturus, si alienum nosset, isque postea subditicius esse ostensus est, auferendam ei successionem diui[1] Seueri et Antonini placitis continetur. PP. PRID. NON. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

5 IDEM A. CASSIANO. Non ideo minus uxor iure heres uidetur instituta, [B 35, 13, 15 quod non uxor, sed adfinis testamento nominata est. PP. V K. OCT. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

6 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ANTONIO. Si compensandi debiti gratia [B 35, 13, 16 uxor maritum fecit heredem, desiderio tuo praeter portionem hereditatis debitum quoque restitui postulantis non tantum iuris seueritas, uerum etiam defunctae uoluntas refragatur. PP. XII K. MART. PRAESENTE ET ALBINO CONSS. a. 246

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ZIZONI. Nec apud peregrinos [B 35, 13, 17 fratrem sibi quisquam per adoptionem facere poterat. cum igitur, quod patrem tuum uoluisse facere dicis, irritum sit, portionem hereditatis, quam is aduersus quem supplicas uelut adoptatus frater heres institutus tenet, restitui tibi curae habebit praeses prouinciae. PP. III NON. DEC. DIOCLETIANO II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

8 [2]IDEM AA. HADRIANO. Collegium, si nullo speciali priuilegio subnixum sit, [B 35, 13, 18 hereditatem capere non posse dubium non est. PP. X K. IVN. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

9 IDEM AA. ET CC. IVLIAE. Extraneum etiam cum morietur heredem scribi [B 35, 13, 19 placuit. PP. XVI K. NOV. SIRMI AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. ASCLEPIADAE. Neque per se heredes institutos, quibus [B 35, 13, 20 hoc concessum non est, neque per seruos proprios hereditatem posse quaerere dictat iuris ratio. S. XVI K. SEPT. SIRMII CC. CONSS. a. 294

11 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. Ex- [Th. 5, 1, 9 mut. B 35, 13, 21 traneum etiam penitus ignotum heredem quis instituere potest. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

12 IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. Hereditatis uel legati seu fideicommissi [11, 32, 3 B 35, 13, 22 aut donationis titulo domus aut annonae ciuiles aut quaelibet aedificia uel mancipia ad ius inclitae urbis uel alterius cuiuslibet ciuitatis peruenire possunt. D. V K. MART. MARCIANO ET ZENONE CONSS.[4] a. 469

13 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Quotiens certi quidem ex certa re scripti [B 35, 13, 23 sunt heredes uel certis rebus pro sua institutione contenti esse iussi sunt, quos legatariorum loco haberi certum est, alii uero ex certa parte uel sine parte, qui pro ueterum legum tenore ad certam unciarum institutionem referuntur, eos tantummodo omnibus hereditariis actionibus uti uel conueniri decernimus, qui ex certa parte uel sine parte scripti fuerint,

CR (*inter* 24, 12 *et* 13 R^a *iterat p.* 535, 29 ante [qui autem *R*] ... *p.* 536, 25 habentur) *M*

---

[1] diuorum (*edd.*)? [2] *iunge* 6, 26, 5 [3] *iunge* 2, 57, 2. 5, 3, 17. 5, 4, 22. 5, 11, 6. 6, 18, 1. 6, 61, 2 [4] Marciano cons. (= *a.* 472)?

---

1 locutus C^a | *s. a. Hal.* | VI] III 6, 11, 1 3 ulpio] rufo *M* | filium] f. suum *RM* 4 suum] sum C^a 5 subditicius] M^b *cum B* ὑποβολιμαῖος, subditus *CR*M^a | ei] eis *R* 6 continentur $R^a M^a$ | *s. a. Hal.* 7 iure] *C*M^b, tua iure *R*, uestra M^a | heres *om.* R^a 8 *s. a. Hal.* 10 impp. *C* | et phil. c. *om. M* | antonino *C*, antonius R^a 13 *s. a. Hal.* 14 aa.] aa. et cc. *M* | zizonio *S* 15 fratres *R*, fratrum M^a: ἀδελφόν *B* (*Tipuc.*) *et BΣ* 16 quam is] quas is *C*, quasi R^a 18 *s. a. Hal.* 19 aa.] a. et c. *S*, a. *M* 20 *s. a. Hal.* 21 morietur] *dett. cum B:* ὅτε μέλλει τελευτᾶν, moretur C^a, moreretur C^b*RM* | scribi] R^b*M*, scripsi R^a?, sibi scribi *C* 22 *s. a. Hal.* 23 asclepiada *M* 24 consensum *R* | seruus C^a 25 *s. a. Hal.* 26 ualentinus *R*, ualerius *M* | herio *S*, hieno R^a, geno *M* 27 *s. a. Th. Hal.* | X] XI *Hal. cum libris quibusdam Th., sed contra locos iungendos* | tauro et felice (*alias* tauro et qui fuerit nuntiatus) *Th.* 29 a. *om. C* | erithirio *RM*, herio (*ex u.* 26) *S* | pp.] p. *M* | legatis $R^a M^a$ 30 qualibe* aedific*cia M^a | ad] uel ad R^a 31 *s. a. Hal.* 33 iustinus M^a | ag. amenae *R* | pp.] p. *M* 36 hereditariis] heredibus hered. C^a 37 fuerunt *R*

nec aliquam deminutionem earundem actionum occasione heredum ex certa re scriptorum
fieri. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529
14 IDEM A. IOHANNI PP. Cum in libris Vlpiani, quos ad Massurium Sabinum [B 35, 13, 24]
1 scripsit, talis species relata est, hanc apertius expedire nobis uisum est. Quidam testamentum faciens ita instituit: 'Sempronius Plotii heres esto'. ueteres quidem existimabant, errorem nominis esse et sic institutionem ualere, quasi testator Plotius nominaretur, et
2 Sempronium sibi scripsisset heredem. Sed huiusmodi sententiam crassiorem esse existimamus: neque enim sic homo supinus, immo magis stultus inuenitur, ut suum nomen ignoret. sed si quidem ipse testator Plotio cuidam heres extitit, manifestissimum esse sibi Sempronium heredem instituisse, ut per mediam ipsius personam Plotii heres efficiatur: et hoc argumentamur ex antiqua regula, quae uoluit heredem heredis testatoris esse heredem.
3 Sin autem nihil tale factum est, superuacuam esse et inanem huiusmodi institutionem, nisi prius herede Plotio sibi instituto sic adiecit: 'Sempronius Plotii heres esto'. tunc etenim existimandum est eum dixisse, si non Plotius heres sibi fuerit, tunc Sempronium in locum partemue Plotii ex substitutione uocari, ut ita ex consequentia uerborum Plotius quidem
4 institutus, Sempronius autem substitutus inueniatur. Sin autem neque ipse testator Plotio heres extitit neque Plotium heredem antea scripsit et sic Sempronium Plotio heredem uoluit esse, nullius esse momenti talem institutionem, cum non est uerisimile in suum nomen quendam errasse. D. III[1] K. AVG. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXV

℞ DE INSTITVTIONIBVS VEL SVBSTITVTIONIBVS SEV RESTITVTIONIBVS SVB CONDICIONE FACTIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ALEXANDRO. Cum auum maternum [B 35, 12, 29]
ea condicione filiam tuam heredem instituisse proponas, si Anthylli filio nupsisset, non prius eam heredem existere, quam condicioni paruerit aut Anthylli filio recusante matrimonium impeditum fuerit, manifestum est. PP. K. OCT. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. a. 199
2 IMP. ANTONINVS A. CASSIAE. Condicioni, sub qua testamento matris tuae [B 35, 12, 30]
heres instituta es, si non paruisti, substitutio locum habet. nec enim uideri potest sub specie turpium nuptiarum uiduitatem tibi indixisse, cum te filio sororis suae consobrino
1 tuo probabili consilio matrimonio iungere uoluerit. Nec extraordinario auxilio indiges, cum ex his quae libello complexa es declaretur non per eum stetisse, quominus supremae uoluntati matris tuae testatricis satisfieret. PP. VIII ID. MART. ROMAE ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
3 IDEM A. MAXENTIO ET ALIIS. Si mater uos sub condicione emancipationis [B 35, 12, 31]
heredes instituit et, priusquam uoluntati defunctae pareretur, sententiam pater meruit uel aliter defunctus est, morte eius uel alio modo patria potestate liberati ius adeundae hereditatis cum sua causa quaesistis. S. PRID. K. MAI. SABINO ET ANVLLINO CONSS. a. 216
4 IMP. ALEXANDER A. AEMILIO. Si pater filium quem in potestate habebat [B 35, 12, 32]
sub condicione, quae in ipsius potestate non erat, heredem scripsit nec in defectum eius

P (25 ℞) *L* (25 ℞) *CRM*

[1] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 179)?

1 occasionem C^a? | re certa *R* 2 *s. a. Hal.* 3 idem] impr. iustinianus *S* 4 hunc M^a 7 sibi] suum *R*, *om.* M^a | huimodi *R* | grassiorem RM^a | existimauimus *R*, exstimamus *M* 8 ignosceret R^a 10 instituisset R^a | mediam] diam M^a 13 plotio] plotius R^a | plotii] prolocii *R* 15 plartemue R^a, partem uel M^a? | ut] et *C* | ex] ex ac *M*, *om.* C^a 16 sempr. autem (uero *C*) subst. *om.* M^a 17 plotium] plotio R^a | scripserit *C* 18 esse *om.* M^a 19 *s. a. Hal.* 21 uel] et *S* 22 condutone facta *S* 23 aa *om.* *S* | auum] aū (= autem) R^a 25 filio antilli *R* 26 impedimentum R^a | *s. a Hal.* 27 antonius *R* | cassianae *C* 28 uidere R^a 30 indignes M^c 32 *s a. Hal.* 34 mexentio R^a | aemancipacione M^a 35 uoluntate M^a | pateretur R^a, paretur M^a | uel *om.* C^a 37 *s. a. Hal.* 38 emilio *M*

1 exheredauit, iure testatus non uidetur. Cum autem trans mare et longe te agentem sub
hac condicione heredem scriptum esse dicas, si in patriam, quae in prouincia Mauritaniae
erat, regressus fuisses, nec exheredatum te adleges, si in eum locum non redisses, manifestum est multis casibus non uoluntariis sed fortuitis euenire potuisse, ut eam implere
non posses: et ideo adire non prohiberis hereditatem. PP. VI K. APRIL. IVLIANO *ET*
CRISPINO CONSS. a. 224

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. MAXIM*AE*. Reprehen- [B 35, 12, 33 Πεῖρα 31, 4]
denda tu magis es quam mater tua. illa enim si[1] heredem te sibi esse uellet, id quod est
1 inutile, matrimonium te dirimere cum uiro non iuberet. Tu porro uoluntatem eius diuortio
comprobasti: oportuerat autem, etsi condicio huiusmodi admitteretur, praeferre lucro concordiam maritalem. enimuero cum boni mores haec obseruari uetent, sine ullo damno
2 coniunctionem retinere potuisti. Redi igitur ad maritum sciens hereditatem matris, etiamsi
redieris, retenturam, quippe quam retineres, licet prorsus ab eo non recessisses. PP. XII
K. DEC. VALERIANO IIII ET GALLIENO III AA. CONSS. a. 257

6 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.*

Ἡ γραφεῖσα ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ παιδοποιῆσαι ἐκ τοῦ νῦν ὄντος ἀνδρὸς [εἰ καὶ] ἐξ [B 35, 12, 34]
ἐκείνου μὲν μὴ παιδοποιήσῃ, ἑτέρῳ δὲ γαμηθεῖσα παῖδας σχοίη, μηδὲν ἧττον τὸ καταλελειμμένον ἐχέτω, κἂν ἰδικῶς ὁ πατὴρ τῶν τηνικαῦτα γάμων ἐμνήσθη.

7 (6) [2]IDEM A. AD SENATVM. Generaliter sancimus, si quis ita uerba sua com- [B 35, 12, 34]
posuerit, ut edicat: 'si filius uel filia intestatus uel intestata' uel etiam 'sine liberis'
aut 'sine nuptiis decesserit', et ipse uel ipsa uel liberos sustulerit uel nuptias contraxerit
siue testamentum fecerit, firmiter res possideri et non esse locum substitutioni uel restitutioni: si enim nihil ex his fuerit subsecutum, tunc ualere condicionem et res secundum
uerba testamenti restitui, ut incertus successionis morientis exitus uideatur certo substitutionis uel restitutionis fine concludi. cui enim ferendus est intellectus, si forsitan testamentum quidem non fecerit, posteritatem autem habuerit, propter huiusmodi uerborum
angustias liberos eius omni paene fructu paterno defraudari? uiam itaque impiam obstruentes, ut ne quis et alius deuiauerit, huiusmodi facimus sanctionem et hanc legem in perpetuum ualituram inducimus tam patribus quam liberis gratam: quo exemplo etiam aliis
personis, licet extraneae sunt, de quibus huiusmodi aliquod scriptum fuerit, medemur.
1 Cum autem inuenimus excelsi ingenii Papinianum in huiusmodi casu, in quo pater filio suo
substituit nulla liberorum ex his procreandorum adiectione habita, ex optimo intellectu

CRM: index c. 6 restitutus est ex B

---

[1] nisi (*Mommsen*)?. [2] *iunge* 2, 44, 4. 3, 38, 12. 5, 20, 2. 5, 4, 24

---

1 non] M^b *cum B*, *** M^a, *om. CR* | et longe] longne *M* | agente *C* 2 hanc M^a | prouinciam *M* | maritaniae CM^a 3 allegas R^a 4 uoluntarius R^a? 5 possis R^a | *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 7 ualerius SR^bM^a, ualentinus R^a | gallius SM^a, *inc.* R^a | maximo *SR*, maximiano *CM* | reprehendanda M^a 8 uelit M^a | est *om.* R^b?M^a 9 redimere M^a | non] nec *C* 10 admittetur R^a? 11 moritalem R^a | seruari *M* 13 retentura *R* | retinere M^a | licet] licet si *M* | ab eo prorsus *R*, p***s (prius?) ab eo C^a | *s. a. Hal.* 15 constitutio graeca R^bT, graeca constitutio iustiniani *Hal.*: *inscriptionem restitui ex inscriptione c.* 7 (idem a.) 16 *Cuiacius huic loco restituit* 1, 3, 52, 13. 14, *male omnino, cum ea lex sit a.* 531: *uerum argumentum deprehendimus in Tipucito* (= *B*), *cuius indicem huc pertinentem Heimbach errore cum indice c.* 7 *coniunxit* | ἡ … ἀνδρὸς εἰ καὶ ἐξ] *scripsi*, καὶ ὅτι ἡ … ἀνδρός, ἡ δὲ ἐξ *Tipucitus* 19 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *R* | conposuerint M^a 20 si filius *seqq.*] *haec uulgo ita intelleguntur, quasi tres simul condiciones in eadem dispositione coniunctae fuerint, minus recte, opinor, cum neque eorum quemquam, qui substituere uoluerint in eum casum, quo institutus ab intestato liberis non extantibus decesserit, eiusmodi non minus uerbosam quam ineptam formulam excogitasse neque, si quando id factum fuerit, legi ferendae ansam dedisse uerisimile sit. immo agi uidetur de casu, in quo sicut in sequenti minus scriptum quam actum intellegitur* | uel etiam] eciam M^a 21 aut] aut sine testamento uel et (etiam R^b) *R* | liberos] liberos uel liberas M^a? | sustulerit] substituit R^a | uel] siue *RM* | nuptias contr. siue *om.* R^a 22 uel] *N*, eorum uel *CRM* 24 exutus R^a 25 est] est et M^a | quidem testamentum (—ta R^a) *R* 26 post. autem] pote****** R^a 27 eius] eos *R* 28 qui R^a 30 extranei *M* | fuerint R^a 31 ingenii *om.* C^a | papinian*(i?) C^a, permari R^a 32 librorum M^a | habita] addita *M*

disposuisse[1] euanescere substitutionem, si is qui substitutione praegrauatus est pater
efficiatur et liberos sustulerit, intellegentem non esse uerisimile patrem, si de nepotibus
cogitauerit, talem fecisse substitutionem: humanitatis intuitu hoc et latius et pinguius
2 interpretandum esse credidimus. Et si quis naturales habuerit filios et partem eis reliquerit
uel dederit usque ad modum quem nos statuimus et substitutioni eos subiugauerit nulla
liberorum eorum mentione facta, et hic intellegi euanescere substitutionem, liberis eam
excludentibus et intellectu optimo his qui ad substitutionem uocantur obsistente et non concedente ad eos eam partem uenire, sed ad filios uel filias, nepotes uel neptes, pronepotes
uel proneptes morientis transmittente, et non aliter substitutione locum accipiente, nisi
ipsi liberi sine iusta subole decesserint: ut, quod inter iustos liberos sanctum est, hoc et in
3 naturales filios extendatur. Quae omnia et in legatis uel fideicommissis specialibus locum
habere sancimus. D. XI K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530
8 (7) [2]IDEM A. IOHANNI PP. Si quis heredem scripserit sub tali condicione: 'si | B 35, 12, 35
'ille consul fuerit factus' uel 'praetor', uel ita filiam suam heredem instituerit: 'si nupta
'erit', uiuo autem testatore uel ille consul processerit uel praetor fuerit factus uel filia
eius nupta fuerit et adhuc uiuo testatore consulatum quidem uel praeturam illi deposuerint,
filia autem eius diuerterit, omni dubitatione ueterum explosa sancimus, quandocumque
impleta fuerit condicio, siue uiuo eo siue mortis tempore siue post mortem, condicionem
1 uideri esse completam. Quod et in legatis et in fideicommissis et in libertatibus obtinendum
esse censemus, ne, dum nimia utimur circa huiusmodi sensus subtilitate, iudicia testantium
defraudentur. D. VIIII[3] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET
ORESTIS VV. CC. a. 531
9 (8) [2]IDEM A. IOHANNI PP. Si testamentum ita | B 35, 12, 36 Anecdota ed. Zachariae p. 182
scriptum inueniatur: 'ille heres esto secundum condiciones infra scriptas', si quidem nihil
est adiectum neque aliqua condicio in testamento posita est, superuacuam esse condicionum
1 pollicitationem sancimus et testamentum puram habere institutionem. Et argumento utimur, quod Papinianus respondit uicos rei publicae relictos, qui proprios | Pap. Dig. 31, 77, 33
fines habebant, non ideo ex fideicommisso minus deberi, quod testator fines eorum et certaminis formam, quam celebrari singulis annis uoluit, alia scriptura se declaraturum pro-
2 misit ac postea morte praeuentus non fecit. Sin autem condiciones quasdam in quauis
parte testamenti posuit, tum uideri ab initio condicionalem esse institutionem et sic omnia
compleri, tamquam si testator ipsas institutiones eisdem condicionibus copulasset, quae
infra scriptae sunt. D. VI[3] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET
ORESTIS VV. CC. a. 531
10 (9) [2]IDEM A. IOHANNI PP. Cum quidam praegnantem habens | B 35, 12, 37 Anecdota l. c.
coniugem scripsit heredem ipsam quidem uxorem suam ex parte, uentrem uero ex alia
parte, et adiecit, si non postumus natus fuerit, alium sibi esse heredem, postumus autem

P (25, 10) *L* (25, 10) *CRM*

---

[1] *cf.* 6, 42, 30 *et Dig.* 35, 1, 102 [2] *iunge c.* 8. 9. 10 *h. t.* 6, 26, 10. 11 [3] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178)?

---

1 subst. si is qui *om.* R^a 2 intellegentem] *edd.*, et intellegentem CR^bM^b, ***tellegen** R^a, et intellegen** M^a | de *om.* *C* 3 latis R^a | et] in *M* 4 credimus *M* | et si … reliquerit *om.* R^a | naturali M^a | patrem M^a | relinquerit *M* 5 et subst.] ex substituti M^a | eos *om.* *C* 6 hic *om.* M^a 7 qui ad] qui M^a 8 eos … pronepotes uel *om.* R^a | proneptes uel pronepotes *M* 9 transmittentes *C* | substitutionem *R* 11 fideicommissi *R* 12 *s. a. Hal.* 13 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* 14 ita *om.* R^a 15 uiuo … 16 fuerit *om.* R^a? | praecesserit C^a 16 ille *M*?, *om.* R^b 17 filius R^a? | diuorterit C^bR, diuerterint M^a | ueterim explosam R^a 18 uiuo eo] uo eos R^a | siue (si M^a) m. tempore *om.* *C* 19 uideri] esse uideris R^a | quod et] *M*, quod *CR* | in lib.] lib. R^aM 20 nimia *om.* R^a | subtilitatem R^a 21 defrudentur C^aM^a | *s. a. Hal.* 23 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 24 nihil est] nihil R^a? 26 pollicitationem] pu*****************cionem M^a 28 abeant M^a | eorum et] earum *R* | certamini R^a 29 alias *R* | declaratum C^aR^a 31 condicionalem] nalem M^a 32 completi C^a? | tamque R^a? | si] se C^a? 33 infra] in R^a | scripta *CR* | *s. a. Hal.* 35 idem] impr. iustinianus *SPL* | pp.] p. *M* | peregrinantem M^a 36 coniungem *M* | uentrem … 37 parte et *om.* M^a 37 possumus M^a?, *inc.* C^a

natus impubes decessit, dubitabatur, quid iuris sit, tam Vlpiano quam Papiniano uiris disertissimis uoluntatis esse quaestionem scribentibus, cum opinabatur Papinianus ideo testatorem uoluisse postumo nato et impubere defuncto matrem magis ad eius uenire successionem quam substitutum. si enim et suae substantiae partem uxori dereliquit,
1 multo magis et luctuosam hereditatem ad matrem uenire curauit. Nos itaque in hac specie Papiniani dubitationem resecantes substitutionem quidem in huiusmodi casu, ubi postumus natus adhuc impubes uiua matre decesserit, respuendam esse censemus. tunc autem tantummodo substitutionem admittimus, cum postumus minime editus fuerit uel post eius partum mater prior decesserit. D. III[1] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXVI

℞ DE IMPVBERVM ET DE ALIIS SVBSTITVTIONIBVS ℞

1 [2]IMP. TITVS AELIVS ANTONINVS A. SECVNDO. Cum heredes ex disparibus [B 35, 13, 25] partibus instituti et inuicem substituti sunt nec in substitutione facta est ullarum partium mentio, uerum est non alias partes testatorem substitutioni tacite inseruisse, quam quae manifeste in institutione expressae sunt. D. CLARO II ET SEVERO CONSS. a. 146

2 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PHRONIMAE. Hereditatem quidem in- [B 35, 13, 26] testati filii delatam tibi dubitari non oportet. substitutio enim testamento patris facta ad pubertatis tempora porrigi non potest, quia ipso et aliis non eiusdem condicionis heredibus institutis et inuicem substitutis propter eorum personam, quibus in unum casum dumtaxat substitui potest, etiam in filio idem debere seruari et ratio suadet et diuus Marcus pater constituit. PP. VI K. AVG. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

3 IMP. ALEXANDER A. ACHILLAE. Heres instituta matris testamento si suc- [B*35, 13, 27] cessionem ex testamento omisisti et ab intestato bonorum possessionis ius habere uoluisti,
1 substituto locum quin feceris, in dubium non uenit. Proinde si substitutus hereditatem amplexus est, actionibus quae aduersus matrem competebant ipsum conuenire, non successionem ab intestato potes uindicare. PP. XI K. SEPT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. FIRMIANO. Quamuis placuerat substitutionem impuberis, qui in [B 35, 13, 28] potestate testatoris fuerit, a parente factam ita: 'si heres non erit' porrigi ad eum casum, quo, posteaquam heres extitit, impubes decessit, si modo non contrariam defuncti uoluntatem extitisse probetur: cum tamen proponas ita substitutionem factam esse: 'si mihi 'Firmianus filius et Aelia uxor mea (quod abominor) heredes non erunt, in locum eorum 'Publius Firmianus heres esto', manifestum est in eum casum factam substitutionem, quo utrique heredum substitui potuit. PP. IIII K. IVL. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

5 [3]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. HADRIANO. Post aditam here- [B 35, 13, 29] ditatem directae substitutiones non impuberibus filiis factae expirare solent. PP. X K. IVN. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

P (25, 10) *L* (25, 10) *CRM*

---

[1] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178)? [2] *cf. Inst.* 2, 15, 2 [3] *iunge* 6, 54, 8

---

1 papiano R^a 2 discertissimis *PL*, decertissimis R^a | subscribentibus *R* 3 defuncto] derelicto $P^aL^1R^a$ 4 uxoris P^a 5 uenire ad matrem *R* 9 *s. a. Hal. PL* | constant. ... 10 uu. cc.] cp. lampadio et oresto (lamp. et hor. *L*) conss. *PL* 12 impuberibus R^a | et de] et *CR* 13 imp.] mpp. *R* | aelius ant. a. (a. *om.* R^bM^b) secundo] SR^bM^b, aelius ant. *C*, *** (ant.?) R^b, elio antonio M^a 14 partibus *om.* R^aM^a | illarum *C* 15 substitutionem R^a, substitucion** M^a 16 in *om.* C^aRM^a | *s. a. Hal.* 17 phronimae] afronime *S*, froniamae *C*, frontinae *RM* 19 heredibus *om.* R^a 20 inuicem *M* | substitutus R^a, substitis M^a 21 ipater R^a 22 *s. a. Hal.* 23 achilleae *RM* | si succ. ex test. *om.* R^a 25 quin *om.* M^a | uenerit *R* 27 *s. a. Hal.* 28 firmo *S*, firmino *CR*, firminio *M* | inpuberi M^b 29 facta *R* | si *om.* R^a 30 quo] quod R^a 32 heres non erit (er** M^a) *CRM*, μὴ γένωνταί μοι κληρονόμοι *B* 33 factum R^a | quod M^a 34 *s. a. Hal.* 36 puberibus M^a | *s. a. Hal.*

6 [1]IDEM AA. ET CC. QVINTIANO. Testamento iure facto multis institutis [B 35, 13, 30]
heredibus et inuicem substitutis, adeuntibus suam portionem coheredum etiam inuitis repu-
diantium adcrescit portio. SINE DIE ET CONSVLE[2].
7 IDEM AA. ET CC. FELICIANO. Si testamento facto intra pupillarem aeta- [B 35, 13, 31]
tem et in sua potestate constitutae filiae, si intra pubertatem decesserit, directis uerbis
pater substituit, heredem te factum ex testamento post euentum condicionis intestati suc-
cessionem exclusisse constitit. S. K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293
8 IDEM AA. ET CC. PETRONIAE. Precibus tuis manifestius exprimere de- [B 35, 13, 32]
bueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem testamento facto heredem communem
uestrum filium instituisse proponis et secundum heredem scripsisse, utrumne in primum
casum an filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra quartum decimum
1 aetatis suae annum an postea decesserit. Nam non est incerti iuris, quod, si quidem in
patris militis positus potestate primo casu tantum habuit substitutum et patri heres extitit,
2 eo defuncto ad te omnimodo eius pertineat successio. Si uero substitutio in secundum
casum uel expressa uel compendio non usque ad certam aetatem facta reperiatur, si
quidem infra pubertatem decessit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit et adierunt
hereditatem: si uero post pubertatem, te eius successionem obtinente uelut ex causa fidei-
commissi bona, quae cum moreretur patris eius fuerunt, a te possunt petere. S. V ID.
APRIL. AA. CONSS. a. 293
9 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Humanitatis intuitu parentibus indulgemus, ut, si
filium uel nepotem uel pronepotem cuiuscumque sexus habeant nec alia proles descenden-
tium eis sit, iste tamen filius uel filia uel nepos uel neptis uel pronepos uel proneptis
mente captus uel mente capta perpetuo sit, uel si duo uel plures isti fuerint, nullus uero
eorum saperet, liceat isdem parentibus legitima portione ei uel eis relicta quos uoluerint
his substituere, ut occasione huiusmodi substitutionis ad exemplum pupillaris nulla que-
rella contra testamentum eorum oriatur, ita tamen, ut, si postea resipuerit uel resipuerint,
talis substitutio cesset, uel si filii aut alii descendentes ex huiusmodi mente capta persona
sapientes sint, non liceat parenti qui uel quae testatur alios quam ex eo descendentes
1 unum uel certos uel omnes substituere. Sin uero etiam alii liberi testatori uel testatrici
sint sapientes, ex his uero personis quae mente captae sunt nullus descendat, ad fratres
eorum unum uel certos uel omnes eandem fieri substitutionem oportet. D. III ID. DEC.
CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528
10 [3]IDEM A. IOHANNI PP. Cum quidam duobus impuberibus filiis suis here- [B 35, 13, 33]
dibus institutis adiecit, si uterque impubes decesserit, illum sibi esse heredem, et dubita-
batur apud antiquos legum auctores, utrumne tunc uoluit substitutum admitti, cum uterque
filius eius in prima aetate decesserit, an alterutro decedente ilico substitutus in eius partem
succedat, placuit Sabino substitutionem tunc locum habere, cum uterque decesserit: cogi-
1 tasse enim patrem primo decedente fratrem suum in eius portionem succedere. Nos eius-

CRM

---

[1] *iunge* 6, 49, 4 [2] s. VI id. Iul. Philippopoli AA. conss. (= *a.* 293) 6, 49, 4 [3] *iunge* *c.* 11 *h. t. et* 6, 25, 8...10

---

1 quintiauus *M* | heredibus institutis et subst. inuicem *R* 3 *s. a. Hal.* 4 fulciano *R* 5 suam potestatem *R* 7 excludisse R^a | *s. a. Hal.* 8 tuis *om.* M^a 10 secundum hered'es R^a, secundos heredes R^b 11 mortis] m*ritis R^a 12 potestea R^a | quod] quos M^a 13 primo ocasu R^a 14 ad] a M^a | in (et in R^bM) s. c. uel *om.* R^a 16 infra] in M^a | eis C^a 17 te *om.* R^aM^a | ueluti M^b, uel M^a, *inc.* R^a 18 cum] tum *R* | fuerint *CM* | peti *M* | *s. a. Hal.* 20 pp.] p. *M* 21 habent *R* 22 nepos] nepotes *R* | uel pronepos] pronepos R^a 23 uel mente] uel R^aM^a | perpetuum R^a 24 sapere *R* | legitimam portionem ... relictam R^a 25 nulla querella] nullam R^a 26 resipierit uel si resipierint R^a, respuerit uel respuerint M^a, resipuerit C^a, resipuerint C^b 27 si *om.* R^aM^a 28 testator R^a | quam] quod R^a 29 homines R^a | alii liberi *om.* R^a 30 sunt *C* | mente captae sunt *om.* C^a 31 certus uel homines R^a | eadem M^a | *s. a. Hal.* 33 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* | pp.] p. *M* | suis] eius *R* 36 filiis R^a | eius *om.* R^a | decessit R^a | an ... 37 decesserit *om.* R^a? 37 succedat] *C*, succedit R^b, succedere atque M^b, succederet atque M^c, *inc.* M^a | substitutionem] successionem M^t | decesserint *C* 38 nos] non R^a

dem Sabini ueriorem sententiam existimantes non aliter substitutionem admittendam esse censemus, nisi uterque eorum in prima aetate decesserit. D. VI[1] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

11 [2]IDEM A. IOHANNI PP. Si quis duobus heredibus institutis filio suo impuberi [B 35, 13, 34 eos una cum alio tertio substituit et uerba testamenti ita composuerit: 'quisquis mihi 'heres erit, et Titius filio meo heres esto', secundum quod apud Vlpianum inuenimus, mortuo impubere filio quaerebatur, quomodo ad substitutionem uocentur tres substituti: utrumne duo priores, qui et patri heredes fuerant scripti, in dimidiam uocantur et Titius in reliquam dimidiam, an tres substituti unusquisque ex triente ad substitutionem uocantur? alia applicata dubitatione, si quis ita heredem scripserit: 'Titius una cum filiis suis et 'Sempronius heredes mihi sunto'. et in praesente etenim specie quaerebatur secundum Vlpianum uoluntas testantis: utrumne Titium una cum suis filiis in dimidiam uocat et
1 Sempronium in aliam dimidiam, an omnes in uirilem portionem? Nobis autem in prima quidem specie uidetur tres substitutos unumquemque in trientem uocari, in secunda autem specie, cum et natura pater et filius eadem persona paene intelleguntur, dimidiam quidem partem Titio cum filiis, alteram autem partem Sempronio adsignari. D. IIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXVII

℞ DE NECESSARIIS ET SERVIS[3] HEREDIBVS INSTITVENDIS VEL SVBSTITVENDIS ℞

1 (2) IMP. PERTINAX A. LVCRETIO. Is, qui soluendo non est, heredem neces- [B 35, 13, 36 sarium etiam in fraudem creditorum relinquere potest. sed si pignori datus fuisti et in eadem causa permansisti, nec ab eo quidem debitore qui soluendo non fuit liber et heres necessarius existere potuisti. PP. XI K. APRIL. FALCONE ET CLARO CONSS. a. 193

2 (1) IMP. ANTONINVS A. AVFIDIO. Cum uos serui constituti sub appellatione [B 35, 13, 35 libertorum heredes scripti essetis, ea scriptura benigna interpretatione perinde habenda est, ac si liberi et heredes instituti fuissetis. quod in legato locum non habet. ACCEPTA VII K. MART. PRISCO ET APOLLINARI CONSS. a. 169

3 IDEM[4] AA. ET CC. FELICI. Si tutor ancillam tuam contubernio suo con- [B 35, 13, 37 iunxit ac post heredem instituit, neque dominium ex huiusmodi facto tibi auferri potuit et,

C (*transponit* 27, 3. 2) *RM*

---

[1] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 179)? [2] *iunge c.* 10 *h. t. et* 6, 25, 8...10 [3] et seruis *addiderint Iustiniani* (*Mommsen*) [4] *requiritur* Impp. Diocletianus et Maximianus

---

1 sabini] sanibi *R* 2 *s. a. Hal.* 4 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* | institutus R^a | impubere R^a, inpuberis M^a 5 testamenta R^a | quisquis] quis R^a 6 filio meo] fili** m*o C^a 7 pubere R^a | uocantur *M* 8 et titius] titius *R* 9 substituti ... ad *om.* M^a 10 addubitacione M^a | inscrpserit M^a 11 sempronius ... sunto] semper *sequente litura* R^a | praesenti C^u? 12 titio *C*, ticius M^a | filiis suis *M* 14 unumquemquem C^a | uocare *RM* 15 filius eadem] filius haec eadem CR^b, filiis haec deesse R^a, filius hec eadem esse *M* 16 filiis] f. suis *C* | altera *R* | semprenio R^a | adsignare M^a | *s. a. Hal.* *R* | IIII] *R*, VI *Hal.* | constantinopolis consulatus lapadii et oreste *R* 20 uel subst. *om.* R^a 21 *ordinem c.* 1 *et* 2, *quem e libris restitui, tuentur etiam B: Heimbachium enim tacite capita Tipuciti transposuisse libro Vaticano inspecto Mommsenus rettulit. temporis autem ordo ideo turbatus uidetur, quod compilatores Antoninum imperatorem putauerint esse uel Caracallam uel Elagabalum* | a. *om.* M^a 22 fraude R^a | si *om.* R^a 23 eandem causam R^a | quidem *om.* *C* | non *om.* *Synopsis* (*B*): οὐδὲ παρὰ εὐπόρου *contra BΣ* 24 necessariis R^a | *s. a. Hal.* *R* | XI *om.* *R* 25 antonius *M* | aufido *R*, eufodio *M* | uos *om.* *RM* 26 estis R^a | proinde RM^a 27 *s. a. Hal.* *R* 29 a. et c. *S*, a. et cc. *C*, ag. geta cc. *R*, a. *M*: *nihil ante c.* 3 *excidisse ostendunt B* 30 dominium ex] dominum R^a | eiusmodi *M*

ut eius aditione iussu tuo tibi per hanc successio quaeratur, iure concessam habes faculta-
tem. S. XVI K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293
4 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Cum quidam suum pupillum [B 35, 13, 38 Epit. p. 269]
heredem instituit et seruo directis uerbis libertatem reliquit et in secundo gradu, in quo
pupillarem substitutionem faciebat, ipsum seruum sine libertate pupillo suo substituit,
quaerebatur inter prudentes, si ex huiusmodi substitutione heres necessarius pupillo existat.
1 Causa etenim altercationis ex uetere regula orta est, quia omnibus placuerat hunc seruum
necessarium heredem domino fieri, cui in eodem gradu et hereditas et libertas relinque-
batur, in praesenti autem non in unum tam libertas quam substitutio congregata est, sed
2 in alium et alium gradum. Nobis itaque eandem altercationem decidentibus mirabile uisum
est, si quis putet ex huiusmodi scrupulositate impediri testatoris uoluntatem, et maxime
domini, et existimet non fieri seruum heredem necessarium, sed ei licentiam praestet et
libertatem consequi et hereditatem respuere et domini uoluntati reclamare: qui si hoc differre[1]
temptauerit, etiam puniendus est. sit itaque et uiuo pupillo liber, quia testator hoc uoluit,
et mortuo pupillo necessarius heres, quia et hoc testator uoluit. D. XV K. DEC. CONSTAN-
TINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530
5 [2]IDEM A. IOHANNI PP. Quidam, cum testamentum conderet, duobus here- [B 35, 13, 39]
dibus scriptis unum quidem ex parte instituit, seruum autem suum, cuius et nomen addi-
dit, ex reliqua parte sine libertate scripsit heredem et postea eundem seruum alii legauit,
uel post institutionem heredis seruum per legatum alii adsignauit et tunc heredem eum
sine libertate instituit: et dubitabatur, si huiusmodi legatum uel institutio aliquas uires
1 potest habere et cui adquiritur legatum uel institutio. Dubitationis autem materia erat,
quod adhuc seruum suum constitutum heredem sine libertate scripserat, et tanta inter ueteres
1a exorta est contentio, ut uix possibile sit uideri eandem decidere. Sed antiquitatem quidem
haec altercantem relinquendum est. nobis autem alius modus huiusmodi decisionis inuentus
1b est, quia semper uestigia uoluntatis sequimur testatorum. Cum igitur inuenimus a nostro
iure[3] hoc esse inductum, ut, si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine liber-
tate, ex ipsa tutelae datione praesumatur etiam libertatem ei fauore pupillorum imposuisse,
quare non hoc et in hereditate et humanius et fauore libertatis inducimus, ut, si quis
1c seruum suum scripserit heredem sine libertate, omnimodo ciuis Romanus efficiatur? Quo
inducto neque adquisitio neque tam effusus ueterum atque inextricabilis tractatus locum
habeat. neque enim ferendum est supponere quosdam ita esse supinos, ut eundem seruum
et heredem instituant sine libertate et item alii per legatum eundem seruum adsignent.
1d (1) Sed cum ueteres et aliam proposuerunt ambiguitatem dicentes, si quis seruum suum in
testamento quidem heredem ex parte sine libertate scripsisset, in codicillis autem libertatem
ei reliquisset, si possit institutio ualere et ille tam heres quam liber fieri, ne uideatur per
codicillos hereditas confirmari, in quibus hereditas dari secundum ueterem regulam non
potest: nos in tali dispositione, licet in codicillis fuerit scripta, et libertatem et heredi-
tatem simul seruis per nostram liberalitatem et benignam interpretationem indulgemus, ut
gratulentur, cum non serui remaneant, sed et liberti et heredes efficiantur, cum tanta in

CRM

---

[1] inferre (*Mommsen*)? [2] *iunge* 6, 46, 6 [3] *cf.* 7, 4, 9 *et Dig.* 26, 2, 10 § 4. 32 § 2

---

1 eius *om.* M^a 2 *s. a. Hal.* 3 aa. M^a | pp.] p. *M* 7 enim *RM* | altercautionis R^a | placuerit *C* | hinc R^a 8 cui] cum *C* | et her.] her. *M* 9 in] et in *C* | non in unum] nominum R^a, inu. M^a | congregata] conlata M^t 10 altercaptionem M^a 11 scripulositate M^a 12 ei] etiam R^a | et lib.] lib. *M* 13 uolunta (–tatem R^b) domini *R* | si] si in M^a? | referre R^a 14 liber ... 15 pupillo *om.* R^a 15 *s. a. Hal.* 17 idem] impr. iustinianus *SR* | aa. *M* 20 uel] et R^a | per legatum ... 21 huiusmodi *om.* M^a 22 et *om.* C^a 24 sit *om.* M^a 25 modus huius *bis* R^a | inueniendus R^a 26 qui R^a | sequitur R^aM^a 27 esse] est M^a | filiis suis] filii i' R^a, filiis R^bM 28 datione *om.* M^a 30 ciuis] cuius C^aM^a | efficitur R^a 31 acquisio neque C^a, adquisitione quae R^a 32 ita *om.* M^a, esse ita M^b 33 instituat M^a | adsignet M^a 34 ueteres] uere heres M^a 35 soripsisse M^a 36 relinquisse M^a 38 fuerint M^a | et hereditate R^a, hereditatemque CR^bM 39 simul' *R* | liber. et ben. int.] RM^b, ben. int. M^a, ben. int. et liber. *C* 40 maneant *C* | et] etiam *CRM* | liberi C^b

eos nostri numinis beniuolentia effusa est, ut, etsi libertas eis neque testamento neque
codicillis data est, tamen hereditate seruis relicta quasi iniunctam et libertatem esse
2 uideri. Illo uidelicet obseruando, ut, si legatum uel fideicommissum eis sine libertate
2a relinquatur, maneant in seruitute. Non tamen ita impii heredes existant, ut liberalitatem
testatoris seruilis laboris debita remuneratione defraudare conentur et non derelictum, licet
3 adhuc seruis constitutis, donent. Quae iuris nostri definitio etiam ad aliam speciem dubi-
tatam benigne extendatur. si quis etenim in principali testamento seruum suum cuidam
legauerit, in pupillari autem substitutione eundem seruum filio suo sine libertate substi-
tuerit, quaerebatur, siue utilis esset talis substitutio et per seruum legatum substitutio
post mortem pupilli legatario adquiritur, siue inutilis est huiusmodi substitutio, quia sine
3a libertate in seruum proprium facta est. Melius itaque nobis uidetur legatario eum non
statim adquiri sancire, sed expectandum esse substitutionis euentum. et si quidem pupillo
mortuo locus fuerit substitutioni, et liber et heres efficiatur: sin autem substitutio minime
locum habuerit, forsitan pupillo iam in pubertatem perueniente, tunc ad legatarii dominium
3b transeat. Quemadmodum enim ueteres, si cum libertate substitutio fuisset, hoc inducebant,
quatenus in suspenso fiat libertas et statuliber intellegatur, ita et ex nostra interpretatione
et sine adiectione libertatis in substitutione et liber et heres pupillo existat. D. II K. MAI.
CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

6 IDEM A. IOHANNI PP. Decisione nostra[1], quam fecimus sancientes eum, [B 35, 13, 40]
qui a domino suo sine libertate heres instituitur, uideri libertatem accepisse, in propria
firmitate durante, si quis seruum suum pure quidem heredem instituit, libertatem autem
sub condicione ei donauit, si quidem condicio talis sit, quae in potestate serui posita est:
ille autem eam neglexerit minimeque compleuerit, et libertate eum et hereditate sua culpa
defraudari. sin autem casualis est condicio et ex fortunae insidiis defecerit, tunc huma-
nitatis intuitu libertatem quidem ei omnimodo competere, hereditatem autem, si quidem
soluendo sit, ad alios uenire, quos leges uocabant, si non aliquis fuisset substitutus. sin
autem soluendo non sit, ut necessarius heres constitutus simul et libertatem et hereditatem
obtineat. tunc enim secundum definitionem tam ueteris quam nostrae decisionis et liber
et heres existat necessarius. D. II[2] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAM-
PADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXVIII

℞ DE LIBERIS PRAETERITIS VEL EXHEREDATIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FABIO. Cum post omnes heredum gra- [B 35, 8, 30]
dus exheredatio scribatur, si adiciat testator ab omnibus se gradibus exheredare, non
dubitatur iuri satisfactum. et ideo, etiamsi id non adiciatur, appareat tamen eum cum eo
1 consilio scripsisse, ut ab omnibus exheredaret, recte factum testamentum uidetur. Proinde
cum pater familias filiis institutis et inuicem substitutis filiam exheredauerit, intellegendus

CRM

---

[1] *c.* 5 § 1*b h. t.* [2] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 179)?

1 innuminis M^a | etsi] si M^a | eis] ei *C* 2 et] R^aM^b, *om.* CR^bM^a | libertate R^a 3 eis] ei *C* 4 libertatem M^a 5 seruilis laboris] CR^b, seruiles labores R^a, et seruiles labores *M* 6 debitatam R^a 7 bene *C* | extendantur R^a 9 siue] sue M^a | et p. s. l. subst. *om.* R^a 13 fuerat substitucionis M^a 14 peruenientem *C* | tunc *om.* R^a 15 si] sine R^a 17 libertatis] et l. C^aM^a | in substitutionem R^a, institutione C^aM^a | *s. a. Hal.* 19 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 20 dominio R^a | libertatem] liberalitatem *R* 22 potestatem *C*, *deficit* M^a 23 libertatem eum et hereditatem R^a 24 defrudari M^a | causalis M^a? | condicio est R^a 25 omnimodo ... si quidem *om.* M^a 26 peruenire M^a | fuissent M^a 29 necessitas R^a | *s. a. Hal.* 32 *rubricam ante* 27, 6 *collocat* R^a 33 impp. seu. et ant. aa.] *R*, imp. (a imp. M^a) antoninus (antonius *M*) a. *SCM* | fauio *SCM*, fauino *R* 35 iure R^a, iuris M^a? | adicietur R^a | eum *om.* *C* 37 filius R^a | exhereuerit M^a | intelligendum *C*

est exheredationem ab utroque gradu fecisse. nam cum idem heredes instituti sunt, nulla
ratio reddi potest, quare uideatur in posteriore tantum casu exheredare uoluisse. PP. VI
K. IVL. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204
2 IMP. ALEXANDER A. HERACLIDAE. Si auus tuus, qui patrem tuum et nouer- [B 35, 8, 31]
cam aequis portionibus heredes instituit, cum te quoque haberet in potestate, testamento
nominatim non exheredauit, mortuo patre tuo uiuo auo sine impedimento legis Vellaeae
succedendo in patris tui locum rupisti aui testamentum et ad te hereditas eius tota per-
tinuit. PP. VI ID. APRIL. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225
3 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Si quis filium proprium ita exhereda- [B 35, 8, 32]
uerit: 'ille filius meus alienus meae substantiae fiat', talis filius ab huiusmodi uerborum
conceptione non praeteritus, sed exheredatus intellegatur. cum enim manifestissimus est
sensus testatoris, uerborum interpretatio nusquam tantum ualeat, ut melior sensu existat.
D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
4 [1]IDEM A. IOHANNI PP. Maximum uitium antiquae subtilitatis praesenti lege corrigi-
mus, quae putauit alia esse iura obseruanda in successione parentum, si ex testamento
ueniant, in masculis et in feminis, cum ab intestato simile ius utrique sexui seruauerunt,
et aliis uerbis exheredari debere filium sanxerunt, aliis filiam, et inter nepotes exhere-
1 dandos alia iura ciuilia, alia praetoris introduxerunt. Et si praeteritus fuerat filius, uel
ipso iure testamentum euertebat uel contra tabulas bonorum possessionem in totum acci-
piebat, filia autem praeterita ius accrescendi ex iure uetere accipiebat, ut eodem momento
et testamentum patris quodammodo ex parte iure adcrescendi euertat et ipsa quasi scripta
legatis supponeretur, ex praetore autem habebat contra tabulas bonorum possessionem in
totum, constitutio autem Magni Antonini eam in tantum coartabat, in quantum ius adcres-
cendi competebat. qui enim tales differentias inducunt, quasi naturae accusatores existunt,
2 cur non totos masculos generauit, ut, unde generentur, non fiant. Nam haec corrigentes
et maiorum nostrorum sequimur uestigia, qui eandem obseruationem colere manifestissimi
sunt. scimus etenim antea simili modo et filium et alios omnes inter ceteros exheredatos
3 scribere esse concessum, cum etiam centumuiri aliam differentiam introduxerunt. Et ex
hac iniquitate uitium emersit, quale ex libris Vlpiani, quos ad edictum fecit praetoris,
inuentum a Triboniano uiro gloriosissimo nostro quaestore ceterisque uiris facundissimis
4 compositoribus iuris enucleati ad nostras aures relatum est. Nam cum ultimum adiutorium
de[2] inofficiosi querella positum est et nemo ex alio ortus praesidio ad hanc decurrere
possit, inuenta fuerat filia praeterita minus habens quam filia exheredata. cum enim per
contra tabulas bonorum possessionem uel ius adcrescendi semissem substantiae filia prae-
terita accipiebat et omnibus legata praestare compellebatur, scilicet usque ad dodrantem
5 suae portionis, remanebat ei sescuncia tantummodo in sua successione. Quod si fuisset
exheredata, quarta pars omnimodo totius substantiae ei relinqui debebat, et quam iniuria
dignam pater existimabat, amplius habebat ea, quam taciturnitate in institutione praeteriit:
et si secundum nostrae constitutionis definitionem, quam de supplemento quadrantis posui-
mus[3], repletio fuerat introducta, simili modo exheredatae in quarta repletio accedebat et
6 (1) ita uitium permansit, ut nec ex nostra constitutione emendationem aliquam sentiret. San-
CRM

---

[1] *iunge* 3, 28, 35. 36 [2] de *del.* [3] 3, 28, 30

1 exhereditacionem M^a 2 casum *C* | *s. a. Hal.: in* R^a *extat* proposita 4 quia *R* 6 nominatum M^a | uellaeae] uel lege CR^b, uel leue** R^a, **lle** M^a, uelleiae M^b 7 ad] a M^a 8 *s. a. Hal.* 9 iulio *M* | pp.] p. *M* | filium] f. suum *M* | heredauerit M^a 10 filius *om. M* 13 *s. a. Hal.* 14 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* | praesente R^a, praesenti* M^a 15 obserua M^a | in *bis C* | parentium R^a 16 similes M^a 17 exheredare M^a | senserunt R^a 18 alia pr.] alii pr. R^a | praeitus R^a 19 bonorum] uerbonorum M^a 20 praeita *R*, praetenta M^a 21 euertebat *C* 23 autem *om.* M^a | magni antonini] *id est Caracallae, errore scilicet Iustinianorum, cf. Gai.* 2, 126 25 tantos *C* | ut] et *C* 29 quare *C* 30 tribuna*no M^a | fecundissimis R^a 31 eucleati R^aM^a 33 fuerit *R* | praeita R^aM^a | habens minus *R* | filiam R^a 34 accrescendam *uel* accrescendas R^a 35 legatas M^a | compellebantur R^aM^a | usque *om.* M^a | drodantem M^a 36 sexcunc*(t?)a C^a, se sexuntia R^a, sesquincia M^a, sesquuncia M^b | suam successionem *C* 37 debeat *C* 38 habeat C^aM^a | in *om.* C^aRM 40 fuerit *RM*

cimus itaque, quemadmodum in successionibus parentium, quae ab intestato deferuntur, aequa lance et mares et feminae uocantur, ita et in scriptura testamentorum eas honorari et similibus uerbis exheredationes nominatim procedere et contra tabulas possessionem talem habere, qualem filius suus uel emancipatus, ut et ipsa, si fuerit praeterita, ad instar filii emancipati uel sui uel testamentum ipso iure euertat uel per contra tabulas bonorum
7 possessionem stare hoc non patiatur. Et haec non solum in filiabus obtinere, sed etiam in nepotibus et in neptibus et deinceps obseruari censemus, si tamen ex masculis progeniti
8 (2) sunt. Sed quia et aliud uitium fuerat sub obtentu differentiae introductum et alia iura exheredationis in postumis, alia in iam natis obseruabantur, cum necesse fuerat postumam inter ceteros exheredatam etiam legato honorari, filiam autem iam progenitam et sine datione, et hoc breuissimo incremento uerborum ad plenissimam definitionem deduximus sancientes eadem iura obtinere et in postumis exheredandis, siue masculini siue feminini sexus sint, quae in filiis et filiabus iam statuimus, ut etiam ipsi uel ipsae nominatim exheredentur, id est postumi uel postumae facta mentione. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXVIIII

℞ DE POSTVMIS HEREDIBVS INSTITVENDIS VEL EXHEREDANDIS VEL PRAETERITIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. BRITTIANO. Si post testamentum factum, quo postumorum suorum nullam mentionem testator fecit, filiam suscepit, intestato uita functus est, cum agnatione postumae cuius non meminit testamentum ruptum sit: ex rupto autem testamento nihil deberi neque peti posse explorati iuris est. D. ET PP. IIII K. IVL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. SOTERICHO. Uxoris [B 35, 8, 33] abortu testamentum mariti non solui, postumo uero praeterito, quamuis natus ilico decesserit, non restitui ruptum iuris euidentissimi est. S. XII K. MART. SIRMI CC. CONSS. a. 294

3 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Quod certatum est apud ueteres, nos [B 35, 8, 34] decidimus. cum igitur is qui in uentre portabatur praeteritus fuerat, qui, si ad lucem fuisset redactus, suus heres patri existeret, si non alius eum antecederet, et nascendo ruptum testamentum faciebat, si postumus in hunc quidem orbem deuolutus est, uoce autem non emissa ab hac luce subtractus est, dubitabatur, si is postumus ruptum facere
1 testamentum potest. Veteres animi turbati sunt, quid de paterno elogio statuendum sit. cumque Sabiniani existimabant, si uiuus natus est, etsi uocem non emisit, ruptum testamentum, apparet[1], quod, etsi mutus fuerat, hoc ipsum faciebat, eorum etiam nos laudamus sententiam et sancimus, si uiuus perfecte natus est, licet ilico postquam in terram cecidit uel in manibus obstetricis decessit, nihilo minus testamentum corrumpi, hoc tantummodo requirendo, si uiuus ad orbem totus processit ad nullum declinans monstrum uel prodigium. D. XV K. DEC. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

P (29 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] apparet *del.* (*Mommsen*)

1 parentum *M* 2 et mares (mare M^a)] mares *C* | in *om.* *C* | honerari *C* 3 exheredationis R^a 5 per *om.* C^a 6 hoc stare *RM* 7 et in neptibus *om.* *RM* 8 sed] sed et *RM* | alium R^aM 9 in iam natis] in *** iam R^a, ** na*tis M^a, in natis M^b | obseruabatur *R* 10 honerari C^bM^a, honerarii R^a 11 ad ... 12 postumis *om.* R^a 13 quae in] quem *R* 14 *s. a. Hal.* 17 uel] et *R* 18 exheredatis *R* | uel praet.] praet. *S*, *om.* *LR* 19 antonius *M* | a. *om.* *M* | urittianio *S*, brittacio *PLCR*, bizantio *M* | quod M^a | suorum] filiorum *C* 20 testor M^a | agnicione *PL* 22 *s. a. Hal.* *PL* | d. et *om.* *PL* | IIII] ui id. *PL* | IIII] iii *PL* 24 dioclicia *M* | aa. et cc. *om.* *M* | soterico *S* 25 abortum P^a, abortus P^b | uero *om.* P^a 26 *s. a. Hal.* *PL* | s. *om.* *PL* | cc. *om.* *PL* 27 imp. *om.* *S* | aa. *R* | iulio *R* | pp.] p. *M* 28 uentrem *C* 29 fuerit *RM* | ante eum accederet *M* 31 est] est et *C* 32 potest ... 33 testamentum *om.* R^a 32 quod R^bM^a 33 etsi] si *C* | ammisit *M* | ruptum] *C*, rupti M^a, rumpi R^bM^b 35 uiuus] unius R^a | perfectus M^a? | terra *C* 37 requirendum *M* | uiuius M^a | declinamus M^a 38 *s. a. Hal.*

4 IDEM A. IVLIANO PP. Quidam, cum testamentum faciebat, his uerbis usus [B 35, 8, 35] est: 'si filius uel filia intra decem mensuum spatium post mortem meam fuerint editi, here'des sunto', uel ita dixit: 'filius uel filia, qui intra decem menses proximos mortis meae 'nascentur, heredes sunto'. iurgium antiquis interpretatoribus legum exortum est, an
1 uideantur[1] non contineri testamento et hoc ruptum facere. Nobis itaque eorum sententias decidentibus, cum frequentissimas leges posuimus testatorum uoluntates adiuuantes, ex neutra huiusmodi uerborum positione ruptum fieri testamentum uidetur, sed siue uiuo testatore siue post mortem eius intra decem menses a morte testatoris numerandos filius uel filia fuerint progeniti, maneat testatoris uoluntas immutilata, ne poenam patiatur praeteritionis, qui suos filios non praeteriit. D. XII[2] K. DEC. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXX
℞ DE IVRE DELIBERANDI ET DE ADEVNDA VEL ADQVIRENDA HEREDITATE ℞

1 IMP. ANTONINVS A. TITIAE. Si a patre eman- [B 35, 14, 91 Anecdota ed. Zachariae p. 183] cipata eo defuncto bonorum possessionem non agnouisti, frustra uereris, ne hereditati paternae sis obligata, quod seruum eius nullo iure manumisisti resque et mancipia quaedam propter funeris impensas distraxisti. PP. K. IVL. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

2 [3]IMP. ALEXANDER A. FLORENTINO MILITI. Cum debitum [B 35, 14, 92 Anecdota l. c.] paternum te exsoluisse adlegas, pro portione hereditaria agnouisse te hereditatem defuncti non ambigitur. PP. VI[4] ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 IMP. GORDIANVS A. FLORENTINO MILITI. Si fratris tui filius [B 35, 14, 93 Anecdota l. c.] mortis tempore in patris sui fuit potestate, siue ex asse heres institutus est, etiam clausis tabulis heres potuit existere, siue ex parte, nihilo minus statim suus heres ei extitit nec eapropter, quod intra paucos dies mortis patris sui concessit in fatum, tu ad eiusdem
1 fratris tui potes accedere successionem. Quod si, cum sui iuris esset, ante aditam hereditatem decessit tuque fratri tuo legitimus heres extitisti seu intra tempora edicto praefinita bonorum possessionem agnouisti: quae facultatum sunt uel quae ab alio iniuria detinentur, praesidis diligentia tibi restituentur. PP. XV K. SEPT. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

4 IMP. DECIVS A. ATHENAIDI. Filio familias delata hereditate [B 35, 14, 94 Anecdota l. c.] si pater pro herede uoluntate filii gessit, sollemnitati iuris satisfactum uideri saepe rescriptum est. PP. X K. MART. DECIO A. ET GRATO CONSS. a. 250

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. PAVLO. Potuit pupillus [B 35, 14, 95 Anecdota l. c.] pro herede tutore auctore gerendo consequi successionem, sed ipsius actus et uoluntas

P (30 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] qui uiuo testatore nascuntur *ins.* (*similiter Contius*) [2] XV? [3] *iunge* 3, 28, 8 [4] VII 3, 28, 8

1 idem] impr. iustinianus *S* | iulio *R* | pp.] p. *M* 2 mensium *CM*[b] | aditi *R*[a] 3 dixit] dixit filius uel filia intra decem menses spatium post mortem meam fuerint editi heredes sunto *M*[a] | filius] si filius *CR* | qui *om. RM*[a] 4 nascentur] *dett.*, nascerentur *CRM* | heredes *om. M*[a] 5 eorum] nobis eorum *M*[a] | sententiam *RM* 6 testamentorum *M*[a] | ex *om. M*[a] 7 fuerit *M*[a] | uideri *R* | uuuo *M*[a] 10 filios *om. M*[a] | praeterierit *R*[a] | *s. a. Hal.* 13 delibandi *L* | et de] et *index huius tituli in Anecdotis ed. Zachariae p.* 183 | uel adquireda her. *R*, her. uel aquirenda *M* 15 antonius *M* | titisiae *S*, *om. R* | a *om. M*[a] 16 possessio *R*[a]*M*[a] | ueteris *R*[a] 17 oblagata *C*[a] | mamisisti *R*[a] 18 impensam *C* | *s. a. Hal.* 19 florentio *S* 21 ambiguitur *RM*[a] | *s. a. Hal.* 22 florentio *S* 23 fuerit *RM* | potestate] in p. *R* | clusis *RM*[a] 24 ei *om. R* 25 concesserit *** in *M* 26 tui *om. M*[a] | successionem] ad s. *R*[a] 27 legimus *RM*[a] | seu] sed *C* | intra] ultra *R*[a] 28 facultatium *C*[a]*R*[b]. facultatuum *R*[a] 29 *s. a. Hal.* 32 filie *R*[a] | iuri *R* 33 *s. a. Hal.* 34 ualentinus *R* 35 auctoritate *C*

fuit necessaria. nam si quid nesciente eo tutor egit, illi hereditatem non potuit adquirere. PP. XVI K. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 257

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. PHILIPPAE. Si [B 35, 14, 96 Anecdota l. c.] auia tua patrem tuum ex duabus unciis scripsit heredem, et sola animi destinatione pater tuus heres fieri poterat. igitur si testamento suo easdem uncias ad te pertinere decreuit, apud rectorem prouinciae duarum unciarum ius persequi poteris. PP. XVI K. AVG. SIRMI[1] IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

7 [2]IDEM AA. ET CC. EVSEBIO. Quoniam sororem tuam prius defunctam esse proponis, quam cognosceret, an a fratre sibi aliquid hereditatis fuisset relictum, mani- [Consultatio 6, 19] festum atque euidens[3] est, antequam[4] pro herede gereret uel bonorum possessionem admiserit[5], defunctam successionem eam non potuisse ad heredes suos transmittere. PP. K. MAI. THIRALLI AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. CLAVDIO. Licet in continenti sui heredes [B 35, 14, 97 Anecdota l. c.] se paternis non miscuerint bonis, tamen ignorantes delatam sibi esse hereditatem longi temporis praescriptione, quominus hanc recte uindicent, excludi non possunt. S. XVII K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. PLATONI. Si curatoris tui quondam testa- [B 35, 14, 98 Anecdota l. c.] mento iure facto uel ab intestato legitima delata successio est, hoc casu ei qui non repudiauit hereditatem eam licet adire. rector igitur aditus prouinciae, si hereditati necdum sunt obligati, eos an heredes sint interrogare debebit ac, si tempus ad deliberandum petierint, moderatum statuet. S. XVI K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. SABINAE. Si te bonis paternis maior [B 35, 14, 99 Anecdota p. 184] quinque et uiginti annis miscuisti, neque inopia patris te excusat neque uis fratris portionem tuam uel testamentum eripientis arcere *te* exactione creditorum, qui iure ciuili pro hereditaria te portione conueniunt, potest. S. XVI K. IAN. SIRMI CC.[6] CONSS. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. PHILVMENAE. Renitente te pater tuus, [B 35, 14, 100 Anecdota p. 185] in cuius fuisti potestate, neque spem delatae tibi legitimae quaerendae successionis[7] absumere neque hereditarios manumittendo seruos his praestare libertatem potuit. S. VI ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. ANTONIO. Puberem agnoscentem bonorum [B 35, 14, 101 Anecdota l. c.] possessionem, posteaquam ei fuit hereditas delata, pro herede gerere non ambigitur. S. III K. DEC. CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. ARCHEPOLIDI. Suum heredem omissa [B 35, 14, 102 Anecdota l. c.] bonorum possessione paternam successionem obtinere potuisse certi iuris est. S. III ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

14 IDEM AA. ET CC. FLAVIAE. Si sorori suae frater tuus [B 35, 14, 103 Anecdota l. c.] ciuili uel honorario successit iure, licet res ex eius descendentes bonis non probetur tenuisse, heres tamen effectus contra possidentes experiri potest. S. D. XVIIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

P (30, 8. 10. 11. 14) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *in loco errorem inesse monuit Mommsen* [2] *iunge* 2, 3, 21. 6, 53, 6 [3] manifesti atque euidentis iuris *Consult.* [4] cerneret uel *ins. Consult.* [5] peteret *Consult.* [6] AA. (= *a.* 293: *Mommsen*)? [7] successionis quaerendae?

---

1 quaerere *RM*^{a} 2 *s. a. Hal.* 3 aa.] aa. et cc. *R* 4 ex] et *R*^{a} | et] *C*^{a}, et ex *C*^{b}*RM*^{a}, ex *M*^{b} | destinationem *R*^{a} 6 prouintia *M*^{a} | poterit *R* | *s. a. Hal.* 8 aa.] a. *R* 11 defuncta *dett. Cons.* 12 *s. a. Hal. cum locis iungendis: in Consult. est* pp. x k. mart. isdem aa. conss. | thirallo 2, 3, 21, trallis 6, 53, 6 13 idem] impp. dioc. et max. *PL* | et cc. *om. PL* 14 miscuerunt *M* | esse *om. LR* 15 hac *P*^{a} | *s. a. Hal. PL* | s. XVII] uiiii *PL* 17 tui *om. C*^{a} 18 successio est] successione (successio *C*^{a} *uel C*^{b}) et *C* 19 liceat *M* | igitur *om. R*^{a}*M*^{a} 20 sint] sunt *M* | petierunt *R* 21 *s. a. Hal.* 22 et cc. *om. M* | sabino *PL* 24 sarcire *C*^{a} | te] de *libri* 25 *s. a. Hal.* 26 te *om. M*^{a} 27 potestate fuisti *RM* 28 adsumere *C*^{a}, assumere *M*^{b}, absumere repudiando *R*^{a}*R*^{c}, repudiando *in modum glossae addidit C*^{b} | *s. a. Hal. PL* | s. VI] d. uii *PL* 29 cc. conss.] cc. *PL* 30 et cc. *om. M* 31 *s. a. Hal.* 33 archipolidi *S* | suum] seruum *R*^{a} 34 *s. a. Hal.* 36 si *om. C*^{a} 37 honerario *R* | ex *om. C*^{a} | prohibentur *M*^{a} 38 *s. a. Hal. PL* | s. d. XVIIII] s. XII *Hal.* 39 nic. cc.] nice. *PL*

15 [1]Imp. Constantivs A. ad Leontivm comitem Orientis. [Th. 8, 18, 5 B 35, 14, 104 Aneodota l. c.] Non est dubium, si, priusquam filius iussu patris adierit hereditatem, propriae potestatis effectus est, arbitrio suo eundem hanc sibi potuisse quaerere. D. viii id. April. Limenio et Catvlino conss. a. 349

16 [2]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Ennodio[3]. [Th. 12, 1, 149 B 35, 14, 105] Nec emere nec donatum adsequi nec damnosam quisque hereditatem adire compellitur. D. vii k. Ian. Olybrio et Probino conss. a. 395

17 [4]Idem AA. et Theodosivs A. Anthemio pp. [Th. 8, 18, 8, 1] Cretionum scrupulosam sollemnitatem hac lege penitus amputari[5] decernimus. D. xvi k. April. Constantinopoli Honorio vii et Theodosio ii AA. conss. a. 407

18 [6]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad senatvm. [B 35, 14, 106] Si infanti, id est minori septem annis, in potestate patris uel aui uel proaui constituto uel constitutae hereditas sit derelicta uel ab intestato delata a matre uel linea ex qua mater descendit uel aliis quibuscumque personis, licebit parentibus eius sub quorum potestate est adire
1 eius nomine hereditatem uel bonorum possessionem petere. Sed si hoc parens neglexerit et in memorata aetate infans decesserit, tunc parentem quidem superstitem omnia ex quacumque successione ad eundem infantem deuoluta iure patrio quasi iam infanti quaesita
2 capere. Parente uero non subsistente, si quidem post eius obitum tutor infanti sit uel datus fuerit, posse eum etiam adhuc infante pupillo constituto nomine eius adire hereditatem siue uiuo parente siue post mortem eius ad eum deuolutam uel bonorum possessio-
3 nem petere et eo modo eidem infanti hereditatem quaerere. Sin uero uel non sit tutor uel, cum sit, ea facere neglexerit, tunc eodem infante in ea aetate defuncto omnes hereditates ad eum deuolutas et non agnitas ita intellegi, quasi ab initio non essent ad eum delatae, et eo modo ad illas personas perueniant, quae uocabantur, si minime hereditas infanti fuisset delata. ea uero, quae de infante in potestate parentium constituto statui-
4 mus, locum habebunt et si quacumque causa sui iuris idem infans inueniatur. Sin autem septem annos aetatis pupillus excesserit et priore parente mortuo in pupillari aetate fati munus impleuerit, ea obtinere praecipimus, quae ueteribus legibus continentur, nulla dubietate relicta, quin pupillus post impletos septem annos suae aetatis ipse adire hereditatem uel possessionem bonorum petere consentiente parente, si sub eius potestate sit, uel cum tutoris auctoritate, si sui iuris sit, poterit uel, si non habeat tutorem, adire praetorem et eius decreto hoc ius consequi. D. viii id. Nov. Ravennae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. a. 426

19 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. [B 35. 14. 107] Cum antiquioribus legibus et praecipue in quaestionibus Iulii Pauli inuenimus filios familias paternam hereditatem deliberantes posse et in suam posteritatem hanc transmittere, et aliis quibusdam adiectis, quae in huiusmodi persona praecipua sunt: eam deliberationem et in omnes successores siue
1 cognatos siue extraneos duximus esse protelandam. Ideoque sancimus: si quis uel ex testamento uel ab intestato uocatus deliberationem meruerit uel hoc quidem non fecerit,

P (30, 16. 18) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 6, 14, 3 [2] *iunge Th.* 11, 1, 24. 13, 5, 25 [3] suo salutem *addit Th.* [4] *iunge* 12, 57, 10 [5] emendari penitus amputarique *Th.* [6] *iunge* 6, 55, 11 *et quae ibi laudantur*

1 constantinus *SM*, constant. *R* | comes *R* 2 orientis] ordinarium *S* 3 est] sit *C* | eandem *R*, *om. C* | *s. a. Th. Hal.* | viii id.] xvii kal. *Hal.* 5 imp. *L* | aa. *om. M* | eunodio *M*, ennoio *Th.* 6 adire *om.* R^a | *s. a. Th. Hal. PL* | vii] vi *Hal.* 7 olybrio ... conss. *om. PL* 8 idem aa. et th. a. (aa. *R*)] *C*R^a, impr. theod. a. *S*, idem aa. *M* | arthemio p. *M* | creationum *C* 9 *s. a. Th. Hal.* | xvi] v *Hal.* 10 ii *om. Hal.* 11 aa. et ual. ad *P* | ualentinus *RM* 12 minoris M^a 14 quibuscumcumque *M* 17 patrie L^a 21 eo modo] .o M^a | eandem *R* | uel non] non *C* 22 eadem inf. R^a 23 initio] in..et *RM* | esse *R* 24 delata *R*, del.ta M^a | perueniat (—atur R^a?) RM^a | minus *PL* 27 pupillis P^a | et] ex R^a 28 munus] munus is *PL* | continetur *L* 29 qui in M^a | adhiret R^a 31 iuris (uris P^a) sui *PL* | habet *PL* 32 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | viii] *loci iungendi*, uii *PL*, vi *Hal.* | xii et] xi et *L* 33 ual. ... conss. *om. PL* 34 imp. *om. S* | iustinus *M* | a. *om. R* | pp.] p. *M* 36 hanc] hoc C^a | quibusquam M^a 37 in hui.] hui. M^a 38 diximus M^a | si quis] quibus M^a 39 meruit *R*

non tamen successioni renuntiauerit, ut ex hac causa deliberare uideatur, sed nec aliquid
gesserit, quod aditionem uel pro herede gestionem inducit, praedictum arbitrium in succes-
sionem suam transmittat, ita tamen, ut unius anni spatiis eadem transmissio fuerit con-
2 clusa. Et si quidem is, qui sciens hereditatem sibi esse uel ab intestato uel ex testamento
delatam deliberatione minime petita[1] intra annale tempus decesserit, hoc ius ad suam suc-
3 cessionem intra annale tempus extendat. Si enim ipse, postquam testamentum fuerit
insinuatum, uel ab intestato uel ex testamento uel aliter ei cognitum sit heredem eum[2]
uocatum fuisse, annali tempore translapso nihil fecerit, ex quo uel adeundam uel renun-
tiandam hereditatem manifestauerit, is cum successione sua ab huiusmodi beneficio exclu-
4 datur. Sin autem instante annali tempore decesserit, reliquum tempus pro adeunda here-
ditate suis successoribus sine aliqua dubietate relinquat, quo completo nec heredibus eius
alius regressus in hereditatem habendam seruabitur. RECITATA SEPTIMO IN NOVO CON-
SISTORIO PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529
20 IDEM A. IOHANNI PP. Quidam elogio condito heredem scripsit in certas | B 35, 14, 108 |
uncias et post certa uerba testamenti eundem in alias uncias uel tantas uel quantascum-
que et tertio uel in aliam partem hereditatis uel quendam unciarum modum, ille autem
unam institutionem uel duas admittens unam uel duas uel quantascumque respuendas esse
1 censuit: quaerebatur apud ueteres, si hoc ei facere permittitur. Similique modo dubita-
batur, si impuberem quis filium suum heredem ex parte instituit et quendam extraneum
in aliam partem, quem pupillariter substituit, et postquam testator decessit, pupillus qui-
dem patri heres extitit, extraneus autem hereditatem adiit, et postea adhuc in prima aetate
pupillus constitutus ab hac luce subtractus est et pupillaris substitutio locum sibi uindi-
cauit: cumque substitutus eandem partem admittere noluit, quaesitum est, si potest iam
2 heres ex principali testamento factus pupillarem substitutionem repudiare. Vtramque igi-
tur dubitationem simul decidendam esse censemus: placuit etenim nobis siue in institu-
tionibus siue in pupillari substitutione, ut uel omnia admittantur uel omnia repudientur
et necessitas imponatur heredi particulari facto uel aliam aut alias partes hereditatis
admittere uel etiam substitutionem pupillarem. D. PRID. K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST
CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
21 IDEM A. IOHANNI PP. Cum aliquis scripsit heredem eum, qui de sua con- | B 35, 14, 109 |
dicione ei qui dominium eius uindicabat in iudicio aduersabatur, is autem qui dominum
sese dicebat adire eum hereditatem imperabat, ut adquisitio hereditatis per eum celebretur,
indignatus est quasi domino ei parere. dubitatio ueteribus exorta est, si qua poena ei
1 imponitur huiusmodi insolentiae. Veteres in multas retrahuntur sententias, sed nos eorum
2 discordiam sic esse decidendam censemus, ut distinctio subtilis causae imponatur. Et si
quidem ita scripta est institutio: 'illum seruum illius heredem instituo', quia apertissimum
est intuitu domini esse institutionem conscriptam, necesse est omnimodo per competen-
tem iudicem eum compelli adire quidem hereditatem et eam adquirere, nulli autem ex post-
facto subici grauamini, si liber pronuntietur, sed omne siue lucrum siue damnum ad eum
redundare qui in seruitutem eum trahebat et denegari ei et aduersus eum omnes heredi-

CRM

---

[1] deliberationem minime petiit (*u. i.*)? [2] eum *del.* (*Hal.*)

---

2 gessit *R* | gessionem *CRM*^{a} 3 ut] ut si *C* 5 del. m. petita] deliberationem petita *R*^{a}, deliberacionem m*tita *M*^{a} | animale *M*^{a} | decesserit ... 6 tempus *om.* *R*^{a} 6 annalem *C*^{a} | tempus] t. decesserit *M*^{a} | testamentum] mentum *M*^{a} 7 ab int.] ad in testamento *M*^{a} | uel ex testamento *om.* *M*^{b}: *fortasse uerba* ab int. uel ex test. *collocanda sunt post* sit 8 annali ... renuntiandam *om.* *R*^{a} 10 abeunda *R*^{a} 12 *s. a. Hal.* *RM* 13 d. ... cons. *om.* *RM* 14 idem] impr. iustinianus *S* | pp.] p. *M* 15 et *om.* *R* 16 in *om.* *C*^{a}*RM*^{a} 18 que *om.* *R*^{a} 19 impubererem *R* | ex] in *R*, * *uel* ** *M*^{a} | patre *M*^{a} 22 constitus *M*^{a} | est *om.* *CR*^{a}*M*^{a} 25 decidenda *R*^{a}*M*^{a} | in inst.] inst. *M*^{a} 26 substitutioni *R*^{a} | ut] uel *R*^{a} | repudiantur *R* 27 aut] uel *C* 28 *s. a. Hal.* 30 idem] iust. *S* | heredes *R*^{a} 31 in] qui in *R*^{a} | dominium *R*^{a} 32 sese] esse *R* | eum her.] her. *R* 33 dominio *M*^{a} 34 sencias *M*^{a} 35 et] ut *RM* 36 ita ... instituo] instituto *M*^{a} 39 grauamen *R*^{a} | omnem *RM*^{a} 40 seruitute *CM*^{a}? | detrahebat *RM* | ei et] *R*, ** *M*^{a}, ei *M*^{b}, *om.* *C*

3 tarias actiones, nullo ex hoc ei praeiudicio generando. Sin autem quasi liber institutus
est nulla domini uel serui mentione in institutione habita, tunc nullo compelli modo eum
adire hereditatem nec denegari ei liberale iudicium, sed et hereditatem per suum ius
decurrere et liberale iudicium suam expectare sententiam siue agente eo siue pulsato, ut,
si quidem seruus pronuntietur, tunc domino suo hereditatem adquirat, sin autem liber,
eam adipiscatur, si adire maluerit. D. II K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM
LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

22 IDEM A. AD SENATVM. Scimus iam duas esse promulgatas a nostra [B 35, 14, 110]
clementia constitutiones, unam quidem de his, qui deliberandum pro hereditate sibi delata
existimauerunt[1], aliam autem de improuisis debitis et incerto exitu per diuersas species
eis imposito[2]. sed etiam ueterem constitutionem non ignoramus, quam diuus Gordianus
ad Platonem scripsit de militibus, qui per ignorantiam hereditatem adierint, quatenus pro
his tantummodo rebus conueniantur, quas in hereditate defuncti inuenerint, ipsorum autem
bona a creditoribus hereditariis non inquietentur: cuius sensus ad unam praefatarum con-
stitutionum a nobis redactus est. arma etenim magis quam iura scire milites sacratissi-
1 mus legislator existimauit. Ex omnibus itaque istis unam legem colligere nobis apparuit
esse humanum et non solum milites adiuuare huiusmodi beneficio, sed etiam ad omnes
hoc extendere, non tantum si improuisum emerserit debitum, sed etiam si onerosam quis
inueniat esse quam adierit hereditatem. ita enim nec satis necessarium deliberationis erit
auxilium, nisi hominibus formidolosis, qui et ea timent, quae nulla digna sunt suspicione.
1a Cum igitur hereditas ad quendam siue ex testamento siue ab intestato fuerit delata, siue
ex asse siue ex parte, si quidem recta uia adire maluerit hereditatem et spe certissima hoc
fecerit uel sese immiscuerit, ut non postea eam repudiet, nullo indiget inuentario, cum
1b omnibus creditoribus suppositus est, utpote hereditate ei ex sua uoluntate infixa. Simi-
lique modo, si non titubante animo respuendam uel abstinendam esse crediderit heredi-
tatem, ei apertissime intra trium mensuum spatium, ex quo ei cognitum fuerit scriptum se
esse uel uocatum heredem, renuntiet nullo nec inuentario faciendo nec alio circuitu
2 expectando, et sit alienus huiusmodi hereditate, siue onerosa siue lucrosa sit. Sin autem
dubius est, utrumne admittenda sit nec ne defuncti hereditas, non putet sibi esse necessa-
riam deliberationem, sed adeat hereditatem uel sese immisceat, omni tamen modo inuen-
tarium ab ipso conficiatur, ut intra triginta dies post apertas tabulas uel postquam nota
ei fuerit apertura tabularum uel delatam sibi ab intestato hereditatem cognouerit numeran-
dos exordium capiat inuentarium super his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat.
2a Et hoc inuentarium intra alios sexaginta dies modis omnibus impleatur sub praesentia
2b tabulariorum ceterorumque, qui ad huiusmodi confectionem necessarii sunt. Subscrip-
tionem tamen supponere heredem necesse est, significantem et quantitatem rerum et quod
nulla malignitate circa eas ab eo facta uel facienda res apud eum remanent, uel si ignarus
sit litterarum uel scribere praepeditur, speciali tabulario ad hoc solum adhibendo, ut pro
eo litteras supponat, uenerabili signo antea manu heredis praeposito, testibus uidelicet
adsumendis, qui heredem cognoscunt et iubenti ei tabularium pro se subscribere inter-
3 fuerint. Sin autem locis, in quibus res hereditariae uel maxima pars earum posita est,

CRM

[1] *c.* 19 *h. t.* [2] *non extat: cf. Zachariae Geschichte des griechisch-röm. Rechts p.* 164

2 in *om.* M^a | eum *om.* *R* 3 denegare RM^a 4 decurre M^a? | et lib. iud. *om.* CR^a | suum M^a | agenti C^a 5 liber eam] liberam R^a 6 adispiciatur M^a | *s. a. Hal.* 8 idem] impr. iustinianus *S* | scimus] sc. autem *M* 9 quidem *om.* *C* | delatam R^a 11 impositis C^a? | diuius M^a 12 ad] et R^a 13 quas] quatenus M^a | inuenerunt *R* 14 praefatorum M^a 15 sacrat.] s. miles M^a 18 proinuisum R^a 20 nullam magna R^a 23 eam *om.* R^a | repudiaret *R* | cum omn. cred. *om.* R^a 24 suspositus *R* | infixi R^a, infuxa *uel* inflixa M^a 26 ei apert.] apert. *C* | mensium *CM* | spatia *R*, διαστήματος *B* 27 interuentario *R* | incircuitu RM^a? 28 honorosa M^a 29 putet] potest R^a 31 triginta] xx R^a | ei nota *M* 32 hereditatem *om.* M^a 33 defuctus M^a 35 tabularum horum cet. R^a 36 necessarium *RM* 37 remanet CRM^a, μένουσιν *B* 39 uenerabi M^a | ante. *C* 40 interfuerit M^a 41 locis] a l. RM^a

heredes abesse contigerit, tunc eis unius anni spatium a morte testatoris numerandum
damus ad huiusmodi inuentarii consummationem: sufficit enim praefatum tempus, etsi
longissimo spatio distant, tamen dare eis facultatem inuentarii conscribendi uel per se
4 uel per instructos procuratores in locis ubi res positae sunt mittendos. Et si praefatam
obseruationem inuentarii faciendi solidauerint, et hereditatem sine periculo habeant et
legis Falcidiae aduersus legatarios utantur beneficio, ut in tantum hereditariis creditoribus
4a teneantur, in quantum res substantiae ad eos deuolutae ualeant. Et eis satisfaciant, qui
primi ueniant creditores, et, si nihil reliquum est, posteriores uenientes repellantur et nihil
ex sua substantia penitus heredes amittant, ne, dum lucrum facere sperant, in damnum
incidant. sed si legatarii interea uenerint, et eis satisfaciant ex hereditate defuncti uel ex
5 ipsis rebus uel ex earum forsitan uenditione. Sin uero creditores, qui et post emensum
patrimonium necdum completi sunt, superueniant, neque ipsum heredem inquietare con-
cedantur neque eos qui ab eo comparauerunt res, quarum pretia in legata uel fideicom-
missa uel alios creditores processerunt: licentia creditoribus non deneganda aduersus lega-
tarios uenire · et uel hypothecis uel indebiti condictione uti et haec quae acceperint
recuperare, cum satis absurdum est creditoribus quidem suum ius persequentibus legitimum
auxilium denegari, legatariis uero, qui pro lucro certant, suas partes legem accommodare.
6 Sin uero heredes res hereditarias creditoribus hereditariis pro debito dederint in solutum
uel per dationem pecuniarum satis eis fecerint, liceat aliis creditoribus, qui ex anterioribus
ueniunt hypothecis, aduersus eos uenire et a posterioribus creditoribus secundum leges
eas abstrahere uel per hypothecariam actionem uel per condictionem ex lege, nisi uolue-
7 rint debitum eis offerre. Contra ipsum tamen heredem, secundum quod saepius dictum
8 est, qui quantitatem rerum hereditariarum expenderit, nulla actio extendatur. Sed nec aduer-
sus emptores rerum hereditariarum, quas ipse uendidit pro soluendis debitis uel legatis,
uenire alii concedatur, cum satis anterioribus creditoribus a nobis prouisum est uel ad
9 posteriores creditores uel ad legatarios peruenientibus et suum ius persequentibus. In
computatione autem patrimonii damus ei excipere et retinere, quidquid in funus expendit
uel in testamenti insinuationem uel inuentarii confectionem uel in alias necessarias
causas hereditatis approbauerit sese persoluisse. sin uero et ipse aliquas contra defunctum
habebat actiones, non eae confundantur, sed similem aliis creditoribus per omnia habeat
10 fortunam, temporum tamen praerogatiua inter creditores seruanda. Licentia danda credi-
toribus seu legatariis uel fideicommissariis, si maiorem putauerint esse substantiam a
defuncto derelictam, quam heres in inuentario scripsit, quibus uoluerint legitimis modis
quod superfluum est approbare, uel per tormenta forsitan seruorum hereditariorum secun-
dum anteriorem nostram legem, quae de quaestione seruorum loquitur[1], uel per sacramen-
tum illius, si aliae probationes defecerint, ut undique ueritate exquisita neque lucrum

CRM

---

[1] 2, 58, 1

---

1 contignerit M^a | numerandum *om.* M^a 2 ad] ab R^a 3 longissimis spatiis *C* | stant R^a 4 curatores M^a | res] re R^a 5 et hereditatem *om.* M^a 6 ut] et *R*, ** M^a | hereditatis *RM* 7 satisfaciat *R* 8 repellatur M^a 10 interuenerint R^a, interea uene**** M^a | satisfaciat M^a 11 eorum CM^a 12 nectum C^a, necdum si R^aM^a? 13 pretia] praecipua R^a 14 licentia] lic. a R^a | diemneganda R^a 17 uero] ueo M^a? | legi***commodare C^a, leges accommodare C^b, leg** accommodare M^a 18 uero] autem *R* | solidum CR^aM^a *et ita legit* τὸ κατὰ πόδας *in tractatu de creditis* (*Heidelb. Jahrb.* 34 *p.* 551 *et B uol.* 5 *p.* 918) εἰς ὁλόκληρον 19 eis fecerint] effecerint *R*, αὐτοῖς ποιήσωσιν τὸ κ.π. | liceat] liceat eis liceat M^a | qui ex ant. uen. hyp.] hyp. uen. R^a: qui *et* ueniunt *om.* τὸ κ.π.: ἐξέστω τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς ἐκ προγενεστέρων ὑποθηκῶν κατὰ τούτων τῶν πραγμάτων ἐλθεῖν 20 legem C^a, τοὺς νόμους τὸ κ.π. 21 nisi] enim R^a 22 sepis R^a 23 hereditarium R^aM^a? | expenderit ... 24 hereditariarum *bis* C^aM^a 24 hereditarium R^aM^a | uendit *R*, uendi*** C^a, uendidit debito (*emend.* debitor) M^a 25 alicui *R* | concedantur *M* 26 ad leg.] leg. *R*, in ad leg. M^a 27 ei *om.* M^a 28 insinuatione *CR* | confectione CR^b | in *om.* *R* 29 adprobauerint M^a | sese] se *M* | persoluisset *R* 30 habeat M^a | hae *M* | habe*at R^a, habeant M^a 33 inuentario heres (*om.* in) *R*, in *om.* C^aM^a | legitimis *om.* R^a 34 uel *om.* M^a 36 illis R^a | ut] et *R* | inquisita *R*

neque damnum aliquod heres ex huiusmodi sentiat hereditate: illo uidelicet obseruando,
ut, si ex hereditate aliquid heredes subripuerint uel celauerint uel amouendum curauerint,
postquam fuerint conuicti, in duplum hoc restituere uel hereditatis quantitati computare
11 compellantur. Donec tamen inuentarium conscribitur, uel si res praesto sint, intra tres
menses, uel si afuerint, intra annale spatium secundum anteriorem distinctionem, nulla
erit licentia neque creditoribus neque legatariis uel fideicommissariis eos inquietare uel ad
iudicium uocare uel res hereditarias quasi ex hypothecarum auctoritate uindicare, sed sit
hoc spatium ipso iure pro deliberatione heredibus concessum, nullo scilicet ex hoc inter-
uallo creditoribus hereditariis circa temporalem praescriptionem praeiudicio generando.
12 Sin uero, postquam adierint uel sese immiscuerint, praesentes uel absentes inuentarium
facere distulerint, et datum iam a nobis tempus ad inuentarii confectionem effluxerit, tunc
ex eo ipso, quod inuentarium secundum formam praesentis constitutionis non fecerunt, et
heredes esse omnimodo intellegantur et debitis hereditariis in solidum teneantur nec legis
13 nostrae beneficio perfruantur, quam contemnendam esse censuerunt. Et haec quidem de
his sancimus, qui deliberationem nullam petendam curauerint, quam putamus quidem peni-
tus post hanc legem esse superuacuam et debere ei derogari: cum enim liceat et adire
hereditatem et sine damno ab ea discedere ex praesentis legis auctoritate, quis locus delibe-
13*a* rationi relinquitur? Sed quia quidam uel uana formidine uel callida machinatione pro
deliberando nobis supplicandum esse necessarium existimant, quatenus eis liceat annale
tempus tergiuersari et hereditatem inspicere et alias contra eam machinationes excogitare
et eandem deliberationem flebilibus adsertionibus repetita prece saepius accipere: ne quis
nos putauerit antiquitatis penitus esse contemptores, indulgemus quidem eis petere delibe-
rationem uel a nobis uel a nostris iudicibus, non tamen amplius ab imperiali quidem cul-
mine uno anno, a nostris uero iudicibus nouem mensibus, ut neque ex imperiali largitate
aliud tempus eis indulgeatur, sed et, si fuerit datum, pro nihilo habeatur: semel enim et
14 non saepius eam peti concedimus. Sin autem hoc aliquis fecerit et inuentarium con-
scripserit (necesse enim est omnimodo deliberantes inuentarium cum omni subtilitate facere),
non liceat ei post tempus praestitu*tu*m, si non recusauerit hereditatem, sed adire maluerit,
nostrae legis uti beneficio, sed in solidum secundum antiqua iura omnibus creditoribus
14*a* teneatur. Cum enim gemini tramites inuenti sunt, unus quidem ex anterioribus, qui delibe-
rationem dederunt, alter autem rudis et nouus a nostro numine repertus, per quem et
adeuntes sine damno conseruantur, electionem ei damus uel nostram constitutionem eligere
et beneficium eius sentire uel, si eam aspernandam existimauerit et ad deliberationis auxi-
lium conuolauerit, eius effectum habere: et si non intra datum tempus recusauerit heredi-
tatem, omnibus in solidum debitis hereditariis teneatur et non secundum modum patri-
monii, sed etsi exiguus sit census hereditatis, tamen quasi heredem eum in totum obligari,
14*b* et sibi imputet, qui pro nouo beneficio uetus elegit grauamen. Et ideo et in ipsam delibe-
rationis dationem et diuinum rescriptum super hoc promulgandum hoc adici uolumus, ut
sciant omnes, quod omnimodo post petitam deliberationem, si adierint uel pro herede
gesserint uel non recusauerint hereditatem, omnibus in solidum hereditariis oneribus
14*c* teneantur. Si quis autem temerario proposito deliberatio- [Πέρα 16, 18 (= B uol. 5 p. 918)]
nem quidem petierit, inuentarium autem minime conscripserit et uel adierit hereditatem

CRM

1 aliquid R^a, *inc.* M^a 2 admouendum *CR*, ammouendum *M* 3 postquam] quam M^a | conuincti M^a | quantitatem *R* 5 abfuerint $C^b RM^b$, a..fuerint M^a | annalem C^a 6 erit] ei CM^a? 7 res *om.* M^a | ex *om.* *R* 10 sese] se *M* 11 conuentionem *C*, conuectionem M^a? 13 omnimo *M* 14 censerunt R^a, consuerunt M^a 15 his] eis *C* | sancximus *C* 16 enim *om.* M^a 17 deliberationis *RM* 18 callidita M^a 18 esse nec.] *CM*, nec. nobis R^a, nec. nobis esse R^b | ei *R* 20 uersari tergi C^a | eam] eas R^a 21 fidelibus R^a | sepis R^a 23 amplis R^a 24 anno *om.* M^a 26 sepis R^a | aliquid M^a 27 necesse enim est] nec enim esse R^a | deliberantis M^a, deliberantem M^b 28 praestitum *CRM* 30 teneantur M^a 31 dederit $R^a M^b$ | alter autem] alte *M*? | nomine CRM^a | et *om.* M^a 33 aspernendam RM^b | existimauerint *M* 34 conuolauerint *M* | affectum *RM* | recusauerint *M* 35 teneantur *M* 36 etsi] si R^a | eum] eos M^a | toto *R* 37 eligit *C* | in *om.* *M* 38 d..ationem R^a, ..dacionem M^a 39 uel *om.* R^a 41 quis] quae *R* 42 et *om.* *R*

uel minime eam repudiauerit, non solum creditoribus in solidum teneatur, sed etiam legis
14*d* Falcidiae beneficio minime utatur. Quod si post deliberandum recusauerit inuentario minime conscripto, tunc res hereditatis creditoribus uel his qui ad hereditatem uocantur legibus reddere compelletur, quantitate earum sacramento res accipientium mani- [(Πεῖρα)]
15 festanda, cum taxatione tamen ab iudice statuenda. Notissimum autem est ex hac constitutione, quae omnes casus continet, nostris constitutionibus iam pro eisdem capitulis promulgatis esse derogatum, quarum alteri et Gordianae constitutionis sensus continebatur.
16 Cum enim ampliore tractatu habito melior exitus inuentus est et tribus constitutionibus in unum congregatis unus apparet et in milites et in alios omnes iuris probabilis articulus, quapropter ex anterioribus inquietari nostro subiectos imperio patimur? scilicet ut milites, etsi propter simplicitatem praesentis legis subtilitatem non obseruauerint, in tantum tamen teneantur, quantum in hereditat*e* inuenerint. quam, patres conscripti, in huiusmodi casibus in posterum obtinere sancimus. D. V K. DEC. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXXI

℞ DE REPVDIANDA VEL ABSTINENDA HEREDITATE ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MVCIANO. Si paterna hereditate *te* abstinuisse con- [B 35, 14, 111] stiterit et non ut heredem in domo, sed ut inquilinum uel custodem uel ex alia iusta ratione habitasse liquido fuerit probatum, ex persona patris conueniri te procurator meus prohibebit. PP. ID. Iul. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

2 IDEM A. SEVERO. Si paterna hereditate abstinuisti, non ideo, quod a cre- [B 35, 14, 112] ditoribus fundos comparasti, si modo id bona fide fecisti, a posterioribus, qui sub isdem obligationibus pecuniam patri crediderint, iure conueniris. PP. V K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

3 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. THEODOTIANO. Suus [B 35, 14, 113] heres exceptione pacti[2], qui testamentum iniustum adseuerans postea nihil se de paterna successione petiturum non ex causa donationis, sed transigendi animo in iure professus est, cum respuere quaesitam nequiret hereditatem et transactio nullo dato uel [2, 4, 38] retento seu promisso minime procedat, submoueri non potest. SINE DIE CC. [(2, 4, 38)] CONSS.[3] a. 294

4 IDEM AA. ET CC. MODESTINO MILITI. Sicut maior quinque et uiginti [B 35, 14, 114] annis, antequam adeat, delatam repudians successionem post quaerere non potest, ita

P (31 ℞ 1. 2. 4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 6, 4. 6, 19, 1 [2] exceptione pacti *del.* (*Mommsen*) [3] S. VIII k. Ian. Nicomediae CC. conss. *l. gem.*

---

1 eam *om. R* | creditoribus] τοῖς δανειστεῖς καὶ λεγαταρίοις εἰς ὁλόκληρον κατεχέσθω *Πεῖρα* (κ.π.) | solido M^a 3 res *om.* M^a 4 compellitur M^a | eorum $C^a R^a M^b$ 6 omnis R^a | nostris] a n. R^a | hisdem capitulis *R*, eodem capitulo *C* 7 altera $C^a M^a$ 8 tractu M^a 9 omnis *R* | articulis *R* 10 patimur] M^a, non p. CRM^b 11 obseruauerit M^a 12 quantum] in qu. *R* | hereditatem *CRM* 13 abstinere *R* | *s. a. Hal.* | *Dictatum de consiliariis* (*Haenel, Iuliani Epitome p.* 200) *ad c.* 22 *his uerbis remittit:* lege ... constit. de inuentario sub tit. de iure deliberandi ultimam latinam ad senatum: *unde collegerunt uiri docti in fine tituli adfuisse Graecam uel Graecas constitutiones. quod iam refutant B, in quibus secundum Tipucitum c.* 22 *continuo sequuntur indices tituli sequentis. ille autem iuris consultus Latinam eam esse non ob aliam causam praedicauit, nisi quod simul Graecas complures citauit* 16 hereditate uel abstinenda *R* 17 antonius *M* | monano *M* | te abst.] $R^b M^b$, abst. $PL^a R^a M^a$, abst. te $L^b C$ 18 herede *R* 19 conuenire *L* 20 prohibet *R*, prohib.. M^a | *s. a. Hal. PL* | id.] iii k. *PL* 21 idem] impr. idem *S*, imp. antonius *M* | aa. $P^a L$ | sauino *R* (*ex u.* 20), mutiano *M* (*ex u.* 17) | hereditate] h. te *C* 23 conuenires M^a | *s. a. Hal. PL* | pp.] s. pp. *Hal.* | v] iii *PL* | laeto ... 24 conss.] leton. *PL* 24 cereali *Hal.* 25 et cc. *om. RM* | theodatiano *S*, theodosiano *M* 28 nulla data M^a 29 seu] siue *R* | non] minime *R* | *s. a. Hal.* 31 idem] impp. dioc. et max. *PLM* | et cc. *om. RM* | deestino *M* | militi *om. SCR* 32 repudiet *R*

quaesitam renuntiando nihil agit, sed ius quod habuit retinet nec, quod confessos pro
iudicatis haberi placuit, ad uocem repudiantis hereditatem, sed ad certam quantitatem
deberi confitentem pertinet. S. V K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

5 [1]IDEM AA. ET CC. CLAVDIANAE. Pupillorum repudiatio delatae heredi- | B 35, 14, 115
tatis sine tutore auctore facta nihil eis nocet. S. PRID. K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

6 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Si quis suus recusauerit paternam here- | B 35, 14, 116
ditatem, deinde maluerit eam adire, cum fuerat indistincte ei permissum, donec res paternae
in eodem statu manent, hoc facere et post multum tempus licebat ei ad eandem heredi-
tatem redire, hoc corrigentes sancimus, si quidem res iam uenumdatae sint, ut nullus
1 aditus ei ad hereditatem reseruetur: quod et antiquitas obseruabat. Sin autem res alie-
natae non sint, si quidem maior annis constitutus est et tempora restitutionis nulla ei
2 supersint, intra trium annorum spatium tantummodo huiusmodi ei detur licentia. Sin
autem uel minor est uel in utili tempore constitutus, tunc post completum quadriennium,
quod spatium pro utili anno qui restitutionibus dabatur praestitum est, aliud triennium ei
indulgeri, intra quod potest rebus in suo statu manentibus adire hereditatem et suam
3 abdicationem reuocare. Quo tempore transacto nullus aditus penitus ad paternam heredi-
tatem ei reseruetur, nisi forte adhuc in minore aetate eo constituto res uenditae sunt.
tunc etenim per in integrum restitutionem non denegatur ei adire hereditatem et res
recuperare et creditoribus paternis satisfacere. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST
CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

XXXII

QVEMADMODVM APERIANTVR TESTAMENTA ET INSPICIANTVR ET DESCRIBANTVR

1 IMP. ALEXANDER A. PROCVLAE. Vt testamentum, quod dicis factum, pro- | B 35, 6, 12
feratur et publice recitetur, competens iudex iubebit. PP. II K. APRIL. MAXIMO II ET
AELIANO CONSS. a. 223

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ALEXANDRO. Testamenti tabulas | B 35, 6, 13
ad hoc tibi a patre datas, ut in patri*a* proferantur, adfirmans potes illic proferre, ut
secundum leges moresque locorum insinuentur, ita scilicet, ut testibus non praesentibus
adire prius uel pro tribunali uel per libellum rectorem prouinciae procures ac permittente
eo honestos uiros adesse facias, quibus praesentibus aperiantur et ab his rursum obsignentur.
PP. XII K. IAN. MAXIMO II ET GLABRIONE CONSS. a. 256

P (31. 32 R 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 58, 6

---

1 quaesita M^a | ait R^a | confessus C^a 2 habere *C* | sed ad] sed M^a | quantitatem certam *CRM* 3 *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | aa. conss.] a. et css. *P*, a. conss. *L* 4 a. et c. *S*, et cc. *om. PLCRM* | claudio *S*, claudiae L^a 5 *s. a. Hal. PL* | s.] d. *L*, *om. P* | prid.] II *Hal.* 6 iustianus *P*, iustinus M^a | iohantem *C* | pp.] p. *M*, *om. C* | suus] filius suus *C* 7 ei indistincte *R* 8 remanent C^aM, permaneant *R*, remanerent C^b | ad *om.* P^a 9 iam res *R* | uenditae *CRM* | sunt *R* 10 reseretur *PL* | obseruabit P^a | res *om. R* 11 non *om.* P^aL^a | eis P^a 12 spatium tantumm. huiusmodo ei detur *L*, tantumm. sp. hui. ei d. *CM*, sp. hui. d. ei tantumm. *R* | licetia *L* 13 in *om.* R^a 14 qui] quibus L^a | restitutiobus P^a | praestitutam *C* 15 indulgere *R* | et … 18 hereditatem *bis* R^a | et] ei *uel* es P^a, et ad *R* 16 addicationem P^a | nullis P^a, nullius L^v | pater M^a | ei hereditatem *C* 17 eo *om.* CM^a 18 degatur M^a 19 *s. a. Hal. PL* | d.] datur L^a | constant. post cons.] cpp. *L* 20 lampadi et oresti *P*, lamp. et hor. *L* | uu. *om. L* | anno secundo *om. Hal.* (*suppl. in emendd.*) 23 et scrib. *R*, ac describ. *M* 24 imp. … proculae] imp. a. pro M^a? 25 publice] in publice (—coM^b) *M* | *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* | maximo … 26 conss. *om. L* 27 ualentinianus *S*, ualerius *R*, ualentinus *M* | gallienus] ualerius *M* | alexandro] aristoteri p. *M* 28 patria] *scripsi cum B* ἐπὶ τῷ ἐν τῇ πατρίδι αὐτὴν ἐμφανίσαι, patriam *libri* | proferatur M^a | adfirmas M^a? 30 per *om.* R^a 32 *s. a. Hal.*

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. *et CC.* Aristoteli. Eius, [B 35, 6, 14] quod ad causam nouissimi patris uestri iudicii pertinet, de calumnia tibi iuranti praeter partem, quam aperiri defunctus uetuit uel ad ignominiam alicuius pertinere dicitur, inspiciendi ac describendi praeter diem et consulem tibi rector prouinciae facultatem fieri iubebit. D. vi k. Mai. CC. conss. a. 294

4 [1]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Hesperivm pp. [B 35, 6, 15] Codicillos seu scripturam quolibet tenore formatam ea oportebit obseruatione in publicum proferri, qua testamenta panduntur. D. iii k. Avg.[2] Mediolano Avsonio et Olybrio conss. a. 379

XXXIII

℞ DE EDICTO DIVI HADRIANI TOLLENDO ET QVEMADMODVM SCRIPTVS HERES IN POSSESSIONEM MITTATVR ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Lvcillo. Cum inter institutum et sub- [B 35, 19, 1] stitutum controuersia moueatur, eum, qui primo loco institutus est, induci in possessionem oportet. PP. xii k. Dec. Dextro et Prisco conss. a. 196

2 Imp. Alexander A. Evtacto. Quamuis quis se filium defuncti praeteritum [B 35, 19, 2] esse adleget aut falsum uel inofficiosum testamentum seu alio uitio subiectum uel seruus defunctus esse dicatur, tamen scriptus heres in possessionem mitti solet. PP. vi k. Nov. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

3 [3]Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Edicto diui Hadriani, quod sub occasione uicesimae hereditatum introductum est, cum multis ambagibus et difficultatibus et indiscretis narrationibus penitus quiescente, quia et uicesima hereditatis a nostra recessit re publica, antiquatis nihilo minus et aliis omnibus, quae circa repletionem uel interpretationem eiusdem edicti promulgata sunt, sancimus, ut, si quis[4] ex asse uel ex parte competenti iudici testamentum ostenderit non cancellatum neque abolitum neque ex quacumque suae formae parte uitiatum, sed quod prima figura sine omni uituperatione appareat et depositionibus testium legitimi numeri uallatum sit, mittatur quidem in possessionem earum rerum, quae testatoris mortis tempore fuerunt, non autem legitimo modo ab alio detinentur, et eam
1 cum testificatione publicarum personarum accipiat. Sin autem aliquis contradictor extiterit, tunc in iudicio competenti causae in possessionem missionis et subsecutae contradictionis uentilentur et ei possessio adquiratur, qui potiora ex legitimis modis iura ostenderit, siue
2 qui missus est siue qui antea detinens contradicendum putauit. Nullis angustiis temporum huiusmodi missione coartanda, sed siue tardius siue praemature aliquis missus est, legis

P (32. 33 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *fortasse iungenda est Th.* 8, 18, 6 [2] d. prid. k. Aug. acc. iiii k. Sept. *Th.* 8, 18, 6
[3] *iunge* 6, 23, 27 [4] heres scriptus *uel simile quid desideratur* (*u. i.*)

---

1 et cc. *om. SCRM* | aristoliae *R*, aristoboli *M* 3 aperire *M*ᵃ 5 *s. a. Hal.* 6 impp. *PLCR* | ualerius *M*, et ual. *R* | aaa.] aa. *CR*, *om. M* | sperium *S*, herium *PL*, uesperium *R*, liberium *M* 7 pp.] p. *M* | firmatam *PL*ᵃ*M*ᵇ 8 *s. a. Hal. PL* | mediolani *Hal.* 9 olybrio] olbo *PL* 11 dicto *R*ᵃ 12 scriptus] sumptus *R*ᵃ | possessionem] *S*, possessione *PLCRM* 13 nitatur *M*ᵃ 14 lucillo *om. R*, *deficit M* | institutum] stitutum *M*ᵃ 16 *s. a. Hal. PL* | xii] xiii *PL* | dexto *P*ᵃ 17 eustatio *S*, etacto *C*, eutactato *R* | se quis *PL* 18 falso *R*ᵃ | alii *R* 19 esse *om. M*ᵃ | possessione *R* | *s. a. Hal. PL* 21 a. *om. M* | iulio *R* | pp.] p. *M*, *om. R* | diu *M*ᵃ 22 hereditatium *C*ᵃ, hereditati *M*ᵃ | introductum est] • *R*ᵃ 23 a] *C*, ex *R*, et *M*ᵃ, et a *M*ᵇ 24 antiquitatis *R*ᵃ 25 promulgati *R* | quis] que *R*ᵃ | parte] parte institutus heres *M*ᵇ 26 formae suae *R* 29 fuerint *M* 30 existerit *CM*ᵃ 31 contradictionis ... 32 modis *om. R*ᵃ 32 legitimi *M*ᵃ | ostendit *M*ᵃ 33 omissus *R*ᵃ | nullus *M*ᵃ 34 missionem cohartandam *C*ᵃ, missione co•tarda *M*ᵃ | aliquis ... *p.* 568, 1 contradictio *om. R*ᵃ

tantummodo arbitrium requiratur et causa, unde uel missio uel contradictio exoritur.
3 Siue enim post annale tempus siue post maioris aeui curricula aliquis fuerit missus, si tantum ex legitime formato testamento missio procedat, nullum ei temporis obiciatur obstaculum, nisi tantum temporis effluxerit, quod possit uel possessori plenissime securitatem
4 et super dominio praestare, uel ipsi qui missus est omnem intentionem excludere. Si enim uel ex una parte uel ex utroque latere temporis prolixitas occurrit, manifestissimum est non solum missionem, sed etiam ipsam principalem causam esse sopitam. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.[1] a. 531
4 . . . .

XXXIIII

℞ SI QVIS ALIQVEM TESTARI PROHIBVERIT VEL COEGERIT ℞

1 [2]IMP. ALEXANDER A. SEVERAE. Ciuili disceptationi crimen adiungitur, si [B 35, 4, 4] testator non sua sponte testamentum fecit, sed compulsus ab eo qui heres est institutus, uel quoslibet alios[3] quos noluerit scripserit. S. XV K. IAN. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. NICAGORAE. Eos, qui, ne testa- [B 35, 4, 5] mentum ordinetur, impedimento fuisse monstrantur, uelut indignas personas a successionis compendio remoueri celeberrimi iuris est. PP. K. IAN. DIOCLETIANO II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

3 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIDI. Iudicium uxoris postremum in se prouocare [B 35, 4, 6] maritali sermone non est criminosum. D. V K. IAN. CC. CONSS. a. 294

4 *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.*

Ἐάν τις κωλύσῃ τινὰ διαθέσθαι ἢ ἀρξάμενον αὐτὸν διατίθεσθαι κωλύσῃ πληρῶσαι [B 35, 4, 7] τὴν διαθήκην, κατέχεται μὲν καὶ τῷ ζημιωθέντι προφάσει τῆς κωλύσεως, καὶ εἴ τι δὲ ἄλλο περισσεύσει, δημόσιον ἔσται καὶ αὐτὸς ἐν ἐξορίᾳ τὸν λοιπὸν βίον διατελέσει.

D. III K. IVN. CONSTANTINOPOLI ZENONE A. *CONS.* a. 479

P (34) *L* (*ut P*) *CRM:* 34, 4 *dedi ad indicem B*

---

[1] D. XV k. Apr. Constantinopoli Lampadio et Oreste uu. cc. conss. (6, 23, 27)? [2] *iunge* 7, 45, 4 [3] *idem legerunt Graeci* (*u. i.*): uel quolibet alio (*M*[b])?

---

1 uel missio] missio *M*[a] | exoriatur *M*[a] 3 ei *om. CM*[a] 4 tempori *R*[a] 5 et *om. CR*[b]*M*[b] | domini *M*[a] | intentionem *om. M*[a] 6 utroque] alia utroque te (te *del. R*[b]) *R*, utraque *M*[a] | manifestum *R* 7 ipsam *om. R*[a] | posita *R*[c], positam *M*[a] | *s. a. Hal.* 9 const. graeca *C Vindob.* 2268 11 testare *SM*[a] | prohibetur *M*[a] 12 cogerit *RM* 13 seuero *M* | discreptioni *R*[a] 14 qui] quii *R*[a] | institutis *P*[a] 15 a (a *om. M*) quolibet alio *P*[b]*L*[a]*M*[b], quolibet (*om.* alios) *P*[a]: ὁ ἀναγκάσας τινὰ ἢ ἑαυτὸν ἢ ἕτερόν τινα γράψαι *B* | *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* | ian. *om. PL* | III et d. conss.] et cos. *Hal.* 17 nicogore *R*, nitigone *M* | ne test.] ut non test. *PL*, ut test. *R*[a], ut test. non *R*[b], •• test. *M*[a], ut ne test. *M*[b] 18 impedimentum *CR* | fecisse *C* | monstantur *P*, monstratur *L*[a] | uelut] ut *M* | a *om. M* | successione *P*[c]*L*[c] 19 *s. a. Hal. PL* | arestoullo *P*, arestouilo *L* 21 et cc. *om. R* | tutichi *M* | prouocari *C* 22 maritum *P*[c]*L*[c] | *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* | conss. *om. et subscriptionem c.* 4 *subiungunt PL* 23 const. graeca *C: inscriptionem suppleui ex subscriptione* 24 *indicem Thalelaei* (= *B*) *tradunt Synopsis p.* 213 *Attaliotes* 32, 7 *et liber Paris.* 1367 25 καὶ τῷ] τῷ *Attal.* | κωλύσεως] κωλ. ἤτοι (ἤτοι *om. Par.*) τῷ μέλλοντι γράφεσθαι κληρονόμῳ ἢ ληγαταρίῳ, εἰ μὲν οὕτως ἐκώλυσεν (εἰ μὴ οὗτος ἐκώλυσεν *Attal.*) *Attal. Paris.*: ὁ τοῦτο ποιῶν ἐξορίζεται καὶ τὸ ἀζήμιον ποιεῖ τῷ μέλλοντι γραφῆναι κληρονόμῳ *BΣ* 35, 4, 4 | δὲ *om. Attal.* | περισσεύει *Attal.* 26 δημόσιον ... διατελέσει (καταλύει *Attal.*)] δημεύεται καὶ ἐξορίζεται καὶ αὐτὸς *Syn.*: *quae sequuntur in Attal. Paris.*: καὶ ὅσα ἂν μετὰ τὴν ἔκτισιν τούτων αὐτῷ περιλειφθῇ, δημεύεται (δημεύεται *om. Paris.*), *eorum quae praemittuntur explicationem esse recte adnotatur in Par.* 27 *s. a. PL* (*u. ad u.* 22) | cons. *om. PL*

XXXV

℞ DE HIS QVIBVS VT INDIGNIS AVFERVNTVR ET AD SENATVS CONSVLTVM SILANIANVM ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Celeri. [B 35, 16, 26 Synopsis A 58, 7 cf. Dig. 5, 3, 20, 12]
Heredes, quos necem testatoris inultam omisisse constitit, fructus integros cogantur reddere.
neque enim bonae fidei possessores ante controuersiam illatam uidentur fuisse, qui debitum
1 officium pietatis scientes omiserint. Ex hereditate autem rerum distractarum uel a debi-
2 toribus acceptae pecuniae post motam litem bonorum usuras inferant. Quod in fructibus
quoque locum habere, quos in praediis hereditariis inuentos aut exinde perceptos uendi-
3 derint, procul dubio est. Vsuras autem semisses dependere satis est. D. xv k. April.
Cilone et Libone conss. a. 204
2 Idem AA. Vero. Polla quidem liberam habuit administrandi patrimonii [B 35, 16, 27]
sui potestatem nec idcirco, quod pupillus illi heres extitit, ea quae ab ipsa finita sunt
1 reuocari in disceptationem oportet. Sed si pupilli nomine falsum dicere uis testamentum,
de quo per Pollam transactum est, potes experiri, dum memineris, si in causa non obti-
nueris, et portionem, quam ex eo testamento pupillus habet, te ei saluam facturum, quam
adimi pupillo necesse erit secundum iuris formam, et de calumnia tua praesidem delibera-
turum, quamuis pupilli nomine agere uidearis, cum retractas ea quae finita sunt per cohe-
redem. PP. vii k. Mai. Antonino A. iii et Geta iii[1] conss. a. 208
3 Imp. Alexander A. Antiochiano. Si ea quaestio infertur filiis eius, [B 35, 16, 28]
quam consobrinam tuam dicis, quod tabulae testamenti patris eorum, qui a familia inter-
fectus dicebatur, priusquam quaestio de seruis haberetur, apertae et recitatae sunt, propter
amplissimi ordinis consultum hereditas a fisco uindicatur et ideo agi causa apud procura-
torem meum debet, quia non eo tempore pupilli fuerunt. PP. ii non. April. Alexandro
A. cons. a. 222
4 Idem A. Philomvso. Hereditas in testamento data per epistulam uel codi- [B 35, 16, 29]
cillos adimi non potuit. quia tamen testatrix uoluntatem suam non mereri unum ex here-
dibus declarauerat, merito eius portio non iure ad alium translata fisco uindicata est.
libertates autem in eadem epistula datae peti poterunt. PP. ii k. Dec. Maximo ii et
Aeliano conss. a. 223
5 Idem A. Tyranno. Non oportet ut indignis heredibus successiones auferri [B 35, 16, 30]
praetextu, quod in sepultura supremis defunctorum obtemperatum non fuisset. PP. vii
id. Mart. Ivliano et Crispino conss. a. 224
6 Idem A. Venvsto et Clementino. Minoribus quinque et uiginti annis [B 35, 16, 31]
1 heredibus non obesse crimen inultae mortis placuit. Cum autem uos etiam accusationem
pertulisse et quosdam ex reis punitos proponatis, licet is qui mandasse caedem dicitur

A^{ul} (35 ℞) *P* (35 ℞ 1. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] Geta C. ii?

2 ut] hereditates ut *C* | indignus *M* | auferentur *P^a*, auferantur *R*, uffe***tur *M^a*, aufertur *M^b* | et *om. R* 3 silaniarum *S*, saltuanum *P^a*, siluianum *C*, salanianum *R*, sullanianum *M^a?* 5 omisse *M^a* | coguntur *PL* 6 uiderentur *CR^a* 10 *s. a. Hal. PL* 11 chilone *Hal.* 12 uero polla] uerosole polla *R*, uiro polle qolla M^a 13 potestatem] facultatem *R* | illi *om. M^a* | exiuit *M^a* 14 disceptatione *C* | uis dicere *CM^b*, iudicem *M^a?* 15 per] propter *M^a* 16 te *om. C, inc. M^a* 17 necesserit *M^a* | liberaturum *M^a* 19 *s. a. Hal.* 20 a. *om. M* | antochiano *RM* | fertur *M^a* 21 eorum *om. R^a* 22 dicebatur] est d. *M^a*, esse d. *M^b* | priusquamquam *R^a* | apertae] et ap. *M* 23 amplissimii *R* | a *om. R* | et *om. C* | causam *C* 24 meum *om. R^a* | pupilli] pro p. *R^a* | *s. a. Hal.* 26 filomono *S*, filomasio *C*, filiomoso *R*, moffo *M* | in *om. R* | testamento] te**amento *R^a* 27 unum] suam unam *R^a* 29 *uerba* libertates ... poterunt *ad c. 5 trahit M^a* | poterunt] puta*(u?)erunt *R^a*, potuerunt *R^bM* | *s. a. Hal.* 31 idem] imp. alexander *RM* | ranno *R^a* | successionis *R^a* | auferre *R* 32 sepulturas *R* | *s. a. Hal.* 33 et] ii et *Hal.* 34 idem] imp. alex. *PL* | et *om. R* | plementino *PL* | quique *M^a* 35 accusationes *R* 36 reis] eis *C^aR*

pronocauerit, uereri non debetis, ne quam hereditatis paternae a fisco meo quaestionem
2 patiamini. conuenit enim pietati uestrae respondere causam appellationis reddenti. Quod
si maioris aetatis fuissetis, etiam ex necessitate prouocationis certamen implere deberetis,
ut possitis adire hereditatem. PP. XV K. IVL. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

7 IDEM A. VITALIAE. Si ideo ultio necis testatoris non est desiderata, quia [B 35, 16, 32]
caedis auctores reperiri non potuerunt, obesse heredibus, in quo nulla eorum culpa detegitur, non oportet. PP. ID. MART. LVPO ET MAXIMO CONSS. a. 232

8 IMP. GORDIANVS A. TATIAE. Alia causa est eius, qui falsi [B 35, 16, 33 Synopsis A 58, 8]
instituta accusatione ad finem usque quod insimulabat perduxit et contrariam sententiam
meruit, alia eius, qui inchoatam accusationem non pertulit, cum in illius quidem partem
succedat fiscus, hic autem, qui contrariam iudicis sententiam non sustinuit, suae partis
non perdat persecutionem. PP. XV K. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AELIANAE. Cum fratrem tuum [B 35, 16, 34]
ueneno peremptum esse adseueras, ut effectus successionis eius tibi non auferatur, mortem
eius ulcisci te necesse est. licet enim hereditatem eorum, qui clandestinis insidiis pereuntur, hi qui iure uocantur adire non uetantur, tamen, si interitum non fuerint ulti, successionem obtinere non possunt. PP. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

10 IDEM AA. ET CC. SILVANAE. Sororem fratris necem iure licito uindi- [B 35, 16, 35]
1 cantem euincere ab uxore scripta recte successionem non conuenit. Secundum quae, si
fiduciam innocentiae geris et neque dolo malo tuo maritum necatum neque alias indignam
te successione posse probari confidis, aduersus omnem calumniam maximam habes securitatem. D. XII K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

11 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum Silanianum senatus consultum et [B 35, 16, 36]
a nobis tam laudandum quam corroborandum est nec non diui Marci oratio, quae circa id
facta est, inuenimus autem in ea nullam mentionem libertatis factam et ueteres mouit
quaedam de libertatibus relictis in testamento necati testatoris quaestio, necessarium nobis
1 uisum est etiam haec dirimere. Ii enim, qui libertate fuerant in hoc testamento donati,
et[1] si eam accepissent, lucrum, quod eis in medio accidit, poterant sibi adquirere, interea
autem procrastinatione propter necis uindictam habita hoc minime ad eos peruenit et
2 postea in libertatem deducti periclitabantur. Ne medium tempus fuerit eis damnosum, et
maxime si ancillae in medio pepererint et postea hereditas adita sit, bellissimum nobis
uidetur diui Marci prudentissimi principis orationem et in libertatibus producere, ne princeps philosophiae plenus aliquid uideatur imperfectum sanxisse: sed ita in hereditatibus et
in legatis et in fideicommissis et maxime in libertatibus, quas semper philosophia amplectitur, extendatur eius oratio, ut et lucrum quod in medio accidit eis post libertatem acceptam
restituatur et partus liber et ingenuus esse intellegatur nullaque machinatione huiusmodi
praepeditio damnum aliquod inrogare concedatur et libera eorum posteritas, si in medio
3 fuerint ab hac luce subtracti, suorum genitorum commodum consequatur. Merito enim
nobis sanctissimi Marci per omnia constitutionem replere placuit: nihil etenim actum esse

P (35, 6...9) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] et *aut del. cum edd. aut ante* lucrum *collocandum*

---

1 nequaquam *LM*^{a} 2 causam] *PL*, et c. *CRM* | quod] qua *P*^{b}*L*^{t}, *inc.* *P*^{a} 3 debetis *PL*^{a}*C* 4 adire possitis (possetis *M*^{b}) *M* | *s. a. Hal. PL* | xii *PL* | III] ui *L* | diono *PL* 5 aa. *P*^{a} | uitalianae *PL* 6 reperire *M*^{a} | heredibus obesse *R*, oobesse her. *P*^{a} 7 *s. a. Hal. PL* | mart. lupo et] a. *PL* 8 imp. gord. a.] idem a. et gord. a. *C*, idem a. et goto *R* | tatiae] *SCR*, ticiae *PLM* 9 quo *PL* | insimulabit *M*^{a} 10 illis *P*^{a} 11 iudicis sent. contr. *R* | non *om. PL* 12 *s. a. Hal. PL* | xii *L* | et *om. L* | auiola] auio. *P*, aino *L* 13 elitiae *M* 14 asseueres *L*^{a} | ut *om.* *P*^{a} | effectu *M*^{a} 16 hii *R* 17 *s. a. Hal. PL* 18 aa. et cc.] a. *SR* | siluariae *M* 19 si *om.* *M*^{a} 20 et *om.* *R*^{a} | indignan *M*^{a} 22 *s. a. Hal.* 23 pp.] p. *M* | scilianum *M*^{a} 24 diu marcii *M*^{a} 25 ea] eam *CM* 26 relictis *om.* *R*^{a} 27 libertatem *R*^{a}?*M*^{a} 30 periclitantur *R*^{a}, periclitabantur in rebus *M*^{a} | ei *M* 31 peperint *R* 32 prudentissime *M*^{a} 34 philosophi amplectuntur *R*, philosophiam plectitur *M*^{a} 35 extendatur] et ext. *C* 36 ingenus esset *M*^{a} 37 impeditio *R* | aliquid *R* | interrogare *R*^{a} | eorum ... 38 fuerint ... subtracti] eius ... fuerit ... subtracta *C* | in *om.* *M*^{a} 38 consequentur *R* | enim nobis *om.* *R*^{a} 39 enim *R*

credimus, dum aliquid addendum superest. D. II K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST CONSV-
LATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
12 IDEM A. IOHANNI PP. Talis de antiquo iure dubietas nostrae serenitati [B 35, 16, 37]
suggesta est propter senatus consultum Silanianum et seruos, qui supplicio adficiuntur sub
eodem tecto commorantes et non suum auxilium domino per insidias occiso praebentes.
ueteres enim certum non faciunt, qui intellectus de uerbis 'sub eodem tecto' significatur,
siue in eodem cubiculo siue in triclinio uel porticu uel in aula haec appellatio accipi
debeat, adicientes, si dominus in uia uel in agro fuerit interfectus, eos seruos puniri, qui
praesto erant et non auxilium ad prohibendum periculum praebuerunt, nulla distinctione
1 super qualitate praesentiae utentes. Nos igitur omnem eis occasionem ad declinanda
supplicia super neglegentia salutis domini sui amputantes sancimus omnes seruos, ex quo-
cumque loco siue in domo siue in uia siue in agro possint clamorem exaudire uel insidias
sentire et non auxilium tulerint, supplicio senatus consulti subiacere. oportet enim eos,
ubicumque senserint dominum periclitantem, ad prohibendas insidias concurrere. D. XV
K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO
SECVNDO. a. 532

XXXVI

℞ DE CODICILLIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. MOCIMO ET ALIIS. Rupto quidem testamento postumi agnatione
1 codicillos quoque ad testamentum pertinentes non ualere in dubium non uenit. Sed cum
post ruptum testamentum patrem pupillorum uestrorum litteras emisisse proponatis, quibus
praecedens iudicium confirmauit, praetor nihil contra ius fecit, si nouissimam eius uolun-
tatem secutus relictum testamento rei publicae fideicommissum ut ex codicillis relictum
praestandum esse pronuntiauit. PP. III K. IVL. MAXIMO ET PATERNO CONSS. a. 233
2 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ASCLEPIODOTAE. Hereditatem quidem [B 36, 1, 20]
neque dari neque adimi codicillis posse manifestum est: uerbis tamen precariis per huius-
1 cemodi etiam nouissimi iudicii ordinationem iura non faciunt irritas uoluntates. Vnde
inefficaciter te codicillis rogatam esse, ut quibusdam rebus contenta portionem quam
testamento fueras consecuta aliis restitueres, falso tibi persuasum est. PP. ID. OCT. PERE-
GRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244
3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. HYACINTHO ET ALIIS. Cum [B 36, 1, 21]
proponatis pupillorum uestrorum matrem diuersis temporibus ac dissonis uoluntatibus duos
codicillos ordinasse, in dubium non uenit id, quod priori codicillo inscripserat, per eum,
in quem postea secreta uoluntatis suae contulerat, si a prioris tenore discrepat et contra-
riam uoluntatem continet, reuocatum esse. PP. VI ID. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290
4 IDEM AA. ET CC. STRATONICO. Non idcirco minus, quod intestato te ab- [B 36, 1, 22]
sente codicillos mater tua fecit, ii, quibus precariis uerbis adscripta sunt, relicta capiunt.
SINE DIE ET CONSVLE.

A^{ui} (35, 12) *P* (35, 12) *L* (35, 12) *CRM*

---

1 aliquid *om.* R^a | *s. a. Hal.* 3 idem] imp. iustin. (iustinus M^a) *PLM* | pp.] p. *M* 4 consultus *A* | silianum M^a | afficitur A^l *ante emend.* 5 commemorantes L^a 6 significantur A^l, significanter A^u, significatus M^a? 7 uel in] uel *A* | appella M^a 8 uel in] uel *A* | seruos *om.* *M* 9 districtione A^l 10 eis *om.* M^a 11 neglegentiam *A* |12 locum M^a | domum M^a, nomo R^a | uiam s. in agrum M^a | possint ... 13 sentire et *om.* *A* 13 enim] etenim *L* 14 occurrere *R*, concurre M^a | *s. a. A Hal. PL* 15 const. ... 16 secundo *om.* *PL* 19 antonius *M* | a. *om.* *M* | mutiano *R*, metimo *M* 22 uoluntatem eius *M* 23 relicto test. R^a 24 esse praestandum *M* | *s. a. Hal.* | et] III et *Hal.* 25 et phil. c. *om.* *RM* | asclepiodoto *C* 29 assecuta *R* | *s. a. Hal.* 31 lachynto *S*, iachinto *R* | et aliis *om.* *RM* 32 dissionis R^a 33 uenit] est *R*, **uenit M^a | conscripserat *R*, scripserat *M* 34 postea quem *M* | tenoris R^a 35 *s. a. Hal.* 36 stratouico *R* | in testamento M^a | abscete M^a 37 ii] his R^a, hi R^b | capiunt R^a 38 *s. a. Hal.*

5 IDEM AA. ET CC. FLAVIAE. Nec codicillos quidem furentem posse facere certissimi
iuris est. si igitur scriptura uelut codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hac
peti possit, adseuerationi tuae mentis eum compotem fuisse negantis fidem adesse probari
conuenit. D. VI K. DEC. DIVELLI[1] CC. CONSS. a. 294

6 IDEM AA. ET CC. DEMOSTHENI. Siue initio quae fuerat codicillis relicturus generaliter, siue nouissime relicta seruari mandauerit, confirmatione munitus nullam iustam gerere sollicitudinem potes. D. III ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

7 IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PP. Si idem codicilli quod testamenta [B 36, 1, 23] possent, cur diuersum his instrumentis uocabulum mandaretur, quae uis ac potestas una sociasset? igitur specialiter codicillis instituendi ac substituendi potestas iuris auctoritate data non est. D. III ... IVN. PACATIANO ET HILARIANO CONSS. a. 332

8 [2]IMP. THEODOSIVS A. ASCLEPIODOTO PP. Si quis agere ex testa- [Th. 4, 4, 7 B 36, 1, 24]
mento quolibet modo siue scripto siue sine scriptura confecto de hereditate uoluerit, ad
1 fideicommissi persecutionem adspirare cupiens, minime permittatur. Tantum enim abest,
ut aditum cuiquam pro suo migrandi desiderio concedamus, ut etiam illud sanciamus, *ut*,
si testator faciens testamentum in eodem pro codicillis etiam id ualere complexus sit, qui
hereditatem petit, ab ipsis intentionis exordiis utrum uelit eligendi habeat potestatem, sciens
se unius electione alterius sibi aditum praeclusisse: ita ut, siue bonorum possessionem
secundum tabulas aut secundum nuncupationem ceterasque similes postulauerit, aut certe
mitti se ad possessionem ex more petierit, statim inter ipsa huius iuris auspicia proposi-
1*a* tum suae intentionis explanet. Illud quoque pari ratione seruandum est, ut testator, qui
decreuerit facere testamentum, si id implere nequiuerit, intestatus uideatur esse defunctus
nec traducere liceat ad fideicommissi interpretationem uelut ex codicillis ultimam uoluntatem, nisi id ille complexus sit, ut uim etiam codicillorum scriptura debeat obtinere: illo
iure electionis uidelicet perdurante, ut, qui ex testamento agere uoluerit, ad fideicommissum
2 migrare non possit. Si quis uero ex parentibus utriusque sexus ac liberis usque ad gradum
quartum agnationis uinculis adligatus uel cognationis *nexu* constrictus ad tertium[3] scriptus
heres fuerit uel nuncupatus, in eo uidelicet testamento, quod testator uicem quoque codicillorum uoluit obtinere, licebit ei, si de hereditate ex testamento secundum mortui uoluntatem agens fuerit forte superatus uel certe ipse sponte uoluerit, ad fideicommissi subsidium conuolare. non enim par eademque ratio uidetur amittere debita et lucra non
3 capere. In omni autem ultima uoluntate excepto testamento quinque testes uel [(Th.)]
rogati uel qui fortuitu uenerint in uno eodemque tempore debent adhiberi, siue in scriptis
siue sine scriptis uoluntas conficiatur: testibus uidelicet, quando scriptura uoluntas componitur, subnotationem suam accommodantibus. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI VICTORE
VC. CONS. a. 424

CRM

---

[1] d. III k. Nou. Deuelti (*Mommsen*)? [2] *iunge* 6, 13, 2 [3] usque *ins. Th.*

---

1 *c.* 5 *et* 6 *transponit S* | et cc. *om. R* | facere *om.* R^a 2 uelut *om.* R^a | hac] hac re *C*, ea *R* 3 eum] ei M^a | compotem] competere CM^a, cum potest R^a | fugisse M^a 4 *s. a. Hal.* 5 aa. et cc.] a *R* | demosteni pp. *C*, themosteni *M* | in initio CM^b | qui *R* 6 nouissime *om.* M^a | reseruari *R* | mandauerat *M* | generare R^a 7 *s. a. Hal.* 8 a. *om. M* 9 uis] ius CR^a, uis *aut* ius *M* | ac] et *R* 10 ac subst. *om.* R^a 11 *s. a. Hal.* 12 theodotius *R* | a. *om. M* | pp. *om. R* 13 scripto] scriptura *M* 14 aspirari M^a 15 concedatur *R* | sancimus R^a | ut] *Th.*, *om. libri* 18 unis R^a | alteris R^a | siue] si *R* 19 aut secundum] uel secundum *Th.* | similiter R^a | postularit *Th.* 20 mittis se R^a, mitti •••• M^a, se mitti *Th.* | ad] R^a *Th.*, in CR^bM | petieris R^a | ipsas R^a | autitia R^a 21 suae] siue M^a | pari ratione] paratione R^a, paricione M^a 22 decreuit *CR* | intestatus] R^b *Th.*, intestato *CM*, testator R^a 24 id] ad M^a | debet R^a 26 partibus R^a | utrisque *R* | sexus *om.* M^a | quartum gradum *R* 27 allegatus R^a, illigatus *M* | nexu] *dett. Th.*, uero nexu *CRM* 29 de *om.* M^a 30 forsitan *Th.* | uoluerit] si u. R^aM^b 31 par] per *C* | admittere M^a? | non capere] nuncupare R^a 33 qui *om.* R^a 34 scriptura] in scr. RM^b 35 *s. a. Th. Hal.* | x] *Th.*, XV *Hal.*, XIII 6, 13, 2

XXXVII

℞ DE LEGATIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PIVS LIBERTIS SEXTIAE BASILIAE. [Dig. 34, 1, 13, 1 B 44, 4, 26] Quamuis uerbis his[1]: 'ut quoad cum Claudio Iusto morati essetis', alimenta uobis[2] et uestiarium legatum sit[3], tamen hanc fuisse defuncti[4] cogitationem interpretor, ut et post mortem Iusti eadem uobis praestari uoluerit. SINE DIE ET CONSVLE.

2 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. SABINIANO. Quamuis heres institutus [B 44, 4, 27] hereditatem uendiderit, tamen legata et fideicommissa ab eo peti possunt et, quod eo nomine datum fuerit, uenditor ab emptore uel fideiussoribus eius petere poterit. PP. X K. SEPT. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

3 IDEM AA. VICTORINO. Qui post testamentum factum praedia [B 44, 4, 28 cf. Inst. 2, 20, 12] quae legauit pignori uel hypothecae dedit, mutasse uoluntatem circa legatariorum personam non uidetur: et ideo, etiam si in personam actio electa est, recte placuit ab herede praedia liberari. PP. VI K. MAI. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

4 IMP. ANTONINVS A. SVLPICIO. Seruis testamento dominorum non data [B 44, 4, 29] libertate legatum seu fideicommissum relictum non ualet nec conualescere potest, licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consecuti sunt. PP. V K. IVL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

5 IDEM A. DONATO. Non est dubium denegari actionem legatorum ei pro [B 44, 4, 30] portione competenti in his rebus, quas subtraxisse eum de hereditate apparuerit. PP. V ID. SEPT. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

6 IDEM A. IVLIO. Si legata relicta primus legatarius agnouit, substitutio [B 44, 4, 31] eorum in personam Pontianae facta euanuit. PP. VIII K. MAI. ROMAE LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

7 IDEM A. FAVSTO. Si Fortidianum fundum primo pater tuus fratribus per [B 44, 4, 32]
1 praeceptionem ac mox tibi legauit, concursu dominium eius tibi quoque quaeritur. Error autem nominum in scriptura factus, si modo de mancipiis uel de possessionibus legatis non ambigitur, ius legati dati non minuit. PP. V ID. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

8 IDEM A. DEMETRIO. Ab administratione tutelae religio sacramenti Mar- [B 44, 4, 33] cellum, quem uobis a patre tutorem datum testamento proponitis, eripit. quae res, quominus legatum consequatur, non impedit: nec enim iuste ab ea petitione repellitur, cum, etiam si uellet, tutelam administrare prohibeatur. PP. VIII ID. MART. ROMAE SABINO II ET ANVLLINO CONSS. a. 216

9 IMP. ALEXANDER A. ANTIOCHO. Si in fraudem eorum quae testamento [B 44, 4, 34] relicta sunt admissus est accusator, qui testamentum falsum diceret, praeses prouinciae secundum iurisdictionis formam solui legata iubebit, interposita cautione, si euicta fuerit hereditas, ea restituturum[5], quamuis alias cautioni tunc locus sit, cum sine controuersia legata soluantur. PP. VII ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

P (37 ℞ 2. 3. 5) *L* (37 ℞ 2. 11. 3. 5) *CRM*

[1] quamuis uerba testamenti ita se habeant *Dig.* [2] uobis *om. Dig.* [3] legata sint *Dig.* [4] defunctae *Dig.* [5] restitutum iri (*u. i.*)?

3 imppp. antonius *M* | a. pius] *CR*, opius *S*, pius *M Dig.* | liberti *S*, liberius *M* | sextiliae *SC*, sestiliae *R* | basiliae *om. S* 4 ut] ut cum *C* | gaudio *R* | mora R^a, mariti M^a 5 uestarium R^a, u*estarium M^a | et *om. R* 6 *s. a. Hal.* 7 aa. *om. M* | sauinianae *R* 8 et quod] quod $PLCM^a$ 9 ab] tamen ab *R* | potuit *R* | *s. a. Hal. PL* 10 alterano *PL* 11 *inscriptionem om.* M^a | factum *om.* M^a 13 udetur M^a | et] sed *PL* 14 *s. a. Hal. PL* | guntiano *PL* | et *om. L* 15 antonius *M* 17 *s. a. Hal.* 19 idem] imp. ant. *PL* 20 portione] ponr̄ LR^a | *s. a. Hal. PL* 21 IIII] iii *PL* | albino *PL* 23 *s. a. Hal.* 24 cereali *Hal.* 25 faustino *S* | fortedianum R^a | per praec.] praec. R^a, percepcionem M^a 27 nomen *uel* noium M^a? 28 *s. a. Hal.* | cereali *Hal.* 29 aa. R^a 30 eripuit *R* 32 amnistrare M^a | *s. a. Hal.* 34 impp. alexander aa. M^b, impp. aa. M^a | anthiocio *C* 35 admissum R^aM^a | falsum testamentum *R* 36 uicta M^a | fuerunt R^a 37 restiturum M^a, restituiri *dett.* | sine *om.* M^a 38 *s. a. Hal.*

10 Idem A. Ingenvae. Cum alienam rem quis reliquerit, si quidem sciens, [B 44, 4, 35] tam ex legato quam ex fideicommisso ab eo qui legatum seu fideicommissum meruit peti potest. quod si suam esse putauit, non aliter ualet relictum, nisi proximae personae uel uxori uel alii tali personae datum sit, cui legaturus esset, et si scisset rem alienam esse. PP. v k. Febr. Albino et Maximo conss. a. 227

11 Idem A. Albiniano. Filia legatorum non habet actionem, si ea, quae ei [B 44, 4, 36] testamento reliquit, pater uiuus postea in dotem dedit. PP. v non. Mart. Pompeiano et Peligno conss. a. 231

12 Idem[1] A. Mvciano. Cum responso uiri prudentissimi Papiniani, quod [B 44, 4, 37] precibus insertum est, praeceptionis legatum et omissa parte hereditatis uindicari posse declaratur, intellegis desiderio tuo iuxta iuris formam esse consultum. 1 Verba uero responsi haec sunt: Filiae mater praedium ita legauit: 'praecipito sumito extra partem hereditatis': cum hereditati matris filia renuntiasset, nihilo minus eam recte legatum uindicare uisum est. PP. constitvtio v id. Ivl. Sabino ii et Venvsto conss. a. 240

13 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Severae. Proprias tuas res [B 44, 4, 38] legari uel fideicommitti tibi non potuisse manifestum est. PP. xv k. Mai. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

14 Idem AA. Tatiano. Monumenta quidem legari non posse manifestum est, [B 44, 4, 39] ius autem mortuum inferendi legare nemo prohibetur. PP. ii k. Sept. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

15 Idem AA. Terentio. Si uniuersae facultates, quas pater uester reliquit, [B 44, 4, 40] debito fiscali aut priuato absumuntur, nihil ex his, quae testamento eius adscripta sunt, ualere potest. 1 Quod si deducto debito in relictis bonis superfluum est, libertates impediri iuris ratio non permittit, quando etiam legata nec non fideicommissa salua lege Falcidia praestanda sunt. PP. iii k. Oct. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

16 Idem AA. et CC. Scyllae. Creditor, si a debitore suo rem, quam pignoris [B 44, 4, 41] nomine susceperat, legatam sibi contendit, etiam debito ab heredibus eius oblato, quominus restituat, defendi potest. S. xviii k. Febr. Sirmi CC. conss. a. 294

17 Idem AA. et CC. Evtychiano. Datum legatum adimi tam pure quam [B 44, 4, 42] sub condicione, non libertis tantum, sed etiam ingenuis placuit. D. iii non. Mart. CC. conss. a. 294

18 Idem AA. et CC. Ivstino. Ex legato nominis, actionibus ab his qui suc- [B 44, 4, 43] cesserunt non mandatis, directas quidem actiones legatarius habere non potest, utilibus autem suo nomine experietur. D. vi id. Dec. CC. conss. a. 294

19 Idem AA. et CC. Niconi. Non tantum duum mensuum, sed etiam minoris [B 44, 4, 44] temporis maritus uxori testamento scriptus succedit, nec legata uel fideicommissa seu donationes temporis huius angustia capi prohibet. D. v id. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Evtychiano. Vxor patrui tui si testata decesserit, res [B 44, 4, 45] tuas tantum usum fructum earum habens legare non potuit. D. vii k. Ian. CC. conss. a. 294

P (37, 11. 35, 12. 37 *R* 2. 3. 5. 13. 15. 20) *L* (37, 11. 3. 5. 13. 15. 20) *CRM*

---

[1] *scribi debuit* imp. Gordianus (*sic Hal.*)

---

1 ingenne *S* 2 peti *om.* *Ma* 4 aliae *RM* 5 *s. a. Hal.* 6 idem] imp. alex. *PL* | albiniano *om.* *PLM* | testam. ei *R*, ei *om.* *M* 7 relinquit *M* | uiuus postea pater *CRM* | *s. a. Hal.* 13 fila *Ma* 14 *s. a. Hal.* 16 legari] li.giri *Pa* | *s. a. Hal.* *PL* | ii et] net *P*, et *L* 17 eliano *PL* 18 *inscriptionem om.* *Ma* | aa.] a. et c. *S* | titiano *R*, aticiano *Mb* | munimenta *Ra*, .onument.. *Ma* 19 ferendi *Ma* | nemo *om.* *Ma* | *s. a. Hal.* 21 idem] impp. dioclitianus et maximianus *M* | aa.] a. et c. *S*, a. *R* 22 pruuato *Pa* 24 nec non] uel *PLa*, et *Lb* 25 *s. a. Hal.* 26 aa. et cc.] a. *RM* | sillae *RM* | debitori *Ma* 27 acceperat *R* | ablato *Ra* 28 *s. a. Hal.* 29 aa. et cc.] aa. *R*, a. *M* | utichiano *M* 30 non *om.* *Ma* | sed etiam *om.* *Ma* | genuis *Ra* | *s. a. Hal.* 32 aa. et cc.] a. *RM* 33 legatariis *Ra* 34 experitur *R* | *s. a. Hal.* 35 aa. et cc.] a. *RM* | noconi *M* | mensium *M* | etiam] et *M* | maioris *Ca* 36 uxoris *R* | scripto *Ma* 37 donacionis *Ma* | prohibeat *Ma* | *s. a. Hal.* 39 aa. et cc.] a. *RM* | patris *CRa* | testament. *Ma?* 40 tuas] tibi tuas *P*, tuas tibi *L* | usu *LR* | earum *om.* *Ra* | *s. a. Hal.*

21 [1]IMP. CONSTANTINVS[2] A. AD POPVLVM. In legatis uel fideicommissis uerborum necessaria non sit obseruantia, ita ut nihil prorsus intersit, quis talem uoluntatem uerborum casus exceperit aut quis loquendi usus effuderit. D. K. FEBR.[3] CONSTANTIO II ET CONSTANTE CONSS. [B 44, 4, 46] a. 339

22 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In annalibus legatis uel fideicommissis, quae testator non solum certae personae, sed etiam eius heredibus praestari uoluit, eorum exactionem omnibus heredibus et heredum heredibus conseruari pro uoluntate testatoris praecipimus. D. III ID. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. [B 44, 4, 47] a. 528

23 IDEM A. IVLIANO PP. Cum quaestio talis de significatione uerborum animos ueterum mouit, si quis cuidam agrum puta Cornelianum uel alium quendam in solidum legauerit, deinde alii partem eius dimidiam, quantam portionem primus, quantam secundus legatarius consequitur (simili dubitatione et in hereditate et in fideicommissis habita), cumque computationes multae introducebantur et multis ratiocinatoribus dignae: nos huiusmodi computationes quasi superfluas et contrarias uoluntati testatorum omnes esse sopiendas [B 44, 4, 48]
1 censemus. Cum enim manifestissimum est eum, qui ab initio duodecim uncias rei cuidam reliquit, alii autem postea sex, recessisse quidem a priore uoluntate, uoluisse autem minui
1a eam sex unciis, cum alii eas obtulit, et[4] praesens casus exitum apertissimum inueniet. Si quis itaque uel agrum uel hereditatem reliquerit, primo quidem in totum, secundo autem in partem dimidiam, utrumque in sex uncias esse uel dominum rei legatae uel heredem.
1b Et si primo re tota relicta tertiam partem secundo reliquerit, secundum praedictum modum octo quidem uncias uel agri uel hereditatis apud primum remanere, tertiam autem
1c partem uel quattuor uncias ad secundum migrare. Et sic in omnibus statuendum est, id est in hereditatibus uel legatis uel fideicommissis: uestigia enim uoluntatis testatoris non
1d (1) aliter nisi per huiusmodi uiam aestimanda sunt. Sed et aliam disceptationem iuris antiqui non absimilem constitutam decidere nobis humanum esse apparuit. agitabatur enim, si quis agrum Cornelianum uel forte alium uel quandam rem cuidam legauerit et postea iterum uel saepius ei eandem rem per legatum uel fideicommissum dederit, post talia autem uerba testamenti Sempronio eundem agrum uel aliam rem legauerit, ut saepius quidem Titii fuisset mentio, semel autem Sempronii, quid statuendum est, et quid iuris sit, si coniunctim an separatim eis relinquatur, siue in legato hoc consistat siue in hereditate?
2a Huiusmodi igitur decidentes antiquam controuersiam sancimus, cuicumque fuerit uel hereditas uel ager in memoratis casibus siue coniunctim siue soli siue saepius eidem relictus, aequa lance et hereditatem et agrum et aliam quamcumque rem diuidi et ad dimidiam partem unumquemque uocari, nisi specialiter expresserit et dixerit testator tantas quidem partes uelle unum, tantas autem alterum habere. in omnibus etenim testatoris uoluntatem, quae legitima est, dominari censemus. D. XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

CRM

---

[1] *iunge* 6, 9, 9. 6, 23, 15 [2] *scribi debuit* Constantius, *cf. ad* 6, 23, 15 [3] Laodiceae *ins.* 6, 9, 9 [4] et *del.* (*Mommsen*)

---

1 constantinus] *SM*, constant. *C*, const. *R* | a. *om.* M^a 2 qui CR^aM^a 3 *s. a. Hal.* 5 a. *om.* *M* 7 omnibus *om.* M^a | et] et eorum RM^b | pro *om.* M^a 8 *s. a. Hal.* 9 idem] impr. iustinianus *S* 10 ueteres *RM* | quis] quae R^a | quendam agrum *C*, agrum cuidam *R* 11 partem] portionem R^a | dimidiam eius *M* | quantum secundus M^a 12 legatariis R^a 13 huiuscemodi *R* 14 uoluntates *M* 15 manifestum *CM* 16 priori R^aM^a 17 eam *om.* M^a | uncias C^a | aliis *CM* | casus] causa M^a? 18 hereditates M^a 19 dominium *C* | heredem] hereditates *C* 20 primo re (re *om.* *C*) tota] *CM*, tota re primo (prima R^a) *R* | relinquerit M^a | sec. pr. mod. *om.* M^a 21 quidem octo *C* 22 stat. est in omnibus *M* | id est *om.* *C*, id est in *om.* *M* 24 huiusscemodi *M* | et] eciam et M^a, eciam M^b 25 dicere M^a 26 quis] que *R* | uel forte] ut forte R^a 27 rem *om.* M^a | alia *M* 28 alia M^a | sepis R^a 29 fuisset mentio *om.* R^a | semphronium R^a? | quod iuris M^a, *deficit* R^a 30 an] *C*, ac *R*, a. M^a, aut M^b | constat *M* 31 dicentes M^a 32 sepis R^a | relictus] rescriptum R^a 33 et hered. ... 34 unumquemque] quamque M^a | alium R^a | quacumque *R* 35 uelle unum] uelleianum R^a | habere alterum *M* 36 legip̄ R^a | *s. a. Hal.*

24 [1]Idem A. Iohanni pp. Cum quidam suum filium familias impuberem exhere- B 44, 4, 49
datum fecit aliis heredibus scriptis, eidem autem pupillo alium substitutum reliquit, maxi-
mam scilicet ostendens ad filium suum adfectionem, cui nihil quidem emolumenti reliquit,
sed post exheredationis iniuriam etiam substitutionem ei addidit et a substituto legatum
1 reliquit, quaerebatur, si huiusmodi legatum uel fideicommissum potest ualere. Sed et si
legatum eidem exheredato filio pater reliquerit et substituerit ei exheredato facto aliquem
extraneum, iterum certabatur, si saltem per eundem modum fideicommissum potest relin-
2 quere. Cum igitur antiquitas quidem haec diuerse tractare maluit, nobis autem huiusmodi
iurgia superuacua esse uidentur, sancimus nullo legato nullo fideicommisso huiusmodi sub-
stitutum qui exheredato pupillo datus est praegrauari, nec si ipsam rem quam pupillo
legauit a substituto eius uel legare uel fideicommittere uoluit. D. ii k. Mai. Constan-
tinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

25 Idem A. Iohanni pp. Si legatarius celauerit testamentum et postea hoc B 44, 4, 50
in lucem emerserit, an possit legatum sibi derelictum is qui celauerit ex eo testamento
1 uindicare, dubitabatur. Quod omnimodo inhibendum esse censemus, ut non accipiat fruc-
tum suae calliditatis, qui heredem uoluit hereditate defraudare: sed huiusmodi legatum illi
quidem auferatur, maneat autem quasi pro non scripto apud heredem, ut, qui alii nocendum
esse existimauit, ipse suam sentiat iacturam, quemadmodum, si legatarius, cui propter tute-
lam gerendam aliquid derelictum sit, non subierit tutelam, ei quidem legatum aufertur,
pupillo autem adsignatur, cui ille utilis esse noluit. D. k. Nov. Constantinopoli post
consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

26 Idem A. Iohanni pp. Illud, quod de legatis uel fideicommissis temporalibus B 44, 4, 51
utpote irritis a legum conditoribus definitum est, emendare prospeximus sancientes et
1 talem legatorum uel fideicommissorum speciem ualere et firmitatem habere. Cum enim
iam constitutum est fieri posse temporales donationes et contractus, consequens est etiam
legata uel fideicommissa, quae ad tempus relicta sunt, ad eandem similitudinem confirmari:
post completum uidelicet tempus ad heredem isdem legatis uel fideicommissis remeantibus,
necessitatem habente legatario uel fideicommissario cautionem in personam heredis expo-
nere, ut post transactum tempus res non culpa eius deterior facta restituatur. D. xv k.
Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. anno secvndo. a. 532

XXXVIII

℞ DE VERBORVM ET RERVM SIGNIFICATIONE ℞

1 Imp. Antoninvs A. Antipatrae. Praediis instructis legatis, quamuis ex B 44, 3, 99
fructibus oleum et uinum in eodem fundo habuerit, tamen si id uenale fuit, item ea, quae
ad tempus propter incursionem latronum tutelae causa in praedium translata sunt, legato
1 non cedere iuris auctoribus placuit. Vinum uero, quod in apothecis fuit, si ideo illic
habuit, ut, cum in praedium uenisset mater familias, eo uteretur, legato cedere ignorare
non debes. PP. vi id. Avg. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

P (37, 25. 38 ℞) *L* (*ut P*) *C* (*u.* 1 um quidam ... 11 uoluit *in litura*) *R M* (*transponit* 3 ℞)

[1] *iunge* 6, 42, 31

1 idem] impr. iustinianus *S* | exhereditatum *M*ᵃ*?* 2 inscriptis *M*ᵃ | substituti *M*ᵃ 3 relinquit *M*ᵃ 4 substentatione *R*ᵃ 5 relinquit *M*ᵃ 6 reliquit *M*ᵃ | et] s *R*ᵃ*?* | facto *om. R* 7 si *om. M*ᵃ | derelinquere *M* 8 haec] he*e *M*ᵃ | autem nobis *M* 9 sactimus *M*ᵃ | substitut* *M*ᵃ 11 a] ab *R* | uel fideicomm. uoluit *om. R*ᵃ | *s. a. Hal.* 13 idem] impr. iustinianus *SPL* 14 luce *R* | posset *PL* | relictum *CRM* | celauerat *L*ᵃ 15 inhiendum *M*ᵃ 16 hereditate] ex h. *PLR* | defrudere *M* 17 non pro *M*ᵃ 18 pro tutela gerenda *M* 19 relictum *CRM* | auferatur *R* 20 utile *L* | *s. a. Hal. PL* 21 lampadie *P*, lamp. *L* | uu. cc.] conss. *PL* 22 idem] impr. iustinianus *S* 23 perspeximus *CR* | et talem] *** *M*ᵃ 24 legatorium *M*ᵃ 27 fideicommissus *M*ᵃ 28 habentem *R*ᵃ, habent *M*ᵃ | legatorio *M* | in personam *bis M*ᵃ 29 res *om. R*ᵃ | eius] eidem *R* | *s. a. Hal.* 30 nou.] decemb. *Russardus* 32 et *om. S* 33 antonius *M* | antipatro *S*, antipane *R* 34 fundum *M*ᵃ 36 concedere *R* | iuris *om. R*ᵃ | auctoritatibus *M* 38 deberes *R*ᵃ | *s. a. Hal.*

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. RVFINO. Fundo 'sicut | B 44, 3, 100 'instructus est' legato siue per fideicommissum relicto uilicum hominesque et omnia, quae uel, ut ipse pater familias, cum ibi ageret, uel fundus esset instructus, non temporis causa habuit in eo, relicta esse iuris auctoritate definitum est: ea etiam, quae tam fruc-
1 tuum colligendorum quam seruandorum. Item pecora stercorandi uel pascendi causa ibi constituta, ut fructus de his capiantur uel ut fundus sit instructior, fideicommisso cedere certi iuris est. D. NON. OCT. SIRMI AA. CONSS. a. 293

3 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Sancimus cautionis nomine uel ἀσφαλείας | B 44, 3, 101 non esse fideiussoris dationem interpretandam, nisi hoc specialiter uel in Graecis uel in Latinis uerbis scriptum fuerit: nisi enim uel generaliter de satisdatione uel de fideiussione specialiter sit nominatum, cautione uel cautela uel ἀσφαλείᾳ minime fideiussionem, sed nudam promissionem significari. D.[1] K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. *cc.* a. 531

4 IDEM A. IOHANNI PP. Cum quidam sic uel institutionem uel legatum uel | B 44, 3, 102 fideicommissum uel libertatem uel tutelam scripsisset: 'ille uel ille heres mihi esto' uel 'illi aut illi do lego' uel 'dari uolo', uel 'illum aut illum liberum' uel 'tutorem esse uolo' uel 'iubeo', dubitabatur, utrumne inutilis sit huiusmodi institutio et legatum et fideicommissum et libertas et tutoris datio, an occupantis melior condicio sit, an ambo in huiusmodi lucra uel munia uocentur et an secundum aliquem ordinem admittantur, an uterque omnimodo, cum alii primum *in* institutionibus quasi institutum admitti, secundum quasi substitutum, alii in fideicommissis posteriorem solum accepturum fideicommissum existima-
1 uerunt, quasi recentiore uoluntate testatoris utentem. Et si quis eorum altercationes singillatim exponere maluerit, nihil prohibet non leue libri uolumen extendere, ut sic explicari possit tanta auctorum uarietas, cum non solum iuris auctores, sed etiam ipsae principales
1a constitutiones, quas ipsi auctores rettulerunt, inter se uariasse uidentur. Melius itaque nobis uisum est omni huiusmodi uerbositate explosa coniunctionem 'aut' pro 'et' accipi, ut uideatur copulatiuo modo esse prolata et magis sit παραδιάζευξις, ut et primam personam
1b inducat et secundam non repellat. Quemadmodum enim uerbi gratia in interdicto quod ui aut clam 'aut' coniunctio pro 'et' apertissime posita est, ita et in omnibus huiusmodi casibus siue institutionum siue legatorum siue fideicommissorum uel libertatum seu tutelarum hoc esse intellegendum, et ambo ueniant aequa lance ad hereditatem, ambo legata similiter accipiant, fideicommissum in utrumque diuidatur, libertas utrumque capiat, tutoris
1c ambo fungantur officio. Sic nemo defraudetur a commodo testatoris, sic maior prouidentia pupillis inferatur, ne, dum dubitatur, apud quem debet esse tutela, in medio res pupillorum depereant. sed haec quidem sancimus, cum in personas huiusmodi proferatur scriptura.
2 Sin autem una quidem est persona, res autem ita derelictae: 'illam aut illam rem illi do

S (38, 3) *P* (38, 2) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] x *ins.* (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178)

1 et cc. *om. RM* | trifino *S*, rufinae *M* 2 omnesque M^a 4 in eo habuit *CRM* 5 pascenda R^a 6 ut] aut *R*, aut ut *M* | capiatur M^a | uel ... 7 est *om.* P^a | ut *om. R* 7 certissimi *R* | est *om.* M^a | *s. a. Hal. P* | d. non. *om. P* | aa.] a. *P* 8 iustinus *M* | cautionem *S* | uel ... 9 specialiter *om. S*, uel ἀσφ. *om. M* | ασφαασιας *C*, hac φ. μειλc *R* 9 esse] esse et *CR* | interpretandum *C* 10 uerbum C^a?, urbis M^a | uel gen.] gen. *SM* | uel de] uel *SRM* | fideiussionem *S* 11 specialiter ... fideiussionem *om.* R^a | nominatim *C* | cautionem uel cautela *S*, cautionem uel cautelam (—las R^b) R^bM^a | ἀσφαλείᾳ] *C*, ασθαφα eas *M*, ut φν iam *S*, alias R^b | minimine *S*, minime de *C* 12 nudam] in nullam *S* | professionem *R* | *s. a. Hal. S* | martias *S* | const. ... 13 cc.] const. lampadio et oreste uu. cc. coss. *Hal.*, pc. lampadio et orestes *S* 14 idem] impr. iustinianus *S* | sic] si *C* 15 mihi heres *R* | aut illi uel illi *R* 16 uolo uel] uolo ut M^a | uel tut.] aut tut. *R* 18 occupatis M^a 19 munera C^bRM^b 20 primo *C* | in] W^b, *om. CRM* | adstitutum R^a 21 substitum M^a | existimauerint M^a 22 recentiorem M^a | utentes *C* 24 etiam] et *R* 26 aut pro et *om.* R^a, *deficit* M^a 27 uideantur *R* | παρdιαζευξιc *C*, παραααια. hευζειc *R*, napadia ζευζιc *M* 28 secundam] ad secundum M^a | in *om. R* 29 pro et] pro ut R^a | in *om.* CRM^a 30 uel libertatium CM^a, uel *om. R* 31 haec *M* 32 diuidantur *C* | utrosque *R* 33 defraudatur *C*, defraudent R^a | a comm.] accomm. CRM^a 34 inferetur *C* | ne] nec *C* | dum dubitatur M^a | tutelam *R* 35 personis *M* 36 persona est *R* | do] de M^a

'lego', uel 'per fideicommissum relinquo', tunc secundum ueteres regulas et antiquas definitiones uetustatis iura maneant incorrupta, nulla innouatione eis ex hac constitutione intro-
3 ducenda. Quod etiam in contractibus locum habere censemus. D. PRID. K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
5 IDEM A. IOHANNI PP. Suggestioni Illyricianae aduocationis respondentes [B 44, 3, 103]
decernimus familiae nomen talem habere uigorem: parentes et liberos omnesque propinquos et substantiam, libertos etiam et patronos nec non seruos per hanc appellationem
1 significari. Et si quis per suum elogium fideicommissum familiae suae reliquerit, nulla speciali adiectione super quibusdam certis personis facta, non solum propinquos, sed etiam his deficientibus generum et nurum. et hos enim nobis humanum esse uidetur ad fideicommissum uocari, ita uidelicet, si matrimonium morte filii uel filiae fuerit dissolutum. nullo etenim modo possint gener uel nurus filiis uiuentibus ad tale fideicommissum uocari, cum hi procul dubio eos antecedant: et hoc uidelicet gradatim fieri, ut post eos liberti
2 ueniant. Hoc eodem ualente, et si quis rem immobilem cuidam legauerit uel fideicommiserit eamque alienari prohibuerit adiciens, ut, si hoc fideicommissarius praeterierit, fami-
3 liae suae res adquiratur. In aliis autem casibus nomen familiae pro substantia oportet intellegi, quia et serui et aliae res in patrimonio uniuscuiusque esse putantur. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

XXXVIIII

℞ SI OMISSA SIT CAVSA TESTAMENTI ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. IANVARIAE. Si in fraudem legatorum [B 44, 26, 1]
transmissam hereditatem ad substitutum probatura es, utilis actio aduersus eum, cum quo fraudis consilium participatum est, competit. plane si pecunia accepta omisit aditionem, legata et fideicommissa praestare cogitur. ACCEPTA K. OCT. *DEXTRO II ET PRISCO* CONSS. a. 196
2 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. VICTORIAE. Eum, qui, cum testamento [B 44, 26, 2]
posset obtinere hereditatem, ab intestato ius successionis uoluit amplecti, libertatibus eodem
1 testamento datis obesse non posse iam pridem placuit. Quod si, cum neque adiri ex testamento hereditas neque bonorum possessio peti possit, iudicium defuncti non usurpabitur[1],
2 sed ad irritum iuris ratione uocatum est, petitio relictorum nullo iure procedit. Sin uero iure facto testamento cessante herede scripto alter ab intestato adiit hereditatem, neque libertates neque legata ex testamento posse praestari manifestum est. PP. K. IAN. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245
3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. APRO ET PIAE. Si Pro- [B 44, 26, 3]
culina patri uestro, cuius estis heredes, testamento quid reliquit et scripti iure secundum eius iudicium uel omissa causa testamenti successerunt ab intestato, aditus competens iudex, quatenus legis Falcidiae modus patitur, uobis relicta restitui iubebit. D. XV K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

P (38, 5) *L* (*ut P*) *C* (*transponit* 39, 1 ℞) *RM*

---

[1] non insuper habitum (*Cuiacius*)?

1 relinquo tunc *bis* M^a | diffinitionis M^a 3 locum *om.* M^a | *s. a. Hal.* 5 idem] impr. iustinianus *SPL* | ioh. pp.] prefecto *M* | illiriane M^a 6 uigorem habere *M* 7 libertos] et lib. *M* 8 signficari M^a | quis] quae *R*, quod M^a | filiae L^a 10 defic. his *R* | hos] hoc *C cum B* τοῦτο | nobis] nobis enim M^a | uideatur L^aR 11 solitum M^a 12 possit *PLRM*^{a}, pos M^a, δυνηθήτωσαν *B* 13 hii *R* | fieri *om.* M^a 14 perueniant *CRM*, ἔλθωσι *B* | et *om. R* | quis] quae *R* 15 alienare *CRM*^{b}, ἐκποιηθῆναι *B* 17 et aliae res *om.* M^a | in matrimonio M^a? | unicuique R^a | putatur M^a | *s. a. Hal. PL* 18 constant. ... secundo *om. PL* 20 *rubricam Latine exhibet B*Σ 48, 3, 68 | sit *om. R, deficit* M^a 22 substitum M^a | aduersus] aduer M^a 23 conscilio M^a | commisit M^a 24 *s. a. Hal.* | dextro II et prisco] *Herrmann*, fusco et dextro (= *a.* 225) *Hal.* 25 et phil. c. (cc. *M*) *om. R* | cum *om.* M^a 26 possit *CRM*^{a} 27 datis ... testamento *om.* R^a | placet *C*, plac.. M^a 28 usurpatur *R* 29 ad *om.* M^a 30 censante *M* 31 legarea M^a | *s. a. Hal.* 33 et cc. *om. RM* | pro et piet *S*, pio et apro *R* | proculiana C^bM^b 34 uestri cui M^a 35 indiditium eius *M* | successerint *R* 36 motus R^a | *s. a. Hal.*

XXXX

℞ DE INDICTA VIDVITATE ET DE LEGE IVLIA MISCELLA TOLLENDA ℞

1 IMP. GORDIANVS A. BONO. Legatum alii sub condicione sic relictum, si uxor [B 44, 19, 116]
nuptui se post mortem mariti non collocauerit, contractis nuptiis condicione deficit ideoque
peti legatum nequaquam potest. PP. XIII K. AVG. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

2 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Ambiguitates legis Iuliae miscellae generali lege
tollentes nullum concedimus fieri iuramentum secundum praedictam legem, sed penitus ea
cum Muciana cautione super hac causa quiescente licere mulieribus, etiam maritorum
suorum interminatione spreta, quae uiduitatem eis indicit, et non dato sacramento pro-
creandae subolis gratia, tamen ad secundas migrare nuptias, poena huiusmodi cessante, siue
habeat liberos, siue non, et percipere ea, quae maritus dereliquit (quorum omnium mani-
festissimum est dominium minime eas liberis existentibus habere usu fructu tantummodo
apud eas manente et ad liberos prioris tori proprietate eorum deferenda secundum ea,
quae de secundis nuptiis lucrisque ex his mulieribus statuta sunt), ne ex necessitate legis
1 et sacramento colorato periurium committatur. Cum enim mulieres ad hoc natura pro-
genuit, ut partus ederent, et maxima eis cupiditas in hoc constituta est, quare scientes
2 prudentesque periurium committi patimur? Tale igitur iuramentum conquiescat et lex
Iulia miscella cedat cum Muciana cautione super hoc introducta, a re publica separata.
augeri etenim magis nostram rem publicam et multis hominibus progenitis frequentari
quam impiis periuriis adfici uolumus, cum satis esse inhumanum uidetur per leges, quae
periuria puniunt, uiam periuriis aperiri. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSV-
LATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

3 IDEM A. IOHANNI PP. Legem Iuliam miscellam quemadmodum in feminis [B 40, 19, 117]
sustulimus, ita et in masculis esse sublatam pertinere quidem ad sensum nostrae legis,
1 quam super hoc promulgauimus, non est incertum. Ne tamen quaedam ambiguitas sim-
plices animos moueat, etiam expressim sancimus legem Iuliam miscellam et senatus con-
sulta, quae circa eam facta sunt, nec non Mucianam cautionem, quae super talibus nuptiis
2 introducta est, non solum in feminis, sed etiam in masculis cessare. Sed quia apud
Vlpianum in libris Sabinianis inuenimus quaedam uerba, quae effugiunt legis miscellae
obseruationem, ne quis et ea sublata esse putauerit, sancimus, cum huiusmodi uerbis
mulieribus aliquid relinquatur: 'si uidua erit' uel 'cum uidua erit' uel 'quotiens uidua
erit', uel e contrario maribus: 'si amiserint uxores' uel 'quando ad caelibatum peruene-
rint', non uetari ea uindicare uel legitimo modo sumere, quae eis derelicta sunt. neque
enim ut permaneant uel feminae in uiduitate uel masculi in caelibatu relictum esse uidetur,
ut locum uel ante nostram legem habeat lex Iulia miscella, quae iam perempta est: sed
cum primum hoc euenerit, ilico competat talibus personis eius quod relictum est per-
secutio, quia sub condicione relictum esse uidetur, siue semel siue in annos singulos haec
liberalitas fuerit conscripta, quasi pro solacio suae tristitiae. D. K. NOV. CONSTANTINO-
POLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

CRM

---

2 uindicta M^a 4 alii sub cond.] *W'*^{a} *cum B* τινί, aliis sub cond. *CM*, sub cond. aliis *R* 5 nuptum M^a? | condicio CM^b | defecit *R* 6 *s. a. Hal.* 7 iustinus *M* | iuliano] iohanni *C* | pp.] p. *M* | lege *om. C* 8 tollentes *om.* R^a | ea cum] R^a, euacuamus *C*, una cum M^a, ea una cum R^bM^b 10 procreandae ... 11 cessante *om.* M^a 11 subolis] soporis R^a 12 habeant RM^b | precipere M^a | manifestum M^a 14 tori] mariti *R* 15 lucrisque] et lucris quae *CRM* 18 permitti *M* | adquiescat *RM* 19 cedat] tollatur *M* | a] in *C*, ** M^a | re publica (rem publicam *C*) ... 20 nostram *om.* M^a | suparatam R^a 20 progenitis] *C*, legitimis (legimus M^a) prog. *RM* 21 per leges] leges M^a | quae] quiue R^a 22 periniuria R^a | aperire *R* | *s. a. Hal.* 24 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *C* | pp. *om. M* 25 pertinem M^a 27 expressum R^aM^a 28 ea *R* 29 quia] qui M^a 30 sibian*s M^a | leges R^aM^a 32 derelinquatur *R* | cum uiduauerit R^a 33 e] * M^a, *om.* R^a | maritibus R^a | peruenerit *C* 34 legimus M^a? | modo *om.* M^a 35 ut] u M^a | celibatum M^a | uidetur esse relictum *R* 37 uenerit *M* 39 *s. a. Hal.*

XXXXI

℞ DE HIS QVAE POENAE NOMINE IN TESTAMENTO VEL CODICILLIS RELINQVVNTVR ℞

1 [1] IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Superuacuam obseruationem ueterum legum, per quam uoluntates testatorum ad effectum duci impediebantur, amputamus praecipientes nullum ualere, dicendo poenae nomine quaedam esse relicta uel adempta in supremis testantium uoluntatibus, ea infirmare, sed licere testanti pro implenda sua uoluntate uel pecunias dari praecipere uel aliam pecuniariam poenam inferre quibus uoluerit, tam in adimendis hereditatibus uel legatis uel fideicommissis uel libertatibus quam in praecipiendo ad alias personas ea transferri ab eo, cui relicta ab initio sunt, uel aliquid aliis ab eo dari, si minus dispositionibus suis heres uel legatarius uel libertate donatus [B 44, 18, 38]
1 paruerit. Quod si aliquid facere uel legibus interdictum uel alias probrosum uel etiam impossibile iussus aliquis eorum fuerit, tunc sine ullo damno etiam neglecto testatoris praecepto seruabitur. D. K. IAN.[2] CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528

XXXXII

℞ DE FIDEICOMMISSIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DEMETRIO. Si probaueris Demetrium petisse de matre heredeque sua, ut tibi alimenta menstrua et uestiarium annuum praestaret, eamque secutam uoluntatem filii sui per multum temporis, id est non minus in tali causa triennio, ea praestitisse: ut in futurum quoque ea praestentur et, si qua in praeteritum praestita non sunt, exsoluantur, impetrabis. PP. XVII K. SEPT. DVOBVS ASPRIS CONSS. [B 44, 1, 122] a. 212

2 IDEM A. EVPATRIO. Etsi inutiliter fideicommissum relictum est, tamen si heredes comperta uoluntate defuncti praedia ex causa fideicommissi auo tuo praestiterunt, frustra ab heredibus de ea re quaestio tibi mouetur, cum non ex ea sola scriptura, sed ex conscientia relicti fideicommissi satis defuncti uoluntati factum esse uideatur. PP. VI K. AVG. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 44, 1, 123] a. 215

3 IDEM A. RVFINO. Cum secundum uoluntatem defunctae Chrysidem puellam ab heredibus manumissam eamque, priusquam ei restitueretur hereditas, intestatam uita functam proponas, ad manumissores eius successio pertinet. qui si adierint eius hereditatem, confusis actionibus fideicommisso sunt liberati. PP. V ID. DEC. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 44, 1, 124] a. 215

4 IMP. ALEXANDER A. VICTORINO. Voluntas patris prohibentis liberos fundos extra familiam uendere uel pignori dare fratrem sorori donare prohibuisse non uidetur. PP. V K. IVL. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 44, 1, 125] a. 223

P (42 ℞ 4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 3, 28, 30. 6, 23, 24 [2] Iun. (3, 28, 30)?

2 quae] qui *S*M^a | testamentis *C* 3 relinquentur *C* 4 menae] omine M^a | obsuasionem M^a 6 discendo pen nomine M^a 7 tastanti R^a 8 uel pecunias] pecunias *R* | dari] sedari M^a?, dare R^b | percipere *R* 10 ea] eas *C*M^a? 11 uel legatarius] legatarius R^a | uel libertate] libertate *R* 12 aliquod M^a | uel etiam] etiam R^a 13 inpossibiles M^a | fuerint *C* 14 *s. a. Hal.* 17 antonius *M* | a. *om. M* 18 praestaret] praesta ē R^a 19 filiis suis R^a | tempus *R* 20 praestituta *C* 21 *s. a. Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 23 praedium *CM* | fideic. causa *M* 24 heredibus] her. eius *C*M^b: ἐὰν ἄχρηστον καταλειφθῇ ληγάτον καὶ οἱ κληρονόμοι ἐν εἰδήσει αὐτὸ καταβαλῶσιν, οὐκέτι δύνανται αὐτὸ ἐπαναλαμβάνειν *B* | ea] ipsa *C* | mouitur M^a | sed] et M^a 25 uideatur M^a | *s. a. Hal.* 26 cereali *Hal.* 27 chrysidem] ehisdem R^a 28 priusquam *om.* M^a | restituetur *C* 29 adi*int R^a 30 *s. a. Hal.* 31 cereali *Hal.* 32 alerander *M*, aex. C^a | a. *om. M* | prohibendis *C* 33 dari *C* 34 *s. a. Hal. PL* | v *om. PL* | elianus *P*, el. *L*

5 Idem A. Reginae. Si frater tuus, posteaquam patri heres extitit, pubes [B 44, 1, 126] iam sine liberis decessit, ex pupillari substitutione tibi hereditas eius delata non est. sed si uerbis fideicommissi aliqua parte testamenti confirmata est, fideicommissum ab heredibus petere non prohiberis. PP. xv k. Febr. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224

6 Idem A. Nilo. Praedia obligata per legatum uel fideicommissum relicta [B 44, 1, 127] heres luere debet, maxime cum testator condicionem eorum non ignorauit aut, si scisset,
1 legaturus tibi aliud, quod non minus esset, fuisset. Sin uero a creditore distracta sunt, pretium heres exsoluere cogetur, nisi contraria defuncti uoluntas ab herede ostendatur. PP. xvi k. Mart. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224

7 Idem A. Septimo. Voluntatis defuncti quaestio in aestimatione iudicis est. [B 44, 1, 128] PP. xv k. Mart. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

8 Idem A. Mascello. Qui fideicommissariam libertatem meruit, legata seu [B 44, 1, 129] fideicommissa a defuncto sibi data suo iure persequitur. PP. xv k. Ivn. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

9 Imp. Gordianvs A. Pavlinae. Ab eo, qui neque legatum neque fidei- [B 44, 1, 130] commissum neque hereditatem uel mortis causa donationem accepit, nihil per fideicommissum relinqui potest. PP. xvii k. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

10 Idem A. Firmo. Verbum 'uolo' licet desit, tamen quia additum per- [B 44, 1, 131] fectum sensum facit, pro adiecto habendum est. PP. iii id. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

11 Idem A. Papiniano. Quotiens ab omnibus, qui alienatione facta ad fidei- [B 44, 1, 132] commissi petitionem adspirare possint, uenditio celebratur aut quibusdam uendentibus alii consenserint, auctoritas contractus conuelli nequaquam potest. PP. ii k. Ian. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

12 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Rvfino. Post mortem suam rogatam [B 44, 1, 133] restituere hereditatem defuncti iudicio et antequam fati munus im*pl*eat posse satisfacere (id est restituere hereditatem) quarta parte uel retenta uel omissa, si uoluerit, explorati iuris est. PP. id. Oct. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

13 Idem A. et C. Sempronio. Quotiens principali loco heres institutus testa- [B 44, 1, 134] tori succedit, legata seu fideicommissa a substituto data posci iure non possunt. PP. viii k. Mart. Praesente et Albino conss. a. 246

14 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Falconi. Ea, quam frater tuus [B 44, 1, 135] instituerat, siue quaesita siue non quaesita hereditate decesserit, cum tamen simpliciter, antequam duodecimum annum aetatis implesset, uerbis precatiuis testamento facto nonnullos ei uoluerit substitutos, nihil prohibet fideicommissum peti uel ab ipsius heredibus,
1 qui bona intestati tenent. Tunc enim locum habet, quod regulariter traditur ea, quae in testamento relinquuntur, si ex testamento non adeatur hereditas, non ualere, cum uerbis relicta directis adiri potuit hereditas, non cum illa ipsa sic data est, ut esset
2 etiam ab intestato[1] successoribus postulanda. Quod rescripsimus sequentes adseuerationem

P (42, 7. 8. 10) *L* (*ut P*) *CRM* (*in* 22 adspirare ... 29 sempronio *fere periit* M^a)

[1] intestati?

1 a.] a. et c. *S* | regnae *R*, rigine *M* | heres *om. C* 3 fideicommissis R^a | aliqua pars *R*, aliquam part. M^a 4 *s. a. Hal.* 5 nilo] nilopidiae *M* 7 legatarius R^a, legatariis R^b, *deficit* M^a 8 cogitur R^a | defuncti *om.* M^a | here M^a 9 *s. a. Hal.* | et] ii et *Hal.* 10 septimio P^bLC | estimationem *PL* 11 *s. a. Hal. PL* | ii *om. PL* 12 idem a.] imp. gord. a. a. L^a | marcello *S*, mascilo *PL*, masculo *CR*, miscilio *M* 13 defucto P^a | data] delata *R* | persequetur *CRM* | *s. a. Hal. PL* | xuii k. iul. *PL* | ii *om. PL* 15 qui] quod M^a 16 donatione *R* 17 potest] p. aspirare M^a (*ex u.* 22) 18 idem] imp. gor. *PL* | additum] ad.ilum L^a 19 adiecito R^a | *s. a. Hal. PL* | a. et *om. P*, a. *om. L* 21 appiano *S* | alienationem factam *R* 22 post sunt M^b, *deficit* M^a | celebratum R^a | aliis R^a?, *deficit* M^a 23 *s. a. Hal.* 25 et phil. c. *om. R*, *deficit* M^a | rufine *S*, *deficit* M^a 26 impleat] T^u, immineat CRM^b, *deficit* M^a 27 quarta] *C*, etiam quarta RM^b, *deficit* M^a | commissa R^a? 28 *s. a. Hal.* 29 aa. et cc. *C*, a. *R*, *deficit* M^a | institutos M^a | testatoris *R* 30 seu] uel *R* | *s. a. Hal.* 32 ualentinus et gallius aa. falconiae *M* | ea] *R*, si ea C^a, eam C^bM^b, .a *uel* .am M^a 35 ipsis *R* 36 qui] uel ab his qui M^b: *sed* ipsius *ad testatorem referendum est* 37 non adeatur ... 38 directis *om.* R^a 39 etiam *om. CM*

tuam, quasi scripta heres non fuerit iure adoptata. alioquin si in familia relicta[1] heres facta decessit, et consequenter ipsius heredes petitioni fideicommissi respondere coguntur. PP. XIIII K. SEPT. VALERIANO III ET GALLIENO II AA. CONSS. a. 255

15 IDEM AA. PHILOCRATI. Quamuis simpliciter te ac fratrem tuum aliquis [B 44, 1, 136] instituerit heredes eiusque hereditatis commodum pater ex tua fratrisque persona pro portionibus uestris potestatis ratione quaesierit, tamen quia inferioribus uerbis testamenti uos sui iuris facere testator curauit, intellegi potest restituendi hereditatis commodi fideicommisso patrem obstrictum esse. PP. VI ID. OCT. ROMAE MAXIMO II ET GLABRIONE CONSS. a. 256

16 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. ISIDORAE. Cum uirum [B 44, 1, 137] prudentissimum Papinianum respondisse non ignoramus[2] etiam legata huiusmodi fideicommisso contineri, id est ubi heres rogatus fuerat, quidquid ex hereditate peruenerit, post mortem restituere, animaduertis, etiam praeceptionis compendium testatoris uerbis comprehensum esse.
1 Sane quoniam in fideicommissis uoluntas magis quam uerba plerumque intuenda sunt, si quas pro rei ueritate praeterea probationes habes ad commendandam hanc patris uoluntatem, quam fuisse adseueras, apud praesidem experiri non uetaris. PP. PRID. ID. NOV. CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

17 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. FORTVNATO. Si creditoris uoluntas iure subnixa liberari te debito uolentis doceri potest, et antequam sollemniter tibi liberatio a successore praestetur, exceptionem tibi ex uoluntate descendentem competere manifestum est. PP. XII K. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

18 IDEM AA. APOLAVSTO. Cum necessitatem reddendae rationis defunctus [B 44, 1, 138] remittendam tibi esse petierit, manifesti iuris est uoluntatem defuncti immotam esse debere. PP. ID. MART. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

19 IDEM AA. AMPLIATO. Clari et aperti iuris est in fideicommissis posteriores [B 44, 1, 139] uoluntates esse firmiores. PP. VIII ID. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

20 IDEM AA. IVLIANO. Etiam a pupillorum tutoribus uelut ab ipsis[3] [4, 1, 5 B 44, 1, 140] relicta fideicommissa debentur. PP. III NON. DEC. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

21 IDEM AA. *ET CC.* TIBERIO. Si in persona patris tui, cui te successisse [B 44, 1, 141] proponis, fideicommissi dies utiliter cessit, licet tempore quo fuerat datum necdum te natum probetur, uxorem patrui, quem contendis patri tuo rogatum, si sine liberis decesserit, ab auo relicta restituere, si ei successit, de fideicommisso conuenire debes. nam si patrui etiam hereditas tibi quaesita est, non de fideicommisso quaerendum, sed hereditas ab ea uindicanda est. D. VI ID. FEBR. AA. CONSS. a. 293

P (42, 19) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] est *ins.* (*Mommsen*) [2] ignoras? [3] pupillis *ins. l. gem.*

---

2 consequenter] sequentes R^a | heredem M^a | repetitioni *R*, petionis M^a*?*, petioni M^b 3 *s. a. Hal. R* | xu *R* | III] iiii *R* | II aa. conss.] et ss. *R* 4 aa.] a. et c. *S*, a. *CRM* | fratrem tuum] R^bM^b, fratres tuos *C*, frater tuus R^a, *inc.* M^a 5 tuam fr. personam R^a, tua fr. tui persona *M* 6 potestatibus M^a | uerbi *R* 7 restituende h. commodi fideicommisso *C*, restituende h. commo** fideicommissum R^a, restituendi h. commodum fideicommisso R^b, restituend*(e?) h. commodo fideicommisso M^a, restituendi h. commodi fideicommissi M^b 8 *s. a. Hal. R* | VI] iii *R* | rom. *R* | II ... 9 conss.] et glabrino et ss. *R* 10 impp. *CR* | carus *om. C* | et num.] numerius *S* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *CR* | isidorae *om. M* 12 continere R^a | here M^a | peruenit R^b, fuerit R^aM^t 13 animaduertimus R^b | uerbis] uerus R^a 15 probatione M^a | commodandam R^aM^a 17 *s. a. Hal.* 18 aa.] aa. et cc. *SC*, *om. M* 21 *s. a. Hal.* 22 idem aa. (a. *RM*)] et c. *S* | pollausto *S*, apolaustro *R*, apolanto *M* | cum] sum M^a 23 immotam] *Mommsen*, immutam M^a, immutatam CM^b, immutandam *R* 24 *s. a. Hal.* 25 idem] impp. dioc. et max. *PL* | aa.] a. *RM* | fideicommisso *R* 26 esse uoluntates *RM* | *s. a. Hal. PL* | VIII] iii *PL* | aa. IIII et III *Hal.* 27 aa.] a. et c. *S*, a. *RM* | a pup.] pup. M^a | uelut] uel M^a 28 deberentur *R* | *s. a. Hal. cum l. gem.* 29 aa. et cc.] a. et c. *S*, aa. *C*, a. *RM* 30 fuerit *RM* 31 natam C^a, *inc.* R^a | patrii* M^a | discesserit R^aM^a 32 conuenire ... 33 fideicommisso *om.* M^a 33 quaerendam R^a 34 ab] tibi ab *M* | uindicata M^a | *s. a. Hal.*

22 IDEM AA. ET CC.* PLANCIANO. Et in epistula uel breui libello uel sine [B 44, 1, 142] scriptura, immo etiam nutu fideicommissum relinqui posse adhibitis testibus nulla dubitatio est. D. ID. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

23 IDEM AA. ET CC. STRATONICO. Si ueritas uel sollemnitas iuris deest nec [B 44, 1, 143] amplexus parentis uoluntatem relicta dedisti uel transactionis causa stipulantibus promisisti negotiumque integrum est, ad solutionem urgueri non potes. D. V K. FEBR.[1] AA. CONSS. a. 293

24 IDEM AA. ET CC. MENESTRATO. Instrumenta praediorum per fideicom- [B 44, 1, 144] missum relictorum, quae ad probationem originis eorum pertinent, heredes praestare necesse non habent: tamen cautionem praestare debent, quod, si opus fuerit legatario seu fideicommissario, ipsa, si habent, proferant. D. K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

25 IDEM AA. ET CC. IVLIANAE. Heredum etiam res proprias per fideicom- [B 44, 1, 145] missum relinqui posse non ambigitur. D. II K. MART. CC. CONSS. a. 294

26 IDEM AA. ET CC. GAIANO. Ex repudiatione fideicommissi doli mali [B 44, 1, 146] exceptio iusta causa intercedente tunc opponitur, quando ipse, cui fideicommissum relictum est, repudiatione usus fuerit. unde cum hoc non te, sed patrem fecisse adseueras, qui tibi nocere non potuit, nihil tibi obesse potest. D. II ID. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

27 [2]IDEM AA. ET CC. OLYMPIADI. Fideicommissum eius qui reliquerat paeni- [B 44, 1, 147] tentia probata successores numquam praestare compelluntur. D. V K. OCT. VIMINACII CC. CONSS. a. 294

28 IDEM AA. ET CC. GAIO. Ex fideicommisso sub condicione sine libertate [B 44, 1, 148] seruis propriis inutiliter dato libertas peti non potest. D. XV K. NOV. TRANS MARE[3] CC. CONSS. a. 294

29 IDEM AA. ET CC. ACHILLEO. Ex testamento, quod iure non ualet, nec [B 44, 1, 149] fideicommissum quidem, si non intestato quoque succedentes rogati probentur, peti potest. D. VIII ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

30 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Cum acutissimi ingenii uir et merito [B 44, 1, 150] ante alios excellens Papinianus in suis statuit responsis, si quis [cf. 6, 25, 7, 1 Dig. 35, 1, 102] filium suum heredem instituit et restitutionis post mortem oneri subegit, non aliter hoc uideri disposuisse, nisi cum filius eius sine subole uitam reliquerit: nos huiusmodi sensum merito mirati plenissimum ei donamus euentum, ut, si quis haec disposuerit, non tantum filium heredem instituens, sed etiam filiam, uel ab initio nepotem uel neptem, pronepotem uel proneptem uel aliam deinceps posteritatem, et eam restitutionis post obitum grauamini subiugauerit, non aliter hoc sensisse uideatur, nisi hi qui restitutione onerati sunt sine filiis uel filiabus uel nepotibus uel pronepotibus fuerint defuncti, ne uideatur testator

P (42, [22 *p*] 27. 24. 25) *L* (42, 22. 27. 24. 25 [30 *ad finem libri quinti suppl. l*]) *D* (*ad c.* 30) *CR* (*transponit c.* 29. 28) *M*

---

[1] Sept.? [2] *iunge* 8, 53, 23 [3] Transmarisca (*Mommsen*)?

---

1 aa. et cc.] a. et c. *S*, aa. *pLC*, a. *RM* | pluciano *pL*, prolatino *M* | breui] *CRM*, iure ciuili *pL*: ἐν οἱῳδήποτε λιβέλλῳ *B* 2 nutu] nudum *pL* 3 *s. a. Hal.* 4 aa.] a. *RM* | stranico *R* 6 potest R^a, postest M^a | *s. a. Hal.* 8 idem aa. (a. *R*) et cc.] impp. car. et carinus et numerianus (nunmer. L^a) aaa. et cc. *PL*, impppp. car. carinus et numerarius *M* 10 habet *M* | si] si de his M^a | fuerint *PLRM* | legatorio *RM* 11 habeant PLM^a: ἐὰν χρεία γένηται καὶ ἔχουσιν *B* | *s. a. Hal.* 12 aa. et cc.] a. *SM*, a. et cc. *R* | iuliano *M* | fideicommissi R^aM^a 13 reliqui RM^a | ambiguitur M^a | *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* 14 aa. (a. *R*) et cc.] a. *M* | gaio *S*, gaione *M* 15 cui *om.* M^a 16 cum *om.* M^a 17 *s. a. Hal.* 18 aa.] a. *RM* | et cc. *om. PLM* | olympiade *S*, olimpiani *PL*, olimpiano *M* | relinquerat *M* 19 *s. a. Hal.* 21 gaiano *R*, *deficit* M^a 22 *s. a. Hal.* 24 acilleo *CRM* 25 intestamento R^a | roganti R^a, rogari M^a? 26 *s. a. Hal.* 27 impp. *D* | iustinus *M* | aa. *D*, *om. M* | demonsteni *R* | pp. *om.* M^a 28 alios] illos *l*, ***** M^a 29 oneris CR^aM^a? | hoc uideri] fieri *l*, hoc fieri D^a 30 filium *l*, filiis M^a | uitam] *lD*, uitam suam *CRM* | nos] non *l* 31 ei] ei' *D* | disposuit M^a 32 institueris R^a, institue** M^a | neptem (uel *ins. D*) pron. u. proneptem] nep*tem M^a 33 alia *l* | et] e D^a | grauaminis *D*, grauamine C^a 34 hii lM^b, enim *D* | restitutionem CR^a, *om. D* | honorati M^a 35 nepotibus uel pronepotibus] CRM^a *cum B* ἐκγόνων ἀρρένων ἢ προεκγόνων, nepotibus uel pronepotibus neptibus uel proneptibus lM^b, nepotibus neptibus uel proneptibus *D* | ne *om.* M^a

alienas successiones propriis anteponere. RECITATA SEPTIMO IN NOVO CONSISTORIO
PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529
31 [1]IDEM A. IOHANNI PP. Quidam filium suum a sacris paternis remisit et B 44, 1, 151
postea testamento condito eum praeteriit nullo ei penitus relicto, aliis heredibus derelictis,
ipsum autem, quem neque heredem neque exheredatum fecit, fideicommisso praegrauauit.
1 quaerebatur, si utile est huiusmodi fideicommissum. Tota igitur antiqua dubietate super
hoc explosa nobis in hoc casu placuit, ut emancipatus utpote iniuria a patre adflictus non
2 compellatur fideicommissum a sua persona relictum praestare. Quod etiam in aliis per-
sonis, quas exheredari necesse est, locum habere censemus. D. PRID. K. MART. CONSTAN-
TINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
32 IDEM A. IOHANNI PP. Quaestionem ex facto emergentem resecantes et B 44, 1, 152
uoluntati defunctorum prospicientes sancimus, si sine scriptura et praesentia testium
fideicommisso derelicto fideicommissarius elegerit iuramentum heredis uel forsitan legatarii
uel fideicommissarii, quotiens ab eo relictum est fideicommissum, siue uniuersitatis siue
speciale, necesse habere heredem uel legatarium uel fideicommissarium prius iureiurando
de calumnia praestito uel sacramentum subire et omni inquietudine sese relaxare uel, si
recusandum existimauerit sacramentum aut certam quantitatem manifestare fideicommissario
derelictam noluerit, si forsitan maiorem fideicommissarius expetat, omnimodo exactioni
fideicommissi subiacere et eum ad satisfactionem compelli, cum ipse sibi iudex et testis
inuenitur, cuius religio et fides a fideicommissario electa est, nullis testibus nullisque aliis
aduenticiis probationibus requisitis, sed siue quinque sint testes uel minores uel nemo,
causam per illius sacramentum uel dandum uel recusandum suam habere tam firmitatem
quam exactionem, siue pater sit, qui fideicommissum dederit, siue extraneus, ut aequi-
1 tatis ratio communiter in omnes procedat. Cum enim res per testium sollemnitatem osten-
ditur, tunc et numerus testium et nimia subtilitas requirenda est. lex etenim, ne quid
falsitatis incurrat per duos forte testes compositum, maiorem numerum testium expostulat,
2 ut per ampliores homines perfectissima ueritas reueletur. Cum autem is, qui quid ex
uoluntate defuncti lucratur, et maxime ipse heres, cui summa auctoritas totius causae
commissa est, dicere compellitur ueritatem per sacramenti religionem, qualis locus testibus
relinquatur uel quemadmodum ad extraneam fidem decurratur, propria et[2] indubitata
relicta? cum et in leges respeximus, quae iustis dispositionibus testatorum omnimodo
heredes oboedire compellunt et sic strictius causam exigunt, ut etiam amittere lucrum
hereditatis sanciant eos, qui testatoribus suis minime paruerunt. D. V K. DEC. CONSTAN-
TINOPOLI *POST CONSVLATVM* LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

P (42, 32) *L* (42, [30 *l*] 32) *D* (*ad* 42, 30) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 37, 24 [2] ei (*Mommsen*)?

---

1 *s. a. Hal. RM* | recitatas *M* 2 d. III ... cons. *om. RM* 3 idem] impr. iustinianus *S* | pp. *om. M* | a] ad R^aM^a 4 relecto R^a 5 fideicommissum M^a? | praegrauatus R^a, *inc.* M^a 6 huiusmodi *om.* R^aM^a 7 mancipatus RM^a | ininiuria M^a 8 etiam] etiam et CR^b | alienis RM^a 9 ex*radari R^a, exero*dari M^a | *s. a. Hal.* 11 idem] impr. iustinianus *SPL* | pp. *om. M* 12 defunctorum] *PL*, mortuorum *CRM* 13 relicto RM^a | fideicommisarium M^a | heredis iuramentum *CRM* 14 uel speciale *PL* 15 prius *om.* M^a 16 sacramento CM^a | omnem inquietudinem *C* | sese] se M^a | rexare M^a 17 existimauerint *RM* | sacram. *om.* M^a | manifestari R^aM^a 18 si *om.* R^a, *deficit* M^a | exactionem *PL*, *deficit* M^a 19 ad] id ad R^a?, *deficit* M^a | satisdationem *PL*, *deficit* M^a 20 legio P^a 21 adaduenticiis *C* | adrequisitiis M^a 22 causa *PL* | haberet RM^a? 25 nimia] min L^a 26 falsitas L^a | forte] falsos RM^a | compositum] c. est *P*, c. est testamentum L^a, c. testamentum M^b 27 perfectissimas P^a | releuetur *PLC*, reuelatur R^a | cum ... 28 lucratur *om.* M^a | qui quid] C^b, quicquid PLC^a, qui aliquid RM^b 28 ipse *om. C* | cui] cum M^a? 29 qualis] quis *PL* 30 quemadmodum] ammodum *P* | recurratur *CR*, percurrat M^a, percurratur M^b | propria] ut pr. $PL^aR^bM^b$ | indebita L^a, indubiata M^a 31 disposicionis P^a 32 ttrictius L^a, structius *C*, tristius R^aM^a 33 sentiant P^aM^b | suis *om.* R^aM^a | *s. a. PL* | v] xu *L* | constant. ... 34 cc.] cp. lampadi (lamp. *L*) et or. conss. *PL*

XXXXIII

℞ COMMVNIA DE LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS ET DE IN REM MISSIONE TOLLENDA ℞

1 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Cum ii, qui legatis uel fideicommissis [B 44, 27, 1
honorati sunt, personalem plerumque actionem habere noscuntur, quis uel uindicationis uel
sinendi modo aliorumque generum legatorum subtilitatem prono animo admittet, quam
posteritas optimis rationibus usa nec facile suscepit nec inextricabiles circuitus laudauit?
1 quis in rem missionis scrupulosis utatur ambagibus? Rectius igitur esse censemus in
rem quidem missionem penitus aboleri, omnibus uero tam legatariis quam fideicommissariis
unam naturam imponere et non solum personalem actionem praestare, sed etiam in rem,
quatenus eis liceat easdem res, uel per quodcumque genus legati uel per fideicommissum
fuerint derelictae, uindicare in rem actione instituenda, et insuper utilem Seruianam (id
2 est hypothecariam) super his quae fuerint derelicta in res mortui praestare. Cum enim
hoc iam iure nostro increbuit licere testatori hypothecam rerum suarum in testamento
quibus uoluerit dare, et iterum nouellae constitutiones in multis casibus et tacitas hypo-
thecas induxerunt, non ab re est etiam nos in praesenti casu hypothecariam donare, quae
3 et nullo uerbo praecedente possit ab ipsa lege induci. Si enim testator ideo legata uel
fideicommissa dereliquit, ut omnimodo personae ab eo honoratae ea percipiant, apparet
ex eius uoluntate etiam praefatas actiones contra res testatoris esse instituendas, ut omni-
bus modis uoluntati eius satisfiat, et praecipue cum talia sint legata uel fideicommissa,
4 quae piis actibus sunt deputata. Et haec disponimus, non tantum si ab herede fuerit
legatum derelictum uel fideicommissum, sed et si a legatario uel fideicommissario uel alia
persona, quam grauare fideicommisso possumus, fideicommissum cuidam relinquatur. cum
enim non aliter ualeat, nisi aliquid lucri offerat ei a quo derelictum est, nihil est graue
etiam aduersus eum non tantum personalem, sed etiam in rem et hypothecariam exten-
5 dere actionem in rebus, quas a testatore consecutus est. In omnibus autem huiusmodi
casibus in tantum et hypothecaria unumquemque conueniri uolumus, in quantum personalis
actio aduersus eum competit, et hypothecam esse non ipsius heredis uel alterius personae
quae grauata est fideicommisso rerum, sed tantummodo earum, quae a testatore ad eum
peruenerint. D. xv k. Oct. Chalcedone Decio vc. cons. a. 529

2 Idem A. Ivliano pp. Omne uerbum significans testatoris legitimum sensum [B 44, 27, 2
legare uel fideicommittere uolentis utile atque ualidum est, siue directis uerbis, quale est
'iubeo' forte, siue precariis utetur testator, quale est 'rogo' 'uolo' 'mando' 'fideicommitto',
siue iuramentum posuerit, cum et hoc nobis audientibus uentilatum est, testatore quidem
1 dicente 'ἐνορκῶ', partibus autem huiusmodi uerbum huc atque illuc lacerantibus. Sit igitur
secundum quod diximus ex omni parte uerborum non inefficax uoluntas secundum uerba
legantis uel fideicommittentis et omnia, quae naturaliter insunt legatis, ea et fideicom-
missis inhaerere intellegantur et e contrario, quidquid fideicommittitur, hoc intellegatur
esse legatum, et si quid tale est, quod non habet natura legatorum, hoc ei ex fideicom-

A^{ul} (43 ℞) *P* (43 ℞ 2) *L* (*ut P*) *CRM*

---

2 fidecommissis *L* 3 in *om.* R^a | rem] *C*, re *SAPLRM* | tollendam P^a 4 a. *om.* *R* | ii] hi *C* 5 plerumque *om.* M^a 6 generumque M^a, *inc.* R^a 7 usa] usa et M^a | susceperit RM^a 8 quibus *R* | rem] re CRM^b | scripulosis *C* | utuntur *C*, utitur M^b 9 fideicommissis M^a 11 eis] eius M^a 12 actionem *R* | id] idem *R* 15 uoluerint *C* | constitutionis M^a 16 in *om.* M^a | casu] causa *CR* 17 ab] ad CM^b | ipsam legem M^a 18 derelinquat *C* | ut] et R^b, *om.* R^aM^a 19 perfatas R^a, perfectas M^a 20 uoluptati R^a 21 hoc *M* 22 et *om.* RM^a | legatorio M^a 24 aliquod *uel* aliquis *M* | afferat R^b | graue est *RM* 27 ypothecariam *R* 28 et *om.* *R* 29 rerum] utrum R^a | testante R^a 30 *s. a. Hal.* 31 idem] impr. iustinianus *SPL* | a. *om.* *M* | iuliano] iohanni *PLM* 32 uel] ac *PLM* 33 utitur RM^a | testor M^a | uolo rogo *CR* 34 imposuerit CRM^b | cum *om.* M^a | uentil. est (est *om.* R^a) audientibus *R* 35 υενορχω *PL*, ιενορχω *M* 36 uerborum n. i. uol.] uol. testatoris non inefficax R^a 37 ea] eam M^a 38 et e c. q. fideic. *om.* M^a | fideicommittatur CR^bM^b | hoc] in hoc *C* 39 legatum … habet *om.* *C* | naturam *PRM* | fideicommissi *C*

missis. accommodetur, et sit omnibus perfectus euentus, ex omnibus nascantur in rem
2 actiones, ex omnibus hypothecariae, ex omnibus personales. Vbi autem aliquid contra-
rium in legatis et fideicommissis eueniat, hoc fideicommisso quasi humaniori adgregetur et
3 secundum eius dirimatur naturam. Et nemo moriens putet suam legitimam uoluntatem
reprobari, sed nostro semper utetur adiutorio, et quemadmodum uiuentibus prouidimus,
ita et morientibus prospiciatur: et si specialiter legati tantummodo faciat testator mentio-
nem, hoc et legatum et fideicommissum intellegatur, et si fidei heredis uel legatarii aliquid
committatur, hoc et legatum esse uideatur. nos enim non uerbis, sed ipsis rebus leges im-
ponimus. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
3 IDEM A. IOHANNI PP. Si duobus uel tribus hominibus uel pluribus forte [B 44, 27, 3]
optio serui uel alterius rei relicta fuerit, uel si uni quidem legatario optio serui uel alte-
rius rei relicta est, ipse autem moriens plures sibi reliquerit heredes, dubitabatur inter
ueteres, si inter legatarios uel heredes legatarii fuerit certatum et alter alterum seruum
1 uel aliam rem eligere uelit, quid sit statuendum. Sancimus itaque in omnibus huiusmodi
casibus rei iudicem fortunam esse, sortem etenim inter altercantes adhibendam, ut, quem
sors praetulerit, is quidem habeat potestatem eligendi, ceteris autem aestimationem praestet
contingentium eis partium: id est in seruis quidem et ancillis maioribus decem annis,
si sine arte sint, uiginti solidis aestimandis, minoribus uidelicet decem annis non amplius
quam decem solidis computandis: sin autem artifices sunt, usque ad triginta solidos aesti-
matione eorum procedente, siue masculi siue feminae sunt, exceptis notariis et medicis
utriusque sexus, cum notarios quinquaginta solidis aestimari uolumus, medicos autem et
obstetrices sexaginta: eunuchis minoribus quidem decem annis usque ad triginta solidos
ualentibus, maioribus uero usque ad quinquaginta, sin autem artifices sint, usque ad
1a septuaginta. Sed et si quis optionem serui uel alterius rei reliquerit non ipsi legatario,
sed quem Titius forte elegerit, Titius autem uel noluerit eligere uel morte fuerit prae-
uentus, et in hac specie dubitabatur apud ueteres, quid statuendum sit, utrumne legatum
1b expirat, an aliquid inducitur ei adiutorium, ut uiri boni arbitratu procedat electio. Cen-
semus itaque, si intra annale tempus ille qui eligere iussus est hoc facere supersederit
uel minime potuerit uel quandocumque decesserit, ipsi legatario uideri esse datam electio-
nem, ita tamen, ut non optimum ex seruis uel aliis rebus quicquam eligat, sed mediae
aestimationis, ne, dum legatarium satis esse fouendum existimamus, heredis commoda
2 defraudentur. Sed quia nostra maiestas per multos casus legatariis et fideicommissariis
prospexit et actiones tam personales quam in rem et hypothecarias dedimus et in rem
2a missionis tenebrosissimus error abolitus est, et ad hanc legem peruenimus. Nemo itaque
ea, quae per legatum uel pure uel sub certo die relicta sunt uel quae restitui aliis disposita
sunt uel substitutione posita, secundum ueterem dispositionem putet esse in posterum

A^{ul} (43, 3 *usque ad u.* 24 quinquaginta) *PLCRM*

1 euenditur P^a, uentus M^a | nascatur *L* 2 ex] et ex RM^b 3 in *om.* M^a 4 dirimentur *PL*, dirimetur R^bM | natura *C* | legitam R^a 5 atetur L^a, utitur *R* | prouidemus *R* 6 modo] mo *P* 7 hoc P^a, hoc *uel* haec *L* | et fideic. ... 8 legatum *om.* M^a 8 uidetur *PL*, *deficit* M^a | legem *PL* | inponamus M^a 9 *s. a. Hal.* *PL* | lampadii ... cc. *om.* *P*, constant. ... cc. *om.* *L* 10 idem] impr. iustinianus $SPLM^a$ | a. *om.* A^lM | uel trib.] trib. PL^a 11 alteris *P* | fuerit (est *CR*) ... 12 relicta *om.* M^a? | si *om.* *R* 12 morient L^a | relinquerit *R* | inter ueteres *om.* PLR^bM 13 legatarii] legatarios heredes legatarii ***rit M^a 14 omnibus *om.* *PL* 15 sortem (sorte *C*) etenim] *AC*, et sortem $PL^bR^bM^b$, et sortes L^a, et sortem enim R^a, *de* M^a *non constat* | altercantes] cantes L^a | adhibenda *C* 16 sros P^a | estimationes *M* | prestaret M^a, *inc.* P^a 17 contignentium *R*, contigentium M^a | in] et in *PL* | ancillis] in anc. *M* 18 estimatis *PL*, existimandis *R*, estimantis M^a | decem] et d. *R* 19 quam] quam in M^a | solidos CM^a, sol. *PL* | sunt] AM^b, *om.* $PLCRM^a$ | estimationes e. procedent *A*, estimationem e. procedente *R* 20 sint *PLCRM* 21 solidos *CM*, sol. *PL* | estimare *M* 23 ualentibus] *AW*, manentibus *PLCRM* | uero maioribus R^a | sunt *CR* 24 reliquid *CR*, relinquerit *M* | legatorio *M* 25 sed] sed etsi quis P^a | morte] forte morte *CR* | praeuentius *R* 27 sperat PL^l, spirat M^a | aliquod *CR* | ei inducitur *CRM* | arbitratus *PL* | cencemus P^a 28 inter *PL* 29 legatorio *M* | datam uid. esse *PL* 31 estimamus *PL*, estimauimus *R* 32 defrudentur C^a, diffrudentur R^a | et] uel *R* 33 et *om.* *M* | inpothecarias *R*, ypothecariam *M* | re $PLCR^a$ 34 obolitus *PL* | et *om.* PL^aR^b 35 uel sub] sub PL^a 36 sunt *om.* M^a | subsistitutione M^a, sub substitutione M^b: *cf. p.* 587, 6

alienanda uel pignoris uel hypothecae titulo adsignanda uel mancipia manumittenda, sed
sciat, quod hoc *quod* alienum est non ei liceat utpote sui patrimonii existens alieno iuri
applicare, quia satis absurdum est et inrationabile rem, quam in suis bonis pure non
possidet, eam ad alios posse transferre uel hypothecae pignorisue nomine obligare uel
3 manumittere et alienam spem decipere. Sin autem sub condicione uel sub incerta die fuerit
relictum legatum uel fideicommissum uniuersitatis uel speciale uel substitutione uel resti-
tutione, melius quidem faciat, et si in his casibus caueat ab omni uenditione uel hypotheca,
3a ne se grauioribus oneribus euictionis nomine supponat. Sin autem auaritiae cupidine
propter spem condicionis minime implendae ad uenditionem uel hypothecam prosiluerit,
sciat, quod condicione impleta ab initio causa in irritum deuocetur et sic intellegenda est,
quasi nec scripta nec penitus fuerat celebrata, ut nec usucapio nec longi temporis prae-
3b scriptio contra legatarium uel fideicommissarium procedat. Quod similiter censemus in
huiusmodi legatis, quae siue pure siue sub die certo siue sub condicione siue sub incerta
die relicta sint: sed in his omnibus casibus legatario quidem uel fideicommissario omnis
licentia pateat rem uindicare et sibi adsignare, nullo obstaculo ei a detentatoribus oppo-
4 nendo. Emptor autem *s*ciens rei grauamen aduersus uenditorem actionem habeat tantum-
modo ad restitutionem pretii, neque dupli stipulatione neque melioratione locum habente,
cum sufficiat ei saltem pro pretio, quod sciens dedit pro aliena re, sibi satisfieri: creditori
nihilo minus pigneraticia contraria actione aduersus debitorem competente, ut ex omni
parte omnique studio id, quod semper properamus, ad effectum perducatur, ut ultima
elogia defunctorum legitimum finem sortiantur: bonae fidei procul dubio emptoribus integra
iura et nullo modo ex hac constitutione deminuta contra uenditores habentibus. D. K.
SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXXXIIII

R DE FALSA CAVSA ADIECTA LEGATO VEL FIDEI-COMMISSO R

1 IMP. ANTONINVS A. SEPTIMIO. Verba testamenti, quae inseruisti, aut solu- [B 44, 16, 31
tam pecuniam debitam testatori declarant aut uoluntatem eius liberare uolentis debitorem
manifeste ostendunt. et ideo aut peti quod solutum est non potest aut ex causa fidei-
commissi, ut debitor liberaretur, agendum est nisi liquido probari possit eum non liberari
debitorem uoluisse, sed errore lapsum solutam sibi pecuniam existimasse. PP. VII K. MART.
ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213
2 IMP. ALEXANDER A. FAVSTINAE. Etiam si ueritas debiti non subest, falsa [B 44, 16, 32
demonstratio non perimit legatum et ex testamento eius quoque nomine competit actio.
PP. VII ID. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

P (43, 3) *L* (*ut P*) *CRM*

---

1 pognoris M^a 2 quod hoc quod] Q^a, quod hoc *PLRM*^{a}, quia hoc quod *C*, quod M^b | existat *P* 3 applicari *PL*^{a} | et] ut $P^t L^t$ | inracionabilem *PL*^{a} | in *om.* $P^a L^a M^a$ | bonus M^a 4 eam] etiam *R* | transferre posse *M* | nomine pign. uel *C*, pign. uel nomine *R* 5 alienas species (spes $P^b M^b$, spem L^r) *PLM*^{a} | certa *PLM*^{a} 6 substitutio uel restitutio *C contra B* 7 faciunt ... caueant ... 8 supponant (—nat M^a) *PLM*^{a}: χρέιττον μέν, εἰ μὴ ἐκποιήσει μηδὲ ὑποβάλλει *B* 8 grauioribus M^a | auarie M^a | cupidus *PLM*, *inc.* R^a 9 spetiem M^a | impendet R^a 10 casa P^a | intellegendam *R* | est *om. CR* 11 nec scr.] non scr. *M* | fuerit *RM*^{b} | praescripti R^a 12 quod] qui M^a | censemus] obtinere c. *M* 13 quae *om. CR*^{a} | siue pure ... incerta die] *CR*, seu pure seu sub cond. seu sub die certo *PL*, seu pure seu sub die certo seu sub (se M^a?) conditione *M* 14 sunt *L* | legatorio *M* | uel] et *PL* 15 a detentoribus *M*, ab emptoribus *PL*^{b}, *om.* L^a 16 sciens] *dett.*, si sciens *PLCRM* | habet L^a, beat M^a 18 saltim *PL* | quid R^a, quo M^a | rem M^a 19 pignoraticia *PLM*^{b} | *straria M^a | conpetite M^a 22 ullo L^a | *s. a. Hal. PL* 23 constant. ... cc. *om. PL* 25 adiecta *om. S* 27 a. *om. M* | septimo *SC* 30 liberetur M^b | possit] non p. M^a 31 errorem M^a | extimasse *R* | *s. a. Hal.* 35 *s. a. Hal.: in M extat* proposita

3 IDEM A. VERINAE. Si non designata certa quantitate dotem tibi legauit [B 44, 16, 33]
maritus, sed quodcumque ad eum dotis nomine peruenisset peruenturumue esset, et id
1 ex testamento petis, necessaria probatio est numeratae pecuniae. Quod si quantitatem
expressit, debetur et si in dotem datum non est, quasi aliud legatum, non eo iure, quo dos
fungitur. PP. NON. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IMP. GORDIANVS A. ALEXANDRO. Si dotem, ut proponis, defuncta in [B 41, 16, 34]
matrimonio uxore tua patri eius reddidisti, uel etiam ea non reddita testamenti uerbis, ut
adseueras, munitus es, quibus recepisse dotem uniuersam quondam socer tuus significauit,
ne hoc nomine conueniaris, sollicite agere non debes, cum aut soluta dote nulla supersit
actio aut non reddita aduersus petentem iuxta defuncti uoluntatem parata sit exceptio.
PP. XV K. IVN. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

5 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. SEVERAE. Refert [B 44, 16, 35]
largiter, dotem reddi maritus tibi, an quae instrumento dotali conscripta sunt, legati seu
precariis uerbis statuit, quippe superiore quidem casu datum probanti repeti tantum,
posteriore uero nihil nocente falsa demonstratione significatum instrumento postulari possit.
S. XIIII K. DEC. CC. CONSS. a. 294

XXXXV

℞ DE HIS QVAE SVB MODO LEGATA VEL FIDEICOMMISSA RELINQVVNTVR ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SATVRNINAE. In legatis quidem et fideicommissis etiam [B 44, 28, 1]
modus adscriptus pro condicione obseruatur. sed si per te non stat, quominus uoluntati
testatoris pareas, sed per eum, cui nubere iussa es, quominus id quod tibi relictum est
retineas, non oberit. PP. V K. IAN. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

2 IMP. GORDIANVS A. AMMONIO. Ex his uerbis: 'Titio decem millia uel [B 44, 28, 2]
'insulam relinquo, ita ut quinque millia ex his uel eandem insulam Meuio restituat',
licet antea neque legati neque fideicommissi petitio nascebatur, tamen in libertate a diuo
1 Seuero hoc admissum est. Sed in pecuniariis causis uoluntatis tuendae gratia non immerito
recipiendum est, ut etiam ex huiusmodi uerbis, siue ad condicionem siue ad modum respiciunt, siue ad dandum uel faciendum aliquid, fideicommissi actio omnifariam nascatur, uidelicet in condicionibus post exitum earum.
2 Sin uero legato aut fideicommisso relicto
testator legatarium seu fideicommissarium prohibuerit heredem suum uel alium quendam
debitum exigere, habet debitor aduersus legatarium seu fideicommissarium agentem usque
ad quantitatem relicti fideicommissi siue legati exceptionem. PP. VI ID. AVG. SABINO II
ET VENVSTO CONSS. a. 240

CRM

---

[1] *cf.* 4, 30, 12

---

1 uenerie *S*, uerene *M* 2 quodcumque] quod *R* | uenturumue C^a 4 dos] debet M^a 5 *s. a. Hal.* 6 gratianus *R* | a. *om.* M^a | defunctam *C* 7 uxor M^a 8 seueras M^a | est M^a 10 pura M^a 11 *s. a. Hal* 12 aa. et cc. *om.* *M* | seure M^a | defert M^a 13 legatis *R*, legato M^a? 14 probanti] uel pr. M^a 15 docente R^a | postulare *M* 16 *s. a. Hal.* 18 legati *M* | uel] *SM*, seu *CR* | fideicommissis *R*, fideicommissi *M* 20 imppp. *M* | a. *om.* *M* 21 modis M^a | pro] per C^a | obseruetur *M* | stet M^a | uoluntas M^a 22 id] uoluntas testatoris id M^a 23 *s. a. Hal.* 24 a. *om.* *M* 25 his] emptis M^a? 26 libertatem *M* 27 gratiam *R* 29 omniafaria *CR* 30 legato] elato R^a? | relicto relicta M^a 31 legatario (legalegario M^a) seu fideicommissario *M* | prohibuent R^a, prohibebit *M* 32 exhibere M^a | fideicommissarios agentes *M* 33 uanitatem R^a, quantatem M^a | siue] seu *M* | *s. a. Hal.*

XXXXVI

℞ DE CONDICIONIBVS INSERTIS TAM LEGATIS QVAM FIDEICOMMISSIS ET LIBERTATIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CLAVDIAE. Cum testatorem fideicommissum Trallianis ab eo, quem pro parte heredem instituerat, ita reliquisse proponas, si sine liberis institutus diem obisset, isque nepotem, quem ex filia susceperat, heredem instituerat, condicionem adscriptam fideicommisso defecisse manifestum est, nisi alia defuncti uoluntas euidenter probabitur. PP. NON. DEC. LATERANO ET RVFINO CONSS. [B 44, 29, 1] a. 197

2 IDEM AA. GALLICANO. Cum patrem familias[1] fideicommissi nomine, quod in die*m* certa*m* reliquit, ita cauere praecepisse proponas, si a marito non diuertisset, iurisdictionis originem p*er*inde seruari aequum est, ac si nihil super ea re scriptum fuisset. [B 44, 29, 2]
1 Nec exemplum legati uel hereditatis, in quibus condicio diuortii nonnumquam remitti solet, huic rei comparandum est, cum absurdum sit ideo perpetui edicti neglegi formam, quia patris sui uoluntati non obtemperatur. PP. ANTIOCHIAE XI K. AVG. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205

3 IMP. ANTONINVS A. AVRELIO MILITI. Si[2] ea condicione Auluzanus legata testamento praestari uoluit, si cum focaria sua matreque eius moraretur, et per eum stetit, quominus uoluntati testatoris pareret, cum sponte scripturae testamenti non obtemperauerit, ad petitionem non admittitur. PP. VI ID. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 44, 29, 3] a. 215

4 IMP. ALEXANDER A. LICINIAE. Legatum siue fideicommissum a patruo tuo relictum tibi sub condicione, si filio eius nupsisses, cum mortuo filio, priusquam matrimonium cum eo contraheres, condicio defecerit, nulla ratione tibi deberi existimas. PP. K. DEC. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. [B 44, 29, 4] a. 226

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FAVSTINO. Si uxorem tuam tempore nuptiarum in patria potestate fuisse monstretur, fideicommissi commodum ei relicti, cum nupserit, nullo alio diem eius cedere prohibente patri quaesitum non ambigitur. [B 44, 29, 5]
1 Quod si a patre ante nuptias emancipata fuerit ac postea decesserit, superstite patre et marito ac liberis actionem fideicommissi sibi competentem ad heredes suos transmisit. S. VI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

6 (7) [3]IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum quidam testamento condito libertatem suo seruo dereliquit sub condicione, si suo heredi certum numerum solidorum praestet uel aliam quandam speciem uel uicarium seru*um*, ille autem seruus non in eodem loco constitutus, ubi etiam heres fuerat, herili testamento cognito properabat ad heredem cum ipso, quod iussus erat dare heredi, sed in medio latronum uel hostium incursione [B 44, 29, 7]

P (46 ℞ 6) *L* (46 ℞ 6) *CR* (*CR transponunt* 46, 7. 6) *M*

[1] filiam? [2] cui *ins.* (*Mommsen*) [3] *iunge* 6, 27, 5

2 tam] *SRM*, tam in *PLC* | quam] et *PL* 4 imp. *R* | aa. *om. M* | cladiae *C* 5 tralliano *R*, tallianis M^a 6 obisse R^a | filia] familiam M^a 8 probatur R^aM^a | *s. a. Hal.* 9 aa.] a. *R* | galliano *R* | fideic. nomine] fideicommissum *C* 10 die certa *CRM* | cauere] c. heredem *R* 11 proinde *libri* 12 in quibus *om. C* | condicto R^a 13 hunc R^a | sit] est *R* 14 patri RM^a | uoluntatem CM^a? | *s. a. Hal.* 16 antonius *M*, anast. *C* | a. *om. RM* | militi *om. M* | autlyzanus *C*, alazanus R^a, alizanus R^b, aulizanus M^b 18 repareret R^a | testamenti *om.* R^a 19 *s. a. Hal.* | cereali *Hal.* 20 a. *om. M* | patruo tuo] patronio R^a 21 fili M^a | matrimonio M^a? 22 contraheris M^a | debere tibi M^a | *s. a. Hal.* 24 et cc. *om. M* | uxor tua CM^a 25 patris *M* 26 relictum *R* 28 suos] siūo R^a? | *s. a. Hal.* 30 *ordinem c.* 6 *et* 7 *quamuis inuertant CR cum B* (*si quidem silentio Heimbachii fides habenda est*), *ordinem nostrum, quem tuentur S aliique libri* (*QN Paris.* 4517), *uerum esse ex subscriptionibus colligitur: uerba enim anno secundo additamentum esse Haloandri eo probatur, quod reliquae constitutiones prid. id. Mai. ad Iohannem datae omnes ad a.* 531 *pertinent* | imp. iust.] *SC*, idem *PLRM*: Idem *in PL nescio an ideo scriptum sit, quia antecedit* 43, 3 | iohanni] iust. *R* | quidem R^a | conditio *L* 31 derelinqui R^a | munerum *M*, nrm P^a 32 seruum] R^b, serui $PLCR^aM$ | in *om. R* 33 herili *om. C* | proparabat *C* 34 iussum CM^a | herede M^a

peremptum est quod portabat: quaerebatur inter antiquos, si praepeditur libertas, quia hoc
1 dare seruus non potest propter memoratum fortuitum casum. Itaque ueterum dubietate quiescente nobis placuit, ut et libertas omnimodo competat et commodum, quod heredi uel
2 extraneo relinquitur, non abstrahatur. Ex quacumque igitur causa impediatur, siue per heredem siue per eum, cui dare aliquid iussus est, siue per fortuitos casus, in libertatem quidem ipse omnimodo perueniat, nisi ipse seruus noluit adimplere condicionem: obnoxius tamen constituatur post libertatem heredi uel ei cui dare iussus est, nisi et ipse oblatas pecunias non suscepit (quod enim semel repudiatum est ab eo, redintegrari minime concedimus), quatenus hoc quod dare iussus est omnimodo adimplere compellatur uel in ipso mancipio, si extat, uel in aestimatione eius non amplius quam in quindecim solidos imputanda, uel in alia re, si et ipsa appareat, uel si non existat, uera eius aestimatione praestanda. D. PRID. K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO[1]. a. 532

7 (6) IDEM A. IOHANNI PP. Si plures personae unam condicionem implere fuerint [B 44, 29, 6] iussae, apud Vlpianum dubitabatur, utrumne omnes simul eandem facere debent, an
1 singuli quasi soli implere eam compelluntur. Videtur autem nobis unumquemque necessitatem habere condicionem implere et pro portione sibi contingente accipere, quidquid ex hoc commodum est, ut hi quidem, qui compleuerint iussa, ad lucrum uocentur, qui autem neglexerint, sibi imputent, si ab huiusmodi commodo repellentur. D. III[2] K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

8 . . . .

XXXXVII

℞ DE VSVRIS ET FRVCTIBVS LEGATORVM VEL FIDEICOMMISSORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MAXIMO. Legatorum seu fideicommisso- [B 44, 2, 86] rum usuras ex eo tempore, quo lis contestata est, exigi posse manifestum est. sed et fructus rerum et mercedes seruorum, qui ex testamento debentur, similiter praestari solent. PROPOSITA PRID. K. AVG. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. a. 199

2 IMP. ANTONINVS A. LIBERTIS CASSIANI. Aduersus eos, qui sub obtentu [B 44, 2, 87]
1 legis Falcidiae legata morantur, notissimum est iuris auxilium. Si igitur proposita stipulatione cauere cum satisdatione potestis uos restituturos, quanto amplius quam per eam legem licet acceperitis, iudex qui fideicommissis ius dicit solida uobis legata praestari
2 iubebit. Quod si satisdationem implere non poteritis, arbitro dato diem uobis praefiniet, intra quem altera parte cessante partibus suis fungetur. et si constiterit legi Falcidiae

P (46, 6. 47 ℞ 1) *L* (*ut P*) *CR* (*CR transponunt* 46, 7. 6) *M* (M^a *om.* 46, 7)

[1] anno secundo *del.* [2] IIII (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 179)?

1 portebat L^a 2 memotatum P^a | dubietatem M^a 4 relinqueret *PL* | abstahatur P^a 5 iussum M^a, usus R^a? | per *om. PL* | fortutos R^a, fortuitus M^a | in] sed in *C* | libertate *CR* 6 obnoxiis R^a 7 et *om. M* 8 suscipit *PL* | repudiatum P^a | ab eo est *CRM* 9 est] est nisi et ipse … retintegrari (*ex u.* 7. 8) M^a 10 existat *C* | uel in] uel *PL* | quindecim] xii L^a | solidis *C* 11 in *om. M* | aliena *C* | extat *R* | existimatione *PLR* 12 *s. a. Hal.* 14 idem] *C*, impr. iustinianus SRM^b 15 eandem *R* 16 unumquemcumque *R* 17 portionem *R* | contingentes C^a 18 commodum] CR^b, commodo R^a, commodi M^b | qui *om.* R^aM^b (*suppl.* M^c) | compleuerit *R* 19 neglexerint] RM^c, neglexerit CM^b | *s. a. Hal.* 21 constitutio graeca *Paris.* 4517 23 et] uel *CR* 25 imp. *R* | aa.] a. et c. *S* | maximiano *C*, m. *R* | legato M^a | seu] uel *R* 26 eo temp. quo] quo temp. *PL* | lis] uel M^a? 27 seuorum P^a 28 *s. a. Hal. PL* | annulino *PL*, aemyliano *Hal.* | et *om. PL* | fortunae P^aL, fortanae P^b 29 antonius *M* 30 legis *om.* M^a 32 acciperetis R^b, accipere***s R^a, accipere is *CM* | fideicommissi *R* 33 satisdatione *R* | potestis *R* | arbitrio R^aM^a | diem] certum diem *R*, *om.* M^a | uobis *om. R* | diffiniet *R* 34 censante *M* | suis *om. M* | fungeretur CR^aM^a | constituerit R^a | legis *C* | falcide M^a

locum non esse, et usuras et fructus post litem contestatam percipietis. PP. XVI K. IVN. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

3 IMP. ALEXANDER A. PATERNO. Si homines certi per fideicommissum tibi relicti fuerunt, post moram periculo debitoris fideicommissi fuerunt. PROPOSITA XII K. APRIL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. B 44, 2, 88 a. 224

4 IMP. GORDIANVS A. DIONYSIO. In legatis et fideicommissis fructus post litis contestationem, non ex die mortis sequuntur, siue in rem siue in personam agatur. PP. NON. SEPT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. B 44, 2, 89 a. 239

XXXXVIII

℞ DE INCERTIS PERSONIS ℞

1 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.* . . . . . Incertus . . . . .

1 Καὶ ὅτι καλῶς γράφει ὁ θέλων οἱονδήποτε πόστουμον κληρονόμον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ληγάτον καὶ φιδικόμμισσον αὐτῷ καταλιμπάνει, ἐὰν δηλονότι οὐκ ἐκωλύετο αὐτοῦ κληρονομεῖν ἢ εἰ ἦν ἐν φύσει.
2 Καὶ ὅτι οὐ συγχωρεῖ κληρονόμους γράφεσθαι ἀφανεῖς, εἰ μὴ ἄρα κυοφορούμενος εἴη· ἐπὶ γὰρ τούτου τὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ χρείαν ἀναπληροῖ ἡ γαστὴρ ἡ τοῦτον φέρουσα καὶ ὁ πατήρ.
3 Καὶ περὶ τῶν πρὸς ἅπαξ τοῖς συγγενέσι καταλιμπανομένων καθ᾽ ὁμάδα φιδικομμίσσων ἢ ληγάτων, εἰ μὴ ἐν ἑκατέρῳ καιρῷ (τυχὸν τῆς τελευτῆς) εὑρεθείη τις συγγενής, ἀλλὰ ἐν μόνῳ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς ἐπιτεχθῇ ἢ ἐγκυμονῆται.
4 Ἢ ἐὰν τοῖς ἐν καιρῷ διαθήκης συγγενέσι καταλείψῃ, ἐπιτεχθῶσι δὲ ἕτεροι, περὶ ὧν ἐν τῷ διατίθεσθαι οὐκ ἐνεθυμήθη.
5 Καὶ εἰ ὁ διαθέμενος πᾶσι τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καταλείψει, πῶς οὐ κατὰ βαθμὸν οὐδὲ κατὰ τάξιν δεῖ καλεῖσθαι τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ πάντας.
6 Καὶ εἰ εἴποι τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις συγγενέσι δοθῆναι, τίνες καλοῦνται.
7 Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν τις τοῖς ἰδίοις ἀπελευθέροις ληγατεύσῃ, τίνες τὰ ληγάτα λαμβάνουσι.
8 Καὶ εἰ γενικῶς ληγατεύσας πᾶσι τοῖς ἀπελευθέροις ἐν τῇ διαθήκῃ ἰδικὸν ἕτερόν τι καταλείψῃ πρεσβεῖον τοῖς ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἐλευθερωθεῖσιν ἢ ἐν κωδικέλλοις ἢ καὶ ἀγράφως, τί γίνεται.
9 Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τῇ φαμιλίᾳ καταλειφθῇ πρεσβεῖον, μὴ ὑπόντων συγγενῶν ἢ γαμβροῦ ἢ νύμφης, πῶς καλοῦνται οἱ ἀπελεύθεροι.

10 Ἐάν τις ἢ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ ἢ βουλευτηρίῳ πόλεως ἢ τάξει ὑπηρετουμένῃ ταῖς μεγάλαις ἀρχαῖς ἢ ταῖς ἐν ἐπαρχίαις ἢ τῷ τῶν ἰατρῶν ἢ διδασκάλων ἢ συνηγόρων σωματείῳ ἢ τοῖς στρατιώταις ἢ ὁμοτέχνοις ἢ τοῖς κληρικοῖς ἢ ἁπλῶς οἱῳδήποτε μὴ ἀπηγορευμένῳ σωματείῳ καταλείψῃ τι, ἔρρωται

P (47, 4. 50, 5. 12. 48 ℞) *L* (47, 4. 48 ℞) *CRM:* 48, 1 *restituimus ex Tipucito* (*B* 44, 18, 29): § 10 *extat in Nomoc.*^{md} 2, 1 *et in Vatic.* 828 (= *Nomoc.*^{v})

---

1 constitutam R^{a} | praecipietis *C* | *s. a. Hal.* 2 duobus] d. et *Hal.* 3 patrono *S* 4 fuerint *M* | *s. a. Hal.* 5 et] II et *Hal.* 6 fuctus L^{a} 7 sequantur $C^{b}R$ | persona *R* | agitur *CR*, ag.tur M^{a} 8 *s. a. Hal. PL: in PL est* p. n. s. g. et ui (*om.* conss) 10 *rubricam om.* $R^{a}M$, *numerum solum exhibet S: in C iungitur cum sequenti sic:* de incertis (inceptis C^{a}) personis ad senatum consultum trebellianum const. greca 11 lex greca *S*, constitutiones grecas R^{b}, *u. s. C: Cuiacius in libro quodam hanc adnotationem inuenit:* iste titulus unam constitutionem habet iustiniani totam graecam, quae tenet folia octo, id est quaternionem unum. *praeterea unam solam constitutionem hoc titulo contineri testatur Nomoc.* 2, 1, *eamque Iustiniani esse significant Inst.* 2, 20, 27: sed nec huiusmodi species penitus est sine iusta emendatione derelicta, cum in nostro codice constitutio posita est, per quam et huic parti medeuimus, *unde etiam colligitur h. c. anteriorem esse constitutione* Summa (*p.* 2: *data* VII *id. April. a.* 529) 11 incertus] *Parat. ad Const.* 2, certus *Parat. ad Const.* 3 12 *ad* § 1 *pertinet* *BΣ* 48, 13, 12: ἔγνως δὲ ἐν τῇ α′ διατ. τοῦ μη′ τίτλου τοῦ ς′ βιβ., ὅτι καλῶς τις ἐλευθερίαν καταλιμπάνει καὶ τῷ ἰδίῳ ποστούμῳ. *cf. etiam Inst.* 2, 20 28: postumus autem alienus institui et antea poterat et nunc potest, nisi in utero eius sit, quae iure nostra uxor esse non potest *et Inst.* 3, 9 *pr.* sed et hic (*i. e.* alienus postumus) a (*scr.* e) nostra constitutione hodie recte heres instituitur, quasi et iure ciuili non incognitus 13 δηλονότι] *Heimbach*, δῆλον *Tipuc.* 16 καταλιμπανομένων ... 20 συγγενέσιν *bis Tipuc.* 17 τυχὸν τῆς τελευτῆς *del.* 18 ἐγκυμονεῖται *Tipuc.* 27 § 10 *Nomocanonis auctori est* θέμα ιβ′ | βουλ. πόλεως] τῇ πόλει *Nomoc.*^{v} *Tipuc.* | μεγάλαις] ἄλλαις *Nomoc.*^{md} 28 σωματείων *Nomoc.*^{v} *Tipuc.* | στρατιώταις] στρ. αὐτοῦ *Nomoc.*^{v} *Tipuc.* | ἢ ὁμοτέχνοις *om. libri, suppleui ex indice Nomoc.* (*Pitra p.* 495) 29 τοῖς *om. Nomoc.*^{m} | συγκληρικοῖς *Nomoc.*^{v} *Tipuc.* | κατηλείψῃ *Nomoc.*^{m} *ex emend. Nomoc.*^{d}, καλ.ψει *Nomoc.*^{m} *ante emend.* | ἔρρωται τὸ καταλ. *om. Nomoc.*^{v} *Tipuc.*

τὸ καταλειφθέν· καὶ εἰ μὲν ἁπλῶς τοῦ συστήματος ἢ τάγματος μνημονεύσει, πάντες ἀπαιτοῦσιν οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ συλλόγῳ καὶ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων αὐτὸ διαιροῦνται, εἰ μὴ ἄρα ὁ διαθέμενος ἕκαστον αὐτῶν ῥητόν τι λαβεῖν διετάξατο. μηδενὸς περιεργαζομένου κατὰ τὴν παλαιὰν διάταξιν, εἰ ἀπὸ κέρτας ἀδμινιστρατίονος ἦν τὸ πρόσωπον ἢ μή.

11 Καὶ περὶ διαθεμένου κελεύσαντος ἐκ προτελευτῆς τοῦ τιμηθέντος τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἢ ἐγγόνοις
12 ἢ προεγγόνοις ἢ καὶ συγγενέσι δοθῆναι τὸ καταλειφθέν. Καὶ εἰ μόνων υἱῶν μνημονεύσειε, πῶς
αἱ θυγατέρες οὐδὲν ὠφελοῦνται. καὶ περὶ τοῦ, εἰ γενικῶς ὁ διατιθέμενος εἴποι προτελευτῶντος
αὐτοῦ τοὺς ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν τὸ καταλειφθέν, πῶς τότε καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἐγγόνους
13 καὶ ἐγγόνας καὶ προεγγόνους καὶ προεγγόνας καλεῖσθαι. Καὶ εἰ ῥητῶς ἐπαγάγῃ τοὺς ἐξ αὐτοῦ
14 προελθόντας καὶ τοὺς ἐφεξῆς λαμβάνειν, τίνες ἀπαιτεῖν δύνανται τὸ καταλειφθέν. Τὸ αὐτὸ
καὶ περὶ συγγενῶν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πρὸς ἅπαξ καταλιμπανομένων.
15 Ἐὰν δὲ ἐνιαυσιαῖα ἢ κατὰ μῆνα ἢ καθ' ἡμέραν καταλείψῃ τοῖς ἰδίοις συγγενέσιν ὁ διαθέμενος, εἰ μὲν
μηδὲν πλέον εἴπῃ, μόνοις τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ συγγενέσιν ἕως ὅτε περίεισι δίδοσθαι
τὸ καταλελειμμένον, ὥσπερ εἰ καὶ μὴ συγγενέσιν, ἀλλὰ τοῖς ἔκ τινος συστήματος ἢ τάγματος ἢ σωμα-
τείου κατέλειψε ταῦτα τὰ ἐνιαυσιαῖα ἢ μηνιαῖα ἢ ἡμερήσια ληγάτα· καὶ τότε γὰρ οἱ περιόντες μόνοι
16 κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς αὐτοῦ καλοῦνται καὶ ἐξ ἰσότητος διαιροῦνται τὸ καταλελειμμένον. Εἰ
δὲ συγγενέσι τις καταλιμπάνων ἐνιαυσιαῖα ἢ μηνιαῖα ἢ ἡμερήσια ληγάτα ἐπάγει καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν
ταῦτα δίδοσθαι, εἰ προσθείη εἰς τὸ διηνεκές, διηνεκῆ τὴν δόσιν εἶναι καὶ μηδέποτε παύεσθαι.
17 18 Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ συνηγόροις κρατεῖ καὶ διδασκάλοις καὶ στρατιώταις. Καὶ εἰ μηδαμοῦ τὸ διη-
19 νεκῶς εἴπῃ, ἀλλὰ τοῖς ἐξ αὐτῶν βουληθείη δίδοσθαι. Καὶ πότε μέχρι τρίτης διαδοχῆς τὸ γένος
20 ἢ τάγμα καλεῖται πρὸς τὴν τοῦ καταλειφθέντος ἀπαίτησιν. Καὶ εἰ ἀπελευθέροις ληγατεύσει, μὴ
21 προσθήσει δὲ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἢ προσθήσει. Καὶ περὶ τοῦ, εἰ τελευτήσει ἐπὶ πάντων τῶν
22 θεμάτων εἷς ἐξ αὐτῶν, τί γίνεται. Κἂν διορίσηται, τί χρὴ λαμβάνειν ἕκαστον, ἢ μή, ἀλλὰ
23 πᾶσιν ἅμα μίαν ποσότητα καταλείψῃ κελεύσας διηνεκῶς δίδοσθαι τὸ καταλειφθέν. Καὶ εἰ μὴ
24 προσθήσει τὸ διηνεκῶς δίδοσθαι. Καὶ ὅτι ἀπελεύθερος ἀπελευθέρου οὐδέποτε πρὸς τὸ τοιοῦτον
25 καλεῖται ληγάτον, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος τοῦτο παρεκελεύσατο. Καὶ εἰ ἑκάστῳ τῶν πολιτῶν
26 ῥητὴν ποσότητα κελεύσει διανέμεσθαι, τί γίνεται καὶ πῶς ῥυθμίζεται. Καὶ περὶ τῶν διηνεκῶς
ἀπαιτουμένων, καταλιμπανομένων δὲ ἐκκλησίαις, ξενῶσι ἢ πτωχείοις ἢ εὐαγέσιν οἴκοις ἢ τῷ κοινῷ
27 τοῦ κλήρου παντὸς ἢ εἰς αἰχμαλώτων λύσιν ἢ αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς ἢ αἰχμαλώτοις. Καὶ περὶ
τοῦ, ἐάν τις εἴπῃ κληρονόμον αὐτοῦ γενέσθαι τὸν πρῶτον γινόμενον ὕπατον μετὰ τελευτὴν
αὐτοῦ ἢ τὸν ἐρχόμενον εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ ἢ τὸν ἐκδιδόντα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ ἰδίῳ υἱῷ
ἢ τὸν ἐπιγαμβρεύοντα αὐτῷ ἢ ἕτερόν τι τούτοις παραπλήσιον, πῶς ἀνυπόστατός ἐστι πανταχόθεν
ἡ τοιαύτη ἔνστασις διὰ τὸ μὴ φέρεσθαι κύριον ὄνομα τοῦ κληρονόμου· ἀλλ' οὐδὲ ληγάτον
28 τοιούτοις προσώποις καταλιμπανόμενον ἰσχύει. Καὶ ὅτι ἐπίτροπος ἀφανέσιν οὐ δύναται δοθῆναι.
29 Καὶ ὅτι τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον μὴ νομιζέσθω ἄδηλον. a. 529–5

§ 10 *extat in Nomoc.*[md] 2, 1, *usque ad* 3 διετάξατο *in Nomoc.*[v], *usque ad* 1 μνημονεύσει *in Tipuc.*: § 15. 16 *extant in Nomoc.*[md] 2, 1, *reliqua ex indice Tipuc. restituimus*

---

1 μέν *om. Tipuc.* | συστήματος] σωματείου *Tipuc.* | ἤ] ἢ τοῦ *Nomoc.*[v] 2 τῷ καιρῷ τῆς] καιρῷ *Nomoc.*[v] 3 αὐτῷ διαιρούντων *Nomoc.*[v] | ἄρα *om. Nomoc.*[d] 11 *post* συγγενῶν *Tipuc. addit* καὶ ἀνάγνωθι τὸ κεφάλαιον ἐπιμελῶς 12 § 15. 16 *Nomocanoni sunt* θέμα κς'. *in Nomoc.*[m] *praemittitur* τῶν βασιλικῶν, *cum ante* § 10 *scribatur* τοῦ κώδικος, *ut incertum sit, num uera constitutionis uerba an Thalelaei indicem contineant* 15 ἢ μηνιαῖα ... 18 ταῦτα] ἢ μηνιαῖα ἢ ἡμερήσια ληγάτα ἐπάγει καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ταῦτα *Nomoc.*[m], καὶ τότε γὰρ οἱ περιόντες μόνοι κατὰ τὸν καιρὸν τελευτῆς αὐτοῦ ... 17 μηνιαῖα *Nomoc.*[d] 23 *post* γίνεται *Tipuc. addit* ἀνάγνωθι διάστιξιν | κἄν] καί *Tipuc.* 27 *ad* § 26 *pertinet Nomoc.* 2, 1: καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτῆς διατάξεως· ὅτι ἐὰν πρὸς ἅπαξ ἢ ἐτήσιον καταλειφθῇ εὐσεβῶς ἢ ἐκκλησίαις ἢ ξενῶσιν ἢ πτωχείοις ἢ εὐαγέσιν οἴκοις ἢ κοινῷ κλήρου ἢ εἰς αἰχμαλώτων λύσιν ἢ αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς ἢ τοῖς αἰχμαλώτοις, κρατεῖ ἡ τοῦ τελευτήσαντος βούλησις. *praeterea huc referenda sunt Parat. ad Const.* 2. 3: ἐν τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ φησὶν ἡ διάταξις, ὅτι δύναταί τις ληγάτον ἐκκλησίαις καταλιμπάνειν ἢ καὶ κληρονομίαν 28 πτωχείοις] *Heimbach cum Nomoc.* (*u. s.*), πτωχοῖς *Tipuc.* 31 ἐκδιδοῦντα *Tipuc.* 34 ἰσχύει] καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ νομοθέτου *addit Tipuc.* | *ad* § 28 *pertinent Inst.* 2, 20, 27: tutor autem nec per nostram constitutionem incertus dari debeat, quia certo indicio debet quis pro tutela suae posteritati cauere: *unde apparet pro* 29 ἀφανέσιν *scribendum esse* ἀφανής

XXXXVIIII

R AD SENATVS CONSVLTVM TREBELLIANVM R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Probo. Si ex senatus consulto partem [B 41, 3, 1] quartam hereditatis retinuisti et dodrantem fideicommissi restituisti, quod creditoribus hereditariis pro nouem unciis praestiteris, a fideicommissario petere potes. PP. xv k. April. Laterano et Rvfino conss. a. 197

2 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Ivliano. Ad eum, cui ex Trebelliano [B 41, 3, 2] senatus consulto pars hereditatis restituitur, successionis onera seu legatorum praestationem pro competenti portione spectare indubitati iuris est. PP. xviii k. Nov. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

3 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Zotico. Si per fideicom- [B 41, 3, 3] missum hereditas rei publicae relicta est, ex Trebelliano senatus consulto, quod ab intestato quoque locum habet, quartae partis et fructus eius uobis restitutio competit. Sine die et consvle.

4 [1]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Qvintiano. Non iustam [B 41, 3, 4] te gerere sollicitudinem per fideicommissum relictae portionis hereditatis perspicimus uerentem, ne fructum amittas relicti fideicommissi, quoniam auia testatoris ex parte scripta heres et tibi rogata restituere calliditate ac fraude repudiauit, ut ad alium nepotem eundemque coheredem deuoluatur portio, a quo tibi nominatim non fuerat fideicommissum relictum, et coacta suspectam hereditatem adire, priusquam pro herede gereret, rebus sit humanis exempta: cum diuo Antonino parenti nostro deberi etiam a substitutis fideicommissum contemplatione iudicii testatoris quasi tacite ab his repetitum iam dudum placuerit. neque enim[2] quartae retentionem, quam illa, quae repudiauerit hereditatem, adire coacta suspectam retinere non potuit, timere debes. S. vi id. Ivl. Philippopoli AA. conss. a. 293

5 Idem AA. et CC. Verissimo. Et sine scriptura per fideicommissum here- [B 41, 3, 5]
1 ditas recte relinquitur. Igitur si te uxor tua et priuignum suum in discrimine mortis constituta designauit uelle successionem obtinere, usque ad dodrantem eius uoluntatem ratam seruari conuenit, cum intestato ei succedentes de restituendo fideicommisso conuentos ultra quartam (aere alieno deducto), quam[3] penes eos sententia senatus consulti relinqui praecepit, tantum obtinere posse praestiterit. S. v k. Mai. Sirmi CC. conss. a. 294

6 Imp. Zeno A. Dioscoro pp. Iubemus, quotiens pater uel mater, filio seu [B 41, 3, 6] filiis, filia seu filiabus ex aequis partibus uel inaequis heredibus institutis, inuicem seu simpliciter quosdam ex his aut quendam rogauerit, qui prior sine liberis decesserit, portionem hereditatis suae superstiti seu superstitibus restituere, ut modis omnibus retenta quarta pro auctoritate Trebelliani senatus consulti, non per imputationem redituum, licet hoc testator rogauerit uel iusserit, sed in ipsis rebus hereditariis, dodrans restituatur.
1 Idemque in retinenda legis Falcidiae portione obtinere iubemus, et si pater uel mater filio seu filia institutis (sicut supra dictum est) heredibus rogauerit eos easue nepotibus uel
1a neptibus, pronepotibus uel proneptibus suis ac deinceps restituere hereditatem. In supra

P (49, 2) *L* (49, 2) *CRM*

[1] *iunge* 6, 26, 6 [2] enim *tuetur* *BΣ* (κ.π.), *delet Mommsen* [3] ultra quartam a. a. deducto quam] quantum a. a. deducto (*Mommsen*)?

2 *rubricam om.* R^a | senatum *C* (*u. ad* 591, 10) | trebelliano M^a 3 impp. ... aa.] imp. seu. a. *R* | quartam partem *R* 5 iuntiis *uel* uitiis R^a, u****is M^a | fideicommissiario *M* | potest *R* | *s. a. Hal.* 7 impp. *R* | et phil. c. (cc. *R*) *om. M* | trabelliano (—no* M^a) RM^a 8 pras P^a 9 portatione R^a | ind. iuris] indubitaris P^a | *s. a. Hal. PL: in PL est* p. xiii k. n. pr. et c. 11 impp. *CR* | numerius *S* | aa. *C* 13 eius *om.* R^aM^a | restituto C^a, restitui R^a 14 *s. a. Hal.* 15 quintiano] *S cum* 6, 26, 6, quintianae *CRM* 17 relictam M^a? 18 ac] ἢ *BΣ* (κ.π.) 20 coactam CM^a? 21 antunno M^a? 23 retentionis *C*, *etention** M^a | coactam *C*, cohacta ut M^b 24 *s. a. Hal.* 25 aa.] a. *R* 27 drodantem M^a 29 quam] quantum R^a | sentia M^a 30 *s. a. Hal.* 31 pp. *om. M* | quoties *C* | filio] filios *C* | seu filiis] filiis M^a 32 filia] familias *C* 34 superstitis (—stitae *C*) seu] superstitisse *** R^a 35 inputatione *R* 36 rogauerit] reliquerit rog. R^a 37 in *om.* M^a | ratione *R* 38 eas uel M^a 39 uel proneptibus *om. M*

dictis autem casibus fideicommissorum seruandorum satisdationem cessare iubemus, si non specialiter eandem satisdationem testator exigi disposuerit et cum pater uel mater secundis existimant nuptiis non abstinendum: in his etenim duobus casibus, id est cum testator specialiter satisdari uoluerit uel cum secundis se pater uel mater matrimoniis
2 iunxerint, necesse est, ut eadem satisdatio pro legum ordine praebeatur. Sin autem is, qui fideicommissaria restitutione grauatus est, uno filio superstite uel nepote ex filio seu ex filia nato uel pronepote uel postumo relicto decesserit, non uidetur extitisse condicio
3 et ideo deficit fideicommissi petitio. Illud etiam admonemus ea, quae de Falcidiae portione non per reditus, sed per ipsas res hereditarias retinenda et de satisdatione fideicommissorum (sicut supra dictum est) concedenda diximus, non ulterius quam in his personis et casibus, quorum superius mentio facta est, oportere produci. PP. K. SEPT.
CONSTANTINOPOLI *EVSEBIO CONS.* a. 489

7 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sancimus licentiam esse etiam soli tutori B 41, 3, 7
recte fieri fideicommissi nomine uniuersitatis restitutionem, quod pupillo relictum est, et sine onere fideiussionis, ubi tamen pupillus fari non possit uel abesse noscitur, ne, dum nimia subtilitate circa res utimur pupillares, ipsa subtilitas ad perniciem eorum
1 reuertatur. Idemque iuris esse oportet, et si furioso fideicommissaria debeatur hereditas, ut restitutio curatori eius soli, nomine scilicet furiosi, celebretur. Quis enim sensus, quae uox certa furioso esse intellegitur, cum in utroque casu restituentes plenissimam *con*sequantur
1a ex nostra lege securitatem? Hoc eodem obseruando, et si ipsi pupilli uel furiosi restitu-
1b tione grauati sunt. Cum autem aliquis hereditatem restituere iussus est et dolo malo uel post litem contestatam uel antea sese contumaciter celauerit, uel si suppositus fideicommissariae restitutioni, antequam restitueret hereditatem, ab hac luce subtractus est nullo herede uel successore existente, uel si fideicommissarius, cui restituta est ex Trebelliano hereditas, alii per fideicommissum restituere iussus fuerit res hereditarias: quemadmodum actionum translatio celebretur in tribus istis casibus, apud ueteres dubitabatur: et Domitius
1c Vlpianus constituendum esse super his putauit. Sancimus itaque, ut, siue per contumaciam afuerit is, cui restitutio imposita est, siue morte praeuentus nullo relicto successore fuerit, siue a primo fideicommissario in secundum translatio celebrari iussa est, ipso iure utiles actiones transferantur. D. X K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[1] a. 530

8 IDEM A. IOHANNI PP. Quidam testamento condito iussit heredem omnem B 41, 3, 8
hereditatem quam ei dereliquit alii restituere, speciale autem fideicommissum alteri adscripsit. et quaerebatur, specialis fideicommissarius id quod ei derelictum est a quo consequi debeat, utrumne ab herede, ut post retentionem eius alias res uniuersitatis fideicommissarius accipiat, an una cum aliis rebus oporteat et hoc generali fideicommissario adgregari, ut ipse speciali fideicommissario hoc tradat, siue in rebus siue in pecuniis sit fideicom-

CRM

[1] D. XV k. Nou. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (*uel* uu. cc. anno secundo: *cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 178)?

1 cessare ... 2 satisdationem *om.* R^a 3 estimant *CRM* 4 satisdare uoluerit (—rint CM^a) CR^bM, dare uoluerit satis R^a 6 nepotes *C* 7 nata *C* | pronepote] nepote M^a | uideatur M^a 8 fidei *om.* M^a | falcidia *C* | peratitione R^a, petitione M^a 10 non *om.* M^a 11 oportet *R* | producti R^a | *s. a. Hal.* 12 probino et eusebio coss. *Hal.* 13 iustinus *M* | iohanni] *SC*, iuliano *R*, iulia *M* 14 fidei fieri commissi *R* 15 et *om. B* (κ.π.) | fari] fieri M^a 16 ipsas R^a | tilitas ... 17 idemque *om.* R^a 18 ut] u *uel* i R^a | curatoris M^a?, curator** R^a | celebratur *R* 19 certa *om.* R^a | plenissime R^aM, τελειοτάτην *B* (κ.π.) | con*sequantur*] *edd.*, sequantur *CRM*, κτῶνται *B* 20 eadem R^a 21 autem] que *R*, δέ *B* | et] et a *R* 22 sede R^a 23 restituere CM^a | ab *om.* M^a 24 si *om.* M^a 28 fuerit R^a, a*fuerit M^a | imposita ... relicto *om. C* | succ. fuerit] ei fuerit successores R^a 29 cebra*** M^a | iussus C^a 30 transferuntur *R* | *s. a. Hal.* 32 idem (impr. iustinianus *S*) a. ioh. pp.] impp. seu. et antoninus aa. (*ex* 50, 1) *R* | heredem] ***** M^a, heredem suum *BΣ* (κ.π.): τὸν κληρονόμον τὸν ἴδιον 33 adscripserit *R* 34 fideicommissarii R^a | id] id est R^a 35 restitutionem *M*, τὴν παρακατάσχεσιν *BΣ* (κ.π.) 36 et] ex *C* 37 fideicommissarios R^a | hoc *om. BΣ* (κ.π.) | rebus] re *C*, πράγμασιν *BΣ* (κ.π.)

1 missum. Sancimus itaque totam quidem substantiam secundum senatus consulti Trebelliani auctoritatem restitui generali fideicommissario, illum autem speciali fideicommissario id quod ei derelictum est dependere. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

L

℞ AD LEGEM FALCIDIAM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PRISCO. Scire debes omissa Falcidia, [B 41, 1, 95] quo pleniorem fidem portionis restituendae exhiberes, non uideri plus debito solutum esse. PP. III ID. MAI. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

2 IDEM AA. SANCTIANO. Falcidiae rationem aduersus omnes pro modo lega- [B 41, 1, 96] torum et fideicommissorum locum habere certi et explorati iuris est. PP. K. IVL. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

3 IMP. ALEXANDER A. HERMAGORAE. Etiamsi tacitum fideicommissum heredem [B 41, 1, 97] administrasse apparuerit, legata tamen seu fideicommissa, quae testamento relicta sunt, praestanda esse ambigi non oportet, ad eum uidelicet modum, quem lex Falcidia patitur, cum quartam, quae aufertur heredi, qui contra legem fidem suam obtulit, legatariis proficere non placuit. PP. ID. OCT. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

4 IDEM A. PHILETIANO. Et in legatis principi datis legem Falcidiam locum [B 41, 1, 98] habere merito diuo Hadriano placuit. PP. V K. IAN. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

5 IDEM A. SAMOSATAE. Si mortis causa immodicas donationes in sororem [B 41, 1, 99] tuam matrem contulisse probare potes, legis Falcidiae ratione secundum constitutionem diui Seueri aui mei uti potes. PP. XV K. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

6 IDEM A. SECVNDINAE. In ponenda ratione legis Falcidiae omne aes alie- [B 41, 1, 100]
num deducitur, etiam quod ipsi heredi mortis tempore debitum fuerit, quamuis aditione
1 hereditatis confusae sint actiones. Omnia autem legata, quamuis in operibus publicis
conficiendis statuisque ponendis data sint, ad contributionem dodrantis pro rata suae cuius-
2 que quantitatis reuocantur. Nec si quid ultro solidum heres praestiterit aut perfecerit,
legitimae computationi praeiudicatur. S. V K. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

7 IDEM A. POMPONIO. In testamento quidem militis ius legis Falcidiae [B 41, 1, 101] cessat. sed ea, quae ad nos pertinentia defunctus tenuit, bonorum eius uideri minime possunt et ideo recte rationem eorum ut aeris alieni haberi desiderabitis. PP. K. MAI. ALEXANDRO II ET MARCELLO CONSS. a. 226

8 IDEM A. AVRELIO. Irritum quidem propterea testamentum fratris tui esse [B 41, 1, 102]
non potest, quod ex causa fideicommissi obligatus fuit, ut, si sine liberis prior decederet,
1 paternam tibi hereditatem redderet. Sed licet te heredem scripserit, in ponenda tamen

P (50, 5. 12. 48 ℞ 49, 2. 50, 1 ℞ 2. 4. 6: 50 ℞ *iteratur ante* 55, 1) *L* (50 ℞ 1. 5. 12. 2. 4. 6) *CRM*

1 substantiam] se subst. *R* | tribelliano M^a 2 illum a. s. fideic. *om.* R^a 3 relictum *M* | *s. a. Hal.* 6 de lege falitidia *P ante* 55, 1 7 imp. *L* | aa.] a. et c. *S*, a. *L* | proco PLM^a, pro eo M^b 8 quo] cum P^tL^a | restituendae portionis *CR* | exhibere R^a | soluto PL^a, solutu. M^a 9 esse *om.* PL^a | *s. a. Hal.* L^b | pp. III] d. L^b | laterano ... conss. *om.* L^b 10 idem] impp. seu. et ant. *PL* | aa.] a. et c. *S*, a. *R* | sancciano *PL*, laterano (*ex u.* 9 *uel* 11) *S* 11 *s. a. Hal. PL* | laterano ... conss.] l' et rf. *P*, *om. L* 13 bermaborae *R* 14 fideicommissu M^a 17 *s. a. Hal.* 18 idem] impr. alex. *PL* | philetiano] *SC*, philentiano *PL*, filiciano *R*, felitiano *M* | in] in feliciano in R^a | principis *C* 19 *s. a. Hal. PL* | v *om. PL* | conss. *L* 20 samosatae] *C*, samosite *S*, adamositae *PL*, adaminosate *R*, adamasidem *M* 21 rationem *R* | constitucione *PL* 22 aui mei *om. PL* | *s. a. Hal.* 23 idem antonius a. ad sacundinae *M* | ratoone L^c | omnes R^a 25 confusae] consubtae *PL* | plublicis P^a 26 sunt *L* | contribulacionem P^a | sua M^a 27 uocantur R^a | ultra *PL* | fecerit *R*, ficerit M^a 28 *s. a. Hal. PL* | s.] pp. *PL* | ian. *om. PL* 29 pemponio *R* | uis *R*, .ius M^a 30 cessat] praestat R^a? | sed] sed si *R* | pertinent *R* 31 haberi ut aeris alieni desiderabis *R* | *s. a. Hal.* 34 sine si *R* 35 in pon.] impon. CM^a, in imp. M^b

legatorum ratione, quibus te oneratum esse suggeris, fideicommissum debitum aeris alieni loco deduci oportet insuperque in residuo legis Falcidiae beneficium uindicabis. PP. ID. SEPT. MAXIMO II ET PATERNO CONSS. a. 233

9 IMP. GORDIANVS A. MESTRIANO. Error facti quartae ex causa fideicommissi non retentae repetitionem non impedit. is autem, qui sciens se posse retinere uniuersum restituit, condictionem non habet: quin etiam, si ius ignorauerit, cessat repetitio. PP. XV K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 41, 1, 103] a. 238

10 IDEM A. DIOGENIO. Quamquam pater tuus fratrem tuum rogauerit, ut, si sine liberis diem suum fungeretur, portionem hereditatis tibi restitueret, tamen intestato eodem diem suum functo id, quod beneficio legis Falcidiae habere potuit, ad successorem intestati pertinere ideoque non immerito sororem tuam, quae simul tecum ab intestato ei successit, emolumenti quod retineri potuit portionem sibi uindicare manifestum est. PP. V ID. NOV. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. [B 41, 1, 104] a. 241

11 IDEM A. MAXIMAE. Si, ut adlegas, pater tuus eam portionem, ex qua te fecit heredem, fratribus tuis restituere iussit certisque speciebus pro Falcidia praecepit esse contentam, auxilium legis Falcidiae, quod imploras, apud suum iudicem non prohiberis flagitare. PP. VII K. NOV. ARRIANO ET PAPO CONSS. [B 41, 1, 105] a. 243

12 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IVSTINO. In donationibus inter uirum et uxorem factis legem Falcidiam habere locum, quando fideicommissi partibus funguntur, nonnullis iuris placitis comprehensum est. PP. XVI K. IVL. IPSIS AA. IIII ET III CONSS. [B 41, 1, 106] a. 290

13 IDEM AA. ET CC. ZETHO. Si ea, cuius filium tuum seruum significas, ex iudicio defuncti, quem dicis fideicommissariam libertatem ei reliquisse, aliquid consecuta est, ad restituendam fideicommissariam libertatem non immerito obnoxia constituta
1 debet urgueri. Nam fideicommissum ei relictum usque ad eum modum potest petere, quod[1] deducto pretio seruorum, quos fuerat rogata manumittere, relictorum substantia patitur. S. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. [B 41, 1, 107] a. 293

14 IDEM AA. ET CC. FAVSTINAE. Licet adieris patris hereditatem et confusione pro parte qua eidem successeris extinguatur actio, quam tibi competere eo, quod ex administratione tutelae multa eum debuisse contendis, pro residuis tamen partibus coheredes conuenire non prohiberis et fundum a te relictum eatenus, quod[2] deducta quarta residui substantia patitur, praestare necesse habes. D. VI K. OCT.[3] VIMINACII AA. CONSS. [B 41, 1, 108] a. 293

15 IDEM AA. ET CC. POMPONIO. Si praediorum dotis apud te iure remanentis instrumenta uerbis precariis uel testamento uel codicillis uxor tibi dari mandauit, eius iudicium successores implere compellentur, cum instrumentis praediorum domino relictis Falcidiae nulla potest interuenire quaestio. SVPPOSITA XVI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 41, 1, 109] a. 294

16 IDEM AA. ET CC. DIOMEDI. Successores legata uel fideicommissa, si aes alienum hereditarium defuncti substantiae fines occupauerit, Falcidiae legis iussio peti, item Trebelliani senatus consulti praeceptum exigi non concedit. S. XVI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 41, 1, 110] a. 294

P (50, 12 *ante* 48 *R*) *L* (50, 12) *CRM*

---

[1] quo (*u. i.*)? [2] quoad (Q^b)? [3] Sept. (*Mommsen*)? .

---

1 rationem *C* | suggesseris *M* 2 faldiae M^a | *s. a. Hal.* 5 uuuersu* M^a 6 condicionem *CR* 7 *s. a. Hal.* 8 diogeni *S* | tuus] uus R^a | tuum] suum CM^a 9 restituerit *C* 10 eodem *bis* C^a, eo M^b *cum* *BΣ* (κ.π.) αὐτοῦ | falcidia R^a | successionem M^a 11 sorem R^a 12 *s. a. Hal.* 14 si ut] s** R^a, si M^a 17 *s. a. Hal.* 18 et *om.* *P* 19 facitis P^a 20 nonnulli *C* | *s. a. Hal.* 22 zecho *R* | suum M^a 24 obnoxiam constitutam R^aM^a, ὑπεύθυνος οὖσα *BΣ* (κ.π.) 25 eum] suum R^a | quod] quem R^bM^b, qu* M^a: τὸ γὰρ φιδεικόμμισσον ... ἕως ἐκείνου τοῦ μέρους δύναται ἀπαιτεῖν ὅπερ *BΣ* (κ.π.), *ut non appareat, interpres legerit* quod *an* quem 26 deductum pretium M^a? | quo R^a 27 *s. a. Hal.* 28 pausune *S* | confusionem M^a 29 idem *R* | quam *seqq.*] *idem* *BΣ* (κ.π.): τήν (*scr.* ἥν) σοι ἁρμόζειν διὰ τοῦτο, ὅτι ... πολλὰ αὐτὸν χρεωστῆσαι φιλονεικεῖς | competem M^a 30 tute M^a 31 coheredis *C* | conuenire] *enire M^a | quod] εἰς ὅσον *BΣ* (κ.π.) 32 *s. a. Hal.* 33 pomponi *S* | manentis *C* 34 codillis *R* 36 quaest. interuenire potest *R* | inuenire *C* | *s. a. Hal.* 39 finis R^a 40 senatut M^a | *s. a. Hal.* | cc.] aa. *Hal.*

17 Idem AA. et CC. Gaio. A coheredibus relicta legata, quatenus modus [B 41, 1, 111]
lege Falcidia praestitutus patitur, posse petere certissimi iuris est. Svpposita v k. Nov.
Anchiali CC. conss. a. 294

18 Imp. Ivstinianvs A. Iohanni pp. Si quis quadringentorum forte solido- [B 41, 1, 112]
rum habens substantiam iusserit heredem non aliter adire hereditatem, nisi prius trecentos
octuaginta solidos cuidam persoluat uel aliam quantitatem, quae diminuere Falcidiae ratio-
nem potest, sancimus heredem, si adierit, legis Falcidiae beneficio sustentatum repleri
quidem quod ad Falcidiam deest, et prius eo dato uel retento (siue una datio est, quae
celebrari disposita fuerit, siue in multas diuiditur personas) praefatae legis immutilatum
1 habere beneficium. Si enim, cum mortis causa donatio procedat et haec modum legis
Falcidiae excedat, heres post aditionem repetit eam pecuniam, quae ultra modum Falcidiae
corporaliter quidem data est, lege autem in patrimonio testatoris permansit, quare non
in praesenti casu et uiuentibus et morientibus prouidemus, et eorum ultima elogia con-
seruantes et commodum hereditarium non minuentes? D. k. Nov. Constantinopoli post
consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

19 Idem A. Iohanni pp. Cum certum sit heredem, qui plenam fidem testa- [B 41, 1, 113]
tori exhibet, in solidum legata dependentem non posse postea rationem legis praetendentem
Falcidiae repetitione uti, quia uidetur uoluntatem testatoris sequi, iubemus hoc simili modo
firmum haberi, et si cautionem super integra legatorum solutione fecerit: quod ueteribus
legibus in ambiguitatem deductum est. in utroque etenim casu, id est siue soluerit siue
super hoc cautionem fecerit, aequitatis ratio similia suadere uidetur. D. xv k. Nov.
Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. anno secvndo. a. 532

LI

R DE CADVCIS TOLLENDIS R

1 Imp. Ivstinianvs A. senatvi vrbis Constantinopolitanae et vrbis Romae. Et
nomen et materiam caducorum ex bellis ortam et auctam ciuilibus, quae in se populus
Romanus mouebat, necessarium duximus, patres conscripti, in pacificis nostri imperii tem-
poribus ab orbe Romano recludere, ut, quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas
1 sopiret. Et quemadmodum in multis capitulis lex Papia ab anterioribus principibus emen-
data fuit et per desuetudinem abolita, ita et a nobis circa caducorum obseruationem inui-
diosum suum amittat uigorem, qui et ipsis prudentissimis uiris displicuit, multas inue-
1a nientibus uias, per quas caducum ne fieret. Sed et ipsis testamentorum conditoribus sic
grauissima caducorum obseruatio uisa est, ut et substitutiones introducerent, ne fiant
caduca et, si facta sint, apud certas personas recurrere disponerent, uias recludentes,

P (50, 17) *L* (50, 17) *CRM*

---

1 idem] impp. dioc. et max. *PL* | ad quoheredes (quohered'ibus L^a) P^1L^a, τὰ ἐκ τῶν συγκληρονόμων καταλειφθέντα *BΣ* (κ.π.) | modis M^a 2 legi (legis R^a) falcidiae RM^b, lege falcidi M^a: τὸ μέτρον τῷ νόμῳ τῷ Φαλκιδίῳ προωρισμένον *BΣ* (κ.π.) | praestitus PLR^bM, praestitutum R^a | petere] CM^b *cum BΣ* (κ.π.) δύνασθαι ἀπαιτεῖν, *etere M^a, peti *PLR* | *s. a. Hal. PL* | suppos.] pp. *PL* 3 tanciali *P*, tancial' *L* | cc. *om. PL* 4 a.] aa. *M* | pp. *om. M* | quadrigentorum *R* 5 iussit *R* | trecentum *R* 6 octuoginta *R*, octoginta M^b, *inc.* M^a | ratione M^a 8 quidem *om. R contra B* (κ.π.) | ad falcidiam] falcidia *R*, εἰς Φαλκίδιον *B* (κ.π.) | et ... est *om.* R^a | est *om. B* (κ.π.) 9 fuerit disposita *R* | immutilatum ... 10 legis *om.* M^a | ininmutilatum R^a 11 repetit eam] petitam R^a | ultra] tra R^a, utra M^a 13 iubentibus *R* | et mor.] et et mor. M^a 14 *s. a. Hal.* 16 idem] impr. iustinianus *S* | pp. *om. M* | testatoris *C* 17 dependente *R* | petentem M^a 18 repetitionem *C* | dissimili R^a 19 si *om.* R^a 20 ambiguitate *CRM* | ductum CRM^a | est *om.* R^a | uoluerit R^a | siue ... 21 fecerit *om.* R^a | cautionem super hoc *M* 21 *s. a Hal.* 24 *rubricam om.* M^a 25 a. *om. M* | senatu *S*, ad senatum *R* | et urbis romae] *S, om. libri* | et nomen] eet non M^a 26 caduducorum M^a 27 moueat M^a | patris M^a 28 urbe *C* 30 desolitudinem R^a 31 suum *om.* M^a | qui] ubi *C* 33 obseruationem M^a | substitutionis M^a

1b quas lex Papia posuit in caducis: quod et nos fieri concedimus. Et cum lex Papia ius anti-
quum, quod ante eam in omnibus simpliciter uersabatur, suis machinationibus et angustiis
circumcludens solis parentibus et liberis testatoris usque ad tertium gradum, si scripti
fuerant heredes, suum imponere iugum erubuit ius antiquum intactum eis conseruans, nos
1c (1) omnibus nostris subiectis sine differentia personarum concedimus. Cum igitur [B 44, 30, 1]
materiam et exordium caducorum lex Papia ab aditionibus, quae circa defunctorum here-
ditates procedebant, sumpsit et ideo non a morte testatoris, sed ab apertura tabularum
dies cedere legatorum senatus consulta, quae circa legem Papiam introducta sunt, con-
cesserunt, ut, quod in medio deficiat, hoc caducum fiat, primum hoc corrigentes et anti-
quum statum renouantes sancimus omnes habere licentiam a morte testatoris adire here-
ditates similique modo legatorum uel fideicommissorum pure uel in diem relictorum diem
2 a morte testatoris cedere. Et cum triplici modo ea, quae in ultimis elogiis relinquuntur,
contingebat deficere, consentaneum est et tempora eorum et nomina manifeste exponere,
2a ut, quod uel tollitur uel reformatur, non sit incognitum. Ea enim uel his relinquebantur,
qui in rerum natura tunc temporis, cum condebantur extrema elogia, non fuerant, forte
hoc ignorantibus testatoribus, et ea pro non scripto esse leges existimabant: uel uiuo
testatore is, qui aliquid ex testamento habuit, post testamentum ab hac luce subtrahebatur,
uel ipsum relictum expirabat, forte quadam condicione, sub qua relictum erat, deficiente,
quod ueteres appellabant in causa caduci: uel mortuo iam testatore hoc quod relictum
3 est deficiebat, quod aperta uoce caducum nuncupabatur. In primo itaque ordine, ubi pro
non scriptis efficiebantur ea, quae personis iam ante testamentum mortuis testator donasset,
statutum fuerat, ut ea omnia maneant apud eos, a quibus fuerant derelicta, nisi uacuatis
uel substitutus suppositus uel coniunctus fuerat adgregatus: tunc enim non deficiebant, sed
ad illos perueniebant, nullo grauamine nisi perraro in hoc pro non scripto superueniente.
3a Quod et nostra maiestas quasi antiquae beneuolentiae consentaneum et naturali ratione
4 subnixum intactum atque illibatum praecipit custodiri in omne aeuum ualiturum. Pro
secundo uero ordine, in quo ea uertuntur, quae in causa caduci fieri contingebat, uetus
ius corrigentes sancimus ea, quae ita euenerint, simili quidem modo manere apud eos, a
quibus sunt derelicta, heredes forte uel legatarios uel alios, qui fideicommisso grauari
possunt, nisi et in hunc casum uel substitutus uel coniunctus eos antecedat: sed omnes
personas, quibus lucrum per hunc ordinem defertur, eas etiam grauamen quod ab initio
fuerat complexum omnimodo sentire, siue in dando sit constitutum siue in quibusdam
faciendis uel in modo uel condicionis implendae gratia uel alia quacumque uia excogita-
tum. neque enim ferendus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei adnexum
5 contemnit. In nouissimo autem articulo, ubi proprie caduca fiebant, secundum quod prae-
diximus, et clausis tabulis tam existere heredes quam posse adire, siue ex parte sint siue
ex asse instituti, censemus et dies legatorum et fideicommissorum secundum quod prae-
diximus a morte defuncti cedere: hereditatem etenim, nisi fuerit adita, transmitti nec
ueteres concedebant nec nos patimur, exceptis uidelicet liberorum personis, de quibus

CRM

---

1 quas (et quas R^b) lex papia (papias M^a) ... papia] R^bM, et cum lex ... concedimus et *C*, et quas lex ... quod nos fieri concedimus secundum R^a 3 solis] suis *C* | testatoriis R^a, testatoribus M^a 4 suum] sui R^a | intacitum R^a | eis] eius M^a 7 procedebat CM^a | ab *om.* M^a 8 papia *C* 9 primum hoc primum M^a, hoc primum M^b 10 statum] *a*tum M^a | hereditatis *C*, hereditatem *M* 11 legatorum] testatorum R^a 12 et *om.* M^a 13 contingebant *R*, contigebat M^a | componere R^a 14 ut] et M^a | etenim *R* 15 quae RM^b | condebatur *C*, concedebantur R^aM^a 16 hoc *om.* C^a | esse *om.* RM^a 17 ab] autem ab *M*, *om.* *C* 18 exispirabat *M* 19 quos *C*, *os M^a | caduca *C* 20 nuncupatur M^a 21 ante] te R^a 22 a *om.* *C* 23 substitutis M^a | suppositus] uel subpos. R^a | abgregatus *C*, adgregatos M^a? 24 illos] *M*, illas *C*, illum *R* | perraro ... non] perrato ******** M^a 25 beniuolentiae *R* | et nat.] nat. *M* 26 praecepit *RM* | omni euo *R* 27 ea *om.* *C* | uertantur M^a | contingebant *R*, contingnebant M^a 28 ite uenerunt *C*, ita uenerunt M^a 29 heres M^a 30 substitutos R^a | uel coniunctus] coniunctos M^a?, *om.* R^a | antecedebat *C* 31 etiam eas R^a, eius etiam M^t 33 ala M^a 36 clusis *C* | audire R^a 37 quod *om.* M^a 38 fuerint *C*, fuer**t M^a 39 concebant M^a

Theodosiana lex[1] super huiusmodi causis inducta loquitur: his nihilo minus, quae super
his, qui deliberantes ab hac luce migrant, a nobis constituta sunt[2], in suo robore man-
6 suris. Libertatibus procul dubio et post praesentem sanctionem propter sui naturam, quae
aditionem heredis expectat, ab adita hereditate una cum aliis, quae seruis in testamento
6a manumissis uel aliis legatis relicta sunt, competentibus. Excepto etiam usu fructu, qui
sui natura ad heredes legatarii transmitti non patitur et neque a morte testatoris neque
6b ab adita hereditate, quantum ad transmissionem, dies eius cedit. Sed haec quidem omnia
in his obseruari sancimus secundum praefatam dispositionem, quae pure uel in diem
7 certum relicta fuerint. Sin autem aliquid sub condicione relinquatur uel casuali uel
potestatiua uel mixta, quarum euentus ex fortuna uel ex honoratae personae uoluntate
uel ex utroque pendeat, uel sub incerta die, expectare oportet condicionis euentum, sub
qua fuerit derelictum, uel diem, ut tunc cedat, cum uel condicio impleatur uel dies incertus
extiterit. quod si in medio is, qui ex testamento lucrum sortitus est, decedat uel eo super-
stite condicio defecerit, hoc, quod ideo non praeualuit, manere disponimus simili modo
apud eos, a quibus relictum est, nisi et hic uel substitutus relictum accipiat uel coniunctus
siue heres siue legatarius hoc sibi adquirat, cum certi iuris sit et in institutionibus et
8 legatis et fideicommissis et mortis causa donationibus posse substitui. Sed ut manifestetur,
pro qua parte manere oportet hoc, quod fuerit defectum, apud eos, ex quibus sit derelic-
tum, sancimus, si quidem ad heredes lucrum perueniat, pro parte hereditaria fieri eius
distributionem, cum et ab ipsis simili modo, si ualuisset, praestaretur, nisi nominatim ab
uno uel ex certis heredibus fuerat relictum: tunc enim, quemadmodum solus uel soli prae-
8a stabant, ita et lucrum sentiant. Sin autem legatarii uel fideicommissarii sint uel mortis
causa donatione honorati uel alia forte persona, quae fideicommisso praegrauari potest,
et hoc euanescat, manere hoc apud enumeratas personas sancimus pro uirili omnimodo
9 portione, id est pro numero personarum. Ne autem hoc, quod non ineleganter summi
ingenii uir Vlpianus in hac parte cum omni subtilitate disposuit, praetereatur, nostra
9a sanctione hoc apertius inducimus. Cum enim iam statuimus haec cum suis oneribus ad
eum qui lucretur peruenire, sancimus, si quidem condicio uel aliud grauamen in dando
9b sit constitutum, hoc omnimodo lucrantes pro modo lucri agnoscere. Sin autem in faciendo
aliquid impositum est, si quidem hoc et per alium impleri possit, simili modo et a lucrante
agnosci, puta si honorata persona iubeatur insulam uel monumentum uel aliud tale suis
sumptibus facere uel heredi uel legatario uel alii forte, quem testator uoluerit, uel rem
ab herede testatoris emere uel locationem uel fideiussionem subire, et si quid huiusmodi
facti simile sit: nihil etenim refert, siue per eum, de quo testator locutus est, siue per
9c alium eiusdem lucri successorem adimpleatur. Sin uero talis est uerborum conceptio et
facti natura, ut quod relictum est ab alio adimpleri non possit, tunc, etsi lucrum ad ali-
quem peruenerit, non tamen et grauamen sequi, quia hoc neque ipsa natura concedit neque
testator uoluerit. quid enim, si iusserit eum in locum certum abire uel liberalibus studiis
imbui uel domum suis manibus extruere uel pingere uel uxorem ducere? quae omnia

CRM

[1] 6, 52, 1 [2] 6, 30, 19

2 qui] quae *C* | migrantur CM^a, migrantes R^a 6 et *om.* R^a 7 ad] a *R* | haec *om.* M^a 10 uel ex] uel *R* | oneratae *M* 11 ex *om.* *CR* 12 tunc cedat cum uel] *E*, tunc (*c̄ M^a) cedat uel *M*, tunc cedant uel *C*, tunc cedant uel cum R^b, concedant uel cum R^a 13 quod] quo M^a | ex *om.* M^a | decedit uel eo sup.] sup. decedat uel ** M^a, sup. eo decedit uel M^b 14 praeualuerit *R* | diponimus M^a 15 conuictus R^a 16 legatarias R^a, legarius M^a | in *om.* M^a 18 quam partem R^a, qua pare M^a | fuerat *M* 19 pro] et pro *R* 20 ab] aliis ab R^a, ad M^a? | nisi si *R* 23 honorata M^a | potes M^a 24 denumeratas (din. *C*) *CM* 25 ne autem hoc *bis* R^a | neglegantur M^a 26 praeterea cum nostra *C* 27 haec] hoc M^a 30 hoc et per] per hoc R^a, hoc per R^b | posset *M* 31 honerata RM^b 32 legatorio *M* | alio forte quo CM^a 33 ab heredem *C*, ad heredem *RM* 34 etenim nichil *M* | eundem de quo *R*, eumdemque M^a 35 eius *RM* 36 id impleri *R*, impleri *M* 37 quia] qui M^a 38 loco M^a | adire *RM* 39 inhibui R^a | pingnere RM^a | deducere *M*

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

testatoris uoluntas in ipsius solius persona intellegitur conclusisse, cui et suam munificen-
9*d* tiam relinquebat. In omnibus uidelicet hoc obtinente, ut pro simili parte et lucrum sen-
9*e* tiant et grauamen, ubi hoc possit procedere, subeant. Et hoc locum habere omni quidem
modo in his, quae in causa caduci uel caduca secundum quod supra dictum est fiebant:
in pro non scriptis autem non omnibus, sed quibusdam, quia eorum quaedam, etsi talia
sunt, tamen cum suo onere ueniebant, quae et nos in noui iuris compositione specialiter
enumerari iussimus, ne quis ueteris iuris prolixitatem quasi rebus necessariam uel pro
10 eorum reuoluat scientia. His ita definitis, cum in superiore parte nostrae sanctionis in
plurimis locis coniuncti fecimus mentionem, necessarium esse duximus omnem inspectionem
huiusmodi articuli latius et cum subtiliore tractatu dirimere, ut sit omnibus et hoc aper-
10*a* tissime constitutum. Non enim tantum coniunctiuo modo quaedam relinquuntur, sed etiam
disiunctiuo. in his itaque, si quidem coheredes sunt omnes coniunctim uel omnes dis-
iunctim et uel instituti uel substituti, hoc, quod fuerit quoquo modo uacuatum, si in parte
hereditatis uel partibus consistat, aliis coheredibus cum suo grauamine pro hereditaria
10*b* parte, etiamsi iam defuncti sunt, adquiratur. Et hoc et nolentibus ipso iure adcrescat,
si suas portiones iam agnouerint, cum sit absurdum eiusdem hereditatis partem quidem
agnoscere, partem uero respuere, secundum quod et in diuinis nostri numinis decisionibus
10*c* statutum est. Sin uero quidam ex heredibus institutis uel substitutis permixti sunt et alii
coniunctim alii disiunctim nuncupati sunt, si quidem ex coniunctis aliquis deficiat, hoc
omnimodo ad solos coniunctos cum suo ueniat onere, id est pro parte hereditatis, quae ad
10*d* eos peruenit. Sin autem ex his, qui disiunctim scripti sunt, aliquis euanescat, hoc non
ad solos disiunctos, sed ad omnes tam coniunctos quam disiunctos similiter cum suo onere
10*e* pro portione hereditatis perueniat. Haec ita tam uarie, quia coniuncti quidem propter
unitatem sermonis quasi in unum corpus redacti sunt et partem coniunctorum sibi here-
dum quasi suam praeoccupant, disiuncti uero ab ipso testatoris sermone apertissime sunt
discreti et suum quidem habent, alienum autem non soli appetunt, sed cum omnibus suis
11 coheredibus accipiunt. et haec in heredibus tantummodo statuenda sunt. Vbi autem lega-
tarii uel fideicommissarii duo forte uel plures sunt, quibus aliquid relictum sit, si quidem
coniunctim hoc relinquatur et omnes ueniant ad legatum, pro sua portione quisque hoc
11*a* habeat. Sin uero pars quaedam ex his deficiat, eam omnibus, si habere maluerint, pro
uirili portione cum omni suo onere adcrescere uel, si omnes noluerint, tunc apud eos
remanere, a quibus derelictum est: cum uero quidam uoluerint, quidam noluerint, uolen-
11*b* tibus solummodo id totum accedere. Sin autem disiunctim fuerit relictum, si quidem
omnes hoc accipere et potuerint et maluerint, suam quisque partem pro uirili portione
accipiat et non sibi blandiantur, ut unus quidem rem, alii autem singuli solidam eius rei
aestimationem accipere desiderent, cum huiusmodi legatariorum auaritiam antiquitas uaria
mente suscepit, in uno tantummodo genere legati eam accipiens, in aliis respuendam esse
existimans, nos autem omnimodo repellimus, unam omnibus naturam legatis et fideicom-
11*c* missis imponentes et antiquam dissonantiam in unam trahentes concordiam. Haec autem

CRM

1 in *om.* R^aM^a | personam *R* 2 ut] ut et *R* 3 hoc *om.* M^a 4 dictum] scriptum *R* 5 non *om. C* | alia M^a 6 honore R^aM^a | compositiones M^a 7 remunerari M^a 8 scientia reuoluat *R* | in *om.* M^a | superiori *R* 9 plurimus M^a | coniunctis M^a | diximis M^a 10 articulus R^aM | subtiliori *R* 12 uel *om.* M^a 13 quoque *C*, quodque R^a?, quocumque *M* | patre M^a 14 distat R^a, constat M^a 15 iam] am M^a | distincti R^a, defucti M^a | hoc et] hoc *RM* 16 agnouere *C*, agnouerant R^a | partem q. agnosc. *om.* R^a 17 nostris CR^a? | nominis *RM* 19 sunt] *C*, sunt tunc *RM* | aliquid *CR* 20 solos] suos *M* | honore R^a 21 aliquid *CR* 22 solum R^a | sed ... disiunctos *om.* R^a | honore RM^a 23 coniunctim RM^b 24 unitate in sermonibus M^a? | quas *R* 25 praeoccupan R^a | disiunctis *CR* 26 habeant *R* | soli] solum autem M^a 27 heredibus M^a | statueda *R* 28 forte] R^bM, fere CR^a 29 coniunctum M^a | relinquantur M^a 30 habeant *C* | maluerit *CR* 31 uiri R^aM^a | honore M^a | uoluerint C^a | eum *R* 32 quidem R^a | uoluerint (nal. M^a, mal. M^b) quidam *om.* R^a 33 accidere R^a | fuert M^a 34 hoc *om.* M^a | quisque] quidem *R* | uiri R^a, uili M^a 35 accipiant *CR* | singulari M^a? 36 desiderat R^a, desiderant R^bM^a | legatori*rum M^a | auaritia *R* 37 tammodo M^a 38 existimant R^a | unum R^a 39 et *om.* *R* | in unam *om.* M^a | contrahentes *R*

ita fieri sancimus, nisi testator apertissime et expressim disposuerit, ut uni quidem res
11*d* solida, aliis autem aestimatio rei singulis in solidum praestetur. Sin uero non omnes lega-
tarii, quibus separatim res relicta sit, in eius adquisitionem concurrant, sed unus forte
eam accipiat, haec solida eius sit, quia sermo testatoris omnibus prima facie solidum
adsignare uidetur, aliis superuenientibus partem a priore abstrahentibus, ut ex aliorum
quidem concursu prioris legatum minuatur, sin uero nemo alius ueniat uel uenire potuerit,
tunc non uacuatur pars quae defecit nec alii adcrescit, ut eius qui primus accepit legatum
augere uideatur, sed apud ipsum qui habet solida res maneat nullius concursu deminuta.
11*e* Et ideo si onus fuerit in personam eius, apud quem remanet legatum, adscriptum, hoc
11*f* omnimodo adimpleat, ut uoluntati testatoris pareatur. Sin autem ad deficientis personam
onus fuerit collatum, hoc non sentiat is, qui non alienum, sed suum legatum imminutum
11*g* habet. Et uarietatis non in occulto sit ratio, cum ideo uidetur testator disiunctim
haec reliquisse, ut unusquisque suum onus, non alienum agnoscat. nam si contrarium
12 uolebat, nulla erat difficultas coniunctim ea disponere. Quae autem antiquis legibus (B)
dicta sunt de his quae ut indignis auferuntur, et nos simili modo intacta seruamus, siue
13 in nostrum fiscum siue in alias personas perueniant. Cum autem in superiore parte
legis[1] non aditam hereditatem minime quibusdam personis[2] ad heredes transmitti disposui-
mus, necesse est, si quis solidam hereditatem non adierit, hanc, si quidem habeat sub-
stitutum, ad eum, si uoluerit et potuerit, peruenire. quod si hoc non sit, uel ab intestato
successores eam accipiant uel, si nulli sint uel accipere nolunt uel aliquo modo non
14 capiant, tunc ad nostrum aerarium deuoluatur. Haec autem omnia locum habere censemus
tam in testamentis siue scriptis siue sine scriptis habitis quam in codicillis et omni ultimo
elogio uel si quid ab intestato fuerit derelictum nec non in mortis causa donationibus.
14*a* Tantum etenim nobis superest clementiae, quod scientes etiam fiscum nostrum ultimum ad
caducorum uindicationem uocari, tamen nec illi pepercimus nec Augustum priuilegium
exercemus, sed quod communiter omnibus prodest, hoc rei priuatae nostrae utilitati prae-
ferendum esse censemus, nostrum esse proprium subiectorum commodum imperialiter
15 existimantes. Locum autem huic legi constituimus in his defunctorum elogiis, quae post-
16 hac composita fuerint: anteriores etenim casus suo Marte discurrere concedimus. Haec
omnia ad uos, patres conscripti, duximus esse sancienda, ut nemini maneat incognitus
nostrae beniuolentiae labor, sed edictis ex sollemnitate a nostris magistratibus propositis
omnibus innotescat. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. IIII ET PAV-
LINO VC. CONSS. a. 534

CRM

---

[1] § 5 [2] exceptis *suppl.*

---

1 ita *om.* *R* | et *om.* RM^a | res] per CR^a? 2 existimatio *RM* | legatariis *C* 4 sint CR^aM^a? 5 uideatur *R* 6 concursum R^aM^a | nuntiatur R^a | aliis M^a 7 legatur M^a 8 augere ... 11 legatum *bis* R^aM^a (*iterationem ita erasit* M^b, *ut nihil fere legatur*) | agere M^a | sed] se M^a | res] re CR^a *utroque loco* | remaneat *M* | nullis R^a *alt. l.* | concursus *R* *alt. l.* 9 onus] minus R^a *alt. l.* | in] collatum in R^a *alt. l.* | persona *R* *alt. l.* | perremanet M^a?, permanet M^b | omnimodo hoc *R* *alt. l.* 10 adimpleatur ut *M*, adimpleatur et R^a *alt. l.* | ad] a M^a, *om.* R^a *alt. l.* | persona *R* *alt. l.* 11 non minutum *R* 12 habent M^a | et] *C*, sed R^aM^a, sed ut R^bM^b 13 haec *om.* R^a 14 eam *R* | autem] ante *R* 15 dignus M^a 16 nostro fiscum *C*, nostro fisco R^a 17 quibusdam] sine q. R^b, nisi q. M^b 18 nece M^a | qui R^a, quae R^b | audierit M^a | quiquidem M^a | habeant CM^a | substitum M^a 19 uoluerint M^a 20 eum R^a 23 ab] uel ab *RM* | in mortis] imeritis M^a 24 ad *om.* R^a 25 uindicatione *R* | perspeximus *RM* | augustam R^a 26 proest M^a | utilitate M^a 27 commodum propr. subiect. *R* 28 posthanc *C* 29 su*(a?) marte M^a, s** arte R^a | discurrere *om.* R^a 30 saccienda M^a 31 sed *om.* R^aM^a | ex] et *R* 32 *s. a. Hal.* *Q* | a. pp. *Hal.* | iii et paulo *Q* 33 uc. *om.* *Q*

LII

℞ DE HIS QVI ANTE APERTAS TABVLAS HEREDITATES TRANSMITTVNT ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Hormisdae pp. Per hanc [B 35, 14, 117] iubemus sanctionem in posterum filios seu filias, nepotes aut neptes, pronepotes aut proneptes a patre uel a matre, auo uel auia, proauo uel proauia scriptos heredes, licet non sint inuicem substituti, seu cum extraneis seu·soli sint instituti et ante apertas tabulas defuncti, siue se nouerint scriptos heredes siue ignorauerint, in liberos suos, cuiuscumque sint sexus uel gradus, derelictam sibi hereditariam portionem posse transmittere memoratasque personas, si tamen hereditatem non recusant, nulla huiusmodi praescriptione obstante sibi tamquam debitam uindicare: quod scilicet etiam super legatis seu fideicommissis a patre uel matre, auo uel auia, proauo uel proauia derelictis locum habet: si quidem perindignum est fortuitas ob causas uel casus humanos nepotes aut neptes, pronepotes aut proneptes auita uel proauita successione fraudari aliosque aduersus auitum uel proauitum desiderium uel institutum insperato legati commodo uel hereditatis gaudere. habeant uero solacium tristitiae suae, quibus est merito consulendum. D. iii non. April. post consvlatvm Protogenis et Asterii. a. 450

LIII

℞ QVANDO DIES LEGATI VEL FIDEICOMMISSI CEDIT ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Agrippae. Si competenti iudici [B 44, 19, 110] annua legata uel fideicommissa tibi relicta probaueris, ab initio cuiusque anni exigendi ea habebis facultatem. Svpposita iii k. Ivn. Satvrnino et Gallo conss. a. 198

2 Idem AA. Prisco. Agrum pluribus relictum nominatim animaduertimus [B 44, 19, 111] et cautum, ut ad eum qui superuixisset res pertineret. quicumque igitur is fuit, ad heredem suum dominium transmisit nec tali fideicommisso adstringitur. PP. xv k. Avg. Cilone et Libone conss. a. 204

3 Idem AA. Aeliae. Si Pontianilla peruenit ad eam aetatem, cui legatum [B 44, 19, 112] aut fideicommissum delatum erat, petitionem ad heredes transmisit, licet ante decesserit, quam consequeretur legatum uel fideicommissum. PP. v k. Avg. Cilone et Libone conss. a. 204

4 Idem AA. Ammiae. Cum uxori usus fructus fundi legatur et eius pro- [B 44, 19, 113] prietas, cum liberos habuerit, nato filio statim proprietatis legati dies cedit nec quicquam obest, si is decedat. PP. k. Avg. Antonino A. iii et Geta item iii conss. a. 208

5 Imp. Alexander A. Maximo. Ex his uerbis: 'do lego Aeliae Seuerinae [B 44, 19, 114] 'filiae et Secundae[1] decem, quae legata accipere debebit, cum ad legitimum statum per-

P (52) *L* (52) *CRM*

[1] *idem Graeci* (Μαρίᾳ καὶ Θέκλᾳ): *fuitne* filiae e Secunda (*Mommsen*)?

2 que *S* | ante apertas] antea per *S* | hereditatem *R* 3 transmittuntur *S* 4 et] a. et *PL* | ualerius *M* | aa.] a. *PL* | pp.] p. *M* 5 filios] seu f. *PL* | pronepotes *om.* P^a | preneptes M^a 6 uel a] *PL*, uel *CRM* | auo] auio M^a | uel proauia] proauia *R*, *om.* P^a 7 sunt *R* | seu] eu M^a | ante] non P^a 8 in *om.* *PL* | libros M^a 9 derelictam] delatam *L* | possent P^a 10 obstantem *C* 11 tamquam] quam L^a | debitam] uenditam M^a | a *om.* *C* 12 auo] auio M^a | proauia] auia C^a | habebit *C* 13 fortuita sub *C* 14 auita] auia *C*, abauita *M* | aliisque P^a 15 institum M^a | gudere L^a | habent L^a 16 suae *om.* *PL* | meritum M^a | consulendo PL^a | *s. a. Hal.* *PL* | post cons.] cp. *PL* 17 asturi *PL* 19 fidecommissi *M* | succedet *S* 20 aa.] a. *SM* 21 cuiuscumque *libri* 22 *s. a. Hal.* 23 prisco] prasio *S* 24 igitur] uegitur R^a | ad *om.* R^a 25 dominum M^a | transmittit *R* | tali] alii R^b | *s. a. Hal.* | xv] v *Contius* 1571 *errore, ut uidetur* 27 aa.] a. *SRM* | potianilla M^a | eam aetatem] eum e***m R^a 28 fideicommisso R^a | delegatum RM^a, derelictum M^b | liceat R^aM^a 29 quam] quamq R^a | *s. a. Hal.* 30 aa.] a. *SM* | ambite *S*, amninae *M* | uxoris *C*, uxore R^a | usum fructum *R*, usu fructus *M* 32 legati] legatis legatis M^a 32 *s. a. Hal.* 33 ex] et R^a 34 peruenerint *C*, peruen*** R^a, perueneri** M^a

'uenerit', non condicio fideicommisso uel legato inserta, sed petitio in tempus legitimae
1 aetatis dilata uidetur. Et ideo si Aelia Seuerina filia testatoris, cui legatum relictum est,
die legati cedente uita functa est, ad heredem suum actionem transmisit, scilicet ut eo
tempore solutio fiat, quo Seuerina, si rebus humanis subtracta non fuisset, uicesimum
2 quintum annum aetatis impleret. Non coeptum enim annum, sed impletum, si de emolumento relicti fideicommissi tractetur, expectandum esse prudentibus placuit. PP. XIII K. IAN. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

6 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EVSEBIO. Si fideicommissum ab intestato fuerit sorori tuae relictum codicillis et, posteaquam dies fideicommissi cessit, ignorans fideicommissum decessit, actionem huiusmodi adquiri potuisse dissimulare non potueris, salua scilicet ab intestato succedenti quarta portione. SVPPOSITA[2] K. MAI. TRALLIS[3] AA. CONSS. a. 293 [B 44, 19, 115]

LIIII

R VT IN POSSESSIONEM LEGATORVM VEL FIDEICOMMISSORVM SERVANDORVM CAVSA MITTATVR ET QVANDO SATISDARI DEBET R

1 DIVVS PIVS SALVIO. Quoniam nihil actor amplius postulat, quam ut fideicommissi nomine satisdetur, non debet is qui iuri dicendo praeest subtiliter cognoscere, debetur nec ne fideicommissum, sed tantum decernere, ut satisdetur. SINE DIE ET CONSVLE. [B 44, 31, 1]

2 DIVVS MARCVS STRATONICAE. Ipsis rerum experimentis cognouimus ad publicam utilitatem pertinere, ut satisdationes, quae uoluntatis defunctorum tuendae gratia in legatis, item fideicommissis inductae sunt, eorundem uoluntate remitti possint. quocumque enim indicio uoluntatis cautio legati seu fideicommissi remitti potest. SINE DIE ET CONSVLE. [B 44, 31, 2]

3 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. SYMPHORO. Si, postquam seruandi legati seu fideicommissi gratia in possessionem inductus es, pignoris obligatio aut uenditio ab herede interuenit, praecedere causam tuam, quam iure praetorio uelut pignus habuisti, manifestum est. PP. XI K. DEC. DEXTRO ET PRISCO CONSS. a. 196 [B 44, 31, 3]

4 IDEM AA.[4] PROTAGORAE. Cum Artemidoram patri pupillorum tuorum here- [B 44, 31, 4]
dem extitisse proponas, quamuis, ut fideicommissam hereditatem his cum moreretur restitueret, petita sit, nullam tamen aduersus debitores hereditarios habent pupilli tui actionem.
1 Plane ut satis fideicommissorum Artemidora det, si modo testator id fieri non prohibuerit,
apud suum iudicem conueni. PP. III K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

S (54, 2) *CRM*

[1] *iunge* 2, 3, 21. 6, 30, 7 [2] pp. 2, 3, 21. 6, 30, 7 [3] Thirallo 2, 3, 21, Thiralli 6, 30, 7
[4] *scribi debuit* imp. Antoninus A.

2 delata *CRM* | uideatur *M* | si aelia] se helie R^a | cui] siue M^a? 3 fucta RM^a 4 tempoe M^a 6 tractatur *C* | expentandum *M* | *s. a. Hal.* 8 aa. et cc. *om. M* 10 ignorans] *R*, rebus licet ign. CM^a, licet ign. M^b, rebus humanis licet ign. *W* | adquirere *C* | potuisset *R* 11 potueras *C*, potuerit M^a | portione *om. R* | *s. a. Hal.* 14 in *om.* R^a | possessione *SCRM* 15 seruatorum *S* | mittantur *C* 16 satisdare $SCRM^a$ | debent *R* 17 *inscriptionem om.* R^a | impr. diuus piuus *S* | saluo *M* 18 debet is] debetur R^a | dicundo R^bM^b 19 nec ne] nec CR^a, ne M^a: πότερον κεχρεώστηται ... ἢ μή *B* | decenere M^a | *s. a. Hal.* 21 impr. diuus martius *S* | statonico *R* 22 satisdationis *S* | uoluntate def. tuendi *S* 23 in (inter *C*) leg. item] *CQ*, potest autem item *S*, in** leg. et R^a, in leg. et R^bM | iniuncte *S* | uoluntatem SCR^aM^a | possunt *C* 24 enim in iudicio *S*, enim iuditio M^a? | legatis siue fideicommissis *S* | *s. a. S Hal.* 26 seuerus] a *R* | symphoro] siphonisi *S* | legati seruandi *M* 27 possessione *R* | est R^aM^a? 28 presidere M^a, *inc.* R^a | preterito *M*, praetoriae R^a 29 *s. a. Hal.* 30 aa.] a. *SM* | artemidoream M^a 31 restituere *CM* 32 nulla *R* | habet M^a | tui *om.* R^a 33 artemidra M^a | det] et R^a 34 conuenit CRM^a? | *s. a. Hal.* | cereali *Hal.*

5 Imp. Alexander A. Pavlinae. Qui legati siue fideicommissi causa in [B 44, 31, 5] possessionem mittuntur, non proprietatem nanciscuntur, sed ius pignoris. ut autem et post acceptum pignus satisfiat defuncti uoluntati, competens iudex te adeunte prouidebit. PP. III id. Avg. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224

6 Idem A. Donato. Certa est forma iurisdictionis, qua fideicommissi seruandi [B 44, 31, 6] causa in possessionem rerum, quae in causa hereditaria sunt aut dolo malo esse desierint, is, cui legati uel fideicommissi nomine satis non datur, mittitur uel in proprias res heredis, si fideicommisso satis non fit post sex menses, quam peti coeperit, secundum diui Antonini patris mei constitutionem [1]. PP. vi id. Ian. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

7 Idem A. Procvliano. Scire debetis fideicommissi quidem et legati satis- [B 44, 31, 7] dationem remitti posse diuum Marcum [2] et diuum Commodum constituisse: ut autem boni uiri arbitratu is, cui usus fructus relictus est, utatur fruatur, minime satisdationem remitti testamento posse. PP. x k. Mart. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

8 Idem [3] AA. et CC. *Ivlio et* Zenodoro. Contra eos siue succes- [11, 31, 2 B 44, 31, 8] sores eorum [4], qui rem publicam administrantes per officii necessitatem ciuitati sub condicione relicti fideicommissi satis accipere debuerunt, quanti rei publicae interest satis acceptum non esse, dirigendam certum est actionem [5]. Svpposita vii k. Mart. [6] CC. conss. a. 294

LV

℞ DE SVIS ET LEGITIMIS LIBERIS ET EX FILIA NEPOTIBVS AB INTESTATO VENIENTIBVS ℞

1 [7] Impp. Severvs et Antoninvs AA. Crispinae. Si fratri tuo legitima [B 45, 2, 15] heres esse potes, centum dierum praefinitione non excluderis ad adquirendam hereditatem. PP. iii non. Nov. Antonino A. ii et Geta ii conss. a. 205

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Aviae. Nepotes ex diuersis filiis [B 45, 2, 16] uarii numeri auo succedentes ab intestato non uirilibus portionibus, sed ex stirpibus succedunt. S. iii k. Mart. Hadrianopoli ipsis AA. iiii et iii conss. a. 290

3 Idem AA. et CC. Frontoni. Vt intestato defuncto filius ac nepos ex alio, [B 45, 2, 17] qui mortis eius tempore *in* rebus humanis non inuenitur, manentes in sacris pariter succedant, euidenter lege duodecim tabularum cauetur. quod et honorarii iuris obseruatio sequitur. S. xv k. Ivl. AA. conss. a. 293

P (55, 1 ℞ 2) *L* (55 ℞ 1. 2) *CRM*

---

[1] *Dig.* 36, 4, 5, 16 [2] *c.* 2 *h. t.* [3] impp. Diocletianus et Maximianus *l. gem.* [4] siue successores eorum *om. l. gem.* [5] dirigendam actionem perspicitis *l. gem.* [6] pp. vii k. Dec. *l. gem.* [7] *iunge* 6, 9, 2

---

1 impp. M^a | legatis *C* | causam *C* 2 possessione *R* 3 conferens R^a, conterens M^a 4 *s. a. Hal.* | et] ii et *Hal.* 5 a.] aa. *R* | quia CR^a 6 possessione *RM* | her. sunt] hereditarias R^a | desiderint M^a 7 heredes R^aM^a 8 si] siue *C* | fit] fecit *R* | diu M^a 9 mei] me M^a | constitutione *R* | *s. a. Hal.* 10 procliano *S* | quidem *om. RM* 12 arbitratu is] arbitratus R^a | cui] cuius *C* | relictum *R* | utetur autem fruatur R^a, ut*tur fruatur M^a | satisdatione *R* 13 *s. a. Hal.* 14 aa. et cc.] a. *SM* | iulio et] *l. gem., om. libri cum S* | zenodote *S* | siue *om.* M^a 15 officium *C* | conditionem *M* 16 fideicommissis M^a | quanti] quantitate R^a 17 non esse acceptum *l. gem.* | *s. a. Hal.* 20 et] uel *M* | legitima *R* | liberis] et l. *C*, *om. R* | et *om. M* | ex filia] exilia P^a 21 ab intestati *S* 22 seuerus *om. R* | aa. *om. M* | legima P^a 23 centum] certa PL^a, ρ' *BΣ* (κ.π.) | inquirendam PL^a?, κτήσασθαι *BΣ* (κ.π.) 24 *s. a. Hal.* 25 aa.] aa. et cc. *PL* 26 muneri R^a | auo *om.* P^a | accedentes P^a, succedente R^a | ex *om.* CM^a | succedant M^a 27 *s. a. Hal. PL* | s. iii k.] d. iiiii (iii *L*) id. *PL* | hadrianopoli ... conss.] adpriano. iii et iiii *P*, *om. L* 28 et cc. *om. M* | frontone *M* | ut] et M^a | filius (filio R^a) defuncto *CR:* τελευτήσαντι ὁ υἱός *BΣ* (κ.π.) | nepote R^a 29 in] *N cum BΣ* (κ.π.), *om. CRM* | inuenitur] inu. humanis R^a | succedat euidente R^aM^a, κληρονομοῦσι φανερῶς *BΣ* (κ.π.) 31 *s. a. Hal.*

4 Idem AA. et CC. Marcellae. Intestato defuncto postumum suum heredem quam sororem licet consanguineam haberi potiorem ordo successionum lege duodecim tabularum factus nimis euidenter demonstrat. S. vi id. Dec. AA. conss. [B 45, 2, 18] a. 293

5 Idem AA. et CC. Appiano. Si te parens, in cuius fuisti potestate, sollemniter in adoptionem dedit, cum filiis naturalibus adoptiui patris ante uel post quaesitis defuncto intestato succedere potes. D. vi k. *Ian.* Sirmi AA. conss. [B 45, 2, 19] a. 293

6 Idem AA. et CC. Posidonio. Ex libera conceptus et seruo uelut spurius habetur nec ut decurionis filius, quamuis pater eius naturalis manumissus et natalibus suis restitutus hunc fuit adeptus honorem, defendi potest. Svpposita vi id. Febr. CC. conss. [B 45, 2, 20] a. 294

7 Idem AA. et CC. Aemilianae. Filium habere suum libertus in potestate non prohibetur, cum ob praeteritum statum ex legitimis nuptiis ingenuorum exemplo filios habere liberto non sit interdictum. S. xvi k. Mart.[1] Sirmi CC. conss. [8, 46, 8 mut. B 45, 2, 21] a. 294

8 Idem AA. et CC. Catoniae. Apud hostes patre defuncto filia communis uobis, quo casu scientia mortis non postulatur, heres extitit sua et ad te transmisit successionem. S. xii k. Dec. Nicomediae CC. conss. [B 45, 2, 22] a. 294

9 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Constantiano pp. [Th. 5, 1, 4]
Galliarvm. Si defunctus cuiuscumque sexus aut numeri reliquerit filios et ex filia diem
functa[2] cuiuscumque sexus aut numeri nepotes, eius partis, quam defuncta filia superstes
patri inter fratres suos fuisset habitura, duas partes consequantur nepotes ex eadem filia,
tertia pars fratribus sororibusue eius quae defuncta est, id est filiis filiabusque eius, de
cuius bonis agitur, auunculis scilicet siue materteris eorum, quorum commodo legem sanci-
1 mus, adcrescat. Haec eadem, quae de aui materni bonis constituimus, de auiae maternae
siue etiam paternae simili aequitate sancimus: nisi forte aui ad elogia inurenda impiis nepo-
2 tibus iusta se motos ratione dixerint[3] et hoc fuerit legibus approbatum[4]. Non solum autem
si intestatus auus auiaue defecerit, haec nepotibus quae sancimus iura seruamus, sed et
si auus uel auia, quibus huiusmodi nepotes erunt[5], testati obierint et praeterierint nepotes
aut exheredauerint, easdem et de iniusto auorum testamento et si quae filiae poterant uel
de re uel de lite competere[6] actiones nepotibus deferimus secundum iustum nostrae legis
modum, quae de parentum inofficiosis testamentis competunt filiis. D. v k. Mart. Medio-
lani Timasio et Promoto conss. a. 389

10 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Maximo pp.[7] Vbi auiarum successio morte[8] interueniente discutitur, capitis deminutio materna quaerenda non est. [Th. 5, 1, 6 B 45, 2, 23]

S (55, 8) *P* (55, 5. 6) *L* (55, 5) *CRM*

[1] Mai. *l. gem.* [2] filia defuncta *Th.* [3] monstrauerint *Th.* [4] et hoc f. l. appr. *om. Th.* [5] erant *Th.* [6] et si ... competere *firmat Th., delet Mommsen* [7] pu. (*Th. libri boni*)? [8] occasu *Th.*

1 et cc. *om. M* | defuncto] quidem d. *R* 2 haberet C^aR^a, habere M^a? | portionem R^aM^a 3 euidentur M^a | *s. a. Hal.* 4 et cc. *om. M* 6 potest *R* | *s. a. Hal. PL* | uii *PL* | ian.] *Mommsen*, mart. *Hal.*, *om. PL* | sirmi aa.] caesaribus *Hal.* 7 a. *M* | et cc. *om. PLM* | expurius P^a 8 naturalis] natalibus *P* | intalibus R^a, na**alibus M^a 9 institutus *M* | hunc] * P^a, non R^a, *del.* P^b | deferendi R^a | potes *C* | *s. a. Hal. P* | supp. vi] dat. iiii *P* | cc.] aa. *P* 11 et cc. *om. M* | emiliano *S*, miliane *M* 13 liberto *ante* 12 ingenuorum *collocat BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. cum l. gem.* | sirmi *om. Hal.* 14 et cc. *om. RM* | cathoni *S*, cataonie R^a, catone *M* | patres R^a 15 casus M^a | mortis] a bona mortis *S* | prestolatur *S*, p**** C^a | extiti R^a | suam *R* 16 *s. a. S Hal.* | s. xii] sub die decimo *S* | dec.] decl'o *S* (*Heimbach*), decb. *S* (*Bluhme*) | nicea *S* | cc. conss. *om. S* 17 impp. CR^b, *inc.* R^a | ualent.] ualerius et *M* | theod. et arc. aaa. (aa. *C*, *om. M*)] et theod. aa. *S* | constantino *R*, const. *S*, constant. *C* 18 galliarum *om. SM* | defuctus *R* | ex] ea R^a 19 functam *CR* | nemeri *R* | defunctam R^aM^a?, defuncti *Th.* 20 fuisse R^a | consequentur *M* | eandem R^a 22 aiunculis *R*, auunculus M^a | siue *om.* M^a 24 similia *C* | aui ad elogia] *Mommsen*, auia delogia C^a *cum libris Th.*, auia elogia C^bM^b, aui elogia M^a, aui eulogia R^b, *inc.* R^a 25 se motos] semotos CR^aM^a, semotos *uel* semotus *libri Th.*, semotis R^bM^b | dixerint] *C*, dixerit RM^a, duxerit M^b 26 si *om.* R^a | et *om.* M^a 27 quibus] cuius *R* | huius *bis* R^a | nepotes aut] aut *R* 28 exeredeauerint M^a | easdem] C^a, eosdem *Th.*, eadem C^bRM^b, e*dem M^a | uel de re] uindicare R^a?, uendi**re M^a 29 deferamus *R* | iustum *om. M* 30 de parentium CM^a, deferimus R^a | *s. a. Th. Hal.* 32 aa. *om. M* | marximo *M* 33 paterna *RM contra Th. et BΣ* (κ.π.) τῆς μητρός | non *om.* R^a

tunc enim in huiusmodi hereditatibus filiorum status aut persona spectatur, quotiens de eius bonis, qui potestatem familiae potuit habere, tractatur. D. v k. Oct. Ravennae Theodosio A. viiii et Constantio iii conss. a. 420

11 [1] Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad senatvm vrbis Romae. [Th. 5, 1, 8 B 45, 2, 24] Si matre superstite filius uel filia, qui moritur, filios dereliquerit[2], omnimodo patri suo matriue ipso iure succedant. quod sine dubio et de pronepotibus obseruandum esse censemus. D. viii id. Nov. Ravennae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. a. 426

12 [3] Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Quotiens aliquis uel aliqua intestatus uel intestata mortuus uel mortua fuerit nepotibus uel pronepotibus cuiuscumque sexus uel deinceps aliis descendentibus derelictis, quibus unde liberi bonorum possessio minime competit, et insuper ex latere quibuscumque agnatis, minime possint idem agnati quartam partem hereditatis mortuae personae sibi uindicare, sed soli descendentes ad mortui successionem uocentur. quod tantum in futuris, non etiam praeteritis negotiis seruari decernimus. D. k. Ivl.[4] Constantinopoli dn. Ivstiniano A. pp. ii cons. a. 528

LVI

℞ AD SENATVS CONSVLTVM TERTVLLIANVM ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Vivianae. [BΣ 45, 2, 1] Licet liberi matribus ab intestato ita demum per se heredes existant, si fari possint, tamen matres liberis, etiamsi infantes naturae concesserint, posse succedere nulla dubitatio est. PP. x k. April. Tiberiano et Dione conss. a. 291

2 [5] Idem AA. et CC. Rhesae. In successionem filii uel filiae communis sine liberis et fratribus uel sororibus morientis pater manumissor, quia ei sit uetus ius seruatum, matri praefertur. S. vi id. Dec. CC. conss. a. 294

3 Imp. Constantinvs A. Catvlino *proconsvli* Africae. [B 45, 1, 36] Matres, quae puberes amiserunt filios, licet impuberibus eis tutores non petierunt, praescriptione non petiti tutoris ad excludendam eorum successionem minime debere praescribi certum est. D. vi k. Avg. Constantino A. *iiii et Licinio iiii* conss. a. 315

4 [6] Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Evtropio pp. [5, 9, 1 B 45, 1, 37] Si qua mulier nequaquam religionem priori uiro, ex quo filios seu filias non habet,

P (56 ℞ 3) *L* (56 ℞ 3) *CRM*

[1] *iungendae sunt* 6, 30, 18. 6, 56, 5. 6, 60, 3. 6, 61, 1. 8, 55, 9. *Th.* 4, 1, 1. 8, 18, 10, *fortasse etiam* 1, 14, 2. 3. 1, 19, 7. 1, 22, 5. *Th.* 1, 4, 3 [2] si uero filius, qui moritur, filium uel filiam derelinquit *Th.* [3] *iunge* 6, 56, 7. 8, 58, 2 [4] Iun. (6, 56, 7. 8, 58, 2)? [5] *fortasse iungenda est* 8, 44, 29 [6] *fortasse iungendae sunt* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur, ut in subscriptione* Iul. *pro* Ian. *ponatur*

1 personas *R* | quoties *C* 2 *s. a. Th. Hal.* | v] xv *Hal.* 3 theodosio xiii et ualentiniano iii aa. coss. (= *a.* 430) *Hal.* 4 thodosius et ualerius ad (*om.* aa.) *M* 5 mater R^a | qui] qui quaeue R^b, *cf. Th. not.* 2 6 de *om.* R^a 7 censuimus *M* | *s. a. Th. Hal.* | xv et ual. iii *Hal.* 9 impp. *R* | quoties *C* 10 mortuus uel *om. R* 12 idem] id est R^a 13 personae mortuae *M* 14 tantun futuris *R* | etiam] in *R* 15 *s. a. Hal.* 17 senatum SP^bM, senectum P^a | terrillianum *P* 18 aa. *om. M* | uauinie *S*, iuuiniano *M* | liberi *om.* R^a 19 heredis R^a 20 natura CR^aM^a | *s. a. Hal.* 22 et cc. *om. M* | resue *S*, rheso 8, 44, 29 | communi R^a | libris R^a 23 morienti *R* | patri R^a | qua R^a, qui M^a | eis M^a | sit uetus] situm et us R^a 24 *s. a. Hal.* | vi] vii 8, 44, 29 25 constantinus] *SM*, const. *PLR*, constant. *C* | a. *om. M* | catilino *S* | proc.] *edd.*, praefecto *SPL*, pp. *CRM* 26 petierint *C* | praescriptionem *CR*, praescriptioni *Latine BΣ* (κ.π.) | tutores M^a 27 certum est] R^b *cum BΣ* (κ.π.) δῆλόν ἐστι, *om.* $PLCR^aM$ | *s. a. Hal. PL* | aug. *om. PL* 28 iiii et lic. iiii conss.] *scripsi*, vii et constante coss. (= *a.* 354) *Hal.*, *om. PL*: *Catulinus proc. Afr. fuit a.* 315—318 29 αὕτη ἡ διάταξις μέρος ἐστὶ τῆς α' διατάξεως τοῦ de secundis nuptiis τιτ. τοῦ θ' τιτ. τοῦ ε' βιβ. τοῦ κώδικος. καὶ γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς βασιλεύς ἐστι καὶ ὁ αὐτὸς ὕπατος καὶ πανταχόθεν δείκνυται ἡ αὐτὴ διάταξις *BΣ* | impp. *CR* | gratianus] crat. *R* | ualerius *M* | aa. *C*, *om. M* | eutrophio *S* 30 religione *R*, luctus religionem *l. gem. contra B* (κ.π.) τὴν θρησκείαν ἤτοι τὴν πίστιν (ἤτοι τ. π. *om. Synopsis*) | uero R^a | filios seu filias] filium seu filios *M* | habere R^a

nuptiarum festinatione praestiterit, ex iure quidem notissimo sit infamis, nisi huius- (5, 9, 1)
1 modi maculam imperiale beneficium ei remittat. Sin autem ei filii erunt seu filiae et impe-
trauerit indulgentiam, infamiae abolitionem permittimus et ceterarum poenarum antiqua-
tionem, si facultatum omnium, quae fuerint tempore nuptiarum, medietatem filio filiaeue,
filiis seu filiabus donauerit, quos habebat ex uiro priore susceptos, pure scilicet et omni
2 donationis sollemnitate completa nec retento quidem usu fructu. Quem quidem semissem
si duobus filiis seu filiabus pluribusue donauerit et sorte fatali unus uel una, seu alius uel
alia ex isdem intestatus uel intestata obierit, semper ad superstites fratres uel sorores
3 uolumus pertinere. Sin autem uniuersae uel uniuersi intestati diem obierint, durae fortu-
nae ad matrem solacia ex integro reuertantur, ita scilicet, ut hunc semissem, quem filiis
seu filiabus donauerat, intestato diem filiis seu filiabus obeuntibus rursus ipsa separatim
ab ultimi filii uel filiae hereditate praesumat. PP. XV K. IAN.[1] GRATIANO V ET THEO-
DOSIO AA. CONSS. a. 380
5 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM *VRBIS* Th. 5, 1, 8 mut. B 45, 1, 38
ROMAE. Mater, quae defuncto filio filiaue sine liberis ex testamento uel ab intestato
succedit, si matrimonium secundum post mortem filii uel filiae non contraxerit, omnia *filii*
1 morte *delata* pleno iure conquirat. Sin uero alterius elegerit coniugium mariti, extrin-
secus quidem quaesita filio filiaeue simili firmitate possideat, rerum uero paternarum
defuncti solo usu fructu humanitatis contemplatione potiatur, proprietatem sorori et[3] fratri-
bus transmissura defuncti. D. VIII ID. NOV. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTI-
NIANO II AA. CONSS. a. 426
6 [4]IDEM AA. FLORENTIO PP. Omnem matri siue ab intestato Nou. Theod. 11 B 45, 1, 39
siue iure substitutionis, si filius impubes moritur, denegandam uolumus successionem,
si ea legitima liberorum tutela suscepta ad secundas contra sacramentum praesti- (8, 14, 6)
tum adspirauerit nuptias, antequam ei tutorem alium fecerit ordinari eique quod debetur
ex ratione tutelae gestae persoluerit. D. VI ID. IVL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A.
XVII ET FESTO CONSS. a. 439
7 [5]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si quis uel si qua matre super- BΣ 40, 5, 3 sch. 10
stite et fratre uel legitimo uel sola cognationis iura habente intestatus uel intestata deces-

P (56, 5) *L* (56, 5) *CRM*

[1] *cf. not. praeced.* [2] *iunge* 6, 55, 11 *et quae ibi laudantur* [3] Orientis et exconsule *addit Nou.* [3] sorori et *om. Th.* (*u. i.*) [4] *iunge* 6, 58, 10 [5] *iunge* 6, 55, 12. 8, 58, 2

1 festinationem *R* | nisi] nisi ex R^a 2 beneficio R^a | ei *om. B* (*κ.π.*) | impe**trauerint M^a 3 praemittimus R^a | antiquationem] CR^bM^b *cum B* ἀναίρεσιν, antiqua obseruatione R^a, antiquam obseruatione antiquatione M^a 4 facultatium *C* | filiaeue filiis] M^b, filiae filiisue *C*, filiaeue *R*, filiae filiis M^a, ἢ τῇ θυγατρὶ ἢ τοῖς υἱοῖς *B* (*κ.π.*) 5 uiro] iuri R^a 6 donationes R^a | nec] ne CM^a | usus fructus R^a | quae q. semisse R^a 7 sorte fatali] τοῦ κλήρου τοῦ μητρικοῦ (μοιριδίου *Mommsen*) *B* (*κ.π.*) | alus M^a 8 fratre R^a 9 sin] sit R^a | uniuersi] unuersi M^a | intestati] *M cum B* (*κ.π.*) ἀδιάθετοι, intestato *CR* 10 solaciam R^a | semisse R^a 11 donauerat ... filiabus *om* M^a, filiis seu filiabus *om.* R^bM^b: ἐδωρήσατο ἀδιαθέτων τῶν παίδων ἢ τῶν θυγατέρων τελευτώντων *B* (*κ.π.*) | obeuntis R^a? | separatim ab ult. (ultima R^aM^b) ... 12 hereditate (—tem R^a) praes.] τοῦτο πρὸς τὸ παλαιὸν νόμιμον ἔκειτο, ὅτε ὁ θεῖος καὶ οἱ ἄλλοι ἀδγνάτοι μέρος ἐλάμβανον ἀπὸ τῆς μητρός *BΣ*, *cf. Th.* 5, 1, 1 *et c.* 7 *pr. h. t.* 12 *s. a. Hal.* 14 ad senatum *om. R* | urbis romae] *Th.*, *om. libri* 15 defuctus P^a? | filiaeue sine lib. P^bLCRM, sine lib. filiaue *Th.*: τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς χωρὶς παίδων ... ἐκληρονόμησεν *BΣ* (*κ.π.*) 16 succedit] R^bM^b *Th.*, succedet $PLCR^aM^a$, ἐκληρονόμησεν *BΣ* (*κ.π.*) | filii m. delata] *Th. cum BΣ* (*κ.π.*) τὰ ἐκ θανάτου τοῦ υἱοῦ κατενεχθέντα, filii seu filiae m. delata uel derelicta *libri* 17 si *Th.* | ulterius M^a 18 a filio filiaue *C contra Th.* 19 proprietatem] CM^b *Th.*, proprietate $PLRM^a$, τὴν προπριεταρίαν *BΣ* (*κ.π.*), τὴν δὲ δεσποτείαν *B* | sorori et fratribus] τῷ ἀδελφῷ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς *BΣ* (*κ.π.*), τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ταῖς ἀδελφαῖς *B* 20 *s. a. Th. Hal. PL* | VIII id.] v id. *Hal.*, u *P*, u k. *L* | XII] a. xii *PL* 22 aa.] a. et *S*, a. *M* | florentino *SM* | pp. *om. M* | matris R^a | siue] sue RM^a 23 substitionis M^a | si *om* M^a | successione M^a 24 librorum M^a 25 ei] et *CM* 26 ratione] or̄ R^a | soluerit *CM* | *s. a. Nou. Hal.* | VI] *Nou. libri optimi cum l. gem.*, VII *Hal. cum quibusdam libris Nou.* | constant. *om. Hal.* 27 XVI *Hal.* | festo] f. uc. *Nou.* 28 iustinus *R* | a. *om. M* | matre sup.] mater R^a 29 legitime R^a, legitima M^b | uel sola] sola *C*, *om.* R^a | iure R^a | habentem *C*, abt̄abente M^a | testatus R^a

serit, non excludi a filii successione matrem, sed una cum fratre mortui uel mortuae, si
superstes uel filius uel priuignus ipsius sit, ad eam peruenire ad similitudinem sororum
mortui uel mortuae: ita tamen, ut, si quidem solae sorores agnatae uel cognatae et mater
defuncti uel defunctae su*persi*nt, pro ueterum legum tenore dimidiam quidem mater, alteram
uero dimidiam partem omnes sorores habeant: sin uero matre superstite et fratre uel fra-
tribus solis uel etiam cum sororibus intestatus quis uel intestata moriatur, in capita distri-
buatur eius hereditas nec liceat matri occasione sororum mortui uel mortuae ampliorem
partem sibi uindicare, quam rata portio capitum exigit: patruo scilicet mortui uel mortuae
eius[1] filio uel nepote nullum ius ad eius hereditatem matre herede existente habentibus
1 nec ex ueteribus legibus uel ex constitutionibus partem matris minui. Sin autem defuncta
persona non solum matrem et fratres et sorores superstites habeat, sed etiam patrem, si
quidem sui iuris decessit, quia patris persona interueniens matris iura superare uidetur,
omnibus pio animo prouidentes sancimus fratres quidem et sorores mortuae personae ad
successionem proprietatis solos pro uirili parte uocari, patri autem et matri usus fructus
totius successionis besse*m* competere aequa lance inter patrem et matrem diuidendum,
2 reliqua parte usus fructus apud fratres et sorores remanente. Sin uero defuncta persona
in sacris patris constituta decesserit, pater quidem usum fructum, quem et uiuente filio
habebat, detineat donec uiuat incorruptum, mater autem, quia hunc usum fructum habere
uiuente patre non potest totum apud patrem constitutum, una cum fratribus defunctae
personae ad proprietatem uocetur, scilicet cum sororibus sola in dimidiam, cum fratribus
3 uel promiscui generis secundum supra scriptam distributionem in uirilem portionem. Omni-
bus uidelicet, quae de mulieribus ad secundas nuptias migrantibus sancita sunt, *in* suo
statu durantibus. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528

LVII

☧ AD SENATVS CONSVLTVM ORFITIANVM ☧

1 IMP. ALEXANDER A. EVANGELO. Si intestatae mulieris consanguinei existant B 45, 1, 40
et mater et filia, ad solam filiam ex senatus consulto Orfitiano hereditas pertinet. PP. XV
K. FEBR. FVSCO II ET DEXTRO CONSS. a. 225

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. METRODORAE. Non pro numero
1 superstitum mortis matris tempore, sed succedentium materna scinditur hereditas. Qua-
propter si mater uestra te et uno fratre emancipatis, duobus autem aliis in patria positis
potestate superstitibus diem functa est et hi, qui in potestate patris fuerant, priusquam

P (57 ☧) *L* (57 ☧) *CRM*

---

[1] eiusue? (*similiter edd.*)

---

1 mortuae] morte R^a, mortu M^a 2 filium M^a | eam] eam rem CR^a 3 quidem] quod M^a | sola R^aM^a | uel cognatae *om.* R^a 4 supersint] E^b, subessent CRM^a, superessent M^b | tenorem *C* | altera *CR* 5 sorores] s. suas R^a | mater R^a 6 solus M^a | capite *R* 7 occasionem *C* | mortui] mortuo R^a | ampliorem ... 8 mortuae *om. C* 8 patrem R^a | exigi R^a | mortuae] mortuo R^a, mortui M^a 9 nepoti *C*, nepotes R^a | ad *om.* M^a | matre] matri M^a, matri eius CR^a, matre eius R^b | habente *M*, *om.* R^a 10 ne *R* | legitibus R^a | constitutionis M^a | patris *C* | minuit R^a 11 si *om.* M^a 12 interuenientes M^a | sperare R^a 13 quidem] quod M^a | et sorores *om.* R^a 14 successioni R^a | solas *R* | uiri M^a | matris M^a | usus] us R^aM^a 15 bessem] *Q*, posse CR^a, ***se M^a, pro besse R^b, et bessem M^b | compefitere R^a, compere M^a | inter patrem] in parte R^a 16 apud fratres] apatres R^a | remanentes M^a 17 decesserat M^a | husu M^a | et uiuente ... 20 personae ad pro] *pro his in* M^a *est litura 24 fere litterarum* | uiuentem *R* 18 habeat detineat *C*, habetat ** R^a, habebat teneat *E* 19 pate R^a | potest] potest est *C*, potest es R^a 20 propriam etatem R^a | dimidia R^aM 21 promiscuis *R* | secundum supra *om.* M^a | distributione *R* | in] in tribus R^a | portione *R* 22 sancta R^aM^a | in] *E*, *om. CRM* 23 *s. a. Hal.* 25 *rubricam om.* R^a | senatum *S* | orphianum *C* 26 a. *om. M* | euacelo *S*, euagelo *R* | si *om.* R^a | existat R^a 27 et mater] M^a *cum* *BΣ* (κ.π.), mater CRM^b | *s. a. Hal.: in R extat* pp. 29 et cc. *om. M* | merodore *S* 32 diem] de M^a | functam R^a | ii *M* | fuerit R^a, fuerunt *M*, fuerint R^b

maternam hereditatem sibi quaererent, rebus humanis exempti sunt, inter duos tantum
uiriles non ambigitur factas portiones. S. VII K. APRIL. SIRMI AA. CONSS.[1] a. 293

3 IDEM AA. ET CC. IVLIANAE. Matri intestatae defunctae secundum Orfitia- [B 45, 1, 41
num senatus consultum citra bonorum possessionem filia pro herede gerendo succedere
non prohibetur. S. XII K. NOV. AA. CONSS.[1] a. 293

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD HILARIA- [Th. 5, 1, 3
NVM PP. Quotiens de emancipati filii filiaeue[2] successione tractatur, filiis ex his[3] genitis
deferatur intacta pro solido successio neque ulla defunctae patri matrique concedatur
intestatae successionis hereditas. D. XI K. MART. MEDIOLANI MEROBAVDE II ET SATVR-
NINO CONSS. a. 383

5 [4]IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Si qua illustris mulier filium ex [B 45, 1, 42
iustis nuptiis procreauerit et alterum spurium habuerit, cui pater incertus sit, quemad-
modum res maternae ad eos perueniant, siue tantummodo ad liberos iustos siue et ad
1 spurios, dubitabatur. Sancimus itaque, ut neque ex testamento neque ab intestato neque
a liberalitate inter uiuos habita iustis liberis existentibus aliquid penitus ab illustribus
matribus ad spurios perueniat, cum in mulieribus ingenuis et illustribus, quibus castitatis
obseruatio praecipuum debitum est, et nominari spurios satis iniuriosum, satis acerbum et
nostris temporibus indignum esse iudicamus et hanc legem ipsi pudicitiae, quam semper
2 colendam censemus, merito dedicamus. Sin autem concubina liberae condicionis constituta
filium uel filiam ex licita consuetudine ad hominem liberum habita procreauerit, eos etiam
cum legitimis liberis ad materna uenire bona, quae ea iure legitimo et in suo patrimonio
possidet, nulla inuidia est. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

6 [5]IDEM A. IVLIANO PP. Quidam ancillae suae per fideicommissum liber- [B 45, 1, 43
tatem reliquit, eo autem, a quo libertas relicta est, moram in libertate praestanda faciente
peperit ancilla. et esse quidem ingenuum puerum uel puellam, qui post moram nati sunt,
omnes ueteris iuris auctores consentiunt, dubitabatur autem inter eos, si matri morienti
1 potest succedere. Huiusmodi itaque dubitationem eorum decidentes ulterius eam procedere
non patimur, sed sancimus eandem matris progeniem heredem ab intestato posse ei
existere, saluo iure legitimo ex auctoritate senatus consulti Orfitiani proli seruando et tam
matre ex senatus consulto Tertulliano quam prole ex Orfitiano senatus consulto inuicem
ad suas hereditates uenientibus. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE
VV. CC. CONSS. a. 530

P (57, 4...6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] CC. conss. (*a.* 294: *Mommsen*)? [2] emancipatae filiae (*Th.*)? [3] ea (*Th.*)? [4] *iunge* 5, 27, 10 [5] *iunge* 7, 4, 15. 16

1 quaerere R^a | tantum] tamen *R* 2 factas portiones *om.* M^a | *s. a. Hal.* 3 a. et. c. *S*, et cc. *om. CRM* | defunctae *om.* R^a *contra BΣ* (κ.π.) | ofitianum M^a 4 circa *R*, contra C^a | possessione filiam *R* | gerendo herede R^a 5 *s. a. Hal.* 6 imppp. (impp. *PLC*) grat. (grācianus *M*)] idem a. et *S* | ualerius *M* | et] e *M*, *om. PL* | aaa.] aaa. et c. *S*, aa. *C*, *om. M* | hilarium] *Th.*, elarium *S*, hilarianum *PCR*, helianum *L*, clarianum *M* 7 pp.] pu. *PLR*, perfectum *M* | quoties *C* | successioni *R* | gemitis M^a 8 int. pro sol. defer. *Th.* | intanta M^a | defunctae] *C Th.*, defuncti *PL*, defuncti uel defunctae *R*, defunctaeue M^a, defuncti defunctaeue M^b 9 success. intest. *PL* | *s. a. Th. Hal. PL* | XI] *Th.*, XV *Hal.*, *om. PL* 10 conss. *om. PL* 11 iustinus *R* | a. *om. PM* | demonsteni *L*, demostino *M* | pp. *om. L* | illustris] inlu. R^a 12 procreauituerit P^a, procreauit *M* | spurium et alterum PL^a *contra B* (κ.π.) | cuius R^bM 13 et] *CR cum B* (κ.π.), *om. PLM* 14 ex] *RM cum B* (κ.π.) ἐκ διαθήκης, a *C*, *om. PL* 15 a] *C*, ad M^a, *om.* $PLRM^b$, ἀπὸ δωρεάς *B* (κ.π.) | aliquid ... 16 illustribus *om.* R^a 17 nominare M^a, ñorias P^a, ñori L^a | satis iniur.] iniur. M^a | satis acerbum] M^a *cum B* (κ.π.), satisque ac. $PLCRM^b$ | et *om.* P^aL^b *contra B* (κ.π.) 18 et hanc ... 19 dedicamus *om.* M^a 20 consuedunine P^a | ab (ad R^a) homine libero *PLRM*, πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον *B* (κ.π.) | habitam *C* 21 maternam R^a | ea] P^bL^b *cum B* (κ.π.) αὐτή, ex *C*, *om.* P^aL^aRM | et in] *E cum B* (κ.π.) καὶ ἐν, et $PLCR^aM^a$, et ex R^bM^b 22 *s. a. Hal. PL* | calcedona *PL* | uc. conss.] uu. cc. *PL* 23 iuliano pp.] iulio perfecto *M* | quidem R^a 25 ceperit M^a | esse] eum P^b | uel] et *P*, esse et *L*, ἢ *B* (κ.π.) 26 ueteres *R* | mater *R* 27 dubitatione *R* 28 eandem] itaque eandem *PL contra B* (κ.π.) | progenem *C* | ei *om. R*, δύνασθαι αὐτῇ *B* (κ.π.) 29 actoritate P^a | sanatus *P* 30 tertilliano *P*, tertulliano (tertull. *suppl.* L^b) ... consulto *om.* LM^a 31 *s. a. Hal. PL* | lampadi *P*, lamp. *L* | et ... 32 conss. *om. PL*

LVIII

℞ DE LEGITIMIS HEREDIBVS[1] ℞

1 Imp. Alexander A. Cassio et Hermionae. In successione titulo consanguinitatis uel in bonorum possessione, quae proximitatis nomine competit, tam fratres quam sorores pari iure esse, licet non eadem matre susceptae sunt, ius certum est. nec huic derogatur, quod amitas uestras ab auo uestro dotatas fuisse proponitis. PP. non. Mai. Maximo II et Aeliano conss. a. 223

2 Idem[2] A. Tatianae et aliis. Si eius, quae uos heredes instituit, patri non quaesistis hereditatem posteaque mortuo patre ac repudiata eius hereditate defunctae successionem agnouistis, ea, quae bonorum sunt defunctae, ab his separari, quae patris uestri fuerunt, praeses prouinciae non ignorabit. PP. VI id. April. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

3 Imp. Decivs A. Asclepiodotae. Consanguinitatis iure et feminas ad intestatorum
1 successionem admitti posse explorati iuris est. Proinde cum fratris tui intestato mortui ad te consanguinitatis iure hereditas pertineat, nulla ratione alterius fratris tui filii ad eandem successionem adspirare desiderant: nam et cessante iure agnationis in persona omnium praetorii iuris beneficio ad te potius, quae secundum gradum obtines, hereditas pertinet quam ad fratris tui filios, qui tertio gradu constituti sunt. PP. II non. Dec. Decio A. et Grato conss. a. 250

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Caecilio. Si aut nullum testamentum nepos patrui tui ordinauit aut intra quattuordecim annos constitutus fecit et agnationis iure successio eius tibi delata est, etiam citra bonorum possessionis subsidium legitimo iure subnixus es. PP. id. Ivl. ipsis AA. IIII et III conss. a. 290

5 Idem AA. et CC. Cyrillae. Ad intestati successionem agnationis iure quam proximitatis uenientes haberi potiores certum est. Svpposita XVI k. Ivl.[3] Sirmi AA. conss. a. 293

6 [4]Idem AA. et CC. Clavdianae. Defuncto, suis extantibus heredibus et abstinentibus uel repudiantibus hereditatem, frater iure consanguinitatis succedere potest. S. prid. k. Ian. AA. conss. a. 293

7 Idem AA. et CC. Ammiano. Patruo ac materterae tertio constitutis gradu non pariter intestati successio defertur, sed patris frater agnationis iure sorori matris anteponitur. S. XVII[5] k. Mart. Sirmi CC. conss. a. 294

P (58 ℞ 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *ad finem libri sexti* L^b *inter alia suppleuit haec:* lib. ui tit. de legitimis heredibus. Idem a. et cc. Inter eos, qui de inlicita uel incerta procreatione nati sunt, nulla est successio uel hereditatis petitio, nisi ab eisdem relictum uel concessum aliquo modo inter se doceatur. *ad hanc constitutionem pertinet adnotatio in Paris.* 4534 *Bamberg. I D* 3 *ad* 6, 61, 3 *adscripta:* hic in quibusdam codicibus inuenitur falsa constitutio Galgosiana quae sic incipit Inter eos: *haustam autem esse ex lege Liutprandi* (*Lombarda* 2, 8, 6) *uidit Merkel apud Savigny Geschichte des Röm. Rechts* 4, 575: *inscriptio suppleta uidetur ex c.* 4...9 *h. t., ad quas in margine adscripta fuerit* [2] *scribi debuit* imp. Gordianus [3] Ian. (*Mommsen*)? [4] *iunge* 6, 31, 5 [5] XVI (*Mommsen*)?

---

3 impp. M^a | a. cassio et *om.* *M* | et hermionae] ermosiano *S*, termione *R*, hemmone *M* | succesatione R^a 4 pessione M^a | sororis R^a 5 patri M^a | iuri *R* | nec] ne R^a 6 quod] quo *C* | dotata *R* | *s. a. Hal.* 8 a.] aa. *R* | tartane *M* | et aliis *om.* *M* | uos] uero R^a | non *om.* C^a | quaesisti C^a 9 successione R^a 11 ignorabat M^a | *s. a. Hal.* 12 decius a.] zeno *M* | asclepiodoto *C* | ab intestator (—torum R^b) successione *R*, a** int. successionem M^a 13 intestati *CM* 14 ulterius M^a 15 adagnationis *C* 16 praetoris CRM^a | ad] tuae a R^a, a R^b | optinens *R* 17 *s. a. Hal.* 19 aa.] aa. et cc. *R*, *om.* *M* | celio R^b, *inc.* R^a 20 constitutos R^a, constitus M^a | agnitionis *M* 22 es] est R^aM | *s. a. Hal.* 23 et cc. *om.* *M* | cirillae *C*, curillae *CRM*: *c.* 5 *om.* *S* | ad] ab R^a? | intestat* R^aM^a 24 uenientes *om.* R^a | habeto R^a, abere M^a | *s. a. Hal.* 25 idem] impp. dioc. et max. *PLM* | et cc. *om.* *M* | flaudianae P^a, claudinae *L*, cladianae *C*, standiane *M* | defunctis PL^aR^aM, defuncti L^bR^b 26 hereditate PM^a? | *s. a. Hal.* *PL* | s. prid.] 6, 31, 5, d. prid. *PL*, suppos. *Hal.* 27 ian.] iul. uar. *PL* | aa.] aa. et cc. *P*, aa. cc. *L* 28 lamnio *S* | ac] hanc R^a | matertera *RM* | tertio] de tertio CR^bM^b, de certio R^a?M^a? | gradum R^a 29 intestato *CM* | frater] fr. atque R^a | sororis CRM^a 30 *s. a. Hal.*

8 IDEM AA. ET CC. SILANO. Si his, de quorum successione agitur, apud [B 45, 1, 45] hostes defunctis secundum legis Corneliae beneficium iure agnationis adita hereditate uel petita bonorum possessione successisti, substantiam eorum uindicare non prohiberis. S. NON. IVL. SIRMI AA.[1] CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. DAMAGORAE. In successione intestatae sororem quam auum maternum haberi potiorem non ambigitur. S. VI K. IVL. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

10 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. [Nou. Theod. 11 B 45, 1, 46] Sciant qui ad successionem uocantur pupilli mortui, si defuncto eius patre tutorem ei secundum leges non petierint intra annum, omnem eis siue ab intestato siue iure substitutionis successionem eius, si impubes moritur, denegandam. D. VI ID. IVL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

11 [3]IMP. ANASTASIVS A. CONSTANTINO PP. Si ab eo, qui ex sacro rescripto [B 45, 1, 47] secundum nostram constitutionem[4] fieri postulauerit emancipationem liberorum, petitum sit, quatenus ei, qui emancipandus emancipandaue est, minime legitima iura per emancipationem extinguantur, eadem iura tam emancipato uel emancipatae contra personas alias hoc modo sibi coniunctas quam aliis itidem contra eum uel eam in hereditatibus uel successionibus et tutelis nec non ceteris seruentur intacta. D. XV K. AVG. CONSTANTINOPOLI PROBO ET AVIENO IVN. CONSS. a. 502

12 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Si maior quinquagenaria partum ediderit, [B 45, 1, 48] si debet huiusmodi suboles suo patri sua constitui et hereditatem eius nancisci, a Caesa-
1 riana aduocatione interrogati sumus. Et sancimus, licet mirabilis huiusmodi partus inuenitur et raro contingit, nihil tamen eorum, quae probabiliter a natura noscuntur esse producta, respui, sed omne ius, quod ex quacumque lege liberis praestitum est, hoc merum atque immutilatum huiusmodi filiis uel filiabus seruari in omnibus successionibus siue ex
2 testamento siue ab intestato. Et summatim non absimiles aliis fiant, quos similes natura effecit, maxime cum et anteriore nostra lege[5] huiusmodi nuptias permisimus, impares eas uideri minime concedentes. D. IIX[6] K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO[7]. a. 532

13 [8]IDEM A. IOHANNI PP. De emancipatis filiis, qui sacro rescripto patribus impertito hoc a suis genitoribus meruerunt, dubitatum est. cum enim Anastasiana lex[9] iura fratribus legitima noscitur seruare, si quis ex his sine testamento et liberis decesserit, utrumne ad fratrem uel sororem eius successio deuoluatur an ad superstitem patrem, dubitabatur.
1 Huiusmodi dubitationem compendioso responso duximus esse finiendam ideoque sancimus ad simillitudinem maternarum rerum aliarumque, de quibus a nobis iam lex posita est[10], et

P (58, 10. 13) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] CC. (*Mommsen*)? [2] *iunge* 6, 56, 6. 8, 14, 6 [3] *iunge* 6, 20, 18. 8, 48, 5 [4] 8, 48, 5 [5] 5, 4, 27 [6] XV? [7] anno secundo *del.* [8] *iunge* 8, 47, 11. 8, 48, 6 [9] *cf. ad* 5, 70, 5 [10] 6, 59, 11

1 et cc. *om. M* | siluiano *S* 2 hereditatem *R* 3 proberis *R* | *s. a. Hal.* 5 aa. et cc.] a. *M* 6 haberi] hereditatis haberi *M* | *s. a. Hal.* 7 ualentinus *M* | florentio] *S Nou.*, ad florentium (—tinum *M*) *PLCRM* 8 defucto R^a | ei] eis *CR* 9 annum omnem] ante nomine R^a | iuris *M* 10 eius *om. L* | denegandam] eis d. LR^b | *s. a. Nou. Hal. PL* | d. *bis* P^a | VI] *Nou. libri optimi*, u *Hal. PL*, VII *alii libri Nou.* | constant. *om. PL* 11 a. *om. PL* | fisco *PL*, festo uc. *Nou.* 12 anastasius] anat. *R* | a. *om. M* | eo qui ex] ** qui M^a 14 qui emancipatus R^a 15 emancipato uel *om.* R^a 16 uel] uel in *R* | tutelas *R* 17 seruetur RM^a | intracta *R* | *post* intacta *edd. addunt* collationibus tamen ab his secundum ea quae super emancipatis statuta sunt, quotiens talis casus emerserit, utpote peracta emancipatione faciendis, *inserta uidelicet ex* 6, 20, 18 *contra libros et BΣ* (κ.π.), *praeterea contraria legis sententiae, ut docet Thalelaeus* (*BΣ*) σημείωσαι δέ, ὅτι οὐδὲ συνεισφορᾷ ἐβάρησεν αὐτοὺς ἡ διάταξις ὡς γενομένους ἐμαγκιπάτους | *s. a. Hal.* 19 iustinus *R* | maio M^a | quinquagintaria R^a 20 debet] i et *C*, debet ex R^a? | sobole CR^a | nancisci] n. possit *C contra BΣ* (κ.π.) 21 sumus et *om. BΣ* (κ.π.) 23 respuisset omne R^a 24 filiis] liberis filius R^a | seuari R^a | successionibus *om.* R^a 25 intestato] intestamento R^a | non *om.* M^a | fiat R^a | similes] *Q cum BΣ* (κ.π.) ὁμοίους similis *CRM* 26 effecit] *dett. cum BΣ* (κ.π.) ἐποίησεν, efficit *CRM* 27 *s. a. Hal.* 29 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *L* | imperito P^a 31 agnoscitur PLR^b | decesseris R^a? 32 dubitabatur *om.* CR^aM 33 que *om.* R^a 34 aliorumque M^a | de] de his PL^a | iam a nobis *CRM* | lex *om.* M^a | et *om. PLR*

huiusmodi hereditatem iure quidem dominii ad fratres uel sorores peruenire in totum, usum fructum autem eius patri totum, siue torum priorem seruauerit siue ad secundas migrauerit nuptias, adquiri, siue per sacrum oraculum emancipatio procedat siue alio legitimo

2 modo a sacris paternis fuerint absoluti. Cum enim et pater utitur usu fructu et uotum eius est ad alios filios suas res peruenire, quapropter, cum ex lege Anastasiana in alium articulum fratribus prospectum est, non a nobis in hac specie plenius eis subuenitur, ut

3 pater habeat usum fructum, fratres autem uel sorores dominium rerum relictarum? Exceptis maternis rebus, in quibus, si ex eadem matre fratres uel sorores sunt, eos solos uocari oportet: sin autem non supersint, tunc ad similitudinem aliarum rerum in totam fraternitatem dominium earum cedere, ut sit apertissimus in omnibus tractatus et non per differentiam personarum uel rerum uacillare noscatur. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

14 IDEM A. IOHANNI PP. Lege duodecim tabularum bene Romano generi prospectum est, quae unam consonantiam tam in maribus quam in feminis legitimis et in eorum successionibus nec non libertis obseruandam esse existimauit, nullo discrimine in successionibus habito, cum natura utrumque corpus edidit, ut maneat suis uicibus immortale et

1 alterum alterius auxilio egeat, ut uno semoto et alterum corrumpatur. Sed posteritas, dum nimia utitur subtilitate, non piam induxit differentiam, sicut Iulius Paulus in ipso principio libri singularis, quem ad senatus consultum Tertullianum fecit, apertissime docuit.

2 Qui enim ferendum est ab intestato successionibus suas quidem filias ad similitudinem masculae subolis in parentis uocari successionem et iterum germanas iure consanguinitatis eandem sibi uindicare praerogatiuam, deinceps autem legitimas feminarum personas, si iura consanguinitatis non possident, a successione legitima repelli, cum maribus eadem

3 successio pateat? Quare enim patris soror non ad successionem filii fratris sui una cum masculis uocatur, sed aliud ius in amita, aliud in patruis obseruatur? uel qua ratione fratris filius ad successionem patrui uocatur, germana autem eius ab eadem successione

4 recluditur? Huiusmodi itaque legis antiquae reuerentiam et nos anteponi nouitati legis censemus et sancimus omnes legitimas personas, id est per uirilem sexum descendentes, siue masculini siue feminini generis sint, simili modo ad iura successionis legitimae ad successionem intestatorum[1] uocari secundum gradus sui praerogatiuam non ideo excluden-

5 das, quia consanguinitatis iura secundum germanae obseruationem non habent. Cum enim unius sanguinis iura remanent per uirilem sexum incorrupta, quare naturae offendimus et legitimo iuri derogamus? cum et aliam maximam iniuriam res in se continet plerisque quasi uulnus intestinum incognitum. cum enim ad earum mulierum successionem masculi iure agnationis uocantur, quis patiatur earum quidem hereditatem ad eos legitimo iure deferri, ipsas uero neque inuicem sibi neque masculis posse eodem iure succedere, sed

P (*c.* 13) *L* (*c.* 13) *CRM*

[1] ad successionem intestatorum *del.*

1 in totum peruenire *CRM* 2 patri ad (in R^b) totum *libri* | torum pr. s. siue *om.* M^a | priorem torum CR^b, prior temthorum R^a 4 a] ad M^a, *om.* *C* | etenim et *C* | usum fructum *R* 5 cum *om.* R^a | anastasian R^a, astasiana M^a 6 non] nunc $P^v L^v C R^b M$ | eis] eius $L^a ? M^a$ 7 habet *L* | fratres *om.* R^a 8 ex] $P^b L$, *om.* $P^a C R^a M^a$, de $R^b M^b$ 9 opotet R^a 10 recedere R^a | contractus *L* 11 uacillire *P* | noscantur M^a | *s. a. Hal. PL* 12 consula *P*, consul. *L* | oresti *P*, hor. *L* | cc.] cc. anno sec. *Hal.* 13 idem] impr. iustinianus *S* 14 quam] et R^a 15 nec] ne M^a | liberis R^b | existimauit *R* 16 ciuibus $C R^a M^a$ 17 ut] ** M^a, et M^b | corcorrumpatur *R*, corrumpantur M^a 19 liberi R^a | sigulis *R* | ad *om.* R^a | perfecit *R* 20 qui] *Mommsen*, cui *CRM* 21 masculere R^a, masculi M^a | patris *C* | uocare successione $R M^a$ | sanguinitatis *M* 22 si *om.* M^a 23 a *om.* $R^a M^a$ 24 suis *R* | una] un R^a 25 alius R^a | ius *om.* M^a | patris R^a 26 successione *R* | patri R^a | eius *om.* R^a 27 reuentiam M^a | anteponimus M^a | nouitati] bonitati *C* 28 per uirilem] pueri uel M^a 29 siue femin.] femin. M^a | generi *R* | ad succ. int.] ab intestato R^b 30 uocati R^a 31 quia] quia iura R^a | obseruatione *R* 32 incorruptum R^a 33 iuris R^a | iuriam M^a | plurisque *C* 34 uulgnus R^a | cum e. ad earum (rerum *C*) *bis* M^a | successione R^a 35 agnationis] ****gnatione R^a | patiantur R^a | earum] rerum *M* 36 differri *M* | neque] que M^a, *om.* R^a?

propter hoc solum puniri, quod feminae natae sunt, et paterno uitio (si hoc uitium est)
6 (1) prolem innocentem grauari? In his igitur casibus legem duodecim tabularum sequentes
et nouum ius nouissimo iure corrigentes etiam unum gradum pietatis intuitu transferri ab
iure cognationis in legitimam uolumus successionem, ut non solum fratris filius et filia
secundum quod iam definiuimus ad successionem patrui sui uocentur, sed etiam germanae
consanguineae uel sororis uterinae filius et filia soli et non deinceps personae una cum
his ad iura auunculi sui perueniant, et mortuo eo, qui patruus quidem est fratris sui
filiis, auunculus autem sororis suae suboli, simili modo ab utroque latere succedatur, tam-
quam si omnes legitimo iure ueniant, scilicet ubi frater et soror superstites non sunt.
his etenim personis praecedentibus et hereditatem admittentibus ceteri gradus remanent
7 penitus semoti. Illo procul dubio obseruando, ut successio non ad stirpes, sed in capita
diuidatur et is gradus in ordinem legitimum transferatur: ceteris omnibus successionibus
8 secundum ius usque ad praesens tempus obseruatum in suo statu manentibus. Si qui
autem casus iam euenerunt, secundum quod pristina iura uolebant, eorum fiat distributio.
D. V K. DEC. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
15 IDEM A. IOHANNI PP. Meminimus antea diuinam promulgasse constitutionem[1], per
quam ad uestigia legis duodecim tabularum totam progeniem ex legitima subole descen-
dentem siue masculinam siue femininam legitimo iure hereditatem adipisci sanximus, ut,
quemadmodum ipsis a legitimis succeditur, ita et ipsae legitimarum personarum amplectan-
1 tur successionem. In qua constitutione unum gradum ex cognatis in ius legitimum reduxi-
mus, id est germanae filios et filias et sororis uterinae filios ac filias: quam constitutionem
in suo robore permanere censemus, cum et in nostris institutionibus[2] tenor eius a nobis
1*a* relatus est. Sed subtiliore tractatu habito necessarium duximus, et si quid ex praetoria
iurisdictione frugi inuentum est, et hoc cum perfectissima definitione posito nostras leges
1*b* (1) ampliari. Cum igitur praetor filium emancipatum, licet subtili iure capite fuerat deminutus,
attamen in patris successione sine ulla deminutione uocare manifestissimus est, non eodem
autem iure ad fratrum suorum successionem ab eo uocabatur, sed nec filii eius iure legitimo
suis patruis succedebant, necessarium duximus hoc primum corrigere et legem Anastasianam[3]
iusto incremento perfectam ostendere, ut emancipatus filius et filia non solum *in* paternis
bonis ad suorum similitudinem succedant, sed etiam in fratrum uel sororum suarum succes-
sione, siue omnes emancipati sint siue permixti sui cum emancipatis, aequo iure inuicem sibi
succedant et non secundum legem Anastasianam parte aliqua deminuta. et haec quidem de
2 filiis emancipatis sancire bellissimum nobis uisum est. Sed nec fratrem uel sororem uterinos

CRM

[1] *c.* 14 *h. t.* [2] *Inst.* 3, 2, 4 [3] *cf. ad* 5, 70, 5

2 duod. tab. legem (iura R^b) R^bM, legem *om.* R^a 3 transferre *C* 4 cognato CR^a, cogna** M^a | fratres R^a | et] uel *M* 5 successione *R* 6 interine R^a | persona CRM^a 7 superuiaut *R* | et *om.* R^a | patruis R^a | est *om.* *M* 8 filiis] filii set *C* | auunculis *R* | subolis *CR* | ab] ad R^a 9 si *om.* *M* | ueniebat R^a, ueniebant CM^a | sint *C* 10 ceteris R^a, *inc.* M^a | remanet R^a, rem**ent M^a 11 ad stirpes] stirpe R^a | capite *R* 13 ad] a *R* | obseruatur R^a? | quis CM^a 14 euerunt M^a | pristinam R^a | fiant M^a 15 *s. a. Hal.* 16 meminus M^a | ante M^a | diuina *R* | promulgasset R^a | constitutione *R* 17 ad *om.* R^a | duodecimum M^a | ex] et CR^a | legitimas R^a 18 siue fem.] feminam M^a | iure] iure ad R^a | hereditate *C* | santimus R^a, sanctimus M^a 19 a *om.* M^a | legitimam R^a | ipsae] in ipsae *C*, in ipsa R^a 20 successione *R* | constitutionem *M* | in ius] unius M^a? 21 et sororis ... filias *om.* R^a | ac] et *C* 22 et *om.* *C* | in *om.* R^a 23 subtiliori *R* | tract.] et tract. R^a | habitio R^a, habit* M^a 24 frugi] fungi *C* | cum *om.* R^a | perfectissimam R^a | posita R^a, posit* M^a | nostra legis ampliare R^a, nostras legis ampliari M^a 25 mancipatum *R* | subliti R^a | fuerit *M* 26 patris *om.* M^a | uocari *R* | manifestissimus] CM^a?, manifestissimum M^b, manifest*um *R* | eadem R^a, edem M^a 27 successiones *R* | uocatur R^a 28 succedebat R^aM^a | col**gere R^a 29 parfectam *R* | emancipati R^a?M^a 30 in *om.* *CRM* | bonis] moribus R^a, *onis M^a | suorum *M*, *om.* *R* | successiones *RM* 31 siue omnes emancipati sint siue permixti sui cum emancipatis] *M*, siue omnes sui siue omnes emancipati sint *C*, siue omnes emancipati sint R^a, siue omnes sui siue omnes emancipati siue permixtim sint R^b | aequo] R^b, eo CR^a, integro *M* 32 patem aliquam deminutam R^a | de *om.* R^a 33 uelissimum CR^a? | fratrum *M*

concedimus in cognationis loco relinqui. cum enim tam proximo gradu sunt, merito eos
sine ulla differentia, tamquam si consanguinei fuerant, cum legitimis fratribus et sororibus
uocandos esse sancimus, ut secundo gradu constituti et legitima successione digni reperti
aliis omnibus, qui sunt ulterioris gradus, licet legitimi sint, praecellant. et haec quidem
de secundi gradus successione satis abundeque nobis cum summa utilitate disposita sunt.
3 Cum autem tertio gradui ex transuersa linea fuerit locus, ubi patruis et filiis fratrum et
sororum locum antiquitas dedicauit, una cum illis tam emancipati fratris quam emanci-
patae sororis filium tantummodo et filiam, siue emancipatos siue suos patribus constitutos,
et neminem alium ulterius, nec non fratris uterini et sororis germanae uel uterinae filium
et filiam tantummodo ex legitima linea inuicem uocari censemus, sicut iam sanximus[1], ut
omnes, qui uel ab antiquo iure uel a nostra liberalitate in legitimorum quidem positi sunt
3a praerogatiua, eodem autem tertio gradu sunt, simili iure uocentur. Successionis uidelicet
iure et in hac parte seruando, ut, si qui ex secundo gradu uocati renuntiauerint hereditati
et noluerint eam adire nullusque alius sit in secundo gradu, qui succedere et potest et
uult, tunc hi, quos praesenti lege enumerauimus ex tertio gradu, in locum recusantium
3b succedant. Illo etiam obseruando, ut successio non ad stirpes, sed in capita diuidatur:
ceteris omnibus successionibus secundum ius usque ad praesens tempus obseruatum pro-
cedentibus et nullo ex cognatis supra memoratos gradus ad iuris agnaticii formam redi-
4 gendo, sed suum ordinem suamque proximitatem tenente incorruptam. Quas autem per-
sonas ex iure cognationis in legitimas successiones transueximus, eas et tutelae grauamini
uicissim supponimus, scilicet si et masculi sint et perfectae aetatis secundum nostrae con-
5 stitutionis tenorem, ut non solum lucrum sentiant, sed etiam grauamini subiugentur. Si
qui autem casus iam euenerunt et per iudicialem sententiam uel amicalem transactionem
sopiti sunt, nullam sentiant ex hac lege retractationem. D. ID. OCT. CONSTANTINOPOLI
DN. IVSTINIANO A. PP. IIII ET PAVLINO VC. CONSS. a. 534

LVIIII
R COMMVNIA DE SVCCESSIONIBVS R

1 [2]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. VARIANAE. Scire debuisti fratre
emancipato potiorem eam quae in familia mansit in alterius emancipati bonis non haberi,
sed eos pariter, si sollemniter petierint bonorum possessionem, succedere. S. XV K. IVN.
SIRMI CC. CONSS. a. 294
2 IDEM AA. ET CC. APOLLINARIO. Si pater tuus propiori sobrino tuo agnato [B 45, 1, 50]
constituto et intestato defuncto iure ciuili adita hereditate, uel hoc ab initio non inter-
ueniente siue capitis deminutione perempto sollemniter bonorum possessione admissa suc-

p (59 R) *L* (59 R) *CRM*

---

[1] *c.* 14 § 6 *h. t.* [2] *c.* 1 *collocari debuit post c.* 5

---

2 sine ulla] si nulla R^a? 3 instituti M^a | et] ex R^a 4 ulteriores R^aM^a | licet *om.* R^a | sunt *M* | praecedant M^aM^c | haec] *ac M^a 5 de secundi] secundi *M*, descendendi R^a | sucessiones M^a | satis] sad R^a? | abundequod R^a 6 gradu R^a | trauersa R^aM^a | patuis R^a 7 tam emanc. fratris quam] mancipati fr. quam M^a, tamen R^a 8 sorores C^aM^a | emancipatus R^a | siue suos] $C^bR^bM^a$, suos siue C^a, siue suis R^a, siue suos patribus suis M^b 9 alterius M^a | non] con R^a | sorores *CR* | uteranae R^a 11 a *om.* R^a | legitimo R^a | sint *R* 13 quis CRM^a | uocati ... 14 gradu *om.* M^a | uocatie R^a 15 nunc R^a, quo R^a | numerauimus M^a | ex] et R^a | recunsantium *R* 16 stirpem *RM* 17 praeses CR^a, praesentes M^a 18 iuris agnatii M^a, uiros agnatii R^a 19 tenentem CR^b, nenentem R^a 20 gramini R^a, grauamine M^a 21 si *om.* M^a | masculis *CR*, masculi** M^a 22 sentiant *om.* R^a | grauaminis CR^a | subiungentur *R* 23 quis CR^aM^a | uel amic. *om.* M^a 24 nulla *C* | retraccionem M^a | *s. a. Hal.* 27 successione *R* 28 uarinie *M* | fratrem R^a, fratrum M^a? 29 patiorem *R* | emancipatis bolnis R^a 30 si *om.* M^a | sucducere R^a | *s. a. Hal.* 32 et cc. *om.* *M* | pater tuus si *M contra BΣ* (κ.π.) | proprio C^a, propriori C^bRM^b, priori M^a, τῷ ἐγγυτέρῳ *BΣ* (κ.π.)

cessit ac tibi patris tui quaesita hereditas est, adire praesidem prouinciae debes ac tutorem eius de tutela conuenire. D. XIIII K. IVN. VERONAE[1] AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. VLPIANAE. Vitrico priuigni successionem intestati ciuili uel honorario iure non deberi certissimum est. S. XV K. MART. SIRMI CC. CONSS. a. 294

4 [2]IDEM AA. ET CC. *AVRELIO* ASTERIO. Seruus successores habere non potest. D. NON.[3] APRIL.[4] CC. CONSS. B 45, 1, 51 a. 294

5 IDEM AA. ET CC. IVSTINAE. Amitae, cui successisse filios suos proponis, hereditatem
1 tuo nomine non recte petis. Sed quoniam hos etiam intestatos diem functos adseueras, si quidem hi, quos priuignos eiusdem amitae dicis, eorum consanguinei fuerint fratres, tam agnationis quam cognationis iure secundo gradu constitutos tibi praeferri non ambigitur. nam si amitini tui alio etiam patre nati nunquam[5] eorum matri priuigni sunt, admisisse te bonorum possessionem probans eorum uindica successionem. S. XII K. MART.[6] CC. CONSS. a. 294

6 IDEM AA. ET CC. PVBLICIANO. Auunculo priori, qui est in tertio gradu, quam consobrino, qui sequentem occupat, deferri successionem intestati certi iuris est. SVPPOS. K. OCT. CC. CONSS. a. 294

7 IDEM AA. ET CC. NICOLAO. Adfinitatis iure nulla successio promittitur. B 45, 1, 52 D. PRID. NON. OCT. CC. CONSS. a. 294

8 IDEM AA. ET CC. IVSTAE. Antequam scriptus cuiuscumque portionis capax B 45, 1, 53 repudiet hereditatem uel alia ratione quaerendae facultatem amittat, ei qui testamentum reliquit intestato nemo succedit. igitur perspicis, quod testamentariae successionis spe durante intestati bona defuncti non recte uindicentur. S. VI ID. MART.[7] RETIARIAE CC. CONSS. a. 294

9 [8]IDEM AA. ET CC. SOPATRO. Ancillae dominus liberi hominis, cum quo B 45, 1, 54 contubernium haec habuit, per hanc commixtionem successionem uindicare non potest. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. DANVVIO. Nutritoribus hoc nomine nec ciuili nec honorario iure defertur hereditas. S. VI K. IAN. CC. CONSS. B 45, 1, 55 a. 294

11 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Sancimus, quemadmodum de his rebus, quae liberis in sacris constitutis ex occasione maritali adquisitae sunt, certus ordo destinatus est, ut, si quis ex his ab hac luce fuerit subtractus, pars eius, quam lucratus est, ad eius liberos uel nepotes uel pronepotes concedat, quibus non extantibus ad fratres suos ex eodem matrimonio progenitos uel, si etiam[9] non supersint, ad fratres ex aliis nuptiis procreatos, cumque nemo eorum fuerit relictus, tunc ad patrem perueni*at*: ita et de his,

P (59 [3 *p*] 4 [7 *p*] 9 [10 *p*]) *L* (59, 3. 4. 7. 9. 10) *CRM*

[1] Beroeae (*Mommsen*)? [2] *iunge* 3, 31, 8. 7, 16, 27 *Consultatio* 6, 18 [3] d. III k. *leges iungendae* [4] Sirmio *ins. Consult.* [5] numquam] neque hi (*Mommsen*)? [6] Mai. (*Mommsen*)? [7] Oct. (*Mommsen*)? [8] *iunge* 3, 32, 28 [9] hi *ins.*

1 adirem R^a | ac tutorem] auctorem R^a, a tutore M^a 2 *s. a. Hal.* 3 idem] impp. dioc. et max. *pL* | et cc. *om. pLM* | ulpiano C^a, ulpane R^a | onerario p^a *uel* p^b 4 non *om.* L^a | *s. a. Hal.* 5 et cc. *om. M* | aurelio] *Consult.*, *om. libri* | seuus P^a | abere non p. succ. *M* 6 *s. a. Hal. PL* | cc. conss. *om. L* 7 et cc. *om. M* | amitae] s(i?)te R^a? | praeponi M^a, praeponis M^b 8 quoniam] quam R^a | intestatus d. functus R^a? 9 hii *M* | eius R^a 10 secundum R^a 11 amiti tui etiam alio p. nati R^a, amitinis tuis alio etiam (etiam alio *R*) p. natis R^bM^b | matres R^a 12 probas R^aM^b? | uindicas R^a | succisionem *R* | *s. a. Hal.* 14 et cc. *om. M* | publicano *M* | priori q. e. in (*om. C*) tertio] propriore gradu qui est terti R^a 15 differri R^a, de gradu ferri M^a | successione *R* | *s. a. Hal.* 17 et cc. *om. M* | nicolao] iuste *pL* | permittitur *L* 18 *s. a. Hal. pL* | d. prid. non.] s. idib. *Hal.* | cc. conss. *om. pL* 19 et cc. *om. M* | iustae] nicolao *S* 20 aliam rationem M^a | amittet R^a | testamento R^a 21 successiones *C* 22 intestati bona def. (deif. R^a)] ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ τελευτήσαντος τὰ πράγματα *BΣ* (κ.π.) | iudicentur M^a | *s. a. Hal.* 24 et cc. *om. M* | socrato *M* | hominis] hoñis *L* 25 commixtionem] *PL*, coniunctionem *CM*, cognitionem *R*: τὸν συμμιγέντα αὐτῇ *BΣ* | potes *R* 26 *s. a. Hal. PL* | s.] d. *PL* | ian. nic.] iun. anuastнic *P* (*ortum uidelicet ex* ianuarias nic.), iun. (iul. L^a) anuastilie *L* 27 danubio *pLCR*, danato *S*, damibio *M uel* M^b | onerario p^aR 28 *s. a. Hal.* 29 iustinus R^a | demostino *M* 30 destinatus est ordo *M* 32 concedatur R^aM^b | existantibus M^a 33 ex *om. M* | progenito R^a | non *om.* M^a 34 fuerint R^a | relictis M^a | perueniat] Q^b, peruenit *CRM*

quae materna linea per qua*s*cumque occasione*s* uel inter uiuos uel per ultimas dispositiones
uel ab intestato descendunt, similis ordo seruetur, primo in filii uel filiae successione
posteritate eius uocanda eaque non inuenta fraterno consortio eiusdem uel alieni matri-
monii secundum praedictum ordinem arcessito, tunc ad ultimum locum pater a legibus
conclametur et sui filii non gratam hereditatem relictam, sed triste lucrum sibi lugeat
1 adquisitum. In omnibus uidelicet casibus, in superstite subole liberorum et fratribus adhuc
uiuentibus, qui ad hereditatem defuncti patrem antecedunt, usu fructu rerum, quarum
dominium ad eos peruenit, apud parentes remansuro. ' D. XV K. OCT. CHALCEDONE
DECIO VC. CONS. a. 529

LX

℞ DE BONIS MATERNIS ET MATERNI GENERIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. CONSVLIBVS PRAETORIBVS TRIBVNIS [Th. 8, 18, 1 mut. B 45, 4, 1]
PLEBIS SENATVI SALVTEM[1]. Res, quae ex matris successione *fuerint* ad filios deuolutae,
ita sint in parentum potestate, ut fruendi dumtaxat habeant facultatem, dominio uidelicet
1 earum ad liberos pertinente. Parentes autem, penes quos maternarum rerum utendi fruendi-
que tantum[2] potestas est, omnem debent tuendae rei diligentiam adhibere et quod iure
filiis debetur in examine per se uel per procuratorem[3] poscere et sumptus ex fructibus
impigre facere et litem inferentibus resistere atque ita omnia agere, tamquam solidum per-
fectumque dominium et personam gerant legitimam, ita ut, si quando rem alienare uolue-
rint, emptor uel is cui res donatur obseruet, ne quam partem earum rerum, quas alienari
2 prohibitum est, sciens accipiat uel ignorans. Docere enim pater debet proprii iuris eam
rem esse, quam donat aut distrahit: et emptori, si uelit, fideiussorem licebit accipere, quia
nullam poterit praescriptionem opponere filiis quandoque rem suam uindicantibus. D. XV
K. AVG. AQVILEIA. RECITATA APVD VETTIVM RVFINVM PV. IN SENATV NON. SEPT. CON-
STANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTINO PV. Quidquid [Th. 8, 18, 7 B 45, 4, 2]
auus auia, proauus proauia ex materna linea uenientes[4] nepoti nepti pronepoti pronepti
testamento fideicommisso legato donatione uel alio quolibet titulo largitionis uel etiam
intestati successione contulerint, pater filio filiaeue integra illibataque custodiat, ut uendere
donare relinquere alteri obligare, sicut nec materna bona[5], non possit usu fructu dum-
taxat ad eum pertinente, ita[6] ut, quemadmodum ipse super his licentiam totius potestatis

P (60 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *CRM* (*deficit in u.* 29 uendere)

[1] dicit *addit Th.* [2] tantum *om. Th.* [3] per se uel per proc. *om. Th., habent B* [4] ex mat. l. uenientes *om. Th., habent B* [5] sicut n. m. bona *om. Th., habent B* [6] ita *om. Th.* (*u. i.*)

1 materna] mana R^{a} | per quacumque occasione sunt *CR*, per quamcumque occasionem sunt (sunt *del.* M^{b}) *M* | inter] ab intestato R^{a} | depositiones R^{a} 3 eius posteritate *M* | alini R^{a} 4 accersito *RM* | pater a] paterna R^{a} 6 casibus *om.* R^{a} 7 usum fructum *R* 8 ad eos *bis* M^{a} | *s. a. Hal.* 11 paternis *C* | materni] maternis *S* 12 imp. *om. S* | costantinus *M* | a. *om. S* | tribunisque *R* 13 plebis *om. S* | senatus *PL* | fuerint] *Th. cum B*, siue ex testamento siue ab intestato (siue ab int. *om.* R^{a}) fuerint *PLCRM* 14 parentium *PLCR* | patestate C^{a} 14 habeat $P^{a}RM^{a}$, habent L^{a} 15 *ad om.* P^{a} | panes R^{a} | fruendi utendique *M* 16 tantum] tum R^{a} | potestas] post*a*s M^{a} 17 examinine *M* | per proc.] proc. *PLR* 18 impige R^{a} | restisistere L^{a} 19 et] eis fuisset adquisitum (a. f. R^{b}) $P^{b}LR^{b}M$ | uoluerit $P^{a}M$, uoluerunt *R* 20 ne quam] *C Th.*, nunquam P^{a}, ne (nec *R*) unquam $P^{b}LR$, ut numquam *M* | patem P^{a} 21 doce M^{a} 22 distraat *R* | emptore R^{a} | fidemiussorem *C* 23 *s. a Th. Hal. PL* 24 quileia *P*, aquileiae *Hal.* | rec. apud uettium (apum eciam *PL*) ruf. pu. in sen. (senatum *PL*) ... 25 lic. c. (c. *om. L*) conss.] *Th. PL*, sabino et rufino coss. recitata apud uectium rufinum p. u. *Hal.* 26 florentino] *M Th.*, florentio *SLCR*, floreccio *P* | pu.] *Th.*, pp. *SPLCM*, *om. R* 27 proauia] qui auia R^{a} | uenientes linea *M* | nepti pron. pr. test.] test. nepti pronepti *PL* 28 testamenti *C* | quodlibet R^{a} | largionis M^{a} 29 intestato *PL contra Th. et B* (κ.π.) | successionem *R* | contulerit $P^{a}CR$ | integrae *C* 30 obligare] aut obl. *Th. contra B* (κ.π.) | non *om. R*—fructum *R* 31 pertinentem *C* | ita ut] οὕτως ἵνα *B* (κ.π.) | potestatit L^{a}

amittit, [1]defuncto eo filio filiaeue praecipua computentur nec ab illis, qui ex patre sunt
coheredes[2], uindicentur. D. ID. OCT. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395
3 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM VRBIS [Th. 8, 18, 9 B 45, 4, 3]
ROMAE. Si uiua matre emancipati sunt filii et postea mater decesserit, quoniam[4] omni
commodo destituitur pater nec retinet usum fructum, uiriles ei inter filios, siue unus seu
1 plures sunt, usus fructus tribuimus portiones[5]. Si uero mulier moriens alios ex filiis emancipatos a patre, alios in patria potestate dimiserit, in casu dispari utitur maritus defunctae beneficio, quo*d* casu*i* utrique praescripsimus[6], id est circa eorum quidem portionem, quos adhuc in sacris retinet, usum fructum ex legum auctoritate retinebit et praemium delatae, cum uolet, emancipationis accipiet, in eorum uero parte, quos exisse de potestate uiua matre constiterit, usum fructum uirilis inter eos portionis secundum praescripta percipiet.
2 In nepotibus etiam uel neptibus hoc obseruandum esse censemus, ut maritus, qui uxore mortua, non extantibus filiis, cum solis nepotibus uel neptibus ex hac lege ad emolumentum uocandus est, si unus uel una pluresue nepotes ex filio uno uel pluribus, qui in
2*a* potestate defecerunt, procreati sunt, hoc iure utatur, quod de filiis constitutum est. Nam
licet hoc nouum praesens lex constituat in nepotes, non est tamen ab re, ut in hoc casu
2*b* deteriores esse nepotibus filii non sinantur. Habeat igitur auus ueniens cum nepotibus in
potestate durantibus usum fructum bonorum omnium, quae ex defunctae auiae successione
2*c* delata sunt. Cum uero his quoque libertatem emancipatione largitur, similiter et ab ipsis,
sicut de filiis constitutum est, praemium[7] manumissionis accipiat, uel si ex pluribus
alteros manumittit alteros retinet, ex parte manumissorum legitimum praemium[8], ex parte
3 uero in potestate manentium retineat usum fructum. Quod si nepotes sint neptesue aut ex emancipato filio aut ex filia procreati aut ab ipso auia uiuente sacris dimissi, idem auus uirilis cum ipsis portionis habeat usum fructum. Si uero ex nepotibus neptibusue tempore, quo in auiae successionem uocantur, alii in aui sunt potestate, id est mariti defunctae, alii sui iuris sint, circa personam quidem eorum, qui in potestate consistunt, et in usu fructu consequendo et in emancipationis praemio[9] conquirendo ratio supra dicta seruetur: in his uero, qui sui iuris sunt, facultas capiendi usus fructus uirilis inter eos
4 portionis habeatur. Eadem autem et de pronepotibus sexus utriusque sancimus, manente
definitione, quae de singulis sancita est, si filii sint pariter ac nepotes. D. VIII ID. NOV.
RAVENNA THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426
4 IMP. LEO A. CALLICRATI PP. PER ILLYRICVM. Omnem ambiguitatis confu- [B 45, 4, 4]
sionem amputantes hac liquida et compendiosa lege sancimus circa usum fructum mater-

P (60, 2. 61 *R* 1. 60, 3) *L* (*ut P*) *CR Q* (*ad c.* 4)

[1] ita *ins. Th. cum B* [2] consortibus *Th.* [3] *iunge* 6, 55, 11 *et quae ibi laudantur* [4] sin uero uiua m. em. s. filii, tum demum quia *Th.* [5] *idem Th.: fuerit* uirilis ... usum fructum tr. portionis (*Mommsen*) [6] praescribimus *Th.* [7] trientem pro praemio *Th.* [8] legit. praemium] trientem *Th.* [9] in triente *Th.*

1 praecipia P^a | nec ab] ab ** R^a | ullis *C cum B* (κ.π.) ἔκ τινων, *sed contra Th.* | sint *C* 2 coheredibus *C contra B* (κ.π.): οἵτινες ἀπὸ τοῦ πατρός εἰσι συγκληρονόμοι | cuindicentur R^a | *s. a. Th. Hal. PL* | mediol. *om. Hal. PL* | probo *PL* 3 impp. ... aa.] idem aa. et cc. *PL* | urbis romae *om. PL* 4 decessit *C* 5 modo P^a | uiriles ei] uiriles P^a, et R^a, uiriles et R^b | inter] snter C^a | filium R^a | siue] secum R^a, seu *Th.* | seu] siue *PL* 6 porcionem P^a, portionis CR^a 7 in casu] *C Th.*, in hoc casu *PLR* | utitur] *C Th.*, utetur *PLR* 8 quod casui] *Th.*, quo casu *PLCR* | prospeximus *C* | portione *R* | qui ... 9 retinentur *PLR* 9 praemum R^a | delatae] debitae *Th. libri meliores* 10 emanc. cum uolet *PLR* | accipiat *R* | uero *om. PL* | egisse L^1 11 praescipta P^a | percipiat PLR^b 12 neptibus] neptis *C* | qui *om. PL* 13 uel neptibus *om. C* 14 uocandum P^a 17 ueniens auus R^a 18 ufum *R* | auae R^a 19 emancipatione] ac emancipationem P^a, emancipationem P^bL^a | ipsis] sis R^a 20 filius R^a 21 alter *C* | manumittat *PL* | ex ... praemium *om.* R^a | manum.] uero m. PLR^b 22 quo P^a 23 mancipato *PLR* | ab *om. C* | in sacris auia uiuente *Th.* | dimissis P^aR 24 auus] alius *C* | habet *L* | usus *R* 25 successione PLR^b, ex successione R^a 26 defuctae P^a | sunt L^a, sin R^a | personas *PL* | eorum quidem *L*, quidem *om.* P^a 27 et in] et *R* 28 faciendi *C* | fructum *R* 29 eandem R^a | autem *om. PL* | sancimus *om.* P^aL 30 sancta *R* | si ... nepotes] filiis pariter ac nepotibus *PL* | *s.a.Th. Hal. PL* | VIII] uii *PL*, VI *Hal.* 31 rauenna ... conss.] theod. XIII et ual. III aa. coss. *Hal., om. PL* 32 callicrati] *N*, colligrato *S*, callicrato *C*, gallicrato *R*, caricrato *Q* | per ill. *om. S* | ambiguitates R^a 33 amputates *R* | liquidam R^a | compendios R^a

narum rerum nullam esse differentiam, siue in priore matrimonio pater, ex quo filios habuit, permanere uoluerit siue nouercam filiis superduxerit: legibus, quae de maternis
1 bonis latae sunt, suam habentibus firmitatem. Patres igitur usum fructum maternarum rerum, etiamsi ad secundas migrauerint nuptias, sine dubio habere debebunt[1]: nec ullam filiis uel quibuslibet ex persona eorum contra patres improbam uocem accusationemque posse competere. D. K. SEPT. ANTHEMIO A. II CONS. a. 468

LXI

℞ DE BONIS, QVAE LIBERIS IN POTESTATE CONSTITVTIS EX MATRIMONIO VEL ALITER ADQVIRVNTVR, ET EORVM ADMINISTRATIONE ℞

1 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM. Cum [Th. 8, 19, 1 B 45, 4, 5] uenerandae leges uetuerint patribus iure potestatis adquiri, quidquid eorum filiis auus auia proauus proauia a linea materna uenientes quocumque titulo contulissent, hoc quoque conuenit obseruari, ut, quidquid uel uxor marito non emancipato uel maritus uxori in potestate positae quocumque titulo uel iure contulerit seu transmiserit, hoc patri nullatenus adquiratur: atque ideo in eius tantum, cui delatum est, iure durabit. D. VIII ID. NOV. RAVENNAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

2 [3]IDEM AA. HIERIO PP. Constitutionis nouae capitulum clariore interpreta- [B 45, 4, 6] tione sancimus, ut, quae per filios nepotes pronepotes itemque filias neptes proneptes, quamuis in potestate sint, minime adquiri decreuimus a marito uel uxore quocumque titulo collata siue ultima uoluntate transmissa, nullus ad id quoque pertinere existimet, quod ab ipso parente datum uel ante nuptias donationis causa pro una ex memoratis personis praestitum fuerat, ut minime ad eum, si casus tulerit, reuertatur (prospiciendum est enim, ne hac iniecta formidine parentum circa liberos munificentia retardetur): sed ut his potestatis iure ad parentes reuersis cetera, quae ex substantia speciali coniugis ad superstitem deuenerunt, quamuis idem in sacris sit, fructu tamen[4] solo atque usu parentibus deputato, dominium ei qui a coniuge uel quae meruit reseruetur, parente pro emancipationis etiam beneficio, si uoluerit, sicut in maternis rebus uel quae per eandem lineam ueniunt, praemium habituro. D. X K. MART.[5] FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

3 [6]IDEM AA. FLORENTIO PP. Quod scitis prioribus conti- [Nou. Theod. 14, 1, 8 B 45, 4, 7] netur nec a filia quae in potestate est donationem ante nuptias patri nec a filio dotem adquiri, eo addito confirmamus, ut, defunctis his adhuc in potestate patris, si liberis

P (61 ℞ 1. 60, 3. 61, 2. 3) *L* (*ut P*) *CR Q* (*ad* 60, 4)

---

[1] debebunt *tuentur B* (κ.π.), *delet Mommsen* [2] *iunge* 6, 55, 11 *et quae ibi laudantur* [3] *iunge* 2, 57, 2. 5, 3, 17. 5, 4, 22. 5, 11, 6. 6, 18, 1. 6, 24, 11 [4] tamen *om. BΣ* (κ.π.), *delet Mommsen* [5] Constantinopoli *ins. leges iungendae* [6] *iunge* 5, 9, 5

---

1 filiis R^a 3 lete R^a | sua manentibus firmitate *R* 4 migrauerit nuptiis R^a | ullam ... 5 improbam uocem (improbo uoces R^a) accusationemque (cautionemque CQ^a, causationeque R^a) posse (postse R^a)] οὐδεμία ... ἀναίσχυντος φωνὴ ἢ αἰτίασίς τις δύναται *B* (κ.π.) 6 *s. a. Hal.* 9 matrimonium *S* | alter *L* 10 administrationem *S* 11 impp. *om. S* 12 ueneriae P^a | conquiri *Th. libri boni* 13 a linea] aliena P^a, linea *R* | titillo R^a | contulisset *CR contra Th. et BΣ* (κ.π.) 14 obseru R^a | uel *om. CR contra Th. et BΣ* (κ.π.) | nonnemancipato R^a 15 iure uel titulo *PL contra Th. et BΣ* (κ.π.) 16 *s. a. Th. Hal. PL* | VIII] ui *PL*, III *Hal.* 17 rau. *PL* | II aa. conss. *om. PL* 18 idem] impp. theod. et ual. *PL* | aa.] a. et c. *S* 19 ut quae] utique *C* 20 a *om.* P^aL^a, ἐκ *BΣ* (κ.π.) | uxores P^a 21 transmissas *PL* | quoque *om. BΣ* (κ.π.) | pertinenere *P* | estimet *PLR* 22 quot ab R^a, quo id *C* | ante nuptias uel *legit BΣ* (κ.π.) πρὸ τῶν γαμῶν ἢ δωρεᾶς ἕνεκεν 24 in**(in?)iecta P^a | parentium *L* 25 parentis *R* | coniungis *R* | ad] a *L* 26 deuenerant *R* | sint *C* | fructum P^a | atque] que L^a 27 deputate *C* | uel] meruit uel *C* | per ... 28 beneficium *PL* | emantionis *P*, mancipationis R^a 28 lineam *om. R* 29 *s. a. Hal. PL* | x *om. PL* | tauro conss.] probo *PL* 30 idem a. et c. *S*, impr. theod. a. *PL* | florentio] hierio *PL* 31 a *om.* PL^a *contra Nou. et BΣ* (κ.π.) | nec] ne R^a | a *om.* PL^aR *contra Nou. et BΣ* (κ.π.)

extantibus moriantur, ad liberos eorum eaedem res iure hereditatis, non ad patres iure
1 peculii transmittantur nec per nepotes auo uidelicet adquirendae. Sin autem (Nou. Theod.)
idem nepos superstitibus tam patre quam auo paterno diem suum sine liberis obierit,
eorum dominium, quae ad ipsum ex matre uel ab eius linea peruenerunt, non ad auum,
sed ad patrem eius perueniat: usu fructu uidelicet et in huiusmodi casibus auo, dum
supererit, seruando. D. VII ID. SEPT. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO
CONSS. a. 439
4 [1]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ERYTHRIO PP. Quaecumque Prochirum auctum 31, 33
res ad filium uel filiam, nepotes siue pronepotes utriusque sexus in potestate constitutos
ex priore uel secundo aut tertio seu coniugio numerosiore peruenerint ex dote uel qua-
cumque donatione seu hereditate legato[2] uel fideicommisso, earum usque in diem uitae suae
pater uel auus *uel* proauus usum fructum habeant: easdem res quocumque modo alienandi
uel pignoris seu hypothecae iure obligandi facultate eis penitus interdicta, dominio uidelicet
earum ad filios et nepotes siue pronepotes utriusque sexus permanente, etiamsi ex eodem
matrimonio procreati non sint, ex quo eaedem res ad parentes eorum, qui quaeue in
1 potestate sunt, fuerint deuolutae. Eo uidelicet obseruando, ut morientium fratrum soro-
rumue portiones, qui quaeue ex eodem matrimonio progeniti uel progenitae sunt, primo
quidem ad liberos eorum, ut dictum est, si tamen fuerint, deinde his non extantibus ad
superstites tantummodo fratres uel sorores eorum perueniant aut ad superstitem, si ex
2 isdem fratribus siue sororibus unus unaue remanserit. Omnibus autem, qui ex eodem
coniugio fuerint procreati, defunctis tunc demum ad eos, qui ex alio matrimonio sunt
editi, easdem res pro uirili parte uenire statuimus: nullo autem ex memoratis personis
3 existente parentes eorum eas percipere. Parentibus uero, quorum sub potestate sunt,
usum fructum dumtaxat habituris memoratas res iure potestatis alienandi uel obligandi
licentiam denegamus, non prohibendis isdem liberis, quandoque sui iuris fuerint, nulla
temporali praescriptione obsistente easdem res omnibus modis uindicare, nisi forte, post-
quam potestate parentium eos contigerit liberari, tantum temporis effluxerit, ut ex continua
et inconcussa tenentis possessione eorum excludatur intentio. D. V K. MART. MARCIANO
CONS. a. 472
5 IDEM AA. NEPOTI MAGISTRO MILITVM DALMATIAE. Non sine ratione de B 45, 4, 8
negotio, quod inter matrem familias, cuius uestra suggestio meminit, et germanum eius
uertitur, magnitudo tua diuersis legibus ex utraque parte prolatis nostram credidit consu-
lendam esse clementiam, cum mulier diuersis iuris lectionibus idem intellegi maritum et
sponsum niteretur probare, germanus mariti nomen illi soli, qui nuptias contraxerit, recita-

P (61, 3. 4) *L* (*ut P*) *CR Q* (*ad* 61, 5)

[1] *iunge* 5, 9, 6. 6, 20, 17 [2] legatoue (*Mommsen*)?

1 eadem (edem L^b) res ... transmittatur (—antur R^b) *PLR*^{b} *contra Nou. et BΣ* (κ.π.): τὰ αὐτὰ πράγματα ... παραπεμφθῶσι, heaeredem ius ... transmittatur R^a | hereditatis ... iure *om.* P^tL^t | parentes L^v 2 adquirendo *PL* | sin] sint P^a 3 subperstitutibus *R* 4 matc R^a | auum] alium *L* 5 usum *R* | et in] *Q cum BΣ* (κ.π.) καὶ ἐν, ex *PLR*, ut in *C* 6 superierit *R* | reseruando *PL*, φυλαττομένου *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Nou. Hal.* 8 antoninus *S*, anthemio *PL* | eruthrio *C*, eriphio *R* | pp. *om. PL* 9 uel] uel ad *C* | siue] suum *R* 10 uel *om. L* | aut] autem P^a | coniungio *R* | peruenerit P^a 11 die *C* 12 uel] W^b, *om. PLCR* | habent *L* 13 eius L^a 14 earundem *R* | ad] ac *C* | et] ad *R* | siue pronepotes *om.* P^a, siue *om. L* | pertinente *R*, *om. C*, *cf. p.*621,29 | eodem] eo *CR* 15 eadem *CR*, *inc.* P^a 16 sint *R* | udelicet L^a | ut] et *R uel* R^b 17 eodem] eo *R* | progenite uel progeniae R^a | sint *PL* 18 deinde] de L^a 19 superstite *L* | aut ad *om. C*, ad *om. R* 20 remanserint P^a 21 defunctus P^a | sunt matrimonio *CR* 22 easdem] eas *R* | peruenire *CR* 23 eos *R* | sub] in *R* 24 alienanda L^a | uel oblig. *om. R* 25 prohibentis *R* 26 contingerit *R* 27 libereri R^a | effluxent L^a 28 *s. a. Hal. PL* | marci. conss. *PL*, marciano et zenone coss. (= *a.* 469) *Hal.* 30 aa.] a. *SCR* | magri *S* | militi *C* | non sine *om.* R^a | de nogotio R^a, denegatio Q^a 31 suggessio *C* | germanus *C*, germa R^a? 32 nostra R^a | crediderit *CR*, ἐπίστευσεν *BΣ* (κ.π.) | lectionis R^a 33 idem] τὸν αὐτόν *BΣ* (κ.π.), *quasi esset* eundem | mariti R^a | et] et cum R^a 34 sponsi R^a | illius solius *C*, ἐκείνῳ μόνῳ *BΣ* (κ.π.) | contraxerint Q^a

tione constitutionis diuorum retro principum Theodosii et Valentiniani[1], qua cauetur,
quidquid maritus uel uxor in potestate constituti inuicem sibi reliquerint, non patri adquiri,
1 sed ad eorum ius pertinere, imponere[2]. Quamuis ergo significatione nominis maritus uel
uxor post coeptum matrimonium intellegatur, ex quo uidelicet inducta est dubietas,
attamen, quia consequens est ambiguas atque legum diuersis interpretationibus titubantes
causas benigne atque naturalis iuris moderamine temperare, non piget nos in praesenti
quoque negotio, de quo sublimitas tua suggessit, aequitati conuenientem Iuliani tantae
existimationis uiri atque disertissimi iuris periti opinionem sequi. qui cum[3] de dotali
praedio tractatu proposito idem ius tam de uxore quam de sponsa obseruare arbitratus
sit, licet lex Iulia de uxore tantum loquatur: qua ratione tam sponsaliciam donationem
quam hereditatem, quam memoratus sponsus suam sponsam lucrari uoluit, non adquiri
patri, sed ad eam peruenire benignum esse perspeximus. D. K. IVN. LEONE A. V CONS. a. 473
6 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Cum oportet similem prouidentiam B 45, 4, 9
tam patribus quam liberis deferri, inuenimus autem in ueteris iuris obseruatione multas
esse res, quae extrinsecus ad filios familias ueniunt et minime patribus adquiruntur, quem-
admodum in maternis bonis uel quae ex maritali lucro ad eos perueniunt, ita et in his,
1 quae ex aliis causis filiis familias adquiruntur, certam introducimus definitionem. Si quis
itaque filius familias uel patris sui uel aui uel proaui in potestate constitutus aliquid sibi
adquisierit non ex eius substantia, cuius in potestate sit, sed ab aliis quibuscumque causis,
quae ex liberalitate fortunae uel laboribus suis ad eum perueniant, ea suis parentibus
non in plenum, sicut antea erat sancitum, sed usque ad solum usum fructum adquirat, et
eorum usus fructus quidem apud patrem uel auum uel proauum, quorum in sacris sit
constitutus, permaneat, dominium autem filiis familias inhaereat ad exemplum tam mater-
1*a* narum quam ex nuptialibus causis filiis familias adquisitarum rerum. Sic etenim et parenti
nihil derogabitur usum fructum rerum possidenti et filii non lugebunt, quae ex suis labo-
ribus sibi possessa sunt, ad alios transferenda adspicientes uel extraneos uel ad fratres
1*b* suos, quod etiam grauius multis esse uidetur. Exceptis castrensibus peculiis, quorum nec
usum fructum patrem uel auum uel proauum habere ueteres leges concedunt: in his enim
nihil nouamus, sed uetera iura intacta seruamus. eodem obseruando etiam in his peculiis,
1*c* (1) quae quasi castrensia peculia ad instar castrensis peculii accesserunt. Sub hac tamen
definitione hunc legis articulum inducimus, ut in successione quidem earum rerum, quae
extrinsecus filiis familias adquiruntur, iura eadem obseruentur, quae in maternis et nuptia-
2 libus rebus statuta sunt. Non autem hypothecam filii familias aduersus res patris uiuentis
adhuc seu iam mortui sperare audeant nec ratiocinia eis super administratione inferre, sed
tantummodo alienatione uel hypotheca suo nomine patribus denegata rerum, habeat parens
plenissimam potestatem uti fruique his rebus, quae per filios familias secundum praedictum
2*a* modum adquiruntur. Et gubernatio earum sit penitus impunita et nullo modo audeat

CRQ

[1] *c.* 1 *h. t.* [2] imponi opponeret *uel simile quid requiritur* [3] *idem BΣ* (κ.π.): *fuerit* sequi, cum (*om.* qui: *Mommsen*)

1 thodosi *R*, theodosiani Q^a 2 relinquerint *C* 3 imponeret *C*, opponeret *uidetur emendasse Graecus interpres in BΣ* (κ.π.) ἀντιτέθειχαν (*leg.* ἀντιτέθειχεν κἂν τὰ) μάλιστα οὖν | significationem *CR*, τῇ σημασίᾳ *BΣ* (κ.π.) 5 est] est in *Q* 6 nos] non R^a 8 exstimationis *R* | uiri] iuri *C* | sequi qui] * R^a | de *om. R* 9 tractatur R^aQ^a 10 donatione R^a 11 uoluit R^a 12 patris R^a | ad *om.* CR^a, εἰς *BΣ* (κ.π.) | benigno R^a | perspeximus] *dett.*, perspicimus *CRQ*, ἐθεωρήσαμεν *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.* 13 iustinus *R* 14 inferri *Q*, καταφέρεσθαι *B* (κ.π.) 16 perueniunt] *Q cum B* (κ.π.) φέρονται, peruenerint *C*, peruenerit *R* 17 definitione *R* | qui R^a 18 filium R^a | patri *R* | uel proaui *om. B* (κ.π.) | constitus *R* 19 eius] ius R^a | ab *om. C*, ἐξ *B* (κ.π.) | alius R^a | casis *R* 20 quae *om. Q* | eas *R contra B* (κ.π.) ταῦτα 21 ante *C* | erat sancitum] *C cum B* (κ.π.) ἦν θεσπιζόμεν[ον], sanctum erat *RQ* 22 uel proauum *om. B* (κ.π.) 23 maneat *Q* 24 et *om. R contra B* (κ.π.) 26 uel extr.] ἢ εἰς ἐξωτικούς *B* (κ.π.) 28 uel proauum] *E cum B* (κ.π.), proauum *CRQ* | leges *om. B* 30 quasi] *sis R^a | castrensi Q^a 32 adquirunt R^a | et] et in *R* 33 sint *R* 34 mortuis CQ^a | administrationem *C* 35 alienationem (—ne *C*) uel hypothecam *CR contra B* (κ.π.) | et] ut *R* | eorum *R*

filius familias uel filia uel deinceps personae uetare eum, cuius in potestate sunt, easdem
res tenere aut quomodo uoluerit gubernare, uel si hoc fecerint, patria potestas in eos
exercenda est: sed habeat pater uel aliae personae, quae superius enumeratae sunt, plenis-
2b simam potestatem uti frui gubernareque res praedicto modo adquisitas. Et si quid ex
usu earum pater auus uel proauus collegerit, habeat licentiam quemadmodum cupit hoc
disponere et in alios heredes transmittere, uel si ex earum rerum fructibus res mobiles
uel immobiles uel se mouentes comparauerit, eas etiam quomodo uoluerit habeat et trans-
mittat et in alios transferat siue extraneos siue liberos suos seu quamlibet personam.
2c Sin autem res sibi memorato modo adquisitas parens · noluerit tenere, sed apud filium
uel filiam uel deinceps personas reliquerit, nullam post obitum eius licentiam habeant
heredes alii patris aui uel proaui eundem usum uel quod ex hoc ad filios familias per-
uenit utpote patri debitum sibi uindicare, sed quasi diurna donatione in filium celebranda,
qui usum fructum detinuit, quem patrem habere oportuerat, ita causa intellegatur et eun-
dem usum fructum post obitum patris ipse lucretur, parente ius exactionis quasi sibi
debitae a filio, qui usum fructum consensu eius possidebat, suae posteritati uel successioni
minime transmittente, quatenus in omni pace inter se successio eius permaneat nec alter-
3 cationis cuiusdam maxime inter fratres oriatur occasio. Cum autem Constantiniana lege[1]
cautum erat, si filii familias ab his, qui eos in potestate habent, nexu paterno per eman-
cipationem liberentur, debere patrem tertiam partem bonorum, quae adquiri non solent,
quasi remunerationis gratia a filio accipere uel retinere, et ex hac causa iterum pars non
minima substantiae liberorum adimebatur, sancimus huiusmodi casu interueniente et eman-
cipatione liberis imposita non tertiam partem dominii rerum minime adquisitarum, sed
dimidiam usus fructus apud maiores qui emancipationem donant residere: exceptis et in
hoc casu castrensibus et quasi castrensibus tantummodo peculiis, quibus nihil nec ex hac
causa diminuitur. sic enim nec liberis cuiuscumque sexus aliquid dominii auferetur et
3a patribus amplioris patrimonii usus fructus adsignabitur. Hoc obtinente et si in emanci-
patione sibi parentes hoc minime seruauerint: sed nisi specialiter uel in emancipatione
huic praemio renuntiauerint uel donatione facta sese et ab huiusmodi beneficio alienaue-
rint et in liberos hoc transtulerint, manere ad eos etiam tacentes ius et beneficium usus
fructus retinendi, ut post obitum eorum et usus fructus in omnibus memoratis causis ad
eos perueniat, quorum dominium est, scilicet, secundum quod iam diximus, in successio-
nibus eorum omnibus seruandis, quae de maternis et nuptialibus bonis consultissimis
4 legibus definita sunt. Sed cum tacitas hypothecas tam ueteres leges in quibusdam certis
casibus introduxerunt quam nos[2] in maternis ceterisque, quas seruare necesse est, et dubi-
tabatur, ex quo hypothecas competere oportet, utrumne ab initio an ex eo tempore,
ex quo male aliquid gestum est, compendiosa narratione interpretamur initium gerendae

CRQ

---

[1] 6, 60, 1 [2] 5, 9, 8, 3. 4

---

1 uel filia *om.* R^a *contra B* (κ.π.) | personae *om. R contra B* (κ.π.) | uetare eum] uet*** R^a 2 noluerit *R* | fecerint] *W cum B* (κ.π.) ποιήσωσι, fecerit *CRQ* 3 uel aliae personae] in alias res *uertunt B* (κ.π.) εἰς τὰ ἄλλα πράγματα 4 adquisita R^a 5 earum] *W*, eorum *CRQ* 8 qualibet *R* 9 sin] siue R^a | memoratos R^a 10 filia *C* | personam *CR contra B* (κ.π.) | habeat *C* 11 usum] usum fructum R^b*:* τὴν αὐτῶν χρῆσιν (= usum *uel* usum fructum) *B* (κ.π.) 11 familios C^a 12 celebrandam *C* 13 intellegitur *Q uel* Q^b | et] ut R^bQ, *om.* R^a, καὶ *B* 14 ius] eius CQ^a, τὸ δίκαιον *B* (κ.π.) | quas Q^a 15 consensum *CR* | uel successioni] ad successionem *uertunt B* (κ.π.) εἰς διαδοχήν 16 se *om.* R^a | maneat *R* | nec] ne *C*, καὶ μηδέ *B* (κ.π.) 17 fratris R^a 18 filiis *C* | ab *om.* Q^a | in potest. eos *CR*, αὐτοὺς ὑπεξουσίους *B* (κ.π.) 19 tertia parte *R* 20 et *om.* Q^a 21 et *om. CR contra B* (κ.π.) 22 liberis *om. R* | non *om.* R^a | adquisitarum] sibi adquis. *C contra B* (κ.π.) 23 emancipatione *R* 24 castrensibus et *om.* R^a | nec *om. Q* 26 optinentem CR^a | si in] sin R^a 27 in *om.* R^a 28 praemio *om. R*, τούτῳ τῷ ἐπάθλῳ *B* | renuntiauerit *R* | dominatione R^a | sese] esse *C*, ** Q^a, *inc.* R^a, ἑαυτούς *B* (κ.π.) | beneficio *om. R* 29 libros R^a | transtulerit R^a | ad] apud *R* (*cf. p.* 619, 14) | tacente CR^aQ^a 31 perueniant *R* 32 seruandis *om.* R^a 33 defunita *R* 34 causibus *R* | quam] et quam R^b, et uuā R^a | quas] quam R^a 35 an *om.* R^a 36 aliquid (aliquod *Q*) male *RQ*, κακῶς τίποτε *B* (κ.π.)

uel deserendae administrationis uel obseruationis esse spectandum et non tempus, ex quo
male aliquid fuerit gestum. Recitata septimo miliario in novo consistorio palatii
dn. Ivstiniani. d. iii k. Nov. Decio vc. cons. a. 529
7 Idem A. Ivliano pp. Cum multa priuilegia imperialibus donationibus iam B 45, 4, 10
1 praestita sunt, dignum incrementum et his offerre nostra dignata est clementia. Si quis
igitur a serenissimo principe uel a piissima Augusta siue masculus siue femina donationem
sit consecutus uel consecuta siue mobilium siue immobilium seu se mouentium rerum,
in filiis familias tamen constitutus uel constituta, habeat huiusmodi res omni adquisitione
absolutas et nemini eas adquirat neque earum usum fructum pater uel auus uel proauus
sibi uindicet, sed ad similitudinem castrensis peculii omnem facultatem in eas filii uel
2 filiae familias habeant. Vt enim imperialis fortuna omnes supereminet alias, ita oportet et
principales liberalitates culmen habere praecipuum. D. proposit. xii[1] k. April. Con-
stantinopoli Lampadio et Oreste vv. cc. conss. a. 530
8 Idem A. Iohanni pp. Cum non solum in maternis rebus, quae filiis fami- B 45, 4, 11
lias deferuntur, sed etiam de aliis omnibus, quae adquisitionem effugiunt, et maxime post
nouellam nostri numinis legem[2], quae omnia, quae extrinsecus ad filios familias perueniunt
et non ex paterna substantia, non esse adquirenda patribus statuit, nisi tantummodo ad
usum fructum, uariae altercationes exortae sunt et uarios euentus uariosque continent
tractatus et semper in iudiciis uersantur, necesse est utiliter et apertissime omnia dirimere.
1 Sancimus itaque in omnibus rebus, quae fugiunt quidem dominii adquisitionem, sed usus
fructus tantummodo patri offertur uel aliis parentibus a filio familias cuiuscumque gradus
uel sexus, siue pater adire filium familias integrae aetatis compellit et ille reclamandum
existimat, siue filius familias adire cupit et pater in contrarium inclinat, liberam habere
licentiam et patrem ipsum sibi adire hereditatem recusante filio et omne siue damnum
siue lucrum in suam habere fortunam, nullo ex hoc praeiudicio filio generando: siue e
contrario patre recusante filius adire hereditatem uoluerit, nullam adquisitionem nec usum
fructum patri offerri, sed ipsum filium sibi imputare, si quid ex hoc contigerit: nulla
actione neque contra patrem danda, ubi aduersus eius uoluntatem filius hereditatem uel
legatum uel fideicommissum uel aliud quidquid ex quocumque titulo siue donationis siue
contractus sibi adquirere maluerit, neque aduersus filium simili modo actione extendenda,
ubi recusante eo pater sua auctoritate haec sibi uindicet, huiusmodi aditionis tramite ex
1a praesenti lege patri competente. Sed habeat et pater omnem licentiam et actiones

P (*c.* 8: *u.* 30 neque *ad finem suppl. p*) *L* (*c.* 8) *C* (61, 8 *collocatur post* 62, 5) *R Q* (*ad c.* 6. 7)

[1] d. xv (*deleto* prop.) *scr.* [2] *c.* 6 *h. t.*

1 administratiois *R* 2 aliquod male *Q* | *s. a. Hal. RQ* | septimo miliario] Q^b, septimo Q^a, *om. Hal. R* | in nouo ... 3 conss. *om. Q* 3 dn. *om. R* | d. ... conss. *om. R* 4 idem] impr. iust. *S* 5 dignitas CR^a, ἠξίωσε *B* (κ.π.) 6 igitur assereminissimo *R* | donationem] *B* (κ.π.), donatione *C*, donationes *Q*, ad donationes (*uel* —nis) R^a, donatio R^b 7 mob. siue immob.] *dett. cum B* (κ.π.), immob. siue inmob. *R*, immob. siue mob. *CQ* | seu se] suum e R^a 8 constituta] constitutas *C* | habeat *om. R* | res huiusmodi *C*, τὰ τοιαῦτα πράγματα *B* (κ.π.) | acquisitioni Q^a 9 et] *E cum B* (κ.π.), *om. CRQ* | eas *om. B* (κ.π.) | eorum *CRQ* | uel auus] auus *RQ* 10 sibibi *R* | omnem] et o. *R contra B* (κ.π.) | filii] uel filii (filia *R*) *CR contra B* (κ.π.) 11 habent *R*, ἐχέτωσαν *B* (κ.π.) | supermina et *R* | et *om. Q* 12 *s. a. Hal.* 14 idem] impr. iustinianus *SPL* | quae *om.* R^a | familias *bis* L^a 15 etiam de aliis] **liis R^a 16 nominis *PL* 17 et *om. BΣ* (κ.π.) | subst.] subst. sunt *LR contra BΣ* (κ.π.) | adquirendas *C* 18 usus *R* | fuctum P^a | uarius eu. uariusque continetur tr. *PLR contra BΣ* (κ.π.): ποίκιλα ἀποτελέσματα καὶ ποικίλας ἔχουσι ζητήσεις 19 est] esse *L*, *inc.* R^a | et apert.] apert. que PLR^b, et apert. que R^a 20 sancimus] statuimus *PL*, θεσπίζομεν *BΣ* (κ.π.) | effugiunt *C*, φεύγουσι *BΣ* (κ.π.) | quidem *om. L* 21 tantummodo] αὐτῶν μόνον *BΣ* (κ.π.) | adfertur *R* | a filio] alio P^a | cuiusque *PL* 22 famias P^a | et *om. Q* | clamandum *L* 23 famias P^a 24 sibi *om. BΣ* (κ.π.) 25 fortunam (fortuno R^a) hab. *PLR*: εἰς τὴν ἰδίαν ἔχειν τυχήν *BΣ* (κ.π.) | e] ex *R*, *om. C* 26 pater P^aL 27 offerre Q^a | contingerit *R* 28 dandam P^a | filius] οὗτος *BΣ* (κ.π.) (ὁ υἱός *scr.*) 30 uoluerit P^aL 30 eo sua auct. pater *R*, eo pater *om. pL*: αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐξ ἰδίας αὐθεντίας *BΣ* (κ.π.) 32 et *om. pL contra BΣ* (κ.π.) | patrem *L* | omne *R* | et *om. pL contra BΣ* (κ.π.)

mouere et ab aliis pulsari, ubi ad eum totum commodum peruenit, et filius simili modo
in agendo et pulsando solus habeat et detrimentum et commodum, necessitate per officium
patri imponenda tantummodo filio consentire uel agenti uel fugienti, ne iudicium sine
patria uoluntate uideatur consistere. et haec quidem, si plenae aetatis filius est, qui
1b paternam uoluntatem sequi non patitur. Sin autem in secunda aetate adhuc filius est et
hereditate ei delata pater consentire adeunti hereditatem noluerit uel patre uolente ipse
reclamauerit, si quidem recusauerit filius, licentiam damus patri simili modo hereditatem
adire et eam pleno iure habere, his omnibus quae superius diximus locum habentibus.
1c Sin autem patre recusante filius adire maluerit, damus quidem licentiam ei hoc facere,
patre autem nolente res filii gubernare propter causae necessitatem habeat facultatem
filius adire competentem iudicem et ex eo petere curatorem hereditati dari, per quem
gubernatio rerum in eum delatarum procedat: in utroque casu in integrum restitutionis
2 auxilio minime ei denegando. Similique modo et in milite filio familias, qui recusauerit
aditionem hereditatis, quae ei ex castrensibus occasionibus perueniat, patri danda licentia
adire hereditatem, ut ad ipsum perueniat pleno iure tam per usum fructum quam per
dominium eandem hereditatem possessurum, quasi ipse pater ab initio fuisset heres institutus: eo uidelicet subiacente omnibus oneribus hereditariis et omnia commoda habituro
et ad filium nullo periculo redundante. et haec quidem in his casibus obseruanda sunt,
3 quibus discordia inter patrem et filium uertitur. Vbi autem in unum uoluntas eorum
concurrit, et pater usum fructum et filius habeat proprietatem, et in agentibus et in fugientibus pater quidem suscipiat actiones et moueat, cuiuscumque aetatis filius inueniatur,
adhibeatur autem etiam filiorum consensus, nisi adhuc in prima sunt aetate constituti uel
longe absunt, sumptibus uidelicet a patre propter rerum incrementa faciendis. cum enim
nuda proprietas apud filium inuenitur, ex qua substantia possibile est eum sumptus litis
4 dependere? Sin autem aes alienum ex defuncti persona descendit, cum etiam apud ueteres
haec esse substantia intellegitur, quae post detractum aes alienum supersederit[1], habeat
pater licentiam ex rebus hereditariis primum quidem mobilibus, sin autem non sufficiunt,
et immobilibus sufficientem partem filii nomine uenumdare, ut ilico reddatur aes alienum
4a et non usurarum onere praegrauetur. Quod si pater hoc facere supersederit, ipse usuras
4b uel ex reditibus uel ex sua substantia omnimodo dare compelletur. Sin autem legata uel
fideicommissa siue annalia siue semel relicta imminent huiusmodi personis, si quidem
tales reditus sunt, qui sufficiunt ad annalia legata, pater ex huiusmodi reditibus haec
4c dependere compelletur. Sin autem non habet substantia sufficientem reditum ad legatorum
uel fideicommissorum praestationem uel minime reditus uel alias accessiones contineat, sint

P (*u.* 1...19 uertitur *om. P, u.* 1...13 denegando *et* 18 et haec ... 19 uertitur *suppl. p*) *L* (*om. u.* 13 similique ... 18 redundante) *CR*

[1] supererit? (*Mommsen, cf.* *BΣ κ.π.* περισσεύει: supersederit *aberrasse uidetur ex u.* 29)

1 ab *om.* CR^{a} | aduenit *CR*, περιίσταται *BΣ* (κ.π.) | et filius] *C cum BΣ* (κ.π.), filius *pLR* 2 necessitatem *R* | officium] *pLR*, *idemque habuit sed male interpretatus est BΣ* (κ.π.) κατὰ τὸ πρέπον, officium iudicis *C* 3 filium L^{a} | agendi $pLCR^{a}$, ἐνάγοντι *BΣ* (κ.π.) | uel fugiendi *pL*, *om.* R^{a} | ne] ne in *C contra BΣ* (κ.π.) 4 consentire *pL*, συνίστασθαι *BΣ* (κ.π.) 5 uoluntate *pL*, uluntatem R^{a} 6 ei] *CR*, sibi *pL* | uoluntate L^{a}, *inc.* R^{a} 8 his] *C cum BΣ* (κ.π.), et his *pLR* | superius] super his *uertit BΣ* (κ.π.) περὶ τούτων 9 ei] et *R*, αὐτῷ *BΣ* (κ.π.) 10 uolente *C* 11 adire] adire maluerit p^{a} | et *om.* R^{a} | dare L^{a} 12 integrum] in L^{a} 13 auxilio *om.* p^{a} | et *om. R contra BΣ* (κ.π.) 14 ei] eis *C*, *inc.* R^{a}, αὐτῷ *BΣ* (κ.π.) 18 et ad] ad *BΣ* (κ.π.) | redundantem *C* 19 discordiam L^{a} | uol. eorum in unum *PL*, εἰς ἓν ἡ βούλησις αὐτῶν *BΣ* (κ.π.) 21 inniatur R^{a} 22 autem etiam] *R cum BΣ* (κ.π.) δὲ καί, etiam $L^{b}C$, *om.* PL^{a} 24 qua *om.* R^{a} | sumptus] cum sumptu *PL*, τὰ δαπανήματα *BΣ* (κ.π.) | lites *PL*, liti *R* 26 hoc *PL*, αὕτη *BΣ* (κ.π.) | esse *om. BΣ* (κ.π.) | detractatum *R* | habet *L* 27 hereditarus R^{a} 28 et] ex $P^{b}L$, καί *BΣ* (κ.π.) | immobiles $P^{a}R^{a}$? | ut ilico] utili quo C^{a} 29 onere] nomine *C*, φορτίῳ *BΣ* (κ.π.) | haec pater *PL*, ὁ πατὴρ τοῦτο *BΣ* (κ.π.) 30 reditibus R^{a} | substantia sua *PL*, ἰδίας ὑποστάσεως *BΣ* (κ.π.) | compellitur *R*, ἀναγκαζέσθω *BΣ* (κ.π.) | legatum *C* 31 fideicommissas P^{a} | annalia] alia P^{a} | eminent PLR^{b}, •eminent R^{a}, ἐπίκεινται *BΣ* (κ.π.) 32 sufficiant *PL*, ἀρκοῦσιν *BΣ* (κ.π.) 33 compellitur R^{a} | habeat $PL^{b}R^{b}$: ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃ *BΣ* (κ.π.) 34 uel] καί *BΣ* (κ.π.) | fidei *om.* PL^{a} | praestatione *R* | alia *L* | successiones $P^{t}L^{t}$ | contineant *C* | sunt R^{a}

tamen res mobiles uel immobiles, steriles quidem, non tamen inutiles, ueluti domus in prouinciis pretiosae uel ubicumque posita suburbana, ex quibus huiusmodi legata possunt explicari, licentia dabitur patri sufficientem partem eorum similiter filii nomine uendere et
4d satisfacere legatis. Hoc procul dubio obseruando, ut et mancipia ipse usufructuarius aleret et omnia circa usum fructum faceret, quae nullo modo proprietatem possint deteriorem facere, paterna reuerentia eum excusante et a ratiociniis et a cautionibus et ab aliis omnibus, quae usufructuarii extranei a legibus exiguntur, secundum nostrae constitu-
4e (5) tionis tenorem, quam iam super huiusmodi casibus tulimus[1]. Ipsum autem filium uel filios uel filias et deinceps alere patri necesse est non propter hereditates, sed propter ipsam naturam et leges, quae et parentibus alendos esse liberos imperauerunt et ipsis liberis
5 parentes, si inopia ex utraque parte uertitur. Sed pater quidem in praedictis tantummodo causis habeat licentiam recte res filiorum familias uendere filii nomine uel, si emptorem non inuenerit, supponere, nullo modo licentia concedenda filiis easdem uenditiones uel hypothecas retractare: non item licentia parentibus danda extra memoratas causas res, quarum dominium apud eorum posteritatem est, alienare uel pignori uel hypothecae titulo dare, sed si hoc fecerint, scituris, quod necesse est eos in legum laqueos incidere, quibus huiusmodi uenditiones uel hypothecae sunt interdictae, exceptis uidelicet rebus mobilibus uel immobilibus illis, quae onerosae hereditati sunt uel quocumque modo damnosae, quas sine periculo uendere patri cum paterna pietate licet, ut pretium earum uel in res et
5a causas hereditarias procedat uel filio seruetur. Filiis autem familias in his dumtaxat casibus, in quibus usus fructus apud parentes constitutus est, donec parentes uiuunt, nec testari de isdem rebus permittimus, nec citra uoluntatem eorum, quorum in potestate sunt, ulla licentia concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare uel hypothecae titulo dare uel pignori adsignare. melius enim est coartare iuueniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, qui eos post dispersum expectat patrimonium. cum enim, sicut dictum est, parentes alere eos secundum leges compelluntur, quare ad uenditionem rerum
6 suarum prosilire desiderant? Vbi autem puerilis aetas patri licentiam praestat etiam sine consensu filii hereditatem nomine eius adire, si hoc fecerit, damus quidem filio in integrum restitutionem, postquam patria fuerit potestate liberatus uel adoleuerit, patrem autem oneribus hereditariis, licet nomine filii adiit, modis omnibus illigamus: quare enim talem

PLCR

---

[1] *c.* 6 § 2 *h. t.*

---

1 tamen r. m. uel (seu *R*) ... inutiles] steriles quidem non tamen fertiles (q. n. t. fert. *del.* P^b) tamen res mobiles uel immobiles sed utiles *P*, steriles tamen res mob. uel immob: sed utiles (quidem tamen non fertiles *addit* L^b) *L:* εἴησαν δὲ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα, ἄκαρπα μέν, οὐ μὴν ἀχρήσιμα *BΣ* (κ.π.) 2 pretiosae *om.* *BΣ* (κ.π.) | posita *om.* *R*, κείμενα *BΣ* (κ.π.) | possint *PL*, δύνανται *BΣ* (κ.π.) 4 usufructuaris P^a, usufructuarius P^bLC, usufructusuarius R^a 5 deterirem PL^a 6 reuerantia *R* | ecusante P^a | et a rat. et a caut.] ut rationis et actionibus R^a 7 usufructuarii extranei] *C cum BΣ* (κ.π.), ab usufructuariis (—rius R^a) extraneis *PLR* | a *om.* *PL* 8 iam] *C cum BΣ* (κ. π.), *om.* *PLR* | ipsum autem] ipsum P^a, ˙ipsum *R*, αὐτὸν δέ *BΣ* (κ.π.) 9 uel filias *om.* *R* | hereditatem *C*, τὰς κληρονομίας *BΣ* (κ π.) 10 parentibus] R^a *cum BΣ* (κ.π.), a. par. $PLCR^b$ | imperauerint *PL*, impetrauerunt R^a | et] et ab PR^b *contra BΣ* (κ.π.) 11 partibus P^a? 12 causas L^a | habet *L* | recte (rite P^vL^bR) res fil. fam.] ceteras P^tL^a?, ὀρθῶς τὰ πράγματα τῶν ὑπεξουσίων *BΣ* (κ.π.) | filii nomine uendere *PL*, διαπιπράσκειν ὀνόματι τοῦ παιδός *BΣ* (κ.π.) 13 modo *om.* R^a | concedenda ... 14 licentia *om.* P^a 14 non item] P^bLR^b, non autem *C*, **tem R^a, οὐ μήν *BΣ* (κ.π.) | licentiam p. dandam *C*, ἐξουσίας ... διδομένης *BΣ* (κ.π.) 15 uel *om.* *PLR contra BΣ* (κ.π.) | pignore P^a 16 quibus] quia *PL*, τισιν *BΣ* (κ.π.) 17 uel] siue *C* 18 uel *om.* *L* | honorosae R^a | hereditate *PL* | damnosae *om.* R^a | quasi R^a 19 cum *om.* *PL*, μετά *BΣ* (κ.π.) | pretio *C* 20 hereditarias] uel derit *P* | filiis ... 22 permittimus] *C cum BΣ* (κ.π.) τοῖς δὲ ὑπεξουσίοις ... ἐπιτρέπομεν, filii (filius *R*) ... possunt *PLR* 22 eisdem *P* 23 ulla] R^a, nulla P^bLCR^b?, ***la (utila?) P^a, οὐδενὶ τρόπῳ *BΣ* (κ.π.) | eos] eum *PL*, αὐτούς *BΣ* (κ.π.) | pertinentes P^a 24 est enim *PL*, γάρ ἐστι *BΣ* (κ.π.) | iuuenales CR^a 25 existum *R* | sentiant] non s. *C* | depersum R^a 26 leges] leges et naturam *PL contra BΣ* (κ.π.) | compelentur *PL*, compellantur *R* 27 suarum *om.* *BΣ* (κ.π.) | prosil˙re L^a, prosilere *R* 28 in *om.* R^a 29 patriam *P* | fuerat *L* 30 alligamus L^b

6a hereditatem adiit, qualem nec ipse nunc nec filius idoneam sibi esse existimat? Non
autem filio damus licentiam, si in integrum restitutionem petat respuendam esse credens
hereditatem, adhuc minoribus curriculis instantibus iterum per aliam restitutionem adire
praefatam hereditatem, ne ludibrio leges ei fiant saepius eandem et amplecti et *respuere*
cupienti. si enim quod pater fecit ratum non habuit et propter hoc restitutus est, quo-
modo ferendus uideatur iterum iudicium amplectens, quod et post patris uoluntatem con-
6b traria adfectione aspernandum esse existimauit? Sin uero pater quidem hereditatem
repudiauerit infante filio constituto, ipse autem filius postea uel adhuc in sacris consti-
tutus uel patria potestate liberatus adeundam esse crediderit eandem hereditatem, licentiam
damus ei uel, si sui iuris efficiatur, tutoribus uel curatoribus eius hereditatem adire, nullo
praeiudicio ex recusatione paterna ei generando: simili modo et in hac parte nulla ei uel
tutoribus *eius* uel curatoribus licentia concedenda contra priorem suam uoluntatem in
6c integrum restitutionem petere. Quae et in legatis et fideicommissis tam specialibus quam
per uniuersitatem relictis et in aliis causis, quas supra enumerauimus, similibusque eis
7 obseruanda sunt. In seruis autem, qui filiis familias donantur, siue in constante matri-
monio siue ab extraneis sub ea condicione, ut statim eos in libertatem producant, nullum
impedimentum paterna faciat auctoritas. qualis enim usus fructus potest ei adquiri, qui
momentarius esse ostenditur? si enim in ipso momento necesse habet eum et possidere et
libertate donare, in talem hominem qualis usus fructus patri potest adquiri? D. IIII
K. AVG. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

LXII

R DE HEREDITATIBVS DECVRIONVM NAVICVLARIORVM COHORTALIVM MILITVM ET FABRICENSIVM R

1 IMP. CONSTANTINVS A. MASTICHIANO PRAEFECTO ANNONAE. Si quis nauicularius sine testamento et liberis uel successoribus defunctus sit, hereditatem eius non ad fiscum, sed ad corpus nauiculariorum, ex quo fatali sorte subtractus est, deferri praecipimus. PP. XV K. . . . . LASTRONAE[1] CONSTANTI*NO* A. VII ET CONSTANT*IO* C. CONSS. a. 326

2 IMP. CONSTANTIVS A. BONOSO MAGISTRO EQVITVM. Vniuersis [Th. 5, 4, 1 B 45, 1, 12]
tam legionibus quam uexillationibus comitatensibus seu cuneis insinuare debebis, ut

P (61, 8) *L* (61, 8) *C* (61, 8 *collocatur post* 62, 5) *R Q* (*ad* 62)

[1] k. Iulias Veronae (*Mommsen*)?

1 nunc nec] nunc R^a | esse *om. C contra BΣ* (κ.π.) | eximat *R* 2 in *om. R* | esse credens *om.* R^a 3 adhunc *R* | restitutione *R* 4 hereditatem praefatam (perfectam R^a) *R contra BΣ* (κ.π.) | legis ei *P*, legis L^a, ei leges L^b, leges eis *C*, αὐτοὶ οἱ νόμοι *BΣ* (κ.π.) | eandem et ampl. et resp.] *scripsi cum BΣ* (κ.π.) τὴν τοιαυτὴν (*scr.* τὴν αὐτήν) καὶ καταδέχεσθαι καὶ ἀποβάλλεσθαι ἐπιθυμοῦντι, eandem et ampl. et resp. hereditatem *CR*, et ampl. et resp. eandem hereditatem *PL* 5 cupientes PL^a *contra BΣ* (κ.π.) | si enim] *Q cum BΣ* (κ.π.) ἐὰν γάρ, si (sin *R*) autem *PLCR* | restit. est (est et *C*) quom. ferendus (ferendi PL^a?)] restitutionem et commodum ferentibus L^v 6 iterum] iter in *C*, *om.* L^vR^a, πάλιν *BΣ* (κ.π.) 9 erediderit R^a | tiam ... 10 uel cura *om.* R^a 10 hereditatem] τὴν αὐτὴν κληρονομίαν *BΣ* (κ.π.) 12 eius uel curat.] *BΣ* (κ.π.), uel cur. P^bL, uel cur. eius *CR*, *om.* P^a | in *om. CR* 13 restitutione *R* | et in *om.* R^a | fideic.] in fideic. *C contra BΣ* (κ.π.), in filiideicommissis R^a 14 unitatem R^a | quam *R* | numerauimus *PLR* 15 filiis] PLR^b *cum BΣ* (κ.π.), filiis uel filiabus CR^a | donatus *C* 16 eam conditionem *R* 17 ei *om. BΣ* (κ.π.) 18 momentariis L^a 19 libertatem *PLR*, ἐλευθερία *BΣ* (κ.π.) | qualis] qua uel *L* | *s. a. PLQ* | IIII] iii *Q* 20 constant. *om. Q* 22 hereditate SQ^a | nauiculariorum *om.* CR^a 23 cohort.] et cohort. *C* | fabericonscium R^a 24 constantinus] *S*, constant. *CRQ* | mastihiano *Q*, musciano *S* | anne *S* 25 sine] in R^a | successionibus *Q* | fiscus *R* 26 fatales obtractus *C*, fatalis * obtractus R^a? 27 *s. a. Hal.* | constantio a. VII et constante cl. caes. coss. (= *a.* 354) *Hal.*, *emend. Gothofredus* 28 constantius] *Q*, constantinus *S*, constant. *CR* | bono mag. *S*, ad bonosum magistrum *Th.* | equitum] militi et equitum *S* 29 uelexclationibus *R* | commitiantesibus *C*, committantaesibus *R* | ctineis *C* | uti *Th.*

cognoscant, cum aliquis fuerit rebus humanis exemptus atque intestatus sine legitimo herede decesserit, ad uexillationem, in qua militauerit, res eiusdem necessario peruenire. D. v id. Mai. Hierapoli Rvfino et Evsebio conss. a. 347

3 Idem A. Rvfino pp. Si quis cohortali condicione grauatus sine testamento [B 45, 1, 56] uel quolibet successore ultimum diem obierit, successionem eius non ad fiscum, sed ad ceteros cohortales eiusdem prouinciae pertinere iubemus. D. v k. Ian. Limenio et Catvlino conss. a. 349

4 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Florentio pp. Intestatorum curialium bona, si sine herede moriantur, ordinibus patriae eorum adipisci praecipimus. D. v id. Mart. Florentio et Dionysio conss. a. 429

5 [1]Idem AA. Avreliano comiti rervm privatarvm. Si quis [Nou. Theod. 6 B 45, 1, 57] fabricensis sine liberis uel legitimo herede decesserit non condito testamento, eius bona, cuiuscumque summae sint, ad eos pertinere[2], qui uelut creatores decedentium attinentur,
1 qui fisco pro intercepto respondere coguntur. Hoc enim facto[3] contingit, ut *et* rei publicae ratio salua permaneat et fabricenses collegarum suorum solaciis perfruantur, qui damnis ac detrimentis tenentur obnoxii. D. prid. non. Nov. Constantinopoli Theodosio A. xvii et Festo conss.[4] a. 439

CRQ

---

[1] *iunge* 11, 11, 5 [2] nutu nostrae mansuetudinis *ins. Th.* [3] pacto *Th.* (*u. i.*) [4] *idem* 11, 11, 5: xvi et Fausto uc. conss. (= *a.* 438) *Nou.*

---

1 legitima *C*, legitimum *R* 2 uexillatione *R* 3 *s. a. Th. Hal.* | hieropoli *Hal.* 4 qui cohartali *C* | condicione] cone *R*ᵃ 5 successorem *R* | successione *R* 6 *s. a. Hal.* 8 ualent.] ualr. *Q* | intest.] si intestator *R*ᵃ 9 patriae] *Q*ᵇ, patris *CR*, patris *uel* patriae *Q*ᵃ | adpisci *R*, addici *uel* adici *dett.*: adipisci *passiue usurpatum uidetur* | praecipimus *R* | *s. a. Hal.* 11 aa.] aa. et cc. *CRQ*ᵃ | aurelio *S* | priuatarum] prium *R* | si quis] quisquis *Nou.*, ἐάν τις *B* 12 fericensis *Q*ᵃ 13 summae] suprem̄ *R* | uelut] uel *Q* | creditores *C*ᵇ*RQ*ᵇ, χειροτονηται *B* | decidentium *Q* 14 conguntur *R* | facto *confirmant B* τούτου γὰρ γινομένου | contingit ut] *Q Nou.*, contingitur *C*, contigitur *R* | et] *Nou. cum B*, *om. CRQ* 15 fabricensis *CR* | demnis a detr. *R* 16 obnoxui *R*ᵃ | *s. a. Nou. Q* | constant. *om. Q*

LIBER SEPTIMVS

I

℞ DE VINDICTA LIBERTATE ET APVD CONSILIVM MANVMISSIONE ℞

1 Imp. Antoninvs A. Tertio. Eorum, qui apud consilium manumittuntur, [B 48, 2, 23] post causam ab iudicibus probatam et manumissionem secutam non solet status in dubium uocari, si dicantur falsa demonstratione liberati. PP. non. Oct. Gentiano et Basso conss. a. 211

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Sallvstio. Nihil ciui- [B 48, 2, 24] tati Romanae semel praestitae uel addere uel detrahere secundam manumissionem potuisse certissimum est. D. prid. k. Mai. AA. conss. a. 293

3 Idem AA. et CC. Attiae. Nec mulierem per maritum nec alium per procuratorem uindicta manumittere posse non est ambigui iuris.

4 Imp. Constantinvs A. ad Maximvm pv. Apud consilium nostrum uel apud consules praetores praesides magistratusue earum ciuitatum, quibus huiusmodi ius est, adipisci potest patronorum iudicio sedula seruitus libertatem, a. 319—323

II

℞ DE TESTAMENTARIA MANVMISSIONE ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Primo. Si codicillos maior uiginti annis fecisset, confirmationis tempus libertati non nocere certum est: nec enim potestas iuris, sed iudicii consideratur. Proposita.

2 Idem AA. Phileto. Ex testamento defuncti libertates praestari non possunt hereditate non adita, uel si rei memoria propter crimen quod morte non intercidit damnata est.

3 Idem AA. Evphrosynae. Libertas testamento data adita hereditate contingit, et si heres scriptus per in integrum restitutionem abstinuerit hereditate, nihil ea res libertati obest. S. xvii k. Mai. Apro et Maximo conss. a. 207

4 Idem AA.[1] Anchilao[2]. Cum testamento directam libertatem pater tuus sit [B 48, 3, 62] consecutus, quamuis ei heres extiteris, frustra tamen, rationes quas tempore seruitutis

P (1 ℞ 2. 2 ℞ 3. 4) *L* (*ut P*) *CRM* (*incipit u.* 5)

---

1 *debuit esse* imp. Antoninus A. [2] Anchialo?

---

3 indicta *S* | libertati R^a, *om. C* | et *om.* P^a 4 manumissionis *S*, manumissionum PL^a 5 terentio *S*, zertio *R* | conscilium M^a | manumittantur R^a 6 ab] *M*, uel a *C*, apud R^a?, a R^b 7 demostratione *R* | libertati R^a | *s. a. M* 8 conss. *om. M* 9 et cc. *om. S* 10 detrahere uel addere *R contra BΣ* (κ.π.) | secunda manumissione PL^aR^b, secundum manumissionem R^a, τὴν δευτέραν (*om.* manum. potuisse) *BΣ* (κ.π.) 11 *s. a. PL Miraeus* | d. *om. PL* 12 adciae *R* | nec] ne R^a 14 constantinus] *M*, const. *SR*, *non constat de C* | pu.] *R*, pp. *SCM*: *Maximus a k. Sept. a.* 319 *ad id. Sept. a.* 323 *pu. fuit* 18 *rubricam om. C* 19 imp. *R* | fecisse R^a 21 *s. a. M* 22 filito *S* | heredita *uel* hereditas R^a 24 idem] impp. seu. et ant. *PL* | ephiposi *S* | contingnit *L*, contigit *R* | si] *PLRM*, licet *C* 25 heres] h. se *R* | in *om. P* 26 *s. a. PL Miraeus* 27 anchilao] *SCM*, achillao *PLR* 28 consecutus) consecutus constitutus P^a, constitutus R^a | heres ei *C contra BΣ* (κ.π.) | extiterit $P^aR^aM^a$, ἐγένου *BΣ* (κ.π.) | frusta *P*

1 gessit ut reddas, compelleris, cum non ea condicione acceperit libertatem. Is autem, cui libertas siue fideicommissaria siue directa, si rationes reddidisset, relicta est, ante reliqua illata et ea, quae malo consilio amota sunt, ad libertatem non potest peruenire: sin autem non debitor ex rationibus fuerit repertus, post aditam hereditatem quasi puram libertatem consequitur. PROPOSITA VII K. DEC. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 21

5 IMP. ALEXANDER A. QVINTIANO. In fraudem creditorum testamento datae [B 48, 3, 63] libertates, quamuis debitori heres qui soluendo est extiterit, per legem Aeliam Sentiam non ualent.

6 IMP. GORDIANVS A. PISISTRATO. Si hereditas eius, a quo testamento dicis [B 48, 3, 64] te esse manumissum, ob aes alienum spernitur ab heredibus, conseruandae libertatis gratia[1] non iniusta ratione creditoribus hereditariis satis offerens iudicium testatoris seruari tibi postulabis, maxime cum id etiam a diuo Marco consultissimo principe sit constitutum[2]: quod in extranea quoque persona obseruari oportet.

7 IDEM A. IVSTAE. Contra uoluntatem matris tuae libertatem in eum conferre, [B 48, 3, 65] quem illa liberum fieri prohibuit, non debes, ne uidearis iura pietatis uiolare. PP. X K. FEBR. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 24

8 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. GEMELLO. Cum testator libertatem [B 48, 3, 66] tempore nuptiarum filii sui uel filiae seruo dari iussit, non tempus praestandae libertati praestituit, sed potius condicioni locum fecit, ut non insecutis nuptiis libertas iure posci non possit.

9 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. MAVRO. Seruo tuo defunctus, licet te heredem scripsisse proponatur, tamen directam libertatem dare non potuit: iure enim directo libertatem seruis alienis dare nemo potest. PP. VI ID. NOV. CARO ET CARINO CONSS. a. 283

10 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. GERMANO. Directis uerbis iure data libertate non sola impositione pilei, sed adita hereditate, si nulla iuris impediat constitutio, liberti constituuntur. a. 293

11 [3]IDEM AA. ET CC. LAVRINAE. Si iure non substitit testamentum, in hoc nec [B 48, 3, 67] libertates (cum non fuisse additum, ut pro codicillis scriptum ualeret, proponas) recte datas constabit. PP. SVB DIE XVI K. APRIL. SIRMI AA. CONSS.[4] a. 293

12 IDEM AA. ET CC. RHIZO. Si heredes iure facto testamento sollemniter [B 48, 3, 68] adierint hereditatem, ex testamento tibi libertas quaesita post colludentibus tam scriptis
1 heredibus quam ab intestato uindicantibus successionem adimi non potuit. Quod si sponte repudiauerunt sibi delatam successionem, omnia quae testamento fuerant scripta defecisse
2 conuenit. Si uero, ut uos fraudarent libertate, collusisse eos praeses animaduerterit, secun-

Vtinensis (2, 9...11) *P* (2, 4. 7. 12) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] conseru. libert. gratia *del. cum BΣ* (κ.π.) [2] *Inst.* 3, 11, 1 [3] *iunge* 2, 32, 2 [4] CC. conss. (= *a.* 294) 2, 32, 2 *rectius, cum Diocletianus iam kalendis Aprilibus a.* 293 *commoraretur Heracleae, quae DCLIII milibus a Sirmio abest*

---

1 accepit *R* 2 siue fid.] fid. *PL*[a] *contra BΣ* (κ.π.) | ratione *R* | reddisset *M* 3 ea] a *P*[a] 5 *s. a. PL Miraeus* | VII] ·uii P[a] 6 quintino *R* 7 heres *om. R*[a] | aeliam sentiam] *M*[a], aelia sentiam *C*, heliascentiam *R* 9 philistrato *S*, prosistrato *R*, piscistrato *M* 11 postulabis seruari tibi *M*, tibi *om. BΣ* (κ.π.) 12 id] idem *R* 14 idem] imp. gord. *PL* 15 illam *P*[a] | prohibuit *om. R*[a] | *s. a. PL* | pp.] p. *P* 17 a. et phil. c.] aa. *R*, a. et philippo conss. *M* | mello *R* 18 libertati] *C*[a]*M*[a] *cum BΣ* (κ.π.), libertatis *C*[b]*RM*[b] 19 praestituit] *edd.*, praestitit *CRM* | iure *om. BΣ* (κ.π.) | posci] posse *R*[a] 21 impp. *Vtin. CR* | numerius *M* | aa. *CR*, augusti et cesares *Vtin.* | defuncto *M*[a], defunct· *R*[a] 22 te *om. Vtin. M*[a] | dare ... 23 libertatem *om. R*[a] | enim] nihil *Vtin.* 23 *s. a. Vtin.* 24 imp. *Vtin.* | et cc. *om. M* 25 libertatem *Vtin.* | pilei sed] *R*, pilei (p·(a?)llei *C*[a]) sed et *CM*, per illis *Vtin.* | inpedit *Vtin.* 26 liberi *Vtin.*, liberati *M*[a]? | constit.] *Vtin.*, constit. orcini *CRM* 27 idem] ita *Vtin.* | cc.] consl. *Vtin.* | laurentine *Vtin.*, lauricie *M*[a], largino *R* | substitit] *Vtin. cum BΣ* (κ.π.) ὑπέστη, subsistit *CRM* | hoc] his *Vtin.* 28 libertatis *Vtin.*, libertas *R*[a] | fuisset ... ualere *Vtin. R*[a] 29 *s. a. Vtin.*, *ubi est* pp. sbd. xui. kl. aprilis sirmia conl. | XVI] XV 2, 32, 2 30 aa. et cc.] a. et comiti *S* | rizo *P*[b]*LM*, ruzo *uel* riizo *P*[a]?, phizosi *S*, phizo *R*, chizo *C* 31 adierit *P*[a], adierunt *C*, adirunt *M*[a] | liberatas *M*[a] | post] postea *Latine BΣ* 32 adimi ... 33 successionem *om. P*[a] | quod] pro quod *P*[b] (*om. P*[c]) | ponte *R*[a] 33 testamento] ἐν τῇ διαθήκῃ *BΣ* (κ.π.) | inscripta *R* 34 libertatem *CR* | eos] *R cum BΣ* (κ.π.) αὐτούς, hos *PLCM*

dum haec quae diuus Pius Antoninus constituit libertatibus consuli prouidebit. S. K. DEC.
SIRMI AA. CONSS. a. 293
13 IDEM AA. ET CC. MARTIALI. Statuliberis datam libertatem adimi ab herede [B 48, 3, 69]
non posse certum est: nec alienatio nec usucapio statulibero, quominus existente condicione
libertatem consequatur, nocere potest.
14 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Direc- [Nou. Theod. 16, 1, 8]
tas libertates Graecis uerbis liceat in testamentis relinquere, ut ita libertates directae datae
uideantur, ac si legitimis uerbis eas testator dari iussisset. D. PRID. ID. SEPT. CONSTAN-
TINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439
15 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum constitutio diui Marci[2] declarat, [B 48, 3, 70]
si quis testamento condito uel sine testamento moriens, ut locus fiat ab intestato succes-
sioni, libertates reliquerit, nemo autem adire uult defuncti hereditatem eo, quod suspecta
esse uidetur, et si fuerint libertates forsitan et sine scriptis fideicommissariae relictae,
licere uel cuilibet extraneo uel uni ex seruis, qui et ipse libertate donatus est et pro sua
periclitatur condicione, adire hereditatem sub hac condicione et satisdatione, quod et
creditoribus omnibus satisfaciat et libertates imponat his, quibus uoluerit testator, uariae
1 dubitationes ex hac constitutione emerserunt. Nam si res hereditariae herede minime
inuento uenierint, an et post uenditionem earundem rerum possibile est uel seruum uel
quemlibet alium adire et recuperare quidem ab emptoribus res, satisfacere autem credi-
1a toribus et libertatibus, quaerebatur. Et licet diuus Seuerus semel rebus uenditis hoc non
admisit, nobis tamen Vlpiani sententia admonente placuit maxime propter libertates, ne
depereant, et post uenditionem rerum annale remedium dare diui Marci constitutioni, intra
quod et creditoribus omnibus satisfiat et emptores nihil noui patiantur, qui annalem saepe
sentiebant rescissionem, et licere seruo, qui libertate donatus est, uel alii cuidam extraneo
uel ante uenditionem rerum uel post uenditionem, intra annale tamen tempus, adire here-
ditatem et res recuperare, prius satisdatione danda, ut tam creditoribus quam libertatibus
1b (1) satisfaciat. Sin autem libertatibus quidem omnibus satisfacere quis polliceatur, creditoribus
autem non in solidum, sed in partem soluere creditum, illi autem huiusmodi pactionem admi-
serint, sancimus et in huiusmodi casu consultissimi principis locum habere constitutionem
et eum modis omnibus admittendum censemus, maxime cum ex uoluntate creditorum hoc
interponitur: nolentibus etenim creditoribus admitti talem petitionem nullo concedimus modo.
2 Si uero quidam ex seruis libertatem amplexi fuerint, alii autem censuerint esse respuen-
dam, et in hunc casum extendenda est diui Marci oratio et procul dubio et in hac specie
audiendus est petitor hereditatis et maneat liberum arbitrium seruorum, siue ad libertatem
2a uenire uolunt siue in seruitutem remanere. Licet enim Romanam ciuitatem recusare nemini
seruorum licet, tamen in hoc casu, ne propter quorundam indeuotionem alii maneant in

Vtinensis (2, 14) *P* (2, 12) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 28, 8. 6, 23, 21 [2] *Inst.* 3, 11, 1

---

1 hoc quod *R* | pius (pius *om. R*) ant. const.] ὁ θεῖος Πῖος καὶ Ἀντωνῖνος διετάξαντο *ΒΣ* (*κ.π.*) | libert.] uel libert. P^a | *s. a. PL* 2 aa. cc. ss. *P*, aa. cc. conss. *L* 3 statuliberis] τῷ στατουλίβερι *ΒΣ* (*κ.π.*) | data M^a 4 cretum R^a | statuliberos R^a 6 imp. *Vtin.* | ualerianus *Vtin. M* | aa.] aug. et consl. *Vtin.* | florenti *Vtin.* | pp. *om. S Vtin.* 7 datae *om. Vtin.* 8 ac si ... iussisset *om.* M^a | *s. a. Nou. Vtin.* | prid.] sbd uiii *Vtin.* | constant. *om. Vtin.* 9 festo] festo uc. *Nou.* 11 moriens] condito moriens M^a, ***** moriens R^a 12 libertatis M^a 13 si] *Q cum ΒΣ* (*κ.π.*), *om. CRM* 14 extrane R^a | ipse ... 15 condicione et *om.* M^a | suo R^a 15 condicione et] condicionem R^a 16 et *om.* R^a | imponet *RM*, ἐπιτίθησιν *ΒΣ* (*κ.π.*) 18 uenerint M^a | an et] an R^a? 19 adire] aire R^a, adire uel adhibere *C*, καταδέξασθαι (= adire) *ΒΣ* (*κ.π.*) | res] es M^a | credit.] *R cum ΒΣ* (*κ.π.*), et cred. *CM* 21 sententiam R^a | admonente] CM^a, admodum RM^b, admonentis *ΒΣ* (*κ.π.*): ἡ Οὐλπιανοῦ γνώμη ὑπομιμνήσκοντος ἤρεσε 22 constitutione R^a 23 emptoribus R^a 24 et licere] dicere R^a? | seruo] uel s. *M* 25 uenditionem ... uenditionem] uenditione M^a | tempus tamen *R*, tamen *om.* Q^b *cum ΒΣ* (*κ.π.*) 27 satisfiat *R*, ποιήσῃ *ΒΣ* (*κ.π.*) | pollicentur R^a 28 parte *R* 29 in *om. M* 30 eum] R^bM *cum ΒΣ* (*κ.π.*) κἀκεῖνον, cum *C*, eius R^a? 32 sin uero *C* | censuerunt *CR* | respuendum M^a 33 in hunc casum ext.] ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἐκτατέα *ΒΣ* (*κ.π.*) | extenda M^a 35 nolunt M^a | seruitute *M*, εἰς τὴν δουλείαν διαμεῖναι *ΒΣ* (*κ.π.*) 36 indeuotiem R^a

**seruitute, uolentibus quidem omnibus seruis licere in libertatem peruenire, nolentibus
autem quibusdam uel recusantibus spontaneam seruitutem imminere oportet et, quem
3 patronum habere noluerint, dominum suum, forsitan et acerbum, sentiant. Sin uero non
omnes libertates adimplere pollicitus fuerit, sed certum numerum seruorum ex his, qui ad
libertatem uenire iussi sunt, melius est, si quidem res hereditariae sufficiunt ad implendos
creditores, etiam omnibus seruis dare libertatem, etsi hoc non pollicitus est. si autem
deest in exsoluendis creditoribus, humanius est, ut saltim pauci ueniant ad libertatem.
4 Sed hoc quidem antiquis dubitationibus remedium inuenimus. bellissimam autem reple-
tionem praefatae constitutioni donantes sancimus: si non unus ueniat hereditatis petitor,
sed plures, si quidem uno momento uterque uel ampliores, omnibus detur licentia com-
muniter hereditatem adire, prius satisdatione ab omnibus danda, ut creditoribus et liber-
4a tatibus satisfaciant. Sin autem per interualla temporum hoc fiat, qui primus ueniat
habeat praerogatiuam, si etiam satisdationem praestare potest: illo enim cessante hoc
facere alii gradatim secundum tempora petitionis succedant. et hoc intra annale tempus
5 obseruetur. Sin autem uno pollicente quosdam liberos facere, non autem totos, alius
emerserit satisdationem paratus idoneam praestare, quod omnibus creditoribus et omnibus
libertatibus satisfaciat, aequissimum est eum admitti, ut omnes libertates indistincte cele-
brentur. quod priuilegium damus non solum seruo, qui libertate donatus est, sed etiam
ei, cui nulla libertas relicta est, ut aliquid uenustum eueniat, ut per eum, cui libertas
6 relicta non est, aliis libertas imponatur. Sed si quidem, antequam prior hereditarias res
et libertatem accipiat, hoc eueniat, secundo petitori uel tertio uel deinceps ampliores liber-
7 tates pollicentibus fieri locum censemus. Sin autem iam rebus seruo, qui primus petiit
hereditatem, datis et libertatibus ab eo quibusdam seruis hereditariis impositis quidam alius
seruus hereditarius uel liber extraneus hoc facere maluerit, licebit quidem ei hoc impetrare
et sub maioribus pollicitationibus et satisdationibus hereditatem accipere: sed prior in
libertate petitor maneat, licet res ab eo abstrahantur. his omnibus intra annum secundum
quod dictum est celebrandis, ex quo prior petitor iudicem adierit.** a. 531

III

℞ DE LEGE FVFIA CANINIA TOLLENDA ℞

1 **IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Seruorum libertates in testamento relictas tam directas quam fideicommissarias ad exemplum inter uiuos libertatum indistincte ualere censemus, lege Fufia Caninia de cetero cessante nec impediente testantium pro suis seruis clementes dispositiones effectui mancipari. D. K. IVN. *CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO* PP. A. *II* CONS.** a. 529

IIII

℞ DE FIDEICOMMISSARIIS LIBERTATIBVS ℞

1 **IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. Cum proponas hereditatem eius aditam non esse, a quo tibi fideicommissariam libertatem relictam dicis, et ab intestato alium quam qui**

P (3. 4) *L* (*ut P*) *CRM*

---

3 noluerunt (uol. M^a?) *M* | et] ex R^a | si *R* 5 si quidem est *C* | suffitiant M^a 6 creditorem M^a | si] sin *M* 7 dest M^a | paucis R^a 8 bell. autem repl.] ἀναπλήρωσιν δὲ ἀσφαλῆ *ΒΣ* (κ.π.) 10 uterque] ἑκάτερος ἔλθῃ *ΒΣ* (κ.π.) | licentiam R^a 12 satisfaciat *R* | autem] uero *C* 13 illo enim] illo autem *dett. cum ΒΣ* (κ.π.) ἐκείνου δέ 14 succedat M^a 16 idonea M^a 17 satisfacit *C* 18 libertatem R^a | datus M^a 20 prius *R* 21 ueniat *R* 22 iam] etiam *R*, ἤδη *ΒΣ* (κ.π.) | petiuit *R*M^a 23 hereditatis M^a 24 face M^a 26 libertatem *CM*, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ *ΒΣ* (κ.π.) 27 quod *om.* M^a 29 fusia *L* | canainia P^a, canina M^a, can. *R* | soluenda *C* 31 indisticte P^a 32 caninaa C^a, canina *R* | testantium] cessantium R^a 33 affectui *R* | *s. a. PL Miraeus* | constant. ... cons.] pp. a. conss. *PL*, aa. conss. *Miraeus* 35 fideicommissaria *P* 36 aa.] a. *R*, aa. primo *edd.* | proponamus *C* 37 fideicommissarium M^a | ab] am ab L^a | intesto *P* | qui] squi R^a

scriptus erat hereditatem possedisse, si non a legitimo quoque herede fideicommissaria
1 libertas repetita est, nullo iure praestari eam ab eo qui rogatus non est desideras. Plane si pecunia accepta heredem institutum omisisse hereditatem docueris, libertatem tibi praestare cogetur. PP. XIII K. MART. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

2 IMP. ANTONINVS A. VALERIO. Quamuis codicilli, quibus auunculo defunctae [B 48, 13, 1] legatus esse uidearis, falsi pronuntiati sunt, tamen si ante motam criminis quaestionem iustam libertatem es a legatario consecutus, posterior euentus non infirmat ita datam libertatem. plane secundum diui Hadriani constitutionem datur heredi uiginti aureorum repetitio. D. XVIII K. AVG. EODEM ANTONINO A. . . . . CONSS.[1]

3 IMP. ALEXANDER A. LVCIO. Cum libertatem mulieribus sub condicione [B 48, 13, 2] datam proponas, quid dubium est eos, qui ex his ante impletam eam eduntur, seruos nasci et pertinere ad heredes iure dominii? his enim demum succursum est, qui post moram praestandae libertatis progeniti sunt, ut liberi et ingenui nati uiderentur. a. 222?

4 IDEM A. ARRIANO. Si uoluntate domini in libertate morata est, cui fidei- [B 48, 13, 3] commissaria libertas debita fuerit, secundum senatus consultum et constitutiones ad id pertinentes ciuis Romana facta ingenuos peperit. sed si numquam ab ea libertas petita est, sibimet imputare debet, cum interea ex ea progeniti serui sint. a. 222?

5 [2]IDEM A. DIONYSIO. Minor annis lege definitis nec per fideicommissum [Ῥοπαί 35, 4] libertatem supremis suis relinquere potest nisi his, quorum causam probare potest. a. 222?

6 IDEM A. MAXIMO. Deberi etiam alienae ancillae fideicommissariam liber- [B 48, 13, 4] tatem placuit: nec deficit hoc debitum, si interim domina, si modo nihil ex iudicio eius, qui quaeue reliquit libertatem, percepit, noluit uendere, quia possit tempore procedente, ubicumque occasio redimendae ancillae fuerit, praestari libertas.

7 IDEM A. NICOMEDI. Hi, quibus per fideicommissum libertas supremis iudi- [B 48, 13, 5] ciis relinquitur, eorum liberti efficiuntur, a quibus manumittuntur. PP. K. APRIL. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

8 IDEM A. EVTYCHETI. Cum proponas fideicommissariam libertatem ita tibi [B 48, 13, 6] datam, si uxori testatoris placuisset, licet non adeunte hereditatem ad filium solida hereditas pertinere coepit, non refragante tamen uxore testatoris potes petere libertatem. PP. XV K. SEPT. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

V (*incipit u.* 24) *Vtinensis* (4, 8) *P* (4, 1. 2. 15. 3. 7) *L* (4, 1...3. 7) *CRM*

---

[1] Antonino A. IIII et Balbino conss. (= *a.* 213: *u. i.*)? [2] *iungenda uidetur* 2, 3, 8, *inscripta* Aurelio Dionysio *et cum subscriptione* pp. prid. id. Sept. Alexandro A. cons. (= *a.* 222)

---

3 omisse $P^aR^aM^a$ | tibi *om. C* 4 *s. a. PL Miraeus* | rusino *L* 5 impp. *L* | antonius *M* 6 motam] ortam *PR*, κινηθείσης *ΒΣ* (*κ.π.*) 7 iustas R^a | a legat. consecutus es *C*, a legatario *om.* P^a: παρὰ τοῦ ληγαταρίου ἐκτήσω *ΒΣ* (*κ.π.*) 8 constitutione M^a | uiginta M^a | petitio *L* 9 *s. a. Vercellensis* 127, *ubi est* d. xu iii h̄ (= haec) aug. eodem ant. a. et cs.: *possis etiam de annis* 205 *uel* 208 *cogitare* 10 a. *om. M* 11 eam impletam eam L^a | eduntur] adimitur R^a | seuos P^a 12 demum *om.* M^a *cum ΒΣ* (*κ.π.*) | qui *om.* P^a | 13 progeniti sunt] progenitis *L* | natiui darentur R^a, nati *om. C, ante* et ingenui *collocat ΒΣ* (*κ.π.*) | *in Vercellensi* 127 *subscribitur* pp. iii k. mai. lamp. et horest. uu. cc. ss., *quod ducit ad annum* 531 (*prid. k. Mai.*), *ut fortasse post c.* 17 *Graeca constitutio exciderit: cum autem* pp. *fere non legatur in Iustinianis constitutionibus, nescio an consules soli ex c.* 15 *h. t., quae praecedit in Vercell.* (*ut in P*), *huc aberrauerint, dies autem re uera pertineat ad c.* 3, *ut suppleatur propter c.* 5 alexandro a. cons., *cf. ad u.* 14 14 a.] a. alex. (*ex subscriptione c.* 3?) *C* | adriano *R* | libertatem *CM*, ἐν ἐλευθερίᾳ *ΒΣ* (*κ.π.*) 15 deb. fuerit *om.* M^a | constitutionis M^a 16 cuius R^aM^a 17 inputari M^a | ex ea prog.] γεννηθέντες παρ' αὐτῆς *ΒΣ* (*κ.π.*) 19 suppremia *C* | nisi] si *C* | causa probare (—ri M^b) *RM* 20 max. *R* 21 defecit *C*, ἀτονεῖ *ΒΣ* (*κ.π.*) 22 quaeue] uel quae *M* | praecedente *C* 24 a.] a. et c. *S* | nicomeni *R*, nicommodo *M*, nic. *V* | his] *e R^a | *ad* fideicommissum ... iudiciis *adscriptum uidetur* diuo *in V* 25 manumittitur R^a | *s. a. VPL Miraeus* 26 dextero *P*, dex. *L* 27 idem] imp. alexandro *Vtin.* | a.] a. ** (*uel* ***) *V*, a. et c. *S* | seuticeti *Vtin.*, euticeti *M* | praeponas *Vtin.* | fideicommissam M^a | libert.] data lib. *Vtin.* | ita] it M^a 28 uxoris *Vtin.* | adeunt *Vtin.*: adeunte ea *uidetur legisse ΒΣ* (*κ.π.*): καταδεχομένης αὐτῆς 29 refrangat. et tamen *Vtin.* | testatori *Vtin.* | potest *Vtin. R* 30 *s. a. V Vtin.* | xv] *sic potius quam* xui *uel* xiii *V*, xiu *Vtin.* | fusco ... conss. *om. Vtin.*

9 (10) IDEM A. MERCVRIALI. Fideicommissaria quidem libertas ita tibi relicta, cum [B 48, 13, 7]
testatoris filius ad annum uigensimum quintum peruenisset, non intercidit, licet heredem
intra praestitutam aetatem decessisse proponas: tempore quippe, quo, si uiueret, praefinitam
aetatem impleturus foret, spem libertatis non intercidere uetus placitum est. PP. K. APRIL.
POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

10 (9) [1]IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. DAPHNO. Etsi non adscripta liber- [B 48, 13, 8]
tate testator seruum suum tutorem filiis suis dederit, receptum est et libertatis et pupillo-
1 rum fauore, ut per fideicommissum manumisisse eum uideatur. Et si non suum proprium,
sed alienum seruum condicionem eius sciens tutorem adscripserit, aeque fideicommissariam
libertatem datam, nisi aliud euidenter defunctum sensisse appareat, prudentibus placuit.
PP. III K. MART. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

11 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FLAVIANO. Si seruus [B 48, 13, 9]
fuisti ac tibi per fideicommissum libertas relicta fuerit, peruides sine manumissione te ad
1 libertatem peruenire non potuisse. Quapropter si uerbis precariis constitutus seruus liber-
tatem accepisti, adiri praeses prouinciae oportet, ut causa cognita, si tibi deberi libertatem
perspexerit, ad manumittendum eum qui debet urgueat uel, si latitet, contra latitantem
interposito decreto tibi prospiciat. SINE DIE ET CONSS.

12 IDEM AA. ET CC. IRENAEO. Ex uerbo 'commendo' testamento uel codi- [B 48, 13, 10]
cillis non uideri fideicommissariam libertatem relictam auctoritate iuris declaratur. S. XVII
K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. PYTHAGORIDAE. Si te, donatam ante matrimonium uxori [B 48, 13, 11]
suae, post ei legato relicto manumitti testamento seu codicillis uerbis precariis a succes-
soribus uoluit, tam hos ad redemptionem et manumissionem quam eam, quae in capiendis
relictis defuncti consensit iudicio, teneri tibique fideicommissariam debere libertatem non
ambigitur. S. VII ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

14 [2]IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Cum inter ueteres dubitabatur, si [B 48, 13, 12]
fideicommissariam libertatem possibile esset relinqui seruo, qui adhuc in uentre portaretur
et homo fieri speraretur, nos uetus iurgium decidentes libertatis fauore censemus et fidei-
commissariam nec non directam libertatem suam firmitatem habere siue in masculo siue
in femina, quae adhuc in uentre uehatur materno, ut cum libertate solem respiciat, etsi
1 mater sua adhuc in seruitute constans eum uel eam ediderit. Sin autem plures creati uel
creatae sint, siue unius fecit mentionem siue pluraliter nuncupauit, nihilo minus omnes ad

V Vtinensis (4, 12) *P* (4, 15. 3. 7. 11. 14) *L* (4, 11. 14) *CRM*

---

[1] *iunge* 5, 28, 5 [2] *iunge* 6, 57, 6 *et c.* 15 *h. t.*

1 a.] a. et c. *S* | merculiali *RM* 2 uigensimum] *V*, uicesimum *CRM* | intercedit $R^a M^a$ | libet V^a 3 praestitam CM^a, ὁρισθείσης *BΣ* (κ.π.) | descessisse *C* | tempora CM^a | praef. aet. *om.* R^a 4 intercedere $R^a M^a$ | uetitus R^a | *s. a. V* 6 ualerius et galianus *M* | dafno *V*, daphonio *S*, daphon *C*, dafino *RM* 7 filiis suis tut. *R contra BΣ* (κ.π.) 8 per *om.* V^a | eum manumisisse *R contra BΣ* (κ.π.) 10 aliud] aliquid M^a | apparet *R* 11 *s. a. V* 12 et cc.] *PLR*, et c. *S*, *om. CM*, *inc. V* 13 relictas P^a | prouides *PLR*, praeuidis *C*, praeuides M^b | sine manum.] ἄνευ φάκτου *BΣ* (κ.π.) 15 adire *LR* | praesidem $P^b RM$, praeside *L* | deberi] de R^a 16 prospexerit *PLR* | ad manutendum L^a, animaduertendum R^a | qui debet (deberet PL^a) urgueat (urgat *uel* uriat R^a)] debet urquigueat V^a (*emend. m. secunda*) | si *om.* M^a | latet et P^a, latet $P^b L$, latitat et *R*, la*itet M^a: εἰ δὲ λανθάνει κατά *BΣ* (κ.π.) 17 interdposito R^a | *s. a. VPL* | cons. *P* 18 idem] imp. dioclicianus et maximianus *Vtin.* | herineo *S*, hirineo *C* | commendo] c. uel dat *C* | testamento *om.* M^a 19 auctoritatem eius declarat *Vtin.* | *s. a. V Vtin.* | s. XVII] sbd. xuiii *Vtin.* 20 sirmi cc. conss.] sirmia *Vtin.* 21 picagorice R^b, hireneo R^b, titagoride *M* | donata *V*, δωρηθεῖσαν *BΣ* (κ.π.) | uxoris M^a 23 quae *om.* R^a 24 debere] *C cum BΣ* (κ.π.) χρεωστεῖν, deberi VRM^b, deber* M^a: debere *intellege ita, ut non recuset redemptionem* 25 *s. a. V* 26 iuliano] ioh. *S* 27 esse R^a | adhoc *C*, *om. BΣ* (κ.π.) | portabatur *R*, peraretur *V*, βαστάζεται *BΣ* (κ.π.) 29 nec *om.* R^a | firmam *L* | masculo siue in femine P^a, masculum siue in feminam *C contra BΣ* (κ.π.) 30 uehatur] *V?* (uehitur *uel* portatur *in V legit Bluhme, mihi uox desinere uisa est in* atur, *initium non apparuit*), uehitur *CM*, habeatur *PR*, habetur *L*, βαστάζεται *BΣ* (κ.π.) 31 constan**(ti?)s *V*, constas P^a, ὑπάρχουσα *BΣ* (κ.π.)

libertatem ad prima ueniant cunabula, cum in ambiguis sensibus melius est, et maxime in libertate, fauore eius humaniorem amplecti sententiam. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

15 [1]IDEM A. IVLIANO PP. Ancillam seu seruum, cum fideicommissaria libertas [B 48, 13, 13 eis relicta sit, sancimus, si mora a debitore libertatis facta fuerit, sententia praesidis eripi ad libertatem et nullo facto aut uoluntate ab herede expectanda, sed[2] talem habere eos libertatem, quasi ab ipso testatore directis uerbis fuerint libertatem consecuti, cum satis impium atque absurdum est heredes testatoris differre uoluntates, maxime cum ad libertatem respiciant. D. K. OCT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

16 [3]IDEM A. IVLIANO PP. Si quis in suo testamento rogauerit suum heredem [B 48, 13, 14
ex liberis ancillae suae quam nominaverit unum quem elegerit ad libertatem perducere et,
cum ancilla unum uel plures enixa est, heres neque dum superest in libertatem aliquem
adduxerit uel, cum deliberat, quis ad libertatem producendus est, ab hac luce fuerit sub-
tractus: dubitabatur ab antiquis, utrumne omnes an quidam aut nemo ex his ad libertatem
perueniant. sed ueteris quidem iuris altercatio multa sibi super huiusmodi casibus reso-
1 nauit. Nos autem heredis malignitatem coercentes, si non uoluntatem testatoris adimple-
uerit et mox, cum potuerit, non elegerit unum ex liberis ancillae et eum libertate donauerit,
sancimus compelli non solum eum, sed etiam heredes uel successores eius omnes ancillae
2 liberos in libertatem producere. Neque enim hoc contrarium est sententiae testatoris:
cum enim omnimodo quendam ex his liberum esse disposuit et non ad certum corpus, sed
ad omnes respexit, si non paretur eius uoluntati, sine dubio ex sententia testatoris omnes
3 ad libertatem perueniunt. Similemque esse definitionem censemus, et si non ab herede,
4 sed a legatario uel fideicommissario testator rogauerit libertatem imponi. Sic etenim iusto
timore heredes uel legatarii uel fideicommissarii perterriti et uoluntatem testatoris adimplere
procurent et sibi non ex omnium libertate quandam adferri patiantur iacturam. quod si
reclamauerint, sibi tale dispendium imputent, non ex nostra lege, sed ex sua lugentes
instantia. D. XV K. DEC. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

17 [4]IDEM A. IVLIANO PP. Cum quidam seruum suum ita legauit, ut legata- [B 48, 13, 15 rius libertatem ei imponat, et heres ad huiusmodi legatum improbe uersatus seruum dare legatario dedignatus est, ut etiam lite pulsetur, et iudex non in ipsum seruum, sed in aestimationem litis condemnationem proferat: ueteris iuris interpretes dubitabant, ne quid obstaculum libertati ex hac causa procedat et, si placuerit eandem deberi libertatem, a quo

VP (4, 15. 3. 7. 11. 14. 16) *L* (4, 14...16) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 57, 6 *et c.* 14 *h. t.* [2] sed *confirmat* $B\Sigma$ (κ.π.), *melius tamen abesset* (*Mommsen*)
[3] *iunge c.* 17 *h. t. et* 7, 7, 2 [4] *iunge c.* 16 *h. t. et* 7, 7, 2

---

1 ad prima u. cunabula] *VC cum* $B\Sigma$ (κ.π.) ἔλθωσι πρὸς τὰ πρῶτα σπάργανα, a primis u. cunabulis *PLRM* 2 libertatis *PL*$R^a M^b$: ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ $B\Sigma$ (κ.π.) | sentiam *V* | *s. a. VPL Vercell.* 127 *Miraeus* | constant.] cap. *Verc., om. PL Mir.* 3 uu. cc. conss.] uu. conss. *PL*, cc. *Verc.* 4 idem] impr. iustinianus *SPL* | a.] aa. *VS* | iuliano] ioh. *S* | pp. *om. V* | cum] si *V*, ὅτε $B\Sigma$ (κ.π.) | fideicommissam *V*, fideicommissa CM^a, fideicomfideicommissaria R^a, φιδεϊκομισσαρία $B\Sigma$ (κ.π.) 5 libertatis a debitore *PLR*, libertatis *om.* $B\Sigma$ (κ.π.) | sententiam *V* | eripi ad] $V^b L^v M$, erroripi ad V^a, eripiat *C*, eripiatur (—antur $P^b L^l$) in $PL^l R$ 6 libertate *R* | tatem et nullo f. aut uolun *bis V* | uoluntate] libertate *PL*, βουλήσεως $B\Sigma$ (κ.π.) | ab] ad M^a 7 libertate cons. *L* 8 uoluntatem differre *PLR*, differre uoluntatem *C*, ὑπερθέσθαι βουλήσεις $B\Sigma$ (κ.π.) | cum] ὅτε καὶ $B\Sigma$ (κ.π.) 9 respiciat *PR*, respicit *L* | *s. a. V Vercell.* 127 *Cuiacius obseru.* 18, 20 | oct.] iun. *Verc.* | conss.] et ss. *Verc.* 10 idem] impr. iustinianus *S* | a.] aa. *V* 12 ancillam *V* 14 an] aut *C*, ⁎⁎ M^a | quidam (quidem V^a) aut nemo] τινες ἢ εἷς $B\Sigma$ (κ.π.), *scilicet male intellecto uoc.* quidam 15 ueteres P^a | mulcta R^a | resonabat *M* 16 heredes malignitate *C* | coherentes R^a 17 unum] eum unum L^a 18 sencimus P^a | eum] eos PL^l 20 enim] enim in *C* 21 paretur] *V*, pareatur *PLCRM*, πείθονται $B\Sigma$ (κ.π.) 23 legatorio $P^a M^a$? | enim *C* 24 fideicommissariis V^a | perterriti] p. sint R^a | implere *PLR* 25 iacturam] ⁎⁎iucturam R^a 26 clamauerint P^a | talem *V* 27 instantiam M^a | *s. a. VPL Miraeus* | uu. cc. *om. Mir.* 28 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *V* | seruum suum quidam *R contra* $B\Sigma$ (κ.π.) | ut leg. lib. ei] ut ⁎⁎ legatarus lib. M^a 29 ad] ad hoc R^a 30 non in] non $V^a CR$, μὴ εἰς $B\Sigma$ (κ.π.) | extimatione *R* 31 ueteris] et eris *C*

danda est utrumne ab herede an a legatario, et si heres imponat libertatem, an legatarius, quod ex pecuniaria condemnatione accepit, firmiter detinet siue totum siue ex parte siue
1 etiam nihil. Talem itaque altercationem resecantes miramur, quare iudex, qui praepositus est in praedicta causa, non omnimodo condemnationem in seruum, sed in aestimationem
2 eius fecerat, cum ipsius uitium etiam huiusmodi altercationi praebuit occasionem. Vnde si talis quaestio emerserit, nullum quidem iudicem ita esse stultum putamus, ut huiusmodi proferat condemnationem, sed si legatarius immineat, quatenus ei seruus restituatur, et post litem contestatam duorum mensum spatium effluxerit, censemus ilico ad libertatem eripi seruum, et illum quidem liberum esse, heredem autem pro sua indeuotione omnes expensas, quas legatarius in litem fecit, in quadruplum ei condemnari, iure patronatus integro legatario seruando. D. CONSTANTINOPOLI XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

V

℞ DE DEDITICIA LIBERTATE TOLLENDA ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Dediticia condicio nullo modo in posterum nostram rem publicam molestare concedatur, sed sit penitus deleta, quia nec in usu esse reperimus, sed uanum nomen huiusmodi libertatis circumducitur. nos enim, qui ueritatem colimus, ea tantummodo uolumus in nostris esse legibus, quae re ipsa obtinent. D. . . . . LAMPADIO ET ORESTE CONSS. a. 530

VI

℞ DE LATINA LIBERTATE TOLLENDA ET PER CERTOS MODOS IN CIVITATEM ROMANAM TRANSFVSA ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum dediticii liberti iam sublati sunt, [B 48, 14, 1] quapropter imperfecta Latinorum libertas incertis uestigiis tituba*ns* et quasi per saturam inducta adhuc remanet et non inutilis quidem pars eius deminuitur, quod autem ex ipsa
1 rationabile est, hoc in ius perfectum deducitur? Cum enim Latini liberti ad similitudinem antiquae Latinitatis, quae in coloniis missa est, uidentur esse introducti, ex qua nihil aliud rei publicae nisi bellum accessit ciuile, satis absurdum est ipsa origine rei sublata imaginem
1a eius derelinqui. Cum igitur multis modis et paene innumerabilibus Latinorum introducta est condicio et leges diuersae et senatus consulta introducta sunt et ex his difficultates maximae emergebant tam ex lege Iunia quam ex Largiano senatus consulto nec non ex edicto diui Traiani, quorum plenae quidem fuerant nostrae leges, non autem in rebus fuerat eorum experimentum: studiosissimum nobis uisum est haec quidem omnia et Latinam libertatem resecare, certos autem modos eligere, ex quibus antea quidem Latina competebat libertas, in praesenti autem Romana defertur condicio, ut his praesenti lege

V (*desinit in u.* 8 effluxerit cense) *A*[ul] (6 ℞ 1 *inscriptio*) *P* (6) *L* (6) *CRM*

---

1 si *om.* *M*[a] 3 mira*(t?)ur *V*[a] | propositus *V*, προτέτακται *BΣ* (κ.π.) 4 in seru. sed in aest. *om.* *C* | extimatione *M* 7 condampnationem *M* 8 mensium *RM* 9 deuotione *M*[a] 10 lite *CM*, εἰς τὴν δίκην *BΣ* (κ.π.) 11 *s. a. Merillius: in M extat* dat. 13 de dediticia] de deticia *SC*, de dititia *R*, de deditia *M*[a] 14 imp.] imp. a. *R* | deditia *R*[a], debita *M*[a] 15 sit] si *R*[a]*M*[a] | delata *M*[a] | repperimur *C* 16 sed *om.* *R*[a] 17 rem ipsam *R*[a] | *s. a. Contius* 1559 20 de] da *M* | et] e *L* | per] pro *A*[u] 21 modus *P*[a] | ciuitate romana *SRM* | transfusam *SC* 22 imp. iust.] idem *PLM*[a] | dediticiis *P*[a], dediticia *M*[a] 23 titubans] *Mommsen cum BΣ* (κ.π.) σκάζουσα, titubat *CM*, titubata *PLR* 24 quod] quos *R*[a] 25 rationabile est] rationabiliter *R*[a] | deducatur *PL* | ad sim. liberti *C contra BΣ* (κ.π.) 26 latin. quae *om.* *P*[a] | εἰς τὰς colonias *BΣ* (κ.π.) 27 plubice *P* | orrigane *R*[a] 28 relinqui *R*[a] | innumerabili *R*[a] 29 difficultas *M*[a] 30 ex ed.] et ed. *P*[a] 31 fuerant quidem *R contra BΣ* (κ.π.) 32 expermentum *L* | studio studiosissim\~ *P*[a] | et] ad *P*[a] 34 romanam *M*[a] ; differtur *P*[t]*L*[t]

enumeratis et ciues Romanos nascentibus[1] ceteri omnes modi, per quos Latinorum nomen
inducebatur, penitus conquiescant et non Latinos pariant, sed ut pro nullis habeantur.
1*b* Quis enim patiatur talem esse libertatem, ex qua in ipso tempore mortis in eandem per-
sonam simul et libertas et seruitium concurrunt et, qui quasi liber moratus *est*, eripitur
1*c* (1) non tantum in mortem, sed etiam in seruitutem? Sancimus itaque, si quis per epistulam
seruum suum in libertatem producere maluerit, licere ei hoc facere quinque testibus adhi-
bitis, qui post eius litteras siue in subscriptione positas siue per totum textum effusas
suas litteras supponentes fidem perpetuam possint chartulae praebere. et si hoc fecerit,
siue per se scribendo siue per tabularium, libertas seruo competat quasi ex imitatione
codicilli delata, ita tamen, ut et ipso patrono uiuente et libertatem et ciuitatem habeat
2 Romanam. Sed et si quis inter amicos libertatem dare suo seruo maluerit, licebit ei quin-
que similiter testibus adhibitis suam explanare uoluntatem et quod liberum eum esse uoluit
dicere: et hoc siue inter acta fuerit testificatus siue testium uoces attestationem sunt
amplexae et litteras tam publicarum personarum quam testium habeant, simili modo serui
ad ciuitatem producantur Romanam quasi ex' codicillis similiter libertatem adipiscentes.
3 Sed scimus etiam hoc esse in antiqua Latinitate ex edicto diui Claudii introductum, quod,
si quis seruum suum aegritudine periclitantem sua domo publice eiecerit neque ipse eum
procurans neque alii eum commendans, cum erat ei libera facultas, si non ipse ad eius
curam sufficeret, in xenonem eum mittere uel quo poterat modo eum adiuuare, huiusmodi
seruus in libertate Latina antea morabatur et, quem ille moriendum dereliquit, eius bona
3*a* iterum, cum moreretur, accipiebat. Talis itaque seruus libertate necessaria[2] a domino et
nolente re ipsa donatus fiat ilico ciuis Romanus nec aditus in iura patronatus quondam
domino reseruetur. quem enim a sua domo suaque familia publice reppulit neque ipse
eum procurans neque alii commendans neque in uenerabilem xenonem eum mittens neque
consueta ei praebens salaria, maneat ab eo eiusque substantia undique segregatus tam in
omni tempore uitae liberti quam cum moriatur nec non postquam iam fuerit in fata sua
4 concessus. Similique modo si quis ancillam suam sub hac condicione alienauerit, ne
prostituatur, nouus autem dominus impia mercatione eam prostituendam esse temptauerit,
uel si pristinus dominus manus iniectionem in tali alienatione sibi seruauerit et, cum ad
eum fuerit reuersa, ipse ancillam prostituerit, ilico in libertatem Romanam eripiatur et, qui
eam prostituerit, ab omni patronatus iure repellatur. qui enim ita degener et impius con-

A^{ul} (§ 3. 3*a*) *PLCRM*

---

[1] *requiritur* parientibus [2] necessario (*Mommsen cum BΣ* κ.π. ἐξ ἀνάγκης)?

---

1 numeratis *PL* | ciues (**** M^a) romanos] M^a *cum BΣ* (κ.π.): καὶ πολίτας Ῥωμαίους τικτόντων, ciuibus (in c. R^b) romanis CR^bM^b, ciue** (*uel* ciue*) omanis R^a | ceteris R^a 2 ut pro] CR^aM^a, pro PLR^bM^b: ὡσανεὶ ἀντί *BΣ* (κ.π.) | nullus P^a 3 in ipso] ipso *R* | eadem persona *PL*, eadem personam CRM^a, εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον *BΣ* (κ.π.) 4 seruitus R^b, siuitium R^a? | concurrant *RM*, concurrerant *PL* | qui quasi lib. mor. est] *dett.*, quasi mor. P^tL^t, est *om.* P^vL^vCRM: ὅστις ὡς ἐλεύθερος διέτριψεν *BΣ* (κ.π.) 6 libertate *M* | deducere *R* | liceret *PLC*, ἐξεῖναι *BΣ* (κ.π.) | testibus *om.* R^a 8 subponentis M^a | perpetuam] per uerba P^tL^t, διηνεκῆ *BΣ* (κ.π.) | praestare *PL* | fec. siue] fec. suum P^a 9 scribendum suum per P^a | ex *om.* *R* 10 habeant rom. *PL*, rom. habeat *R*, σχῇ τὴν Ῥωμ. *BΣ* (κ.π.) 11 sed *om.* M^a | seruo suo *R contra BΣ* (κ.π.) 12 explanere *R* 13 attestationes *R*, attestationem *uel* attestationes C^a, attestatione C^b | sunt *om.* *R* 14 publicanum P^a | habebant CM^a 15 rom. produc. *R contra BΣ* (κ.π.) | similiter libert. similiter *L* 16 inductum *PL* 17 quis] q̄ A^l | egritudinem L^aM^a | periclitataem M^a | domum A^l | plublice P^a 19 sufficerit *PL* | exenonem CM^a? | eum] ē eum M^a | modo *om.* L^aM^a 20 seruum M^a | libertatem latinam (—na *R*) CRM^a, ἐν τῇ Λατίνῃ ἐλευθερίᾳ *BΣ* (κ.π.) | moriendo RM^b | derel.] antea derel. *PL contra BΣ* (κ.π.) | eius] ē A^u | bana *L* 21 necess. libert. *A contra BΣ* (κ.π.) 22 re] se *A* | quondam] quam quondam R^a 23 a] ad R^a | plublice P^a | repulerit *L* | neque ipse eum] is neque ipse cum *C* 24 exenonem *C* 25 consuetam ei pr. salariam (solaria A^l) *A*, consuet* ei pr. salaria R^a | maneat (maneant R^a)] is m. *A contra BΣ* (κ.π.) | substantiam R^a | undique *om.* A^u *ante emend.* | serogatus R^a | tam *om.* M^a 26 uitae] utae M^a | non *om.* R^a 27 concessus] conlapus *A* 28 praestituendam R^a 30 ipse ancillam] ancilla *R* 31 ita] ita tamen demum R^a, ita demum *M*: οὕτως ἀγεννής *BΣ* (κ.π.) | degner et *L*, degeneret et M^a

**stitutus est, ut talem exerceret mercationem, quomodo dignus est uel ancillam uel libertam
5 eam habere? Sed et qui domini funus pileati antecedunt uel in ipso lectulo stantes cadauer
uentilare uidentur, si hoc ex uoluntate fiat uel testatoris uel heredis, fiant ilico ciues
Romani. et ne quis uana liberalitate iactare se concedatur, ut populus quidem eum quasi
humanum respiciat multos pileatos in funus procedentes adspiciens, omnibus autem deceptis
maneant illi in pristina seruitute publico testimonio defraudati: fiant itaque et hi ciues
6 Romani, iure tamen patronatus patronis integro seruando. Illo procul dubio obseruando, ut,
si quis siue in testamento siue uindicta quendam manumiserit, licet hoc dixerit uel scripserit,
quod uoluerit esse Latinum, superuacua adiectio Latinitatis aboleatur et fiat ciuis Romanus,
ne modi, qui ab antiqua obseruatione in ciuitatem Romanam homines producebant, per
7 priuatorum uoluntates deminui uideantur. Sed et si sub condicione quidam libertatem suo
seruo reliquerit et adhuc pendente condicione extraneus heres libertatem ei imposuerit,
non ut antea Latinus, sed ciuis fiat Romanus. et si quidem condicio defecerit, ipsius
heredis, qui libertatem imposuit, maneat libertus. sin autem fuerit adimpleta, ne eripiatur
forsitan liberis et cognatis ius patronatus, orcinus libertus uideatur et ad eum iura patro-
8 natus perueniant, cui leges concedunt. Illud etiam satis acerbum nobis uisum est, quod
putabat antiquitas, si in liberali iudicio superatus fuerat seruus a domino, deinde serui
pretium ab aliquo ei solutum est, in Latinitate eum remorari. quemadmodum enim ratio-
nabile est et pretio eum perfrui et mortis liberti tempore denuo eum in seruitutem dedu-
cere, cum non sint ambo casus sibi consentanei? et in praesenti igitur casu libertas
Romana ei accedat iure patronatus minime subnixa, quia ipse quodammodo sibi libertus
9 inuenitur. Sed et si quis homini libero suam ancillam in matrimonio collocauerit et
dotem pro ea conscripserit, quod solitum est in liberis personis solis procedere, ancilla
non Latina, sed ciuis efficiatur Romana. si enim hoc, quod frequentissime in ciues Roma-
nas et maxime in nobiles personas fieri solet, id est dotalis instrumenti conscriptio, et in
hac persona adhibita est, necessarium est consentaneum effectum huiusmodi scripturae
10 obseruari. Similique modo si dominus inter acta quendam seruum filium suum nomi-
nauerit, uoci eius quantum ad liberam condicionem credendum est. Si enim ipse tali
adfectione fuerat accensus, ut etiam filium seruum suum nominare non indignetur, et hoc
non secreto neque inter solos amicos, sed etiam actis interuenientibus et quasi in iudicii
figura nominauerit, quomodo potest eum seruum iterum saltem morientem habere? sed
producatur et ipse in ciuitatem Romanam, uera liberalitate et non falso sermone domini
11 sui sustentatus. Ille etiam nouissimus antiquae Latinitatis modus in ciuitatem Romanam
translatus eligendus est, si quis instrumenta, ex quibus seruus ostendebatur, uel dederit
11a seruo uel corruperit. Sed ne furandi occasio seruis forsitan detur et sua malignitate in**

PLCRM

---

1 uel libertam *om.* R^a 2 ipso] pso M^a | stante *PL*, ἱστάμενοι *BΣ* (κ.π.) 3 uidetur P^a | fiant] fiat P^a 4 et *om.* P^tL^t *contra BΣ* (κ.π.) | libertate *PL* 5 romanum M^a | pileatos *om.* M^a | in funus] infimus R^a 6 et *om. PL*, καί *BΣ* (κ.π.) | hii RM^b, ἐνταῦθα *BΣ* (κ.π.) 7 seruando] *PL*, seruato *CRM*, φυλαττομένου *BΣ* (κ.π.) | obseruado *R* 8 uindictam P^aM^a | quondam R^a | hoc] hoc manum M^a 9 ciues R^a 10 omnes *R*, habens M^a | producebat M^a | p** (pro?) priu. uoluntate *R* 11 quidam … 12 condicione *om.* M^a 12 ei] et *C*, *om. PL*, αὐτῷ *BΣ* (κ.π.) 13 ante *PL* | ciuis] eius *C* | ipsius] *CM*, ipsius huius *PLR*, αὐτοῦ τοῦ *BΣ* (κ.π.) 15 et ad] ad M^a 17 pudebat P^tL^t, ἐνόμιζεν *BΣ* (κ.π.) | seruus] seruum R^a 18 remorari] r. eum R^a 19 precium P^a | eum *om. BΣ* (κ.π.) 20 sunt *CM* 21 subnixa] *C*, ei subnixa P^a, ei subnixo P^bLR, subnixe M^a, subnixo M^b: ἐλευθερία … προστιθέσθω τῷ δικαίῳ τῷ πατρωνικῷ μηδαμῶς ἐπερειδομένου (*scr.* ἐπερειδομένη) *BΣ* (κ.π.) 22 inueniatur R^a | quid R^a | omni *R* | in *om.* R^a 23 eam P^a | scripserit *R* | solutum R^a | in liberis *om.* R^a | solis] μόνον *BΣ* (κ.π.) | ancillae R^a, ancillam M^a 24 cuius R^aM^a? | quod *om. R* 25 maxime in *om.* R^a | dotales R^a 27 filium suum] *CRM*, suum f. suum *PL*, ἴδιον υἱόν *BΣ* (κ.π.) | nominauerat *M* 28 libera conditione *L* | crededum *R* 29 fuerat] *CM*, fuerit *PLR*, ἦν *BΣ* (κ.π.) | seruum *bis* R^a | indigetur M^a, dedignetur R^b 30 etiam *om.* Q^a *cum BΣ* (κ.π.) | in *om.* M^a 32 uera liberalitate (—tem R^a)] *CR cum BΣ* (κ.π.) ἀληθεῖ φιλοτιμίᾳ, uera libertate PLM^b, ueram libertatem M^a 33 etiam] *PLCR*, autem *M*, κἀκεῖνος δέ *BΣ* (κ.π.) 34 deligendus M^a | ob*(i?)stendebantur R^a, ostendabatur *M* 35 ruperit M^a | sed *om. C contra BΣ* (κ.π.) | fraudandi *R* | forsitans P^a

libertatem perueniant, talis modus certa et indubitata probatione manifestetur, ut testibus
praesentibus non minus quinque dominus instrumenta uel det famulo suo uel deleat aut
alio modo corrumpat. et ex eo igitur modo ciuitatem Romanam ei competere censemus,
saluo iure patronatus tam in hac specie quam in ceteris, nisi ubi specialiter hoc patronis
12 deneganimus. His tantummodo casibus ex omni iure antiquae Latinitatis electis ceteri
omnes, qui in libris prudentium uel constitutionibus enumerati sunt, penitus conquiescant
nec Latini ab eis procedant, sed maneant, ut dictum est, serui in sua condicione nec tali
12a remedio abuti concedantur. Et ne in posterum aliquod ius Latinae libertatis nostris legibus
incurrat, lex Iunia taceat Largiano senatus consulto cessante, sileat edictum diui Traiani,
quod ea sequebatur, et si qua alia lex uel senatus consultum uel etiam constitutio loquitur
de Latinis, ea inefficax quantum in eam partem remaneat et triplex antea uia libertatis,
quae multiplices introducebat ambages, uno directo tramite discat ambulare. quod si
aliqua lex uel constitutio libertatis faciet mentionem, non autem Latinitatis, ea pro ciuitate
13 Romana loqui intellegatur. Sed si quidem liberti iam mortui sunt, et bona eorum quasi
Latinorum his quorum intererat adgregata sunt, uel adhuc uiuunt, nihil ex hac lege innouetur, sed maneant apud eos iure antiquo firmiter detenta et uindicanda. in futuris autem
libertis praesens constitutio locum sibi uindicet. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST
CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. CONSS. a. 531

VII

℞ DE SERVO COMMVNI MANVMISSO ℞

1 [1] IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. In communes seruos eorumque liber- B 48, 14, 4
tatem et quando cuidam domino pars libertatem imponentis adcrescit nec ne, et maxime
inter milites, qui huiusmodi imponunt libertatem, multa ambiguitas exorta est apud ueteres
1 iuris auctores. Et inuenta est constitutio apud Marcianum in institutionibus diui Seueri,
per quam idem imperator disposuit necessitatem imponi heredi militis comparare partem
1a socii et seruum libertate donare. Sed et alia constitutio Seueri et Antonini principum
reperta *est*, ex qua generaliter necessitas imponebatur socio partem suam socio uendere,
quatenus libertas seruo imponatur, licet nihil lucri ex substantia socii morientis alii socio
accedat, pretio uidelicet arbitrio praetoris constituendo, secundum ea, quae et Vlpianus
libro sexto fideicommissorum et Paulus libro tertio fideicommissorum refert, ubi et hoc

Vtinensis (7, 1) *PLCRM*

[1] *iunge* 7, 15, 2

1 manif.] ei m. *R contra BΣ* (κ.π.) | ut] in *C* 2 praesent. *om.* P^a | quamque R^a? | det famulo] de familia R^a | deleat] *eeat M^a | aut *om.* M^a 3 modo *om. R* 4 sauo L^a | certis *R* 5 deleganimus R^a | anquae latinatatis M^a | ceteris L^aR^a 7 latini] de l. PL^t 8 et] ut *R* | ne] nemo L^a | aliquit PLM^a | libtatis R^a 9 censante *R* | traiani] Ἀδριανοῦ *BΣ* (κ.π.) 10 ea] eaq P^a, ex eam R^a, eam R^bM^b, τούτοις *BΣ* (κ.π.) 11 remaneant P^aR, remanet M^a | uia] ut a *C*, uiam L^a 12 quae ... 13 libertatis *bis* R^a | introducebant CM^a | directa *M* 13 lex] rex R^a *altero loco* | uel *om.* R^a *utr. l.* | faciet] *R cum BΣ* (κ.π.) ποιήσει, facias P^a, faciat P^bLCM 15 uiunt *R*, uiuut M^a 16 maneat M^a 17 liberis P^a | sibi locum *PL*, τόπον ἑαυτῇ *BΣ* (κ.π.) | uendicent M^a | *s. a. PL Miraeus: in Vercell.* 127 *est* d. xu k. iul., *in Paris.* 4534 *Bamberg. I D* 3 *est* d. xx k. iul., *in N ante* 7, 1 *legitur* id. xx kl. iulii: *quae non recte se habere inde colligitur, quod dies XV k. Iul. non est ex obseruatis ab Iustiniano in constitutionibus edendis: fortasse illa corrupta sunt ex inscriptione* 7, 1, *quae fuerit* id. a. iul. pp. 18 oreste *P*, hor. *L* | uu. cc.] iui cc. *P*, iiii cc. *L*, IIII *Mir.* 20 communi seruo P^a, communis serui P^bL, serui communi M^a | manumissio P^aR, manumissione P^bL 21 pp.] preposita *Vtin.* | communi seruo *Vtin.*, seruos communes *R* | eorumqui *Vtin.* | libertates *LM* 22 cuidam] quidem *Vtin.* | inponenti *Vtin.* P^vL^v *ante emend.*, imponendi $P^tL^tR^b$ | accrescat *L* | et *om.* R^a 23 libert. imponunt (—nuit R^a) ambig. multa (mulcta R^a) est exorta *R* 24 in *om. Vtin.* P^aM^a | seri *Vtin.*^{a} 25 disposuerit *R* | multis P^a | partem] *Q*, partes *Vtin. PLCRM:* τὸ ἕτερον μέρος *BΣ* 26 libertatem *Vtin.*, libertati *PL* | et *om. R* | seueri ... 27 est *om.* M^a | seueri] diui seu. *R* | antoni *R*, ante P^a 27 est reperta *R*, est *om. Vtin.* P^aC | socio] *PL*, suo socio *Vtin. CRM* 28 imponebatur L^aR^b | aliis *C*, abi *Vtin.* 29 ea] ae *Vtin.* | quem *Vtin.*^{a} 30 sexto libro *R* | fideic. et] commissario et *Vtin.* | referet *Vtin.*

relatum est, quod Sextus Caecilius iuris antiqui conditor definiuit socium per praetorem
compelli suam partem uendere, quatenus liber seruus efficiatur: quod et Marcellus apud
Iulianum in eius digestis notat[1]: hocque et Marcellum, cum Iulianum notaret, rettulisse
1b (1) palam est. His itaque apud ueteres iuris auctores inuentis decidentes tales altercationes
generaliter sancimus, ut nulla inducatur differentia militis seu priuati in seruis communibus,
sed in omnibus communibus famulis, siue inter uiuos siue in ultima dispositione libertatem
quis legitimam imponere communi seruo uoluerit, hoc faciat, necessitatem habente socio
uendere partem suam, quantam in seruo possidet, siue dimidiam siue tertiam siue quan-
tamcunque, et si plures sint socii, uno ex his libertatem imponere cupiente alios omnes
necessitatem habere partes suas, quas in seruo possident, uendere ipsi, qui libertatem
seruo imponere desiderat, uel heredi eius (licet ipse communis seruus institutus sit), si hoc
moriturus dixerit, ita tamen, ut omnimodo ipse qui partes alias comparauit uel heredes
2 eius libertatem imponant. Sin autem socius uel socii recusauerint pretium accipere,
licentiam ei damus offerre hoc per publicas personas et sigillo impresso in aedem sacram
deponere et sic habere facultatem seruum libertate donare et eum habere plenissimam
libertatem et ciuitate Romana perfrui et nullum timere ex sociis. sibi etenim imputent,
3 si, cum liceret lucrari pretium, hoc accipere differunt. Sed ne circa peculium serui aliqua
fuerit dubitatio, peculium eius in omnes socios pertinere iubemus ex partibus, pro quibus
quisque et dominium serui possidet: licentia concedenda ei, qui libertatem moriens imponit,
etiam eius peculium quod ei attingit liberto concedere. iura autem patronatus procul
4 dubio pro suo ordine ad eum uenire qui libertatem donauit. Sin autem seruus ratiociniis
suppositus sit, ne ratiocinia pereant uel libertas impediatur, praesidem prouinciae uel com-
petentem iudicem tempus statuere, intra quod debet ratiociniis ante factis et debitis, quae
5 ex his apparuerint, redditis ita ad libertatem uenire. Ne autem quantitas seruilis pretii
sit incerta, sed manifesta, sancimus serui pretium siue ancillae, si nulla arte sunt imbuti,
uiginti solidis taxari, his uidelicet, qui usque ad decimum annum suae uenerunt aetatis, in
decem tantummodo solidis ponendis: sin autem aliqua arte praediti sunt exceptis notariis
et medicis, usque ad triginta solidos pretium eorum redigi siue in masculis siue in feminis.
5a Sin autem notarius sit uel medicus siue masculus siue femina, notarius quidem usque ad
5b quinquaginta, medicus autem usque ad sexaginta taxetur. Sin uero eunuchi sint serui
communes maiores decem annis, si quidem sine arte sint, in quinquaginta solidos compu-
tentur, sin autem artifices, usque ad septuaginta: minores etenim decem annis eunuchos

Vtinensis PLCRM

---

[1] quod et ... notat *del.*

---

1 latum M^a, e*atum R^a | cicilius M^a | definiunt P^a | socium *om. Vtin.* 2 seruum R^a, *om.* *C* 3 in *om.* *R* | digess*(t?)it R^a | hocque et] hocque PLR^bM^b, hoc quoque R^a | rettulisset *Vtin.* 4 ueteris iuris *PLR*, ueterioris *Vtin.* | tiles R^a | altercationis M^a 5 diffenrentia L^a | priuatis *R* | comm. sed in omn. *bis* R^a 6 sed ... famulis *om. Vtin.* | in ult.] i in ult. R^a | distinctione libertate *Vtin.* 7 faceret *Vtin.* | habentem *Vtin.* P^a | sotios *Vtin.* 8 quantum *R* | seruum *Vtin. CRM* 9 sunt *Vtin.*^{a} *C* | uno] unde *Vtin.* | impon. libert. (*sic*) *bis* R^a | impore M^a | cupientem omnes aliis *Vtin.* 11 seruo *om. Vtin.* M^a | licet] licet ei *R*: ἐξέστω δὲ καὶ αὐτὸν τὸν οἰκέτην σὺν ἐλευθερίᾳ γράφειν κληρονόμον, ἵνα αὐτὸς δώσει τὸ ἴδιον τίμημα *B* | si] *C*, et *PL*, et si *RM*, *om. Vtin.* 12 dixerit] **dix. *Vtin.*^{a} 13 sotios M^a 14 auferre R^a | lpublicas *Vtin.*^{a}, pubicas M^a | eadem sacra *Vtin.*, ede sacra *M* 15 facult.] et f. *C* | libertatem *Vtin.* 16 ciuitatem romanam *Vtin. CR* | ociis *Vtin.* | sibi ... 17 differunt *om. Vtin.* | enim P^aLR 17 licere *R* | differint R^a | nec *Vtin.* 18 fuerit] *uerit R^a, fieret M^b 19 et *om.* *R* | possideat *R* | concendenda ei *P*, concedenda eii L^a, concedende *Vtin.*, ei concedenda *R* | oriens *Vtin.*^{a} 20 etiam] et *Vtin.* | concredere *Vtin.* | autem *om.* *R* 21 pro *om.* *PLR* | ordine] o. suo P^a | si *C* | seruis patrociniis subpositis *Vtin.* 22 ne] nec *R* | libertati *Vtin.* 23 quid M^a | deberet *Vtin.*, debet statuere L^a | ante fatis *Vtin. PL*, antea factis *RM* | datis *Vtin.* 24 apparebit *Vtin.*, apparuerit *C* | ita *om. Vtin.* | ne a. quantitas *om.* R^a | pretii sit] preciis *Vtin.* 25 sint *L* 26 solidorum *Vtin.* | qui *om.* L^a | asque *Vtin.*^{a} | sua *Vtin.* 27 decem] d. annis *Vtin.* | solisdis P^a, solidos *CR*, *om.* M^a | sin] sint *Vtin.* | sint *CM* 28 pretium] pretu M^a | in fem.] fem. *C* 29 siue masc.] uel masc. *R* 30 si *Vtin.* | uero] autem uero L^a 31 si *om. Vtin.* | sint sine arte *R* 32 sexaginta *Vtin.* | etenim] autem *Vtin.* | eunuchus *Vtin.*, enuchos *M*

5c non amplius triginta solidis aestimari uolumus. Et eorum partem competentem socii
6 accipientes libertatem eis per competentes iudices imponere compellentur. Sin autem, uno
ex sociis libertatem siue imponere siue relinquere seruo cupiente et pretium dante alter
uel alteri ex his ipsi uelle dixerint libertatem imponere et pretium dare, melior quidem
6a causa erit eius, qui primus ad hanc rationem pietatis perueniet. Si tamen sub obtentu
libertatis et ipsi ad haec prosiluerint, tunc iudicem competentem omnes compellere sine
pretio ei libertatem imponere: peculio quidem in omnes secundum partem dominii distribuendo, iura autem patronatus secundum sui naturam omnibus qui libertatem imposuerunt
7 aequaliter habentibus. Ius enim adcrescendi, quod antiqua iura in communibus seruis
manumittendis introducebant, nullius esse momenti nec in posterum frequentari penitus
concedimus. D. K. AVG. LAMPADIO ET ORESTE *VV. CC.* CONSS. a. 530
2 [1]IDEM A. IVLIANO PP. Cum apud omnes iuris peritos hoc placitum est, ut [B 48, 14, 5]
seruus communis apud unumquemque dominum partim sit proprius partim alienus, ut ex
1 hac causa possit et ipse legato honorari et ipse legari, huiusmodi incidit quaestio. Duo
uel plures domini communem seruum habebant, sed unus ex his ipsi seruo suam partem
quam in eo habebat legauit. et semel accepta dubitationis occasione hoc uetustas in
2 magnum extollit certamen. Cum igitur nos sensum huiusmodi legati crebra indagatione
adgredientes duplicem esse eum opinamur: aut enim putauit testator liberum fieri posse
ex parte seruum, qui huiusmodi legatum ei reliquit, aut, si hoc minime cogitauit, adfectu
socii fecit, ut ei adquiratur, heredes autem suos eundem seruum possidere minime uoluit,
ut sit manifestum a suo patrimonio penitus esse eum alienatum: in tali itaque comparatione nos, qui fautores libertatis sumus, sic ambiguam testatoris interpretamur uoluntatem,
3 tamquam si uoluit eum libertate in suam partem donare. Et cum iam de communibus
seruis manumittendis statuimus, quid in huiusmodi casibus fieri oportet, ex illius sanctionis
tenore et huiusmodi species sit definita. fiat itaque liber, ex parte quidem testatoris
secundum eius uoluntatem, ex altera autem parte ex nostra definitione, pretio secundum
praedictae constitutionis tenorem uel sociis ab herede praestando uel, si accipere noluerint,
tam offerendo quam signando et periculo eorum deponendo, cum sat abundeque imperiale
est humaniorem sententiam pro durioribus sequi. D. CONSTANTINOPOLI XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

VIII

℞ DE SERVO PIGNORI DATO MANVMISSO ℞

1 [2]IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PROCVLO. Licet dotale mancipium [B 48, 15, 1]
uir qui soluendo est possit manumittere, tamen si te pignori quoque datum mulieri appa-

Vtinensis (7 1) *P* (7, 1. 8 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 4, 16. 17 [2] *iunge* 8, 25, 1

---

1 solidus *Vtin.*, solidos *PL*, sol. *R* | competente *R*, *om.* P^a 2 accipientes] accipiant et *R*, accipient et M^b | eis] eius R^a | imponere *om. Vtin.* | conpelluntur *Vtin.* | unus *R* 3 libertatem *om. Vtin.* | exponere *R* | cupientem *Vtin.* 4 alter *Vtin.* 5 rationis pietatem (perietatem L^a) *PL* | peruenit *Vtin.* 6 hoc PR^b, huc R^a | prosilierint *Vtin.*, prosiluerit P^a | omnes *om. R* 7 ei] et *C* 8 imposuerint *M* 11 *s. a Vtinensis PL Miraeus* | aug.] *Vtin.*, aprl. *PL Mir.* | lampadio] ampl. *Vtin.* | uu. cc.] iiii *PL Mir.*, *om. Vtin.* 12 idem] impr. iustinianus *S* | hoc *om.* R^a 13 seruis R^a | unumquequem R^a | partem M^a | proprios M^a 14 possit … honorari *om. C* | incedit *C* 15 habeant M^a | his ipsi] ipsis *C contra B* (κ.π.) 16 et … uetustas *om. C* 17 magum M^a | cebra M^a 19 ex parte] ἐκ τούτου τοῦ μέρους *B* (κ.π.) | seruum qui *om.* R^a | legatum *om.* R^a | dereliquid *M* | haec *R*, τοῦτο *B* (κ.π.) | cogitauit … 20 minime *bis* R^a 20 heres R^a 21 alienatus R^a | comparatione] condicione *C*, συγκρίσει *B* (κ.π.) 23 tamquam] quam R^a | eam R^a | libertatem CR^aM^a? | in suam partem] *M cum B* (κ.π.) εἰς τὸ ἴδιον μέρος, in sua parte *CR* 24 quod R^a 25 tenore … 27 constitutionis *om.* R^a 26 pretio *om. C* 27 praedictae] nostre *Gottingensis cum B* (κ.π.) 28 auferendo R^a | siga*do M^a | cum *om. C* | satis CR^b | abundetque R^a 29 *s. a. Merillius, qui dedit* datum constant. xv k. dec. uu. cc. lampadio et oreste coss. 32 dato] d. uel *R*, d. et M^b 33 imp. *R* | aa. *om. R* 34 uir qui solu. *om.* R^a

ruerit, inuita ea non posse libertatem adsequi non ambigitur. PP. xii k. Mai. Antonino A. ii et Geta ii conss. a. 205

2 Idem AA. Abascanto. Libertas a debitore fisci seruo data, qui pignori non est ex conuentione speciali, sed tantum priuilegio fisci obligatus, non aliter infirmatur, quam si hoc fraudis consilio effectum detegatur. [B 48, 15, 2]

3 Idem AA. Antonio. Ab eo, qui bona sua pignori obligauit, quae habet quaeque habiturus esset, posse seruis libertatem dari certum est. non idem iuris est in his seruis, qui pignoris iure specialiter traditi uel obligati sunt. PP. iii k. Ian. Pompeiano et Avito conss. [B 48, 15, 3] a. 209

4 Imp. Alexander A. Sabiniano. Si, ut proponis, consentiente creditore, cui pignoris iure cum aliis mancipiis obligatus fuisti, a debitore manumissus es, potuisti ad libertatem peruenire. PP. vi id. Mai. Alexandro A. cons. [B 48, 15, 4] a. 222

5 Idem A. Extricatiano. Si creditoribus satisfactum fuerit, ancillae, quae pignori obligatae a debitore manumissae erant, liberae fiunt. nam ipse manumissor si fraudem se fecisse creditoribus, ut reuocet libertates, audeat dicere, audiri non debet nec heredes eius. PP. iii k. Ivn. Maximo ii et Aeliano conss. [B 48, 15, 5] a. 223

6 Idem A. Avctori. Si tutor tuus de pecunia tua seruos emptos manumisit, quoniam huiusmodi serui sicut ceterae res pupillaribus pecuniis emptae iure pignoris ex constitutione diuorum parentium meorum obligati sunt fauore pupillorum, liberi facti non sunt. [B 48, 15, 6]

7 Imp. Gordianvs A. Ivlianae. Siue cum nupsisses mancipia in dotem dedisti, siue post datam dotem de pecunia dotis maritus tuus quaedam comparauit, iuris rationibus dominia eorum ad eum peruenerunt. ideoque frustra quaestionem super statu manumissorum conaris inferre, qui eius facti, qui comparauit uel in dotem accepit, ab eo iure potuerunt manumitti. [B 48, 15, 7]

VIIII

☧ DE SERVIS REI PVBLICAE MANVMITTENDIS ☧

1 Imp. Gordianvs A. Epigono. Si ita, ut lege municipali constitutionibusque principum comprehenditur, cum seruus publicus esses, ab ordine consentiente etiam praeside prouinciae manumissus es, non ex eo, quod is quem dederas uicarium in fugam se conuertit, iugo seruitutis, quod manumissione euasisti, iterato cogeris succedere.

2 Idem A. Hadrianae. Si decretum ordinis auctoritas rectoris prouinciae comprobauit, quo is libertatem acceperat, cui postea fueras, ut proponis, matrimonio copulata, natam ex huiusmodi matrimonio et ciuem Romanam esse et in patris potestate non est incertae opinionis.

P (8, 4. 5: 8, 3 *post* 19, 6 *suppl. p*) *L* (8, 4. 5: 8, 3 *post* 19, 6) *CR* (8, 7 *om.* R^a) *M* (8, 2 *om.* M^a)

---

1 *s. a.* 8, 25, 1: *in Vercellensi* 127 *est* pp. xiiii k. iul., *in M* proposita 3 aa. abascanto] a. bascanto *S*, aa. ab ascanio *R* | libertis R^a | fisci *om.* R^a 6 aa.] *R*, a. *SpLCM* | antonino *R* | quae h. quaeque] *pLM*^{b} *cum BΣ* (κ.π.) ἅτινα ἔχει καὶ ἅπερ, queque *CM*^{a}, quaeque (quoque R^a) habet et *R* 7 habturus L^a | libertates *pLC*, libertate R^b, ἐλευθερίαν *BΣ* (κ.π.) | idem] enim p^a, enim idem *p*^{b}*L*: οὐ τὸ αὐτό *BΣ* (κ.π.) 8 seruus R^a | tradi p^a, tradidi R^a | uel *om. R* | *s. a. pL: in M extat* proposita 10 sabiano *M* | consentent.. M^a 12 *s. a. PL Miraeus: in Vercellensi* 127 *est* d. k. sept. alex. a. | conss. *L Mir.* 13 aa. *R* | extricaniano *S*, extricationo (—num P^a) *PL*, extraicatiano *M* | creditoriis R^a | fuit M^a | qui *R* 14 manumissae] manumissus es potuiste sae L^a | fiunt] sint P^a, erant fiunt L^a, γίνονται *B* (κ.π.) 15 se fecisse] fecisse *L*, fecissem R^a | ut] is P^a | libertatem *PLR*, τὰς ἐλευθερίας *B* (κ.π.) 16 *s. a. PL: in Vercellensi* 127 *est* pp. x k. aug. id' alex. cc. ss. 17 id. aa. auctor *R* | tua *om. R* 18 serui *om.* M^a 19 obligate *RM*^{a} 21 in *om. C* 23 statum *M* 24 qui eius … eo *om.* C^a 28 ephigonio *S* 29 praesidem *C* 30 is] ex his R^a | dederis *C* 32 agriagne *S*, haridiae *C* | ordinis *om.* R^a | comproa.uit M^a 33 quo is] quis R^a, quo M^a | fuerat *CR*^{a}*M*^{a} | propenis M^a | copulata … 34 matrimonio *bis* R^a | natam] et R^a *utroque loco* 34 ciuem] eam c. *C*

3 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PHILADELPHO. Titulo non praecedente, quibus dominia seruorum quaeri solent, municipum libertus seruus non efficitur.
1 Si itaque secundum legem uetti libici[2], cuius potestatem senatus consulto Iuuentio Celso iterum et Neratio Marcello consulibus[3] facto ad prouincias porrectam constitit, manumissus ciuitatem Romanam consecutus es, post uero ut libertus tabularium administrando libertatem quam fueras consecutus non amisisti, nec actus tuus filio ex liberis ingenuo suscepto, quominus decurio esse possit, obfuit. *D. XV K. APRIL. RAVENNAE*[4] *AA. CONSS.* a. 293

X

℞ DE HIS QVI A NON DOMINO MANVMISSI SVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CORNELIANO. Eum, qui seruos alienos ac si suos [B 48, 16, 1] manumittit, ut pretium eorum dominis, si hoc elegerint, dependat, quanti sua interest, saepe rescriptum est. PP. K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. MERCVRIALI. Felicissima, quam mandante te seruos [B 48, 16, 2] emisse dicis, si dominium serui quem manumisit nondum ad te transtulerat, frustra petis, ut denegata libertate eius quem manumissum dicis possessio tibi tradatur.

3 IDEM A. POMPEIO[5] *MILITI*. Qui tibi hereditatem uendidit, antequam [4, 39, 6 B 48, 16, 3] res hereditarias traderet, dominus earum perseuerauit et ideo manumittendo libertatem seruo hereditario praestitit. [(4, 39, 6)] PP. VI K. AVG.[6] AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

4 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ZOILO. Si non proprietatem donaueras, sed ministerium ancillae dederas, libertatem mancipio dando ea, quae precarium usum haberet, dominio tuo nihil praeiudicauit. [B 48, 16, 4] nemo enim alienum seruum, quamuis ut proprium manumittat, ad libertatem producere potest. PP. X K. AVG. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARCELLINAE. Si tradita sunt [B 48, 16, 5] ex donatione mancipia, ius manumittendi donatrix non habuit. PP. V K. MAI. MAXIMO ET AQVILINO CONSS. a. 286

6 IDEM AA. ET CC. MIDO. Si pater seruum uestrum, licet uobis minoribus [B 48, 16, 6] uiginti annis consentientibus, manumisit, ei libertatem praestare non potuit. S. NON. MART. CC. CONSS. a. 294

Vtinensis (10. 1. 4...6) *P* (10 ℞ 1 3. 5...6) *L* (10 ℞ 1. 3. 6. 7. 11 ℞. 10, 5) *CRM*

[1] *iunge* 6, 8, 1 (*Cuiacius*) [2] *in genetiuo hoc qui uiri nomen* (*uelut* Vettii Libyci) *quaerunt legis de qua agitur latoris, usum Romanum parum perspexerunt. requiritur uocabulum aut legis argumentum significans, e. g.* ueteris publici (*poteruntque sane leges societatis uicesimae libertatis de hoc manumissionis genere cauere*), *aut, quod probabilius est,* ueteris rei publicae (*Mommsen*) [3] *a.* 129 *p. Chr.* [4] *in loco mendum latet* [5] Pomponio *l. gem.* [6] PP. VIII k. Iul. *l. gem.*

1 imp. *R* | et cc. *om. M* | philadelphio *S*, philippo adelpho *C* | titulo] s*titulo *R*[a] | procedente *M* 2 mancipium *R*[a], municipium *M*[a] 3 uetti libici] *R*[b]*M*[a], uetiti lybici *C*, uetti *l*ci (uelici *uel* blici?) *R*[a], uetti bilici *M*[b] | cuius] c. legis *R* 4 consistit *R* 5 es] est *M*[a] | tabulariam *CRM*[b] 6 ingenuo] ex ing. *R*[a] 7 *s. a.* 6, 8, 1 9 non a *S contra Th.* 4, 9 | dominum *M*[a] 10 antonius *M*, aant. *R*[a], *om. Vtin.* | conelio *Vtin.*[a], cornelio *Vtin.*[b] | ac si suos *om. BΣ* (κ.π.) 11 manumitti *Vtin.* | dominus *R*[a] | haec *Vtin.* 12 saepe rescr.] se perscr. *Vtin.* | *s. a. Vtin. PL Miraeus Vercell.* 127 | k.] u k. *Verc.* | a. (a. *om. Vtin.*) IIII ... conss.] et cs. *Verc.* 13 merculiani *M* | felicissimam *C* | mandate *R*[a] | seruos] δοῦλον *BΣ* (κ.π.) 14 qui *R* 15 quam *R*[a] 16 idem] imp. alex. *PL* | militi] *l. gem., om. libri* 18 *s. a. PL Miraeus Vercell.* 127 | clemente] *Miraeus*, clem. *P*, clemen. *L*, *de Verc. non constat* 19 imp. *Vtin.* | ualerius *SM*, ualent. *R* | galianus *M* | aa.] aa. et c. *S* 20 dando *om. Vtin.* 21 habet *R* 22 manumanumittat *M*[a] | *s. a. Vtin. Vercell.* 127 *Bamberg. I D* 3 | pp. *om. Bamb.* | et *om. Bamb.* 23 conss.] au. et cs. *Verc.*, uu. cc. ss. *Bamb.* 24 imp. *Vtin.* | aa.] aa. et cc. *RM* | marcelle *S* 25 habit *R*[a] | *s. a. Vtin. P Vercell.* 127 *Bamb. I D* 3: *in L est subscriptio c.* 6 | mai.] *Vtin. P*, iun. *Verc.*[b] *Bamb.*, iu*. *Verc.*[a] | maximo ... 26 conss. *om. Verc. Bamb.* 26 aquilian. *P*, quiliano *Vtin.* 27 aa. et cc.] a. *S*, aa. *PL* | uestrum seruum *PL*, seruum suum uestrum *M*[a] | minoribus *om. R*[a] 28 ei libertatem *bis R*[a] | *s. a. Vtin. PL et L ad c.* 5 | s.] *PL*, pp. sbd *Vtin.* 29 cc. conss.] conss. *L ad c.* 5, cons. *P*, *om. L hoc loco*

7 Imp. Constantinvs A. ad Bassvm. Si non a dominis libertas [Th. 4, 9, 1 B 48, 16, 7] detur mancipio alieno, si quidem ab his iudicibus impetrabitur, quibus dandi ius est, sine
1 ulla trepidatione poenae facilis dissolutio est. Si uero iubentibus nobis quicquam lege actum esse doceatur et non dominus, ut alienum mancipium manumitteretur, petisse probetur[1], tunc eodem, qui in conspectu nostro libertatem monstrabitur consecutus, ei protinus ad cuius proprietatem pertinet restituto is, qui mancipium alienum fallendo principis conscientiam manumisit, mancipia duo cogatur domino eius dare, cuiusmodi sexus aetatis atque artis constiterit esse manumissum, et alia tria fisco eadem[2] ratione similia.
2 Quae multa non semper imponitur, sed potius conquiescit, si forte manumissus inferentem sibi quaestionem status obiecta legitima praescriptione potuerit excludere, cum sibi amissi mancipii damna debeat imputare, qui in perniciem suam gesta taciturnitate firmauerit. PP. id. Ivl. Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

XI

QVI MANVMITTERE NON POSSVNT ET NE IN FRAVDEM CREDITORVM MANVMITTATVR

1 Imp. Alexander A. Antiocho. Certum ius est non alias directas libertates [B 48, 7, 33] per legem Aeliam Sentiam, quae sunt in fraudem creditorum manumissorum, reuocari, nisi et consilium fraudis hoc animo manumittentis et euentus damni suum recipere uolentium sequatur. inter creditores autem etiam eos numerandos esse, quibus fideicommissum debetur, olim placuit. PP. iii id. Nov. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

2 Idem A. Nataliano. Seruos meos nec per interpositam personam ad libertatem producere homines peculii sui posse mandatis comprehenditur. [B 48, 7, 34]

3 Idem A. Ivstinae. Diuo Marco auctore amplissimus ordo censuit, ne quis spectaculo, quod edatur, actorem suum alienumue seruum manumitteret et, si factum esset, pro infecto haberetur.

4 Idem A. Felicissimo. Si minor annis uiginti ad libertatem praestandam [B 48, 7, 35] homines tradidisti, senatus consulto quod gestum est irritum constituitur. PP. iii id. Mai. Ivliano et Crispino conss. a. 224

5 Idem A. Prisco. Si in fraudem eorum quae fisco debebantur probari potest [B 48, 7, 36] libertas data, non ualet. sed si pecuniam is, quem patrem tuum appellas, emptori dederit et ab eo redemptus ad libertatem productus est, nihil uidetur bonis defuisse eius, qui fisci debitor dicitur.

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Olympio. Nec fidei- [B 48, 7, 37] commissariam libertatem a pupilla sua seruis debitam tutorem posse praestare certi iuris

Vtinensis (10, 7) *A*[ul] (11 R 4) *P* (10, 7. 11 R 1) *L* (10, 7. 11 R. 10, 5. 11, 1) *CRM*

[1] probetur *om. Th.*, *tuetur BΣ* (κ.π.) [2] eademque *Th.*

1 bassam *R* 2 impetrabunt *R* 3 quicumquam *Vtin.* | lege *om. R*[a] 4 actu est doc. ut non *Vtin.* 5 probatur *Vtin.*, probaretur *R* | qui in] quin *R*[a] | consecutus] *Vtin. CM*[a] *Th. BΣ* (κ.π.), non a domino cons. *PLRM*[b] 6 cuius] c. protinus *R*[a] | pertineat *Vtin.* | fallendum *PL* 7 conscientia *Vtin.*, consilentiam *P*[a] | cogantur *CM*[a] | cuiusmodi ... 8 constiterit (—rat *Vtin.*)] *Vtin. C Th. BΣ* (κ.π.), huiusmodi ... const. *P*[a], huiusmodi ... cuius const. *P*[b]*LRM* 8 aque *Vtin.* | alia tria] alio tr*** (trans?) *R*[a] | eodem *Vtin.* | rationem *P*[a] 9 imponitur] ἀπαιτηθήσεται *BΣ* (κ.π.) | conquiescit] *R*[a] *Th.*, conquiescat *Vtin. PLCR*[b]*M*, ἡσυχάσει *BΣ* (κ.π.) 10 statutus *Vtin.* | puerit *L*[a] | amissa mancipia *Vtin.* 11 suam] si (*uel* st) suam *L*[a] 12 *s. a. Th. Vtin.* | iulias *Vtin.* | const.] consl. *Vtin.* | v *om. Vtin.* | c.] cc. *Vtin.* 14 qui] de his qui *S* 15 fraude *APLRM* | creditorem *A*[l] | manumittuntur *S*, mitmanumittatur *L*[a] 17 elie *PM*[b], elia *LCR*, *liam *M*[a]? | sententiam *M* | fraude *PL* | reuocare *PL* 18 manumittendis *R*[a] | dampna *R*[a]? 19 eos *om. R*[a] | esse *om. L* 20 placet *C* | *s. a. PL Miraeus* | ii] u *PL Mir.* 21 aa. *RM* | netaliano *S* 22 peculii] in peculiis *R*[a] | comprehendatur *R* 23 aa. *RM* | quid *M*[c] 24 auctorem *CR*[a] | infacto *M*[a] 25 habetur *R* 26 aa. *M* 27 reddidisti *R*[a] | contra senatus consultum *C*, ἀπὸ δόγματος συγκλήτου *BΣ* (κ.π.) | *s. a. A* 29 prisco] crispino *S* | fraude *R* | debebatur *M*[a] 30 emptor *R*[a] 33 diocl.] iustin. *R* 34 seruus *M*[a] | tutore *R*

est. unde si hos, quos tu rogata *manumittere* fueras certo aetatis tuae tempore, ad libertatem non produxisti, sed tutor manumisit, remanserunt in seruitute.

7 IDEM AA. ET CC. ZOTICO. Si debitor ex administratione curae dominus [B 48, 7, 38] tuus non soluendo constitutus fideicommissariam tibi reliquit libertatem, cum in fideicommissariis libertatibus euentum inspici tantum obtinuerit, nihil eius uoluntas tibi prodesse potest.

XII

℞ QVI NON POSSVNT AD LIBERTATEM PERVENIRE ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS[1] AA. TORQVATO. Cum diuus pater meus [B 48, 17, 1] constituerit a praesidibus prouinciarum uel qui coercendorum maleficiorum potestatem habent in perpetua uincula damnatos ad libertatem produci non posse, hi, qui intra tempora poenae liberi et heredes esse iussi sunt aut legatum fideicommissumue acceperunt, neque
1 libertatem adipisci nec quicquam eorum quae his data sunt capere possunt. Quod si poenae tempus compleuerint, iam omni uinculo exsoluti et quasi ad pristinam uel simplicem seruitutis condicionem redacti et libertatem et si qua testamentis dominorum illo tempore defunctorum acceperunt, sine ulla quaestione praeteritae poenae consequantur.

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. THEODORO. Is quidem, qui testa- [B 48, 17, 2]
1 mento uetitus est manumitti, ad libertatem non potest peruenire. Sed in proposito interest, utrumne eos, quos cum filio educatos esse testator expresserit, propter familiare ministerium et usum filiorum necessarium et uenire et manumitti noluerit, an quasi male meritis
2 poenam inrogauerit. Nam priore casu, morte eius cui consulebatur obsequii necessitate finita, libertas potest peruenire, posteriore id, quod poenae causa in seruos statutum est, necesse est uires suas obtinere, quando diuis parentibus meis placuerit eiusmodi testamentorum leges perpetuam seruitutem male meritis seruis inrogare, ut nec per suppositum emptorem ad libertatem produci possint.

XIII

℞ PRO QVIBVS CAVSIS SERVI PRAEMIVM ACCIPIVNT LIBERTATEM ℞

1 [2]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. FIRMINO[3]. Quoniam religiosa [B 48, 18, 1] sollicitudo ad augendam prouocandamque fidei obseruationem iuris praemio adfici debet, si ad ulciscendam caedem domini incorruptis probationibus ac strenuo nisu constiteris, libertatem, quam his qui dominorum caedem uindicant iam pridem senatus consulto et

A^ui (13 ℞) *P* (13) *L* (13) *CRM*

---

[1] Impp. Antoninus et Verus *Cuiacius propter Dig.* 48, 19, 33 ***haud recte, cum sequatur*** pater meus [2] *iunge* 1, 19, 1 (*Cuiacius*) [3] Firminae 1, 19, 1

---

1 hoc *RM*^{a} | manumittere fueras] *scripsi ad BΣ* (κ.π.): παρακληθεῖσα ἐλευθερῶσαι ὑπῆρχες, fueras *CRM*, fueras manumittere *E* 2 emanserunt *R*^{a} | seruitutem *M* 4 constitutum *R*^{a} | relinquid *R* | cum] eum *C* 5 uolunta∗∗∗(tis?) *M*^{a}, *om. R*^{a} 8 ***rubricam ante c. 2 collocat*** *R*^{a} | ad *om. M*^{a} 9 imp. *R* | antoninis *M*^{a} | aa.] aa. et c. *S*, *om. C* 10 constiterit *M*^{a} 11 habeant *R* | dampnato *R*^{a} 12 iussi] uisi *R*^{a} | acceperint *CM* 14 poenae] p. se *R*^{a} | exsolui *R*^{a} 15 condictionem *R* | libertatem et *om. R*^{a} | si qua] quasi *M*^{a} 16 praet. poenae] *RM*^{b}, praetaeritae *M*^{a}, praeterita *C*, praeteritae *om. BΣ* (κ.π.): χωρίς τινος ζητήσεως τῆς τιμωρίας κτῶνται 17 ualerius et gallianus *M* 18 uentus *R*^{a} 19 filio cum *R*^{a} | esset *C* 20 et uenire (ueniri *RM*) et man.] nec non uenire et man. *C*, πραθῆναι (*om.* et man.) *BΣ* (κ.π.) | noluerit] uetuit *R*, οὐκ ἠβουλήθη *BΣ* (κ.π.) 21 causu *R*^{a} 22 causa] casu *M*^{a} | in seruos *om. M*^{a} 23 quando] quam *R*^{a} 25 possunt *M* 27 pro *om. PL:* ὑπὲρ ὧν *B* 48, 18 | praemio *PLM*^{b}, premo *M*^{a}, ἔπαθλον *B* | accipiunt] affitian *M*^{a} 28 libertatis *R*, τὴν ἐλευθερίαν *B* 29 impp. … max.] idem *M* | aa. et cc. firmo *R* | reliosa *R*^{a} 30 solitudo *L*^{a} | adfici] adfigi *legit BΣ* προσπήγνυσθαι 31 stennuo *L*^{a}, str∗nuo *M*^{a} | constiterit *PLR*^{a}

statutis principum praestari sancitum est, etiam tu pro tam ingentibus meritis non ex ipso facto, sed aditione et sententia praesidis reportabis. PP. VII ID. DEC.[1] *DIOCLETIANO IIII* ET MAXIMIANO *III AA.* CONSS. a. 290

2 [2] IMP. CONSTANTINVS A. AD IANVARINVM. Serui, qui monetarios adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercentes detulerint, ciuitate Romana donantur, ut eorum domini pretium a fisco percipiant. D.[3] XII K. DEC. ROMAE CRISPO ET CONSTANTINO CC. II CONSS. a. 321 [Th. 9, 21, 2 mut. B 48, 18, 2]

3 IDEM A. AD POPVLVM. Si quis seruus raptus uirginis[4] facinus dissimulatione praeteritum aut pactione transmissum detulerit in publicum, libertate[5] donetur. D. PRID. K. APRIL. AQVILEIA CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS. a. 320 [Th. 9, 24, 1, 4 B 48, 18, 3]

4 [6] IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SYAGRIVM PP. Si desertorem seruus prodiderit, libertate donetur. PP. ID. IVL. ROMAE GRATIANO *V* ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380 [Th. 7, 18, 4, 1 B 48, 18, 4]

XIIII

℞ DE INGENVIS MANVMISSIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PHILETO. Si ingenuum te et testamento manumissum esse dicas, apud suos iudices causam agere debes, si tamen iustum contradictorem habes, id est eum, qui se patronum tuum esse dicit, memor senatum censuisse, ut, qui post manumissionem originem repetierint, ea quae de domo manumissoris habent ibi relinquant. in qua causa etiam legata ut liberto data esse iuris prudentibus placuit. [B 48, 10, 7]

2 IMP. GORDIANVS A. POMPEIAE. Ingenuam natam neque nutrimentorum sumptus neque seruitutis obsequium faciunt ancillam neque manumissio libertinam. PP. V ID. MAI. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240 [B 48, 10, 8]

3 IMP. PHILIPPVS A. FELICISSIMO. Si auiam tuam manumissam postea ingenuam sollemniter constitit statumque eius iustae sententiae tuetur auctoritas, filios eius quamuis ante sententiam susceptos ingenuam libertatem non immerito flagitare, si cum peritioribus tractatum habuisses, facile cognosceres. [B 48, 10, 9]

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. AGRIPPAE. Cum cognatum tuum ingenuum, factum Palmyrenae factionis dominatione uelut captiuum, distractum esse dicas, praeses prouinciae ingenuitati suae reddi eum efficiet. S. IIII *ID.* IAN. *AA. CONSS.* a. 293 [B 48, 10, 10]

A^{ul} (13, 2. 3) *P* (13. 14 ℞ 2) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] PP. VIII id. Oct. 1, 19, 1 [2] *iunge* 9, 24, 1 [3] pp.? [4] uirginis *om. Th.* [5] Latinitate *Th.* [6] *iunge* 12, 45, 1

1 sanctum *C*, *inc.* M^a 2 facto] sacro R^a | aditiones P^aL^a, atione *R* | reportabit L^a | *s. a. PL Miraeus: in Vercell.* 127 *Paris.* 4534 *est subscriptio* 15, 1 | diocl. … 3 aa.] 1, 19, 1, et max. *PL Mir.* 4 constantia A^u, constantio A^l | aa. *S* | ianuarinum] *N Th.*, ianuarianum *C*, ianuarium *APLRM* | sernos L^a 5 sceribus M^a | detulerint] ACM^a *cum BΣ* (*κ.π.*) ἐὰν (ἐάν *del.*) δηλατορευσωσι, in publicum det. $PLRM^b$ 6 donentur *PLR* *cum BΣ* (*κ.π.*) δωρείσθωσαν, donamus *Th.* | ut] ita ut *A contra Th.*, *om.* PL^a | *s. a. Th. APL Miraeus* | XII] xu *PL Mir.* | roma *P*, romam *L* 7 et … conss. *om. PL Mir.* | constantis A^u | cc. II *om. A* 9 puplico R^a 10 *s. a. Th. APL Miraeus* | prid. *om. Th.* | aquil. … conss. *om. L Mir.* | aquileae *A* | constantino … c. (cc. *P*) conss.] constantio ui et conss. *A* 11 impp. P^bLCR, imp. P^a | ualent.] et ual. *PL*, ualerius *M* | aaa.] a. P^a, aa. *C* 12 suagrium *PLC*, siacrium *M*, uiacricuu *S* | *s. a. Th. PL Mir.* | pp. *om. PL Mir.* 13 gratiano … conss. *om. PL Mir.* | v] vi *Th.* | aa.] I aa. *Th.* 16 alex.] ual. *R* | te et] ** M^a, te M^b | manum. test. *R* 17 suum iudicem *R* 18 senatus R^a 19 tibi R^a 20 ut *om.* R^a 20 impp. gor. aa. *R* | pompeio *PLR* | naturam P^a? 22 libertinam] libern. R^a | *s. a. PL Miraeus* 23 uenusio *PL* 24 philippus *om. M* | a. *om. R* | tuam] tuam ancillam CM^a 27 peritoribus M^a | tractum abuisse *R* | cognosces CM^a, cognoscet R^a 28 et cc. *om. R* | acripe *R* 29 factum] CM^a *BΣ* (*κ.π.*), f. redemptum ex captiuitate RM^b | palinurenae *C*, palmurene *RM* | dominationis R^a, dominationem M^a | captuum M^a 30 ingenuitatis *R* | *s. a. Paris.* 4534, *ubi est* si. iiii k. ian. id. aa. et cc.

5 IDEM AA. ET CC. CRESCENTI. Defamari statum ingenuorum seu errore seu | B 48, 10, 11 |
malignitate quorundam periniquum est, praesertim cum adfirmes diu praesidem unum
atque alterum interpellatum a te uocitasse diuersam partem, ut contradictionem faceret, si
1 defensionibus suis confideret. Vnde constat merito rectorem prouinciae commotum adlega-
2 tionibus tuis sententiam dedisse, ne de cetero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc
diuersa pars perseuerat in eadem obstinatione, aditus praeses prouinciae ab iniuria tempe-
rari praecipiet. D. PRID. NON. APRIL. *AA. CONSS.* a. 293

6 IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. Scientis condicionem liberum non posse fieri | B 48, 10, 12 |
seruum euidentissimi iuris est. cum igitur proponas patrem pupillorum, quorum precibus
fecisti mentionem, uelut liberum te penes se habuisse, ministerium, licet in actu longi
temporis, non praecedente uero titulo, quibus dominia quaeri solent, mutare tuam condi-
cionem minime potuit. S. VII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. MATRONAE. Si te ac filios tuos ingenuos esse constat, | B 48, 10, 13 |
natalium ueritas uos tuetur. nam qui seruitutis mouerat quaestionem, apud acta causae
renuntiando ad ingenuitatis probationem nec nocere quicquam nec prodesse potest. S. XV
K. IVL. AA. *CONSS.* a. 293

8 IDEM AA. ET CC. CALLIMORPHO. Ingenui nascuntur, libertini manumissione | B 48, 10, 14 |
tantum constituuntur: pactum autem nec seruis nec libertinis ingenuitatem adsignat nec his,
qui transactioni non consenserunt, quicquam praeiudicare potest. S. IIII K. IAN. *AA.* CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. POTAMONI[1]. Libertina matre procreatam ingenuis nasci | B 48, 10, 15 |
1 natalibus euidentis ac manifesti iuris est. Cum igitur te matre libertina editam, dehinc
ab hostibus captam postliminio reuersam proponas et nunc tibi seruitutis moueri quaestio-
nem, consequens est adiri praesidem prouinciae, qui de causa liberali cognoscet iure laturus
sententiam, sciens neque huiusmodi matris condicionem neque captiuitatem reuersis de
statu pristino quicquam posse detrahere.

10 IDEM AA. ET CC. ATHENODORAE. Ad recognoscendos singulos nomina | B 48, 10, 16 |
comparata publico consensu, ob celandos natales ingenuis si mutentur, minime nocet,
natosque, licet in ministerio seruitutis, liberae condicionis non seruos possessio, sed status
ingenuos edi perficit.

11 IDEM AA. ET CC. MAXIMAE. Si uestram possessionem nullus praecessit | B 48, 10, 17 |
titulus, sed ingenui constituti operas mercede placita locastis, nec statui quicquam uestro
derogatum est nec ad conuentionis implendam fidem sollemniter agere prohibemini. S. NON.
MART. CC. CONSS. a. 294

12 IDEM AA. ET CC. QVIETAE. Ad mutandum liberae statum commissum | B 48, 10, 18 |
plagii nihil promouet, sed abductam natales, quibus nata est, post hunc etiam casum
obtinere conuenit. S. III K. DEC. *CC.* CONSS. a. 294

P (14, 5. 6. 11. 12) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *requiritur nomen mulieris*

---

1 idem] impp. diocl. et max. *PL* | nefamari R^a 2 quorundam] aliqua quor. *R contra BΣ* (κ.π.) 3 a te] ad te* *R*, atre *M* | diuersas partes P^a 4 defensoribus M^a | unde] unum P^a 6 obstinationem *R* | prouinciae *om. C* | iuria R^a | temptari *M* 7 *s. a. PL Miraeus Paris.* 4534 | april. aa. conss.] april. cc. aa. *Paris.*, *om. PL Mir.* 8 idem] impp. diocl. et max. *PL* | aa.] a. *R* | donisio M^a | conditionum L^a 9 partem M^a 10 licet in] simplice P^tL^t? | logi P^a 11 condictionem *R* 12 monime P^a | *s. a. PL Miraeus* 13 patronae *C* | tuos *om. BΣ* (κ.π.) 15 prodesse] pr. eis *R contra BΣ* (κ.π.) | *s. a. Bamberg. I D* 3 *Paris.* 4534 16 conss.] et cc. *Bamb.*^{a} *Par.*, et cc. ss. *Bamb.*^{b} 17 calimorfio *S*, caimorfo M^a 18 autem *om.* R^a | seruus nec libertinus M^a 19 praeiudicari M^a | *s. a. Bamberg. I D 3, ubi est* s. iiii k. ianuarii et cc. ss. 20 pontamoni *S*, patamoni *M* | ingenuus R^aM^a 21 dehinc] *C*, deinde *RM* 23 adire *R* | libelali R^a, *om.* M^a 26 athenodorae] *M*, ethimodorae *S*, thetiodore *C*, afenodore *R* | nomine R^a 27 ingenui R^a?, τοῖς εὐγενέσιν *BΣ* (κ.π.) 28 liberei R^a | sed status] de statu R^a, sed sta**s M^a 30 maximo *R*, aust maxime M^a 31 locastis merc. placita (placida P^a) *PL contra BΣ* (κ.π.) | statu M^a 32 agere *om.* R^a | *s. a. PL Miraeus Paris.* 4534 *ad c.* 14 | s.] i. *Par.* 33 conss.] id. aa. et cc. *Par.* 34 et cc. *om. P* | quietate *PL* 35 promouet] *CM*, commouet *PLR*^{b}, *(prae?)mouit R^a, ἀντίκειται *BΣ* (κ.π.) | est] es *L*: ἐτέχθη *BΣ* (κ.π.) 36 *s. a. PL Miraeus Russardus* | k. ... conss. *om. Mir.* | cc. (aa. *Russ.*) conss. *om. PL*

13 Idem AA. et CC. Menandro. Ingenuum se contendendo nec probando [B 48, 10, 19]
non amittit libertinitatem. S. vii id. Dec. CC. conss. a. 294
14 Idem AA. et CC. Aristoteli. Status ingenuae ex eo solo, quod uelut [B 48, 10, 20]
ancilla sponsaliorum nomine data proponitur, praeiudicari nulla ratione potest. S. vii
k. Ian. CC. conss. a. 294

XV

℞ COMMVNIA DE MANVMISSIONIBVS ℞

1 [1]Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Sancimus, si proprietarius seruo, cuius [B 48, 19, 1]
usus fructus ad alium pertinebat, libertatem imposuit, non secundum antiquam obser-
uationem et libertatem cadere et eum sine domino intellegi esse, sed nec inueniri personam,
cui res ad se uenientes adquirat: sed si tam proprietarius quam usufructuarius libertatem
ei consentientes imposuerant, pleno iure liberum eum effici et, si quid postea sibi adqui-
1 sierit, hoc in bonis suis habere. Sin autem proprietarius solus libertatem imposuerit usu-
fructuario minime consentiente, sit quidem ille, qui libertatem a proprietario accepit, inter
libertos proprietarii connumeratus et, si quid in medio possedit, hoc sibi adquirat, sibi
habeat, suae posteritati relinquat, saluo patronatus iure per omnia custodiendo, nisi et hoc
1a ei legibus fuerit remissum. Ipse tamen libertus quasi seruus apud usufructuarium per-
maneat, donec usufructuarius uiuit uel usus fructus non legitimo modo peremptus est.
etenim si finem usus fructus quocumque modo accipiat, tunc facultas ei tribuitur quo
maluerit degere modo. si uero adhuc superstite usufructuario ab hac luce fuerit libertus
2 exemptus, hereditas eius legitimum tramitem sequatur. Sin autem usufructuarius tantum-
modo libertatem imposuerit, si quidem hoc modo, ut cedat usu fructu proprietario, plenis-
simum ius habeat in seruo proprietarius et omnia ei seruus adquirat secundum ea, quae
2a generaliter in seruos et dominos constituta sunt. Sin uero gratias agendo usufructuarius
eum ab usu fructu liberauerit et libertate donauerit, tunc maneat quidem seruus proprie-
tario suo adnexus, sed non necessitas ei imponatur, donec uiuit usufructuarius uel usus
fructus constare potest, obseruare proprietarium et quaedam ministeria ei adimplere, sed
iudices nostri eum in quiete tueantur. post usufructuarii autem mortem uel usus fructus
quocumque modo interemptionem tunc seruiat quidem domino et omnia, quae in medio ad
2b eum perueniant, haec suo domino adquirat. Et sit ex nostra constitutione haec separatio
inter seruos et liberos et non secundum ius antiquum idem seruus remaneat et nullum
3 respiciat dominum. Illud quoque huic legi adicimus, ut explosa antiqua personarum diffe-
rentia liceat parentibus tam feminis quam masculis, filiis filiabus siue in sacris constitutis
siue emancipatis cuiuscumque gradus, mandatum imponere, quatenus seruos in libertatem

P (14, 13. 14. 15 ℞) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 7, 1

---

1 ingenium *P* | contendo P^aM^a, contentedo *R* 2 libertatem PL^a, libertinitatem aliam libertatem M^a | *s. a. PL Miraeus* | cc. conss. *om. L Mir.* 4 *s. a. PL Miraeus: in Paris.* 4534, *in quo c.* 14 *collocatur inter c.* 11 *et* 12, *additur subscriptio c.* 11 | cc. aa. conss. *P, om. L Mir.* 7 communio de *M*, de communia *C* | successionibus PL^a? 9 libertate CM^b, τὴν ἐλευθερίαν *BΣ* (κ.π.) 10 cadere] ei consentientes R^a, πίπτειν *BΣ* (κ.π.) | dominio R^a | esse intellegi *CM*, νοεῖσθαι εἶναι *BΣ* (κ.π.) | sed *om. BΣ* (κ.π.) | persona RM^a 11 ususfructuarius *C* 12 consent. ... eum *bis* M^a | consentietes *R* | imposuerint *M altero loco*, ἐπέθηκαν *BΣ* (κ.π.) | sibi *om. R* 13 solus *om. BΣ* (κ.π.) 14 inter] in R^a 15 liberos M^a 16 habet *R* 17 ususfructuarium *R* 18 ususfructuarium R^a 19 enim M^a 20 ususfr. *R* 21 sequantur *R* | ususfr. *R* 22 libertatem ... modo ut *om. C* | usu fructu] M^a, usu fructum *C*, usus fructus RM^b: ἵνα παραχωρήσῃ τὸν οὐσούφρουκτον *BΣ* (κ.π.) 23 et] ut *R*, καὶ *BΣ* (κ.π.) 24 dominus M^a | ususfructuarius *RM* 25 liberauit CM^a | libertatem *CR* 26 suo] seruo R^a | non *om.* M^a | inponitur *R*, ἐπιτεθῇ *BΣ* (κ.π.) | ususfructuarius *CR* 27 proprietario *C* | quidam M^a | ei ministeria *RM contra BΣ* (κ.π.) 29 domino] dnūo R^a 30 domio R^a | haec *om. R contra BΣ* (κ.π.) | separatione R^a 33 parentibus liceat *R contra BΣ* (κ.π.) | filiis *bis* R^a 34 emacipatis *R* | seruus *R*

producant siue apud iudicem siue in sacris ecclesiis siue secundum alium quem mandator uoluerit legitimum modum. cum enim et in successionibus et in aliis paene omnibus nulla est inter liberos discretio, oportet hoc obseruari et in praesenti casu maxime pro libertate, quam et fouere et tueri Romanis legibus et praecipue nostro numini peculiare est. D. XV K. APRIL. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

2 IDEM A. IVLIANO PP. Si quis seruo suo libertatem imponat siue in ecclesia [B 48, 19, 2] siue ad qualecumque tribunal uel apud eum, qui libertatem imponere legibus habet licentiam, siue in testamento uel alio ultimo elogio directam uel fideicommissariam, nullo coartetur modo eorum qui ad libertatem ueniunt aetatem requirere. neque enim eum tantummodo ciuitatem Romanam adipisci uolumus, qui maior triginta annis extitit, sed quemadmodum in ecclesiasticis libertatibus non est huiusmodi aetatis differentia, ita in omnibus libertatibus, quae a dominis imponuntur siue in extremis dispositionibus siue per iudices uel alio legitimo modo, hoc obseruari sancimus, ut sint omnes ciues Romani constituti: ampliandam enim magis ciuitatem nostram quam minuendam esse censemus. D. K. AVG. LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

3 IDEM A. IOHANNI PP. Si quis sine uxore constitutus ancillam suam nomine [B 48, 19, 3] habeat concubinae et in eadem usque ad mortem consuetudine permanserit et forsitan liberos ex ea sustulerit, sancimus omnimodo non concedi heredibus defuncti eandem uel liberos eius, si etiam liberos habuerit, in seruitutem deducere, sed post mortem domini sub certo modo eripiatur in libertatem una cum subole sua, si etiam eam forsitan habuerit.
1 Ipsi etenim domino, dum superest, damus licentiam quomodo uoluerit uti tam ancilla sua quam etiam ex ea progenita subole et in suo ultimo elogio quidquid uoluerit contra eos disponere, id est siue quasi seruos eos aliis legare siue in seruitute heredum nominatim relinquere. sin autem taciturnitate eos praeterierit, tunc post mortem eius ad libertatem
2 eripiantur, ut sit domini mors libertatis eorum exordium. *Om*nibus etenim uxores habentibus concubinas uel liberas uel ancillas habere nec antiqua iura nec nostra concedunt. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XVI

R DE LIBERALI CAVSA R

1 IMP. ANTONINVS A. SATVRNINAE. Rem quidem illicitam et inhonestam [B 48, 20, 1] admisisse confiteris, quia proponis filios ingenuos a te uenumdatos. sed quia factum tuum filiis obesse non debet, adi competentem iudicem, si uis, ut causa agatur secundum ordinem iuris. PP. V ID. FEBR.

A^{ul} (16 R) *P* (15, 3. 16, 1 R) *L* (15, 3. 16 R 1) *CRM*

---

1 produducant *R* 2 et *om. RM contra BΣ* (κ.π.) | successionibus] seessoribus *M^a* 3 discreptio *M^a*, *om. R^a* 4 et fouere] ex fauore *R^a*, fauore *M^a*, καὶ θάλπειν *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Vercell.* 127 *ad* 7, 13, 1 *Paris.* 4534 *ad* 7, 13, 1 *Russardus: in M extat* data 5 april.] iul. *Verc. Par.* | oreste] horgst. *Par.* | uu. cc.] *Par., om. Verc. Russ.* 6 idem a.] impr. iustinianus aa. *S* | libertatem *om. M^a* 9 qui *om. R^a* 11 ecclesiasticas *M^a* | differentia] diffus. *R^a* 12 ad hominis *R^a* | imponentur *R*, ἐπιτίθενται *BΣ* (κ.π.) 13 legitimo *om. R contra BΣ* (κ.π.) | censimus *R* 14 magis *om. M^a contra BΣ* (κ.π.) | miuendam *M^a* | *s. a. Bamberg. I D* 3 *Paris.* 4534 | d.] id. *Par.* | lampadio] iap. *Bamb.* 15 oreste … conss.] hdrst. (horrigt. *Par.*) cc. ss. uu. *Bamb. Par.* 16 idem] impr. iustinianus *SPL* | iohanni] iuliano *S* | constitus *R^a* 17 mortem] *PL BΣ* (κ.π.), m. suam *CRM* | consuetudinem *C*, consuedinem *RM^a* | manserit *R* 18 liberos] et l. *BΣ* (κ.π.) | ea] a *L^a* | susceperit *RM*, ἀναθρέψῃ *BΣ* (κ.π.) | uel *om. L^a* 19 post] potest *R^a* 20 libertate *M^a* 21 ipsis *R^a* | enim *R* | uti (ut *M^a*?) tam ancilla sua … progenita subole] *CM BΣ* (κ.π.), ut tam ancillam suam … progenitam sobolem *PLR* 22 contra eos] ἐξ αὐτῆς *BΣ* (κ.π.) 23 est siue] est *R contra BΣ* (κ.π.) | seruo eos *M^a*, seruus eis *R^a* | relegare *R^a* 25 sit] si *R^a* | hominibus *libri*, πᾶσι *BΣ* (κ.π.) | habentis *R^a* 27 *s. a. PL Miraeus* | uu. (iiii *PL*) cc. conss.] IIII *Mir.* 30 honestam *M^a* 31 admisisse *om. BΣ* (κ.π.) | confitearis *R* | suum *L^a* 32 causam agat *R^a contra BΣ* (κ.π.) 33 uiris *P* | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *P*

2 IDEM A. VERENIANO. Si hi, quos seruos tuos esse dicis, liberi esse a diuersa parte dicuntur, de statu eorum more solito quaeri oportet: nec enim res iudicata, qua de proprietate eorum pronuntiatum est, opponi causae liberali potest. D. NON. FEBR. ROMAE MESSALA ET SABINO CONSS. [B 48, 20, 2] a. 214

3 IMP. ALEXANDER A. QVIRINO. Si liber homo alienae ancillae contubernium sequatur, licet ei fuerit denuntiatum, ut se abstineret, seruus domini mulieris non fit. PP. NON. FEBR. FVSCO ET DEXTRO CONSS. [B 48, 20, 3] a. 225

4 IDEM A. IVCVNDO. Si is, quem in seruitutem petebas, liber quamuis absente te causa cognita pronuntiatus est, secunda in seruitutem petitio eius dari tibi non debet. sed si, posteaquam cognouisti de sententia iudicis, appellasti, an iure lata sit, in auditorio quaeretur. [B 48, 20, 4]

5 IDEM A. SABINO. Non ideo minus in libertatem proclamare potest ea, quam [B 48, 20, 5]
1 ancillam tuam esse dicis, quia eam uendente fisco comparasti. Sed nec hoc ad praescriptionem operatur, quod uenditionis tempore maior uiginti annis fuit, cum aetatis adlegatio non alias possit praescriptionem aduersus ciuem Romanum accommodare, quam
2 si participandi pretii gratia consensum seruituti dedisse probetur. Probationis sane onus, cum ex seruitute in libertatem adseritur, ad se[1] recipit. qui si adfirmationem suam non impleat, inconcussum possessionis ius obtinebis.

6 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOBILISSIMVS CAESAR VAVSVMETIO. Nec si uolens scripsisses seruum te esse, non liberum, praeiudicium iuri tuo aliquid comparasses: quanto nunc magis, cum eam scripturam dare compulsum te esse testaris? P. [B 48, 20, 6]

7 IMP. AVRELIANVS A. SECVNDO. Si ab eo cuius seruus fuisti manumissus es, frustra libertatis controuersiam sustines, maxime ab herede eius qui manumisit, cum, etsi iure libertas non processit, respectu tamen aditae hereditatis uoluntatem defuncti suo consensu firmare debuit. [B 48, 20, 7]

8 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VENERIAE. Cum adfirmes placuisse quondam domino tuo, ut pro te et filia tua dato nummo certae quantitatis uos manumitteret, et te tantummodo liberauit, aditus rector prouinciae hortabitur eum salua reuerentia, quam patrono liberti solent exhibere, placito suo stare. PP. PRID. . . . SEPT. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. [B 48, 20, 8] a. 286

9 IDEM AA. ET CC. PROCVLO. Cum precum tuarum conceptio, licet eum contra quem supplicas ex ancilla natum esse expresserit, tamen nomini cognomen, quo [B 48, 20, 9]

A^{ui} (16, 3) *P* (16, 2. 3. 6. 8) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *idem Graeci* (*u. i.*): *pro* ad se *fuerit* adsertor in se, *adsertorem expulerint Iustiniani propter* 7, 17, 1

1 idem] imp. ant. *PL* | uereniano] *S*, uerreniano *PL*, uerriano *C*, ueroniano *RM* | hii RM^b | a diuersa] *RM*, aduersa *PLC*, ἐκ τοῦ ἐναντίου *BΣ* (*κ.π.*) 2 patre P^a | dicantur *R* | enim *om. PL contra BΣ* (*κ.π.*) 3 *s. a. PL Miraeus* 4 sabino] gū. *PL* 5 contub.] in c. R^a 6 consequatur *R* | fierit M^a | abstineat *PL*, ἀπόσχηται *B* | mulieri A^l | fit] *AC*, fiet *PL*, sit *RM*, γίνεται *B* 7 *s. a. APL Miraeus* | pp.] p. *PL* 8 seruitute *R* 9 causa *om.* M^a | pronuntiatum R^a | seruitute *R* 10 lata] appellata R^a | sentia M^a 12 libertate *M* 13 quia] *C*, qui M^a, quod RM^b, ἐπειδή *BΣ* (*κ.π.*) 15 praescriptiones *R contra BΣ* (*κ.π.*) | romanam C^a 16 dedisse probetur] M^b *cum BΣ* (*κ.π.*) δεδωκέναι ἀποδειχθῇ, probetur M^a, probetur dedisse *R*, probetur adcommodasse *C* 17 ex] *e R^a | libertate *RM* | ad se recipit qui] *C cum BΣ* (*κ.π.*): εἰς ἑαυτὸν ἀναδέξηται· ὅστις, ad se rec. quae *RM* 18 optinebit R^aM^a 19 imp. *P* | ualerius *M* | et gall. aa. (a. *PL*) et ual. (ualerius *PL*) nobil. (nou. *PL*, nob' *C*) c. (c. *om. C*)] gal. et ual. aaa. nouies pc. *S*, et gallius aa. *M* 20 uausumetio] *PL*, uausumeno *S*, uarsumetio *CR*, *om. M* 21 iuri] uiri *C* | eas scriptura (—ras R^b) *R contra BΣ* (*κ.π.*) 22 *s. a. PL* 23 aurelius *R* | secundus *M* 24 hede M^a 27 aa.] aa. et cc. *RM* | uereniae *CRM* | adfimaes M^a 28 dominio R^a | ut] et *PL*, ἵνα *BΣ* (*κ.π.*) | dato] donato *C*, δοθέντος *BΣ* (*κ.π.*) | uos] ut uos *L*, ὑμᾶς *BΣ* (*κ.π.*) | manumittae *uel* manumittaere P^a 30 patrono] τοῖς πάτρωσιν *BΣ* (*κ.π.*) | solent] *CM cum BΣ* (*κ.π.*) εἰώθασι, debent PLR^b, debet R^a | excipere R^a | placitos uos stare L^a | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL*, dat. *Mir.* | sept. *om. L Mir.* 31 maximo … conss.] ii et a quibus conss. *PL* 32 aa.] a. *C* | et cc. *om. CM* | proculo *om. S* | pretium M^a 33 nomini] si n. *C*

liberi dumtaxat nuncupantur, addiderit et non seruum esse, sed seruili macula adspersum comprehenderit, contra eum qui seruus non est supplicasse te intellegitur. a. 293

10 Idem AA. et CC. Stratio. Liberos priuatis pactis uel actus quacumque [B 48, 20, 10 administr*ati* ratione non posse mutata condicione seruos fieri certi iuris est. D. iiii non. a. 293

11 Idem AA. et CC. Fausτino. Non mutant serui statum, si ad ciuiles [B 48, 20, 11 honores illicite atque improbe adspirauerint. unde si status moueatur quaestio, intellegere uobis licet nihil prodesse posse, quod pater uester honores ciuiles gessit. sollemnibus itaque ordinatis apud praesidem prouinciae de statu uestro cognoscetur. a. 293

12 Idem AA. et CC. Secundo. Si liberum te natum aliquis comparauit, [B 48, 20, 12 statum retines, quem antea habuisti. si uero ex ancilla editum naturalis pater idemque dominus distraxit ac post emptori pretium soluisti, non idcirco libertatem consecutus es. PP. xviii k. Mai. *AA. conss.* a. 293

13 Idem AA. et CC. Antistiae. Principaliter de statu defuncti agi non [B 48, 20, 13 potest. si uero ex peculio quondam eius, quem *tibi* bona reliquisse commemoras, res uindicentur uel eius filiis moueatur status quaestio, haec omnia sollemniter praesidali notione decidi debent. D. v k. Mai. AA. conss. a. 293

14 Idem AA. et CC. Quintianae. Lite ordinata in possessione libertatis [B 48, 20, 14 is, de cuius libertate quaeritur, constituitur et interim pro libero habetur. D. iiii k. Mai. Heracleae AA. conss. a. 293

15 Idem AA. et CC. Palladio. Nec omissa professio probationem generis [B 48, 20, 15 excludit nec falsa simulata ueritatem minuit. cum itaque ad examinationem ueri omnis iure prodita debeat admitti probatio, aditus praeses prouinciae sollemnibus ordinatis, prout iuris ratio patitur, causam liberalem inter uos decidi prouidebit. a. 293

16 Idem AA. et CC. Diogeniae. Si ministerium quasi libera exhibuisti ac [B 48, 20, 16 te nesciente quasi ancilla in dotem data conscriptum instrumentum est, nihil haec libertati tuae nocere potuerunt, maxime cum te minorem aetate fuisse commemores et placuerit minores uiginti annis nulla ratione mutare statum ac pro liberis seruos fieri, ne ante libertatem inconsulte amittant, quam aliis propter aetatis rationem sine consilio praestare non[1] possunt. PP. vi id. Mai. Hadrianopoli AA. conss. a. 293

17 Idem AA. et CC. Regino. Multis rationibus, natalibus ingenuis fratribus [B 48, 20, 17 natis, post delictis uel casibus interuenientibus singulorum causae status separantur.
1 Nihil itaque prohibet eundem et tibi non mouere quaestionem et eos, quos fratres tuos

P (16, 10. 12. 14...16. 17) *L* (*ut P*) *CR M* (*om. u.* 23 inter uos ... *c.* 21 *fin.*)

---

[1] non *tuetur BΣ* (κ.π.), *delet Mommsen*

---

1 nuncupatur *R* | sed *om.* R^a 2 supplica R^a 3 stratio] *PL,* statio *S,* stratio et aliis *C,* statonio *R,* stratonio *M* | actus quacumque administrati ratione] *scripsi ad BΣ* (κ.π.) τῆς πράξεως ἥντινα ἐδιοίκησαν λογισμῷ *et BΣ* (*Thal.*) οὕτως σύνταξον· uel ratione actus καὶ τὰ λοιπὰ διὰ μέσου, actus (actis *C*) quacumque administratione *CM,* actu quocumque (quac. P^a?) administrationis (—stratioonis *R*) *PLR* 4 *s. a. PL* 5 serui] honores serui *BΣ Latine, sed contra BΣ* (κ.π.), *quamquam in hoc quoque* serui *pro genetiuo explicatur:* οὐκ ἐναλλάσσουσι τὴν τοῦ δούλου κατάστασιν | si] sed R^a 7 prodesse posse] *CM,* posse *om. R,* δύνασθαι συμβάλλεσθαι *BΣ* (κ.π.) 9 secundino *C* | liber P^b, **ber P^a, libera LR^bM^b, liber* R^a, ἐλεύθερον *BΣ* (κ.π.) 10 ante CM^a, ante ea *R,* ante hec M^b, πρότερον *BΣ* (κ.π.) | habuisti *om.* R^a | sin PM^b 11 est *R* 12 *s. a PL Miraeus* | pp.] p. *PL* | aa. conss. *om. PL Mir.* 13 antistiano *R* 14 ex pec.] expectaculio P^a | quodam M^a | tibi] *BΣ* (κ.π.), tu *CRM* | commemorans M^a | uindicetur M^a 15 questio status *R:* περὶ καταστάσεως κινεῖται ζήτησις *BΣ* (κ.π.) | praesidales notiones didicere (dicidere P^cL^v) *PL,* presidali natione decidi M^a 16 *s. a. PL Miraeus* | aa. conss. *om. L Mir.* 17 hordinate R^a 18 libere M^a | *s. a. PL Miraeus* 19 herac. (haerec. *P*) a. conss. *PL* 21 simul. uerit. *om.* M^a 25 datam *R* | haec nihil *PLR,* οὐδὲν ταῦτα *BΣ* (κ.π.) 26 commemoras *C* 27 pro *om.* R^a | ne ... 28 amittant] *W cum BΣ* (κ.π.) τινων (*leg.* ἵνα) μὴ ... ἀπόλωσιν, nec (ne CR^b) ... amittunt (adm. *R*) *PLCR* | antea *R* 28 quam] q. libertatem *R* | alii *PLR contra BΣ* (κ.π.) | ratione *R* 29 *s. a. PL Miraeus* | adrian. a. cons. *PL Mir.* 30 idem ... cc. *om. S* | region *R* | patribus (papatribus P^a, a patribus L^a) P^tL^t, τῶν ἀδελφῶν *BΣ* (κ.π.) 31 separentur *R* 32 frater tuus R^a

adseueras, in seruitutem uindicare siue retinere. Igitur ad demonstrandam fratrum tuorum libertatem aliae sunt probationes necessariae: nam quod tibi non mouetur quaestio libertatis, eorum non idoneam constat habere probationem. S. x k. Ivn. AA. conss. a. 293

18 Idem AA. et CC. Zotico. Ad probationem ingenuitatis ab eo, contra [B 48, 20, 18] cuius successores postulas, facta tibi locatio non sufficit, nec tamen hoc solum ad seruitutis uinculum argumentum est idoneum. S. id. Ivl. Philippopoli AA. conss. a. 293

19 Idem AA. et CC. Pavlo. Principaliter causam eius de quo supplicas [B 48, 20, 19] esse quam tuam perspicimus. nam cum te eum ad libertatem produxisse profitearis, illius interest magis sollemniter suum tueri statum et consequenter tua etiam agetur causa: nam si ab eo, contra quem fundis preces, seruus dicatur eique libertas ex manumissione tua uindicetur, probatio seruitutis originis et beneficium[1] manumissionis libertatem illi adsignans tuum etiam ius patronatus tuetur. si uero consentiat seruituti, tunc iure concesso adito praeside prouinciae eum inuitum etiam defendere poteris. a. 293

20 Idem AA. et CC. Aeternali. Sicut semel praestitam libertatem reuocari [B 48, 20, 20] non licet, sic per ea, quae non manumittendi causa domini cum seruis propriis agunt, nihil sibi detrahunt. S. vi k. Sept. AA. conss. a. 293

21 Idem AA. et CC. Thallvsae. Eam, quae in possessione libertatis non sine [B 48, 20, 21] dolo malo reperitur, in seruitutem constitutae simile habere praeiudicium edicto perpetuo 'si controuersia erit, utrum ex seruitute in libertatem petatur an ex libertate in seruitutem' sui conceptione manifeste probatur, nec quicquam ancillae dolus proprii iuris dominis aufert. S. non. Oct. Sirmi AA. conss. a. 293

22 Idem AA. et CC. Pardaleae. Parentes natales, non confessio adsignat. [B 48, 20, 22] quapropter si ex ancilla nata post ad libertatem manumissa peruenisti, te uelut ex altera natam ancilla seruam professa quaesitam manumissione libertatem huiusmodi simulatione uel errore amittere minime potuisti, cum serui nascantur ratione certa, non confessione constituantur. D. v k. Dec. AA. conss. a. 293

23 Idem AA. et CC. Mvsciae. Si tibi testamento directa libertas a domino [B 48, 20, 23] relicta est et ex eo successerunt scriptae *filiae*, non idcirco, quod secundum eius uoluntatem uel contra de filiis uni praestas obsequium, ceterae filiae tuam rescindere possunt libertatem. a. 293

24 [2]Idem AA. et CC. Sebastiano. Interrogatam et professam apud acta se [B 48, 20, 24] esse ancillam huiusmodi factum defensionem[3] libertatis non excludit. S. iiii k. Ian. AA. conss. a. 293

25 Idem AA. et CC. Licentiano. Sicut praetermissa instrumenta manu- [B 48, 20, 25] missionis recte factae nullum adferunt praestitae libertati uitium, ita si seruum ad liber-

P (*c.* 17. 18. 20...22. 24) *L* (*ut P*) *CR* (*transponit c.* 23. 22) *M* (*om. c.* 18...21)

---

[1] *idem BΣ* (*κ.π.*): probatio originis et (*deletis* seruitutis *et* beneficium: *Mommsen*)? [2] *iunge Consult.* 4, 9 [3] defensione?

---

1 uendere *PL* 2 moueatur *C* 3 eorum *om. BΣ* (*κ.π.*) | idonea *L* | *s. a. PL* 4 ab *om. R*[a] 6 *s. a. PL Miraeus* | philip. p. (p. *om. L*) a. conss. *PL*, philippo. a. cons. *Mir.* 8 fateris *R* 9 ageretur *C*, κινηθήσεται *BΣ* (*κ.π.*) 10 fundis *om. R*[a] 11 manumissionis beneficium (bbenef. *R*[a]) *R contra BΣ* (*κ.π.*) 12 tueatur *R*, ἀσφαλίζεται *BΣ* (*κ.π.*) | consentiant *C*, consentia** *R*[a], συντίθεται *BΣ* (*κ.π.*) | iure] *R BΣ*, in re *C* | successo *R*[a] 13 praesidem *R*[a] 15 propriis] *C cum BΣ* (*κ.π.*), *om. PLR* 16 *s. a. PL Miraeus* 17 thalusae *PLC*, thalasse *S*, thalusie *R* | eam] nam *R*[a] | possessionem *C* 18 perpetuo] *P*[a] *cum BΣ* (*κ.π.*), perp. cauetur *P*[b]*LCR* 19 libertate *L* 20 conceptionem *P*[a]*R* | nec] ne *PL*, καὶ οὐδέ *BΣ* (*κ.π.*) | proprii iuris] *R cum BΣ* (*κ.π.*) τοῦ ἰδικοῦ δικαίου, proprii *L*[t], iuris proprii *P*[t], iuris (iuris *om. L*) propriis *P*[r]*L*[r]*C* 21 dominium *P*[t]*L*[t] *contra BΣ* (*κ.π.*) | aufer**(et?) *R*[a] | *s. a. PL Miraeus* 22 pardalie *R* | natalis *LR*[a], τὰ γενέθλια *BΣ* (*κ.π.*) | assigat *M*[a] 23 peruenistis *R* 24 natam] natura *P* | ancillam *R* | quaesita *PLCR*[a]*?M*[a]*?*, κτηθεῖσαν *BΣ* (*κ.π.*) 25 admittere *R* 26 constituatur *R* | *s. a. PL Miraeus* 27 et cc. *om. R* | musie *R* 28 filiae] *BΣ* (*κ.π.*): αἱ γεγραμμέναι θυγατέρες, *om. CRM: filie interpretationis gratia adscriptum in M* | quod *om. R*[a] 32 esse *om. C* | defensionis *L*[a] | *s. a. PL: in Consult. est* pp. iiii k. ian. isdem conss. 34 instrum. praeterm. *CM contra BΣ* (*κ.π.*)

tatem produxisti, instrumentorum amissio nihil ei nocere potest. S. V ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

26 IDEM AA. ET CC. MOLENTO. Sicut datam libertatem manumissis adimere patronus non potest, ita manumissionis instrumentum praestare cogitur. S. VII ID. MART. CC. CONSS. [B 48, 20, 26] a. 294

27 [1]IDEM AA. ET CC. *AVRELIO* ASTERIO. Arrianus si mota quaestione a Leonide liber fuit pronuntiatus, in seruitutem a uicto iterum non recte petitus est. [B 48, 20, 27]
1 Coheres etiam tibi ab Arriano datus colludens cum eo siue heredibus ipsius, qui status mouerat quaestionem, nihil tibi obfuit, nec quae in confessionem inter eos uenerunt, statum ueritatis uel nomen substantiae defuncti mutare potuerunt. D. III K. APRIL. SIRMIO CC. CONSS. a. 294

28 IDEM AA. ET CC. EVRYMEDONTI. Aui paterni magistratu functi dignitas ad libertatis probationem nihil nepoti prodest, si quidem in liberali causa matris, non patris inspiciatur condicio. sed nec materni aui sola sufficit, cum, licet auia quoque libera probari possit, multis tamen ex causis status mutari consueuerit. SIRMI IIII ID. APRIL. AA. CONSS. [B 48, 20, 28] a. 294

29 IDEM AA. ET CC. TROILAE. De ancilla matre natam et ab eo redemptam, in cuius fuit contubernio, si non manumittitur, in seruitute permanere non ambigitur. a. 294

30 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIO. Solo obsequii non praestiti uelamento data libertas rescindi non potest. [B 48, 20, 29] a. 294

31 IDEM AA. ET CC. CORSIANAE. Si tibi seruitutis improbe moueatur quaestio, sollemnibus ordinatis de calumnia uel iniuria, prout uindictae uiam elegeris, habita contestatione, posteaquam seruus non esse fueris pronuntiatus, aduersus eam sententiam postulare potes, tunc demum de his etiam quae direpta probaueris restitutionem, cum pro libertate fuerit pronuntiatum, petiturus. S. V ID. OCT. CC. CONSS. [B 48, 20, 30] a. 294

32 IDEM AA. ET CC. ATHENAIDI. Subscriptio filii domini manumittentis nec addere secuta nec omissa detrahere libertati quicquam potest. D. NON. NOV. CC. CONSS. [B 48, 20, 31] a. 294

33 IDEM AA. ET CC. MELITIANAE. Licet accepta pecunia dominus te manumisit, tamen tributa libertas rescindi non potuit. S. IIII ID. NOV. CC. CONSS. [B 48, 20, 32] a. 294

34 IDEM AA. ET CC. HERMIONAE. Libera concubinatus ratione non constituitur ancilla. D. ID. NOV. CC. CONSS. [B 48, 20, 33] a. 294

35 IDEM AA. ET CC. ATELLIO. Non idcirco minus, quod pupilli res uelut tutor administrasse dicitur, ex eius persona seruitutis pati quaestionem potest. SIRMI[2] NON. DEC. CC. CONSS. [B 48, 20, 34] a. 294

36 IDEM AA. ET CC. THEODORAE. Post certi temporis ministerium ancillae liberam eam esse cum ea paciscendo conuentionis obtemperandi legi domina nullam habet [B 48, 20, 35]

P (*c.* 26. 29...34) *L* (*ut P*) *C* (*transponit c.* 37. 38. 36) *R* (*u.* 7 leonide ... 12 magistratu *om.* R^a) *M*

---

[1] *iunge* 3, 31, 8. 6, 59, 4 *Consult.* 6, 18 [2] Sirmi] S. (*cf.* 7, 56, 4)?

---

1 instr. amissio] ** amisso R^a | nocere potest] nocere M^a, ἀντίκειται *BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL Miraeus* 3 molento] *SRM*, modesto *PL*, molesto *C* | manumissis] patronis manum. L^a 4 *s. a. PL* 6 et cc. *om. M* | aurelio] *Consult., om. libri* | aristerio *R* | si *om.* R^b, *inc.* R^a 7 uito M^a 8 heredes M^a, herede M^b, τῶν κληρονόμων *BΣ* (κ.π.) 9 quastionem M^a | nec] ne M^a | uenerint *M* 10 *s. a. loci iungendi* | III k.] non. 6, 59, 4 12 eurumeadonti *C*, heromedotio *S*, euromodenti *M*, *deficit R* (*u. s.*) | magistratus CM^a, *deficit* R^a: τῇ ἀρχῇ λειτουργήσαντος *BΣ* (κ.π.) | defuncti R^a 14 inspicitur *M* | sed nec *om.* R^a | aui *om.* R^a | abauia M^a | quoque *om.* R^a 15 consuerit M^a | *s. a. Russardus* | sirmi *fortasse natum est ex* s., *cf.* 7, 56, 4 17 trophile *S* | nata ... redempta *R* 18 seruitutem *RM* 19 et cc. *om. PL* | euticio *S*, etichio P^a, eutihio *R* | dolo P^a | uelamenti M^a 21 corsine PL^bRM^b 22 ordinatis *om.* R^a | de] ad M^a | elegeres *L* 23 pronuntiatum P^a | aduersus] aduer L^a 24 potest P^aR^a | demum *bis* L^a 25 pro *om.* R^a | libertatem P^a | *s. a. PL Miraeus* 26 ascenaidi *M* | nec] ned P^a? 27 addere] ad herede PL^a | *s. a. PL* 28 meltiade (milt. *Heimbach*) *S*, militiane *PL*, melitine *R* | dominus *om. L* 29 potest *R* | *s. a. PL Miraeus* 30 hermionae] *M*, hermine *S*, hermoniae *PLR*, hermioni *C* | concubitnatus *uel* concubitus natus P^a, contubinatus L^a 31 *s. a. PL Miraeus* | d. *om. PL* 33 ex] res R^a | questione *R* | *s. a. Russardus* 35 ancilla R^a 36 cum ea *om.* M^a | dominia R^a | habeant R^a, habeat R^b

necessitatem. utque hoc uerum est, ita e contrario si filios suos constituta cum his libera in ministerium tibi tradere promisisse probetur, parere placitis non compellitur. a. 294

37 Idem AA. et CC. Olympio. Si filium tuum liberum genero uendidisti, qui [B 48, 20, 36] tam proxima necessitudine coniunctus condicionis ignorantiam simulare non potest, utrisque sociis criminis accusator deest. a. 294

38 Idem AA. et CC. Philoserapi. Non idcirco minus, quod te limenarcha [B 48, 20, 37] creato nemo contradixit, rei publicae nomine moueri tibi status quaestio potest. D. xvi k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

39 Idem AA. et CC. Evtychio. Liberos uelut seruos profitentes statum [B 48, 20, 38] eorum mutare non posse constat. S. vii k. Ian. Sirmi CC. conss. a. 294

40 Exemplvm sacrarvm litterarvm ad Verinvm. Iuxta edicti nostri conti- [B 48, 20, 39] nentiam in liberalibus quoque negotiis, siue de libertinitate siue de ingenuitate mouentur, absente nihilo minus una parte causam discuti et pro iustitiae ratione sententiam proferri nihil prohibet.

41 Impp. Constantinvs et Licinivs AA. ad Titianvm praesidem Cappa- [B 48, 20, 40] dociae. Iubemus omnes epistulas actricis, quas ad Aelium tamquam principalem fecerat, inanes et uacuas esse atque in irritum deuocari ac de ingenuitate eiusdem Aelii requiri nec mulieri id obesse, quod ad eum tamquam decurionem ac principalem scripserit, uel id, quod idem se finxerit decurionem uel principalem, maxime cum non solum testium professione et cognationis eius, quae iugum seruile *a*gnosci*t*, uerum etiam uoce propria eiusdem Aelii apud aliud iudicium patuerat, quod condicionis seruilis uideretur.

42 Imp. Constantinvs A. ad Maximvm pv. Placuit eos qui [Th. 4, 8, 4 B 48, 20, 41] nascuntur matrum condicionibus[1] uti, quarum mox uisceribus exponuntur. ante litem uero nati suo omnes nomine in quaestionem uocentur, quoniam hos solos, qui in lite nati erunt, omnem fortunam matrum complecti oportet et aut iustis tradi dominis aut libertate cum lucis auctoribus frui. D. prid. id. Ivn. Sirmio Probiano et Ivliano conss. a. 322

XVII

℞ DE ADSERTIONE TOLLENDA ℞

1 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Lites super seruili condicione mouendas [B 48, 21, 1] ad clementiorem tam examinationem quam terminum transferimus iubentes, si quis uel adhuc seruiens liberum se esse dixerit uel in libertate commorans ad seruitutem uocatus

S (16, 38) *P* (16, 39. 17 [℞ *p*] 1. 2. 16, 42) *L* (16, 39. 17 ℞. 16, 42. 17, 1) *C* (*cf. p.* 651) *RM*

[1] et iure *ins. Th. contra B*Σ (κ.π.)

1 necessitudine (—nem M^b) *M* | si *om.* R^a | libera in] liberam R^a, libera R^b 2 ministerio *RM*, εἰς ὑπηρεσίαν *B*Σ (κ.π.) | promisse R^a | parare R^a 4 necessitudinem *R* | condictioni M^a | utriusque *C*R^a?, ἑκατέροις *B*Σ (κ.π.) 6 philoseraphi *M*, fiseraphi *R* | quod minus *S* | limenacha R^a 7 rei] rea *S* | mouere R^a | potest] *RM cum B*Σ (κ.π.), *om. SC, cf. ad u.* 9 | *s. a. S Russardus* | d. xvi] pp. x *S* 8 nicomed.] nic. *Russ.*, nicaea *S* 9 etichiae *PL*, eutitio *M*, potestuticio *R* (potest *uenit ex u.* 7) 10 *s. a. PL Miraeus* 11 exemplum] explicit *S* | uerianum *S*, *deficit* M^a 12 genuitate M^a | mouetur RM^b 13 causa M^a | pro i. r. sent. *om. C* | sententia M^a 14 nihil *om. R* 15 imp. *R* | ad titianum] atitium *M: cf.* 12, 50, 1 *a.* 316 16 epistolam R^a 17 ac] qua et *C*, καί *B*Σ (κ.π.) 18 id] ibd R^a 19 id *om. R contra B*Σ (κ.π.) | se *om.* R^a | finxerint *CM*, ἐπλάσατο *B*Σ (κ.π.) 20 cognitionis *C*, *inc.* M^a, συγγενείας *B*Σ (κ.π.) | eius quae i. s. agnoscit] *scripsi cum B*Σ (κ.π.): αὐτοῦ εἴ τις τὸν ζυγὸν τὸν δουλικὸν ἐπιγινώσκει, eiusque (eiu*** M^a, eius RM^b) … cognoscitur *CRM* 21 seruiles M^a 22 a.] et licinius aa. *S*, *ex c.* 41 *uidelicet, cum alioquin scriberetur* idem AA. *uixque ulla Constantini constitutio Licinium nominet*, *cf.* 3, 1, 8. 7, 22, 3 | pu.] *PLR*, pp. *SCM* 24 omni R^a | questione *R* | litem *PLR* 25 omnem] in omnem *Th.*, οἵαν *B*Σ (κ.π.) | completi PL^a | et *om.* P^aM | libertate *om.* R^a 26 frui cum l. auct. *Th. contra B*Σ (κ.π.) | *s. a. Th. PL Miraeus* | iun. sirmio] iul. *PL Mir.* | probiano … conss. *om. L Mir.* | probo *P* | conss. *om. P* 29 iustin.] gallienus aa. iustiniani *R* | lite *L* | seruili] uirili R^a 31 adhac M^a | seruens M^a | commemorans R^a

fuerit, adsertoris difficultatem in utroque casu cessare ipsumque per se ad intentiones eius
qui dominum sese adserit respondere et, si ex possessione libertatis ad seruitutem ducitur,
etiam procuratorem dare minime prohiberi, quod his, qui ex seruitute ad libertatem prosi-
luerint, penitus interdicimus: illis legibus, quae dudum et secunda et tertia uice adsertorias
lites examinari praecipiebant, in posterum conquiescentibus, cum sit iustum primam defini-
tionem in suis manere uiribus, cum prouocatio nulla oblata fuerit: qua porrecta, ad
similitudinem aliorum negotiorum iudex, ad quem res ex prouocatione ducitur, eam exami-
nabit, cuius et ipsius iudicium ad secundam exquisitionem minime deducetur occasione
1 legum, quae super adsertoriis litibus positae sunt. Super peculio etiam eorum uel aliis
rebus aut causis ueterem defensoris obseruationem tollimus, praecipientes illorum tantum-
modo peculia, qui ex possessione seruitutis super libera condicione litigant, aliasque res
2 quae uindicantur in tuto pro dispositione iudicis collocari. Omnes uero, qui pro libertate
periclitantur, si quidem possint fideiussorem dare, eum exigi: sin uero re uera datio eius
impossibilis eis sit hocque iudici manifeste ostendatur, iuratoriae cautioni committi: scientes
quod, si post huiusmodi expositionem afuerint et edictis citati in absentia nihilo minus per
unum annum durauerint, omnimodo seruituti obnoxii erunt et eius dominio, qui litem eis
3 intulit, sine ulla dubitatione adsignabuntur. Scire uero eos uolumus, qui aliquem ad serui-
tutem uocant, quod, si post primam accusationem in quocumque iudicio uel ex diuali
iussione factam et admonitionem ei oblatam, qui seruus esse dicitur, in alio iudicio eum
accusauerint (praeterquam si eius occasionem ipse qui seruus esse dicitur praestiterit), etsi
domini sint, suo iure priuabuntur. D. III ID. DEC. DN. *IVSTINIANO PP. A. II CONS.* a. 528

2 IDEM A. IOHANNI PP. Expeditam antea quaestionem, in praesenti autem ex [B 48, 21, 2]
nostra lege, quam de adsertione tollenda posuimus, in quandam difficultatem incidere peri-
1 clitantem, compendioso remedio fulciendam esse censemus. Cum enim per adsertores
super libertate iudicium agitabatur, si in medio adsertore litem agente adsertus ab hac
luce fuerit subtractus, necessitas imponebatur nihilo minus adsertori litem implere, ut
emptor, si uictus erat et pro libertate fuerat pronuntiatum, habeat regressum aduersus
uenditorem, ut ei quasi liberae personae uenditor reddat id, quod emptionali instrumento
2 continebatur uel natura contractus exigebat. In praesenti autem, quia adsertorum uana
nomina reiecta sunt, si persona, pro cuius condicione lis agitur, mortua fuerit, quem-
3 admodum iudicium potest adimpleri una tantummodo persona in iudicium ueniente? Sanci-
mus itaque in praesenti casu licentiam esse emptori aduersus suum auctorem uenire,
quatenus uel ostendat uenditor seruum se uendidisse uel, si non potuerit, quasi libera
persona uendita euictionis periculum ad eum reuertatur. D. K. SEPT.[1] a. 531

PLCRM

---

[1] Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. *suppl.* (*Buchholtz*)

---

1 assertores L^a | casu *om.* *BΣ* (κ.π.) | que per se] querere et $P^t L^t$ | intentionem $P^t LR$, τὰς ἐναγωγάς *BΣ* (κ.π.) 2 sese] esse M^a | ducetur L^a 3 seruitutem P^a 4 et (et *om.* *PL*) sec. et tert.] καὶ ἐν τῇ τρίτῃ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ *BΣ* (κ.π.), *sed* δεύτερον καὶ τρίτον *BΣ* (*adnot.*) 5 praecipiebant] petierant R^a | prima difinitione *R* 7 eum R^a 8 secundum L^a | deducitur RM^b 10 causis] seruorum *BΣ* (κ.π.): πρὸς τούτοις περὶ τοῦ πεκουλίου ἐκείνων ἢ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἢ τῶν δούλων, *nisi forte scr.* ἢ αἰτιῶν | ueterem defensoris (defensionis $L^r CM^a$)] τοῦ παλαιοῦ δεφένσορος *BΣ* (κ.π.) 12 pro *om.* L^a 14 imp. eis] imposs. eius *L*, imposs. ei *R*, imp. ei reuera *M*, αὐτοῖς ἀδύνατος *BΣ* (κ.π.) | iudici] in iuditio (iudit. M^a) *M* | ostenditur *M* | scientes … 15 citati *om.* L^a 15 absientia P^a | per unum annum nichilo minus *PLR contra* *BΣ* (κ.π.) 16 durauerit *C* | seruitutis *R* | obnoxio P^a | et eius dominio] et ei (eius R^b) domino *PLR*, dominio M^a: καὶ τῇ ἐκείνου δεσποτείᾳ *BΣ* (κ.π.) | eis] eius L^a 17 intulerit PLR^b, intullerat R^a | trepidatione $PL^b R^b$, dubitatione trepidatione R^a, traditione L^a, ἀμφιβολίας *BΣ* (κ.π.) | assignabantur R^a | uero] * *R*, *om.* *PL* 19 ammotionem M^a 20 accusauerit *C* | praepterquam M^a 21 *s. a.* *PL Miraeus* | dn. … cons.] dom. *PL Mir.* 22 idem] impr. iustinianus *S* | pp. *om.* *PLR* | expenditam C^a 24 remedioso R^a 25 se per libertatem P^a 27 uetus M^a 29 naturam *R* 30 reiacta PL^a | quemadmodum *R* 31 impleri *PL* 33 poterit *CM* 34 *s. a.* *PL*

XVIII

℞ QVIBVS AD LIBERTATEM PROCLAMARE NON LICET ET DE REBVS EORVM, QVI AD LIBERTATEM PROCLAMARE NON PROHIBENTVR ℞

1 Imp. Gordianvs A. Procvlo. Dispar causa est eius, qui dissimulata con- [B 48, 9, 2]
dicione sua distrahi se passus est, et eius, qui pretium participatus est. nam superiori
quidem non denegatur libertatis defensio, posteriori autem, et si ciuis Romanus sit et
1 participatus est pretia[1], libertas denegatur. Eandemque et in eo distinctionem adhibendam,
cui fideicommissaria libertas debetur, meritissimo iuris auctores responderunt. PP. k. Mai.
Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Melanae. De latronum [B 48, 9, 3]
familia descendentibus ex largitione principali uel auctoritate fiscali seruis factis retro
principes libertatem denegari decreuerunt.

3 [2]Imp. Constantinvs A. ad Maximvm pv. Si quis in libertatem [Th. 4, 8, 6 B 48, 9, 4]
proclamauerit, id, quod apud se esse eius qui se dominum dicit profitebitur, quoniam de
1 eo non dubitatur, reddi ac referri iudex protinus pronuntiabit. Quod uero petitur, si
fuerit negatione dubium[3], per cautionem conseruabitur ac petitio differetur, ut, si fuerit
approbata[4] libertas, (quoniam et ipsis, qui his rem commiserunt, medendum est) gestarum
rerum ab eodem ratio atque omne quod debebitur reposcatur, ut seruitute depulsa qui
pro domino quondam fuerat habeat, quod ut seruo dominii iure largitus est et quae ex
earum rerum quaestu ac fructibus conciliata sunt et quae de furtiuis compendiis obscure
capta ac parata sunt, cum liberum[5] esse non oporteat, quod apud seruum dominus peculii
2 nomine collocauerat. Ea uero, quae testamento uel donatione quaesita sunt aut quae ex
earum rerum emolumentis empta confectaque sunt, eidem ingenuo deputentur. quae tamen
uniuersa exacto libertatis iudicio, quae[6] a supra dictis rebus discernantur, in sequestro
esse oportet, ut his ab utroque deductis atque in medio iure collocatis ad eorum proprietatem uterque contendat. D. xv k. Ivn. Thessalonica Severo et Rvfino conss. a. 323

P (18, 2 ℞ 1) *L* (18 ℞ 2. 1) *CRM*

---

[1] *idem BΣ* (κ.π.): et part. est pretia *del.* (*Mommsen*) [2] *iunge* 8, 46, 10 [3] controuersum *Th.* [4] propria *ins. Th. contra BΣ* (κ.π.) [5] *idem Th.: fuerit* liberi (*Mommsen*) [6] quo *Th.*, *sed* ἅπερ *BΣ* (κ.π.)

---

3 et *om. P* | qui] quibus *C* | ad] a *M* 4 prohibetur *R* 5 a.] a. et c. *P* | eius] eis L^a | condictione *R* 6 precia *P*, pretio C^a, τὸ τίμημα *BΣ* (κ.π.) | nam] nam si M^a? 7 ciues *C* 8 precio *PR*, τὰ τιμήματα *BΣ* (κ.π.) | eademque M^a | que et] *CM cum BΣ* (κ.π.) καὶ τὴν αὐτὴν καί, que PLR^b, *om.* R^a | eo] eodem *C* 9 meritissimi $PLRM^b$, ἀξίως *BΣ* (κ.π.) | iuris] iuris est R^a | *s. a. PL Miraeus* 11 impp. ... cc.] imp. gor. a. et c. (et c. *om. L*) *PL* | melanae] PL^bC, molane *S*, proculo melanae L^a, melliane *R*, meliane *M* 12 familiis P^bLC, famuliis *uel* famulus P^a | ex] ** M^a, καὶ ἐκ *BΣ* (κ.π.) 13 principales R^a? | libertates *C contra BΣ* (κ.π.) 14 pu.] *W Th.*, pp. *SCRM* 16 auferri *R* | si] si id *Th.*, ἐάν *BΣ* (κ.π.) 17 negotiatione *Th.*, ἀρνήσει *BΣ* (κ.π.) | defertur R^a, differtur *Th.*, ὑπερτιθέσθω *BΣ* (κ.π.) 18 libertas *om.* R^a | ipsis qui his] his qui R^a | commiserint *M*, *inc.* R^a 19 debebitur] *C Th.*, debitur M^a, debetur RM^b, κεχρεώστηται *BΣ* (κ.π.) 21 conciliata] *C Th.*, congregata RM^b, consignata M^a, συναχθέντα *BΣ* (κ.π.) 22 parta *Th. libri boni*, εὐτρεπισθέντα *BΣ* (κ.π.) | oporteat] poterat *R* 23 uel] aut *Th.* | aut *om.* R^a 25 liberalitatis M^a | discernantur] $CR^a?M$, discernuntur R^b *Th.*, ἀποχωρίζονται *BΣ* (κ.π.) | sequestri *Th.* 26 locatis *Th.* 27 *s. a. Th.* | iun.] 8, 46, 10, ian. (*alias* mart.) *Th.: Maximus idibus Sept. a.* 323 *praefectura abiit*

XVIIII

℞ DE ORDINE COGNITIONVM ℞

1 Imp. Alexander A. Vitalio. Cum et ipse confessus es status contro- [B 48, 22, 1] uersiam pati, qua ratione postulas, priusquam de condicione constaret tua, accusandi tibi tribui potestatem contra eum, qui te seruum esse contendit? cum igitur, sicut adlegas, statu generis fretus es, iuxta ius ordinarium praesidem pete, qui cognita prius liberali causa ex euentu iudicii, quid de crimine statuere debeat, non dubitabit. PP. v id. M . . . Maximo *II* et Aeliano conss. a. 223

2 Idem A. Galliae. Si de hereditate et libertate controuersia est, prius agi [B 48, 22, 2] causa libertatis debet. sed si de hereditate agetur, ordinanda quidem est causa libertatis, sed sufficit ei, qui libertate utitur, ad uictoriam de hereditate secundum se pronuntiatum. PP. v id. Avg. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

3 Idem A. Valeriano. Si crimen aliquod inferatur ei, quam ingenuam esse [B 48, 22, 3] dicis, ante liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam praeside praebente, quoniam necesse est ante sciri, si delictum probatum fuerit, ut in liberam et ingenuam an ut in ancillam constitui oportet. PP. vi k. Dec. Maximo *II* et Aeliano conss. a. 223

4 Imp. Gordianvs A. Menedemo. Si status controuersiam pateris, lite prius [B 48, 22, 4] liberali terminata, si pro te fuerit pronuntiatum, agere etiam aduersus eum, qui se domi-
1 num tuum esse contendit, non prohiberis. Quod si ideo te ab accusatione elidet, quasi seruum non proprium sed alienum, liberale quidem iudicium cessat, causae autem examinatio apud eum qui iudicat ostend*et*, utrumne accusatio induci debeat propter statum personae, an euanescat. D. x k. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Alpheo. Cum status [B 48, 22, 5] quaestionem tibi moueri et te debita uelle petere commemores, ordinarium est prius sollemnibus interpositis, si hoc iuris admiserit ratio, causam liberalem apud praesidem prouinciae decidi, ut, si liber fueris uel seruus non esse pronuntiatus, tunc tibi iure debita restitui iubeat, cum hoc incerto, utrumne tibi libero constituto an domino tuo, si seruum te sententia declarauerit, debeatur, ad solutionem debitorem tuum urgueri non oporteat. S. prid. k. Mai. Beraci[1] AA. conss. a. 293

6 Idem AA. et CC. Alexandriae. Si res tuas raptas uel amotas esse dicis [B 48, 22, 6] ab his, quos seruos tuos esse contendis, hique in libertatem proclamauerunt, causa liberalis prius aduersus eos et tunc damni dati rerumque amotarum lis apud praesidem prouinciae

PLCRM

[1] Heracleae (*Mommsen*)?

3 confusus M^a | controu.] M^a *cum* $B\Sigma$ (κ.π.), te contr. *PLCM*^{b}, contr. te *R* 4 condictione staret R^a | tua] tu* P^a, tu L^a *contra* $B\Sigma$ (κ.π.) | tibi *om. R contra* $B\Sigma$ (κ.π.) 6 statu] *C* $B\Sigma$ (κ.π.), statu tui *PLRM* | repete *C*, **pcte** (repetere?) P^a, **petere L^a, κατάλαβε $B\Sigma$ (κ.π.) 7 uentu R^a | iudicum L^a | qui M^a | statuere de crimine *PL contra* $B\Sigma$ (κ.π.) | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* | m. *om. L Mir.* 8 II] XI *Mir.*, *om. PL* 9 iulie *RM* 10 causam *R* | sed] sed et *R*, δέ $B\Sigma$ (κ.π.) 11 libertatem P^a | sec. se pronunt.] *C*, sec. pronuntiatam (—tum P^v) *P*, sec. eam pronuntiatum (pronuntiatam L^r, atum *periit in* L^a) *L*, sec. eum pronuntiatum R^bM^a, sec. eum pronuntiatum esse R^aM^b, ἡ περὶ τῆς κληρονομίας ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένη ἀπόφασις $B\Sigma$ (κ.π.) 12 *s. a. PL Russardus* | pp. v] p. *PL* | II] u *PL* | et ael. *om. Russ.* 13 ualer.] gallie *S* | aliquit P^a 14 liberalem causam *R* 15 si] csi R^a | ut] LR^aM^a *cum* $B\Sigma$ (κ.π.), ut ut *P*, an ut *C*, utrum ut R^bM^b 16 ut in] ut *RM*, ὡς εἰς $B\Sigma$ (κ.π.) | *s. a. PL* | pp.] p. *PL* | II *om. PL* 17 patieris CM^a, ὑπομείνῃς $B\Sigma$ (κ.π.) 18 liberli M^a | dominus tuus R^a 19 ab acc. te P^bL, te *om.* P^a, σε ἀπὸ τῆς κατηγορίας $B\Sigma$ (κ.π.) | allidet *C*, alidit R^a | quasi seruum *om.* P^a 21 ostendit $PLCR^aM$, δειχθήσεται $B\Sigma$ (κ.π.) 22 euanescit P^aL^a | *s. a. PL Miraeus* 23 et cc. *om. M* 24 moueri *om.* R^a | commemores *P* 25 hoc] ec *R* 26 pronuntiae ·didicidi P^a | esse] eis *uel* eius · P^a, es P^bL, εἶναι $B\Sigma$ (κ.π.) 27 incerto] CM^b, ince*to M^a, incertum est *PLR*, ἀδήλου ὄντος $B\Sigma$ (κ.π.) 28 non] te non *R* 29 oportet *R* | *s. a. PL Miraeus* | mai.] mia. *PL* 30 alexandro *SPL* | ruptas *Cuiacius*, ἁρπαγέντα $B\Sigma$ (κ.π.) | dicas PLR^b 31 ab his *om.* R^a | iique P^bLR, καὶ οὗτοι $B\Sigma$ (κ.π.)

contestanda est, ut, si quidem liberi uel serui non esse pronuntientur, tunc demum damni
dati et amotarum rerum procedere possit adhibita probatione condemnatio, si uero secus,
quaestio rerum amotarum euanescat. D. III *K*. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293
7 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM. Si quando negotium status fuerit [B 48, 22, 7]
exortum, si ab eius parte qui dicitur seruus aliquid dicatur dominus abripuisse, prius con-
siderari placet, utrum de possessione seruitutis in libertatem reclamandum putet an uero
1 ex possessione libertatis in seruitutem uocatur. Ac si eum de obsequiis seruilibus liber-
tatem constiterit flagitare, ante decidi status conuenit causam atque ita praeberi direptorum
2 negotiorum, si res exegerit, audientiam. Quod si ei qui ad seruitutem uocatur quicquam
direptum esse memoretur, uniuersa quae constiterit ablata ita demum reddi conuenit ei,
qui seruus esse contenditur, si modo saluam rem futuram per idoneos fideiussores pro-
3 miserit. Nam si tales non potuerit dare, tunc ea conuenit, de quibus in iudicio tractabitur,
sequestrari in eum diem, in quo controuersia sopietur, ita ut ex isdem, si ali*a* facultas
esse non poterit, tantum litis sumptibus et alimoniae hominis subministr*e*tur, quantum
4 (1) moderato iudicis arbitrio fuerit aestimatum. Cum autem necdum lite de statu mota res ab
aliquo direptae sint et sententia de restituenda possessione rerum lata ille, ne sententiae
satisfieret, de statu controuersiam mouit, necessitatem habebit et sine satisdatione easdem
res reddere et tunc causam liberalem secundum iuris ordinem exercere. a. 317—3[...]

XX

℞ DE COLLVSIONE DETEGENDA ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. THEODORAE. Cum seruum matris [B 48, 23, 1]
tuae et stupro uiolasse dominam suam et turpis coniunctionis maculam excogitandae
ingenuitatis collusione ac falsae captiuitatis uelamento apud competentem iudicem obtegere
uoluisse proponas nec libertatem ei matrem tuam dedisse, sed in solam ingenuitatem eum
nudae uoluntatis mendacio producere enisam adseueres, seruum esse palam est, quando
etiam diui Pii rescriptum super captiuitate emissum, quam non intercessisse significas,
ingenuum fecisse non uideatur nec adseueratio consensus tui ingenuitatis ius tribuere
potuit. PP. XIIII K. IVL. DIOCLETIANO IIII ET MAXIMIANO III AA. CONSS. a. 290
2 IDEM AA. ET CC. MILESIO. Libertinae condicionis constitutis priuatis [B 48, 23, 2]
pactis mutare statum non licere Ninniano senatus consulto contra collusorem poena statuta
praemioque detegenti promisso manifeste declaratur. D. V K. DEC. CC. CONSS. a. 294

P (19, 6 [8, 3 *p*] 20 ℞ 2) *L* (19, 6. 20 ℞ 2) *CRM*

---

2 adbita M^a | secum R^a, seruus (seruis L^a) L^t 3 euanescit *R* | *s. a. PL Miraeus* | k.] *Mommsen*, id. *PL Mir.* | sirdi *uel* sirm. *P*, sir. *L* 4 bassum] bassum pp. *E*: *rectius suppleretur* pu. 5 domino abripuisse (abreptum esse M^b) *M*, esse (a *ins.* R^b) domino abreptum *R contra B* 7 ac] M^a, at CRM^b, καὶ *BΣ* (κ.π.) 8 causa *C* 9 negotiorum *om.* R^a: τῶν ἁρπαγέντων πραγμάτων *BΣ* (κ.π.) | seruitute M^a | uocantur R^a 10 ablata *om.* R^a | ita demum] quandocumque *uertit BΣ* (κ.π.): ἀφαιρεθέντα ὁτεδήποτε ἀναδίδοσθαι 11 seruum R^a 13 sequestri R^a, sequestari M^a | in quo] quo *C*, καθ᾿ ἣν *BΣ* (κ.π.) | aliqua *CRM*, ἄλλη *BΣ* (κ.π.) 14 sumptus RM^b | aliemonie R^a | homini *R contra BΣ* (κ.π.) | subministrentur *CRM*, χορηγηθῇ *BΣ* (κ.π.) 15 statum (statu M^b) orta *M* 18 liberalem causam *R contra BΣ* (κ.π.) 20 conclusione *S* 21 aa.] *M*, aa. et cc. *SCR* | theodoro *R* 22 strupro M^a | dominam] dām M^a 24 in solam] *lam R^a, solam M^a | eum] cum M^a 25 uoluptatis M^a | procedere *R* | enisam] CR^b, en**am R^a, en*** M^a, nisam M^b, σπουδάσασα (*leg.* —σαν) *BΣ* (κ.π.) 26 captiuitatem *R* 28 *s. a. Russardus* 29 aa.] a. *R* | et cc. *om. PL* | milisiac *S*, mililesio *L*, melesio *R* | libertate conditionum P^tL^t *contra BΣ* (κ.π.) 30 iuniano R^a? | lusorem R^a 31 praemioque det. promissio P^a, praemiaque det. promissa *C contra BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL Miraeus*

XXI

℞ NE DE STATV DEFVNCTORVM POST QVINQVENNIVM QVAERATVR ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Niconi. Aditus competens iudex causam [B 48, 11, 5] praescriptionis examinabit et, si Domitiae patronum, qui ciuis Romanus in diem mortis uixit, ante quinque annos, quam lis bonorum mulieris inchoaretur, uita decessisse constiterit, libertae status ex persona manumissoris non retractabitur.

2 Idem AA. Maximo. Si is, qui te heredem fecit, propter matris condicionem [B 48, 11, 6] seruus dicitur et mater ante quinque annos litis motae uita decessit, praescriptioni locus erit, cum quaeri de statu non possit, nisi de condicione matris retractaretur. haec ita, si, quamdiu uixit, sine interpellatione ut ciuis Romana egit. PP. id. Sept. Antonino A. ii et Geta C. ii conss. a. 205

3 Imp. Alexander A. Olympiadi. Quamuis defunctus sit maritus quondam [B 48, 11, 7] tuus, cui status quaestio inferebatur, causa tamen etiam post obitum eius propter emolumentum successionis durat eamque apud eum, qui de hereditate uel de singulis rebus iudicaturus est, decidi oportet.

4 Idem A. Marciano. Si is, quem seruum tuum fuisse et a fratre tuo manu- [B 48, 11, 8]
missum atque heredem scriptum proponis, ut ciuis Romanus uixit nec intra quinquennium post mortem eius status quaestionem mouere coepisti, intellegis neque heredibus ab eo scriptis neque his, quos liberos esse uoluit, controuersiam te contra formam senatus con-
1 sulti facere posse. Quod si prius, quam id spatium temporis excederet, agere coepisti, et peculium eius more iudiciorum persequi et cum manumissis ordinata lite secundum formam edicti experiri non prohiberis. PP. v id. Ivn. Modesto et Probo conss. a. 228

5 Imp. Gordianvs A. Severo. Quod est constitutum post quinquennium de [B 48, 11, 9] statu defunctorum quaestionem incipere non posse, ad speciem emancipationis, iure nec ne perfecta sit, minime pertinet.

6 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Pollae. Si mater tua quasi [B 48, 11, 10]
ingenua communi opinione uixit et quinquennium a die mortis eius excessit, potes rem publicam et pupillos, si tibi status quaestionem mouere temptauerint, nota praescriptione
1 repellere. An autem pro ingenua in diem mortis egerit, in iudicio requiretur. quod si uarietas interueniat, posteriora tempora spectari conuenit. PP. vi id. Ivn. Saecvlare ii et Donato conss. a. 260

7 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Heliodoro. Si pater tuus [B 48, 11, 11] ueluti ingenuus uixit nec status controuersiam, quasi fisci seruus esset, apud praesidem prouinciae, qui super huiusmodi quaestionibus iudicare solet, sed apud curatorem rei publicae non competentem iudicem passus est, postque mortem eius quinquennium fluxit, status tuus ex praescriptione, quae ex senatus consulto emanat, protectus est.

P (21 ℞ 2. 4. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

2 ne] adito ne M^a 4 nichoni *S* 7 manumissoris] τοίτου τοῦ ἐλευθερώσαντος *BΣ* (*κ.π.*) 8 idem] impp. seu. ant. *P* | aa.] a. et c. *S* | maximo] maximo xxi *PL* | te *om.* R^a 9 praescriptionis R^a 10 erit] est *M* | detractaretur *PL*, **tractaretur R^a, tractaretur R^bM^b, ἀναψηλαφηθῇ *BΣ* (*κ.π.*) 11 *s. a. PL Miraeus* | pp. id. sept.] p. d. s. *PL Mir.* 12 ii] u *P* | c. ii conss. *om. PL* 14 ininferabatur M^a | tamen etiam] tu* R^a 15 uel de] de *C?* 17 idem a. (aa. *PL*)] impr. diocl. et max. aa. *S* | et *om. R contra BΣ* (*κ.π.*) | manumisso P^a 18 nec *om. PL* | intra] in P^a 19 statu R^a | mouere] non mou. *PL* 20 libertos PLR^a, ἐλευθέρους *BΣ* (*κ.π.*) 21 id temporis spatium *CRM*, τοῦτο τὸ διάστημα τούτου τοῦ καιροῦ *BΣ* (*κ.π.*) 22 manumissus P^a | ordinatam litaem *PL contra BΣ* (*κ.π.*) 23 *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* | et probo conss.] cons. *PL* 24 constitum *R* 25 iure *om.* R^a 27 imp. *P* | galianus *M* 28 accessit R^a? 29 temptauerit *R* | praescriptionem P^a 30 an] sin PL^aR | pro ing.] ut ingenuam *R* | diae *PL* 31 uarietas] *aritas P^a | *s. a. PL Miraeus* | ii *om. Mir.* 33 aa.] aa. et cc. *R* 34 uelut RM^b | nec *om.* M^a 35 iudicari M^a | procuratorem R^bM^b, eum curatorem *C*, παρὰ τῷ κουράτωρι *B* (*κ.π.*) 37 demaneat CM^a, καταφέρεται *B* (*κ.π.*)

8 Idem AA. ET CC. THEODORO. Repetitio peculii rerum serui tui, si nullo [B 48, 11, 12] iusto titulo intercedente corpora ab aliquo possideantur, nulla temporis praescriptione mutilabitur. nec enim senatus consultum, quo super non retractandis defunctorum statibus sancitum est, interuenit, si defunctus in fuga conuersatus atque latitans decessit. D. X K. DEC. MEL. DIOCLETIANO ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 293

XXII

DE LONGI TEMPORIS PRAESCRIPTIONE, QVAE PRO LIBERTATE ET NON ADVERSVS LIBERTATEM OPPONITVR

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MVCIANO. Mala fide [B 48, 24, 1] morato in libertate diu prodesse non potest temporis praescriptio. unde cum confitearis fuga te ab eo cuius meministi recessisse, intellegis ex hoc solo sine dolo malo in possessione te libertatis non esse. D. X K. SEPT. AA. CONSS. a. 293

2 IDEM AA. ET CC. CARTERIO. Praestat firmam defensionem libertatis ex [B 48, 24, 2] iusto initio longo tempore obtenta possessio. fauor enim libertatibus debitus et salubris iam pridem ratio suasit, ut his, qui bona fide in possessione libertatis per uiginti annorum spatium sine interpellatione morati essent, praescriptio aduersus inquietudinem status eorum prodesse deberet, ut et liberi et ciues fiant Romani. D. VII K. IVL. ANTIOCHIAE CONSTANTIO III ET MAXIMIANO *III* CC. CONSS. a. 300

3 [1]EXEMPLVM SACRARVM LITTERARVM CONSTANTINI ET LICINII AA. AD DIONYSIVM VICE PRAEFECTORVM AGENTEM. [B 48, 24, 3] Solam temporis longinquitatem, etiamsi sexaginta annorum curricula excesserunt, libertatis iura minime mutilare oportere congruit aequitati. D. III K. MAI. VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314

XXIII

DE PECVLIO EIVS QVI LIBERTATEM MERVIT

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. RVFINO. Longe diuersam [B 48, 24, 4] causam eorum, qui a superstitibus manumittuntur, item illorum, quibus testamento libertas

P (21, 8. 22) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 3, 1, 8

---

1 idem] impp. diocli. et maxi. *PL* | theodorae *PL* | peculii rerum *om.* L^a | serui tui] seruitu** P^a, seruitutis (—tuti L^v) *L* 2 intercendente *R*, praecedente *E cum BΣ* (κ.π.) προλαμβάνοντος 3 mutalib*tur P^a | que *R*, quod M^a 4 sanctum CR^bM^a | fugam P^bLCRM, fugem P^a?, ἐν φυγῇ *BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL Miraeus* 5 mel. *PL*, med. *Mir.* 7 prescriptionem *S*, perscriptione *M* | pro libertatem *S* 8 et *om. C* | aduersus] ad L^a 10 et cc. *om. LM* | musciano *S*, et comumtiano *R* 11 libertatem *CR* | tempori P^a, longni temporis LM^b | cum *om.* L^aR^a 12 fuga] in fugam PL^a? | te *om.* M^a | possessionem *CM* 13 libertatis te *R contra BΣ* (κ.π.) | *s. a. PL Monacensis* 22 | d. x k.] *Mon.*, s. k. d. *PL* 14 catherio *SM*, charterio *R* | libertati $P^cL^cRM^b$ *contra BΣ* (κ.π.) 15 logo *P* | libertati R^aM *contra BΣ* (κ.π.) 16 possessionem *PL* 18 *s. a. PL Miraeus Monacensis* 22 | VII *om. L Mir.* | anthioc. *PL*, antiochio *Mon.* | constant. iii (iiii *L Mir.*) et max. ii. cc. conss. (cos. *Mir.*) *PL Mir.*, conss. ui es max. aa. con *Mon.* 20 exemplo *M* | constantii *M* | et *om. M* | aa. *om. SM* | ad] a *M* 21 uice (uicem *PL*) pr. ag. *om. S* | praefectorum] *ne muta: u. Memorie dell' instituto* 2, 315 | sola t. longinquitate (—tem L^a) P^bLRM^b *contra BΣ* (κ.π.) 22 excedit *CR*, exces*** M^a: εἰ καὶ ξʹ ἐνιαυτῶν δρόμος παρῆλθεν *BΣ* (κ.π.) | mutilare] CM^a? *cum BΣ* (κ.π.), mutilari $PLRM^b$ | oporte M^a 23 *s. a. PLR Monacensis* 22 *Miraeus* | d.] s. (?) die *R*, s. *Mon.* | III k.] iiii k. *Mir.*, uii k. *Mon.*, iiii sept. *R*, id. 3, 1, 8 | uolusiano ... conss. *om. PL* | annian. c. ss. *R*, cc. ss. (*om.* anniano) *Mon.* 25 libertate *RM* 26 et cc. *om. SCM* | loge M^a

relinquitur, esse dissimulare non debueras, cum superiore quidem casu concessum tacite peculium, si non adimatur, posteriore uero, nisi specialiter fuerit datum, penes successorem remanere sit iuris euidentis. S. V NON. OCT. CC. CONSS. a. 294

XXIIII

℞ DE SENATVS CONSVLTO CLAVDIANO TOLLENDO ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. HERMOGENI MAGISTRO OFFICIORVM. Cum in nostris [B 48, 25, 1] temporibus, in quibus multos labores pro libertate subiectorum sustinuimus, satis esse impium credidimus quasdam mulieres libertate sua fraudari et, quod ab hostium ferocitate contra naturalem libertatem inductum est, hoc a libidine nequissimorum hominum inferri, Claudianum senatus consultum et omnem eius obseruationem circa denuntiationes et iudicum sententias conquiescere in posterum uolumus, ne, quae libera constituta est, uel semel decepta uel infelici cupidine capta uel alio quocumque modo contra natalium suorum ingenuitatem deducatur in seruitutem et sit pessimum dedecus cognationis suae fulgori, ut, quae forsitan decoratos dignitatibus habeat cognatos, haec in alienum cadat dominium et dominum pertimescat forsitan cognatis suis inferiorem. quod et in libertis obseruari oportet: semel etenim libertate potitam per tale dedecus in seruitutem reduci religio
1 temporum meorum nullo patitur modo. Sed ne serui uel adscripticii putent sibi [11, 48, 24] impunitum esse tale conamen, quod maxime in adscripticios[1] uerendum est, ne liberarum mulierum nuptiis ab his excogitatis paulatim huiusmodi hominum condicio decrescat, sancimus, si quid tale fuerit uel a seruo uel adscripticio perpetratum, liberam habere potestatem dominum eius siue per se siue per praesidem prouinciae talem seruum uel adscripticium castigatione competenti corrigere et abstrahere a tali muliere. quod si neglexerit, sciat in suum damnum huiusmodi desidiam reuersuram. a. 531—534

XXV

℞ DE NVDO EX IVRE QVIRITIVM TOLLENDO ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Antiquae subtilitatis ludibrium per hanc decisionem expellentes nullam esse differentiam patimur inter dominos, apud quos uel nudum ex iure Quiritum uel tantummodo in bonis reperitur, quia nec huiusmodi esse uolumus distinctionem nec ex iure Quiritum nomen, quod nihil aenigmate discrepat nec umquam uidetur neque in rebus apparet, sed est uacuum et superfluum uerbum, per quod animi iuuenum, qui ad primam ueniunt legum audientiam, perterriti ex primis eorum cunabulis inutiles legis antiquae dispositiones accipiunt. sed sit plenissimus et legitimus quisque dominus siue serui sui siue aliarum rerum ad se pertinentium. a. 530—531

CRM

---

[1] in adscripticios *om. l. gem.*: in adscripticiorum coniugiis (*Mommsen ad B κ.π.*: ἐν ταῖς τῶν ἐναπογράφων συναφείαις)?

---

1 relinquetur *R contra BΣ* (*κ.π.*) | superiori *R* 2 adminatur *M* | successores *R*, παρὰ τῶν κληρονόμων (*leg.* τῷ κληρονόμῳ) *BΣ* (*κ.π.*) 3 iuris euidentisimi (euidentisim̄ R^a) est *R*, φανεροῦ νομίμου ἐστὶν *BΣ* (*κ.π.*) | *s. a. Monacensis* 22 5 de senatum consultum claudianum tollendum *S* 6 a. *om. R* | magister off. *R*, *om. M* | in *om. M* 7 sugestorum R^a 8 credimus M^a | mulieris M^a 10 claudiano s. consulto R^a | denuntiationis M^a 11 iudicium R^aM^a? | sententias] et sententias *C*: τὰς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεις *BΣ* (*κ.π.*) | ne] ne ea *R*, ἵνα μὴ εἴ τις *B* (*κ.π.*) 13 docus R^a 14 forsitan quae *R contra B* (*κ.π.*) | decoratus M^a | cognatus M^a 15 cognati sui *R contra B* (*κ.π.*) | inferiore M^a 16 libertatem potitam M^a, libertatem petitam *R* | talem CM^a | decus R^a | reduci *om.* R^a 17 uel … 20 seruo *om.* R^a 20 ascriptio M^a 21 potest R^a 22 abstahere M^a | a tali mul. *om.* R^a 25 ex *om. M* | quiritio *CM*, quirito *R* | tollendum *S* 26 iustinus *M* | a. *om. R* 27 expellentis M^a 28 quiritium M^a | uel … 29 quiritum *om.* R^a 29 quiritii *C* 30 est] et *M* | quod *om.* R^a 31 eorum] eo R^a 33 alierum M^a

XXVI

R DE VSVCAPIONE PRO EMPTORE VEL TRANSACTIONE R

1 IMP. ANTONINVS A. FLAVIANO. Mancipia tua si ab eis distracta sunt, qui [B 50, 4, 14] ius uendendi non habuerunt, uindicare ea potes. nec enim usucapi ab emptoribus potuerunt, cum illicita uenditione furtum contractum sit. PP. ID. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. MARCELLINO. Si contra defuncti uoluntatem seruos, [B 50, 4, 15] quos propter perfectae artis peritiam heredibus suis defunctus seruari testamento praecepit, tutores uendiderunt, usucapi non potuerunt. D. V NON. MART. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

3 IDEM A. NEPOTILLAE. Si matrem eius, cuius nomine quaestio- [B 50, 4, 16 Synopsis p. 49] nem pati dicis, bona fide emptam possidere coepisti, etiamsi ipsa in causam furtiuam incidit, tamen postea conceptum apud te partum usucapere potuisti.

4 IDEM A. ACHILLEO. Venditioni ancillae consensum dedisse diuersam partem [B 50, 4, 17] si probaueris, retractando contractum, quem ipsa ratum habuit, non audietur. sed et hac probatione cessante si bona fide emptam ancillam uenditore bona fide distrahente temporis spatio usuceperis, intentio proprietatem uindicantis tenere non potest. PP. III ID. APRIL.

5 IMP. GORDIANVS A. MARINO. Si partem possessionis mala fide possessor [B 50, 4, 18] uenumdedit, id quidem, quod ab ipso tenetur, omnimodo cum fructibus recipi potest, portio autem, quae distracta est, ita demum recte petitur a possidente, si sciens alienam
1 comparauit uel bona fide emptor nondum compleuit usucapionem. Violenter autem possessione amissa, priusquam in domini potestatem perueniat, usucapio emptori, etsi bona fide mercatus est, non competit. PP. XII K. APRIL. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

6 IMP. PHILIPPVS A. CVM CONSILIO COLLOCVTVS DIXIT: Cum sit probatum [B 50, 4, 19] rem pignori fuisse obligatam et postea a debitore distractam, palam est non potuisse eam quasi furtiuam usucapi. SINE DIE ET CONSVLE.

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PECVDI. Sciens seruum [B 50, 4, 20] alienum citra domini uoluntatem uenumdans furtum committit. quod rei uitium, priusquam ad dominum eius reuertatur possessio, non permittit usucapionem fieri, licet bona fide possideatur. D. V ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

8 [1]IDEM AA. ET CC. SEVERO[2]. Ex causa transactionis habentes iustam [B 50, 4, 21] causam possessionis usucapere possunt[3]. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. GAIO. Eum, qui a pupillo sine tutoris auctoritate [5, 59, 3 B 50, 4, 22] distrahente comparauit, nullum temporis spatium[4] defendit. sed si locupletior [(5, 59, 3)] factus emptoris pecunia post pubertatem occasionem iuris ad iniquum trahat compendium, doli mali submouebitur exceptione. S. VIII ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

P (26 [R *p*] 1. 4. 27, 1. 26 R 2. 3. 5...7 [8 *p*] 9) *LCRM*

---

[1] *fortasse iungenda est* 4, 38, 9 [2] militi *addit* 4, 38, 9 [3] D. VIII k. April. Sirmii CC. conss. 4, 38, 9 [4] longi temporis spatium non *l. gem.*

---

2 emptione *LR*[a] | transactione] post transactionem *S*, pro transaccione *Pp*, translatione *R* 3 impp. *P* 4 habuerit *R* | eas potest *P*[a] | enim *om. PL*[a] | poterunt *CM*[a] 5 fructum *P*[a] | conmitractum *R*[a] | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *P*, prid. *L* 6 conss. *om. L* 7 a. *om. R* | marcello *PL* 9 tutoris *L*[a] | *s. a. PL Miraeus* | et] II et *Mir.* 12 epmtam *P* 13 potusti *R* 14 idem] imp. alex. *PL* | chileo *M* 15 ipsum *L*[a], ipse *R*[a] 16 distrahende *P*[a] 17 teneri *PLR*[a] *uel R*[b] | *s. a. PL* pp.] p. *PL* 18 marino] *SPL*, macrino *C*, mariano *R*, merino *M* | possessionem *PL* | fidei *R* 19 id] is *R*[a] 20 aliena *R* 22 potest. domini *R* 23 competis *L*[a]? | *s. a. PL, cf. M ad u.* 24 | pp.] p. *PL* | pio] apio *PL* 24 a.] a. pontiano conss. *M* | cum c. c. dixit *om. SM*[b] | dixit] dixit sinè die et consule *R* 25 potuisti *R*[a] 26 *s. a. PLR ad u.* 24 *M Miraeus* | sin die *P*[a], siñ. d̄. *L* | et conss. *L*, *om. M* 27 impp. d. et m.] *S*, idem *PLCRM* | a. et c. *S*, a. et c. *PL*, a. et cc. *RM* | pecudi] *SCR*, pecudio *PL*, pecucli *M*[a], perucli *M*[b] 28 uoluntatem] mandatum *CM*[l], γνώμην *B* 30 *s. a. PL Miraeus* 31 aa. et cc.] a. *SM*, aa. *pLC* | causa] casu *M*[a] 33 aa. et cc.] a. et c. *SP*, a. et cc. *L*, a. *M* | gaius *R*[a] 34 distrahere *M*[a] | defendet *PLR contra l. gem.* 35 emptoris pecunia factus *CM* 36 summouetur *PLR* | *s. a. PL Miraeus l. gem.* | s. VIII id. dec. *om. PL Mir.*

XXVII

R DE VSVCAPIONE PRO DONATO R

1 IMP. ALEXANDER A. MACEDONIO. Siue fuit dominus, qui tibi loca de quibus [B 50, 6, 7] supplicasti donauit, siue a non domino bona fide donata suscepisti eaque usucepisti, auferri tibi quod iure quaesitum est non potest. PP. V ID. MART.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CAPITONI. Donantem [B 50, 6, 8] ancillam alienam nihil domino deminuere non est ambigui iuris: furtum etiam contrahere citra uoluntatem domini contractantem, ut eius rei nec usucapio possit procedere. S. V ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. RHODANO. Irritam facere donationem perfectam nemini [B 50, 6, 9] licet. utque hoc uerum est, sic error falsae causae ratione fidei bonae non defenditur. quod et in dominio pro [1] usucapione quaerendo seruatur.

XXVIII

R DE VSVCAPIONE PRO DOTE R

1 IMP. ALEXANDER A. TAVRINO. Res mobiles in dotem datae, quamuis alienae, [B 50, 7, 3] si sine uitio tamen fuerunt, a bona fide accipiente pro dote usucapiuntur.

XXVIIII

R DE VSVCAPIONE PRO HEREDE R

1 IMP. ANTONINVS A. ZOILO. Cum pro herede usucapio locum non habeat, [B 50, 5, 5] intellegis neque matrem tuam, cui heres extitisti, neque te usu mancipia ex ea causa capere posse. PP. VII K. IVL. ROMAE LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MARINAE. Nihil pro [B 50, 5, 6] herede posse usucapi suis existentibus heredibus obtinuit. PP. V K. FEBR. AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. DIOCLETIANO. Opinione falsa mortis pro herede possessio [B 50, 5, 7] rerum absentis procedere non potest.

4 IDEM AA. ET CC. SERAPIONI. Vsucapio non praecedente uero titulo procedere [B 50, 5, 8] non potest nec prodesse neque tenenti neque heredi eius potest, nec obtentu uelut ex hereditate, quod alienum fuit, domini intentio ullo longi temporis spatio absumitur. D. VII K. IAN. CC. CONSS. a. 294

XXX

R COMMVNIA DE VSVCAPIONIBVS R

1 IMP. ALEXANDER A. SABINO. Qui ex conducto possidet, quamuis corporaliter [B 50, 10, 1] teneat, non tamen sibi, sed domino rei creditur possidere. neque enim colono uel

P (27, 1. 26 R 2. 3. 5...7 [8 *p*] 9. 32, 9. 27 R 2. 29 R 2. 4. 30 R 1) *L* (27 R 1. 2. 29 R 2. 4. 30 R 1) *CRM*

---

[1] donato *ins.* (*Russardus*)

---

3 imp. alex.] idem *PL* | a. *om.* *R* | machedio *S* 4 a non] an *P*[a] | sucepisti *L*[a] 5 *s. a.* *PL Miraeus* | pp.] p. *PL Mir.* 6 imp. *P* | aa. et] aa. *PL* 7 alncillam *R*[a] 8 contrectantem *CM*[a] | rei *om.* *R* | posse *M*[a] | *s. a.* *PL Miraeus* 10 rodiano *R* 11 utique *R*[a] 16 si *om.* *M*[a] | fuerint *C* | accipiende fide *R* | usucapiantur *R*[a] 19 antonius *M* | abet *R*, habebat *M* 20 intelligimus *R* | te *om.* *R*[a] | usum *R* | mancipium *C* 21 *s. a.* *Russardus* 22 et cc. *om.* *S* 23 optinebit *PLR* | *s. a.* *PL* | pp.] p. *PL* 26 saraponi *R* | procendente *R* 27 nec obt.] ne obt. *L*[a] | uelut] uel *L*[a] 28 ex *om.* *P*[a] | domini] *P*[b]*L*[b]*R*[a], dominii *L*[c]*CR*[b]*M*[b], dominium *P*[a]?*L*[a]*M*[a]? 29 *s. a.* *PL Miraeus Russardus* | d. VII] scripta VIII *Russ.* 31 usucapione *M* 33 domini *P*[a] | neque] non *C*

conductori praediorum longae possessionis praescriptio quaeritur. PP. VII K. APRIL. ALEXANDRO A. II ET MARCELLO CONSS. a. 226

2 IDEM A. ONESIMAE. Iam pridem quidem mancipium, de quo supplicas, comparasse te dicis: sed si cogitaueris fisci mei rem usucapi non posse, respondere te actionibus fisci mei intellegis nec alias posse proprietatem obtinere, quam si non ex ancilla fiscali natum fuisse constiterit. PP. NON. MART. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231 [B 50, 10, 2]

3 IDEM A. PANTHERIO. Si mala fide seruum tuum sciens Antiochus tenuit, intentionem tuam contra successorem eius, licet bona fide possidet, propter initii uitium usucapio non absumpsit. [B 50, 10, 3]

XXXI

R DE VSVCAPIONE TRANSFORMANDA ET DE SVBLATA DIFFERENTIA RERVM MANCIPI ET NEC MANCIPI R

1 [1] IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum nostri animi uigilantia ex iure Quiritum nomen et substantiam sustulerit[2] et communes exceptiones in omni loco ualeant[3], id est decem uel uiginti uel triginta annorum uel si quae sunt aliae maioris aeui continentes prolixitatem, satis inutile est usucapionem in Italicis quidem solis rebus admittere, in prouincialibus autem recludere. sed et si quis res alienas, Italicas tamen, bona fide possidebat per biennium, miseri rerum domini excludebantur et nullus eis ad eas reseruabatur regressus. quae et nescientibus dominis procedebant: quo nihil inhumanius erat, si homo absens et nesciens tam angusto tempore suis cadebat possessionibus. [B 50, 10, 4]

1 Ideo per praesentem legem et in Italicis solis rebus, quae immobiles sunt uel esse intelleguntur, sicut annalem exceptionem, ita et usucapionem transformandam esse censemus, ut tantummodo et hic decem uel uiginti annorum uel triginta et aliarum exceptionum tempora currant, huiusmodi angustiis penitus semotis.

2 Cum autem antiqui et in rebus mobilibus uel se mouentibus, quae fuerant alienatae uel quocumque modo, bona fide tamen, detentae, usucapionem extendebant, non in Italico solo nexu, sed in omnem orbem terrarum, et hanc annali tempore concludebant, et eam duximus esse corrigendam, ut, si quis alienam rem mobilem seu se mouentem in quacumque terra siue Italica siue prouinciali bona fide per continuum triennium detinuerit, is firmo iure eam possideat, quasi per usucapionem ei adquisitam.

3 Hoc tantummodo obseruando, ut in his omnibus casibus ab initio bona fide eam capiat, secundum quod exigit longi temporis praescriptio, et ut continuetur ei possessio etiam anterioris iusti possessoris et connumeretur in decennium uel uiginti annorum spatium uel triennium[4].

3a Quod et in rebus mobilibus obseruandum esse censemus, ut in omnibus iusto titulo possessionis[5] antecessoris iusta detentio, quam in re habuit, non interrumpatur ex posteriore forsitan alienae rei scientia, licet ex titulo lucratiuo ea coepta est.

4 Ita etenim ampliatur quidem longi temporis[6] materia, quae ei subdita est, minuitur autem usucapionum compendiosa dominis iactura et eius iura nocentia.

5 Cum etiam res diuidi mancipi et nec mancipi sane antiquum est et merito antiquari oportet, sit et rebus et locis omnibus similis ordo, inutilibus ambiguitatibus et differentiis sublatis. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

P (30, 1. 3) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 3, 34, 13 [2] 7, 25, 1 [3] 7, 40, 1 *pr.* [4] tricennium (*edd.*)? [5] possessis (*Mommsen*)? [6] praescriptio et *ins.* (*Mommsen*)

1 conductori] c. seu enfiteoticarii *L* | *s. a. PL Miraeus* 2 II] u *PL Mir.* 3 a.] aa. *C* | onisimo *S* 4 te actionibus] actionibus *M^a* 5 nec] ne *M^a* 6 *s. a. Russardus* 7 a.] *RM*, a. et c. *SPL*, aa. et cc. *C* 9 absumit *PLR* 11 transformandi *M^b* 12 rerum *om. C* | mancipi et] mancipet *S* 14 quiritii *CM^a* | sustulit *CRM* | et] ut *C* | exceptionis *M^a* 15 si *om. CM* 16 soli *CR^bM^b* 17 autem *om. R* 18 reseruabatur regr. (ingressus *M*)] *RM*, res regr. seruabatur *C* 19 procedebatur *R^a*, praecedebant *C^aM* | quod *C* 21 solis] *R^a?M^a*, soli *CR^bM^b* 22 annale exceptione *M^a* | censuimus *C* 23 hic] is *RM^b* 26 extendebat *M^a* | in *om. R* | nexus *C* | omni *R* 29 is *om. M^a* 30 hoc *om. R* | omnibus is *R* | eum *R^a* 32 anteriores *R^a* 33 spatio *C* | et *om. C* 34 omni *M^a* | habuit *R* 35 accepta *C* 36 enim *R* | minuatur *CR^aM* 37 domini *M^a* 38 sit et] *CR*, et sit *M* 39 ambig.] et ambig. *C^a* | *s. a. Russardus*

XXXII

℞ DE ADQVIRENDA ET RETINENDA POSSESSIONE ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Attico. Per liberam personam ignoranti quoque adquiri possessionem et, postquam scientia interuenerit, usucapionis condicionem inchoari posse tam ratione utilitatis quam iuris pridem receptum est. PP. vi k. Dec. Dextro *II* et Prisco conss. [B 50, 2, 52] a. 196

2 Imp. Alexander A. Gavro. Minus instructus est, qui te sollicitum reddidit, quasi in uacuam possessionem eius, quod per procuratorem emisti, non sis inductus, cum ipse proponas diu te in possessione fuisse omniaque ut dominum gessisse. licet enim instrumento non sit comprehensum, quod tibi tradita sit possessio, ipsa tamen rei ueritate id consecutus es, si sciente uenditore in possessione fuisti. [B 50, 2, 53]

3 Imp. Decivs A. Rvfo. Donatarum rerum a quacumque persona infanti uacua possessio tradita corpore quaeritur. quamuis enim sint auctorum sententiae dissentientes, tamen consultius uidetur interim, licet animi plenus non fuisset adfectus, possessionem per traditionem esse quaesitam: alioquin, sicuti uiri consultissimi Papiniani responso continetur, ne quidem per tutorem possessio infanti poterit adquiri. PP. v k. April. Decio A. *II* et Grato conss. [B 50, 2, 54] a. 250

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Nepotianae. Licet possessio nudo animo adquiri non possit, tamen solo animo retineri potest. si igitur desertam praediorum possessionem non derelinquendi adfectione transacto tempore non coluisti, sed ex metus necessitate culturam eorum distulisti, praeiudicium tibi ex transmissi temporis iniuria generari non potest. PP. k. Avg. ipsis iiii et iii AA. conss. [B 50, 2, 55] a. 290

5 Idem AA. Mennoni. Cum nemo causam sibi possessionis mutare possit proponasque colonum nulla extrinsecus accedente causa ex colendi occasione ad iniquae uenditionis uitium esse prolapsum, praeses prouinciae inquisita fide ueri dominii tui ius conuelli non sinet. [B 50, 2, 56]

6 [1]Idem AA. et CC. Valerio. Si nulla iusta ex causa ingressum agrum siue uineas eum cuius meministi praeses repperit nec ulla praescriptione uestra interpellatur petitio, restituere te possessioni cum omni causa non dubitabit. S. id. April. AA. conss.[2] [B 50, 2, 57] a. 293

7 Idem AA. et CC. Asyncrito. Improba possessio firmum titulum possidendi nullum praestare potest. unde ingredientem in uacuam possessionem alieni fundi non consentiente domino uel actore, qui eius rei concedendi potestatem habuit, causam iustam possessionis adipisci non potuisse certum est. PP. v id. Dec. AA. conss. [B 50, 2, 58] a. 293

8 Idem AA. et CC. Cyrillo. Per procuratorem utilitatis causa possessionem et, si proprietas ab hac separari non possit, dominium etiam quaeri placuit. PP. xviii[3] k. Mart. Sirmi CC. conss. [B 50, 2, 59] a. 294

P (32 ℞ 1. 3 [4 *p*] 6. 5. 7. 8) *L* (32 ℞ 1. 3. 4. 6. 5. 7. 8) *CRM*

---

[1] *fortasse iungenda est* 6, 2, 10 [2] sine die et conss. 6, 2, 10 [3] xvi (*Mommsen*)?

---

2 restituenda *S* 3 imp. *P* | seuerus et *om.* *S* | attoco *R* 4 scientiam PL^aR^a | usucapione *R* | conditionis P^aR 5 inchoare R^a | pridem] prudentia PLR^a | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* 6 dextro ii et prisco] de exito *PL*, fusco et dextro *Mir.* 7 reddit CR^a 8 quod] quam *C*, quidem R^a 9 possessionem *CR* 10 instumento M^a | sit] sit est R^a 11 possessionem *R* 12 indefanti C^a 13 actorum P^tL^t 14 effectus PLC^aRM 15 per] uel C^a, *inc.* M^a | tradictionem PL^b | sicut iuris (uiri P^b) *PL* 16 ne] nec CRM^b | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* 17 ii] u *PL Mir.* 18 aa.] *M*, aa. et c. *S*, aa. et cc. *pLCR* | nepot. *om.* *R* 19 deserta pr. possessione *pLR* 21 ex] exi R^a, ** M^a 22 iniuriam p^aL^a | *s. a. pL Miraeus* | ipsius iun. iii. aa. et css. *p*, ips. iun. iii. aa. conss. *L* 23 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *M* | memnoni *S* | sibi *om.* R^a | mutare ... 25 uenditionis *om.* R^a 27 idem] impp. diocl. et max. *PL* | et cc. *om.* *PLRM* | ex iusta ex P^a | agrum ingressum *PL*, ingessum agrum M^a | siue] siue in *R* 28 meministis *R* 29 tibi possessionem L^bM | *s. a. PL Miraeus* 30 asinerito *R*, asimoriton *M* | titulo P^a 32 concedente P^a, concedendae LM^b | potestatis P^a? 33 non posse *R* | *s. a. PL Miraeus* 34 tirillo M^a | causam R^a 35 *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* 36 mart.] ma. *P*? | cc. conss.] *L Mir.*, *inc.* *P*

9 IDEM AA. ET CC. SERGIO. Nec ex uera uenditione possessionem, quam non [B 50, 2, 60] fuerat emptor adeptus, improbe retinere potest: ac multo minus is, qui adseueratione falsa uelut emptor, cum sine obligatione pignoris pecuniam mutuo dedisset, fundum inrumpens alienum retinendi iustam habet causam. PP. III NON. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

10 IMP. CONSTANTINVS A. AD MATERNVM. Nemo ambigit possessionis duplicem [B 50, 2, 61] esse rationem, aliam quae iure consistit, aliam quae corpore, utramque autem ita demum esse legitimam, cum omnium aduersariorum silentio ac taciturnitate firmetur: interpellatione uero et controuersia progressa non posse eum intellegi possessorem, qui, licet corpore teneat, tamen ex interposita contestatione et causa in iudicium deducta super iure possessionis uacillet ac dubitet. PP. XI K. FEBR. TRIVERIS VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314

11 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PETRONIO VICARIO HISPANIARVM. [Th. 4, 22, 5 B 50, 2, 62] Vitia possessionum a maioribus contracta perdurant et successorem auctoris sui culpa comitatur. D. XV K. IAN. MEDIOLANO CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

12 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Ex libris Sabinianis quaestionem in [B 50, 2, 63] diuinas nostri numinis aures relatam tollentes definimus, ut, siue seruus siue procurator uel colonus uel inquilinus uel quispiam alius, per quem licentia est nobis possidere, corporaliter nactam possessionem cuiuscumque rei eam[2] dereliquerit uel alii prodiderit, desidia forte uel dolo, ut locus aperiatur alii eandem possessionem detinere, nihil penitus domino praeiudicium generetur, ne ex aliena malignitate alienum damnum emergat, sed et ipse, si liberae condicionis est, competentibus actionibus subiugetur, omni iactura ab eo restituenda
1 domino rei uel ei, circa quem neglegenter uel dolose uersatus est. Sin autem necdum sub manibus procuratoris uel coloni uel inquilini uel serui possessio facta est, sed ipse eam accipere desidia uel dolo supersedit, tunc ipse qui eum transmisit ex mala sua electione praeiudicium circa possessionem patiatur, ex memoratarum personarum uel machinatione
2 uel neglegentia accedens. Hoc etenim tantummodo sancimus, ut dominus nullo modo aliquod discrimen sustineat ab his quos transmiserit, non ut etiam lucrum sibi per eos adquirat, cum et antiqua regula, quae definiuit deteriorem condicionem per seruum domini nullo fieri modo, tunc locum habet, cum de damno dominus periclitetur, non cum sibi lucrum per seruum adquiri desiderat: salua uidelicet et in hoc casu domino rei uel ei, qui ad eam detinendam praefatas transmiserit personas, aduersus eas omni actione, si qua ex legibus ei competit, seruata. a. 531–532

XXXIII

℞ DE PRAESCRIPTIONE LONGI TEMPORIS DECEM VEL VIGINTI ANNORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. IVLIANO PP.[3] Cum post motam et [B 50, 11, 1] omissam quaestionem res ad noua dominia bona fide transierint et exinde noui uiginti

A[1] (33 ℞ 1) *P* (32, 9 *ante* 27 ℞: 32, 10. 11. 33 ℞) *L* (32, 9...11. 33 ℞) *D* (*ad* 32, 12) *CRM*

[1] *iunge* 8, 5, 2 [2] eam *del.* (*edd.*) [3] pp. *del.*

1 idem] im. diocl. et max. *PL* | et cc. *om. PL* | sargio *S* | ex *om.* R^a 2 adeptus (ademptus R^a) emptor *R* | retineri *R* 3 petuniam P^a | mutuam PLR^b, mu*to R^a | disset irrupens R^a 4 *s. a. PL Miraeus Russardus* | pp.] p. *PL* | cc. conss.] *Russ.*, cons. *P*, *om. L Mir.* 5 a. *om. R* | paternum *S* 6 iure] in iure *R* 8 possessorum L^a 9 iuditio *M* | iure] re P^aL^t 10 *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *L* | triueris] trib. *PL*, tribon. *Mir.* | uulsianum et amian. (ami. *L*) conss. *PL* 11 patronio *C* | spaniorum *S* 12 uitia] icario ui*a M^a | perdurat R^a 13 *s. a. Th. PL Miraeus* | xv] *Th. libri boni cum* 8, 5, 2, u *PL Mir. cum nonnullis libris Th.* | mediol. *om. PL Mir.* 14 sabianis M^a 15 nominis *DR* | procurator] liber procur. R^a 16 quam DR^a 17 nanctam CR^a?, natam M^a 18 uel] ut *D*, * M^a | dominio M^a | praeiuditii *D* 19 malignitate] potestate R^a | ipse si liberae] si ipse libere *D*, ipse sillabae R^a 20 competentis R^a | subiungitur R^a 23 desidiam uel dolos *D* | supersederit *M* 24 capiatur *D* | memoratorum R^a 25 enim D^a | aliquid *RM* 28 habeat *D* 29 et *om. D* 30 retinendam *M* | personis R^a 31 seruata *om. D* 33 decem] id est d. *R* 34 uiginti] xxx L^a 35 imp. *R* 36 amissam *AC*, omissa M^a | questione M^a | transierit AR^a | et *om.* M^a

anni intercesserint sine interpellatione, non est inquietanda quae nunc possidet persona, quae sicut accessione prioris domini non utitur, qui est inquietatus, ita nec impedienda
1 est, quod ei mota controuersia sit. Quod si prior possessor inquietatus est, etsi postea per longum tempus sine aliqua interpellatione in possessione remansit, tamen non potest
2 uti longi temporis praescriptione. Quod etiam in re publica seruari oportet. D. III ET ANTONINO AA. CONSS.[1]

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. Longi temporis praescriptio his, [B 50, 11, 2] qui bona fide coeptam possessionem continuatam nec interruptam inquietudine litis tenuerunt, solet patrocinari. PP. V K. DEC. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

3 IDEM AA. ET CC. ANTONIO. Si uineae, quas mater tua uitrico tuo in [B 50, 11, 3] dotem dedit, tuae proprietatis sunt nec ulla praescriptio ex transacti temporis prolixitate adoleuit, praeses prouinciae restitui tibi eas efficiet. a. 293

4 IDEM AA. ET CC. HERMO. Diutina possessio iure tantum successionis sine [B 50, 11, 4] iusto titulo obtenta prodesse ad praescriptionem hac sola ratione non potest. PP. IIII ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. SOTERICHO. Nec petentem dominium ab eo, cui petentis [B 50, 11, 5] solus error causam possessionis sine uero titulo praestitit, silentii longi praescriptione depelli, iuris euidentissimi est. S. SIRMI[2] XI K. MAI. AA. CONSS. a. 293

6 PARS EPISTVLAE DIOCLETIANI ET MAXIMIANI AA. ET CC. AD PRIMOSVM [B 50, 11, 6] PRAESIDEM SYRIAE. Si fraude et dolo, licet inter maiores annis, facta uenditio est, hanc confirmare non potuit consequens tempus, cum longi temporis praescriptio in malae fidei contractibus locum non habeat. ACCEPTA. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. ANTHEAE. Longi temporis praescriptione munitis instru- [B 50, 11, 7] mentorum amissio nihil iuris aufert nec diuturnitate possessionis partam securitatem maleficium alterius turbare potest. D. PRID. K. IAN. AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. CELSO. Si is contra quem supplicas matris tuae quon- [B 50, 11, 8] dam mancipia quasi filius ex causa tantum adoptionis defendit, adfectio destinatae illicitae
1 adoptionis ad horum dominium ei quaerendum sola non sufficit. Quapropter mancipia petere non prohiberis nullam timens temporis praescriptionem, si hoc tantum initio procedente is contra quem supplicas horum possessionem adeptus est. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. DEMOSTHENI. Emptor bona fide contra praesentem [B 50, 11, 9] decennii praescriptione, cuius initio contestationem haberi sufficit, posteaquam suam impleuerit intentionem petitor, adhibita probatione iustae possessionis defensus[3] absolui recte postulat. a. 294

10 [4]IDEM AA. ET CC. REGINO. Nec bona fide possessionem adeptis longi [B 50, 11, 10] temporis praescriptio post moram litis contestatae completa proficit, cum post motam controuersiam in praeteritum aestimetur. PP. V ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

A^l (33, 1. 2. 10) *P* (33, 2. 4 [5 *p*] 6. 7) *L* (33, 2. 4...7 [10 *ad finem libri V suppl. l*]) *CRM*

[1] d. . . . . [Seuero] III et Antonino AA. conss. (= *a.* 202)? [2] Sirmi *del.* (*cf. ad* 7, 56, 4) [3] defensus *colloca ante* 32 posteaquam (*Mommsen*) [4] *cf.* 3, 33, 26

1 sine] siue A^a 2 qui] quia *A* 3 sit] est *CR* | etsi] si *A* 4 possessionem *CR* 5 uti] ut M^a | seruari oportet] sero potet M^a | *s. a. A, ubi est* dat. iii et ant. aa. cc. ss. 8 coemptam M^a 9 *s. a. APL Miraeus* | pp.] p. *PL* | II] u *PL* 10 et c. *S, om. CRM* | anthonino *S*, ant. *R* 11 ex *om.* M^a 12 deleuit M^a | praeses *om.* R^a 13 hermode *S* | tantum iure *M* 14 *s. a. PL Miraeus* | pp.] pp. sirmii *Russardus, om. PL Mir.* 15 conss. *om. PL* 16 sotherio *S*, soterico *pLCRM* | cuius p^a 17 silentii longi] silentio longi temporis *R* 18 *s. a. Russardus* 19 epistulae] SR^aM^b, ex epistola *PLC*, ex epistolae R^b, epistula M^a | diocletiani] imp. diocletianus *S* | primocum *R* 20 cyriae *PL* | et] aut *PL* | hac P^a 21 conseques M^a 22 habet *CR* | *s. a.* PL^bM 23 praescriptione] PL^lR^b *cum B:* ὁ ἔχων χρονίαν παραγραφήν, possessione L^rCR^aM 24 auferet R^a | paratam *PL*, partem R^a | securitati R^a 25 *s. a. PL Miraeus* | d. *om. P* 27 illicitae] C^aR^bM, et ill. C^bR^a 28 ad *om.* R^a 29 nulla M^a | praescriptione R^a 30 quem] qn̄ *R* 33 probatio R^a 35 et cc. *om. M* | ademptis *Al* 36 praescriptione *l* | 37 *s. a. l Contius* 1566 | pp. v] p. uu *l*, d. *Contius* | conss.] et ss. *l*

11 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Super longi temporis praescriptione, quae | B 50, 11, 11
ex decem uel uiginti annis introducitur, perspicuo iure sancimus, ut, siue ex donatione
siue ex alia lucratiua causa bona fide quis per decem uel uiginti annos rem detinuisse
probetur, adiecto scilicet etiam tempore prioris possessoris, memorata longi temporis
exceptio sine dubio ei competat nec occasione lucratiuae causae repellatur. D. K. IVN.
DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS. a. 528
12 IDEM A. IOHANNI PP. Cum in longi temporis praescriptione tres emerge- | B 50, 11, 12
bant ueteribus ambiguitates, prima propter res, ubi positae sunt, secunda propter personas,
siue utriusque siue alterutrius praesentiam exigimus, et tertia, si in eadem prouincia uel
si in eadem ciuitate debent esse personae tam petentis quam possidentis et res, pro quibus
certatur: omnes praesentis legis amplectimur definitione, ut nihil citra eam relinquatur.
1 Sancimus itaque debere in huiusmodi specie utriusque personae tam petentis quam possi-
dentis spectari domicilium, ut tam is qui dominii uel hypothecae quaestionem inducit quam
is qui res possidet domicilium in uno habeant loco, id est in una prouincia. hoc etenim
nobis magis eligendum uidetur, ut non ciuitate concludatur domicilium, sed magis pro-
uincia, et si uterque domicilium in eadem habet prouincia, causam inter praesentes esse
2 uideri et decennio agentem excludi. De rebus autem, de quibus dubitatio est, nulla erit
differentia, siue in eadem prouincia sint siue in uicina uel trans mare positae et longo
3 spatio separatae. Sin autem non in eadem prouincia uterque domicilium habeat, sed alter
in alia, alius in altera, tunc ut inter absentes causam disceptari et locum esse uiginti
annorum exceptioni. nihil enim prohibet, siue in eadem prouincia res constitutae sint
siue in alia, super his controuersiam in iudicio prouinciali moueri et multo magis in hac
3a florentissima ciuitate. Quid enim prodest in ipsa prouincia esse possessionem an in alia,
cum ius uindicationis incorporale est et, ubicumque res positae sunt, et dominium earum
et uinculum ad dominum uel creditorem possit reuerti? ideo enim nostri maiores sub-
tilissimo animo et diuino quodam motu ad actiones et earum iura peruenerunt, ut incor-
3b porales constitutae possint ubicumque ius suum et effectum corporalem extendere. Sit
igitur secundum hanc definitionem causa perfectissime composita et nemo posthac dubitet,
neque inter praesentes neque inter absentes quid statuendum sit, ut bono initio et posses-
sione tenentis et utriusque partis domicilio requisito sit expedita quaestio pro rebus ubi-
cumque positis, nulla scientia uel ignorantia expectanda, ne altera dubitationis inextricabilis
4 oriatur occasio. Eodem obseruando et si res non soli sint, sed incorporales, quae in iure
consistunt, ueluti usus fructus et ceterae seruitutes. D. V K. DEC. CONSTANTINOPOLI POST
CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

A^l (33, 12) *p* (33, 11) *L* (33, 11. 12) *CRM*

---

1 iustinus *M* | praescriptionem *M^a* | quae] tres e quae *L^a*, *om.* *R^a* 2 uel] et *RM* 3 alia] altera *L* | lucratiua *om. R* 4 abiecto *pLR^a* | tempore *om.* *R^aM^a* | prioris] pro *pLC^a* 5 *s. a. L Miraeus* 6 II *om. L Mir.* | dn.] domno *L Mir.* | conss. *L* 7 idem] idem supradictus iustinianus *A* | iohanni] iuliano *A* | in *om. A* | longninqui *L^a* 8 ueteribus *om. A*, ἐζήτουν οἱ παλαιοί *B* | personam *L* 9 siue utriusque *om. L*, que *om. R* | presentia *A* | exigimus ... uel si in eadem *om.* *R^a* | tertiam *A* | uel si] uel s *M^a* 10 eadem] ed' *L* 11 certantur *L* | omnis *LR^aM^a* | ut] et *C*, ⁎⁎ ut *R* | citra] *R^b*, contra *$ALCR^aM$* | eam] eam definitionem *A* 12 in h. specie] huiusmodo species *L* 13 spectari] et res pro quibus certantur spectari *L^a* (*ex u.* 10) 14 res *om. A* | habet *L*, habeat *R* | enim *L* 15 magis nobis *L* 16 eadem] ea *M* | causa *M^a* 17 decennii *R^a*, decennii praescriptione *R^bM* | dubitatio est] dubitatione *M^a* 18 eadem] ea *M* | et] ut *M^a* 19 spatio] spa *R^a* | eodem *M^a* | habet *L* 20 in alia] in altera *L*, *om.* *M^a* | alius] atius *L^a* *uel* al'ius *L* | ut] et *M*, *om.* *ALR^b*, ⁎⁎ *R^a?* | inter] in *M^a* | loco *L* 21 res] aeae *R^a*, aeae res *R^b* 22 prouincialium *A* 23 an in al'a *L*, animalia *A* 24 et ubicumque] ubicumque *L* | sint *A* 25 ideo] et ideo *LR^a?* 26 iure *A^a* | ut *om* *LR^a* 27 suum ius *L* | corporales *L* | sit] si *R^a* 28 post hanc *LCM* | dubitet] d. et *L^a* 29 inter abs.] in abs. *R^a* | bonum (bon⁎⁎ *R^a*) initium *LR^a* | possessionem *LR^a* *uel R* 30 tenentis et] tenendi (tenenti *R^a*) sit *LR^a* | requisitio *A* 31 ne] nec *L* 32 solis *L* | incorporalis *R* | in *om. L* 33 uelut *A* | *s. a. A* | constant. ... 34 cc.] cap. cap. lamp. et orestis uu. cc. cc. ss. *A*

XXXIIII
℞ IN QVIBVS CAVSIS CESSAT LONGI TEMPORIS PRAESCRIPTIO ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARCELLINAE. Si is, cui colendum fundum dedisti, post instrumenta, quibus dominium ad te pertinere probari posset, per nouercam tuam subtraxit, hoc solo praescriptione temporis defendi non potest. [B 50, 12, 1]

2 [1]IDEM AA. ET CC. DIONYSIO. In seruorum proprietatis negotio cum usucapio locum habeat, ad quaestionem longi temporis praescriptionis superfluo peruenitur. [B 50, 12, 2]

3 IDEM AA. ET CC. APOLLINARIO. Vnus indiuiduum commune pro solido possidens interuallo temporis, quominus socius portionem uindicare uel eum communi diuidundo iudicio prouocare possit, non defenditur, cum neque familiae erciscundae iudicium neque communi diuidundo actio excluditur longi temporis praescriptione. III K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294 [B 50, 12, 3]

4 IDEM AA. ET CC. LIVIAE. Hereditatem quidem petentibus longi temporis praescriptio nocere non potest. uerum his, qui nec pro herede nec pro possessore, sed pro emptore uel donato seu alio titulo res quae hereditariae sunt uel fuerunt possident, cum ab his successio uindicari non possit, nihil haec iuris definitio noceat. III ID. SEPT. [B 50, 12, 4]

5 IDEM AA. ET CC. ZOSIMO. Si puerum non pro derelicto habitum, sed ab hostibus uulneratum sumptibus tuis, sicut adseueras, liberum existimans curasti, longi temporis praescriptione, quominus dominus eius offerens erogata recte uindicet, defendi non potes. [B 50, 12, 5]

XXXV
℞ QVIBVS NON OBICIATVR LONGI TEMPORIS PRAESCRIPTIO ℞

1 IMP. ALEXANDER A. VENVLEIO VETERANO. Tempus expeditionis aduersus petitiones, si quae competisse iuste probari possunt, praescriptionem non parit. PP. VI NON. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224 [B 50, 12, 6]

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AVRELIO ARCHIATRO. Cum per absentiam tuam eos, de quibus quereris, in res iuris tui inruisse adseueres teque ob medendi curam comitatu nostro discedere non posse palam sit, praefectus praetorio nostro accitis his quos causa contingit inter uos cognoscet.
1 Non necessario autem petis ex longi temporis diuturnitate praescriptionem tibi non opponi, quando iustae absentiae ratio et necessitatis publicae obsequium ab huiusmodi praeiudicio te defendat. PP. XII K. MART. NICOMEDIAE MAXIMO *II* ET AQVILINO CONSS. a. 286 [B 50, 12, 7]

A[1] (35) *P* (34 ℞ 3. 35 ℞ 5. 1. 2: 34, 4 *ante* 32, 10) *L* (34 ℞ 3. 4. 35) *CRM*

[1] *cf.* 7, 14, 6 (s. VII k. Mai. AA. conss.)

4 impp.] imperante *S* 5 possis *R* uel *R*ª, posse *M*ª 6 tuam *om. R* 7 dionysio] *N*, dionysi *S*, dioni *CM*, dionī *R* 9 et cc. *om. L* | indiuiduum commune] τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα *B* | solito *M*ª 10 portionem *om. M*ª | uel ... 11 prouocare *om. R*ª | eum] cum *PL*¹ | commune *PL* 12 diuidendo *R* | praescriptio *R*ª | *s. a. PL Miraeus* 13 sirmi] sirau. *PL* 14 et cc. *om. PL* | lybiae *SCM*, libroiae *PL*, halibecha *R* 15 his] cum his *PL*, hi *R* | pro poss.] poss. *R*ª 16 empto *RM* 17 his] hoc *L* | possint *R* | *s. a. P* (*fere euanidus*) *L Miraeus* | sempt. *Mir.* 20 prescriptio *M*ª | dominus *om. R*ª 21 potest *R*ª 23 obicitur *RM* 25 imp.] imperante *S*, *om. A* | uenulein *PL*, uenulegio *M* | ·eteranum *R*, *om. S* 26 petitiones] petioni *R*ª, *deficit M*ª | quae] qui *R*ª?, *deficit M*ª | praescriptio *R*ª | paret *R* | *s. a. APL Miraeus* | pp. *om. PL Mir.* 27 crisp. *L*, crispo *Mir.* 28 imperantibus *S* | aa.] aa. et c. *S* | aurelio *om. M*ª | archatro *P*ª 30 comitatu] in c. *PL* | posse *om. A* | noster *C* 31 accersitis *PLC*ᵇ*RM*ᵇ | contigit *A* | non *om. PLR*ª | necessarios *P*ª 32 et *om. A* 33 ab] non *A* | *s. a. APL Miraeus* | XII] XII *PL Mir.* 34 nicom. ... conss.] nice. *A* | II] u *PL Mir.*

3 Idem AA. Numidio correctori Italiae. Non est incognitum id temporis, [B 50, 12, 8] quod in minore aetate transmissum est, in longi temporis praescriptione non computari. ea enim tunc currere incipit, quando ad maiorem aetatem dominus rei peruenerit. PP. III id. Sept. ipsis IIII et III AA. conss. a. 290

4 Idem AA. et CC.[1] Crispino. Si possessio inconcussa sine controuersia [B 50, 12, 9] perseuerauerit, firmitatem suam teneat obiecta praescriptio: quam contra absentes uel rei publicae causa uel maxime fortuito casu nequaquam ualere decernimus. PP. IIII k. Mart. Hannibaliano et Asclepiodoto conss. a. 292

5 Idem AA. et CC. Ianuario. Neque mutui neque commodati aut depositi [B 50, 12, 10] seu legati uel fideicommissi uel tutelae seu alii cuilibet personali actioni longi temporis praescriptionem obici posse certi iuris est. S. k. Febr. AA. conss. a. 293

6 Idem AA. et CC. Doleo. Ab hostibus captus ac postliminio reuersus [B 50, 12, 11] actione in rem directa uel qualibet alia dominium uindicando temporis aduersarii possessionem frustra times, cum aduersus eos, qui restitutionis auxilio quacumque ratione iuuantur, huiusmodi factum non opituletur. VI id. Nov. Heraleae CC. conss. a. 294

7 Idem AA. et CC. Cassandro. Praescriptione bona fide possidentes aduersus [B 50, 12, 12] praesentem annorum decem, absentem autem uiginti muniuntur. quod tempus, si ex alicuius persona de petitorum parte restitutionis praetendatur auxilium, deducto eo, quo, si quid fuerit gestum, succurri solet, residuum computari rationis est.

8 [2]Imp. Iustinianus A. Menae pp. Sancimus his solis militibus[3], [2, 50, 8 B 50, 12, 13] qui[4] expeditionibus occupati sunt, ea tantummodo tempora, quae in eadem expeditione percurrunt, in exceptionibus declinandis opitulari: illis temporibus, per quae citra expeditionum necessitatem in aliis locis uel in suis aedibus degunt, minime eos ad uindicandum hoc priuilegium adiuuantibus. D. k.[5] April. Constantinopoli Decio vc. cons. a. 529

XXXVI

℞ ADVERSVS CREDITOREM ℞

1 Imp. Gordianus A. Veneriae. Diuturnum silentium longi temporis prae- [B 50, 14, 1] scriptione corroboratum creditoribus pignus persequentibus inefficacem actionem constituit, praeterquam si debitores uel qui in iura eorum successerunt obligatae rei possessioni incumbant. ubi autem creditori a possessore longi temporis praescriptio obicitur, personalis actio aduersus debitorem salua ei competit.

2 Impp. Diocletianus et Maximianus AA. et CC. Marcellae. Si debitori [B 50, 14, 2] heres non extitisti, sed iusta uiginti annorum possessione collata in te donatio roborata est, neque personali actione, quia debitori non successisti, conueniri te iuris ratio permittit

A^1 (35, 3...6) *P* (35, 5. 1...4. 8) *L* (35, 3. 4. 8. 5) *CRM*

---

[1] et CC. *del.* [2] *iunge* 6, 21, 17 [3] militibus *om. l. gem.* [4] in *ins. l. gem.* [5] d. VIII id.?

---

1 idem] idus *A* | aa.] a. et c. *S* | corrector *SR* | italia *M* 2 quo *A* | minori *R* | est] *om. A* | in *A, om. PLCRM*, ἐν τῷ χρόνῳ ... οὐ ψηφίζεται *B* | praescriptioni L^v | imputari *PL* 3 *s. a. APL Miraeus* | III] iiii *L Mir.* 4 III] *L*, iiii *AP Mir.* 5 cc.] consule *A* 6 perseuerauit *PLRM* 7 casa *P* | fortuitu *A* | *s. a. APL Miraeus Russardus* IIII] *A*, ui *PL Mir.*, III *Russ.* 8 anniualeriano *A* 9 cc.] conss. *A* 10 actio *L*, actione *R* 11 *s. a. APL Miraeus* | s. *om. APL* | aa.] a. *L* | conss. *om. A* 13 temporis] longi t. *A*: οὐκ ἐκβάλλεται διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς *B* 14 timens M^a | eos] eum C^a 15 *s. a. A* | VI] *Mommsen*, u *A* | cc. conss.] cc. ss. *A* 16 possidentis M^a 18 praetendatu *uel* praetendatus R^a | auxilio R^bM^a 19 quid *om.* M^a 20 a. *om. RM* 21 occupati ... 22 exceptionibus *om.* M^a | edem P^a 22 exceptionibus] expeditionibus PL^a | quae] quem L^aR | expeditionis *l. gem.* 23 sedibus C^a *contra l. gem.* 24 *s. a. PL Miraeus* | k.] VI id. *l. gem.*, IIII id. 6, 21, 17 | uc.] *l. gem., om. PL Mir.* | conss. *L* 27 ualeriae *R* 28 corrobaratum *R* 29 iuria M^a | successor R^a 30 possore R^a, possere M^a? 32 et c. *S, om. CM* 33 sed] et *R* | possessionem *R* | corroborata *R* 34 conueniri te] conuenire *R*

nec data pignori praedia post interuallum longi temporis tibi auferenda sunt, quando etiam praesentibus creditoribus decem annorum praescriptionem opponi posse tam rescriptis nostris quam priorum principum statutis probatum sit.

XXXVII

R DE QVADRIENNII PRAESCRIPTIONE R

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD ORFITVM. Notum est a fisco quaestionem post [B 50, 13, 1] quadriennium continuum super bonis uacantibus inchoandam non esse. additum etiam est et eos, qui nostra largitate nituntur, nulla inquietudine lacessendos nec his a fisco nostro controuersiam commouendam, qui quoquo modo aut titulo easdem res possederint.

2 IMP. ZENO A. AENEAE COMITI RERVM PRIVATARVM. Omnes, qui quascumque [B 50, 13, 2] res mobiles uel immobiles seu se mouentes uel in actionibus aut quocumque iure constitutas a sacratissimo aerario comparauerint, eos quin etiam, quibus quaecumque res mobiles seu immobiles seu se mouentes aut in actionibus uel quocumque iure constitutae munificentiae principalis nomine datae fuerint, omnibus pariter priuilegiis, quae ex diuinis sanctionibus inclitae recordationis Leonis et nostrae pietatis super certis patrimoniis antea emptores consecuti sunt, perpotiri et ita cunctos huiusmodi beneficiis seu priuilegiis perfrui, tamquam si super singulis substantiis seu patrimoniis etiam nunc uel postea data fuisset huiusmodi dispositio: nec posse contra emptores praedictarum rerum factos iam uel futuros, uel contra eos, quibus super huiusmodi rebus largitas nostra delata est uel fuerit, aliquas actiones in rem dominii uel hypothecae gratia uel in personam, ciuiles seu praetorias, uel ex legibus aut sacratissimis constitutionibus descendentes uel quaslibet alias, licet nominatim praesenti sanctione non sint comprehensae, moueri: data uolentibus licentia intra quadriennium contra sacratissimum aerarium, si quas sibi competere actiones existimant, exercere, ita tamen, ut post elapsum quadriennium nec sacratissimum fiscum licere
1 sibimet quibuslibet actionibus pulsare cognoscant. Ad haec fiscalium rerum emptoribus cum ratione iustitiae consulentes iubemus, quotiens competens scrinium gestis interuenientibus distractarum rerum pretia sese deposuerit suscepisse, minime post huiusmodi solutae pecuniae depositionem emptores quasi non numeratis pecuniis molestari uel necessitatem isdem emptoribus imponi, licet non sollemnem consecuti fuerint securitatem, soluta fuisse pretia probare. sed cum sit in arbitrio pretia suscipientis minime deponere sese quod non accepit suscepisse, ita conuenit nec emptores plenissimam ex huiusmodi depositione super pretii solutione securitatem consecutos ullum (sicut dictum est) ulterius probatione grauamen penitus formidare.

3 IMP. IVSTINIANVS A. FLORO COMITI RERVM PRIVATARVM ET CVRATORI [B 50, 13, 3] DOMINICAE DOMVS ET PETRO VIRO ILLVSTRI CVRATORI DIVINAE DOMVS SERENISSIMAE AVGVSTAE ET MACEDONIO VIRO ILLVSTRI CVRATORI ET IPSI DOMINICAE DOMVS. Bene a

CRM

---

3 quam] quae in R^a 5 *rubricam post c.* 1 *collocat* R^a 6 constantinus] *SM*, const. *C?R* | orpitum *S*, horsitum *R*, orphitum pu. *M? edd.: Orfitus pu. sub Constantio a.* 354—359 *occurrit, res tamen qua de agitur non pertinet ad officium pu.* 7 inchoatam R^a 8 utuntur *R* 9 quoquo] quo *C* | ponderint R^a 10 a. *om. R* 11 uel (et *R*) immob. *om.* M^a | iure constitutae a sacr. C^a, iura constituta sacr. R^a 12 comparauerunt R^a | quibus quaecumque] R^a, quibuscumque CR^bM, οἷστισιν οἱαδήποτε *B* 13 se] sese *C* 14 nomine] non R^a | fuerunt R^a | pariter *om.* R^a | ex] et * (in?) R^a, et ex R^b 15 ante *R* 16 emptoris M^a | cunctis *R* 17 si *om.* C^a 18 nec *om.* R^a | emptorem R^a | iam *om.* R^a 19 facturos R^a | rebus *om.* M^a 20 aliquas actiones] sanctionem aliquam R^a, τινὰς ἀγωγάς *B* (κ.π.) | uel in] * in R^a | personas *M* 21 ex *om.* R^a 22 sanctionis C^a?, sanctione* M^a? | comprehensi R^a 23 infra *C* | si … 24 fiscum] ** R^a | aestimant *M* 25 emptionibus M^a 26 rationum R^a | quotienscumque *C*, ὁσάκις *B* (κ.π.) 27 pretia sese] pretiasse C^a | disposuerit *CM*, κατάθηται *B* (κ.π.) | suscepisse *om.* C^a 28 depositione M^a 29 fuerunt *R* | securitate M^a 31 acceperit *CM* | nec empt. conuenit *C* | ex *om.* R^a | dispositione *RM* 32 consecutus C^aM^a, *om.* R^a, κτησαμένους *B* (κ.π.) | probatione] $CR^a?M^a?$ *cum B* (κ.π.) διὰ τῆς ἀποδείξεως, probationis R^bM^b 34 curatorum *S* 35 inlustris curatoris *S* | aug. seren. *S* 36 mathedonio *R* | ipse *R*

Zenone diuae memoriae fiscalibus alienationibus prospectum est, ne homines, qui ex nostro
aerario donationis vel emptionis vel cuiuslibet alienationis titulo quicquam accipiunt, si
quid circa contractum contrarium emerserit vel euictionis uel alterius inquietudinis gratia
ad dominium uel hypothecam respiciens, aliquid sustineant detrimentum: sed aduersus
emptores quidem uel donationem accipientes uel per alios titulos alienationis quicquam
detinentes minime quaecumque actiones moueantur, sed tantummodo contra aerarium usque
1 ad quadriennium tantum, quo translapso neque aduersus fiscum remaneat aliqua actio. Sed
scimus hoc quidem in fiscalibus alienationibus nauiter obseruari, sed non simili modo rem
fuisse obseruatam circa eas res, quae a sacratissimis imperatoribus non a fiscalibus rebus,
1*a* sed ex priuata eorum substantia procedunt. Quod satis inrationabile est. quae enim
differentia introducitur, cum omnia principis esse intellegantur, siue a sua substantia siue
ex fiscali fuerit aliquid alienatum? eodemque modo et si a serenissima Augusta aliquid
alienetur, quare non eadem utatur praerogatiua? sed curatores nostri, per quos solemus
substantiam nostram gubernare, necesse habeant in uenditionibus rerum et euictionem et
alia quae sunt priuatae utilitatis pacta emptionalibus instrumentis addere uel quasdam
tales obligationes in alienationum instrumentis agnoscere uel in permutationibus uel in
1*b* transactionibus, si et hoc fuerit celebratum? Hoc enim est eorum, qui nec maiestatem
imperialem agnoscunt et quantum inter priuatam fortunam et regale culmen medium est,
et nostros curatores, per quos res diuinarum domuum aguntur, aliquibus iniuriis uel damnis
1*c* (1) adficere conantur. Quae omnia resecantes per hanc generalem et in perpetuum ualituram
legem sancimus omnes alienationes de aula procedentes, siue a nostra clementia siue a
serenissima Augusta coniuge nostra siue ab his, qui postea digni fuerint nomine imperiali,
siue iam alienatum quid est siue postea fuerit, sine omni inquietudine permanere, siue res
eis per nosmet ipsos siue procuratores, ex epistalmate tamen nostro, fuerint adsignatae.
1*d* Et nemo audeat eos, qui res accipiunt per quemcumque titulum alienationis siue mobiles
siue immobiles seu se mouentes uel iura incorporalia uel panes ciuiles, iudiciis adficere
uel sperare aliquam contra eos esse sibi uiam apertam, sed omnis aditus excludatur,
2 omnis motus et spes huiusmodi petulantiae. Sed aduersus domos nostras habeant, intra
quadriennium tamen, secundum imitationem fisci, quas existimant posse sibi competere
actiones in rem uel hypothecariam, ut ex nostra iussione causa moueatur et competentem
mereatur effectum. quod si quadriennium fuerit emensum, nec aduersus nostram domum
3 habeat quis quamcumque actionem. Quia igitur multa scimus tam nosmet ipsos quam (B)
serenissimam Augustam coniugem nostram uariis personis iam donasse et uendidisse et
per alios titulos adsignasse, et maxime sacrosanctis ecclesiis et xenonibus et ptochotrophiis
et episcopis et monachis et aliis innumerabilibus personis, et eandem liberalitatem ex nostra
substantia siue serenissimae coniugis nostrae esse confectam, sancimus etiam eos firmo
iure habere quod consecuti sunt, ita ut contra illos quidem nulla moueatur actio, intra
quadriennium autem ex praesenti die numerandum pateat omnibus aditus contra nostras
diuinas domos suas actiones super isdem rebus mouere, scituris, quod praefato quadriennio

CRM

---

1 qui] qu M^a 3 circa *om.* R^a 4 a dominum R^a | sustineat M^a 5 uel don.] don. R^a 6 detinens M^a 7 aduersum *R* | aliqua remaneat *CM contra B* (κ.π.) 8 nouiter CR^a, gnauiter M^b, *inc.* M^a: ἐνδρανῶς *B* (κ.π.) 9 quae a] quae e. M^a, quae ex M^b, quae R^a 11 intellegatur M^a | sua *om.* R^a 12 ex] a *C* | aguste R^a 13 sed] ἀλλ' *B* (κ.π.): *expectes* ut | nostri *om.* R^a | quas *C* 14 habeat *C*, habent *M*, ἔχουσιν *B* (κ.π.) | in *om.* R^a | euictione *M* 15 addere ... 16 instrumentis *om.* R^a 16 in perm.] perm. *R contra B* (κ.π.) | intra sanctonibus *R*, in *om.* CM^a *contra B* (κ.π.) 17 et *om.* R^a 18 legale M^a 19 domorum CR^b | aliis quibus R^a 21 legem *om.* R^a | a ser.] ser. R^a 22 digni ... 23 postea *bis* R^a 23 quid est] quidem *C* | fuerint *R* | sine] siue M^a 24 nosmet] memet R^a | procurat.] per procurat. $C^bR^bM^b$ *contra B* (κ.π.): δι' ἡμῶν αὐτῶν ἢ τῶν | tamen *om. R contra B* (κ.π.) 25 quoscumque titulos *R contra B* (κ.π.) | alienationes R^a | mobiles (—lis R^a) siue *om. M* 26 immobilis *R* | seu] siue *M* 27 omnes R^aM^a | excludantur omnes *R contra B* (κ.π.): πᾶσα εἴσοδος ἀποκλειέσθω πᾶσα 28 domos] domos dominus R^a | habet *R* 29 extimant R^a | sibi posse *R contra B* (κ.π.) 31 si *om.* C^a | nostram domum] nostra do.... R^a 32 habet *R* 33 coniungem *M* | uenddisse R^a | et] et eis *C* 34 sacrosanctas aecclesias C^aM^a | et xen.] exen. C^aRM^a? | ypochotrophiis *R* 35 et episc.] episc. *R* | ex] siue ex *R* 36 coniugi C^a?*R* 37 quod *om.* R^a | persecuti *R* | moueantur *C* 38 numerandi C^a?M^a 39 domus *R*, domo M^a | commouere *C*

4 finito neque aduersus nostras domos aliquis eis reseruetur regressus. Cum [B 50, 13, 3] enim multa priuilegia Augusta fortuna meruit et in donationibus sine insinuatione gestorum omnem firmitatem habentibus[1] et super rebus, quas pro tempore serenissimus princeps diuinae Augustae constante matrimonio donauerit uel ipse a serenissima Augusta per donationis titulum consequatur, ut maneat ilico donatio plena, nullo alio adfirmationis tempore expectando[2], ita et hoc uideatur imperiale esse priuilegium. qui enim suis consiliis suisque laboribus pro toto orbe terrarum die noctuque laborant, quare non habeant dignam sua
5 praerogatiuam fortuna? Quae igitur pro Augusto honore et cautela res accipientium [(B)] nostra statuit aeternitas, haec tam sublimitas tua quam ceteri omnes iudices nostri obseruare festinent, ex eo tempore ualitura, ex quo nutu diuino imperiales suscepimus infulas.
D. v k. Dec. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

XXXVIII

℞ NE REI DOMINICAE VEL TEMPLORVM VINDICATIO TEMPORIS EXCEPTIONE SVBMOVEATVR ℞

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Probvm pp. Galliarvm. [B 50, 13, 4] Saepenumero praeceptum est, ut serui atque liberti, colonique praeterea rei nostrae nec non etiam eorum suboles ac nepotes, quicumque de nostris possessionibus recessissent ac se ad diuersa militiae genera contulissent, cingulo, in quo[3] obrepserant fraudulenter, exuti, si ad aliquas fortasse transcenderint dignitates, omni temporis definitione submota nostro patrimonio redderentur.

2 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Dextro comiti [B 50, 13, 5] rervm privatarvm. Vniuersas terras, quae a colonis dominicis iuris rei publicae uel iuris templorum in qualibet prouincia uenditae uel ullo alio pacto alienatae sunt, ab his, qui perperam atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis praescriptione officiente iubemus restitui, ita ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat. D. v non. Ivl. Constantinopoli Valentiniano A. *III* et Evtropio conss. a. 387

3 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. ad Pavlvm comitem [11, 67, 2 Th. 10, 1, 15 B 50, 13, 6] domorvm. Si qua usquam loca ad sacrum dominium pertinentia cuiuslibet temeritas occu-
1 pauit, secundum ueteris census fidem in sua iura retrahentur. Rescripta igitur obreptionibus

Vtinensis (38, 2) A^{ul} (38 ℞) *P* (39, 8. 38 ℞ 2. 3) *L* (38 ℞ 2. 3) *CRM*

[1] *cf.* 8, 53, 34, 1*a* [2] *cf.* 5, 16, 26 [3] quod (*Mommsen*)?

1 domus *R* | aliquid C^a | ei reseruentur *R* | ingressus M^a? 3 pro tempore] propter M^a 4 ipse a] ipsa ei R^a | augusti R^a | per donatis C^aM^a 5 ilico] aliquo C^a | alio *om. R contra B* (κ.π.) 6 esse *om. R contra B* (κ.π.) 7 pro] per C^a | suam pr. fortunam *C*, sua pr. fortunam R^a, suam pr. fortuna *M*, ἄξιον τῆς ἰδίας προνόμιον τυχῆς *B* (κ.π.) 8 auguste *R* | res *om.* R^a 10 infilias R^a 11 *s. a. Russardus* 13 rei] fidei *S* | temporum *SA* 15 ualens et ualerius *M* 16 liberi M^a | prepterea M^a | rei] rei publicae *R* 17 ac] et *R* 18 abrepserant *R*, obseruant C^bM^a | frauldulenter M^a | excuti M^a 19 aliquas] aliqua (aliqūa C^a) sibi *C* | dignitatem C^a 20 recederentur R^a? | *subscriptionem fortasse seruauit A, ubi post h. t. rubricam sequitur edictum Theoderici* 15. 16 (*cf. ad* 9, 16, 3) *cum hac clausula* dat. uiiii. kl. octb. iust. opimo (*sic* A^u, iustopimo A^l) 21 imperator *Vtin.*, imppr. *L*, impp. *CR* | ualentinianus] ualentinus et ual. *Vtin.*, ualens *R*, ualentinus *M* | theod.] et theod. *SR* | et arc. *om. S* | aa. *S Vtin. CR*, daa. *M* | dextro] adextrum *PL* | comes *L* 22 priuatarum] prouincias *Vtin.* | colonis] *Vtin. C cum B* (κ.π.), colonis seu (siue C^b) emphiteuticariis C^bRM | dominici CM^b *contra B* (κ.π.), domnis *Vtin.* 23 templorum] *C*, t. dei *Vtin.*, sacrorum (sacrarum L^a) t. *PLM*, t. sacrorum *R*, δικαίου ναϊκοῦ *B* (κ.π.) | pactu *Vtin.*^{a} 24 legem *Vtin.*; τοὺς νόμους *B* (κ.π.) | eas *om. R contra B* (κ.π.) | praescriptionem *Vtin.* | opticiente *Vtin.*^{a} 25 ut] u R^a | reposcente *L* | *s. a. Vtin. PL Miraeus* 26 constant. … conss. *om. Vtin.* | ual. aa. iu *PL*, ualentin. a. IIII *Mir.* | utropio *PL* 27 comiti *S* 28 domorum] *PLCR l. gem.*, domesticorum *S*, *om. M Th.* | quae quisquam PL^a?, quequam L^bR^b, qu. usquam R^a, quaeque qua M^b, qua *l. gem., inc.* M^a | domini P^a, dominii *L*, dominum P^bR^a | temeritate *PL* 29 ueteres PL^l | retrahentur] P^aR *Th.*, retrahantur P^bLCM^b *cum l. gem.*, retrahatur M^a, ἀνακαλείσθωσαν *B* (κ.π.) | obreptione PL^l, obtemptationibus R^a

impetrata cum praescriptione longi temporis et noui census praeiudicio submouebit aucto-
ritas tua, atque ita omnia suo corpori quae sunt auulsa restituet. neque enim [1] incubatio
diuturna aut nouella professio proprietatis nostrae priuilegium abolere poterit [2]. D. V K.
APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

XXXVIIII

℞ DE PRAESCRIPTIONE XXX VEL XXXX ANNORVM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ARRIANAE. Cum adseueras te [B 50, 14, 3]
absente eos, qui oculos praediis tuis imposuerant, operam dedisse, ut annonariae collationis
praetextu uili pretio ab officio praesidali praedia tua distraherentur, si legitimi temporis
spatium ex uenditionis die fluxit, qui prouinciam regit inter uos cognoscet et, quod publico
1 iure praescriptum est, statuet. Si autem nondum ex die publicae uenditionis legitimum
tempus transmissum sit, iudex examinatis adlegationibus tuis quod rei qualitas dictauerit
sequetur, non ignarus, si iniustam esse emptionem perspexerit, pretium, quod pro uitioso
contractu datum est, secundum principalium statutorum tenorem mala fide emptoribus
restitui non oportere.
2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD VOLVSIANVM PV. Male agitur [B 50, 14, 4]
cum dominis praediorum, si tanta precario possidentibus praerogatiua defertur, ut eos
post quadraginta annorum spatia qualibet ratione decursa inquietare non liceat, cum lex
Constantiniana [3] iubeat ab his possessionis initium non requiri, qui sibi potius quam alteri
possederunt, eos autem possessores non conuenit appellari, qui ita tenent, ut ob hoc ipsum
1 solitam debeant praestare mercedem. Nemo igitur, qui ad possessionem conductor accedit,
diu alienas res tenendo ius sibi proprietatis usurpet, ne cogantur domini aut amittere
quod locauerunt aut conductores utiles sibi fortassis excludere aut annis omnibus super
dominio suo publice protestari. D. VIIII K. AVG. VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
3 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA.[5] ASCLEPIODOTO PP. Sicut [Th. 4, 14, 1 B 50, 14, 5]
in rem speciales, ita de uniuersitate ac personales actiones ultra triginta annorum spatium
minime protendantur. sed si qua res uel ius aliquod postuletur uel persona qualicumque
actione uel persecutione pulsetur, nihilo minus erit agenti triginta annorum praescriptio
metuenda: eodem etiam in eius ualente persona, qui pignus uel hypothecam non a suo
1 debitore, sed ab alio per longum tempus [6] possidente nititur uindicare. Quae ergo ante
non motae sunt actiones, triginta annorum iugi silentio, ex quo competere iure coeperunt,
uiuendi ulterius non habeant facultatem. nec sufficiat precibus oblatis speciale quoddam,
licet per adnotationem, promeruisse responsum, uel etiam iudiciis adlegasse, nisi adlegato

P (38, 3. 39 ℞ 2. 40 ℞ 1. 2. 41 ℞ 3. 39, 3) *L* (38, 3. 39 ℞ 2. 40 ℞. 39, 3) *CRM*

---

[1] aut precatio colorata aut *ins. Th. cum l. gem., om. B* (κ.π.) [2] potuerunt *Th. cum l. gem.* [3] *particulae huius constitutionis uidentur extare in* 3, 1, 8. 7, 22, 3, *nisi eae cum Gothofredo ad Th.* 13, 10, 2 *potius Licinio adscribendae sint* [4] *iunge Th.* 2, 12, 7 [5] Imp. Theodosius A. *recte Th.* [6] ⁎per l. tempus *om. Th., tuentur B* (κ.π.)

---

1 noui] longi C^a, *inc.* M^a | submouebitur *P* 2 restitues PL^bR^a, restituas L^a, ἀποκαταστήσει *B* (κ.π.) | incumbatio *PLM* 3 auoluere P^tL^t, obolere M^a | poterit] *libri*, ἠδυνήθη *B* (κ.π.) | *s. a. Th. PL Mir.* 4 constant. *om. L Mir.* | arc. IIII] artiū. *PL*, arc. V *Mir.* 7 aa.] aa. et cc. *R* 8 oculis R^a | tuis praediis *R* 10 cognoscit R^a 11 iuri *CM* 13 sequatur M^a | ignorarus R^a | iustam M^a | prospexerit *RM* 16 ualentinus *RM* | ualens] ualent. *PL* | aa. *om. L* | uulsianum *P*, uulsionum *L* | pu.] *SM*, pl'i *PL*, pp. *CR* | igitur M^a 17 cum] ⁎⁎ M^a, *om.* PL^aR | dominus R^a 18 cum] ut P^a 20 appellare M^a | qui] quia *R*, qui⁎ M^a | ob *om.* M^a | hoc *om. PL* | ipso solam R^a 22 alienam rem *R* | tinendo C^a, retinendo *M* 23 locarunt CM^a, collocauerunt *R* | conductores] c. res P^a 24 domino PL^a | protestare P^a, detestari R^a | *s. a. PL Miraeus* 25 asclepiodote *M* 26 specialem PLR^a, spetiale⁎ M^a | de uniuersatate P^a, ad uniuersitatem *Th.*, περὶ ὁμάδος *B* (κ.π.) 27 sed] et *C* | aliquod ius *R* 29 etiam] C^aM^a *Th. B*, etiam iure PLC^bR, iure etiam M^b 30 uendistate *uel* distate R^a 32 habent *R* 33 meruisse *Th.* | adlegato] allegasse R^a

sacro rescripto aut in iudicio postulatione deposita fuerit subsecuta per exsecutorem[1] con-
1a uentio. Non sexus fragilitate, non absentia, non militia contra hanc legem defendenda,
sed pupillari aetate dumtaxat, quamuis[2] sub tutoris defensione consistit, huic eximenda
sanctioni. nam cum ad eos annos peruenerit, qui ad sollicitudinem pertinent curatoris,
2 necessario eis[3] similiter ut aliis annorum triginta interualla seruanda sunt. Hae autem
actiones annis triginta continuis extinguantur, quae perpetuae uidebantur, non illae, quae
3 antiquitus[4] temporibus limitantur. Post hanc uero temporis definitionem nulli mouendi
ulterius facultatem patere censemus, etiamsi se legis ignorantia excusare temptauerit.
D. XVIII K. DEC. CONSTANTINOPOLI VICTORE CONS. a. 424
4 [5]IMP. ANASTASIVS A. MATRONIANO PP. Omnes nocendi quibuslibet modis B 50, 14, 6
artes omnibus amputantes cunctas quidem temporales exceptiones, quae ex uetere iure uel
principalibus decretis descendunt, tamquam si per hanc legem specialiter ac nominatim
fuissent enumeratae, cum suo robore durare et suum cunctis, quibus competunt uel in
posterum competere ualuerint, pro suo uidelicet tenore praesidium in perpetuum deferre
1 decernimus. Quidquid autem praeteritarum praescriptionum uel uerbis uel sensibus minus
continetur, implentes per hanc in perpetuum ualituram legem sancimus, ut, si quis con-
tractus, si qua actio, quae, cum non esset expressim saepe dictis temporalibus praescrip-
tionibus concepta, quorundam tamen uel fortuita uel excogitata interpretatione saepe
dictarum exceptionum laqueos euadere posse uideatur, huic saluberrimae nostrae sanctioni
succumbat et quadraginta curriculis annorum procul dubio sopiatur, nullumque ius priuatum
uel publicum in quacumque causa in quacumque persona, quod praedictorum quadraginta
2 annorum extinctum est iugi silentio, moueatur. Sed quicumque super quolibet iure, quod
per memoratum tempus inconcussum et sine ulla re ipsa illata iudiciaria conuentione
possedit, superque sua condicione, qua per idem tempus absque ulla iudiciali sententia
simili munitione potitus est, sit liber et praesentis saluberrimae legis plenissima munitione
securus. D. IIII[6] K. *AVG.* CONSTANTINOPOLI OLYBRIO[7] CONS. a. 491
5 [8]IDEM A. AD THOMAM PP. PER ILLYRICVM. Praescriptionem quadraginta annorum ab
his, qui ad curialem condicionem uocantur, opponi non patimur, sed genitalem statum
semper eos agnoscere compelli sancimus. sacra etenim nostrae pietatis lex[9] de aliis loquitur
condicionibus nec anterioribus constitutionibus per eandem nouellam legem derogatur, quae
manifestissime curiales et liberos eorum explosis temporalibus praescriptionibus patriis
suis reddi praecipiunt[10].
6 IDEM A. LEONTIO PP. Comperit nostra serenitas quosdam sacratissimam B 50, 14, 7
nostrae pietatis constitutionem, quae de annorum quadraginta loquitur praescriptione, ad

P (39, 3. 4) *L* (39, 3. 4) *CRM*

---

[1] per exsecutorem *om. Th. contra B* (κ.π.) [2] quamdiu *Th. contra B* (κ.π.) [3] ei *Th.*, αὐτοῖς *B* (κ.π.) [4] fixis *ins. Th.*, *om. B* κ.π. (*u. i.*) [5] *iunge* 10, 27, 1. 11, 62, 14 [6] III 10, 27, 1. 11, 62, 14 [7] uc. *ins.* 10, 27, 1. 11, 62, 14 [8] *iunge* 2, 4, 43. 2, 7, 21 [9] *c.* 4 § 2 *h. t.* [10] D. XV (XII 2, 7, 21) k. Dec. Patricio et Hypatio conss. (= *a.* 500) *leges iungendae*

---

1 posita PL^a 3 defensione] an d. L^a | constitit CRM^a, ἔστιν *B* (κ.π.) 4 peruenerint *PLR cum B* (κ.π.) ἐλθῶσιν | solutionem *L* 5 haec P^aM^a?, haeae CR^b, αὗται *B* (κ.π.) 6 illae quae] illae M^a 7 antiquis *PLRM cum B* (κ.π.) ἐξ ἀρχαίου καιροῦ | militantur *PL, inc.* R^a | nullam P^tL^a 8 se legis ign.] leges ignorantiae R^a 9 *s. a. Th. PL Miraeus* | XVIII] uiiii *PL Mir.* | cons.] uc. cons. *Th.* 11 cunctis L^a 14 competere ual. (uoluerit C^a) pro suo (sui *CM*)] compere ual. competere R^a 15 uel uerbis] uerbis *C* 17 essent C^a, aessae *P* | expressa PL^t 18 conceptam R^a | uel] *C*, uel a *PLRM* | forte P^t, *inc.* L^a 23 et] est P^bL, ėst et RM^b, *inc.* M^a | rem L^vR^a | iudicaria R^a 24 possedit ... condicione *om.* R^a | qua] quae P^a, quam *L* 25 munitionem P^a | positus P^a | amonitione *PLR*, m**itione M^a 26 *s. a. PL Miraeus* | aug.] 10, 27, 1. 11, 62, 14, *om. PL Mir.* | conss. *PL Mir.* 27 ad thomam] anthoniate *S*, thomasium *M* | per (ad *R*) ill. *om. M* | praescriptione *R* 28 uendicionem R^a | generalem R^a 29 enim *R* 31 manifestissimo curialem R^a 32 reddi praecipiunt *om.* R^a 33 a.] a. et c. *S* | comperitur *R* | sacratissimam] *dett. cum B* (κ.π.) τὴν ἱεράν, sacratissime *CRM*

praeiudicium etiam publicarum functionum solutionis trahere conari et, si quid per tanti
uel amplioris temporis lapsum minime uel minus quam oportuerat tributorum nomine
solutum est, non posse requiri seu profligari contendere, cum huiusmodi conamen mani-
1 festissime sensui propositoque nostrae legis obuiare noscatur. Ideoque iubemus eos, qui
rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum sine quadam legitima interpel-
latione possederunt, de possessione quidem rei seu dominio nequaquam remoueri, functiones
autem seu ciuilem canonem uel aliam quandam publicam collationem impositam ei depen-
dere compelli nec huic parti cuiuscumque temporis praescriptionem oppositam admitti.
7 Imp. Ivstinvs A. Archelao pp. Cum notissimi iuris sit actionem hypothe- B 50, 14, 8
cariam in extraneos quidem suppositae rei detentores annorum triginta finiri spatiis, si
non interruptum erit silentium, ut lege cautum est, id est etiam per solam conuentionem,
aut si aetas impubes excipienda monstretur, in ipsos uero debitores aut heredes eorum
primos uel ulteriores nullis expirare lustrorum cursibus: nostrae prouisionis esse perspexi-
mus hoc quoque emendare, ne possessores eiusmodi prope immortali timore teneantur.
1 Quamobrem iubemus hypothecarum persecutionem, quae rerum mouetur gratia uel apud
debitores consistentium uel apud debitorum heredes, non ultra quadraginta annos, ex quo
competere coepit, prorogari, nisi conuentio aut aetas, sicut dictum est, intercesserit, ut
diuersitas utriusque rerum persecutionis, quae in debitorem aut heredes eius quaeque
mouetur in extraneos, in solo sit annorum numero, uerum in aliis omnibus ambo similes
sint: in actione scilicet personali his custodiendis, quae prisca constitutionum sanxit iustitia.
2 Sed cum illud etiam in forensibus controuersiis uentilabatur, an creditor anteriora iura
praetendens potest posteriorem creditorem hypothecam tenentem et ultra triginta annos
inquietare utpote imaginem debitoris obtinentem eique possidentem, necessarium duximus
2a et hoc dirimere. Et sancimus, donec communis debitor uiuit, non posse creditori anteriori
triginta annorum exceptionem opponi, sed locum esse quadraginta annorum praescriptioni,
quia, dum ille uiuit, merito anterior creditor confidit, utpote apud debitorem eius posses-
2b sione per posteriorem creditorem constituta. Ex quo autem in fata sua debitor decesserit,
ex eo quasi suo nomine possidentem posteriorem creditorem merito posse triginta annorum
opponere* praescriptionem. et secundum hanc distinctionem computationem temporum
adhibendam, ut ex persona quidem sua posterior creditor triginta annos, quos ipse post
mortem debitoris possedit, opponat: sin autem coniungere uoluerit suae possessioni quam
post mortem debitoris habuit, etiam tempus, quo uiuente debitore uel ipse creditor uel
communis debitor detinuit, tunc quadraginta annorum exceptionis iura tractari et, quantum
deest ad quadraginta annorum possessionem, per quam et ipse debitor creditorem repellere
3 potuerat, hoc se possedisse ostendat. Eodem iure pro temporum computatione obser- (B)
uando et si posterior creditor anteriori creditori offerre debitum paratus est et is creditor
4 longaeuam possessionis praescriptionem ei opponere conatur. Illud autem plus B 50, 14, 8
quam manifestum est, quod in omnibus contractibus, in quibus sub aliqua condicione uel
sub die certa uel incerta stipulationes et promissiones uel pacta ponuntur, post condicionis
exitum uel post institutae diei certae uel incertae lapsum praescriptiones triginta aut qua-
draginta annorum, quae personalibus uel hypothecariis actionibus opponuntur, initium

P (39, 7) *L* (39, 7) *CRM*

---

1 quid] quidem *dett.* *cum B* (κ.π.) εἰ μὲν ... μηδαμῶς ... κατεβλήθη 6 moueri *C*, μετακινεῖσθαι *B* (κ.π.) 7 ciuiles canones *C*, *contra B* (κ.π.) | ei] *C cum B* (κ.π.) αὐτῷ, eis *RM* 9 imp.] ipp. *M* | iustinianus *S*, iustin. *PLR* | arcelao *C* | hypothecarum $P^t L^t$, *deficit* R^a 10 detentatores CR^cM, *deficit* R^a 11 conuentiam L^a 13 ulteriores] ulteriores eorum PL^a? | nullus P^aR^a | lustorumque M^a 14 huiusmodi *C* | prore M^a? | immortale P^a 15 iubemus *om.* R^a 17 praerogari *C* | intercessit *C* 18 rerum] iterum P^a | heredem *C* 19 simile *M* 20 sunt *R* | custodientes R^a | *san*cxit constitutionum *L* 23 creditoris R^a | eique] atque *P*, **que *M*, *inc.* L^a 24 et sancimus] sed sanc. *C*, *deficit* R^a 25 trigninta *P* | locus P^a 26 possessionem *R* 27 in *om. R* 29 computatione (computane L^a) temp. adhibenda *PLR* 30 sua quidem *R* 31 morte *L* | oppotiat P^a | si *C* | contingere P^a 32 quod *C* 33 quadragita P^a | exceptionis ... 34 annorum *om.* R^a 34 *supra* possessionem *adscripsit* exceptionis L^b *ex u.* 33 *ut uidetur, cf. supra* R^a | et *om.* M^a 35 poterit P^tL^aR, poterat P^v, potuerit L^b, *inc.* L^v | ostendant *R* | tprorum *M* | computationem *PL* 37 possessionem R^a 39 et *om.* PL^a 40 aut] uel *CM* 41 quae] quae pro *L*

4a accipiunt. Vnde euenit, ut in matrimoniis, in quibus redhibitio dotis uel ante nuptias
donationis in diem incertam mortis uel repudii differri adsolet, post coniugii dissolutionem
earundem curricula praescriptionum personalibus itidem actionibus uel hypothecariis oppo-
5 nendarum incipiant. Immo et illud procul dubio est, quod, si quis eorum, quibus aliquid
debetur, res sibi suppositas sine uiolentia tenuerit, per hanc detentionem interruptio fit
praeteriti temporis, si minus effluxit triginta uel quadraginta annis, et multo magis, quam
si esset interruptio per conuentionem introducta, cum litis contestationem imitatur ea
5a detentio. Sed et si quis debitorum ad agnoscendum suum debitum secundam cautionem
in creditorem exposuerit, tempora memoratarum praescriptionum interrupta esse uide-
buntur, quantum ad priorem cautionem pertinet, quae scilicet innouata permansit, tam in
personalibus quam in hypothecariis actionibus. namque improbum est debitorem contra-
dicere, qui, ne sub accusatione creditoris fiat, secundam in eum super eo debito cautionem
6 exposuit. In his etiam promissionibus uel legatis uel aliis obligationibus, quae dationem
per singulos annos uel menses aut aliquod singulare tempus continent, tempora memora-
tarum praescriptionum non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni uel
7 mensis uel alterius singularis temporis computari manifestum est. Nulla scilicet danda
licentia uel ei, qui iure emphyteutico rem aliquam per quadraginta uel quoscumque alios
annos detinuerit, dicendi ex transacto tempore dominium sibi in isdem rebus quaesitum
esse, cum in eodem statu semper manere datas iure emphyteutico res oporteat, uel con-
ductori seu procuratori rerum alienarum dicendi ex quocumque temporum curriculo non
debere se domino uolenti post completa conductionis tempora possessionem recipere eam
reddere. D. K. DEC. CONSTANTINOPOLI PHILOXENO ET PROBO CONSS. a. 525
8 [1]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. II. Si quis emptionis uel donationis uel [B 50, 14, 9]
alterius cuiuscumque contractus titulo rem aliquam bona fide per decem uel uiginti annos
possederit et longi temporis exceptionem contra dominos eius uel creditores hypothecam
eius praetendentes sibi adquisierit posteaque fortuito casu possessionem eius rei perdiderit,
posse eum etiam actionem ad uindicandam eandem rem habere sancimus. hoc enim et
1 ueteres leges, si quis eas recte inspexerit, sanciebant. Quod si quis eam rem desierit
possidere, cuius dominus uel is qui suppositam eam habebat exceptione triginta uel quadra-
ginta annorum expulsus est, praedictum auxilium non indiscrete, sed cum moderata diui-
sione ei praestare censemus, ut, si quidem bona fide ab initio eam rem tenuit, simili possit
uti praesidio, sin uero mala fide eam adeptus est, indignus eo uideatur, ita tamen, ut nouus
possessor, si quidem ipse rei dominus ab initio fuit uel suppositam eam habebat et memo-
1a ratae exceptionis necessitate expulsus est, commodum detentionis sibi adquirat. Sin uero
nullum ius in eadem re quocumque tempore habuit, tunc licentia sit priori domino uel

P (39, 7. 8 *ante* 38 *R*) *L* (39, 7. 8) *CR* (*u.* 23 uel donationis ... 676, 3 possessor *in litura perierunt*) *M*

---

[1] *iunge* 4, 32, 26

---

1 redhibiti R^a 2 solet L^bCM 5 fit] sit *uel* fit *L* 6 effluxerit *C* | triginta] uel xxx *R* 7 contestatione P^bLR^a | introducatur P^tL^tR | ea detentio] eadem tentio P^a, eadem detentio *M* 8 et *om.* *PL*, εἰ δὲ καὶ *B* | qui PR^a | debitori P^tL^v, debitor *R* | ad *om.* C^a | ignoscendum P^a | suum] siue P^a | secunda cautione R^a 9 exposuerint PL^aR^a | interruptam P^a 10 scilicet] sc. et et P^a, sc. et P^bL^aR | tam *om.* M^a 11 quam in] quam *R* | pothecarius P^a | debitorem] P^a, hunc deb. *L*, deb. hunc P^bCRM 12 ne] neque *PL* | creditoris] P^aC^a, morae creditoris $L^a?C^bR^a$, debitoris P^b, morae debitoris L^bR^bM | super eo debitore $M^a?$, *om.* *L*, *sed supra uersum additur* licet (*uoluit* scilicet) super eo debito 14 aliquid M^a | continet PL^a 16 nullam R^a 17 emphyteoco P^a | quascumque *L* 19 iure] iures P^a | conditori P^a 20 non *om.* M^a 21 se] sed omnino P^r, *om.* P^tL^aR | uolentiae P^v, uolenti** L^a, uolente *CR* | complata P^a | recipere] reciperet et R^a 22 *s. a.* *PL* *Miraeus* *Russardus* | constant. ... conss. *om.* *L* *Mir.* 23 imp. iust. a.] impp. iustinianus et maximianus M^a | II] *C*, *om.* *PLRM* 24 cuiusque *C* 25 ypothece ius $CM^a?$ *contra* *B* (κ.π.) τὴν ὑποθήκην αὐτοῦ 26 fortuitu P^bL, fortuitus $P^a?$ 27 actione M^a | et] e L^a 28 desidierit $M^a?$ 31 censuimus PL^a, θεσπίζομεν *B* (κ.π.) | retinuit L^bCM, διακατέσχεν *B* (κ.π.) 32 uti] tuaeri P^tL^t, χρήσασθαι *B* (κ.π.) 33 posserror *P*, *inc.* L^a

creditori, qui nomine hypothecae rem obligatam habuit, et heredibus eorum ab iniusto
detentore eam uindicare, non obsistente ei, quod prior possessor triginta uel quadraginta
annorum exceptione eum remouerat, nisi ipse iniustus possessor triginta uel quadraginta
annorum ex eo tempore computandorum, ex quo prior possessor, qui et uicit, ea posses-
2 sione cecidit, exceptione munitus sit. Sed haec super illis detentoribus censemus, qui
sine uiolentia eandem rem nancti sunt. nam si quis uiolenter eam abstulit, omnimodo
3 licebit priori possessori sine ulla dictinctione eam uindicare. Sed et si quis non per uim,
sed sententia iudicis eam detinuit, ea tamen occasione, quod absens prior possessor et ad
litem uocatus minime respondit, licebit ei ad similitudinem ceterorum, qui rei dominium
habent, intra annum se offerenti cautionemque suscipiendae litis danti eandem rem reci-
4 pere superque ea cognitionalia subire certamina. Exceptionem etiam triginta uel quadra-
ginta annorum in illis contractibus, in quibus usurae promissae sunt, ex illo tempore
initium capere sancimus, ex quo debitor usuras minime persoluit. D. III ID. DEC. CON-
STANTINOPOLI DN. IVSTINIANO *A. II CONS.* a. 528
9 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Saepe quidam suos obnoxios in iudicium uocantes [B 50, 14, 10]
et iudiciariis certaminibus uentilatis non ad certum finem lites producebant, sed taciturni-
tate in medio tempore adhibita, propter potentiam forte fugientium uel suam imbecilli-
tatem uel alios quoscumque casus (cum sortis humanae multa sunt, quae nec dici nec
enumerari possint), deinde iure suo lapsi esse uidebantur eo, quod post cognitionem nouis-
simam triginta annorum spatium effluxerit, et huiusmodi exceptione opposita suas fortunas
1 ad alios translatas uidentes merito quidem, sine remedio autem lugebant. Quod nos corri-
gentes eandem exceptionem, quae ex triginta annis oritur, in huiusmodi casu opponi
minime patimur, sed licet personalis actio ab initio fuerit instituta, tamen eam in quadra-
gesimum annum extendimus, cum non sit similis, qui penitus ab initio tacuit, ei, qui et
postulationem deposuit et in iudicium uenit et subiit certamina, litem autem implere per
2 quosdam casus praepeditus est. Sed licet ipse actor defecerit, suae posteritati huiusmodi
causae cursum eum relinquere posse definimus, ut eius heredibus uel successoribus liceat
3 eam adimplere, nullo modo triginta annorum exceptione sublatam. Quod tempus, id est
quadraginta annorum spatium, ex eo numerari decernimus, ex quo nouissima processit
cognitio, postquam utraque pars cessauit. a. 529

P (39, 8 *ante* 38 *R*) *L* (39, 8) *CRM*

---

1 eorum heredibus *PL contra B* (κ.π.) 2 detentatore *CM* | eam uindicare *om.* P^a | non] o non L^a | obsistet C^a | ei] et P^aL', ei ** M^a, αὐτοῦ (*scr.* αὐτῷ) *B* (κ.π.) | triginta] uel xxx P^aL *contra B* (κ.π.) 3 exceptone P^a | iustus L^a, ** iustus M^a | triginta] uel xxx *PLR contra B* (κ.π.) | quadraginta] lx R^a 4 ex *om.* *P* | et uicit] euicit *M contra B* (κ.π.) | ea] $L^bC^aM^b$ *cum B* (κ.π.) ταύτης τῆς νομῆς, a C^b, eam PL^aRM^a? 5 detentatoribus *CM* 6 uiolentiam R^a | eandem] eam PL^aR, τοῦ αὐτοῦ *B* | uolenter *R* 7 possessioni R^a 8 sententiam *PL* | et] *C cum B* (κ.π.), *om.* *PLRM* 9 responderit *R* | similitem L^a 10 habeant *CR* | annum] unum a. *CM contra B* (κ.π.) | offerente R^a | litibus L^a | dante R^a | eadem M^a 11 que ea] qua PL^a, qua ea L^b | exceptione *PL*, exceptiones *R*, τὴν δὲ παραγραφήν *B* (κ.π.) | quadraginta] lx *R* 12 usune P^a 13 *s. a. L uel* L^b *Miraeus* 14 a. II cons. *om. L Mir.* 15 idem] impr. iustinianus *S* | obnoxius M^a 16 duentilatis R^a | litis M^a | producebant] προάγουσιν *B* (κ.π.) 17 fore C^a 18 multi sunt qui *uertit B* (κ.π.): ἄλλας οἱασδήποτε περιστάσεις, ὁπότε τοῦ ἀνθρωπίνου κλήρου πολλαί εἰσιν, αἵτινες 20 oppositas M^a? 24 similis (simile M^a) sit *CM contra B* (κ.π.) 25 in *om.* M^a | ueniit M^a 26 suae] tamen suae *R contra B* (κ.π.) | huiusmodi] omnimodo *R*, τῆς τοιαύτης *B* (κ.π.) 27 ut] et *R* | heredibus] dibus R^a 28 sublatam] M^a *cum B* (κ.π.) ἀναιρεθεῖσαν, sublata C^aM^b, oblata C^bR^b, ablata R^a | temporis *R* 29 numerare M^a

XXXX

℞ DE ANNALI EXCEPTIONE ITALICI CONTRACTVS TOLLENDA ET DE DIVERSIS TEMPORIBVS ET EXCEPTIONIBVS ET PRAESCRIPTIONIBVS ET INTERRVPTIONIBVS EARVM ℞

1 [1]IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Super annali exceptione, quae ex Italicis B 50, 15, 1
contractibus oritur, tantae moles altercationum in omnibus iudiciis exortae sunt, quantas
1 et enumerari difficile et explanari impossibile est. Primum etenim naturae eius obseruatio
cum omni scrupulositate et difficultate composita est, cum multa concurrere debent, ut
1a ea nascatur. Deinde illud spatium annale alii quidem ita effuse interpretabantur, ut possit
usque ad decennium extendi, alii iudicantes usque ad quinquennium standum esse putauerunt. et in nostris temporibus saepius super huiusmodi calculo a iudicibus uariatum
1b est, unde nec facile suum effectum in litigiis ostendere huiusmodi exceptio ualuit. Cum
itaque nobis aliae temporales exceptiones uel praescriptiones sufficiant, huiusmodi difficultatibus illigari nostro subiectos imperio minime patimur. ideoque memorata annali
exceptione penitus quiescente aliae omnes legitimae exceptiones uel praescriptiones in iudiciis
suum uigorem ostendant, siue quae super decennio uel uiginti uel triginta uel quadraginta
1c (1) annis introductae sunt, siue quae minoribus spatiis concluduntur. Ad haec cum nihil prohibet etiam ea, quae aliquam dubitationem acceperunt, clarioribus et compendiosis sanctionibus renouare, iubemus omnes personales actiones, quas uerbosa quorundam interpretatio
iactare extra metas triginta annorum conabatur, triginta annorum spatiis concludi, nisi
legitimus modus, qui et ueteribus et nostris legibus enumeratus est, interruptionem tem-
1d poris introduxerit: sola hypthecaria actione quadraginta annorum utente curriculis. Nemo
itaque audeat neque actionis familiae erciscundae neque communi diuidundo neque finium
regundorum neque pro socio neque furti neque ui bonorum raptorum neque alterius cuiuscumque personalis actionis uitam longiorem esse triginta annis interpretari: sed ex quo ab
initio competit et semel nata est et non iteratis fabulis saepe recreata, quemadmodum in
1e furti dicebatur, post memoratum tempus finiri. Exceptis omnibus actionibus, licet personales sint, quae in iudicium deductae sunt et cognitionalia acceperunt certamina et postea
silentio traditae sunt, in quibus non triginta, sed quadraginta annos esse expectandos, ex
2 quo nouissimum litigatores tacuerunt, nostra lex[2] antea promulgauit. Ne autem imperfecta sanctio uideatur, cum in maternis quidem rebus filiis familias tempora exceptionum
currere dispositum erat, ex quo sacris paternis absoluti sunt, in aliis autem, quae minime
adquiri possunt, hoc non fuerat specialiter constitutum, apertissima definitione sancimus

A^1PL (40 ℞. 39, 3. 4. 7. 8. 40, 1) *CRM: u.* 3 mporibus ... 5 earum *ante* 41, 1 *apparent in* V^a

---

[1] *iunge* 1, 2, 23 [2] 7, 39, 9

---

2 de] d R^a | italie *S*, italicis R^a | contractibus *R* 3 et (et de *M*) exc. *om. S* 4 et perscriptionibus *M*, *om. A* | et] et de *L*, *inc.* M^a | interruptibus R^a 5 earum] *VSA*, eorum *PLCRM* 6 impp. M^a | a. *om. M* | pp. *om. PL* 7 oriatur L^a 8 et *om. PLR* | enumerare *A*, numerari *M* | explanare *C*, explenari *M* | naturae (natura *A*) eius obseruatio] AL^bCM, natura eius obseruationis PL^aR 10 ea] haec *C* | nascantur P^a | dunde R^a | illud] aliquid M^a 11 putauerint *M* 12 a *om.* PL^a 13 nec *om.* P^a | suum *om.* P^a | exertitio P^tL^t 14 aliae] al'ae *P* | exceptionis P^a | facultatibus *A* 15 aplicari P^tL^tR 16 quescente L^a | uel praescr. *om.* P^a | perscriptiones *R* 17 extendant *PLR* | uiginti] xx annis *PL* | uel quadr. *om.* M^a 18 ad] a L^a 19 eam R^a | compediosis *P* 20 renouari $PLRM^b$, remoue** M^a | omnes] o. qui P^a 22 et in ueter. (uetibus *P*) et in *PLR* | numeratus *PLCR* 23 utende *A*, utent* M^a 24 actionis] AM^b, actiones $PLCRM^a$ | heciscunde L^a 25 furti] pro furti *R* | uim *P* 26 largiorem *A* | ex quo] et quae $PL^a?R$ 27 quemadmodo L^a | in *om.* PL^aC^bR 28 personalis *A* 29 sint] sunt PL^aR | postea *om. R* 30 tradita *A* | esse spectandum *C*, expectandos esse *R*, esse ****** M^a, expect. *om.* P^a 31 nouissimo *PLRM*, nouissime C^b 32 uideantur *A*, uidebatur R^a | quidem *om.* PL^aR

filiis familias omnibus in his casibus, in quibus habent res minime patribus suis adquisitas,
nullam temporalem exceptionem opponi, nisi ex quo actionem mouere poterint, id est
postquam manu paterna uel eius in cuius potestate erant constituti fuerint liberati. quis
enim incusare eos poterit, si hoc non fecerint, quod et si maluerint, minime adimplere
lege obuiante ualebant? D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC.
CONSS. a. 530
2 IDEM A. IOHANNI PP. Vt perfectius omnibus consulamus et nemini absentia [B 50, 15, 2
uel potentia uel infantia penitus aduersarii sui noceat, sed sit aliqua inter desides et uigilan-
tes differentia, sancimus: si quando afuerit is, qui res alienas uel creditori obnoxias [1, 4, 31
detinet, et desiderat dominus rei uel creditor suam intentionem proponere et non ei licentia
sit, absente suo aduersario qui rem detinet, uel infantia uel furore laborante et neminem
tutorem uel curatorem habente, uel in magna[1] potestate constituto, licentia ei detur adire
praesidem uel libellum ei porrigere et hoc in querimoniam deducere intra constituta tem-
pora et interruptionem temporis facere: et sufficere hoc ad plenissimam interruptionem[2].
1 Sin autem nullo poterit modo praesidem adire, saltem ad episcopum locorum eat uel
defensorem ciuitatis[3] et suam manifestare uoluntatem in[4] scriptis deproperet. sin [(1, 4, 31)
autem afuerit uel praeses uel episcopus uel defensor, liceat ei et proponere publice, ubi
domicilium habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione uel, si ciuitas tabularios
non habeat, cum trium testium subscriptione: et hoc sufficere ad omnem temporalem
interruptionem siue triennii siue longi temporis siue triginta uel quadraginta annorum sit.
2 Omnibus aliis, quae de longi temporis praescriptione uel triginta uel quadraginta annorum
curriculis constituta sunt siue ab antiquis legum conditoribus siue a nostra maiestate, in
suo robore duraturis. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET
ORESTIS VV. CC. a. 531
3 IDEM A. IOHANNI PP. Si ex multis causis quendam obnoxium habens, et [B 50, 15, 3
maxime ex similibus quantitatibus, in unius quidem causae summam libellum conuentionis
composuerit, causam tamen non expresserit, apud ueteres agitabatur, an uideatur omnes
causas in iudicium deduxisse aut uetustissimam earum aut nihil fecisse, cum eius sensus
1 incertus sese apparebat. Sed et in iudiciis in multis casibus tales altercationes uentilatas

V (*incipit u.* 10 non ei) A^{l} (40, 1. 2) *P* (40, 1. 2) *L* (40, 1. 2) *CRM*

---

[1] summa *l. gem.* [2] et sufficere ... interruptionem *om. l. gem.* [3] uel def. ciuitatis *om. l. gem.* [4] in *om. l. gem.*

---

1 familias] filias P^{a} | in his] his *C* | res habent *L*, habeant res *R*, habet res *M* | patris $P^{t}L^{a}$?, partibus M^{a} 3 materna (pat. R^{b}) manu *R* 4 fecerunt $PL^{a}CRM$ | et] eis $PL^{a}?R^{a}$, *om.* L^{b} 5 uabant L^{a} | *s. a. APL Miraeus* | aprelis *A* | lampasio *A* | uu.] uii *L*, *om. Mir.* 7 idem] impr. iustinianus *S* | neminis $P^{a}R$ 8 uel pot.] aut pot. *A* | aduersariis suis (** P^{a}) noc. $P^{a}R$ 9 affuerit PL^{a}, abfuerit $L^{b}C^{b}RM$ | qui res] quis ea P^{a}? | obnoxias ... 10 creditor *om.* M^{a} 10 et des.] et si des. $L^{a}R$ | et non] non $PL^{a}R$ | ei *om. C* 11 sit] si P^{a} | suo aduers. absente *PLR* 12 magno *R* | poteste P^{a}, *om.* R^{a} | licentia] sua auctoritate eas res usurpare sed licentia $PL^{a}R^{a}$ 13 praesidem] pr. prouinciae *V? contra l. gem. B* | ei *om. PLR* 14 interruptione M^{a} | sufficiat *PLR* 15 potuerit *V* | praes. audire *P*, audire (adire L^{r}) praes. *L* | locorum episc. *V* | uel] uel ad *A* 17 praeses] pr. prouinciae *V* | et *om. PLRM* | praeponere *L* 18 uel] et *A* | tabul. ciuitas *A* 19 habet *R*, habebat M^{a} | sufficeret *PL*, *deficit* R^{a} 20 interpretationem R^{a} | temporis] t. praescriptionem R^{a} | uel quadr. *om.* P^{a} | sit] *** *V*, *om. A* 22 siue ab] *V*, seu ab *APLCRM* 23 *subscriptionem restitui ex Russardo, qui in contextu quidem habet* d. constantinopoli k. oct. post cons. lamp. et or. uu. cc., *in margine autem adnotat: 'in uno ms. legitur* xv k. nou. *ita autem restitui hanc subscr. ex l. ult. de ep. aud. et libro ueteri manuscripto'. quae uerba nescio an ita intellegenda sint, ut ueteri libro cum Haloandrina legis geminae subscriptione nisi in consulibus non conuenerit: k. Oct. non eo solo refutantur, quod eo die aliae constitutiones nullae datae sunt* (*cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 172), *sed etiam V aliud habere uidetur, in quo Mayer legit* pp. x. k. iun. (*uix* ian.), *mihi praeter diei numerum* x, *quem* u *sequi uidetur, certi nihil apparuit. quamobrem Hal. ad geminam legem errore diem antecedentis constitutionis* (1, 4, 28 *omissis Graecis*) *transtulisse consulatumque more suo* (*cf. Zeitschr. l. c. p.* 176) *emendasse crediderim* 25 quendam] $C^{a}R^{a}$, *u***am *V*?, quidam $C^{b}R^{b}M$ 26 summam] *V?CM*, summa *R* 27 exprescerint R^{a} 28 uetustissimum (*uel* —mi) C^{a} 29 casibus] *V*, causis *CRM*

inuenimus, et maxime propter longi temporis interruptionem. si enim personalis forte
fuerat mota actio, hypothecariae autem actionis nulla mentio procedebat, quidam putabant
personalem quidem esse temporis interruptione perpetuatam, hypothecariam autem eua-
2 nescere taciturnitate sopitam. Et si quis generaliter dixerat obnoxium sibi aliquem con-
stitutum, aliae dubitationes emergebant, si omnes ei competentes actiones huiusmodi narra-
tione contineri credantur, an uero quasi silentio circa eas habito tempore expirare, nullo
3 (1) ex incerta libelli confectione adminiculo eis adquisito. Sancimus itaque nullam in iudiciis
in posterum locum habere talem confusionem, sed qui obnoxium suum in iudicium clama-
uerit et libellum conuentionis ei transmiserit, licet generaliter nullius causae mentionem
habentem uel unius quidem specialiter, tantummodo autem personales actiones uel hypo-
thecarias continentem, nihilo minus uideri ius suum omne eum in iudicium deduxisse et
esse interrupta temporum curricula, cum contra desides homines et sui iuris contemptores
odiosae exceptiones oppositae sunt. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM
LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXXXI

℞ DE ADLVVIONIBVS ET PALVDIBVS ET DE PASCVIS AD ALIVM STATVM TRANSLATIS ℞

1 IMP. GORDIANVS A. MARCO. Quamuis fluminis naturalem cursum opere [B 50, 16, 1]
manu facto alio non liceat auertere, tamen ripam suam aduersus rapidi amnis impetum
munire prohibitum non est. et cum fluuius priore alueo derelicto alium sibi facit, ager
quem circumiuit, prioris domini manet. quod si paulatim ita auferat aliique parti applicet,
id adluuionis iure ei quaeritur, cuius fundus crescit. PP. III K. DEC. GORDIANO A. ET
AVIOLA CONSS. a. 239

2 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. CAESARIO PP. Hi, quos [B 50, 16, 2]
inundatio Nili fluminis reddidit ditiores, pro terris quas possident tributorum praestationem
agnoscant. et qui suum deplorant patrimonium imminutum, alieno saltem functionis onere
liberentur et nostrae serenitatis largitate defensi, locorum etiam possessione contenti, pro
agitandi census examine respondeant deuotioni. D. III ID. IVN. THEODOSIO *A.* ET RVMO-
RIDO CONSS. a. 403

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP.[1] Ea, [Nou. Theod. 20 B 50, 16, 3]
quae per adluuionem siue in Aegypto per Nilum siue in ali*is* prouinci*is* per diuersa
flumina possessoribus adquiruntur, neque ab aerario uendi neque a quolibet peti nec sepa-
ratim censeri uel functiones exigi hac perpetuo lege ualitura sancimus, ne uel adluuionum
1 ignorare uitia uel rem noxiam possessoribus uideamur indicere. Similiter ne ea quidem,

V P (41 ℞ 3) *L* (41 ℞ 3) *CR* (41, 3 *om.* R^a) *M*

---

[1] et consuli designato *addit Nou.*

---

1 forte fuerit *C,* fuerat forte *R* 3 interruptionem *R* 4 discerat R^a | alique V^a *uel V* 5 aliae] et alie *R* | ei] eis *V uel* $V^a C^a M$ 7 eis] *V?*C^a, ei $C^b M$, *om. R* | nullum *R* 9 cusae M^a 10 hypothecariam *C,* hypothecarias *M* 11 eum *om. M* 12 tempora R^a 13 exceptionis M^a | *s. a. V Contius* 1566 | xv (*sic uel* xui *V*) k. nou. *om. Contius* 16 *rubricam tit.* 40 *scripsit* V^a (*emend. manus* 2) | pal.] de pal. *V,* palubibus M^a | de] ** *V, om. SPL cum B* 17 statis M^a, latum *R* 18 impp. *V*M^a 19 licet *M* | aduertere *C,* uertere *R* | ripam] filam *V?* | amnisi imp. V^a 20 et *om.* M^a 21 circumibit *CR*M^a*?,* παρῆλθεν *B* | dominii *V,* δεσπότου *B* | aliique] *V,* ut utrique $C^a M^a$*?,* ut alteri C^b, ut alicui *R,* ut uni M^b | applice R^a 22 id *om. CM* | fundum V^a | *s. a. V Russardus* 24 impp. *VCR* | archadium M^a | et hon. et *R* | aa. *VSCR, om. M* | hii *R* 25 pro terris] propter res *CM* 26 inmunitum *C* | alienos $C^a R^a$ | salutem fractionis R^a 27 argitate defensi ocorum V^a | possessionem *V* 28 respondeat R^a | *s. a. V* | III] *sic potius quam* iu *V* | a.] ii *V* | rumorido *uel* rumoride *V* 30 imp. *P* | ualerius *M* | cyrio *PL* | pp. *om.* PL^a*:* pu. *uidentur legisse B, ad hunc enim uerba p.* 680 *u.* 6 tuae sedis *referunt* 31 alias prouincias *VPLC* 33 fluctiones M^a*?* | perpetua *PLM* 34 possessoribus obnoxiam *PL* | uideamus P^a, uideantur C^a | inducere *PL*

quae paludibus antea uel pascuis uidebantur adscripta, si sumptibus[1] possessorum nunc ad frugum fertilitatem translata sunt, uel uendi uel peti uel quasi fertilia separatim censeri uel functiones exigi concedimus, ne doleant diligentes operam suam agri dedisse culturae nec diligentiam suam sibi damnosam intellegant.
2 Cuius[2] legis temeratores quinquaginta librarum auri condemnatione coerceri decernimus: inter quos habendum est officium quoque tuae sedis excelsae, si aliquid eiusmodi suggesserit disponendum uel si preces instruxerit petitoris. D. XI K. OCT. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS. a. 440

XXXXII

℞ DE SENTENTIIS PRAEFECTORVM PRAETORIO ℞

1 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. THALASSIO PP. ILLYRICI. [Nou. Theod. 13 mut. B 9, 1, 55] Litigantibus in amplissimo praetorianae praefecturae iudicio, si contra ius se laesos adfirment, non prouocandi, sed[3] supplicandi licentiam ministramus, licet pro curia uel[4] qualibet publica utilitate seu alia causa[5] dicatur prolata sententia (nec enim public*e* prodest singulis legum adminicula denegari): ita uidelicet, ut intra biennium tantum nostro numini contra cognitionales sedis praetorianae praefecturae[6] sententias, post successionem iudicis numerandum, supplicandi eis tribuatur facultas. D. III ID. AVG. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

XXXXIII

℞ QVOMODO ET QVANDO IVDEX SENTENTIAM PROFERRE DEBET PRAESENTIBVS PARTIBVS VEL VNA ABSENTE ℞

1 IMP. TITVS AELIVS ANTONINVS PVBLICIO. [B 9, 1, 56] Non semper compelleris, ut aduersus absentem pronunties, propter subscriptionem patris mei, qua significauit etiam contra absentes sententiam dari solere. id enim eo pertinet, ut absentem damnare possis, non ut omnimodo necesse habeas. SINE DIE ET CONSS.

2 IMP. GORDIANVS A. SEVERO. Cessante quoque causa peremptorii edicti aduersus eos, qui admoniti iudicio adesse noluerunt, sententiam ab iudice posse ferri certum est. S. IIII K. AVG. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

3 IDEM A. ANTISTIO. [B 9, 1, 57] Ab eo iudicato recedi non potest, quod uobis absentibus et ignorantibus atque indefensis dicitis esse prolatum, si, ubi primum cognouistis, non ilico

V (*desinit in u.* 28 pio et pontia) *P* (41, 3. 39, 3. 4. 7. 43, 1. 6 ℞ 2. 45, 9. 13. 43, 3) *L* (41, 3. 43) *CR* (41, 3 *om. R*[a]) *M*

---

[1] ac laboribus *ins. Nou.* [2] huius *Nou.* [3] non prou. sed *om. Nou.* [4] alia *ins. Nou.* [5] seu alia causa *om. Nou.* [6] sedis tuae *Nou.*

---

1 ante *M*[a] 2 separati *V* 3 agri ... 4 damnosam *om. L*[a] 4 nec] ne *P* | leges *C* | quadraginta *PL*[a]*?* 7 *s. a. Nou. VPL Miraeus Contius* 1559 | xii *V* | constant. ... conss. *om. PL Mir.* | a. *om. V* | conss.] uc. conss. *Nou.* 9 sentiis *M* | praetorio] praeturiorum *S, deficit V* 10 et ual. aa.] ualerius *M* 11 ilirico *R* | amplissimae *C* | iudicium *C* | ius se] iussi se *V uel V*[a] 13 publice] *Nou.*, publicum *V*, publico *CR*[b]*M*[b], publica *R*[a], public** *M*[a] 14 ita] ea *R*[a] | biennium tantum] bienntum *R* | nostrum *R* | nomini *RM* 15 successiones *M* 16 *s. a. Nou. V* | id.] *Nou., inc. V* 17 conss.] uc. conss. *Nou., inc. V* 20 debent *S, inc. V* | praesentibus] petiti pr. *R*[a] | partibus *om. C* | unum absentem *C*[a], uno abs. *C*[b]*R*, una ***sent* *V* 22 impp. *VC*, imppp. *M* | titius *S* | ant.] et ant. *R* | publico *R*[a] 23 quae *V?* 24 abscentem sent. *PLR*[a] | ut] *V*, ut etiam *PLCRM* | damnari *V?C*[a]*?* 25 omnibus *V?* | *s. a. V* 26 impp. *V* | a.] aa. *S* 27 noluerint *M* | sententia *V* | ab] a *PLC*[b]*RM*[b] | *s. a. VPL Miraeus* | s. *om. PL Mir.* | IIII] uii *magis quam* iiii *V* 28 aug. pio] apri. *P*, april. *L*, ap. p. *Mir.* 29 aa. *R* | uobis] ubis *L*[a] 30 cognouisti *R*

de statutis querellam detulistis. ita enim firmitatem sententia, quae ita prolata est, non habebit, si ei non sit commodatus adsensus. PP. IIII ID. IVN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

4 IMP. PHILIPPVS A. DOMITIO. Si, ut proponis, pars diuersa die feriato [B 9, 1, 58] absente et ignorante te ab iudice dato sententiam pro partibus suis, quasi contumaciter deesses, impetrauit, non immerito praeses denuo negotium alterius iudicis notioni terminandum commisit. PP. V ID. OCT. PEREGRINO ET AE*MI*LIANO CONSS. a. 244

5 IDEM A. ET PHILIPPVS C. LONGINO. Si, ut proponis, praeses prouinciae, [B 9, 1, 59] cum certum locum causae cognoscendae dedisset, alibi per obreptionem aditus sententiam aduersus te absentem protulit, quod ita gestum est, ad effectum iuris spectare minime oportet.

6 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. DOMITIO. Si praeses quasi desertam [B 9, 1, 60] ab adultis tuis causam appellationis, quae ab adiutore suo facta fuerat, circumduxit eo tempore, quo adulti curatores non habebant, repetitus notionem suam exhibebit. neque enim debet adultis nocere, quidquid eo tempore statutum est, quo defensione iusta et curatoris auxilio fuerant destituti.

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARINO. Ea, quae statuuntur [B 9, 1, 61] aduersus absentes non per contumaciam, scilicet denuntiationibus nequaquam ex more conuentos, iudicatae rei firmitatem non obtinere certum est. PP. III K. APRIL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

8 IDEM AA. CLAVDIAE. Consentaneum iur*i* fuit temporibus ad praesentiam partis aduersae praescriptis praesidem prouinciae impleta iuris sollemnitate et aduersario tuo trinis litteris uel uno pro omnibus peremptorio edicto, ut praesentiam sui faceret, commonefacto, si in eadem contumacia perseuerauit, praesentis adlegationes audire. quod uel successor eius facere curabit. a quo ter citatus si contumaciter praesentiam sui facere neglexerit, non abs re erit uel ad cogendum eum, ut se repraesentaret, possessionem bonorum cui incumbit ad te transferre et aduersarium petitorem constituere, uel auditis defensionibus tuis id quod iuris ratio exegerit iudicare. PP. III K. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

9 IDEM AA. LEONTIO. Tres denuntiationes ad peremptorii edicti uicem aduersus contumaces conualescere salubriter statutum est. PP. XI K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

10 IDEM AA. BLAESIO. Cum non uoluntatis tuae arbitrio, sed necessitate pro- [B 9, 1, 62] fectus sis, quidquid contra absentem statutum fuerit, quando absentiae necessaria causa sit, officere tibi iuris ratio non permittit. PP. III ID. MAI. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

11 IDEM AA. ET CC. VALERIO. Cum praesentibus partibus litem inchoatam [B 9, 1, 63] proponas, si, posteaquam contra te licet absentem pronuntiatum est, intra praefinitum diem non appellasti, latam sententiam rescindi postulanti multae sacrae constitutiones refragantur.

P (43, 6 ℞ 2. 45, 9. 13. 43, 3. 4. 7. 8...10 [11 *p*]) *L* (43, 3. 4. 6...11) *CR* (43, 5 *om.* R^a) *M*

---

1 de] dein R^a | detulisti R^a | sententiae P^a 2 *s. a. PL Miraeus* | pp.] pro. *PL* | a.] aa. *PL* 4 impp. *RM* | a. *om. M* | ad domitium *S*, dominio *M* 5 quaesi P^tL^t 6 deesse M^a | notione *PL* 7 *s. a. PL Miraeus* | eliano *PL Mir.* 8 idem (impr. philippus *S*) a. (a. *om. C*) et phil. c.] idem (imp. M^b) philippus *M* | longnino *M* 9 dedisse M^a | sententia M^a 10 affectum *C* | iuris] iniurie M^a | expectare *M* 12 imp. *PL*, imppp. *M* | ual't *R* | gallianus *M* | aa.] a. *PL*, *om. M* | domitio] d. eaque statuuntur M^a | desertum R^a 13 ab adultis] adultis *R* | tuis *om.* P^a | fuerit P^tL^v?*R* | circumdixit $L^bC^aM^a$ 14 quod M^a | habeant *R*, habet P^a 15 quo] quod quo R^a 16 fuerint *PLR* 17 aa.] aa. et c. *S*, aa. et cc. *R*, a. *M* | ea] ei P^a 18 absentes] uidentes R^a 19 *s. a. PL Miraeus* | IIII] v *Mir.* 20 III] iiii *PL Mir.* | aa.] a. *PL* 21 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | glaudie *L* | iure $PLCRM^a$ | aduersae *om.* R^a 22 perscriptis *C* | et *bis* P^a, *om. R* 23 ut] acersito ut PL^aR^a | communifacto PL^aR^a 24 perseuerabit P^bLR | praesentia R^a | uel] uellc P^a (*sic*) 25 faceret R^a | a quo ... 26 erit *om.* C^a 26 abs] C^a, ab PLC^bRM | ad] a LR^a 27 uel] ut L^a 28 *s. a. PL Miraeus* | ipsis ... conss. *om. L Mir.* | et III] iiii *P* 29 aa] a. et c. *S*, a. *CM* 30 ualescere *R* | *s. a. PL Miraeus* 31 aa.] a. et c. *S*, a. *RM* | abitrio R^a | necsitate L^a 32 sis] es L^bCM | statutum] fuerit st. L^a | abnescentiae L^a, absentae M^a | necessario L^a 33 *s. a. PL Miraeus* 36 diem] diem d L^a

XXXXIIII

℞ DE SENTENTIIS EX PERICVLO RECITANDIS ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. QVINTO. Arbitri nulla sententia est, [B 9, 1, 64] quam scriptam edidit litigatoribus, non ipse recitauit. si igitur nihil fallis, omissa prouocationis mora ex integro iudicari impetrabis a rectore prouinciae.

2 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PROBVM PP. Hac [B 9, 1, 65] lege perpetua credimus ordinandum, ut iudices, quos cognoscendi et pronuntiandi necessitas teneret, non subitas, sed deliberatione habita post negotium sententias ponderatas sibi ante formarent et emendatas statim in libellum secuta fidelitate conferrent scriptasque ex
1 libello partibus legerent, sed[1] ne sit eis posthac copia corrigendi uel mutandi. Exceptis tam uiris eminentissimis praefectis praetorio quam aliis illustrem administrationem gerentibus ceterisque illustribus iudicibus, quibus licentia conceditur etiam per officium suum et eos, qui ministerium suum eis accommodant, sententias definitiuas recitare. D. XII K. FEBR. GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

3 IDEM AAA. AD PROBVM PP. Statutis generalibus iussimus[2], ut [Th. 4, 17, 1 B 9, 1, 66] uniuersi iudices, quibus reddendi iuris in prouinciis permisimus[3] facultatem, cognitis causis
1 ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adicimus sanctioni, ut sententia quae dicta fuerit, cum scripta non esset, nec nomen quidem sententiae habere mereatur nec ad rescissionem perperam decretorum appellationis sollemnitas requiratur. D. III NON. DEC. TRIVERIS GRATIANO A. III ET EQVITIO CONSS. a. 374

XXXXV

℞ DE SENTENTIIS ET INTERLOCVTIONIBVS OMNIVM IVDICVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. QVINTILIANO. Non uidetur nobis ratio- [B 9, 1, 67] nem habere sententia decessoris tui, qui cum cognouisset inter petitorem et procuratorem, non procuratorem, sed ipsam dominam litis condemnauit, cuius persona in iudicio non fuit. potes igitur ut re integra de causa cognoscere. D. IIII K. IVN. ANTONINO A. III ET GETA CONSS. a. 208

2 IMP. ANTONINVS A. SEXTILIO. Si arbiter datus a magistratibus, cum senten- [B 9, 1, 68] tiam dixit, in libertate morabatur, quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta habet rei iudicatae auctoritatem.

P (44 ℞ 2. 3. 45 ℞) *L* (*ut P*) *CR* (44, 3 *om. R*[a]) *M*

---

[1] sed *tuentur B Fabroti, om. B Coisl. recte* [2] iusseramus *Th.* [3] permittimus *Th.*

---

2 *rubricam ante* 43, 11 *collocat R*[a] | sentiis *M* 3 ualeri.nus et galerius *M* | aa. *om. R* | quintio *S* 4 edidit *om. M*[a] 5 impetrabit *M*[a] | a rectore] actore *R*[a] 6 imp. *P*, impp. *LCR* | ualentinianus ualerianus *S*, ual. ualent. *L*, ualentinus ualerius *M* | aa. *SCR* | pp.] pu. *S*, *om. PL* 7 credidimus *PR*[b]*M*[b], credi *R*[a], creddimus *M*[a], πιστεύομεν *B* (κ.π.) | quos *om. R*[a] | cognoscendum *L*[a] 8 liberatione *R*[a] | ponderatis *P* 9 conferent *PL*[a]*R*[b]*M*[a] 10 ne] nec *C*, ἵνα μή *B* (κ.π.) | posthic *P*[a] | corrigendi] gerendi *R*[a] 11 uiris] iuris *C* | eminetissimis *R* | praefectos] perceptis *R*[a] 12 suum ... 13 ministerium *om. L*[a] | suum et] suum *P*[a], et *R*[a] 13 accommodat *M*[a] | *s. a. PL Miraeus* 14 gratiam aa. *PL* | probum *P* 15 aaa.] a. et c. *S*. aa. *PLC*, a. *M* | ad *om. PL* 16 iuris] ius *C* 17 scriptis *M* 18 nec] ne *Th.* 19 recisionem *L* | *s. a. Th. PL Miraeus* 20 triueris] tribus *PL Mir.* | gratio. *Mir.* | III] iiii *PL Mir.* 22 sentetiis *R*[a] 23 iudicium *R*[a] 24 ratione *M*[a] 25 sententiam *R* | et] ex *R*[a] 26 non procuratorem *om. C*[a] | domina *M*[a] 27 potest *M*[a] | ut re] uestre *uel* in re *R*[a] | *s. a. Russardus* 29 antoneus *M* 30 libertatem *R* | seruitute *R* 31 rei] re *M*[a]

3 Imp. Alexander A. Vettio. Praeses prouinciae non ignorat definitiuam B 9, 1, 69
sententiam, quae condemnationem uel absolutionem non continet, pro iusta non haberi.
PP. k. Oct. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223
4 [1]Idem A. Severae. Prolatam a praeside sententiam contra solitum iudi- B 9, 1, 70
ciorum ordinem auctoritatem rei iudicatae non obtinere certum est. PP. xv k. Ian.
Alexandro A. *iii* et Dione conss. a. 229
5 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Montano. Cum eorum, qui princi- B 9, 1, 71
paliter fisco tenebantur, bona ea lege fideiussoribus procurator tradi iusserit, ut ipsi
indemnitatem fisco praestarent, nec a sententia eius intercesserit prouocatio, consequens
est datae formae obtemperari.
6 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Zoilo. Cum sententiam B 9, 1, 72
praesidis irritam esse dicis, quod non publice, sed in secreto loco officio eius non prae-
sente sententiam suam dixit, nullum tibi ex his quae ab eo decreta sunt praeiudicium gene-
randum esse constat. PP. v k. Dec. Caro et Carino conss. a. 283
7 [2]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Isidorae. Ex stipula- B 9, 1, 73
tione parta actione pacisci proximis personis suadendo praeses prouinciae uerborum obli-
gationem, quam certo iure tolli tantum licet, extinguere non potest, nec uox omnis iudicis
iudicati continet auctoritatem, cum potestatem sententiae certis finibus concludi saepe sit
1 constitutum. Quapropter si nihil causa cognita secundum iuris rationem pronuntiatum
est, uox pacisci suadentis praesidis actionem tuam perimere, si quam habuisti, minime
potuit.
8 Idem AA. et CC. Licinio. Libera quidem Theodota, quam ex emptionis B 9, 1, 74
causa uel in solutum creditori traditam proponis, pronuntiata citra prouocationis auxilium
1 sententia rescindi non potest. Verum si mota quaestione, praemissa denuntiatione ei, qui
auctor huius mulieris fuit, iudicatum processit, quanti tua interest, empti, si emisti, uel ob
debitum reddendum, si in solutum data est, repetere non prohiberis.
9 Idem AA. et CC. Domno. Post sententiam, quae finibus certis concluditur, B 9, 1, 75
ab eo qui pronuntiauerat uel eius successore de quaestione, quae iam decisa est, statuta
rei iudicatae non obtinent auctoritatem: nam nec de possessione pronuntiata proprietati
ullum praeiudicium adferunt nec interlocutiones ullam causam plerumque perimunt. S. iii
non. April. CC. conss. a. 294
10 Idem AA. et CC. Menodoro. Nulli, qui statuendi non habet facultatem, B 9, 1, 76
interdicere patriae cuiquam permittitur.
11 Idem AA. et CC. Titiano. Cum iudex in definitiua sententia iusiurandum B 9, 1, 77
solummodo praestari praecipiat, non tamen addat, quid ex recusatione uel praestatione
sacramenti fieri oportet, huiusmodi sententiam nullam uim obtinere palam est.

P (45, 3. 4. 6. 53, 4. 7. 45, 14: 45, 9. 13 *ante* 43, 3) *L* (45, 3. 4. 9. 13. 6) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 34, 1 [2] *cf.* 8, 37, 5 (s. v k. Dec. AA. conss.)

---

1 uettio] *S*, ueccio *P*, uectio *LC*, uetitio *R*, uetio *M* 2 cumdampnationem P^a | non *om.* R^a | iusto M^a 3 *s. a. PL Miraeus Russardus* | maximo ... conss. *om. L Mir.* | aeliaeno *P* 4 seu. *PLR* 5 rei *om.* R^a | *s. a. PL Miraeus* 6 a. iii] ii *P*, a. *L Mir.* 7 c.] conss. *M* 8 ea *om.* M^a 9 praestare M^a | a sententia] absentiae C^a | intercessit *C* 10 obtempaerare M^a 11 impp. *PLCR* | et carinus mumerius *M* | aa. *CR* 13 decreto M^a 14 *s. a. PL Miraeus* | et *om. L* 15 exidore *M* 16 partam (portam M^a) actionem R^aM^a | proximus M^a 17 uox] uos C^a*?* 18 auctoritate M^a 19 ratione M^a 22 liberam M^a | theodata C^a, theodara C^b, theodote M^a*?* 23 a creditore C^aM^a*?* | tradita M^a 24 promissa R^a*?* 25 actor M^a 26 datum R^a 27 idem] impp. (imp. *P*) dioc. et max. *PL* | aa. et cc.] a. *P*, aa. *L* | domno] *SCM*, domitio *PLR* 28 successores M^a 29 nam nec] nec P^aR, nec enim *M*, οὐδὲ γάρ *B* (κ.π.) 30 interlocutione *PL* | *s. a. PL Miraeus ad c.* 10 *Russardus* | s. iii] iii *PL Mir.*, s. *Russ.*, april. cc. conss. *om. PL Mir.* 32 *inscriptionem om.* M^a | monodoro *R* 33 *apud Miraeum subscribitur* iii non., *Miraei ni fallor errore in transscribendo commisso, cum pertinere uideantur ad c.* 9, *nec in libro epitomato, qui Miraeo tantum non omnes subscriptiones suppeditauit, c.* 10 *extitisse uerisimile sit*

12 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. IVLIANO PROCONSVLI AFRICAE. Iudices tam Latina quam Graeca lingua sententias proferre possunt. D. V ID. IAN. MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS. [B 9, 1, 78] a. 397

13 [1]IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Nemo iudex uel arbiter existimet neque consultationes, quas non rite iudicatas esse putauerit, sequendum, et multo magis sententias eminentissimorum praefectorum uel aliorum procerum (non enim, si quid non bene dirimatur, hoc et in aliorum iudicum uitium extendi oportet, cum non exemplis, sed legibus iudicandum est), nec si cognitionales sint amplissimae praefecturae uel alicuius maximi magistratus prolatae sententiae: sed omnes iudices nostros ueritatem et legum et iustitiae sequi uestigia sancimus. D. III K. NOV.[2] [B 9, 1, 79 Πεῖρα 51, 33] a. 529

14 [1]IDEM A. DEMOSTHENI PP. Cum Papinianus summi ingenii uir in quaestionibus suis rite disposuit non solum iudicem de absolutione rei iudicare, sed et ipsum actorem, si e contrario obnoxius fuerit inuentus, condemnare, huiusmodi sententiam non solum roborandam, sed etiam augendam esse sancimus, ut liceat iudici uel contra actorem ferre sententiam et aliquid eum daturum uel facturum pronuntiare, nulla ei opponenda exceptione, quod non competens iudex agentis esse cognoscitur. cuius enim in agendo obseruauit arbitrium, eum habere et contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur[2]. [B 9, 1, 80] a. 529

15 [3]*Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.*
Ἡ διάταξις κελεύει πολλῶν ὄντων ἐν τῇ δίκῃ κεφαλαίων δύνασθαι τὸν δικαστὴν ἐπί τισιν αὐτῶν ἐξαγαγεῖν ἀπόφασιν τελείαν καὶ τότε πάλιν ζητῆσαι περὶ τῶν ἄλλων καὶ πάλιν ἐξενεγκεῖν τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ ἀπόφασιν καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι μίαν ἀπόφασιν περὶ πάντων ἅμα λέγειν τῶν κεφαλαίων[4]. [B 9, 1, 81]

16 IDEM A. IVLIANO PP. Cum solitum est in sententiis iudicum sic interlocutionem proferri, ut non liceat partibus ante definitiuam sententiam ad appellationis uel recusationis uenire auxilium, quidam putabant non licere ante litem contestatam nec iudicem recusare, quemadmodum nec ab eo appellare. cum enim simul utrumque uocabulum ponitur tam appellationis quam recusationis, prouocatio autem ante litem contestatam non potest porrigi, putabant, quod nec recusare quidem iudicem cuidam conceditur ante litem contestatam. quod minime uetitum est. caueant itaque iudices huiusmodi sermonem simul et sine certa distinctione proferre. D. XV K. DEC. LAMPADIO ET ORESTA VV. CC. CONSS. [B 9, 1, 82] a. 530

P (45, 14 [16 *p*]: 45, 13 *ante* 43, 3) *L* (45, 13. 6. 14. 16) *CRM:* 45, 15 *dedimus ad indicem B*

[1] *c.* 13 *et* 14 *iungendae uidentur* [2] Recitata septimo miliario in nouo consistorio palatii Iustiniani. d. III k. Nou. Decio uc. cons. (*Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 183)? [3] *iungendae fortasse sunt* 3, 2, 5 *et quae ibi laudantur* [4] D. VIII k. Iul. Chalcedone Lampadio et Oreste conss. (*a.* 530) *leges iungendae*

1 aa. *om. M* | proconsule africae *S,* proconsuli asiae *CM, om. R* 2 sententiam *R* | *s. a. Russardus* | mediolani *suppleui auctore Gothofredo in Prosopographia Cod. Theod. p.* 63, *qui nonnullos codices habere* dat. mediolani *testatur* 3 caesario et attico] c. (*sic*) et amico *liber Russardi* 4 iustin. *om. R,* iustin. a. *om. M* 5 extimet *PLR*^{b}*M,* eximet *R*^{a} 7 et hoc *PLR,* ταῦτα καὶ *Πεῖρα* (κ.π.) | iudicium *R*^{a} | uitium] iuditium *PL* | ostendi *PLR* 9 maximi *om. PL*^{a}*R* 10 *s. a. L*^{b} *Miraeus* 11 *inscript. bis extat in M* | idem] impr. iustinianus *SPL* | a.] aa. *R* | papiniamus *M* | in quaestion.] inquisition. *PL* 12 deposuit *R*^{a} | absolutae *C*^{a} 13 auctorem *C* | e] et *PL*^{a}*?* 14 roborand*m s. e. augendum *R*^{a} 16 agentis] agendum *LR*^{a}, augendum *P*^{t} 17 obseruabit *P*^{t}*L*^{t}*R,* obseruat *L*^{v}*M* 18 *quam subscriptionem addunt PL Miraeus* d. xu k. dec. lampadio et horesta (oreste *Mir.*) uu. cc. conss. (= *a.* 530), *eam huc non pertinere ex praefectura Demosthenis constat: immo cum post d. III k. Nou. a.* 529 *ad Demosthenem constitutiones nullae emanasse uideantur, hic ipse dies propter c.* 13 *supplendus est, tradita autem subscriptio reuocanda est ad c.* 16 19 impr. iustinianus a. iuliano pp. greca *S,* xlui constitutio greca *W: inscriptionem restitui ex legibus iungendis: inscriptio quam S exhibet fortasse ex c.* 16 *repetita est, cf. ad* 7, 48, 1 20 *breuior index Epitomae* 14, 55 *hic est:* οὐκ ἀναγκάζεται περὶ ὅλων τῶν κεφαλαίων ὁ δικαστὴς ψηφίσασθαι, ἀλλὰ περὶ μόνων ὧν θέλει κρίνει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀναφέρει μείζονι δικαστῇ το .... (*perierunt pauca*) φυλάττων τοῖς μέρεσιν 24 idem] impr. iustinianus *S* | sentetiis *R* 25 ad *om. pL*^{a} 28 contestatem *L*^{a} 29 nec] non potest quidem nec *R*^{a} | iudicem quidem *R* 30 iudicem *R* 31 *s. a. PL ad c.* 14 | oreste *Mir.*

XXXXVI

℞ DE SENTENTIA, QVAE SINE CERTA QVANTITATE PROLATA EST ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. AELIANAE. Cum iudicem, quoad pecunia [B 9, 1, 83] condemnationis soluta fuisset, pendendis usuris legem dixisse profitearis, non contra iuris formam sententiam datam palam est.

2 IMP. ALEXANDER A. MARCELLINO. Quamquam pecuniae quantitas sententia [B 9, 1, 84] curatoris rei publicae non continetur, sententia tamen eius rata est, quoniam indemnitatem rei publicae praestari iussit.

3 IMP. GORDIANVS A. AEMILIO. Haec sententia: 'omnem debiti quantitatem [B 9, 1, 85] 'cum usuris competentibus solue' iudicati actionem parere non potest, cum apud iudices ita demum sine certa quantitate facta condemnatio auctoritate rei iudicatae censeatur, si parte aliqua actorum certa sit quantitas comprehensa.

4 IDEM A. SATVRNINAE. Haec sententia: 'quae bona fide accepisti, solue', [B 9, 1, 86] cum incertum esset, quid accepisset quantumque ab eo peteretur, praesertim cum ipse qui extra ordinem iudicabat interlocutus sit dotem datam quae repeteretur non liquidam esse, iudicati auctoritate non nititur. cum igitur is qui postea iudicabat contra te certam sententiam protulit neque ab statutis prouocaueris, ipsa tuo facto confirmasti iudicatum.

XXXXVII

℞ DE SENTENTIIS, QVAE PRO EO QVOD INTEREST PROFERVNTVR ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum pro eo quod interest dubitationes antiquae in infinitum productae sunt, melius nobis uisum est huiusmodi prolixitatem prout possibile
1 est in angustum coartare. Sancimus itaque in omnibus casibus, qui certam [B 9, 1, 87] habent quantitatem uel naturam, ueluti in uenditionibus et locationibus et omnibus contractibus, hoc quod interest dupli quantitatem minime excedere: in aliis autem casibus, qui incerti esse uidentur, iudices, qui causas dirimendas suscipiunt, per suam subtilitatem requirere, ut, *quod* re uera inducitur damnum, hoc reddatur et non ex quibusdam machinationibus et immodicis peruersionibus in circuitus inextricabiles redigatur, ne, dum in infinitum computatio reducitur, pro sua impossibilitate cadat, cum scimus esse naturae congruum eas tantummodo poenas exigi, quae cum competenti moderatione proferuntur uel
2 a legibus certo fine conclusae statuuntur. Et hoc non solum in damno, sed etiam in lucro nostra amplectitur constitutio, quia et ex eo ueteres quod interest statuerunt: et sit omnibus, secundum quod dictum est, finis antiquae prolixitatis huius constitutionis recitatio. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTAE VV. CC. a. 531

P (47) *L* (47) *CRM*

---

2 *rubricam om.* R^a 4 aa.] aa. et c. *S* | pecuniam R^a 5 soluta fuisset *om.* R^a | petendis *CR:* ἵνα ... τόκους ... παράσχῃ *B* 6 est] esse C^a 8 contineatur *C* 10 imp.] idem a. saturnine imp. M^a | quantitate M^a 11 soluere M^a, solue rei M^b | iudicate R^aM^b | actione C^a, actioni C^b 12 condempnatione R^a | auctoritate rei] auctoritatem *R* 14 a.] a. et c. *S* | saturnino *S* | accepisti bona fide *uertunt B:* ἅπερ ἐδέξω πίστει ἀγαθῇ κατάβαλε 16 datam dotem *R* | reteretur M^a 18 ab] a *RM* 20 sentiis *M* 21 proferatur *R* 22 imp. iustinianus] idem *PL* | a. *om. M* 24 certa M^a 25 habeant *R* | ueluti in] ueluti C^a, uel R^a 27 essent *PL* 28 quod ... hoc] *B:* ἵνα ἥτις ... εἰσάγεται ζημία, αὕτη, hoc quod ... hoc (hoc *om.* RM^b) *libri* | et non] ne et hoc *C contra B* (κ.π.) καὶ μή 29 michinationibus P^a | et immod. peruers. *om.* L^a | circuitu *P uel* P^bL^a | ne] et *C* 30 in *om.* PL^a 31 poenas] p. tantummodo pe P^a, pecunias L^a | cum comp.] cum p. P^a, comp. P^bL, μετὰ τῆς ἁρμοζούσης *B* (κ.π.) | moderamine *M* | proferantur R^a 33 complectitur *R* | quia et] L^bCM^b *cum B* (κ.π.) ἐπειδὴ καί, quae P^bL^a, quid R^a, quia R^bM^a, *inc.* P^a | et] ut *L* 35 *s. a. PL* Mitaeus \ orestae uu. cc.] orestis coss. *Mir.*

XXXXVIII

℞ SI NON A COMPETENTI IVDICE IVDICATVM ESSE DICATVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. SABINIANO. Iudex ad certam rem datus, si de aliis [B 9, 1, 88] pronuntiauit, quam quod ad eam speciem pertinet, nihil egit. III NON. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMP. GORDIANVS A. LICINIAE. Si militaris iudex super ea causa, de qua [B 9, 1, 89] ciuilibus actionibus disceptandum fuit, non datus, a quo dari poterat, cognouit, etiam remota appellatione id quod ab eo statutum est firmitatem non habet iudicati.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PHILETAE. Si de pro- [B 9, 1, 90] prietate datus iudex aduersus te nihil super hac statuit, rector aditus prouinciae causam hanc cognoscere suaque decidere sententia curabit, cum et si quid de possessione pronuntiatum probetur, hoc causae proprietatis minime noceat. S. NON. NOV. HER*ACLEAE* CC. CONSS. a. 294

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD [Th. 4, 16, 2 B 9, 1, 91] POTITVM VICARIVM. Et in priuatorum causis huiusmodi forma seruetur, ne quemquam litigatorum sententia non a suo iudice dicta constringat. D. X K. OCT. ROMAE AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

XXXXVIIII

℞ DE POENA IVDICIS, QVI MALE IVDICAVIT, VEL EIVS, QVI IVDICEM VEL ADVERSARIVM CORRVMPERE CVRAVIT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. AD GAVDIVM[1]. Constitit in quacumque [Epit. 14, 52 cf. Dig. 3, 6, 1, 3] causa siue priuata siue publica siue fiscali, ut, cuicumque data fuerit pecunia, uel iudici uel aduersario, amittat actionem is, qui diffidentia iustae sententiae in pecuniae corruptela spem negotii reposuerit. D. XIIII K. IAN. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD FELICEM *PRAESIDEM CORSICAE*. [Th. 1, 16, 3 Epit. 14, 52] De eo, qui pretio deprauatus aut gratia perperam iudicauerit, ei uindicta quem laeserit non solum existimationis dispendiis, sed etiam litis discrimine praebeatur. D. VIII K. NOV. SIRMI CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

A^{ul} (49 ℞ 1. 2) *P* (48 ℞ 1. 49 ℞. 48, 4. 49, 1. 2) *L* (48 ℞ 1. 4. 49) *CRM*: 48, 4 *extat in Gregorii Magni epist.* 13, 45

---

[1] ad Cassium Sabinum *WQ*^{b} *cum Dig.* 3, 6, 1, 3 [2] *iunge Th.* 2, 6, 2

---

2 a *om. R* | conpetente *M* | esse *om. R* 3 dicatum *M*^{a} 4 imp. ... sabiniano (sabiano *PL*)] impr. iustinianus a iohi pp. *S* 5 eam speciem] *P*^{t}*L*^{a}*R*, eas res *L*^{b}*CM*, eam rem *P*^{v} | agit *R* | *s. a. PL Miraeus* | maximo II et] iu. *PL* 7 milaris *M*^{a} 8 agnouit *M* 9 statum *M*^{a} 10 imp. *M* | aa.] a. *M* | philiethae *S* | de *om. M*^{a} 11 iudex datus *C* 12 positione *M*^{a} 13 causa *R* | *s. a. Russardus* | her. cc.] *Herrmann*, herc. et caes. *Russ.* 15 impp. *LCM*, imp. *P Greg.*, ipp. *R* | ualentinus *M*, *om. Greg.* | theodosium *M* | aa. *R*, aug. *Greg.*, *om. PLCM* 16 potium *R* | et *om. Th. contra B* | priuatis (*alias* priuatos) *Greg.* | forma *om. P*^{a}*L*^{a} 17 *s. a. Th. Greg. L*^{b} *Miraeus* | XI *Greg.* | romae ... 18 conss. *om. L*^{b} *Mir.* 20 qui] quae *C*^{u} | iudicauerit *PLRM*^{a}? 21 indice *R* 22 iurauit *S*, curabit *C*, curauerint *PL* 23 antonius *M* | constituit *M*^{a} 24 siue priu.] priu. *M* | ut] aut *P*^{a}*L*^{a} | quaecumque *AL*^{b}*C*, qcuicumque *R*^{a} 25 diffidentiam *R* | corruptela] *A*, corruptelas *PLRM*, corruptelam *C* 26 *s. a. APL Miraeus* | xu *A* 27 impm. *M* | constantio *A* | praes. cors.] *Th.*, *om. libri* 28 quem] quae *P*^{t}*L*^{t} 29 aestimationis *PL* | dispendiis] *Th.*, dispendii *PLRM*, dispendio *AC* | discriminis *R*, discrimini *uel* discriminis *M*^{a} | *s. a. Th. APL Miraeus* | uii *A* 30 sirmi *om. APL Mir.* | const. a. v] cp. aa. *A*^{u}?, kapl' aa. *A*^{l}, cp. (cap. *P*) a. u *PL* | c.] ucc. *A*, cc. *PL Mir.*

L

℞ SENTENTIAM RESCINDI NON POSSE ℞

1 IMP. GORDIANVS A. SECVNDO. Neque suam neque decessoris sui sententiam [B 9, 1, 92] quemquam posse reuocare in dubium non uenit: nec necesse esse ab eiusmodi decreto interponere prouocationem explorati iuris est. PP. K. MART.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ALEXANDRAE. Per- [B 9, 1, 93] emptorias exceptiones omissas initio, antequam sententia feratur, opponi posse perpetuum
1 edictum manifeste declarat. Quod si aliter actum fuerit, in integrum restitutio permittitur. nam iudicatum contra maiores annis uiginti quinque non oppositae praescriptionis uelamento citra remedium appellationis rescindi non potest. VII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

3 IMP. CONSTANTINVS A. AD PROCVLVM. Impetrata rescripta non [Th. 4, 16, 1 B 9, 1, 94] placet admitti, si decisae semel causae fuerint iudiciali sententia, quam prouocatio nulla suspendit: sed eos, qui tale rescriptum meruerint, etiam limine iudiciorum expelli. D. VI K. IAN. CONSTANTINO A. V ET LICINIO CONSS. a. 319

LI

℞ DE FRVCTIBVS ET LITIS EXPENSIS ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. ACTAE. Hoc fructuum [B 9, 3, 65] nomine continetur, quod iustis sumptibus deductis superest. III NON. APRIL. CC. CONSS. a. 294

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. OLYBRIO PV. Litigator [Th. 4, 18, 1 B 9, 3, 66] uictus, qui post conuentionem rei incu*ba*rit alienae, non in sola rei redhibitione teneatur nec tantum[2] fructuum praestationem aut eorum quos ipse percepit agnoscat, sed[3] eos, quos percipi oportuisse, non quos eum redegisse constabit, exsoluat ex eo, ex quo re in iudicium deducta scientiam malae possessionis accepit. heredis quoque succedentis in uitium par habenda fortuna est. D. VII K. MART. TREVIRIS VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

3 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ASCLEPIODOTO PP. Ter- [Th. 4, 19, 2 B 9, 3, 67] minato transactoque negotio posthac nulli actio neque ex rescripto super sumptuum repetitione praestetur, nisi iudex[5], qui de principali negotio sententiam promulgauit, cominus partibus constitutis iuridica pronuntiatione signauerit uictori causae restitui debere expensas

P (50 [℞ *p*] 1 ℞ 2. 3. 51 ℞ 1. 2) *L* (50. 51 ℞ 1. 2) *CRM*

---

[1] *iunge Th.* 1, 12, 2 [2] simplorum *ins. Th.* [3] duplos fructus et *ins. Th.* [4] *iunge* 7, 62, 31. *Th.* 11, 31, 9 [5] cognitor *Th.*

---

2 sententiam] de sententiam *S*, cum sententia R^a 3 gordiano *M* 5 *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *PL* 6 alexandriae *S*, alexd'. *PL*, alx. *R*, alexander *M* 7 omissa M^a? 9 mores L^a 10 *s. a. PL Miraeus* 12 a. *om. P* 13 placeat *PL* | sententiae P^a 14 meruerunt PL^aRM | *s. a. Th. PL Miraeus Russardus* 15 v et licin. conss.] et licinio aa. cc. conss. *Russ.*, R̄· *PL* (*pro* ℞ *ex u.* 17?), *om. Mir.* 17 fuctibus R^a 18 imp. *M* | et cc. *om. SPCM* | actae] *SC*, etae *P*, aetae *L*, acie *M*, *om. R* 19 dedictis M^a | *s. a. PL Miraeus* 20 imp. *R* | ualens et ual. *PL*, ualens et ualerius *M* | olimbrio *R* | pu.] *PL Th.*, pp. *SCRM* 21 incubarit] *Th.*, incumberit *C*, incumbat PL^aR, incumbit L^bM | rediibitione R^a 22 nec tantum *seqq.*] καὶ τοὺς κάρπους οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠδύνατό τις λαβεῖν *B*, *quae confirmant omissionem simplorum et duplorum* (*not.* 2. 3), *ut uoc.* aut *u.* 22 *male retinuisse compilatores appareat* | praestatione *R* | quo *L* | perceperit C^a | asgnoscat P^a 23 percaepi PL^a | oportuisse] C^a *Th.*, oportuisset L^b, potuiscet PL^aM^b, potuisse (tuisse M^a) C^bRM *cum B:* ἠδύνατό τις (*u. s.*) | ex quo] quo *Th.* | re] CM^a *Th.*, res $PLRM^b$ 24 sententiam R^a | malae] malae fidei $L^bC^bRM^b$ 25 *s. a. Th. PL* | VII (*alias* uiii *uel* ui) *Th.*, iii *PL* | mart.] *PL cum libris quibusdam Th.*, mai. *alii libri Th.* | treuiris] triberii *P*, tib. *L* | ualeriano *P*, ual. *L* | np.] nobis cc. *P*, n̄bis cc. *L* | et uictore (uiciore *P*) conss. *om. L* 27 asclepiodote *M* 28 petitione *RM* 29 communis partibus C^a, partibus cominus *M* 30 constitutus C^a | pronutiatione *R*

aut super his querellam iure competere. post absolutum enim dimissumque iudicium nefas est litem alteram consurgere ex litis primae materia. D. III K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

4 IMPP. VALENTINIANI ET MARCIANI AA. EDICTVM AD POPVLVM. [Nou. Marc. 1, 1, 7 B 9, 3, 68] Non ignoret is, cuius ex interpellatione aliquis secundum datam formam in longinqua fuerit protractus examina, quod, si culpa sui fuerit dilata cognitio uel minime actioni suae adfuerit uel delata probauerit, pro calumnia quidem poenam luat legibus constitutam, pro uero pecuniaria causa post dispendia, post sumptus considerata quantitate postulatorum uel medii itineris interuallo condemnationem pro aestimatione iudicis sustinebit. D. V ID. OCT. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. VII ET AVIENO CONSS. a. 450

5 [1] *Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.*

Ἡ διάταξις κελεύει, ὥστε πάντα δικαστὴν ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ κελεύειν τὸν ἡττη- [B 9, 3, 69]
θέντα διδόναι τὰ δαπανήματα πάντα τὰ ἐν τῷ δικαστηρίῳ γενόμενα· ἔχοντος ἐξουσίαν αὐτοῦ
τοῦ δικαστοῦ καὶ ὑπερβαίνειν τὴν δαπάνην ἕως τῆς δεκάτης μοίρας τῶν δαπανηθέντων, ἐὰν
αὐτὸν ἡ ἀναισχυντία τοῦ ἡττηθέντος μέρους πρὸς τοῦτο παρακινήσῃ, ὥστε τὸ ὑπὲρ τὰ δαπανή-
ματα τῷ δημοσίῳ λόγῳ διαφέρειν, εἰ μή τι ἄρα ὁ δικαστὴς τὴν τριβὴν τοῦ νενικηκότος μέρους
1 βουληθεὶς θεραπεῦσαι μέρος τί ποτε ἐκ τούτων αὐτῷ ἀφορίσει. Καταδικαζομένου μὴ μόνον τοῦ
ἐνάγοντος καὶ τοῦ ἐναγομένου, ὅτε πρόσφορος ἑκατέρῳ ἐστὶν ὁ δικαστής, ἀλλὰ κἂν τοῦ ἐνάγοντος
ἀπρόσφορός ἐστιν, ἡττηθῇ δὲ ἐξ ἀντεναγωγῆς, μὴ δυνάμενος ἐκεῖνον τὸν δικαστὴν παραιτήσασθαι,
εἴτε ἄρχοντες εἴησαν δικασταὶ εἴτε θεῖοι διαιτηταί· ἔχουσι γὰρ καὶ οὗτοι ἐκβιβαστὰς καὶ ἐπείκτας.
2 Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει ὁ δικαστής, αὐτὸς τὴν ζημίαν ταύτην ἀναγκάζεται θεραπεῦσαι τῷ νενι-
3 (1) κηκότι μέρει. Ἐὰν δέ τις ἐναγόμενος εὐγνωμόνως ἀποδώσει ἢ ἐνάγων ἀποστῇ τῆς δίκης ἢ καὶ
ὁ δικαστὴς εὕρῃ αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ οὐχὶ συκοφάντην, ἀλλὰ ἐπὶ ἀμφιβόλῳ πράγματι δικαζόμενον,
4 (2) ὁ τοιοῦτος ἐκφεύγει τὴν τῶν δαπανημάτων καταδίκην. Δῆλον δέ, ὅτι ἐπὶ τῶν χαμαιδικαστῶν
ὁ ἄρχων ἐστὶν ὁ ὀφείλων αὐτοῖς ἀφορίσαι ταξεώτην τὸν ταῦτα μεθοδεύοντα.

D. VII K. APRIL. POST CONSVLATVM LONGINI. a. 48

6 IMP. ANASTASIVS A. STEPHANO MAGISTRO MILITVM. Cum quidam per leges [B 9, 3, 70] sacrasque constitutiones, alii per speciales largitates sibi praestituta priuilegia praetendunt tam super sportulis pro conuentionibus usque ad certam quantitatem praebendis quam super expensis litium uel minuendis uel penitus non agnoscendis, per hanc legem decernimus, ut, quicumque huiusmodi priuilegio munitus est uel postea talem praerogatiuam quolibet modo meruerit, sciat, et si quos ipse utpote obnoxios sibi pro quacumque criminali uel ciuili causa constitutos in accusationem deduxerit, hos nihilo minus isdem priuilegiis potituros, quoniam non est ferendum eos, qui praefatas praerogatiuas, ut ante latum est, praetendunt, aliquid plus ab aduersariis suis quaerere concedi, quam ipsi ab aliis pulsati facere patiantur: ita scilicet, ut haec forma modis omnibus obseruetur super priuilegiis per liberalitates uel generaliter quibusdam officiis aut scholis seu dignitatibus uel specialiter certis personis praestitis uel postea praebendis, siue hoc ipsum expressim principalibus dispositionibus uel adfatibus insertum siue praetermissum sit uel fuerit.

CRM: indicem 51, 5 *restituimus ex B* (*pr.* ... 3 = *Synopsis K* 5, 6)

---

[1] *iungendae uidentur* 1, 51, 13 (d. VI k. Iul. post consulatum Longini) 2, 7, 18. 19 (d. VI k. Ian. Constantinopoli Longino cons.) 3, 3, 6. 3, 10, 1

---

1 aut] ut *C* | competeret *C* 2 prima *R* | *s. a. Th.* 4 ualentinus et marcus *M* 5 ignorat *R*[b]*M*, ignor.t *R*[a] | is *om. R*[a] 6 delata *C* 7 luat] soluat *R* 8 dispedia *R* | sumptuum consideratam quantitatem *C* | postulatarum *R* 9 *s. a. Nou.* 10 conss.] uc. conss. *Nou.* 11 lex u graeca *S*, liii constitutio greca *W alii: inscriptio restituta est ex subscriptione et Nou.* 82 *c.* 10 12 ἑαυτοῦ *Synopsis* 13 γινόμενα *B Coislin.* 15 ἡττηθέντος] δαπανηθέντος *Syn.* | τό] τά *Syn.* 17 ποτε *om. Syn.* 18 ἑκατέρων *B Coislin.* | κἂν] καὶ ὅτε *B Coislin.* 20 καί *om. Syn.* 22 ἢ ἐναγαγών *B Coisl.* 24 ἐκφεύγῃ τῶν (*om.* τήν) *B Coisl.* 26 *s. a. Cuiacius obseru.* 12, 1 *Charondas* 27 anestasio *M* | militi *SM* 28 sacrasque] sacras *M*[a]*?* | praestita *edd.* 29 quantitaem *M*[a]*?* | praebentis *M*[a] 32 obnexios *M*[a] 33 in accus. *om. R*[a] 34 potituturus *M*[a] 35 petendunt *M*[a]

LII

℞ DE RE IVDICATA ℞

1 IMP. ANTONINVS A. STELLATORI. Rebus quidem iudicatis standum est. sed [B 9, 3, 71 si probare poteris eum cui condemnatus es id quod furto amisisse uidebatur recepisse, aduersus iudicati agentem doli exceptione opposita tueri te poteris. XII K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IDEM A. PACATIANO. Res iudicatae si sub praetextu computationis instau- [B 9, 3, 72 rentur, nullus erit litium finis. PP. PRID. NON. . . . . ROMAE LAETO ET CEREALE CONSS. a. 215

3 IDEM A. DEMETRIO. Si pecuniam, quam mala ratione intercepisse uos appa- [B 9, 3, 73 ruit, iussi sitis inferre cum poena et comperto praecepto praesidis non prouocaueritis, uniuersam quantitatem debetis inferre.

4 IMP. GORDIANVS A. ANTONINO. Sub specie nouorum instrumentorum postea [B 9, 3, 74 repertorum res iudicatas restaurari exemplo graue est. D. VII ID. MART.

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. VALENTINO. Ad solu- [B 9, 3, 75 tionem dilationem petentem adquieuisse sententiae manifeste probatur, sicut eum, qui quolibet modo sententiae adquieuerit. nec enim instaurari finita rerum iudicatarum patitur auctoritas. S. PRID. ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

6 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IVLIANO PROCONSVLI [Th. 16, 5, 55 B 9, 3, 76 AFRICAE. Gesta, quae sunt translata[1] in publica monumenta, habere uolumus perpetuam firmitatem. neque enim morte cognitoris perire debet publica fides. D. III K. SEPT. ROMAE[2] CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414

LIII

℞ DE EXSECVTIONE REI IVDICATAE ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. IVSTINO. Nimis propere iudex pignora [B 9, 3, 77 Marcellae capi ac distrahi iussit ante rem iudicatam. prius est ergo, ut seruato ordine actionem aduersus eam dirigas et causa cognita sententiam accipias. PP. III K. FEBR. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 206

2 IMP. ANTONINVS A. MAXIMO. Si causam iudicati non nouasti, rem iudicatam [B 9, 3, 78 praeses prouinciae etiam pignoribus captis ac distractis ad emolumentum perduci iubebit. quod si nouata causa est, ex stipulatu tibi actio competit et iudice accepto secundum iuris formam experire.

3 IDEM A. AGRIPPAE. Ordo rei gestae et mora solutionis, quae intercessit, [B 9, 3, 79 constantius desiderat remedium. si itaque praesidem prouinciae, qui rem iudicatam exsequi

P (52 ℞ 1. 2. 4...6 [53, 8 *p*] 58, 3. 4. 53 ℞ 1. 3) *L* (52 ℞ 1. 2. 4...6. 53 ℞ 1. 3) *CRM*

---

[1] gesta q. s. translata] notione et sollicitudine Marcellini spectabilis memoriae uiri contra Donatistas gesta sunt ea, quae translata (*scr.* gesta quae sunt translata) *Th.* [2] Rauennae (*Gothofredus*)?

---

2 re] rei *S, deficit* R^a 3 antonius *M* | stillatori *PLR* | quidem *om.* R^a | iudicatae R^a, iuditis M^a 4 es] est R^a | recepissee *L*, praecepisse M^a 5 iuditio $P^tL^tR^b$, iudicium R^a | *s. a. PL Miraeus* 6 albino *PL* 7 pagatiano *R* | disputationis R^a 8 *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. PL^a | non. ... conss. *om.* PL^a 9 nulla *R* 12 antonio *P* 13 iuditatis P^a, iudicata *R* | restauri *L*, restaurare *R* | exemplo *om.* R^a | *s. a. PL Miraeus: apud Russardum est subscriptio c.* 5 | d. *om. P* | VIII *Mir.* 14 et cc. *om. S* 15 diationem P^a | sentiae M^a | qualibet *R* 16 iudicaturum C^a 17 *s. a. P et Russardus ad c.* 4 | s.] scr. *Russ., om. P* | febr. ... conss. *om. P* 18 proconss. *M*, procuratori *SPCR* 19 africae *om. R* | lata M^a | in] ut P^tL^t 20 cognitionis P^tL^t | *s. a. Th. PL Miraeus* 21 romae *om. PL Mir.* | const. et constante] constant. *PL*, const. *Mir.* 23 *rubricam om.* R^a, *ante titulum* 55 *habet* V^a | excusatione C^a, *inc. V* | regi M^a, re *C, om. V?* 24 propere] perperam PL^aR 26 dirigat R^a | *s. a. PL Miraeus* 32 idem] imp. ant. *P*, imp. iustin. *L* | agrippae *om.* L^a | quae] quod quae P^a

debet, adieris et adlegaueris res soli, quae pignori datae sunt, diu subhastatas ex compacto siue ambitione diuersae partis emptorem non inuenire, in possessionem earum te mittet, ut uel hoc remedio res tam diu tracta ad effectum perducatur. D. XI K. IVL. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

4 IDEM A. MARCELLO MILITI. Stipendia retineri propterea, quod condemnatus B 9, 3, 80 es, non patietur praeses prouinciae, cum rem iudicatam possit aliis rationibus exsequi. PP. III NON. IVN. SABINO II ET ANVLLINO CONSS. a. 216

5 IMP. GORDIANVS A. AMANDO. Etiam nomen debitoris in causa iudicati B 9, 3, 81 capi posse ignotum non est. PP. III ID. OCT. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

6 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. TITIANO. Si, ut proponis, rerum iudi- B 9, 3, 82 catarum executor datus partes sibi iudicis uindicauit et contra ea, quae pridem pro partibus tuis fuerunt statuta, aliquid pronuntiandum putauit, sententia ab eo dicta uim rei iudicatae obtinere nequaquam potest.

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. THEODORO. Si longis apertisque B 9, 3, 83 frustrationibus partis aduersae restitutio remorata est, etiam seruis rebus humanis exemptis a frustratore aestimatio eorum restituenda est. animalia quoque cum fetubus tibi intercessu praesidis repraesentabuntur.

8 [1]IDEM AA. ET CC.[2] Executorem eum solum esse manifestum sit, qui post B 9, 3, 84 sententiam, inter partes audita omni et discussa lite, prolatam iudicatae rei uigorem ad effectum uidetur adducere. SINE DIE ET CONSVLE[3].

9 [4]IDEM AA. ET CC. GLYCONI. Eos, quos debitores tuos esse contendis, apud B 9, 3, 85 rectorem conueni prouinciae, qui siue confessi debitum siue negantes et conuicti fuerint condemnati nec intra statutum spatium solutioni satisfecerint, cum latae sententiae pignoribus etiam captis ac distractis secundum ea quae saepe constituta sunt meruerunt exsecutionem, iuris formam tibi custodiet. S. NON. NOV. CC. CONSS. a. 294

LIIII

℞ DE VSVRIS REI IVDICATAE ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PROCVRATORIBVS HEREDITATIVM. Fiscus, qui bona secun- B 9, 3, 86 dum se dicta sententia persequitur, eas quoque rationes habiturus est, ut, qui post legitimum tempus placitis non obtemperauit, usuram centesimam temporis quod postea fluxerit soluat.

2 [5]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Eos, qui condemnati solutionem pecu- B 9, 3, 87 niarum, quas dependere iussi sunt, ultra quattuor menses a die condemnationis uel, si

P ([53, 8 *p*] 58, 3. 4. 53 ℞ 1. 3 [4. 5. 7. 9 *p*] 54 ℞ 2: 53, 4. 7 *ante* 45, 14) *L* (53, 3. 8. 4. 7. 5. 9. 54 ℞ 2) *CRM*

[1] *fortasse iungendae sunt* 3, 3, 2. 3, 11, 1. 7, 62, 6: *cf. etiam* 2, 56, 1 [2] dicunt *addunt* 3, 3, 2. 3, 11, 1. 7, 62, 6 [3] d. xv k. April. (Aug. 3, 3, 2) 3, 3, 2. 3, 11, 1 [4] *Cuiacio* 4, 10, 9 *iungenda uidetur, cui subscribitur* d. id. Febr. CC. conss. [5] *iunge* 10, 8, 3

1 datae] captae *C* 2 inueniri $P^{a}LM^{b}$ | possessione $P^{a}R$ 3 *s. a. PL Miraeus* | k. *om. P* 5 idem] imp. ant. *PL* | marcollo L^{a} | militis *C* | stipendiaria *R,* suspendia P^{a} 6 es] est *pC* | posse p^{a} | alius P^{a}, aliquis $p^{a}R$ 7 *s. a. PL Miraeus Russardus* | iun. ... conss. *om. PL Mir.* 8 causam *CR* 9 non *om.* L^{a} | *s. a. pL Miraeus* | attico et praet. (praetextu. *pL,* praetexto *Mir.*)] extricato et praesente (= *a.* 217) *in libro ueteri se inuenisse testatur Russardus* 10 imp. (mpp. *R*) ... phil. c. (cc. *CR*)] idem a. *M* 11 pates M^{a} | iudicauit R^{a} | pridem] quidem R^{a} 14 imp. *P* | aa.] a. *P,* aa. et cc. *R* | theodora p^{a} 15 frustarationibus P^{a}, frustra rationibus $P^{b}pL^{t}$? | remota $PpLR^{a}M^{a}$ | seruus M^{a} 16 frustatore *L,* frustratorem R^{a}, frustrare M^{a} | fetubus] $P^{a}L^{b}$, fetu $P^{b}CRM$, foetibus pL^{a} 18 cc.] cc. agrippe *M,* cc. nicomacho *edd.* | exsecutorem *om.* M^{a} 20 *s. a. pL Miraeus* | cs. *p,* conss. *L* 21 ciliconi R^{b}?, cili..ni R^{a} | eos] hos CM^{a} | condendis M^{a} 22 conuincti *pL* 23 infra *C* | cum l.tae M^{a}, collatae R^{a} 24 ac] aut *R* 25 *s. a. pL Miraeus* | cc.] cc. et *p* 27 *hanc rubricam ante tit.* 56 *collocat* V^{a} | rei] re C^{a}, regi M^{a} 28 heredum *R, om. S* | fiscus] C^{a}, fisci. ...s R^{a}, fisci. is $C^{b}R^{b}M$: *procur. her. fisci non est in usu et cum* C^{a} *faciunt B:* ἐὰν ὁ δημόσιος ἐναγάγῃ τινὶ καὶ νικήσῃ 29 se dicta sententia] *C,* dicta sententia (—tiam R^{a}) $R^{a}M^{a}$, dictam sententiam $R^{b}M^{b}$ 30 centesimae *R* 31 iustinus *M* | a. *om. C* | pp. *om. PL* 32 menses] āā se *P* | condempnationes M^{a}

prouocatio fuerit oblata, a die confirmationis sententiae connumerandos distulerint, centesimas usuras exigi praecipimus: nec priscis legibus, quae duas centesimas eis inferebant, nec nostra sanctione[1], quae dimidiam centesimae statuit, locum in eorum personam habentibus. D. VII[2] ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

3 IDEM A. IOHANNI PP. Sancimus, ut si quis condemnatus fuerit, post datas [B 9, 3, 88] a nobis quadrimenstres indutias centesimas quidem usuras secundum naturam iudicati eum compelli soluere, sed tantummodo sortis et non usurarum, quae ex pristino contractu in condemnationem deductae sunt. cum enim iam constituimus[3] usurarum usuras penitus
1 esse delendas, nullum casum relinquimus, ex quo huiusmodi machinatio possit induci. Si enim sine emendatione relinquatur, aliquid absurdum atque inelegans necesse est euenire, cum utiliter ex contractibus descendentes plerumque minores centesimae ex nostra lege[1] factae sunt et necesse est minoribus usuris grauiores supponi. si enim ex iudicati actione centesimae omnimodo currunt usurae, ex contractibus autem hoc raro contingit in capitulis lege nostra tantummodo exceptis, huiusmodi iniquitatem ipsa necessitas rerum intro-
2 ducebat. Et ideo pio remedio causam corrigentes sancimus sortis tantummodo usuras usque ad centesimam currentes ex iudicati actione profligari, non autem usurarum quantascumque usuras. si enim nouatur iudicati actione prior contractus, necesse est usurarum quidem, quae anterioris contractus sunt, cursum post sententias inhiberi, alias autem usuras ex iudicati actione tantummodo sortis procedere, et non ideo, quod forsitan consummata est quantitas sortis et usurarum, totius summae usuras postea colligi, sed sortis
3 (1) tantummodo. Et cum antiquitas pessimo exemplo reis quidem condemnatis laxamentum duorum mensum praestabat, fideiussores autem eorum eodem uti beneficio non concedebat, ut liceret uictoribus relictis propter legem condemnatis personis a fideiussoribus eorum uel mandatoribus statim pecunias uel res in condemnatione positas exigere, huiusmodi acerbitatem resecantes sancimus quadrimenstres indutias, quas dedimus condemnatis, etiam ad fideiussores eorum et mandatores extendi, ne legi fiat derogatum. cum enim interuentor soluere compellatur et ipse reum coerceat ad inuitam solutionem, nullum condemnatus habebat nostrae sensum humanitatis, quia per medium fideiussorem statim pecunias persoluere compellebatur. D. V K. DEC. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

LV

SI PLVRES VNA SENTENTIA CONDEMNATI SVNT

1 IMP. ALEXANDER A. VICTORI. Si non singuli in solidum, sed generaliter tu [B 9, 3, 89] et collega tuus una et certa quantitate condemnati estis nec additum, ut, quod ab altero seruari non possit, alter suppleret, effectus sententiae uirilibus portionibus discretus est.

V (*incipit u.* 2 centesimas) *P* (54, 2) *L* (54, 2) *CRM*

---

[1] 4, 32, 26, 2 [2] VIII (10, 8, 3)? [3] 4, 32, 28

---

1 oblata] porrecta *dett.* | numerandos P^aR | centesimam usuram *PL*, centesimum (—mas R^b) usurarum *R* 2 nec] ne *PL* | eis *om. R* 3 sactione P^a | in e. personam] e. persona M^a 4 *s. a. VPL Miraeus* | id.] k. id. *V uel* V^a | conss. *PL* 5 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* 6 indicati] iudici V^a 7 compellis R^a, pelli M^a | usuram M^a | contractu in] contractui V^a 8 enim] etiam R^a | usuram usuras *V*, usuras usurarum *R cum B* (κ.π.) τόκους τόκων 10 uenire C^a 13 centesimae] cenmae V^a, cent. ex nostra R^a, *deficit* M^a | current *V*, *deficit* M^a, τρέχουσι *B* (κ.π.) 15 pio] priu *supra additis duobus uel quattuor litteris V*, par R^a?, *deficit* M^a, εὐσεβεῖ *B* (κ.π.) 17 enim] autem *C*, *deficit* M^a 18 sententias] *V?CM cum B* (κ.π.), sententiam *R* 20 postea] praeterea R^a | colligis R^a 21 res C^a, re*s R^a 22 mensum] *VC*, mensuum RM^a, mensium M^b | concedebit *V* 23 licet M^a | a] ad R^a | earum CR^aM^b 24 condempnationem *C* 25 aceruitate *V* | quadrimensistres *R* 26 ad *om.* V^a | ne *om.* R^a 27 coercebat *libri*, ἀναγκάζει *B* (κ.π.) | solutione M^a 28 habeat R^a 29 compellabatur *R* | *s. a. V* 30 uu. cc.] uc. *V* 33 impp. *V* | alexarder *M* | solidun *V* 34 collega tuus] collectus V^a | ut] CM^a, *(s?)it *V*, est ut RM^b 35 obseruari *R* | posset C^bM

Ideoque parens pro tua portione sententiae ob cessationem alterius ex causa iudicati conueniri non potes. PP. K. Iul. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

2 IMP. GORDIANVS A. ANNIANO. Quotiens a tutoribus singulis procuratoribus [B 9, 3, 90] datis insequitur in omnium persona condemnatio, periculum sententiae uideri esse diuisum. ideoque quod ab uno seruari non potuerit, a ceteris exigi non posse explorati iuris est. PP. XV K. APRIL. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. a. 242

LVI

℞ QVIBVS RES IVDICATA NON NOCET ℞

1 IMP. ALEXANDER A. MASCVLINO. Si neque mandasti fratri tuo defensionem [B 9, 3, 91] rei tuae neque quod gestum est ratum habuisti, praescriptio rei iudicatae tibi non oberit. et ideo non prohiberis causam tuam agere sine praeiudicio rerum iudicatarum. PP. NON. MAI. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 IMP. GORDIANVS A. ATHENIO. Res inter alios iudicatae neque emolumen- [B 9, 3, 92] tum adferre his, qui iudicio non interfuerunt, neque praeiudicium solent inrogare. ideoque nepti tuae praeiudicare non potest, quod aduersus coheredem eius iudicatum est, si nihil aduersus ipsam statutum est. PP. V ID. IVL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. HONORATO. Iuris manifestissimi [B 9, 3, 93] est et in accusationibus his, qui congressi iudicio non sunt, officere non posse, si quid forte praeiudicii uideatur oblatum. PP. XIIII K. SEPT. BASSO ET QVINTIANO CONSS. a. 289

4 IDEM AA. ET CC. SOTERIANO. Nec in simili negotio res inter alios actas [B 9, 3, 94] absenti praeiudicare saepe constitutum est. S. III K. DEC. CC. CONSS. a. 294

LVII

℞ COMMINATIONES EPISTVLAS PROGRAMMATA SVBSCRIPTIONES AVCTORITATEM REI IVDICATAE NON HABERE ℞

1 IMP. ANTONINVS A. ROGATIANO. Nec uim stipulationis obtinere potest com- [B 9, 3, 95] minatio iudicis, qui certas usuras praestaturos eos dixit, qui intra certum diem debitum non exsoluissent. PP. PRID. ID. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

V P (56, 1...3. 57) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 9, 2, 9

---

1 ex causa iud. *om.* M^a | conuenire non potest R^aM^a | *s. a. V* 3 hanniano *VC*, iohanniano *S*, ammano *R*, arniano *M* | a tutoribus] auditoribus R^a 4 personam *C* | uidetur C^bRM^b, uide.. M^a 5 conseruari *R* | ceaeteris M^a, ceteris haec *R* 6 *s. a. V* | k.] id. *V* 8 *rubricam tituli* 54 *hoc loco habet* V^a | iudicatas *S* | nocet] est M^a 9 impp. *V* | masculnio *V* 10 nec *R* 11 *s. a. VPL Miraeus* | nonus *L* 12 a. conss. *V*, aa. conss. *PL Mir.* 13 gordianus] al. R^a | aa. *R* | anthemio *S*, anthimiae *R*, athemio *M* 14 colent *V* 15 praeiudicari *V?PLC*M^a 16 *s. a. VPL* | iul.] *PL et, ut mihi uisum est, etiam V*, oct. *V secundum Bluhmium* 17 imp. *R* | honorio *S* 18 et *om. C* | ingressi *PL*, inge.esi R^a | sint *R* 19 *s. a. VPL* | XIIII] *PL cum* 9, 2, 9, xiii *V* | basso ... conss. *om. L* | passo *P* | quintiano] quin. *P*, aemiliano *V* (= *a.* 259) | conss. *om. P* 20 soteriafno *V?* | acta *C* 21 *s. a. V Russardus* | s.] *V*, sirmii *Russ.* | III] VI *Russ.* 23 *rubricam tit.* 55 *habet* V^a | comminationibus *S*, communicationes R^a, comminationem *M* | epistulae *V*, epistulam P^aM, per epistulam P^bLR^a | pergrammata *PL*, propragmata *C*, programma *M* | subscriptionis *M* 24 auctoritate rei iud. M^a, rei iud. auctoritatem *R* 25 haberet *S*, habet *C*, auent *V* 26 rogatian. *R*, negotiano *M* 27 dixit *om.* R^a 28 *s. a. VPL Miraeus* | pp. *om. PL Mir.*

2 Imp. Alexander A. Maximiano. Rei iudicatae effectum non habet, quod per epistulam rector prouinciae soluere uos pecuniam rei publicae iussit. PP. iiii id. Mart. Maximo ii et Aeliano conss. [B 9, 3, 96] a. 223

3 Idem A. Zotico. Ea, quae causa cognita statuuntur, subscriptionibus reuocari non posse saepe rescriptum est. PP. vi id. Sept. Albino et Maximo conss. [B 9, 3, 97] a. 227

4 Imp. Gordianvs A. Asclepiadi. Interlocutio praesidis apud acta signata: 'nisi solutioni debiti is qui conuenitur obsequium praestitisset, duplum seu quadruplum 'inferat' uoluntas potius comminantis quam sententia iudicantis est, cum placitum eiusmodi, ne rei iudicatae auctoritatem obtineat, iuris ratio declaret. PP. iii id. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. [B 9, 3, 98] a. 239

5 Idem A. Ivcvndo. Iudex, qui disceptationi locum dederat, partium adlegationes audire et examinare debuit. nam subscriptionem ad libellum datam talem, quae diuersam partem in possessionem fundi mitteret, uicem rei iudicatae non obtinere non ambigitur. PP. xii k. Febr. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. [B 9, 3, 99] a. 241

6 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Cassiano. Programma, si quod a praeside propositum est, uim rei iudicatae nequaquam potest obtinere. nec comminationem uim rei iudicatae continere manifestum est. PP. x k. April. . . . . conss. [B 9, 3, 100]

7 Imp. Constantinvs A. ad Bassvm pp. Quod magno conflictu sententia decerni solet, id paucis litteris temere adscriptis definiri fas non est. D. xv k. April. Constantino A. vi et Constantino C. conss. [B 9, 3, 101] a. 320

LVIII

℞ SI EX FALSIS INSTRVMENTIS VEL TESTIMONIIS IVDICATVM ERIT ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Vipsaniae. Si tabulas testamenti, quas secutus proconsul uir clarissimus sententiam dixit, falsas dicere uis, praebebit notionem suam non obstante praescriptione rei iudicatae, quia nondum de falso quaesitum est. PP. v . . . . conss. [B 9, 3, 102]

2 Imp. Alexander A. Optato. Et qui non prouocauerunt, si instrumentis falsis se uictos esse probare possunt, cum de crimine docuerint, ex integro de causa audiuntur. PP. xvi k. Oct. Ivliano et Crispino conss. [B 9, 3, 103] a. 224

3 Idem A. Clementi. Falsam quidem testationem, qua diuersa pars in iudicio aduersus te usa est, ut proponis, solito more arguere non prohiberis. sed causa iudicati [B 9, 3, 104]

V P (57, 2. 3. 58 ℞ 1. 2: 58, 3 *ante* 53) *L* (57, 2. 3. 7. 58 ℞ 3. 4. 1. 2) *CRM*

1 res iudicata P^1, res iudicate L^a? | habent $P^a L$ 2 per *om.* P^a | *s. a. VPL Miraeus Russardus* | pp. *om. PL Mir.* | id.] k. *potius quam* id. *V* 3 et *om. P* 4 a.] aa. *V* | zoico *R* | reuocare *PL, inc. V* 5 *s. a. VPL Miraeus* | vi] *sic uel* uii *uel* iiii *uel* u. *V* 6 asclepiadi] scep. R^a 7 is *om. R* | praestitissent *R*, praestitisse M^a, *inc. V* 9 rei] re *V uel* V^a | *s. a. V* | dec.] *sic uel* oct. *V* | gord. … 10 auiola] **n* et *uola *V*? 11 a.] aa. *V?R* | allegationem *C* 13 fundi *om. R, inc. V* 14 *s. a. V Russardus* | ii] u *V secundum Bluhmium Russ.*, *om. V secundum Mayerum* 15 impp. *V* | c.] consul *S*, conss. *M* 16 nequaquam … 17 iudicatae *om. C* | nequ. pot. obt.] *V*?, obt. nequ. pot. *RM* | nec] ne M^a, *inc. V* | cognitionem R^a, *inc. V* 17 obtinere *R, inc. V* | *s. a. V* | april. … conss.] apr. **a*** et dione conss. *V*? (*Bluhme*): *fortasse legendum* praes. et albino conss. (= *a.* 246) 18 imp.] imp. a R^a | a. *om. M* | pp.] pu. *SPL* | magna C^a?M^a?, *inc. V* 19 descriptis *V*? | *s. a. VPL Miraeus* 20 const. a. vi] *PL Mir.*, *deficit V* | const. c.] const. ** *V*, constant. cc. *P*, cons. et max. *L*, max. *Mir.* 22 *rubricam tituli* 56 *hoc loco habet* V^a | testimonii R^a 23 erit] sit *R* 24 imp. *P* | seu. et ant. aa.] diocl. et max. aa. et cc. *V* (*Mayer*) | bipsaniae *C*, hipsaniae *V* (*Mayer*), absaniae *S*, bissaniae *P*, bissanae *L*, bisaniae *RM* 25 fasas M^a | uis] ius *C*, *deficit V* 26 quaesl (*uoluit* quaest) situm L^a 27 *subscriptionis frustula, quam dedimus, uidetur apparere in V* 28 optatu *R*, *deficit V* 29 se uictos] aeuictos $C^a M^a$, *deficit V* | docuerunt PLR^a, *deficit V* | integero*e causa R^a, *deficit V* 30 *s. a. PL Miraeus, deficit V* | iul. et gripino conss. *PL*, iul. ii et crisp. coss. *Mir.* 31 a.] aa. *R, deficit V* | testatione M^a, *deficit V*

in irritum non deuocatur, nisi si probare poteris eum qui iudicauerat secutum eius instrumenti fidem, quod falsum esse constiterit, aduersus te pronuntiasse. PP. VII K. SEPT.

4 IMP. GORDIANVS A. HERENNIO. Iudicati exsecutio solet suspendi et soluti [B 9, 3, 105] dari repetitio, si falsis instrumentis circumuentam esse religionem iudicantis crimine postea falsi illato manifestis probationibus fuerit ostensum. PP. V ID. SEPT.

LVIIII

℞ DE CONFESSIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. IVLIANO. Confessos in iure pro iudicatis [Greg. 10, 2, 1 B 9, 4, 9] haberi placet. quare sine causa desideras recedi a confessione tua, cum et soluere cogeris. ACCEPTA PRID. K. OCT. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

LX

℞ INTER ALIOS ACTA VEL IVDICATA ALIIS NON NOCERE ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. EPAGATHO. Inter alios [B 9, 3, 62] res gestas aliis non posse facere praeiudicium saepe constitutum est. unde licet quosdam de heredibus eius, quem debitorem tuum fuisse significas, soluisse commemores, tamen ceteri non alias ad solutionem urguentur, nisi debitum fuerit probatum. V K.[1] APRIL. BYZANTIO AA. CONSS. a. 293

2 IDEM AA. ET CC. SEVERAE. Inter alios factam transactionem absenti non [B 9, 3, 63] posse facere praeiudicium notissimi iuris est. quapropter adito praeside prouinciae auiam tuam mancipium tibi donasse proba ac, si hoc iure ad te pertinere perspexerit, restitui tibi prouidebit. neque enim, si te absente diuisionem eius fecerint, aliquid iuri tuo derogari poterit[2]. S. ID. APRIL. *BYZANTIO* AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. FORTVNATAE. Si cum fratre tuo matri successisti, frater [B 9, 3, 64] pro portione tua cum debitoribus hereditariis paciscendo uel agendo, non ex tua uoluntate, pro hereditaria parte tibi quaesitam obligationem extinguere non potuit. V[3] ID. OCT. RET*IA*RIAE *CC.* CONSS. a. 294

V (*desinit in u.* 1 si pro) *P* (59. 60 ℞ 1 [2 *p*] 3: 58, 3. 4 *ante* 53 ℞) *L* (58, 3. 4. 1. 2. 59. 60) *CRM*

---

[1] id. (*Mommsen*)? [2] fecerint aliqui, id iuri tuo derogare poterit (*Mommsen*)? [3] VI (*Mommsen*)?

---

1 deducatur *C, deficit V* | potuerit R^a | secutum] sepulchrum R^a 2 esse *om. C* | aduersum *C* | pronuntiasset C^a | *s. a. PL Miraeus* 3 supendi M^a 4 dari repet.] da** pet. M^a 5 falsi *om.* M^a | fuerit ost. prob. *R* | *s. a. PL Miraeus* | pp.] p. *P* 8 antonius *M* | confessor P^a, con*essos M^a 9 habere C^a?*R* | quare] quare ergo $P^aL^aR^a$ | recedere *Greg.*, decedi R^a 10 *s. a. Greg. PL Miraeus: in* R^a *extat* accepta | prid.] iii *PL Mir.* | oct.] oct. et *PL* | getiano *L* 12 alius res facta R^a, facta M^a? | non nocere] nocere non debet *R* 14 ephageo *S*, pagatho *PLR*, epygato *CM* 15 qosdam M^a 16 coheredibus LR^a | commemoras L^aCR^a 17 probatum fuerit *CM* | *s. a. PL Miraeus* 19 et cc. *om. M* | facta transactione *pL* 20 potest *pL* | praeside *om.* M^a 21 prospexerit *R* 22 absentem *p* 23 potuit RM^b | *s. a. pL Miraeus* | idus aprilis *L* | byz. aa. conss.] hy ⁊ (= et) a. conss. *p, om. L Mir.* 24 fortunatae] *SN*, fortunae *PLCR*, sauine *M* | frater P^a 26 *s. a. PL Miraeus* 27 retiariae] *Herrmann*, retriae *PL Mir.* | cc.] co. *P*, aa. *Mir., om. L*

LXI
℞ DE RELATIONIBVS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. PROFVTVRO PRAEFECTO ANNONAE. Si quis iudicum [Th. 11, 29, 2
duxerit esse referendum, nihil inter partes[1] pronuntiet, sed magis super quo haesitandum putauerit, nostram consulat scientiam aut, si talerit sententiam, minime postea, ne a se prouocetur, relatione promissa terreat litigantes, sciens, quod, si hoc fecerit, nihilo [(Th.)
1 minus iure appellationum res agitabitur. Sed nec ad nos mittatur aliquid, quod plena
2 instructione indigeat. Quotiens autem ad nostram scientiam iudex se pol- [Th. 11, 30, 1 mut.
liceatur relaturum, consultationis exemplum litigatoribus ilico edi apud acta iubeat, ut, si cui forte relatio minus plena uel contraria uideatur, is refutatorias preces similiter apud acta sine aliqua frustratoria dilatione offerat. D. IIII ID. FEBR. SIRMIO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD VIVENTIVM PP. Super delictis [Th. 11, 29, 3 prouincialium numquam rectores prouinciarum ad scientiam principum putent esse referendum, nisi ediderint prius consultationis exemplum. quippe tunc demum relationibus plena maturitas est, cum uel adlegationibus refelluntur uel probantur adsensu. D. III K. IAN. TREVIRIS VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368

3 IDEM AA.[2] AD APODEMIVM. Si quando ratio aut necessitas est in negotiis [Th. 11, 29, 4 nostra iudicia requirendi expectandique responsa, omnem omnino causam relationis series comprehendat, ut recitata consultatione, quae ita est dirigenda, propemodum actorum recensione non opus sit: actis etiam necessario sociandis. D. VI ID. MAI. TREVIRIS VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

LXII
℞ DE APPELLATIONIBVS ET CONSVLTATIONIBVS ℞

1 SENTENTIA DIVI SEVERI DATA IN PERSONA MARCI PRISCI IDIBVS IAN. POM- [B 9, 1, 95
PEIANO ET AVITO CONSS. SEVERVS A. DIXIT: Prius de possessione pronuntiare et ita a. 209
crimen uiolentiae excutere praeses prouinciae debuit. quod cum non fecerit, iuste prouocatum est.

2 IMP. ALEXANDER A. PLARIANO. Nouum quod postulas non est, quod, etsi [B 9, 1, 96 rescripti mei auctoritas intercesserit, prouocandi tamen facultas tibi non denegetur.

3 IMP. GORDIANVS A. VICTORI. Appellatione interposita, licet ab iudice repu- [B 9, 1, 97 diata sit, in praeiudicium deliberationis nihil fieri debere et in eo statu omnia esse, quo tempore pronuntiationis fuerint, saepissime constitutum est. PP. IIII

4 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. PROBO. Si ad scribatum nominatus [B 9, 1, 98 non prouocasti, conuelli statuta non possunt.

P (62 ℞ 1. 3) *L* (*ut P*) *C R* (*transponit* 61, 2. 3 ℞ 1) *M*

---

[1] inter partes *om. Th.* [2] et Gratianus A. *ins. Th.*

3 impp. *M*ᵃ | pp. ann. *R*, pp. (*om.* ann.) *M* | iudicium *R*ᵃ*M*ᵃ 4 dixerit *R*ᵃ | ferendum *M*ᵃ | exitandum *R*ᵃ 5 nostra *R*ᵃ | consulat *om. M*ᵃ | ne a] d. *R*ᵃ 6 praemissa *C*ᵃ *contra Th.* 7 aliquis *R*ᵃ 9 consulationis *M*ᵃ | edi *om. M*ᵃ 11 fructustoria *R*ᵃ, frustatoria *M* | *s. a. Th.* 11, 29, 2 13 ualentinus *M* | aa. *om. C* | ad uiuentio *S*, auuentium *R*ᵃ 14 deferendum *R* 15 consulationis *M*ᵃ | religatioñibus *M*ᵃ? 16 plenam *M*ᵃ | maturitas] *C Th.*, ueritas *RM* | refelluntur] *Th.*, fefelluntur *C*ᵃ, repelluntur *C*ᵇ*RM* | sensu *R*ᵃ | *s. a. Th.* 18 apodemum *C*, epodemio *R* 19 iudicia] audientia *R*ᵃ | omnes omn. causas *R* 20 consulatione *M*ᵃ | auctorum *R*ᵃ 21 *s. a. Th.* 25 data … 26 conss. *om. S* | dat *C* | idibus … 26 conss.] et auito *R* | pompo. *PL*, pomponio *M* 26 seu. a. dixit *om. M* 27 uolentiae *R* | iure *M* | pruocatum est *L*ᵃ, prouocationem *R*ᵃ 30 denegatur *CR* 32 esse omnia *R* 33 fuerunt *RM* | pp. iiii] *L Miraeus*, pp. iaa phyli. (*uel* IM phyli.) p. a. et *P*, *quae uidentur uenire ex sequenti inscriptione* (imp. philip. a. et) 34 imp. phil.] impp. *R* | nominatis *M*ᵃ

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Valerio. Praeses prouinciae, [B 9, 1, 99]
ad quem appellasti, si non uitio neglegentiae uestrae tempus, quod ad reddendos apostolos
praescriptum est, exemptum esse animaduerterit, sed ex fatalis casus necessitate, diem
functo eo qui eos perferebat, id accidisse cognouerit, iuxta perpetui iuris formam desiderio
uestro medebitur.

6 [1]Idem AA. et CC. dicvnt: Eos, qui de appellationibus cognoscent ac iudi- [B 9, 1, 100]
cabunt, ita iudicium suum praebere conueniet, ut intellegant, quod, cum appellatio post
decisam per sententiam litem interposita fuerit, non ex occasione aliqua remittere negotium
ad iudicem suum fas sit, sed omnem causam propria sententia determinare conueniat, cum
salubritas legis constitutae ad id spectare uideatur, ut post sententiam ab eo qui de appel-
latione cognoscit recursus fieri non possit ad iudicem, a quo fuerit prouocatum. qua-
propter remittendi litigatores ad prouincias remotam occasionem atque exclusam penitus
intellegant, cum super omni causa interpositam prouocationem uel iniustam tantum liceat
1 pronuntiare uel iustam. Si quid autem in agendo negotio minus se adlegasse litigator
crediderit, quod in iudicio acto fuerit omissum, apud eum qui de appellatione cognoscit
persequatur, cum uotum gerentibus nobis aliud nihil in iudiciis quam iustitiam locum
2 habere debere necessaria res forte transmissa non excludenda uideatur. Si quis autem
post interpositam appellationem necessarias sibi putauerit poscendas esse personas, quo
apud iudicem qui super appellatione cognoscet ueritatem possit ostendere, quam existimabit
occultam, hocque iudex fieri prospexerit, sumptus isdem *ad* faciendi itineris expeditionem
praebere debebit, cum id iustitia ipsa persuadeat ab eo haec recognosci, qui euocandi[2]
3 personas sua interesse crediderit. Super his uero, qui in capitalibus causis constituti
appellauerint (quos tamen et ipsos uel qui pro his prouocabunt non nisi audita omni causa
atque discussa post sententiam dictam appellare conueniet), id obseruandum esse sancimus,
ut inopia idonei fideiussoris retentis in custodia reis opiniones suas iudices exemplo appel-
latoribus edito ac refutatorios eorum ad scrinia quorum interest transmittant, quibus
gestarum rerum fides manifesta relatione pandatur, ut meritis eorum consideratis pro
4 fortuna singulorum sententia proferatur. Ne temere autem ac passim prouocandi omnibus
facultas praeberetur, arbitramur eum, qui malam litem fuerit persecutus, mediocriter poe-
5 nam a competenti iudice sustinere. Sin autem in iudicio propriam causam quis fuerit
persecutus atque superatus uoluerit prouocare, eodem die uel altero libellos appellatorios
offerre debebit. is uero. qui negotium tuetur alienum, supra dicta condicione etiam tertio
6 die prouocabit. Apostolos post interpositam prouocationem etiam non petente appellatore
sine aliqua dilatione iudicem dare oportet, cautione uidelicet de exercenda prouocatione in
posterum minime praebenda. Sine die et consvle[3].

7 Idem AA. et CC. Neoni. Qui ad ciuilia munera uel decurionatum uel [B 9, 1, 101]
honores deuocantur, licet uacationem a principibus acceperint, si appellationis auxilio non

CRM

---

[1] *iungendae uidentur* 3, 3, 2. 3, 11, 1. 7, 53, 8 [2] euocari (*Mommsen*)? [3] D. xv k. April. (Aug. 3, 3, 2) CC. conss. (= *a.* 294) 3, 3, 2. 3, 11, 1

---

1 aa.] aa. et cc. *R* | ualerio praesidi prouinciae *S* 2 ad] apud R^a | quo R^aM 3 fatasilis R^a | dies *R* 4 functus R^a | forma R^a 6 aa. et cc.] *Q*, a. *SM*, aa. *CR* | dicunt *om.* *S* | ac] ad R^a 7 conuenit *R* 8 per sententiam] *C*, sententiam R^aM^a?, sententia R^bM^b 9 propriam sententiam R^a 10 sentia M^a 12 exclusa M^a 14 iustam] ditam R^a | minus se] **minisse R^a, m*nus M^a 16 prosequatur *C* 17 debere *om.* M^a | quid R^a 18 poscendas esse pers. quo] *C*, esse pers. per quas (qu*s M^a) *RM* 19 existimauit *CM*, estimauit *R* 20 perspexerit CM^b? | idem *RM uel* M^b | ad] *dett.*, et *CRM* 21 persuadet *R* | haec] ex R^a | uocandi *C* 22 persona *RM*, personam M^b 23 appellauerit R^a | causa omni *C* 24 conueniet] conuenit et *C*, conuenit M^b 25 exemplo a. edito] C^a, exempla a. edita C^b, exempla (exemplo M^b, et exempla R^b) a. edita (edicto R^aM^a) *RM* 26 refutatorios] C^a?M^a?, refutatorias C^bM^b, refutatoria *R* | transmittatur R^a 27 ralatione M^a | peradatur R^a 28 fortuna] furtu ita C^a | sententiae R^a | ac] de R^a? | prouocandi *om.* R^aM^a 29 proberetur arbitrantur R^a 30 a *om.* R^a | competente *R* 32 super addicta R^a | etiam tertio *om.* R^a 33 post] autem post *C*, qui si R^a | etiam *om.* M^a 34 cautionem R^a 35 *s. a. Russardus* 36 aa. et cc.] *Q*, a. *S*, aa. *CRM* | neomi *R* 37 a] ad R^a

utantur, consensu suo nominationem confirmant. cum igitur ad munus uocatus appellaueris a praeside prouinciae, iuste te appellasse ostende.

8 Idem AA. et CC. Oppiano. Si contra maiorem quinque et uiginti annis [B 9, 1, 102] sententia lata prouocationis secutae tempore praefinito causas non esse repraesentatas nec appellatione pendente transactione finitum negotium rector animaduerterit, res iudicatas exsequi curabit.

9 Idem AA. et CC. have Heraclida carissime nobis. Dominus litis causam [B 9, 1, 103] appellationis, quam procurator suus litigando interposuit, etiam absente procuratore exsequi potest.

10 Idem AA. et CC. Titiano. Si actor a curatore ordinatus deteriorem cal- [B 9, 1, 104] culum reportauerit, tam ipse quam curator ad prouocationis auxilium possunt peruenire,
1 curator uero solus prouocationis litem exercebit. Sin autem interim adulescens ueniam aetatis impetrauerit uel ad legitimam aetatem peruenerit, potest suo nomine appellationem exercere. S. prid. k. Oct. Viminacii CC. conss. a. 294

11 [1]Idem AA. et CC. Avrelio. Ciues et incolae, manifestas etiam excusationes [B 9, 1, 105] habentes, si sub iusta nominatione non appellauerint, ad probationem earum non admittuntur. xvii k. Ian.

12 [2]Imp. Constantinvs A. ad Catvlinvm. Minime fas est, ut in [Th. 11, 30, 2 B 9, 1, 106] ciuili negotio libellis appellatoriis oblatis aut carceris cruciatus aut cuiuslibet iniuriae genus seu tormenta uel etiam contumelias perferat appellator, absque his criminalibus causis, in quibus, etiamsi possunt prouocare, eum tamen statum debent obtinere, ut post prouocationem in custodia, si fideiussoris idonei copiam non habeant[3], perseuerent. D. iii non. Nov. Treviris. acc. xv k. Mai. Hadrvmeto Volvsiano et Anniano conss. a. 314

13 [4]Idem A. Petronio *Probiano svo salvtem.* Ex illo tempore, [Th. 11, 30, 5 B 9, 1, 107] quo in ciuilibus causis, quae inter priuatos mouentur, consultaturum[5] uel relaturum te esse promiseris uel appellationis a te interpositae sollemnia completa fuerint, nihil posthac tibi quodlibet speciale ac requisitum uel quibuscumque modis fauoris gratiam praeferens audiendum est, sed obseruandum, ut iuxta priora statuta sollemnitatis more expleto gesta ad comitatum omnia dirigantur. D. id. Avg. Arelato. pp. id. Oct. Theveste Sabino et Rvfino conss. a. 316

14 Idem A. ad Bassvm *pv.* Litigatoribus copia est etiam non con- [Th. 11, 30, 7 B 9, 1, 108] scriptis libellis ilico appellare uoce, cum res poposcerit iudicata, tam in ciuilibus quam in criminalibus causis[6]. D. viii id. Ivn. Sirmio Gallicano et Basso conss. a. 317

15 Idem A. ad Severvm *vicarivm.* Ne causas, quae in nostram uenerint [Th. 11, 30, 9] scientiam, rursus transferri ad iudicia necesse sit, instructiones necessarias plene actis

P (62 [9 *p*] 14. 15. 11) *L* (62, 9. 14. 15. 11) *CRM*

---

[1] *Herrmann iungit* 10, 40, 7 [2] *iunge* 9, 47. 16. *Th.* 11, 36, 1 [3] si ... habeant *om. Th.* [4] *iunge* 1, 21, 2 [5] consulturum *Th.* [6] tam ... causis *om. Th.*

---

1 nominatione M^a, non una natione R^a | minus R^aM^a 2 a praeside] apud praesidem C^bRM 3 appiano *S*, optano *C* | intra R^a 4 secretae R^a 5 transactionem R^a | animaduerteret R^a, animaduertit *M* 7 habe her. car. *C*, eracleo clarissima *S*, habe heracl'd. (heradd. *L*) carissimo *pL*, aberaclid. cariss. *R*, eraclido M^a, eraclido carissime M^b | nobis *om.* M^a 10 aa. et cc.] a. *M* 11 deportauerit *R* | prouocationem R^a | possit R^a, possint *M* 12 solus] solui M^a | uenam R^a 13 appellatione M^a 14 *s. a. Russardus* 15 excusationem *R* 16 sub iusta nom. si *CM* | eorum P^cL^i | admittatur M^a 17 *s. a. PL* 18 costantinus *M* | cantullianum *R* | in *om. R* 20 proferat R^a 21 possunt] CM^a? *Th.*, possit RM^b | debet RM^b 22 custodiam *R* | si *om.* R^a | fideiussores C^a, fideiussoribus R^a | habeat R^a | perseueret R^aM | *s. a. Th.* 24 a.] aa. *R* | petroniae *M* | prob. suo sal.] *Th.*, *om. libri: cf.* 1, 21, 2 25 in] ex PM^b, ex in M^a 26 permiserit uel appellationem R^a | sollemnia] ac s. RM^a | nihil *om.* R^a 27 tibi *om.* R^a | quolibet *R* | gratia *R* 28 ut] est ut *R* | experto R^a 29 ad] a R^a | *s. a. Th.* 31 idem a. (a. et c. *S*, aa. *R*)] impr. (impp. *L*) diocl. et max. aa. *PL* | pu.] *Th.*, *om. libri* | conscriptis] CM^b *Th.*, conscri**tis M^a, scriptis *PLR* 32 uice L^a, uoces *R* 33 *s. a. Th. PL* | uii k. ian. *PL* 34 a.] a. et c. *S*, aa. PLR^a | uicarium] *Th.*, *om. libri* | causam ... uenerit R^a, causa (causas M^b) ... uenerit *M* | nostra M^a 35 transfrerri R^a

inseri praecipimus. nam cogimur a proferenda sententia temperare[1], quoniam uerendum est, ne lis incognito negotio dirimatur, adempta copia conquerendi. quare perennibus inuretur iudex notis, si cuncta, quae litigatores instructionis probationisque causa recitauerint, indita actis uel subiecta non potuerint inueniri. D. X K. IVL. AQVILEIAE CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

16 [2]IDEM A. AD MAXIMVM. Etiam eos, qui imaginem principalis disceptationis accipiunt, appellationum adminicula necesse est accipere. D. PRID. ID. IAN. SIRMIO CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. [Th. 11, 30, 11 mut. B 9, 1, 109] a. 321

17 [3]IDEM A. AD IVLIANVM PV. Si apud utrumque praetorem, dum quaestio uentilatur, ab aliqua parte auxilium prouocationis fuerit obiectum, praefecturae urbis iudicium sacrum appellator obseruet[4]. [Th. 3, 32, 2 mut. B 9, 1, 110]

18 IDEM A. VICTORI *RATIONALI VRBIS ROMAE*. Quoniam nonnulli fisci debitores, cum iussi fuerint debitam summam exsoluere, interposito prouocationis auxilio uim exsecutionis eludunt nec iam opinionis exemplum nec refutatorias preces curant petere uel offerre, placuit, ut, si intra dies[5] sollemnitatibus praestitutos ad facienda haec appellatoris cura defuerit, deserta ab eo prouocatio aestimetur moxque debitum exigatur. D. PRID. K. AVG. CONSTANTINO ET MAXIMO CONSS. [Th. 11, 30, 14 B 9, 1, 111] a. 327

19 [6]IDEM A. AD VNIVERSOS PROVINCIALES. A proconsulibus et comitibus et his qui uice praefectorum cognoscunt, siue ex appellatione siue ex delegato siue ex ordine iudicauerint, prouocari permittimus, ita ut appellanti iudex praebeat opinionis exemplum et acta cum refutatoriis partium suisque litteris ad nos dirigat. a prae-
1 fectis autem praetorio prouocare non sinimus. Quod si uictus oblatam nec receptam ab iudice appellationem adfirmet, praefectos adeat, ut apud eos de integro litiget tamquam appellatione suscepta. superatus enim si iniuste appellare[7] uidebitur, lite perdita notatus abscedet: aut si uicerit, contra eum iudicem, qui appellationem non receperit, ad nos referri necesse est, ut digno supplicio puniatur. D. K. AVG. PP. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI BASSO ET ABLABIO CONSS. [Th. 11, 30, 16 B 9, 1, 112] [(B)] a. 331

20 [8]IMP. CONSTANTIVS A.[9] ALBINO. Et in maioribus et in minoribus negotiis appellandi facultas est. nec enim iudicem oportet iniuriam sibi fieri existimare eo, quod litigator ad prouocationis auxilium conuolauit. D. VII ID. APRIL. MARCELLINO ET PROBINO CONSS. [B 9, 1, 113] a. 341

21 [10]IDEM A. AD LOLLIANVM *PP.* Quoniam iudices ordinarii prouocationes aestimant respuendas, placet, ut, si quis appellationem suscipere recusauerit, quae non [Th. 11, 30, 25]

P (62, 15. 11. 20. 21) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] qui sanximus retractari rescripta nostra ad opiniones uel etiam relationes iudicum data non oportere *ins. Th.* [2] *iunge* 3, 1, 9 [3] *iunge* 5, 71, 18 [4] d. xv k. Ian. Serdicae Probiano et Iuliano conss. (*a.* 322) *ex* 5, 71, 8 *supplendum uidetur* [5] complendis *ins. Th.* [6] *iunge* 1, 21, 3 *et quae ibi laudantur* [7] appellasse *Th.* [8] *iunge Th.* 11, 36, 5 [9] Idem AA. (= impp. Constantius et Constans AA.) *Th.* 11, 36, 5 [10] *iunge Th.* 11, 36, 11

---

1 inferri M^a? | cogitur L^a | a] ad R^a 2 conquirendi *PLR* 3 instructionibus P^tL^a | que] qui et P^bL^a? | causas P^tL *Th.* | recitauerunt PL^b, ****tauerunt L^a 4 indicta P^a | uel] de R^a | potuerunt inuenire P^a | *s. a. Th. PL Miraeus* | aquil.] aquiliaei et *PL* 5 a. v] v *Th. Mir.*, aa. *PL* | et lic. c. conss. *om. L* 6 a.] a. et c. *S* | ad maximo *M* 7 *s. a. Th.* 9 a. et c. iuliano *S* | pu.] *R*, pp. *SCM*: *de inscriptione et subscriptione uide ad* 5, 71, 18 12 a.] a. et c. *S*, aa. *R* | rat. urb. romae] *Th.*, *om. libri* 13 fisci] ficti R^a? | interposita R^a 14 curant petere] cura** M^a 15 haec] haec ad R^a 17 *s. a. Th.* 18 a.] a. et c. *S*, aa. *R* 19 uice] in u. *R* | delegatione *C*, legato R^a 20 iudicauerunt *R* 22 prouocari *Th.* | oblata nec recepta M^a 23 ab] a *Th.* | appellatione R^aM^a 24 appella**re R^a 25 abscedat *R* | appellatione R^a | receperat *Th.*, reciper* M^a 26 referri] *Th.*, referre *CRM* | indignos R^a | *s. a. Th. et PL Miraeus post c.* 20 27 ablabio] bablino *P*, balb. *L*, balbino *Mir.* 28 imp. constantius (constantinus *S*, const. *C*) a.] *SC*, idem aa. *PL*, idem a. et const. a. *R*, imp. a. constantinus *M* | abino M^a | in mai.] en mai. L^a | in min.] min. *PL* 29 neque *R* 30 auxilio R^a | conuolauerit *M* | *s. a. PL Miraeus*: *ad finem addita est subscriptio c.* 19 32 a.] a. et c. *S*, aa. *PL* | ad] a *M* | iulianum *S* | pp.] *Th.*, *om. libri* | iudicem ordinari prouocationis R^a 33 estiment M^a, existimant *uel* existiman *R* | recipere *R*

contra exsecutionem, sed aduersus sententiam iurgium terminantem[1] fuerit interposita, triginta auri pondo cogatur largitionibus nostris[2] inferre: triginta alia[3] officio eius itidem soluturo, nisi ei pertinaciter restiterit atque actis contradixerit et, quid iure sit constitutum, ostenderit. D. VIII K. AVG. MESSADENSI. PP. CAPVAE ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS. [(Th.)] a. 355

22 [4]IDEM A. AD VOLVSIANVM PP. Lata sententia, quae pertinet ad bona uacantia[5] et ad ea, quae indignis legibus cogentibus auferuntur, si quis putauerit prouocandum, uox eius debebit admitti. D. III[6] K. AVG. ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS. [Th. 11, 30, 26 B 9, 1, 114] a. 355

23 [7]IDEM A. AD SENATVM. Cum appellatio interposita fuerit per Bithyniam Paphlagoniam[8] Lydiam Hellespontum, insulas etiam ac Phrygiam salutarem, Europam ac Rhodopam et Haemimontum, praefecturae urbis iudicium sacrum appellator obseruet. D. V NON. MAI.[9] TAVRO ET FLORENTIO CONSS. [Th. 1, 6, 1 B 9, 1, 115] a. 361

24 [10]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. *SALVTEM DICVNT* ORDINI CIVITATIS CARTHAGINENSIVM. Iudicibus non solum appellationis suscipiendae necessitas uidetur imposita, uerum etiam triginta dierum spatia ex die sententiae[11] definita sunt, intra quae gesta una cum relatione litigatoribus conuenit praestari[12]: iudice et officio eius[13], si statuta fuerint aliqua parte mutilata, multae subiacentibus. D. PRID. NON. FEBR.[14] MEDIOLANI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. [Th. 11, 30, 32] a. 364

25 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SYAGRIVM PP. Et in multis ab iudicibus inferendis[15] appellationes iubemus admitti. D. XIIII K. IVL. GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. [Th. 11, 30, 38 B 9, 1, 116] a. 380

26 [16]IDEM AAA. ET ARCADIVS A. AD PELAGIVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. Cum post sententiam discussoris uel rationalis fuerit prouocatum, ad sinceritatem tuam negotium transferatur, ut, si mediocritas negotii aut longinquitas regionis ad iudicium tuum litigatores uenire non patitur, iudicio rectoris[17] prouinciae, quem ipse probaueris, negotium deleges. D. XV K. MART. MEDIOLANO ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. [Th. 11, 30, 45 B 9, 1, 117] a. 385

27 [18]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. ENNODIO PROCONSVLI AFRICAE. Nominationes libellis uel edictis factae citra consilium publicum non ualent: de quibus nec appellare necesse est, si sollemnitas deest. D. XVII K. IVN. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. [Th. 11, 30, 53 B 9, 1, 118] a. 395

P (62, 21. 23 *usque ad u.* 9 fuerit *post* 58, 2) *L* (62, 21. 23 *usque ad u.* 9 fuerit) *CR* (*post c.* 23 *iterat u.* 9 idem … fuerit, *quae excipit finis c.* 30) *M*

---

[1] quae non ab exsecutione uel a praeiudicio, sed a sententia iurgium terminante *Th.* [2] cogatur fisco *Th.* [3] alia] alias libras auri *Th.* [4] *iunge Th.* 11, 36, 12 [5] et caduca *ins. Th.* [6] IIII *Th.* 11, 36, 12 [7] *iunge* 12, 1, 7. *Th.* 6, 4, 12. 13. 7, 8, 1. 11, 1, 7. 11, 15, 1. 11, 23, 1. 12, 1, 48. 13, 1, 3 [8] Paphlagoniam *om. Th., agnoscunt B* [9] Gyfyrae *ins. leges iungendae* [10] *iunge Th.* 11, 36, 15 [11] ex die sententiae *om. Th.* [12] gesta … praestari] negotii merita ad mansuetudinis nostrae scrinia conueniat destinari *Th.* [13] eius *om. Th.* [14] Nou. (*Gothofredus*)? [15] et … inferendis] in condemnationibus *Th.* [16] *iunge* 7, 65, 7 [17] iudicio rectoris] iudici *Th.*, ἄρχοντι *B* [18] *iunge* 10, 32, 45. *Th.* 12, 1, 141…145

---

1 iurgium] intentionem iurgiumque (que *del.* L^b) P^aL 2 auri pondera *PLC*, pondo auri *Th.* | referre M^a | ali* M^a, alias Q^a | idem soluituro C^a 3 et quid] *CM*, quod P^a, quid P^bL^a, quidue L^bR 4 *s. a. Th. PL* | d. … capuae] pp. capuae uiii k. a. *PL*, d. VIII k. aug. *Th.* 11, 36, 11 6 a.] a. et c. *S*, aa. *PLR* | pp. *om. R* 7 offeruntur R^a? 8 *s. a. Th.* 9 a.] a. et c. *S*, aa. *PLR* | senatus *PL* 10 phalagoniam *R* | salut. *om. R* 11 accimontum *R*, Ἑλενόποντον *B* 12 *s. a. Th.* 13 ualerius ualentinus *M* | salutem … 14 carthaginensium (Karthaginis *Th.* 11, 30, 32)] *Th.* 11, 30, 32. 11, 36, 15, ordini ciu. charthaginiensium (carthaginensium *Heimbach*) in africa *S*, ordini (sardinne *M*) ciu. carth. dicunt *CRM* 14 uideretur R^a 15 trigesimo *R* | diffinita sunt ex die sent. *R* 17 multae] uindictae *C* | subiacente *Th.* | *s. a. Th.* 19 imp. *C*, impp. *R* | ualens *R*, ualerius *M* | et theod. *om. R* | aa. *SCR*, *om. M* | ad syagriuio *S*, et suum *R* 20 *s. a. Th.* 21 aa.] I aa. *Th.* 22 idem aaa. (aa. *C*) … arc. a.] *C Th.*, idem a. et c. archadius a. *S*, impp. hon. et archad. aa. *R*, imp. (imp. ** M^a) archadius *M* | paladium *S* 25 patiuntur *R*, patiatur *M* 26 *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* 28 henodio *SCM*, emedio *R*, ennoio *Th.* | proconsul *SR*, proconsula M^a? 29 libellis … non ualeant nominationes *Th.* | facta R^a 30 appellari *Th.* | *s. a. Th.*

ASHMOLEAN MUSEUM OXFORD

28 IDEM AA. NEBRIDIO PROCONSVLI ASIAE. Si quis libellos appellatorios ingesserit, sciat se habere licentiam arbitrium commutandi et suos libellos recuperandi[1], ne iustae paenitudinis humanitas amputetur. D. XI K. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. [Th. 11, 30, 56 B 9, 1, 119] a. 396

29 [2]IDEM AA. *AD EVTYCHIANVM PP.* Addictos supplicio et pro criminum immanitate damnatos nulli clericorum uel monachorum, eorum etiam quos synoditas uocant, per uim atque usurpationem uindicare liceat ac tenere. [1, 4, 6 Th. 11, 30, 57 B 9, 1, 120]
1 Quibus in causa criminali humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponendae prouocationis copiam non negamus, ut ibi diligentius examinetur, ubi contra hominis salutem per errorem[3] uel gratia cognitoris oppressa putatur esse iustitia: ea condicione, ut, si proconsules uel comes[4] Orientis, Augustalis, uicarii fuerint cognitores, non tam ad clementiam nostram quam ad amplissimas potestates sciant esse referendum. eorum enim de his plenum uolumus esse iudicium, qui, si ita res est et crimen exegerit, rectius possint punire damnatos. D. VI K. AVG. MNIZO HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. [(1, 4, 6)] a. 398

30 IDEM AA. THEODORO PP. Si quis prouocatione interposita suspecti iudicis uelit prolatam[5] euitare sententiam, in hac uoce liberam habeat potestatem nec timeat contumeliam iudiciorum, cum et ab ipsa iniuria possit facile prouocare, maxime cum a solo tantum praefecto praetorio[6] non sine dispendio causae prouocare permissum sit. sciant igitur cuncti sibi ab iniuriis et suspectis iudicibus et in capitali supplicio ac fortunarum dispendio prouocationem esse concessam. D. VII ID. IVN. MEDIOLANI THEODORO CONS. [Th. 11, 30, 58 B 9, 1, 121] a. 399

31 [7]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ASCLEPIODOTO PP. Si appellationem oblatam, in qua uel tuae amplitudinis uel urbanae praefecturae sacrum auditorium postulatur, iudex non susceperit uel suscepta appellatione apostolorum copiam denegauerit, ad deponendam super hac iniquitate querimoniam nec non etiam conueniendum aduersarium ex sententia prolata iuxta antiquum ius anni metas habeat litigator: uel si huiusmodi appellatio suscepta non fuerit, in qua inferiorum iudicum sacra desideratur auditio,
1 ad haec eadem facienda sex menses habeat litigator. Si uero arbiter appellationem suscipere aut relationem dare contempserit, quattuor mensum tempora obseruentur: ut his quae statuimus actitatis pareat appellator temporibus, quae de appellationibus definita noscuntur. D. III K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. [Th. 11, 30, 67] a. 423

32 [8]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Praecipimus ex appellationibus spectabilium iudicum, quae per consultationes nostri numinis disceptationem implorant, non nostram ulterius audientiam expectari, ne nostris occupationibus, [B 9, 1, 122]

P (62, 30 *inde a u.* 17 facile [28. 30 *in. suppl. p*]) *L* (62, 30 *inde a u.* 17 facile [30 *in. suppl. l.*] 28) *CR* (62, 30 *inde a u.* 17 facile *excipit initium c.* 23, *deinde integra c.* 30 *denuo suo loco extat*) *M*

---

[1] et s. l. recuperandi *om. Th.* [2] *iunge* 1, 3, 11. 12. 1, 4, 7. *Th.* 16, 2, 32. [3] uel errore *Th.* [4] siue proconsule comes *Th.* [5] prolatam *om. Th.* [6] a solis tantum praefectis *Th.* [7] *iunge* 7, 51, 3. *Th.* 11, 31, 9 [8] *iunge* 3, 4, 1. 7, 63, 2

---

1 aa.] a. et c. *S* | consuli *SR*, *om. pL* | appellatoris $p^{l}L^{l}$ 3 *s. a. Th. pL* | x *pL* | constant. arcadio] arc. *pL* 5 aa.] a. et c. *S*, a. *C* | ad eut. pp.] *l. gem. Th.*, rufino pp. R^{b} (*ex l. gem.*), *om.* $SCR^{a}M$ | aditos R^{a} 6 clericorum ... 7 uocant] *C Th. l. gem.*, *om. RM*: κελεύει δὲ τὸν ἀπαγόμενον ἐπὶ τιμωρίᾳ μὴ καταλαμβάνειν κατὰ βίαν μηδένα *B* 8 considerationem R^{a} | interpendae M^{a} 9 ubi R^{a} 10 gratiam $CR^{b}M^{b}$ | institia R^{a} 11 proconsul *R*. ἀνθύπατοι *B* | cognitoris M^{a} 12 dementiam C^{a} 13 res *om.* M^{a} | exegit *R* | possit *R* 14 *s. a. Th. l. gem.* 15 *inscriptionem om. pL* | aa.] a. et c. *S*, aa. *** R^{a}, a. *M* | prouocationem $p^{a}l^{a}$ 16 iudices *R* | uitare N^{a} *Th.* | habet *R* 17 ab ipsa] ipsa *pl*, ad ipsam *R* | prouocare (—ri pl^{t})] prou. fas non (non *post* 18 cum *collocat R*) est *PLR altero loco* 18 causa R^{a} | permissum] concessum *R alt. l.* 19 ab *om.* $P^{a}R$ *alt. loco* | iuriis C^{a} | suspectis *om. R alt. l.* | in] a *Th.* | capitalis *PL* | ac] a *R alt. l.* 20 prouocatione M^{a}, *om.* R^{a} *alt. l.* | concessum R^{a} *alt. l.* | *s. a. Th. PL* | d. u. id. ian. *PL* | med. theod. uc. cons. *Th.*, *om. PL* 22 aa. *om. M* | asclepiodote *M* | pp. *om.* M^{a} 23 quam CM^{a} | praefecturiae *R* 24 susceptam M^{a} 25 ad] denegad *R* | niquitatem R^{a} 26 prolata sententia *Th.* | habet *R* 27 aiuditio M^{a} 28 eandem M^{a} | uero] ue $R^{a}M$ | appellatione R^{a} 29 mensium *RM* 31 *s. a. Th.* 32 ualent. et theod. *S*, theosdosius et ualerius *M* | aa. *om. M* | chyro *S*, caro *R* 34 nostra R^{a}

quibus pro utilitate mundi a singulorum nonnumquam negotiis auocamur, aliena fraudari
1 commoda uideantur. Sed si a proconsulibus uel Augustali uel comite Orientis uel uicariis
fuerit appellatum, uirum illustrem praefectum praetorio, qui in nostro est comitatu, uirum
etiam illustrem quaestorem nostri palatii sacris iudiciis praesidentes disceptationem iube-
mus adripere eo ordine, ea obseruatione, isdem temporibus, quibus ceterae quoque lites
fatali die post appellationem in sacris auditoriis terminantur. et hoc, licet quidam prae-
dictorum spectabilium iudicum iure concesso ut sacri iudices appellationes acceperint.
1a (1) Quod si a duce fuerit appellatum, si idem et praeses sit, praefectura necessario tantum
2 iure ordinario in sacro auditorio iudicabit. In his autem omnibus iudiciis, quae consulta-
tionum introduximus loco, uel apostolos uel ea quae apud eum gesta sunt, contra cuius
sententiam dicitur appellatum, suscipere ab appellatoribus et cognitiones inducere apud
uiros illustres praedictos iudices et ea quae geruntur excipere scribere scriptaque litigato-
ribus edere nostros epistulares praecipimus: officiis uidelicet eorum, cum quibus uir illustris
3 quaestor iudicat, exsequentibus iudicata. Haec, si appellatio fuerit oblata iudici, qui non
ex delegatione cognoscit. eorum enim sententiis appellatione suspensis, qui ex delegatione
cognoscunt, necesse est eos aestimare, iuste nec ne fuerit appellatum, qui causas delega-
4 uerint iudicandas. Huic saluberrimae legi illud etiam consultissime credidimus inserendum,
ut, si priuato, non illustri, uni pluribusue, ut adsolet, nostra serenitas adita delegauerit
causam et eius eorumue definitio fuerit appellatione suspensa, uir quidem magnificus prae-
fectus praetorio, qui in nostro est comitatu, cum uiro illustri quaestore temporali[1] iudicet
4a die. Nostri uero libellenses quae apud arbitros gesta sunt suscipiant, cognitiones inducant
et ea quae geruntur excipiant scribant scriptaque litigatoribus edant: qui etiam apud
arbitros, licet illustres sint, ex delegatione nostra cognoscentes excipiunt, si in sacratissimo
5 nostri numinis comitatu causae dicantur. Sane si illustrium ac magnificorum iudicum sen-
tentiae fuerint appellatione suspensae, eorum uidelicet, quorum sententias licet appella-
tione suspendi, per consultationem nostram uolumus audientiam expectari, licet antea priuato
homini, id est non illustri, lite a nobis delegata is postea tempore definitionis illustri deco-
ratus dignitate reperiatur: eodem obseruando et si alter ei coniunctus sit arbiter, qui non
6 illustrem meruit dignitatem. Quidquid autem hac lege specialiter non uidetur expressum,
id ueterum legum constitutionumque regulis omnes relictum intellegant[2].

33 [3]IDEM AA. CYRO PP.[4] Eo casu, quo apparitor | Nou. Theod. 7, 4, 6...8 mut. B 9, 1, 123
magisteriae potestatis a curia uel officio cohortali de statu in prouincia patiatur contro-
uersiam uel ut tributa uel functiones debens in prouincia detinetur, si sententia[5] rectoris
prouinciae fuerit appellatione suspensa, cum tua sublimitate uiro quoque magnifico magistro
militum cognoscente causae iubemus merita ponderari, licet magister militum rectori pro-
uinciae causam delegauerit perorandam. D. PRID. NON. MART. CONSTANTINOPOLI CYRO
VC. CONS. a. 441

CRM

---

[1] temporali] pro tempore fatali (*u. i.*)? [2] d. XII (XIII, 3, 4, 1) k. Iun. Valentiniano A. V et Anatolio conss. (= *a.* 440) *leges iungendae* [3] *iunge* 12, 54, 3 [4] Areouindo magistro militum *Nou., eadem scilicet ratione, qua aliud exemplum secundum subscriptionem Aspari mag. mil. transmittendum erat: ad praefectum praetorio constitutionem directam esse ex ipsius Nouellae* § 6 (ex sententia tui culminis *i. e.* pp.) *patet* [5] uel interlocutio *ins. Nou.*

---

2 si *om.* R^a 5 litis M^a 6 quidem R^a 7 iudicum] iudicium R^a 8 a duce] adhuc uoce *R*, *******e M^a, δουκὸς δικάσαντος *B* | tantum] tamen R^a 9 quae] quae in *R* 10 loco uel] loco et *C* | adpostolos M^a | apud eum *om.* R^a | huius R^a 13 epistula R^a 14 iudici] fueriticis R^a 16 cognoscent *R* | ne *om.* R^a 17 credimus R^a 18 non *om.* R^a | uni] * R^a | ue ut] uelud R^a | elegauerit R^a 19 eorum *bis* R^a 20 illustre *CR* | temporali iudicet] *M*, temporalium iudices *C*, temporali uidelicet *R*: μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν κουαίστωρος δικαζέτω κατὰ τὴν κυρίαν ἐμπρόθεσμον *B* 21 suscipiant] excipiantur M^a 22 qui] quae R^a *uel* R^b | apud] prae R^a 24 nostro C^a | iudicium R^a 26 consultationes *C*, συνελεύσεως *B* | priuato] probato M^a? 28 ei] *eis M^a 29 non *om.* R^a 30 delictum M^a 31 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | seiro *M* | eo] hoc *R* | aperitor M^a 32 a] *C Nou.*, de R^a, a de R^bM | ortali R^a, coartali M^a? | patitur *Nou.* 33 ut *om.* *C* | finitiones R^a 34 magistro magnifico *R* 35 causae] causam ei *M* 36 *s. u. Nou.*

34 Imp. Ivstinvs A. Demostheni pp. Iubemus, si qua suggestio maioris uel [B 9, 1, 124 minoris iudicis ad nostram referatur clementiam de negotio, quod iudicandum ei tradidimus uel de quo pro sua iurisdictione iudicauerit, petentis a nostro numine finem eidem imponi negotio, quod ab eo disceptatum est, siue additum sit eidem suggestioni, quid referenti placeat (dum id partibus per sententiae recitationem manifestum non fecit) siue nihil huiusmodi adiectum sit, sed simpliciter nostri numinis responsum expectat, non prius eam discerni, quam per sacram pragmaticam nostri numinis iussionem duo magnifici uiri uel patricii uel consulares uel praefectorii, quos pro tempore nos elegerimus, iubeantur adiungi uiro illustri pro tempore quaestori nostri palatii et una cum eo in scriptis relationem discernere (siue praesentibus partibus, si hoc prospexerint, siue absentibus) et responsum relationi dandum sua sententia manifestare: ut tamen dispositio huiusmodi excellentissimorum iudicum omnimodo rata sit, nulli danda licentia prouocationem contra eorum
1 offerre sententiam uel aliam quamcumque dubitationem introducere. Quam obseruationem non solum, si unus iudex suggestione uel relatione usus fuerit, tenere censemus, sed etiam si duobus uel amplioribus datis iudicibus in unam sententiam minime omnes conuenerint, sed diuersas suas sententias unusquisque nostrae mansuetudini rettulerit uel omnes nos consuluerint, quid decernendum sit. a. 520–?

35 Ἤδη τῆς τριακοστῆς δευτέρας διατάξεως εἰπούσης ἐπὶ πάντων τῶν ἀρχόντων τῶν [B 9, 1, 125 ἰλλουστρίων, ἀφ' ὧν ἐστὶν ἔκκλητος, τὸν βασιλέα τῆς ἐκκλήτου ἀκροᾶσθαι, ἡ παροῦσα διάταξις εὑροῦσα νόμιμον ἐγνωσμένον, ὅτι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν ἐπάρχων ἔκκλητος μὲν οὐκ ἔστιν, ἀναψηλάφησις δέ ἐστι, καὶ εἰ μὲν ἕτερός ἐστιν ἔπαρχος, πιθανόν ἐστιν, ὅτι ἀνατρέπει τὰ παρ' ἑτέρῳ κριθέντα, ἐὰν δὲ ὁ αὐτὸς γένηται ἔπαρχος πάλιν ὁ ἤδη ψηφισάμενος, οὗτινος κατὰ τῆς ψήφου καὶ αἱ δεήσεις προσηνέχθησαν, ἐπειδὴ [1] προείληπται ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ ἀποφάσεως λέγειν, κελεύει ἡ διάταξις, ὥστε τὸν κοιαίστωρα συνακροᾶσθαι αὐτῷ δεύτερον ἢ τρίτον γενομένῳ ἐπάρχῳ καὶ ἐξετάζοντι τὰς ἐπὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀρχῆς γενομένας ἀποφάσεις, θεσπίζουσα, ὥστε μηδεμίαν εἶναι κατὰ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ἀναψηλάφησιν.

36 [2] Χρὴ μετὰ πᾶσαν τὴν δίκην τότε τὴν ἔκκλητον ἐπιδοθῆναι (οὐδὲ γὰρ βλάπτεταί τις, [B 9, 1, 126 ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο διαλαλιὰ ἀπαρνουμένη αὐτῷ δίκαιον ἁρμόζον αὐτῷ, τουτέστιν ἢ μαρτύρων παραγωγὴν ἢ ἀνάγνωσιν συμβολαίου· δύναται γὰρ ἐν τῇ ἐκκλήτῳ πάντα γυμνάσαι), ἵνα μὴ κατὰ τῆς μέσης διαλαλιᾶς ἐπιδεδομένης ἐκκλήτου μῆκος διδῶται ταῖς ὑπερθέσεσι, πολλάκις ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει ἐπιδεδομένης ἐκκλήτου καὶ ἐξεταζομένης, πάλιν ἄλλου κεφαλαίου γυμναζο-
1 μένου καὶ πάλιν καὶ κατ' αὐτοῦ παρεχομένης ἐκκλήτου. Ἐὰν δὲ διαιτητής ἐστιν ὁ ἐν μέσῃ διαλαλιᾷ δίκαιόν τι αὐτοῖς ἀρνησάμενος, κελεύει ἐγγράφως τούτῳ ἐπισκήπτειν, ὥστε ἐν τῇ ἐκκλήτῳ φυλάττεσθαι αὐτοῖς τὴν περὶ τούτου δικαιολογίαν ἀπρόκριτον. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένηται, μήτε δεχέσθω τὴν ἔκκλητον ὁ δικαστὴς καὶ αὐτὸς ὁ ἐκκαλεσάμενος ὑπὲρ τῆς παραβάσεως πεντήκοντα λίτρας ἀργύρου παρεχέτω. a. 527?

CRM: indices c. 35. 36 *ex B restituimus*

---

[1] ἔπειτα? [2] *iungenda uidetur* 3, 1, 12, *cf.* 3, 1, 16

---

1 imp.] imp. a. R^a, impp. M^a | iustinus] M^b, iustinianus *SCRM*^{a}: *Iustini hanc legem esse ex c.* 37 *colligitur: nam Demosthenes sub Iustiniano Menae in praetoriana praetura successit* | a. *om. M* | uel minoris *om.* M^a 2 iudiciis R^a 3 pro *om.* R^a | suo M^a | nomine *RM* 4 suggessioni *C*, suggestione M^a | refenrenti M^a 6 nominis *R* | responsum ... 7 numinis *om. C* 7 nominis *RM* 8 praefect. uel consul. *R* | pro tempore] propter *C*, pro** M^a 9 adiungi *om.* R^a | quaestoris *R* | nostri *om. C* 10 hac prospexerit *R* 11 manifesta *C*, *bis* M^a 12 iudicium *CR*^{a} | omni (omnium M^b) moderata *M* | prouocatione *R* 13 dubitatione M^a 14 non solum *om.* R^aM^a | suggestione] subiectio est R^a | relationem *R* 15 datis] dictis M^a | omnes minime *C* | continuerint *C*, conueniunt *R*, conuenerit M^a 16 mansuetudinis M^a 17 consulerint *R* | discernendum *CRM* 18 lex xxxu graeca *R*, lxu constitutio greca *W* 19 ἀφ'] ἐφ' *B Coislin.* 21 ἐστιν] ἦν *B Coislin.* 25 ἐπάρχῳ] ἐπ. τῆς πόλεως ἢ τῶν πραιτωρίων *B Coislin.* 27 *hanc legem a.* 527 *simul imperantibus Iustino et Iustiniano datam esse eo probabile est, quod in* 3, 1, 16 *suam esse Iustinianus adserit, nec tamen c.* 37 *inscribitur* idem A. 30 μῆκος ... 31 ἐκκλήτου *om. B Coislin.* 31 γυμναζομένου ... 32 παρεχομένης] ἐξεταζομένης καὶ πάλιν ἐπιδεδομένης *B Coislin.* 34 αὐτούς *B Fabrot.* | ἀπόκριτον *libri* 35 ἐκκ.] ἐκκ. *B Coislin.*

37 [1] IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. In offerendis prouocationibus, ex quibus [B 9, 1, 127
consultationum more negotium in nostrum sacrum palatium introduci solebat, hoc addendum
esse censemus, ut, si quidem non excedat litis aestimatio decem librarum auri quantitatem,
ex ipsa scilicet sententia iudicis discernenda, non duobus, sicut antea, magnificis iudicibus,
1 sed uni tantummodo disceptatio negotii deputetur. Sin uero memoratam excedens quanti-
tatem uiginti libris auri terminetur, duobus tradatur magnificis iudicibus, uiris scilicet
deuotis epistularibus cognitionalia certamina excipientibus, ita tamen ut, si dissentirent,
uirum illustrem pro tempore quaestorem adhibeant, ut eo dubietatem dirimente finiatur
2 negotium: His uidelicet litibus, quarum aestimatio uiginti librarum auri quantitatem
excedit, in commune auditorium florentissimorum sacri nostri palatii procerum introducendis:
3 Vt tamen secundum iam statuta liceat quidem non solum uicto, sed etiam uictori consul-
tationem ad unum uel duos iudices mittendam intra biennii tempus ei uel eis intimare:
4 post excessum enim memorati temporis huiusmodi licentiam amputamus. Quae uero fuerint
5 ab eo uel eis decreta, nulla prouocatione suspendantur. Nouas etiam adsertiones a par-
tibus apud eundem uel eosdem iudices addi ad exemplum consultationis ad sacrum nostrum
palatium introducendae permittimus. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

38 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Si quando duciano iudicio appellatio fuerit oblata, siue ab
ipsa qualitate iudicis siue ex diuina delegatione uiro spectabili duci destinata, siue inter
spectabiles idem dux connummeretur siue illustri dignitate decoratur siue etiam maiore,
cum etiam magisteriae potestatis homines nec non consulares saepe utilitate publica
poscente ad huiusmodi curam perueniunt, nullo discrimine habito non dignitatem, sed
ducatus magistratum spectari et appellationem ex quocumque duce uenientem non ut
antea erat dispositum, sed apud uirum sublimissimum magistrum officiorum nec non uirum
excellentissimum nostri palatii quaestorem communi audientia praeposita in sacro auditorio
more consultationum uiris deuotis epistularibus excipientibus uentilari: nulla ueteris legis
in hac causa obseruatione custodienda, sed apud eosdem tantummodo excellentissimos
iudices causa trutinanda. a. 529

39 IDEM A. IVLIANO PP. Ampliorem prouidentiam subiectis conferentes, quam [B 9, 1, 128
forsitan ipsi uigilantes non inueniunt, antiquam obseruationem emendamus, cum in appellatio-
num auditoriis is solus post sententiam iudicis emendationem meruerat, qui ad prouocationis
conuolasset auxilium, altera parte, quae hoc non fecisset, sententiam sequi, qualiscumque
1 fuisset, compellenda. Sancimus itaque, si appellator semel in iudicium uenerit et causas
appellationis suae proposuerit, habere licentiam et aduersarium eius, si quid iudicatis
opponere maluerit, si praesto fuerit, hoc facere et iudiciale mereri praesidium: sin autem
1a (1) absens fuerit, nihilo minus iudicem per suum uigorem eius partes adimplere. In refuta-
toriis autem libellis, qui solent maxime in sacro auditorio prudentissimorum nostrorum
procerum recitari, caueant tam litigatores quam libellorum dictatores uerbosis uti adser-
tionibus et ea quae iam perorata sunt iterum resuscitare, sed haec sola eis inscribere, quae
compendiosa narratione causas prouocationis possunt explanare uel aliquid noui continent [2]

P (62, 37) *L* (64, 1. 62, 37) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 64, 10 [2] uel aliquid noui continent *del.* (*Mommsen*)

---

1 iustinus M^a, iustin. *PL* | mendae *P* 2 palatium sacrum *R* | solebant P^a | addendum haec *R* 4 discernendam P^bLM 6 libras *CR* | iuris P^aL 7 si *om.* *C* 8 pro tempore] propter *C*, pro** M^a | exibeant *R* | eo] eorum *R* 9 negotio *R* 10 introducentis R^a 11 secundum *om.* M^a | uicto] ucio R^a | consulationem M^a 13 momorati M^a | huiusmodo P^a 14 discreta M^a | suspendatur M^a | etia M^a 16 introducenda P^a | promittimus P^aL^a | *s. a.* *PL Miraeus* | uiiii *P* | conss. *PL* 17 idem] impr. iust. *S* | quando] qui R^a 19 illustre *R* 20 nec non *om.* R^a 21 ad] ab R^a | curam *om.* R^a | proueniunt *C* | sed] se R^a 22 appellatione *RM* | quacumque *R* | ueniente *RM* 23 ante *R* | clarissimum R^a 25 consultationis *R* 26 causa] c. uel R^a 28 idem] impr. iustinianus *S* | quam] quomodo R^a 29 ipse M^a | non *om.* *RM* | in appellatione M^a, in appellatione in *R* 30 emendatione M^a 31 non] nisi R^a | fecisse M^a 32 fuisset] fecisset R^a, fuisse M^a | compellanda *R* | semel *om.* M^a 34 praesto] pro M^a 35 iudicem ... partes (partis *R*) *om.* *C* 37 adscriptionibus *R*, abscriptionibus M^a 38 eis] ei R^a | scribere M^a 39 explanari *R* | uel ... 704, 1 scituri *om.* R^a

uel addere quod derelictum est: scituri, quod si hoc fuerit praetermissum, non deerit aduersus libellorum conditores amplissimi iudicii competens indignatio, quod sufficiant gestorum uolumina introducta et uirorum spectabilium magistrorum scriniorum breues omnia apertissime ostendere.
2 Sed cum scimus legem nostram[1] esse promulgatam, per quam more consultationum in causis quidem, quae usque ad decem libras auri extenduntur, unum iudicem sanximus superponi, uiginti autem duos sublimissimos iudices, sed cum prima quidem facie lis uidebatur non tantam summam excedere, in definitiua autem sententia apparebat iudici uel iudicibus etiam maiorem quantitatem debere imponere, non
2a erat eis possibile formam qua erant conclusi excedere. Sed nos definimus et omnem eis damus facultatem, si hoc ita fuerit subsecutum, licere eis et ampliorem summam praefata quantitate in qua dati sunt iudices excedere, et non ad modum suae rationis, sed ad ueritatis indaginem ferre sententiam, ne tanti iudices quasi uinculis praepediti non possint legum ueritati et iudiciali uigori per omnia satisfacere. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

LXIII

R DE TEMPORIBVS ET REPARATIONIBVS APPELLATIONVM SEV CONSVLTATIONVM R

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD CRISPINVM. Si quis per absentiam [Th. 11, 30, 10 B 9, 1, 129] nominatus uel ad duumuiratus aliorumque honorum infulas uel munus aliquod euocatus[2] ad prouocationis auxilium cucurrerit, ex eo die interponendae appellationis duorum mensum tempora ei computanda sunt, ex quo contra se celebratam nominationem didicisse monstrauerit. nam praesenti, qui factam nominationem cognouit et appellare uoluerit, statim debet duorum mensum spatium computari. D. VIII ID. IVL. CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 320

2 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Tempora fatalium [B 9, 1, 130] dierum pro saeculi nostri beatitudine credidimus emendanda ubique dilationum materias amputantes. et primi quidem fatalis diei tempora post appellationem, siue a uiro clarissimo rectore prouinciae siue a spectabili iudice fuerit appellatum, sex mensuum esse iubemus.
1 Quod si primo fatali die lapsus est appellator, tricesimum primum diem alterum uolumus esse fatalem. quod si eo quoque appellator exciderit, tertium similiter totidem diebus intermissis fatalem obseruari decernimus. quod si tertius quoque lapsus fuerit temporalis, quartum etiam fatalem post tricesimum primum diem similiter obseruari decernimus.
2 Quod si ita contigerit, ut quattuor fatalibus diebus qui appellauit exciderit, tunc intra trium alium mensum spatium a nostro numine reparationem peti praecipimus: qua petita

V (*incipit u.* 1 non deerit) *L* (63 R 2) *CRM*

---

[1] *c.* 37 *h. t.* [2] uel ad ... euocatus *inserta sunt ex Th.* 11, 30, 19 [3] *iunge* 3, 4, 1. 7, 62, 32

---

1 relictum $R^{b}M^{a}$ 3 magistratorum *V*, magistorum M^{a} | scriniorum] suorum *M* 4 apert. omnia *R* 7 facie lis] *Mommsen*, facilis $CR^{a}M^{a}$, facili *uel* facili· *V*, facie $R^{b}M^{b}$ | non] in M^{a} | tanta summa *M* | excederet R^{a} | definitiuam $V^{a}M$ 8 sentenciam *M* | quantiaataem *M* | imponere debere *R* 9 erat eis] VM^{r}, erat ei $CR^{t}M$ | conclusi *om.* R^{a} | extendere M^{a} 11 data *V?* | extendere M^{a}, *om.* R^{a} 12 iudicis R^{a} | possunt M^{a} 13 uigore *V uel* $V^{a}CM^{a}$ | *s. a. V Russardus* 14 uu. cc. *om. Russ.* | conss. *om. V* 16 et] et de *CR* | reputationibus *S* 17 seu] siue L^{b}, *om.* L^{a} 18 impp. *V* | scrspinum *M* 19 aliarumque R^{a} | uirorum *M* | uel] et *RM* | aliquid *M* | et uocatus *V* 20 occurrerit *M* | duum *Th.* | mensum] *C Th.*, mensuum *V*, mensium *RM* 21 tempora] spatia *RM* | computandum V^{a} | contra se] se esse se R^{a} | celebrata nominatione *M* 22 uoluerit] *RM Th.*, uoluit *VC* 23 quorum *V* | mensium *RM* | spatia *RM* | *s. a. Th. V* | VIII] uii *V* | VI] u *V* 24 c.] cc. *V* 25 ualerius *RM* | aa. *M* 26 credimus *LRM* | emananda *M* | que *om.* R^{a} 27 inputantes *V* | primis L^{a} | appellatione M^{a} | uiro] uro $L^{a}M^{a}$ 28 a] ab LRM^{a} | spectabile R^{a} | mensum *C*, mensium *RM* 29 primum *om. L* | die M^{a} 30 testium *C* 31 obseruar L^{a}, obseruare *R* | quod si ... 32 decernimus *om. C* 32 fatales L^{a} 33 appellauerit *M* 34 tria M^{a} | aliorum mensium RM^{b} | nomine *LRM* | reparatione M^{a} | petitita L^{a}

nec aduersarium decernimus admoneri nec temporalem diem a petitione reparationis numerari, sed trium mensum spatio ex quarto fatali numerando causam induci praecipimus, licet ante unum diem reparatio fuerit impetrata, licet adlegata in iudicio uirorum illustrium
3 praefectorum non fuerit. Nec hoc parti nocebit aduersae, cum non dubius, sed notus omnibus dies fatalis appareat. haec, si aduersus uiri clarissimi rectoris prouinciae uel
4 (1) spectabilium iudicum sententias fuerit appellatum. Quod si arbitro in prouincia ex delegatione sacra disceptante appellatio subsequatur, post priorem fatalem lapsum tres alii tantum fatales dies similiter ut supra dictum est seruabuntur, nulla reparatione a nostro numine postulanda, ita ut nonaginta tribus diebus elapsis iudicata congruae exsecutioni mandentur.
5 Sin autem ex sententia praetorianae praefecturae uel magistri officiorum uel alio[1] illustri dignitate decorato arbiter in hac sacratissima ciuitate fuerit delegatus et appellatio contra definitionem uel sententiam eius subsecuta fuerit, primus quidem fatalis dies duorum
6 mensum, alii uero tres ad similitudinem supra dictorum fatalium numerentur. Qui uero[2] delegatum uel a spectabili iudice seu praeside prouinciae arbitrum appellauerit, primum quidem fatalem diem duorum mensum, tres uero alios ad similitudinem praedictorum fatalium
7 (2) dierum habeat. Illud etiam circa obseruationem fatalium dierum custodiri decernimus, ut, si forte temporales in feriatos quoquo modo inciderint, praecedentes eos dies ut temporales a litigantibus obseruentur. quod si quis secus, ac iura praecipiunt, lapsus die fuerit temporali et hoc primo loco uel a praesente aduersario uel etiam a iudice, si solus litigat, appellatori fuerit oppositum probatumque, pro eo habebitur appellator, ac si sententiam quoquo modo non coactus susceperit. D. XII K. IVN. VALENTINIANO A. V ET ANATOLIO CONSS. a. 440

3 IMP. IVSTINVS A. APIONI PP. Nemo arbitretur in posterum licentiam futuram [B 9, 1, 131] consultationibus ultra statuti temporis uiuendi spatia neque per oblationem precum neque per sacrum rescriptum super reparatione temporum indulgendum neque sub praetextu quodam altero: sed omnibus incumbendum esse uigilanti diligentia, quo prouocationes eorum intra statutum tempus introducantur, ita ut etiam gesta in iudicio, contra quod prouocatum est, non prope finem temporis tradantur scrinio sacrarum epistularum, ne praepediatur per astutias fatalis rei terminus, sed aut statim, postquam appellatum sit, aut non minus quam ante dimidiam partem temporis praebeantur scrinio, ne, quod per angustias contingit temporum, tardus appellationis fautor suo dispendio refutetur. D. K. DEC. CONSTANTINOPOLI MAGNO CONS. a. 518

4 IDEM A. TATIANO MAGISTRO OFFICIORVM. Per hanc diuinam sanctionem [B 9, 1, 132] decernimus, ut licentia quidem pateat in exercendis consultationibus tam appellatori quam aduersae parti nouis etiam adsertionibus utendi uel exceptionibus, quae non ad nouum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur et illis coniunctae sunt, quae apud anteriorem
1 iudicem noscuntur propositae. Sed et si qua dicta quidem adlegatio monstrabitur uel instrumentum prolatum aliquod, probationes tamen illo quidem defuerunt tempore, uerum apud sacros cognitores sine procrastinatione praeberi poterunt, id quoque eos admittere,

V L (63, 2) *CRM*

---

[1] ab alio (*Mommsen cum B*)? [2] *idem B̂* (ἐὰν … διαιτητὴν ἐκκαλέσηται): contra *suppl.* (*Mommsen*)

---

1 admoueri *R^a* | ad petitionem *RM* 2 mensuum *L*, mensium *RM* | quarta *L* 4 innocebit *R^a* 5 haec] nec *L^t* | aduersus uiri clar.] ad uiros clarissimos *R^a* | rectores *R* | prouinciarum *R^a* 6 arbitrio *C* 8 seruabunt *M* | a *om. V* | nomine *LRM* 9 diebus *om. M^a* 10 illustrae *M* 11 corato *V^a* | florentissima *L* | et] est *M^a* 12 primum *L* | fatales *L* 13 mensuum *L*, mensium *RM^b* | alii] arii *L^a* | tres uero *C* | qui] quod *L^t* 14 arbitrium *L*, *om. M^a* 15 mensuum *L*, mensium *RM^b* | supradictorum *R* 16 habet *L* | fataliud *V^a* | custodiae *R^a* 17 inciderit *R^a* 18 a *om. L* | litigatoribus *R* | dies *M^a* 19 loco] coniuge loco *L^a* | a pr.] ad pr. *L* | a] ab *L*, *om. VR* | iudices *V uel V^a* | appellatori] *V*, appellator *LCRM* 20 habitur *V* | appellatum *R^a?* | si *om. M^a* 21 actus *L^a* | *s. a. V Russardus* | XII] XIII *uel* XVI 3, 4, 1 | iun.] mai. *Russ.* 22 iustinianus *SCM*, iust. *V*, iustin. *R* | apioni *CR*, abioni *M* | licentia futura *M^a* 23 constitutionibus *V*, τὰς κατὰ συνέλευσιν ἐκκλήτους *B* | uiuenti *V*, si.uendi *R^a* | oblatione *M^a* | pretium *R^a* 24 reparationem *C* 26 quod contra *C* | est *om. R^a* 27 fine *M^a* | sacrarium *R^a* 28 terminum *V*, terminos *M^a* | statim … aut *om. R^a* | exappellatum *V* 29 praebeatur *M* | quid *M^a* | tardius *V* 30 *s. a. V* | conss. *V* 31 idem] impr. iustinianus *S* | adtiano *S*, titiano *R* 32 pareat *R^a* 33 diuersae *R* | nouis] non *M^a* | adsertionis *M^a* 36 prouatum *V^a* | defuerint *R*, *inc. V* 37 potuerint *R*

quo exercitatis iam negotiis pleniore subueniatur ueritatis lumine. D. V K. IVN. CONSTANTINOPOLI RVSTICIO CONS. a. 520

5 IMP. IVSTINIANVS A. TRIBONIANO QVAESTORI SACRI PALATII. Cum anterio- [B 9, 1, 133]
ribus legibus ex omni prouincia ad *hunc* nostrum sacratissimum comitatum similis cursus
ad appellationes exercendas impertitus est, necessarium nobis uisum est huiusmodi spatiis
1 iustum imponere libramentum. Sancimus itaque, si quidem ab Aegyptiaco uel Libyco
limite uel Orientali tractu usque ad utrasque Cilicias numerando uel Armeniis et gentibus
et omni Illyrico causa fuerit more appellationum transmissa, primum semestre spatium in
1*a* antiqua definitione permanere et nihil penitus neque deminui neque adcrescere. Sin autem
ex aliis nostri imperii partibus siue Asianae siue Ponticae siue Thraciae dioeceseos lis
prouocatione suspensa in hanc regiam urbem perueniat, pro semestri spatio trium tantummodo mensum spatium eis indulgeri: aliis trium mensum spatiis, id est nonaginta tribus
diebus simili modo sequentibus siue semestre tempus siue tres priores menses secundum
1*b* locorum definitionem, quam designauimus. Sed et aliis tribus mensibus, qui ex reparatione
ab aula concedi solent, in suo robore duraturis et prioribus accedentibus, ut partim annale
1*c* (1) numeretur, partim nouem mensum spatium consequatur. Et cum antea in fine cuiusque
temporis unus fatalis dies ex antiquis legibus constitutus est et saepe eueniebat (cum multae sunt occasiones mortales appellationum) uel aegritudine uel spatii prolixitate uel per alias causas, quas nec dici nec enumerari facile sit, eundem diem fatalem non obseruari et lites expirare et huiusmodi luctuosis infelicitatibus patrimonia hominum titubare: propter hoc fortunae releuantes insidias sancimus non in unum diem fatalem standum esse in posterum, sed siue ante quartum diem fatalis luminis et ipsum fatalem siue post quinque dies, ex quo ortus fatalis effluxerit, appellator uenerit et litem instituendam curauerit et eam in competens iudicium deduxerit, legi uideri satisfactum, ne ingemiscat mortuae causae dispendium, sed nostro gaudeat beneficio, cum nobis cognitum sit etiam ex errore calculi dierum quem officium habuit saepe esse causas periclitatas: quod in poste-
1*d* rum non fieri ex remedio legis praesentis sperandum est. Eodem beneficio et in aliis
omnibus fatalibus qui uel a pedaneis iudicibus uel ab aliis, quos leges suis sanctionibus
enumerauerunt, custodiendo seu[1] obseruando, ut decem fatales pro uno ubique instituantur.
2 In his autem casibus, in quibus biennium constitutum est, quatenus more consultationum
in regia urbe sub communi audientia florentissimorum nostri palatii procerum uentilentur, biennii metas unius anni terminis coartamus, ut intra eum et gesta colligere et ea uiris deuotis epistularibus tradere et refutatorios libellos, si uoluerint, offerre et litem in sacrum nostrum consistorium introducere cogantur: nulli licentia deneganda uictrici parti, si uoluerit, secundum quod iam constitutum est[2], et praemature causam inducere neque
3 annali spatio expectato. Si tamen in sacro nostro consistorio lis exordium ceperit, etsi
non fuerit in eodem die completa, tamen perpetuari eam concedimus, cum iniquum sit propter occupationes florentissimi ordinis, quas circa nostrae pietatis ministeria habere

V (*deficit u.* 9 *in* adcrescere) *CRM*

---

[1] custodiendi sunt? [2] *cf.* 7, 62, 37, 2. 7, 64, 10, 1

---

1 exercitatus M^a? | limine M^a | *s. a. V* 3 iustinus *M* | quaestori sacri pal. *om. M* 4 hunc] hoc VCR^aM^a | comitatus M^a 5 appellationis R^aM^a 6 libilico *R* 7 calitias *R* | et] uel *R*, *om. C*: *cf.* 1, 29, 5 8 semenstre VCM^a? 9 permane M^a | et *om. R* | diminui *RM* | adecrescere *R* 10 nostris *RM* | traciace R^a, traeice *M* 11 regia urbe M^a | semenstri *C*, semestre *R*, semenstre M^a | trium ... 12 aliis *om.* R^a 12 indulgere M^a | mensuum *R* | nognita M^a | tribus] et tr. *C* 13 diebus] modi C^a | siue *om. R* | semenstre CR^b, sementtre R^a 14 et *om. M* 15 concedendi R^aM^a | prioris M^a 16 mensium RM^b | finem RM^a | cuiuscumque *C* 18 sint R^a | aegritudinem R^a 19 quas nec] quas R^a | didici R^aM^a | numerari *R* | obseruaret R^a, obseruare *M* 20 et alites spirare R^a | luct. infelic.] et luct. sine felic. R^a 21 in *om. M* 22 numinis *R*, liminis M^b 23 affluxerit *R* 24 uideris R^a | ne] nec *M* 25 cognitus M^a? 26 calcula R^a | que M^a | periclitatus M^a 27 superandum R^a 28 uel a] a *M* 29 enumerauerit *R* | ut] et *R* 31 uentiletur *R* 32 biennium R^a | ea] eas R^a 33 tradere] et tr. R^a | refultarios R^a | uoluerit *R* 34 nulla *R* | uictrice R^aM^a, litigatrici *C*: τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ νικήσαντος *B* | partis R^a 36 annalis ratio M^a | sacro *om.* R^a 37 eodem] eo *R* | diem *C* 38 floretissimi *R* | quas circa] circa quae R^a, quae R^bM^a | immisteria R^a

4 noscitur, causas hominum deperire. Illud etiam merito addendum huic legi censemus, ut si qui fatali die apud appellationis iudicem introductus, siue ex una parte siue cognitionaliter causae appellationis imponat exordium, deinde relicta ea discedat et in desidia reliquum tempus permaneat et annale tempus post inchoatam litem praeterierit, uictore neque sententiam ad effectum perducere ualente propter litem iam inchoatam neque iam terminum accipere inueniente, cum appellatoris absentia eam finiri non facile concedit, huiusmodi iniquitatem amputantes (cum aduersarius potest et minime praesente appellatore litem exercere, quia hoc speciale priuilegium eius est, qui appellationi examinandae praesidet, posse ex una parte causam dirimere[1]) iubemus eundem appellatorem, nisi obseruauerit iudicium et causam usque ad finem peregerit, sed per eum steterit, quominus omnia litis certamina impleantur, appellatione defraudari et sententiam contra eum latam in suo robore durare et ad effectum perduci, tamquam si ab initio minime fuerit prouocatum: nisi ipse appellator euidentissime probationibus possit ostendere se quidem summa ope nisum uoluisse litem exercere, per iudicem autem stetisse uel aliam inexorabilem causam subsecutam, propter quam hoc facere minime ualuit. tunc etenim aliud ei annale tempus indulgemus, quo effluente et lite minime finem accipiente cadere eum de appellatorio iuuamine disponimus, cum sit ei apertissima facultas et nostram adire maiestatem et tarditatem
5 iudicis in querellam deducere et nostro beneficio perpotiri. Cui consentaneum est, ut et in sententiis omnium amplissimorum praefectorum praetorio ex diuino oraculo retractandis eadem obseruatio, quae supra dicta est, post ingressum unius uel utriusque partis tam
6 propter absentiam personarum quam propter statuta tempora teneat. Sin autem partes inter se scriptura interueniente paciscendum esse crediderint nemini parti licere ad prouocationis auxilium peruenire uel ullum fatalem obseruare, eorum pactionem firmam esse censemus. legum etenim austeritatem in hoc casu uolumus pactis litigantium mitigari.
D. XV K. DEC.[2] CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

LXIIII
℞ QVANDO PROVOCARE NECESSE NON EST ℞

1 IMP. ALEXANDER A. APOLLINARIO ET ALIIS. Datam sententiam dicitis, [B 9, 1, 134] quam ideo uires non habere contenditis, quod contra res prius indicatas, a quibus prouocatum non est, lata sit. cuius rei probationem si promptam habetis, et citra prouocationis adminiculum quod ita pronuntiatum est sententiae auctoritatem non obtinebit. PP. VIII K. APRIL. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 IDEM A. CAPITONI. Si, cum inter te et auiam defuncti quaestio de succes- [B 9, 1, 135] sione esset, iudex datus a praeside prouinciae pronuntiauit potuisse defunctum et minorem quattuordecim annis testamentum facere ac per hoc auiam potiorem esse, sententiam eius contra tam manifesti iuris formam datam nullas habere uires palam est et ideo in hac
1 specie nec prouocationis auxilium necessarium fuit. Quod si, cum de aetate quaereretur,

p (64 ℞ 1) *L* (64 ℞ 1 *ante* 62, 37. 64 ℞ *suo loco*) *CRM*

---

[1] quia hoc ... dirimere *ante* 7 huiusmodi *collocanda sunt* (*Mommsen*) [2] Oct. (*Buchholtz*)?

---

1 merito *om.* *RM* | addendo *M* 2 cognita (cognito M^a?) aliter causa appelletionis *M* 3 ea *om.* R^a 4 perm. et a. tempus *om.* R^a | uictor M^a 5 iam term.] term. *C* 6 ea *RM* | concedunt *R*, concedet M^a 8 lite M^a | praeside M^a 9 ex] et ex *RM* | causa M^a 10 per *om.* M^a 11 carmina R^a 13 nisu soluisse M^a 14 autem] ante R^aM^a? 16 litem min. fine M^a | appellatione R^a 17 tard. iudicis] tardita****** iudicem R^a 18 ducere *R* 19 re*tandis M^a 21 stantuta R^a 22 crediderit R^aM^a 23 fatale *RM* | obseruatione R^a | pactione RM^a 24 auctoritatem *R*, auctoritate M^a | mitigare *C*, litigari R^a 25 *s. a. Russardus* 27 non necesse *L* | est] sint *S*, sit *C* 28 latam M^a | dicititis *pL* 30 promta M^a, propterea *pLR* | haberetis *libri* 31 auctoritate M^a | *s. a. pL Miraeus* 32 conss. *pL* 33 caprioni *M uel* caponi M^a, capioni M^b | auia M^a 34 esset] est et RM^a, esset et M^b | potuisse (—set M^a) pronunciauit *M* 35 annos M^a 37 nec] ne M^a

implesse defunctum quartum decimum annum ac per hoc iure factum testamentum pronuntiauit, nec prouocasti aut post appellationem impletam causa destitisti, rem iudicatam retractare non debes.

3 Imp. Gordianvs A. Ingenvo. Si, ut proponis, suspensa apud amplissimos iudices cognitione prouocationis, quam te ob id interposuisse dicis, quod decurio nominatus esses, ad duumuiratum uocatus es, manifestum est praeiudicium futurae notioni memoratorum iudicum fieri non potuisse.

4 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs nob. C. Ivliano. B 9, 1, 136 Cum magistratus datos iudices et unum ex his pronuntiasse proponas, non uidetur appellandi necessitas fuisse, cum sententia iure non teneat.

5 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Domitiano. Certa ratione B 9, 1, 137 et fine multare praesides possunt. quod si aliter et contra legis statutum modum prouinciae praeses multam uobis inrogauerit, dubium non est id, quod contra ius gestum uidetur, firmitatem non tenere et sine appellatione posse rescindi. PP. id. Ian. Caro et Carino conss. a. 283

6 Idem AAA. Germano. Cum non eo die, quo praeses prouinciae praecepit, B 9, 1, 138 iudex ab eodem datus pronuntiauerit, sed ductis diebus alieniore tempore sententiam dedisse proponatur, ne ambages frustra interpositae prouocationis ulterius negotium protrahant, praeses prouinciae superstitiosa appellatione submota ex integro inter uos cognoscet.

7 [1]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Nicagorae. Venales sententias, B 9, 1, 139 quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur, et citra interpositae prouocationis auxilium iam pridem a diuis principibus infirmas esse decretum est. PP. *k. Ian.* Diocletiano A. et Aristobvlo conss. a. 285

8 Idem AA. Constantio. Si pater tuus, cum decurio creareris, non consensit et quindecim annos aetatis agis, aditus praeses prouinciae, si inhabilem te ad obeundum decurionatus honorem esse perspexerit, quando huiusmodi aetati etiam praetermissa appellatione subueniatur, iniquam nominationem remouebit.

9 Idem AA. et CC. Rvfino. Veteranis, qui in legione uel uexillatione mili- B 9, 1, 140 tantes post uicesima stipendia honestam uel causariam missionem consecuti sunt, onerum et munerum personalium uacationem concessimus. huius autem indulgentiae nostrae tenore remunerantes fidam deuotionem militum nostrorum etiam prouocandi necessitatem remisimus.

10 [2]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Omnem honorem saluum iudicibus reser- B 9, 1, 141 uantes, si quando una pars quasi laesa per definitiuam eorum sententiam prouocatione usa fuerit, interdicimus alteri parti quae uicit pro hoc tantummodo, quod nihil capere pro

P (62, 21 [64 ℞ 1. 7 *fere erasa p*] 62, 37 [64, 5 *p*] 65, 2 ℞ 1: 64, 7. 10 *ante* 59) *L* (64, 7. 10. 5) *CRM*

---

[1] *iungenda uidetur* 6, 34, 2 [2] *iunge* 7, 62, 37

---

1 hoc *om.* M^a | testamentum *om.* *R* 2 appellationis impl. causam *RM* 4 sicut M^a | apud *om.* R^aM^a 5 prouocandis R^a | ob id *om.* *R* 6 duumuiratus *C* | uocatum R^a | es] est R^aM^a | memoratorium iudicium R^a 8 imppp. *M*, iul. mp. R^a | ualer. ... nob. c.] ualentinianus galienus et ualerianus aaa. *S*, ualens ualerius et gallianus aaa. *M*, *deficit* R^a 11 impp. *pLC*, imp. *R* | carus *om.* *R* | numerius *M* | aa. *CR* | dominiano *p* | corta R^a 12 praesidis M^a | leges M^a | prouitie *p* 13 uobis] in uobis *R* | dibium *p* 14 *s. a. Russardus: in pL extat* pp. 16 aa. *CR*, a. *S* 17 sed] se R^aM^a, sed se C^b | alienore tempore M^a, alio more R^a 18 negotium protrahant] protrahatur R^aM^a, protahantur R^b 20 cognoscere R^a 21 imp. *PLR* | aa.] a. *P* | nicanore *SR*, nicagori *PL*, *om.* *p* 22 mercede *PLM*, *inc.* *p* | a *om.* *C* 23 infirmatas *CR*, infirmatam *p?*, infirm**as M^a | *s. a. p, ubi haec apparent* pp. **** dioc. a. ***st. (st *dubia*) conss.: k. ian. *suppleui ex* 6, 34, 2 25 aa.] a. *SR* | constantino *S* | non *om.* RM^a 26 si ... 27 honorem *om.* R^a | obeundum] *C*, eundem *M* 27 perspexeris R^a, prospexerit *M* | praetermissam M^a 29 a. et cc. *R*, a. *S* 30 missione M^a | honorum M^a 31 numerum *C* | uacatione M^a 32 tenorem C^a | munerantes *R* | fidam] quidem f. R^a, quidam M^a | deuotione M^a 35 prouocationem P^a 36 quod] hoc quod R^a

sumptibus litis et detrimentis uel minus quam oportuerat iussa est, prouocationem offerre, cum ipsam decisionem litis recte factam esse confiteatur: iudicibus scilicet siue florentissimis proceribus sacri nostri palatii siue his, quibus pro minore litium aestimatione consultationes delegantur, si perspexerint adiuuandum esse uictorem sumptuum perceptione, etiam sine prouocatione eius hoc statuentibus et iustam eorundem sumptuum quantitatem definien-
1 tibus. Sed nec occasione consultationis introducendae uictori prouocare concedimus, cum et priscis legibus liceat ei et sine prouocationis auxilio eandem consultationem differente suo aduersario introducere et nos ei nihilo minus hoc permittimus, iniuriam ex superuacua prouocatione iudicibus fieri prohibentes. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

LXV

☧ QVORVM APPELLATIONES NON RECIPIANTVR ☧

1 IMP. ANTONINVS A. SABINO. Eius, qui per contumaciam absens, cum ad [B 9, 1, 142] agendam causam uocatus esset, condemnatus est negotio prius summatim perscrutato, appellatio recipi non potest. PP. NON. IVL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. CONSTANTIVS A.[1] AD HIEROCLEM[2]. Obseruare curabis, [Th. 11, 36, 7 mut. B 9, 1, 143] ne quis homicidarum ueneficorum maleficorum adulterorum itemque eorum, qui manifestam uiolentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus[3] superatus, uoce etiam propria
1 uitium scelusque confessus audiatur appellans. Sicut enim haec ita obseruari disposuimus, ita aequum est testibus productis, instrumentis prolatis aliisque argumentis praestitis, si sententia contra eum lata sit et ipse, qui condemnatus est aut minime uoce sua confessus sit aut formidine tormentorum tentus contra se aliquid dixerit, prouocandi licentiam ei non denegari. D. V ID. DEC. LEONTIO ET SALLVSTIO CONSS. a. 344

3 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MODESTVM PP. [Th. 11, 36, 17 B 9, 1, 144] Nulli officialium a sententia proprii iudicis prouocatio tribuatur nisi in eo tantum negotio, quod ratione ciuili, super patrimonio forte, apud proprium iudicem inchoarit, scilicet ut in eo tantum negotio a sententia eius, cui paret iudici, quisquis uelit officialis appellet, quod per procuratorem persequi iure tribuitur. D. IIII ID. IVN. CYZICO VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 [4]IDEM ET GRATIANVS AAA. AD OLYBRIVM PV. Abstinendum [Th. 11, 36, 19 B 9, 1, 145] prorsus appellatione sancimus, quotiens fiscalis calculi satisfactio postulatur aut tributariae functionis sollemne munus exposcitur aut publici uel etiam priuati, dummodo euidentis atque conuicti redhibitio debiti flagitatur, ut necessario in contumacem uigor iudiciarius excitetur. PP. ROMAE XV K. SEPT. VALENTINIANO ET VALENTE II AA. CONSS. a. 368

P (65, 2 ☧ 1: 64, 10 *ante* 59) *L* (64, 10. 5. 65 ☧ 1. 2) *CRM*

---

[1] idem AA. (= impp. Constantius et Constans AA.) *Th.* [2] consularem Syriae Coeles *addit Th.* [3] argumento conuictus teste *Th.* [4] *iunge* 2, 6, 6

---

1 et] *C*, uel *PLRM* 2 ipsam] *C*, ipse *PLM*, et ipse *R* | rectam *R* | confiteantur P^a | sine his R^a 3 quibus] qui R^a | consult.] etiam cons. *R* 4 prospexerint *M* | praeceptione (—nem P^a) *PLR*, perceptionem C^a 6 introcende R^a | prouocari *R* | cum] eum *R* 7 licea L^a | eis P^aM^a | et *om. CR* | deferente P^a 8 iniuriarum L^a, modo iniuriam P^a | ex sup. prou.] et superuacuam prouocationem *R* 9 *s. a. PL Miraeus Russardus* | constant. ... 10 conss. *om. PL Mir.* 13 eius] is P^a 14 augendam R^a | condemp̊tus *P*, condemptus L^a 15 *s. a. PL Miraeus* | a.] aa. *PL* | balbino] balenn. *L* 16 const. *PLCR*, costantinus *M* | ierodem *S*, erioclem *M*, denodoro *R* 17 ueneficiorum L^aC^a | adulteriorum R^a 19 uitia *C* | ita] ••• M^a, *om.* PLM^b 20 eque L^a 23 denegamus $PLRM^a$ | *s. a. Th. L Miraeus* | sallustio] aliis *L* 24 imp. *R* | ualentinus *M* | ad] ad nulli offitialium M^a 25 offinalium *R* 26 forte] forsitan *Th.* | inchoari *R*, inchoauerit *C* 27 a] C^bM^b *Th.*, *om.* C^aRM^a | iudicio *C* | uelit] iudici *R* 28 *s. a. Th.* 30 idem et gr. aaa. (aa. *C*, a. *R*)] *CR*, imp. gratianus a. *SM*, imppp. ualent. ual. et grat. aaa. *Th.* | olibium *R*, olibrum M^a | pu.] *dett. cum Th.*, pp. *CRM*, *om. S* | abstnendum M^a 31 calculi *om. R* | postulantur *R* 32 functioni *R*, functiones M^a 33 coniuncti *uel* conuincti RM^a | ut *om. R* | iudicantis *R* 34 *s. a. Th.*

4a *IDEM AAA. AD CLAVDIVM PV. Si clericus ante definitiuam* [1, 4, 2 Th. 11, 36, 20 mut.] *sententiam frustratoriae dilationis causa ad appellationis auxilium conuolauerit, multam quinquaginta librarum argenti, quam contra huiusmodi appellatores sanctio generalis imponit, cogatur expendere. hoc autem non fisco nostro uolumus accedere, sed pauperibus fideliter erogari. D. VIII ID. IVL. VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS.* a. 369

5 [1]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD THALASSIVM PROCONSVLEM AFRICAE. [Th. 11, 36, 25 B 9, 1, 146] Ab exsecutione appellari non posse satis et iure et constitutionibus cautum est[2], nisi forte exsecutor sententiae modum iudicationis excedat.
1 A quo si fuerit appellatum, exsecutione suspensa decernendum putamus, ut, si res mobilis est, ad quam restituendam exsecutoris opera fuerit indulta, appellatione suscepta possessori res eadem detrahatur et idoneo collocetur reddenda ei parti, pro qua sacer cognitor iudicauerit.
2 Quod si de possessione uel de fundis exsecutio concessa erit et eam suspenderit prouocatio, fructus omnes, qui tempore interpositae prouocationis capti uel postea nati erunt, in deposito collocentur, iure fundi penes eum qui appellauerit constituto.
3 Sciant autem se prouocatores uel ab exsecutione appellantes uel ab articulo, si eos perperam intentionem cognitoris suspendisse claruerit, quinquaginta librarum argenti animaduersione multandos. D. III K. FEBR. TREVIRIS VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378

6 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD HYPATIVM PV. [Th. 11, 36, 26 B 9, 1, 147] Quisquis, ne uoluntas diem functi testamento scripta reseretur, uel ne hi, quos scriptos patuerit heredes, in possessionem mittantur[3], ausus fuerit prouocare interpositamque appellationem is cuius de ea re notio erit recipiendam esse crediderit, uiginti librarum argenti[4] multa et litigatorem, qui tam importune appellauerit, et iudicem, qui tam ignaue coniuentiam adhibuerit, inuoluat. D. NON. APRIL. TRIVERIS AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

7 [5]IDEM AA. ET ARCADIVS A. AD PELAGIVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. [Th. 11, 36, 29 B 9, 1, 148] Ante[6] sententiae tempus et ordinem euentus nec a discussore nec a rationali appellare[7] liceat. D. XV K. MART. MEDIOLANI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

8 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. APOLLODORO COMITI RERVM PRIVATARVM. [Th. 11, 36, 32 B 9, 1, 149] Et publicarum necessitatum et priuati aerarii deposcit utilitas, ne commoda,

P (69 *R* I. 65, 6) *L* (65, 5. 6) *CRM*: 65, 4a *om. libri* (*u. i.*)

[1] *iunge Th.* 11, 30, 37. 11, 36, 23. 24 [2] ita ut appellantem etiam nostris sanctionibus statuta multa compescat *ins. Th. cum B* (κ.π.): οὕτω μέντοι, ὥστε καὶ τὸν ἐκκαλεσάμενον τὸ ταῖς ἡμετέραις διατάξεσιν ὡρισμένον πρόστιμον ὑποσχεῖν [3] in poss. mitt.] edicti per diuum Hadrianum conditi beneficium consequantur *Th.* [4] auri *Th.*, ἀργυρίου *B* [5] *iunge* 7, 62, 26 [6] certum *ins. Th.* [7] euentus uel a discussore uel a rationali appellare non *Th.*

1 *geminatam esse hoc loco* 1, 4, 2 *probant Paratitla ad Const.* 3, *quae habent*: β. ζ τ. ξε' διάτ. δ', ῆς ἡ ἀρχὴ abstinendum (εἰς τὸ ἀπέχεσθαι *in marg. Const.r*). οἱ κληρικοὶ πρὸ ἀποφάσεως ἐκκαλούμενοι προστιμῶνται παρὰ τοῦ ἄρχοντος ν' λίτρας ἀργυρίου. ταῦτα δὲ λήψεται οὐχ ὁ φίσκος, ἀλλὰ τοῖς πένησι καὶ τοῖς δεομένοις πιστῶς ταῦτα ῥογευθήσεται: *qui index cum non quadret nisi ad locum geminum, interpretem Graecum errore numerum atque initium antecedentis constitutionis exscripsisse Bienerus Beiträge p.* 88 *recte iudicauit* 6 impp. *CR*, imp. *L* | ualens gr. et ual. (ualerius *M*) aaa. (aa. *R*)] *RM*, ualentinianus grat. et ualerianus aaa. *S*, ual. (ualentinus *L*) grat. aa. et ual. *LC* | ad thalassum *S*, ad athala siue *L*, athalasio *M* 7 proconsule *S*, proconsul *L*, proconsul. *M* | excutione *Ra* 10 quem *R* | oper *Ma* | fuerint *La* | suscepta] suspensa *Li* 11 eandem *L* | abstraatur *L*, retrahatur *RM* | parte *LaR* 12 si] se *La* | uel de] nel *Th. contra B* (κ.π.) | concessa erit] *Th. cum B* (κ.π.) ἀποδοθῇ, cesserit *La*, cessauerit *LbCRM* | et] ut *LbRM*, καὶ *B* (κ.π.) | suspenderet *Ma* 13 prouocatio] prouocationem *LbMa?* 14 iuri *Ma* | penes] uel p. *Th. contra B* (κ.π.) 15 secutione *La* 16 suspedisse *R* | clamauerit *La* 17 *s. a. Th. L* | treuiris ... conss.] tiberio cc. *L* 18 impp. *LC* | ualentinus *M* | aa. *CR* 19 phypatium *P*, pipacium *L* | pu.] *Th.*, cp. *PL*, pp. *SCRM* | diem functi] defuncti *PLCbRM* | testamento] et (et *om. Lb*) ex t. *PL*, et testamenti *R* | scripto *Ca* | referetur *PiLi* | his *PaRa*, hii *L*, *om. M* 20 scriptos quos *RM* | potuerit *La*, putauerit *C* | mittuntur *R* 21 is *om. Th.* 22 inoportunae *PLRM* 23 cohibentiam *La?Ra* | *s. a. Th. PL* | triuerio *PL* 25 idem aa. et arc. a.] impr. archadius a. *SM*, idem aa. et cc. et arcad. *C*, idem arch. aa. *R* | palladium *S* 26 a disc.] ad disc. *R* 27 appellare] *Th.*, appellari *CRM*, ἐκκαλέσασθαι *B* | *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* 28 hon. et archadius *S*, archad. et theod. *R*, archadius et antonius *M* 29 priuatorum *M* | necess.] et n. *R* | poscit *Th.* | ne] nec *R*

quae domui nostrae debentur, callidis debitorum artibus differantur. quamobrem eorum appellatione reiecta, qui aperte manifesteque conuicti sunt, hoc obseruari praecepti huius auctoritate censemus, ut ei, quem constiterit esse publicum debitorem, appellationis beneficium denegetur. D. IIII ID. AVG. MEDIOLANI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

LXVI

℞ SI PENDENTE APPELLATIONE MORS INTERVENERIT ℞

1 IMP. ALEXANDER A. IVLIANO. Etiam post mortem eius qui appellauit [B 9, 1, 149] necesse est heredibus eius uel reddi[1] causas prouocationis uel statutis adquiescere. PP. VI K. NOV. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

2 IDEM A. MARCELLINAE. Eius, qui requirendus adnotatus appellauerat et [B 9, 1, 150] ante actam causam mortuus est, bona ad successorem pertinere parentibus meis placuit. PP. III NON. DEC. ALEXANDRO CONS. a. 222

3 IDEM A. VLPIO. Si is, qui ademptis bonis in exilium datus appellauerit [B 9, 1, 151] ac[2] pendente prouocatione defunctus est, quamuis crimen in persona eius euanuerit, tamen causam bonorum agi oportet. nam multum interest, utrum capitalis poena inrogata bona quoque rei adimat, quo casu morte eius extincto crimine nulla quaestio superesse potest, an uero non ex damnatione capitis, sed speciali praesidis sententia bona auferantur: tunc enim subducto reo sola capitis causa perimitur bonorum remanente quaestione. PP. V ID. MART. MODESTO ET PROBO CONSS. a. 228

4 IMP. GORDIANVS A. ALEXANDRO. Si pater tuus ad decurionatum deuocatus appellationem interposuit eaque pendente concessit in fatum, honoris eius quaestio morte finita est. PP. PRID. NON. OCT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

5 IDEM A. FELICI. Quamuis ancilla, de cuius dominio disceptabatur et a [B 9, 1, 152] rectore prouinciae contra te iudicatum fuerat, in fatum concesserit, tamen cum appellationem super ea interpositam fuisse et in numero cognitionum pendere proponas, ea prouocatio suo ordine propter peculium ancillae audiri debet. PP. VII K. DEC. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

6 [3]IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM PV. Si unus ex litiga- [Th. 11, 35, 1 mut. B 9, 1, 153] toribus adhuc pendente appellatione defunctus sit, non residuum tantum temporis heredes eius habent, sed etiam alios quattuor menses. sin autem ad deliberationem hereditatis certum tempus indulgetur, post elapsum eius idem tempus quattuor mensum numerabitur, ne ignorantes negotium uel etiam super adeunda hereditate dubitantes, priusquam aliquod commodum sentiant, damnis adfici compellantur. D. XIII K. IVN. SIRMI CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321

V (*incipit u.* 5) *P* (66 ℞ 1...3. 6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] reddere (C^c)? [2] ac *del.* [3] *iunge Th.* 2, 6, 3

---

2 manifestaque R^a | coniuncti RM^a 4 *s. a. Th.* 6 *in* V^a *probabiliter fuit rubrica tit.* 54 | appell. pendente *PL contra Th.* 11, 35 | mor M^a 8 impp. *V* | alexander *om. M* 9 *s. a. VP Russardus: L Miraeus exhibent subscriptionem c.* 2 10 conss. *VP,* III et dione conss. *Russardus* 11 aa. *R* | requirendis R^a | appellauerit *PLRM* 12 ante] ante tante *V* | bana L^a 13 *s. a. VPL Miraeus et L Miraeus ad c.* 1 | conss. *VL utroque loco* 14 ulpiano *C* 15 pendente] redente *PL* | personam *VC* 17 crime V^a 18 specialis *R* | auferuntur *CM,* auferentur *R* 19 permittitur VC^a | remante L^a, manente *CM* | *s. a. VPL Miraeus* | ui *P, om. L Mir.* 21 alexander *C uel* C^b 22 factum *V* 23 *s. a. V* 25 iudicatum] *V Paris* 4517, ius (uis *R*) dictatum *CRM* | fuerit *M* | factum *VR* | appellatione *R* 26 affuisse *R* | numero] tempora *R* 29 consant. *L* | pu.] pp. *SCM* 31 habeant *R* 32 indulgatur PL^a | eius idem] eiusdem $LR^a?M^b$ | tempus] t. indulgetur R^a | mensuum *R* | enumerauitur *V* 33 negotia *Th.* | adeundam hereditatem *PL* | aliquid *RM* 34 sentiat *V* | *s. a. Th. VPL: in* R^a *extat* datur | XIII] iii *VPL* | iun.] ian. *PL*

LXVII

R DE HIS QVI PER METVM IVDICIS NON APPELLAVERVNT R

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. DIOPHANI. Si contra te iure pronuntiatum est nec appellationis imploratum auxilium, intellegis adquiescere te statutis oportere. in sacro enim comitatu nostro timere nihil potuisti. S. XV K. IVL. PHILIPPOPOLI AA. CONSS. [B 9, 1, 154] a. 293

2 IMP. IVLIANVS A. GERMANIANO PP. His, qui tempore competenti non appellant, redintegrandae audientiae facultas denegetur. omnes igitur, qui contra praefectos urbi, magistros officiorum, magistros militum[1] seu proconsules seu comites Orientis seu uicarios seu praefectos Augustales uel alium iudicem[2] sub specie formidinis prouoca-
1 tionem non arbitrantur interponendam, a reuocanda[3] lite pellantur. Qui uero uim sustinuerunt, contestatione publice proposita, intra dies uidelicet legitimos, quibus appellare licet, causas appellationis euidenti adfirmatione distinguant, ut hoc facto tamquam interposita appellatione isdem aequitatis adminicula tribuantur. EMISSA XV K. IVL.[4] MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. [Th. 11, 30, 30 B 9, 1, 155] a. 362

LXVIII

R SI VNVS EX PLVRIBVS APPELLAVERIT R

1 IMP. ALEXANDER A. LICINIO. Si iudici probatum fuerit unam eandemque condemnationem eorum quoque, quorum appellatio iusta pronuntiata est, fuisse nec diuersitate factorum separationem accipere, emolumentum uictoriae secundum ea quae constituta sunt ad te quoque pertinere non ignorabit. PP. XIII K. SEPT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 9, 1, 156] a. 223

2 IDEM A. SERENO. Si in una eademque causa unus appellauerit eiusque iusta appellatio pronuntiata est, ei quoque prodest qui non appellauerit. quod si aetatis auxilio unus contra sententiam restitutionem impetrauit, maiori, qui suo iure non appellauerit, hoc rescriptum non prodest. S. III ID. SEPT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. [B 9, 1, 157] a. 224

V P (67. 68 R 1) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] mag. off. mag. mil. *om. Th.* [2] seu praef. Aug. uel al. iud. *om. Th.* [3] renouanda *Th.*
[4] Ian. *Th.*

---

2 metu *C* | iudices M^a 4 imp. *RM* | aa. *om. R* | diopani *PL* 5 pronuptiatum R^a | est] est et *PL* | te adquescere te M^a 6 *s. a. VPL Miraeus* | s. *om. PL Mir.* | iun. *PL Mir.* 7 philipp. aa. conss. *om. PL Mir.* 8 germiano *C*, germano *R*, ad germanianum *Th.* 9 non *om.* V^a | audiente R^a 10 urbis *PLCRM* | off.] off. uel *R* | magistratus mil. *PL*, magistrum mil. *R*, τοῦ μαγίστρου *B* (κ.π.) | comites *uel* seu comites *om.* L^a, seu *om. B* (κ.π.) 11 ucarios L^a | praefectu *R*, praefectus M^a | prouocaties R^a, prouocationes R^b 12 reuocanda] ἀνακλητέας *B* | appellantur P^a, repellantur P^bLR^b | sustinuerint RM^b *Th.*, statuerunt P^a, ὑπέστησαν *B* (κ.π.) 13 praeposita *C* | appellare] VM^b *Th.*, appellari $PLCRM^a$, ἐκκαλεῖσθαι *B* (κ.π.) 14 caus M^a | distinguat $PLRM^a$ 15 admunicula M^a | *s. a. Th. VPL Miraeus: in C extat* emissa 18 ex] ēx M^a 19 impp. *V* | a. *om. M* | eademque P^aR 20 pronuntiatum M^a 21 recipere *PL* 22 sint VL^a | *s. a. VPL Miraeus* | xiiii *L Mir.* | maximo *om. PL Mir.* | II] ii *uel* u *V* | et ael. (aliano *P*) conss. *om. L Mir.* 24 unius M^a 25 est] fuerit *C* | prodesse *C*, proesse R^a? | si aet.] setatis M^a 26 imperauerat M^a | non *om.* R^a 27 *s. a. V*

LXVIIII

℞ SI DE MOMENTARIA POSSESSIONE FVERIT APPELLATVM ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. ad [Th. 11, 37, 1 B 9, 1, 158] Evsignivm pp. Cum de possessione et eius[1] momento causa dicatur, etsi appellatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortiatur effectum[2]. ita tamen possessionis reformationem fieri oportet, ut integra omnis proprietatis causa seruetur. D. xiiii k. Dec. Mediolano Honorio np. et Evodio conss. a. 386

LXX

℞ NE LICEAT IN VNA EADEMQVE CAVSA TERTIO PROVOCARE VEL POST DVAS SENTENTIAS IVDICVM, QVAS DEFINITIO PRAEFECTORVM ROBORAVERIT, EAS RETRACTARE ℞

1 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Si quis in quacumque lite iterum prouo- [B 9, 1, 159] cauerit, non licebit ei tertio in eadem lite super isdem capitulis prouocatione uti uel sententias excellentissimorum praefectorum praetorio retractare: licentia danda litigatoribus arbitro dato ipsius audientiam qui eum dedit ante litis contestationem inuocare et huiusmodi petitione minime prouocationis uim obtinente. D. k. Ivl.[3] Constantinopoli dn. Ivstiniano A. ii cons. a. 528

LXXI

℞ QVI BONIS CEDERE POSSVNT ℞

1 Imp. Alexander A. Irenaeo. Qui bonis cesserint, nisi solidum creditor [B 9, 5, 10] receperit, non sint liberati. in eo enim tantum hoc beneficium eis prodest, ne iudicati detrahantur in carcerem. PP. x k. Dec. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

2 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Abascanto. Si quantitatem, quam [B 9, 5, 11] (licet rei publicae) condemnatus debebas, inferre paratus es, frustra uereris, ne uerbum bonorum cessionis temere a te prolatum priuare te necdum distractis facultatibus iuris rationibus possit. PP. xvi k. Febr. Philippo A. et Titiano conss. a. 245

V P (69 ℞. 71 ℞ 1. 2: 69 ℞ *ante* 66 ℞) *L* (69. 71) *CRM*

[1] eius *om. Th.* [2] atque ita demum ad nostram scientiam referatur *ins. Th., cf.* 7, 62, 32
[3] Iun.? (*cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 172)

2 momentariaea *M* | possessione] appellationem *S* 3 appellatum] a. cum de possessione et eius momento (*ex c.* 1) *P altero loco* 4 impp. *VC*, imp. *PLR* | ualerius *M* | et theod. et *PL* | aa. *SVCR*, *om. PL* 5 eusigirium *PL*, eusignum *R* | dicantur M^a, dicitur *Th.* | imposita PL^a 6 sortatur *V*, sotiatur M^a | reformationis L^a 7 *s. a. Th. VPL* | xiiii] xiii *PL*, xiii *potius quam* xiu *V* 8 euido *L* 11 qua *S* 12 defuncto *C* | perfectorum *R*, profectorum *RM* | roborauerit] *V edd.*, roborauit *SN*, reuocauit *CRM* 13 retractauit M^a 14 impp. *V* | a. *om. M* | praeclamauerit C^a 15 licet *M* 16 praefect.] precatione praef. R^a | retractari C^a?M^b, retractatari M^a | litigatoribus ... 17 dedit *om.* M^a 18 *s. a. V* 22 imp. (impp. *VM*) al.] idem *PL* | hyrineo *S* 23 receperit] receperit recep L^a | sunt *M* | enim *om.* L^a 24 detrahentur VL^b, detraherentur *P*, detra.ntur L^a, detrudantur C^b | carcere *CR* | *s. a. VPL Miraeus Russardus* | pp. *om. L Mir.* | x] xii *Russ.* | k. *om. PL Mir.* 25 a.] pp. *R* | et phil. c. (cc. *R*)] filippo conss. *M*, *om. C* | abarcionto *S* | quantitate *V uel* V^a 26 debebis L^a 27 a] ad *P* | nedum R^a, necdums M^a | distractus *PL* 28 *s. a. VPL Miraeus* | xiii *PL Mir.* | a.] aa. *PL* | retiano *PL Mir.*

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS NOBILISSIMVS C. [B 9, 5, 12]
LENILLAE. Si pater tuus bonis cessit propter onera ciuilia, ipsius facultates oportet
inquiri, non patrimonium, quod tibi emancipatae quaesitum dicis, inquietari. quod ut fiat,
implorare aequitatem praesidis debes. PP. XIII K. DEC. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259
4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CHILONI. Legis Iuliae [B 9, 5, 13]
de bonis cedendis beneficium constitutionibus diuorum nostrorum parentium ad prouincias
porrectum esse, ut cessio bonorum admittatur, notum est: non tamen creditoribus sua
auctoritate diuidere haec bona et iure dominii tenere, sed uenditionis remedio, quatenus
1 substantia patitur, indemnitati suae consulere permissum est. Cum itaque contra iuris
rationem res iure dominii teneas eius qui bonis cessit, creditorem te dicens, longi temporis
praescriptione petitorem submoueri non posse manifestum est. quod si non bonis eum
cessisse, sed res suas in solutum tibi dedisse monstretur, praeses prouinciae poterit de
proprietate tibi accommodare notionem.
5 IDEM AA. ET CC. MYRONI. Propter honorem municipalem uel munus bonis [B 9, 5, 13]
cedentium inuidiosam admitti cessionem minime conuenit, sed his obnoxios pro modo substantiae fungi.
6 APVD ACTA IMP. THEODOSIVS A. DIXIT: In omni cessione bonorum [Th. 4, 20, 3 B 9, 5, 14]
ex qualibet causa facienda scrupulositate priorum legum explosa[1] professio sola quaerenda
est. IDEM DIXIT: In omni cessione sufficit uoluntatis sola professio. D. K. MAI. HONORIO
NP. ET EVODIO CONSS. a. 386
7 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Cum et filii familias possint habere [B 9, 5, 15]
substantias, quae patribus adquiri uetitae sunt, nec non peculium uel castrense uel quod
patre uolente possident, quare cessio bonorum eis deneganda sit? cum, etsi nihil in suo
censu hi qui in potestate sunt parentum habeant, tamen, ne patiantur iniuriam, debet
bonorum cessio admitti. si enim et pater familias admittendus est propter iniuriarum
timorem ad cessionis flebile ueniens adiutorium, quare filiis familias utriusque sexus hoc
ius denegamus? cum apertissimi iuris est et inter patres familias et alieno iuri subiectos,
si quid postea eis pinguius accesserit, hoc iterum usque ad modum debiti posse a creditoribus legitimo modo auelli. D. X K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
8 IDEM A. IOHANNI PP. Cum solito more a nostra maiestate petitur, ut ad [B 9, 5, 16]
miserabilis cessionis bonorum homines ueniant auxilium et electio detur creditoribus uel
quinquennale spatium eis indulgere uel bonorum accipere cessionem, salua eorum uidelicet
existimatione et omni corporali cruciatu semoto: quotidie dubitabatur, si quidam ex creditoribus uoluerint quinquennales dare indutias, alii autem iam nunc cessionem accipere
1 uelint, qui audiendi sunt. In tali itaque dubitatione minime putamus esse ambiguum, quod
sentimus et quod humaniorem sententiam pro duriore elegimus. et sancimus, ut uel ex
2 cumulo debiti uel ex numero creditorum causa iudicetur. Et si quidem unus creditor aliis
omnibus grauior in summa debiti inueniatur, ut omnibus in unum coadunatis et debitis
eorum computatis ipse alios antecellat, ipsius sententia obtineat, siue indulgere tempus
3 siue cessionem accipere desiderat. Si uero plures quidem sint creditores, ex diuersis autem

V (*deficit in u.* 11 praescriptione) *L* (71, 3. 6. 72 *R* 5 [71, 7 *in fine huius libri suppl. l*]) *CRM*

[1] scrupulositate p. l. explosa *om. Th.*

1 impp.] mp. *R* | ualens *R*, ualerius *M* | et *om. L* | gallianus *M* | et ual nob. c. *om. M* | nou. cc. lenillae *V*, nouies (*uel* nobies) c. lenille *S*, nob. c. lemillae *L*, nob. conenillae *R* 2 cesserit *L* 3 mancipatae *LR*^{a} | inquiri *L*^{a} 4 debet *L*^{a} | *s. a. V* 5 chilo *S* 6 parentum *RM*^{b} 8 dominium *R*^{a} | detinere *CRM* | remedium *VM*^{a} 9 indempnitatis sine (sue *R*^{b}) *R* 10 te *om. VC*^{a}*?M*^{a} 12 sed *om. R*^{a}*?M*^{a} | suas] so..s *R*^{a} 14 aa. et cc.] a. *M* 15 cessione *R* 17 apud acta *om. LRM*^{b} | a. *om. LC* 19 successione *L* | uoluntas *M*^{a} | professione *L* | *s. a. Th.* 21 iustinianus *om. M* | iulio *R*^{a} 22 sint *M* | uel castr.] castr. *R* 23 cum] eum *R* | in] *C*, uel in *lRM* 24 hi *om. R* | parentium *lR*^{a}, parenparentum *M*^{a} 26 filius *l* 27 est] sit *C* | patrem *M* | et] *lM*, et in *CR* | alieni iuris *l* 28 quis *R* | eis (ei *C*) pinguius *om. R*^{a} 29 *s. a. l Miraeus* | lampp. *l* 34 aemoto *C*^{a} | quidem *R*^{a}*M*^{a}*?* 36 minime] *CR*^{a}*?*, nemini *R*^{b}*M* 37 eligimus *R* 40 antecedat *R* 41 qui desint *R*

quantitatibus, et nunc amplior debiti cumulus minori summae praeferatur, siue par siue
discrepans numerus est creditorum, cum non ex frequentissimo ordine feneratorum, sed
4 ex quantitate debiti causa trutinatur. Pari autem quantitate debiti inuenienda, dispari
uero creditorum numero, tunc amplior pars creditorum obtineat, ut, quod pluribus placeat,
5 hoc statueretur. Sin uero undique aequalitas emergat tam debiti quam numeri creditorum,
tunc eos anteponi, qui ad humaniorem declinant sententiam non cessionem exigentes, sed
6 indutias. Nulla quidem differentia inter hypothecarios et alios creditores quantum ad hanc
electionem obseruanda: in rebus autem officio iudicis partiendis suam uim singulis credi-
7 toribus habentibus, quam eis legum praestabit regula. Nullo praeiudicio creditorum cui-
dam ex quinquennii dilatione circa temporalem praescriptionem generando. a. 531—532

LXXII

℞ DE BONIS AVCTORITATE IVDICIS POSSIDENDIS SEV VENVMDANDIS ET DE SEPARATIONIBVS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Atticae. In bonis mortui potiorem esse causam lega- [B 9, 7, 50
tariorum, qui eum utpote heredem conuenire potuerunt, quam eorum, quibus ipse legauit,
manifestum est, cum prius legatum quasi aes alienum exigitur, legatum autem a mortuo
relictum post debiti detractionem inducitur.

2 Imp. Gordianvs A. Aristoni. Est iurisdictionis tenor promptissimus [B 9, 7, 51
indemnitatisque remedium edicto praetoris creditoribus hereditariis demonstratum, ut quo-
tiens separationem bonorum postulant, causa cognita impetrent. praeoptabis[1] igitur con-
uenientem desiderii tui fructum, si te non heredum fidem secutum, sed ex necessitate ad
iudicium eos prouocare demonstraueris.

3 Idem A. Clavdianae. Ex contractu, qui cessionem rerum antecessit, debi- [B 9, 7, 52
torem contra iuris rationem conuenies, cum eum aequitas auxilio exceptionis muniat ac
tunc demum iteratam possis desiderare conuentionem, cum tantum postea quaesiit, quod
praesidem ad eius rei licentiam debeat promouere.

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Clearchianae. Inciuile [B 9, 7, 53
est, quod postulas, ut unus ex chirographariis creditoribus debitoris bona compellatur
suscipere, satis ceteris eius creditoribus facturus. a. 293

5 Idem AA. et CC. Abydonio. Si bona debitoris tui uacare constet et haec [B 9, 7, 54
a fisco non agnoscantur, in possessionem eorum mitti te a competenti iudice recte postu-
labis. xvii k. Ian. AA. conss. a. 293

6 Idem AA. et CC. Agathemero. Pro debito creditores addici sibi bona [B 9, 7, 55
debitoris non iure postulant. unde si quidem debitoris tui ceteri creditores pignori res
1 acceperunt, potiores eos, quam te chirographarium creditorem haberi non ambigitur. Quod
si specialiter uel generaliter nemini probentur obligatae ac sine successore communis

P (72 ℞ 5) *L* (72 ℞ 5) *CRM*

---

[1] reportabis (*Russardus*)?

---

1 minoris $C^a R$ 2 est] ex R^a | frequentatissimo *R* 3 inuenta C^b, inueniend. M^a 4 quid M^a 5 statuetur C^b 7 nullam *C* | differentiam CR^b, differentias R^a | hypothecarias $C^a M^a$, hypothecariam R^a 8 obseruandam *CR* 12 possidentis seu uenundendis *C*, possedisse uenundis *S* 13 reparationibus *P*, reparationibus bonorum *S*: bonorum *om. et B et Dig.* 42, 6 14 antonius *M* | atticiae *S*, ameae *R* 15 heredum R^a | legaui R^a 16 quasi ... legatum *om.* M^a 17 relicto *R* | retractationem $C^a R M^a$, retractionem C^b 18 propmtissimus *R* 20 postulatur R^a | impetrarent *R* 21 tui *om.* R^a | subsecutum *C* 23 claudiano *M* | ex] x *R* 24 aequalitas M^a | ac] at *R* 25 iteram R^a, iterato M^a | possit *R* | quaesiuit *R* 26 licentia M^a 27 et cc. *om. S* | clearcianae *S*, cleartinae *C*, claretiae *R*, clearcine *M* 29 ceteris] et R^a, *om.* R^b 30 idem] impp. diocl. et max. *PL* | a. et c. *R* | abydonio] *S* (*Heimbach*), abydomo *S* (*Bluhme*), abdimo *PL*, abidimo *CRM* | constat *R* | hoc *R*, *om. PL* 31 cognoscantur *R* | possessione RM^a | te *om. C* | a *om.* M^a 32 *s. a. PL Miraeus* 33 agathemero] *S*, agathemoro *CM*, agithemero *R* 35 acceperint *R* | cyrogropharium *R* 36 si gener. tibi special. *R* | successione M^a

debitor uel heres eius decessit, non dominii rerum uindicatione, sed possessione bonorum itemque uenditione aequali portione pro rata debiti quantitate omnibus creditoribus consuli potest.

7 IDEM AA. ET CC. DOMNO. Si uxor tua pro triente patruo suo [4, 16, 6 mut. B 9, 7, 56] heres extitit nec ab eo quicquam exigere prohibita est, debitum a coheredibus pro besse petere non prohibetur, cum ultra eam portionem qua successit actio[1] non confundatur. sin autem coheredes soluendo non sint, separatio postulata nullum ei damnum fieri patiatur. D. K. DEC. CC. CONSS. a. 294

8 IDEM AA. ET CC. AELIDAE. In possessionem rei seruandae uxor defuncti [B 9, 7, 57] uel alii creditores missi dominium ex hac causa tenentes adipisci minime possunt. SVB DIE VI K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

9 [2]IDEM AA. ET CC. *AVRELIO* GERONTIO. Cum proponas eum contra quem [B 9, 7, 58] supplicas ex administratione tibi negotiorum obligatum, hunc secundum iuris rationem adito rectore prouinciae potes conuenire. nam si ad circumscriptionem tui iuris latitat nec defendatur et eum tuum esse debitorem constat, ad exemplum edicti bonorum eius possessionem poteris impetrare. tempore autem transacto etiam uenditionem eorum a competenti iudice postulare non prohiberis. D. XIIII K. SEPT. DIOCLETIANO VII ET MAXIMIANO VI[3] AA. CONSS. a. 299

10 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum apud ueteres quaestionem ortam [B 9, 7, 59]
inuenimus super pecuniis debitis, pro quibus hypothecae non sunt constitutae, propter res
ad debitorem pertinentes, dum is seueriores creditores formidans sese celauerit, et illi de
rebus ad eum pertinentibus competentia ingrediantur iudicia postulentque in possessionem
rerum sese transmitti, si etiam alii creditores, quibus obnoxius esse uidetur, possint quan-
dam habere communionem in rerum possessione: huiusmodi dubitationem amputantes
censemus per praesentem generalem diuinam constitutionem, ut, si non omnes huiusmodi
debita praetendentes, sed ex his certi ab iudiciali sententia in possessionem rerum mittan-
tur, non solum hi, sed etiam alii omnes talia debita praetendentes eadem commoditate
potiantur et possint cum prioribus rerum detentatoribus communionem habere in rebus,
de quibus (sicut superius declaratur) prolata fuit sententia. quid enim iustius est, quam
1 omnes, qui ad res debitoris mitti debent, esse participes huiusmodi commoditatis? Vt autem
non in perpetuum aliorum neglegentia illi, qui pro suis debitis alacriores creditoribus aliis
ostenduntur fuisse, praegrauentur, rectum nobis esse uidetur tunc communionem habere
in possessionem rerum alios creditores, qui non hoc peregisse noscuntur, cum praesentes
quidem in una eademque degentes prouincia, in qua et possessores rerum commorantur,
intra duorum annorum spatia, absentes autem intra quadriennium creditoribus possessio-
nem antelato modo detinentibus suum debitum certum faciant et expensas secundum quan-
titatem debitorum persoluant eis, qui sententias consecuti sunt, per sacramentum mani-
festandas eorum, qui eas adipiscendae gratia possessionis rerum sustinuerunt, quia et
1a secundum debita satis eis fieri explorati iuris est. Post completum autem memoratum
tempus nullam eis esse licentiam eos qui possessionem adepti sunt molestare uel quibus-

S (72, 8) *P* (72, 8...10) *L* (72, 8...10) *CRM*

[1] petitio *l. gem.* [2] *iunge* 3, 21, 1. 4, 50, 7 [3] Diocletiano ... VI *om. leges iungendae*

1 heredes *R* | possessionem *R* 4 aa.] a. *R* | domino *C* 5 est] est *st R^a 7 sunt *R* | postulata separatio (—tione *libri*) *l. gem.* 8 *s. a. l. gem.* 9 aelidae] gerentio *R* | possessione *R* 10 hac *om. S* | *s. a. SP* | sub die VI] xuii *P* 11 nicena *S*, mc. *P* 12 aurelio] 40, 50, 7, *om. libri* | geronuo *S* (*Heimbach*), ieruntio *M* 14 potes] ptes M^a | lateat *C* 15 et *om.* P^a | ad] a L^a | edicti] interdictorum edicti L^a 16 uenditione *R* 17 *s. a. PL Miraeus* | d. *om. PL* | VII *om. Mir.* 18 VI *om. Mir.* 19 ortam] motam *C* 21 pertinentis *PL* | seuerioris L^a | formidaris M^a | sese celauerit *bis* M^a 23 trasmitti *P* | obnoxii esse uidentur P^cL^c | quantam P^a 24 in *om. R* | possessionem *PL*, *inc.* R^a 25 diuinam] legem sanccimus diuinam L^a | huiusmodo P^a 26 ab] a PLR^b | possessione M^a 27 eandem commoditatem M^a 28 posscit *PL* | detentatoubus P^a, detentoribus P^bL 29 sicut sup.] ********us L^a, *om. P* | quid] quod P^a | iustis L^a 30 commodatis M^a 32 recte *CM*, rec**eum R^a, rectum eum R^b | communem L^a 34 edemque P^a 36 antelato] lato *L* 37 persoluent M^a 39 eis] ei *PLR* | expletum *PL* 40 nulla eis esse licentia *PL* | adempti *PL* | quibus M^a

dam damnis adficere: actiones autem, quas ex legibus sibi competere putauerint, contra
2 suos exercere debitores. Sin autem hi qui detinent possessiones uel ex sententia iudicis res uendiderint uel alio quocumque legitimo modo omne ius, quod in isdem rebus habere noscuntur, in alias personas post definitum a nobis tempus transtulerint et certas pecunias acceperint, quidquid superfluum inuentum fuerit uel amplius quam eis debetur, hoc modis omnibus necesse est eos praesentibus tabulariis signare et in cimeliarchio sanctae ecclesiae illius ciuitatis, in qua huiusmodi contractus celebratur, deponere: attestatione uidelicet prius per memoratos tabularios conscribenda, praesente etiam eo qui res uendiderit uel in alias personas transtulerit, ut per eam manifestetur tam quantitas pecuniarum, quae pro uenditione rerum uel translatione praestitae sunt, quam earum, quae superfluae post dissolutum debitum inueniantur, ut, si quis postea creditor apparuerit et debiti cautionem ostenderit, possit ex his satis sibi facere, prius scilicet rectore prouinciae sine aliquo damno causae faciente examinationem et non concedente nec uiros reuerentissimos oeconomos uel cimeliarcham sanctae ecclesiae, in qua pecuniae deponuntur, aliquod detrimentum uel dispendium sustinere, per suam autem interlocutionem creditorem praecipiente
3 secundum modum debiti ex depositis pecuniis suum accipere debitum. Vt autem non liceat creditori in uenditione uel translatione rerum dolum uel aliquam machinationem uel circumscriptionem facere, iubemus attestatione super hoc celebranda apud defensorem locorum gestis interuenientibus insinuari, siue tantum ex pretio, quantum debetur, siue plus siue minus colligitur, et praesentibus non tantum, sicut dictum est, tabulariis, sed etiam uiro reuerentissimo cimeliarcha, apud quem, si ita contigerit, superfluae pecuniae signatae deponendae sunt, iusiurandum sacrosanctis euangeliis propositis uenditorem uel translatorem rerum praestare, quod neque per gratiam emptoris uel eius, ad quem res iure cessionis transferuntur, nec dolo aliquo interueniente minorem iusto rerum pretio quantitatem acceperit, sed *e*am, quam re uera cum omni studio pot*u*erit inuenire. D. XV K. NOV.
CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

LXXIII

℞ DE PRIVILEGIO FISCI ℞

1 IMP. ANTONINVS A. EVTROPIAE. Bona mariti tui si ob reliqua administrationis primipili a fisco occupata sunt, res, quas tuas esse liquido probaueris, ab aliis separatae tibi restituuntur. [B 9, 9, 1]

2 IDEM A. VALERIANAE. Quamuis ex causa dotis uir quondam tuus tibi sit condemnatus, tamen si prius, quam res eius tibi obligarentur, cum fisco contraxit, ius fisci causam tuam praeuenit. quod si post bonorum eius obligationem rationibus meis coepit esse obligatus, in eius bona cessat priuilegium fisci. PP. XIIII K. NOV. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 9, 9, 2]
a. 213

3 IDEM A. IVLIANAE. Si, cum pecuniam pro marito solueres, neque ius fisci in te transferri impetrasti neque pignoris causa domum uel aliud quid ab eo accepisti, [B 9, 9, 3]

P (72, 10) *L* (72, 10) *CR* (*R^a om.* 73) *M W* (*ad* 73)

---

1 damnis] damus C^a 2 suo R^a | poscessionem *PL* | sententiam R^a?, sententias M^a? 3 in *om.* M^a 4 a nobis *cum ueteribus quibusdam libris omittunt Alciatus* (*Dispunct.* 1, 19) *et Cuiacius* (*Recitationes ad h. l.*): *cf. tamen Bethmann-Hollweg Civilprocess* 3 *p.* 321 5 quam *om.* M^a 7 contractos *PL*, contracti R^a | celebrantur *L* | atestatone L^a 8 memoratus M^a | eo] eos *R* 9 eas *R* | quantitatis PL^bM^a | pecuiarum M^a 10 dis- dissolutum *R* 11 inueniuntur *R* 13 nec] ne M^a 14 aliquid M^a 17 licet P^a | translactione P^a, transactione *L* 18 attestationem s. h. celebrandam (celebra** M^a) *PLRM* | defensorum C^a 21 contingerint *R* 22 ponende PL^a | propos.] prop. euuageliis L^a 23 quid P^a | gratia M^a | uel] ad uel P^a 24 successionis L^a | nec] ne M^a 25 acceperint *R* | eam] *N*, etiam *PLCRM* | cum *om. PL* | omnium *R* | poterit *libri* | *s. a. PL Miraeus* 26 cons. lamp. et or.] consulam. p (= per) honor. *P*, consul. lamp. p hon. *L* 29 antonius *M* | eutrophiae *S* 30 primipilariae *MW:* ὡς χρεωστοῦντος primipίλιον (PRποιPιλιον *Coisl.*) *B* | a *om.* CM^a 31 restituantur *M* 32 a.] a. et c. *S*, aa. *C* | baleniane *W* 35 *s. a. Hal.* 37 pecunia M^a 38 transferre M^a? W^a

habes personalem actionem nec potes praeferri fisci rationibus, a quo dicis ei uectigal denuo locatum esse, cum eo pacto uniuersa, quae habet habuitue eo tempore, quo ad conductionem accessit, pignoris iure fisco teneantur. salua igitur indemnitate fisci debitorem tuum pro pecunia, quam pro eo fisco soluisti, more solito conuenire non prohiberis. PP. III K. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

4 IDEM A. QVINTO. Si debitor, cuius fundum fuisse et ipse confiteris, prius eum [B 9, 9, 4] distraxit, quam fisco aliquid debuit, inquietandum te non esse procurator meus cognoscet. nam etsi postea debitor extitit, non ideo tamen ea, quae de dominio eius excesserunt, pignoris iure fisco potuerunt obligari. PP. III K. IVL. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

5 IMP. ALEXANDER A. MAGNAE. Pecunia, quam creditor a debitore suo recepit, [B 9, 9, 5] si postea ex iusta causa fisco restituenda erit, sine usuris debetur, quia non fenus contractum, sed suum recuperatum extraordinario iure aufertur. PP. XV K. IVN. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

6 IMP. GORDIANVS A. SEVERIANAE. Cum patrem tuum fisci debitorem fuisse [B 9, 9, 6] demonstres eumque nubenti tibi possessionem dedisse adleges, procuratorem ius fisci exsequentem eam iure pignoris reuocare potuisse intellegis. PP. NON. IVL. SABINO ET VENVSTO CONSS. a. 240

7 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. DIODORO. Si in [B 9, 9, 7] te ius fisci, cum reliqua debitoris, pro quo satisfaciebas, tibi competens iudex adscripsit et[1] transtulit, ab his creditoribus, quibus fiscus potior habetur, res quas eo nomine tenes non possunt inquietari. PP. XV K. IVN. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

LXXIIII

℞ DE PRIVILEGIO DOTIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. FIRMO. Scire debes priuilegium dotis, [B 9, 9, 8] quo mulieres utuntur in actione de dote, ad heredes non transire. PP. K. MAI. POMPEIANO ET AVITO CONSS. a. 209

LXXV

℞ DE REVOCANDIS HIS QVAE PER FRAVDEM ALIENATA SVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CAESIAE. Si heres post aditam hereditatem ad eum [B 9, 8, 26] cui cessit corpora hereditaria transtulit, creditoribus permansit obligatus. si igitur in fraudem tuam id fecit, bonis eius excussis usitatis actionibus, si tibi negotium fuerit[2] gestum, ea quae in fraudem alienata probabuntur reuocabis. PP. II ID. OCT. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

P (74) *L* (74) *CR* (*R*ᵃ *om.* 73) *M W* (*ad* 73)

---

[1] et *del.* [2] offuerit?

---

1 actione *M*ᵃ | potest *M*ᵃ 2 facto *C* | habet] habuit *C*ᵃ, •bet *M*ᵃ | habueritue *W* | conductorem *W* 3 tenentur *MW* | debitum *W*ᵃ 4 fisco *om. M*ᵃ 5 *s. a. Hal.* 6 cohinto *SC*, cointo *W*, *recte fortasse ad Graecum* Κόϊντος 7 inquetandum *W*ᵃ | meus] eius *C* 8 etsi] si *MW*ᵃ | domino ex eius *W* 9 poterunt *CM*ᵃ | *s. a. Hal.* | cereali *Hal.* 10 pecuniam *CM*ᵃ*W*ᵃ | recipit *M*ᵃ 11 iusta *om. M*ᵃ 12 reciperatum *M*ᵃ | auferatur *C*ᵃ | *s. a. Hal.* 14 seuerine *S*, seu. *W*: *possessionem filio in donationem ante nuptias cessisse statuunt B* 15 demonstrares *uel* demonstrans *M*ᵃ | nubenti] nuben *M*ᵃ 16 ea *M*ᵃ | *s. a. Hal.* 18 imppp. *M*, *om. S* | ualentinianus *S*, ualerianum *M*ᵃ | aa. et (et *om. W*) ual. c.] et ualens aaa. et c. *S*, et ualerius aaa. *M* 21 possint *M*ᵃ | *s. a. Hal.* 25 actiones *R* | heredem *RM*, κληρονόμους *B* | *s. a. Hal. PL* pompeio et adisno *PL* 28 alienati *S*, alienate *R* 30 antonius *M* | caesiae] *R*, cesiae *CM*, cassiae *S* 31 gessit *R*ᵃ | igitur *om. R* 32 id] his *R*ᵃ | si tibi] sicut *libri Cuiacii* (*obseru.* 7, 40) 33 fraude *M*ᵃ | *s. a. Hal.*

2 Imp. Alexander A. Symphorianae. Si successione patris abstenta fuisti, ob ea quae in dotem data sunt conuenire te creditores nequeunt, quibus pignerata in dotem data non docentur, nisi bonis defuncti non sufficientibus in fraudem creditorum dotem constitutam probabitur. PP. x k. Ivl. Probo[1] et Maximo conss. [B 9, 8, 27] a. 232?

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Acyndino. Si paterna hereditate abstinuisti nec quicquam in fraudem creditorum ex bonis eius in te donationis iure transscriptum est, a priuatis creditoribus praeses prouinciae conueniri te non patietur. PP. x k. Ivl. ipsis iiii et iii AA. conss. [B 9, 8, 28] a. 290

4 Idem AA. et CC. Epagatho. Filios debitoris ei succedentes uelut in creditorum fraudem alienatorum facultatem reuocandi non habere notissimi iuris est. Svbscripta x k. Mai. AA. conss. [B 9, 8, 29] a. 293

5 Idem AA. et CC. Crescentino. Ignoti iuris non est aduersus eum, qui sententia condemnatus intra statutum tempus satis non fecit nec defenditur, bonis possessis itemque distractis per actionem in factum contra emptorem, qui sciens fraudem comparauit, et eum, qui ex lucratiuo titulo possidet, scientiae mentione detracta creditoribus esse consultum. S. x k. Nov. AA. conss. [B 9, 8, 30] a. 293

6 Idem AA. et CC. Menandrae. Si actu sollemni praecedentem obligationem peremisti, perspicis aduersus fraudatorem intra annum in quantum facere potest uel dolo malo fecit, quo minus possit, edicto perpetuo tantum actionem permitti. [B 9, 8, 31]

C R (*R^a om.* 75, 2. 5) *M W* (*ad* 75, 2. 5)

---

[1] Lupo (*Beck*)?

---

1 simpronianae *CW*, simfroniace *M* | abstenta] contenta *C^a?M^a* 2 dotem] dotae *M^a* | pignorata *W* 3 ceditorum *M^a* 4 *s. a. Hal.* 5 acendino *R* 6 fraude *R* 7 conuenire *RM* | *s. a. Hal.* 9 aa.] a. *R* | ephagato *S*, apagato *R* | creditorum in *C*, in *om. M^a?* 10 reuocandis *R^a* | *s. a. Hal.* 12 est non *W^a* 15 creditoribus] cr. suis *CW^b* 16 *s. a. Hal.* 17 idem ... sollemni *bis R^a* | menander *S* | actus *R*, actum *M^a* 18 in *om. R* 19 quo] id quo *R*, quod *C^a*

LIBER OCTAVVS

I

℞ DE INTERDICTIS ℞

1 [1]IMP. ALEXANDER A. *APRO* EVOCATO. Cum proponas radicibus arborum [B 58, 10, 26] in uicina Agathangeli area positis crescentibus fundamentis domus tuae periculum adferri, praeses ad exemplum interdictorum, quae in albo proposita habet: 'Si arbor in alienas 'aedes impendebit', item: 'si arbor in alienum agrum impendebit', quibus ostenditur ne per arboris quidem occasionem uicino nocere oportere, rem ad suam aequitatem rediget. PP. VII K. APRIL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

2 [2]IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. MESSIAE. Praeses prouinciae in eum, qui eiusdem prouinciae non est, nec ex interdicto potest cognoscere. PP. VII K. MAI. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. POMPEIANO. [B 58, 10 p. 207 not. c Πεῖρα 40, 9] Incerti iuris non est orta proprietatis et possessionis lite prius possessionis decidi oportere quaestionem competentibus actionibus, ut ex hoc ordine facto de dominii disceptatione probationes ab eo qui de possessione uictus est exigantur. interdicta autem licet in extraordinariis iudiciis proprie locum non habent, tamen ad exemplum eorum res agitur. SVBSCRIPTA V K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

4 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA.[3] AEMILIANO PV. Si quis [Th. 2, 4, 6 B 58, 10 not.] quodlibet interdictum efflagitet, ruptis ueteribus[4] ambagibus inter ipsa cognitionum auspicia rationem exprimere ac suas adlegationes iubeatur proponere. D. XIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. VI ET PROBO CONSS. a. 406

V P (1 ℞ 2 ℞ 1, 1: 1, 2. 3 *bis tam post* 4, 5 *quam post* VII, 72, 5) *L* (1 ℞ 2 ℞ 1, 1...3) *CRM*

---

[1] *iunge* 8, 10, 3. 8, 52, 1 [2] *iunge* 3, 20, 1 [3] imppp. Arcadius Honorius et Theodosius AAA. *Th.* [4] ueteribus] denuntiationum *Th.*

---

3 interiectis *S* 4 apro euocato] *scripsi*, apro 8, 52, 1, euocato *libri tam hoc loco quam ad* 8, 10, 3 | radicibus *om. Vᵃ* (*suppl. manus secunda*) 5 uicinia *R* | angeli *PL*, agathange *Rᵃ* | positus *Mᵃ* | adferre *CR* 6 propositas *L* 7 impedit *PLᵃ*, impendit *Lᵇ* | impedit *PLᵃ?* | ne] nec *CMᵇ* 8 per a. q. occasionem] a. q. occasione *C* | uicino] ui.o *Lᵃ* | rem *om. Cᵃ* | redigeret *Rᵃ* 9 *s. a. V Hal.: in L extat* pp. | VII] 8, 10, 3. 8, 53, 1, VI *Hal.*, u *V* | et] II et *Hal.* 10 imp. *L*, mp. *P utroque loco* | ualerius *M* | gallianus *M*, gal. *PL* | aa.] a. *PL* 11 nec] nex *Pᵃ altero loco* | agnoscere *V* | *s. a. V Hal. P utroque loco L* | pp.] p. *PL* | VII] ui *V* | saec. (seculari *Hal.*) et d. conss. *om. L* 13 impp.] mp. *P utroque loco* | a. et c. *P utr. l.*, aa. et c. *L*, et cc. *om. S* 14 proproetatis *Lᵃ* | lite prius possessionis *om. Vᵃ* (*suppl. manus secunda*) *Nᵃ*, lite *om. Lᵃ* 15 compentibus *P altero loco* | actionibus *om. Lᵃ* 16 qui] quod *P altero loco* 17 in] sine *P utr. l. Lᵃ* | non *om. Vᵃ* (*suppl. manus secunda*) 18 *s. a. V Hal. P utroque loco L* | subscr. *om. PL* | v] *V*, *om. Hal. PL* | sermio *PL* | aa. conss.] *V*, ipsis aa. coss. *Hal.*, a. et cons. *P altero loco*, a. (a. *om. Pᵃ*) conss. *P altero loco*, a. conconss. *L* 19 aemil. *V* | pu.] pp. *CRM* | *ad uerba* si quis q. int. *in marg. addit* quid | *Vᵇ* (*manus secunda*) | eruptis *R* 21 rationes *Rᵃ*, actionem *CMᵃ*, actionum (—nes *Rᵇ*) *Rᶜ* | *s. a. Th. V Hal.* | aug. const. *om. Hal.*, const. *om. V*

II

℞ QVORVM BONORVM ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. IVSTO. Hereditatem eius, quem patrem [B 40, 9, 3 tuum fuisse dicis, petiturus iudicibus qui super ea re cogituri erunt de fide intentionis adlega. quamuis enim bonorum possessionem ut praeteritus agnouisti, tamen interdicto quorum bonorum non aliter possessor constitui poteris, quam si te defuncti filium esse et ad hereditatem uel bonorum possessionem admissum probaueris. PP. VIII K. IAN. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MARCO. Si ex edicto [B 40, 9, 4 sororis patruelis intestato sine liberis defunctae recte petita bonorum possessione quaesisti successionem ac negotium integrum est, quae cum moreretur eius fuerunt, secundum edicti quorum bonorum tenorem ab his, qui pro herede uel pro possessore possident doloue malo fecerint, quo magis desierint possidere, tibi rector prouinciae restitui efficiet. S. VI K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PETRONIO VICARIO [1]. Constat [Th. 4, 21, 1 B 40, 9, 5 uirum a bonis intestatae uxoris superstitibus consanguineis esse extraneum, cum pruden-
1 tium omnium responsa et lex ipsa naturae successores eos faciat. Ergo iubemus, ut omnibus frustrationibus amputatis per interdictum quorum bonorum in petitorem corpora transferantur, secundaria actione proprietatis non exclusa. D. VI K. AVG. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

III

℞ QVOD LEGATORVM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. LATINAE. Heredi scripto [B 41, 2, 10 satis idonee lege Falcidia, si exhausta legatis successio probetur, per quartae retentionem
1 prospectum est. Vnde si legatarius uel fideicommissarius non consentiente patre tuo, quem adseueras testatori successisse et bonorum possessionem accepisse, relicta sibi legata uel fideicommissa detinuit, secundum sententiam interdicti, quod aduersus legatarios scriptis heredibus propositum est, oblata satisdatione, quam praestari oportet, in possessione constitui, ut ita retentione competenti utaris, experiri potes. D. XVI K. IAN. AA. CONSS. a. 293

V P (2, 3) *L* (2, 3) *CRM*

---

[1] Hispaniarum *addit Th.*

---

2 quorum bonorum] de interdictis unde uir et uxor *ante c.* 3 *h. t. ins. pL, om. P* 4 intentiones *V* 5 possessionem (—ne *R*) ... 6 bonorum *om.* C^a | peteritis M^a 6 et *om.* C^a 7 uel] ut M^a | *s. a. V Hal.* 9 et cc. *om. M* | edicto] interdicto $C^a RM^a$? 10 intestatae *CRM* | recte *om.* RM^a 11 edicti] interdicti $C^b M$ 13 *s. a. V Hal.* | s.] pp. *Hal.* 15 petro *S* 16 a bonis intestae ux. V^a, ab intestatae ux. bonis *Th.* | cum] ut uxorem cum L^a 17 omnium] *C Th.*, omnia *VPLRM* | et] tum *Th., om.* V^a | ipsa naturae] ex ipsa natura PLR^a | ergo] ego M^a 18 frustationibus *R* | petitore *PL* 19 transferentur PL^a | secundaria] C^b *Th*, secundum V^a, secundum *uel* secunda V^b, secunda $PLC^a RM$ | *s. a. Th. V Hal. PL* | VI *om. PL* | mediolani] *Hal.* PL^b, mediolano L^a, med. *V*, mediol. *libri Th.* 20 procano *PL* 22 quod] quorum *CR* 23 et cc. *om. M* 24 facidia R^a | exaustra R^a 25 non] no M^c 26 successe R^a 27 deicommissa *R* 28 ablata C^a 29 conpenti R^a | potest M^a | *s. a. V Hal.*

IIII

℞ VNDE VI ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Theodoro. Recte possidenti ad [B 50, 3, 48] defendendam possessionem, quam sine uitio tenebat, inculpatae tutelae moderatione illatam uim propulsare licet. PP. xv k. Dec. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 2

2 Idem AA. et CC. Alexandro. Vi pulsos restituendos esse interdicti exemplo, [B 50, 3, 49] si necdum annus excessit, certissimi iuris est, et heredes teneri in tantum, quantum ad eos peruenit. S. AA. conss. a. 29

3 Idem AA. et CC. Vlpiae et Proclinae. Auctoritatem uobis rescripti [B 50, 3, 50] nostri tenendae possessionis, quam uos per uiolentiam adeptas profitemini, commodari nimis improbe postulatis. S. viii id. April. CC. conss. a. 294

4 Idem AA. et CC. Hygino. Si de possessione ui deiectus es, eum et legis [B 50, 3, 51] Iuliae uis priuatae reum postulare et ad instar interdicti unde ui conuenire potes, quo reum causam omnem praestare, in qua fructus etiam, quos uetus possessor percipere potuit, non quos praedo percepit, uenire non ambigitur. S. iiii id. April. Sirmi CC. conss. a. 294

5 [1]Imp. Constantinvs A. ad Tertvllianvm[2]. Inuasor locorum [Th. 2, 26, 1 B 50, 3, 52] poena teneatur legitima[3], si tamen ui[4] loca eundem inuasisse constiterit. nam si per errorem aut incuriam domini loca[5] ab aliis possessa sunt, sine poena possessio restitui debet[6]. D. vi k. Mart.[7] Gallicano et Symmacho conss. a. 330

6 [8]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Pancratio pv. [B 50, 3, 53. 54] Meminerint cuncti, siue uulgato rescripto mansuetudinis nostrae siue sententia cuiuslibet iudicis utantur in causis, conueniendos dominos locorum esse aut, si forte defuerint, actores eorum ad insinuandas sententias procuratoresque quaerendos, ne inde iniuriarum nascatur occasio, unde iura nascuntur. quod si praecepta nostra implere neglexerint, omni negotio, 1 de quo iurgare coeperant, priuabuntur. Sin autem habito plerumque colludio [Th. 4, 22, 2] curatores uel tutores minorum his rem debitam ea occasione peruadant, ut pupillis uel adultis iurgandi copia et fructus adimatur, his eatenus subuenimus, ut eosdem non atterat damno culpa temeritatis alienae, sed ilico quidem possessio ei a quo est ablata reddatur, curatores autem uel tutores aeterna deportatione punitos bonorum quoque publicatio persequatur. D. prid. non. April. Antonio et Syagrio conss. a. 382

V P (4 [℞ *p*] 1...5. 1, 2. 3. 4, 7. 9...11. 6) *LC R* (*u.* 9. 10 *bis* R^a) *M*

---

[1] *iunge* 3, 39, 3 [2] u. p. comitem dioeceseos Asianae *addit Th.* [3] legitima] edicti *Th.* [4] ea *ins. Th.* [5] data *ins. Th.* [6] sine ... debet] ipsis solis cedere debent (*uel* debet) *Th.* [7] Bessi (Veronae *Hal.*) *ins.* 3, 39, 3 [8] *cum legis principio iunge* 2, 12, 24

---

3 impp. d. et max.] idem *M* | aa.] aa. et cc. *VS* | theodoro] *SPLM*, theodosius *C*, theod. *V*, thed. *R* | possidenti] possessionem quam sen di *V* 5 *s. a. V Hal. PL* | dec. *om. L* | iiii et iii] iii et iu *P*, iii et iii *L* 6 alex. *VPLR* | pulso P^a 7 execessit L^a | in tantum] intenti P^a 8 *s. a. V Hal. PL* 9 uipiae P^b, uipeae P^a | proculinae *S* 10 tenendo C^a | possessiones R^a *altero loco* | adeptas] P^aR, ademptam VC^a, adeptam P^bLC^bM: τὴν βιαίως ληφθεῖσαν νομήν *B* | commodari] *V dett.*, commodare $PLCRM^a$, accommodare M^b 11 *s. a. V Hal. PL* | uii *L* 12 eum] cum $P^bL^bR^b$, *cum R^a: eum *quo se rettulit, compilatores uidentur recidisse* | et *om.* PL^a 13 intar R^a | potest R^a | quo reum] C^b, *** reum *V*, cum reum $P^tL^tR^a$, cogendum eum $P^vL^vR^bM^a$, quo C^a, cur eum M^b 14 uetus] uentus *uel* ueritus R^a 15 non] potuisse non C^a | *s. a. V Hal. PL* | iiii] *P et sic potius quam* ui *V*, vi *Hal. L* | sirmi] firmi et *PL* 16 impp. *R* | ad] a *M* | tertulanum *PL* 17 eadem PL^aR 18 restui *P* 19 *s. a. Th. V Hal. PL* | vi] viii *uel* xviii *Th.* | mart.] *Th. cum* 3, 39, 3, mai. *V Hal. PL* | summacho *PL* 20 imp. *PL*, impp. *CR* | ualentinianus gratianus *S*, gratianus ualerius *M* | et theod. aaa. (aa. *C*, a. *PL*)] thed. dua aa. *R* | pancratio pu.] pangri. *uel* pag. ri. *P*, pag. pu. *L*, panchatio pp. urbis *M* 21 meminerunt *C* 22 auctores L^a 23 quaerendos] esse querendos $PLRM^b$ | nascatur *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) 24 iure V^a 25 si *Th.* 26 uel tutores *om.* P^a | ea] ** R^a, *om.* PL^a | occasioni PL^a | praenadant R^a, praebeant PL^t 28 eis a quibus *PL* 29 punitus M^a 30 *s. a. V Hal. PL cum lege iungenda: in Th.* 4, 22, 2 *et inscriptio et subscriptio diuersa est* | prid.] ii *Hal.* | antonio (antonino *V*) et s. conss. *om. PL*

7 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD MESSIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. [Th. 4, 22, 3 mut. B 50, 3, 55] Si quis in tantam furoris peruenit audaciam, ut possessionem rerum apud fiscum uel apud homines quoslibet constitutarum ante euentum iudicialis arbitrii uiolenter inuaserit, dominus quidem constitutus possessionem quam abstulit restituat possessori et dominium eiusdem rei amittat: sin uero alienarum rerum possessionem inuasit, non solum eam possidentibus reddat, uerum etiam aestimationem earundem rerum restituere compellatur. D. XVII K. IVL. TREVIRIS [1] TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

8 [2] IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PASIPHILO [3]. [Th. 2, 1, 8 B 50, 3, 56] Momentariae possessionis interdictum, quod non semper ad uim publicam pertinet uel priuatam, mox audiri, interdum etiam sine inscriptione, meretur. D. VIII K. IAN. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

9 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. [B 50, 3, 57] Si quando uis iudicio fuerit patefacta, dein super rebus abreptis uel inuasis uel damno tempore impetus quaestio proponatur, si non potuerit qui uim sustinuit quae perdidit singula comprobare, taxatione ab iudice facta pro personarum atque negotii qualitate, sacramento aestimationem rerum quas perdidit manifestet nec ei liceat ultra taxationem ab iudice factam iurare: et quod huiusmodi iureiurando dato fuerit declaratum, iudicem condemnare oportet. D. ID. DEC. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM ARMATI VC. a. 477

10 IDEM A. SEBASTIANO PP. [4, 65, 33 mut. B 50, 3, 58] Non ab re est, quemadmodum possessionis alienae inuasores tam uetus quam praesens sacra constitutio censuit puniendos, nec conductoribus et possessionis alienae detentoribus impune procedere, si locatoribus forte uel possessionem rerum suarum, quam apud alios precario modo esse concesserant, recuperare secundum leges uolentibus, cum nulla sibimet cognita legibus adlegatio competeret, duxerint resistendum, et non protinus, id est non expectato iudiciorum ordine,
1 alienam possessionem recte eam recuperantibus cedere patiantur. Eos namque iubemus pro tanta suae iniquitatis impudentia, si cognitionis iudiciariae euentu fuerint condemnati, rei, cuius possessionem sponte restituere usque ad definitiuam sententiam minime passi sunt, aestimationem uictrici parti una cum ipsa re praebere compelli. D. V K. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODORICO CONS. a. 484

11 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. [B 50, 3, 59] Cum quaerebatur inter Illyricianam aduocationem, quid fieri oporteret propter eos, qui uacuam possessionem absentium sine iudiciali sententia detinuerunt, quia ueteres leges nec unde ui interdictum nec quod ui aut clam uel aliam quandam actionem ad recipiendam talem possessionem definiebant, uiolentia in ablatam possessionem minime praecedente, nisi domino tantummodo in rem actionem

V (*desinit in u.* 7 compellatur) A^{ul} (4, 7) *P* (4, 7. 9...11. 6) *L* (4, 7. 9...11) *CRM*

[1] Iul. accepta ... Treuiris? [2] *iunge* 9, 2, 16. 9, 37, 1 [3] suo salutem *addit Th.*

1 impp. *VAPLCR* | ualentinius *M* | theod.] et theod. *PL*, etheodosius *M* | arcadio *A*, taũo *R* | aa. *CR* 2 mersianum *A* | com. r. pr. *om. M* | tantam] tam M^a | audatiam peruenit *PL* 4 uiolentur M^a 5 possessoris P^a | admittat P^a | alienarum rerum] alienam *PL* 6 inuenit L^a 7 *s. a. Th. Hal. APL* | XVIII *Th.* | iun. *Hal.* | treuiris timasio] triueri timasio A^u, triberiti mansio A^l, tribieriti. masiae *P*, tribi. eriti. masiae *L* | praemoto *PL* 10 quod ... 11 interdum *om.* R^a 11 *s. a. Th. Hal.* | VIII k. ian.] *Th. cum* 9, 37, 1, VI id. iun. *Hal.*, VIII id. ian. *libri ad* 9, 2, 16 13 a. *om. M* | pp. *om. PLR* | quondo L^a | uis] ius $P^aC^a?M^a$, *inc. L* | dein] PL^aM^a, dehinc L^bC, deinde RM^b 14 tempore] t. noctis L^a | qestio R^a 15 uim] uium R^a | ab] a *R* 17 ab] a *PL* | iurare] iure iurare $PL^a?$, iura****** R^a 18 condempnari L^a | *s. a. Hal. PL* 19 armatii *Hal.* | uc. *om. PL* 21 inuasores ... 22 alienae *om.* L^a 21 praeses M^a 22 contutoribus et possessionibus R^a | detentatoribus *CRM* | praecedere *R* 23 precari R^a | concenserant R^a 24 legibus] legibus et $P^a?$ | competerit P^a 25 duxerit P^aC, **duxerint M^a | deresistendum L^a, restituendum *R* | ordinem *PL* 26 cedere] cedae M^a | paciatur P^a 27 tantae C^a | iniquitis R^a | gnitionis iudicari R^a | euentum C^a | fuerit P^a 28 possessiones *C*, possessionum M^a | sponte restituere *om.* C^a | finitiuam *C* 29 estimatione *R* | patri M^a | praeberi *R* | *s. a. Hal. PL* 30 theoderico cons.] theud. orcho. conss. *PL*, theoderico et uenantio coss. *Hal.* 32 quid] quod *R* | uacuam] euam P^tL^t 33 quid *PL* 34 uiolentiam *L* 35 ablata possessione M

exercere permittentes: nos non concedentes aliquem alienas res uel possessiones per suam
auctoritatem usurpare sancimus talem possessorem ut praedonem intellegi et generali iuris-
dictione ea teneri, quae pro restituenda possessione contra huiusmodi personas ueteribus
declarata est legibus. ridiculum etenim est dicere uel audire, quod per ignorantiam alienam
1 rem aliquis quasi propriam occupauerit. Omnes autem scire debent, quod non suum est,
hoc ad alios modis omnibus pertinere, cum talis dispositio in furti actione iam dudum
ueteribus legibus definita est dicentibus: si quis alienam rem aduersus domini uoluntatem
2 attigerit, furti actione tenetur. His uidelicet, quae super recipienda possessione a nobis
disposita sunt, locum habentibus, si non ex die, ex quo possessio detenta est, triginta
annorum excesserunt curricula. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM
LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

V

℞ SI PER VIM VEL ALIO MODO ABSENTIS PERTVRBATA SIT POSSESSIO ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. SEVERO. Iudices absentium, qui cuiuslibet Th. 4, 22, 1 B 50, 3, 60
rei possessione priuati sunt, suscipiant in iure personam et auctoritatis suae formidabile
ministerium obiciant atque ita tueantur absentes, ut id[1] solum diligenter inquirant, an eius,
qui quolibet modo[2] peregrinatur, possessio ablata est, quam propinquus uel parens uel
proximus[3] uel amicus uel colonus uel libertus[4] seu seruus quolibet titulo retinebat, nec eos,
qui deiecti sunt absentium nomine possidentes, quia minime ipsis dictio causae mandata
sit, ab experiunda re secludant, nec, si serui sint, eorum reiciant in iure personas, quia
huiusmodi condicionis hominibus causas orare fas non sit: sed post elapsa quoque spatia
recuperandae possessionis legibus praestituta litigium eis inferentibus largiri conuenit, ut
eos momentariae perinde possessioni sine ulla cunctatione[5] restituant, ac si reuersus domi-
1 nus litigasset. Cui tamen quolibet tempore reuerso actionem recuperandae possessionis
indulgemus, quia fieri potest, ut restitutio propter seruulos infideles uel neglegentes propin-
quos uel parentes uel proximos[6] uel amicos et colonos uel libertos[7] interea differatur.
absentibus enim officere non debet tempus emensum, quod recuperandae possessioni legibus

P (4, 11. 6. 8 ℞ 2. 3. 6 ℞. 7, 1. 5) *L* (4, 11. 8 ℞ 2. 3. 5) *CRM*

---

[1] absentes, ut id] absentes. hos tamen iudices, quos absentium iussimus subire personam, intra hos terminos ministerii retinemus, ut illibatis atque omnibus integris causae principalis externis id *Th.* [2] pacto *Th.* [3] uel parens uel proximus *del.* (*u. i.*) [4] uel libertus *del.* (*u. i.*) [5] sine ulla cunct. *om. Th.* [6] uel parentes uel proximos *del. cum Th.* [7] uel lib. *om. Th.*

---

1 nos *om.* *R* | cedentes R^a, concedetes M^a | aliena R^a 2 possessionem L^a, *inc.* R^a 3 ea] eum L^bR^a? 4 decl. est] L^bC, decl. sunt PL^aRM | alienam *om.* *R* 5 occupauit *PL* 6 actionem *PLR* 7 ueteribus] a uet. *C* | si] ut si *C* 8 adtigerint P^a, adtingerit C^aRM | teneatur *M* | recipiendam P^a 9 ex quo] quo *L* 10 *s. a. Hal.* *PL* | xv] XIII *Hal.*, xui *PL*, *cf. Zeitschrift für Rechtsgesch.* 11 *p.* 181 | constant.] pc. *PL* 11 lampadiae et horestae *P*, lamp. et hore*(s?)s. *L* | cc. *om.* *PL* 13 si] si non *S* | uel alio] alioue *S*, ue* alio M^a | modo *om.* *R* | turbata *R* 15 impp. M^a | seuero] seuero pp. *C* | ciuiuslibet R^a 16 supiant P^a | personam] *C Th.*, personas *PLRM* | formidabilem C^a 17 ita] itaque M^a | an] utrum *Th.* 18 peregrinantur M^a | propinquus (—quis R^a) uel (uel *om.* P^aL) parens (parentes M^a) ... 19 seruus] propinquus uel amicus uel seruulus *Th.*, ἢ πατὴρ τοῦ ἀπόντος ἢ φίλος ἢ δοῦλος ἢ συγγενὴς ἢ μισθωτός *B*, οἱουδήποτε συγγενοῦς ἢ φίλου ἢ μισθωτοῦ ἢ οἰκέτου νεμομένου *Appendix Eclogae* (*Zachariae Anecdota* *p.* 188): *in utraque igitur interpretatione omittitur libertus, praeterea Appendici conuenit cum Th. in parente proximoque omissis, qui propinqui interpretandi gratia adiecti uidentur* 19 quodlibet R^a | nec] ne M^a 20 dictio] *C Th.*, dicisio $PLRM^b$, dec**o M^a | mundata L^a, mandati R^a, mendata M^a 21 personam *C* 22 huiuscemodi *Th.* | omnibus R^a | causam *R* | curare L^bC, *urare R^a | sit] sinit C^a 23 recuperanda R^a | praestita *L* | conueniet *Th.* 24 poscessionis P^bL^a, poscescion* P^a 25 ligasset R^a | uerso *PL* 26 indulsimus *Th.* | seruos *CRM* 27 et colonos] *CM Th*, colonosue *PLR* | uel libertos *bis* M^a? 28 absenti *Th.* | recperande L^a | possessionis *PL*, possessini R^a

praestitutum est, sed reformato statu, qui per iniuriam sublatus est, omnia quae supererunt ad disceptationem litigii immutilata permaneant: iudicio seruato iustis legitimisque personis, cum ualde sufficiat possessionem tenentibus absentium nomine contra praesentium uiolentiam subueniri. D. X K. NOV. MEDIOLANI CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

2 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PETRONIO VICARIO HISPANIARVM. [Th. 4, 22, 5 B 50, 3, 61] Nec imperiale responsum, quod supplicatio litigatoris obtinuit, nec interlocutio cognitoris ex quacumque parte innouare[2] possessionis statum eo qui rem tenet absente permittitur, quia negotiorum merita partium adsertione panduntur. D. XV K. IAN. MEDIOLANO CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

VI

℞ VTI POSSIDETIS ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CYRILLO. [B 50, 3, 62. 60, 17, 30] Vti possidetis fundum de quo agitur, cum ab altero nec ui nec clam nec precario possidetis, rector prouinciae uim fieri prohibebit ac satisdationis uel transferendae possessionis edicti perpetui forma seruata de proprietate cognoscet. SVBSCRIPTA III ID. OCT.[3] NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

VII

℞ DE TABVLIS EXHIBENDIS ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. GERMANO. Si in potestate patris fuerunt impuberes filii et uos eis estis substituti atque ita ad uos intra pubertatem illis decedentibus coepit hereditas pertinere, de exhibendis testamenti tabulis interdicto uti potestis. PP. VII K. MAI. SAECVLARI ET DONATO CONSS. a. 260

VIII

℞ DE LIBERIS EXHIBENDIS SEV DE DVCENDIS ET DE HOMINE LIBERO EXHIBENDO ℞

1 IMP. ANTONINVS A. IVSTINO. Si, ut proponis, cum tuae potestatis esses, super rebus matris obtinuisti, potes eos qui tibi condemnati sunt conuenire. quod si extitit, qui te filium et in sua potestate esse contendit, interdicto in eam rem proposito de fide intentionis eius quaeretur. PP. VI ID. APRIL. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

P (8 ℞ 2. 3. 6 ℞. 7, 1. 5) *L* (8 ℞ 2. 3. 5. 6 ℞. 7, 1) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 32, 11 [2] ex q. p. innouare] interpellare *Th.* [3] Dec. (*Mommsen*)?

---

1 praestitum *LR* 2 litigii] litium *PL* | permanent *PL* | reseruato *Th.*, seruata M^a? 4 *s. a. Th. Hal.* | x *om. Hal.* | mediol] *Th. Contius* 1559, constantinop. *Hal.* | constantio c.] constante caes. III *Hal.* 6 imp. *PL* | honorius] non. *P* | aa.] a. *PLR* | patronio M^a | spaniorum *S*, span. *C*, spanie *R*, in spania *M* 7 obtinuit] M^a *Th.*, optinebit $PLCRM^b$ 8 innouare] inuolare M^a? | statutum M^a 9 assentione R^a, asser**(ua?)tione M^a | pandantur C^a? | *s. a. Th. Hal. PL* | mediolano *Th.*? *PL*, mediolani *Hal.* 10 attico] tigo *PL* 13 et cc. *om. C* | cyrillo] SM^b, quirillo CR^b, quintillo M^a?, *deficit* R^a 14 ab *om.* R^a | possideritis *C*, possideretis RM^a 15 satisdonationis C^aR^a | trasferende *R* 16 *s. a. Hal.* 20 imp. P^bL, *deficit* P^a | ualentinianus *S*, ualerius *M* | gallianus *M* | impuberis R^a 21 eis] ei *L*, *om. C* 22 de] d R^a | potestas R^a, posidetis P^tL^t | *s. a. Hal.* 25 de liberi exhibendi *S*, de exhibendis liberis *PL* | de ducendi *S* | et de] et *PLR* 26 exhibendo] exponendo CR^aM^a?, exigendi L^b, *om.* L^a 27 impp. *R* | antonius *M* | a. *om. R* | tuae] *R*, suae *CM* 29 ea re *R* 30 quaeritur *C*, *inc.* M^a | *s. a. Hal.* | duobus] d. et Hal.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Cyrillae. Adi praesidem prouinciae ac postula filios tuos exhiberi. Svbscripta v id. April. Byzantii AA. conss. a. 293

3 Idem AA. et CC. Evodiae. Si ad instar interdicti de exhibenda filia Philippi eum conueniendum putaueris, rector aditus prouinciae suam uobis accommodabit notionem. S. xii k. Dec. Nicomediae AA. conss.[1] a. 293

VIIII
℞ DE PRECARIO ET DE SALVIANO INTERDICTO ℞

1 Imp. Gordianvs A. Aristoni. Si te non remittente pignus debitor tuus ea [B 25, 2, 36] quae tibi obnoxia sunt uenumdedit, integrum tibi ius est ea persequi, non interdicto Salviano (id enim tantummodo aduersus conductorem debitoremue competit), sed Seruiana actione uel quae ad exemplum eius instituitur utilis aduersus emptorem exercenda. PP. vi id. Sept. Pio et Pontiano conss. a. 238

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Fabricio. Habitantis [B 25, 2, 37] precario heredes ad restituendum habitaculum teneri contra eos interdicto proposito manifeste declaratur. S. k. Dec. Sirmi AA. conss. a. 293

X
℞ DE AEDIFICIIS PRIVATIS ℞

1 Impp. Antoninvs et *V*ervs AA. Tavro. Et balneum, ut desideras, [B 58, 11 not. h] instruere et aedificium ei superponere potes, obseruata tamen forma, qua ceteri super balnea aedificare permittuntur, id est ut concamaratis superinstruas et ipsa concameres nec modum usitatum altitudinis excedas. PP. sine die et consvle.

2 Imp. Alexander A. Diogeni. Negotiandi causa aedi- [B 58, 11, 2 Epit. Bodleiana 39, 44] ficia demoliri et marmora detrahere edicto diui Vespasiani et senatus consulto uetitum est. ceterum de alia domo in aliam transferre quaedam licere exceptum est: sed nec dominis ita transferre licet, ut integris aedificiis depositis publicus deformetur adspectus. PP. xi k. Ian. Alexandro A. cons. a. 222

3 [2]Idem A. *Apro* evocato. An in totum ex ruina domus licuerit [Epit. Bodleiana 39, 43] non eandem faciem in ciuitate restituere, sed in hortum conuertere, et an hoc consensu tunc magistratuum non prohibentium, item uicinorum factum sit, praeses, probatis [8, 52, 1] his quae in oppido frequenter in eodem genere controuersiarum seruata sunt, causa cognita statuet. PP. vii k. April. Ivliano et Crispino conss. a. 224

P (8, 2. 3. 6 ℞. 7, 1. 9 ℞ 2. 10 ℞ 2. 9, 1) *L* (8, 2. 3. 5. 6 ℞. 7, 1. 9 ℞ 2. 1 [10 ℞ 2 *l*]) *CRM*

---

[1] CC. conss. (*a.* 294: *Mommsen*)? [2] *iunge* 8, 1, 1

---

1 max. et dioclit. *S* | et cc. *om. S* | cyrillae] cyrille uiii (uiii *aberrauit ex rubrica*) *P* 2 *s. a. Hal. PL* | id. *om. PL* 3 euodiae] PL^b, euuodie *S*, aeuodio L^a, euodio *CRM*: *cf. Schmidt Interdictenverfahren p.* 325 | ad *om.* P^a 4 conueniendo R^a | comm**dabit M^a 5 *s. a. Hal. PL* | conss.] conss. uiiii (*numerus pertinet ad sequentem rubricam*) *P* 7 et de] *S*, et *PLCRM* 8 impp. *R* | te *om.* L^a 9 in integrum PLR^aM^a? | non *om.* C^a 11 intituitur R^a | utili R^bM^b | *s. a. Hal. PL* | pp.] p. *PL* 12 sept.] nou. *PL* 13 impp. d. et m.] idem *PL* 14 heredes] ad h. P^a 15 declaratur] decl. et balneum (*ex u.* 18) R^a | *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* 17 eficiis M^a | priuatis *om. S* 18 atonius *M* | seuerus *SCRM* | tauro … 19 instruere] tanto R^a (*u. ad u.* 15) 19 quia *R* | ceteris … 20 permittitur *RM* 20 balnea] *alinea M^a | ipsum *RM* 21 excedat M^a 22 impp. *R* | alender *M* 23 demolire *PCM* | uespatiani P^a 24 centum *R* | domum *l* | aliam] alia *P* | tansferre *R* 26 *s. a. Hal. Pl* | aa. conss. *P*, a. conss. *l* 27 apro euocato] apro 8, 52, 1, euocato *libri et hoc loco et ad* 8, 1, 1 28 an] in C^a, ad *R* 30 eadem M^a 31 *s. a. Hal.* | et] ii et *Hal.*

4 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Victori. Si, ut proponis, socius aedi- [B 58, 11, 4]
ficii ad refectionem eius sumptus conferre detractat, non necessarie extra ordinem tibi
subueniri desideras. etenim si solus aedificaueris nec intra quattuor mensuum tempora
cum centesimis nummus pro portione socii erogatus restitutus fuerit uel, quo minus id
fieret, per socium id[1] stetisse constiterit, ius dominii pro solido uindicare uel obtinere iuxta
placitum antiquitus poteris. PP. iiii k. April. Philippo A. et Titiano conss. a. 245

5 [2]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Octavio. Si [B 58, 11 not. Epit. Bodl. 39, 46]
is, contra quem precem fundis, sciens prudensque soli partem ad te pertinere, non quasi
socius uel collega communis operis sollicitudine solidam balneorum extructionem ea mente,
ut sumptus pro portione tua reciperet, adgressus est, sed totius loci dominium usurpare
et collapsum balneum refabricare enisus est, cum aedificia quae alieno loco imponuntur
solo cedant nec impensae his qui improbe id fecerint restitui debeant, antiquato diui
Hadriani edicto praeses prouinciae memor iuris publici in dirimenda disceptatione legum
placita custodiet. PP. vi non. Oct. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

6 Imp. Constantinvs A. Helpidio agenti vicem pp. Si [B 58, 11 not. Epit. Bodl. 39, 47]
quis post hanc legem ciuitate spoliata ornatum, hoc est marmora uel columnas, ad rura
1 transtulerit, priuetur ea possessione, quam ita ornauerit. Si quis autem ex alia in aliam
ciuitatem labentium parietum marmora uel columnas de propriis domibus in proprias trans-
ferre uoluerit, quoniam utrobique haec esse publicum decus est, licenter hoc faciat: data
similiter facultate etiam de possessione ornatum huiusmodi ad possessionem aliam trans-
ferendi, quamuis per muros uel etiam per mediam ciuitatem ea transferri necesse sit, ita
ut ea solummodo quae illata fuerint ciuitatibus exportentur. D. vi k. Ivn. Viminacii
Crispo ii et Constantino ii conss. a. 321

7 [3]Imp. Ivlianvs A. ad *Avitianvm* vicarivm Africae. Nemini columnas uel statuas
cuiuscumque materiae ex alia eademque prouincia uel auferre liceat uel mouere. D. vi
k. Nov.[4] Ivliano A. iiii et Sallvstio conss. a. 362. 363

8 Imppp. Valens Gratianvs et Valentinianvs AAA. ad Modestvm pp. [Epit. Bodl. 39, 48]
Singularum urbium curiales etiam inuiti uel reparare intra ciuitates quas olim habuerint
domus uel ex nouo aedificare cogantur, illic semper muniis inseruituri et aucturi propria-
1 rum frequentiam ciuitatum. Possessores uero, qui non erunt curiales, in urbibus, [(Epit.)]
in quibus domus possident, easdem domos dirutas neglectasque reparent, iudiciaria ad
conseruandum hoc praeceptum auctoritate retinendi. D. xiii k. Nov. Gratiano A. iiii
et Merobavde conss. a. 377

P (10, 5...7. 9. 11 *R* 4. 10, 4) *l* (10, 4) *CRM*

[1] id *del.* (*Hal.*) [2] *cf.* 5, 16, 14 [3] *iunge Th.* 8, 5, 15. 11, 28, 1. 15, 3, 2 [4] Antiochiae. acc. xv k. April. Karthagine *ins. Th.* 11, 28, 1 (Antiochiae *extat etiam in Th.* 8, 5, 15)

1 impp. *CR,* ipm. *M* | a.] aa. P^a | et phil. c. (cc. *l*)] filippo conss. *M* | uictori] *SPl,* pp. *sequente litura R, om. CM* 2 necessario RM^b | tibi subueniri tibi R^a 3 mensium *RM* 4 centesimus *l* | arrogatus R^a 5 per] non per lR^bM^a? | stetisset R^a 6 *s. a. Hal. Pl* | iiii] uii *Pl* | a. et tit.] et atticiano *P,* et tic. *l* | cons. *P* 7 imp. *M* 8 preces *R* 9 sollitudine *P,* sollicitudinem C^aM^b, solitudinem M^a | balineorum C^a | instructionem R^a, extructione *M* | ea] mea *R* 11 balneorum *P,* balineorum C^a, *inc.* R^a 12 cedunt *R* | impensa P^a | restituere *P,* restituti M^a 13 adriano C^a? 14 placida custodiat *R* | *s. a. Hal. P* | vi] iii *P* | iiii] iii *P* 15 agenti uicem (uice *C*) *om. S,* ag. uic. pp. *om. M* | 16 ciuitate (—tem *P*) spol.] ciuitati C^a, ciuitatis C^b 17 transtulerint R^a | aliam] alium M^a 19 utrubique RM^a | haec] M^b, hanc $PLCRM^a$? | esse p. d. est] p. d. esse (est R^b) *R* 20 de possessione] ** (si?) possessiones C^a | ornamentum *P* 21 quauis *M* | eam *R* 22 *s. a. Hal. P* | vi] iii *P* | uiminatio *P* 23 ii] u *P* | constantio *Hal.* | ii *om. P* 24 impp. *R* | auitianum] *leges iungendae,* uitianum (—nus M^a) *SPCRM* 25 *s. a. Hal. P* | vi] *Hal. P cum Th.* 8, 5, 15 (*libro Taurinensi*), vii *Th.* 11, 28, 1. 15, 3, 2 *et liber Paris. ad Th.* 8, 5, 15 26 a. iiii] iii *P* ,27 impp. *CR* | ualentinianus (ualentinus *M*) ualens et grat. *SCRM* | aa. *CR* | ad domestum *S,* modesto *M* 28 reputare R^a | ciuites M^a | quas olim] *M,* qua solum *C,* quas soli *R:* οἱ παλαιοὺς ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ἔχοντες οἴκους *Epit.* 29 munus *R* | auctori R^a, uictori C^a, uicturi M^a 31 domus poss. easd. *om. R* | domus M^a | diruptas C^a | iudicaria R^b, a iudicaria R^a 32 conseruand*m h. pr. auctoritatem C^a | retinendum C^a, retinendo R^a, retinenda C^bR^b | *s. a. Hal.*

9 [1]IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. AEMILIANO PV. Th. 15, 1, 46 B 58, 11, 7 Si cui loci proprietas aedificandi iuxta publicas aedes animum[2] dederit, quindecim pedum spatio interiecto inter publica ac priuata aedificia ita sibi nouerit fabricandum, ut tali interuallo et publicae aedes a periculo uindicentur et priuatus aedificator uelut perperam fabricato loco[3] destructionis quandoque futurae non timeat detrimentum. D. XI K. NOV. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. VI ET PROBO CONSS. a. 406

10 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PP. Per prouincias B 58, 11 not. Mesopotamiam Osroenam Euphratensem Syriam secundam Phoenicen Libanensem Ciliciam secundam utramque Armeniam utramque Cappadociam Pontum Polemoniacum atque Hellenopontum, ubi magis hoc desideratur, ceterasque prouincias cunctis uolentibus permittatur murali ambitu fundos proprios seu loca sui dominii constituta uallare. D. III NON. MAI. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VIIII ET CONSTANTIO III CONSS. a. 420

11 IDEM AA. SEVERINO PP.[4] Maeniana, quae Graece ἐξώστας appellant, siue B 58, 11, 9 olim constructa siue in posterum in prouinciis construenda, nisi spatium inter se per
1 decem pedes liberi aeris habuerint, modis omnibus detruncentur. In his uero locis, in quibus aedificia priuatorum horreis publicis uidentur obiecta obstructione maenianorum,
2 quindecim pedum interualla seruentur. Quem intercapedinis modum aedificaturis quoque proponimus, ita ut, si quis intra definitum spatium, id est decem pedum mensuram, aedificare uel intra quindecim pedum maenianum possidere temptauerit, sciat non solum fabricam demoliendam, sed etiam ipsam domum fisco nostro adscribendam. D. III K. OCT. ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

12 Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων εὐσεβὴς νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεὶ μέγιστος ἀεὶ σεβαστὸς[5] Αὔγουστος Ἀδαμαντίῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Καὶ δικῶν εἰρήνης ἀπολαύειν καὶ τῶν ἔξωθεν πολέμων ἀπαλλάττεσθαι

P (10, 9) *CRM:* c. 12 *dedi ad libros Laur. Marc. Par.* (*u. i.: Par. om.* 23 καὶ τῶν … 729, 5 χρείαν)

---

[1] *iunge Th.* 15, 1, 45 [2] si qui aedificandi i. p. a. animos *Th.* [3] fabricati loci *Th.* [4] pu. (*Gothofredus*)? [5] Καῖσαρ *et* εὐσεβὴς … σεβαστός *omiserint Iustiniani*

---

1 impp. *C*, imp. *R* | arc. hon. et th.] hon. et archadius aa. et th. *S*, arc. et hon. et th. *R* | aaa.] a. *R*, *om. M* | pu.] pp. *SCM* 2 quindecim] P^a *Th.*, is xu P^b*CRM* 3 interiectio M^a | no*uerit R^a, moueri P^a 4 aedes] ea edes R^a | a] ex *PR* 5 *s. a. Th. Hal. P* | d. *om. P* | x *Hal.* | nou.] non. P^a, dec. *Th.* 6 constant. *om. Hal.* | arcadio] arc. arc. *P* | VI] iii *P* 7 imp. *R* | honorius] antonius M^a | molaxio *S*, monachio *RM* 8 ostroenam *CR*, astroenam *M* | eufraten (enfraten *C*) sensuriam *CM* | phoenicen … 9 secundam *om. C*, phoenicen *om. M* | lilunensem ceciliam *R* 9 secundam *om. M* | polimoniacum R^b*M*, poliponiacum R^a, moliacum C^a, poliacum C^b 10 hoc magis *R* | permittitur *R* 11 *s. a. Hal.* 13 aa.] a. *SCM* | seuero *S*, seuerine *M* | meniano *M* | graeco C^a*R*, grec* M^a | ἐξώστας] exortas *E*, hortas *CRM*, ἐξώστην *B* 14 constructam … construendam C^a*M* 15 aeris] actis *R* 16 uidentur] u. esse *C* | obiectam obstructionem C^a, obiecta obstructionem *M* 18 definita R^a | mensura *R* 20 *s. a. Hal.* 22 const. graeca *CR*, constitutio graeca zenonis a. ad amantium p. u. *Hal.* (*inscriptione uidelicet ex c.* 13 *h. t. suppleta*). *extat haec constitutio in libris Laurentiano pl. IX c.* 8 *saec. XI fol.* 351 *sqq.*, *Marciano* 179 *saec. XIII fol.* 74—76, *Paris. Graeco* 1385 *A saec. XV fol.* 107, *Bodleiano* 264 *saec. XIV fol.* 100 *aliis* (*cf. Zachariae Anecdota p. XIV*). *ex inscriptionis forma conicias eam non ex Iustiniano Codice descriptam esse, sed talem exhiberi, qualis ab ipso Zenone emissa fuerit. recte tamen integram constitutionem huic loco restitutam esse colligitur tam ex indicibus Graecis, qui omnia Zenonianae constitutionis capita in hunc Codicem transisse probant, quam ex ambitu eorum quae in V desiderantur: ut enim ex foliorum sex, quae interierunt inter p.* 723, 7 *et p.* 738, 11, *paulo amplius quattuor iis quae antecedunt quaeque sequuntur h. c. expleta fuisse necesse est* (*cf. apographum libri Veron. praef. p. VI*), *ita integram h. c. duo folia capere potuerunt. Parisiensi Graeco* 1351 *fol.* 180*b*, *quem Zachariae* (*Synopsis p.* 387) *Iustinianam huius constitutionis formam exhibere suspicatus est, is index continetur quem exscripsit Prochiron. — E libris supra laudatis ipse contuli Parisiensem: Laurentiani Marcianique collationes Schoellii amicitiae debeo: Bodleianum Parisiensi simillimum esse principium in Zachariaei Prochiro p.* 318 *editum ostendit. — Inscriptioni libri praemittunt* διάταξις περὶ καινοτομιῶν ζήνωνος βασιλέως (ζην. β. π. κ. *Marc. Par. Bodl.*) 23 *Laur. uerba* καὶ δικῶν, *Marc. Par.* καὶ δ. εἰρ. ἀπολ. *ad inscriptionem trahunt* | ἀπολαύοντι *Laur. Marc. Bodl.*, ἀπολάβον *sequentibus omissis* (*u. s.*) *Par.*, ἀπολαύοντας *Augustinus* | καὶ … 729, 1 διὸ καὶ *om. Marc. Bodl.* | πολέμων] *Augustinus*, πόλεων *Laur.*

τοὺς ὑπηκόους βουλόμενοι νουθετεῖν ἑκάστοτε προθυμούμεθα. διὸ καὶ τὸν παρόντα φέρομεν νόμον
ἱκανῶς ἀποδεικνύντα, ὡς καὶ ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια δικαίως ἐδίδαξεν καὶ ἡμεῖς προνοητικῶς τὰ τὴν
1 δυσχέρειαν λύοντα διορίζομεν. Καὶ μικρὸν ἀποστάντες τῶν πρεπωδεστέρων τῇ πολιτείᾳ ῥημάτων
τοῖς τῷ πλήθει γνωριμωτέροις χρησόμεθα, ὅπως ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἐντυγχάνων τῷ νόμῳ μὴ
1a δέοιτο ἑτέρου βοηθοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν χρείαν. Ἔγνωμεν τοίνυν ἐκ τῶν [B 58, 11, 10 Prochiron 38, 4]
ἐνεχθέντων παρὰ τοῦ σοῦ μεγέθους, ὡς ὁ θεῖος νόμος τοῦ τῆς ἀθανάτου μνήμης πατρὸς ἡμετέρου
Λέοντος, ὃν ἔθετο περὶ τῶν ἐν τῇδε τῇ ἐνδόξῳ πόλει κτίζειν βουλομένων, ἀμφίβολος εἶναι κατά
(1) τινα μέρη δοκεῖ διὰ τὰς τῶν φαυλῶς ἑρμηνευόντων ἐπινοίας. προστάττομεν τοὺς τὰς ἰδίας οἰκίας
ἀνανεοῦντας τὸ ἀρχαῖον σχῆμα μηδαμῶς παρεξιέναι, ὥστε μὴ τοὺς οἰκοδομοῦντας ἀφαιρεῖσθαι φῶτα
ἢ ἄποψιν τῶν γειτόνων παρὰ τὸ πάλαι καθεστηκός. οὐ μὴν προσθήσω, ὅτι δήποτε δέοι κρατεῖν,
οἷον ὁ τῇ[1] οἰκοδομίᾳ χρώμενος δίκαιον ἔχοι προσῆκον αὐτῷ ἐκ συμφώνου ἢ ἐπερωτήσεως, ἐπιτρέπον
1b ἀμείβειν, εἰ βουληθείη τὸ παλαιὸν σχῆμα. Διὸ θεσπίζομεν, εἰ σύμφωνον ἢ ἐπερώτησις βοηθοῖ τῷ
κτίζοντι, ἐξεῖναι αὐτῷ κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ συμφώνου ἢ τῆς ἐπερωτήσεως οἰκοδομεῖν, εἰ καὶ τοὺς
2 γείτονας, οἷς ἐναντιοῦται τὸ σύμφωνον, ἐντεῦθεν βλάπτειν δοκοίη. Τῆς δέ μου τῆς[2] διατάξεως εἰπούσης
καὶ δώδεκα ποδῶν χρῆναι καταλιμπάνειν μέσον τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς τοῦ γείτονος οἰκίας τὸν οἰκοδομεῖν
μέλλοντα καὶ τὸ πλέον ἢ ἔλαττον προσθείσης, ὃ μεγίστην ἀσφάλειαν[3] εἰκότως ποιεῖ (τὸ γὰρ ἐνδοιάζον
οὐκ ἐπιτήδειον εἰς ἀμφιβολίας ἀναίρεσιν), περιφανῶς κελεύομεν δυοκαίδεκα πόδας εἶναι μέσους ἑκατέρας
οἰκίας, ἀρχομένους μὲν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου τοῖς θεμελίοις οἰκοδομήματος, παραφυλαττομένους δὲ μέχρι
πέρατος τοῦ ὕψους. καὶ τῷ τοῦτο τοῦ λοιποῦ παραφυλάττοντι ἐξεῖναι τὴν οἰκίαν ἐγείρειν ἐφ' ὅσον
θελήσειεν ὕψος καὶ θυρίδας κατασκευάζειν τὰς καλουμένας παρακυπτικὰς καὶ φωταγωγοὺς κατὰ τὴν
θείαν νομοθεσίαν, εἴτε νέαν οἰκίαν βούλοιτο κτίζειν εἴτε παλαιὰν ἀνανεοῦν εἴτε διαφθαρεῖσαν ἐκ πυρὸς
2a οἰκοδομεῖν. Μηδαμῶς[4] ἐκ τούτου τοῦ διαστήματος συγχωρεῖσθαι ἀφαιρεῖν τοῦ [Prochiron 38, 5]
γείτονος ἄποψιν θαλάσσης εὐθεῖαν καὶ οὐ βεβιασμένην ἐξ οἱουδήποτε πλευροῦ τῆς οἰκίας, ἣν ὁ γείτων
ἑστὼς ἔνδον ἐν τοῖς ἰδίοις ἢ καὶ καθήμενος ἔχει, μὴ παρατρέπων ἑαυτὸν ἐν τῷ παρακύπτειν εἰς τὸ
2b πλάγιον καὶ βιαζόμενος, ὥσπερ ἰδεῖν[5] θάλασσαν. Τὸ γὰρ τῶν κήπων τε καὶ τῶν [Prochiron 38, 8]
δένδρων οὔτε περιείληπται τῇ προτέρᾳ νομοθεσίᾳ οὔτε τῇ παρούσῃ προστεθήσεται. οὔτε γὰρ προσήκει
3 τοιαύτην δουλείαν κρατεῖν. Μηδενὶ δὲ ἐξέστω κτίζοντι οἰκίαν, ἐν μέσῳ ὄντος στενωποῦ [Prochiron 38, 9]
ἢ πλατείας ὑπὲρ τοὺς δεκαδύο πόδας, διὰ τοῦτο παραιρεῖσθαι μέρος τῆς πλατείας ἢ τοῦ στενωποῦ
καὶ τῷ οἰκείῳ προσνέμειν οἰκοδομήματι. οὐ γὰρ τὰ τῷ δημοσίῳ προσήκοντα βλάπτειν βουλόμενοι
καὶ τοῖς κτίζουσιν ἀπονέμειν δεκαδύο ποδῶν εἶναι διάστημα ἐν μέσῳ τῶν οἰκιῶν διωρίσαμεν, ἀλλ'

Laur. Marc. Par.

[1] ἐπινοίας, προστάττων μὲν τοὺς … καθεστηκός, οὐ μὴν προσθείς, τί δήποτε δέοι κρατεῖν, εἰ ὁ τῇ? [2] τῆς δὲ αὐτῆς? [3] *requiritur* ἀμφιβολίαν (*Contius*) [4] δέ *ins.* (*Hotomanus*) [5] βιαζομένως παριδεῖν?

2 δικαίως … 3 διορίζομεν *om. Bodl.* | καὶ ἡμεῖς *bis Laur.*[a] 3 καὶ μικρὸν … 4 χρησόμεθα *om. Laur.* | σταντες … ῥημάτων *om. Bodl.* 5 δέοι *Bodl.* | βοηθείας *Bodl.* | πρὸς τ. ο. χρείαν] *Laur., om. Marc. Bodl.* 6 τοῦ σοῦ] σοῦ *Par.*[a] 7 ἀμφιβόλως *Laur. Marc. Bodl.*, ἀναμφιβόλως *Par.* | εἶναι … 8 ἐπινοίας *om. Marc. Par.* 8 προστάττομεν] *Laur.*, καὶ ἡμεῖς πρ. *Marc. Par.* 9 παρεξεῖναι *Laur. Par.*[b] *Aug.*, παρεξᾶ-ναι *Par.*[a] 10 ἀπόβλεψιν *Laur.* | ὅτι] *Marc.*, ὅτε *Laur. Par.* 11 οἷον *om. Laur.* | ὁ τῇ] ὅτι *Par.* | οἰκοδομϊσ (*sic*) *Par.* | ἔχων προσῆκον *Laur.*, ἔχοι διαπροσήκων *Marc.*, ἔχον (*uel* ἔχων) διὰ τὸ προσῆκον *Par.* | ἢ *om. Laur.* 12 εἰ βου-ληθῇ *Laur.*, ἠβουλήθη *Par.* | παλαιόν] *Marc.*, παρόν *Laur. Par.* | διό] τότε γάρ *Marc.* | εἰ *om. Laur. Par.* | βοηθοῖ τῷ] *Marc.*, βοηθεῖ *Par.*, βοηθῇ *Laur.* 13 ἐξεῖναι *om. Par.* | εἰ *om. Laur. Par.* 14 ἐναντιοῦνται *Par.* | τῆς διατάξεως] τάξεως *Par.* 15 καί] καὶ εἰ *Lugd. Par.* | καταλιμπάνει μέσω *Par.* | καὶ τῆς] καί *Par.* 16 προσθήσεις *Marc.*, προσθήσει *Laur.*, τῆς ὑγιοὺς προσθήσεις *Par.* | ὅ] ᾧ *Laur.* | ἐνδυάζων *Laur.* 17 περιφανῶς *om. Laur.* 18 δέ] δή *Par.* 19 περάτους *Laur.*, παντός *Prochiron* | τῷ *om. Par.* 20 θελήσεεν *Laur.* 21 βούληται *Laur.* 22 ἀφαιρεῖν *om. Marc. Par.* 23 ἣν *seqq.*] ἐὰν ἐξ εὐθείας ὁρᾷ τὴν θάλασσαν ἑστὼς ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις ἢ καθήμενος ἐν αὐτοῖς καὶ μὴ ἀναγκαζόμενος παρατρέπειν ἑαυτὸν εἰς πλάγιον, ἐφ' ᾧ ἰδεῖν τὴν θάλασσαν *Prochiron*, ἄποψιν … ἐξ ὀρθοῦ ἢ ἐκ πλαγίου ἀβιάστως τυγχάνουσαν *B* 24 ἔχειν *Laur.* | ἑαυτόν] *ν αὐτόν *Par.*[a] 25 τό *om. Par.* | γὰρ τῶν *om. Laur.* 26 ἡ παροῦσα *Par.* 27 τοιαύτην δουλείαν κρατεῖν] *Laur., om. Marc. Par.*: κατὰ δένδρων μέντοι καὶ κήπων δουλεία ἀπόψεως οὐ φυλάττεται *Prochiron, similiter B* | κτίζειν *Laur. Par.* 28 ὑπὲρ τοὺς δεκαδύο πόδας *Marc.*, ὑπέργους (ὑπέρθους *Laur.*[a], ὑπέρ-γου *Par.*) δεκαδύο ποδῶν *Laur. Par.*: εἰ δέ τις κτίζοι ἐν στενωπῷ πλεῖον ἔχοντι τῶν ιβ' πο-δῶν *B* 29 προνέμειν *Par.* 30 δέκα καὶ δύο *Marc* | ἀλλ' … 730, 1 διάστημα *om. Par.*

ὥστε μὴ στενότερα εἶναι τὰ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν διαστήματα, καὶ τὸ πλέον περιόν τι[1] ἐῶντες ἔχειν ὡς
3a ἔχει καὶ τοῦτο μειοῦσθαι μὴ συγχωροῦντες, ἵνα τῇ πόλει τὰ οἰκεῖα περισώζηται δίκαια. Εἰ δὲ τὸ
παλαιὸν οἰκοδόμημα καὶ[2] τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τοιοῦτον ἦν, ὥστε ἔλαττον εἶναι τῶν δεκαδύο ποδῶν
μεταξὺ ἑκατέρας οἰκίας διάστημα, μὴ ἐξέστω παρὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα ἢ ὑψοῦν τὸ οἰκοδόμημα ἢ
θυρίδας ποιεῖν· εἰ μὴ δέκα πόδες εἶεν ἐν μέσῳ· τηνικαῦτα γὰρ παρακυπτικὰς μὲν [Prochiron 38, 10]
ὁ κτίζων οὐ δυνήσεται ποιεῖν οὐκ οὔσας πάλαι, ὡς εἴρηται, φωταγωγοὺς δὲ ποιήσει ἀπὸ ἓξ ποδῶν
τοῦ πάτου εἰς ὕψος, μηδαμῶς τὸ καλούμενον ψευδόπατον ποιεῖν ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἰκήματι τολμῶντος[3],
φωταγωγοῦ θυρίδος κατασκευασθείσης κατὰ τὸ εἰρημένον τῶν ἓξ ποδῶν ὕψος, καὶ σοφίζεσθαι τὸν
3b νόμον. Εἰ γὰρ τοῦτο ἐξείη, πάλιν αἱ φωταγωγοὶ διὰ τοῦ ψευδοπάτου παρακυπτικῶν πληρώσουσι χρείαν
καὶ τὸν γείτονα βλάψουσιν. ὅπερ γίνεσθαι κωλύομεν· οὐδαμοῦ τὴν ἐκ τῶν συμφώνων ἤτοι ἐπερω-
4 τημάτων ἁρμόζουσαν βοήθειαν, εἴπερ ὅλως ὑπάρχει τοιαύτη τις, ἀναιροῦντες. Ἔτι [Prochiron 38, 5. 6]
δὲ τοῦ προτέρου νόμου κελεύοντος ἑκατὸν πόδας ἐξεῖναι τὰς οἰκίας εἰς ὕψος αἴρειν τὰς ὑπὸ τοῦ πυρὸς
πρώην διαφθαρείσας, εἰ καὶ περὶ θαλάσσης ἄποψιν ἕτερος βλάπτοιτο, καὶ ταύτην ἀναιροῦντες τὴν
ἀμφιβολίαν θεσπίζομεν τοῦτο αὐτὸ κρατεῖν ἐπί τε τῶν ἐμπρησθεισῶν οἰκιῶν, εἴτε[4] τῶν ἀνανεουμένων,
καὶ ἐπὶ τῶν οὐκ οὐσῶν μὲν πρότερον, κτιζομένων δὲ νῦν, μετὰ τούτων καὶ ἐπὶ τῶν πυρὸς μὲν βλάβην
μὴ δεξαμένων, διὰ παλαιότητα δὲ ἢ καί τινα οὖν[5] ἄλλην αἰτίαν σαθρῶν γενομένων, ἵνα ἐπὶ πάσης
οἰκίας οἰκοδομουμένης[6] ἑκατὸν ποδῶν εἴη διάστημα ἐν μέσῳ τῶν ἀμφιβαλλομένων τόπων, κωλύματος
χωρὶς γένηταί οἰκοδόμημα, *εἰ* καὶ τῆς ἄλλῳ διαφερούσης οἰκίας τὴν ἐπὶ θάλασσαν ἄποψιν λυμαίνηται.
4a Τὰς δὲ ἀπὸ μόνων μαγειρείων ἢ τῶν καλουμένων ἀποπάτων ἢ ἀφεδρώνων ἢ κλιμάκων ἢ διαβάσεων
πρὸς πάροδον μόνην χρησίμων ἢ καὶ τούτων, ἃ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ βαστέρνια, ἀπόψεις εἰς θάλασσαν
βλάπτειν ἐξέστω, κἂν ἐντὸς ἑκατὸν ποδῶν βούλοιτό τις οἰκοδομεῖν, δώδεκα μέντοι πόδες ἐν μέσῳ
4b τυγχάνοιεν ὄντες. Ταῦτα δὲ παραφυλαχθῆναι θεσπίζομεν, ὅτε μὴ ὑπάρχει τινὶ σύμφωνον ἐπιτρέπον
οἰκοδομεῖν· τηνικαῦτα γὰρ καὶ μὴ παραφυλαχθέντος διαστήματος κατὰ τὸ σύμφωνον ἐπιτρέπομεν
ἐγείρεσθαι τὰς οἰκοδομάς, εἰ καὶ βλάπτοιεν περὶ θαλάσσης ἄποψιν τοὺς συμφωνήσαντας ἢ τοὺς τὰς
ἐκείνων οἰκίας διαδεξαμένους, ἐπειδὴ τὰ ἤδη τισὶν ὑπάρχοντα ἐκ συμφώνων δίκαια οὐ προσήκει διὰ
5 τῶν γενικῶν ἀναιρεῖσθαι νόμων. Ἔτι δὲ θεσπίζομεν τὰ καλούμενα σωλάρια μετὰ τὸν [(Prochiron)]
παρόντα νόμον μὴ ἐκ μόνων ξύλων τε καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων ῥωμανισίων

Laur. Marc. Par.

---

[1] *pro* τὸ πλέον περιόν τι *aut* τὸ περιόν *aut* τὸ πλέον *scr.* [2] κατά (*Scrimgerus*)? [3] τολμῶν?
[4] εἴτε *del.* (*Hercher*) [5] οὖν *del.* (*Hercher*) [6] εἰ *ins.*

---

1 στενώτερα *libri* | τὸ πλέον περιόν τι ἐῶντες (ἐῶντες *om. Par.*)] *Laur. Par.*, πλέον εἴπερ πλέον ὄντως *Marc.* 4 σχῆμα] *Marc. cum Proch.*, *om. Laur. Par.* 5 εἰ] εἰ δέ *Laur.* | πόδες εἶεν] *Marc. cum B et Prochiro*, ποδῶν εἴη *Laur.*, ποδῶν *Par.* 6 οὖσα *Par.* | παλαιάς *Laur.* | φωταγωγοὺς ... 9 πάλιν δὲ οἱ (*u. i.*) *bis Par.* | φωταγούς *Par. altero loco* 7 εἰς ὕψος *bis Par. altero loco* | μηδενός (*sic*) *Laur.* | αὐτοῦ *Marc. Par. utroque loco* | τολμῶντος ... 9 ἐξείη *om. Par. utroque loco* 8 φωταγωγοῦ θυρίδος κατασκευασθείσης] *Marc.*, φωταγωγοὺς θυρίδας κατασκευάζειν *Laur.* | ὕψος] τὸ ὕψος *Marc.* 9 αἱ] δὲ οἱ *Par. utroque loco* | παρακυπτικὴν *Marc.* | πληροῦσι *Laur. Par.* 10 τῶν γειτόνων *Par.* | γενέσθαι *Laur.* | οὐδαμοῦ ... 11 ἔτι δέ *om. Par.* 11 ἁρμόζουσαν] ἁρμ. τοῖς κτίζουσι *Marc.* | εἴπερ] καὶ εἴπερ *Laur.* 12 εἰς ὕφος αἴρειν *om. Par.* 14 τε *om. Par. Marc.* | εἴτε τῶν *seqq.*] ὅτε δὲ ἢ ὁ ἐμπρησθεὶς οἶκος ἀνανεοῦται ἢ ὁ μὴ πρότερον ὢν κτίζεται ἢ ὁ διὰ παλαιότητα ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν σαθρὸς γενόμενος *Epitome Bodleiana* | ἀναιουμένων *Par.* 15 ταῦτα *Marc. Par.* | μέν *om. Par.* 16 ἀθρόων *Laur.* | ἵνα] καί *Marc.* 17 πόδας *Laur. Par.* | κωλύματος ... 18 οἰκίας *om. Par.* 18 γίνεσθαι τὰ οἰκοδομήματα *Marc.* | εἰ] ἢ *Laur. Marc.* | ἄλλως *Marc.* | θαλάσσης *Par.* | λυμαίνηται *om. Par.* 19 μαγειρίων *libri* | κλίμακος *Marc.*, κλιμάκωνος *Prochiron* 20 τούτων] *edd.*, τοῦτο *Par. Marc.*, ταῦτα *Laur.* | πολλοί] παλαιοί *Laur.* | βαστάλνηα *Par.* | ἄποψις *Par.*, ἄποψιν *Laur.* 21 δώδεκα] εἰ καὶ δυοκαίδεκα *Marc.* | μέντοι *om. Par.* | πόδεσιν *Laur.* | ἐν μέσῳ *om. Par.?* 22 τυγχάνουσι *Marc.*[a] | ὄντες *om. Marc.*, ὄντες ... 23 οἰκοδομεῖν *om. Par.* | ὑπάρχειν *Marc.*[a] 23 τηνικαῦτα] *Laur.*, τοὺς δὲ κτίζοντας ἀπὸ συμφώνου τοῦ γείτονος ἐμμένειν τοῖς στοιχηθεῖσι (στυχ. *Par.*[a]) *praemittit Marc. eademque extant in Par., qui tamen et quae antecedunt et quae sequuntur omittit, u. s. ad u.* 22: *supplementum non agnoscit Prochiron:* εἰ δὲ καὶ σύμφωνόν ἐστιν ἐπιτρέπον τινὶ τὴν οἰκοδομίαν, κρατείτω τὸ σύμφωνον, εἰ καὶ βλάπτει τὸν γείτονα | τηνικαῦτα ... 26 νόμων *om. Par.* | διάστημα τῶν συμφώνων *Laur.* 24 εἰ καί] κἂν *Laur.* 25 ἐπειδή] ἐπὶ δέ *Laur.*[a] | τὰ ἤδη] τέλεια *Laur.* | ὑπάρχουσιν *Laur.* | συμφώνου *Laur.* | δι' αὐτῶν τὸν γενικὸν ἀναιρεῖσθαι νόμον *Laur.*: οὐδὲ γὰρ προσήκει τὰς ὑπαρχούσας τινὶ δουλείας διὰ τῶν γενικῶν νόμων ἀναιρεῖσθαι *Proch.* 26 δέ *om. Laur.* 27 παρόντα *om. Laur. Par.*

οἰκοδομεῖσθαι σχήματι, δέκα δὲ ποδῶν εἶναι διάστημα μεταξὺ δύο σωλαρίων ἀντικρὺ ὄντων ἀλλή-
5a λων. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν εἴη διὰ στενοχωρίαν τοῦ τόπου, ἐκ παραλλαγῆς γίνεσθαι τὰ σωλάρια.
5b Εἰ δὲ αὐτὸς ὁ στενωπὸς μὴ περαιτέρω δέκα ποδῶν εἴη, μηδ' ἐπιχειρεῖν ἐκ μηδετέρου μέρους σωλάρια
5c ἤτοι ἐξώστας κατασκευάζειν. Καὶ τὰ γενόμενα δὲ ὃν εἴρηται τρόπον κελεύομεν ἀφεστάναι τοῦ ἐδάφους
εἰς ὕψος ποδῶν δεκαπέντε διάστημα, καὶ μηδαμῶς κατὰ κάθετον αὐτῶν κίονας λιθίνους ἢ ξυλίνους ἐπὶ
τῷ ἐδάφει ἵστασθαι ἢ τοίχους κατασκευάζεσθαι, ὥστε μήτε τὸν ἀέρα τὸν ὑπὸ τοῖς ἐν τῷ ὕψει γινομένοις,
ὡς εἴρηται, σωλαρίοις ἀποφράττεσθαι, μήτε ἐντεῦθεν στενότερον γίνεσθαι τὸν στενωπὸν καὶ τὴν δημοσίαν
5d πάροδον. Κωλύομεν δὲ καὶ κλίμακας ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀρχομένας τοῦ στενωποῦ γίνεσθαι, ἀναγούσας
ἐπὶ τὰ σωλάρια, ὥστε ἔκ τε τῆς ἀσφαλεστέρας κατασκευῆς καὶ ἐκ τοῦ μὴ σφόδρα πλησιάζειν ἀλλήλοις
τὰ σωλάρια κουφοτέρους καὶ σπανιωτέρους συμβαίνειν (ὃ μὴ συμβαίη ποτέ) καὶ εὐκολώτερον παύεσθαι
5e τοὺς ἐκ τοῦ πυρὸς κινδύνους τῇ πόλει καὶ τοῖς ἔχουσι τὰς οἰκίας. Εἰ δὲ καὶ παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον
γένηται σωλάριον ἢ κλίμαξ, οὐ τὰ γενόμενα ἐκκοπήσεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς οἰκίας κύριος δέκα
χρυσίου λιτρῶν ζημίαν ὑπομενεῖ, καὶ ὁ διατυπώσας ἀρχιτέκτων ἢ ἐργόλαβος ἑτέρας δέκα λίτρας κατα-
θήσει, καὶ ὁ ἐργασάμενος τεχνίτης οὐχ οἷός τε ὢν διὰ πενίαν ζημιοῦσθαι τὸ σῶμα αἰκισθεὶς τῆς
6 πόλεως ἐξελαθήσεται. Πρὸς τούτοις παρακελευόμεθα μηδενὶ ἐξεῖναι πολλοὺς ἐφεξῆς κίονας B 58, 12, 22
ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς ταῖς ἀπὸ τοῦ καλουμένου Μιλίου ἄχρι τοῦ Καπετωλίου ἀποφράττειν οἰκή-
6a μασιν ἐκ σανίδων μόνων ἢ καὶ ἄλλως ἐν μέσῳ τῶν κιόνων κατασκευαζομένοις. Ἀλλὰ μὴν τὰ τοιαῦτα
οἰκήματα μὴ ὑπερβαίνειν πλάτους μὲν ποδῶν ἓξ σὺν τοῖς τοίχοις ἐπὶ τὴν πλατεῖαν, ὕψους δὲ ποδῶν
ἑπτά, ἐκ παντὸς δὲ τρόπου διὰ τεσσάρων κιόνων τὰς παρόδους ἐλευθέρας καταλιμπάνεσθαι τὰς ἀπὸ
6b τῶν στοῶν ἐπὶ τὰς πλατείας. Καλλωπίζεσθαι δὲ τὰ τοιαῦτα οἰκήματα ἤτοι ἐργαστήρια μαρμάροις
6c ἔξωθεν, ὥστε κάλλος μὲν διδόναι τῇ πόλει, ψυχαγωγὴν δὲ τοῖς βαδίζουσι. Τὰ δὲ ἐν B 58, 11, 10
τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς πόλεως ἐν τοῖς μέσοις τῶν κιόνων τόποις κατασκευαζόμενα ἐργαστήρια, καθάπερ
ἂν δοκιμάσειε τῇ πόλει συμφέρειν ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια, καὶ τοῦ μέτρου ἕνεκα καὶ τοῦ τρόπου, κατα-
σκευάζεσθαι θεσπίζομεν· τῆς ἰσότητος δηλαδὴ πᾶσι φυλαττομένης, ὥστε μὴ ἐπί τινων γειτόνων ἐπι-
7 τραπὲν ἐφ' ἑτέρων κωλύεσθαι. Κἀκεῖνο δὲ νομοθετοῦμεν, ὥστε μὴ τὰς τῶν συκοφαντῶν B 58, 11, 11
κακοτεχνίας τοῖς ἐπιεικέσι λυμαίνεσθαι. πολλοὶ γὰρ φθόνῳ δίκας οὐκ ἀδικήματός τινος τοῖς οἰκοδομεῖν
βουλομένοις ὑφαίνοντες ἀναβολῶν αἴτιοι αὐτοῖς γίνονται, ὥστε τὸν οἰκοδομεῖν ἀρξάμενον, εἶτα κωλυ-
θέντα καὶ τὸ ἔργον ἀτελὲς καταλιπεῖν ἠναγκασμένον καὶ πρὸς τὸ δικαστήριον ἀφελκόμενον τὸ χρῆμα,
ἐξ οὗ τὴν οἰκίαν ἐγείρειν ἤλπισεν, ἀναλίσκειν περὶ τὴν δίκην, καὶ τὸ πάντων ἀτοπώτατον, μετὰ τὸ
ψήφου νικώσης ἐπιτυχεῖν ἔτι καθάπερ ἀλύτοις τισὶ συμπεπλέχθαι δεσμοῖς, τοῦ κωλύσαντος τὸ ἔργον
προσχήματι μὲν ἐφέσεως τὰς κυρίας ἀναμένοντος, τῷ δὲ ἐμποδὼν γίνεσθαι τῇ οἰκοδομίᾳ ἐπὶ ταῖς τοῦ
7a γείτονος συμφοραῖς εὐφραινομένου. Προστάττομεν τοίνυν, ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων εἰ ἔφεσις ἐπι-

Laur. (*desinit in* 28 ἀτελές: *u. i.*) *Marc. Par.* (*desinit in* 15 ἐξελαθήσεται)

---

1 ἀλλήλοις *Marc.* 2 μὴ τοῦτο μή *Laur.* 3 εἰ ... σωλάρια *om. Laur.* | αὐτὸς ... 7 σωλαρίοις] μὴ εἰσὶ δέκα πόδες μηδένα ἐπιχειρεῖν κτίζειν ὥστε μὴ τὸν ἀέρα *Par.* 4 γινόμενα *Marc.* | τρόπον εἴρηται *Marc.* | κελεύομεν *bis Laur.* | ἀφιστάναι *Laur.* 5 εἰς ὕψος ... 7 σωλαρίοις] *Marc.*, καὶ εἰς τοὺς τοίχους κατασκευάζειν, ὥστε μὴ τὸν ἀέρα διὰ τῶν εἰς ὕψος γενομένων σολαρίων *Laur.*: καὶ μὴ ἐχέτωσαν κάτωθεν κίονας λιθίνους ἢ ξυλίνους ἢ τοίχους, ὥστε ἢ τὸν ἀέρα ἀποφράττεσθαι *B* 7 ἐντεῦθεν *om. Par.* 8 στενόμου *Laur.* 9 ὥστε ... 11 οἰκίας] διὰ τὴν πυρκαιάν *Par.* | τε] *Laur.*, *om. Marc.* | ἐκ *om. Laur.* 10 συμβαίνειν ὃ μή *om. Marc.* | συμβαίη] συμβαί *Laur.* | εὐκολώτερον] εὐκ. δέ *Marc.* 11 τούς *om. Marc.* | εἰ δὲ καί] *Laur.*, εἰ δέ *Marc.*, ἢ καί *Par.* 12 ἤ] ἢ καί *Par.* | τὰ γενόμενα] *Laur.*, τὸν γενόμενον *Par.*, τὸ γεγονός *Marc.* 13 λίτρας χρυσίου *Laur.* | ὑπομένη *Par.* | δέκα] δέκα χρυσίου *Marc.* | καταθήσει *om. Par.* 14 οὐχ (οὐχ *om. Laur.*[a]) οἷος τε ὢν (ἢ *Laur.*[a]) *om. Par.* | διὰ π. ζημιοῦσθαι] καὶ (καί *om. Par.*) διὰ π. ζημιούμενος *Laur. Par.* | τό *om. Laur.*[a] | αἰκεῖσθαι *Par.*

15 πολλοῦ *Marc.* 16 ταῖς ἀπό] ἀπό *Marc.* | μέχρι *Laur.* | τοῦ] τοῦ καλουμένου *Marc.* | ἀποφράττειν] *Laur. cum B*, ἃ φράττειν *Marc.* 17 ἐκ] ἀλλὰ ἐκ *Laur.*: μηδενὶ ἐξέστω πολλοὺς κίονας ἀποφράττειν ἐκ σανίδων *B* | μήν] μέν *Marc.* 18 πλάτους μὲν ποδῶν ἕξ] *Laur.*, πλεῖον ἓξ ποδῶν *Laur.*: ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια πλάτος ἔχει ἓξ ποδῶν σὺν τοῖς τοίχοις ἐπὶ τὴν πλατεῖαν *B* | ὕψος δὲ πόδας *Laur.*, δέ *om. Marc.* 19 καταλείπεσθαν *Marc.* 21 ψυχαγωγεῖ *Marc.* 22 καθάπερ δοκιμάσει ἡ ἐν τῇ πόλει συμφρονήσει μεγαλοπρέπεια *Laur.* 24 θεσπίζομεν *om. Laur.* (*cf. ad u.* 25) | πάσης *Marc.* | ἐπί τινων γειτόνων] τὸ ὑπό τινων *Marc.* 25 κωλύεσθαι] *Marc.*, κωλύεσθαι. τούτων κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον φανερῶν γενομένων καὶ τῆς τῶν προτέρων νόμων ἐν τισι κεφαλαίοις δοξάσης τὰ λοιπὰ μέρη τοῦτο κρατεῖν θεσπίζομεν *Laur.* | δέ] μέντοι *Laur.* | συκοφαντούντων *Laur.* 26 φθόνου *Laur.* | τοῖς οἰκοδομεῖν] τὴν οἰκοδομήν *Laur.* 27 αὐτοῖς αἴτιοι *Marc.* 28 καὶ τό] τό *Laur.* | *post* ἀτελές *Laur. in haec uerba desinit:* ἀπολιμπανόμενοι ζημίας ἀφορήτους ὑπομένειν τὸν οἰκοδομεῖν βουληθέντα, *cf. p.* 732, 8 32 ἄφεσις *Marc.*[a]

δοθείη κατὰ τῶν τυπωθέντων παρὰ τοῦ διαγνώμονος, ἅμα τῷ δοθῆναι παρὰ τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀνα-
φορὰν ἤτοι τύπον ἔγγραφον καὶ μὴ παραφυλαχθείσης κυρίας ἐξεῖναι τῷ νενικηκότι καὶ τῷ ἡττηθέντι
ἅμα ἢ καταμόνας εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς εἰσιέναι μεγαλοπρεπείας, καὶ τοῦ ἀντιδίκου κληθέντος
κατὰ τὸ συνηθές, εἰ ἄπεστι, τὸν ὅρον τοῦ διαιτητοῦ φανερὸν ποιεῖν, ἵνα πάσης ἀναβολῆς ἐκκοπείσης
νόμιμον ἐπιτεθείη πέρας τῇ ὑποθέσει, καὶ μὴ χειμῶνος, εἰ τύχοι, παρόντος ἢ πλησιάζοντος, ἕως περι-
μένουσι τοὺς μακροὺς τῶν ἐμπροθέσμων χρόνους, τὸν οἰκοδομεῖν βουληθέντα καὶ μὴ δικαίως κωλυ-
7b θέντα ζημίας ἀφορήτους ὑπομένειν. Παραπλήσιον δέ, εἰ καί τις ὑποθέσει τοιαύτῃ ἐφεῖναι βουληθείη
μεμφόμενος τοῖς παρὰ τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας ἐψηφισμένοις, παραχρῆμα τὴν καλουμένην consultationa
γίνεσθαι καὶ δίδοσθαι καὶ αὐτῷ καὶ τῷ νενικηκότι σκοπεῖσθαι κατὰ τὸ εἰωθὸς τὴν ψῆφον ἐν τῷ θείῳ
7c ἡμῶν παλατίῳ, μηδεμιᾶς ἀναβολῆς γινομένης. Γινωσκέτωσαν δὲ πάντες, ὅσοι κωλύειν ἐπιχειροῦσι τοὺς
οἰκοδομοῦντας, ὡς ἡττηθέντες καὶ τὰς ζημίας αὐτοῖς πάσας τὰς συμβάσας καταθήσουσι καὶ τὴν τῶν
ὑλῶν τιμήν, ἃς εἰκὸς διαφθαρῆναι ἢ χείρους γίνεσθαι ἐν τῷ τῆς δίκης χρόνῳ· καὶ τῶν οὐ δικαίως
ἐπιχειρησάντων οἰκοδομεῖν, εἰ ἡττηθεῖεν, καὶ τὰς ζημίας τῷ κεκωλυκότι τὸ οἰκοδόμημα καὶ δίκην
8 εἰπεῖν περὶ τούτων ἠναγκασμένῳ κατατιθέντων. Πᾶσαν μέντοι τοιαύτην δίκην ἐξ ἀπο- [B 58, 11 not. o]
φάσεως μόνου τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ μεγέθους κρίνεσθαι κελεύομεν, καὶ μήτε ἄλλον τινὰ τῶν
ἐνδόξων ἀρχόντων ἀκροᾶσασθαι τοιαύτης ὑποθέσεως μήτε τινὰς τῶν ἀγωνιζομένων τοιαύτην ὑπόθεσιν
στρατείας ἢ φόρου χρῆσθαι παραγραφῇ ἕνεκα τοῦ μὴ δικάσασθαι ἢ μὴ καταθεῖναι τὰς ζημίας, ὅσας
δοῦναι τῇ ψήφῳ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς πόλεως ἢ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ δοθέντος διαιτητοῦ προσ-
ταχθείη, ἀλλὰ τὴν ἀπαίτησιν ὑπομένειν τὸν ἡττηθέντα διὰ τῆς τάξεως τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, μηδενὸς
9 ἐπὶ τούτῳ χρωμένου φόρου παραγραφῇ. Προνοείτω δὲ ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ μή τινας τῶν ἐργο-
λάβων ἢ τεχνιτῶν ἀρξαμένους ἔργου τοῦτο καταλιμπάνειν ἀτελές, ἀλλ᾽ αὐτὸν μὲν τὸν ἀρξάμενον
λαμβάνοντα τὸν μισθὸν ἀναγκαζέτω πληροῦν τὸ ἔργον ἢ διδόναι τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν ζημίαν
τῷ οἰκοδομοῦντι καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τοῦ μὴ τὸ ἔργον[1] γινομένην βλάβην, εἰ δὲ πένης τε[2] εἴη τυχὸν
9a ὁ τοῦτο ἁμαρτών, πληγάς τε λαμβανέτω καὶ ἐκβαλλέσθω τῆς πόλεως. Μὴ κωλυέσθω δὲ ἕτερος τῆς
αὐτῆς τέχνης τὸ παρ᾽ ἑτέρου ἀρχθὲν ἐκπληροῦν, ὅπερ ἔγνωμεν τολμᾶσθαι κατὰ τῶν οἰκοδομούντων
οἰκίας παρὰ τῶν ἐργολάβων ἢ τεχνιτῶν, οὔτε αὐτῶν τὸ τέλειον ἐπιτιθέντων οἷς ἤρξαντο ἐργάζεσθαι,
οὐδὲ ἑτέρους τὰ αὐτὰ ἔργα ἀναπληροῦν συγχωρούντων, ἀλλὰ ἐνεγκεῖν ἀφόρητον ζημίαν ἐντεῦθεν τοῖς
9b τὰς οἰκίας κατασκευάζουσι μηχανωμένων. Ὁ δὲ παραιτούμενος τὸ παρ᾽ ἑτέρου ἀρχθὲν ἐκπληρῶσαι
δι᾽ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἕτερος ἤρξατο, καὶ αὐτὸς παραπλησίαν τῷ καταλιπόντι τὸ ἔργον ὑπεχέτω δίκην.

13 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum dubitabatur, utrum constitutio Zenonis diuae memoriae *ad* Adamantium praefectum urbis scripta[3], quae de seruitutibus loquitur, localis est et huic florentissimae urbi dedicata et debent illius quidem iura in hac obseruari, antiqua uero, quae contraria sunt, locum habere in prouinciis: indignum esse nostro tempore putantes aliud ius in hac regia ciuitate de huiusmodi obseruari, aliud apud nostros esse prouinciales, sancimus eandem constitutionem in omnibus urbibus Romani [B 58, 11, 12] imperii obtinere et secundum eius definitionem omnia procedere et, si quid ius ex ea lege innouatum est a uetere dispositione, et hoc in prouinciis a praesidibus earum obseruari: ceteris uidelicet omnibus, quae non per Zenonianam legem innouata sunt, sed ueteribus legibus comprehensa, in sua firmitate in omni loco manentibus. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

14 (XI, 1) IDEM A. IOHANNI PP. De operis noui nuntiatione quandam antiquis ortam ['Pon. 15, 4] fuisse dubitationem nostra cognouit tranquillitas, dicentibus, si quis denuntiationem ad inhibendum opus miserit, non posse eum post annum elapsum, ex quo denuntiatio missa

CRM: ad c. 12 *Marc.*

---

[1] τελεσθῆναι *ins. Augustinus* [2] τε *del.* (*Hercher*) [3] *c.* 12 *h. t.*

---

2 μή *om. Marc.*[a] 14 τούτου ἤν. καταθῆναι *Augustinus* 26 ἢ] *Herrmann, om. Marc.* 31 ad] *dett., om. CRM* | praefectum] pres. *R* 32 est] esset *R* | froretissimae *R* | debent illius] *dett.*, debent illis *E*, debentibus *CRM*[a], debent *M*[b] | obseruare *R* 33 habere] *E*, haberi *CRM* 34 ius *om. RM*[a] | humodi *R* | obseruatione *R*[a] 36 eius] *R*, eiusdem *CM* | quid] *R*, quis *CM*[a]*?*, quod *M*[b] 37 inuocatum *M*[a] | in hoc *C* | eorum *M* 38 non *om. C* | zenoniani *R* 39 *s. a. Hal.* 41 *ante c.* 14 *rubricam* de operis noui nuntiatione *inserit M*[b] *contra S et inscriptionem c.* 14 (idem a.): *refutatur praeterea numeris titulorum sequentium, quae extant in VP et passim apud Graecos* | idem] impr. iustin. *S* 42 ad inhib.] adhib. *C*[a]*M*[a] 43 emissa *R*

1 est, iterum aedificationem prohibere. Quod dupliciter iniquum nobis esse uidetur. siue etenim non recte opus prohibuerit, decet non per totum annum hoc impediri, siue recte denuntiationem emiserit, etiam post annum licentiam habere aedificationem prohibere.
2 Talem igitur iniquitatem inhibentes sancimus, si quis denuntiationem emiserit, in hac quidem regia urbe praefectum urbi festinare, in prouincia uero rectorem eius, intra trium mensum spatium causam dirimere: sin uero aliquid fuerit quocumque modo ad decisionem ambiguitatis impedimentum, licentiam habere eum, qui aedificationem deproperat, opus de quo agitur efficere, prius fideiussore ab eo dato officio urbicariae praefecturae uel prouinciali, ut, si non recte aedificauerit, omne opus, quod post denuntiationem fecerit, suis sumptibus destruet[1]. sic enim et opera non per inanes denuntiationes prohibebuntur et recte denuntiantibus consuletur. D. XII[2] K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

XI (XII)

℞ DE OPERIBVS PVBLICIS ℞

1 [3]IMPP. CONSTANTINVS ET CONSTANS AA. AD CATVLLINVM[4]. [Th. 15, 1, 5 mut. B 58, 12, 1] Plurimi immunitates operum publicorum concessione iudicum adepti sunt: et ideo iubemus in posterum illicitas[5] immunitates nullius esse momenti. D. VI K. AVG. SIRMI VRSO ET POLEMIO CONSS. a. 338

2 [6]IDEM AA. AD MARCELLINVM COMITEM ORIENTIS. Quae operibus [Th. 15, 1, 6 B 58, 12, 2] publicis impensa constiterit, accepto ferri oportere cognoscas. D. V NON. OCT. CONSTANTINOPOLI LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. a. 349

3 *Αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς Α.*
Καὶ περὶ τοῦ εἰς τόπον τῆς πόλεως κτίσαντος οἰκείοις δαπανήμασιν, ἐν ᾧ μὴ [B 58, 12 not. f] βλάπτει τὴν πόλιν, πῶς ἴδιον ὀφείλει ἔχειν τὸ κτισθέν[7]. a. 362

4 [8]IDEM A. ECDICIO PRAEFECTO AEGYPTI. Praetoria iudicum [Th. 15, 1, 8 B 58, 12 not.] et domos publicas oportet publico iuri atque usui semper uindicari[9]. PP. IIII NON. DEC. ANTIOCHIAE MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362

P (11 ℞ 4. 10, 4) *CRM: index* 11, 3 *restitutus est ex Tipucito* (*B*)

---

[1] destruat? [2] xv (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 181)? [3] *iungenda uidetur* 10, 48, 7 [4] ad Catullinum] haue Catulline karissime nobis *Th.* [5] aduersus fas elicitas *Th.* [6] *iunge* 10, 37, 1 [7] *cf. Th.* 15, 1, 9: Idem A. Ecdicio praef. Aegypti. Post alia. Comperimus super ergasteria publica, quae ad ius pertinent ciuitatis, plerosque sibi domos extruxisse. praecipimus ergo eos inconcusso iure quae aedificauerunt possidere. PP. IIII non. Dec. Antiochiae Mamertino et Neuitta conss. [8] *iunge Th.* 15, 1, 9 (*not.* 6) [9] Oportuit praetoria iud. et domos iudiciarias publico iuri atque usui uindicari *Th.*

---

1 uidentur *R*[a] 2 enim *CM*[a] 5 mensium *R* 6 causam *om. M*[a] | ditionem *M*[a], *inc. R*[a] 8 fideiussione *M*[a] | officio *om. R*[a] | prouintialis *M* 10 enim] etenim *C* | opere *C* | inanes] manens *M*[a]? 11 *s. a. Hal.* 15 imp. *R* | constans] constantius *RM* 16 iuditium adempti *M*[a] 17 *s. a. Th. Hal.* | VI *om. Hal.* 19 idem a. *S*, idem aa. et cc. *C*, imp. const. et constantius aa. *R*, impp. constans et constantinus aa. *M*, *cf. P ad u.* 25 | ad marcellinum com. ord. (comes ordinis *M*[b], *om. M*[a]) *CRM*, marcello comiti horreorum *S* 20 ferre *R* | cognoscas] *Th.*, cognoscat *CRM* | *s. a. Th. Hal.* | v] II *Hal.* 22 *constitutionem Graecam excidisse testantur Harleianus* 3441 *alii: in M hoc loco rubrica erasa est incipiens* h (haec const. graeca est?): *accedit, quod numeri huius editionis consentiunt cum iis, sub quibus Basilicorum capita in* '*Ροπ. et Synopsi citantur. inscriptionem annumque restituimus ex c.* 4. *ceterum eandem constitutionem ante Th.* 15, 1, 8 *restituendam esse ex inscriptione c.* 8 *colligitur. argumento autem Tipuciti ita conuenit cum Th.* 15, 1, 9 (*not.* 6), *quae iungenda est cum c.* 4 *h. t., ut probabiliter coniciatur eandem constitutionem et Graece et Latine emissam fuisse, utroque autem exemplo in Th. recepto* (*ut factum est ad Th.* 9, 45, 4) *Iustinianos Graeci partem, partem Latini, quae iam in Th. ab altera parte Latina* (15, 1, 9) *diuisa erat, elegisse* (*u. s.* 1, 12, 3) 25 idem a.] *R Th.*, idem aa. *SCM*, impp. constantius et constan. *P* | edici *C*, hecdici *R?* | praef. (p. *P*, pp. *CRM*) aeg. *om. S* | iuditium *R* 26 *s. a. Th. Hal. P* | IIII] VI *Hal. P* 27 antiochiae *om. Hal. P*

5 [1]Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Symmachvm pv. [Th. 15, 1, 11 B 58, 12 not.] Intra urbem Romam ueterem et nouam[2] nullus iudicum nŏuum opus informet, quotiens serenitatis nostrae arbitria cessabunt, nisi ex suis pecuniis huiusmodi opus construere
1 uoluerit[3]. Ea tamen instaurandi, quae iam deformibus ruinis intercidisse dicuntur, uniuersis licentiam damus. D. viii k. Ivn. Philippis divo Ioviano et Varroniano conss. 4 a. 364

6 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Procvlvm[4]. [Th. 15, 1, 22 B 58, 12, 6] Praescriptio temporis iuri publico non debet obsistere, sed nec[5] rescripta quidem. atque ideo diruenda sunt omnia, quae per diuersas urbes uel in foro uel in quocumque publico loco contra ornatum et commodum ac decoram faciem[6] ciuitatis extructa noscuntur. D. iii id. Ivn. Constantinopoli Merobavde ii et Satvrnino conss. 9 a. 383

7 [7]Idem AAA. Cynegio pp. [Th. 15, 1, 23 B 58, 12, 7] Ad portus et aquae ductus et murorum instaurationem siue extructionem[8] omnes certatim facta operarum collatione instare debent neque aliquis ab huiusmodi consortio dignitatis priuilegiis excusari. D. xv k. Febr. Constantinopoli Ricomere et Clearcho conss. a. 384

8 Idem AA. et Arcadivs A. Cynegio pp. [Th. 15, 1, 24 B 58, 12, 8] Omnes, quibus uel cura mandata fuerit operum publicorum uel pecunia ad extructionem solito more credita[9], usque ad annos quindecim ab opere perfecto cum suis heredibus teneantur obnoxii, ita ut, si quid uitii in aedificatione intra praestitutum tempus prouenerit, de eorum patrimonio (exceptis tamen his casibus, qui sunt fortuiti) reformetur. D. iii non. Febr. Constantinopoli Arcadio A. et Bavtone conss. 15 19 a. 385

9 [10]Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Avreliano pv. [Th. 15, 1, 30 B 58, 12 not.] Si quando concessa a nobis licentia fuerit extruendi, id sublimis magnificentia tua sciat esse seruandum, ut nulla domus inchoandae publicae fabricae gratia diruatur,
1 nisi usque ad quinquaginta libras argenti pretii aestimatione taxabitur. De aedificiis uero maioris pretii[11] ad nostram scientiam referatur, ut, ubi amplior poscitur quantitas, imperialis extet auctoritas. D. iii k. Mart. Constantinopoli Theodosio A. iii et Abvndantio conss. 25 a. 393

10 Idem AAA. Rvfino pp. [Th. 15, 1, 31 B 58, 12 not.] Si qui iudices perfecto publicis pecuniis operi suum nomen sine nostri numinis mentione scripserint[12], maiestatis teneantur obnoxii. D. iii non. Ivl. Constantinopoli Arcadio iii et Honorio ii AA. conss. 29 a. 394

11 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Evsebio comiti sacrarvm largitionvm. [Th. 15, 1, 32 B 58, 12, 11] Ne splendidissimae urbes uel oppida uetustate labantur, de reditibus fun-

P (11, 7. 8 *et post* 13: 11, 6. 12) *CRM*

---

[1] *iunge Th.* 8, 5, 19 [2] ueterem et nouam] aeternam *Th.* [3] nisi ... uoluerit *om. Th.* [4] ad Proculum] haue Procule k. nobis *Th.* [5] ne *Th.* [6] contra ... faciem *om. Th.* [7] *iunge* 10, 76, 1 [8] et murorum ... extr.] instaurationem *Th.*: εἰς τὸν λιμένα καὶ τὸν ἀγωγὸν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων *B* [9] *idem B* (χρήματα λαβῶν): decreta *Th.* [10] *iunge Th.* 1, 1, 3. 1, 28, 4. 6, 3,1. 6, 4, 26. 12, 1, 130. 131. 15, 1, 29 [11] meriti *Th.* [12] si qui i. perfecto operi suum potius nomen quam nostrae perennitatis scripserint *Th.*

---

1 ualentinus *M* | ualens] ualerius R^a *uel* R^b | aa.] a. *S* | sumachum *M* | pu.] *SE Th.*, pp. *CRM* 2 romanam *C*, *om. R* | informetur *R* 3 ex] *C*, e *M*, a *R* 5 scientiam *R* | *s. a. Th. Hal.* | vii *Hal.* 6 impp. *CRM*, imp. *P* | gratianum ual. (ualenus M^a) *M*, ualentin. grat. *S*, grat. et ual. *P* | et] e *M* | aaa.] aa. *CR*, *om. P* 7 proculum] pol'm *P* | iuri] in *R* | absistere *R* 8 atque] antiquam P^a, antiqua P^bR | foro] tro R^a | in *om. P* 9 decora C^a, decorem *M* 10 *s. a. Th. Hal. P* | iii] vi *Hal.* | iun. *om. Hal.* | merob. ii] meroaudeis *P* 11 idem] impp. grat. et ualent. et theod. *P* | aaa.] aa. et cc. *C*, aa. *RM* | cindino *S*, acinegio *CR* | pp. *om. P* 12 instauratione M^a | instructionem (—ne M^a) *CM* | collectione P^a, collationem *C*, collatione et *R* | instare] R^b *Th.*, instaurare PCR^aM 13 huiuscemodi *Th.* | priuilegii *P* | *s. a. Th. Hal. P* | xii *Hal.* 15 aa. et arc. a.] aa. arch. et *R*, aa. arcadio et *CM*, a. *S*, aa. *P*, aaa. *Th.* | cinidio *S*, emagio M^a, emaegio M^b 16 pecunia] punia P^a | exstructione M^a 17 xu annos *P* | teneatur M^a 18 quis CR^a | infra *Th.* | praestitum M^a | prouenerit] *Th.*, peruenerit P^bCM, per*enerit P^a, peruenit *R* | de eorum *bis R* 19 formetur PRM^a | *s. a. Th. Hal. P* 20 a.] a. i *Th.* | bauiono *P* 21 impp. *CM*, imp. *R* | theod. *om. M* | arc.] et arch. *S* | aa. *CRM* 22 pu.] pp. *SCM* 23 diluatur *M* 24 officiis *R* 25 referetur *Th.* | ibi M^a 26 *s. a. Th. Hal.* 28 aa. *SCRM* | quis *C* 29 operi] *Th.*, operum *C*, opere *RM* | sine] signi *R* | mentiones *C* | inscripserint *CM* 30 *s. a. Th. Hal.* 31 imp. ... aa.] imp. honorius a. *S* | sacr. larg.] stab. *S*, *om. M* 32 urbis CM^a | fudorum *R*

dorum iuris rei publicae tertiam partem reparationi publicorum moenium et thermarum subustioni deputamus. D. XI K. IVL. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

12 IDEM AA. CAESARIO PP. Omnes prouinciarum rectores litteris [Th. 15, 1, 34 B 58, 12 not.] moneantur, ut sciant ordines atque incolas urbium singularum muros uel nouos debere facere uel ueteres firmius renouare: scilicet hoc pacto impendiis ordinandis, ut adscriptio currat pro uiribus singulorum, deinde adscribantur pro aestimatione futuri operis territoria ciuium, ne plus poscatur aliquid, quam necessitas imperauerit, neue minus, ne instans impediatur effectus: oportet namque per singula non sterilia[1] iuga certa quaeque distribui, ut par cunctis praebendorum sumptuum necessitas imponatur: nemini excusatione uel [(Th.)] alia praesumptione ab huiusmodi immunitate praebenda[2]. D. VIIII K. APRIL. ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

13 [3]IDEM AA. THEODORO PP. Nemo iudicum in id temeritatis [Th. 15, 1, 37 B 58, 12 not.] erumpat, ut inconsulta pietate nostra noui aliquid operis existimet inchoandum, uel ex diuersis operibus ornamenta[4] aut marmora uel quamlibet speciem, quae fuisse in usu *uel* ornatu probabitur ciuitatis, eripere uel alio transferre sine iussu tuae sublimitatis audeat.
1 etenim si quis contra fecerit, sex[5] libris auri multabitur. Similis etiam condemnatio ordines ciuitatum manebit, nisi ornamentum genitalis patriae decreti huius auctoritate defenderint.
2 Horreorum autem uel stabulorum fabricas arbitratu proprio prouinciarum iudices studio laudandae deuotionis adripiant. D. K. IAN. MEDIOLANI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

14 IDEM AA. SEVERO PV. Aedificia, quae uulgo[6] parapessia [Th. 15, 1, 39 B 58, 12 not.] nuncupantur, uel si qua alia opera moenibus uel publicis operibus[7] sociata cohaerent, ut ex his incendium uel insidias uicinitas reformidet aut angustentur spatia platearum uel minuatur porticibus latitudo, dirui ac prosterni praecipimus. D. V ID. OCT. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

15 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Si aliquando homines emergant, [Th. 15, 1, 40 mut. B 58, 12 not.] qui a nostra clementia opus publicum sibi praeberi postulauerint, non nisi diruta penitusque destructa et quae parum sunt in usu[8] ciuitatium, percipiant: intimandis [(Th.)] huiusmodi rescriptis iudicio amplissimae tuae sedis. D. ID. DEC. HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

16 IDEM AA. ET THEODOSIVS A. AEMILIANO PV. Si quando usus [Th. 15, 1, 44 B 58, 12 not.] exegerit uel porticus uel quaslibet aedes aetatis senio seu fortuitis concussas casibus reparari, liceat etiam inconsulta clementia nostra cum reuerentia sui imaginem deponere uel

P (11, 12) *CRM*

---

[1] non sterilia *om. Th.* [2] nemini ... praebenda *propter Nou. Valentiniani* 5, 1, 3 *addita esse Gothofredus putat* [3] *iunge* 1, 24, 1 [4] aeramen *Th.* [5] tribus *Th.*, ς′ *B* [6] uulgi more *Th.* [7] moenibus u. p. operibus] publicis moenibus uel priuatis *Th.*, ἢ τείχεσιν ἢ οἴκοις ἰδιωτικοῖς *B*, iuxta moenia publica domos uel porticas (*sic*) non sint *S* [8] in usu] usui *Th.*

---

1 reparatio *C* | mentium *C* | hermarum *R* 2 subustionis *C*, sub***utioni M^a, substitutioni $R^b M^b$, *inc.* R^a | *s. a. Th. Hal.* 3 idem] imp. thed. arc. et non. *P* | aa.] a. *P*, *inc.* R^a 4 moueantur *R* | incolae P^t 5 uet. firmis P^a, uet. firmos *C*, firmius uet. *Th.* | inpraediis P^t 6 scribantur *N Th.* | futuris *C* 7 qua *R*, qua *uel* qūa *C* | impetrauerit PM^a | neue *om.* P^a 8 steria *R* | quoque PCM^a 10 praehendat *R* | *s. a. Th. Hal.* | VIIII] VIII *Hal.* 12 theodosio *C*, theod. *R* | iuditium M^a 14 qualibet *CR* | specie *C* | fuisse] *E Th.*, fuisset CRM^b, fui*** M^a | usu uel] *Th.*, usu CRM^a, usus M^b 15 tnsferre *R* 16 libras CRM^a? 17 defenderint] *E Th.*, defenderit *CRM* 18 fabricas] stabulas *R* | arbitratur RM^a? 19 *s. a. Th. Hal.* | k.] *Th.*, III kal. *Hal.*, XII k. 1, 24, 1: *cf. dies c.* 14. 15 *h. t. et Th.* 15, 1, 38 | a. *om. Hal.* 21 aa.] a. *RM* | pu.] *Th.*, pp. *SCM*, pp. m. *R* | pararessia $CRMW^a$, parapesia W^b, parapetasia *Th.*, παραπίσσια *B*: *cf. Ducange Lexicon inf. Graec. s. u.* πινσοί 23 incedium *R* | uicinatas CM^a, uicanitas *R* 24 *s. a. Th. Hal.* | V ... constant.] III kal. ianuar. mediolani *Hal.*, *cf. u.* 19 26 aa.] a. *RM* | euthiano *R* 27 dementia C^a 28 distructa *R Th.* | ciuitatum *Th.* 29 *s. a. Th. Hal.* 31 idem et theod. aa. *C*, idem aa. et theod. (*om.* a.) *R*, idem a. (aa. M^b) theodoro *M*, impr. honorium et theod. aa. *S*, idem aaa. *Th.* | emminiano *M* | pu.] *Th.*, pp. *SCRM* | usus] utilitas usus *R* 32 egerit *R* | uel quaslibet ... fortuitis (—tus M^a) *om. R* 33 cletia R

nostram uel retro principum, reportatamque post refecta aedificia loco proprio denuo collocare. D. v k. Ivl. Constantinopoli Arcadio A. vi et Probo conss. a. 406

17 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Monaxio pv. Quicumque [Th. 15, 1, 47 B 58, 12 not.] locus in palatio huius urbis priuatis aedificiis incommode occupatus est, is quam primum subrutis omnibus quae in eo sunt aedificiis palatio reformetur, quod priuatorum non est parietibus coartandum (nam imperio magna ab uniuersis secreta debentur), ut hi tantum locum habeant habitandi, quos legitimus maiestatis nostrae usus et rei publicae disciplina delegit: in futurum etiam uniuersis ab huiusmodi usurpatione prohibendis. D. viiii k. Mart. Constantinopoli Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. a. 409

18 Idem AA. Anthemio pp. Turres noui muri, qui ad muni- [Th. 15, 1, 51 B 58, 12 not.]
tionem splendidissimae urbis extructus est, completo opere praecipimus eorum usui deputari, per quorum terras idem murus studio ac prouisione tuae magnitudinis ex nostrae
1 serenitatis arbitrio celebratur. Eadem lege in perpetuum et condicione seruanda, ut annis singulis hi uel ad quorum iura terrulae demigrauerint, proprio sumptu eorum instaurationem sibimet intellegant procurandam, eorumque usu publico beneficio potientes curam
2 reparationis ac sollicitudinem ad se non ambigant pertinere. Ita enim et splendor operis et ciuitatis munitio cum priuatorum usu et utilitate seruabitur. D. prid. non. April. Lvcio vc. cons. a. 413

19 Imp. Theodosivs A. Severino pv. Quia plurimae domus cum officinis [Th. 15, 1, 52] suis in porticibus Zeuxippi esse memorantur, reditus memoratorum locorum pro quantitate, quae placuit, ad praebenda luminaria et aedificia ac tecta reparanda regiae huius urbis lauacro sine aliqua iubemus excusatione conferri. D. v id. Ian. Victore vc. cons. a. 424

20 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Cyro pv. Qui [B 58, 12, 19 Prochiron 39, 24] sine auctoritate diuini rescripti ad iudicium tuae celsitudinis destinandi angiportus integros uel partes suis domibus incluserint seu porticus usurparint, procul dubio iura pristina sacratissimae reddere ciuitati iubemus: multa auri quinquaginta librarum non defutura, si quis posthac in similem audaciam prodire temptauerit. D. k. Nov. Theodosio A. xvii et Festo conss. a. 439

21 Idem AA. Cyro pv. Basilicam inauratam et marmoribus decoratam [B 58, 12 not. m]
liberam in perpetuum manere neque alicuius imaginis pictarum cuiuslibet honoris tabularum adumbratione fuscari iubemus, neque in aliqua parte eiusdem basilicae tabulato
1 quicquam[1] opere stationes ergasteriaue constitui sancimus. Illud quoque decernimus, ne in eam equos liceat intromitti uel nuptias celebrari. D. xi k. Febr. Constantinopoli Valentiniano A. v et Anatolio conss. a. 440

22 Imp. Leo A. Erythrio pp. Nemini iudicum liceat in hac inclita urbe uel in prouinciis noua opera inchoare, priusquam ea, quae coepta inuenerit a decessore uel praedecessoribus suis, uetustate diruta aut desidia derelicta diligenti studio instantiaque compleuerit, cum ex hoc plurimum laudis adquirat, si ea culta et perfecta reddiderit, quae

CRM

---

[1] cuiquam (*Mommsen*)?

---

1 nostra *CM* | reportataquae *C* 2 *s. a. Th. Hal.* 3 aa.] a. *M* | menatio *S*, monachio *M* | pu.] *Th.*, pp. *SCRM* 4 aedif.] et aedif. *C* 5 eo sunt] eodem *C*, eo loco sunt *R* 6 artandum *RM*^{a} 7 habent *M*^{a}, *om. C* 8 diligit *C* | ab *om. R* | viiii] vii *Hal.* 10 aa.] a. *SR* | artemio *M* 12 ac] et *R* 13 in perpetuum *om. R* 14 demigrauerint] *W Th.*, demigrauerunt *CM*, demigrauerit *R* | earum *Th.*, *om. R* | instauratione *R* 15 earumque *Th.* 17 utilitates *R* | *s. a. Th. Hal.* | prid.] ii *Hal.* 19 impp. *M* | seuerine *M* | pu.] *Th.*, pp. *SCRM* 21 reparanda regiae] *R*, reparandae regiae *CM*, reparandae gratia *Th.*, reparanda egregiae *Gothofredus* 22 aliquo *C* | *s. a. Th. Hal.* | v] vi] *Hal.* | uc. *om. Hal.* 23 ualentinus *M*^{a} | curo *M* | pu.] *R*, pp. *SCM* 24 diuinae *R* | destinandis *R* 25 usurparunt *CR*^{b}*M* | iura] iu *M*^{a} 27 praedire *R* | *s. a. Hal.* 29 aa.] a. *SR* | cyro] *S*, curo *C*, curu *R*, cri *M*^{a}, curi *M*^{b} | pu.] *dett.*, pp. *SCRM* 30 perpetuam *R* | pictarum] et p. *E* 31 adumbrationem *CM* | aliqua] *R*, alia *CM* 32 quicperquam *R*^{a} | stancimus *R*^{a} 33 eques *CRM*^{a} | *s. a. Hal.* 34 conss. *om. Hal.* 35 leo] do. *S* | erutrio *R*, eruthio *M* | prouintias *R*^{a} 36 prodecessoribus *M* 38 culta] *W*^{b}, culpa *CM*^{b}, sculpta *RM*^{a} | et *om. M*

uetusta sunt et instaurationem requirunt quaeque ab aliis initiata et imperfecta resederant. D. II K. MART. CONSTANTINOPOLI MARCIANO *CONS.* a. 472

23 . . . .

XII (XIII)

℞ DE RATIOCINIIS OPERVM PVBLICORVM ET DE PATRIBVS CIVITATVM ℞

1 IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Iubemus prouinciarum quidem rectores et [B 58, 12 not. n] singulae dioeceseos uiros spectabiles iudices, id est praefectum Augustalem et comitem Orientis et utrosque proconsules et uicarios una cum suis apparitoribus pro tenore generalium magnificae tuae sedis dispositionum discutiendis publicis operibus uel aquae ductibus, qui ex ciuilibus reditibus uel a quolibet spontanea munificentia facti sunt uel fuerint, modis omnibus abstinere, nec aliquid quolibet modo quolibet tempore in discutiendo ciuiles reditus uel facta opera uel quae fieri adsolent, unam siliquam sibi ex singulis erogandis solidis uindicando aut quodcumque lucrum captando, cum huiusmodi rebus habere commune,
1 utpote patribus ciuitatium et *c*urae eorum deputatis. Qui uero opus aliquod pro sua liberalitate se facturos promiserint, licet certum sit eos ex sola pollicitatione ad implendum suae munificentiae opus necessitate iuris teneri, nullum tamen eos uel heredes eorum super facto opere ratiocinium uel discussionem aut aliquam (utpote non in integrum promissa quantitate in id opus erogata uel inutiliter facto opere, aut ali*a* qua ratione) quocumque modo
2 quocumque tempore inquietudinem sustinere concedimus. Quod si uir clarissimus prouinciae moderator uel eius officium reditus publicos uel opera publica contra uetitum discutiendo uel unam siliquam aut quodlibet ex isdem reditibus uel operibus uindicando sacratissimae nostrae legis praecepta transierint, quinque quidem officii primates exilio damnati perpetuo bona sua ciuitati quam laeserint non dubitent uindicanda, rector uero prouinciae quinquaginta librarum auri ferietur dispendio: hac eadem poena spectabilibus quoque iudicibus, licet illustri dignitate fuerint decorati, et eorum officiis, sicut superius distinctum est, imminenda. D. . . . . a. 485—486?

XIII (XIIII)

℞ DE PIGNORIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. TIMOTHEO. Debitor, qui pignoribus [B 25, 2, 38] profitetur se creditoribus cedere, nihilo magis liberabitur. PP. V K. MART. SEVERO A. II ET ALBINO CONSS. a. 194

P (13 ℞ 1) *L* (13 ℞ 1) *CRM*

---

1 uetustas *R* 2 *s. a. Hal.* | cons.] et zenone coss. (= *a.* 469) *Hal.* 3 *constitutionem Graecam excidisse testatur Harleianus* (*musei Brit.*) 3441: *initium* 1, 4, 26 *hoc loco repetitum fuisse haud improbabiliter coniecit Contius* 5 publicarum *R* | et ... 6 ciuitatum *om. R* 6 patribus] *E*, patria *SM*, pateria *C* | ciuitatium *C* 7 arcadio pp.] et archadius a. *S* 8 dioceses *C* 9 utriusque *C* 10 sedis positionum *C* 11 beneficientia R^t, mun**i****ficientia M^a 12 nec] ne *R* | quolibet temp.] temp. *R* 13 fata M^a | adsolet *CR* | rogandis *R* 14 quocumque R^a, quidcumquae M^a 15 curae] T^b, purae *CRM* | aliquid *M* 16 pollicitatione] pactione *R* | implendo *R* 18 aliquam ... 19 aut alia qua] aliquam ... aut aliqua *M*, aliqua *C*, aliquam ... aut alia (ali R^b) quacumque *R* | in *om. R* | promissam quantitatem RM^b 19 in] an *R* | opus] M^b, tempus posse *R*, tempus M^a? | erogata] *E*, errogatam *RM* 21 reditos *C* | publicos u. o. publica *om. R* | uetitam *R* 22 una *M* | quolibet R^aM, quolibet modo *C* | uendicandam *R* 23 praeceptae *C* | transierit *M* | quique *R* | dampnati auxilio perpetua *R* 25 librorum *R* | feritur *R* | hac] *E*, haec *CRM* | spectalibus *R* 26 supra *R* 27 *s. a. Hal.* 31 *s. a. Hal. PL* | a. II et albino conss.] *Hal.*, iii et xiii *PL* (xiii *ex rubrica aberrasse uidetur*)

2 IDEM AA. LVCIO. Quamuis constet specialiter quaedam et uniuersa bona generaliter aduersarium tuum pignori accepisse et aequale ius in omnibus habere, iurisdictio tamen temperanda est. [B 25, 2, 39]
1 Ideoque si certum est posse eum ex his, quae nominatim ei pignori obligata sunt, uniuersum redigere debitum, ea, quae postea ex isdem bonis pignori accepisti, interim non auferri praeses iubebit. PP. II K. IVN. CILONE ET LIBONE CONSS. a. 204

3 IDEM AA. MAXIMO. Creditores, qui non reddita sibi pecunia conuentionis legem ingressi possessionem exercent, uim quidem facere non uidentur, attamen auctoritate praesidis possessionem adipisci debent. PP. K. MAI. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. [B 25, 2, 40] a. 205

4 IDEM AA. BELLIO. Cum te pecuniam accepisse et agros tuos obligasse fateris, non habet rationem, quod quereris ui te coactum pignori dare. si igitur recipere uis rem tuam, solue creditori pecuniam debitam. D. III K. IVN. ANTONINO A. III ET GETA III CONSS. [B 25, 2, 41] a. 208

5 IMP. ANTONINVS A. DOMITIO. Praeses prouinciae uir clarissimus ius pignoris tui exsequentem te audiet. nec tibi oberit sententia aduersus debitorem tuum dicta, si eum collusisse cum aduersario suo aut, ut dicis, non causa cognita, sed praescriptione superatum esse constiterit. PP. ID. MAI. ROMAE DVOBVS ASPRIS CONSS. [B 25, 2, 42] a. 212

6 IDEM A. QVINTO. In summa debiti computabitur etiam id, quod propter possessiones pignori datas ad collationem uiarum muniendarum uel quod aliud necessarium obsequium praestitisse creditorem constiterit. PP. III K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 25, 2, 43] a. 213

7 IMP. GORDIANVS A. MARCIANO. Vsucapio pignoris conuentionem non extinguit. PP. NON. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. [B 25, 2, 44] a. 238

8 IDEM A. FESTO. Quamuis personali actione expertus aduersus reum uel fideiussores seu mandatores eius[1] feceris condemnationem, pignoris tamen adhuc[2] habes persecutionem. PP. ID. MART. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [8, 26, 1 B 25, 2, 45] a. 239

9 IDEM A. ATTICO. Si dominium eius possessionis, quae cum[3] pignori data esset, a debitrice donat*u* ad te translatum est, eamque postea creditor uel eius heredes detinere coeperunt, uindica eam, praeside prouinciae curante, ut, fructuum deducta ratione residuoque a te oblato si fuerit satisfactum, ea possessio tibi reddatur. PP. III K. OCT. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. [B 25, 2, 46] a. 239

10 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ALEXANDRO. Debitores praesentes prius denuntiationibus conueniendi sunt. igitur si conuenti debito satis non fecerint, [B 25, 2, 47]

V (*incipit u.* 11 pecuniam) *P* (13, 3 [4 *p*] 6. 7. 11, 6. 12. 13, [9 *p*] 10: 13, 8 *post* 14, 4) *L* (13, 3. 4. 6...10) *CRM*

---

[1] uel fid. seu mand. eius *om. l. gem.*, *tuentur B* [2] adhuc *om. l. gem.*, *habent B* (ἔτι) [3] cui (*Mommsen*)?

---

1 litio M^a 2 habere *om.* R^a 3 temporaranda R^a | certe R^a 4 sint *C* | pignoris R^a 5 accepit *C* | praees *R* | *s. a. Hal.* | chilone *Hal.* 6 ad maximum *S* | conuentiones L^a 7 possessione *R* | uim *om.* R^a | uttamen L^a 8 *s. a. Hal. PL* | antonino] anat. *P* | geta II] geta *L* 11 queris L^a | ui] ut C^a? | pignori dare (dares C^a)] pignodat∗e R^a 12 soluere *L* | *s. a. V Hal.* 14 antonius *M* | a. *om.* M^a 15 obierit C^aR^a 16 conclusisse R^a, con∗(s?)∗isse C^a | suo] CR^b, tuo R^aM, suo *uel* tuo *V* 17 constitit (constiterat V^b) *V secundum Bluhmium* | *s. a. V Hal.* | mai.] mart. *V?* | duobus] d. et *Hal.* 18 idem aa. *VM*, imp. ant. a. *PL* 19 possessione *V* | pignoris R^a | quod *om.* M^a | alium *L* 20 *s. a. V Hal. PL* | III] *sic uel* iu *V* 22 maeciano *V* | extingui *L* 23 *s. a. V Hal. PL* 24 rerum P^aM^a 25 seu] uel *L* | condemnatio P^a 26 *s. a. V Hal. cum lege gemina* 27 aticio *p* | cum] *pLC*, tum *R*, *om. M*, *deficit V* (esset *V secundum Mayerum*): ἐὰν τὸ ἐνεχυρασθὲν πρᾶγμα παρὰ τοῦ χρεώστου ἐδωρήθη σοι, εἶτα ὁ δανειστὴς αὐτὸ κατέχει *B* | pignoris R^a 28 donatu] *Mommsen*, dona tua *V?*, donata est C^a, donata C^b, domina *RM*, ἐδωρήθη *B* (*u. s.*) | ad] a R^a | eumque *V?* 29 retinere *R* | uindica (uindicta *V*) eam] $V?L^bM^b$, uindicare eam (potes *addit* R^b) pL^aCR | curaturo *C* 30 residuoque] de residuoque pCR^aM^a?, desiduoquae (*uix* deresiduoquae) L^a | a] ad R^a | *s. a. V Hal. pL* | III] *V? Hal.*, iiii *pL* 31 gordiano ... conss. *om. pL* | a. *om. V* 32 imp. *R* | presentis M^a 33 prius *om. R* | conuenti] conuenienti P^a | debito *om. R*

persequenti tibi pignora seu hypothecas, quas instrumento specialiter comprehensas esse dicis, competentibus actionibus, rector prouinciae auctoritatis suae auxilium impertire non dubitabit. D. XVIII K. FEBR. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

11 IDEM AA. ET CC. EVPHROSYNO. Nominatori pignori capere sine praesidis [B 25, 2, 48 auctoritate res nominati non licet. S. III K. MART. AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. EVSEBIO. Si uxor tua pro pecunia quam accepit mutuo [B 25, 2, 49 res proprias obligauit pignori eique tu successisti, licet in instrumentum eius facti testimonium collatum non sit, soluto debito creditorem de his tibi reddendis sollemni iure conueni. S. V K. APRIL. AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. MATRONAE. Cum dominam non minorem uiginti et quin- [B 25, 2, 50 que annis ea quae obligauerat tibi iure dominii possidere permisisse et in solutum dedisse precibus significes, dominae contractus et uoluntas ad firmitatem tibi sufficit. S. III K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

14 IDEM AA. ET CC. APPIANO. Distractis a debitore pignoribus creditores in [B 25, 2, 51 potestate habere, utrumne personali obligatos sibi, an pignora possidentes in rem actione conuenire uelint, non est incerti iuris. S. K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

15 IDEM AA. ET CC. BASILIDAE. Debitorem neque uendentem neque donantem [B 25, 2, 52 neque legantem uel per fideicommissum relinquentem posse deteriorem facere creditoris condicionem certissimum est. unde si tibi obligatam rem probare posse confidis, pignora persequi debes. S. V NON. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

16 IDEM AA. ET CC. HERAIDI. Etsi frater tuus non suam, sed ad te perti- [B 25, 2, 53 nentem pecuniam mutuam suo nomine dedit ac pignus accepit, tamen tibi pignoris obligationem quaerere non potuit. S. IIII ID. MAI. HADRIANOPOLI AA. CONSS. a. 293

17 IDEM AA. ET CC. PONTIAE. Quamuis ea pecunia, quam a te mutuo frater [B 25, 2, 54 tuus accepit, comparauit praedium, tamen nisi specialiter uel generaliter hoc obligauit, tuae pecuniae numeratio in causam pignoris non deduxit. sane personali actione debitum apud praesidem petere non prohiberis. S. XV K. IVN. AA. CONSS. a. 293

18 IDEM AA. ET CC. EVODIO. Pignoris uel hypothecae persecutio in rem est. [B 25, 2, 55 S. K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

19 IDEM AA. ET CC. MAXIMO. Sicut uim maiorem pignorum creditor prae- [B 25, 2, 56 stare necesse non habet, ita dolum et culpam, sed et custodiam exhibere cogitur. S. XVII K. IAN. AA. CONSS. a. 293

20 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Creditor ad petitionem urgueri iure minime [B 25, 2, 57 potest. quapropter eo, quod uos heredibus Euodiani debere confiditis, oblato et, si nolint

V P (13, 10. 11. 14...16. 18...20) *L* (*ut P*) *CR* (13, 12 *om.* R^a) *M*

---

1 persequenti] P^aRM^a, persequendi P^bLCM^b, persequenda *V* | quam *R* | comprehensas *om.* R^a 2 auxilio impertiri R^a 3 *s. a. V Hal. PL* | d.] pp. *PL* | XVIII] *V?* (xui *Bluhme*, xuii *Mayer*), xuiiii *PL*, XIIII *Hal.* | IIII] iii *P* 4 aa. et cc.] a. *S*, aa. *PL*, aa. et cont. *R*, aa. cc. *M* | euphroseno *V* | pignoris PR^a 5 *s. a. V Hal. PL* | k.] idus *Hal.* | mart. aa. conss.] aa. conss. *V*, mar. conss. *P*, *** *L*, aa. et coss. *Hal.* 6 aa. et cc.] a. *S* 7 eaque C^a | in instrumentum] VM^b, instrumentum M^a, instrumento *C* 8 conuenies *C*, conuenis *M* 9 *s. a. V Hal.* 10 aa. et cc.] a. *S*, aa. III et cc. M^a | matronae] minore *M* | minorem *om.* R^a 11 ea quae] VC^bM^b, ex quo C^aRM^a | obligauerit M^a | dedissem *R* 12 *s. a. V Hal.* 13 heracliae *om. V* 14 aa. et cc.] a. *S* 15 potestate] *V*, potestatem *PLCRM* | rem] nostrae P^a | actionem VM^a? 16 uelit *C* | incerti] incogniti *R* | *s. a. V Hal. PL* | s. *om. PL* | heracl. *VPL* 17 aa. et cc.] a. *S* | neque uend.] namque uend. P^aL^a | dominantaem M^a 18 neque legantem *om. V*, ἢ ληγατεύων (*om.* uel per f. rel.) *B* 19 obligatum re* (rem *Mayer*) *V*, obligationem rem (rei R^b) *R* 20 *s. a. V Hal. PL* | heracl. *VPL* 21 aa. et cc.] a. *S* | heraidi] *V*, eranidi *S*, heroidi *C*, herculi *R*, eriadi *M* 22 mutuam *om.* P^a 23 *s. a. V Hal. PL* | IIII] *P*, iii (?) iu *V*, III *Hal. L* | adriano. pu. (pum *L*) *PL* | aa. *om. V* 24 aa. et cc.] a. *S* | pontio *M* 25 uel generaliter hoc *om.* V^a, hoc *suppl.* V^b 27 apud] per R^a | *s. a. V Hal.* | XV] *sic potius quam* xii *V*, XII *Hal.* 28 et cc. *om. C* | eudio *CRM* | est in rem *PL* 29 *s. a. V Hal. PL* | s. *om. PL* | aa. conss. *om. L* 30 pignerum *R* 31 habeat *L* | sed] VCM^a, *om.* $PLRM^b$ *cum B* | *s. a. V Hal. PL* | s. (d. *Hal.*) XVII] x *PL* 33 petionem *PM* | iure *om.* R^a 34 ea *V* | ebodiani *C* | et *om.* PL^aR | nolit P^a, noluerint *L*, non uelint *CRM*

accipere consignato atque deposito de reddendo pignore hos praesidali notione conuenite. PP. XVIII K. FEBR. CC. CONSS. a. 294

21 IDEM AA. ET CC. VITO. Res obligatas exterus debito soluto liberando [B 25, 2, 58] datum petere, non earum dominium adipisci potest. S. III K. NOV.[1] RETIARIAE CC. CONSS. a. 294

22 IDEM AA. ET CC. ANTIOCHIANO. Secundus creditor offerendo priori debitum [B 25, 2, 59] confirmat sibi pignus et a debitore sortem eiusque tantum usuras, quae fuissent praestandae, non etiam usurarum usuras accipit. S. III ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

23 IDEM AA. ET CC. MACEDONIO. Maior annis uiginti quinque pignoris con- [B 25, 2, 60] uentione remissa, cum hoc[2] solum pactum uel iurisdictio secundum ipsius uoluntatem tueatur, persequi non potest. S. XVII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

24 IDEM AA. ET CC. MARCO. Persecutione pignoris omissa debitores actione [B 25, 2, 61] personali conuenire creditor urgueri non potest. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

25 IDEM AA. ET CC. DRACONTIO. Seruo, qui fuerat pignori obligatus, defuncto [B 25, 2, 62] debiti permanet integra petitio. S. VII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

26 IDEM AA. ET CC. MAVRICIO. Si tibi notarium pignoris titulo debitor tuus [B 25, 2, 63] obligauit, eum, a quo mancipium abreptum proponis, apud rectorem prouinciae conueni. S. VI K. IAN. SIRMI CC. CONSS. a. 294

27 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Super hypothecis, quas argenti distractores [B 25, 2, 64] uel metaxarii uel alii quarumcumque specierum negotiatores pecunias sibi credentibus dare solent, hoc specialiter super amputanda omni machinatione sancimus, ut, si post huiusmodi contractum liberis suis uel alio modo cognatis quamcumque militiam idem negotiatores adquisierint, ea tamen uendi uel ad heredes sub certa definitione transmitti potest, liceat creditoribus eorum, etiam non probantibus ex pecuniis eorundem negotiatorum liberos eorum uel cognatos militasse (dum tamen contrarium non probetur alios e suo patrimonio dedisse pecunias), creditum ab his qui militarunt exigere uel tantum eos efflagitare,
1 quanti uendi eadem militia possit. Quod ita obtinere sancimus, et si extraneis quibusdam idem negotiatores de suis pecuniis huiusmodi militiam adquisisse probentur, ut, quod generaliter in ipsis debitoribus militantibus talem militiam, quae uendi uel ad heredes transmitti potest, permissum est, ut liceat creditoribus et adhuc uiuentium debitorum iure hypothecae uindicare militias, nisi satis sibi fiat, et post mortem eorum exigere, quod pro isdem militiis pro tenore communis militantium placiti uel diuinae sanctionis tale praestantis beneficium dari solet, hoc in negotiatorum personis, licet ipsi militantes minime debito
2 obnoxii sint, integrum creditoribus eorum seruetur. Quod scilicet in futuris militiis, non etiam in his, quas liberi uel cognati eorundem negotiatorum uel extranei pecuniis eorum meruerunt, tenere sancimus. D. K. IVN. DN. IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 528

V (*desinit u.* 30 *in* uiuentium) *P* (13, 20. 22...26) *L* (13, 20 [21 *l*] 22...26) *CR* (13, 23 *om.* R^a) *M*

[1] s. VI id. Oct. (*Mommsen*)? [2] remissa hoc, cum (*Mommsen*)?

1 accipere *om.* R^a | singnato *L* | atque dep. *om.* $C^a R^a$ | conuenit $P^a L^a$, conuenire M^b 2 *s. a V Hal. PL* | XVII *Hal.* | cc.] aa. *Hal.* 3 et cc. *om. l* | uicto *l, om. S* | exteru V^a, exteris V^b, exterius $C^a M^a$, ὁ ἐξωτικός *B* | debitor C^a | solut R^a 4 eorum *V*CM^a | dominia|um *V*? | *s. a. V Hal.* | s.] d. *Hal.* 6 aa. et cc.] a. *S* | anthiotiano *S* 7 ad debitores (—ris P^a) P^c 8 accipit] *V cum B* λαμβάνει, accepit P^a, acceperit $P^b L^a$, accipiet $L^b M^a$, accipiat *C*, ***** R^a | *s. a. V Hal. PL* | s.] *V*, pp. *Hal.*, *om. PL* | nic. *V*, nico. *PL* 9 aa. et cc.] a. *S* 11 *s. a. V Hal. PL* | XVII] *V*, XVIII *Hal.*, xiii *PL* | nic. *V*, nicom. *PL* 12 debitoris M^a | actiones V^a 13 creditorem P^a | *s. a. V Hal. PL* | nic. *V*, nico. *PL* | cc. conss. *om. L* 14 aa. et cc.] a. *S*, aa. cc. *P* 15 integri *R* | petio *V*M^a | *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal.* | VI *Hal.* | nic. *V*, nicom. *PL* 16 aa. et cc.] a. *S* | notarum C^a | pigneris *R* 17 mantium M^a 18 *s. a. V Hal. PL* | VI] IV *Hal.* 19 *Theodoro ad Nouellam* 53 *c.* 8. 9 *haec const. est* κη', *attamen ad Nou.* 136 *c.* 4 *recte eam sub numero* κζ *citat* | *inscriptionem om. R* | a. *om. M* 20 uel metaxarii ... negotiatores *bis* R^a | negotiores M^a | credidentibus M^a 21 amputandam *V* 22 cognitis R^a | negotiotores M^a 23 adquisierunt *R* | ea tamen] *V*$R^a M^a$, eam (ea R^b) tamen quae *C*$R^b M^b$ *fere cum B* τοιαύτην στρατείαν, ἥτις τ. πιπράσκεται | ad] ab C^a, *om.* R^a*M* | pote *R* | liceat] l. etiam R^a 25 e] ex $V^b R^b M^b$ 26 militant *C*, militarent *R*M^a | exigerent M^a 27 eandem *R* 28 quid M^a 29 ad] id M^a 30 hypocae M^a 31 militiam *R* | nisi] sini M^a 33 debito *om.* R^a 36 meruerint *C* | *s. a. Hal.*

XIIII (XV)

℞ IN QVIBVS CAVSIS PIGNVS TACITE CONTRAHITVR ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SPERATO. Vniuersa bona eorum qui censentur uice pignorum tributis obligata sunt. PP. K. IVN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IDEM A. PROCVLO. Certum est eius qui cum fisco contrahit bona ueluti pignoris titulo obligari, quamuis specialiter id non exprimitur. D. VI K. MART. MESSALA ET SABINO CONSS. a. 214

3 PARS EX RESCRIPTO IMP. ALEXANDRI A. Quamuis fructus pignori datorum [B 52, 2, 65] praediorum, etsi id aperte non sit expressum, et ipsi pignori credantur tacita pactione esse, praedia tamen, quae emuntur ex fructuum pretio, ad eandem causam uenire nulli prudentium placuit. PP. ID. OCT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. Satis notum est et idem constitutum bona earum in dotem data, quae nuptae sunt his qui primipili sarcinam subeunt, obnoxia necessitati ei teneri: uerum certo ordine, ut scilicet tunc demum ad hoc mulieris patrimonium periculum respiciat, si uniuersis uiri ac nominatorum facultatibus exhaustis nihil residuum inueniatur. D. V ID. AVG. CARO ET CARINO AA. CONSS. a. 283

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CORINTHIAE. Si non [B 25, 2, 67] *in* inductis et illatis in fundum, quae pignoris teneri causa placuerat, mancipia fuissent nec haec specialiter obligata monstrentur, rector prouinciae ea restitui iubebit. nec enim praetextu debiti pensionum restitutionem horum morari potest, cum, si quid sibi deberi domina fundi ex pensionibus uel quacumque ratione probare possit, huius solutionem sollemniter fieri conueniat. SVBSCR. XII K. FEBR. CC. CONSS. a. 294

6 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD [6, 56, 6 Nou. Theod. 11, 1, 2 B 25, 2, 68] FLORENTIVM PP. Si mater legitima liberorum tutela suscepta ad secundas contra sacramentum praestitum adspirauerit nuptias, antequam ei tutorem alium fecerit ordinari eique quod debetur ex ratione tutelae gestae persoluerit, mariti quoque eius prae- [(6, 56, 6 Nou.)] teritae tutelae ratiociniis bona iure pignoris tenebuntur obnoxia. D. VI ID. IVL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

7 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sancimus de inuectis a conductore rebus [B 25, 2, 69] et illatis, quae domino pro pensionibus tacite obligantur, non solum in utraque Roma et territorio earum hoc ius locum habere, sed etiam in nostris prouinciis. tali enim iusta praesumptione etiam omnes nostros prouinciales perpotiri desideramus. D. XV K. NOV. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

P (14 ℞ 1. 2) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 58, 10

---

2 tacita *C* | contrahatur *R*, contra igitur M^a 3 antonius *M* | spemrato P^a, sperato *L* | censetur *L uel* L^b | pignerum *C* 4 *s. a. Hal. PL* | IIII] iun. *P*, iunius *L* 5 cum] cumque R^a 6 *s. a. Hal. PL* | VI] iu *P* | et sab. conss. *om. L* 8 *inscriptionem bis habet* M^a | imp.] *S*, *om. CRM* | alexandri. a.] *SR*, alexandriam *C*, alexandri *M*, a. ad demosthenem *Hal. ex ingenio, ut uidetur, cf. librum meum Kritik des Iust. Codex p.* 113 9 et ipsi pignori] ex ipsis pigneribus *R*, καὶ αὐτοὶ σιωπηρῶς ἐνεχυριασμένοι *B* 10 nulla R^a 11 *s. a. Hal.* 12 impp. *CR* | numerius *S* | aaa.] *S*, aa. *CRM*, aaa. africano *Hal., u. ad u.* 8 | notum] non R^a? 13 eorum M^a | nupta R^a | obnoxia *om.* C^a 14 necessitati ei (eius M^b)] *M*, necessitate *R*, necessitate ei *C* | adhuc C^a 15 resptiat M^a 16 *s. a. Hal.* 17 imp. *R* | aa. et cc.] et c. *S*, et cc. *R*, aa. *C* | currentie *S*, corinthe R^a 18 in inductis et inlatis] *scripsi cum B* ἐν τοῖς εἰσαγομένοις, inductis et illatis RM^a, inducta et illata CM^b | fuisse *M* 19 monstrentur] constent *R* 21 eius *C* 22 conuenit *R* | *s. a. Hal.* 23 imp. *R* | ualerianus *M* 24 legitimae C^a, legitim. M^a 25 praestitutum *R* | ei] *l. gem. cum Nou., ubi agitur de mortui filii successione*, αὐτῷ *B*, *ubi praecedit* ἐπιτροπεύουσα παιδός, eis *CRM* | eique *bis* R^a, eisque *C* 27 *s. a. Nou. Hal. cum l. gem.* | iul. const. *om. Hal.* 29 inuentis R^aM^a? 31 iusta *om. R* 32 prosumptione M^a | *s. a. Hal.*

XV (XVI)

℞ SI ALIENA RES PIGNORI DATA SIT ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CARPO. Procurator citra domini uoluntatem domum pignori frustra dedit. si tamen pecuniam creditoris in rem domini uersam constabit, non inutilis erit exceptio dumtaxat quod numeratum est exsolui desideranti. PP. XI K. NOV. SEVERO A. II ET ALBINO CONSS. [B 25, 4, 5] a. 194

2 IDEM AA. LATINAE. Si probaueris praesidi hortos de quibus agebatur tuos esse, intellegis obligari eos creditori ab alio non potuisse, si non sciens hoc agi in fraudem creditoris ignorantis dissimulasti. PP. PRID. ID. OCT. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. [B 25, 4, 6] a. 205

3 IMP. ANTONINVS A. MARCIAE. Curator adulti uel tutor pupilli propriam rem mobilem eius, cuius negotia tuetur, pignoris iure obligare non potest, nisi in rem eius pecuniam mutuam accipiat. PP. VI K. FEBR. DVOBVS ASPRIS CONSS. [B 25, 4, 7] a. 212

4 IMP. ALEXANDER A. SECVNDO. Nec si maior annis uiginti quinque fuisset filius tuus, qui in potestate tua erat, te inuito rem tuam obligare potuit. PP. V K. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 25, 4, 8] a. 223

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. EVTYCHO. Cum res, quae necdum in bonis debitoris est, pignori data ab eo postea in bonis eius esse incipiat, ordinariam quidem actionem super pignore non competere manifestum est, sed tamen aequitatem facere, ut facile utilis persecutio exemplo pignoraticiae daretur. PP. XIII K. IVN. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. [B 25, 4, 9] a. 286

6 IDEM AA. ET CC. ZOSIMO. Quae praedium in filios a se titulo donationis translatum creditori suo dat pignori, se magis contrario pigneraticio obligauit iudicio, quam quicquam dominis nocet, cum Seruiana etiam actio declarat euidenter iure pignoris teneri non posse, nisi quae obligantis in bonis fuerint, et per alium alienam rem inuito domino pignori obligari non posse certissimum est. S. V ID. IVL. PHILIPPOPOLI AA. CONSS. [B 25, 4, 10] a. 293

7 IDEM AA. ET CC. CORNELIAE. Si in rem suam accepta pecunia mutua tutor mancipium tuum pignori dedit nec huic post perfectam aetatem consensum accommodasti, pignori res obligari non potuit. S. VI K. IAN. AA. CONSS. [B 25, 4, 11] a. 293

8 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Nexum non facit praediorum nisi persona, quae iure potuit obligare. per seruum aut procuratorem colonum uel actorem seu conductorem praeiudicium possessioni inuito uel inscio domino imponi non posse et iure et legum auctoritatibus decantatur. D. V ID. IVL. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. [Th. 2, 30, 2 B 25, 4, 12] [11, 18, 17] a. 422

P (15 ℞ 1...4. 13, 8. 15, 5. 16 ℞ 3 [2 *p*] 15, 6. 8) *L* (15 ℞ 1...4. 6. 8. 5) *CRM*

---

[1] *iunge* 2, 13, 2. 4, 4, 1. 4, 26, 13. 12, 60, 4

---

2 *rubricam om.* R^a | pignoris *S* 3 imp. *R* | antoninus et seuerus *S* 4 pigneris R^a | si tamen ... 5 constabit *om.* M^a | pecunia R^a? | uersa R^a, uniuersam *P*, uuersam L^a 5 constabit] L^bC, constituit PL^a, constiterit RM^b 6 *s. a. Hal. PL* | seuero] seu. seu. *P* | II *om. P*, II et a. conss. *om. L* 7 aa.] a. *PL* | praesidi] L^bC, praedia PL^aR^a, praedi. M^a, praedia uel R^bM^b | ortus P^a 8 eos obligari *R* | fraude *R* 9 pignorantis *C* | *s. a. Hal. PL* | prid. *om. Hal.* | a. *om. PL* | geta II] g. *L* 10 antonius *M* | adulti] *CM*, adultae *PLR* 11 eius *om. R* | obligari PL^b, *om.* R^a | in] ui M^a? 12 *s. a. Hal. PL* | uii *PL* | duobus] d. et *Hal.* 13 alex.] ant. alex. *L* | secundus *M* 14 qui] quod *R* | inuito te *C* | *s. a. Hal. PL* | V] ui *PL* 15 et] e *L* | alieno *PL* 16 imp. *R* | euticho *PL*, euthico *CRM*, euthicio *S* 18 non *om.* P^aR^a | aequietatem *P* 19 *facile*] facere P^a | exemplum P^a, *inc.* L^a | pignoraticia PL^a | debetur L^a | *s. a. Hal. PL* | XIII] xui *PL* 20 et *om. Hal.* | aequilino *P* 21 idem] impp. (imp. *P*) diocl. et max. *PL* | aa. et cc.] a. *SP*, aa. *L* | filio *R* 22 dabat *M* | contrario] *CM*, ae contr. PLR^b, se contr. R^a | pignoraticio *PLR*, pigneratio *C* | obligat *CR* 24 tenere *C* | fuerit *PL* | al. rem] *PL*, rem al. *CRM* 25 pigno R^a | obligari] dari *R*, capi C^a, **** M^a | *s. a. Hal.: in P extat* u. id. 26 aa. et cc.] a. *S* | cornelio *M* | acceptam pecuniam mutuator mancipium R^a 27 conmodasti *R* 28 *s. a. Hal.* 29 imp. *PR* | aa.] a. *PL*, *om. M* | pp. *om. P* 30 faciat *Th.* | aut] *Th.* (*libri optimi*), autem *PLCRM* 31 uel] CM^b *Th.*, ue *PL*, ue uel RM^a | auctorem P^aC | praeiudicium] CR^aM^a *Th. cum lege gemina*, nullum pr. *PL*, ullum pr. R^b, pr. ullum M^b 32 non *om.* P^b | iuris *Th.* | auctoribus P^aCR^a | decantatur] C^a *Th.*, declaratur PLC^bRM *cum libris legis geminae* | *s. a. Th. Hal.* | V *om. Hal.*

XVI (XVII)

℞ QVAE RES PIGNORI OBLIGARI POSSVNT VEL NON ET QVALITER PIGNVS CONTRAHATVR ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Optato. Alumnos tuos et ceteras res, [B 25, 5, 20] quas neminem credibile est pignori specialiter daturum fuisse, generali pacti conuentione, quae de bonis tuis facta est, in causam pignoris non fuisse[1] rationis est. PP. xii k. April. Laterano et Rvfino conss. a. 197

2 Idem AA. Rogato. Cum constet pignus consensu contrahi, non dubitamus [B 25, 5, 21] eum, qui emptiones agrorum suorum pignori posuit, de ipsis agris obligandis cogitasse. PP. v k. Ivl. Apro et Maximo conss. a. 207

3 Imp. Antoninvs A. Restitvto. Si monumento corpus filiae tuae intulisti, [B 25, 5, 22] religiosum id fecisti: quo facto obligari a quoquam prohibente iuris religione non posse in dubium non uenit. PP. iii k. April. Laeto ii et Cereale conss. a. 215

4 Imp. Alexander A. . . . . . evocato. Nomen quoque debitoris pignerar*i* [B 25, 5, 23] et generaliter et specialiter posse pridem placuit. quare si debitor is satis non facit, cui tu credidisti, ille, cuius nomen tibi pignori datum est, nisi ei cui debuit soluit nondum certior a te de obligatione tua factus, utilibus actionibus satis tibi facere usque ad id, quod tibi deberi a creditore eius probaueris, compelletur, quatenus tamen ipse debet. PP. prid. k. Mart. Fvsco et Dextro conss. a. 225

5 [2]Idem A. Septimio. Spem eorum praemiorum, quae pro coronis athletis [B 25, 5, 24] pensitanda sunt, priuata pactione pignerare minime admittendum est: et ideo nec si generale pactum de omnibus bonis pignori obligandis interuenerit, tenet. PP. iii k. Mai. Maximo ii et Paterno conss. a. 233

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Rvfo. Qui filios uestros [B 25, 5, 25] uel liberos homines pro pecunia quam uobis credebat pignoris titulo accepit, dissimulatione iuris se circumuenit, cum sit manifestum obligationem pignoris non consistere nisi in his, quae quis de bonis suis facit obnoxia. S. k. Mai. Heracliae AA. conss. a. 293

7 Imp. Constantinvs A. ad vniversos provinciales. Exsecutores [Th. 2, 30, 1 B 25, 5, 26] a quocumque iudice dati[3] ad exigenda debita ea, quae ciuiliter poscuntur, seruos aratores aut boues aratorios aut instrumentum aratorium[4] pignoris causa de possessionibus abstrahunt, ex quo tributorum illatio retardatur.
1 Si quis igitur intercessor aut creditor uel praefectus pagi uel uici[5] uel decurio in hac re fuerit detectus, aestimando a iudice supplicio[6] subiugetur. D. iii non. Ivn. Sirmi Constantino A. iiii et Licinio iiii conss. a. 315

V (*incipit u.* 15 tis non facit) *P* (16 ℞ 3 [2 *p*] 15, 6. 8. 16, 6: 16, 1 *post* 26, 3) *L* (16, 2 ℞ 3. 6. 8. 1) *CRM*

---

[1] iuisse? [2] *iunge* 8, 17, 5 [3] Intercessores a rectoribus prouinciarum dati *Th.* [4] aut instr. arat. *om. Th.* [5] pagi uel uici] pacis *Th. cum B* εἰρήναρχος [6] aestimando a i. supplicio] a rectoribus prouinciarum capitali sententiae *Th.*

---

2 pignoris *S* | possit *S* 4 imp. *PR* | aa.] a. *PL* | optate *S* | et cet.] ceterasque *RM* 5 nemini *C* | speciasliter L^a | generalis *C uel* C^b | pacto L^a 6 *s. a. Hal. PL* 7 conss. *om. PL* 8 aa.] a. *C* 9 emptiones] τὰ ὠνεαχά *B* 10 *s. a. Hal.: in p extat* pp. 11 antoninus] const. *C* | restuto *S*, arestuto *P*, arestituto *L* 13 inuenit R^a | *s. a. Hal. P* 14 pignerare CM^a, pignorere R^a, pignorare R^bM^b 15 fecit *R* 16 tu *om. R* 17 tibi actionibus satis *C* 19 *s. a. V Hal.* | et] *V*, ii et *Hal.* 20 a.] aa. *VC* | septimo *R* | adletis *C*, atleti *R*, athetis M^a 21 si generale] signa R^a 22 bonis *om.* R^a | *s. a. V Hal.* 24 imp. *P* | et cc. *om. M* 25 uel] ut P^a | liberum hominem *C* 26 non] no M^a 27 obnoxia] *(o?)noxia V^a | *s. a. V Hal. PL* | heracl. *VPL* 28 impp. *V* | uniuersas *M* | exsecutores a] exep**titores ae R^a 29 debitam ea R^a, ea debita *C* 30 institumentum R^a | possionibus R^a | adstraunt *R*, abstrah*nt M^a, non abstrahant C^b 31 illato V^a 32 fuerit in hac re *R* | a *om. V* 33 subgetur R^aM^a | *s. a. Th. V Hal.* | sirmio *Th.* | iiii et l. iiii] iu et l. *V*, et l. *Hal.*

8 [1]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Probo comiti sacrarvm largitionvm. Pignorum gratia aliquid quod ad culturam agri pertinet auferri non conuenit. D. iii id. Ivn.[2] Constante et Constantio conss. [B 25, 5, 27] a. 414

9 Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Si quis in cuiuscumque contractus instrumento ea uerba posuerit: 'fide et periculo rerum ad me pertinentium' uel 'per earum 'exactionem satisfieri tibi permitto', sufficere ea uerba ad rerum tam earum quas in praesenti debitor habet quam futurarum hypothecam, nec ex prioribus sanctionibus minus habere speciali hypothecae memoria uideri, cum sit iustum uoluntates contrahentium magis [B 25, 5, 28]
1 quam uerborum conceptionem inspicere. Super qua generali hypotheca illud quoque ad conseruandam contrahentium uoluntatem sancimus, ut et, si 'res suas' supponere debitor dixerit, non adiecto 'tam praesentes quam futuras', ius tamen generalis hypothecae etiam ad futuras res producatur. D. iii id. Dec. Constantinopoli dn. Ivstiniano A. pp. ii cons. a. 528

XVII (XVIII)

℞ QVI POTIORES IN PIGNORE HABEANTVR ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Secvndo. Qui pignus secundo loco accepit, ita ius suum confirmare potest, si priori creditori debitam pecuniam soluerit aut, cum obtulisset isque accipere noluisset, eam obsignauit et deposuit nec in usus suos conuertit. PP. k. Febr. Laterano et Rvfino conss. [B 25, 5, 29] a. 197

2 Imp. Antoninvs A. Chresto. Si decreto praetoris, qui de fideicommisso ius dixit, in possessionem fundi hereditarii fideicommissi condicionalis seruandi gratia prius inducti estis, quam aduersarius uester in causa iudicati eiusdem fundi pignus occupauit iussu eius, qui iure sententiam exsequebatur, tempore potiores estis. nam cum de pignore utraque pars contendat, praeualet iure, qui praeuenit tempore. PP. v id. Mai. dvobvs Aspris conss. [B 25, 5, 30] a. 212

3 (4) Idem A. Varo. Si fundum pignori accepisti, antequam rei publicae obligaretur, sicut prior es tempore, ita potior iure. PP. v id. Oct. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

4 (3) Idem A. Silvano. Cum rem publicam Heliopolitanorum propter emolumentum sententiae in rerum tam heredis quam hereditariarum possessionem missam esse proponas, intellegis, quamuis pater tuus cum Sossiano contraxerit, tamen, si personali actione eum habuit obligatum, praeponi rem publicam iure pignoris, quae ex auctoritate eius qui iubere potuit seruandi iudicati causa occupauit. PP. v id. Dec. Laeto ii et Cereale conss. [B 25, 5, 31] a. 215

V P (16, 8. 17 ℞ 1. 3) *L* (16, 8. 1. 17 ℞ 1. 3) *CRM* (*cf. ad u.* 26)

---

[1] *iungenda est* 11, 59, 13, *fortasse etiam* 11, 48, 15 (*Herrmann*) [2] Constantinopoli *ins.* 11, 59, 13

---

1 aa.] a. *R* | probo c. s. l.] comiti c. *S*, com. *M* 2 cultura *L* 3 *s. a. V Hal. PL* | iii] 11, 59, 13, iii *uel* iu *V*, vi *Hal.*, *om. PL* | constante et constantio conss.] *Hal. cum* 11, 59, 13, const. et constante conss. *V*, constant. et constantiu consul. *P*, *om. L* 4 iustinus *M* 5 ea] a V^a | per *om. M* 6 promitto C^bM 7 nec] ne *V*, sanccimus nec *R* 8 speciali h. memoria] *V*, specialis h. memoriam *CRM*: γενικὴν ὑποθήκην ποιεῖ, καὶ οὐχ ὡς πάλαι ἰδικήν *B* | iussum *C*, *om* R^a 9 qua] quae *R*, *om.* M^a 10 ut et] *CRM*, ut *V Montispesulanus H* 83, εἰ δὲ καὶ *B* 11 praesentis M^a | ius] ***s R^a, suis M^a 12 producantur C^a, perducatur *M* | *s. a. V Hal.* | iustino a. ii conss. *V* 15 in *om. S* | habeantur] *VS Paris.* 4517, habentur *PLCRM* 17 pecunia M^a 18 isqui P^a, *om.* R^a | nol. eam] ea noluiscet *PL* | obsignouit M^a | usu suo *P* 19 *s. a. V Hal. PL* | urphino *PL* 20 impp. *R* | antonius *M* | de *om.* M^a 22 eiusdem *om.* R^a 23 sentiam *R* | petitores R^a 24 *s. a. V Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 26 *ordinem c.* 3 *et* 4, *quem ex S et subscriptionibus restituimus*, *inuertunt VCRM* | idem] impp. ant. *PL* | a.] aa. *V* | uuaro *S* 27 iure] et iure *C* | *s. a. V Hal. PL* | iiii] iui (iu V^b) *V?*, iii *PL* 29 a.] aa. *V* | siluiano *S* 30 hereditarium R^a, hereditariorum M^a 31 sosiano *R* 32 praeroni *V* | pigneris *R* 33 qui] qu V^a | *s. a. V Hal.* | v] ii *Hal.* 34 cereali *Hal.*

5 [1]IMP. ALEXANDER A. SEPTIMIO. Prior quidem creditor compelli non potest [B 25, 5, 32] tibi, qui posteriore loco pignus accepisti, debitum offerre: sed si tu ei omne quod debetur solueris, pignoris tui causa firmabitur. PP. III K. MAI. MAXIMO II ET PATERNO CONSS. a. 233.

6 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. PHILOXENO. Si generaliter bona [B 25, 5, 33] sint obligata et postea res alii specialiter pignori dentur, quoniam ex generali obligatione potior habetur creditor qui ante contraxit, si ab illo tu comparasti, non oportet te ab eo qui postea credidit inquietari. PP. PRID. ID. MAI. SAECVLARE II ET DONATO CONSS. a. 260

7 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. IVLIANO. Licet isdem [B 25, 5, 34] pignoribus multis creditoribus diuersis temporibus datis priores habeantur potiores, tamen eum, cuius pecunia praedium comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter statim conuenit, omnibus anteferri iuris auctoritate declaratur. SVBSCRIPTA XVII K. FEBR. AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. FABRICIO. Diuersis temporibus eadem re duobus iure [B 25, 5, 35] pignoris obligata eum, qui prior data mutua pecunia pignus accepit, potiorem haberi certi ac manifesti iuris est, nec alias secundum distrahendi potestatem huius pignoris consequi, nisi superiori creditori debita fuerit soluta quantitas. S. PRID. K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

9 IDEM AA. ET CC. ASCLEPIODOTO. Eos qui acceperunt pignora, cum in rem [B 25, 5, 36] habeant actionem, priuilegiis omnibus, quae personalibus actionibus competunt, praeferri constitit. S. IIII NON. DEC. CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. POLYDEVCAE. Cum tibi pro dote quam acceperat res [B 25, 5, 37] maritus obligauit, eo mortuo hi, quibus easdem pignori dederat, non offerentes debitum nulla possunt persequi ratione. nam chirographarios creditores nec in rem nec in personam eos, qui debitori non probantur successisse, ulla ratione conuenire posse manifestum est. PP. NON. DEC. CC. CONSS. a. 294

11 [2]IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. Scripturas, quae saepe adsolent a quibusdam [B 25, 5, 38] secrete fieri, interuenientibus amicis nec ne, transigendi uel paciscendi seu fenerandi uel societatis coeundae gratia seu de aliis quibuscumque causis uel contractibus conficiuntur, quae idiochira Graece appellantur, siue tota series eorum manu contrahentium uel notarii aut alterius cuiuslibet scripta fuerit, ipsorum tamen habeant subscriptiones, siue testibus adhibitis siue non[3], licet condicionales sint, quos uulgo tabularios appellant, siue non, quasi
1 publice scriptas, si personalis actio exerceatur, suum robur habere decernimus. Sin autem

V P (17, 5...9) *L* (*ut P*) *CRM*

[1] *iunge* 8, 16, 5 [2] *iunge* 2, 4, 42 [3] siue non *del.* (*Mommsen*), *cf. B:* εἴτε γράψῃ ἰδιοχείρως ὅλον τὸ ὕφος εἴτε διὰ νοταρίου ἢ ἄλλου τινὸς καὶ αὐτὸς ὑπογράψῃ, εἴτ' οὖν ταβουλλάριος

1 impp. *R* | septimio] *SCM cum lege iungenda,* septimo *VPLR* 2 tibi *om.* R^a | posteriores V^a, posteriori *R* | pignum R^a | si tu ei] *VC,* si tu uel PL^a, si tu L^bR, si tu illi (*bis* M^a) *M* | omne] homine L^a? | debentur M^a 3 *s. a. V Hal. P: in L extat* pp. | III] *sic uel* iu *V* 4 ualerius *SM* | gallianus *M* | geraliter R^a 5 et *om. R* | aliis CR^aM 6 tu] VC^bM^a, tempore PL^aC^aR, priore tu M^b, *om.* L^b | te *om.* PLR^a 7 *s. a. V Hal. PL* | pp. *om. L* | prid.] II *Hal.* | seculari *Hal.* | II *om. V* 8 et cc. *om. SM* | iuli*(o?) *V* 9 pigneribus *C,* pgribus R^a | datis *om.* P^a | potiores] emtores P^a, *inc.* L^a, hab. pot. *om.* R^a? | tamen eum cuius *om.* P^a 10 praediorum P^a | pignoris P^a | specialiter] sp. obligatum P^bLR^b, obligatum sp. M^b 11 auctoritatem R^a | *s. a. V Hal. PL* | subscr. *om. PL* | XVII k. f.] *V?P,* XVI k. f. *Hal.,* X k. f. GI. *L* 13 et cc. *om. CR* | sabitio M^a | re] re in $P^a?L$, re* M^a | iure pignori VM^a, pignoris iure *C* 14 datam mutuam pecuniam P^a | portiorem *R* | habere *V,* heri R^a 15 secundus P^aLC | pigneris *C* | consequitur P^bL 16 superiori] priori *R* | soluta *om.* R^a | *s. a. V Hal. PL* | s. prid.] prid. id. *PL* | heracliae (heracl. *VP*) aa. conss. *om. L* 19 habent $PLCM^b$ | proferri R^a 20 conuenit *R* | *s. a. V Hal. PL* | s.] d. *Hal., om. PL* | III *Hal. PL* | cc.] et cc. *PL* 21 polideuciae *S,* polucleucae *C,* polido. *R* 22 hii *R* | eadem pignori C^aM^a. eadem pignora RM^b 23 rationem VR^a | chirographarii VC^aM^a, cyrogrofarios *R* 24 conueniri C^aR^a?: εἰ δὲ προσωπικοί εἰσιν οἱ δανεισταί, καὶ μὴ διεδέξατο τὸν ἄνδρα (ἡ γυνή), οὐδεμίαν ἔχουσι μετουσίαν *B* 25 *s. a. V Hal.* 26 erithio *M* | saepe adsolent] solent R^a | a] ia V^a 28 seu] uel *R* | conficiantur *R* 29 ydiochiris C^bR^a, ydiochi C^a, idochira M^a | seripies V^a | earum RM^b 30 cuiuslibet alterius *R* | habeat subser. *C,* subscr. habeant *R* 31 sunt *R* 32 publices scriptas *V,* publice scripta *CM,* publice subscriptas *R* | hbere M^a

ius pignoris uel hypothecae ex huiusmodi instrumentis uindicare quis sibi contenderit, eum qui instrumentis publice confectis nititur praeponi, etiamsi posterior dies his contineatur, nisi forte probatae atque integrae opinionis trium uel amplius uirorum subscriptiones isdem idiochiris contineantur: tunc enim quasi publice confecta accipiuntur. D. K. IVL. CONSTANTINOPOLI MARCIANO *CONS.* a. 472

12 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Adsiduis aditionibus mulierum inquietati [B 25, 5, 39]
sumus, per quas suas dotes deperditas esse lugebant et ab anterioribus creditoribus sub-
1 stantias maritorum detentas. Nos itaque ad antiquas leges perspeximus[1] in personalibus
actionibus rei uxoriae actioni, quam in praesenti sustulimus[2], magnam praerogatiuam prae-
stantes, ut contra omnes paene personales actiones habeat priuilegia et creditores alios
2 antecedat, licet fuerant anteriores. Et haec cum in personalibus statuerant actionibus, si
hypothecam respiciebant, ilico iustitiae uigorem relaxabant et senioribus hypothecis nouas
mulieris hypothecas, si habebat actiones, expellebant, nec ad fragilitatem muliebrem respi-
cientes nec quod et corpore et substantia et omni uita sua marito fungitur, cum paene
3 mulieribus tota substantia in dote constituta est. Oportebat enim disponi maritos credito-
ribus suis ex sua substantia satisfacere, non dote muliebri, quam ad suos uictus suasque
4 (1) alimonias mulier possidet, uel a semet ipsa data uel pro ea ab alio. Ad haec omnia respi-
cientes et reminiscentes, quod et alias duas constitutiones[3] fecimus pro dotibus mulieribus
subuenientes, et omnia in unum colligentes sancimus ex stipulatu actionem, quam mulieribus
iam pro dote instituendam dedimus[4] cuique etiam tacitam donauimus inesse hypothecam,
potiora iura contra omnes habere mariti creditores, licet anterioris sint temporis priuilegio
5 uallati. Cum enim in personalibus actionibus secundum quod diximus tali priuilegio utebatur
res uxoria, quapropter non et in hypothecam hoc mulieri et nunc indulgemus beneficium, licet
res dotales uel ex his aliae comparatae non extent, sed quocumque modo uel dissipatae uel
consumptae sunt, si tamen re ipsa fuerint parti mariti datae? quis enim eas non miseretur
propter obsequia, quae maritis praestant, propter partus periculum et ipsam liberorum
6 creationem, pro qua multa nostris legibus inuenta sunt priuilegia? Ideo quod antiquitas
quidem dare incepit, ad effectum autem non pertulit, nos pleno legis articulo consummaui-
mus et, siue liberos habet mulier siue ab initio non habuit siue progenitos amisit, hoc ei
7 priuilegium indulgemus. Exceptis uidelicet contra nouercas anterioris matrimonii filiis,
quibus pro dote matris suae iam *quidem* dedimus[5] hypothecas contra paternas res uel eius
creditores, in praesenti autem similem praerogatiuam seruamus, ne, quod posteriori datum
est uxori, hoc anteriori denegetur, sed sic maneat eis ius incorruptum, quasi adhuc uiuente
matre eorum: duabus enim dotibus ab eadem substantia debitis ex tempore praerogatiuam
8 (2) manere uolumus. Haec autem tantum ad dotem sancimus, non ad ante nuptias dona-
tionem, quam suo tempori seruire disponimus et habere inter creditores sui temporis ordinem.
non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur suisque rebus defrau-
9 (3) dentur curamus. Quam legem ex praesenti tempore locum habere sancimus et non retrorsus
referimus. D. V K. DEC. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS
VV. CC. a. 531

V (desinit in u. 1 uindicare) *CRM*

---

[1] respeximus (*Mommsen, cf. u.* 17)? [2] 5, 13, 1 [3] 5, 12, 30. 31 [4] 5, 13 [5] 5, 9, 8, 4

---

1 intenderit *R* 2 utitur *C* | posterior dies] *CM*, posterior⁎ R^a, posterior R^b 3 eisdem *R* 4 idiochioris M^a | *s. a. Hal.* 5 cons.] et zenone coss. (= *a.* 469) *Hal.* 6 iustinus *M* 7 lugebat M^a | ab *om.* M^a 10 habeant *R* 11 antecedat] ⁎cedat R^a | fuerat M^a | hoc *R* | statutarint M^a 12 ypotheca resp. *R* 13 si habebat ypothecas *R* 14 maritus C^bM^b 17 data] *C*, datam *RM* | ad] et *C* 18 remiscentes M^a | et] et in M^a | duas] suas M^a 19 subuenientis M^a | quam *om.* C^a 20 instituenda *R* 21 anteriores C^a 22 in *om.* C^a 24 res] re C^a | in *om.* RM^a | et nunc] M^a et hunc C^a, et C^b, *om.* RM^b 24 dotalis M^a | sed] sed et *R* | uel diss.] idem diss. *R* 25 pacti maritis R^a 26 ipsas *R* 28 incipit *C* | affectum *M* | non *om.* M^a 29 mulier habeat liberos *R* | progenitus M^a 31 dotem C^a | quidem] *dett.*, que C^a, quam *R*, quem M^a, *om.* C^bM^b | ypothecam RM^b 32 creditoris C^a | seruamus] ei s. *R* 33 moneat R^a 34 duabus] in d. *M* 35 hoc *R*? | ad ante] autem *R* 36 tempore *R* | seruari R^a, seruiri R^b | disponuimus *R* | creditoris C^a 38 non *om.* M^a | retrorsum *R* 39 *s. a. Hal.*

XVIII (XVIIII)

℞ DE HIS QVI IN PRIORVM CREDITORVM LOCVM SVCCEDVNT ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Marcellinae. Non omnimodo succe- [B 25, 4, 13]
dunt in locum hypothecarii creditoris hi, quorum pecunia ad creditorem transit. hoc enim
tunc obseruatur, cum is, qui pecuniam postea dat, sub hoc pacto credat, ut idem pignus
1 ei obligetur et in locum eius succedat. Quod cum in tua persona factum non sit (iudi-
catum est enim te pignora non accepisse), frustra putas tibi auxilio opus esse constitu-
tionis nostrae ad eam rem pertinentis. PP. id. Ivl. Pompeiano et Avito conss. a. 209
2 Imp. Antoninvs A. Felici. Cum pro patre, in cuius potestate non eras, [B 25, 4, 14]
pecuniam fisco intuleris, et iure priuilegio eius successisti et eius locum cui pecuniam
numerasti consecutus es, nec hi creditores patris tui, qui personalem habuerunt actionem
uel cum eo postea sub pignoribus contraxerunt, pignora tua te ignorante distrahendo iuri
1 tuo aliquid derogauerunt. Vnde intellegis, si quid tuo nomine te absente ab actoribus
tuis solutum est, ut indebitum numeratum restitui pignoraque tibi nexa persequi te posse.
PP. k. Oct. Romae Sabino II et Anvllino conss. a. 216
3 Imp. Alexander A. Valenti. Si potiores creditores pecunia tua dimissi [B 25, 4, 15]
sunt, quibus obligata fuit possessio, quam emisse te dicis, ita ut pretium perueniret ad
eosdem priores creditores, in ius eorum successisti et contra eos, qui infirmiores illis
fuerunt, iusta defensione te tueri potes. PP. k. Febr. Ivliano *et* Crispino conss. a. 224
4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Carpophoro. Si prior res publica [B 25, 4, 16]
contraxit fundusque ei est obligatus, tibi secundo creditori offerendi pecuniam potestas
est, ut succedas etiam in ius rei publicae. PP. xv k. Ivn. Maximo II et Aqvilino
conss. a. 286

XVIIII (XX)

℞ SI ANTIQVIOR CREDITOR PIGNVS VENDIDERIT ℞

1 Imp. Alexander A. Athenioni. Si uendidit is qui ante pignus accepit, [B 25, 4, 17]
1 persecutio tibi hypothecaria superesse non potest. Cum autem debitor ipsi priori creditori
eadem pignora in solutum dederit uel uendiderit, non magis tibi persecutio adempta est,
quam si aliis easdem res debitor uenumdedisset: sed ita persequens res obligatas audieris,
si, quod eidem possessori propter praecedentis contractus auctoritatem debitum est, obtu-
leris. PP. v id. Mai. Agricola et Clement*e* conss. a. 230
2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Endemiae. Obligata [B 25, 4, 18]
pignoris iure creditore recte distrahente post debitor emptori pretium offerens uel creditori
quod debuit euincere non potest. S. xvi k. Ian. AA. conss. a. 293

P (19 ℞ [1 *p*] 2) *L* (19) *CR* (18, 3 *bis*) *M*

---

2 prioribus R^a, pignorum *M* | loco *M* 4 imp. *R* 5 creditores C^a | hii *RM* 6 obseruetur R^a 7 ei *om.* R^a | eius *om.* R^a 9 pertinentes R^a | *s. a. Hal.* 11 et eius] *R*, eius *CM* 12 hii *R* | perpersonalem *M* | habuerint *C* 13 eo] ea *M* | te *om.* R^a 15 pigneraque tibi innexa *R* 16 *s. a. Hal.* 17 dimissa C^a 20 defensione] ratione *R* | potest R^a *alt. l.* M^a | *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 21 et *om.* *M* | aa.] aa. et cc. *R* | prior res] priores M^a 22 contraxerit *R* | tibi ... 23 est *om.* M^a | offerenti RM^b 23 est *post* publicae *collocat* *R* | etiam *om.* *R* | *s. a. Hal.* 26 creditur C^a | uendiderit] *SR*, uendidit *PLCM* 27 anthemoni *pL*, themo *R* | uendidit is] *C*, uendidisset *pLRM* 28 ipsi] αὐτός *B* 29 solitum R^a 30 si *om.* *pL* | alii *CR* | debitor ... res *om.* R^a | uendidisset pLR^bM | persequeris M^a 31 quid M^a | precedentibus M^a 32 *s. a. Hal.* *pL* | v id. mai. *om.* *Hal.* | agr. et clementino coss. *Hal.*, *om.* *pL* 33 impp. (imp. *R*) d. et m.] idem *PL* | maximianusanus *M* | endemiae] *S* (*Bluhme*) *PLC*, endomiae *R*, hendermiae *M*, heudemie *S* (*Heimbach*) 35 quod] R^bM. precium quod $PLCR^a$, τὸ χρέος *B* | uincere *PLR* | *s. a. Hal.* *PL* | s. xvi k.] xuii id. k. *PL*

3 IDEM AA. ET CC. THEOPHILO. Quominus creditor, qui ante pignus accepit, [B 25, 4, 19] distrahat, non offerendo secundus priori debitum interpellare non potest. D. VI K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

XX (XXI)

℞ SI COMMVNIS RES PIGNORATA SIT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. VENVSTO. Frater tuus, sicut uobis inuitis portionem [B 25, 4, 20] *uobis* competentem obligare non potuit, ita suam dando obligationem creditori quaesiit. unde intellegis nullum praeiudicium dominio uestro contractum eius facere potuisse. ACCEPTA XIIII K. DEC. MESSALLA ET SABINO CONSS. a. 214

XXI (XXII)

℞ DE PRAETORIO PIGNORE ET VT IN ACTIONIBVS ETIAM DEBITORVM MISSIO PRAETORII PIGNORIS PROCEDAT ℞

1 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si praetorium pignus quicumque iudices [B 25, 7, 14] dandum alicui perspexerint, non solum super rebus mobilibus et immobilibus et se mouentibus, sed etiam super actionibus quae debitori competunt praecipimus hoc eis licere decernere. D. K. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

2 IDEM A. IVLIANO PP. Veteris iuris dubitationem decidentes ad duplum genus [B 25, 7, 15]
hypothecarum respeximus, unum quidem, quod ex conuentionibus et pactis hominum nasci-
1 tur, aliud, quod a iudicibus datur et praetorium nuncupatur. Et cum inuenimus in con-
uentionalibus pignoribus uel hypothecis non solum tenentem creditorem adiuuari, sed etiam
si ab eo cadat, siue sua culpa siue non siue fortuito casu, humanius esse perspeximus
et in praetorio pignore dare recuperationem creditori, quocumque modo possessionem
2 amittat, siue culpa sua siue non siue fortuito casu. Licet enim debuerat incumbere suo
pignori, ne aliquam patiatur iacturam, tamen, ne quid amarum in creditoribus consequatur,
benignius causam interpretamur et ei recuperationem donamus. D. K. AVG. CONSTANTI-
NOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXII (XXIII)

℞ SI IN CAVSA IVDICATI PIGNVS CAPTVM SIT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. GABINIO. Res ob causam iudicati eius iussu, cui ius [B 25, 7, 16] iubendi fuit, pignoris iure teneri ac distrahi posse saepe rescriptum est. nam in uicem

P (19 ℞ [1 *p*] 2. 3. 20. 22) *L* (19. 20. 22) *CRM*

---

1 thepilo *P* | antea *CRM* 2 secundo R^a | interpellari R^a | *s. a. Hal. PL* | d. VI] siti. iii *PL* 3 cous. *PL* 5 communes res pignarate sint *S*, communis res pignora data sint M^a 6 antonius *M* | uerusto *R* | fratres P^a | tuus] uester $P^v L^v R$ 7 uobis comp.] *edd.*, comp. *libri:* τὸ ἀνῆκόν σοι μέρος *B* | ita] item P^a | dandam *R* | quaesiuit $LC^b RM$ 8 intellegitis *R* | domin*o C^a, domin* *uel* domin** P^a | potuisset *PL* 9 *s. a. PL Miraeus: in Hal. M extat* accepta | conss. *om. PL* 12 etiam *om. M* | praetorii pignus proc. *S*, praetori*(o?) pignoris procedebat C^a, pignoris proc. pretori *R* 14 pp.] p. *M* 15 dando R^a | superiorebus R^a | et immob. *om.* M^a | se] sese *C* 17 *s. a. Hal.* 18 a.] aa. *R* | pp.] p. *M* | ueteres $R^a M^a$ | dubitationes *R* 19 uentionibus M^a | humanum R^a 20 a] ad R^a 22 si] et si M^a | eo] *M*, ea CR^a, ea possessione R^b: εἰ ἐκπέσῃ ὁ δανειστής *B* | siue fortuito] fortuitu R^a, seu etiam fortuito M^b | respeximus *R* 23 pignore … 24 sua siue *om.* R^a 25 pignore R^a 26 benignus M^a, *om.* R^a | *s. a. Hal.* 29 si in] sine C^a | iudicata *S* | captus *PL* 30 antonius *M* | galbinio *S*, gabino *R* | eius iussu cui ius] M^b, eius cuius ius *PL*, eius iussu cuius CR^a?M^a?, iussu eius cui ius R^b

iustae obligationis succedit ex causa contractus auctoritas iubentis. PP. v k. Avg. Romae
Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213
2 Imp. Alexander A. Valeriano. Cum in causa iudicati aliqua res pignori [B 25, 7, 17]
capitur, per officium eius qui ita decreuit uenumdari solet, non per eum, qui iudicatum
1 fieri postulauit. Et si alio emptore non existente, uel existente quidem, sed non dignum
pretium offerente is cui iudicatus satis non fecit ad licitationem secundum constituta fuerit
admissus, cuiuslibet alterius uice ex officio emere debet. PP. vi k. Mai. Maximo ii et
Aeliano conss. a. 223
3 Imp. Gordianvs A. Antigono. In causa iudicati pignora ex auctoritate [B 25, 7, 18]
praesidis capta potius distrahi quam iure dominii possideri consuerunt. si tamen per calli-
ditatem condemnati emptor inueniri non potest, tunc auctoritate principis dominium credi-
tori addici solet. PP. id. Avg. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

XXIII (XXIIII)
℞ SI PIGNVS PIGNORI DATVM SIT ℞

1 Imp. Gordianvs A. Lamponi. Etiam id quod pignori obligatum est a credi- [B 25, 7, 19]
tore pignori obstringi posse iam dudum placuit, scilicet ut sequenti creditori utilis actio
detur tamdiuque eum is qui ius repraesentat tueatur, quamdiu in causa pignoris manet
1 eius qui dedit. Sed si uos usum fructum possessionis tantummodo pignori dedistis, isque
qui accepit alii eam possessionem, cuius usum fructum nexum habebat, sine uestra uolun-
tate pignerauit, creditor eius in id, q*uo* pignoris uinculum non constitit, distrahens dominio
2 uos priuare nequiuit. Quod si non fuit uestro creditori usus fructus, sed ipsa possessio
pignerata, et ante exsolutam a domino pecuniam creditor secundus pignus acceptum uen-
didit, non posse uenditionem post soluta pecunia rescindi diuorum principum placitis con-
tinetur. PP. id. Sept. Pio et Pontiano conss. a. 238
2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Gemello. Si creditor posses- [B 25, 7, 20]
sionem, quae a parentibus tuis pignoris iure fuerat obligata, non uendidit, sed alii credi-
tori pignori dedit, examinata fide ueri poteris eam soluto eo, quod ex hac causa creditori
debetur, intercessu praesidis prouinciae recuperare. PP. xiii k. Ian. ipsis iiii et iii AA.
conss. a. 290

XXIIII (XXV)
℞ DE PARTV PIGNORIS ET OMNI CAVSA ℞

1 Imp. Alexander A. Mestriano. Partus pigneratae ancillae in pari causa [B 25, 7, 21]
qua mater esse olim placuit. PP. id. Mai. Agricola et Clemente conss. a. 230

P (22, 1. 3. 23. 24) *L* (*ut P*) *CRM*

---

1 auctoritas] et auct. C^aR | iubentes R^a | *s. a. Hal. PL* | v] id. *P, inc. L* 2 iiii] iun. *P, inc. L* 3 ualerio *S* | pignoris C^a, pigno M^a 6 is] * R^a 7 ex officio *om.* R^a | *s. a. Hal.* 9 anthicono *SPLR*, antigoro *M* | causam *PL* 10 capita R^a | possidere PLM^a | consueuerunt *M* 11 principis] praesidis *R* 12 *s. a. Hal. PL* 14 si] sit P^a | datum] captum *R* 15 imp. gord.] idem *PL* | iampronio *S* 16 pigneri R^a 17 re*presentat M^a, rei (re* R^a) praestat PLR^a | pigneris *R* 18 uos] uo M^a | usu *C* | pigneri *R* | dedisti *C* | isque] is *PLR* 19 alii eam] alienam L^a? | usu *C* | habeat *R* 20 pignorauit *PLCM* | in id quo] *E*, in id quod *PLCRM* | pigneris *R* 22 pignorata PLM^b, *inc.* M^a | exsoluta (—tam *L*) a d. pecunia P^aL 23 solutam pecuniam $P^bL^aRM^a$ | continenetur *P* 24 *s. a. Hal. PL* | et p. conss. *om. L* 25 possessiones *R* 26 a] ap M^a | pigneris R^a | fuerit *C* 27 pigneri *R*, pignore M^a | ueris M^a, ueritatis *C* | hac *om.* CRM^b 28 *s. a. Hal. PL* | xui *PL* | iiii] iun. *PL* 31 *rubricam om. S* 32 impp. al. aa. *R* | pignoratae *PLCM* | patri R^a 33 qua m. esse] PLM^a, qua m. est *R*, quas m. esse est C^a, esse qua m. est C^bM^b | *s. a. Hal. PL* | agricola … conss. *om. L* | et *om. P* | clementino *Hal.*

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. NONNOSO ET ANTONINO. [B 25, 7, 22] Cum pignoris titulo mancipia uos obligasse pro mutua quam accepistis pecunia proponatis, horum mancipiorum operis, quas creditor accepit uel *quas* percipere potuit, in usuras computatis et post in sortem, extenuato debito residuum offerentibus uel, si non accipiat, consignatum deponentibus mancipia uobis praeses prouinciae restitui iubebit. S. V K. IAN. AA. CONSS. a. 293

XXV (XXVI)

℞ DE REMISSIONE PIGNORIS ℞

1 [1]IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PROCVLO. Si te manumissum et in [B 25, 3, 11] libertate moratum sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, praesidi probaueris, ex consensu creditricis remissam pignoris obligationem apparebit, et per hoc iure te manumissum nec ab herede debitricis in seruitutem peti posse certum est. PP. XII K. MAI. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205

2 IMP. ANTONINVS A. MATERNO. Si probaueris te fundum mercatum posses- [B 25, 3, 12] sionemque eius tibi traditam sciente et consentiente ea, quae sibi eum a uenditore obligatum dicit, *eam* exceptione remouebis. nam obligatio pignoris consensu et contrahitur et dissoluitur. PP. II ID. FEBR. ANTONINO A. III ET GETA III CONSS. a. 208

3 IMP. ALEXANDER A. TAVRO. Si ignorante uel inuito te debitor tuus, qui [B 25, 3, 13] uniuersa bona sua ob pecuniam debitam tibi obligauerat, etsi cum re publica, postea contraxit, ius tuum non laesit. PP. III ID. APRIL. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

4 IMP. GORDIANVS A. AQVILINO. Cum te a debitore mercatum proponas eam [B 25, 3, 14] rem, quae alii pignerata erat, si sciente eo ac pignus suum remittente eam mercatus es, cum eius consensu nexus pignoris euanuerit, si non noua uoluntas intercessit, quae denuo obligationem pignoris constitueret, ea res ueluti obstricta non potest uindicari. PP. XI K. MAI. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

5 IDEM A. ASCLEPIADI. Debitum, cuius meministi, quod per pacti conuen- [B 25, 3, 15] tionem inutiliter factam remisisti, etiam nunc petere non uetaris et usitato more pignora uindicare. PP. VI ID. SEPT. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ARGIO. Si eo tempore, quo prae- [B 25, 3, 16] dium distrahebatur, programmate admoniti creditores, cum praesentes essent, ius suum exsecuti non sunt, possunt uideri obligationem pignoris amisisse. PP. III ID. FEBR. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

P (24. 25 ℞ 2...6) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 8, 1

---

1 et cc.] cc. *PL*, et *R* | antonio *PL*, antorico *M* 2 pigneris *R* | praeponatis *R* 3 creditur R^a | uel] *W*, uel eas *PLCRM*^{a}, eis quas M^b 4 in *om.* L^a 5 *s. a. Hal. PL* 8 pignorum *S* 9 aa. *om. R* 10 pigneris *R* 11 pigneris *R* 12 ab *om.* C^a? R^a | herende M^a | debitricis] *CRM*^{a}, creditricis M^b *cum B: cf. tamen BΣ:* οὔτε γὰρ δανειστὴς οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐκδικεῖ αὐτὸν ὡς ὑποθήκην οὔτε ὁ χρεώστης ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ δύναται ἕλκειν αὐτὸν εἰς δουλείαν | *s. a. Hal.* 14 impp. *R* | antonius *M* 15 sientem P^a 16 eam] *dett., om. PLCRM* | remouebit *L* | pigneris *R* | et contr.] contr. *L* 17 *s. a. Hal. PL* | II] prid. *PL* 18 impp. *R* | te uel inuito *R* 19 ob] ad P^a*CR* | obligauerit *PL*^{a} 20 *s. a. Hal. PLM* | III *om. M* | albino ... conss. *om. M* | et] e *L* 21 impp. *R* | aquilino] *S*, aquilo *PL*, aquilinae *CR*, aquilonae *M* | proponis *L* 22 pignorata erat P^b*LCM*, pignoratam era P^a | si *om. R* | eam] ea *R* 23 consensus *uel* consensum $P^b R^a$ | nexum C^a | pigneris *R* | noua] uana $P^t L^t$, νέα *B* | uoluntas ... 24 ea *om.* R^a 24 ea] $C^b R^a M$, et eas *PL*$^a R^b$, eas L^b, et ea C^a | uelut *CR* | obstructu P^t, obscripta R^a, *inc.* L^a | *s. a. Hal. PL* 25 uiola *P* 26 asclepiodi (acscl. M^a) *M* 27 nunc] non C^a | peretere P^a | uetaueris *R* | pignera R^a 28 *s. a. Hal. PL* | VI] uii *PL* 29 aa. *om. M* | si] s R^a 30 esseent R^a 31 exuti *R* | pigneris *R* | amisisse] *quasi esset* remisisse, *B uertunt* ἀπολύειν, *nisi forte scribendum est* ἀπολλύναι | *s. a. Hal. PL* 32 II et aquil.] aa. *PL*

7 IDEM AA. PAVLO. Creditricem patrui tui sub obligatione fundi, qui per [B 25, 3, 17
chirographum nexus pignori fuerat, iubentem eandem cautionem reddi pignoris etiam ius
remisisse uideri manifestum est. PP. V ID. SEPT. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA.
CONSS. a. 287

8 IDEM AA. APOLLONIO. Si hypothecas fisco distrahente creditores silentio [B 25, 3, 18
tradiderunt negotium, palam est actionem suam amisisse eos, quam in rem habebant. nam
fiscalis hastae fides facile conuelli non debet. PP. XIII K. SEPT. IPSIS IIII ET III AA.
CONSS. a. 290

9 IDEM AA. HERMIANO. Cum ex causa mandati pro socero tuo te fenebrem [B 25, 3, 19
pecuniam exsoluisse proponas, curabit praeses prouinciae in restituenda pecunia, quam pro
1 eo exsoluisti, nec non etiam usuris eius indemnitati tuae prospicere. Nam si recepta a
creditore mancipia, quae pignori fuerant data, hac mente socero tuo tradidisti, ut pignoris
uinculum dissoluatur, obligatio semel extincta instaurari non potest. PP. X K. OCT.
IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

10 IDEM AA. ET CC. QVINTILLAE. Res pignoris hypothecaeue iure credito- [B 25, 3, 20
ribus obnoxias citra consensum eorum debitores alienantes praecedentem non dissoluunt
obligationem. D. K. DEC. AA. CONSS. a. 293

11 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Solita prouidentia utimur etiam de pigno- [B 25, 3, 21
ribus uel hypothecis rerum, quae quibusdam creditoribus suppositae postea a debitoribus
uenduntur uel alio modo transferuntur creditore suum consensum contractui praebente
1 et quodam legitimo postea modo ad priorem dominum reuertuntur. In hoc etenim casu
diuersae sententiae legum prudentibus habitae sunt, quibusdam dicentibus ius pignoris
creditori renouari propter uerbum 'futurarum rerum', quod in generalibus hypothecis poni
2 solitum est, aliis penitus extingui. Nobis autem uisum est eum, qui semel consensit alie-
nationi hypothecae et hoc modo suum ius respuit, indignum esse eandem rem utpote ab
initio ei suppositam uindicare uel tenentem inquietare. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI
POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

XXVI (XXVII)

R ETIAM OB CHIROGRAPHARIAM PECVNIAM PIGNVS TENERI R

1 IMP. GORDIANVS A. FESTO. Pignus intercidit, si nouatione facta in alium [B 56, 8, 16
1 ius obligationis transtulisti nec, ut ea res pignoris nomine teneretur, cautum est. Quod si
pactum inter te eumque, qui postea dominus fundi constitutus nouam obligationem susce-
perat, intercessit, ut idem fundus tibi pignoris nomine teneatur, quamuis personali [8, 13, 8
actione expertus[1] feceris condemnationem, pignoris tamen[2] habes persecutionem. [(8, 13, 8)

P (25, 10) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] aduersus reum uel fideiussores seu mandatores eius *ins. l. gem.* [2] adhuc *ins. l. gem.*

---

1 aa.] a. *SCR*, aa. et cc. *M* | paulino *S* | obligationem *M* 2 pigneri *R*, pignoris C^a | reddidi R^a | pigneris *R* 3 remisse R^a | *s. a. Hal.* 5 aa.] a. *SCR*, aa. et cc. *M* | detrahente *C* 6 remisisse *R*, ἀπόλλυσι *B* 7 *s. a. Hal.* 9 aa.] *M*, a. *SR*, aa. et cc. *C* 11 praespicere *R* 12 pigneri *R* | pigneris *R* 13 uinculum] uinc. tuum *CM* | dissolueretur *C* | *s. a. Hal.* 15 a. et c. *SR*, et cc. *om.* L^a | pigneris uel ypothece *R* | iure *om.* P^a 16 praecedentes *R* | soluunt PL^a 17 *s. a. Hal. PL* | d. *om. PL* 18 impp. *R* | iustinus *M*, *om. R* | aa. *M* | pp.] p. *M* 19 ypotheticis *R* | suppositae] subposita est R^a 20 creditorem C^a, credito M^a | contractum C^a, contractu M^a 21 modo] modo res *C* | reuertentur *C*, reuert..ntur M^a, reuertantur M^b | enim *R* 23 ypotheticis *R* 24 solutum M^a | nobis] nos C^a | uisum est] uis timere R^a 25 ab ininitio M^a 26 ei *om. R* | *s. a. Hal. Merillius* | xv k. nou.] *Merillius*, *om. Hal.* 29 chirographariam pec.] chirographaria *S* 31 festo] *SE cum l. gem.*, fisco *CRM* | uocatione M^a 32 rem R^a | pigneris *R* 33 dominis fund..(us?) R^a 34 pigneris *R* | nomine ... 35 pignoris *om.* M^a 35 pigneris *R*

2 Ac si in possessione fueris constitutus, nisi ea quoque pecunia tibi a debitore reddatur uel offeratur, quae sine pignore debetur, eam restituere propter exceptionem doli mali non cogeris. iure enim contendis debitores eam solam pecuniam, cuius nomine pignora obligauerunt, offerentes audiri non oportere, nisi pro illa etiam satisfecerint, quam mutuam
3 simpliciter acceperint. Quod in secundo creditore locum non habet: nec enim necessitas ei imponitur chirographarium etiam debitum priori creditori offerre. PP. ID. MART. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

XXVII (XXVIII)

℞ DE DISTRACTIONE PIGNORVM ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PACATAE. Fundum pignori [Zachariae Anecdota p. 188 not. 49 B 25, 7, 23] obligatum, si creditor ex fructibus debitum persecutus est, cum ipso iure pignus obligatione liberatum sit, distrahere minime potest. PP. ID. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IDEM A. MAXIMO. Creditor, qui hypothecae seu pignori rem sibi nexam [B 25, 7, 24] uendiderit, rem litigiosam non uidetur uendere, quia precario debitor possidet. PP. XII K. OCT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 IDEM A. LVCIANO. Hypothecis uel pignoribus a creditore uenumdatis in id [B 25, 7, 25] quod deest aduersus reum uel fideiussorem actio competit. PP. III NON. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IDEM A. CRESCENTI. Creditor hypothecas siue pignus cum proscribit, notum [B 25, 7, 26] debitori facere, si bona fide rem gerit et quando licet testato dicere debet. si quid itaque per fraudem in pignore uillae uenditae commissum probare potes, ut inferatur actio, quae eo nomine competit, adi eum cuius de ea re notio est. PP. K. IVN. FVSCO ET DEXTRO CONSS. a. 225

5 IDEM A. SOSSIANO. Si residuum debiti paratus es soluere, praeses prouin- [B 25, 7, 27] ciae dabit arbitrum, apud quem, quantum sit quod superest ex debito, examinabitur: et siue ad iudicem uenire diuersa pars cessauerit siue oblato superfluo ad uenditionem prosiluerit, improba alienatio proprietatis tuae ius non auferet. PP. XII K. AVG. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

6 IMP. GORDIANVS A. ROGATO. Quamdiu non est integra pecunia creditori [B 25, 7, 28] numerata, etiamsi pro parte maiore eam consecutus sit, distrahendi rem obligatam non amittit facultatem. PP. XIII K. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

7 IDEM A. CARO. Si cessante solutione creditor non reluctante lege contractus [B 25, 7, 29] ea quae pignori sibi nexa erant distraxit, reuocari uenditionem iniquum est, cum, si quid in ea re fraudulenter fecerit, non emptor a te, sed creditor conueniendus sit. PP. V K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

8 IDEM A. MAXIMO. Si prius, quam distraheretur pignorata possessio, pecu- [B 25, 7, 30] niam creditori obtulisti, eoque non accipiente contestatione facta eam deposuisti et hodieque in eadem causa permanet, pignoris distractio non ualet. quod si prius, quam offerres,

P (27 ℞ 1...3. 16, 1. 27, 6...8: 27, 5 *post* 35, 2) *L* (27 ℞ 1...3. 5...8) *CRM*

---

1 possessionem *C* | quoque] que quoque M^a | a *om.* M^a 3 pignera *R* 5 non *om.* C^a | habent R^a 6 *s. a. Hal. cum l. gem.* 10 pagate *S* | pigneri R^a 11 consecutus *edd.* 12 sit] est *CM* | *s. a. Hal. PL* | maximo] *SCM*, max. *PLR* 13 necam P^a 14 precarior R^a | *s. a. Hal. PL* | xu *PL* 15 maximo ... conss. *om. L* 16 uenumdatis *om.* R^a 17 reum] eum C^aR^a | uel *om.* R^a | *s. a. Hal. PL* 18 et ael. (eleano P^a) conss. *om. L* 19 siue] uel *R* 20 si ... gerit] *C*, ** ... geret M^a?, et sibi ... gerere *R*, et ... gerere M^b 21 probari potest *R* | ut inferatur *om.* M^a 22 eo] in eo *R* | cui *R* | *s. a. Hal.* 24 sociano *S*, sosiano *M* 25 arbitrium $PLC^aR^aM^a$ 26 cessauerit] dissimulauerit *C* | prosiluerint P^a 27 aufert *C* | *s. a. Hal. PL* | xu *PL* | pomp. et p. conss.] pompeian. *P*, *om. L* 29 impp. R^a | arogato *R* 30 eam *om.* R^a | sit] est *C* 31 ammitmittit P^a | *s. a. Hal. PL* 32 relictante P^a, reluctando *L* 33 sibi pignori *CRM* | erant] rant M^a | detraxit *R* | reuocari] uendicari *PL*, *****cari C^a, *inc.* M^a 34 conuenientis R^a | *s. a. Hal. PL* | v] uii *PL* 37 eam] eandem *C* | et hodieque] P^aM^a, et hodie L^aR, hodieque CM^b, et hodie cum L^b 38 offerre M^a

legem uenditionis exercuit, quod iure subsistit reuocari non debet. PP. III NON APRIL. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CYRILLO. Quae specialiter uobis [B 25, 7, 31] obligata sunt, debitoribus detractantibus solutionem bona fide debetis et sollemniter uendere: ita enim parebit, an ex pretio pignoris debito satisfieri potest. quod si quid deerit, non prohibemini etiam cetera bona iure conuentionis consequi. PP. XIII K. IVN. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

10 IDEM AA. RVFINO. Et qui sub imagine alterius personae, quam supposuerat, iugiter tenet, cum sibi negotium gerat, alienasse non uidetur. [B 25, 7, 32] iure enim pignoris obligatum praedium neque si per subiectam personam creditor comparauerit neque si sibi addixerit, debitori adfert praeiudicium, sed in eadem causa permanet, in qua fuit ante

1 huiusmodi collusionem. Sane si debitore distrahente comparauerit, consensu emptionem perfectam, si neque dolus aduersarii neque metus causa gesta arguentur, reuocari exemplo

2 graue est. Si igitur poteris euidentibus probationibus monstrare creditorem per suppositam imaginarii emptoris personam semper possessionem tenuisse nec uendita bona fide praedia postea sinceriter comparasse, potes oblata pecunia cum usuris ad restitutionem creditorem compellere. PP. III NON. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

11 IDEM AA. ET CC. RVFINAE. Mulier licet res specialiter pignori dederit pro [B 25, 7, 33] alio, creditor eas distrahendi non habet facultatem, nisi dissimulatione, marito obligante uelut proprias, creditoris ignorantiam circumscripserit. PP. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. ZOTICO. Si debitor rem tibi iure pignoris obligatam te [B 25, 7, 34] non consentiente distraxit, dominium cum sua causa transtulit ad emptorem. S. PRID. K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. THEODOTAE. Qui praedium obligatum a creditore com- [B 25, 7, 35] parauit, si in uacuam possessionem inductus non est, nullam in rem actionem habet. a. 293

14 IDEM AA. ET CC. MODESTO. Si in hoc quod iure debetur tibi satisfactum [B 25, 7, 36] non fuit, et debitoribus res obligatas tenentibus aditus praeses prouinciae tibi distrahendi iubebit fieri facultatem. PP. XVI K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

15 IDEM AA. ET CC. AVIANAE. Obligatis pignori mancipiis a creditore distractis [B 25, 7, 37] ac traditis si post debitor quondam haec sollicitauerit, non uenditori, sed emptori contra possidentem in rem competit actio. D. K. MART. SIRMI CC. CONSS. a. 294

16 IDEM AA. ET CC. SILVANO. Vnus ex multis debitoris qui pignora tradi- [B 25, 7, 38] derat heredibus, quod ab eo personali actione peti potuit, soluendo res obligatas distrahendi creditori facultatem non ademit. S. III NON. APRIL. CC. CONSS. a. 294

17 IDEM AA. ET CC. AGAPAE. Rei creditor obligatae generali siue speciali [B 25, 7, 39] conuentione per creditorem alium, cui non fuerat nexa, uenumdatae non amittit persecutionem. D. PRID. NON. APRIL. CC. CONSS. a. 294

P (27, 8. 10...12. 14. 15) *L* (*ut P*) *C* (*transponit c.* 18. 17) *RM*

---

1 sustitit R^a | reuocare non debes *PLRM* | *s. a. Hal. PL* 2 conss. *om. P* 4 detrectantibus *R* | debitis C^a?M^a 5 pare*it M^a, apparebit M^b | pigneris *R* | quid] quis *C* 6 etiam *om.* R^a | *s. a. Hal.* 8 idem] impp. diocl. et max. *PL* | aa.] a. *SC* | sub] * P^a | imaginem M^a 9 pigneris *R* 10 si *bis* R^a | comparauerat *PLR* | sibi *om.* PL^t 11 adduxerit L^r, diuxerit P^a | eadem] ea *C* 12 si *om.* R^a | consensum P^aL^a 13 mutus L^a | exemplum *R* 16 potest P^a | oblatam pecuniam C^a 17 *s. a. Hal. PL* | IIII] iii *P* 18 aa. et cc.] a. *S* | rufinea *R* | pigneri *R* 19 creditor (—tori P^a) eas distr.] creditores specialiter pignori eas distr. L^a, credito***di R^a | habeat *PL* 20 circumscripsit *R* | *s. a. Hal. PL* | pp. v] prid. *PL* | eracl. *PL* 22 aa. *om. R* | zotico *om. S* | pigneris *R* 23 consentientem P^a | suam P^a | trastulit *P* | *s. a. Hal. PL* 24 heracl. *PL* 25 theodole *S* 26 uacua *R* 27 tibi debetur *R* 29 *s. a. Hal. PL* | pp. XVI k.] XG id. *P*, x. GID. k. *L* 30 auinae *S* | oblatis M^a | pigneri *R*, pignoris C^a 31 ac traditis *om.* R^a | quondam] quandoque R^a | haec] ex $P^tL^aR^b$, hoc R^a | non] ea non P^a | uenditori] debitori P^bLC^aR, ὁ πράτης *B* 32 *s. a. Hal. PL* | d.] s. *PL* | sirmi. conss. *L*, sir. cons. cc. ons. *P* 33 aa. et cc.] a. *SM* | siluano] glaiano *M* | unus] si unus C^aR^a? | debitoribus C^aM^a? | pignera *R* 35 adimit *M* | *s. a. Hal.* 36 aa. *om. R* | et cc. *om. M* | gener* R^a 37 conuentionem *R* | nexa *om.* C^a | uenundata C^a 38 *s. a. Hal.*

18 IDEM AA. ET CC. GAIANO. Qui a creditore pignori obligatum iure emit, [B 25, 7, 40] de proprietate uinci non potest. SVBSCRIPTA VI K. MAI. CC. CONSS. a. 294

19 IDEM AA. ET CC. LIVIAE. Si maritus tuus mutuam, licet tuam, dedit [B 25, 7, 41] pecuniam, eorum, quae pignoris titulo accepit, si ei non successisti, distrahendi nomine tuo nullam habes facultatem. S. VI ID. NOV. HERACLIAE CC. CONSS. a. 294

20 IDEM AA. ET CC. SABINO. Secundum placiti fidem, si nihil conuenit specia- [B 25, 7, 42] liter, pignoribus a creditore maiore quam ei debebatur pretio distractis, licet ex eo fundus comparatus sit, non super hoc in rem, sed in personam, id est pigneraticia, de superfluo competit actio. S. IIII ID. NOV. BYZANTIO CC. CONSS. a. 294

XXVIII (XXVIIII)

℞ DEBITOREM VENDITIONEM PIGNORVM IMPEDIRE NON POSSE ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MARCELLO. Si sunt, qui emere praedia [B 25, 7, 43] tibi obligata uelint, non impediuntur scriptura testamenti, qua complexus est debitor nulla a se praedia uenumdari et poenam addidit, ut fisci fierent. nec enim potuisse eum huiusmodi lege ius creditoris facere deterius manifestum est. D. VI K. MAI. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207

2 IMP. GORDIANVS A. NEPOTI. Debitoris denuntiatio, qui creditori suo, ne [B 25, 7, 44] sibi rem pignori obligatam distrahat, uel his qui ab eo uolunt comparare denuntiat, ita demum efficax est, si uniuersum tam sortis quam usurarum offerat debitum creditori eoque
1 non accipiente idonea fide probationis ita ut oportet depositum ostendat. Nam si uel modicum de sorte uel usuris in debito perseueret, distractio rei obligatae non potest impediri, neque ea ratione emptor, tametsi sciat interpositam a debitore creditori denuntiationem, mala fide fit possessor. PP. III NON. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

XXVIIII (XXX)

℞ SI VENDITO PIGNORE AGATVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. AGRIPPAE. Praeses prouinciae aditus, si probatum [B 25, 7, 45] fuerit tuum creditorem, cui ius distrahendi pignora fuit, dolo malo fundum uendidisse,
1 quanti tua interest restituere tibi eundem creditorem iubebit. Quod si de bonis creditoris condemnati solui pecunia non potuerit et probatum fuerit emptorem mala fide emisse, offerenti pecuniam cum usuris, quanti fundus ueniit, restituere tibi fundum cum fructibus malae fidei emptorem iubebit. PP. K. SEPT. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

P (27, 18. 20. 28 ℞ [1 *p*] 2. 29) *L* (27, 18. 20. 28. 29) *C* (*transponit* 27, 18. 17) *RM*

---

1 et cc. *om. M* | gaiano] ano *C*, anō. *R* | creditor L^a | pigneri *R*, pignus C^b 2 *s. a. Hal. P* | subscr. ... mai.] iii k. mar. *P* | conss. *om. P* 3 libiae *SM*, auiae *CR* | dedit *om.* M^a 4 pigneris *R* 5 *s. a. Hal.* | cc.] aa. *Hal.* 6 idem (s idem *M*) ... sabino] L^a?, si maritus ... tuam dedit (*ex u.* 3) L^b 8 pignoraticia *C* | de superfluo] R^b, de superfluum R^a, superfluo *PL*, superflui C^bM, superfilii C^a?: ἐνάγεται ἐπὶ τῷ περιττῷ *B* 9 *s. a. Hal. PL* | IIII] *Mommsen*, VI *Hal.*, iii *PL* | bizantio *PL*, byzantii *Hal.* | cc.] et cc. *P* 11 uenditione *M* | impediri SP^a 13 imp. *R* | antoninus *om. R* 14 qua] CR^b, quo pL^aM^b, quia R^a, qu• M^a 15 praedii pL^t | fierent fissci *pL*, sci•• fierent M^a | nec] ne M^a | eum] cum *L* 16 *s. a. Hal. pL* | VI] iii *pL* 18 aa. *P* | denuntiato *R* 19 pigneri *R*, pignoris C^a 22 distracto M^a, et distractio PL^a? 23 tamenetsi L^a 24 male fidei *L*, male fide M^a | *s. a. Hal. PL* 26 pignori R^a 27 acrippe *PL*, agrippe praeside prouincie *S* 28 cui ius] cuius $P^tL^tCR^a$ | pignera *R* 30 condemnatis *C uel* C^bM^a | pecuniam M^a 31 offerenti] RM^a, offerente *PLC*, offerente te M^b | pecunia *PL* | restitere M^a 32 *s. a. Hal. PL* | al. a. conss. *P*, *om. L*

2 IDEM A. AEMILIO. Seruos, quos nullo iure a creditore uenisse dicis, pater [B 25, 7, 46] tuus uel tu, si hereditas eius ad te pertinet, a possessoribus petere potes. quod si usucapti sunt, petat pater tuus pretium eorum a creditore, qui non iure eos seruos uendidit. PP. III K. IAN. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

3 IDEM A. CLAVDIO. Si uxor tua praesidi probauerit, cum aureos triginta [B 25, 7, 47] deberet, seruos suos amplioris pretii per gratiam aureis uiginti creditorem uenumdedisse eumque soluendo non fuisse, iubebit emptores recepto pretio restituere seruos. PP. XVI K. OCT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

4 IMP. GORDIANVS A. EVDEMO. Cum contra bonam fidem uenditionem obli- [B 25, 7, 48] gatae possessionis a creditore factam adleges, non obseruatis, quae in distrahendis pignoribus celebrari consueuerunt, adito praeside prouinciae experire actione competenti non tantum aduersus creditorem, uerum etiam aduersus possessorem, si fraudem eum participasse cum creditore potueris docere, ut reuocatis, quae mala fide gesta constiterit, et fructuum ratio et damni quod inrogatum apparuerit haberi possit. PP. K. APRIL. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. NONNAE. Si creditore [B 25, 7, 49] pignus priusquam ei satisfieret distrahente non per collusionem emptor comparauit, successor eius de superfluo, non emptoris heres, qui rem possidet, conueniendus est. S. XVI K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XXX (XXXI)

R DE LVITIONE PIGNORIS R

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ANTIOCHIAE. Qui pro parte heres [B 25, 7, 50] extitit, nisi totum debitum exsoluat, suam portionem ex pignoribus recipere non potest. PP. III K. APRIL. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 206

2 IMP. GORDIANVS A. DOMITIO. Intellegere debes uincula pignoris durare [B 25, 7, 51] personali actione submota. PP. XII K. IVN. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. FLORO. Si reddita debita [B 25, 7, 52] quantitate uel rebus in solutum datis siue distractis compensato pretio satis ei contra quem supplicas factum adito praeside probaueris, uel, si quod residuum debetur, obtuleris ac, si non acceperit, deposueris consignatum, restitui tibi res pacto pignoris obligatas prouidebit, cum etiam edicto perpetuo, actione proposita pecunia soluta creditori uel si per eum factum sit, quo minus solueretur, ad reddenda quae pignoris acceperat iure eum satis euidenter urgueri manifestum sit. S. VI ID. OCT. AA. CONSS. a. 293

V (*incipit u.* 30 tui tibi res) *P* (29, 2...4 [30 *R p*] 29, 5. 30, 1...3) *L* (29, 2...4. 30 *R*. 29, 5. 30, 1...3) *CRM*

---

1 aa. *R* | emiliano *S*, et milio *PL*, emelio *R* 2 a *om.* C^{a} | possessioribus M^{a} | potest *C* 3 eos] hos *PL* 4 *s. a. Hal. PL* | lex. a. conss. *P*, *om. L* 5 aa. *M* | praesidis P^{a} 6 ampliores $C^{b}R^{a}$ | creditori R^{a}, creditores M^{a}? 7 eumquem C^{a} | *s. a. Hal. PL* | xuii *PL* 8 k. ... conss. *om. L*, k. *om. Hal. P* 9 eudemo cum] eumdemo cum *PLR*, eundem locum *C*, euodomio praesidi prouinciae *S* 10 creditorem C^{a} | allegas $P^{b}LR^{a}$ | obseruandis $P^{t}L^{t}$ | in *om. R* 11 celebrare *PL* | consuerunt CRM^{a} | actionem P^{a} 12 uerum ... 13 creditore *om.* P^{a} | fraude *C* 13 dicere L^{a} | male fidei C^{a} | constiterint *M* 14 posset P^{a} | *s. a. Hal. PL* 16 imp. *L* | nonae *PL*, ñonae *R* 17 satisfaceretfieret L^{a} | successorem P^{a}, successores $C^{a}R^{a}M$ 18 qui rem poss. *om.* R^{a}, qui *bis* P^{a} | *s. a. Hal. PL* | s. XVI] d. *PL* 21 solutione *S*, uictione *pL* 22 pro parte] probare M^{a} 23 extit L^{a} | totim *R* | pigneribus R^{a}, pigeribus M^{a} | recipere] qui recipere P^{a} 24 *s. a. Hal. PL* | iiii *P* | albino ... conss. *om. L* 25 pigneris *R*, pigeris M^{a} 26 personalia P^{a} | *s. a. Hal. PL* | k. *om. Hal.* | ian. *PL* | II *om. Hal.* 27 imp. *R* | et cc. *om. M* 28 uel] ut R^{a} | solitum P^{a} | compensato] et c. CM^{b} 29 factum] f. esse L^{b}, f. est C^{a}, f. sit M^{a} | praeside] $P^{a}C$, pr. prouinciae $LC^{b}RM$ | uel] ut L^{a} | quid *CR*, quis *L* 30 deposuerit L^{a} | pigneris RM^{a} 31 actio PLC^{a} | perposita P^{a}, posita R^{a} 32 factu M^{a} | pigneris RM^{a} 33 euidenter ... sit] euidenter urgue P^{a}, urgue L^{a}? | *s. a. V Hal. P* | s. *om. P*

XXXI (XXXII)

℞ SI VNVS EX PLVRIBVS HEREDIBVS CREDITORIS VEL DEBITORIS PARTEM SVAM DEBITI SOLVERIT VEL ACCEPERIT ℞

1 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Tavro. Manifesti et indubitati iuris [B 25, 7, 53] est defuncto creditore multis relictis heredibus actionem quidem personalem inter eos ex lege duodecim tabularum diuidi, pignus uero in solidum unicuique teneri. D. xv k. Mai. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 257

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Clavdiae. Actio quidem [B 25, 7, 54] personalis inter heredes pro singulis portionibus quaesita scinditur, pignoris autem iure multis obligatis rebus, quas diuersi possident, cum eius uindicatio non personam obliget, sed rem sequitur qui possident, tenentes non pro modo singularum substantiae conueniuntur, sed in solidum, ut uel totum debitum reddant uel eo quod detinent cedant. S. v k. Nov. An*chiali* CC. conss. a. 294

XXXII (XXXIII)

℞ SI PIGNORIS CONVENTIONEM NVMERATIO SECVTA NON SIT ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Hilaro. Si pecuniam tibi non [4, 30, 1 B 25, 7, 55] esse numeratam atque ideo frustra cautionem emissam et pignus datum probaturus es, in rem experiri potes: nam intentio dati pignoris neque redditae pecuniae non aliter tenebit, quam si de fide debiti constiterit. eademque ratione ueritas seruetur, si te possidente pignus aduersarius tuus agere coeperit. PP. k. Sept. Laterano et Rvfino conss. a. 197

2 Imp. Alexander A. Peregrino. Si, ut nunc adseueras, nihil creditor [B 25, 7, 56] numerauit uxori tuae quae pignus dedit, sed inanem extorsit cautionem, mendaci scriptura contra fidem ueritatis obligari eius res non potest. S. sine die et conss.

XXXIII (XXXIIII)

℞ DE IVRE DOMINII IMPETRANDO ℞

1 Imp. Alexander A. Nicolaae. Dominii iure pignora possidere desiderans [B 25, 7, 57] nomina debitorum, quos in solutione cessare dicis, exprimere et, an sollemnia peregisti,

VS P (31. 32. 33 ℞) *L* (*ut P*) *CR* (*transponit* 31, 1 ℞) *M*

---

2 creditores *S*, creditoribus VR^a, *deficit* M^a | uel] ū *S* 3 debitores *S*, *deficit* M^a | debiti solu.] solu. debebit *R*, *deficit* M^a 5 ualent. *PL*, ualerius *M*, ualer. *V*, ual. *R* | aa. *om. M* 7 *post* diuidi L^a *collocat uerba* 10 pignoris … 13 cedant, *quae suo loco repetuntur* | unic. in solidum *R* | *s. a. V Hal. PL* | xv] *VPL Contius* 1559, xii *Hal.* 8 iiii (iii *V?*, iun. *PL*) et iii aa.] aa. iii et iiii *Hal.* 9 et cc. *om. M* | claudia *C*, claudiare *R* 10 pro] per *V* | res**(ci?)cinditur *V uel* V^a? | pigneris *R*, pigeris M^a 11 diuisi L^rC, de diuersis V^a | eius] ius L^a *altero loco* (*cf. ad u.* 7), earum L^r | uenditio P^aM^a 12 sed] si R^a | res *M* | singularum] s. rerum RM^b 13 in *om.* R^a | solumdum P^a, solum modum L^t | eo] id L^bR | quo *V* | retinent *C* | *s. a. VPL Miraeus: apud Hal. extat* subscripta 14 anchiali] *Mommsen*, antiochae *VPL*, antiochiae *Mir.* | cc. conss. *om. PL Mir.* 16 pignus *V*, pignori *S* | conuentione *R* 18 impp. *om. S* | aa. *om. M* | ilaro *V*, hillaro *R*, yllaro *M*, elasio *S*, hyloro *PL*, hilario *C* 19 frusta P^a | emissam] emissam asseris L^b *cum l. gem.* 20 experi *V*, experire PL^a, experi* M^a | pigneris RM^a | redditae] numeratae *libri in lege gemina male:* οὐδὲ γὰρ ἀντίκειταί σοι ἡ παραγραφὴ λέγουσα· ἀλλ' εἰ μὴ δέδωκας τὸ χρέος *B* 21 seruatur *C* 22 aduersus V^a | coeperit] *PLRM l. gem.*, coepit *VC* | *s. a. V Hal. PL* 23 impp. *R* 24 numerauit] nūm aut R^a | mendacis *V*, mendacii L^rCR^b, m̄dti P^a 25 *s. a. V Hal. PL* | s. sine] siine V^a, sine *Hal.* | consule *Hal. P* 27 domini *V* | imperando *SL* 28 impp. *V* | aa. M^a | nicolaae] *V*, nicolae *SCRM* | pignera *RM* 29 in] ex *R* | an] in C^a | peregistis *V*

significare debuisti, dummodo scias omnia bona debitoris, qui pignori dedit, ut uniuersa dominio tuo generaliter addicantur, impetrare te non posse. PP. XIII K. DEC. ALEXANDRO A. III ET DIONE CONSS. a. 229

2 IMP. GORDIANVS A. IVSTAE. Si creditor pignus iure dominii a nostra sere- [B 25, 7, 58]
nitate possidere petiit et post formam praescripti alio anno usuras a uobis accepit, a beneficio impetrato recessisse uidetur. PP. PRID. NON. DEC. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

3 IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. Vetustissimam obserua- [B 25, 7, 59 ʽΡοπ. 25, 8]
tionem, quae nullatenus in ipsis rerum claruit documentis, penitus esse duximus amputandam, immo magis clarioribus remediis corrigendam. igitur in pignoribus, quae iure dominii possidere aliquis cupiebat, proscriptio publica et annus luitionis antiquus introducti sunt, pignus autem publice proscriptum neque uidimus neque nisi tantummodo ex
1 librorum recitatione audiuimus. Sancimus itaque, si quis rem creditori suo pignerauerit, si quidem in pactione cautum est, quemadmodum debet pignus distrahi, siue in tempore siue in aliis conuentionibus ea obseruari, pro quibus inter creditorem et debitorem conuentum est. sin autem nulla pactio intercesserit, licentia dabitur feneratori ex denuntiatione uel ex sententia iudiciali post biennium, ex quo attestatio missa est uel sententia
2 prolata est, numerandum eam uendere. Sin uero nemo est, qui comparare eam maluerit, ut necessarium fiat creditori saltem sibi eam iure dominii possidere, in huiusmodi casibus causam esse obseruandam censemus, ut, siue praesens sit debitor, denuntiatio ei scilicet post biennium mittatur, siue afuerit, prouinciale tribunale creditor petat et iudicem certiorare festinet, quatenus ille eum requisierit, certo tempore super hoc ab eo statuendo, ut fiat debitori manifestum per apparitionem iudicis, quod a creditore petitum est, et certum tempus statuatur, intra quod et, si fuerit inuentus, debet qui pecunias creditas accepit
3 debitum offerre et pignus recuperare. Sin autem nullatenus fuerit inuentus, iudex certum tempus definiat, intra quod licentia ei dabitur sese manifestare et offerre pecunias et pignus
3a ab oppigneratione liberare. Sin autem in tempore statuto uel minime fuerit inuentus uel creditam pecuniam totam offerre noluerit, tunc creditor adeat culmen principale et precibus porrectis iure dominii habere eandem rem expetat habeatque ex diuino oraculo eam in suo
3b dominio. Et postquam hoc fuerit subsecutum, pietatis intuitu habeat debitor intra biennii tempus in suam rem humanum reuersum ex die sacri oraculi numerandum, et liceat ei, creditori qui iam dominus factus est offerre debitum cum usuris et damnis uitio eius creditori illatis, quorum quantitatem creditor debet suo iuramento manifestare, et suum
3c pignus recuperare. Sin autem biennium fuerit elapsum, plenissime habeat rem creditor
4 idemque dominus iam inreuocabilem factam. Sed si quidem minus in pignore, plus in
4a debito inueniatur, in hoc quod noscitur abundare sit creditori omnis ratio integra. Sin autem ex utraque parte quantitas aequa inueniatur, sine omni dubitatione totam rem antea
4b pigneratam retineat. Sin autem minus quidem in debito, amplius autem in pignore fiat, tunc in hoc quod debitum excedit debitori omnia iura integra lege nostra seruabuntur,

V P (33, 2. 3) *L* (33, 2. 3) *CRM*

---

1 signifacare *M* | debitorum R^a | qui] V^b, quia V^a, quae *CRM*, qui ea *Mommsen* | pignoris R^a, pigneris R^b, pignere M^a 2 domnio V^a | gneraliter M^a | impetrari M^a | *s. a. V Hal.* | XIIII *Hal.* 5 et *om.* R^a? | rescripti CR^bM, scripti R^a | nobis C^a? 6 *s. a. V Hal. PL* 7 iust. a.] d' iust. *S*, iust. *R* | demonsteni *LR* | pp.] p. *M* | uetustissimam] o..(b?) uetussimam *V* 9 pigneribus R^aM^a 10 annuis luicinionis R^a, annus lutionis M^a | antiqui *R*, antiq.. L^a, antiquitus $P^rL^bC^bM^a$? | 11 plubice *R* | uidemus V^a | neque nisi] nisi PL^aC | ex] e V^b? 12 creditore M^a | pignorauerit *PLC* 13 debeat R^a? | astrahi P^a 15 intercessit *M* | feneratorum *R* 16 est *om.* LR^bM 17 est numer.] connumer. R^a? | ea *L* | si *R* | compare R^a 18 ut] *V*, et *PLCRM* | fiat *om.* V^a | saltim *CR* | huiusmodo L^a 19 praeses P^a 20 mittantur P^a | abfuerit PLC^bRM^b, affuerit M^a | tribunale] VC^a, tribunal PLC^bRM | et *om.* PL^a 21 supra *C* 22 et *om.* PL^a 25 sese] se PL^a | et offerre *om.* *V* | pecuniam L^bM 26 ab oppigneratione (obpignor. *C*)] *VC*, ab pigneratione R^a, a pignoratione PLR^bM 27 aderat R^a 28 habere *om.* *R* | expectat $P^aL^aR^aM^a$ | eam] eum C^a 29 triennii *V*, διετίας *B*, β′ ἔτη *ʽΡοπ.* 31 fractus L^a | dampni C^a 33 fierit M^a 34 que *om.* *R* | iam *om.* *C* | pignere R^a 35 qud M^a | sit] fit *C* | omnes C^a 36 omne R^a | ante R^a 37 pignoratam *PLCRM* | quidem] quod R^a 38 iure R^a | nostra lege *R*

creditoribus quidem feneratoris non suppositum, aliis autem debitoris creditoribus uel ipsi
4c debitori seruatum. Et ne ex communicatione fiat aliqua difficultas, licentia dabitur credi-
tori seu domino aestimationem superflui debitori uel creditori debitoris cum competenti
5 cautela in eum exponenda offerre. Sin uero creditor, postquam iure dominii hoc possi-
deat, uendere hoc maluerit, liceat quidem ei hoc facere, si quid autem superfluum sit,
5a debitori seruare. Sin autem dubitatio exorta fuerit pro uenditione utpote uiliore pretio
facta, sacramenti religionem creditor paestare compellatur, quod nulla machinatione uel
circumscriptione usus est, sed tanti uendidit rem, quanti potuerit uenire: et hoc tantum-
5b modo reddi, quod ex iuramento superfluum fuerit uisum. Sin autem ex iureiurando etiam
6 minus habuisse creditor inueniatur, in residuo habeat integram actionem. Aestimationem
autem pignoris, donec apud creditorem eundemque dominum permaneat, siue amplioris
siue minoris quantum ad debitum quantitatis est, iudicialis esse uolumus disceptationis, ut,
quod iudex super hoc statuerit, hoc in aestimatione pignoris obtineat. D. XV K. APRIL.
CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[1] a. 530

XXXIIII (XXXV)

℞ DE PACTIS PIGNORVM ET DE COMMISSORIA LEGE IN PIGNORIBVS RESCINDENDA ℞

1 IMP. ALEXANDER A. VICTORINO. Qui pactus est, nisi intra certum tempus [B 25, 7, 60
pecuniam quam mutuam accepit solueret, cessurum creditoribus, hypothecae uenditionem
non contraxit, sed id comprehendit, quod iure suo creditor in adipiscendo pignore habi-
turus erat. communi itaque iure creditor hypothecam uendere debet. PP. ID. OCT.
ALEXANDRO A. CONS. a. 222
2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. DIONYSIO. Si fundi [B 25, 7, 61
nomine, quem uendideras, emptori ab alio mota proprietatis quaestione alterum fundum
pro eius euictione pignoris hypothecaeue titulo emptionis instrumentis ea lege dedisti, ut,
quem secundo tradideras, si is quem uendideras euictus non fuerit, obtineas, de hoc contra
eum qui mouerat quaestionem lata sententia emptori parata securitate, circa eum quem
obligaueras restituendum conuentionis fidem impleri, si negotium integrum est, praeses
iubebit. S. K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293
3 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Quoniam inter alias cap- [Th. 3, 2, 1 B 25, 7, 62
tiones praecipue commissoriae pignorum[3] legis crescit asperitas, placet infirmari eam et in
1 posterum omnem eius memoriam aboleri. Si quis igitur tali contractu laborat, hac sanctione

V (*desinit in u.* 9 reddi quod) *P* (33. 34 ℞ 1. 2. 27, 5) *L* (33. 34 ℞ 1. 2 [3 *l*]) *CRM*

[1] *aut subscriptio pertinet ad constitutionem, quae in fine tituli exciderit, aut in inscriptione* Demostheni *in* Iuliano *mutandum est, cf. Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 170
[2] *iunge* 8, 57, 1. 10, 19, 2 *Th.* 4, 11, 3 [3] pignorum *om. Th.*

1 creditoribus] praetoribus R^a | feneratori R^a, *deficit V* 2 et ne ex] ex ne et V^a | dilicentia R^a 3 aestimationae *PL* | creditoris *V* 4 cautelas R^a | proquam R^a 5 ei quidem *LR* | auem V^a 6 uliore L^a, iulare R^a? 7 sacramento relig. C^a, religionem sacramenti (—ta R^a) *R* 8 circumscriptionem P^a, crcumscriptione M^a | quantum *V* | inuenire P^aLCR^a?*M* 9 creddi P^a 10 creditori C^a | habet *C* | aestimatio P^bL^a 11 apud cr. eundemque (aeandemque M^a) dom.] a creditore eodemque domino P^tL^t, a creditore eundemque dominum C^a | permanet *CM* 12 debitum] detum M^a | iudiciales e. u. disceptationes *PL* 13 aestimatione] *R*, aestimationem *PLCM* | *s. a. Hal. PL* 14 oresto *P*, ores. *L* 16 commissuaria *S*, commissaria L^aM^a 17 resecanda *PL* 18 a. *om. M* | est] est ut *R* 19 solueret quam acc. mutuam *PL* | cessurum] se cess. *RM* | conuentionem (—ne L^t) P^tL^t 21 creditor iure *R* | *s. a. Hal. PL* 23 aa. et cc. *om. M* | fundum R^a? 24 fundum *om.* P^a 25 emptonis R^a 26 fuerat *M* 27 ea quae o. restituenda (—dum R^b) P^tR, eam quem o. restituendam L^t 28 implere PL^a | si *om.* P^a | est *om.* P^a 29 *s. a. Hal. PL* 30 constantius *R* 31 pignerum *R* | placet *post* 32 aboleri *collocat R* | et *om.* C^a 32 aboleria R^a

respiret, quae cum praeteritis praesentia quoque depellit et futura prohibet. creditores enim re amissa iubemus recuperare quod dederunt. D. II K. FEBR. SERDICAE[1] CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS.[2] a. 326

XXXV (XXXVI)

℞ DE EXCEPTIONIBVS SIVE PRAESCRIPTIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CLAVDIO. Debitores quidem hereditarii unicuique heredum pro portione hereditaria antiqua lege obligati sunt. sed si eis heredibus omnem pecuniam exsoluisti, quibus nomen patris tui testator in diuisione adscripserat, doli mali exceptione aduersus alios agentes tueri te potes. PP. XV K. AVG. DVOBVS ASPRIS CONSS. [B 51, 4, 18] a. 212

2 IDEM A. IVLIO. Pro portione tua, qua domum ad te pertinere dicis, si iudicatum non est, actiones dirigere potes. nam exceptio rei iudicatae ei demum obstat uel successoribus eius, inter quos cognitum super ea re et pronuntiatum est. PP. XV K. MART. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 51, 4, 19] a. 213

3 IDEM A. VITALI. Aduersus fratrem tuum quondam tutorem legitimum tutelae iudicio si expertus non es, proposita actione consiste. nec timueris exceptionem pacti, si in eo fraudem dolumque admissum probare potes: nam replicatio doli opposita bonae fidei iudicium facit et commentum fraudis repellit. [B 51, 4, 20]

4 IMP. ALEXANDER A. IVNIO ET ALIIS. Cum nondum finitam sententia causam, sed dilatam adlegetis, non est dubium omnes integras defensiones uobis esse. PP. II NON. OCT. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 51, 4, 21] a. 223

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. BASILIO. Licet unde ui interdictum intra annum locum habet, tamen exceptione perpetua ei succurri, qui per uim expulsus post retinuit possessionem, auctoritate iuris manifestatur. S. K. MAI. TRALLIS AA. CONSS. [B 51, 4, 22 Pοπ. 47, 9] a. 293

6 IDEM AA. ET CC. HELENAE. Si pactum intercessit, in exceptione sine temporis praefinitione de dolo replicari potest. S. K. SEPT. VIMINACII AA. CONSS. [B 51, 4, 23] a. 293

7 IDEM AA. ET CC. MENANDRAE. Si ex maiore debiti quantitate minor tibi soluta est nec liberationem debitori tuo praestitisti, petere quod non probatur redditum, contra exceptionem pacti replicatione tuam adiuuans intentionem, minime prohiberis. S. II K. MART. CC. CONSS. [B 51, 4, 24] a. 294

8 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Praescriptionem peremptoriam, quam ante contestari sufficit, uel omissam, priusquam sententia feratur, obicere quandoque licet. S. XV K. NOV. CC. CONSS. [B 51, 4, 25] a. 294

S (35, 8) *P* (35 ℞ 1 [4...6 *p*]: 35, 8 *post* 37 7) *L* (34, [3 *l*] 35, 8 ℞ 12. 1. 13. 4...6) *CRM*

[1] pp. k. April. Romae *ins.* 8, 57, 1 [2] A. VI et Constantino C. conss. (= *a.* 320: *u. i.*)?

1 respiceret C^{a}, respuet R^{a} | presentie M^{a} | quoque *om.* *R* 2 recipere *Th.* | *s. a. Th. Hal.* | II] prid. *Th.*, VI *Th.* 4, 11, 3, *om.* 10, 19, 2 3 VII et constantio c.] *Th.* (*Paris.* 4404) *Hal.*, VI et theod. *libri legis Romanae Visigoth.*, VI et constantio c. 8, 57, 1. 10, 19, 2: *ad a.* 320 *has leges retraxit Gothofredus recte: nam a.* 326 *III non. Febr. Heracleae Constantinum moratum esse testantur* 9, 4, 2. 9, 9, 29 5 seu *R* 6 imp. *R* | antonius *M*, aut. *R* 7 obligata $L^{a}C^{a}M^{a}$ | eis] eius $LCR^{a}M^{a}$ | omne R^{a} 9 te *om.* C^{a} | *s. a. Hal. PLR* | XV] *PLR*, X *Hal.* | duobus aspris et conss. *Hal.*, *om.* *L* 10 iuliano *R* | proportionem tuam C^{a}, pro *om.* M^{a} 11 actionem *R* | nam] etiam tuam R^{a} 12 successaribus M^{a} | quos] quod C^{a} | *s. a. Hal.* *R* | XV] ux *R* 13 IIII et balb.] iii *R* 14 tuto R^{a} | legitimae $C^{a}R^{a}M$ 15 consite R^{a} 16 eo] ea $C^{a}R$ | opositam R^{a} 17 repellit fraudis *R* 18 sententiam M^{a} 19 dilatatam *CR*, *inc.* *p* | alegatis *LM* | uobis *om.* *CR* | *s. a. Hal. pL* | non.] nou. *p* 20 maximo ... conss. *om.* *pL* 21 imp. *p* | basilio] eroti (*ex* 8, 40, 7) *S* 22 unde de ui *p* | infra *PLCR* 23 expulsus] exp. est L^{a} | manifestantur C^{a} | *s. a. Hal. pL* 24 trallis aa. conss. *om. pL* 25 helenae] *SM*, alliane *pL*, aelianae *C*, menandre (*ex c.* 7) *R* | si] si ex maior R^{a} | intercesserit *M* 26 *s. a. Hal. pL* | uim. aa. conss. *om.* *pL* 27 et cc. *om.* *M* | manundre *S* | tibi sol. est *om.* R^{a} 29 placiti *M* | replicationem $R^{a}M^{a}$? | *s. a. Hal.* 31 idem] imp. diocl. et max. *PL* | a. et c. *PL* | perscriptionem SC^{a} | antea *PL* 32 sufficit uel] $SL^{b}CM$, sufficiebat PL^{a}?R^{a}, sufficit R^{b}: ἡ περεμπτόρια παραγραφὴ ἐν προοιμίοις ἀντιτίθεται. εἰ δὲ παρεώθη *B* | sententiam *S* | liceat *S* | *s. a. Hal. PL* 33 cc. conss.] c. cons. *P*

9 IDEM AA. ET CC. MVCIANO. Si quidem intentionem actoris probatione deficere confidis, nulla tibi defensio necessaria est. si uero de hac confitendo exceptione te munitum adseueres, de hac tantum agi conuenit. nam si etiam de intentione dubitas, habita *de* exceptione contestatione tunc demum, cum intentionem secundum adseuerationem suam petitor probauerit, huic esse locum monstrari conuenit. S. III NON. NOV. BVRTVDIZI CC. CONSS. [B 51, 4, 26] a. 294

10 IDEM AA. ET CC. AQVILINAE. Non exceptionibus actores, quibus reis auxilium tribuitur certis ex causis, sed replicationibus suam intentionem, si quam habent, muniunt. S. K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. [B 51, 4, 27] a. 294

11 IDEM AA. ET CC. NEONI. Defensiones siue exceptiones ad intercessores extendi, quibus reus principalis integro manente statu munitus est, constat. SVB DIE XV K. IAN. [B 51, 4, 28]

12 IMP. IVLIANVS A. AD IVLIANVM COMITEM ORIENTIS. Si quis aduocatus inter exordia litis praetermissam dilatoriam praescriptionem postea uoluerit exercere et ab huiusmodi opitulatione submotus nihilo minus perseueret atque praeposterae defensioni institerit, unius librae auri condemnatione multetur. D. VII ID. MART. ANTIOCHIAE IVLIANO A. III ET SALLVSTIO CONSS. [B 51, 4, 29] a. 363

13 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. SYMMACHO PROCONSVLI AFRICAE. Praescriptiones fori in principio a litigatoribus opponendas esse legum decreuit auctoritas. D. V K. SEPT. RAVENNAE HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. [Th. 11, 30, 65 B 51, 4, 30] a. 415

XXXVI (XXXVII)

℞ DE LITIGIOSIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. PAVLINAE. Cum creditor pignus uendit, non potest uideri litigiosae rei emptio contrahi, etsi debitor interdicat, ne uenditio perficiatur. PP. K. MAI. APRO ET MAXIMO CONSS. [B 27, 1, 1] a. 207

2 [1]IMP. CONSTANTINVS A. AD PROVINCIALES. Lite pendente actiones, quae in iudicium deductae sunt, uel res, pro quibus actor a reo detentis intendit[2], in coniunctam personam uel extraneam donationibus uel emptionibus uel quibuslibet aliis contractibus minime transferri ab eodem actore liceat[3], tamquam si[4] nihil factum sit, lite nihilo minus peragenda. D. K. AVG.[5] BASSO ET ABLABIO CONSS. [Th. 4, 5, 1 B 27, 1, 2] a. 331

S (35, 10. 11. 13) *P* (35, [13 *p*] 8. 36. 37 ℞ 2. 7. 35, 8. 12 [13 *p, sed propter lituram non legitur nisi inscriptio*]) *L* (35, 13. 4...6. 36: 35, 9 *ad finem libri VIII adscripsit l*) *CRM*

[1] *iunge* 1, 21, 3 *et quae ibi laudantur* [2] Lite pendente illud quod in controuersiam deuocatur *Th.* [3] ab e. a. liceat] oportet *Th.* [4] si *om. Th.* [5] pp. k. Sept. Constantinopoli *ins. leges iungendae*

1 antiano *l* | si *om.* M^a | intentionis C^a, *inc.* l^a 2 defecit SC^a, defici M^a | de *om. R* | confidendo l^aCM^a? | exceptionem C^a 3 munitum te *l*, te *om. R* | adseueras *C* 4 de] *Mommsen, om. libri* | exceptionis C^b | intentione *R* 5 suam *post* 4 cum *collocat l* | *s. a. Hal.* | burtadizi *Hal.* 7 aquiliane *S* | actoris *S* | rei *S* 8 sed] si R^a | replicationisbus M^a | quam habent (habeant *R*)] qua *S* 9 *s. a. Hal., cf. S ad u.* 10 10 neoni] nicomenianeoni (*ex u.* 9) *S*, n**oni R^a 11 *s. a. S* 13 imp p. *R* | iustinianus *S altero loco* (*nam c.* 12 *bis extat*) | ad] neoni ad R^a, *om. S* | comitem (comiti *altero loco*) ordinarium *S*, commorientis *R*, p. *M* | quid aduocati C^a 14 praemissam dilatoriam praescriptionem P^a, praetermissa dilatoria praescriptione C^a | huiusscemodi *R* 15 perseuerat M^a | defensionis C^a | insterit R^a 16 mulcetur *P* | *s. a. Hal.* L^b | d. *om.* L^b | antiochiae ... 17 conss. *om.* L^b 18 *inscriptionem om. p altero loco* | imp. *R* | aa.] a. *pL*, aa. etccs. *M* | praeconsuli *S altero loco* (*c.* 13 *bis extat in S*), proconsulae *C*, pp. *R* 19 praescriptionis *S* | a *om. SpL* | opponenda *R* 20 *s. a. Th. Hal. SpL* | v *om. S* | rauennae *om. S* | x] xi *S* | aa. conss.] a. et *uel* a. et ** *p*, a. et cons. *L* 22 litigatoribus P^a 23 imp. *L* | aa. et cc. paulino *M* | uendidit PLR^b 24 uideri *om.* P^a | interdicit M^a | ne *om.* M^a | profitiatur $P^bL^a?CR$, pro*hiteatur P^a, proibeatur P^rL^r 25 *s. a. Hal. PL* | abro *P* 27 reo] rei L^a | detentus P^tL^t | in coniuncta persona uel extranea *PL*, cum iunctam personam uel extraneam C^a 28 quilibet *L* 29 auctore R^a | licet P^tL^t | nihil] nichis L^a 30 *s. a. Th. Hal. PL* | aug.] *Th.*, mart. *Hal. PL* | ablauio *PL*

3 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. TATIANO PP. B 27, 1, 3
Quicumque rem litigiosam uel ambiguum chirographum, quodlibet denique mobile uel
immobile fisco nostro uel potentiori seu aliis personis in testamento siue codicillo legauerit
fideiue commiserit aut per hereditatem reliquerit, nullam fiscus noster uel alia persona
licentiam habeat iurgiorum, nec iudicium subeat, sed aestimatio eius litis ineatur praestanda
1 his, quibus actiones uel res litigiosae relictae sunt. Eandem litem ipsi heredes peragant,
2 suarum actionum periculo ea quae litigiosa relicta fuerant uindicantes. Quod et de chiro-
graphis placet, ut heredes relictorum fisco uel aliis personis praesentem pecuniam numerent
et iudicio eos, quos obnoxios existimant, persequantur. D. XV K. IVL. THESSALONICAE
GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

4 . . . .
XIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI POMPEI*O* ET AVIENO CONSS. a. 501

5 (4) IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Censemus, ut, si quis lite pendente uel B 27, 1, 4
actiones uel res quas possidet ad alium quendam transtulerit siue scientem siue ignorantem,
uitio litigiosi contractus subiacere: distinctione quadam inter contrahentes obseruanda, ut,
si quis sciens uel ad uenditiones uel donationes seu ad alios contractus accesserit, cognoscat
se compellendum non tantum rem redhibere, sed etiam pretio eius priuari, non ut lucro
cedat ei qui rem alienauit, sed ut etiam alia tanta quantitas ab eo fisci uiribus inferatur.
1 Sin autem ignorans rem litigiosam emerit uel per aliam speciem contractus eam acceperit,
tunc irrita rei alienatione facta pretium cum alia tertia parte recipiat. iustum est etenim
propter dolosam mentem et absconditam machinationem, cum non emptori manifestauerit
rem in iudicium deductam fuisse, tertia parte pretii, sicut iam disposuimus, eum puniri.
2 Tali uidelicet poena non solum in aliis contractibus, uerum etiam in donationibus porri-
genda, ut uera aestimatione facta, cum pretii datio non est, rem ad alium transferens
multetur: omnibus instrumentis, quae super hoc constituuntur, nullam uim obtinentibus.
3 Exceptis uidelicet huius sanctionis dispositione his, qui uel dotis nomine uel ante nuptias
donationis uel transactionis aut diuisionis rerum hereditariarum factae uel per legati uel
fideicommissi causam tales res uel actiones dederint uel acceperint. D. XV K. NOV. CON-
STANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

PLCRM

[1] *de legibus iungendis uide ad* 5, 1, 3

1 impp. *LC* | grat.] gord. *CR* | ualerius *M* | aaa.] aa. *C*, aa. et cc. *R*, *om. M* | pp.] p. *M*, *om. PL* 2 quolibet *R*, qdlibet M^a | mobiles uel immobiles *PL* 3 testamentis *R* | legauerat P^a 4 fideiueue P^a, fidei uel *C* | relinquerit P^a 6 eadem P^a 7 periculum P^a | de *om.* R^a | cyrograhis *R* 8 ut *om.* P^a | numerantae P^a, *sic uel* numeranta L^a 9 eximant R^a | *s. a. Hal. PL* | k. *om. PL* 10 gratiano ... conss.] *scripsi*, grat. ui. k. ian. cp. pompeiano et auieno css. (et au. css. *om. L*) *PL*, item rursus constantinop. XIII kal. ianuar. gratiano V theodosio aa. coss. *Hal.*, *cf. ad c.* 4 11 *excidisse Anastasii constitutionem colligitur ex subscriptione in PL c.* 3 *adiecta. quocum conuenit, quod sequens constitutio Theodoro ad Nou.* 112 *c.* 2 *quinta est* 12 *s. a. PL ad c.* 3 *omisso* XIII, *quod suppleui ex iis, quae Hal. consulibus c.* 3 *praemittit: uerba* item rursus, *quae ibidem leguntur, aut emendationi aut supplemento Haloandri deberi uidentur* 13 impp. *R* | pp.] p. *M* | ut] uel P^a 14 siente siue ignorante P^a, scientem uel ignorantem *R* 15 distinctionem C^aR^a 16 uel ad] uel C^a | uenditionis uel donationis *C* | seu ad] seu *CM* | alius M^a | contractui C^a | accederit L^a 17 non tantum] tantum P^a | rehibe M^a, reddere debere R^a 18 alia *om. C* 19 uel] uel ut P^a | alaam P^a 20 aliam P^a | enim *C* 21 et] uel *C* | emptori non *M* 22 parte] parit L^a 23 corrigenda PLC^aR 24 donatio *L* 25 constituantur *C*, constituatur M^a? 26 dotis *om.* R^a 27 uel transactionis] *M*, uel transactionum *C*, transactionum *PLR*, ἢ διάλυσιν *B* | diuisionum P^aR, διανέμησιν *B* | hereditarum L^a | facite R^a | leg. uel] leg. siue *C* 28 *s. a. Hal. PL* | const. *om. PL* 29 lampadii ... secundo *om. PL*

XXXVII (XXXVIII)

℞ DE CONTRAHENDA ET COMMITTENDA STIPVLATIONE ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Secvndo. Licet epistulae, quam libello B 43, 5, 1
inseruisti, additum non sit stipulatum esse eum cui cauebatur, tamen si res inter praesentes gesta est, credendum est praecedente stipulatione uocem spondentis secutam.
Accepta xvii k. Mai. Severo iii et Victorino conss. a. 200

2 Idem AA. Diocleti. Si filiae tuae, quam in potestate habebas, pecuniam B 43, 5, 2
dari stipulatus es, paratam obligationem exercere non prohiberis. PP. prid. non. Nov.
Favstino et Rvfino conss. a. 210

3 Imp. Antoninvs A. Hadriano[1]. Si, cum tuam pecuniam crederes accommo- B 43, 5, 3
dato nomine Iuliani, stipulatio in personam eius absentis directa est, cum nihil sit actum
1 ea uerborum conceptione, intellegis superfuisse tibi rei contractae obligationem. Ac
propterea si pecuniam a debitore tuo Iulianus exegit eamque solutionem ratam 2, 18, 9
habuisti, habes aduersus eum negotiorum gestorum actionem. PP. vi k. Mart. Praesente et Extricato conss. a. 217

4 Imp. Alexander A. Sabinae. Secundum responsum Domitii Vlpiani prae- B 43, 5, 4
fecti annonae iuris consulti amici mei ea, quae stipulata est, cum moreretur, partem
dimidiam dotis cui uelit relinquere, reddi sibi, cum moreretur, eam partem dotis stipulata
uidetur. PP. ii k. April. Alexandro A. cons. a. 222

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Isidorae. Nuda pollici- B 43, 5, 5
tatione secundum ea, quae saepe constituta sunt, ad praestanda quae promiserat urgueri
1 quemquam non semper iura permittunt. Verum quoniam praeterea, si contra pactum fecerit,
quanti ea res est, tibi dari stipulanti aduersarium tuum promisisse proponas, huius etiam
obligationis post motam litem extitisse condicionem et eius summae, quae in hac quoque
stipulatione continetur, petitioni locum factum conuenit. S. v k. Dec. AA. conss. a. 293

6 Idem AA. et CC. Erotio. Scire debuisti, quae sub transactione dari placita B 43, 5, 6
sunt, certi uel incerti stipulatione subsecuta peti posse. S. xvi k. Ian. Sirmi AA. conss. a. 293

7 Idem AA. et CC. Antonino. Neque tutoris neque curatoris absentia 5, 59, 1 B 43, 5, 7
quicquam stipulationi[2] nocet, cum et feminam minorem uiginti quinque annis (5, 59, 1)
absente curatore stipulari posse non ambigitur. S. xvii k. Febr. CC. conss.[3] a. 294

8 Idem AA. et CC. Posidonio. Non moriturum praestari seruum impossibilis B 43, 5, 8
promissio est. post mortem autem eius stipulatus recte solutionem postulat. S. xii k. Mart.
CC. conss. a. 294

P (37 ℞ 2. 7. 35. 8. 12 [13 *p*]) *L* (37 ℞ 2. 7) *CRM*

---

[1] Sallustio *ex lege gemina suppl.* [2] pro pupillo habitae *ins. l. gem.* [3] sine die et conss. *l. gem.*

---

2 trahenda *L^a* | stipulatione *om. R^a* 4 aa. *om. M* 6 credendam *R^a* | praecedentem stipulationem *RM* | uocens *R^a* | spondentes *C^a* 7 *s. a. Hal.: in R extat* acceptam 8 idem] impp. seu. et ant. *PL* | aa.] aa. et cc. *CR* | diocleti *S*, diocl' *PL*, dioc. *CR*, dioclitiano *M* | potestatem *PL* 9 parata *M^a* | *s. a. Hal. PL* | prid. *om. Hal.* 10 et ruf. *om. PL* 11 antonius *M* | credideris *R* 12 persona *R* | abscentes *M^a* | fit *C^a* 13 ea] ca *C^a* 14 praepterea *R^a* | solutione *M^a* 15 *s. a. Hal. cum l. gem.* | viii *l. gem.* 17 impp. *R* | domitii responsum *C* | ulpani *M^a* 19 dotis *om. C^a* | cum mor.] commor. *R^a* | eam] eam in *C^a* 20 *s. a. Hal.* 22 constitutae *M^a* | praestandam *C^a* | permiserat *C^a*, ..miserat *R^a* 23 promittunt *R^a* | propterea *R^a*, proterea *M^a* 24 est *om. C^aM^a* | stipulati *M^a* | proponamus *M^a* 25 condicionem] condempnatione *R^a* | et *om. R* 26 continentur *C^a* | factam *C^a?*, facta *M^a* | *s. a. Hal.* 28 uel incerti *om. M^a* | peti posse *bis R^a* | *s. a. Hal.* 29 idem] impp. diocl. et max. *PL* | antonino] *S*, antinio *PL*, antonio *CR^bM*, herotiontonio *R^a*, antoniano *uel* antheniano *libri ad l. gem.* 31 *s. a. PL Miraeus* | xvi *Mir.* 32 posidonio *om. C* 33 *s. a. Hal.*

9 IDEM AA. ET CC. CAPITONI. Si quidem Zenoni stipulanti mortis uel cruciatus [B 43, 5, 9]
corporis territus timore spopondisti, aduersus experientem exceptione proposita defendi
1 potes. Si uero nihil tale probetur, accusationis institutae uel futurae praetextu non ob
2 turpem, sed probabilem causam habita stipulatione promissio non infirmatur. Sin autem
ob non instituendam accusationem criminis pecunia promissa sit, cum de huiusmodi causis
pacisci non liceat, petitio negatur. S. *III* ID. OCT. VAR*IA*N*AE* CC. CONSS. a. 294

10 IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. Omnes stipulationes, etiamsi non sollemnibus [B 43, 5, 10]
uel directis, sed quibuscumque uerbis pro consensu contrahentium compositae sint, legibus
cognitae suam habeant firmitatem. D. K. IAN. CONSTANTINOPOLI MARCIANO CONS. a. 472

11 [1]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Scrupulosam inquisitionem, utrum post [B 43, 5, 11]
mortem an cum morietur uel pridie quam morietur stipulatus sit aliquis uel in testamento
legati uel fideicommissi nomine aliquid dereliquerit, penitus amputantes omnia, quae uel
in quocumque contractu stipulati uel pacti sunt contrahentes, uel testator in suo testa-
mento disposuit, etiamsi post mortem uel pridie quam morietur scripta esse noscuntur,
nihilo minus pro tenore contractus uel testamenti ualere praecipimus. D. III ID. DEC.
CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO PP. A. II CONS. a. 528

12 IDEM A. MENAE PP. Magnam legum ueterum obscuritatem, quae protra- [B 43, 5, 12]
hendarum litium maximam occasionem usque adhuc praebebat, amputantes sancimus, ut,
si quis certo tempore facturum se aliquid uel daturum se stipuletur uel[2] quae stipulator
uoluit promiserit et addiderit, quod, si statuto tempore minime haec perfecta fuerint,
certam poenam dabit, sciat, minime posse ad euitandam poenam adicere[3], quod nullus eum
admonuit: sed etiam citra ullam admonitionem eidem poenae pro tenore stipulationis fiet
obnoxius, cum ea quae promisit ipse in memoria sua seruare, non ab aliis sibi manifestari
poscere debeat. D. VIIII[4] ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

13 IDEM A. IVLIANO PP. Veteris iuris altercationes decidentes generaliter san- [B 43, 5, 13]
cimus omnem stipulationem, siue in dando siue in faciendo siue mixta ex dando et faciendo
inueniatur, et ad heredes et contra heredes transmitti, siue specialis heredum fiat mentio
siue non: cur enim, quod in principalibus personis iustum est, non ad heredes et aduersus
1 eos transmittatur? Et sic existimentur huiusmodi stipulationes, quasi tantummodo in dan-
dum fuerant conceptae, cum nihilo minus et heredes factum possint adimplere: illa subtili
et superuacua scrupulositate explosa, per quam putabant non esse possibile factum ab
2 alio compleri, quod alii impositum est. Et quare, cum paene similis omnium natura est,
non et facta omnes uel plus uel paulo minus adimplere possint, nē ex huiusmodi subtilitate

P (37, 10. 11. 13. 38 *R* 1. 37, 9) *L* (37, [9 *l*] 10. 11. 13) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 23, 25 [2] stipuletur uel *del.* (*Mommsen, u. i.*) [3] obicere (*Mommsen*)? [4] VIII (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 174)?

---

1 idem] imp. diocl. et max. *P* | a. et c. *P* | zenone stipulante CM^a 2 sp∗ndisti M^a | exceptionem R^a 3 potest M^a | futurae *om.* R^a 4 habitam stipulationem R^a? | promissi∗∗(si?)o P^a 6 denegatur *CR* | *s. a. Hal. Pl* | III] *Mommsen,* V *Hal.,* ui *Pl* | uarianae] *Mommsen,* uarroniae *Pl,* uaruariae *Hal.* | cc. *om. P* 7 erithio *RM* 8 pro *om. PLRM* | sunt *C* 9 cogita *uel* cogitae P^a | *s. a. Hal. PL* | conss. *PL,* et zenone coss. *Hal.* 10 pp. *om. P, deficit* M^a 11 uel pr. q. morietur *om. C* 12 derelinquerit *PLM* | quae *om. R* 13 in *om.* M^a | contractus C^a | stipulati] uel stipulati (—lat∗ R^a) *R* | uel pacti *om. M* 14 moreretur *CR* 15 *s. a. Hal. PL* 16 const. ... conss. *om. L* | iustinianis *P* | a. pp. *Hal.* | conss. *P* 17 a.] aa. et cc. *R* | protrahendam C^a 19 se *om. R* | stipuletur uel quae] *CR,* aliquid stipuletur uel quae *M,* stipulatori aliiue quem *dett. contra B:* ἐάν τις ἐν ῥητῷ χρόνῳ ὡμολόγησέ τι ποιήσειν ἢ δώσειν | stipulari R^a 20 adiecerit *M* | quid M^a | facta *R* 21 certam *om.* M^a | scia M^a | posse] se posse CM^b | nullus] nullo modo R^a 23 in *om.* M^a | memoriam M^a 24 poscere] posse *C* | *s. a. Hal.* 25 a.] aa. et cc. R^a | altercationis C^b?R^aM^a 26 ex dando] extando C^a, ∗∗dando R^a | faciendo] facto *C,* fac∗∗ M^a 27 specialia L^a, specialiter L^b | fiat] sed P^a 28 quod] quae *R* | et] sed C^a 29 transmittantur C^a | sic] si R^a | extimentur *R* | dando *C* 30 fuerat P^a, fuerint M^b | et] ad C^a | heredum C^aR^a? | possunt *M* 31 superflua *PL* | scrup.] et scr. C^a 32 alii impos.] ad alium pos. PL^aM, alium impos. R^a | et *om. R* | est *om. L* 33 sublimitate R^a

cadant hominum uoluntates? D. K. AVG. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

14 IDEM A. IOHANNI PP.[1] Optimam quaestionem et frequenter in iudiciis uer- B 43, 5, 14 satam satis humanum est saltem in praesenti dirimere, ne diutius nostram rem publicam molestare concedatur. in multis etenim contractibus et maxime in feneraticiis cautionibus solitum est adscribi, stipulationes per certos seruos celebrari. sed quidam indeuotione tenti ex hoc materiam altercationis acceperunt: et alii quidem non esse seruum adhibitum contendebant, alii uero non eius esse seruum, ad quem pertinere scriptura protestabatur: et si non per seruum, sed inter praesentes celebratam esse rem fuerit scriptum, et hoc iterum
1 dubitabatur, debere ostendi partes esse praesentes. Cum itaque satis utile est in contractibus et seruos adhiberi et praesentes esse personas adscribi, forte propter personas dignitate excelsas uel mulieres, quas naturalis pudor non omnibus perperam sese manifestare concedit, sancimus tales scripturas omnifariam esse credendas et, siue adscriptus fuerit seruus et ad quandam personam dicitur pertinere, credi omnimodo et seruum adesse et fecisse stipulationem et eam esse scripto domino adquisitam et non dubitari, si seruus
2 ipse praesto fuerit uel eius domini fuit is[2], pro quo scriptus est fecisse stipulationem: Et si inter praesentes partes res acta esse dicitur, et hoc esse credendum, si tamen in eadem ciuitate utraque persona in eo die commanet, in quo huiusmodi instrumentum scriptum est[3], nisi is, qui dicit sese uel aduersarium abesse, liquidis ac manifestissimis probationibus et melius quidem, si per scripturam, sed saltem per testes undique idoneos et omni exceptione maiores ostenderit sese uel aduersarium suum eo die ciuitate afuisse: sed[4] huiusmodi scripturas propter utilitatem contrahentium esse credendas. D. K. NOV. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

15 IDEM A. IOHANNI PP. Si quis spoponderat insulam, cum moriebatur, aedi- B 43, 5, 15 ficare stipulatori, impossibilis ueteribus uidebatur huiusmodi stipulatio. sed nobis sensum contrahentium discutientibus ueri simile esse uidetur hoc inter eos actum, ut incipiat quidem contra morientem obligatio, immineat autem heredibus eius, donec ad effectum perducatur. nemo enim ita stultus inuenitur, ut tali animo faceret stipulationem, ut putaret posse tantum aedificium in uno momento horae extollere, uel eum qui moritur talem
1 habere sensum, quod ipse sufficiet ad huiusmodi operis completionem. Sancimus itaque, si quid tale euenerit, heredes teneri, ut factum, quod mortis tempore facere promisit, hoc heredes eius adimpleant quasi speciali heredis mentione habita, licet hoc minime fuerit expressum. quemadmodum enim, si in dando fuerit stipulatio, et contra heredes transmittebatur, ita et si in faciendo est, licet in mortis tempus colligatur, attamen ad similitudinem in dando conceptae stipulationis et heredes obligari, ut non discrepet factum

P (37, 13) *L* (37, 13) *CRM*

---

[1] *ad Caesarienses aduocatos scriptam esse testantur Inst.* 3, 19, 12, *cf.* 5, 37, 25 [2] is *del.* (*u. i.*) [3] et hoc ... scriptum est *del.* (*Mommsen*) [4] sed *del.* (*Mommsen*)

---

1 cedent L^a | *s. a. Hal. PL* 3 iohanni] iuliano *S* | pp.] p. *M* | iudicio *C* 4 saltim *C* | praesente *R* 5 feneratiis *R* 6 solidum C^a, solutum M^a | per ce*tos seduos cel. R^a | quidem R^a *uel* R^b | indeu.] iam deu. C^a 7 alteractionis M^a | adhibitum ... 8 seruum *om. CM* 8 quam *R* 9 celebrata *C* | esse rem] rem *** C^a | scriptam C^a? 10 partem R^a 11 propter *om.* M^a 12 naturales M^a | non] in *C* | sese] se M^b, *om.* R^a | manifestari *R* 13 omnifaria *R* | adscriptum *R* 14 et ad] ad C^a | omnimodi M^a 15 adquisito R^a | et non] non ** M^a 16 ipse *om. R* | fuit *M* | fuit is] CM^b, fuerit is R^a, fuit R^b, fuerit M^a? | scriptum *R* 17 inter] *ter R^a 18 ciuitatem *R* | in *om. M* | eo die] eodem C^a | commanent C^a, quomanet R^a | inscriptum RM^b, *om.* C^a 19 is *om. R* | uel *om.* M^a | adesse C^a 20 si] sit *R* | scripturas *R* | sed saltem (saltim *C*)] CR^bM^a, sed R^a, saltem autem M^b 21 uel *om.* M^a | ciu.] a ciu. *R* | abfuisse C^bM^b, affuisse *R*, a*fuisse M^a | sed] si R^a 22 *s. a. Hal.* 24 ponderat M^a | in insula *R* 25 uidebatur ueteribus *R* | sensum *om.* R^a 26 uere C^a | eos] esse R^a? 28 ita *om.* M^a | facere M^a | putare posset *R* 30 suffitiat C^a, suffitiet et *R* | eiusmodi *M* 31 talem R^a | heredes teneri *om.* R^a 32 heres *R* | adimplereant M^a | quasi] q. et *C* | specialis *RM* | hoc *om.* R^a 33 fuerit (concepta *ins. M. item post* stipulatio R^c) stipulatio ... 35 conceptae stipulationis (—nes M^a?)] R^bM, fuerit stipulationis R^a, concepta fuerit ... concepta est stipulatio (conceptae stipulationis C^b) *C* | contra heredes] contrahentes M^a

2 a datione, sed sit lex nostra per omnia sibi consentanea. Quod et in legatis simili modo relictis obseruari censemus. D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

XXXVIII (XXXVIIII)
℞ DE INVTILIBVS STIPVLATIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PAVLINO. Ex stipulatione, in qua impubes sine tutore [B 43, 6, 1] auctore spopondisti, non es obligatus. PP. K. IVL. ROMAE LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMP. ALEXANDER A. MENOPHILO. Libera matrimonia esse antiquitus placuit. [B 43, 6, 2] ideoque pacta, ne liceret diuertere, non ualere et stipulationes, quibus poenae inrogarentur ei qui diuortium fecisset, ratas non haberi constat. PP. III NON. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ISIDORO. Vt inter absentes uer- [B 43, 6, 3] borum obligatio contrahi non potest, ita alteri, cuius iuri subiectus non est, aliquid dari
1 uel restitui, nisi sua intersit, nemo stipulari potest. Cum igitur, defuncta in matrimonio filia tua, superstitis filii nomine partem dimidiam *dotis* a marito detineri, alteram uero partem nepoti tuo uel, si is in rebus humanis non esset, Iuliano restitui per pactum conuenisse proponas, praeuentoque morte nepote etiam stipulationem ad Iulianum factam ob absentiam eius non ualuisse significes, ac propterea ex persona ac stipulatione tua, qua restitui cuncta iuxta pactorum tenorem prouideras, reddi tibi desideres: super stipulatu tuo adi praesidem prouinciae, ut examinatis partium adlegationibus, quantum constituerit interesse tua, iuxta placiti fidem dotis portionem Iuliano restitutam fuisse, ob incertae actionis effectum concludat condemnationem taxatae quantitatis. PP. ID. DEC. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

4 IDEM AA. ET CC. DOMNAE. Ex eo instrumento nullam uos habere actionem, [B 43, 6, 4] quia contra bonos mores de successione futura interposita fuit stipulatio, manifestum est, cum omnia, quae contra bonos mores uel in pacto uel in stipulatione deducuntur, nullius momenti sint. PP. III K. MAI. AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. AQVILINAE. Dolo uel metu adhibito actio quidem nascitur, [B 43, 6, 5] si subdita stipulatio sit, per doli tamen uel metus exceptionem submoueri petitio debet. S. XIII K. OCT. AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. SEPTIMIO ET EVSTOLIO. Si auia uestra sibi et Eustolio, [B 43, 6, 6] quam mutuam dederat pecuniam, dari fuit stipulata, nihil ei, cuius subiecta iuri non fuerit, quaerere potuit. sane si ipse quod ei solui placuerat in stipulatione suo nomine deduxit, obligationem in eius etiam personam constitisse non ambigitur. S. V. K. OCT. CC. CONSS. a. 294

V (*incipit u.* 19 ras reddi) *P* (38 ℞ 1. 37, 9. 38, 4...6. 39 ℞ 1. 40 ℞ 4 [5 *p*] 38, 2) *L* (38 ℞ 1. 2. 4...6) *CRM*

---

1 a datione] ad actionem C^aR^a | in] intel M^a 2 obseruare *M* | *s. a. Hal.* 5 inutili stipulatione R^a 6 antonius *M* 7 spondisti M^a | est *R* | *s. a. Hal. PM* | cereali *Hal.* 8 a. *om. M* | menephilo *PLR*, meno phylodotis (phylotodis *Heimbach*) *S* 9 ne] neque $PL^aR^aM^a$ | licet P^a | non] nam P^a, *inc.* L^b | stipulationem *R* | irrogantur L^vR 10 ei] et P^a, et ei P^bL^a?, ** R^a | fuisset P^tL^t | habere *R* | *s. a. Hal. PL* | maximo ... 11 conss. *om. PL* 12 aa.] aa. et cc. *M* | hysidore *SM* 13 eius R^a 15 dimidiam ... uero *om.* M^a | dotis] *E*, *om.* CR^aM^b, *ante* partem *ins.* R^b | alterum C^a 17 prouentoque R^a 18 ac propt.] propt. R^a | ac stip.] a stip. M^a 19 tenore RM^a, ten*(e?)re C^a | desideras *V* | stipulato M^a 20 ut *om.* M^a | costituerit V^a, constiterit CR^bM^b 21 interesset R^a 22 affectum concludas R^a | taxatae *om.* R^a | *s. a. V Hal.* 24 idem] impp. dioc. et max. *PL* | damnae *V*, donae *R* | instumento M^a 25 quia] $VP^aL^t?C^aR^a$, qua C^b, quo $P^bL^vR^bM$ | bonos ... futura (futurae *R*) *om.* V^a | inposita PL^a 26 mores] mores de successione futura interposita fuit stipulatio C^a | stipulationes P^aL 27 sunt *R* | *s. a. V Hal. PL* | III] *sic potius quam* ui *V* 28 aa.] a. *R* | aquilianae *V*, aquilae *R* 30 *s. a. V Hal. PL* | XIII] uiii *P* 31 septimo *S* | ustolio V^a, eustolia C^a? 32 quam] qui i* C^a | dari fuerit stip. *CR*, fuit stip. dari *PL* 33 stipulationem RC^bM^b 34 etiam in eius persona *R* | constituisse R^a | *s. a. VPL Miraeus*

XXXVIIII (XXXX)

℞ DE DVOBVS REIS STIPVLANDI ET DVOBVS REIS PROMITTENDI[1] ℞

1 (2) IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DIOGENI. Creditor prohiberi non potest exigere debitum, cum sint duo rei promittendi eiusdem pecuniae, a quo uelit. Et ideo, si probaueris te conuentum in solidum exsoluisse, rector prouinciae iuuare te aduersus eum, cum quo communiter mutuam pecuniam accepisti, non cunctabitur. PP. V K. MART. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. [B 26, 3, 4] a. 287

2 (3) IDEM AA. ET CC. FABRICIO. Exprimere debueras tuis precibus, utrumne in partem an in solidum singuli uos obligaueritis ac duo rei promittendi extiteritis, cum, si quidem ab initio unusquisque pro parte sit obligatus, egredi[2] contractus fidem non possit, si uero in solidum, electio rescripto adimi non debeat. S. ID. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. [B 26, 3, 5] a. 293

3 (4) IDEM AA. ET CC. ANDRONICO. Propter mutuam uni datam pecuniam aliis reis promittendi factis, ob non numeratam sibi pecuniam obligationem remitti desiderio postulantium iura refragantur. S. V ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 26, 3, 6] a. 294

4 (5) IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum quidam rei stipulandi certos habebant reos promittendi, uel unus forte creditor duos uel plures debitores habebat, uel contrario multi creditores unum debitorem, et alii ex reis promittendi ad certos creditores debitum agnouerint uel per solutionem uel per alios modos, quos in anterioribus sanctionibus interruptionibus et inuenimus positos et nos ampliauimus, uel forte ad unum creditorem quidam ex debitoribus deuotionem suam ostenderunt, uel cum plures essent creditores, debitor qui solus existeret ad unum ex his uel quosdam debitum agnouit, et quaerebatur, si eis uel ei datur licentia aduersus alios indeuotionem suam exercere et quasi tempore emenso [B 26, 3, 7]

P (39 ℞ 1) *L* (39 ℞ 1) *CRM*

---

[1] *inde ab Haloandro initio huius tituli restituta est constitutio Diocletiani, quam ut Accursius aliique glossatores eiecerunt, ita re uera Iustiniani Codicis non esse consensus librorum nostrorum cum S et Graecis* (*B et Theodoro ad Nou.* 136, 7) *probat. extat autem in W a manu saeculi XII ad marginem huius tituli adscripta, in E ultimam eiusdem tituli constitutionem efficit, in libro Cuiacii* (*Obseruat.* 5, 35) *tertiam, in Bambergensi I D* 3 *ultimam antecedentis tituli. uerba constitutionis secundum EW Bamb.* (*Bamb. contulit Herrmann*) *Hal. haec sunt:* Impp. Diocletianus et Maximianus (idem *EW*) AA. (et cc. *ins. Bamb.*) Paulinae (*sic Hal.*, iulio *E, om. W, non constat de Bamb.*). Si duo pluresue rei cuiusdam traditionem communiter in solidum acceperint (*sic W*, traditionem communem in sol. acceperint *E*, communem in sol. acceperant *praecedente uacuo spatio Bamb.*, traditione conuentionem in sol. inierint *Hal.*), cuicumque eorum, quamdiu res (res *om. E*) in eadem causa permanserit, si casus obtulerit (abstulerit eam *W*), actio in solidum (unicuique *ins.* W^a) competit. PP. III non. Dec. Maximo II et Aquilino conss. (= *a.* 286: *subscriptionem solus Hal. habet*). *constitutio addita uidetur ex Gregoriano Codice: fortasse iungenda est cum* 4, 64, 8, *ut in inscriptione cum Bamb. scribatur* AA. et CC., *in subscriptione restituatur* CC. conss.: *fieri enim potest, ut Hal. in Egnatiano non inuenerit nisi diem subscriptionis, consules autem a.* 286 *propter diem sequentis constitutionis* (*i. e. c.* 1 *h. t.*) *restituerit* [2] creditor *ins.* (*Mommsen*)

---

2 rei RM^a | stipulandis *SPC*, stipulantis L^a | et] et de *SC* | duo rei R^a 3 promittendis *SPC*, promittentis L^a 4 aa.] aa. et cc. *M* | dyogenyo *S*, di*geni *V* 5 exgigere M^a | a quo] quod PL^v 6 probauerit $P^aC^aR^a$ | exsoluisse] *** (tia? *Bluhme*) soluisse V^a | iuuari C^a 7 *s. a. V Hal. PL* | pp.] s. *Hal.* 9 fabrico *M* | exprimere debuerat (*sic*) ... 10 solidum *extant in S* 10 parte *RM* | uos *om. R* 11 si *om.* M^a | egredi] credi V^a 12 si] s R^a | electior*s scripto C^a | debeas *V* | *s. a. V Hal.* 14 andron.] andron. pp. *V* | uni *om.* C^a | datam] d. in V^a 15 non *om.* M^a 16 refrangantur *R* | *s. a. V Hal.* 17 impp. *R* | rei] ei V^a 18 promittendos V^b, promittedi *R* | contrario] *V*, in c. *C*, e c. *RM* 19 reis] rei V^aC^a, eis reis *R*, regi M^a 20 agnouerunt *CR* | quos *om.* R^aM^a | in anterior.] interior. C^a | interruptionibus et] V^a, interruptioni V^b, interruptionis et *RM*, interruptionis *C* 21 ampliauimus *uel* ampliamus V^b, applica V^a, applicauimus C^aM^a? | quidem *V* 22 cum] com R^a | esse R^aM^a 23 existere M^a 24 indeuotione *R*, indeuo**tionem M^a

exactionem recusare, uel quibusdam ex debitoribus debitum agnoscentibus uel in iudicio
1 pulsatis debent et alii ab omni contradictione repelli: Nobis pietate suggerente uidetur
esse humanum semel in uno eodemque contractu qualicumque interruptione uel agnitione
adhibita omnes simul compelli ad debitum persoluendum, siue plures sint rei siue unus,
2 siue plures creditores uel non amplius quam unus. Sancimus in omnibus casibus, quos
noster sermo complexus est, aliorum deuotionem uel agnitionem uel ex libello admonitionem
3 aliis debitoribus praeiudicare et aliis prodesse creditoribus. Sit itaque generalis deuotio
et nemini liceat alienam indeuotionem sequi, cum ex una stirpe unoque fonte unus effluxit
contractus uel debiti causa ex eadem actione apparuit. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI
POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

XXXX (XXXXI)

℞ DE FIDEIVSSORIBVS ET MANDATORIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LYSIAE. Si Lysias adempta parte [B 26, 1, 74]
bonorum exulare iussus est, non nisi pro parte quam retinuerit creditoribus obligatus est.
uerum qui pro eo fidem suam adstrinxerint, iure pristino conueniri possunt. PP. ID. OCT.
SEVERO A. III ET VICTORINO CONSS. a. 200

2 IDEM AA. PLOTIO. Creditori, qui pro eodem debito et pignora et fideiussorem accepit,
licet, si malit, fideiussorem conuenire in eam pecuniam, in qua se obligauerit. quod cum
1 facit, debet ius pignorum in eum transferre. Sed cum in alia quoque causa eadem pignora
uel hypothecas habet obligatas, non prius compellendus est transferre pignora, quam omne
debitum exsoluatur. D. V K. FEBR. APRO ET MAXIMO CONSS. a. 207

3 IDEM AA. MAXIMO. Non recte procuratores nostri, si adlegationi tuae fides adesset,
audire te noluerunt ex bonis fideiussoris quae ad fiscum peruenerunt pecuniam repetentem,
sed reum principalem conuenire iusserunt, cum electionis potestas permittatur creditori.
1 Sed cum tu duos fideiussores accepisse te proponas, si et alter idoneus est, intellegis te
diuisa quantitate partem competentem a procuratore petere debere et aduersus alium fide-
2 iussorem experiri. Nam licet significes adiectum in obligatione, ut singuli in solidum
tenerentur, tamen nihil haec res mutat condicionem iuris et constitutionem. nam et cum
hoc non adiciatur, singuli tamen in solidum tenentur: sed ubi sunt omnes idonei, in por-
tionem obligatio diuiditur. PP. XVII K. SEPT. ANTONINO A. III ET GETA III CONSS. a. 208

4 IMP. ANTONINVS A. RVFAE. Nouatione legitime perfecta debiti in alium [B 26, 1, 75]
translati, prioris contractus fideiussores uel mandatores liberatos non ambigitur, si modo
in sequenti se non obligauerunt. PP. XV K. OCT. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

5 IDEM A. POTAMONI. Iure nostro est potestas creditori relicto reo eligendi fideiussores,
nisi inter contrahentes aliud placitum doceatur. PP. VI NON. MAI. MESSALA ET SABINO
CONSS. a. 214

V (*u.* 4 ad … 5 omnibus *fere, sequentia usque ad u.* 10 *omnino euanuerunt: item a u.* 27 adiectum *ad finem incerta sunt*) *P* (40 ℞. 4 [5 *p*] 38, 2. 40, 8. 11. 16. 2) *L* (40 ℞ 4. 5. 2) *CRM*

---

2 pulsati *R uel* R^b 5 creditores] cr. sint M^a?, *deficit V* | *pro* 7 aliis debitoribus … 8 indeuotionem se *in* M^a *est litura* 24 *fere litterarum* 8 ex *om.* R^a | unoquoque *M* 9 actio C^aM^a, actione• R^a | *s. a. Hal.* 12 *rubricam om.* R^a 13 aa. (a. *R*) lysiae] alisiae *S* | adepta *R* 15 obstrinxerint (—rit R^a) *R* | *s. a. V Hal.* 17 idem] impp. (imp. *P*) seu. et ant. *PL* | aa.] a. *VPC* | plutio *S*, pletio *PL*, placio *R, inc. V* | et *om.* R^aM^b | pignera *R* | fidemiussorem *PR* | accipit *PL* 18 malit] L^a, malet P^a, mallet P^bL^b*CRM*, *inc. V* | fidemiussorem *PL* | qua] quam *V*? 19 pignerum *R* | sed … 20 transferre *om.* P^a | alia q. causa] *V*?RM^b, aliam q. causam (causa C^a *uel* C^b) P^bLCM^a | eamdem M^a? 20 habeat *L* | transferre … 21 exsoluatur *om.* R^a | omnem *PL* 21 *s. a. V Hal.* | et] II et *V*? *Hal.* 22 aa.] a. et c. *S* | non] cum C^a | adesse R^a, adesse•t M^a 24 reum] eum R^a 25 et] *C, om. RM, inc. V* 26 partem competentem *om.* M^a 28 res *om.* RM^a, *inc. V* | cum *om.* R^a, *inc. V* 29 tenerentur M^a, *inc. V* 30 obligatione diuitur M^a, *inc. V* | *s. a. Hal.*, *inc. V* 31 antonius *M* | rufine *S* | legitima L^a | debita L^a 32 liberos P^a, liberatos esse C^b*RM* 33 *s. a. Hal. PL, inc. V* | k. … conss. *om. L* 34 posamoni *S* | est] et *uel* etiam R^a, *om.* M^a? | creatori M^a | reo] R^aM^a 35 *s. a. Hal., inc. V*

6 Idem A. Pollae. Si pater tuus pro Cornelio, cum pecuniam mutuam acci- [B 26, 1, 76] peret, se non obligauit, frustra ex eo, quod tabulas obligationis ut testis adsignauit, conueniris. PP. xi k. Ivl. Messala et Sabino conss. a. 214

7 Idem A. Eroti. Si creditor condicioni mandato adscriptae, cum pecuniam [B 26, 1, 77] mutuam daret, in accipiendis hypothecis non paruit, frustra te iudicio mandati conuenit, quando non alias te obligasse intellegaris, quam si pignoribus contraheretur obligatio. PP. k. Ivl. Laeto ii et Cereale conss. a. 215

8 Imp. Alexander A. Longo. Filius familias, qui pro patre, quamuis in [B 26, 1, 78] uenditione fundi, fideiussit, tenetur. PP. ii id. Oct. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

9 Idem A. Aristocrati. Etiamsi de iure obligationis pignorum actum fuerit, [B 26, 1, 79] fideiussoribus liberatio non contingit. PP. v k. Dec. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

10 Idem A. Vitali. Fideiussor seu mandator si in usuras quoque obligatus [B 26, 1, 80]
1 est, iustam causam recusandi soluere eas non habet. Vt autem is, qui cum altero fideiussit, non solus conueniatur, sed diuidatur actio inter eos qui soluendo sunt, ante condemnationem ex ordine postulari solet. PP.

11 Idem A. Sallvstio. Cum alter ex fideiussoribus in solidum debito satis- [B 26, 1, 81]
1 faciat, actio ei aduersus eum qui una fideiussit non competit. Potuisti sane, cum fisco solueres, desiderare, ut ius pignoris quod fiscus habuit in te transferretur, et si hoc ita factum est, cessis actionibus uti poteris. quod et in priuatis debitis obseruandum est. PP. vii k. Nov. Alexandro A. iii et Dione conss. a. 229

12 Idem A. Theodoto. Blanditus tibi est, qui non teneri te persuasit, quod, [B 26, 1, 82] cum pro alio interuenires, ἐγγυῶμαι dixisti, cum et his uerbis obligationem uerborum contrahi pridem receptum est. PP. vi k. Sept. Agricola et Clemente conss. a. 230

13 Pars ex epistvla Gordiani A. Si Barsagoram latronem Lysanias decurio inuenturum se spopondisset, aut exhibere compellendus est aut transmittendus ad praefectum praetorio uel ad praesidem prouinciae.

14 Idem A. Salvio. Mandati actio personalis est. quae si nomine fideiussoris [B 26, 1, 83] uel aduersus debitorem seu heredes eius competit, praeses prouinciae quae deberi com-
1 pererit reddi iubebit. Pignora etenim, quae reo stipulandi nexa fuerunt, ita demum ad uos transeunt, si facta nominis redemptione solutio celebrata est uobisque mandatae sunt
2 actiones. Quod si factum est, ea quoque uobis persequentibus aduersus possessores extraordinariam iurisdictionem idem uir clarissimus impertiet. PP. iii non. Ivl. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

15 Idem A. Clavdiano. Si indebitam pecuniam quasi ex causa fideiussionis [B 26, 1, 84] obstrictus in cautionem per errorem deduxisti, tam doli mali exceptione uti quam condicere,

V (*pleraque incerta sunt: desinit in u.* 6: quae legunt) *P* (40, 8. 11. 16. 2. 9. 10) *L* (40, 8...11) *CRM*

---

1 mutuam] tuam M^a | accepisset *R* 2 ex *om.* *R* | tabulis *om.* R^a | obligationes C^a | conueneris CM^a, conuenieris M^b 3 *s. a. Hal.* 4 a.] a. et c. *S* 5 dare M^a | te] e*(i?) R^a 6 intellegaueris R^aM^a? | quam si] quas M^a | prioribus R^a 7 *s. a. Hal.* | cereali *Hal.* 8 impp. *R* | longino *S* | patre] prte R^a, pa**e M^a 9 uenditionem *R* | *s. a. Hal.* *PL* | ii] prid. *PL* 10 aristograti *SM*, ristograti *PL* | si etiam *CR* 11 contigit PL^b | *s. a. Hal.* 12 *inscriptionem om.* L^a | uitalio PL^b | fidei. s. m. si in] si fidei. s. m. sub (si in *R*) PL^aR, *idei. s. m. in M^a | usuris *C* 13 iustam] et is tamen C^a | excusandi *PL* | eam P^a | autem *om.* *PL* | is qui cum] hi quicumque P^a 14 solum PR^a | eas *R* | ante *om.* R^a | condempnationis R^a *uel* R^b 15 ex ordine] exordium (exordio R^a?) *R* | postulare *PL* | *s. a. Hal.* 16 sallustio] sal. pp. *R* | solutum L^a? 17 fidecommisit C^a 18 desideras C^a, desiderasse R^aM^a? | quos *R* | transferetur PLC^aRM^a 19 cessisse C^a 20 *s. a. Hal.* *PL* | idione *PL* 21 theodoro *CR* | non teneri te persuasit] temere te perquam sit R^a, non tenere te perquam sit M^a? 22 ἐγγυῶμαι] ЄTIIYΓWme *C*, hYWIIA * R^b, * M^a, ɴpocamas M^b: ὁ εἰρηκὼς ὅτι ʽἐγγυῶμαι τόνδεʼ *B* 23 *s. a. Hal.* 24 ex epistula] *R*, epistulae *S*, epistula *CM* | gordianus *S* | a.] *CRM*, a. bassagora *S*, ad (a** W^a) aux. *W* | barsagoram] *C*, barsatoram R^bM^b, aborsatoram R^a, *inc.* M^a 25 sposondisset C^a, spospondisset *R* | exhiberi *C* | est aut transm. *om.* M^a | transmittendum *R* 26 ad] a M^a 27 saluio] claudi *S* (*ex u.* 34) 28 heres R^a 29 fuerant *R* 30 uobis qui R^a 31 perseqntibus *R* 32 uir *om.* R^a | *s. a. Hal.* 34 claudi *S* 35 cautione *R* | conducere R^aM^a

ut obligatio tibi accepto feratur, potes. Non est autem dubium fideiussorem, rei promittendi bonis ad fiscum deuolutis si idem fiscus ob debitum restituendum fuerit conuentus et soluerit, liberari. PP. v k. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

16 Idem A. Maximo. Fuit liberum, antequam aduersus omnes fideiussores lis [B 26, 1, 85] contestaretur, unum eorum eligere creditori, si modo ceteros minus idoneos existimaret. at nunc post litis contestationem petitionem diuisam redintegrari iuris ratio non patitur. PP. ii id. Ivn. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

17 Idem A. Brasidae. Omissis quoque pignoribus fideiussorem a creditoribus [B 26, 1, 86] utiliter conueniri, nisi in id, quod ex his refici non potuerit, acceptus sit, explorati iuris est. PP. vi id. Mart. Attico et Praetextato conss. a. 242

18 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Smyrnae. Si, ut proponis, fundum [B 26, 1, 87] ob debitum obligatum non iusto pretio uendidisti, residuam quantitatem, quam ex pretio eiusdem seruare potuisses, refundi tibi a fideiussore non iure poscis. PP. v k. Avg. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

19 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Sabiniano. Si alienam reo principaliter constituto obligationem suscepisti uel fideiussorio siue mandatorio uel quocumque alieno nomine pro debitore intercessisti, non posse urgueri creditorem, eum qui mutuam accepit pecuniam quam te conuenire, scire debueras, cum, si hoc in initio contractus specialiter non placuit, habeat liberam electionem. S. ii k. Mai. AA. conss. a. 293

20 Idem AA. et CC. Avrelio. Sententia bonorum omnium ·ademptionem continente rei damnati principalis intercessores eligendi creditori potestas non adimitur. a. 293

21 Idem AA. et CC. Ivliano. Sicut eligendi fideiussores creditor habet potestatem, ita intercessorem postulantem cedi sibi hypothecae siue pignori obligata iure non prius ad solutionem, nisi mandata super hac re fuerit persecutio, conuenit urgueri. S. xi k. Nov. AA. conss. a. 293

22 Idem AA. et CC. Hermiano. Si ultra hoc, quod accepit ea, pro qua te [B 26, 1, 88] mandatorio nomine intercessisse commemoras, daturum te scripsisti[1], praeses prouinciae ex hoc, quod ultra mandatum tuum numeratum est, a te nihil exigi patietur. S. xii k. Mai. CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Antipatro. Reos principales uel mandatores simpliciter acceptos eligere uel pro parte conuenire uel, satis non faciente contra quem egeras primo, post ad alium reuerti, cum nullus de his electione liberetur, licet. S. non. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

P (40, 16. 2. 9. 10. 17. 22. 24. 25. 18) *L* (40, 16. 18. 17. 22) *CRM*

---

[1] *idem B:* ἐὰν παρ' ο̑ ἔλαβεν ὁ πρωτότυπος εἴτ' οὖν παρ' ο̑ ἐνετεῖλω ἀπαιτῇ: quod daturum te scripsisti, accepit ... commemoras (*Mommsen*)?

---

1 ut *om.* R^a | tibi *om.* M^a | accepta C^a | potest R^aM^a | dubium ... 2 fiscum *om.* R^a 2 debitum] utrum R^a, lutum * M^a 3 et *om.* R^aM^a | *s. a. Hal.* 4 idem] imp. gord. *PL* | liberum fuit PM^b, fuit integrum C^a, *inc.* M^a | lis adu. omnes fidei. *L*, lis *om.* R^a 5 contestaetur C^a, contestatur RM^a 6 at] et P^t, ** L^a | contestationem (testat. R^a) litis petitione *R* | redintegrare $PLRM^a$ 7 *s. a. Hal. PL* | ii] prid. *PL* | ii et pomp.] et auiola *PL* (= *a.* 239): *quae nisi forte ex u.* 3 *repetita sunt, dies in* ii k. Ian. *mutandus uidetur* | cons. *P* 8 baside *S*, brasidō *R*, brasideo *M* | fidemiussorem *PL* 9 conueniri] non conu. P^aL^v | potuerint C^a? 10 est] sit C^a | *s. a. Hal. PL* | pp. vi] in. *PL* 11 impp. *R* | phil. a. et phil. c.] philippo (philip. *L*) a. et cc. *PL*, philipp. a. cesari *R*, filippus a. *M* | simirnae *R* 12 pretioso uendid. R^a 13 potuisse P^a | ad fideiussorem *R* | non iure *om.* R^a | posces L^a, reposces *PR*, reposcis L^bCM | *s. a. Hal.* 15 et cc. *om. S* | sabiniano] *SC*, sabino *R*, sabiano *M* 17 urguere RM^a 18 scire *om.* R^a | in *om.* R^aM 19 complacuit *R* | habere M^a, habet M^b | *s. a. Hal.* 20 aurelio] *S*, aur. *CR*, eurelio *M* | sententiam R^a | continentem C^aR^b, continere R^a | rei] rei et C^a 21 amittitur *R*, admittitur M^a 22 et cc. *om. R* | sores creditor h. p. ita interces *bis* C^a | fideiussoris C^a *altero loco* | ita R^a 23 postulantes C^a | proius R^a 24 hac re] hanc R^a | *s. a. Hal.* 26 idem] impp. dioc. et max. *PL* | eriniano *M* | hoc *om.* P^a 28 hoc] ho P^a? | ultro L^a | numeratus C^a | *s. a. Hal. PL* | xu *PL* | mai.] mar. P^a 29 cc. conss. *om. L* 30 antepatero *M*, *inc.* R^a, *om.* R^b 31 non satis *R* | quem ... 32 alium re *om.* R^a | geras M^a 32 alium] illum $C^aR^bM^a$ | electiones C^a | *s. a. Hal.*

24 IDEM AA. ET CC. PERGAMIO. Fideiussoris quidem heres exemplo rei prin- [B 26, 1, 89]
cipalis tenetur. sed si idem utrisque succedat, intercessionis obligatione finita uelut prin-
cipalis tantum debitoris heres conueniri potest. S. XI K. IAN. CC. CONSS. a. 294

25 IDEM AA. ET CC. PHILIPPO. Pignoribus datis a reo principali distractis nec post
longi temporis interuallum residuum a fideiussore creditor petere prohibetur. S. VI K. IAN.
CC. CONSS. a. 294

26 IMP. IVSTINIANVS A. IVLIANO PP. Sancimus, si [B 26, 1, 90 Zachariae Anecdota p. 190, 30]
quis pro alio spoponderit, quatenus eum intra certum tempus tradat uel certam quanti-
tatem pecuniarum pro eo inferat, et tempore statuto iam effluente non poterit eum reprae-
sentare, non statim pecunias pro eo stipulatas inferre, sed competere quidem post temporis
lapsum omnimodo poenalem actionem, non autem statim summam, pro qua fideiussor
1 admissus est, profligari. Sed si quidem usque ad sex mensuum spatium tempus statutum
sit, aliud tantum ei indulgeri, intra quod si possit personam exhibere et eam tradere, poena
2 sit liberatus. Sin autem amplius quam sex mensuum tempus ab initio constitutum est,
tunc, quanticumque temporis curricula data sunt, tamen post lapsum eorum semenstres
tantum habere eum indutias, intra quas sit ei licentia personam et non pecunias reddere.
3 Sin autem et secunda adiectio temporis excedat, tunc omnimodo poenam pecuniariam per-
4 soluat. Sed si quidem post statutum ab initio tempus completum maluerit reum pro quo
conuenitur defendere, licere ei hoc facere, nisi pacti tenor ad hoc reclamauerit, si forsitan
sine defensione facienda pro eo fideiussit: sed si defensionem subierit, eam usque ad finem
adimplere, nulla ei licentia concedenda in medio personam tradere et pecuniarum dationem
5 effugere. Sin autem et secundum tempus effluxerit, nullo modo ei licentia concedatur nec
ad defensionis uenire praesidium, sed omnimodo poenam conferat, nisi intra primum tempus
quod statutum est reus principalis ab hac luce fuerit subtractus: tunc enim penitus ab
6 exactione poenae liberum eum custodiri oportet. Quod si secundo tempore instante mor-
7 tuus fuerit, nihilo minus poena iam commissa a fideiussore exigatur. Omnibus, quae in
fideiussores, quando tali poenae fuerint illigati, statuimus, et in heredes pro utilitate eorum
obtinentibus. D.. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

27 IDEM A. IVLIANO PP. Si fideiussor nullam quidem cautionem faciat osten- [B 26, 1, 91]
dens se fideiussorem extitisse, praesentibus autem tabulariis hoc confessus est, quod in
fide sua eum suscepit, dubitabatur a Palaestina aduocatione, utrumne post duos menses
liberatur quasi sine scriptis fideiussione facta, secundum generalia edicta sublimissimae
praetorianae sedis, an utpote scriptura interueniente teneatur: et diuisio alia introducebatur,
1 si id iuris esse debet tam in publicis causis quam in priuatis. Sancimus itaque, nisi con-
fessio litteris exposita fuerit a fideiussoribus ex repraesentatione personarum, licet attestatio
super hoc praecesserit, attamen adhuc sine scriptis esse fideiussionem, uidelicet in causis
priuatis, existimari *et* duobus mensibus effluentibus ab huiusmodi nexu fideiussores libe-

P (40, 24. 25. 18. 26. 27) *LCRM*

---

1 pergamo *S*, percamio *C*, ergamio *M* | herem L^a 2 teneretur C^a | utriusque C^a, utrique C^b | prinpalis M^a 3 tantummodo (tandt. L^a) *L* | debitores C^a | *s. a. Hal. PL* | XI] ui *PL* 4 et cc. *om. PLRM* | philippo pp. *C*, philippus *R* | principalis C^aR^a | post l. t. interuallum] *CM*, l. t. interuallo (interuallum R^a?) *PLR* 5 *s. a. Hal. PL* | s. *om. PL* 7 pp.] p. *M*, *om. PL* 8 eum *om.* P^a | uel] et C^aR^a, aut *P?* 9 effluentem P^a, fluente L^a 11 omni *om.* M^a | autem] ait R^a 12 profligare *R* | si *om.* R^a | mensum *C*, mensium *M* 13 ei *om. C* | exhibere] et exh. M^a | poenam P^a 14 mensum *C*, mensium *M* 15 quantacumque $PLRM^a$ | semenstres] M^b, sementres $PLRM^a$, sex menses *C* 16 eum] eorum *R* | quos *C* 17 accedat P^a | pecuniarum *M* 18 statum R^a, tantum P^t, statutum tantum L^a, sta**tum M^a 19 ad *om. PL* 20 defensionem] defensione facienda R^a | eam] eo R^a 21 ei *om. M* 23 defensiones C^a | praesiduum M^a | sed o. p. conf. *om. C* 24 quo *PL* 25 actione PL^a | custodire P^a | cundo R^a | mortuos P^a 26 poenam iam commissam P^aL | in] a R^a 27 fideiussoris M^a | tali] tam $P^tL^tC^a$, iam $M^a?M^c$, *inc.* M^b | heres R^a 28 *s. a. Hal. PL* 29 iuliano] iustinian. *R*, iohanni *M* | pp.] p. *M* | quidem *om. PLM* 30 est *om.* P^a 31 eum] enim R^a | dubitabatur] cum d. PLR^b 32 generale edictum *C* 33 scripturas R^a 34 si] etsi P^a | id] idem N^b | in *om.* P^a 35 a *om.* P^a | praesentatione P^bL, praesentione P^a 36 adhunc R^a | esse] esse sine R^a 37 existimari et] *E*, existimare P^a, exstimari *L*, existimari P^bCR^bM, eximari R^a | efficientibus $PL^a?$ | ab] ad $RM^a?$

rari, nisi in tempus certum data est fideiussio: tunc enim in tantum eam extendi, in quan-
2 tum etiam attestatio fuerit expressa. Sin autem publica causa interueniat, tunc omnimodo
attestationem pro scriptura haberi. multis etenim priuilegiis propter publicas necessitates
publico iuri praestitis non ab re est et nos huiusmodi praerogatiuam ei condonare. D. x
K. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531
28 IDEM A. IOHANNI PP. Generaliter sancimus, quemadmodum in mandatoribus [B 26, 1, 92]
statutum est, ut contestatione contra unum ex his facta alter non liberetur, ita et in fide-
1 iussoribus obseruari. Inuenimus enim et in fideiussorum cautionibus plerumque ex pacto
huiusmodi causae esse prospectum, et ideo generali lege sancimus nullo modo electione
unius ex fideiussoribus uel ipsius rei alterum liberari, uel ipsum reum fideiussoribus uel
uno ex his electo liberationem mereri, nisi satis*fiat* creditori, sed manere ius integrum,
2 donec in solidum ei pecuniae persoluantur uel alio modo satis ei fiat. Idemque in duobus
reis promittendi constituimus, ex unius rei electione praeiudicium creditori aduersus alium
fieri non concedentes, sed remanere et ipsi creditori actiones integras et personales et
3 hypothecarias, donec per omnia ei satisfiat. Si enim pactis conuentis hoc fieri conceditur
et in usu quotidiano semper hoc uersari adspicimus, quare non ipsa legis auctoritate hoc
permittatur, ut nec simplicitas suscipientium contractus ex quacumque parte possit ius
creditoris mutilare? D. XV K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET
ORESTIS VV. CC. a. 531
29 Ἐάν τις ἐγγυήσηται ἐπὶ τόκοις, μὴ μόνον εἰς διετίαν κατέχεσθαι, ἀλλὰ τοσοῦτον [B 26, 1, 93]
χρόνον, ὅσον σύνθηται. ὅσον οὖν θέλει χρόνον ὁριζέτω, μόνον εἰ μὴ ὑπὲρ τὸ διπλοῦν συν-
άγεται ἐν αὐτῷ.

XXXXI (XXXXII)
R DE NOVATIONIBVS ET DELEGATIONIBVS R

1 IMP. ALEXANDER A. *QVINTIANO ET* TIMOTHEO. Delegatio debiti nisi con- [B 26, 4, 35]
sentiente et stipulanti promittente debitore iure perfici non potest: nominis autem [4, 39, 3]
uenditio et ignorante uel inuito eo, aduersus quem actiones mandantur, contrahi solet.
PP. V ID. FEBR. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
2 IMP. GORDIANVS A. FIRMINO. Ex contractu pecuniae creditae actio inefficax [B 26, 4, 36]
dirigitur, si delegatione personae rite facta iure nouationis uetustior contractus euanuit.
PP. K. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
3 IDEM A. MVCIANO. Si delegatio non est interposita debitoris tui ac propterea [B 26, 4, 37]
actiones apud te remanserunt, quamuis creditori tuo aduersus eum solutionis causa man-
daueris actiones, tamen, antequam lis contestetur uel aliquid ex debito accipiat uel debi-
tori tuo denuntiauerit, exigere a debitore tuo debitam quantitatem non uetaris et eo modo

P (40, 27. 41 R 1 [6 *p*] 8. 40, 28) *L* (40. 41 R 1) *CRM: index* 40, 29 *ex B restitutus est*

---

2 atestatio etiam *M* | publica] in (in *om.* L^b) publicas necessitates $L^bR^aM^a$?, in publica R^bM^b 3 scripturam R^a?, scriptam M^a? 4 iure *R* | praestitit R^a | ab re] habere M^a? | est] esse *C* | nos] * C^a | condempnare P^aR^a | *s. a. Hal. PL* | XII *Hal.* 5 mart.] m. *L* | const. ... cc. *om. L* | lampadii ... cc. *om. P* 6 idem] imp. iustinian. *PL* | iohanni] *S Hal.*, iuliano (iuliono *P*) *PLCRM recte fortasse, ut subscriptio Haloandri pertineat ad c.* 29, *haec autem constitutio eiusdem diei sit, cuius est c.* 27 | pp.] p. *M* | in] pro *R* 7 statum *L* | unum] eum unum L^a | libeararetur *M* 8 enim et] *CR*, et *PL*, enim *M* 9 generale R^a 10 uel uno] uno *C* 11 nisi] uel ipsum nisi R^a | satisfactum fiat *PLCRM* 12 ei satis *R*, ei *om. C* 13 reis] reis procredi M^a | unus M^a | electionem C^a | creditore R^a | aduessus M^a 14 non *om.* M^a | cedentes C^a | ipse R^a 15 conuentus C^a 16 aspiciemus *C* 17 parte] causa $PL^a?R^bM$ 18 creditori *R* | *s. a. Hal.* 19 orest. *Hal.* 20 *graecam constitutionem excidisse testatur Harleianus musei Brit.* 3441 24 delegationibus] legationibus ************ M^a 25 quintiano et] *l. gem., om. libri* 26 et stip. prom. *om.* R^a | promittenti M^a 27 mandatur RM^a 28 *s. a. Hal. PL* | pp. v id.] *Hal.*, pp. ui *PL*, d. VIII id. *l. gem.* | et] e et L^a 29 impp. *R* 30 dirigatur RM^a | factas R^a 31 *s. a. Hal.* 33 manserunt *R* | causam C^aM^a, modo causa R^a | mandaueras *R*, mendaueris M^a 34 lis] li*e C^a, litem M^aM^c | uel deb. tuo den. *om.* M^a

1 tui creditoris exactionem contra eum inhibere. Quod si delegatione facta iure nouationis tu liberatus es, frustra uereris, ne eo, quod quasi a cliente suo non faciat exactionem, ad te periculum redundet, cum per uerborum obligationem uoluntate nouationis interposita[1] debito liberatus sis. PP. v id. Ivn. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

4 Idem A. Stratonico. Non abstulit tibi procurator tuus actionem, si, cum [B 26, 4, 38 ei mandasses exactionem pecuniae, quam hi tibi debebant, contra quos supplicas, parte accepta de reliquo eos liberauit, cum neque contra uoluntatem tuam nouationem facere neque in eo quod non soluebatur eos liberare potuerit. PP. id. Nov. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Septimiae. Si pater [B 26, 4, 39 tuus, cui te successisse proponis, creditori pro Alexandro suscepto nomine certam pecuniam stipulanti spopondit, licet per improbitatem Alexander ei satis non fecit, tamen summae repromissae nimis improbe solutio negatur. S. ii id. April. Sirmi CC. conss. a. 294

6 [2]Idem AA. et CC. Ziparo. Nec creditoris creditori quisquam inuitus dele- [B 26, 4, 40 gari potest. S. xii k. Nov. Dorostolo CC. conss. a. 294

7 Idem AA. et CC. Zoilo. Si soluere tibi pecuniam delegatus Eucarpus [B 26, 4, 41 dare spopondit uel debitum constituit, suo nomine conueniri potest. alioquin aduersus eum experiri pro chirographario debitore tuo frustra conaris. S. xvii k. Ian. CC. conss. a. 294

8 Imp. Ivstinianvs A. ad senatvm. Nouationum nocentia corrigentes uolu- [B 26, 4, 42 mina et ueteris iuris ambiguitates resecantes sancimus, si quis uel aliam personam adhibuerit uel mutauerit uel pignus acceperit uel quantitatem augendam uel minuendam esse crediderit uel condicionem seu tempus addiderit uel detraxerit uel cautionem iuniorem acceperit uel aliquid fecerit, ex quo ueteris iuris conditores introducebant nouationes, nihil penitus priori cautelae innouari, sed anteriora stare et posteriora incrementum illis accedere, nisi ipsi specialiter remiserint quidem priorem obligationem et hoc expresserint, *quod*
1 secundam magis pro anterioribus elegerint. Et generaliter definimus uoluntate solum esse, non lege nouandum, etsi non uerbis exprimatur, ut sine nouatione, quod solito uocabulo ἀνοβατεύτως dicunt, causa procedat: hoc enim naturalibus inesse rebus uolumus et non uerbis extrinsecus superuenire. D. xi k. Avg. Constantinopoli Lampadio et Oreste conss. a. 530

V (*incipit u.* 4 nem si cum) *P* (41, [6 *p*] 8) *L* (41, 6. 8) *CRM*

---

[1] interpositam (*Mommsen*)? [2] *iunge* 4, 5, 8

---

2 actione M^a? 3 uoluntatem *R* | inposita M^a 4 sit R^a | *s. a. Hal.* 5 stratoni *M* 6 ei] e* V^a, *om.* R^a | hii *M* 7 nouatione R^a 8 in eo] ideo C^a? | *s. a. V Hal.* 10 septime *S*, septimenis (*om.* si *sequenti*) M^a 11 successi R^a 12 stipulanti] dari (dare C^b) st. *CR* | alexandro R^a | satis ei *CR* | facit *R* 13 promissae *M* | solutione R^a | denegatur *C*, ne*gatur M^a | *s. a. V Hal.* | ii] *Hal.*, *inc. V* 14 aa.] a. *R* | ziparo] *S cum* 4, 5, 8, derziparo *pC*, zerdiparo *L*, deriparo *R*, destiparo *M*, *inc. V: lectio librorum pLCRM fortasse orta est ex* dziparo (*pro* tziparo) | nec] haec M^a | creditori *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) 15 *s. a. V Hal.* | dorostoli *Hal.* | cc. *om. V* 16 aa. et cc.] a. *S*, a. et cc. *R* | eocarpus *C*, seucarpus R^a 17 spondit *V*, spospondit *R*, spoponderit *C* | nomini C^a | conuenire *R* | potes C^aR^b 18 experi V^a | cirogrofario *R* | debitorem *V* | frusta* M^a | *s. a. V Hal.* | vii *Hal.* 19 impp. *R* | a.] aa. et c. *M* 20 et] e V^a 21 uel mutauerit *om.* $PL^aR^bM^b$: ἢ ἄλλο πρόσωπον προσλάβῃ ἢ ἐναλλάξῃ | minuandam M^a 22 iuniorem] uiuorum R^a 23 ueteres P^aM, uereris C^a | iuris *om.* P^a | conductorem introducebat *R* 24 prioris M^b, praeteriori R^a? 25 ipsa C^a, ipse R^b? | quod] V^b? C^bR^b, et P^bLRM, *om. V uel* $V^aP^aC^a$ 26 secundum M^a | pro] per M^a | anteriori R^a | et *om. PL* | defirminus V^a, defimins V^b? 27 non lege] lege P^a | ut] et C^aM^a?, ut *potius quam* et *V*, *om.* PLR^a | soluto L^b?, silito L^a, solito *uel* soluto *V* 28 ἀνοβατεύτως] *V*, uouateuthos P^a, anouateuthos P^bCR^b, anouat*e***os L^a, anouathentheos L^b, nouateuthos *M* | procedant P^a | rebus inesse *CR* 29 *s. a. V Hal. PL* | const. *om. PL* 30 cons. *P*

XXXXII (XXXXIII)

℞ DE SOLVTIONIBVS ET LIBERATIONIBVS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Aristaenetae. In potestate eius est, qui ex pluribus [B 26, 5, 109] contractibus pecuniam debet, tempore solutionis exprimere, in quam causam reddat. quod si debitor id non fecit, conuertitur electio ad eum qui accepit. si neuter uoluntatem suam expressit, prius in usuras id quod soluitur, deinde in sortem accepto feretur. PP. prid. non. Ivn. dvobvs Aspris conss. a. 212

2 Imp. Alexander A. Bassae. Liberari fideiussores, quotiens fiscus tam [B 26, 5, 110] creditori quam debitori, licet diuersis stationibus, succedit, ius certum est. quod et in tua persona procuratores mei custodient. S. k. Ivn. Lvpo et Maximo conss. a. 232

3 Imp. Gordianvs A. Apollonio. Si, cum seruus liberam peculii admini- [B 26, 5, 111] strationem haberet, mutuam pecuniam ab eo accepisti, eique ante ademptum peculium uel priusquam ademptum cognosceres eam exsoluisti, ea solutione liberatus es. PP. v k. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

4 Idem A. Rvfinae. Nihil interest, utrum creditori pecuniam mutuam sol- [B 26, 5, 112] ueris, an ex eius uoluntate seruo numeraueris. nec enim ex eo, quod creditor in fatum concessit, priusquam instrumenta redderet, euacuatae obligationis uires reparari queunt. PP. prid. id. Oct. Pio et Pontiano conss. a. 238

5 Idem A. Celso. Nulla tibi aduersus creditorem alienum actio superest [B 26, 5, 113] eo, quod debitam ei quantitatem offerens ius obligationis in te transferri desideras, cum ab eo te nomen comparasse non suggeras, licet solutione ab alio facta nomine debitoris euanescere soleat obligatio. PP. vii k. Nov. Pio et Pontiano conss. a. 238

6 Idem A. Alexandro. Si inter patrem tuum eosque, quos debitores esse [B 26, 5, 114] dicebas, non de dubia lite transactio facta est, sed parte tantummodo recuperata uniuersum se recepisse cauit nec de superfluo eos, qui uerbis obligati erant, per acceptilationem liberauit nec donationis causa id factum est, exuberantis debiti integra ei repetitio competit. PP. iii id. Febr. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

7 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Antiocho. Eius quantitatis, cuius [B 26, 5, 115] petitionem ratio compensationis excludit, usuram non posse reposci manifestum est. PP. vi k. Avg. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

8 Idem A. et C. Rvfo. Vsuras, quae quotannis in urbe numerandae sunt, [B 26, 5, 116] promittere alio loco dependi nisi ex iusta causa exempli ratio minime sinit. PP. v id. Mai. Philippo A. et Titiano conss. a. 245

9 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Cassio. Obsignatione totius [B 26, 5, 117] debitae pecuniae sollemniter facta liberationem contingere manifestum est. sed ita demum

V P (42 ℞ [3 *p*] 4. 1. 8. 9. 12. 7) *L* (42 ℞ 1. 3. 4. 7...9) *CRM*

[1] viii 5, 16, 17

3 impp. *VR* | antonius *M* 4 tepore M^a 5 id *om.* P^aM^a 6 accepta *R* | *s. a. V Hal.* | prid.] ii *Hal.* 7 iun.] *V*, nouemb. *Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 8 liberali C^a | tam *om.* R^a 9 quod et] qu** (quos?) *V*, quod M^a | tua] certa C^a 10 *s. a. V Hal.* | s.] pp. *Hal.* | iul. *Hal.* | luppo *V* 12 ab eo pecuniam *pLCRM* | accepisti] uel priusquam acc. R^a | ante] ad ante C^a | peculium uel pr. ademptum *om.* VM^a 13 cognosceris L^a | est R^a, *fortasse etiam V* | *s. a. V Hal.* 15 idem] imp. gord. *PL* | solueres *C* 16 eius] eius secundum quod debet accipere R^a | seruis PL^a, seru** R^a | factum $P^aL^bR^a$, fantum C^a 17 priorquam R^a | iures P^a | reperari *V* 18 *s. a. V Hal. PL* | prid.] ii *Hal.* 19 celsos *V* | nullam C^a superest] super *V* 20 transferre M^a | desiderans *R* 21 eo te nomen] eodem n. C^a, eo n. te *M* 22 *s. a. V Hal.* | vii] xv *Hal.* 23 suum *V* | et eos *C* 24 de dubia] debuia *V?* 25 qui (quo C^aM^a) u. obligati erant] VC^aM^a?, quos (qui C^b) u. obligauit C^bRM^b 26 id] hoc *C* | exuberatis debitum R^a 27 *s. a. V Hal.* • 28 impp. *R* | c.] con. *M* | ant. inoco *R* 29 usuras *R* | *s. a. V Hal. P: in L extat* pp. 30 vi] v *Hal.* | peregrino ... conss. *om. P* 31 idem aa. (a. *R*) et cc. *VCR*, imp. phylippus a. et philip. c. *PL* | quae tot annis P^bL, quod***annis (*om.* quae) R^a | urbem P^a 32 alio] auo *V* | defendi P^bR^a, defe*** L^a, deferri L^b, *om.* M^a | rationis R^a | sint *V* | *s. a. V Hal. PL* 33 mai.] m. *PL* 34 obsignationis R^a | totis L^a 35 factam C^a | contingere ... 774, 1 liberationem *om.* P^a

oblatio debiti liberationem parit, si eo loco, quo debetur solutio, fuerit celebrata. PP. V ID. MAI. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

10 IDEM AA. ET CC. AMBROSIO. Successores eius, qui maior quinque et [B 26, 5, 118] uiginti annis in solutum pro debito iure mancipia dedit, haec reuocare non posse constat. S. V ID. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. a. 293

11 [1]IDEM AA. ET CC. CAPITOLINAE. Cum maritum tuum a debitoribus tuis [B 26, 5, 119] minoris uiginti et quinque annis constitutae uelut ex causa tibi debiti aliquas accepisse quantitates nec tamen te consensum commodasse significes, nullum tibi potuit praeiudicium fieri, nisi factam solutionem post maiorem aetatem ratam feceris. S. V[2] K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. EVTYCHO. Inuito uel ignorante creditore qui soluit alii, [B 26, 5, 120] non se liberat obligatione. quod si hoc uel mandante uel ratum habente eo fecerit, non minus liberationem consequitur, quam si eidem creditori soluisset. S. III ID. MAI. AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. PHILOTIMO. Si obligatum ex causa mandati non per [B 26, 5, 121] stipulationem facta nouatione, post acceptilatione liberasti, sed tantum receptam ex eadem causa debitam quantitatem falso scripsisti, figmento ueritatis extingui non potuit obligatio. S. VII K. IVN. AA. CONSS. a. 293

14 IDEM AA. ET CC. CVTAE. Pecuniae solutae professio collata instrumento [B 26, 5, 122] maiorem gestae rei probationem continet, quam si chirographum acceptae mutuae pecuniae fuisset redditum. S. V ID. Iul. AA. CONSS. a. 293

15 IDEM AA. ET CC. QVARTIONI. Quod debitori tuo chirographum redditum [B 26, 5, 123] contra uoluntatem tuam adseueres, nihil de iure tuo deminutum est. quibuscumque itaque argumentis iure proditis hanc obligationem tibi probanti eum per huiusmodi factum liberationem minime consecutum iudex ad solutionem iure debiti compellet. S. V K. SEPT. AA. CONSS. a. 293

16 IDEM AA. ET CC. CHARIDEMO. Eum, a quo mutuam sumpsisti pecuniam, [B 26, 5, 124] in solutum nolentem suscipere nomen debitoris tui compelli iuris ratio non permittit. S. XV K. NOV. AA. CONSS. a. 293

17 IDEM AA. ET CC. CASSIO. Manifesti iuris est tam alio pro debitore [B 26, 5, 125] soluente quam rebus pro numerata pecunia consentiente creditore datis tolli comparatam obligationem. S. K. DEC. SIRMI AA. CONSS. a. 293

18 [3]IDEM AA. ET CC. DOMITIO *APHOBIO*. Inquisitio ueritatis tolli non potuit, [B 26, 5, 126] quod chirographa, quae fecerat procurator tuus, recepta tibique restituta ab ipsius herede proponas cum subscriptione procuratoris significante, quod nihil creditoribus debeatur, cum nihil prohibeat et creditoribus satisfactum et non uestrae pecuniae, sed ipsius, cui negotium gerendum mandaueras, processisse solutionem. S.[4] ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

V (*desinit in u.* 28 suscipere) *P* (42, 9. 12. 7. 16. 19: 42, 14. 17 *post* 44, 9) *L* (42, 9. 12. 14. 17. 25. 16) *CRM*

[1] *iunge* 5, 16, 17 [2] VIII 5, 16, 17 [3] *iunge* 2, 25, 1. 4, 51, 4 [4] III *ins.* 2, 25, 1. 4, 51, 4

1 obligatio VP^bLM^a | quod PL^aR | *s. a. V Hal. P* 2 mai.] m. *P* 3 aa. et cc.] a. *S*, aa. *R* | xx et u *M* 4 mancipa M^a 5 *s. a. V Hal.* | byz. *V* 6 capitonae *V* | tuus V^a 7 excepisse *M* 8 consensum *om.* R^a 9 fieri *om.* M^a | *s. a. V Hal.* 10 heracl. *V* 11 euticio *S*, eityco *C*, cithico *R*, eutico *M* | uel *om.* L^a | aliis R^a 12 obligationem C^aR^a | mandate M^a 13 *s. a. V Hal. PL* | aa.] *V*, aa. cc. *PL*, cc. *Hal.* 15 phioppotimo *R*, filotino *M* 16 acceptilatione] *M*, acceptilationem *VCR* 18 *s. a. V Hal.* | VI *Hal.* | ian. *V* 19 cutae] *V*, gotheti *S*, cretei P^b?, cretae L^b, caetae *CM*, coitae *R*, *inc.* P^a, *uacuo spatio relicto om.* L^a | professo M^a 20 si] cy P^a | accepto *R* 21 fuisse PL^a | *s. a. V Hal. PL* | iul. id. *V* | aa. conss. *om. PL* 22 quadrationi *S*, quartionis *R* 23 adseueres] *V?*CR^bM^b, adseueret R^a, adseueras M^a | itaque] ita M^a 24 argumentum C^aM^a | perditis C^a | hac obligationes R^a, hanc ...ationem M^a | per] pro M^a 25 *s. a. V Hal.* 27 charidem *C*, clar. R^a, claride R^b, charideoni *M* 28 susciperes R^a 29 *s. a. PL* | aa. conss. *om. L* 30 aa. et cc.] a. *PL*, aa. *M* | iuris manifesti *M* 31 numeratae pecuniae L^a 32 *s. a. Hal. PL* | sirmi aa. conss. *om. PL* 33 aphobio] 4, 51, 4, *om. libri* 35 quo *CR* 36 cum] quo R^a | et cred.] cred. M^a | cuius *C*, *om.* M^a 37 *s. a. Hal.: in Paris.* 4519 *extat* s. id.

19 Idem AA. et CC. Diogeni. Si, actore tam mutuis pecuniis dandis quam [B 26, 5, 127] debitis recipiendis praeposito, in hoc quod susceperas eius dominae per ipsum fecisti satis, instrumentum inane solutione celebrata nihil tibi nocere potest. aliter enim soluentes seruo de actione domini liberare se minime possunt. S. v id. Oct. CC. conss. a. 294

20 Idem AA. et CC. Evcratidi. Si operas certi serui pecunia sumpta cre- [B 26, 5, 128] ditorem sibi in debitum compensare placuit, his secundum conuentionis fidem praestitis de mancipio restituendo pacti tenor seruari debet. S. v[1] k. Nov. Hadrianopoli CC. conss. a. 294

21 Idem AA. et CC. Rvfo. Interest multum, utrumne spe futurae numera- [B 26, 5, 129] tionis suscepisse te quod instrumento continetur scripsisti, an accepta minore quantitate tantum, quantum lectio probat, in scriptura[2] conferri placuit. nam superiori quidem casu residui petitio debiti manet integra, posteriori uero consensu transactionis finitis stare conuenit. S. iii non. Dec. CC. conss. a. 294

22 Idem AA. et CC. Grato. Inductum (id est cancellatum[3]) nec ne sit [B 26, 5, 130] chirographum, uestrum solutionem semel debiti factam ei, qui exigendi potestatem habuit, probantium nihil interest. S. v id. Dec. CC. conss. a. 294

23 Idem AA. et CC. Vatio. Si litterarum Auxanonis contemplatione, quas [B 26, 5, 131] ad Aristonem de numeranda tibi pecunia dederat, recepisse scripsisti debitum ab Aristone, mandato non impleto, cum petitio debiti manet integra, nihil legitimam exactionem impedire potest. S. xv k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

24 Idem AA. et CC. Rvfino. Cum pro pecunia quam acceperas secundum [B 26, 5, 132] placitum Euandro te fundum dedisse profitearis, eius industriam uel euentum meliorem tibi, non ipsi prodesse, contrarium non postulaturus, si minoris distraxisset, non iusta petis. S. vii k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

25 Idem AA. et CC. Antelliano. Solutionem adseueranti probationis onus [B 26, 5, 133] incumbit: quo facto chirographum condicere potest. S. iii k. Ian. Nicomediae CC. conss. a. 294

XXXXIII (XXXXIIII)
R DE ACCEPTILATIONIBVS R

1 Imp. Antoninvs A. Apronio. Iam tibi rescripsi posse apud iudicem quaeri, [B 26, 6, 24] an sollemnibus uerbis tutoris auctoritate interueniente soror tua acceptilatione debitorem suum liberauerit. quare si in repetenda pecunia, quam exsoluit, diuersa pars perseuerauerit, uteris defensionibus competentibus. PP. iii id. Febr. dvobvs Aspris conss. a. 212

P (42, 19. 43: 42, 25 *post* 44, 9) *L* (42, 25. 16. 19. 43) *CRM*

[1] ii (*Mommsen*)? [2] scripturam (*Mommsen*)? [3] id est cancellatum *del.* (*dett.*)

1 aa.] auc. *M* | actori $P^bL^aC^aR^b$, auctore M^a | dandis pecuniis *CRM* 2 repiendis M^a | proposito *LR* | caeperas *C* | dominae] $P^vL^vCRM^a$, domini et P^a, domini P^bL^t, domino M^b 3 instrumentis PL^tC^a | potes P^aL^a | soluentis L^a 4 dominis P^a, domine L^b | liberari *PL*, deliberare *R* | *s. a. Hal.* *PL* | s. *om.* *PL* 5 aa.] a. *R* | eugratidi *S*, eumcratidi *R* | opera RM^b | pec. sumpta (sumpti R^a)] CR^a, pro pec. sumpta R^bM^b, *deficit* M^a | creditori C^aM^b, *deficit* M^a 6 his] creditori his *M* | praestitus R^a 7 *s. a. Hal.* 9 militum M^a | facturae *C* 10 te *om.* M^a 11 superiore RM^b, superiorem M^a 12 uero *om.* M^a | finitis *om.* M^a | stari M^a, stare conu. *om.* R^a 13 *s. a. Hal.* 14 et cc. *om.* *M* | crato *M* 15 uestram *RM* | qui] que C^a 16 probatum M^a | *s. a. Hal.* 17 uatio] *C*, batio *RM*, probatio *S* | auxononis *R*, au....onis C^a, auxenonis C^b | contemplationem C^a, contemplationes R^a | quas (quam R^a) ad arist. (ristonem *R*) *om.* M^a 18 pecuniam *R* | debitum *om.* R^a 19 legitima M^a | actionem impendire R^a 20 *s. a. Hal.* 21 pecuniam C^a | acceperat M^a 22 fundo R^a 23 minori *C* | iuste C^b, iust. *M*, iniusta R^a, iusta ratione R^b | petitis *R* 24 *s. a. Hal.* 25 aa. et cc.] a. *PL* | atiliano *M* | onus] nouus R^a 26 quod R^a | *s. a. Hal.* 30 anntonius *M* 31 uerbis *om.* M^a | soror tua acc. deb.] P^cCR^bM, oportuna acc. deb. P^a, soror tua acc. oportuna acc. deb. P^b, soror tua acc. oportuna deb. L^a, acc. oportuna deb. soror tua L^b, oportuna acc. soror tua acc. deb. R^a 32 liberauit L^bR | rependa R^a 33 ueteris L^a? | *s. a. Hal.* *PL* | duobus et aspris *Hal.*, duob aspris *P*

2 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. CLARO. Si donationis [B 26, 6, 25] gratia nouatione facta per acceptilationem praestiteris liberationem, omnis agendi uia perempta est. S. VI K. IAN. AA. CONSS. a. 293

3 IDEM AA. ET CC. DEMETRIAE. Per Aquilianam stipulationem pacto sub- [B 26, 6, 26] ditam obligatione praecedente sublata et acceptilatione, quae fuerit inducta, perempta ei, qui ex nulla causa restitui potest, omnis agendi uia praecluditur. S. V K. DEC. CC. CONSS. a. 294

XXXXIIII (XXXXV)

℞ DE EVICTIONIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. MVNATIO. Emptor hereditatis rem a [B 19, 19, 1] possessoribus sumptu ac periculo suo persequi debet. euictio quoque non praestatur in singulis, cum hereditatem iure uenisse constet, nisi aliud nominatim inter contrahentes conuenit. PP. VI K. MART. SEVERO II ET VICTORINO CONSS. a. 200

2 IDEM AA. QVARTAE. Quoniam auus tuus, cum praedia tibi donaret, de [B 19, 19, 2] euictione eorum cauit, potes aduersus coheredes tuos ex causa stipulationis consistere ob euictionem praediorum, pro portione scilicet hereditaria. nudo autem pacto interueniente minime donatorem hac actione teneri certum est. PP. II K. MART. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. a. 205

3 IDEM AA. AVRELIANO. Qui rem emit et possidet, quamdiu euicta non est, [B 19, 19, 3] auctorem suum propterea, quod aliena uel obligata res dicatur, conuenire non potest. PP. VIII K. AVG. FAVSTINO ET RVFINO CONSS. a. 210

4 IMP. ANTONINVS A. GEORGIO. Si praedium tibi pro soluto datum aliis cre- [B 19, 19, 4] ditoribus fuerat obligatum, causa pignoris mutata non est. igitur si hoc iure fuerit euictum, utilis tibi actio contra debitorem competit. nam eiusmodi contractus uicem uenditionis obtinet. PP. XI K. AVG. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

5 IDEM A. PATROINAE. Ex praediis, quae mercata es, si aliqua a uenditore [B 19, 19, 5] obligata et necdum tibi tradita sunt, ex empto actione consequeris, ut ea a creditrice liberentur: id enim [2] fiet, si aduersus uenditorem ex uendito actione pretium petentem doli exceptionem opposueris. PP. XV K. OCT. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

6 IMP. ALEXANDER A. OCTAVIO. Non dubitatur, etsi specialiter uenditor euic- [B 19, 19, 6] tionem non promiserit, re euicta ex empto competere actionem. PP. VIII ID. MART. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

P (43. 44 ℞ 1 [2 *p*] 3. 4. 6) *L* (43. 44 ℞ 1...4. 6) *CRM*

---

[1] *fortasse iungenda est* 3, 32, 18 [2] id enim] idem (*u. i.*)?

---

1 imp. *P* | clario *CR* | dnationis L^a 2 uiam R^a 3 *s. a. Hal. PL* | s. uii *PL*, d. VIIII (*uel* VIII) 3, 32, 18 | conss.] et coss. *Hal.*, cons. *P* 4 demetrio *R* | aliquianam R^a, aquilinianam M^a 5 obligationem C^aR^a 6 nulla ex *C* | restituit P^a | omnes C^a | agenda *C* | uiam R^a | procludi P^a, percluditur P^bLRM^a? | *s. a. Hal. PL* 7 cons. *P* 9 uectionibus *S* 10 antonus *M* | aa.] ant. a. L^a, *om. M* | monatio *S*, munitio *PLM* | herededitatis *P* 11 sumpto R^a | ac] a P^aR^a | non *om.* C^a 12 iure] in L^a? | uenisset R^a | intra M^a 13 *s. a. Hal. PL* | II] *PL*, a. III *Hal.* | uictorinus *PL* 14 aa.] a. et c. *S*, a. *M* | auarte *L* | donare R^a 15 coehedes *p* | stipulationes L^a | ob] ab *R* 16 praedoorum L^a 17 donatorum R^a | actione] ••ctionem M^a | certum est *om.* R^a | *s. a. Hal.: in pL extat* pp. xii 19 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *C*, a. *M* | et] R^aM^b, et post PLR^b, et qui post M^a, *om. C*: ὁ ἀγοράσας πρᾶγμα, ἐφ᾽ ὅσον νέμεται, οὐ δύναται περὶ ἐκνικήσεως κινῆσαι *B* 20 alienata PL^aC, ἀλλότριον *B* | dicitur L^bM 21 *s. a. Hal. PL* 22 impp. *R* | antonius *M*, gordianus *S* | gerongio *PL*, gorgio *C* | solito M^a 23 fuerit *C* | est] potest *C* 24 utili M^a | huiusmodi *M* | uindictionis R^a 25 *s. a. Hal. PL* | duobus] d. et *Hal.* 26 a.] a. et c. *S* | patroinae] *C*, patroniane *S*, potroinae *R*, patronae *M* | a] a•• M^a, *om.* R^a 27 ex empto] excepto M^a | actio M^a | a *om. C* 28 idem enim M^b | actionem *C* 29 exceptione *C* | opposueras CR^a | *s. a. Hal.* | duobus] d. et *Hal.* 30 impp. *R* | octaui *M* 31 uicta *C* | ex empto] excepto M^a | actione *C* | *s. a. Hal. PL* | id.] k. *L*, *om. P* 32 alexander *P*, alex. *L* | css. *P*, conss. *L*

7 IDEM A. HILARIANO. Auctore laudato si euicta res est, fideiussorem, etiamsi agi causam ignorauerit, conueniri euictionis nomine posse non ambigitur. PP. III NON. APRIL. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

8 IDEM A. CLEMENTIO. Emptor fundi, nisi auctori aut heredi eius denuntiauerit, [B 19, 19, 7] euicto praedio neque ex stipulatu neque ex dupla neque ex empto actionem contra uenditorem uel fideiussores eius habet. sed et si iudicio emptor non adfuit aut praesens per iniuriam iudicis uictus est absente auctore uel fideiussore, regressum aduersus eum non habet. PP. VIII ID. DEC. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

9 IDEM A. TERENTIO. Si controuersia tibi possessionis, quam bona fide te [B 19, 19, 8] emisse adlegas, ab aliquo mouetur, auctori herediue eius denuntia. et si quidem obtinueris, habebis quod emisti. sin autem euictum erit, a uenditrice successoreue eius consequeris, quanti tua interest: in quo continetur etiam eorum persecutio, quae in rem emptam a te, ut melior fieret, erogata sunt. PP. XI K. IAN. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

10 IDEM A. LARGO. Si fines agri uenditor demonstrauit et legem dixit intra [B 19, 19, 9] eos neminem ingressurum, si quid inde euincatur, periculo fit auctoris. quod si finibus suis, quos[1] demonstrauit, agrum uendidit, lis finalis ad uenditorem non pertinet. PP. VII K. DEC. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

11 IDEM A. CLEMENTI. Exceptione doli recte eum submouebis, quem ab [B 19, 19, 10] auctore tuo fideiussorem accepisti, si eius nomine controuersiam refert, quasi per uxorem suam, antequam tu emeres, comparauerit, qui uendenti adeo consensum dedit, ut se etiam pro euictione obligauerit. PP. NON. FEBR. POMPEIANO ET PELIGNO CONSS. a. 231

12 IMP. GORDIANVS A. PHILIPPO. Siue in libertatem euictus est seruus quem [B 19, 19, 11] mercatus es, siue cum comparares conuenit, si qua quaestio eius nomine relata esset, etsi necdum euictus esset, ut pretium recuperares, praeses prouinciae, quod tibi praestandum animaduerterit, restitui iubebit. PP. VII ID. MART. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

13 IDEM A. ZOILO. Si ob causam iudicati pignora capta sunt ex eius aucto- [B 19, 19, 12] ritate, cui praecipiendi ius fuit, ea de quibus complecteris, eaque tu mercatus es, frustra ab ea quae condemnata est uel quae in eius locum successit eorum refertur quaestio, quandoquidem, etsi euictio eorum ab alio subsecuta fuisset, aduersus eos debuisse dari actionem, quibus pretii solutio proficit, meritissime rescriptum est. PP. XVI K. IVN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

14 IDEM A. SECVNDINO. Siue possessio uenditoris fuit, filius eiusdemque[2] [B 19, 19, 13] patris heres frustra quaestionem mouet, siue non patris, sed filii eius possessio fuit, de qua iure hereditario auctor laudari potest, controuersiam mouere non potest. PP. XIIII K. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

P 44, 7...9. 42, 14. 17. 25. 44, 10 [11 *p*] 12. 15. 14) *L* (44, 7...11. 12. 15. 14) *CRM*

---

[1] non *ins.* [2] eius idemque?

---

1 aa. *R* | hilariano] P^bL, claro *S*, illariono P^a, hilario *CR*, irariano *M* | fideiussore *C*, fidemiussorem R^a 2 ignouerit R^a | *s. a. Hal. PL* | pp. *om. PL* 3 conss. *L*, css. *P* 4 clementio] *SPL*, clementino *CRM* 5 ex *om.* PL^aM^a | stipulatione PL^b, stipulatio L^a | duplo L^bR^a, duple R^b 6 praeses M^a 7 per *om.* M^a | iudicium R^a, iudicum R^b | regressus *R* 8 habeat *L* | *s. a. Hal. PL* | alex.] a. alex. *P* | conss. *PL* 9 terenti *M* | te emisse] temissae P^a 10 moueatur *L* | actori R^a | heredeue P^a | tenueris R^a 11 successoresue CR^a 13 *s. a. Hal. PL* | conss. *L* 15 quidem P^a | uincatur PLM^a | fit] sit *PLR* 16 ad] a M^a | *s. a. Hal. PL* 17 k.] id. *PL* 20 comparauit L^bM | uenditi pM^a, uend*** L^a 21 uictione L^a | *s. a. Hal.* 22 impp. *R* | philipp. *PLR* | libertate *PLR* | uictus M^a 23 cum] eum *C* | si ... 24 ut] PL^c, si ... tu ut L^b, ut si ... tu *CM*, ut si ... ut tu *R* | lata L^a 25 animauertit *R* | *s. a. Hal. PL* | a. *om. PL* 27 ea de ... eaque tu] M^a, eadem ... ea quae tu CR^a, eaque de ... tu R^bM^b 28 condempna M^a | quae in] qui in *M* 29 auitio R^a 30 profcit R^a | rectissime *M* | *s. a. Hal.* 32 secundo *S*, secundine *R* | filius eiusdemque (que *om. P*)] $PL^a?R^bM$, de qua iure hereditario *C* (*cf. u.* 33). de qua iure hereditario filius eiusdemque L^b, de quo iure hereditario filius eius eiusdemq. R^a: τὸν πεπραμένον ἀγρὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς οὐ δύναται ἐκνικᾶν ὁ παῖς καὶ κληρονόμος *B* 33 patri *C* | heres] h'ers *R* | sed] si R^a | filii] *LR*, filiis *PCM*: εἴτε τοῦ πατρὸς ἦν εἴτε αὐτοῦ *B* | fuit] eius fuit P^a 34 actor *C* | potes P^a | *s. a. Hal. PL* | xuii *PL* 35 cons. *P*

15 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. MENANDRO. Si non iniuria iudicantis, sed iuris ratione superatus es, pignus ob euictionem acceptum sollemniter persequi potes. PP. K. AVG. PHILIPPO *A.* ET TITIANO CONSS. a. 244

16 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ALEXANDRO ET DIOGENI. [B 19, 19, 14] Super empti agri quaestione disceptabit praeses prouinciae et, si portionem diuersae partis esse cognouerit, impensas, quas ad meliorandam rem uos erogasse constiterit, habita fructuum ratione restitui uobis iubebit. nam super pretio euictae portionis non eum qui dominium euicerit, sed auctricem conueniri consequens est. PP. X K. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 294

17 IDEM AA. MVCIANO. Si, cum quaestio tibi super eo quem comparaueras [B 19, 19, 15] commoueretur, auctorem tuum certum fecisti nec citra iudicis disceptationem eum quem emeras tradidisti, praeses prouinciae in damnis, quae te tolerasse meministi, medelam iuris adhibebit. PP. V ID. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 294

18 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIO. Si status super homine tibi uenumdato [B 19, 19, 16] mota quaestio est, sollemnibus, quae iuris admittit ratio, interpositis si secundum libertatem fuerit lata sententia, poteris de euictione, si nesciens condicionem eius comparasti, sine aliqua dubitatione auctorem uel eius fideiussores heredesue eorum conuenire. quod si fuisse seruum sententia declarauerit, intellegis ad uenditorem te reuerti non posse. a. 293

19 IDEM AA. ET CC. THEODORO. Si obligata praedia uenumdedisti et longi [B 19, 19, 17] temporis praescriptione solita emptores se tueri possunt, euictionis periculum timere non potes. S. II K. MAI. AA. CONSS. a. 293

20 IDEM AA. ET CC. SOLIDO ET ALIIS. Si parentes uestri mancipia uenum- [B 19, 19, 18] dederunt quaestioque dominii mota est, emptoribus adesse ac defendere causam non pro-
1 hibemini. Quod si eis haec iam euicta sunt, instauratio litis ex persona uestra, si appella-
2 tionem non interposuistis, contra ius desideratur. Empti sane iudicio pro euictione si conueniri coeperitis, nec uobis, ut defendatis, negotium denuntiatum probetur, intellegitis, quatenus uosmet ipsos tueri debeatis. S. VI K. IVL. AA. CONSS. a. 293

21 IDEM AA. ET CC. HELIODORO. Empti actio longi temporis praescriptione [B 19, 19, 19]
1 non submouetur, licet post multa spatia rem euictam emptori fuerit comprobatum. Si itaque is, quem te comparasse commemoras, nunc in libertatem proclamet, interpellare
2 uenditorem siue successores eius debes, ut tibi adsistant causamque instruant. Quem si liberum esse uel seruum [1] non esse fuerit pronuntiatum, nec te conuentione remisisse periculum euictionis fuerit comprobatum, praeses prouinciae, si res integra est, quanti tua interest restitui tibi prouidebit. S. XI [2] K. IVL. SERDICAE AA. CONSS. a. 293

P (44, 15. 14. 17. 19. 21) *L* (*ut P*) *CRM*

---

[1] tuum *ins.* [2] VI?

---

1 impp. *CR* | a. et phil. *om. R,* phil. *om. M* | menadro *R* 2 es] es si *C,* est R^a | euictione *R* | acceptum] acc. est M^a? | potest R^aM^a | *s. a. PL: apud Hal. extat* d. kal. 3 philippo ... conss. *om. L* | a. *om. P* 4 aa.] aa. et c. *S* | alexander et *C,* alx. (*om.* et) *R,* alex. et *om. M* 5 nuper emptis agris M^a | questionem *CM* | patris M^a 6 uobis erogasse *C,* uos ergo errogasset se R^a 7 restituit M^a | eum] enim M^a 8 auctorem R^b, auctorem esse R^a | conuenire CM^a | conseques M^a | *s. a. Hal.* 10 idem] impp. diocl. et max. *PL* | aa.] a. et c. *S* | eo] eum *PL* | quem] quod *C* | compaueras *M* 11 commouetur M^a, commouebatur *C* | discreptionem M^a | eum] hoc *C* | quem] quod *C,* quae R^a 12 tolerasse te *M* 13 adhbebit M^a | *s. a. Hal. PL* | IIII] iun. *PL* | et III aa. conss. *om. L* | cons. *P* 14 statu *C,* statutus M^a? | hominem R^a 15 quaestio est] questione *M* | admitti ratio R^a, ratio amittit *M* 16 fuit *RM* | sententiam *C* | potes *M* | euictionem R^a 17 uel] ue R^a | quod] quo R^a 18 seruum fuisse *M* 19 et cc. *om. PL* | theodotae *M* | uenundasti PL^a | longinqui *PL* 20 emptori *C* | se] *M, om. PLCR* 21 potest *R* | *s. a. Hal. P* | II] prid. *P* 22 solido] *CR,* solidio *M,* oligio *S* | alii *SCR* | uestris *C* | uendiderunt *M* 23 temporibus CR^a | defendēre *R* 24 haec (ec R^b) iam] R^bM, e*iam R^a, haec omnia *C* | appellatione CR^a 25 interposuisti *R* | euetione R^a? 26 conuenire *C,* cu*uenire M^a | denutiatum *R* 27 *s. a. Hal.* 28 et cc. *om. PL* | chelio *R* 29 post] pro P^a | rem euicta CR^a?, re euicta R^b 30 te *om.* M^a | comporasse L^a | proclamet] pr. et *C* 31 debet L^aR^a | causaquae *C* | quem] quae P^a 32 seruum non esse] s. non P^a, s. esse non *L,* s. non ** R^a, non seruum *M* 34 iubebit *PL* | *s. a. Hal. PL* | iul.] aug. *Hal.* | sardice *P,* sar. *L* | aa.] a. *PL*

22 IDEM AA. ET CC. IVLIO. Cum tibi liberum uenumdatum fundum ab [B 19, 19, 20] auctore proponas, si ex antecedente obligatione quod debebatur iure soluisti, stipulationem, quam subiectam emptioni de indemnitate proponis, ipsius conceptio commissam manifeste declarat. S. VII K. SEPT. VIMINACII AA. CONSS. a. 293

23 IDEM AA. ET CC. EVSTOCHIAE. Cum successores etiam uenditoris pro [B 19, 19, 21] euictione teneri possint, si uelut obligata sibi res publica Thessalonicensium pignoris instituat iure persequi quae comparasti, auctoris heredibus quocumque gradu constitutis adsistere negotio denuntia. quod[1] siue praesentibus his fundus quem emisti fuerit euictus siue absentibus, postea quanti tua interest rem euictam non esse teneri, non quantum pretii nomine dedisti, si aliud non placuit, publice notum est. S. II K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

24 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIO. Si post perfectam uenditionem ante pretium [B 19, 19, 22] numeratum rei uenumdatae mota fuerit quaestio uel mancipia uenumdata proclament in libertatem, cum in ipso limine contractus immineat euictio, emptorem, si satis ei non offeratur, ad totius uel residui pretii solutionem non compelli iuris auctoritate monstratur.
1 Vnde cum parte pretii numerata, domus quam emisti tibi[2] uelut pignoris iure obligatae ne ad emptionem accederes, denuntiatum ab aliquo proponas, iudex tibi quae ex emptione ueniunt praestari prouidebit. S. VI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

25 IDEM AA. ET CC. SATVRNINAE. Si tibi liberam Saturninus condicionem [B 19, 19, 23] eius ignorans distraxit ac nunc eam defendit in libertatem, hac libera pronuntiata uenditorem uel ex stipulatione duplae, quantum in hanc deductum est, uel empti actione quanti tua interest conuenire potes. S. ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

26 IDEM AA. ET CC. NEONI. Si quis tibi seruum uendidit, postquam is rebus [B 19, 19, 24] humanis exemptus est, cum euictionis periculum finitum sit, a te conueniri non potest. S. II K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294

27 IDEM AA. ET CC. THEOPHILO. Si fundum sciens alienum uel obligatum [B 19, 19, 25] comparauit Athenocles nec quicquam de euictione conuenit, quod eo nomine dedit, contra iuris poscit rationem. nam si ignorans, desiderio tuo iuris forma negantis hoc reddi refragatur. S. XVII K. OCT. CC. CONSS. a. 294

28 IDEM AA. ET CC. MAXIMIANO. Emptori etiam uenditoris iura prodesse [B 19, 19, 26] non ambigitur. si igitur uobis propter rei proprietatem mota fuerit quaestio, tam propriis quam uenditoris defensionibus ut poteritis. S. III NON. OCT. SCVPPIS CC. CONSS. a. 294

29 [3]IDEM AA. ET CC. RHESO. Si permutationis gratia praedia curatoribus [B 19, 19, 27] quondam fratris tui mater tua dedit, his, quae in eorum uicem accepit, posteaquam ad

V (*incipit u.* 27 erans desiderio) *P* (44 [22 *p*] 24...28: *c.* 23 *post* 45, 2) *L* (44, 23. 22. 24...28) *CRM*

[1] quo (*Mommsen*)? [2] tibi, domus quam emisti? [3] *fortasse iungenda est* 6, 56, 2

1 nilio *L* 2 debetur $p^{t}L^{t}$ 3 indempnitatem *C* | proponas $L^{a}R^{a}$ | commissa *C* 4 *s. a. Hal.* *pL* | uim. aa. conss. *om.* *pL* 5 idem] impp. (imp. *P*) diocl. et max. *PL* | a. et c. *P*, aa. et c. *L* | eustochio *S* 6 possunt $R^{b}M$ | uelut] uel $P^{t}L^{t}$ | obligatas *R*, obliga M^{a} | tibi *C*, si* M^{a} | constituat *M* 7 auctoribus *C* 8 negotia denuntia *L*, denuntiat negotio *C* | quos L^{b} | praes. his] his praes. $P^{b}L$, his praes. ** P^{a}, his praes. is *R* | fundis M^{a} | emisisti CM^{a} 9 quanti ... non *bis* L^{a} | quantum] quanti $PLCRM^{b}$ | praedii *C* 10 *s. a. Hal.* 11 eutihio *R* 12 enumeratum *C* | mota fuerit quaestio rei uenumd. *PL* | manc. uendita *CM* | proclamant R^{a} 13 libertate *R* 14 resolutionem PL^{a} 15 obligata nec *C*, obligat* ne L^{a} 16 accedere *C* | denuntiato R^{a} | ad aliquos P^{a} | praeponas *R* | emptionem P^{a} 17 iubebit *M* | *s. a. Hal.* *PL* 18 saturnus PL^{a}, saturninum R^{a} 20 duplae] M^{b}, dupla P^{a}, dupli $P^{b}LR$, duplae actione *C*, dupl* M^{a} | hac $P^{a}C$ | epti M^{a} 21 conueniri R^{a} | potest $P^{a}CR^{a}$ | *s. a. Hal.* *PL* | cc.] aa. *Hal.* 22 enoni *M* 23 conuenire R^{a}, conuere M^{a}, conueri M^{b} 24 *s. a. Hal.* *PL* | s. *om.* *PL* | II] prid. *PL* | cons. *P* 26 athenodes LCM^{b}, athe*o*es M^{a} | nec] ne PLM^{a}: ἐν ᾧ μηδὲν περὶ ἐχνικήσεως συνεφώνησεν *B* | conuenti L^{a} 27 gnorans R^{a} | negan*(d?)is *V*, neganti $P^{b}L$, negantes *C*, negandi R^{a} | hoc reddi] ut hoc reddas (hoc **ed** R^{a}) $P^{v}L^{v}R^{a}M^{a}$? | refragatum *V*, refragantur M^{a}, refragatur *post* 30 quaestio *collocat* R^{a} 28 *s. a.* *V* *Hal.* *PL* | XVII] *sic potius quam* xui *V*, xv *Hal.*, xii *PL* 29 maximiano] *SC?M*, max. *VR* 30 si igitur *om.* V^{a} (*suppl. manus prima*) | uobis *om.* R^{a} | propter rei] prote**** *V* | fuerit] fuer**t *V* 31 defensionibus *om.* R^{a} | *s. a.* *V* *Hal.* *PL* | s. *om.* *PL* | III] *sic uel* iu *V* | scupis *PL* 32 reso *R*, chreso *V*, hetreso *S*, rhsi *C*, hyreso *M*, rhesae 6, 56, 2 | praetia VR^{a} 33 uice *C*

defensionem fuerit denuntiatum, uel cum eorum non haberet facultatem, euictis quanti interest eos conueniri posse rationis est. S. VII ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

30 IDEM AA. ET CC. HASTIO. Non ex eo, quod duplam qui a matre tua [B 19, 19, 28] mancipium comparauit euictionis nomine stipulatus est, alienae rei scientia conuincitur, nec opinio eius ex hoc laeditur, ut malae fidei emptor existimetur, aliis itaque hoc indiciis, si uis, probare debes. S. ID. DEC. CC. CONSS. a. 294

31 IDEM AA. ET CC. AGATHO. Heredem fideiussoris rerum, pro quibus [B 19, 19, 29] defunctus apud emptorem intercesserat pro uenditore, factum eius cui successit ex sua persona dominium uindicare non impedit, scilicet euictionis causa durante actione. S. XVIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

XXXXV (XXXXVI)

℞ CREDITOREM EVICTIONEM NON DEBERE ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PVBLICIO. Cum iure creditoris propter fisci debita [B 25, 7, 63] praedium obligatum procurator meus uendidit, euictio non debetur, quia et priuatus creditor
1 eodem iure utitur, nisi nominatim hoc repromissum a priuato fuerit. Si tamen fiscus in ius alterius creditoris successit, emptori non iusta fisci nomine mouetur controuersia, siue quia potior fuerat, quando uendebat, siue quia infirmior, quoniam hoc utique praestare debet, qui pignoris iure uendat, potiorem se ceteris esse creditoribus. PP. XV K. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IMP. GORDIANVS A. SABINO. Si a creditrice iure pignoris fundos pater [B 25, 7, 64] tuus comparauerit, euictis praediis ita demum petitionem aduersus creditricem habere iure potes, si, cum uendiderit, de euictione rei promisit uel etiam dolo malo, cum sciret prudensque esset rem sine uitio non esse, eam patri tuo, cui successisti, uenumdedit. nam sicut genus eiusmodi contractus inscium creditorem uinculo euictionis non adstringit, ita eum, qui fraudem admisit uel decepit, non excusat. PP. VIII ID. APRIL. SABINO II ET VENVSTO CONSS. a. 240

XXXXVI (XXXXVII)

℞ DE PATRIA POTESTATE ℞

1 IMPP. ANTONINVS ET VERVS AA. TITIO. Si filium tuum in potestate tua [B 31, 2, 4] dicis esse, praeses prouinciae aestimabit, an audire te debeat, cum diu passus sis ut patris familias rem eius ag[illegible]er eos, qui testamento matris tutores nominati fuerunt. PP. SINE DIE ET CONSS.

V P (44, 31. 45 ℞ 2. 44, 23. 46 ℞) *L* (44, 31. 45 ℞ 2. 46 ℞) *CRM*

---

1 defensionis R^a? 2 interest] inter *V* | *s. a. V Hal.* | VII] VI 6, 56, 2, *om. Hal.* 3 et] e *V* | castio *R*, istio *M* | duplum *R* 4 euictionis ... conuincitur *om.* M^a | alieni R^a? 5 eximetur M^a 6 si uis] siui *V*, suis *C* | prob. debes] defunctus ap. empt. int. pro u. factum e (*ex u.* 8) R^a | *s. a. V Hal.* | cc.] aa. *Hal.* 7 fidemiussoris P^a 8 interesset P^a, interesse P^bL^t | pro *om.* P^a | uenditorem *C* 9 domini P^a | durantes P^a | actiones P^aC | *s. a. V Hal. PL* | s. *om. PL* 10 nic. *V*, *om. Hal. PL* | cons. *P* 12 *rubricam om.* R^a | creditore *S*, de creditorem *V* | non] n. non L^a 13 impp. *V* | publico *M* 15 fuerit] f. creditore *RM* | si tamen] eodem iure tamen si *R*, *******e tamen si M^a, tamen si M^b | fiscum V^a, fiscus *emendasse, sed rursus emendationem sustulisse uidetur* V^b, *nisi forte ab initio* fiscus *scriptum et in* fiscum *mutatum est* 16 creditori C^a 17 utique haec *M* | praestari R^a 18 pignus M^a | *s. a. V Hal.* 20 impp. *R* | a] ad R^a | creditore *M* | fundus M^a, fundos obligatos L^bR 21 comparauerat $PL^bCR^bM^b$ | creditore (—rem M^b) *M* 22 iure *om.* P^a | potest P^a | si] *V*, siue *PLCRM* | uictione M^a, euenditione R^a? | cum] locum V^a 23 esset *L* | successisse *V* 24 sicut] cut *uel* cui V^a, sic V^b? | eiusmodi] *VQ*, huiusmodi *PLCRM* | insuum R^a | abstringit *R* 25 emisit R^a, amiserit *M* | *s. a. V Hal. PL* | VII *Hal.* | sabino ... 26 conss. *om. L* 26 uenusti. *P* 29 ant. et seu. aa. *V*, ant. a. et uerus a. *CR*, seuerus et ant. aa. *SM* | tua *om.* M^a 30 sis] sic V^aC, sit R^a, scis M^a | patris] atri M^a 31 res *M* | agri M^a? | nominatim fuerint R^a | *s. a. V Hal.* 32 consule *Hal.*

2 IMP. ANTONINVS A. MARONIAE. Eius, quod in potestate patris agens habuisti, dominium ad patrem tuum pertinuit extra ea, quae non adquiruntur. PP. XIII K. MART. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

3 IMP. ALEXANDER A. ARTEMIDORO. Si filius tuus in potestate tua est, res [B 31, 2, 5] adquisitas tibi alienare non potuit: quem, si pietatem patri debitam non agnoscit, castigare iure patriae potestatis non prohiberis, artiore remedio usurus, si in pari contumacia perseuerauerit, eumque praesidi prouinciae oblaturus dicturo sententiam, quam tu quoque dici uolueris. PP. V ID. DEC. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

4 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. GALLAE. Con- [B 31, 2, 6] gruentius quidem uidetur intra domum, inter te ac filios tuos si quae controuersiae oriuntur, terminari.
1 Sed si ita res fuit, ut[1] iniuriis eorum et ad ius experiundum et ad uindictam processeris, aditus praeses prouinciae super disceptationibus quidem pecuniariis consuetum exerceri iubebit ordinem iuris: reuerentiam autem debitam exhibere matri filios coget et, si prouectam ad inclementiores iniurias improbitatem deprehenderit, laesam pietatem seuerius uindicabit. PP. XVI K. IVN. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DONATIO. Filia tua non solum [B 31, 2, 7] reuerentiam, sed et subsidium uitae ut exhibeat tibi, rectoris prouinciae auctoritate compelletur. PP. K. MART. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

6 IDEM AA. HERMOGENI. Abdicatio, quae Graeco more ad alienandos liberos [B 31, 2, 8] usurpabatur et apoceryxis dicebatur, Romanis legibus non comprobatur. PP. XVII K. DEC. MAXIMIANO A. II ET IANVARIO CONSS.[2] a. 288

7 IDEM AA. ET CC. DVPLIANAE. Si maritus tuus, licet militans, in patria potestate constitutus filium legitimis suscepit nuptiis, eum in potestate aui perseuerasse non ambigitur. S. PRID. NON. APRIL. CC. CONSS. a. 294

8 IDEM AA. ET CC. AEMILIANAE. Libertos exemplo ingenuorum [6, 55, 7 mut. B 31, 2, 9] filios suos post libertatem ex legitimis nuptiis natos in potestate habere non est prohibitum. S. XVI K. MAI.[3] SIRMI CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. NICAGORAE. Nec filium negare cuiquam esse liberum [B 31, 2, 10] senatus consulta de partu agnoscendo ac denuntiata poena, item praeiudicium edicto perpetuo propositum et remedium alimentorum apud praesidem maiori trimo petenti monstratum iure manifesto declarant. S. V K. MAI. SIRMI CC. CONSS. a. 294

V P (46, 4. 5. 8) *L* (46, 2...5. 8) *CRM*

---

[1] in *ins.* (*Mommsen*) [2] Diocletiano III et Maximiano AA. conss. (*Mommsen, u. i.*)? [3] Mart. *l. gem.*

---

1 impp. *R* | antonius *M* | patrone *S*, matroniae *M* | quod] qui $L^{a}R$ 2 *s. a. V Hal. L* | XVI *Hal.*, xuii *L* | mart. ... 3 conss. *om. L* 3 cereali *Hal.* 4 imp.] ipp. *R* | artemidorum *S* | res *om. V* 5 pietate patris *C* 6 usuris *C*, *inc.* M^{a} | pari] patri *C*, patris LR^{a} | contumaciam *L* 7 preses L^{t}, praeside R^{a} | sententia *C*, sentiam M^{a} | quam tu] quantum R^{a} | quoque] que *V uel* V^{a} 8 *s. a. V Hal. PL* | VI *Hal. L* | dec. ... conss. *om. L* 9 ualerius *S* | et *om. C* | gallianus *M* | aa. *om. M* | ual. c. gallae] *S*, ual. cc. calae *PL*, ual. cc. *C*, ualcale (uaccale R^{a}) cc. *R*, ualerius aaa. calcae *M* | congruenti... *V*, congruenti. $L^{a}C^{a}$ 10 inter] intra R^{a} 11 fuerit *M* | experiendum *R* 12 discreptationibus M^{a} 13 iubebit exerceri *M* | reuererentiam R^{a} | exiberi LRM^{a} 14 peruentam $P^{t}L^{t}$ | inclementiores iniuberias V^{a}, inclementiorem (indem. *R*) iniuriam PLR^{a}, indementiores iniurias (—riam *R*) CR^{b} 15 *s. a. V Hal. PL* | XV *Hal.* | aemilian. basso *V* 16 aa. et cc. domitio *M* | filiam tuam *R* 17 reuerentia *C* | sed etiam $PLR^{b}M^{a}$, sed etiam sed etiam . (et?) R^{a} | exhiberet *V*, exhibeas P^{a} | compellatur *PLC* 18 *s. a. V Hal. PL* | III *om. V* 19 aa.] aa. et cc. *M* | obdicatio M^{a} | graecae *C* 20 aroceryxis *V*, apocerixis *C*, apocherisxis *R*, apocexis *M* | *s. a. V Hal.* | XVII] xu (*uix* XG) *V* 21 a. II et ian.] aa. *V*: *cum alia constitutio a.* 288 *non extet, consulatum ab Hal. interpolatum et ad V consules a.* 287 *restituendos esse recte coniecit Mommsen* 22 aa. et cc.] a. *S* | duplione *S*, duplinae *C*, dupluane *R*, duplitiae *M* 23 suscepit nuptiis] susceptus *uel* susceptiis V^{a}? | perseuarasse C^{a} 24 *s. a. V Hal.* | prid.] II *Hal.* 25 aa. et cc.] a. *P*, aa. *L* | emiliano *M* | libertus *C*, liberos M^{a} 26 notos M^{a} | potestate] p. tua *R* | non est proh. habere *R* 27 *s. a. V Hal.* 28 icagore *M* 29 consulto *C* | denuniata V^{a} 30 petendi *V*, pete R^{a}, peti nomine eius M^{b}, pete... M^{a} | monstr. iure *om.* M^{a} 31 manifeste $R^{a}M^{a}$ | declarat R^{a}, declaratur *M*

10 [1] Imp. Constantinvs A. ad Maximvm pv. Libertati a maioribus [Th. 4, 8, 6 B 31, 2, 11] tantum impensum est, ut patribus, quibus ius uitae in liberos necisque potestas olim erat permissa[2], eripere libertatem non liceret. D. xv k. Ivn. Thessalonicae Severo et Rvfino conss. a. 323

XXXXVII (XXXXVIII)
℞ DE ADOPTIONIBVS ℞

1 Imp. Gordianvs A. Marciae. Hi, qui in aliena sunt potestate, iuxta ius ciuile non nisi apud eum, apud quem plena legis actio est, adoptari possunt. PP. k. Ivn. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Timotheo. Impuberem, quem [B 33, 1, 41]
ad uicem naturalis subolis adrogare desideras, si hi, qui sanguinis necessitudine iunguntur,
id ei expedire apud praesidem prouinciae confirmauerint, filium habebis, ita ut bonorum
tuorum quarta pars tam in postremo iudicio tuo, quam si a te emancipatus fuerit, ei praebeatur et super patrimonio eius idoneis fideiussoribus datis seruo publico caueatur, ne sub
copulandae adoptionis obtentu in facultates eius, quae ei diligenti prouisione seruandae
1 sunt, inruas. Adrogatio etenim ex indulgentia principali facta proinde ualet apud praetorem uel praesidem intimata, ac si per populum iure antiquo facta esset. PP. v id. Mart.
Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

3 Idem AA. Marciano. Cum eum, quem adrogare uis, libertum tuum esse [B 33, 1, 42] profitearis nec ullam idoneam causam precibus indideris, id est quod non liberos habes, intellegis iuris auctoritatem desiderio tuo refragari. PP. xvi k. Ivl. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

4 Idem AA. Procvliano. Adoptio non tabulis, licet per tabellionem con- [B 33, 1, 43] ficiendis, sed sollemni iuris ordine apud praesidem solet copulari. PP. k. Sept. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

5 Idem AA. et CC. Syrae. A muliere quidem, quae nec suos filios habet [B 33, 1, 44] in potestate, adrogari non posse certum est. uerum quoniam in solacium amissorum tuorum filiorum priuignum tuum cupis in uicem legitimae subolis obtinere, adnuimus uotis tuis secundum ea, quae adnotauimus, et eum proinde atque ex te progenitum ad fidem naturalis legitimique filii habere permittimus. S. prid. non. Dec. Triballis Tiberiano et Dione conss. a. 291

V S (47, 2 *usque ad u.* 13 praebeatur) *P* (47 ℞ 4) *L* (*ut P*) *C R* (46, 10 *om.* R^a) *M*

---

[1] *iunge* 7, 18, 3 [2] potestas permissa est (*om.* olim) *Th.*

---

1 maximianum *M* | pu.] pp. *SC, om. M* 2 tantum ... patribus *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) | ius] ius est M^a | nec his quae C^a 3 promissa M^a | *s. a. Th. V Hal.* | iun.] ian. *uel* mart. *Th.* 6 *rubricam post c.* 3 *collocat* M^a 7 impp. *V?R* | hii *M* 8 actio est] actione M^a | adopt. poss. *om.* R^a | *s. a. V Hal.* 10 aa. *om. M* 11 uicem] modum R^a | necessitudinem *S* | iniunguntur *S*, iungutur *R* 12 expediri *CRM* | confirmauerit SR^a | ita ut] sit autem *S* 13 tuorum q. p. tam] tuorum tam******** *V*, quanta pars *S* | in *om. S* | postemo M^a | a te] agere *S*, a tem R^a | ei *om. S* 14 et] ut M^t | matrimonio M^a | seruo] se*u M^a 15 compelande R^a | obtentus R^a | facultate *C* | ei *om. R* | proiussione M^a 16 rogatio R^a | indulgentiam R^a | perinde M^b 17 intimamatam R^a | est R^a, esse M^a? | *s. a. V Hal.* 19 aa.] aa. et cc. *RM* | matriano *M*, marc. *R* | adrogare uis] *V*, adrogaueris CR^bM, adroga*ũ R^a | esse *om. R* 20 inuideris *potius quam* indideris *V* | quod] qui R^a? | haberes RM^b 21 *s. a. V Hal.* 23 procliano *S*, proculiono *PL* | consentiendis *R* 24 solepni *PL*, sollempni*(s?) R^a | ordinem R^a | *s. a. V Hal. PL* | ipses *PL*, *om. Hal.* | aa. iv et iii *Hal.* 26 siriae *M*, siraca *C*, uire *S* | a muliere ... 27 adrogari] mulierem ... adrogare *RM* 27 uerus R^a, *om.* V^a 28 cupis priuignum tuum *M* 29 eum] eum in *V* | perinde *M* | atque] atque si *CR* 30 filii *om.* R^a | *s. a. V Hal.* | s. prid.] pp. iii *Hal.*

6 IDEM AA. ET CC. MELITONI. Adrogationes eorum, qui sui iuris sunt, nec in regia urbe nec in prouinciis nisi ex rescripto principali fieri possunt. S. IIII NON. APRIL. BYZANTII AA. CONSS. [B 33, 1, 45] a. 293

7 IDEM AA. ET CC. ATTICO. In adoptionem quidem alienae ciuitatis ciui recte dato additur, non mutatur patria, ac propterea ius originis in honorum ac munerum obsequio per adoptionem non minui perspicis. S. XI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 33, 1, 46] a. 294

8 IDEM AA. ET CC. ISIONI. In adoptionem patre, in cuius est potestate, libertae filiam dante, matris patronus adoptare non prohibetur. nam sui iuris adrogatio feminae nisi ex nostro rescripto numquam procedit. S. V ID. FEBR. CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. MARCIANO. Adoptatum, licet ex beneficio nostro, emancipatione sollemni separare familia sua pater adoptiuus minime prohibetur. V K. NOV. ANCHIALI *CC.* CONSS. [B 33, 1, 47] a. 294

10 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum in adoptiuis filiis, qui filii familias constituti a patribus naturalibus aliis dantur, antiquae sapientiae incidit quaedam dubitatio, si oportet talem filium, si praeteritus a naturali patre fuerat, habere contra eius testamentum de inofficioso actionem (quam Papinianus quidem negat, Paulus autem sine effectu derelinquit, Marcianus uero distinguit, ne ex hac causa utriusque patris perderet successionem, naturalis quidem uoluntate eius circumuentus, adoptiui propter egestatem, quam forte habebat), et iterum aliud uitium erat exortum: si enim post patris naturalis obitum pater adoptiuus per emancipationis modum iura adoptionis dissoluisset, nulla spes ei remanebat neque contra patris naturalis uoluntatem, quia mortis eius tempore in aliena fuerat familia constitutus, neque contra adoptiuum patrem, quia per emancipationem eius familia exemptus est: ideo talem dubitationem et tale uitium corrigentes sancimus per adoptionem quidem ad extraneam personam factam iura naturalis patris minime dissolui, sed ita eum permanere, quasi non fuisset in alienam familiam translatus. cum enim tanta fragilitas est adoptionis, ut possit in ipso die et filius fieri et extraneus per emancipationem inueniri, quis patiatur iura patris naturalis nexu diuino copulata ludibrio defraudari, cum in hoc casu et contradicendi filio ex iure uetere datur licentia et inuitus transire [B 33, 1, 48]
1 ad aliam familiam non cogitur? Omnia igitur, secundum quod iam disposuimus, cum ad extraneum patrem filius per adoptionem transfertur, maneant integra iura siue ad de inofficiosi querellam siue ad alias omnes successiones siue ab intestato siue ex testamento, quae liberis deferuntur, ut et ipse possit prodesse patri naturali et ab eo naturalia debita
1*a* percipere. Si uero pater naturalis auo materno filii sui uel, si ipse fuerit emancipatus, etiam paterno, uel proauo simili modo paterno uel materno filium suum [Inst. 1, 11, 2]

V P (47, 6) *L* (*ut P*) *CRM* (*transponit c.* 8. 6. 7)

---

1 melitoni] *S*, meliono *PL*, melitio *C*, mellitio R^b, melliono *M*, attico mellitio R^a (*cf. u.* 4), meli**n (i *et* n *dubiis*) *V* | adrogationis VM^a, a*****(dopt?)ationes L^a, adrogationem *R* | in regia] regia *M* 2 nisi] suis nisi *R* | ex *om. PL* | scripto M^a | fueri M^a | *s. a. V Hal. PL* | s.] pp. *Hal.* | IIII] *V*, iui *PL*, VI *Hal.* 3 bisantii *PL* | aa. (cc. *Hal.*) conss. *om. PL* 4 et cc. *om. V* 5 bonorum *C*, honerum *R* | numerum R^a, *inc.* M^a 6 per] er* R^a | *s. a. V Hal.* 7 et cc. *om. R* | ysidori *S*, sioni *M* | adoptione *CR* | libertae] liber*** (libertae *Bluhme*) *V*, liberta *C*, l***** R^a, *om.* R^bM^a, *inc.* M^b | fillium R^a 8 dante] id ante *C*, dante libertae M^b | patronum R^a, patronis M^a | sui] si R^aM^a | uiris R^a 9 *s. a. V Hal.* 10 marino *M* | ex] et R^a 11 familia] a f. *RM* | *s. a. V* | v] *sic uel* ui *V* 12 an**iali conss. (*om.* cc.) *V* 13 mpp. *R* | iustinus *V* | in *om.* R^a | adoptiuus M^a | filii] filiis *C* 14 naralibus *V?* | quidam R^a | dam dub. ... 15 filium *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) 15 eius] eiusdem *C* 17 dereliquid *CR* | utrisque R^a | partis *V* | penderet C^a 18 naturali *C* 19 alium *R* 20 emancipationem *V* | nullas spes ei *C*, nullam spem ei R^a, nulla spes* (*emend. ex* sper) *V?* 22 fuerit M^a | quia] quae *C* 23 familiae exceptus R^a | corrigentes] decidentes *M* 27 naturalis *om. V* | nexu] nec sub C^a | diuino] dubino *V* | copula R^a 28 ueteri C^bRM | inuitos *C* 29 alienam *M* | quod] qui R^a 30 per *om.* R^a | maneat integrae iura *V*, maneant integra ei iura *C*, maneat integra iura M^a: φυλάττεται τὰ δίκαια τοῦ φυσικοῦ πατρὸς πάντα ἀμείωτα *B*, ἀκέραια μένειν τὰ δίκαια παρὰ τῷ φυσικῷ πατρί *Prochiron auctum* 30, 58 | ad de inofficiosi] *V*, ad inofficiosi *C*, in ad officiosi *R*, ad de inoffitioso *M* 31 ex tamento *V* 32 ut et] ut R^a | posset R^a | debita naturalia *M* 33 paterno filii sui] *C*, mat. filius ui V^a, filii sui mat. *Inst.* 34 emancipatum R^a | paterno] auo pat. *C*

dederit in adoptionem, in hoc casu, quia in unam personam concurrunt et naturalia et
adoptiua iura, maneat stabile ius patris adoptiui et naturali uinculo copulatum et legitimo
adoptionis modo constrictum: et ad eum solum respiciat filius, cui eum et natura [(Inst.)
adgregauit et lex per adoptionem adsignauit, et Papiniani sententia in hac specie procedat,
et ad eum tantummodo filius adoptiuus spes totas extendat et non patris naturalis succes-
sionem molestare concedatur, sed auita et proauita tantummodo reuerentia protegetur,
eique adquirat quae possunt adquiri et prodesse, et is ei solus pater intellegatur, quem
1b lex fecit et natura non dereliquit. Neque enim Marciani distinctioni locum esse in hoc
casu inuenimus, ubi nullius circumuentionis suspicio potest aliquam sibi uindicare licen-
1c tiam, auita et proauita adfectione haec omnia resecante. Sed haec manere integra, nisi
auus et proauus emancipatum fecerint filium adoptiuum: tunc etenim necesse est iterum
ad patrem naturalem eum reuerti, cum emancipationis interuentu adoptio in quamcumque
1d (1) personam facta dissoluitur. Sed ne articulum adoptionis et in extraneam personam factae
sine lege relinquamus, licentiam damus tali adoptiuo patri, id est extraneo, si uoluerit, nihil
ei testamento suo relinquere, sed quidquid ei reliquerit, hoc libertatis sit, non legitimo
uinculo adstrictum: cum enim per omnia naturae suae filium adgregauimus, manifestissi-
mum est, quod et adquisitiones omnium rerum, quae ad filium familias peruenerint, secun-
dum leges nostras non adoptiuo extraneo patri, sed naturali usque ad modum usus fructus
perueniunt, et remaneat in sacris patris naturalis, quasi imaginaria quadam et noua
1e adfectione ei adquisita, non pristinae cognationis deminutione introducta. Sed si quidem
remaneat in tali adoptione nulla interueniente emancipatione, in hoc tantummodo prodesse
ei uolumus adoptionem, ut non successione ab intestato patris extranei adoptiui defrau-
detur, sed habeat accessionem fortunae ex patris naturalis sibi uoluntate adquisitam.
1f Neque enim ex uetere iure cognationis nexus naturalis patris per adoptionem filio dissol-
uebatur, sed accedebant iura adoptiua certis reliquiis ex iure naturali remanentibus, et
qui legitimus erat familiae adoptiuae, is naturalis fuerat cognatus. quis enim materna
iura possit abolere, cum uidebatur et antiquo iure patrem quidem habere adoptiuum,
1g matrem autem eam, quam natura cognoscit? Et ideo sancimus, etsi habet huiusmodi
filius iura integra naturae, tamen, si intestatus pater extraneus adoptiuus decesserit, habere
eum etiam sui heredis ius ad eius tantummodo successionem, ut non etiam legitima iura
ad familiam extranei patris adoptiui habeat, nec ipsa ad eum communionem aliquam habeat,
2 sed quasi extraneus ita ad illam familiam inueniatur. Sin autem per emancipationem iura
adoptiua fuerint dissoluta, tunc nullus ei penitus regressus ad adoptiuum extraneum
patrem, etsi moriatur intestatus, relinquatur, sed maneat tantummodo patrem naturalem
3 cognoscens, tamquam non fuisset ab initio in adoptionem translatus. Quae autem de aliis
adoptiuis diximus, haec sancimus etiam de his, qui ex Afiniano senatus consulto ex tribus

V (*desinit in u.* 36 adoptiuis dixi) *CRM*

---

1 qua V^a 2 adoptionis *M Inst.* | manet *M Inst.* | ius stabile *M* | naturalis M^a? 3 constrict• C^a 4 et lex] an lex R^a 5 eam R^a | totas] omnes *M* | successione *C* 6 aui et proaui *C*, auita et prouita M^a | reuerentia] successione *M* | proteagetur V^a 7 adquirat quae possunt *om. V* | quae possunt] quem p• R^a | prodesse et is ei (et *C*) solus] prodest ei solus et his R^a? 8 derelinquit CM^a | enim] enim in *uel* enim m C^a | distinctionis *R*, distinctioque M^a | locum esse in hunc (hunc *om.* R^a) casum *R*, in hoc casu locum (•ocum M^a) esse *M* 10 auia et proauia *C* | affectionem M^a | resecantes *C* | nisi] ne R^a 11 auis et proauis R^a | fuerit M^a | etenim] *VQ*, enim *CRM* 12 naturales eam R^a | quamcumque personam] *VQ*, quacumque persona *CRM* 13 factam *V* | soluitur *RM* 15 ei relinquerit *VCR* | liberalitatis R^bM^b | non] in M^a? 16 manifestum *M* 17 secundum] sed R^a 18 naturalis M^a | modum usus (usu V^b) fr. p. et *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) 19 remanent C^a, remanet *R*, remaneant C^bM | naturales R^a | magnaria V^a | quaedam *VC*, quandam R^a | nouam R^a 20 effectione *V*, adfectionem M^a | cognitionis *R* 21 adoptio nonnulla R^a | hec M^a | proesse M^a 22 nolumus V^a | adoptione *C* | ut non ... patris *om. V* | successionem *R* | defrudentur *V* 23 sibi] siue C^a 25 reliquis $VCRM^a$ | naturalis M^a 26 is] eis *C* 27 et] ex *M* 28 quam natura] qui matura (*uel* matera) R^a | facimus R^a 29 integra iura *M* | naturae *om. R* | intestamentus R^a | habere] hab' M^a 30 successione M^a 31 habet M^a 32 illam] aliam *V* 33 fuerunt *M* | ei] e *R* | egressus M^a | ad] V^b (*manus secunda*), in *M*, *om.* V^aCR 36 duximus R^a | de his *om.* R^a | afiniano] *C cum Inst.* 3, 1, 14, ••niano R^a, sabiniano R^bM

maribus fuerant ab extraneo adoptati, nulla penitus differentia inter alios adoptiuos et eos
4 introducenda. Quae in filio diximus in adoptionem a patre dato, haec et in filia et in nepote et in nepte et deinceps personis utriusque sexus in sacris constitutis extendimus, si tamen tempore mortis aui sui parentes eos uel eas non antecedant. si enim patres eos antecedant (ubi nec imponitur necessitas auo aliquid nepoti uel nepti relinquere), maneant omnia iura adoptiua ei intacta. haec enim omnis sanctio de filio et filia et nepote et nepte et deinceps personis in sacris constitutis introducta est, ubi dubitabatur, quid statuendum est, quasi duobus patribus ei, uno ex natura, altero ex lege positis.
5 Vbi autem homo sui iuris constitutus per adrogationem ex Augusta liberalitate sese dederit in adoptionem, tunc omnia iura patris adoptiui habeat intacta. cum enim nullum inter patres inducitur discrimen, sit suus heres adoptiuus patri adrogatori et familiae eius adgregetur, et omnia, quae ad filium adrogatum ueteres legum latores induxerunt, intacta illibataque in eorum personis reseruentur. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[1] a. 530

11 [2]IDEM A. IOHANNI PP. Veteres circuitus in adoptionibus, quae per tres emancipationes et duas manumissiones in filio aut per unam emancipationem in ceteris liberis fieri solebant, corrigentes siue tollentes censemus licere parenti, qui liberos in potestate sua constitutos in adoptionem dare desiderat, sine uetere obseruatione emancipationum et manumissionum hoc ipsum actis interuenientibus apud competentem iudicem [cf. Inst. 1, 12, 8] manifestare, praesente et eo qui adoptatur et non contradicente, nec non eo qui eum adoptat. D. V K. NOV. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[3] a. 530

XXXXVIII (XXXXVIIII)
℞ DE EMANCIPATIONIBVS LIBERORVM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. HERENNIO. Si lex municipii, in quo te pater emancipauit, potestatem duumuiris dedit, ut etiam alienigenae liberos suos emancipare possint, id, quod a patre factum est, suam obtinet firmitatem. PP. III NON. DEC. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

2 IDEM AA. GENNADIAE. In emancipationibus liberorum nec non donationibus [B 31, 3, 1] non tam scriptura quam ueritas considerari solet. PP. V ID. MART. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

3 IDEM AA. ET CC. HELIODORO. Non nudo consensu patria liberi potestate, [B 31, 3, 2] sed actu sollemni uel casu liberantur, nec causae, quibus motus pater emancipauit filium, sed actus sollemnitas quaeritur. S. XV K. OCT. S*IRMI* AA. CONSS. a. 293

P (48 ℞ 2. 3) *L* (48 ℞ 2) *CRM*

---

[1] post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 169)?
[2] *iunge* 6, 58, 13. 8, 48, 6 [3] D. k. Nou. Constantinopoli post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc. (6, 58, 13. 8, 48, 6)?

---

1 matribus CM^a | ab extraneo fuerant *M* | et eos *om.* R^a 2 introducendam R^a | filios ... datos *M* | in filia] filia M^a 3 et in nepte] *W* (*cf. u.* 6), *om. CRM* | deinceps] in d. *M* | costitutis R^a | ostendimus *R* 4 eas] eam *R* | si ... 5 antecedant *om.* M^a 5 meneant M^a 6 omnes M^a | sancti R^a | nepote et *om. R* 7 introducta ... 9 constitutus *om. C* 8 altero] et alt. *M* | positus M^a, inpositis *Q* 9 sese] se *M* | adeptionem M^a 10 nullus *R* | inducitur discr. inter p. *M* | partes CR^aM^a | ducitur R^a 11 discrimen sit] ....s si R^a | patri arrogari M^a, pater (*om.* adrog.) *C* (*u. i.*) 12 quae] q.. M^a, quae patri arrogatori *C* | auctores *R*, latoris M^a 13 obseruetur (—uentur M^b) *M* | *s. a. Hal.: in R extant* d. k. dec. 15 idem] impr. iustinianus *S* | aa. *R* | ioh. pp. *om S* | qui *M* 16 manus missiones M^a | filios *libri* | per *om. CR* | mancipationem *C* 18 desiderant *C* | obseruationem *R* | mancipationum *C* 20 et eo] eo *M cum Inst.* | adoptatus R^a | eo] eum *R* | eum *om. Inst.* 21 *s. a. Hal.* 23 *rubricam om.* M^a 24 aa. *om. M* | hermio *R*, erempnio *M* 26 possunt *C* | *s. a. Hal. R* | pp. iiii nonus december *R* 27 aa. *om. R* 28 gemondiae *R*, geminiadae *M* | mancipationibus M^a | donation.] tam d. *C* 29 non] no *C* | *s. a. Hal. PL* 31 aa. et cc.] a. *S* | nudo] ideo L^a? | liberari *R* | potestatem *C* 32 liberentur *C* | causae] casusae R^a | motus] mota eis *C* | et mantipauit PL^a, emancipauerit R^a 33 actu R^a | *s. a. Hal. PL* | s. xv k. oct. sirmi (s. *PL*)] pp. *Hal.* | cons. *P*

4 IDEM AA. ET CC. COLONIAE. Nec auus neptem suam liberare potestate cogitur, nec in cuiusquam iniuriam beneficia tribuere moris est nostri. D. ID. OCT. [B 31, 3, 3]

5 [1]IMP. ANASTASIVS A. CONSTANTINO PP. Iubemus licere parentibus, id est patri suo paterno seu proauo ceterisque ulterius per masculini sexus personas continua generis serie coniunctis, si liberos, quos habent in potestate propria, id est filium filiam, nepotem seu neptem ex filio, pronepotem seu proneptem ceterosque itidem per masculini sexus personas continua generis linea sibi coniunctos, per emancipationem uel absentes et peregre degentes uel in isdem locis seu regionibus et ciuitatibus commorantes, in iudicio uero non praesentes, iuris sui constituere maluerint, supplicationibus porrectis mereri super hoc diuinum oraculum hocque apud competentem iudicem, ad cuius iurisdictionem actus emancipationis pertinet, insinuare superque precibus a semet oblatis apud eum deponere, ut hoc subsecuto et auctoritate praecedente principali plenissimum robur emancipatio sortiatur, et personae, in quas talis liberalitas collata sit, de aliena potestate quasi a parentibus ex emancipatione manumissae liberentur: si tamen ipsae nihilo minus sub gestorum testificatione uel apud eundem iudicem uel apud alium quemlibet proposito parentum suam etiam uoluntatem consonare uel ante preces oblatas et sacros apices promulgatos uel postea deposuerint, nisi infantes sint, qui et sine consensu etiam hoc modo sui iuris efficiuntur. D. XI K. AVG. CONSTANTINOPOLI PROBO ET AVIENO IVNIORE CONSS. [B 31, 3, 4] a. 50[illegible]

6 [2]IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum inspeximus in emancipationibus uanam obseruationem custodiri et uenditiones in liberas personas figuratas et circumductiones inextricabiles et iniuriosa rhapismata, quorum nullus rationabilis inuenitur exitus, iubemus huiusmodi circuitu in posterum quiescente licentiam esse ei, qui emancipare uult, uel ex lege Anastasiana hoc facere uel sine sacro rescripto intrare competentis iudicis tribunal uel eos adire magistratus, quibus hoc facere uel legibus uel ex longa consuetudine permissum est, et filios suos uel filias, nepotes uel neptes uel deinceps progeniem in potestate sua constitutam a sua manu dimittere et legitima iura omnimodo habere, etsi non specialiter haec sibi seruauerit, et peculium donare uel alias res liberalitatis titulo in eos transferre, et eas res, quae adquiri indignantur, per usum fructum secundum nostrae constitutionis[3] modum detinere et omnia facere, uana tantummodo secundum quod dictum est obseruatione sublata. D. K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

P (48, 6: *desinit u.* 27 *in* titulo) *L* (48, 6) *D* (*ad* 48, 6) *CRM*

---

[1] *iunge* 6, 20, 18. 6, 58, 11 [2] *iunge* 6, 58, 13. 8, 47, 11 [3] 6, 61, 6, 3

---

2 iniuria *C* | nostris *C* | *s. a. Hal.* 3 anestasius *M* | constatin. *R* | pp.] p. *M* 4 ceterosque *C* | alterius *R* | continuo *C* 5 series *R* | quod M^a 6 ex filio *om.* R^a | pronepote seu pronepte *C* 8 isdem] dem R^a | commemorantes R^a 9 praesentis R^a 11 emacipationis *R* | insunuare M^a | super quem R^a | eundem ponere *R* 12 plenissimo robore *C* 13 prosortiatur *R* | talis *om. R* 14 ex emacipatione *R*, ∗mancipatione M^a 15 testificationem *R*, significatione *C*, restitutione M^a | quaelibet RM^a | propositum *R* 16 sacros apices (a∗pices M^a) promulgatos] *M*, sacro apici promulgatas *C*, sacros apices promulgatas *R* 17 deposuerit *R* | hoc modo] huiusmodi M^a 18 efficitur *R* | *s. a. Hal.* | XII 6, 20, 18, XV 6, 58, 11 19 iustinus M^a | uana obseruatione *C*, unam obseruationem L^a 20 et] e P^a, ∗ M^a 21 quorum] quos *C* | iubemes M^a | huiusmodo L^aM^a 22 quiesentem *PL* 23 competendis R^a | iudicit P^a | tribunali *C* 24 lege *M* | ex *om.* DR^aM 25 uel fil.] et fil. uel *C* 26 a] a∗ R^a, *om.* L^b | mittere P^aCR^a | habere omnimodo *PL* 27 hoc *M* | periculum M^a | alia *C* | liberationis titulo in eos *L*, liberalis titulus meos R^a 28 eas res quae] eos quibus res L^a, eos res quae (∗ R^a) CR^a | indignatur L^a, indig∗∗tur M^a 29 obserationem *C* 30 *s. a. Hal. L*

XXXXVIIII (L)

℞ DE INGRATIS LIBERIS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PRAETEXTATVM PV. [Th. 8, 14, 1 B 31, 3, 7] Filios et filias ceterosque liberos[1] contumaces, qui parentes[2] uel acerbitate conuicii uel cuiuscumque atrocis iniuriae dolore pulsassent, leges emancipatione rescissa damno libertatis immeritae multare uoluerunt. D. XV K. SEPT. AMBIANIS LVPICINIO ET IOVINO CONSS. a. 367

L (LI)

℞ DE POSTLIMINIO ET DE REDEMPTIS AB HOSTIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. OVINIO[3]. [BΣ 45, 1, 14 p. 416 cf. Dig. 38, 17, 1, 3. 49, 15, 9. 25] Ex duobus captiuis Sarmatia nata patris originem ita secuta uidetur, si ambo parentes in ciuitatem nostram redissent. quamquam enim iure proprio postliminium habere non possit
1 quae capta non est, tamen parentum restitutio reddet patri filiam. Qui cum ab hostibus interemptus sit, matris dumtaxat condicionem, quae secum filiam duxit, uidetur necessario secuta. nam fictio legis Corneliae, quae legitimos apud hostes defuncto constituit heredes, ad eam quae illic suscepta est non pertinet, cum eo tempore quo captus est diem suum pater obisse existimetur. PP. SINE DIE ET CONSVLE.

2 IMP. GORDIANVS A. PVBLICIANO. Ab hostibus redempti, quoad exsoluatur [B 34, 2, 1] pretium, in causam pignoris constituti quam in seruilem condicionem uidentur esse detrusi: et ideo si nummi eo nomine expensi donatio intercedat, pristinae condicioni eos reddi
1 manifestum est. Proinde si ab hostibus redemptam post dissolutum ueluti naturalis pignoris uinculum in matrimonio habere coepisti, nihil est, quod de statu eius seu liberorum communium debeas pertimescere. PP. II ID. IVN. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VARO. Cum cognatos tuos non- [B 34, 2, 2] dum postliminio regressos adfirmes, sed adhuc in rebus esse humanis, et bona eorum fraudibus diuersae partis dissipari, interpellatus rector prouinciae prouidebit eum sub obseruatione constituere, qui stipulante seruo publico satis idonee dederit. PP. V K. SEPT. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO CONSS. a. 287

4 IDEM AA. HERMOGENI. Nec nos praeteriit hereditatem eius, quam incogni- [B 34, 2, 3] tum erat ab hostibus interfecta an capta esset, a filio adiri non potuisse (quando eorum bona, qui in hostium potestatem rediguntur, eo demum tempore successionis iure adquiri possunt, cum captos apud hostes mortuos esse cognoscitur), nec super facultatibus eius,
1 cuius incerta uita ac fortuna fuit, transigi uel iudicari potuit. Vnde posteaquam apud hostes materteram uestram fati munus implesse innotuit, tunc uobis licentia permittitur

L (49) *D* (49. 50 [℞ *d*] 2) *CRM*

---

[1] et filias c. liberos *om. Th.* [2] patres *Th.* [3] Ouinio Tertullo praesidi prouinciae Mysiae inferioris (*Dig.* 38, 17, 1, 3. 49, 15, 9)?

---

3 impp. *DCR*, imp. *L* | ualerius *M* | ualens] et u. *DM* | aaa.] *SD*, aa. *CR*, aaa. et ccc. *L*, *om. M* | preetextum *S* 4 pu.] pp. *C*, p. *M*, *om. S* | et] ac *D* 5 conuicti *C* 6 multari D^t | uoluerit D^a | *s. a. Th. Hal. L* | xv] *Th.*, XII *Hal. L* | ambianis (mediolani *Hal.*) ... 7 conss. *om. L* 9 *rubricam om.* $C^a R$ | postlimio *S* | de *om. DM* | redemptoris *S* 10 aa. *om. M* | auinio *R*, souino *M*, garnio *S* 11 armitia *C* | uidebatur $R^a M$ 13 est] sit *M* | parentium *C* | familiam M^a 14 interfectus *RM* | filia *C* 16 eam] ea *R* 17 *s. a. Hal.* 18 cordianus *S* | publiciumimano S^a | quod ad R^a, quo M^a 19 causa *D* | seruili condicione *DM* | uidentur esse *om. R* 20 si nummi] summi R^a | eo] eodem *M* | donatione R^a | procedat *M* | pristini *R* 21 dissolutam R^a 22 de] est R^a 23 debeat R^a | *s. a. Hal.* 24 aa. *om. M* | nondum ... 25 adhuc] *** R^a 25 regressus *C* 26 prouintae *M* 27 stipulantem R^a | *s. a Hal.* 29 nos] non M^a | quam] qui C^a 30 interfectam *libri* | capta esset] C^a, capta esse C^b, captam esse *RM* | adire *C* 31 potestate *C* | diriguntur M^a 33 cuius] cuius con M^a | uita] iura R^a | transigit R^a | indicari *C*

agnoscendae per bonorum possessionem successionis: non officientibus enim, quae perperam gesta sunt, si priorem gradum obtinetis, successionis compendium ad uos pertinet. PP. V K. IVN. IPSIS AA. IIII ET III CONSS. a. 290

5 IDEM AA. VRSAE. Cum non redemptum ab hostibus filium tuum, sed sine [B 34, 2, 4] ullo contractu traditum a barbaris praefecto legionis dicas, postliminii ius locum habuit et ilico ingenuitati suae reddi eum praeses prouinciae iubebit. PP. XVI K. IVN.[1] IPSIS AA. IIII ET III CONSS. a. 290

6 IDEM AA. IVSTO. Cum et postliminii ius et communis utilitatis ratio exigat, [B 34, 2, 5] ut, si qui captos ab hostibus redemerint, accepto pretio redemptos suae ingenuitati restituant, proponasque redemptorem noluisse oblatum pretium a te uel ab alio recipere, praeses prouinciae efficaci instantia compellet eum legibus obtemperare et recepto eo, quod pretii nomine dependitur, status securitatem non inquietare. PP. K. FEBR. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

7 IDEM AA. CLAVDIO. Foedissimae mulieris nequitia permouemur. cum igitur [B 34, 2, 6] filiam tuam captam ac prostitutam ab ea quae eam redemerat ob retinendae pudicitiae cultum ac seruandam natalium honestatem ad te confugisse proponas, praeses prouinciae, si filiae tuae supra dictam iniuriam ab ea, quae sciebat ingenuam esse, inflictam cognouerit, cum huiusmodi persona indigna sit pretium recipere propter odium detestabilis quaestus, etiamsi pretium compensatum non est ex necessitate miserabili, custodita ingenuitate natae tuae aduersus flagitiosae mulieris turpitudinem tutam eam defensamque praestabit. PP. III NON. FEBR. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

8 IDEM AA. MATRONAE. Praeses prouinciae, ne ulterius in seruitutis iugo detinearis, curae habebit: qui pro sollertia tua[2] parum ignorat magis filiorum tuorum statum tueri, quos, posteaquam redempta es, enixam te esse significas, cum eos, qui post redemptionem nascuntur, ne pignoris quidem uinculo ob pretium, quod pro his datum non est, teneri nullis auctoribus uisum est. PP. V ID. FEBR. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

9 IDEM AA. ET CC. GREGORIO. Captum ab hostibus filium, patre mortuo [B 34, 2, 7] medio tempore, lex Cornelia reuersum, si in potestate patris tempore quo capiebatur fuit,
1 suum facit heredem. Vnde si ex testamento ad te siue intestato successionem patris tui pertinere apud praesidem prouinciae probaueris, restitui tibi res hereditarias iubebit, si non tantum, postquam reuersus es, tempus effluxit, quantum intentionem tuam temporis prolixitate conquiescere facit. PP. V ID. APRIL. AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. APOLLODORAE. Sicut liberis captis ab hostibus ac post- [B 34, 2, 8] liminio reuersis status pristinus restituitur, sic serui domino. unde si haec, cuius meministi, ancilla patris tui fuit nec commercio redempta est, reuersa dominum uel eius successorem sequitur, qui per captiuitatem hanc amiserat. S. III K.[3] MAI. HADRIANOPOLI AA. CONSS. a. 293

D (50, 5. 6. 10) *CR* (50, 6 *in litura periit*) *M*

---

[1] Iul. (*Mommsen*)? [2] tuo (*Mommsen*)? [3] id. (*Mommsen*)?

---

1 successionibus M^a | quae] qui M^a 2 optinet *C* | *s. a. Hal.* 4 idem] impp. diocl. et max. *D* | aa.] a. et c. *S* | redemptae R^a | sed *om.* C^a 5 a *om.* R^a | postliminiis C^aR^a? | abet *D* 6 ingenuitatis *CR* | reddi ... iubebit] ad uos pertinet M^a (*ex u.* 2) | *s. a. Hal.* 8 aa.] a. et c. *S*, aa. et cc. *M* | et *om.* *D* | utilitates C^a | rato M^a 9 quid *C*, *om.* M^a | redemerit *D*, redimerunt *M* 10 proponamque M^a | redempt.] r. tuum *M* 11 praeses *om.* M^a | recepte M^a 12 nomine pretii *D* | dependit *D* | non *om.* C^aM^a | *s. a. Hal.* 14 aa.] a. et c. *S* | claudium *S*, cladio *M* | permoueatur *C*, mouemur *R* | filiam cum igitur R^a 15 captam] *C*, ab hostibus captam *RM* | redimerant optinendae R^a | puditiae M^a 17 filiae tuae si C^a, *om.* M^a | supra dictam] praeses prouinciae dictam *C* 18 personam R^a 19 natae *om.* R^a 20 tutam] tuam R^a | praestabitur *C* | *s. a. Hal.* 22 aa.] a. et c. *S*, aa. et cesares *M* | iugi *C* 23 qui *om.* M^a | tua] sua M^b | magis *om.* *RM* | tueris *C* 24 enixam *om.* R^a 25 ne] nec *RM* | tenori R^a 26 nullus M^a | *s. a. Hal.* 27 georgio *R* | raptum R^a | medio tempore mortuo *C* 28 fuit *om.* R^a 31 postquam] post quantum CR^a | est R^aM^a | effluxerit *R* 32 prolixitatem *C* | quiescere *R*, •nquiescere M^a | *s. a. Hal.* 33 pollodore *C*, apollodoro *RM* | postexliminio *R* 34 dominio R^a | memisti M^a 35 ancilla *om.* D^a | tui patris *R* | successores *R*, successionem M^a 36 miserat R^a, amiserit M^a | *s. a. Hal.*

11 IDEM AA. ET CC. EVTYCHIO. Si liberum captum te ab hostibus commercio [B 34, 2, 9] redemit Sabinus et eum uinculum pignoris superstitem remisisse tibi probetur, non libertus effectus, sed ingenuitati quam amiseras restitutus nullum filiis eius obsequium debes. S. XV K. IAN. AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. QVINTIANAE. Ab hostibus capti et non commercio [B 34, 2, 10] redempti, sed uirtute militum nostrorum liberati ilico statum, quem captiuitatis casu amiserant, recipiunt. serui autem dominis suis restituentur: receptos enim eos, non captos iudicare debemus, et militem nostrum defensorem eorum decet esse, non dominum. S. V K. IAN. AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. Si is, qui te ab hostibus ingenuam captam commercio [B 34, 2, 11] redemit, sibi matrimonio coniunxit, dignitate nuptiarum et uoto futurae iustae subolis uinculo pignoris tibi remisso redditos natales pristinos rationis est. S. V ID. MART. CC. CONSS. a. 294

14 IDEM AA. ET CC. SEVERAE. Ius postliminii filiam rebus humanis exempta [B 34, 2, 12] matre, dum in seruitutis ipsa necessitate per captiuitatis causam fuit, euentu purgato[1] uigore ad eius legitimam inuitat hereditatem, nec tibi medii temporis fortuna, quominus res maternas successione quaesitas persequi possis, iniuriam fieri patimur. S. XVI K. APRIL. CC. CONSS. a. 294

15 IDEM AA. ET CC. MVCATRAVLO. Is, qui liber constitutus captus ab hosti- [B 34, 2, 13] bus commercio redimitur, et antequam restituatur pro eo data pecunia, successionis iura sibi uindicare fauore ingenuitatis potest, ut ex ea possit pretium pro se datum exsoluere. a. 294

16 IDEM AA. ET CC. BASILINAE. Commercio redemptae filios, licet ex seruo [B 34, 2, 14] medio susceptos tempore, origini ingenuitatis matris iuxta ea quae benigne placuerunt reddi conuenit. S. V K. SEPT. VIMINACII AA. CONSS.[2] a. 293

17 IDEM AA. ET CC. DIOGENIAE. Liber captus ab hostibus et commercio [B 34, 2, 15] redemptus tunc demum cum pretium soluerit uel hoc ei qualicumque remittatur indicio,
1 statum pristinum recipit. Quo genere matre filium redimente, cum huiusmodi contractus non de mercede, sed de tristitia repudianda cogitatur, uoti recipiendi filium cogitatio cum optabili condicione filium ilico matri restituit, ita ut et ciuilium obsequio munerum propter
2 casum praeteritum non excusetur. Pro pietatis itaque ratione ab hostibus redempto filio facti te paenitere ac de pretio quicquam tractare non conuenit: dotem tamen ab eo debitam iure concesso reddi postulas. S. III K. NOV. DEVELTO CC. CONSS. a. 294

18 IDEM AA. ET CC. TRYPHONIANO. Ab hostibus captis ac postliminio reuersis [B 34, 2, 16] pro huiusmodi casu amissa, quae in eadem causa quidem durant, omnimodo directa, quae uero per usucapionem uel liberationem ex bonis subtracta uel non utendo finita esse uidentur, intra annum utilem experientibus actione rescissoria restituuntur. PP. XII K. DEC. CC. CONSS. a. 294

D (50, 13. 15...18) *CRM*

---

[1] uitio suo *ins.* (*Mommsen*) [2] s. v. k. Oct. Viminacii CC. conss. *scr.* (*sic Mommsen Zeitfolge p.* 405), *nisi forte haec constitutio loco non suo a compilatoribus inserta est*

---

1 captus *R* | te] se R^a 4 *s. a. Hal.* 5 et cc. *om. M* | quintiniane *R* | commertie M^a 6 sed uirtute] seruitute M^a 7 restituitur rectos M^a | eos *om.* R^a 8 milites nostros eorum defensores esse decet non dominos *M* | *s. a. Hal.* 10 et cc.] *CR*, et c. aurelio *S*, et cc. coloniae *M*, et cc. brine Q^b, et cc. quartinae *Hal.*, *om. D* | captam ingenuam *R* | commercio *om.* D^aRM^a, red. commertio D^b 11 matrimonio] m. tuo *R* | conuincxit *M* 12 tibi remisso redditos] CM^b, remisso reddi tibi *D*, tibi redditos R^a, remisso tibi redditos R^b, remisso redditos M^a | natalis R^a, na***ales M^a | *s. a. Hal.* 13 et cc. *om. M* | peremptam R^a 14 seruitutes R^a | euentus M^b 15 fortunam R^a 16 possit *R* | iniuria *C* | *s. a. Hal.* 18 et cc. *om. D* | mucatraulo] *SD*, cucatraulo *C*, mucat paulo *R*, alucrataulo *M* | captus *om. R* 19 redimetur *D* | et *om.* DM^a | iuram R^a 20 ea] eat R^a | datururum R^a 21 et cc. *om. D* | redemptae] CR^b, red. feminae DR^aM 23 *s. a. Hal.* 24 et cc. *om. DM* | diogenio *S*, diogenae *R* 25 domum R^a | hoc] haec *M* | iuditio D^a? 26 statim *C* 28 restitui R^a | et *om.* R^bM | numerum D^aR^a 29 praetum R^a | non] non filius *R* | pro pietatis] proprietatis D^aCRM^a | redepto *R* 30 detractare *M* | non *om.* R^a | debitum D^a 31 *s. a. Hal.* | deuellio *Hal.* 32 et cc. *om. D* 33 casu] caus M^a | missa R^a | causa] casu R^a | durauit R^a | derepta R^a, dire*ta M^a 34 uel *om. D* | definita *R* | esse] uel non ut esse R^a 35 infra *DCR* | utile *C* | *s. a. Hal.*

19 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD SEVE- | Th. 5, 5, 1 B 34, 2, 17 |
RIANVM DVCEM. Si quos forte necessitas captiuitatis abduxit, sciant, si non transierunt,
sed hostilis inruptionis necessitate transducti sunt, ad proprias terras festinare debere,
recepturos iure postliminii ea, quae in agris uel mancipiis seu aliis rebus[1] ante tenuerunt,
1 etsi a fisco nostro possideantur[2]. Nec timeat quisquam alicuius contradictionis moram,
cum hoc solum requirendum sit, utrum aliquis cum barbaris uoluntate fuerit an coactus.
D. V K. IVL. REMIS GRATIANO A. ET DAGALAIFO CONSS. a. 366

20 [3]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. THEO- | Th. 5, 5, 2 Sirmond. 16 mut. B 34, 2, 18 |
DORO PP. Diuersarum homines prouinciarum cuiuslibet sexus condicionis aetatis, quos
barbarica feritas captiua necessitate transuexerat, inuitos nemo retineat, sed ad propria
1 redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in usum uestium uel alimoniae
impensum est, humanitati sit praestitum nec maneat uictualis sumptus repetitio: exceptis
his, quos barbaris uendentibus emptos esse docebitur, a quibus status sui pretium propter
2 utilitatem publicam emptoribus aequum est redhiberi. Ne quando enim damni consideratio
in tali necessitate positis negari faciat emptionem, decet redemptos aut datum pro se pre-
tium emptoribus restituere aut laboris[4] obsequio uel opere quinquennii uicem referre bene-
3 ficii, habituros incolumem, si in ea nati sunt, libertatem. Reddantur igitur sedibus pro-
priis sub moderatione qua iussimus, quibus iure postliminii etiam ueterum responsis
4 (1) incolumia cuncta seruanda[5] sunt. Si quis itaque huic praecepto fuerit conatus obsistere
actor conductor procuratorque, dari se metallis cum poena deportationis non ambiget: si
5 uero possessionis dominus, rem suam fisco nouerit uindicandam seque deportandum. Et
ut facilis exsecutio *pro*ueniat, Christianos proximorum locorum uolumus huius rei sollici-
tudinem gerere: curiales quoque proximarum ciuitatum placuit admoneri, ut emergentibus
talibus causis sciant legis nostrae auxilium deferendum: ita ut nouerint rectores uniuersi
decem libras auri a se et tantundem a suis apparitoribus exigendum, si praeceptum neglexe-
rint. D. III ID. DEC. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

D (50, 20) *CRM*

---

[1] seu aliis rebus *om. Th.* [2] siue a fisco n. poss. siue in aliquem principali liberalitate transfusa sunt *Th.* [3] *iunge* 1, 4, 11 [4] labore *Th. Sirm.* [5] seruata *Th. Sirm.*

---

1 imppp. ... aaa.] *S Th.*, impp. grat. et ual. aa. *C*, impp. ualt. et grat. aa. *R*, impp. ualerianus gratianus *M* | seuerinum *CM* 2 adduxit M^{a} 4 ea] eam R^{a} | agis M^{a} | seu] seu in *C* 5 mora *C* 6 an] R^{b} *Th.*, ante *C*, forsitan $R^{a}M^{a}$, an forsitan M^{b} 7 *s. a. Th. Hal.* | v] *Hal.*, XII *uel* XVI *uel* XVIIII *Th.* | remis] romae *Hal.* | et dagalaifo] v et theodosio *Hal.* 8 imp. *D* | theodoro] ad probum *M*, *om. R* 9 pp.] p. *M* 10 barbaricam R^{a} | captiua] captiuitates *C* | transduxerat *Sirmond. cum libris quibusdam Th.* | ad] a *R* 11 quisquam R^{a} | usu *DCM* 12 est] uel *C* | humanitatis *D*, humanitate *C* | nec] ne *D* | sumptuum *C* 13 statur R^{a} | praepter R^{a} 14 reddi debere *M* 15 negare R^{a} *cum optimis libris Th. contra Sirmond.* | pro] per *CR* 16 laborib.bsequio R^{a} | quinquennium CR^{a} 17 incolomen *R*, incoluim *M* | si in ea] in eam qua *C* | sunt] sit R^{a} | libertate *M* | aedibus $DCRM^{b}$, haedibus M^{a}? 18 moderamine D^{a} | qua iussimus] quam iuss (*uel* ius sibi) R^{a} 19 incolumnia R^{a} 20 conditor R^{a} | ambigat *Th. Sirm.* 21 dominus poss. *D*, poss. dominum *C* | deportando R^{a} 22 facile *D* | proueniat] *Th. Sirm.*, perueniat *DCRM* 23 genere R^{a} | proximarum] proximorum huius rei soll. genere R^{a} 24 leges *C* | ut] aut R^{a} 25 liberos R^{a} | auri a] auris *R* | apparitoribus] *DC Sirm. cum quibusdam libris Th.*, apparitionibus *RM cum reliquis libris Th.* | exigendas *DRM* | neglexerunt *M* 26 *s. a. Th. Hal.: in Sirm. est* d. III non. dec. rauennae basso et philippo uu. cc. conss. accepta XVI k. ian.

LI (LII)

R DE INFANTIBVS EXPOSITIS LIBERIS ET SERVIS ET DE HIS QVI SANGVINOLENTOS EMPTOS VEL NVTRIENDOS ACCEPERVNT R

1 Imp. Alexander A. Clavdio. Si inuito uel igno- [B 33, 2, 1 Epanagoge aucta 47, 10]
rante te partus ancillae uel adscripticiae tuae expositus est, repetere eum non prohiberis.
sed restitutio eius, si non a fure uindicaueris, ita fiet, ut, si qua in alendo eo uel forte
ad discendum artificium iuste consumpta fuerint, restitueris. PP. iii k. Ivn. Ivliano et
Crispino conss. a. 224
2 [1] Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Probvm pp. [B 33, 2, 2]
Vnusquisque subolem suam nutriat. quod si exponendam putauerit, animaduersioni quae
1 constituta est, subiacebit. Sed nec dominis uel patronis repetendi aditum relin- [Th. 5, 7, 2]
quimus, si ab ipsis [2] expositos quodammodo ad mortem uoluntas misericordiae amica
collegerit: nec enim dicere suum poterit, quem pereuntem contempsit. D. iii non. Mart.
Gratiano A. iii et Eqvitio conss. a. 374
3 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Sancimus [1, 4, 24 B 33, 2, 3 Epanagoge aucta 47, 12]
nemini licere [3], siue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus siue a libertina
progenie siue seruili condicione maculatus expositus sit, eum puerum in suum dominium
uindicare siue nomine dominii siue adscripticiae siue colonariae condicionis: sed neque
his, qui eos nutriendos sustulerunt, licentiam concedi penitus (cum quadam distinctione)
eos tollere et educationem eorum procurare, siue masculi sint siue feminae, ut [(1, 4, 24)]
eos uel loco libertorum uel loco seruorum aut colonorum aut adscripticiorum habeant.
1 Sed nullo discrimine habito hi, qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi et [1, 4, 24]
ingenui appareant et sibi adquirant et in posteritatem suam uel extraneos heredes omnia
quae habuerint, quomodo uoluerint, transmittant, nulla macula uel seruitutis uel [(1, 4, 24)]
adscripticiae aut colonariae condicionis imbuti: nec quasi patronatus iura in rebus eorum
his qui eos susceperunt uel susceperint praetendere concedi, sed in omnem terram, quae
2 Romanae dicioni supposita est, haec obtinere. Neque enim oportet eos, qui ab initio
infantes abegerunt et mortis forte spem circa eos habuerunt, incertos constitutos, si qui

LDCRM

---

[1] *cf.* 9, 16, 7 [2] ab ipsis *om. Th.* [3] nemini licere uolumus *l. gem.*

---

2 *in D rubrica et suo loco minio scripta extat et atramento ad marginem c. 2 adscripta est* | expos.] et expos. $L^a R$ | et seruis *om.* M^a | et de] uel de M^a 3 qui] quam *C* | sanguinolentus *S*, sanguinolentes *C* | emptos] *LD altero loco R Th.* 5, 8, *om. D altero loco CM:* περὶ τῶν τοὺς ὑφαίμους ἀγορασάντων *B* 33, 2 *rubr.* 4 accipiunt *C*, accepit *D altero loco, om. S* 5 a. *om. R* 6 tuae *om.* R^a | est] sit *M* | repetere] repe M^a 7 que L^a | alendo] alienando M^a | eo] eum *D* 8 restitueres LR^bM | *s. a. Hal. L* | iii] iiii *L* | iuliano ... 9 conss. *om. L* | et] ii et *Hal.* 10 imppp. ... 11 suam nu *om.* D^a | impp. *CRM*, imp. *L* | ual. ualent. *C*, ualerius et ualens *M* | aa. *C, om. R* 11 exponendum *R* | putauerunt *C*, putauerint *R* | animaduersio L^a 12 uel] nec *L*, per *C* 13 quodadmodo L^a | morte *C* 14 quae *C* | *s. a. L Miraeus* 16 iustinum *M* | a. *om. R* | domosteni L^a *uel* L^b 17 nemini *om.* R^a | ingenus M^a | a *om.* L^a 18 sit] est *M* 19 siue dominii nomine siue *L*, siue nomine domi i.sue M^a | colononariae M^a | sed] si R^a 20 sustulerit *D*, sustulerint *CR* | licentia *C* | concedimus *M* | distinctionem *C*, districtione L^t 21 educatione *C* | sunt *C* 22 libertorum (liberorum D^tCR) uel loco (dolo *D*) seruorum] D^tCR^bM, seruorum liberorum uel ingenuorum uel loco seru. L^a, liberorum uel loco (loco *om.* L^b) ingenuorum uel loco (dolo *D*) seru. (uel loco ingenuorum *addit* R^a) $L^bD^bR^a$ | asscriptiorum *LM*, adscriptitios R^a 23 hii *DRM* | nominibus *C* 24 posteritate sua *C* 25 abuerunt *M* | quomodo] q̊m L^a, quō *R* | uol||uoluerint *D* | uel seruitutis *om. M* 26 aut] uel *D* | inbiti M^a 27 his] si R^a | susceperunt uel susceperint] susceperint L^tR, susceperunt L^v | concedendi *R*, concedendis $LDCM^b$, concedendi. M^a 28 dictioni *R* | hoc *M*, hocaec *R* | optimae L^a 29 infante *D* | elegerunt L^t, abegerint L^v, aelegerint *C* | circa] contra R^a | incerto constituto *C* | si] his *R, om.* L^a

eos susceperunt, hos iterum ad se reuocare conari et seruili necessitati subiugare: neque hi, qui eos pietatis ratione suadente sustulerunt, ferendi sunt denuo suam mutantes sententiam et in seruitutem eos retrahentes, licet ab initio huiusmodi cogitationem habentes ad hoc prosiluerint, ne uideantur quasi mercimonio contracto ita pietatis officium gerere.
3 Haec conseruantibus tam uiris clarissimis praesidibus prouinciarum quam uiris reli- [1, 4, 24
giosissimis episcopis nec non officiis praesidalibus et patribus et defensoribus ciui- [(1, 4, 24)
tatum et omni ciuili auxilio. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 52

LII (LIII)
℞ QVAE SIT LONGA CONSVETVDO ℞

1 [1] IMP. ALEXANDER A. APRO *EVOCATO*. Praeses prouinciae probatis his, [8, 10, 3 B 2, 1, 50
quae in oppido frequenter in eodem genere controuersiarum seruata sunt, causa cognita statuet. nam et consuetudo praecedens et ratio quae consuetudinem suasit custo- [(8, 10, 3)
dienda est, et ne quid contra longam consuetudinem fiat, ad sollicitudinem suam reuocabit praeses prouinciae. PP. VI K. APRIL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224
2 IMP. CONSTANTINVS A. AD PROCVLVM. Consuetudinis ususque longaeui non [B 2, 1, 51
uilis auctoritas est, uerum non usque adeo sui ualitura momento, ut aut rationem uincat aut legem. D. VIII K. MAI. CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319
3 [2] IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. ALEXANDRO [3]. Leges quoque ipsas anti- [B 2, 1, 52
quitus probata et seruata tenaciter consuetudo imitatur et retinet: et quod officiis curiis ciuitatibus principiis uel collegiis praestitum fuisse cognoscitur, perpetuae legis uicem obtinere statuimus. D. VII ID. SEPT. ZENONE CONS. a. 469

LIII (LIIII)
℞ DE DONATIONIBVS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. LVCIO. Emptionum mancipiorum instru- [B 47, 1, 35
mentis donatis et traditis et ipsorum mancipiorum traditionem factam intellegis: et ideo potes aduersus donatorem in rem actionem exercere. PP. V K. IVL. FAVSTINO ET RVFINO CONSS. a. 210

A^{ul} (52) *LDCRM*

---

[1] *iunge* 8, 1, 1 [2] *iungenda uidetur* 1, 57, 1 [3] duci et praefecto Augustali *addit* 1, 57, 1, *cf.* 2, 7, 13

---

1 susceperint *LD* | hos] et hos L^b, hoc *C* | se] sese *LR* | reuocari L^aC, uocare M^a | necessitate LM^a, conditioni necessitati R^a 2 hii *DRM* | mutantes] munitates M^a? 3 pertrahentes L^a, protrahentes *M*, reicientes *R* 4 ad] ab *C* | hec *M* | prosiluerunt *DC* | ne] nec *LR* | contractu *C* | pietati *R* 5 obseruatibus R^a 6 episcopiscopis R^a | et patr.] patr. *D* | ciuitatium C^b 7 omnia *C* | auxilio] officio *L* | *s. a. Hal. L* | d. *om. L* | calcedonie decio uu. cc. conss. *L* 9 qui *uel* quod L^a | longeua *M* 10 a. *om. R* | ab'ro *S*, aproro *D*, aprolino *M*, *om. libri in l. gem. et* 8, 1, 1 | euocato] *l. gem. et* 8, 1, 1, *om. libri* | his *om. A* 11 in *om.* D^a | in eodem *om.* M^a 12 custodienda] tenenda *M* 13 est et ne quid ... fiat (fiet L^b)] L^bCRM, est et quidquid ... fit (fiet *D*) *AD*, ***** quicquid ... fiet L^a | fit ad sollic. *bis A* | solutionem D^a 14 *s. a. A Hal. L* | VII *l. gem.* | iulio *A*, iul. *L*, iuliano II *Hal.* | conss. *om. A* 15 a.] aa. *S*, *om. RM* | proculus *S* | longeuis R^a 16 ualituram *C* | ut aut] ut *A* | ratiois R^a?, 17 *s. a. A Hal. L* | VIII] *A*, VII *Hal.*, GI· iii *L* | mai.] mad. *A* | a.] pp. a. *Hal.* | V *om.* A^u | c.] cc. *L*, *om.* A^l 18 antoninus *S*, antonino *A*, antonius *M*, ant. *C* | aa. *om. R* | alexander *S* 19 probatas et scrutata *A* | mutatur D^a | retinet] AD^lCR^bM, optinet LD^v, retinere *uel* retinent R^a | et *om.* L^a | curiis officiis *R* 20 ciuitatibus] et c. *M* | principalibus M^a | perpetua A^l, perpetuam A^u | leges *C* 21 *s. a. A Hal. L* | VII] iiii *L*, *om.* 1, 57, 1 | zenone conss. *AL*, marciano et zenone coss. *Hal.*, zenone et marciano conss. 1, 57, 1 23 *rubricam om.* R^a 24 imp. *L* | aa. *om. RM* | licio *M* | emancipiorum D^a 25 emancipiorum *D* | traditionem] $LDRM^b$ *cum B:* καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους δοκεῖ παραδεδωκέναι, donationem et traditionem *C*, donationem traditione M^a | intellegi CM^a 26 exercere actionem *D* | *s. a. Hal. L*

2 Imp. Gordianvs A. Leonidi. Si nominis persecutionem in te emancipatam [B 47, 1, 36 pater tuus titulo donationis transtulit, frustra praetendit, qui debitori tuo heres extitit, consensum fuisse debitoris necessarium, cum satis fuerit actiones eo nomine tibi mandatas fuisse. PP. ii id. Mart. Gordiano A. ii et Pompeiano conss. a. 241

3 Imp. Decivs A. Marcellino. Spem futurae actionis plena intercedente [B 47, 1, 37 donatoris uoluntate posse transferri non inmerito placuit. PP. non. Mart. Decio A. ii et Grato conss. a. 250

4 Imp. Probvs A. *Massiciae*. Si functiones per eum, cui [Vat. 288 mutila B 47, 1, 38 donata res non erat, uel ab actoribus ipsius nomine celebratae sunt, tibi obesse non potest. PP. v k. Ian. Messala et Grato conss. a. 280

5 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA.[1] Falconillae. Si donatio [B 47, 1, 39 per epistulam facta non paret, uerba tamen testamenti, quibus liberalitas testatricis confirmata est, fideicommissum continere non ambigitur. PP. vi k. Febr. Romae Carino ii et Nvmeriano AA. conss. a. 284

6 [2]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. *Calpvrniae* Aristaenetae. [Vat. 282 Nec ambigi oportet donationes etiam inter absentes, maxime[3] si ex uoluntate donantium possessionem ii quibus donatum est nanciscantur, ualidas esse. PP. iiii id. Febr. Mediolani Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

7 Idem AA. Ivlio. Censualis quidem professio domino praeiudicare non solet. [B 47, 1, 40 sed si in censum uelut sua mancipia deferenti priuigno tuo consensisti, donationem in eum contulisse uideris. PP. id. Ivl. ipsis AA. iiii et iii conss. a. 290

8 Idem AA. Florae. Si praeses prouinciae non donandi uoluntate filiorum [B 47, 1, 41 tuorum nomine praedia in censum detulisse te manifestis probationibus cognouerit, quod fides ueri suggesserit, statuet. PP. viii id. Sept. ipsis AA. iiii et iii conss. a. 290

9 Idem AA. et CC. Avgvstinae. Legem, quam rebus tuis donando dixisti, [B 47, 1, 42 siue stipulatione tibi prospexisti, ex stipulatu, siue non, incerto iudicio, id est praescriptis uerbis, apud praesidem prouinciae debes agere, ut hanc impleri prouideat. PP. xvi k. Mai. AA. conss. a. 293

10 Idem AA. et CC. Hermionae. Nec ignorans nec inuitus quisque donat. [B 47, 1, 43 unde si de hoc fundo non cogitasti, cuius uelut donationi consensisse continetur instrumento, maiores ueritate rei quam scriptura uires obtinente intellegis, de quo non cogitasti nec specialiter subscripsisti, nihil te perdidisse. S. v k. Mai. *AA.* conss. a. 293

11 Idem AA. et CC. *Septimio* Sabiniano. Cum de bonis [Consultatio 6, 10 B 47, 1, 44 tuis partem quidem[4] penes te retinuisse, partem uero[4] in eum quem in potestate habes[5]

L (53, 9. 6. 10. 11) *D* (53, 4. 6. 9...11) *CRM*

[1] *scribi debuit* impp. Carinus et Numerianus AA. [2] *iunge* 3, 29, 4 [3] maxime *om. Vat.*
[4] tertiam *ins. Consult.* [5] ac tertiam in emancipatum *ins. Consult.*

1 impp. *R* | a. *om. R* | leoni *S*, theonidae *M* | emancipatum *M*ᵃ 3 debitoris] *M*, debitricis *CR*ᵇ, deb*tricis *R*ᵃ | mandata *R*ᵃ 4 *s. a. Hal.* 5 impp. *R* | a. *om. R* | marc. *R* | spem] rem *CM*ᵃ | plana *M*ᵃ 6 non merito *C* | *s. a. Hal.* | ii] i *Hal.* 8 impp. *R* | a. *om. R* | massiciae] *Vat.*, marsciae *C*, marciae *SR*, martiae *DM* | fructiones *R*ᵃ | cui don. res] cum donatores *M*ᵃ 9 obesse] obie* *M*ᵃ 10 *s. a. Hal. Vat.* | vi *Vat.* 11 impp. *CR* | carinus] et c. *S* | numerius *S* | aaa.] aa. *C*, *om. RM* | falconellae *S*, flacconillae *C*, flagonille *R*, flagronillae *M* 12 factam *CR*ᵃ | apparet *M* | tamen *om. R*ᵃ 13 *s. a. Hal.* 15 aa. *om. RM* | calpurniae aristaenetae] *Vat.*, aristianae *LDCR*, arestiano *S*, aristinae *M cum libris ad* 3, 29, 4 16 ambigo *M*ᵃ | donationum possessionum *D*ᵃ 17 ii] hi *LC* | nanciscatur *L*, naciscantur *D*, nasciscantur *M*ᵃ, *inc. R*ᵃ | *s. a. Vat. Hal. L* | mediolani ... 18 conss. *om. L*, med. *om. Hal.* 19 aa.] a. *SR* | iuliano p. *M* 20 tuo] suo *C* 21 *s. a. Hal.: in R extat* pp. 22 aa.] a. *R* | floro *R*ᵃ 23 in censum] incensemus *R*ᵃ, ** n*ensum *M*ᵃ | te contulisse *M* | cognoueris quo *R*ᵃ 24 successerit *R*ᵃ | *s. a. Hal.* 25 aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* 26 stipulationem *L* | stipulatu] st. actione *M*, st. accio est *L* | id est *om. L* 27 debes *om. R*ᵃ | *s. a. Hal.: in L extat* pp. 29 aa. et cc.] aa. *DM*, a. *R* | firmionae *L* | ignorans nec *om. C:* ἀγνοῶν ἢ ἄκων *B et B*Σ | quisquis *R* 30 hoc *om. M*ᵃ | donationis *CR* 32 perdisse *M*ᵃ | *s. a. Hal. L* | v] uii *L* | aa.] cc. *Hal.*, *om. L* 33 aa. et cc.] aa. *DM*, a. *R* | septimio] *Consult.*, *om. libri* | sabiano *C* 34 patrem quidem *R*ᵃ, patem quidem *M*ᵃ | quem] quem tu *Consult.* | potestatem *L* | habebas *Consult.*

donationis titulo contulisse commemores, non est incerti iuris in eum[1], qui in sacris familiae tuae remanet, destinationem magis paternae uoluntatis factam, quam perfectam donationem peruenisse. 1 Delegationes autem nominum in emancipatum collatae perfectam donationem efficiunt. S. PRID. K. MAI. HERACLEA AA. CONSS. [(Consult.)] a.

12 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Portionem propriam rebus necdum diuisis nemo prohibetur titulo donationis in alium transferre. D. XVII K. IVN. AA. CONSS. [B 47, 1, 45] a.

13 IDEM AA. ET CC. VRANIAE. Si aliquid per epistulam donatum tibi probetur, breuitas chartulae donationi, si haec recte facta probetur, nihil quicquam derogat. D. XV K. IVN.[2] SIRMI AA. CONSS. [B 47, 1, 46] a.

14 IDEM AA. ET CC. IDAEAE. Si filius tuus res ad te pertinentes sponsae suae te non consentiente donauit, ad eam quod non habuit transferre non potuit. S. XV K. OCT. AA. CONSS. [B 47, 1, 47] a.

15 IDEM AA. ET CC. SEVERAE. Aeris alieni, quod ex hereditaria causa uenit, 1 non eius, qui donationis titulo possidet, sed totius iuris successoris onus est. Si itaque nemini obligata praedia pro donatione consecuta es, superuacuam geris sollicitudinem, ne uel heredes donatricis uel eius creditores te iure possint conuenire. S. XV K. DEC. AA. CONSS. [B 47, 1, 48] a.

16 IDEM AA. ET CC. THEODORO. Senectus ad donationem faciendam sola non est impedimento. D. V K. DEC. AA. CONSS. [B 47, 1, 49] a.

17 IDEM AA. ET CC. HERMIAE. Siue emancipatis filiis res donasti siue in potestate constitutis et sui iuris effectis ac tenentibus non ademisti, blandiri tibi non debes, 1 uelut res donatas ex paenitentia liceat auferre. Sane si ea, quae in tua positis potestate donaueras, post emancipationem contra tuam tenuerunt uoluntatem, horum penes te dominium remansit, si quidem nec tempore quo uoluisti propter uinculum potestatis sibi quicquam quaerere, nec post inuito te de rebus tuis potuerunt. S. VI K. IAN. AA. CONSS. [B 47, 1, 50] a.

18 IDEM AA. ET CC. AVDIANO. Si donationis causa furti actio tibi remissa probetur, superuacuam geris sollicitudinem. S. V K. IAN. AA. CONSS. [B 47, 1, 51] a.

19 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRIAE. Si auia uestra proprias res quacumque ratione factas titulo liberalitatis in eum contra quem preces funditis contulit, quominus haec rata maneant, quod ex origine patris uel aui uestri descendunt, nihil prodest. S. XVI K. FEBR. SIRMI CC. CONSS. [B 47, 1, 52] a.

L (53, 11...18) *D* (53, 11...14. 16...18) *CRM* (*c.* 16 *om.* *M*[a])

---

[1] quidem *ins. Consult.* [2] Oct. (*Mommsen*)?

---

1 commemoras *C* | iuris incerti *Consult.* 3 delegationis *C* | emancipato *R*[a] | perfectam donationem] *N cum BΣ* τέλειαν ἐνταῦθα ποιεῖ δωρεάν, perfectam donationem (—num *L*[b]*D*) accionem (actione *C*) *LDC*, perfecta donatione actionem *RM*, perpetuam donationem *Consult.* 4 *s. a Consult. Hal. L* | s.] d. *Consult.* | prid.] II *Hal.* | heraclea *om. Hal. L* | aa.] *L*, ipsis aa. *Consult.*, cc. *Hal.* 5 aa. et cc.] aa. *DM*, a. *R* | aurelio] *CM*, aus. *L*, aur. *DR* | necdum *om. R*[a] 6 tranferre *R* | *s. a. Hal.: in L extat* s. x 7 aa. et cc.] a. *DR* | iulianae *R* 8 breui *C* | donationis si (si *om. C*) haec (haee *L*[b]) recte facta probetur *L*[b]*C*, donationis ***e rectae factae probat** *L*[a], donationis in te (donationis** *D*[a]) recte factae probatori *DRM*[b], donationis in hanc recte factam proba*iori* *M*[a]: οὐδὲν ἡ βραχύτης τοῦ χάρτου τῇ καλῶς γενομένῃ λυμαίνεται δωρεᾷ *BΣ* 9 *s. a. Hal. L* | d.] s. *L* | sirmi aa. conss. *om. L* 10 aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* | ideae *C*, ide *L*, idiae *R*, idae *M*, *om. D* 11 quod] quae *D* | *s. a. Hal. L* | xuii *L* 13 aa. et cc.] a. *R* | seuero *M* | hereditaria causa] hereditarii *L*[a] 14 qui *om. M*[a] | sed] si *R*[a] | unus *C* 15 per donatione *R*, pro donatione* *M*[a], κατὰ δωρεάν *BΣ* | es *om. R*[a] | geri *C* 16 creditoris *C* | posse *C* | conueniri *R* | *s. a. Hal. L* | aa. conss. *om. L* 18 aa. et cc.] aa. *D*, *om. R* 19 *s. a. Hal. L* | d. v] s. *L* 20 aa. et cc.] aa. *D*, a. *LR* | hermiae] nerone *M* | donata *C* 21 sui] suis *CM*[a] | debet *C* 22 licet *D* | inferre *R*[a] | positis *om. M*[a] 23 tenuerint *C* | horum penes te dom. horum *L*[b], penes te dom. eorum *R* 25 quere *M*[a] | te] *M*, *om. LDCR* | potuerint *L*[a] | *s. a. Hal. L* | s. *om. L* | aa. conss. *om. L* 26 aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* | si] si te *R* | accionem tibi remissam *DM*, actionem tibi remissa *C* 27 *s. a. Hal.* 28 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | alexandro *M* | nostra *M*[a] 29 preces] pre *M*[a] 30 maneat *C* | quod] quo *M*[a] | nostri *M*[a] | defendunt *R*[a]*M*[a] | *s. a. Hal.*

20 IDEM AA. ET CC. HELVIO. Vice donatricis alio uoluntate eius subscribente [B 47, 1, 53
iure facta donatio non habebitur irrita. S. VII K. FEBR. CC. CONSS. a. 294
21 IDEM AA. ET CC. ANTONIAE. Constante matrimonio dotem penes maritum [B 47, 1, 54
suum constitutam auia tua donare tibi non potuit. S. V ID. MART. CC. CONSS. a. 294
22 IDEM AA. ET CC. DIOMEDI. Cum res filio emancipato ea condicione, ut [B 47, 1, 55
creditoribus tuis solueret, te donasse proponas, si stipulatione uel in continenti habito
pacto huic rei prospexisti, creditoribus quidem non contra eum ex placito uestro, sed
1 aduersus te competit actio[1]. Eum autem, cui certa lege praedia donasti, incerta ciuili
actione ad placitorum obsequium urgueri secundum legem donationibus dictam conuenit.
S. VII K. APRIL. SIRMI CC. CONSS. a. 294
23 [2]IDEM AA. ET CC. OLYMPIADI. Si ea quae donaueras posteriori placito [B 47, 1, 56
qui acceperat donum tibi reddidit, donationis antecedens instrumentum actis sequentibus
nihil obesse potest. S. V K. OCT. CC.[3] CONSS. a. 294
24 IDEM AA. ET CC. MACARIO. Si patri tuo heres non extitisti, ex facta ab [B 47, 1, 57
eo liberalitate titulo donationis non posse iura tua laedi manifestissimi iuris est. PP. NON.
FEBR. ANTIOCHIAE DIOCLETIANO *VII* ET MAXIMIANO *VI* AA. CONSS. a. 299
25 [4]IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV.[5] Donatio, [Th. 8, 12, 1 Vat. 249 mut. B 47, 1, 58
siue directa sit siue mortis causa instituta, siue condicion*ibus* faciendi ac non faciendi
suspensa siue ex aliquo notato tempore promissa, siue animo dantium accipientiumue senten-
tiis, quantum ius sinit, cognominata, sub hac fieri debet obseruatione, ut quas leges indul-
gent actiones condiciones pactionesque contineat, hisque penitus cognitis uel recipiantur,
1 si complacitae sunt, uel reiciantur, si sunt molestae. In conscribendis autem donationibus
nomen donatoris, ius ac rem notari oportet, neque id occulte[6] aut priuatim, sed ut tabulae
aut quodcumque aliud materiae tempus dabit[7] uel ab ipso uel ab eo quem sors ministra-
uerit perscribatur[8]: actis etiam adnectendis, quae apud iudicem uel magistratus conficienda
sunt, ubi hoc leges expostulant[9]. D.[10] III NON. FEBR. ROMAE SABINO ET RVFINO CONSS.[11] a. 316

V (*incipit u.* 12 qui) *L* (53, 20. 24. 28. 29. 25) *D* (53, 20. 21. 24) *CRM*

---

[1] tibi autem aduersus filium ex stipulatu competit actio *similiaue desiderantur* (*u. i.*) [2] *iunge* 6, 42, 27 [3] Viminacii *ins.* 6, 42, 27 [4] *iunge* 5, 37, 21 *Consultatio* 9, 13 [5] pp. (*u. i.*)? [6] aut per imperitos *ins. Th. Vat.* [7] scientibus plurimis *ins. Th. Vat.: cf. c.* 31 *h. t.* [8] et corporalis traditio subsequatur ad excludendam uim atque inreptionem, aduocata uicinitate omnibusque arbitris adhibitis, quorum postea fide probabitur donatam rem, si est mobilis, ex uoluntate traditam donatoris uel, si immobilis, abscessu donantis nouo domino patefactam *ins. Th., cf. p.* 798 *not.* 3 [9] ubi h. l. expostulant *om. Th. Vat.* [10] pp. (*Vat.*)? [11] in foro diui ... *addunt Vat.*

---

1 aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* | aelbio *L*, helbio *R*, elfuio *D*, helmio *C*, elio *M* | donatricis] donatricis donatio non habebitur irrita *C* | uoluntatem *L* 2 habetur *LR* | *s. a. Hal. L* | uiii *L* 3 indem *M^a* | aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* 4 constituta *C*, constitutum *M^a* | tibi donare *M* | *s. a. Hal.* 5 *inscriptionem om. M^a* | aa. et cc.] a. *R* | dionedi *R* 6 solueret *om. R^a* | stipulationem *M^a* | in *om. R^a* 7 pacto *om. R^a* | nostro *M^a* 8 eum *seqq.*] σὺ δὲ κατὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν, ἐὰν ἐπερώτησας (ἐὰν μὴ ἐπερωτήσῃς *scr.*), ἢ τὴν ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀποκρίσεως ἀγωγήν, ἵνα πληρωθῇ τὰ δόξαντα *B*, κινεῖ δὲ τὴν πραεσκρίπτις βέρβις κατὰ τοῦ υἱοῦ, εἴγε τὸν ὅρον παραχρῆμα ἐνέθηκεν, ἐπὶ τῷ πληρωθῆναι τὰ συμφωνηθέντα, ἢ τὴν ex stipulatu, εἰ ἔτυχε καὶ ἐπερωτήσας ἀβιτουτεν (*corruptum ex* πάκτου ἀβίτου ἐν κοντινέντι?) γενομένης *BΣ: Graeci uix aliter legerunt atque nos, hiatum autem ex cognatis locis uelut ex c.* 9 *h. t. expleuerunt* | praedia certa (contia *M^a*?) lege *M* | incerti *C*, inconta *M^a* 10 *s. a. Hal.* 11 aa. et cc.] aa. *M*, *om. R* 12 instrumentis *CM^a*, instrumento *R^a*, τὸ ... συμβόλαιον *BΣ* | actis] ac *M^a* | obsequentibus *M* 13 *s. a. V Hal.* | IIII] V *Hal.* 14 aa. et cc.] aa. *D*, a. *R* | magario *R* 15 manifesti *M* | *s. a. V Hal.* 16 VII et m. VI] *Mommsen*, ui et m. u *V*, IX et m. VIII *Hal.* 17 a. *om. R* | pu.] pp. *C*, p. *M* 18 condicionibus] *Th. Vat.*, condicionis *VC*, conditioni *R^a*, conditione. *M^a*, conditione *R^bM^b*, ἐπὶ αἱρέσει *BΣ* | ac (ae *V*) non fac. *om. R^a* 19 alio *R* | notato] nato *M^a* | accipientiumtiumueue *M^a* 21 recipiatur ... reiciatur *VCM^a*: ἵνα, ἐὰν θέληται, λάβῃ ἢ παραιτήσηται *BΣ*, ἵνα, ἐὰν ἔληταί τις, λάβῃ *B* 23 neque *om. R^a* | id] ad *C* | occulto *Vat.* | ut] aut *LM^b* 24 quocumque *CRM^a*, qu. (i *uel* o) cumque *L^a* | fors *Vat.* | sumministrauerit *Th. Vat.* 25 perscribantur *Vat.* | etiam *om. R^a* | conficiendam *V^a*, ..tienda *M^a* 26 legis *L^a* | *s. a. Th. V Hal. L: in Vat. extat initium subscriptionis* pp. *et extremorum pars* conss. in foro diui | III] iiii *L Contius* 1559, VI *Consult.* 9, 13 | romae] *om. V Hal. L*

26 IDEM A. *ACONIO* CATVLLINO PROCONSVLI AFRICAE. Si quis [Th. 8, 12, 2 mut. B 47, 1, 59]
in emancipatum minorem, priusquam fari possit aut habere rei quae sibi donatur adfec-
tum, [1]fundum crediderit conferendum, omne ius compleat instrumentis ante praemissis[2].
1 Quod per eum seruum, quem idoneum esse constiterit, transigi placuit, ut per eum infanti
adquiratur. D. XII K. MAI. SERDICAE SABINO ET RVFINO CONSS. a. 316
27 [3]IDEM A. AD SEVERVM COMITEM HISPANIARVM. Data iam pri- [Th. 8, 12, 5 B 47, 1, 60]
dem lege[4] statuimus, ut donationes interueniente actorum testificatione conficiantur. quod
uel maxime inter necessarias coniunctissimasque personas conuenit custodiri, si quidem
clandestinis ac domesticis fraudibus facile quiduis pro negotii opportunitate confingi potest,
1 uel id quod uere gestum est aboleri. Cum igitur ne liberos quidem ac parentes lex nostra
ab actorum confectione secernat, id, quod necessario super donationibus apud acta con-
2 ficiendis iam pridem statuimus, uniuersos teneat. Gesta autem confici super [Th. 8, 12, 8]
rebus etiam alibi collocatis ubicumque sufficit. D. IIII NON. MAI. CONSTANTINOPOLI DAL-
MATIO ET ZENOPHILO CONSS. a. 333
28 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PP. Quisquis [Th. 8, 12, 9 B 47, 1, 61]
rem aliquam donando uel in dotem dando uel uendendo[5] usum fructum eius retinuerit,
etiamsi stipulatus non fu*er*it, eam continuo tradidisse credatur, ne quid amplius requiratur,
quo magis uideatur facta traditio, sed omnimodo idem sit in his causis usum fructum reti-
nere, quod tradere. D. PRID. ID. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. XI ET CON-
STANTIO II CONSS. a. 417
29 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. In extraneos et [B 47, 1, 62]
saepe ignotos donationem collatam ualere receptum est: et si sine scripto donatum quod
fuerit, adhibitis aliis idoneis documentis hoc quod geritur comprobetur. D. XI K. MAI.
FELICE ET TAVRO CONSS. a. 425
30 IMP. LEO A. CONSTANTINO PP. In hac sacratissima urbe conscriptae dona- [B 47, 1, 64]
1 tiones ubicumque positarum rerum apud magistrum census insinuentur. In aliis uero
ciuitatibus, siue absens siue praesens rector prouinciae sit, siue eadem ciuitas habeat
magistratus siue non habeat et defensor tantummodo sit, donator habeat liberam facul-
tatem donationes rerum suarum ubicumque positarum siue apud moderatorem cuiuslibet
prouinciae siue apud magistratus siue apud defensorem cuiuscumque ciuitatis prout maluerit
publicare: atque ut ipsa donatio sita est in uoluntate donantis, ita ei liceat donationem

V L (53, 28. 29. 25. 54 *R* 1. 3. 4. 53, 26) *D* (53, 29) *CRM*

---

[1] Italicum siue stipendiarium *ins. Th.* [2] et inductione corporaliter impleta *ins. Th.*
[3] *iunge* 4, 21, 14 [4] *c.* 25 *h. t.* [5] uel uendendo *om. Th.*

---

1 a.] a. et c. *V*, aa. et cc. *L*, *om. R* | aconio] *Th.*, *om. libri* | catullio *C*, catulinae *R* 2 in] *sic uel* m *L*, *om. C* | emancipatum minorem] emancipatione** R^a | rei] eius R^a, *om. V* | damnatur R^a | effectum *L* 3 promissis L^t 4 quem] quod *L* | idonem V^a, *inc.* R^a | ut *om.* R^a 5 *s. a. Th. V Hal. L* | xu *L* | serdicae ... conss. *om. L* 6 a.] aa. *V* | comite *V* | dat *V*, datam R^a 7 legem *V*, legi *C* | ut] in R^a | donationis *V*, donatione M^a | interuente V^a | auctorum *R* testificationes V^a, testificationem M^a? 8 cessarias V^aR^a | conuertit R^a | si *om.* V^a 9 quiduis] quid ius *C*, quoduis *M*, quod in R^a? | megotiis R^a 10 uere] iure *R* | ne] nec *M* 11 ab] ad *R* | confessionem RM^a | secernant *C*, sege*at R^a 13 alibi] liberi R^a | collatis CRM^b | sufficiet *Th.* | *s. a. Th. V Hal.* | III *Hal.*, iu *potius quam* iii *V* | const. *om. Hal.* 14 xenophilo *Hal.* 15 impp. ... pp.] imp. zeno sebastiano pp. (*ex c.* 31) *R* | imp. *L* | thodosius *M* | marcio *L*, oranasio *M* | pp.] p. *LM* | si quis *M* 16 rem *om.* R^a | eius] ei R^a, euus M^a 17 fuerit] *Montispess. H* 83 *Th.*, fuit *VLCRM* | eam] ea *C* | tradidisse continuo *L* | ne] *Th.* CR^a, nec LR^bM, *inc. V* 18 sed] si R^a 19 *s. a. Th. V Hal. L* | prid.] ii *Hal. L* | constant. ... 20 conss. *om. L*, constant. *om. V Hal.* 20 II] caes. II *Hal.* 21 imp. *D* | ualerius *M* | aa. *om. RM* | herio *D*, hieri *C* | pp.] p. *M* | et *om. D* 22 ingratos *C* | quid L^bDCRM 23 comprobatur L^a | *s. a. V Hal. L* 24 felice ... conss. *om. L* 25 impp. *R* | a.] a. et c. *M*, *om. R* | constantino] *V*, constantio *C*, stano *M*, const. *R* | donationis R^a 26 insunuentur M^a 27 siue praesens *om.* R^a | eadem] ade* (adesse?) R^a 28 habent M^a, habet M^b, eat *C* | habeat] h. magistratus *C* | liberam facultatem] libertatem RM^a? 29 donationem *C* 30 magistratum *CM*, παρὰ τοῖς στρατηγοῖς *BΣ* 31 sita est in] sit ex *C*, scita ** M^a, ἐν γνώμῃ κεῖται *BΣ* | ita *om. C contra BΣ*

2 suam apud quemcumque ex memoratis uoluerit intimare. Et hae donationes, quae in
diuersis prouinciis et ciuitatibus apud quemlibet ex praedictis fuerint publicatae, obtineant
inconcussam ac perpetuam firmitatem. D. v NON. MART. CONSTANTINOPOLI PATRICIO
CONS. a. 459

31 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. In donationibus, quae actis insinuantur, B 47, 1, 63
non esse necessarium iudicamus uicinos uel alios testes adhibere: nam superfluum est
1 priuatum testimonium, cum publica monumenta sufficiant. Verum et alias donationes,
quas gestis non est necessarium adlegari, si forte per tabellionem uel alium scribantur,
et sine testium subnotatione ualere praecipimus, ita tamen, si ipse donator uel alius uoluntate eius secundum solitam obseruationem subscripserit: donationibus, quae sine scriptis
conficiuntur, suam firmitatem habentibus secundum constitutionem Theodosii et Valentiniani ad Hierium praefectum praetorio promulgatam[1]. D. K. MART. CONSTANTINOPOLI
ELLO VC. CONS. a. 478

32 IMP. ANASTASIVS A. EVPHEMIO PP. Secundum diui Leonis constitutionem[2] B 47, 1, 64
donationes apud uirum clarissimum magistrum census tantummodo insinuari praecipimus, huiusmodi forma in illis instrumentis obseruanda, quae in hac regia urbe confecta seu celebrata fuerint: nec concedi quemquam uel apud defensores seu magistratus aliarum ciuitatum uel in aliis quibuslibet locis praeter memoratum iudicium insinuare: scientibus tam his qui ad huiuscemodi insinuationem peruenerint quam his qui eam susceperint nec non tabellionibus, quicumque testimonium suum non in competenti (ut dictum est) loco uel iudicio praebuerint, uicenarum librarum auri multa et alia grauissima indignatione se feriendos. D. PRID. K. MAI. PAVLO VC. CONS. a. 496

33 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Illam subtilem obseruationem amputamus, B 47, 1, 65
per quam donationis titulo cessiones actionum accipientes non aliter eas suis transmittere heredibus poterant, nisi litem ex his contestati essent uel ius contestationis diuino rescripto meruissent. nam sicut uenditionis titulo cessas actiones etiam ante litis contestationem ad heredes transmitti permittitur, simili modo et donatas ad eos transferri uolumus, licet nulla
1 contestatio uel facta uel petita sit. Quod et in procuratore constituendo ad mouendas
easdem cessas actiones similiter obseruandum erit, ut minime quis impediatur procuratorem
cessarum sibi per donationem actionum dare, licet nulla litis contestatio facta uel petita
2 sit. Quae in his tantum personis locum habere censemus, quae susceptis per donationem
cessionibus adhuc superesse noscuntur: nam iam mortuis huiusmodi personis uetera iura

V D (53, 31) *CRM*

[1] *c.* 29 *h. t.* [2] *c.* 30 *h. t.*

1 quaecumque *C*, quem *R* | hee *M*, *om.* R^a 2 et] ex *R* | intimate *M* | optineat *C* 3 ac] et *M* | *s. a. V* (*sed lectio parum certa est*) *Hal.: dubium mouet, quod secundum* 10, 32, 61. 62 *Constantinus in praefectura Orientis secutus est Viuentium, quem tamen inter* XV *k. Oct.* 459 *et k. Febr.* 460 *pp. Orientis fuisse ex* 1, 3, 26. 2, 7, 11 *constat* 4 conss. *V*, et ricomere coss. *Hal.* 5 a. *om. R* | dodationibus *V?* 6 iudicamus *om. D* | redhibere *C* 7 monumenta *om.* R^a | sufficiunt *C* | alias] VN^b, illas *DCRM* 8 alligari *CRM* 9 si] si et *C* | uoluntatem VCM^a, uolutate *R*, κατὰ γνώμην αὐτοῦ *B et BΣ* 11 secundum] et *D* | constitutione *C*, consuetudinem *R* | et ... 12 promulgatam *om. D* 12 *s. a. V Hal.* 13 ell. u. (*sic Bluhme*, ello uc. *Mayer*) conss. *V?* 14 anestasius *M* | euthenio *M?* | pp.] pu. *R*, p. *M* 15 donationem *C* | clarissimum *bis V?* 16 confecta *om.* R^a 17 fuerit M^a | cedi M^a | defensorem *RM* | aliar**(iu?)m *V* 18 ciuitatium *C* | quibuscumque *M* 19 qui ... peruenerint *om.* R^a | insinuatione *C*, insunuationem M^a | peruenerunt *C* | nec] ne M^a 20 tabellionis M^a | locum R^a 21 praebuerunt *M* | uicenarium *C*, uice R^a, *inc.* M^a | se] *E*, esse *C*, *om. RM*, *inc. V* 22 *s. a. V Hal.* | d.] s. dat. *Hal.* | pridie *om. V?* | uc. *om. V* 23 iustinus M^a | merinae *M* | pp. *om. M* 24 titulos *C* | successiones *V*, successionis *C*, cessionis R^aM^a, ἐπὶ τῇ ἐκχωρήσει *BΣ* | accipientem R^a | eas ... 25 litem *om.* R^a 25 ius] eius *V?*, *om.* R^a, δίκαιον *BΣ* 26 titulo *om.* R^a | cessant *C* 27 heredem *C* | similique *R* | et *om. V?* | donatam *R* | transferre] trans R^a 28 uel facta] facta est *M* | constitudo M^a, *inc.* R^a | mouenas R^a 29 easdem] eas *V* | causas *C* 30 concessarum *C* | sibi] si M^a | actionem *C*, actioneum M^a | contestatio litis *M* 31 his] iis *V?* | tantummodo *RM* 32 adhoc *C* | huiuscemodi *V?*

super hisdem cessionibus posita seruari concedimus. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN.
IVSTINIANO A. PP. II CONS. a. 5

34 IDEM A. DEMOSTHENI PP. Sancimus omnem donationem siue communem [B 47, 1, 66]
siue ante nuptias factam usque ad trecentos solidos cumulatam non indigere monumentis,
sed communem fortunam habere, ut non usque ad ducentorum solidorum summam teneat,
sed in huiusmodi obseruatione similes sint tam communes quam ante nuptias donationes.
1 Si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc quod superfluum est tan-
tummodo non ualere, reliquam uero quantitatem quae intra legis terminos constituta est
in suo robore perdurare, quasi nullo penitus alio adiecto, sed hoc pro non scripto uel
1a intellecto esse credatur. Exceptis donationibus tam imperialibus quam his, quae in causas
piissimas procedunt: quarum imperiales quidem donationes merito indignari sub obserua-
tione monumentorum fieri tam a retro principibus quam a nobis[1] sancitum est, sed firmam
habere propriam maiestatem: alias uero, quae ad pietatem respiciunt, usque ad quingen-
1b torum summam et sine monumentis esse ualidas censemus[1]. His insuper ante nuptias
donationibus, quae in adultas minores sui iuris constitutas cuiuscumque summae procedunt,
secundum ueterum legum scita[2], et nisi actis interuenientibus corroboratae sunt, suam
1c (1) retinentibus firmitatem. Sin autem non in auro res donationis fuerint datae, sed per res
mobiles uel immobiles uel se mouentes, quantitatem earum aestimari et, si quidem usque
ad legitimam solidorum summam erigatur, ualidam eam et sine monumentis conseruari:
sin autem amplioris summae inueniatur et minime actis comprobata est, superfluum tantum
2 uacuari. Ne autem communione inducta donatori et qui liberalitatem suscepit aliqua
oriatur contentio, electionem damus ei, qui ampliorem summam in re donata habuerit,
reliquae aestimationis quantitatem offerre ei, qui minorem causam habuit, et totum possi-
2a dere. Sin autem hoc minime facere maluerit, tunc omnimodo res diuidi secundum quan-
2b titatem utrique parti competentem, si res diuidi sine suo periculo possibilis est. Sin
autem huiusmodi casibus, in quibus partitio utiliter celebrari minime potest, amplioris
summae dominus noluerit aestimationem offerre, tunc licebit etiam ei, qui minoris summae
3 habet potestatem, offerre pretium et totum sibi uindicare[3]. Si quis autem[4] per diuersa
tempora in eandem personam multas faciat liberalitates, quarum singulae quidem legiti-
mam quantitatem non excedunt, in unum autem compositae et praedicto modo exaggeratae
redundare uidentur et maioris esse quantitatis, non uideatur eas oportere in unum coadu-

V (*u.* 5 ut non ... 10 quae in cau *fere euanuerunt*) *CRM*

[1] 1, 2, 19 [2] 5, 3, 17 [3] *desiderantur quae indicat Isidorus* (*BΣ*) *his uerbis:* πάντων τῶν περὶ τραδιτίονος εἰρημένων ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος καὶ μηδεμίαν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου μείωσιν ὑπομενόντων. ὡς ἂν δὲ ἐκ παντὸς μέρους ἡ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως περιαιρεθῇ ἀμφισβήτησις, καὶ τοῦτο τῷ παρόντι νόμῳ περιλαμβάνομεν. *prius autem comma in Codice repetitae praelectionis quo se referat non habet, cum ea, quae de traditione interponenda in Th.* 8, 12, 1 (*cf. p.* 795 *not.* 8) 2 (*cf. p.* 796 *not.* 2) 3. 7. 8 *cauta fuerunt, propter c.* 35 § 5 *h. t. ab Iustinianis omissa sint* [4] autem *om.* *BΣ* (*Isid.*), *cf. not.* 3

1 seruare *C* | *s. a. V Hal.* | dn. *om. Hal.* 2 a. pp.] *sic uel* pp. a. *V?* 3 pp. *om. M* | siue communem *om. C* 4 facta *C* | monum. indig. *V?* 6 obseruationem R^a | stimule M^a? 7 super leg. *C* 8 reliqui R^a, reliqua *M* | uero] *C*, autem *RM* | quantitate *M* 9 hoc] non *C* 10 quam] qui R^a 11 piissimas *om.* R^a | imperales M^a | sub obseruatione (—nem *C*)] sed obseruationes R^a 12 principalibus M^a | a *om.* M^a | sanctum *R*, factum M^a | est *om. C* 13 usque] sed fima (firma M^b) usque M^a | quingent.] *VC*, q. solidorum (solidum R^a) *RM* 15 in *om.* R^a | suis *C* 16 ueterem R^a | nisi] non si R^a | sint *M* 17 res donat. non in auro *M* | sed] si R^a | per *om. M* 18 se] sese *C* | eorum M^a 19 mergatur *C*, exigatur R^a | eam] esse *M* | sin] si *uel* sin *V* 21 communionem inductam CR^a, communionem induta M^a | donari *V* 22 intentio *C* | rem donatam *CM* 23 reliquae] *VC*, reliquam RM^b, relinquam M^a: τοῦ ὑπολοίπου ποσότητος τὸ τίμημα *BΣ* (*Isid.*) | habuerit *M* | possideret (*uel* —retur) R^a 24 facere minime *M* | malueri(n?)t *V* | secundum ... 25 diuidi *bis* R^a | quantitates *M* 25 competentes *RM* | possibilis (—le R^b) est] possibil'e R^a 26 huiusm.] in huiusm. *M* | ampliores M^a 27 dominis uoluerint aestimatione *C* | etiam ei *om.* R^a 29 easdem personas *C*, eadem persona RM^b, eadem personam M^a | faciet *R*, facit M^a | liberalitatem R^a 30 autem *om. R* | positae *M* | exaggeratae] exegerat et *C*, exagega. M^a 31 maiores *C* | quantitatis esse *R* | uidentur *C*

nare et introducere modos, per quos non conualeant et in irritum deuocentur, sed e con-
trario et plures intellegantur et singulae secundum sui naturam obtineant et monumento-
3a rum obseruatione non indigeant. Cum enim a ueteribus super hac re uariatum est, aliis
multas aliis unam eas definientibus, nobis causa placuit humanior, ut et multae intellegantur
et omnes ualidae, et hi qui liberalitates accipiunt sciant ueros non falsos suos esse donatores.
4 Si quis autem talem receperit[1] donationem, in qua stipulatus fuerit annuam cuidam prae-
stare quantitatem tantae summae, quae non excedit legitimum donationis modum, uaria-
batur, utrum eum ex particulari donatione multas fecisse donationes existimandum est et
eas actis non indigere, an ex totius stipulationis fundamento et fonte eius, ex quo annuae
donationes profluxerunt, et unam esse eam donationem putandam et procul dubio monu-
4a mentorum obseruatione uallandam. Quod ueteres quidem sat abundeque uariauerunt, nos
autem certa diuisione concludimus, ut, si huiusmodi quidem fuerit donatio, ut intra uitam
personarum stetur uel dantis uel accipientis, multae intellegantur donationes et liberae
monumentorum obseruatione. incertus etenim fortunae exitus hoc nobis suggessit, ut pos-
sibile sit unius anni tantummodo uel breuioris uel etiam amplioris temporis metas super-
uiuere uel donatorem uel eum qui donationem accepit, et ex hoc inueniri totam summam
4b donationis non excedere legitimam quantitatem. Sin autem etiam heredum ex utraque
parte fuerit mentio, uel[2] adiciatur tempus uitae uel donatoris uel qui donationem accipiet,
tunc, quasi perpetuata donatione et continuatione eius magnam et opulentiorem eam effi-
ciente, et una intellegatur et quasi densioribus donationibus[3] cumulata excedere legitimum
modum et omnimodo acta reposcere et aliter minime conualere. RECITATA SEPTIMO IN
NOVO CONSISTORIO PALATII IVSTINIANI. D. III K. NOV. DECIO VC. CONS. a. 529
35 [4]IDEM A. IVLIANO PP. Si quis argentum donauerit certumque pondus nomi- B 47, 1, 67
nauerit, non autem uasa uel generaliter uel specialiter expresserit, necessitatem ei imponi
omnimodo praefatum pondus argenti dare, siue in uasis quibus uoluerit, non tamen peio-
ribus aestimatione massae, siue in ipsa aestimatione, quae pro massa rudi in illis locis
1 frequentata est. Si uero reditum certum ex possessionibus donauerit, non tamen nomina
possessionum edixerit, necesse habere de sua substantia fundos tradere tantum reditum

VCRM

---

[1] fecerit (*u. i.*)? [2] non *ins. Cuiacius cum BΣ* (*Isid.*): καὶ μὴ προστεθείη ὁ τῆς ζωῆς καιρός (*u. i.*) [3] dationibus (*Mommsen, cf. BΣ* ταῖς πυκναῖς δόσεσιν)? [4] *iunge* 8, 55, 10

---

1 nunc ualeant M^a? | reuocentur *potius quam* deuocentur *V* | e] et *M* 2 naturam sui *M* 4 eas defin.] W^a, ea...fin. *V*, easdem fin. *C*, eam defin. *R*, esse defin. *M* | et ut *C* | multa *C* 5 hii *R* | libertates M^a | ueros] uero si *C* | non] et non *M* | falsos suos] *CRM*, falsos *V?E* 6 receperit (recepit *C*, *inc. V*) ... cuidam (quidem *M*, *inc. V*) p. quant.] εἰ δέ τις ποιήσηται δωρεάν, ἐν ᾗ καὶ ἐπηρωτήθη ἐνιαυσιαίαν τινὰ παρέχειν ποσότητα *BΣ* (*Isid.*), εἰ δέ τις δωρήσεταί τινι ἐπερωτηθεὶς ἑκάστῳ ἐνιαυτῷ διδόναι *B*: *uerba* stipulatus fuerit *passiue usurpata esse eadem sententia qua Graece dicitur* ἐπηρωτήθη, *ex sequentibus* praestare (*sic etiam V*) *et* 8 eum ... fecisse *constat* 7 excidit *C* | legitimae *M* 8 eum] cum *C* | perticulari don. V^a, don. particularis M^a | et *om. CR* 9 quo] *C*, qua *VRM*: τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς *BΣ* 10 donationis *C* | eam] eandem *C* | donationes putandas R^a | putandam ... 11 obseruatione *om.* M^a 11 obseruationem *C* | quod] illud quod usque modo diximus quod *C*, ὅπερ *BΣ* | sat] V^aR^bM, satis V^bC, sed R^a | abundemque R^a 13 stentur *C* | liberae mon.] libera.(t?)do mon. V^a, libera. monunument. V^b? 14 obseruationem *C* | incertis *C*, *inc.* M^a | hoc] ho M^a 15 breuiores M^a | superuenire *R* 16 acceperit *V* 17 sin autem *om.* V^a (*suppl. manus secunda*) | uraque V^a, ut.que M^a 18 uel] εἰ δὲ ῥητὸν χρόνον ὁρίσαιεν ἤγουν καὶ κληρονόμων μνησθῶσιν *B*: *apparet igitur interpretem legisse quidem, ut est in libris nostris, sed praetermissis uerbis* uitae ... accipiet *eum omnem supposuisse, quo in certos annos stipulatio concepta fuerit* | adicitur *C* | temporis M^a 19 perpetua *C* | donationem (—ne V^b) et continuationem *V*: ὡσανεὶ περπετουαθείσης τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς συναφείας μεγάλην ταύτην ... ἀποδεικνυούσης *BΣ* | et] ent *V uel* V^a | opulentiore M^a | eam *om.* R^aM^a | efficientem *C* 20 intellegantur VR^a | excedere] *C cum BΣ* ἐπισωρευθεῖσα τὸ νόμιμον ἐκβαίνειν μέτρον, et exc. *VRM* 21 modum *om. V uel* V^a | et *om.* R^a | alter M^a | con..uare M^a | *s. a. V Hal. R* 22 palatio *R* | d. ... cons. (conss. *V*) *om. R* 23 certusque R^a? | numerauerit *C* 24 uasa] *V cum B et BΣ* τὰ σκεύη, alias *CR*, *de M non constat* 26 pro massa rudis R^a, promissarum *C* | locisque M^a 27 si] *V?R*, sin *CM* | donaueriet (*uix* —rint) *V* 28 edixit *M* | reditum] reddere R^a

ASHMOLEAN OXFORD

inferre ualentes, quantum in donatione posuerit, in talibus tamen agris, qui nec omnibus
quos habet in possessione anteponuntur nec deteriores omnibus sunt, sed status mediocris
2 inueniuntur. Similique modo, si quis certum numerum seruorum donauerit, non tamen et
is nominatim seruos inscripserit, et hic mediocris figurae seruos tradere et neque tales,
quos non habere magis quam habere prodest, nec iterum eos, qui omnem seruorum fami-
3 liam donatoris antecellunt: sed et hic mediocritas spectetur. Sin autem donator neque
argentum neque seruos habens uel non tantum quantum donauit fecerit eorum donationem,
aestimationem in his celebrari pro eo quod deest, ita tamen, ut argenti quidem secundum
quod praediximus aestimatio detur, in seruis autem non amplius nec minus quindecim
solidis quantitas pro singulis reddetur, in reditibus autem in quindecim annos aestima-
3a tionem praestet. Sed in his omnibus, si quidem intra legitimam summam donatio fiat,
nulla monumenta requirantur: sin autem amplioris summae, tunc ad acta publica decur-
ratur, ita ut in his, quae amplioris sunt aestimationis, secundum nostram legem[1] non
4 totum, sed solum superfluum euanescat. Sed et si quis uniuersitatis faciat donationem,
siue bessis siue dimidiae partis suae substantiae siue tertiae siue quartae siue quantae-
cumque uel etiam totius, si non de inofficiosis donationibus ratio ad hoc reclamauerit,
coartari donatorem legis nostrae auctoritate tantum quantum donauit praestare: obserua-
5 tione et hic monumentorum secundum quod iam sanximus omnimodo requirenda. [2]Sed si
quidem in omnibus supra dictis casibus usus fructus fuerit a donatore retentus, et tradi-
5a tionem iure intellegi fieri. Sin autem hoc minime donator expresserit, si quidem stipu-
5b latio donationi inserta sit, ex eius auctoritate traditionem compelli fieri. Sin uero et hoc
praetermissum sit et usum fructum minime detinuerit, nihilo minus ex lege nostra necessi-
tatem ei imponi etiam tradere hoc quod donare existimauit, ut non ex hoc inutilis sit
donatio, quod res non traditae sunt, nec confirmetur ex traditione donatio, sed liberali-
tatem plenam et secundum legem nostram perfectissimam constitutam necessarius tradi-
tionis effectus sequatur, et necessitatem habeat donator omnimodo res uel partem substan-
5c tiae quam nominauerit uel totam substantiam tradere. Cum enim in arbitrio cuiuscumque
sit hoc facere quod instituit, oportet eum uel minime ad hoc prosilire uel, cum ad hoc
uenire properauit, non quibusdam excogitatis artibus suum propositum defraudare tantam-
5d que indeuotionem quibusdam quasi legitimis uelamentis protegere. Tantoque magis haec
firma esse, si piis actibus uel religiosis personis donatio deputata sit (monumentorum obser-
uatione in his modis secundum quod specialiter a nobis in huiusmodi casibus praedictum
est[3] obseruanda), ne in praefatis causis ex quibusdam machinationibus non solum indeuotus,
sed etiam impius donator intellegatur poenasque non solum legitimas, sed etiam caelestes
5e expectet. Resque donatas in omnibus supra dictis casibus non solum eos, dum supersunt,
sed etiam eorum successores reddere compelli, non tantum his, in quos donatio facta est,

V (*desinit in u.* 14 faciat) *CRM*

---

[1] *c.* 34 § 1 *h. t.* [2] *excidisse uidentur, quae Isidorus* (*BΣ*) *sic indicat:* τὰ δὲ περὶ τῆς τραδιτίονος οὕτω σκοπείσθω· εἰ γὰρ [3] 1, 2, 19

---

1 donationem *C*, donationes *M* 2 possessiones *R* | sint *R* | status mediocris] R^b*M* *cum BΣ* μέσης ποιότητος, statim mediocres *VC*, statim meliorem R^a 3 numerum n (n *del.* V^b*?*) seruum *V* | non] sed non *C* 4 is] *VC*, hic RM^b*:* μὴ μὴν ὀνομάσῃ *BΣ* | inscripserit ... seruos *om.* M^a | scripserit *CR* | figurae] fugere R^a 5 potest R^a | omnes *V*, omne *R:* τοὺς πάντων βελτίους *BΣ* 6 antecellant *V?* | expectetur *CRM*, *inc. V* 7 non] nec *M* | donationem *om.* R^a 8 deest] prodest M^a*?* 9 praedictum est *R* 11 si *om. C* 12 momenta requiruntur *C* | ad] aput *M* 13 in *om.* R^a | sint *RM* | aestim.] extim. sint M^a 14 sed et] et R^a 15 bessis] semissis *C*, τοῦ διμοίρου *BΣ* 16 officiosis R^a 17 obseruationem CR^a 18 sancimus *C* 20 intellegis RM^a 21 ex] et *CR* 22 sit *om.* M^a 23 quod donare] destinare R^a | non] hon C^a, *inc.* M^a 24 quod] quae R^a | sint CR^b | libertatem M^a 25 necessarium M^a 26 substantiae] substantiam *C* 27 nominauit *M* | substantiam] substantiae R^a, *om. C* | sit cuiuscumque *M* 28 hoc *om. M* | facit R^a | instuit M^a | quodsilire R^a | cum *om.* R^a 29 properauerit *M* 30 protegere uelamentis *M* 31 actionibus M^a | obseruationem *C* 32 modis] m. quae *C* 33 ne] nec M^a 35 res quoque *C*, res M^a | dum *om.* R^a | supersit *R*, supersunt *M* 36 successores ... *p.* 801, 1 eorum *om.* R^a

sed etiam eorum heredibus. D. xv k. April. Constantinopoli Lampadio et Oreste
vv. cc. conss. a. 530

36 Idem A. Iohanni pp. Si quis pro redemptione captiuorum pecunias dederit [B 47, 1, 68]
siue per cautionem dare promiserit cuiuscumque quantitatis, cognoscat se neque repetitionem habere neque exactionem cautionis posse declinare, utpote gestis sicut in donationibus non subsecutis super insinuatione eiusdem quantitatis: eo uidelicet, qui pecunias accepit uel prima uice uel post cautionem, necessitatem habente piissimam administrationem adimplere, nulla ei molestia uel inquietudine inferenda uel ab eo qui pecunias praebuit uel ab aliis ex legum auctoritate permissis hoc requirere, sed tantummodo sacramentum praestare, quod re uera omnem quantitatem sine dolo uel aliqua deminutione ad
1 redemptionem dederit captiuorum. Simili etiam modo gestorum absoluimus ordinatione donationes rerum mobilium uel sese mouentium, quas uiri gloriosissimi magistri militum fortissimis praestant militibus tam ex sua substantia quam ex spoliis hostium, siue in ipsa
2 bellorum occupatione siue in quibuscumque locis degere noscuntur. Eandem liberalitatem nostrae legis indulgemus etiam his, quorum incendio uel ruina domus corruptae sunt, quibusdam forte pecunias cuiuscumque quantitatis praebentibus uel cautionem conficientibus, ut et ipsi nec repetitionem timeant, uerum etiam exactionem pecuniarum confessioni insertarum facere possint, licet non gesta fuerint subsecuta: nulla eis licentia danda pecunias ad alias causas nisi ad refectionem domorum erogare. quod si aliqua dubitatio orta fuerit, utrum tota quantitas an pars eius in aedificiis expensa est, hoc domini domus
3 sacramento dirimetur. Ceteris etiam donationibus, quae gestis interuenientibus minime sunt insinuatae, sine aliqua distinctione quingentos usque ad[1] solidos ualituris. hoc etenim tantummodo ad augendas huiusmodi donationes addendum esse ex praesenti lege decernimus: anteriore tempore nostra lege praecedente[2] moderando, qua usque trecentos solidos factae donationes et sine insinuatione firmitatem obtinere iussae sunt. D. xv k. Nov. Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

37 Idem A. Iohanni pp. Verba superflua, quae in donationibus poni sole- [B 47, 1, 69]
bant, id est sestertii nummi unius assium quattuor, penitus esse reicienda censemus. quid enim uerbis opus est, quae rerum effectus nullus sequitur? sancimus itaque nullo modo eorum mentionem uel *in* imperialibus donationibus uel in aliis omnibus de cetero fieri, sed et si quisquam per uerbositatem aliquid tale inscripserit siue remiserit, nulla differentia sit.

CRM

---

[1] ad *del.* [2] *c.* 34 *h. t.*

---

1 *s. a. Hal.* 3 pp.] p. *M* 4 cuiusque *C* | petitionem *C*, μὴ ῥεπετιτευέτω *BΣ* 6 insinuationem (insun. M^a) *M* 7 postea *R* | cautione *M* | habentem R^a 9 auctore R^a | promissis *R* 10 omne *R* | dinuntiatione R^a 11 redeptionem *R* | absolumus M^a | ordinationes donationis *C* 12 sese] se *RM* 13 militibus] militiae R^a | ex] et R^a 14 occupatione bellorum *M* | degerere R^a | liberalitantem M^a 15 indulgimus *C* 17 re**pitionem M^a | confectioni R^a 18 possunt *R*, possint C^a | nullam (nulla R^b) eis licentiam dandas *R* 19 nisi ad] nisi ab *C* | refectionem] *N cum BΣ* ἀνοικοδομήν, perfectionem *CRM* 20 expersa *C* | domus domini *R* 21 dirimeretur R^a | quae] quas R^a 22 sint *CR* | sine *om.* M^a | enim *RM* 24 anteriora tempora *R* 25 obinere M^a | *s. a. Hal.* 27 pp.] p. *M* | poni] po R^a 28 sextertii *R*, sextertiis *CM:* δωροῦμαί σοι ... sestertio nummo uno *BΣ*, ἔνθα γράφεται νούμμου ἑνὸς *B* | sensemus R^a 29 opus est uerbis *R* | nullius R^a 30 eorum] *C cum BΣ* τῶν τοιούτων μνήμην, eorum uerborum RM^b, uerborum M^a | in *om. CRM* | in *om. C* | sed] si R^a 31 et *om. M:* εἰ δὲ καί *BΣ* | siue remiserit (remanserit *uel* remansit R^a) *om.* M^a | sit *om. C, inc.* R^a: ἔστι διαφορά *BΣ*

LIIII (LV)

R DE DONATIONIBVS QVAE SVB MODO VEL CONDICIONE VEL EX CERTO TEMPORE CONFICIVNTVR R

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. GAMICAE. Si doceas, ut adfirmas, [B 47, 1, 70] nepti tuae ea lege a te esse donatum, ut certa tibi alimenta praeberet, uindicationem etiam hoc casu utilem eo, quod legi illa obtemperare noluerit, impetrare potes, id est
1 actionem, qua dominium pristinum restituatur tibi. Nam condictio quidem hoc casu (id est in personam actio[1]) iure procedit: uerum uindicationem quoque diui principes in hoc casu dandam esse sanxerunt. PP. VI K. DEC. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. *AVRELIO* ZENONI. Si [Vat. 283 B 47, 1, 71] praediorum[2] proprietatem dono dedisti ita, ut post mortem eius qui accepit ad te rediret, donatio ualet, cum etiam ad tempus certum uel incertum ea fieri potest, lege scilicet quae ei imposita est conseruanda[3]. PP. V ID. MART. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

3 IDEM AA. *IVLIAE* MARCELLAE. Quotiens donatio ita con- [Vat. 286 mutil. B 47, 1, 72] ficitur, ut post tempus id quod donatum est alii restituatur, ueteris iuris auctoritate rescriptum est, si is in quem liberalitatis compendium conferebatur stipulatus non sit, placiti fide non impleta[4], ei qui liberalitatis auctor *f*uit uel heredibus eius condicticiae
1 actionis persecutionem competere. Sed cum postea benign*a* iuris interpretatione diui principes ei qui stipulatus non sit utilem actionem iuxta donatoris uoluntatem competere[5] admiserint, actio, quae sorori tuae, si in rebus humanis ageret, competebat[6], tibi accommodabitur. PP. SI*RMI* XI K. OCT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

4 IDEM AA. Perfecta donatio condiciones postea non capit. quare si pater [B 47, 1, 73] tuus donatione facta quasdam post aliquantum temporis fecisse condiciones uidetur, officere hoc nepotibus eius fratris tui filiis minime posse non dubium est. D. K. OCT. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

5 IDEM AA. ET CC. DEXIPPO. Si quid mater filiae suae in potestate patris [B 47, 1, 74] constitutae sub hac condicione, si fuerit intra biennium emancipata, donauit, licet hoc matris uoluntate sui iuris effecta non tenuit, tamen prius marito defuncto[7] sui iuris quocumque modo effecta ad similitudinem legati ita relicti rem donatam firmiter habere uel uindicare potest. S. ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

L (54 R 1. 3. 4. 53, 26) *D* (54 R 1...4) *CRM*

---

[1] id est in pers. actio *del.* (*Hal.*) [2] si [praediorum] stipendiariorum *Vat.* [3] donatio inrita est, cum ad tempus (ad te *cod.*) proprietas transferri nequiuerit *Vat.* [4] seruata *Vat.* [5] decernendam esse *Vat.* [6] potuit decerni *Vat.* [7] prius marito defuncto *colloca post* 27 licet

---

2 uel (ac *M*) condicione] et conuentione *L* 3 consistunt *R* 4 aa. *om. M* 5 ea lege] ea l. ea R^a, ita L^t | a te esse don.] ** don. a te *M* | certam R^a | elementa *L* | praestaret *D* | ueneditionem M^a 6 hoc] in hoc DR^b | uoluerit R^a | potest *CR* 7 nam] nam non solum D^bM | quidem] quidem tibi *M, om.* M^a 8 persona *R* | iure *om. D* | uindic. quoque] etiam uendic. (uenditionem M^a) *LM* | principis RM^a 9 casum *L* | censuerunt (cons. M^a) *M* | *s. a. Hal. L* | uii *L* | et basso] ebās *L* 10 imp. *D* | aurelio] *Vat., om. libri* | carrenoni *Vat.* | si praed.] rerum tuarum si *M*, si rerum tuarum R^b 11 redire *C* 12 certum tempus *M* 13 qui *M* | confirmanda *D*, conseruenda M^a | *s. a. Vat. Hal.* | II *om. Vat.* 14 idem] impp. dioc. et max. *L* | iuliae] *Vat., om. libri* | conficitur] fit *M* 15 est] est a te *M* | ueteri *C*, uteris M^a 16 in quem] quae *C* | confitebatur L^t 17 liberalitutis M^a | fuit] *edd.*, interfuit LCR^bM, interfuerit R^a 18 benigna] *edd.*, benigni *libri:* κατὰ φιλαγαθίαν *B* | interpretationes (*uel* —nis R^a) principis CR^a 19 ei *om.* L^a | iuxta] iuta M^a | uoluntate *C* | petere L^a 20 ammisserunt *M* | agere *L* | tibi] ubi *C* | commodabitur M^a 21 *s. a. Hal. L: in Vat. extat* pp. si | pp. *om. L* | sirmi] si *reliquis abscissis Vat., om. Hal. L* | IIII et III] ui *L* 22 aa.] a. *R*, aa. aurelie *E* (*ex u.* 10?), aa. idae *Contius* 1566 *ex libro* 23 donatione] donatio R^a | perfecisse *M* 24 fratri tuo *C*, fratribus tuis R^a?, fratri tui M^a? | possit *C* | *s. a. Hal.* 26 dexippo] ad populum *M* 27 licet *seqq.*] ἐὰν ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τελευτήσῃ ὁ πατὴρ μὴ ποιήσας αὐτὴν emancipatam, ὡς ἀσθενῆσαι τὴν αἵρεσιν τῆς δωρεᾶς, ὅμως ἤρεσε ... τὴν δωρεὰν ἰσχύειν *BΣ* (*Isid.*) 28 facta *M* 29 effectam *C* | ita relicti *om.* R^a | uel uind. potest *om. R* 30 *s. a. Hal.*

LV (LVI)
℞ DE REVOCANDIS DONATIONIBVS ℞

1 IMP. PHILIPPVS A. *AGILIO* COSMIANO. Etsi[1] perfectis donationibus [Vat. 272 B 47, 2, 1
in possessionem inductus libertus quantolibet tempore ea quae sibi donata sunt pleno iure
ut dominus possederit, tamen, si ingratus sit[2], omnis donatio mutata patronorum uolun-
1 tate reuocanda sit. Quod obseruabitur et circa ea, quae libertorum nomine, pecunia tamen
2 patronorum et beneficio comparata sunt. Nam qui obsequiis suis liberalitatem patronorum
prouocauerunt, non sunt digni, qu*i* eam[3] retineant, cum coeperint obsequia neglegere, cum
magis in[4] eos collata liberalitas ad obsequium inclinare debet quam ad insolentiam erigere.
3 Hoc tamen ius stabit intra ipsos tantum, qui liberalitatem dederunt[5]. ceterum neque
filii eorum neque successores ad hoc beneficium pertinebunt[6]: neque enim fas est ullo[7]
modo inquietari donationes, quas is qui donauerat in diem uitae suae non retractauit[8].
D. XV K. IVL. AEMILIANO ET AQVILINO CONSS. a. 249

2 IMP. PROBVS A. FELICI. Si apud prouinciae praesidem auiam filiae tuae [B 47, 2, 2
quasi paenitentia ductam subtracta instrumenta donationum igni exussisse constiterit, uereri
te non oportet, ne id, quod iure uires acceperat, ex post facto possit in dubium reuocari.
PP. III NON. MAI. SIRMI PROBO A. ET PAVLINO CONSS. a. 277

3 IMPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. IANVARIO ET FELICI. Pos- [B 47, 2, 3
sessionem, quam in uos emancipatos per donationem mater contulit, ex paenitentia sola
alienare non potuit. PP. II ID. IAN. CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PROCVLAE. Confiteri [B 47, 2, 4
in fraudem te alterius donasse professionem inhonestam continere intellegas. itaque
si donationem perfecisti, eam reuocare non potes ex memorata adlegatione sub obtentu
paenitentiae. PP. K. APRIL. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. EPAGATHO. Si donationem rite fecisti, hanc auctoritate [B 47, 2, 5
rescripti nostri rescindi non oportet. S. V K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

6 IDEM AA. ET CC. HERENNIAE. Velles nec ne filio tuo praedia itemque man- [B 47, 2, 6
cipia donare, fuit initio tibi liberum. desine itaque postulare, ut donatio quam perfeceras

L (55 ℞ 1...5) *D* (55 ℞ 2...5) *CR* (R^a *om.* 55, 6) *M N* (*ad* 55, 6)

[1] Cominio suo salutem. Inter patronos et libertos de iure donationum tractari non oportet, cum, etsi *Vat.* [2] si ingratus sit *om. Vat.*, *habent Graeci* [3] prou., sunt digni, quin (qui *scr.*) eam non *Vat.* [4] in *om. Vat.* [5] intra ipsorum tantum liberalitatem qui donauerunt *Vat.* [6] peruenient *Vat* [7] omni *Vat.* [8] reuocauit *Vat.*, ἀνεκαλέσατο *BΣ*

2 reocandis R^a 3 impp. *R* | a. *om. R* | agilio] *Vat., om. libri* | cosmiano R^a, maiano *M*, cominio *Vat.* 4 quantolibet] L^b *Vat.*, quandolicet R^a, quolibet $L^aCR^bM^b$, quolib** M^a 5 ut dominus] a dominis L^t, ut domin*s M^a | tamen *om. R* | omnes R^a | uoluntate patronorum *L* 6 obseruabatur R^a | et] etiam *Vat.* 7 et *om. C* | libertatem *C* | patroni M^a 8 reuocauerunt *C* | qui] quo *LCRM* | eam] eam L^a *sic*, ea *R*, etiam M^a | retineat *C* | ceperunt *M* 9 collata *bis* L^a | liberalitatis M^a | debeat *Vat.* 10 inter *M* | tantum *om.* R^a | libertatem *LCR*, *fortasse etiam B et BΣ, qui patronum tantum reuocare posse dicunt* | dederint *CR*, dederant *M* 11 bneficium L^a | pertinebant *C* 12 donationes inquietari *M* | quam M^a | die *C* 13 *s. a. Hal. L* | aemil. ... conss. *om. L* 14 praesidem prouintiae *M* 15 quasi] quam quasi *C* | paenitentiam ductam CM^a, poenitentie ductum R^a | substracta *C* | ignis *C* | excusisse *D*, exausisse M^a | consisterit *R* 16 iure *om.* R^a | post] [po M^a | reuocari] reu. penitentia sola alienare non potuit D^a (*ex u.* 19) 17 *s. a. Hal. L* | III non. mai. sirmi] *L*, non. maiis *Hal.* | paulo *L* 18 impp. *LCR* | aa. *LCR, om. M* | iano *M* | et *om. D* 19 in] ui R^a | mancipatos M^a | mater contulit per don. *M* | pro donatione *LDR* 20 alienare] reuocare L^a | *s. a. Hal. L* | II] prid. *L* | et num.] nuian. *L* 21 aa. et cc.] a. et c. *L*, aa. *DR, om. M* | confiteri] *C*, confiteris R^aM^a, cum confitearis LR^bM^b, cum fitearis *D* 22 te in fraudem *CRM* | intellegis DRM^b 23 ea reuocari non potest *C*, eam renouare non potest M^a, οὐ δύνασαι ... ἀνατρέψαι *B* | memorata] memorationeta L^a | adleg. sub obt.] allega obtentum R^a 24 potentiae L^t | *s. a. Hal. L* | hera. a. conss. *L* 25 idem] imp. dioc. et max. *L* | et cc. *om. DM* | epadatho *R* | donatione *R* | auctoritatem L^aR^a 26 nostri] mei *M* | *s. a. Hal. L* | s. v *om. L* | hera. aa. et ii conss. *L* 27 et cc. *om. M* | herennio *C*, freniae *M* | ne *om. C* 28 in initio *N* | tibi *om. C* | luberum *M*

reuocetur sub praetextu mariti ac liberorum absentiae, cum huius firmitas ipsorum prae-
sentia non indigeret. S. v k. Oct. Viminacii CC. conss. a. 294
7 [1] Impp. Constantivs et Constans AA. ad Philippvm pp. | Th. 8, 13, 1 mut. B 47, 2, 7 |
His solis matribus, quae non in secundi matrimonii foedus nupserint, sed unius tantum
matrimonii sunt, reuocandarum donationum quas in filios fecerint ita decernimus facul-
1 tatem, si eos ingratos circa se esse ostenderint. Quidquid igitur is qui a matre impietatis
arguitur ex titulo donationis tenet eo die, quo controuersiae qualecumque principium iussu
2 iudicantis datur, matri cogatur reddere. Ceterum quae ante adhuc matre pacifica iure
perfecta sunt et ante inchoatum coeptumque iurgium uendita donata mutata in dotem
3 data ceterisque causis legitime alienata, minime reuocamus. Actionem uero matris ita
personalem esse uolumus, ut uindicationis tantum habeat effectum nec in heredem detur
4 nec tribuatur heredi. De ceteris autem, quae portentuosae uilitatis abiectaeque pudicitiae
sunt [2], satis etiam tacite cautum putamus. quis est enim, qui his aliquid arbitretur tri-
buendum esse, cum etiam illis, quae iure, secundas tamen contraxerunt nuptias, nihil ex
his priuilegiis tributum esse uellemus? D. xii k. Oct. Limenio et Catvllino conss. a. 349
8 Idem AA. ad Orfitvm pv. Si umquam libertis patronus filios non | Th. 8, 13, 3 B 47, 2, 8 |
habens bona omnia uel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus et postea
susceperit liberos, totum quidquid largitus fuerit reuertatur in eiusdem donatoris arbitrio
ac dicione mansurum. D. v k. April. Arbitione et Lolliano conss. a. 355
9 [3] Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad senatvm. Dona- | Th. 8, 13, 6 B 47, 2, 9 |
tiones circa filium filiamue, nepotem neptemue, pronepotem proneptemue emancipatos [4]
celebratas pater seu auus uel proauus reuocare non poterit nisi edoctis manifestissimis
causis, quibus eam personam in quam collata donatio est contra ipsam uenire pietatem
et ex causis quae legibus continentur fuisse constabit ingratam. D. viii id. Nov. Raven-
nae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. a. 426
10 [5] Imp. Ivstinianvs A. Ivliano pp. Generaliter sancimus omnes donationes | B 47, 2, 10 |
lege confectas firmas illibatasque manere, si non donationis acceptor ingratus circa dona-
torem inueniatur, ita ut iniurias atroces in eum effundat uel manus impias inferat uel
iacturae molem ex insidiis suis ingerat, quae non leuem sensum substantiae donatoris
imponit, uel uitae periculum aliquid ei intulerit uel quasdam conuentiones siue in scriptis

L (55, 7. 56, 3. 55, 8...10) *D* (55, 7...9) *CR* (R^a *om.* 55, 6) *M N* (*ad* 55, 6)

---

[1] *iunge Th.* 3, 13, 1. 8, 13, 2 [2] de ceteris ... sunt] quare de ceteris uel alterius status uel port. u. u. a. pudicitiae *Th.* [3] *iunge* 6, 55, 11 *et quae ibi laudantur* [4] emancipationis tempore *Th.* [5] *iunge* 8, 53, 35

---

1 reuocaretur CMN^a | praestetu *M* | ac] et *MN* | huius ipsorum] eorum N^a 2 indigeretur *C* | *s. a. Hal.* 3 imp. *L* | constantius et constans] *Th.*, constant. et constantius *L*, con. et cons. *D*, const. et constant. *CR*, constantinus et constantius *M* | aa.] a. *L*, *om. M* | ad phil. pp.] filippo p. *M* 4 solus M^a | quae non] quando D^a | secundis *C* | innupserint *C*, *nupserint R^a, nupserit M^a | unus L^a 5 ruocandarum L^a, reuocandi *C* | fecerunt *DC* | facultates *C* 6 eos] filios *C* | ostenderit *C* | a matre] matrem L^a | inpietate L^rM 7 ex *om. Th.* | qualicumque principum *C* 8 iudicandis *C* | quae] quod R^a 9 inceptumque *LR* | mutata] L^bC *Th.*, *mutata M^a, permutata M^b, *om.* L^aR 10 alienata] al. sunt *R* 11 uolumus esse *L* | uenditionis M^a | nec] ut nec *D* 12 quae] quod L^a | adiectaequae *C* 13 cautam M^a | est *om.* CM^a | quis] quisquis R^a | trib. esse] tri L^a 14 quae] qui L^a | contraxerit *D* 15 uellemus] *C Th.*, uolumus *LD?RM* | *s. a. Th. L Miraeus* 16 idem] imp. constantinus et constantius *L* | orphitium *C* | pu.] *L Th.*, pp. *DCR*, *om. M* | siu*(e?)quam L^a, s**quam R^a | filius L^a 17 parte *C* 18 suscepit RM^a | arbitrium *LR* 19 ditionem *L*, dictione *M* | *s. a. Th. Hal. L* | arbitrione *Hal.*, arbition. *L* | lolliano] iul. *L* 20 imp. *D* | ualerius *M* | ad senatum *om. M* | donationem ... 22 celebratam *Th.* 21 filiamue] M^b *Th.*, filiam uel CM^a, uel filiam uel *LR*, filiamque *D* | neptemue] uel neptem uel *C* | pronepotem *C* | proneptemue] pronepotemue R^a 22 uel proauus *om. D* | potuerit *D*, potuit R^a | edoctos *C* | manifestis *M* 23 causis L^a | collatam R^a | donatio est] donatione R^a? | citra *L* | proprietatem R^a 24 quem M^a | continetur *C* | *s. a. Th. Hal. L* | viii] *Th. libri quidam cum legibus iungendis*, uii *Th. libri optimi*, ui *L*, v *Hal.* 25 xiii *Hal.*, a. xii *L* | ii] iii *Hal.* 26 iulio *M* | pp.] p. *M*, *om. R* 27 aceptos *C* 28 atrocis *C* 29 acturae *C* | iniuriis *C* | suis *om. C* 30 imponat L^a | intulit *C*

donationi impositas siue sine scriptis habitas, quas donationis acceptor spopondit, minime
1 implere uoluerit. Ex his enim tantummodo causis, si fuerint in iudicio dilucidis argumentis
cognitionaliter adprobatae, etiam donationes in eos factas euerti concedimus, ne sit cuidam
licentia et alienas res capere et fragilitatem ridere donatoris, et iterum ipsum donatorem
2 suasque res perdere et praefatis malis ab ingrato donationis acceptore adfici. Haec tamen
usque ad primas personas tantummodo stare censemus, nulla licentia concedenda donatoris
successoribus huiusmodi querimoniarum primordium instituere. etenim si ipse qui haec
passus est tacuit, silentium eius maneat semper et non a posteritate eius suscitari concedatur uel aduersus ipsum qui ingratus esse dicitur uel aduersus eius successionem.
D. XV K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

LVI (LVII)

℞ DE MORTIS CAVSA DONATIONIBVS ℞

1 [1]IMP. ALEXANDER A. DAPHENAE. Si donationi contineatur, ut altero defuncto [B 47, 3, 45]
ad alterum portio eorum quae donabantur pertineret, existente condicione, si mortis causa
donatio perficiebatur, fideicommissi actio competit. PP. IIII K. OCT. MAXIMO II ET AELIANO
CONSS. a. 223

2 IMP. GORDIANVS A. ZOILO. Intestata mortua quondam nuru tua neptis tua, [B 47, 3, 46]
1 quae ex ea filio tuo quaesita est, quandoque potest ad eius uenire successionem. Nec tamen
ea post mortem filii tui, ex quo quaesierat filiam, alii nuptui se collocando dotem dans
2 prohibebatur quam uellet condicionem eidem doti dicere. Sed si mortis causa donationem
in fratrem suum conferens in casum mortis suae eam dotem eundem fratrem suum stipulari
passa est, cum diui Seueri constitutione etiam in mortis causa donationibus, si de cetero
patrimonio quantum Falcidia iubet heres non habet, prouisum sit, is qui nurui tuae heres
extiterit eius constitutionis beneficium non prohibebitur postulare. PP. X K. FEBR. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HEREDI. Nec fratris sui [B 47, 3, 47]
mortis causa recte factam donationem sorori rescindere licet. S. III K. IAN. SIRMI AA.
CONSS. a. 293

4 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Cum de mortis causa donatione dubita- [B 47, 3, 48]
batur et alii quidem inter ultimas uoluntates eam posuerunt et legatis adgregandam esse
censuerunt, alii autem inter donationes quae inter uiuos consistunt eam posuerunt, dubietate eorum explosa sancimus omnes mortis causa donationes, siue iuxta mortem facientis
fuerint celebratae siue longiore cogitatione mortis subsecutae sunt, actis minime indigere
neque expectare publicarum personarum praesentiam et ea quae super huiusmodi monumentis solent adhiberi. sed ita res procedat, ut, si quinque testibus praesentibus uel in

L (56, 3. 55, 8...10 [56, 1 *l*]) *D* (56 ℞ 1. 3. 4) *CRM*

[1] *iunge* 4, 48, 3

1 positas *C* | habitis *M* | spospondit *R*, sposponderat *M* 2 implere *om.* M^a | etenim *C* | si] fi *L* | iudicio] *dett. cum BΣ* εἰ ἐν δικαστηρίῳ ἀποδειχθῶσιν, iudicium *LCRM* 3 donationis *C* | eas *R* | condimus *L* 4 licentiam *L* | carpere *C* | fragilitati LR^a, frugalitati R^a, f.gilitatem M^a, frugalitatem M^b, ἀσθένειαν *BΣ* 5 hoc *RM* 6 concedenda *om. C* 7 successorisbus R^a 8 et] et silentium et L^aR | suscitare R^a, successistiscitari M^a 9 aduersus eius] ad eius *LRM* | successores L^b 10 *s. a. Hal. L* | const. *om. Hal.* 12 casa D^aM^a | donationis *D* 13 daphenae] 4, 48, 3, daphetie *l*, daphnae *DC*, dapnae *R*, dasinae *M* | donatione *l* | ut] et *C* 14 earum *R* | pertinere et R^a, pertineret et CR^b 15 *s. a. Hal.* 17 dintestata M^a | mortuaque *R* 18 filio] *lD*, filioque *CRM* | tua R^a 19 ea] ea quae *RM* | nuptum CR^a 20 uelle *CR* 21 inferens in casu *CM* | ea dote *C*, eadem dotem *R* 22 constitutiones *C* 23 nurus CR^a 24 prohibetur *M* | *s. a. Hal.* 26 et cc. *om. D* | nec] ne M^a 27 rectam *D* | facta M^a | sorori] s. tuae *R* | *s. a. Hal. L* | s. *om. L* 29 impp. *R* | iustinus *M* | pp.] p. *M* | de *om.* M^a | donationem R^a 30 ea D^a, eas *M* | posuerint C^a, posuerant C^b | adcregandam *R* 31 consuerunt *C* | inter *om. C* | uiuos] uos M^a | dubitate M^a 32 omnis CR^a | mortes *C* | donationis R^a | facientis] donantis *M* 33 longiore] a l. *D* | mortis cogitatione *M* | actis] in (?) actis actis R^a 34 praesentia CR^a? | quae om.

scriptis uel sine litterarum suppositione aliquis uoluerit mortis causa donationem facere, et sine monumentorum accessione res gesta maneat firmitate uallata et nullam calumniam accipiat neque propter hoc, quod gesta ei non accesserunt, inefficax esse atque inutilis uideatur et omnes effectus sortiatur, quos ultimae habent liberalitates, nec ex quacumque parte absimiles esse intellegantur. D. K. SEPT. CONSTANTINOPOLI LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS.[1] a. 530

LVII (LVIII)
℞ DE INFIRMANDIS POENIS CAELIBATVS ET ORBITATIS ET DECIMARIIS SVBLATIS ℞

1 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Qui iure ueteri caelibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur atque ita uiuant, ac si numero maritorum matrimonii foedere fulcirentur, sitque omnibus aequa condicio capessendi quod quisque mereatur. Th. 8, 16, 1
1 nec uero quisquam orbus habeatur: proposita huic nomini damna non noceant. Quam rem et circa feminas aestimamus earumque ceruicibus imposita iuris imperia uelut quaedam iuga soluimus promiscue omnibus. [3]PP. K. APRIL. ROMAE CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS. a. 320

2 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ISIDORO PV. Inter uirum et uxorem rationem cessare ex lege Papia decimarum et, quamuis non interueniant liberi, ex suis quoque eos solidum capere testamentis, nisi forte lex alia minuerit derelicta, decernimus. tantum igitur post haec maritus uel uxor sibi inuicem derelinquant, quantum superstes amor exegerit. D. PRID. NON. SEPT. VARANE CONS. Th. 8, 17, 2 a. 410

LVIII (LVIIII)
℞ DE IVRE LIBERORVM ℞

1 [5]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ISIDORO PV. Nemo post haec a nobis ius liberorum petat, quod simul hac lege omnibus concedimus[6]. D. PRID. NON. SEPT. VARANE CONS. Th. 8, 17, 3 a. 410

D (56, 4) *CRM*

---

[1] post consulatum Lampadii et Orestis uu. cc.? [2] *iunge* 8, 34, 3. 10, 19, 2 [3] D. prid. k. Febr. Serdicae *praemittit Th., cf. leges iungendas* [4] *iunge* 1, 19, 6. 8, 58, 1 [5] *iunge* 1, 19, 6. 8, 57, 2 [6] omnibus concedimus] detulimus *Th.*

---

1 sine] sine litteris uel sine *C:* ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως *BΣ* | subpositionem *C* | uoluerint *C,* soluerit R^a 3 gesta ei] gestata *M* 4 libertates D^a, uoluntates R^a 5 parte] pāre *D* | absimiles esse intellegantur] *R cum BΣ:* ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα ἐχέτω, ἅπερ αἱ τελευταῖαι βουλήσεις ἔχουσι, καὶ κατὰ μηδὲ ἓν μέρος ἀνομοίας αὐτὰς ἀπ' αὐτοῦ τούτου νοείσθω, absimilis eis intelegetur *D*, absimilis esse (eis *M*) intellegatur *CM* | *s. a. Hal. D* | k.] B. *D* 6 cc. *om. D* 8 orbatis *R,* orbitatatus M^a 9 detemariis *C,* decimis M^b 10 a. *om.* R^a | iure] iu R^a? | uetere *R* 11 temporibus *C*, tribus M^a | atque] itaque *M* 12 sitque] sit *M* 13 quisque *C* | habebatur M^a | nomine damna *C*, dampna nomini *M* 14 existimamus *M* | eorumque *C,* e.rum R^a 15 *s. a. Th. Hal.* | constantino a. II et constantio coss. *et in addendis* constantio II et constante aa. coss. *Hal.* 17 imp. *R* | sidore *R* | pu.] *R Th.*, pp. *C*, p. *M* | uiros et uxores *C* 18 non *om.* M^a | liberis R^a 19 alia minuerit (mun. M^a)] *CM*, aliam inuenerit R^a *Th.*, alia minuenuerit R^b 20 relinquant *C* | superstes] *Th.*, superstis *C*, superstitis *RM* 21 exegerit amor M^b, amor *om.* M^a? | *s. a. Th. Hal.* | prid.] pp. *Hal.* | uarana *Hal.*, uarane uc. *Th.* 23 *rubricam om.* R^a 24 aa.] aa. et cc. *M* | pu.] pp. *C*, *om. M* | posthac *M* 25 hac] haec *C* | *s. a. Th. Hal.* | prid.] pp. *Hal.* 26 uarana *Hal.*, uarane uc. *Th.*

2 [1]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Illam iniuriam, quae contra matrem defuncti uel defunctae praeteritis fiebat temporibus, pro iustitiae ratione amputamus et legitima iura, quae ex Tertulliano senatus consulto ei praestantur, omnimodo eam habere sancimus, licet tres liberos ingenua uel libertina quattuor minime pepererit. D. k. Ivn. Constantinopoli ipso A. ii cons.[2] a. 528

CRM

---

[1] *iunge* 6, 55, 12. 6, 56, 7 [2] *in M Paris.* 4527 *aliisue c.* 2 *continuatur rescriptum Gordiani, idemque in Paris.* 4534 *c.* 2 *expulit, ut haec in margine demum suppleta sit, in Paris.* 4517 *inter c.* 1 *et* 2 *collocatur. eius uerba haec sunt:* Imp. Gordianus A. Rufino. Actione competenti agere debueras. causis enim priuatorum priuata (priuatam *M, om. Paris.* 4517), commoda uero fisci nostri uel publica crimina plerumque persequentibus actio publica datur. *quod huic titulo non conuenire palam est ex argumento, quod fere ad* 3, 1 *uel* 10, 1 *quadrat: attamen in his titulis non extitisse Graeci testes sunt. immo alienum ab hoc Codice esse libri laudati ipsi indicant, cum addito uocabulo* uacat *deletum sit: in Paris.* 4517 *praeterea adnotatur* haec lex ualgose, *cf. Odofredus apud Savigny Geschichte des Röm. Rechts* 4 *p.* 370 *et Merkel ibidem p.* 575. *quare ueri simile fit eam constitutionem ut alias e Gregoriano Codice additam esse: num autem cum* 9, 6, 5 *iungenda sit, ut proponit Herrmann, non satis apparet*

---

2 praeteris *M*^{a} | legitimam *R*^{a} 3 prestiantur *R*^{a} | habere eam *M* 4 uel *om. M* | peperit *RM* | *s. a. Hal.*

LIBER NONVS

I

℞ QVI ACCVSARE NON POSSVNT ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Silvano. Prius est, ut criminibus, [B 60, 34, 23] quae tibi ut grauiora ab aduersario tuo obiciuntur, caedis atque uulnerum respondeas, et tunc ex euentu causae iudex aestimabit, an tibi permittendum sit eundem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti. PP. v id. Mart. Tertvllo et Clemente conss. a. 195

2 Imp. Antoninvs A. Ingenvo. Si cautiones, quibus Secundinus solutam [B 60, 34, 24] Ingenuo pecuniam probare se dicit, tutores uel curatores tui suspectas ut falsas habent,
1 proprio nomine, cum non liceat alieno, non prohibentur in crimine falsi subscribere. Nec enim facile tutores uel curatores, qui officio et periculo *suo* res pupillorum uel adulescentium administrant, sententia notantur, nisi euidens eorum calumnia iudicanti apparebit. PP. xii k. Oct. Antonino A. et Geta conss. a. 205

3 Imp. Alexander A. Rvfo. Qui crimen publicum instituere properant, [B 60, 34, 25] non aliter ad hoc admittantur, nisi prius inscriptionum pagina processerit et fideiussor de
1 exercenda lite adhibitus fuerit. Sin uero post satisdationem praesentes non fuerint, edicto admonendi sunt, ut ueniant ad causam agendam, et si non adfuerint, non solum extra ordinem puniendi sunt, sed etiam sumptus, quos in eam rem et circa ipsum iter ad litem uocati fecerunt, dependere cogentur. PP. iii non. Febr. Alexandro A. cons. a. 222

4 Idem A. Dionysio. Vxor tua, si consobrini sui necem uindicandam existimat, [B 60, 34, 26] adeat praesidem prouinciae. PP. xvi k. Ivl. Alexandro A. cons. a. 222

5 Idem A. Marcellinae. Senatus consulto permissum non est mulieri legis [B 60, 34, 27] Corneliae crimine reum facere, nisi res ad eam pertineat. cum igitur filii tui tutores et curatores habent, ipsi deliberare debent, an instrumenta, ex quibus aduersarium filiorum tuorum obtinuisse dicis, falsa esse accusare debeant. PP. k. Oct. Alexandro A. cons. a. 222

6 Idem A. Probo. Accusationem, a qua discedere te professus es, repetere [B 60, 34, 28] non debes. PP. v non. Mai. Ivliano et Crispino conss. a. 224

7 Idem A. Felici. Si ea quae crimen intendit cognitionem moratur, certa [B 60, 34, 29] perferendae accusationi tempora iudex competens praestet, intra quae si agere supersederit, renuntiasse causae intellegitur. PP. xv k. Sept. Agricola et Clemente conss. a. 230

L (1 ℞ 1. 3...7) *D* (1 ℞ 1. 3...7) *CRM* (*transponit c.* 7. 6)

4 aa.] aa. et cc. *M* | saluiano $L^a D$, silbano *R* 5 tibi *om.* L^a, ut grau. tibi L^b | uulneris *LDM* | respondeat L^a, tu respondeas *M* 7 propior M^a? | *s. a. Hal. L* | tertullo ... conss. *om. L* 8 antonius *M* | ingenio *M* 9 ut falsas habent suspectas (subpectas M^a) *M* 11 tutoris *C* | suo] *edd., om. libri* 12 sententiam R^a | *s. a. Hal.* 14 instruere *D* 15 admittuntur *L* | praecesserit CR^b 16 praesentis R^a 17 ingerendam *C* | aduenerit R^a, aduenerint R^b 18 ordinem] ordinem extimatione iudicis *M* | itiner D^a 19 fuerunt M^a | cogantur *DM* | *s. a. Hal. L* | iii *om. Hal.* | aa. conss. *L* 20 dionysio] marcelline *R*, *cf. ad u.* 22 | sui] *** R^a, *om.* D^a *cum* *BΣ* (κ.π.), *sed contra BΣ* (ἰδία) τοῦ ἰδίου ἀνεψιοῦ | xistimant L^a, extstimat R^a 21 predem M^a | prouinciae] τῆς ἰδίας (ἰδίας *om. Fabrot.*) ἐπαρχίας *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. L* | xiii *L* 22 dionisio *R*, *cf. ad u.* 20 | mulieris $L^a C$, mulierem D^b, γυναικί *B* 23 rerum M^a | res *om. C* | et] uel *M*, καί *B* 24 habeant *M* | ipse $L^a M^a$? | deliberari *C* 25 debent *R*, esse debeant *C* | *s. a. Hal.* 26 aa. *D* | probo] felici probo *C* 27 *s. a. Hal. L* | et] ii et *Hal.* 28 cognitione *L*, cognitionem p****s M^a 29 proferendae *DCR* | accusationis LD^bRM | tempore L^a | supersederat *D* 30 causa C^a? | intelligatur *M* | *s. a. Hal. L*

8 Imp. Gordianvs A. Gaio militi. Non prohibentur milites actiones quae [B 60, 34, 30 iudicii publici instar obtineant intendere, si suas suorumque iniurias exsequantur. ideoque consobrini tui necem defendere tibi permittimus. PP. xvii k. Avg. Pio et Pontiano conss. a. 238

9 Idem A. Severiano. Non ignorat competens iudex eam, quae ultionem [B 60, 34, 31 et mortem filii persequi adlegat, non temere ad accusationem esse admittendam, nisi prius matrem se esse probauerit. PP. vi non. Mart. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

10 Idem A. Mvcatravlo militi. Si crimen ad tuam tuorumque iniuriam [B 60, 34, 32 pertinens exsequeris, sollemnibus te inscriptionibus adstringe, ut praesidem prouinciae habere iudicem possis. PP. k. Avg. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

11 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Satvrnino. Data opera partis ad- [B 60, 34, 33 uersae res uestras incendio exarsas esse adseuerantes crimen Corneliae de sicariis exsequi potestis. PP. xiii k. Ivl. Peregrino et Aemiliano conss. a. 244

12 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Corinthiae. De cri- [B 60, 34, 34 mine quod publicorum fuerit iudiciorum mulieri accusare non permittitur nisi certis ex causis, id est si suam suorumque iniuriam persequatur, secundum antiquitus statuta tantum de quibus specialiter eis concessum est non exacta subscriptione. Vnde aditus praeses prouinciae in primis examinabit, an tale sit crimen, cuius accusationem mulier subire non prohibetur. S. v k. Mai. AA. conss. a. 293

13 Idem AA. et CC. ad Asclepivm. Si magnum et capitale crimen ac non [B 60, 34, 35 leue frater contra fratrem suum instituerit, non solum audiendus non est, sed etiam exilii poena plectendus. D. x k. Febr. CC. conss. a. 294

14 Idem AA. et CC. Aeliae. Propter insidias, quas tuae uitae paratas con- [B 60, 34, 36 tendis, accusationem apud praesidem prouinciae contra filium tuum, si pietas et ratio naturalis animi tui non reuocat intentionem, instituere potes. S. xvi k. Mart. CC. conss. a. 294

15 Idem AA. et CC. Lvpioni. Criminis accusationem instituere cum periculo [B 60, 34, 37 calumniae, si tibi existimatio integra est, minime prohiberis. S. iii k. Mart. CC. conss. a. 294

16 Idem AA. et CC. Callitycho. Cum rationibus iuris congruit desiderium [B 60, 34, 38 tuum postulantis accusationem tertiam ei qui duos reos delatos habet non permitti contra legis praescripta, nisi suas suorumque iniurias quis persequatur. S. xii k. Dec. Nicomediae CC. conss. a. 294

17 Pars sententiae eorvndem AA. et CC. datae v id. Ian. Diocletiano *vii* et Maximiano vi AA. conss. [B 60, 34, 39 a. 299 Iniquum et longe a beatitudine saeculi nostri esse credidimus, ut Thaumastus accusandi eius haberet facultatem, in cuius domo eum, licet

L (1, 9...17) *D* (1, 8. 9. 11...17) *CRM* (*transponit c.* 15. 14)

---

1 a. *om. M* | gaio] *C*, agazo *D*, agaso *R*, gasa *M* | actiones ... 2 optineat *C*, accusationes ... obtineant *DR*, accusationem ... obtineat *M*: τὰς ἀγωγάς, αἵτινες ... ἔχουσι *BΣ* (κ.π.) 2 iudiciis publicis *C*, publici iudicii *cdd. cum BΣ* (κ.π.) | suam s. iniuriam *R* | exequentur (exequent D^a?) *DR*, exequatur M^a, ἐκβιβάζωσι *BΣ* (κ.π.) 3 *s. a. Hal.* 4 idem] imp. gord. *L* | eueriano *M* 5 morem M^a | filii] f. sui L^bD 6 se (se *om.* D^a) esse matrem *DC* | *s. a. Hal. L* | vi non. mart.] non. martiis *Hal.* | cons. *L* 7 aa. *L* | mucatrabio *LC*, mucrataulo RM^b, meratulo M^a, *cf.* 2, 3, 9. 4, 44, 7. 8, 50, 15 9 *s. a. Hal. L* | pp.] p. *L* | gordiano ... conss. *om. L* 10 a. *om. M* | c.] a. *C*, ag. *M* | aduersae res] adseueres R^a 11 incendio res uestras *M* | esse exarsas *LM* | corneliae] legis corn. *RM*, τῷ Κορνελίῳ *BΣ* 12 *s. a. Hal. L* | elian. *L* 13 imp. *D* | et cc. *om. DCR* | corinthiae *om. R* 14 fuerit ... certis *om. C* | fuerat *LD* | ex certis *M* 15 suam s. iniuriam persequetur *D*, suas s. persequatur iniurias *C* | antiquitus] antiqui iuris *LDR* | constituta *R* 16 eis] ei *M* 18 *s. a. Hal.* 19 et cc. *om. D* | scepium R^a | agnum M^a | capitalem C^a 20 constituerit *D* | non *om.* D^a | auxilii *D* 21 poenam *C* | *s. a. Hal. L Contius* 1559 | x k. febr.] xiii k. mart. *L Cont.* 22 et cc. *om. D*, et *om. R* | chelie *L* | intendis *R* 23 tuum *om.* D^aC, κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ *BΣ* (κ.π.) | et] a L^a, ac L^b 24 constituere *libri*, ἐνστήσασθαι *BΣ* (κ.π.) | potest *C* | *s. a. Hal. L* | cc. conss. *om. L* 25 et cc. *om. D* | luponi *D* | actionem R^a | perculo L^a 26 estimatio DM^a | *s. a. Hal. L* | s. *om. L* | mart.] mai. *L* | cc. *om. L* 27 et cc. *om. LD* | callitico *LDCR*, galitico *M* 28 duos] uos R^a | permittit L^aC, permitti* M^a 29 persequetur M^a | *s. a. Hal. L* | nic. cc. conss. *om. L* 31 aa. ... 32 conss. *om.* DM^a, datae ... 32 conss. *om.* RM^b | d. v id.] *C Hal.*, sub die k. *L* | dioc. ui (ui *om. L*) et max. u *LC*, diocl. et max. ui *N*, diocl. et max. *Hal.* 32 et longe a] in lege R^a 33 credimus *DM* | ut] at *R* | thaumasius *LDR*, thomasius *M* | habet *uel* *abet D^aM^a? | domum LD^bCR, ἐν τῷ οἴκῳ *BΣ* (κ.π.)

ingenuum, a prima tamen aetate fuisse constabit[1]. quare ex nomine Thaumasti mentio super conflictu criminali Symmacho conquiescat. si quam sane ciuilem petitionem idem Thaumastus sibi competere confidit, iudicio praesidali poterit experiri.

18 IDEM AA. ET CC. IVLIANO. Si sororem tuam leuiorum commissorum ream [B 60, 34, 40] facis, accusationem non prohiberis exercere in iudicio praesidali, quo temerarie commissa congrua ultione plectantur. D. III K. MART. DIOCLETIANO VIIII ET MAXIMIANO VIII AA. CONSS. a. 304

19 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. LAODICIO PRAESIDI SARDINIAE. [Th. 9, 1, 12 mut. B 60, 34, 41] Neganda est accusatis, qui non suas suorumque iniurias exsequantur[2], licentia criminandi in pari uel minori crimine[3], priusquam se crimine quo premuntur exuerint, secundum scita ueterum iuris conditorum, ita tamen, ut et ipsi [(Th.)] inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint. D. PRID. ID. AVG. CARNVNTI GRATIANO A. III ET EQVITIO CONSS.[4] a. 374

20 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Si quis ex [Th. 9, 6, 3 B 60, 34, 42] familiaribus uel ex seruis cuiuslibet domus cuiuscumque criminis delator atque accusator emerserit, eius existimationem caput atque fortunas petiturus, cuius familiaritati uel dominio inhaeserit, ante exhibitionem testium, ante examinationem iudicii, in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriatur. uocem enim funestam intercidi oportet potius quam audiri. maiestatis autem[5] crimen excipimus. D. VI ID. NOV. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

21 [6]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CONSVLIBVS PRAETORIBVS TRIBVNIS PLEBI SENATVI[7] SALVTEM DICVNT. [Th. 4, 10, 2 B 60, 34, 43] Liberti si accusatores manumissorum heredumue esse praesumpserint, eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri poenas ante prohibitae delationis exordium. D. VIII ID. AVG. RAVENNAE ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

II

☧ DE ACCVSATIONIBVS ET INSCRIPTIONIBVS ☧

1 IMP. ALEXANDER A. MARCIANO. Eos qui terminos effoderunt [Prochiron auctum 39, 143] extraordinaria animaduersione coerceri debere praeses prouinciae non ignorabit. PP. III K. AVG. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

Gregorii M. epist. 13, 45 (1, 20) *LD* (1. 2, 1) *CRM*

---

[1] constat (ἀποδείκνυται *BΣ* *κ.π.*)? [2] qui ... exsequantur *om. Th.* [3] in ... crimine *om. Th.* [4] post consulatum Gratiani A. III et Equitii *propter Ammianum* 30, 5, 11 *emendat Gothofredus* [5] autem *om. Th.* [6] *iunge* 4, 20, 12 *et quae ibi laudantur* [7] suo *ins. Th.*

---

1 thaumasii *LDR*, thomasii *M* 2 criminali symmacho] *L*M^b, crimen lysimacho (licom. *D*) *CD*, criminali stimacho *R*, criminalisumacho M^a? | sane] tamen *M* 3 thaumasius *LDR*, thomasius *M* 4 et cc. *om. D* | iuliano pp. *LDC*, iulio pp. (p. *M*) *RM* 5 quo] quo ut *D* | temere L^t, temeraria *DM*, εἰ δέ τι προπετῶς ἀπαιτηθῇ, τῇ ἁρμοδίᾳ προφάσει (κολάσει?) τιμωρηθήσεται *BΣ* (*κ.π.*) 6 plectatur *BΣ* (*κ.π.*)?, *u. s.* 6 *s. a. Hal. L* | III] ii *L* | diocl. ... 7 conss. *om. L* 8 impp. *LC* | ual. et ual. et *L*, ualentinus ualerius et *M* | aa. *LC*, *om. M* | lauditio *D*, laudatio *LRM* 9 praesidis arcd'. *D*, praesidi ardinie *R*, praesidi *M* | accusatio L^tR^a, accusantibus D^r 10 persequantur *M* | uel minori] uel in minore (—ri *D*) *LD*, **minori M^a 11 exuerunt M^a | condictorum *C* | ut *om.* M^a | ipse L^a 12 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal. L* | aug. garunti *L*, mart. clarimont. *Hal.* 13 III *om. L* | conss.] uc. conss. *Th.* 14 imp. *L* 15 uel ex] uel *CM* | domos M^a | lator L^a 16 estimatione *L*, estimationem DM^a, existimatione *R* | familiaritate *Greg.* (*libri plerique*) R^aM^a 17 meherserit D^a | testium a. exam. *om.* M^a | tertium *C* | examinatum L^a | iudicium L^a?, iudicum *R* | exposatione L^a 18 exordium *R* | fuestam M^a | intercidi] M^b *Th.*, interdici *Greg.* $LDCRM^a$ 19 autem] tamen *D* | excip.] alias excip. D^a | *s. a. Th. Greg. Hal. L* | d.] s. *Hal* | VI] *Th.*, u *Greg. Hal. L* 20 caes. et attico conss.] caesaribus conss. *Greg.*, *om. L* 21 imppp. *D* | consulibus] et ss. *C*, et cc. *RM*, *om. D* 22 tribunis] et tr. *R* | plebi] *LC*, blebi *R*, plebis *DM Th.* | senectui *D* | dicunt *om. M* | si libertus *R* 23 ue *om. R* | praesumpserit *R* | supplicatio M^a 24 adhibitae *Th.*, κεκωλυμένης *BΣ* (*κ.π.*) | dilationis *R*, delationes M^a | *s. a. Th. Hal. L* | uii *Hal. L* | rauennae *om. Hal. L* | ā. sclēpdoto et mariña. conss. *L* 28 offoderunt M^a 29 extraordinariam (—ria M^a) animaduersionem CM^a | deberi *LCR* | *s. a. Hal. L* | III] xiii *L* 30 conss. *L*

2 [1] IDEM A. SYRO. Si cuiusdam criminis obnoxius seruus postulatur, dominus [B 60, 33, 15]
1 eum defendere potest et in iudicio sistere accusatoris intentionibus responsurum. Post probationes autem criminis non ipse dominus, sed seruus pro suo delicto condemnationem sustineat. ideo enim seruum suum domino defendere permissum est, ut pro eo possit competentes adlegationes offerre. PP. XI K. DEC. ALEXANDRO A. CONS. a. 222

3 IDEM A. STEPHANIDI. Reos capitalium criminum absentes etiam per procuratorem defendi leges publicorum iudiciorum permittunt. PP. IIII NON. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 33, 16] a. 223

4 IMP. GORDIANVS A. ARCHELAO. Si accusatoribus absentibus et non per contumaciam adesse iudicio cessantibus ex una[2] postulatione aditus praeses prouinciae non causa cognita sententiam dixit, qua eum de quo querimoniam detulisti liberandum existimauit, criminatione etiam nunc perseuerante, quae contumacia uel cessatione accusatorum non interueniente auferri non potuit, causa intentati criminis apud eundem uel successorem eius more iudiciorum tractabitur. PP. NON. MART. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. [B 60, 33, 17] a. 241

5 IDEM A. PAVLINO. Non ideo minus crimine seu atrociorum iniuriarum iudicio tenetur is qui in istam accusationem incidit, quod dicat alium se huius facti mandatorem habuisse. namque hoc casu praeter principalem reum mandatorem quoque ex sua persona conueniri posse ignotum non est. PP. III ID. SEPT. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. [B 60, 33, 18] a. 241

6 IDEM A. AVIDIANO. Absentem capitali crimine accusari non posse, sed [B 60, 33, 19]
1 requirendum tantummodo adnotari solere, si desit, uetus ius est. Et ideo cum absentem te et ignorantem, cui numquam ullum crimen denuntiatum esset, per iniuriam a praeside prouinciae in metallum datum dicas, quo magis in praesenti te agente, ut adseueras, iam nunc fides ueri possit illuminari, praefectos praetorio adire cura, qui, quidquid nouo more et contra formam constitutionum gestum deprehenderint, pro sua iustitia reformabunt. PP. IIII NON. APRIL. ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243

7 IDEM A. PROCVLO. Ea quidem, quae per officium praesidibus nuntiantur, [B 60, 33, 20] et citra sollemnia accusationum posse perpendi incognitum non est. uerum falsis nec ne notoriis insimulatus sit, perpenso iudicio dispici debet. PP. VIII ID. IAN. PEREGRINO ET AEMILIANO CONSS. a. 244

8 EXEMPLVM SACRARVM LITTERARVM DIOCLETIANI ET MAXIMIANI AA. Si quis se iniuriam ab aliquo passum putauerit et querellam deferre uoluerit, non ad stationarios decurrat, sed praesidalem adeat potestatem aut libellos offerens aut querellas suas apud acta deponens. PP. SINE DIE ET CONSVLE. [B 60, 33, 21]

L (2, 2. 5. 3. 8) *D* (2, 2...5. 8) *CRM*

---

[1] *iunge* 3, 42, 2. 9, 35, 1 [2] parte *ins.* (*Mommsen*)

---

1 a.] aa. *D* 2 responsurum DM^b | probationis L^a, probationem *M* 3 debito D^a 4 sustinet *C*, suscipiat L^v, sustinet at R^a | eo] eo esse R^a | posset *R* 5 *s. a. Hal.* *L* | conss. *L* 6 stephano *M* | criminenum L^a 7 plubicorum *R* | *s. a. Hal.* *L* | IIII] u *L* | maximo ... 8 conss. *om.* *L* 9 a. *om.* *M* | per] con per M^a 10 iuditium M^a 11 dixi M^a | querimonia R^a | detulistis *DR* | examinauit *D* 12 perserante M^a 14 morem *C* | *s. a. Hal.* 16 paulino] paulino pp. *L* | atrocium $L^aDM^aM^c$, atrociarum RM^b | iniuriam *R* 17 qui] qui cu M^a | istam] stam D^a | quo *LR* | dicit *M* | alium *om.* R^a 18 quoque] que R^a 19 conuenire *D* | non ignotum *R* | *s. a. Hal.* 22 si desit] sed et si *C* | absente te *C*, te absentem *M* 23 umquam nullum *C* | pro iniuria *C* 24 magis in] magis in re *C* | praesentem M^a, praesente M^b 25 praefectum M^a | praeturios R^a, praet*rios M^a | qui quidquid] quod de M^a, qui quod de M^b | more] iure *M* 26 constitutionem *C* | deprehenderit *C* 27 *s. a. Hal.* | pappo *Hal.* 29 et c. s. acc. *bis* R^a | uerum] uerum si R^bM | ne *om.* *RM* 30 notariis R^bM^b, *cf. ad Dig.* 48, 16, 6, 3 | insumulatus M^a | sit] *Hal.*, id est accusatus sit (sic *C*) CRM^a, *om.* M^b | iudicio perpenso *R* | *s. a. Hal.* 32 impp. dioc. et max. exemplum (exemplo *M*) sacr. litr. RM^a | exemplo *D?* | aa. *om.* *DRM* 33 ab alio iniuriam *R* | putauit *M* | referre *C*, defendere R^a | noluerit L^a | sttionarios D^a R^a L 34 praesidale habeat *C* | aut lib.] lib. auferens M^a? 35 *s. a. Hal.* *L* (pp. om.

9 [1]Idem AA. Honorato. Qui de crimine publico in accusationem deductus | B 60, 33, 22 |
1 est, ab alio super eodem crimine deferri non potest. Si tamen ex eodem facto plurima
crimina nascuntur et de uno crimine in accusationem fuerit deductus, de altero non pro-
2 hibetur ab alio deferri. Iudex autem super utroque crimine audientiam accommodabit:
nec enim licebit ei separatim de uno crimine sententiam proferre, priusquam plenissima
examinatio super altero quoque crimine fiet. PP. xiiii k. Sept. Basso et Qvintiano
conss. a. 289

10 Idem AA. Vrsae. Qui explicandi negotii spem, cuius finis in iudicis | B 60, 33, 23 |
potestate et motu situs est, pollicetur, non minus ob illicitam sponsionem crimen contrahit,
quam qui ad huiusmodi promissionis commercium contra disciplinam publicam adspirat.
PP. iii k. Nov. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

11 Idem AA. have Crispine carissime nobis. Si quis homicidii crimen | B 60, 33, 24 |
existimat persequendum, secundum iuris publici formam debebit eum, qui in primordio
homicidii postulauerat reum neque probauerat ideoque reus absolutus est, praeuaricationis
arguere: id enim salubriter statutis principum parentum nostrorum iurisque forma prae-
scriptum est: uel si id non putauerit agendum, ad sequens crimen, id est pastorum latro-
numue, descendere eum coges atque id exsequi iudicio tuo, cum, si quidem id ab incusato
appareat esse commissum, ob ultionem publicam obnoxius legibus fiat. D. viii id. April.
Hannibaliano et Asclepiodoto conss. a. 292

12 Idem AA. et CC. Avrelio. Factum sponte se praecipitantis innocenti | B 60, 33, 25 |
criminis periculum adferre non potest. S. xiiii k. Ivn.[2] Sirmi AA. conss. a. 293

13 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Mari- | Th. 9, 1, 14 B 60, 33, 26 |
niano vicario Hispaniae. Si quis seruos crediderit accusandos, non prius ad corporum[3]
tormenta ueniatur, quam se[4] uinculo subscriptionis adstrinxerit. D. vi k. Ivn. Patavi
Merobavde itervm et Satvrnino conss. a. 383

14 Idem AAA. et Arcadivs A. Cynegio pp. Singuli uniuersi- | Th. 9, 1, 15 mut. B 60, 33, 27 |
que iudices cognoscant in publicis criminibus non oportere emendicatis suffragiis decre-
torum aut relationibus a publicis personis destinandis credere, sed rei ueritatem requirere.
D. prid. k. Mai. Constantinopoli Arcadio A. et Bavtone conss. a. 385

15 Idem AAAA. Tatiano pp. Tunc conuenit potentiores uiros adesse | Th. 9, 1, 17 B 60, 33, 28 |
iudiciis, cum eorum praesentiam in criminibus publicis[5] per inscriptionem causa deposcat,

L D (2, 9...11. 13. 14) *CRM*

---

[1] *iunge* 7, 56, 3 [2] Ian. (*Mommsen*)? [3] miserorum *Th.*, τῶν σωμάτων *BΣ* (κ.π.) [4] accusator *ins. Th. contra BΣ* (κ.π.) [5] in crim. publ.] criminalis *Th.*, ἐν τοῖς ἐγκληματικοῖς τοῖς πουβλίκοις *BΣ* (κ.π.)

---

1 aa.] a. *CR* | horato *D*, honorio *M*, hon. *R* 4 alio] altero *D* | differri *DC*[a] | audientiam ... 5 crimine *om. D*[a] | aud.] aud. suam *R* 5 de u. c. sententiam *om. R*[a] 6 fiat *M* | *s. a. Hal. L* | xiiii *om. Hal.* 8 aa.] a. *LCR* | expublicandi *C*[a] | iudiciis otestate *C*[a] 9 motus *D*[a] | ob illicitam] obligatam *L*[a] 11 *s. a. Hal. L* | pp.] p. *L* | conss. *om. L* 12 aa.] a. *CRM* | haue] *W*, liabe *C*, liberis *LDM*[b], luberis *R*[a], iaberis *R*[b], *om. M*[a] | car. nobis *om. M*[a] | si quis] si *D*, is qui *C* 13 existimabit existimauit *R*[a] 14 postulauerit r. n. probauerit *LM*[a] | praeuarications *L*[a] 15 parentium *C* | et iuris *M* | formam *D*[a]*C* 16 potuerit *L*[a] | ad] as *L* | id est] tuo id est *L*[a], uel *R*[a] | uel latronum *M* 17 incuiusato *M*[a] 18 publicas *L*[a] | *s. a. Hal. L* 19 hannib. ... conss. *om. L* 20 aa. et cc.] a. *LM* | se *om. L*[a] | praecipitantes *C*[a], *inc. M*[a] | innocentis *LC*[a]*R*[a]*M*[a]: οὐ φέρει ἔγκλημα ἑτέρῳ τινί *B* 21 afferri *L*[a] | *s. a. Hal. L* | s. *om. L* | aa.] aa. et cc. *L* 22 impp. *DC*, imp. *L* | grat. ual.] ual. (ualentinus *M*) grat. *DRM*, ual. *L* | et *om. M* | aa. *C*, a. *L* | martiano uic. *LD*, matroniano (*om.* uic.) *M*, ad marinianum uicarium *Th.*, uic. *om. R* 23 hispane *R*, hisp. *LC*, *om. M* | quis *om. D* 24 ueniant *R*[a], ueniat *R*[b], ἐρχόμεθα *BΣ* (κ.π.) | adstringerit *C*, astrinxerint *R uel R*[b], abstinxerit *M*[a] | *s. a. Th. Hal. L* | iun.] ianuar. *Hal. L* 25 merobaude ... conss. *om. L* | iterum] ii *Hal.* 26 aaa. et arc. a. (a. *om. D*) cynegio] *D*, aa. et cc. cinegio *L*, aa. et archetinegio *C*, aaa. et ccc. cinegio *R*, aaa. martae et eginegi *M*, aaa. cynegio *Th.* | uniuersisque *M*[a] 27 criminis *L* 28 reuelationibus *R*[a], legationibus *M*[a] | a *om. D* | ueritatem rei *M* 29 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] ii *L* | const. ... conss. *om. L* | a.] a. i *Th.* 30 aaa. *R Th.*, aa. *C*, a. *L*, aa. et cc. *M* | liciano *L*, titiano *C*, datiano *M* | pp. *om. LD* 31 in iudiciis *RM* | praesentia *C* | per inscr.] in perscriptionem *R*[a], praescriptio *D* | causam *L*[a], causae *DR*[a]

licet in pecuniariis causis per procuratores lites sustineant[1]. D. XV K. MART. MEDIOLANI
VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 390
16 [2]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PASIPHILO[3]. In causis | Th. 2, 1, 8 B 60, 33, 29
criminalibus dignum est, ut inscriptiones proponantur, quae magnitudinem uidelicet cri-
minis tempusque designant, ut alterutram partem digna legum tenere possit auctoritas.
1 Quod statutum si fuerit forte contemptum, hi qui ex officio ingrediuntur secretarium quin-
que librarum auri condemnatione ferientur. D. VIII K. IAN. MEDIOLANI OLYBRIO ET
PROBINO CONSS. a. 395
17 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CONSVLIBVS PRAETORIBVS | Th. 9, 1, 19 B 60, 33, 30
TRIBVNIS PLEBIS SENATVI[5] SALVTEM DICVNT. Accusationibus ordinem iam dudum legibus
institutum seruari iubemus, ut, quicumque in discrimen capitis accersitur, non statim reus
qui accusari potuit aestimetur, ne subiectam innocentiam faciamus. sed quisquis ille est
qui crimen intendit, in iudicium ueniat, nomen rei indicet, uinculum inscriptionis adripiat,
custodiae similitudinem habita tamen dignitatis aestimatione patiatur nec impu- | 9, 46, 10
nitam fore nouerit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad uindictam poscat similitudo
1 supplicii. Nemo tamen sibi blandiatur obiectu cuiuslibet criminis de se, in | (9, 46, 10)
quaestione confessus, ueniam sperans propter flagitia adiuncti, uel communione criminis
consortium personae superioris optans, aut inimici supplicio in ipsa supremorum suorum
sorte sociandus, aut eripi se posse confidens aut studio aut priuilegio nominati, cum
ueteris iuris auctoritas de se confessos ne interrogari quidem de aliorum conscientia sinat.
nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scrutetur aliena. D. VIII ID.
AVG. RAVENNAE ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

III

R DE EXHIBENDIS VEL TRANSMITTENDIS REIS R

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. VALENTINO CONSVLARI | Th. 9, 2, 3 B 60, 35, 15
PICENI. Si miles in prouincia repertus crimen publicum commiserit, eum rector prouin-
ciae sub custodia constituat atque ita uel causae meritum uel personae qualitatem ad
magistrum militum referat. D. XI K. FEBR. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA.
CONSS. a. 365

L (2. 3 R) *D* (2, 16. 17) *CRM*

---

[1] licet ... sustineant *om. Th., habent BΣ* (*κ.π.*) [2] *iunge* 8, 4, 8. 9, 37, 1 [3] suo *addit Th.* [4] *iunge* 4, 20, 12 *et quae ibi laudantur* [5] suo *ins. Th.*

---

1 lite *L* | *s. a. Th. Hal. L* | XII *Hal.* 2 IIII (V *Th.*) et n. conss.] uii *L* 3 aa.] a. *L* | passifilio *L*, *om. RM* 4 proponatur M^a | magnitudine *L* 5 que] quod *D* | designant *uel* designat *Th.*, designent LDR^bM, designat *C*, designet R^a, σημαίνουσιν *B* (*κ.π.*) alteram *M* | dignae legum *D*, legum digna *R* 6 stat. si] DM^b *Th. cum B* (*κ.π.*), si stat. *LCR*, si *om.* M^a | fuerit] fut̄ *R* | hii *D* | secratarium *D* 7 feriantur (*alias* feriuntur) *Th.*, πληγήσονται *B* (*κ.π.*) | *s. a. Th. Hal. Paris.* 4517 | ian.] ianl. *Paris.* | mediol. *om. Hal. Paris.* 8 conss. *om. Paris.* 9 aa.] a. *L* | cons.] et ss. *C*, *om. R* | retoribus *R* 10 plebis *om. L*, plebis senatui *om. CRM* | dicunt] dent *D*, *om. M* | ordinem] exordium *D* 11 iudbemus L^a | statum M^a 12 faciamus] L^vC *Th.*, feriamus $L^tD^bR^bM$, ferimus D^a, fallamus R^a 13 indicet] indicet et *Th. libri plerique* 14 similitudine *LD* | tamen (et *ins. M*) dign. aestimatione (—nem *C*, exist. *R*) patiatur] *CRM Th. B*, exstimatione (tam *ins. D*) et si dignitatis amministratione potiatur *LD* | impunita *C* 15 ad] in *C* | uicdictam *R* 16 supplitio D^a? | sibi tamen obi. cuiusl. crim. bland. *Th.* | brandiatur R^a | obtentu L^a, obiectum L^b | criminosi R^a 17 quaestionem *C* | propter flag. sperans *Th.* | communē L^a?, communionem *DCM* 18 superioris persone *R* 19 sortiandus R^a | aut ... confidens *om.* R^a | eripere *D* | se ... nominati *om.* M^a 20 iuri *C* | ne] nec *DM* 21 igitur] ergo *M* | conscientiam *L* | *s. a. Th. Hal. L Paris.* 4517 | d.] id. *Paris.* 22 asclep. ... conss. *om. L* | conss.] c. ss. *Paris.* 24 uel] et *M* 25 ualentinus *M* | ualentino] *Th.*, ualentiniano *CRM* | consule *C*, consuli RM^b, consul' M^a 26 picenis *M* | commisit *M* 27 meritu *C* 28 *s. a. Th. Hal.* | XII *Hal.*

2 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTRO- | Th. 9, 2, 3 B 60, 35, 16 |
1 PIO PP. Nullus in carcerem prius quam conuincatur omnino uinciatur. Ex longinquo si quis est acciendus, non prius *insimulanti* accommodetur adsensus, quam sollemni lege se
2 uinxerit[2]. Eique qui *d*educendus erit ad disponendas res suas componendosque maestos penates spatium coram loci iudice aut etiam magistratibus sufficientium dierum, non minus tamen[3] triginta tribuatur, nulla remanente apud eum qui ad exhibendum missus est
3 copia nundinandi. Qui posteaquam ad iudicem uenerit, adhibita aduocatione ius debebit explorare quaesitum ac tamdiu pari cum accusatore fortuna retineri, donec reppererit cognitio celebrata discrimen. D. III K. IAN. CONSTANTINOPOLI GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 38

3 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. DREPANIO PROCONSVLI AFRICAE. | Th. 9, 2, 4 B 60, 35, 17 | Neminem iudicio exhibendum esse praecipimus, nisi de cuius exhibitione iudex pronuntiauerit. D. PRID. NON. FEBR. MEDIOLANI VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 39

IIII
R DE CVSTODIA REORVM R

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD FLORENTIVM RATIONALEM. | Th. 9, 3, 1 B 60, 35, 18 | In quacumque causa reo exhibito, siue accusator existat siue eum publicae sollicitudinis cura
1 produxerit, statim debet quaestio fieri, ut noxius puniatur, innocens absoluatur. Quod si accusator aberit ad tempus aut sociorum praesentia necessaria uideatur, id quidem debet
2 quam cel*e*rrime procurari. Interea uero exhibito non ferreas manicas et inhaerentes ossibus mitti oportet, sed prolixiores catenas, si criminis qualitas etiam catenarum acerbitatem
3 postulauerit[4], ut et cruciatio desit et permaneat fida custodia. Nec uero sedis intimae tenebras pati debebit inclusus, sed usurpata luce uegetari et, ubi nox geminauerit custodiam, uestibulis c*a*rcerum et salubribus locis recipi ac reuertente iterum die ad primum solis ortum ilico ad publicum lumen educi, ne poenis carceris perimatur, quod innocentibus
4 (1) miserum, noxiis non satis seuerum esse dignoscitur. Illud etiam obseruabitur, ut neque his qui stratorum funguntur officio neque ministris eorum liceat crudelitatem suam accusatoribus uendere et innocentes intra carcerum saepta leto dare aut subtractos audientiae

L (3, 3. 2. 4) *DCR* (4 R *ante* 4, 4 *collocat* R^a) *M*

---

[1] *iunge* 9, 4, 5 [2] et in poenam reciproci stilo trepidante recauerit *ins. Th.* [3] sufficientium ... tamen] dierum *Th.* [4] si ... postulauerit *om. Th.*

---

1 impp. *C,* imp. *L* | ualentinus *M* | aa. *C,* a. *L, om. M* | euripio p. *M* 2 carcere *D:* εἰς εἱρκτὴν ... δεσμευέσθω *ΒΣ* (κ.π.) | conuincantur R^a, con*uin**atur M^a | omnimodo *RM* | uincatur R^a, uitiatur M^a 3 qui *C* | accipiendus CR^a, exibendus *L* | acsimulanti *Th.* (*sic*), insim. id est (uel *C*) accusatori *libri* | commodetur *LR,* ae commodetur *C* 4 eique] ei uero LRM^b | deducendus] *Th.*, reducendus (—dūs R^a) *libri,* ὁ παραπεμπόμενος *ΒΣ* | erit] est erit M^a? 5 sufficiendum R^a 6 remanentem *L* | missum est M^a, est missus *C* 7 nundicandi R^a | postquam *L* 9 *s. a. Th. Hal. L* | d. v k. iun. *Hal. L* | constant. ... 10 conss. *om. L* 11 impp. *LDCM* | ual. theod.] ual. et theod. *L,* th. ual. *R,* theod. *M* | aa. *CM* | dreffanio *R,* horphanio *D,* arfanio *M* 12 proc. afr. *om. M* | consulae *C* 13 exibitionem M^a | *s. a. Th. Hal. L* | prid.]` pp. *Hal.,* ii *L* 13 IIII (III *Hal.*) ... 14 conss. *om. L* 17 costantinus *M,* th. csch. *D* | florentinum *DR* | rationalem] pp. rat. *C* 18 accusato *D* | publica *CR* 19 produxit *M,* perduxerit *Th.* | innocens] et i. *C* 21 celerrime] N^b *Th.*, celeberrime *LDCRM* | procurari interea (iteraea *L*)] procurantur ea R^a | uiro W^a *Th.* | exhibitum L^tDM^b, exhibita *C,* exibit*** M^a | non] non per DM^a 22 mitti] necti *D* | aceruitate *C* 23 ut *om.* L^a | cruciato *R* | permanet D^a | fida] sub f. LDR^bM | sedis] sed his C^a, *om. L* | intima tenebra *C* 24 inclusus] inclusis custodia R^a | luce uegetari] zetari L^a, *e*etari M^a | et] *Bamb.* 1 *D* 3 *Th.*, id est subleuari et *LDCRM* 25 uestib.] in uest. *DR,* ** uest. M^a | recipi ac] *D Th.*, recipiat *C,* recipiatur LRM^b, recipi** M^a 26 educi] *C Th.*, reduci *LDM,* adduci *R,* ἐκβάλλεσθαι *Β* | perimantur D^a | nnocentibus R^a 29 inter *D* | carceris *C,* c*rcerum M^a | leto *om. C* | audientiae] *D Th.*, audientia *LCRM*

5 longa tabe consumere. Non enim existimationis tantum, sed etiam periculi metus iudici
imminebit, si aliquem ultra debitum tempus inedia aut quocumque modo aliquis stratorum
exhauserit, et non statim eum penes quem officium custodiae est atque eius ministros capi-
tali poena subiecerit. D. PRID. K. IVL. SERDICAE CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO
C. CONSS. a. 320
2 IDEM A. AD EVAGRIVM. Si quis in ea culpa uel crimine fuerit [Th. 9, 3, 2 B 60, 35, 19]
deprehensus, quod dignum claustris carceris et custodiae squalore uidetur, auditus apud
acta, cum de admisso constiterit, poenam carceris sustineat atque ita postmodum eductus
1 apud acta audiatur. Ita enim quasi sub publico testimonio commemoratio admissi criminis
fiet, ut iudicibus immodice saeuientibus freni quidam ac temperies adhibita uideatur.
D. III NON. FEBR. HERACLEAE CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326
3 IDEM[1] A. ACINDYNO PP. Quoniam unum carceris conclaue permixtos secum [Th. 9, 3, 3]
criminosos includit, hac lege sancimus, ut, etiamsi poenae qualitas permixtione *i*ungenda
est, sexu*m* tamen dispare*m* diuersa claustrorum habere tutamina iubeatur. D. NON. APRIL.
ACINDYNO ET PROCVLO CONSS. a. 340
4 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PRO- [Th. 9, 3, 5 B 60, 35, 20]
BVM PP. Ad commentariensem receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat,
nec putet hominem abiectum atque uilem obiciendum esse iudici, si reus modo aliquo[2]
fuerit elapsus. nam ipsum uolumus eiusmodi poena consumi, cui obnoxius docebitur fuisse
1 qui fugerit. Si uero commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutorem
eius pari iubemus inuigilare cura et eadem statuimus legis seueritate constringi. D. III
K. IVL. CONTIONACI GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371
5 [3]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTRO- [Th. 9, 3, 6 B 60, 35, 21]
PIO PP. De his quos tenet carcer id aperta definitione sancimus, ut aut conuictum uelox
1 poena subducat aut liberandum custodia diuturna non maceret. Iubemus autem, ut[4] intra
tricesimum diem semper commentariensis ingesserit numerum personarum, uarietatem

L (4, 1. 2. 5) *D* (4, 1. 2. 4. 5) *CRM*

---

[1] Imp. Constantius *Th. recte* [2] modo aliquo] condicione aliqua *Th.*, τρόπῳ τινί *B* (κ.π.) [3] *iunge* 9, 3, 2 [4] iubemus autem ut] *firmant* *BΣ* (κ.π.) κελεύομεν οὖν ἵνα, temperari autem ab innoxiis austera praeceptione sancimus et praedandi omnem segetem de neglegentia iudicum prouinciarum ministris feralibus amputamus. nam nisi *Th.*

---

1 longe *D* | tabe] t. eos *R* | estimationis *LD*, exstimationis M^a | sed] sit M^a | etaam L^a | periculis LM^a | metis *L* | iudicii *C Th.* 2 si] sed D^a 4 poena] *C Th.*, poenae *LDRM* | *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal.* | constantio *Hal.* | a. VI … 5 conss. *om. L* | constantio *Th.*, constante *Hal.* 6 idem] imp. const. *D*, *deficit* M^a | euadrium R^a, *deficit* M^a | minimae C^a? 7 quod (quo M^b?) dignum] LM^b *Th.*, quod signum *C*, quod dignus DRM^a: τὸν ἐπί τινι ἐγκλήματι τραχυτάτῳ κατηγορηθέντα καὶ διὰ τοῦτο ἄξιον *B* | cust. sqalore D^a, squalore (sqal. R^a) cust. *R* | uideatur LD^bR | auditus] aduectus L^tM^b?, auectus D^v, *om. C* 8 constituerit *D*, constitit *M* | sustineant *L* | ductus *LR* 9 sub *om. M* 10 fiet] fuisset L^a | ut] et CM^a? | se uidentibus *D* | quidam] CM^a *Th.*, quidem $LDRM^b$ | ac temp.] CR^aM^b, attemperies *N Th.*, temperies LDR^bM^a 11 *s. a. Th. Hal.* | III *om. Hal.* | heracliae *Hal.* | constantio a. VII et constante *Hal.* 12 acundino p. *M* 13 iungenda] *Th.*, iniungenda *libri* 14 sexum t. disparem] *Th.*, sexu t. dispare *C*, sexu (sexu *bis* R^a) t. dispares *RM* | iubeantur M^b | *s. a. Th. Hal.* 16 impp. *C*, ipp. *M* | ual. ualent. *D*, ualentinus ualens *M*, ual. et ualens *R* | et] i *D* | gratianus] proculus *M* (*ex u.* 15) | aa. *C*, *om. D* | ad] d *R* 17 obseruatoque D^a 18 obiectum *C* | obtiendum *D* | esse *om.* M^a | iudicii *D*, iudiciis *Th.*, τῷ δικαστῇ *B* (κ.π.) | reus] eus M^a | aliquis *R* 19 modi *om. Th.*, τοιαύτῃ *B* (κ.π.) | penam *C* | cumsummi *D* | cui] *Th. cum B* (κ.π.) ᾗτινι, qui DCM^a?, qua RM^b 20 commotarienses M^a | necessitatem aliquam R^a, necessitatem aliqua M^a 21 inuilare M^a | statuimus] iubemus *D* | seueritati R^a | *s. a. Th. Hal.* 22 contionaci] constantinop. *Hal.* 23 imp. *L*, impp. *C* | ualerius *M* | et *om. L* | aaa. eutr. pp. *om. M* | a. *L*, aa. *C* | utropi *R* 24 carcer] c. inclusos (—sus *D*) *LDRM contra Th. BΣ* (κ.π.) | aut] ad R^a | conuictum] *DC Th. BΣ* (κ.π.), conuictos *L*, conuinctos RM^b, conuinctum M^a 25 subdicat *C* | liberandum] DCM^a *Th. BΣ* (κ.π.), liberandos LRM^b | ubemus R^a, **bemus M^a | autem *om.* M^a | inintra *M* 26 comentriensis *D* | ingesserit] L^tDCM^a? *Th.*, ingerat L^vRM^b, ὑποβάλῃ τῷ ἄρχοντι *BΣ* (κ.π.)

delictorum, clausorum ordinem aetatemque uinctorum. officium uiginti libras auri aerario nostro iubemus inferre, iudicem desidem ac resupina ceruice tantum titulum gerentem extorrem impetrata fortuna decem libras auri multandum esse censemus. D. III K. IAN. CONSTANTINOPOLI GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

6 [1] Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Οὐδένα ἐμβάλ- [1, 4, 22 B 60, 35, 22]
λεσθαι ἐν φυλακῇ δίχα προστάξεως τῶν κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ ἐνδόξων ἢ
1 περιβλέπτων ἢ λαμπροτάτων ἀρχόντων ἢ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκδίκων βουλόμεθα. Ἐπὶ δὲ τῶν
ἐμβληθέντων ἢ ἐμβαλλομένων τοὺς θεοφιλεστάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους μίαν ἑκάστης ἑβδόμαδος
ἡμέραν τὴν τετράδα ἢ τὴν παρασκευὴν τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς διερευνᾶσθαι καὶ σὺν ἀκριβείᾳ μανθάνειν
τὰς τῆς αὐτῶν κατοχῆς αἰτίας καὶ εἴτε οἰκέται τυγχάνοιεν ὄντες εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε ἐπὶ χρήμασιν εἴτε
ἐπὶ ἄλλοις ἐγκλήμασιν εἴτε ἐπὶ φόνοις ἐμβεβλημένοι. [(1, 4, 22)
2 Καὶ εἰ μὲν δοῦλοί εἰσιν, εἴσω εἴκοσιν ἡμερῶν ἐκβάλλεσθαι αὐτοὺς ἢ σωφρονιζομένους ἢ τοῖς
δεσπόταις παραδιδομένους. ἢ ἐὰν μὴ φαίνωνται οἱ δεσπόται, ἀπολύεσθαι αὐτούς.
3 Ὁ ἐν εἱρκτῇ βληθεὶς διὰ χρηματικὸν ἐλεύθερος ἀπολυέσθω παρέχων ἐγγύας· εἰ δὲ ἀπορεῖ ἐγγυῶν,
τεμνέσθω εἴσω λʹ ἡμερῶν τὸ κατʼ αὐτὸν καὶ ἀπολυέσθω. ἐὰν δὲ πλείονος χρόνου τὸ πρᾶγμα
δέηται[2], τότε ἐξωμοσίᾳ καταπιστευέσθω μέχρι πέρατος τῆς δίκης· εἰ δὲ μετὰ τὴν ἐξωμοσίαν
4 ἀπολειφθῇ πρὸ περαιώσεως τοῦ ζητουμένου, ἐκπιπτέτω τῶν οἰκείων πραγμάτων[3]. [4] Ἐὰν ἐλεύ-
θερος ἐγκλήματι κατεχόμενος βληθῇ εἰς φυλακήν, ἐγγύας διδότω καὶ ἀπολυέσθω. εἰ δὲ ἀπορεῖ
ἐγγυῶν, μεινάτω ἕως ἓξ μηνῶν μόνων ἐν τῇ φυλακῇ, ὧν ἐντὸς τεμνέσθω τὸ κατʼ αὐτόν, εἰ μὴ
5 ἄρα κεφαλικῶς ἐνάγεται. Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐδὲ ἐγγύῃ καταπιστεύεται, ἐὰν μέντοιγε ὑπὸ τῶν

LDCRM: c. 6 *pr.* § 1 *restituimus ex l. gem., indicem* § 2 *ex B, indicem* § 3...5 *ex BΣ*

---

[1] *iunge* 1, 4, 23. 9, 5, 2. 9, 47, 26 [2] *inserendum ex B* (*u. i.*) μηδαμοῦ παρέχοντος αἰτίαν τοῦ ἐγκεκλεισμένου [3] *haec de missione in possessionem intellegenda esse colligitur ex* Ῥοπ. 11, 5 (*u. i.*) [4] *ex B* (*u. i.*) *supplendum uidetur statim iudicandum esse de iis, qui propter seditionem in custodiam coniecti sint*

---

1 ordine *C* | officium] *CR*^{a} *Th.*, quod si hoc (haec *D*^{b}*M*) praetermiserit (perterm. *L*^{a}, paterm. *M*^{a}) officium (off. quidem *M*) *LDR*^{b}*M*, τούτων δὲ μὴ γενομένων τὴν μὲν τάξιν *BΣ* (κ.π.), εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται *B*: *apparet igitur sententiam interpolatione compilatorum mutilatam* (*quo pertinet etiam p.* 815 *u.* 26 ingesserit) *uario modo suppletam esse* | auri libras *Th.*, λίτρας χρυσίου *BΣ* (κ.π.) | inferri *L*^{1}*R* 3 extorore *D*^{a} | fortunam *C* | libras auri (aurei *L*^{a})] *LCRM*, auri libris *D? Th.*: δέκα λίτρας προστιμητέον (*om.* auri) *BΣ* (κ.π.) | muctandum *M*^{a} | censemus *om. BΣ* (κ.π.) *contra Th.* | *s. a. Th. Hal. L* | III] IIII *Hal. L* 4 theod.] theod. I *Th.* | aa. couss. *om. L* 5 constitutio greca (grega *M*^{a}) *MW*, *cf. Dictatum de consiliariis apud Haenelium, Iuliani Epitome p.* 199: lib. VIIII codicis ... tit. de custodia et exhibitione reorum, in quo est graeca constitutio, quae de temporibus loquitur, intra quae oportet criminales dirimi causas. *pr.* § 1 *huius constitutionis repetita esse in* 1, 4, 22 *ex indicibus B et BΣ apparet, confirmatur etiam Paratitlis ad Const.* 3. 4, *secundum quae constitutio incipit* οὐδένα 12 § 2 *a Theodoro* (*BΣ*) *indicatur sic:* ὁ ἐν φυλακῇ ὢν δοῦλος εἴσω κʹ ἡμερῶν, εἰ μὲν ἀναίτιός ἐστιν, ἀπολυέσθω καὶ διδόσθω τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ· εἰ δὲ ὑπεύθυνος εὑρεθῇ τιμωρείσθω, *in* Ῥοπ. 10, 1 *sic:* ὅτι ἐντὸς κʹ ἡμερῶν οἱ ἐπίσκοποι ὀφείλουσι παρασκευάζειν τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκβάλλειν τοὺς ἐμβεβλημένους ἐν φυλακῇ οἰκέτας, εἰ δὲ μὴ φαίνονται, εἴσω κʹ ἡμεριῶν ἀπολύονται 14 *index* § 3. 4 *in B hic est:* εἰ δὲ ἐλεύθεροί εἰσιν ἐπὶ ἀταξίᾳ κατεχόμενοι, παραχρῆμα κρίνεσθαι αὐτούς, ἢ ἐὰν περὶ ἄλλης οἱασδήποτε αἰτίας, παρέχειν αὐτοὺς ἐγγύας. εἰ δὲ μὴ ἔχουσιν ἐγγυητάς, εἰ μὲν ἐπὶ ἐγκλήματι κατέχονται χωρὶς φόνου, ἐν τάχει αὐτοὺς κρίνεσθαι, εἰ δὲ κεφαλικόν ἐστι τὸ ἔγκλημα, εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν. ἐὰν δὲ ᾖ χρεία πλείονος ὑπερθέσεως μηδαμοῦ παρέχοντος αἰτίαν τοῦ ἐγκεκλεισμένου, δίδοσθαι αὐτὸν ἐπὶ ἐξωμοσίᾳ, ἵνα ἡ ψῆφος γένηται κατʼ αὐτοῦ, ἐὰν ἀπολειφθῇ. *ad* § 3 *pertinent* Ῥοπ. 11, 5: ἐπὶ τῶν χρηματικῶν αἰτιάσεων ὁ μὴ εὐπορῶν ἐγγυητὴν παρασχεῖν οὐκ ὀφείλει πλέον τῶν λʹ ἡμερῶν μεῖναι ἐν τῇ φυλακῇ. εἰ δὲ χρεία ἐστὶ πλείονος διαστήματος, ὀφείλει ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι, ἀγνωμονοῦντος δὲ πέμπεται εἰς νομὴν αὐτοῦ ὁ ἀντίδικος. *ad* § 4. 7. 8 *pertinere uidentur* Ῥοπ. 19, 15: ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος παρασκευάζειν τὸν ἄρχοντα ἐντὸς ϛʹ μηνῶν ψῆφον ἐκφέρειν περὶ τῶν ἐν φυλακῇ ἀπόρων ἐγγύης, χωρὶς φονέων. *quae in B de capitali crimine dicta sunt, rectius a Theodoro et* Ῥοπ. 11, 5 *ad pecuniarias causas trahuntur* 20 § 5 *in B sic indicatur:* εἰ δὲ φόνου ἐστίν, εἰ μὲν ἀπὸ ἀναφορᾶς δημοσιευόντων, εἴσω ἓξ μηνῶν κρίνεσθαι, εἰδότων τῶν δημοσιευόντων, ὅτι, ἐὰν ψεύσωνται, τῇ αὐτῇ ὑπόκεινται τιμωρίᾳ· εἰ δέ τις ἐγγραψάμενος αἴτιος ἐγένετο τῆς ἐνοχῆς, δίδοσθαι αὐτοὺς ὑπὸ ἐγγύας, ἢ ἐὰν μὴ εὐπορῶσιν ἐγγυητῶν, μένειν μὲν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τέμνεσθαι δὲ τὴν δίκην ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. *eodem pertinent* Ῥοπ. 19, 11: ἐὰν ἐξ ἀναφορᾶς δημοσίων προσώπων ἐπὶ φόνῳ κατεσχέθησάν τινες, οὐκ ὀφείλουσιν ἐγγυηταῖς κατα-

δημοσιευόντων κατηγορηθῇ. ἀλλὰ ἐντὸς πάλιν τῶν ἓξ μηνῶν τὸ κατ' αὐτὸν ὀφείλει πέρας λαβεῖν[1]. εἰ δὲ οὐχ ὑπὸ τῶν δημοσιευόντων, ἀλλ' ὑπὸ ἰδικοῦ κατηγόρου ἐνήχθη[2], τότε καταθαρρεῖται ἡ ἐγγύη. ἐὰν δὲ οὐκ εὐπορῇ δοῦναι ἐγγύας, φυλάττεται ἐπὶ ἕνα μόνον ἐνιαυτόν[3], οὗ ἐντὸς τὸ κατ' αὐτὸν χρὴ πάντως τέμνεσθαι.

6 Προλήψεως δὲ περὶ αὐτῶν γενομένης ὡς ὑπευθύνων, εἶναι αὐτοὺς ἐν τῇ φρουρᾷ, ἕως ὅτε περαιωθῇ

7 ἡ δίκη. Εἰ δὲ ἤδη ψῆφος γέγονε παρὰ τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐκβιβάζεσθαι αὐτήν, εἴτε σωματική

8 ἐστιν εἴτε χρηματική, ἐχόντων ἐξουσίαν ἐπὶ χρηματικῇ ἐκστῆναι. Ὑπομιμνησκόντων [1, 4, 22, 2 τῶν ἐπισκόπων τοὺς ἄρχοντας εἰδότας, ὡς ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν δέκα λίτρας παρέξουσιν.

9 Ἀδείας διδομένης τοῖς κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, εἴ τινα ῥᾳθυμίαν ἴδοιεν γινομένην παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων καὶ λαμπροτάτων ἀρχόντων ἢ παρὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, ταύτην μηνύειν, ὡς ἂν προσήκουσα κατὰ τῶν ῥᾳθυμούντων ἐνεχθείη κίνησις. D. XV K. FEBR. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

V

R DE PRIVATIS CARCERIBVS INHIBENDIS R

1 IMP. ZENO A. BASILIO PP. Iubemus nemini penitus licere per Alexandrinam [B 60, 55, 1 splendidissimam ciuitatem uel Aegyptiacam dioecesin aut quibuslibet imperii nostri prouinciis uel in agris suis aut ubicumque domi priuati carceris exercere custodiam, uiro spectabili pro tempore praefecto Augustali, et uiris clarissimis omnium prouinciarum rectoribus daturis operam semperque futuris in speculis, ut saepe dicta nefandissimorum

1 hominum adrogantia modis omnibus opprimatur. Nam post hanc saluberrimam constitutionem et uir spectabilis pro tempore Augustalis et quicumque prouinciae moderator maiestatis crimen procul dubio incursurus est, qui cognito huiusmodi scelere laesam non uindicauerit maiestatem: primatibus insuper officiorum eiusdem criminis laqueis constringendis, qui, simulatque nouerint memoratum interdictum facinus in quocumque loco committi, proprios iudices de opprimendo nefandissimo scelere non protinus curauerint instruendos.

2 Nam illud perspicuum est eos qui hoc criminum genus commiserint pro ueterum etiam legum et constitutionum tenore tamquam ipsius maiestatis uiolatores ultimo subiugandos esse supplicio. D. K. IVL. CONSTANTINOPOLI LONGINO VC. CONS. a. 486

2 [4] Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἰδιωτικὰς φυλακὰς [1, 4, 23 B 60, 55, 2 πᾶσι τρόποις ἐν πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἀπαγορεύομεν καθίστασθαι . . . . (1, 4, 23)

Ἡ διάταξις κελεύει μὴ γίνεσθαι ἰδιωτικὰς φυλακάς· τοὺς δὲ τοῦτο πράττοντας ὑποκεῖσθαι καὶ ἐπιτιμίῳ καὶ διάγειν ἐν τῇ δημοσίᾳ φρουρᾷ τοσαύτας ἡμέρας, ὅσας δήποτ' ἂν γέγονεν ὁ ἐγκλεισθεὶς

LCRM: 4, 6 § 5 *restituimus ex BΣ,* § 6...8 *ex B,* § 9 *ex l. gem.* 5, 2 *initium restituimus ex l. gem., reliqua ex indice B* (= *Synopsis Φ* 9, 6)

---

[1] *ex B* (*u. i.*) *supplendum:* εἰδότων τῶν δημοσιευόντων, ὅτι, ἐὰν ψεύσωνται, τῇ αὐτῇ ὑπόκεινται τιμωρίᾳ, *cf. BΣ in fine:* καὶ ὅτι ἡ τάξις προσαγγείλασα καὶ μὴ ἀποδείξασα τὸ ἔγκλημα ὑπόκειται ταυτοπαθείᾳ, κἂν ἔγγραφον μὴ δίδωσι [2] νομίμως *addunt Ποπ., cf. B* ἐγγραψάμενος [3] *de biennio loquitur* 3, 1, 13 *pr.* [4] *iunge* 1, 4, 22. 9, 4, 6. 9, 47, 26

πιστεύεσθαι, ἀλλὰ βληθῆναι εἰς φυλακήν, μέχρι μὲν οὖν ἓξ μηνῶν περαιουμένου τοῦ πράγματος· εἰ δὲ ὑπὸ ἰδιωτῶν κατηγορήθησαν νομίμως, ὀφείλουσιν ἐγγύας διδόναι ἢ (ἐγγύας δ. ἢ *om. alii*) μεῖναι ἐν φυλακῇ, ἕως ἐνιαυτοῦ τεμνομένου τοῦ πράγματος 2 οὐχ] *Coisl., om. Fabrot.* 3 ἡ] *Fabrot., om. Coisl.* 5 αὐτοῦ γ. ὡς ὑπευθύνου εἶναι αὐτόν *Synopsis* 13 *s. a. l. gem.* 15 *rubricam om. R*[a] 16 pp. *om. M* 17 ciuitatem splendid. *M* | diocesim *CM*[a] | uestri *R*[a], nostris *M*[a] 18 domis *C* 19 perfecto *L* 20 opera *L* | in speculis] speculis *L*, ius specialis *R*[a] 21 mdis *R*[a] | nam] iam *C* 22 uiri *CR*[a] 23 dudubio *M*[a] | incursurum *R*[a] | qui] qu *L*[a] | cognitio *C* | modi *om. L*[a] 25 simulatquod *C*[a] | nouerit *CR* 26 nefariosissimo *C* | curauerit *CR*, curauerunt *M* 28 uiatores ultimos *C*, uiolatorem ultimo *R* 29 *s. a. Hal. L* | constant. ... cons. *om. L* 30 haec lex graeca est *L*, constitutio greca *M: incipere constitutionis uerba a uoc.* ἰδιωτικὰς *confirmant Paratitla ad Const.* 3. 4 32 *Theodori quae dicitur epitome, quam edd.* cum *Ant. Augustino huic loco restituerunt,* te *uera est pars Eclogae Basilicorum* hausta *ex B* 60, 35, 22 *et B* 60, 55, 1. 2
52

ἐν τῇ γενομένῃ παρ' αὐτῶν φυλακῇ, ὁποίας ἂν εἴησαν τύχης ἢ ἀξίας, ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς δίκης τῆς ἁρμοζούσης αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐγκλεισθέντων, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος. εἰ δὲ ῥαθυμήσει ὁ ἄρχων, ὑφίσταται κίνδυνον καὶ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν.
D. XV K. FEBR. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

VI

R SI REVS VEL ACCVSATOR MORTVVS FVERIT R

1 Τὸ τῆς λειποταξίας ἔγκλημα λύεται τῇ τελευτῇ τοῦ λειποτακτήσαντος στρατιώτου. [B 60, 56, 1]
2 IMP. ANTONINVS A. EVTYCHIANO. Etsi Marcellus qui crimine falsi postu- [B 60, 41, 34]
labatur uita functus est ac per hoc crimen in persona eius sit extinctum, accusatio tamen
non est abolita, cum tam uxorem eius quam te eodem crimine postulatos proponas. PP.
VII K. OCT. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215
3 IDEM A. PROCVLO. Si is, quem homicidii seu cuiusuis criminis postulasti [B 60, 56, 2]
reum, uita functus est, frustra ob poenam desertae accusationis conueniris, cum morte
eius crimen cum poena eius sit extinctum ac per hoc tibi adempta est necessitas accusa-
tionis. PP. IIII K. OCT. ROMAE SABINO ET ANVLLINO CONSS. a. 216
4 IMP. ALEXANDER A. VERONICIANO. Si, ut proponis, causa pecuniaria ad [B 60, 41, 35]
emolumentum tuum spectat, licet Annianus, cui falsi crimen auctor tuus intendebat, uita
functus sit, non prohiberis, si quis aduersus te instrumento quod in dubium uocatur uti
1 coeperit, accusationem instituere. Quamuis enim in persona principalis rei morte subducti
iam subsistere non possit, tamen si quis illo uti uoluerit, intellegit se periculo criminis
esse subiectum. PP. VI K. IAN. ALBINO ET AEMILIANO CONSS. a. 227
5 IMP. GORDIANVS A. RVFO. Defunctis reis publicorum criminum, siue ipsi [B 60, 56, 3]
per se ea commiserunt siue aliis mandauerunt, pendente accusatione, praeterquam si sibi
mortem consciuerint, bona successoribus eorum non denegari notissimi iuris est. PP. VII
K. NOV. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238
6 IDEM A. IVLIANO. Si quis, cum capitali poena uel deportatione damnatus [B 60, 56, 4]
esset, appellatione interposita et in suspenso constituta fati diem functus est, crimen morte
1 finitum est. Idem obseruatur et si accusator pendente appellationis tempore ultimum diem
2 obisset. Sin autem relegationis poenam sustinuit et in parte bonorum damnatus appella-

L (6 R 2. 3. 5. 6. 4) *DCRM: index* 5, 2 *ex B, index* 6, 1 *ex BΣ restitutus est*

---

2 προνοίᾳ *seqq.*] *huc pertinent uerba legis geminae* αὐτῶν δηλαδὴ τῶν κατεχομένων προνοίᾳ τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς κατοχῆς ἀφιεμένων *et Parat. l. c.* σημείωσαι, ὅτι ῥαθυμουμένου τοῦ πράγματος (τούτου *ins. Parat. ad Const.* 4) δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρειν τῷ κατὰ καιρὸν προεστῶτι τῶν θείων πριβάτων. τοῦτο γάρ, φησι, μὴ ποιήσαντες οὐ τὸν (τὴν *libri*) περὶ μόνην τὴν (περὶ μόνον *Parat.* 4) οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ (καὶ *om. Parat.* 3) τὸν περὶ τὴν σωτερίαν αὐτὴν ὑποστήσονται κίνδυνον 4 *s. a. l. gem.* | XV] 1, 4, 22, XII *l. gem.* 6 *rubricam om. R* 7 constitutio graeca *D Hal.: in B indicatur sic:* ἐὰν στρατιώτης λειποτακτήσας ἀποθάνῃ, λύεται τὸ ἔγκλημα 8 antonius *RM* | eutico *L*, eutihtiano *D*, eyticio *C*, euticiano *RM* 9 fuctus *D* 10 oblita *M*[a] | *s. a. Hal. L* 11 VII] iiii *L* | II *om. L* | cereali *Hal.* 12 quem] quae *C* | cuiusuis criminis] uitii crimine *C*, cuius criminis uis *R*[a], **ius criminis *M*[a] 13 reus *C* | conueneris *C* 14 poena eius] *LDCM*[a], poena *RM*[b] | recusationis *C* 15 *s. a. Hal. L* | roma albino conss. (*om.* et anull.) *L* 16 uerominiatiano *L*[a], uerotiniano *D*, uerociano *C*, uarotiano *M* 17 expectat *LCRM*, espectat *D* | anmanus *D*[a]?, annnisanus *R*[a], ἀνιανός *BΣ* (κ.π.) | actor *ed. Mogunt. cum BΣ* (κ.π.) ὁ διοικητής 18 sit] est *CR* | prohibueris *CR*[a] | si quis] *C*, si *LDRM:* εἴ κατὰ σοῦ .. ἤρξατό τις *BΣ* (κ.π.) | in *om. L*[a] | dubio *D* | uti] usu *L*[a] 19 instruere *R* | rei *om. C contra BΣ* (κ.π.) 20 uti *om. R*[a] | esse criminis *M* 21 *s. a. Hal. L* | et aemil. *om. L* 22 defuctis *D*[a] 23 commiserint s. a. mandauerint *M* | pendente] petente *R*[a] | postquam *D* | si *om. L*[a]*RM*[a] 24 conscierint *R*[a], conscripserint *LDR*[b]*M*[a]?, consciuerunt *M*[b] | denegare *M*[a] | *s. a. Hal. L* | xii *L* 26 idem] imp. gordianus *M* | si quis] si *D* | deportione *M*[a] | datinatus *C* 27 interpellatione *R*[a] | supenso *M*[a] | constitutam *C* | fati *om. R* | fuctus *D*[a] | morte] in mortem *C* 28 idem] id *C* | appellationes *C*, accusationis *L*[t] 29 si *D* | elegationis *R*[a], ***regationis *M*[a] | sustinuit *D* | partem *L* | appellationem *C*

tione usus est, etiam post mortem eius nihilo minus appellationis ratio examinabitur, cum desideretur, utrum ualeat nec ne particularis publicatio. PP. VI K. AVG. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

VII

℞ SI QVIS IMPERATORI MALEDIXERIT ℞

1 [1]IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. [Th. 9, 4, 1 B 60, 36, 13 Nomoc. 9, 36] RVFINO PP. Si quis modestiae nescius et pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit, eum poenae nolumus subiugari neque durum aliquid nec asperum sustinere, quoniam, si id ex leuitate processit, contemnendum est, si ex insania, miseratione dignissimum,
1 si ab iniuria, remittendum. Vnde integris omnibus ad nostram scientiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensemus et, utrum praetermitti an exsequi rite debeat, censeamus. D. V ID. AVG. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

VIII

℞ AD LEGEM IVLIAM MAIESTATIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. PAVLINO. Etiam ex aliis causis maiestatis crimina [B 60, 36, 14] cessant meo saeculo, nedum etiam admittam te paratum accusare iudicem propterea crimine maiestatis, quod contra constitutionem eum dicis pronuntiasse. PP. III ID. APRIL. MAXIMO II ET *AELIANO* CONSS. a. 223

2 IDEM A. FAVSTINIANO. Alienam sectae meae sollicitudinem concepisti, [B 60, 36, 15] quasi crimen maiestatis sustineres, etsi seruo tuo iratus esse non perseueres, quod semper te facturum inconsultius iuraueris. PP. III NON. FEBR. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224

3 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV. Si quis alicui maiestatis [Th. 9, 5, 1 B 60, 36, 16] crimen intenderit, cum in huiuscemodi re conuictus minime quisquam priuilegio dignitatis alicuius a strictiore inquisitione defendatur[3], sciat se quoque tormentis esse subdendum,
1 si aliis manifestis indiciis[4] accusationem suam non potuerit comprobare. Cum eo, qui huius esse temeritatis deprehenditur, illum quoque tormentis subdi oportet[5], cuius consilio

L (6, 6. 4. 8 ℞ 3) *D* (6. 7. 8 ℞ 1. 3.) *CRM*

---

[1] *iunge* 10, 32, 44 [2] *c.* 3 *plenior atque in Th. extat in Corpore Inscriptionum Latinarum Berol. V p.* 269 ꝗ [3] [cum in huiu]smodi obiectus minime quemquam priuilegium (priuilegio *traditur*) d. al. a strictiori [inquisiti]one tueatur *C. I. L* [4] [iam a]ut argumentis *ins. C. I. L.* [5] conprouare cum in eo qui … depraehendetur illud q. t. erui oporteat *C. I. L.*

---

1 ratio] remedio M^a | examinabitur] examinationis ratiobitur L^a, examinatur M^a 2 desideret *R* | nec ne] nox ne D^a, *om.* R^a | *s. a. Hal.* *L* | VI] xui *L* | gordiano … 3 conss. *om.* *L* 5 *rubricam om.* R^a, *bis habet* *D* | si quis] si *D altero loco* 6 impp. *C* | et *om.* *R* | aa. *C, om.* *M* 7 pp.] p. *M* 8 uestra R^a | tumulentia *R* | turbulentur R^a | obtractator *R* 9 fuit *DM* | eum] cum *C* | subincari *D* | neque arsperum *DM* 10 processerit *Th.* | si] et si *D* 11 ab iniuria] aiuria M^a | hominibus M^a | ad] hoc ad *RM* | sententiam *D* | referetur *D* 12 *utrum M^a, nostrum R^a | exsequi rite] *Th.*, exequerit et *C*, exquiri recte *RM*, exquiri *D*, τιμωρηθῆναι *Nomoc.* | debeant censemus *R* 13 *s. a. Th. Hal.* | v] VI *Hal.* 15 *rubricam om.* R^a 17 meo] in eo D^a?R^a | secundo D^a | te peratum M^a, te imperatum C^a, temperatum C^b | crimen CR^a 18 quod] quidem R^a | contra *om.* M^a | eum] meam *DR*, nostram *M*, παρὰ τὰς διατάξεις *B* | *s. a. Hal.* 19 iuliano *Hal.* 20 faustino *R* pustuniano *M* | sectam R^a | meae] me M^a | accepisti *M* 21 maiestati sustinere *C* | et *om.* *R* | iuratus *R* | esse *om.* *R* 22 te *om.* *M* | inconsultius] *Mommsen*, inconsulti ius *C*, inconsulte *RM* | *s. a. Hal.* | et] II et *Hal.* 23 pu.] pp. *DCM* | si quis] si *D* 24 huiusscemodo *L*, huiusmodi *DRM*, *u. s. not.* 3 25 a] ad *C Th.* | strictione *D* | quoque] quo M^a 26 inditiis M^a | suam *om.* 27 huiusmodi *DM* | temer.] temer. reus D^b

atque instinctu ad accusationem accessisse uidebitur[1], ut ab omnibus[2] commissi consciis
statuta[3] uindicta possit reportari. PP. K. IAN. VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 31
4 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD OLY- [Th. 9, 35, 1 B 60, 36, 17]
BRIVM PV. Nullus omnino, cui inconsultis ac nescientibus nobis fidicularum tormenta
offerentur, militiae uel generis aut dignitatis defensione uti prohibeatur[4], excepta tamen
maiestatis causa, in qua sola omnibus aequa condicio est. D. VIII ID. IVL. VALENTINIANO
NP. ET VICTORE CONSS. a. 369
5 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Quisquis [Th. 9, 14, 3 B 60, 36, 18]
cum militibus uel priuatis, barbaris etiam scelestam inierit factionem aut factionis ipsius
susceperit sacramenta uel dederit, de nece etiam uirorum illustrium qui consiliis et con-
sistorio nostro intersunt, senatorum etiam (nam et ipsi pars corporis nostri sunt), cuius-
libet postremo qui nobis militat cogitarit (eadem enim seueritate uoluntatem sceleris qua
effectum puniri iura uoluerunt), ipse quidem utpote maiestatis reus gladio feriatur, bonis
1 eius omnibus fisco nostro addictis: Filii uero eius, quibus uitam imperatoria specialiter
lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est
hereditarii, criminis exempla metuentur), a materna uel auita, omnium etiam proximorum
hereditate ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint
perpetuo egentes et pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos umquam
honores, nulla prorsus sacramenta perueniant, sint postremo tales, ut his perpetua egestate
2 sordentibus sit et mors solacio et uita supplicio. Denique iubemus etiam eos notabiles
3 esse sine uenia, qui pro talibus umquam apud nos interuenire temptauerint. Ad filias
sane eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, siue testata siue
intestata defecerit, uolumus peruenire, ut habeant mediocrem[5] potius filiae alimoniam quam
integrum emolumentum ac nomen heredis. mitior enim circa eas debet esse sententia,
4 quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus. Emancipatio, quae a praedictis
siue in filios, post legem dumtaxat latam, siue in filias fuerit collata, non ualeat. dotes
donationes, quarumlibet postremo rerum alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude
uel iure factas esse constiterit, quo primum memorati de ineunda factione ac societate
5 cogitauerint, nullius statuimus esse momenti. Vxores sane praedictorum[6] recuperatas
dotes, si in ea condicione fuerint, ut, quae a uiris titulo donationis acceperunt, filiis
debeant reseruare, tempore quo usus fructus absumitur omnia ea fisco nostro se relicturas

L (8, 3) *D* (8, 3. 5) *CRM*

[1] uideatur *C. I. L.* [2] tanti *ins. C. I. L.* [3] statuta *om. C. I. L.* [4] nullus omnino ob fidiculas perferendas inconsultis ac n. nobis uel militiae auctoramento uel generis aut dign. def. nudetur *Th.* [5] mediocrem] ingratae *Th.* [6] post *ins.* (*Gothofredus*)

1 stinctu *C* | hominibus *C* | commissi *om.* R^a | conscii *C*, cum si is *D* 2 instituta $LDRM^b$, ustituta M^a? | *s. a. Th. Hal. L* | uol. et a. conss. *om. L* 3 impp. *C* | ualerius ualentinus *M* | aa. *C*, *om. M* 4 pu.] pp. *CR*, p. *M* | scientibus *C* 5 offerentur] *C*, offerrentur *M*, offeruntur *R* | tamen] *C Th.*, tantum *RM* 6 aequa] ea R^a | *s. a. Th. Hal.* 8 honorius archadius *M* | euticiano *RM* | pp. *om. R* | si quis *M* 9 actionem *C* 10 susceperit] inierit *R* | sacramenta] *E Th.*, sacramentum *DCRM* 11 corpori nostri *C*, nostri corporis *M* | cuiuslibet] *C Th.*, uel c. *DRM* 12 cogitarit] *C Th.*, cogitauerit *DRM* | eandem enim seueritatem *C*, enim *om. R* | qua] quae CM^b, q** M^a 13 affectum *M* | ipsi *C* | gladio reus *C* 14 nostros C^a | additis *D* | imperiali R^b, imper*ali R^a 15 debent *DCM* $Th.^a$ 16 metuantur a *Th.*, metuuntur (*om.* a) *M*, et uentura *C* | uita M^a 17 hereditatem *C* | ac] a *M* | habentur *R* 18 egentis et pauperis R^a | semper paterna *M* | committetur *CM*, committatur *R* 19 prostremo M^a | talis *R*, *om. C* 20 solatium et u. supplicium D^vRM^b 21 interueniente R^a | tentauerit *R* 22 quodlibet *C*, quotlibet *R* | falcidia *R* | testatata M^a 23 decesserunt *D* | uenire D^aM^a | habent *R* | mediocris potius filii *C* 24 integre *Th.* | molumentum M^a $Th.^a$ | debet ... 25 ausuras *om.* M^a | esse debet *D* 25 pro *om. D* | usuras *C* 26 lata *CR* | collocata *C* 27 quarumlibet] quas ex eo tempore quamlibet (qamlibet R^a) rerum *R* 28 constiterint *R* | primo *C* | inadeunda *R* 29 recuperatas dotes (dotis *R*)] *DCR Th.*, recuperata dote *M*: ἡ δὲ γαμετὴ τοῦ τοιούτου λαμβανέτω τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν καί, ἐφ' ὧν θεμάτων ἔμελλε ταύτην φυλάττειν τοῖς ἰδίοις παισί, ... ἀπολαυέτω τῆς χρήσεως τῆς τοιαύτης δωρεᾶς, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνης θάνατον αὕτη ἡ δωρεὰ παρὰ τῷ δημοσίῳ διοίσει *B* 30 quae] qui R^a | acceperint *Th.* 31 usu *D* | assumitur *D*, adsumitur *C*, a*sumitur M^a | relicturum R^a

esse cognoscant, quae iuxta legem filiis debebantur: Falcidia etiam ex his rebus filiabus
6 tantum, non etiam filiis deputata. Id, quod de praedictis eorumque filiis cauimus, etiam
7 de satellitibus consciis ac ministris filiisque eorum simili seueritate censemus. Sane si
quis ex his in exordio initae factionis, studio uerae laudis accensus, ipse prodiderit factionem, et praemio a nobis et honore donabitur. is uero, qui usus fuerit factione, si uel sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum ac uenia
dignus habebitur. D. PRID. NON. SEPT. ANCRYAE CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

6 . . . . B 60, 36, 19
PAVLVS DE PVBLICIS IVDICIIS. Meminisse oportebit, si quid contra maiestatem imperatoris commissum dicatur, etiam post mortem rei id crimen instaurari solere, posteaquam diuus Marcus Depitiani utpote senatoris [1], qui Cassiani furoris socius fuerat, bona post
1 mortem fisco uindicari iussit et nostro tempore multis heredibus ablata sunt. In hoc item
crimine, quod ad laesam maiestatem imperatoris pertinet, etiam in caput domini seruos
2 torqueri. MARCIANVS LIBRO PRIMO DE PVBLICIS IVDICIIS TITVLO AD LEGEM IVLIAM
MAIESTATIS. Post diui Marci constitutionem hoc iure uti coepimus, ut etiam post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, ut conuicto mortuo memoria eius damnetur et bona eius successoribus eripiantur: nam ex quo sceleratissimum quis consilium cepit, exinde
3 quodammodo sua mente punitus est. Sic et diuus Seuerus et Antoninus constituerunt, ex
quo quis tale crimen contraxit, neque alienare neque manumittere eum posse: nec ei
4 soluere iure debitorem Magnus Antoninus rescripsit. In hac causa in caput domini serui
torquentur, id est propter causam maiestatis. et si decesserit quis, propter incertam personam successoris bona obseruantur, si in causa maiestatis fuisse mortuus arguatur, ut Seuerus et Antoninus litteris ad rationales missis rescripserunt. . . . .
D. III NON. MART.

VIIII

R AD LEGEM IVLIAM DE ADVLTERIIS ET DE STVPRO R

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. CASSIAE. Publico iudicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamuis de matrimonio suo uiolato queri uelint, lex Iulia declarat, quae, cum masculis iure mariti facultatem accusandi detulisset, non idem feminis priuilegium detulit. PP. XIII K. AVG. LATERANO ET RVFINO CONSS. a. 197 B 60, 37, 46

L (8, 6. 9) *DCRM*

[1] senatoris utpote (*Mommsen*)?

1 debeatur D^a, debeantur D^bR 2 deputetur *R*, deputata** M^a | que *om. Th.*: κρατείτω δὲ ἡ τιμωρία οὐ μόνον κατὰ τῶν συνομοσάντων *B* 3 auctoritate *R* 4 ex his in] exhibitione *C* | exdio M^a | fanctionis D^a | prodierit *C*, proderit *R* 5 a *om. Th.* | actione *C*, sanctionem *D* | si uel sero] CM^b *Th.*, si uero (alias e D^r) *D*, si uero *R*, ** uero M^a | tamen *om. R* 7 *s. a. Th. Hal.* | prid.] II *Hal.* 8 constitutio graeca (sequitur *addit C*) DCR^b *Hal.*, *deficit* M^a, *in Vindobonensi* 2267 *ad marginem adnotatur:* magna constitutio ponitur hic, que incipit in greco et in medio istud tantillum ponitur latinum, quod est meminisse oportet et cetera, in fine uero in greco desinit 9 aulus *D* | de] libro singulari de *Hal.* | opprtebit R^a | quod L^t 11 depiciani *RM*, depitiniani *L*, driantiani *D*, detaptiani *C*, despitiani *E*: *Druentianum Cassii generum* (*uita Marci c.* 26 *uita Cassii c.* 9) *intellegi Mommsen putat* | utputa *L*, ut puto *C* | furori *L* | fuerit DR^aM 12 fisco] f. nostro *R* | oblata *R* 13 imperatoris *om. DM* | campus D^a | serui torquentur L^vC, serui torquerentur *R* 16 conuictuo D^a | memoriam M^a, *inc.* C^a | dampnatur R^a 17 successoribus] *C*, successori (—ris *D*) eius $LDRM^b$, successo** M^a | sceleratissimus *DC*: ἀφ' οὗ γὰρ τὴν τοιαύτην ἔννοιαν ὑπεισῆλθεν *B* | quis] LR^b, quisque DM^b, qui CR^a, qui*que M^a | accipit *D*, accepit *M* 18 quodammodum *L* | diui *DM* | constituerunt] rescripserunt *R* 21 torquetur M^a | insertam LRM^v 22 succeris M^a | bono R^a | fuisset *R* 23 seruus D^a | *post* rescripserunt *addunt* constitucio graeca sequitur R^b, constitutio graeca M^a?, graeca constitutio *Hal.* 24 *s. a. L Miraeus: uestigia corrupta subscriptionis in Egnatiano inuenit Hal.* 26 *rubricam om.* R^a | de *om. M* | strupro *LD*, strupo *M* 27 *inscriptionem bis scripsit M* | imp. *D* | aa. *om. M altero loco* | cesareae *et altero loco* cesarie *M* 28 suo] tuo suo M^a | querere DR^aM^a 29 cum] cumque R^a | accus. facult. *DRM* 30 *s. a. Hal.*: *in L Cont.* 1559 *est subscriptio c.* 2

2 IDEM AA. CYRO. Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio detinuerunt, non qui suspectam adulteram habuerunt. PP. K. IVL. ANVLLINO ET FRONTONE CONSS. [Nomoc. 1, 32] a. 199

3 IMP. ANTONINVS A. IVLIANO. Verba legis Iuliae de adulteriis coercendis, sed etiam sententia per quaestionem quoque seruorum siue ancillarum crimen admissum probari uolentis ad earum tantum personarum seruos ei rei exhibendos pertinet, de quibus specialiter *com*prehendit, id est mulieris et patris eius, non naturalis, sed iusti dumtaxat, quos intra sexagesimum diem ex dissolutione matrimonii numerandum manumitti uel distrahi prohibet et quorum dominis caueri praecipit, si defuncti fuerint in quaestione uel facti deteriores, secuta absolutione. PP. XV K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. [B 60, 37, 47] a. 213

4 IMP. ALEXANDER A. IVLIANO PROCONSVLI NARBONENSIS. Gracchus, quem Numerius in adulterio noctu deprehensum interfecerit, si eius condicionis fuit, ut per legem Iuliam impune occidi potuerit, quod legitime factum est, nullam poenam meretur:
1 idemque filiis eius qui patri paruerunt praestandum est. Sed si legis auctoritate cessante inconsulto dolore adulterum interemit, quamuis homicidium perpetratum sit, tamen quia et nox et dolor iustus factum eius releuat, potest in exilium dari. PP. SINE DIE ET CONSVLE. [B 60, 37, 48]

5 IDEM A. VADANTI. Adulter post quinquennium, quam commissum adulterium dicitur, quod continuum numeratur, accusari non potest: easque praescriptiones legibus reis datas auferri non oportet. PP. ID. IVN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 37, 49] a. 223

6 IDEM A. SEBASTIANO. Iure mariti adulterii accusare uolenti sexaginta dies utiles computantur, quibus in publico eius facultas fuerit, apud quem reus uel rea postulari potest: et cum praeterierint dies isti utiles, maritus quoque iure extranei agere
1 potest. Et qui confidit accusationi, calumniae notam timere non debet: nam ad probationem sceleris diui parentes mei quaestionem de mancipiis eodem modo haberi permiserunt, quo si iure mariti ageretur. PP. II ID. AVG. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 37, 50] a. 223

7 IDEM A. HERCVLANO. Propter uiolatam uirginem adultam qui postea maritus esse coepit accusator iustus non est et ideo iure mariti crimen exercere
1 non potest, nisi puella uiolata sponsa eius fuerit. Sed si ipsa iniurias suas adsistentibus curatoribus, per quos etiam negotia eius gerenda sunt, persequatur, praeses prouinciae pro debita tanto delicto, si probetur, seueritate examinabit. PP. XII K. IAN. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. [B 60, 37, 51 Nomoc. 9, 30] a. 223

p (9, 3. 4) *L* (9, 2...6. 8. 9. 7) *DCRM*

1 aa.] a. *R* | lenoncini D^a | contra hunc *C* | in *om. L* 2 detinerunt L^a, κατέχουσιν *Nomoc.* (κ.π.) | habuerunt] non h. M^a *contra Nomoc.* | *s. a. Hal. L et L Contius* 1559 *ad c.* 1 | k.] *Hal. L hoc loco*, xii k. *L Contius ad c.* 1 3 anullino ... conss. *om. L hoc loco* 4 antonius *RM* | iulio *C* | coercendis *om.* D^a 5 sententiam L^a, sententiis *C* 6 probare pLD^tCR^b | ei (eius *p*) rei seruos *pL* 7 comprehendit] N^b, deprehendit *pLDCRM* | mulieres M^a | non *om.* L^a | iusti] eius p^tL^t 8 quos *bis C* | ex] et *M* | matrimonii numerandum *om.* p^bL^a, matrimonii *om.* L^b | enumerandum *D* 9 prohibetur *D* | praecepit *DCM* | questionem *M* 10 *s. a. Hal.* 11 a. *om. M* | proconsuli] pp. *C* | narbonensium *libri* | gracchus *om.* *BΣ* (κ.π.), *deficit* R^a 12 que M^a, *deficit* R^a | numerius] *edd. cum* *BΣ* (κ.π.), nunnus $pLDCR^bM^a$, numius M^b, *deficit* R^a | in a..(l?)terio L^a | noctu *om.* *BΣ* (κ.π.) *contra B* | ut *om.* p^a 13 legum M^a 14 patri] patri uel *L* | sed] quod *C* 15 calore *R* | adulterio p^a, adulterium p^bL | interemerit *C*, interimit p^a 16 eius] αὐτοῖς *BΣ* (κ.π.) | relauit M^a | *s. a. Hal. pL* | pp. *om. pL* 17 conss. *L* 18 idem] a idem M^a | ualenti *DM* | commisit L^a? 19 accusare CM^a 20 oportet] conuenit *DM*, χρή *B* (κ.π.) | *s. a. Hal.* 21 adulteris *C* | uolentis *C* | sexaginta] xl M^a 22 uel *om. C* 23 postulari] accusari *LDM*, κατηγορεῖσθαι *B* | maritus ... 24 confidit *om.* R^a | etranei *L* 24 qui] si quidem DM^a?, ὅστις *B* | accusationis L^a | nota CM^a | non] no M^a 26 quo] qua *LDRM* | *s. a. Hal. L* | pp. *om. L* 27 erculiano *DM* | uirg. adultam] uirginem L^t, adultam L^r, uirg. adulteram M^a: uirginem, adulta quae postea esse coepit, accusator *uidentur legisse Graeci:* διὰ τὴν χρανθεῖσαν παρθένον τὴν νεαράν, ἥτις νεανιεύειν μετὰ ταῦτα ἤρξατο, κατήγορος νόμιμος οὐκ ἔστι *B*, ἐὰν ἄνηβος γαμηθῇ μοι καὶ παρ' ἐμοὶ πληρώσῃ τὴν ἡλικίαν καὶ ἄρξηται γαμετὴ εἶναι, οὐ δύναμαι περὶ μοιχείας πρὸς αὐτὴν γενομένης εἴσω τῶν ιβ' ἐνιαυτῶν δικαίῳ ἀνδρὸς κινεῖν, ἀλλ' ὡς περὶ μνηστῆς *Nomoc. Bestae* 28 ceperit *DM* | et ... 29 potest *om.* R^a 29 fuerit *R*, fuerat *L*, fuit *DCM* | sed] sed et *R* | obsistentibus *R*, subsistentibus L^tC 30 eius] sua *L*, αὐτῆς *B* | generanda M^a 31 debita] ut R^a | delicto] in delicto M^a, *om.* L^a | *s. a. Hal. L* | xui *L* | iun. *Hal.* | maximo ... 32 conss. *om. L*

8 Idem A. Domnae. Reos adulterii duos simul marem et feminem ex eadem [B 60, 37, 52] causa fieri lex Iulia de pudicitia uetat: sed ordine peragi utrosque licet. PP. id. Ian. Ivliano et Crispino conss. a. 224

9 Idem A. Procvlo. Castitati temporum meorum conuenit lege Iulia de pudicitia damnatam in poenis legitimis perseuerare. qui autem adulterii damnatam, si quocumque modo poenam capitalem euaserit, sciens duxit uxorem uel reduxit, eadem lege ex causa lenocinii punietur. PP. vii k. Febr. Ivliano et Crispino conss. a. 224

10 Idem A. Demetriano. De crimine adulterii pacisci non licet et par [B 60, 37, 53] delictum accusatoris praeuaricatoris et refugientis[1] ueritatis inquisitionem est. qui autem pretium pro comperto stupro accepit, poena legis Iuliae de adulteriis tenetur. PP. v non. Mai. Fvsco et Dextro conss. a. 225

11 Idem A. Norbano. Crimen adulterii maritum retenta in matrimonio uxore inferre non posse nemini dubium est. PP. k. Sept. Alexandro ii et Marcello conss. a. 226

12 (14) Imp. Gordianvs A. Aqvilae. Si, dum in tuo matrimonio uxor tua esset, [B 60, 37, 54] se adulterio polluit, in ea prouincia in qua id factum est adulterium more solito persequi debes. nec enim ab ea quae iam nupta est adulterium passa exordium accusationis sumi potest, si denuntiatio criminis nuptias non praecessit. PP. non. Dec. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

13 (12) Idem A. Basso. Etsi crimine adulterii damnatus restitutus non esset, ut [B 60, 37, 55] proponis, si tamen soror tua, cum qua adulterium commissum dicebatur, non est accusata, nec poenae nec infamiae subici potuit, et multo magis, cum et accusatorem uita esse functum proponas. PP. k. Ivn. Sabino ii et Venvsto conss. a. 240

14 (13) Idem A. Silvano. Adulteram, si postea quam crimen contra eam inchoatum est prouincia excessit, etiam absentem inter reos recipi posse explorati iuris est. [B 60, 37, 56] PP. non. Mart. Attico et Praetextato conss. a. 242

15 Idem A. Hilariano militi. Si quondam uxor tua, antequam crimine adul- [B 60, 37, 57] terii peteretur, prouincia excessit, neque absens accusari potest neque in eam prouin-
1 ciam in qua stipendium facis transmitti iure deposcitur. Sane cum per occupationes militares licuerit, accusare eam sollemniter poteris: nec enim tempus, quo muneribus militaribus occuparis, uindictam tibi, quam maritali dolore percussus reposcis, debet auferre. PP. iiii id. Mart. Attico et Praetextato conss. a. 242

16 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs C. Arcesilao. [B 60, 37, 58] Abolitionem adulterii criminis postulans praesidem in cuius officio accusatio fuerit instituta

L (9, 8. 9. 7. 10. 11. 12. 18. 19. 14) *D* (9, 8...11. 14. 12) *CRM* (*RM tranponunt c.* 13. 14. 12)

[1] *idem Graeci* (*u. i.*): rei fugientis (*Cuiacius*)?

1 donne *L*, domno *D?*, *om. R* | ereos R^a 2 fieri *om. D* | iunia *C* | pucitia D^a | *s. a. Hal. L* | iun. *Hal.* 3 iuliano ... conss. *om. L* | et] ii et *Hal.* 4 morum M^a | dampnata *C* 6 ex (ex *om. C*) causa] excusa ex causa L^a 7 puniatur *DM*, punitur *R* | *s. a. Hal. L* | pp.] d. *L* | et] ii et *Hal.* | cons. *L* 8 detriano *M* 9 delictum] d. est *DM* | refugienti *C*, fugientis *D*, τοῦ φεύγοντος *B* | est] *CR*, *om. LDM*: εἰ (εἰ *om. Synopsis*) καὶ ἴσον τὸ ἔγκλημα τοῦ τε κατηγόρου τοῦ προδεδωκότος καὶ τοῦ φεύγοντος ... οὐκ ἔστιν *B*, *sed negationem ab interprete additam esse BΣ ostendunt* 10 pro] prae *C*, *deficit* M^a | strupro *LD*, strupo *R*, *deficit* M^a | penam R^a, *deficit* M^a | *s. a. Hal. L* | non.] k. *L* 12 neruanno *D*, *deficit* M^a | maritus *C*, *deficit* M^a | retentum R^a 13 *s. a. Hal. L* | alexandro ... conss. *om. L* 14 imp. gord.] idem M^a, impp. seu. *D* | aquilio *L*, *inc. M* 15 id] idem *R* | adulterum L^1, ἡ μοιχεία *BΣ*(κ.π.) 16 neec D^a | iam nupta quae *C* | adult. passa est *CR*, est et adult. passa L^c 17 *s. a. Hal. L* | gordiano ... 18 conss. *om. L* 19 etsi] si RM^a, εἰ καὶ οὗτος *BΣ* (κ.π.) | non] ut non *C*, *deficit* M^a 21 et *om.* CM^a | uitam *CR* | esse *om.* M^a 22 proponis R^a | *s. a. Hal.* 23 siliano *L*, *deficit M* | adulteram] *W cum B* τὴν μοιχευθεῖσαν, adultera *LDCR*, *deficit M* | eum *C* 24 prouinciam *CR* | eos DM^a | possit R^a 25 *s. a. Hal. L* 26 hilario *R*, larino *M* | militi *om. M* | quidem *R* 27 peteretur] accusaretur *RM* | prouinciam *CR* | ea prouincia *CR* 28 occupationem militarem (—re R^b) RM^b, *inc.* M^a 29 licuerit] *C*, non l. *RM* 30 occuparis uindictam (—ta R^b)] operanda sit uindicta *C* | pressus *M* | reposcit *C*, deposcis *R* | debet auferri CR^aR^c, auferre debet M^a 31 *s. a. Hal.* 32 imppp. *RM* | ual. et g. aa. et ual. c.] ualens gratianus ualerius *M*, *inc.* R^a | arciscilago *R*, achesila M^a, archesila M^b 33 abolitione *C* | statuta R^a

1 adire debes. Ceterum erras tu marite existimans, etiam si simpliciter, id est sine aboli-
tione, destitisses, senatus consulto in persona tua futurum locum non fuisse: diuersum
2 enim diui principes saepe sanxerunt. Quin hoc amplius scias nullam fuisse tibi ulterius
potestatem instituendae huiusmodi accusationis, quia et decreto patrum et lege Petronia
ei, qui iure uiri delatum adulterium non peregit, numquam postea id crimen deferre per-
mittitur. PP. XV K. IVN. MAXIMO ET GLABRIONE CONSS. a. 256

17 IDEM AA. ET C. VICTORINO. Sine metu legis Iuliae de adulteriis coercendis reuocare
uxorem in matrimonium potes, cum nihil amplius quam libellos accusationis obtulisti, quia
postea comperisse te adfirmas, quod uana indignatione ad accusationem incitatus fueris.
1 Is enim committit in poenam, quam lex certo capite denuntiat, qui uel publice adulterio
damnatam habet uel adulteram sciens, ut ignorationem simulare non possit, retinet uxorem.
PP. VI K. AVG. IPSIS AA. IIII ET III CONSS. a. 257

18 IDEM AA. ET C. THEOD. Eum qui duas simul habuit uxores sine dubi- [B 60, 37, 59]
tatione comitatur infamia. In ea namque re non iuris effectus, quo ciues nostri matrimonia
1 contrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur. Verumtamen ei, [5, 3, 5 mut.]
qui te ficto caelibatu, cum aliam matrem familias in prouincia reliquisset, sollicitauit ad
nuptias, crimen etiam stupri, a quo tu remota es, quod uxorem te esse credebas, ab [(5, 3, 5)]
2 accusatore legitimo sollemniter inferetur. Certe res tuas omnes, quas ab eo interceptas
matrimonii simulatione deploras, restitui tibi omni exactionis instantia impetrabis a rectore
prouinciae: nam ea quidem, quae se tibi ut sponsae daturum promisit, quo- [5, 3, 5 mut.]
modo repetere cum effectu potes quasi sponsa? ACCEPTA[1] ID. MAI. ANTIOCHIAE TVSCO
ET BASSO CONSS. a. 258

19 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. AD POMPEIANVM. Quamuis [B 60, 37, 60]
indubitati iuris sit, quotiens adulterii crimen intenditur, praesentiam accusatoris procedere
oportere, tamen quoniam ex litteris tuis cognouimus Materiam praepositi Viatoris uxorem
habitis quaestionibus cum Iuliano quondam adulterium commisisse detectam sub ipsa pro-
latione sententiae Viatoris ipsius praesentiam postulasse, non putauimus confecto paene in
iudicio facinore et iam agitata quaestione conuicto praepositum ab excubiis limitis reuo-
candum. D. S.[2] NON. DEC. *AA.* CONSS. a. 287

20 IDEM AA. DIDYMO. Foedissimam earum nequitiam, quae pudorem suum alienis libi-
dinibus prosternunt, non etiam earum, quae per uim stupro comprehensae sunt, inrepre-
hensam uoluntatem leges ulciscuntur, quando etiam inuiolatae existimationis esse nec

L (9, 18. 19. 14. 20) *D* (9, 18...20) *CRM*

---

[1] XV *ins. l. gem.* [2] s. d.?

---

1 debebis *C* | maritus CM^b, maritum M^a | si *om.* *R* | id] ad R^a 2 destitisse *R*, destitit *C* | aduersum R^a 3 diui enim *C*, enim *om.* R^a | saepe *om.* *R* | tibi ult. p. instituendi hui. accusationem *RM*, te alterius p. instituendae eiusmodi accusationis habiturum *C* 4 quia et] quia *M* | decreta *R* | patronia *CRM*, *cf. Dig.* 40, 1, 24 *pr.* 5 iure] re M^a | id] hoc *R* 6 *s. a. Hal.* 7 *inscriptionem om.* R^a | aaa. R^bM, | c.] cc. *C*, ccc. R^bM 8 matrimonio CM^b, *inc.* M^a | potest R^a | libellus R^a 9 quod] uelut RM^a? | accusatum *R* | inuitatus CR^a 10 adultero *C* 11 si sciens *CR* | ignoratione *CR* | simularet *C* | possit] p. et *C* | detinet *RM* 12 *s. a. Hal.* 13 idem] imp. ual. et gal. *L* | aa. et c.] a. et c. *L*, aa. et cc. DCR^b, a. et cc. R^a, aaa. et ccc. *M*, aa. *l. gem.* | theod.] *L*, th. *DR*, et theod. *C*, theodote *M*, theodorae *uel* theodosiae *l. gem.* | simul duas *DR*, δύο ἅμα *BΣ* (κ.π.) | uxores habuit *L*, ἔσχε γυναῖκας *BΣ* (κ.π.) | dubio *L* 14 rem M^a | quos *C* | ciuis R^a 15 animis *C*, *om.* R^a | destinatiore L^a | ei *om.* M^a 16 te ficta *C*, ficto te M^b, te *om.* M^a | prouinciam *C*, prouintias *M* | relinquisset *R* 17 strupri *M* | quod] quia *M* 18 infertur *C cum BΣ* (κ.π.) ἐπιφέρεται | tuas] tuae L^bC, tuae instar L^a, τὰ σά *BΣ* (κ.π.) 19 simulationes *C* 20 ea *om.* *L* 21 cum] eum *C* | affectu *D* | potest *C* | sponsam *L* | *s. a. Hal. L cum l. gem.* | mai. ... 22 conss.] max. *L* 23 imp. *LR* | aa. et cc. *DM* | ponpianum *R* 24 praecedere *R* 25 quoniam *om.* R^a | materia D^c | propositi $DCRM^a$, πραιποσίτου *BΣ* (κ.π.) 26 detecta *C*, de te etiam R^a | ipso *C* 27 pututauimus *D* | in iudicio] *LCM*, in iuditium *D*, iudicio *R*: *quasi esset* iudicio et facinore, *ita BΣ* (κ.π.) πληρωθέντος σχεδὸν τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ δράματος καὶ γενομένης ἤδη τῆς ἐξετάσεως ἐλεγχθέντος 28 et iam] iam *L contra BΣ* (κ.π.), *u. s.* | propositum DRM^a, πραιπόσιτον *BΣ* (κ.π.) | reuocadum *M* 29 *s. a. Hal.* | aa.] aa. et *Hal.* 30 idem] impp. dioc. et max. *L* | aa.] a. *CM* | idimo *R*, idimi *M* | eorum D^aM^a | qua C^a 31 strupro *L* | inreprehensa uoluntate *LM* 32 estimationis *DRM*

nuptiis earum aliis interdici merito placuit. PP. III NON. OCT. IPSIS IIII ET III AA.
CONSS. a. 290

21 IDEM AA. SILANO. Ob commissa adulteria atque accusandas uxores certa [B 60, 37, 61
1 tempora, quae utiliter computari solent, praescripta sunt. Si igitur per occupationes publicas accusationem instituere non potuisti nec ante creditum tibi munus praescripta tempora transacta sunt, post depositam sollicitudinem qua detineris integram accusandi potestatem
2 habebis. Ad quam, cum uacare coeperis, properare debebis, ne effrenata licentia ad terrendam aduersariam futurae accusationis speciem praetendas. PP. XIIII K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

22 IDEM AA. OBRIMO. Si ea quae tibi stupro cognita est passim uenalem [B 60, 37, 62
formam exhibuit ac prostituta meretricio more uulgo se praebuit, adulterii crimen in ea cessat. PP. XII K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

23 IDEM AA. PROCVLO. Serui ob uiolatum contubernium adulterii accusare non [B 60, 37, 63
1 possunt. Is autem, qui post dissociatum matrimonium uxorem licito iure duxerit obque [(B)
intentatae accusationis ac potentis patrocinii metum ei qui accusationem instituerat aurum et argentum dedit, ad recipiendum id ulciscendamque turpis lucri cupiditatem adire praesidem potest, qui examinatis partium adlegationibus et inquisita fide ueri, si quid ab eo qui innocens est ob illati criminis timorem datum esse cognouerit, quemadmodum senten-
2 tiam formare debeat, euidentibus iuris placitis instruetur. Sin uero constiterit corrupti matrimonii uelut mercedem ad captandam impunitatem solutam esse, eum, qui etiam aduersus senatus consulti censuram cum foedissimo flagitio accepit, puniri iubebit. PP. K. NOV. IPSIS IIII ET III AA. CONSS.[1] a. 290

24 (25) IDEM AA. SOSSIANO. Etsi libidine intemperatae cupiditatis ex actorum [B 60, 37, 64
lectione exarsisse te cognitum est, tamen cum ancillam comprehendisse et non liberam stuprasse detectum sit, ex huiusmodi sententia grauatam potius opinionem tuam quam infamia adflictam esse manifestum est. PP. V ID. MART. TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

25 (26) IDEM AA. ET CC. CRISPINO[2]. Quoniam Alexandrum, qui in crimen uocatur, etiam praescriptionem esse pollicitum eo nomine, quod accusator uxorem post comprehensum adulterium penes se habuisse uideatur, et de statu suo agere nunc uelle perspeximus, ita ordo quaestionis dirimendus uidetur, ut in primis quidem de statu Alexandri quaeratur,

L (9, 20...22) *D* (9, 20...22) *CRM*

---

[1] *inter c.* 23 *et* 24 DR^bM *alii inserunt hanc:* Imp. (impp. *D*) Arcadius (imp. oro *Vindob.* 2267) A. (a. *om.* R^b) Dionae. Si eius, a quo nunc adulterii rea postularis (postulationis M^a), contra iuris formam contubernio haesisti (agisti *M*), innumeris te auctoritatibus tueri potes (potest R^bM^a). *eandem constitutionem ante c.* 22 *collocant WE, post c.* 24 *G. cum tamen numeri constitutionum, quae ex hoc titulo apud Graecos* (*u. g. B* 60, 37 *passim*) *citantur, conueniant cum hac editione, dubium non uidetur, quin rescriptum illud ex alio fonte uelut Gregoriano uel Hermogeniano Codice additum sit: ut enim uerba rescripti uerae constitutionis speciem prae se ferunt, ita Arcadii nomen in inscriptione non maiorem auctoritatem habet quam inscriptiones additamentorum ad* 2, 58 (*p.* 232) 3, 12 (*p.* 248, 6) 4, 21 (*p.* 328, 22) 4, 35 (*p.* 359 *not.* 3) [2] *cf.* 1, 23, 3

---

1 nuptias *LD* | eorum D^aC^a | *s. a. Hal. L* | aa. *om. L* 3 aa.] a. *LM* | siliano *C*, siluano *M*, saluana D^a, saluano D^b | adulterii R^a | certa] D^bCM *cum B*Σ (κ.π.) ῥητοί, reo (reos *L*) certa LD^aR 5 accusationem] *E cum B*Σ (κ.π.) τὴν κατηγορίαν, accusationes *LDRM*, accusatione *C* | rescripta *LDC*, προγραπτοί *B*Σ (κ.π.) | tempora] nostra R^a 6 integra *C* 7 uacari L^v, uocari L^t | properare] propter ea re *C* | debis *R* | frenata R^a, effenata M^a | temperandam L^t 8 *s. a. Hal. L* | XIIII] xui *L* 9 aaa. *L* 10 aa.] a. *CM* | obrimi *L*, obrino *M*, obrimosi *R* | tibi strupo M^a, stupro tibi *CR*, σοι ἀπὸ στρούπτου *B*Σ (κ.π.) | est] est et LM^b *contra B*Σ (κ.π.) 11 ac] ae C^a, et C^b | prostitutam *DRM contra B*Σ (κ.π.) προϊσταμένη | meretrico *L* 12 *s. a. Hal.* 13 aa.] a. *M* | uiolatum] latum *C*, τὸ χρανθὲν αὐτοῖς συνοικέσιον *B*Σ (κ.π.) 15 intentae CR^a | ac] et *M* 16 ulciscendumque R^a 17 exordinatis R^a | quid] quidem M^a, quidem id quod CR^aM^b?, quidem id R^bM^c 18 qui *om.* R^a | lilati M^a 19 euidentibus] *C*, ex eu. *R*, et ex eu. *M* | constituerit R^a 20 captandum inputatem R^a | solutam] ei sol. *C* 21 *s. a. Hal.* 23 aa.] a. *M* | acterem R^a 24 ancillas (ancillis R^aM^a) ... liberas CR^aM, δούλην ... ἐλευθέραν *B*Σ (κ.π.) | comprehedisse M^a 25 struprasse *R*, strupasse *M* | ex] et ex *C contra B*Σ (κ.π.) | eiusmodi *R* | grauata *C* 26 infamiam CR^a: τῇ ἀτιμίᾳ συντριβεῖσαν *B*Σ (κ.π.) | *s. a. Hal.* 27 a. et c. M 29 penes] uxorem penes R^a | uideatur *om.* R^a uelle nunc *RM* | prospeximus *M*

ita ut, si eum liberum esse adhibita audientia deprehenderis, praescriptionis ei obiciendae facias potestatem: sin uero eundem seruum esse cognoueris, remotis praescriptionis impedimentis in adulterium crimen [1] protinus debebis inquirere ac, si eum detectum in eo flagitio esse perspexeris, poenam decernere, quam in adulterii crimen legum sanctio statuit. D. v k. Sept. AA. conss. a. 293

26 (27) Idem AA. et CC. Phoebo. Commissum ante adulterium cum eo, cui se | B 60, 37, 65 | postea nuptiis sociauit, uelamento matrimonii non extinguitur. PP. xviii k. Ian. CC. conss. a. 294

27 (28) Idem AA. et CC. Concordio praesidi Nvmidiae. Ita nobis pudor cordi | B 60, 37, 66 | est, ut remoueamus prisci iuris ambages et constituamus in adulterii quaestione abolitis de medio ceteris praescriptionibus praeter quinquennii temporis et lenocinii quod marito obicitur exceptionem, illam etiam, quae post solutum prius matrimonium ante denuntiationem nuptae competit, fidem criminis nosci. indignum est enim, ut ultionem pudoris praestigiae uersuti iuris excludant. PP. k. Ivn. Tvsco et Anvllino conss. a. 295

28 (29) Imp. Constantinvs A. Africano [2]. Quae adulterium commisit, | Th. 9, 7, 1 B 60, 37, 67 | utrum domina cauponae an ministra fuerit, requiri debebit, et ita obsequio famulata seruili, ut plerumque ipsa intemperantiae uina praebuerit: ut, si domina tabernae fuerit, non sit a uinculis iuris excepta, si uero potantibus ministerium praebuit, pro uilitate eius quae in reatum deducitur accusatione exclusa liberi qui accusantur abscedant, cum ab his feminis pudicitiae ratio requiratur, quae iuris nexibus detinentur et matris familias nomen obtinent [3], hae autem immunes ab iudiciaria *seueritate* praestentur, quas uilitas uitae dignas legum obseruatione non credidit. D. iii non. Febr. Heracleae Constantino A. vii et Constantio C. conss. a. 326

29 (30) Idem A. ad Evagrivm. Quamuis adulterii crimen inter publica | Th. 9, 7, 2 B 60, 37, 68 | referatur, quorum delatio in commune omnibus sine aliqua legis interpretatione conceditur, tamen ne nolentibus temere liceat foedare conubia, proximis necessariisque personis solummodo placet deferri copiam accusandi, hoc est patri fratri nec non patruo et auunculo [4],
1 quos uerus dolor ad accusationem impellit. Sed et his personis legem imponimus, ut crimen
2 abolitione, si uoluerint [5], compescant. In primis maritum genialis tori uindicem esse oportet, cui quidem ex suspicione [6] ream coniugem facere licet, uel eam, si tantum suspicatur, penes se detinere non prohibetur [7], nec inscriptionis uinculo contineri, cum iure mariti accusaret [8],

L (9, 26...29) *D* (9, 26...29) *CRM*

[1] crimen *del.* (*Mommsen*) [2] uc. *addit Th.* [3] et matris f. n. obtinent *om. Th., habet BΣ* (κ.π.) [4] fratri ... auunculo] uel consobrino et consanguineo maxime fratri *Th.* [5] si uoluerint *om. Th., habent B* (κ.π.) [6] etiam *ins. Th.* [7] uel eam ... prohibetur *om. Th.* [8] inscriptionis ... accusaret] intra certa tempora inscriptionis uinculo contineri *Th.*

1 praescriptioni *C* 2 facies *R* | remoratis R^a | praescriptioni *C*, praescriptionibus M^a 3 adulterum R^bM | deductum *R* 4 prospexeris *RM* | *s. a. Hal.* 6 aa. et cc.] aa. *L*, a. *DM* 7 nuptiis postea *L* | extinguetur D^bCM, extinguntur D^a | *s. a. Hal. L* | xuiiii *L* 9 aa. et cc.] aa. *D*, a. *LM* | consordio *LR*, concordi *DM* | praesidi] p. *L* | numidiae *om. M* 10 prisci] omnes prisci *uidetur legisse BΣ* (κ.π.) πάσας τὰς τοῦ ἀρχαίου νόμου περιόδους | ambagies *R* | questionem R^aM 11 de medio *om. D* | lenonicinii R^a 12 exeptationem M^a | illam] et praeter illam *D* 13 nuptiae L^a | enim est *L*, est *om. BΣ* (κ.π.) 14 praestigia *DRM* | uersati *C* | *s. a. Hal. L* | tusco ... conss. *om. L* 15 constatinus *R*, ant. *D*, antonius M^a | a.] a. i. M^a | afflicano *R* | quem R^a 16 cauponii *C* | magistra *L* | obsequium R^a | famulatur seruili *LDR*, famulata seruilia *C*, seruili famulata (—latur M^a?) *M* 17 praebuerint *R* 18 portantibus *D* 19 ducitur *C* | accusationem R^a | his] iis *D* 20 quem *C* | familiae $LDCR^bM^a$, filiae R^a | optinet *L* 21 hae] LR^a *Th.*, haec *C cum libris legis Rom. Visig.*, hee DR^bM, αὗται *BΣ* (κ.π.) | ab] a *Th.* | seueritate] *libri Cuiacii cum Th. et BΣ* (κ.π.), seu. et stupri (strupri LDR^a) et adulterii *libri mei* | uitae] in te *R* 22 credit *LM* | *s. a. Th. Hal.* | d.] subscripta dat. *Hal.* | heracliae constantino a. vi et constantino (= *a.* 320) *Hal. cum libris legis Rom. Visig.* 24 idem] imp. const. *L* | aa. ad eugrium *D*, aa. de uagrio *R*, a. ad euagium *M* 25 legis *om. B* (κ.π.) 26 ne] nec *D* | sedare *L* 27 pracet *L* | referri *L*, referre *C* | copia M^a | hoc est *om. B* (κ.π.) | patruo] eo p. *L* 29 abolitionis R^a | maritus M^a? | genitalis LD^bCRM, generalis D^a, γενεθλιακῆς *B* (κ.π.) | iudicem M^a 30 ex] et ex CM^b | suspicionem *C* | coniuge *C*, coniungē *RM* | eam] ea *C* 31 accusare *LRM*, accusat *C*

3 ueteres retro principes adnuerunt. Extraneos autem procul arceri ab accusatione censemus: nam etsi omne genus accusationis necessitas inscriptionis adstringat, nonnulli tamen proterue 4 id faciunt et falsis contumeliis matrimonia deformant. Sacri- [Th. 11, 36, 4 mut. BΣ 11, 2, 35] legos autem nuptiarum gladio puniri oportet. PP. NICOMEDIAE VII K. MAI. CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

30 (31) IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD POPVLVM. [Th. 9, 7, 3 Prochiron auctum 39, 214] Cum uir nubit in feminam, femina uiros proiectura quid cupiat, ubi sexus perdidit locum, ubi scelus est id quod non proficit scire, ubi Venus mutatur in alteram formam, ubi Amor quaeritur nec uidetur: iubemus insurgere leges, armari iura gladio ultore, ut exquisitis poenis subdantur infames, qui sunt uel qui futuri sunt rei. [1]PP. ROMAE XVII K. IAN. CONSTANTIO III ET CONSTANTE II AA. CONSS. a. 342

31 (32) IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA.[2] [9, 16, 8 Th. 9, 7, 4 B 60, 37, 69] CYNEGIO PP. In adulterii quaestione ab omni familia non solum mariti, sed etiam uxoris, quae tamen tunc temporis domi fuerit, quo adulterium dicatur admissum, quaerendum est sine defensione cuiusquam. D. III ID. DEC. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

32 (33) IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. [Th. 9, 7, 7 B 60, 37, 70] Adulterii accusatione proposita praescriptiones ciuiles, quibus aut dos repeti fingitur aut ex ratione aliqua debitum flagitatur, quae occurrere atque perstrepere examini consuerunt, iussimus sequestrari nec earum obice aliquid negotio tarditatis adferri: sed accusatione fundata, hoc est cum constiterit, quo iure (id est mariti uel extranei[3]) quoue tempore actio fuerit intromissa, discutiatur crimen, facti qualitas publicetur, cum et iurgia quae magnitudine superant, praeponantur et ciuilis actio criminali iure postponatur, idem tamen, cum competere coeperit, habitura momenti, dummodo non obsit examini. D. VII ID. DEC. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

33 (34) IDEM AAA. RVFINO PP. Si qui adulterii fuerint accusati et obtentu proxi- [Th. 9, 7, 8] mitatis intentata depulerint, per commemorationem necessitudinis fidem crimini derogando, dum existimatur non debere credi quod adlegatur, non potuisse committi, hi si postmodum in nuptias suas consortiumque conuenerint, facinus illud, in quo fuerint accusati, mani-
1 festa fide atque indiciis euidentibus publicabunt. Vnde si qui eiusmodi reperti fuerint,

L (9, 29. 30. 33. 32) *D* (9, 29. 30. 33) *CRM*

---

[1] D. prid. non. Dec. Mediolani *praemittit Th.* [2] Impppp. Grat. Val. Theod. et Arcadius AAAA. *l. gem. contra Th.* [3] id est m. uel extranei *om. Th.*

---

1 ab] ab hac *Th. contra B* (κ.π.) 2 omnes *C* | accusationum *R* | astringant *L*, astrincat *D* | propterue *D* 3 matrimonii *C* 4 punire D^a | oportere *R* | *s. a. Th.* 9, 7, 2 *Hal. L* | nicom. *om. Hal., post* mai. *collocat L* | contstant. a. ui. *L* 5 constantio] *Th.*, constantino *Hal.*, constant. *L* 6 imp. *LR* | const. et constant. *L*, cons. et constans *D*, constantinus et constantius *M* | aa.] a. *L, om. M* 7 feminam femina] *L*, femina femina *Th.*, feminam *DCRM:* ἐάν τις εἰς ἄρρενα ἁμάρτῃ, καὶ ὁ ἁμαρτήσας καὶ ὁ ἁμαρτηθεὶς ξίφει ἀποτεμνέσθωσαν *Proch.* | uiros proiectura] *C Th.*, uiris porrecturis L^a, uiris (iuris *R*, uires *DM*) porrecturam (—ra L^b) L^bDRM 8 in *om. L* | forma *L*, feminam D^a 9 insurgerere R^a 10 sunt rei] fuerint *D* | *s. a. Th. Hal.* | XIII *Hal.* 11 III et c. II] *Hal.*, VIIII et c. *Th.: possis etiam de anno* 346 (IIII et c. III) *cogitare, cui magis quam a.* 342 *locus, ubi data est constitutio, conuenire uidetur* 12 impp. *C* | ualerius *M* | et *om. R* | aa. *C, om. M* 13 pp.] p. *M* 15 *s. a. Th. Hal. l. gem.* | IIII *Hal.* | a.] a. I *Th.* 17 imp. *L*, impp. *C* | theod.] grat. ualent. theod. *L* | arcad.] et archad. (arh. *R*) *LR* | aaaaa. *L*, aa. *C, om. M* | pp.] p. *M* 18 adulterium M^a?, in adulterii *L* | accusationem R^a | praescriptionem $R^a M^a$ 19 ex *om. R* | quae] quem R^a | occurret *uel* occurretur C^a | perstrepem R^a | consueuerunt *LC* 20 obici L^a, obiciet L^v 21 constiterit *post* 22 intromissa *collocat Th.* 22 intromissu L^t | magnitudines M^a 23 superant] *Th.*, superantur *LCRM* | praeponantur *om. LR* | criminalis *C* | idem] id est M^a | cum *om. C* 24 habitura] abitu *C* | obsit] sit R^a | *s. a. Th. Hal. L* | VII id] GL' id. *L*, idib. *Hal.* | constant. *om. L* 25 II *om. L* 26 idem] imp. theod. archad. hon. *L* | aa. *DC*, a. *LRM* | pp. *om. RM* | si] hi LM^a 27 intenta *L* | detulerint *C* | consuetudinis *LDR*, *inc.* M^a | criminis *RM* 28 deum D^a | non] *Montispess.* 83 *ex emend. Th.*, uel $LCRM^a$, uel non DM^b | hii *DRM*, nisi *C* 29 conuenerint *L* 30 quis D^aR

iussimus in eosdem seuerissime uindicari et ueluti conuictum facinus confessumque puniri. D. PRID. NON. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

34 (35) IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA.[1] PALLADIO PP. Si mulier repudii | Th. 3, 16, 2 mut. | oblatione sine ulla legitima causa a se dati discesserit, ne uiduitatem stupri procacitate commaculet, accusationem repudiato marito iure deferimus. D. VI ID. MART. RAVENNAE EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS. a. 421

35 (36) IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Libertatem seruorum, qui ad dominium | B 60, 37, 71 | pertinent uxoris uel mariti uel parentium eorum, repudio misso propter suspicionem criminis adulterii, legum conditores intra duorum mensum spatium post missionem repudii numerandum suspendi definiunt propter tormentorum quaestionem, si opus exegerit, eis
1 imponendam. Sin uero uxor matrimonio sub praefato modo dissoluto rebus humanis exempta fuerit, nihil de tempore, quousque seruos eos propter memoratam causam perma-
2 nere deceat, adiciunt. Nobis uero necessarium esse uidetur certum tempus etiam in hoc casu statuere propter dotis quaestionem, utrum in lucrum marito cedat an heredibus mulieris
3 restituatur. Sancimus itaque duos etiam menses post mortem mulieris seruari, ut intra eos ante dicti serui permaneant et facultatem maritus habeat probationes adulterii per eos praestare: transacto uero memorato tempore licentiam habere heredem mulieris libertatem eis imponere, nisi per culpam eius maritus prohibitus fuerit causam adulterii, ipse uidelicet imminens, exercere. D. V[2] K. NOV. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. ANNO SECVNDO. a. 532

X

℞ SI QVIS EAM CVIVS TVTOR FVERIT CORRVPERIT ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM VICARIVM ITALIAE. Si tutor | Th. 9, 8, 1 B 60, 57, 1 | pupillam quondam suam uiolata castitate stuprauerit, deportatione subiugetur atque uniuersae eius facultates fisci uiribus uindicentur, quamuis eam poenam debuerit sustinere, quam raptori leges imponunt. D. PRID. NON. APRIL. AQVILEIAE CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS.[3] a. 326

L (9, 33. 32. 11 ℞. 10, 1) *D* (9, 33. 10) *CRM*

---

[1] imppp. Honorius Theodosius et Constantius AAA. *Th.* [2] xv (*Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 11 *p.* 181)? [3] Constantino A. VI et Constantino C. conss. (= *a.* 320: *Gothofredus*)?

---

1 in *om.* $R^a M^a$ | eodem *D* | et] sub *D* | conuinctum *R* | facimus M^a 2 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal.* | constant. ... conss. *om. L* | abund.] ab. uc. *Th.* 3 aa.] a. *M* | pp.] p. *M* 4 discesserint M^a | nec M^a | uiduitate *C*, diuinitatem R^a | procapacitate R^a 5 accusatione M^a | *s. a. Th. Hal.* | VI id.] *Th.*, XII kal. *Hal.* | rauennae *om. Hal.* 7 iustinus *M* | a. *om. M* | pp.] p. *M* | libertati *C* | dominum $R^a M^a$ 8 uxores M^a | parentium] CM^a?, parentum RM^b 9 mensium *RM* 10 definunt M^a 11 sin uero *seqq.*] ἐὰν δὲ ἡ γυνὴ τοῦ γάμου κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον μὴ διαλυθέντος τελευτήσῃ καὶ θανάτῳ διαλυθῇ τὸ συνοικέσιον, οὐδέν *BΣ* (κ.π.) *rectius quidem, ne temporis spatium uiro propter mulieris mortem prorogatum uideatur: tamen librorum lectionem confirmat BΣ:* σημείωσαι, ὅτι καὶ μετὰ τελευτὴν δύο μῆνας κελεύει περιμένειν ἡμᾶς, οὐ μόνον τὸ ὑπολιμπανόμενον τοῖς δυσὶ μησίν, οἵτινες ζώσης αὐτῆς ἔδραμον, κελεύει ἡμᾶς περιμένειν | sub] su M^a 12 seruos] suos R^a | reos M^a 13 adicunt M^a | uero *om. RM*, δὲ *BΣ* (κ.π.) | esse *om. R*, φαίνεται εἶναι *BΣ* (κ.π.) 14 in lucrum mariti *C*, in lucro marito *RM*, εἰς κέρδος τῷ ἀνδρί *BΣ* (κ.π.) | accedat *RM* | an] uel *C* | heredibus] e rebus M^a | mulieribus *C* 15 restituatur ... mulieris *om.* M^a 16 maritus *om. BΣ* (κ.π.) 17 licentiam habere heredem (hered*** M^a)] *RM cum BΣ* (κ.π.) ἐξουσίαν ἔχειν τὸν κληρονόμον, liceat heredi *C* 18 imponendi RM^a? 19 *s. a. Hal.* 23 bassium *R* | uic. (ucariae *L*) italiae *om. M* 24 pupilla *C* | quandam *L*, *om. D* | sua *L* | uiolatam *C* | strupauerit *LD* | deportationi $R^b M$, deportionibus R^a | subiungetur M^a | uniuersam *D* 25 eius facultatem *D*, facultates eius *R* | uindicetur *D* 26 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal.* | non.] k. no. *L* | aquil. *om. Hal.* | VII et const. c.] a. et *L*

XI

℞ DE MVLIERIBVS QVAE SERVIS PROPRIIS SE IVNXERVNT ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad popvlvm. Si qua cum seruo suo occulte [Th. 9, 9, 1 B 60, 37, 73]
1 rem habere detegitur, capitali sententia subiugetur, tradendo ignibus uerberone. Sitque
omnibus facultas crimen publicum arguendi, sit officio copia nuntiandi, sit etiam seruo
2 licentia deferendi, cui probato crimine libertas dabitur. Filii etiam, quos ex hac con-
iunctione habuit, exuti omnibus dignitatis insignibus in nuda maneant libertate, neque per
se neque per interpositam personam quolibet titulo uoluntatis accepturi aliquid ex faculta-
3 tibus mulieris. Successio autem mulieris ab intestato uel filiis, si erunt legitimi, uel proxi-
mis cognatisque deferatur uel ei, quem ratio iuris admittit: ita ut et quod ille qui quondam
amatus est et quod ex eo suscepti filii quolibet casu in sua uideantur habuisse substantia,
mulieris dominio sociatum a memoratis successoribus uindicetur. D. iiii k. Ivn. Serdicae
Constantino A. vii et Constantio C. conss.[1] a. 326

XII

℞ AD LEGEM IVLIAM DE VI PVBLICA SEV PRIVATA ℞

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Peliae. Ob debitum uiri uel ciuile [B 60, 18, 20] munus res uxoris qui pignori capiunt, uim contrahere uidentur. D. k. Ivl. Romae Antonino A. ii et Geta ii conss. a. 205

2 Imp. Antoninvs A. Vero. Tutoris tui lege Iulia de ui priuata damnati [B 60, 18, 21] si tertia pars bonorum fisco uindicata est, tutelae actionem pro ea portione aduersus fiscum dirige, modo si nulla praescriptio locum habeat. nam successio oneribus portionis suae respondet. PP. xv k. Mart. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

3 [2]Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Bianori. Si confidis [B 60, 18, 22] sponsam filii tui raptam esse uel filium tuum inclusum, instituere sollemni more legis Iuliae de ui accusationem apud praesidem prouinciae non prohiberis. PP. viii k. Mai. Veronae[3] AA. conss. a. 293

4 Idem AA. et CC. Liberatio. Si criminis accusationem propter res a [B 60, 18, 23] seruo raptas intentandam putaueris, non contra dominum, sed contra eum quem facinus
1 commisisse proponis hanc instituere debes. Sed quoniam a Fuscinillo etiam te uerberibus

L (11 ℞. 10, 1. 11, 1. 12 ℞ 3. 4. 1) *D* (11. 12 ℞ 1. 3. 4) *CRM*

[1] Constantino A. vi et Constantino C. conss. (= *a.* 320: *Gothofredus*)? [2] *iunge* 5, 1, 1
[3] Heracleae (*Mommsen*)?

2 se propriis seruis *Th.* 9, 9 *rubr.* 3 iunserint *D* 4 imp. const.] idem *L* | a.] āc. *R* | suo *om.* *Expositio ad librum Papiensem* (*Monum. Germ. Leges* 4 *p.* 350) *Th.*: τῷ ἰδίῳ δούλῳ *B*, *cf. rubr.* 5 capitalis M^a | sententiae L^bRM | subiungetur *C* 7 licentiam L^aCM^a, lentiam R^a | probatio *C* | libertatis L^a, liberatis R^a? 8 habuerit *Th.* | dignitatibus L^a | libertatem *C* 10 si uel filii erunt *D*, uel filius fuerunt M^a? | proximus M^a, his proximis *D* 11 que] DCM^b *Th.*, *om.* LRM^a | ita ut et] *Th.*, ita ut *C*, id autem et *L*, id autem *DRM* | quondam amatus] *C Th*, condemnatus *LDRM*, ὁ δοῦλος *B et BΣ* 12 et *om.* *C* | uidentur *Th.* | substantiam R^a 13 dominio mulieris *Th.* | uendicentur *L* | *s. a. Th. Hal. L* | iii k. (id. *L*) ian. *Hal. L* | sedice constant. uii et constant. conss. *L* 17 imp. *M* | et *om. M* | peliae] *C*, praeliae *L*, felice D^a, peliciae D^bRM | ciuilem *C* 18 qui] quicumque *C* | capiuntur *C* | *s. a. Hal. L* | rom. *L* 19 ii et g. ii] et g. *L* 20 antonius *M* 21 uendicta M^a | tutule M^a | actione *C* 22 dirigere R^a | portionibus *C*, potionis M^a 23 respondet] E^b, respondit *CRM* | *s. a. Hal.* 24 imp. *M* | et *om. D* | aa. et cc.] *R*, aa. *LDC*, *om. M* 26 accusationis *C*, κατηγορίαν *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.: in L extat* d. a. *repetita fortasse ex inscriptione c.* 4 (id. a.) | xviii 5, 1, 1 28 aa. et cc.] a. *L* 29 raptas] datas *L* | intentendam *D*, imputandam *L* | quae *L*, qui *C* 30 commisse M^a, praemisisse *R* | fuscinillo] *CR*, si in illo *L*, fiscinillo DM^a, fiscinulo M^b

adflictum adseueras, si hominibus coactis hoc fecit, de hoc etiam, si legis Iuliae de ui priuata reum deferendum putaueris, apud praesidem prouinciae age non ignarum, quemadmodum criminibus probatis res uindicari debeat. S. XVII K. IVL. *SIRMI* AA.[1] CONSS. a. 293

5 IDEM AA. ET CC. OPLONI. In possessionem fundi licet creditor per uim [B 60, 18, 24] ingrediatur, Iuliae legis uis priuatae reus deferri potest. S. VI ID. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

6 IMP. CONSTANTINVS A. AD CATVLINVM *PROCONSVLEM AFRICAE*. [Th. 9, 10, 1 B 60, 18, 25] Quoniam multa facinora sub uno uiolentiae nomine continentur, cum aliis uim inferre certantibus[2], aliis cum indignatione resistentibus[3] uerbera caedesque crebro deteguntur admissae, placuit, si forte quis uel ex possidentis parte uel eius qui possessionem temere temptauerit interemptus sit, in eum supplicium exerceri[4], qui uim facere temptauit et alterutri parti causam malorum praebuit: et non iam relegatione aut deportatione insulae plectetur, sed supplicium capitale excipiat nec interposita prouocatione sententiam quae in eum fuerit dicta suspendat[5]. D. XV K. MAI. AQVILEIAE[6] GALLICANO ET BASSO CONSS. a. 317

7 IDEM A. AD BASSVM *PV*. Si quis ad se fundum uel quodcumque [Th. 9, 10, 3 B 60, 18, 26] aliud adserit pertinere ac restitutionem sibi competere possessionis putat, ciuiliter super possidendo agat aut impleta sollemnitate iuris crimen uiolentiae opponat, non ignarus eam se sententiam subiturum, si crimen obiectum non potuerit comprobare, quam reus

1 debet excipere. Quod si omissa interpellatione uim possidenti intulerit, ante omnia uiolentiae causam examinari praecipimus et in ea requiri, quis ad quem uenerit possidentem, ut ei quem constiterit expulsum amissae possessionis iura reparentur, eademque protinus restituta, si criminalis quaestio agitetur[7], uiolentus poenae non immerito destinatus in totius litis terminum differatur, ut agitato negotio principali, si contra eum fuerit iudicatum, in insulam deportetur bonis omnibus abrogatis. PP. PRID. NON. OCT. ROMAE CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

8 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. *AD* [Th. 9, 10, 4 B 60, 18, 27] *ALBINVM PV*. Seruos, qui fecisse uiolentiam confessionibus testium aut propriis docebuntur, si id inscio domino commiserint, postremo supplicio deditos luere perpetrata cense-

1 mus. Quod si illi metu atque exhortatione dominorum uiolentiam admiserint, palam est secundum legem Iuliam dominum infamem pronuntiatum[8] loci aut originis propriae dignitate non uti, seruos uero, quos furoribus talium paruisse constiterit, metallis post[9] sententiam

L (12, 4. 1. 5...8) *DCRM*

---

[1] CC. (*Mommsen*)? [2] temptantibus *cum Th. scr.* [3] repugnantibus *Th.* [4] exseri *Th.* [5] Qui in iudicio manifestam detegitur commisisse uiolentiam, non iam (*u.* 12) ... suspendat, quoniam (*u.* 8) ... admissae. unde placuit ... praebuit *Th.* [6] Serdicae *Th.* [7] si cr. q. agitetur *om. Th., habent B* (κ.π.) [8] *firmat BΣ* (κ.π.) ἀποφανθέντα: pronuntiandum *Th.* [9] per *Th.*, μετά *BΣ* (κ.π.)

---

1 afflictum M^a | omnibus M^a | ui priuatae *D*, priuata ui *M* 2 rerum R^a | defendendum *D*, deferende R^a, defere R^b | prouinciae *om. DC contra B* (κ.π.) | ignarus *R* 3 *s. a. Hal. L* | XVII] uii *L* | sirmi (firm. *Hal.*) ... conss. *om. L* 4 idem] impp. dioc. et max. *L* | et cc. *om. D* | apoloni *R*, apolloni *M* | possesione $D^a R$, εἰς νομήν *BΣ* (κ.π.) 5 ingradatur M^a | uis] ius LCM^a | differri M^a | *s. a. Hal. L* | VI] iii *L* | nic. cc. conss. *om. L* 7 a. *om. R* | proc. afr.] *Th., om. libri* 9 detegentur admisisse *L* 10 si forte *bis* R^a | eius] ex eius *Th.* | possessione *C* 11 temptauerit ... facere *om. L* | temptauit D^a | fac. temptauerit *RM* 12 partis ausam L^a | maiorum *C* | deportationem *C* 13 plectentur L^a, explectetur *M*, plectatur *Th.* | capitalem $D^a C$ | nec] ne *D* | prouocationem M^a | sententia *C* 14 data *LMR* | *s. a. Th. Hal. L* | gallo et bosso *L* 15 bassium *R* | pu.] *Th., om. libri* | quocumque R^a 16 putat] putat aut CM^b | ciuliter L^a | super] s. hoc est de possessione D^a 17 possidente $L^a R^a$ | aut] καί *B* (κ.π.) *contra Th.* 18 se] sese *D*, *om. C* 19 debeat *L* | experire M^a, *om.* R^a 20 causa *C* | et] ut R^a | eam *C* | ut] aut *C* 22 crimalis R^a 23 liti *L*, litteris M^a? | ut] aut *L* 24 peportetur R^a | adrogatis *C* | *s. a. Th. Hal. L* | pp. prid.] d. II *Hal. L* 25 a. *om. Hal.* | v ... conss. *om. L* 26 impp. *LC* | ualentinus *M* | et *om. D* | aa. *C* | ad alb. pu.] *Th., om. libri* 27 seruos] καὶ τοὺς οἰκέτας *BΣ* (κ.π.) *contra Th.* | proproprііs R^a, pro..iis M^a 28 commiserunt *M* | debito CM^a | soluere $L^a DC$, *inc.* M^a | scensemus R^a, cense... M^a 30 legum M^a | infantem D^a | proununtiatum *R* | loca propria ut originis propria dign. *C* | dingnitati *L* 31 uero *om.* L^a | talibus *LM*, alium *C* | paruusse M^a | metallo *D*, metalli *C*

2 dedi. Viles autem infamesque personae et hi, qui bis aut saepius uiolentiam perpetrasse
(1) conuincentur, constitutionum diualium poena teneantur. Iudicem uero nosse oportet, quod graui infamia sit notandus, si uiolentiae crimen apud se probatum distulerit omiserit uel impunitate donauerit aut molliorem quam praestituimus poenam protulerit[1]. D. PRID. NON. MART. MEDIOLANI VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 390

9 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AVRELIANO PP.[2] Crimen [Th. 9, 28, 2 B 60, 18, 28] non dissimile est rapere et ei qui rapuerit rapta scientem delictum[3] seruare. D. III NON. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

10 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. NICOSTRATO PP. Omnibus per ciuitates [B 60, 18, 29] et agros habendi bucellarios uel Isauros armatosque seruos licentiam uolumus esse prae-
1 clusam. Quod si quis praeter haec, quae nostra mansuetudo salubriter ordinauit, armata mancipia seu bucellarios aut Isauros in suis praediis aut iuxta se habere temptauerit, post exactam centum librarum auri condemnationem uindictam in eos seuerissimam proferri
2 sancimus. Viri quoque clarissimi prouinciarum rectores in speculis esse debe- [B 60, 18, 30] bunt, ne quis audeat statuta nostrae mansuetudinis in aliquo uiolare, scientes, quod ex dissimulatione dignitatis et administrationis cingulo priuabuntur et post centum librarum auri multam salutis uitaeque suae periculum sustinebunt: primatibus uidelicet apparitionis suae personis praeter amissionem fortunarum suarum capitali quoque supplicio feriendis. D. V K. SEPT. ANTHEMIO A. II CONS. a. 468

XIII

℞ DE RAPTV VIRGINVM SEV VIDVARVM NEC NON SANCTIMONIALIVM ℞

1 [4]IMP. IVSTINIANVS A. HERMOGENI MAGISTRO OFFICIORVM. Rap- [I, 3, 53 mut. B 60, 58, 1] tores uirginum honestarum uel ingenuarum, siue iam desponsatae fuerint siue non, uel quarumlibet uiduarum feminarum, licet libertinae uel seruae alienae sint, pessima criminum peccantes capitis supplicio plectendos decernimus, et maxime si deo fuerint uirgines uel uiduae dedicatae (quod non solum ad iniuriam hominum, sed ad ipsius omnipotentis dei inreuerentiam committitur, maxime cum uirginitas uel castitas corrupta restitui non potest): et merito mortis damnantur supplicio, cum nec ab homicidii crimine huiusmodi

LDCRM: 13, 1 *extat in Paris.* 4421 (= *I*) *saec. XI ad finem Inst. adscripta*

[1] molliore q. p. poena perculerit *Th.* (*u. i.*) [2] II *addit Th.* [3] scientem delictum *om. Th.*, *habet BΣ* (κ.π.) [4] *iunge* 5, 17, 11

1 dediti *C* | autem] uero *L* | hii *DRM* | qui bis] quibus *LC* 2 constitutionibus R^a | diuialium M^a | pene teneatur M^a | noscere RM^a 3 crimine *D* | distru*erit M^a | omiserit] uel omis. *M cum BΣ* (κ.π.) *contra Th.* 4 inpunitati *LRM*, impunitatem *legit BΣ* (κ.π.) ἀτιμωρησίαν δωρήσεται | molliorem (meliorem L^1) q. p. (praestituerit *L*) protulerit (protulit *L*) penam *LRM*, sententiam meliorem q. p. protulerit *D:* κουφοτέραν ἤπερ ὡρίσαμεν προσενέγκῃ τιμωρίαν *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Th. Hal. L* | prid.] ii *L*, VI *Hal.* 5 mediol. *om. Hal.* | ualent. ... conss. *om. L* | neot.] neot. uc. *Th.* 6 *inscriptionem om.* M^a | aurelio *R*, aurel. *D* 7 ei] eum *legit uel emendauit BΣ* (κ.π.) κἀκεῖνον, ὅστις ἥρπασε τὰ ἁρπαγέντα, τὸν εἰδότα τὸ ἁμάρτημα φυλάξαι | rapta] L^1 *Th. BΣ* (κ.π.), raptam $L^a DCRM^b$, reptam M^a | sciente L^1, scientis M^a? | *s. a. Th. Hal. L* 8 constant. ... conss. *om. L*, constant. *om. Hal.* | VI] V *Hal.* 9 antheorius *L*, antoninus *M* | a. *R* | nic. pp. *om. RM*, pp. *om. L* 10 uel] et *M* | isaros D^a | pleclusam *D* 11 haec] haec omnia *R contra B* (κ.π.) | quae *om. D* 12 aut] uel *D* | ysaureos *C* | in suis praediis] ἐν τοῖς οἴκοις ἢ ἰδίοις κτήμασιν *B* (κ.π.) 13 seuerissima *C*, seuissimum R^a, seuissimam R^bM, αὐστηροτάτην *B* (κ.π.) 15 statuta] *C cum B* (κ.π.), haec st. *LDRM* 16 dign. et] καὶ τοῦ ἀξιώματος καί *B* (κ.π.) 17 multa *D* | sustinebint *L* 18 quoque] que *L* 19 *s. a. Hal. L* | anth. a. II cons. *om. L* 21 raptoribus L^a | seu] uel *RM* 23 *inscriptionem om. I* | impp. *R* | iustianianus *R*, iustinus *M* | hermogenio *C* | maister off. *L*, mag. officii *R*, *om. M* 25 qualibet *L*, quarumlibus M^a? | crimina *D* 26 plectendos] pl. esse *D*, pl. fuisse *l. gem.* 27 deodicatae D^a | hominum] bonorum *R* | ad *om.* M^a | dei omnipotentis *L* 28 reuerentiam *IDCRM* | corrupta *om.* D^a 29 homidii R^a

1 raptores sint uacui. Ne igitur sine uindicta talis crescat insania, sancimus per hanc generalem constitutionem, ut hi, qui huiusmodi crimen commiserint et qui eis auxilium tempore inuasionis praebuerint, ubi inuenti fuerint in ipsa rapina et adhuc flagrante crimine comprehensi a parentibus uirginum uel uiduarum uel ingenuarum uel quarumlibet feminarum aut earum consanguineis aut tutoribus uel curatoribus uel patronis uel dominis, conuicti
1*a* interficiantur. Quae multo magis contra eos obtinere sancimus, qui nuptas mulie- (1, 3, 53)
res ausi sunt rapere, quia duplici crimine tenentur tam adulterii quam rapinae et oportet
1*b* acerbius adulterii crimen ex hac adiectione puniri. Quibus connumerauimus etiam eum,
1*c* qui saltem sponsam suam[1] per uim rapere ausus fuerit. Sin autem post commis- (1, 3, 53)
sum tam detestabile crimen aut potentatu raptor se defendere aut fuga euadere potuerit, in hac quidem regia urbe tam uiri excelsi praefecti praetorio quam uir gloriosissimus praefectus urbis, in prouinciis autem tam uiri eminentissimi praefecti praetorio per Illyricum et Africam[2] quam magistri militum per diuersas nostri orbis regiones nec non uir*i* spectabil*es* praefectus Aegypti uel comes Orientis[3] et uicarii et proconsules et nihilo minus omnes[4] uiri spectabiles duces et uiri clarissimi rectores prouinciarum nec non alii cuiuslibet ordinis iudices, qui in locis inuenti fuerint, simile studium cum magna sollicitudine adhibeant, ut eos possint comprehendere et comprehensos in tali crimine post legitimas et iuri cognitas probationes sine fori praescriptione durissimis poenis adficiant et mortis con-
1*d* demnent supplicio. Quibus et, si appellare uoluerint, nullam damus licentiam (1, 3, 53)
1*e* (1) secundum antiquae Constantinianae legis[5] definitionem. Et si quidem ancillae uel libertinae sint quae rapinam passae sunt, raptores tantummodo supra dicta poena plectentur,
1*f* substantiis eorum nullam deminutionem passuris. Sin autem in ingenuam personam tale facinus perpetretur, etiam omnes res mobiles seu immobiles et se mouentes tam raptorum quam etiam eorum, qui eis auxilium praebuerint, ad dominium raptarum mulierum liberarum transferantur prouidentia iudicum et cura parentum earum uel maritorum uel
1*g* tutorum seu curatorum. Et si non nuptae mulieres alii cuilibet praeter raptorem legitime coniungentur, in dotem liberarum mulierum easdem res uel quantas ex his uoluerint procedere, siue maritum nolentes accipere in sua pudicitia remanere uoluerint, pleno dominio eis sancimus applicari, nemine iudice uel alia quacumque persona haec audente contem-
2 nere. Nec sit facultas raptae uirgini uel uiduae uel cuilibet mulieri raptorem suum sibi maritum exposcere, sed cui parentes uoluerint excepto raptore, eam legitimo copulent matrimonio, quoniam nullo modo nullo tempore datur a nostra serenitate licentia eis

ILDCRM

[1] suam *del.* (*Waechter*)? [2] et Africam *om. l. gem.* [3] uel comes Or. *om. l. gem.* [4] omnes *om. l. gem.* [5] *Th.* 9, 24, 1, 3

1 uindictam R^a 2 institutionem R^a | hii *IDRM* | commiserit *C* | ei *L* | inuas. tempore *DCRM* 3 et *om. I* | fraganti D^a 4 ingen. uel uiduarum *IDC* | genuarum M^a 5 uel tut. seu curat. *l. gem.* | uel dom.] aut a dom. *I* | conuincti *I*, coniuncti *C* 6 nuptias C^a 7 quam] qui R^a | et *om. M* 8 acrius *RM* | ex] in *I* 10 tam] iam *C* | detestabilem L^a, destestabile R^a | potentatus *C* | potuerint D^a 11 precelsi RM^a? | praeturii *L*, praeto M^a | praefectus *om. I* 12 eminentissimique *D* | praeturii *L* 13 affricem *L* | quam] tam *D* | diuersa *C* | nostrae urbis IL^t | uiri spectabiles] *l. gem.*, uir spectabilis (septabilis *D*) *libri* 14 et uic. et] euicarii *D* 15 omnes uiri] omnes *D* | clarissime L^a 16 locis] *I cum l. gem.*, illis locis *LDCRM* | similiter *I* 17 post] et post *M* 18 foris *C* | perscriptione *I* | adficiatur *I*, efitiatur D^a | contempnent *C* 20 antiquam *I* | constantiane *R* | deficionem R^a | si] csi R^a 21 sunt *I* | rapina *C* | tantummodo raptores *D* | edicta *D* | plectantur pena *RM* 22 subst. eorum nullam *om.* D^a | nulla (nullam C^a) deminutione *C*, nulla diminutionem M^a | in] ad *I*, *om.* D^aM^a 23 facinum *I* | perpetratur *ID* | seu] siue *C* | se] sese *C* | raptores R^a 24 eorum] CR^b, comitum eorum *I*, eorum sodalium (soldalium M^a) uel sequentium uel comitum eorum (*** *pro* eorum *M*) LDR^aM | dominum R^a | librarum R^a, liberum M^a 25 transferatur *L* | iuditium M^a | parentium *L* | eārum R^a | uel tutorum *om. D* 26 seu] uel *I* | alii cuilibet] fuerint quibuslibet *I* | raptores IM^a 27 dote *ID* | mulierum liberarum (liberum M^a) *DCRM* | hiis *D* | praecedere *D* 29 eius *L* | amplicari *D*, applicare *RM* | neminem iudicem *C* | hoc *DRM* | audiente LCR^aM^a 30 nec] ne *C* 31 eam] ea *C*, eas *M* 32 nullo (ullo *D*) temp.] temp. *C* | datur a] natura *C* | serenitate licentiam *D*, serenitatem licentiam *C*

consentire, qui hostili more in nostra re publica matrimonium student sibi coniungere.
oportet etenim, ut, quicumque uxorem ducere uoluerit siue ingenuam siue libertinam,
secundum nostras leges et antiquam consuetudinem parentes uel alios quos decet petat et
3 cum eorum uoluntate fiat legitimum coniugium. Poenas autem quas praediximus, id [1, 3, 53]
est mortis et bonorum amissionis, non tantum aduersus raptores, sed etiam contra eos qui
3*a* hos comitati in ipsa inuasione et rapina fuerint constituimus. Ceteros autem omnes, qui
conscii et ministri huiusmodi criminis reperti et conuicti fuerint uel eos susceperint uel
quamcumque opem eis intulerint, siue masculi siue feminae sunt, cuiuscumque condicionis
uel gradus uel dignitatis, poenae tantummodo capitali subicimus, ut huic poenae omnes
subiaceant, siue uolentibus siue nolentibus uirginibus seu aliis mulieribus tale facinus
3*b* fuerit perpetratum. Si enim ipsi raptores metu atrocitatis poenae ab huiusmodi [(1, 3, 53)]
facinore temperauerint se, nulli mulieri siue uolenti siue nolenti peccandi locus relinque-
tur, quia hoc ipsum uelle mulieri ab insidiis nequissimi hominis qui meditatur rapinam
inducitur. nisi etenim eam sollicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam
3*c* uelle in tantum dedecus sese prodere. Parentibus, quorum maxime uindicta intererat, si
4 patientiam praebuerint ac dolorem remiserint, deportatione plectendis. Et si quis inter
haec ministeria seruilis condicionis fuerit deprehensus, citra sexus discretionem eum con-
5 cremari iubemus, cum hoc etiam Constantiniana lege[1] recte fuerat prospectum. Omnibus
legis Iuliae capitulis, quae de raptu uirginum uel uiduarum seu sanctimonialium siue anti-
quis legum libris siue in sacris constitutionibus posita sunt, de cetero abolitis, ut haec
6 tantummodo lex in hoc capite pro omnibus sufficiat. Quae de sanctimonialibus etiam
uirginibus et uiduis locum habere sancimus. D. XV K. DEC. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTI-
NIANO PP. A. IIII CONS. a. 533

XIIII
℞ DE EMENDATIONE SERVORVM ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD BASSVM. Si uirgis aut loris seruum [Th. 9, 12, 1 B 60, 59, 1]
dominus adflixerit aut custodiae causa in uincula coniecerit, dierum distinctione siue inter-
1 pretatione depulsa nullum criminis metum mortuo seruo sustineat. Nec uero immoderate
suo iure utatur, sed tunc reus homicidii sit, si uoluntate eum ictu fustis aut lapidis occi-
derit uel certe telo usus letale uulnus inflixerit aut suspendi laqueo praeceperit uel

I (13, 1) *LDCRM*

---

[1] *Th.* 9, 24, 1, 5

---

1 re *om.* M^a 2 enim RM^a 3 et antiqui R^a, se tanti quam *C* | quos] quoscumque *I* 4 uoluntatem *C* | fiet *L* | coniungium *L* 5 amissionem *R* 6 constituimus *ante* 5 non *collocat l. gem.* | homines *R* 7 min.] *(h?)ii min. R^a | conuincti M^a | eos] *C cum l. gem.*, eos qui *IRM*, qui eos *LD* 8 quacumque *I*, quicumque *RM* | eis opem *R* | sint *DC* 9 huic] huic quidem *I* | omne *C* 10 subiciant *DC*, subiciantur *RM* | seu] siue *l. gem.*, seu ** I^a 11 fuerint LM^a | metu] uel metu *M* | atrocitates L^v, ac procacitates L^t, uel atrocitate (—ti M^b) *IM* 12 temptauerint LR^aM^a, temptauerit *C* | se *om.* *LDC* | relinquitur *ID* 13 mulierem *CM*, mulierum *R* | nequissimis *C* | hominis] hostis R^a 14 enim D^a | ea *C* | sollitauerint M^a | circumuenerint *RM* uelle eam *RM*, eam *om. C* 15 sese] esse *C* intereat R^aM^a 16 dolore *C* | remiserit *C* deportationem *L*, deportionem M^a | pletendos *I* | et] sed *D?* 17 misteria *IR* | serui *L* | fuerint M^a | cita L^a | discriptionem *LC*, disceptionem M^a 18 hoc] et hoc *I* 19 legis iuliae] legibus et I^a | seu] siue *I?* | sanctimonaalium *R* 20 posite L^a | de cetero] decreto *L* | abolitis ut] aboliti sunt *D* | hoc R^a 21] in] il in R^a | capitulo *I* | quam I^b | de *om.* *R* | sanctismonialibus *C* | etiam] et *LRM*, et ab *I* 22 et] ac *I* | sacimus *L* | *s. a. Hal. L cum l. gem.* | dn.] don. *L* 23 a. pp. II *Hal.* | consulibus *L* 25 mendatione *L* 26 bassium *R* | uirginis M^a 27 afligerit *D* | uincla *Th.* | coniecterit R^a | instinctione *C*, distinctiones M^a? 28 motum CM^a? 29 eum] eum uel *Th.* | fustis … 30 aut *om.* M^a | fuistis C^a? 30 infixerit *L*, influxerit R^a | suspendio *C*

iussione taetra praecipitandum esse mandauerit aut ueneni uirus infuderit uel dilaniauerit poenis publicis corpus, ferarum unguibus[1] latera persecando uel exurendo oblatis[2] ignibus membra, aut tabescentes artus atro sanguine permixta sanie defluentes prope in ipsis adegerit cruciatibus uitam relinquere saeuitia immanium barbarorum. D.[3] V ID. MAI. ROMAE CONSTANTINO A. V ET LICINIO CONSS. a. 319

XV

℞ DE EMENDATIONE PROPINQVORVM ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD SENATVM. In corrigendis minoribus pro qualitate delicti senioribus propinquis tribuimus potestatem, ut, quos ad uitae decora domesticae laudis exempla non prouocant, saltem correctionis medicina 1 compellat. Neque nos in puniendis morum uitiis potestatem in immensum extendi uolumus, sed iure patrio auctoritas corrigat propinqui iuuenis erratum et priuata animaduer- 2 sione compescat. Quod si atrocitas facti ius domesticae emendationis excedit, placet enormis delicti reos dedi iudicum notioni. D. PRID. K. DEC. VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365 [Th. 9, 13, 1 B 60, 59, 2]

XVI

℞ AD LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. *AVRELIO* HERCVLIANO ET ALIIS MILITIBVS. Frater uester rectius fecerit, si se praesidi prouinciae obtulerit: qui[4] si probauerit non occidendi animo *Iustum* a se percussum[5] esse, remissa homicidii poena secundum disciplinam militarem sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si et uoluntas nocendi intercedat. ceterum ea, quae ex improuiso casu potius quam fraude accidunt, fato plerumque, non noxae imputantur. PP. PRID. K. FEBR. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215 [Collatio 1, 8 B 60, 39, 13] [Collatio 1, 9]

2 IMP. GORDIANVS A. QVINTIANO. Is, qui adgressorem uel quemcunque alium in dubio uitae discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam metuere debet. PP. III NON. APRIL. ARRIANO ET PAPO CONSS. a. 243 [B 60, 39, 14]

LDCRM

---

[1] uestigiis *Th.* [2] admotis *Th.* [3] pp. *uel* acc. *scr.* [4] cui (*u. i.*)? [5] Iustam a se percussam *Coll.*

---

3 promixta *R* | prope] pene RM^a 4 cruciantibus *L* | linquere *Th.* | immanibus barbarororum *D* | *s. a. Th. Hal. L* | mai.] mart. *Hal.* 5 v] uii *L*, *om. Hal.* 8 imp. *L* | ual. et ualr. *LC*, ualentinus et ualerius *M* | aa. *om. M* 9 pro] propinquis pro LR^aM^a? | propinqui *C* | tribubnus R^a, tribunus M^a 10 saltim *LC* 11 minorum *LDR* 12 et] ex R^aM^a? 13 facti ius] factus D^a | domicestice R^a 14 iudicium LR^a, cum *C* | nacioni R^a | *s. a. Th. Hal. L* | prid. (ii *L*) k. dec.] idib. april. *Hal.* 18 antonius *M* | aa. *C* | aurelio] *Coll.*, *om. libri* | herculano *C*, herculiano *Coll.* | et al. militibus (militis *C*) *om. L* 19 crectius R^a | se *om.* R^a | praes. prou.] τῶ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας τῷ λαμπροτάτῳ ἀνδρί *BΣ* (κ.π.) *contra Coll.* | qui si] $LDCR^bM^b$ *cum BΣ* (κ.π.), qui si quis R^a, qui. si qui M^a, cui si *Coll.* 20 iustum] Ἰοῦστον *BΣ* (κ.π.), hominem *libri* | perscussum *R* | secundum] sed R^aM^a 21 proferret DCM^a, ferret M^b | etenim *L* 22 intercedit *C*, intercedantur R^a, interceda.. M^a | casa R^a | quam] qui R^aM^a? | accedunt DCR^bM, accedant R^a 23 facto *L*, facta *C* | non *om.* R^aM^a | impunantur *L*, imputatur R^aM^a | *s. a. Coll.* 1, 8 *Hal.* | prid.] II *Hal.* | II] bis *Coll.* | et cereali *Hal.*, *om. Coll.* 25 uel quemc. alium *om. BΣ* (κ.π.) 26 dubium *C* | discrimine] periculo *D* | constitutum *L* | occiderit *om.* R^a | nullam *C* | calumpnia *C* 27 *s. a. Hal. L* | ariano et pappo *Hal.*, aprian. et bas. *L*

3 (4) IMP. GALLIENVS A. MVNATIO. Si, ut adlegas, latrocinantem peremisti, [B 60, 39, 15] dubium non est eum, qui inferendae caedis uoluntate praecesserat, iure caesum uideri. PP. XIII K. FEBR. VALERIANO ET LVCILLO CONSS. a. 265

4 (5) EXEMPLVM SACRARVM LITTERARVM DIOCLETIANI ET MAXIMIANI AA. AGATHONI[1]. [Collatio 1, 10 B 60, 39, 17] Eum, qui adseuerat homicidium se non uoluntate, sed casu fortuito fecisse, cum calcis ictu mortis occasio praebita uideatur, si hoc ita est neque super hoc ambigi poterit, omni metu ac suspicione, quam ex admissae rei discrimine sustinet, secundum id quod adnotatione nostra comprehensum est uolumus liberari. D. PRID. K. DEC. SIRMI IPSIS AA. IIII ET III CONSS. a. 290

5 (6) IDEM AA. ET CC. AGOTIO. Si quis te reum Corneliae legis de sicariis [B 60, 39, 18] fecerit, innocentia purgari crimen, non adulta aetate defendi conuenit. S. VI K. NOV. ROMAE[2] CC. CONSS. a. 294

6 (7) IDEM AA. ET CC. PHILISCO. Is, qui cum telo ambulauerit hominis necandi [B 60, 39, 19] causa, sicut is, qui hominem occiderit uel cuius dolo malo factum erit commissum, legis Corneliae de sicariis poena coercetur. S. VII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

7 (8) [3]IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PROBVM PP. [Th. 9, 14, 1 B 60, 39, 20] Si quis necandi infantis piaculum adgressus adgressaue sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum[4]. PP. VII ID. FEBR. ROMAE GRATIANO A. III ET EQVITIO CONSS. a. 374

8 (9) IMPPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS [Th. 9, 7, 4 B 60, 39, 21] AAAA. CYNEGIO PP. Si forte mulier marito mortis parasse insidias uel quolibet alio genere uoluntatem occidendi habuisse inueniatur, uel forte maritus eo modo insectetur uxorem, in eadem quaestione ab omni familia non solum mariti, sed etiam uxoris, [9, 9, 31] quae tamen tunc temporis domi fuerit[5], quaerendum est sine cuiusquam defensione. D. III ID. DEC. ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

L D (*desinit in* 16, 8) *CRM*

---

[1] exemplum ... agathoni] quod si dnn. (E. S. L. DD. NN. *Mommsen*) habe agato k. n. *Coll.*
[2] *in loco erratum est* [3] *cf.* 8, 51, 2 [4] sciat ... puniendum] erit capitale istud malum *Th.*
[5] quo adulterium dicatur admissum *ins. l. gem. cum Th.*

---

1 *editiones cum libris quibusdam, inter quos l et T, constitutioni 3 hoc caput praemittunt:* Idem A. (quintiano *addit Hal. cf. c.* 2). Si quis percussorem ad (a l^a) se uenientem ferro (telo *T*) repulerit, non (ut *ins. l?*) teneatur homicida (—dia T^a?). PP. (pp. *om. T*). *idem caput ex nono Codicis libro exscripsit Expositio ad librum Papiensem Liutprand. c.* 20 (*Monum. Germ. Leges* 4 *p.* 416) *sic:* is qui perc. ad se u. telo rep. non habetur hom. quia defensor proprie salutis in nullo peccasse uidetur. *hoc caput ex edicto Theoderici* 15 *exscriptum esse probat A, ubi praemissa rubrica* 7, 38 *eiusdem edicti c.* 15. 16 *sic exhibentur:* qui percussorem ... non habeatur homicida, quia defensor propriae salutis uidetur in nullo peccasse. et qui ad possessionem alienam uiolentus aduenerit cum multitudine congregata, si aut ipse aut aliquis ex eodem numero casu, dum pellitur uiolentia, occisus fuerit, is qui pro necessitate hoc fecit a metu poenae liber habeatur. dat. uiiii. kl. octb. iust. opimo (*sic* A^u, iustopimo A^l). *subscriptio quo pertineat, nisi forte ad* 7, 38, 1, *nescio. cum libris LDCRM hoc caput om. B, quae tamen inter c.* 3 *et* 4 *inserunt* 3, 27, 1 (*a.* 391): *praeterea in BΣ* 60, 51, 45 *c.* 5 *h. t. citatur sub numero* ς' | gallius *M* | munacio *L*, monatio *DCRM* | ut] ait *R* 2 ingerende *DCRM*^{a}?, ἐκενεκτίας *BΣ* (κ.π.) | uoluntatem *R* | iure] et i. *L*, ex i. *RM*^{a} 3 *s. a. Hal.* | ualerio *Hal.* 4 dioclitianus et maximianus M^a 5 aa.] aa. et cc. *RM*^{a} | agathoni] *scripsi cum Coll.* (*u. s.*), agathocli *L*, agathodi *DRM*, agatho *C* 6 praeuisa L^1 | uidetur L^a*C* 7 quam] quod *Coll.* 8 adnotationem R^a, natione *C* | comprehensus *C* | *s. a. Coll. Hal. L* | prid.] *Coll.*, iii *L*, VII *Hal.* 9 sirmi *om. Coll.* | diocletiano aug. IIII et maximiano conss. *Coll.*, *om. L* 10 igem M^a | et cc. *om. L* | agogio *L* 11 conuenit defendi *RM* | *s. a. Hal. L* | s. VI *om. L* 12 rom. *L* 14 factum malo *DRM*, malo *om. BΣ* (κ.π.) 15 *s. a. Hal. L* | s. *om. L* 16 impp. *C* | ualentinus *R*, ualerius M^a | aa. *C*, aaa. et cc. *R*, *om. M* 17 pp. *om. DCRM* | negandi L^a | sciat] et sciat *D* 18 *s. a. Th. Hal. L* | febr.] ian. feb. L^a | romae grat.] noor. gat. *L* | III] II *Hal. L* | equitio] probo *Hal.* 20 imppp. *R Th.*, impp. *LC* | grat. ual. (ualerius *M*)] ualentinus gracianus ual' et *R* | theod. et arc. aaaa. (a. *L*)] *LR*, et theod. aaa. (aa. *C*) *C Th. l. gem.*, theodosius *M*, theode. *D* 21 pp.] p. *M* | paresse *C* 23 edem M^a | questionem *C* 24 tamen] tam *C* | cuiuscumque def. *D*, def. cuiusquam *l. gem. Th.* | *s. a. Th. Hal. l. gem.* 25 id.] kal. *Hal.* | a.] a. I *Th.*

XVII

℞ DE HIS QVI PARENTES VEL LIBEROS OCCIDERVNT ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Verinvm vicarivm Africae. Si [Th. 9, 15, 1 Inst. 4, 18, 6] quis in parentis aut filii aut omnino adfectionis eius, quae nuncupatione parricidii continetur, fata properauerit, siue clam siue palam id fuerit enisus, poena parricidii punietur[1] neque gladio neque ignibus neque ulla alia sollemni poena subiugetur, sed insutus culleo et inter eius ferales angustias comprehensus serpentium contuberniis misceatur et, ut regionis qualitas tulerit, uel in uicinum mare uel in amnem proiciatur, ut omni elementorum usu uiuus carere incipiat, ut ei caelum superstiti, terra mortuo auferatur. D. xvi k. Dec. Licinio v et Crispo C. conss. accepta prid. id. Mart. Carthagine Constantino a. 318 A. v et Licinio C. conss. a. 319

XVIII

℞ DE MALEFICIS ET MATHEMATICIS ET CETERIS SIMILIBVS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Plus est hominem ueneno extinguere quam occidere [B 60, 39, 22] gladio. PP. sine die et consvle.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Tiberio. Artem geo- [B 60, 39, 23] metriae discere atque exerceri publice intersit. ars autem mathematica damnabilis interdicta est. S. xiii k. Sept. Sirmi CC. conss. a. 294

3 Imp. Constantinvs A. ad Maximvm. Nullus haruspex, nullus [Th. 9, 16, 1 B 60, 39, 24] sacerdos, nullus eorum, qui huic ritui adsolent ministrare[2], limen alterius accedat nec ob alteram causam, sed huiusmodi hominum amicitia quamuis uetus repellatur: concremando illo haruspice, qui ad domum alienam accesserit, et illo in insulam detrudendo post
1 ademptionem bonorum, qui eum euocauerit suasionibus uel praemiis. Accusatorem autem huius criminis non delatorem esse, sed dignum magis praemio arbitramur. PP. k. Febr. Romae Constantino A. v et Licinio C. conss. a. 319

4 Idem A. et C. ad Bassvm pp. Eorum est scientia punienda et [Th. 9, 16, 3 B 60, 39, 25] seuerissimis merito legibus uindicanda, qui magicis adcincti artibus aut contra salutem
1 hominum moliti aut pudicos animos ad libidinem deflexisse detegentur. Nullis uero cri-

LCRM

---

[1] poena parr. punietur *om. Th., habent Inst.* [2] nullus sacerdos ... ministrare *sumpta sunt ex Th.* 9, 16, 2

---

2 his] eis *L* | occiderint *L*, occiderit *C*ᵃ 3 uenum *L*, hennium *R*, empnium *M* | uic. afr. *om. M* 4 in] *C Th., om. LRM Inst.* | continetur] punietur *L*ᵃ 5 praeparauerit *LRM* | fuerit enixus *C*, enisus fuerit *RM*, ausus fuerit *Inst.* | punientur *C*, punietur et *Inst.* | subiungetur *M*ᵃ, subicietur *Inst.* | insitus *L* 7 et] *LC Th.*, cum cane et uipera et gallo gallinacio (gallo gallinacio et uip. *Inst.*) et simia et *RM Inst.* | eius] *C Th. Inst.*, eas *L*, has *RM* | serp. cont. misc. et *om. Inst.* | serpentum *Th.* | ut] quod *Inst.* 8 omnium *L* | usibus *C* 9 ut ei] *Paris.* 4517 *Th. cum libris quibusdam Inst.*, ut et *C*, et *LRM cum aliis libris Inst.* | *s. a. Th. Hal.* | xvii *Hal.* 13 maleficiis *C* 15 antonius *M* | a.] a. titio *Hal.* 16 *s. a. Hal. L* | pp. *om. L* | conss. *L* 17 aa. et cc. *om. M* 18 discere atque] discatque *C* | interdicta] et int. *L* 19 *s. a. Hal. L* | sept. ... conss.] ap. *L* 20 a. *om. M* | nullus aruspex (*alt. loco* arupex) *bis C*, nullus auruspex *M* 21 eorum *om. M*ᵃ | adsolet *C* | ob] hoc *C* 22 aliam *M* | hominem *C*, hominis *RM* | quamuis uetus amicitia *Th.* 23 auruspice *LM*ᵇ | acceserit alienam *R* | ille *L* | in *om. R* | detrudendo] *L Th.*, deportando *CRM* 24 qui eum suas. uel pr. euoc. post adempt. bon. in ins. detr. *Th.* | euocauerint *R*, .e.o.auerit *M*ᵃ 25 *s. a. Th. Hal. L*ᵇ 26 romae ... conss. *om. L* 27 a.] aa. *M* | et c. *om. LRM* | bassium *R* | pp.] *C cum nonnullis libris Th.*, pu. *L cum optimis libris Th., om. RM* 28 sal. omnium mol. *L*, hominum mol. sal. *Th. contra BΣ* (κ.π.) 29 aut *om. L* | ad lib. defl. animos *Th. contra BΣ* (κ.π.) | reflexisse *LCRM*ᵃ, ἐπικάμψαντες *BΣ* (κ.π.) | nullius *R*ᵃ?

minationibus implicanda sunt remedia humanis quaesita corporibus aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis uindemiis metuerentur imbres aut ruentis grandinis lapidatione quaterentur, quibus non cuiusque salus aut aestimatio laederetur, sed quorum proficerent actus, ne diuina munera et labores hominum sternerentur. D. x k. Ivn. Aqvileiae Crispo et Constantino CC. conss. a. 321

5 Imp. Constantivs A.[1] ad popvlvm. Nemo haruspicem consulat [Th. 9, 16, 4 B 60, 39, 26] aut mathematicum, nemo hariolum. augurum et uatum praua confessio conticescat. Chaldaei ac magi et ceteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. sileat omnibus perpetuo diuinandi curiositas. etenim supplicium capitis feret gladio ultore prostratus, quicumque iussis obsequium denegauerit. D. viii k. Febr. Mediolani Constantio A. viiii et Ivliano C. ii conss. a. 357

6 Idem A. et C. ad popvlvm. Multi magicis artibus usi elementa [Th. 9, 16, 5 B 60, 39, 27] turbare, uitas insontium labefactare non dubitant et manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos. hos, quoniam naturae peregrini sunt, feralis pestis absumat. D. prid. non. Dec. Mediolani Constantio A. viiii et Ivliano C. conss. a. 357

7 Idem A. et C. ad Tavrvm pp. Etsi excepta tormentis sunt [Th. 9, 16, 6 B 60, 39, 28] corpora honoribus praeditorum (praeter illa uidelicet crimina, quae legibus demonstrantur), etsi homines[2] magi, in quacumque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt, tamen quoniam qui in comitatu nostro sunt ipsam pulsant propemodum maiestatem, si quis magus uel magicis contaminibus adsuetus, qui maleficus uulgi consuetudine nuncupatur, aut haruspex aut hariolus aut certe augur uel etiam mathematicus aut narrandis somniis occultans artem aliquam diuinandi aut certe aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Caesaris fuerit deprehensus, praesidio dignitatis cruciatus et tormenta
1 non fugiat. Si conuictus ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, sit eculeo deditus ungulisque sulcantibus latera perferat poenas proprio dignas facinore. D. iii non. Ivl. Arimini Datiano et Cereale conss. a. 358

8 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Modestvm pp. [Th. 9, 16, 8 B 60, 39, 29] Culpa similis est prohibita discere quam docere. D. prid. id. Dec. Constantinopoli Valentiniano et Valente[3] AA. conss. a. 365

9 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Albino pv. [Th. 9, 16, 11 B 60, 39, 30] Quicumque maleficiorum labe pollutum audierit deprehenderit occupauerit, ilico

LCRM

---

[1] et Iulianus C. *ins. Th.* [2] *idem BΣ* (κ.π.), omnes *Th.* [3] iii *ins.* (= *a.* 370: *Gothofredus*)?

---

1 temporibus *L* | in *om. C* 2 innoc. adh. suffr. *post* 3 quateretur *collocat Th. contra BΣ* (κ.π.) | metuerentur] maturentur *R*[a] | imbres] inhyes *C* | aut] aut ne *C* | ruentis (uentis *L*) grandinis] *LC Th. BΣ* (κ.π.) τῆς πιπτούσης χαλάζης, uentis grandinisque *RM* 3 cuiusque] *Paris.* 4517 *Th.*, cuiuscumque *LCRM*, τινος *BΣ* (κ.π.) 4 diuino munere labores *LC contra Th. BΣ* (κ.π.) | *s. a. Th. Hal.* 5 cc. *om. Hal.* 6 constantinus *R*, constant. *L*, *de CM non constat* | a. *om. M* | aruspices *RM* 7 mathematicum] magum *RM*[a] | arioclum *L*[a] | augum *R*[a], *om. M*[a] | et uatam *L*, metuatum *C* | prauam confessionem *L* 9 perpetua *R*[a] | diuidendi *C*, *om. M*[a] | sumpplicium *L*[a] 10 ferent *R*[a] 11 *s. a. Th. Hal.* | viii et iul. c. coss. *Hal.* 12 a. et c.] *Th.*, a. et cc. *L*, aa. et cc. *R*, a. *CM* | multis *C*, uultis *M*[a] | ausi *Th.*, κεχρημένοι *BΣ* (κ.π.) 13 labefacta *L* | deuitant *C* | manibus accitis] *CR Th. BΣ* (κ.π.), manes accitos *LM*[b], manes acci**os *M*[a] | audient *CM*[a] 14 quisquis *LR* | suo *C* | natura *L* 15 adsumat *C*, assumat *RM* | *s. a. Th. Hal. L* | prid.] ii *Hal.* | mediol. *om. Hal.* | viiii et iul. c. *om. L* 17 a. et cc. *L*, aa. et cc. *CR*, et c. *om. M Th.* | pp.] p. *M* 18 praedictorum *LM*[a], praediorum *C* 19 credende *L* 21 contramanibus *C*, certaminibus *R*[b]*M* 22 aut haruspex] auruspex *L* | auliolus *L*[a], auriolus *L*[b] | etiam] et *Th.* | nardis *R*[a] 23 occultaris *R*[a] | partem *L* | similem *C* 25 conuinctus *CR* | ad] a *L* | degentibus *C* | repugnauerit] *R*[b]*M*[b] *Th.*, depugnauerit *LCR*[a]*M*[a]?, ἐναντιωθῇ *BΣ* (κ.π.) | sint *R*[a] 26 calcantibus *CR*[a], **lcantibus *M*[a] | latere *C* | proprio *om. RM*[a] | dignas fac. *om. C* | *s. a. Th. Hal. L* | iii non. iul.] vii kal. iul. *Hal.*, uiii iul. (*sic*) *L* 27 titiano et cereali *Hal.*, tatiano et cere. *L* 28 ualentinus *M* | pp.] p. *M* 29 est] *C Th.* (*ubi praecedit* neque enim culpa dissimilis), est tam *LRM* | *s. a. Th. Hal. L* | prid.] ii *Hal.* 30 aa. *om. Th.* 31 impp. *LCR* | ualentinus *LM* | arhadius *M*[a] | aa. *C*, *om. M* | abino *R*[a] 32 pu.] *Th.*, pp. *CR*, perpetuo *L*, p. *M* | maleficorum *L*

1 ad publicum protrahat et iudiciorum oculis communis hostem salutis ostendat. Quod si quisquam ex agitatoribus (id est aurigis[1]) seu ex quolibet alio genere hominum contra hoc interdictum uenire temptauerit aut clandestinis suppliciis etiam manifestum reum maleficae artis oppresserit, ultimum supplicium non euadat geminae suspicionis obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris socios publicaret, seueritati legum et debitae subtraxerit quaestioni aut proprium fortassis inimicum sub huiusmodi uindictae nomine consilio atrociore confecerit. D. xvii k. Sept. Romae Timasio et Promoto conss. a. 389

XVIIII
℞ DE SEPVLCHRO VIOLATO ℞

1 Imp. Gordianvs A. Zenoni. Res religioni destinatas, quin immo religionis effectas, scientes qui contigerint et emere et distrahere non dubitauerint, tametsi iure uenditio non subsistat, laesae tamen religionis in crimen inciderunt. PP. iii k. Mart. Sabino ii et Venvsto conss. a. 240

2 Imp. Constantivs A. ad Titianvm pv. Si seruus[2] in demoliendis [Th. 9,17,1 B 60,23,12] sepulchris fuerit apprehensus, si id sine domini scientia faciat, metallo addicetur, si uero domini auctoritate uel iussione urguetur, relegatione plectetur. et si forte detractum aliquid de sepulchris ad domum eius uillamque prouectum[3] reperietur, uilla siue domus aut aedificium quodcumque erit fisci uiribus uindicetur. D. vii k. Ivl. Mediolani Acyndino et Procvlo conss. a. 340

3 Idem A. ad Limenivm pp. Si quis sepulchrum laesurus [Th. 9,17,2,2 mut. B 60,23,13] attigerit, locorum iudices si hoc uindicare neglexerint, non minus nota quam uiginti librarum auri in sepulchrorum uiolatores statuta poena grassetur, ut eam largitionibus nostris inferre cogantur. D. v k. April. Limenio et Catvllino conss. a. 349

4 Idem A. ad popvlvm. Qui sepulchra[4] uiolant, domus ut ita [Th. 9,17,4 B 60,23,14]
dixerim defunctorum, geminum uidentur facinus perpetrare: nam et sepultos spoliant
1 destruendo et uiuos polluunt fabricando. Si quis igitur de sepulchro abstulerit saxa uel
marmora uel columnas aliamue quamcumque materiam, fabricandi[5] gratia siue id fecerit
uenditurus, decem pondo auri cogatur fisco inferre, siue quis propria sepulchra defendens
hanc in iudicium querellam detulerit siue quicumque alius accusauerit uel officium nun-
2 tiauerit. Quae poena priscae seueritati accedit: nihil enim derogatum est illi supplicio,
3 quod sepulchra uiolantibus uidetur impositum. Huic autem poenae subiacebunt et qui

L (18. 19 ℞ 2...4) *CRM*

---

[1] id est aurigis *om. Th., habet* $B\Sigma$ (κ.π.) [2] si quis *Th.*, ἐὰν οἰκέτης *B* [3] post hanc legem *ins. Th.* [4] aedificia manium *Th.* [5] fabricae *Th.*

---

1 iudicum *RM* | hostendant L^a 2 agitationibus M^a | augis R^a, aug.is M^a | alio quolibet *L* 3 maleficiae *C* 4 suppresserit *Th.* 6 fortassit L^a, t fortassis R^a | modi *om. Th.*, τοιαύτης $B\Sigma$ (κ.π.) | nomini *C* 7 *s. a. Th. Hal. L* | xui *L*, xv *Hal.* | sept.] dec. *Hal. L* | romae ... conss. *om. L* 10 immo] *C*, immo iam *RM* | effecta *C*, effectis M^a 11 dubitauerunt *RM* | tamen si *C*, tam et M^a 12 laesae] legse R^a | inciderint *C* | *s. a. Hal.* 14 constantinus *RM*, constant. *L* | ad tatianum *C Th.*, atitiano *M* | pu.] *L Th.*, pp. *CR*, p. *M* 15 sine] si non M^a | scientia domini fac. *R*, scientia (..entia M^a) fatiat domini *M*, dom. conscientia fac. *Th.* | metallis *CM* | addicetur] *L*, adicitur *C*, adiciatur *RM*, adiudicetur *Th.* | sin *RM* 16 relegatione] ..legationem M^a, et rel. *R* | plectatur *Th.* | deductum *RM* 17 sepulchro *CRM* | peruectum *Th.* | siue *bis* R^a 18 uendicentur *LR* | *s. a. Th. Hal. L Vindob.* 2268 | d. *om. Vindob.* | k.] id. *Hal. Vindob.* | iul. med.] ml'. id' *Vindob.*, iul. *Hal.*, mediol. ... 19 conss. *om. L* 20 limonium *RM* | pp.] p. *M* | sepulchuum L^a | laesurus] uiolans *CM* 21 attigerit locorum *om.* CM^a | haec *C* | nota] *N Th.*, *om. LCRM* 22 grassetur] *Th.*, crassentur *L*, multentur *CRM* 23 *s. a. Th. Hal. L* 24 ut] ut iam *C* 25 despoliant RM^a? 26 uel marm.] il' marm. *R* 28 pondo] *Th.*, pondos *C*, pondera *LRM* | inferre fisco *Th.*, siue] si *C*, si uero M^a 29 hac R^a, ac *L* | alium LR^a | officio LRM^a? | anunciauerit *R* 30 seueritatis LCM^a | est *om.* R^a | illi] M^b *Th.*, illo *LCR*, ill.s M^a 31 hunc *C*

corpora sepulta aut reliquias contrectauerint. D. ID. IVN. MEDIOLANI CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II CONSS. a. 357

5 [1]IMP. IVLIANVS A. AD POPVLVM. Pergit audacia ad busta diem [Th. 9, 17, 5 B 60, 23, 15] functorum et aggeres consecratos, cum et lapidem hinc mouere et terram *sollicitare* et cespitem uellere proximum sacrilegio maiores semper habuerunt: sed et ornamenta quae-
1 dam tricliniis aut porticibus auferri de sepulchris. Quibus primis consulentes, ne in piaculum incidant contaminata religione *bus*torum, hoc fieri prohibemus poena sacrilegii[2] cohibentes. D. PRID. ID. FEBR. ANTIOCHIAE IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363

6 IMP. IVSTINVS A. THEODOTO PV. Cum sit iniustum et nostris alienum temporibus iniuriam fieri reliquiis defunctorum ab his, qui debitorem sibi esse mortuum dicendo debitumque exigendo sepulturam eius impediunt, ne in posterum eadem iniuria procederet cogendis his ad quos funus mortui pertinet sua iura perdere, ea quidem, quae mortuo posito ante sepulturam eius facta fuerint uel exigendo quod debitum esse dicitur uel confessiones aliquas aut fideiussorem aut pignora capiendo, penitus amputari praecipimus: redditis uero pignoribus uel pecuniis quae solutae sunt uel absolutis fideiussoribus et generaliter omnibus sine ulla innouatione in pristinum statum reducendis principale negotium ex integro disceptari: eum uero, qui in huiusmodi deprehensus fuerit flagitio, quinquaginta libras auri dependere uel, si minus idoneus sit ad persoluendum, suo corpore sub competenti iudice poenas luere. D. K. DEC. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO VC. CONS. a. 526

XX

℞ AD LEGEM FABIAM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PLACIDO. Pater tuus aduersus eum, a quo sollicitatam [B 60, 48, 7] ancillam, plagio quoque facto exportatam queritur, apud suum iudicem ciuiliter in rem actione instituta consistat. si in causa tenuerit, etiam legis Fabiae crimen persequi poterit. quod si per uiolentiam mancipium abreptum est, accusationem uis non prohibetur intendere. PP. XII K. APRIL. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IDEM A. AVRELIO. Si ab Aeliano seruum tuum susceptum et aliquamdiu [B 60, 48, 8] occultatum moxque eo suadente fugae datum probare potes, legis Fabiae crimen per te

L (19, 4. 20) *CRM*

---

[1] *cf. edictum Iuliani Graecum Hermes* 8 *p.* 167 *seq.* [2] poena manium uindice *Th.*, τιμωρίᾳ ἱεροσυλίας *BΣ* (κ.π.)

---

1 sepulturae L^t | reliquas *C* | contrectauerunt *C*, contractauerint *R*, contrectauerit M^a | *s. a. Th. Hal. L Vindob.* 2268 | datur *Vindob.* | iun.] nou. *Hal. Vindob.* | med. ... 2 conss.] ned'. consunt *Vindob.* | a. *om. Hal.* | VIII *Hal. L* 2 c. II *om. L*, II *om. Hal.* 3 iulius *M* | a. *om. M* | husta *C* | diem] de *C* 4 lapidem] *C Th.*, lapides *RM*, λίθους *BΣ* (κ.π.) | et *om. Th. contra BΣ* (κ.π.) | sollicitare] *Th. cum BΣ* (κ.π.) παρενοχλεῖσθαι, euertere *libri* 5 sacrilegium CR^aM^a *contra Th. et BΣ* (κ.π.) | habuerint *Th.* | et] *C BΣ* (κ.π.), *om. RM Th.* | ortamenta M^a | quidam ... 6 auferunt *Th.*, τινὰς ... ἀφαιρεῖσθαι *BΣ* (κ.π.) 6 aut] *C Th. BΣ* (κ.π.), atque *RM* | primis] *Th. cum BΣ* (κ.π.) οἷς πρώτοις, primi *C*, primo *RM* 7 incidant cont. religione bustorum] *Th. cum BΣ* (κ.π.): ἐμπέσωσι χρανθείσης τῆς θρησκείας τῶν τάφων, incidat (incidant *C*) cont. religio (religio** M^a) defunctorum *CRM* | poenas M^a 8 *s. a. Th. Hal. Vindob.* 2268 | datur *Vindob.* | II id. *Hal.*, id. *om. Vindob.* | antiochiae *om. Hal. Vindob.* | a. IIII *om. Vindob.* 9 iustinianus CRM^b | theodoto] *scripsi cum* 4, 30, 13 *et Procopio hist. arc. p.* 64 *Dindorf*, theodoro *libri* | pu.] *E*, *om. CRM* | uestris R^a 10 ab] ad *C* 11 eandem iniuriam procedere et cog. *C* 12 his *om.* M^a | perdere] pertinet C^a 13 sepultura M^a | factam *C* 15 absolutis *om.* M^a 16 statutum R^aM^a 17 iusmodi M^a | comprehensus *C* | fuit RM^a | quininquadraginta R^a 18 librarum *CR* | sit] est *C* | persoluendum] *R*, eam (eam *om.* M^a) persoluendam *CM* | suo] sit sui *C* 19 luere poenas *RM* | *s. a. Hal.* 21 fauiam *LCRM et sic deinceps constanter LRM, plerumque etiam C:* de plagiariis *addit* M^b 22 antonius *RM* | a. *om.* R^a | sollicitam ancillam LR^a, sollicitata ancilla *C* 23 in plagio *R* | quoquo R^a | exportata *C* | uiriliter R^a 24 actionem institutam R^aM^a | consistat] consttit R^a | potuerit *C* 25 uiolentia M^a | adreptum *C*, arreptum *R*, ab*reptum M^a | uis] ius *C*, **ius M^a 26 *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | IIII] iii *L* | et] id' et *Vindob.* 27 aureliano *R* | ab elliono R^a, aueliano *LM* | aliquamdiu] *Hal.*, aliquando *libri* 28 potest *C* | te] se *C*

uel actionem ad eam rem propositam, id est serui corrupti, per procuratorem tuum persequi potes. PP. VII K. AVG. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

3 IMP. ALEXANDER A. CORNELIO. Vt legis Fabiae poena debeatur, in crimen [B 60, 48, 9]
subscriptio et accusatio et sententia necessaria est. PP. VIII K. IVL. IVLIANO *ET* CRISPINO CONSS. a. 224

4 IMP. GORDIANVS A. PAVLINAE. Non ualet procuratoris sententia, si uicem [B 60, 48, 10]
praesidis non tueatur, qui legi Fabiae locum esse pronuntiauit, cum eius legis disceptatio ad praesidis prouinciae pertineat notionem. PP. III NON. DEC. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

5 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. IVLIANAE. [B 60, 48, 11]
Si fratrem tuum aduersarius supprimit, legis eum Fabiae, adito praeside prouinciae reum debes postulare. PP. NON. MAI. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARCIANAE. In fuga seruum [B 60, 48, 12]
constitutum neque uendere neque donare licet. unde intellegis te in legem incidisse, quae super huiusmodi delictis certam poenam fisco inferendam statuit, exceptis coheredibus et sociis, quibus in diuisione communium rerum licitationem de fugitiuo seruo inuicem facere permissum est. ita uero liceat fugitiuum uendere, ut tunc uenditio ualeat, quando ab emptore requisitus fuerit deprehensus. PP. III ID. MART. DIOCLETIANO ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

7 IDEM AA. MAXIMO PV. Quoniam seruos a plagiariis alienari ex urbe significas atque ita interdum ingenuos homines eorum scelere asportari solere *per*scribis, horum *d*elictorum
1 licentiae maiore seueritate occurrendum esse decernimus. Ac propterea si quem in huiusmodi facinore deprehenderis, capite eum plecti non dubitabis, ut poenae genere deterreri ceteri possint, quominus istiusmodi audacia uel seruos uel liberos ab urbe abstrahere atque alienare audeant. D. VI ID. DEC. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

8 IDEM AA. CONSTANT. Praeses prouinciae discreto prius iure dominii intel- [B 60, 48, 13]
legat, audiendum sit plagii crimen nec ne. nam si proprietatis tuae mancipium esse constiterit, expirasse criminis intentionem emersa dominii luce manifestabit: si uero seruum alienum esse constiterit, post disceptatam proprietatis quaestionem et criminis causam audiet. PP. VIII K. SEPT. IPSIS AA. IIII ET III CONSS. a. 290

9 IDEM AA. ET CC. EVGENIO. Eum, qui mancipium alienum celat, Fabiae [B 60, 48, 14]
legis crimine teneri non est incerti iuris. S. ID.[1] MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

10 IDEM AA. ET CC. DIZAE. Comparantem ab eo, qui abduxit plagio man- [B 60, 48, 15]
cipia, si delicti socius non probetur, nullo crimine teneri conuenit. S. NON. NOV. LVCIONE AA. CONSS. a. 293

L (20, 2. 3. 5...7. 9. 10) *CRM*

[1] k. (*Mommsen*)?

2 *s. a. Hal. L ad c.* 3 *Vindob.* 2268 | uiii *Vindob.* | antonino ... conss.] ant. a. iii *L*, inp. antiino (*uel* antñno *uel* antūno) et crispino *Vindob.* 3 ut] et RM^a 4 *s. a. Hal.: in L est subscriptio c.* 2 | et] II et *Hal.* 6 ualet] inualet *C* 7 praesidi *C* | non ... 8 prouinciae *om.* M^a | tuebatur *C* | legem fauiam *C* 8 *s. a. Hal.* 10 ualentinus *R*, ualerius *M* | gallianus *M* | aa. *om. L* | et ual. c. *om. M* | ualerius *R* 12 *s. a. Hal. Vindob.* 2268 | mai.] mū. *Vindob.* | et] ip. et *Vindob.* 13 aa.] aa. et cc. *RM* | fugam CRM^b 14 lege *R* 17 uendere liceat fugit. *R*, ἔξεστι τὸν φυγάδα πιπράσκειν *BΣ* (κ.π.) | ut] et *C* 18 quesitus fuerit et deprehensus *C*, εὑρεθῇ ἢ καταληφθῇ *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | pp. *om. Vindob.* | diocl. et maxo. a. conss. *Vindob.*, aa. coss. *Hal.*, *om. L* 19 aa.] a. *R* | pu.] LM^b, pp. *CR*, p. M^a | alienari *om.* R^a 20 homines *bis* R^a | perscribis] *Hal.*, praescribis *libri* | eorum RM^b | delictorum] W^b, te delictorum *LCRM* 21 maiorem seueritatem *C* 22 facinoris *R* | amplecti R^a | dubitas *R* 23 distrahere *C* 24 *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | VI] uii *Vindob.* | III et max. aa.] et max. a. *Vindob.* 25 aa.] a. *R* | constant.] *R*, const. *C*, constantino *M* | praesidis *C* | disceto M^a | dominum R^a 26 audiendum] *C*, ante aud. R^a, au* aud. M^a?, an aud. R^bM^b | crimen plagii (plagari R^a) *RM* | esse] ei R^a 27 emersam *R* 28 disceptam R^a 29 *s. a. Hal. Vindob.* 2268 | sept. ... III] spp. ip. iii a. *Vindob.* 30 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | cynegio *L* | mantipio *R* 31 *s. a. Hal. L: in Vindob.* 2268 *extat* sed id. | id.] III id. *L* | heracl. *L* 32 aa. et cc.] aa. *M*, *om. R* | dige *L* | adduxit R^a 33 si] se *C* | *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | s.] dict. *Vindob.*, *om. L* | nou. *om. Vindob.* | lucione] *Hal.*, iutione *Vindob.*, l**** *uel* l*** (*fortasse* luc*.) *L* 34 aa. conss. *om. Vindob.*

11 IDEM AA. ET CC. AMPLIATAE. Abducti plagio facta uenditio statum [B 60, 48, 16] non mutat: liberae enim personae sollicitatione crimen committitur, non condicioni praeiudicatur. S. *NON.* NOV. LVCIONAE AA. CONSS. a. 293

12 IDEM AA. ET CC. MVCIANO. Si quis seruum fugitiuum sciens cum rebus [B 60, 48, 17] furtiuis suscepit, cum horum nomine furti actione teneatur, haec tibi rector prouinciae cum solita poena restitui efficiet. sed et si criminis plagii accusationem institueris, tibi audientiam praebere non dubitabit. S. PRID. ID. SEPT. SINGIDVNI CC. CONSS. a. 294

13 IDEM AA. ET CC. SEVERINO. Plagii criminis accusatio publici sit iudicii. [B 60, 48, 18] S. V K. DEC. CC. CONSS. a. 294

14 IDEM AA. ET CC. CALLISTHENI. Plagii criminis accusatio cessat, si uos [B 60, 48, 19] seruos[1] uel liberos adseuerent qui suppressisse dicuntur, non commissi uelandi, sed ad hanc opinionem iusta ducti ratione. S. PRID. NON. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

15 IDEM AA. ET CC. POMPONIO. Liberum sciens condicionem eius inuitum [B 60, 48, 20] uenumdando plagii criminis poena tenetur. D. XIII K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

16 IMP. CONSTANTINVS A. AD *DOMITIVM* CELSVM VICARIVM AFRICAE. Plagiarii, qui uiuentium filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, metalli poena cum [Th. 9, 18, 1]
1 ceteris ante cognitis suppliciis tene*b*antur. Si quis tamen eiusmodi reus fuerit oblatus, posteaquam super crimine patuerit, seruus quidem uel libertate donatus bestiis *o*biciatur, ingenuus autem gladio consumatur[2]. D. K. AVG. CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315

XXI

℞ AD LEGEM VISELLIAM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. BACCHO. Lex Visellia libertinae condicionis homines persequitur, si ea quae ingenuorum sunt circa honores et dignitates ausi fuerint attemptare uel decurionatum adripere, nisi iure aureorum anulorum impetrato a principe sustentantur. tunc enim quoad uiuunt imaginem, non statum ingenuitatis
1 obtinent et sine periculo ingenuorum etiam officia peragunt publica. Qui autem libertinus se dicit ingenuum, tam de operis ciuiliter quam etiam lege Visellia criminaliter poterit

L (20, 12. 13. 15. 16) *CRM*

---

[1] suos *cum B ins.* (*u. i.*) [2] bestiis primo quoque munere obiciatur, liber autem sub hac forma in ludum detur gladiatorium, ut, antequam aliquid faciat, gladio consumatur. eos autem, qui pro hoc crimine iam in metallum dati sunt, numquam reuocari praecipimus *Th.*

---

1 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | ampiatae *C* | obducti M^a 2 multat *C* | liberae] luere *C* | sollicitationem *CR* | committ.] non c. R^a 3 *s. a. Hal. Vindob.* 2268 | s. non. (id. *Hal.*) ... conss.] nom̄ lucinne. a. et ss. *Vindob.* 4 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* 5 furatis *L*, furtiuas R^a | susceperit *C* | arum *L* | actionem R^aM^a? 6 si *om.* R^a | plagia accusatione *C* | tibi] uobis *C* 7 audientia *L* | premere R^a? | *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | s. *om. Vindob.* | prid. sep. *L*, pridem id. sept. *Vindob.*, kal. april. *Hal.* | singidoni *L*, sin. *Vindob.* | cons. *L* 8 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | accusatione *L* 9 *s. a. Hal. L Vindob.* 2268 | s. *om. L Vindob.* | ui *L* | cc. conss.] cc. cc. et ss. *Vindob.* 10 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | gallistoni *R*, *om. M* | flagii M^a | uos] suos RM^b, ἐὰν ὑμᾶς δούλους ἢ ἐλευθέρους διαβεβαιῶνται *BΣ* (*κ.π.*), ἐάν τις ἢ δούλους ἰδίους λέγῃ *B* 11 liberos] lib. homines R^aM, ἐλευθέρους *BΣ* (*κ.π.*) | sumpsisse R^b, sumpsis R^aM^a, κατασχεῖν *BΣ* (*κ.π.*) | non] uel *C* 12 iuxta ducti rationem *C*, iustam duci rationem R^a, iusta duci ratione M^a, δικαίῳ ἑλκυσθέντες λογισμῷ *BΣ* (*κ.π.*) | *s. a. Hal.* 13 aa. et cc.] aa. *M*, a. *R* | pompinium *L* 14 teneatur *R*, cohercetur *L* | *s. a. Hal. L* | d. XIII] s. uix *L* | nic. cc. conss. *om. L* 15 a. *om. RM* | domitium] *Th.*, *om. libri* | uicario *M* | flagiarii M^a 16 filioorum L^a | infiagunt R^a | penas *R* 17 certeris R^a | tenebantur] *Th.*, teneantur (teneant R^a) *libri*, *u. s. not.* 1 | reus *om. R* 18 patuerit] *L Th.*, claruerit *CRM* | uel *om.* R^aM^a | libertati *L* | obiciatur] *Th.*, subiciatur *LRM*, subiciantur *C* 19 consumetur *C* | *s. a. Th. Hal. L* | constantino ... 20 conss. *om. L* | lic. IIII] lic. *Hal.* 22 iussellіam *R*, miscelliam M^a 23 dioclіocianus *R* | aa. et cc. *om. M* 24 hominem RM^a | honores] homines R^a 25 nisi] non R^a, *inc.* M^a | iure aure eorum R^aM 26 quodad *C*, quo R^a, qui M^a | uiuunt *M* 27 etiam ... 28 ingenuum *om.* R^aM^a 28 tam de] tandem *C* | quam] qui R^a | legem *CR*

perurgueri: in curiam autem se immiscens damno quidem cum infamia adficitur: muneribus uero personalibus in patria patroni, quae congruunt huiusmodi hominibus, singulos pro uiribus adstrictos esse non dubium est. PP. II ID. FEBR. ANTIOCHIAE CC. CONSS. a. 300?

XXII

℞ AD LEGEM CORNELIAM DE FALSIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SEVERINO. Si partus subiecti crimen diuersae parti | B 60, 41, 36 obicitis, causa capitalis in tempus pubertatis pueri differri non debuit, sicut iam pridem mihi et diuo Seuero patri meo placuit. neque enim uerisimile est eam quae arguitur non ex fide causam suam defensuram, cum periculum capitis subeat. PP. NON. MART. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 IMP. ALEXANDER A. VALERIO. Satis aperte diuorum parentum meorum | B 60, 41, 37 rescriptis declaratum est, cum morandae solutionis gratia a debitore falsi crimen obicitur, nihilo minus salua exsecutione criminis debitorem ad solutionem compelli oportere. PP. III NON. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

3 (4) IDEM A. MAXIMO. Maiorem seueritatem exigit, ut merita eorum qui falsis | B 60, 41, 38 rescriptionibus utuntur digna poena coerceantur. sed qui deceptus est per alium, si suam innocentiam probat et eum a quo accepit exhibet, se liberat. PP. IIII[1] K. IAN. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

4 (3) IDEM A. CASSIO. Licet ex tabulis, quas sub nomine patris tui uxorem | B 60, 41, 39 eius, id est nouercam tuam, subrepto uero testamento falsas protulisse adlegas, cum crimen admissum ignores, legatum adscriptum tibi consecutus sis, tamen non impedieris accusationem contra eam impletis sollemnibus instituere. PP. XI K. IAN. ALBINO ET MAXIMO CONSS. a. 227

5 IDEM A. PETRONIO. Falsi quidem crimen uel aliud capitale mouere uos | B 60, 41, 40 matri uestrae secta mea non patitur. sed ea res pecuniarium compendium non aufert. si enim de fide scripturae, unde eadem mater uestra fideicommissum sibi uindicat, dubitatio est, inquiri fides ueritatis etiam sine metu criminis potest. PP. III K. SEPT. AGRICOLA ET CLEMENTE CONSS. a. 230

6 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. VLPIO. Qui falsas tabulas dixerit nec | B 60, 41, 41 tenuerit, ad defuncti iudicium adspirare non potest. PP. XV K. APRIL. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. a. 245

7 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. HELIODORO. | B 60, 41, 42 Ipse significas, cum primo aduersarii instrumenta protulerunt, fidem eorum te habuisse

L (22 ℞ 1. 4...7) *CR* (*transponit* 22, 4. 3) *M* (M^a *om.* 22, 3)

---

[1] *numerus ad diem c.* 4 *corrigendus est* (*cf. ad u.* 15)

---

1 perurguere *R* | curia *C* 2 omnibus RM^a 3 adstrictos ... est *om.* R^a | atritos M^a, atributos R^bM^b | est dubium *C* | *s. a. Hal.* 6 antonius *M* | dcrimen R^a | partis R^a 7 obicitis *om.* R^a | deferri RM^a 8 platri R^a | enim *om.* M^a | ueresimile R^a 9 *s. a. Hal. L* | duobus] d. et *Hal.* 12 moderandae CR^a | nobicitur R^a 13 excusatione *CR* | *s. a. Hal.* 15 *ordinem c.* 3 *et* 4 *ad C et B restituimus: quibus non uidetur obstare dies c.* 3, *cum ueri haud absimile sit eum ab Haloandro emendatum esse ad diem c.* 4, *quae ut in R et edd. ita in Egnatiano c.* 3 *antecesserit* | falsi *C* 16 digna] RM^b, *om. C* 17 exibit *R*, exhibeat M^b | liberat] ligari R^a | *s. a. Hal.* 19 idem] imp. alex. *L* | talibus M^a 20 id est] idem *C* | falsa *C* | allegatum cum *C* 21 sis] es L^eM | impediris *L*, ἐμποδισθήσῃ *B* (κ. π.) 22 accusatione M^a | *s. a. Hal. L* | albino ... 23 conss. *om. L* 24 fassi L^a | mouere capitale *L* | uos *om.* M^a 25 pecuniarum L^aCR^a | concipiendum *R*, compedium M^a 26 eadem *om. C* 27 fideles R^a, fidem M^a? | *s. a. Hal. L* | agricola ... 28 conss. *om. L* 29 a. et ph. c.] *L*, a. c. *R*, c. *C*, *om. M* | ulpio] *L*, culpio *CRM* | duxerit M^a 30 *s. a. Hal. L* 32 imp. *L*, imppp. *M* | ualentinus *R* | et *om. L* | gallianus *M* | et ual. c.] et cc. *R*, ualerio consuli *M* | eridoto *M* 33 signfi M^a | primum *C* | protulerint *C* | fide M^a | te] tunc *C*

suspectam. facta igitur transactione difficile est, ut is qui prouinciam regit uelut falsum, cui semel adquieuisti, tibi accusare permittat. PP. III K. IVL. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

8 IDEM AA. ET C. MARINO. Si falsos codicillos ab his contra quos sup- [B 60, 41, 43] plicas factos esse contendis, non ideo accusationem euadere possunt, quod se illis negent uti. nam illis prodest instrumenti usu abstinere, qui non ipsi machinatores falsi esse dicuntur et quos periculo solus usus adstrinxerit. qui autem compositis per scelus codicillis in seueritatem legis Corneliae inciderunt, non possunt defensiones eius recusando crimen euitare. PP. III K. IVL. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

9 IMPP. CARINVS ET NVMERIANVS AA. MESSIO. Si docueris apud praesidem [B 60, 41, 44] prouinciae ab intestato te heredem eius extitisse, qui codicillos scripserat, ordinarium est, ut in hereditatis possessione constitutus fideicommissa praebeas, quae iure relicta sunt,
1 nisi consilium est codicillos falsos arguere. Quod si criminaliter coeptum interuentu indulgentiae sopitum est, habes tamen residuam indagationem, potest de fide scripturae ciuiliter quaeri. PP. III K. APRIL. CARINO II ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284

10 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. LEGITIMO. Cum suppositi [B 60, 41, 45] partus crimen patrui tui uxori moueas, apud rectorem prouinciae instituta accusatione id proba. PP. XI K. OCT. DIOCLETIANO A. II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

11 IDEM AA. ISIDORO. Si lis pecuniaria apud pedaneos iudices remissa est, [B 60, 41, 46] etiam de fide instrumenti ciuiliter apud eos iuxta responsum uiri prudentissimi Pauli requiretur. PP. X K. IVL. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287

12 IDEM AA. ET CC. PRIMO. Querella falsi temporalibus praescriptionibus [B 60, 41, 47] non excluditur nisi uiginti annorum exceptione, sicut cetera quoque fere crimina. S. VI ID. AVG. VIMINACIO AA. CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. MARCO. Qui ueluti praesentem scripsisse res recepisse [B 60, 41, 48] suas, cum absens esset, conscripsit, non ignoranti quicquam aufert, sed se criminis obligat periculo. PP. VI K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

14 IDEM AA. ET CC. GENTIANAE. Eum, qui celauit uel amouit testamentum, [B 60, 41, 49] committere crimen falsi publice notum est. S. III K. IAN. SIRMI AA. CONSS. a. 293

15 IDEM AA. ET CC. RVFO. Si creditor colludens cum debitore suo tibi prae- [B 60, 41, 50] dium uenumdedit, falsum commisit et tibi nihil officit, sed se magis criminis accusationi fecit obnoxium. S. XIII K. FEBR. CC. CONSS. a. 294

L (22, 7. 8. 12. 14. 15) *CRM* (*desinit in u.* 15 legitimo) *Q* (*inde a u.* 15 cum: Q^a *om. c.* 11)

---

1 factam ig. transactionem *C* | am regit. ... 2 permittat *ad exitum c.* 6 *adscripsit* M^a 2 *s. a. Hal. L* | et b. conss.] R *L* 3 idem] s idem M^a | aa. et cc. *LCR*, a. *M* | contra *om.* R^a 5 ill. prodest M^a, prodest his *L* | instrumentorum *C* | qui] quod *L* | machinatoris M^a 6 usus *om.* M^a | adstrinxerint R^a, obstrinxerit (abstr. M^b) *M* | pro M^a 8 *s. a. Hal. L* 9 car. *C*, carus *RM* | numerianus] car. *C* | aa. *om.* M^a 10 te *om.* M^a | heredes R^a | eius *om.* CR^a | scripserit *M* | ordiunatum est R^a, ordinari u..e M^a 12 nisi] in R^a | est *om.* R^a 13 habens *C* | indignationem M^a | potest (potes R^b, et potes Q^b) *seqq.*] δύναται ... χρηματικῶς τὸ πλαστὸν ἐξετάσαι *B* 14 *s. a. Hal.* 15 aa.] aa. et cc. *M* | deegiptimo *M* 16 tui *om. R* 17 *s. a. Hal.* 18 lis] lex *R* 19 eos *om.* R^a 20 *s. a. Hal.* 21 idem] impp. dioc. et max. *L* | et cc. *om. L* | temporibus *C* 22 quoque *om. Q* | *s. a. Hal. L* | s.] scripta *L* 23 id. ianuar. uiminacii cc. coss. *Hal.* 24 res scripsisse *C*, res *om.* R^a 25 non] a non R^a | ignorati Q^a | quicquam] quidem *C* 26 *s. a. Hal.* 27 et cc. *om. L* | zentiane *R*, germane *Q* 28 plublice *R* | notum] non R^a | *s. a. Hal. L* | aa. *om. L* 29 colludens] indulgens conludens R^a | suo] suum *C* 30 et tibi] Q^b, tibi *LCR*, .. Q^a: et *uidetur legisse Theodorus* (*BΣ*): ὁ πρὸς χλεύην τῶν οἰκείων δανειστῶν ποιήσας γραμματεῖον ὡς προγενεστέρῳ δανειστῇ τινι, μηδὲν καθάπαξ παρ' αὐτοῦ κεχρεωστημένῳ, τῷ δὲ φάλσις ὑπόκειται καὶ οὐ προκριματίζει τοὺς δανειστὰς περὶ τὰς ἰδίας ὑποθήκας. *quod autem a Theodoro fingitur creditore supposito et praelato obligationis die prioribus creditoribus a debitore fraudes paratas esse argumentumque constitutionis eo redire, ut infirmatis eis debitor falsi criminis obnoxius fiat* (*cf. Dig.* 48, 10, 28), *id quamquam pro parte inest etiam B, tamen ex his ipsis compilatores non aliter atque nos legisse colligitur. in B enim ita est:* ἐὰν ὁ δανειστὴς συμπαίξῃ μετὰ τοῦ ἰδίου χρεώστου καὶ τυχὸν ποιήσῃ γραμματεῖον ὡς δῆθεν προγενέστερος ὢν τῶν ἄλλων δανειστῶν, καὶ πρᾶγμα πωλήσῃ, οὐδὲν βλάπτει τὸν ἀγοράζοντα, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἔνοχον ποιεῖ τῇ πλαστογραφίᾳ | magis *om.* R^a | accusationis *C* 31 *s. a. Hal. L* | XIII] iii *L*

16 IDEM AA. ET CC. FORTVNATO. De fide testamenti querenti duplex uia [B 60, 41, 51] litigandi tributa est. quamuis itaque per procuratorem accusationem persequi non potes, disceptatione tamen priuata de eius fide queri non prohiberis, cum reus ita conuentus non tantum ab alio iuste, sed etiam eo qui ciuiliter egit sollemniter accusari possit. S. VIII ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

17 IDEM AA. ET CC. MENELAO. Sicut falsi testamenti uel codicillorum scrip- [B 60, 41, 52] tura temporis interuallo firmari non potest, ita uera quae iure subsistit non euanescit.
1 Si itaque de fide delicti[1] uel per accusationem uel per priuatum iudicium quereris, rector prouinciae tunc demum eos exhiberi de quibus interrogatio fieri potest iubebit, si prius ceteris indiciis fuerit commotus. S. III ID. FEBR. SIRMI CC. CONSS. a. 294

18 IDEM AA. ET CC. MAXIMO. Ex initio falsi commissi iusta possessio non [B 60, 41, 53] paratur. unde contra eos, quos de dominio fundi tecum contendere proponis, accusationem instituere potes. S. III NON. MART. CC. CONSS. a. 294

19 IDEM AA. ET CC. COSMIAE. Etsi ad te negotium pertinuit, etiam atque [B 60, 41, 54] etiam tecum deliberare debueras, ne improbam institueres accusationem, hoc instrumentum
1 falsum in quo subscripseras arguere contendens. *At* cum mulieribus in aliena causa falsi non sit concessum accusare, tu autem haec eadem praedia te prius alii donasse proponas, fieri tibi facultatem accusandi contra iuris postulas formam. S. VIII ID. MART. CC. CONSS. a. 294

20 IDEM AA. ET CC. RVFINO. Nec exemplum precum editionis aliter per [B 60, 41, 55] errorem scriptum, cum non nisi dolo falsum committentes crimini subiugentur, cognitionem dati iudicis moratur. S. XI K. NOV. DOROSTOLI CC. CONSS. a. 294

21 [2]IMP. CONSTANTINVS A. *MAECILIO* HILARIANO CORRECTORI LVCANIAE ET [Th. 9, 19, 1] BRITTIORVM. Si quis decurio testamentum uel codicillos aut aliquam deficientis scripserit uoluntatem uel conscribendis publicis priuatisque instrumentis praebuerit officium, si falsi quaestio moueatur, decurionatus honore seposito quaestioni, si ita poposcerit causa, sub-
1 datur. Sed non statim desinit esse decurio, qui in huiusmodi facto fuerit[3]: quantum enim ad municipales pertinet necessitates, decurio permanet: quantum ad rem gestam et ueritatem
2 (1) reserandam uti decurionatus honore non poterit. Nec uero is, qui ante fuerit tabellio, ad eludendam quaestionem super his quae ante conscripsit factus decurio defendi hac poterit dignitate, quoniam scripturae ueritas, si res poposcerit, per ipsum debet probari auctorem. D. III K. FEBR.[4] SABINO ET RVFINO CONSS. a. 316

22 IDEM A. AD MAXIMVM PV. Vbi falsi examen inciderit, tunc[5] [Th. 9, 19, 2 B 60, 41, 56] acerrima fiat indago argumentis testibus scripturarum collatione aliisque uestigiis ueritatis.
1 Nec accusatori tantum quaestio incumbat nec probationis ei tota necessitas indicatur, sed

L (22, 16...19. 22) *CRQ* (*Q*[a] *om. c.* 21)

---

[1] derelicti (*u. i.*)? [2] *iunge* 10, 32, 15 [3] deprehensus *ins. Th.* [4] acc. k. Aug. *ins. Th.*
[5] ad morem pristinum quaestione ciuili per sententiam terminata *ins. Th.*, *non habent BΣ* (κ.π.)

---

1 uia] tua uia *L*[a] 2 quandouis *R*, quiuis *Q*[a]? | accusationem] accusationes criminis *R*, causam actionem *C* | potest *Q*[a] 3 ieius *R* | prohibueris *R* 4 etiam] *L*, et *C*, etiam ab *RQ* | *s. a. Hal. et fortasse L ad c.* 22: *in L et apud Contium* 1559 *hoc loco legitur* pp. non. mai. emil. et basso conss. *ex* 9, 20, 5, *ut uidetur* | VIII] iiii *L* 6 aa. et cc.] a. *L* | scriptura uel codicillorum *L* 7 substit *R*[a] 8 delicta *L*, lecti *C*, deleti testamenti *dett.*: κινεῖ ... περὶ πλαστοῦ *B*, κινηθῇ τὸ δὲ φάλσις κατὰ διαθήκης *BΣ* 9 de *om. R*[a] | iubebit *post* exhiberi *collocat R* 10 ceteris] de c. *LQ*, certis *R* | commodatus *C* | *s. a. Hal.*, *fortasse etiam L ad c.* 22 | III] iiii *L* 11 et cc. *om. L* | maximo] *C*, maximiano *R*, max. *LQ* 12 quos *om. R*[a] | de *om. L* 13 *s. a. Hal.* 14 cosiniae *Q* | atque etiam *om. LR*[a]*Q*[a] 15 deliberere *Q*[a] | institueris *C* 16 in quo] cui *C* | arguerat *R*[a] | at] *edd.*, ac *LCRQ* | milieribus *Q*[a] | causa *bis R*[a] | falsi *om. R*[a] 18 falcultatem *Q*[a] | *s. a. Hal. L* | VIII] ui *L* 20 editions *Q*[a] 21 committens *R* | criminis *CR*[a] | subiungitur *R*[a], subiungetur *R*[b] 22 moderatur *R*[a] | *s. a. Hal.* 23 mechilio *Th.*, *om. libri* 24 hirtiorum *R* | aliqua *C* | scripserit] si quis scripserit *C* 26 questionis ita *CR*[a] 28 ad mun.] mun. *R*[a] 29 reserandam] *Paris.* 4517 *cum libris legis Rom. Visig.*, reseruandam *CR*, seruandam *Th. Vat.* 30 deludendam *CR*[b], deludendas *R*[a] | quae] qui *C* 31 dignitatem *R*[a] | debent *R*[a] 32 *s. a. Th. Hal.* 33 a.] aa. et cc. *RQ*[a]? | pu.] pp. *C* 35 nec] ne *C* | ei tota] enata *Q*[a]? | inducatur *L*

inter utramque personam sit iudex medius nec ulla interlocutione diuulget quae sentiat, sed tamquam ad imitationem relationis, quae solum audiendi mandat officium, praebeat
2 notionem, postrema sententia quid sibi liqueat proditurus. Vltimum autem finem strepitus criminalis compendioso[1] spatio limitamus, quem litigantem disceptantemque fas non sit excedere, cuius exordium nascetur auspicio testatae actionis apud iudicem competentem: capitali post probationem supplicio, si id exigat magnitudo commissi, uel deportatione ei qui falsum commiserit imminente. PP. VIII K. APRIL. IN FORO TRAIANI CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS. a. 320

23 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD MAXIMINVM PP. [Th. 9, 19, 4 B 60, 41, 57] Damus licentiam litigantibus[2], si apud iudicem proferatur scriptura, de qua oritur aliqua disputatio[3], utrum de falso criminaliter statuat, qui dubitet de instrumenti
1 fide, experiri an ciuiliter[4]. Quod si expetens uindictam falsi crimen intenderit, tunc quaestione ciuili per sententiam terminata criminis fiat indago[5], ut, si quis[6] tabulas testamenti chirographa testationesque nec non etiam rationes priuatas uel publicas, pacta et epistulas uel ultimas uoluntates, donationes uenditiones, uel si quid prolatum aliud instituere[7]
2 conabitur, habeat[8] accusandi facultatem[9]. Ciuilis autem inquisitionis inter utrasque partes confligentium lenior examinatio procedat, cum iudex[10], qui praeerit quaestioni, intentiones actoris[11] falsas et[12] conuicta crimina reorum[13] ex legibus poenis competentibus possit ulcisci. PP. XVI K. MAI. ROMAE VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS. a. 376

24 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. PROCVLO PV. [Th. 4, 4, 2 B 60, 41, 58] Praebemus licentiam, ut ciuiliter siue criminaliter, ut actor elegerit, super prolatis codicillis uel aliis instrumentis[14] requiratur et incumbat probatio fidei instrumenti[15] ei primitus, qui scripturam obtulerit, deinde ei, qui stricta instantia falsum arguere [(Th.)] paratus est. D. MEDIOLANI X K. FEBR. TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

L (22, 22. 24) *CRQ*

---

[1] anni *Th.*, συντόμῳ *BΣ* (*κ.π.*) [2] damus copiam iurgantibus *Th. contra BΣ* (*κ.π.*) [3] spatium ut habeat qui perurgeat, profitendi *ins. Th.* [4] statuat ... ciuiliter] an de scripturae fide statuat ciuiliter experiri *Th.* [5] *pro commate* tunc ... indago (*cf. p.* 844 *not.* 4) *longiorem expositionem ins. Th.* [6] deinceps *ins. Th.* [7] insimulare *Th.* [8] praetermissis sollemnibus *ins. Th.* [9] pro iudicis motu sententiam relaturus *ins. Th.* [10] ciuiles a. inquisitiones inter u. confl. partes aequali motu ingruit et recurrit humanitas, cum is *Th.* [11] actoris *om. Th.* [12] aut *Th.* [13] reorum *om. Th.* [14] super prolata epistula *Th.* [15] fidei instrumenti *om. Th.*

---

1 utrumque *C* | ullam interlocutionem *L* | diiudicet *LR*Q^a*?* | quae sentiat (sententia *C*, sen***tiat Q^a) *ante* interlocutione *collocat Th.*, *ante* diuulget *BΣ* (*κ.π.*) 3 postremam *C* | quod s. liceat *R* 4 quem ... 5 excedere *post* 4 criminalis *collocat Th. contra BΣ* (*κ.π.*) | quem] quin *C* | disceptantemque] *C*Q^b *Th. BΣ* (*κ.π.*), *om. R*Q^a, que *om. L* 5 nascitur *R cum BΣ* (*κ.π.*), *u. i.* | testatae ap. iud. comp. act. nasc. auspicium *Th.*: οὗτινος ἡ ἀρχὴ τίκτεται ἐκ τοῦ προοιμίου τῆς διαμαρτυρηθείσης καταδίκης *BΣ* (*κ.π.*) 6 ei] et ei *L* 7 *s. a. Th. Hal.*: *in L est subscriptio c.* 16 *uel* 17 8 VII et constantio (= *a.* 326) *Th.* 9 impp. *CR*, imp. *Q* | ualens] *Th.*, ualent. *CQ*, ualentinus *R* | aa. *C* | maximum *CR*, max. *Q* 10 quo *C* 11 disput. utrum *seqq.*] φιλονεικία, πότερον περὶ τοῦ πλαστοῦ ἐγκλήματος ὁρίσει, ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τῆς τοῦ συμβολαίου πίστεως, κινῆσαι χρηματικῶς, ἢ διὰ τὴν ἐκδίκησιν τὸ τοῦ πλαστοῦ ἔγκλημα κινῆσαι. τότε τῆς ζητήσεως δι᾽ ἀποφάσεως περαιουμένης *BΣ* (*κ.π.*), *quasi scriptum esset* disp., utrum de falsi crimine statuat, qui ... fide, experiri ciuiliter an ob uindictam falsi crimen intendere. tunc | qui] quid *C* 12 si *om.* Q^a 13 terminatam *C* 14 pacta] peractas R^a 15 uel si] *C*Q^b *Th.*, ue uel si *R*Q^a | instituerat *C* 16 conatur Q^a | inquisitionibus *C* | conflig. partes *Th.* 17 praeterit *C* | questionis R^a | intentiones *om.* R^a 18 falsas et] falsa est R^a | cumuicta R^a, conficta *libri quidam legis Rom. Vis.* | rerum Q^a | possint *R* 19 *s. a. Th. Hal.* | romae XVI k. mai. *Th.* 20 impp. *LC*, imp. *Q* | ualentinus *R* | aa. *C*, a. *Q* 21 pu.] pp. *C*, *om.* Q^a | elegit *Q* 22 uel aliis] aliisue *Q* | probationi *L* | fidei *om. C* 23 prim. qui] qui prim. *C*Q^b, prim. qui uel R^a | scriptura *C* | optulit *Q* | strincta Q^a, instructa *C*R^b 24 est] sit *R* | *s. a. Th. Hal.* | mediol. *om. Hal.*

XXIII

R DE HIS QVI SIBI ADSCRIBVNT IN TESTAMENTO R

1 *Imp. Antoninvs* A. Vallatio. Quamquam ita interpretentur iuris periti, [B 60, 41, 60] ut contra legem Corneliam uideatur se scribere heredem filius emancipatus patre dictante, tamen cum et, si testamentum non esset scriptum, iustus successor futurus esset accepta bonorum possessione filius patri, perinde habebitur, atque si sua manu pater tuus te heredem scripsisset functus dulci officio. PP. non. Sept. dvobvs Aspris conss. a. 212

2 *Idem* A. Atticio. Si testator codicillis quos scripsisti legatum quoque [B 60, 41, 59] seu fideicommissum reliquisse tibi sua manu adscripsit, non uideris in poenam senatus 1 consulti incidisse. Quod si testamentum dictasse codicillis significauit, legato quidem uel fideicommisso abstinere debes, poena uero falsi tibi principali beneficio remittitur. PP. id. Dec. Antonino A. iiii et Balbino conss. a. 213

3 Imp. Alexander A. Martiali. Senatus consulto et edicto diui Claudii [B 60, 41, 61] prohibitum est eos, qui ad scribenda testamenta adhibentur, quamuis dictante testatore aliquid emolumentum ipsis futurum scribere, et poena legis Corneliae facienti inrogata est: cuius ueniam deprecantibus ob ignorantiam et profitentibus a relicto discedere raro amplissimus ordo uel diui principes ueniam dederunt. PP. xvii k. April. Maximo ii et Aeliano conss. a. 223

4 Idem A. Crescenti. Quae in testamento uxoris maritus sua manu legata [B 60, 41, 62] sibi adscripserit, pro non scriptis habentur, et legis Corneliae poena, si uenia impetrata non est, locum habet. PP. iii non. Febr. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

5 Idem A. Gallicano militi. Quod adhibitus ad testamentum commilitonis [B 60, 41, 63] scribendum iussu eius seruum tibi adscripsisti, pro non scripto habetur et ideo id legatum petere non potes. sed secutus tenorem indulgentiae meae poena*m* legis Corneliae tibi remitt*o*, in quam credo te magis errore quam malitia incidisse. PP. xvii k. Ivl. Fvsco ii et Dextro conss. a. 225

6 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Avfidio. Si libertatem tibi [B 60, 41, 64] manu tua imperante domino adscripsisti, cum proponas dominum non subscripsisse et suis litteris tuam libertatem expressim agnouisse, ad impetrandam libertatem senatus consulti auctoritas tibi obest. poena tamen falsi tibi remittitur, quoniam non potueras contra domini uoluntatem uenire. PP. vi id. Dec. ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

L (23 R 3. 4) *CR Q* (23, 1. 2 *in litura perierunt*) *T* (*ad* 23, 1. 2)

---

3 imp. antoninus] idem *libri*, *cf. ad u.* 8: *inscriptiones licet eo ducant, ut ordinem c.* 1. 2 *cum* Q^b *et B inuertas, tamen temporis ordo retinendus est, quem tuentur CRT cum Theodoro* (*BΣ* 60, 41, 61): *fieri enim potuit, ut libris epitomatis Codicis primum c.* 2 *cum inscriptione* imp. antoninus *adderetur, deinde post c.* 2 *inscriptione itidem mutata suppleretur c.* 1 *ac tum demum uerus ordo inscriptionibus non emendatis restitueretur* | a.] aaa. *RT*, aa. *C* | ballatio *T*, *om. R* | interpretetur *C* 4 se] re *C* | dictante patre *C contra BΣ* (κ.π.), dictante *bis* R^a 5 cum et si] *C cum BΣ* (κ.π.) ὁπότε εἰ καί, cum si *R*, si cum *T* | futurus esset] futurus est R^aT^a 6 proinde *CT*, inde R^a 7 inscripsisset CRT^a, ἔγραψε *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.* | duobus] duobus et *Hal.* 8 idem] imp. antoninus *libri* | aticio *T* | legata *R* 9 uideri CR^a | penas *R* 10 si] sit *C* 11 abstinere debes] abstinetur *R* | *s. a. Hal.* 13 senatus] et s. *C* | consultus *C* 14 testamentore *C* 15 emolumento CR^a | futurum] f. est LCR^a 16 uenia *C* | raro] *C cum BΣ* (κ.π.), *om. LRQ* 17 principes] ἀδελφοί *BΣ* (κ.π.) | *s. a. Hal.* 19 crisenti *R* | qui *C* | legatas *C* 20 adscripserint Q^a | ueniam *R* 21 locum habet] ἀργεῖ (*om. ueniae mentione*) *B contra BΣ, qui ueniam impetratam esse supponit* | *s. a. Hal.* | februarii *Hal.* 22 adhibitis CQ^a, *inc.* R^a | commilitionis Q^a 23 scribendo R^a | id *om.* R^a 24 potest R^a | poenam … 25 remitto] *Hal. cum BΣ* (κ.π.) τὴν τιμωρίαν … συγχωρῶ, pena … remitti (remittitur R^bQ) *CRQ* 25 quam] *N*, qua *CRQ*, εἰς ἣν *BΣ* (κ.π.) | errorem CR^a | militiam *C* | *s. a. Hal.* 27 imp. *Q* | dioclinus et maximinus R^a | aa.] aa. et cc. *RQ* | tibi] tuam tibi *R* 28 et] *Q cum BΣ* (κ.π.), *om. CR* 29 tuam] suam *C* | expressisse CR^a?, ἐκφωνητικῶς *BΣ* (κ.π.) | ad *om.* CR^a 30 permittitur *CR* | non potueras … 31 uenire] non … nenire ….. R^a, non … uenires Q^a 31 *s. a. Hal.*

XXIIII

℞ DE FALSA MONETA ℞

1 [1]Imp. Constantinvs A. ad Ianvarinvm. Quoniam nonnulli | Th. 9, 21, 2 B 60, 60, 1
monetarii adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercent, cuncti cognoscant necessi-
tatem sibi incumbere huiusmodi homines inquirendi, ut inuestigati tradantur iudiciis, facti
1 conscios per tormenta ilico prodituri ac sic dignis suppliciis addicendi. Accusatoribus
etiam eorum immunitatem permittimus, cuius modus, quoniam dispar patrimonium[2] est, a
2 nobis per singulos statuetur. Si quis autem militum huiusmodi personam susceptam de
3 custodia exire fecerit, capite puniatur. Appellandi etiam priuato licentia denegetur: si
uero miles aut promotus in gradu[3] huiusmodi crimen incurrerit, super eius nomine et
4 gradu ad competentes iudices[4] referatur. [5]Domus uero uel fundus, in quo haec perpe-
trata sunt, si dominus in proximo constitutus sit, cuius incuria uel neglegentia punienda
est, etsi ignoret, fisco uindicetur, nisi dominus, ante ignorans, ut primum reppererit, scelus
prodiderit perpetratum: tunc enim possessio uel domus ipsius proscriptionis iniuriae minime
5 subiacebit. Sin uero longissime ab ea domo uel possessione afuerit, nullum sustineat
detrimentum: actore uidelicet fundi uel seruis uel incolis uel colonis, qui hoc ministerium
6 praebuerunt, cum eo qui fecit supplicio capitali plectendis. Viduas autem ac | Th. 9, 21, 4
pupillos speciali dignos indulgentia credidimus, ut uiduae nec in proximo constitutae domo
sua uel possessione careant, si nulla apud ipsas tam grauis conscientiae noxa resideat,
impuberes[6] uero, etiamsi conscii fuerint, nullum sustineant detrimentum, quia aetas eorum[7]
7 quid uideat ignorat. Tutores tamen eorum, si in proximo sint, quoniam ignorare eos, quid
in re pupilli geritur, non oportet, haec poena expectabit, ut de[8] rebus eorum, si idonei
fuerint, tantum fisco inferatur, quantum a pupillo fuerat inferendum[9]. D.[10] xii k. Dec.
Romae Crispo ii et Constantino ii CC. conss. a. 321
2 Idem A. ad Tertvllianvm[11] *proconsvlem Africae*. Si quis nummum | Th. 9, 21, 3
falsa fusione formauerit, uniuersas eius facultates fisco nostro[12] addici praecipimus: in
monetis etenim tantum nostris cudendae pecuniae studium frequentari uolumus. cuius
obnoxii maiestatis crimen committunt[13], et praemio accusatoribus proposito, | Th. 9, 21, 5
quicumque solidorum adulter poterit reperiri uel a quoquam fuerit publicatus, ilico omni
dilatione submota flammarum exustionibus mancipetur. D. prid. non. Ivl. Mediolani
Constantino A. vii et Constantio C. conss. a. 326

LCRQ

---

[1] *iunge* 7, 13, 2 [2] census *Th.* [3] in gradu *om. Th.* [4] ad nos *Th.* [5] § 4. 5 *contaminatae sunt ex Th.* 9, 21, 2 § 4. 5 *et Th.* 9, 21, 4 *pr.* [6] pupilli *Th.* [7] si tamen fuerint impuberes *ins. Th.* [8] ex *Th.* [9] quantum pupillo fuerat auferendum *Th.* [10] pp.? [11] Tertullum *Th.* [12] nostro *om. Th.* [13] praecipimus ... committunt] atque ipsum seueritate legitima coerceri, ut in monetis tantum n. c. p. studium frequentetur *Th.: uerba* cuius ... committunt *ex Th.* 9, 21, 9 *interpolata sunt*

---

3 aa. Q^a | ianuarinum] 7, 13, 2 *Th.*, ianuarium *LRQ*, iaruanum *C* 5 sibi] *RQ Th.*, *om. LC* | ut *om. C* | innestigandi *C* | iudiciis] *C Th.*, iudici *LRQ* 6 conscius *C* | sic] si CR^a | addicendi] *Th*, addiciendi $LCRQ^a$, adiciendis Q^b 8 sigulos *L* | statuitur L^bCQ | si] si uero miles si L^a (*ex u.* 9) | de custodia] custodiam L^a 9 capte Q^a | denegatur *CR* 10 gradum *Q* 11 deferatur *CQ* 12 domino in proximus *L* 13 ante] autem *L* | reperit Q^a 14 proderit *R* | possessiones *C* | ipsius] eius *Q* 15 si *CR* | ab ea] ea *C*, a Q^a | domu R^a, domum *C* | uel] uel a *Q* | fuerit *L* 16 actor Q^a | uel *om.* Q^a | serui Q^a | uel incolis *om.* CQ^a *contra Th.* | colonos L^a, coloni Q^a | haec *C* 17 supplicatio *C* | plectendi sunt C^b, puniendi sunt Q^a, puniendis Q^b 18 domu *R* 20 nullum] sin. Q^a | qui *C* | aetas *om.* R^a 21 quod *Q* | tamen] autem *R* | sunt *Q* | quod *C* 22 re pupilli] pupillis CQ^a | opotet *Q* 23 fisco] in f. *Q* | fueran Q^a | *s. a. Th.* 9, 21, 2 *Hal. L* | xv *Hal. L* 24 romae] *Th. cum* 7, 13, 2, constantinop. *Hal.*, cp. *L* | prisco *L* | iii et c. iii *Hal.* | constantio *L* 25 tertillianum *L* | proc. afr.] *Th.*, pp. *libri* | nummos *LQ* 26 affusione *L*, efusione *CQ* 27 etenim *om. L* | euidendae *C*, uidende R^a 29 potuerit *Th.* | quocumque *Q* 30 exustionibus] accessionibus *R* | *s. a. Th.* 9, 21, 3 *Hal. L* | prid.] ii *Hal. L* 31 constantio] constantino *Hal.* | c.] cc. *L*, c. IIII Hal.

3 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Rv- Th. 9, 21, 10 B 60, 60. 2 fino pp. Si quis super cudendo aere uel rescripto aliquo uel etiam adnotatione nostra sibi eripuerit facultatem, non solum fructum propriae petitionis amittat, uerum etiam poenam quam meretur excipiat. D. iiii id. Ivl. Constantinopoli Theodosio A. iii et Abvndantio conss. a. 393

XXV

℞ DE MVTATIONE NOMINIS ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Ivliano. Sicut initio B 60, 60, 3 nominis cognominis praenominis recognoscendi singulos impositio priuatim libera est, ita horum mutatio innocentibus periculosa non est. mutare itaque nomen siue pra*e*nomen sine aliqua fraude licito iure, si liber es, secundum ea quae saepe statuta sunt minime prohiberis, nulli ex hoc praeiudicio futuro. S. xv k. Ian. *AA.* conss. a. 293

XXVI

℞ AD LEGEM IVLIAM DE AMBITV ℞

1 [1]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Pompeiano *proconsvli* Th. 9, 26, 2 B 60, 43, 10 *Africae*. Nullus omnino principatum uel numeratum seu commentariensis gradum[2] uel
1 cetera officia repetere audeat, cum publicae disciplinae semel gesta sufficiant. Ac si quispiam promotorum denuo ad munus etiam per sacras litteras[3] inrepserit, quod ante docebitur gessisse, cassatis quae hoc modo sunt impetrata, ad solutionem debiti Th. 9, 26, 3 primitus ar*t*etur, et qui contra fecerint poenam deportationis ad instar legis Iuliae ambitus[4] excipiant. D. prid. k. Ivn.[5] Mediolani Stilichone et Avreliano conss. a. 400

XXVII

℞ AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM ℞

1 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Matroniano Th. 9, 27, 3 dvci et praesidi Isavriae[6]. Vt unius poena metus possit esse multorum, ducem qui male egit ad prouinciam quam nudauerat cum custodia competenti[7] ire praecipimus, ut

L (24. 26. 27) *CRQ*

---

[1] *iunge* 10, 72, 12. 12, 61, 3 *Th.* 1, 12, 8. 11, 1, 28 [2] uel … gradum *om. Th., habet BΣ* (*κ.π.*) [3] etiam per sacras litteras *uidentur ex Th.* 9, 26, 3 *addita esse* [4] deportationis … ambitus] in futurum deportationis *Th.* [5] Ian. *leges iungendae* (*u. i.*) [6] Sardiniae *Th.* [7] ducem … competenti] Natalem quondam ducem sub custodia protectorum ad prouinciam quam nudauerat *Th.*

---

1 impp. *C*, imp. *LQ* | ualentinus *R* | aa. *CQ*, a. *L* 3 eripuerit] *C Th.*, arripuerit *LR*, eripuit *Q* 4 quam] quod *Q* | *s. a. Th. L* | iii *L* | constant. … 5 conss. *om. L* 8 dioclianus R^a | iulio Q^a 9 singuli *Q* | priuati *RQ* 10 eorum *Q* | siue] *Q*, si uero *C*, uel *R* | pronomen *CRQ* 12 *s. a. Hal.* | aa. et coss. *Hal.* 15 imp. *LCQ* | arc. et hon. aa. (a. *Q*)] dioclicianus et maximianus aa. et cc. *R* | proc. afr.] *Th.*, *om. libri* 17 petere R^a | ac si] *CRQ Th.*, a si *L*, εἰ δὲ *BΣ* (*κ.π.*) | quisquam Q^a 18 ad] ad id *Th.*, εἰς λειτουργίαν *BΣ* (*κ.π.*) | ante (autem L^a) doc.] doc. ante *Th.*, πρότερον διδάσκεται *BΣ* (*κ.π.*) 19 impetrata sunt *R* | debiti *om.* Q^a 20 artetur] *scripsi cum Th.* artentur (*ubi praecedit* officia), arguetur *LCRQ*, ἐνεχέσθω *BΣ* (*κ.π.*) | fecerit *C*, *om.* R^a | iuli R^a 21 *s. a. Th.* 9, 26, 2 *Hal. L* | prid.] ii *Hal.* | iun.] *Th.*, iul. *Hal. L:* ian. *cum legibus iungendis scribendum esse probat Th.* 12, 6, 27 (= 10, 72, 12), *ubi quae praecedit constitutio* vi *id. Iun. eiusdem anni data est* | stelicone et aul. conss. *L* 24 impp. *C*, imp. *LRQ* | ualent.] et ual. *L* | theod.] diocl. *R* | aa. *C*, a. *RQ* | matriniano *Q* 25 et praesidi] praesidis *LC* | sauriae LQ^a | metus *om.* R^a 26 minudauerat R^a | ire] iurae *C*

non solum, quod eius non dicam domesticus, sed manipularius et minister accepit, uerum etiam quod ipse a prouincialibus nostris rapuit aut sustulit, in quadruplum inuitus exsoluat. D. PRID. ID. IVN. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

2 IDEM AAA. FLORO PP. Sciant iudices super admissis propriis [Th. 9, 27, 4 B 60, 43, 11] aut a se aut ab heredibus suis poenam esse repetendam. D. X K. SEPT. ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

3 IDEM AAA. MARCELLINO[1]. Omnes cognitores et iudices a pecuniis atque [Th. 9, 27, 5] patrimoniis manus abstineant neque alienum iurgium putent suam praedam. etenim priuatarum quoque litium cognitor idemque mercator statutam legibus[2] cogetur subire iacturam. D. PRID. NON. APRIL. MEDIOLANI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

4 IDEM AAA. ET ARCADIVS A. *EDICTVM AD PROVINCIALES.* Iube- [Th. 9, 27, 6 B 60, 43, 12] mus hortamur, ut, si quis forte honoratorum decurionum possessorum, postremo etiam colonorum aut cuiuslibet ordinis a iudice fuerit aliqua ratione concussus, si quis scit uenalem de iure fuisse sententiam, si quis poenam uel pretio remissam uel uitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacumque de causa improbum iudicem potuerit approbare, is uel administrante eo uel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cum probauerit, et uictoriam reportaturus et gloriam. D. X K. IVL. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

5 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. SEVE- [Th. 9, 27, 7 B 60, 43, 13] RINO *COMITI RERVM PRIVATARVM.* Vnusquisque procurator, praepositus gynaecei, tabularius susceptor colonus uel quicumque se a comite domorum meminerit esse concussum, cum ipse cui pecuniam numerauerit administratione decesserit, intra anni spatia ad iudicium spectabilitatis tuae quidquid dederit repetiturus occurrat[3], ut prosit pensionibus,
1 quidquid ille reddiderit. Sin uero ex tempore depositae administrationis praestituti temporis curricula transfluxerint, nulla uox aduocationis emergat, sed ipsos procuratores praepositos colonos tabularios susceptores obnoxios ad solutionem uolumus[4] artari. D. PRID. NON. IVN. MEDIOLANI VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 390

6 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Sancimus eiusmodi uiros ad prouincias regendas accedere, qui honoris insignia non ambitione uel pretio, sed probatae uitae et amplitudinis tuae solent testimonio promoueri[5], ita sane ut, quibus hi honores per sedis tuae uel nostram fuerint electionem commissi, iurati inter gesta depromant se pro administrationibus sortiendis neque dedisse quippiam neque daturos umquam postmodum fore, siue per se siue per interpositam in fraudem legis sacramentique personam, aut donationis uenditionisue titulo aut alio uelamento cuiuscumque contractus, et

L (27, 1...3. 6) *CRQ* (27, 4 *om.* R^aQ^a)

---

[1] haue Marcelline k. n. *Th.* [2] statutam legibus] parem capitis ac uitae, quae peculatus reos consueuit inuoluere *Th.* [3] adcurrat *Th.* [4] iubemus *Th.* [5] promereri (*Mommsen*)?

---

1 eis R^a | domesticum *C*, modesticus R^a | manipularis *L* 2 etiam] *Paris.* 4517 *Th.*, et *LCRQ* | aut] ac *Th.* 3 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal.* | antonco L^a 4 aa. *LCRQ* | floro] *Th.*, florentio *LCRQ* 5 a *om.* R^a | se] saut a se *L* | pene R^a | *s. a. Th. Hal. L* | x *om. Hal. L* 7 aa. *CQ*, a. *R* 8 matrimoniis *C* | alienum ... 9 idemque *om.* Q^a 9 cognitor] cogitur R^a | idem quoque *L* | statuta *C* | cogitur *CRQ* | acturam R^a 10 *s. a. Th. Hal. L* | prid.] II *Hal.* | med. *om. Hal. L* 11 aa. Q^b, *om. C*, *inc.* R^b | a. ed. ad prou.] *Th.*, aa. *C*, *om.* R^bQ^b 13 aut c. ord. a] Q^b *Th.*, a c. ord. *C* 15 quocumque *C* 17 et glor.] est et glor. *C* 18 *s. a. Th. Hal* 19 impp. *CQ*, imp. *R* | arcadius] arch'ar. *R* | aa. *CQ*, *om. R* 20 com. r. pr.] *Th. cum B ad u.* 22 προσίτω τῷ κόμητι τῆς βασιλικῆς ἰδικῆς περιουσίας, pp. *CRQ* | positus *R*, propositus *Q* | gynaecei] *Th.*, ginetii R^b, gynetio *Q*, cyneius *C*, gine. R^a 21 concessum R^a 22 cui] cum *C* | numerauerit] *N Th.*, numerauit CR^bQ, nominauit R^a | admin.] ammin. habita *C* | decesserit ... 24 administrationis *om.* R^a | spatia] R^b *Th.*, spatium *CQ* 24 redderit *Q* | sin] R^b *Th.*, si *CQ* 25 transfluxerint] *E Th.*, transfluxerunt *CQ*, transflixerunt *R* | ulla *C* | ipso R^a 26 colonos *om. Q* | coartari *RQ* | *s. a. Th. Hal.* | d. II non. iul. *Hal.* 28 imp. *RQ* | et] a. et Q^a | aa.] a. *RQ* | pp. *om. L* | cuiusmodi R^a 29 honeris *R* | insigna R^a 30 solē (= solere) R^a | sane] tamen *L* | hii *RQ* 31 nostra *L* | fiunt *R* | electione *C* | gestis CR^a 32 amministrationis *L* | dedisset R umquod R^a 34 donationes *C* | et *bis* Q^a

ob hoc exceptis salariis nihil penitus tam in administratione positos quam post depositum officium pro aliquo praestito beneficio tempore administrationis, quam gratuito meruerint, 1 accepturos. Et licet neminem diuini timoris contemnendo iureiurando arbitramur immemorem, ut saluti propriae ullum commodum anteponat, tamen, ut ad salutis timorem et necessitas periculi subiungatur, tunc si quis ausus fuerit praebita sacramenta neglegere, non modo aduersus accipientem, sed etiam aduersus dantem accusandi cunctis tamquam crimen publicum concedimus facultatem, quadrupli poena eo qui conuictus fuerit modis omnibus feriendo. D. VI K. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

XXVIII

℞ DE CRIMINE PECVLATVS ℞

1 [1] IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. [Th. 9, 29, 1. 2 mut. B 60, 45, 16 cf. Inst. 4, 18, 9] Iudices, qui tempore administrationis publicas pecunias subtraxerunt, lege Iulia peculatus obnoxii sunt et capitali animaduersioni eos subdi iubemus: his nihilo minus, qui ministerium eis ad hoc adhibuerunt uel qui subtracta ab his scientes susceperunt, eadem poena percellendis. D. III NON. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

XXVIIII

℞ DE CRIMINE SACRILEGII ℞

1 [2] IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA.[3] [Th. 16, 2, 25 B 60, 45, 17] Qui diuinae legis sanctitatem aut nesciendo *confundunt* aut neglegendo uiolant et offendunt, sacrilegium committunt. D. III K. MART. THESSALONICAE GRATIANO A. V ET THEODOSIO A. CONSS. a. 380

2 (3) [4] IDEM[5] AAA. AD SYMMACHVM PV. [Th. 1, 6, 9 B 60, 45, 19] Disputari de principali iudicio non oportet: sacrilegii enim instar est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit imperator. D. V K. IAN. MEDIOLANI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS.[6] a. 384

L (27, 6. 28. 29 ℞ 1) *CRQ*

---

[1] *haec constitutio ex Th.* 9, 29, 1. 2 *ita composita est, ut inscriptio sumpta sit ex c.* 1, *subscriptio ex c.* 2, *utriusque contextus ne minima quidem pars non mutata sit: iunge* 9, 12, 9 [2] *iunge* 1, 1, 1 [3] [edictum] ad populum urbis Constantinopolitanae *addit* 1, 1, 1 [4] *edd. errore ante hanc constitutionem inserunt B* 60, 45, 18, *quae hausta sunt ex Prochiro* 39, 7 [5] imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius *Th.* [6] d. v k. Ian. Mediolani [accepta .....] post consulatum Ricomeris et Clearchi? (*u. i.*)

---

1 ob] ab Q^a | quam] que R^a | positus *C*, ponitos Q^a | post *om. C* 2 quam] tam R^a?, obitos *C* | grauito Q^a | meruerunt *R* 3 diuinitati moris *L* | memoriae LR^a 4 interponat *R* 5 necessitatem *RQ* | peculii *L*, periculo Q^a | subiungatur] *L*, subiungantur *CR*, subiungentur Q^b, iungentur Q^a | tunc si quis] *CQ*, tunc si quis autem *L*, tim ** si quis autem R^a, si quis R^b 6 tamqui R^a 7 quadupli R^a | poena eo] *E*, poene LRQ^a, penae eo Q^b, penae cogi *C* | modis] mois R^a 8 *s. a. Hal. L* | const. ... 9 conss. *om. L* 12 impp. *LC*, imp. *RQ* | arc.] et art. *R*, axrc. Q^a 13 aa. *LC*, a. *RQ* 14 animaduersione L^aCR^b, *inc.* R^a 15 his] *LC*, hisque *RQ* | nichlo Q^a | subtracta] *C*, subtractas *LRQ* | scientes] *LRQ Inst.*, *om. C:* οἱ ὑποδεξάμενοι τὰ παρ' αὐτῶν κλαπέντα *B* 16 *s. a. Th.* 9, 28, 2 *Hal. L* | III] v *Hal. L* 17 VI *om. L* 20 impp. *LC*, imp. *RQ* | aa. *CRQ* 21 confundunt] *Th. cum B* (κ.π.) συγχέουσιν, committunt $LCRQ^a$, obmittunt Q^b 22 sacrilegium] et s. *L* | *s. a. Th. Hal. L* | thess. ... 23 conss. *om. L* 23 a.] aa. *Hal.*, a. I *Th.* 24 aa. *CRQ* 25 oportet] *RQ Th. BΣ* (κ.π.), op. et *C* | dignum *C* | elegit *C* 26 *s. a. Th. Hal.* | ian. ... conss.] *Hal.*, mai. med. post consulatum ricomeris et clearchi uu. cc. conss. *Th.*

3 (4) IDEM AAA. ET ARCADIVS A. EVTROPIO PP. Ne quis sine sacrilegii crimine desiderandum intellegat gerendae ac suscipiendae administrationis officium intra eam prouinciam, in qua prouincialis et ciuis habetur, nisi hoc cuidam ultronea liberalitate per diuinos adfatus imperator indulgeat. D. XVI K. AVG. ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. [B 60, 45, 20] a. 385

XXX

℞ DE SEDITIOSIS ET HIS QVI PLEBEM AVDENT CONTRA PVBLICAM QVIETEM COLLIGERE ℞

1 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORENTIO PRAEFECTO AVGVSTALI. Si quis contra euidentissimam iussionem suscipere plebem et aduersus publicam disciplinam defendere fortasse temptauerit, multam grauissimam sustinebunt. D. XIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. [Th. 9, 33, 1 B 60, 61, 1] a. 384

2 [2]IMP. LEO A. ERYTHRIO PP. In nullis locis aut ciuitatibus tumultuosis clamoribus cuiusquam interpellatio contumeliosa procedat nec ad solam cuiusquam inuidiam petulantia uerba iactentur: scituris his, qui huiusmodi uoces emiserint mouerintque tumultus, se quidem fructum ex his quae postulant nullatenus habituros, subdendos autem poenis his, quas de seditionum et tumultus auctoribus uetustissima decreta sanxerunt. D. II NON. MART. CONSTANTINOPOLI LEONE A. III CONS. [B 60, 61, 2] a. 466

XXXI

℞ QVANDO CIVILIS ACTIO CRIMINALI PRAEIVDICET ET AN VTRAQVE AB EODEM EXERCERI POTEST ℞

1 [3]IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. ANTONIO PP. A plerisque prudentium generaliter definitum est, quotiens de re familiari et ciuilis et criminalis competit actio, utraque licere experiri, siue prius criminalis siue ciuilis actio moueatur[4], nec si ciuiliter fuerit actum, criminalem posse consumi, et similiter e contrario[5]. [Th. 9, 20, 1 B 60, 62, 1]
1 Sic denique et per uim possessione deiectus, si de ea recuperanda interdicto unde ui erit usus, non prohibetur tamen etiam lege Iulia de ui publico iudicio instituere accusationem: et suppresso testamento cum ex interdicto de tabulis exhibendis fuerit actum, nihilo minus ex lege Cornelia testamentaria poterit crimen inferri: et cum libertus se dicit ingenuum,
2 tam de operis ciuiliter quam etiam lege Visellia criminaliter poterit perurgueri. Quo in

LCRQ

---

[1] *iunge Th.* 11, 39, 9: *cf. ad* 1, 41, 1 [2] *iunge* 1, 3, 27. 1, 12, 6 [3] *iunge* 4, 19, 24
[4] siue prius ... moueatur *om. Th.* [5] et sim. e contr. *om. Th.*

---

1 idem aaa. (a. *R*, aa. et cc. *Q*, *om. C*) et] imp. *L* | a.] *L*, aa. *C*, et a. *R*, *om. Q* | autropio perfc pp. *R* | sine] si non Q^a, *om.* R^a 2 ac] ad *C* | eam] autem L^a 3 ciuis] cuis Q^a, ciuitas R^a? | habeatur CR^b, habet R^a? | libertate *L*, liberalitatem Q^a 4 affectus *L*, affectos *C* | *s. a. Hal. L* | xuii *L* | a. *om. L* 6 seditionis *L*, sedictiosis *R* | plebem *ante* 7 colligere *collocat R* | audierint *L* 7 publicam quietem] *L*, publicam qui te *C*, rem publicam *RQ* 8 impp. *LC*, imp. *RQ* | theod.] arc. *RQ* (*ex u.* 1?) | aa. *LC*, a. *RQ* 9 praef.] pp. *C* 11 sustinebunt] *L Th.*, sustinebit *CRQ* | *s. a. Th. Hal. L* | XIIII *Hal.*, xuiii *L* | richomere *libri* | glearcho *L* 12 erithio *L*, erithiro Q^a 13 cuiusque *Q* | inuidiae *C* 14 laudentur *C* | miserint *L* 15 se] si *LC* 16 uestissima Q^a 17 *s. a. Hal. L* | a. VI cos. *Hal.*, a. conss. *L* 19 actio *om. L* | et an] tam *C*, an *L* 20 exercere *C* | potest] oportet *Q* 21 impp. *C*, imp. *LRQ* | ualens] ualr. *Q* | grat. et ual.] et ual. grat. *L*, et grac. ual. *R*, grat. ual. *Q* | aa. *C* | antonino *LCQ*, ad antonium *Th.* 22 pp. *om. L* 23 utramque LR^bQ, utrumque R^a 24 criminale *C* | reconsumi R^a | e *om. C* 25 possessionem L^a | repetenda R^a 26 etiam *om. RQ* 28 inferri] *N Th.*, inferre LCRQ 29 uiscellia *RQ* | urgueri LR^a

genere habetur furti actio et legis Fabiae constitutum, et plurima[1] alia sunt, quae enumerari non possunt, ut, cum altera prius actio intentata sit, per alteram quae supererit
3 iudicatum liceat retractari. Qua iuris definitione non ambigitur etiam falsi crimen, de quo ciuiliter iam actum est, criminaliter esse repetendum. D. PRID. ID. IAN. TREVIRIS VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378

XXXII
℞ DE CRIMINE EXPILATAE HEREDITATIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. EVPHRATAE. Expilatae quidem hereditatis crimen intentare non potes, quando communis arcae rebus inspectis claues traditas coheredi profitearis. sed cum de his exhibendis apud iudicem quaereretur, rationem compensationis induci non oportuit. exhibitis enim quae desiderantur suis iudicibus directa quaestio derelinquenda est. PP. XII K. MAI. ANTONINO A. II ET GETA II CONSS. [B 60, 29, 7] a. 205

2 IMP. ANTONINVS A. PRIMO. Expilatae hereditatis crimen aduersus uitricum adito praeside prouinciae persequi non prohiberis. PP. VII K. MART. LAETO II ET CEREALE CONSS. [B 60, 29, 8] a. 215

3 IDEM A. HELENAE. Si aui tui hereditatem adisti, expilatae hereditatis crimine aduersus nouercam quondam tuam experiri non prohiberis. PP. III NON. IAN. SABINO ET ANVLLINO CONSS. [B 60, 29, 9] a. 216

4 IMP. GORDIANVS A. BASSO. Aduersus uxorem, quae socia rei humanae atque diuinae domus[2] suscipitur, mariti diem suum functi successores expilatae hereditatis
1 crimen intendere non possunt. Et ideo res, quas per eandem abesse quereris, competenti in rem actione uel, si dolo malo fecerit, quo minus res mobiles possideret, ad exhibendum
2 persequere. Fructus autem rerum quas mala fide tenuit, licet expilatae hereditatis non teneatur crimine, suos non facit, sed extantes quidem uindicari, absumptos uero condici posse procul dubio est. PP. VI K. MART. ATTICO ET PRAETEXTATO CONSS. [B 60, 29, 10] a. 242

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. SVLPICIO. Obtentu expilatae hereditatis emolumentum legatorum, maxime suspensa cognitione, legatariis isdemque libertis defuncti auferri non oportet. PP. XV K. FEBR. PHILIPPO A. ET TITIANO CONSS. [B 60, 29, 11] a. 245

6 IDEM A. ET C. BASILIAE. Expilatae hereditatis crimen loco deficientis actionis intendi consueuisse non est iuris ambigui. PP. X K. MART. AEMILIANO ET AQVILINO CONSS. [B 60, 29, 12] a. 249

L (31. 32 ℞ 1. 3...6) *CRQ*

---

[1] et plurima] et cum una excepta sit causa de moribus, sescenta *Th.* [2] domum (*Cuiacius*)?

---

1 gere Q^a | leges R^a | constitutio $L^a R$, constitutionum L^v | et plurima *om.* *L* | enumerari *Th.*, numerari LCR^bQ, nominari R^a 2 intentata] Q^b *Th.*, intenta $LCRQ^a$ | altera *L* 3 quia LCR^aQ^a | diffitione Q^a 4 *s. a. Th. Hal. L* | prid. id.] II kal. *Hal.* | treuiris ... 5 conss. *om. L*, treuiris *om. Hal.* 5 VI et u. V] V et ual. *Hal.* 8 imp. *R* | eufratie *Q* 9 potest *R* | communi *C* | arceribus insp. R^a | traditas *om.* R^a 11 exibentis R^a | quod R^a 12 *s. a. Hal.* 13 antoninus] ant. ant. *L* | hereditatis] hr̄is *R* 14 non *om.* R^a? | *s. a. Hal.* | cereali *Hal.* 16 hereditate *C* | hereditatis *om.* Q^a | crimen *R* 17 tuam *om.* R^a | *s. a. Hal. L* | pp. *om. L* 20 diuinae *om. C* | die suo *Q* | functi] functi tunc *C*, fructi Q^a 21 requiris R^a 22 anctione R^a 23 tenebit L^tR^b 24 extantis *C* | adsumptos *C*, consumptos *Q*, consuptos *R* 25 *s. a. Hal. L* | attico ... conss. *om. L* 26 impp. *Q*, mpp. *R* | c. *om. R* | supplicio *LRQ* 27 condicione L^aC | idemque R^a, que *om. L* 28 auauferri Q^a | *s. a Hal. L* | a. *om. L* 29 et cc. *C*, *om. R* 30 intenti *L* | *s. a. Hal.*

XXXIII

℞ *VI* BONORVM RAPTORVM ℞

1 **Imp. Gordianvs A. Valerio.** Vi bonorum raptorum actionem, quae cum poena sua retrahit ablata, potius ad mobilia mouentiaque quam ad fundos per iniuriam occupatos spectare explorati iuris est. PP. k. Mart. Attico et Praetextato conss. [B 60, 17, 31] a. 242

2 **Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. Longino.** Si res mobiles, quarum in te fuerat dominium perfecta donatione translatum, uiolenter heres donatricis abripuit, ui bonorum raptorum actionem intra annum quidem, quo experiundi potestas fuit, in quadruplum, post annum in simplum intendere non uetaris. PP. vii k. Mai. Saecvlare et Donato conss. [B 60, 17, 32] a. 260

3 [1]**Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Evelpisto.** Res obligatas sibi creditorem ui rapientem non rem licitam facere, sed crimen committere conuenit, eumque etiam ui bonorum raptorum infra annum utilem in quadruplum, post simpli actione conueniri posse non ambigitur. S. vii id. Ian. Sirmi AA. conss. [B 60, 17, 33] a. 293

4 **Idem AA. et CC. Attalo.** De his, quae seruum alienum nesciente domino ui rapuisse dicis, infra annum in quadruplum ui bonorum raptorum et post in simplum dominus eius noxali actione apud competentem iudicem conueniri potest. S. ii k. Mai. Heracleae AA. conss. [B 60, 17, 34] a. 293

5 **Idem AA. et CC. Dominae.** Siue negotiorum gestorum contra nouercam tuam siue actione ui bonorum raptorum, quae in quadruplum intra annum utilem ac post in simplum constituta est, putaueris agendum, notione praesidali poteris experiri. S. vi non. Ivl. Philippopoli AA. conss. [B 60, 17, 35] a. 293

XXXIIII

℞ DE CRIMINE STELLIONATVS ℞

1 **Imp. Alexander A. Alexandro.** Improbum quidem et criminosum fateris easdem res pluribus pignorasse, dissimulato in posteriore obligatione, quod eaedem aliis pignori tenentur. uerum securitati tuae consules, si oblato omnibus debito criminis instituendi causam peremeris. PP. v id. Febr. Pompeiano et Peligno conss. [B 60, 30, 5] a. 231

L (33 ℞ 1...4. 34) *CRQ*

---

[1] *iunge* 4, 10, 7

---

2 ui] de ui *libri* 3 cum quae *L* 4 poenam suam L^a | retraxit L^t, pertrahit L^v, protrahit *Q* | oblata *C* | mouentiaque *om.* *BΣ* (κ.π.) 5 expectare *CQ* | *s. a. Hal.* *L* 6 imp. *L* | longio *R* 7 donatione] dominiumnacionem R^a | monatricis Q^a 8 actione *Q* | experiendi *Q* | fuerit *R* 9 post (simpli accione *ins.* L^a, *cf. u.* 13) annum in simplum *om.* *BΣ* (κ.π.) *consentiente altero scholio:* ὡς δὲ ἐπάγει ἡ γ' καὶ δ' διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου, μετὰ ἐνιαυτὸν ἁπλοῦν μεθοδεύει, *habent B* | *s. a. Hal. L Russardus* | vii] ui *potius quam* xii *L*, xii *Russ.* | k. *om. Hal.* | saec. (saeculari *Hal.*) ... 10 conss. *om. L* 11 imp. *Q* | et cc. *om. R* | uelpisto *C* 14 *s. a. Hal. L* | vii] iii 4, 10, 7 | id.] *L*, k. *Hal. cum* 4, 10, 7 15 aa. et cc.] a. *R*, a. et cc. *Q* | qui RQ^b | seruis (*sic*) alienus nesc. dom. Q^a, nesc. dom. seruum alienum *R* 16 dicitur *Q* | intra *Q* | in quadruplum] quadrupli *Q* 17 dominus ... conueniri potest (potes *C*)] ἐνάγεσθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ τῇ νοξαλίᾳ ἀγωγῇ μεθοδεῦσαι δύνασαι *B* (κ.π.) *et BΣ* (κ.π.), *ubi etiamsi* ἐνάγεσθαι *melius abesset, id ipsum tamen obstat, quominus emendetur* dominum ... conuenire potes | *s. a. Hal. L* | ii] prid. *L* 18 heracliae *Hal.* 19 aa. et cc.] a. *R* | dominae] *C*, dn̄e *RQ* 20 praptorum Q^a | constituta est intra a. u. ac post in simplum *C contra BΣ* (κ.π.) | ac] ac si *R* 21 in *om. R* | putaueres Q^a | praesidiali *R* | *s. a. Hal.* 26 eadem R^a | dissimulando *LRQ*, ἀποπροσποιηθέντος *BΣ* (κ.π.) | quod] quod est R^a | aedem L^t, eadem L^vC 27 secumritate Q^a | consulis *LC* | si oblato] sublato *L*, se oblito Q^a 28 causa *C* | perimeris *C*, perimens Q^a?, pereme creditori R^a (*cf. ad p.* 854, 5) | *s. a. Hal. L* | pompeiano ... conss. *om. L*

2 Imp. Gordianvs A. Valenti. Si pater tuus in te donationem contulit et, cum emancipatus esses, traditionibus dominium corporum in te transtulit posteaque creditorem sortitus quasdam earum rerum sine tua uoluntate uelut proprias suas obstrinxit, ius tuum non laesit. nec tamen iniuria stellionatus crimine petetur, cum sciens alienam rem te non consentiente uelut propriam suo nexuit creditori. PP. ii k. Ian. Gordiano A. et Aviola conss. [B 60, 30, 6] a. 239

3 Idem A. Hadriano. Stellionatus accusatio inter crimina publica non habetur. PP. id. April. Attico et Praetextato conss. [B 60, 30, 7] a. 242

4 Imp. Philippvs A. Evprepeti. Ignorantia creditoris, cui res pridem apud alios obligatae pignoris seu hypothecae iure obligantur, non sine periculo capi consueuit. etenim eiusmodi fraudes ad extraordinariam criminis exsecutionem spectare ac stellionatus
1 commissum seuerissime esse uindicandum saepe rescriptum est. Proinde siue ignorantiam tuam debitor circumuenire temptauerit, seu obligatione rite perfecta participato fraudis consilio per subiectam quasi anteriorem personam dispendium tuum ad occultum compendium suum pertemptat, adire suum iudicem potes congruentem iuri ac debitae religioni sententiam relaturum. PP. vi id. Mai. Peregrino et Aemiliano conss. [B 60, 30, 8] a. 244

XXXV
℞ DE INIVRIIS ℞

1 [1]Imp. Alexander A. Syro. Nec seruis quidem alienis licet facere iniuriam. PP. xi k. Dec. Alexandro A. cons. [B 60, 21, 44] a. 222

2 Idem A. Davo. Iniuriarum actio tibi duplici ex causa competit, cum et maritus in uxoris pudore et pater in existimatione filiorum propriam iniuriam pati intelleguntur. PP. prid. idvs Maias Agricola et Clemente conss. [B 60, 21, 45] a. 230

3 Imp. Gordianvs A. Donato. Si non es nuntiator, uereri non debes, ne eapropter, quod iniuriae faciendae gratia quidam te ueluti delatorem esse dixerunt, opinio tua maculata sit. quin immo aduersus eos, quos minuendae opinionis tuae causa aliquid confecisse[2] comperietur, more solito iniuriarum iudicio experiri potes. PP. ii id. Ivl. Gordiano A. et Aviola conss. [B 60, 21, 46] a. 239

4 Impp. Valerianvs et Gallienvs AA. et Valerianvs C. Vindi. Atrocem sine dubio iniuriam esse factam manifestum est, si tibi illata est, cum esses in sacerdotio et dignitatis habitum et ornamenta proferres: et ideo uindictam potes eo nomine exsequi. PP. ii . . . . Aemiliano et Basso conss. [B 60, 21, 47] a. 259

L (34. 35 ℞ 2. 4) *C* (*transponit* 35, 1 ℞) *RQ*

---

[1] *iunge* 3, 42, 2. 9, 2, 2 [2] confinxisse?

---

1 ualentini *Q* | donatione *C* 2 mancipatus *L* | tradictionibus *L* | corporis *Q* 3 sortitus] s. est et *LR* | abstrinxit *CQ* 4 nec] non *L* | petiaetur *C* 5 consentientem Q^a | proprium Q^a | obnexuit *C* | creditori *om.* R^a (*cf. ad p.* 853, 28 | *s. a. Hal.* *L* | pp. prid. k. iun. *L* | a. *om.* *L* 7 puplica crimina non habeatur *R* 8 *s. a. Hal.* *L* | pp. prid. id. *L* 9 impp. *R* | eutrepeti *C*, eutropio *Q* 10 obligare *L* | siue *R* 11 huiusmodi *Q* | extraordinaria *C* | exsecutionem] κατηγορίαν *BΣ* (κ.π.) | expectare *LRQ* | stellionatum *legit uel potius non intellecta uoce* commissum *emendauit* *BΣ* (κ.π.) τὴν ἐπίθεσιν τὴν ἁμαρτηθεῖσαν 12 iudicandum L^1CR, ἐκδικητέαν *BΣ* (κ.π.) | saepe rescriptum] se prescr. Q^a 13 obligatione r. perfectam *C*, obligationem r. perfectam *BΣ* (κ.π.): τὴν ὑποθήκην ὀρθῶς γενομένην 14 quasi ant. *om.* *BΣ* (κ.π.) | ad occ.] allocc. R^a 15 pertentant R^a, trahere pertemptant *dett.* *contra* *BΣ* (κ.π.): τὸ λαθραῖον κέρδος ἑαυτῷ ἀπεπείρασε | ac] et *R* | religionis *CR* 16 *s. a. Hal.* *L* | vi] iii *L* 19 syro nec] syrone *C*, sironenec *Q* 20 *s. a. Hal.* | xii 3, 42, 2 21 idem] imp. alex. *L* | dabo *C*, clauo *R* 22 estimatione *LR* 23 *s. a. Hal.* *L* | agricola ... conss. *om.* *L* 24 ueri Q^a? 25 eapro R^a | uelut *Q* 27 conperientur RQ^a | iniuria cum iud. *R* | *s. a. Hal.* 29 imp. *L* | aa.] a. *L* | et ual. c. *om.* *RQ* | uindi] *LCQ*, iudio *R*, uindio *E* 31 abitu *L* | ornamenti Q^a | perferres R^bQ^b, προέφερες *BΣ* (κ.π.) 32 *s. a. Hal.*: *in L extat* pp. prid.

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VICTORINO. Si non conuicii [B 60, 21, 48] consilio te aliquid iniuriosum dixisse probare potes, fides ueri a calumnia te defendit. si in rixa inconsulto calore prolapsus homicidii conuicium obiecisti et ex eo die annus excessit, cum iniuriarum actio annuo tempore praescripta sit, ob iniuriae admissum conueniri non potes. PP. VI ID. IVL. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

6 IDEM AA. FLAVIANO. Cum nec patronos iniuriam facere libertis iuris [B 60, 21, 49] aequitas permittat, proponasque patronae heredes eum, qui libertatem a defuncta acceperat, iniuriis adficere, curabit praeses prouinciae contumeliam heredum compescere. PP. ID. IVL. IPSIS IIII ET III *AA.* CONSS. a. 290

7 IDEM AA. ET CC. PAENENTIANO. Iniuriarum causa non publici iudicii, [B 60, 21, 50] sed priuati continet querellam. S. ID. FEBR. SIRMI AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. MARCIANO. Dominum pro atroci iniuria, quam seruus [B 60, 21, 51] eius passus est, edicti perpetui actione proposita, qua damni etiam haberi rationem uerbis euidenter exprimitur, agere posse conuenit. S. XV K. NOV. CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. NONNAE. Qui liberos infamandi gratia dixerunt seruos, [B 60, 21, 52] iniuriarum conueniri posse non ambigitur. S. VI K. DEC. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. PAVLO. Si quidem auiam tuam ancillam infamandi [B 60, 21, 53] causa rei publicae ciuitatis Comanensium dixit Zenodorus ac recessit, iniuriarum actione statim conueniri potest. nam si perseueret in causa facultatem habens agendi, super hac deferri querellam ac tunc demum, si non esse serua fuerit pronuntiata, postulari conuenit. S. XV K. IAN. NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

11 IMP. ZENO A. ALEXANDRO VIRO ILLVSTRI. Si quando iniuriarum actio, [B 60, 21, 54] quam inter priuata delicta ueteris iuris auctores connumerant, a quibuslibet illustribus uiris, militantibus seu sine cingulo constitutis, uel uxoribus eorum uel liberis masculini sexus uel filiabus, superstitibus uidelicet patribus aut maritis illustribus, uel si aduersus aliquam huiusmodi personam criminaliter forte mouetur, ipsos quidem, qui super iniuria queruntur, inscribere aliaque omnia, quae in huiusmodi causis de more procedunt, sollemniter obseruare decernimus: licere autem illustri accusatori uel reo, uxori uel liberis masculini sexus seu filiae itidem illustris superstitis causam iniuriarum in quocumque iudicio competenti per procuratorem criminaliter suscipere uel mouere, sententiam iudice contra eum qui procuratorem dederit, etsi ipse non adesset[1] iudiciis nec causam per procuratorem diceret, legibus prolaturo: ita tamen, ut nullus alius idem sibi audeat uindicare uel a nostro numine postulare: sed in ceteris mos iudiciorum qui hactenus obtinuit et in posterum seruetur intactus. D. V NON. NOV. CONSTANTINOPOLI ILLO VC. CONS. a. 478

L (35, 5...9) *C R* (*transponit* 35, 10. 9) *Q* (35, 10...39, 1 *in litura*) *T* (*inde a u.* 17)

---

[1] ac si ipse adesset (T^b)?

---

1 imp. *RQ* | aa.] aa. et cc. *Q* | uictorino *om. R* | conuitio L^a 2 dixisse iniuriosum *Q* | probari potest (potes R^b) *LR*, ἀποδεῖξαι δύνασαι *B* (κ.π.) | calumpnita te L^a | sin *Q*, εἰ δέ *B* (κ.π.) 3 rixam *R* | homicidium *C* 4 cum *om.* R^a | tempore annuo *Q* 5 *s. a. Hal. L* | VI] iii *L* | aa. IIII et III *Hal.*, iii et ii aa. *L* 6 aa.] a. *R*, a. et cc. *Q*, *om. L* 7 herede *R* | libertate *L* | functa R^a 8 iniurias *C* | heredem L^a | *s. a. Hal. L* 9 IIII ... conss. *om. L*, aa. *om. Hal.* 10 aa. et cc.] a. *R* | iuditiis Q^a 11 continet] eo c. *R* | querelas *C* | *s. a. Hal. L* | aa. *om. L* 12 aa. et cc.] a. *R* | matiano *R* 13 praeposita *R* | habere *C* | ratione *L* 14 *s. a. Hal. L* | cc.] *L*, aa. et *Hal.* 16 *s. a. Hal. L* | VI] iii *L* | cc.] *L*, aa. *Hal.* 17 aa. et cc.] a. *R* | auia tua *C* 18 eomanensium R^a?. commanensium *T* | ac recessit] agrecae sit *C* | actionem R^a 19 perseueres R^a | causam *CRT*^{a}? | habeas R^a, habes R^b | hac] han *R* 20 ac ... conuenit *om.* R^a | esset T^a 21 *s. a. Hal.* 22 uiro ill.] uero illis *T* 23 ueteres *R*, uteris T^a | actores *T* | conmunerant R^a | illustris T^a 24 sine *om. C* | singulo *C* | uxoribus] eo uel ux. *C* 25 superstitibus ... maritis (maritus *C*R^a?) *om.* T^a 26 moueretur *C* | ipsis *C* | qui] quis *R* | iniuriam *R* 27 aliaque] aliqua T^a | causa *C*, casus T^a 28 obseruari *T* | uxori] uel ux. *T* | liberi *C* 29 sexu *C* | quacumque *C* 30 iudicem *C* 31 procurat.] per proc. R^a | etsi ... 32 diceret *om.* R^a | adesse *C* 32 sibi ut n. a. idem *C* 33 nomine *C*, munimine R^a? | mos] mox *C*T^a, mo*** R^a 34 seruet *C*, seduetur R^a | *s. a. Hal.*

XXXVI

℞ DE FAMOSIS LIBELLIS ℞

1 Πᾶς ὁ εὑρίσκων φλυαρίαν ἢ ἐσφραγισμένην ἢ ἀσφράγιστον καὶ μὴ παραχρῆμα καίων, [B 60, 63, 1]
ἀλλ' ἀναγινώσκων ὑποκείσθω τῇ τιμωρίᾳ, ἥτινι ὑπόκειται καὶ ὁ συντεθεικὼς τὴν φλυαρίαν.

2 (1) IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. EDICTVM. [1]Si quis famo- [Th. 9, 34, 7 B 60, 63, 1]
sum libellum siue domi siue in publico uel quocumque loco ignarus reppererit[2], aut cor-
1 rumpat[3], priusquam alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Sin uero non statim
easdem chartulas uel corruperit uel igni consumpserit, sed uim earum manifestauerit, sciat
2 se quasi auctorem huiusmodi delicti[4] capitali sententia subiugandum. Sane si quis deuo-
tionis suae ac salutis publicae custodiam gerit, nomen suum profiteatur et ea, quae per
famosum persequenda putauit, ore proprio edicat, ita ut absque ulla trepidatione accedat,
sciens, quod, si adsertionibus ueri fides fuerit opitulata, laudem maximam ac praemium a
3 nostra clementia consequetur. Sin uero minime haec uera ostenderit, capitali poena [(Th.)]
plectetur. huiusmodi autem libellus alterius opinionem non laedat. D. XIIII K. MART.
CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

XXXVII

℞ DE ABIGEIS ℞

1 [5]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PASIPHILO[6]. Abacti [Th. 2, 1, 8, 1 mut. B 60, 25, 5] animalis accusatio non solum cum inscriptionibus, sed etiam sine ea obseruatione proponitur. D. VIII K. IAN. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

XXXVIII

℞ DE NILI AGGERIBVS NON RVMPENDIS ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Si quis [Th. 9, 32, 1 B 60, 25, 6] posthac per Aegyptum intra duodecimum cubitum fluminis Nili *u*lla fluenta de propriis ac uetustis usibus praeter fas praeterque morem antiquitatis usurpauerit, flammis eo loco consumatur, in quo uetustatis reuerentiam et propemodum ipsius imperii appetierit securi-

L (36) *CR* (38, 1 *om.* R^a) *T: index* 36, 1 *ex B* (= *Synopsis Φ* 4, 1 *p.* 667) *restitutus est*

---

[1] *pr. ex Th.* 9, 34, 9 *additum est* [2] offenderit *Th.* [3] discerpat *Th.* [4] sin uero ... delicti] famosorum infame nomen est libellorum, ac si quis uel colligendos uel legendos putauerit ac non statim chartas igni consumpserit, sciat se *Th.* [5] *iunge* 8, 4, 8. 9, 2, 16 [6] suo salutem *addit Th.*

---

3 const. greca *C: cuius libri auctoritatem non uideo quemadmodum recusare possint, qui indicem B, qui praecedit indicem c.* 2, *ideo huic loco restituere dubitauerunt, quia idem argumentum in c.* 2 *redit. accedit quod libellorum siue signatorum siue non signatorum in c.* 2 *nulla mentio fit* | ἢ ἐσφρ.] ἐσφρ. *Synopsis* 4 ὑπόκειται] ὑπέκειτο *Synopsis* 5 imp. *LR* | et dictum *R*, edictu *T* 6 domi] in domo *T* | loci *L* 7 ueniat T^a | conferatur R^a | statum R^a 8 corrumperit CRT^a? 9 huiusscemodi *T* | sententie *RT* 10 salutis] s. qui *C* | egerit *T* 11 persequanda putauit *C*, putauerit persequenda (requirenda *T*) *RT*, prosequenda putauit *Th.* | nulla L^a | accedat *om.* T^a 12 si adsert.] assert. *L*, asisercionibus R^a | ueri] suis ueri *R* | fieri opitulatam *C* | ac] *RT Th.*, et *LC* 13 consequatur *CR* | si *L* | uerba L^1C 14 oppinioni *L*, opiniones *C* | *s. a. Th.* 9, 34, 7 *Hal.* *L* | d. xui *L*, pp. XVI *Hal.* 17 abieis RT^a 18 pasiphio R^a, pafifilio *T* | abducti *T* 19 etiam] et *R* 20 *s. a. Th. Hal.* | VI *Hal.* | mediol. *om. Hal.* 22 corrumpendis *Th.* 9, 32 *rubr.* 24 cibitum T^a | ulla] *Th.*, ualla *libri:* διαρρήξῃ τὸν τάφρον *B*, ὁ στόμα ἢ τάφρον τοῦ Νεῖλου διασχίζων *BΣ: Graeci non confirmant lectionem* ualla, *sed potius aggeres ruptos fluentis usurpatis substituunt* | fluentis *T* 25 praeterque *om.* T^a 26 reuerentiae *C* | propedomum *T*

tatem: consciis et consortibus eius deportatione[1] constringendis, ita ut numquam supplicandi eis uel recipiendi ciuitatem uel dignitatem uel substantiam licentia tribuatur. D. X K. OCT. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

XXXVIIII

℞ DE HIS QVI LATRONES VEL IN ALIIS CRIMINIBVS REOS OCCVLTAVERINT ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. SIMPLICIO *VICARIO*. [Th. 9, 29, 1 B 60, 27, 3] Eos, qui se cum alieni criminis reo occultando eum sociarunt, par ipsos et
1 reos[2] poena expectet. Et latrones quisquis sciens susceperit uel offerre iudiciis [Th. 9, 29, 2] supersederit, supplicio corporali aut dispendio facultatum pro qualitate personae et iudicis aestimatione plectatur. PP. ROMAE X K. APRIL. GRATIANO A. III ET EQVITIO CONSS. a. 374

2 IMP. MARCIANVS A. PALLADIO PP. [B 60, 27, 4] Si qui latrones seu aliis criminibus obnoxii in possessione degunt seu latitant, dominus possessionis, si praesto est, aut procuratores, si dominus abest, seu primates possessionis ultro eos offerant aut, si scientes hoc sponte non fecerint, conueniantur a ciuili officio, ut tradant prouinciali iudicio eos qui requiruntur, prout iuris est sub examine iudicis arguendos et poenas post documenta congruas subituros. si uero exhibere eos domini uel procuratores aut primates possessionis distulerint, tunc ad detinendos eos a rectore prouinciae omnia ciuilia dirigantur auxilia.
1 Si autem propter multitudinem forte eorum, qui in praedio sunt, ciuile adminiculum sufficere non posse constiterit et memorati audaces exsecutoribus obiecerint manus uel alias parere distulerint, tunc iudex prouinciae memor periculi sui a uiro deuoto tribuno seu primatibus militum qui in locis sunt auxilium postulet, ut per militarem manum correpti accusati sine damno atque laesione cuiuslibet legibus offerantur et conuicti poenas subeant competentes: non ignaro iudice, quod, si aduersus innocentes uel ob aliam causam praeter latronum uel aliorum nocentium inuestigationem militare auxilium postulauerit aut dispendiis adfici prouinciales concesserit, commotione seuerissima, prout tua celsitudo iudicauerit,
1a ferietur. Tribuni etiam seu primates numerorum, qui in locis sunt, admoniti per litteras iudicis si adminiculum militare praebere noluerint, aut si ab ipsis militibus damna prouin-

L (39) *CR* (38, 1 *om. et* 39, 1 ℞ *transponit* R^a) *Q* (*incipit u.* 12) *T* (*ad u.* 8...11)

[1] Oasenae deportationi *Th.* [2] Eos qui secum a. cr. reos occulendo sociarunt, par atque ipsos reos *Th.* (*u. i.*)

2 dignitate *C* | *s. a. Th. Hal.* 6 occultauerint] *T Th.*, occultauerit *C*, occultauerunt *R* 7 impp. *C*, imp. *LR* | aa. *CR* 8 uicario] *Th.*, *om. libri* | eos] si eos *C* | aliena *L* | reos *LRT Th. contra BΣ* (κ.π.): οἵτινες ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ ὑπευθύνου τοῦ ἀλλοτρίου ἐγκλήματος ἐκοινοποίησαν | eum] *C cum BΣ* (κ.π.) ἐν τῷ κρύπτειν αὐτόν, eum eamue *LRT*, *om. Th.* | sociauerint *R*, sociauerunt *T* | par ipsos et reos poena (pena reos *R*)] ἴση αὐτοὺς καὶ τοὺς ὑπευθύνους τιμωρία *BΣ* (κ.π.) 9 expectat *LT* | offerre] eos ostendere *R* | iudicibus *RT* 10 et] *C Th. BΣ* (κ.π.), *om. LRT* 11 existimatione *R* | plectatur] *Th. cum BΣ* (κ.π.) τιμωρείσθω, plectetur *libri* | *s. a. Th.* 9, 29, 1 *Hal. L* | pp. ... conss.] *Th.*, d. x k. ap. *L*, d. III k. mart. romae merobaude II et saturnino coss. *Hal.* (*ex Th.* 9, 29, 2 *loco addito ex Egnatiano*): *in addendis* gratiano a. III et equitio *ex Egnatiano restituit* 12 marcus *CR*, mar. *L*, arch. *Q* | a. *om. R* | pp. *om. R* | quis *LC* 13 obnoxium *L* | degant *R*, denegant *C* | latitantes *C*, λανθάνουσιν *B* (κ.π.) 14 offerunt *C* | aut] ac aut L^a | sciente *C* 15 hoc sponte *om.* Q^a | fecerit CQ^a, fecerunt *R* | a] at R^a 17 cogruas *R*, congrua *dett. cum B* (κ.π.): τῇ τιμωρίᾳ μετὰ τὰς διδασκαλίας τὰς ἁρμοζούσας ὑποβληθησομένους 18 eos *om.* R^a *contra B* (κ.π.) | ciuilia] ciuilia uel criminalia R^a *contra BΣ* (κ.π.) 19 sin *R* | ciuilem L^aC 21 parere] patefacere L^t | perpericuli *C* | deuoto] debito *C* 22 locis] locis suis *C contra B* (κ.π.) | postulent *C* 23 accusatori L^t, accusata *C*, οἱ κατηγορηθέντες *B* (κ.π.) | conuincti *CR* | subeañt *L*, subeat *R* 24 ignaros *C* | innocentem *LCQ*, κατὰ τῶν μηδὲν πταισάντων *B* (κ.π.) | uel] *N cum B* (κ.π.), et uel ut *L*, et uel *C*, et il' *R*, *om. Q* | praeter] et pr. *Q* 25 innocentium inuestigatione *C* 26 concesserint L^a 27 tribum Q^a | etiam *om. R contra B* (κ.π.) | seu] καὶ *B* (κ.π.) | numerorum] liberorum L^tC, τῶν νουμέρων *B* 28 aut si] aut Q^a

cialibus inflicta fuerint, et damna et laesiones restituent et acerrima condemnatione pro
2 arbitrio uirorum illustrium magistrorum militum ferientur. Domini etiam praediorum seu
procuratores uel primates possessionum impunes non manebunt, si praesentes et scientes
ultro non obtulerint nocentes uel admoniti eos exhibere distulerint: nam dominus quidem
possessionis dominio priuabitur, procurator uero seu primates perpetuo exilio subiacebunt.
ipsi quoque procuratori uel domino uel primatibus possessionis, si se ad comprimendam
multitudinem rusticanorum sufficere non posse firmauerint et id prouinciali iudicio palam
fecerint, militare auxilium rector prouinciae a tribuno uel primatibus numeri faciet dari,
3 si ciuilia sufficere non posse perspexerit. Si uero post exhibitionem eorum qui accusantur
innocentes eos esse et nihil criminis admisisse patuerit, accusatores poenam quae in
calumniatores exercenda est subire cogantur. exemplo autem graue est sic latronem
requirere, ut innocentibus periculum fiat. D. XII K. IAN. CONSTANTINOPOLI MARCIANO A.
CONS. a. 451

XXXX

℞ DE REQVIRENDIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. RVSTICO. Cum absenti reo grauia crimina intentantur, [B 60, 49, 6]
sententia festinari non solet, sed adnotari, ut requiratur, non utique ad poenam, sed ut
1 potestas ei sit purgandi se, si potuerit. Postquam uero requirendus factus intra annum
redierit, si se crimine purgauerit, res arbitrio iudicis signatas recipiat: sin uero intra id
tempus reuersus post intimationem suam fuerit defunctus, etsi necdum se purgauerit, ad
heredes proprios res transmittit. D. GENTIANO ET BASSO CONSS. a. 211

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD IANVARIVM[1]. Quicumque ex eo die, quo [Th. 9, 1, 2 B 60, 49, 7]
reus fuerit in iudicio petitus, intra anni spatium noluerit adesse iudicio, res eius fisco
uindicentur, et si postea repertus nocens fuerit deprehensus, saeuiori sententiae subiugetur.
sed et si argumentis euidentibus et probatione dilucida innocentiam suam purgare suffecerit,
nihilo minus facultates eius penes fiscum remaneant. D. ID. IAN. ACC. V K. AVG. CORINTHO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

3 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA.[3] PALLADIO PP. In [Th. 10, 10, 29, 2 B 60, 49, 8]
pecuniariis causis edictum contra latentem propositum existimationem eius non laedit.
criminalis uero programmatis tenor hanc tantum ferat de iure censuram, ut inter reos
adnotati non iam patrimonium debeat transferre, sed famae existimationem laedere[4].
D. VIII ID. IVL. RAVENNAE EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS. a. 421

LCRQ

---

[1] Ianuarinum (*Haenel*)? [2] *iunge* 10, 1, 10. 10, 10, 4 *Th.* 4, 15, 1 [3] Idem AA. et Constantius A. *Th.* [4] adnotato non tam censum debeat transferre, sed famam *Th.*

---

1 et damna] dampna *R contra B* (κ.π.) | lesione *L* | restituent et] restituentes *LR*, ἀποκαταστήσουσι καὶ *B* (κ.π.) 2 seu] se L^a 4 abstulerint *C* | uel] et *R*, ἢ *B* (κ.π.) | nam *om. R contra B* (κ.π.) 5 procurator] οἱ δὲ φροντισταὶ *B* (κ.π.) | subiecebunt Q^a 7 rusticorum *L* | firmauerit Q^a 8 fecerit *CR cum B* (κ.π.) ποιήσῃ | tibuno Q^a | uel] uel a *L*, ἢ *B* (κ.π.) 9 non posse sufficere *RQ contra B* (κ.π.) | sin *R* 10 admisse R^a 11 cogentur *LCR*, ἀναγκαζέσθωσαν *B* | exemplum *L* 12 *s. a. Hal. L* | XII] xuii *potius quam* xui *L* | k. *om. Hal.* | ian.] ⁂ *L* | constant. ... 13 conss. *om. L* | marciano a. cons.] mariniano et asclepiodoto coss. *Hal.*, marciano a. et adelphio conss. *emendauit Cuiacius* 16 a.] a. et *L* | ruphino *R* | intendantur *Q* 17 festinare C^a 18 se si] si se *C*, si Q^a 19 recipit *C* 20 reuersus *bis* C^a | fuerint Q^a | purgauerat *R* 21 transmittat *Q* | *s. a. Hal. L* | gentiano] censian. *L*, tusco *Hal.*, 22 iaruannum *C*, adrianum *R* | quaecumque *C* 23 penitus *L* 24 saeuiori] *N Th.*, seueriori *LCRQ*, αὐστηροτέρᾳ *B* (κ.π.) | sententia *R* 25 sed et] sed *C* | purgare suffecerit] *C Th.*, purgauerit *LR*, purga⁎⁎⁎⁎⁎ Q^a, purgare potuerit Q^b, καθᾶραι σπουδάσει *B* 26 *s. a. Th. Hal. L* | acc. ... corintho (corint. *L*) *om. Hal.* 27 v et l. c. conss.] et constantino caes. coss. *Hal., om. L* 28 imp. *LRQ* | honor.] nou. *L* | aa.] a. *LQ* | pp. *om. L* 29 litatentem R^a | estimationem *L* | ledi criminales uero grammati sic nor ac tantum *C* 30 censura *C*, cesuram Q^a | reos] eos CR^a 31 iam] *C*, tantum *LRQ*, tam *Th.* | debeant RQ^a, non debeat *C* | estimationem *L*, existimatione *C* 32 *s. a. Th. Hal. L* | VII *Hal.*, ui *L* | iun. *L* | rauennae ... conss. *om. L*

XXXXI

℞ DE QVAESTIONIBVS ℞

1 [1]Impp. Severvs et Antoninvs AA. *Spicio* Antigono. Quaestionem de [B 60, 50, 23] seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterii criminibus, item fraudati
1 census accusationibus et crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. In ceteris autem, quamquam ea, quae seruus contra dominum dixit, iudicaturi sententiam formare non debeant, tamen si aliis quoque probationibus fides ueritatis inuestigetur, praescriptionis
2 inuidia euanescit. In pecuniariis uero causis nec inopia probationum seruos contra dominum interrogari posse manifestum est. PP. k. Ian. Dextro et Prisco conss. a. 196

2 Idem AA. Catvlo. Insolitum est et graue exemplo audiri seruos aduersus [B 60, 50, 24] tutores uel matrem dominorum suorum, nisi tutelae agatur. PP. iii id. Sept. Cilone et Libone conss. a. 204

3 Imp. Antoninvs A. cvm cognitionaliter avdisset, dixit: Primum serui [B 60, 50, 25] alieni interrogabuntur. si praestita fuerint ex tanto scelere argumenta, ut uideantur accedere ad uerisimilia causae crimina, ipsa quoque mulier torquebitur: neque enim aegre feret, si torqueatur, quae uenenis uiscera hominis extinxit. PP. vii k. April. Sabino et Anvllino conss. a. 216

4 Pars ex rescripto imp. Antonini A. Sicuti conuictis confessisque ad [B 60, 50, 26] societatem scelerum uocantibus eos, a quibus apprehensi custoditiue sunt, facile credi non oportet, ita, si euidentibus rationibus post commissum communiter facinus ad euitandam de se sententiam id fecisse fuerint probati, publicae uindictae non sunt subtrahendi. PP. v k. April. Sabino et Anvllino conss. a. 216

5 Imp. Alexander A. Respecto. Nec si mors testatoris uindicanda est, [B 60, 50, 27] quaestioni indiscrete subiciuntur hi, qui libertatem supremo iudicio acceperunt. PP. vi id. Mart. Ivliano et Crispino conss. a. 224

6 Imp. Gordianvs A. Herodiano. Pridem placuit domestica seruorum seu [B 60, 50, 28] libertorum propriorum uel maternorum interrogatione in causis ad dominos uel patronos pertinentibus abstinendum esse, ut neque pro his neque aduersus eos in capitalibus uel pecuniariis quaestionibus ueritatis uim obtinere possit, quod in confessionem ab eis fuerit deductum. PP. vii id. Mai. Sabino et Venvsto conss. a. 240

7 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Vrbanae. Seruos, qui proprii [B 60, 50, 29] indubitate iuris tui probabuntur, ad interrogationem nec offerente te produci sineremus: tantum abest, ut et inuita te contra dominam uocem rumpere cogantur. PP. k. Nov. Maximo ii et Aqvilino conss. a. 286

L (41 ℞ 1. 2. 4) *CRQ*

---

[1] Item Seuerus Spicio Antigono ita rescripsit: Cum quaestio de seruis contra dominos neque haberi debeat neque, si facta sit, dicturi sententiam consilium instruat: multo minus indicia seruorum contra dominos admittenda sunt *Dig.* 48, 18, 1, 16

---

3 imp. *Q*, id R^a | aa.] a. *Q* | spicio antigono] *Dig.* (*u. s.*), antigonae *libri* 4 dominus *L* | habere *C* | oportere *CR* 5 accus.] in acc. *R* | crimen *C* 6 indicanti Q^a | formaret L^a 8 inuidiae *C* | uanescat (eu. R^b) *R* | probationem Q^a | dominos *LR* 9 *s. a. Hal. L* | dextro et prisco] *L*, fusco ii et dextro *Hal.* 10 idem] imp. seu. et ant. *L* | aa.] a. *LQ* | insolutum *C* 11 nisi si *Q* | tutela *R* | *s. a. Hal.* | chilone *Hal.* 13 incondicionaliter *C* 14 interrogabunt *C* | ex *om. C* 15 uerisimilia causa *C*, uerissimilem causam *Q* | enim *om. C* | aegre feret] referret *C*, feret agre Q^a 16 uenenis] *C*, uen. suis *RQ* | *s. a. Hal.* 18 pars ex rescripto *om. R* | conuicti R^a 19 sunt *om.* R^a 20 euitandum *L* 21 de se *om. C* | *s. a. Hal.: in L extat* p. ui 23 resperto *Q* 24 quaestionis discretae *C*, questioni indiscerte Q^a | hii *Q* | acceperint R^a | *s. a. Hal.* 25 et] ii et *Hal.* 26 gordianus] cor. *R* | paacuit R^a 27 lb'etorum R^a | propiorum *C* 28 abstinendum] abstinentibus abstinendum Q^a 29 confessionis R^a 30 deductum] des..ctum R^a | *s. a. Hal.* 31 aa.] a. et cc. *Q* | urbano *C* 32 indubietate R^a | te *om.* C^a | producis inheremus C^a 33 ut] tut R^a | inuita te] in ciuitate C^a | *s. a. Hal.*

8 IDEM AA. AD SALLVSTIANVM PRAESIDEM. Milites neque tormentis neque [B 60, 50, 30]
plebeiorum poenis in causis criminum subiungi concedimus, etiamsi non emeritis stipendiis
uideantur esse dimissi, exceptis scilicet his, qui ignominiose sunt soluti. quod et in filiis
1 militum et ueteranorum seruabitur. Oportet autem iudices nec in his criminibus, quae
publicorum iudiciorum sunt, *in* inuestigatione ueritatis a tormentis initium sumere, sed
2 argumentis primum uerisimilibus probabilibusque uti. Et si his ueluti certis indiciis ducti
inuestigandae ueritatis gratia ad tormenta putauerint esse ueniendum, tunc id demum
facere debebunt, si personarum condicio pateretur. hac enim ratione etiam uniuersi prouinciales nostri fructum ingenitae nobis beneuolentiae consequentur. PP. SINE DIE ET CONSVLE.

9 IDEM AA. AD CHARISIVM PRAESIDEM SYRIAE. Super statu ingenuitatis per [B 60, 50, 31] omnia interrogationum et quaestionum uestigia decurrendum est, ne alieni forte sordidae stirpis splendidis et ingenuis natalibus audeant subrogari, uel propria ac debita per compositam quaestionem quibus competit successio denegetur. D. VI ID. MAI. HEMESA IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

10 IDEM AA. PTOLEMAEO. Cum testamentum falsum esse proponas, ad illuminandam ueritatem seruos hereditarios, etsi libertas eis ab eo qui se heredem esse adfirmat praestita est, etiam per tormenta interrogari constitutionibus principum est permissum. [B 60, 50, 32] PP. VI K. SEPT. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

11 IDEM AA. BOETHO. Diuo Marco placuit eminentissimorum quidem nec non [B 60, 50, 33]
etiam perfectissimorum uirorum usque ad pronepotes liberos plebeiorum poenis uel quaestionibus non subici, si tamen propioris gradus liberos, per quos id priuilegium ad ulteriorem
1 gradum transgreditur, nulla uiolati pudoris macula adspergit. In decurionibus autem et filiis eorum hoc obseruari uir prudentissimus Domitius Vlpianus in publicarum disputationum libris[1] ad perennem scientiae memoriam refert. PP. V K. DEC. IPSIS IIII ET III AA. CONSS. a. 290

12 IDEM AA. ASPRO. Quotiens de dominio mancipiorum tractatur, si aliis [B 60, 50, 34] probationibus ueritas illuminari non possit, de se ipsa esse cum tormentis interroganda iuris auctores probant. PP. III ID. MAI. SIRMI TIBERIANO ET DIONE CONSS. a. 291

13 IDEM AA. ET CC. PHILIPPAE. Hoc, quod placet, si de hereditate quaeratur, hereditarios seruos interrogari, tibi opitulari non potest. ibi enim, dum de dominio incertum est, ad quem ex hereditate pertineat, merito per interrogationem hereditarii serui ad ueritatis indaginem perueniatur. tu autem adseuerando seruum communem esse non dubitas portionem ad eum pertinere, contra quem interrogari eum cupis: quae res quaestionem ab eo haberi non permittit, cum nec communis seruus aduersus dominum, qui non occidisse socium suum dicatur, interrogari possit. [B 60, 50, 35] S. III K. MAI. HERACLIAE AA. CONSS. a. 293

L (41, 9. 15. 10. 12) *CRQ*

[1] *cf. Dig.* 50, 2, 2, 2

1 aa.] a. Q^a 2 meritis R^a 3 ignominiores R^a 4 uetenorum Q^a 5 in inuestigatione] inuestigatione (—nem R^aQ^a?) CR^aQ, ad inuestigationem R^b, ἐν ἐξετάσει *B* 6 primum *om.* *C* | probabilibusque] *R*, pro aliquibus *C*, probationibusque *Q* | his] hii R^bQ 8 etiam *om.* *R* | uniuersis prouinciles R^a 9 *s. a. Hal.* 11 idem aa.] impp. dioc. et max. a. *L* | carisium *libri* | sitriae *R* 12 alienae forte LR^b, forte alieni (alien* Q^a) *Q*, ἀλλότριοι τυχόν *B* | sorde stirpes *L* 13 et] *R cum B*, seu *LQ*, se *C* | ingeniis Q^a | audiant *C* | uel] uel ut *L* 14 *s. a. Hal.* *L* | d.] s. *L* | hemesa (emissa *Hal.*) ... 15 conss. *om.* *L* 16 idem] impp. dioc. et max. *L* | aa.] *Bamberg. I D* 3, aa. et cc. *LCRQ* | ptolomeo *CQ*, phtolomeo *R*, pholoneo *L* 17 se *om.* R^a 18 principium R^a | permissum est *R* 19 *s. a. Hal.* *L* | VI] iii *L* | ipsis ... conss. *om.* *L* 20 aa.] a. et cc. *Q* | boto *CQ* | marcho *C* 21 pronepotem *C contra B et BΣ* 22 subici] abigi *C* | proprioris *CRQ* 23 nulli *C* | sparsit *Q* 25 sententiam memoria *C*, scientiam et memoriam *R* | *s. a. Hal.* *R* | v] xui *R* 26 cons. *R* 27 aa.] aa. et cc. *LQ* | aspiro *RQ* | domino R^a | manciporum *R* 28 inluminatri R^a, illiminari Q^a 29 auctoritas *L*, actores *R* | *s. a. Hal.* *LR* | liberanian. *L* | dion. *L*, dionisius *R* | cons. *L* 30 philippo *Q* | de] domini R^a | heredite Q^a 31 potes sibi (*uel* tibi) *C* | domino R^a 32 interrog.] interrog. inter *C* 33 ad] ad in R^a 36 occidisset *C* | suum *om.* *R* | *s. a. Hal.* *R* | eracl. *R*

14 IDEM AA. ET CC. CONSTANTIO. Seruos non solum pro dominis, sub quo- [B 60, 50, 36]
rum dominio sunt constituti, sed nec pro his quorum antea fuerunt interrogari posse
constat. S. VIII ID. APRIL. CC. CONSS. a. 294
15 IDEM AA. ET CC. MAXIMO. Interrogari seruos de facto suo non solum in [B 60, 50, 37]
criminali causa, sed etiam in pecuniaria (ueluti quando per eum depositi uel commodati
nomine uel in aliis causis legibus cognitis res aliis praestitae sunt) posse non ambigitur.
S. V ID. APRIL. CC. CONSS. a. 294
16 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD ANTO- [Th. 9, 35, 2 B 60, 50, 38]
NIVM PP. GALLIARVM. Decuriones siue ob alienum siue ob suum debitum exsortes omnino
earum uolumus esse poenarum, quas fidiculae et tormenta constituunt. quod quidem capi-
1 tale iudici erit, si in contumeliam ordinis exitiumque temptetur. Maiestatis tantummodo
reos et quae nefanda dictu sunt conscios aut molientes ex ordine municipali maneat tam
cruenta condicio. D. XV K. OCT. TREVIRIS VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS. a. 376
17 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Nihil sibi deflectens [Th. 9, 35, 6]
a iustitia indignatio cognitorum, nihil uenalis exigentium terror in eas, quae aut innocen-
tia[2] securae aut principalis sunt honore munitae, intellegat licere personas ad inferendas
iniurias corporales. habeat hanc mercedem laboris multorum munerum testimoniis com-
1 mendata deuotio. Idem est et si munia decurionatus quis deposuit: nam et ipse [(Th.)]
propter pristinam dignitatem quaestionem non patitur. D. XII K. SEPT. THEODORO CONS. a. 399
18 [3]IMP. IVSTINIANVS A. DEMOSTHENI PP. De tormentis hereditariorum ser- [B 60, 50, 39]
uorum sancimus, nullo discrimine secundum anteriores leges et constitutiones interposito,
siue de iure hereditatis aliqua moueatur inter heredes quaestio siue de corporibus tantum
hereditariis siue de utroque eorum, seruos de corporibus tantum hereditariis interrogari:
et licere seruos eos tantummodo, qui res regendas detinent, siue in seruitute relicti sunt
siue libertatem adipisci per ultimam testatoris uoluntatem praecepti sunt, in quaestionem
rerum hereditariarum deduci et ex his ea quae occultata sunt reuelari: prius sacramento
super his a nobis statuto[4] praestando. D. XV K. OCT. CHALCEDONE DECIO VC. CONS. a. 529

L (41, 15. 10. 12. 14. 18) *CRQ*

---

[1] *iunge* 1, 54, 6. 4, 44, 17. 10, 32, 51 [2] innocentiae auctoritate *Th.* [3] *iunge* 2, 58, 1 [4] 2, 58, 1, 1

---

1 idem aa. et cc.] imp. ualent. ual. et grat. aaa. *L*, idem aa. *Q* | constantino R^a*Q* 2 sunt] est R^a | fuerint *L* 3 *s. a. Hal. LR* | uii *R* | cons. *R* 4 et cc. *om. L* | maximo] *R*, max. *LC?Q* | seruus *legit BΣ* (κ.π.) ὁ δοῦλος | factu *L* 5 criminalibus causis *L contra BΣ* (κ.π.) | eum] eos *L contra BΣ* (κ.π.) (*u. i.*) | uel comm. nomine (nomen *L*) *om. C*: οἷον πότε (*leg.* ὅτε) δι᾽ ἑαυτοῦ παρατεθέντος ἢ εἰς χρῆσιν δοθέντος μηχανῶνται ἢ ἐν ἄλλαις αἰτίαις *BΣ* (κ.π.), *unde quid pro* nomine *legerit interpres, non liquet* 6 alii *C* 7 *s. a. Hal. LR* | s.] d. *L* | v] ui *LR* | cc. *om. LR* 8 impp. *LCQ* | ualens] et ual. *RQ* | aa. *CR* | antoninum *C*, ant. *Q* 9 gallianum *Q* | ob al.] ab al. Q^a 10 uol. esse poen. *om. C* | fiduculae et tormentis constituent *C* | capitali *C*R^a 11 iudici] *Th.*, iudicio *C*R^a, iudicium R^b*Q* | contumelia *CQ* | exitumque Q^a | maiest.] a mai. *C* 12 reus *C* | dictu] W^b, dicto *Th.*, dicta *CR*, dict. Q^a, dicti Q^b | maneat t. cr. cond. *om.* Q^a | maneant *C* | tam] tan R^a 13 concondicio R^a | *s. a. Th. Hal. R* | xv *om. Hal. R* | treueri *Hal. R* | ualentiniano et ualente *Hal.*, ual. et ual. *R* | conss.] et ss. *R* 14 et *om. R* | honorius] bonorum *Q* | ad messalam *Th.* | deflectentes R^a 15 a iustitia] ad iniustitiam *C* | contiorum R^a | exientium R^a | quae] quaeuae Q^a 16 principalis] *Cuiacius*, principali *libri*, principalitatis *Th.* | bonore R^a | munitate *C* | intellegant *C* 17 habeant *C* | numerum R^a 18 idemque *R* | est et si munia] et mutuam Q^a 19 dignitem Q^a | *s. a. Th. Hal. R* | XII *om. Hal.* | theodoro uc. cons. *Th.*, theodosio et rumoridio coss. *Hal.*, cons. *R* 22 de *om.* R^a | aliquam *C* | inter heredes moueatur *L* 23 siue] interrogari seu R^a, seu R^b | tantum hereditariis tantum R^a 24 seruis *C* | eos *om.* Q^a | gerendas *R* 25 libertatem] l. talem *L*, in libertate tale *C* | uolunt. testat. *Q* | praescripti *R* | in] ut in *L* | quaestione *L* 26 occulta *LR* | reuelare *L*, releuare *C* 27 *s. a. Hal. R* | decio uc.] dei uu. cc. *R*

XXXXII

℞ DE ABOLITIONIBVS ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. PATERNAE. Praeses prouinciae [B 60, 64, 1]
si perspexerit abolitionem ad omnia crimina quae mota sunt pertinentem a se impetratam,
ne semel finita instaurentur, intercessione auctoritatis suae prospiciet. supplicatione uero
porrecta nutui principali praefata abolitione sopitum crimen ab eadem persona renouari
potest. PP. XV K. DEC. DIOCLETIANO III ET MAXIMIANO AA. CONSS. a. 287
2 IMP. CONSTANTINVS A. AD IANVARINVM PV. Abolitio prae- [Th. 9, 37, 1 mut. B 60, 64, 2]
sentibus partibus causa cognita non a principe, sed a competenti iudice postulari debet,
id est si per errorem seu temeritatem seu calorem ad accusationem prosiluerit: hoc enim
1 accusator explanans abolitioni locum faciet. Sin autem per de*pec*tionem uel pecuniis a
reo corruptus ad postulandam abolitionem uenit, redemptae miserationis uox minime admit-
2 tatur, sed aduersus nocentem reum inquisitione facta poena competens exseratur. Hi [(Th.)]
autem, qui suas suorumque iniurias defendunt et qui cognatos suos in accusationem de-
duxerunt, omnimodo abolitionem petere non prohibentur. D. VI K. DEC. SERDICAE CON-
STANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319
3 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD [Th. 9, 37, 2 mut. B 60, 64, 3]
1 PROBVM PP. Fallaciter incusantibus accusationis abolitio non dabitur[1]. Sin autem sincera
mente accusationem instituerit et reus aliquid iniuriae inscriptionis illatae tolerauerit[2], id
est si uel carcerem sustinuerit uel tormenta uel uerbera uel catenas, abolitio non petetur,
nisi forte ille qui haec passus est suum consensum ad petendam abolitionem accommodauit.
2 Quando autem reus nihil tale passus est, postquam fuerit officii custodiae [Th. 9, 37, 4 mut.]
traditus, intra dies triginta accusatori petenti, etiam inuito reo, dari permittitur. post hoc
3 uero[3] tempus, nisi reus consentiat, censemus non esse tribuendam. Quod si ingenuorum,
licet plebeiorum, qui conscii uel participes criminum non erant, testimonii gratia corpora
fuerint lacessita uerberibus tormentisque uexata, abolitionem etiam duarum partium con-
sensu petitam iubemus uigore iudicis denegari et crimen propositum, cuius examen tormentis
4 iam coeperat, agitari. Sin autem testibus tormenta minime sunt illata, et sic [Th. 9, 37, 2]
abolitio non dabitur in illis criminibus, ut in uiolata maiestate aut patria oppugnata uel
prodita aut peculatus admisso aut sacramentis desertis, omniaque[4] quae iuri ueteri conti-

L (42 ℞ 3) *CRQ*

---

[1] *principium ex Th.* 9, 37, 3 *sumptum est* [2] postquam aliquid iniuriae merito inscriptionis illatae tolerarit inscriptus *Th.* [3] uero *om. Th.* [4] sin autem ... omniaque] prius tamen, quam aliquis de quaestione liberetur, sequitur illud, ut plerisque criminibus ne consentientibus quidem partibus praestetur abolitio: ut sunt illa, in quibus aut uiolata maiestas aut p. o. u. p. aut peculatus admissus aut sacramenta deserta sunt, omniaque ea *Th.*

---

3 imp. *Q* | aa.] aa. et cc. *Q* 4 prospexerit *C* | abolitiones R^a, *inc.* Q^a, τὴν ἀβολιτίονα *BΣ* (κ.π.) | a] ea *C* | inpetrata *C* 5 instaurandtur R^a, instau*rentur Q^a | supplicationem *C* 6 mutui R^a, nutu *C*, τῷ νεύματι *BΣ* (κ.π.) | reuocari Q^a 7 *s. a. Hal.* 8 ianuarium *R*, uarium *Q* | pu.] pp. *C* 9 pricipe *R* | competente *Q* 10 praesiluerit *C* 11 excusator *C* | abolitione R^a | sin] sic R^a | depectionem] *Th.*, deceptionem *libri*, κατὰ σύμφωνον *B* | a reo] ab eo *R* 12 miseratio *C* 13 penae *C* | ingeratur *R* | hi] ui *C* 14 quia *C* | suam s. iniuriam *R* *contra B* | defundunt Q^a | deduxerant *C* 15 omnino *Q* | prohibetur *C* | *s. a. Th. Hal. R* | VI] XVI *Hal.* | serdica *Th.*, sordice *R* 16 c. *om. Hal.* | cons. *R* 17 impp. *LC*, imp. *R* | ualens et grat.] ual. grac. *L*, et aual. *R*, et ual. et grat. *Q* | aa. *C*, a. *L* 18 pp.] pu. *L*, *om. R* 19 inscriptionibus *C*, *cf. not.* 2 | portauerit *CQ* 20 sustinuit *Q* | petitur *C* 21 hoc *LQ* | accomodabit LRQ^b, accommodabat Q^a 22 res L^a | officie R^a 23 intra] et intra *C* | dees Q^a | reo *om.* R^a 25 qui] curatorem criminater suscipere uel more sententia iudice contra ea qui procuratorem dederit et si ipse non adesse iudiciis nec causam per procuratorem qui *C* | uel] et *R* | partiticipes L^a | non erant] nouerant C^a 26 fuerit *C* | lacessita] L^bCQ, lacerata L^aR, laesa *Th.* | abolitione ... 27 petita *C* | uigorem CR^b, sui uigorem R^a | iudicum *Th.* | tortis R^a 29 ut] aut R^a 30 petulatus Q^a | amissione R^aQ | sacramtis *L* | omnibusque *requiritur*, *cf. not.* 4 | iure *Th.*

nentur: in quibus iudex non minus accusatorem ad docenda quae detulit, quam reum ad purganda quae negat debet urguere. D. PRID. ID. OCT. TREVIRIS VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

XXXXIII

R DE GENERALI ABOLITIONE R

1 IMP. ANTONINVS A. RVTILIANO CONSVLARI LYCIAE. [B 60, 64, 4] Qui potentatus et uis aliorumque criminum reum fecit, si post abolitionem ex forma solita reorum factam et edicta proposita intra diem statutum repetere supersederit, persequi crimina uolens non est audiendus. PP. VIII K. MAI. LAETO II ET CEREALE CONSS. a. 215

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. PAVLINO. [B 60, 64, 5] Cum eo tempore, quo indulgentia nostra crimina extinxit, accusatio a te instituta non fuerit, publicae abolitionis praescriptio cessat. PP. VI ID. FEBR. MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

3 [1] IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD SENATVM. [Th. 9, 38, 5 B 60, 64, 6] Indulgentia, patres conscripti, quos liberat notat nec infamiam criminis tollit, sed poenae gratiam facit. D. XIIII K. IVN. TREVIRIS GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

XXXXIIII

R VT INTRA CERTVM TEMPVS CRIMINALIS QVAESTIO TERMINETVR R

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. DESIDERIO VICARIO. [Th. 9, 36, 1 B 60, 65, 1] Quisquis accusator reum in iudicium sub inscriptione detulerit, si intra certum[2] tempus accusationem coeptam persequi supersederit uel, quod est contumacius, ultimo[3] die adesse neglexerit, quarta bonorum omnium parte multatus aculeos consultissimae legis incurrat, scilicet manente infamia, quam ueteres iusserant sanctiones. D. IIII ID. IVL. TREVIRIS ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

2 [4] IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CAECILIANO PP. [Th. 9, 36, 2 B 60, 65, 2] Nouerint iudices cuilibet culmini honoriue praesidentes, necessariis utrique parti, si petantur, dilationibus non negatis praecedentibus scilicet inscriptionibus, intra certum tempus[5] criminales causas limitandas: quo emenso subeat accusator, quia destitit, poenam legibus constitutam, et si persona uilior fuerit, cui damnum famae non sit iniuria, poenam patiatur

L (42, 3. 43 R 1. 44 R 1) *CRQ*

---

[1] *iunge Th.* 9, 16, 9 [2] anni *Th.* [3] anni *ins. Th.* [4] *iunge* 1, 4, 9. 1, 55, 7...9. 4, 20, 11 *Th.* 9, 2, 6. 9, 31, 1. 9, 37, 4 [5] praecedentibus ... tempus] a die inscriptionis intra anni curricula *Th.*

---

1 docendam *LR*ᵃ | rerum *R*ᵃ 2 purgandam *L*ᵇ*R*ᵃ, purgandum *L*ᵃ | debetur *C* | urgueri *C* | *s. a. Th.* 9, 37, 2 *Hal. LR* | prid.] II *Hal.* | id.] k. *L* | treuiris ... 3 conss. *om. L* | treueri *Hal. R* | np.] a. *R* 3 uictorie *R* 6 a.] r. *L* | ratiliano *R* | consulari] c. *L* | lyciae] *R*, prouinciae *LCQ* | potentatu *L* | ui *L*, ius *C* 7 fecit reum *L* | abolitione *C*, abaliotionem *Q*ᵃ 8 prompta *C* | supersedit *C* | crimina *om. Q*ᵃ 9 *s. a. Hal. R: in L extat* pp. | cereali *Hal.*, cer. *R* | cons. *R* 10 cum eo] cui reo *C* | temptempore *Q*ᵃ 12 *s. a. Hal. R* | aquil'o ss. *R* 13 impp. *CQ* | ualens] et ual. *R* 14 indulgentiam *R* | patres] o p. *Q* 15 *s. a. Th. Hal. R* | XII *Hal. R* | iun.] mai. *R* | treuiri *Hal. R* | conss.] et ss. *R* 17 certa tempora *R* | criminalis *om. L* 19 impp. *LCQ* | theod. et] et th. et *R*, et th. *Q* | aa. *C* 20 in iudicio *CQ*ᵇ, inditio *Q*ᵃ | scriptione *C* 21 certum] statutum *LRQ*, *cf. u.* 27 | contumax *L*, contumacis *Q*ᵃ 22 aleos *Q*ᵃ 23 infamiam *C* | ueteris *L*ᵃ | *s. a. Th. Hal. L* | IIII] ui *L* 24 treueri *Hal.*, triberii *L* | a.] a. I *Th.*, a. iu *L* 25 celliano *Q* | pp. *om. Q*ᵃ 26 cuilibet] libet *R*ᵃ | honori uel *C*, honoreue *R*ᵃ | utique *Q*ᵃ 27 criminalis *C* 28 subeat] habeat *Th.*, ὑποστήτω *B* | qui *CQ* | pena *C* | legibus] sibi l. *Th. contra B* 29 constituta *C* | sit] fit *Q*ᵃ | poena

exilii, nisi forte intra statuti[1] temporis metas consensus partium abolitionem poposcerit. In iudicum autem debet esse diligentia, ut, si nulla rationabilis a reo uel accusatore dilatio postuletur, urgueant talium causarum notionem non expectatis[2] moris. D. XII K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

3 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Criminales causas omnimodo intra duos [B 60, 65, 3] annos a contestatione litis connumerandos finiri censemus nec ulla occasione ad ampliora produci tempora, sed post biennii excessum minime ulterius lite durante accusatum absolui, scientibus iudicibus eorumque officiis, quod, si litigatoribus admonentibus ipsi litis introductionem uel examinationem distulerint, poena uicenarum librarum auri ferientur. D. K. APRIL. DECIO VC. CONS. a. 529

XXXXV

℞ AD SENATVS CONSVLTVM TVRPILLIANVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. ANNIANO. Is demum in senatus consultum incidisse [B 60, 66, 1] uidetur, qui crimen publici iudicii detulit et causa ordinata, id est inscriptionibus depositis et fideiussore de exercenda lite praestito eoque qui accusatur sub custodia officii facto, non impetrata abolitione ab exsecutione criminis destitit.

2 IMP. GORDIANVS A. APPIO. Si pro eo, qui in crimen subscripsit, fidem [B 60, 66, 2] tuam adstrinxisti isque destitit et commissa stipulatio est, non ultra quantitatem quam spopondisti obligatus es: eo qui destitit infamia nihilo minus notando et extra ordinem secundum iudicialem motum puniendo. PP. VI ID. IVN. GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

3 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ARCADIO. Quamuis eum ordinem [B 60, 66, 3] scriptura contineat, ut primo abolitio criminis posceretur, tunc de omnibus placitis obtemperaretur, non obseruantibus tamen aduersariis pactorum fidem instaurare accusationem minime potes, a qua ipse destitisti. PP. PRID. NON. IVL. TVSCO ET BASSO CONSS. a. 258

4 IDEM AA. PATROPHILO. Si is, de quo supplicas, contra parentes uestros [B 60, 66, 4] desertam, ut dicis, accusationem coeperit persequi, praescriptio illi in iudicio praesidis destitutae rei poterit opponi. PP. PRID. NON. MAI. SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. MATRONAE. Si femina [B 60, 66, 5] suam suorumque iniuriam exsequatur, cum ipsa pacto contra uetitum destitisse profiteatur, in senatus consulti Turpilliani poenam eam incidisse certi iuris est. S. VI[3] NON. APRIL. PISI[4] CC. CONSS. a. 294

L (44, 3. 45 ℞ 2. 4. 3. 5) *CRQ*

---

[1] anni *Th.* [2] anni *ins. Th.* [3] III (*Mommsen*)? [4] Sirmi (*Mommsen*)?

---

1 forsitan *Th.* | inter *Q* | statutas *C*, stat* Q^a 2 in *om.* R^bQ | iudicium CR^a | ut] aut *C* 3 urgueat *CR* | notitionem *C* | *s. a. Th. Hal.* 5 criminalis L^a 6 numerandos *Q* | amplora R^a 7 lite ulterius (ulteris Q^a) *Q* 8 scientiebus R^a, dicentibus *C* | ligatoribus Q^a | admonentibus *om. C* | introductione uel examinatione *C* 9 *s. a. L Miraeus* 10 decio uc. conss. *L*, *om. Mir.* 12 senatum *L* | consultus *C* | turpinianum *R* 13 anton.] const. *C* | auiano *Q* | consultum *om. Q* | indisse Q^a 14 uideatur *C* | et] ex *R* 15 qui] per Q^a 16 imperata Q^a | ab exsecutione *om.* R^a, *bis* Q^a | desit *C*, desistit *R*, ἀπέστη *BΣ* (κ.π.) 17 subscripserat *Q* 18 stip. est] stipulatione Q^a, postulatio est R^a 19 spospondisti *R* | obligatus es] obligationem usus ex *C*, ἔνοχος ἐγένου *BΣ* (κ.π.) | infamiam *L* | et *om. C contra BΣ* (κ.π.) | extro L^a 20 *s. a. R: in L extat* pp. 21 imp. *L* | aa.] a. *L* | scriptura eum ordinem *Q* 22 ut] quod *Q* | tunc de] tunc dehinc Q^b, *deficit* Q^a | obtempeṙetur *LQ*, opteperaretur *R* 23 accusatione CQ^a 24 potest a quo *C* | destituisti Q^a | *s. a. L Miraeus Contius* 1559 | tusco … conss.] *Cont.*, *om. L Mir.* 25 imp. ualer. et gall. *L* | patrofilio L^b, archad. patrofilio L^a 26 disertam *R*, *om. Q* | in *om.* R^a 27 *s. a. L Miraeus* | secul. *L*, seculari *Mir.* 28 aa.] a. *L* | feminam R^a 29 cum *om. C* 30 senatu *C*, seatus Q^a | pena *C* | *s. a. L Contius* 1559 *Cuiacius in notis ad h. l. Opp. X*, 732 | s. VI] *L*, subdita VII *Cont.*, pp. VI *Cui.* 31 pisi *om. L Cont.* | cc. conss. *om. L*

6 Idem AA. et CC. Lvciliano. In exsecutionibus criminum obtinuisse uidetur illos destitisse, qui animum accusationis implendae prorsus deseruerunt. cum igitur aliis ex causis uel simplicitatis ratione necdum te ad finem uindictae peruenisse preces tuae testentur, poteris postposita formidine impedimenti super aliquantulo silentio institutam accusationem secundum leges perferens quam probabis tibi debitam uindictam reportare. PP. iii k. Ivl. Diocletiano vi et Maximiano AA. conss.[1] B 60, 66, 6

XXXXVI
R DE CALVMNIATORIBVS R

1 Imp. Alexander A. Sabino. Calumnia eo tempore coerceri solet, quo de causa praesente accusatore iudicatur. ideoque posteaquam de causa iudicatum est, contra consuetudinem calumniam accusatoris puniri desideras. B 60, 1, 28

2 Idem A. Apolloniae. Mater inter eas personas est, quae sine calumniae timore necem filii sui uindicare possunt: idque beneficium senatus consulti et in aliis
1 publicis iudiciis seruatum est. Sed *et* extraneus heres, qui suspicionem, quam de morte sua habuisse defunctus cauit, exsequitur, hoc nomine a calumnia excusatus est, cum inter uoluntariam accusationem et officii necessitatem heredis multum intersit. PP. vi k. Ivl. Ivliano et Crispino conss. B 60, 1, 29 a. 224

3 Idem A. Evmeliano. Qui non probasse crimen quod intendit pronuntiatur, si calumniae non damnetur, detrimentum existimationis non patitur. non enim, si reus absolutus est, ex eo solo etiam accusator, qui potest iustam habuisse ueniendi ad crimen rationem, calumniator credendus est. B 60, 1, 30

4 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Archelao. Calumniae poena in paternae mortis accusatione cessat. PP. xi k. Dec. Caro et Carino AA. conss. B 60, 1, 31 a. 283

5 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Caesio. Qui calumniatores pronuntiantur, in publicorum dumtaxat iudiciorum quaestionibus, non etiam in liberalibus causis, quae priuatas disceptationes continent, periclitari solent. PP. B 60, 1, 32

6 Idem AA. et CC. Domitio. Dominis seruorum per accusatoris calumniam tortorum aduersus eum poena dupli lege Iulia prouidetur. S. xvi k. Sept. ipsis AA. conss. B 60, 1, 33 a. 293

7 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Valerianvm. Non prius quemquam sinceritas tua ad tuae sedis examen iubebit adduci, quam sollemnibus satisfecerit, qui nititur fidem doloris adserere, cum iuxta formam iuris antiqui ei qui Th. 9, 1, 9 B 60, 1, 34

L (45. 46 R 1. 2. 4...7) *CRQ*

[1] *restituendus est consulatus aut a.* 299 (Diocl. vii et Max. vi) *aut a.* 303 (Diocl. viii et Max. vii) *aut a.* 304 (Diocl. viiii et Max. viii)

1 aa. et cc.] a. *L* | lucilliano *LC*, luciano *R*, lucilliono *Q* 2 illi *C* | quia nimium R^a | implendam *C* | deserunt *C*, deseruetur L^a, deserue.... R^a 3 rationem *C* 4 testantur *C* | aliquanto *R* 5 legem *L*, legis *C* | praeferens *C* 6 *s. a. L Miraeus* | aa.] a. *L* 9 sabino] *L*, sabiniano *CR*, sabiano *Q* | solet] oportet L^t, εἴωθε *BΣ* (κ.π.) 10 iudicatur] iudicatum *C*, iudicatum est R^a?, κρίνεται *BΣ* (κ.π.) | postquam *Q* | casa Q^a 11 calumpniae *C* 12 idem] imp. alex. *L* | polotuniae *Q* | pater $L^v C$, ἡ μήτηρ *B* | calumni Q^a 13 uindicari potest *C*, uindicare potest Q^b 14 et] *Bamberg. D I* 3, *om. LCRQ* | suspicationem *L* 15 exequetur *C* 16 uoluntariae *L* | offitium L^t | necessitatem] esse n. *L* | heres *C* | *s. a. L Miraeus* 17 crispo *Mir.* 18 eumuliano *Q*, emil. *R* 19 si ... patitur *om.* Q^a | si reus] reus R^a 22 impp. *LCRQ* | carinus] carnon Q^a | nuianus *R* | aa. *C* 23 penae *C* | mortis] m. causa *C* | *s. a. L Miraeus* | aa.] aa. cc. *L* 25 aa.] a. *L*, aa. et cc. *Q* | caisio C^a, cesiae Q^a 26 iudiciorum dumtaxat *L* 27 disceptiones Q^a | ontinent R^a | *s. a. L* 28 aa. et cc.] a. *L* | domini *C*, dominus LR^a 29 tormentorum L^t | eum] eos LCQ^a? | penam *C* | duplici R^a | legem Q^a, le *L* | *s. a. Cuiacius in notis ad h. l. Opp. X,* 732: *in L Miraeo extant* s. xu 31 imp. *L* | et *om.* R^a | aa.] a. *L* | ualerianum (ualr. *L*, ualerium *Q*)] *LCRQ cum Th. Vatic.*, pp. *addit N*, pp. *uel* pu. *addunt libri legis Rom. Visig.*

coeperit *arguere* aut uindicta proposita sit, si uera detulerit, aut supplicium, si fefellerit. D. VII K. DEC. REMIS GRATIANO NP. ET DAGALAIFO CONSS. a. 366

8 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. MENANDRO VICARIO ASIAE. | Th. 9, 39, 2 B 60, 1, 35 | Nostris et parentum nostrorum constitutionibus comprehensum est eos, qui accusationem alienis nominibus praesumpsissent, delatorum numero esse ducendos.
1 Atque ideo calumniosissimum caput et personam iudicio irritae delationis infamem supplicium[1] sequatur, quo posthac singuli uniuersique cognoscant non licere in eo quod non possit ostendi iudicum[2] animos commouere. D. VIII ID. MAI. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

9 [3]IDEM AAA. FLORO PP. | Th. 9, 37, 3 B 60, 1, 36 | Fallaciter incusantibus, maxime post exhibitionem accusati, nullius iuris color uelut deriuata excusatione proficiat: non publica abolitio, non priuata talibus prospiciat subueniatque personis: non specialis indulgentia, ne beneficium quidem eos generale subducat. D. XV K. IVN. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

10 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. CONSVLIBVS PRAETORIBVS TRIBVNIS PLEBIS SENATVI SALVTEM DICVNT. | 9, 2, 17 B 60, 1, 37 | Quisquis crimen intendit, non impunitam fore nouerit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad uindictam poscat similitudo supplicii. D. VIII ID. AVG. RAVENNAE ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

XXXXVII
℞ DE POENIS ℞

1 IMP. TITVS AELIVS ANTONINVS A. | B 60, 51, 40 | Etiam in[5] opus perpetuum damnati non dissimilis condicionis sunt ab his qui deportantur in insulam. PP. SINE DIE ET CONSVLE.

2 IMP. ANTONINVS A. VALERIO. | B 60, 51, 41 | Procurator meus, qui uice praesidis non fungebatur, exilii poenam tibi non potuit inrogare, ac propterea frustra uereris sententiam, quae nulla iuris ratione subnixa est. PP. VI K. IVL. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

3 IDEM A. GEMINIO. Decurionem in opus publicum dari non oportere manifestum est.

4 IDEM A. MARINAE. | B 60, 51, 42 | Si ante conceptus est puer, de quo libellos dedisti, quam mater eius in metallum daretur, natus condicionis eius est, cuius ante condemnationem mater eius fuit.

L (46. 47 ℞ 1. 4) *CR* (47, 3. 4 *om.* R^a) *Q*

[1] deportatio *Th.*, *eodemque modo* supplicium *interpretantur B* (*u. i.*) [2] principum *Th.*
[3] *iunge* 4, 19, 25 [4] *iunge* 4, 20, 12 *et quae ibi laudantur* [5] A. Attiano. In (*u. i.*)?

1 arguere] *Paris.* 4517^b *cum libris bonis legis Rom. Visig.*, urguere *CRQ cum Th.* (*Vatic.*) *et libris legis Rom. Visig. ex Th. emendatis* | proposita *om.* Q^a 2 *s. a. Th.: in L extat* d. 3 *temporis ordinem in collocandis c.* 8. 9 *non a librariis, sed a compilatoribus turbatum esse probant cum inscriptiones tum B et BΣ* 60, 1, 32 | imppp. (imp. *L*, impp. *CQ*) grat. ual. et (et *om. Q*) theod. aaa. (aa. *C*, a. *L*)] *LCQ cum Th.* (idem aaa.), impppp. gra. ualent. th. et arc. aaaa. *R* | menandro uicario] *L Th.*, meandro uicto *R*, menauiae *CQ* 4 nostri ei parentium *C* | comprehenditur eos *Q* 5 dicendos *R* 6 calumniosium Q^a | dilationis *L*, delationibus *C* | infamem] *Th.*, infame *L*, infameae Q^a, infamiae CRQ^b: καὶ ἀτιμοῦσθαι καὶ περιορίζεσθαι *B* 7 quod *C*, ut *R* | posthanc Q^a | quod n. p. ost. *post* 8 commouere *collocat Th.* 8 iudicium LR^aQ^a | conueniri *L*, commoueri *Q* | *s. a. Th. L* | VIII] ui *L* 9 a.] a. I *Th.*, *om. L* 10 aa. *C*, a. *L*, aaaa. *R* | pp. *om.* RQ^a? | fallacem *C* 11 exhibitione *L* | accusanti *C* | nullus *L*, nullis Q^a | color iuris *L* | ueluti *LRQ* | proficiat] Q^b *Th.*, proficit $LCRQ^a$ 12 proficiat *R* | specialibus *C*, *om.* R^a 13 ne] nec R^bQ, *om. C* | generale] in g. *L* | *s. a. Th.* 15 imp. *L* | praetoribus *om. LR* 16 senatus *C*, senatui suo *Th. ad l. gem.* 17 nouerit fore *Q* 18 *s. a. l. gem. LR Miraeus* | rauennae ... conss.] rab. aselepiodote et mariano (ascl. et mariniano R^b) et s. *R*, *om. L* 21 impp. *CQ*, imppp. *R* | a.] aa. *C*, aaa. *RQ*, *om. L* | etiam in] CR^a?, etiano in *Q*, attiano (luciano R^b) etiam in LR^b, euticiano pp. in (*uel* etiam in?) *Bamberg. D I* 3 *secundum Hermannum* | perpetuum] pp. *C*, publicum Q^b, διηνεκῶς *B* | dampnatis *C* 22 similis Q^a | *s. a. LR Miraeus* | conss. *L* 23 impp. *Q* | ualeri *C* | meus *om.* Q^a | praesidi Q^a 24 irrogari *C* | uereris] uer..aris Q^a 25 subnexa *C* | *s. a. R* | aspiris cons. *R* 26 geminio] senecioni R^b | oportet Q^a 27 idem] imp. ant. LR^b | est *om. C* | libellum *Q* 28 dampnaretur *Q* | eius condicionis *CQ* | condempnatione *L*

5 IDEM A. SENECIONI. Honor ueteranis etiam in eo habitus est, ut liberi [B 60, 51, 43] eorum usque ad primum dumtaxat gradum poena metalli uel operis publici non adficiantur, sed in insulam relegentur.

6 IDEM A. APIONI. Incredibile est, quod adlegas liberum hominem, ut uinculis perpetuis contineretur, esse damnatum: hoc enim uix in sola seruili condicione procedere potest. PP. III ID. FEBR. MESSALA ET SABINO CONSS. [B 60, 51, 44] a. 214

7 IMP. ALEXANDER A. ISIDORO. Impunitas delictis propter aetatem non datur, [B 60, 51, 45] si modo in ea quis sit, in quam crimen quod intenditur cadere potest.

8 IDEM A. VICTORINO. Deportatorum in insulam ab eo, cui id faciendi [B 60, 51, 46. 47] ius erat, bona fisco uindicantur, relegatorum autem non nisi sententia specialiter adempta fuerint.

9 IDEM A. DEMETRIANO. Si matrem tuam decurionis filiam fuisse probatum fuerit, apparebit eam non oportuisse in ministerium metallicorum nec in opus metalli dari.

10 IDEM A. CATVLINO. Seruus sub poena uinculorum sine temporis praefinitione domino reddi iussus sententia praesidis prouinciae perpetuo uinctus esse debet. PP. VIIII K. SEPT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

11 IMP. GORDIANVS A. ATTIANO. Metalli supplicium tam ad personas liberas [B 60, 51, 48] quam etiam ad seruiles pertinet condiciones[1].

12 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IN CONSISTORIO DIXERVNT[2]: Decurionum filii non debent bestiis subici. CVMQVE A POPVLO EXCLAMATVM EST, ITERVM [B 60, 51, 49] DIXERVNT[3]: Vanae uoces populi non sunt audiendae: nec enim uocibus eorum credi oportet, quando aut obnoxium crimine absolui aut innocentem condemnari desiderauerint. SINE DIE ET CONSVLE.

13 IDEM AA. VRSIANO. Seruo ex sententia damnato si quoquo modo ex sen- [B 60, 51, 50] tentia proprietatis ius amputatum non sit, domino suo obsequi eum par est.

14 IDEM AA. ET CC. VITALI. Si operis publici temporalis poenae sententia [B 60, 51, 51] praefinitus necdum excessit dies, hunc expectari conuenit, cum non remitti poenam facile publice intersit, ne ad maleficia temere quisquam prosiliat.

15 IDEM AA. ET CC. AGATHEMERO. Poenam sua dictam sententia praesidi [B 60, 51, 52] prouinciae reuocare non licet.

16 [4]IMP. CONSTANTINVS A. AD CATVLINVM. Qui sententiam laturus [Th. 9, 40, 1 B 60, 51, 53] est, temperamentum hoc teneat, ut non prius capitalem in quempiam promat seueramque sententiam, quam in adulterii uel homicidii uel maleficii crimen aut sua confessione aut certe omnium, qui tormentis uel interrogationibus fuerint dediti, in unum conspirantem concordantemque rei finem conuictus sit et sic in obiecto flagitio deprehensus, ut uix etiam ipse ea quae commiserit negare sufficiat. D. III NON. NOV. TREVIRIS. ACCEPTA XV K. MAI. HADRVMETI VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314

17 IDEM A. EVMELIO. Si quis in metallum fuerit[5] pro criminum [Th. 9, 40, 2 B 60, 51, 54] deprehensorum qualitate damnatus, minime in eius facie scribatur, cum et in manibus et

L (47, 6. 7. 16. 17) *CRQ*

[1] seruilis p. condicionis? [2] imp. Diocletianus A. in cons. dixit? [3] dixit? [4] *iunge* 7, 62, 12 *Th.* 11, 36, 1 [5] si quis in ludum fuerit uel in metallum *Th.*

2 uel] et *C* | publicis CQ^a 3 in *om.* Q^a | relegantur *C* 4 idem] imp. ant. *L* | aa. *R* | apioni] *L*, appio *RQ*, cappio *C* 5 haec *C* | uix] lex uix *C* 6 *s. a. L Miraeus* 8 qui sit *C* | quam] *Paris.* 4517, qua *LCRQ* 10 iusserat CR^a | uindincantur *R* 11 fuerit R^a 12 demetiano *R*, demeltano *Q* 13 metallorum nec R^bQ 14 catullino *C*, catulo *R*, catulono Q^a | serus Q^a | praeficione Q^a 15 *s. a. R* 16 conss. *om. R* 17 *inscriptionem om. R* | attiano] *C*, aticiano *QT*, atiliano *E* | metallis *C* | ad] a Q^a 18 ad seru. etiam cond. pert. *Q* 19 aa.] aa. et cc. *Q* 20 subici bestiis *R* 22 crimini *Q* 23 *s. a. R* 24 aa.] aa. (aaa. Q^a) et cc. *Q* | ursino *R* | condempnato *Q* 25 amputandus *C* | obsequi eum] obsequium R^a?, assequi *Q* | pars *C* 26 uitalis *Q* | publicis *C* | sententiae *C* 27 praefintus Q^a | remittit *C*, repromitti R^a | pena *R* 28 publicis *C* | prosileat *R* 29 suam C^aR^a 30 reuocari *R* 32 proma Q^a 33 in *om. Q* 34 fuerit *C* | conspirantes concordantesque (—teque *L*) *LQ* 35 fidem C^a | conuinctus *C* | comprehensus *Q* | uix *om.* Q^a 36 *s. a. Th. L* | treuiris] et riueri *L* 37 k. *om. L* | hadrumeti *om. L* 38 eumeli *L* 38 cum et] cum *L*, dum et *Th.*

in suris possit poena damnationis una scriptione comprehendi, quo facies, quae ad similitudinem pulchritudinis caelestis est figurata, minime maculetur. D. XII K. APRIL. CABILLVNO[1] CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315

18 IMP. CONSTANTIVS A. THEODORO[2] PRAESIDI ARABIAE. Dum [Th. 9, 40, 4 B 60, 51, 55] reis manifesta probatione conuictis spatium ante sententiam temporis datur, facultas supplicandi uel quibusdam malignis artibus tam praesidum quam officiorum poenas euitandi[3] criminosissimis patet, cum in homicidii crimine et in aliis detectis grauioribus causis ultio
1 differenda non sit. Igitur[4] de cetero iuxta criminis qualitatem legem oportet seruari et in scelerosos et in noxios proferri iuris sententiam. D. ID. OCT. CONSTANTIO A. IIII ET CONSTANTE C. CONSS.[5] a. 346

19 [6]IMPP. GRATIANVS ET VALENTINIANVS AA.[7] OLYBRIO PV. Ne [Th. 9, 40, 9 B 60, 51, 56] quis pro coercitione delicti uel pistoribus uel cuicumque alteri corpori, cum alterius sit corporis, addicatur: sed unusquisque pro crimine, in quo fuerit deprehensus, motum congruae seueritatis excipiat. D. III ID. APRIL.[8] VALENTINIANO ET VALENTE AA.[9] CONSS. a. 365

20 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. [Th. 9, 40, 13 B 60, 51, 57] FLAVIANO PP. ILLYRICI[10]. Si uindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causae intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire poenam aut excipere senten-
1 tiam: sed per dies triginta super statu eorum sors et fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat uinciatque custodia et excubiis sollertibus uigilanter obseruet. D. XV K. SEPT. VERONAE ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

21 IDEM *AAA.* ET ARCADIVS A.[11] AD PRINCIPIVM PP. Ne diu [Th. 9, 40, 14 B 60, 51, 58] apparitorum praua admodum uenalisque perfidia in publica impune commoda desaeuiret, censemus[12] etiam in absentes eos[13] pro competenti ultione debere consurgi. D. K. IVN. ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

22 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Sanci- [Th. 9, 40, 18 B 60, 51, 59]
1 mus ibi esse poenam, ubi et noxa est. Propinquos notos familiares procul a calumnia

L (47, 17. 18. 22. 19. 20) *CRQ*

---

[1] Cibalis (*Tillemont*)? [2] u. p. *ins. Th.* [3] uel quibusdam ... euitandi *om. Th.* [4] de cetero] quidem qui iam impetrauerunt, ad ueniam pertineant, de cetero uero *Th.* [5] et Constante A. III conss.? (*u. i.*) [6] *iungenda est Th.* 14, 3, 9, *fortasse etiam Th.* 14, 5, 1 [7] *aut* impp. Valentinianus et Valens AA. *cum Th. aut* imppp. Valentinianus Valens et Gratianus AAA. *scr.* [8] Treuiris *addunt Th.* 14, 3, 3. 14, 5, 1 [9] *constitutio aut ad a.* 368 (AA. II) *aut ad a.* 370 (AA. III) *pertinet* (*u. i.*) [10] et Italiae *addit Th.* [11] impp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA. *Th.* [12] censuimus *Th.*, θεσπίζομεν *B* (*κ.π.*) [13] eos *om. Th.*, *habent B* (*κ.π.*)

---

1 in suris] suris *C*, suris et *L* | poenam *L* | condempnationis *L* | subscriptione *Q* | quo] ut *R* 2 *s. a. Th.* 4 imp. constantius (const. *RQ*)] idem *L* | dum] cum *RQ* 5 reus *C*, regis *Q*ᵃ | conuincto *C*, coniunctis *R* | temporis ante sent. *Q* 6 officialium *R* 7 pati *Q* | crimen *LC* | et in] in *LC* | detectus *C*, de..ctis *Q*ᵃ, detecti *Th.* 8 deferendam *Q*ᵃ | criminum *R* | obseruari *R* 9 sceleroris *L* | in noxios] *N Th.*, noxios *CRQ*, noxiis *L* | sententaam *Q*ᵃ | *s. a. Th. L* | constantio ... 10 conss. *om. L: praestat anni* 346 *consulatum restituere quam cum Gothofredo de anno* 352 (Constantio A. V et Constantio C. conss.) *cogitare, cum Theodorus, ad quem const. data est, uix alius est atque is, quem anno* 347 *consularem Syriae Coeles esse testatur Th.* 11, 36, 8 *nec minoris dignitatis administrationem eum postea accepisse probabiliter coniciatur* 11 imr. *L* | grat. *bis Q*ᵃ | aaa. *Q* | olimpio *Q*, ad olybrium *Th.* | pu.] pp. *C*, *om. LQ* 12 quohercione *LR*, atrocitate *Q* | delictis *Q*ᵃ | pistoribus] e p. *LR* | cuiuscumque *R* | alteris *Q*ᵃ 13 crimine in] pp. *Q*ᵃ? 14 excipiet *Th.* | *s. a. Th.* | id.] k. *Th.* 14, 3, 9, non. *Th.* 14, 5, 1 | aa.] *constat quidem et Olybrium pu. fuisse annis* 368—370 *neque Treuiris* (*not.* 8), *sed Mediolani hoc tempore Valentinianum commoratum esse: uix tamen quicquam mutandum est, cum ex constitutionum ordine appareat iterationis numerum post* aa. *non legisse Theodosiani Codicis compilatores, qui non in hoc solo titulo, sed etiam in Th.* 12, 1, 63...68 *constitutiones annorum* 368. 370. 373 *ad annum* 365 *rettulerint* 15 impp. *CQ*, imp. *L* | et *om. L* | theod.] ual. *R* | aa. *C*, a. *L* 16 seueris *Q*ᵃ 17 causae] causa et *L* | eas *C* 19 excipiat *Q* | et *om. L* | obseruetur *Q* | *s. a. Th.* 21 idem aaa. et arc. a.] idem et arc. aaa. (aa. *C*) *CR*, idem aaa. *Q*, *cf.* 9, 2, 14 22 in *om. R*ᵃ | deseruiret *RQ*ᵃ 23 *s. a. Th.* 25 imp. *L* | et *om. Q* | eutiano *Q* 26 esse ibi *R* | natos *L*, *inc. R*

submouemus, quos reos sceleris societas non facit: nec enim adfinitas uel amicitia nefa-
2 rium crimen admittunt. Peccata igitur suos teneant auctores nec ulterius progrediatur
3 metus, quam reperietur delictum. Hoc singulis quibusque iudicibus intimetur. D. VIII K.
AVG. CONSTANTINOPOLI THEODORO VC. CONS. a. 399

23 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AD ANTHEMIVM PP. [Th. 9, 40, 22 B 60, 51, 60]
Omnes, quos damnationis condicio diuersis exiliis destinatos metas temporis praestituti in
carceris implesse custodia deprehendit, solutos poena uinculisque laxatos custodia liberari
1 praecipimus nec formidare miserias ullas exilii[1]. Sit satis immensorum cruciatuum semel
luisse supplicia, ne, qui diu priuati sunt aurae communis haustu et lucis adspectu non
intra breue spatium catenarum ponderibus praegrauati, etiam exilii poenam sustinere iterum
compellantur. D. XIIII K. MAI. CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414

24 IDEM AA. MONAXIO PP. Rectores prouinciarum conueniri prae- [Th. 9, 40, 23 B 60, 51, 61]
cipimus, ut hi, qui pro suo crimine poenam exilii sub certo temporis spatio subire decreti
sunt, exacto praefinito tempore nec claustris carceralibus nec in locis quibus exules uersati
sunt teneantur. D. III K. SEPT. EVDOXIOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO VC.
CONSS. a. 416

25 IDEM AA. MONAXIO PP. His, qui conficiendi naues incognitam [Th. 9, 40, 24 B 60, 51, 62]
ante peritiam barbaris tradiderunt, capitale supplicium proponi decernimus. D. VIII K.
OCT. CONSTANTINOPOLI MONAXIO ET PLINTA CONSS. a. 419

26 [2]*Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Θεσπίζομεν . , ...
Ἡ διάταξις κελεύει τοὺς πεμπομένους ἐν ἐξορίᾳ μὴ διάγειν ἐν τῇ φυλακῇ τῶν [B 60, 51, 63]
τόπων, εἰς οὓς ἐπέμφθησαν, ἀλλὰ μήτε ἐξορίζεσθαί τινα εἰς τὸ φρούριον τῆς Γύψου ἢ εἰς ἑτέρας
1 φυλακάς. Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ ἁμάρτημα ἄξιόν ἐστι θανάτου, ὑποκεῖσθαι τῇ τοιαύτῃ κολάσει, εἰ δὲ
ἐξορίας ἢ διηνεκοῦς ἢ προσκαίρου, τότε ἐξορίζεσθαι αὐτοὺς μὴ κελευομένους ἐν ταῖς φυλακαῖς
τῶν τόπων ἐν οἷς πέμπονται ἀποτίθεσθαι, ἀλλὰ πέμπεσθαι εἰς ἐπαρχίαν, εἰς ἣν ἂν ὁ δικάζων
ὁρίζῃ, χωρὶς τῶν ὑπεξῃρημένων κατωτέρω ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων, ἔχοντας αὐτοὺς ἐξουσίαν ἐν
πάσῃ τῇ ἐπαρχίᾳ εἰς ἣν ἐπέμφθησαν διατρίβειν, μὴ δυναμένους ἐξιέναι τῆς ἐπαρχίας ἢ μένοντας
2 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἄτακτόν τι ποιῆσαι. Ἐὰν δέ τις ἢ τῆς ἐπαρχίας ἐξέλθῃ ἢ μένων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ
ἄτακτόν τι ποιήσῃ, ἔστω ὑπὸ τὸν ἔσχατον κίνδυνον τιμωρούμενος ἢ παρὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς
3 (1) ἐπαρχίας ἢ παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἐκείνων τῶν τόπων, εἰς οὓς ἔφυγε. Καὶ οἱ βαλλόμενοι δὲ ἐν
δεσμωτηρίῳ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει μὴ μενέτωσαν ὑπὲρ τὸν χρόνον τὸν ὁρισθέντα ἤδη ἐν τῷ
4 ἀνωτέρῳ τίτλῳ[3] περὶ τῶν φυλαττομένων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συντομωτέραν γίνε-
σθαι τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐγκλημάτων· καὶ ἐὰν φανῇ τις ἄξιος ἐξορίας, ἐξορίζεσθαι αὐτὸν μὴ εἰς

L (47, 22. 19. 20. 23. 24) *CRQ: index* 47, 26 *ex B restitutus est*

---

[1] nec ullas exilii postmodum miserias formidare *Th.* [2] *iunge* 1, 4, 22. 23. 9, 4, 6. 9, 5, 2
[3] 9, 4, 6

---

1 societatis *L*, sacitas *Q*ᵃ | adfinitas] societas *Q* | amiciia *Q*ᵃ 2 admittit *L* | ulteris *Q*ᵃ | progradiatur *Q* 3 reperitur *Th. Vat.*, reperiatur *lex Rom. Visig.* | *s. a. Th.: in L extat* d. 5 imp. *L* | aa.] a. *L* | pp. *om. Q*ᵃ 6 temporis] *L*ᵛ*RQ Th.*, timoris *L*ᵗ*C*, *om. B* (κ.π.) | praestiti *Q* 8 formidari ullas miserias exilii *L* | cruciatuum] cruciatum suum *C* | semel] simul semel *L*ᵃ 9 eluisse *Th.* | ne] ñque *L*, neque *R*ᵃ?, nec *R*ᵇ | diu priuati sunt *post* adspectu *collocat Th.*: ἵνα μὴ οἵτινες ἐπὶ πολὺ στερηθέντες εἰσὶ τῆς τοῦ κοινοῦ ἀέρος ἀναπνοῆς καὶ τῆς τοῦ φωτὸς θέας ἐπὶ πολὺ ἐστερήθησαν τοῖς τῶν ἁλύσεων βάρεσι κεκρατημένοι *B*, *quasi esset* qui diu priuati aurae ... adspectu diu priuati sunt catenarum pond. praegr. | haustum *C* | aspectus *C* | non *om. Th.* 10 praegrauata *C* | iterin *Q*ᵃ? 11 compellatur *C* | *s. a. Th.* 12 a. *L* | monaxio pp.] mon●sio *Q*ᵃ 13 pena *C* 14 quibus] in quibus *Th.*, ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς *B* (κ.π.) 15 teneatur *Q*ᵃ | *s. a. Th. L* | III] u *L* | eudox. dn. th. a. VII et p. uc. conss. *Th.*, *om. L* 17 maximo *Q* 18 tradiderint *C* | *s. a. Th. L* | VIII k. oct.] u k. sep. *L* 19 constant. ... conss. *om. L* 20 hic sunt due constituciones graece *W*ᵇ *errore, si fides est B, in quibus indicem supra datum continuat Nou.* 142: *cf. Dictatum de consiliariis* (*Iuliani epit. Nouell. ed. Haenel p.* 199): in eodem autem [*i. e.* nono] libro et aliam inuenies graecam constitutionem, quae disponit, quo oportet homines exilii causa mitti, quando hac sunt coercitione digni. *iungendas esse constitutiones supra laudatas ex argumento, inprimis ex* § 3 *colligitur. restituimus igitur inscriptionem ex* 1, 4, 22. 23. *initium* θεσπίζομεν *traditur* Paratitlis ad *Const.* 3

φυλακήν, ἀλλ' εἰς ἐπαρχίαν, χωρὶς τῶν ἀπηγορευμένων, ἐπὶ τῷ πάλιν ὑποκεῖσθαι αὐτοὺς τῇ
5 (2) ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ, ἢ ἐὰν ἐξέλθωσι τῆς ἐπαρχίας ἢ ἐκεῖσε διάγοντες ἄτακτόν τι ποιήσωσι. Τοὺς δὲ
ἄρχοντας Ἀλεξανδρείας καὶ Θηβάϊδος κελεύει μόνους εἰς Γύψον καὶ εἰς Ὄασιν ἐκπέμπειν αὐτοὺς
6 ἢ ἕως ἓξ μηνῶν ἢ τὸ μήκιστον ἕως ἐνιαυτοῦ. Εἰ δὲ διηνεκής ἐστιν ἡ ἐξορία, μήτε εἰς Γύψον
πεμπέτωσαν μήτε εἰς Ὄασιν μήτε εἰς φυλακὴν ἑτέρας ἐπαρχίας, ἀλλ', ὡς εἴρηται εἰς τελείαν
ἐπαρχίαν, ἐπὶ τῷ, εἴ τι πταίσουσιν ἢ παρεξέλθωσι τὰς κελεύσεις τῶν πεμψάντων αὐτοὺς ἀρχόν-
7 (3) των, εἰς ἔσχατον τιμωρηθῆναι. Κελεύει δὲ τοὺς ταξεώτας τοὺς ἐν ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ὑπομι-
μνήσκειν τοὺς ἄρχοντας περὶ τούτου τοῦ νόμου, καὶ μηδὲ κατέχεσθαί τινα ὑπὲρ τὸν χρόνον τῆς
ἐξορίας ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀφίεσθαι ἀζημίως καὶ ἀδιαστρόφως, τὸν δὲ ἐπιχειρήσοντά τι
8 (4) λαβεῖν τὸ τετραπλάσιον ἀποδιδόναι. Κεκώλυνται δὲ οἱ ἄρχοντες ἐξορίζειν εἰς τὰς ὑποτεταγμένας
τῇ διατάξει ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις.
9 Οἱ κατὰ τόπον ἐπίσκοποι φροντιζέτωσαν παραφυλαχθῆναι ἐν τοῖς ἐξοριζομένοις διηνεκῶς ἢ ἐπί τινα
χρόνον ῥητὸν τὰ προστεταγμένα τῇ διατάξει.

D. XV K. FEBR. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

XXXXVIII

℞ NE SINE IVSSV PRINCIPIS CERTIS IVDICIBVS LICEAT CONFISCARE ℞

1 [1]IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C.[2] AD HIERIVM PP. [Th. 9, 41, 1 mut. B 60, 67, 1] Nulli iudicum liceat, exceptis his, qui in summa administrationis sunt positi potestate, proscriptionis tempestate totius substantiae aliquem percellere, nisi ad nostras aures hoc ipsum referatur. D. X K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO C. CONSS.[2] a. 425

XXXXVIIII

℞ DE BONIS PROSCRIPTORVM SEV DAMNATORVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MARCELLO. Seruorum capitis crimine damnatorum [B 60, 52, 12]
peculia dominis non auferri notum est, sed quod seruum dominus habuisse probauerit,
1 recipiet pretiumque rerum, si quae ex eo distractae sunt. Ipsius quoque praesentiae
potestas ei dabitur, quoad rationes per eum administratae reddantur ac dispungantur. sed
meminisse dominum oportebit instare, ut id uelocius fiat, ut poenae suae reddi possit.
PP. III K. AVG. ANTONINO A. ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. ALEXANDER A. FRONTONI. Deportati nec earum quidem rerum, quas [B 60, 52, 13] post poenam inrogatam habuerint, heredem habere possunt, sed[3] hae publicantur. PP. NON. FEBR.

L (48. 49 ℞ 3. 1. 2) *CRQ: index* 47, 26 § 4...8 *restitutus est ex B, index* 47, 26 § 9 *ex Paratitlis ad Const.* 1, 3

---

[1] *iunge* 9, 49, 10 [2] impp. Theod. et Val. AA. *et in subscriptione* Theod. XII et Val. II AA. conss. (= *a.* 426) 9, 49, 19 *rectius: nam k. Febr. a.* 425 *adhuc Asclepiodotum pp. Orientis fuisse probat Th.* 15, 5, 5 [3] *confirmant B* (κ.π.): *fuerit* sed et (*Hal.*)

---

14 *s. a.* 1, 4, 22. 23 18 impp. theod. et ual. aa. ad *CQ* | hierium] *Th.*, ieroclem *L*, hierodem *C*, geroclem *R*, herodem *Q* | pp. *om. L* 19 licet *R* | qui] quis *L* | summam *L*ᵃ*C* | potestatem *C* 20 praescriptionis *C*, procriptionis *Q*ᵃ | tempestatem *C* | totis *Q*ᵃ | praecellere *L*ᵃ | hoc ipsum ref. aures *Q* 21 deferatur *C* | *s. a. Th. L* | x] u *L* | constant. ... 22 conss. *om. L* | theod.] dn. theod. *Th.* 24 donatorum *L*, *euanuit R* 25 marco *RQ*ᵇ | criminum *LC* | dampnorum *L* 27 ex] ab *Q*: *ad* eo *supple* peculio: *Graeci tamen legem uidentur interpretatos esse ut Q*: τῶν παρὰ τοῦ δούλου πραθέντων *B* | distracta *Q*ᵃ | ipsis *Q*ᵃ 28 quodad *C* | rationem *L* | administrante *C* | dispungantur] *C*, disponantur *LRQ*ᵇ, disponatur *Q*ᵃ: ὁ λόγος ... καθαροποιηθῇ *B* 29 meminere *LRQ* | oporteret *Q*ᵃ | instaurare *L* | id *om. Q* | uel. (uelotis *Q*ᵃ) fiat ut] quae uel. fiat *C* 30 *s. a. L* 31 imp. alex.] idem *L* | quidem rerum *om. Q*ᵃ 32 poenam irrigatam *L*ᵗ, penam irrig.tam *Q*ᵃ, pene inrogationem *R*ᵃ? | sed *om. Q*ᵃ: ἀλλὰ ταῦτα δημεύονται *B* (κ.π.) | hec *R* | *s. a. L*

3 IDEM A. IVLIANO. Si filius tuus, cum esset in tua potestate, in insulam deportari meruit, peculium eius nec quod in castris adquisiuit uel quod ei militaturo donasti auferri tibi debet. PP. IIII ID. SEPT. ALEXANDRO II ET MARCELLO CONSS. a. 226

4 IMP. GORDIANVS A. CALLIMORPHO. In metallum damnatus poenae seruus efficitur et ideo eiusmodi sententiam passi bona uindicantur rationibus fisci. quare si quid rerum habuit is, quem postea indulgentia liberatum esse proponis, ad ius fisci potius quam ad ipsius dominium pertinet. PP. X K. NOV.

5 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. ARRVNTIANO. Si, ut proponis, bona eius, qui tutelam tuam administrauit, sententiam passi ad fiscum sunt deuoluta, procuratorem nostrum adire cura, qui, si quid iure posci animaduerterit, non negabit. B 60, 52, 14

6 [1]IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. GAVDENTIO. De bonis matris deportatae filiis nihil deberi iuris absolutissimi est. S. XIII.

7 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PROBVM PP. Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti stilum proscriptionis incurrerit, Th. 9, 42, 7 B 60, 52, 15
per ordinarii officii sollicitudinem bonorum eius indago diligentissime celebretur, ne quid
1 rei priuatae commodis per gratiam atque colludium furto subducatur. Et plena descriptio
comprehendat, quod spatium et quod sit ruris ingenium, quid aut cultum sit aut colatur,
quid in uineis oliuis aratoriis pascuis siluis fuerit inuentum, quae etiam gratia et quae
amoenitas sit locorum, quis aedificiis ac possessionibus ornatus, quotue mancipia in praediis occupatis uel urbana uel rustica uel quarum artium generibus imbuta teneantur, quot
sint casarii uel coloni, quot boum exercitiis terrarum atque uomeribus instruentium[2],
quot pecorum et armentorum greges et in qua diuersitate numerati sint, quantum auri et
argenti, uestium ac monilium uel in specie uel in pondere et in quibus speciebus, quidue
2 in enthecis sit repertum. Tum demum omnia ea, quae uelle nos perspicis, inquisitione
constricta rationalis rei priuatae tradantur officio aut palatinis super hac causa missis[3]
3 nostro nectenda patrimonio. Mox uero ad nos sub litteris publicis iudicis singillatim de
4 omnibus nominatimque referatur, procul dubio neglegentia multanda. Nam si quid post
factam a praedicto officio inuestigationem rationalis rei priuatae, cui inquisitio secunda mandata est, amplius fortassis inuenerit, officium fraudulentum ea condemnatione ferietur, ut aliud tantum quantum fuerat subtractum ex propriis facultatibus inferat. D. III NON. MAI. TREVIRIS VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

8 [4]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. Si deportatus suos et emancipatos filios habuerit, pars, quae ex bonis eius liberis Th. 9, 42, 8 mut.

L (49, 3. 1. 2. 4. 6...8) *CRQ*

---

[1] *cf.* 3, 44, 11 [2] *idem Th.: fuerit* inseruientium (*Mommsen*) [3] aut pal. s. h. c. missis *om. Th.* [4] *iunge* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur*

---

1 idem] imp. alex. *L* | a.] aa. *CQ* | iuliano] iuliano pp. *R* | tua] sua *C* 2 nec] neque *C* | donasti] *CQ*, donatum proponas *L*, dona.um R^a, dona.um est R^b 3 *s. a. L Miraeus* | et *om. L* 4 impp. *Q* | callimorcho *Q* | efitietur *Q* 5 ideo] de *L* | huiusmodi *R* | sententia *C* 6 potisus Q^a 7 domini Q^a | *s. a. L, in quo finis subscriptionis periit* 8 impp. *Q* | et phlipus cc. (c. Q^b) *Q* | aruntiano pp. *R* 9 sententia *C* 12 iuris *om. C* | *s. a. L* (*finis abscissus est*) 13 impp. *CQ*, imp. *L* | ualens] et ual. *RQ* | aa. *C* 14 dilecti stilium *L* 16 subdicatur *C* 17 ingenuum L^t, ingenitum L^v | incultum CQ^b | sit *om. R* 18 quod *Q* | oliuis] siluis *C* | siluis *om.* Q^a | gratiam R^a 19 admenitas Q^a | ornatur Q^a | quaeue CR^b?, quodue R^a?, quae *Q* 20 imputata *L* 21 sunt *R* | casarii] *Th.*, cesarii *L*, caesarii quod sunt carboniani (*cf. ad p.* 872, 25) *C*, cesuarii R^a, censuarii R^bQ | bouum R^a, *om.* Q^a? | exerciis Q^a | uoneribus L^a, ueneribus L^b 22 porcorum *C* | et arment.] arment. *C* | diuersitas Q^a | sunt *RQ* 23 ac] et *R* | mobilium *LCQ* | in pondere] pondere *R* | et in] *Th.*, et *CRQ*, uel in L^a, uel L^b 24 anthecis *C*, empticiis *L*, *inc.* Q^a | tunc *LCQ* | prospicis *L* 25 hac] har Q^a | causa] re *Q* 26 nostri *L* | mox] uox *LC* | uero *om. L* | singulatim *LQ* 27 perferatur *Th.* | neglegentia multandam *L*, neglegentiam multandam *C* 28 ad praedictum officium *C* 29 amplis Q^a | fortasse *Q* | fraudulentium L^a | conditione *L* 30 tantummodo *L* | fuerat subtr.] subtr. est *LQ*, substitutum *C* | inferat] *Th.*, inferatur *CRQ*, inferiantur *L* | *s. a. Th. L* 31 mai. ... conss. *om. L* 32 impp. *CQ*, imp. *L* | gratianus] gord. a. *L* | et *om. LR* | aa. *C* | cutropio *L*, etropio *R* 33 deportatos *L*, te portatus *C* | mantipatos Q^a | filios habuerint *C*, habuerit filios *Q* | eius] eius bonis R^a

concessa est, ad eos tantum qui in potestate erant transferatur, si emancipati ea, quae
1 consecuti erant emancipationis tempore, damnose existimant conferenda. Sin autem confusionem bonorum et donationis elegerint, omnia ea, quae fiscus liberis damnati[1] concedit,
2 aequae diuisionis partibus sortiantur. Quae regula etiam in dote filiae uel neptis ex filio deportati[2] conferenda custodienda erit. D. xv k. Ivl. Thessalonicae Gratiano v et Theodosio AA. conss. a. 380

9 [3]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Caesario pp. Si [Th. 9, 42, 15 mut. B 60, 52, 16] quis posthac stilum, quod absit, proscriptionis exceperit[3], uxor res proprias ex quocumque titulo sibi quaesitas ueluti manu iniecta mox uindicet aut certe quoquo modo occupatas statim recipiat. dos etiam, non quae aliquotiens inaniter dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, repraesentetur. ea etiam[4], quae ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, uel durante [(Th.)] matrimonio largitione uiri ad eam ante proscriptionem peruenerint, apud eam firmiter per-
1 maneant. Si quid etiam in emancipatos liberos ante tempus criminis ac reatus [Th. 9, 42, 1] patrem contulisse claruerit, integrum isdem citra inquietudinem reseruetur. quod uero nec uxor nec emancipati liberi potuerint uindicare, captum a publicis personis[5] ita ad me referri specialiter censeo, ut illud quoque addatur, utrum filios habeat qui damnatus est,
2 simulque adiciatur, utrum idem apud se ex causa donationis aliquid uindicauerint. Sed in his, qui fiscalibus actibus nexi sunt et pro ratiociniis proscribuntur et condemnantur, placuit, si quid proprium uxor habuit uel a marito datum[6] ante initum actum, ex quo origo fraudis ac uitii in iudicium deducta est, si quid deinde in emancipatos filios donatione collatum est, antequam crimen oriatur[7], intemeratum apud accipientium iura persistere: nec quicquam fisco in qualibet causa teneatur obnoxium, nisi quod in dominio proprio cum obligari ortus est habuit uel quod agens tam suo quam uxoris uel filiorum
3 uel cuiuscumque praeterea nomine comparauit. Exceptis dumtaxat Caesarianis, id est catholicianis[8], qui ab omni iuris beneficio excluduntur, nisi probata a me purgataque ratiocinia fuerint, ut, quod innoxie habuerint, transmittendi copiam habeant. D. iii non. Avg. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii AA. conss. a. 396

10 [9]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Hierio pp. Quando [Th. 9, 42, 24 mut.] quis quolibet crimine damnatus capitalem poenam uel deportationem sustineat, si quidem sine liberis mortuus sit, bona eius ad fiscum perueniant: si uero filii uel nepotes ex defunctis filiis relicti erunt, dimidia parte aerario uindicata alia eis reseruetur. idem est
1 et si postumos dereliquerit. Decurioni uero, qui hoc incurrerit, si liberos non habeat,

LCRQ

---

[1] liberis damnati *om. Th.* [2] deportati *om. Th.* [3] *iunge Th.* 9, 1, 18 [4] si forte cum proscripti bonis mixta sunt *ins. Th.* [5] a publ. pers.] et incorporatum *Th.* 6 in quantum capere poterat *ins. Th.* [7] crimen oriatur] orto nexu suffugium potius quam munificentia frausque temptetur *Th.* [8] id est catholicianis *om. Th.* [9] *iunge* 9, 48, 1

---

2 et mancipationis *C* | dampnosae] *C cum Th. emend.*, damnosa *RQ Th. ante emend.*, dampno *L* | confusione *LQ*ᵃ 3 elegeri *R*ᵃ | ea *om. Q*ᵃ | iamnati *C* 4 dotem *CRQ* | ex filio] exilio *R* 5 deportate *L* | conferendam *Q* | custudia *C, om. L* | *s. a. Th.* 6 aa.] I aa. *Th.* 7 imp. *L* | et *om. Q* 8 quod absit stilum *Q* | 9 sibi] si *Q*ᵃ | adquisitas *Q* | uelut *Th.* | manum *Q*ᵃ | inecta *L* | certa *L* | quocumque *Q* | occupata *R* 10 inaniter] *Q*ᵇ *Th.*, inaliter *C, om. LRQ*ᵃ 11 se *om. Q* | praesentetur *Th.* 12 inoxituro *Q*ᵃ | marito adhuc *Q* 13 ad eam] ad *Q*ᵃ | ante *om. R*ᵃ | proscriptiones *L*, proscriptione *Q*ᵃ | peruenerit *CQ*ᵇ, *inc. Q*ᵃ | maneant *R* 14 quod *Q* 15 citra] et citra *Th.* 17 referre *L*, ferri *C* | censeo specialiter *Q* 18 uindicarint *Th.* 19 racioniis scribuntur *R*ᵃ | et] et id *C* 20 proprium] prius *Q*ᵃ | habuerit *RQ* | initum actum] *Gothofredus*, initium actum *LC Th.*, initium actus *RQ* 21 deinde] denique *L, inc. Q*ᵃ 22 est *om Th.* | oriretur *C* | apud *om. Q*ᵃ | accipientes *LQ* | iure *Q*, omnia *L* | persistere ... 23 teneatur] persisteretur *C* 23 obnoxius *L* | in] etiam *Q* 24 tam] tum *R*ᵃ*?* | uel] suae uel *Q* 25 comparatur *L* | id est catholicianis] *R*, id est catholicis uel calbonianis *L*, id est carbonianis *C*, id est catholonianis *Q*, *om. Th.*: ἐκ τῶν Καισαρειανῶν ἤτοι καθολικιανῶν *BΣ* 26 excludantur *L* | propurgataque *R*ᵃ 27 ut q. i. hab. *om. Q*ᵃ | innoxius habuerit *L* | habeat *L* | *s. a. Th.* 9, 42, 15 *L* 28 const. ... conss. *om. L* 29 imp. *L* | hierio *om. R* 31 libris *Q*ᵃ | sin *Q* 32 reseruata *L* 33 derelinquerit *L*, derelinqunt *Q* | decuriones *L*, decurio *C* | incurrerint *L* | liberos] heres *Q*ᵃ | habeant *L*

succedat curia bonaque uniuersa detineat aut ipsa per se aut suo ordinatura periculo
2 munera subiturum. Sin autem erit suboles curiali, etsi ea necdum procreata est[1], integris
3 patris[2] fortunis fulciatur. Si filia uel filiae fuerint, pars dimidia ad eas deueniat facul-
4 tatum, pars ad curiam[3]. Sin mares curiales fuerint intermixti, dimidia pars eis curiae nomine deferatur, et aliam, quam in commune omnibus tribuit indulgentia principalis, pro
5 uirili diuidant portione. Excepta sola maiestatis quaestione: quam si quis [Th. 9, 42, 6] sacrilego animo adsumpserit, iuste poenam ad suos etiam posteros mittit. D. X K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426
11 Ἐάν τις ὡς ἐπὶ τυραννίδι ἐλεγχθεὶς δήμευσιν ὑπομείνῃ, οἱ μὲν ἔχοντες αὐτοῦ πράγματα [B 60, 52, 17] καὶ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴσω δύο μηνῶν ὀφείλουσιν αὐτὰ προσαγγεῖλαι, οἱ δὲ μὴ διάγοντες ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴσω ὀκτὼ μηνῶν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μετὰ τῶν πραγμάτων τὸ τετραπλάσιον παρέχουσι.

L

℞ DE BONIS MORTEM SIBI CONSCIENTIVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. AQVILAE. Eorum demum bona fisco uindicantur, qui [B 60, 53, 4] conscientia delati admissique criminis metuque futurae sententiae manus sibi intulerint.
1 Eapropter fratrem uel patrem tuum si nullo delato crimine, [B 60, 53, 5 cf. Dig. 48, 21, 3, 4] dolore aliquo corporis aut taedio uitae aut furore aut insania aut aliquo casu suspendio uitam finisse constiterit, bona eorum tam ex testamento quam ab intestato ad successores pertinebunt. PP. XII K. IAN. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212
2 IMP. ALEXANDER A. RVSTICO. Eorum, qui in reatu diem suum functi sunt, [B 60, 53, 6] si non perduellionis causam sustinuerunt nec ob metum criminis mortem sibi consciuerunt, bona ad successores transmittuntur. D. ID. MAI. ALEXANDRO A. ITERVM ET MARCELLO CONSS. a. 226

LI

℞ DE SENTENTIAM PASSIS ET RESTITVTIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. CVM SALVTATVS AB OCLATINIO ADVENTO [B 60, 68, 5 BΣ 60, 68, 11] ET OPELLIO MACRINO PRAEFECTIS PRAETORIO CLARISSIMIS VIRIS, ITEM AMICIS ET PRIN-

LCRQ: 49. 11 *index ex B* (= *Synopsis Δ* 7, 3. *E* 33, 7) *restitutus est*

---

[1] etsi ... est] quam municipales sibi uindicent functiones *Th.* [2] patris *om. Th.* [3] pars ad curiam *om. Th.*

---

1 bonoque uniuerso *R*^a^? | detineant *R* | ipsa] ip *Q*^a^? 2 subiecturum *L* | sin autem] si autem *CR*^a^, sin *Th.* | ea *om. Q* 3 filia] filias *C* | deuoluatur *R* | facultatium *C* 4 pars] *L*, par *C*, altera dimidia *RQ* | sin] *LC Th.*, sin autem *RQ* | matres *L* | inmixti *R*? 5 communem *L* | principalis] *RQ Th.*, principali *L*, principis *C* 6 extcepta *L*^a^ 7 absumserit *Q*, adsumit *Th.* | etiam *om. Q* | mittet *LQ*^a^? | *s. a. Th.* 9, 42, 24 *L* 8 constant. ... conss. *om. L* | theod.] dn. theod. *Th.* 9 li constitutio greca *W* (li *numerus additur, quasi rubrica tituli sit*), const. graeca *post* 50 ℞ *Bamberg. I D* 3. *breuiores indices extant in* Ῥοπ. 14, 11: οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα τοῦ καταχριθέντος ἐπὶ τυραννίδι ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴσω δύο ἢ τριῶν μηνῶν ἢ εἴσω ὀκτὼ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὀφείλουσι καταμηνύσαι, ἐπείτοιγε τετραπλασιόνα παρέχουσιν, *et* Ῥοπ. 21, 1: οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐν ἐπαρχίᾳ τοῦ διὰ τυραννίδα δημευθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰ μὴ εἴσω ὀκτὼ μηνῶν προσάγωσι, τετραπλασιόνα αὐτὰ καταβάλλουσιν | μέν] *Synopsis, om. Paris.* 1350 14 mortis *L*, morte *R* | consentientium *L* 15 aquilline *R* 16 delicti *L* | manum *R* | intulerunt *CR* 17 si nullo] siue ullo *L*^a^, in nullo *C* | delatu *L*^a^ 18 aut ins.] uel ins. *C*, il' ins. *R* | alio *R* 19 ab *om. L* 20 *s. a. L Contius* | iun. *Cont.* 21 rustico] r. pp. *R* | reatum *R* 22 causa *L* | sustineerunt *R*^a^ | consueuerunt *L*, consiuerint *R* 23 successionem *CR* | *s. a. L Contins* | alexandro ... 24 conss. *om. L* | marcello] martia. a. *Cont.* 26 sententia *C*, *periit R* 27 salutatus] *C*, s. esset *LRQ* | hocclatiano *CR*^b^, hodatiano *L*^a^, hocdatiano *L*^b^, occlatiano *R*^a^, hoc esutiano *Q* | aduento *LQ* 28 opellio] *LC*, oppiliano *Q* | uiris] iuris *L*, *inc.*

adventu R, et ab opellio R.

CIPALIBVS OFFICIORVM ET VTRIVSQVE ORDINIS VIRIS ET PROCESSISSET, OBLATVS EST[1] EI IVLIANVS LICINIANVS AB AELIO VLPIANO TVNC LEGATO IN INSVLAM DEPORTATVS, ANTONINVS AVGVSTVS DIXIT: Restituo te in integrum prouinciae tuae. ET ADIECIT: Vt autem scias, quid sit in integrum: honoribus et ordini tuo et omnibus ceteris.

2 IDEM A. QVIETO. Cum patrem tuum in metallum damnatum fuisse pro- [B 60, 68, 6] ponas eiusque bona merito a fisco occupata sunt, non ideo, quod ex indulgentia mea poena tantummodo metalli liberatus esset, etiam bonorum restitutionem impetrauit, nisi speciale beneficium super hoc fuerit impetratum.

3 IMP. ALEXANDER A. STRATONICIANO. Si debitor poenam sententiae passus [B 60, 68, 7] est, quam bonorum ademptio secuta est, quamuis postea ciuitati Romanae restitutus non totam substantiam, sed aliquid ex indulgentia principis ut haberet impetrauit, aeris tamen

1 alieni ex praecedente tempore poena liberatus est. Sin uero partem bonorum accepit, pro rata portione eius tenetur. quod si ob pecuniam debitam fisco bona eius occupata sunt, mansit una cum fideiussoribus propriis creditoribus obligatus.

4 IDEM A. VALENTINAE. Tutor filiorum, quorum te bonorum possessionem [B 60, 68, 8] accepisse dicis, in metallum damnatus et postea ex indulgentia generali regressus, quamquam locupletior sit, actione tutelae administratae tibi non tenetur, si non gratia sententiae facta specialiter statum pristinum cum bonis recuperauerit.

5 IDEM A. IVLIANO. Si ademptis bonis in insulam datus sis, quamuis ex [B 60, 68, 9] indulgentia communi redisti, actiones tamen, quascumque habuisti, remanent in causa bonorum publicatorum, nec ex ordine est quod petis, ut contra heredes tutorum actiones tibi praestentur.

6 IMP. GORDIANVS A. FABIANO. In insulam filio deportato hacque ratione [B 60, 68, 10] uinculo paternae potestatis exempto, si postea ex indulgentia diui Alexandri, ut proponis, reditus in patrium solum praecedensque dignitas restituta sit, potestas tamen patria repetita non uidetur.

7 IMP. PHILIPPVS A. ET PHILIPPVS C. CASSIO. Generalis indulgentia nostra [B 60, 68, 11] reditum exsulibus seu deportatis tribuit, non etiam loca militiae pridem adempta concessit neque integram atque illibatam existimationem reseruauit[2].

8 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. SELEVCO. Frustra adhuc seruum [B 60, 68, 12] esse tui iuris existimas, qui in metallum datus poena eius postea liberatus est. per huiusmodi enim indulgentiae occasionem integrari dominium prius non placuit. uerum idcirco tamen impune tibi eum praeses prouinciae iniuriosum esse non patietur. quod si quid rerum tuarum tenet, procurator uobis iudex erit: fisci enim coepit esse mancipium.

9 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. RESTITVTAE ET ALIIS. Si pater [B 60, 68, 13] uester in insulam deportatus generali indulgentia restitutus est nec, ut liberos in potestatem

L (*om. c.* 6) *CRQ*

---

[1] uiris processisset et oblatus esset? [2] reserauit (*Mommsen*)?

---

1 uiris] iuris *LC*, uiris item amicis et principalibus offitiorum *Q* | et processisset obl. est ei (ei est *R*) ... 2 ant. aug. (ant. aug. *om.* *Q*) dixit] ὁ βασιλεύς Ἀντωνῖνος, ὅταν προσηνέχθη αὐτῷ Ἰούνιος εἰς νῆσον δεπορτατευθείς, εἶπεν *ΒΣ* 60, 68, 11 2 iulianus lutianus *L*, iulianus lucinnianus *R*, iulianus licilianus *Q*, Ἰούνιος *ΒΣ*, *u. s.* 3 prouinciae] patriae *L* | adicit *Q* 4 sciat *C* | honorum Q^a 6 marito Q^a | quod] qui R^a, *periit* *L* | ind. mea] et indulgentiam ea *C*, *periit* *L* 7 imperauit *C* 8 hec *R* 9 stratonico *Q* | sententiae] sent. tuae R^a 10 postea] *CR*, etiam postea *LQ* 11 tota substantia *L*, totam subeant *Q* 12 alieni] alnii Q^a | praecedenti *L* 15 possessiones *R* 16 generali] printipali *Q* | egressus *C* 18 recuperauit *Q* 19 iulio *Q* | datus] deportatus *Q* 20 resedisti *C* | quacumque R^a | habuisti] ἐσχηκέναι λέγεις *ΒΣ* (κ.π.) 21 bono R^a | heres R^a | tibi praest. act. *Q* 23 gordianus] gar. *R*, gror. Q^a 24 excepto *C* 25 dignitas] instdignitas R^a | potestatis R^a | patri *C* 27 a. et phil. c.] *N*, c. *LCR*, a. *Q* | generalis] imperialis *Q* 28 ademptae *C* 29 atque] neque *Q* | estimationem *LQ* 30 imp. *L* | seleuco pp. *R*, seuero *C* 31 estimas *L* | datus] dampnatus *Q* 32 modi *om.* *RQ* | occas.] et hoccas. *L* | pris Q^a 33 tamen] tamen enim *C* | patiatur *Q* 34 tenet] tenet et *L* | mantipatum Q^a 35 aa.] aa. et cc. *Q* | restituta *C* 36 deportatus] d. est *C* | gen. ind. rest. *om.* Q^a | generali] imperiali *R* | restitutus] liberatus *L* | in *om.* *C* | potestate *LCR?Q*

reciperet, specialiter impetrauit, in dubium non uenit hereditatis commodum per uos ei adquiri, quos sententia contra eum prolata patres familias effecit, nequaquam potuisse.

10 IDEM AA. DEMETRIO. Cum indulgentia nostra interueniente sis reuersus [B 60, 68, 14] ad lares tuos, frustra uereris, ne ex adnotatione praesidis quae iam abolita est calumniam patiaris.

11 IDEM AA. ET CC. PHILIPPO. Casus eius, qui fundi mouerat quaestionem, [B 60, 68, 15] et ex benignitate nostra facta cum bonis restitutio statum pristinum causae non immutauit.

12 IDEM AA. ET CC. TRYPHONI. Si deportationis sententiae ueniam indul- [B 60, 68, 16] gentia nostra consecuta recepit substantiam, se protegere sceleris poena contra creditores, quo minus iure debitum soluat, improbe conatur.

13 [1]IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV. In quaestione testa- [Th. 9, 43, 1 B 60, 68, 17]
menti, quod deportati filius remeante patre fecisset, remotis Ulpiani atque Pauli notis
Papiniani placet ualere sententiam, ut in patris sit filius potestate, cui dignitas ac bona
1 restituta sunt. Ita tamen, ut gesta per filium, cuius consilia legitima aetas firmauerat,
rata sint eodem in potestate patria redeunte, ne eorum rescissio efficiat, quod est maxime
2 absurdum, eodem tempore nec in patris nec in sua quemquam fuisse potestate. Minores
enim aetate iure quicquam agere prohibentur. quibus si damnato patre tutor datus est,
necesse est, ut ab officio suo[2] recedat regresso eo, quem non solum nomine redire, sed
etiam officium suum nulla prauitate corruptum liberis praebere oportet, ut eorum bona
2a tueatur et augeat. Nam si patria potestate ad corrumpendi atque effundendi patrimonii
licentiam abutetur, ut furioso ac dementi, item prodigo, libidinum omnium uitiorumque
2b seruo non est eorum pecunia committenda. Ab administratione fugiat neque tutor esse
2c desinat omniaque minoris dispendia suis ipse damnis praestet. Sententia uero deportationis nullo patrem praeiudicio deminuat. quem si comperta integritas ut natura, ita
officio liberis restituerit, ei gubernacula rerum tradenda sunt, cuius ad imitationem publici
iuris prouisa custodia est. quae nisi bonis patribus detur, luctuosior erit reditus quam
3 discessus. Ideoque tantum ad restitutionem indulgentia ualeat, quantum ad correctionem
sententia ualuit, utque deportationis ipsum per se nomen rerum omnium spoliatio est, ita
indulgentiae restitutio[3] bonorum ac dignitatis uno nomine amissorum omnium sit recuperatio. et filii emancipationem a patribus officiis petant, ut libertatem non damnationis,
sed lenitatis paternae testem habeant. D. XVIII K. OCT. SIRMI CRISPO II ET CONSTANTINO II CC. CONSS. a. 321

L (51, 9. 12 [13 *l*]) *C R* (*desinit in u.* 2 potuisse) *Q* (*desinit in u.* 10 quominus) *N* (*ad c.* 10...13)

---

[1] *iunge Th.* 1, 4, 1 [2] suo *om. Th.* [3] reditus *Th.*

---

1 recuperaret *R* | interpretauit *L* 2 probata *C* | effici n. potuisset *L*, efficit n. potuisse *CR*. 3 aa.] a. *N*, aa. et cc. *Q* 4 uereris *om. Q*[a] | ne] nec *C* | adnoatione *N*[a], nouatione *C*, notatione *Q* | calumniam] iam cal. *N*, questionem *Q* 7 cum] *C*, in eum cum *QN* | mutauit *uel* mutauerit *Q* 8 aa. et cc.] a. *L* | triphonidi pp. *N* | uenia *CQM* 9 creditoris *C* 10 soluant *L* 11 pu.] pp. *lC* | quaestionem *N* 12 quo *C*, *inc. l* | notis] sententiis nobis *C*, ***** *l* 13 potestate] in p. *N* | bona] bonitas *l* 14 consilium *N* 15 potestate patria redeunte] *W Th.*, potestate patri adeunte *l*, potestatem patriam redeunte *CN* | ne] nec *Th.*, *om. C* | recisio *l*, rescripto *C* | effaciat *l*[a] 16 suam *C* fuisse ... 17 quicquam *om. C* 20 augeatur *N* | confundendi *C* 21 que seruo n. e. eorum *om. l*[a]*C* 24 demineat *l* | ut] et *l* 27 dicessus *N* | indulgentiam *C* | conruptionem *N* 28 utique *N*[a] 29 bonarum *C* | dignitas *lC* | nomine amissorum] nomimissorum *N*[a] 30 mancipationem *l* 31 *s. a. Th. l* | XVIII] xui *l*, IIII *Th.* 1, 4, 1 32 conss. *om. l*

LIBER DECIMVS

I

℟ DE IVRE FISCI ℟

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Attico et Severo. Si prius, quam fisci rationibus
pater uester obligaretur, perfectam praediorum donationem fecisse fuerit probatus, quod
citra fraudem creditorum gestum est, non rescinditur.

2 Imp. Gordianvs A. Sereno. Instar obtinere minime potest rei iudicatae computatio
a tabulariis facta, nisi sententia procuratoris fuerit comprobata.

3 Idem A. Atticae. Si minori pretio, quam res est, aperta fraude emptoris [B 56, 2, 17]
uel gratia quae obligata sunt a fisco uenierunt, aditus procurator meus debitam quanti-
tatem inferenti restitui ea praedia iubebit.

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Mvcatravlo. Certa forma super metoecis
data est, qui iussu principis in aliam ciuitatem translati sunt. nam praedia eorum, quae
antequam demigrarent habuerint, si ab his distracta non essent, fisci rationibus uindicari
1 iam pridem decretum est, nisi aliud speciali praecepto augusta maiestas decreuerit. Vt
igitur a principibus salubriter statutum est, ita saluis his, quae utiliter placuerunt, paren-
tibus heredes eos exsistere minime oportere nulla legis sanctione statutum est.

5 Exemplvm sacrarvm litterarvm Diocletiani et Maximiani AA. ad Flaccvm.
Prohibitum est cuiuscumque bona, qui fisco locum fecisse existimabitur, capi prius, quam
1 a nobis forma fuerit data. Et ut omni prouisionis genere occursum sit Caesarianis, sanci-
mus licere uniuersis quorum interest obicere manus his, qui ad capienda bona alicuius
uenerint, qui succubuerit legibus, ut, etiamsi officiales ausi fuerint a tenore datae legis
2 desistere, ipsis priuatis resistentibus a facienda iniuria arceantur. Tunc enim is, cuius
interest bona alicuius non interpellari, officialibus uolentibus ea capere debet adquiescere,
cum litteris nostris cognouerit non ex arbitrio suo *Caesarianos* ad capiendas easdem
uenisse facultates, sed iustitiae uigorem id fieri statuisse.

KOI

---

4 impp. ... seuero] *Contius*, imp. alexander a. attico et seuero *Hal.*, imp. iustinianus *K*, imperator *OI*, imp. seu. et ant. aa. memelac' *Vatic.* 1435 5 praed. donanationem I^a, donationem praed. *X* 6 circa *O* 7 impp. *I*, mpp. *O* | aa. *I* | sereno] *I Russ.*, serenio *Hal*, *om. KO* 8 procuracionis *O* 9 a.] *K*, aa. *I*, p. a. *O* | atticae] *I*, attices *O*, *om. K* | est *om.* O^a 10 oblata *X* | sunt] fuerint *K* | a] *OI*, si *K*, *om. X*: ἐὰν τὰ ὑποκείμενα τῷ δημοσίῳ πράγματα ... ἐπράθη *B* (*Πεῖρα*), *at* τοῦ δημοσίου πωλήσαντος τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ *Tipucitus* | uenerunt K^a 11 inferre K^a 12 impp. ... aa.] impr. diocl. et mag. ** *O*, impr. diocil. et mar. aa. *I*, imp. a. *K* | mucatraulo *Cui.*, mucatraolo *Contius*, niceti *Hal.*, nictylo *Russardus*, *om. KOI* | metoecis] *edd.*, metoicis K^b, metroicis $K^a O I^b X$, metrocis I^v, *inc.* I^a 14 quam *om. K* | demigrarentur *I*, demigrarent** O^a 15 speciali] speciale mandato uel K^a | augusti *K* | decreuit *I* 16 statutum est salubriter *O* | quae] qui O^a 17 legio *K*, legum *O* 18 exempl. sacr. litt.] *Hal.*, exemplum $K O^b I$, x. O^a | diocl. et mag. *O*, dioclis. et max. *I* | aa. ad flaccum] *I*, a. et cc. ad flacitum (flactum O^b) *O*, *om. K* 19 cuiusque *OX* | qui] sunt qui *X uel* X^a | fecisse *om.* O^a | estimabitur *OX* 20 data fuerit forma *O* | omni *om.* K^a 22 succubuerint $K O^a X$ | etiamsi] si *K*, εἰ δὲ καὶ *B apud Cui* | officiales] ad off. $O^a I^a$, οἱ ὀφφικιάλιοι *B* 23 a facienda] afficienda *I*, profitienda K^a | cuius] cuius his K^a 24 interpell'ari *O* 25 nostros I^a | caesarianos] *Hal.*, cesarianos id est (uel *X*) officiales *libri* | easdem] eiusdem K^a, de *X* 26 uigore *KX*

6 Imp. Constantinvs A. ad provinciales. Iustas etiam [Th. 10, 1, 3 B 56, 2, 50 Ῥοπ. 40, 13]
et quae locum habent fisci actiones praecipimus concremari ob hoc solum, quod suis
temporibus prolatae non sunt. iam calumniae priuatorum eo saltem arceantur exemplo,
quo iustas fisci lites silere praecipimus. D. iii k. Ivn. Constantino A. v et Licinio
C. conss. a. 319
7 Idem A. Defensionis facultas danda est his, quibus aliquam [Th. 10, 1, 5 B 56, 2 not.]
inquietudinem fiscus infert, cum facultates eorundem adhuc controuersia pendente inquietari
1 describique fas non sit. Vbi ergo controuersia extiterit fisco alicuius patrimonium uindi-
cante, apud eum omnibus facultatibus constitutis cognitio uentiletur, ut, cum rei exitus
debere eas uindicari probauerit, tu*m* demum res persequi liceat et super modo facultatum
ac rerum interrogationem haberi, quae per condicionales seruos inuestiganda est, ut, si
quid subtractum fuerit, exigatur et extrinsecus tantum aliud multae nomine, quantum
2 (1) fuerat per fraudem ablatum. Sane in huiuscemodi quaestione si Caesariani nomen inci-
derit, ad usurpationem constitutionis istius non debebit accedere, si quidem consuetudo
fraudium, quibus praedicti omnia temerare consueuerunt, exceptionem eorundem meruerit.
D. prid. k. Ian. Sirmio Constantino A. vii et Constantio C. conss. a. 326
8 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Dracontivm vica- [Th. 10, 1, 10 B 56, 2 not.]
rivm Africae. Qui in contractibus scelestis ac fisco perniciosis interuersorum maculosis
se fraudibus implicuerunt, *in* quadrupli redhibitionem teneantur. D.[1] xv k. Dec. Hadrv-
meto Valentiniano et Valente AA. conss. a. 365
9 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Patricio comiti rervm [Th. 10, 1, 17 B 56, 2 not.]
privatarvm. Super creandis susceptoribus periculo procuratorum rei dominicae disposi-
tionem tuae sublimitatis firmam esse praecipimus, ita ut, omni ambitione cessante, quae
statuta sunt quaeque antiqua consuetudine commendantur, in pabulis uel sumptu familiae
ministrando intemerata permaneant: super irenarcho et optione omni antiqua consuetudine
obseruanda. D. iii k. Ian. Constantinopoli Theodosio A. viiii et Constantio *iii*
conss. a. 420
10 [2]Idem AA.[3] Palladio pp. Eorum patrimonia mortuorum, qui uitae [Th. 10, 10, 30 mut.]
suae tempore diuersis conscientiam suam dicuntur polluisse criminibus, fisci rationibus

W (*incipit* 18 qui in) *KOI*

---

[1] accepta *scr.*, *nisi forte dies*, *quo accepta est*, *post* Dec. *excidit* [2] *iunge* 9, 40, 3. 10, 10, 4 *Th.* 4, 15, 1. 10, 10, 29 [3] et Constantius A. *ins.* *Th.*

---

1 imp. c. a. (a. *om.* *O*) ad prou.] *O Th.*, impp. cons. a. *I*, imp. a. *K* 2 quod] quo *K*[a] 3 iam] *KO*[a] *Th.*, ut iam *O*[b], uel iam *I*[a], etiam *I*[b] | eo] eos *O*[a]*I*[a] 4 iuxta *I* | *s. a. Th.* | iul. *Cui. errore, ut uidetur, non ex libro* 6 idem] *KI Th.*, idem a. de recissionibus *O*, idem a. ad uolusianum pu. *Hal.: Volusianus pu. fuit a.* 313. 314: idem a. et c. ad populum *Th.* 3, 17, 2, *quae eiusdem diei est* | facultas defens. *I* | qubus *O*[a] 7 facultas *O*[a] | adhuc] ****** inferri adhuc *O*[a] | inquietandi *K*[a] 8 sit] est *O* 9 cognitio constitutis *I* | rei et rei *I* 10 uindicare *Th.* | tum] *Hal. Th.*, tunc *libri* 11 conditional'es *K* 12 subtratium *K*[a], subtractatum *I*[a] | tantum] *Th.*, integrum tantum *KOI*, in l(ibro) m(artini) deest in integrum *X*[v] 13 ablatum per fraudem *O* | huiusmodi *O* | caesariani] ceria *K*[a] 14 accidere *K* 15 fraudum *KI* | temperare *O*[a]*I* | consuerunt *Th.* | meruerit] *O*[b]*I Th.*[a], meruerint *K Th.*[b], meruer***t *O*[a] 16 *s. a. Th.* 17 imp. *KI* | ualent. ... 18 africae] *Th.*, ual. a. *KI*, ul' *O* 18 scelestis *O*[a], sceleratis *W*[a] | ac] a *K* | perniosis *W*[a] | intrauersorum *K* | maculosis sese *O Th.*[b], m. esse *Th.*[a], ma*culos*(et?)sse *I*[a] 19 implicauerint *W*[a]; implicuerint *KI* | in q. redhibitionem] *Th.*, q. redhibitionem *K*[a], q. redhibitione *WK*[b]*OI* | *s. a. Th.* 21 impp. hon. et th. aa. (a. *I*)] *WI Th.*, imp. hon. a. *K*, impr. bon. et th. *O* | patricio] *Th.*, patrocio *W*, *om.* *OKI* | com. r. p. (priuatum *O*) *om.* *KI* 22 peric. pr. r. dom. *post* 23 praecipimus *collocat Th.* | disponsacionem *O*[a] 23 sublim. tue (tu*m *O*[a]) *O* 24 commendatur *K* | pabulis] *W*[1]*KI*[b]*? Th.*, pabolis *O*[b], parabolis *W*[v]*O*[a], parabulis *I*[a]*I*[v] | sumptum *W*[a] 25 intemeritate *K*[a] | hirenacho *W*[a], hyrenarcha *O*[b] | omni optione *W*[a], accione omni *O*[a], opti*ne omni *I*[a] | antiqua] et a. *O* 26 obseruantia *O*[a] | *s. a. Th.* | const. iii] const. ii *Th.* 28 idem aa. (a. *O*) pall. pp.] *WO Th.*, idem aa. *I*, idem *K*: pp. orientis *effecit Hal. ex uitiosa lectione edd.* pp. eorum. Eorum | qui] que *uel* quod *O*[a] 29 potuisse *K*[a] | facit *K*[b]

nequaquam competere uel ab eo alienari censemus, nisi post publicam accusationem eos constiterit fuisse conuictos. D. VIII ID. IVL. RAVENNAE EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS. a. 421

11 Πᾶσα δημοσία δίκη ἐντὸς ἓξ μηνῶν μετὰ τὴν προκάταρξιν μετρουμένων πληρούσθω, [B 56, 2, 55] εἰ μὴ ἄρα συμβῇ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἢ πρόσωπα ἢ δικαιώματά τινα ἕτερα ἐξ ἐπαρχιῶν ἀχθῆναι κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν, ἢ αὐτοὶ οἱ ἐναγόμενοι τὴν αἰτίαν ὑπερθέσεως παράσχωσιν ὡς ἀπαράσκευοι.

II

℞ DE CONVENIENDIS FISCI DEBITORIBVS ℞

1 IMP. GORDIANVS A. SATVRNINO ET ALIIS. Non iniusta ratione desideratis [B uol. VI p. 407] repromissa fisco indemnitate eos principali loco conueniri, qui reliqua contraxerunt, mox ad uos perueniri, qui ab his quaedam mercati estis.

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. PATROPHILO. Fisco quidem contra te manet actio, quod argentum, quod inferre debebas, rationibus fuit relatum, si cautioni, quae tibi super eo exposita est, tabularius non subnotauit. aequum est tamen, ut prius de bonis eius qui exactor fuit, si soluendo est et conueniendi eius facultas datur, indemnitati fisci satisfiat, tunc a te, si seruari hic modus non possit, reposcatur.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. IANVARIO. Quoniam Augurio ac filio eius ad exigenda reliqua consortes uos atque sociatos esse dicatis eisque certorum dumtaxat nominum exactionem mandatam nec inter eum et ceteros, qui exactores fuerant nominati, confusae exactionis mutuum periculum constitutum, sed separato muneris obsequio discretam sollicitudinis rationem fuisse adseueratis, a iure non discrepat, ut prius ex bonis exactorum, qui principali loco ad exactionem fuerant destinati, indemnitati fiscali satis-
1 fiat, postque eos, si solidum debitum exsolutum non sit, nominatores conueniri. Rationalis igitur noster iuris ordinem sequetur, excussisque exactorum facultatibus nec non etiam nominatorum, si fiscus in uniuersi debiti quantitate securitatem indemnitatis consecutus non fuerit, etiam uos ad restituenda fiscalia debita adstringet.

4 [1]IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD ARCHELAVM COMITEM ORIENTIS[2]. [Th. 10, 16, 2 B 56, 5, 4] Hi, qui fisco nostrae mansuetudinis obnoxii sunt, omissa frustratione teneantur, ut, quod suis nominibus debent, de suis facultatibus cogantur exsol-

WKOI: index 1, 11 *ex B restitutus est*

---

[1] *iunge* 11, 9, 1 [2] com. sacrarum largitionum 11, 9, 1

---

1 accusationes K^a | eis I^a 2 coniunctos K^aO^a | *s. a. Th.* 3 constitutio graeca *W. in* Ῥοπ. 19, 12 *sic indicatur:* πᾶσα φισκαλία δίκη ἤτοι δημοσίου ταμείου εἴσω ἓξ μηνῶν μετὰ τὴν προκάταρξιν περαιούσθω, εἰ μήτοι ἡ ὑπέρθεσις ἀναγκαία ἐστίν 8 de condebitoribus uendendis fisci O^a 9 gordianus ... aliis] *W Vatic.* 1435, gord. a. *I*, gord. *O*, a. *K* | non] con *I* | iusta K^a 10 promissa *K* | printipati *K*, priori O^b, primo *X*, p******* O^a | reliquae *K* | contraxerint *O* 11 peruenerit *W*, peruentri K^a 12 impp. ... et ual. (ualent. *W*) c. patr.] *W Contius*, imp. ual. et gal. *I*, imp. ual. *O*, imp. a. *K* | patrophylio *Russ.* | fisco ... 13 actio *om.* W^a | quidam O^a, quam K^a 13 debeas *X* | fuerit *I* | que cautioni si *I* 14 tamen est *O*, est enim tamen W^a, est ** K^a 15 exauctor *O* | et] aut *IX* | conueniendi] detinendi W^a | datur] d. ut W^aO^a 16 satisfaciat *OX* | hoc modo *O* 17 impp. ... ianuario] *W*, impp. d. et m. aa. et cc. ianuario et aliis *Hal.*, imp. d. et mag. x. *O*, imp. dicl. *I*, imp. a. *K* | agerio *Cui.* 18 ad *om.* K^a | sotios I^bX | dicitis *OX* | eiusque K^a | cuntorum K^a 19 mandatum K^a | eum] te W^b, e* I^a, uos *Contius* | et] ac W^bO^b, aat W^a, ** O^a | exactore O^a | furant O^a, fuerint *X* | nominatim W^a 20 parato K^a | muneris] more W^a, numerus *X* | obsequio] obsequio quo *OX* 21 solempnitatis *I* | adse adseueritatis I^a 22 qui] quod a K^a | loco ad ex *om.* I^a | ad *om.* K^a | indempnatati (*uel* —natuti) O^a | fiscali *om. X* | satisfaciat O^aX 23 postquam W^aK^a | si] in K^a | nminatores K^a 24 iuris] u*(e?)rus O^a | sequitur *I* 25 uniuersis WK^a | quantitatem *K* | indampnitatis *K* 26 fisc. deb. rest. *O* 27 imppp. (impp. *W*) ... aaa.] *W Th.*, imp. ual. *O*, imp. a. *K*, imp. *I* | ad archelanum com. or. *O*, *om. KI* 28 hii *OI* | fisco] filio K^a | nostro W^a 29 nominis W^a? | absoluere O^a

uere, seruatis, cum conpleuerint, adlegationibus propriis, si quas aduersus quoscumque ex suis contractibus debitores competere sibi ex iure crediderint, ita ut aduersus eos, quos sibi obnoxios adseuerant, legibus et iudiciis experiendum esse cognoscant. D. III NON. IVL. NOVIODVNO[1] VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

5 *IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS* AAA. FORTVNA- | Th. 10, 16, 3 B 56, 5, 5
TIANO COMITI RERVM PRIVATARVM. Inter chartulas confiscati[2] breuis quidam adseueratur
1 inuentus, qui nomina continebat debitorum seu[3] contractorum. Cum tamen neque testibus
credita pecunia probaretur neque cautionibus ea quae breui inserta sunt ostendantur,
iniquum esse[4] perspeximus, ut sub propriae adnotationis manu unusquisque faciat debi-
2 torem. Occasionis igitur huius calumniam praesenti uolumus iussione cohiberi, ut breuis
uanitate reiecta nullus ad redhibitionem de his, quorum nomina conscripta sunt, urgeatur.
3 Quod et in aliis similibus causis obseruandum esse censemus[5]. D. PRID. NON. IVL. HIERA-
POLI GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

III

℞ DE FIDE ET IVRE HASTAE FISCALIS ET DE ADIECTIONIBVS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. AGORTIAE. Quod in libellum contulisti, procuratori meo, ad cuius officium desiderium tuum pertinet, adlega. cui si probaueris non auctore procuratore uel eo, cui uendendi fuit facultas, neque habitis hastis nec omni ordine peracto uenditas res esse, et id quod ex causa iudicati debes exsolueris, rescissa uenditione mala fide facta easdem res recipies cum fructibus, quos ad emptorem mala fide peruenisse uel peruenire debere constiterit. PP. NON. IAN. ANTONINO A. IIII ET BALBINO CONSS. a. 213

2 IMP. GORDIANVS A. HERACLEONI. Duplex ratio desiderium tuum iuuat, et quod praetermissa hastarum sollemnitate possessiones tuas ex officio distractas suggeris, et quod pretii uilitate ob exiguum debitum gratiosam emptionem in fraudem tuam utilitatemque rationum mearum aduersarium commentum fuisse dicis. quapropter illicita ista redargue, tam indemnitati fisci consulturus quam tuae securitati opem laturus. PP. V K. . . . GORDIANO A. ET AVIOLA CONSS. a. 239

W (*desinit in* 3 cognoscant) *KOI*

---

[1] acc. XV k. Aug. Marcianopoli *ins.* 11, 9, 1 [2] deportati *Th.* [3] *idem Th.: fuerit* secum (*Mommsen*) [4] neque cautionibus quae inserta sunt doceantur, facile esse *Th.* [5] § 3 *addiderunt Iustiniani*

---

1 conpleuerit *I* 2 crediderit *K* | ita ut] uelut ad W^a, uelut ita W^b 3 experiendum] *K Th.*, experiundum *I*, exinperiundum *O* | cognoscantur *uel* cognoscatur K^a | *s. a. Th.* 5 impppp. ... aaa.] *Cui. Th.*, idem aa. (a. *KO*) *KOI* | fort. c. r. priu. *om. KI* | fortunatiano] *Th.*, fortunato *O*, fortunatio *Vatic.* 1435 6 priuatum *O* | quidem *K* | adseuerantur K^a 7 debitorum continebat *K* | contractuum O^bI | testibus] cum t. *K* 8 probetur *O* | breui] in br. *K* | hostendatur *K* 9 prospeximus *K* | sub] su I^a | propriae] *X Th.*, propria *KOI* | manus K^a 10 uolumus presenti *I* | cohibere *I* 11 nullis K^aO^a, *om.* O^b | hiis *O* | urgeant *O* 12 et *om.* OI^a | *s. a. Th.* 15 fide et iure] *K cum Th.* 10, 17 *et B Coisl.*, iure et fide *O*, fide instrumenti (—mentorum *X*) et iure *IX*, *cf. B Tipuc.* περὶ πίστεως καὶ δικαίου ὑπομνημάτων τοῦ δημοσίου | et de] et *X* 16 adiectionibus] condiccionibus O^a, actionibus I^v 17 ant. a. agortiae] a. agortie *Monac.* 3509, ant. corcie *O*, ant. a. corone *Vatic.* 1435, aa. *I*, a. *K* 18 allegata O^a, *deficit* I^a | actore *I* 19 cuius *OX*, *deficit* I^a | hastis] K^bX^v, gestis I^b, proscripcionibus O^a, *om.* $K^aO^bX^t$, *deficit* I^a | neque I^bX, *deficit* I^a 20 id *om. X* | recisa *KO* | uendicatione K^a 21 quo O^a | emptorem] temporem K^a | constiterit uel peruenire debere I^t, in l(ibro) m(artini) deest uel peruenire debere I^v 22 *s. a. Contius* 23 imp. ... heracleoni] *edd.*, imp. gord. *O*, imp. gord. a. *I*, imp. a. *K* 24 distrastas *I* 25 ob] ab O^a | inutilitatemque *X* 26 comertum K^a | distis K^a | ista redargue] O^b, ista argue K^vO^a, stare (stare stare K^a) argue K^tIX 27 indempnitate I^a, indempnitati tue *K* | consistiturus *K*, consulitur O^a | securitate K^a | operam *OI*, opera X | s. a. *Contius*

3 Idem A. Crispo. Etsi instrumenta emptionis non extent, quibuscumque tamen probationibus uxor tua ostenderit ad se eam domum pertinere, quam a fisco eius nomine dicis comparatam, pretiumque ab ea exsolutum et in eam dominium translatum, frustra fiscum ex persona matris eius referre quaestionem procurator meus non sinet. PP. v k. Nov. Gordiano A. et Aviola conss. a. 239

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Marcellinae. Si tempora, quae [B 56, 6, 4] in fiscalibus hastis statuta sunt, patiuntur, cum etiam augmentum te facturam esse profitearis, adi rationalem nostrum, ut iuxta ius pretii uberioris oblationem admittat. PP. iii id. Ian. Sirmi ipsis iiii et iii AA. conss. a. 290

5 [1] Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Viventivm pp. Galliarvm. [Th. 10, 17, 1 B 56, 6, 5] Quaecumque pro reliquis prodigorum in annonario titulo ceterisue fiscalibus debitis in quibuscumque corporibus sub auctione licitanda sunt, fisco auctore uendantur, ut perpetuo penes eos sint iure dominii, quibus res huiusmodi sub hastae sollemnis arbitrio fiscus addixerit.
1 Et si quid umquam, ut a fisco facta uenditio possit infringi, auctoritate rescripti fuerit impetratum, nullus obtemperet, cum etiam minoribus, si quando aliquid ex rebus eorum pro fiscalibus debitis adiudicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem intercipiatur aetatem. D. iii id. Nov. Treviris [2] Valentiniano np. et Victore conss. a. 369

6 Idem AAA. ad Felicem comitem sacrarvm largitionvm. [Th. 10, 17, 2 B 56, 6 not. o] Si qui proscribente ac distrahente fisco debitorum fiscalium emerint facultates, pro earum rerum tantum pretio obnoxii sint, quas eos patuerit decursis hastis et proscriptione habita comparasse. nam ita eos munimus, ut nullius conuentioni reliquorum fiscalium nomine [3] patiamur extrinsecus subiacere. D. vii id. Mart. Marcianopoli Valentiniano et Valente AA.[4] conss. a. 370

7 *Αὐτοκράτωρ Ζήνων τῷ [5] Δομινίκῳ.*
Ἐὰν δημευθέντος τινὸς ἡ οὐσία πιπράσκεται, ἔξεστι καὶ τῷ κόμιτι τῶν ἰδιοκτήτων [B 56, 6, 7] τοῦ βασιλέως καὶ τῇ σχολῇ τῶν παλατίνων καὶ τῷ τοῦ δημοσίου συνηγόρῳ ἀγοράζειν τινὰ πράγματα ἐκ ταύτης τῆς οὐσίας, μηδενὸς διαβάλλοντος τὸ συνάλλαγμα.
PP. iii k. Avg. post consvlatvm.

KOI: index 3, 7 *ex B restitutus est*

---

[1] *ampliore contextu sed mutilo extat in Vat.* 37 [2] accepta . . . . . (*die locoque abscisso*) *ins. Vat.* [3] reliquorum f. nomine *om. Th.* [4] AA. iii *scribi debuit* [5] Ζήνων A.?

---

1 crispo] *O, om. KI* | non *om.* O^a | extant *O*, exterunt K^a 2 a] ad K^a | eius nomine a fisco (fisca O^a) *O* 3 ea] eo O^a, ea ex (ex *del.* K^b) ostenderis *K* | frustra] et frustra (frusta O^a) *OI* | fiscum *om. O* | *s. a. Cui.* 6 impp. . . . marcellinae] *edd.*, imr. diocl. et max. a. martelie *Monac.* 3509, imp. diocl. et max. *I*, imp. d. *O*, imp. a. *K* 7 in *om. X* | hastis] K^b*O*, ostis K^a, uel actionibus astis *I*, accionibus uel hastis *X* | augmentum *om.* O^a 8 adi rationalem] ad irrationalem $K^a I^a X$, ad inrationalem O^a | iuxta ius] $O^b IX$, iustam $K^b O^a$, *inc.* K^a | uberrioris pretii $O^b IX$, precii ****oris O^a | omittat K^a | *s. a. Cui.* 10 imppp. . . . 11 galliarum] *Th.*, imp. ual. et grat. aa. *I*, impr. ual. *O*, imp. a. *K* 12 corporibus] temporibus *I* | actione *O*, ratione *K* | auctore uendantur] actore *praecedente litura* I^a 13 rex K^a | huiusmodi] *O Th.*, huiuscemodi *KI Vat.* | astis *I* 14 fiscis K^a | quidem *X* | numquam $K^a O$ | a fisco ut *I*, quo fisco *Vat.* 15 nullis K^a 16 debitis] etiam d. *I* | emptoribus] nou (*uel* non) empt. *O* | inpeticionis *O* 17 omnem] omen O^a | intercipianter K^a | *s. a. Th. Vat. Cui.* | iiii *Vat.* | id.] *Vat. Cui.*, non. *Th.* | nou. treu.] *Th. Vat.*, mar. rauennae *Cui.* 19 aaa. . . . largitionum] *Th.*, a. ad felicem comminem *Monac.* 3509, a. *OI*, *om. K* 20 quis KI^a | praescribente O^a | emerint] *edd. Th.*, emerit *libri* | facultas O^a | eorum K^a 21 pretii *Th.* | et] in *O* 23 patiantur K^a, patiemur I^a | subiacere] iacturam subiacere K^b, iacturam subire *I* | *s. a. Th. Contius* | vii . . . 24 aa.] *Th.*, iiii id. nou. ualentinia. np. et uictore *Contius, quae uereor ne ex c.* 5 *huc aberrauerint* 25 const. greca *Paris.* 4429 *alii. inscriptionem subscriptionemque Contius* 1559 *restituit* | τῷ δομνήνῳ *Cui.* 29 *s. a. Contius Cui.* | consul.] *Cui.*, cons. basil. ii et armasii (= *a.* 477) *Cont.*, *quem consules ex ingenio suppleuisse opinor, cum Basiliscus e fastis expulsus sit et ipse Cont. in edd.* 1566. 1571 *eos omittat*

IIII

℞ DE VENDITIONE RERVM FISCALIVM CVM PRIVATIS COMMVNIVM ℞

1 Imp. Alexander A. Victorio. Forma est, quotiens ad fiscum uel minima portio rei
pertineat, ut uniuersa a procuratoribus meis distrahantur, sed pretium partis tantum in
1 fiscum redigatur, reliquum dominis partium restituatur. Emptorem igitur praediorum, de
quibus libellum dedisti, apud suum iudicem conueni usurum defensionibus, si quae sibi
competunt. PP. vii k. Oct. Fvsco et Dextro conss. a. 225

V

℞ NE FISCVS REM QVAM VENDIDIT EVINCAT ℞

1 Pars epistvlae imp. Alexandri A. ad rationales. Grauissimum uere- [B 56, 6, 9]
cundia mea duxit, ut, cuius rei pretium, cum bona fide esset addicta, semel fiscus acce-
1 perit, eius controuersiam referat. Non solum ergo emptorem ab eadem statione, sed ne
ab alia quidem quaestionem pati debere aequum est, cum et in his uenditionibus emptore
non inquietato officia inter se possint experiri. D. xv k. Mai. Modesto et Probo conss. a. 228
2 Imp. Marcianvs A. Palladio pp. Orientis. Retractare fiscum, quod [B 56, 6, 10]
semel uendidit, aequitatis honestatisque ratio non patitur. D. v k. Ian. Constantino-
poli Marciano A. *cons.* a. 451

VI

℞ DE HIS QVI EX PVBLICIS RATIONIBVS MVTVAM PECVNIAM ACCEPERVNT ℞

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Probvm pp. Si [Th. 10, 24, 1 B 56, 6, 11]
quis ab exactoribus tabulariis arcariis officiisue rationum[1] fenebrem pecuniam sumpserit,
detectus in eodem ad quadrupli poenam ex hac auctoritate teneatur. D. iiii id. Mart.
Treviris Valentiniano et Valente AA. conss. a. 368 uel 370
2 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Pal- [Th. 10, 24, 2 B 56, 6, 12]
ladio comiti sacrarvm largitionvm. Sciant omnes[2] accipiendi mutuo ex largitionibus
1 sacris auri non[3] patere cuiquam facultatem. Quod si quis aurum ex nostro aerario

KOI

---

[1] uel alio, cui fiscalium thesaurorum tutela mandetur *ins. Th.* [2] neque dandi neque *ins. Th.* [3] non *om. Th.*

---

2 priuatis *bis* O^{a} 4 alex. a. (aa. *I*) *om. O* | uictorio] *Monac.* 3509, eupleo *edd.*, epicteto *Contius*, *om. KOI* | forma est *om.* K^{a} | fiscum uel] fiscalis *X* 5 distrahatur *X* 7 conueniri K^{a} 8 *s. a. Contius* | lusco *Cont.* 10 ne] de O^{a} | ficus O^{a} | uendiderat *I* 11 imp. al. a. (aa. *I*)] a. *K*, *om. O* | ad rationales] *Hafniensis*, ad rationalem *Monac.* 3509 *Cui.*, *om. KOI* | prauissimum *X* 12 dixit K^{a} | cum *om. X* | esset] est K^{b}, etiam *X*, • K^{a} | adieta *uel* adreta K^{a}, adiecta K^{b}, adducta I^{a}, addicte *X* 13 erga *O* | nec *X* 14 qudem O^{a} | et] etiam *O* 15 possunt *OX* | *s. a. Contius* 16 imp. ... orientis] *Cui.*, impp. hon. et theod. aa. palladio pp. *Hal.*, imr. emtus. a. sallidio pp. *Monac.* 3509, imp. arch. pp. *O*, imp. a. *K*, imp. *I* 17 patiuntur *K* | *s. a. Contius Cui.* | v *om. Cont.* 18 cons.] et adelphio coss. *Cont. Cui.* 20 hiis *OX* | publicis *om. K* 21 pec. acceperit O^{a}, pec. acceperint $O^{b}I$, acceperunt pec. *K* 22 impp. ... pp.] *Th.*, imr. ual. aa. ad probo pp. *Monac.* 3509, imp. ual. ad pp. *O*, imp. ual. et ual. aa. *I*, imp. a. *K* 23 exaccionibus O^{a} | arcariis] et arc. I^{a} | susceperit *O* 24 auct. teneantur *K*, auctoritateneatur O^{a} | *s. a. Th.* 26 imppp. ... 27 larg.] *Hal. Th.*, imp. grac. pal. consul'. *O*, imp. grat. *I*, imp. a. K 27 sciant] eciatum O^{a} | mutuo] imutuo I 28 cuidam *O*

priuatis commodis profuturum occulte aut cautionis aut sponsionis fide ut debitor redditurus sine nostra auctoritate[1] acceperit, ablatis bonis omnibus perpetuae deportationis subdetur
2 exilio. Is etiam, qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiquam commodarit ac dederit, capitali sententia subiugetur. D. XII K. AVG. HERACLEAE EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. a. 381

VII

☧ POENIS FISCALIBVS CREDITORES PRAEFERRI ☧

1 IMP. ALEXANDER A. MARCELLO. Rem suam persequentibus poenae exactio [B 56, 6, 13] postponitur. sicut itaque in sortis quantitate fisci persecutio potior est, ita in triplo quod poenae nomine adiectum est propria forma ferenda est. PP. K. IVL. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

VIII

☧ DE FISCALIBVS VSVRIS ☧

1 IMP. ANTONINVS A. ANTIOCHO. Eius summae, quam tibi poenae nomine inflictam probaturus es, usurae non exigentur: nec enim multam tibi procurator meus inrogauit ultra quam placitum est, sed poenam te iussit inferre. PP. XV K. DEC. SABINO ET ANVLLINO CONSS. a. 216

2 IMP. ALEXANDER A. VICTORINO. Si sub pignore creditum fuit, etiam fiscum, qui successit in locum debitoris, usuras praestare oportet, si eas dependi saltem pacto placuit. PP. III NON. SEPT. IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

3 [2]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Fiscum etiam nostrum parere sanctioni nostri numinis[3] iubemus, per quam usque ad dimidiam centesimae usuras stipulari creditoribus exceptis certis personis permisimus, ut ipse etiam fiscus ultra dimidiam centesimae partem a debitoribus suis minime exigat, siue principaliter ei promiserunt siue a prioribus suis creditoribus actiones ad eum quocumque modo deuolutae sunt. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO VC. CONS. a. 529

KOI

---

[1] sine nostra auct. *om. Th.* [2] *iunge* 7, 54, 2 [3] 4, 32, 26

---

1 priuatus O^a | aut cautionis] aut...ca.cionis O^a | redditus *O* 2 deporcionis *O* 3 auxilio K^a, ex illo I^a? | thesauri *K* | cuidam *O* 4 commodarit] *Th.*, commodauit *K*, commodabit O, commodauerit *I* | ac dederit *om.* KI^a? | sententie K^b, substantia *Th.* | subiugatur *K* | *s. a. Th.* 8 alex. a.] *Monac.* 3509 *Contius*, a. *K*, aa. *I*, *om. O* | marcello] *edd.*, *om. libri* 9 sortes quantitatis *I* | potior est] pociorem O^a 10 *s. a. Cui.* 13 *rubricam post c.* 1 *collocat I* 14 ant. a.] *edd.*, a. a. *Monac.* 3509, autem *O*, a. *KI* | antiocho] *Cui.*, anticho *Monac.* 3509, anti. *edd.*, antigono *Hal.* | eius] dius O^a | probaturus] probatus es et I^a 15 exigumtur O^a, erigentur K^a | meus] noster *X* 16 sed poenam te] si pene ante *K* | *s. a. Contius* 18 alex. a.] alex. *I*, ual. *O* | uictorino *uel* uictorio *edd.*, uictorio *Monac.* 3509, *om. KOI* | fuerit *IX* | etiam] et *X* 19 debicionis O^a? | opitet *O* | dependemdi O^a | placuit pacto *I* 20 *s. a. Contius* 21 iust. *om. K* | menae pp.] *Monac.* 3509, pp. *O*, *om. KI* | niscum I^a 22 nominis *K* | centesime dimidiam *O* | tstipulari O^a 23 personis certis *X* 24 siue] sumi O^a | promiserit *O*, promiserunt *X* | siue] sumi O^a | a creditoribus a (a *del.* I^b) prioribus suis *I*, suis *om. O* 25 deuolate *K* | *s. a. Contius*

VIIII

℞ DE SENTENTIIS ADVERSVS FISCVM LATIS RETRACTANDIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. ARISTAEO. Causas, in quibus contra fiscum iudicatum [Rom. 26, 11] est, intra triennium retractari posse, et post id tempus, si praeuaricatio arguatur uel manifesta fraus probetur, notum est. PP. NON. IVL. DVOBVS ASPRIS CONSS. a. 212

2 . . . .

X

℞ DE BONIS VACANTIBVS ET DE INCORPORATIONE ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SCYRIONI RATIONALI. Scire debet [B 56, 6, 18] grauitas tua intestatorum res, qui sine legitimo herede decesserint, fisci nostri rationibus uindicandas nec ciuitates audiendas, quae sibi earum uindicandarum ius ueluti ex permissu uindicare nituntur: et deinceps quaecumque intestatorum bona a ciuitatibus obtentu priuilegiorum suorum occupata esse compereris, ad officium nostrum eadem reuocare non dubites. D. PRID. ID. APRIL. HANNIBALIANO ET ASCLEPIODOTO CONSS. a. 292

2 IMP. CONSTANTINVS A. AD AEMILIVM[1] RATIONALEM. Si quando [Th. 10, 8, 1 B 56, 6, 19] adnotationes nostrae contineant possessionem siue domum, quam donauerimus, 'integro statu' donatam, hoc uerbo ea uis continebitur, quam ante scribebamus 'cum adiacentibus et mancipiis et pecoribus et fructibus et omni iure suo': ut ea, quae ad instructum possessionis uel domus pertinent, tradenda sint. D. VI ID. MART. MEDIOLANI CONSTANTINO A. III ET LICINIO CONSS. a. 313

3 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD FLORIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. [Th. 10, 9, 1 B 56, 6 not. v] Si quando aut alicuius publicatione aut ratione iuris aliquid rei nostrae addendum est, rite atque sollemniter per comitem rerum priuatarum, deinde rationales in singulis quibusque prouinciis commorantes incorporatio

1 impleatur et diligens stilus singillatim omnia adscribat. Tituli uero, quorum adiectione

KOI

[1] u. p. *ins. Th.*

2 succenciis *O*, sentetiis *I* | adu. fiscum latis] ab ipso latis non *O*, latis *om. I* | retractadis *K* 4 imp. ant. a. aristaeo] *Contius*, imr. aur. a. austro *Monac.* 3509, imp. alex. a. acutiano *Hal.*, imp. ant. *O*, imp. aa. a *I*, imp. a. *K*, impp. diocl. et max. sicomantio *Russardus* (*ex* 10, 1?) 5 id] idem *O* 6 fraus] infras K^a | est] tibi est *X* | *s. a. Contius* | pp.] dat. *Cui.* 7 *c.* 2 *huius tituli citatur in Theodori Nouellis* 128, 14. *praeterea in Paratitlis ad Const.* 1, 3 *legitur:* βι. ι′ τίτ. ϑ′ διάτ. ι′, ἧς ἡ ἀρχή Θεσπίζομεν. σημείωσαι ὅτι ὁ βουλευτὴς καὶ ὁ ταξεώτης δύνανται γίνεσθαι κληρικοί, κἂν δημόσια χρεωστῶσιν. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ, ὅτι τολμηρῶς καὶ ῥιψοκινδύνως ἔρρωται ἡ ἐπὶ τούτοις χειροτονία. *quae cum huius tituli argumento non conueniant, Augustinus ea ad* 10, 2 *rettulit, Witte non indicem constitutionis sed adnotationem eis contineri coniecit: mihi pro* τίτ. ϑ′ *scribendum uidetur* τίτ. ιϑ′ 9 et de] et *O* 10 impp. ... aa.] imp. d. *O*, imp. diocli. et max. *I*, imp. a. *K*, impp. d. et m. aa. et cc. *edd.* | scyr. rat.] serioni rat. *Contius*, sirioni rat. *Cui.*, racionum *O*, ad eucharium *Hal.*, *om. KI* | deberes *uel* debes K^a 11 decesserunt *K* | racionalibus *OX* 12 uendicatoris *K* | ciuitates nec *OIX* | qua K^a | uendicandas K^a 13 et *om.* K^a | a *om.* KO^aI^aX | ciuitatis *X*, *inc.* I^a 14 conperis *O*, conperies *I* | officium] fiscum *Contius* | eandem *X* 15 *s. a. Contius* 16 a. ad aem. (emulum *Monac.*) rat.] *Monac.* 3509 *Th.*, a. ad racional' *O*, *om. KI* 17 notationes I^a | continea-tum O^a | donum O^a | quam *om.* O^a 18 uis] ius K^aO *uel* O^b | antea *Th.*, adte *K* | scribimus *K* 19 et manc.] mantipiis *K* 20 sunt *O* | *s. a. Th.* 22 imppp. ... 23 priuatarum] *Th.*, imr. ual. et grac. a. ad florianum com. *Monac.* 3509, imp. ual. *OI*, imp. a. *K* 23 publicione O^a 24 iuris] nostris *O* | priuat. rerum *O* 25 deinde] K^aI^a, dein *Th.*, deinde per K^bOI^b | in singulis] K^bO *Th.*, singulis *I*, singuli K^a | prouintie *K* | commemoramtes *O* 26 compleatur *Th.* | stilus] status I^a \ sigillatim *KI* | scribat K^a, discribat Th. Taur. \ adiectionem K^aI

praedia nostris sunt consecranda substantiis[1], non nisi publica testificatione ponantur:
grauissimis statim subdendis suppliciis, qui huiusmodi aliquid propria usurpatione tempta-
uerint. D. IIII K. APRIL. VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369
4 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA.[3] PALLADIO PP. Vacantia mortuo- Th. 10, 10, 30
rum bona tunc ad fiscum iubemus transferri[4], si nullum ex qualibet sanguinis linea uel
iuris titulo legitimum reliquerit intestatus heredem. D. VIII ID. IVL. RAVENNAE EVSTA-
THIO ET AGRICOLA CONSS. a. 421
5 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HERMOCRATI COM. Th. 10, 8, 5 B 56, 6 not. v
R. P. Si uacantia uel alio modo[5] bona delata legibus ad aerarium[6] perhibeantur, certi
palatini electi et iureiurando obstricti mittantur, ut eorum instantia praeses prouinciae[7]
praesente fisci patrono diligenter inquirat, cuius uacans cadensque[8] fuerit patrimonium,
1 quantumque uel quale uideatur. Et cum data reclamandi copia nullum id iure possidere
uel uindicare constiterit locumque aerario factum esse tam ipsius relatione quam publi-
corum monumentorum fide constiterit, rerum nobis notitia intimetur, ut iussu nostro
2 uacantia uel aliae res[9] nomine occupentur aerarii. Quae forma etiam in parte bonorum
uel in una alteraue re seu actione una uel etiam pluribus seruetur. nam si quid per
fraudem in dispendium aerarii fuerit admissum, missi quidem exsecutores non euitant
indignationem, praeses autem facultatum parte dimidia multabitur[10], fisci uero patronus
detrimentum quod uitio eius fisco ingeritur resarcire urguebitur. D. VII ID. OCT. CON-
STANTINOPOLI THEODOSIO XV ET VALENTINIANO IIII AA. CONSS. a. 435

XI

℞ DE DELATORIBVS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. BASSO. Si ei qui capere potest tacitum fideicommissum relictum
est, cessat delatio. his enim prohibetur tacite relinqui, qui palam relictum capere non
possunt. PP. XIII K. MAI. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223
2 IMP. GORDIANVS A. EVTYCHEMO. Monente officii sollicitudine, quin immo iussu pro-
curatoris, ut causam ab alio delatam conuenienti diligentia instrueres, non ipsum uolun-
tarium delationis munus suscepisse te actorum lectio, quae precibus intexta sunt, mani-
1 feste declarat. Eapropter ne quid in persona tua quod est sectae temporum meorum
alienum attemptetur, praeses prouinciae uir clarissimus ad sollicitudinem suam reuocabit.
PP. VIII ID. SEPT. PIO ET PONTIANO CONSS. a. 238

KOI

[1] nominibus *Th.* [2] *iunge* 9, 40, 3. 10, 1, 10 *Th.* 4, 15, 1. 10, 10, 29 [3] idem AA. et Constantius A. *Th.* [4] Caduca mortuorum bona tunc ad competitores iubemus ex nostra largitate transferri *Th.* [5] uel caduca *Th.* [6] in Achaia *ins. Th.* [7] instantia u. s. proconsul *Th.* [8] caducumque *Th.* [9] uel caduca *Th.* [10] exsecutores non uitante indignationem proconsule parte facultatum dimidia multabuntur *Th. et sic proconsule in praesidem mutato scripserint Iustiniani*

1 ponatur] proonantur *KI* 2 grauissimus *K* | propria] propatione *I*ᵃ | temptauerit *I* 3 *s. a. Th.* 4 impp. ... pp.] *edd. cum Th.*, imp. hon. ad pp. *O*, imp. honorus *I*, imp. a. *K* | uacancium *O*ᵃ 6 *s. a. Th.* 8 impp. (imp. *O*) ... aa.] imp. th. *K*, imp. et theod. *I* | herm. c. r. p.] *Th.*, hermostr. (*uel* hermostraphi) cyp. *edd.*, herede crispeum *O*, *om. KI* 9 aliquo *O* | pehibebantur (perh. *I*ᵇ) *I* 10 substantia *K*ᵃ 12 quale] quale ei *KO* | copiam *K*ᵃ | id iure] uel iure *K*, nostre *O*ᵃ 13 que *om. I* | errarium *K*ᵃ 14 nostro iussu *I* 15 patre *K* | honorum *O* 16 uel in] in *Th.* | etiam] iam *Th.* 17 dispendio *I* | execuciones *O*ᵃ | deuitant *O*, euitent *K*ᵇ, deuitent *I*, euitabunt *X*, e*** *K*ᵃ 18 indign.] indign. est *I*ᵃ | partem *K* 19 quod uitio eius] eius quod iudicio *O* | fisci *I*ᵃ | urgubitur *O*ᵃ | *s. a. Th. Cui.* 20 theodosio ... conss.] *Cui.*, dn. theod. a. xv et qui fuerit nuntiatus *Th.* 23 a. basso] *Contius*, a. haterio *Hal.*, *om. KOI* 24 est] esse *O* | relinqu. qui palam *bis I*ᵃ | relinquere *OI*ᵃ 25 *s. a. Contius* | pp.] p. *Cont.* 26 a. *om. KI* | eutychemo] *Contius*, conthei *edd.*, nicontio *Hal.*, *om. KOI* | nonente off. *O*ᵃ, off. monente *KI* | qui *O*ᵃ | procuracionis *O*ᵃ 27 instruere *O* | ipsum] solum *K*ᵃ, *om. K*ᵇ | uoluntarum *X* 28 inunus *O*ᵃ | auctorum *O*, *inc. I*ᵃ | intexa *I*ᵃ, intentata *X* | manifesta *K* 30 uir] u *O*ᵃ*K*ᵃ | clarissimas *K*ᵃ 31 *s. a. Contius*

3 IDEM A. CAECILIO. Nulla macula uel crimine delatoris adspergitur is, qui, cum ab officialibus fundum seu domum fisci possidere contenderetur, non se sed alium eius rei possessorem esse monstrauit. PP. PRID. K. IVL. GORDIANO A. II ET POMPEIANO CONSS. a. 241

4 IMPP. CARINVS ET NVMERIANVS AA. CANDIDO. Ex uaria statutorum diuer- [B 56, 7, 4]
sitate ad id decursum est, ut hi, qui rei publicae causas defendunt, delatorum criminibus non teneantur, cum omnibus notissimum est eos solos exsecrabiles nuntiatores esse, qui fisco deferunt. PP. III K. SEPT. CARINO ET NVMERIANO AA. CONSS. a. 284

5 IMP. CONSTANTINVS A. AD PROVINCIALES. Omnes iudices inui- [Th. 10, 10, 3 B 56, 7, 5]
gilare praecipimus delatores sine fisci aduocato denuntiantes[1] poenis adficere. apertissimi
enim iuris est, ut, quod ex cuiuscumque patrimonio ceciderit in casum, et legibus et retro
1 iuris ordine fisci aduocatis agentibus uindicetur. Sed quia nonnulli praecipites secundum
ius possessa patrimonia deferre non cessant, damus omnibus qui se laesos existimant
contra delatores seueritatem iudicum implorare ferro destrictam. D. XI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO ET ALBINO CONSS. a. 335

6 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. PAN- [Th. 10, 10, 17 B 56, 7, 6]
HELLENIO CONSVLARI LYDIAE. Seruum domini delatorem iubemus in exemplum omnium proditorum seuerissimae sententiae subiugari, etiamsi obiecta probauerit, excepto crimine maiestatis[2]. D. VII K. NOV. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

7 Οὔτε οἰκέτῃ οὔτε ἐλευθέρῳ ἔξεστι καταμηνύειν, ὅθεν μηδεὶς εὐλαβείσθω μήτε θάνατον [B 56, 7, 7]
μήτε οὐσίας ἀφαίρεσιν. εἰ δέ τις ἢ ἄλλως πως καταμηνύσει τινὰ ἢ ὡς εὑρόντα θησαυρὸν διαβαλεῖ, οἰκέτης μὲν ὢν παραχρῆμα διδόσθω πυρί, καὶ μάλιστα εἰ τοῦ δεσπότου κατηγορεῖ, ἐλεύθερος δὲ ὑπάρχων καὶ τῆς οὐσίας ἐκπίπτων καὶ τῆς πολιτείας ἔξω τῶν ὅρων τῆς Ῥωμαϊκῆς γινέσθω βασιλείας.

8 Μὴ ἐξέστω τοῖς τοῦ δημοσίου συνηγόροις λέγειν, ὡς περιηχήθησαν τινὰ κατέχειν δημόσια [B 56, 7, 8]
καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀφανοῦς κατηγορίας ἐπιβουλεύειν ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ ὁ καταμηνυτὴς παρέστω
1 καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ σκοπείσθω. Καὶ μηδὲ υἱὸς πατέρα ἢ μητέρα ἢ ἀπελεύθερος πάτρωνα ἐπὶ
δημοσίοις καταμηνυέτω, μηδὲ ὁ ἐξορίαν ὑπομείνας ἢ ἐπὶ συκοφαντίᾳ καταχριθεὶς ἢ πληγὰς παρὰ
2 τοῦ ἄρχοντος δεξάμενος μηδὲ ἕτερον πρόσωπον ἀπὸ νόμου εἰργόμενον ἀκουέσθω. Οἰκέτης δὲ ἢ
ἐπὶ δημοσίᾳ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ ἄλλῃ τινὶ τοῦ δεσπότου κατηγορῶν ἐν αὐτῷ τῷ φθέγγεσθαι τὴν
3 κατηγορίαν ἀποτεμνέσθω, εἰ καὶ ἀληθεύει κατὰ τοῦ δεσπότου. Καὶ ἡ σχολὴ δὲ τῶν παλατίνων
ἐὰν καταμηνύσῃ τινός (μόνη γὰρ αὕτη καὶ δύναται καταμηνύειν καὶ ἀναγκάζεται), ἢ καὶ ἕτερος
4 ὁ ἐκ τοῦ νόμου συγχωρούμενος, μνημονευέτω τοῦ καταμηνύοντος ὁ τοῦ δημοσίου προεστώς. Καὶ
εἰ μὲν ἐπὶ τῆς βασιλίδος πόλεώς ἐστιν ὁ καταμηνυθείς, ἐκ διαλαλιᾶς τοῦ κόμητος τῶν ἰδικῶν
ὑπομιμνησκέσθω καὶ μηδὲν πλέον πάσῃ τῇ τῶν παλατίνων σχολῇ καὶ τῷ κατὰ καιρὸν πριμικηρίῳ καὶ τοῖς τοῦ δημοσίου συνηγόροις διδότω τῶν τεσσάρων νομισμάτων μήτε ὑπὲρ τῆς
4a ὑπομνήσεως μήτε ὑπὲρ προβολῆς τοῦ ἐντολέως. Καθ᾽ ἑκάστην δὲ διάγνωσιν τὰ νενομισμένα
δαπανήματα ἐν τῷ εἰρημένῳ δικαστηρίῳ παρεχέτω καὶ ὑπὲρ τῆς διαγνώσεως αὐτῆς καὶ ὑπὲρ
4b τῆς τῶν πεπραγμένων ἐκλήψεως. Καὶ ἀνεύθυνος μὲν ὢν ἀπαλλαττέσθω τῆς δίκης. εἰ δὲ ὑπεύθυνος φανείη, μὴ αὐτὰ μόνα ἅπερ ἔχων εὑρίσκεται πράγματα ἢ τὸ χρέος ὅπερ ἐχρεώστει ἀπο-

KOI: indices 11, 7. 8 *ex B restituti sunt*

---

[1] sine f. a. denunt. *om. Th.* [2] exc. cr. maiest. *om. Th.*

---

1 aa. *OI* | caecilio] *Vatic.* 1435, celicio *O*, crelio *edd.*, chloelio *Hal.*, *om. KI* | delacionis *O* 2 fundum] et f. I^a | fisci domum *O* 3 *s. a. Contius* 4 imp. car. num. aa. *O*, imr. carus et carut' *Monac.* 3509, imp. car. (aar. K^a) *K*, imp. carin. *I* | candido] *edd.*, cand. *O*, cario *Russardus*, *om. KI* 5 hii *KOX* | defenduntur I^a 6 numciaciones *O* 7 defederunt O^a | *s. a. Contius Cui.* | caro *Cont.* | aa. *om. Cont.* 8 a. *om. KO* | ad prouinciales *om. KI* 9 praecepimus *O* | delatores] et d. *Th. libri optimi,* ut d. *X Th. libri dett.* | siue *X* 10 quid I^a 11 uendicentur *I* | qua O^a | secundum ius] suis O^a, secundum *I* 12 extimant *I* 13 iuditium *K* | destrictam] *Th.*, districtam KO^bI^b, distractam O^aI^a | *s. a. Th.* 15 imppp. (imp. *O*) ... aaa. (aaa. *om. O*)] imp. gra. *KI* | panhellenio c. l.] *Th.*, *om. libri* 16 delatorem domini *I* 17 mai. crim. excepto *O* 18 *s. a. Th.* 19 const. graeca *post rubricam tituli* 12 *Contius,* constitutio gregoriana *ibidem edd.* 24 *c.* 8 *ultimam huius tituli esse testantur* Ροπ. ad § 5 28 ἢ *om. Synopsis K* 4, 7 29 τῷ] Synopsis, τό *Cui.*

διδότω, ἀλλὰ καὶ τὰ συμβάντα τῷ ταμείῳ δαπανήματα ἐκ διπλασίων διδότω, ὑπὲρ ᾧ[1] μάτην
5 ἐδικάσατο. Ἐὰν δὲ πράγματα μόνα καταμηνύηται ὡς διαφέροντα τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ, ἀγνο-
εῖται δὲ ὁ ταῦτα διακρατῶν, καὶ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τὰ πράγματα ἢ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ἐνορίαν
ᾖ, ἀκινήτοις μὲν οὖσιν αὐτοῖς μὴ ἐπιβαλλέτω τίτλους ἡ σχολὴ τῶν παλατίνων μήτε ἐπιβαινέτω
αὐτοῖς, ἀλλὰ προγράμματα προτιθέτω ὁ κόμης τῶν ἰδιοκτήτων τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς περιφανέσι
τόποις τῆς βασιλίδος καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα διάκειται, ἐπιτρέπων ἑκάστῳ ἀντιποιουμένῳ τούτων
τῶν πραγμάτων εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν καταλαμβάνειν τὸ αὐτοῦ δικαστήριον καὶ συνίστασθαι
τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις δαπάναις, εἴτε αὐτὸς ὁ κατέχων τὰ πράγματα βούλεται
ἀπαντῆσαι εἴτε φίλος αὐτοῦ εἴτε οἰκέτης εἴτε ἀπελεύθερος, ὅταν ἄπεστιν ὁ τῇ ἀληθείᾳ ταῦτα
κατέχων, πληρουμένων καὶ ἐπὶ αὐτῷ πάντων, ὅσα περὶ τοῦ φύλακος τῆς νομῆς νενομοθέτηται.
5a Ἐὰν δὲ μήτε αὐτὸς ὁ τῆς ὑποθέσεως κύριος μήτε ἐντολεὺς αὐτοῦ νεμόμενος μήτε φύλαξ τῆς
νομῆς φανείη εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τοῦτο αὐτὸ γένηται δῆλον ἐν ὑπομνήμασι, γινέσθω
μὲν ἐπὶ νομῆς τῶν πραγμάτων τὸ ταμεῖον, μηδενὸς προκρίματος ἐπαγομένου τῷ κυρίῳ τῶν
5b πραγμάτων ἐν ταῖς ἁρμοζούσαις αὐτῷ περὶ τούτων δικαιολογίαις. Εἰ δὲ κινητὰ ἢ αὐτοκίνητα
εἴη τὰ καταγγελθέντα πράγματα, μηδὲ ταῦτα κατεχέτω τις προπετῶς, ἀλλ' ἀναζητείσθω ὁ
ταῦτα νεμόμενος καὶ ὑπομνησθεὶς ἀγωνιζέσθω τὴν δίκην ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δαπανήμασι καὶ
5c ὅροις. Διὰ δὲ πάντων τῶν ἐννόμων τρόπων καὶ ἀποδείξεων ἐγγράφων ἢ καὶ ἀγράφων ἀνερευ-
νάσθω τὰ πράγματα, καὶ διὰ τῶν δυναμένων εἰδέναι τὸ ἀληθὲς προσώπων· εἰδότος τοῦ ἐναγο-
μένου, ὡς, ἐὰν ἡττηθῇ, οὐ μόνον τὰ περὶ τὴν δίκην γινόμενα δαπανήματα ἀπαιτηθήσεται, ἀλλὰ
6 καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα παρ' αὐτῷ φανέντα καὶ τὴν τούτων διατίμησιν. Ταῦτα καθόλου περὶ
τῶν δημοσίων πραγμάτων ἡ διάταξις νομοθετήσασα ἐπιφέρει λοιπὸν ἰδικὴν νομοθεσίαν περὶ τῶν
διὰ τυραννίδα δημευομένων, λέγουσα τὸν ἐπὶ τούτοις καταμηνύοντα μηδὲ μηνυτὴν καλεῖσθαι,
ἀλλὰ ἑτοίμως προσδέχεσθαι, καὶ εἰ μὲν συκοφαντήσωσιν οἱ προσαγγείλαντες, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις
μηνυταῖς αὐτοὺς τιμωρεῖσθαι, ἐὰν δὲ διελέγξωσι τὰ μηνυθέντα, μὴ μόνον ἀπαλλάττεσθαι τῆς
7 τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ὀγδόην μοῖραν τῶν προσαγγελθέντων πραγμάτων αὐτοὺς κομιεῖσθαι. Τοὺς
δὲ καταγγελθέντας, ἐὰν μὲν τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα πράγματα ἤτοι ἡ οὐσία πᾶσα ἐλάττων
εἴη τῶν πεντήκοντα τοῦ χρυσίου λιτρῶν, πρὸς τὴν διατίμησιν αὐτῶν τὰς ἐγγύας διδόναι. εἰ δὲ
ὑπερβαίνει τὰς πεντήκοντα λίτρας, ἄχρι μὲν τῶν πεντήκοντα παρέχειν καὶ αὐτοὺς τὰς ἐγγύας,
ἐπὶ δὲ τῇ λοιπῇ ποσότητι διόμνυσθαι, προστιθέντας ἐν τῇ ἐξωμοσίᾳ, ὡς προσεδρεύσουσι τῷ
δικαστηρίῳ αὐτοὶ ἢ οἱ τούτων ἐντολεῖς καὶ οὐκ ἀπολειφθήσονται τοῦ δικαστηρίου τῶν θείων
7a ἰδικῶν τοῦ βασιλέως. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἐξωμοσίαν ἀπολειφθέντες τρίτον κληθεῖεν ἑκάστης κλή-
σεως ὑπὲρ δέκα ἡμέρας γενομένης, γένηται δὲ καὶ τρία κατ' αὐτῶν κηρύγματα, καὶ μήτε οὕτως
φανεῖεν αὐτοὶ ἢ οἱ ἐντολεῖς αὐτῶν ἢ διεκδικηταί, ἐπιβαινέτω μὲν τοῖς πράγμασι τὸ ἱερώτατον
8 ταμεῖον, φυλάττεσθαι[2] δὲ τὸ ἀπόκριτον τοῖς ἀπολιμπανομένοις. Εἰ δὲ τὰ προσαγγελθέντα
πράγματα ἐν ἐπαρχίᾳ διάκεινται, καὶ ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων ἢ ἐκ
προστάξεως τοῦ κόμητος τῶν ἰδικῶν τοῦ βασιλέως ἐξετάζει τὴν ὑπόθεσιν, μηδὲν ταραχῶδες
μηδὲ βίαιον γινέσθω, ἀλλὰ τὰ μὲν δαπανήματα τῆς δίκης εἰς τὸ τρίτον μέρος τῶν ἐν τῇ βασι-
9 λίδι πόλει γινομένων παρεχέσθω. Ἕκαστος δὲ προσαγγέλλων ἢ τῷ κόμητι τῶν θείων ἰδικῶν
τοῦ βασιλέως ἢ τῇ σχολῇ τῶν παλατίνων ἢ τοῖς λαμπροτάτοις τοῦ δημοσίου συνηγόροις ἢ τοῖς
λαμπροτάτοις ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν γινωσκέτω, ὡς, εἴτε ἐπιμείνας τῇ δίκῃ φανείη συκοφάντης
εἴτε ἀποστῇ τῆς κατηγορίας καὶ ἀφανὴς γένοιτο, σύμμετρον μὲν ἔχων περιουσίαν καὶ μὴ δεδιὼς
τὴν ἐν αὐτῇ τιμωρίαν καὶ πληγὰς βαρυτάτας ὑπομένει καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται· ἐὰν δὲ στρατείαν
ἔχῃ ἢ σεμνὸν ἐπιτήδευμα ἢ περιουσίαν ἀρκοῦσαν, ἐκπίπτει καὶ τῆς στρατείας καὶ τῆς οὐσίας καὶ
10 οὐδὲ τὴν βασιλίδα πόλιν οὐδὲ τὴν ἐπαρχίαν οἰκῆσαι συγχωρεῖται. Παραφυλαττόντων τὸν νόμον
τοῦ τε κόμητος τῶν ἰδικῶν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ σχολῆς, καὶ τοῦ παραβαί-
11 νοντος αὐτὸν ἐφ' ἑκάστῳ κεφαλαίῳ πεντήκοντα χρυσίου λίτρας πρόστιμον ἀπαιτουμένου. Εἰ δὲ

---

[1] οὗ (*Heimbach*)? [2] φυλαττέσθω (*Heimbach*)?

---

2 *ad* § 5 *seqq. pertinent* Ῥοπ. 11, 14: διὰ λ' ἡμερῶν ὀφείλει παρίστασθαι ὁ διακατέχων ἰδιωτικὰ κινητὰ πράγματα (διακ. φισκάλια ἀκίνητα *Cui.*) 20 *post* διατίμησιν *in uersione Latina Cuiacii additur* id est duplum, *quasi in Graeco exciderit* τουτέστι διπλάσιον 23 προσέχεσθαι *Cui.*, *sed uertit* suscipiatur 29 προσεδρεύσουσι] *Heimbach*, προσεδρεύσωσι *Cui.*

ἐν ἐπαρχίᾳ παραβαθείη τι τούτων, ἐφ' ἑκάστῃ αἰτίᾳ ἀνὰ τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν[1] καὶ οἱ τῶν
12 ἐπαρχιῶν ἄρχοντες καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς ἀπαιτείσθωσαν. Ἵνα δὲ τὰ τῶν προστίμων τούτων μὴ λανθάνῃ, ἔξεστι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἠδικημένοις καταμηνύειν τὸν παραβάντα τὸν νόμον καὶ προσαγγέλλειν τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἢ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ ἀζημίως, ἵνα ταῦτα δι' αὐτοῦ μανθάνων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τῷ μαγίστρῳ τὴν τῶν προστίμων εἴσπραξιν ἐπιτρέψῃ.

XII
℞ DE PETITIONIBVS BONORVM SVBLATIS ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. [Th. 10, 10, 15 B 56, 7, 9] Quisquis in crimine maiestatis deprehensus fuerit et punitus bonaque eius, sicut plectendi consuetudo criminis habet, fiscus inuaserit, nullus eadem sub spe munificentiae principalis audeat proprio iuri poscere. qui contra legem id ausus fuerit sperare, quod
1 non licet, reus uiolatae legis habeatur. Sed quoniam plerumque ita in nonnullis inuerecunda petentium inhiatione constringimur, ut etiam non concedenda tribuamus, nec rescripto
2 quidem nostro aduersus formam latae legis loci aliquid relinquatur. Si quid autem ex bonis talibus nostro iudicio, nullo tamen desiderante atque poscente, concedi cuiquam uoluerimus, huiusmodi tantum ualeat liberalitas. D. XVI K. DEC. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

2 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ZOILO PP. Omne semen [Nou. Theod. 17, 2] alienas appetendi fortunas stirpitus eruere cupientes nulli deinceps uolumus petitionis rerum esse licentiam, etsi intestatus quisquam quaeue ac nullis e numero propinquorum extantibus uel uxore uel marito fati munus impleuerit et cuiuscumque sit condicionis aut
1 sectae, seu quolibet titulo res fuerit fiscalis[2]. Nemo audeat ad petitionem rerum defuncti defunctaeue, cuiuscumque fortunae aut sectae sit etsi fisco nostro locus pateat, adspirare, cum nec illis quidem, quorum actu atque officio petitionum procedebat effectus, impune
1a liceat nostris sanctionibus aduersari. Sed uir illustris quidem cuiuscumque temporis quaestor, si oblatae petitioni subscripserit uel etiam responsum dederit, uirque illustris comes rerum priuatarum, si uel instrui permiserit uel petitionem, si qua insinuatur, admiserit, indignationem nostri numinis sustinebunt, ceterisque fient uindictae temeritatis
1b exemplum. Memoriales uero, qui excipienda eiusmodi rescripta uel implenda curauerint, et palatinos, qui instruxerint uel gesta admissae petitionis ediderint, bonorum proscriptione
2 puniri decernimus. Pari forma res etiam ciuiles et ad ius publicum pertinentes ab omni petitione muniendas esse censemus, scilicet nec pragmatica iussione uel sacra adnotatione

KOI: 11, 8 *ex B*

---

[1] λίτρας (*Heimbach*)? [2] fuerit fiscalis] caduca fuerit uel fiscalis uel in causam caduci ceciderit *Th.*

---

7 petitis K^v*OIX contra Th.* 10, 10 8 imppp. ... 9 pp.] *Th.*, imp. g. et th. *O*, imp. gra. *KI* 9 crimine] I^b *Th.*, crimen *KO*, *deficit* I^a | et] te O^a 10 habeat *K* | easdem I^a | spe] specie *OI* 11 audet *K* | iure KO^aI | separare I^a 12 liceret *I* | nullis K^aO^a | inuerecundia K^aI 13 petentum *Th.* | iniacitione *K*, in hac actione *I* | non] nunc K^aI^a | nec] ne *Th.* 14 legis late *I* 15 concedere cuidam O^a 16 libertas I^a | *s. a. Th.* 17 aa.] *Cui.*, I aa. *Th.* 18 impp. ... pp.] imp. th. *KI* | zoilo] *Nou.*, cecilio *O*, florentio *Hal.* | omnes enim O^t, o..s enim K^a 20 ac nullis] a nullus I^a 21 existentibus O^a, existantibus K^a, existentibus K^bO^bI, extantis (*uel* —tes) *Nou.* | facti K^a | cuiusque O^a 22 ad] I^b *Nou.*, racionale O^a, *om.* O^bKI^a 23 aut] uel *Nou.* | etsi] *Nou.*, si *libri* | aspiracione O^a 24 nec] ne *Nou.* | quidem] *K Nou.*, *om. OI* 25 aduersarii *O* | qudem O^a 26 quaestor] et q. I^a | petitionis K^a | uel] ut O^a | sresponsum I^a | uirque] qu.uirque K^a 27 instruet I^a | promiserit *K*, permisit *O* | uel] ut O^a | qua] que *O* | insinuetur *Nou.* 28 nostri nom. indignacione *O* | nominis *libri* | sustinebit c. fient *I*, sustinebit c. fuerint (fuerit K^b) *K* | uindictae] *Nou.*, uind. et *KI*, etiam uind. et *O* 29 huiusmodi *KI* | curuarint O^a 30 qui] qui uel *K*, *deficit* I^a | edideritum O^a | proscr. bon. *O* 31 decreuimus *O* | ciuilis K^a | et] ut *O* | publicis K^a 32 petione *I* | nec] ne *I* | uel sacra] nec s. *Nou.*

uel quolibet oraculo diuino seu mandatis, si qua contra hanc sanctionem nostram fuerint impetrata, quodcumque roboris habere ualituris. D. x k. Mai. Constantinopoli Theodosio A. xviii et Albino conss. a. 444

XIII
℞ DE HIS QVI SE DEFERVNT ℞

1 Imp. Constantinvs A. rationalibvs Hispaniarvm. Is, cuius tacitae [Th. 10, 11, 1]
fidei commissa fuerit hereditas, statim officio grauitatis tuae nuntiet et gesta prodat et
continuo quod actum fuerit renuntiet, et post hanc fidem tertiam ab omnibus defuncti
1 bonis percipiat portionem. Quod si ab uxore defuncti istud officio deuotionis tuae fuerit
reuelatum, ipsa etiam, quam defunctus esse uoluit heredem, si gesta aperuerit, tali praemio
mancipetur, ut ex omni patrimonio medium consequatur et cum fisco nostro celebret diuisionem, id etiam habitura priuilegium, ut prior eligat *por*tionem: et tunc occultator ille gestorum, fisci et mulieris pariter inimicus, exutus omni patrimonio suo ac fisco uindicato in insulam deportetur. D. id. Mart. Gallicano et Basso conss. a. 317

XIIII
℞ SI LIBERALITATIS IMPERIALIS SOCIVS[1] SINE HEREDE DEFECERIT ℞

1 Imp. Constantivs A.[2] Orioni com. r. p. Iubemus, ut, si quis [Th. 10, 14, 2 B 56, 7, 12] forte ex his, quibus communiter a nobis aliquid donatum sit[3], nullo herede relicto decesserit, ad consortem potius solacium quam ad personam aliam pars perueniat decedentis. D. xv k. Ivl. Mediolani Philippo et Salia conss. a. 348

XV
℞ DE THESAVRIS ℞

1 Impp. Leo et Zeno AA. Epinico consvlari[4]. Nemo in [B 56, 7, 13 Nomoc. 9, 25]
posterum super requirendo in suo uel alieno loco thesauro uel super inuento ab alio uel
1 a se effusis precibus pietatis nostrae benignas aures audeat molestare. Nam in suis quidem locis unicuique, dummodo sine sceleratis ac puniendis sacrificiis aut alia qualibet

KOI

---

[1] si petitionis socius *Th.* 10, 14, *cf.* 10, 12 [2] *aut* imp. Constans A. *aut* impp. Constantius et Constans AA. *scribi debuit* [3] si qui forsitan ex his qui communiter aliquid impetrauerint *Th.* [4] comiti sacrarum largitionum?

---

1 diuno (*uel* duino) seu *I*, diuinisue (*em. in* diuinis uel) *Nou.* | que *O*, cui *Nou.* | nostra *I* | fuerit $O^a I$ *Nou.* 2 impetratam quicquam *Nou.* | ualitudinis *I* | *s. a. Nou. Contius* | x] xi *Cont.* | const. *om. Cont.* 6 a. *om. KI* | rat. hisp. *om. I* 7 grau.] dignitatis *O* | probat *I* 8 continu quod auctum O^a | et *om. O* | bonis defuncti *O* 9 officio] *O Th.*, offitium *KI* | deuocationis K^a 10 ipsam *Th.* | quam] per quam *I* | uoluerit esse *O* | aperuitur I^a 11 mancipentur I^a | cum] eam *Th.* 12 id] *X Th.*, idem *OKI* | prior] prior lingator K^a | portionem] *Th.*, potiorem *X*, optionem $K^b OI$, optimem K^a 13 exitus *O* | ac] pat I^a, *om. OX* 14 deportatur $K^a O I^a$? | *s. a. Th.* 16 socius] socio si O^a 17 descesserit uel defecerint *O*, decesserit *X* 18 constantius] *Th.*, const. *KOI* | a. *om. K* | com. r. p.] *I*? *Cui.*, u. c. *Th.*, *om. KO*: *cf. Th.* 10, 10, 8 19 aliquid a nobis *O* | herede derelicto *Th.*, derelicto (*om.* herede) I^a? 21 *s. a. Th.* 24 impp. ... aa.] *Cui.*, imp. leo et zeno *O*, imp. leo *KI* | epinico consulari] *Cui.*, epinico cons. *O Contius*, *om. KI* 25 suo uel] suo I^a | loco *om. O*, ἐν ἰδίοις τόποις ἢ ἐν ἀλλοτρίοις *B* | super] si super *O* 26 a se] asse K^a | effusus K^a | benignus K^a, *inc.* I^a | audeat aures *I* 27 ali qualibet K^a

arte legibus odiosa, thesaurum (id est condita ab ignotis dominis tempore uetustiore mobilia) quaerere et inuento uti liberam tribuimus facultatem, ne ulterius dei beneficium inuidiosa calumnia persequatur, ut superfluum sit hoc precibus postulare, quod iam lege permissum est, et imperatoriae magnanimitatis uideatur praeuenire liberalitas postulanda.
2 In alienis uero terrulis nemo audeat inuitis, immo nec uolentibus uel ignorantibus dominis
3 opes abditas suo nomine perscrutari. Quod si nobis super hoc aliquis crediderit supplicandum aut praeter huius legis tenorem in alieno loco thesaurum scrutatus inuenerit, totum hoc locorum domino cedere compellatur et uelut temerator legis saluberrimae punia-
4 tur. Quod si forte uel arando uel alias terram alienam colendo uel quocumque casu, non studio perscrutandi, in alienis locis thesaurum inuenerit, id quod repertum fuerit dimidia retenta altera data cum locorum domino partiatur. ita enim eueniet, ut unusquisque suis fruatur et non inhiet alienis. D. VI ID. OCT. LEONE IVNIORE A. CONS. a. 474

XVI

℞ DE ANNONA ET TRIBVTIS ℞

1 Αἱ σχολάζουσαι τὸ λοιπὸν ἀννόναι καὶ αἱ κεφαλιτιόναι τῷ δημοσίῳ διεκδικείσθωσαν [B 56, 8, 1] καὶ μὴ διαιρείσθωσαν παρὰ τῶν ἀρχόντων ἑτέροις ἢ εἰς δημόσια ἔργα δίχα θείου τύπου καὶ τὴν δόσιν καὶ τὸν τρόπον τοῦ δαπανήματος διορίζοντος. ἀλλὰ μηδὲ ἐκ τοῦ δημοσίου κανόνος εἰς ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον ἔργον ὕλαι μεταφερέσθωσαν ἢ εἰς ἀγορασίαν ὑλῶν χρήματα διδόσθωσαν ἄνευ θείου τύπου. τοῦ παραβαίνοντος οἴκοθεν τὸ δημόσιον πληροῦντος, καὶ τοῦ προσφόρου σκρινίου βαρυτάτοις ἐπιτιμίοις ὑποκειμένου.

2 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. ANTIOCHO. [B 56, 8, 2] Aes quidem alienum pro portionibus, ex qua quisque defuncto heres extitit, praestare oportet, annonas autem is soluere debet, qui possessiones tenet et fructus percipit. PP. . . . SAECVLARE ET DONATO CONSS. a. 260

3 IMP. DECIVS A. CITICIO. Indictiones non personis, sed rebus indici solent: [B 56, 8, 3] et ideo, ne ultra modum earundem possessionum quas possides conueniaris, praeses prouinciae prospiciet. PP. XVII K. NOV. AEMILIANO ET AQVILINO CONSS. a. 249

4 IMP. CONSTANTINVS A. AD PROCLIANVM. Omnes pensitare debebunt, quae [Th. 11, 1, 1] manus nostrae[1] delegationibus adscribuntur, nihil amplius exigendi. nam si quis uicarius aut rector prouinciae aliquid iam cuiquam crediderit remittendum, quod aliis remiserit,

K O (16, 2. 3 *in litura?*) *I*: *index* 16, 1 *ex B restitutus est*

[1] manu nostra *Th.*

1 arte] tante K^a, parte I^a, τέχνης *B* | thesauro *O* | uetustiorem *K* 2 mobilia] χρήματα *B*: monilia *emendat Cui. ex Th.* 10, 18, 2, *qui locus potius ad nostrum mutandus est* 3 inuida K^b, *inc.* K^aX^a, *om.* X^b | precibus *om. X* 4 et] ut *O* | imperatore *X* | uidetur *K* | liberalitas] *X*, liberalitatibus *KOI*: ὡς τοῦ βασιλέως τὰς πάντων δεήσεις προφθάνοντος *B* | post. in alienis *bis* I^a 5 uero *om. X* | terris *O* | immo] id est *Contius Cui.*: μηδὲ ἄκοντος μηδὲ βουλομένου τοῦ δεσπότου ἢ ἀγνοοῦντος *B* | nec] non *O* 7 huius] *Z*, τούτου *B*, huiusmodi *X*, eius *KOI* | tenonem I^a | loco] solo *K* 8 locorum] *K*, loc. eorum *OIX*, τοῦ τόπου *B* | conpellantur O^a 9 quocumque] quo *O* 10 perscrutamdo O^a | inuenitur *X*, inuentum *O* 11 altera] KO^b, dimidia altera O^aIX | data *om.* K^a | ueniet *OX* | ut *om. I* | unusque *O* 12 inhiet] *Hal.*, immineat K^aOI, iniat K^b, inhibet *X* | *s. a. Cui.* 14 et] et de *K contra Th.* 11, 1 15 *restitutionem c.* 1 *confirmant numeri constitutionum huius tituli in BΣ* 23, 1, 45 *Parat. ad Const.* 1, 2 *Theodori Nouellis* 17, 15. 128, 1. 4 21 impp. ... c.] *Contius*, imp. ual. et ual. aaa. *O*, imp. ual. *I*, imp. *K* | antiocho] *OI*, *om. K* 22 aes] is I^a | portionibus ex qua] K^aOI, portionibus ex quibus K^b, portione ex qua *X*: πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη *B* | quisque] quodque O^a | defunctis I^a? | extiterit *K* | patrare O^a 23 percipet *K*, recipit O^a | *s. a. Contius* 25 a. citicio] *Cui.*, encio *O*, ensio *Duacensis*, a. scilino *Contius* | indaciones O^a 26 ne] non *O* | mododum O^a, *inc.* K^a | eorundem K^a | qua *O* 27 *s. a. Contius* | pp.] d. *Cui.* 28 imp. ... proclianum] *Th.*, imp. c. a. *O*, imp. const. *KI* | debent qui manus delegionibus nostre *O* 29 adscribentur *K* | si qui *Th.*, *om.* K^a 30 cuique *O* | aliis] *Hafniensis* Th., alii KOI

de propriis dare facultatibus compelletur. D. XV K. IVL. CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315

5 IMP. CONSTANTIVS A. AD VRANIVM. [Th. 11, 1, 5] Omnes omnino ad oblationem functionum publicarum[1] oportet urgueri. lege enim nostra signatum est nec esse extraordinaria nec uocari, quae sollemniter[2] a prouincialibus deuotissimis conferenda sunt. D. III NON. FEBR. CONSTANTIO A. II ET CONSTANTE CONSS. a. 339

6 [3]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD DRACONTIVM VICARIVM AFRICAE. [Th. 11, 1, 11] Pro locis ac proximitate possessionum annonam ad limitem transuehi praecipimus[4]. D. XV K. IVL.[5] MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

7 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. [Th. 1, 2, 9. 11, 1, 20 B 56, 8, 7] AD PRINCIPIVM PP. In fraudem annonariae rei ac deuotionis publicae elicitum damnabili subreptione rescriptum manifestum est uires non posse sortiri. circa omnes igitur par atque aequalis illationis forma teneat[6]. D. VIII K. OCT. AQVILEIA ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

8 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNEGIO PP. [Th. 11, 1, 21] Nemo possessorum ad instruendas mansiones uel conferendas species[7] longius delegetur, sed omnis itineris ac necessitatis habita ratione delegentur[8]. D. X K. IAN. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

9 IDEM AAA. CYNEGIO PP. [Th. 11, 1, 22] Mediterraneae ciuitates antea maritimis et maritimae mediterraneis onerabantur expensis, ut plus haberet dispendii translatio quam deuotionis illatio. hoc non solum in praesens, uerum etiam in posterum prohibemus ea lege, ut se ultimo nouerint supplicio puniendos, qui ista commiserint. D. III NON. SEPT. VALENTIAE HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

10 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MINERVIO COMITI [Th. 11, 1, 25 B 56, 8, 10 ᵗPOT. 19, 16] RERVM PRIVATARVM. Obsistere commodis publicis et statutis necessitatibus non possunt priuilegia dignitatum. unde ut quisque praedii emolumenta consequitur, si non is[9] euoluto anni spatio intra sex menses omnem cui esse constrictus dicitur reliquorum intulerit cumulum, ad ipsos qui sunt domini praedii exactionem uolumus pertinere. PP.[10] ROMAE HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

11 [11]IDEM AA. HADRIANO PP. Iudices, quos circa profliganda aerarii nostri compendia neglegentes ac desides fuisse constiterit, omnia quae in administratione positi perceperunt emolumenta reddere compellantur. D. III K. MART. MEDIOLANI VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401

KOI

---

[1] oblationes pecuniarum *Th.* [2] specialiter *Th.* [3] *iunge Th.* 11, 1, 10 [4] annona ad l. transuehatur *Th.* [5] d. XVI k. Iun. *Th.* 11, 1, 10 [6] teneatur *Th.* [7] excepta limitaneorum annona *ins. Th.* [8] delegentur *om. Th. recte* [9] is *om. Th.* [10] in programmate Vari uiri clarissimi uicarii urbis *ins. Th.* [11] *iunge Th.* 1, 10, 6

---

1 *s. a. Th.* | constantino] constantinop. constantino *Th.* 3 *rubricam* de indictionibus *praemittit* K^{a} | imp. ... uranium] *Th.*, imp. const. *KOI* | omnino omnes *I* | ablationem K^{a} 4 publicari I^{a} | urgeri $K^{b}OI$ | contraordinaria (—riam K^{a}) K^{t}, ordinaria extra *I* 5 uocare OI^{b} | *s. a. Th.* 7 impp. ... africae] *Th.*, impr. ual. et ualt. a. *Z*, imp. ual. *KOI* 8 loco *Th.* | limites *I* | *s. a. Th.* 10 impppp. ... 11 pp.] *Th.*, impr. grat. et ual. a. *Z*, imp. grati. *KI*, imp. ual. *O* 12 obreptione *Th.* 11, 1, 20 | uires non posse] $K^{t}OI^{a}$ *Th.* 11, 1, 20, iure uires non p. $O^{b}I^{b}$, uires iure n. p. K^{b}, iure n. p. uires *Th.* 1, 2, 9 13 *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* | bautone] baut. uc. *Th.* 1, 2, 9 15 impppp. ... pp.] *Th.*, impppp. ual. theod. et arc. aaa. *Hal.*, imp. ual. *KOI* 16 manumissiones K^{a} | delegentur *O* 17 omnis] *X Th.*, omnes *KOI* | *s. a. Th.* 18 a.] a. I *Th.* 19 idem ... pp.] *Th.*, idem aaa. cinmo pp. *O*, id. aaa. enio pp. *Lond.*, idem a. *I*, idem *K* | ciuitas K^{a} | maritinis *O*, maritudinis K^{a}, a mar. (marimis ^{a}I) *I* | et maritine K^{a} 20 meditaranaeae his *O* | ut] et *O* 21 praesenti *KO* 22 nouerint ultimo *OI* | puniendos] conueniendos *O* | commiserunt KO^{a} | *s. a. Th.* 24 impp. ... com. r. p.] *Th.*, imp. arch. hon. aaa. min. *O*, imp. arch. *KI* 25 absistere *O* | publicis comodis *I* 26 ut quisque praedii (praediis *OI*)] *OI Th.*, praediis ut quisquis *K* | emolumentum *I* 27 spatio] sprobatio K^{a} 28 tumulum *O* | *s. a. Th. Cui.* 30 aa. hadr. pp.] *O Contius*, adriano *I*, *om. K* | quos] quo *O* | profligenda *KI* 31 constiterint K^{a} | in *om.* I^{a} | administrationem *K* | perceperint *O* 32 *s. a. Contius* | mediol. *Cont.* | frauitta *Cont.*

12 Imp. Theodosivs A. Isidoro pp. Illyrici. Id ab | Th. 11, 1, 33 Parat. ad Const. 1, 2
unaquaque prouincia censuimus expetendum, quod ab isdem nuper esse promissum tua
1 sublimitas indicauit. Vt nullus uero de cetero ad possessiones eorum (quod maxime formidant) inspector accedat, Macedonum reliqui exemplum secuti mediae quantitatis, ut obtu-
2 lisse noscuntur, tributa suscipiant. Sed Achiui, qui protestati sunt nihil a se ultra tertiam partem posse conferri, illud exsoluant, ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur.
3 Quae dispositio in perpetuum obseruabitur[1]: sacrosancta Thessalonicensis ecclesia ciuitatis excepta, ita tamen, ut aperte sciat propriae tantummodo capitationis modum beneficio mei numinis subleuandum, nec externorum grauamine tributorum rem publicam ecclesiastici nominis abusione laedendam. D. vi id. Oct. Constantinopoli Victore vc. cons. a. 424

13 [2]Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α. Ανθεμίῳ[3] ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων.
Ἐὰν μὲν αἰτήσῃ ἐπαρχία ἢ πόλις κουφισμὸν λαβεῖν τυχικῆς[4] συντελείας ἢ ἐπόπτην | B 56, 8, 13
ἢ ἐξισωτὴν πεμφθῆναι, ἀναφερέσθω μὲν ἡ δέησις αὐτῶν εἰς βασιλέα, καὶ ἐξ ἐπιλογῆς αὐτοῦ ὁ ἐπιτήδειος πρὸς τοῦτο πεμπέσθω ὅρκον πρότερον διδούς. καὶ ἐάν τι μηνύσῃ οὗτος τοῖς ἐπάρχοις, μηδεὶς τύπος διδόσθω ἐπὶ τὴν μήνυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ αὐτοὶ οἱ ἔπαρχοι ἀναδιδάξωσι βασιλέα πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ ἀναδιδαχθέντα καὶ ζητηθέντα, καὶ οὕτως θεῖος ἐκφωνηθείη τύπος ὀφείλων πᾶσι τρόποις παραφυλάττεσθαι. ὁ δὲ καθεὶς ἄνθρωπος δεήσεις περὶ τοιούτων ἐννοιῶν μὴ ἐπιδιδότω· μήτε δὲ κουφισμὸς ἢ μείωσις διηνεκῶς ἢ προσκαίρως, μήτε ἐποψία μήτε ἐξίσωσις γινέσθω χωρὶς
1 βασιλικῆς ἐγγράφου κελεύσεως. Ἀλλὰ μήτε ἐκταγὰς ποιείτωσαν οἱ ἔπαρχοι ὑπὲρ χρόνων προλαμβανόντων τὴν αὐτὴν[5] ἀρχήν, μήτε σιτηρέσιά τισιν ἀφοριζέτωσαν ἢ ἄλλως πως χρήματα ἢ μὴ παρεχόμενα τὴν ἀρχήν, ἢ παρεχόμενα μέν, διὰ δὲ τὴν ἔλληψιν τῶν ταῦτα κομιζομένων σωμάτων ἀργήσαντα ἢ διὰ τὸ παυθῆναι[6] τὴν αἰτίαν σχολάσαι, δι' ἣν παρείχοντο τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐκ βασιλικῆς μόνης αὐθεντίας γινέσθω κατὰ τὸν θεῖον ἔγγραφον τύπον. οἱ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλάττοντες καὶ τὸ διδόμενον οἴκοθεν ἀποδιδότωσαν καὶ πᾶσαν ἄλλην ζημίαν,
2 ἣν ἂν ὑποστῇ τὸ δημόσιον. Μήτε δὲ ὑπερθέσεις ἢ προθεσμίας ἐπὶ τούτοις ὀφειλομένοις δημοσίοις ἐνδιδότω τις ἢ τὰς νενομισμένας προθεσμίας χωρὶς ἐγγράφου θείας κελεύσεως. ὁ δὲ τοῦτο
3 κατὰ αὐθεντίαν οἰκείαν ποιῶν οἴκοθεν καταβαλλέτω τὰ κεχρεωστημένα τῷ δημοσίῳ. Μήτε δὲ τὰ πολιτικὰ χρήματα, ὅσα ἢ τῷ δημοσίῳ εἰσφέρεται ἢ τοῖς πόλεσιν ἀφώρισται, εἰς ἑτέρας μετα-
4 φερέσθω χρείας ἢ προσώποις τισὶν ἀφοριζέσθω χωρὶς θείας κελεύσεως. Καὶ ἡ τάξις δὲ τῶν ἐπάρχων, εἰ μὴ πάντα τὰ περιεχόμενα τῇ διατάξει ταῦτα[7] παραφυλάξει καὶ διδάξει τοὺς ἐπάρχους, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς καὶ οἱ λοιποὶ δημοσιεύοντες, εἰ[8] ταῖς τοιαύταις κελεύσεσιν ὑπουργήσοιεν[9], οἴκοθεν διδότωσαν τὴν συμβαίνουσαν τῷ δημοσίῳ βλά-
5 βην καὶ ὡς τοῦ νόμου καταφρονήσαντες πεντήκοντα χρυσίου λίτρας προστιμάσθωσαν. Τριμερῶς δὲ πάντα τὰ δημόσια εἰσφερέσθω, τά τε ἄλλα καὶ τὰ λεγόμενα Ἀρμενιακά, τουτέστι καλάνδαις Ἰανουαρίαις καὶ καλάνδαις Μαΐαις, καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπινεμήσεως, ἐξ ἴσων τριῶν μερῶν διαιρουμένων τῶν δημοσίων, καὶ μηδεμιᾶς καινοτομίας ἐν τῷ μέσῳ γινομένης κατὰ τῶν συν-
6 τελῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ Ἀρμενιακὰ τελέσματα ἐν δύο καταβολαῖς συνετελεῖτο, ἔξεστι τοῖς ταῦτα συντελοῦσιν, εἰ βούλονται, τὴν προτέραν συνήθειαν προτιμᾶν καὶ ἐν δύο καταβολαῖς ἀνὰ ἥμισυ καταβάλλειν[10], καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐν τῷ Σεπτεμβρίῳ τῆς μελλούσης ἐπινεμήσεως καταβάλλειν.
7 Εἰ δὲ καὶ τριμερῶς βούλονται τὰ Ἀρμενιακὰ δημόσια καταβάλλειν, ἐχέτωσαν τὸν Σεπτέμβριον

KOI: index c. 13 *ex B restitutus est*

---

[1] in perp. obseruanda initio indictionis octauae congruum sumere debebit exordium *Th.* [2] *iungenda uidetur* 10, 19, 9 [3] Εὐφημίῳ? [4] ψυχικῆς (*id est* capiti: *Cuiacius*)? [5] αὐτῶν (*Herrmann*)? [6] παυθῆναι *del.* (*Heimbach*) [7] ταύτῃ (*Mommsen*)? [8] μὴ *ins.* (*Cuiacius*) [9] ὑπουργήσαιεν (*Heimbach*)? [10] *desiderari ea, quae ad priorem partem soluendam pertinent, Cuiacius indicauit*

---

1 imp. ... illyrici] *l. gem. Th.*, imp. th. *KOI:* scribit constantinus isidoro pp. illirici *Accursius* | id] illud *Z^v cum Paratitlis* 2 censemus *O* | expetenda *I^a* 3 iudicauit *K* | ut *om. KOP^b* | uero nullus *Th.* | eorum] *X Th.*, earum *KOI* | fomidatur *O* 4 exmplum *O^a* | quantitis *I* | ut *om. K^aO* 5 achiui] *Contius Th.*, hi *O*, hii *KI* | a] ad *K^a* 7 sacrasancta *K^a* | thesanolicensis *O*, thesalonicensi *I* 8 ita *om. I^a* | tantummodo proprie (prie *I^a*) *I* | capitionis *O^a* 9 mei numinis] me imunis *K^a* | subleuando *K^a* | eternorum *O^a*, extraneorum *O^b* 10 abusiue *O* | *s. a. Th.* 12 const. greca *Paris.* 4521 B 2 *alii: inscriptionem cum indice B restituit Cui.* | a. om. Cui.

8 μῆνα τῆς μελλούσης ἐπινεμήσεως πρὸς ὑπέρθεσιν αὐτοῖς δεδομένον. Τὸ δὲ προαπεσταλμένον κατὰ σύνθεσιν[1] εἰσφερέσθω ἐν τῷ προνομίῳ[2] ἑκάστης ἐπινεμήσεως, ἐπειδὴ τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ προσηγορίᾳ αὐτοῦ.
D. K. APRIL. PAVLO VC. CONS. a. 496

XVII
℞ DE INDICTIONIBVS ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PALLADIO PP. Omnes omnino quocumque titulo possidentes, quod delegatio superindicti nomine uidetur amplexa, uelut canonem cogantur inferre: *et* ne qua sit dubietas, hac aperta definitione decernimus, ut [Th. 11, 5, 2]
1 id potius canonis uocabulo postuletur. Nulla igitur domus uel sacri patrimonii uel emphyteutici iuris uel hominum priuatorum, etiamsi priuilegium aliquod habere doceantur, ab hac necessitate seiuncta sit, quae iam non extraordinarium, ut hactenus, sed ipsis facientibus canonicum nomen accepit. D. VII ID. IAN. RAVENNAE THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

2 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. DARIO PP. Particulari delegationum notitia ante indictionis exordium singulis transmissa prouinciis, collationis modum a possessoribus multo ante prospectum deuotionis[4] solitae, non subitis calumniis, tua sublimitas faciat imputari, ut et prouincialibus subeundi dispendii necessitas auferatur et officiis ingerendi damna licentia denegetur. D. V K. SEPT. APAMEAE ISIDORO ET SENATORE CONSS. [Th. 11, 5, 4] a. 436

XVIII
℞ DE SVPERINDICTO ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD PROCONSVLES VICARIOS OMNESQVE RECTORES. Nihil superindictorum nomine ad solas praefecturae litteras quisquam prouincialis exsoluat, neque ullius omnino indictionis titulus etiam sollemnis immineat, nisi eum nostro confirmata iudicio et imperialibus nexa praeceptis sedis amplissimae deposcat indictio et cogat exactio. D. VII K. IVN. MEDIOLANI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. [Th. 11, 6, 1] a. 382

XVIIII
℞ DE EXACTIONIBVS TRIBVTORVM ℞

1 [5]IMP. CONSTANTINVS A. AD AELIANVM PROCONSVLEM AFRICAE. Ducenarii et centenarii siue sexagenarii non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire, quam a [Th. 11, 7, 1]
KOI

---

[1] κατὰ τὸ συνηθές (*Augustinus*)? [2] προοιμίῳ (*Augustinus*)? [3] *iunge Th.* 11, 1, 37 [4] deuotioni (*u. i.*)? [5] *iunge* 2, 8, 3. 12, 61, 1 *Th.* 1, 12, 1. 11, 1, 2

---

4 *s. a. Cui.* 7 impp. ... pp.] *Th.*, imp. hon. *KOI* | palladio] anthemio *Hal. ex* 10, 16, 13? 8 titulo] ex t. *Th.* | superindicti nomine] superindictione *O* 9 et] *Th.*, ut *KOI*, et ut *X* | quam I^a 10 uel emph.] emph. K^a 11 omnium K^a | doceantur] *K Th.*, doceatur *OI* 12 canonicum facientibus *I* 13 *s. a. Th.* 15 impp. ... pp.] *Th.*, imp. th. ual. *O*, imp. theo. *KI* 16 notitia] notitiante I^a | sigulis *O* | prouincionis *O* | collocationis *I* 17 possessionibus *OI* | ante multo *I* | prospectus *I* deuotionis] KOI^b *Th.*, deuocationis I^a, deuotioni *X cum B apud Cui.* τῇ καθοσιώσει 18 dispendia *Th.* 19 *s. a. Th.* | apamiae *Th.* 23 imppp. ... aaa.] *Th.*, imp. gra. *KOI*, imr. grac. ual. *Monac.* 3509 | ad ... 24 rectores *om. KI* | proconsules] *Th.*, procuratores *O* 25 quiquam O^a, *inc.* I^a | prouinciales I^a | illius *O* | titulus] *I Th.*, titulis *KO* 26 confirmato KO^aI | iudicio *om.* I^a 27 indicio *I*, iudicio O^a | *s. a. Th.* 30 actionibus K^a | tributori *I*, *om. Th.* 11, 7 31 a. ad ... proc. (pu. *Th.*) africae] *Th.*, a. ad elianum (alianum *O*) proc. *O Lond.*, *om KI* 32 deberet *O* | qua *K*

tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum. quam quidem exactionem sine
omni fieri concussione oportet. D. K.[1] NOV. TREVIRIS[2] CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII
CONSS. a. 315
2 [3]IDEM A. AD POPVLVM. Nemo carcerem plumbat*a*rumque uerbera [Th. 11, 7, 3 B 56, 8, 17]
aut pondera aliaque ab insolentia iudicum reperta supplicia in debitorum solutionibus uel
a peruersis uel ab iratis iudicibus expauescat. carcer poenalium, carcer hominum noxio-
rum est: officialium et cum denotatione[4] eorum iudicum, quorum de officio *coerci*tiores
1 esse debebunt, qui contra hanc legem admiserint. Securi iuxta praesidem[5] transeant solu-
tores: uel certe, si quis tam alienus ab humano sensu est, ut hac indulgentia ad contu-
maciam abutatur, contineatur aperta et libera et in usum hominum instituta[6] custodia mili-
2 tari. Si in obdurata nequitia permanebit, ad res eius omnemque substantiam eius exactor
accedat[7], solutionis obsequio cum substantiae proprietate suscepto. qua facultate praebita
omnes fore credimus proniores ad soluenda ea, quae ad nostri usus exercitus pro com-
muni salute poscuntur. D.[8] K. FEBR. CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTI*N*O C. CONSS. a. 320
3 IMP. CONSTANTIVS A. NEMESIANO[9] COMITI LARGITIONVM. Quotiens quis [Th. 11, 7, 5]
et priuati debitor inuenitur et fisci, *et* abreptus ab uno officio teneatur, ad uniuersi debiti
solutionem qui eum abstulit coartetur ac totius summae exactionem in se suscipiat, qui
eundem auellendum subtrahendumque crediderit. D. IIII ID. MAI. NIZIBI AMANTIO ET
ALBINO CONSS. a. 345
4 [10]IDEM A. AD EVSTATHIVM PP. Actores ceterique rei priuatae nostrae ad [Th. 11, 7, 6]
solutionem specierum sollemnium debiti uigoris auctoritate cogantur, ne prouinciales rei
priuatae nostrae fatiget immunitas. D. VIII ID. MART. PP. ROMAE LIMENIO ET CATVL-
LINO CONSS. a. 349
5 [11]IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. Appa- [Th. 11, 7, 14]
ritores, quicumque in collatione auri praecepti fuerint officii sui adhibere seruitium, titu-
lorum debita et collationum summas relationis suae fide et adnotatione praescribant[12],
sitque ex officiali*s* instructione officium conscium, quid exactum quidue pe*r*latum esse

KOI

---

[1] d. VI id. *leges iungendae* [2] accepta XV k. Mart. Karthagine *ins.* 12, 61, 1 [3] *iunge* 8, 34, 3. 8, 57, 1 *Th.* 4, 11, 3 [4] *idem Th.*: cum denotatione et (*Mommsen*)? [5] iuxta eam *Th.* [6] constituta *Th.* [7] eius exactor accedat] ciues eius accedant *Th.* [8] prid. (*uel* II) *ins.* 8, 34, 3. 8, 57, 1, VI *ins. Th.* 4, 11, 3 [9] u. p. *ins. Th.* [10] *iunge Th.* 2, 1, 1 [11] *iunge* 10, 32, 43 [12] perscribant (*u. i.*)

---

1 tabelliano *O* | ciuitatis] in c. O^a 2 concussionem *K* | *s. a. Th.* 4 aa. *I* | ad populum *om. KI* | plumbatarumque] *Hal. Th.*, plumbatorumque *KOI* 5 alioquae K^a | iuditium *K* | repera O^a 7 cum denotatione] condempnacione $K^t O^t$ | coercitiores] *Mommsen,* uel certiores cohertionis K^a, coherciones $O^t I^b$, certiores $K^b O^r$, ertiones I^a, coerciti citatiores *Th., quod ita ex nostra lectione ortum uidetur, ut haec prius pessumdata sit in* coerciticitiores 8 qui] quod I^a 10 et in] etiam in *O* | usum] *KI,* usu *O,* usus *Th.* 11 si] *Russardus cum Th.*, si qui *O,* si quis *KI* | permanebunt *O* | omneque *I* | eius exactor] KI^b, eius actor I^a, exactor eius *O:* εἰς νομὴν τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεμπέσθω τὸ δημόσιον *B* 12 pietate subcepto *O* 14 *s. a. Th.* | constantio c. *Th., cf. ad* 8, 34, 3 15 imp. constantius a.] *Th. Vatic.*, imp. c. a. *O,* imp. const. *KI,* [impp. const. e]t const. aa. *uidetur habere Th. Taur., cf. tamen Th.* 11, 7, 7 | nemesiano com. s. larg. *Cui.*, nemafrano com. *O, om. KI, cf. Th.* 12, 1, 30 16 fisci et] *Hal. Th.*, fisci *KOI* | abrectus *K* 17 abstulerit *K* | cohertetur *O* 18 eundem] eum *O* | aduellendum *O* | abstrahendumque *Th.*, que subtrahendumque *I,* subtantum K^a? | *s. a. Th.* 20 a. ad eustasium (entasium *O*) pp.] *O Th.*, aa. *I, om. K* | acciores *O* | ad] a K^a 21 solempnium specierum debiti solucionem *O* | actoritate I^a | ne] nec *O* | rei *om. O* 22 immunitas] *Th. cum B* (*apud Cui.*) ἀτέλεια, inmanitas KO^t, innouitas $O^b I$ | *s. a. Th.* 24 imppp. ... pp.] *Th.*, imp. th. et arch. oño. et aaa. ruffino pp. *O,* imp. theo. *KI* 25 fuerit *O* | officii sui] *libri cum Th. Vat.*, officiis *Th. Taur.* 26 debita] K^b *Th.*, debito K^a, debitum *OI* | lationum summas re *bis* I^a | summa *O* | religionis O^t | fidem *O* | adnotationem I^a, adnotionem *O* | praescribant] *KOI cum Th. Vat.*, perscribant *X cum Th. Taur.* 27 ex *om. K* | officialis] *Th.*, officiali *libri* | consilium *I* | quid] q' *O,* quod *I* | exactum I^b *Th.*, exactum sit KOI^a | quidue] quidem O \ perlatum] K^b *Th.*, praelatum $K^a OI$, prolatum X cum *B apud Cui.* τί μὲν ἀπήτησε, τί δὲ ἔτι λοιπάζεται

uideatur, ne longinqui itineris diuersitate susceptor abductus et curiae suae desit et rei
familiaris detrimenta sustineat. D. PRID. ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III
ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393
6 [1] IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. THEODORO PP. In fiscalibus debitis, hoc est
annonariis ceterisque titulis, qui ad arcam eminentissimae pertinent praefecturae, nec non
in iis debitis, quae rationalis usurpat officium, rectores prouinciarum constringantur et eos
necessitas maneat exigendi, a quibus expectatur auctoritas. D. VIII [2] K. IVN. MEDIOLANI
HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398
7 IDEM AA. HADRIANO PP. Missi opinatores cum delegatoriis iudicibus [Th. 11, 7, 16
eorumque officiis insistant, ut intra anni metas id quod debetur accipiant: nihil his sit
cum possessore commune, cui non militem, sed exactorem, si sit obnoxius, conuenit immi-
1 nere. Iudices itaque, qui prouinciales passi fuerint opinatoribus delegari, eiusdem quanti-
tatis duplex poena retinebit: et apparitores ex quolibet officio sententiam deportationis
excipient, si per semet exigendos uoluerint delegare militibus: et curiales temporale manebit
exilium, si eos quos sollemniter exigere consuerunt opinatoribus putauerint esse traden-
dos, cum iudicem oporteat inquirere debitores, tabularios fideliter prouidere nomina debi-
torum [3], apparitores siue curiales consuetudine seruata regionum conuictis debitoribus
imminere: ut perceptis congruis emolumentis opinatores impleto anno ad proprios numeros
2 ualeant remeare. Qui si ultra annum protracti fuerint, iudices *et* officia absque ulla mora
de proprio cogantur exsoluere militibus quod debetur, ipsis aduersus obnoxios repetitione
3 seruata. Quod si ad nos aliqua de retentis opinatoribus querella peruenerit, in duplum
4 ab his protinus exigetur, ut partem debitam miles, reliquum fiscus accipiat. Iudicibus
quoque eorumque officiis eatenus subuenimus, ut in contumaces debitores cuiuslibet digni-
tatis auctoritatem suam exserant ac, si impudenter solutio differatur, actores procuratores
eorumque praedia persequantur, de eorum quoque nominibus ad nostram scientiam relaturi
D. III ID. IVL. MEDIOLANI VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401
8 [4] IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. NICOSTRATO PP. Si diuina domus aut qui- [B 56, 8, 23
libet cuiuscumque dignitatis atque fortunae re uera fundos extra metrocomias non patro-
cinii gratia, sed emptionis iure uel quolibet alio titulo legitimo possederit et non impositas
rei publicae functiones agnouerit, quemadmodum prior dominus dependebat, omnibus modis
possessiones eorum publico uindicentur et curiae eiusdem ciuitatis sub qua uici siti sunt

KOI

[1] *iunge Th.* 2, 1, 11: *cf. etiam* 11, 74, 1 *Th.* 1, 11, 2 [2] VIIII *leges laudatae* [3] prodere nomina dominorum *Th.* [4] *iunge* 11, 54, 1. 11, 56, 1

1 uidetur O^a | adductus *KI* | desit] desin; *uel* desui; *uel* desiu; *O*, *inc.* K^a, *deficit* I^a 2 *s. a. Th.* 4 impp. ... pp.] *Contius*, imr. arc. et hon. aa. theod. pp. *Monac.* 3509, imp. arch. et hon. et th. aaa. th. pp. *O*, imp. arc. KI^b, imp. fiarchad. I^a 5 annonariis] amoriis O^a | ad imminentissime pert. perfect. arcam *O* 6 in] et in *K* | his *KI* | rationale *X*, *inc.* I^a | rectoris *K* | constrigantur *O* | et] et in *X*, *om.* O^a, *deficit* I^a 7 neessitas m. exigenda O^a | *s. a. Contius* 9 aaa. *O*, a. *K* | hadriano pp.] *Monac.* 3509 *Th.*, adriano *O*, *om. KI* | opinatores] *Cui. Th.*, op. id est exactores (exacciones *O*) militaris annonae (amore O^a) *KOI* | delagatoriis (*uel* delaeg.) O^a 10 accipiatur *K* 11 possessione *O* | exactores K^a, exacciorem O^a | si *om.* I^a 13 appariciones *O* 15 quo *O* | consueuerunt *O* | putauerunt *O* | trahendos K^a, dtradendos I^a 16 oportet *Th.* | inquire *K*, in.rere I^a | prouidere] K^b, praeuidere K^aOI 17 aparitores *I* | curiales] ciuiales O^a | legionum *O* | coniunctis I^a, cunctis K^t 18 opinaciores *O* 19 qui] quod *K* | protractis I^a | et officia absque] *edd. Th.*, officialisque O^a, officialisque absque O^b, et *om. KI* 20 propria *O* | cogentur *Th.* | repecione O^a 21 querella] quelemra *I* 22 reliquum] *Th.*, reliquunur K^a, reliquam K^bOI 23 quoque] quorum *O* | eorumque] eorum et *K* | subueniemus *K* | dignitate *O* 24 exserant] O^a *Th.*, exerceant KO^bI | inprudenter K^aI 25 que *om. K* | persequatur I^a 26 *s. a. Th.* 27 imp. *KOI* | et ant. nicostrato pp. *O*, *om. KI* | quelibet *X* 28 alicuiuscumque I^a, alius cuiusque *X* | fortuna *X* | fundus O^a 29 alio quolibet *O* | possederit ... 30 agnouerit] *O*, possederint (possessederint K^a) ... agnouerint *KIX* 30 omnibus modis] omnino *O* 31 sub ... sunt *om. O*, *deficit* I^a | uici siti] *K*, uicis siti I^b, uici *Contius*, iuncti *X* | sunt *om. X*

adsignentur, ut publicis commoditatibus circa tributarias functiones undique nostra prouisione uideatur esse consultum. D. K. SEPT. ANTHEMIO A. II CONS. a. 468

9 [1]Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α. Ἀνθεμίῳ[2] ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων. B 56, 8, 24
Ἵνα μὴ πολλῶν ἀπαιτούντων τὰ δημόσια καὶ οἱ συντελεῖς βλάπτωνται καὶ αὐτὸς ὁ δημόσιος
λόγος, εἷς μόνος κανονικάριος εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐκ τοῦ προσφόρου πεμπέσθω σκρινίου, ὀφεί-
1 λων κατεπείγειν τὴν ἐξάνυσιν τῶν κεχρεωστημένων τίτλων τῷ ἰδίῳ σκρινίῳ. Ἐξπελευστὴς
μέντοι μὴ πεμπέσθω, εἰ μὴ μετὰ παραδρομὴν τῆς ὡρισμένης προθεσμίας καὶ ἑτέρου μηνός.
τούτου δὲ τοῦ χρόνου διατρέχοντος πεμπέσθω ὁ ἐξπελευστής, προστιμωμένου καὶ τοῦ ἄρχοντος
καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ καὶ τοῦ κανονικαρίου πρὸς τὸν οἶκον[3] τῶν μὴ ἀπαιτηθέντων χρημάτων
καὶ πρὸς τὴν τῆς ῥαθυμίας ποσότητα, ὥστε τὸν αὐτὸν ἐξπελευστὴν καὶ τὰ λοιπαζόμενα δημόσια
2 καὶ τὸ πρόστιμον μεθοδεύειν. Μόνῳ δὲ τῷ ἄρχοντι καὶ τῇ τάξει καὶ τῷ κανονικαρίῳ ὁ ἐξπε-
λευστὴς ἐπικείσθω, ἀφοριζομένης αὐτῷ παραμυθίας καὶ πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τὴν χρεωστοῦσαν
καὶ πρὸς τὰ διαστήματα. τὴν δὲ παραμυθίαν ταύτην ὁ ἄρχων ἐπιγινωσκέτω καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ
3 καὶ ὁ κανονικάριος, ὡς αἴτιοι γενόμενοι τοῦ πεμφθῆναι τὸν ἐξπελευστήν. Ἐξπελευστὴς δὲ ἕτερος
μηδέποτε πεμπέσθω μηδὲ ἄλλος τις μετὰ τὸν ἐξπελευστήν. ἐὰν δὲ νομίσωσιν οἱ ἔπαρχοι χρειῶδες
εἶναι τὸ καὶ ἕτερον ἐκπέμψαι μετὰ τὸν ἐξπελευστήν, τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τούτῳ κρατείτω, καὶ τὴν
ὁριζομένην αὐτῷ παραμυθίαν ὁ αἴτιος τοῦ πεμφθῆναι αὐτὸν παρεχέτω, τουτέστιν ὁ τῆς ἐπαρχίας
4 ἄρχων καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ καὶ ὁ κανονικάριος καὶ ὁ ἐξπελευστής. Ἡ γὰρ ἀφορισθεῖσα τῷ κανο-
νικαρίῳ παραμυθία πᾶσι τοῖς μετ' αὐτὸν πεμπομένοις ἀπαιτηταῖς ἀρκεῖ, καὶ μηδὲν περαιτέρω
μήτε τὰ συστήματα τῶν πόλεων μήτε οἱ συντελεῖς ἀναπείσθωσαν, εἰ καὶ πλείονες πρὸς ἀπαίτησιν
ἐκπεμφθείησαν, προστιμωμένων ἑκάστοτε πάντων τῶν ἐκπεμπομένων καὶ μὴ ἀνυόντων τὰ δημόσια.
5 Καὶ ὅσαι δὲ γίνονται ἐκταγαί, τῷ κανονικαρίῳ πεμπέσθωσαν, ὥστε δι' αὐτοῦ καὶ ταύτας ἀνύεσθαι,
6 μὴ αὐξάνεσθαι δὲ διὰ τοῦτο τὴν ἀφορισμένην αὐτῷ παραμυθίαν. Ἐνδοματικὰ δὲ μηδεὶς λαμβα-
7 νέτω, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα παντελῶς ἀπαλειφέσθω. Εἰ δὲ κατά τι παραβαθείη τὰ νομοθε-
τηθέντα, πεντήκοντα χρυσίου λίτραι ἐπιτίμιον ἔστω καὶ κατὰ τῆς τάξεως τῶν ἐπάρχων καὶ κατὰ
τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν τῶν δημοσιευόντων
προσώπων.

D. XII K. AVG.[4] PAVLO VC. CONS. a. 496

10 Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. . . . . . Θεσπίζομεν . . . . Parat. ad Const. 1, 12

Περὶ τῶν προσφευγόντων ταξεωτῶν ἢ πολιτευομένων, ὅπως δεῖ αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι τὰς δημοσίους εἰσφοράς, φησὶν ἡ διάταξις παρακελευσαμένη μηδένα καταβάλλειν ἐπ' αὐτοὺς τὰς συντελείας, εἰ μὴ δημοσιεύσωσιν. ἐπὶ γὰρ τοὺς προσφεύγοντας ἢ ἄλλως κρύπτοντας ἑαυτοὺς οὐδεμίαν βούλεται γίνεσθαι παρὰ τῶν συντελεστῶν ἐπ' αὐτοὺς καταβολήν.

D. PRID. K. APRIL.[5] IOHANNE ET PAVLINO CONSS. a. 498

KOI: index c. 9 ex B, index c. 10 ex Parat. restitutus est

---

[1] *iungenda uidetur* 10, 16, 13 (*u. i.*) [2] Εὐφημίῳ? [3] ὄγκον (*Mommsen*)? [4] D. prid. k. April. (*cf. ad u.* 3)? [5] d. XII k. Aug. (*cf. ad u.* 3)?

---

1 commodis *X* | tributorias *O, deficit* I^a | uñdique *O, deficit* I^a | promissione *O*, permissione K^t, *deficit* I^a 2 consultum esse *X*, consultum *om.* O^a, *deficit* I^a | *s. a. Contius* 3 const. graec. (quicquid c. gr. K^a *ex initio* 20, 1) *K*, desunt hic duae const. graecae I. Anastas. ad Anthemium pp. d. prid. kal. ap. iohanne et paulino coss. II. dat. XII. kal. aug. paulo cons. *Contius: Cuiacius inscriptionem subscriptionemque quas supra dedimus restituit: unde collatis Contianis conicias aut sequentem constitutionem ad eundem magistratum datam esse aut, quod probabilius est, Contium eumue quem secutus est librarium consules harum constitutionum permutasse, ut c.* 9 *restituenda sit subscriptio* d. prid. k. April. Paulo uc. cons. *eaque iungenda sit cum* 10, 16, 13 (d. k. April., *cf. Nou.* 128), *c.* 10 *subscribatur* d. XII k. Aug. Iohanne et Paulino conss. | α. *om. Cui.* 6 ἐξπελλευτής *Nou.* 128 *c.* 6 19 αὐτόν] *Augustinus*, αὐτῶν *B* (*Cui.*) 23 § 6 *extat in Synopsi T* 7, 13 28 *s. a. Cui., cf. ad u.* 3 29 *inscriptionem ex subscr. restitui.* θεσπίζομεν *tradunt Parat., ubi praemittitur* βι. ι' τι. ιθ' διάτ. ι' (*sic Const.*^{l}, διάτ. ιη' *Const.*^{r}), *confirmant Parat. ad Const.* 1, 3, *quae numero mendoso ad* 10, 9, 10 *relata sunt, cf. ad p.* 883, 7 30 ἢ] *Const.*^{r}, ἢ τῶν *Const.*^{l} 32 κρύπτοντας *Const.*^{l}, κρυβόντας *Const.*^{r} 33 καταβολήν] καταβολὴν καθόλου *Const.*^{l} 34 s. a. *Contius, u. ad u.* 3

XX

℞ DE SVPEREXACTIONIBVS ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. APOLLODORO PROCONSVLI AFRICAE. [Th. 11, 8, 2 B 56, 8, 25] Quidquid ultra debitum elicitum fuerit a curialibus uel cohortalibus uel aliis exactoribus in duplum[1] eruatur, quod prouincialibus restitui protinus oportebit.
1 Si quis autem exactorum in[2] superexactionis crimen fuerit confutatus, [Th. 11, 8, 1 mut.] capitali periculo cupiditas eius amouenda atque prohibenda est, si in isdem sceleribus perseueret. D. PRID. ID. MART. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

XXI

℞ DE CAPIENDIS ET DISTRAHENDIS PIGNORIBVS TRIBVTORVM CAVSA ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD AFROS. Res eorum, qui fiscalibus [Th. 11, 7, 4 B 56, 8, 26] debitis per contumaciam satisfacere differunt, distrahantur: comparatoribus data firmitate perpetua possidendi. D. XV K. IVN. SERDICAE CONSTANTIO ET MAXIMO CONSS. a. 327

2 IDEM A. RESTITVTO[3] PRAESIDI SARDINIAE. Satis sit debitorem annonarum [Th. 11, 7, 7] ad soluendi necessitatem capione pignorum conueniri. D. VIII ID. DEC. THESSALONICAE CONSTANTIO VI ET CONSTANTE III AA. CONSS.[4]

XXII

℞ DE APOCHIS PVBLICIS ET DESCRIPTIONIBVS CVRIALIVM ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Ad inferiorum [Th. 12, 1, 173] curialium releuandas fortunas et impressionem potentium itidem curialium[5] cohibendam placuit, ut[6] descriptiones, si quae per singulos ordines cogentibus diuersis negotiis agitantur[7], non sumant ante principium, quam apud acta prouinciarum rectoribus intimentur et

KOI

---

[1] a curialibus ... duplum *om. Th.* [2] in *om. Th.* [3] Impp. Constantius et Constans AA. Bibulenio Restituto *Th.* [4] *consulatum mendosum Gothofredus non recte ad a.* 346 *rettulit, cum Constans, cui suberat Sardinia, Thessalonicae non egerit: sed ne Constantium quidem ibi commoratum esse uerisimile est, ut de consulatibus Constantii A. et Constantii C. annorum* 352...354 *cogitare possis. quamobrem uidendum, ne Iustinianorum error casu uerum legis auctorem restituerit eaque adscribenda sit anno* 320 [5] itidem curialium *om. Th.* [6] ab instanti octaua indictione *ins. Th.* [7] agitantur cogentibus diuersis negotiis *Th.*

---

3 impp. ... 4 africae] *Th.*, imp. arth. et th. aa. polodo *O*, imp. arch. *KI* 4 fuerat *Th.* | a curialibus *seqq.*] εἴτε πολίτης εἰσὶν (ἐστὶν *scr.*) εἴτε ταξεώτης, ἀναγκάζεται τὸ διπλάσιον ἀποκαταστῆσαι *B* | cunalibus O^a | coartalibus KOI^b, oartalibus I^a 6 quis] quod *O* | confutatus] cum furatus *I* 7 periculo] capitulo *O* | amonenda *K* | celeribus *O* 8 perseuerent O^a | *s. a. Th.* 11, 8, 2: med., *quod om. Th. Vatic., ex libro suppl. Cui., idque iam confirmatur Th. Taur.* 10 et *om. I* 11 tributori *I* 12 a. ad afros (asios *O*)] *O Th.*, a. ad afros prouinciales *Cui.*, *om. KI* 13 differtur I^a | distraiantur K^a, distrahentur *O* | perpetua firmitate *KI* 14 *s. a. Th.* | constantio] constantino caes. v *Contius*, constantino v *Cui.* 15 a.] de *O* | rest. pr. sard.] *Th.*, restituto praesardine *O*, *om. KI* | annonarium *K* 16 conuenerit *O* | *s. a. Th.* 19 publicis] et p. *X* 21 impp. ... pp.] *Th.*, imp. th. et hon. aūgam̄tam̄ (antegam̄tam̄ *Lond.*) pp. *O Lond.*, imp. hon. *KI* 22 curiualum *O* | reuelandas *K* | petentium *K* | itidem] K^b, et itidem OI^a, *om.* I^b, *inc.* K^a | curualium *O* 23 si *om. Th.* | agitantur] *dett. cum Th.*, agitentur *KOI* 24 sumant ante] summant O^a, sum I^a

1 ex eorum fuerint receptae sententiis[1]. Sed et aurum, quod ex huiusmodi contributione
redigitur, ita debet susceptori aurario consignari, ut securitatibus nomen inferentis, dies
consul mensis causa et summa comprehendatur, quo et descriptionis aequitas illustretur
2 et descriptus documentis euidentibus fulciatur. Hoc etiam obseruando, ut in[2] quadri-
menstruis quoque breuibus, qui ad excellentiae tuae officium[3] sollemniter diriguntur, cele-
bratae descriptionis dispunctio societur, ut omnes[4] uestrae potestatis scientiam formi-
dantes nihil ad releuationem locupletum atque inopum perniciem audeant pertemptare.
3 Quod et tunc optimum est custodiri, cum lucratiuae facultates ex bonis curialium curiae
4 obuenerint, ut et inopes et locupletes[5] fructu prouisionis simillimae potiantur. Quam
dispositionem si quis iudicum numerariorum uel curialium mutilandam esse crediderit,
interminationi quam uestra sedes statuerit subiacebit. D. VII K. SEPT. CONSTANTINOPOLI
VARANE[6] CONS. a. 410

2 [7]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CELERI PROCONSVLI AFRICAE. | Th. 12, 1, 185 |
Semel securitatem de refusione munerum emissam ab alio iudice[8] non liceat refricari. et ideo spectabilitas tua saluberrimae ac iustissimae praeceptionis formam secuta prohibebit in posterum eos ad discussionem transacti muneris constringi, quos claruit accepta[9] securitatis prosperitate laetari. D. V K. MAI. RAVENNAE POST CONSVLATVM FELICIS ET TAVRI[10]. a. 429

3 IMP. MARCIANVS A. CONSTANTINO PP. Quicumque de prouincia- | *Ρωπ. 26, 10 B 56, 8, 29 |
libus et collatoribus decurso posthac quantolibet annorum numero, cum probatio aliqua ab eo tributariae solutionis exposcitur, trium cohaerentium sibi annorum apochas securitatesque protulerit, superiorum temporum apochas non cogatur ostendere, neque de praeterito ad illationem functionis tributariae coartetur, nisi forte aut curialis aut quicumque apparitor uel optio uel actuarius uel quilibet publici debiti exactor siue compulsor possessorum uel collatorum habuerit cautionem, aut id quod deposcit deberi sibi manifesta gestorum adsertione patefecerit. D. XV K. AVG. VARANE ET IOHANNE CONSS. a. 456

4 Ὁ μὴ προσθέμενος ταῖς ἀποχαῖς τὸ τῶν ἰουγῶν ποσὸν κʹ λίτρας χρυσίου προστιμᾶται.

5 (4) [11]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Securitatibus, quae publicarum | 4, 30, 14, 1 B 56, 8, 30 |
functionum gratia siue in solidum siue ex parte solutae esse conscribuntur, nullam exceptionem non numeratae pecuniae penitus opponi concedimus. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI DN. IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

KOI: c. 4 *argumentum ex Theodori Nouellis* 17, 13 *restitutum est*

[1] fuerint auctoritate firmatae *Th.* [2] in *om. Th.* [3] qui ab exc. tuae officio *Th.* [4] omnes *om. Th.* [5] quod et circa hos optimum e. c., quibus lucr. f. ex b. curialium obuenerunt, (ut *ins.*) et ipsi *Th.* [6] uc. *ins. Th.* [7] *iunge* 11, 59, 26 *Th.* 11, 1, 34. 11, 30, 68 [8] proconsule *Th.* [9] acceptae *Th.* [10] uu. cc. *addit Th.* [11] *iunge* 1, 4, 21. 4, 2, 17. 4, 20, 18. 4, 21, 17. 4, 30, 15? 5, 15, 3

1 ex *om. O* | fuerit *I* | qui *K*ᵃ 2 redigetur *K*| susceptioribus *O*ᵃ, susceptoribus *O*ᵇ | seciuitatibus *O* | nomen] non *O* | indeferentis *K*, efferentis *O*, ferentes *I*ᵃ 3 consul] *edd. Th.*, consules *KOI* | quo] quodam *Th.* | discretionis *I* 4 descriptis *O* | etiam *om. O* 5 ad *om. K*ᵃ | celebrare *K*ᵃ, celebrata et *O*, celebrata etiam *I* 6 dispunctio] *K*ᵇ *Th.*, disp..tio *K*ᵃ, dispō (= dispositio) unctio *O*ᵃ, dispositio *O*ᵇ*I* | nostre *O* 7 reuelationem *K*ᵃ, relationem *O* 8 quod] qui *K*ᵃ*?* | et] etiam *K*| est *om. I*ᵃ | custodire *O* | facultatis *K*ᵃ 9 obuenerunt *Th.*, *inc. I*ᵃ | ut et] ut *I*ᵃ | simillime prouisionis *O* 10 iudicium *O*ᵃ | esse *om. Th.* | crediderint *K*ᵃ*I* 11 *s. a. Th.* 13 impp. (imp. *O*) ... aa. (a. *O*) c. pr. africae (africano *O*)] imp. th. *KI* 14 numerum *O*, rerum *I*ᵇ 15 secutam *O* 16 muneris] numeris uel muneris *O* | quo *O* | claruerit *K* | prosperitatis securitate (—tes *I*) *K*ᵃ*I*, prosperitate securitatis *K*ᵇ 17 *s. a. Th.* | mai.] mart. *Th.* 11, 1, 34. 11, 30, 68 18 marcianus a.] ant. *K*, aa. *I* | constantino pp.] *Contius*, const. pp. *O*, *om. KI* 19 collacionibus *O* | comprobatio (*uel* —to *I*ᵃ) *KI*, comprobato *X* | aliquam *K*ᵃ 20 exponitur *O* | trium] si trium *KOI*ᵇ*X* | sibi coherentium *I* 21 super horum *O*, *deficit I*ᵃ | temporum] t. spatio *X* 22 tribucione *O*, *deficit I*ᵃ | coarcetur *K*ᵃ, cohercetur *O*, *deficit I*ᵃ | quicumque] quilibet *K*, *deficit I*ᵃ*:* aut quic. app. *om. B* 23 auctarius *O*, auctuarius *X*, *deficit I*ᵃ | quilibet *om. X* 24 habuit *KO* | detepossscit *K*ᵃ, reposcit *I* | manifesto *I*ᵃ 25 adsertionem *I* | *s. a. Contius* | uarrone *Cont.* 26 constitutio graeca *Paris.* 4428, sequitur constitutio greca *Harleianus* 5117. *apud Theodorum iis quae supra dedimus praemittitur:* ἀνάγνωθι βι. ιʹ τι. κβʹ διάτ. δʹ, ἔνθα εἴρηται ὅτι. *quod in BΣ* 23, 1, 76 *c.* 5 *bis citatur sub numero* δʹ, *id Fabroti emendatione factum puto* 27 a. menae pp.] O, *om. KI* 28 ex] e *O*ᵃ 29 s. a. Cui. cum *l. gem.* | iun.] *Cui.*, iul. *l. gem.*

57

XXIII

℞ DE CANONE LARGITIONALIVM TITVLORVM ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. LOLLIANO. Omnem summam auri uel argenti reliquarumque specierum, quae sacris largitionibus ex more penduntur, statim ut exactio fuerit celebrata, ad thesauros uniuscuiusque prouinciae uel ad proximos referri sub obsignatione tabularii ceterorumque, quos sollicitos esse debere praecedentia iussa decreuerant, et thesaurorum praepositis consignari praecipimus, ut exinde ad sacrum comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur. D. XII K. AVG. MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AD ANTHEMIVM PP. [1]Neque sacra- [Th. 11, 7, 17] rum priuatarum uel largitionum palatina officia ex quacumque causa ex quocumque titulo fiscalis debiti, cum ad prouinciam mittuntur, possessores per se audeant conuenire, siue id ex praeterito reliquum trahatur seu praesentis temporis tributo solui conueniat: sed
1 rectores prouinciarum frequenter adeundo commoneant eorumque officiis incumbant. Quod si rector prouinciae imminentem sibi memoratorum declinare molestiam quaerens uel qualibet alia ratione isdem propria auctoritate publicae exactionis permiserit curam, tam ipse quam officium eius uicena auri pondo fisco dependent. D. VII ID. DEC. CONSTANTINOPOLI BASSO ET PHILIPPO CONSS. a. 408

3 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. HELIODORO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Praecepit nostra serenitas neque ueloci cursui neque alii praeter ueterem consuetudinem grauamini subiacere chartularios, qui de cohortalibus officiis uniuscuiusque prouinciae largitionales titulos retractare constituuntur, cum et idem amplissima praefectura disposuisse perhibeatur, ut his necessitatibus liberati fideliter largitionales titulos ualeant retractare.
1 Quod si aliquo tempore nostra iussio temerario ausu ex aliqua parte fuerit uiolata, tam rector prouinciae quam apparitio eius triginta librarum auri condemnatione plectentur.
2 Insuper uirum spectabilem Orientis comitem eiusque officium licentiam habere conatus nefarios inhibendi tam moderatorum quam cohortalis officii, cum de hac re admoniti fuerint a palatinis et eandem poenam formidantibus, si non omnibus modis pietatis nostrae decreta
3 (1) congruum mereantur effectum. Illud etiam generali forma sancimus, ut in omnibus prouinciis tam nominatio specialium susceptorum largitionalium titulorum quam defensio tractatorum non tantum per uiros clarissimos moderatores prouinciarum, sed etiam per uiros spectabiles proconsules et praefectum Augustalem ac laudabiles uicarios una cum eorum officiis, admonentibus semper nec non imminentibus palatinis procuretur prouidentibus,

KOI

---

[1] neque agentes in rebus *praemittit Th.*

---

2 largitionum K^a | titulorum] tributorum K^t, *om.* *O* (*cf. ad u.* 3)   3 imppp. ... lolliano (iuliano *Cont.*)] *Cont. Cui.*, imp. gratia. ual. titulorum aaa. ioliano *O*, impr. g. ual. et th. titulorum aaa. loliano *Lond.*, imp. gra. *KI*   4 petuntur *X*   5 ad thes.] ad in th. O^a, thes. *X*   6 assignacione *O*, consignatione *X* | tabulariorum *OX* | ceterumque K^a?   7 decreuerat *K*, decreuerunt I^b | congnari *O* | ad sacrarum com. *O*: ad urbem regiam *uertunt B teste Cui.*   8 *s. a. Cont. Cui.* | XII] *Cui.*, *om. Cont.* | II *om. Cont.*   10 impp. ... ad anth. (anthemio *Th.*) pp.] imp. hon. aa. ad antem. pp. *O*, imp. hon. a. (a. *om. I*) *KI*, impr. hon. et th. a. *Z*   11 priuatarum uel larg.] K^aO^b *Th.*, litterarum uel larg. O^a, uel priu. larg. K^b, uel larg. priu. *I* | quacumque] quaque *O*?   13 reliquo O^a | tributa K^bI 14 que *om.* K^a 15 inminetem *K*, imminente *I* | molestam *O*   17 fisco *om.* *O* | *s. a. Th.*   19 impp. ... largitionum] *Contius*, imp. leo et antemo eliodoro c. *O*, imp. leo *KI*, *cf. p.* 899, 9 | precipit *I*   20 ueueloci I^a 21 subiacere] lb'iacere *O* | qui de] quidem K^aX | coartalibus *KX* | unuscuiusque *K*   22 et idem] KI^b, idem I^a, id *O*, id etiam *X*   23 largitionis *K*, largitiones *I*   24 tempora K^a | iussio] iussu I^a 26 comitem (—tis O^a) orientis *OX* | conatos I^a 27 cartalis *OIX* | re *om. X*   28 si non] sine *O*   30 specialium] spiritualium *O* | largitioni titulo *X* | tractorum *OI*, tractarum X^a 32 proconsulem *K*   33 seper *I* | palaciis *O* | prouidentibus] OI^bX, *om.* KI^a: istud deest in l[ibro] m[artini] I^c: *quae adnotatio apud Hugolinum ad uoc.* procuretur *relata est*

ut post nominationem etiam specialium susceptorum largitionalium titulorum nulla minuendae exactionis ad sacrum pertinentis aerarium aut transferendi ad arcarios aut quoslibet alios extraneos titulos rectoribus prouinciarum aut eorum officiis, sed etiam curialibus licentia permittatur: quadrimenstruis breuibus per idoneum tractatorem eorundem titulorum super commendandis ratiociniis publicis periculo rectorum prouinciarum ad sacratissimam
4 urbem transmittendis. Nam quacumque ex parte, quam iussit nostra tranquillitas, si minus fuerit procuratum, poena superius designata tam ipsi iudices quam eorum officia se nouerint esse plectendos. D. VIII K. AVG.[1] CONSTANTINOPOLI ANTHEMIO A. II CONS. a. 468

4 IDEM AA. HELIODORO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Praecipimus, ut, si forte delegatio, quae ab amplissima praefectura in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur, minus contineat omnes largitionales titulos aut quo modo exactio eorum debet procedere, nihilo minus *competentem* a uiris spectabilibus tam proconsulibus quam uicariis et uiro spectabili comite Orientis et praefecto Augustali nec non rectoribus prouinciarum eorumque officiis et curialibus omnium largitionalium titulorum exactionem procurari: uicenarum librarum auri condemnationem prae oculis habentibus, si quid minus exactum uel illatum sacro fuerit aerario, quam prisca et inueterata consuetudo sacris largitionibus inferri constituit. D. K. IVL. CONSTANTINOPOLI ANTHEMIO A. II CONS. a. 468

XXIIII

℞ NE OPERAE A COLLATORIBVS EXIGANTVR ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD VIVENTIVM PP. [Th. 11, 10, 1] Operarum praebitionem, quae illicite a prouincialibus hactenus expetita est, sinceritas tua cessare praecipiat. D. X K. MART. TREVERIS VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

XXV

℞ DE IMMVNITATE NEMINI CONCEDENDA ℞

1 [2]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POPVLVM. [Th. 13, 10, 8, 1] His nostrae serenitatis edictis ciuitatum tabulariis erit flamma supplicium, si cuiusquam fraude ambitu potestate iniusta cuiuspiam profiteretur[3] immunitas, ac non secundum praecedentem definitionem[4] omnes omnino abolita specialium immunitatum gratia necessitas

KOI

---

[1] April.? [2] *iunge* 11, 48, 9 [3] *idem Th.*: prouideretur? [4] *cf. Th.* 13, 10, 8 *pr.* (= 11, 48, 9)

---

1 etiam spiritualium *O*, specialium etiam *K* | suspectorum *O* | inminende *O*, minuenda *I*ᵃ, minuente *X* 2 pertinentibus *K*ᵃ | transferende *I*ᵃ | ad arcarios] accarios *O* | quodlibet *K*, quolibet *O* 3 titulo *K* 4 quadrumenstruis *K*, quadrimensuris *O* | tractorem *I* | eorum *O* 7 procuratum] *edd.*, procuracio *KOIX* | penam *K*, p̄ea *O*ᵃ | designatam *O* | se nou. (nou. se *I*) esse plectenda *K*ᵇ*I*, esse plectenda nou. *O* 8 *s. a. Contius* 9 aa.] a. *K* | hel. com. (com. *om. O*) s. l.] *O Contius, om. KI* | praecepimus *O* | ut *om. X* 10 delatio *X* | amplissimam *I*ᵃ 11 minus *om. O*ᵃ | racionales *O* | quo modo] quō *K* | deberet *OI* | praecedere *I* 12 competentem] *scripsi*, comp. (competere *I*) exaetionem eorum *KI*, comp. iudicen (*sic*) *O* | uris *K*ᵃ, iuris *O uel O*ᵇ 13 orientis et prefecto *bis I* | prouinciarum *om. I* 14 eorumque] earum *K*, et eorum *X* | omnum *X* | exactionem] *X*, exaccione *KOI*ᵗ, *om. I*ᵛ 16 fuerit sacro *OX* | aerario] erra *I*ᵃ | pisca *K*ᵃ | largitio..libus *K*ᵃ 17 *s. a. Contius* 19 opera *O* | collationibus *K* 20 imppp. ... pp.] *Th.*, imp. ual. et gratia. aaa. adui. *O*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. *I*, imr. ual. ualer. a. *Monac.* 3509 21 praehibitionem *K* | expetita (expe.ita *K*ᵃ) est] expetite *O*ᵃ 22 *s. a. Th.* 25 imppp. grat.] imp. gra. *K*, imp. gord. *OI* | ualent. ... populum *om. KI* 26 flammam *I* 27 ambitus *K*, abitus *I* | cui uspiam *mauult Mommsen* | profiterentur *K*, confitentur O \ inmunitatem *K*ᵇ*O*, inmunitam Kᵃ \ ac\ at Kᵃ 28 omnes] *Z Th.*, omnis KOI

57*

ASHMOLEAN OXFORD

tributariae functionis firmata censitorum peraequatorum prouincialium iudicum peraequa-
tione constrinxerit. D. III NON. MART. MEDIOLANI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383
2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Per Bithyniam ceteras- [Th. 15, 3, 5]
que prouincias possessores et reparationi publici aggeris et ceteris eiusmodi muneribus
pro iugorum numero uel capitum, quae possidere noscuntur, adstringi cogantur. D. VII
K. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

XXVI

℞ DE CONDITIS IN PVBLICIS HORREIS ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD VOLVSIANVM PV. Omnia[1] [Th. 11, 14, 1]
quae in horreis habentur expendi uolumus, ita ut non prius ad frumentum tendatur
expensio, quod sub praefectura tua urbis horreis infertur, quam uetera condita fuerint
1 erogata. Et si forte uetustate species ita corrupta est, ut per semet erogari sine querella
non possit, eidem ex noua portione misceatur, cuius adiectione corruptio uelata damnum
2 fisco non faciat. Ad istud autem negotium arbitratu ac iudicio tuo nobilis prudens fidelis
optime sibi conscius pro integritatis meritis adponatur custos ac mensor, qui uel frumenta
modio metiatur uel iustis aestimationibus[2] colligat, quanta habeantur in condito. D. VI
ID. APRIL. DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364
2 IDEM AA. ARTHEMIO PRAESIDI. Cum ad quamlibet urbem mansionemue accesseris,
protinus horrea inspicere te uolumus, ut deuotissimis militibus effloratae et incorruptae
1 species praebeantur. Nam si per incuriam officii grauitatis tuae sartorum tectorum neglecta
procuratione aliqua pluuiis infecta perierint, iam ad damnum tuum referentur. D. VIII
K. SEPT. ARELATE[3] DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364
3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. ANATOLIO PP. PER ILLYRICVM. Nulli [Th. 11, 14, 3]
1 posthac horreaticas species contingendi copia praebeatur. Sin uero quisquam temerator
horreorum extiterit, qui sibi ex praedictis aliquid audeat usurpare, hanc poenam sciat
nostro arbitrio definitam, ut deportationis poenae subiectus totius substantiae cogatur subire
iacturam. D. VII ID. IVL. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

KOI

---

[1] ante omnia autem *praemissis aliis Th.* [2] adlegationibus *Th.* [3] Arelapae (*Gothofredus*)?

---

1 tributariae] tribucione *O* | firmitas O^a | censorum *Th.* | peraequatorum ... iudicum *om. O*, peraeq. ... peraequ. *om. liber Martini secundum X* | perequacionem *KO* 2 constrinxerint *K*, construxerit *I* | *s. a. Th.* 3 impp. ... pp.] *Th.*, imp. h. et th. antemio pp. *O*, imp. hon. *KI* 4 possessiones *K* | et reparationi] *X Th.*, in reparatione *OI*, uel increpatione *K* | huiusmodi *KX* | munibus K^a 5 iugorum] *Hal. Th.*, iugerum *KI*, iugera *O* | adstringi] $K^a I$ *Th.*, dare *O*, astringi dare K^b: δεσμεῖσθαι ἀναγκαζέσθωσαν *B apud Cui.* | *s. a. Th.* 8 de conditis] decretis *O* 9 impp. ... pu.] *Th.*, imp. ual. aa. ad uelosianum pp. *O*, imp. ual. *KI* 10 ad] ad id *Th. ex emend.* | extendatur *KI* 11 quod] quae *I*, *om.* O^a | inferuntur *O* | fuerunt *K* 12 et] sed *X*, *om. Th.* | species *om. O* | erroga sine querela I^a, sine (sine *om.* K^a) querela erogari KI^c 13 ex noua portione eidem *K*, ex noua eidem portione *I* 14 istud] institutum I^a | arbitatum O^a | tuo iudicio *Th.* | fidelis *om. K* 15 integritatis] I^c *Th.*, integritate KOI^v | mentis *K* | opponatur K^a 16 medio *K* | conditō I^a, *inc.* K^a | *s. a. Th.* 18 a. *K* | arthemio praesidi] arth. *O*, tenuo praesidi *Monac.* 3509, anthemio praesidi *Contius*, *om. KI: secundum Th.* 8, 3, 1 *Arthemius corrector Lucaniae et Brittiorum erat* | urbis *I* | mansionemque *O* 19 inspicere orrea *O* | te *om.* I^a | effloratae] *O*, deflorate *KIX*: ἀνθηρὰ καὶ ἀδιάφθορα εἴδη *B apud Cui.* 20 incuriam] incuūam O^a | sacrorum K' 21 inflicta *O* | perieřt *O* | ad d. tuum iam K^a, iam *om.* K^b | res ferentur K^a, refferantur *I* | *s. a. Contius Cui.* 22 artelate *Cont.*, arelati *Cui.* | diuo *om. Cont.* 23 imp. arch. et hon. aa. *O*, imp. arc. *KI* | antolio (autolio *O*) pp. per (er *O*) illiricum *O Duacensis*, anatolio pp. illyrici *Th.*, *om. KI* 24 posthac] post *I* | orreatitas *KI* | contingi *O* | si *O* | uero] num O^a 25 qui] quod I^a | aliquod *O* 26 deporcionis *O* 27 *s. a. Th.*

XXVII

℞ VT NEMINI LICEAT IN COEMPTIONE SPECIERVM SE EXCVSARE ET DE MVNERE SITONIAE ℞

1 [1]IMP. ANASTASIVS A. MATRONIANO PP. Quotiens urguente necessitate com- B 56, 9, 4
parationes frumenti uel hordei[2] aliarumque specierum quibuslibet prouinciis indicentur,
nulli penitus possidentium sese sub cuiuscumque priuilegii occasione excusandi tribui facul-
tatem censemus, omnique, cuicumque possidentium quocumque modo quocumque tempore
per sacros apices uel etiam pragmaticam sanctionem aut iudicialem forte dispositionem
huiusmodi excusatio data est uel postea data fuerit, licentia minime umquam contra teno-
1 rem nostrae legis saluberrimae ualitura. Adeo namque huiusmodi onera cunctis, pro qua
singulos portione contingit, uolumus inrogari, ut ab isdem comparationibus nec sacratissi-
mam nostrae pietatis nec serenissimae nostrae coniugis domum pateremur subtrahere.
D. III[3] K. AVG. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO VC. CONS. a. 491

2 Οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες ἢ ἐν αὐταῖς κεκτημένοι μὴ ἀναγκαζέσθωσαν εἰς ἑτέραν πόλιν B 56, 9, 5
1 ἢ εἰς τὴν μητρόπολιν εἴδη χορηγεῖν. Εἰ δὲ καί τις ἀπαραίτητος αἰτία καταναγκάσει τοῦτο γενέ-
σθαι, τοῖς δικαίοις τιμήμασι τοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει κρατοῦσιν, ἐξ ὧν[4] τὰ εἴδη παρέχεται, πιπρα-
2 σκέτωσαν, ἐκείνων ταῦτα μετακομιζόντων τῶν δεομένων τῶν εἰδῶν. Ὑπολογιζέσθω δὲ τοῖς
πιπράσκουσι τὰ τιμήματα τῶν εἰδῶν εἰς τὰ συντελούμενα παρ᾽ αὐτῶν ἐν χρυσῷ δημόσια. οὐδὲ
γὰρ δίκαιον νῦν μὲν ἀπαιτεῖσθαί τινα παρέχειν εἴδη, μετὰ χρόνον δὲ αὐτῷ τὰ τιμήματα λογί-
3 ζεσθαι, οὕτως εὐθηνίας γενομένης. Τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος ἑκάστης ἐπαρχίας ἐγκινδυνεύοντος
εἰς τὸ καταλογίζεσθαι τὰ τῶν εἰδῶν τιμήματα[5] κατὰ τὰς ὡρισμένας προθεσμίας ὑπὲρ αὐτῶν
4 ἐκπέμπεσθαι. Μηδεὶς δὲ ἀναγκαζέσθω πιπράσκειν πᾶσαν χρείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐκπεριττεύοντα
εἴδη· ἀσεβὲς γάρ ἐστιν ἀποστερεῖσθαί τινα τῶν οἰκείων καὶ ἑτέροις ταῦτα χορηγεῖν· ρ′ χρυσίου
λίτρας ὑφισταμένου ζημίαν καὶ κινδυνεύοντος εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ζώνην αὐτοῦ τοῦ παραβαί-
5 (1) νοντος τὸν νόμον ἢ συγχωροῦντος αὐτὸν παραβαθῆναι. Μηδείς ποτε χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης
ἐπιταττέσθω τοῖς κτήτορσιν συνωνήν, καὶ ὅτε δὲ γίνεται, κατὰ θείαν μόνον κέλευσιν γινέσθω, ἐφ᾽
ᾧ τε τὸ τῆς συνωνῆς χρυσίον ἐκ τῆς συντελουμένης παρὰ τῶν κτητόρων ἐν χρυσῷ συντελείας
6 παρακατέχεσθαι, ἐὰν ὅλως τὰ τῆς οἰκείας αὐτῶν συντελείας ἀρκῇ πρὸς τὴν συνωνήν. Ἐὰν δὲ μὴ

KOI: index c. 2 ex B restitutus est

---

[1] *iunge* 7, 39, 4. 11, 62, 14 [2] olei (*Cuiacius propter* 11, 23, 2)? [3] IIII 7, 39, 4 [4] *requiritur* ἧς (*Leunclauius*) [5] καί *ins.*

---

2 coemptione] K^b, conceptione $K^a X$, empcione *OI* 3 excusare et de munere sitoniae (siconie *X*)] *X*, exc. communem *O*, excusatione munerum *K*, excusare et de numere *I*: *rubricam* de munere sitoniae *post c.* 1 *iterant OIX, eique proprium titulum addictum fuisse Bienerus ideo putauit, quod secundum numeros titulorum apud Graecos allegatorum inter titulum* 27 *et titulum de decurionibus nouem rubricae intercesserunt. quam sententiam Witte et Zachariae eo refellerunt, quod et titulus de discussoribus Theodoro in Nouellarum breuiario tricesimus est et c.* 3. 4 *h. t., quae de sitoniae munere agunt, Paratitla ad Const. titulo* κζ *adscribunt, recte omnino, nam et index Basilicorum Coislinianus ad B* 59, 10 *adnotat:* βι. ι′ τοῦ κώδ. τίτ. κζ περὶ συνωνῶν καὶ σιτώνων. *probabiliter igitur conicias Bononienses, cum non haberent quo munus sitoniae referrent, rubricam diuisisse: certe eos animum ad hoc attendisse testis est Hugolinus, qui secundum X haec ad rubricam adnotauit:* alias deest de munere sitonie et nihil tractat sed intellige tractari in greco 4 a. matr. pp. *om. KI* | urgente $KO^b X$, surgente O^a | comparationis *I* 5 libet *bis I* | iudicentur K^a 6 cuiusque *KX* 7 cucumque O^a 8 etiam] et *I* | sanctione *K* 9 excusationem *IX* | fuit *K* | utquam K^a 10 ualituram *I* 11 sigulos *X*, singulis *KOI* | interrogari K^a, erogari *X* 13 *s. a. Contius* | *post c.* 1 *rubricam* de munere sitonie *ins. OIX* (*u. ad u.* 3) 14 costitutio greca *I*, co. gc. *K*. *indicem B restituit Cuiacius, pr. ... § 4 extant in Synopsi Σ* 11, 2. *de ordine c.* 2 *et* 3 *cf. ad* 902, 38: *quem si recte restituimus, constitutio ab Anastasio ante* XIII *k. Mai.* 505 (*cf.* 1, 4, 19) *data est* 15 καταναγκάσῃ *Cui.* 18 τὰ τιμήματα τῶν εἰδῶν τοῖς πιπρ. *Syn.* | ἐν χρυσῷ παρ᾽ αὐτῶν *Cui.* 20 εὐθηνίας] *Leunclauius*, εὐθυνίας *Cui. Syn.* 21 τά] *Cui.*, τοῖς πιπράσκουσι τά *Syn.* 22 χρείαν] χρονίαν *Syn.* 23 οἰκείων *om. Cui.* | λίτρας χρυσίου ζημίαν ὑφιστ. *Syn.* 27 τό] *Augustinus*, τῷ *Cui.*

χρεωστῶσι δημόσια οἱ τὴν συνωνὴν ἐπιταγέντες ἢ μέρος χρεωστῶσιν, ἐν νομίσμασιν εὐστάθμοις
πρότερον τὸ χρυσίον λαμβανέτωσαν καὶ οὕτως τὸ εἶδος ἀπαιτείσθωσαν, μηδενὸς τολμῶντος ἢ
παράσταθμα δοῦναι τὰ νομίσματα ἢ ἐλλιπῶς ταῦτα καταβαλεῖν ἢ ἄλλως πως ζημιῶσαι τοὺς
ὑποτελεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ τετραπλάσιον παντὸς τοῦ παραλλήλου καὶ τῆς ζημίας ἀπαιτουμένου καὶ
7 τοῦ ἐλλιπῶς καταβάλλοντος. Εἰ δὲ καί τις συνωνὴν ἐπιτάξας[1] τολμήσει ἢ τὴν ἐπιταγεῖσαν παρα-
νόμως ἐκβιβάσει, πεντήκοντα χρυσίου λίτρας προστιμάσθω καὶ τῆς στρατείας καὶ ἀξίας ἐκπιπτέτω,
8 (2) ὑποκείμενος καὶ μείζονι κινήσει. Καὶ ὅτε δὲ κατὰ θείαν κέλευσιν γένηται ἐπιταγὴ συνωνῆς,
ἕκαστος τῶν κτητόρων πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ζευγῶν ἤτοι ζευγοκεφαλῶν ὑποκείσθω τῇ
9 συνωνῇ, μηδενὸς αὐτῆς ἐξαιρουμένου. Ὁ δὲ ὑπὲρ ταύτην τὴν ἀναλογίαν ἀπαιτῶν τινὰ τῶν
συντελειῶν[2] προφάσει τῆς συνωνῆς καὶ ζημίᾳ τῶν πεντήκοντα τοῦ χρυσίου λιτρῶν ὑποκείσθω
10 (3) καὶ ζώνης καὶ ἀξίας ἐκπιπτέτω καὶ ἑτέραν μείζονα προσδοκάτω κίνησιν. Ἀλλὰ ταῦτα χωρὶς
τῆς Θρακικῆς διοικήσεως νενομοθέτηται. ἐν Θρᾴκῃ γάρ, ἐπειδὴ οὐκ εἰς ὁλόκληρον εἰσφέρεται τὰ
δημόσια, διὰ τὸ προφάσει τῶν βαρβαρικῶν ἐφόδων ἐλαττωθῆναι τοὺς γεωργοὺς καὶ μὴ ἀρκεῖν
τὴν ἐν εἴδεσι συντέλειαν τοῖς κατ' αὐτὴν ἱδρυμένοις στρατιώταις, καὶ πάντων μᾶλλον ἀποτρέ-
φεσθαι εἰς αὐτὴν στρατιωτικὰ τάγματα ἀνάγκη ἐστὶ συνεχῆς πάνυ γίνεσθαι[3], ἐπειδὴ μὴ ἐνδέχεται
δίχα συνωνῆς ἀποτρέφεσθαι τοὺς ἐν αὐτῇ στρατιώτας· ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ διοικήσει ἡ μέχρι
σήμερον κρατείτω συνήθεια, ὑποκειμένων καὶ τῶν ἐμπόρων τῇ συνηθείᾳ, πρότερον μέντοι καὶ
τοῖς συντελεσταῖς καὶ τοῖς ἐμπόροις καταβαλλομένου τοῦ τῆς συνωνῆς χρυσίου ἐν εὐστάθμοις
νομίσμασι καὶ ὀβρύζοις, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀπαιτουμένων ἀδιαστρόφως καὶ ἀζημίως τὸ εἶδος
11 εἰσφέρειν, τοῦ δὲ ταῦτα παραβαίνοντος τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκειμένου. Βέλτιον γὰρ ἀντὶ τῆς
ἰδιωτικῆς ἐμπορείας μᾶλλον τοῖς στρατιώταις καὶ τοὺς ἐμπόρους χορηγεῖν τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν
12 (4) ἀποτροφάς. Ἐὰν δέ ποτε διά τινας πόλεις μὴ ἐχούσας σιτωνικὰ χρήματα μήτε ἑτέρωθεν εὐπο-
ρούσας ἀνάγκη γέγονε συνωνὴν ποιήσασθαι, ἐξέστω μὲν τοῖς ἄρχουσι ταύτην ποιεῖν, ἐν μόνῃ δὲ
τῇ ἐνορίᾳ τῆς πόλεως τῆς τοῦ σίτου δεομένης καὶ ἐν τοῖς αὐτῆς ὁρίοις, καὶ κατὰ τὰ ἐν τοῖς τόποις
κρατοῦντα κατὰ καιρὸν τιμήματα. τοῦτο δὲ παραφυλαττέτωσαν καὶ οἱ πατέρες τῶν πόλεων καὶ
13 (5) πᾶς ἕτερος τῆς συνωνῆς προνοούμενος. Εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη γίνεται πολιτικὴν γενέσθαι συνωνήν,
ὡς ἐπιζητουμένων εἰδῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ ἐν ταύτῃ κατὰ θείαν μόνην κέλευσιν προβαι-
νέτω, τοῦ χρυσίου πρότερον κατὰ τὰ ἐπ' ἀγορᾶς ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ὤνια παρεχομένου ἀδια-
στρόφως καὶ ἀζημίως, μετὰ τοῦ καὶ τὰ ναῦλα ἐκ τοῦ δημοσίου παρέχεσθαι, ὥστε τὸν συντελεστὴν
14 (6) πιπράσκειν μόνον τὸ ἐπιζητούμενον εἶδος καὶ πληρωθῆναι τοῖς δεομένοις τὴν χρείαν. Μηδὲν δὲ
ἐκ ταύτης τῆς διατάξεως καινιζέσθω τὰ ἐπὶ τῇ συνωνῇ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως διατετυ-
πωμένα, ἀλλὰ κρατείτω καὶ ὁ θεῖος τύπος ὁ διατυπώσας τὰ περὶ τῶν ἐπεισάκτων στρατιωτῶν
15 (7) ἀποτροφῆς. Ὑποκείσθω δὲ τῷ προστίμῳ τῶν πεντήκοντα τοῦ χρυσίου λιτρῶν καὶ τὸν εἰς
ζώνην καὶ ἀξίαν ὑπομενέτω κίνδυνον ἥτε μεγίστη τάξις τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων καὶ οἱ λαμπρό-
τατοι τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες μετὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων καὶ οἱ κατὰ τόπον ἔκδικοι
καὶ ἄλλοι οἱ δημοσιεύοντες παραβαίνοντες αὐτοὶ τὸν νόμον ἢ παραβαθῆναι συγχωροῦντες ἢ μὴ
μηνύοντες ἀνυπερθέτως καὶ ἀληθῶς κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτόν.

3 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς*. . . . . Θεσπίζομεν σιτώνην . . . . .
Ὅταν ἔν τινι πόλει σιτώνου γένηται χρεία, κατὰ δοκιμασίαν καὶ ἐπιλογὴν [1, 4, 17 B 56, 9, 6]
καθ' ἑκάστην πόλιν ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήτορσι πρωτευόντων γινέσθω ἡ ἐπὶ αὐτῷ προ-
βολή, οὐ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς προβαλλομένοις, οὐδὲ ἐφ' οἷς ἂν βουληθείησαν προσώποις, ἀλλὰ
μόνων τῶν ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης ταξεωτῶν τῶν στρατευομένων καὶ τ῀ν ἀποθεμένων τὴν τάξιν

B

---

[1] *expectes* παρανόμως ἐπιτάττειν [2] συντελεστῶν (*Heimbach*)? [3] *expectes fere* μᾶλλον εἰς τὸ ἀποτρέφεσθαι τὰ στρατ. τάγμ. ἀνάγκη ἐστὶ συνωνὴν συνεχὲς πάνυ γίνεσθαι (*Mommsen*)

---

5 τολμήσῃ *Cui.* 6 στρατείας] *Augustinus*, πρατείας *Cui.* 14 εἴδεσι] *Herrmann*, εἰδήσει *Cui.*, *uertit tamen:* specierum collatione | ἀποστρέφεσθαι *Cui.*, *sed uertit* alendos 18 συντελεταῖς *Cui.* 26 γένεται *Cui.* 33 ἀποστροφῆς *Cui.*, *sed uertit* annona 38 *inscriptionem ex c.* 1 *et* 1, 4, 17 *restituimus. uerba* θεσπίζομεν σιτώνην *tradunt Paratitla ad Const.* 1, 3 *addito hoc indice:* δοκιμασίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου τῆς πόλεως ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήτορσι πρωτευόντων ἐκ τῆς κατὰ χώραν τάξεως ὁ σιτώνης προχειρίζεται, ἤγουν μέλλων ἐν τῇ τάξει καταλέγεσθαι ἢ πληρῶν ἢ πληρώσας. *secundum Paratitla est secunda h. t. constitutio: unde Witte ordinem c.* 2 *et* 3 *inuertendum esse conicit, recte fortasse: nos secuti sumus B Cuiacii* 42 μόνον *B*

διὰ τῶν εἰρημένων προσώπων πρὸς τὴν σιτωνείαν προβαλλομένων, ἐπειδὴ εὐχερέστερον οὗτοι
ταῖς δημοσίαις χρείαις ἐντετριμμένοι ἐκ μακρῶν χρόνων τὸ τῆς σιτωνείας διανύουσι βάρος.
1 Πάσης δὲ ζημίας ἀπαλλαττέσθωσαν οἱ σιτωνοῦντες καὶ πληροῦντες τὴν εἰρημένην (1, 4, 17)
χρείαν κατὰ τὸ δίκαιον λογοθετείσθωσαν· οὐ γὰρ δίκαιον αὐτοὺς ἀντὶ τοσούτων κόπων καὶ
ζημιοῦσθαι. χορηγείτωσαν δὲ τὸν σῖτον κατὰ τὰ ἐπ' ἀγορᾶς ὤνια καὶ μηδὲν περαιτέρω. 1, 4, 17
2 Ὁ δὲ παραβαίνων ἢ παραβαθῆναι συγχωρῶν τὸν νόμον λ' χρυσίου λίτρας ἐπιτίμιον κατα-
βαλλέτω. a. 491—505
4 . . . . Ἦλθεν . . . . .
Προνοίᾳ ἐπισκόπου οἱ κατὰ χώραν ταξεῶται τὴν σιτωνίαν μετέρχονται.

XXVIII

℞ DE COLLATIONE DONATORVM VEL RELEVATORVM AVT TRANSLATORVM SEV ADAERATORVM ℞

1 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HERMOCRATI PP.[2] Dis- Nou. Theod. 26
positionem amplissimae recordationis Antiochi[3], quae certam quantitatem ante se releuatis
possessionibus nomine canonis indixit, non imminui decernimus[4]: id enim, quoniam[5] in
canonem cecidit et anniuersaria debet pensitatione persolui, nec in praeteritum nec in
1 posterum patimur esse concessum. Indulgentiam uero memoratae descriptionis et in ante-
actum et in posterum tempus non solum in releuatis, uerum etiam in donatis adaeratis
translatisque, seu quodlibet aliud nomen nouae descriptionis excogitatum est, uolumus
obseruari nullamque super his umquam exactionis molestiam formidari, quibus non tantum
reliqua praeteriti temporis relaxamus, sed nec in posterum quicquam innouationis aut
oneris adiciendum esse censemus, nullique licere deinceps contra diualia statuta releuare
2 suas possessiones. Nouerit tamen amplissimae tuae sedis officium, quod si aliquando
nobis[6] suggestio huic nostrae sanctioni contraria porrigatur, uel si sacris[7] mandatis (si
qua forte citra suggestionem his piis dispositionibus aduersa manauerint) obsequatur et ali-
quos tamquam debitores ex huiusmodi titulo crediderit exponendos, ducentarum librarum
auri se condemnatione multandum. D. XII K. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVIII
ET ALBINO[8] CONSS.[9] a. 444

KOI: index 27, 3 *ex B, index* 27, 4 *ex Paratitlis ad Const.* 1, 3 *restitutus est*

---

[1] *iunge* 11, 59, 17 [2] Orientis *addit Nou.* [3] *Th.* 11, 20, 6 [4] haec tamen liberalitas nostra nihil dispositionis ampl. rec. Ant., quae ... indixit, imminuit *praemissis aliis Nou.* [5] quod iam *Nou.* [6] uel *ins. Nou.* [7] si legi sacrisue *Nou.* [8] uc. *ins. Nou.* [9] eodem exemplo Theodoro u. i. pp. Illyrici *add. Nou.*

---

8 ἦλθεν *tradunt Paratitla: constitutionem sub numero* δ' *citant* 11 uel reuelatorum K^a*OI*, *om. X* 12 heretatorum *O*, eratorum *I* 13 impp. (imp. *O*) th. et ual. aa. hermocrati (emograti *Mon.*, hermogē *O*) pp.] *Nou. O Monacensis* 3509, imp. anast. *K*, imp. et eod' *I* | disponsionem K^a, disposicioni *O* 14 andochi *O* | reuelatis $K^a I^a$, reneuatis *O* 15 induxit O^a | non] no I^a | decreuimus *O* 16 anniuersaria] *Nou. libri optimi*, anniuersarie *KOI cum Nou. Paris.* 4412 | pensitatione] *X Nou.*, pensitationi *I*, presentationi *K*, presentacione *O* | in post.] post. O^a 17 consum O^a | uero *om.* I^a | memorare *K*, conmemorate *O* | et] etiam *O* | in] uel in *I* 18 reuelatis K^a 19 transiatisque K^a | discerptionis *I* 20 nllamque *I* 21 sed] si *O* | innouationibus *I* 22 oneris] ueris (*uel* neris) O^a | addendum X^a *cum plerisque libris Nou.*, *sed* addicendum *Ottobonianus* 23 officium] auxilium officium O^a 25 qua] quae *O* | citra *om.* I^a | his] in his *O* | depositionibus I^a | mandauerint O^a | obsequantur *K* | aliquos] alios *O* 26 crediderint *K* | exponenendos *O* | ducentarum] *Z Nou.*, ducenarum KOI^b, decenarum I^a 27 sese *KI* | multandum] m. est O^a | *s. a. Nou. Contius* 1559 | XII k.] *Cont.*, III k. *Nou. Ottob.*, III id. *uel* id. *uel* XIII k. *alii libri Nou.* | constant. *om. Cont.* | a. *om. Cont.* 28 et albino conss.] *scr. fortasse* cons. *reliquis omissis, cf. index chronologicus ad h. a.*

XXVIIII

℞ DE COLLATIONE AERIS ℞

1 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HILARIO. Aeris pretia, quae a prouincialibus postulantur, ita exigi uolumus, ut pro uiginti[2] libris aeris solidus a possessore reddatur. D. V K. IAN.[3] MEDIOLANI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. [Th. 11, 21, 2] a. 396

XXX

℞ DE DISCVSSORIBVS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD ARTHEMIVM VICARIVM HISPANIARVM. Quotiens in disceptatione constiterit inique discussionem fuisse confectam et fidem facti non poterit approbare discussor, ipse in eodem titulo et in eodem modo ad soluendum protinus urgeatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem. D. PRID. ID. MAI. VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. [Th. 11, 26, 1 B 56, 10, 2] a. 369

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Ne casu amissa securitate publica quaedam praeda nascatur collatoribus, decernimus, ut, quando securitates a discussoribus seu apparitoribus expositae ratiociniis publicis continentur, rursus per iniuriam non petantur. D. V K. DEC. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. [Th. 11, 26, 2 mut.] a. 400

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. APOLLONIO PP. Per singulas prouincias uel ciuitates honoratis usque ad comitiuam consistorianam nec non etiam militantibus et suis obsequiis non adhaerentibus, aduocatis quin etiam fori prouincialis mandari discussionis iugorum sollicitudinem decernimus. D. V K. IAN. EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS. a. 442

4 [4]*Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.*
Μηδεὶς γινέσθω λογοθέτης χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως ἰδικῶς μεμνημένης τῆς αὐτοῦ τοῦ λογοθέτου προσηγορίας· μήτε κατὰ κέλευσιν τῶν ἐπάρχων μήτε ἐκ προστάξεως ἄλλου οἱουδήποτε δικαστηρίου γινέσθω τις λογοθέτης ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ πολιτικῶν ἔργων ἢ σιτωνικῶν χρημάτων ἢ λιμενητικῶν ἢ τῶν περὶ τοὺς δημοσίους ὁλκοὺς τῶν πόλεων δαπανωμένων ἢ περὶ τειχοποιίαν ἢ περὶ ὁδοστρωσίαν ἢ γεφυρῶν ἢ μώλων κατασκευήν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν λουτρωνικῶν χρημάτων ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν εἰς πολιτικὴν ζήτησιν ἀναφερομένων, χωρὶς βασιλικοῦ τύπου. [B 56, 10, 5]
1 Αὐτὸς γὰρ ὁ βασιλεύς, εἴτε ἐκ δημοσίου χρήματα ἐκπέμψῃ πρὸς τειχοποιίαν ἢ ἑτέρου παντὸς ἔργου κατασκευήν, εἴτε εὕρῃ παρ᾽ ἑτέρου καταλελειμμένα χρήματα πόλεσι πρὸς ἅπαξ ἢ καὶ διηνεκῶς, ὅτε ἂν αὐτῷ παρασταίῃ, πέμπει τὸν λογοθέτην καὶ τὸ ἔργον ὀφείλοντα μετρῆσαι καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὺς ποιήσασθαι καὶ εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ κράτος ἀναγαγεῖν, ἐφ᾽ ᾧ τε γενομένης ὀρθῶς τῆς δαπάνης θείαν γενέσθαι παρ᾽ αὐτοῦ τοῖς δεδαπανηκόσιν ἀμεριμνίαν καὶ [1, 4, 26 pr. § 1]
2 μηκέτι δευτέραν ζήτησιν αὐτοὺς ὑπομένειν ἢ κληρονόμους αὐτῶν ἢ διαδόχους. Εἰ δὲ καὶ ὁ

KOI: index 30, 4 *ex B restitutus est*

---

[1] *iunge Th.* 7, 4, 22 [2] quinque *ins. Th.* [3] d. III k. Iun. *Th.* 7, 4, 22 [4] *iunge* 3, 2, 4. 12, 63, 2

---

2 collatione] collere *I* 3 impp. ... hilario] *Th.*, imp. arch. hon. aug. ylaio (*uel* ylaid) *O*, imp. arc. *KI* | aeris] qeris I^a | a prouincialibus] a possessoribus pro solido uno xx libras aeris reddi constituta a prouincialibus *O* 4 libris *om.* I^a | aeris] auri K^bO^aI, aureis K^a 5 *s. a. Th.* | iun. *Contius* 1559 *errore opinor, nam* ianuar. *Contius* 1562 7 *rubricam post c.* 1 *collocat K* 8 imppp. ... 9 hispaniarum] *Th.*, imp. ual. et gratia. aa. ad arch. uic. isp. *O*, imp. ual. *KI* 9 dispeccione *O* | iniqui K^a 10 discursor I^a | modo et in eodem titulo *O* 11 ad] ab *I* 12 *s. a. Th.* 13 impp. ... pp.] imp. arch. aa. messale pp. *O*, impp. arc. et hon. aa. *Z*, imp. arc. *KI* | ne] de O^a | omissa *O* 14 collacionibus O^a, de collatoribus *K* 15 a] ad O^a | continetur *I* 16 *s. a. Th.* 17 impp. ... pp.] *Contius*, imp. th. et ual. apol. aug. p. *O*, idem a. *K*, imp. eod'. *I* 18 honorariis *O*, honeratas I^a | sconsistorannam O^a 20 iugerum K^vIX | *s. a. Contius* 21 *Graecam constitutionem deesse post* 32 *rubr. Contii liber adnotat. inscriptionem restituimus ex* 1, 4, 26, *quae multis h. c. capitibus gemina est, pleraque tamen breuius quam B indicauit* 33 *quae* § 2 *continentur, ea ampliora redeunt in* § 9

λογοθέτης πεμπόμενος ἐπιτραπείη ποιῆσαι ἀμεριμνίαν τοῖς ὀρθῶς δεδαπανηκόσιν τὰ χρήματα καὶ
μετὰ τῆς τῶν λόγων ἐρευνῆς ἔκθηται αὐτῶν ἀμεριμνίαν τοῖς ὀρθῶς δεδαπανηκόσιν, ἔστω καὶ
αὕτη κυρία, ὡς μήτε θείας ἀμεριμνίας δεῖσθαι τὸ λοιπὸν μήτε ἑτέρας ἀσφαλείας τὸν δαπανή-
σαντα ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἢ διαδόχους, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ τοῦ λογοθέτου ἀσφαλείᾳ.
3 (1) Ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ δαπάνας διδόναι τοῖς λογοθέταις ἡ διάταξις, ἐφ' ᾧ τε ἀζημίως [(1, 4, 26)
4 (2) αὐτοὺς ποιεῖσθαι τὴν λογοθεσίαν. Ὁ δὲ οἴκοθεν δαπανῶν ἢ περὶ ἔργα τῆς πόλεως ἢ περὶ
ἄλλην κοινωφελῆ χρείαν μηδενὶ ὑποκείσθω λογοθεσίῳ μήτε αὐτὸς μήτε κληρονόμος μήτε διάδοχος
αὐτοῦ, μηδὲ ἐπιζητήσει δημοσίων λογισμῶν, οἷον ἐπὶ κερδῶν ἢ τῶν λεγομένων ἀγωγικῶν ἤτοι
παραπομπικῶν ἢ τῶν δαπανωμένων περὶ τοὺς δημοσίους ὄνους ἢ ὀνηλάτας ἢ τῶν διωγμητικῶν
5 (3) καὶ τῶν ἄλλων, ἃ γενικῷ ὀνόματι καλεῖται sollemnia. Μηδεὶς δὲ τῶν ἀρχόντων [1, 4, 26, 4
πεμπέτω λογοθέτην, ἀλλὰ ἀναφερέτω πρὸς βασιλέα, ἐφ' ᾧ τε παρ' αὐτοῦ πέμπεσθαι [(1, 4, 26)
τὸν ἐπὶ τούτοις λογοθέτην, μηδὲ ἄχρις ἑνὸς ὀβολοῦ ὀφείλοντα κερδᾶναι, ἀλλὰ τῷ τε δημοσίῳ
6 (4) λόγῳ καὶ τοῖς ὑποτελέσι φυλάττειν τὸ δίκαιον. Ἐὰν οὖν εὑρὼν παρά τισι χρήματα δημόσια
ὁ λογοθέτης ἀνύσῃ αὐτὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ornamentum εἰσκομίσῃ, ἔξεστιν αὐτῷ καθ' ἑκάστην
7 λίτραν ἓξ νομίσματα ὑπὲρ θεραπείας παρακατασχεῖν. Εἰ δὲ παρὰ τῶν ὄντων ἐν ἐπαρχίαις ἢ ἑκόν-
των ἢ ἀκόντων ἄχρις ἑνὸς ὀβολοῦ λάβῃ, αὐτὸς μὲν τὸ λαμβανόμενον ἀποδιδότω, τετραπλάσιον
ὀφείλων εἰσκομισθῆναι τοῖς δημοσίοις, καὶ ποινῆς βασιλικῆς πειράσθω ὡς τὸ δημόσιον προδεδω-
κὼς ἢ τοὺς συντελεστὰς ἀδικήσας· ὁ δὲ ἀνασχόμενος παρασχεῖν ὡς διὰ τοῦτο καθομολογῶν
ὑπεύθυνον αὐτὸν εἶναι τοῖς δημοσίοις ἀπαιτηθήσεται πάλιν τὰ περὶ ὅσων ὑπέμεινε ζήτησιν ὀφείλοντα
8 (5) εἰσκομισθῆναι τῷ δημοσίῳ λόγῳ. Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ τῶν sollemnium ζητήσει ὁ βασιλεὺς μαν-
θάνων τὸ γενόμενον λογοθέσιον θείαν ἀμεριμνίαν ἐκτίθεται τοῖς λογοθετήσασι, μηκέτι δεύτερον
εὐλαβουμένοις λογοθέσιον, αὐτῷ τῷ λογοθετοῦντι ἐπιτρέπων τοῖς λογοθετουμένοις ποιεῖν ἀμε-
9 (6) ριμνίαν, ἐφ' ᾧ τε τοὺς ταύτην λαμβάνοντας μηκέτι δευτέραν μένειν λογοθεσίαν. Μήτε δὲ ὑπὲρ
τῆς γενομένης ἀμεριμνίας λαμβανέτω τι παντελῶς ὁ λογοθέτης, ἀλλ' ἐὰν ὅλως ἐπιχειρήσῃ τι
λαβεῖν, ἄδειαν ἐχέτωσαν οἱ κτήτορες καὶ πολῖται καὶ ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐκβιβασμὸν αὐτοῦ καὶ
δεήσεις ἐπιδιδόναι τῷ κατὰ καιρὸν βασιλεῖ, ὥστε πεμφθῆναί τινα κατὰ χώραν τὸν ὀφείλοντα
10 (6) ποινὴν εἰσπρᾶξαι τὸν ἐπιχειροῦντά τι ἀπαιτῆσαι. Εἰ δὲ καί τις ἄρχων μετὰ τὸν παρόντα νόμον
χωρὶς θείας ἐγγράφου κελεύσεως πρὸς αὐτὸν πεμπομένης ἀποστείλῃ λογοθέτην ἐπὶ οἱονδήποτε
τῶν εἰρημένων, ἔτι αὐτὸς μὲν ὁ ἄρχων εἴκοσι χρυσίου λίτρας προστιμον ὑποστήσεται, ἡ δὲ τάξις
11 (7) αὐτοῦ πέντε καὶ δέκα. Μήτε προφάσει ἀνακαθάρσεως ὀχετῶν ἢ τῶν πρὸς τοῖς τείχεσιν [1, 4, 26, 8
οἰκοδομημάτων καὶ τῆς αὐτῶν καταλύσεως, ἢ τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς γενομένων τῶν
καλουμένων προδουλείων καὶ ἐρειπίων, ἢ τῶν ἐν. ταῖς μεσοστύλοις τῆς πόλεως οἰκοδομουμένων,
ὡς ὀφειλόντων ἀνατραπῆναι, ἢ περὶ εἰκόνων ἢ τοιουτοτρόπων ὅλως ἐπινοιῶν ἢ πολιτικῶν ζητή-
12 σεων ποιείσθω τινὰς προστάξεις. Εἰ δὲ καὶ ποιήσει, ἄδειαν ἐχέτωσαν οἱ ἐν ταῖς πόλεσι τὸν
ἐντεῦθεν ἐκβιβασμὸν ἀπωθεῖσθαι καὶ μηδεμίαν ἀπόκρισιν ποιεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις πράξεσι[1], [(1, 4, 26)
μετὰ τοῦ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν, εἰ τοῦτο τὸ γινόμενον σιωπήσοιεν, καὶ πᾶσαν πολι-
τικὴν καὶ δημοσίαν βοήθειαν τοῖς αὐτοῖς ὑποκεῖσθαι ἐπιτιμίοις, ἐξουσίαν ἐχόντων τῶν βουλο-
μένων δεήσεις ἐπιδιδόναι βασιλεῖ καὶ δι' αὐτῶν διδάσκειν τὰ γινόμενα, ὡς ἂν ἐκ βασιλικῆς
ἀγανακτήσεως ἐπακολουθήσῃ διόρθωσις· πρὸς τὸ καὶ τοὺς προστάξαντας ἄρχοντας γενέσθαι τι
τοιοῦτο εἴκοσι χρυσίου λίτρας προστιμᾶσθαι καὶ μείζονα προσδοκᾶν βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, τὰς
δὲ πειθομένας αὐτοῖς τάξεις μετὰ τοῦ προστίμου τῶν πέντε καὶ δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν καὶ
13 τὴν ἐν σώματι τιμωρίαν ὑπομένειν. Μόνον γὰρ ἔξεστι τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις
ἐποψίαν ἐπιτρέπειν ἀνδρὶ καθαρῷ καὶ σὺν ἀληθείᾳ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν πόλεων τὰ τοιαῦτα
14 (8) ζητοῦντι καὶ μηδὲν παντελῶς ὑπὲρ αὐτῶν κομιζομένῳ. Προνοείτωσαν δὲ οἱ τῶν πόλεων [1, 4, 26, 9
πατέρες καὶ οἱ τῶν κτητόρων εὐυπόληπτοι[2], ὥστε μηδένα πολιτικὸν τόπον ἢ δημόσιον ἢ πρὸς
τὰ τείχη ἢ ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς ἢ λατρείαις[3] ἢ ὁπουδήποτε κείμενον ὑπό τινων ἀλόγως
κατέχεσθαι, καὶ μὴ ἐκδίδοσθαι τόπον πολιτικὸν χωρὶς θείου τύπου. τὰ γὰρ παρ' [(1, 4, 26)
15 αὐτῶν μὴ ὀρθῶς ἐκδιδόμενα ἀνατρέπεται καὶ ζημιοῦνται οἱ ἐξειληφότες. Προνοείτωσαν [1, 4, 26, 10

B

---

[1] εἰσπράξεσι (*Cuiacius, cf. l. gem.*)? [2] ἐν ὑπολήψει *l. gem.* [3] πλατείαις *l. gem.*

---

3 μηδὲ ἑτέρας *B* 5 ἐπαγγέλλεται] *Fabrotus*, ἐπαγγελλέτω *B* 7 μηδὲ α. μηδὲ κλ. μηδέ *B* 33 ἢ τοιουτοτρόπων] *l. gem.*, ἤτοι αὐτοτρόπων *B* 44 § 15 *integra in l. gem. transisse uidetur* 48 ἀνατρέπεσθαι *B*

δὲ οἱ αὐτοί, ὥστε τοὺς ἐκ τύπου θείου ἔχοντας νομὴν ὕδατος μὴ πλεονεκτεῖν τοὺς ἑτέρους καὶ τὸν μὲν πλέον τὸν δὲ ἔλασσον λαμβάνειν.

16 (9) Ἔργον δὲ ἔστω τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου [(1, 4, 26)] κόμητος τῶν θείων ἰδικῶν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ παλατινῶν διερευνᾶν ταῦτα καὶ προσαγγέλλειν καὶ τὴν τῶν ἐπικειμένων προστίμων εἴσπραξιν ποιεῖσθαι, ἢ ἐὰν ῥαθυμήσειεν, εἴκοσι χρυσίου λίτρας προστιμᾶσθαι, τὴν δὲ τάξιν αὐτοῦ πέντε καὶ δέκα.

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXXI

. . . .

XXXII (XXXI)

℞ DE DECVRIONIBVS ET FILIIS EORVM ET QVI DECVRIONES HABENTVR QVIBVS MODIS A FORTVNA CVRIAE LIBERENTVR ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ET VALERIANVS C. CAESONI. [BΣ 38, 8, 1 sch. 20] Si, cum te pater decurionem esse uoluisset, illo in rebus humanis agente honor tibi iste delatus est, tenentur quidem etiam heredes eius rei publicae (nam in hac parte uice fideiussoris pater accipitur), sed non ante nisi tuis rebus excussis. PP. V K. DEC. AEMILIANO ET BASSO CONSS. a. 259

2 EXEMPLVM SACRARVM LITTERARVM DIOCLETIANI ET MAXIMIANI AA. Obseruare magistratus oportebit, ut decurionibus sollemniter in curiam conuocatis nominationem ad certa munera faciant eamque statim in notitiam eius qui fuerit nominatus per officialem publicum perferre curent, habituro appellandi, si uoluerit, atque agendi facultatem apud praesidem causam suam iure consueto: quem si constiterit nominari minime debuisse, sumptus litis eidem a nominatore restitui oportebit. SINE DIE ET CONSVLE.

3 IDEM AA. IVLIO. Cum decurionatus honorem sponte susceperis, albo eximi, licet annosum te esse dicis, non potes. PP. ID. NOV. DIOCLETIANO A. II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

4 IDEM AA. CASSIANO. Cum adoptiuum filium ex adoptantis dignitate decurionis filium effici nulla dubitatio est, pro atrocibus iniuriis eum, quem ad uicem naturalis pignoris tibi adscribebas, a praeside prouinciae illicitis corporis cruciatibus adfici non oportuit hocque congruenti poena coercebitur. PP. XII K. DEC. DIOCLETIANO A. II ET ARISTOBVLO CONSS. a. 285

5 IDEM AA. ALEXANDRO. Filios in potestate patris positos ad munera seu [BΣ 24, 4, 7] honores non posse deuocari falso tibi persuasum est. sane si ad nominationem filii

KOI: index 30, 4 *ex B restitutus est*

---

6 *s. a. l. gem.* 7 *Graeci ut hucusque in numeris titulorum laudandis cum libris nostris consentiunt* (*BΣ passim, item Theodori breuiarium nouellarum, imprimis autem index Coislinianus apud Heimbachium ad B* 56, 6—17 *exscriptus*), *ita eis titulus de decurionibus est tricesimus secundus et conuenienter sequentes tituli numerantur, ut palam sit hoc loco integrum titulum desiderari* 10 de *om. I* | et qui] qui *O* 11 habent *K*ª*O* | fortuna] foctutia *O*ª 12 liberatur *K* 13 impp. (imp. *O*) ... ual.] *O*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. *I* | c. caesoni] c̄cessioni *O*, concesioni *Duacensis*, cribierio *Monacensis* 3509, c. carterio *Contius*, c. caterio *Cui.*, *om. KI* 14 si cum] sicut *O*ª | uoluisset] *Mommsen*, uoluisset et *libri* | honorum *O*ª 15 etiam *om. O:* ἐνέχομαι μετὰ τῶν κληρονόμων *BΣ* 16 fideiussionis *K*, iussoris *I*ª | sed *om. K* | *s. a. Contius* | aemilio *Cont.* 18 exemplum s. l. diocl. (diocesis *O*) et m. aa. (aa. *om. I*)] *OI*, ixemplum *K* 19 decurtionibus *O* | nomine accionem *O*ª | certam *K* 20 offitiale *I*ª 21 habitura *O*, illo habituro *K* 22 causam suam *om. X* 23 eiusdem *O* | anominatorem *O* | *s. a. Contius* 24 aa.] a. *K* | iulio] *O*, *om. KI* | honerem *O*ª 25 dicis te esse *O* | *s. a. Contius* 26 aa.] a. *K* | cassiano] *Monac.* 3509 *Contius*, iuli cassiono *O*, *om. KI* | adoptaturis *I*ª 27 dub. est] dubitatione *I*ª | iniuriis] ierūiis *O* | uicem] *K*, inuicem *OIX* 28 illicitis] et ill. *K* | opotuerit *K*ª | hoc quoque *K* 29 conuenienti *K*, colligenti *O*ª | *s. a. Contius* | XII] *Cont.* 1559, XI *Cui.*, II *Cont.* 1562 30 aa.] a. *KI* | alexandro] *Monac.* 3509, alex. et c. leoticio (leontio *Lond.*) *O Lond.*, *om. KI* 31 persuamum *O* | ad denominacionem *O*ª

consensum non accommodaueris, ob administrationem ipsius minime conueniri poteris. PP. VI ID. . . . MAXIMO II ET AQVILINO CONSS. a. 286

6 IDEM AA. ET CC. LEONTIO. Expertes litterarum decurionis munera peragere non prohibent iura. D. VIII K. MAI. AA. CONSS. a. 293

7 IDEM AA. ET CC. DIOGENIANO. Licet indiuisa bona fratres habent, nihilo minus tamen singuli suo nomine ciuilibus tenentur muneribus. PP. IIII ID. MAI. PAVLINO[1] IPSIS AA. CONSS. a. 293

8 IDEM AA. ET CC. PLATONIANO. Infamia, quae tibi abominanda est, non etiam amissionis oculorum casus quaesitum adimit honorem. D. XVI K. FEBR.[2] NICOMEDIAE CC. CONSS. a. 294

9 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. In albo decurionum perscriptis[3] patrem non habenti filios anteferri constitit. a. 294

10 IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Si ultra septuagesimum annum aetatis patrem tuum esse praeses prouinciae perspexerit, eum personalium munerum uacatione perfrui prouidebit. a. 294

11 IDEM AA. ET CC. MAXIMO. Vxorem pro marito decurione conueniri non posse procul dubio est. [BΣ 23, 3, 77. 24, 4, 1] a. 294

12 IDEM AA. ET CC. ZOTICO. Nec infames immunitatem habere, cum hoc priuilegii, non notae sit, conuenit. D. V K. DEC. AA.[4] CONSS. a. 293

13 IDEM AA. ET CC. PROTO. A muneribus decurionatus nec sententia praesidis in perpetuum nec anni quinquaginta nec podagrae ualitudo praestat excusationem. ['Ροπαί 43, 1]

14 IMP. CONSTANTINVS A. AD EVAGRIVM. Nemo iudex[5] aliquem suo arbitrio de curia liberet. nam si quis fuerit eiusmodi infortunio deprauatus, ut debeat subleuari, de eius nomine ad nostram scientiam referri oportet, ut certo temporis spatio ciuilium munerum ei uacatio porrigatur. PP. ID. MART. CONSTANTINO A. III ET LICINIO III CONSS. [Th. 12, 1, 1] a. 313

15 [6]IDEM A. [7]HILARIANO CORRECTORI LVCANIAE ET BRITTIORVM. Vniuersos decuriones uolumus a tabellionum officiis temperare. D. III K. FEBR.[8] SABINO ET RVFINO CONSS. [Th. 12, 1, 3] a. 316

16 IDEM A. AD HILARIANVM PROCONSVLEM AFRICAE. Si quis decurio uel propriae rei causa uel rei publicae cogatur nostrum adire comitatum, is non ante discedat, [Th. 12, 1, 9]

KO (*transponit* 32, 9...11. 13. 7. 8. 12) *I*

---

[1] Hadrianopoli (*Mommsen*)? [2] Dec.? [3] perscribendo (*u. i.*)? [4] CC. (*Mommsen*)? [5] ciuilium munerum uacationem cuiquam praestare curiali conetur uel *ins. Th.* [6] *iunge* 9, 22, 21 [7] Maecilio *ins. Th.* [8] acc. k. Aug. *ins.* 9, 22, 21

---

1 scensum *O* | administratione *I* | potes *X* 2 *s. a. Contius* | id. . . .] *Cui. Cont.* 1566, id. x *Cont.* 1559, id. decemb. *Cont.* 1562 | maximino *Cont.* 3 idem ... leontio] *Contius*, id. aa. et c. leonticio *O Lond.* (*cf. ad p.* 906, 30), idem a. (aa. *I*) *KI* | decuriones *OX*, decuriores *I* | agere *I* 4 *s. a. Contius* 5 *ut in O, ita in aliis quibusdam libris ordo constitutionum turbatus est. ordinem librorum KIX, quem sequimur, tuentur BΣ ad c.* 11 | aa.] a. *K* | et cc. diogeniano] *Contius*, diog. *O*, et condiogematio *Monac.* 3509, *om. KI* 6 tamen] tantum $K^{a}I$ | singulis $K^{a}I$ | *s. a. Contius Cui.* | paulino *om. Cont.* 8 aa.] a. *K* | et c. *O*, *om. KI* | platoniano] *Cui.*, plantiniano *Contius*, palatoniano *O*, flac. *Monac.* 3509, *om. KI* 9 *s. a. Contius Cui.* | cc.] aa. *Cont.* 11 idem ... aurelio] *O*, idem a. cae. sg. agno *Monac.* 3509, id. aa. *I*, id. a. *K* | perscriptis] O^{a}, prescriptis *KIX*, proscriptis O^{b}: proscribendo *secundum Dig.* 50, 2, 10 *proponit Cui.* 12 antefieri K^{a} | constiterit *O* 13 aa. et cc. aurelio] *Contius*, aa. aurelio *O*, aa. *I*, *om. K* | setuagintesimum *O* | etatis annum *IX* 14 respexerit *O*, prospexerit *X* | numerum K^{a} | uocatione K^{a} | perfluì *O* 15 aa.] a. *K* | et cc. max. *O*, et cc. ad maximinum *Contius*, ad maximum *Cui.*, et cc. cēssamne *Monac.* 3509, *om. KI* | decunione I^{a} | conuenire *I* 17 *ordinem c.* 12 *et* 13 *praeter X* (*cf. ad u.* 5) *inuertunt Monac.* 3509 *alii: in 'Ροπ.* 43, 1 *c.* 13 *citatur sub numero* κη' | haec *X* 18 *s. a. Contius Cui.* | dec.] febr. *Cont.* 19 aa.] a. *K* | et cc. proto] *O*, et cc. proculo *Cont.*, *om. KI* | a] im I^{a}, *om. K* 21 imp. ... euagrium] *Th.* (pp. *addunt dett*), imp. a. ad aubrium *O*, imp. const. *KI* 22 curiam *O* | libet I^{a} 23 ut certo spatio temp. *K*, ut temp. spatio I^{b}, ***** spatio I^{a} 24 numerum *O* | *s. a. Th.* 25 a.] aa. *IO* | hilariano ... brittiorum] *Cui. Th.*, hylariano rectori lucanie *O*, *om. KI* 26 decursiones *O* | *s. a. Th.* 28 id. a. ad hyarianum proc. afr. *O*, id. a. *K*, id. aa. *I* | decurionum I^{a}

quam insinuato iudici desiderio proficiscendi licentiam consequatur. quod si pro sua audacia parui aliquis hanc fecerit iussionem, indignationem competentem[1] sortiatur. PP. VII ID. IVL. CARTHAGINE CRISPO III ET CONSTANTINO III CONSS. a. 324

17 IDEM A. AD EVAGRIVM PP. Qui derelicta curia militauerit, reuocetur ad curiam. D. XVI K. IVN. CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. [Th. 12, 1, 13] a. 326

18 IDEM A. Si ad magistratum nominati aufugerint, requirantur et, si pertinaci animo latere potuerint, his ipsorum bona permittantur, qui praesenti tempore in locum eorum ad duumuiratus munera uocabuntur, ita ut, si postea reperti fuerint, biennio integro onera duumuiratus cogantur agnoscere. [Th. 12, 1, 16]
1 Omnes enim, qui obsequia publicorum munerum declinare temptauerint, simili condicione teneri oportet. D. III K. Oct. SERDICAE CONSTANTINO A. VIII ET CONSTANTIO IIII CONSS. a. 329

19 IDEM A. AD LVCRETIVM PATERNVM. Vacuatis rescriptis, per quae munerum ciuilium nonnullis est uacatio praestita[2], omnes ciuilibus necessitatibus adgregentur, ita ut nec consensu ciuium uel curiae praestita cuiquam immunitas ualeat, sed omnes ad munerum societatem conueniantur. D. VIII K. NOV. HERACLEAE CONSTANTINO A. VIII ET CONSTANTIO IIII CONSS. [Th. 12, 1, 17] a. 329

20 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. ORDINI CIVITATIS CONSTANTINAE CIRTENSIVM. Magistratus desertores ad eam grauitas tua faciat necessitatem condicionis urgeri, ut, quascumque pro his expensas ciuitas prorogauit, refundere protinus ac repraesentare cogantur. D. XIIII K. FEBR. NAISSO ACINDYNO ET PROCVLO CONSS. [Th. 12, 1, 29] a. 340

21 IDEM AA. NEMESIANO COMITI. Curiales omnium ciuitatum nullam pro re priuata nostra debent inquietudinem sustinere nec huiusmodi oneribus uelut extraordinariis occupari, quoniam satis est, si ciuitatum munera per eos congrue compleantur. D. PRID. ID. AVG. BESSAE ACINDYNO ET PROCVLO CONSS. [Th. 12, 1, 30] a. 340

22 IMP. IVLIANVS A. IVLIANO COMITI ORIENTIS. Eos indulserunt ueteres principes ex materno genere curialibus Antiochenis adscribi, quos patris condicio[3] nullius uindicaret iuri ciuitatis. D. V K. SEPT. ANTIOCHIAE MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. [Th. 12, 1, 51] a. 362

23 IDEM A. IVLIANO COMITI ORIENTIS. Prouidendum est eorum nouitati decurionum, qui nuper nomen curiis addiderunt, ne praeteritis debitis susceptorum onerentur: sed conuentis propter haec debita, qui ea praecedentibus delegationibus contraxerunt, nullam eos molestiam pro sarcina nominationis alienae sustinere patiaris. PP. BERYTO K. NOV. MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. [Th. 12, 1, 54] a. 362

KOI

---

[1] indignationem competentem] deportationis exitum *Th.* [2] praestituta *Th.* [3] dignitas *Th.*

---

1 quam] quoniam *K* | consequamtur *O* 2 andatia *K* | iussione *K* | *s. a. Th.* 4 a.] aa. *OI* | ad euagr. pp.] *O*, *om. KI* | militauerint *KO* | reuocentur ad cur. *KI*, ad c. reuocetur *O* 5 *s. a. Th.* 6 a.] augusti *OI* | magistratuum I^a | affugerint *O* | si] si non *O* 7 potuerint] $K^b I^b$ *Th.*, patuerint I^v, potuerint (pociuntur O^a) requirantur $K^a O I^a$ 8 uocabantur *K* | reperti] rep *uel* reper K^a 9 obsequium O^a 10 numerum *K* | temptauerint declinare *KI* | *s. a. Th.* 11 VIII] VIIII *Th.* 12 idem ... paternum] *Th.*, id. aa. ad luc. *O*, id. a. ad barrerium *Monac.* 3509, id. a. *K*, id. aa. *I* | uacatis I^a | quae] quem O^a | numerum K^a 13 est uatio K^a, esse uacatio est I^a 14 immunitas] uiri munitas K^a 15 *s a. Th.* 17 impp. ... 18 cirtensium] *Th.* (*sic Vat.*, *non* circensium), imp. consta. ordini ciuitatis cesedene sircensium *O*, imp. const. cyrcensium (cyrenensium K^a) *K*, imp. const. aliu sequi de circensium (sirenensium I^r) *I* 18 tua] tua non *I* 19 expensa *I* | praerogauit *Th.* | repensare KI^t 20 *s. a. Th.* 21 idem ... comiti] *Th.*, id. a. nemosiano *O*, id. a. *K*, id. aa. *I*: largitionum *addit Cui. ex* 10, 19, 3 | curaales I^a, consules *O* 22 oneribus] homibus K^a | ueluti *Th.*, ū *O* 23 congrua *Th.*, urgere O^a | 23 conpellantur *Th.* | *s. a. Th.* 25 imp. ... orientis] *Th.*, imp. iuliano com. orientis *O*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. *I* | indulserunt] i(l?)udiu'serint O^a 26 antiocenus O^a 27 uidicaret *I* | *s. a. Th.* 28 a.] aa. *I*, *om. K* | iulio c. pro orientis *O*, ad iulianum com. or. *Th.*, *om. KI* 29 honorentur *I* 30 qui] quod *O* | praecedentibus] pr. uel psentibus K^a | contraxerint *O* 31 eos *om. Th.* | *s. a. Th.*

24 IDEM A. LEONTIO CONSVLARI PALAESTINAE. Si quis decurio pater [Th. 12, 1, 55 mut.] sit tredecim liberorum, honoratissimae munerum quieti[1] donetur. D. K. MART. ANTIOCHIAE IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363

25 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD BYZACENOS. Curiales [Th. 12, 1, 60 mut.] ultra terminos propriae ciuitatis non iubeantur a moderatoribus prouinciarum sui exhibere praesentiam, nisi publica necessitas exegerit. D. PRID. ID. SEPT. AQVILEIAE DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364

26 IDEM AA. AD MODESTVM PP. Quidam ignauiae sectatores desertis ciui- [Th. 12, 1, 63] tatum muneribus captant solitudines ac secreta et specie religionis cum coetibus mona-
1 zonton congregantur. Hos igitur atque huiusmodi deprehensos erui latebris consulta praeceptione mandamus[2] atque ad munia patriarum subeunda reuocari, aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere illecebris, quas per eos censuimus uindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum. PP. BERYTO K. IAN. VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 370 uel 373

27 [3]IDEM AA. MAVRIS SITIFENSIBVS. Priuilegio militiae paternae se non [Th. 12, 1, 64] uindicet, quem auitus curiae nexus adstringit. quod si militari auo et patre decurione nascetur, paternae erit succedaneus functioni. D. VIIII K. MAI. TREVIRIS VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368 uel 370

28 [4]IDEM AA. AD VOLVSIANVM PV. Nullus[5] qualibet praerogatiua fultus a [Th. 12, 1, 67] debitis muneribus habeatur immunis. D. IIII K. IVL. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

29 IDEM AA. GERMANIANO PP. GALLIARVM. Nati ex inquilinarum nostrae domus matrimonio et patre decurione non patrum suorum, uerum matrum condicionem sequantur. D. III ID. OCT. VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

30 IDEM AA. AD MODESTVM PP. Procuratores rei publicae actionibus publicis debere uti non uenit in dubium. a. 370—371

31 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD MODESTVM PP. Ex omnibus domibus [Th. 12, 1, 76] producti, qui origine sunt curiali, ad subeundam publicorum munerum functionem protrahantur, quippe cum occultatoribus talium praeter iacturam existimationis etiam rerum discrimen incumbat, si ulterius progressi utilitatem publicam priuatis studiis et patrociniis postponant. D. III ID. IVL. ANCYRAE GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

32 [6]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD NEOTERIVM PP. [Th. 12, 1, 81] Fabricenses ordinibus restituantur, qui originem curialem et propriae munera

KOI

---

[1] honoratissima m. quiete *Th.* [2] atque huiusmodi intra Aegyptum deprehensos erui e latebris c. p. mandauimus *Th.* [3] *iunge Th.* 7, 1, 6 [4] *iunge Th.* 6, 4, 18 [5] exceptis palatinis *ins. Th.* [6] *iunge Th.* 12, 1, 82

---

1 a.] aa. *OI* | leontio cons. palastine *O, om. KI* 2 librorum *O* | honoratissime (horat. *O*, honerat. *I*) m. quieti *libri* | *s. a. Th.* 4 imp. ual. et ual. aa. ad bisacenos *O*, idem a. *K*, imp. *I* 5 terminos] termum *O* | sui exh. pr.] *O Th.*, pr. exh. sui *K*, exib. sui prouintiam *I* 6 *s. a. Th.* 8 aa. … pp.] aa. *I*, a. *K* | muneribus ciuitatum *O* 9 sollicitudines *K*[a] | et *om. K* | cum coetibus *om. O*[a] | monazonton] *X Th.*, monazoncon *O*, mono et rona *K*, monozonz *I*[t], monozota *I*[v] 10 huiusmodi] *I*[a] *Th.*, in h. *KOI*[b] | latebras *I*[a] 11 munia] *libri Russardi Th.*, municipia *KOI* | reuocare *O* | aut] ut *KI* | tenone *O* 12 familiarum *K*[a]?*OI* | caperet *uel* caperente *I*[a] | illecebris] ill. alias celebris *I*[a] | uindicandicandas *O* 13 sanccionum *O* | *s. a. Th.* 15 aa.] a. *KO* | mauris sitif.] *Th.*, uiam et syphesy. *O*, manusypheȳ. *Londin.*, *om. KI* 16 auitus] *Th.*, habitus *dett.*, adsuetus *KOIX* 17 paterna *I* | succedendaneus *I*[a] | functionis *K*, fuctioni *I* | *s. a. Th.* 19 idem … pu.] *Th.*, id. aa. *O*, idem *K*, idem a. *I* 20 *s. a. Th.* 22 idem aa. germano pp. gall. *Cui.*, id. a. *KO*, imp. aa. *I* 23 conditione *I* | sequemtur *O* 24 *s. a. Cui.* 25 idem … pp.] *Cui.*, id. a. *KO*, id. aa. et cc. menedomo *I* | procuraciones *O* | uti debere *O* 27 aa. et grat.] *O*, a. *KI* | a. ad mod. pp.] *Th.*, *om. libri* 28 originis *I* | curiales *K*, curialis *I* | funccione *O*, functionum *I* | protrahantur] occultamtur *O*, ocultantur trahantur *I*[a] 30 incumbant *K*[a]*I* | processi *O* | studiis] *liber Russardi cum Th.*, custodiis *KOI* 31 postponatum *O* | *s. a. Th.* 32 imppp. … 33 pp.] *Th.*, imp. grac. ual. aa. *O*, imp. gra. *KI* 33 propriae] *X Th.*, propria *KOI*

declinauerint ciuitatis: reliqui ne leui quidem inquietudine pulsentur. D. XVI K. APRIL.
THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

33 [1]IDEM AAA. EVTROPIO PP. Omnes iudices prouinciarumque [Th. 12, 1, 85 BΣ 28, 11, 21]
rectores a consuetudine temerariae usurpationis abstineant sciantque neminem omnino
principalium aut decurionum sub qualibet culpae aut erroris offensa cruciatibus esse sub-
1 dendum. Quod si quis forte iudicum in hanc pertinaciam illiciti furoris eruperit, quod
audeat principalem ac decurionem et suae, si sic dici oportet, curiae senatorem tormentis[2]
subdere, uiginti librarum auri illatione multatus et perpetua infamia inustus nec speciali
quidem rescripto notam eluere mereatur: et officium quinquaginta librarum auri multam
fisco nostro cogetur inferre, quoniam, ut pertinaciae iudicis sui[3] resistat, liberam eidem
contradicendi permittimus facultatem. D. XII K. AVG. HERACLEAE EVCHERIO ET SYAGRIO
CONSS. a. 381

34 IDEM AAA. FLORO PP. Si quis procurationem facultatum suarum curiali [Th. 12, 1, 92]
crediderit esse mandandam, totius dignitatis exceptione depulsa grauissima poena plectetur[4].
1 Ille uero, qui immemor libertatis et generis infamissimam suscipiens uilitatem existimatio-
nem suam seruili obsecundatione damnauerit, tradatur exsilio[5]. D. X K. NOV. CONSTAN-
TINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

35 [6]IDEM AAA. POSTVMIANO PP. In filiis decurionum[7] retinendis priorum [Th. 12, 1, 98]
1 praeceptorum decreta sublimitas tua custodiat. Eos quoque, qui aduocationis obtentu
curialia onera declinant, agere uniuersa compellat, quae et si necessitas non exigit, tamen
2 patria non remittit. Ipsos quin etiam filios magistrorum, qui ex curiali stirpe descendunt,
simili modo obnoxios esse decernat. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI MEROBAVDE II
ET SATVRNINO CONSS. a. 383

36 IDEM AAA. AD BASILIVM COMITEM S. L. Exemplo senatorii ordinis patris [Th. 12, 1, 101]
originem[8] unusquisque sequatur, nec ualeant specialiter delata rescripta, si quis se matris
origine defendens a maiore curia ad minorem transferri fortasse promeruerit: neque ulla
pro more prouinciae referri sinatur exceptio. D. XVI K. IVL. ROMAE[9] MEROBAVDE II
ET SATVRNINO CONSS. a. 383

37 [10]IDEM AAA. POSTVMIANO PP. Quotienscumque se ex rescriptis nostris [Th. 12, 1, 102]
aliquid impetrasse contendent ii, quos obnoxios curiae uel origo fecerit uel latum inter
partes iudicium designauerit, nullam prorsus spem curias declinandi ex colore sacrae iussionis
accipiant. D. XIIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

38 IDEM AAA. AD CYNEGIVM PP. Ne quis officialium poenae specie atque [Th. 12, 1, 108]
aestimatione curiae dedatur, nisi si quis forte curiam diffugiens ob hoc coeperit militare,

KOI

---

[1] *iunge Th.* 12, 1, 86 [2] plumbatarum ictibus *Th.* [3] sui *om. Th.* [4] grau. poena plectetur] patrimonium eius, quod crediderat curiali, proscriptio fiscalis inuadat *Th.* [5] deportationis incommodo subiugetur *Th.* [6] *iunge Th.* 9, 42, 10 [7] decurionum *om. Th.* [8] municeps *ins. Th.* [9] Veronae (*Gothofredus, cf.* 1, 15, 1)? [10] *iunge Th.* 7, 2, 1

---

1 relinqui *O* | nec *KI* | *s. a. Th.* 2 aa.] I aa. *Th.* 3 idem ... pp.] *Th.*, id. a. *KOI* 5 aut dec.] ad dec. *Th.* | culpa *O* | aut terroris *KI* 6 iudicium *I* | hac pertinacia *O* | quo *O* 7 ac] aut *O* | decurionum *I* | suae] siue K^a | curie senat. si sic dici opotet *K* 8 mutatus O^a | iniustus KI^a | nec] ne *OI*, ut nec *Th.* 9 eruere *OI*, ueluere *Th.* 10 cogatur *KO* | resistit *K* | libera *I* 11 *s. a. Th.* 13 idem ... pp.] *Th.*, id. a. KO^bI, debere O^a? | quis] quis facultatum O^a 14 mandandum O^bI^a 15 utilitatem *K* | existimatis I^a 16 suam *om. O* | tradatur] I^b, trudatur *K*, tradetur *O*, tradeatur I^a | *s. a. Th.* 18 idem ... pp.] *Th.*, id. a. *KOI* 19 receptorum *K* | custodiat tua *O* | quoque] que *O* | aduccionis *O* 20 agere] onera *Th.* | conpellant KI^a, copulat *O* | quod *K* 21 ipsos] ipse ipsos O^a | magistratuum *K* 22 decernant *KO* | *s. a. Th.* 24 idem ... s. l.] *Th.*, id. aa. *O*, id. a. *I*, idem *K* 26 originem K^aI | defendens] Z^b *Th.*, defensa *KOI*, *inc.* Z^a | fortaue O^a | promeruerint K^a 27 *s. a. Th.* 29 idem ... pp.] *Th.*, idem a. *KI*, dem a. *O* | nostris *om. I* 30 contendunt *O* | quo *O* | curre I^a | uel or.] aut or. *K* 31 designarit *Th.* | nullam pr. specie *KI*, nulla pr. spē *O* | curiam *KI* 32 *s. a. Th.* 34 idem ... pp.] *Th.*, id. a. *KO*, id. aa. *I* | curiae poenae sp. atque aest. *Th.* | poenae] penes *I* 34 existimatione *K*, extimacionem O^a | edatur *Th.* | si *om. O* | defugiens *O*, difdfugiens I^a

1 ne ingenitis fungatur officiis. Omnes itaque omnino iudices tuae censurae subditos admonebis, ne quis eorum[1] aestimet curiae loco supplicii quemquam deputandum, cum utique unumquemque criminosum non dignitas debeat, sed poena comitari. D. VIII ID. NOV. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

39 IDEM ET ARCADIVS AAAA.[2] AD EVSIGNIVM PP. Curiales, qui sese priui- [Th. 12, 1, 114] legio domus nostrae defendi posse crediderint, ad curiam retrahantur et propriis functionibus mancipentur et publica damna sarciant. D. VIII K. IAN. HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

40 [3]IDEM AAA. CYNEGIO PP. Quilibet principalium uel decurionum uel [Th. 12, 1, 117] decoctor pecuniae publicae uel fraudulentus in adscriptionibus illicitis uel immoderatus in exactione fuerit inuentus, iuxta pristinam consuetudinem non solum a uobis, quibus propter loci dignitatem rerum summa commissa est, uerum a iudicibus ordinariis plumbatarum ictibus subiciatur. D. DIE K.[4] APRIL. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. III ET EVTROPIO CONSS. a. 387

41 IDEM AAA. CYNEGIO PP. Decurio fortunam quam nascendo meruit [Th. 12, 1, 118] suffragiis atque ambitione non mutet: et si uacare per senectutem potuerit, propter ordinationem, quae per plurimos cito definiri solet, curiam non relinquat. D. PRID. NON. IVL. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO A. III ET EVTROPIO CONSS. a. 387

42 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. ABVNDANTIO COMITI [Th. 12, 1, 128] ET MAGISTRO VTRIVSQVE MILITIAE. Militaribus uiris nihil sit commune cum curiis: nihil sibi licitum sciant, quod suae non subiectum est potestati: nullum iniuria, nullum uerbere, nullum graui pulsatione tribunus, dux ille an comes sit, curialem principalemue contingat.
1 Si quis posthac temerario et inconsiderato ausu ullum ex principalibus uiris usurpata attrectauerit iniuria, sciat se decem auri libris esse multandum. D. PRID. K. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

43 [5]IDEM AAA. RVFINO PP. Omnes, qui curiali obstricti sanguine diuersis [Th. 12, 1, 134] se officiorum priuilegiis et actuum praeiudiciis adgregarunt, reddendos muniis esse non ambiges. sed nec rescripta aut adnotationes ad munerum fugam prodesse [Th. 12, 1, 137] permittimus. D. PRID. ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

44 [6]IDEM AAA. RVFINO PP. Nullus solius[7] materni sanguinis uinculis illi- [Th. 12, 1, 137] getur, quia mulierum infirmitas numquam huiusmodi functionibus reddit obnoxios, a quibus ipsa habetur immunis. D. V ID. AVG. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

KOI

---

[1] eorum *om. Th.* [2] *scribi debuit* imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA., *cf.* 11, 59, 7. 11, 62, 7. 12, 21, 1 [3] *iunge Th.* 12, 1, 116 [4] d. VI k. *Th.* 12, 1, 116 [5] *iunge* 10, 19, 5 [6] *iunge* 9, 7, 1 [7] solis *Th.*

---

1 ingentis *O* | fungantur *O* 2 existimet *O* 3 *s. a. Th.* 5 idem et arc. aaaa.] idem a. arc. (archad. *I*) *KI*, idem aaa. *Th.*, id. a. *O* | ad eus. pp.] *Th.*, *om. libri* | curiales] urial' O^a | qui] que I^a 6 detrahantur *KI* | et] et ut *Th.* 7 mancipantur *O* | sarciatum O^a | *s. a. Th.* 9 idem ... pp.] *Th.*, id. aa. cyneio (cuico *O*) pp. *O Londin.*, idem a. *KI* | uel *om.* O^a 10 uel] uel si *K*, et I^a | fraudulemtum *O* | uel *om. O* | inmoderatur O^a 12 uerum] uerum etiam *I* 13 iscibus *uel* istibus *O*, actibus *I* | *s. a. Th.* 15 aa.] a. *KO* | cyn. pp. *om. KI* | decuio O^a | quoniam K^a | meruit nasc. *O*, nasc. meruerit I^a 16 arbitionibus O^a | uicare O^a | senectum I^a 17 quae] quem *I* | reliquat O^a, relinqūat *I* | *s. a. Th.* 19 imppp. ... 20 militiae] *Th.*, imp. arc. th. et hon. c. et. m. et magistro utriusque (utrisusque O^a) milicie *O*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. utriusque militie (utr. mil. *in litura* I^b) *I* 20 curiis] cumriis K^a | nihil sibi] nichilque *O* 22 ue *om. Th.* | contingant *O* 23 inconsulto *O* 24 atractauerint *O*, adtractauerit *I* | se decem] sedecim *I*, se xui *O* | libris auri *O* | esse] se esse *KI* | *s. a. Th.* 25 II] I *Th.* 26 idem ... pp.] *Th.*, dem a. pp. *O*, idem aa. *I*, idem *K* | obstructi *I* 28 adnociones *O* 29 *s. a. Th.* 12, 1, 134 31 idem ... pp.] *Th.*, id. a. *KO*, id. aa. *I* | solius *om.* I^a 32 fuctionibus *I* | reddat *I* \ obnoxias I uel I^a 33 habeatur *Th.* | *s. a. Th.*

45 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. ENNODIO PROCONSVLI AFRICAE. [Th. 12, 1, 142 BΣ 38, 8, 1] Nominationum forma uacillare non debet, si omnes qui albo curiae detinentur[2] adesse non possunt, ne paucorum absentia siue necessaria siue fortuita debilitet, quod a maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum, cum duae partes ordinis in urbe positae totius curiae instar exhibeant. D. XVII K. IVN. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

46 IDEM AA. THEODORO PP. [Th. 12, 1, 140. 148] Ad subeunda patriae munera dignissimi et meritis et facultatibus curiales[3] eligantur, ne tales forte[4] nominentur, qui functiones publicas[5] implere non possint. D. IIII K. OCT. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

47 IDEM AA. CAESARIO PP. [Th. 12, 1, 150] Curiales, qui honorariam adepti sunt comitiuam, formidare debent eos, quorum sunt moderationi commissi, nec se existimare ideo meruisse 1 dignitatem, ut iudicum praecepta despiciant. Quod si in eadem culpa perseuerent, quinque librarum auri multae obnoxius subiugetur, honore quoque quem prodidit spoliandus. D. IIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

48 [6]IDEM AA. FLORENTINO PV. [Th. 8, 7, 19] In successione curialium decernimus, ut, etiam si patres decesserint[7], teneatur agnatio. D. XII K. IAN. MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

49 [8]IDEM AA. THEODORO PP. [Th. 12, 1, 157 Parat. ad Const. 1, 5] Omnes, qui quolibet curiae iure debentur, cuiuscumque superstitionis sint, ad implenda munia teneantur. D. ID. FEBR. MEDIOLANI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

50 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. [Th. 12, 1, 159] Omnes omnino curiales in originalibus ac debitis perpetuo curiis perseuerent, et qui ex his ad prouinciarum regimen atque administrationem qualibet fraude atque ambitione peruenerint, sciant se non solum in sua curia remansuros, sed etiam cunctis rursus ab exordio muneribus seruituros[9]. D. VIII K. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

51 [10]IDEM AA. MESSALAE PP. [Th. 12, 1, 161] Quamuis prouisum fuerit congruae emendationis occursu, quemadmodum curiales militiae nomine et honore suspenso officiis redderentur, tamen quia hoc callido consilio reppererunt, ut euitatis prouinciae suae finibus, tamquam his eorum tantum interdictus fuisset accessus, peregrinos expeterent commeatus, ne diutius in perniciem curiarum latitandi spes et solacium eos impunitatis *exacuat*, horum

KOI

---

[1] *iunge* 7, 62, 27 [2] continentur *Th.* [3] curiales *om. Th. utroque loco* [4] ne tales forte] *Th.* 12, 1, 140, nec huiusmodi *Th.* 12, 1, 148 [5] debitas *Th.* 12, 1, 148 [6] *iunge* 3, 23, 1 *Th.* 6, 2, 15. 12, 1, 153...155 [7] patres haec fugerint *Th.* [8] *iunge Th.* 12, 1, 158 [9] sciant se eo quem meruerant honore priuandos et non solum ad curiam uelut manu mox iniecta reuocandos et cunctis rursus ab ex. mun. seruituros, uerum etiam media patrimonii parte multandos *Th.* [10] *iunge* 1, 54, 6. 4, 44, 17. 9, 41, 17. 10, 32, 51

---

1 *c.* 45 *in BΣ est* μδ', *sed numerum c.* 49 *confirmat Theodorus ad Nou.* 45, 1 | impp. ... ennoio pr. afr. *Th.*, mp. ar. et ho. proconsuli aff. *O*, imp. arc. *KI*: ennodio 7, 62, 27 2 alio I^a 3 non] no *I* | ne] nec *O* 4 fuerit salubr. (sabriter O^a) *O* 5 *s. a. Th.* 6 *c.* 46 *quamuis magis ad Th.* 12, 1, 140 *accedat, tamen et hanc et c.* 148 *exscripsisse Iustinianos ex ordine constitutionum colligitur* | idem ... pp.] *Th.*, id. a. pp. *O*, id. a. *K*, id. aa. *I* | ad] id O^a | dignissimis *K* 7 meritis et *om.* I^a, et *om.* KO^aI^b | nominentur] inueniantur O^a | qui] per O^a 8 possunt *O* | *subscriptionem cum Cui. ex Th.* 12, 1, 148 *propter temporis ordinem restituimus* 9 idem ... pp.] *Th.*, id. a. pp. *O*, idem *K*, idem aa. *I* | honerariam *O* | adempti *KI* | conmutiuam *K*, dignitatem *O* 10 nec se] necesse *O* | ideo] non *O* 11 dispiciant O^aI^a | in] non I^a 12 libras *K* | obnoxii *K* | subiugentur *K* | prodit *Th.*, perdiderint *K*, perperdidit *O* | spoliatus *O* | *s. a. Th.* 14 id. a. florencio pu. *O*, idem a. *K*, idem aa. *I* | successionem *I* 15 *s. a. Th. Contius* 17 aa.] a. *K* | theodoro pp.] *Th.*, th. pp. *O*, *om. KI* 18 iuri *KO*, uiri *I* | *s. a. Th.* | feb.] sept. *Th.* 12, 1, 158, *ex qua c.* 157 *haustam esse recte iudicauit Gothofredus* 20 idem ... pp.] *Th.*, dem aa. pp. *O*, idem a. ercl'ano pp. *Monac.* 3509, id. a. *K*, id. aa. *I* | omnino] omino *uel* omnio *O* 21 regimina *O* | adinmittacionem O^a? 22 quamlibet *KI* | fraude] in fr. KI^a | se sciant *KI* 23 etiam] *O*, et *I*, *om. K* | fruituros *O*, seruitutis I^a | *s. a. Th.* 25 idem ... pp.] *Th.*, dem aa. pp. *O*, id. a. *K*, id. aa. *I* 26 honore] hore K^a 27 reperierunt K^aI 28 his] eis *O* | tantum] *edd. cum Th.*, tamquam *O*, *om. KI* | expetere *O*, expecterent I^t, expectant I^r 29 curialium *K* | exacuat horum] *Th.*, exequantur horum *KI*, et caudorum *O*

cupiditatibus obuiamus, ut ex eorum bonis, qui se uel prosecutioni uel muniis ciuitatum interdictae dudum ambitione militiae uel qualibet fraude subtrahere conati fuerint[1], curiis
1 quas deseruerant consulatur. Itaque si uocati edictis intra anni metas (ii tamen, qui manifestis curiae nexibus illigantur) latere potius quam redire maluerint[2], sciant post emensum annum[3] interpellatis prouinciarum moderatoribus ex facultatibus suis curiis quas destituerunt consulendum. neque enim de immaturo praeiudicio temporis possunt breuitatem causari. D. XVII[4] K. SEPT. THEODORO VC. CONS. a. 399

52 [5]IDEM AA. PROBINO PROCONSVLI AFRICAE. Quis tam inueniri iniquus [Th. 12, 5, 3] arbiter rerum potest, qui in urbibus magnifico statu praeditis ac uotiua curialium numerositate locupletibus ad iterationem quempiam transacti oneris compellat, ut, cum alii necdum paene initiati curiae[6] sacris fuerint, alios continuatio et repetitae saepe functiones adficiant? D. XVI K. APRIL. MEDIOLANI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

53 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. EVCHARIO PROCONSVLI AFRICAE. [Th. 12, 1, 174] Duumuirum impune non liceat extollere potestatem fascium extra metas territorii[6] propriae ciuitatis. D. VI ID. MART. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

54 IDEM AA. PALLADIO PP. Generali lege sancimus, ut, si quis [Th. 12, 1, 181 'Ρωπαί 15, 5] suum decurionem curiae[7] uindicare maluerit, si praesidis[8] desit copia, eundem manus iniectione concessa sciat ad examen cognitoris resultantem esse deducendum, ita ut moderator prouinciae, si quaestio fortasse fiducia defensionis ulla generatur, nisi intra tres menses causam originis competenti disceptatione cognouerit atque conuictum cum poena restituerit debitis muneribus uel liberum ab inquietudine pronuntiauerit[9], decem librarum auri multam cogatur exsoluere, eius etiam officium pari damni inrogatione teneatur. D. V NON. MAI. RAVENNAE THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

55 [10]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ISIDORO PP. Si quis decurio [Th. 12, 1, 188] aut subiectus curiae ausus fuerit ullam adfectare militiam, nulla praescriptione temporis muniatur, sed ad condicionem propriam retrahatur, ne ipse uel eius liberi post talem ipsius statum procreati quod patriae debetur ualeant declinare. D. III NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

56 [11]IDEM AA. ISIDORO PP. Alexandrinis principalibus, etsi aduocatione [Th. 12, 1, 189] fungantur, nihilo minus peregrinationi[12] incumbat, nec cura publica nisi in sua tantum
1 ciuitate committatur. Et primus curiae, cum muneribus uniuersis expletis ad summum peruenerit gradum, comitiuae primi ordinis fruatur post biennium[13] dignitate praestita[14], in

KOI

[1] subtraxerint *Th.* [2] nec suffecerint, qui ad uicem eorum munera patriae post emensum annum, ut ordinis ratio postularit, exsoluant *ins. Th.* [3] post em. annum *om. Th., cf. not.* 2 [4] XII *leges iungendae* [5] *c.* 52 *collocari debuit ante c.* 47 [6] territorii *om. Th.* [7] curiae *om. Th.* [8] iudicis *Th.* [9] uindicauerit *Th.* [10] *iunge* 12, 57, 12 *Th.* 12, 1, 187 [11] *iunge c.* 56...59 *h. t.* 11, 28, 2. 11, 29, 1 *Th.* 11, 5, 3 [12] peregrinatio ne (*Mommsen*)? [13] frui per quinquennium *Th.* [14] nec senatoriis minime functionibus obstringatur *ins. Th.*

1 cupiditas *O* | ut] et *I* | prosecutioni] *Th.*, persecucioni *OI*, persecutionibus *K* | munus *I* 2 abitione *I*[a] | conconati *K* | fuerint] sunt *O* 3 consulantur *K* 4 latere] redire latere *I*[a] 5 moderacionibus *O* | suis *bis Th.* 6 destituerint *K* | maturio *I*[a] 7 *s. a. Th.* 8 aa.] a. *K* | prob. pr. afr.] *Th.*, probo procons. *O*, *om. KI* 9 magnificat *O*[a], magnifisco *I* 10 quippiam *O* | onis *K* | conpellatur *OI*, impellat *Th.* 11 uitriciati *O*[a] 12 efficiant *O* | *s. a. Th.* 13 impp. (imp. *O*) ... proc. afr. (afr. *om. O*)] *O Th.*, imp. hon. *KI* 14 ouumuirum *I*[a] | licet *O* | proprii *K*[a] 15 *s. a. Th.* 16 aa.] a. *K* | pall. pp. *om. KI* 17 decurione *I*[a] | maluerint *I*[a], uoluerit *Th.* 18 sciet *Th.* | resultatem *I*[a] | ducendam *O*[a] 19 ullo *O* | generetur *K* | inter *KI*[a] 20 discepcione *O* | couinctum *O*, couictum *I* 21 restitūerit *O*, restituerint *I*[a] | mun. deb. *I* | inquietudinem *O* | decem] et x *K*[a], * *I*[a] 22 mulcta *K* | exsoluere *bis I*[a] | *s. a. Th.* 24 imp. th. et ual. ysodoro pp. *O*, imp. th. *K*, imp. thod. *I* | qui *Th.* 25 subditus *O* | fuit *K* | nulla praescripcionis *O*[a], nullam prescriptionem *K*[a] 26 alem *I*[a] 27 quod *om. O*[a] | *s. a. Th.* 29 *inscriptionem om. O* | aa.] a. *K* | isidoro pp.] *Th.*, isido *edd.*, isidoro praefecto augustali *Hal.*, *om. KI* | alexandrinus *K*[a], alexandrum *O*[a], alexandris *I*[a] 30 peregrinationi] *X Th.*, peregrinationis *KOI* | publica cura *KO* 31 committatum *O* | cum] qui in *Th.* | munibus *K* 32 peruenint *K*, peruenerint *I* | commutui *O* | primi ord.] primordiis *I* | praestita] pristino *O*[a]

curialibus[1] tamen permaneat. D. PRID. NON. IVN. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

57 [2]IDEM AA. ISIDORO PP. Quinque summates[3] ordinis Alexandrini corporalibus iniuriis immunes esse censemus, ut uoce libera commoditates patriae defendant, cum possint, si quid egerint criminose, pecuniariis coerceri dispendiis. aestimabuntur autem praesente curia uiri spectabilis Augustalis iudicio. D. PRID. NON. IVN. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436 [Th. 12, 1, 190]

58 [2]IDEM AA. ISIDORO PP. Eum, qui triginta annos in Alexandrina ciuitate ciuilibus inhaeserit muneribus, corporalibus muniis, non pecuniariis excusari conuenit: habita consideratione uidelicet meritorum, ut hoc bene cogniti priuilegium consequantur nec eo passim fruantur indigni. D. PRID. NON. IVN. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436 [Th. 12, 1, 191]

59 [2]IDEM AA. ISIDORO PP. Si quos spontaneos hypomnematographi munificos suis exhortationibus ad publicas nominauerint functiones, iubemus non expectandum esse consensum pro tempore uiri spectabilis Augustalis[4], qui fit plerumque uenalis, sed utriusque partis sufficere uoluntatem, ut incipiat functio, quam nullus incusat: tunc ad memo-
1 ratum iudicem tam nominati quam etiam creatores consona relatione currente[5]. Quam si suscipere uel confirmare distulerit, sciat se uiginti quinque auri librarum condemnatione plectendum. D. PRID. NON. AVG.[6] CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436 [Th. 12, 1, 192]

60 IDEM AA. THOMAE PP. Nullus, qui nexu generis curiae tenetur obnoxius, per substitutam quamcumque personam curiales impleat functiones, sed ipse per se debitum patriae munus exsoluat, etsi spectabili dignitate decoratus sit, nisi hoc ei speciali bene-
1 ficio sit concessum. Ii uero, qui honorario titulo illustrem dignitatem consecuti sunt, per substitutos periculo suarum facultatum curiae muneribus satisfacere non uetentur. D. V K. MART. CONSTANTINOPOLI EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS. a. 442 [1, 3, 21: cf. Th. 12, 1, 187]

61 IMP. LEO A. VIVIANO PP. Neque Dorotheum uirum illustrem et totam eius substantiam neque Irenaeum uirum spectabilem tribunum et notarium, etsi ante paternas illustres dignitates natus est, ullam inquietudinem pro curiali genere et condicione sustinere decernimus: liberos quoque eorum, uel qui iam sunt uel futuri, eorumque posteros, quotienscumque continuata temporum et successionum perpetuitate nascentur, a curiali condicione et functione esse liberos: lege diuae memoriae Iuliani[7], quae de materno curialium Antiochenae ciuitatis genere promulgata est, nihil in persona uiri illustris Dorothei uel uiri spectabilis Irenaei uel aduersus facultates eorum uel aduersus liberos eorundem, qui iam uel nati sunt uel postmodum quoquo tempore nascentur, uel aduersus substantias eorum
1 roboris habitura. Circa alias sane uniuersas personas de materno genere ad memoratae Antiochenae ciuitatis tantummodo curiam pertinentes eandem legem praecipimus obtinere propriam firmitatem. a. 457—4[?]

KOI

[1] curia *Th.* [2] *iunge c.* 56...59 *h. t.* 11, 28, 2. 11, 29, 1 *Th.* 11, 5, 3 [3] primates *Th.* (*u. i.*) [4] Augustalis iubemus non expectandum esse consensum *Th.* [5] *idem Th.: fuerit* current (*Gothofredus*) [6] Iun. *leges iungendae* [7] *c.* 22 *h. t.*

1 tantum *K* | *s. a. Th.* 3 id. aa. ysodoro pp. *O*, id. a. *KI* | quicumque K^a | summates] summates primi *Z*, primates *Russardus* | alexandrine *K*, alexandrinis I^t | corporalis K^a, a corp. *Th.* 4 immunes *om.* O^a 5 egeriut *K*, egerit *I* 6 autem] aut *KO* | spectabiles K^a | augustali *KO* | *s. a. Th.* 8 id. aa. ysodoro pp. *O*, id. a. *KI* | eum] cum OI^a 9 non] in K^a | conueniet *Th.* 10 eo] earum *uel* ea tū *O* 11 *s. a. Th.* 12 id. aa. ysod. pp. *I*, id. a. *KI* | quo *O* | hyponematographi *libri* 13 excommunicacionibus O^a | spectandum *O* 14 augustalis *om.* I^a | fit] Z^b *Th.*, sit *KOI* 15 incusat] insat K^a | tum *Th.* 16 creatoris consonat K^aI^a | curiente K^a 17 distulerit sciant K^a, distulerint sciant *O* | librarum auri *KI* 18 plectendos K^aI^b, plectendo *O* | *s. a. Th.* 19 idem aa. thom. pp. *O*, id. a. *KI* 20 qmcumque *K* 21 exspectabili *KOI* | ei] eis *I* 22 hii uero que *O*, qui uero *X* | illusterem O^a 23 constetuti sunt *O* 24 *s. a. Cui.* 25 aa. uiuiano (iuuiano *O*) pp.] *O Londin.*, *om. KI* | eque *O* 26 hunereum *K*, hereneum *O* | uirum *om.* I^a 27 dignitates *om. O* | nactus *I* | decreuimus *O* 28 quoque] quo *O* | uel quia iam K^a, qui iam O^a, qui iam non O^b, qui uel iam *X* | futuri] fuerint *K*, futuri sunt I^b | quociensque O^a 29 temporis I^a | et success.] success. K^aI^a 30 diuine *O*, dium *uel* duim *K* | ciūalium *O* | anciocene *O* 31 personas *X* | illustres *K* 32 spectabiles K^a | herennii *O* | uel iam *O* 33 quoque *O*, quocumque *I* 35 pertinentis *I* | praecepimus *O*

62 Idem A. Constantino pp. Si ille, qui ex filia decurionis Antiochenae splendidissimae ciuitatis et patre, qui nullius alterius ciuitatis muniis debeatur, procreatus est, sub examine prouincialis iudicis uel sponte confessus uel certe conuictus fuerit, quod ex filia sit curialis progenitus et albo decurionum adscriptus fuerit, nullam sibi superesse facultatem negandae uel euitandae condicionis existimet et curialem non adspernari fortunam aui
1 materni sui pertemptet nec dubitet se muniis curialibus subiacere. Quod si quem curia, de qua praesens sanctio loquitur, natum ex filia curialis minime secundum praestitutam ordinationem sibi sociandum curauerit, prolem eius pulsare nullo modo penitus poterit: nec enim patimur conuentionem eiusmodi praetermisso filio, quem filia curialis ediderat, a nepote uel pronepote uel ulterius incipere. a. 457—465

63 Idem A. ad senatvm. Docticii uiri clarissimi iuuenis fortuna super curiali condicione nullo modo inquietanda nec facultatibus eius, sed eo, qui huiusmodi conamen inierit, sacrilegii poenam luituro omnes, qui post peractam illustrem administrationem uel adhuc in ea posito patri suo gignuntur, a curialium intentione defendantur una cum paternis sine dubio substantiis, quas cum persona patris a curiali nexu liberas esse nemo dissimulet.

64 Imp. Zeno A. Sebastiano pp. Neminem ex his, qui obnoxii curiae constituti ab initio felicissimi nostrae pietatis imperii comitum priuatarum nostrae uel Augustae partis, seu comit*is* largitionum uel comit*is* domesticorum, quaestoris uel magistri officiorum ad actum administrationis gerendum prouecti sunt uel in posterum prouehentur, ob hoc curialium munerum laqueos uolumus euitare: sed obligatos cum liberis suis quandocumque progenitis et facultatibus suis post administrationem depositam curiae commoditatibus inseruire, nisi forte aliis priuilegiis super hoc legibus cognitis muniantur. nam alia uniuersa legitima uel ex constitutionibus data priuilegia integra uolumus illibataque obseruari.
1 Ne tamen indulti honor*is* inane nomen retinere uideantur, dignitatum titulis potiantur, per substitutos suarum periculo facultatum curialibus muneribus respondentes habeant
2 integra illibataque priuilegia dignitatis. Eos uero, qui uel[1] praefatas dignitates ante initium nostri imperii consecuti sunt, cum facultatibus suis et post eam dignitatem progenitis filiis
3 a curialibus nexibus uel onere decernimus liberari. Hos autem, qui quocumque tempore patricii uel consules aut consulares facti sunt aut in posterum fuerint, aut magistri militum uel praefecti praetorio Orientis uel Illyrici uel urbis administrationem in actu positi quandoque gesserunt aut postea gesserint, omnimodo cum facultatibus suis et post eam dignitatem progenitis filiis a curiarum nexibus uel onere decernimus liberari.

65 Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. . . . .

KOI

---

[1] uel *del.* (*Cuiacius*)

---

1 idem ... pp.] *Bononiensis Cui.*, id. aa. const. *O*, id. a. *KI* | si] i *O* | filia] sua O^a | decursionis *O* | anciocene *O* | splendisdissime I^a 2 patre] *K*, patris *OI*, peitre *X* | nullus K^a, nullis *I* | munus OI^a, immun∗∗(ne?)ris K^a 3 conuictus] coluticcionis *O* 5 estimet *O* | curialis *OIX* 6 sui pertemptet materni *O* | nec] ne *KI* | muniis] in initiis I^a? | quem] quam in *O*, quem in *X* 7 loloquitur I^a | secundam *O* | praestitam *KIX* 8 curauerint *O* 9 praetermissio *O* 10 pronep. uel] pronep. *O* 11 *inscriptionem om. K* | a.] aa. *O* | ad senatum] *Monac.* 3509, ad s. *O*, *om. I* | iuuenis fortuna ... 12 inquietanda] *Hafniensis*, iuuenis iubemus fortunam ... inquietandam *K*, iubemus (iuuenis I^r) fortunam (fot. O^a) ... inquietandam (inquitamdem O^a) *OIX* 12 quod *K* | inerit *O* 14 iunguntur I^a 16 sebastiano (sab. *O*) pp.] *O Londin.*, *om. KI* neminen *O* 17 felicissime *OX* | comites *X* | prinatarum] *X*, priuatorum *KOI* 18 seu] sue *O*, siue *X* | comitum *KI*, coumitum *O*, comites *X* | largit.] imperii priuatorum larg. K^a | comitum *K*, comites OI^bX, comit. I^a | quaestores K^aOI^aX, questiones I^b 19 proneheentur *O* | ob] ad *O* 20 numeri K^a, numerum *I* | obligatus *O* 21 curiae] cum re *I* 23 obseruata *O* 24 honores *libri* | retulerit uideatur digni tantum *X* | posciantur *O* 25 per] ∗∗∗ K^a, et per *Hal. male, cum uoc.* potiantur *pendeat a* ne: tantum *post* dignitatem *supplet Mommsen* | curialium *K* 26 qui] his qui *O* 27 consecuti] et secuti *O* | suis facult. *O* 28 honore K^a?*OIX* | decernuimus *K*, decreuimus *O* | qui quocumque] quicumque *O* 29 aut consul. *om.* I^a 30 actu] urbe *O* 31 gesserint uel postea gesserunt *O*, aut p. gesserint *om.* I^a?*X* 32 indignitatem *O*, *deficit* I^a | honore K^aO^aX 33 incipit constitutio greca *O*, constitutio greca *X*: *inscriptionem ex c.* 64 *suppleuimus. in* ΒΣ 28, 4, 47: ζήτει β. ι' τοῦ κωδ. τίτ. λά διατ. ξέ καὶ εὑρήσεις, ὅτι κόμης δομεστίκων [illegible] ἐστιν *spectari uidetur* c. 64 pr.

58*

66 (65) Imp. Anastasivs A. Polycarpo pp. Diuae memoriae Zenonis sacratissimam consti-
tutionem[1], quae de curialibus post certas excelsas administrationes seu dignitates condi-
cionis nexu liberandis lata est, in hac tantummodo parte duximus corrigendam, qua cauetur
eos etiam, qui ante eandem constitutionem, ab initio tamen eiusdem diuae recordationis
Zenonis imperii, comitis priuatarum nostrae uel piissimae Augustae partis, seu comitis
largitionum uel comitis domesticorum, quaestoris aut magistri officiorum licet ad actum
administrationis gerendum prouecti sunt, minime curialium munerum laqueos ob hoc eui-
tare, sed obligatos cum liberis suis quandocumque progenitis et facultatibus suis post
administrationem depositam curiae commoditatibus inseruire, nisi forte aliis priuilegiis super
1 hoc legibus cognitis muniantur. His etenim, qui memoratas administrationes uel unam ex
his peregerunt, nec non liberis et rebus eorum beneficium, quod ante per illustrem admi-
nistrationem peractam eis adquisitum est, intactum illibatumque iubemus seruari, ut relaxa-
tione condicionis et munerum curialium per anteriores principales dispositiones sibi con-
cessa tam ipsi quam liberi eorum post huiusmodi administrationem adeptam procreati una
cum propriis substantiis potiantur, etsi contigit eos post diuae memoriae Zenonis consti-
tutionem siue per se siue per substitutos suos curiae competentia munera subisse: eadem
uidelicet constitutione diuae memoriae Zenonis ex die quo promulgata est suas uires obti-
nente, cum conueniat leges futuris regulas imponere, non praeteritis calumnias excitare. a. 497–
67 (66) Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Curialibus consortiis consulentes censemus, ut
nemo sibi blandiatur et non certis modis sese liberum esse existimet, sed pro nostra
forma tantummodo sciat posse libertatem sibi curialis competere condicionis: omnibus
anterioribus modis, quos non comprehendit praesens sanctio, ex praesenti die antiquandis.
1 Si quis igitur uel summum patriciatus honorem fuerit consecutus, siue infulis consulatus
honorarii aut ordinarii fuerit ampliatus, ut uel consul uel consularis efficiatur, seu prae-
fectorum praetorio infulas susceperit gubernandas, uel urbicariam (in ipso tamen actu)
meru*er*it praefecturam, nec non magistri militum officium gerendum susceperit, is gaudeat
se huiusmodi condicionis esse exsortem et liberum cum suis facultatibus suaque posteritate,
quam postquam meruit dignitatem uel actum gess*it* ediderit, anterioribus filiis in condi-
2 cione pristina remansuris. Tam praefecturae quaestoris quam uiri eloquentissimi fisci
patroni[2] tam praefecturae, quae Orientalibus et Illyricianis praesidet sedibus, quam urbi-
cariae nexibus curiae liberantur, cum ad fisci patronatum peruenerint, una cum substantiis
et liberis suis, quos uel ante habuerint uel postquam ad eundem gradum prouecti sunt.
3 Viri etiam clarissimi principes agentium in rebus curiae libertatem ex antiquis legibus con-
secuti sunt, et uiri spectabiles proximi sacri scrinii memoriae et sacrarum epistularum nec

KOI

---

[1] *c.* 64 *h. t.* [2] sed et uiri eloquentissimi fori patroni (*deletis* tam praefecturae quaestoris quam) *proponit Cuiacius: sed desideratur etiam anteriorum legum quae hoc introduxerunt mentio* (*cf. u.* 33 ex antiquis legibus *et p.* 917, 2 hoc etiam nos corroborantes ... conseruamus): *quarum legum non uidetur extare nisi Nou. Theod.* 10, 1 *pr., cf. supra* 2, 7, 8

---

1 impp. ... pp.] *O*, imp. anast. *KI* 2 aministrationem K^a | condictionis *I* 3 data *K* | parte tantummodo *KI* | duxus *O* | cauetur] caurum O^a 4 eadem *O* | inucio O^a | diuine *O* 5 comites *libri* | augustae] diue aug. *X* | partes KI^b, *deficit* I^a | comites KI^bX, *deficit* I^a 6 comites KI^b, *deficit* I^a | quaestores KI^bX, questiores *O*, *deficit* I^a 7 ob] ab *O* 10 muēiantur O^a | qui] qui in *KI* 12 intactumque illibatum *I* 13 anteriores] anciores O^a 14 ademptam *KI*, adepta *O* 15 substanciis propriis *O* | continget *O*, contigerit *X*? | constitutione K^a, *inc.* I^a 16 substitos I^a | eandem *OI* 17 constitutionem *I* | promulgatum K^a 18 legis *I* | futuras K^a | regulas *om. I* | imponenere *K* 19 demostene (idemost. *O*) pp. *O Londin.*, *om. KI* | curiali K^a, urialibus O^a 20 non *om. X* 22 quos] quo *O* | conprehenderit *O* 23 summi *K*, summam *O* | insulis *O* 24 apliatus *I* | ut uel consul (consulis K^a) *om.* I^a, ut *om. X* | praetoriorum praefectorum *K* 25 insulas *O* 26 meruit *libri* | gerumendum O^a 27 prosperitate *I* 28 quam *om. O* | meruerit *K* | gessit] *Hal.*, gesserit *libri* | filiis] suis filiis I^a 29 remansuros *K* | praefectura ... 30 praefectura ... urbicaria *X* 30 illicianianis *I* | praesident *K* 31 curae *I* | liberentur *O* | fisci] f. dignitatem O^a | patronum *KO* | peruenerunt *K* 32 quas *K*, quo *O* | eundem] eum *O* 33 etiam *om. K* 34 scrinii] scr. nostre K^bI^b

non sacri scrinii libellorum sacrarumque cognitionum et dispositionum cum substantiis
4 suis et liberis, quos post emensa stipendia susceperant. Hoc etiam nos corroborantes intuitu laborum, quos multos longo prolixoque tempore pertulerunt, intactum illibatumque conseruamus, ut ii omnes fortuna curiali liberentur cum sua substantia suaque subole
5 secundum ea quae praediximus. Ex aeuo autem sequente progenitos antea nullius futuri fisci patroni liberos concedimus liberandos, ut ne, quod summis apicibus dignitatum non est concessum, hoc alii sibi audeant uindicare: sed progeniti filii ante, quam ad fisci
6 (2) patronatum peruenerint, in condicione pristina remaneant. Aliis autem modis, quam his, quos singillatim enumerauimus, siue legibus antiquis comprehensi sunt (qualis erat is, quem ex tribus maribus concessum ante fuerat patri maximo senatui sociare[1]) siue comprehensi anterioribus scitis non fuerant, liberationem competere cuidam curialis fortunae nullo patimur modo: sed siue pragmatica sanctio super hoc processit siue sententia eminentissimae praefecturae, siue alius quicumque modus excogitatus est, omnia ea penitus uacuari et pro infectis haberi, et curialia corpora suis reddi ciuitatibus et substantias eorum subiacere nulla excusatione eis penitus competente. a. 529

68 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς*. . . . .

XXXIII (XXXII)

℞ SI LIBERTVS AVT SERVVS AD DECVRIONATVM ADSPIRAVERIT ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Satvrnino. Si libertus uel ius aureorum anulorum adeptus non est uel natalibus suis non restitutus, praeses prouinciae non tantum curiae participare non permittet, sed iuxta legis seueritatem congruenti poena ulciscetur.

2 Idem AA. Orcinae. Praeses prouinciae, si eum qui aedilitate fungitur seruum tuum esse cognouerit, si quidem non ignarum condicionis suae ad aedilitatem adspirasse perspexerit, ob uiolatam seruili macula curiae dignitatem congruenti poena adficiet: si uero, cum opinione publica mater eius pro libera haberetur, ex decurione procreatus ad capessendum honorem errore lapsus processit, dominio tuo eum subiugabit.

XXXIIII (XXXIII)

℞ DE PRAEDIIS CVRIALIVM SINE DECRETO NON ALIENANDIS ℞

1 [2]Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Cynegio. pp. Si quis decurionum uel rustica praedia uel urbana[3] uenditor necessitate coactus addicit, Th. 12, 3, 1

KOI

---

[1] *Th.* 12, 1, 132 [2] *iunge* 10, 72, 9 [3] uel quaelibet mancipia *ins. Th.*

2 emenda K^a, *om.* O^a | stipenda O^a | haec *K* 3 intuitu] si int. *O* | aliorum I^a | mulctos *O*, multo *X* | longo prolixoque] prolixo *X* | pertulerint *O*, protulerunt I^a, pertulerit *X* | illiberatumque *K* 5 diximus *K*, pdiximus *I* | sequenti *O*, sequentem *I* 6 quo K^a | dignitatem] et d. I^a 7 contensum K^a | sibi *om. O* | uendicare audeant *I* 8 aliis autem] alii autem alii amit O^a 9 sigillatim memorauimus *O* | antiqui O^a? | quem] qui O^a 10 fuerat ante *X*, ante *om. O* 11 fuerat *O* 13 alio O^a | qucumquc O^a | hec penitus *O*, ea pen. ea *I*, pen. ea *X* 14 substantiam O^a 16 constitutio greca *Contius*, sequitur constitutio greca *Palatinus* 766. *Theodorum, cum ad Nou.* 70, 1. 81, 2 *laudat* διάτ. ξη', *c.* 67 *spectare uerisimile est: hoc loco fortasse* 1, 3, 52, 1 *repetita erat* 18 seruus aut (uel *X*) libertus *IX* | decurinatum *K*, decuriatum *I* 20 impp. … saturnino] *O*, imp. diocl. a. (a. *om. I*) *KI* 21 anull'o I^a | ademptus K^a | restitutis I^a 22 curiam K^aX, curia K^bI | permittat *OIX* | ulciscitur K^a 23 aa.] a. *KI* | orcinae] *Bononiensis*, origine *O*, originie *Londin.*, oricine *Contius*, *om. KI* | reses O^a | esse tuum *KI*, suum esse *X* 24 ad *om. O* | prospexerit *OIX* 25 liolatam K^a | serui *O* | cogruenti *I* | afficiat *K* 26 eius *om. X* | capacendum O^a 27 horem I^a | errorem K^a | domino *O* | eum *om. X* 31 imppp. (imp. *O*) … pp.] *O Th.*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. et th'c. (th'. I^b) et arc. aa. *I*

interpellet iudicem competentem omnesque causas singillatim quibus strangulatur exponat
et ita demum distrahendae possessionis facultatem accipiat, si alienationis necessitatem pro-
1 bauerit. infirma enim erit uenditio, si haec fuerit forma neglecta[1]. Ita enim fiet, ut nec
immoderatus uenditor nec emptor, cuiuscumque sit condicionis[2], inueniatur iniustus. deni-
que nihil erit postmodum, quo uenditor uel circumuentum se insidiis uel oppressum potentia
comparatoris queri debeat, quandoquidem sub fide actorum et de necessitate distrahentis
2 et de uoluntate patuerit comparantis. Quod si quis contra uetitum occultis molitionibus
per suppositas fraude personas cuiuslibet loci, quem tamen decurio distrahat, comparator
extiterit, sciat se pretio quod dedit esse priuandum et locum quem comparauit cum fruc-
tibus esse restituendum[3]. D. VIII[4] K. DEC. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO
CONSS. a. 386

2 [5]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Nec uenditio rei here-
ditariae curiae adquisitae aut debitoris hereditarii qui soluerit liberatio aliter admittenda
est, nisi apud acta totius uel maioris partis ordinis intercedente decreto ineundi contractus
1 uel dissoluendae obligationis causa probetur. Ita enim id quod ex ea redigitur ad prae-
diorum iubemus comparationem expendi, quorum reditus omnes, sicut dictum est, eiusdem
curiae publicis muneribus, quae solacio egere constiterit, iustissime seruabuntur: ex con-
sensu omnium et maxime ditiorum, uel idonea fideiussione oblata conductoribus eligendis.
D. V ID. IVN. CONSTANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

3 IMP. ZENO A. SEBASTIANO PP. Curiales uendere quidem res immobiles uel mancipia
rustica prohibemus sine interpositione decreti: donationes uero uel permutationes uel quos-
libet alios etiam sine decreto permittimus celebrare contractus, quoniam et sacrae consti-
tutiones, quae super hoc a retro principibus latae sunt, in plurimis suis partibus de pretio
non redhibendo locutae sunt, ut ex hoc apertissime detur intellegi solum emptionis decu-
1 rionibus sine decreto interdictum fuisse contractum. Cum tamen uenditione intercedente, ut
dictum est, decretum agitur, nihil eos uel qui ab his comparant dispendium, cuiuscumque
personae uel causae uel theatralis liberalitatis nomine, quod frequenter fieri dicitur, susti-
nere decernimus, nec ex tabella decretum recitari, sed curialium uel maioris partis curiae
relatione currente sine ulla malignitate referentium uel damno contrahentium ad confir-
mandam emptionem competentis iudicis proferri sententiam.

4 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α.* . . . .

5 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* . . . .

KOI

---

[1] et (ut *Th.*) ita demum ... neglecta *ex Th.* 12, 3, 2 *adiecta sunt* [2] cuiusc. sit cond. *ueniunt ex Th.* 12, 3, 2 [3] *sic Iustiniani secnndum Th.* 12, 3, 2: se pretio quod dederit et loco quem comparauerit esse priuandum *Th.* 12, 3, 1 [4] IIII 10, 72, 9 [5] *iunge* 10, 35, 1

---

1 que *om.* K^a | sigillatim *I* 2 fac. a. si alien. *bis I* | necessitatis *I* 3 enim] *Z Th.*, ei *X*, *om. KOI* 4 inuenitur *K* 5 uel *om. O* | circumuentus *O* 6 conparacionis *O* | auctorum *K*, auctor *O* 7 mollitioibus *K* 8 subsitas I^a | tantum OI^a | decurio] ei d. *OIX* | distrahebat *KO* 9 priuatum KOI^aX, *cf. not.* 3 10 *s. a. Th.* 12 impp. (imp. *O*) ... aa.] imp. th. a. (aa. *I*) *KI* | florentio pp.] *Paris.* 4521 *Contius*, pp. *O*, *om. KI* 14 ineūcti tractus *O* 15 ita enim id] KI^a, id enim et *O*, ita enim I^b, id ei et *X* | redigatur *K* | ad] a *O* 16 sicut] *KX*, si etiam *O*, sicut etiam *I* 17 contigerit I^b, contingit *O* 18 et *om.* I^a | uel *om. X* | fideiussore *O*, fideiussioe *I* | oblationibus K^a 19 *s. a. Cui.* 20 sebast. pp.] *O*, *om. KI* 21 uero uel] uero *O*, uel *X* 23 plurismis K^a, pluribus I^a?*X* 24 detur *om.* K^a 27 quod] q' *O*, qu*(i *uel* e) I^a 30 competentem *I* 31 constitutio greca *Palatinus* 766 *Contius. ad c.* 4 *pertinere, quod in Nou.* 38 *pr.* § 2 *et* 87 *c.* 1 *Iustinianus se tulisse dicit, ne curiales donare possent exceptis donatione ante nuptias pro ipsis uel liberis suis facienda uel dote pro filiabus intra fines praestitutos danda, apparet ex indice Nouellae Athanasiano* (*Heimbach Anecdota I p.* 93). *idem ad c.* 5 *refert BΣ* 29, 1, 65 (*sch.* 10): ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βουλευτῶν εἶπε, ποῖον μέρος ὀφείλει διδόναι ὑπὲρ προικὸς καὶ γαμικῆς δωρεᾶς τῶν παίδων βιβ. ι' τοῦ κώδ. τίτ. λδ' διάτ. ε': *quocum conuenit, quod in Nou.* 38 *pr.* § 2 *ordo c.* 4. 5 *inuerti uidetur: Athanasii tamen numerum confirmat Theodorus Nou.* 87, 3 32 *argumentum c.* 5 *Athanasius l. c. sic indicat:* δύναται δὲ [ὁ βουλευτὴς] καὶ ἐκποιήσεις ἀκινήτων ποιεῖσθαι κατὰ τὴν διάστιξιν τῆς ε' διατάξεως τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, *cf. Theodori Nou.* 87, 4

XXXV (XXXIIII)

QVANDO ET QVIBVS DEBETVR QVARTA PARS EX BONIS DECVRIONVM ET DE MODO DISTRIBVTIONIS EORVM

1 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP. Si decurionum consortio sit alienus qui curiali successit, competentis eidem iuris (siue ex asse siue ex parte heres sit bonorumue possessor) partem quartam iure optimo a curia peti decernimus. D. V ID. IVN. CONSTANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428

2 [2]IDEM AA. APOLLONIO PP. Meminimus nuper emissa lege diuali Nou. Theod. 22, 2
portionem quartam de facultatibus curialium fati munus implentium, ex qualibet nouissima
uoluntate uel ab intestato etiam ad quemcumque praeterquam si ad filios curiales[3] deferantur, curiarum deputasse corporibus. sed multi tamquam corrumpendi totius patrimonii
occasione captata uniuscuiusque rei sibi particulam uindicando adeo totas dilacerant
facultates, ut, dum participibus relictarum opum nocere cupiant, sua quoque iura prae-
1 cipitent. Quorum nimiam licentiam prouida dispositione frenantes ipsis quidem curialibus
occupandi sua auctoritate res mortui copiam denegamus: heres autem, ad quem ab intestato
uel ex postrema uoluntate directis uel fideicommissariis uerbis decurrit hereditas, omne
patrimonium quod relictum est in partes quattuor diuidi procuret, ut[4] rebus totis in sortitum casumque deductis uel curiae quadrantis uel heredi uel fideicommissario per uniuersi-
1a tatem dodrantis electio ex sortis felicitate[5] contingat. Ita scilicet et praefati successores
et curia promiscui rerum dominii liberabuntur incommodo. naturale quippe uitium est
neglegi, quod communiter possidetur, utque se nihil habere, qui non totum habeat, arbi-
2 tretur, denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum inuidet alienae. Sed ubi
quarta pars bonorum mortui curiae debet offerri, immobiles quidem res, quae nec latere
facile possunt nec *quic*quam si diuulgentur officiunt, sub adspectu etiam curialium aestimari diuidique concedimus: mobiles autem res uel se mouentes uel instrumenta, uel si
quid etiam in huiusmodi iure consistat, in medium proferri diuulgarique non patimur, sed
iuratis successoribus, cum apud se diligenter aestimauerint, quae quantique sint pretii
facultates, credi oportere decernimus. quid enim tam durum tamque inhumanum est, quam
publicatione pompaque rerum familiarium et paupertatis detegi uilitatem et inuidiae patere
3 diuitias? In exigendis uero debitis, si pretium, quod pro quarta parte actionum curiae
competit, successores praestare noluerint, cautionibus iurata fide prolatis in medium unusquisque a debitoribus conuenientem sibi exigat portionem: eque diuerso aes alienum, si
cui defunctus fuerat obligatus, tam idem successores quam curia pro sua sorte restituere

KOI

---

[1] *iunge* 10, 34, 2 [2] *iunge* 10, 36, 1 [3] curiales *om. Nou.* [4] denegamus: optionem uero damus heredi, ad quem uel ab intestato uel ... hereditas, utrum aestimationem quartae partis curiae uelit offerre, an omne patrimonium q. r. e. in p. quattuor pro sua uoluntate diuidere, ut *Nou.* [5] condicione *Nou.*

---

3 modis distributionis *O*, modis tributionis *K* 5 impp. ... pp.] *Contius*, imr. aa. florentino *Monac.* 3509, imp. th. a. (aa. *I*) *KI*, imp. th. *O* 7 possessor bonorumue *O* | quartam partem *IX* | *s. a. Contius* 9 aa.] a. *K* | apollonio pp.] *Nou.*, *om. KOI* | amissa *K* 10 porcione quarta OI^a | de] ad *O* | curialium facultatibus *O* | ex] quae ex K^bI^a 11 etiam] et *K* | deferentur O^a? 12 curiarum] I^b *Nou.*, curialium *KO*, *inc.* I^a | corrupendi *I* 13 particula *O* 14 opun *O* | cupiunt *KO* 15 disputacione *O* | refrenantes I^a 16 occupanda O^a | ab *om.* K^a 17 ex *om.* I^a | dicretis I^a | decurrerit K^a 19 ductis I^a | uel fideic.] ac f. *Nou.*, aut f. *O* | pro uniuersitatem O^a, per uniuersat. I^a 20 felicite *O* | et praef.] *X Nou.*, ut *KOI* 21 promisceri rerum O^a?, rerum promiscui *I* 22 qui] uel quod qui K^a 23 inuidet] *Z Nou.*, inuideat *KOI* 24 deberet *I* 25 quicquam] *Nou.*, cuiquam *KI*, cuidam *O* | diuulgetur *I* | officium K^aO 26 diuidiue *Nou.*, que *om.* I^a | instrumenta] *O Nou.*, instrumentum *KI* | uel si] et si *O* 27 iure consistat] uires sistat *K* | mediumque *O* 28 que *om. K* 29 decreuimus *O* 30 familiarum *KI* | utilitatem K^aO 33 eque] *Nou.*, eque et e K, et e O, eque ex I^a, eque e I^b 34 restitere O

4 compellentur. Quod si saepe dicti successores sacramentum sibi crediderint excusandum,
tum uero ad similitudinem rerum immobilium diligentior curialibus omnium rerum indago
praebebitur, scilicet ut uniuersis mortui facultatibus in aperto propositis uel aestimatio
5 rerum uel diuisio[1] sub praesentia curialium celebretur. In omnibus autem casibus, ubi
quarta pars curiae competit, transactiones interpositas firmas illibatasque manere decer-
6 nimus. Ad filiorum uero curialium uel nepotum ac pronepotum, scilicet decurionum,
similitudinem, ad quos integras opes peruenire censuimus[2], filiam quin etiam neptem pro-
neptemue principali eiusdem ciuitatis, unde pater auus uel proauus oritur, nuptam rerum
uel ab intestato uel ex dispositione ultimae uoluntatis quaesitarum integrum nullaque parte
7 minutum dominium habere sancimus. Quod si post parentum obitum inueniantur innuptae
uel uiduae, in impuberibus quidem post transactam pubertatem, in aliis uero, quae puber-
tatem excesserint, uel etiam in uiduis post mortem parentis triennium dumtaxat uolumus
expectari, ut interim quarta portio suspensa aut apud eam, si in matrimonio curialis eius-
dem ciuitatis fuerit collocata, perpetuo iure permaneat uel, si intra id temporis alienum
eadem curia sortiatur maritum penitusue nupta non fuerit, memorata pars totius substan-
tiae[3] curiae cum triennii tam urbanorum quam rusticorum praediorum dumtaxat fructibus
addicatur: ita tamen, ut[4] sacramenti tam de quantitate quam de aestimatione rerum mobi-
lium deque actionibus inferendis excipiendisue, sicut in extraneis personis dictum est,
8 ratio conseruetur[5]. Sed et si mater mortui uel auia tempore, quo filius neposue moritur,
in coniugio eiusdem ciuitatis[6] curialis inuenta fuerit, ne ipsas quidem patimur quartae
9 portionis subire iacturam. Extraneum quin etiam heredem propinquitatis quidem iure dis-
cretum, curiae tamen eiusdem ciuitatis obnoxium supra dictae portionis dispendio libera-
mus. D. VIII ID. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM DIOSCORI ET EVDOXII
VV. CC. a. 443

3 [7]IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Si quis curialibus maniis obnoxius, uno forte uel pluribus filiis uel filiabus derelictis, filio quidem uel filiis suae substantiae partem minimam dereliquerit, eam tamen, quae excludere eos de inofficiosi querella potest, aliis autem suam substantiam dereliquit, ut ex hac patrimonii distributione ad filium quidem uel filios curiales minima pars substantiae remaneat, totum autem curiale munus masculis immineat, siue filii siue nepotes sint uel pronepotes, curiali tamen condicioni obnoxii: sancimus huiusmodi iniquitatem resecari et non minus quarta portione in masculos posse testatorem transmittere, siue unus est filius siue plures, nulla deminutione ex permixtione sororum

KOI

---

[1] prout successores elegerint *ins. Nou.* [2] § 6 *in. ad c.* 3 § 2 *h. t. mutauerunt compilatores* [3] totius substantiae *om. Nou.* [4] et optionis condicio in offerendis rebus quartae partis siue eius pretio et *ins. Nou.* [5] ceteris uidelicet, quae super hac re prolata constitutio continet, firmiter duraturis *ins. Nou.* [6] eiusdem ciuitatis *om. Nou.* [7] *iunge* 5, 27, 8. 9. 10, 44, 4?

---

1 saepe] prae OI^b | condiderint *O*, creddeㅤrint I^a 2 tunc *KI* 3 praebetur *K* | ut] et *OI* 4 didiuisio K^a | in] ut in I^a 5 curiae] cuiem O^a | inpositas *O* 6 ac] uel *O* | scilicet *om.* K^a | adecurionum *O* 7 ad quos] a quo *O* | uenire *I* | censemus *O* | pronepotemue *O* 8 uel proauus *om. I* | moritur *I*, oriuntur *Nou.* | nuptura *O* | rerum *om.* I^a 9 dispositioe *K*, deposicione *O* | uolunt. ultimae *Nou.* | quesitum O^a 10 munitum *I* 11 in] OI^b, ā I^a, *om. K Nou.* | inpluribus *O* | transactum O^a | in aliis … pubertatem *om. I* | pubertate *K* 13 expectare K^aOI | aut] uel *Nou.* 14 decollata *K* | iure] ueuie O^a | permaneant *I uel* I^b | uel] et *O* | tempus *K* | alienum] alium non de I^a 15 eadem] eam *O* | sociatur *OK* | penitiue *uel* penitiusue K^a 17 ut] ut et optionis … quartae partis uel dodrantis et *Hal.*, *ex Nou. scilicet* (*uerbis* uel dodrantis *expleuit hiatum editionis Sichardianae, quae omittit* siue eius pretio) | sacramenta K^a 18 excipiendisue] *X Nou.*, excipiendis *O*, uel excipiendis uel *I*, *om. K* 19 conseruatur *O* | filios I^a 21 rapturam O^a | heredem *om. O* | quidem *om. O* 23 *s. a. Nou.* 25 imp. … pp.] *Contius*, imp. (impp. *O*) iust. a. (a. *om. OI*) *KOI* | obnoxius] id obn. K^a 27 derelinquat *X* | eam] ea *O* | excludit eos K^a, eos excludere eos *I* | de] a de K^b, ab I^r | inofficiososi *O*, inofficioso K^b, offitii si I^a 28 derelinquid *X* | uel *om.* I^a 29 remaneret I^a | siue filii *om. I* 30 sint siue nepotes (neptes *X*) *OX* | uel pron. *om.* I^a | curiali tamen] curia *O* 32 nullam diminutionem K^a, nulla inminucione *O*

eis facienda, ut non solum corporibus, sed etiam substantiis laborantes possint curiales
1 habere consortium. Ad hoc sancimus, si quis curialis filiabus pluribus derelictis ab hac luce fuerit subtractus, quarum una curiali eiusdem nupserit ciuitatis, aliis filiabus, quae ad huiusmodi uota non migrauerint, uel extraneis in reliquam partem heredibus derelictis, non uideri curiae ex sententia legis Theodosianae ad Apollonium scriptae[1] satisfieri: sed omnino quartam partem patrimonii curia consequatur, siue uni filiae, quae curialibus nuptiis copulata sit, deputanda siue ex aliis heredibus colligenda[2], filia procul dubio quae curiali nupsit immuni ab huiusmodi quartae datione seruanda, cum per maritum eius quantum ad ipsius personam curiae sit satisfactum: et hoc obseruari non solum si ultimo
2 elogio condito testator curialis decesserit, sed etiam si intestato diem suum obierit. Sed si quid minus fuerit uel minime derelictum, hoc modis omnibus filio curiali uel filiae, quae nupta est eiusdem ciuitatis decurioni, ex substantia patris *curialis* uel deputari uel adimpleri: nullo obstaculo curiae opponendo, si secundum praedictam legem filius nepos pronepos pater auus proauus curiali morienti fuerint derelicti, qui nexibus curialibus ex quacumque uel dignitate uel occasione fuerint absoluti: in hoc etenim Theodosianae legi
3 apertissime uolumus esse derogatum. Et generaliter definimus ex omni causa neque masculos liberos neque filias copulatas matrimonio curialis minus quarta parentis substantiae habere, uel non extantibus filiis uel filiabus, sed aliis heredibus ipsam curiam secundum anteriores leges quartae curialis morientis habere solacium. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI IVSTINIANO A. II CONS. a. 528

4 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* . . . . a. 528—531

5 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* . . . .

XXXVI (XXXV)

℞ DE IMPONENDA LVCRATIVIS DESCRIPTIONE ℞

1 [3]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. APOLLONIO PP. Descriptionis onere siliquarum quattuor, quas ex[4] lucratiuis iugationibus tantum, non humanis uel animalium censibus neque mobilibus rebus iubemus indici, etsi curiales non sint, maiores ac posteros liberamus, ut, si pater auus uel proauus filio nepoti pronepotiu*e*, uel filiae nepti proneptiue (nec interest, nuptae sint curialibus nec ne) postrema uoluntate uel inter [Nou. Theod. 22, 2]

KOI

[1] *c.* 2 § 7 *h. t.* [2] deputandam siue ... colligendam? [3] *iunge* 10, 35, 2 [4] ex *om. Nou.*

1 eius *K^aI* | in sustanciis *O* | posse *O, inc. K^a* | curiale *K^bIX* 2 adhuc *libri* | si quis] sicut *K* | pluribus] qua ad huiusmodi uota non migrauerunt ut extraneis in rel. p. el'ibus (heredibus *O^b*) *O* 3 nupsit *O* 4 migrauerunt *O* | extraneis] extr. nupserunt *X* 5 theodosine *I^a* 6 omnimodo *O* | matrimonii *O* | consequatur curria *KI^a* | uni *om. K* | quae] qui *O* 8 donacione *O*, dationi *I^a* 9 quantum *O* | et hoc] haec *O* 10 urialis *O* | si *om. K^a* 11 si] et si *KI* | quid] q' *O*, quidem *I* | curialis *K, deficit I^a* | filiae] file *O* 12 curialis] *I^b*, c. modis omnibus *KOX, deficit I^a* | uel dep.] dep. *X* 13 curiae] ciuem *O, deficit I^a* 14 moriente *O* 15 uel dign.] dign. *K* | occasione] actione *K^t* | in hoc *om. I^a* | theodosaane *O^a* 16 flerogatum *O* | et] e *O* | causa nequi *I^a?* | maculos *O* 17 curiali *K^bOI* | parent. subst.] parte subst. parent. *X* 18 non *om. O* | uel fil.] fil. *I^a* | secundum] fid' *O* 19 anterioles *O*, manceriores *X* | leges *bis O* | solatium habere *K* | *s. a. Contius Cui.* | iun.] ian. *Cont.* 21 constitutio graeca *hoc loco Cui.*, const. greca ui. d^t. *post rubr. sequentem Z^b. c. 4 citatur in Theodori Nou.* 38, 2. 89, 11, *c.* 4 *uel* 5 *in eiusdem Nou.* 87, 4, *c.* 5 *in eiusdem Nou.* 89, 11. 101, 4. 6. *ex argumento Nou.* 101, 4. 6 *colligitur c.* 5 *agere de filia curialis defuncti, quae nupta curiali sine liberis decesserit. eodem referas constitutionem, quam commemorat Iustinianus in Nou.* 38 *pr.* § 3. *c.* 4 *autem nescio an ea sit constitutio, quam Iustinianus in* 1, 3, 52, 1 *breui ante de quarta patrimonii parte curiae atque fisco debita se tulisse dicit, cf. Nou.* 38 *pr.* § 2 *i. f.* 24 lucratiuorum *O*, luctiuis *I^a* 25 imp. th. et ual. aa. appollonio pp. *O*, imp. th. *KI* | ad apollonium *Nou.* | rescriptiones *I* 26 honore *libri* | tantum] quibus tamen *K* 27 iubemus *om. O^a* | sunt *O^a* 28 pronepotiue] *Nou.*, pronepoti *KO*, uel pronepoti *I* 29 pronepti *O*, uel pronepti *I* | ne *om.* **O**

uiuos etiam donatione quicquam de suis opibus largiatur, memoratae descriptionis cesset
indictio: eque diuerso ut, si posteriores[1] ad maiores praedicta sibi consanguinitate deuinctos
praefatis titulis suas conferant facultates, nullius accessione grauaminis huiusmodi libera-
litas oneretur: ita enim necessariis sibi coniunctisque personis sub liberalitatis appella-
1 tione debitum naturale persoluitur. Cuius auctoritatem iuris pariter ualere sancimus, et
si ab intestato succedant praefiniti[2] sibi generis ordine sociati: ex his enim successionibus
maxime debiti potius solutio quam muneris oblatio comprobatur, quae non largientibus
2 etiam dominis ipsa propinquitatis serie deferuntur. Ceteri uero, licet quadam inter se
cognatione iungantur, numquam tamen curiale praedium sine praedicto onere lucrabuntur,
nisi is forte, cui lucro res cesserit, eiusdem ciuitatis ordini sit obstrictus, qui, licet inter
extraneos numeretur, uacuum tamen ea functione quod datum est consequatur: nam cum
3 (1) personae condicio non mutetur, nec rei quidem statum conuenit immutari. Lucratiuas
uero res eas tantum uolumus appellari atque praedictae descriptionis grauamen excipere,
quae hereditatis legati fideicommissi iure mortis causa donatione uel cuiuslibet postremae
4 uoluntatis arbitrio ad quempiam delabuntur. Inter uiuos etiam donatio simplici liberali-
tate confecta lucratiuae merebitur et nomen et sarcinam. si uero uel socer futurus filii
nepotis uel pronepotis sponsae adfinitatis coeundae causa donauerit, uel parens etiam
filiam neptem uel proneptem curiali seu extraneo nubentem dotauerit, licet casus euentu
res eius cui data est uertatur ad lucrum, nec inter lucratiuas numerabitur nec descrip-
tionis oneri subiacebit. nec enim iuris optimi est matrimonium, cum tot tantisque suis
5 (2) difficultatibus opprimatur, aduenticiis etiam cumulare ponderibus. Res uero, quae memo-
ratis causis lucratiuae semel nomen exordiumque sortita est, licet ab eo qui susceperit ad
alterum emptionis uel cuiuscumque contractus iure migrauerit, cum praedicto descriptionis
grauamine procul dubio transferetur, ut uel sciens sibi imputet, qui accepit oneratam, uel,
si ignorauerit, quod interest consequatur: contraque si cuiuslibet contractus exordio lucra-
tiuae nomen euaserit, etsi postea lucri titulo in dominatum alicuius ceciderit, sarcinam
6 memoratae descriptionis effugiet. Nulla enim in huiuscemodi causis confusionis intercedit
occasio, si ad primordium tituli posterior quoque formetur euentus, nisi forte res decu-
rionis, quae ad eum cuiuslibet mercimonii iure peruenerit, ad alterum fuerit postrema
eius uoluntate uel ab intestato uel inter uiuos donatione translata: tunc enim, quia semel

KOI

---

[1] posteri *Nou.* [2] praefati *Nou.*

---

1 uiuos] uos I^a | donacionem *O* | largiantur K^a 2 eque] *Nou.*, equae e (ex I^a) *KI*, et de O^a, et e O^b | ut si] si uel O^a | consanguinitatis K^a, consaguinitate *I* | deuictos *OI* 3 liberalitat I^a 4 honoretur *O* | ita] *X Nou.*, in tam *KI*, interea *O* | conuictisque O^a, iunctisque *I* 5 persoluetur *Nou.* | iuris] uerus O^a, d iuris I^a 6 succedatur *O* | ex his enim] et uel ex his *O* 7 munis *O* 8 serie] fine *K* | deseremtur *O*, deferentur I^t | quidam O^a 9 iunguntur *OI* | honore *O* 10 forte is *Nou.* | cuius *KO* | res cesserit] *Z Nou.*, res cesserint *KI*, decesserit *O* 11 numeratur *KI* | quid *O* | consequetur *Nou.*, *inc.* O^a 12 mittetur *K* | nec] ne *Nou.* | quidem] quid *O* 13 tantum] *X Nou.*, tamen *KO*, tm̄ *I* | atque] que *O*, ac *Nou.* | grauamine KI^a 14 donatione] *dett. Nou.*, donationis *KOI* | postremo O^a? 15 uoluntate *O* | debantur I^a 16 si] sii I^a | socer] socum *O* | filius I^a, filii uel *O* 17 uel pron.] pron. KI^a | parens] pat'es *O* 18 uel pron. *om. I*, uel *om. O* | curialis O^a | siue *O* | dotabat *O*, donauerit I^a 19 cum date sunt *O* | reuertatur KI^b, reuertantur *O* | discretionis *I* 20 honere *KO*, hon∗re I^a | subiacerebit I^a | matrimonium] iu patrimonium *O*, in integrum *K*? 21 difficultatibus suis *K*, diffic. *om. I* | opprimantur *O* | res] res o I^a 22 est *om.* I^a | susceperit] *X Nou.*, susceperat *KI*, suscepit *O* 23 cuiuscumque] cuius *K* 24 transferetur] tenus transferuntur O^a | ut *om.* I^a | qui acc. honoratam *O*, honeratam qui (quod K^b) acc. (acceperit *I*) KI^b, honeratamque acceperit uel si ignorauerit acceperit I^a 25 quod] quod si *O* | consequatur] *X Nou.*, consequetur *KI*, consequitur *O* | contraquem *O* | lucratiui *KI* 26 euaserrat *O* | et etsi *K* | titulo] tudo *O* | donatum K^aI^a 27 huiusmodi *O* | intercedat *O* 28 a primordium O^a, a primordio KO^b | decurionis res *I* 29 matrimonii *K* 30 donationem *K* | semel *om. O*

in personam cecidit principalis, ueterum titulorum nequaquam ratione perspecta condicionem et onus merebitur lucratiuae. D. VII ID. MART. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM DIOSCORI ET EVDOXII VV. CC. a. 442

XXXVII (XXXVI)
℞ DE PRAEBENDO SALARIO ℞

1 [1] IMP. CONSTANTINVS A.[2] AD MARCELLINVM COMITEM ORIENTIS. Nulli salarium tribuatur ex uiribus rei publicae nisi ei, qui iubentibus nobis specialiter fuerit consecutus. D. V NON. OCT. CONSTANTINOPOLI LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. [Th. 12, 2, 1] a. 349

XXXVIII (XXXVII)
℞ SI CVRIALIS RELICTA CIVITATE RVS HABITARE MALVERIT ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Curiales omnes iubemus interminatione moneri, ne ciuitates fugiant aut deserant rus habitandi causa, fundum, quem ciuitati praetulerint, scientes fisco esse sociandum eoque rure esse carituros, cuius causa impios se patriam uitando demonstrauerint. D. XVIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. [Th. 12, 18, 2] a. 396

XXXVIIII (XXXVIII)
℞ DE MVNICIPIBVS ET ORIGINARIIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. SILVANO. Cum te Byblium origine, incolam autem apud Berytios esse proponis, merito apud utrasque ciuitates muneribus fungi compelleris.

2 IMP. GORDIANVS A. FRONTONI. Si, ut proponis, ea, quae ex causa fideicommissi te manumisit, ab ea libertatem iustam fuerit consecuta, quae originem ex prouincia Aquitania ducebat, tu quoque eius condicionis eiusque ciuitatis ius obtines, unde quae te manumisit fuit. eorum enim condicionem sequi ex causa fideicommissi manumissos pridem placuit, qui libertatem praestiterunt, non qui rogauerunt.

3 IMP. PHILIPPVS A. PATROCLO. Filios apud originem patris, non in materna ciuitate, etsi ibi nati sunt, si modo non domiciliis retineantur, ad honores seu munera posse compelli explorati iuris est.

KO (*transponit* 39, 5. 3. 4) *I*

---

[1] *iunge* 8, 11, 2 [2] *idem Th.*: impp. Constantius et Constans AA. 8, 11, 2 *recte*

---

1 personam] *X Nou.*, persona *KOI* | ceciderit *KI* | uenturum *K*[a] | nequam *O* | condiccione *OI* 2 *s. a. Nou.* 5 salarium *K*[a]. sario *O*[a] 6 imp. (impp. *Paris.*) ... orientis] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. const. a. ad marcellinum comnerietis *O*, imp. iust. *KI* | nulla *I*[a], ullin *O*[a] 7 iuribus *K*[b]*O* | ei] rei publice *I* | fuert *O* 8 *s. a. Th.* 11 uoluerit *O* 12 impp. ... pp.] *Th.*, imp. arc. et hor. aa. pp. *O*, imp. arc. a. (a. *om. I*) *KI* 13 ne] ne. *K*[a], nec *I*[a] 14 quem] et *O*[a] | sotiando *I*[a] | iure *K*[a] | esse] *K Th.*, se *OI*[b], *deficit I*[a] | cauturos *K*[a] 15 uitando patriam demonstarint *Th.* | *s. a. Th.* 18 muncipibus *O* 19 imp. ... siluano] *O*, mpp. ant. et hon. aa. sille *Paris.* 4521, imp. ant. a. *K*, imp. a. *I* | publium *K*, biblum *X?* | biricius *O*[a], hereticos *I*[a], biritios *X* 21 imp. (impp. *Paris.*) ... frontoni] *Paris.* 4521 *Contius*, imp. g. frontori *O*, imp. gor. *KI* | fideicommissiset te *O*[a] 22 fuit *IX* | equitania *KIX* 23 obtineris *K*[a], optus *O* 24 etenim eorum *K* | quidem *X* 25 non qui] non qui non *I* | rogauerunt] *I*[a], rog. dari *KI*[b], dari rog. *OX* 26 a. patroclo] *Contius*, a. c. patroclo (patrodo *O*) *O Londin.*, c. patrodo *Paris.* 4521, a. *K*, *om. I* | filiilios *I*[a] | non *om. O* 27 et si ibi] ubi *K*[a], et sibi *I*[a] | sint *O* | non] non ibi (ubi *X*[a]) *X* | siue numera *O* 28 indicis *I*[a]

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. SECVNDO. Origine propria | B apud Cui. h. l. | neminem posse uoluntate sua eximi manifestum est.

5 IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM VICARIVM ORIENTIS. Si quis uel ex | Th. 12, 1, 12 | maiore uel ex minore ciuitate originem ducit, si eandem euitare stude*ns* ad alienam se ciuitatem incolatus occasione contulerit et super hoc uel preces dare temptauerit uel qualibet fraude niti, ut originem propriae ciuitatis eludat, duarum ciuitatum decurionatus onera sustineat, in una uoluntatis, in una originis gratia. PP. VIII K. IAN. PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325

XXXX (XXXVIIII)

℞ DE INCOLIS ET VBI QVIS DOMICILIVM HABERE VIDETVR ET DE HIS QVI STVDIORVM CAVSA IN ALIA CIVITATE DEGVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PAVLINO. Non tibi obest, si, cum incola esses, aliquod | B 54, 2, 1 | munus suscepisti, modo si ante, quam ad alios honores uocareris, domicilium transtulisti.

2 IMP. ALEXANDER A. CRISPO. Nec ipsi, qui studiorum causa | ⸢Pσπ. 31, 11 B 54, 2 not. m | aliquo loci morantur, domicilium ibi habere creduntur, nisi decem annis transactis eo loci sedes sibi constituerunt, secundum epistulam diui Hadriani, nec pater, qui propter filium
1 studentem frequentius ad eum commeat. Sed si aliis rationibus domicilium in splendidissima ciuitate Laodicenorum habere probatus fueris, mendacium, quo minus muneribus fungaris, non proderit.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ALEXANDRO. Est uerum eos, qui | B 54, 2, 3 | in territorio alicuius ciuitatis commorantur, uelut incolas ad subeunda munera uel capiendos honores non adstringi.

4 IDEM AA. ALEXANDRO. Cum neque originales neque incolas uos esse memo- | B 54, 2, 4 | ratis, ob solam domus siue possessionis, licet ex substantia decurionis adquisita sit, causam publici iuris auctoritas muneribus subiugari uos non sinet.

5 IDEM AA. MAXIMO. Si in patria uxoris tuae uel in qualibet alia domicilium | B 54, 2, 5 | defixisti, incolatus iure ultro te eiusdem ciuitatis muneribus obligasti.

6 IDEM AA. ET CC. MARCELLO. Priuilegio speciali ciuitatis non interueniente tantum originis ratione ac domicilii uoluntate ad munera ciuilia quemqu*e* uocari certissimum est.
KOI

---

1 impp. ... secundo] *O*, imp. diocl. *KI* 2 uoluntatem I^a 3 imp. ... orientis] *O Th.*, imp. const. a. (a. *om. I*) *KI* | quis uel] *I* quis *OKX*, qui uel *Th.* 4 duxit *K* | euitare] ciuitatem *I*, ciuitatem euitare *K* | studens] *Th.*, studet et *K*, studet *OI* 5 ciuitatem] ciu. seruitutem I^a | incol. occ.] *X Th.*, incol. uocatus occ. *O*, occ. incol. *KI* 6 fraudem *K* 7 sustineant *O* | uol. in] uol. etiam K^a | *s. a. Th. Contius* 1559 10 habere *om.* O^a, *inc.* I^a 11 uidentur O^a | aliqua *K* 13 a. paulino] *O*, a. paulo *Contius*, a. *K*, *om. I* | si cum] sicut O^a 14 suscepeisti I^a | modo *om. K* 15 a. crispo] *O*, a. chyrsippone *Paris.* 4521, a. *K*, *om. I* | nec (hec *X*) ipsi *om. O* 16 loci] modo O^a, loco O^b | ibi habere] habere non *O*, habere *X* | locici O^a, loco *I* 17 edes K^a | sibi] ibi K^bO 18 splendissima O^a 19 laodicenorum] *Hal.*, laudicinorum *OIX*, lauditinorum *K* | fuerit *KOI*^{a}*?X* 21 impp. ... aa. (aa. *om. Paris.*) alexandro] *Paris.* 4521 *Contius*, imp. d. et m. *OI*, imp. diocl. a. *K* 22 uelut] ut uel *O* | obeunda K^aX, hobedienda *O* | capescendos *O* 23 non *om. B* | astringui *uel* astringni *O* 24 idem aa. alex. (*sic*) *O Paris.* 4521, id. a. *KI* 25 solam domum siue possessionem *K*, solas domos uel possessiones *O* | sit] *edd.*, sint *O*, est *KIX* | causam] *dett.*, causa *KIX*, etiam causa *O* 26 publicis iuris *KI?*, iuris publ. (publiciuci O^a) *O* | anctoritate K^a*?O*, auctoribtas I^a | sinat *O* 27 aa. maximo] a. max. *Monac.* 3509, am. *O*, aui. *uel* ani. *Londin.*, aa. annuntiano *Paris.* 4521, a. *KI* 28 iure *om.* O^a 29 aa. et cc.] a. *KI* | marcello] *O*, marcell. *Hal.*, marcellino *Contius*, *om. KI* | speciali] fruali O^a | ciuitati *O* | tamen *K* 30 ac] ad K^a | domicilium *O* | quemque] *edd.*, quemquam *KI*, quamquam *O*, quempiam *X*

7 [1]IDEM AA. ET CC. AVRELIO. Ciues quidem origo manumissio adlectio adoptio, [B 54, 1, 6]
incolas uero, sicut et diuus Hadrianus edicto suo manifestissime declarauit, domicilium
1 facit. Et in eodem [2] loco singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil auocet, unde cum profectus est, peregrinari uidetur, quo si rediit, peregrinari iam destitit.

8 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. . . . . . . PRAEFECTO AVGVSTALI. Senatores in sacratissima urbe domicilium dignitatis habere uidentur. D. K. MART. VALENTINIANO A. ET NEOTERIO CONSS. a. 390

9 [3]IDEM AAA. MARTINIANO COMITI ORIENTIS. Mulieres [12, 1, 13 Th. 2, 1, 7 B 54, 2 not. p]
honore maritorum erigimus et genere nobilitamus et[4] forum ex eorum persona statuimus
1 *et domicilia mutamus*. Sin autem minoris ordinis uirum postea sortitae fuerint, [(Th.)]
priore dignitate priuatae posterioris mariti sequantur condicionem. D. IIII ID. NOV. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

XXXXI (XXXX)

℞ DE HONORIBVS ET MVNERIBVS NON CONTINVANDIS INTER PATREM ET FILIVM ET DE INTERVALLIS ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. *SEPTIMIO* ZENONI. Sicut honores et [B 54, 7, 39]
munera, cum pater et filius decuriones sunt, in eadem domo continuari non oportet, ita
uacationum concessa tempora non aliis prodesse possunt, quam qui ad eosdem uel alios
1 honores eademque uel alia munera denuo uocantur. Pro infante uero[5] filio, [Dig. 50, 1, 21, 6]
quem decurionem esse uoluisti, quamquam fidem tuam in posterum adstrinxeris, tamen[6] onera sustinere non cogeris, cum ad ea quae mandari possunt uoluntatem dedisse uidearis.

2 IMP. GORDIANVS A. CYRILLO. Ab honoribus ad eosdem honores quinquennii [B 54, 3, 1] datur uacatio, triennii uero ad alios. legatione autem perfunctis biennii uacatio concessa est.

3 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. NICIAE. Interualla temporum, quae in unius persona locum habent, fratribus, licet communia possideant bona, minime prod-

KOI

[1] *Herrmann iungit* 7, 62, 11 [2] eo demum (*Cuiacius*)? [3] *iunge Th.* 3, 15, 1 [4] et] isdem *Th.*
[5] uero *om. Dig.* [6] interim *ins. Dig.*

1 aa. et cc. aurelio] *O*, a. *KI* | eieccio adoptio O^{a}, adoptio allectio *I contra B* 2 declarant *O* 4 rursum *I*, *om. KX* | sit] fit *O* 5 est] sit *K*, fit *X* | quo] I^{b}, qui *K*, q' *O*, quod *X*, *inc.* I^{a} 6 imppp. ... 7 augustali] imp. ual. th. et arch. aaa. eiusque praes. (eius pr. *Lond.*) augustali *O Londin.*, mpp. ual. et th. et arc. aa. cicepio pp. augustali *Paris.* 4521, imp. ual. *KI: ad Alexandrum praef. Aug. XII k. Mart. a.* 390 *data est Th.* 13, 5, 18 7 renatores *O* | uidetur *K* | *s. a. Contius* 9 aaa.] a. *KI* | martiniano] *Th. libri optimi*, marciano *alii libri Th.*, materuno *O*, mamertino *Paris.* 4521 *cum deterioribus libris Th.*, *om. KI* | com. or. *om. KI* 10 et genere] *libri*, genere *edd. cum Th.* | earum K^{a} 11 et dom. mutamus] *l. gem. Th.*, *om.* KI^{a}*?*, *post* 12 condicionem *collocant OX: in* I^{b} *supplentur quidem hoc loco, sed expulerunt quae antecedunt* et forum ... statuimus: αἱ γυναῖκες τὴν τιμὴν τῶν ἀνδρῶν ἔχουσι καὶ τὴν κατοίκησιν ἑαυτῶν ἐναλλάσσουσιν *Graecus interpres* | fuerint] sunt *l. gem.* 12 condicionem] cond. et dom. mutamus *OX* (*cf. ad u.* 11) | *s. a. Th.* 15 munera *K* 16 inter] in *K* 17 impp. (imp. *O*) ... aa.] imp. seu. *KI* | septimio zenoni] *Contius ex Dig.* 50, 1, 21, 6, zenoni *O*, *om. KI* 18 filii *IX* | eadem (eamdem O^{a}) domo] eandem domum concessa tempora *X* | oporteret I^{a} | ita] et ita *O* 19 uacacionem O^{a}, u*ationum I^{a} | quam qui] *X*, quoniam qui *K*, quamquam *O*, quam his qui *I* | ad eosdem uel] ad id uel (id uel *del.* O^{b}) eorundem uel ad *O* 20 homines eandemque O^{a} | uel *om. O* 21 qui decurione *O* 22 honora *K* | uideatis *O* 23 impp. *I* | a. cyrillo] *Bononiensis Contius*, a. siril'. *O*, a. cirille *Paris.* 4521, *om. KI* 24 uacatio] uac. concessa *O*, uocatio I^{a} | autem] aut *O*, *om.* I^{a} | profuntis *O* | biennium *O* | uocatio *K*, uatatio *I* 26 impp. ... niciae (nitie *Paris.*, critiae *Cui.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, imp. d. et max. aa. (aa. *om. O*) et cōuicō (conmcecō *uel* conuicecō *O*) *O Londin.*, impp. d. et m. aa. liciae (*alias* aniceto *uel* niceto) *Contius*, imp. dicl. a. K, imp. diocl. *I* 27 habeat K, habeant I

1 esse frequenter constitutum est. Sane his missis, qui necdum functi muneribus ad haec idonei constituti uocari debent, uos, si ad obsequium ciuilium munerum reppererit paruisse, ne iterum interpellemini, praeses prouinciae prouidebit.

XXXXII (XXXXI)
℞ DE MVNERIBVS PATRIMONIORVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. PHILOCYRIO. Ciuilia munera per ordinem pro modo fortunarum sustinenda sunt.

2 IDEM A. MATERNO. Munera, quae patrimoniis publicae utilitatis gratia indicuntur, ab omnibus subeunda sunt.

3 IMP. ALEXANDER A. ATILIO. Qui immunitatem munerum publicorum con- [B 54, 5, 15] secuti sunt, onera patrimoniorum sustinere debent. in quibus causis et hospites recipiendi sunt.

4 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. NERONI. Non uidetur abhorrere ratione sententia, qua praeses prouinciae equos curiales[1] alere non personarum, sed patrimonii esse decreuit. et tamen si iniqua esset, omisso a te appellationis auxilio necessario permanet.

5 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. ANTEPISTO. Neque tempore aetatis neque numero liberorum a muneribus quae patrimoniorum sunt excusationem quis habere potest.

6 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. POLYMNESTO. Professio et desiderium tuum inter se discrepant. nam cum philosophum te esse proponas, uinceris auaritiae caecitate et onera quae patrimonio tuo iniunguntur solus recusare conaris. quod frustra te facere ceterorum exemplo poteris edoceri.

7 IDEM AA. ALEXANDRO. Etiam minores aetate patrimoniorum muneribus [B 54, 5, 19] subiugari solent. unde intellegis te frustra plenam immunitatem desiderare, cum munera quae impensas exigunt subire te necesse sit.

8 IDEM AA. ET CC. LONGINO. Nec protostasiae uel sacerdotii uel decaprotiae munera corporalia sunt, sed tantum patrimonii esse non ambigitur.

9 IDEM AA. ET CC. MARCIAE. Patrimoniorum munera mulieres etiam sustinere [B 54, 5, 21] debent.

10 EXEMPLVM SACRARVM LITTERARVM EORVNDEM AA. ET CC. AD PRAEFECTOS. Quantum ad extraordinarias indictiones pertinet, praesidibus significamus, ut omnes possessores ceterosque sciant conueniri debere, quandoquidem ea patrimonii munera esse constet meritoque ab omnibus agnosci debeant, quo facilius obsequiis publicis pareatur.

KOI

---

[1] curules (*Cuiacius collatis* 11, 41, 5. 12, 49, 7 *Th.* 15, 10: *u. i.*)?

---

1 constitum *O* | iussis *K* | hoc KI^b *uel* I^aX 2 curialium *I* | repperit I^aX | paruisses O^a 3 ne] ne K^aX | mpraeses K^a 6 a. *om. I* | filiocirio *O Paris.* 4521, philino *Contius, om. KI* 8 aa. *I* | materno] *Paris.* 4521, *om. OKI* | inducuntur *OI*, introducuntur *X* 9 obeunda K^aX, obseruanda *O*, •beunda I^a | sint I^a? 10 a. atilio] *Paris.* 4521, a. atillicinus *Bononiensis, om. KOI* 11 debere I^a 13 impp. (imp. *O*) ... neroni (zenoni *Cui.*)] *O Cui.*, imp. ual. a. (a. *om. I*) *KI* 14 quia *O* | equos] et quo *O* | rulescuriales I^a | non *om.* I^a 15 decreuni O^a | et] set *X* | tantum *K*, tm̄ I^a | omissio *OX* | appellatione (*uel* —nes) aux. K^a, aux. app. *X* 16 imppp. ... antepisto (antepisti *Contius*, pisto *Par.*)] *Paris.* 4521 *Contius*, imp. carū et car. antepista *O*, imp. car. a. *K*, imp. carias *I* 17 excusacionibus *O* 18 impp. ... polymnesto (poalimnesto *Paris.*, polinestro *Cont.*)] *Paris.* 4521 *Contius*, imp. d. et m. *O*, imp. diocl. *KI* 19 uinciris *K* 20 quae] queque *O* | quod frustra facere te *K*, q••••••te facere I^a 22 aa. alexandro] aa. lex. *O*, a. alex. *Londin.*, alex. *I*, a. *K* | numeribus *O* 25 aa. et cc.] *Paris.* 4521, aa. *O*, a. *KI* | longino *om. KI* | protestasie K^bOI^b, potestassie K^a, protasie *X*, *inc.* I^a | sacerdocie uel dec. *KOI*, decaprotiae uel sacerdotii *B secundum Cui., qui ad sacerdotium haec ex B refert:* ἡ ἱεροσύνη τουτέστιν τὸ ἐπιτελεῖν τὰ κυνηγέσια 26 tantum] tamen *O*, tm̄ *I*, μόνον *B apud Cui.* 27 idem ... marciae] *Paris.* 4521, id. a. *KOI* 29 aa. ... praefectos] a. *I*, *om. K* | et *om. O* | praefectos] *O Londin. Paris.* 4521, praesides prouinciarum (prouinciae *Cont*) *Contius Cui.* (*propter u.* 30 *opinor*) 30 pertinent *O*, quod pertinet I^a | significauimus *OX* 31 constat *KI* 32 meritone (*uel* —ue) *O*, que *om. X* | quod K^a | pareant *O*

XXXXIII (XXXXII)

℞ QVEMADMODVM CIVILIA MVNERA INDICVNTVR ℞

1 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Feliciano. Cum te curatorem ad cogendas angarias creatum appellationem interposuisse proponas, praeses prouinciae, si alterius curiae te esse animaduerterit, ad alieni corporis munera uocari non sinet, quia eius partis oneribus respondere debes, cui te attributum esse commemoras.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Dionysio. Maioribus honoribus [B 54, 3, 2] functos ad minores deuocari non oportere rationis est.

3 Idem AA. Evtychiano. Cum te omnibus muneribus functum esse adseueras, ad eadem munera, si aliorum ciuium copia est, qui obsequiis ciuilibus fungi possunt, praeses prouinciae deuocari te non permittet.

4 [1]Idem AA. et CC. Regino. Vltra modum sumptuum te muneribus ciuilibus grauari leuatis aliis praeses prouinciae non patietur, sed aequalitatem tam iuris quam censurae memor circa ordinem custodiet.

XXXXIIII (XXXXIII)

℞ DE HIS QVI SPONTE MVNERA SVSCEPERVNT ℞

1 Imp. Alexander A. Feliciano. Veterani, qui, cum possent se tueri immunitate his concessa, decuriones se fieri in patria sua maluerunt, redire ad excusationem quam reliquerunt non possunt, nisi certa lege et pacto seruandae immunitatis uel partem eius oneris agnouerunt.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Valerio. Qui publici muneris uacationem habet, si aliquem honorem excepto decurionatu sponte susceperit, ob id, quod patriae suae utilitatibus cesserit uel gloriae cupiditate paulisper ius publicum relaxauerit, competens priuilegium non amittit.

3 [2]Imp. Leo A. Pvsaeo pp. Qui condicioni non obnoxius curiali quemlibet honorem uel munus uoluntate propria in quacumque gesserit ciuitate, nullum praeiudicium circa fortunam suam statumque sustineat: sed tam ipse quam liberi eius et qui ex his in posterum procreandi sunt ab omni huiusmodi nexu cum suis facultatibus liberi alienique permaneant, ita tamen ut, si aliqua functio uolentibus eis fuerit iniuncta, ex qua necesse sit aliquid eos accipere, quod ex data sibi pecunia in reliquis apud eos mansisse constiterit,
1 soluentes sine ulla molestia uel condicionis suae formidine discedant. Si quis uero ex his

KOI

---

[1] *cf.* 10, 51, 4 [2] *cf. ad* 1, 36, 1

2 ciuilia numera *O*, munera ciuilia *O* | inducuntur *K*, inducutur *I* 3 imppp. (mpp. *Par.*) ... aaa. (aa. *Par.*)] *Paris.* 4521, imp. carcarin. numdinus *O*, imp. car. *KI* | felic. *om. KI* | te] in te *I*ᵃ 5 cure *KI*ᵇ, certe *I*ᵃ, creatum *X* | te esse *om. I* 6 partis] patriae *Z* | honoribus *I* 7 impp. (imp. *O*) ... dionysio] *O Paris.* 4521, imp. diocl. *K*, imp. dicl. *I* | honeribus *KI* 8 minora *O* | non oportere *om. O* 9 idem aa. eut. (euthiciano *O*)] *O Paris.* 4521, id. a. *KI* | functum (fructum *I*) muneribus *KI* | asseueres *IX* 10 eamdem *O*ᵃ | fugi *I* 11 permittit *I* 12 aa.] a. *KI* | regino] *Paris.* 4521, reigano *O*, regio *Bononiensis* | te] de *OI*ᵇ, ut *X* 13 leuatus aliis *K*ᵃ, aliis leuatis *O* | equabilitatem *O*, equalibitatem *I*ᵃ 14 custodies *O* 16 hiis *O* | munera] m. publica *O*, publica m. *I* | suscipiunt *I* 17 feliciano] *Paris.* 4521, *om. KOI* | his] eis *K* 18 fieri se *K* | in suam patriam *O* | maluerint *O*, maluerant *I* | redire ... reliquerunt *om. K*ᵃ | quam *om. O* | relinquut *uel* relinqunt *O* 19 certe *I*ᵃ 20 honoris *X* | agnouerint *O* 21 impp. (imp. *O*) ... aa. (aa. et cc. *Paris.*) ualerio] *O Paris.* 4521, imp. diocl. a. (a. *om. I*) *KI* | publicis *I*ᵃ | uocacionem *O* 22 exempto *O* | suscepit *OX* 23 gloriae] *K*ᵛ*X*, curie *K*ᵗ*O*, glorie sue *I* 24 admittit *OI* 25 a. pusaeo pp.] *Paris.* 4521, pusco pp. *O*, *om. KI* | qui] cui *O* | obscnoxius *I*ᵃ | quelibet *I*ᵃ 26 ciuitatem *K* | circa] fieri circa *K* 27 eius liberi *K* 28 omni *om. K* | liberi *bis I*ᵃ 29 iniucta *O* 30 remansisse *O* 31 soluente *O*, et soluentes *K* | sine om. *K*ᵃ | quis] quod *O*ᵃ

omnia decurionum munera uel functiones uel honores nulla imminente necessitate, sed sua sponte peregerit, eum pro sua liberalitate patrem ciuitatis, in qua uoluntarius municeps apparebit, si hoc ei libuerit, fieri constituique hac lege decernimus. D. v id. Nov. Constantinopoli Basilisco et *Hermin*erico conss. a. 465

4 [1]Imp. Ivstinianvs A. Menae pp. Eos, qui liberi fortuna curiali constituti postea se curiae cuiuscumque ciuitatis obtulerint, confidere uolumus, quod posteritas eorum non solum iam procreata, sed etiam post talem deditionem procreanda huiusmodi fortuna libera manebit, siue specialiter sub hac lege curiae se obtulerint, ut ab his descendentes tali fortuna liberi maneant, siue nullam huiusmodi fecerint mentionem, nullo audente dicere, quod nati uel concepti post talem deditionem sequi paternam condicionem debeant: hoc enim speciali beneficio alacriores omnes ad conferendam ciuitatibus huiusmodi opitulationem constituere properauimus: ita tamen, ut nec occasione quartae portionis bonorum huiusmodi decurionis quicumque successores eius aliquam inquietudinem patiantur, utpote libera
1 eius substantia omni curiali grauamine conseruanda. Et si quid defunctus uel ex administratione curialium munerum uel ex quarta portione ad eandem curiam semel uel saepius deuoluta uel ex alia quacumque causa eidem curiae debuisse probetur, hoc idem succes-
2 sores curialibus reddere minime dubitent. Illis scilicet, quae super naturalibus filiis, quos naturalis pater sub hac lege curiae dedit uel postea dederit, ut legitimos tam ex testamento quam ab intestato successores habeat, non solum ueteribus legibus, sed etiam nostris sanctionibus[2] disposita sunt, praesenti lege excipiendis, ut non ipsi tantum filii naturales, sed etiam ex his procreandi mares paternam sequantur fortunam, uel maribus liberis minime subsistentibus pars quarta substantiae mortui curiae deputetur[3].

XXXXV (XXXXIIII)

℞ DE HIS QVI A PRINCIPE VACATIONEM ACCEPERVNT ℞

1 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Rvfino pp. Nullus uacationem temporariam curialis accipiat, nisi id forte ueris ac probatis causis adnotatio nostra concesserit. D. prid. non. Ivn. Constantinopoli Theodosio A. iii et Abvndantio conss. [Th. 12, 1, 135] a. 393

KOI

---

[1] *iungendae uidentur* 5, 27, 8. 9. 10, 35, 3 (*u. i.* § 2) [2] 10, 35, 3 [3] D. k. Iun. Constantinopoli dn. Iustiniano pp. A. ii cons. (*a.* 528) *leges iungendae*

---

2 libertate I^aX | in quo K^a, *om.* *X* 3 *s. a. Contius, nisi forte eam ex* 1, 36, 1 *restituit: cf. ad* 12, 5, 4 4 armerico *Cont.* 5 a. menae pp.] *Paris.* 4521, a. amene pp. *O*, a. *K*, *om.* *I* 6 curi I^a 7 iam *om.* *X* | dedictionem K^a | procreandam O^a 8 hac] ea *O*, hac paternam conditionem I^a | hisdem scendentes K^a 9 liberi maneant (permaneant I^a)] *KI*, liberetur *O*, liberentur *X* | modi *om.* KI^a | fecerunt *K*, fecissent *I*, fecerit *X* 10 dedictionem *K* | patern. condic. sequi *OX* 11 uiuitatibus K^a 12 occasionem *O* 13 decuriones *KOI* | patitiantur *K* | libera] patiantur lib. K^a 14 et] *K*, est et *OI*, est *X* | quod *O*, quidem *X* 15 curiali K^a 16 deuoluntate *O*, edeuoluta X^a | ex *om.* *O* | idem *om.* *K* 17 quo naturales O^a 20 sanctitionibus *K* 21 procreandis OI^a | sequentur *K*, sequitur O^a, sequatur O^b 22 mine *O* | substentibus K^a | quarta pars *OX* | deputentur I^a 24 *rubricam hoc loco om. et sequenti titulo praemisit* O^a, *inc.* K^a 25 impp. (imp. *O*) th. et arch. et hon. aaa. (aaa. *om.* *O*) ruphino pp. *O* *Paris.* 4521, imp. th. *K*, imp. et theod. *I* 26 teperariam O^a | adnocio *O* 27 concesserit] c. alias gesserit *I* | *s. a. Th. Contius?* | a. iii *om.* *Cont.*

XXXXVI (XXXXV)
℞ DE VACATIONE MVNERIS ℞

1 Imp. Gordianvs A. Ianvario. Muneris publici uacationem ea continere, quae non lege, non senatus consulto, non constitutionibus principum iniunguntur, merito responsum est. ad quam formam iuris pertinens si coeperis ad munera extraordinaria a magistratibus deuocari, appellatione interposita poteris apud praesidem iuris rationibus protegi.

XXXXVII (XXXXVI)
℞ DE DECRETIS DECVRIONVM SVPER IMMVNITATE QVIBVSDAM CONCEDENDA ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Vrsino. Exceptis qui liberalium studiorum antitistes sunt et qui medendi cura funguntur, decreto decurionum immunitas nemini tribui potest.

2 Idem AA. et CC. Cassio. Ordinis ambitiosa decreta sacris constitutionibus reprobantur.

XXXXVIII (XXXXVII)
℞ DE EXCVSATIONIBVS MVNERVM ℞

1 Imppp. Carvs Carinvs et Nvmerianvs AAA. Demetrio. Etiam ii, qui nostra procurasse monstrantur, muneribus ciuilibus quae dignitati eorum congruunt fungi debent.

2 Pars actorvm Diocletiani et Maximiani AA. id. Febr. . . . . . Indvctis Firmino et Apollinario et ceteris principalibvs Antiochensivm adstantibvs Sabinvs dixit: . . . . Diocletianvs: Certis dignitatibus data a nobis indulgentia est munerum ciuilium et personalium, id est his, qui aut ex protectoribus sunt aut ex praepositis. ii ergo ad munera personalia aut ciuilia non uocabuntur.

3 Idem AA. Marino. Tutelae sollicitudo a muneribus ciuilibus non excusat, utpote[1] nec tres simul iniunctae diuersarum domuum eiusmodi beneficium praestent.

K (48 ℞. 47, 2 *transponit* K^a) *OI*

---

[1] *expectes* ut

---

2 *huic rubricae antecedentem praemisit* O^a | muneris] O^a, munerum *K*, publici muneris $O^b I$, mun. publici *X* 3 a. ianuario] *Paris.* 4521, a. ian. *O*, *om.* *KI* | uacacione *O*, uacatoe *I*, uationem *X* 4 constitutionibus] et c. *K* 5 pertinent *I*, pertinere *X* 8 de detractis *K* | curionum *O* | super] *X*, et super *KOI* 9 quib. conced. *ante* 8 de *collocat* I^a | accedenda O^a 10 impp. (imp. *O*) ... ursino] *O Paris.* 4521, imp. diocl. *KI* 13 idem ... cassio] *Paris.* 4521, id. a. *KOI* | ambicio ambiciosa decreta sacris const. *O*, ambitiosa decreta const. sacris *X*, ambitio a decretis sacrisque (et sacris *I*) const. *KI* | reprobatur *KI* 16 excusatione *O* 17 imppp. carus car. (mpp. carus et car. *Par.*) et n. aaa. demetrio] *Paris.* 4521 *Contius*, imp. car. *K*, imp. *O*, imp. cariis *I* | nostro K^a, numero *O*, nos *X*, *om.* I^a | procreasse K^a 18 fingi *K* 19 pars ... 21 diocl.] impr. *X* | auctorum I^a | et max. aa. id. (to *O*) febr.] *O Paris.* 4521, *om.* *KI* 20 apolliario *O* 21 dixit . . . .] dixit noaa. omuecento. sene. (*uel* seue.) ut enim tū (*uel* nı) emor et etiam *O*, dixit aioaa omNeccNtoseNevţeni nieHoretetiam *Londin.*, dixit NolloiuHeceHtv. seYNerſ. TH (*uel* N) aieNOYetc̄ *Paris.* 4429, dixit inimo'ΓIſneccentenre. adh'ekiH. Mentet cetera *Bononiensis* 16, ait HOAAM gr. *K*, dixit IV. n. o. q; et c. I^b, *deficit* I^a: *si fides est clausulae in Bon.* et cetera, *Graecorum quae legi non poterant uerba extrema omissa sunt: apparet autem libros O Lond. Paris. Bon. omnes desinere in eodem* μενου (aievou *uel* niemor) | diocletianus] *Lond.*, diodicianus *O*, diocl. autem dixit I^b, *om.* *K*, *deficit* I^a | a *om.* *O* 22 propositis *KO*, *deficit* I^a 24 aa. marino] *O*, aa. matino *Paris.* 4521, a. *K*, an. *I* 25 modi] domi O^a | praestet *X*

4 Idem AA. Attalo. Hydraulae munerum ciuilium immunitatem sibi iure concessam probare minime possunt.

5 Idem AA. et CC. Marcellino. Procuratores absentium rei publicae causa munerum ciuilium uacationem non habent.

6 Idem AA. et CC. Gaio. Venatoribus immunitas ob hanc professionem solam nullo iure concessa probari potest.

7 [1]Imp. Constantivs A. ad Catvlinvm vicarivm. Negotiantes uestiarios linteones purpurarios et parthicarios, qui deuotioni nostrae deseruiunt, uisum est secundum ueterem consuetudinem ab omni munere immunes esse.

8 Idem A.[2] ad Tavrvm pp. Placet nullum omnino iudicem de cetero [Th. 11, 16, 8]
prouincialibus inferendum aliquid indicere, ut ea tantum sedulo cunctorum studio pensi-
tentur, quae canonis instituti forma complectitur uel nostra clementia decernit inferenda
1 uel delegatione sollemniter sanciente uel epistulis praecedentibus. Sed si quid urguere
forsitan coeperit, referri ad celsitudinem tuam statuimus et auctore te fieri et eo per-
2 soluto referri ad scientiam nostram, ut nobis iubentibus roboretur. Si quis [Th. 11, 16, 11]
autem usurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conatus exigere, obnoxius quadrupli
3 repetitione teneatur. Quae seueritas iussionis ad ordinariorum iudicum officiorumque
terrorem debebit excurrere, ut, si eorum uel gratiosa coniuentia uel ignobili dissimula-
tione temeritas admiserit curialis, eos quoque damni simplicis[3] poena castiget. D. k.
April. Mediolani Constantio A. viiii et Ivliano C. ii conss. a. 357

9 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Clavdivm proconsvlem Africae. [Th. 14, 3, 12] Illud conuenit praecaueri, ne quis hanc, quae personalis est functio[4], pretio putet esse taxandam. D. k. Dec. Triveris Valentiniano et Valente AA. conss. a. 368

10 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Hypatium pp. [Th. 11, 16, 13] Priuatae rei nostrae priuilegiis permanentibus nihil extra ordinem praedia iure perpetuo consignata sustineant, neque adiectis saepius ac praeter primum delegationis canonem postulatis adficiantur impendiis, quandoquidem neque aurario canoni sub priuilegiis aestimato aliquid ex ea iubentibus nobis praebitionum diuersitate decutitur, et pari cum ceteris aestimari sorte non conuenit, quos praeter annonarias functiones aestimata

KOI

---

[1] *Herrmann iungit* 8, 11, 1 (d. vi k. Aug. Sirmi Vrso et Polemio conss. *a.* 338), *quae Constantis est* [2] et C. *ins. Th.* (*u. i.*) [3] similis *Th.* [4] functionem *Th.*

---

1 aa. attalo] *O Paris.* 4521, a. *K*, an. *I* | dydrale *O*, *om. X* | iure *om.* O^a | concessa *O* 3 aa. et cc. marcellino] *Paris.* 4521, aa. et cc. marcell. *O*, a. *KI* | muneri *O* 5 aa. et cc. gaio] *O Paris.* 4521, a. *KI* | ob] ab *O* 7 imp. const. (cohist. *O*) a. ad catulinum uicarium *O Paris.* 4521, idem l. *K*, imp. *I* | negotiantes] KO^vI, negotiamtores O^a, negotiatores O^b, negotiationes *X*: οἱ πραγματευόμενοι τὴν ἐσθῆτα ἢ τὴν ὀθόνην ἢ τὴν πορφύραν ἢ τὰ Παρθικὰ δέρματα *B apud Cui.* | linthenones *O*, lintearios *librii Cuiacii cum B* (*u. s.*) 8 uisum] iusu O^a | ueterem *om. X* 9 esse *om.* O^a 10 a.] aa. *Paris.* 4521, a. et c. *Contius* (*ex Th.?*), aa. et iulianus c. *Cui.* (*ex Th.* 11, 16, 7?) | ad taurum *om. KI* | pp.] *Th.*, *om. libri* | de cetero] decreto *O* 11 tantum] tamen *I* | pensitentur] praeti***itentur K^a 12 demencia *OI* | decreuit *O* 13 precedentebus I^a | urgere *KO*, urgueri I^a 14 celsitudinem ... 15 ad *bis* I^a | auctorem *O*, actorem *K*, actore *I* 15 iubentibur *O* 16 ausurpatoria O^a | eonatus *I uel* I^a 17 iussioni *O* | iudicium O^aI 18 debbit O^a | excurrere] *libri cum lege Rom. Visig.*, excutere *Th. Vaticanus* | conueniencia *O*, coniubentia *I* | dissimilatione *I* 19 curiales KI^a | suppliciis O^a | castigetur I^a | *s. a. Th.* 11, 16, 8 21 mpp. ual. ualr. et grat. aaa. *Paris.* 4521, imp. ual. et ual. et gratia. *O*, imp. ual. *KI*: idem aa. (= impp. ualentinianus et ualens aa.) *Th.* | ad ... 22 africae] *Th.*, claudio proconl' april' *Paris.* 4521, *om. KOI* 22 ne] ut ne *I* 23 pecio putetur *O* | esse] esse uel K^a | *s. a. Th. Contius?* | aa. *om. Cont.* 25 imppp. (mpp. *Par.*) ... et (et *om. Par.*) th. aaa. ad hyp. pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. gratia. ual. et ab eo aaa. ad ypatic. (ypac. O^b) *O*, imp. gra. *KI* 27 abiectis *Th.* | praetõ (= praetor?) *K*, pater *O* 28 postulatis] Z^r *cum Th.*, postulantis *KOI* 29 aliquod *O* | praebitionum] preb. predictorum *I* 30 aestimata] *dett. cum Th.*, estimatas *KOIX*

perpetuo pensitationum praerogatiua nexuerint. PP. KARTHAGINE ID. APRIL. POST CON-
SVLATVM SYAGRII ET EVCHERII. a. 382
11 IDEM AAA. AD SYAGRIVM PP. Eos, qui cum honore comitum nomine [Th. 11, 16, 14]
magistrorum memoriae praefuerint uel epistulis uel libellis, item eos, qui ibidem peragendis
signandisque responsis nostrae mansuetudin*i* obsecundant, omnium ciuilium munerum[1]
1 fieri iubemus exsortes. Igitur qui ex eo gradu palatio nostro abscesserint, adesse sibi com-
petentia priuilegia glorientur: qui uero superioribus dignitatibus creuerint, nihilo minus
huius loci priuilegia praesto sibi fuisse laetentur. LECTA III K. SEPT. CAPVAE ANTONIO
ET SYAGRIO CONSS. a. 382
12 IDEM AAA. AD HYPATIVM PP. Maximarum culmina dignitatum, [Th. 11, 16, 15 B 54, 6, 19]
consistoriani quoque comites, notarii etiam nostri et cubicularii omnes atque ex cubiculariis
1 ab omnibus sordidis muneribus uindicentur. Ceteros autem, palatina uel militari intra
palatium praerogatiua munitos ita demum priuilegium simile contineat[2], si prioribus statutis
se ad eiusmodi exceptionem docuerint pertinere, ut non singulis indulta personis, sed in
commune dignitati uel corpori huiusmodi beneficia doceantur fuisse concessa: circa[3]
2 rhetores atque grammaticos eruditionis utriusque uetusto more durante. Sordidorum uero
munerum talis exceptio sit, ut patrimoniis dignitatum superius digestarum nec conficiendi
pollinis cura mandetur aut panis excoctio aut obsequium pistrini, nec parauered*o*rum
huiusmodi uiris aut parangariarum praebitio mandetur, exceptis his, quibus ex more Rae-
ticus limes includitur[4], uel expeditionis Illyricae pro necessitate uel tempore utilitas ad-
3 iuuatur. Operarum atque artificum diuersorum, excoquendae etiam calcis obsequia nulla
de talibus adiumenta poscantur: materiam lignorum[5] atque tabulata exceptorum uirorum
patrimonia non praebeant: carbonis quoque nisi eum[6], quem moneta sollemniter uel fabri-
catio secundum ueterem morem poscit armorum, ab huiusmodi uiris praebitio desistat:
publicis uel sacris aedibus construendis atque reparandis[7], capitul*i* atque temonis neces-
sitas nulla mandetur: legatis atque adlectis sumptus possessio huiusmodi priuilegiis munita
4 non conferat. Hoc tamen his patrimoniis prosit, quae dignitatem proprio uidentur nomine
5 possidere. Etiam eos, qui simili honore functi sunt, generali praerogatiua a praebitione
sordidorum munerum uindicamus. D. V ID. DEC. ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
13 IDEM AAA. ET ARCADIVS *A.*[8] AD NEOTERIVM PP. Sordidorum munerum [Th. 11, 16, 16]
excusatio delata personis ad heredem successoremue transire non potest. neque enim
KOI

[1] uilium munerum *Th., ubi adduntur alia* [2] contingat *Th.* [3] ecclesias *ins. Th., om. B* [4] *idem Th.: expectes* instruitur (*Gothofredus*) [5] lignum *Th. recte, cf. Th.* 11, 16, 18 [6] *idem Th.:* eum *del.* (*Gothofredus*) [7] hospitalium domorum minime cura[e] subiaceant: uiarum et pontium tal*e*s sollicitudo non oneret *ins. Th.* [8] imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA. *Th. recte*

1 pensionum *Th.*, censitationum I^a? | nexuerunt $O^b I$, *om.* O^a | *s. a. Th.* 3 idem ... pp.] id. a. *KI* | eos] hos *O* 4 memoria *O* | praefuerint] *dett. Th.*, praefuerunt *KOI* | ep. uel] ep. uel ep. I^a | item] int *K* 5 responsisque *O* | mansuetudini] *Hal. Th.*, mansuetudinis *libri* 6 agitur *O* | palatio] e p. *Th.* | abscesserint] Z^b *Th.*, abscesserunt K^a, abserint *O*, adeserint *I*, accesserunt K^b | sibi *om. I* 7 priuigia I^a 8 loci] modi *K*, moi loci *I* | *s. a. Th.* 10 idem ... pp. (pp. *om. O*)] *O Paris.* 4521 *Th.*, idem a. *I*, idem *K* 11 comites] iudices com. *I* | et *om.* I^a | cubiculariis] cubicularii *K*, cubiculari *I* 12 ceteras O^a 13 priuilegium demum *KI* | contineant K^a 14 ad] ab I^a | huiusmodi *KI* | docuerit *I* 15 corpori] conperi *O* | eiusmodi *Th.* 16 uetusto] uetusto uel iusto *I* | more *bis I* 17 numerum I^a | sit] fit *K* | nec] non *I* | conficiendo *I* 18 aut obs.] obs. *O* | pristini $K^a OI$ | parauer.dorum K^a, parauerendorum *O* 19 modi *om. O* | quibus his *I* 20 includerit I^a 21 operum *KI* | atque] *Z Th.*, que *O*, quoque $K^a I$, quoque et K^b, *cf. Th.* 11, 16, 16 operas atque artifices non praebebit | artifitum *I*, artificium *KO* 22 materia *KO* 23 matrimonia I^a | carbonis] Z^b *Th.*, carbones *KOI*, cabonis *X* 24 poscitur OI^v | morum $K^a I^a$ | iuris *K*?*O*?*I*? | praebitionis K^a, praebicione $K^b OI$ | desistant *KI* 25 construendis] conseruandis uel construendis *I*, *inc.* K^a | capituli] *Th.*, capitulis O^a, capitalis $K^b O^b I$, *inc.* K^a: κεφαλικὰς συντελείας *B* (*Cui.*) | tenotis *O*, tenuis *I* 26 atque *bis* I^a | adiecti *O* | minuta *K* 27 ferat *Th.* 28 eos etiam *KI* | honores *I* | perfuncti *Th.* | a praebit.] ambit. I^a 29 *s. a. Th.* 30 idem aaa. (aa. *Par.*) et arc. a. (a. *om. Par.*)] *Paris.* 4521, idem aaaa. *O*, idem a. arc. *K*, idem a. et arch. *I* | ad neoterium (neutrium *Par.*, n. *O*) pp. *om. KI* 31 excusatione *Th.* | delegata *O*

potest esse perpetuum, quod non rebus, sed personis contemplatione dignitatis atque militiae indulsisse nos constat. D. XVIII K. MAI. MEDIOLANI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 38

14 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP.[1] Th. 11, 16, 19
Eam legem[2], quam de extraordinariis sordidisque muneribus expressis uocabulis functionum et insignibus dignitatum sine ulla ambage praescripsimus, ita circa eos, in quos nostra munera redundarunt, seruandam esse praecipimus, ut isdem beneficiis non quamdiu militauerint, sed quamdiu uixerint perfruantur. D. XI K. APRIL. MEDIOLANI TATIANO ET SYMMACHO CONSS. a. 391

15 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD MESSIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. Th. 11, 16, 20
Euidenter atque absolute iubemus, ne fundi ad patrimonium nostrum pertinentes, seu conductionis titulo seu perpetuo iure teneantur, aliquid praeter ordinem superindicti uel pretii *petiti* nomine uel de sordidis quibuscumque muneribus agnoscant. nam hoc et
1 a diuis principibus impetratum est et a nostra serenitate reparatum. Quisquis igitur iudicum contra fecerit, quinque pondo auri de facultatibus, alia de officiis suis, totidem et de curialibus, qui exsequi male iussa festinant, nouerit eruenda. D. XVII K. IVL. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

16 [3]IDEM AA. *ET THEODOSIVS A.* MELITIO PP. Th. 11, 16, 23
Ab illustribus personis sordida munera et extraordinariae necessitatis damna remouemus. D. XV K. MART. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS.[4] a. 412

XXXXVIIII (XXXXVIII)

℞ DE QVIBVS MVNERIBVS VEL PRAESTATIONIBVS NEMINI LICEAT SE EXCVSARE ℞

1 [5]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. HERCVLIO PP.[6] Th. 11, 17, 4
[7]Comparationi transuectionique specierum uniuersi sine ullo priuilegio coartentur ad necessitates Illyricianas: nam in his dumtaxat titulis nullum sub quodam cessare priuilegii uelamento cen-
1 semus. Sed sub hac condicione, cum tempus exegerit, huiusmodi collationi succumbant, ut non tantum requiratur idoneus, uerum uniuersi pro portione suae possessionis iugationisque ad haec munia coartentur, et a summis sarcina ad infimos usque decurrat. D. III ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI BASSO ET PHILIPPO CONSS.[8] a. 406

KOI

[1] Orientis *addit Th.* [2] *Th.* 11, 16, 18 [3] *iunge Th.* 11, 18, 1 [4] Honorio VIII et Theodosio III AA. conss. (= *a.* 409) *Th.* 11, 18, 1 [5] *iunge Th.* 15, 1, 49 (*fere geminam*) [6] Illyrici *addit Th.* 15, 1, 49 [7] constructioni murorum et *praemittit Th.* [8] d. V id. April. Constantinopoli dd. nn. Honorio VIIII et Theodosio V AA. conss. (= *a.* 412) *Th.* 15, 1, 49

2 constant *O* | *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* 4 imppp. ... aaa.] mpp. ualr. et th. et arc. aaa. *Paris.* 4521, imp. ual. *KI*, impr. *O* | datiano pp. *Paris.* 4521, toc. pp. *O*, *om. KI* 5 de *om. O* 6 et *om. O* | quo *O* 7 redundarum *O*, re*undarum *I*ᵃ | praecepimus *O* | ut] et ut *K* | beneficii *O* | non] ne *O*, in *I* 8 *s. a. Th.* 10 impp. (imp. *O*) ... aa.] imp. arc. *KI* | ad messianum comitem r. p.] *Paris.* 4521, mescomem r. p. *O*, messiano c. r. p. *Th.*, *om. KI* 11 pertinetes *I* 12 conditionis *K*ᵃ*I*ᵃ 13 pretii petiti] *Th.*, pretii *libri*, petiti *Graeci secundum Cui.* | hoc et] *X Th.*, et hoc *KOI* 14 impetratum] *Z cum Th. et B* (*Cui.*) αἰτηθέν, inperatum *KOI* | et *om. I* | iuditium contra *K*, contra iudicum *I* 15 alii *I*ᵃ | de inofficiosis *O* | et *om. O* 16 qui] quod *O*ᵃ*I*ᵃ | nouerint *KI* | *s. a. Th.* 18 idem aa. et th. a.] *Th.*, idem aa. *O*, idem a. *KI*: impp. honorius et theodosius aa. *Th.* 11, 18, 1 *rectius* | melitio pp. (pap. *Par.*)] *Paris.* 4521 *Th.*, pp. *O*, *om. KI* | sordia *O* 19 damna] causa dampna | *O*ᵃ | remouentur *O*ᵃ | *s. a. Th.* 20 honorio] dd. nn. honorio *Th.* 22 de] ex *I* | muneribus] in mun. *O* 23 se *om. I* 24 impp. ... pp.] *Th.*, imp. hon. et th. ad rē. p. *O*, mpp. hon. et th. aa. ad erculianum pp. *Paris.* 4521, imp. hon. a. (a. *om. I*) *KI*: illyrici *addit Cui.*, *ni fallor*, *ex Th.* 15, 1, 49 25 coarceantur *K*ᵃ, coartantur *O*, coarcentur *I*, arceantur *K*ᵇ | illaricianas *O* 26 nam] nunciantes nam *O* 27 exegerit tempus *KI* | succumbant] *edd. Th.*, succumbat *libri* 28 iugationisque] iugationis *I*, uiationis *O* 29 munera *KO* | coarceantur *K*ᵃ, coarcentur *I* | infirmos *OI* | *s. a. Th.*

2 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad Tavrvm pp. Cum ad felicissimam expeditionem numinis nostri omnium prouincialium per loca, qua iter adripimus, debeant nobis ministeria exhiberi, neminem ab angariis uel parangariis uel plaustris uel quolibet munere penitus[1] excusari praecipimus, sed omnes, siue ad diuinam nostram domum siue ad uenerabilis Augustae uel ad sacrosanctas ecclesias uel quaslibet illustres domos pertinent, nec lege pragmatica nec diuina adnotatione sacroue oraculo excusatos indictionibus magnificae tuae sedis tempore nostrae expeditionis oboedire decernimus. [1, 2, 11 | (1, 2, 11)

D. xiii k. Mart. Constantinopoli Valentiniano A. vi et Nomo conss. a. 445

3 Imp. Leo A. Dioscoro pp. Hac prouidentissima lege statuimus omni excusatione cessante nullaque persona uel dignitate penitus excepta, in quibuscumque locis administrationi sublimitatis tuae commissis opus exegerit[2], murorum constructionem seu comparationem frumenti aliarumque specierum sine ullo impedimento, prout commodum atque necessarium magnitudo tua perspexerit, fieri. [B 54, 7, 3 a. 472?

L (XXXXVIIII)

℞ QVI AETATE SE EXCVSANT ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Severino et ceteris scholasticis Arabiis. Cum uos adfirmetis liberalibus studiis operam dare, maxime circa professionem iuris, consistendo in ciuitate Berytorum prouinciae Phoenices, prouidendum utilitati publicae et spei uestrae decernimus, ut singuli usque ad uicesimum quintum annum aetatis suae studiis non auocentur.

2 Idem AA. Theodoro. Cum filios tuos patria potestate liberatos adhuc minores legitima aetate esse dicas, merito postulas, ut liberalibus studiis non auocentur. et ideo muneribus personalibus quae ad patrimonium non pertinent non adstringentur, si ciuium non est inopia. ['Poπ. 38, 11

3 Idem AA. Protelao[3]. Manifesti iuris est maiores quinquaginta quinque[4] ['Poπ. 43, 3

1 annis inuitos ad munera personalia uocari non posse. Cum itaque septuagenario maiorem te esse profitearis, si nominatione facta appellationis auxilium interposuisti, tueri te notione praesidis prouinciae potes iure concesso.

KOI

[1] penitus *om. l. gem.* [2] erit? [3] Protesilao? [4] quinquaginta quinque *confirmant* 'Poπ. (ν' *Zachariae*, νε' *Cui.*), *requiri tamen* septuaginta *propter Digesta* (*e. g.* 50, 2, 2, 8. 50, 6, 4) *et u.* 26 septuagenario maiorem *recte monuit Cuiacius*

1 impp. ... pp.] *l. gem.*, imp. th. et ual. aa. ad t. *O*, imp. th. *KI* 2 nominis *libri* | qua] quibusquae K^a, quibus K^b 3 nobis] I^bX *cum l. gem.*, solita nobis *K*, nobis solita *O*, solita a nobis I^a | exibere *KI* | uel] et *O* | palustris *KX* 4 peritus I^a | siue *om.* O^a | nostram diuinam *KI* 6 domus *O* | pertinere *K* | adnocione *O*, adnotationem I^a | excustatos *O*, excusator I^a? 7 nostrae] nec O^a | expenditionis K^a | obedientem O^t, audire O^r, subaudire *X* 8 *s. a. Contius Cui. l. gem.* | et nonio *Cui.*, v et *Cont.* 9 a diosc. pp.] *Cui.*, a. diascorio pp. *Paris.* 4521, a. d. *O*, *om. KI* 11 administrationi] *X*, administracionis *KOI* | tue sublim. tue *I* | commissi *KO* | exerit *X* | construccione seu comparacione *K* 12 ullo *om. X* 13 prospexerit *KX*, pprospexerit O^a 15 qui] qui professionibus se excusant qui *O*, *cf. ad u.* 26 16 impp. (mpp. *Paris.*) diocl. et max. aa. seuerino et ceteris (aliis *Cont.*) scolasticis arabiis (scholaribus arabiae *Contius Cui.*) *Paris.* 4521 *Contius Cui.*, imp. diocl. a. seuerino et ceteris scholasticis *Russardus*, imp. d. et max. c. et ce. scol. arab. *O*, imp. diocl. *KI* 17 affirmatis O^a | professiones *O* 18 beritiorum I^b | fenicis *OX*, et fenicis *I* 19 nostre *O* | decreuimus *KI* | uigesimum *IX* 20 aduoceutur OI^aX 21 aa. theodoro] *Paris.* 4521, aa. et cc. theodoro *Cui.*, a. th. *O*, a. *I*, l. *K* 22 mitiores *O* | dicat *I* | aduocentur *OI* 23 astrigentur *I* 24 ciuium] cuuiuum I^a | inopia non est *OX* 25 aa. protelao] *Paris.* 4521, aa. tp. *O*, a. *KI*, aa. et cc. plautiano *Contius* | manifestis I^a, canifestissimus O^a, canifestissimi O^b | est iuris (uiu** I^a) *I* 26 inuitos] inuitos qui etate se excussant O^a: *simili uitio nititur, quod secundum Hugolinum in quibusdam libris hic titulus in duos diuisus est, ut rubrica* qui professione se excusant (*cf. ad u.* 15) *c.* 1 *et* 2, *rubrica* qui aetate se excusant *c.* 3 *praeponatur: quod refellitur tam argumento c.* 1. 2 *quam numeris huius et sequentium titulorum apud Graecos laudatorum* (*cf.* 'Poπ. *ll. cc. et indicem Coislin. ad B* 54, 7) | cum] cu *I* | septuagenarim I^a 27 esse te *I*, *om.* K^a \ a nominatione I^b, anno racione O^a, annotacione O^b, *inc.* I^a 28 potest I \ confesso O

LI (L)

℞ QVI MORBO ℞

1 Imp. Gordianvs A. Cassiano. Si ea caecitate pater tuus oppressus est, ut utriusque oculi aciem prorsus amiserit, leuamentum personalium munerum sentiet.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Ivliano. Cum articulari morbo debilitatum te esse dicas, iuxta iuris publici auctoritatem a personalibus muneribus uacationem habebis.

3 Idem AA. et CC. Celeri. Podagrae quidem ualitudo nec personalium munerum prodest ad excusationem: uerum cum ita te ualitudine pedum adflictum dicas, ut rebus propriis intercessum commodare non possis, adi rectorem prouinciae, qui si adlegationibus tuis fidem adesse perspexerit, ad corporalia munera uocari te non patietur.

4 [1]Idem AA. et CC. Regino. Casus patris corporis munerum personalium filio iure non praestat excusationem.

LII (LI)

℞ DE HIS QVI NVMERO LIBERORVM VEL PAVPERTATE EXCVSATIONEM MERVERVNT ℞

1 Imp. Alexander A. Verecvndo. Numerus liberorum ab honoribus non excusat.

2 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Severino. Filium ab hostibus captum ac necdum reuersum ad excusationem munerum personalium patri proficere non posse magis placuit.

3 Idem A. et C. Nonno. Nepotes in locum parentum succedentes uice eorum prodesse
1 consueuerunt. Et ideo si quinque numerus liberorum ex amissorum filiorum nepotibus suppletur, a muneribus personalibus is, quem patrem tuum esse dicis, iuxta constituta excusatur.

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Domno. Cum facultates tuas in filium tuum contulisse te nec quicquam habere proponas, respectu eius patrimonii quod tuum esse desiit muneribus ciuilibus non adstringeris.

5 Idem AA. et CC. Marciae. De personalibus muneribus, quae feminis pro sexus condicione indicuntur, exemplo marium quinque superstitum numero liberorum eas excusari diui parentes nostri constituerunt.

KOI

---

[1] *cf.* 10, 43, 4

---

2 morbo] in morbo *I*, morbo se excusant *O* 3 imp. gord. a. cassiano] *Cui.*, imp. gord. a. *K*, imp. d. *O*, idem gord. *I* 4 prorsusus *I* | amisit *O*, *om.* *I* | sentientur O^a 5 impp. ... iuliano (iultano *Par.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, mp. d. a. *O*, imp. diocl. *KI* 7 habebit *O* 8 aa. et cc. celeri] *Paris.* 4521, aa. et cc. celae (*in marg.* celsae *Cont.*) *Cui. Cont.*, a. *KOI* 9 ad excusatione *K*, ab excusatione *O* | cum] prodesse cum K^a 10 intcessum *I* | commodare] dare *I* | adi (addi I^aX) rectorem (—re *O*) pr. qui si] *OIX*, rector pr. si *K* 11 adesse fidem *I* | prospexerit *OX* | te] tate I^a 12 aa. et cc. regino] *Paris.* 4521, a. *KOI* | pasus *O* 15 de] munerum de *I* 16 meruerint *Th.* 12, 17, *om.* *I* 17 impp. *I* | a. uerecundo] *Paris.* 4521, *om.* *KOI* | numerus] iūs *O* | ab honeribus non exc. *OX*, non exc. ab oneribus *KI:* honoribus Z^v *libri Cuiacii cum Graecis et Dig.* 50, 5, 2, 1 18 imp. ... seuerino (seuero *Cont.*)] *Contius*, imp. philippus a. philippo seuerino *Paris.* 4521, imp. philipus *KOI* | nondum *KO*, nedum *X* 20 et c. nonno] *O*, et cc. n'ono *Paris.* 4521, et c. nomo *Cui.*, *om.* *KI* | in locum] *O*, loco *KIX* | succendentes *O* | eorundem *IX* 21 consueuit *O*, conseruerunt I^a | liberorum numerus *KI* 22 supplent OI^a | a *om.* *X* | parem I^a 24 impp. ... domno (domino *Par.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *I*, imp. *K* | tuas] omnes tuas *O* 25 nec] ne *K* | habere] te h. *O* | respectum *O* 26 desiit] dicis K^a | muneribus *ante* 25 quod *collocat* *O* 27 idem a. marciae (martinae *Cui.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, id. a. marco *O*, idem a. *KI* | per sexus conditionem *KIX* 28 marum *KI*

6 Imp. Constantinvs A. Dalmatio. Eos, qui cuiuscumque sexus liberos [Th. 12, 17, 1]
quinque habeant, impetrata semel uacatione potiri conuenit, ita ut, si in hoc numero filius
legitimae aetatis inueniatur, obeundis statim pro suo patre muneribus applicetur, patribus,
1 qui filios uel filias quinque habuerint, promissa legibus immunitate seruanda. Quod si
quis propter censum tenuiorem[1] uacationem meruerit atque hoc probauerit, beneficio
potiatur, si propter rerum angustias ad personalia uocatur obsequia. D. xiiii k. Febr.
Sirmio Crispo iii et Constantino ii[2] conss.

LIII (LII)

☧ DE PROFESSORIBVS ET MEDICIS ☧

1 Imp. Antoninvs A. Nvmisio. Cum te medicum legionis secundae adiutricis esse dicas, munera ciuilia, quamdiu rei publicae causa afueris, suscipere non cogeris: cum autem abesse desieris, post finitam eo iure uacationem, si in eorum numero eris, qui ad beneficia medicis concessa pertinent, ea immunitate uteris.

2 Imp. Gordianvs A. Heracliano. Grammaticos seu oratores decreto ordinis probatos, si non se utiles studentibus praebeant, denuo ab eodem ordine reprobari posse incognitum non est.

3 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Vlpiano. Poetae nulla immunitatis praerogatiua iuuantur.

4 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Malcho. Oratione diui Pii liberalium studiorum professores, non etiam calculatores continentur.

5 Idem AA. et CC. Concedemoni. Nec intra numerum praestitutum ordine inuito medicos immunitatem habere saepe constitutum est, cum oporteat eis decreto decurionum immunitatem tribui.

6 Imp. Constantinvs A. ad popvlvm. Medicos et maxime archiatros [Th. 13, 3, 1. 2. 3 mut.] uel ex archiatris, grammaticos et professores alios *litterarum* una cum uxoribus et filiis nec non etiam rebus, quas in ciuitatibus suis possident, ab omni functione et ab omnibus muneribus ciuilibus uel[3] publicis immunes esse praecipimus neque in prouinciis hospites recipere nec ullo fungi munere nec ad iudicium deduci uel exhiberi uel iniuriam pati,

KOI

[1] tenuem *Th.* [2] *aut* Crispo ii et Constantino ii (= *a.* 321, *cf. Th.* 6, 22, 1) *aut* Crispo iii et Constantino iii (= *a.* 324) *scr.* [3] ciuilibus uel *non agnoscit Th.*

1 a. damatio *Paris.* 4521, *om. KOI* | eos] os *O* | cuiusque *K,* cumque O^a 2 ita ut] aut KOI^v | in *om. O* 3 obeundi *K* | sua parte K^1I 4 qui si K^a 5 teniorem O^a | uocacionem meruit *O* | beneficio] hoc b. *K* 6 patiatur *O* | *s. a. Th. Cui.?* 7 crispo et constantino coss. *Cui.* 10 a. numisio (*uel* mimisio *Par.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, a. numusio *O*, *om. KI* 11 non] no *I* 12 post] prae *O* | uocationem *I*, uationem *X* | eris] es I^a 13 ueteris *KO* 14 *c.* 2 *I Russardus praemittunt haec:* hic deest lex una graeca (G· *I*) et t. unus (graecus *Russ.*), *quae aberrauerunt fortasse ex titulo* 56: *hoc enim loco titulum non excidisse probat index Coislin. ad B* 54, 7 | a. heracliano] *Paris.* 4521, a. aureliano *Cui.*, a. *K, om. OI* | seu] uel *K* | aratores O^a 15 utile *O* 17 imp. ... c.] imp. ph. l. et ph. *O*, mp. philippus c. *Paris.* 4521, imp. phil. *KI* | ulpiano] *Paris.* 4521 *Cui., om. KOI* | nullam *I* 19 mpp. dioc. et max. aa. malco *Paris.* 4521, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *KI* | gracione *O*, •ratione I^a, cratione *X* 20 professiores K^a | calcatores I^a 21 a. et c. *O*, a. *I, om. K* | concedemoni] *O Russardus*, eidem *Paris.* 4521, phuidemo *Contius*, finidemo *Cui.*, *om. KI: latet fortasse in* concedemoni Κηδεμών (*si hoc nomen proprium est*), *ut* con *ortum sit ex antecedente* cc. | infra *K*, nfra *O* | praestitumtum I^a | inuitos KOI^a 22 medicos] uel m. *I* | saepe *om. O* | eos *K* | decurionum] decurio non *I*, decurionum non *K* 24 a. ad populum] *Paris.* 4521 *Th.* 13, 3, 3, a. *I*, *om. KO* | archaitros K^a 25 ex *om. KI* | et] OI^b, etiam I^a, etiam et *KX:* medicos grammaticos et professores *Th.* 13, 3, 1 | litterarum] litterarum et doctores legum *libri contra B* (καὶ οἱ παιδευταὶ καὶ οἱ ἄλλοι διδάσκαλοι τῶν γραμμάτων *Cui.*) *et Th.* 13, 3, 1. 3 | fililiis I^a 26 nēc I^a | non etiam] nom O^a, non O^b 27 uel] et KI^a? | praecepimus *O* 28 iniuria *OX* | patri *K, om. X*

1 ut, si quis eos uexauerit, poena arbitrio iudicis plectetur. Mercedes etiam eorum et salaria reddi iubemus, quo facilius liberalibus studiis et memoratis artibus multos instituant. PP. V K. OCT. CONSTANTINOPOLI DALMATIO ET ZENOPHILO CONSS. a. 333

7 IMP. IVLIANVS A. Magistros studiorum doctoresque excellere oportet moribus [Th. 13, 3, 5
1 primum, deinde facundia. Sed quia singulis ciuitatibus adesse ipse non possum, iubeo, quisquis docere uult, non repente nec temere prosiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretum curialium mereatur, optimorum conspirante consensu. D. XV K. IVL. ACC. IIII K. AVG. SPOLETIO MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362

8 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PROBVM PP. [Th. 13, 3, 7
Reddatur unusquisque patriae suae, qui habitum philosophiae indebite et insolenter usurpare cognoscitur, exceptis his, qui a probatissimis approbati ab hac debent collusione secerni. turpe enim est, ut patriae functiones ferre non possit, qui etiam fortunae uim se ferre profitetur. D. XIIII K. FEBR. SIRMIO[1] VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

9 IDEM AAA. AD PRAETEXTATVM PV. Archiatri scientes annonaria sibi commoda a populi commodis ministrari honeste obsequi tenuioribus malint quam turpiter [Th. 13, 3, 8
1 seruire diuitibus. Quos etiam ea patimur accipere, quae sani offerunt pro obsequiis, non ea, quae periclitantes pro salute promittunt. D. III K. FEBR. TRIVERIS VALENTINIANO ET VALENTE III[2] AA. CONSS. a. 370

10 IDEM AAA. AD OLYBRIVM PV. Si quis in archiatri defuncti est locum [Th. 13, 3, 9
promotionis meritis adgregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis qui in ordine reperientur septem uel eo amplius iudicantibus idoneus approbetur: ita tamen ut, quicumque fuerit admissus, non in priorum numerum statim ueniat, sed eum ordinem consequatur, qui ceteris ad priora subuectis ultimus poterit inueniri. D. VI ID. MART. VALENTINIANO ET VALENTE III AA. CONSS. a. 370

11 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PP. Grammaticos ora- [Th. 13, 3, 16
tores atque philosophiae praeceptores nec non etiam medicos praeter haec, quae retro latarum sanctionum auctoritate consecuti sunt priuilegia immunitatesque, frui hac praerogatiua praecipimus, ut uniuersi, qui in sacro palatio inter archiatros militarunt, cum comitiuam primi ordinis uel secundi adepti fuerint aut maioris gradum dignitatis adscenderint[3], nulla municipali, nulla curialium conuentione[4] uexentur, seu indepta administratione seu accepta testimoniali meruerint missionem: sint ab omni functione omnibusque muneribus publicis immunes, nec eorum domus ubicumque positae militem seu iudicem suscipiant

KOI

[1] Febr. acc. ... Sirmi? [2] II (= *a.* 368: *Gothofredus*)? [3] cum ... adscenderint] cum comitiua primi ordinis uel secundi *Th.* [4] collatione *Th.*, *qui addit* nulla senatoria uel glebali descriptione

1 ut si quis] I^b *cum Th.* 13, 3, 1, si quis *K*, aut si quam *O*, aut si quis I^a, et si quis *X* | plectetur *cum Iustinianorum sit, non uidetur mutandum* | eorum] eis KI^t 2 irruant O^a?, instruant O^b 3 *s. a. Th.* 13, 3, 3 4 a. *om. KI* | maioribus K^a 5 facundias *O* 6 quisquis] ut q. *K* | repetente *O* | sed] sed hoc *I* 7 decreto *O* | curialiari I^a | *s. a. Th.* 9 mpp. ualent. et ual. et gratianus aaa. ad probum (*om.* pp.) *Paris.* 4521, imp. ual. et ual. et gratia. *O*, imp. ual. *KI* 10 qui] quod I^a | et *om. O* | insolempniter *OI* 11 his *om. O* | colluuione] *Th.*, collusione *KI*, confusione *O* 12 turpe] tur *K* | qui] quod I^a | fortunae uim se] forme imses O^a 13 profitentur *KOI uel* I^b | *s. a. Th.* 14 aaa. ... pu.] *Th.*, aaa. ad praetectatum pp. *O*, aa. ad pretestatum pp. *Paris.* 4521, a. *K*, antoni. *I* | archiatis *O* | annoria OI^a | commoda a] KO^bI *Th.*, commodata O^a 15 malunt *O*, malerit *I* 16 diuito quo *O* | offeruntur *O* | ea non *O* 17 *s. a. Th.* 19 aaa.] a. *KI* | ad holibrium pp. *Paris.* 4521, ad liberum pp. *O*, *om. KI* | qui *Th.* | archiati *O* | loco *KO* 20 non] unde O^a | participes I^a | primus I^a 21 reperiuntur *KI* | aplius *K* | approbatur K^aOI^a | tamen *om. Th.* 22 in] ad *Th.* | consequantur *I* 23 ad] a *O* | subuectis] *Z Th.*, subiectis *KOI* | *s. a. Th.* 25 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hor. et th. *O*, imp. hon. *KI* | praumaticos *O* | oratores] *I Th.*, oratores rhetores *K*, auctores rhetores O^a, rethores O^b 26 prester I^a 27 priuilegio K^a 28 praecimus O^a | inter *om. I* | militarunt cum] militarum *O* | comitiua *I* 29 adempti K^aI | maiores *K* | adscenderint] *Z*, ascendunt *KI*, accenderunt *O* 30 in adempta *K*, indempta *I* 31 testimoniali] *I Th.*, testimonialem *KO* | meruerunt *KI* | que *om. K*

1 hospitandum. Quae omnia filiis etiam eorum et coniugibus illibata praecipimus custodiri[1].
2 Haec autem et professoribus memoratis eorumque liberis deferenda mandamus. D. PRID. K. DEC. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414

LIIII (LIII)
℞ DE ATHLETIS ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. HERMOGENI. Athletis ita demum, si per omnem aetatem certasse, coronis quoque non minus tribus certaminis sacri, in quibus uel semel Romae seu antiquae Graeciae, merito coronati non aemulis corruptis ac redemptis probentur, ciuilium munerum tribui solet uacatio.

LV (LIIII)
℞ DE HIS QVI NON IMPLETIS STIPENDIIS SACRAMENTO SOLVTI SVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. VERINO. Ignominiae causa sacramento liberati honoribus abstinere debent, a muneribus autem ciuilibus excusati non sunt.
2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. CARO VETERANO. Cum ob prouectae aetatis senium sis dimissus, honestam missionem consecutum te esse ambigi non potest.
1 Habebis itaque a ciuilibus muneribus nec non etiam honoribus uacationem. non tamen ea priuilegia, quae his competunt qui pleno stipendiorum numero funguntur, usurpare te ius permittit, quando non perfecto statuto militiae tempore nec omnibus stipendiis decursis sacramento solutum te esse etiam ipse confitearis.
3 IDEM AA. PHILOPATORI. Veteranis ita demum honorum et munerum personalium uacatio iure conceditur, si post uicesimum annum militiae, quam in legione uel uexillatione
1 militauerunt, honestam uel causariam missionem consecuti esse ostendantur. Vnde cum te in cohorte militasse commemoras, intellegis superuacuo uacationem tibi uelle flagitare.
KOI

---

[1] ita ut nec ad militiam liberi memoratorum trahantur inuiti *addit Th.*

---

1 hospitandum] I^{b} *Th.*, hospites *KO*I^{a} | etiam *om.* *O* | inuiolata *O*, illibata uiolata *I* | praecepimus *O* 2 et] etiam *I* | memoratis *om.* *K* | liberis] l. uel *KI* | defendanda I^{a} | *s. a. Th.* 5 alletis *O*, atheletis *X* 6 impp. ... hermogeni (hermeti *Cui.*)] *Paris.* 4521 *Cui.*, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *KI* | atheletis *X*, thetis *O* 7 si per] super *O*X^{a}, s* I^{a} | omne *K*, nomnem *O* | non minus] inmunus *K* | certaminibus *OI*, certauimus *X* | sacris *I* 8 corruptis *om.* O^{a} 9 munerumdum I^{a} | uatio I^{a} 11 hiis *OX* 13 ant. a.] ant. *K*, a. *I* | uerino] uerino pp. *Paris.* 4521, uanno *Cui.*, *om.* *KOI* | ignomine *K* | honeribus K^{a} 14 autem] cum O^{a} | excusati] *K*, excludendi *OX*, excusati excludendi I^{t}, excusandi I^{v} 15 impp. ... ueterano] *Paris.* 4521, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *KI* | ob] hoc O^{a} 16 semium *K* 17 tamen] tantum *O* 18 qui] quod *I*, q' (= qui *uel* quod) *O* | stupendiorum *O* 20 sacramentum I^{a} | esse te *I*, esse *om.* *X* 21 aa.] a. *libri* | philopatori] *Cui.*, philapathori *Paris.* 4521, philopatoni *O*, *om.* *KI* | ueteranis ita] uetera merita *O* | honerum *X* | et numerum *I* 22 concedatur I^{a} | si] et si *I* | uel] uel in *O* 23 uel *om.* *X* 24 chororte O^{a} | superuacuam *K* | flagitasse *I*

LVI (LV)

℞ QVIBVS MVNERIBVS EXCVSANTVR II, QVI POST IMPLETAM MILITIAM VEL ADVOCATIONEM PER PROVINCIAS SVIS COMMODIS VACANTES COMMORANTVR ET DE PRIVILEGIIS EORVM ℞

1 Οἱ πληρώσαντες στρατείαν ἢ συνηγορίαν πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς προνομίοις μήτε [B 54, 7, 33]
σιτωνίαν ἢ ἐλαιωνίαν ἢ ἐποψίαν ἔργων ἢ λογοθέσιον ἢ ἐκδικίαν ἢ πατερίαν ἢ λογιστίαν ἢ ἀγο-
1 ρανομίαν ποιείτωσαν. Ἀλλ' ἔνθα ἂν οἰκῆσαι βουληθῶσι, μήτε ὑπαντᾶν ἀναγκαζέσθωσαν τοῖς
ἄρχουσι περαιτέρω πυλῶν μήτε εἰς συλλόγους ἄκοντες καλείσθωσαν μήτε ὀνομαζέσθωσαν ἢ ὀνομα-
2 ζέτωσαν μήτε διαγραφὰς παρεχέτωσαν προφάσει συνηθειῶν ἢ θεωρητικῶν. Ἐχέτωσαν δὲ καὶ
μίαν οἰκίαν ἐλευθέραν μητάτων τῶν ἐπιδημούντων στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς τόποις διατρι-
βόντων, δηλονότι τῶν ἐχόντων ἀξίας τινὰς τὴν ἰδίαν ἀτέλειαν κεκτημένων· ἡ γὰρ διάταξις αὕτη
3 προστίθησι ταῖς προτέραις εὐεργεσίαις καὶ οὐκ ἀφαιρεῖται ἐξ αὐτῶν. Παρεχέτωσαν δὲ τὰ δημόσια
4 καὶ τιμάτωσαν τοὺς ἄρχοντας καὶ τιμάσθωσαν παρ' αὐτῶν. Ὁ δέ τι τῶν ἐν τῇ διατάξει παρα-
βαίνων ἢ παραβαθῆναι συγχωρῶν πεντήκοντα λίτρας χρυσοῦ προστιμηθήσεται.

LVII (LVI)

℞ DE CONDVCTORIBVS VECTIGALIVM FISCI ℞

1 (LV 2) Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Pvnico. Non alios a muneribus et honoribus uacationem habere, quam qui mancipatum suo nomine uectigal a fisco conducunt, certum est. quare eos, qui ab his quaedam exercenda accipiunt, nullis priuilegiis esse munitos haud dubii iuris est.

LVIII (LVI)

℞ DE LIBERTINIS ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Lvcillo. Condicio libertinitatis de muneribus ciuilibus tribuere non potest excusationem nec in ea quidem ciuitate, ubi domicilium libertinus habet.

LVIIII (LVII)

℞ DE INFAMIBVS ℞

1 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Charitoni. Infames personae, licet nullis honoribus, qui integrae dignitatis hominibus deferri solent, uti possunt[1], curialium tamen uel ciuilium munerum uacationem non habent: sed et sollemnibus indictionibus ob tutelam publicam eos satisfacere necesse est.

KOI: index 56, 1 *ex B restitutus est*

---

[1] *uerba* nullis honoribus ... possunt *sumpta uidentur ex* 12, 35, ℤ 3

---

2 *hanc rubricam cum sequenti coniungit K, om. I* | qui *om. O* 3 prouinciam *O* 5 de] idem *K* 6 constitutio greca *OX,* constitutioe gc. *K post* 57 ℞ 9 μήτε εἰς] μηδὲ εἰς *B* | ἄκοντες] *Cui.*, ἀπόντες *B* 17 de] et de *continuando antecedentem rubricam K: in aliis libris antecedens rubrica hanc continuatur: cf. indicem Coislin. ad B* 54, 7 18 impp. ... aa. (aa. et cc. *Hafn.?*) punico (pp. unico *Par.*)] *Paris* 4521 *Hafniensis,* imp. d. et max. *O,* imp. diocl. *KI,* impp. d. et m. aa. et cc. prouinciae *Cui.* | et *om. O* 19 uectigal a] uectigalia *K*[a]*O* | committuntducunt *O*[a] 21 haud] non *I* 24 impp. ... cc.] *Paris.* 4521, imp. diocl. et max. aa. (aa. *om. O*) *OI,* imp. diocl. *K* | lucillo] *Paris.* 4521, bucillo *Cui.*, bucilro *Contius, om. KOI* | libertatis *I*[a] 29 impp. ... charitoni (car. *Par.*)] *Paris.* 4521, imp. d. et m. *O,* imp. diocl. *KI* 30 hoibus *K,* horibus *O*[a] 31 uacatione *O* | habeant *K,* habet *O* | et] ex *O,* it *I*[a], *om. K*

LX (LVIII)

R DE REIS POSTVLATIS R

1 Imp. Alexander A. Nicaeae[1]. Reos criminis postulatos nouos honores appetere non debere, antequam purgarent innocentiam suam, et a diuis parentibus nostris et a me saepe rescriptum est[2].

LXI (LVIIII)

R DE HIS QVI IN EXSILIVM DATI VEL ORDINE MOTI SVNT R

1 Pars edicti imperatoris Antonini A. propositi Romae v id. Ivl. [cf. Dig. 50, 2, 3, 1] duobus Aspris conss. Quibus posthac ordine suo uel aduocationibus ad tempus inter- a. 212
dicetur, post impletum temporis spatium non prorogabitur infamia.

2 Imp. Gordianvs A. Vlpio. Ad tempus exsulare decurio iussus et impleto tempore regressus pristinam quidem dignitatem recipit, ad nouos uero honores non admittitur, nisi tanto tempore his abstinuerit, quanto per fugam afuit.

LXII (LX)

R DE FILIIS FAMILIAS ET QVEMADMODVM PATER PRO HIS TENEATVR R

1 Impp. Severvs et Antoninvs AA. Evtycho. Patrem emancipato filio consentientem ad decurionatum non teneri dubii iuris non est: tunc enim consentiendo pater ad decurionatum obligatur, si filium in potestate habeat. consentire autem etiam is uidetur, qui non testificatur dissentire nominationi.

2 Imp. Avrelianvs A. Aspasio. Cum appellasse te dicas, ostendis causam ad te pertinere: potueras enim nominato filio tantum contestari et non consentire honori ei delato.

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Crispino. Si ii, qui cum patre ad protostasiae munus uocati sunt, etiam nunc in patria potestate constituti sunt, ab huiusmodi

KOI

---

[1] Niciae? [2] *Cf.* 2, 12, 6: Idem (*i. e.* Alexander) A. Marciano. Reum criminis constitutum defensionem causae suscipere non posse, antequam purgarit innocentiam suam, incognitum non est. D. vi k. Mart. Maximo ii et Aeliano conss.: *quam non esse geminam iam inscriptio docet, cum nomina Nicias et Marcianus eiusdem uiri fuisse non possint: quin etiam BΣ* 8, 2, 79 (*ad p.* 192, 19) *c.* 6 *non de petendis, sed de gerendis honoribus olim egisse tradit*

---

2 postulandis *O, inc. K* 3 a. nicee *Paris.* 4521, a. martiano *Cui.* (*ex* 2, 12, 6, *cf. not.* 2), *om. KOI* 4 a diuis] adius *K*ᵃ 5 *subscriptionem ex* 2, 12, 6 *suppl. Cui.* 7 dati in exilium *O*, in exilio dati (ati *I*ᵃ?) *IX* | uel] uel ex *KI* 9 pars ... 10 aspris (aspiris *Par.*) conss. (conss. *om. Par.*)] *Paris.* 4521 *Contius*, pars ... propositi u rome iid' iul. aspris conss. *O*, pars ... antonini *K*, imp. an. *I* 10 posthanc *I* | ordini *KI* | adnotationi *O* | reducetur *I*ᵃ 11 progabitur *K* 12 a. *om. KOI* | ulpio] *O Paris.* 4521, *om. KI* | et *om. O* 13 regregsus *I* 14 his tempore *I* | abstinuerint *I*ᵃ, abstrauerit *X* | affuit *X*, abfuerit *KI* 16 pro] de *IX*ᵃ 17 hiis *O* | teneantur *I*, tenetur *X* 18 impp. ... aa.] *K*, imp. seu. et a. *I*, imp. seu. *O* | eutico *Paris.* 4521, pp. *Cui.*, *om. KOI* | filio emancipato *O* 19 ad] a *I*? | est non *O*ᵃ | consentiente *K*ᵃ, *deficit I*ᵃ 22 mpp. aurel. a. aspasio *Paris.* 4521, imp. aurelius a. adspadio *I*, imp. aur. a. *KO* 23 honor *O*, honeri *X* 24 impp. ... crispino] dem aa. crispino *Paris.* 4521 (*cf.* 1, 23, 3), imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *KI* | pate *O*ᵃ | prostasie *K*, protoasie *O*, protostasi. *I*ᵃ 25 muneris *O* | etiam nunc] *K*, et adhuc *OI*ᵇ*X*, *inc. I*ᵃ \ patriam (patria *I*ᵃ) potestatem *I*

necessitatibus liberentur, cum ex eadem familia ac domo duos ad ista obsequia destinari
1 periniquum uideatur. Sane eos, quos emancipatos esse atque ex familia exisse manifestum
est, sine cunctatione retinere debebis.

4 IDEM AA. ET CC. ALEXANDRO. Sine periculo tuo magistratus filium [BΣ 38, 8, 1 sch. 20]
1 tuum curatorem constituit nec appellandi tibi necessitas incumbebat. Sane nominator, qui
filium in potestate positum non consentiente patre ad munus deuocauit, si tamen ex uoluntate tua antea filius decurio factus non erat, detrimento muneris obligabitur.

LXIII (LXI)

℞ DE PERICVLO SVCCESSORVM PARENTIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. CLAVDIANO. Si de proprio suo patrimonio muneris editionem tuo nomine pater tuus repromisit ideoque etiam sacerdotem te creari impetrauit, onus erogationis commune omnium heredum eius esse praeses prouinciae non ignorabit.

LXIIII (LXII)

℞ DE MVLIERIBVS IN QVO LOCO MVNERA SEXVI CONGRVENTIA ET HONORES AGNOSCANT ℞

1 IMP. PHILIPPVS A. CLAVDIO. Malchaeam, quae aliunde oriunda alibi nupta est, si non in urbe Roma maritus eius consistat, non apud originem suam, sed apud incolatum mariti ad honores seu munera, quae personis cohaerent quorumque is sexus capax esse potest, compelli posse saepe rescriptum est. patrimonii uero munera necesse est mulieres in his locis in quibus possident sustinere.

LXV (LXIII)

℞ DE LEGATIONIBVS ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. ACHILLINO. Pater trium incolumium liberorum legationibus publicis liberatur.

2 IDEM AA. ET VALERIANVS C. MARCO. Cum uos proprio nomine sumptus ob defen-
sionem publicam susceperitis, id, quod ad proprias erogationes collega uester acceperat,
non uobis reddere heredes eius, sed si in ea causa est, ut restitui omnino oporteat, rei
1 publicae debent potius inferre. Sane si honorariis aduocatorum erat ea quantitas desti-
2 nata, restitui illud uobis, qui haec praestaturi estis, non iniuria postulatis. Eum autem
collegam uestrum, quem defensione patriae destitisse dicitis, apud prouinciae praesidem desertae adlegationis arguere potestis.

K (*transponit* 65, 1. 2) *O I* (*inscriptionem* 65, 1 *post* 65, 2 *collocat, u.* 23 pater ... 24 liberatur *in uacuo spatio om.* I^a)

---

1 ac domo] I^bX, hoc modo KI^a, et domu *O* 2 uidetur *O* | mancipatos I^a 4 idem ... alexandro] *Paris.* 4521, id. aa. al. *O,* idem a. *KI* | sine] si non *I* 5 incunbat *O* 6 euocauit KI^a 7 antea] antea iam *K* | obligatur I^a 10 imp.] imp. d. *O* | a. claudiano] *O Paris.* 4521, *om. KI* | edictionem *OIX* 11 ideoque] idem quoque *O* 12 praeses *om.* I^a | prouinciae *om. K* 15 cogscant *I* 16 a claudio] *Paris.* 4521, a. marthae *Cui.* (*ortum ex sequenti* Malchaeam?), *om. KOI* | malchaeam] *X,* *alcheam *Paris.* 4521, nam *O,* eam *KI Cui.* 17 romana mar. *KO,* mar. roma I^a | apud] apud eius I^a | mari I^a 18 qurumque *O* 23 imp. ualr. et galli. anchilino aa. *I,* mpp. ualr. a. achillino *Paris.* 4521, imp. ual. et gal. *O,* imp. gall. a. *K,* impp. u. et g. aa. chilino pp. *Cui.* | incolumuum *O* 25 idem ... c.] id. aa. et cc. *O Paris.* 4521, imp. ual. et gal. aa. *I,* imp. ual. *K* | marco] *Cui.*, marto *Paris.* 4521, narto *O,* narco *Londin., om. KI* 26 quod] que quod *O,* que I^b 27 eius] eius oportet *X* restui *I,* restitutiones *O* | omnimodo *O* 28 honorariis] *X,* honerariis *KI,* adnotariis *O* 29 illam *X* | hoc *O* 30 defensionem *OI* | presidem *bis* K^a 31 legationis *edd.* | potestatis *O*

3 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. Mvciano. Transmarina legatione apud nos perfunctos constitutum est biennii uacationem munerum ciuilium et honorum habere, non eos, qui de proximo obsequium rei publicae uidentur exhibuisse.

4 Imp. Constantivs A. ad Titianvm. Vniuersi omnino ex comitibus uel [Th. 12, 1, 36] ex praesidibus, qui suffragio perceperint dignitates, ciuilibus oneribus muneribusque teneantur
1 adstricti[1], ne commoda publica cum umbratili suffragiorum pactione lacerentur. Eos tamen a praedictis oneribus excipi oportebit, qui[2] in legationibus publicis uersati sunt. D. prid. k. Ivl. Triveris Placido et Romvlo conss. a. 343

5 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Apodemio pp. Illyrici. [Th. 12, 12, 12] Si quod extraordinarium concilium postulatur, cum uel ad nos est mittenda legatio uel uestrae sedi aliquid intimandum, id, quod inter omnes communi consilio tractatuque
1 conuenerit, minime in examen cognitoris ordinarii referatur[3]. Prouincialium enim desideria, quibus necessaria saepe fortuitis remedia deposcuntur, uobis[4] agnoscere atque explorare permittimus, ut sit examinis tui, quae[5] ex his auxilio tuo protinus [Th. 12, 12, 4]
2 implenda sunt, et[6] quae clementiae nostrae auribus intimanda uideantur. In [Th. 12, 12, 12] loco autem publico de communi utilitate prouincialium sententia proferatur, atque id, quod maioris partis probauerit adsensus, sollemnis firmet auctoritas. D. v k. Avg. Constantinopoli Arcadio A. ii et Rvfino conss. a. 392

6 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Monaxio pp. Quotiens ab Alexan- [Th. 12, 12, 15] drina ciuitate[7] legatio destinatur, uniuersos curiales praecipimus, qui intra urbem consistunt, si non aegritudine uel alia inexcusabili necessitate impediuntur, in locum curiae conuenire et decreta sua propria subscriptione firmata uiro spectabili praefecto Augustali insinuare, ut eius relatione comitati tuis uirtutibus suas petitiones intiment et sub examine tuo perpensa legatione res ordinetur[8]. D. iii non. Oct. Constantinopoli Theodosio A. vii et Palladio vc. conss. a. 416

LXVI (LXIIII)

℞ DE EXCVSATIONIBVS ARTIFICVM ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Maximvm pp. Artifices artium breui subdito [Th. 13, 4, 2] comprehensarum per singulas ciuitates morantes ab uniuersis muneribus uacare praecipimus, *KOI*

---

[1] plebeiam quoque sustineant capitationem *ins. Th.* [2] uel in administratione uel *ins. Th.* [3] perferatur *Th.* [4] solis *ins. Th.* [5] quaenam *Th.* [6] implenda protinus (*om.* sunt et) *Th.* [7] ab Alex. ciu. *om. Th.* [8] ut eius relatione tuis uirtutibus intimata et sub examine tuo perpensa, uenire necne legati debeant, ordinetur *Th.*

---

1 impp. ... muciano] *Paris.* 4521, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. l. *K*, imp. diocl. *I* 2 et] in *O* 3 paximo *O* 4 mpp. const. a. ad ticianum *Paris.* 4521, imp. const. a. *K*, imp. const. *OI*, idem a. ad titianum *Th.*, *in quo legibus quae praecedunt inscribitur* impp. constantius et constans aa. (*c.* 26) *et* idem aa. (*c.* 27...35), *sequuntur autem leges Constantii cum inscriptione* idem a. | ex com.] ex praesidibus uel commitibus *O* 5 qui] uel qui *KO* | perceperunt *KX* | dignitatis *O* | honoribus muneribusque *OIX*, muneribus honeribusque *K* 6 cum *bis* K^a | lascerentur *O* 7 oportebat *O* | *s. a. Th.* 9 imppp. ... illyrici (per illyricum *Th.*)] *Th.*, mpp. th. et arc. et hon. aaa. apodemio pp. ill. *Paris.* 4521, imp. d. et m. praef. illirici *O*, imp. theo. *KI* 10 si] qi *O* | consilium *KI* 11 sedis *I* | omnes] eos I^a | conscilio *O*, concilio *Th.* | tractaturque *I* 12 conueniri I^a | in *om.* I^a | cognitionis *O* | resferatur *O* 13 quibus] a quibus K^a, qui *O* | remediis reeposc. I^a 14 promittimus I^a | sint KI^a | ex] uel ex I^a | auxilio] aux. consilio *I* | tuo *bis* O^a 15 dementiae *O* 16 id quod] is q' *O* 17 probat *I*, probarit *Th.* | formet *O* | *s. a. Th.* 12, 12, 12 19 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hon. et th. pp. *O*, imp. hon. *KI* | alexandria *I* 20 praecepimus *O* | qui] quod I^a 21 si non] sine OI^b 22 descriptione *O* | factabili K^a | praefato *O* 24 *s. a. Th.* | theod.] dn. theod. *Th.* 27 artificium *O* 28 imp. const. a. ad max. pp.] *Paris.* 4521, idem (*i. e. Constantinus Magnus*) a. ad maximum *Th.*, imp. const. *KI*, imp. cc̄st. *O*: *Constantinus Magnus obiit a. d. xi k. Iun., filii eius v id. Sept. Augusti appellati sunt* | subditos K^aI^a? 29 compensarum *O* | praecepimus *O*

si quidem *e*discendis artibus otium sit accommodandum, quo magis cupiant et ipsi peritiores fieri et suos filios erudire. D. IIII NON. AVG. FELICIANO ET TITIANO CONSS. a. 337

ET EST NOTITIA ISTA[1]: architecti medici mulomedici pictores statuarii marmorarii lectarii seu[2] laccarii clauicarii[3] quadrigarii[4] quadratarii (quos Graeco uocabulo λιθοθήκτας appellant) structores (id est aedificatores) sculptores ligni musarii deauratores albini (quos Graeci κονιάτας appellant) argentarii barbaricarii diatretarii aerarii fusores signarii fabri bracarii *a*quae libratores figuli (qui Graece κεραμεῖς dicuntur) aurifices uitrearii plumarii specularii eborarii pelliones fullones carpentarii sculptores dealbatores cusores linarii[5] *tignarii* blattearii (id est πεταλουργοί)[6].

2 IDEM[7] AA. AD LEONTIVM PP. Mechanicos et geometras et architectos, [Th. 13, 4, 3] qui diuisiones partium omnium incisionesque seruant mensurisque et institutis operam fabricationibus[8] stringunt, et eos, qui aquarum inuentos ductus et modos docili libratione ostendunt, in par studium docendi atque discendi nostro sermone compellimus. itaque immunitatibus gaudeant et suscipiant docendos, qui docere sufficiunt. D. PRID. NON. IVL. LEONTIO ET SALLVSTIO CONSS. a. 344

KOI

---

[1] et est not. ista *om. Th., in quo hic ordo est:* architecti laquearii albarii tignarii medici lapidarii argentarii structores mulomedici quadratarii barbaricarii scasores pictores sculptores diatritarii intestinarii statuarii musiuarii aerarii ferrarii marmorarii deauratores fusores blattiarii tessellarii aurifices specularii carpentarii aquae libratores uitriarii eborarii fullones figuli plumbarii pelliones [2] lectarii seu *del.* (*u. i.*) [3] lapidarii (*u. i.*)? [4] quadrigarii *del.* (*u. i.*) [5] linarii *del.* (*u. i.*) [6] *ex iis quos Th. enumerat desiderantur* intestinarii *et* tessellarii [7] impp. Constantius et Constans *Th.* [8] fabricationi *Th.*

---

1 ediscendis] *dett. Th.*, in discendis *KOX*, in ediscendis *I* 2 *s. a. Th.* 3 ista] OI^bX, *om. K, inc.* I^a*:* sic *Cui. cum B:* καί ἔστι ἡ γνῶσις οὕτως | medici mulomedici] *scripsi cum B* ἰατροί ἱπποϊατροί, medici *KI*, uel maulomedici *O*, mulomedici *dett.: in Th., ubi* mulomedici *collocatur post* structores | pictiones *O*, pretoris K^a | statūaii marmoraii *O* 4 electarii (lect. *I*) seu lactarii *KI: in Th. huc pertinere uidentur* laquearii: *laccarios tuentur B* οἱ τὰ λακκία ποιοῦντες, *in lectariis non constat, Cuiacius interpretationem* κραββατοποιοί *ex B an ex glossariis sumpserit* | clauiclarii *K*, clauigarii *O*, cauidarii *IX*, clauicarii *et* clauicularii *libri Cuiacii*, καρδαράριοι *B*, lapidarii *Th.?* | quadrigarii quadratarii] quadrigarii *K: Cui. ad* quadrigarii *adnotat* ἁρματοποιοί *ex B?*, quadrigarii *om. Th.* | greco quos (quosquos I^a) *I* | λιθοθήκτας] *B*, q'octas *K*, psoctas *O*, ⁎⁎ectas *I*, occas *X* 5 structores] οἰκοδόμοι *B* | scluptores *K*, scuptores *O*, *deficit* I^a*:* γλύπται ξύλων *B* | musiuarii *Th.*, μουσωταί *B* | deauratos K^a, *deficit* I^a | albini] λευκανίται (λευκανταί?) *B*, albarii *Th.* 6 coniatas *O*, comittas *K*, comatas I^b, conieitas *X*, *deficit* I^a*:* τουτέστιν κονιάται *B* | barbacarii KI^b, barbaricaii *O*, barbaricarii bracarii *X* | diatrectarii (*post* aerarii *O*) *KOX*, *deficit* I^a, diatritarii *Th.:* οἱ τιτρῶντες τοὺς μαργαρίτας *B* | signarii] γλυπταί *B*, *om. Th.* | fabri bracarii] *Cui. cum B* τέκτονες βραχάριοι, fabricarii bracharii *Z*, bracarii OI^b, barcarii *K*, *om. X* (*u. ad u.* 6), *deficit* I^a*:* blattiarii (*om.* fabri) *Th.?* 7 aquae libratores] *Th.*, atque libr. (libellatores *X*) *libri*, ζυγοστάται *B* | singuli *K* | carameis *K*, terraminis *O*, cerammas (ceramm I^b) *I*, kepani *X* | artifices *O* | uitrarii *OX*, uitriarii *Th.*, ὑελουργοί *B* | plumarii] *X cum Graecis*, plumbarii *KOI cum Th.: plumbarios fusoribus contineri indicant Graeci fusores sic interpretati:* οἷον μολυβδουργοὶ καὶ ὅσοι τοιοῦτοι 8 eborarii *om. K* | sculptores] scriptos *K*, tergarii sculptores *X: in* tergarii *fortasse latet* ferrarii, *quod est in Th.* | cusores] *dett.*, clusores KO^bIX, delusores O^a, scasores *Th.*, χνῆσται *B* | linarii tignarii] *Cui.*, linarii trigarii (trigararii *O*) *OI*, signarii·trigarii *X*, *om. K:* linarii *om. Th.*, *tuentur B* τῶν λιναρίων χνῆσται, tignarii *extant in Th. et, si Cuiacium recte intellego, etiam in B* (τέκτονες) 9 blattiarii *Th.*, blantearii *X*, bratearii *OI*, stagarii *K*, bractearii *edd.* | petalurge *KO*, petaluge *I*, petalurge petalugora *X* 10 idem … pp.] *Paris.* 4521, id. a. pp. *O*, idem a. *I*, idem l. *K* | decanicos I^a | geometres *K* | et] ex *O* 11 instatutis *K*, instis I^a | opera *OI* 12 fabricationibun O^a | qui] qua in *O* | inuectos *I* | docibili *K* | liberatione *KO* 13 dicendi K^a | compellimus] perpendimus *Th.* 14 doceri *O* | *s. a. Th.*

LXVII (LXV)
℞ DE POTIORIBVS AD MVNERA NOMINANDIS ℞

1 Imp. Antoninvs A. Basilidae. Si ipse uocatus ad munera ciuilia potiorem alium nominandum putaueris, age causam tuam.

LXVIII (LXVI)
℞ SI PROPTER INIMICITIAS CREATIO FACTA SIT ℞

1 Imp. Alexander A. Aniceto. Si propter inimicitias ad munera ciuilia creatus es, hanc tibi nominationem non nocere praesidis aequitas faciet, cum et publicae utilitatis intersit non ex inimicitia creationes fieri debere, sed existimatione uera et commodo rei publicae.

LXVIIII (LXVII)
℞ DE SVMPTVVM RECVPERATIONE ℞

1 Imp. Gordianvs A. Dionysio. Muneribus ciuilibus non fungeris, quae personis mandantur, si quinque filios incolumes habeas. at si contra id priuilegium ad munus fatigandi tui causa quidam te deuocauerint tuque appellatione interposita securitatem reportaueris, a nominatoribus sumptus quos in litem feceris recuperabis.

LXX (LXVIII)
℞ SI POST CREATIONEM QVIS DECESSERIT ℞

1 Imp. Gordianvs A. Asiatico. Si ante diem subeündi honoris atque muneris pater tuus defunctus est, conueniri eo nomine heredes eius non oportere praeses prouinciae minime ambigit.

LXXI (LXVIIII)
℞ DE TABVLARIIS SCRIBIS LOGOGRAPHIS ET CENSVALIBVS ℞

1 Imp. Constantivs A.[1] ad Catvllinvm pp. Nullus omnino [Th. 8, 2, 1. 12, 1, 31 B 54, 8, 1] ex tabulariis uel scribis uel logographis[2] eorumque filiis in quocumque officio militet, sed

KOI

[1] *idem Th.* 8, 2, 1, impp. Constantius et Constans AA. *rectius Th.* 12, 1, 31 [2] decurionibus *Th.*

3 ant. a.] ant. *KI*, a. *O* | basilidae (—di *Cui.*)] *Ambros. E* 28 *inf. Cui.*, gasilide *Paris.* 4521, *om. KOI* | potiorem ... 7 ciuilia *bis I* 4 putauerit *O* 7 a. aniceto] *Paris.* 4521, a. *K*, *om. OI* | inimicitiam *OX* 8 et] etiam *I* 9 non] nisi *O* | creationis *K* | examinatione *I* | comodi *X* 13 imp. (mpp. *Par.*) ... dionysio] *Paris.* 4521, imp. (impp. *I*) gord. a. *KI*, imp. god. *O* | fugeris *I* 14 at] ac *K* | id] idem *KI* 15 quidam te] quod date *O*, quid ante *I*ᵃ? 16 nominationibus *O* | quo *O* | lite *O*, *inc. I*ᵃ 18 post] ante *K*, ante uel post *O* | procurationem *O* | quis] pa quis *O*ᵃ 19 a. asiatico] *Paris.* 4521, a. astitico *Cui.*, a. *K*, *om. OI* | subeundi diem *I* | honeris *K*, honis *O* 20 functos *O* | conueni *O* 23 stabulariis *O* | scribis *om. Th.*, *tuentur B* 54, 8 | piolographis *O*, holographis *I* 25 mpp. const. a. ad catulinum *Paris.* 4521, imp. const. *KOI* | pp.] *Th.*, *om. libri* 26 tabll'ariis *O* | que *om. K*ᵃ | militetur *I*ᵃ

ex omnibus officiis, nec non et si intra nostrum palatium militant, necdum impleto quinquennio reperti et retracti protinus officiis[1] municipalibus reddantur. D. VIII K. IVL. LAVRIACO MARCELLINO ET PROBINO CONSS. a. 341

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. Quicumque [Th. 8, 2, 4] decurionum sponte se censuali ministerio manciparit, condicionem habeat, quam ipse delegit, depositurus sui ordinis penitus dignitatem, si eum necessitas quaestioni subdendum inuenerit. D. XV K. OCT. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HADRIANO PP. Generali lege sancimus, [Th. 8, 2, 5] ut, siue solidis prouinciis siue singulis ciuitatibus necessarii fuerint tabularii, liberi homines ordinentur neque ulli deinceps ad hoc officium patescat aditus, qui sit obnoxius seruituti.
1 Sed et si quis dominorum seruum suum siue colonum chartas publicas agere permiserit (consensum enim, non ignorantiam uolumus obligari), ipsum quidem, in quantum interfuerit publicae utilitati, pro ratiociniis, quae seruo siue colono agente tractata sunt, obnoxium attineri, seruum autem competentibus adfectum uerberibus fisco addici. dominorum enim interfuit ab initio prouidere, ne publicis actibus priuata seruitia immiscerentur. D. VIII K. APRIL. MEDIOLANI VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401

4 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PP. Boëthos logistarum demogrammateos logographos diastoleos, quae uocabula publicis dicuntur subiacere necessitatibus, siue quolibet alio nomine nuncupentur, non honore aut alicuius priuilegii colore subnixos pro definitione legum inexorabilium suam fortunam subire compelli, quatenus nec publicis quicquam noceatur aut minuatur utilitatibus, et suis corporibus illi reddantur, quos uel patris uel maiorum obligatio uel sua constringit. a. 440—441

LXXII (LXX)

℞ DE SVSCEPTORIBVS PRAEPOSITIS ET ARCARIIS ℞

1 [2]IMP. CONSTANTINVS A. AD EVPHRASIVM RATIONALEM TRIVM PROVINCIARVM. [Th. 12, 6, 2] Susceptores publicos absque omni mora aurum suscipere censemus, ne quis per hanc
1 occasionem sumptus facere compellatur[3]. Nam si soluere uolens a suscipiente fuerit contemptus, testibus adhibitis contestationem debebit proponere, ut hoc probato et ipse securitatem debitam commissi nexu liberatus cum emolumentis accipiat et, qui suscipere neglexerit, eius ponderis quod debebatur in[4] duplum fisci rationibus per uigorem officii

KOI

---

[1] curiis officiisque *Th.* [2] *iunge* 10, 73, 1 [3] ne quis in aliena ciuitate sumptus faciat *Th.*
[4] in *om. Th.*

---

1 nec *bis* I^{a} | et] etiam *KI* | nostra palatia *OI* | militent *Th.* 2 retracta O^{a} | *s. a. Th.* 3 lauriaco *Th.* 12, 1, 31, lauriacc. *Th.* 8, 2, 1 4 imppp. ... aaa.] *scripsi ad Th.* (idem aaa.), imp. gor. *KOI:* neuterio *addit Cui., ex Th.* 8, 2, 3, *ut uidetur* 5 manciparit] *X Th.*, mancipauerit *KOI* | habet *I* 6 diligit $K^{a}O$ | depositarius qui sui *O* | quaestioni] *dett. Th.*, quaestionis *KO*, questionibus *I* | subeundum *K* 7 *s. a. Th.* 8 impp. ... pp.] *Th.*, impp. arc. et hon. aa. *Paris.* 4521, imp. arc. *KI*, imp. grac. *O* 9 prouintie K^{a} 10 sint *O* | seruitutis *I* 11 et *om.* I^{a} | quartas *O* | commissit O^{a}, permissit O^{b} 13 utilitatis KI^{a} | rationiis *K* 14 attineri] *X Th.*, obtineri *KOI* 15 nitio O^{a} | publ. actionibus *O*, actibus publ. *KI* | *s. a. Th.* 17 impp. ... cyro (et ciro *Par.*) pp.] *Paris.* 4521 *Cui.*, imp. th. a. *K*, imp. th. *OI* | boethos logistarum demogrammateos] *Cui. ex B* οἱ βοηθοὶ τῶν λογιστῶν καὶ οἱ δημογραμματεῖς, boethos logistas longistarchum medogramatheos *O*, roethos logistarum (logistas K^{b}) cum medogramatheas *K*, poetes logistarum medogramatas *I*, boetas logistas comedos grammateas *X* 18 dicantur *O* 19 honere aut aliquo *O* 21 noceantur O^{a} | aut] nec *O* | minuantur *O* | reddentur *I* | quo *O* 24 arrariis *I* 25 imp. ... euphrasium (eufraxium *Th.*) r. tr. pr.] *Th.*, mpp. const. a. ad eufrasium rationalem *Paris.* 4521, imp. const. (const. *om.* O^{a}) ad rationalem *O*, imp. const. *KI* 26 susceptiones *O* | aurus *K* 27 compelleretur I^{a} | si *om. I* | uolens soluere *K* | a suscip.] aspiciente I^{a} 28 proponere] opponere debebit opponere *O* | securitate *K* 29 debitatem I^{a} | qui] quid *O* 30 debeatur *K*, debeantur I^{a} | offitio *I*

2 praesidis[1] inferre cogatur. Quod autem susceptores iudice cuius interest neglegente [(Th.)]
uiolauerint, ex ipsius iudicis facultatibus sarcietur. D.[2] XIIII K. AVG. PAVLINO ET IVLIANO
CONSS. a. 325

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD SECVNDVM PP. Iuxta inuete- [Th. 12, 6, 8]
ratas leges[3] nominatores susceptorum et eorum, qui ad praeposituram horreorum et pago-
rum creantur, teneantur obnoxii, si minus idonei sint, qui ab isdem fuerint nominati, nec
quicquam ex eorum substantia celebrata per interpositam personam emptione mercentur.
D. III K.[4] AVG. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

3 IDEM AA. AD MAMERTINVM PP. Susceptores noui non modo praesentis [Th. 12, 6, 10]
anni debita, uerum etiam species, quas ex reliquis inferunt[5], quia nouae sunt ac recentes,
suscipiant. D. PRID. K. NOV. ROMAE[6] VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 IDEM AA. AD FLORENTIVM COMITEM S. L. Neminem susceptionis munere [Th. 12, 6, 11]
functum ad idem munus adstringi, nisi prius se uinculo sollicitudinis superioris absoluerit.
nam neque eos qui placuerint grauare *iusti* est, neque illos qui displicuerint tenere pru-
1 dentis. Integro igitur singuli anniuersario anno transcurso cogantur exponere, quibus
titulis suscepta disperserint, ut facilius, si quis in furto fuerit deprehensus, recentem queat
2 redintegrare iacturam. Non perpetui autem exactores teneantur in continuata [Th. 12, 6, 12]
uexandorum prouincialium potestate, ueluti concussionum dominatione, sed per annos
singulos iudiciaria sedulitate mutentur, nisi aut consuetudo ciuitatis aut *ra*ritas ordinis
eos per biennium esse compellat. D. XV K. OCT. MANTEBRI GRATIANO NOB. PVERO ET
DAGALAIFO CONSS. a. 366

5 [7]IDEM AA. AD GERMANIANVM COM. S. L. Quotienscumque certa summa [Th. 12, 6, 13, 1]
solidorum pro tituli qualitate debetur *et* auri massa transmittitur, in septuaginta duos
solidos libra feratur accepta[8]. D. VI ID. IAN. ROMAE[9] LVPICINO ET IOVINO CONSS. a. 367

6 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD CHILONEM. Frumenta, quae *horreis* infe- [Th. 12, 6, 16]
runtur, pro illationis modo ilico apocharum cautionibus adnotentur. non autem oportet in
horreis fiscalibus nisi fiscalia frumenta constitui. D. V ID. APRIL. TREVIRIS POST CON-
SVLATVM GRATIANI A. III ET EQVITII VC. a. 375

7 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. HAVE HYPATI [Th. 12, 6, 17]
CARISSIME NOBIS. Minime diu penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim

KOI

---

[1] officii tui *Th.* [2] pp. 10, 73, 1 [3] *Th.* 12, 6, 1 [4] id. (*cf. Th.* 12, 6, 7)? [5] quae ex reliquis inferuntur *Th.* [6] Nou. accepta ... Romae *scr., ut data sit a.* 364: *Rufinus enim iam ante* XI *k. Iul. a.* 365 *successerat Mamertino, cf. Th.* 9, 30, 3. 12, 1, 66. [7] *iunge* 11, 7, 2. 11, 11, 1? [8] accepto *Th.* [9] *aut* Remis *cum Gothofredo scr. aut* [accepta . . .] Romae

---

1 quod] qui *O* | iudicem *O* 2 ipsis I^a | *s. a. Th.* 4 mpp. ualr. et ualnt. aa. ad secundum pp. *Paris.* 4521, imp. ual. *KI*, imp. *O* | uuxta *O*, i** K^a | interueteratas *O* 5 nominationes *O* | susceptor*s I^a | ad] apud *I* | praepositam morreorum *O* | paganorum K^a, pagarum I^a 6 idonei sunt *I*, sint ydonei *O* | fuerit *I* | nec] ne *K* 7 emptionem OI^a | mercentur] mentionem I^a 8 *s. a. Th.* 9 aa.] a. *KI* | ad memertinum pp. *Paris.* 4521, *om. KOI* | susceptiones *O* 10 ac recentes] *Th.*, acrescentes *libri* 11 *s. a. Th.* | rom. *Th.* 12 idem ... s. l.] *Paris.* 4521 *Th.*, id. a. *KOI* | susceptoris I^a 13 nisi] ne *O* | se prius *KO?* | superioris] super his *O* | absoluumtur *O*, absoluitur I^a 14 nam] namque *I* | placuerit *I* | iusti] *Th.*, iusticia *KOI*, iusticie *X*, iustum Z^v 15 integro] in te ergo *K* | decurso K^b, decursu K^a 17 reintegrare *K*, integrare *I* | tenuantur *O*, teneantur *post* 18 dominatione *collocat Th.* | continuam *K*, continuando I^a 18 prouintialialium I^a | potestatem KI^a | uelut *Th.* | dominationes K^aO | per] p I^a 19 mutantur I^a | nisi autem OI^a | raritas] *Th. cum B* τὸ σπάνιον, auctoritas (octor. *O*) *libri* | ordinationis *O* 20 per] etiam qui O^a | *s. a. Th.* 12, 6, 11 *Harleianus* 5117 21 dagaliaipho *Harl.* 22 aa. ... s. l.] *Th.*, a. ad germanianum com. sill. *Paris.* 4521, a. *KOI* 23 quantitate OI^a | et] *Cui. Th.*, aut *libri* | septuag.] lx I^a 24 *s. a. Th. Harleianus* 5117 | rom. *Th.* | lipicino et obiano *Harl.* 25 idem ... a.] dem et grat. a. *Paris.* 4521, id. a. *KOI* | ad cilionem *Paris.* 4521, *om. KOI* | horreis] *Th.*, de h. *libri* 26 oportet *om. O* 27 constitui] const. uel reponi *K* | *s. a. Th. Harleianus* 5117 | treuiris] tiberi *Harl.* 28 a.] d. *Harl.* 29 impp. ... 30 nobis] *Th.*, mpp. grat. et th. aa. aue hypoticariste nobis *Paris.* 4521, imp. l. gra. K^a, imp. gra. K^bOI 30 minime diu (qui O)] O., diu minime *KI*, nec diu Th. post alia | susceptiones *O*

60

quodcumque a prouincialibus fuerit exsolutum sacris thesauris inferatur. D. III K. MAI. CONSTANTINOPOLI POST CONSVLATVM ANTONII ET SYAGRII. a. 383

8 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNEGIO PP. [Th. 12, 6, 20] Exactores uel susceptores in celeberrimo coetu curiae consensu et iudicio omnium sub actorum testificatione firmentur, prouinciarumque rectoribus eorum nomina, qui ad publici munus officii editi atque obligati fuerint, innotescant. et animaduertant, quicumque nominauerint, ad discrimen suum uniuersa quae illi gesserint redundare. D. VI K. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

9 [1]IDEM AAA. CYNEGIO PP. Modios aeneos atque[2] lapideos cum [Th. 12, 6, 21 B 56, 11, 7] sextariis atque ponderibus per mansiones singulasque ciuitates iussimus collocari, ut unusquisque tributarius sub oculis constitutis rerum omnium modis sciat, quid debeat susceptoribus dare: ita ut, si quis susceptorum conditorum modiorum sextariorumque uel ponde-
1 rum normam putauerit excedendam, poenam se sciat competentem esse subiturum. Et submotis, quae contra utilitatem populorum omnium hactenus gesta sunt, frumenti quinquagesimas, hordei quadragesimas, uini et laridi uicesimas susceptoribus dari praecipimus.
2 Humanitatis autem necessitate commoti[3] in Armeniae susceptionibus longinquitatis causa frumenti et hordei quadragesimas, uini et laridi quintas decimas dari praecipimus. D. IIII[4] K. DEC. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO VC. CONSS. a. 386

10 IDEM AAA. CYNEGIO PP. Susceptores praesentibus defensoribus et modum [Th. 12, 6, 23] iugationis possessorum et species singulas uel *earum* numerum quantitatemque *perscribant*. D. IIII K. DEC. CONSTANTINOPOLI TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

11 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. BENIGNO VICARIO VRBIS ROMAE. Secu- [Th. 12, 6, 26] ritates semel publicatas et gestis lectas uini susceptoribus imputari et coeptam arcae discussionem uolumus in apertum quaesita ratione deduci et omnes publicas securitates quae gestis tenentur a susceptoribus accepto ferri. D. VI ID. IVN. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

12 [5]IDEM AA. POMPEIANO SVO SALVTEM. Si aliquid a susceptore [Th. 12, 6, 27 B 56, 11, 9] uel tabulario fraudis admissum esse possessor deprehendat, nemo eorum semel *in* interuersione conuictus id rursus officium gerat, in quo ante decoxit, etsi rescriptum nostrum elicitum clandestina supplicatione tulerit[6]. D. PRID. K. IAN. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

KOI

[1] *iunge* 10, 34, 1 [2] seu *Th.*, καί *B* [3] commoniti *Th.* [4] VIII 10, 34, 1 [5] *iunge* 9, 26, 1. 12, 61, 3 *Th.* 1, 12, 8. 11, 1, 28 [6] detulerit *Th.*

1 quocumque *O* | inferatur] sub assignatione tabularii et eorum qui decreti sunt inferatur *O*, inferantur I^a | *s. a. Th.* 3 mpp. ualt. et th. et arc. aaa. cineio pp. *Paris.* 4521, idem (*i. e.* Grat. Val. et Theod.) aaa. cynegio pp. *Th.*, imp. ual. *KI*, id. a. *O* 4 exaptores *O* | curiae] ciuium O^a | confessus *K* 5 auctorum *O* | rectores *Th.* | qui] que *O* | publici munus] *Th.*, publicum honus *O*, publicum munus *KI* 6 dediti *K*, additi I^a | fuerit I^a | aniaduertant *O*, animaduertat I^a? | nominauerit *I* 7 illi *om.* I^a | gesserunt *K* | *s. a. Th.* 9 dem cineio pp. *Paris.* 4521, id. a. *KO*, idem an. *I*, imppp. ualent. theod. et arcadius aaa. cynegio pp. *Th.* | eneos *bis* O^a | cum ponderibus et cum sextariis *I* 10 sigulaque O^a 11 tributālus *O* | constitutus *O*I^a | omnibus *I* | sciant I^a | quid] quidem *O* | debeant I^a | susceptionibus *O* 12 ita *om.* I^a | quis] quidem *O* | conditorum] uel concreditorum K^a, crediorum I^a | que] quod *I*, *om.* *O* | ponderorum norma *O* 13 putauerint *OI* 14 utilitatatem *O* 15 hordei quadr. *om.* K^a | laridi] *Th.*, lardi *libri* | susceptionibus *O*, a susceptoribus K^b*I* | doari O^a | praecepimus *O* 16 commoti] commotis susceptoribus *K*I^a | armenia K^b*O*, armenta K^a | susceptoribus *KI* | causa *om.* O^a | 17 laridis *O*, lardi *KI* | decimas *om.* I^a | praecepimus *O* | *s. a. Th.* 19 dem aa. cineio pp. *Paris.* 4521, id. a. *KOI* 20 earum] *Th.*, eorum *libri* | munerum *KO*? | quatitatemque *I* | perscribant] *Th.*, praescribant *libri* 21 *s. a. Th.* 22 impp. ... romae] *Th.*, mpp. arc. benigno *Paris.* 4521, imp. arc. *KOI* 23 uini] *libri cum* $Th.^a$, binis $Th.^b$ | susceptionibus *O* | coeptam arcae] *dett.* *Th.*, incertam mercedis *KO*, ce.......... I^a, cetera (exceptam I^b) mercedis I^b | discussoionem O^a, discussione I^a 25 a *om.* *I* | ferri accepto *Th.* | *s. a. Th.* 27 aa. ... salutem] *Paris.* 4521 *Th.*, a. *KOI* | susceptione O^a 28 amissum *O* | esse] et *Th.* | in] *Th.*, *om.* *libri* 29 nostrum rescriptum *K* 30 dandestina supplitione O^a, clandestinis supplicationibus *K*I^a | *s. a. Th.*

13 Idem AA[1]. Lvcio com. s. l. Duos tabularios seu numerarios[2] et sus- [Th. 12, 6, 30]
ceptores totidem per uniuersas prouincias oportere constitui clementia nostra praecepit.
1 Scire autem uolumus praetorianam amplissimam praefecturam[3] eos, qui aurum largitionale
susceperunt, nihil cum arcae ratiociniis habere commune, iudices autem prouinciarum quin-
que libris auri multandos et primates officiorum capitali poena plectendos, si hoc non fuerit
custoditum[4]. D. vi k. Febr. Basso et Philippo conss. a. 408
14 [5]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Evchario svo salvtem[6]. Humi- [Th. 12, 6, 31]
lioribus[7] officiis aut extraordinariis oneribus occupari curiales non patimur, ne publica
1 uacillet utilitas. Susceptionem itaque uestium aequius est ab officio proconsulari uel ab
his qui in eodem meruerunt sollemniter procurari. horum namque interest huiusmodi
explorare rationem et quaerere qualitatem eorum, quorum ad *con*tuendum cura commodior
est. neque enim aequum est, ut ad officium lucra[8], ad curialem susceptionis tantum
2 damna pertineant. Hanc igitur ab ordinibus iniuriam submouemus, exceptis his, si qui
curialium in officio memorato aut militasse aut militare fuerit deprehens*us*. D. prid. k.
Mart. Ravennae Honorio viii et Theodosio v AA. conss. a. 412
15 [9]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Volvsiano pp. Aurum siue [Th. 12, 6, 32]
argentum quodcumque a possessore confertur, arcarius uel susceptor accipiat, ita ut pro-
uinciae moderator eiusque officium ad crimen suum nouerit pertinere, si possessoribus
1 ullum fuerit ex aliqua ponderum iniquitate illatum dispendium. [10]Et quidquid ex prouinciis
ad nostrum dirigetur aerarium, id ad illustres uiros aerarii nostri comites relatione defera-
tur[11]. D. iii k. Mart. Ravennae post consvlatvm Felicis et Tavri vv. cc. a. 429

LXXIII (LXXI)

℞ DE PONDERATORIBVS ET AVRI ILLATIONE ℞

1 [12]Imp. Constantinvs A. ad Evphrasivm rationalem trivm [Th. 12, 7, 1 mut. B 56, 5, 15]
provinciarvm. Aurum, quod infertur a collatoribus, si quis uel solidos uoluerit uel mate-
riam appendere, aequa lance et libramentis paribus suscipiatur. PP.[13] xiiii k. Avg. Pav-
lino et Ivliano conss. a. 325
2 Imp. Ivlianvs A. ad Mamertinvm pp. Quotiens de qualitate soli- [Th. 12, 7, 2 mut.]
dorum orta fuerit dubitatio, placet quem sermo Graecus appellat per singulas ciuitates

KOI

---

[1] et Theodosius A. *secundum Th.* 12, 6, 29 *suppl.* [2] seu numerarios *om. Th.* [3] scire ... praef.] super hoc autem admonuimus et praetorianam ampl. praef. quo sciret *Th.* [4] si hoc uel in praesenti non fuerit custoditum uel postea commutatum *Th.* [5] *iunge Th.* 6, 29, 9. 8, 4, 23. 11, 1, 32. 11, 7, 19...21 [6] Euchario proconsuli Africae *leges iungendae* [7] humilibus *Th.* [8] lucella *Th.* [9] *iunge* 12, 60, 6 *Th.* 11, 1, 35 [10] possessori sane securitatem sub designatione titulorum arcarius uel susceptor emittat *ins. Th.* [11] id non solum ad illustres ... comites, sed etiam ad eminentiam tuam pari relatione deferatur *Th.* [12] *iunge* 10, 72, 1 [13] d. 10, 72, 1

---

1 idem aaa. lucio com. s. l. *Th.*, dem aa. lucillo com. sal. *Paris.* 4521, id. a. lucidio comi. *Ambros. E* 28 *inf.*, id. a. *KOI* | duos] quos *O* | stabulaios *O* 2 praecepitas *K* 3 aut *I* | praetoriam *K* | aplissimam *I* | largitione *Th.* 4 iudicis *K*[a] | prouincialium *O* 5 libras *K*[a]*I* | plectandos *O*[a] 6 *s. a. Th.* 7 impp. hon. et (et *om. Par.*) th. ... salutem] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hon. a. *K*, imp. ho. *O*, imp. *I* | humiliomnibus *O*, humoribus *I*[a] 8 honoribus *I* 9 uestium itaque *O* | equus *I*[a] | proconsulati *K*, proconsuari *O*[a] 10 his] hisdem *KI*[a], eis *O* | interest *om. I*[a] | eiusmodi exemplorare *O* 11 contuendum] *Th.*, constituendum *I*, constituendum eum *K*, custodiendum *O* 12 susceptionem *O* 13 iniuriam ab ordinibus *O* | si *om. I*[t] | qui] quis *O* 14 fuerit deprehensus] *Th.*, fuerit (—rint *K*) deprehensi *KOI* | *s. a. Th.* 16 impp. ... pp. (pp. *om. Par.*)] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. th. *KOI* 17 quodcumque *om. O*[a] 18 discrimen *I*[a] | nouerit] non erit *O* 19 defuerit *O*, *om. I* | et] ut *I*[a] 20 erigitur *O* | id] idem *O* | refferatur *KI* 21 *s. a. Th.* 23 de *om. K*[a] 24 a. ad ... 25 prouinciarum] *Th.*, a. ad efrasium rationalem *Paris.* 4521, a. *K*, *om. OI* 25 aurum] qurum *O*[a] 26 apprehendere *OI* | *s. a. Th.* 28 mpp. iul. a. ad memertinum pp. *Paris.* 4521, imp. d. et max. *O*, imp. diocl. *K*, imp. *I*

constitutum zygostaten, qui pro sua fide atque industria neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere. D. VIIII K. MAI. SALONAE[1] IVLIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363

LXXIIII (LXXII)
℞ DE AVRI PVBLICI PROSECVTORIBVS ℞

1 [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Auri prosecutores [Th. 12, 8, 1] partim nulla praemissa, ut adsolet, prosecutoria aurum praesumunt, partim diutius retentant, quod statim fuerat adsignandum. Ideoque censemus, ne quis absque praecepto uiri illustris comitis sacrarum largitionum uel coquendum aurum sumat uel capiat deinceps retinendum. D. XIII K. AVG. HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

LXXV (LXXIII)
℞ DE HIS QVAE EX PVBLICA COLLATIONE ILLATA SVNT NON VSVRPANDIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. Nullus iudicum id, quod a re publica ex collatione susceperit, mutui interuentione opposita uel inuadat uel conetur inuadere. [Th. 12, 9, 1] D. PRID. NON. MART. TREVIRIS[3] PAVLINO ET IVLIANO CONSS. a. 325

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. PALLADIO. [Th. 12, 9, 2] Nullus penitus ex eo, quod refertur in conditis uel in arca continetur, ad quemlibet titulum usurpet, nisi forte praesumendi facultatem sublimium potestatum iussione perceperit. D. III ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MESSALAE PP. Sciant iudices [11, 65, 5 Th. 12, 9, 3] nihil sibi ex priuatae rei canone uel ex eo, quod ex isdem titulis exegerint[4], ad necessitates alias transferre licere[5], nisi malint grauissima seueritate suam[6] licentiam coerceri. D. XVI K. IVN. MEDIOLANI THEODORO CONS. a. 399

LXXVI (LXXIIII)
℞ DE AVRO CORONARIO ℞

1 [7]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. CYNEGIO PP. [Th. 12, 13, 5] Ad collationem auri coronarii placuit neminem absque consuetudine esse cogendum. D. XV K. FEBR. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

KOI

---

[1] Pirisaborae (*Kiessling ex Ammiano* 24, 2, 9)? [2] *iunge* 1, 45, 2. 11, 2, 5 [3] [accepta . . .] Treuiris? [4] contigerit *l. gem.* [5] transferendum *l. gem.* [6] eorum *l. gem.* [7] *iunge* 8, 11, 7

---

1 ygostatē *O*, nicostratem *KI* | fallantur *I*ᵃ 2 contemptione *I* | *s. a. Th.* 5 prosecutoribus] *Th.* 12, 8, persecutoribus *libri* 6 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hon. *KOI* auri] quri *O* | prosecutores] *Th.*, persecutores *KI*, persecutiones *O* 7 parte *O* | promissa *I*ᵃ | prosecutoria] *Th.*, persecutoria *KO*, persecutore *I* | praesumi *O* | retractant *O* 8 quis] que *K*ᵃ, quis praescripto *I* 9 comites *I* | deincep *K* 10 *s. a. Th.* 12 qui *O*ᵃ *Th.* 12, 9 | ex] in *O*ᵃ 13 usurpadis *K*ᵃ 14 a. *om. KOI* | nullius *O* | ad rem publicam *KO*ᵇ*I* | collationem *I*ᵃ 15 susceperint *O* | mutui] mutiri *O*ᵃ | opposista *I*ᵃ | *s. a. Th.* 17 mpp. grat. ual. et theod. aaa. *Paris.* 4521, imp. gor. *KOI* | palladio] *Paris.* 4521, hanc lampadi k. n. *Th.*, *om. KOI*: *cf.* 10, 6, 2 18 nullius *O* 19 potestatum iussionem percep. *K*, iussione percep. potestatem *O* 20 *s. a. Th.* 21 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. arc. *KO*, imp. d. *I* | iudicis *K*ᵃ 22 ex eo] eo *Th.* 23 trasferre *I*, tres ferre *O* | malint] *Z Th.*, malunt *O*, maluerint *K*, maluerit *I* | coerceri] cohartari alias coherceri *K*ᵃ, coherceri alias coartari *I* 26 corodario *I* 27 imppp. ... cynegio (cineio *Par.*) pp.] *Paris.* 4521 *cum Th*, imp. gra. *KI*, imp. gor. *O* 28 ad] id *O* | *s. a. Th.*

LXXVII (LXXV)

℞ DE IRENARCHIS ℞

1 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Anthemio pp. Irenarchae, qui ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria faciunt stare concordiam, a decurionibus iudicio praesidum prouinciarum idonei nominentur[1]. D. viii k. Ian. Constantinopoli Honorio viii et Theodosio iii AA. conss. [Th. 12, 14, 1 mut.] a. 409

LXXVIII (LXXVI)

℞ DE ARGENTI PRETIO QVOD THESAVRIS INFERTVR ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Evtychiano pp. Iubemus, ut pro argenti summa, quam quis thesauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem, ita ut pro singulis libris argenti quinos solidos inferat. D. xi k. Mart. Constantinopoli Caesario et Attico conss. [Th. 13, 2, 1] a. 397

KOI

---

[1] Irenarcharum uocabula, quae adsimulata prouincialium tutela quietis ac pacis per singula territoria haud sinunt stare concordiam, radicitus amputanda sunt *Th.*

---

2 *rubricam om. I*[a] 3 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.,* imp. hon. *KOI* | urenarche *I*[a] 5 a *om. I*[a] | *s. a. Th.* 8 quod] que *I* 9 impp. ... pp. (pp. *om. Par.*)] *Paris.* 4521 *Th.,* imp. arc. *KOI* | pro] per *O* 10 thesuaris *O* 11 pro] per *O* | *s. a. Th.*

LIBER VNDECIMVS

I

℞ DE TOLLENDA LVSTRALIS AVRI COLLATIONE ℞

1 *Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α.*
Συγχωρεῖ πᾶσιν εἰς τέλειον τὴν συντελείαν τὴν τοῦ χρυσαργύρου, ἐξῃρημένων τῶν [B 56, 12, 1]
πόλεων ἢ κωμῶν τῶν λαβουσῶν τι κατὰ τελευταίαν βούλησιν ὑπὲρ τοῦ συντελεῖν τοῦτο, ἤγουν
1 ἐὰν ἀπὸ τοῦ δημοσίου δίδοται τι ὑπὲρ τοῦ συντελεῖν τοῦτο. Οἱ δὲ τὸ τέλος τοῦτο παρέχοντες
ἄδειαν ἐχέτωσαν εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἴτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καταβαλεῖν αὐτὸ εἴτε τὸν τέταρ-
2 τον κατ' ἐνιαυτὸν εἴτε ὑπὲρ τετραετίαν, δίχα μέντοι ζημίας καὶ διαστροφῆς. Εἰ δέ τι ἐκ περιττοῦ
ἢ μετὰ τὸ τοιοῦτο τέλος, ἀναλισκέσθω εἰς ἀναγκαίας χρείας τῆς πόλεως, οἷον ἔργα ἢ σιτωνείαν
3 ἢ φῶτα ἢ τὰ ὅμοια. Ἑκατὸν δὲ λίτρας ὁρίζει πρόστιμον τῇ σχολῇ τῶν παλατινῶν καὶ τοῖς
ἄρχουσι καὶ τῇ τάξει καὶ τοῖς πολίταις, εἰ ταῦτα παραβαθεῖέν ποτε.
2 Μηδεὶς διαγραφέσθω εἰς θεωρητικὰ ἢ ἄλλα τινὰ προφάσει τοῦ κουφισθῆναι τὴν συν- [B 56, 12, 2]
τέλειαν τοῦ χρυσαργύρου, ἐπεὶ ἡ προειρημένη ποινὴ ἐπικείσεται.

II (I)

℞ DE NAVICVLARIIS SEV NAVCLERIS PVBLICAS SPECIES TRANSPORTANTIBVS ℞

1 (I, 3) **Imp. Constantivs A. et Ivlianvs C. Olybrio pv.** Nullam uim oportet [Th. 13, 5, 9] nauicularios sustinere delegatas species annonarias transferentes nec concussiones perpeti nec aliquod genus incommodi, sed uenientes ac remeantes omni securitate potiri: decem auri librarum multa proponenda his, qui eos inquietare temptauerint. D. k. Ivn. Romae Constantio viiii et Ivliano C. ii conss. a. 357

2 (4) **Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Evsebio pp.** Comperimus nau- [Th. 13, 5, 26 mut.] cleros susceptas species in negotiationis emolumenta conuertere. ideoque decernimus, ut intra annum quas susceperint inferant species et securitates reportent, quae etiam diem illationis edoceant, ut intra alterum annum eis reddantur, a quibus species praestitae [(Th.)] sunt. D. x k. Ian. Mediolani Arcadio iiii et Honorio iii AA. conss. a. 396

KOI: indices 1, 1. 2 *ex B restituti sunt*

---

3 tollenda *om. KI* | illustralis *K* 4 due constitutiones grece desunt *K*, constitutio graeca *OI: ab Anastasio lustralem auri collationem initio imperii sui sublatam esse testantur Zonaras* 14, 3, 2 *Euagrius Schol. hist. eccl.* 3, 39—41 *alii* 8 τόν] τό *Augustinus* 10 ἢ] εἰ *B* 13 *hanc quoque constitutionem Anastasii esse non improbabiliter conicit Cuiacius* 16 naucleriis *KOI:* seu naucleris *om. Th.* 13, 5 18 imp. ... pu.] *Th.*, imp. const. a. olibrio pu. *Paris.* 4521, imperator iustinianus *K*, imperator *OI* | nullam uim *om.* O^a 19 nauicularios] *Th.*, nauiclerios *O*, naucleros K^aI, nauclerios K^b | annorias *I* 20 aliquid *Th.* | conuenientes I^a | remeantes] r. alias temerantes *I* 21 auri libr. (libras *Th.*)] *X Th.*, libr. auri *KOI* | proponentur K^a | inquietari K^a, inquietate I^a | *s. a. Th.* 23 impp. ... eusebio (esebio *Par.*) pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. arc. *KOI* | nauclerios K^bO, nauicularios *Th.* 24 negotiationes *I* | emolumentum *K* | decreuimus *O* 25 securitatem *I* 26 ut] •• O^a, uel O^b, ut et I^b, et *X* 27 *s. a. Th.*

3 (5) IDEM AA. FLAVIANO PV. Ab his, qui in naucleros praedas egerunt, [Th. 13, 5, 29 mut.] uolumus eorum commodis satisfieri. et ideo ne crescat in posterum eorum audacia, sancimus, ut, quicumque in rapinis fuerit deprehensus, poena[1] quadrupli teneatur. PP. ROMAE IN FORO APRONIANI VIIII K. FEBR. STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

4 (6) [2]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Cum nauarchorum [Th. 13, 5, 32] coetus circiter prouincias Orientis inopia nauium titubaret et inuestigandae classis obtentu insularum secessus obiret et nauigandi opportunitate transacta iudiciorum indignatio sine transuectionis expectaretur effectu, merito celsitudo tua praefecto Augustali et insularum praeside conuentis Alexandrinae et Carpathiae classis summates et nonnullos alios naucleros eo professionis adduxit, ut onus frumentarii commeatus, qui per Orientales nauarchos ex Alexandrinae ciuitatis conditis consueuerat ad sacratissimam urbem transferri, in suam fidem susceptum ad eadem augustissimae urbis horrea comportarent, solaciis pro mercedula praestitis ex tributariae pensitationis immunitate uel ex eo, quod uocatur φιλικόν, nec non etiam aliis, quae *tuae* cognitionis limauit examen. D. XIIII K. FEBR. HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS.[3] a. 409

5 (7) [4]IDEM AA. ANTHEMIO PP. Qui fiscales species suscepit deportandas, si [Th. 13, 5, 33] recta nauigatione contempta litora deuia sectatus eas auertendo distraxerit, capitali poena plectetur. D. XIIII K. AVG. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

6 (8) [5]IDEM AA. FAVSTINO PP. Iudices, qui in portibus dioeceseos suae onusta [Th. 13, 5, 34] nauigia, cum prosperior flatus inuitat, sub praetextu hiemis immorari permiserint, una cum
1 municipibus et corporatis eiusdem loci fortunarum propriarum feriantur dispendiis. Naucleri praeterea poenam deportationis excipiant, si aliquid fraudis eos admisisse fuerit reuelatum. D. XVIII K. SEPT. RAVENNAE VARANE VC. CONS. a. 410

III (II)

℞ DE PRAEDIIS NAVICVLARIORVM ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AVRELIANO PRAEFECTO ANNONAE. [Th. 13, 6, 5] Domum etiam mansuetudinis nostrae in his, quae nauiculario nomine obnoxia sunt, agnoscere praecipimus debitam functionem. D. III K. OCT. LVPICINO ET IOVINO CONSS. a. 367

KOI

[1] in poenam *Th.* [2] *iunge* 11, 6, 6. 11, 28, 1? [3] d. v k. Febr. Constantinopoli Honorio VIIII et Theodosio V AA. conss. (= *a.* 412) 11, 28, 1 [4] *iunge* 1, 45, 2. 10, 74, 1 [5] 4, 40, 4 *iungit Gothofredus*

1 idem aa. fabiano pp. *Paris.* 4521, id. a. aflabino pp. *Bononiensis*, idem a. *KI*, imp. a. *O* | nauclerios *KO*, nauicularios *Th.* | egerunt] *X Th.*, egerunt uel agunt *K*, egerint *OI* 2 commodis eorum *O* | ne crescat] nec uescat O^a? 3 fuerit *om.* I^a | *s. a. Th.* 5 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hon. *KOI* | cum] cum nec O^a | naucleriorum OI^v, nauacohorum I^a, nauachorum I^b 6 titubat *O* | cassis O^a 7 successus *OI* | et *om. O* | indignatione I^a 8 expectarent *I* | affectu *K* | meritorum *O* 9 carpacie *K*, capatie *O*, capatie *I* | classi *I* | summantes O^aI | et nullos I^a | alios] et n *I* | nauclerios K^bOI^b 10 eo] seu K^1I, eos *O* | professionibus K^a, pro confessionis O^a | per] propter *I* | naucleros *O* 11 ex] ** et O^a, et ex O^b, *om.* I^a | consueuit *O*, conseuerat I^a?, consuerat *Th.* | transfieri *O* 12 eamdem O^a | agustissime *I*, *om. O* | comportent O^b, comport*** O^a | solaciis *om.* I^a 13 tributariis pensitationis K^a, tributariis pensitationibus *O*, tributar**pensitationis I^a | inmutate *O* | uel *om. K* | qui I^a | filicon *Th.*, ΥΑΥΚΟΝ *K*, ian'uai'o *O*, Υ. ᾱ. νk. ο. Ν *I*, φιλιη *X* 14 quae tuae] *Th.*, quae KI^b, qui I^a, *om. O* | cognitionibus *O*, cognitio I^a? | limabit *O*, uel librauerit limauit K^a | *s. a. Th.* 16 idem ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, id. a. *KOI* | susceperit *Th.* 17 secatus I^a | amouendo *I* | distraxit *O* 18 plectentur *K* | *s. a. Th.* 20 idem ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, id. a. *KOI* | sudices *I*, i in iudices K^a | portibus] *Th.*, partibus *KOI* | honesta *O* 21 permisit *O* 22 nauclerii KI^a, nauclearii I^b, nauicularii *Th.* 23 excipiat *K* | amisisse eos *O* 24 *s. a. Th.* 26 praediis] *O Th.* 13, 6, pr. et omnibus rebus *KIX* 27 impp. ... aureliano (ad aurelianum *Th.*) p. a.] *Th.*, mpp. ual. et ualt. aa. aureliano pp. an. *Paris.* 4521, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI* 28 dominium K^a, nomen *O* | nomina K^a, nostro nomine *O* 29 debitam funct. praecip. (praecep. O^a) *O* | functionum I^a | *s. a. Th.*

2 Idem AA. et Gratianvs A. Chiloni proconsvli Africae. In his, quae [Th. 13, 6, 7]
nauicularii uendunt, quoniam intercipere contractum emendi uendendique fas prohibet,
emptor nauicularii functionem pro modo portionis comparatae subeat: res enim oneri
1 addicta est, non persona mercatoris[1]. Neque nauicularium[2] iubemus fieri eum, qui aliquid
comparauit, sed eam partem quae empta est pro suo modo ac ratione esse munificam:
nec enim totum patrimonium ad functionem nauiculariam[3] occupandum erit, quod habuerit
qui rei exiguae mercator accessit, sed illa portio, quae ab initio nauicularii fuit, ad pensionem huiusmodi[4] functionis sola tenenda est, residuo patrimonio, quod ab hoc uinculo
2 liberum est, otioso et immuni seruando. Domus uero, quarum cultu decus urbium potius
quam fructus adquiritur, ubi a nauiculariis ueneunt, pro tanto modo ad hanc pensionem
3 obligari placet, quantum habebant emolumentum, cum pecunia mutuarentur. Vbi uero
spatia loci et exiguitas[5] nullam habuit pensionem aut extructio, cuius est ardua difficilisque
molitio, aut decus sumptuosum, aut, ut est plerumque liberale institutum, habitationem
quis suam ornamento urbis adiecit, nolumus munificentiam quae postea addita est improbam
licitationem aestimationis excipere: sed uetusta potius loci species et pensio cogitetur
quam cultus hodiernus, qui per industriam hominis animosi accessit. D. III non. Avg.
post consvlatvm Gratiani A. III et Eqvitii vc. a. 375

3 [6]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Messalae pp. Hi, qui fundos naui- [Th. 13, 6, 8]
culariae functioni adscriptos a nauiculariis acceperunt quolibet ad se titulo transeuntes,
secundum agri opinionem, quae antiquitus habetur adscripta, nauiculariam functionem
suscipere cogantur neque eas condiciones sibi aestiment profuturas, quas uenditor minus
idoneus in se recipit impositas ementis arbitrio: hac tamen ratione seruata, ut, si ad minus
idoneum fuerit translata possessio, etiam auctores transscripti praedii teneantur obnoxii,
sitque hoc in promptu, ut damnis fiscalibus primitus ab idoneis consulatur. D. XIIII k.
Mart. Mediolani Theodoro vc. cons. a. 399

IIII (III)

℞ DE NAVIBVS NON EXCVSANDIS ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Longiniano pp. Multi naues suas [Th. 13, 7, 2]
diuersorum nominibus et titulis tuentur. cui fraudi obuiantes praecipimus, ut, si quis ad
euitationem publicae necessitatis titulum crediderit apponendum, sciat nauem esse fisco
1 sociandam. Nam ut priuatos quoque non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum
esse non sinimus, cum omnes in commune, si necessitas exegerit, conueniat utilitatibus

KOI

[1] mercantis *Th.* [2] ilico *ins. Th.* [3] nauicularii *Th.* [4] huius *Th.* [5] *idem Th.: fuitne* spatioli exiguitas? [6] *iunge Th.* 13, 5, 28

1 dem aa. et grat. chiloni proc. afr. *Paris.* 4521, idem a. et gra. *I*, id. a. *KO* 2 intercipere] quem teupere O^t | emendu *I*, eūdi *O* 3 functionum *O* | honera I^a 4 addita *O* | persona] I^b *Th.*, persone KOI^a | nauculařium O^a 5 conparauerit *K* 6 functiones K^a | occupando I^a 7 qui] quod I^a | accessit mercator *K* | nauiculariis K^aO^b | pensitationem I^a 8 functiones K^a 9 ocisio *I* | domos *Th.* | potius quam infunctus K^a, quamquam (quam O^b) fructur pocius *O* 10 ueniunt I^a | possessionem I^a 11 habebant *om.* I^a | mutuaretur KI^b, mutaretur OI^a, mutarentur *dett.* | uero] ergo *O* 12 habuerit *I* 13 liberare O^a 15 litionem existimationis *O* | uestusta *I* | locis O^a | excogitetur *O* 16 incultus K^a | *s. a. Th.* 18 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. arc. *O*, imp. hon. *KI* | hii *KO*, si hii *I* 19 quoslibet *I* | ad] *Z Th.*, a *KOI* 20 habebatur KOI^a | ascriptam *K* | fuctionem *I* 21 aestiment] *X Th.*, extimet *O*, existiment *KI* 22 receperit *Th.* | inposite mentis KOI^a | ratione] I^a *Th.*, pactione KOI^b | ad] in (*uel* m) ad I^a | munus *I* 23 prescripti *I* 24 proptu *K* | primitus] prim. penitus *I* | *s. a. Th.* 28 impp. ... aa.] *Paris.* 4521, idem aa. *K*, id. a. *OI* | longiniano (longiano *Ambr.*, *cf.* 12, 45, 3) pp.] *Ambros. E* 28 *inf. Th.*, longimano *Paris.* 4521, *om. KOI* 29 praecepimus *O* 30 necessitatis] utilitatis alias necess. *I* | opponendum *I* | sciant *K*, sicat I^a | nauem esse fisco esse *O*, fisco nauem esse *K*, nauem (naue I^a) fisco esse *I* 32 si] sine *K* | conuenit I^a | utilibus K^a

publicis oboedire et subuectionem sine dignitatis priuilegio celebrare. D. III ID. IAN. RAVENNAE ARCADIO A. VI ET PROBO CONSS. a. 406

2 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PP.[1] [1, 2, 10 Nou. Theod. 8, 1] Iubemus nullam nauem ultra duorum milium modiorum capacem ante felicem embolam uel publicarum specierum transuectionem aut priuilegio dignitatis aut religionis intuitu aut praerogatiua personae publicis utilitatibus excusari posse subtractam: nec si caeleste contra proferatur oraculum, siue adnotatio sit siue diuina pragmatica, prouidentissimae
1 legis regulas oppugnare debebit. Quod etiam in omnibus causis cupimus obseruari, ut generaliter, si quid huiusmodi contra ius uel utilitatem publicam in quolibet negotio proferatur, non ualeat. quidquid enim in fraudem istius legis quolibet modo fuerit attemptatum, id nauigii quod excusatur publicatione corrigimus. D. VII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

V (IIII)

℞ NE QVID ONERI PVBLICO IMPONATVR ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. RVFINO PP. Oneri publico sarcinam [Th. 13, 8, 1] priuatam ne quis imponat nec audeat portitores frumenti ad suscipiendum onus aliqua necessitate compellere. hoc enim facto atque commisso non in dispendium solum atque naufragii damnum tenebitur obligatus, uerum etiam publicae coercitionis experietur uigorem. D. V ID. IAN.[2] CONSTANTINOPOLI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

VI (V)

℞ DE NAVFRAGIIS ℞

1 IMP. ANTONINVS A. MAXIMO. Si quando naufragio nauis expulsa fuerit ad litus uel si quando reliquam terram attigerit[3], ad dominos pertineat: fiscus meus sese non interponat. quod enim ius habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur?

2 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD MODESTVM PP. [Th. 13, 9, 1 Pot. 24, 37] Si quis nauicularius naufragium sustinuisse adfirmat, prouinciae iudicem, eius uidelicet, in qua res agitur, adire festinet ac probet apud eum testibus euentum, relatioque ad sublimissimam referatur praefecturam, ita ut intra anni spatium ueritate reuelata competens dispositio procedat[4]. quod si per neglegentiam praefinitum anni spatium fortasse claudatur, superuacuas serasque interpellationes emenso anno placuit non admitti. D. PP. BERSTI[5] NON. IVN. MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372

KOI

---

[1] Orientis et ex consule *addit Nou.* [2] Iun. (*Gothofredus: Theodosius obiit* XVI *k. Febr.*)? [3] reliqua terram attigerint (*Salmasius*)? [4] ueritate relata remedium ex indulgentia consequatur *Th.* [5] D. et pp. Beryti (*Gothofredus*)?

---

1 subieccionem *K* O^a? I^a | priuilegia K^a | *s. a. Th.* 2 VI] VII *Th.* 3 imp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Nou.*, imp. th. *OI*, imp. a. *K* 4 modiorum] i mod. K^a | capacitatem *Nou.* | embolam] beniuiolam *K* 5 intuutu K^a 6 excusare *I* 7 siue siue adnot. K^a | siue sit *Nou.* 8 etiam *om.* I^a | in] in his *O*. 9 generaliter *om.* I^a | eiusmodi *K cum l. gem. contra Nou.* | contra] contrari I^a | uel] contraue *Nou.* 10 legis istius *O* | aptemptatum *O* 11 publiciatione *O* | *s. a. Th. Cui.* | VII] *Nou.*, IX *Cui.*, VIII *l. gem.* 12 festo] festo uc. *Nou.* 15 impp. ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. arch. a. (a. *om. OI*) *KOI* | honori O^a *I* 16 nec] ne *O* | portatores K^a, portitiones O^a 17 non] no *I* 18 naufragium O^a | obligatur K^a | etiam *om. K* | cohertionis *KOI* | expietur I^a 19 *s. a. Th.* 22 imp. (mpp. *Par.*) ... maximo] *Paris.* 4521 *Cui.*, imp. ant. *K*, imp. a. *I*, id. a. *O* | ad litus ... 23 attigerit *om.* K^a 23 attingerit *O*, *inc.* I^a | sese] si sese K^a, se *O* I^a 14 re tam] terra *O* 26 mpp. ualt. et ual. et grat. aa. ad modestum pp. *Paris.* 4521, imp. ual. *KOI* 27 nauicularius *bis O* | sustinuisse] *X Th.*, se sust. *KOI* | affirmet *O* 29 ad] etiam ad *O* 30 qui si K^a | spatium anni *O* 31 interpellatione K^a | emerso *I* 32 *s. a. Th.*

3 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NAVICVLARIIS AFRIS SALVTEM. Quotiens obruta uel submersa fluctibus naui examen adhibetur competentis iudicis[2], duorum uel trium nautarum quaestione habita ceteri ab huiusmodi nexu liberentur[3]. quid est enim, quod non abunde intra praefinitum numerum sollers quaesitor | Th. 13, 9, 3
1 inueniat? Circa magistros nauium, quibus est scientia plenior, immoretur: qui si fatali
2 sorte defuerint, in alios inquisitio transferatur. Sane si uniuersos uiolentia tempestatis obruerit, ne ueritas lateat, a liberis nautarum siue magistrorum[4] intra iudicia constitutis
3 super eorum quaeratur interitu, quos nauicularius naufragio perisse contendit. Susceptionis autem necessitas ex kalendis Aprilibus in diem kalendarum Octobrium mansura seruabitur. D. VIII ID. FEBR. TRIVERIS GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

4 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP. Pro his, quae semel a collatoribus illata naufragiis perierunt, nolumus nobis aliquam cum possessoribus, siue senatores siue priuati sint, esse communionem uel aliquid periculi ad eos redundare. D. XV K. AVG. CONSTANTINOPOLI TATIANO ET SYMMACHO CONSS. | Th. 13, 9, 4 mut. | a. 391

5 [5]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. NAVICVLARIIS PER AFRICAM. De submersis nauibus decernimus, ut leuato uelo istae causae cognoscantur. et si quisquam de talibus negotiis aliquid accepisse detegitur, iudex, apud quem constiterit, his conquerentibus qui nudantur pro qualitatibus personarum multandi remouendi proscribendi | Th. 13, 9, 6 'Pot. 25, 10
1 habeat potestatem. Si uero causarum talium cognitores, libelli datione uel planaria interpellatione commoniti intra biennium[6] has causas audire neglexerint, et hoc[7] fuerit tempus elapsum, praeiudicium noceat eatenus cognitori, ut nauiculario propter uitium iudicis absoluto mediam oneris eius partem, propter cuius probandam amissionem legitimo dumtaxat tempore cognitio petebatur, iudex cogatur inferre, residuam uero officium eius exsoluat. D. XVI K. APRIL. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

6 [8]IDEM AA. ANTHEMIO PP. Super naufragiorum quae contigerint casibus usitato more habita quaestione si quis calculus modiationis dicatur tempestate maris deperisse, sub tuae sedis auditione nequaquam feratur acceptus, sed haec dispendii iactura[9] in omne nauiculariorum concilium, pro rata scilicet contingentis muneris, deferatur. D. XIIII K. FEBR. HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS.[10] | Th. 13, 5, 32 | a. 409

KOI

---

[1] *iunge Th.* 13, 5, 16 [2] praefecti annonae *Th.* [3] uel trium quaestione destrictum, purgandi in alios nautas licentia offeratur *Th.* [4] a liberis ... magistrorum] sequimur Constantinianae legis prouidam sanctionem, ut adfectionibus nauiculariorum *Th.* [5] *iunge Th.* 13, 5, 36. 37 [6] intra biennium] intra metas temporis constituti, hoc est intra biennium causis talibus praescriptum *Th.* [7] legitimum *Th.* [8] *iunge* 11, 2, 4. 11, 28, 1? [9] lacuna *Th.* [10] d. v k. Febr. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V AA. conss. (*a.* 412) 11, 28, 1

---

1 mpp. grat. et ualt. et th. aa. nauiculariis afris sal. *Paris.* 4521, imp. gra. *KOI* 2 submersa] *Th.*, submensa *KO*, subuersa *I* 3 ab] ad *K* 5 si *om.* I^a 6 defuerit *OI* | transferetur *Th.* 7 inter *OI* | constitutus O^a, constitis I^a 8 quo O^a | nauiculaius *OI* | noufraugio *I* | contempdis *O* 9 autem] aut O^a | ex] ex die *K* | kalendarum *I* | april. *K*, aprilis *O*, aprilium *I* | octubris *I*, octob. *KO* | mansura (—ras *O*) seru. *om.* I^a 10 *s. a Th.* | aa.] I aa. *Th.* 11 imppp. ... pp.] *Th.*, mpp. theod. ual. et arc. aaa. *Paris.* 4521, imp. ual. *KOI* 12 collocatoribus ill. *K*, collationibus ill. *O*, collato***** I^a | in naufragiis *Th.* 13 siue sen.] siue siue sen. *O* | sunt *I* | uel] ut *O* | redundare ad eos *I* 14 *s. a. Th.* 15 impp. ... africam] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. hon. *KOI* 16 submissis *O* | nauibus] nauibus nauibus submersis nauibus K^a 18 qui] quod I^a 19 habet OI^a | aditione *Th.* | uel] ut *O* | plenaria K^tI^a 20 inter *O* | causas audire] casadire I^a | hoc *om. O* | tempus fuerit *Th.*, tempus *om.* I^a 21 cognitoris K^a, cognituris *OI* | nauiculaio *O* | iudicis] iudicis ab obseruatione iudicis *K* 22 honoris partem eius *O* | cuiusdam I^a | admissionem *O*, amissione *I* 23 temporis *I* 24 absoluat *O* | *s. a. Th.* 25 idem ... pp.] *Paris.* 4521 *cum Th.*, id. a. *KOI* | contingerit *O*, contingerint I^a 26 quis] quis de K^a, quidem K^b, qui *Th.* | callculi *O* | modiactionis *I* | tempenstate *O* 27 deperisse *om. O* 28 omnem *O*, *inc.* I^a | nauiculariorum] *Th.*, nauiculorum *X*, naucleriorum K^bI, nauclerorum K^a, naudeorum *O* | *s. a. Th.*

VII (VI)

R DE METALLARIIS ET METALLIS ET PROCVRATORIBVS METALLORVM R

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Cresconivm comitem metallorvm. [Th. 10, 19, 3] Perpensa deliberatione duximus sanciendum, ut, quicumque exercitium metallorum
1 uellet adfluere, is labore proprio et sibi et rei publicae commoda compararet. Itaque si qui sponte confluxerint, eos laudabilitas tua octonos scripulos in balluca, quae Graece
2 χρύσαμμος appellatur[1], cogat exsoluere. Quidquid autem amplius colligere potuerint, fisco potissimum distrahant, a quo competentia ex largitionibus nostris pretia suscipiant. D. IIII id. Dec. Parisiis Valentiniano et Valente AA. conss. a. 365

2 [2]Idem AA. ad Germanianvm comitem sacrarvm largitionvm. [Th. 10, 19, 4] Ob metallicum canonem, in quo propria consuetudo retinenda est, quattuordecim uncias ballucae pro singulis libris constat inferri. D. VI id. Ian. Romae[3] Lvpicino et Iovino conss. a. 367

3 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Floro pp. [Th. 10, 19, 10] Cuncti, qui per priuatorum loca saxorum uenam laboriosis effossionibus persequuntur, decimas fisco, decimas etiam domino repraesentent, cetero modo suis desideriis uindicando. D. IIII k. Sept. Constantinopoli Antonio et Syagrio conss. a. 382

4 Idem AAA. Evsignio pp. [Th. 1, 32, 5] Cum procuratores metallorum intra Macedoniam Daciam mediterraneam Moesiam seu Dardaniam soliti ex curialibus ordinari, per quos sollemnis profligatur exactio, simulato hostili metu huic se necessitati subtraxerint, ad implendum munus retrahantur, et nulli deinceps licentia laxetur prius indebitas expetere dignitates, quam subeundam procurationem fideli sollertique exactione compleuerint. D. IIII k. Avg. Mediolani Honorio np. et Evodio conss. a. 386

5 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Romvlo com. s. l. [Th. 10, 19, 12] Per annos singulos septeni per hominem scripuli largitionibus inferantur ab aurilegulis, non solum in Pontica dioecesi, uerum etiam in Asiana. D. XI k. Mart. Constantinopoli Arcadio A. II et Rvfino conss. a. 392

6 Idem AAA. Paterno. [Th. 10, 19, 14] Quosdam operta humo esse saxa dicentes id agere cognouimus, ut defossis in altum cuniculis alienarum aedium fundamenta labefactent. qua de re, si quando huiusmodi marmora sub aedificiis latere dicantur, perquirendi eadem

KOI

---

[1] quae ... appellatur *om. Th.* [2] *iunge* 10, 72, 5. 11, 11, 1? [3] *cf. ad* 10, 72, 5

---

2 de metallis et metallariis *Th.* 10, 19 *omissis* et proc. metall. (*cf. Th.* 1, 32) 4 impp. ... cresconium (herecsonium *Par.*) c. m.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI* 5 duxus *O^a* | sacti·dum *I^a* | quodcuque *I^a* | metallorum metall uellet *I^a* 6 et sibi] sibi *O* | et rei] rei *I^a* | compareț *KOI^b* 7 quis *K^aI^b* | confluxerint] *X Th.*, conduxerint *K*, confluxerit *OI^b*, duxerit alias construxerint *I^a* | optonos *I* | scripulos] *dett. Th.*, scrupulos *KOI* | ualuca *O*, balluce alias uallu. ea *I* | quem *I* 8 chrusammos *K*, crusamos *O*, crissamos *I* | exsoluere (—rit *I^a*) cogat *OI* | potuerit *O* | potissimum fisco *I* 9 a] extra *O* | premia *O* | suscipient *Th.* | *s. a. Th.* 11 idem ... com. (com. *om. Par.*) s. l.] *Paris.* 4521 *Th.* 12 alluce *O* 13 singulis libris singulis *O* | inferre *O* | *s. a. Th.* | rom. *Th.* 14 mpp. gr. et ual. et theod. aaa. floro pp. *Paris.* 4521, imp. gra. *KI*, imp. *O* 15 qui *om. I^a* | per *om. K^a* | priuatarum *O* | saxorum] auctorum *O^c* | effusionibus *I* 16 dec. etiam domino] domino (—nos *I^a*) etiam dec. *I* | iudicando *I^a* 17 *s. a. Th.* 18 idem ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. a. *KI*, idem *O* | dum procurationes *O* | mecedoniam *K* 19 meditaraneam *I* | misiam *KI*, musiam *O* | soluti *O* | ordinai *O*, ordnari *I^a* | quo *O* 20 profligetur *Th.* | se nec.] *dett. Th.*, nec. se *KOI* | subtraxerit *OI* 21 honus *K^a* | retrahaantur *I* | et] ac *Th.* | nulla *K^a* | lascentur *O* | expedire] expectetur *K^a* 22 soll. exactione compl.] *KI^b Th.*, sol. deuotione exactione compl. *I^a*, deuotioui sol. defendunt *O* | *s. a. Th.* 24 mpp. ualt. et ual. et th. aaa. rom. com. s. l. *Paris.* 4521, imp. a. ual. et th. arch. *O*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. *I* 25 septeni] *Th.*, septem *KO*, uii *I* | homines *O* | scrupuli *K^bOI^a* 26 potica *O* | asianas *O*, asianis *I* | *s. a. Th.* 28 idem aa. paterno *Paris.* 4521, idem a. *KOI* | saxa esse *I* 29 laberefactent *I*, labefacient *O* 30 de *om. I^a*

copia denegetur. D. XVII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

7 IMP. THEODOSIVS A. MAXIMINO COM. S. L. Metallarii siue metal- [Th. 10, 19, 15 mut.] lariae, qui quaeue ea regione deserta, ex qua uidentur oriundi uel oriundae, ad externa migrauerint, indubitanter sine ulla temporis praescriptione ad propriae originis stirpem laremque una cum sua subole reuocentur, et quos domus *nostrae* secreta retineant[1]. sciant autem nullum exinde praeiudicium fisco esse generandum, etiamsi *is*, quem metallicum esse constiterit[2], priuatis censibus suum nomen indiderit. D. V ID. IVL. CONSTANTINOPOLI VICTORE VC. CONS. a. 424

VIII (VII)

℞ DE MVRILEGVLIS ET GYNAECIARIIS ET PROCVRATORIBVS GYNAECII ET DE MONETARIIS ET BASTAGARIIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD BITHYNOS. Monetarios in sua semper [Th. 10, 20, 1 B 54, 16, 1] durare condicione oportet nec dignitatis cuiuscumque priuilegio ab huiusmodi condicione liberari[3]. D. XII K. AVG. GALLICANO ET BASSO CONSS. a. 317

2 IDEM A. AD FELICEM. Procuratores rei priuatae baphii et gynaecii, [Th. 1, 32, 1 B 54, 16, 2] per quos et priuata nostra substantia tenuatur et species *in* gynaeciis confectae corrumpuntur, in baphiis etiam admixta temeratio naeuum adducit inquinatae adluuionis, suffragiis abstineant, per quae memoratas administrationes adipiscuntur, uel, si contra hoc fecerint, [4]gladio feriantur. D. . . . k. NOV. AQVIL.[5] DALMATIO ET ZENOPHILO CONSS. a. 333

3 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD GERMANVM CONSVLAREM[6]. [Th. 10, 20, 3] Ingenuae mulieres, quae se gynaeciariis sociauerint, si conuentae denuntiatione sollemni splendorem generis contuberniorum uilitati praeferre noluerint, suorum maritorum condicione teneantur. D. IIII K. IVL. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 IDEM AA. AD AVSONIVM PP. Quod ad praesens remedium pertinet, quin- [Th. 10, 20, 4] tum animal bastagariis pro reparatione praebeatur. D. ID. DEC. MARCIANOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368

KO (*transponit* 8, 5. 4) *I*

[1] et quos ... retineant *ex Th.* 10, 19, 5 *addita sunt* [2] constabit *Th.* [3] nec dignitates eis perfectissimatus tribui uel ducenae uel centenae uel egregiatus *Th.* [4] numero ciuium Romanorum exempti *ins. Th.* [5] Aquis (*Vesme ex* 1, 22, 4)? [6] Germanianum comitem sacrarum largitionum (*Gothofredus*)?

1 *s. a. Th.* 3 mpp. th. a. maximo com. s. l. *Paris.* 4521, imp. th. a. (a. *om. I*) *KI*, imp. a. *O* | metallariae] metallarii K^a 4 quaeue] ue OI^a | extrema *O* 5 migrarunt *Th.* | perscriptione *O* 6 et] *O Th.*, etiam *KI* | quos] q' *O* | nostrae] *Th.*, nostrae et *libri* | detineant O^a 7 nullum *om.* K^a | esse] gerendum esse O^a | si *om. I* | is] *Th.*, ex his *I*, quis ex his *KO* | quem] qui *O* 8 sensibus *K* | *s. a. Th.* 11 ginetoariis I^a: gynaecearii *et* gynaeceum *Th. constanter* | precationibus *I* 12 et de *om. K* | bastangariis K^t, uastagariis K^v, aliis bastagariis et uastagariis *O* 14 imp. ... bithynos] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. const. a. (a. *om. OI*) *KOI* 15 conditionem *I* 16 *s. a. Th.* 17 ad felicem procuratores rei priu. (priu. et *Cui.*)] *Cui. Th. cum B:* ἐπειδὴ οἱ καθολικοὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἔτι μὴν καὶ οἱ βαφεῖς καὶ οἱ γυναικειάριοι, ad felicem procuratorem rei priu. *Z Paris.* 4521, *om. KOI* | bamphii *K*, paphii *O* | gyneptigii K^a, gyneptii K^b, genephii *O*, genetii alias gemege (gemegii I^b) *I* 18 teneatur $K^tO^a?I^v$ | in] *Th.*, *om. libri* | gynetgii K^a, genetiis *O*, genegiis I^a | corrupuntur I^a 19 baphis *K*, bafii O^a | etiam] et *K* | admixta temeratio naeuum] *Cui. cum Th.* (temeratio inquinatae naeuum adluuionis adducit), admixtam temerationem uim (ueri I^a, uim *del.* K^b) KI^a, admixta temeratione uim *O*, admistam temeratio neuum I^b | adducun *O* 20 abstineantur I^a: abstineant *post* adipiscuntur *collocat Th.* | quem *I Th.* | administrationis I^a | uel *om.* O^a | hec *I* 21 ferientur KOI^b | *s. a. Th.* 22 impp. ... consularem (consulem *Par.*)] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI* 23 geneciariis *O*, *inc.* I^a | sotiauerunt *I* 24 utilitati KI^t | proferre *K* 25 *s. a. Th.* 26 dem aa. ad uxonium pp. *Paris.* 4521, idem a. *KO*, idem an. *I* | quantum *O* 27 animal bastangariis *I*, aniamastecaiis *O* | *s. a. Th.*

5 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD PHILEMATIVM COMITEM SACRARVM LARGITIONVM. [Th. 10, 20, 7] Qui aliquem ex familiis gynaecii in latebris habere comperti sunt, quinque librarum auri damno subi*cie*ntur. D. XII K. SEPT. CILICIAE[1] MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372

6 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD [Th. 10, 20, 9 B 54, 16, 6] EVCHERIVM. Qui textrini nostri mancipia occultatione celauerit, ternis libris auri pro singulorum hominum suppressione plectetur. PP. KARTHAGINE III K. MART. POST CONSVLATVM AVSONII ET OLYBRII. a. 380

7 IDEM AAA. AD HESPERIVM PP. Edicimus, ne qua mulier splendidioris [Th. 10, 20, 10] gradus monetarii adhaerens consortio decus natiuae libertatis amittat. quod si quam ab hac praeceptione statutum nostrae perennitatis abduxerit, ea[2] uel legitima admonita conuentione discedat uel, si complexui monetarii putauerit inhaerendum, non ambigat *se* et
1 liberis praeiudicaturam et eius condicioni esse nectendam. Si qua uero originaria seu colonaria possessionis alienae ignaro domino seu sciente monetario adsociabitur, ii conuenti mox iuri agrorum debitas personas retrahere festinent uel de cetero sciant repetendi
2 facultatem silentii sui coniuentia perdidisse. Sed ut monetario nullam extraneam[3] necti uolumus, ita *et* monetario patre susceptas prohibemus extraneis copulari. D. PRID. ID. MART. AQVILEIAE POST CONSVLATVM AVSONII ET OLYBRII. a. 380

8 IDEM AAA. TRIFOLIO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. Aeternam fiximus [Th. 10, 20, 11] legem, ne umquam bastagariis militiam uel suam deserere liceat uel aliam, antequam eam impleuerint[4], subreptiua impetratione temptare. D. VIIII K. AVG. HERACLEAE RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

9 IDEM AAA. ET ARCADIVS A. AD PRINCIPIVM PP. Si quis nauiculam [Th. 10, 20, 12] functioni muricis et legendis conchyliis deputatam ausus fuerit usurpare, duarum librarum auri illatione teneatur. D. VI K. OCT. AQVILEIAE ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

10 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. PHILOMETORI COM. [Th. 10, 20, 13] S. L. Lotas in posterum sericoblattae et metaxae huiusmodi species inferri praecipimus: uiginti librarum auri condemnatione proposita his, qui scrinium canonum tractant, prioribus etiam cuiuscumque[5] officii, si statuta caelestia a quodam passi fuerint temerari. D. V K. IVL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. VI ET PROBO CONSS. a. 406

11 [6]IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. MAXIMINO COM. [Th. 10, 20, 14 B 54, 16, 11] SACRARVM LARGITIONVM. Murileguli, qui relicto atque despecto propriae condicionis

KO (*transponit* 8, 5. 4) *I*

---

[1] Seleuciae (*Gothofredus*)? [2] secundum auctoritatem senatus consulti Claudiani *ins. Th.* [3] extraneam *om. Th.* [4] antequam eam impleuerint *om. Th.* [5] eius *Th.* [6] *Gothofredus iungit* 11, 9, 4

---

1 dem. aa. et grat. ad philematium com. sacrarum larg. *Paris.* 4521, idem et gra. *I*, idem a. *KO* 2 qui animaliqu.m *I*ª | genetii *O*, genetii alias cinegii *I* 3 subicientur] *Th.*, subiugentur *K*, subiunguntur *O*, subiungentur *I* | *s. a. Th.* 5 imppp. ... eucherium] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. gra. a. (a. *om. OI*) *KOI* 6 celauerint *K*, celebrauerit *I*ª 7 plectentur *K*, plectatur *Th.* | *s. a. Th* 9 idem aaa. (aa. *Par.*) ... pp.] *Paris.* 4521 *Th.*, idem a. *KOI* | adicimus *O*, e..icimus *I*ª | splendioris *I*ª 10 admittat *I*ª | qua *KO* 11 serenitatis *K* | adduxerit *O*, adduxerint *I* | legitime *O* 12 putauerint inheredum *I* | se] *Th.*, sibi *O*, se sibi *KI* 13 originalia *O* 14 colonoria *I*, colona *Th.* | alienae *om. K*ª | siue sciente *K*, sentiente *O* | monatario *O* | sociabitur *O* 16 coh'itia prodidisse *O*ª | necti extraneam *I* 17 et] *Th.*, ex *OI*, ut ex *K*ª, et ex *K*ᵇ | *s. a. Th.* 19 *Synopsis Γ* 10, 2 *ex B* 54, 16, 8 *hanc legem citat* ὅτι ὁ ὑπονοθεύων γυναῖκα ἀφορισθεῖσαν τῷ γυναικείῳ δύο λίτρας δίδωσιν, *numero opinor falso, cum libri nostri consentiant cum Th. et B ad c.* 11 *nec Cuiacius quicquam de ea lege ex B adnotet* | idem aaa. (aa. *Par.*) ... largit.] *Paris.* 4521 *Th.*, idem a. *KOI* 20 fastagariis *O* | uel *om. K* | defferre *I* 21 inpleuerit *OI* | subrectiua *O*, supreppetitia *I* | inpretatione *O* | *s. a. Th.* 23 dem arc. a. ad principium pp. *Paris.* 4521, idem a. *KOI:* et arc. a. *om. Th.* 24 functionis *O*ª 25 *s. a. Th.* 26 imppp. arc. (mpp. arc. et *Par.*) ... 27 s. l.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. arch. *I*, imp. a. *KO* 27 sericoblacte *K*, sericablattae *Th.* | et] ac *Th.* | praecepimus *O* 28 uiginti] xxx *K* | imposita *I*ª 29 etiam iam *I* | offitiis *I*ª | quoquam *Th.* 30 *s. a. Th.* 31 mpp. th. et ual. aa. maximino com. sacrarum larg. *Paris.* 4521, imp. th. *K*, imp. ant. a. *O*, idem a. *I* 32 aurilegoli *I* | qui derelicto *KO*, quidem relicto *I*, qui relicta *X*

officio uetitis se infulis dignitatum et cingulis penitus denegatis munisse dicuntur, ad
1 propriae artis et originis uincula reuocentur. Ab illis autem, qui rebus eorum uidentur inhiasse, quos in sua origine permanere et sollemnibus ministeriis inseruire manifestum est, omnia quaecumque constiterit ex quocumque titulo possessa antiquis possessoribus
2 restituantur. Quod si alienigenae detentatores oneribus condicionis externae maluerint subiacere quam restituere facultates, et futura deinceps agnoscant munia sibi esse subeunda et de praeterito, si qua ipsis possidentibus reliqua colliguntur, a semet ipsis sciant sine aliqua excusatione soluenda. D. XVII K. NOV.[1] CONSTANTINOPOLI VICTORE CONS. a. 424

12 IDEM A. ET C. MAXIMINO COM. SACRARVM LARGITIONVM. Ii, qui ex [Th. 10, 20, 15] filiabus murilegulorum et alienae originis patribus sunt uel fuerint procreati, iura maternae condicionis agnoscant. D. VIIII K. IVN. THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO C. CONSS. a. 425

13 *IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS* AA. ACACIO COM. SACRARVM LARGITIONVM. [Th. 10, 20, 16] Si quis ex corpore gynaeciariorum uel linteariorum uel linyphariorum monetariorumue aut murilegulorum uel aliorum similium ad diuinas largitiones nexu sanguinis pertinentium uoluerit posthac de suo collegio liberari, non quoscumque nec facile in locum proprium, freti dextrae triumphalis absolutione, substituant, sed eos, quos omnibus idoneos modis sub ipsis quodammodo amplissimae tuae sedis obtutibus approbauerint: ita tamen, ut is, qui ab huiusmodi condicione iuxta formam caelitus datam beneficio principali fuerit absolutus, uniuersi[2] generis sui prosapiam in functione memorati corporis permanentem cum omnibus eius qui absoluitur rebus obnoxiam largitionibus sacris futuram esse non dubitet. D. VII K. MART. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

14 [3]IDEM AA. ACACIO COM. S. L. Priuatae uel linteae uestis magistri, thesaurorum praepositi uel baphiorum ac textrinorum procuratores ceterique, quibus huiusmodi sollicitudo committitur, non ante ad rem sacri aerarii procurandam permittantur accedere, quam satisdationibus dignis eorum administratio roboretur: sciturі nec prosecutorias quidem sacras posthac sibimet postulandas[4]. a. 426

15 IDEM AA. VALERIO COM. S. L. Qui aut patre conchyliolegulo geniti pro- [Th. 10, 20, 17] babuntur aut matre, memoratae adscriptioni obnoxios se esse non ambigant. D. X K. APRIL. CONSTANTINOPOLI HIERIO ET ARDABVRE CONSS. a. 427

16 Μηδείς, ὡς ἔτυχεν, τοῖς δημοσίοις σωματείοις ἐγγραφέσθω, εἰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον [B 54, 16, 16] καὶ ἐκ γένους ὢν τοιούτου καὶ ἡλικίας καὶ τέχνης ἐστὶν ἐπιτήδειος, πράξεως γινομένης ἐπὶ τούτῳ παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας καὶ κατατιθεμένου τοῦ σωματείου, ὅτι ἐπιτήδειός ἐστι· καὶ τὰ πραττόμενα εἰς ἡμᾶς ἀναφερέσθω, ὥστε ἡμᾶς πάλιν ἐπικυρῶσαι διὰ θείων συλλαβῶν τάξιν προ-

KOI: index 8, 16 *ex B restitutus est*

---

[1] Febr. 11, 9, 4 [2] uniuersam *Th.* [3] *Herrmann recte iungit Th.* 8, 7, 23 [4] D. k. Iul. Nicomediae Theodosio XII et Valentiniano II AA. conss. *ex Th.* 8, 7, 23 *suppl.*

---

1 infuli. K^a, infulsis *O* 2 et orig. *om.* O^a, et *om.* I^a | uincla *Th.* 3 misteriis *O* 4 possessionibus *O*, possesroribus I^a? 5 alienge I^a | hneribus *K*, hōbus *O*, honoribus *I* | extranee I^a | maluerit *O* 7 de] fle O^a 8 excutione I^a | *s. a. Th.* 9 dem aa. et cc. maximino sararum larg. *Paris.* 4521, id. a. *KOI* 10 sint *O* 11 *s. a. Th.* 12 impp. ... largit.] *Th.*, dem aa. icatio com. sacrarum larg. *Paris.* 4521, id. a. accatio *Bononiensis*, id. a. *KOI* 13 gineticiariorum *O* | uel] et *O* | linteanorum *O*, lintteriorum *I* | uel] siue *Th.*, *om. I* | linphariorum *K*, lintiphoriorum *I*, lynifiariorum *Th.* 14 ue aut] ac *Th* | murigulorum *O* | duinas *I* | largitionis K^a 15 pertimentium *I* | quoscumque] *edd. Th.*, quocumque *KOIX*, quos cui *Z* 16 dextrie O^a, dexterae *Th.*, *om. KI* | triumphalis] *X? Cui. Th.*, ex triumphali *KOI* | quos] quo *O* | ideodeneos *O* 17 aplissime *I* | approbauerit *O*, approbarint *Th.* 19 generis sui generis I^a | prosapia *O*, prosapie *I* | functionem *KI Th.* | permanente *I* 20 absoluerit *I* 21 *s. a. Th.* 23 aa. ... s. l.] *Paris.* 4521, aa. acacio *O*, a. *KI* | linteae] KI^bX, intee I^a, lutearie *O*, lineae *Notitia dign. Or.* 12 24 baphiorum] patorum *uel* parorum O^a | ac *om. O* | tertrinorum K^a, testinorum *I* | procurationes *O* | uel ceteri *O* 26 earum *X* | sciturіs I^a 27 copulandas *K* 28 idem ... s. l.] *Paris.* 4521 *Th.*, idem a. *KI*, idem ant. *O* | conchiliilegulo KI^b, curcunlegulo *O*, conchililegulo I^a 29 matrem morate *O* | se] sese *K*, sese *post* dubitent *I*, *om. O* | ambigant] *Th.*, ambigent *Z*, ambiget *X*, dubitent *KOI* | *s. a. Th.* 31 *R* constitutio greca *I*

1 βατορίας λαμβανουσῶν. Εἰ δὲ παραβαίη ταῦτά τις, οὔτε τὰς παραμυθίας λήψεται τὰς ἐντεῦθεν οὔτε κοινωνήσει τῷ σωματείῳ, ἀλλὰ βασανισθεὶς ἐξορισθήσεται διηνεκῶς ἐκ τῆς ἐπαρχίας, καὶ πᾶς δὲ συνεργήσας τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσεται, καὶ μάλιστα ὁ πραιπόσιτος.

VIIII (VIII)

R DE VESTIBVS HOLOVERIS ET AVRATIS ET DE INTINCTIONE SACRI MVRICIS R

1 [1]IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. ARCHELAO COMITI SACR. LARG. Auratas ac sericas paragaudas auro intextas uiriles[2] priuatis usibus contexere conficereque prohibemus et a gynaeciariis[3] tantum nostris fieri praecipimus. D. V NON. IVL. NEBIODVMI[4]. ACC. XV K. AVG. MARCIANOPOLI VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. [Th. 10, 21, 1] a. 369

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PP. Nemo uir[5] auratas habeat aut in tunicis aut in lineis paragaudas, nisi ii tantummodo, quibus hoc propter imperiale ministerium concessum est[6]. non enim leui animaduersione plectetur, quisquis uetito se et indebito non abdicauerit indumento. D. III K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. [Th. 10, 21, 2 B 6, 25, 7] a. 382

3 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. Vellera adulterino colore fucata in speciem sacri muricis tingere non sinimus nec tinctum cum rhodino prius sericum alio postea colore fucari, cum de albo omnium colorum tingendi copia non negetur: nam capitalem poenam illicita temptantes suscipient.

4 IMP. THEODOSIVS A. MAXIMINO COM. S. L. Temperent uniuersi, cuiuscumque sint sexus dignitatis artis professionis et generis, ab huiusmodi speciei possessione, [Th. 10, 21, 3]
1 quae soli principi eiusque domui dedicatur. Nec pallia tunicasque domi quis sericas con-
2 texat aut faciat, quae tincta conchylio nullius alterius permixtione subtexta sunt. Proferantur ex aedibus tradanturque tunicae et pallia ex omni parte texturae cruore infecta conchylii. nulla stamina subtexantur tincta conchylio, nec eiusdem infectionis arguto pectine solidanda fila decurrant. reddenda aerario holouera uestimenta uirilia[7] protinus
3 offerantur. Nec est, ut quisquam de abiurato pretio conqueratur, quia sufficit calcatae
4 legis impunitas[8]. Ne quis uero nunc huiusmodi suppressione in laqueos nouae constitu-

KOI: index 8, 16 *ex B restitutus est* .

[1] *iunge* 10, 2, 4 [2] tam uiriles quam muliebres *Th.* [3] sed gynaeceis *Th.* [4] d. III non. Iul. Nouioduno 10, 2, 4 [5] uir *om. Th.* [6] nisi ... est *om. Th.* [7] uirilia *om. Th.* [8] nec uacet illi curare de quaestu, cui sua salus esse non debet in pretio *ins. Th.*

5 oloderis et auratis K^a, auratis et oloberis *I* | et de] et *K* 6 tictione sacis inuicis *I* 7 mpp. ualt. et ual. et grat. aa. archelao com. sac. larg. *Paris.* 4521, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI: Gratianum om. Th. contra legem iungendam* 8 quratas *O*, curatas *I* | sericias I^a | paragandas *K*, paragau**s I^a | intextos *O* 9 consicereque *K* | et a] a *O*, et auin K^a, et *Z* | praecepimus *O* | *s. a. Th.* 12 mpp. grat. ual'r. et th. aaa. floro pp. *Paris.* 4521, imp. gra. *KI*, id. a. *O* 13 paragaudes I^a 14 adanimaduersione O^a 15 abdicarit *Th.* | indutimento I^a, induto *Th.* | *s. a. Th.* 17 mpp. th. et arc. et hon. aaa. *Paris.* 4521, imp. th. a. *K*, imp. th. *O*, impp. th. *I* | ellera *I* | adulteriono O^a | fuscata KI^a 18 specie *OIX* | sacris K^a | tingere] *O*, uel meritum nigere K^a, intingere I^b, uitere *X*, *inc.* I^a, *del.* K^b | simus I^a | cum crotedino K^a | serico KO^aI^b | alium O^a 19 fuscari K^bX, sucari I^a? | capitali pena I^a? 20 illicite *O* | suscipiet I^a 21 imp. (mpp. *Par.*) ... s. l.] *Paris.* 4521 *Th.*, imp. th. a. max. *O*, imp. th. a. *K*, impp. th. *I* | semperent O^a, *om. I* | cuiusque sint *O*, qui cuiuscumque sunt *Th.* 22 speciei] spem alias I^a 23 tuniquasque *I* | domini K^a | qui *KI* | serica *Th.* | contexat] *edd. Th.*, contexit K^a, contexet K^bI^t, contexta *O*, contextet I^v 24 fiatiat *K* | cocchilio *O*, **chilio K^a | subtexta] K^bO^v *Th.*, uel consubtexta K^a, contesta O^t, contexta *I* 25 trandanturque *K*, turbanturque *O* | tunicae et *bis* I^a | infesta *O* 26 subtestantur *O* 27 filia *KO* | decurrant] X Th., decurrent (—entur I^a?) *KOI* | olebera I 28 ut] X Th., ut si *KOI* | abdutato O^a 29 suspensione

tionis incurrat: alioquin ad similitudinem laesae maiestatis periculum sustinebit. D. XVII K. FEBR. CONSTANTINOPOLI VICTORE VC. CONS. a. 424

5 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. APOLLONIO COM. S. L. Purpurae nundinas, licet innumeris sint constitutionibus prohibitae, recenti quoque interminatione uetamus. et ideo septimum de scrinio exceptorum, sextum de scrinio canonum, quintum de scrinio tabulariorum ad baphia Phoenices per certum tempus mitti praecipimus, ut fraus omnis eorum prohibeatur sollertia timentium, ne quaesitis longo[1] sudore stipendiis careant: etiam uiginti librarum auri condemnatione proposita. D. VIII ID. MART. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. Th. 10, 20, 18 a. 436

X (VIIII)

℞ DE FABRICENSIBVS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PP. Omnibus fabricis non pecunias pro speciebus, sed ipsas species sine dilatione inferri[2] praecipimus, ut uenae nobilis et quae facile deducatur ignibus seu liquescat ferri materies praebeatur, quo promptius adempta fraudibus facultate commodo publico consulatur. D. XV K. NOV. THEODOSIO A. II ET CYNEGIO CONSS. Th. 10, 22, 2 a. 388

2 IDEM AAA. RVFINO MAGISTRO OFFICIORVM. Primicerium fabricae post biennium non solum uacatione, uerum etiam honore donari praecipimus, ita ut inter protectores eiusdem fabricae per biennium[3] adoraturus aeternitatem nostram suo quisque tempore dirigatur. D. VIII ID. MART. MEDIOLANI VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. Th. 10, 22, 3 a. 390

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. OSIO MAGISTRO OFFICIORVM. Stigmata, hoc est nota publica, fabricensium brachiis ad imitationem tironum infligatur, ut hoc modo saltem possint latitantes agnosci (his, qui eos susceperint uel eorum liberos, sine dubio fabricae uindicandis) et qui subreptione quadam declinandi operis ad publicae cuiuslibet sacramenta militiae transierunt. D. XVIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. Th. 10, 22, 4 a. 398

4 [4]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Si quis consortium fabricensium crediderit eligendum, in ea urbe, qua natus est uel in qua domicilium collocauit, his quorum interest conuocatis primitus acta conficiat, sese doceat non auo non patre curiali progenitum, nihil ordini ciuitatis debere, nulli se ciuico muneri obnoxium, Th. 10, 22, 6

KOI

---

[1] multo *Th.* [2] in perpetuum seruanda hac forma *ins. Th.* [3] eiusdem fabricae per biennium *om. Th.* [4] *Gothofredus iungit Th.* 12, 1, 175

---

1 aliquin O^a | ad] in I^a | *s. a. Th.* 3 imp. th. et ual. aa. *O*, imp. ual. a. *K*, imp. th. *I* | apollonio com. s. l.] *Th.*, appollonio consuli *O*, *om. KI* 4 inmuneris *I* | prohibere *O* | intermitione O^a 5 exceptorum] tabulariorum exc. *O*: exc. sextum de scrinio *om. Th.* 6 quintum] KI^v *Th.*, iiii *O*, quartum I^b, *deficit* I^a | scrinio ... 8 proposita *bis* I^a | tabulaiorum *O* | ad] a *K* | basia *O* | praecepimus *O* 8 *s. a. Th.* 12 imppp. ... pp.] *Th.*, imp. ual. *I*, imp. th. *K*, imp. iul. *O* 13 pro] sed pro *O* 14 praecepimus *O* | uenae nobilis (—les *Th.*)] *dett. Th.*, bene nobilis *Z*, uenerabili KI^t, bene noberis O^a, bene nobii O^b?, uorabilis I^r: *ἁπαλὸν καὶ καθαρὸν εὐχερῶς λυόμενον τῷ πυρὶ καὶ χωριζόμενον B apud Cui.* | deducantur *O* | materia *I* 15 protinus I^a | facultatibus *O*, *inc.* I^a | commodo] quō *I* | *s. a. Th.* 17 idem ... officiorum] *Th.*, id. a. rufi *Ambros. E* 28 *inf.* | primecerium I^a 18 domari praecip. I^a, praecepimus dari *O* | inter] in *O*, *inc.* I^a | protecciones *O* 19 adoraturis *I* | suos *O* 20 *s. a. Th.* 22 impp. ... off.] *Th.*, imp. arch. *I*, imp. hon a. *K*, imp. a. *O* 23 bracis *O* | imitatione *K* | tironum] administrationum tironum *I* | infligatur] *O Th.*, infligantur *KI* | modo saltem] *edd. Th.*, saltem (saltim *O*) modo *KOI* 24 hiis *O*, et *I* | liberos] *X Th.*, liberis *KOI* 25 fabricen K^a 26 transierint *I* | *s. a. Th.* 28 impp. ... pp.] *Th.*, imp. hon. *I*, imp. th. a. *K*, imp. aut. *O* | quis] quod O^a 29 qua] *I Th.*, in qua *KO* 30 non auo] si auo K^a 31 ciui communeri *O*, ciui commanere *KI*, ciui commaneri *X*, ciuicō muneri *Th.*

atque ita demum gestis confectis uel apud moderatorem prouinciae uel si is absit apud
1 defensorem ciuitatis, ad militiam quam optauerit suscipiatur. Quod si absque hac cautione
quispiam ad fabricensium consortium obrepserit, sciat se ad ordinis cui debetur patriaeque
suae munera esse reducendum[1], ita ut nulla eum nec temporis nec stipendiorum prae-
rogatiua defendat. D. XV K. IVN. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA.
CONSS. a. 412
5 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AVRELIANO C. R. P. [Nou. Theod. 6 B 54, 17, 5]
Iure prouisum est fabricenses artibus propriis inseruire, ut exhaustis laboribus immo-
1 rentur[3] cum subole professioni, cui nati sunt. Denique quod ab uno committitur, totius
delinquitur periculo numeri, ut constricti nominationibus suis sociorum actibus quandam
2 speculam gerant, et unius damnum ad omnium transit dispendium. Vniuersi itaque, uelut in
corpore unius formae[4], unius decoctionis[5], si ita res tulerit, respondere cogentur. D. PRID.
NON. NOV. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439
6 IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. EVPHEMIO MAGISTRO OFFICIORVM. Eos, qui inter
fabricenses sacrae fabricae sociati sunt, uel eorum uxores aut filios, qui itidem inter fabri-
censes militare dicuntur, non alibi pulsare uolentibus respondere praecipimus, nisi in iudicio
tuae sublimitatis, ad cuius iurisdictionem potestatemque pertinent: nec eos post stipendio-
rum[6] finem militiae super ciuilibus uel curialibus muneribus, quibus nullo modo subiacere
monstrantur, a uiris clarissimis rectoribus prouinciarum uel eorum officiis praeter licitum
inquietari.
7 IDEM AA. EVPHEMIO MAGISTRO OFFICIORVM. Nullus fabricensium conductioni uel
administrationi uel agriculturae alienarum rerum se posthac immiscere conetur: dominis
quidem, si qui contra haec statuta meae pietatis uenire ausi fuerint, res uel praedia, quae
scientes quod fabricenses sunt isdem fabricensibus ministranda commiserint, amissuris,
fabricensibus uero grauissime coercitis post facultatum suarum amissionem perpetua exilii
1 poena et animaduersione retinendis. Quotiens sane in translatione armorum angariae
necessariae fuerint, sublimitas tua litteras ad eminentissimam iubeat dirigi praefecturam et
numerum ei armorum et ex quo loco transferenda sunt indicare, ut continuo super prae-
bendis angariis pro numero eorum quae transferuntur armorum praeceptione sua uiros
clarissimos prouinciae moderatores conueniat, ut secundum missam a sublimitate tua
2 notitiam naues uel angariae confestim de publico praebeantur. Quod si aliqua tarditas uel
neglegentia post datas a sublimitate tua ad eminentissimam praefecturam litteras in desti-
nandis auctoritatibus amplissimae sedis intercesserit et ex hoc armorum transuectio fuerit
impedita, quinquaginta libris auri tam numerarium pro tempore officii eiusdem amplissimae

KOI

---

[1] reuocandum *Th.* [2] *iunge* 6, 62, 5 [3] exhausti lab. immoriantur *Nou.* [4] uniformi *Nou.* [5] decoctioni (*Cuiacius*)? [6] stipendiorum *del.* (*Mommsen*)

---

2 defensore *O* | cautione ac *I*, hac *om. O* 3 cons. irreserint *O*, obreserit (oppreserit I^a) cons. *I* | ad *om.* I^a 4 ut *om. O* | nullus K^a 5 defendant I^a | *s. a. Th.* 7 impp. ... c. r. p.] *Nou.*, imp. th. *I*, imp. ual. a. *K*, imp. a. *O* 8 pure I^a | est *om.* OI^a | fablicenses *O*, fabricensis *I* 9 professioni] *X Nou.*, professionis *KOI* | sint *K* | toti relinquitur I^a, *om.* K^a 10 nationibus I^a 11 ingerant *K*, *inc.* I^a | ueluti OI^a 12 unus forme O^a, unius fortune I^a | decoctionis] *K Nou.*, cognitionis *O*, decogtionis (dec**onis I^a) alias conditionis *I* | coguntur *Nou.* | *s. a. Nou. Cui.* 13 XVII et festo] *Cui.* 1562 *cum* 6, 62, 5, XVI et fausto (= *a.* 438) *Nou. Cui.* 1575 14 impp. leo et anth. aa.] *Hal.*, imp. leo *KOI* | euphemio] *Cui.*, eufenio *Russardus*, eufirmio *Miraeus*, *om. KOI* | intra *I* 15 fablicenses *O* 16 praecepimus *O* 17 iurisdictione *IX* | post stipendium eos *O*, eos post dispendiorum I^a 18 uel curial. *om. X* 19 monstrentur *K* 21 aa.] a. *KOI* | eufemio (eufirmio *Cont.*) mag. off. *Contius Cui.*, *om. KOI* | conductori *I* 22 conitur *O* 23 mea (meae I^b) statuta *I* | quae] quod I^a, *bis O* 25 fablicensibus O^b, facientibus fablicensibus O^a | coherticis *K*, cohertionis I^a | suarum] eorum *K* | perpetium O^a, perpeti O^b? 26 transactione *O* 27 fuerit *I*, furentur *O* | minentissimas K^a, minentissimam *I* | iubemus *O* | dirigi] dari alias dirigi *I* 28 transferanda *K* | uindicare *O* 30 moderationes *O* | conueniatur O^a, conuenit I^a 31 naues] uel n. *X* | 32 in destinatis *O*, id estimandis I^a 33 auctoribus KI^b, actoribus *O*, auctoitatibus I^a | sedis] s. tue *K* 34 libras K^aI, librarum *X* | numerarium pro t. o. eiusdem] OX^v, numerariorum eiusdem I^a, numerarium KI^bX^v, munerarium pro quo temp. o. eiusdem X^t

sedis quam alios quorum interest condemnari praecipimus eamque auri quantitatem protinus exactam fisci uiribus adgregari: multa praeterea triginta librarum auri proposita tam uiris clarissimis qui prouincias regunt quam eorum apparitionibus, si coniuentibus his armorum subuectio tarditate aliqua fuerit praepedita.

XI (X)

℞ DE VETERIS NVMISMATIS POTESTATE ℞

1 [1]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. GERMANO PP.[2] Solidos ueterum principum ueneratione formatos ita tradi ac suscipi ab ementibus et distrahentibus iubemus, ut nihil omnino refragationis oriatur, modo ut debiti ponderis sint et speciei probae: sciturís uniuersis, qui aliter fecerint, haud leuiter in se uindicandum. [B 54, 18, 1]

2 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD IVLIANVM PP. Pro imminutione, quae in aestimatione solidi forte tractatur, omnium quoque specierum pretia decrescere oportet. [B 54, 18, 2]

3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. ARINTHEO PP. Vniuersos auctoritas tua proposito edicto commoneat obryziacorum omnium solidorum uniforme pretium postulare, scilicet capitali supplicio puniendo, qui uel iussa nostrae maiestatis auaritiae caecitate contempserit, uel aeternales uultus, dum fraudibus studet, duxerit uiliores. [B 54, 18, 3]

XII (XI)

℞ NVLLI LICERE IN FRENIS ET EQVESTRIBVS SELLIS ET IN BALTEIS MARGARITAS ET SMARAGDOS ET HYACINTHOS APTARE ET DE ARTIFICIBVS PALATINIS ℞

1 **IMP. LEO A. LEONTICO. Nulli prorsus liceat in frenis et equestribus sellis uel in balteis suis margaritas et smaragdos et hyacinthos aptare posthac uel inserere. aliis autem gemmis frena et equestres sellas et balteos suos priuatos exornare permittimus. de curcumis uero omnem prorsus qualiumcumque gemmarum habitum praecipimus submoueri. fibulis quoque in chlamydibus his utantur, quae solo auro et arte pretiosae sunt. si quis autem contra interdictum pietatis meae fecerit, sciat se continuo quinquaginta libris auri**
1 **esse multandum. Nulli praeterea priuatorum liceat (exceptis scilicet ornamentis matronalibus et tam muliebrium quam uirilium anulorum habitu) aliquid ex auro et gemmis quod**

KOI

---

[1] *Gothofredus iungit* 10, 72, 5. 11, 7, 2 (d. VI id. Ian. Romae Lupicino et Iouino conss. *a.* 367) [2] Germaniano comiti sacrarum largitionum (*Gothofredus*)?

1 praecepimus *O* | auiri I^a 2 exac|ptam *O* | iuribus *O* | triginta] KI^b, xx *O*, ** I^a, p̄t xxx *X* 3 clar. qui] quam I^a | apparitoribus *I* | si] sed *I* | conuenientibus O^a?*IX* 4 subiectio I^a 6 nonmismatis *O* 7 impp. ... pp.] *Contius*, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI* 8 ita tradi] **i (uti?) O^a | ac] a *O* | emptibus *O* 10 qui] quod I^a 11 idem aa. et gr. a.] *Cui.*, idem gr. *I*, idem a. *KO* | ad iulianum pp.] *Contius*, *om. KOI:* ad Iulianum pf. annonae *emendat Gothofredus et iungit* 11, 23, 1 *a.* 366, *uix recte, cum et Gratianus utroque loco male additus foret, nec c.* 1 *h. t. cum legibus a.* 367 *iungi posset: fortasse* ad Aurelianum pf. ann. (*a.* 367, *cf.* 11, 3, 1) *scr.* | inmunitione *I*, immutatione *X* 12 spetierum quoque *I*, que specierum *X* 13 imppp. ... pp.] *Contius*, imp. gra. *KI*, imp. ual. *O* 14 obriziacorum $K^b X$. obrizia eorum K^a, obricia quorum *O*, obriciacorum I^t, obridacorum I^r, ὄβρυζα *B* 15 informe *O* | qui uel] uel qui *K*, qual' *O* | iuxta *I* 16 contempserimt *O* 17 uiolare $K^r I^r$: ὅστις τὰ παλαιὰ ὄβρυζα ὄντα εὐτελεστέρως διατιμᾶται *B* 20 in] i *I* | smaragdos] magraudos *O* 21 optare *O* 22 imp. ... leontico] *Contius*, impr. leo āleā. cōī (= comiti?) *Ambros. E* 28 *inf.*, imp. leo *KO*, impp. leo *I* | uel] et I^a 24 permittimus] praecepimus O^a | curcumis] *KI*, curcuniis *O*, curcuniis *uel* curcimus *X* 25 qualecumque *O*, qualicumque *I* | praecepimus *O* 26 fabulis K^a | sola I^a 27 dictum *uel* d.ctum I^a 28 mutandum O^a | ordinamentis I^a

ad cultum et ornatum imperatorium pertinet facere neque illud sub hoc colore et prae-
textu praeparare, quod uelit clementiae principali uelut aliquod munus offerre: pietas enim
2 mea huiusmodi dona non expetit neque regium sibi offerri a priuatis cultum requirit. Sane
si quis posthac aliquid contra uetitum huiusmodi sanctionis effecerit et offerenda clementiae
meae ornamenta, quae usibus regiis deputata sunt, gemmis auroque decorata ausus fuerit
praeparare, centum librarum auri condemnatione sciat se esse feriendum, capitali quoque
subdendum esse supplicio: ornamenta enim regia intra aulam meam fieri a palatinis arti-
3 ficibus debent, non passim in priuatis domibus uel officiis parari. Vnde summa seueritate
sancimus, ut quod in cultu ornatuque nostro sacrum et adoptabile[1] est, id facere temeritas
4 priuata non audeat. Si quis sane contra uetitum tranquillitatis meae aliquid fecerit, defini-
tam superius multam ab his per officia palatinorum exigi et sacris largitionibus nostris
iubemus inferri.

XIII (XII)
℞ DE CLASSICIS ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AVSONIO PP. Classem Seleucenam [Th. 10, 23, 1] aliasque uniuersas ad officium, quod magnitudini tuae obsequitur, uolumus pertinere, ut classicorum numerus ex incensitis uel adcrescentibus compleatur et Seleucena ad auxilium purgandi Orontis aliasque necessitates Orientis comiti deputetur. DATA INDICTIONE XII a. 36

XIIII (XIII)
℞ DE *DECVRIIS* VRBIS ROMAE ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD TRIFOLIVM PP. [Th. 14, 1, 3] Si quis decurialem de auferendis priuilegiis putauerit lite pulsandum, intellegat se decuriae interpellare debere iudicem. D. XIIII K. Febr. MEDIOLANI TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 38

2 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. EXSVPERANTIO IVLIO [Th. 14, 1, 4]
ET CETERIS DECVRIALIBVS. Leges tam a superioribus principibus quam a diuo parente
1 nostro conditas nostra auctoritate firmamus. Singulos itaque iudices scire uolumus, ne
quis huic collegio iniuriis corporalibus temptet notam atterere neque ab his commodis,
quae rationibus approbantur, audeat separare. huic enim collegio uolumus antiquam pri-
uilegiorum praerogatiuam seruari. D. VIII ID. IVL. ROMAE HONORIO A. VI ET ARISTAE-
NETO CONSS. a. 40

KOI

---

[1] adorabile (*Mommsen*)?

---

1 ad *om.* I^a | ornamentum *I* | imperatorum *KI^aX* | dolore I^a 2 prepare I^a | quod] que O^a 3 dona] munus *I* | ofere *I* | requirat I^a 4 quis] quis st *K* | affecerit K^a | clamentie K^a 5 gemnis auroque *O*, auro et gemmis *K*, auro gemmisque *X* | decorata] d. sunt I^a 6 esse *om. O* | quoque] que *O* 7 inter *O* 8 seruitute *O* 9 optabile *O*I^v 10 fecerit mee aliquid *I* 11 offitium *KX* | sacris *om.* I^a 14 de clasis *O* 15 impp. ... pp.] *Th.*, imp. ual. *KO*, imp. *I* | seuleucenam $K^a I^b$?, saleutenam *O*, seu leducenam (*uel* leouc.) I^a 16 uniuersisas I^a | magnitudine obsequetur (*om.* tuae) I^a 17 numerus] *X Th.*, numerum *KOI* | incensetis *O Th.* | selaucena *I* 18 orontis] *O Th.*, orientis *I*, *om. K* | orientis committi aliasque necessitates *K* | deputentur *O* | *s. a. Th.* 20 de decuriis u. r.] *Th.* 14, 1, de curialibus u. r. uel decuriis *ed. Moguntina* 1577, de curialibus u. r. (u. r. *om. O*) *KOIX* 21 impppp. ... pp.] *Contius*, idem aaa. trifolio pp. *Th.*, impp. ual. *I*, imp. th. *K*, mp. *O* 22 decuriae] *X Th.*, curie *KOI* 23 deb. interp. *O* | *s. a. Th.* 24 impppp. ... 25 decurialibus] *Th.*, imp. ant. decuriales *O*, imp. arc. *KI* 25 leges] 1 **** I^a, leges decuriales I^b | patre *Th.* 26 nostra *om. I* 28 seperare *O* | etenim *Th.* 29 seruare *O* | *s. a. Th.*

XV (XIIII)
℞ DE PRIVILEGIIS CORPORATORVM VRBIS ROMAE ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD ALYPIVM PV. [Th. 14, 2, 2] Nulli sit liberum, nulli permissum, ut nouum aliquid urbis incolae in urbe sustineant, sed in honorem aeternae urbis corporatis indulta suffragia ualere praecipimus. [Th. 14, 2, 3]
1 Cura autem rectorum prouinciarum corporati urbis Romae, qui in peregrina [Th. 14, 2, 4] transgressi sunt, redire cogantur, ut seruire possint functionibus, quas imposuit antiqua sollemnitas. D. PRID. ID. IVL. AQVILEIAE TATIANO ET SYMMACHO CONSS. a. 391

XVI (XV)
℞ DE PISTORIBVS ℞

1 IMP. LEO A. VIVIANO PP. Quicumque ex mancipibus comitis horreorum dignitatem et officium uel ambitione uel gratia uel pecunia seu quolibet alio modo posthac fuerit adsecutus, exutus dignitate, quam contra interdictum nostrae serenitatis adeptus est, multatus
1 etiam uiginti libris auri ad mancipum denuo consortium collegiumque reuocetur. Omne etiam speciale beneficium, quocumque modo contra hanc sanctionem fuerit impetratum, penitus conquiescat. a. 457—

XVII (XVI)
℞ DE SVARIIS[1] ET SVSCEPTORIBVS VINI ET CETERIS CORPORATIS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. AD ALBINVM PV. [Th. 14, 4, 6 mut.] Porcinarii urbis aeternae cum peruigilem laborem populi Romani commodis exhibeant, sordidis semper muneribus liberentur. D. VIII K. SEPT. ROMAE TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTINO PV. Quicumque ex corporibus suariorum siue excipiendae necessitate litis adstrictus seu inferendae uoluntate spontanea prouocatus iudicium uoluerit experiri, fori urbani auditorium praestoletur. a. 395—3

KOI

---

[1] pecuariis *ins. Th.* 14, 4, *om. B* 54, 20

---

2 comparatorum *OI* 3 impp. ... pu.] *Th.*, imp. ual. *KI*, imp. iul. *O* 4 fit *O* 5 coperatis *I* | praecepimus *O* 6 corporatis OI^a | romane *O* 7 cogant I^a 8 *s. a. Th.* 14, 2, 2 10 pist.] pist. od I^a 11 imp. ... pp.] *Bononiensis Cui.*, imp. leo a. *K*, imp. leo *I*, imp. a. *O* | mantipium *K*, mancipiis *OI* 12 uel abitione *I*, ex ambitione *O* 13 qua I^a | ademptus *O* | mul'ctatus O^a 14 mancipium OI^aX | reuocentur I^a 15 etiam *om.* I^a | quod quocumque *K* | fuerit *om. X* 18 uini] unum *I*, m *X* | ꝰet certis compatis *O*, ceterisque corp. *Th.* 14, 4 20 imppp. ... 21 pu.] *Th.*, imp. ual. a. *K*, imp. ual. *I*, imp. a. *O* 21 portionarii *O*, horcinarii I^a 22 sordibus *O* | *s. a. Th.* 24 imp. arc. et hon. aa.] imp. arc. a. *K*, imp. arc. *OI* | florentino pu.] *scripsi ad Th.* 14, 4, 7, florentio pp. *Cui.*, *om. KOI* | corporalibus I^a 25 excipiente nec. *K*, nec. accipiende *I* | spontanee *I* 26 adiutorium *O* | *cum in c.* 1. 2 *non agatur nisi de suariis, Graeca in extremo titulo excidisse Hugolinus aliique suspicati sunt: sane dici uix potest Iustinianos ex Th. susceptores uini ceterosque corporatos temere retinuisse, cum pecuarios omiserint* (*not.* 1)

XVIII (XVII)

R DE COLLEGIATIS ET CHARTOPRATIS ET NVMMVLARIIS R

1 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. CYRO PV. Qui sub praetextu decanorum seu collegiatorum, cum id munus non impleant, aliis se muneribus conantur subtrahere, eorum fraudibus credidimus obuiandum, ne quis sub specie muneris, quod minus exsequitur, alterius muneris oneribus releuetur, ne argentariorum uel nummulariorum [1, 2, 9]
1 munera declinentur ab his, qui dici tantum collegiati uel decani festinant. Ideoque si quis eorum sub nudae appellationis uelamine collegiatum se seu decanum appellat, sciat pro se alium subrogandum, qui praedicto muneri sufficiens approbatur, subrogatione[1] uidelicet memoratorum uel eorum qui moriuntur primatum eius qui subrogatur admisso iudicio. [(1, 2, 9)]
2 Quod autem supra numerum, qui encautis breuibus continetur, nemo se quolibet patrocinio uel cuiuslibet adsumpta potentia debeat excusare, hoc nostrae est serenitatis censere, tuae
3 sublimitatis tuique officii cautius obseruare. Hoc inter omnes aequa lance seruari praecipimus, nullo diuinae domus patrocinio nullo sacrosanctarum ecclesiarum reuerentia nullo
4 qualibet uel cuiuslibet se potentia excusante. Sed ne tantum circa munera releuanda supplicibus consuluisse noscamur, illud etiam dicendum[2] obseruandumque esse censemus, ut chartae uenditio, quae de prouinciis ad corporatos supplicum per innouationem translata est, primae constitutionis terminis concludatur, hoc est, quod initio dispositionis constitutum est, id in posterum nulla addita nouatione seruetur. D. X K. APRIL. THEODOSIO XVII ET FESTO CONSS.[3] a. 439

XVIIII (XVIII)

R DE STVDIIS LIBERALIBVS VRBIS ROMAE ET CONSTANTINOPOLITANAE R

1 [4]IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. *CONSTANTIO* PV. Vniuersos, qui usurpantes sibi nomina magistrorum in publicis magistrationibus cellulisque collectos undecumque discipulos circumferre consuerunt, ab ostentatione uulgari praecipimus amoueri, ita ut, si qui eorum post emissos diuinae sanctionis adfatus quae prohibemus atque [Th. 14, 9, 3]

KOI

---

[1] subrogationi (*Mommsen*)? [2] edicendum (*Cuiacius*)? [3] *hoc loco excidisse uidetur Anastasii constitutio, qua decanorum Constantinopolitanorum numerum centum quinquaginta auxisse refert Nou.* 59 *pr.* (*cf. ad* 1, 2, 18): *quamquam enim Theodorus ad hanc nouellam non laudat nisi* 1, 2, 18, *ab hac constitutione illam Anastasianae legis partem alienam esse probat Const.* [4] *iunge Th.* 15, 1, 53

---

2 carthopatris *K*, cartophatris *O*, quartopatris *I*, canopatris *X* 4 impp. ... pu.] *l. gem.*, mp. th. a. *K*, imp. th. *I*, imp. a. *O* | qui] aui *I* | supra textu I^a 5 minus *O* 6 credimus I^a 7 alterum *O* | muneris *om.* I^a | reueletur *K* | ne] nec *K* | mulariorum K^a 8 tantummodo KO^bI^a, neu O^a | festinent *O* 9 se seu dec.] *Z*, se uel dec. OI^a, seu (se I^b) dec. se KI^bX, seu dec. *libri ad l. gem.* 10 se] eo *OI*, *om. X* | subroga *I* | approbetur KI^b, probetur I^a | subrogario O^a?, subrogationem *K* 11 uel eorum *om.* I^a 12 quid *O* | super *O* | encautis] *dett. Cui.*, incautis *KIX*, incaptis *O* | continentur K^aOI^aX 13 sumpta *O* | hoc] hocque *O* | est *om. O* | censureue *K* 14 sublimitati *O* | haec OI^bX | omnes inter I^a | praecepimus *O* 15 sacrosacrarum *O*, sacrarumsacro I^a 16 potentia se *O* | nec *I* | tantum] tamen K^bO | reuelanda OI^a 17 dicendum etiam *K* | obseruatioque O^a, *om.* I^a 18 quarte *K* | ad] ac *O* | supplitium *KIX* 19 in initio *OI* 20 constitutum] preceptum *KX* | *s. a. Cui. cum l. gem.* 25 imp. ... c.] *Th.*, imp. th. a. *K*, imp. theod. *I*, imp. a. *O* | constantio pu.] *Th.* 15, 1, 53, pu. *Contius*, *om. KOI Th.* 14, 9, 3 26 nomina] nomina in *K* | in] ui *K* 27 consueuerunt K^bOI^b | praecepimus anmoueri *O* 28 qui] *X Th.*, quis KOI^b, quid I^a

damnamus iterum forte temptauerit, non solum eius quam meretur infamiae notam subeat,
1 uerum etiam pellendum se ex ipsa ubi uersatur illicite urbe cognoscat. Illos uero, qui intra plurimorum domus eadem exercere priuatim studia consueuerunt, si ipsis tantummodo discipulis uacare maluerint, quos intra parietes domesticos docent, nulla huiusmodi interminatione prohibemus: sin autem ex eorum numero fuerint, qui uidentur intra Capitolii auditorium constituti, ii omnibus modis priuatarum aedium studia sibi interdicta esse cognoscant, scituri, quod, si aduersus caelestia statuta facientes fuerint deprehensi, nihil penitus ex illis priuilegiis consequantur, quae his, qui in Capitolio tantum docere praecepti
2 (1) sunt, merito deferuntur. Habeat igitur auditorium specialiter nostrum in his primum, quos Romanae eloquentiae doctrina commendat, oratores quidem tres numero, decem uero grammaticos: in his etiam, qui facundia Graecitatis pollere noscuntur, quinque numero sint
3 sophistae et grammatici aeque decem. Et quoniam non his artibus tantum adulescentiam gloriosam optamus institui, profundioris quoque scientiae atque doctrinae memoratis
4 magistris sociamus auctores. Vnum igitur adiungi ceteris uolumus, qui philosophiae arcana rimetur, duo quoque, qui iuris ac legum uoluntates[1] pandant, ita ut unicuique loca specialiter deputata adsignari faciat tua sublimitas, ne discipuli sibi inuicem possint obstrepere uel magistri, neue linguarum confusio permixta uel uocum aures quorundam aut mentes a studio litterarum auertat. D. III K. MART. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO CONSS. a. 425

XX (XVIIII)
℞ DE HONORATORVM VEHICVLIS ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEBRIDIO PV. Th. 14, 12, 1
Omnes honorati seu ciuilium seu militarium[2] uehiculis dignitatis suae, id est carrucis[3], intra urbem sacratissimi nominis semper utantur. D. III K. FEBR. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

XXI (XX)
℞ DE PRIVILEGIIS VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PHILIPPO PP. ILLYRICI. 1, 2, 6 mut. B 54, 23, 1
Vrbs Constantinopolitana non solum iuris Italici, sed etiam ipsius Romae ueteris praerogatiua laetetur. D. PRID. ID. IVL. EVSTATHIO ET AGRICOLA CONSS. a. 421

KOI

---

[1] formulas *Th.* [2] dignitatum *ins. Th.* [3] biiugis *ins. Th.*

---

3 domos KOI^b | eandem *O* | consuerunt *Th.* 4 quas K^a | docent domesticos *O* | modi *om. O* 5 fuerit *O* | uiderentur *O* | intra] qui intra K^a 6 adiutorium OI^a | constitui *K* | ii] hi *Th.* | priuatorum K^a | interdicta sibi *I* 7 aduersum *Th.* 8 consequentur *Th.* | his] ex his *O* | qui] quae *KO* | in *om.* I^a | tantummodo KO^b 9 deferentur *I* | habeant KO^aI | primum] principium *O* | quo *O* 10 doctrine commendat oratores *O*, doctrinae mandatores *Th.* | gramm. uero decem *O* 11 etiam qui] que *O* | fecundia *O* | grauitatis KI^b, grauitatis gracitatis I^a 12 gramaticos eque K^a, gramatic*que I^a | his] in his *KO* | adolescentiam *O* 14 filiosophie *O* 15 duos KOI^b 16 specialiter (—lium O^a) loca *O* | sibi] *X Th.*, quidem sibi *KOI* 17 obstrestrepere I^a | magisti *O* | neuel *K*, ne I^a 18 *s. a. Th.* 22 imppp. ... pu.] *Th.*, imp. ual. *KI*, imp. hon. *O* 23 suae] ue *I* 24 nominis] ordinis nominis O^a | *s. a. Th.* 28 impp. ... illyrici] *Th.*, imp. hon. et th. aa. *O*, imp. hon. *KI* 29 constant. urbs *K*, uubrs (*uel* uubis) const. O^a | sed] legis sed *O* | ueteris rome *O* 30 *s. a. l. gem.*

XXII (XXI)
℞ DE METROPOLI BERYTO ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Hormisdae pp. Propter multas iustasque causas metropolitano nomine ac dignitate Berytum decernimus exornandam iam suis uirtutibus coronatam. igitur haec quoque metropolitanam habeat dignitatem. Tyro nihil de iure suo derogatur. sit illa mater prouinciae maiorum nostrorum beneficio, haec nostro, et utraque dignitate simili perfruatur. a. 448—450

XXIII (XXII)
℞ DE CANONE FRVMENTARIO VRBIS ROMAE ℞

1 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Ivlianvm praefectvm annonae. [Th. 14, 15, 2] Nautici apud praesidum[1] uel magistratuum acta confiteantur incorruptas species suscepisse, eorumque, apud quos deponitur ista testatio, praesens adspectus probet nihil in his esse uitii. quod eo tempore, quo ad sacrae urbis portum peruenit, praefecturam iugiter obseruare praeceptum est. D. xviii k. Ivl. Remis Gratiano A. et Dagalaifo conss. a. 366

2 [2]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. ad senatvm et popvlvm. [Th. 14, 15, 3 B 54, 24, 1] Si quid frumenti uel olei urbicarii canonis remissione indultum est speciali beneficio, contra commodum publicum elicita non ualeant. D. xvii k. Mai. Mediolani Caesario et Attico conss. a. 397

3 Idem AA. Messalae pp. Neminem patimur in mutando [Th. 14, 15, 5 mut. B 54, 24, 2] canone urbis Romae nostrae clementiae beneficium postulare: sed etiam ea rescripta, quae quoquo modo potuerint impetrari, suscipi non sinimus. eos uero, qui contra haec fecerint,
1 in duplum retinendos esse decernimus. Vicarios quin etiam ceterosque [Th. 14, 15, 6 mut.] iudices, nisi deinceps ab usurpatione urbicarii canonis abstineant, deportationis poena detineri, primates officiorum capitali supplicio subiugari perpetua auctoritate sancimus. D. prid. non. Sept. Altino Theodoro vc. cons. a. 399

XXIIII (XXIII)
℞ DE FRVMENTO VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE ℞

1 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Vrso pv. Nulli, ne diuinae [Th. 14, 16, 2 B 54, 25, 1] quidem domui nostrae frumentum de horreis publicis pro annona penitus praebeatur, sed
KOI

[1] curatorum *Th.* [2] *iunge* 4, 40, 3 *et quae ibi laudantur*

2 *rubricam om. I*[a] 3 impp. ... pp.] *Cui.*, imp. th. *O*, imp. arc. a. *K*, imp. arch. *I* | que *om. I*[a] 4 ac] aut *O* | iam] etiam *K* 5 coronandam *I* | quoque haec *O* | nihil] nici *O* | de i. s. derogatur (—getur *KI*[b])] derogatur ut de iure suo *O* 6 haec] ac *I*[a] 10 impp. ... aa.] *Hafniensis*, imppp. ualent. ual. et gratianus aaa. *Th.*, imp. ual. *KOI* | ad iul. p. ann.] *Th.*, annone *O*, *om. KI* 11 praesidi *O*, presidem *I*[a] | magistratum *I*[a] | fateantur *Th.* | incorrupta *I* | species] se respicies *Th.* 12 horumque *OI*[b] | quos] quo *O*[a], uos *I*[a] | praeses *O* 14 obseruare] urbicarii obs. *O*[a] | *s. a. Th.* | a.] a. i *Th.* 16 impp. ... populum] *Cui.*, imp. arc. a. (a. *om. OI*) *KOI*: et populum *om. Th.*, *habent leges iungendae* 17 uel *om. K*[a], uel olei *om. I* 18 publicum commodum *Th.* | *s. a. Th. KI Russardus* | datur *K* | xvii] xvi *Russ.*, uiiii (*uel* xiiii) *I*, x *K* | martii *K*, ma. *I*, mart. *Russ.* | mediol. ... 19 conss. *om. KI* 20 idem ... pp.] *Th.*, id. aug. *KOI* 21 dementie nostre *O* | etiam *om. Cui.* | rescripta ea *K* | quae *om. I* 22 quoquo] quo *O* | putauerint *O*, potuerit *I* | suscipit *I* | sinmus *I*[a] 23 in] ad *Th.* | decernimus] *K*[b] *Th.*, dec. praecipimus *K*[a], praecepimus *O*, precipimus *I* 24 ab] ad *K* 25 retinendos *Th.* | subiugandos perpeti *Th.* 26 *s. a. Th.* 14, 15, 5 29 impp. ... pu.] *Th.*, imp. hon. a. (a. *om. OI*) *KOI* | ne] nec *KI*[b]

integer canon mancipibus consignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda. ita enim debet canon ab inclitae memoriae Constantino praestitus nec non a diuo pietatis meae auo Theodosio[1] auctus[2] expendi, quoniam crescit inopia, si frumenta, quae pro annona tribuntur, ad usus alios deputata[3] cogentur sibi de publico emere, quae aliis uendere potuissent. D. X K. AVG. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

2 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. LEONTIO PV. Auri [Th. 14, 16, 3 B 54, 25, 2] statuta quantitas[4] ad coemptionem frumentariam sit perpetuo dedicata, nec liceat cuiquam postea administratione urbicariae potestatis percepta aliquid ex eadem[5] summa minuere uel ad quoscumque alios usus conuertere: sed sub gestorum testificatione certum fiat, et quod mancipibus mutui nomine datum est et quod ab isdem sit excepta omni concussione
1 soluendum. Eum autem, qui hanc formam ausus fuerit inquinare, quantitatem, in qua suam calliditatem exercuerit, in duplum redhibere iubemus, et quidquid ex praedicta ratione adcreuerit, ad cumulum eiusdem[6] auri quantitatis et frumentarii tituli *fomitem* redundare, legisque huius tenorem aeneis tabulis incidi. D. V K. DEC. CONSTANTINOPOLI AREOBINDO ET ASPARE CONSS. a. 434

XXV (XXIIII)
℞ DE ANNONIS CIVILIBVS[7] ℞

1 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. PROCVLO PV. Annonas [Th. 14, 17, 10] publicas[8] non tam titulis dignitatum quam singulorum uiritim meritis attributas diui Con-
1 stantini liberalitate sat claruit. Ideoque nihil ex his scholarum nomine uindicetur, sed pro uniuscuiusque merito quae sunt concessa seruentur, ut, quicumque perceptarum annonarum emolumenta uel in heredes proprios iure sanguinis transfuderunt uel in extraneos distractionis titulo transscripserunt, maneat, quod gestum est uel hereditatis merito uel alienationis arbitrio. D. VII K. IVL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

2 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. TATIANO PP. Centum uiginti quinque modios frumenti praeter solitum canonem per singulos dies de praesenti sexta indictione ex die kalendarum Ianuariarum nomine parapeteumatis de horreis publicis huius

KOI

[1] Theodosio *om. Th.* [2] 11, 25, 2 [3] frumento, quod pro ann. tribuitur, ad u. a. deputato *Th.* [4] sescentarum undecim auri librarum quantitas *Th.* [5] memorata *Th.* [6] memoratae *Th.* [7] ciuicis *Th.* 14, 17 [8] ciuicas *Th.*

1 conscinetur O^a 2 inclitae] indicte *O* | praestitutus K^a | auo] o *O* 3 theod.] et theod. I^a 4 ad usus] aduersus OI^a | cogentur] OK^rI^b *Th.*, cognoscantur K^t, cogantur I^a | uendere potuissent aliis *KI* 5 *s. a. Th.* 6 impp. ... pu.] *Th.*, imp. aug. *O*, imp. hon. *I*, ide. a. *K* 7 statua I^a | nec] non I^a 8 postea] KI^t *Th.* (*Vatic. reg.*), post I^r *Th.* (*Vatic.* 6766), posse *O* | administrationem *OI* | ubicarie O^a 9 quocumque *O* | testificationem *I* 10 mutui nomine] εἰς πρόχρειαν συνωνῆς *B* (*Cui.*) | datur est *K* 11 soluendum] solu. est *K* | inquitare *Th.* (*Vatic. reg.*), *inc. Th. Vatic.* 6766 12 exercuit *O* | reddere *I* 13 rationem I^a | adcreuerit] exercuerit *I* | eius *O*, eius dei K^a | fomitem] *Cui. Th.*, firmiter *KOI* 14 huiusmodi *I* | *s. a. Th.* 18 imppp. ... pu.] *Th.*, imp. th. a. (a. *om. OI*) *KOI* 19 sing. uiritim] *Cui. Th. B* καθ' ἕκαστον, sing. uirium *X*, sing. uirorum K^aI^b, ủủs sing. *O*, sing. uirorum in K^bI^a 20 ideoque] omnique *O* | ex his nichil *KI* | nomine uendicetur *bis* O^a | uindicentur I^a 21 sint concessa *I*, concessa sunt *O* | preceptarum *K*, perceptorum *O* 22 transfunderunt O^a 23 distinctionis K^a | transscripserint *O* 24 *s. a. Th.* 25 imppp. ... aaa.] *Contius*, imp. arc. a. *K*, imp. arch. *I*, imp. ant. *O*: *expectes* idem aaa. — *Theodosii hanc legem esse constat ex* 11, 24, 1 *et Th.* 14, 17, 14: *ad annum* 392 *ducunt indictio sexta* (*u.* 26), *quae hoc anno incepit, et Tatianus pp., cui initio indictionis successit Rufinus* | tatiano pp.] *Cui.*: Aureliano pu. *proponit Gothofredus ad Th.* 14, 17, 14, *at dubitari non potest, quin inscriptionem ex libro suppleuerit Cui., qui retineret corruptum ab Haloandro initium* imp. Marcianus A., *quo imperante Tatianus pp. non extitisset* 27 ianuarium *O*, iuniarum *liber Gothofredi* | parapeteumatis] *X Cui.*, parapeteaumatis *K*, parap**(ri?)tamatici O^a, parapetaumatici O^b, parapetumatis *I*, peritteumatis *Gothofredus*

almae urbis insita nostrae pietatis liberalitate tribuimus, datis sacris apicibus ad sublimissimam quoque per Orientem praefecturam, quibus possit et modum nostrae donationis
1 agnoscere et incunctanter praebere quae iussimus. Quam modiationem iugiter et in perpetuum ciuibus nostris debere conferri ualitura in aeuum hac lege sancimus. a. 392

XXVI (XXV)
℞ DE MENDICANTIBVS VALIDIS ℞

1 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Severvm pv. Cunctis adfatim, quos in publicum quaestum incerta[1] mendicitas uocabit, inspectis exploretur in singulis et integritas corporum et robur annorum, atque[2] inertibus et absque ulla debilitate miserandis necessitas inferatur, ut eorum quidem, quos tenet condicio seruilis, proditor studiosus et diligens dominium consequatur, eorum uero, quos natalium sola libertas prosequatur, colonatu perpetuo fulciatur, quisquis huiusmodi lenitudinem prodiderit ac probauerit: salua dominis actione in eos, qui uel latebram forte fugitiuis uel mendicitatis subeundae consilium praestiterunt. D. xii k. Ivl. Patavi Antonio et Syagrio conss. Th. 14, 18, 1 B 54, 27, 1 a. 382

XXVII (XXVI)
℞ DE NAVTIS TIBERINIS ℞

1 [3]Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Symmachvm pv. Qui nauem Tiberinam habere fuerit ostensus, onus rei publicae necessarium agnoscat. quaecumque igitur nauigia in alueo Tiberis inueniuntur, competentibus et solitis obsequiis mancipentur, ita ut nullius dignitas aut priuilegium ab hoc officio uindicetur. D. viii id. Oct. Altino[4] divo Ioviano et Varroniano conss. Th. 14, 21, 1 a. 364

XXVIII (XXVII)
℞ DE FRVMENTO ALEXANDRINO ℞

1 [5]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Anthemio pp. In aestimatione frumenti, quod ad ciuitatem Alexandrinam conuehitur, quidquid de crithologia et zygostasii munere et pro naucleriorum tuenda substantia eminentia tua disposuit, roboramus. Th. 14, 26, 1
1 Atque

KOI

[1] incepta *Th.* [2] ea *ins. Th.* [3] *iunge Th.* 11, 36, 16. 14, 3, 7 [4] acc. xvi k. Nou. *ins. Th.* 11, 36, 16 [5] *Gothofredus iungit* 11, 2, 4. 11, 6, 6 (d. xiiii k. Febr. Honorio viii et Theodosio iii AA. conss.)

1 sacris ap. datis KI^a, data sacris ap. *O* | sublimitatem *I* 2 quoque] que *O* 3 qua I^a | modiationem] K^b, moderationem K^a, modiactionem *O*, modicationem *I* | iugitur I^a | et *om. O* 6 mendicimentibus K^a, mandicantibus *O*, mendicat*ibus I^a | uaudi I^a, non inualidis *Th.* 14, 18 7 imppp. ... 8 pu.] *Th.*, imp. gra. *KI*, imp. *O* 8 adfatim] *Z Th.*, *om. KOI* | quo *O* | uocauit *KI Th.*, nouatur *O* 9 et int.] int. *OI* | inhercibus *K* 10 debilitate ulla *KI* | miserandum *O* 12 prosequatur] *O Th.*, persequitur KI^b, persequatur I^a | coloniatu OI^a | lenitudinem] I^v *Th.*, plenitudinem KOI^t 13 domini *O* | latebras *O* | fugitiuus *K* 14 mendicitas K^a, mendicitatis forte *O* | praestiterit *O* | *s. a. Th.* 17 ciberinis O^a 18 impp. ... pu.] *Th.*, imp. ual. a. (a. *om. OI*) *KOI* 19 quodcumque ig. nauigium *KI* 20 tiberinis I^a | inueniuntur] *X Th.*, inuenitur *K*, inuenietur *OI* | obsequiis et solitis *O* | mancipetur KI^b 21 nullius] *Cui. Th.*, nulli *O*, nulla *KI* | uindicentur *O* | *s. a. Th.* 25 impp. ... pp.] *Th.*, imp. th. *KI*, imp. ual. *O* 26 alex. ciuitatem *O* | cohibetur K^t | de crithologia] *X Th.*, ***heologia K^a, deeritheologii K^b, decretogrecumhologia *O*, de scriptologia *I*: ὁ ἐρχόμενος σῖτος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας κριθολογείσθω εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ σταθμιζέσθω *B* (*Cui.*) | zygostasii] *X Th.*, cygostasii KOI^b?, cigostasia I^a 27 naucleriorum] *X Th.*, nauclerorum K, nauclcriorum *O*, naucleorum I

ut curialibus praedae auferatur occasio, iubemus eos ad huiusmodi sollicitudinem adfectandam numquam accedere, sed designata officia tuis prouisionibus examinata sollicitudinem praedictam implere. D. V K. FEBR. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

2 [1] IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ISIDORO PP. Diurnos centum [Th. 14, 26, 2] et decem modios alimoniis Alexandrinae ciuitatis addi decernimus, ut nemo priuetur eo, quod nunc usque percepit, et perissochoregiae nomen penitus amputetur et tesserae designentur et nostrae pietatis nomine censeantur. D. PRID. NON. IVN. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

XXVIIII (XXVIII)
R DE ALEXANDRIAE PRIMATIBVS R

1 [1] IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ISIDORO PP. Corporatos ciuitatis [Th. 14, 27, 2] Alexandrinae repurgandi fluminis onere liberamus et pro tenore et dispositione tua quadringentos solidos ex dinummio uectigali memoratae ciuitatis praecommodari decernimus, ita ut ex titulo nauium omnibus modis repensetur. D. PRID. NON. IVN. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

XXX (XXVIIII)
R DE IVRE REI PVBLICAE R

1 IMP. ANTONINVS A. DIONYSIO. Si quid aduersus rem publicam indefensam in ea specie, in qua neque defensores creati fuerint neque ut crearentur placuerit, statutum est, actionibus eius nihil est praeiudicatum.

2 IDEM A. APHRODISIO. An res publica, in cuius locum uos successistis eo, [BΣ 29, 1, 96] quod satisfecisse debito proponitis, ius pignoris in eo fundo habeat, apud suum iudicem quaeritur. si enim neque beneficio sibi concesso id ius nacta est neque specialiter in obligatione pignoris sibi prospexit, causa eius non separatur a ceteris creditoribus, qui habent personalem actionem.

3 IMP. ALEXANDER A. SATVRNINO. Rem publicam ut pupillam extra ordinem [B 54, 28, 2] iuuari moris est.

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VRBANO. Si secundum legem ciuitatis res publica, cuius meministi, ruina collapsis aedificiis tuis distraxit aream, nihil contra huius legis tenorem rector prouinciae fieri patietur.

KOI

---

[1] *iunge* 10, 32, 56...59 *et quae ibi laudantur*

1 pede K^a | offeratur *O* | accio *O* | sollicitudines affectandas I^a 2 examinatam *O*, examanta I^a 3 inferreplere O^a | *s. a. Th.* 5 impp. ... pp.] *Th.*, imp. the. a. *K*, imp. th. *O*, imp. *I* . 6 alexandrie *K* 7 perceperit *OI* | perissochoregie *KX*, perysocoregie *O*, perisogoregie *I* | texere *I* 8 *s. a. Th.* 11 alexandrine *KI*, alexandrinae plebis *Th.* 14, 27 | primatibus] ciuitati K^a, ciuitatis K^b 12 impp. (impp. dd. nn. *Th.*) ... pp.] *Ambros.* 534 *inf. Th.*, imp. th. a. *K*, imp. theod. *I*, imp. a. *O* 13 repugnandi K^a | honore *K* | et dispositione tua] *O Th.*, dispositionis tue *KI* 14 quadrigentos *KI Th.* | uectigabili *O* | memomemorate K^a | praecommodari] *edd. Th.*, precomodare *KI*, accio moderari *O* 15 modis omnibus *O* | representetur *KI* | *s. a. Th.* 18 *rubricam om.* O^a 19 imp. ... dionysio] *Cui.*, imp. ant. *K*, imp. a. *OI* | quis K^aIX | ea] eam I^a 20 ut crearentur (creantur I^a)] uetarentur *O* | placuerat I^a | statum I^a 21 est] esse K^a 22 a. aphrodisio] *Cui.*, aphorodio *Paris.* 4429, aug. aphorodio et aliis *Russardus*, a. *KOI* | an] in OI^a | nos *O* | succ. eo] *K*, eo succ. *I*, eo *O* 23 iudice I^a 24 cocesso I^a | id] ad O^a | iussus K^a 25 prospexerit *K* | causa] -am I^a | speratur K^a 26 personalem habent *K* 27 imp. ... saturnino] *Cui.*, imp. alex. a. *K*, imp. alex. *I*, imp. ant. *O* 28 iuuari] uiari I^a 29 impp. ... urbano] *Cui.*, imp. diocl. *KI*, imp. ant. O^a, imp. a. O^b 30 nihil] nisi *O* | contra] hac *X*, *om.* *O*

XXXI (XXX)

℞ DE ADMINISTRATIONE RERVM PVBLICARVM ℞

1 Imp. Philippvs A. Crescentiae. Fundum uectigalem, si suis quibus- [B 54, 29 not. p] que temporibus debitae quantitates inferantur, inuito possessore auferri non posse manifestum est.

2 Impp. Diocletianvs et Maximianvs AA. et CC. Ivlio et Zenodoro. Contra [6, 54, 8] eos[1], qui rem publicam administrantes per officii necessitatem[2] sub condicione relicti fideicommissi satis accipere debuerunt, quanti rei publicae interest satis non esse acceptum, dirigendam actionem perspicitis. PP. vii k. Dec.[3] CC. conss. a. 294

XXXII (XXXI)

℞ DE VENDENDIS REBVS CIVITATIS ℞

1 *Impp. Severvs et Antoninvs AA.* Hercvliano. Si sine ulla con- [cf. Dig. 50, 1, 21, 7] dicione praedia uendente re publica comparasti, perfecta uenditione nulla ratione uereris, ne adiectione facta auferri tibi dominium possit. tempora enim adiectionibus praestituta ad causas fisci pertinent, nisi si qua ciuitas propriam legem habeat.[4]

2 Imp. Antoninvs A. Quamuis incrementum conductioni factae publici praedii uidetur offerri, non tamen additamenti specie oportet fidem locationis infringi, praesertim cum tantum iam temporis ex contractu decessisse proponas.

3 [5]Imp. Leo A. Erythrio pp. Si qua hereditatis uel legati seu fideicommissi [6, 24, 12] aut donationis titulo domus aut annonae ciuiles aut quaelibet aedificia uel mancipia ad ius inclitae urbis uel alterius cuiuslibet ciuitatis peruenerunt siue peruenerint, [(6, 24, 12)] super his licebit ciuitatibus uenditionis pro suo commodo inire contractum, ut summa pretii
1 exinde collecta ad renouanda siue restauranda publica moenia dispensata proficiat. Indefessa uero cura prospicientes, ne quis aduersus commoda ciuitatum quicquam moliri possit incommodum, sed sine ulla fraude seu nundinatione uel colludio seu coniuentia huiusmodi uenditiones procedant, hoc in posterum obseruandum esse censemus, ut, si quidem ad hanc inclitam urbem domum uel ciuiles annonas aut alia quaelibet aedificia aut mancipia perti-

KO (*deficit in* 4 quantitates) *I X* (*inde a u.* 6)

---

[1] siue successores eorum *ins. l. gem.* [2] ciuitati *ins. l. gem.* (*u. i.*) [3] supposita vii k. Mart. *l. gem.* [4] Idem respondit (rescripserunt *Cuiacius*), si ciuitas nullam propriam legem habet de adiectionibus admittendis, non posse recedi a locatione uel uenditione praediorum publicorum iam perfecta: tempora enim adiectionibus praestituta ad causas fisci pertinent *Dig.* [5] *iunge* 8, 11, 22

---

2 aministratoribus *I* 3 imp. ... crescentiae (—tio *Cont.*)] *Contius Cui.*, imp. (impprs *I*) philipp. *KI*, imp. *O* | fundi uectigalis (uestig. O^a) *O* | quibuscumque *OI* 4 quantitatis I^a | offerantur *X* 6 impp. ... cc.] *l. gem.*, imp. diocl. a. *KZ*, imp. r. c. *I* | iulio et zenodoro] *Cui.*, zenodoro *libri ad l. gem.*, *om. KI* 7 qui *om.* I^a | officii *om. X* | necessitate *I* | fideic. relicti *I*, relicti ciuitati fideic. Z^b 8 satis *om.* I^a | acceptum non esse *l. gem.* | esse] est *X* 9 prospicitis I^aZ, prospicis *KX* | *s. a. Cui. cum l. gem.* 11 *rubricam om. X* 12 impp. ... aa.] *scripsi ad Dig.* (*cf. inscr. c.* 2), imp. ant. a. *K*, imp. a. I^aZ | herculiano] *Cui.*, *om. KIZ* | ulla *om.* I^a 13 re] rei *K* | ueteris *X* 14 adiectionem I^a 15 fisci pert.] *XZ Dig.*, pert. fisci *KI* | habet I^a 16 imp. ant. a.] imp. ant. *I*, imp. am. *Z*, idem a. *K*, impp. ualerianus et gallienus aa. *edd.* | quauis *I* 17 additamenti] menti I^a | oportet fidem *om. Z* | cum tantum iam] contma *X* 18 ex contractu indices cessisse *X*, ex contractus die cessisse *Gottingensis* 19 imp. ... pp.] *Cui.*, imp. leo *KI*, iaap. aleo aa. *Z* | quae *X* | her. uel (uel *om. Z*) leg. seu fid.] *Z cum l. gem.*, uel (uel *om. I*) leg. uel her. seu (uel *I*) *KI*, her. seu fid. legati *X* 20 titulo aut donat. *KI* 21 peruenerunt (—rant *I*) s. peruenerint] *KI*, peruenerunt *X*, peruenerit *Z* 23 collecta] I^v, collata KI^tX | siue restaur. *om. I* | indefensa *KIZ* 24 commodum *X* 25 incommodi I^b | sine] si sine *K* | nundinatione u. c. seu *om. K*, *deficit* I^a | conuentia K^a, *deficit* I^a 26 precedant *X* | *deficit* I^a | im posterium K^a, *deficit* I^a 27 inclitam] publicam I^a | alia] aliqua *XZ*

2 nentia contigerit uenumdari, non aliter nisi imperiali auctoritate uendantur. In prouinciis
uero praesentibus omnibus seu plurima parte tam curialium quam honoratorum et posses-
sorum ciuitatis, ad quam res pertinent praedictae, propositis sacrosanctis scripturis sin-
gillatim unumquemque eorum qui conuenerint iubemus sententiam quam putent utilem
patriae suae designare, ut ita demum decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente
3 emptor competentem possit habere cautelam. Hos autem ueditionum contractus, siue iam
completi fuerunt seu postea ineundi fuerint, stabiles esse censemus. D. V K. MART. MAR-
CIANO ET ZENONE CONSS.[1] a. 469

XXXIII (XXXII)
℞ DE DEBITORIBVS CIVITATVM ℞

1 IMP. ANTONINVS A. DIODOTO. Non prius debitorem rei publicae honorem in re publica
subire, quam id quod debere constiterit conuentus exsoluerit, tam meis quam diuorum
principum constitutionibus declaratur.
2 IMP. CONSTANTINVS A.[2] VERINO SVO SAL. Apud eos, quos superstites Th. 12, 11, 1
integris facultatibus esse peruideris uel quorum heredes incolumia retinent patrimonia,
sortes rei publicae[3] perseuerare debebunt, ita tamen, ut annuas usuras suis quibusque
temporibus exsoluant, cum simul et rei publicae utile sit retinere idoneos debitores et ipsis
1 commodum cumulum debiti minime nutriri. Et quia nefas est obnoxiis corporibus alienatis
circumscribi ciuitates, placuit, si qui debitor rei publicae ciuitatis quippiam ex eo patri-
monio, quod habuit, cum pecuniam rei publicae sumeret, donauerit uel distraxerit uel
qualibet in alium ratione contulerit, qualitate rei alienatae perspecta atque omnibus debi-
toris facultatibus consideratis, quas habuit, cum ei pecunia crederetur, pro rata ab eo,
1a qui ex debitoris facultatibus aliquid detinet, ex sorte atque usuris postulari. Itaque quo-
tiens minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen ciuitati alicui[4] inuenitur
obnoxium, iudex omni diligentiae sollicitudine debebit inquirere, ad quos ex qualibet con-
dicione transierint debitoris facultates, ut singuli aequa aestimatione habita pro rata rerum
quas possident conueniantur, personalem actionem contra eum habituri debitorem, qui ipsis
1b soluentibus liberatur. Ab eo autem, a quo constat fortunarum suarum partem maximam
recessisse, etiam reliquam portionem quae apud eum resederit transferri ad idoneum opor-
2 tebit. Quod si quispiam debitor rei publicae ciuitatis fisco nostro locum fecerit, emptores,
qui ex fisco nostro comparauerint, manifestum est secundum ius uetus et rescripta diuorum
3 constitutionesque nostras nullam debere molestiam sustinere. Quod si quis debitor non

KIX

---

[1] Marciano cons. (= *a.* 472)? [2] Locrio *ins. Th.* [3] sortes kalendarii *Th.* [4] nomen kalendario ciuitatis alicuius *Th.*

---

1 contigitur *X* 2 et *om.* I^a 3 predicte pertinent *XZ* | sigillatim K^bZ 4 conuenerit *I* | putet I^a 5 decrediti *X* | in *om. KZ* 6 autem *om. X* 7 fuerint *IX* | *s. a. l. gem.* 10 ciuitatis *Z*, urbis *X*, πόλεως *B* 54, 31 11 a. *om. I* | diadoto *Ambros.* 534 *inf. Cui.* 1577, diodoro *Cui.* 1562, *om. KIZ* | prius] prius oportet *I* | in rem publicam *Z*, inire publica *X* 12 id *om. X* | tam] publice tam *X* | duorum *X* 14 a. *om. KI* | uerino suo sal.] *Th.*, uerino suo *Cui.* 1577, uerino *Cui.* 1562, *om. libri*: loquitur uerino curatori ciuitatis Z^v *Accursius ad u.* 15 peruideris 15 prouideris *libri* | incomlumia K^a 16 sordes *X* | debent *X* | quibuscumque *X* 17 exsoluerat *K* | ipsis] temporis *X* 18 neutriri I^a | corporibus obnoxiis *KI* | alien.] alien. sortem I^a 19 qui] *Th.*, quid *K*, quis *IX* | debitor *om. X* | ciuitatis *om. X* | quispiam K^bX 20 habuerit *K* | peccunia *I* 21 qualitatem *I* | rei *om. X* 22 condsideratis I^a | ei *om.* I^a 23 ex orte I^a 24 ydoneus *X* | ciuitatis *I* 25 diligentiae] *Th.*, diligenti (—tis X^a) I^aX, diligentia *Z*, diligentia et *K* | debet I^a 26 singula I^a | aequa] qua I^aX 27 possiderit *X* | conueniatur I^a | habituri contra (*omisso* eum) *K* 28 a quo *bis* K^a | suam K^a 29 recepisse I^a | quam *X* 30 locum … 31 nostro *om. X* 31 comparauit I^a 32 constitutionesque nostras] I^b *Th.*, constitutionemque (que *om.* I^a) nostram KI^aX | nullamque *I* | debere *om.* I^a | susustinere *X* | quod] qui K^a

comparuerit uel certe ita omnia sua consumpserit, ut nemo aliquam rem ex eius bonis possideat, id[1] debitum conuenit ad dispendium rei publicae pertinere. ideoque cura patris ciuitatis[2] apud idoneos uel dominos rusticorum praediorum pecunia collocanda est. PP. III K. FEBR. VOLVSIANO ET ANNIANO CONSS. a. 314

XXXIIII (XXXIII)
℞ DE PERICVLO NOMINATORVM ℞

1 IMP. GORDIANVS A. SEVERINO. Hi, qui a te collegaque tuo magistratus creati sunt, etiamsi maxime fideiussores non exegistis, tamen si per id temporis quo magistratus honor deponebatur soluendo fuerunt, periculo uos creationis non fecerunt obnoxios ex eo, quod casu aliquo patrimonium eorum mutilatum sit, cum cessationi suae id debeant imputare damnaque rei publicae, si qua ob culpam eorum passa est, sarcire, qui, cum nomine publico eos conuenire potuissent, id facere supersederunt.

2 IDEM A. RVFINO. Si successoris tui successor non idoneum loco suo magistratum denominauit, administrationis eius periculum ad personam tuam spectare nequaquam potest. etenim nominati successoris dumtaxat quisque periculum suscipere compellitur nec ad nominatoris nominatorem manus iure porrigi possunt.

XXXV (XXXIIII)
℞ DE PERICVLO EORVM QVI PRO MAGISTRATIBVS INTERVENERVNT ℞

1 IMP. ANTONINVS A. AVGVSTALI. Fideiussorem magistratuum in his quae ad rei publicae administrationem pertinent teneri, non in his quae ob culpam uel delictum *eis* poenae nomine inrogentur, tam mihi quam diuo Seuero patri meo placuit.

XXXVI (XXXV)
℞ QVO QVISQVE ORDINE CONVENIATVR ℞

1 IMP. ANTONINVS A. LVCIANO. Etsi duobus simul cura pecuniae ciuitatis, B 54, 32 not. 8 non tamen separatis portionibus mandetur, singuli non pro uirili portione, sed in solidum rei publicae obligantur.
1 Cum autem de indemnitate eius quaeritur, prius eius bona qui administrauit ac mox, si satisfieri non potuerit, collegae conueniuntur.
2 Vos tamen, qui heredes unius ex curatoribus extitistis, damnum si quod post mortem eius dolo uel culpa collegarum accessit, onerari non est rationis.

KIX

---

[1] quoque *ins. Th.* [2] cura patris ciuitatis] periculo curatoris kalendarii *Th.*

---

1 conparauerit *KI* | oomnia K^a | sua *om. X* 2 ad disp. *om.* I^a 3 *s. a. Th. Cui.?* | III *om. Cui.* 6 de *om.* I^a 7 a. *om. I* | seuerino] *Cui.* 1577, seuino *Cui.* 1562, *om. KOI* 8 per *om.* I^aX | tempus *I* 9 fuerint *K*, fuerit *I* | uos *om. X* | fecerit *X* 10 aliquod *XZ* | mutilitatum sit *X*, mutilatum fuerit *K*, mutilatur *Z* | cessationis I^aZ | id] *Z*, hii *KIX* 11 dampnamque *K* | quam I^a 12 public. I^a, rei publice KI^b | supersederit *I* 13 rufino] *Paris.* 4429, *om. KI* | successores KI^a? 15 nominati successores *Z*, nominatis (—ti *X*) successoribus KI^aX | nominatoris] nominationis *I*, monitoris *Z* 19 interueniunt *KI*, interuenerit *Z* 20 anton. *om. I* | augustali] *Cui.*, luciano *Contius* (*cf. u.* 25), *om. KI* | fidemiussorem *I* | quae] queque K^a 21 pertineant *X* | eis] *edd.*, ei *libri* 22 seuero] secreto K^a | patri meo] *Z*, patri I^bX, *om.* KI^a 24 quisque] quis *K*, τις *B* 54, 32 | comematur *X* 25 a. *om. I* | luciano] *Paris.* 4429, *om. KI* | peccunie cura *KI* 26 solide *X* 27 cum autem *om. I* | eius] *KX*, ciuitatis eius *I*, eius ciuitatis *Z* 28 administrauerint *X* | potuit I^aX, poterit *Z* 29 extitistis I^a, [illegible]stis K^a | damno *edd.* 30 collegatorum

2 IMP. GORDIANVS A. VALENTI. Quotiens duobus non separatim, sed pro indiuiso munus iniungitur, et ita, ut unusquisque eorum periculo soliditatis uideatur obstrictus, manus ad nominatorem, priusquam utrique qui id munus administrauerunt sollemniter fuerint excussi,
1 nulla ratione possunt porrigi. Si uero separatis portionibus ad munus nominati sunt, prius pro portione conueniantur qui administrauerint, item fideiussores eorum: si nec ab his quidem indemnitas fuerit seruata, tunc demum creatorem ac, si nec is quidem sufficiat, nouissime participem muneris conueniri debere praeses non ignoret.

3 IMPPP. CARVS CARINVS ET NVMERIANVS AAA. THEODOSIO. Si ita duumuiri creati estis, ut mutuo periculo teneamini, in dubium non uenit uicariis damnis uos esse obstrictos, cum in magistratibus prius nominatores conueniendos esse (hoc quod in persona uestra custodiri considerastis) constitutum est.

4 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DIONI. Cum te et collegam tuum magistratus uestri tempore publicum fenus collocasse proponas nec potuisse debitum a quibusdam rei publicae restitui, cum paratus sis pro te id quod[1] solus gessisti satis rei publicae facere, consequens est rem publicam, si separati actus uestri *fuerint*, *contra* successores collegae tui uel rerum eius possessores prius ob personam eius progredi et, si solida indemnitas rei publicae seruata non fuerit, nominatores eius interpellare ac postremo loco, si quid ex nomine collegae tui defuerit, ob culpae nexum te interpellare. priores nominatores enim ueluti fideiussores placuit obstringi.

XXXVII (XXXVI)

℞ NE QVIS LIBER INVITVS ACTVM REI PVBLICAE GERERE COGATVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. VRBICO. Si, ut proponis, decreto ordinis ad libertatem ductus es, non debere te inuitum actum rei publicae administrare curator rei publicae non ignorat, praesertim cum serui eiusmodi officia administrare debeant.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. TIBERIO. Si, cum ingenuus esses, ad actum gerendum a re publica compelleris, auxilium praesidis et iuris praesidia prout usus exigebat implorare potuisti.

XXXVIII (XXXVII)

℞ INIVNCTI MVNERIS SVMPTVS AD OMNES COLLEGAS PERTINERE ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. DIODORO. Cum ad munus exhibendarum angariarum cum aliis creatus a consortibus muneris sollicitudine deserta solum te functum

KIX

[1] pro eo quod (*Mommsen*)?

1 a. *om.* *KI* | ualenti] *Ambros.* 534 *inf.*, ualerio *Cui.* 1562, ualeriano *Cui.* 1577, *om.* *KI* | separatum K^a 2 et *om.* *K* | ut *om.* *Z* | solidatis *Z*, sodalitatis *liber Cuiacii* | uideretur *K* 3 priusquam ... administrauerunt *om.* *X* 4 porrigi possunt *X* 5 portionibus *X* | conueniatur *IX* | administrauerint] *Z*, id adm. KI^b, adm. id I^a 6 ac] at *I* | nec] ne *X?* 7 numeris *I* | conuenire *X* | ignorabit *K*, ignorat *I* 8 imppp. ... theodosio] *Contius*, imp. car. *KI* | duumuiri] uiri I^a, dominium et *X* 9 adstrictos *I* 10 cum in] cum *I* 11 consideratis *IZ*, desideratis *dett.* 12 impp. ... aa.] *edd.*, imp. diocl. *KI* | dioni] *Cui.*, *om.* *KI* 13 publicum] per publ. *I* 14 cum] cu *I*, com *Z*, *om.* K^a | sit *I* | rei publ. satis *I* 15 fuerint contra *Hal.*, contractus fuerint (fuerit *I*) *libri* 16 eprius I^a | progredi] I^bXZ, progradi K^aI^a, congredi K^b 18 tui *om.* *X* | culpa K^a 21 ne quis] ut quis *X*, siue *I* | inuitus] mutos K^a 22 cogatur] non c. *X* 23 imp.] idem *I* | a. urbico] *Contius*, *om.* *KI* | es] est *X* 24 administrare ... publicae *om.* *XZ* 25 ostitia *X* 26 impp. ... aa.] *edd.*, imp. diocl. *KI* | tiberio] *Cui.*, *om.* *KI* | ingenus esse I^a 27 gererum I^a | compellens X^a | et *om.* I^a 30 subtus indicti numeris *I*, sumptus inuenti muneris *X* | omnes] oes *I* 31 pertinere] pert. am. (= amen?) *X* 32 impp. ... diodoro (dioscoro *Cui.* 1577)] *Ambros.* 534 *inf.* *Cui.*, imp. diocl. *I*, idem a. *K*

esse proponas, sumptuum detrimenta, si qua acciderunt, collatione eorum, quos munus oportuit participare, prouisione praesidis diuidentur. qui si etiam a te obsequium derelictum esse cognouerit, quid censurae publicae congruit, non ignoret.

XXXVIIII (XXXVIII)

℞ DE HIS QVI EX OFFICIO QVOD ADMINISTRAVERVNT CONVENIVNTVR ℞

1 IMP. ALEXANDER A. OCTAVIO. Fenoris rei publicae, quod non tua culpa perditum esse apparuerit, sufficit sortis damnum, non etiam usurarum sustinere.

XXXX (XXXVIIII)

℞ DE SOLVTIONIBVS ET LIBERATIONIBVS DEBITORVM CIVITATIS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. QVATTVORVIRIS ET DECVRIONIBVS FABRATE*R*NORVM. Cautiones seruorum publicorum ita demum firmam securitatem debitoribus praestant, si curatorum
1 adsignantium uel eorum quibus exigendi ius est auctoritate subnixae sunt. Cum autem is qui exsoluisse dicitur solam scripturam actoris suscipientis pecuniam promet, ea tantum defensio consueuit admitti, si quod exsolutum est rationi rei publicae profecisse doceatur.
2 Sane curator uester, si fraude serui constiterit effectum, ut interciperentur a curatore[1] illatae a debitoribus quantitates, de peculio eius quod eo modo deest restituet.

XXXXI (XXXX)

℞ DE SPECTACVLIS ET SCAENICIS ET LENONIBVS ℞

1 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD HESPERIVM PROCONSVLEM AFRICAE. [Th. 15, 7, 3 B 54, 37, 1] Non inuidemus, sed potius cohortamur amplectenda felicis populi studia, gymnici ut agonis spectacula reformentur. uerumtamen cum primates uiri populi studiis ac uoluptatibus grati esse cupiant, promptius permittimus, ut integra sit uoluptas, quae uolentium celebretur impensis. D. VI ID. MART. TRIV. VALENTE V ET VALENTINIANO AA. CONSS. a. 376

2 (3) [2]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD VALERIANVM PV. [Th. 15, 7, 6 mut.] Quisquis equos, quos uel serenitas nostra uel ordinarii consules tribuunt

KIX

---

[1] a curatore *del.* (*Mommsen*) [2] *iunge c.* 3 *h. t. Th.* 15, 7, 8. 15, 10, 2

---

1 minus *I* 2 diuiduntur I^a | qui] quod $K^a I^b$ 3 quid] *K*, qui *IZ*, quidem *X* | censurae] censu rei *K*, censum rei *I* | non] si *K* | ignorat *I* 5 administrant conuenatur *I* 7 alex. a.] alex. *K*, antoninus a. *edd.*, a. *I* | octauio] *Cui.*, *om. KI* 8 iussurarum *K* 12 imp. ... fabraternorum (fabratenorum *Ambr.*, fabretanorum *Russ.*)] *Ambros.* 534 *inf. Russardus*, imp. alex. *I*, imp. ant. *K* 13 firmam] summam *X* 14 ius] uss *I* | is] hiis *X* 15 exsoluissem I^a | actoris] actoris solam I^a | pecuniam *om.* I^a | promet] promat et *Z*, pertinet I^b | tantum] tamen *K* 16 exsolutum est] ex solutione *X* 17 si fraude] fraudem *K* | a] ac *I* 18 restituent I^a, restituit X^a 20 scaenicis] senicie *X* | lenonis *K*, leoniobus *X* 21 imppp. ... 22 africae] *Th.*, imp. ual. *KI* 22 coartamur *I* | adimplectenda *K*, amplectendam *I* | populi felicis *KI* 23 stadia *X* | gymnici] *dett. Th.*, gumnici *X*, ginnicii *KI* | ut] aut I^a | cum] cu *I* 24 studiis] studiosi *I*, studiosis *X* 25 uoluptas] *Th.*, uoluntas *libri* celebratur $I^a X$ | *s. a. Th.* 27 imppp. ... 28 pu.] *Th.*, imp. gra. KI 28 quos uel *om.* I^a, uel *om.* *X* | uel ord.] ord. I^a | tribuerit I

uoluptatibus, ad commodum compendiumque priuatum abduxerit, unius librae auri condemnatione multetur. D. VIII K. MAI. TRIV.[1] EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. a. 381

3 (2) [2]IDEM AAA. AD VALERIANVM PV. Eos qui agitandi munus exer- | Th. 15, 7, 7 B 54, 37, 2 |
cent illustris auctoritas tua nullis praeter circense certamen adfici nouerit oportere suppliciis. D. VIII ID. MAI. EVCHERIO ET SYAGRIO CONSS. a. 381

4 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. | Th. 15, 7, 12 B 54, 37, 4 |
Si qua in publicis porticibus uel in his ciuitatum locis, in quibus nostrae solent imagines consecrari, pictura pantomimum ueste humili et rugosis sinibus agitatorem aut uilem offerat histrionem, ilico reuellatur neque umquam posthac liceat in loco honesto inhonestas adno-
1 tare personas. In aditu uero circi uel in theatri proscaeniis ut collocentur, non | (Th.) |
uetamus. D. III K. IVL. HERACLEAE ARCADIO A. III ET HONORIO A. II CONSS. a. 394

5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Nemo iudi- | Th. 15, 5, 3 B 54, 37, 5 |
cum ex quacumque ciuitate in aliud oppidum uel ex prouinciae solo equos curules aurigas bestias histriones[3] ciues temptet traducere, ne, dum popularibus plausibus intemperanter seruiunt, et publicarum rerum statum fatigent et festiuitatem impediant in cunctis oppidis celebrandam: ita ut, si quis hanc uiolauerit iussionem, poena teneatur ea, quae legum uiolatores persequitur. D. VIII ID. AVG. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

6 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLOREN- | 1, 4, 12 mut. Th. 15, 8, 2 B 60, 38, 1 |
TIO PP. Lenones patres et dominos, qui suis filiabus uel ancillis peccandi necessitatem
1 imponunt, nec iure frui dominii nec tanti criminis patimur libertate gaudere. Igitur tali placet eos indignatione subduci, ne potestatis iure frui ualeant neue quid eis ita possit adquiri. sed ancillis filiabusque, si uelint, conductisue pro paupertate personis, quas sors damnauit humilior, episcoporum liceat, iudicum etiam defensorumque implorato suffragio omni miseriarum necessitate absolui, ita ut, si insistendum eis lenones esse crediderint uel peccandi ingerant necessitatem inuitis, non amittant solum eam quam habuerant potestatem, sed proscripti poenae mancipentur exilii metallis addicendi publicis: quae minor poena est, quam si praecepto lenonis cogatur quispiam coitionis sordes ferre, quas nolit. D. XI K. MAI. FELICE ET TAVRO CONSS. a. 425

7 Αὐτοκράτωρ Λέων Α. τῷ δήμῳ . . . . | 1, 4, 14 B 60, 38, 1 |
Μηδεὶς πορνοβοσκείτω τοῦ λοιποῦ μηδὲ πόρος ἐντεῦθεν ταῖς λαργιτίοσιν εἰσαγέσθω. μήτε[4] οὖν δούλην ἢ ἐλευθέραν προϊστάτω τις, ἐπεὶ εὐτελὴς μὲν ὢν ὁ τοῦτο ποιῶν πρὸς τῷ τιμωρηθῆναι καὶ μεταλλίζεται ἢ ὑπερορίως ἐξορίζεται, στρατείαν δὲ ἔχων ἢ ἐπιτήδευμα σεμνὸν ἀπόλλυσι καὶ αὐτὴν σὺν τῇ οὐσίᾳ. ὡσαύτως καὶ οἱ θυμελικοὶ τούτων ἀπεχέσθωσαν. εἰ δὲ δοῦλον εἴη τὸ

KIX: index 41, 7 *ex B* (= *Synopsis Π* 22, 2) *restitutus est*

---

[1] Aquileiae (*Th.* 15, 7, 8. 15, 10, 2)? [2] *iunge c.* 2 *h. t. Th.* 15, 7, 8. 15, 10, 2 [3] bestias histriones *om. Th., tuentur B:* ciues *ante* aurigas *ins. Mommsen* [4] μή (*Hercher*)?

---

1 commodum compendiumque] comodium I^a | auri librae *Th.* 2 mulcetur *K* | *s. a. Th.* | VIII] x *Th.* 15, 10, 2 | k.] id. *c.* 3 *h. t. Th.* 15, 7, 8 3 idem ... pu.] *Th.*, idem ad ual. *Paris.* 4429, idem a. *KI* 4 cirenense *I* 5 *s. a. Th. Cui.?* | id.] k. *Cui. c.* 2 *h. t. Th.* 15, 10, 2 | mai.] mai. triu. *Cui.* 6 impPP. ... pp.] *Th.*, imp. the. *KI* 7 portionibus K^a | in quibus] quibus I^a 8 consectari *X* 9 nistrionem *I* | repellatur KI^b, rei uellatur I^a | umquam] iam *K*, *inc.* I^a | posthanc *X* | loco *om.* I^a 10 aditu] *edd.*, aditus KX^tZ, abditus *I*, addictu X^v, adytis *Hugolinus*, ἐν ταῖς εἰσόδοις *B* | curci uel *X*, circulis *I* | in *om.* KI^a | thatri X^a | collocetur *K* 11 *s. a. Th.* 12 impp. ... pp.] *Th.*, imp. hon. *KI* | indicium I^a 14 bestias] ue estrias I^a | instriones *I* | temptent *X* | ne] nec *I* | intemperarentur I^a, intemerate *Th.* 15 seruiuerit *I* 16 uiolauerit hanc *I* | teneantur *I* | longum I^a 17 *s. a. Th.* 19 impp. ... 20 pp.] *l. gem. Th.*, imp. the. *KI* 20 et dominos] dominosque *KI* | filiis *Th.* | spectandi K^a 21 imponit K^a 22 eos] hac *Th.* | nec pot. i. f. ualeat ne quid *Th.* | iure frui] uires *I* 23 personas *X* 24 iuditium I^tX^a 25 miseriariarum *I* | legiones I^a 26 admittant K^aI^a | habuerant] *Hafniensis Th.*, habuerint *KIX* 27 poena *Hafniensis Th.* | addiciendi *I* 28 preceptor K^a | leonis *I* | noluit I^a | *s. a. Th.* 30 const. graec. *post rubricam tituli sequentis K: inscriptionem suppleuimus ex l. gem. et Bononiensi, ubi est* αυτοh'ρατυρacunaτ 33 ἀπόλλυσι] *Synopsis*, ἀπολλύτω *B* 34 δοῦλον] *B cum l. gem.*, δοῦλος *Synopsis*

προσταθέν, παρὰ παντὸς ἐκδικείσθω πρόϊκα, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ εἴτε κληρικὸς ἢ μοναχὸς τοῦτο ἐκδικεῖ. ταῦτα δὲ φυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες οἱ μείζονες καὶ οἱ ἥττονες καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν, ποινὴν ὑφορώμεναι καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἴκοσι λιτρῶν. a. 457—467

XXXXII (XXXXI)
℞ DE EXPENSIS PVBLICORVM LVDORVM ℞

1 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. MARCELLO. Cum praesidem pro- [B 54, 38, 1]
uinciae impensas, quae in certaminis editione erogabantur, ad refectionem murorum transtulisse dicas, et quod salubriter deriuatum est non reuocabitur et sollemne certaminis spectaculum post restitutam murorum fabricam iuxta ueteris consuetudinis legem celebra-
1 bitur. Ita enim et tutelae ciuitatis instructae murorum praesidio prouidebitur et instaurandi agonis uoluptas, confirmatis his quae ad securitatis cautionem spectant, insecuti temporis circuitione repraesentabitur.

XXXXIII (XXXXII)
℞ DE AQVAEDVCTV ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMILIANVM CONSVLAREM AQVARVM. [Th. 15, 2, 1 B 58, 19, 1]
Possessores, per quorum fines formarum meatus transeunt, ab extraordinariis oneribus uolumus esse immunes, ut eorum opera aquarum ductus sordibus oppleti mundentur, nec ad aliud superindictae rei onus isdem possessoribus attinendis, ne circa res alias occupati
1 repurgium formarum facere non occurrant. Quod si neglexerint, amissione possessionum multabuntur: nam fiscus eius praedium obtinebit, cuius neglegentia perniciem formae con-
2 gesserit. Praeterea scire eos oportet, per quorum praedia aquaeductus[1] commeat, ut dextra laeuaque de ipsis formis quindecim pedibus intermissis arbores habeant: obseruante officio iudicis[2], ut, si quo tempore pullulauerint, excidantur, ne earum radices fabricam formae corrumpant. D. XV K. IVN. GALLICANO ET SYMMACHO CONSS. a. 330

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA.[3] PAN- [Th. 15, 2, 4 B 58, 19, 1]
CRATIO PV. Si quis de cetero uetiti furoris audacia florentissimae urbis commoda uoluerit mutilare aquam ad suum fundum ex aquaeductu publico deriuando, sciat eundem fundum fiscalis tituli proscriptione signatum priuatis rebus nostris adgregandum. D. VIII ..... CONSTANTINOPOLI TIMASIO ET PROMOTO CONSS.[3] a. 389

3 IDEM AAA. ALBINO PV. ROMAE. Eos, qui aquae copiam uel olim uel [Th. 15, 2, 5]
nunc per nostra indulta meruerunt, [4]usum aut ex castellis aut ex ipsis formis iubemus

KIX: index 41, 7 *ex B* (= *Synopsis Π* 22, 2) *restitutus est*

---

[1] ductus *Th.* [2] tuo officio *Th.* [3] *idem Th.: in inscriptione* imppp. Gratianus Valentianus et Theodosius AAA., *in subscriptione consules anni* 381 *uel* 382 *reponendos esse propter Pancratii praefecturam recte monuit Tillemont* [4] eius *ins. Th.*

---

1 πρόϊκα] πρόϊκα δέ *Synopsis* 5 publicorum ludorum] *Hal.*, ludorum *libri*, lud. publ. *edd.*, δημοσίων θεωριῶν *B* 6 impp. ... aa.] *edd.*, imp. diocl. *KI* | marcello] *Duacensis*, *om. KI* 8 et *om.* $I^{a}X$ 9 restituta *I* 10 instructo *IX* 11 confirmabitur *X* | cuecuritates K^{a} | cautionum *I* 14 aquarum ductu *I* 15 cost. *I* | a. ad maxim. consularem *Londin.*, ad maximum com. s. l. *Cui.*, *om. KI* | aquarum poss.] $K^{b}X$ *Th.*, poss. aq. $K^{a}I$: aquarum *ad constitutionis uerba trahunt libri, ad inscriptionem B* 16 meatus *om.* I^{a} | muneribus *X* 17 opera] operarum K^{a} | ducitus K^{a} | opplecti *X*, opilati K^{r}, compplecti I^{b}, ·pplecti I^{a} 18 ad *om.* I^{a} | superindictae] super indicem *X* | possessionibus *I* | ne] nec *I* 19 respurgium $K^{a}IX$ | occurrant] X^{t} *Th.*, occurrent I^{r}, curent $KI^{t}X^{r}$ | qui *K* | neglexerit *I* 20 negligentiam *I* | forma X^{t} | congesserit] *Th.*, concesserit $I^{b}X^{t}$, concusserit $KI^{a}X^{r}$ 22 quindecim] xxu *X* 23 pululauerunt I^{a}? | exudantur *X* 24 *s. a. Th.* 25 impr. ual. et th. arch. aa. pangario pp. *Londin.*, imp. ual. *KI* 27 militare K^{a}, mutila est I^{a} | aqueducto *X* | publico] in p. *I* | derigando $K^{a}I^{b}$ 28 prescriptione *I* | *s. a. Th.* 30 aaa.] a. *KI* | albino pu. romae] Th., albino pp. *Londin.*, *om. KI* 31 meruerint X

elicere neque earum fistularum quas matrices uocant cursum ac soliditatem attemptare
1 uel ab ipso aquaeductu trahere. Quod si quis aliter fecerit, non solum id [Th. 15, 2, 6 mut.]
quod prius iure beneficii fuerat consecutus amittat, uerum pro condicione quoque personae seuerissima poena plectetur. D. v k. Sept. Romae Timasio et Promoto conss. a. 389

4 [1]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Asterio comiti Orientis. Vsum [Th. 15, 2, 7] aquae ueterem longoque dominio constitutum singulis ciuibus manere censemus nec ulla nouatione turbari, ita tamen, ut quantitatem singuli, quam ueteri licentia percipiunt, more usque in praesentem diem perdurante percipiant: mansura poena in eos, qui ad inrigationes agrorum uel hortorum delicias furtiuis aquarum meatibus abutuntur. D. k. Nov. Caesario et Attico conss. a. 397

5 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Cyro pp. Si quis per diuinam liberalitatem meruerit ius aquae, non uiris clarissimis rectoribus prouinciarum, sed tuae praecellentissimae sedi caelestes apices intimare debebit: condemnatione contra illum qui preces moderatoribus insinuare conatur quinquaginta librarum auri et contra uniuersos administratores qui rescriptum per subreptionem elicitum suscipere moliuntur proponenda, apparitoribus nihilo minus eorundem uirorum clarissimorum prouinciae moderatorum animaduersionibus pro uigore tui culminis subiugandis: et amplissima tua sede dispositura, quid in publicis thermis, quid in nymphaeis pro abundantia ciuium conuenit deputari, quid his personis, quibus nostra perennitas indulsit, ex aqua superflua debeat impertiri. a. 440

6 Idem AA. Cyro pp. Omnis seruitus aquarum aquaeductus Hadriani siue [B 58, 19, 1] domorum siue possessionum siue suburbanorum siue balneorum uel per diuinos adfatus intimatos in quolibet iudicio uel per usurpationem impertitos[2] penitus exprobretur: maluimus etenim praedictum aquaeductum nostri palatii publicarum thermarum ac nymphaeorum commoditatibus inseruire. et decernimus hanc dispositionem modis omnibus in posterum seruari, nemini licentia tribuenda ab eodem aquaeductu precibus oblatis usum aquae petere uel eum audere perforare: scientibus his, qui qualibet ratione putauerint ad huiusmodi molimen accedere, uel officio, si ausum fuerit instruere uel minus instructis precibus parere,
1 centena pondo auri multae nomine fiscalibus rationibus se esse illaturos. Super his sancimus sulcum publicum aquarum nullis intra decem pedes arboribus coartari, sed ex utro-
2 que latere decempedale spatium integrum illibatumque seruari. Praeterea de plumbeis fistulis ducentibus ad thermas, quae Achillis nuncupantur, quas prouidentia tuae magni-
3 ficentiae factas esse cognouimus, eandem formam seruari censemus. Etenim memoratas fistulas thermis tantum et nymphaeis, quibus eminentia tua deputauerit, uolumus inseruire: facultate praebenda tuae sublimitatis apparitoribus circumeundi sine formidine domus sub-

KIX

---

[1] *iunge Th.* 15, 1, 36 [2] impertitos] *expectes* adquisita

---

1 elicere] *Th.*, eligere *libri* | ac] ad *X* | soliditatem] per solidatem *I*ᵗ 2 alter *X* | prius id quod *K* 4 plectentur *K* | *s. a. Th.* 15, 2, 5 | rom. *Th.* 5 impp. ... orientis] *Th.*, imp. hon. asterico. *Londin.*, imp. arc. *KI* 7 turbari (turb*** *I*ᵃ) nouatione *I* | ueteris *KX*, uetere *Th.* | licentie *X* 8 irrogationes *K*ᵃ, irrigationis *I*ᵃ, irrigationem *X* 9 *s. a. Th.* 11 impp. ... aa.] *Hal.*, imp. th. *KI*, idem a. *Londin.* | cyro pp.] *Cui.*, *om. KI* 12 meruerunt *I* | ius aquae] iussaque *I*, ius *K* | non] si *X* | percellentissime *I* 13 sedis *IZ* | celestis *K*ᵃ | debet *K*, debent *I*ᵃ | illud *K*ᵃ 14 conantur *I*ᵃ | et] *X*, *om. KIZ* | cotra *I* 15 qui] per *X* 17 culminis] luminis *I* | quid] quicquid *I*, quid est *Z* 18 terminis *K*ᵃ*I*, thermis *X* | menpheis *K*, inpheis *IZ* 20 aa.] a. *I* | cyro pp.] *Londin.*, *om. KI* 21 balneorum] ualineorum uel balneorum *I*ᵃ 22 inmatos *K*ᵃ, intimat'os *I*, itimatos *X* | per *om. I*ᵃ | usurpatione *I* | imperitos *I*ᵃ | exprobretur] *edd.*, exprobetur *IXZ*, exprobentur *K* 23 nostri] ac nimpheorum nostri *X*ᵃ 24 comodatatibus *I*ᵃ | dispositione *K* 25 aqueductum *I* | precibus] in pr. *X* 26 eum *om. Z* 27 molimen (uolumen *X*) acc. uel] *X Cui.*, acc. uel (uel *del. K*ᵇ) molumentum uel *K*, limolimen *I*ᵃ, molimen uel acc. *I*ᵇ, uenire emolumentum *Z* | parare *I* 28 pondera *I*ᵃ | ualituros *X* 29 consulcum *I*ᵃ | coortari *I*ᵇ, aartari *K*ᵃ, coorta est *I*ᵃ 30 pterea *I* | pulumbeis *K*ᵃ 31 quae] que et *I* | hacillis *K*, accillis *I* | nuncupatur *I*ᵃ | prouintia *I*ᵃ | tuae] sua *K*ᵃ | maniferentie *I*ᵃ 32 fuisse *X* | seruare *X*ᵃ 33 fistulas *om. I*ᵃ | deputauerint *K* 34 facultates *I*ᵃ | sublim. tue *X* | circuendi *X*

urbana balnea ad requirendum, ne qua deceptio uel suppressio uel insidiae contra publicam utilitatem a quoquam penitus attemptetur. a. 440?

7 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Ad reparationem aquaeductus huius almae urbis omnia uectigalia, quae colligi possunt ex uniuersis scalis huius inclitae urbis, et ex operariis qui Cyzicenii dicuntur ad refectionem eiusdem aquaeductus procedere. illo uidelicet obseruando, ut nemo eorum qui ius aquae possident quamcumque descriptionem sustineat: nam exsecrabile uidetur domos huius almae urbis aquam habere uenalem.

8 IMP. ZENO A. ADAMANTIO PV. Hac lege sancimus, ut, si quis amplissimam praefecturam gubernans aurum aquaeductui deputatum ad alterum quodlibet opus non aquaeductibus uel aquae publicae competens extruendum uel curandum putauerit conuertendum, de suis
1 facultatibus eandem summam aquaeductus titulo repensare cogatur. Separatus uero arcarius aurum aquaeductus suscipiat gloriosissimorum consulum liberalitate uel ex aliis titulis ad aquas publicas pertinentibus collectum uel postea colligendum.

9 IDEM A. SPORACIO. Diligenter inuestigari decernimus, qui publici ab initio fontes uel, cum essent ab initio priuati, postquam publice usum praebuerunt, ad priuatorum usum conuersi sunt, siue sacris apicibus per subreptionem impetratis, ac multo amplius si auctoritate illicita nec appetito colore sacri oraculi huiusmodi aliquid pertemptatum fuisse dignoscitur, ut ius suum regiae ciuitati restituatur et, quod publicum fuerit aliquando, minime sit priuatum, sed ad communes usus recurrat: sacris oraculis uel pragmaticis sanctionibus aduersus commoditatem urbis quibusdam impertitis iure cassandis nec longi temporis praescriptione ad circumscribenda ciuitatis iura profutura.

10 IDEM A. SPONTIO[1]. Decernimus, ne quid a quacumque persona qualibet [B 58, 19, 2] dignitate praedita contra munuscularios aquaeductus uel fontes publicos qui ad aquaeductus
1 confluunt pertemptetur. Sed et si quis clam uel palam auctoritate confisus de isdem paragogiis uel fontibus aquam transduxerit uel clandestinis insidiis forte subripuerit, publicis
2 aquaeductibus eam restituere compellatur. Hoc etiam praecipimus, ne in posterum a quolibet iuxta eosdem aquaeductus plantari qualescumque arbores possint, ne ex stirpibus labefactentur parietes aquaeductuum, quod antiquis etiam constitutionibus interdictum esse
3 dignoscitur. Scientibus uniuersis, quod in posterum super huiusmodi commissis suburbanum uel praedium uel balneum uel aquae mola uel hortus, ad cuius usum aqua publica fuerit deriuata, uel si quid ex his iuxta aquaeductum positum ad eum pertinet, qui plantauit arbores aquaeductibus noxias, ad quemcumque pertineat locum uel hominem uel domum,

KIX

[1] Sporacio?

1 balinea I^a | quirendum K^a, querendum *X* | quam *I* | suppresso I^a | publicam] rem p. *I* 2 accententur *I* 3 a. eutichiano pp. *Londin.*, a. *KI* | aqueductuum *KI* 4 diuersis *X* | scalis] *Cui. ex libro et ad B:* τὰ παρεχόμενα εἰς τὰς σκάλας, calcullis *K*, scolis *IX*, calculis Z^t, collibus *et* callibus Z^v (*Accursius*) | coperariis *I* | qui] si qui *I* 5 cizeccennii *K*, iacenii *uel* inacenii *I*, zicennii *Z* | eidem I^a | aquae] adque *K* 6 possideant *X* | quacumque descriptione *I* | sustineant K^a*IZ* 7 domus *XZ* 8 a. *om. KI* | adamancio pp. *Londin.*, ad mancio pu. *Bononiensis, om. KI* | lage I^a | aplissimam *I* 9 non aqueductus I^a 10 curandum] putandum I^a 11 reprensentare I^aX^1 12 ex *om. IX* 14 a. *om. K* | sporacio] *Cui.*, poratio *Paris.* 4429, *om. KI* fontes ... 15 initio *om.* I^a 15 priuati] I^bX, fontes pr. *KZ* | plusquam usum publice *X* | priu. usus *I* 17 appetita K^a, appetitio *I* 18 suum] siue *X* | restituantur X^a | pubuculum *K* | fuit *XZ* 20 imperitis I^a 22 a. *om. K* | spontio] *Bononiensis*, sipontio *Contius*, pontio *Cui.*, *om. KI* | ad quamcumque (quac. X^b) *X* | quamlibet dignitatem praetendat *Cui. ex libro*, qualibet dignitate predita pretendat *Paris* 4429 23 munuscularios] *KX*, minuscularios *Z*, minuscuriarios *I* | aqua I^a | uel ... ductus *om.* K^a | fortes *I* | publicos *om.* K^b | aquaductus I^a, aqueductus uel fontis *X* 24 cofluunt *I* | pertententur *X* | quid I^a | clam uel] iam *X* | confusus *I* | eisdem *X* | paragogiis] *Alciatus*, paralogiis *Z*, parolociis *K*, paralitiis I^a, parolitiis I^bX^v, pararoltiis X^t 25 fortibus *I* | trans aquam duxerit *I* | subripuit I^aX 26 ne] nec *K* 27 cumque *om. X* | stirpibus] tribus *I* 28 etiam] et *I* | interdictu I^a 29 uniuersi *X* | superurbanum uel *I*, uel suburb. *X* 30 ortis *I* | aque I^a 31 qui ... 32 domum *om.* I^a: in libro M(artini) cancellatum est 'locum uel' et 'uel domum' *Hugolinus* 32 quamcumque K^a

proscriptionis titulo subiacebit et fisci uiribus uindicabitur: nulli super huiusmodi poena nec per sacros apices uenia tribuenda.

4 (1) Vniuersos autem aquarios uel aquarum custodes, quos hydrophylacas nominant, qui omnium aquaeductuum huius regiae urbis custodiae deputati sunt, singulis manibus eorum felici nomine nostrae pietatis impresso signari decernimus, ut huiusmodi adnotatione manifesti sint omnibus nec a procuratoribus domorum uel quolibet alio ad usus alios auellantur uel angariarum uel operarum nomine teneantur.

5 Quod si quem ex isdem aquariis mori contigerit, eum nihilo minus qui in locum defuncti subrogatur signo eodem notari praecipimus, ut militiae quodammodo sociati excubiis aquae custodiendae incessanter inhaereant nec muneribus aliis occupentur.

11 Imp. Anastasivs A. Sergio pp. Diuinam dispositionem ab inclitae recordationis principe Theodosio super his, qui aquam sibi de publicis aquaeductibus seu fontibus praeberi desiderant, promulgatam[1] hac etiam lege in sua firmitate durare sancimus, quatenus nemo uel in hac sacratissima ciuitate uel in prouinciis sine diuinis apicibus de sacro epistularum scrinio more solito edendis et iudicio tuae celsitudinis uel aliis quorum interest intimatis uel intimandis aquam de publico aquaeductu seu fonte trahere permittatur: his, quicumque nostra iussa uiolauerint seu uiolari concesserint, denarum librarum auri condemnatione aliaque grauissima indignatione feriendis.

XXXXIIII (XXXXIII)

℞ DE GLADIATORIBVS PENITVS TOLLENDIS ℞

1 Imp. Constantinvs A. Maximo pp. Cruenta spectacula in otio ciuili et [Th. 15, 12, 1] domestica quiete non placent. quapropter omnino gladiatores esse prohibemus. PP. Beryto k. Oct. Pavlino et Ivliano conss. a. 325

XXXXV (XXXXIIII)

℞ DE VENATIONE FERARVM ℞

1 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Mavriano com. domesticorvm et [Th. 15, 11, 1] uices agenti mag. mil. Occidendorum leonum cunctis facimus potestatem neque aliquam sinimus quemquam calumniam formidare.

1 Bestias autem, quae [Th. 15, 11, 2 *'Ροπαί* 4, 1] ad comitatum ab omnibus limitum ducibus transmittuntur, non plus quam septem diebus intra singulas ciuitates retineri praecipimus: uiolatoribus eorum quinas libras auri fisci uiribus illaturis. D. xiii k. Ivn. Constantio et Constante vv. cc. conss. a. 414

KIX

---

[1] *c.* 5 *h. t.*

---

1 uendicetur *KIZ* 2 nec] neque *K* | ueniat *I* | unuersos *X* | custos *X* 3 ydrolafilacos K^a, ydrofilacos $K^b I^b X$, idrofilaco I^a, ydrophillocaos Z^a, ydrophillicaos Z^b | custodie urbis *I* 4 maribus I^a | felice I^a | nostrae pietatis] nostro *X* 5 notatione *X* 6 euellantur *I*, habeantur K^b, habetur K^a 7 quem] quidem I^a, quam *Z* | contingerit *K* 8 sotiatis I^a 10 anast. a.] ant. *K*, a. *I* | sergio pp.] *Herrmann ad* 2, 7, 24. 5, 27, 6, seruo pp. *Contius*, suo (*postea* seruio) pp. *Cui.*, *om. KI* 11 aquam] aqua I^a | fortibus I^a | desid. preberi *I* 12 promulgata *I* | hanc etiam legem *K* 13 nemo uel] nemo *X* | ciu. uel] ciu. et *K* | sine] siue *X* 14 et *om.* I^a 15 uel int. *om.* I^a, int. *om.* I^b | permutatur *I* 16 uiolauerit I^a | uiolare *IZ* | concesserit *I*, consenserint *Z* 17 aliaque gr. ind. *om.* I^a, aliaque *om.* I^b 20 const.] ant. *K* | a. max. pp.] *Ambros.* 534 *inf. Th.*, *om. KI* 21 *s. a. Th.* 24 ueratione *K* 25 impp. ... aa.] imp. *KI* | mauriano ... 26 mil.] *Th.*, mauriano *Ambros.*, *om. KI* 26 aliqua I^a, aliquando *Th.* 27 quamquam *K*, quam I^a | *'Ροπαί eo ducere uidentur, ut cum Th. a* § 1 *alteram legem incipiamus: citant enim secundum Cuiacium* βι. [ι]α' τοῦ κώδ. τί. με' διάτ. β': *sed liber a Zachariaeo adhibitus om.* διάτ. β' 28 ductibus K^a 29 earum K^a 30 *s. a. Th.* 15, 11, 1

XXXXVI (XXXXV)
℞ DE MAIVMA ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. CAESARIO PP. Clementiae nostrae placuit, ut maiumae prouincialibus laetitia reddatur, ita tamen ut seruetur honestas et uerecundia castis moribus perseueret. D. VII K. MAI. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. [Th. 15, 6, 1] a. 396

XXXXVII (XXXXVI)
℞ VT ARMORVM VSVS INSCIO PRINCIPE INTERDICTVS SIT ℞

1 [1] IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD BVLEFORVM CONSVLAREM CAMPANIAE. Nulli prorsus nobis insciis atque inconsultis quorumlibet armorum mouendorum copia tribuatur. D. III NON. OCT. ALTINO DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. [Th. 15, 15, 1] a. 364

XXXXVIII (XXXXVII)
℞ DE AGRICOLIS CENSITIS VEL COLONIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD AEMILIANVM PP. Numquam rationibus uel colligendis frugibus insistens agricola ad extraordinaria onera trahatur, cum prouidentiae sit opportuno tempore his necessitatibus satisfacere. LECTA VII ID. MAI. ROMAE IANVARINO ET IVSTO CONSS. [Th. 11, 16, 4 B 55, 1, 1] a. 328

2 IMP. CONSTANTIVS A. AD DVLCITIVM CONSVLAREM AEMILIAE. [Th. 13, 10, 3 B 55, 1 not. b] Si quis praedium uendere uoluerit uel donare, retinere sibi transferendos ad alia loca
1 colonos priuata pactione non possit. Qui enim colonos utiles credunt, aut cum praediis eos tenere debent aut profuturos aliis derelinquere, si ipsi sibi praedium prodesse desperant. D. III K. MAI. MEDIOLANI CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II CONSS. a. 357

3 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FAVENTIVM VICARIVM ITALIAE. [Th. 11, 1, 12] Quisquis ex desertis agris ueluti uagos seruos liberalitate nostra fuerit consecutus, pro fiscalibus pensitationibus ad integram terrae[2] professionem, ex qua uidelicet serui manere
1 uidentur, habeatur obnoxius. Id etiam circa eos obseruari uolumus, qui ex huiusmodi fundis seruos ad possessiones suas transire permiserint. D. PRID. K. AVG. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 IDEM AA. AD MODESTVM PP. Ii, penes quos fundorum dominia [Th. 11, 1, 14 B 55, 1, 4] sunt, pro his colonis originalibus, quos in locis isdem censitos esse constabit, uel per se

U (48) *KIX* (*usque ad u.* 12)

---

[1] *iunge Th.* 9, 30, 2 [2] glebae *Th.*

---

2 maiuma uel ingressu *X* 3 impp. ... pp.] *Ambros.* 534 *inf. Th.*, imp. arc. *K*, imp. a. *I* 4 maiumae] *Z Th.*, mauma K^a, maiuma K^b, maiu *I*, maiumea *X* | redderetur *Th.* 5 *s. a. Th.* 8 ut annorum *X*, quorum *Th.* | utus inscisio *X* 10 impp. ... 11 campaniae] *Th.*, imp. ual. *KI* 11 inconsultibus q. annorum *X* 12 *s. a. Th.* 14 censitis] et c. *K* | uel] et *edd. cum B* 15 a. ad (d *U*) aem. pp.] *U Th.*, *om. KI* | sationibus *I*, περὶ λογισμούς *B* 16 fructibus *I* 17 *s. a. Th.* 19 imp. const. c. a. ad lutium consul. militie *U*, idem a. *I*, idem *K* 20 ad *om. U* 21 actione *UI* 22 eos *om. U* | tendere *U* | ipsi *om. U* | praedia *Th.* 23 *s. a. Th.* 24 imp. ualt. et gall. aa. ad fauentium prouinc. italie *U*, imp. ual. *KI* 25 agros I^a | uaga K^a 26 pensatationibus U^a | ab int. t. professione *U* | uideantur manere *Th.* 27 obseruare *U* 28 fundi *U* | ad] ob K^a | *s. a. Th.* 30 aa. ad mod. pp. (pp. *om. U*)] *U Th.*, aa. modesto pp. *Bononiensis*, idem a. *KI* | ii *om. Th.* 31 censos *Th.* | constabit] censuit *U* | per se] per actores uel per se I^a

uel per actores proprios recepta compulsionis sollicitudine implenda munia functionis
1 agnoscant. Sane quibus terrarum erit quantulacumque possessio, qui in suis conscripti
locis proprio nomine libris censualibus detinentur, ab huius praecepti communione discernimus: eos enim conuenit propriae commissos mediocritati annonarias functiones sub solito
exactore cognoscere. D. K. MAI. CONSTANTINOPOLI GRATIANO A. ET DAGALAIFO CONSS.[1] a. 366

5 IDEM AA. AD ORICVM PRAESIDEM TRIPOLITANAE. Domini praediorum id quod terra praestat accipiant, pecuniam non requirant, quam rustici optare non audent, nisi consuetudo praedii hoc exigat. a. 366

6 IDEM AA. AD GERMANIANVM PP. GALLIARVM. Omnes omnino fugitiuos [B 55, 1 not. c] adscripticios colonos uel inquilinos sine ullo sexus muneris condicionisque discrimine ad antiquos penates, ubi censiti atque educati natique sunt, prouinciis praesidentes redire compellant. a. 366

7 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD MAXIMVM PP. Quemadmodum originarios [B 55, 1 not. c]
1 absque terra, ita rusticos censitosque seruos uendi omnifariam non licebit. Neque uero
commento fraudis id usurpet legis illusio, quod in originariis saepe actitatum est, ut parua
2 portione terrae emptori tradita omnis integri fundi cultura adimatur. Sed cum soliditas
fundorum uel certa portio ad unumquemque perueniat, tanti quoque serui et originarii
transeant, quanti apud superiores dominos et possessores uel in soliditate uel in parte
manserunt: et emptor pretium quod dederit amissum existimet, nihilo minus uenditori ad
3 repetendos seruos cum agnatione eorum uindicatione concessa. Et si aliqua denique ex
causa dissimulauerit legis usurpare beneficium atque iste sub hac taciturnitate decesserit,
et heredibus eius et contra heredes emptoris uindicationem damus longi temporis prae-
4 scriptione submota: mala fide namque possessorem esse nullus ambiget, qui aliquid contra
legum interdicta mercatur.

8 IDEM AAA. AD PROBVM PP. Omnes profugi in alieno latebras collocantes [B 55, 1, 7]
cum emolumentis tributariis, salua tamen moderatione, reuocentur, scilicet ut, si, apud
quos homines reperiuntur, alienos esse nouerant fugitiuos et profugis in lucrum suum usi
sunt, hoc est siue excoluerunt agros fructibus dominis profuturos siue aliqua ab isdem
sibi iniuncta nouauerunt[2] nec mercedem laboris debitam consecuti sunt, ab illis tributa
1 quae publicis perierunt functionibus exigantur. Ceterum si occultato eo profugi, quod

UKI

[1] Gratiano A. II et Probo conss. (= *a.* 371)? [2] nauauerunt?

1 sollicitudi *U* | fuctionis *I* 2 sane] domini sane I^a | erit *om.* *U* | quantacumque *I* | quod *I* | conscriptis *K*, scriptis *U* 3 propri *U* | ab] ad *I* | praecepto *UK*^{a}? | decernimus *U*I^a 4 proprioque *I* 5 cognoscem I^a | *s. a. Th.* 6 idem a. *K*, i a. *I* | ad rotium praes. tripolitane *U*, ad oricum *Paris.* 4429 *om.* *KI* 8 exigant *U* 9 aa.] *U Cui.*, a. *KI*, aa. et grat. a. *Hal.* | ad germanum pp. galliarum *Bononiensis*, germanianum galiarum *U*, *om.* *KI* 10 asscriptoios K^a | quilinos *U* | muneris] *edd.*, numeri *UKIX*, munerum *Regiomontanus* 11 ubi (*** K^a) censiti] subiciens *U* | ratique *U* 12 *Herrmann non recte subscriptionem ex* 10, 32, 29 *anni* 365 *petit, cum h. c. post k. Mai. a.* 366 *datam esse ex c.* 4 *h. t. constet* 13 aa. et grat. a.] aa. grat. *U*, a. *KI* | ad maximum pp.] *U Cui.*, *om.* *KI: Maximus dignitate omissa extat in* 6, 22, 7 (*a.* 371), *Maximinus pp.* (*Galliarum*) *in Th.* 9, 24, 3 (*a.* 374) 14 omnifaria *U* 15 id] ad *K* | originalibus *UX* 17 partio *U* | originarii] originaribus. i. (= id est) *U* 18 quanti ... 19 manserunt *om.* *U* | uel *om.* *I* | solitudine K^a 19 existimet] *Contius*, existimet et *K*, estimet et *UIX* | ad repetendos uenditori *K*, uenditori *om.* I^a 20 adnationem *U*, agnitione I^b, *inc.* I^a | eorum indicatione concessa *U*, uendicatione (uenditione *K*) eorum concessa *KI*, eorum uendicationem concessam *X* | si aliqua] alii *U* 21 usurpet *U*, usurpate *X* | iste *om.* I^aX 22 emptori *U* 23 esse] eum esse *K*I^b?, *om.* *X* | nullus *om.* I^a | abiget *U*, *om.* X^a | aliquid *om.* *U* 24 mereatur *U* 25 aa. ad probum pp. (pp. *om.* *U*) *U Cui.*, a. *KI* 26 ut] ait *U* | si] si illi *X*, *om.* *U* | homines apud quos *K* 27 quos] uos *U* | et profugis] ut pro suis *U* | lucrum suum usi] **um usisi I^a, lucrum usi I^b 28 exoluerunt *U*, excoluerint *X* | dominos *U* 29 sibi iniuncta] **(in?)certa I^a, sibi incerta I^b, sibi *om.* *X* | nouerunt K^bI^a, nominauerunt *X* | debita *U* 30 publice *U* | functionibus] fructibus *U* | ceterorum I^a | occultate eo profugii *U* | quod] pro *U*

alieni esse uidentur, quasi sui arbitrii ac liberi apud aliquem se collocauerunt aut exco-
lentes terras partem fructuum pro solo debitam dominis praestiterunt cetera proprio pecu-
lio reseruantes, uel quibuscumque operis impensis mercedem placitam consecuti sunt, ab
ipsis profugis quaecumque debentur exigantur: nam manifestum est priuatum iam esse con-
2 tractum. Si qui uero inter agricolas, ut solet, ex quibuscumque commerciis huiusmodi
hominibus inueniuntur esse debitores, coram partibus constitutis iudex ab obnoxiis quod
debetur exposcat.

9 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POPVLVM. Immunitates specialiter datae et iugatio et capitatio libris publicis et ciuitatum ac prouinciarum encautariis sine aliqua probatione factae penes fruentes ereptae in functionem pristinam redeant. D. III NON. MART. MEDIOLANI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. [Th. 13, 10, 8 B 55, 1, 8] a. 383

10 [2]IDEM AAA. ET ARCADIVS A. CYNEGIO PP. Cum antea per [Th. 13, 11, 2 B 55, 1 not. e]
singulos uiros, per binas uero mulieres capitis norma sit censa, nunc binis ac ternis uiris,
1 mulieribus autem quaternis unius[3] pendendi capitis attributum est. Quocirca sublimitas[4]
tua huiusmodi census[5] per Comanensium et Ariarathensium Armeniae secundae, Amaseno-
rum Helenoponti et Diocaesarensium Cappadociae secundae urbes salubris et temperatae
peraequationis modum monumentis publicis iubebit adnecti. D. VI K. APRIL. CONSTANTI-
NOPOLI HONORIO ET EVODIO CONSS. a. 386

11 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD POPVLVM. Originarios colonos nullis priuilegiis, nulla dignitate, nulla census auctoritate excusari praecipimus, sed amputatis omnibus, quae aliquotiens per gratiam sunt elicita, domino uel fundo esse reddendos.

12 IDEM AA. FLORENTIO . . . Seruos uel tributarios uel inquilinos apud dominos uolumus
remanere. nam cum metu damni deterritus unusquisque eum quem incognitum habuerit
coeperit propulsare, uoluntas fugiendi seruis non erit: nemo enim dominum suum deserit
1 sciens nusquam sibi latendi locum esse derelictum. Sed aut cognitum sibi ingenuum unus-
quisque suscipiet, aut eum qui se liberum esse simulauerit a se submouebit metuens his
2 quae statuta sunt obnoxius fieri. Si quis igitur ex memoratis fugitiuis apud quemlibet
fuerit repertus, duodecim libras argenti fisco nostro inferat detentator, ipsi autem cuius
fuit praeter eundem fugitiuum alterum etiam eiusdem aestimationis inferre decernimus.

UKI

[1] *iunge* 10, 25, 1 [2] *iunge* 11, 58, 3 [3] *idem Th.*: *fuerit* onus [4] sublimis auctoritas *Th.*
[5] censibus *Th.*

2 functuum K^a | domini I^a 3 mercedis I^a, mercedes I^b 4 ipsis] his *U* | profugiis *U* | est *om. U* 5 quis *U*, *inc.* I^a | assolet *K* | ex] et *U* | quibusque *I* | huiusmodis *K* 6 hominis *X*, *om. U* | inuen. esse debitoris I^a, in uenditoris (—res U^b) *U* | coram partibus] coparationibus *I* | ab ... 7 exposcat *om. U* 8 imppp. ... aaa.] *Th. cum* 10, 25, 1, id. aa. *U*, idem a. *KI* | ad populum *om. KI* 9 et iug. (negatio *U*) et] iug. uel *Th.* | publicum *U*, *inc.* I^a | ciuium *I* 10 encantariis *U*, encautieariis *K*, encariis I^a, encaturariis I^b | erepta ... 11 redeat *Th.* | functionem pristinam] functione facte penes *K* 11 *s. a. Th.* 13 aaa. et arc. a.] a. et arch. *U*, a. arc. *K*, a. *I*, *deficit Th.* | cynegio pp.] *U*, *om. KI*, *deficit Th.* | ante *U* 14 uero *om. U* | morima *U* | mulieribus uiris *I*, uiris ... 15 quaternis *om. U* 15 unius] mulieribus I^a, mulieribus unius I^b | pependi *U*, petendi I^a 16 eomanensium *U*, conmagensium *Th.* | ariarathensium] *Cui. Th.*, anatanensium *U*, arietem suum *K*, a**atensium I^a, anriraatensium I^b | secunde amesenorum (ansenorum *I*, amasenarum *X*) *KIX*, condemensenorum *U* 17 hellisponti *Th.* | et *om. U* | diocaesarensium] diocesarem siue K^a | secande *U* | urbes] *X*, urbis *UKI Th.* | salubris *om. I* | temp. peraequ.] tempora temptationes *U* 18 modium *U* | iubebit publicis *K* | acnecti *I* | *s. a. Th.* 20 impp. ... populum] *U*, imp. arc. *KI* 21 cessus *U* | auctoritate] dignitate *U* 22 sint *U* | illicita I^a? 23 aa.] a. *KI* | florentio ual. *U*, flo. cō. (= comiti?) *Bononiensis*, florentiuo *Paris.* 4429 24 manere *X* | dampnati K^a | detentus I^a, *deficit* K^a | eum quem *om. U*, *deficit* K^a 25 coeperit] a se cep. I^bX | fugiendis I^a | seruus I^a, serui *X* | enim *om. U* 26 nusquam] *edd.*, nuquam *U*, numquam *KIX* | locum sibi esse (*om.* latendi) *U*, sibi *ante* numquam *collocat X* | sed] sibi I^a, sed sibi I^b, *om. U* 28 quam I^a | obnoxios *U* | quid I^a | ergo *I* | fugitiuus *U* | quamlibet *I* 29 detentatoris *U* | autem ipsi I^a 30 fuerit *KI^b* | propter *I* | eundem fugitiuum] cum de fugitiuis *U*

13 [1]Idem AA. Vincentio pp. Galliarvm. Definimus, ut inter inquilinos colonosue, quorum quantum ad originem pertinet uindicandam indiscreta eademque paene uidetur esse condicio, licet sit discrimen in nomine, suscepti liberi uel utroque uel neutro [B 55, 1 not. e]
1 parente censito statum paternae condicionis agnoscant. Illud etiam seruandum est, ut, si quando utriusque fundi idem dominus de possessione referta cultoribus ad eam colonos quae laborabat tenuitate transtulerit, idemque fundi ad diuersorum iura dominorum qualibet sorte transierint, maneat quidem facta translatio, sed ita, ut praedii eius dominus, a quo coloni probantur fuisse transducti, translatorum agnationem restituat. D. iii id. Ivn.[2] Stilichone et Avreliano conss. [B 55, 1 not. f] a. 400

14 [1]Idem AA. Vincentio pp. Galliarvm. Si coloni, quos bona fide quisque possedit, ad alios fugae uitio transeuntes necessitatem condicionis propriae declinare temptauerint, bonae fidei possessori primum oportet celeri reformatione succurri, tunc causam originis et proprietatis agitari. D. iiii id. Ivl. Mediolani[2] Stilichone et Avreliano conss. [Th. 4, 23, 1] a. 400

15 [3]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Probo[4]. Colonos numquam fiscalium nomine debitorum ullius exactoris pulset intentio: quos ita glebis inhaerere praecipimus, ut ne puncto quidem temporis debeant amoueri. [ʽPoπαί 1, 10]

16 Idem AA. Palladio pp. Mulier, quae fuisse originaria docebitur, si cuiuscumque liberi hominis[5] secuta consortium in urbibus uel in quibuscumque locis uictura constitit[6], eius omnem subolem[7] secundum uetera constituta conueniet reuocari. D. vi k. Ivl. Ravennae Monaxio et Plinta conss. [Th. 5, 10, 1, 4 B 55, 1 not. f] a. 419

17 [8]Idem AA. Iohanni pp. Per colonum praeiudicium possessioni inuito uel inscio domino imponi non posse et iure et legum auctoritatibus decantatur. D.[9] id. Ivl. Ravennae Honorio xiii et Theodosio x AA. conss. [8, 15, 8 Th. 2, 30, 2] a. 422

18 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Basso pp. Colonos nulla ratione ad ullum quamuis humilioris militiae locum sinimus admitti: sed nec apparitores magisteriae potestatis censibus adscriptos probari concedimus[10], quia in hac parte et dominorum iuri et publicae consulimus honestati. [B 55, 1 not. f] a. 426

UKI

---

[1] *iunge c.* 13. 14 *h. t.* 11, 66, 6 *Th.* 12, 19, 1. 3 [2] d. iii k. Iul. Mediolani *leges iungendae* [3] *Herrmann iungit* 8, 16, 8. 11, 59, 13 (d. iii id. Iun. Constantinopoli Constante et Constantio conss. [*a.* 414]) [4] Probo comiti sacrarum largitionum 8, 16, 8 [5] ac sui iuris *ins. Th.* [6] si modo intra praefinitum tempus reposcitur *ins. Th.* [7] originem *Th.* [8] *iunge* 2, 13, 2. 4, 4, 1. 4, 26, 13. 12, 60, 4 [9] d. v *leges iungendae* [10] *comma* nec ... concedimus *isdem fere uerbis repetitur in* 12, 54, 3

---

1 aa.] a. *KI* | uinc. pp. gall.] *U, om. KI* | uti inter quilinos *U* 2 colonos *om. U* | quantum] quando *U* | indiscrete *K*, indiscreteque *U* | que *om. KI*ᵃ | paene] reponere *U* 3 uidentur *I*ᵃ | esse *om. I*ᵃ | utroque uel *om. U* | neutre parentes esse ostentatum paterne *U* 4 reseruandum *U* 5 est *om. U* | reperta *U*, refecta *I*ᵗ, repleta *I*ᵛ 6 laborat *UI*ᵇ*X* | tenuitatem *K*ᵃ | que *om. UI* | ad diuersorium *I*, addi ad diuersorum *U* 7 quamlibet *I* | forte *K*ᵃ, fronte *U*. fonte *I* | transierit maneant *I*ᵃ | praedicii *U* 8 a quo] et *U* | transducti fuisse *U*, fuisse transducta *K* | agnitione *U* | *s. a. Cui.* 9 iul. *Cui.* 1562 *secundum Herrmannum* 10 aa.] a. *KI* | uinc. pp. gall.] *Th.*, uicentio pp. *Bononiensis, om. UKI* | coloni quos] colonnos *I*ᵃ 11 necessitates *U*ᵃ 12 bona fide *U* | possessioni *I*ᵃ | prima *U* | oportet et *Th.* | refortione *U*ᵃ | tunc] *Th.*, et tunc *KIX*, *om. U* | causa *U* 13 et *om. K* | *s. a. Th.* 15 impp. h. et th. (theodosis *U*) aa. probo] *U Cui.*, imp. hon. *KI* | colonus nuquam *U* 16 uilius *U* | herere *I*ᵃ 17 ne] nec *K* | pucto *U*, pucto *I*ᵃ 18 aa.] a. *I, om. K* | palladio pp.] *U Th.*, paul. *K*, *om. I* | quae] qui *K* | originariam *I* 19 si cuiuscumque] sociusque *U* | liberi ... quibuscumque *om. U* 20 loci uictoria *U* | constiterit *KI*ᵇ, constituerit *I*ᵃ*?*, consistit *Th.* | eius *om. U* | conuenit *KI*ᵇ, *inc. I*ᵃ 22 aa.] a. *KI* | ioh. pp.] *Ambrosianus E* 28 *inf. cum l. gem.*, pp. *U*, *om. KI* | possessionis *KI*ᵃ 23 et *om. I*ᵃ | iuris *Th.* | decantatur] *l. gem. Th.*, declaratur *libri* | *s. a. l. gem. Th.* 25 *c.* 18. 19 *transponit Contius eo, ni fallor, inductus, quod c.* 19 *in B est* ιη', *cum non attenderit iam c.* 8. 9 *in B esse* ζ η': *c.* 19 *in* ʽPoπ. 40, 6 *sub numero* ιϑ' *citatur* | impp. ... aa. (aa. *om. U*)] imp. theod. *KI* | basso pp.] *U Cui.*ᵛ, probo pp. *Cui.*ᵗ, *om. KI* 26 ullam *U* | admittis *I*ᵃ 27 magistri *K* | potestatibus *I*ᵃ | quia] qui *U* | et dom.] dom. *I* 28 consulimus] cum suis *U* | onestatis *U*

19 *Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α.*

Τῶν γεωργῶν οἱ μὲν ἐναπόγραφοί εἰσιν καὶ τὰ τούτων πεκούλια τοῖς [B 55, 1, 18 Ῥοπ. 40, 6] δεσπόταις ἀνήκει, οἱ δὲ χρόνῳ τῆς τριακονταετίας μισθωτοὶ γίνονται ἐλεύθεροι μένοντες μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν· καὶ οὗτοι δὲ ἀναγκάζονται καὶ τὴν γῆν γεωργεῖν καὶ τὸ τέλος παρέχειν. τοῦτο δὲ καὶ τῷ δεσπότῃ καὶ τοῖς γεωργοῖς λυσιτελές.

20 Imp. Ivstinianvs A. Demostheni pp. Litibus imponentes [B 55, 1 not. f BΣ 23, 3, 6] celeritatem sancimus, si quando coloni cuiuscumque condicionis contra dominos terrae declamauerint super hoc ipso dubitantes, utrum is terrae dominus est nec ne (eos tamen dicimus, qui non ex longo prolixoque tempore uel longinqua et inueterata redituum susceptione sufficientem habent cautelam, in quibus casibus n*e* contradicendi quidem licentia colonis relinquitur, longi temporis praescriptione uel redituum frequentissima consequentia colonorum impetus excludente): talem esse super redituum uel publicarum functionum praestatione formam censemus, ut, si tales coloni, quales supra diximus, idoneum fideiussorem totius summae quae ab his dependitur praestiterint, quod omnes reditus sine ulla procrastinatione, si melior causa dominorum iudicetur, eis restituent, et talis fideiussor per triennium accipiatur eoque impleto iterum renouetur, coloni in medio nullo modo super

1 reditibus a dominis inquietentur. Sin autem hoc coloni minime facere uoluerint [(B) (BΣ)] uel potuerint, tunc idem reditus per officium iudicis annui exigantur per solita tempora, in quae etiam dominis dependebantur, et deponantur in aede sacra, id est in cimeliarchio ciuitatis, sub qua possessio sita est, uel si localis ecclesia ad susceptionem pecuniarum idonea non sit, in metropolitana ecclesia, ut remaneant cum omni cautela et post plenissi-

2 mam definitionem uel dominis dentur uel colonis restituantur. Sin autem reditus non in auro, sed in speciebus inferuntur, uel in totum uel ex parte, interim per officium iudicis

3 fructus uendantur et pretia eorum secundum praedictum modum deponantur. Haec de reditibus definientes ad publicas transeamus functiones. et si quidem coloni more solito eas dependant, ipsi maneant in pristina consuetudine, nullo praeiudicio dominis generando, qui et quiescentibus colonis et non contradicentibus ad publicum tributarias functiones

3a minime inferebant. Sin autem moris erat dominos totam summam accipere et ex ea partem quidem in publicas uertere functiones, partem autem in suos reditus habere, tunc, si quidem fideiussor a colonis detur, eundem fideiussorem dominis sine praeiudicio litis tantam summam inferre, quantam tributa publica faciunt, ut a dominis publicis rationibus persoluatur: nullo ex hoc colonis praeiudicio generando. super reditibus enim domini fideiussore fiant

4 contenti. Sin autem fideiussione cessante ad sequestrationem res ueniat et pecuniae deponantur, ex earum summa tantam iudices separare, quanta ad publicas sufficiat functiones,

UKI: index c. 19 *ex B restitutus est*

---

1 *inscriptio restituta est ex c.* 23 § 1 *h. t.* 2 *argumentum c.* 19 *in* Ῥοπ. 40, 6 *sic indicatur:* οἱ λ' ἔτη γεωργήσαντες συντελείτωσαν, κἂν μὴ ὦσιν ἐναπόγραφοι 3 μένοντες] *B* (*Cui.*), *om. Synopsis Γ* VI, 3 5 τοῖς δεσπόταις *Synopsis* | λυσιτελεῖ *Synopsis* 6 a. dem. pp.] *U, om. KI* | iitibus I^a 8 declarauerint *U*, declamauerunt *X* | dominus terre *U* | ne] ne an ipsi coloni sue terre dominium possident K^bX 9 redditum *U* 10 habet *U* | ne] nec *UKI*, non *X* 11 relinquatur *K* | frequentissima ... 12 redituum *om. U* | consequentia] K^bI^bX, susceptio consequenti• K^a, susceptione consequenter I^a 12 uel *om.* I^a 13 censemus] esse cens. *K* 14 totis summa aeque ab *U* | deprehenderit I^a | quod] quidem *I* 15 iudicatur *U* | eis] et eis I^a | restituunt *U* 16 accipiat usque ea impletos *U* | remouetur *X* | colono medio *U* 17 hoc *om. UK* 18 poterint *U* 19 quae] quem *U* | etiam *om. X* | dominus *U* | deprehendebantur I^a | et *om. U* | deponatur *K* | edem UI^a | sacram *U*, sacrosancta *KI*, in aede sacra *om. X* | similiarchio *U*, cimiliarchio *KI*. chimiliarchio *X* 20 sita est] I^bX, sit UI^a, sita sit *K* | ad] a I^a 21 metropolita *U* | ut *om. K* 23 specibus *U* | infertur I^bX | interim] K^vX^b, iterum UK^tIX^a 24 pretium *U* | secundum] sed *U* 25 reddibus *U* | ad] et ad *X* | transferamus funct. *U*, funct. deueniamus (uen. X^b) *X* | et *om. U* 26 easdem *I* | dependebant I^bX | ipsum man. in pristinam consuetudinem nullo praeiudici domino gerando *U* 27 qui (quod *I*, quoniam *X*) et quiescentibus] quiecentibus *U* | colonis et non contradic. *om. U*, *fortasse et* I^a | tabularias *U* 28 dominis *U* | parte *U* 29 partes *I* | suum redditum *I* | si *om. U* 30 domini *UI* 31 quanta *UX* | facit ad omnes plublicis *U* 32 praeiudicium *U* | dominii I^a | fiant *om. U* 33 fideiiussore *I* | censante *U* | res] reus *U*, *om.* X^a | ueniant 34 ex] et ex UI^bX | eadem KI^b | tantum *U* tanta I^a | iudicis UK^a | quantum *X* ciant UI^a

et eam disponere dominum accipere, quatenus ipse eam persoluens publicas accipiat securitates: reliqua quantitate, quae in reditus puros remanet, in tuto collocanda et litis ter-
5 minum expectante: Nullo praeiudicio siue colonis siue dominis ex huiusmodi fideiussione uel sequestratione uel publicarum functionum solutione generando: sed omni causa in suspenso manente, donec iudicialis sententia, quae de toto negotio procedit, omnem rem aperiat et ostendat, quis dominus terrae constitutus est et ad quem publicarum functionum securitas debet in posterum fieri, seu reditus uel peruenire uel permanere. RECITATA SEPTIMO IN NOVO CONSISTORIO PALATII IVSTINIANI. D.[1] DECIO VC. CONS. a. 529

21 IDEM A. AD SENATVM. Ne diutius dubitetur, si quis ex adscripticia et [B 55, 1 not. f]
seruo uel adscripticio et ancilla fuisset editus, cuius status sit, uel quae peior fortuna sit, utrumne adscripticia an seruilis, sancimus ea quidem, quae in anterioribus legibus cauta sunt pro tali progenie, quae ex mulieribus adscripticiis et uiris liberis progenita sit, in suo
1 statu relinqui, et[2] sit adscripticia proles ex tali copulatione procreata. Si quis autem uel ex seruo et adscripticia, uel ancilla et adscripticio fuerit editus, matris suae uentrem sequatur et talis sit condicionis, qualis et genetrix fuit, siue ancilla siue adscripticia: quod hactenus in liberis tantum et seruis obseruabatur. quae etenim differentia inter seruos et adscripticios intellegetur, cum uterque in domini sui positus est potestate, et possit seruum cum peculio manumittere et adscripticium cum terra suo dominio expellere?[3] a. 530

22 IDEM A. IVLIANO PP. Cum scimus nostro iure nullum praeiudicium gene- [B 55, 1 not. f]
rari cuidam circa condicionem neque ex confessionibus neque ex scriptura, nisi etiam ex aliis argumentis aliquid accesserit incrementum, sancimus solam conductionem uel aliam quamcumque scripturam ad hoc minime sufficere nec adscripticiam condicionem cuidam inferre, sed debere huiusmodi scripturae aliquid aduenire adiutorium, quatenus uel ex
1 publici census adscriptione uel ex aliis legitimis modis talis scriptura adiuuetur. Melius etenim est in huiusmodi difficultatibus ex pluribus capitulis condiciones ostendi et non solis confessionibus neque scripturis homines forte liberos ad deteriorem detrahi fortunam.
2 Sin autem et scriptura et post scripturam confessio seu depositio, sine ui et necessitate tamen, interuenerit (quid enim, si etiam conductionale instrumentum uel aliam chartulam,

UKI

[1] III k. Nou. *ins.* [2] ut? [3] D. XI k. Aug. Constantinopoli Lampadio et Oreste uu. cc. conss. *suppl.*

1 eam] ea I^a?, *om. U* | ipse] ipse accipere ipse *U* | accipiant I^a*X*, *om. U* | securitatem *K* 2 permanet *K*, permaneant I^a, permaneat I^b, remaneat *X* | in tutos K^a, inuito I^a | collocandas K^a, collocando *I* 3 expectantes *U*$K^a I^a$ | dominis siue colonis *K*I^b, dominis colonis siue I^a 4 omni] **minium K^a 5 iudicialis] *X*, iudiciali *UKI* 6 dominis I^a | ad quem ... 7 posterum *om. U*, ad *om.* I^a 7 red. uel] red. *K* | permanere uel peruenire *I*, perueni uel permanere *U* | *s. a. U Hal.* 8 septies *Hal.* | d. ... cons. *om. U* | d.] d. IX kal. octob. chalcedone *suppl. Cui. ex* 4, 21, 19, *quam propter principium coniungendam esse putauit, cf. Cuiacii Notae ad h. l.* 9 a. ad sen.] *U*, a. *I*, *om. K* | si quis ex (ab *I*)] quis *U* 10 adscripticio] asscriptitia *U* | quae peior] quae rei $K^a I^b$, rei *U*, *** I^a | forma *U* 11 ne *om. K* | seruilisi I^a | quae in *om. U* | interemptionibus I^a 12 uiris *post* sit *collocat* I^a | progenita] gen*** I^a 13 relinqui et si I^a, relinque se *U* | ascriptitias I^a | prole *U*I^a | copulatione procreatione procreata *U* | uel ex] ex I^a 14 uel] *U*, uel ex *K*, uel ab *IX* | abscriptitia U^a | fuerit *om. U* | matris ... 15 condicionis *om. U* | matri s. ueterem I^a 15 conditionis sit *I* | et *om. UX* | genitrix *libri* 16 in lib. tamen et seru. *U*, in lib. et seru. tantum *K*, tantum in lib. et seru. *X*, et seru. *om.* I^a | enim *I* 17 et *om.* *U*I^a | intelligantur I^a | potestate] uoluntate *UX* 18 seruum] et s. *X* | peculio] pec. uel (et *X*) sine eo *K*I^b*X* | et] et possit *U* | asscriptium *U* | domino] I^a?*X* 19 iul. pp.] *U*, *om. KI* | nostro iure nullum pr. generari] *Hafniensis*, nostro iuri nullo pr. negari *U*, nostra iura nullum (nullam I^a?, nolle *X*) pr. generare *KIX* 21 aliquod *KX* | accessit *U*I^a | scimus *K*, *om. X* | conductionem] *Hugolinus Cui. cum B:* κἂν ἐμισθώσατο ὡς ἐναπόγραφος, conditionem *UKI*, *om. X* | uel *om.* I^a 23 adiutorii aduenire *K*I^b, adiutorium aduere I^a | uel *om.* I^a 24 publicis *U* | adscriptionem *U*I^a 25 est enim *U* | facultatibus I^a | ex pluribus] et plurimis *X* | conditionem *I* 26 solum *K* | detiorem *K* 27 sin ... scripturam *om. U* | autem et] *X*, autem est *KI* | sine ui et] si eueniet *U* | necessitatem *U* 28 tamen] tantum *UK*, *inc.* I^a | interuerit *K*, interueniente *U* | conductionale] *Cui. cum B:* τὴν μίσθωσιν ἐβεβαίωσεν ἑκὼν διὰ καταθέσεως ἢ ἐμφανείας, conditionale *UKI*, condictionale *X* | alia cartula *I*

in qua subscripsit, intimauit et inter acta deposuit sese colonum fuisse adscripticium?), tunc ex utroque genere obligationis, id est tam scripturae quam confessionis uel depositionis,
3 (1) talem eum esse credendum, qualem et scripsit et inter acta deposuit. Illud ⌈Pott. 40, 7 quoque non ineleganter dubitabatur, si coloni filius per triginta annorum curricula uel forsitan quadraginta seu ampliora, adhuc uiuente patre et agriculturam peragente, ipse in libera conuersatione morabatur, et dominus terrae, quia per patrem ei satisfiebat, non etiam eius praesentiam exigebat, an post obitum patris, uel postquam inutilis is forte existat et ruri non idoneus, potest excusari filius, longinqua libertate abutendo et quod per multos annos neque agrum coluit neque aliquid colonarii operis celebrauit, cum non possit dominus
4 incusari propter suam desidiam, cui per patrem eius omne quod uoluerat accedebat. In omnibus itaque huiuscemodi speciebus satis acerbum nobis uidetur domino praeiudicari colonorum absentia eorum, qui in rure nati et postea absentes per suos uel patres uel fratres uel cognatos agriculturam peragebant. cum enim pars quodammodo corporis eius per cognationem in fundo remanebat, non uidetur neque peregrinari neque in libertate
5 morari. Maneat itaque domino ius inconcussum, et donec eius uel antiquitas uel posteritas uel cognatio in agrum remanet, ipse uideatur ibi resedisse. D. x k. . . .[1] Constantinopoli post consvlatvm Lampadii et Orestis vv. cc. a. 531

23 Idem A. Iohanni pp. Cum satis inhumanum est terram quae ab initio adscripticios habebat suis quodammodo membris defraudari et colonos in aliis terris demorantes dominos terrae maximis damnis adficere, censemus, quemadmodum in curialium condicione nemo ex temporali cursu liberatur, ita nec adscripticiae condicioni suppositus ex annalibus curriculis, quantacumque emanauerint, uel quacumque prolixa negotiatione aliquis sibi uindicet libertatem: sed remaneat adscripticius et inhaereat terrae. et si se celauerit uel separare conatus fuerit, secundum exemplum serui fugitiui sese diutinis insidiis furari intellegatur et sit suppositus una cum subole sua, etsi in alia terra eam fecerit, huiusmodi fortunae et
1 capitali illationi, nulla liberatione ei penitus competente. Cum autem Anastasiana lex[2] homines qui per triginta annos colonaria detenti sunt condicione uoluit liberos quidem permanere, non autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare, et ex hoc quaerebatur, si etiam liberi eorum cuiuscumque sexus, licet non triginta annos fecerint in fundis uel uicis, deberent colonariae esse condicionis an tantummodo genitor eorum, qui per triginta annos huiusmodi condicioni illigatus est: sancimus liberos colonorum esse quidem in perpetuum secundum praefatam legem liberos et nulla deteriore condicione praegrauari, non autem habere licentiam relicto suo rure in aliud migrare, sed semper terrae
2 inhaereant, quam semel colendam patres eorum susceperunt. Caueant autem possessionum domini, in quibus tales coloni constituti sunt, aliquam innouationem uel uiolentiam eis inferre. si enim hoc approbatum fuerit et per iudicem pronuntiatum, ipse prouinciae

U (*om. c.* 23) *KIX* (*ad c.* 23)

---

[1] Mart.? [2] *c.* 19 *h. t.*

---

1 intimauit] et int. UI^b | fuisse] fuisse et *U* 2 tam] tam ex (ēx U^a) *U* 3 et scripsit] scripsit I^aX 4 colonus I^a 5 quadr.] per quadr. *K* | seu *om.* I^a, *inc.* K^a | peragentem *U* 6 contione I^a, conditione I^b | partem *U* | eius ei satisfiebat *K*, ei'sfiebat *U* 7 etiam *om.* I^a | eius] eis *U* | inutilis is forte] *X*, utilis forte *U*, is inutilis forte KI^b, is *****te I^a 8 et ruri *om.* *U* | idoneo *U* | filius *om.* *I* | abutendo] habita *U* 10 suam *om.* *I* | partem *U* | quod uol. omne *I* | uoluerit *U* 11 que] in *U* | huiusmodi spec. *X*, spec. huiusmodi *I*, huius spec. K^a | nobis uid.] *UX*, esse uid. nobis *KI* 12 absentiam I^aX | eorum *om.* *KIX* | patrem *U* 14 per] qui K^a | cognitionem *I* | nationem ... peregri *bis* *K* | permanebat *U* | neque peregr.] *U*, abesse neque peregr. *K*, neque abesse neque peregr. *IX* | neque in] neque neque in I^a 15 et] est et I^a | uel ant.] ant. *K* 16 agro *KX* | remaneat I^a | ipse] et ipse *U* | ibi] ibi sibi U^a, sibi I^a? | *s. a. K Cui.* | d. *om.* *K* 17 orestis] opt. *K* 18 idem a.] imp. iust. *KI* | ioh. pp.] *Ambros. E* 28 *inf.*, *om.* *KI* 19 alienis t. commorantes *X* 20 maximos I^a 22 quanticumque em. I^aZ | aliquam K^a | sibi] sui I^a 24 diutius K^aI^bZ, diutinus *X* 26 illatione $KI^a?X$ | liberalitate *X* | anastasia *X* 27 condicione *om.* I^a | quidem liberos *X* 30 debere *K*, debent IX^t | colonorie I^a | an] aut *X* 31 saccimus *I* | esse *post* 32 liberos *collocat I* 33 non autem] et non *K*, *deficit* I^a 34 colendam] *edd.*, col. esse libri 35 sunt om. I 36 prouitie I

moderator, in qua aliquid tale fuerit perpetratum, omnimodo prouideat et laesionem, si qua
subsecuta est, eis resarcire et ueterem consuetudinem in reditibus praestandis eis obser-
uare: nulla nec tunc licentia concedenda colonis fundum ubi commorantur relinquere.
3 Et hoc tam in ipsis colonis quam in subole eorum qualiscumque sexus uel aetatis san-
cimus, ut et ipsa semel in fundo nata remaneat in possessione sub isdem modis isdemque
4 (2) condicionibus, sub quibus etiam genitores eius manere in alienis fundis definiuimus. Nemini
autem liceat uel adscripticium uel colonum alienum scienti prudentique in suum ius susci-
5 pere. Sed et si bona fide eum susceperit, postea autem reppererit eum alienum esse con-
stitutum, admonente domino uel ipsius adscripticii uel terrae et hoc faciente per se uel
per procuratorem suum hunc restituere cum omni peculio et subole sua: et si hoc facere
supersederit, omnis quidem temporis, quo apud eum remoratus est, publicas functiones siue
terrenas siue animales pro eo inferre compelletur cura et prouisione tam eminentissimae
praefecturae quam praesidis prouinciae: coartetur autem et sic ad restitutionem eius secun-
dum ueteres constitutiones et poenas eis insertas. a. 531-
24 [1]Idem A. Hermogeni magistro officiorvm. Si qui adscripticiae condicionis consti-
tuti mulieres liberas quacumque mente aut quacumque machinatione siue scientibus dominis
siue ignorantibus sibi uxores coniunxerunt uel postea coniunxerint, in sua libertate per-
manere tam eas quam prolem quae ex eis cognoscitur procreata sancimus: illo procul dubio
obseruando, ut, si ex libero marito et adscripticia uxore partus fuerit editus, is maternae
1 condicionis maculam, non paternam sequatur libertatem. Sed ne adscripticii putent 7, 24, 1
sibi impunitum esse tale conamen, quod maxime uerendum est, ne liberarum mulierum
nuptiis ab his excogitatis paulatim huiusmodi hominum condicio decrescat, sancimus, si
quid tale fuerit ab adscripticio perpetratum, liberam habere potestatem dominum eius siue
per se siue per praesidem prouinciae talem hominem castigatione moderata[2] corrigere et
abstrahere a tali muliere. quod si neglexerit, sciat in suum damnum huiusmodi desidiam
reuersuram.

XXXXVIIII (XXXXVIII)

℞ DE CAPITATIONE CIVIVM CENSIBVS EXIMENDA ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Evsebivm v. p. praesidem Lyciae et Pam- Th. 13, 10, 2
phyliae. Plebs urbana, sicut in Orientalibus quoque prouinciis obseruatur, minime in
censibus pro capitatione sua conueniatur, sed iuxta hanc iussionem nostram immunis
habeatur. D. k. Ivn. Constantino A. iii et Licinio iii conss. a. 313

U (48, 24: *inde a. u.* 19 marito *pleraque incerta sunt*) *KIX*

---

[1] *iungendae uidentur* 1, 3, 53. 5, 17, 11. 9, 13, 1 (d. xv k. Dec. Constantinopoli dn. Iustiniano pp. A. iii cons. = *a.* 533) [2] competenti *l. gem.*

---

1 uideat *K*, prouiderat I^a | et] e *X* 2 uererem *K* | obseruari *K* 3 tunc] tantum I^a | commorantur] idem morantur *K*, ubi comoratur *I* 4 qualis *om.* I^a 5 et] in *I* | remaneant I^a, permaneat I^b | possessionem *I* 6 sub quibus] super q. *X* | etiam] in *X* | eorum *X* 7 que prudenti *X* | ius] KI^bZ, rus *X*, iussu I^a 8 suscepit IX^a | autem] ut *X* | reperierit K^a, reperit *IX* 9 ipsis *X* | per se] uel per se *X* 10 per proc.] proc. I^a | et sub.] suo ex sob. *X* | hec I^a 11 quod *KI* | rememoratus *KZ* 12 annales KZ^t | conetur I^a 13 prouinciae *om.* I^a | aut *X* | et *om.* KI^aX | restitutione *I* 14 uentes I^a | constit.] leges const. K^a 15 idem aa. ermogeni. pp. magistro officiorum *U*, *om.* *KI* | quis UK^aI^a | ascriptiue *X* 16 mulieris I^a | quascumque mente *U* | aut *om.* *X* | quacumque *om.* *U* 17 uxore *U*, uxorem *K* | coniunxerunt uel postea *om.* *Hafniensis, inc.* I^a 18 eis] his I^b, hiis *X*, *deficit* I^a 20 macula I^a | non] *UX*, et non *KI* | ne] nec UI^a 21 sibi *om.* I^a | ne] neue I^a 22 excogitatis ab his *I* | si *om.* *X* 23 scriptitio *I* | liberam habere (hanc *I*)] liberare ••• *U* | dominium *K* | siue per se *om.* *K*, siue *om.* *I*, *deficit U* 25 quod] qui *K* | neglexit *K* | dampnum suum *X* | insidiam *X* 28 *rubricam om.* *X* | exhimbenda *I* 29 a. ad … pamphyliae] *Th.*, a. ad euseb. *Londin.*, ad eusebium prefectum urbis *Accursius*, *om.* *KI* 32 habeantur I^a | *s. a. Th.*

(L) XXXXVIIII

℞ IN QVIBVS CAVSIS COLONI CENSITI DOMINOS ACCVSARE POSSVNT ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Maximvm vic. Orientis. Quisquis colonus plus a domino
exigitur, quam ante consueuerat et quam in anterioribus temporibus exactus est, adeat
iudicem, cuius primum poterit habere praesentiam, et facinus comprobet, ut ille, qui con-
uincitur amplius postulare, quam accipere consueuerat, hoc facere in posterum prohibeatur,
prius reddito quod superexactione perpetrata noscitur extorsisse. PP. id.
2 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Nebridio comiti Asiae. Coloni censibus dum-
taxat adscripti, sicuti ab his liberi sunt, quibus eos tributa subiectos non faciunt, ita his,
quibus annuis functionibus et debito condicionis obnoxii sunt, paene est ut quadam serui-
1 tute dediti uideantur. Quo minus est ferendum, ut eos audeant lite pulsare, a quibus ipsos
2 utpote a dominis una cum possessionibus distrahi posse dubium non est. Quam de cetero
licentiam submouemus, ne quis audeat domini in iudicio nomen lacessere, et cuius ipsi
3 sunt, eiusdem omnia sua esse cognoscant. Cum enim saepissime decretum sit, ne quid de
peculio suo cuiquam colonorum ignorante domino praedii aut uendere aut alio modo alie-
nare liceret, quemadmodum contra eius personam aequo poterit consistere iure, quem nec
propria quidem leges sui iuris habere uoluerunt et adquirendi tantum, non etiam trans-
4 ferendi potestate permissa, domino et adquirere et habere uoluerunt? Sed ut in causis
ciuilibus huiusmodi hominum generi aduersus dominos uel patronos et aditum inter-
cludimus et uocem negamus exceptis superexactionibus, in quibus retro principes facul-
tatem eis super hoc interpellandi praebuerunt, ita in criminum accusatione quae publica
est non adimitur eis propter suam suorumque iniuriam experiendi licentia.

LI (L)

℞ DE COLONIS PALAESTINIS ℞

1 [1]Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Cynegio pp. Cum per alias prouincias, quae subiacent nostrae serenitatis imperio, lex a maioribus constituta colonos quodam aeternitatis iure detineat, ita ut illis non liceat ex his locis quorum fructu releuantur abscedere nec ea deserere quae semel colenda susceperunt, neque id Palaestinae prouinciae possessoribus suffragetur, sancimus, ut etiam per Palaestinas nullus omnino

KIX

---

[1] *iungendae uidentur* 11, 59, 7 *et quae ibi laudantur*

---

2 causis] c. plus *I* | censiti] ċapiti (capit. K^b) censiti $K^b X$ 3 possint *I?* 4 a. ... orientis] *Cui.*, a. ad max. uic. *Londin.*, *om.* *KI* 5 alterioribus I^a | exactum *IZ* 6 comprebet *I* 7 postulasse *X* 8 dinoscitur *X* | *s. a. Londin.*, *ubi est* pp. id'e 9 impp. ... aa.] impr. ar. et hon. *Londin.*, imp. arc. *KI* | nebridio (neb'o *Lond.*) com. asiae] *Londin.* *Contius*, ad nebridium uicarium asiae *lex Rom. Burg* 14, *om.* *KI*: *cf.* *Th.* 11, 30, 56 (*a.* 396) Nebridio proconsuli Asiae | coloni *om.* I^a 10 ascriptitii *X* | itaque I^a 11 quandam *Z*, quantum *X* | debiti seruit. *XZ*, seruit. alii dediti *I* 12 quo (*sic Z*, quod *KIX*) minus est (est *om.* I^a)] *alias* quomodo est ergo *Accursius* | audeant eos *X* 13 possionibus *I* | non dubium *XZ* 14 in iudicio domini *K*, in *om.* I^a | et *om.* *X* 15 eiusdem] et eius de *X* | esse *om.* *X* 16 aliquo modo *Z*, modo aliquo *I* 17 licere I^a | contra *om.* *X* | persona *X* | aequo] de quo *K* | iure consistere *XZ* | quam $K^a I$, que *X* 18 legis *X* | iuris sui *XZ* | uoluerunt] *Z*, uoluerint *KI*, uoluerit *X* 19 uoluerint *I* | ut *om.* I^a 20 uel] et *KI* 21 et uocem neg. *om.* *X* 22 eis] eius *I* 23 sua suorumque iniuria *X* | licentiam $I^a Z^a$ 25 palastinis *I* 26 imppp. ... pp.] *Cui.*, imp. ual. et th. cin. *Londin.*, imp. ual. *KI* 28 quosdam I^a | detineant *I* | fructui *I* 29 de se querere I^a | susceperint I^a, susceperant I^b palastine *K* 30 possessionibus $I^a Z^a$ palastinam *K*, palestinam *Z*

colonorum suo iure uelut uagus ac liber exsultet, sed exemplo aliarum prouinciarum ita domino fundi teneatur, ut sine poena suscipientis non possit abscedere: addito eo, ut possessionis domino reuocandi eius plena tributatur auctoritas.

LII (LI)

℞ DE COLONIS THRACENSIBVS ℞

1 Impp. Theodosivs Arcadivs et *Honorivs AAA.* Rvfino pp. Per uniuersam dioecesim Thraciarum sublato in perpetuum humanae capitationis censu iugatio tantum terrena
1 soluatur. Et ne forte colonis tributariae sortis nexibus absolutis uagandi et quo libuerit recedendi facultas permissa uideatur, ipsi quidem originario iure teneantur, et licet condicione uideantur ingenui, serui tamen terrae ipsius cui nati sunt aestimentur nec recedendi quo uelint aut permutandi loca habeant facultatem, sed possessor eorum iure utatur et patroni
2 sollicitudine et domini potestate. Si quis uero alienum colonum suscipiendum retinendumue crediderit, duas auri libras ei cogatur exsoluere, cuius agros transfuga cultore uacuauerit, ita ut eundem cum omni peculio suo et agnatione restituat.

LIII (LII)

℞ DE COLONIS ILLYRICIANIS ℞

1 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Probvm pp. Colonos inquilinosque per Illyricum uicinasque regiones abeundi rure, in quo eos originis agnationisque
1 merito certum est immorari, licentiam habere non posse censemus. Inseruiant terris non tributario nexu, sed nomine et titulo colonorum, ita ut, si abscesserint ad aliumue transierint, reuocati uinculis poenisque subd*a*ntur, maneatque eos poena, qui alienum et [6, 3, 13 mut. incognitum recipiendum esse duxerint, tam in redhibitione operarum et damni, [(6, 3, 13) quod locis quae deseruerant factum est, quam multae, cuius modum in auctoritate iudicis collocamus: ita ut etiam dominus fundi, in quo alienus fuisse monstrabitur, pro qualitate peccati coercitionem subire cogatur nec sit ignorantiae locus, cum ad criminis rationem
2 solum illud sufficiat, quod incognitum sibi tenuit. Seruum etiam in memoratis regionibus si quis receperit, ignorationis excusatione sublata quadrupli poena teneatur, operarum
3 praeterea compendiis damnisque praestitis. In libertis etiam, quos pari usurpatione susceperit, is modus sit, quem circa liberos duximus colonos retinendum. D. iii id. Ivl. Gratiano A. ii et Probo conss. a. 371

KIX

---

1 suo] suorum *I* | rure K^b | uagus] in aguis *I* | ac] et *K*, aut *Z* 2 fudi *I* | ut] si *X* 5 de colonis trahensibus et de colonis illiriacis *X* (*cf. ad u.* 16) 6 impp. th. et arc. aa. rufino pp. *Ambros.* 534 *inf.*, impr. th. et arch. rupho *Londin.*, imp. th. *KI* 7 trachiarum *K* | subiugatio KI^b | tantum] tamen *IZ* 8 licuerit K^aI^aZ 9 recendendi *K*, reddendi *I* | ipsis I^a | et *om.* I^aXZ 10 terre tamen *X* 11 eorum] in eorum *X* 13 auri *om.* *I* | culture *I* | uacauerit *X* 14 ut *om.* *I* | pec. suo] periculo I^a 16 *rubricam om.* *IX* (*cf. ad u.* 5) 17 imppp. ... pp.] *l. gem.*, imp. ual. a. ad probum *Londin.*, imp. ual. *KI* 18 per] qui per *I* | agnationisue (agnit. I^a) *IXZ* 19 merito] commoratorio *X* 20 abscesserit *I* | ad alium transierintue I^a, et ad alium trans. *Z* 21 subdentur *libri* | que *om.* *X* | eos poena] in eos poena I^aZ, poena in eum *X* 22 duxerit *X* | dampnii *K* 23 quae *om.* *X* | deseruatur *K*, deseruantur I^a, deseruierant *X* | auctorita *K* 24 collocamur *X* | dominis *KI* 25 cohercionem *libri* 26 memoratas *K* 27 excusatione] excusationi te I^a | quadruplici *X* 28 in *om.* I^a | suscepit *KX?* 29 is *om.* *X* | quem] qui I^a | colonos duximus *XZ* | *s. a. l. gem.*

LIIII (LIII)

℞ VT NEMO AD SVVM PATROCINIVM SVSCIPIAT VICOS VEL RVSTICANOS EORVM ℞

1 [1]Impp. Leo et Anthemivs AA. Nicostrato pp. Orientis. Si quis post [B 56, 13, 1] hanc nostri numinis sanctionem in fraudem circumscriptionemque publicae functionis ad patrocinium cuiuscumque confugerit, id, quod huius rei gratia geritur sub praetextu donationis uel uenditionis seu conductionis aut cuiuslibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem: tabellionibus, qui talia instrumenta perficere ausi fuerint, bonorum proscriptione plectendis, qui tamen scientes ausi fuerint huiusmodi instrumenta conscribere: uicis etiam
1 uel possessionibus ad patrocinia confugientium publico uindicandis. Eae autem personae, quae contra publicam commoditatem in clientelam suam suscepisse collatores detectae fuerint, nobiliores quidem centum librarum auri condemnationem subire cogentur, mediocris uero fortunae facultatum suarum amissione plectentur: eadem poena multandis etiam his, qui intercedentes ministerium suum huiusmodi nefariis actibus improba mente praebuerint.
2 Quam formam ex eo quidem tempore, quod sacra constitutio a diuae memoriae Marciano promulgata[2] continet, id est in Thracica quidem dioecesi abhinc annis triginta[3], hoc est a consulatu Aet*ii* iterum *et* Sigisbuldi[4], in Orientali uero et Aegyptiaca et Pontica et Asiana dioecesi uiginti octo, hoc est a consulatu Cyri[5] ualere atque exsecutioni mandari praecipimus. D. k. Sept. Anthemio A. ii cons.[6] a. 468

2 Μηδεὶς κωμήταις προστασίαν ὑπισχνείσθω μηδὲ δεχέσθω γεωργοὺς ἐπὶ τούτῳ ὑπόσχεσιν [B 56, 13, 2] προσόδων ἢ ἕτερον κέρδος λαμβάνων. εἰ δέ τις παραβαίη ταῦτα, καὶ τοῖς προειρημένοις ἐπιτιμίοις
1 ὑποπεσεῖται καὶ ἑτέρᾳ μείζονι πειρασθήσεται κινήσει. Πρὸς τούτοις καὶ οἱ κωμῆται, εἰ μὲν δοῦλοι εἶεν, τοῖς δεσπόταις ἀποδοθήσονται σωφρονισθέντες, εἰ δὲ ἐλεύθεροι, κʹ λίτρας προστιμῶνται καὶ τύπτονται μετὰ δέκα τῶν πρωτευόντων τῆς κώμης καὶ διηνεκῶς ἐξορίζονται, ἐν ᾧ γνώμῃ πάντων ἐστασίασαν.

KIX: indicem 54, 2 *ex B restituit Cuiacius, pr. extat in Synopsi Π* 34, 11

---

[1] *iunge* 10, 19, 8. 11, 56, 1 [2] *non extat* [3] duobus *ins.* [4] *a.* 437 [5] *a.* 441 [6] *in* K^b (*saec. XIII*) *X edd. sequitur haec constitutio:* Imp. Iustinianus A. Si cuiuslibet tributarius iunxerit sibi tributariam uxorem, uel e contrario si cuiuslibet ancilla seruo se iunxerit alieno, tam tributarii quam serui filios matrum sequi condicionem earumque more genitricum suarum dominis subditos (subiectas *X*) esse censemus. *Hugolinus, cui ea constitutio prima huius tituli est, adnotat eam in Martini libro non extare: omittitur etiam in glossa Accursii et in plerisque libris quos adii, et probabiliter non huius Codicis est, sed aliunde addita, inscriptione ut in aliis huiusmodi additamentis conficta: argumentum sane non huic sed titulo* 48 *conuenit. quod Herrmannus suspicatus est eam epitomen esse Nouellae* 54, *id Hugolinum Nouellarum epitomatorem ſugere potuisse uerisimile non est*

---

2 accipiat *KZ* | uicos u. r. (risticiarios *X*) eorum] *IX*, colonos uel rusticos (rusticanos *Z*) *KZ*, τοὺς ἐν κώμῃ οἰκοῦντας ἢ τοὺς ἀγροίκους αὐτῶν *B* 4 impp. ... pp. or. (or. *om. Cont.*)] *Contius Cui.*, imp. leo *KI* 5 nominis *KI* 6 cuiusc.] cui. conditionis *I* | fugerit *K* | huius] ius *K* | don. uel *om.* I^a 7 seu] uel *I* | conditionis I^a | habet *K*, hanc *X* 9 etiam *om.* I^aX 10 uel] ac *K* | confugentium *I*, confugientibus *K*, confugentibus *X*: τῆς κώμης τῆς τοῦτο ποιούσης δημευομένης *B* | eae] hoc *X* 11 quae] aut que I^a | conctra I^a | tutelam *I* | collatores *om.* I^a | fuerit I^a 12 auri libr. *I* | condempnatione *X* 13 eademque KI^b 14 intercedentis K^a | artibus *Hal.* | prebuerunt I^a, probauerint *X* 15 diuine *X* 16 commulgata *X* | tracia *K*, tertia *I* | quidem *bis* I^a | diocessis K^a, diocesim I^a, diosesi xx *X* | hoc est *om. X* 17 aetii it. (ii *Hal.*) et] *Hal.*, et iterum a (a *om. IXZ*) *libri* | sigibundi *K*, sigisbundi *I* | orientalis *I* | pontifica I^a 18 xxuiiii *K* | curi *I*, curi et K^a, curet K^b | mandare *I* 19 *s. a. Contius* 22 πειραθήσεται *Cui.* | κωμῆται] *Fabrot.*, κώμητες *Cui.* 23 σωφρονισθέντες ... προστιμῶνται *om. Cui.* 1562 24 τύπτωνται *Cui.* 25 ἐστασίασαν] *edd.*, ἐγασίασαν *Cui.*, *qui uertit* dummodo scientibus omnibus secesserint

LV (LIIII)

℞ VT RVSTICANI AD NVLLVM OBSEQVIVM DEVOCENTVR ℞

1 Exemplvm sacrarvm litterarvm Diocletiani et Maximiani AA. ad Charisivm. Ne quis ex rusticana plebe, quae extra muros posita capitationem suam detulit et annonam congruam praestat, ad ullum aliud obsequium deuocetur neque a rationali nostro mularum fiscalium uel equorum ministerium subire cogatur. Sine die et consvle.

2 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Probvm pp. Illyrici. Si qui [Th. 11, 11, 1] eorum, qui prouinciarum rectoribus obsequuntur quique in diuersis agunt officiis principatus et qui sub quocumque praetextu muneris publici possunt esse terribiles, rusticano cuipiam necessitatem obsequii quasi mancipio sui iuris imponant aut seruum eius uel forte bouem in usus proprios necessitatesque conuerterint, ablatis omnibus facultatibus perpetuo subiugentur exilio[1], et nihilo minus rusticanum, qui se in eiusdem operas sponte propria detulisse responderit, par poenae seueritudo constringat. D. prid. k. Oct. Agrippinae Valentiniano et Valente AA. conss. a. 368

LVI (LV)

℞ NON LICERE METROCOMIAE HABITATORIBVS LOCA SVA AD EXTRANEVM TRANSFERRE ℞

1 [2]Impp. Leo et Anthemivs AA. Nicostrato pp. In illis, quae metrocomiae [B 55, 5, 1] communi uocabulo nuncupantur, hoc adiciendum necessario nostra putauit humanitas, ut nulli extraneo illic quoquo modo possidendi licentia tribuatur: sed si quis ex isdem uicanis loca sui iuris alienare uoluerit, non licere ei nisi ad habitatorem adscriptum eidem metrocomiae per qualemcumque contractum terrarum suarum dominium possessionemque transferre: sciente persona extranea, quod, si contra uetitum se huic negotio immiscere uel illic possidere temptauerit, quicumque contractus initus fuerit, carebit effectu et contractu soluto, si quid praestitum est, hoc tantum reddetur. D. k. Sept. Anthemio A. ii cons. a. 468

KIX

---

[1] ultimo subiug. exitio *Th.* [2] *iunge* 10, 19, 8. 11, 54, 1

---

2 ne rust. ad ullum *I* | rusticani] iustitia *X* 4 exemplum sacr. (sacr. *om. Cui.*) ... charisium (clarissium *Ambr.*, carissium *Duac.*)] *Ambros. D* 534 *inf. Duacensis Cui.*, epistula (—lo *K*) diocl. *KI*: *de Charisio cf.* 9, 41, 3 5 detulerit *Z* 6 ad ullum (nullum XI^a) *bis* I^a | alium I^a | mulierum *X* 7 eorum *X* | *s. a. Harleianus* 5117 *Duacensis Contius* | consule] cc. *Harl.*, ccc. et cetera *Duac.* 8 impp. ... illyr. (illyr. *om. Ambr.*)] *Ambros. Th.*, imp. ual. ad probum pf. ulliri *Vatic.* 1435, imp. ual. *KI* 9 quis K^aI^a | prouintialium I^a | quique] et qui *X* | principatus offitiis *I* 10 muneribus publicis I^a 11 cuiuspiam *K*, cupiam I^a | imponunt *X*, imponat *Th.* | eius *om.* I^a 12 forsitan *Th.* | boues KI^a, fbouem X^a | necessitatemque *X* | conuerterit I^b *Th.*, conuertitur I^a? 13 subiungentur *I*, subiugetur *Th.* | eiusdem] eius I^a | opera *IX* 14 responderit] K^b *Th.*, disponderit K^a, desponderit *IX* | *s. a. Th.* 17 metrocomiae (—conie *K*) hab.] *KZ*, hab. metr. *IX* 18 extraneos *X* | transferre] eum tr. K^a 19 impp. ... pp.] *Russardus*, imp. leo *KI* | uillis I^a 20 nuncunpantur *I* 21 illic *om. IX* | uicariis K^bX, conuineis *I* 22 alienaret *K*, *bis I* 23 per qua locumque *X* | dominium *K* 25 quodcumque *X* | initus *om.* I^a | effectum I^a 26 reddatur *I* | *s. a. Contius*

LVII (LVI)

℞ VT NVLLVS EX VICANIS PRO ALIENIS DEBITIS VICANORVM TENEATVR ℞

1 Imp. Zeno A. . . . . . Graue est et non solum legibus, uerum etiam aequitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios molestari. idcirco huiusmodi iniquitates contra omnes uicanos perpetrari modis omnibus prohibemus.

LVIII (LVII)

℞ DE CENSIBVS ET CENSITORIBVS ET PERAEQVATORIBVS ET INSPECTORIBVS ℞

1 [1] Imp. Constantinvs A. ad popvlvm. Quoniam tabularii ciui- | Th. 13, 10, 1 Epitome 15, 17 | tatum per collusionem potentiorum sarcinam ad inferiores transferunt, iubemus, ut, quisquis se grauatum probauerit, suam tantum pristinam professionem agnoscat. PP. xv k. Febr. Romae Constantino A. iii et Licinio iii conss. a. 313

2 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. | Th. 13, 11, 1 B 56, 14 not. c | Evtropio pp. Quisquis uitem[2] succiderit aut feracium ramorum fetus hebetauerit, quo declinet fidem censuum et mentiatur callide paupertatis ingenium, mox detectus competenti indignationi subiciatur[3].
1 Illo uidelicet euitante calumniam, qui forte detegitur laborasse pro copia ac reparandis agrorum fetibus, non sterilitatem aut inopiam procurasse. D. prid. non. Ivn. Constantinopoli Evcherio et Syagrio conss. a. 381

3 [4] Idem AAA. Cynegio pp. Si peraequatore misso aliquis aut procuratorem | Th. 13, 11, 3 | suum retraxerit aut colonum per contumaciam retractationis fugauerit[5], ad eum censuum modum, quem uel eo uel procuratore illius absente peraequator apposuerit, nostrae sanctionis auctoritate tenebitur. D. vi k. April. Constantinopoli Honorio np. et Evodio conss. a. 386

4 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Rvfino pp. Omne | Th. 13, 11, 4 | territorium censeatur, quotiens defectorum leuamen exposcitur, ut sterilia atque ieiuna his quae culta uel opima sunt compensentur[6]. D. iii non. April. Constantinopoli Theodosio A. iii et Abvndantio conss. a. 393

5 Idem AAA. Rvfino pp. Qui grauatos *se* a | Th. 13, 11, 5 'Ρωπ. 24 not. 80 Epitome 15, 18 | peraequatoribus conqueruntur[7] et iniusto oneri impares esse proclamant, competitionis

KIX

---

[1] *iunge Th.* 10, 10, 1 [2] si quis sacrilega uitem falce *Th.* [3] capitale subibit exitium *Th.* [4] *iunge* 11, 48, 10 [5] ad contumaciam retr. armauerit *Th.* [6] ut squalida atque ieiuna inculta atque opima compensent *Th.* [7] conquesti sunt *Th.*

---

2 nullis K^a, nulli K^b | uicariis *X* | deb. uic. (uicariorum *K*)] *KZ*, uic. (uicariorum *X*) deb. *IX* 3 teneantur *X*, molestentur *K* 4 a. *om. KI* | et *om. IX* 5 alios debitis *IX* | contra] circa *edd.* 6 uicarios $KIXZ^b$ | inhibemus *X* 8 *rubr. om. X* | et cens.] cens. *I* | perequiuatoribus *I* 10 a. (a. *om. Vatic.*) ad pop.] *Vatic.* 1435 *Th., om. KI* | tabularii] tributarii I^t 12 se] per se I^a | suam tamen *K*, tantum (tamen I^a) suam *I* | *s. a. Th.* 14 im. grat. eutropio (*emend. ex* eutropia) pp. *Vatic.* 1435, imp. grat. *KI* 15 succederit uitem *X* | fraetus I^a | hebetauerit] *Th.*, uetauerit KI^bX, uetuerit I^a, ἐκκόπτῃ *B* (*Cui.*) *cum summa Th. Vaticana ad h. l.* amputauit 16 mentuntur I^a?, uinciatur *X* | callidum *X* | detentus K^a 17 indignatione *IX* | euitantem I^a, uitante *Th.* | qui] quem I^aX | 18 ac] at *X* | preparanrandis *K* | stilitatem *X* | impiam I^a | procreasse *X* 19 *s. a. Th.* 20 idem ... pp.] *Th.*, idem a. *I*, idem *K* | perequitat. emisso I^a, perequatorem misso *X* 21 colonorum *IX* | retractionis *KI* 22 que I^a | illius] eius *X* 23 *s. a. Th.* 25 im. tehod. rufino pf. *Vatic.* 1435, imp. th. *K*, imp. a. *I* | omnem I^a 26 quotiens] tabulis p. quotiens I^a | ieiuna] K^b, ieiunia *IX*, uel hec exna ieiuna K^a | hiis *K* 27 optima I^tX | *s. a. Th.* 29 idem ... pp.] *Th.*, idem ruphyno *Paris.* 4429, idem a. *KI* | se] *Th.*, esse *KI*, *om.* X | 30 iniustos I^a, iniuncto X | honere KI | compensationis *I*, conquerendi X

habeant facultatem, ut, quid remissum gratia, quid interceptum fuerit fraude, conuincant et
ex eo leuamen accipiant, quod per deformia et criminosa commercia sibi impositum esse
1 deplorant, ut aliis demeretur. Quod intra annum post codicum oblationem[1] *cui* uidebitur
de iniusto onere conqueratur, iniquitatem peraequatoris accuset ac praestitam gratiam
habita competitione conuincat, ut, quod ei fuerat superfusum, ille cognoscat, quem debitae
2 function*i* fraus clandestina subtraxerat. Emenso autem eo tempore actio denegabitur,
exceptis[2] minoribus qui fuerint indefensi, his etiam qui aberunt rei publicae causa: qui
tamen ex eo tempore quae sunt statuta custodient, ex quo ad agendum habuerunt[3] facultatem. D. III K. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO VC. CONSS. a. 393

6 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVSEBIO PP. Peraequatores | Th. 13, 11, 8 B 56, 14, 6 |
ac discussores[4], si incurrerint culpam neglegentiae uel gratiae, non solum honorum iacturam, uerum etiam annonarum in quadruplum multam subire debebunt: ea uero, quae in damnum prouincialium fuerint accepisse conuicti, in quadruplum cogentur exsoluere. D. IIII K. APRIL. MEDIOLANI ARCADIO *IIII* ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

7 [5]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. SEBASTIO | Th. 13, 11, 16 Ροπ. 17, 6. 19. 17 B 56, 14, 7 |
COMITI PRIMI ORDINIS. [6]Apud eum possessio firma permaneat, cui a peraequatore semel
1 eam traditam fuisse constiterit. Reliqua uero temporis anteacti a nouo domino fiscum
2 postulare non patimur, ne alterius culpa alter incipiat subiacere dispendio. Si quis uero
priuatus aut obligatam sibi possessionem, quae deserta *huc* usque permansit, aut ex aliquo
titulo deberi sibi iure confirmat, adlegationes suas sine mora uel per se uel per aliam
personam legibus ordinatam manifestare[7] debebit, ita ut, si aequitatis ratione suadente ad
petitorem fuerit translata possessio, is, qui eam a peraequatore susceperit, rei melioratae
3 receptis subleuetur expensis. Verum ne sub specie litis dominationes semel constitutae
turbentur, sex[8] mensum spatium censemus debere seruari, intra quod is, qui putat sibi rem
4 probabili ratione competere, debitas exserat actiones. Quod si tempus adscriptum silentio
5 fuerit interueniente transactum, nullum penitus repetendi uolumus esse principium. Quod
si quis eo tempore, quo peraequator praedium alicui addicit, de suo iure uel per se uel per
homines suos non crediderit actitandum, sex[8] mensum curriculis euolutis in perpetuum
conquiescat. D. PRID. ID. MART. RAVENNAE HONORIO *A.* XI ET CONSTANTIO II CONSS. a. 417

KIX

---

[1] quod ... oblationem] sed in eo tempus placuit definiri, ne plures frustra litibus premerentur, si nullis intercepta metis actio tolleretur. quare cum fuerint traditi codices, intra annum *Th.* [2] sequestratis *Th.* [3] habere potuerint *Th.* [4] quorum nobis data sunt nomina *ins. Th.* [5] *iunge* 11, 59, 15 *Th.* 13, 6, 9. 13, 11, 15. 17 [6] competitionis obreptione seclusa *praemittit Th.* [7] apud spectabilitatem tuam publicare *Th.* [8] duorum *Th.*

---

1 habuerint *K*, habeat *I* | ut] et *X* | fraude fuerit *K* | conuincatur *X* 2 ex *bis* I^a 3 dementur *I* | cui] *Th.*, quid Z^a, quod KI^aZ^b, quo I^bX 4 iniquit.] etiam iquit. *K* 5 conditionepetitione I^a | fuerat ei *X*, ei fuerat ei I^a 6 functioni] *Th.*, functionis *libri* | subtraxerit *X* | emerso K^a | tempore eo *I*, eo *om.* K^a 7 fuerunt *I* | indensi I^a | aberunt] *Z Th.*, abierunt *X*, abfuerunt K^bI^b, haberunt I^a, *inc.* K^a | causa rei publ. *Th.* 8 quae] quo *K* | custodierint *K*, custodiet *X* | habuit I^b, habent *Z* 9 *s. a. Th.* | theod.] dn. theod. *Th.* 10 imp. ach. eusebeio pp. *Vatic.* 1435, imp. arc. *KI* 11 incurrerunt *I* 13 fuerit *I* | conuincti K^aI^a | exsoluere cog. *KI* | *s. a. Th.* 14 IIII *om. Th.* 15 impp. ... aa.] imp. hon. *KI* | sabastiano com. primi ordinis *Vatic.* 1435, *om. KI* 16 peraequatoribus *K*, perequationem I^a 17 consterit *I* | a *om.* I^a | noua K^a | dominio I^a 18 non *om. K* 19 huc] *Th.*, *om. libri* 20 debere *X* | mora uel] m. siue *I* 21 si] si quis I^a 23 susceptis *X*, si*ceptis I^a | dominationes] *Hafniensis*, donationes KI^bX, donationis I^a, dominationis *Th.* 24 mensium *libri* | seruari *om. X* | is] hiis *X* | putant rem sibi *I* 25 exerceat *X* | silentio ... 26 transactum *om.* K^a 26 fuerat *I* 27 eo] ex *X* | alicuu X^a | uel *om. X* | per se] ipse per se *K* 28 mensium *libri* | euolutus I^a 29 *s. a. Th.* | a. *om. Th.*

LVIIII (LVIII)

℞ DE OMNI AGRO DESERTO ET QVANDO STERILES FERTILIBVS IMPONVNTVR ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. CAPESTRINO. Cum diuus Aurelianus parens noster ciuitatum ordines pro desertis possessionibus iusserit conueniri et pro his fundis, qui inuenire dominos non potuerunt quos praeceperamus, earundem possessionum triennii immunitate percepta de[1] sollemnibus satisfacere, seruato hoc tenore praecipimus, ut, si constiterit ad suscipiendas easdem possessiones ordines minus idoneos esse, eorundem agrorum onera possessionibus et territoriis diuidantur. ACCEPTA . . . . . .

2 [2]IDEM A.[3] Si quis ab emphyteuticario seu patrimoniali possessore priuati [Th. 11, 1, 4] iuris quippiam comparauerit, cuius substantia alias possessiones sustentare consueuerat, et succisis quasi quarundam uirium neruis reliqua labuntur, earum possessionum onera subiturus est, quae penes distractores inutiles permanebunt. D. VIII ID. DEC. THESSALONICAE FELICIANO ET TITIANO CONSS. a. 337

3 [4]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MAMERTINVM PP. Quicumque [Th. 5, 13, 14 mutila] deserta praedia meruerint sub certa immunitate, ad possessionem impetratorum non prius sinantur accedere, quam uel fideiussoribus idoneis periculo curialium datis uel fundis patrimonii sui maxime utilibus obligatis idonea cautione firmauerunt susceptam a se possessionem nullo detrimento publico relinquendam[5]. D. VII K. IVN.[6] DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364

4 IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD CRESCENTEM VICARIVM AFRICAE. Heredes [Th. 11, 1, 17] scripti etiam pro minus idoneis fundis fiscale onus cogantur agnoscere, uel si renuntiandum hereditati putent, cedant his omnibus rebus, quas ex isdem bonis quocumque titulo et iure perceperint. D. IIII ID. IVL. CONTIONACI GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

5 IMPPP. VALENS GRATIANVS *ET VALENTINIANVS AAA.* AD ANTONIVM PP. Qui utilia rei publicae loca possident, permixtione facta etiam deserta suscipiant, ut, si earum partium grauentur accessu, quas antea per fastidium reliquerunt, cedant aliis curialibus, qui utraque hac condicione retineant, ut praestatione salua cum desertis et culta possideant sublata a paucis, quos iniquum est electa retinere, cum municipes grauatura sit pars relicta.

6 [7]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEBRIDIO COM. [Th. 10, 3, 4] R. P. Vt quisque conductor fuerit inuentus possessor fundi, qui ex publico uel templorum

KIX

---

[1] de] dein (*Mommsen*)? [2] *fortasse iungenda est* 4, 46, 3 [3] imp. Constantius A. *Th.* [4] *iunge Th.* 12, 12, 3 [5] *in Th. haec extant:* [fund]orum obligatione securitatis publicae firmauerunt cautionem, susceptos scilicet semel fundos post emensa inmunita[ti]s spatia inconuulsa a se uectigalium pensione retinendos [6] d. III k. Iun. Serdicae *Th.* 12, 12, 3 [7] *fortasse iungenda est* 11, 71, 2

---

2 omni] communi *I* 3 fertibibus *K* 4 const. *libri* | a. (a. *om. Vatic.*) capestrino] *Vatic.* 1435, a. campesti *Cui.*, *om. KI* | ciuitatum] cui tantum *K* 6 potuerunt non K^a | preparamus I^a, preciperamus *X* | unitate precepta K^a 7 consterit *I* 8 eas *X* | possessionibus] possessiones I^a 9 accepta] I^b, *om.* KI^aX 10 quid *K* | ephyteoticario *I*, emphyteuticariis *Th.* | possessione *I* 11 quispiam *KX* | comparauit *X* | substentari consueuerant *K* 12 reliquam lababuntur *Th.* | possessione *K* 13 distractorem KI^bX | inutiles] inopem (inuti inopem K^b) inutiles K^bI^bX, *inc.* K^a | *s. a. Th.: in Vatic.* 1435 *extant* ui. id. f. felici 15 impp. ... pp.] *Cui.*, imp. ual. ad mamertinum *Vatic.* 1435, imp. ual. *KI* 16 predia deserta *K* | meruerunt KI^a | cepta *X* | imperatorum *I* 17 sinuantur K^a | quam uel] quam KI^a | fidemiussoribus *K*, fideiussionibus *I* 18 utilitatibus I^a | obligatus *I* | firmauerint KI^bX | a se *om.* I^a 19 relinquandam *K* | *s. a. Th.* 21 idem aa. et grat. a.] *Hal.*, idem a. *I*, idem *K* | ad ... africae] *Th.*, ad crescentium *Paris.* 4429, *om. KI* 22 etiam] et *X* 23 putant I^a | hominibus *X* | et iure] iure I^a, iurique K^a, iureque K^b 24 perceperunt *X* | *s. a. Th.* 25 impp. ualens et gratianus aa. anthemio pp. *Cui.*, imp. ual. ad atonium *Vatic.* 1435, imp. ual. *KI* | rei] a rei *I* 26 deserta etiam *X* | eorum I^aK^bZ 27 ante *X* | relinquerunt *I* | cedantur I^a 28 hac *om.* I^aZ^b | etiam cultas *K* 29 cum] cu *K* 30 imppp. ... 31 r. p.] *Th.*, imp. gratis nebridilo *Vatic.* 1435, imp. const. 31 ut quisque] quisquis K, ut si quis I^b

1 iure descendit, huic[1] ager iungatur inutilior. Quod si contra id reluctandum existimauerit,
alius possessor sub eadem praestatione quaeratur, uel si uoluntarius qui sit conductor non
inuenietur, tunc ad possessores antiquos, id est decuriones uel quoslibet alios, loca iuris
praedicti adiunctis inutilibus reuertantur[2], idoneis fideiussoribus praestitis. D. XV K. FEBR.
CONSTANTINOPOLI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

7 [3]IDEM AAA. ET ARCADIVS A. CYNEGIO PP. Quicumque defectum fundum [Th. 5, 13, 30]
patrimonialem exercuerit[4], fertilem idoneumque praestiterit, saluo patrimoniali canone per-
petuo ac priuato iure defend*at* uelut domesticum et auita successione quaesitum, sibi habeat,
suis relinquat, neque eum aut promulgatione rescripti aut reuerentia sacrae adnotationis
1 quisquam a fructu impensi operis excludat. Ceterum eos, qui opimas ac fertiles possident[5]
terras aut etiam nunc sibi aestimant eligendas, pro defecta scilicet portione summam debiti
praesentis iubemus implere: illos etiam, qui emphyteuticario nomine nec ad plenum idoneas
nec omnibus modis uacuas detinent, sic ex illis quoque quae praesidio indigent iustam ac
debitam quantitatem debere suscipere, ut indulto temporis spatio post biennium decretum
2 canonem soluendum esse meminerint. Nemo tamen qualibet meriti et potestatis obiectione
submoueatur, quominus ad diacatochiae uicem defectas possessiones patrimonialis iuris
accipiat, earum tributa et canonem soluturus: illud speciali obseruatione procurans, ut
primum uicinas et in eodem territorio sortiatur, dehinc si neque finitimas neque in isdem
locis reppererit constitutas, tunc demum etiam longius positas, sed in quantum fieri ualet
pro interiecto spatio sibimet cohaerentes pro modo et aequitate suscipiat, ut id[6] consensu
omnium fiat, quod omnibus profuturum est. D. VIII K. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO
NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

8 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO [Th. 5, 15, 12 'Pott. 25, 17]
PP. ORIENTIS. Qui agros domino cessante desertos uel longe positos uel in finitimis ad
priuatum pariter publicumque compendium excolere festinat, uoluntati suae nostrum nouerit
adesse responsum: ita tamen, ut, si uacanti ac destituto solo nouus cultor insederit, ac
uetus dominus intra biennium eadem ad suum ius uoluerit reuocare, restitutis primitus [(Th.)]
quae expensa constiterit facultatem loci proprii consequatur. nam si biennii fuerit tempus
emensum, omni possessionis et dominii carebit iure qui siluit. a. 388–

9 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PP. ORIENTIS. [Th. 5, 13, 34]
Qui fundos patrimoniales iure priuato saluo canone susceperunt, hanc omnes sine ullius
exceptione personae propositam intellegant optionem, ut aut ea loca, quibus minor est soli

KO (*incipit* 20 suscipiat) *I X* (*usque ad u.* 20)

---

[1] cum augmento oblato *ins. Th.* [2] sine adiectione tertia *ins. Th.* [3] *iunge* 11, 51, 1? 11, 63, 4? 11, 64, 1? 11, 64, 2. 11, 68, 5 [4] instruxerit *ins. Th.* [5] retinent *Th.* [6] id *om. Th.*

---

1 iure] uitre *I* | hui I^a | iung. (iniung. *X*) inut.] *XZ Th.*, inut. iung. *K*, utilior iungatur (—antur I^a) *I* | quod si] quo nisi I^a? 2 eadem] ea I^a | qui sit] quis *Th.* 3 inueniatur *KI* | ad] a K^a | iuri *X* 4 predicto I^a?*X* | inutil. adiunctis *I* | praebitis *Th.* | *s. a. Th.* 6 idem ... pp.] *Cui.*, idem et arch. *I*, imp. ant. *K* | desertum *I* 8 defendat] *Th.*, defendat et *Hal.*, defendatur *IX*, defendatur et *K* | auita] *X*, habita *KI Th.* | sibi succ. ques. *X* | quaesitum] qu*si eum I^a 9 rescriptis K^a, proscripti *Th.* 10 a *om. I* | impense *I* | optimas I^a | ferilos *X* 11 existimant *K*, extimant *I*, exstiment *X*, aestimat *Th.* | defecti K^a, deserta *I* 12 illos] eos *Th.* | ephyteoticario *I*, emphiotecario *X* | nomine] iure *X* 13 omnimodis *Th.* | uacuas] suas K^a, sua******s I^a, suas quas *X* | destinent *X* | quae *om. X* | ac] hanc I^a 14 quatitatem *I* 15 meminerit *K* | menti I^a | et] ac *K* 16 submoueat *X Th.* | diatochie K^b*I* | patrimoniales I^a 17 earum] Z^b *Th.*, eorum *KIXZ*^{a} | obseruantiam *Th.* 18 dehuic *K* 19 reperit *K* | longius etiam *X* 20 interieccio *X* | suscipiat] *Z Th.*, suscipiant K^b, suscipiantur K^a*OI* | consensum I^a 21 *s. a. Th.* 23 imppp. ... 24 pp.] *Cui.*, idem aa. tatiano pp. *Th.*, im. ual. ticianoi *Vatic.* 1435, imp. ual. a. (a: *om. KI*) *KOI* | orientis] *Th.*, *om. KOI* 24 cessante] cenciente *O* | in finitimos I^a, finitimos *KO* 25 uoluntatis *K* | nouerit nostrum *O* 26 esse O^a | ut *om. O* 27 intra *om. O* 28 qua K^a | facultate *O*, facultates *I* 29 omnis *KX* 30 imppp. ... aaa.] *Cui.*, idem aaa. *Th.*, imp. th. a. *O*, imp. arc. *K*, imp. a. *I* | rufino pp. or.] *Th.*, rufino pp. *Vatic.* 1435, *om. KOI* 31 hanc\|o hanc I^a 32 proposita *Th.* | oppinionem *I* | ut *om.* I^a | aut *om. O* | soli] proli *Th.*

fecunditas, cum his, ex quibus fructus uberes capiunt, suscipere et tenere non abnuant,
aut si eorum refugiunt sterilitatem, opimioribus cedant. D. VIII ID. NOV. TYRO[1] ARCADIO III ET HONORIO II AA. CONSS. a. 394

10 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Qui per potentiam [Th. 13, 11, 9]
fundos opimos ac fertiles occuparunt, cum quaestuosis uberibusque pro rata portione suscipiant infecundos ex eadem substantia[2]. D. NON. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO
A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

11 IDEM AA. HADRIANO PP. Locorum domini intra sex menses edictis uocati [Pon. 19, 18]
reuertantur. qui si adfuerint, et propria teneant et ea quae ex praeterito contraxerint
1 debita redhibere cogantur. Sin uero impares esse earum rerum tributis propria confitentur
absentia nec adesse uoluerint, penes eos, qui haec susceperint et certum quem tributorum
canonem promittunt, proprietas possessionis intemerata permaneat, ut, postquam ea exsoluerint, sciant sibi inquietudinem submouendam nec subreptione cuiusquam competitionis
2 loca quae tenuerunt auferenda. Quibus etiam illud indulsimus, ut ex eo tempore, ex quo
primum loca de quibus agitur coeperint possidere, tributa poscantur. D. VI K. SEPT.
STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

12 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. SELEVCO PP. Hac definitione sancimus [Th. 11, 1, 31]
nullum possessorem neque munificum praedium pro alienis debitis uel destitutione esse
retinendum[3] neque eorum praediorum depectione[4] praegrauari, quae ex isdem bonis quae
retinentur[5] nequaquam esse monstrantur, ne ullis praestigiis atque commentis exactio mutiletur. D. PRID. K. FEBR. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

13 [6]IDEM AA. AD PROBVM[7]. Omnium praediorum actores ac domini requirantur. quorum
si uitio probantur debita fuisse contracta, in absoluto est, ut debeat dominium commutari.
D. III ID. IVN. CONSTANTINOPOLI CONSTANTE ET CONSTANTIO CONSS. a. 414

14 IDEM AA. AVRELIANO PP. Rura[8] et possessiones, quas curiales quolibet [Th. 11, 24, 6, 5]
pacto publicatis apud acta prouincialia desideriis suis uel reliquerunt uel possidere alios
permiserunt, penes eos, qui eas excoluerunt et functiones publicas recognoscunt, firmiter
perdurabunt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi. D. III. NON. DEC. HONORIO X
ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

15 [9]IDEM AA. SEBASTIO COMITI PRIMI ORDINIS. Si quis deserta prae- [Th. 6, 2, 19 mut.]
dia, quae naualem sustinent functionem et in desertis nunc[10] usque remanent[11],

KOI

---

[1] metropoli *ins. Th.* [2] ex eadem substantia *om. Th.* [3] detinendum *Th.* [4] defectione (*Cuiacius*)? [5] retinent *Th.* [6] *iunge* 8, 16, 8. 11, 48, 15? [7] com. sacrarum largitionum *addit* 8, 16, 8 [8] arurae *Th.* [9] *iunge* 11, 58, 7 *Th.* 13, 6, 9. 13, 11, 15. 17 [10] huc *Th.* [11] iacuerunt *Th.?*

---

2 aut] ac I^a | refugerint *I uel* I^b, refugium *Th.* | stetelitatem K^a, sterilitates *O* | opinioribus OI^a, opinionibus K^a | *s. a. Th. Cui.* 4 im. arc. eutichiano pp. *Vatic.* 1435, imp. ar. *OI*, idem a. *K* | inpotentiam *Th.* 5 opimos] *X Th.*, optimos *KOI* | occuparum· *O*, occupauerunt *I* | que *om. O* 6 *s. a. Th.* 8 idem ... pp.] *Ambrosianus E* 28 *inf.*, idem a. *KOI* | menses *om. O* | reuocati I^a 9 reuertantur] reuocamtur *O* | teneantur I^a | contradixerint K^a, contraxerunt *OX*, *otaxerint I^a 10 debita *om. O* | confitetur OI^b 11 eos] hos *IX* | et *om.* I^a | certum quem] quam incertum *I*, qui uere incertum *X* 12 ea] eam I^a | persoluerint O^b, persomaneatluerint O^a 13 sciat sibi inquietudine *O* 14 auferendam I^a 15 ceperit *KI* | *s. a. Cui.* 17 imp. hon. seleutio *Vatic.* 1435, imp. hon. *KOI* | diffinitionem K^aO 18 neque] atque *O* | destitutionibus *K* 19 eorundem *I* | depectione] K^b *Th.*, despeccione OI^t, depetione I^v, de petitione K^a 20 mostrantur *O* | ne] *X Th.*, nec *KOI* 21 *s. a. Th.* | VIIII] VIII *Th.* 22 aa.] a. *OI*, *om. K* | ad probum] *Paris.* 4429, probo *K*, *om. OI* 23 si uitio] seruitio *O* 24 *s. a. Cui.* 25 idem ... pp. (pp. *om. Cont.*)] *Contius Th.*, idem aurelio (*emend. ex* aureolio) *Paris.* 4429, idem a. r. *I*, id. a. *O*, idem *K* | rura] quam *I*, iura Z^v | qua cur. qualibet *O* 26 publicatos K^a, publicanis *O* | prouintialium *KI* | reliquerint *O*, relinquerunt I^a | uel poss.] aut poss. *O* | alios] contingerint O^a, *om.* O^b 27 permiserint OI^b | excolunt O^a | recognoscent *uel* recognosceret *I* 28 nllam *I* | *s. a. Th.* 30 aa.] a. *KOI* | sebasto (sebastiano *Cui.* 1584) c. p. ordinis *Cui.*, sebastio com. *Th.*, seba. co. *Ambros. E* 28 *inf.*, sebastiano *Paris.* 4429: sebastio *constanter Th. in legibus iungendis, cf.* 11, 58, 7 | quis] quod O^a | diserta *O* 31 nouualem I^a | remanent] r. et *O*

sub peraequationis iure perceperit, meliore condicione in omnibus titulis conuenit ea releuari, ut grauis sors naualis esse non possit pro ea quae resederit portiuncula, cum aliis fuerit dispendiis liberata. D. PRID. ID. MART. RAVENNAE HONORIO A. XI ET CONSTANTIO II CONSS. a. 417

16 (17) [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS CELERI PROCONSVLI AFRICAE. [Th. 12, 1, 186 B 56, 14, 16] Iubemus neminem curialem pro alieni territorii debitis attineri, sed tantum municipem pro gleba propria conueniri. D. V K. MAI. RAVENNAE POST CONS. FELICIS ET TAVRI VV. CC. a. 429

17 (16) [2]IDEM AA. HERMOCRATI PP. ORIENTIS. [Nou. Theod. 26, 1, 4] Si quis auctoritate nostri numinis[3] de fundis patrimonialibus steriles sub certi canonis pollicitatione susceperit, firmiter eum uolumus possidere sub eiusdem tantum canonis solutione, quem nostrae maiestatis auctoritas[4] per annos singulos soluendum esse praescripserit, nullamque eos descriptionem aut adiectionem aut innouationem in posterum sustinere, quoniam nimis absurdum est eos, qui nobis hortantibus[5] fundos inopes atque egenos[6] magno labore impenso aut exhausto patrimonio uix forte meliorare potuerint, utpote deceptos inopinatum onus suscipere illudque uelut quadam circumuentione deposci, quod si se daturos praescissent, fundos minime suscipere aut etiam colere paterentur. D. XII K. DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVIII ET ALBINO CONSS.[7] a. 444

LX (LVIIII)

R DE FVNDIS LIMITOTROPHIS ET TERRIS ET PALVDIBVS ET PASCVIS LIMITANEIS VEL CASTELLORVM R

1 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS[8] AAA. AD LICINIVM PP. Tiberianus ad possibilitatem singulorum quorumque locorum intuens statuit certas possessiones, quae
1 ad limitem frumenta conueherent. Quocirca generali lege sancimus Tiberiani dispositionem oportere seruari, amouentes, quidquid uel potentia uniuscuiusque elicuit uel furtiua deprecatio, addentesque nihilo minus in futurum nulli licere aduersus utilem uetustatem et praesentem legem nostram importuna et respuenda reposcere. D. XVIII K. OCT. AQVILEIAE ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

KOI

---

[1] *iunge* 10, 22, 2 [2] *iunge* 10, 28, 1 [3] uel praeceptis amplissimae praefecturae *ins. Nou.* [4] aut praeceptum magnificae tuae sedis *ins. Nou.* [5] aut magnifica praefectura *ins. Nou.* [6] ieiunos *Nou.* [7] eodem exemplo Theodoro u. i. pp. Illyrici *addit Nou.* [8] Valentinianus Theodosius et Arcadius *requiritur*

---

1 sub peraequationis] K^b *Th.*, super equationes K^a, super equationis *O*, super equationibus *I* | receperit *O*, perceperint *I* | titulisque I^a | eam I^a 2 nauis *OI* | esset *I uel* I^b 3 *s. a. Th. Cui.* | mart.] mai. *Th.* | constantino *Cui.* 5 im. thod. c̄tio proes. af. *Vatic.* 1435, imp. th. a. (a. *om. I*) *OI*, imp. ach. *K* 6 sed *om.* I^a 7 *s. a. Th.* 9 aa.] a. *KOI* | hermocrati pp. or. (or. *om. Cui.*)] *Cui. Nou.*, hermog. *Paris.* 4429, hermogeni *Contius, om. KOI* | auctoritatem *K*, ex auctoritate *Nou.* 10 nominis KOI^t | steliles K^a | certi] creti *O*, iecti I^a | canominis O^a 11 tantum] tamen KI^b, tm̄ I^a | quam K^a, que *O* 12 perscripserit *KI*, praescripserint *O*, praescripsit *Nou.* | descriptione I^a 14 agenos *O* | labore *om. I* | impensos K^a 15 exhausto] exacto *O* | potuerit OI^b, poterit I^a 16 que] quoque *O* | se] sese *K* 17 colore *O* | *s. a. Nou. Cui.* | XII k.] *Cui.*, III k. *Nou. Ottob.*, III id. *uel* id. *uel* XIII k. *alii libri Nou.* 18 et albino (uc. *ins. Nou.*) conss.] cons. *fortasse scr.* 20 limitotrophis] *X cum B, cf.* 11, 62, 13 *Th.* 5, 13, 38, limitrofis *KOI* 21 uel *om. KI:* νομῶν τῶν λιμιτανεῶν στρατιωτῶν ἤ τῶν καστέλλων *B* 55, 6 22 imppp. ... pp.] *Cui.*, imp. ual. et ual. et gratia. aa. ad latinum *O*, imp. ual. ad licinium *Vatic.* 1435, imp. ual. *KI*. — *de Licinio pp. nihil notum est: Gothofredus proponit* Principium pp. *et iungit* 10, 16, 7 (d. VIII k. Oct.) | siberianus *O* 23 instuens *O* 24 militum I^a, limitum K^bI^b | conueherent] *X*, conuenirent KOI^b, conueni(u?)nt I^a, contraheret I^v | dispositione *O*, disdispositionem *I* 25 amouentis *O*, amonentis K^a | uniuscuusque licuit *O* | deprecatioo K^a, deprecatione I^a, temptacio *O* 26 que] queque *O*, quoque *K*, *om.* I^a | utilem *om. X*] praesetem *K* 27 inportunam et *O*, importune (*om.* et) *I* | poscere KI^a | *s. a. Cui.* 28 bantone *Cui.*

2 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ASCLEPIODOTO PP. ET CONSVLI ORDI- [Th. 7, 15, 2]
NARIO. Quicumque castellorum loca quocumque titulo possident, cedant ac deserant, quia
ab his tantum fas est possideri castellorum territoria, quibus adscripta sunt et de quibus
1 iudicauit antiquitas. Quod si ulterius uel priuatae condicionis quispiam in his locis uel
non castellanus miles fuerit detentator inuentus, capitali sententia cum bonorum publi-
catione plectatur. D. NON. MART. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423
3 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. NOMO MAGI- [Nou. Theod. 24, 1, 4 B 55, 6, 2]
STRO OFFICIORVM. Agros limitaneos uniuersos cum paludibus omnique iure, quos ex prisca
dispositione limitanei milites ab omni munere uacuos ipsi curare pro suo compendio atque
arare consueuerant, et si in praesenti coluntur, ab his firmiter ac sine ullo concussionis
grauamine detineri, et si ab aliis possidentur, cuiuslibet spatii temporis praescriptione
cessante ab uniuersis detentatoribus uindicatos isdem militibus sine ullo prorsus, sicut
antiquitus statutum est, collationis onere uolumus adsignari: in his etiam contra eos, qui
1 praeceptionibus nostris obuiam uenire temptauerint, proscriptionis poena[2] ualitura. Nam
si quis forte, quod minime audere debuerat, emptionis titulo memorati iuris possidet praedia,
competens ei actio contra[3] uenditorem intacta seruabitur. D. PRID. ID. SEPT. CONSTAN-
TINOPOLI MAXIMO II ET PATERIO CONSS. a. 443

LXI (LX)

R DE PASCVIS PVBLICIS VEL PRIVATIS R

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD RVFINVM PP. Cum nulla ratio [Th. 7, 7, 2]
sit, cur in pascuis saltibus rei priuatae pensio debeat ampliari, nequaquam pro libidine
1 ordinum augmenta facienda sunt. Etenim idcirco grauiorem pensionem imponi ab ordinibus
accipimus, ut animalia ex rebus priuatis nostris a locorum pastibus arceantur: quod fieri
2 non oportere diuae memoriae Iulianus prorogata iussione constituit. Quare excellens
auctoritas tua conuentis rectoribus prouinciarum non eam licitationis necessitatem patiatur
inferri, quam repentinam faciunt ciuitates, sed eam manere decernat, quam statuit anti-
quitas. D. VIIII K. OCT. LVCERIAE VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. SIMPLICIO COMITI ET MAGI- [Th. 7, 7, 3 B 55, 7 not. 8]
STRO VTRIVSQVE MILITIAE. Insignis auctoritas tua hac condicione a publicis pratis Apa-
menis animalia militum prohiberi praecipiat, ut uniuersi cognoscant de emolumentis eorum

KOI

---

[1] *iunge* 1, 31, 4. 1, 46, 4 [2] proscriptionis poena] eadem poenarum acerbitate, quae aduersus ducum auiditatem prolata est *Nou.* [3] aduersus *Nou.*

---

1 impp. ... ordinario] *Th.*, im. hon. asepiodooto pp. *Vatic.* 1435, imp. hon. a. (a. *om. KI*) *KOI* 2 cuicumque *O* 3 tantum] tamen *K* | possidere *O* 4 iudicauit *om.* *I*ᵃ 5 fuit *KO* | sententie capitali *O* 6 plectetur *O* | *s. a. Th. Cui.* | non] v non. *Cui.* 7 impp. ... 8 off.] *Cui. Nou.*, imp. theod. nemo mag. of. *Vatic.* 1435, imp. th. a. (a. *om. KI*) *KOI* 8 cum pal. uniuersos *KI* | quos] q' *O*, quod *I*ᵇ 9 militase *O* | curatore *O*, procurare *I* 10 arare] arte *O* | cosueuerant *I* | si *om.* *I*ᵃ | presentia *I*ᵃ | ac] atque *O* 11 detinere *O* 12 ab uniu. cessante *I* | detemptationibus *I*ᵃ, detentoribus *Nou.* | uendicantos *K*, uendicandos *O* | propsus *O* 13 antiquus *O* | statum *K*ᵃ | honore *O* | etiam] etiam et *O*, et *I* | qui contra eos *I* 15 quod] qui *K*ᵃ | eptionis *I* 16 *s. a. Nou. Cui.* 17 paterno *Cui.*, paterio uu. cc. *Nou.* 19 publicis] et p. *I* 20 imp. ual. ad rufinum pf. *Vatic.* 1435, imp. ual. a. *O*, imp. ual. *K*, impr. a. *I* 21 cur] cum *O*ᵃ | pensio] pensio alias **** (possessio *I*ᵇ) *I* | debeant *I*ᵃ 22 agmenta *O* 23 a] ac *O* | colonorum *K*ᵗ | patribus *I*ᵃ 24 no *I* | praerogata *O* 25 ea *I* | licitacioni *O* 26 decernet *KOI*ᵇ, decernent *I*ᵃ, decernant *Th.* | quam] que *K* 27 *s. a. Th. Cui.?* | VIIII] IIX *Cui.* 28 impp. ... 29 militiae] *Th.*, im. ar. simplitio com. et mag. mil. *Vatic.* 1435, imp. arc. a. (a. *om. KI*) *KOI* 29 conditione hac *K* | a] ac *I*ᵃ | pratis] priuatis *O*ᵃ?, priuatis *O*ᵇ | apamenis] *Th. cum B* τοῖς λειμῶσιν Ἀπαμείας, abamenis *KO*ᵃ, pascuis *O*ᵛ, ac pascuis *I*ᵇ, deficit *I*ᵃ 30 militum animalia *K*

tuique officii facultatibus duodecim libras auri fisci commodis exigendas, si quisquam posthac memorata prata mutilare temptauerit: non minore decernenda poena, si etiam prata priuatorum Antiochenorum fuerint deuastata: ita tamen, ut sine laesione prouincialium prouideant curiales, quo pacto animalium militarium pastui consulatur. D. V ID. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO VC. CONSS. a. 398

3 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. COMITIBVS ET MAGISTRIS MILITVM. [Th. 7, 7, 5 B 55, 7, 2] Prata prouincialium nostrorum et praecipue rei priuatae nostrae[1] perniciosum est militum molestia fatigari, ideoque lege ad amplissimam praefecturam promulgata censuimus[2], ne hoc deinceps usurpetur.
1 Super qua re uniuersos quorum interest conuenire tua magnificentia non moretur, ne permittant possessores uel colonos pratorum gratia qualibet importunitate uexari. D. NON. SEPT. HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

LXII (LXI)

℞ DE FVNDIS PATRIMONIALIBVS ET SALTVENSIBVS ET EMPHYTEVTICIS ET EORVM CONDVCTORIBVS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. CVPITO. Si quis fundos emphyteutici iuris salua lege fisci citra iudicis auctoritatem donauerit, donationes firmae sint, dummodo suis quibusque temporibus ea quae fisco pensitanda sunt repraesentare cogantur. PP. XVII K. IVL. TREVIRIS CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO *IIII* CONSS. a. 315

2 [3]IDEM A. AD DRACONTIVM. Patrimonialis fundi pensitationem aurariam seu frumentariam intra tempus omissam minorum dominio non nocere praecipimus nec ad fraudem iuris eorum euadere, si, quod sollemniter debetur, paulo serius inferatur: ita tamen, ut permanente substantia paruulorum iudex tutorem uel curatorem, per quem differtur illatio, neglegentiae suae et deserti officii poenas exigat et damna deplorare compellat.

3 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD GERMANIANVM COM. S. L. [B 56, 14, 19] Quicumque possessiones ex emphyteutico iure susceperint, ea ad refundendum uti occasione non possunt, qua adserant desertas esse coepisse, tametsi rescripta per obreptionem meruerint.
1 Sed nec auelli eas ab his posse, nec si licitatio ab alio fuerit promissa, sed eas in perpetuum apud eos qui eas susceperint et eorum posteritatem remanere, nec si super hoc rescriptum fuerit aduersus eos impetratum. D. VIII K. OCT. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 [4]IDEM AA. AD FLORIANVM COM. R. P. Fundi patrimoniales et qui ex emphyteutico iure ad domum nostram diuersis generibus deuoluti sunt, sic eis qui eos poposcerint cedunt,

KOI

[1] et praecipue ... nostrae *om. Th.* [2] *Th.* 7, 7, 4 [3] *Gothofredus iungit Th.* 11, 19, 1 (*a.* 321) [4] *iungenda est Th.* 5, 13, 18, *fortasse etiam* 11, 66, 2

1 cuique *O* | duodecim] x *K*, xiiii I^a? | posthanc K^a 2 temptauerit] precepit tempt. O^a | si] sed *I* 3 priuat. *om.* I^a | antiachenorum *I* 4 pastau K^a | *s. a. Th.* 6 im. hon. comitibus et magistris militum *Vatic.* 1435, imp. hon. a. (a. *om. KI*) *KOI* 8 censuimus] *Cui. Th.*, censemus *KOI* 9 ne] nec *I* 10 magnifeicentia I^a | ne] nec *O* | permittat K^b*O* | coconos pretorum K^a | graui *Th.* 11 *s. a. Th.* 14 conductoribus eorum *I* 15 a. cupito] *Cui.*, acupito *O*, cupito *Vatic.* 1435, *om. KI* | amphiteotici *O* 16 iudicius O^a | quibuscumque K^a*I*, quibus *X* 17 quae *om. O* | cogatur *X* | *s. a. Cui.* 18 lic. IIII] lic. III *Cui.* 19 a. ad dracontium] *Contius*, a. *O*, ant. *I*, *om. K* | ∗atrimalis I^a | aurorariam O^a 20 praecepimus *O* 21 euadere] accedere *dett.* | si quid *O*, sicut *I* | debetur soll. *K*, soll. elabitur *O*, soll. deberetur I^a | sepius *O*I^a?*X*, senius *uel* seuius K^a 22 differentur *O*, defertur *X* | illatio] nullo *O* 24 impp. ... s. l.] *Cui.*, imp. ual. germaniano *Vatic.* 1435, imp. ual. a. (a. *om. K*) *KOI* 25 refudemdum *O* 26 quas *O*, quam *X* | esse] se *X* | metuerint *K* 27 eas auelli *O* | aliquo I^b, aliqu∗ I^a, illo *X* | permissa I^a 28 perperctuum *O*, perpetu∗ I^a | susceperunt *IX* 29 *s. a. Cui.* | med. *Cui.* 31 aa. ... r. p.] *Cui.*, aa. ad. flo. *Ambrosianus E* 28 *inf.*, ad florent. *Paris.* 4429, aa. ad florianum *Contius*, a. *OI*, *om. K* | ex emphiteoticario *K*, ex phiteotico ex I^a, emphiteotico I^b 32 gentibus O^c | poposcerant *K*, poposc̄t *O* | cedi O^a, cedere *X*

ut commissi metus esse non possit. neque enim magis commodamus nostra, quam tradimus ea iure dominii: ita tamen, ut ea, quae in nostra possessione positi praestiterint, et in posterum dissoluant. D. ID. MART. TREVERIS VALENTINIANO II ET VALENTE II AA. CONSS.[1] a. 368

5 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD MODESTVM PP. Si qui a prioribus colonis uel emphyteuticariis destitutum patrimonialem fundum a peraequatore uel censitore susceperint, perpetuo eundem atque inconcusso iure possideant, nec quisquam secundus petitor accedat. D. IIII NON. NOV. GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

6 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEBRIDIO COM. R. P. Hi, quibus patrimoniales possessiones per Asianam ac Ponticam dioecesin uel a nobis uel a diuis parentibus nostris sacra largitate donatae sunt, inconcusse possideant atque ad suos
1 posteros mittant. Quod quidem non solum in heredibus, sed et in contractoribus omni genere uolumus custodiri. D. III K. APRIL. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

7 IDEM ET ARCADIVS AAAA. CYNEGIO PP. Quicumque ad emphyteusin fundorum patrimonialium uel rei publicae iussu nostri numinis uenerit, is si redundantia fortunarum idoneus fuerit ad restituenda, quae desertis forte possessionibus requirentur, patrimonium
1 suum publicis implicet nexibus. Si uero minor facultatibus probabitur, datis fideiussoribus idoneis ad emphyteusin accedat: scientibus his, quos talium rerum cura sollicitat, in se neglegentiae damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse uertenda. D. VI K. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO NOB. PVERO ET EVODIO CONSS. a. 386

8 IDEM AAAA. CLEARCHO PP. Omnes fundi patrimoniales per Mesopotamiam et Osrhoenam prouincias, quos constat diuorum retro principum sanctionibus limiti deputatos, ad ius pristinum sine ullius adsertionis reuocentur obstaculo praebituri omnia, quae antea impendenda necessitatibus limitis praebere consueuerant, ita ut nulli penitus audiantur, qui aut rescripto aut adnotatione dominium uel emphyteusin uel conductionem quolibet genere largitatis de nostra liberalitate meruerint. D. PRID. K. MAI. CONSTANTINOPOLI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

9 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTYCHIANO PP. Vniuersi cognoscant nihil priuato iure saluo canone fundis emptis cum patrimonialibus esse commune, ita ut ad eos num-

V (*extant* 9 dio com. ... 21 conss. *et* 30 dis emptis ... *ad finem*) *KOI*

---

[1] d. IIII k. Mart. Triu. Val. et Val. AA. conss. *Th.* 5, 13, 18

---

1 commissi] in libro ro[gerii] deest *adnotat Paris.* 4429 | metūs *O* | possit] sint I^a | nostre $K^b O$, *inc.* I^a | tradidimus *K* 2 ea *om.* I^a | praestiterunt $OI^a X$ 3 dissoluerant (*uel* —rat) K^a, dissolunt I^a | *s. a. Cui.* 5 imppp. ... pp.] *Cui.*, imp. ual. ad mod. *Vatic.* 1435, imp. ual. a. (a. *om. K*) *KO*, imp. seu. a. *I* | si] his I^a | qui a] quis *K* 6 emphitheoticario *K*, e emphiteticariis *I*, ephiteocecariis *X* | perequatorem *I* 7 susceperit KI^b, susceperunt *O* | eodem *OIX* | nec] ne *O* 8 petito *O* | *s. a. Cui.* 9 imppp. ... r. p.] *Cui.*, dio c. r. p. *V*, imp. gra. nebridio com. f (f *postea del.*) r. p. *Vatic.* 1435, imp. grat. ual. *I*, imp. gra. a. (a. *om. K*) *KO* | hii *KOI* 10 matrimoniales *O*, in patrim. I^a | per] ue V^a (*emend. manus* 2) | asiam *K*, asinam O^a | ac] et *K* | diocesim *KI*, diocesi *O* 11 a *om. V* | diuinis *VK* | larg. sacra *K*, hac larg. sacra *I* | inconcusserint V^b, concusserint V^a | atque] quae *V* 12 mittant] I^a, mittat *V*, transmittant KOI^b | et *om. KI* 13 *s. a. V Cui.* | IIII *Cui.* | richome *V* 15 idem et arc. aa. *V*, idem et arc. a. *O*, idem a. *I*, idem *K* | cynegio pp.] *V Contius*, cynegio *Paris.* 4429, *om. KOI* | emphiteosim *KO et sic uulgo KOI*, ephiteosin *I* 16 uel *om.* K^a | nominis KOI^c | uenemerit V^a, uenumuenerit O^a, nemini uenerit O^b | is *om.* I^a | si *om.* K^a 18 publicis *om.* I^a | sin *KI* | facult. minor prohibitur *O* | dotis K^a | fidemiussoribus *K*, fideiussionibus I^a 19 amphiteosin K^a | quo O^a | sollicitudi in se legentiae V^a 20 defuerint *O* | reuertenda KI^b | *s. a. V Cui.* | mai. *Cui.* 22 idem a. *OI*, idem *K* | clearcho pp.] *Cui.*, nedearcho *Contius*, *om. KOI* | osorhoenam *K*, osdroenam *O*, horsphenam *X* 23 quo *O* | limitibus *O* 24 ipristinum *O* | adsert. *om. I* | omnia] oniomnia I^a | ante inpendenda *K*, impendenda antea *O* 25 necessitati *X* | preberi *IX* | qui aut] quia ut si *O* 26 adronatione O^a, *inc.* I^a | condiccionis *O*, *inc.* I^a | quolibet] a quol. *IX* 27 *s. a. Cui.* 29 impp. ... pp.] *Contius*, im. arch. eutitiano *Vatic.* 1435, imp. arc. a. (a. *om. K*) 30 canonem I^a

quam patrimonialium fundorum peraequator accedat: graui multa feriendo eo, qui statuta nostrae clementiae ausus fuerit temerare. D. PRID. NON. IVL. NICOMEDIAE HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

10 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Fundos patrimoniales eos dumtaxat, qui saluo canone iure priuato nostra liberalitate concessi sunt, cum his patrimonialibus, qui in condicione propria constituti sunt, illustris auctoritas tua iubebit exaequari, ita ut releuato, quod imminet fatigatis, translatio[1] in eos, qui integris uiribus florent, adscriptio tributorum aequa lance diuidatur. D. IIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODORO CONS. a. 399

11 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PROBO COMITI S. L. Ius emphyteutici praedii, quod sine obligationis uinculo retentatum est, nostro iudicio immutabile perdurare praecipimus: possessionem autem, quae sine obligatione speciali fuerit uitiosa, uetustate temporis uolumus adiuuari. D. ID. APRIL. RAVENNAE HONORIO VIIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

12 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. TAVRO PP. ET PATRICIO. [Th. 5, 13, 39 B 56, 14, 25] Possessores uel emphyteuticarii patrimoniales, qui fundos minime nunc usque compararunt, eodem largitatis modo nequaquam ad eorum comparationem urgueantur, sed tamquam pretiis depensis, sic eis nostri numinis beneficio potiantur, ut, quod iuris alter inferendo pretium consecutus est, hoc nostra liberalitate praedictus emphyteuticarius habeat.
1 Illud quoque ius, in quibus coluit praediis, quod aut ex successione aut ex comparatione priuata aut nostri numinis liberalitate aut quocumque modo possedit, sciat inlibatum intemeratumque seruari: licentia eis concedenda etiam *libertates* mancipiis ex fundis patri- [(Th.)] monialibus atque emphyteuticariis, cum fundorum sunt domini, praestare. D. XIIII K. IVL. CONSTANTINOPOLI ARIOBINDO ET ASPARE CONSS. a. 434

13 IDEM AA. AD FLORENTIVM PP. Nulli iam in posterum licere praeci- [Nou. Theod. 5, 2, 1] pimus patrimoniales seu limitotrophos uel saltuenses fundos, qui per tractum Orientis positi sunt, ad ius transferre priuatum, siue dempto siue saluo canone iuris fundorum immutatio postuletur: legis temeratores quinquaginta librarum auri poena coercentes tam uidelicet petitorem quam officium, quod petitionem concedit admitti, licet adnotatio nostra, licet diuina pragmatica contra uetitum proferatur. D. VI ID. IVN. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVII ET FESTO CONSS. a. 439

V (*extant* 1 ... 11 uitiosa uetus *et* 21 tia eis *ad finem*) *KOI*

---

[1] et translato (*Cuiacius*)? [2] *iunge Th.* 11, 28, 15

---

1 multa] mus multa V^a | eo qui (eoq* I^a) stat. feriendo *I* | eo] et eo *O* 2 demencie *O* | *s. a. V Cui.* | non. iul.] id. nou. *Cui.* | nic. *V*, *om. Cui.: Herrmannus non recte dedit* nicaeae, *quod per compendium scribi non solet* 3 IIII *om. V* 4 aa. eut. pp.] *V Contius*, a. *OI*, *om. K* | saluos *I* 5 nostro libertate cocessi *I* | qui in *om.* I^a 6 illustres auctoritates (*om.* tua) I^a | iubeat *KOI* | exequare *V* | releuato] *V*, rel. honere K^bI, rel. honere eius K^a, rel. honore rei *O* 7 fatigata K^a | traslatio *I* | eos] doneos K^a | qui in integris *V* 8 diui nantur *V*, diuidantur *O* | *s. a. V Cui.* | conss. *V* 9 impp. ... aa.] imp. hon. a. (a. *om. K*) *KOI* | probo c. s. l.] *V Cui.*, proprio com. sl. *Vatic.* 1435, *om. KOI* 10 retentatum] reatum I^a | iudicio nostro *KOI* | perurare I^a | praecepimus *O* 11 possessione *O*I^a? | fuerint *V* | uitiosa *om. O* 12 *s. a. Cui.* | v] III *Cui.* 14 impp. ... pp. et patricio (et patr. *om. Cui.*)] *Cui. Th.*, im. theod. tauro pp. *Vatic.* 1435, imp. th. a. (a. *om. K*) *KOI* 15 possores *O*, possesses I^a, possessiones *X Th.* | emphiteocarii *I* | qui *om.* I^a | nunc] non I^a 16 conpararum *O* ad *om. I* | urgeantur *KO*, urguentur I^a 17 pretitiis I^a | eis] eas *O* | nostris I^a | nominis *libri cum Th.* | beneficium patiantur *Th.* | iuris] durus I^a 18 precio *O* | liberalita *O* | habeat *om.* I^a 19 quoque] que *KI* | ex success.] success. O^a | ex comp.] comp. I^a 20 aut nostri] *X? edd. Th.*, a nostri *KO*I^b, a nobis I^a | nominis *libri cum Th.* | possederit *K* | sciant *O* | illibantum O^a 21 licenciam ei concedendam *O* | libertates] I^a, liberalitates *VKO*, liberalitatem I^b 22 anphiteocariis *O* | sunt dom.] *VX*, sint dom. *K*, sint dom. sint *O*, dom. sint *I* | *s. a. Th. V Cui.* | xiii *V*, XII *Th.* 11, 28, 15 23 constant. *om. V Cui.* | areouindi *V* 24 aa. ... pp.] *V Ambros. E* 28 *inf.*, aa. florentio pp. *Nou.*, a. *OI*, *om. K* | praecepimus *O* 25 limitotrophis *I* | statuenses V^a, *satuenses *O* 26 demptor V^a, de empto *O* | imputatio *V* 27 praeostuletur *I* | temeracione *O* | cohercente *V* | tam] sibi tam *O* 28 quod] qui *I* | admittit K^a | licet adn. nostra *bis I* 29 *s. a. Nou. V* | constant. *om. V* 30 a. XVII] aa. uii *V*

14 [1] IMP. ANASTASIVS A. MATRONIANO PP. Iubemus omnes, qui in [B 56, 14, 31 ʻPoπ. 42, 6] quacumque dioecesi in quacumque prouincia uel quolibet saltu fundos patrimoniales uel templorum aut agonothetici seu releuatorum iugorum uel cuiuscumque iuris per quadraginta iugiter annos (possessione scilicet non solum eorum qui nunc detinent, uerum etiam eorum quoque qui antea possederant computanda) ex quocumque titulo uel etiam sine titulo hactenus possederunt uel postea per memoratum quadraginta annorum spatium possederint, nullam penitus super dominio memoratorum omnium fundorum uel locorum uel
1 domorum a publico actionem uel molestiam aut quamlibet inquietudinem formidare. Sed impositum canonem pro qualitate iuris, cuius praedia sunt uel loca, per singulos annos soluentes pro certo habeant suum esse quod possident uel postea possederint, ita ut omnibus ad excludendam omnem quolibet modo e publico mouendam quaestionem nudae et ex quocumque titulo uel etiam sine titulo corporalis quadraginta annorum iugis possessionis
2 exceptio possit sufficere. Hoc etiam adiciendo, ut illi quoque, qui dempto canone huiusmodi fundos ab initio principali iussione datos sibi fuisse confirmant, si per quadragesimos annos adempti canonis beneficium iugiter possederunt, nec canonem, cuius ademptionem quadraginta, sicut dictum est, annorum possessio testatur, possint penitus profligari, eo quod nostrae pietati placuit in utroque casu, id est tam saluo quam dempto canone, possessorum iura nostrorum in eo statu, in quo per quadragesimos, sicut dictum est, iugiter annos manserunt, absque ulla innouatione durare. D. III K. AVG. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO VC. CONS. a. 491

LXIII (LXII)

℞ DE MANCIPIIS ET COLONIS PATRIMONIALIVM ET SALTVENSIVM ET EMPHYTEVTICARIORVM FVNDORVM ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. Emphyteuticarios grauant coloni agros praeter consuetudinem usurpantes, quos nullis culturis erudierunt, cum sollemnitas id eos attractare permittat, quod eorum labore uel oliuetis est obsitum uel uinetis. sed et inriguas fontium aquas
1 usurpare conantur, quarum fructus solis emphyteuticariis debentur. Ideoque placuit, ut deinceps aquarum ius potestatesque penes emphyteuticarios permaneant, tantumque ex *eis* colonis impertiatur, quantum culturis eorum agrorum sufficere manifestum est, quos ipsi
2 colunt. Pro modo autem superfluae inrigationis, quam ultra culturas suas usurpauerint, emphyteuticariis possessoribus pensiones accessionesque praebeant. PP. VII ID. MART. CARTHAGINE CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

V (*extant* 1 ... 2 patrimoniales *et* 10 soluentes ... 19 durare) *KOI*

---

[1] *iunge* 7, 39, 4. 10, 27, 1

---

1 imp. ... pp.] *V Cui.*, imp. anastasius matromonio *Vatic.* 1435, imp. anast. a. *O*, imp. a. *K*, imp. ant. a. *I* 2 dioecesi] ciuitate uel diocesi *K* | in] *V*, uel *K*, aut OI^b, *om.* I^a | quacumque *om. K* 3 agonothicos *K*, agoneticis *O* | reiuelatorum K^a | iugiorum KI^a, iurgiorum *O* 4 possessione] *VX*, possessiones *KI*, possessionem *O* | detinetur *O* 5 eorum quoque *om.* I^a | ante O^aI^a | possiderunt *O* | conputemda *O* | uel e. s. titulo *om.* I^a 6 postea *om.* I^a | possederit *I* 7 nullum *I* | memeratorum *K* 8 dominorum *I* | a] e *O*, uel a *X*, *om.* I^a | publicorum O^a | quemlibet *O* 9 inpositam *O* 10 habeat *V* | possidens V^a, possidet *O* | possederit V^aO | ita ut] aut *V*, ita ut in *O* 11 exclumendendam O^a | e] et V^a, ex V^bI^b, *om.* I^a | nudae] *K*, nudam *V*, nuda *OI* | et ex] ex *K* 12 uel e. s. titulo *om. I* 13 quocumque I^a | dempto] *OI*, adempto V^b, dempacto V^a, detempto *K* | canonem V^a 14 si per] quodsi *O* | quadrigesimos *O* 15 dempti *K* | iungitur V^a | possederint *O* | canones *O* | cuius] ei cuius *O*, cius *uel* eius I^a 16 testator V^a 17 pietatis *O* | tam] am V^a | depto V^a, adempto *K* 18 statui V^b? | quadrag.] qua..es quadraiesimos O^a | icut V^a 19 mansuerunt *V*, manserint *O* | ulli I^a | *s. a. Cui.* 22 macipiis *I* 23 ephiteocarium *I* | fundorum *om. KX contra B* 55, 8 24 const. *KO*, honst. *I* | a. *om. K* 25 quo *O* | erudierint *OIX* 26 est] esse *O* | inriguas] guas I^a 27 quorum *X* | ephiteoticariis *I* 28 potestatisque I^a, potestatemque *X* | tantumque] tantum I^a | eis] *dett.*, *om. KOIX* 29 impertiantur *KX* | quo *O* 30 coluit *uel* coluunt O^a | irrogationes K^a, irrogationis K^bO, inrigationis *X* 31 pensiones] et p. I^a | s. a. *Cui.*

2 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Germanianvm com. s. l. Libertates, quas mancipiis ex fundis patrimonialibus atque emphyteuticis qui fundorum non sunt domini praestiterunt, rationales huiusmodi praecepti auctoritate rescindant. PP. xiii k. Mai. Lvpicino et Iovino conss. a. 367

3 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Postvmiano pp. Cognouimus a nonnullis, qui patrimoniales fundos meruerunt, colonos antiquissimos proturbari atque in eorum locum uel seruos proprios uel alios colonos subrogari. edicti itaque huius auctoritate sancimus eos, qui deinceps huiusmodi aliquid crediderint attemptandum, isdem possessionibus esse priuandos. a. 383?

4 [1]Idem AAA. et Arcadivs A. Cynegio pp. Super patrimonialium refectione fundorum dudum nostris est legibus constitutum, ut ii, qui eos colentes solum eorum uerterant, nunc alia loca deligentes, nunc ad militiam conuolantes, ad auitas condiciones et propria iura

1 reuocentur. Ceterum eos, qui castrensibus stipendiis otia quieta meruerunt ueterani constituti, nequaquam placet tela in usum uomeris ligonisque conuertere. a. 384—

LXIIII (LXIII)

℞ DE FVGITIVIS COLONIS PATRIMONIALIBVS ET EMPHYTEVTICIS ET SALTVENSIBVS ℞

1 [2]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Cynegio pp. Quicumque paruuli ex municipibus uel colonis patrimonialibus aut saltuensibus, quorum tamen aui ac patres implicati huiusmodi functionibus fuerint, coniuentia militaris officii ad stipendium castrense uel officia diuersa transierint, ad munera patriae uel agrorum cultus conuentis ducibus tribunis ac praepositis reuocentur neque his prosint stipendia.

2 [3]Idem AAA. ad Cynegivm pp. Quisquis colonum patrimonialem[4] aut sollicitatione susceperit aut occultatione celauerit, non solum ipsum restituere, sed etiam libram auri poenae nomine[5] cogatur inferre. D. viii k. Nov. Constantinopoli Honorio np. et Evodio conss. [Th. 5, 9, 2] a. 386

3 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Anthemio pp. Cuiuscumque adnotationis uel oraculi dudum impetrati uel postea eliciendi auctoritate submota omnes, quos patrimonialium agrorum uinculis fortuna tenet adstrictos, sub quibuslibet gradibus militantes ad prouinciae moderatoris iudicium ilico sub idonea intercessione mittentur. a. 408—4

KOI

---

[1] *cf. ad* 11, 59, 7 [2] *cf. ad* 11, 59, 7 [3] *iunge* 11, 59, 7 *et quae ibi laudantur* [4] patrimonialem] alieni iuris *Th.* [5] non ... nomine] pro eo qui priuatus erit sex auri uncias, pro eo qui patrimonialis libram auri *Th.*

---

1 impp. (imp. *I*) u. et u. aa. (aia. *I*) ... s. l.] *I Cui.*, imp. ual. a. *O*, imp. ual. *K* 2 atque] et atque *I* 3 prestiterint *O*, prestitesterunt *I* | rationes I^a | modi *om. edd.* | *s. a. Cui.* 4 iouiano *Cui.* 5 imppp. grat. (imp. grat. et *I*) ... pp.] *I Cui.*, imp. gra. a. (a. *om. K*) *KO* 6 a nonnullis] *X*, añonullis *K*, non a nullo *O*, annon nullis *I* | meruerint *O* | perturbari *KO*, pertubari *I*, perturbare *X* 7 loco OI^b, *inc.* I^a | alienos *OX* 8 deinceps] d. qui K^a | eiusmodi *O* 10 idem aa. (a. O^a) et ar. cynegio pp. *O*, imp. et arcan. (arcad. I^b) inegio pp. (*sic*) *I*, idem a. *K* | patrimonium *O* 11 dudum] uel dominum I^a | est nostris *OX* | colontes I^a | ueteratum *O*, uertant I^b, uerterunt *X* | tunc *O*, non *X* 12 alia] ad alia K^bO | deligentes] *Mommsen*, diligentes *X*, dirigentes *KOI* | maliciam *O* | ad auitas] nunc ad auitas *O* | iūra O^a, uestra O^b, uira *I* 13 quietam *O* | merueriunt *O* | constituti..quaquam K^a, constitucione quam *O* 14 legionisque *O* 17 et salt.] uel salt. *IX* 18 imppp. (imp. *I*) ... pp.] *I*, imp. grat. cinegio pp. *Vatic.* 1435, imp. gratia. a. (a. *om. K*) *KO* 19 aut] uel O^a 20 implicati] suplicantes ab K^a | conuenientia K^t, conuenienciam O^a 21 diuersa *om.* I^a | cumuentus *O* 22 duobus I^a | prohisint I^a 23 aa. *I*, a. *KO* | ad cyn. pp.] *I Th.*, *om. KO* | auisquis I^a | colonus *O* 24 celauerat K^a | etiam] in *K* 25 cogetur inferre *O*, inferre cogatur *KI* | *s. a. Th. Cui.?* | d.] pp. *Cui.* 27 imp. honor. aa. et theod. anthem. pp. *I*, imp. hon. antemio pp. *Vatic.* 1435, imp. hon. a. (a. *om. K*) *KO* | quicumque *O* 28 post *IX* | quo *O* 29 teneat *O* | adstrictos] *X*, ascriptos *KOI* | quibuslicet K^a | militantibus *I* 30 moder. iudium O^a, morator.(um?, *omisso* iudicium) I^a

LXV (LXIIII)

℞ DE COLLATIONE FVNDORVM PATRIMONIALIVM ET EMPHYTEVTICORVM ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Procvlvm proconsvlem Africae. Emphyteuticarii possessores, qui mansuetudinis nostrae beneficio ad extraordinaria minime deuocantur munera[1], sicut ceteri prouinciales obsequium suum muniendis itineribus impendant. nulla enim ratione debent ab hoc, quod in commune omnibus profuturum est, seiungi[2]. PP. non. Mai. Karthagine Constantino A. v et Licinio C. conss. [Th. 15, 3, 1] a. 319

2 Idem A. ad Catvllinvm proconsvlem Africae. Patrimoniales fundos extraordinariis oneribus uel mediae aut tertiae portionis obsequiis fatigari non conuenit, cum eosdem et auri speciem et frumenti plurimum modum constet persoluere: ita ut, qui uiolare statuta temptauerit, puniatur. PP. vi k. Sept. Carthagini Constantino A. v et Licinio conss. [Th. 11, 16, 1] a. 319

3 Imp. Ivlianvs A. Omnes, qui patrimoniales fundos siue communiter siue ex asse[3] retinent, pro his conueniendi sunt ad uniuersorum munerum ad eosdem fundos pertinentium pro rata portione uel in solidum[4] functiones, sicut unumquemque priuatorum necessitas publicae pensitationis adstringit. D. v k. April. Mamertino et Nevitta conss. [Th. 11, 19, 2] a. 362

4 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Germanianvm comitem sacrarvm largitionvm. Placuit, ut emphyteuticorum fundorum patrimonialiumque possessores, quo uoluerint tempore et quantum habuerint pensionis paratum (dummodo non amplius quam in tribus per singulos annos uicibus) officio rationalis adsignent ac de suscepto ab eodem securitatem eodem die pro more percipiant, modo ut intra Ianuariarum iduum diem omnis summa ratiociniis publicis inferatur: grauissimae poenae subdendo officio, si cuiquam quolibet anni tempore (dummodo nequaquam numerum trinae illationis excedat) solutionem facere gestienti negauerit susceptionis officium, uel si moram fecerit in chirographo securitatis edendo.
1 Super quo possessores *apud* curatores uel magistratus aut quicumque in locis fuerint, qui conficiendorum actorum habeant potestatem, conueniet contestari, ut et de officii insolentia constet, in quod exercenda uindicta est, et his possit esse consultum. D. xiiii k. Ivn. Remis Gratiano np. et Dagalaifo conss. [Th. 5, 13, 20] a. 366

5 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Messalae pp. Per omnes prouincias patrimonialium fundorum ab ordinariis iudicibus canon exigatur, et quidquid exactum fuerit, dirigatur.

KOI

[1] munera *om. Th.* [2] est esse seiuncti *Th.* [3] siue comm. s. e. asse *om. Th.* [4] ad eosdem ... solidum *om. Th.*

2 de collatione] περὶ μισθώσεως (= de locatione) *B* 55, 10 | et *om. K* 3 ephiteoticarium *I* 4 imp. ... africae] *I Th.*, imp. const. a. (a. *om. K*) *KO* | mphitetincariis I^a 5 possessiones *O* | deuocentur *Th.* 6 prouintialis I^a 7 debent ratione *KO* | ab] *K Th.*, ob *OI* | quo *Th.* | omnibus] o. uel *K* 8 *s. a. Th. Cui.?* | carthagini *Cui.* 9 idem ... africae] *I Th.*, idem a. *KO* 10 muneribus *O*, homnibus K^a 11 cum] cum et *O* | costat O^a 12 *s. a. Th.* 14 imp. iul. (iuliano *I*) a.] *OI Th.*, imp. const. iul. pp. *Vatic.* 1435, imp. ual. *K* 16 solitum *O* 17 *s. a. Th.* 19 imp. ualent. et ualent. aa. ad germanianum com. syr. larg. *I*, imp. ual. a. (a. *om. K*) *KO* 20 ut *om. I* | amphiteoticorum fund. *O*, emphiteotica** I^a, emphyt. *om. Th.* | patrimoniumque O^a 21 uoluerit ... habuerit *O* 22 assignant *O* | ac] et *O* 23 pro more] promere KI^a | intro *Th.* | ianuarium K^a, ianuariarium *O*, ianuari*r̄ I^a | idium *O* 24 omni summa KOI^b?, omnis (*emend.* omni) summam *Th.* 27 possores *O* | apud curatores] *Th.*, aut procuratores (—raciones *O*) *libri* 28 fuerit *X Th.* | qui] qui aut I^a | auctorum KOI^a | habent *O*, habeat *Th.* | conueniat K^a 29 de officii] offitiis K^a | quod] quo K^a, quo de I^a | est uindicta *K* 30 *s. a. Th.* 31 impp. (imp. *I*) ... pp. (pp. *om. I*)] *I l. gem.* imp. ar. a. *O*, imp. arc. *K* 32 extraordinariis K^a | eanon *I*

1 Sciant uero memorati iudices nihil sibi ex priuatae rei canone uel ex eo, quod ex isdem titulis contigerit[1], ad necessitates alias transferendum[2], nisi malint grauissima seueritate eorum[3] licentiam coerceri. D. XVI K. IVN. MEDIOLANI THEODORO CONS. 10, 75, 3 a. 399

LXVI (LXV)

℞ DE FVNDIS REI PRIVATAE ET SALTIBVS DIVINAE DOMVS ℞

1 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. EDICTVM AD HELIOPOLITANOS. Th. 5, 14, 1 Vniuersi cognoscant has possessiones quas de fisco nostro comparauerunt seu comparant[4], nullo a nobis iure retrahi, sed propria firmitate possessas etiam ad posteros suos dominii perpetui durabilitate dimitti. D. PRID. ID. FEBR. ANTIOCHIAE MARCELLINO ET PROBINO CONSS. a. 341

2 [5]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FLORIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. Th. 5, 14, 4 Ii, quos commoditas priuatae rei[6] praediorum ad ea postulanda sollicitat, adeant tuae dicationis officium et modum suae deliberationis indicent per libellos certumque habeant pro unaquaque uilla, cum eo onere[7] uel forma cui nunc habetur obnoxia ad noui domini iura migrauerit, ut, si quid adiecerit sumptus cura sollertia, quidquid mancipiorum uel pecoris adcreuerit, capitationis aut canonis augmenta non patiatur, sed solis
1 dominis heredibusque dominorum sit cessura felicitas. Si quis autem in annis singulis non soluerit debitum, ex re ipsius[8], quod in reliquis remansisse claruerit, sine aliquibus depen-
2 dere cogetur indutiis. Sane si quem postea minus idoneum factum esse constabit (Th.) nec ita ut expedit rationem reddere pensionis, res, quas ex nostris rebus acceperat, ad alium idoneum iure quo sanximus transferentur: nec tamen decoctoris cuiusque reliquis qui nouus accedit onerari.

3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD HESPERIVM PROCONSVLEM AFRICAE. Quicumque possessionem rei priuatae nostrae acceptam suo nomine uel iure perpetuo uel titulo conductionis ei crediderit esse tradendam, qui pensare utilitatem patrimonii nostri soluendo non ualeat, is pro eo quem succedaneum subrogauit perpetuae solutioni statuatur obnoxius. a. 376?

KOI

---

[1] exegerint *l. gem.* [2] transferre licere *l. gem.* [3] suam *l. gem.* [4] nostro comparasse noscuntur *Th.* [5] *fortasse iungendae sunt* 11, 62, 4 *Th.* 5, 13, 18 [6] priuatae rei *om. Th.* [7] cum ea dote *Th.* [8] cetera *ins. Th.*

---

1 uero] ergo *K* | canone uel ex eo] *l. gem.*, uel ex eo canone *KOI* | quod] quo *O* 2 contingerit *I* | nec. alios O^a, alias nec. *I* | maluerit KI^b, malunt I^a | grauissimas *I* | securitate *O* 3 *s. a. l. gem.* 5 fundiis *I* | duine *I* 7 imp. const. et constans aa. aedictum ad eliopolitanos *I*, imp. const. edictum ad cpol. (epliopolitanis *Vat.*) *O Vatic.* 1435, imp. const. *K*, impp. c. et c. ad edictu[m **********]tanorum *Th.* 8 conparauerit *KX*, conparauerint OI^b | comparant] conpararunt I^a 9 retrahis O^a | etiam] sed etiam I^a 10 perpetis *Th.* | permitti O^t | *s. a. Th.* 12 impp. (imp. *I*) ... rerum (se*rum *I*) priu.] *I Th.*, imp. ual. a. *O*, idem a. *K* 13 quo O^a | ea] eandem *Th.* | sollicitati *O* 14 aderant K^a | dicationis] I^a *Th.*, dedicationis *K*, dignacionis *O*, dignitatis I^b | cumtumque K^a 15 pro unaquaque] OI^b, quod unaquaeque *K*, quod unaquaque I^a, ——quaque (*septem fere litteris recisis*) *Th.* | eo *om. O* 16 noua I^a | dominii *O*, nomini *Th.* | migrauit I^t, migrabit I^v | ut *om. Th.* | cura] c. uel *K* 17 creuerit K^a | augmento *O* | soliis I^a 18 redibusque I^a | censura K^a | in annis] manus O^a 19 depreendere *I*, *om. Th.?* 21 expetit O^t, repetit O^v, *inc.* I^a | racio *O*, *inc.* I^a | pensiones I^a | rem quam *O* | ex] a *I* | rebus nostris *K* 22 quod I^a | sanxus O^a, sancinus *X* | transferetur OI^aX, transfertur I^b | tantum *KO* | decocta I^a, decoctionis I^bX 23 accedit honerari] acceditione rari I^a 24 imppp. ... 25 africae] *Cui.*, imp. grat. ual. et theodorus ad experium praeco (pro I^b) conōs africanus *I*, imp. grac. a. (a. *om. K*) *OK*: *Hesperius proc. Africae fuit a.* 376, *a.* 377 *pp. factus est nec quadrat ad imperatorum nomina* 26 condiccionis *O* | utilitates *K* 27 patrimoniis nostris I^a | perpetuo *X* 28 solucionis K^aOX

4 Idem AAA. ad Nebridivm comitem rervm privatarvm. Vniuersi fundi templorum ad rationalium rei priuatae sollicitudinem curamque pertineant atque ab his anniuersariis solutionibus postulatis peculiari, ut semper fuit, studio defendantur. a. 382—384

5 Idem et Arcadivs AAAA. ad Nebridivm comitem rervm privatarvm. Vsus aquae, quae fundorum nostrorum utilitatibus seruiebat, plurimorum dicitur usurpatione sublatus, idque procuratorum coniuentia uel dissimulatione perfectum, ut agrorum fertilitas
1 destituta nullos fructus cultoribus praestet. Quia igitur satis iniustum est statum florentis ante patrimonii aridae sitis molestia fatigari, ad meatus pristinos uniuersum aquae modum temporis praescriptione submota praecipimus reuocari. a. 383—384

6 [1]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Vincentio pp. Galliarvm. Eum, [Th. 12, 19, 2] qui curiae uel collegio uel burgis ceterisque corporibus[2] per triginta annos sine interpellatione seruierit, res dominica uel intentio priuata non inquietabit[3], si colonatus uel inquilinatus quaestionem mouere temptauerit: sed in curia uel in corpore, in quo [(Th.)] seruierit, remaneat. D. iii k.[4] Ivl. Mediolani Stilichone et Avreliano conss. a. 400

7 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad Evdoxivm comitem rervm [Nou. Theod. 19] privatarvm. Nemo dempto canone ad comparationem dominicae possessionis accedat.
1 Quod si quis in posterum[5] ad interdictum contractum accesserit, eum uolumus pretia perdere fundos reddere fructus redhibere perpetuo nec expensarum uel melioratae rei fructuum exactioni compensationem opponere nec temporis sibimet contra nostra commoda prae-
2 scriptione, excepto uetustatis auxilio[6], blandiri. Palatinum etiam officium, si quoquo modo contractus eiusmodi fuerit celebratus uel si talem petitionem instruxerit, quinquaginta pondo
3 auri poenae nomine inferre priuato nostrae mansuetudinis[7] aerario. Nulla liberalitate nostrae clementiae, nulla sanctione contra tanta rei priuatae commoda ualitura, licet adnotatio uel diuina pragmatica sit, quae contra uetita canonem uendere concedit uel poenam palatino remittit officio. D. xiii k. Ivn. Constantinopoli Anatolio vc. cons. a. 440

LXVII (LXVI)

℞ DE FVNDIS ET SALTIBVS REI DOMINICAE ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Drepanio comiti rervm privatarvm. Si quis ouium uel equarum greges in saltus rei dominicae alienus immiserit, fisco ilico uindicentur. quod si uenalis procuratorum coniuentia, ut id deinceps temptetur, admiserit, grauissimo eos iubemus supplicio subiacere.

KOI

---

[1] *iunge* 11, 48, 13. 14 *Th.* 12, 19, 1. 3 [2] intra eandem prouinciam *ins. Th.* [3] neque res dominica neque actio priuata continget *Th.* [4] iiii id. 11, 48, 14, iii id. 11, 48, 13 [5] quis post hanc legem *Nou.* [6] excepto uet. aux. *om. Nou., cf.* 11, 62, 14 [7] maiestatis *Nou.*

---

1 aa. *I*, a. *O*, *om. K* | ad nebr. c. r. p.] *I Cui.* 1584, ad orebium *Contius*, ad ceperium *Russardus*, *om. KO* 3 peculari K^aO, speculari *I* 4 idem et archad. aa. *I*, idem a. *O*, idem *K* | ad nebr. c. r. p.] *I*, ad nebridium *Contius*, *om. KO* 5 aquae *om.* I^a 6 dissimlatione I^a 7 prestent K^a | quia ig.] *K*, qui ig. *O*, quod ig. I^a, quod ig. quia I^b, quod quia ig. *X* | statutum *O* 8 uniusum *I* 9 praecepimus *O* 10 impp. (imp. *I*) ... pp. gall. (gall. *om. I*)] *I Th.*, imp. arc. a. uincenti pp. *O*, imp. arc. *K* 11 per] post *Th.*, *om. K* | annis *K* 12 int. priu.] res priu. int. *O* | colon. uel] colon. quis aut *Th.* 13 curialis *O* 14 *s. a. Th.* 15 impp. (imp. *I*) ... ad eudoxium comitem (eudoxio comiti *Nou.*) r. priuat.] *I Nou.*, imp. th. a. *O*, imp. th. *K* 16 dempnito K^a | accedet *I* 17 quis] quid O^a | perdere ... 18 perpetuo] *O Nou.*, perpetuo perdere *K*, perdere perpetuo *I* 18 fructum KOI^a 19 opuonere O^a 20 uetustatis] uetus *O* | palacium *O* 21 huiusmodi *K* | si *om.* I^a 22 priuate K^aOI^a | nulla] nostra *O* 23 priuatae rei *Nou.* 24 uetitum *X cum libris quibusdam Nou.* | uendi concedet *Nou.* 25 palatinam *O* | *s. a. Nou.* 27 *rubricam om.* I^a 28 imppp. (imp. *I*) ... aaa.] *I*, imp. ual. a. *O*, imp. ual. *K* | ad reparanio com. rerum priu. *I*, drepatium c. r. p. *Cui.*, *om. KO*: *cf.* 9, 42, 13 (*a.* 393) 29 domiue *O* 30 dicetur *O*

2 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA.[1] AD PAVLVM COMITEM DOMORVM. [6, 38, 3 Th. 10, 1, 15] Si qua[2] loca ad sacrum dominium pertinentia cuiuslibet temeritas occupauit, secundum ueteris census fidem in sua iura retrahantur: rescriptis per obreptionem impetratis et praescriptione longi temporis et noui census praeiudicio in hac causa
1 submouendis. Neque enim aut precatio colorata aut incubatio diuturna aut nouella professio proprietatis nostrae priuilegium abolere potuerunt. D. V K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

LXVIII (LXVII)

DE AGRICOLIS ET MANCIPIIS DOMINICIS VEL FISCALIBVS SIVE REI PRIVATAE

1 [3]IMP. CONSTANTINVS A. AD CONSTANTIVM PP. Nullus omnino originalis colonus rei priuatae nostrae ad aliquos honores uel quaelibet alia ciuitatis munera deuocetur. nec enim ciuitatum ordinibus et ceteris, ex quibus pro multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florentibus ad haec suprema praesidia iniuriosa nominatione descendendum est.

2 IDEM A. IANVARIO COMITI ORIENTIS. Colonos nostros, qui sunt priuati uel ad ratiocinia gerenda uel ad colendos agros idonei, retrahi iubemus ac tantum colendis nostris rebus addici, quin etiam in posterum obseruari, ne quis eorum rem priuatam cuiusquam gerendam aut aliquid ministrandum suscipiat.

3 IDEM[4] AA. AD EQVITIVM MAGISTRVM EQVITVM ET PEDITVM. Serui atque coloni, etiam eorum filii uel nepotes, uel quicumque de fundis ac possessionibus nostris clanculo ad officia conuolauerint diuersa, reddantur, etiamsi armatae habuerint sacramenta militiae. nos enim etiam eos discingi iubemus ac reddi, qui protectorum fuerint nomen adepti.

4 [5]IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD FLORIANVM COMITEM RERVM PRIVATARVM. [B 55, 11, 4] Ex ingenuo et colonis ancillisque nostris natos natasue origini, ex qua matres eorum sunt, facies deputari.

5 [6]IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNEGIO PP. Dominicos colonos neque ad descriptionem patimur deuocari neque extraordinarias pati functiones, maxime cum aduersus consuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

KOI

---

[1] impp. Arc. et Hon. AA. *l. gem. Th. rectius* [2] usquam *ins. l. gem. Th.* [3] *cf. Th.* 12, 1, 11 (*a.* 325) [4] *requiritur* impp. Valentinianus et Valens, *cf. c.* 4 *h. t. Th.* 7, 1, 8 (*a.* 368?) *Ammian.* 26, 5, 3. 29, 6, 3 [5] *Herrmann iungit* 6, 4, 2 (*a.* 367) [6] *cf. ad* 11, 59, 7

---

1 imp. theod. arc. et honor. aaa. paulo com. domorum *I*, imp. th. a. *O*, imp. th. *K* 3 ueteras K^a | retrahentur *l. gem. Th.* 4 sensus I^t | praeiudicio] *Hafniensis cum l. gem. Th.*, praeiudiciis *KOI* | causa *om.* I^a 5 incuracio *O* | possessio *KO* 6 poterit *l. gem.* | *s. a. l. gem. Th.* 9 et *om. B* 55, 11 10 siue] uel K^b, *om.* K^a 11 imp. const. a. ad constantium (const. *Cui.*) pp.] *I Cui.*, imp. const. *KO* | nullus *O* | colonis O^a 12 quoslibet alie *O*, quelibet et alia I^a | deducetur *O* 13 ciuitati K^a | quibus ex I^a | fier *I* 15 a.] aa. *I*, *om. K* | ianuario com. or.] *I Cui.* 1584, ianuario pp. *Contius*, ian. *O*, *om. K* | uolonos I^a 16 cogendos I^a | ydonai *O* 17 adduci *O*, addicin I^a | quin] quibus *O*, qui *uel* quim X^a | ne quis] neque O^a | cuiusquam] I^a, cuiuscumque *K*, cuiusque OI^bX 18 aliquod *O* 19 aa.] *I*, a. *KO* | ad equitium ... peditum (redituum *Cont.*)] *Contius*, ad equatium mag. aequitum mag. et ..ditum I^a, ad equitum mag. (mag. *om. O*) et peditum OI^b, *om. K* | et eorum *K*, etiam eorumque (eorumq.. I^a) *I*, eorumque etiam *X* 20 uel quic.] quic. *K*, . quic. I^a | de] dum K^a | clauiculo O^a, calculo I^a 21 conualuerint *O*, conuolauerunt *IX* | habuerunt I^a 22 discingi] K^bI^t, detingi O^a, detringi. O^b, diiungi K^a, disiungi I^vX | adempti *I* 23 idem a. et grat. aa. *I*, idem a. *KO* | ad florianum comt. rerum priu. *I Cui.* 1584, ad flor. *Paris.* 4429, ad florum *Contius*, ad florentinum *Cui.* 1562 24 colono *uertunt B:* καὶ γεωργοῦ καὶ δούλης | natos *om.* I^a | originis OI^a | ex qua] extra K^a | earum O^bI 26 imppp. ... pp.] *Cui.*, imp. ualet. theod. et arcad. aaa. cinegii pp. *I*, imp. ual. a. (a. *om. K*) *KO* | dominicos] nicos I^a 27 ad] a *O* | discretionem *I* | deuotari *uel* denotari *O* 28 consuetudines *O*

6 IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. VALERIO COMITI RERVM PRIVATARVM. [Th. 5, 14, 9] Quotiens alicui colonorum agrum priuati patrimonii nostri placuerit uenumdari, non unus tantum, qui forte consortibus suis grauis ac molestus existat, sed alii quoque duo uel plures ex simili origine ac iure uenientes in supra dicta emptione socientur. D. ID. 4 DEC. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XI ET VALENTINIANO C. CONSS. a. 425

LXVIIII (LXVIII)

R DE PRAEDIIS TAMIACIS ET DE HIS QVI EX COLONIS DOMINICIS ALIISQVE LIBERAE CONDICIONIS PROCREANTVR R

1 IMP. ZENO A. CHRYSEROTI PRAEPOSITO SACRI CVBICVLI. Si liber colonus uel colona libera tamiaco uel tamiacae matrimonii iure copuletur, filii uel filiae ex huiusmodi contu-
1 bernio procreati uel procreatae colonis dominicis adnectentur. Sin autem adscripticius uel seruus alienus colonam uel ancillam dominicam ducat uxorem uel adscripticia uel ancilla colono uel seruo nubat dominico et ex huiusmodi coniunctionibus nati sunt liberi, legum ueterum ius tenere sancimus.

2 IDEM A. SEBASTIANO PP. Meminimus pragmatica sanctione iussisse fundos tamiaci iuris in prouinciis positos nec non etiam possessiones Gonatici saltus sub certa forma (saluo scilicet canone et tributariis collationibus isdem praediis impositis) uolentibus distrahi, qua-
1 tenus, quidquid ex pretiis memoratorum fundorum possit restitui[1], publico inferatur. Sed licet per eandem sanctionem huiusmodi uenditionum contractibus plenissima delata sit cautio, attamen perpetuae emptionis securitati consulentes huius etiam perpetuae constitutionis auctoritate muniri eosdem emptores praecipimus.

LXX (LXVIIII)

R DE DIVERSIS PRAEDIIS VRBANIS ET RVSTICIS TEMPLORVM ET CIVITATVM ET OMNI REDITV CIVILI R

1 IMP. IVLIANVS A. ATARBINO. Pro aedibus, quas nonnulli in solo rei publicae extruxerunt, placitam praestare pensionem cogantur.

2 [2]IDEM A. SECVNDO PP. Pamphyliae etiam ciuitates et quaecumque aliae quidquid sibi adquirant, id firmiter habeant[3].

KOI

---

[1] *expectes* redigi (*Mommsen*) [2] *iunge Th.* 10, 3, 1. 11, 16, 10. 11, 23, 2? 12, 1, 50. 12, 13, 1? [3] pp. III (d. III *Th.* 11, 23, 2. 12, 13, 1, pp. *Th.* 10, 3, 1) id. Mart. Constantinopoli Mamertino et Neuitta conss. (*a.* 362) *leges iungendae*

---

1 imp. ... ual. c. (ualere et c. *I*) ual. c. r. p.] *I Th.*, impr. ual. a. *O,* imp. th. *K* 2 colorum *K* 3 tantum unus *K* | molestias *Kª* 4 sortiantur *I* | *s. a. Th.* 5 theod. a. XI] the *reliquis recisis Th.* 7 tamahicis *K*, thamaticis *O* | et de] *X cum B* 55, 12, et *KOI* | hiis *OX* 8 consecrantur *Kª*, procrearentur *I* 10 ceno *O* | a. ... cubiculi] *Cui.*, chyrseroti prepositos sacri cubiculi *I*, a. prepositos sacri *O*, *om. K* | colonus] colonis *OI* 11 tamaico uel tamaice *O* | completur *O* | filii] fililii *Oª* 12 autem] autem uel *IᵇX* | adscriptius *I* 13 alienis *O* | dominican *Oª*, dominicus *O* 14 coniunctione *K* 16 idem a. (aa. *I*) ... pp.] *I*, idem sc'b *Paris.* 4429, idem a. *KO* | tamaici *O,* tamiatici *X* 17 in] i *K* | etiam] et *O* | gonatici] *Z cum B* τοῦ Γονατικοῦ δρυμῶνος, g*natici *Kª*, conatici *Kᵇ*, gonactici *Kᵛ*, conmatici *O*, goianici *I*, comati *X* 18 inpositas *O* 19 publica *I* 20 uendiccioni *O,* uendition* *uel* uendition* *Kª* 21 actamen *OI* | perpetuae const.] const. *O* 22 auctoritatem *I* | muniri] numeri *O* | emptores praecipimus] praecepimus auctores *O* 24 rusticorum *I*, rusticanis *X* | templorum *om. Oª* 25 reditus *K*, redditi *I* | ciuilium *I* 26 imp. iul. a.] imp. ual. *O,* idem iul. *K* | ataruino *I*, attico *Cui.*, ad tau. *Vatic.* 1435 | pro *om. Iª* | qua *Oª* | exstruxerit *K*, extruxerint *O* 27 coguntur *IᵇX* 28 idem a. (aa. *I*) s. pp.] I, id. a. KO | aliae] ale O

3 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Hadriano comiti sacrarvm largitionvm. Restaurationi moenium publicorum tertiam portionem eius canonis, qui ex locis fundisue rei publicae annua praestatione confertur, certum est satis posse sufficere. D. viii id. Avg. Olybrio et Probino conss. a. 395 [Th. 5, 13, 35 B 55, 13, 1]

4 Idem AA. Caesario pp. Eos, qui auctione prima fundorum iuris patrimonialis siue templorum possessores effecti sunt uel fuerint, firmum dominium tenere decernimus, ne ulterius uacillet uniuscuiusque possessio, sed teneat quisque ius proprium, quod dato pretio roboratum est uel fuerit. [B 55, 13, 1]

5 Impp. Valentinianvs et Marcianvs AA. ad Palladivm pp. Orientis. Si qui ex titulo donationis uel ex emptione siue ex alio quolibet titulo possessiones uel domus uel ergasteria iuris dumtaxat ciuilis, quae huius iuris esse uere probantur[1], cuiuslibet ciuitatis et praecipue huius aeternae urbis, cui maiorem debemus fauorem, tam ciuilis, ut dictum est, iuris quam etiam agonotheticas possessiones a consulatu Ausonii et Olybrii[2] dempto ciuili canone acceperunt, eos impositum eis[3] canonem iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis, ad quam eaedem res[4] pertinuerunt, praebere iubemus[5]. [Nou. Marc. 3 B 55, 13, 1]

1 Nam si priuatis uiris debita non patimur denegari, multo magis praebenda sunt ciuitatibus quae iure debentur, cum sufficiat possessoribus, quod apud eos dominium in perpetuum ex
2 nostra liberalitate permaneat. Si quae tamen possessiones iuris ciuilis canonem priuatis largitionibus in praesenti praebent uel numquam ademptum uel postea impositum, ad hanc[6] iussionem non pertinebunt, sed priuato aerario canonem quem nunc agnoscunt inferre ex more debebunt, dominio firmiter apud eos successoresque eorum et detentatores pari modo permanente. D. xv k. Febr. Constantinopoli Marciano A. cons. a. 451

6 Imp. Zeno A. Aeliano pp. Hac in perpetuum ualitura lege sancimus et Nicaeensium ciuitati seu habitatoribus eius tam ius exactionis quadringentorum solidorum annui canonis ciuilis reditus ad suam patriam pertinentis *ex* possessionibus, id est Calamo et Heliobomo nec non emptorio[7] Variario cum emptio[8] eorum sub territorio Apamenae ciuitatis constitutis, ex nuper lapsa tertia indictione[9] cum ipsa[10] restitui, quam si quid, ex quo sanctio Marciani diuae memoriae lata est, ad eiusdem ciuitatis praeiudicium gestum est, infirmari et, quod ex eadem prouisione ciuitatibus delatum interea qualibet occasione [B 55, 13, 2]

KOI

---

[1] uel domus ... probantur] iuris ciuilis tantummodo et *Nou.* [2] *a.* 379 [3] praediis *Nou.* [4] eaedem res] praedia *Nou.* [5] i ubeantur *Nou.* [6] pragmaticam *ins. Nou.* [7] emporio? [8] *uox corrupta* (*u. i.*) [9] *a.* 479. 480 [10] ipsis (*Mommsen*)?

---

1 impp. (imp. *I*) ... 2 largit.] *I Th.*, imp. arc. a. (a. *om. K*) *KO: inscriptionem et subscr. male ex Th.* 15, 1, 33 *suppl. Russardus* 2 restaurationem *O* | portionis I^a | canonis] cauis *O* 3 ue] in *O* | conferetur I^a | posse satis *O* 4 *s. a. Th.* 5 aa. (a. *O*) c. pp.] *OI*, a. *K* | accione *KO*, auctionem *X* 8 est robor. *X*, est *om.* I^a 9 imp. ual. et marc'. aa. *I*, imp. ual. *K*, imp. al. a. *O* | palladio pp. orientis] *Nou.*, ad palladium pp. *I*, *om. KO* 10 qui] *Z*, quis *KOI*, qui uel *Nou.* | siue ex] siue *KI* 11 domos *K* 12 cuius fauorem maiorem deb. *O* 13 agonototicas *O*, agnoteticas *I* | a] ex *Nou.* | auxononii *O*, uaisonii I^a, aisonii I^b 14 olimbrii *K* | eos] eas K^a, *om. Nou.* 15 ciuitati *O* | quam I^a | eaedem res] *K*, res *O*, heredes (—dem I^b) res *I* | pertinuerit *O* 16 priuatis uiris] *I Nou.*, priuati iuris *KO* | debitum O^a 19 ademptus I^a 21 apuid O^a | dentatores *K*, detemptaciones *O* 22 *s. a. Nou.* | a.] a. I *Nou.* 23 imp. ... pp.] *I*, imp. zeno a. *O*, idem a. *K* | lege ualitura *O* 24 nicessium *K*, nicensium *IX*, intensium *O*, Νικαέων *B* | ciuitatis OI^aX | exactoris *K* | quadrigentorum OI^bX, quadraginta *K*, *deficit* I^a 25 ex] *Cui.*, et *libri* | possessoribus O^aK, possessionibus I^b, *deficit* I^a | id est (idem K^a) cal. *om. O* 26 et] etiam O^a | heliobomo] *Gottingensis Cui.*, heliobionio *K*, h'(= her?)iobimo *O*, eliobunno I^b, elibuorno *X*, heliobimo *Z*, *deficit* I^a | uariario] *K*, ueratorio *OI*, uaratorio *X*, naratteno *Gottingensis*, uariateno *Paris.* 4429, uarateno *Cui.* | emptio] KO^bIX, empciori O^a, pretio *Z*, epetitio *Gottingensis:* equitio *uel* entechio *proposuit Cuiacius*, entechio *liber Charondae*, *si huic fides est* | apamane *K* 27 ex nuper constitutis *K*, constit. *om.* I^b, *deficit* I^a | inductione I^a 28 sanctio quo (quod I^a) *I* | lata] gestum est lata O^a 29 prou. ciu.] prou. in ciu. I^a, ciu. prou. *K*, prou. *O* | intereat I^a, intererat *X*

imminutum est, ex auctoritate constitutionis nostrae serenitatis isdem ciuitatibus redhiberi, ita ut neque iudiciaria auctoritas nec imperiale rescriptum, quacumque uidelicet adiectione munitum, saepe dictae generalis legis uires possit refringere. quod si quis aliter fecerit, poena graui plectetur. a. 480?

LXXI (LXX)

℞ DE LOCATIONE PRAEDIORVM CIVILIVM VEL FISCALIVM SIVE TEMPLORVM SIVE REI PRIVATAE VEL DOMINICAE ℞

1 **IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD FLORVM PP. Diui patris nostri aperta praeceptio est fundos ex re priuata nostra ita tradi perpetuariis, ut periculo**
1 **collocantium officiorumque tradantur. Neque enim quicquam potest ex deuotionis plenitudine uacillare, si apparitione iudiciaria et fundi idoneis attributi sunt et sit fiscalis indem-**
2 **nitas idonea fideiussione munita. Quorum si alterum uel utrumque neglectum est, quae ex hoc titulo pensitatio canonica desiderat, ex officiorum facultatibus seruentur[1].** a. 380—383

2 **[2]IDEM AAA. NEBRIDIO COM. R. P. Fundi rei publicae ab his, qui nec titulo conductionis eos detinent quique meliores cultu patrocinante reddiderunt, ne nostrarum quidem sanctionum (si forte quispiam per subreptionem meruerit) nutibus auferantur, iuxta legem ueterem semel tantum licentia faciendae adiectionis indulta.** a. 382—384

3 **[3]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HADRIANO PP. Loca omnia fundiue rei publicae propositis prius licenter edictis dehinc, ubi in eum canonis modum contendentium augmenta succreuerint, ut extendi ultra aut superari alterius oblatione non possint, perpetuariis conductoribus locentur.** a. 400—405

4 **IDEM AA. MINERVIO COM. SACR. LARG. Congruit aequitati, ut** [B suppl. p. 262 not. 100] **ueteres possessores fundorum publicorum nouis conductoribus praeferantur, si facta per alios augmenta suscipiant.**

5 **[4]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. VOLVSIANO PP. Praedia domus nostrae, si semel iure perpetuo uel nostra praeceptione uel auctoritate illustris uiri comitis aerarii priuati apud aliquem fuerint uel iam dudum sunt collocata, ad alium transferri perpetuarium**
1 **non oportet. Aperte enim definimus hoc edicto, ut a perpetuario numquam possessio transferatur, etiamsi alteri eam imperator uel exoratus uel sponte donauerit siue adnotatione**

KOI

---

[1] eruentur (*Cuiacius*)? [2] *fortasse iungenda est* 11, 59, 6 (*a.* 383) [3] *Gothofredus iungit Th.* 11, 20, 3 (*a.* 400) [4] *Herrmann iungit* 1, 14, 4 (*a.* 429)

---

1 munitum *I* | ex] ex hac *KIX* | serenitatibus *O* 2 cumcumque u. adiectione K^a, quamcumque u. adiectionem I^a 4 graui pena *OX* | flectetur I^a 6 uel fisc. *om.* K^a 9 imppp. ... pp.] *Cui.*, imp. grat. et ualen. et theod. aaa. ad florentium pp. *I*, imp. grac. *KO* | diuis I^a | patres *O* 10 nostris *I* | praeceptio est] *I*, praecepcione *KOX* 11 collantium *I*, locantium *mauult Mommsen* 12 uacillari K^a | apullacione *O* | et fundi] fundi I^a | sit fisc. ... 13 fidei. mun.] *K*, idem fisc. ... fidei. est mun. (est *om. I*, mun.sit *X*) *OIX* | idempnitatis O^a 13 uterque *O* 14 pensio *O*, pensitatione *X* 15 aa. ... r. p.] *Contius*, aa. nebrino com. kerum priu. *I*, a. nebrodio *O*, a. *K* | eundi I^a | nec] hoc nec K^a 16 meliorem cultum (cultu O^b) *O* | reddiderint *KOI*^{a} | ne] nec *K*, *om.* I^bX 17 sanccionem *O* | mitibus *O* 18 faciendae] *dett.*, facienda *KOX*, faciende et *I*, faciente *Z* | addilectionis *K*, adlectionis *potius quam* adiectionis *I* 19 impp. (imp. *I*) ... pp.] *I*, imp. arc. a. *O*, imp. hon. *K* 20 recenter *O*, lic*** I^a 21 extenti *O* | alterius] ab alterius K^a, ab ulterius *O*, alter* I^a | oblationem K^a, obligacione *O* | possunt *O* | conduccionibus *O* 23 aa. minerbio *Contius*, aa. minebrio *I*, a. *KO* | com. sacr. larg.] *I*, com. rer. priu. *Cui.*, *om. KO* 24 conduccionibus *O* 26 *hoc loco tituli rubricam repetit O* | impp. (imp. *I*) ... aa.] *I*, imp. th. a. *O*, imp. hon. *K* | uol. pp.] *Vatic.* 1435, uol. pu. *I*, *om. KO* 27 uel nostra] nostra I^a | uiri] uiris *uel* iuris *O* 28 aliqum O^a | fuerunt *KI*, fuerit *X* | dudududum *O* | sint *OIX* | collata *KX* 29 hoc diffinimus OI^b, defin. *O* *om.* I^a, hoc *om. X* | a *om. O* | ppetuario 30 altari *O*

2 siue pragmatica. Cui si forte contra perpetuarium uir illustris comes priuatarum, dum
adlegabitur, adquiescet, et ipse de proprio centum libras auri et alias centum fisci uiribus
3 palatinum inferre cogatur officium. Nec tamen post adlegationem habebit huiusmodi iussio
firmitatem, sed nec locabitur alteri, licet ingenti superare uideatur augmento, possessio.
4 Iure igitur perpetuo publici contractus firmitate perpetuarius securus sit et intellegat neque
a se neque a posteris suis uel his, ad quos ea res uel successione uel donatione siue uen-
5 ditione uel quolibet titulo peruenit siue aliquando peruenerit, esse retrahendam. Sane quia
non ex omni parte excludenda est largitas principalis, rem diuinae domus suae imperator,
si uelit, donabit ei, qui eam possidet iure perpetuo, siue ipse iam[1] meruit siue cuiuslibet
tituli iure successit. uidetur enim suam concedere pensionem, non alteri nocere libera-
6 litas, quae possidentem iure perpetuo dominum uult uocari. Sane si quis non perpetuo
iure, sed ad tempus locatam ab illustri uiro comite rerum priuatarum possessionem uidetur
adeptus, non erit obstaculo principali largitati, si uoluerit in alterum donatione transferre,
7 quod ad definitum tempus alter forte conduxit. Si uero pro tali praedio ab altero con-
ductore offeratur augmentum, sit in arbitrio conductoris prioris, cui res ad tempus locata
est, ut, si ipse quod alter adiecit obtulerit, maneat penes eum temporalis illa conductio.
8 Si uero idem hanc ipsam rem aliquando meruerit iure perpetuo possidere, habebit et ipse
superius expressam perpetuam firmitatem.

LXXII (LXXI)

℞ DE CONDVCTORIBVS ET PROCVRATORIBVS SIVE ACTORIBVS PRAEDIORVM FISCALIVM ET DOMVS AVGVSTAE ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Basso pp. Conductores homi- Th. 10, 26, 1
nesue augustissimae domus nostrae, quotiens de causa ad domum regiam pertinente aliquid quaestionis emerserit, non aliter quam ex legum ordine, quibus similiter omne hominum genus tenetur, uel excipiant uel inferant actiones: nec aliorum litigatorum negotio intercedant nec sententiam iudicantium aut illicito patrocinii sui fomite iura conturbent, nulliue exsecutionis suae turbulentum ministerium audeant commodare: non priuatis se negotiis, non publicis misceant: nec quiescentem domum delatio ulla sollicitet, ne eos inconsultae pertinaciae sero paeniteat. grauior enim poena constituenda est in hos, qui nostri iuris sunt et Th. 10, 4, 1
nostra debent custodire mandata. D. prid. non. Mart. Ravennae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. a. 426

KOI

---

[1] eam (*Mommsen*)?

---

1 cui si] cuius *O*, cui *X* | priuatorum *O*, priuatarum rerum *K*I^b*X* 2 et] etiam *K*, *om.* I^a | de proprio ipse *K* 3 cogatur inferre *O* | tamen] tamtum *O* 4 augm. possessio] p'. augm. *K* 5 secuturus *O* | a post. suis neque a se *O* 6 uel his] isue *O*, *deficit* I^a 7 siue] seu *O*, *deficit* I^a 8 ex *om.* *O* | omnino O^a | est] esse *K* 9 meruerit *IX*, uiuerit *O* 10 non] nec *K* 12 comitem *O* 13 ademptus K^a, *inc.* I^a | uoluint O^a | donatione] *Hafniensis*, donacionem *KOIX* 14 ad *om.* I^a | si uero] siue *K* | ab *om.* K^a 15 afferatur *K*, aufferatur *O* | arbitrium *I* 16 obiecit *K*, adicit I^a, deiecit *X* | obtulerint K^a | eum] illum *O* 20 ductoribus I^a | siue] et *O* 21 pdiorum I^a, *om.* *O* 22 augustae] *in O continuatur sequens rubr.* 23 impp. (imp. *I*) ... pp] *I Th.*, imp. ual. et ual. aa. gasso pp. *O*, imp. th. *K* | conductores ... 24 domus] mmus *O* 24 angustissime *I* | causa] cam *O* | pertinentem aliquod *O* 25 emiserit *O*, emergit *Th.* 27 sententiam] *Gottingensis Th.*, sententia *KOI* | iudicantum *Th.* | iure *I* | contubent O^a, conuerbentur I^a, coturbent I^b | nullique *Th.* 28 suae] seu *O* | turbulentur (*uel* —tus) K^a, turbulentium *I* | non] nisi *O* 29 nec] ne K^a | illa O^a | ne] nec *O* 30 qui] quod *O* 31 *s. a.* *Th.* 10, 26, 1

LXXIII (LXXII)

℞ QVIBVS AD CONDVCTIONEM PRAEDIORVM FISCALIVM ACCEDERE NON LICET ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. NESTORIO COMITI RERVM PRIVATARVM. [Th. 10, 3, 6] Nullus palatinorum, qui in officio rei priuatae nostrae militat, conductoris nomine uel per se uel per quamlibet personam possessionum huiusmodi conducendarum habeat facultatem, cum neque militi neque curiali hoc faciendum permittimus. D. VI K. AVG. VINCENTIO ET FRAVITTA CONSS. [(Th.)] a. 401

LXXIIII (LXXIII)

℞ DE COLLATIONE FVNDORVM FISCALIVM VEL REI PRIVATAE VEL DOMINICAE VEL CIVITATVM VEL TEMPLORVM ℞

1 [1]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FIRMINO COM. S. L. Ordinariorum [Th. 1, 11, 2 mut.] iudicum officiis nec non ipsis rectoribus prouinciarum actores seu conductores dominicos conueniendi licentiam damus, ita tamen, ut rationalibus priuatae rei ad exigenda fiscalia debita immineant. D. VIIII K. IVL.[2] MEDIOLANI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

2 IDEM AA. MESSALAE PP. Palatinos, qui a uiro illustri comite rerum priua- [Th. 1, 5, 13] tarum cum publicis litteris destinantur ad commonitionem iudicis, quo facilius ex praediis
1 rei nostrae conferantur debitae pensiones, cum summa degere praecipimus disciplina. De quorum nominibus, si temere uersati fuerint, ad sublimitatem tuam referri per ordinarios iudices oportebit, ut in eos seuerissime uindicetur. D. K. DEC. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

3 IDEM ET THEODOSIVS AAA. PETRONIO PP. Omnia praedia, tam ea, quae in re priuata olim tenentur, quam illa, quae ex proscriptorum bonis ad fiscum sunt deuoluta, eatenus ab huiusmodi priuilegiis et excusationibus submoueantur, ut omnes species annonarias, cursitationes etiam debitas atque integram opinionem sciant esse soluendam.

KOI

---

[1] *iunge Th.* 11, 19, 4: *cf. etiam* 10, 19, 6. *Th.* 2, 1, 11 [2] Iun. *leges laudatae*

---

2 *rubricam et ante* 72, 1 *et hoc loco habet O* | praediorum] rerum *O altero loco* 3 accedere] aspirare *O alt. l.* 4 impp. (imp. *I*) ... rerum priuat. (rei priu. *Th.*)] *I Th.*, imp. arc. nestorio (nestiorio O^a) *O*, imp. arc. *K* 5 nullius *I* | nostre priuate *K* | militant K^aOI^a 6 habet I^a 7 milite O^a, militi neque *om. K* | facilendum K^a | *s. a. Th.* 10 fundorum] prediorum *K* 11 priuatae] publice *K*, p. X^b, *om.* X^a | dom. uel] dom. *I* | templorum uel ciuitatum *K* 13 impp. ... firm. com. s. l. (firm. scl. *O*)] *OI*, idem a. *K* 14 auctores *O* | seu] *O Th.*, siue *KI* 15 rationabilibus I^a 16 inmuneant *O* | *s. a. Th.* | a. IIII] XIIII *Th.* 17 aa. (a. *O*) messalae pp.] *O Th.*, a. *K*, *om.* I^b, *deficit* I^a | illustri] illirici (—co K^a) *K*, *deficit* I^a | committe K^a?, comoti *O*, *deficit* I^a | rei priuatae *Th. Taurin.*, rp. *Th. Ambros.* 19 praecepimus *O* 20 tenere *O* | referri] res ferendi O^a 21 seruissime *O* | uindicetur] iudices iudicentur *O* | *s. a. Th.* 23 idem ... aaa. (aa. *I*) petronio (centronio *O*) pp.] *OI*, idem a. *K* | onia *I* | re] rei I^a 24 quae] quae in *I*, *om. O* 25 et *om. O* | ut] et *O* | annoniarias *O*, annorias *I*

LXXV (LXXIIII)

℞ DE PRIVILEGIIS DOMVS AVGVSTAE VEL REI PRIVATAE ET QVARVM COLLATIONVM EXCVSATIONEM HABENT ℞

1 [1]IMP. CONSTANTIVS A.[2] AD ITALICVM. Priuatas possessiones[3] [Th. 11, 16, 5 B 56, 15, 18]
nostras ab uniuersis muneribus sordidis placet esse immunes, neque earum conductores
nec colonos uel ad[4] extraordinaria munera uel superindictiones aliquas conueniri. D. VIII
K. FEBR. BONONIAE PLACIDO ET ROMVLO CONSS. a. 343

2 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD CLAVDIVM. Rem priuatam
nostram leuandorum prouincialium causa canonicas necessitates ea condicione, qua cunctos,
1 uolumus sustinere. Sed excessit occasio iussionem, quandoquidem non locis solitis frumenta
quae ex diuersis sunt saltibus conuehenda trahantur[5], sed eo usque portentur, quo graue
2 atque damnosum est prouehere. Proinde spectata sinceritas tua rem ean*d*em in isdem locis
implere faciat proprias functiones, quibus antea frumenta praebeb*a*t. a. 368—

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MINERVIO COMITI RERVM PRIVATARVM. Pro tironibus in corporibus postulatis pretia conferri ex fundis perpetuariis nostrae rei priuatae
praecipimus. a. 397—

4 [6]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ASCLEPIODOTO PP. [Th. 15, 3, 6 B 56, 15, 21 Epit. 15, 22] Absit, ut nos instructionem uiae publicae et pontium stratarumque opera titulis
1 magnorum principum dedicata inter sordida munera numeremus. Igitur ad instructiones
reparationesque itinerum pontiumque nullum genus hominum nulliusque dignitatis ac uenera-
2 tionis meritis cessare oportet. Domos etiam diuinas tam laudabili titulo libenter [1. 2. 7]
adscribimus. D. XV[7] K. MART. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

5 [8]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLAVIANO PP. Excepto patrimonio [Th. 11, 1, 36] pietatis nostrae, cuius quidem reditus necessitatibus publicis frequentissime deputamus, uniuersos possessores functiones in superindicticiis titulis absque ullius beneficii
exceptione agnoscere oportere censemus. D. III K. MAI. RAVENNAE BASSO ET ANTIOCHO
CONSS. a. 431

KOI

---

[1] *iunge* 3, 26, 6 [2] *aut* imp. Constans A. *aut* impp. Constantius et Constans AA. *scribi debuit* (*u. i.*) [3] res *Th.* [4] uel ad] ad sordida uel *Th. contra B* [5] tradantur (*Mommsen*)? [6] *iunge* 12, 37, 15 [7] XVI 12, 37, 15 [8] *fortasse iungenda est* 4, 61, 13

---

2 *rubricam ante* 74, 3 *collocat O* | uel] et *K* | rei *om. KO* 5 constantius] *Th.*, const. *KI*, ant. *O*, idem (= Constantinus) 3, 26, 6 | a. ad ital.] *I Th.*, aitalicum *O*, *om. K* 7 ad *om. O* | dextraordinario *I* | munera *om.* K^a | seperindictiones *I* | aliqua *O* | *s. a. Th.* 9 imp. *I* | ual. (ual. et *O*) ual. et (et *om. I*) gr. aaa. ad claudium] *OI*, ual. *K*: *Claudius proc. Africae fuit a.* 368—370 | pripriuatam *O* 10 nostram *om.* I^a | conduccione OI^v 11 solitis locis *K* 12 sunt ex diu. salt. *K*, ex diu. salt. sunt *X* | eos K^aO, *inc.* I^a 13 est] et I^a | expectata *KOX* | rem eandem] *emend. Cuiacius*, remeantem *libri* 14 facias K^a | praebebat] *emend. Cuiacius*, praebebant KOI^b, praebeant I^a 15 impp. ... priuat.] *I*, imp. arc. *O*, imp. hon. *K* | pro] uro I^a 16 perpetuariis] pecuniariis *O* 17 praecepimus *O* 18 imp. hon. (*uel* bon.) et theod. aaa. asclepiodoto *I*, imp. th. et hon. *O*, imp. hon. *K* 19 pp.] *l. gem. Th.*, *om. libri* | instructionem] I^a *Th.*, instructiones KOI^b | que *om. O* | operam ... 20 dedicatam *Th.* 20 maiorum *KO* | principium *OI* | numeremus] numeraus *I* | stucciones *O* 21 nullum] nullumque *K* | nulliusque] nullaque *O* | uenationis *K* 22 domus *OI* 23 *s. a. Th. cum l. gem.* 24 impp. (imp. *OI*) ... pp.] imp. th. *K* 25 deputauimus *O* 26 possores *O* | frunctiones K^a | superindicciis K^aO 27 oportere *om.* KI^b | *s. a. Th.*

LXXVI (LXXV)

℞ DE GREGE DOMINICO ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Caesario pp. Propositis edictis sublimis [Th. 10, 6, 1] magnificentiae tuae minimi maximique moneantur, ut sciant singulas auri libras ex propriis facultatibus eruendas pro singulis equis uel equabus siue Hermogenianis siue Palmatis, nisi eos sponte obtulerint: in his uero, quos ex aliis gregibus occupatos esse constiterit, sex auri uncias fisci uiribus inferendas. D. prid. k. Dec. Constantinopoli Olybrio et Probino conss. a. 395

LXXVII (LXXVI)

℞ DE PALATIIS ET DOMIBVS DOMINICIS ℞

1 [1]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Iohanni comiti rervm privatarvm. **Consecratas nobis aedes, id est inclita palatia, ab omni priuatorum usu et communi habitatione excipimus.**

LXXVIII (LXXVII)

℞ DE CVPRESSIS EX LVCO DAPHNENSI VEL PERSEIS PER AEGYPTVM NON EXCIDENDIS VEL VENDENDIS ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Silvano comiti rervm privatarvm. Si quis Daphnensis luci in Syria uel Persei in Aegypto arborem comparauerit, quinque libris auri nouerit se esse multandum: non minore dispendio et illo feriendo, qui uendere arbores ausus fuerit, quas non licet emptoribus comparare.

2 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Evdoxio com. s. l. Omnes iudices cuiuscumque dignitatis sciant posthac absque permissu magnitudinis tuae arborem ex Daphnensi luco Antiochenae ciuitatis praecidendi uel quolibet modo lapsas transferendi licentiam sibimet
1 denegandam. Sed nec alytarcha unam cupressum aliis plantatis excidere sibi licere contendat. ac ne solacio antiquitus ei concesso[2] priuari per omnia uideatur, pro eo, quod ei cupressum excidere denegatur, unam auri libram eum de priuatis nostris largitionibus accipere decernimus: quinque librarum auri condemnatione huius legis temeratore plectendo.

KOI

---

[1] *iunge Th.* 5, 14, 10 (*immo* 25) *cuius extant haec:* Praedia quae ad ius priuatum diu[inae do]mus pertinent uenundari ... censemus exceptis palatiis atque his possessionib [2] *Th.* 10, 1, 12

---

3 impp. (imp. *I*) ... pp.] imp. arc. *K* | prepositis *K* | edictis *post* 4 moneantur *collocat Th.* 4 minime *K^a* | maximeque *K^a*, maximumque *O*, maxeque *I^a* | moueantur *I^a*, moueant *I^b* | singulis *O* | libras auri *KO* 5 eruendas] *I^a Th.*, seruandas *KO*, seruendas *I^b*, | exquabus *I^a* | ermogeniariis *K* 6 eas *Th.* | quos] q' *O* | consterit *I^a* 7 *s. a. Th.* 11 impp. (imp. *OI*) ... iohanni] *OI*, idem a. *K* | com. r. priu.] *Vatic.* 1435, com. per priu. *I*, *om. KO* 12 habitione *K* 15 cipressis *I*, *inc. O^a* | luto *I* | dampnensis *KO*, deprehensis *I*, damnens *X^t*, defensis *X^v*: ἐκ τῶν ἀλσῶν τῶν Δαφνησίων *B* 55, 14 | persedis *K*, persis *I*, *om. OX^t*, Περσῶν *B*, περσαίων *index Coisl. ad B* 55, 14 16 per] p *K*, et per *I* | incidendis uel uendendis *K*, extuendendis *O* 17 impp. (impr. *I*, imp. *O*) ... siluano c. r. p. (c. r. p. *om. O*)] *OI*, imp. arc. *K* 18 daphensis *K^a*, dapnensis *K^b*, defensis *O^a*, defnensis *O^b*, damnensis *I^bX* | lucie *I^a*, lucis *X* | syria] siri *O^a* | persei] *Cui.*, persida *K^a*, perseis *K^bOX*, persidis *I* | eipto *I^a* | abborem *O^a* 19 esse se *O^a*, *deficit I^a* | ille feiendo *K*, *deficit I^a* | arborem ... 20 quam *O* 21 impp. (imp. *OI*) ... s. l.] idem a. *K* 22 permissum *I^a* | tuae] maeae *O* | arbores *OI^a* | daphensi *K^a*, dapnensi *K^b*, defensi *O^a*, defnensi *O^b*, dampnepsi *I*, damnensi *X* 23 anciocene *O* | precipiendi *K^a*, praecedendi *I^a* | licentia *I* 24 alytarcha unam] *I*, alii a luco uel alitarca unam *K*, uel a luco alustarchennam (*uel* —chenuam) *O*. aliarcha unam *X*: ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀλυτάρχης τοῦτο ποιεῖν δύναται *B* (*Cui.*) | cumpressum *K*, compreheissum *X^a* | plantanis *O*, plantis *X* | sibi *om. I^a* | contendant *O* 26 cupressum] *X*, cypressum *KOI* | excindere *O* | libram auri *K* | eum de] eumdem *K^a I^a* 27 quinquaginta *OX* | condempnationem

LIBER DVODECIMVS

I

℞ DE DIGNITATIBVS ℞

1 IMP. ALEXANDER A. SEVERIANAE. Si, ut proponitis, et auum consularem et patrem praetorium uirum habuistis, et non priuatae condicionis hominibus, sed clarissimis nupseritis, claritatem generis retinetis. SINE DIE ET CONSVLIBVS. [B 6, 1, 18]

2 IMP. CONSTANTINVS A. VOLVSIANO PP.[1] Neque famosis et notatis et quos scelus aut uitae turpitudo inquinat et quos infamia ab honestorum coetu segregat, dignitatis portae patebunt. [B 6, 1, 19] a. 313–

3 [2]IDEM A. AD RVFINVM PP. Maior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis seu militiae priuilegia praeiudicium facere. D. V. K. MAI. SIRMIO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. [Th. 6, 35, 3 mut. B 6, 1, 20] a. 319

4 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. PHILIPPO PP. Senatorum substantias, quas in diuersis locis et prouinciis possident, et homines eorum tam a temonariis oneribus conferendis quam a ceteris praestationibus, quas iudices describunt, nec non etiam ab omnibus sordidis extraordinariisque et uilioribus muneribus liberos esse praecipimus nullaque sorte constringi functionis indignae. [B 6, 1, 21] a. 346–

5 IMP. CONSTANTIVS A. AD CLEARCHVM PV. Nemo praefectus urbis citra praeceptionem uel scientiam nostram ulli muneri subiuget senatorem: nemo curiam nostram
1 immani pulset iniuria. Si quid enim senatoria praeditis dignitate fuerit forte mandandum, nostro est iudicio reseruandum: sit namque dignitas, si nobis[3] iubentibus sustinetur. [B 6, 1, 22]

6 IDEM A. AD ORFITVM. Ne quis ex ultimis negotiatoribus uel monetariis abiectisque officiis uel deformis ministerii stationariis omnique officiorum faece diuersisque pastis turpibus lucris aliqua frui dignitate pertemptet. sed et si quis meruerit, repellatur: repulsos autem etiam propriis reddi consortiis oportebit. [B 6, 1, 23] a. 357–

KOI

---

[1] pu. (*Gothofredus*)? [2] *iunge* 12, 28, 9 [3] sic namque dignitas nobis?

---

4 al. a. seu. *om.* *I* | alexandrum *O*, iustinianus *K* | seuerianae] *O*, seuerissime *K*, seuerino *Paris.* 4429., seuerinae *Cui.* | propositis $K^a I$ 5 uirum *om.* K^a 6 nupsistis *Hafniensis* | *s. a. Paris.* 4429 *Cui.* | et] cum *Par.* 7 a. *om.* *KOI* | uolusiono pp. *I*, uellesionum pp. *O*, uolusiano *Vatic.* 1435, *om.* *K* | adnotatis et quo *O* 8 quo infama O^a | hostorum I^a 10 ad rufinum pp.] *I Th.*, firusiano pp. *O*, *om.* *K* | debet nulli I^a, nulla debet *Th.*, οὐδενὶ ὤφειλε *B* 11 priores dignitates KI^aX, τῆς ἥττονος ἀξίας *B* | *s. a. Th.* 13 imp. const. et constans (const. *O*) aa. (aa. *om.* *I*) philippo pp. *OI*, imp. const. *K* 14 possident et prouinciis *K* | a *om.* *O* | temoniariis *OX* 15 praestatoibus *O* 16 hominibus sord. *O* | praecepimus *O* 17 functionibus I^a 18 imp. const. a. ad clearchum pu. (pum. *I*) *OI*, imp. const. *K*: *Valenti uel Theodosio hanc legem propter praefecturam Clearchi tribuit Gothofredus* | praefectos *O*, perfectus I^a 19 uel scientiam] conscientiam K^a, uel conscientiam K^b | nostram] nullam *O* | nulli I^a | subiunget *O* | emo *O* 20 si *om.* *O* | quis *IX*. *inc.* *O* | fuit forte *O*, forte fuerit *K* 21 fit I^bX | si] quae I^a | sustinetur] s. uel insinuetur K^1 22 aa. *I* | ad orphitum *I*, orphium *O*, orphyto *Paris.* 4429, *om.* *K* | ultibmis K^a 23 deformis ministerii] *O*, deformibus ministris *K*, deformis ministeriis *I*, deformibus ministeriis *X*; μηδεὶς ἔμπορος ἢ μονιτάριος ἢ τελώνης ἢ ἀπὸ εὐτελοῦς ὀφφικίου ἐπιχειρείτω γίνεσθαι ἀξιωματικός *B* | faece] feci deputatis *K*, fecere I^a 24 aliquo frui O^a, frui aliqua *K* | sed et si quis mer. *om.* K^a | quid I^a | meruit K^bIX

7 [1]IDEM A. AD SENATVM. Quoniam diuersi iudices nonnulla opera [Th. 15, 1, 7 B 6, 1, 24] in quibusdam aestimant urbibus extruenda, ad huiusmodi necessitatem senatorum substantia non uocetur. D. V NON. MAI. TAVRO ET FLORENTIO CONSS. a. 361

8 IMP. IVLIANVS A. SALLVSTIO PP. Ius senatorum et auctoritatem [Th. 9, 2, 1 B 6, 1, 25] eius ordinis, in quo nos quoque ipsos numeramus, necesse est ab omni iniuria defendere. D. NON. FEBR. CONSTANTINOPOLI MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362

9 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD SYMMACHVM PV. Libertorum filios [B 6, 1, 26] adipisci clarissimam dignitatem non prohibemus. a. 364—365

10 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD GRACCHVM PV. [Th. 9, 35, 3 B 6, 1, 27] Seueram indagationem per tormenta quaerendi a clarissimo[2] nomine submouemus. D. PRID. NON. IAN. TREVIRIS GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

11 IDEM AAA. AD PROCOPIVM. Senator uel alius clarissimus priua- [Th. 6, 2, 7 mutila B 6, 1, 28] tos habeat filios, editos quippe, antequam susciperet dignitatem: quod non solum circa masculos[3] dignoscitur constitutum, uerum etiam circa filias simili condicione seruandum. [(Th.)]
1 Cum autem paternos honores inuidere filiis non oportet, a senatore uel solo clarissimo susceptum in clarissimatus sciendum est dignitate mansurum. D. XVIII K. . . . HIERAPOLI GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

12 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEOTERIO PP. [Th. 9, 27, 1 B 6, 1, 29] Iudices, qui se furtis et sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatis codicillorum insignibus et honore exuti inter pessimos quosque et plebeios habeantur, nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo se ipsi indignos iudicauerunt. D. XVIII K. FEBR. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

13 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. [10, 40, 9 Th. 2, 1, 7 B 6, 1, 30] MARCIANO[4] COMITI ORIENTIS. Mulieres honore maritorum erigimus, genere nobilitamus et forum ex eorum persona statuimus et domicilia mutamus. sin autem minoris [(Th.)] ordinis uirum postea sortitae sunt[5], priore dignitate priuatae posterioris mariti sequantur condicionem. D. IIII ID. NOV. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

14 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. BASSO PP. Praecipimus, ut senatori in qualibet prouincia constituto nullam habeant iudices iniungendi aliquid forte publici muneris potestatem. a. 426

15 IDEM AA. AD NEVTHIVM PV. Clarissimis uel spectabilibus uniuersis ad geni- [B 6, 1, 31] tale solum uel quolibet alio et sine commeatu proficiscendi et ubi uoluerint commorandi habitandiue permittimus facultatem.

KOI

---

[1] *iunge* 7, 62, 23 *et quae ibi laudantur* [2] senatorio *Th.*, ἐπὶ τοῖς συγκλητικοῖς *B* [3] uiros *Th.*
[4] Martiniano (*cf. ad l. gem.*)? [5] fuerint *l. gem.*

---

1 a. ad sen. *om. K* 2 aestimant] *IX Th.*, existimant *KO* | necessitates *K* 3 *s. a. Th.* 4 a. sallustio pp.] *I Th.*, a. ad saluacio pp. *O*, *om. K* 5 ipsos] ipsos esse *Th.* 6 *s. a. Th.* 7 impp. (imp. *I*) ... pu.] *I*, imp. ual. aual. ad summachum pu. *O*, imp. ual. *K* 8 clarissimorum] δύνανται συγκλητικοὶ [γίνεσθαι] *B* 9 imp. ual. gr. et ual. aaa. ad grecum pu. *I*, imp. grac. ual. et ual. aaa. ad grachum pum *O*, imp. ual. *K* 10 indignationem K^a | homine I^b 11 *s. a. Th.* 12 idem aaa. (aa. *I*) ad procopium] *I Contius*, id. aaa. ad procomium *O*, imp. ad pp. *K* | priuatos] si priuatos (—tus K^b) *K* 13 quod] qui K^a 15 solo] ab alio *O* 16 clarissimatus] clarissima tamen *O* | dignitatem *I* | mansuram O^a | *s. a. Th.* | XVIII k.] *Th. teste Cuiacio* (1566), XV *Cui. hoc loco, ex Th. uidelicet, quantum primis curis in libro Parisiensi deprehendit: hodie ea in libro Paris. abscissa sunt* 18 imppp. (imp. *OI*) ... 19 pp.] imp. gra. *K* | neuterio *I*, iuectio *O* 19 et] que secularibus O^a, que O^b 20 quoque K^aO | habeant *K* 21 ipsos K^aO | *s. a. Th.* 22 aa.] I aa. *Th.* 23 imppp. (imp. *I*) ... arcadius] imp. ual. th. *O*, imp. ual. *K* | aaa. raciano comiti orientis *O*. *om. K* 25 earum *I* 26 sortiti I^a | priori *K* 27 *s. a. Th.* 28 impp. (imp. *O*) ... pp.] imp. th. *K* | praecepimus *O* 31 aa.] a. *K* | ad neuthium pu. *I*, deuēcium pp. *O*, aeuncium pp. *Lond.*, ad eustathium pu. (*alias* cuspium) *Russardus*, *om. K*: *probabilem nominis emendationem proponere nequeo: e praefectis urbi qui in hoc tempus incidunt ad librorum lectionem proxime* a. 434. *accedit Leontius pu. Constantinop.* a. 435 33 facultatatem *O*

16 IDEM AA. APOLLONIO PP. Si grauius ullum facinus admittatur, nocente [B 6, 1, 32] persona extra carceralem custodiam substitutione[1] habita, super illustribus quidem nobis suggeri iubemus, super ceteris uero quadam minore dignitate decoratis ad tui referri culminis notionem, ut ita demum, quid de admisso crimine constitui oporteat, iudicetur. a. 412

17 [2]IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Quotiens ex priuata cuiuslibet interpellatione [B 6, 1, 33] ciuili uel criminali uiri illustres conueniendi sunt, nulla dandae fideiussionis concussione uexentur, sed per speciale priuilegium suae committi fidei consequantur, iuratoria ab his
1 cautione tantummodo exponenda. Quam si neglexerint et contra insertum cautioni sacramentum ipsi uel eorum procuratores afuerint, in pecuniariis quidem causis super possessione rerum ad eos pertinentium iudex competens, quod et iuris auctoritas et rei qualitas suggerit, ordinabit: in criminalibus uero negotiis dignitate quoque, qua se per suum uidelicet periurium indignos esse probauerint, spolientur, ut in eos utpote illustri dignitate per suum facinus priuatos inconsulta etiam nostra pietate iudicibus legum seueritatem liceat
2 exercere. Quibus illustrium dignitatum priuilegiis hoc etiam adiciendum statuimus, ut huiusmodi personae nullam ex cuiuslibet iudicis sine scriptis habita sententia conuentionem neque in ciuili neque in criminali causa sustineant. a. 465

18 IMP. ANASTASIVS A. EVSEBIO MAGISTRO OFFICIORVM. Iubemus saluo honore, [B 6, 1, 34] qui per euocationem sacrae reuocatoriae defertur, durante licere cunctis tam maiores quam minores potestates gerentibus nec non etiam honorariis illustribus siue ex hac urbe regia, principali uidelicet praecedente consensu, profecti fuerint, siue in prouinciis habitantes sacratissimum, suis scilicet poscentibus negotiis, petere maluerint comitatum, sine sacra quoque reuocatoria ad hanc regiam urbem peruenire.

II

℞ DE PRAETORIBVS ET HONORE PRAETVRAE ET GLEBA ET FOLLI ET SEPTEM SOLIDORVM FVNCTIONE SVBLATA ℞

1 [3]IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. TATIANO PV. Nemo ex clarissimis [B 6, 7, 5] et spectabilibus qui in prouinciis degunt ad praeturam postea deuocetur: maneat unusquisque domi suae tutus atque securus et sua dignitate laetetur. D. XV K. IAN. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO *A.* VII ET *A*VIENO CONSS. a. 450

KOI

---

[1] sub tuitione (*Cuiacius*)? [2] *iunge* 3, 24, 3 [3] *iunge* 1, 39, 2

---

1 aa.] a. *KO* | apoll. pp. *om.* *K* | nocentem personam *KO* 2 substitutione] KI^tX, substiticione *O*, sub fideiussione I^r (*Accursius*): ὑπὸ ἀσφάλειαν αὐτὸν γίνεσθαι *B* | nobis *om.* *I* 3 minorem *I* | ad] a I^a 4 quid] quidem *O* 5 a. arcad. pp. *I*, a. arch. pp. *O*, *om.* *K* 6 illustris I^a 7 per *om.* K^aOI | priuil.] ei pr. *O* | suae] siue I^a | iutoria K^aI^b, adiutoria I^a 8 exponendam I^a | incertum cautionis K^a 9 abfuerint KOI^b | possessionem *I* 10 quod et] *K*, quod etiam *OIX* 11 suggesserit *Hal.* 12 approbauerint *O*, probauerit *I* 13 priuatus *I* 14 statuimus] censuimus *X*, esse censuimus *I* 15 nullam huiusm. pers. *K*, huiusm. pers. nulla *O* 16 ciuilibus *O* | neque in crim. *om.* *K* | causa *om.* *O* 17 a. ... off. *om.* *K*, a. *om.* *O* | magistro] magni *O* 18 euationem *O*, reuocationem *X* | refertur *O* | minores quam maiores *IX* 19 potestatos O^a?, potestatibus I^a?, potestatis *X* | honerariis *O* | regia urbe *IX* 20 precendente I^a | consensu] casu *O* | praefecti *O* | fuerint] sunt I^bX, *om.* I^a 21 sui *I* | uidelicet *K* 24 et] et de *K* | honere *K* | et claua *K*, uel glebe (globe O^a) *O*, clam *I*, et glebe *X* 25 et folli] K^bX, et •olii K^a, colli et folli *O*, et colli *I* | et *om.* K^a | septemque *I* | fuctione *I* 26 sublata] collocata *O* 27 imp. ual. et mar. aa. tacione pp. *O*, imp. ualent. aa. taciano pu. *I*, imp. ual. *K* | ex *om.* O^a 28 praefecturam *OX* 29 domu• K^a | *s. a.* *Cui.* 30 a. *om.* *Cui.* | albieno *Cui.*

2 Idem AA. ad senatvm. Glebam uel follem siue septem solidorum functionem siue quamlibet eiusmodi collationem tam circa personas quam circa res ac praedia funditus iubemus aboleri, ut omnis huiusmodi sopita perpetuo conquiescat exactio.

III

R DE CONSVLIBVS ET NON SPARGENDIS AB HIS PECVNIIS ET DE PRAEFECTIS ET MAGISTRIS MILITVM ET PATRICIIS R

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. ad senatvm vrbis . . . . Antiquitus sta-
tutum est consularibus uiris ceteros quidem honoratos ipsius trabeae summitate, pares
1 uero infulis consideratione tantum temporis anteire. Quis enim in uno eodemque genere
dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem? cum posterior, et si eius-
dem honoris praetendat auspicia, cedere tamen illius temporis consuli debeat, quo ipse
2 non fuerit. Hoc obseruando et si iterata uice fastigia consulatus aliquis adscenderit:
repetiti etenim fasces uirtutes saepe meriti comprobant, non augent, quia nihil est altius
3 dignitate[1]. Quod si quis prior consul posteriori consuli eidemque patricio posthabitus
patriciatum postea consequatur, uinci eum oportet qui prior meruit patriciatum, postquam
iste honore patriciae dignitatis decoratus est.
2 Impp. Valentinianvs et Marcianvs AA. Sporacio comiti domesticorvm et con-
svli. Ordinem consulatus ad antiquam reduximus sanctionem, ut sellam nostram honoris
merito, non rapiendi studio populorum agmina sectarentur ac lucrandi cupiditate deposita
1 uenerabilem parentum habitum et felicissima antiquitatis ornamenta conspicerent. Hoc
ergo exemplo etiam ceteros procedere consules uolumus nec expendere eos sine effectu
2 patimur. Cessante ergo ista spargendi uilitate amplissimi consules procedentes deinceps
abstineant hoc errore perdendi, optimoque consilio operi necessario proficiat, quod erat
3 incompetenter proiciendum. Ad instaurationem itaque aquaeductuum huius amplissimae
urbis centena pondo auri praestentur per singulos consulatus, ut *et* consul patriae se
dedisse nouerit et data notum sit mansura esse perpetuo. a. 452
3 Imp. Zeno A. Nemini ad sublimem patriciatus honorem, qui ceteris omnibus ante-
ponitur, adscendere liceat, nisi prius aut consulatus honore potiatur aut praefecturae prae-
torio[2] uel Illyrici uel urbis administrationem aut magistri militum aut magistri officiorum,

KOI

---

[1] augent, quia n. e. altius, dignitatem (*Mommsen*)? [2] Orientis *suppl.* (*Hal.*)

---

1 aa.] a. *KO* | ad sen. *om.* *K* | clebam *I*, clauam *KO*, *om.* *X* | uel follem] *K*, ac collem *O*, uel pholem *I*, *om.* *X* | siue septem] suum uidelicet *O* 2 huiusmodi *OX* 3 sospita I^a | coquiescat I^a 5 ab his *om.* *O*, ab his pec. *om.* *I* 6 de *om.* *K* | praefectis et] magistris et infectis et *O* | magistratibus *OX* | et de (*sic*) patriciis *ante* et de praefectis *collocat* *I* 8 impp. (imp. *I*) ... urbis] imp. th. *K* | aa. *om.* *O* | urbis] *I*, urexs *O* 9 est *om.* *K* | sconsularibus O^a | honeratos *O* | trabe sumunitate *O* 10 genere *om.* *O* 11 dignitates I^a | prior esse] prioris se I^a | debeant *O* | qui prior] ** prior qui K^a 12 tamen] tamtum *O* | consuli] *IX*, consulibus *K*, *om.* *O* 13 obseru. (conseru. I^a?) hoc *I* | iterata] honorata iterata I^a, in tanta *X* | adscenderit] **escendere I^a 14 repetente *O*, reppeti *I* | faces *KO*, fases I^a | uirtute *O*, *inc.* I^a 15 posteriori consuli *om.* *O* | posthabitus] *Z*, posthabitum *KIX*, praeterhabitum *O* | patriciatus *O* 16 consequetur *O* | eum uinci *K* 18 imp. *KOI* | et marc. ... consuli *om.* *K* | sporacio] *O*, sportiano *I*, spontio *Russardus* | comiti ... consuli] *I*, eorum don. et consul'. *O* 19 ad] et I^a | reduxus *O* | sancticionem *O* | nostri OI^b 20 agminea K^a | sequarentur K^a, sequerentur K^b, sectentur OI^vX, sequentur I^t 21 uenerab.] hunc uen. *K* | parencium *O* | conspiciant *Hal.* 22 affectu KOI^a 23 istas parcendi I^a | utilitate K^aO 24 perpendi *O*, perpendendi I^a 25 restaurationem *O* | atque ductuum *O* 26 pondera K^a | praestantur *O* | et] *edd.*, etiam *libri* | se *om.* *O* 27 nouerint *O* | *subscriptionem* dat. asporatio et herculano coss. *ex inscriptione suppleuisse uidetur* Cui. 28 a. *om.* *K* 29 aut] autem *O* | consultus I^a | mil. praefectum I^a 30 animnistracioni *O* | aut magistri *om.* O, mag. om. X

in actu uidelicet positus, gessisse noscatur, ut huiusmodi tantum personis siue adhuc administrationem gerendo seu postea liceat (quando hoc nostrae sederit maiestati) patriciam
1 consequi dignitatem. Quoniam uero gloriosissimae huic urbi, quae caput orbis terrarum est, omnifariam credimus consulendum, uniuersos, qui posthac honorarii consulatus insignibus principali munificentia decorantur, centum auri libras ad reficiendum aquaeductum publicum ministrare censemus ad similitudinem eorum, qui per annale tempus consularium editione munerum gloriantur. nam ipsis quoque expedit, ut florentissima ciuitas centum auri librarum munificentia sustentata honorarium quoque sentiat consulatum.

4 IDEM A. SEBASTIANO PP. Sancimus uiris excellentissimis consularibus omnibus, qui iam facti sunt uel postea fuerint, procedendi quoque et re ipsa per annum gerendi consulatus, impetrato uidelicet principali iudicio, legitimam tribui facultatem, ita ut acta quam meruerint processione non nouum aliquid uel quod nondum habeant adipisci, sed consulatus ius, quod semel eis consularitas detulerat, processionis iterasse beneficio uideantur et in adoranda nostra purpura uel in consequendis cunctis consulum honoribus et priui-
1 legiis ex anteriore tempore prouectionis ordinem sibimet nouerint uindicandum. Hoc etiam obseruando, ut huiusmodi consul nec centum libras auri aquaeductibus huius inclitae ciuitatis pro tenore sacrae constitutionis praebendas, quas cum esset consularis praestiterat, consul postea creatus persoluere denuo compellatur.

5 IMP. IVSTINIANVS A. IOHANNI PP. Sancimus uiros excelsos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicem augusta maiestas rettulerit, ilico ab imperialibus codicillis praestitis patres familias effici ac potestate liberari paterna, ne uideantur, qui a nobis loco patris
1 honorantur, alieno iuri esse subiecti. Quis enim patiatur patrem quidem posse [Inst. 1, 12, 4] per emancipationis modum suis[1] nexibus filium relaxare, imperatoriam autem celsitudinem non ualere eum quem sibi patrem elegit ab aliena eximere potestate? ne, si con- [(Inst.)] trarium approbetur, per quamcumque machinationem imperialis maiestas minui uideatur.
2 Et hoc quidem raro contingere satis certum est: nemo enim facile respexit filium familias
3 in patriciatus honorem prouectum, quemadmodum in consulibus haec res usitata est. Sed ne quid in parte temporis tale eueniat et sine legibus inueniatur, ideo haec nobis uisa sunt sancienda. a. 531-

IIII

R DE PRAEFECTIS PRAETORIO SIVE VRBIS ET MAGISTRIS MILITVM IN DIGNITATIBVS EXAEQVANDIS R

1 [2]IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD AMPELIVM PV. [Th. 6, 7, 1 B 6, 4, 17] Praefectum urbis praefectum praetorio magistros equitum ac peditum indiscretae

KOI

---

[1] suis] suae potestatis *Inst.* [2] *iunge* 12, 12, 1 *Th.* 6, 9, 1. 6, 11, 1. 6, 22, 4

2 gerendum I^a, *om.* *O* | siue *O* 3 urbis O^a 4 honorariis *X*, uniuersi *O* | consulati I^a 7 edictione *I* | ut] et ut O^a 8 munificentiam *I* | honerarium *I* | quoque *om.* *O* 9 seb. pp. *om.* *K* | excellentissumis *O* 10 procerandi *O* | per annum *om.* K^a | agendi consulatum *O* 11 principatu K^a | legitimam] uel l. *O* | acti K^a, peracta K^cO^bIX | qua *K* 12 meruerit *I* | praecessione *O* | nouit *O* | habeat *K* 13 detulerit *O* | beneficia *O* 14 adorandum K^a 15 anteriori *O* | proieccionis *O* | nouerit *KIX* 17 quos O^bI^a, q' O^a 19 a. ioh. pp. *om.* *K* 20 angusta *I* | retulerat *K* 21 effici ac] efficiat I^a | qui *om.* *O* | a *om.* I^a 22 iuris K^aI, subi iuri O^a | subiecti esse *O* 23 emancipionis O^a | excelsitudinem *I* 24 elegit] fecit I^t | ne si] nisi *O* 25 maiestatis *I* 26 contigere *I* | est certum *O* 27 honore I^a?, honores *X* | in *om.* *O* | res suscitata K^a, resuscitata I^a, res usita *X* 28 inueiatur *K* | ideo et haec *IX*, uidea (*uel* indea) • O^a 29 scienda *O* 31 praefecti *O* | uerbis *I* | militum mag. *O*, mag. militis militum K^a 32 exequendis K^bOIX 33 imppp. (imp. *I*) ... pu. (pp. *I*)] *1 Th.*, imp. ual. et ual. et grat. *O*, imp. ual. *K* 34 praetorio praefectum urbis *O*, urbis p...... I^a | magistros] et m. KOI^a | peditum] praedictum *O*

ducimus dignitatis, usque adeo uidelicet, ut, cum ad priuatam secesserint uitam, eum loco uelimus esse potiorem, qui alios promotionis tempore et codicillorum adeptione praecesserit. D. III NON. IVL. NASONACI. ACC. III NON. SEPT. MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372

2 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. RESTITVTO PV. [Th. 6, 7, 2 B 6, 4, 18] Quisquis magisterium equitum peditumque susceperit et gesserit ante captam a quoquam praefecturam, is, cum priuatus erit et honorem[2] deposuerit, ex praefectis qui[3]

1 prouecti fuerint praeferatur. Sit igitur sedes prior ante prouectis, locus conspectior, decernendi loquendique facultas antiquior, cui est splendor adepti magistratus uetustior. D. VIII K. IVL. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

V

℞ DE PRAEPOSITIS SACRI CVBICVLI ET DE OMNIBVS CVBICVLARIIS ET PRIVILEGIIS EORVM ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. FLORENTIO PV. [Th. 6, 8, 1 B 6, 25, 1] Sacri cubiculi praepositi ea dignitate fungantur, qua sunt praediti, qui eminentissimam praetorianam uel urbanam meruerint praefecturam aut certe militarem magisteriam potestatem, ita ut sit inter eos post depositas administrationes nulla discretio, siue nostrae serenitatis adoraturi admittuntur imperium siue pro suo arbitrio sollemnes festiuitates et coetus uel salutationes uel quaelibet alia officia frequentent, ut in sedibus et in consessu *is* eis ordo seruetur, quem ordo prouectionis ostenderit, sub habitu ipsis uidelicet consueto, cum manifeste decretum sit eum esse qui praecesserit potiorem, uel illum subsequi, quem recentius probauit examen. D. VIII ID. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

2 [4]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. PROCVLO PV. [B 6, 25, 2] Hac nostrae mansuetudinis aeterna lege sancimus, ut omnes cubicularii, qui de nostro cubiculo exeunt, antequam primum locum obtineant, excepto castrensi et comite domorum his priuilegiis perfruantur, id est ut nec possessiones eorum angarias siue parangarias uel etiam paraueredos in posterum dispositione tui culminis uel alicuius calumnia dare cogantur, ne sordidis adstricti muneribus decus ministerii, quod militando uidebantur adepti, otii tempore

1 et quietis amittant. Domos quoque eorum uel in hac sacratissima urbe [cf. 12, 16, 3, 2. 3] uel in qualibet alia positas ciuitate ab omni hospitum cuiuslibet dignitatis inquietudine

2 uindicamus. Prouinciarum rectoribus eorumque apparitionibus denarum librarum auri dispendio feriendis, si mansuetudinis nostrae statuta dissimulare et ex aliqua parte uiolare temptauerint. a. 428

KOI

---

[1] *iunge* 12, 6, 1 [2] erit honoremue *Th.* [3] post *ins. Th. Taurin., om. libri cum Th. Paris.* [4] *Herrmann iungit Th.* 6, 2, 21. 6, 27, 22 (d. prid. k. Febr. Constantinopoli Felice et Tauro conss.)

---

1 secesserit *KI*, successerint *O* 2 uelimus] I^a *Th.*, uolumus KOI^b | ademptione K^a 3 *s. a. Th.* | acc. III] *Cui. hoc loco*, acc. IIII *Cui. ad Th. errore, puto: in Th. Paris. non extat nisi* acc. ii ... sept., *subscriptio expleta est ex Th.* 6, 9, 1. 6, 11, 1 4 imppp. ... 5 pu.] imp. ual. *K* | ualent.] et ual. *O* 5 equitatum O^a 6 prouatus O^a | erit] fuerit *O* | disposuerit *O* 7 prior sedes *K*, senex prior *O*, sedis prior *Th.* | locum *O* 8 cui est] curiem *O* | adempti *K* | uetustior] antiquior uet. *O* 9 *s. a. Th.* | iun. 12, 6, 1 | aa.] I aa. *Th.* 11 praepositi *K*, praefectis *OI* 13 impp. ... pu. (pp. *OI*)] *OI Th.*, imp. hon. *K* 16 depositam aministrationem KI^b | nostram serenitatem *O* 17 inperio *O* | pro] per *O* 18 frequemtentent O^a | et in] in *O*, et *Th.* | consensu *OI* | is eis] *Th. Paris.*, eis *KOI*, is *Th. Taurin.* 19 quam *K*, *inc.* I^a | uidel. ipsis *O* | consuetudo K^a | magnifeste I^a 20 sit] fit *O* | decesserit I^a 21 *s. a. Th.* 22 impp. ... pu.] imp. th. *K* | pu.] *Herrmann*, pp. *OI* | hanc I^a 25 id est] idem K^a?, idem est *X* | siue parang. *om.* O^a | perheredos *O*, parauaredos *X* 26 calumpniam *O* 27 decuius K^a | militado *I* | adempti K^aI | tempore ocii *K*, oticii temp. *X*, otii *om.* I^a 28 admittant K^aI^a? | domus *OIX* | quoque] que *K* 29 hospite *O* 30 prouincarum *O* | earumque I^a | apparitionibus] *IX*, apparitoribus *KO* | denarumque *O* 31 feriendus O^a | et ex] ex *O*, aut ex I^b, *om.* I^a 32 temptauerit *K*

3 [1]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. IOHANNI COMITI ET MAGISTRO OFFICIORVM. B 6, 25, 3
Cubicularios tam sacri cubiculi mei quam uenerabilis Augustae, quos utrosque certum est
obsequiis occupatos et aulae penetralibus inhaerentes diuersa iudicia obire non posse, ab
obseruatione aliorum tribunalium liberamus, ut in sublimitatis solummodo tuae iudicio
propositas aduersus se excipiant actiones.

4 IMP. LEO A. PVSAEO PP. Iubemus omnes, qui uel iam in sacrum cubiculum B 6, 25, 4
cuiuspiam liberalitate donati alioue titulo dati uel dandi principalibus obsequiis inhaerere
uel ante meruerunt uel postea meruerint, licet nulla interueniente scriptura, nulla con-
fectione gestorum, postquam deuotissimis cubiculariis fuerint sociati, ad condicionem liber-
1 tatis ingenuitatisque rapiantur raptique uideantur. Hoc non solum circa superstites, sed
etiam circa mortuos uolumus custodiri. nam cum hoc priuilegium uideatur principalis
esse proprium maiestatis, ut non famulorum, sicut priuatae condicionis homines, sed libe-
rorum honestis utantur obsequiis, periniquum est eos dumtaxat pati fortunae deterioris
2 incommoda. Sed testamenta quidem ad similitudinem aliorum, qui ingenuitatis infulis
decorantur, pro sua liceat eis condere uoluntate: intestatorum uero nemo dubitet facul-
3 tates utpote sine legitimis successoribus defunctorum fisci uiribus uindicari. Haec omnia
tunc diligenti obseruatione uolumus custodiri, cum sponte suaque uoluntate quis dederit
4 (1) eunuchum sacri cubiculi ministeriis adhaesurum. Si uero cuidam fuerit uiolenter extortus,
aut inuito domino uel ignaro intra sacrum ausus sit militare cubiculum, liceat domino
destinatum sacra ex lege cubiculariis interpellare iudicium et eum, quem probauerit nolente
se uel inscio sacrum penetrasse cubiculum, ut suum famulum cum peculio consequatur.
5 Sed sicut laesis implorandi praesidii facultatem denegari non conuenit, ita nec calumniandi
uiam patimur diutius esse patefactam. ideoque tempus quinquennii praefinimus, intra quod
contra eum suas debeant exercere quaestiones, ut, si medio tempore mouere distulerint,
ulterius eis tamquam in[2] suum famulum uindicandi uel eius ut serui peculium uel bona quasi
6 (2) liberti copia denegetur. Haec omnia, quae super deuotissimis cubiculariis sancimus, etiam
ad cubicularias, quae a dominis in sacrum cubiculum datae uel dandae sunt, superstites
atque mortuas extendi propagarique decernimus.

5 IMP. ANASTASIVS A. EVSEBIO MAGISTRO OFFICIORVM. Iubemus duobus uiris B 6, 25, 5
illustribus praepositis utriusque sacri cubiculi tam nostrae pietatis quam nostrae serenissi-
mae coniugis, post finitam militiam si senatorio fuerint consortio sociati, licere, quotiens
ad adspiciendos agros suos uel ob aliam causam proficisci uoluerint, cingulo uti, cum hoc
ad implendum eorum desiderium et ad nullius laesionem respicere uideatur.

KOI

[1] *iunge* 12, 25, 3. 12, 59, 8 [2] in *melius abesset*

1 impp. ... officiorum] *I*, imp. leo a. aa. ioh. com. et mag. off. *O*, imp. leo *K* 2 utriusque I^tX 3 obedire *O* | ab *om.* *O* 4 obseruationem *I*, conseruatione *X* | ut] non *O* 5 praepositas O^a | adaduersus I^a | se *om.* I^a 6 imp. leo] idem *K* | a. pusaeo pp.] *I*, apuseo pp. *O*, a. *K*: *secundum ordinem c.* 3. 4, *quem tuentur B, c.* 4 *pertineret ad a.* 472 *uel* 473, *et cum a.* 472. 473 *Erythrius et Dioscorus pp. Orientis essent, a.* 473 *adscribenda esset: attamen secundum* 1, 36, 1. 10, 44, 3 *Pusaeus pp. Or. fuit a.* 465: *quare aut ordo c.* 3. 4 *inuertendus est aut consules quos Cuiacius ad* 1, 36, 1 *restituit interpolati sunt* | iam] iam uel *I*, *om.* *O* 7 liberalitatem I^a | donati] deponi O^a | alique titulo I^a, alio ueticulo *O* 8 antea *K* | confessione *O* 9 fuerut *O* | conductionem *I* 10 uidentur I^a | superstitis I^a 11 cum] cur K^a | uideantur I^a, *om.* *X* 12 famulorum] florum I^a 13 perunqū est O^a, qui ininiquum est K^a, ininiquum est K^b, periniq*** I^a 14 quidem] quid *O*? 15 concedere K^a | uoluntatem K^a?*O* 16 sine] fine sine *O* | uirilibus K^aI^a 17 tunc *om.* *K* | diligenter *K*, digenti O^a 18 fuerit cuidam *K* | uiol.] habuerit uiol. K^a | exortus I^aX 19 inter *O* | ausus sit] fuerit ausus *K* 20 iudicum *O* | eum] equum *O* 21 inscio] inscio se *O* | ut] *O*, ut et *KIX* | consequentur *K*, consequetur OI^a 22 sed] sed et *O*, s*** I^a | calumniandi uiam (*** I^a)] calumpniam *O* 23 intra] ita OI^a? 24 detulerint *O* 25 eius ut] etiam ut eius *O* | peculium] praedium *O* | quasi] quam *O* 26 sanximus *I* 27 cubiculares *O* | a dominis] ad omnes *I* | dende *K* 29 a. eusebio (a. c. u. sebio *O*) magistro off.] *OI*, *om.* *K* 30 utrasque *O* | sereniss. nostre *IX* 31 post *om.* I^a | si] *K*, *om.* *OIX*: μετὰ παραιωθεῖσαν στρατείαν τὴν τῶν συγκλητικῶν ἢ (τῇ τῶν σ. εἰ *scr.*) ἦσαν κοινωνίᾳ συναφθέντες *B*: *expectes* cum 32 ad *om.* I^a 33 et *om.* *O contra B* | ad] a O^a 33 *indicem B* 6, 25, 6, *ex quo c.* 6 *h. t. effinxit Heimbach*, *recte ad* 12, 18, 1 *rettulit Herrmann*

VI

℞ DE QVAESTORIBVS MAGISTRIS OFFICIORVM COMITIBVS SACRARVM LARGITIONVM ET REI PRIVATAE ℞

1 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. RESTITVTO PV. [Th. 6, 9, 2 B 6, 6, 2] Qui ex quaesturae honore aut efficaci magisterio aut comitiua utriusque aerarii nostri attonito splendore uiguerunt, acclamatione excipiantur solita nec praetereantur ut incogniti. D. VIII K. IVN. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

VII

℞ DE PRIMICERIO ET SECVNDOCERIO ET NOTARIIS ℞

1 [2]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. [Th. 6, 10, 1 B 6, 25, 8] Praecipua est nostrae pietatis intentio circa notariorum nomen: atque ideo, si umquam huius ordinis uiri laborem quiete mutauerint uel senectute posuerint seu cum alia dignitate post hanc qualibet usi sunt, non omittant prioris uocabulum militiae, sed com-
1 pendium sequentis honoris adsumant. Et si quis ex officio uel praecipue sublimitatis tuae temerarius ad census discussiones peraequationes, aliam denique ullam rem inquietator extiterit, officium suum nouerit uel leuis culpae offensione detecta grauis multae discrimine fatigandum et numerariorum corpus extincto iniuriae auctore minuendum. D. XVII[3] K. IVL. THESSALONICAE GRATIANO V ET THEODOSIO AA. CONSS. a. 380

2 [4]IMP. ZENO A. HILARIANO MAGISTRO OFFICIORVM. Praeclaram nobilemque [B 6, 25, 9] militiam spectabilium tribunorum notariorum, qui gloriosis obsequiis nonnihil rei publicae commoditatis adferunt et decoris, diuersis beneficiorum titulis muniendam credidimus et
1 augendam. Nam biennales metas uiro spectabili pro tempore primicerio agendis numeris
2 duximus statuendas. Hos autem tribunos, qui suis negotiis occupati minime sacrum palatium curauerint frequentandum, nisi intra annale spatium reuertantur, quamuis commeatus iura praetendunt, pro absentia quidem unius anni unius gradus, si uero duobus annis afuerint, duorum, si tribus, trium, si quattuor, similiter quattuor graduum subire iacturam his qui
3 inferiores eis fuerint postponendos. Qui uero per quinquennium integrum se repraesentare cessauerint, exemptos matricula tantum nomine tribunorum, nec uero ordine perpotiri, his in hunc modum dispositis uacationem census discussionis peraequationis et cuiuslibet

KOI

[1] *iunge* 12, 4, 2 [2] *iunge* 5, 1, 3 *et quae ibi laudantur* [3] XV *leges iungendae* [4] *iunge* 12, 40, 11

2 magistris] *Th.* 6, 9, et magistris *KI*, magistri *OX* | comitibus] *O*, et com. (coitatibus *I*) *KIX*, comite *Th.* 4 imppp. ... aaa.] imp. ual. grac. et th. *O*, imp. gra. *K* | restituto pu.] *Russardus Th.*, *om.* *KOI* 5 quui *O* | efficaci] I^b *Th.*, ex officiali *KO*, effica** I^a 6 attonito] antonitius *O* | uiguerint *O* 7 incognita *O* | *s. a. Th.* | iun.] *Th.*, iul. *Cui. uel errore uel fortasse ex* 12, 4, 2 | aa.] I aa. *Th.* 9 secundicerio K^bIX, s*dicerio K^a 10 imppp. ... 11 pp.] *I Th.*, idem aaa. eutrophio pp. *O*, idem a. *K* 11 nominatoriorum *O* | si umquam] siue *O*, siu** K^a 12 huius] ius *I* | quietem *OI* | seu cum] seu K^b, se *O* 13 dignitatem *I* | sunt non] sunt et non *O*, sunt * K^a 15 ad (*d, *non* *n *Th.*) census] *Th. Paris.*, ad sensus I^t, accessus K^bO, accensus I^v *cum Th. Taurin.*, *inc.* K^a | discussionis K^a 16 offensionem I^a 17 exticte *O*, extincte I^v | iniure I^a, iure *K* | *s. a. Th.* 18 aa.] I aa. *Th.* 19 zeno *om.* *I* | a. ... offic.] 12, 40, 1, a. magno off. *O*, a. illustri mag. off. *Russardus*, aa. *I*, *om.* *K* 20 tribun.] nominorum trib. O^a | gloriosisimis *O* 21 muniendum *O* | credimus *IX* 22 nam] non am K^a 23 duxus *O* | hos] nos *O* 24 frequetandum *I* | quamuim I^a 25 unius *om.* *K* | annis K^a | affuerunt I^a, abfuerunt KOI^bX 26 tribus] I^bX, tres KOI^a? | gradum I^a 27 postponendis K^aO | qui uero *om.* *K* | se] si *O* | praesentare *OX* 28 exemptores matritutela I^a potiri *O* 29 census] temporis uel census

4 (3) alterius rei habituros. Illud praecipue prouisionem nostram flagitare perspeximus, ne per
ambitionem aut gratiam aut cuiuslibet occasionis obtentu uel laborum seu sollicitudinum
specie publicorum cuiquam liceat aliquando graduum seriem conturbare et temporum ratione
calcata dudum militantibus anteferri et, quae longis prolixisque stipendiis defensa iam pol-
5 licetur senectus, gratiosa festinatione subripere. Hoc etiam adiciendo, ut primicerius post
depositam publicam numerorum sollicitudinem, ac si ipsam gessisset administrationem,
cuius consequitur dignitatem, magistri officiorum pro antiqua consuetudine infulas sortiatur,
omnibus uacantibus quamuis tempore praecedentibus praeponendus.

VIIII

℞ VT DIGNITATVM ORDO SERVETVR ℞

1 Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Prae- [Th. 6, 5, 2 B 6, 1, 55
textatvm pp. Si quis indebitum sibi locum usurpauerit, nulla se ignoratione defendat sit-
que plane sacrilegii reus, qui diuina praecepta neglexerit. D. xii k. Ivn. Mediolani Rico-
mere et Clearcho vv. cc. conss. a. 384
2 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Cyro pp. Omnes priuilegia digni- [B 6, 1, 56
tatum hoc ordine seruanda cognoscant, ut primo loco habeantur ii, qui in actu positi
illustres peregerint administrationes: secundo uenient uacantes, qui praesentes in comitatu
illustris dignitatis cingulum meruerint: tertium ordinem eorum prospicimus, quibus absen-
tibus cingulum illustris mittitur dignitatis: quartum honorariorum, qui praesentes a nostro
numine sine cingulo codicillos tantum honorariae dignitatis adepti sunt: quintum eorum,
1 quibus absentibus similiter sine cingulo mittuntur illustris insignia dignitatis. Sed admini-
stratores quidem, etiam comites rei priuatae, omnibus uacantibus omnibus honorariis ante-
2 poni censemus. Vacantes autem post administratores uenientes non omnes iam omnibus
honorariis credidimus praeponendos, sed eos uacantes illis honorariis, qui similem adepti
sunt dignitatem, ut praefectorius praefectorio, non quaestorius praefectorio praeponatur,
parique modo quaestorius quaestorio, non uacans comes thesaurorum uel comes rei priua-
3 tae honorario quaestorio uel ex magistro officiorum praeferatur. Inter administratores illos
etiam numerari decernimus, quibus illustribus in sacro nostro consistorio cinctis aliquid
ordinariae dignitatis uel antea commisimus uel postea committemus peragendum, uerbi
4 gratia si uacanti magistro militum belli cura committatur. Cur enim aut uir magnificus
Germanus magister militum uacans appellatur, cui bellum contra hostes mandauimus?
KOI

---

1 habituris *O*, **buturos I^a | perspeximus] *X*, prospeximus *KI*, prospexemus *O* 2 aut gr.] uel gr. *OX* | aut cui.] uel cui. *I* | occasione O^b, optionis O^a | laborum] aliorum I^a | seu] uel *OX* 3 speciem I^a | cuique *O* | gragraduum *O* 4 dumdum O^a, dum O^b | antefieri *K* | defensis O^b, **fensis O^a, defensam I^a, defensas I^b 5 primicerius ut I^a 6 publicorum O^a | munera K^a, numeri K^b | si *om.* *O* | gessisse *O*, gessi I^a 7 offitii I^a | consuetudinem I^a | insulas *OIX* | sorciantur *O* 8 praecedemti *O* | preponendis K^a, proponendus *O* 11 imppp. ... 12 pp.] imp. grat. aa. *I*, imp. gra. *K* | et *om.* *O* | praestatum *O* 13 sacrilegii reus] sacrilegus I^a | *s. a. Th.* 15 impp. ... aa.] *Cui.*, idem aaa. *O*, imp. th. *K*, imp. aa. *I* | cyro pp. *om.* *K* | omnes] o. qui K^a 17 ueniunt I^a? | praesentis *O* 18 mererit *uel* merint *I* | proponimus O^t 19 illustri *O* | quartum] et quartam *O* | honorariumrum I^a 20 nomine *OX* | dignitates I^a | adempti K^a 21 illustres K^a | insigna *O* | administratores] aditu instraciores O^a 22 uacantibus omn. hon.] uacatōibus O^t, honorariis O^c, uac. omn. I^a 24 credidimus ... honorariis *om.* *O* | adempti K^aI 25 praefectorius praefectorio] praefectus praetorio *KO*, praefectus questorio I^bX, *deficit* I^a: τυχὲν τὸν ἀπὸ ἐπάρχων τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμενον τοῦ ἐν ξένῃ γενομένου ἀπὸ ἐπάρχων *B* | quaestorius] quaestionibus *O*, *deficit* I^a 26 quaestorius] quaestori** K^a, quaestoribus *O*, *deficit* I^a 27 honoraraio *K*, honerario *O*, honerorio *I* | ex *om.* K^a *cum B* 28 etiam] etiam tunc *O*, *om.* *X* | cinctis] *emendauit Cui. ad B* ζωστοί, cunctis KOI^a, a cunctis I^bX 29 ordinare K^aOI^a 30 uacanti] *edd.*, uacancium *KOIX* | magistro K^a, magistorum *O* | cura] cum *O* | magnificus uir *I* 31 germanus] *cf. Prosper chron. ad a.* 441 | militum magister *K* | cui *om.* I^a

aut cur excellentissimus Pentadius non egisse dicitur praefecturam, cuius illustribus cincti dispositionibus uice praetorianae praefecturae miles in expeditione copia commeatuum abundauit. a. 440—441

3 . . . .

VIIII
℞ DE MAGISTRIS SCRINIORVM ℞

1 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Zoilo pp. Orientis. Viris spec- [B 6, 6, 15]
tabilibus magistris omnium sacrorum scriniorum nostrae beniuolentiae liberalitas tribuenda
1 est, qui nostrae quodammodo adsidere maiestati uidentur. Ideoque post depo- [1, 51, 11]
situm etiam officium ab omni indictionis onere seu ciuilium seu militarium iudicum prorsus immunes esse praecipimus, ut nec ab amplissima quidem sede tui culminis eis ulla molestia super suscipiendo quolibet grauamine priuato uel publico[1] penitus iniungatur.
2 [2]Hoc beneficium ad proximos etiam sacrorum scriniorum et ex proximis uolumus propa-
3 gari. Quinquaginta librarum auri officio tui culminis damnatione multando, si quid aduersus statuta clementiae nostrae innouari concesserit. D. v k. Mart. Theodosio A. xviii et Albino conss. a. 444

X
℞ DE COMITIBVS CONSISTORIANIS ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Severino pv. Eos, qui tranquillitatis [Th. 6, 12, 1]
nostrae consistorii dici comites meruerunt, spectabilibus proconsulibus[3] aequari generaliter decernimus. D. vii k. Oct. Constantinopoli Theodoro vc. cons. a. 399

2 Imp. Anastasivs A. Evsebio magistro officiorvm. Viros spectabiles comites consistorianos et coniuges et liberos, seruos quin etiam atque colonos eorum isdem priuilegiis tam intentiones ab aliis proponendas excipiendo quam suas contra alios exercendo perfrui, quibus uiri clarissimi principes scholae agentium in rebus per sacram pragmaticam sanctionem diuae memoriae Zenonis[4] utuntur.

KO (*transponit* 10, 2. 1) *I*

---

[1] priuato uel publico *om. l. gem.* [2] § 2 *om. l. gem.* [3] spectab. proconsulibus] proconsularibus *Th.* [4] 12, 21, 8

---

1 penadadius *K*, praestamdis *O* | exegisse *K* | cincti] O^a, cuncti $O^b I^v$, cunctis $K I^t X$ 2 depositionibus *O* | milies K^a | epedicione O^a | commeatum *KIX* 3 abundabit I^a, habundat *X* 4 const. greca *Marcianus cl.* 5 *cod.* 18 6 *rubricas titulorum* 9 *et* 10 *permutauit O* 7 impp. ... aa.] *Russardus*, idem aaa. (a. *K*) *KO*, imp. aa. *I*, imp. th. *Paris.* 4429 | zoilo pp. or.] *l. gem.*, zoilo pp. *O*, *om. KI* | uuris O^a 8 omnibus *O* | beneficencic *O* | libertas *K*, liberabal I^a 9 maiestatis K^a 10 mil. iudicum] iudicaium militum *O*, *deficit* I^a 11 praecepimus *O*, *deficit* I^a | nec] ne *K*, *deficit* I^a | ab *om.* K^a, *deficit* I^a | sedis *X*, *om. O*, *deficit* I^a | tui] cui O^a, *deficit* I^a | ullam molestiam *O* 12 iniungantur *OI* 13 ex *om.* I^a 15 *s. a. l. gem.* 18 consistoriariariis *I* 19 impp. ... pu.] imp. arc. *K*, imp. archad. a. *I* | aa.] a. *O* | seuerino] *Russardus Th.*, seueriano *O* 20 procons**bus K^a 21 *s. a. Th.* 22 imp. ... off.] *O*, imp. anast. *K*, imp. a. *I* consistaranos O^a? 23 liberos] l. et *K* | quin etiam seruos eorum atque col. eorum (eorum *om. O*) *OX* 24 tam in detentiones I^a | exercendos *O*, exercerdo K^a 25 scholae agentium] scolarum et agentium K^b, scolarum et agere tamen *O*, scole argentum I^a

XI

℞ DE COMITIBVS ET TRIBVNIS SCHOLARVM ℞

1 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PRISCIANO PV. Praepositos ac tribunos scholarum, qui et *diuinis* epulis adhibentur et adorandi principis facultatem antiquitus meruerunt, inter quos comites[2] etiam sacri stabuli et cura palatii numerantur, si primi ordinis comitiuam cum praepositura meruerunt et casu ad altiora non peruenerint, deposito sacramento inter eos, qui comites Aegypti uel Ponticae dioeceseos fuerint, quorum par dignitas est, haberi praecepimus. **Th. 6, 13, 1**
1 *Sin abs*que honore comitiuae[3] regimen fuerint nacti, absolutos militia inter eos qui duces fuerint prouinciarum numerari iubemus. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. a. 413

XII

℞ DE COMITIBVS REI MILITARIS ℞

1 [4]IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AMPELIO PV. Qui contemplatione meritorum, ducto intra prouincias transmarinas strenuissimo milite, primi ordinis comitiuam fuerint consecuti, ea reuerentia altissimarum dignitatum uiris subiungantur, ut his locum praestent, qui proconsulatus insignibus adornantur. D. III NON. IVL. NASONACI MODESTO ET ARINTHEO CONSS. **Th. 6, 14, 1** a. 372

2 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PRISCIANO PV. Eos, qui sub comitiuae primi ordinis dignitate peculiariter ad quamlibet prouinciam uel prouincias defendendas milite credito auctoritate nostri numinis destinantur, et eos, qui uicem illustrium uirorum magistrorum militum susceperint peragendam, ducibus, qui praeter Aegyptum et Ponticam in aliis prouinciis administrauerint, adaequamus. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. **Th. 6, 14, 3** a. 413

XIII

℞ DE COMITIBVS ET ARCHIATRIS SACRI PALATII ℞

1 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PRISCIANO PV. Archiatros intra palatium militantes si comitiuae primi ordinis nobilitauer*i*t gradus, inter uicarios taxari praecipimus, siue iam pridem deposuerunt militiam siue postea deposuerint, ita ut inter **Th. 6, 16, 1 B 6, 26, 1**

KOI

---

[1] *iunge* 12, 11, 1. 12, 12, 2. 12, 13, 1. 12, 14, 1 *Th.* 6, 15, 1. 6, 20, 1 [2] tribunos *Th.* [3] cuiuslibet scholae *ins. Th.* [4] *iunge* 12, 4, 1 *et quae ibi laudantur*

---

2 comitis] *KX Th.* 6, 13, praepositis *OI* (*ex u.* 3) | et] ac *I* 3 impp. ... pu.] *Russardus Th.*, imp. hon. et th. aa. *O*, imp. hon. a. (a. *om. K*) *KI* 4 qui et diuinis] *Th.*, quietudinis (—nus *O*) *libri* | epulis] apostolis O^a | adhibemus *O* 5 meruerit *O* | quo O^a | etiam comites *O* | sacris tabulis *KO* | numantur *I* 6 praepositam *O* | meruerint *X Th. ex emend.* | et] etiam K^a | utiora I^a 7 aegypti uel] uel egiptiue *O* | poncie *O* | fuerunt OI^a | pars *K* 8 praecepimus] *O Th.*, precipimus *KI* | sin absque] *Th.*, in aliisque *KO*, in aliis quoque *I* | honorem com. *O*, com. honore *K* 9 militiam I^a | fuerunt *OI* | *s. a. Th.* 12 comilitibus *I* 13 imppp. ... pu.] *Russardus Th.*, imp. ual. et grac. aa. omiliopum *O*, imp. ual. aa. *I*, imp. ual. *K* 14 trasmarinas *K* | stenuissimo O^a, strenuissime *Th.* 15 reuerentias K^a | altissimorum I^a | subiugantur *K*, subiugatur *O* 16 praestant I^a | proconsulatu *O* | ordinantur K^a, adordinantur OI^a | *s. a. Th.* 18 *ante c.* 2 *rubricam tit.* 14 *ins. I* | impp. ... pu.] *Russardus Th.*, imp. hon. et th. aa. priscionapum *O*, imp. hon. *K*, impp. aa. *I* 19 peculiater I^a | deferendas *O* 20 nominis *libri* 21 propter I^a 22 administrauerit *O*, aministrauerunt *KIX* | *s. a. Th.* 25 *rubricam om.* I^a 26 impp. ... aa.] imp. hon. aa. *I*, idem a. *O*, idem *K* | prisc. pu.] passiano *K*, *om. I* 27 nobilitauerit] *Th.*, nobilitauerint *libri* 28 siue postea] sui postea *O* | deposuerint] deposuerunt O^aI^a | ita] militiam I^a

uicarios et duces qui administrauerint et hos qui comitiuam primi ordinis meruerint nihil intersit nisi tempus, quo quis administrauerit uel comitiuae indeptus est insignia. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. a. 413

XIIII
R DE COMITIBVS QVI PROVINCIAS REGVNT R

1 [1]IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PRISCIANO PV. Hos, qui (Th. 6, 17, 1 B 6, 26, 2) in administratione ciuili ac prouinciae gubernaculis sub iurisdictionis licentia comites quoque primi ordinis esse meruerint, uicariae dignitatis post depositam administrationem priuilegiis frui oportet. D. XII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI LVCIO VC. CONS. a. 413

XV
R DE PROFESSORIBVS QVI IN VRBE CONSTANTINOPOLITANA DOCENTES EX LEGE MERVERINT COMITIVAM R

1 [2]IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. THEOPHILO PV. Grammaticos (Th. 6, 21, 1 B 6, 26, 3) tam Graecos quam Latinos, sophistas et iuris peritos in hac regia urbe professionem suam exercentes et inter statutos connumeratos, si laudabilem in se probis moribus uitam esse monstrauerint, si docendi peritiam facundiamque dicendi interpretandi subtilitatem copiam disserendi se habere patefecerint, et coetu amplissimo iudicante digni fuerint aestimati[3], cum ad uiginti annos obseruatione iugi ac sedulo docendi labore peruenerint, placuit honorari et his qui sunt ex uicaria dignitate connumerari[4]. D. ID. MART. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XI et VALENTINIANO C. CONSS. a. 425

XVI
R DE DECVRIONIBVS ET SILENTIARIIS R

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. VRSO PV. ET AVRELIANO (Th. 6, 23, 1 mut. B 6, 26, 4) PP. ORIENTIS ET STRATEGIO PP. PER ILLYRICVM. Decuriones nostri palatii post emensum fideliter obsequium postque deposita sacramenta militiae electionem habeant, siue ex

KOI

---

[1] *iunge* 12, 11, 1 *et quae ibi laudantur* [2] *cf.* 11, 19, 1 [3] qui in memorato auditorio professorum fungantur officio *ins. Th.* [4] placuit ... connumerari] isdem quibus praedicti uiri dignitatibus perfruantur *Th.*

---

1 uicarios] eos uic. *I*ª | et hos ... meruerint *om. K*ª 2 quo] quod *I Th.* | administrauerint *I*ª | adeptus (adeptis *O*ª, ademptus *I*) est *KOI*, indemptus est *Z*, est indeptus *Th.* | *s. a. Th.* 5 *rubricam om. O, deficit K*ª | prouintiam *I hoc loco, sed* prouintias *ante* 12, 2 6 impp. ... pu.] *Russardus*, id. a. prisciano *O*, imp. hon. aa. *I*, imp. hon. *K* | hos] *I Th.*, eos *KO* 7 in *om. KO* | ciuilia *O* 8 aministratione *K* 9 *s. a. Th.* 11 possoribus *K*ª | constantitopolit. *O* 12 docente *O*, addocentes *I* | ex *om. O*ª | meruerit *K*ª, meruerunt *O*, muit *I* 13 imp. ... pu.] *Th.*, impp. th. et ual. aa. theophilo pu. *Russardus*, imp. th. et ual. theofilopum *O*, impr. th. ual'e. a. *I*, imp. hon. *K* 14 sophistas] et s. *O* | et iuris] uiros *I*ª 15 et intra *I*, intra (*om.* et) *O* | probus *I*ª, pro his *OI*ᵇ 16 interpretandi] *Th.*, interpretandique *libri* | subtilitate *K*ᵇ, sublimitate *K*ª 17 discernendi *OI*ᵛ | fuerit *O* 18 ducendi *O*ª | periuerint *I*ª 19 honerarii *I* | *s. a. Th.* 22 de *om. I* | dec. (decurio.nibus *I*ª) et sil.] *I Th.* 6, 23, sil. et dec. *KO*: eorum *addunt KOIX contra Th. et Contii librum* 23 impp. ... 24 illyricum] imp. hon. a. *I*, imp. hon. *K* | aa. *om. O* | aurelio praefecto orienti *O* 24 stra-tegio *Russardus*, syrateio *O* | per illyr. I O *Russ.*, illyrici Th. | emerasum I 25 postque] post *Th.* | depositas Iª | militi Iª

magistro officiorum uelut agentes dignitatem consequi a nostra maiestate maluerint, siue
inter uiros illustres comites domesticorum, uidelicet inter agentes, taxari, ut tam in adoranda nostra serenitate quam in salutandis administratoribus et reliquis praedicti honoris
priuilegiis nec non in nostro consistorio his honor omnifariam obseruetur. D. PRID. K.
NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

2 IDEM AA. VENANTIO PP. Vnusquisque decurio uel silentiarius a [Th. 6, 23, 2 B 6, 26, 5]
tironum et equorum praestatione habeatur immunis: nullam collationem, quae plerumque
poscitur, soluat: nihil his ulla potestas iniungat aut necessitas imponat. D. VII ID. MART.
RAVENNAE ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

3 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLAVIANO PP. Decu- [Th. 6, 23, 3 B 6, 26, 6]
rionibus et silentiariis, etiam si[1] ad superiorem gradum successu meliore transcendunt,
omnia priuilegia, quae iam dudum diuorum principum iudicio meruerunt, legis istius prae-
1 ceptione noueris esse firmata, non praeiudicatura quacumque generalitate pragmatica. Nec
angarias uel parangarias siue parauer edos ulla eis amplissimae praeceptionis imponat
auctoritas. sordidis quoque muneribus, excoctione calcis et superindicti gra- [Th. 6, 23, 4]
2 uamine eos liberamus. Domus quoque eorum non tantum in hac sacratissima [cf. 12, 5, 2]
urbe, sed in qualibet alia positas ciuitate immunes ab omni hospitum cuiuslibet dignitatis
inquietudine uindicamus: permissa eis ueniendi ad comitatum licentia praeter [Th. 6, 23, 3]
euocatoriae securitatem. multa decem librarum auri iudicibus prouinciarum eorumque
3 officiis infligenda, si statuta numinis nostri crediderint esse contemnenda. His [Th. 6, 23, 4]
addimus, ut, cum optatam quietem acceperint et inter uiros illustres[2] senatores coeperint
numerari, honore curiae sine aliqua functione laetentur, immunitatisque gaudio plena dignitatis laetitia potiantur[3], ut dignitatem solam habeant ex senatu: sub hac uidelicet definitione, ut triginta tantummodo numero ea priuilegia consequantur, decuriones quoque tres[4].
4 Sed eos tunc demum perpotiri decernimus beneficiis supra scriptis, cum per continuos
tredecim annos inculpatas excubias peregerint. D. VIIII K. APRIL. RAVENNAE AETIO ET
VALERIO CONSS. a. 432

4 IMP. ZENO A. COSMAE PRAEPOSITO SACRI CVBICVLI. Ne ad diuersa tracti [B 6, 26, 7]
uiri deuoti silentiarii iudicia sacris abstrahi uideantur obsequiis, iubemus eos, qui quemlibet deuotissimorum silentiariorum scholae uel eius uxorem ciuiliter uel etiam criminaliter pulsare maluerint, minime eum ex cuiuslibet alterius iudicio nisi ex iudicio tantummodo uiri excellentissimi magistri officiorum conueniri.

KOI

---

[1] etiam si] uel his, qui post hanc militiam honoratae quietis otio perfruuntur uel *Th.* [2] uiros illustres *om. Th.* [3] nec glebali onere praegrauandi, sed *ins. Th.* [4] quos numero plures fieri inueterata consuetudo permisit *ins. Th.*

---

1 magisterio I^a | consequi] et c. *K* 2 in] ino I^a 3 saluntandis *O* | administrationibus *O* | et] *edd. Th.*, uel *KOIX*, καί *B* 4 non *om.* I^a | *s. a. Th.* 6 idem ... pp.] *Russardus Th.*, idem a. ualentio pp. *O*, idem uen. *K*, idem aa. *I* | a] ad *O* 7 et equorum praestatione] *O Th.*, equorumque prestationibus *KI* | habeat *O*, habeantur I^a *Th.* | immunis] iuiūs O^a | nudam *Th.*: μήτε ἄλλην διαγραφήν *B* | plerumque] plerum I^a 8 iniungatur I^a | imponat] *edd. Th.*, inponatur *KOI* | *s. a. Th.* 10 impp. ... fl. pp. (pp. *om. O*)] *O Russardus Th.*, imp. th. *K*, imp. aa. *I* 11 successo *I* | tnscendunt *K* 12 duorum *I* 13 noueris] I^bX, nouerint KOI^a?, noueres $Th.^a$, nouere $Th.^b$ | esse *om.* I^a? | firmatam O^a | praeiudicatur ex quac. *O* | generali *K* 14 angorias O^a | uel (nec *K*) parang. *om.* O^a | par*uendos O^a | amplissima K^a 15 a sordidis *O* | exactione *O*, exoccione *I* | superdicti *O* 16 domus] dampnis *O* 17 alia quaelibet *KI* | supposita *O* | hospitum] officio OI^c, officio hospitum I^r 18 eis *om. Th.* 19 euocatoriae] *Th. cum B* ἀνακλήσεως, reuocatorie *KI*, reuocacione *O* | mulctam *O*, et multa *Th.* 20 infligendam *O* | nominis nostri *OI*, nostri nominis *K* | temnenda *Th.* 21 adicimus *OI* | apptatam *K*, adoptatam *O* 22 remunerari K^a | honorie I^a | curiue *O* 23 patiantur *O* | sub hac *om. O* 24 ut] tut I^a | ea] et *O*, haec *Th.*, *om. X* 25 eos] eos decuriones *O* | potiri *Th.* | per *om. Th.* 26 inculpatos O^a | *s. a. Th.* 6, 23, 3 28 imp. ... cubiculi] *O*, imp. zeno *K*, imp. a. *I* | tractu *O*, tractati *I* 29 uidebantur I^a 30 scole O^a, *deficit* I^a | etiam *om. B* (κ.π.) 31 modo *om.* I^a 32 offitiosorum I^a

5 Imp. Anastasivs A. Polycarpo pp. Iubemus clarissimorum silentiariorum [B 6, 26, 8] militia praeditos, etsi genitorum suorum in potestate sint constituti, quaecumque solaciorum siue emolumentorum uel donationum seu hereditatum nomine per militiam uel quamlibet eius causam his adquisita sunt uel fuerint, iure castrensis peculii possidere, nec ea posse uel parentes superstites sibimet uindicare uel auferre, uel etiam post eorum obitum fratres uel alios heredes eorum quasi ad defunctorum dominium pertinentia in diuisionem deducere:
1 nec enim oportet labores eorum aliis fructum uel lucrum adferre. Hac namque ratione simul et contemplatione nec ipsam militiam uel suffragium, quodcumque pro ea uel ab isdem uiris deuotis silentiariis uel a parentibus eorum uel quolibet alio datum est uel fuerit, ab his patimur in successionem defunctorum parentum conferri seu nomine colla-
2 (1) tionis in medium easdem offerri pecunias uel his imputari. Ad haec de tutelis et curationibus eos excusari sancimus, ne alienarum rerum administrationem subire compellantur, qui propter nostra ministeria nec suis curam seu prouisionem diligenter deferre possunt.
3 Liberos insuper eorum, qui dignitate uirorum spectabilium comitum seu tribunorum decorati sunt uel fuerint, nullatenus nolentes administrationem praeturae suscipere seu peragere.
4 Omnibus uidelicet antelatis priuilegiis in persona non tantum in praesenti militantium, sed etiam postea eidem consortio inserendorum tam tempore militiae quam post eam depositam obseruandis. a. 497—499

XVII

℞ DE DOMESTICIS ET PROTECTORIBVS ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. ad Evsignivm pp. [Th. 6, 24, 4 B 6, 27, 1] Domestici ac protectores osculandi, cum salutauerint, uicarios tui culminis habeant potestatem. poena enim sacrilegii similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni sunt aestimati. D. prid. non. Mart. Mediolani Valentiniano A. iii et Evtropio conss. a. 387

2 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Heliodoro pv. [Th. 6, 24, 11 mut. B 6, 27, 2] Primicerius quidem domesticorum et protectorum utriusque scholae post acceptum tribu-
1 natum inter eos spectabili[1] dignitate potiatur, qui ducatum agere meruerint. Alii uero, qui decursis stipendiis ab eodem decem usque numero subsequuntur, consulari, [Th. 6, 24, 9] id est clarissimatus dignitate, perfruantur cum ipsa loci decem primorum accessione. D. iii id. Ivn. Constantinopoli Aetio et Valerio vv. cc. conss. a. 432

3 Idem AA. Sporacio comiti domesticorvm peditvm. Si quis domesticorum [B 6, 27, 3] nulla negotii publici abstrahente sollicitudine nec ei per commeatum sollemniter, ut abesset,

KOI

[1] spectabili *om. Th.*

1 imp. ... pp.] *O*, imp. anast. *K*, imp. aa. *I*: *inscriptionem subscriptionemque* 5, 62, 25 *restituit Cui., quasi ea gemina esset huius legis* § 2 | silentiatoriorum O^a 3 siue emol.] emol. *O* 4 his] his qui *I* 5 uel par.] uel pos par. K^a, par. K^b | debitum I^a 6 eorum alios heredes *IX* | dominia I^bX | diuisione *OX* 7 fructuum I^a | offerre I^a | ratione *om.* I^a 8 et *om.* I^a | quacumque K^a, quocumque *O*, quicumque I^v | pro ea uel] habet *O* 10 in successione *K*, in successioe *I*, *om.* O^a: εἰς κληρονομίαν *B* 11 pecunias] necessarias *O* | curatoribus I_4 12 excusare *O* | sancimus] censemum sanctimus O^a 14 eorum] eos *O*, *om.* I^a | dignitatem *O* 15 preter K^a 16 antelitis K^a, antelatinis *I* | personam I^a 17 eisdem *X* | eam] *K*, ea *IX*, *om. O* 20 de] et p de *K* | et] ac *I* 21 imppp. ... 22 pp.] imp. ual. a. *I*, imp. ual. *K* | theod.] et th. *O* | eusignum *O* 23 enim] tantum *O* | simul I^a | erit *om. I* | his honorificenciam *O*, honorif. his *I* | differatur *I* 24 qui] quod I^a | contigere *K* | *s. a. Th.* 26 impp. ... pu.] *Russardus Th.*, idem a. eliodoro pp. *O*, imp. th. *K*, imp. aa. *I* 27 primiceriis *O*, primicerii I^v 28 pociantur K^aOI^r | ducant *O* | agere] gerere *O* | meruint *K*, uoluerint *I*, meruerunt *Th.* 29 consularii OI^bX, consulantur I^a 30 perfruantur dignitate *K* | ipsis locis *O* | *s. a. Th.* 6, 24, 11 32 aa.] a. *K* | sporacio ... peditum] *Cui.*, sporiatio com. dom. *O*, sporatero comiti domestici compeditum *Russardus*, *om. KI*: *cf.* 12, 3, 2 33 abstrahentes *OI* | sollicitudinem *O* | ut abessent *I*, abesse *O*

facultate concessa biennium obsequiis serenitatis nostrae defuerit, is retrorsum in ordinem
1 tractus inferiorem quinque sequentibus postponatur. Si uero triennium eius absentia continuasse monstretur, usque ad decimum locum procul dubio regradetur. quod si quadriennio tenus afuerit, nouissimus collocetur. quinquennio autem si fuerit deuagatus, ipso iam cingulo spoliandus est. indignum quippe est desides ac propriis tam diu muniis aberrantes, quos esse conuenit adsiduos, numerari.

4 IMP. IVSTINIANVS A. VIGILANTIO COMITI DOMESTICORVM CONSVLARI AC PATRICIO. [B 6, 27, 4] Lege pragmatica sine fine uictura praefiniendum ac constituendum credidimus, ut, si quis uirorum fortium praesentalium domesticorum in equitum schola secundocerii locum indeptus diem interea supremum clauserit, heredes eius non reliqui tantum temporis, quod eidem gradui superesse monstratur, uerum etiam insequentis anni, hoc est primiceratus, solaciis ac emolumentis fruantur omnibus, ut, quod ad quaestum et compendium militiaeque fructum prolixe pertinet, similis habeatur, ac si superstes permanserit ad finem usque supremum.

5 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἡ διάταξις τὸ προνόμιον τὸ δεδομένον τῷ σεκουνδοκερίῳ τῶν ἱππέων χαρίζεται καὶ τῷ σεκουνδοκερίῳ τῶν πεζῶν. [B 6, 27, 5]

XVIII
R DE PRAEPOSITIS LABARVM R

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. MONAXIO PP. [Th. 6, 25, 1 B 6, 25, 6] Qui praepositi labarum nostro iudicio promouentur, clarissimi[1] sint inter *ad*lectos, ita ut ex consularibus habeantur.˙ nam[2] et immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.
D. III ID. NOV. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

KOI: index 17, 5 *ex B restitutus est*

---

[1] Qui ex deuotissimis domesticorum scholis praepositi labarum nostro iudicio et stipendiorum sudoribus promouentur, ad similitudinem decem primorum domesticorum clarissimi *Th.*
[2] et (et *om. Paris.*) senatorio nomine *ins. Th.*

---

1 facultatem *O* | uestre˙*I* | defuerit is] defunctis O^a, *inc.* I^a | ordine *K* 2 tractatus I^a | sin *KI* | triennio *O* 3 monstratur I^a | regreditur *O* | quadrienno I^a 4 quinquennium *K*, u *I* | deuatus I^a 5 cilgulo *O* | ac] a K^b | tam diu muniis] diuinis O^a, diuiciis O^b | aderantes quos etiam conuenit *X*, aberasse quos conuenit *libri Cuiacii* 6 adsiduos] ā (= aut *uel* autem) si duos *O* | munerari *I* 7 imp. ... 8 patricio] imp. iust. *K*, imp. aa. *I* | uigilamcio *O Cui.*, uigili *Russardus*, uigilatio *Palatinus* 767 | domesticus *O*, *om. Russ.* | ac] atque *Cui.* 8 uictura *in uacuo spatio om. O* | profiniendum *I* | ac] ad *I* | credimus KI^a 9 qui *O* | secundocerii] K^bO, ſ' (= secundum) primicerii *I*, secundicerii primicerii *X*, *in uacuo spatio om.* K^a 10 locum] m locum K^a | indemptus K^aI, adeptus *O* | relinqui *O* | temporis tantum *K* 11 insequentibus *O* | primiceratus] cum primiceracii *O* 12 solatus I^a | fruatur *O* | quod] quidem *O* 13 que] qui K^a, quod I^a | fructuum *O* | pertinent O^a, pertinet et K^a, *inc.* I^a | similiter K^a | ac] et *O* | ad] et I^a 15 const. greca *Marcianus cl.* 5 *cod.* 18 19 labarum] *KI*, laborum *OX Th.* 6, 25 (*Parisiensis*) 20 impp. ... pp.] *Russardus Th.*, imp. hon. et th. a. munasio pp. *O*, imp. hon. a. (a. *om. K*) *KI* | propositi *I* 21 labarum] KI^a *Th.* (*etiam Parisiensis*), laborum OI^b, τοῦ λουτροῦ (= lauacri) *B* | adlectos] *Th.*, electos *libri* 22 et *om.* KOI^a, *cf. not.* 2 | quo *O* 23 *s. a. Th.*

XVIIII

℞ DE PROXIMIS SACRORVM SCRINIORVM CETERISQVE QVI IN SACRIS SCRINIIS MILITANT ℞

1 [1]IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. CYNEGIO PP. Proximos memoriae, epistularum ac libellorum atque dispositionum[2] ita uicariorum honore cumulamus, ut inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro *prae*fectis dioeceses sibi creditas temperarunt, ex eo tempore, ex quo eos splendor indepti proximatus ostendat, insequentibus praeponendi, qui uicarias postea administrauerint. et nullam iniuriam descriptionis[3] perhorrescant. D. PRID. K. MAI.[4] CONSTANTINOPOLI HONORIO NOBILISSIMO PVERO ET EVODIO CONSS. [Th. 6, 26, 4 B 6, 28, 1] [Th. 6, 26, 12] a. 386

2 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CONSTANTIO[5] PP. In sacris scriniis nostris militantes in prouinciis[6] ordinarii uel spectabiles[7] iudices a salutatione non arceant, etiam inuiti in consessum accipiant: scituris uel principe uel corniculario uel capitibus officii, ternas libras auri ex suis facultatibus eruendas, si consistorium nostrum saepe ingredientibus secretarii iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata aut sedendi cum iudice societas denegata. D. VI ID. NOV. TRIVERIS[8] TIMASIO ET PROMOTO VV. CC. CONSS. [Th. 6, 26, 5 B 6, 28, 2] [1, 48, 3 mut.] a. 389

3 [9]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. CLAVDIO PV. In scriniis palatii militantes, id est memoriae epistularum libellorumque ac dispositionum[10], post uiginti annos transactae militiae si discedendum sibi esse decreuerint, consulari honore fulti inter adlectos habeantur huncque honorem dignitatis[11] teneant, qui ex consularibus deferri consueuerit. nec eos quisquam iniungendo aliquid uel iubendo possit ab impertito otio separare. D. XV K. MART. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. [Th. 6, 26, 8 B 6, 28, 3] a. 396

4 [12]IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. EPIPHANIO PV. Iubemus, ut primum omnium sit eorum, qui in sacris scriniis nostris, id est memoriae epistularum libellorum et dispositionum, referuntur, secura[13] possessio ab omnibus sordidis muneribus excusata: superindictum non timeant, uenalicium non petantur solumque cano- [Th. 6, 26, 14 B 6, 28, 4]

KOI

---

[1] *iunge* 12, 21, 1 [2] atque dispos. *ex Th.* 6, 26, 10 *additum est* [3] scriptionis *Th.* [4] Mart. 12, 21, 1 [5] Constantiano (6, 55, 9 *Th.* 15, 14, 8)? [6] in prouinciis *om. Th.* [7] uel spectabiles *om. Th.* [8] Nou. [accepta . . . .] Trieris? [9] *cf. Th.* 6, 26, 7 [10] id est ... dispositionum *om. Th.* [11] in senatu *ins. Th.* [12] *Gothofredus iungit Th.* 6, 18, 1 (Honorio VIIII et Theodosio V AA. conss. = *a.* 412) [13] Quamuis innumeris legibus scriniorum gloria decoretur, iubemus tamen, ut primo omnium sit eorum secura *Th.*

---

2 proximis] prox. uel praepositis *O* 3 qui in sacris] *Z Th.* 6, 26, qui i *K*, qui in *I^a*, quem mihi *X*, *om. O:* sacris *post* militant *suppl. I^b* 4 imppp. ... aaa. (a. *O*) cyn. pp.] *O Th.*, imp. grat. a. (a. *om. K*) *KI* 5 proximus *I^a* | ac] atque *O^a* | uariorum *I^a* 6 pro praefectis] *Th.*, profectis *OI*, profecti *K^a*, prefecti *K^b* | diocesis *K^aOI^a*, dioecesis *Th.* 7 eos *om. O* | indepti] *dett. Th.*, indempti *KO^tI*, indocti *O^v* | proximitas *O* | ostendit *I^a*, ostentat *Th.* 8 proponendi *O* | uicarios *O* | administrauerunt *Th.* 9 *s. a. Th.* 6, 26, 4 11 imppp. ... 12 pp.] imp. ual. *K*, imp. a. *I* | theod.] et th. *O* 12 pp.] *O Th.*, pp. galliarum *Russardus, ex l. gem. uidelicet* | sacri *I* | nostri *O*, uestris *I* | militates *I* | in *om. I^a* | ordinariis *K^a* 13 ad solucionem *O*, ac salutationem *I^a* | arceant] *Hafniensis Th.*, arceantur *KOI* | etiam] *I Th.*, et *K*, *om. O* | in *om. O* | consessum] *dett. Th.*, consensum *OI*, concenssum *K^a*, concensum *K^b*, concessum *X* | accipiantur *K^a* | scitituris *I^a* 14 principes *O*, principi *I^a* 15 seruandas *O^t* | si consist.] sicutsist. *O^a* | segretarii *K^a* | iudicium *OI^a?* | patuerint *K^a* 16 aut] si *O^b*, *om. O^a* | societatis *I^a* 17 *s. a. Th.* 18 impp. ... pu.] imp. arc. *K*, imp. a. *I* 19 palatiis *K^a* | id est] sancte *K* | dispositione *O*, .positiouum *I^a* 20 dicedendum *K*, descedendum *O*, di.cedendum *I^a* | functi *O* 21 adlectos] *I^v Th.*, electos *KOI^b*, *deficit I^a* | consueuerint *K^a*, *deficit I^a* 22 quisque *K*, *deficit I^a* | importito *I^a* | separari *K* 23 *s. a. Th.* 24 imppp. ... aaa.] *Russardus*, imp. th. a. *O*, idem a. *KI* | epiphanio pu. *om. KI* 25 iubmus *O^a* | in *om. O* | sacris scr. nostris] sacri nu nostri *I^a* | id] idem *O* 26 ac *K* | secura *om. K^aI^a* 27 non] non ut *O* petatur *K^bI*

nicae indictionis praestent tributum: [1]labore dignitas conquisita extraordinarium munus
ignoret nec ullam temonis patiatur iniuriam: equorum tironumque praestationem nullus
agnoscat, qui uel adhuc in scriniis militat uel[2] honorem proximi et comitiuam primi dispo-
sitionum longi temporis sudore quaesiuit. et haec quidem patrimoniis censuimus deferenda.
1 Quod autem omnibus constat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur, ut,
etiamsi prosperioris fortunae iudicio ad honoris ornamenta processerint, uetera tamen eis
scrinii labore priuilegia quaesita seruentur. D. ID. OCT. RAVENNAE HONORIO VII ET
THEODOSIO II AA. CONSS. a. 407

5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. FAVSTINO PP. Peculiari [Th. 6, 26, 16 B 6, 28, 5]
praeceptionis nostrae fauore praestamus, ut in scriniis memoriae epistularum libellorumque
ab exceptoribus usque ad melloproximos dignitatem clarissimorum honoremque percipiant.
1 Et sicuti reliqui, qui in isdem scriniis militant, liberum cum ordinariis iudicibus ingressum
in secretarium consessumque habere legibus meruerunt, ii quoque, in quos hanc stipen-
diorum meritis clarissimatus conferimus dignitatem, cum spectabilibus etiam sese habere
reuerentiam recognoscant, ut consedendi ingrediendique secretarium sciant a nobis licen-
tiam contributam. D. VIII ID. IVN. RAVENNAE LVCIO VC. CONS. a. 413

6 IDEM AA. EVSTATHIO[3] QVAESTORI ET HELIONI [3]MAGISTRO OFFI- [Th. 6, 26, 17 B 6, 28, 6]
CIORVM. Pro biennio annum solum agere deinceps decernimus eos, qui in tribus scriniis
memoriae epistularum libellorumque ordine ac merito stipendiorum ad gradum peruenerint
proximorum. D. VIII ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

7 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. NOMO MAGISTRO OFFICIORVM. [B 6, 28, 7]
Vnicuique, qui in sacris scriniis militat, sui loci merita seruari oportere constituimus, et
uniuersos, qui ultra numerum statutorum in isdem scriniis militant, sui gradus respectu
per ordinem quem sortiti sunt in deficientium statutorum locum, ut tamen ultimis socientur,
subire decernimus: scilicet ut nemini penitus liceat, cum sit posterior tempore, in locum
praecedentis ambire, nisi forte adeo qui tempore uincitur laborum comparatione superat,
ut quindecim primatum eiusdem scrinii testimonio cum sacramenti religione subnixus prae-
1 cedentibus dignior iudicetur. Hanc quoque obseruationem extra filios proximorum uolumus
custodiri. etenim cuique proximo unum de suis filiis, qui temporis dumtaxat suffragio
nititur, licet parum obseruasse militiam cognoscatur, insequentibus tempore, qui laborum
2 (1) meritis muniuntur, anteferre posse decernimus. Illum tamen, qui locum statuti meretur,

KOI

---

[1] glebalis auri solutionem nesciat *ins. Th.* [2] uel adhuc ... uel *om. Th.* [3] uiro illustri *ins. Th.*

---

1 inducionis O^a | praestet *O* | dignitatis *OI* 2 ignorent *I* | nec] ne *O*, n∗ I^a | tem. patiantur *KI*, prorsus patiatur tem. *O* | tronumque *I* | prestatione *K* 3 qui] quod qui I^a | militant *OI* | honore *O* | primam K^a | dispositionem *O* 4 quaesiuit] que sunt OI^a | quidem] quod *O*, *om.* I^a 5 constant I^a | adiectum *I* 6 fortitudine I^a | processerit *I* | tamen] tantum *O* | eius *O* 7 scrinii] *KO*, scriniis *I Th.* | priuilegii *K* | *s. a. Th.* 9 impp. ... pp.] *O Th.*, imp. hon. *K*, imp. a. *I* 11 ab *om.* I^a 12 sicut *KI* | qui *om. K* | eisdem *KI* 13 in *om. KOI Th.?* | concessumque *OI* | legibus habere *KO*, habere *om.* I^a | quos] quo *O* 15 consulendi I^a? | ingrediendiue *O* | liquentiam *K* 16 *s. a. Th.* 17 aa.] a. *K* | eustathio ... off.] *Russardus Th.*, eustochio quaestorio ezelio mag. off. *O*, *om. KI* 19 que] quoque K^bI^a, *om.* K^a | prouerint K^a, peruerint K^b, peruenerit *O*, perunnerint I^a? 20 *s. a. Th.* 21 impp. ... officiorum] imp. th. *K*, impr. a. *I* | nomo *uel* nonio *Lond.*, nom. *Russardus*, nemo *Palatinus* 767, *om. O* 22 militat] *dett.*, militant *KOI* 23 respectus *KO* 24 sorti I^a, consecuti *X* | deficiendum K^a, deficiendo *I* | locorum *I* | tamen] *K*, tantum *O*, cum *X*, *om. I* 25 ut nemini scilicet *O*, id est ut nemini *K* 26 precedentis *I* | adeo] *O*, ab eo KI^bX, *inc.* I^a | labeorum I^a | superat ut] *scripsi*, superatus ut *KX*, superati *O*, superatur I^a, superatur ut I^b 27 xxu *I* | primatus *O*, primatuum *X* | sacramentis I^a | subnixius I^a 28 dignior] d. quoque *O* | hanc] ab *O* | quoque *om.* I^a | obseruacione *O* | alios I^a 29 etenim *seqq.*] ἐπιτέτραπται γὰρ ἑκάστῳ προξίμῳ ἕνα τῶν παιδῶν τῶν ἰδίων στρατεύειν κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ μετ' ἐκεῖνον μεμαρτύρηται παρὰ δεκαπέντε πρώτων τῆς σχολῆς *B* | qui] quod I^a 30 obseruas I^a | cognoscatus *O* 31 meritorum *I* | anteferre] I^a, anteferri KI^bX, auferri *O* | locum *om. O* | statu I^a, statui I^b | merentur O^a

proximo quidem ducentos quinquaginta solidos, melloproximo uero uel adiutori pro consue-
3 tudine uniuscuiusque scrinii uiginti aut quindecim solidos offerre praecipimus. Quod si quis de supernumerariis, qui in statuti locum subire debuerat, ne pecuniam offerat, statuti etiam gradum recusare uoluerit, sequenti tam offerendae quantitatis praedictae quam subrogandi licentia permittatur, ita uidelicet, ut si secundus etiam uel tertius uel cuiuslibet numeri in eadem excusationis uoluntate durauerit, accedenti semper eadem copia quam
4 praecedens excusauerat tribuatur. Hos autem, qui ad statutorum ordinem progredi noluerint, nec de suo gradu uolumus remoueri et, cum uacauerit statuti locus, condicionem quam antea repudiauerant, id est offerendae pecuniae et adipiscendi statuti locum liberam habere praecipimus facultatem. a. 443—444?

8 Idem AA. Nomo magistro officiorvm. Proximos sacrorum scriniorum, [B 6, 28, 8] quos fides ac diuturnae obseruationis industria litterataque militia, comitem quin etiam dispositionum, quem probitas ac strenuitas merito commendat, completo tempore [12, 21, 6] suae militiae comitiuae sacri nostri consistorii cingulo in diem uitae potiri, manentibus
1 uidelicet iam dudum praestitis saluis priuilegiis, decernimus. Quibus enim arcana [(12, 21, 6)] pietatis nostrae merito committuntur, his pietas nostra uitam cingulo supra dictae comitiuae ornandam decorandamque decreuit. a. 443—444?

9 Imp. Leo A. Patricio magistro officiorvm. In sacris nostris scriniis [B 6, 28, 9] militantes per commeatum non continuatim praestitum ante conuentionem profecti intra indultum temporis spatium erunt cum suis coniugibus et liberis a conuentione securi: ab indictionibus etiam publicorum et ciuilium munerum et post completam militiam excusatione potiantur: super domibus quoque, quas in prouinciis possident, metatorum molestia liberentur.

10 [1]Idem A. Hilariano comiti et magistro officiorvm ac patricio. Statutos [B 6, 28, 10] memoriales praecipimus esse in scrinio quidem memoriae sexaginta duos, epistularum uero triginta quattuor, libellorum quoque triginta quattuor: antiquarios uero, qui habentur
1 in scrinio memoriae, numquam minus esse quam quattuor. Supra scripti autem memoriales nullo modo duplici fungantur officio nec geminis chartis inrepserint, ut non occupentur plura in unum se commoda collaturi nihilque reliquis relicturi.

11 Imp. Anastasivs A. Evsebio magistro officiorvm. Si quis in sacris [B 6, 28, 11] nostris scriniis, id est memoriae dispositionum epistularum et libellorum, statutis iam

KOI

[1] *fortasse iungendae sunt* 1, 23, 6 (d. vi k. April. Iordane et Seuero conss.) 12, 59, 9

1 proximos *I* | melloproximo ... 2 solidos *om. O* | melloproximos I^a 2 praecepimus *O*, *deficit* I^a 3 quis] qui *K*, quis quidem *X*, *deficit* I^a | qui *om.* OI^bX, *deficit* I^a | statututi *K* | subire ... statuti *om.* O^a | offerat] off. debuerat *I* 4 uoluerint *O* | sequendi *O* | offerente K^a, offerentie *I* | quantitates prequedicte K^a 5 permittetur *OX*, *inc.* I^a | ut *om. O* | si secundus] secundus *K*, sicundus O^a | uel etiam *OX* | tertius] iiii I^a 6 numeris I^a | excus.] excus. causa I^a 7 procedens *KI* | recusauerit *O* | autem *om.* I^a | prodigi *K* | uoluerint *O* 8 et cum uac. *spatio uacuo relicto om. O* | stati I^a 9 ante *I* | repudiauerat *KI*, repudiauerit *X* | est] est et I^bX | offerendum *K* 10 praecepimus *O* 11 idem ... officiorum] *O*, idem a. *KI* | proximorum *O*, *deficit* I^a 12 quos] qui *O*, *deficit* I^a | literaque *O*, *deficit* I^a | miliciam *O* | comitiue *K* | quem] qui I^a, que K^v 13 commodat K^a, commedat *I* 14 suae *om.* O^a | comitiuae *om.* I^a 15 uidelicet *om.* O^a | praestitis] praeteritis *O* | salus K^1 | priuilegiis] pr. proximis (—mus I^a) *IX* 16 his] in his *KI* | cingolo uitam *K*, cingulos (*om.* uitam) *I* 17 decorandamque] que *O* 18 imp. ... officiorum] *O*, imp. leo *K*, impp. aa. *I* | nostri K^a | scrinii *K* 19 continuat in *O* | conueccionem *O* | praefecti *OIX*, ἀπολειφθέντα *B* 20 uentione I^a | ab indictionibus] anbicionibus *O*, a uindicationibus *I* 21 et ciu.] uel ciu. KI^a, ciu. I^b | numerum *O* | malitiam *K* | excusationem I^a 22 quas] duas *O* | mercatorum *O*, metantorum *I* 24 hilaryano com. et mag. off. hac parte *O*, illariano com. *Palatinus* 707, illyr. com. et mag. off. ac pater *Russardus*, hac parte *KI*: ac patricio *restituit Herrmann*, *cf.* 1, 23, 6 25 praecepimus *O* | duorum *O*, duo K^b 26 uero trig. quattuor] et *O* | habeantur K^aO, *deficit* I^a 28 nec] ne *IX*, μηδέ *B* | geminus *K* | quartis *O*, quis cartis *X* | occupentur] KOI^b, aucupentur I^a (*fortasse rectius*), occupent *X*, καταλειφθῶσι (καταληφθῶσι *Heimbach*) *B* 29 colatura I^a | reliquis *om. O* 30 anast. a.] anast. *K*, anst. O^a, a. *I* | eusebio mag. off.] *O*, *om. KI* 31 depositionum

connumeratus ab hac luce fuerit subtractus, ab eo, quicumque utpote uacante loco de substitutis in statutorum consortio fuerit ultimus subrogatus, pro solacio uel suffragio proximi definitam sacraeque constitutioni diuae memoriae Theodosii et Valentiniani principum[1] insertam quantitatem defuncti heredes uel successores uel liberi eius seu creditores, qui fenus cum mortuo pro statuti loco ei adquirendo contraxerint, consequantur: ita scilicet ut, si hereditas uel successio diem functi minime fuerit suscepta uel adita, tales personae, id est creditores quidem contra ceteros praerogatiua sibi seruata, liberi autem uel agnati seu cognati non hereditatis sed priuilegii nomine simili modo huiusmodi summam percipiant sibique petere ac uindicare permittantur: nullius machinatione huiusmodi nostra dispositione retractanda seu uiolanda, maxime cum uiros etiam pro tempore spectabiles eorundem proximos scriniorum, si quis eorum ante completum proximatus actum morte praeuentus sit, ad heredes successoresque suos residui temporis proximatus solacia sine quadam imminutione transmittere non dubitetur.

12 [2]IDEM A. CELERI MAGISTRO OFFICIORVM. In sacris scriniis militantes et B 6, 28, 12
parentes atque uxores eorum nec non liberos ex sententia tantummodo tuae celsitudinis criminales et ciuiles intentiones agentium excipere iubemus, insuper etiam colonos seu adscripticios et seruos eorum in hac regia urbe degentes eodem beneficio potiri, fidei pro tempore adiutoris uiri spectabilis proximi uel unius ex statutis committendos: ita ut, si in prouincia quicumque memorialis repertus fuerit, iuratoriae cautioni committatur, etsi non possideat immobilem substantiam, serui nihilo minus et coloni ad eum pertinentes fidei
1 eius tradantur. Modum insuper sportularum ad mediocrem deduci quantitatem et exsecutoribus de schola agentium in rebus attribuendis unum solidum singulos usque ad finem negotii proque ingressu in iudicio tuae magnitudinis quolibet modo faciendo duos solidos et pro editione gestorum exceptoribus dimidiam solidi partem et, si apud arbitrum negotium uentilari contigerit, ipsi quidem arbitro unum solidum et nihil amplius, exceptoribus autem eum obseruantibus tam pro ipso quod implere uidentur ministerio quam pro editione gestorum seu relationis uel definitionis tertiam partem solidi praebere sancimus: nec pro tempore uirum spectabilem fisci patronum uel exsecutores, quibus imminendi litibus sollicitudo iniuncta est, quicquam ab his exigere seu profligare concedi: dimidia scilicet expensarum, quas in iudicio tui culminis a memoratis personis praeberi statuimus, portione in iudiciis prouincialibus ab his agnoscenda: ita ut, si de ciuilibus annonis uel tutela seu curatione uel noui operis nuntiatione litem eos subire contigerit, in maiore quidem iudicio ad similitudinem sumptuum, quos in iudicio eminentiae tuae dependere praecepti sunt,

KOI

---

[1] *c.* 7 *h. t.* [2] *iungenda uidetur* 12, 20, 6

---

1 uocante *O* 3 constitutione *O*, constitutionis *X* | theodoii *I* | ualentiani KI^b | principum] ut pr. I^a 4 incertam K^a | uel lib.] et lib. KI^a | qui] quiui *O* 5 cum] con *K* | statuto *O* | consequentur *I* 6 successores *O* | suscepta fuerit *O* | lales O^a, *om.* *X* | personas *I* 7 quidem] qui *O* | agnati] agrari I^a? 8 summa *O*, sumant I^a 9 peteret K^a | nostri *I*, *om.* *K* 10 uiolenda *O*, uiolandi I^a | eordem *I*, propter eorumdem *O* 11 quis] quod O^a | earum *I* | morte ... 12 proximatus *om.* *I* 12 sit] fuerit *K* | quadam] quam *O* 13 dubitentur I^a 14 idem ... officiorum] idem aa. *I*, idem *K* | celeri] *Russardus*, *om.* *O* 15 non] in *O*, *deficit* I^a 16 et] seu *K*, *om.* I^a, καὶ *B* | ciuiles] curiales *O*, ·iuiles I^a | argentum I^a 18 spectabiles K^a, *deficit* I^a | ex *om.* *O*, *deficit* I^a | ita ut] *KX*, sed ita ut *O*, sed ita I^b, *deficit* I^a: ἐὰν δὲ ἐν ἐπαρχίαις εὑρεθῶσιν *B* 19 quecumque O^a | non] ne I^a 20 nichilominus serui *I* 21 trandantur *I* | insuper] etiam insuper *K* | dedu *K*, deducit *X* | et *om.* I^a | execucionibus OI^a 22 agentum I^a | ac tribuendo uno solidos *K* | fines *K*, fidem *O* 23 negotii] neg. mancipatos O^a | et pro *K* | ingressum *O* | faciendos I^a 24 conditione I^a | excepcionibus *O* | partem solidi *K* 25 mutilari *O* | contingerit *O*, contingit *I* | ipso *O* | arbitrio I^a | excepcionibus *O* 26 uidetur O^a | condiccione *O*, edictione *I* 27 gest. seu reuelationis *O*, seu relationis gest. *I* | uel *om.* I^a 28 execuciones *OI* | litabus I^a 29 iniucta *K* | est *om.* I^a | his] ex his *O*, eis I^b | exigere] *O*, poscere *KI*, spondere *X* | profligari *O* 30 a] ac *O* | prebere *KI* | porcionem OI^aX 31 cognoscendi *O*, agnoscendi I^a, agnoscendam sed *X* 32 curatore *K* | litem] littere I^a | contingerit OI^b, contingit I^a | maiori *KI* | quidem] q' *O* 33 suptuum *O*, sub pretium *I* | in *om.* *O* | deprehendere K^aI^b, deponetere I^a?

apud uirum autem clarissimum praefectum annonae seu fisci patronum urbicariae magni-
ficae praefecturae uel architectos pro modo eorum, quae super arbitris et litibus apud eos
exercendis superius statuta sunt, soluentes expensas nihil amplius agnoscere seu dependere
2 cogantur. Quae omnia custodiri iubemus, siue per se siue per procuratores aut defensores
3 lites exercere maluerint. haec, si prolata scriptis sententia moniti sunt. Si uero ex depo-
sitione seu aliter quis eorum conuentus fuerit, nihil eum uel scrinio uiri clarissimi adiutoris
3a uel cuilibet alii nomine sportularum offerre compelli. Omnibus ante latis priuilegiis postea,
quibus per anteriores diuorum principum sanctiones defenduntur, in persona tam eorum,
qui adhuc militant et qui postea eandem militiam sortiti sunt, quam eorum, qui praedictam
militiam gradu uocante iam deposuerunt uel postea deposuerint, seruandis, ut eorum com-
modo ipsi quoque una cum uxoribus et liberis, colonis praeterea et seruis propriis per-
4 fruantur. Et quoniam in controuersiis, quas in iudiciis moueri contigerit, aequalitatem
litigatoribus uolumus seruari, et aduersariis eorum pro sumptibus et expensis similem ante
5 latorum beneficiorum praerogatiuam custodiri[1]. Propter hanc etenim causam et uiros
deuotos memoriales non tantum agendo in quolibet iudicio, sed etiam actiones ab aliis
6 ingerendas excipiendo priuilegiis a nobis indultis potiri decernimus. His uidelicet, qui
militiam uirorum deuotissimorum memorialium gradu soluto deposuerunt seu deposuerint,
et si quietis amore per prouincias domicilium fouere maluerint, omnibus nihilo minus
priuilegiis, quae huiusmodi personis per sacratissimam legem nuper promulgatam[2] a nostra
serenitate praestita sunt, muniendis et eorum commodis atque auxilio potituris.

13 Imp. Ivstinvs A. Procvlo qvaestori sacri palatii. Comperimus diuinitus [B 6, 28, 13]
quidem fuisse dispositum uiros deuotos adiutores tuae magnitudinis certo esse in numero
nec ad huiusmodi nomen uel operam plures licitum esse adspirare, quam in scrinio quidem
sacrae memoriae duodecim tantum, septenos uero in duobus reliquis scriniis, id est sacra-
rum epistularum sacrorumque libellorum, sed posterioris licentiam temporis supra modum
indulgendo ambitionibus disturbasse rei merita ac in multitudinem diuulgasse, ut inter
1 memorialium et adiutorum numerum non longum paene intersit. Sancimus itaque reduci
ac renouari statutum ordinis terminum, non ut eximantur adiutoribus ii, qui praeter prae-
dictam dispositionem in praesenti exuberant, sed ut interea omnibus aliis interdicatur ab
adfectando hoc nomen, donec exeuntibus singulis ac recedentibus decrescere possit uetita
conglomeratio legitimusque iam resideat numerus: non prohibendis uiris deuotis adiutoribus
desistentibus eodem officio, cum uel ad laterculensis gradum in scrinio sacrae memoriae
prouecti fuerint uel secundum locum obtinuerint in duobus aliis scriniis, post quem proximi

KOI

[1] praecipimus *uel simile quid desideratur* [2] *non extat*

1 annue *O* 2 quae] quem *O* | supra *OX* 3 dephendere K^a 4 custodire *O* | per se] ipse *K* | per *om.* I^a | procuratoris *K* | defensiones *O* 5 prolata scr. sententia (sentia I^a)] ἐὰν ἀπὸ ἐγγράφων ἢ ἀποφάσεως ὑπομνησθῶσιν *B* | sin *KI* | dispositione *O* 6 fuerit] f. et *O* | adiutores *O* 7 cuiuslibet *OX*, cuulibet *I* 8 duorum I^a | personam I^a 9 qui] eorum qui *O*, *om.* *X*, *deficit* I^a 10 gradum uocantem K^a, gradu uacante *Z*, *deficit* I^a | iam ... seruandis] ****** (seruandis?) K^a, *deficit* I^a 11 perfruantur] confiruantur K^a 12 qua *O* | in iudicio *K*, indutiis *I* | mouere *K*, in omnium (?) non *O* | contingerit *O* 13 litigacionibus *O* | earum I^a 14 datorum K^a | causas *I* 15 deuotos] clarissimos *K* | aliisis *I* 17 gradus *O* | solito *KI* 19 quae] qui *O* 20 muneramdis O^a | et eorum commodis *om.* I^a | exilio *O* 21 imp. ... palatii] imp. iust. *K*, imp. a. *I* | iust. *O* | quaestorio *O* | diu. quidem (pridem O^b) fuisse] *O*, diu. fuisse pridem *K*, diu. quidem (pridem I^b) fuisse pride *I*, prius diu. *X* 22 depositum *KO*, dispositionum I^a | certos *O* 23 nec] ne I^a | ad] ab *O* | eiusmodi I^b, eius I^a | opera *O* | pluris I^a 24 reliqui O^a 25 posteriorum K^a | licentia *K* 26 indugendo *O* | multitudine *O*, *om.* I^v 27 adultorum *O*, actorum K^t, al. auditorum al. adiutorum K^v, auctorum I^a 28 renouerit I^a, remoueri *O* | statuti *K*, statum *O* | ut non *O* | praeter *om.* *O* 30 affectantibus *K*, efectando *OI* | rededentibus K^a 31 letigimusque *K*, legimusque I^a, legitimus isque *X* | iam] iam te iam O^a, iam te O^b | resideant I^a, residerat *X* | iuris *KX* 32 cum *om.* I^a | laterculenonsis K^a, laterculuensi *O*, laterculenses *X*, *inc.* I^a 33 optinuerat *K* | quem] *X*, quam *KOI*

creabuntur, licet nondum redacta sit quantitas pristina, tamen alios pro se quos elegerint subrogandos adiutores petere, qui posteriores erunt ceteris. 2 Illud etiam disponendum duximus utpote nonnullis anterioribus exemplis subnixum nec non iustitiae congruum, ut ab his, quibus concessum est adiutorum agmini pro se sociare, libellus offeratur uiro illustri pro tempore quaestori petendaque eius subscriptio tempus atque hominem nec non rem ipsam continens, id est quod inter adiutores ei quem pro se subrogat[1] merere permissum est: ordinandis uidelicet isdem adiutoribus pro ratione temporum, quibus libelli porrecti sunt, ut, etiamsi memorialium matricula inferiore loco sit, qui prior in adiutoribus meruit, adiutor quidem habeatur superior, memorialis uero posterior pro utriusque ordinis modo uel discrimine: quod etiam in aliis quoque paene omnibus officiis obseruari dignoscitur.

14 Idem A. Tatiano magistro officiorvm. Hec lege sancimus, si quando [B 6, 28, 14] adiutores uiri magnifici pro tempore quaestoris sacri nostri palatii in accusationem ciuilis causae uel criminalis deducti fuerint, strictum iuris et integritati congruum ordinem conseruari, ut, si sine scriptis conueniendi sint, nomen eius praecipientis ore designatum esse sufficiat: sin autem scriptis in querimoniam unus adiutorum aut plures forte ferendi sint, monumenta sententiarum in persona tantummodo conueniendi adiutoris praecedentium
1 aequum et iustum initium futuro praestent certamini. Et quoniam probatioribus exemplis quam indecorae consuetudini deceat indulgeri, quod in uniuerso scrinio deuotissimorum libellensium euicisse monstratur, id in adiutores sacrae memoriae, sacrarum etiam epistularum transferendum censemus, ut, qui liberam proficiscendi licentiam pronuntiatione commeatus indepti fuerint, sine qualibet stipendiorum aut emolumentorum deductione peregre degant etenim[2] pro tempore uiris clarissimis proximis et melloproximis aut eorum adiutoribus absentiae causa uel offerre de suo proprio aut ex annonis aut stipendiis quicquam relinquere cogendi, quamuis Ianuarias kalendas indultum excedat spatium et intra se
2 festum diem[3] contineat. Ad haec illud obseruandum sancimus, ne alius adiutor propter quamcumque ambitionem his, qui in praesenti sunt, uel post eorum deminutionem addatur, licet in ueterem numerum redacti fuerint.

15 [4]Impp. Ivstinvs et Ivstinianvs AA. Tatiano magistro officiorvm. Certae [B 6, 28, 15] quidem sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus uiri illustris pro tempore
1 quaestoris nostri palatii, quorum obsequio res agitur quaestoria, dedimus[5]. Quarum prima quidem ad supplicationem eorundem adiutorum emissa numero eorum, qui erant illo tempore, quo preces nobis obtulerunt, neque aliquem eximi neque aliquem addi praecepit, praeterquam si quis eorum uel ad laterculensis gradum in scrinio sacrae memoriae uel ad secundum locum in duobus aliis scriniis, id est sacrarum epistularum sacrorumque libellorum et cognitionum, prouectus fuerit: nam his licere desistentibus ab adiutoris officio alios

KOI

[1] subrogant (*Mommsen*)? [2] *expectes* minime [3] *expectes* nec intra festum diem se
[4] *cf.* 1, 31, 5 [5] *c.* 13 *pr.* § 1 *h. t.*

1 retracta *I* | pristina quantitas *K* | tamen] tamtum *O* | quos pro se *O* 3 congruunt I^a 4 est *om.* I^a | adiutorium *KO*, adiuto.. I^a | libellis *K* 6 ei] et K^a 7 qlibelli O^a 8 memorilium I^a | inferiori KI^aX 9 habeantur O^aI^a | memoraliis I^a | uero] non *O* 10 in] quod in K^a | quoque *om.* *OX* 11 idem ... officiorum] *O*, idem ticiano *K*, idem a. *I* 12 quaestionis *O* | accusatione *IX* 13 iuris] nostri iuris *O* | et] ex *O* | integratatis K^a, integritatis OI^bX, integritat. I^a 14 si sine] si non $OI^a?X$ | sunt OI^b | designātum *O* 15 si *OX* | querimonia K^bX | adiutorium KOI^a | sunt *O*, sunt *X* 16 personam *KO* 17 in inicium K^a, inintium *uel* inititium *I* | futurum *K uel* K^b | praestet *OIX*, .stet K^a, est et K^b | quoniam prouocationibus *I*, quoniam probationibus *X*, qui pro hominibus *O* 18 decore K^a, indecor. I^a | consuetudinis *OIX* | doceat I^aX 19 id *om.* *O* | sacrae] sacra K^a | epistularum etiam *I* 20 prenuntiatione K^bI 21 indempti *KIX*, indempni *O* | dispendiorum *I* 23 efferre K^a | aut stip.] seu stip. *I* 25 ad] ab K^a | adiuto O^a | praeter *OIX* 26 abitionem *I* | qui] quae *O* 27 ueterum *K* 28 mp. iust. et iust. aa. *O*, imp. iust. *K*, imp. a. *I* | tatiano (tociono *O*) m. off.] *O Russardus*, *om.* *KI* 29 nominis KO^aI | uir *O*, uiris *X* 30 questori addidimus *O* 31 eorum I^a | adiutorium K^aI, adiutorem *O* | numerum KI^bX^b, munerum *O*, numerorum I^aX^a 32 optulerint *OX* | aliquam I^a | aliquem addi] *O*, addi *KIX* | precipit *OX* 33 propterquam *K* | lateraculensis *O* | in *om.* *O* | sacra K^a | uel *om.* *O* 34 id est] idem K^aI | sacrum ep. I^a | sacrarumque *K* 35 licet *K* | ob adiutores *O*, ab *om.* I^a

pro se quos uoluerint adiutores subrogare ultimum locum in isdem adiutoribus obtenturos, 2 licet superiorem in memorialibus habeant. Altera[1] uero per sacram pragmaticam facta est, per quam excelsae memoriae Proculo uiro suggerente praecepimus illos etiam adiutores posse in suum locum alios inducere, qui per aliquem fortuitum casum minus implere suum officium ualeant, ueluti senium uel morbum uel aliam necessariam causam: quod ex ipso-3 rum adiutorum petitione idem magnificae memoriae Proculus ad nos rettulit. Sed in praesenti, ab aliis memorialibus tam in scrinio sacrae memoriae quam in ceteris duobus sacrarum epistularum sacrorumque libellorum et cognitionum relatis aditi comperimus deminutionem eorundem adiutorum impediri per memoratam pragmaticam sanctionem et 4 (1) insuper uenditionis quodammodo memorati officii locum introductum esse. Quod ne de cetero fiat, praesentem sanctionem ad tuam magnitudinem mittimus, per quam iubemus illis tantummodo permissum esse secundum prius nostrae serenitatis rescriptum alios in suum locum subrogare, qui uel laterculensis gradum in scrinio memoriae uel secundum locum in aliis duobus scriniis adepti fuerint, secunda nostra sanctione super hoc capitulo de cetero cessante: nulli danda licentia eorundem adiutorum, praeterquam si ad memoratos gradus adscenderit, alium pro se isdem adiutoribus ex quocumque fortuito casu connumerare, ut eo modo ad ueterem numerum idem adiutores redeant et duodecim quidem in scrinio sacrae memoriae, septeni uero in aliis duobus sint, id est sacrarum epistularum 5 (2) sacrorumque libellorum et cognitionum. Illo uidelicet obseruando, ne alius adiutor per quamcumque ambitionem his qui in praesenti sunt uel post eorum deminutionem, licet in ueterem numerum redacti fuerint, addatur: nam si permutationem, licet fortuito casus inciderint, prohiberi disposuimus, multo magis prioribus manentibus alios introduci uetamus: ceteris scilicet anterioris sanctionis capitulis in suo robore permansuris. a. 527

XX

℞ DE AGENTIBVS IN REBVS ℞

1 Imppp. Arcadivs Honorivs et Theodosivs AAA. Anthemio magistro officiorvm. [Th. 6, 27, 14 B 6, 29, 1] Nullus de schola agentium in rebus de cetero locum mortui conetur inuadere, sed is, qui ordine stipendiorum et laborum merito ad gradum militiae sequebatur, statim atque illum fata subduxerint in eius praemia percipienda succedat omni obreptione cessante. D. prid. k. Ivl. Constantinopoli Honorio A. vi et Aristaeneto conss. a. 404

2 Idem AAA.[2] Helioni magistro officiorvm. [Th. 6, 27, 17 B 6, 29, 2] Nulli posthac sine nostrae maiestatis auctoritate discingendi agentem in rebus, nulli eximendi pateat copia:

KO (*desinit in* 23 permansuris) *I X* (*inde a u.* 25)

---

[1] *c.* 13 § 2 *h. t.* [2] *requiritur* impp. Honorius et Theodosius AA. (*cf. Th.*)

---

1 obtemptos *O*, obtecturos *X* 2 sacrum K^a 3 exc. mem. *bis* I^a | excelsae] et exc. *O* | proculo uerbo *OI*, proculo uerbum *K*, procul uiro *X* | suggerentem *O*, subgerere *X* | precipimus *KIX* 4 locum] offitium *KI* 5 uelut *O* | quod] qui K^a | ex *om.* I^a 6 peticionem *O*, pe****one I^a | idem] id est I^a | nos] uos *K* 7 praesentis *O* | alii *O* | duobus] duarum *K* 8 sacrum I^a | sacrumque *I* | cognitionis *K* | relati additis *O*, relatis additis I^a 9 demunitionem *K* | adiutorium I^a | inpedire *O* | memoriam *O* | pragramaticam I^a 10 uendicione *O* 11 magnitudines K^a 12 modo *om. IX* | prius n. s. rescriptum] nostre proprium rescriptum serenitatis *O* 13 subrogare *om.* I^a | qui uel] qui uel ad *OX* 14 adempti K^aI | fuerint] sunt I^a | secundum nostram sanctionem *KX* 15 nullis *K* | danda lic.] quedam licencia licencia damda *O* | eordem *I* | adiutorium I^a | si *om.* KOI^a | memoratus *O* 16 ascendunt I^a | se *om.* I^a | eisdem *I* 17 idem] id est I^a | redeant et] dederant K^a, reddant in *O* 18 septem *K*, uii *OX* 19 et *om.* I^a 20 licet] his licet *O* 21 ueterum *X*, unum *O* | fortuitu (—tus K^b) casus *KI*, fortuito casu *O*, fortuiti casus *X* 22 multo … uetamus *bis* I^a 25 agetibus *I* 26 imppp. … 27 offic.] *Russardus Th.*, imp. arch. aa. *I*, imp. arc. *K* 27 agentum *Th.* | loco K^a 28 gradum … 29 atque *bis I* 29 statimque atque *K* | facta K^aI^a | obiectione K^tI^a 30 *s. a. Th.* | iun. *Cui.* 1584 31 aaa.] *Lond.*, a. *KI* | helioni (elioro *Lond.*) mag. off.] *Lond. Ambros. E* 28 inf. *Th.*, *om. KI* 32 distingendi K^a | agente I^a, *om.* K^a | exeundi K^t | pateat] parte a I^a

nam probata schola et animaduersionem uereri iudicis et nullam debet timere contumeliam uilitatis. D. III ID. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

3 IMP. LEO A. PATRICIO MAGISTRO OFFICIORVM. Matriculam agentum in rebus [B 6, 29, 3] a tua celsitudine confectam admittentes iubemus, ne ducenarii plus quam quadraginta octo in cingulis habeantur in posterum: et numerum centenariorum ducenti uiri, quos uocante tempore gradus competentes admiserint, parique modo biarchorum nomen meritumque ducenti quinquaginta uiri dumtaxat, praeterea circitorum trecenti et equitum quadringenti
1 quinquaginta impleant. Sit in aeternum illa quoque fixa stabilisque tuae sublimitatis dispositio, ut, si quis de numero ducenariorum, quos quadraginta octo quotannis esse censuimus, forsitan de luce migrauerit, laborum eius fructum successores ab intestato uel ex testamento uenientes luctu*i* dispensent, et ita omnibus inter ceteros superstites potiantur solaciis, tamquam si uiuus, qui haec eadem diu sperauerat, sibimet uindicasset: qua de causa locum
2 etiam eius successorum intuitu uacare conueniet. Nemo autem sine diuali probatoria, quam codices in sacro nostro scrinio memoriae positi debeant inserendam accipere, militaribus eiusdem deuotissimae scholae stipendiis uel priuilegiis potiatur.

4 IDEM A. PATRICIO MAGISTRO OFFICIORVM. Ex eo, quo primum ducenae uel centenariorum gradum in schola agentum in rebus militantes meruerint, desinant in sacratissima uidelicet ciuitate constituti alterius iudicis cuiuslibet auctoritate pulsari, uel in alio quolibet examine praeterquam uiri magnifici magistri officiorum et cui forsitan ipse concesserit actionibus sui quisque aduersarii respondere. quod multo magis in criminalibus causis obseruari decernimus: absurdum est enim, ut in eius salutem uel existimationem ualeat
1 quisquam proferre sententiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare. Huius autem beneficii praerogatiuam suba*d*iu*u*is etiam, qui singulis inueniuntur temporibus, deferri iubemus, licet hanc in eorum persona more quoque uetere seruari cognouerimus: ut tamen post depositum officium memoratum, si non inter centenarios numerentur, communi iam
2 lege respondere non ambigant. Praedictas autem omnes centenariorum personas in prouincia repertas concessa nunc speciali fori praerogatiua, nisi publicae exsecutionis sollicitudo his iniuncta sit, uti prohibemus eosque ordinariorum etiam iudicum pro uetere iure sententiis oboedire praecipimus.

5 (XXI, 1) IDEM A. PATRICIO MAGISTRO OFFICIORVM. Agentes in rebus, qui per ordi- [B 6, 29, 4] nem consequi solent principatus insignia, in unoquoque scrinio fabricarum et barbarorum quaternos suba*d*iuu*a*rum sollicitudinem per annum dumtaxat integrum procedentes gradatim subire hac in aeternum ualitura lege decernimus: exceptis uidelicet uniuersis negotiatoribus

KIX

---

1 et] nec *X* | animaduersione *K*, anduersionem I^a | ueri I^aX | et nullam] nec ullam *X* | debet *om.* K^aI 2 utilitatis I^a | *s. a. Th.* 3 leo ... offic.] *Lond.*, leo *K*, a. *I* | agentium I^aXZ, agent* I^a 5 singulis KI^aZ | habeatur *X* | uacante I^bX 6 hiarchorum *K*, sibiarcorum *X*, *inc.* I^a 7 circitrorum I^a | et] etq *X* | quadrigenti *KIZ* 9 uiii quadr. I^a, quinque tres quadraginta K^a, uiii I^b 10 migrauerint *K* | fructo K^a 11 luctui] *Cui.*, luctu *IXZ*, luctum K^a, lucrum K^b | ita] ita ut *I*, in *X* 12 si uiuis *I*, summus *X* 13 eius etiam *I* | conuenirentur I^a | nemos K^a 14 inserentem *K* 16 a. *om.* *K* | patr. m. off.] *Lond.*, patricio *K*, *om.* *I* | quod *X* | ducere K^a 17 gradum] numerum gr. X^a | agentium I^bXZ | destituant *IZ*, destinant *X* 18 auctoritatibus *K* 20 suis *XZ* | aduersariis K^a 21 eius] eius causa *K* | exstimationem *IXZ* | ualeant I^a, ualet *X* 22 re *om.* I^a 23 subadiuuis] *edd.*, sub aliis KI^bX, subaudimus *Z*, subau**mus I^a, subadultis *Paris.* 4429 *in marg.* | qui] qui in *X*, qui pro *Z* 24 hoc *X* | personam *KI* | quoque more *K* | ueteri KI^bZ | cognouimus KI^b 25 ceterosiarios numeretur *I* 26 praedicatas I^a | centenarium K^a 27 tunc I^a | excusationis I^aZ 28 iniuncta] *dett.*, iuncta *KIXZ* | prohibeamus I^a | etiam] et *K* | inditium I^a | ueteri KI^bZ 29 sentiis I^a | oboedire *om.* *X* 30 *rubricam tituli* 21 *ins. X: simili errore edd. hoc loco rubricam* de praepositis agentium in rebus *inserunt, quam refutant numeri seqq. titulorum apud Graecos citati et index Coislin. ad B* 6, 29, *qui hoc Basilicorum titulo non contineri nisi titulos Codicis* περὶ τῆς σχολῆς τῶν μαγιστριανῶν (= *c.* 1...5) *et* περὶ ἀρχόντων τῶν πραττόντων ἐν πράγμασιν (= *c.* 6...12) *testatur* | patr. mag. off.] *Russardus*, patricio *Ambros. E* 28 *inf.*, *om.* *KI* 31 barbararum I^a, barbororum I^b 32 quat. subadi. *om.* K^a | queternos *Z*, qternos *X*, *om.* *I*, *inc.* K^b | subainbarum *libri*, *emendauit Cui.*, ὑποβοηθούς *B* | soll.] et soll. *K* 33 ualutam I^a? | decnimus *I*

quodlibet mercimonium per se gerentibus interpositasue personas, cum eis ante sacratissimis constitutionibus interdictum sit militare: exceptis nihilo minus his, qui possessionum alienarum sollicitudinem procurationemue susceperint. eos enim ad haec officia uolumus
1 adspirare, quorum labores scholae agentum in rebus testimonio comprobantur. Illi quoque sunt ab hac liberalitate nostrae mansuetudinis excludendi, qui, cum scholae eidem socientur, in sacris scriniis, quibus uir spectabilis primicerius et tertiocerius praesunt, adiuuantes eos publicarum chartarum tractatibus occupantur et duobus officiis operam suam adhibere non possunt: nam praeter emolumenta, quae de praedictis scriniis con-
2 sequuntur, principatus etiam solacio debent esse contenti. Quod si morbo uel aetatis senio capti uel imperiti huiusmodi rerum uel quocumque alio uitio praepediti per se memorati officii curam subire nequiuerint, consideratis praecedentibus eorum laboribus per substitutum chartularium eiusdem scrinii, cui praefuturus est ipse, idoneum et tam moribus optimis praeditum quam scientiam peritiamque rerum habentem electione sua suarumque periculo facultatum praefatum munus eos implere praecipimus.

6 (2) [1]Imp. Anastasivs A. Celeri magistro officiorvm. Hac saluberrima [B 6, 29, 5] sanctione decernimus agentes in rebus pro conuentionibus et modo sportularum exsecutoribus praebendarum pro quantitate sumptuum, quae circa litigia sibimet ab aliis inferenda uel a se contra alios per semet ipsos seu per ordinandos a se procuratores exercenda conuenit ab his agnosci, beneficiis, quae in sacro nostro militantibus ministerio iam pridem per diuinas sanctiones indulta sunt, perpotiri, fideiussorem idoneum de eadem schola, non
1 autem extraneum offerre compelli: Ita tamen, ut priuilegia, quaecumque centenariis seu ducenariis uel chartulariis seu uiris clarissimis principibus post depositam quoque militiam iam per dispositiones principales impertita et nunc usque obseruata esse noscuntur, intacta inuiolataque custodiantur, cum perabsurdum perque temerarium sit hanc nostrae pietatis liberalitatem quemquam astuta interpretatione non ad augmentum anteriorum priuilegiorum,
2 sed imminutionem conuertere concedi: Simili uidelicet forma pro matribus et uxoribus eorum nec non etiam liberis sub eorum potestate constitutis nec aliam sortitis uel sorti-
3 turis militiam nec non etiam seruis ad eos pertinentibus seruanda: Ita ut in prouinciis quoque supra dictae personae degentes simili beneficio perfruantur, sportulas tamen et
4 litium expensas pro tertia superius enarratae quantitatis soluturae: Denarum librarum auri condemnatione aliaque grauissima indignatione his feriendis, quicumque nostra iussa quolibet modo seu tempore uiolauerint seu uiolari concesserint.

KIX

---

[1] *iungenda uidetur* 12, 19, 12

---

1 quodl. merc. *om.* K^a | pro K^a?$I^a XZ$ | interpositas sue I^a | sacratissimus K^a 4 in] non *X* 5 sint I^b, *om.* I^a 6 uir spectabilis] *Z*, uir spectabiles *K*, uir spectabilibus *I*, uiri spectabiles *X* | possunt *KIZ* 7 eos *om.* *K* | publicarum] publicam rem KI^a?XZ 8 adibire *K* | pter *K*, propter *Z* | emolumentum *K* 9 solatii I^a 10 capiti *I* | prepedi *X*, perpe**(ti?) I^a? 11 precedentis I^a | per *om.* I^a 12 qui profuturus I^a 13 predictum K^a 14 praefatum] pr. subaduiue *Z* 15 anast. *om.* *I* | a. celeri mag. off.] *Russardus*, a. celeri m. *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *I*, *om.* *K* 16 et] et pro *K* | exeocutoribus I^a 17 pro] I^a, et pro *KX*, proque $I^b Z$ | ab] uel ab *KI* 19 nostro mil.] mil. nro X^a 20 diuersas *X* | sactiones *I* 21 offerre] conferre *I* 22 cartulaiis *K* | printipalibus *K* 23 niunc *I* | noscuntur esse *X* 24 hanc] ac *K* | nostrae] sit *I* 25 quequam *K* | astatuta *Z*, ad statum I^a | interpretationem *K*, intentationem I^a | anteriorum] inter eorum I^a 26 sed] sed ad *X* | imminutionem] *dett.*, immunitionem *KIX* 27 liberis etiam *I*, etiam lib. et *Z* 28 nec non] non I^a 29 perstruuntur I^a? 30 licitum I^a | tertia] tia *I* | ennarrare I^a, narrare *X* | salute dominarum I^a 32 uiolari] *edd.*, uiolare *libri*

XXI (XXII)
℞ DE PRINCIPIBVS AGENTVM IN REBVS ℞

1 Impppp. Gratianvs Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs [Th. 6, 28, 3 B 6, 29, 6]
AAAA. Cynegio pp. Agentes in rebus post palmam laboris emeriti principatus honore
remuneramus. atque ideo officiales tam ad necessitates publicas quam priuatas non nisi
principe mittantur auctore, nullarumque sine ipso cuiquam mandetur exhibitio persona-
1 rum, etiamsi intercessio in locis degentis officii fuerit impertita. Causarum [Th. 6, 28, 4]
etiam patronos uolumus esse conuentos, ne ignorante principe ullam postulationem intro-
ducant, neue sub unius persona suscepti fraude quadam aliena negotia inserenda esse
2 pertemptent. Quod si fuerit definitio contempta, decem libras auri fisco nostro ab [(Th.)]
officio tuo iubemus inferri. D. prid. k. Mart. Constantinopoli Honorio np. et
Evodio conss. a. 386
2 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Theodoto pv. Omnia cita- [Th. 6, 28, 5 B 6, 29, 7]
toria, omnium scilicet causarum atque personarum, licet sint senatoriae dignitatis, ad prin-
cipes specialiter reuocari praecipimus, actus uero ceteros, qui *in* sacratissimo coetu senatus
tractari consueuerunt, censualium sollicitudine celebrari, nec aliquid praeiudicium[2] ex sub-
reptiuo rescripto supplicibus inferri. D. xii k. Ivn. Constantinopoli Olybrio et Pro-
bino conss. a. 395
3 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Palladio proconsvli [Th. 6, 28, 7 B 6, 29, 8]
Africae. Proconsularis apicis dignitatis adiectione principes agentum[3] in rebus prae-
cipimus decorari. D. vii k. Oct. Ravennae Varane vc. cons. a. 410
4 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Valerio magistro [Th. 6, 28, 8 B 6, 29, 9]
officiorvm. Ex agentibus in rebus principibus domesticos in suis actibus habere liceat
eos, quorum fidem industriamque probatam sibi aestimant, etsi saepe eodem officio fuerint
1 ante perfuncti. Et si quis agens in rebus post uiginti quinque annorum curricula ob aduer-
sam corporis ualitudinem militiae finem minime ualuerit expectare, sed ad honorariam ex
principe dignitatem testimonio scholae prosilierit, isdem eum priuilegiis muniri censemus,
2 quibus ii qui ad principatus actum progressi sunt potiuntur. Sed in salutationibus iudicum
consessibusque priores eos, qui per longae militiae metas ad principatus actum peruenerint,
3 etsi actus tempore posteriores sint, esse praecipimus. Nihil censualibus uel apparitoribus
aduersus priuilegia eorum excogitantibus, tamquam in actu principatus fuerint uersati,
uicenarum librarum auri condemnatione contra eos[4] proposita. D. iiii k. Febr. Constan-
tinopoli Theodosio A. xv et qvi fverit nvntiatvs[5]. a. 436

KIX

---

[1] *iunge* 12, 19, 1 [2] praeiudicii *Th.* [3] agentes *Th.* [4] contra eos *om. Th.* [5] *Iustiniani scripserint* Theodosio xv et Valentiniano iiii AA. conss.: *in Th. additur* Eodem exemplo Isidoro ppo., Regino ppo. Ill., Leontio pu., Theodoto com. Aegypti, Abthartio com. Orientis, Cleopatro praef. Aug., Hesychio proc. Achaiae, Eustathio uic. Asiae, Nectario uic. Ponticae

---

2 *rubricam ante* 20, 5 *transponit X* | precibus *I* | agentum] *Th.*, agentium K^b, agentibus $K^a I$, ag. *X* 3 impppp. gr. et u. et th. et arc. aaaa. cynegio pp. *Russardus*, imp. grat. a. *I*, imp. gra. *K* 4 angentes K^a | emerito I^a, emeritus *X* | honores *X* 5 muneramus *Th.* | offitialis *IX* | nisi] sine I^a 6 mittatur $I^b X$ | nullaque *K* 7 etiamsi] etiam I^a | intercessao K^a | degentes offitiis K^a, degentibus offitiis I^a 9 neque sub unus I^a | suscepta *I* | alia *I* | inserenda] *Z Th.*, inferenda *KIX* 10 si *om. X* | auri (lauri I^a) libras *I* 11 tuo] tuto *X* | *s. a. Th.* 6, 28, 3 13 impp. ... theodoto (theodoro *Russ.*) pu.] *Russardus Th.*, imp. arch. a. *I*, imp. arc. *K* | titoria I^a 15 in] *Th.*, a *X*, *om. KI* | cetus *I* 16 consueuerat *X*, consuerunt *Th.* | sollicitudine] consuetudine *I* | aliquod *IX* 17 *s. a. Th.* 19 impp. ... palladio (arcadio *Russ.*) proc. afr.] *Russardus Th.*, imp. hon. *K*, impr. a. *I* 20 agentium *IX* 21 *s. a. Th.* 22 impp. ... ual. (ualentio *Russ.*) m. o.] *Russardus Th.*, imp. th. *K*, imp. a. *I* 23 ex] et *X* | princibus *I*, principimus X^a 24 quarum *X* | eximant *K*, existiment *I* 25 qui *Th.* 26 ualuerint I^a 27 prosiluerit *KX*, prosilerit *Th.* | muneri *K* 28 ad *om. I* | actus *I* 29 consensibusque *KX* | per *om. K* | actum *om. K* | peruenerit *X* 30 sunt *K* 32 librarum *om.* I^a | preposita *I* | *s. a. Th.*

5 IDEM AA. CYRO PP. Eos, qui ordine transcursa militia post ducenam ad [B 6, 29, 10]
desideratum principis peruenerint gradum aut adiutores uiri illustris magistri officiorum
extiterint, cum inter honoratos coeperint numerari, uicarianae dignitatis titulis decorari
censemus. a. 440. 441
6 IDEM AA. NOMO MAGISTRO OFFICIORVM. Principes agentum in rebus, quos [B 6, 29, 11]
saepe saeua pericula uitaeque interdum renuntiatio ad memoratum gradum adduxit, com-
pleto tempore suae militiae comitiuae primi ordinis cingulo in diem uitae potiri, [12, 19, 8]
manentibus uidelicet dudum praestitis saluis priuilegiis, decernimus. a. 443. 444?
7 IMP. LEO A. NICOSTRATO PP. Quicumque ex corpore cohortalium militans [B 6, 29, 12]
in schola agentum in rebus filium procreauerit, antequam ad metas militiae suae perueniat[1],
principatus honore decoretur, licet ipse post finitam militiam utpote liber nulla debeat
1 huiusmodi conuentione pulsari, filium tamen cohortali condicioni relinquat obnoxium. Si
uero, postquam adeptus fuerit principatum, ediderit filium, is qui natus est, etiamsi in
schola deuotissimorum agentum in rebus militiam sortitus non fuerit, ita sit liber ac securus
nec ullis cohortalis officii nexibus obligetur, quasi iam ex patre libero et ab hac condi-
cione penitus alieno progenitus. a. 468
8 IMP. ZENO A. IOHANNI MAGISTRO OFFICIORVM. Multis deuotissimae scholae agentum
in rebus aditionibus permoti uiros clarissimos eiusdem scholae principes, qui finitis mili-
tiae stipendiis exeunt, quotiens ex maioris iudicis sententiis ipsi uel eorum coniuges aut
liberi uel serui aut coloni siue per se siue per procuratores conueniantur, non amplius
quam unum solidum exsecutoribus sportularum nomine praebere compelli, apparitoribus
1 uicarianis seu praesidalis iudicii non nisi tertia parte solidi tantum praestanda: Nullasque
eisdem concussiones aut uexationes in praebendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores
quos locorum defensor existimauerit dare, ita uidelicet, ut pro tenore generalium edicto-
rum ii, qui uel in sacratissima urbe uel in prouinciis immobiles possident facultates, iura-
2 toriae cautioni et substantiae suae credantur. Hoc etiam adiciendo, ut numquam nisi ex
3 sententia in scriptis prolata penitus moneantur. Ad similitudinem insuper aliorum officio-
rum, quotiens ciuiles uel criminales contra eosdem cognitiones mouentur, exsecutorem qui-
dem negotii usque ad finem litis ciuilis seu criminalis unius esse solidi praestatione con-
4 tentum. Et pro insinuandis nostrae serenitatis apicibus uel simplici contra obnoxios eorum
5 postulatione deponenda binos solidos ab his uel coniugibus eorum praeberi. Et quotiens
exemplaria postulantur, ii quorum interest accepto solido quod petitur praebere non diffe-
6 rant. Pro implendis uero monumentis, unde conueniendi tribuitur exsecutoribus facultas,
7 non ultra quam tres solidos quibus competit impertiri praecipimus. Arbitro uero non
amplius quam solidum et fisci patronis dimidiam solidi partem, notariis uero tertiam usque
ad finem, sicut dictum est, causae praestare: super editione quoque chartularum solidi

KIX

---

[1] *aut* et *ins.* (*Cuiacius*) *aut infra* decoretur *del.* (*Mommsen*)

1 aa. ... pp.] *Russardus*, a. cinegio pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, aa. cyrino pp. *Bononiensis*, a. *I*, *om. K* | ad] ad se *I* 3 perceperint I^a | uicarian* I^a, uicarie *X* 5 aa. nomio mag. off. *Russardus*, a. nom. mag. off. *Ambros. E* 28 *inf.*, nemo *K*, aa. *I*, no. mo. *Z* | agentium *IXZ* 6 renuntio *I* | abduxit *K*, adduixit *X* 7 primi] sui *X* | potiri *om.* I^a 9 leo a.] leo *K*, a. *I* | nicostrato pp.] *Bononiensis*, *om. KI* | cohartalium *KXZ*, martalium *I* 10 agentium *XZ* | procurauerit *K* 12 tamen] non *X* | coartali *KXZ* | conditione *I* | relinquet *X* 13 dederit *K* 14 scolam *I* | agentium *XZ* | sit libera K^a?, sit liber sit K^b, liber sit *X* 15 nec] *KI*, ne *X*, ut nec *Z* | ullus *I*, illis *Z* | coartalis *KXZ* 17 zeno a.] zeno *K*, a. *I* | ioh. mag. off.] *Russardus*, iohanni pp. *Ambros. E* 28 *inf.* | agentium I^bXZ 18 premoti K^a, permoniti I^b, promoti *Z* 20 liberi] deberi I^a | uel] aut *X* | conueniatur *X* 21 preberi *X* | appaitoribus *K*, toribus (*sic*) I^a 22 presidialis *XZ* | tertiam partem ... prestandam I^a 23 hisdem *IX* | concussioes *I* | uexationis K^a 24 estimauerit *XZ* | editorum K^a, *deficit* I^a 25 in sacr. u. uel *om. X* | possident *om. I* | facultates *om. X* | iuratoriae] *dett.*, iutorie *K*, adiuratorie *IX*, adiutorie *Z* 26 substantiae suae] sue (substantie I^b) cautioni *I* | ut] quod *KI* 27 sententia *I* | moueantur *KI* 28 ciuiles *om.* I^a | eodem I^a 29 seu] uel *X* | prestationem 31 postulationem *KI* | coniugiis *K* 32 preberebe non differerunt *I* 34 arbitrio I, arbitris *X* 35 patronos I^a | parte I | tertia I, etiam *X*

8 partem dimidiam praebere. Quod si non apud arbitrum, sed in competentibus iudiciis maioribus cognitio celebretur, inducendi quidem negotii gratia non nisi quattuor solidos eosdem uiros clarissimos erogare, gestorum uero excipiendorum causa duos tantummodo solidos dare et nullius ultra supra scriptas quantitates cuilibet alteri praestandi sumptus
9 exactione uexari. His omnibus locum habentibus, siue ipsi aliis litem ingerunt siue ab aliis pulsantur. D. K. SEPT. THEODORICO CONS. a. 484

XXII (XXIII)
℞ DE CVRIOSIS ℞

1 IMP. CONSTANTIVS A. AD LOLLIANVM PP. Curiosi et stationarii, [Th. 6, 29, 1 B 6, 30, 1] uel quicumque funguntur hoc munere, crimina iudicibus nuntianda meminerint et sibi necessitatem probationis incumbere, non citra periculum sui, si insontibus eos calumnias nexuisse constiterit. cesset ergo praua consuetudo, per quam carceri aliquos immittebant. D. XI K. AVG. MEDIOLANI. ACC. XII K. SEPT. ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS. a. 355

2 IDEM A. ET IVLIANVS C. AD TAVRVM PP. Agentes in rebus [Th. 6, 29, 2 mut. B 6, 30, 2] in curis agendis et euectionibus publici cursus inspiciendis nostrorum memores praeceptorum credimus in omnibus uelle profutura rei publicae: ideoque solos agentes in rebus
1 in hoc genere iussimus obsequium adhibere, et non ab alio penitus officio [1]. Hi uero peruigili diligentia prouidebunt, ne quis contra [2] euectionis auctoritatem moueat cursum uel amplius postulet, quam concessit euectio. quisquis igitur aliquid tale perpetrare tempta-
2 uerit, improbi coepti priuetur effectu. Demonstretur etiam iudicibus uel curiosis euectio, etiamsi quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequium necessarium, nec praeualeat
3 contumacia uel dignitas. [3] Ergo nummum uetamus exposci pro animalibus in cursu minime constitutis. quod si forte aliquis aestimauerit perpetrandum, eius quadruplum quod accepit inferre cogatur. D. XV K. MAI. MEDIOLANI CONSTANTIO A. VIIII ET IVLIANO C. II CONSS. a. 357

3 [4] IDEM A. AD AGENTES IN REBVS. Per id tempus, quo cursus [Th. 6, 29, 3 B 6, 30, 3] tuendi sollicitudinem sustinetis, condemnationes praefectorum *praetorio* circa [5] eos solos irritae sunt futurae, qui seruauerint honestatem. erga eos uero, qui inhoneste et contra decus saeculi uel honorem militiae uersabuntur, non solum condemnatio mansura est, uerum etiam grauior poena statuenda [6]. PP. PRID. K. DEC. EVSEBIO ET HYPATIO CONSS. a. 359

4 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MARCELLO MAGISTRO OFFICIORVM. [Th. 6, 29, 8] Agentes in rebus singulos per singulas prouincias mittendos esse censemus, quibus tamen

KIX

---

[1] et non ... officio *addiderunt Iustiniani, cf. Th.* [2] citra *Th.* [3] contin[git] etiam in cursu clabulari, ut forte quis pro animalib[us] minime praebitis pecunias pendere cogatur lucro eius qui cursui praesederit improbe uindicandas *ins. Th.* [4] *iunge* 1, 31, 1 *Th.* 6, 29, 4. 5 [5] erga *Th.* [6] uerum etiam, si ad nostrae serenitatis notitiam culpabilia gesta peruenerint, in eos erit acrius uindicandum *Th.*

---

1 dimidiam partem *I* | non] ne *I* | arbitrium *I* 2 inducenti *I* | non *om. I* 3 eosdem] eos *KI* | exstipendiorum *X* | tantummodo duos *X* 4 solidos dare] solidare *I* | nullus *I* | cuil. alt. praest. *uacuo spatio relicto om. I* | cuiuslibet *X* 5 ipsis *K*ᵃ, ipse *I* | alii *KI* 6 pulsatur *I* | *s. a. Cui.* 9 const. *KI* | a. *om. K* | ad iulianum pp. *Russardus, om. KI* | cuiosi *K*ᵇ, fuiosi *K*ᵃ 10 quicumque] quicum *K* | munere] nomine *X* | nuntiando *X* | meminerint *om. K* 11 probationem *I*ᵃ | suis si] suis *I*ᵃ 12 per] quic *K* 13 *s. a. Th.* 14 a.] ant. *I* | et ... taurum pp. (pp. *om. Ambr.*)] *Ambros. E* 28 *inf. Russardus Th., om. KI* 15 curias *I*ᵃ | euictionibus *I*ᵗ 16 credidimus *K* | profuturam *K* | rei] nostre rei *K* 17 abhibere *K* | et *om. X* | offotio *K* | hii *libri* 18 diligentiam *K*ᵃ | contra] esse *I* | euictionis *I*ᵃ*X*ᵗ 19 euictio *I*ᵗ*X*ᵗ | aliquid] taliquid *I*ᵃ 20 euictio *I*ᵃ*X* 21 etsi *Th.* | in *om. I*ᵃ | preualet *I* 22 cursum *KI* 23 aliquis *om. K* | estimauerat *K*, existimauerit *I*, peraestimauerit *Th.* | quadruplum eius *K* 24 cogantur *I* | *s. a. Th.* 25 aa. *IX* | ad ag. in rebus] *Duacensis Th., om. KIX* | quos *X* 26 tuendis *K*ᵃ | sustinendis *I*ᵃ | praetorio] *Th. cum B, om. libri* 27 seruauerit *X* | ergo *I*ᵃ 28 saeculi] scilicet *I*ᵃ | honore m. usabuntur *I* 29 etiam] et *I* | poena] postea *X* | *s. a. Th.* 30 impp. ... officiorum] *Th.*, imp. arc. *K*, imp. a. *I* 31 mittedos *I* | tamen] *edd. Th.*, tam *KI*, *om. X*

inspiciendarum euectionum tantum debeat cura mandari, ut nihil prorsus commune aut
1 cum iudicibus aut cum prouincialibus habeant. Nec naues debebunt illicita concussione uexare nec libellos aut attestationes litis gratia[1] suscipere aut in carcerem quemquam trudere, sed cursui solum uacare. D. K. IVN. CONSTANTINOPOLI OLYBRIO ET PROBINO 4
CONSS. a. 395

XXIII (XXIIII)
℞ DE PALATINIS SACRARVM LARGITIONVM ET RERVM PRIVATARVM ℞

1 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD VERONICIANVM VICARIVM ASIAE. [Th. 11, 16, 6 B 6, 31, 2] Palatini[2] pro capitibus seu iugis suis tantum pensitationem atque obsequia recognoscant, extraordinariis et sordidis muneribus et susceptionibus et[3] temonariis oneribus liberati. D. NON. MAI. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO IIII ET CONSTANTE III AA. CONSS. a. 346

2 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. TITIANO COMITI S. L. [Th. 8, 7, 14 B 6, 31, 3] Nullus thesaurensis uel officialis comitis thesaurorum semel deprehensus euersor quocumque pacto aut repetat militiam suam aut aliam sibi requirat per ambitum dignitatem uel sese transferat ad aliam quamcumque militiam. D. VIII K. FEBR. ANTIOCHIAE GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. PANCRATIO COMITI R. P. [Th. 6, 30, 2 B 6, 31, 4] Prisco iam nunc ordine reuocato de palatino potius officio ad gerendum principatum officii comitis domorum per Cappadociam mittantur, quales comes
1 etiam domorum, si inhonestum aliquid gesserit[4], uereatur. Idoneos itaque singulis annis e numero mittendariorum ad hoc eligere debebis et mittere. D. PRID. NON. IVL. SCVPIS AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

4 IDEM AAA. AD HESPERIVM PP. [Th. 6, 30, 4 B 6, 31, 5] Nihil omnino ullis iudicibus cum palatinis nostrae clementiae, quicumque a[5] comitibus diriguntur, sit commune atque coniunctum, sed excepta reuerentia, quae non solum ab inferioribus, sed etiam a maioribus et in prouincia degentibus[6] rectoribus prouinciarum[7] debetur atque defertur, suis quisque necessitatibus obsecundet. D. VIII ID. DEC. SIRMIO AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379

5 IDEM AAA. NEBRIDIO COMITI R. P. [Th. 6, 30, 5 B 6, 31, 6] Quidam post impletum ordinem militiae palatinae quam gesserant honoremque transactum ad exceptorum scrinia transire nituntur. hac igitur lege sancimus, ut nulli prorsus dehinc ista audendi relin-

KIX

---

[1] litis gratia *om. Th.* [2] et Constantinopolitani ciues *ins. Th.* [3] sordidis ... et *om. Th.*, *tuentur B* [4] si secus se gesserit *Th.* [5] consistorianis *ins. Th.* [6] in prou. deg., *quae omittit Th., fortasse delenda sunt* [7] rectori prouinciae *Th.*

---

1 speciendarum *Th.*, intuendarum I^a | euictionum *I* | prorsus *om. I* | aut cum] aut *Th.* 2 nec] nam nec *K* 3 uexari *I* | aut *om.* I^a | attestationes] *1 Th.*, testationes *K*, attestationes uel contestationes *X* | carcere *KX* 4 detrudere *K*, tradere *Th.* | soli *I* | *s. a. Th.* 9 impp. ... 10 asiae] *Th.*, imp. const. a. ueroniciano *Londin.*, imp. const. a. (a. *om. K*) *KI* 11 recognoscent *X*, *deficit* I^a | extraord.] extraord. oneribus *K*, *deficit* I^a | et tem.] tem. KI^b, *deficit* I^a | oneribus *om. K*, *deficit* I^a 12 *s. a. Th.* 14 imppp. ... aaa.] *Cui. ex Th.*, imp. a. *I*, imp. *K*, imp. grat. *Paris.* 4429 | titiano c. s. l.] *Th.*, tatiano comiti *Russardus*, *om. KI* 16 euersorum *X* 17 *s. a. Th.* 19 imppp. ... pancratio c. r. p. (c. r. p. *om. Russ.*)] *Russardus Th.*, imp. gra. a. *K*, imp. ant. *I* 20 ordinem I^a 21 regendum *IX* 22 gesserint *KX* 23 debet *uel* deberet K^a, deb..is I^a, debetis I^b, debet *X* | *s. a. Th.* 25 aaa.] a. *I*, *om. K* | ad hesp. pp.] *Russardus Th.*, ad esperium *Londin.*, *om. KI* | nullis K^a, *om. I* 26 comm. atque coni. sit *Th.* | conuictum *K*, ..uinctum I^a, iniunctum I^b 27 infeioribus *K* | sed etiam a mai. *om. I* | moioribus *K* 28 in] et in *K*, et *I* 29 obsecumdat K^a, obsederet I^a | *s. a. Th.* 30 aaa.] a. *KI* | nebr. c. r. p.] *Th.*, nebridio pp. *Z*, *om. KI* | ordinm I^a 31 honoreque *I* | exexceptorum X^a 32 nullus *I* | audiendi KI^a

quatur occasio: sed unusquisque eius scrinii, quod primum militando elegit, ordinem persequatur nec in alterius loco finem militiae requirat, qui iam proprii ordinis transegerit principatum. D. v id. Oct. Constantinopoli Merobavde ii et Satvrnino conss. a. 383

6 Idem AAA. ad Probvm pp. Ab officiis palatinorum excellentia [Th. 6, 30, 6 B 6, 31, 7] tua sciat ita penitus recedendum, ut neque ipsa postmodum licitum sibi credat isdem aliquid iniungere et praeterea prouinciarum rectores prohibeat quicquam ulterius tale conari. D. vii k. Nov. Mediolani post cons.[1] Merobavdis ii et Satvrnini. a. 384

7 Idem AAA. Trifolio comiti s. l. Scriniis omnibus largitionum [Th. 6, 30, 7 B 6, 31, 8] comitatensium infra scriptas decernimus dignitates, ut his contenti ambiendi sibi aditum interclusum esse cognoscant, etiamsi speciale beneficium emendicato suffragio quisquam ualuerit impetrare. annonas etiam iuxta definitum dignitatum modum uolumus postulari nec amplius quicquam praesumi.

1 Breuis, quas dignitates per singula scrinia officiorum sacrarum largitionum habere statuimus, hic est:

2 [2]Scrinii exceptorum: perfectissimus ordinis secundi numer*o* unus, id est primicerius omnis scholae. perfectissimus id est primicerius exceptorum numero unus[3]. ducenarii duo, id est tertiocerius et quartocerius. centenarius unus, id est primicerius instrumentorum. epistulares numero duo. formae primae numero triginta sex. formae secundae numero quattuor. formae tertiae numero tres.

3 Scrinii numerorum: perfectissimus ordinis tertii numero unus. ducenarius numero unus. centenarii numero duo. epistulares numero duo. formae primae numero tres. formae secundae numero unus. formae tertiae numero duo.

4 Sacri scrinii tabulariorum: perfect*issim*us ordinis tertii numero unus. ducenarius numero unus. centenarius numero unus. epistularis numero unus. formae primae numero tres. formae secundae numero quinque.

5 Scrinii canonum: perfectissimus ordinis tertii numero unus. ducenarius numero unus. centenarius numero unus. epistulares numero duo. formae primae numero quattuor. formae secundae numero quattuor.

6 Scrinii mittendariorum: ducenarius numero unus. centenarii numero quinque. epistulares numero nouem. formae primae numero septem. formae secundae numero triginta tres.

K I (*I^a deficit u.* 18 triginta ... 26 canonum) *X*

---

[1] [acc. . . .] post cons.? [2] *in Th. Parisiensi huius breuis* § 2...6 *mutilae seruatae sunt, ordine tamen adeo perturbato, ut ad emendandos libros nostros certi nihil adferant: reliqua inde a* § 7 *omissa sunt* [3] primicerius omnis scholae. perfectissimus ordinis tertii numero unus, id est primicerius exceptorum? (*cf. Not. dign. Or.* 13, 32 *ed. Seeck*)

---

1 occ. sed] set haec occ. *I* | quod] *X? Th.*, quem *KI^b*, quem in re *I^a?* | primi *K^a* | electi *K* 2 qui] *X? dett. Th.*, quia *KI* 3 *s. a. Th.* 4 aaa.] a. *KI* | ad probum pp.] *Ambros. E* 28 *inf. Th.*, *om. KI* | officiis] *edd. Th.*, officio *KIX* 5 penitus] *I Th.*, esse pen. *K*, pen. esse *X* 6 iniugere *K* | et *om. K^a* | prohibeant *KX*, prohibet *I^a* 7 *s. a. Th.* 8 aaa. ... s. l.] *Londin. Th.*, trifilio *K*, a. *I* | sriniis *K^a* 9 conmitatensium *K*, comitantunsium *I^a* | abiendi *X*, ambiendi *om. I^a* 10 etsi *X*, si *om. I^a* | speciali *X* | benefitio *I^a*, benefitio et *X* 13 breuis] iubemus *X* | quas] *K^bX Th.*, quam *K^aI^r*, quasi *I^t* | officium *IX* | statuimus hic est] statutum est *Cui. Th.* 15 scrinii perceptorum *X^a*, scrinium exceptores *Th.* | ordo *X* | secundi] p. *Th.*, *om. I^a* | numerum *K*, numeri *I^bXZ*, n. *Th.*, *inc. I^a* | id est] idem *X^t* 16 omnis sch. perf. id (id *om. X^r*) est (unus *pro* id est *Z*) pr. (primiceris *X^r*)] *I? X^r Z*, *om. KX^t* 17 duo] n. ii *Th.* | ttiocerius *K*, centenarius *I^a* | centenarius ... primicerius *om. X^t* 18 due *I* | primi *K* 20 scrinio *K* | prefecti *K*, perfectorum *X*, perfectus *I^b*, prefectus *Z* | tertii] tres *I^bX* | numerum *X^a?* | unus] *I^bZ*, idem *X? om. K* | ducenarius] *Z*, ducerarii *K*, ducennarii *I^b*, ducenarum *X* | numerum *X* 21 centenarius num. unus *Z*, cetenarii num. (*om.* duo) *I^b* | epistularis num. unus *Z* | formae sec.] sec. *K* 23 sacri] *K*, *om. I^bX* | perfectus *libri* | duc. n. unus *om. I^b* 24 centenarius ... ep. n. unus *om. K* | epistularum *I^b* | formae primae *om. X^t* 25 tres] ii *I^b* | quinque] *X*, duo *K*, *om. I^b* 26 tertie *I^a* | unus] *XZ*, in *I*, *om. K* | unus] i *I* 27 cent. n. unus (*sic Z*, iii *K*, i *I*) *om. X* | due *K* | prime forme *K* 28 formae sec. n. q. *om. K* 29 mittendarum *I^a* | ducenarui *I*, ducenarii *X* | cent. n. quinque *om. I^a*, quinque *om. I^b* | trig. tres] xlii *Th.?*

7 Scrinii auri massae: perfectissim*us* ordinis tertii numero unus, id est primicerius sacrae massae. perfect*issim*us[1] numero unus, id est secundocerius. ducenarii numero duo, id est tertiocerius et quartocerius. centenarii numero quattuor. epistular*es* numero quattuor.

8 Aurifices specierum: perfectissimus[1] numer*o* unus. ducenarii numero tres. centenarii numero sex. epistulares numero octo. formae primae numero decem et octo. formae secundae numero quattuor.

9 Aurifices solidorum: ducenari*us* numero unus. centenarii numero septem. epistulares numero sex. formae primae numero nouem. formae secundae numero triginta.

10 Sculptores et ceteri aurifices: centenarius numero unus. epistulares numero quinque. formae primae numero sex. formae secundae numero decem et octo.

11 Scrinii *auri* ad responsum: perfect*issimus* ordinis primi numero unus. perfectissimi ordinis secundi numero duo. ducenarii numero tres. centenarii numero duo. epistulares numero tres. formae primae numero tres. formae secundae numero duo. formae tertiae numero unus.

12 Scrinii *a miliarensibus: perfectissimus ordinis primi* numero unus. ducenari*us* numero unus. formae primae numero unus. formae secundae numero duo. formae tertiae numero tres.

13 Scrini*i* uestis: perf*ectissimus* primi ordinis numero unus. perfectissimus secundi ordinis numero unus. ducenari*us* numero unus. centenari*us* numero unus. epistulares numero duo. formae primae numero septem. formae secundae numero decem. formae tertiae numero quattuor.

14 Officialium sacrarum uestium: ducenarii numero duo. centenarii numero duo. epistular*es* numero duo. formae primae numero septem. formae secundae numero decem. formae tertiae numero nouem.

KIX

[1] ordinis tertii *ins.*

1 aureae *Cui. ex Not. dign. opinor* | perfectissimi *libri* | tertii num. unus id est] iii numeri iii numero i id est *K*, numero numero unus I^b, iii num. i. idem *X*, tercii numero iii unus *Z*, *deficit* I^a 2 perfectum KI^bX, perfectus *Z*, *deficit* I^a | num. unus] numerum *X* | id est] I^b, idem *uel* id est *X*, *om. KZ* | secundicerius *X* | numero] nero *K* 3 tertius ducenarius et quartus cerius *X* | numeri *KI* | quattuor] *KI*, sex *XZ* | epistularum *libri* | numeri *K*, numerum *I*, num. *Z* 4 quattuor] I^bZ, iii KI^a, ui *X* 5 perfectum *KXZ*, perfc. *I* | numerum *libri* | unum *Z*, iii *X* | tres cent. num. *om. X* | tres] KI^b, quattuor *Z*, *deficit* I^a 6 numero] numeri siue *K* | ep. numerum KI^b, *deficit* I^a | octo] uii *K*, *deficit* I^a | decem et octo] xuii *K*, xiiiu I^b, *deficit* I^a 7 numerum *K* | iii *I* 8 ducenariis I^aXZ, ducenarii KI^b | numeri *K* | centenariis *I* | septem] uiii I^a 9 sex] uii *X* | primae *om. X* | numerum I^a | nouem] I^bZ, uiii *KX*, *om.* I^a? 10 sculpatores *K* | aurifices] *X*, artifices *KIZ* | centenariis *I*, centenarii *X* | numerus *K* | numerum *K* | quinque] ui I^b 11 numeri I^a | sex f. s. num. *om. I* | decem et octo] xuiiii *I* 12 scrinii auri] *Cui. cum Not. dign.*, scriniarii *Hal.*, scrinii *KIXZ* | perf. (perfectissimi *Cui.*) ord. primi] *Cui.*, per formam secundam (ii I^b) KI^bX, formam ii I^a, perfcmmam primam *Z*, per formam ordinis secundam *Paris.* 14348 | perf. ord. sec.] *Cui.*, per formam KI^bX, forme ii I^a, ꝓ secunde *Z* 13 decenarii *K*, denarii I^a | tres] *X*, i *KIZ* | cent. num. *om. K* | duo ep. num. *om. Z* | duo] *I*, u *K*, *om. X* 14 numerum *I* | numerum *I* | tres] iiii X^bZ | secundo *I* | num. duo *om. I* 15 numerum I^a 16 scriniarii *KX* | a miliarensibus] *Cui. ex Not. dign.*, ad militem *KIX*, ad limitem *Z* | perf. ord. pr.] *Cui.*, per formam KI^bX, *om.* I^aZ | ducenarii *libri* | numerum *I* 17 duo *om.* I^a 18 numerum *I* 19 scrinii] *edd.*, scriniarii KI^bX, scriniariis I^a | perfectissimus] *Cui.*, per formam *XZ*, per turmas *I*, formam *K* | primi ord.] ord. tertii *KZ Cui.*, ordinem iii *I*, primam ordine tertio *X* | numerum *KI* | perfectissimus] *Cui.*, per formam *K*, per forme *I*, per formas *X*, forme *Z* | secundi *om. X* 20 numerum *K*, numeri *I* | ducenarii *KXZ*, duc. *I* | numeri *I* | cent. n. unus *om. X* | centenarii *KZ*, cen. *I* 21 duo] secundo *X* | forma I^a | numerum s. f. s. numerum duc. f. t. numerum *I* 22 quattuor] KI^b, uiii I^a, ix *X*, iii *Z* 23 offitiarum *I* | numerum *KI* | centenarius *Z* | duo] i *K* | epistularum *libri* 24 numerum *K* | numerum *K* | septem formae] forme uii *I* | numerum *KI* 25 numerum *KI* | nouem] xi *K*, uiii *X*

15 Deputat*i* sacrae uestis: perf*ectissimi* secundi ordinis numero duo. ducenarii numero duo. centenarii numero duo. epistulares numero duo. formae primae numero tres.

16 Scrinii ab argento: perf*ectissimus* ordinis *secundi* numero unus. centenarius numero unus. epistularis numero unus. formae primae numero quattuor. formae secundae numero tres. formae tertiae numero unus.

17 Ad pecunias: perfectissimus ordinis *secundi* numero unus. formae primae numero duo. formae secundae numero duo. formae tertiae numero quinque.

18 Argentarii comitatenses: ducenarius numero unus. centenarii numero duo. epistulares numero duo. formae primae numero octo. formae secundae numero uiginti quinque.

19 Barbaricarii: centenarius numero unus. epistulares numero duo. formae primae numero octo. formae secundae numero unus. . . . .

D. IIII ID. IVN. HERACLIAE RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 38-

8 [1]IDEM AAA. ET ARCADIVS A. TRIFOLIO COMITI SACRARVM LARGITIONVM. [Th. 6, 30, 8 B 6, 31, 9] Placuit iusta et omnibus mittendariis palatini officii profutura suggestio, qua insinuasti, ut ex isdem annui singuli ex ducenariis, terni ex centenariis habito prouisionis intuitu cingulo liberentur. D. IIII ID. MART. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE VC. CONSS. a. 385

9 IMPPP. *ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS* AAA. NESTORIO COMITI R. P. [Th. 6, 30, 18 B 6, 31, 10] Non aliter quilibet in officio sacrarum largitionum uel[2] priuatarum cingulum militiae sibi sumendum existimet, nisi nostrae mansuetudinis adnotationem meruerit. D. PRID. ID. AVG. ANCYRAE STILICHONE II ET ANTHEMIO CONSS. a. 405

10 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. [Th. 6, 30, 20 B 6, 31, 11] Palatinos, qui sacrarum remunerationum rationem tractantes inculpanter ad calcem terminumque militiae peruen*erint*, adiutorem et primicerios diuersorum officiorum praecepimus

K O (*incipit u.* 2 centenarii) *I* (*deficit u.* 9 formae primae ... 11 unus) *X* (*usque ad u.* 11)

[1] *iunge Th.* 6, 30, 9 [2] largitionum uel *om. Th.*

1 deputati] *X?*, deputatis *KIZ* | uesti *X* | perfectissimi] *Cui.*, per formam KI^bXZ, per formas I^a | secundum *I*, ii *X* | ord. numerum *K*, ord. numeri *I* 2 cennarii *O* | numerum *KO* | duo] *O*, unum *K*, i *IX* | epist. numerum *KOI* | tres] iiii *K* 3 ab argento] *K*, ab arg. *O*, ab argent** I^a, ab argentariis I^b, ad argentum *X*, argenti *Not. dign.* | perfectiss. *Cui.*, per formam *libri* | ordinum KI^b, ord. *X*, *deficit* I^a | secundi] *Hal.*, *om. libri* | numerum ūnde *K* | centenarii *KOX*, *deficit* I^a | numerum *K* | unus] u *X* 4 epistulares *KOX*, *deficit* I^a | numerum *K* | unus] ii *K*, primo *O* | quattuor] ui *Z* | secundae *om. K* 5 num tres forma t. numerum *I* | unus] iiii *I*, *om. K* 6 ad ... unus *om. X* | ad (ad *om. O*) pecunias] scrinii a pecuniis *Cui. ad Not. dign.* | secundi] *Hal.*, *om. libri* | unus] iii *K*, *om. I* | primo *O* | duo] secundo *O*, i *I?* 7 formae secundae ... quinque *om. X* | secundae *om. I* | numerum *KI* | formae tertiae ... 8 unus *om. O*, formae t. n. quinque *om. K* | numerum *I* 8 argarum *K* | conmittentes *K*, comtatenses X^a | ducenarii *K*, ducenariis *X* | numerum *K*, numeri *I* | unus] ii *K* | centenariis *X*, cent. *I* | numeri *I* | duo *om. O* 9 numerum *I* | duo] iii *IX*, tres *Z* 10 numero unus ... primae numero *om. O* | duo] *KX*, u *Z* 11 octo] *XZ*, iiii *K*, uii *O* | unus] i. perfcē numero ii secundo certus centenarum numerum quattuor *O*: *accedunt igitur perfectissimi duo secundocerius et centenarii quattuor. attamen scrinia omnia quae in Not. dign. laudantur in superioribus extant: nam qui illic ad finem collocati sunt tertiocerius et quartocerius* (*Or.* 33. 34), *ii ni fallor cum secundocerio* (32) *scrinio exceptorum* (§ 2) *huius breuis continentur* 12 *s. a. Th.* 13 idem a. et arc. aa. *O*, id. aa. et archad. *Ambros. E* 28 *inf.*, idem a. *K*, idem aaa. *Th.*, *om. I* | trif. c. s. l.] *Russardus Th.*, trifolio *Ambros.*, *om. KOI* 14 iusta et] I^t *Th.*, iuste KOI^r | palatini] I^b *Th.*, et palatinis KOI^a | qua] *Th.*, quam *KOI*, que *Z* 15 annui] manu in I^a | ex duc.] et duc. *O* | terni] tantum *O* 16 cinguli O^a, cingulis O^b | *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* 18 imppp. ... aaa.] imp. th. et arc. *O*, imppp. theod. arc. et hon. aaa. *Russardus*, idem a. *K*, idem aa. (*i. e.* Arcadius et Honorius) *Th.*, imp. a. *I* | nestorio c. r. p.] *Th.*, nestori comiti orientis *Russardus*, *om. KOI* 19 alter K^a | officium *O* | priuate *K* 20 sibimet *K* | existimat K^a | adnotationum I^a 21 *s. a. Th.* 22 impp. ... pp.] *Russardus Th.*, imp. hon. et th. *O*, imp. *K*, imp. a. *I* 23 remunerationum] remunerationum rationum K^a | ratione tract. *I*, tract. racionem *O* | inculpantur *I*, incupantur *O*, inculpatim *Th.*, ἀμέμπτως *B* 24 peruenerint] *Th.*, peruenientes (—nerint *Cui.*) nec non etiam *libri Cui*: ὅσα τοῖς ἀπὸ πριγκίπων μαγιστριανοῖς δέδοται προνόμια, ταῦτα καὶ τῷ βοηθῷ τῆς τάξεως τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιώνων καὶ τοῖς τὸν λόγον τρακταΐσασιν ἀμέμπτως ἁρμοζέτω *B*: *unde apparet adiutorem et primicerios esse eos qui ad militiae terminum peruenerint* | adiutores I^a? | primicerius *K*, *inc.* I^a | diuersos *O* | praecipimus *KI*

habere priuilegia[1], quae nuper agentum in rebus scholae a nostra sunt mansuetudine contributa[2], scilicet ut a tironum praebitione memorati reddantur exsortes ceteraque onera non agnoscant. D. VII ID. IVN. RAVENNAE POST CONS. HONORII VIIII ET THEODOSII V AA. a. 413

11 IDEM AA. ANTSIO COMITI S. L. ET TAVRO COMITI R. P. Ad [Th. 6,30,21 B 6,31,12] similitudinem sanctionis[3], quam de proximis sacrorum promulgauimus scriniorum, etiam in officio sacrarum largitionum atque priuatarum pro biennio annum sub perpetua obseruatione praecipimus custodiri, ita ut et priuilegia, quae huiusmodi officiis uel primiceriis sacris legibus deferuntur, integra illibataque seruentur. D. III K. IVL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

12 IMP. THEODOSIVS A. ET VALENTINIANVS C. MAXIMINO COMITI S. L. Viros [B 6,31,13] deuotos palatinos non oportere in hac regia urbe apud uirum illustrem praefectum urbis litigare compelli, nisi de aedificatione domorum et seruitutibus et annonis orta uideatur causa: in aliis uero causis tam pecuniariis quam criminalibus apud uiros illustres tantum-
1 modo comites suos respondere. Rectoribus autem prouinciarum intra administrationis suae fines inter praesentes palatinos nec causis publicis occupatos cognoscere tam pro ciuili quam pro criminali causa permittimus, sic tamen, ut non aliter criminalis sententia aduersus eos proferatur, nisi ex suggestione prouincialis iudicii uir illustris comes sub quo militat certioratus hoc ei permiserit.

13 IDEM AA.[4] EVDOXIO COMITI S. L. Inter alias praerogatiuas, quas ante [B 6,31,14] meruerant scholae societatis sacrarum largitionum, primicerius et tres primicerii scriniorum tribuni praetoriani militaris dignitate fruantur, nulla eis ex cuiuslibet iudicis praeceptione iniungenda publica uel priuata necessitate.

14 IDEM AA. FLORENTIO PP. Iubemus uiros deuotos palatinos rei nostri numi- [B 6,31,15] nis priuatae isdem priuilegiis decorari, quibus etiam palatini qui in sacris largitionibus deferuntur. cum enim par similisque militia sit, iustum et competens uidetur isdem utrum-
1 que officium priuilegiis gloriari. Primicerios itaque officii tresque primates scriniorum rerum priuatarum finito tempore militiae inter tribunos militares praetorianos, saluis isdem praestitis priuilegiis sacris constitutionibus, nostram clementiam adorare decernimus, ita tamen, ut nullam iniunctionem nullam sollicitudinem priuati uel publici negotii quolibet iudiciario praecepto sustinere possint, sed excepta omni necessitate omnique fatigatione indeptae dignitatis honore potiantur.

KOI

---

[1] praecepimus ea habere priu. adiutorem et primicerios diu. off. *Th.* [2] *Th.* 6, 27, 13 [3] 12, 19, 6 [4] impp. Theodosius et Valentinianus AA. *scribi debuit*

---

1 heibere K^a | agentum] aguntur *KI* | scholae a (a *om.* K^a) nostra] scole nostre *O*, nostre scole *I* | mansuetudinem *I* | contribute *I* 2 ut] u *I* | a] et *O*, *om.* *I* | praebitione] prepositionum I^a | extortes *I* | honeraque *I* 3 *s. a. Th.* 4 aa.] a. *KOI* | anysio … r. p.] *Th.*, anitio c. s. l. *Russardus*, anisyo com. *O*, *om.* *KI* 5 quam] *Th.*, que *KOI*, quem *Z* 6 atque] ate *I* | pruatorum I^a | sub *om.* KI^a? 7 praecepimus O^a | et *om.* I^a | modi *om.* I^a | primicerio *Th.*, priuilegiis *I* 8 sacris] sacrilegis *O* | adferuntur *I* | illibatamque I^a | seruetur *O* | *s. a. Th.* 10 imp. … s. l.] *Russardus*, mpr. theod. et ua. maximiano c. s. lar. *Z*, imp. th. et ual. *O*, imp. th. *K*, imp. a. *I* 11 praefectam *O* 12 anno *K* | uidetur *K*, uidentur *I* 14 suos *om.* I^a | inter *K* | aministratoris *K* 15 inter] iter *I* | acognoscere K^a, agnoscere K^bI | ta *I* 16 quam pro] quam *I* | non] uero non *uel* non non I^a | aliter *om.* *I* 17 preferatur K^a | prouincias *O* | uiri KI^b, iuris I^a 18 militant *I* 19 id. a. et ual. c. eudoxio c. s. l. *Russardus*, idem a. eudosio com. *O*, idem a. *KI* | pregatiuos *I* | antea *O* 20 primicerius] primiceriis *O* | primicerii tres *I*: ἵνα ὁ πριμικήριος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν τρεῖς πρῶτοι ἔχωσιν ἀξίωμα πριμικηρίου τριβούνων νοταρίων πραιτωριανῶν *B male, cf. c.* 14 § 1 *h. t.* 21 pretoriane *K*, pretoria *I* | furuantur K^a | eis *om.* *K* 23 aa. florentio pp.] *Russardus*, a. florentino pp. *O*, a. *I*, *om.* *K* | nominis *libri* 24 priuata eisdem *O*, priuatae eisdem *K*, priuatos eisdem *X* 25 par] *X*, pars *OI*, *om.* *K* | eisdem O^a 26 officium] benefitium *I*, offitii *K* | itaque *bis* O^a | tresque] tres *I* 27 finito] quod finito I^a | tributos O^a | militaris *K* | salus O^a, saluos I^a 28 hidem K^a, eisdem *X* | nostram *om.* *I* 29 ut] ut priuilegiis *O* | nullum I iunctionem *I* 31 indempte *KOX*, indempta I

XXIIII (XXV)

℞ DE STRATORIBVS ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD ZOSIMVM PRAESIDEM NOVAE EPIRI. [Th. 6, 31, 1 B 6, 32, 1] Per omnes prouincias edictum generale misimus, ut *ab* stratoribus unus tantum solidus pro*b*ae nomine posceretur, et in offerendis equis certam formam staturam
1 aetatem prouinciales nostri custodiendam esse cognoscant. Quos etiam fisco certo solidorum modo obnoxios fecimus, si, quod stratores petere interdictum est[1], illi dare stratoribus
2 non timerent. Officium quoque grauitatis tuae centum argenti libris multabitur, si sciens praedictam rem gestam fuisse non ilico eam seueritati iudiciariae prodidisset. D. XIII K. IVL. APOLLONIAE VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 373

XXV (XXVI)

℞ DE CASTRENSIANIS ET MINISTERIANIS ℞

1 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. NARSI[2] COMITI ET CASTRENSI SACRI PALATII. [Th. 6, 32, 1 B 6, 32, 2] In officio spectabilitatis tuae secundum formam diualium responsorum post completum tempus praefinitum, id est biennium, prioribus decedentibus insequentes ad locum pro merito laborum stipendiorumque succedant, nec ulla licentia tribuatur his, qui impletum deposuerint officium, denuo ad eandem militiam uel sollicitudinem remeandi. D. VI ID. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. VII ET QVI FVERIT NVNTIATVS[3]. a. 416

2 IDEM AA. SCHOLASTICO[2] COMITI ET CASTRENSI SACRI PALATII. [Th. 6, 32, 2 B 6, 32, 3] Si quis primae uel secundae uel tertiae formae specialiter inter statutos gradum caelitus ualuerit impetrare, supernumerarius ultimus formae tertiae in matriculis habeatur. D. PRID. ID. IAN. CONSTANTINOPOLI HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

3 [4]IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA. IOHANNI COMITI ET MAGISTRO OFFICIORVM. [B 6, 32, 4] Ii, qui in schola uestis sacrae militant, uel matres eorum uel uxores criminalem uel ciuilem litem contra se commouendam in nullo alio nisi in sublimitatis tuae suscipiant examine.

4 IMPP. LEO ET ZENO AA. HILARIANO COMITI ET MAGISTRO OFFICIORVM. [B 6, 32, 5] Ante omnia[5] nullius penitus alterius iudicis minoris uel maioris sacro ministerio nostro deputatos, quorum officia singillatim breuis subter adnexus continet, nisi a tuae dumtaxat

KOI

---

[1] petere numquam timent *Th.* [2] uiro spectabili *ins. Th.* [3] et Palladio conss. *scripserint Iustiniani* [4] *iunge* 12, 5, 3. 12, 59, 8 [5] a *ins.* (*Mommsen*)

---

2 stratutoribus *I* 3 impp. ... 4 epiri] *Th.*, imp. uall. ad zosimum praesidem *O*, imp. ual. a. *I*, imp. ual. *K* 4 dictum I^a | ab] *Th.*, *om. libri* | statutoribus *I* 5 tantum] tamen *I* | probae] *Th. cum B*, proprie OI^a, proprio KI^b | posceretur I^a | ferendis *O*, offerende I^a | formam *om.* I^a | statutam *KI* 6 aetatem] equalem *I* | cognoscerent *Th.* | certo] centum K^a 7 modo] tm K^a | obnoxius I^a | quod] quidem *KO* | straciones *O* | stracionibus *O* 8 timeret *O*, timeretur *uel* timerentur I^a | argentum I^a 9 iudicia *O*, iudicare I^a | *s. a. Th.* 12 castrensisanis I^a | ministeriis K^t, ministeriariis K^v, misterianis *O*, ministeriiariis I^a 13 impp. ... narsi] imp. hon. narge *O*, imp. hon. a. (a. *om. K*) *KI* | comiti ... 14 palatii *om. KI* 14 responsurum *O*, *deficit* I^a 15 decedentibus] *edd. Th.*, descendentibus KOI^b, discedentibus *X*, *deficit* I^a 16 ulli *I* 17 disposuerint *O* | offocium O^a | denumero *K* 18 *s. a. Th.* 19 aa. ... palatii] *Th.*, a. scholastico castrensi s. p. *Russardus*, a. scholastici castren. *Ambros. E* 28 *inf.*, aaa. *O*, a. *KI* 21 ualuint *I* | supernumerariis *OI*, supernumerarios *Th.* | ultimis I^a | formae] forte *K* | *s. a. Th.* 23 impp. ... officiorum] *Cui.*, imp. leo a. iohanni mag. off. (mag. off. *om. Ambr.*) *Ambros. E* 28 *inf. Russardus*, imp. leo *K*, idem leo *O*, imp. a. *I* 24 in *om. O* | sacra *K* | earum I^a 25 mouendam *X* 26 examine *om. I* 27 impp. ... aa.] *Cui.*, impp. leo aa. *Ambros. E* 28 *inf.*, imp. leo *KOI*, imp. leo et anthemius aa. *Russardus* | mariano com. et mag. off. *Russardus*, illariano c. *Ambros.*, *om. KOI* 28 nullis *I* | misterio *I* 29 offitiis I^a | adnexas *I*

magnitudinis sententiis conueniri, ut in nullo penitus alterius iudicis foro pulsantium [1] nisi
1 in tuae tantummodo amplitudinis examine praebeant aliquando responsum. Sed ne in hoc
ipso iudicio enormibus molestentur dispendiis, uel ex nudis conueniantur facile cuiuscumque mandatis, ipsis quoque sportulis et fideiussionibus modum constituimus obseruandum, ante omnia decernentes, ne quando sine scriptura uel interpellatione deposita ac sententia prorogata tuae magnitudinis eademque non edita conueniri posse, conuentos uero non alium fideiussorem nisi actuarium uel unum e primatibus suae scholae exsecutoribus pro suae personae responsione sine scripto praestare, siue per se ipsi siue procuratore dato in iudicio responsuri sunt, et siue in causis ciuilibus appetantur siue in criminalibus incu-
2 sentur. Nec ultra conuentionis nomine sportularum quam unum aureum exsecutoribus
usque ad finem litis praestent, quemcumque contigerit conueniri. inducendorum sane nomine et cognitionum exercendarum standaeque personae gratia ex simplici postulatione contra eos habita, siue ex appellatione subsecuta uel quolibet alio modo in iudicio deponatur, tribus tantummodo solidis usque ad terminum negotii eos qui accepturi sunt praecipimus semper esse contentos. in cognitionalibus uero gestis edendis duos tantummodo
3 praestari solidos. Haec autem priuilegia non in eorum tantummodo, sed in matrum quo-
que et uxorum personis ualere et ad integrum permanere: filiis quoque et maritis easdem fideiussionis nomine, si necessitas interpellationis exegerit, tradi nec alios uades exigi: ipsosque, dum militant, et post emensam militiam cum his, qui ex tempore prioris praestitae sibi pragmaticae sanctionis eiusdem militiae stipendia implesse noscuntur, omnibus priuilegiis perfrui (cunctis nihilo minus capitulis sacris adfatibus diuae recordationis Marciani, quos se meruisse adserunt, ualituris, excepto hoc, quod in diuersis iudiciis tunc
4 respondere praecepti sunt) hac sanctione decernimus. Aduocato quoque fisci, exceptoribus
etiam, qui apud arbitros hoc utuntur officio, ab exordio incipiendo usque ad terminum finemque negotii tertiam dumtaxat partem solidi praebituros: in huiusmodi autem arbitrorum gestis edendis non ultra praestare quam dimidiam solidi partem: et cum per prouincias constitutus fideiussore conuentus caruerit, adiuratoriae tantummodo cautioni committi nec ullo tempore nisi ex tuae dumtaxat magnitudinis sententia conueniri (exceptis tributariis et munerum functionibus et criminibus, quae in locis inquiri flagitari [2] et uindicari generalia legum praecepta constituunt), praesenti sanctione decernimus: uiro clarissimo adiutore sublimitatis tuae in speculis constituto, ne quid ex his quae statuimus aliqua subreptione uioletur. a. 474

. . . .

KOI

---

[1] *expectes* pulsantibus [2] flagitii (*Mommsen*)?

---

1 in *om.* *O* | alterum *I* 2 tantummodo *om.* *O* | ne] nec *O* 3 ipso] in I^a, *om.* KI^b | nullis K^a | conueniatur *K* 4 quoque *om.* K^aI | fideiussoribus *I* | obseruandam *I* 5 sine] si sine *O* 6 prorogatue (*uel* —tuae) O^a, prorogate I^a, subrogata O^b, prorogare I^b | eadeque *K* | que non edita *om.* *I* 7 e] de *K*, es I^b, ex *X* 8 respons. sue (tertie *X*) persone *OX* | praestare] patrare *O* | ipsi *om.* *O* 9 seu in crim. *I*, siue crim. *O* | insecuntur I^a 10 conuectionis *K*, conuinccionis *O*, conuentiones *X* | aurum *I* | excutionibus *I* 11 contingerit *OI* 12 congnicionem *O* | exercendorum O^a, excendarum *I* 13 pellacione *O* 15 esse] eos se *I* | cognitialibus *I*, cognitionibus *X* | gentis K^bOI | edendos I^a 16 praestare I^a | non *om.* K^a 17 personas ual. *O*, ual. personis *I* | eiusdem *O*, eadem K^bX, de easdem *I* 18 fideiussoribus *K* | intpellatione *I* | exegerit … uades *om.* *I* 19 priore *I* 21 marciam K^a, marci K^b 22 quos] quo O^a | diusis I^a 23 hac sanctionem I^a, hanc sanctionem *X* 24 quia I^a 25 solidi partem *O* | praebituris *O*, prebituro *X* | modi *om.* *K* | autem *om.* *O* | arbitriorum *I* 26 per *om.* I^aX 27 constituto *I* | caruit *I* | adiutorie *O*, adiurator. I^a 28 tempore *om.* I^a | sententiam conuenit *I* | ex praeceptis *O* | tribunariis *I* 29 et *om.* *K* | numerum *OX* | inquiri] inq. et I^a 30 praecepta] praet praec. I^a | constituitur *O* | sanccionem praesenti *O* 31 subl. tue adiutore *O* | in speculis] in inspic... I^a | constitucio *O*, constitutos *X* | qui *O* | subreccione *O* 32 uiolentur *O*, uiolaturos *X* 33 constitutio graeca *hoc loco Vaticanus* 1434 *alii, post rubricam sequentem K: quod pertinere uidetur ad notitiam officiorum, quam hoc loco periisse indicant c.* 4 *pr. et B:* ἔχει δὲ καὶ γνῶσιν ὑποτεταγμένην τῶν ἐν τῷ θείῳ παλατίῳ ὑπηρετούντων

XXVI (XXVII)
℞ DE DECANIS ℞

1 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Helioni comiti et magistro officiorvm. [Th. 6, 33, 1 B 6, 33, 1] Quattuor, qui ex corpore decanorum ad primum militiae gradum peruenerint, biennii spatio primiceratus gerant officium, neque ulterius cuiquam hoc loco liceat immorari, ut omni gratia et ambitione cessante post duorum annorum curricula succedant prioribus subsequentes. D. prid. non. Nov. Constantinopoli Theodosio A. vii et Palladio vc. conss. a. 416

2 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Nomo magistro officiorvm. [B 6, 33, 2]
Nostrae pietatis famulationibus adhaerentes decanos non oportet pro desiderio pulsantium
ad alia protrahi iudicia, sed uiri illustris tantum magistri officiorum obseruare examen.
1 Hoc namque modo neque mansuetudinis nostrae obsequia decipiuntur et agentibus aduersus
2 eos iure adhibetur responsum. Ad exemplum itaque deuotissimorum scholarium nulli licere
memoratos ad aliud iudicium trahere et pulsatos priorum fidei scholae permitti praecipimus. a. 443–

XXVII (XXVIII)
℞ DE MENSORIBVS ℞

1 [1]Impp. Honorivs et Theodosivs AA.[2] Aemiliano magistro officiorvm. [Th. 6, 34, 1 B 6, 33, 3] Primicerius mensorum[3] biennio expleto agentis in rebus ultimi militiam sortiatur. D. x k. Avg. Ancyrae Stilichone ii et Anthemio conss. a. 405

XXVIII (XXVIIII)
℞ DE PRIVILEGIIS EORVM QVI IN SACRO PALATIO MILITANT ℞

1 Imp. Constantinvs A. palatinis bene meritis[4] salvtem. [Th. 6, 35, 1 B 6, 33, 4] A palatinis tam his, qui obsequiis nostris inculpata officia praebuerunt, quam illis, qui in scriniis nostris, id est memoriae epistularum libellorumque, uersati sunt, procul uniuersas calumnias siue nominationes iubemus esse submotas, idque beneficium ad filios eorum atque nepotes ipso ordine sanguinis peruenire, atque immunes eos a cunctis muneribus sordidis et personalibus permanere cum uniuersis mobilibus et mancipiis urbanis, neque iniurias eis ab aliquibus inferri: ita ut, qui haec contempserit, indiscreta dignitate poenas debitas exigatur. D. iiii k. Nov. Treveris Volvsiano et Anniano conss. a. 314

KOI

---

[1] *iunge Th.* 1, 9, 3 [2] imppp. Arcadius Honorius et Theodosius AAA. *Th.* [3] ad instar scriniorum *ins. Th.* [4] suis *ins. Th.*

---

2 de *om. I* 3 impp. ... 4 officiorum] imp. hon. *KI* 4 malicie K^a 5 biennio *I* | gerat *I* | neque] ne *O* | hoc loco liceat] *O Th.*, liceat in hoc *KI* 6 morari I^a 7 succedentes *O* | *s. a. Th.* 9 impp. ... nomo (nonio *Russ.*) mag. off.] *O Russardus*, imp. th. *KI* 10 adheretes *I* 11 alium *I* | tantummodo *OI* 12 naque *I* | agentibus et I^a, et adgentibus K^aO^a, et ag. et I^b 13 eos *om. I* | deuotissimarum *O* | scolarum K^aO | liceret *K* 14 alium *K* | priorum *om. O* | permittimus O^a, compermitti *I*, *om.* K^a | praecepimus *O* 16 de mersoribus K^a, *om.* O^a 17 impp. ... off.] imp. hon. *KI* | aa. aemil.] *Russardus*, demil. *O* 18 milicia *O*, militium *I* | sortiantur *I* 19 *s. a. Th.* 21 priuilegio *K contra Th.*, προτιμήσεως *mendose B* 23 const.] *KI*, c. *O* | a. pal. ... salutem *om. KI*, a. *om. O* | a *om.* K^aOI 24 inculpati *O* | illis] uel *O* 26 siue] sue *O* | noationis I^a | iub. esse *om.* O^a | sumotos I^a | benefitio *I* 27 sanginus O^a | a *om.* I^a | numeribus *I* | sordididis K^a 28 neque] atque O^a 29 eius *O* 30 *s. a. Th.*

2 [1]IDEM A. RVFINO PP. De cubiculis nostris uacatione donatos | Th. 6, 35, 3 mut. B 6, 33, 5 |
uel diuersis obsequiis palatinis, memoriales etiam, qui in scriniis memoriae epistularum libellorum sacrarumque dispositionum referuntur, nec non et si qui in utroque officio palatinorum comitatensium singularumue urbium et officio admissionum et castrensis sacri palatii militant, priuilegia uolumus habere, ut nec ipsi nec filii nec nepotes eorum ad[2]
4 honores uel munera municipalia deuocentur. Quibus omnibus condonamus, ne exactorum uel turmariorum, quos capitularios uocant, curam subeant uel obsequium temonariorum
2 uel pentaprotiae[3] aut etiam tironis praestationem agnoscant[4]. Nam beneficiis nostris ita digni sunt, ut etiam censualibus uel personalibus uel corporalibus muneribus liberentur et habeant castrense peculium, siue adhuc palatium obseruant siue optata quiete donati sunt.
3 Quibus omnibus priuilegiis coniungimus agentes in rebus, licet[5] militaribus uideantur esse subnixi. D. V K. MAI. SIRMIO CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319

3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. | Th. 6, 35, 11 B 6, 33, 6 | Ex aula nostra decedentes uiri ab omnibus iniunctis habeantur immunes: numerariorum fastus uel rapaces quaestus tamquam experientes et idonei non patiantur. D. III NON. FEBR. CONSTANTINOPOLI EVCHERIO ET SYAGRIO VV. CC. CONSS. a. 381

4 IDEM ET ARCADIVS AAAA.[6] AD PINIANVM PV. Omnes, qui in | Th. 6, 35, 13 B 6, 33, 7 |
palatio militando diuersis actibus paruerunt, [7]in tantum eius dignitatis, cuius meruerint missionem, obtinere nouerint insignia, ut his omnibus praeferantur in ordine atque con-
1 sessu, qui posteriore tempore regendas prouincias dignitatesque susceperint palatinas. Si quis autem temeraria usurpatione uiolare statuta temptauerit, sacrilegii poenam sustineat[8]. D. PRID. NON. IVL. MEDIOLANI. ACC. IIII K. SEPT. HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

XXVIIII (XXX)
℞ DE PRIVILEGIIS SCHOLARVM ℞

1 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. PHLEGETIO COMITI | 1, 31, 3 Nou. Theod. 21 |
ET MAGISTRO OFFICIORVM. Viris spectabilibus comitibus scholarum uerberandi regradandiue senatores ac ducenarios licentiam denegamus. ea namque, quae tali commotione digna

KOI

---

[1] *iunge* 12, 1, 3 [2] curiam uel *ins. Th. contra B* [3] prototypiae *Th. contra B* [4] aut etiam ... agnoscant *om. Th. et B* [5] meritis *ins. Th.* [6] imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius AAA. *Th.* [7] secundum legem domini germani nostri *ins. Th.* [8] hoc autem generale decretum si quisquam temeraria usurpatione uiolare temptauerit, sacrilegii reus legibus censeatur *Th.*

---

1 rufino pp.] *Ambros. E* 28 *inf.*, ruphino *O*, ad rufinum pp. *Th.*, *om. KI* | cubilis I^a | uacationibus *K* 2 diuersos I^a | palatino (*uel* —nos) K^a, palatine I^a | memoriales ... scriniis *om. I* | etiam] et *O* 3 quis *K* 4 singulariumue *I*, singularumque *O*, singularum *K* 5 nec filii nec] *Z Th.*, nec f. uel *I*, uel f. uel *KO* 6 muniti palatia uocentur I^a | condempnamus *O* | ne] nec *K* 7 temonariorum] *X Th. cum B* τοῦ τέμωνος, temotiariorum *K*, temerarium *O*, temeuariorum I^a, temouariorum I^b 8 pentaproice I^a, τῆς πενταπρωτίας *B* | aut] uel *O* | digni sunt ita *I* 9 sensualibus *K* | uel person. *om.* I^a | uel corpor. *om. K* | liberentur *bis* O^a 10 habeant] ante I^a | castrensem I^a | peculium] per seculum in O^a | in palatio *Th.* | obseruent *Th.* | oblata I^t | quieta K^aO^a | donate *I* 12 *s. a. Th.* 13 imppp. ... 14 pp.] imp. grat. aa. *I*, idem a. *K* | ualent.] et ual. *O* 14 descendentes *K* | ab omnibus *ante* ex *collocat Th.* | omnibus] honeribus *K* | habentur *O* 15 fastus] I^b *Th.*, factus K^aI^a, faustus uel factus *O*, fatus K^b | rapates I^a?, apax *O* | quaesitus *O* | experientis I^a | paciatur *O* | *s. a. Th.* 17 idem et arc. aa. *O*, mperator idem a. et rorō *I*, idem *K* | ad pin. pu.] *Th.*, ad apparianum pp. *O*, *om. KI* 18 parauerunt K^a | meruerunt *KO* 19 nouerint] *Z*, noluerint *O*, siue K^a, sua nouerint K^b, uolumus I^b, norint *Th.*, *om.* I^a | ut] in O^a | in *om.* I^a | consensu *OI*, concessu K^a 20 qui] que *O*, *om.* I^a | postiore *I* | gerendas K^a 21 temerarias *I* | statuta uiolare *K* | pena *O* | sustineant *O* 22 *s. a. Th.* 25 imp. ual. et th. plegio (= plegerio?) com. et mag. off. *O*, imp. th. *KI*: comiti et om. *Nou.* | comitibus] seu com. *O*I^a, om. K^a O^a, 26 regrediendiue *O* 27 duecenarios ducerarios I^a | quae om. O

1 sunt, ad tuae sublimitatis uolumus referri notitiam. Insuper etiam domesticos (1, 31, 3)
eorum non senatores uel ducenarios centenariosue fieri decernimus: poena quinque librarum
auri plectendo, quisquis hanc diuinam iussionem excesserit, scrinio uero barbarorum, si
tale quid uel attemptari passum fuerit uel attemptatum contra leges non suggesserit,
2 decem librarum auri condemnatione percellendo. Illud etiam obseruari non sine ratione
conueniet, ne is, cui domestici officium per militiae gradum uel quinquennii tempus inter-
dici censuimus, familiaritate comitis simulata rem prohibitam alio nomine ualeat usurpare.
D. XV K. MAI. CONSTANTINOPOLI CYRO VC. CONS. a. 441

2 IMPP. LEO ET ZENO AA. EVSEBIO MAGISTRO OFFICIORVM. Hac lege decernimus, ut,
qui in singulis scholis militant quique post emensa stipendiorum curricula ad primiceriorum
gradum peruenerint et adorata nostrae diuinitatis purpura uirorum clarissimorum comitum
meruerint dignitatem, tam cingulo quam priuilegiis omnibus sibimet competentibus per-
fruantur ac deinceps usque ad finem uitae foro tuae celsitudinis tantummodo subiaceant
1 nec ex alterius cuiuslibet sententia ciuile subire litigium compellantur. In criminalibus
sane controuersiis et in publicis tributis et aduersus tales uiros prouincias moderantium
congruam iurisdictionem uolumus obseruari, ne sub praetextu concessi priuilegii uel flagi-
tiorum crescat auctoritas uel publica uacillet utilitas. a. 474

3 IMP. ZENO A. LONGINO MAGISTRO OFFICIORVM. Quotiens super causa ciuili uel etiam
criminali, ex sententia uidelicet iudicii tui culminis, scholares uel eorum coniuges, siue
adhuc uiuent mariti siue post mortem eorum in uiduitate constitutae sunt, matresue eorum
in uiduitate permanentes aut liberi, qui non specialiter alterius iudicis iurisdictioni sub-
iectam condicionem sortiti sunt, et serui ad eos pertinentes conueniuntur, minime eos
easue extranei fideiussoris exactione uexari, sed pro consuetudine uetustissima et iugiter
1 obseruata numerarium suae scholae fideiussorem praebere iubemus. Hoc uidelicet obser-
uando, ut in criminalibus causis quinque alios primates ex triginta uiris, a primicerio
usque ad tricesimum retro numerandis una cum numerario, uolentes scilicet et non recu-
santes, praebeant fideiussores, aut recusantibus quinque sicut dictum est uiris extraneus
in criminibus tantummodo publicis fideiussor una cum numerario praebeatur: ita ut exse-
cutoribus non amplius ab his quam unus solidus, siue per se siue per procuratorem
1a (1) respondere maluerint, praebeatur. In subeundis autem cognitionalibus certaminibus, quo-
tiens causa fuerit arbitro delegata, pro contestatione litis unum solidum et pro definitione
2 ab arbitro recitanda alterum unum et nihil amplius dari decernimus. Quod si causa in
iudicio tui culminis ab ipsa contestatione litis uel relatione iudicis aut appellatione inter-

KOI

1 etiam dom.] dom. et I^a 2 fieri *om.* I^a, *ante* non *collocat Nou.* | quinque librarum pena *K* 3 excessit *O* | scinio *O* | barbarorum] *sic libri cum Nou., cf.* 12, 20, 5 *pr.* 4 quid] quidem *O* | atempari *K* | passus *O* | atemtatu *K* | suggerit *O* 5 condempnacionem O^a | precellendo I^a, quidem percell. *O* 6 is] eis *O*, quis *Nou.* | domesticos K^a | introduci censemus I^a 7 familieritate *O*, familiarite I^a | simulatam *KI uel* I^b, simulantia O^a | ualeat usurp. alio nomine *I* | nomine] modo uel nom. *O* 8 *s. a. Nou. Cui.* | XVI k. apr. *Cui.* | cyro uc.] caro *Cui.* 1562 9 impp. ... officiorum] *Cui.*, imp. zen. aa. eusebio pp. *O*, imp. leo *KI*: *Cuiacius fortasse imperatores ex diuersorum librorum lectione composuit, nam a.* 474 *secundum* 12, 25, 4 *Hilarianus mag. off. fuit* 10 qui] quod I^a | singulis collis *O* | queque I^a, u *K* | emersa KO^a, emensam I^a | primicerios *K* 11 adorata] a*(b)ostrata K^a | diurnitatis *O*, dignitatis *K* | comitum *om. O* 12 perfruam *O*, perfruatur *I* 13 ad] in *I* | fore *O* 14 nec] ne *K* 15 moderantes *O*, moderatium *X* 16 iuris obseruacionem *O* | obseruari] moderari uel obseruari *O* | ne] nec *I* | supra textu *OI* | cocessi *I* | priuilegiis K^a 18 imp. ... offic.] imp. zeno a. *I*, imp. th. *K* | a. longino] *Cui.*, aa. *O* 19 uidelicet tui culm. iudicii *O*, iudicii *uacuo spatio antecedente I* | schol.] uel scol. *O* 20 adhuc u. m. siue *om. I* | uiuent] *Hal.*, uiuerent *KX*, uiuerēnt *O* 21 iurisdictionis IX^1 | subiecta condiccione OI^b, subiectam coditioneo I^a, subiectam condicione *X* 22 conueniuitur *I* 23 fideiussionis *OI* 24 numeraium *O*, munerarium *I* | suae] siue *KI* | fidemiussorem K^a | debemus O^a 25 primatos I^a 26 uolente ... recusante KOI^bX 27 est *om.* I^a | iuris *K* | extraneis KI^a 28 criminalibus *KX* | tantummo *O* | fidemiussor *K* | munerario *K*, numeraior O^a | praebeantur I^a | executionibus I^a 30 maluerit I^a | praebeantur O^a 31 arbitrio *IX* | unum *bis* I^a 32 ab *om. I* | arbitrio *I* | unum] munerum I^a | dare K^a, ante *O* | causa] in c. *O* 33 appllatione *I*

posita uentilatur, pro inducenda cognitione non amplius quam tres solidos, et chartarum
uel recitandorum in cognitionibus instrumentorum nomine, editionis quin etiam gestorum
3 duos tantummodo solidos dabunt. Quotiens sane apud uiros clarissimos prouinciarum
moderatores, ex delegatione scilicet sententiae tuae magnitudinis, contra uiros fortissimos
scholares uel eorum coniuges uel liberos uel seruos cognitio celebretur, non amplius quam
3a dimidiam partem consuetorum sumptuum praeberi decernimus. Hoc etiam [Ῥοπ. p. 162 not. 85]
adiciendo, ut, qui acceptis commeatibus ad prouincias profecti fuerint, usque ad quinque
mensium spatium, intra quod ipsis erit remeandi licentia, nullam penitus actionem, super
3b ciuili uidelicet negotio (exceptis criminibus et tributariis functionibus) sustineant. Ne [(Ῥοπ.)]
tamen ibi quoque, post quinque scilicet commeatus menses, ex sententia iudicii tuae magni-
tudinis conuenti in exigendis fideiussoribus aliquod sentiant detrimentum, iuratoriae eos
4 cautioni iubemus committi. Quotiens autem ex uerbis et sine ulla scriptis prolata sen-
tentia idem fortissimi scholares uel eorum matres seu coniuges, ut dictum est, aut liberi
uel serui moneantur, nihil[1] ipsa exsecutione sportularum nomine penitus eos uel eorum
matres seu coniuges aut liberos secundum superius datam distinctionem uel seruos prae-
5 bere decernimus. Sed si talis sit negotii uilitas, ut etiam sine scriptis, consentientibus
uidelicet partibus, super ea possit cognosci, expectato sine scriptis, sicut dictum est,
habendae cognitionis euentu, si deteriorem calculum reportauerint, sportularum nomine
6 unum tantummodo solidum exsecutori praestabunt. Sin uero causae qualitas in scriptis
habendam cognitionem flagitauerit, in hoc necesse est casu interlocutione in scriptis pro-
ferenda ea, quae superius de quantitate sportularum decidendarumque cognitionum dispo-
sita sunt, obseruari.

XXX (XXXI)
℞ DE CASTRENSI OMNIVM PALATINORVM PECVLIO ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Severvm pv. Omnes palatinos, [Th. 6, 35, 15 (36, 1) B 57, 2, 21]
quos edicti nostri iam dudum certa priuilegia superfundunt, rem, si quam, dum in palatio
nostro morantur, uel si[2] parsimonia propria quaesierint uel donis nostris fuerint consecuti,
ut castrense peculium habere praecipimus. quid enim tam ex castris est, quam quod nobis
1 consciis ac prope sub conspectibus nostris adquiritur? Sed nec alieni sunt a puluere et
labore castrorum, qui signa nostra comitantur, qui praesto sunt semper actibus, quos
2 intentos eruditis studiis itinerum prolixitas et expeditionum difficultas exercet. Ideoque
KOI

---

[1] pro *ins.* (*Cuiacius*) [2] si *del.* (*u. i.*)

---

2 edictionis K^aX 3 sanos *O* | prouincialium moderaciones *O* 4 delegatore *K* | contra uiros *om. K* 5 uel lib.] lib. *KI* | cognacio *O* | celebratur *I* 6 prebere *K* 7 qui] que *I* | accepti sunt *O* | comitatibus *O* | ad prou.] a prou. *K* | perfecti *O*, prouecti *I* | quintum K^a 8 ipsis *om. I* | licenciam OI^a 9 uidelicet ciuili *I* | neg.] et neg. et I^a | criminalibus KI^aX | ne] nec *I* 10 tamen] tantum KI^a | scilicet] ses** I^a 11 conuentis I^a | in] ne in *K* | fideiussionibus *OI* | iutorie *K*, adiuratorie *IX* 12 autem] aut *K* | et] ex *I*, *om.* O^a*?* | scriptis *bis I* | probata I^a 14 excusacione *OI* | peritus *I* 15 seu *om. I* | aut] uel *O* | diffinitionem *I* 16 uilitas] *X*, utilitas *K*, leuitas *O*, uel leuitas utilitas I^a, uilitas utilitas I^b 17 parentibus *K* | expectata *X*, ex pacto *I* 18 interuentu *O*, euentus *I* | none I^a 19 execucionibus *O* | si uero *X*, si numero I^a 20 cognicione *I* | flagitauerint I^a | in hoc] etiam hoc *K* | interlocione *I*, interlocutionem *X* 21 decidendarumque] *Z*, dicendarumque *KI*, dicenarumque *O* | cognicionumque *O* 24 castrensium *I*, *om. scholion* 25 *ad Iuliani Nou.* (*Haenel p.* 181) *contra indicem Coislin. ad B* 57, 2 | peculio omnium pal. *K* 25 ad seu. (seiū. *O*) pu.] *O Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* 26 quam dum] *X Th.*, quando cum K^a, quando *O*, quem dum *I*, quam cum K^b 27 si] KI^a *Th.*, *om.* OI^b | propria] pr. postea si *I* | quaesierint] *X*, quesierunt *KOI*, quaesiuerint *Th.* | fuerit *O* 28 peccunii* K^a | praecepimus O^a | tam *om.* I^a 29 conspectoribus *O* | adquirumtur *O* | si] autem *O*, a* K^a 30 qui] quod I^a | insignia *K* | pactibus I^a | quos] quo O^a 31 intantos I^a*?* | iterum K^a | expecticionum *O*

palatini nostri, qui priuilegiis edicti uti potuerunt, peculia sua praecipua retineant, quae, dum in palatio constituti sunt, aut labore, ut dictum est, proprio aut dignatione nostra quaesierint. PP. X K. IVN. CONSTANTINO A. *VII* ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

XXXI (XXXII)
℞ DE EQVESTRI DIGNITATE ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MAMERTINVM PP. Equites Romanos secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus. D. PRID. K. NOV.[1] PHILIPPOPOLI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364 [Th. 6, 36, 1 B 6, 34, 1]

XXXII (XXXIII)
℞ DE PERFECTISSIMATVS DIGNITATE ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD PATERNVM *VALERIANVM*. Codicillis perfectissimatus fruantur, qui impetrauerint, si abhorreant a condicione seruili uel fisco aut curiae obnoxii non sint uel si pistores non fuerint uel non in aliquo negotio constiterint nec sibi honorem uenali suffragio emerint nec rem alicuius administrauerint. [Th. 6, 37, 1 B 6, 34, 2]

XXXIII (XXXIIII)
℞ QVI MILITARE POSSVNT VEL NON ET DE SERVIS AD MILITIAM VEL DIGNITATEM ADSPIRANTIBVS ET VT NEMO DVPLICI MILITIA VEL DIGNITATE ET MILITIA SIMVL VTATVR ℞

1 IMPP. SEVERVS ET ANTONINVS AA. ANTONIO SVO SALVTEM. Si militiae nomen dare uultis, offerte uos his qui probandi ius habent. non autem ignoratis eos, qui litis causa militiam appetierunt, postulantibus aduersariis solui sacramento solere.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. VALERIO MILITI. Non tantum decurionum filiis, sed omnibus in fraudem ciuilium munerum nomina armatae militiae dantibus fraudem prodesse displicuit. [B 57, 1, 36]

3 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. PVLCHRO MAGISTRO VTRIVSQVE MILITIAE. Cura peruigili obseruare debebit sublimitas tua, ne coloni uel saltuenses aut ultro se offerentes ad militiam suscipiantur armatam aut cogantur inuiti.

KOI

---

[1] d. VIII k. Iun.?

---

1 qui] qui in *O*, quod I^a | editi *KO* | poterunt *O*, potuerint *Th.* | peccunia K^a | qui I^a 2 palatio] p. nostro *OI* | donacione *O* | nostra *om.* K^a 3 quesierunt *K* | *s. a. Th.* | VII] *Gothofredus*, VI *Th.* 5 equestre *KI* 6 impp. ... pp.] imp. ual. *K*, imp. a. ual. *I* | aa. *om. O* | memartinum *O* | pp.] *Cui.*, pu. *Th.?*, *om. O* 7 *s. a. Th.* 10 prefectissimatus *K*, pfectissimatus *I* 11 imp. ... ualerianum (ual. *om. O*)] *O Th.*, imp. const. *I*: *cf.* 1, 18, 11 12 perfectissimus O^a | si] siue I^a? | a] d K^a | uel *om. I* 13 curiae] communia O^a | sunt O^a | si *om. KI* | fierint *O* | uel non] uel *O* | alio I^a | constituerint *O*, consistunt *I* 14 emerint] eminerint K^a 16 possunt uel non] possunt uel (uel *del.* I^b) et de scriniis uel non possunt *I*, non possunt *X* 17 uel] tibi *K* | dignitatibus *O*, dignitate *I* | et *om. I* 18 duplici] uel d. *I* | et militia *om. K* 19 simul *om. I* 20 impp. ... sal.] imp. seu. et ant. *I*, imp. seu. *K* | aa. *om. O* | si *om. K* 21 offerte] *Z*, offerre *KOI* | his uos *I* | habeant *K* | ignoratis] non ign. *K* 22 solere] solucione *O* 23 impp. d. et mag. aa. *O*, imp. diocl. *KI* | ual. mil.] *Cui.*, *om. KOI* 24 filii I^a | numerum *IX* 26 impp. ... militiae] imp. arc. *KI* | pulchro ... mil.] *Cui.*, pulcho magna milicie utriusque *O*, *om. KI* | iura I^a 27 peruigi *O* | colonis I^a | satuenses OI^a | ulto O^a

4 **Imp. Leo A. Dioscoro pp.** Omnes omnino curialis uel cohortalis condicionis constituti nullam armatam militiam in posterum adripiant. a. 472?

5 **Imp. Ivstinvs A. Licinio magistro officiorvm.** Eis quidem, quibus indul- [B 57, 1, 42] tum hactenus demonstratur, quo binis aut ternis pluribusue mereantur cingulis non coniunctis e prisca consuetudine, sed absectis atque discrepantibus, detur electio, quem retinendum sibi potius censeant, quem deserendum cognoscant, ut in eo quod optauerint
1 firmiter maneant, eo quod despexerint sine dubitatione repellantur. In posterum uero nemini prorsus facultas pateat eodem tempore plus quam unius ordinis nomen adfectare, interdicendis in commune cunctis ut dictum est binis pluribusue militiis, nec dignitatem coniungere cuilibet alii cingulo concedendis, ut et qui supplicandum de re uetita nobis existimauerint, poena decem librarum auri pro temeritate quamuis infructuosa plectantur, et qui susceperint iussionem augustam per subreptionem elicitam, quod nonnumquam contingit, decem librarum auri multa feriantur: scriniis etiam nec non officiis, quorum haec intersit, si non restiterint et hanc pragmaticam legem obiecerint, decem librarum auri
1a dispendio puniendis. Si quid autem contra haec perpetretur, sciant omnes, quod extra concessum admissum est[1] aut actum fuerit uel notis conscriptum publicis, simile habeatur,
2 ac si nec impetratum nec pronuntiatum omnino nec insertum esset ullis matriculis. Scituris etiam omnibus, qui merentes in ordinibus armatis siue ciuilibus administrandas prouincias seu regendos quoslibet numeros uel iam sunt seu de cetero fuerint iussione nostra sortiti et, ut seruetur eis gradus, augusta promeriti sanctione, parem indulgendam sibi licentiam, postquam deposuerint sollicitudinem, aut in priore cingulo protinus persistendi, nullo uindicando titulo dignitatis, quem sollicitudo media praestiterit, aut retinendi splendorem, quem
3 adquisierint administrationis obtentu, uerum priore cingulo desistendi. Monente tamen innata nobis clementia liberum esse cunctis prospeximus, si militia, qua decedendum est, inter eas habetur, quas uolentibus licet distrahere, et in alios eam conferendi et pretia
4 consequendi, prout in isdem agminibus consueuit hactenus. Excipiendis uidelicet nec deducendis in hanc perpetuo conseruandam legem pragmaticam eis, qui binas militias simul compositas et sociali nexas consortio fuerint adsecuti, ut in uiris dicatissimis scholaribus atque candidatis fieri moris est nec non in uiris deuotis laterculensibus et pragmaticariis uel a secretis contigit, quos memorialium etiam aut agentum in rebus adornat cingulus, et

V (*incipit u.* 22 gnitatis quem) *KOI*

[1] est *del.* (*Mommsen*)

1 a. dioscorio pp. *O*, a. dioscoro *Cui.*, *om. KI* | omnino] uero *O* | choartalis *KOX*, ortalis I^a | conaitionis *O* 3 imp. ... off.] *O*, imp. iust. *KI* | eis] his *KI* | indultius *K* 4 hactenus *om. K* | demonstratur *I* | quo] qui *K*, quod I^b, *inc. O* | puberibusue *K* | conuictis *KO*, coniunctis *uel* conuinctis *I* 5 e] sed ex *K* | piscra I^a | absectis] *KI*, absenctes O^a, absenctibus O^b, absens *X* | datur *O* | que *K* 6 cesseatur *K*, cessant O^a | quam KI^a | deferendum *I* 7 posterum *om. K* 8 nulli *K* | pateat facultas OI^b, pateant facultates I^a | unus nomen ordinis *K*, ordinis *om.* I^a 10 coniugere *K* | alii cingulo cuilibet *OI* | et quid O^aI, qui et *X*? | suspicandum *I* 11 penam *K* | plectentur *libri* 12 qui] quod I^a | susceperunt *I* | subreccionem *O* | illicitam *K* | numquam non *I* | contigit *K* 13 mulctam *K*, *om.* I^a | ferantur *K* | non *om. K* 14 si non] siue O^a | restiterit *K*, resisterint *O*, restituerint *X* | decem] u *O* 15 quid autem] qui sui datim *K* | hanc *K*, hoc *X* 16 consensum I^aX | notatis *K* | conscriptum] c. est *K* 17 nec imp.] non imp. *K* | nec pron.] nec non pron. OI^aX | illis *K* 18 mer. in] inherentes *I* | cuilibus *I* 19 gerendos *OX* | fuerit *OI* | iussionem nostram KOI^a 20 ut *om.* I^a | eis] eius O^a, eos O^b | augusta (ag. *K*) promeriti (*sic edd.*, pro meritis *KX*) sanctione] augustam pro meritis sanctionem *OI* | indulgentiam *K* 21 posuerint *K*, deposuerit *I* | aut in] ut I^a | cingulo] c. dignitatis *I* 22 quem soll.] que soll. *KO* | media] titulo media *K* | praestitit *V*, presterit I^a | aut] *VX*, ut KOI^a, nec I^b | retinendis VO^b 23 adquisierit *V*' quisierint *K* | priore] *VX*, priori *KOI* | desistenti *K* | tantum *K*, tm̄ *I* 24 innatoa *V* | demencia *O* | perspeximus cunctis *I*, cunctis *om. O* | si militia] similia *O* | quae *VKO* 25 eos OI^a | habeatur *OI* | quas] qucis K^a | eam] eas *KI* | tranferendi *O*, transferendi I^a | precium OI^a 26 consequendi] conferendi *V* | consueuit agmin. *K*, agm. consueuerint *O*, ammin. consueuerunt *I* | accipiendis *K* 27 lege pragmatica *K* | simul] simili I^a?, sibi *O* 28 et] ex *K* | consotio *K* | ut in] et ut *I* | decastissimis *O*, deuotissimis *I* 29 fieri] fuerit I^a | in *om.* I^a 30 contigit] VI^a?, contingit KI^b, contingat *O* | quo *O* | memoralium *KI*, nemoralium *O* | etiam] VI^b?, *om.* KOI^aI^c | agentium *OI*

si qui simili stipendiorum iunguntur copula. D. VIII K. IAN. CONSTANTINOPOLI IVSTINO A. ITERVM ET OPILIONE CONSS. a. 524

6 IMP. IVSTINIANVS A. MENAE PP. Super seruis, qui postea ad quandam [B 57, 1, 43]
militiam adspirare temptauerint uel scientibus uel ignorantibus dominis, praecipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerint, licere dominis adire competentem iudicem et suam ignorantiam eo, quod contrarium minime probatur, ostendere eoque modo spoliatos eos militia in suum dominium trahere: sin uero scientibus his serui militauerint, cadere quidem eos non tantum dominio eorum, sed etiam omni patronatus iure, illos uero ingenuos effectos, si quidem utiles ad militiam eis datam uisi fuerint, in ea durare, sin uero minime
1 idonei sint, ea priuari. Super illis autem seruis, qui iam militarunt et adhuc [(B) 'Poκ. 11, 7]
in eadem militia perseuerant, licentiam dominis damus intra triginta dierum spatium ab eo tempore connumerandorum, quo praesens sanctio diuulgata fuerit, uel nostram adire clementiam uel competentes iudices et suam innocentiam commendare eosque in suum recipere dominium. quo tempore transacto simili modo tam dominio quam omni patronatus iure cadere eos necesse est. D. VIII ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DECIO CONS. a. 529

7 IDEM A. IOHANNI PP. Si quis seruum suum dignitatem habere, [B 57, 1, 44 'Poκ. 11, 7]
quemadmodum militiam, fuerit passus, spolietur et dominio serui et iure, quod peruenit ad
1 patronos. Cui enim ferendum est homines a nostra manu donationes accipientes adhuc
2 inter seruos haberi et forte cum suis dominis nostram purpuram adorantes? In his itaque casibus, in quibus non militia, sed dignitas uolentibus dominis seruis adquiritur, eadem iura reseruentur, quae antea posita sunt, ne uideatur nostra sanctio aliquid habere imper-
3 fectum. Sciant autem domini ad exemplum praeteritae nostrae constitutionis, quae de huiusmodi seruis loquitur, quod, nisi hoc intra triginta dies, ex quo hoc eis fuerit notum, manifestauerint et competentem iudicem adierint et spoliare eos dignitatibus curauerint, dominium eorum et ius patronatus amittant, nobis deliberantibus, postquam dominio fuerint serui liberati et inter ingenuos connumerati, si oportet eos habere dignitatem uel ea quasi indignos spoliari. D. K. SEPT. POST CONSVLATVM LAMPADII ET ORESTIS VV. CC. a. 531

8 'Ο αὐτὸς βασιλεὺς Φ[λώρῳ κόμιτι] ‖ τῶν [θε]ί[ω]ν ἰ[δικῶν. Θεσπ]ί[ζ]ο¦μεν ..... ‖ [B 57, 1, 45]
παρα τ ...... ‖ .... ‖ ...... αιατο ‖ ῆ καὶ ιιμο*****α***α** κατα ‖ ... ιρ ... ν*υ ‖ .... ‖ .... ‖ .... ‖ .... ν λαμ¦π[ροτατ** τριβουν** νοτα]ριο*‖ο .... τοῦ ‖ τριβουν[ο]υ ....

VKOI

1 quis *KI* | simili] cingulis *O* | iungantur *O* | *s. a. V* | k. ian.] * *an. *V?* 3 imp. iust. a.] *V*, imp. *KI*, idem *O* | menae pp. *om. KI* | seruis] ius I^a 4 dominis ... 5 ignorantibus *om.* I^a 5 his *om. B* (κ.π.) | meruerit *I* 6 eoque] eo quod I^a 7 militiam I^a | retrahere *KI*, ἕλκειν *B* (κ.π.) | sin] sci I^a | cadere] eandem I^a 9 affectos KI^a | eis uisi dat. *V*, eis dat. iussi I^a, dat. eis uisi *uertunt B* (κ.π.) | si *I* 10 ea] ei *K* | prouari *V*, cadere uel pr. *I* | iam] ante *K* | militauerunt *I* | et *om. O* 11 eadem militiam *K*, eandem miliciam *O*, eadem militie *I* | perseu. l. dom. damus] damus l. pers. *K*, dom. *om. I* 12 sanctio] saeculo K^a, actio *I* | fuerint uel nostra K^a | adhibere I^a 13 copetentes *K*, competens *I* | iudices] adire iud. *O* | ignocenciam *O*, ignorantiam *KI*, ἀθωότητα *B* (*Cui.*) 15 *s. a. V* 16 a. ioh. pp. *om. K*, ioh. pp. *om. I* | qui *O* 17 et *om.* UI^a | dominium *V* | peruenit] *VX*, pertinet *KOI* 18 enim] enim iure *K* 19 seruos] uos *I* 20 eandem I^a 21 reseruentur] *VX*, seruentur *KOI* | ante apposita *K*, ante posita *O* 22 nostre prestite *K*, nostre preterite *I* 23 eis hoc *KOI* 24 manifestauerit OI^a | competetem *I* | et *om. I* | spoliare] *VX*, expoliare *KOI* 25 amittat *V* 26 liberantibus *V* | dignitatem habere *KI* 27 *s. a. V* | uu. cc.] uc. *V* 28 *c.* 8 *maiore ex parte mutila extat in V, quem supra exscripsimus: supplementa probabiliora intra uncinos quadratos recepimus, uersus libri in partibus mutilis lineis* ‖ *distinximus, litterae euanidae, de quarum numero constare uidetur, stellulis numerauimus, reliqua quae perierunt punctis expleuimus. accuratius ea omnia in exemplo libri Veronensis p.* 78 *exprimere licuit. index B ad pr.* § 1 *hic est:* ἡ διάταξις Ἑλληνικὴ οὖσα βεβαιοῖ τὴν πρώτην (πεμπτήν *scr.*) διάταξιν τούτου τοῦ τίτλου τὴν λέγουσαν μηδένα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν δύο στρατείας ἔχειν, προστιθεῖσα, ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει οὔτε στρατείας ἄλλας μετιέναι καὶ τοῖς τριβούνοις νοταρίοις ἐγκαταλέγεσθαι. § 1 Ἀπαιτεῖ δὲ ὑπομνημάτων πραττομένων ἕκαστον κατατίθεσθαι, τί μᾶλλον ἐπιλέγεται τῶν στρατιῶν ἢ τῶν ἀξιωμάτων, ὁρίζουσα χρόνον εἴσω τριῶν μηνῶν μετὰ τὸ γνῶναι ταύτην τὴν διάταξιν, ὥστε ἐντὸς τούτου προσιέναι τὸν βουλόμενον ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει τῷ κόμητι τῶν θείων ἰδικῶν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τὴν οἰκείαν φανεροῦν προαίρεσιν | φλώρῳ ... θεσπίζομεν *restituit Zachariae*

νκα‖τον . . . . ‖ ν . . . . ‖ δι[χ]α****** πραιτ . . . ‖ . . . . ‖ κατα*σ*ω***ν *****ιων**[1] ‖ ἢ ποίαν
[στρ]ατειαν ἡγοῖντο, καὶ εἴπερ αἱρετον **** τὴν τοῦ λαμπροτάτου κόμιτος μᾶλλον ἀξίαν κεκτῆσθαι
καὶ τοῖς συμβόλοις τε περιβλέπτου τριβούνου κεχρῆσθαι, τὴν ἄλλην ἢ ἄλλας τὰς οὔσας αὐτοῖς στρατιὰς
ἀποθέσθαι, μηκέτι τούτων ἢ μιᾶς αὐτῶν ἀντιλαβέσθαι δυναμένων· ἤγουν εἴπερ ἐπὶ τῆς οἰκείας θέλοι
διαμένειν στρατιᾶς, τῇ ἀξίᾳ ἧς ἔτυχεν ἀπαγορεῦσαι καὶ [τοῖς] ὑπὲρ τοῦ λαμπροτάτου τριβούνου νοταρίου
1 πραιτοριαν[οῦ δεδομένοις] αὐτῷ συμβόλο[ις]. Ταύτῃ [ο]ὖ[ν] ‖ τῇ εμτρεμ******** θεσπίζομεν μηνῶν
εἴσω τριῶν μετὰ | τὸ *αταμενιτ *ν ****[2] θειον ‖ [ἡμῶ]ν πραγματικὸν νόμον γε‖νέσθαι κατὰ ταύτην
μὲν τὴν βα‖[σιλίδ]α πόλιν παρὰ τῇ σῇ ὑπερο‖[χῇ]***ου*οι*μενουστ**σαταυ ‖ . . . . ιη***κ*τ***ασ*παρ‖
κι**ι*ριι**σ**μ*ιρσι*τ*ι*υ* ‖ . . . . ν* πάντας τὶν ** ‖ ***νι****ην φανεραν κατα‖*ιιο*ιι**[3] εἴτε μίαν τις
τῶν εξ*ν‖των αὐτῷ στρατιῶν ἐπιλεξαν‖των *νυ**ον[4] αὐτὸν ἀφίστασθαι πάντως, εἴτε τῆς περιγενομένης
ἀπὸ τοῦ λαμπροτάτου κόμιτος ἢ καὶ τ[ῶ]ν [δ]ε[δο]μ[έ]ν[ω]ν αὐτ[ῷ] ‖ συμβόλων τοῦ λαμπροτάτου τρι-
βούνου ν[ο]ταρίο[υ] πρ[αιτο]ριανου ‖ μασασ . . . . γανητα ‖ τραβα . . . . . ατινιαν ‖ ἐπιταχουσ . . . . . ν‖δα
2 . . . . ‖ . . . . ε* αυπρει* τ[οῖ]ς λ[α]μπροτάτοις τριβούνοις νοταρίοις πραιτοριανοῖς
σιωειναυσ*** ‖ ** [τ]ὴν οἰκείαν φα[νε]ροῦν μὲν γνώμην εναξιομηνπερ*** ‖ τῆς μὲν στρατείας ἀφαιρεθῆναι,
μένουσιν δὲ τοῖς λαμπροτάτοις τριβούνοις νοταρίοις ἡμῶν συναριθμούμενοι, ἤγουν τῷ τὴν ἀξίαν τοῦ
λαμπρατάτου κόμιτος τοῦ θείου **μενεξο*εινκονοισ ‖ τε***κταντων τῶν ἤδη πεπορισμένων εἰσὶν τῶν
θείων πραγμάτων *π**ειενβα****σ**ν* ‖ ναιτε*ε**ντω**τε*οι****α ‖ αετον καὶ τῶν κατὰ ταυιον**κ* ‖
****στρατείαν ἢ στρατείας . . . ‖ . . . ἀξίας ηνποθεν**ρ . . ‖ *** τριβούνου τὸν ἀριθμου *** ‖ ***σ***βασ*ο
. . . . ‖ . . . ενεχ**υ***ε*ναιιαι**ι** ‖ . . . .

Εἰ δὲ συμβαίνοι παραδραμεῖν τὸν χρόνον τοῦτον, κελεύει αὐτούς, εἰ μὲν στρατείας πολλὰς ἔχοιεν, μίαν καὶ μόνην ἔχειν, εἰ δὲ στρατείαν καὶ ἐπιστολὰς τριβούνων νοταρίων, μένειν μόνον τριβούνους, εἰ δὲ στρατείαν καὶ κόμητος ἀξίαν, τὴν μὲν στρατείαν ἀπολλύειν, τὴν δὲ ἀξίαν τοῦ κόμητος τοῦ ὑψηλοῦ βήματος ἔχειν, μηδενὸς πραγματικοῦ τύπου παρὰ τὰ διηγορευμένα μέλλοντος ἰσχύειν.
3 Ἐὰν δέ τις στρατείαν ἔχων ἄρχων ἐπαρχίας γένηται καὶ λάβῃ θεῖον τύπον περὶ τοῦ φυλαχθῆναι αὐτῷ τὸν ἴδιον τόπον, κελεύει ἡ διάταξις τοῦτον τὸν τύπον ἰσχύειν, ἵνα ὁ μὲν στρατείας φυλάττηται τόπος, μηκέτι δὲ κεχρῆσθαι καὶ τῷ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὡς εἰκὸς προσγενομένῳ αὐτοῖς ἀξιώματι.
4 Εἰ δέ τι τοιοῦτο ἐπιχειρίσωσιν ἑκάτερόν τινες ποιεῖν καὶ δύο τυχὸν στρατείαις κεχρῆσθαι, ἑκατέ-
5 ρων ἐκπίπτουσιν. Ὁρίζει δὲ πρόστιμον εἴκοσι λιτρῶν κατὰ τῶν παραβαινόντων, εἰ καὶ θεῖον τύπον ὡς εἰκὸς προσποριζομένων καὶ ταύτῃ τῇ θείᾳ διατάξει ἐναντιουμένων· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῶν τὸν τοιοῦτον θεῖον τύπον προσδεχομένων.

XXXIIII (XXXV)

℞ NEGOTIATORES NE MILITENT ℞

1 **Imp. Ivstinianvs A. Menae pp.** Eos, qui uel in hac alma urbe uel in prouinciis cuidam ergasterio praesunt, militare de cetero prohibemus, exceptis argenti distractoribus,
1 qui in hac alma urbe negotiantur. Hos enim utpote omnium contractibus utiles armata

V (*desinit in u.* 19) *KOI: indicem* 33, 8, 2...5 *ex B restituimus*

---

[1] ἐν τῷ σῷ ‖ δικαστηρίῳ πραττομένων ‖ ὑπομνημάτων φανερῶς ‖ καταθέσθαι, εἴτε ἀξίαν (*Zachariae*)? [2] μετὰ τὸ φανερὸν τοῦτον τόν (*Zachariae*)? [3] . . . . . κατὰ δὲ τὰς ἐπαρ‖χίας παρὰ τοῖς ἄρχουσιν τῶν αὐ‖τῶν ἐπαρχιῶν πάντας τὴν οἰκείαν γνώμην κατα‖στῆσαι καί (*Zachariae*)? [4] ἐπιλέξαιτο, τῶν ἄλλων (*Zachariae*)?

---

2 ****] ειων *V?*, ἔγνων *Zachariae* | ἀξίαν] *Zachariae*, χρεαν *V?* 5 τοῖς *suppl. Zachariae* 6 πραιτοριανοῦ διδομένοις *restituit Zachariae* | συμβόλοις τ. οὖν] *Zachariae*, συμβολο**ε(?) ταυτη *υ* *V* | εμτρεμ *uel* ουτρεμ *V?* 7 τὸ *] τοκ *V?* | θεῖον ... πραγματικόν] *Zachariae*, σειον***νπρατα**ιιτον *V?* 10 εξ*ν] *sic V? (in apographo post* ξ *errore excidit* *) 12 *post* δα *duodecim uersus euanuerunt: incertas paucarum litterarum umbras, quas in hisce deprehendimus, in hac editione enotare inutile uisum est* 13 *pro* ρει *possis legere* αει 16 *pro* τοῦ θείου (σειου *V?*) ... κονοισ *Bluhme legit* του δε του κημεν εξουσια κονσισ 19 *post* ενεχ *Bluhme legit* οντιονε: *post hunc uersum in V omnino fere euanucrunt nouem uersus* 20 συμβαίνοι] *Fabrotus*, συμβαίνει *B* 33 a. menae pp. *om. KI* | uel in] uel *KI*ᵃ, in *I*ᵇ \ possunt *O* \ alma *om. I* 34 egasterio *O*ᵃ \ argeti distractionibus *I*ᵃ : 35 omnibus contracti *K*

quidem militia penitus abstinere sancimus, aliam uero quamcumque sine metu praesentis
2 sanctionis posse sibi adquirere. Si qui uero negotiatores, quos omni militia prohibuimus,
iam militarunt, licentiam eis damus negotiationem quidem relinquere, militiam uero reti-
3 nere, scientibus quod, si postea negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod et in
argenti distractoribus huius almae urbis, si armatam militiam iam sortiti sunt, tenere uolu-
4 mus, ut relicta negotiatione liceat eis in eadem militia durare. Negotiantes etenim post
hanc sanctionem huiusmodi militia priuabuntur: illis, qui ad armorum structionem suam
professionem contulerint, minime prohibendis ad competentem suae professionis uenire
militiam et huiusmodi negotiationem nihilo minus retinere. a. 528

XXXV (XXXVI)
℞ DE RE MILITARI ℞

1 IMP. ANTONINVS A. ANNAEO MILITI. Stipendia et donatiua temporis, quo apud hostes fuisse te dicis, restitui tibi postliminio regresso restitutoque non iure desideras.

2 IDEM A. MILITIBVS COHORTIS PRIMAE. Viginti stipendia si implestis, sordida [B 57,3,2] munera militiae uobis non indicentur.

3 IDEM A. IVLIANO. Milites ignominia missi, cum infamia notantur, nullis honoribus, qui integrae dignitatis hominibus deferri solent, uti possunt. habeant autem morandi ubi uelint potestatem, praeterquam in eis locis, quibus specialiter arcentur.

4 IMP. ALEXANDER A. ATTICO. Defunctorum in desertione bona confiscari [B 57,3,4] diuus Marcus et Antoninus pater meus constituit.

5 IMP. GORDIANVS A. VALENTINO ET ALIIS MILITIBVS. Cum adlegatis septem annos in
desertione egisse maritum sororis uestrae et indulgentia nostra esse restitutum, non recte
1 desideratis, ut id tempus, ac si in castris fuerit, habeatur. Proinde excepto eo tempore,
quod ad desertores pertinet, restitutus nostra indulgentia residuo militare debebit: ideoque
nec stipendia temporis, quo in desertione fuerit, exigere poterit.

6 IDEM A. BRVTO MILITI. Semel causaria missis militibus instauratio non solet [B 57,3,5] concedi obtentu recuperatae ualitudinis melioris, quando non temere dimittantur, nisi quos constet medicis denuntiantibus et iudice competente diligenter etiam inuestigante uitium contraxisse.

7 IDEM A. DOMNO VETERANO. Frustra uereris, ne nota, quae propter delictum militare intercessit, existimationem tuam iam ueterani laesisse uideatur, maxime cum nec ex eo

KOI

---

1 quidem] q' *O* 2 quos] quo O^a 3 militarum *O*, militarem *I* | ei *OX* | retinere] retinentibus I^a 4 negotiatores *I* 5 aroratam *K* 6 negociancione *O* | eodem K^a | militiam I^a 7 sanctione *K* | priuab. milicia O^a | extructionem *KIX*, instruccionem *O* 8 professioni *I* 11 militaris rei *I* 12 a. anneo mil. *O*, a. annae mil. *Cui.*, *om. KI* 13 postmiliminio O^a | egresso I^a | iure] uenie *O* 14 mil. coh. pr.] *Ambros. E* 28 *inf.*, mil. cohortissime *O*, *om. KI* | impestis *K* 15 iudicentur KI^a, inducentur *X* 16 iuliano] *Ambros. E* 28 *inf.*, iulio *O*, *om. K* | missis O^a | infantia I^a | honeribus *KI* | int. dign. qui I^a 17 honeribus *K*, *inc.* I^a | habent I^a 18 arcentur] *Cui. ad B* χωρὶς τῶν ἰδικῶς ἀπηγορευμένων, argentur I^a, arguentur KOI^bX 19 aa. attico *O*, *om. KI* | sertione *K*, exsertione I^a 20 duuus O^a | meus] in eius *uel* meius I^a 21 a. ... milit. *om. KI* | ualentino] *Cui.*, ualentinus *O*, ual. *Ambros. E* 28 *inf.* | septem] u *I* | anno *KO* 22 sorororis *I* | uestrae] nostre *K* | nostra] nra *I* 23 ac] aut O^a 24 deserciones *O*, sertores I^a | indulg. nostra *OX*, ex nostra indulg. (indug. I^a) *I* 25 nec] nec inuestigare *O* | quo] quoque I^a | in desertione] insertione *I*, deinfectione *K* | fuit *K* | poterat *K* 26 bruto mil.] *Bononiensis Cui.*, dm̄o (*uel* dn̄o *uel* dn̄io) lucō (= lucio) mil. *O*, buso mi. *Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* | causarie *K*, cassaria *O*, causaria missione *X* 27 quando] qui *O* | nisi] nec *K* 28 denuntiantibus constet (*om.* medicis) I^a | competenti *OI* | etiam] et *K*, *om. X* | uitium] iudicium (*uel* iud.) *O* 30 domno uet.] *Cui.*, *om. KOI* | ueteris ne *K*, ne uereris I^a, uereris ne ne O^a | delictum] uicium O^t 31 intercesserint *I* | iam] cum iam *K*, ea (*uel* eā) ea I^a | ueteranis I^a, *inc.* K^a | uidetur I^a | maxime] marem *K*

delicto, quod et in paganorum potest cadere personam, notatos milites post missionem placuerit esse famosos.

8 Imp. Philippvs A. et Philippvs C. Maccio. Causaria missus nulla [BΣ 21, 2, 2 sch. u] existimationis macula adspergitur.

9 [1]Imp. Constantinvs A. et C. Aelio pp. Si quis barbaris scelerata [Th. 7, 1, 1 B 57, 3, 9] factione facultatem depraedationis in Romanos dederit, uel si quis alio modo factam diuiserit, uiuus amburatur. D. iiii k. Mai. Severo et Rvfino conss. a. 323

10 Imp. Constans A.[2] Titiano pp. Quicumque militum ex nostra auctoritate [Th. 7, 1, 3] familias suas ad se uenire meruerint, non amplius quam coniugia liberos, seruos etiam de peculio castrensi emptos neque adscriptos censibus ad eosdem excellentia tua dirigi faciat. D. iii k. Ivn. Limenio et Catvllino conss. a. 349

11 [3]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. Cynegio pp. [Th. 7, 1, 12] Tribuni uel milites nullam euagandi per possessiones habeant facultatem: cum signis propriis in mansionibus solitis ac publicis maneant: aut si quis tam necessaria scita contempserit, de eo ac tribuno eius ad nostram scientiam rectorum ac defensorum relationibus protinus referatur, quatenus seuerissime in eos animaduertatur[4]. D. iiii id. April. Constantinopoli Ricomere et Clearcho conss. a. 384

12 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Ricomeri [Th. 7, 1, 13 B 57, 3, 12] comiti et magistro vtrivsqve militiae. Cum supra uirentes fluminum ripas omnis legionum multitudo consistit, *id* prouida auctoritate decernimus, ut nullus omnino immundo fimo sordidatis fluentis commune poculum polluat, neue abluendo equorum sudore depro*perus* publicos oculos nudatus incestet[5], sed procul a cunctorum obtutibus in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipsum faciat. D. vi k. Ivn. Vincentiae Tatiano et Symmacho conss. a. 391

13 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Romvliano pv. Nemo miles ex [Th. 7, 1, 17 mut.] his, qui praesentes diuino obsequio nostrae clementiae deputati sunt et qui in hac esse urbe praesente comitatu concessi sunt quiue de aliis numeris uel legionibus sunt, uel sibi uacet uel aliena obsequia sine nutu principali peragere audeat. qui autem in huiusmodi facinore fuerint conuicti, militia exuti poenas consentaneas luere compellantur: ii [Th. 7, 1, 15 mut.] autem, qui in priuato obsequio militem retinere fuerint reperti, quinque libris auri multae
1 nomine feriantur. Sin uero quisquam missus a numero uel a tribuno ad comi- [Th. 7, 1, 17] tatum serenitatis nostrae peruenerit (aliter enim eos hoc facere uetamus[6]), ilico se uiris

KOI

[1] *iunge* 12, 42, 1 [2] *fortasse* impp. Constantius et Constans AA. *scr.* [3] *iunge Th.* 8, 5, 45 [4] quatenus ... animaduertatur *om. Th.* [5] atque ita turbido potum caeno misceat et confundat adspectum *ins. Th.* [6] aliter ... uetamus *om. Th.*

1 et *om.* I^a 2 placuit *O* 3 imp. phil. et ph. maccio *O*, imp. ph. *K*, imp. const. philippus *I* | causarie *I* 5 a. et c.] *Th.*, *om. KOI* | aelio pp.] *O*, aeliano 12, 42, 1, *om. KI Th.* 7 amburatur] *Th.*, aburatur *X*, comburatur *KOI* | *s. a. Th.* 8 imp. const. *KOI*, idem (= constantinus) *Th.* | a. taciano pp. *O*, a. ad titianum pp. *Th.*, *om. KI* 9 coniungita I^a | seruos] suos I^a | de pec. de castr. *K*, de castr. pec. *O* 10 dirige I^a 11 *s. a. Th.* 12 imppp. ... pp.] imp. grat. *KI* 13 militis *K* 14 ac] a I^a | aut] *I Th.*, at *K*, ac *O* | necessariam I^a | contempserint *I* 15 eo ac] eo a I^a | scientiam] seculam *K* 16 deferatur *Th.* | *s. a. Th.* 18 imp. th. arc. et hon. aa. *O*, imp. th. *KI*, idem aaa. *Th.* | ricom. magistro milicie utriusque *O*, *om. KI* 19 uiremtem *O* | flaminis KI^a 20 consistit] *X Th.*, consistat *KOI* | id] *Th.*, idque *K*, idemque OI^a, ideoque I^b, ideo *X* | nullus] nulli O^a? 21 fimo] si modo *K* | sorditatis I^a | fluentis *om.* I^a | abluende quorum I^a | sudore] subdendo sudore I^a | deproperus] *Th.*, deproperiis *K*, deproperans OI^b, deproperariis I^a 22 publios I^a | tunctorum O^a 23 *s. a. Th.* 25 impp. ... pu.] imp. arc. *KI* | pu.] prouinc. *O* 26 hac] hac alma *O* | urbe esse *KI*, esse *om.* O^b 27 presentes *K* | concessi sunt] concessunt *K* | quiue] I^b *Th.*, siue KOI^a | sunt uel] sumpti O^a | sibi ualet K^a, sibi uacent I^a, subiacent OI^b 28 pergere I^a | audeant *I* 29 fuernt *X*, sunt *KI* | conuincti I^a | executi *O* | conpellentur *K*, compelluntur I^a 30 reperti fuerint retinere *Th.* | libras *K* 31 si uero *O*, si numero I^a | quiqam *O* | uel a] uel *O* 32 peruenerint *KI* | hoc facere hoc *K*, facere hoc *I* | se uiris] si seuerus I^a

illustribus comitibus, sub quorum regimine constituti sunt[1], offerre festinet et causas pro-
fe*cti*onis exponat, ut et responsum caeleste mereatur et citam remeandi accipiat facultatem.
2 Si quos autem milites per prouincias relictis propriis numeris passim uagari [Th. 7, 1, 16]
praesides earum cognouerint, correptos faciant custodiri, donec de his clementiae nostrae
auribus intimetur et, quid fieri oporteat, decernamus. D. K. FEBR. CONSTANTINOPOLI
HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

14 IDEM AA. STILICHONI MAGISTRO MILITVM. Contra publicam utilitatem nolu- [Th. 7, 1, 18]
mus a numeris ad alios numeros milites nostros transferri. sciant igitur comites uel duces,
quibus regendae militiae cura commissa est, non solum *de* comitatensibus ac palatinis
numeris ad alios numeros milites[2] transferri non licere, sed ne ipsis quidem seu de
comitatensibus[3] legionibus seu *de* riparensibus castr*ic*ianis ceterisque cuiquam eorum
transferendi militem copiam attributam, nisi hoc augusta maiestas publicae utilitatis gratia
fieri iusserit[4]: quia honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque con-
1 uenit deuenire. Quod si qui contra fecerint, per singulos milites singulas auri libras a se
nouerint exigendas. D. XIIII K. APRIL. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

15 IMP. LEO A. ASPARI MAGISTRO MILITVM. Milites, qui a re publica armantur et alun-
tur, solis debent publicis utilitatibus occupari nec agrorum cultui et custodiae animalium
1 uel mercimoniorum quaestui, sed propriae muniis insudare militiae. Nullam praeterea ex
militibus posthac praedictis obsequiis uacare magnitudo tua patiatur, sed frequentes esse
2 in numero suo iubeat, ut armorum quotidiano exercitio ad bella se praeparent. Quod si
quis ex militaribus iudicibus ullos militum tam diuinis quam regiis uel priuatis domibus ac
possessionibus diuersisque aliis obsequiis contra interdictum serenitatis nostrae crediderit
deputandos, sciat *ab* eo, qui contra uetitum fecerit, et ab eo, qui ausus accipere militem
fuerit, per singulos milites singulas libras auri protinus exigendas. D. PRID. NON. IVL.
CONSTANTINOPOLI LEONE A. CONS. a. 458

16 IDEM A. DIOSCORO PP. Militares uiros ciuiles curas adripere prohibemus, aut si ali-
quam huiusmodi sollicitudinem forte susceperint, et militia statim et priuilegiis omnibus
denudari decernimus: formidantibus his motum nostrae serenitatis, qui temeritate saluber-
rimis statutis obuiam ire temptauerint.

17 IMP. ZENO A. MARCIANO MAGISTRO MILITVM. Neminem in ullo numero equitum uel
peditum uel in quolibet limite sine nostri numinis sacra probatoria in posterum sociari
concedimus, consuetudine quae hactenus tenuit antiquata, quae magisteriae potestati uel
ducibus probatorias militum facere uel militibus adiungere licentiam tribuebat, ut ii tantum

KOI

---

[1] sub ... sunt *om. Th.* [2] millitem *Th.* [3] *idem Th.: fuitne* ne de ipsis quidem pseudo-comitatensibus (*Cuiacius*)? [4] nisi hoc ... iusserit *om. Th.*

---

1 consequti *O* | profectionis] *edd. Th.*, professionis *K*O^b*I*, professioris O^a 2 exposcat *O* | ut et] ut *K* | mereantur *O* | citra *K* 3 quo O^a | uagari] *X Th.*, uagare *KOI* 4 eorum *K*I^a | correctos *KI*, συναρπασθέντας *B apud Cui.* | faciat *KO* | dones *K* | de his *om. I* 5 *s. a. Th.* 7, 1, 17 7 idem ... militum] imp. ant. *K*, imp. a. *I* | stilio *O* | uolumus *O* 8 numeris] numerus I^a | nostros *om.* O^a | sciant *bis* I^a 9 de] *Th.*, *om. libri* | comitensibus *K* | ac *om.* I^a 10 transferre *I* 11 de] *Th.*, de castris *libri* | ripariensibus *Th.* | castricianis] *Th.*, castrianis I^a, castrensianis *KO*I^b | eorum] de eorum *I* 12 militiem *I* | cop. attributam] *dett. Th.*, cop. esse atributam *K*, attribuat cop. *O*, cop. ac tributam licentiam *I* | hoc] *X.Th.*, haec *KOI* | gratia publ. util. *KI* 14 quis *K*$O^b$$I^a$ | fecerit *KO*I^a? 15 nouerit *KO* | *s. a. Th.* 16 leo ... mil.] *O*, leo *K*, *om. I* | qui] que *O* 17 solum *O* 18 quaestui sed] questis et I^a | munus *I* | preterea nullum *K*, nulla pret. *X* 19 esse] se *KX* 20 annorum *K* | citidieario *I* | exercitu *K*I^b, exercit. I^a 21 quis] quo. O^a | illos O^a | quam] qa I^a 22 obs. c. interd.] interdicitis contra obs. interdictum O^a | crediderint I^a 23 sciant *O* | ab eo] se ab eo *OIX*, a se *K* | uetititum I^a | ausus fuerit acc. mil. *K*, acc. mil. aus. fuerit *O* 24 *s. a. Cui.* 26 diosc. pp. *om. KI* | cures *K* | accipere *K*I^a | aliquid *K* 27 militiam I^a, milicie *KX* 28 saluberrime *I* 29 ire] rei re I^a | temptauerit *O*, *inc.* I^a 30 a. ... militum *om. KI* | nullo *KIX* | equitatum *I* 31 milite *K* | nominis *KO*I^a?*X* | probaria *K* | posterium *K* 33 licentia *K* | tribuebat] *X*, tribucrat *K*, tribuant *O*, tribuerant *I*

in numeris uel in limitibus militent, qui a nostra diuinitate probatorias consequuntur.
1 Viros autem eminentissimos pro tempore magistros militum nec non etiam uiros spectabiles duces, si supplere numeros pro his qui fatalibus sortibus decrescent necessarium esse putauerint, ueritate discussa per suggestionem suam nostrae mansuetudini declarare, qui et quanti et in quo numero uel limite debeant subrogari, ut ita demum, prout nostrae sederit maiestati, diuina subnotatione subnixi militiam sortiantur: officio, quod tuae sublimitatis actibus obsecundat, centum librarum auri dispendio feriendo, si ex aliqua parte quae statuit nostra serenitas fuerint uiolata. a. 472?

18 Imp. Anastasivs A. Iohanni magistro militvm praesentalivm. Tam collatores et prouinciales quam fortissimos milites prout oportet gubernari minimeque laesionem aliquam seu dispendium perpeti properantes necessarium esse *per*speximus dicatissimos milites, qui de diuersis praesentalibus numeris per Orientis partes noscuntur consistere, uirorum spectabilium ducum iussionibus oboedire, ut, quidquid emerserit, quod pro communi securitate curandum est, hoc protinus utpote militari praesidio in proximis locis constituto competens possit mereri remedium: ita uidelicet, ut etiam agentibus causas tam criminaliter quam ciuiliter praefati milites iam non apud magnificam magisteriam per Orientem potestatem uel ex sententiis seu praeceptionibus eius, sed per interlocutiones seu dispositiones tam excelsae tuae sedis, sub cuius iurisdictione consistunt, quam eorundem ducum respon-
1 deant. Eo scilicet obseruando, ut ad responsum, qu*i* de officio tuae sublimitatis huc usque ad praedictam magisteriam per Orientem potestatem moris erat destinari, uiris spectabilibus ducibus inhaesurus mittatur tam per se quam per adiutores suos eosdem iudices obseruare et iussiones eorum implere curaturus: licentia ei non deneganda, etiam ad responsum, qui de officio alterius uiri excelsi magistri militum praesentalis pro hac nostra dispositione destinatur, in locis, in quibus apparitionis tuae sublimitatis ad responsum non
1*a* contigerit reperiri, suam sollicitudinem pro emergentibus maxime causis peragere. Cuius etiam illi qui de altero officio mittendus est praebemus facultatem, ut non tantum per adiutores suos, id est ad responsum, sed etiam inuicem se adiuuando nec publicis nec
1*b* priuatis causis uel exsecutionibus abesse uideantur. Ad singulos etenim duces ad responsum de apparitionibus uestris non prospeximus oportere destinari, ne per multitudinem eorum
2 qualibet machinatione damna contra milites nostros augeri contingat. Vt autem omnifariam tam publicae commoditati quam fortissimis prospiciatur militibus, sportularum nihilo minus exactionem merito censuimus moderandam. et iubemus nec ipsis ad responsum nec adiutoribus eorum pro criminalibus seu ciuilibus causis, etsi ex publicis causis descendere uel ad publicam causam pertinere dicantur, licere aliquid plus quam unum solidum a singulis uel nolentibus uel spontanea uoluntate offerentibus suscipere militibus, ita ut, si uniuersitas numeri seu principiorum monenda sit, duplicata quantitate tantummodo sportulas accipiant: in his etenim causis nec plures quam duos primates, quorum nomina semel ac primum gestis interuenientibus fuerint publicata, patimur conueniri, syndico uidelicet, prout consuetudo

V (*incipit u.* 30 qualibet, *sed praeter u.* 38 *omnia incerta sunt*) *KOI*

---

1 limitibus] *M*, miliciis uel militibus *K*, militibus limitibus O^a, militi* I^a, militiis *X* | militate* I^a | qui a] qua *K*, qui I^a 3 si] specta si I^a, *om. X* | qui *om. K* | decrescere *K*, decrescant *I*, decrescunt *X* 4 per] pro *O* | mansuetudinis *I* | indeclarare *K* | qui] quod I^a 5 milite *KI* | sedent I^a 6 subnixa *KX* 7 obsecundant *I*, obsederint *X* | feriendo *om. K* | ex aliqua] qua I^a 8 statui I^a | fuerit *OIX* 9 anastasius ... praesent.] anast. *I*, hon. *K* | praesentalium] *Cui.*, *om. O* | tam] cam K^a, *om.* K^b 10 mineque *I*, que *om. X* 11 prospeximus *libri* | clarissimos *O* | qui] que *O*, quod I^a, prout oportet qui X^a 12 orientales *KI* | spectabili *K* 14 utputa *O* 15 mereri] *OX*, adhiberi *KI* 17 sed] si *O* | interlocutione *I* 18 tuae] sue *OI* | iurisdictionem *KI* | respondeat *K* 19 responium *O* | qui] *Cui.*, quod *KOIX* 20 uiris] auri* I^a 21 ineusuris *K*, inhesuris *O* 22 non *om. I* | ad] per ad *O* 23 qui de] quod KI^a | altius *I* 24 in q.] q. I^a | apparitionibus *K* 25 contingit *K*, contingerit *I* | reperiri] reri I^a 26 qui de] quidem I^aX | mittendis O^a 27 publicis nec *bis I* 28 etiam enim *O* | ad] *X*, *om. KOI* 29 apparibus *K*, apparitoribus I^a | nostris *I* | perspeximus *IX* | multitudine *K* 30 quamlibet machinationem I^a 31 portularum *V* 32 exactione *K* 33 defendere I^a 34 publi I^a | causam] eius c. *O* | soli I^a 35 si *om. O* 36 principorum *K* | duplicita KI^t 37 in *om. V* | pluris I^a | duo *O* | ac] aci I^a 38 fuerit *OI* | conu. synd.] ui (uel m) *** I^a

2a deposcit legibusque cautum est, ordinando. Hoc quoque adiecto, ut pro omnibus quibus-
libet expensis ingressus in iudicio duciano faciendi unum tantum solidum nihilque amplius
milites uel syndici litigantes dependere compellantur, ut huiusmodi solacium ad commodum
ad responsum et eius adiutorum et exceptorum proficiat: nihil sibi usurpare uel suo
nomine poscere uel uiris deuotis principibus, qui ducianum obseruant indicium, uel duciana
apparitione de praefatis litibus concedendis: ita uidelicet, ut super litis expensis in per-
3 sonis etiam eorum, quicumque milites pulsare maluerint, eadem forma seruetur. Erit autem
arbitrii atque aestimationis uirorum spectabilium ducum pro qualitate negotiorum uel quan-
titate, quae deuotissimis militibus ab aduersariis eorum ingeritur, uel suam audientiam
interponere litigiis uel eorum discussionem dicatissimis principiis seu arbitris in locis degen-
4 tibus committere. Quibus uiris spectabilibus ducibus et eos obseruantibus ad responsum
seu adiutoribus eorum curae sit, si quando ad eosdem duces milites fuerint arcessiti uel
de locis in quibus constituti sunt mouere praecepti, ne quolibet modo curiales seu colla-
tores quibusdam adficiantur dispendiis, ita scilicet, ut pro militibus inspiciendis, quando-
cumque uoluerint uiri spectabiles duces etiam praesentales deuotissimos milites adhibere,
5 non immodicam multitudinem eorum tempore pacis conuocare procurent. Sin uero etiam
necessitate poscente milites ad alia perueniant loca, laesionibus contra curiales seu colla-
5a tores nihilo minus modis omnibus abstineant. Et si tam eundo quam redeundo triginta
tantum dies oportet eos proficisci, ipsi suas expensas sibi praebendas collatoribus seu
curialibus minime praegrauandis suscipere non cessent: sin autem ulteriore tempore in
aliis locis necesse sit eos commorari, expensas eis ulterioris ut dictum est temporis, ad
6 quae peruenerint loca, ministrari. Quoniam uero comperimus quosdam temerario atque
iniquo proposito anteriore tempore certos e memoratis militibus tam in iudicio sublimitatis
tuae quam apud excelsam magisteriam per Orientem potestatem in accusationem deduxisse
et eos eodem tempore ad diuersa quoque protraxisse iudicia diuersasque super isdem
personis isdemque causis et negotiis prolatas fuisse sententias, ne postea nihilo minus
tantae contra milites nostros insidiae tantaque confusio querellis, quas eis ingeri contingit,
generetur, nemini licere apud sedem magnitudinis tuae accusatione contra militem seu
milites praesentales deposita conuentioneque oblata eundem uel eosdem milites crimina-
liter seu ciuiliter per iussionem uirorum spectabilium ducum inquietare, antequam nego-
6a tium ex priore actione prioreque conuentione finem legitimum sortiatur. Idemque uersa
uice obseruari, ut, si quidam miles seu milites praesentales iussione uiri spectabilis ducis
incusati ac moniti fuerint, licentia denegetur agenti postulationem seu accusationem in

V (*usque ad u.* 15 milites *pleraque incerta sunt*) *KOI*

---

1 hoc] ut *O* | pro] per *I* | quibuslicet *V* 2 daciano O^* | faciendis *OI* | tantummodo *K* 3 suidici militantes *K* | deperdere *V*, deprehendere *O* | solacio *O* 4 ad resp.] et resp. KI^a? | adiutorium *KOIX* | et *om.* OI^a | sibi *om.* *KI* 5 nomine] n***one *V* | uel uiris *om.* *K*, uel *om.* I^a | principalibus *KO* | obseruat *I* | ducianam apparitione *K*, dutian*m apparationem I^a, *inc.* *V* 6 limitibus *I* | concedentibus *K*, concedendus *I* | personis] *V?X*, persona *KOI* 7 militis *K* | arutem K^a 8 existimationis *I* | uirorum] eorum uir. *I* 9 ad hauersariis *K* 10 imponere *I* | seu *om.* I^a | arbitriis KO^bI^b | locis *om.* I^a 11 duci *I* 12 accersiti *OI* 13 in *om.* I^a | moueri *KI* | ne] nec *KI* | curiales] curiales***(les?) *V* | locatores *I* 14 adficiatur *K* 16 modicam I^a | pacis] pacis*(c?)i *V*, p*** I^a | procurent conuocare *K* 17 necessitatem *V* | conlatores (locatores I^a) seu curiales *I* 18 redeundo] reundo *I* 19 oporteat *OI* | praeficisci *O* | collocatoribus *I* 20 pragrauandis O^a? | ulterore *V* 21 commemorari *V* | eius *O*, ei *K* | ulteriores I^a | ad quem *O*, atque *VI* 22 uenerint ... quoniam *om.* *V* | peruenerit *O* | quodam O^a 23 anteriorem *I* | tempore *om.* *V* | certos e] *VX*, certo de *O*, certos de KI^b, certes e I^a | memoratos *V*, momoratibus I^a 24 apud *om.* I^a | excelsam] ex suam *V* | accusacione *O* 25 eos] *V*, eosdem *X*, *om.* KOI^b, *deficit* I^a | diu. quoque pr. iud.] iud. diu. que pr. *O* | diuersasque] diū quoque *K*, *deficit* I^a | isdem] hisdemque *I* 26 idemque *KI* | prolaturas *I* | ne] nec I^a 27 tate *I* | tantoque *K*, tamteque O^a, tanteque *I* | querellis *om.* *K* | quas *om.* *V* | inceri *V* | contigit *I* 28 geretur *V*, generentur *I* | nemi I^a | sede *K* | accusationem $VKOI^a$ 29 criminalibus *V* 30 seu ciuiliter *om.* I^a | ducum ... negotium *om.* *V* 31 priori *I* | actione] agnitione *KI* | sociatur *K* 32 quidem I^a | presentale *K*, *om.* I^a | iussione] *V*, pro iussione KO^a, per uis *I*, prouisione O^b | uiri ... 33 ac] ut satis ad *V* | uiri] iuris *I* 33 incusari *K*, incuati *O* | moti *I*

6b iudicio tuae sublimitatis contra eundem militem uel eosdem milites deponere. Nec si
eundem uel eosdem tam criminaliter quam ciuiliter obnoxios esse firmauerit, facultatem
eidem agenti superesse separatis intentionibus suis pro criminalibus quidem iudicium
7 tuae celsitudinis, pro ciuilibus autem uiri spectabilis ducis seu uersa uice occupare. Si
quis uero ad huiusmodi tam audacissimum tamque aequitati contrarium conamen pro-
siluerit, eum pro pecuniariis quidem negotiis iactura litis et damnorum quae uitio eius
contigerunt solutione percelli, pro criminalibus autem quasi calumniatorem conuictum
8 legum aculeos sentire. Dispositiones autem ante latas non ad imminuendam potestatem
magisteriae per Orientem administrationis, sed pro tuitione locorum ac securitate publica
noscimur praestitisse, cum non dubium sit ipsos etiam duces, quibus fortissimi praesen-
tales milites parere praecepti sunt, sub eadem excelsa potestate esse constitutos. D. K. IAN.
CONSTANTINOPOLI ANASTASIO A. ET RVFO CONSS. a. 492

XXXVI (XXXVII)
℟ DE CASTRENSI PECVLIO MILITVM ET PRAEFECTIANORVM ℟

1 IMP. ALEXANDER A. PRISCIANO. Si in potestate tua filius tuus fuit eo tempore, quo
1 quaedam nomine eius emisti, ea tua esse non dubitatur. Peculio autem [BΣ 42, 3, 60]
castrensi cedunt res mobiles, quae eunti in militiam a patre uel a matre aliisue propin-
quis uel amicis donatae sunt, item quae in castris per occasionem militiae quaeruntur.
2 In quibus sunt etiam hereditates eorum, qui non alias noti esse potuerunt nisi per militiae
3 occasionem, etiamsi res immobiles in his erunt. Matris autem hereditas, quamuis in militia
4 delata sit, ad peculium castrense non pertinet. In castrensi uero peculio praedium dona-
tum non esse constat, quamuis empta ex castrensi peculio praedia eius condicionis effi-
ciantur. PP. ID. NOV. MAXIMO II ET AELIANO CONSS. a. 223

2 IDEM A. FELICI. Filius familias alienationem nullius rei sine [B 57, 2, 23 BΣ 45, 4, 11 p. 539]
uoluntate patris habet, nisi si castrense peculium habeat. PP. VIII K. IVL. IVLIANO ET
CRISPINO CONSS. a. 224

3 IDEM A. FELICIANO MILITI. Errat, qui tibi persuasit, quod nexu paternae potestatis
iure sacramenti solutus es. manent enim nihilo minus milites in potestate parentium, sed
peculium castrense proprium habent nec in eo ius ullum patris est. PP. III ID. OCT.
IVLIANO ET CRISPINO CONSS. a. 224

4 IMP. GORDIANVS A. GALLO MILITI. Cum adlegas te a fratre tuo eodemque commili-
tone in isdem castris institutum heredem, successionem eius potius ex castrensi peculio

VKOI (1 uel eosdem ... 5 occupare *deficit* I^a)

---

1 milites] militem *VK*^{a} 2 ueundum *V* | uel] militem uel *K* | qua *V* | facultates *K* 3 agente *V* | paratis *V*, iudicati superaratis *O* 4 uiris *VO* | ducis] *V*, ducis sublimitatem *KOI* | seu uersa uice] se *O* 5 tamque] itaque I^a 6 eu *K* | peccuniis O^a 7 contigerint *O*, contingerint *I* | procelli I^a, eius percelli *O* | autem] aut *K* | conuinctum *VKI* 8 autem] cum O^a | latis I^a | minuendam *KOI* 9 orientalem I^a | per tuitionis *K* | secutate *V* 10 noscimus I^a 11 parare *V* | eandem excelsam potestatem *VI* | constituto *V* | *s. a. V* 12 ruphino *uel* rupbino *V* 14 ptulio O^a, petulio O^b | militari *K* | praefectiannorum *VI*, in prefectoriorum *K*, prefecti annone *O* 16 alexander ... prisciano *spatio uacuo relicto om. V* | a. prisciano] *Cui.*, a. pisciani *O*, *om. KI: Cui. adnotat in quibusdam libris legi* antonio, *eo opinor deceptus, quod, antequam Priscianum ex libro restitueret, Antonium ex* 3, 36, 4, *quasi ea gemina esset, suppleuerat* | fuit] *VX*, fuerit *KOI* 17 ea tua esse emisti I^a | dubitetur I^a 18 militiam] m. ei *O* | matres aliis uel *V* 19 donata *libri* | querutur *I* 20 etiam sunt *KO* | noti] non I^a? | potuerunt] optulerunt *V* | per ... 21 etiamsi *om. V* 21 miliciam *K* 22 peculium] pec. predium donatum non esse constat *I* | castrensi] castris I^a | pecculium O^aI^a, pecunio *V* 23 non *om. O* | efficiatur *K* 24 *s. a. V* 25 felici] *V Ambros. E* 28 *inf.*, felici militi *O*, *om. KI* | silius I^a | alienauit *K* 26 habent *V* | si *om. KOI* | *s. a. V* 28 a. fel. mil. *om. K* | erant *O* | nexeu I^a 29 solitus *O* | es] *X*, est *V*, esses *KOI* | maneant *I* | enim] autem *O* | milites] etiam mil. *K* | parentum *KOI* 30 *s. a. V* 32 a. gallo mil. *om. KI* | eedemque *I* 33 in isdem in *V* | susceptione *I* | ex] *V*, in *KOI*

1 tuo quam patri cuius in potestate es per te quaesitam uideri rationis est. Etenim peregrinationis[1] labor sociatus commilitii eius et obeundorum munerum consortium adfectioni fraternae nonnihilum addidisse, quin immo uice mutua cariores inuicem sibi reddidisse credendum est.

5 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ET CC. PHILOSTRATO. Intellegis filio qui militauit defuncto peculium eius penes patrem remansisse, non hereditatem patri quaesitam.

6 [2]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ZOILO PP. Ius castrensis peculii tam scriniarios quam exceptores ceterosque, qui in officio tui culminis merendi licentiam habere noscuntur, ac si in legione prima adiutrice nostra militent, inuiolatum habere praecipimus. [B 57, 2, 26] a. 444?

XXXVII (XXXVIII)

℞ DE EROGATIONE MILITARIS ANNONAE ℞

1 IMP. CONSTANTIVS A. ET IVLIANVS C. HELPIDIO PP. Repetita consuetudo monstrauit expeditionis tempore buccellatum ac panem, uinum quoque atque acetum, sed et lardum, carnem ueruecinam etiam milites nostros ita solere percipere: biduo buccellatum, tertio die panem: uno die uinum, alio die acetum: uno die lardum, biduo carnem ueruecinam. D. XVI K. IVN. HIERAPOLI CONSTANTIO X ET IVLIANO C. III CONSS. [Th. 7, 4, 6 Pop. 4, 5] a. 360

2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA.[3] SECVNDO PP. E uicesimo, non amplius, lapide milites sibi iubemus paleas conuectare. D. V K. OCT. EDESSA[4] IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. [Th. 7, 4, 9] a. 363. ?

3 IDEM AA. AD VICTOREM MAGISTRVM MILITVM. Cenaticorum nomine milites et eorum superstantes nihil penitus a prouincialibus accipere audeant. sciant enim milites, quod oportet eos commoda sua, quae in annonarum perceptione adipiscuntur, accipientes extrinsecus detrimentis prouinciales non adficere. D. VI K. IAN.[5] BONAMANSIONE DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. [Th. 7, 4, 12 mut.] a. 364

4 IDEM AA. ET GRATIANVS A.[6] AD AVXONIVM PP. Sicut fieri per omnes limites salubri prospectione praecipimus, species annonarias uicinioribus limitibus a pro- [Th. 7, 4, 15]

V (*desinit in* 1 cuius in po) *KOI*

[1] per peregrinationes (*Mommsen*)? [2] *iunge* 12, 52, 3 [3] imp. Iouianus A. *Th. recte, cf. not.* 4 [4] accepta . . . *ins., ut data sit a.* 363 [5] Iun. (*Gothofredus*)? [6] et Grat. A. *om. Th.*

1 patri] *V Hafniensis,* patris *KOI* | quesita *K* 2 commilitii] causa militi *K,* commilitoni *O,* cum militi I^aX | et *om. K* | effectioni *O,* affection* I^a, affectionis I^b 3 fraternae *om. O* | addisse I^a 5 impp. ... philostrato (filiostrato *O*)] *O Cui.,* imp. diocl. *KI* | maxim.] mog. *O* | intelligi *K* 6 penes eius *I* 8 impp. ... pp.] imp. th. *KI* | castrensi *K,* castrenses I^a, castensis *X* 9 peculio I^a | scriniiarios *I* | exemptores *I* | in *om. O* | offitios I^a | merendi] *X,* merent *KI,* mereri *O* 10 licetiam *KI,* licenciam iam *O* | noscantur KI^bX | ac] cum *O* | adiutice O^a, uictrici *K* | nostra] nostre (nostro I^a?) rei publice KI^aX: δοκοῦσι γὰρ τῆς πρώτης λεγεῶνος εἶναι τῆς τῷ βασιλεῖ βοηθούσης *B* | militant *O* 11 praecepimus *O* | constitutio graeca *Hal., auctore, ut recte opinatur Herrmannus, Accursio, qui cum non intellegeret c. 6 ad praefectianos pertinere, Graeca quae de his agerent desiderari suspicatus est* 14 a. et ... pp.] *Th.,* aa. elipidio pp. *O, om. KI* 15 monstrauerit *I,* monasterium *K,* monstrabit *Th.* | ac] et *KO, inc.* I^a | panem] p. uno die *K* | quoque] que *K* | atque] *X Th.,* et *KOI* 16 laridum *Th.* | carmen O^a | ueru. etiam] *X,* et ueru. etiam *Th.,* etiam ueru. *KO,* etiam ueru. et *I* | buduo *K,* in duobus diebus OI^b 17 in tercio *O* | die *om. I* | laridum *Th.* 18 uercinam O^aI^a | *s. a. Th.* 19 imp. ual. et ual. aa. secundo *O,* imp. ual. *KI* | pp.] *Th., om. KOI* | e] *Th.,* et *I,* a *O, om. K* | uiges. non. a. mil. lapide *K,* uicessimum non a. lapidem mil. *I* 20 subi *I* | *s. a. Th.* | aedesa *Th.* 22 aa.] a. *KI, om. O* | ad ... militum *om. KI* | milis *O* | senaticorum *K,* ueneticorum I^a, uenaticorum I^b 23 et *om. I* | superstantes] *Mommsen,* super his stantes *libri* | a] ac I^a 24 quid *I* | annoriarum *K* | perceptionem *I* 25 *s. a. Th.* 27 aa. et gr. a. (et gr. a. *om. Th.*) ad aux. pp.] *Th.,* aa. grac. a. ad emigium pp. *O,* a. ad cinegium pp. *Ambros. E* 28 *inf.,* a. *KI* | si cum *O* | per omnes fieri *K* 28 milites OI^b | praecepimus *O* | nonarias I^a | uic. lim. (militibus O^a, *om. K*) a prou.] *KO,* uic. lim. ad prouitialibus *I,* ad uic. lim. prou. *Th.*

uincialibus ordinabis ad castra conferri. sed in ueteranis castris constituti milites duas alimoniarum partes ibidem de conditis sumant nec amplius quam tertiam partem ipsi uehere cogantur. D. V NON. MAI. MARCIANOPOLI VALENTINIANO NP. ET VICTORE CONSS. a. 369

5 IDEM[1] AAA. AD PROBVM PP. Actuarii nisi expleto triginta [Th. 7, 4, 16 ʹPOT. p. 144 not. 70] dierum spatio pittacia authentica confestim tradiderint, species, quas ex fiscalibus conditis dissimulauerint excludere uel numero cuius ratiocinia pertractant supersederint erogare, de propriis facultatibus uel militibus ipsis uel fiscalibus horreis adigantur inferre. D. VI ID. APRIL.[2] SIRMIO VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 370 aut 373

6 IMPPP. *VALENS GRATIANVS* ET VALENTINIANVS[3] AAA. AD MODESTVM PP. [Th. 7, 4, 17] Fortissimi ac deuotissimi milites[4] annonas et capita[5] singulis diebus aut certe competenti tempore, id est priusquam annus elabatur, de horreis consequantur: aut si perceptionem suam ac si debitam studio uoluerint protelare, id, quod competenti tempore minime perceperint, fisci nostri commodis uindicetur. D. PRID. NON. APRIL. ANTIOCHIAE GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE VC. CONSS. a. 377

7 [6]IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. RVFINO PP. Nulli [Th. 7, 4, 20] militarium pro his annonis, quae in prouinciis delegantur, repudiata ad tempus specierum copia et inopiae occasione captata pretia liceat postulare: ita ut, si quis propter anni abundantiam suscipere oblata neglexerit ac postea impositis pro necessitate rerum pretiis repudiata taxauerit, neque id quod contra hanc legem expetit sinatur exigere, neque id quod accipere dissimulauerit consequatur. D. III K. AVG. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO VC. CONSS. a. 393

8 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HILARIO PP. Prouincialium commodis [Th. 7, 4, 23] nos conuenit subuenire. ad omnium itaque[7] numerorum siue uexillationum aut etiam scholarum tribunos uel[8] uiros illustres comites sublimitas tua faciat peruenire, ut meminerint fenum militibus iustis[9] capitibus praestandum iuxta legem[10] diui Valentiniani[11] nec tamen ad oppidum deferendum. D. XVI K. IVL. ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

9 IDEM AA. Excellentia tua erogationis per susceptores factae modum quan- [Th. 7, 4, 24] titate breuium conferri perficiat, ita ut, quo[12] die numeris datum sit, diligentius exploretur ac, si quid amplius actuarios uel optiones accepisse constiterit, quam breuium datorum scriniis nostris ueritas continet, memorati in duplum reddere compellantur: susceptoribus

KOI

---

[1] imppp. Valentinianus Valens et Gratianus *Th.* [2] *aut* directa VI id. April. (*ut Th.* 8, 5, 28, *a Probo scilicet ad prouinciarum rectores*) *aut* d. VI id. April. [accepta . . .] *scr.* [3] idem *Th.* [4] familiae quoque, sed et ceteri quibuscumque praediti dignitatibus *ins. Th.* [5] capitum *Th.* [6] *fortasse iungenda est Th.* 5, 13, 33 [7] utique *Th.* [8] uel] per *Th.* [9] isdem *Th.* [10] *non extat* [11] de quinta decima indictione *ins. Th.* [12] ex quo *Th.*

---

1 ordinabus *O* | transferri *I* | sed] et *Th.* | in ueteranis] *KOI*[b], in ueter∗nis *I*[a], inuito oneris *Th.*, βετωρινοῖς *B apud Cui.*, *qui proponit* in Vitoneris | limites *K* | duos *I*[a] 2 partes] per *O*[a] | ibidem] *edd.*, itidem *KIX*, si quidem *O*, ibiidem *Th.* | condictis *O* | aplius *I* | parte *K*, in partem *Th.* 3 uerbere *K* | *s. a. Th.* 4 aa. *O*, a. *KI* | ad pr. pp. *om. K* 5 pitatica *K*, patacia *O*[a] | traderit *O* | creditis *K* 6 dissimulauerit *O*, dissimularint *Th.* | uel numero] de nomine *O* | et rogare *I* 7 ipsis *om. I* | adigantur] *Th.*, addicantur *libri* | *s. a. Th.* 9 imp. grac. ual. et ual. aa. *O*, imp. ual. *KI* | ad mod. pp. *om. K* 10 fortissi *K* | certo *I*[a] 11 piusquam *O*[a] | labatur *I* | consequamtun *O*[a] | si in praecepcionem *O* 12 uoluerunt *O* | id] et id *O*[a]*I*[b], ita ut si *O*[b] 13 uendicentur *K* | *s. a. Th.* 15 imp. ual. et th. arc. aa. *O*, imp. ual. *KI* | ruf. pp. *om. KI* 16 militum *KI* 17 inopia *KO* | accione *K* | cappitata *I*[a] | quis] quidem *O*[a] | propter] per *O*, pro *I*[v] | annis *K* 18 habuntiam *K*, habundancia *O* | neglexeriut *O* | rerum] in rerum *I* | precii *O* 19 taxauerint *I* | quod *om. I* | legem hanc *I* | expeti *K*, expetitis *I*[a] | id] illud *Th.* 20 consequantur *K* | *s. a. Th.* 22 impp. ... pp.] imp. arch. *KI* 23 etiam *om. I* 24 ut] uti *O* 25 ualentiani *I* 26 tamen] tantum *KO* | *s. a. Th.* 28 aa.] *O Th.*, a. *KI*, aa. pp. *Contius*, aa. eidem *Cui.* | excellentia tua erog.] *X Th.*, excellentia tue rog. *KI*, excellencie tue rog. *O* | suscepciones *O* | facta *K*, factam *I* | quantitatem *I* 29 perficiant *I*[a] | ut quo die] cotidie *O* | numerus *O* | exploretur ac (*aut altero loco*) si q. a. actuarium (sic) bis *O*[a] 30 optiones] opinatores *O* | constitit *K*

ea summa imputanda, quam semel flagitantibus eisdem erogasse monstrauerint. Nam ad illustres quoque magistros utriusque militiae sacri apices cucurrerunt, quibus prouida sanctione decreuimus, ut breues ante indictionis principium summa fide ac ueritate confecti ad nostra scrinia dirigantur, secundum quos a susceptoribus erogatio celebretur. D. VIII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO VC. CONSS. a. 398

10 IDEM AA. EVTYCHIANO PP. Iubemus per omnes prouincias cunctis [Th. 7, 4, 25 mut.] numeris ac militibus a Nouembri mense de nouello uino annonam dari, quoniam ueteris dispendiosa uidetur erogatio. D. X K. IVN. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO VC. CONSS. a. 398

11 [1]IDEM AA. PROVINCIALIBVS PROVINCIAE PROCONSVLARIS. Opinatoribus, [Th. 7, 4, 26] id est exactoribus militaris annonae[2], nullum sit cum prouinciali commercium, ita ut a *iudi*cibus uel officio prouinciali omnis summa debiti postuletur intra anni spatium conferenda. D. PRID. K. APRIL. MEDIOLANI VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401

12 IDEM AA. ET THEODOSIVS A. ANTHEMIO PP. Septem dierum, per quas [Th. 7, 4, 28] tribuni emolumenti gratia sollemniter stillaturae nomine consequuntur resistentes species, non aliter adaerentur, nisi ut in foro rerum uenalium distrahuntur. D. V ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. VI ET PROBO VC. CONSS. a. 406

13 IDEM AA. ANTHEMIO PP. Lege repetita censemus, ut, si quis militum [Th. 7, 4, 30] interclusam specierum exactionem refricare temptauerit uel adaerationes statutas ausus fuerit immutare, tam uir spectabilis dux centum librarum auri quam etiam eius officium pari condemnationis summa quatiatur, adiecta sacrilegii poena, quae diualium scitorum uiolatores palam insequitur. D. X K. APRIL. CONSTANTINOPOLI HONORIO VIII ET THEODOSIO III AA. CONSS. a. 409

14 IDEM AA. CONSTANTIO MAGISTRO MILITVM. His scholaribus, quibus labo- [Th. 7, 4, 34] rum intuitu regendos numeros dederimus, de aerariis annonis singulos solidos per opinatores, caballationis quoque rationem pro administrato tempore debitam, quando militibus erogatur, sine mora praeberi oportet uel, si quis eorum antequam accipiat in fata concesserit, quod ex utraque causa ei debebatur, heredibus eius restitui. D. XIII K. DEC. CONSTANTIO ET CONSTANTE VV. CC. CONSS. a. 414

15 [3]IDEM AA. ASCLEPIODOTO PP. Annonas omnes, quae uniuersis officiis [Th. 7, 4, 35] atque sacri palatii ministeriis et sacris scriniis ceterisque cunctarum adminiculis dignitatum adsolent delegari, quasque ii, qui ad earum exactionem mittuntur, pro cupiditate et libidine sua grauiter ex prouincialium uisceribus eruebant, ad similitudinem militum, quibus

KO (*transponit c.* 11. 10) *I*

---

[1] *iunge Th.* 8, 5, 63. 11, 1, 29, *cf. Th.* 11, 5, 1 [2] id est ... annonae *om. Th.* [3] *iunge* 11, 75, 4

---

1 ea] causa *K* | imputantur *K*, imputenda *O* | fragitantibus *O* | eosdem *I*, isdem *Th.* | monstrauerint] *X Th.*, monstrauerit *KOI* 2 apicis *K* | concurrunt *K* 3 sanct. decr.] *X Th.*, decr. sanct. KOI^b, decreueris actione I^a 4 ad] a *O* | nostram I^a | quo *O* | *s. a. Th.* 6 aa.] a. *KI* | eutichiciano pp. *O*, *om. KI* 8 *s. a. Th.* 10 aa. ... proconsularis] *Th.*, aa. prouincialibus *O*, a. *KI* | opinatioribus I^a 11 nulli *I* | cum *om.* I^a | prouinciali] *X Th.*, prouincialibus *KOI* | a iudicibus] *Th.*, a ducibus *KX*, eductibus *O*, ducibus *I* 12 debita I^a | inter annis *I* | oferenda I^a 13 *s. a. Th.* 14 idem th. aaa. *O*, idem et th. *I*, idem *K*, imppp. arc. hon. et theod. aaa. *Th.* | anteono pp. *O*, *om. KI* | septem] iubemus per o. pr. c. n. ac militibus septem (*ex c.* 10) *O*, semper *Th.* | quam *I* 15 tributum *O*, tribuni pretoriani *X* | consequuntur] consecuntur et I^a | resistentes *ante* tribuni *collocat Th.* 16 abherentur *K* | in *om. I* | distrahantur OI^b | *s. a. Th.* 18 aa.] *Th.* (*ubi praecedit* impp. honorius et theod. aa.), aaa. *O*, a. *KI* | anth. pp. *om. K* | petita I^a | sancimus KI^b 19 exactione *O* | refricare] *X Th.*, replicare *KOI* | adaerationes] adeo rationes *I* 20 dux centum] ducentum I^t | eius] non I^a 21 paris *I* | condempnatione *K* | quae] quam *O* 22 *s. a. Th.* 24 aaa. c. mag. mil. *O*, a. const. *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *KI* | his schol.] ii sculatoribus I^a 25 dedimus KI^b | singulos] singu *K* 26 ratione *K* 27 erogatum O^t | praebere *O* | facta *K* 28 *s. a. Th.* 30 aa.] a. *KI* | asclep. pp.] *Th.*, adeptadoto *O*, asclepio *Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* | quae] qui *O* 31 et *om. OI* | sacri *K* 32 asolent O^a | eorum I^a | exagitacionem O^t | cupidine *K* | et] ac *Th.* 33 prouintiarum I^a | uisceribus] iuscerimus O^a | similitudine *K* | militum ... *p.* 1067, 1 annonae *om. K*

aerariae praebentur annonae, adaerari praecipimus, ut omnibus superius designatis emolumenta debita in pretiis dispositio culminis tui pro publica utilitate[1] taxatis praecipiat erogari. D. XVI[2] K. MART. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

16 IMP. ANASTASIVS A. LONGINO MAGISTRO EQVITVM AC PEDITVM. Per hanc diuinam dispositionem iubemus eos, quibus ex officio tuae sublimitatis militarium meritorum seu cuiuslibet praestationis committitur erogatio, in primis iurare pro iustitiae ratione
1 iniunctam sibi sollicitudinem peracturos. Et secundum praesentem saluberrimae nostrae dispositionis obseruationem solacium, sicut dictum est, publicum erogator manu sua sine ullo dolo uel fraude singulis militibus numeret, quatenus unusquisque miles accepto per suam manum solacio ipse cum actuario de negotiatione actuariis permissa secun-
1a dum rationem agat iustitiae. Hoc uidelicet obseruando, ut pro singulis solidis actuario, siue statim siue post unum duosue seu amplius annos restitutum fuerit debitum, minus
1b quidem uno tremisse, pro temporis scilicet breuitate, pacisci liceat. Amplius autem quam unum tremissem nullus actuarius pro quoquo tempore seu annorum spatio pacisci penitus permittatur, nec ulla possit actuarius machinatione pro temporis prolixitate
c (1) unius quantitatem tremissis excedere. Si qua tamen inter actuarium et militem super pactione seu negotiatione tempore erogationis emerserit dubitatio, iubemus eidem militi dandas pecunias ab erogatore principiis dari et *non* secundum obtinentem hactenus consuetudinem easdem pecunias uel ab erogatore uel ab actuario retineri, quatenus causa apud deuotissima principia propositis sacrosanctis scripturis inter actuarium et militem tractetur, ut ex omni parte miles nullum damnum sub quacumque occasione praeterquam
2 id, quod eum ex iusta et permissa actuariis negotiatione debere constiterit, patiatur. Super his uero, quos datis forte commeatibus abesse contigerit, haec uolumus obseruari, ut pecuniae quae erogandae sunt usque ad triginta milites, quos tantummodo datis commeatibus dimitti sacra constitutio continet, apud deuotissima principia sequestrentur, illorum scilicet tantummodo militum, quorum intra triginta commeatales uiros constitutorum actuarius tempore erogationis pittacia utpote habita super pactione protulerit, quatenus, cum idem redierint milites, causa apud deuotissima principia secundum praefatum modum tractata utriusque partis indemnitati similiter consuletur: non danda pro tempore tribuno licentia
3 triginta uiris amplius sub commeatus occasione dimittere. Sin uero saluberrimam constitutionem offendendo amplius quam triginta uiros datis commeatibus tribunus dimittere ausus fuerit, pecunias quidem, quae post praefatorum triginta uirorum numerum per com-

KOI

---

[1] auctoritate *Th.* [2] xv 11, 75, 4

---

1 adaerari] I^v *Th.*, aderrarii *K*, a herede *O*, adher*r* I^a, adherere I^b | praecepimus *O* | supra *I* 2 precii dispositione *K* | pro] per *K* | publicata *I* 3 *s. a. Th.* 4 imp. an. a.] *Hal.*, imp. anasta. *Ambros. E* 28 *inf.*, idem et anasut aaa. a. *O*, idem et aust. *I*, idem a. *K* | longino mag. (mag. *om. Ambr.*) eq. ac (et *O*) ped.] *O Ambros. E* 28 *inf. Cui.*, *om. KI* 5 constitutionem KI^t | militiarum I^a, militarum *X* | meritorium *X*, militorum O^a 7 iniunctam *om.* I^a | salub. nostre disp. praesentem *O* 8 publ. errogatos *K*, publ. (—cus *I*) erogaturos OI^a, erogator publicus *X* 9 uel] et *X* | fraudem I^a | unumeret K^a, enumeret *X* 10 acturio OI^b, acturie I^a, actuario suo *K* | negotiatione] X^t, negatione KOI^a, rogatione I^b, actione I^vX^v | promissa KI^a 12 unum I^a | debitum fuerit *KI* 13 scil.] scil. et I^a | ualeat KI^v | aplius aliquam (*om.* autem) *I* 14 seu] se I^a 15 pro t.] t. pro I^a | prol. un. quantitate *K*, quantitatem prol. (prol. qu. O^b) un. *O* 16 tantum *K* | actuarianum *K* | et] uel KI^a 17 paccionem seu negationem *O* | rogationis I^a 18 pecunias] personas *O* | errogatione *K* | printipii *K*, principibus *O*, principatus *I*, principis X^t | non *om. libri, suppl. Cui. ex B:* καὶ μὴ κατὰ τὴν μέχρι νῦν συνήθειαν | obtin. hact.] hact. obseruatam *X* 19 eadem *O*, tales *X* | uel *om. O* | erogatorie I^a?, erogatione I^b, erog. principii dari *O* (*cf. u.* 18), erog. principis *X* | causa] ea *uel* ca *O* 21 propterquam *K* 22 acturii *O* | negatione I^a | deberi *OX* | consterit I^a 23 porte *O* 24 militem I^a | quo O^a 25 pertinet O^a | principia *om.* O^a | sequestretur *K* | scilicet *om. K* 26 inter *OIX* | constitutos *OX* 27 pictatia *K*, putatia I^a, pitancia *X* | habitat *K* | pactionem *KX* | protulit *K* | cum] q' cum O^a 28 causa] cum *KO* | prefecturum *K* | tractaque *I* 29 que *om. K* | similiter] militi *O* | consulatur *X* 30 iuris *KIX* | commeatibus *K*, meatuum O^a, commeatuum O^b | saluberrima constitutione *K*, celeberimam constitutionem (—ne *I*) OIX^t 31 offerendo *K* 32 quae] quoque *I* | pro comeatum *K*

meatus dimissis militibus erogandae fuerant, publicae rationi erogator non dubitet repor-
4 tandas. Sciat uero tribunus praeter iam constitutas super huiusmodi facinore intermina-
tiones sese *de* propriis facultatibus singulis militibus, quibus ultra numerum triginta
uirorum sub nomine commeatuum eos dimittendo causam non consequendi publica solacia
4a dederit, quidquid ob iniquam dimissionem amiserint, soluturum. Nec prius idem tribunus
ab eodem discedat numero, nisi omnes huiusmodi milites, id est quos post permissam
triginta uirorum quantitatem commeatus nomine dimiserit, indemnes in hac parte atque
5 illaesos reddiderit. Hoc etiam adiciendo, ut sub gestorum testificatione tam decem ex
deuotissimis principiis, primates eorum uidelicet, quam unusquisque caput scholae iuratus
deponat, sub sua praesentia rem sicut superius dispositum est fuisse subsecutam, et sub
obtutibus suis unumquemque militem solacium suum manu sua ab erogatoris dextera
suscepisse: et huiusmodi gesta relatione a uiro clarissimo tribuno uel deuotissimis prin-
cipiis intra tres menses mittenda, ex quo profectus fuerit, numerandos ad nostram referat
6 pietatem. Hoc uidelicet ante omnia curando, ut pro tempore erogator, postquam datae
fuerint ex publico pecuniae, intra duos uel tres menses seu quattuor, pro qualitate scilicet
spatiorum, commissam sibi sollicitudinem erogationis non dubitet faciendam: uel si ulterius
apud se pecunias publicas differendo erogationem ausus fuerit retinere, sciat se modis
omnibus damnum, quod ex negotiatione miles sustinuerit, ex propriis facultatibus militi
7 soluturum. Scientibus his, qui praefatae dispositionis obseruantiam siue in differenda ultra
sigillatim definitum temporis spatium erogatione siue in qualibet alia parte fuerint egressi,
non solum sese militiae cinguli amissionem, uerum etiam facultatum quoque suarum publi-
cationem pro tanto subituros flagitio: et insuper erogationum quoque sollicitudinem ab
officio tuae celsitudinis, si imperatoria uiolata fuerit dispositio, ad alios transferendam, si
non idem officium, simulac huiusmodi fuerit a quolibet facinus perpetratum, ad notitiam
nostrae mansuetudinis uel certe ad scientiam illustrissimae magisteriae referre curauerit
potestatis, ut eiusdem apparitionis periculo tale flagitium principales minime poss*it* aures
latere, quatenus ex omni parte eodem delicto reuelato, quicumque saluberrimas nostrae
pietatis ordinationes ausus fuerit uiolare, interminatas minime possit poenas euadere: ita
ut in singulis militibus, qui non obseruato in eorum persona tenore datae dispositionis
laesi fuerint, liceat sacratissimum nostrum, per unum forte uel etiam binos milites pro
omnibus uerba facturos, petere comitatum et porrectis precibus quod contra nostram
dispositionem passi sunt approbare, eoque facto statutis uiolator imperatoriae dispositionis
8 suppliciis percellatur. Illud praeterea modis omnibus obseruari decernimus, ut erogator omnes
pecunias, quae mortuis militibus usque ad diem mortis eorum debitae fuerant, secundum
datam iam diualem dispositionem uxoribus uel liberis eorum non dubitet ministrandas.

KOI

---

1 erogante *K* | publici I^a | erogaturo *K*, erogatorum I^a, erogatorium *X* | reportanda OI^a, reputandas *X* 2 praeter] post *O* | constitas I^a | huiuscemodi *K* 3 sese] se *X* | de] *Hal.*, *om. libri* 4 uirorum] dierum *O* | causa non KOI^a, non a (a *del.* X^b) causa *X* | sequendi O^a 5 unquam *K* | missionem I^a | amiserit *KOI*, admiserint I^a, admiserit I^b 6 discebat *K* | modi *om. O* | permissam post *I* 7 iuirorum I^a | in] omnes in *O* 8 ut] etiam ut I^a, *om. X* | sub] sug *K*, su *O* 9 uidelicet] u. et *I* 10 deponant I^a 11 suum *om. K* | erogatoribus OI^t 13 praefectus *O* 15 ex] haeae *O*, ⁎ I^a | inter OI^a? | duos uel (uel ⁎ O^a) tres] uel duos *I* | seu quattuor menses *K* 16 commissa *K*, c̄sam I^a | solitudinem I^a | non] si *K* 17 defferendo OI^b 18 ex] *IX*, et de *K*, et *O* | propropriis *I* 19 soliturum I^a, solutorum *X* | differendam O^a, differende I^a 20 singillatim *K*, sigillatum O^a | erogationem OI^aX 21 sese] esse *K* | cingulis *O* | uerum ... publicationem *om. K* | etiam] et OI^a | publicatione *O* 22 subiturum KI^a | erogationem *K* | quoque] quoque etiam *O*, quo⁎ I^a | sollicitudine I^aX 23 imperatoriam I^a | transferenda *KX* | si non] sine *K*, si uero X^a 24 idem] id *X* | a quolibet] qualibet *K* 25 illustrissimi *K* | ferre KOI^aX | curauerit] uel procurauerint I^a 26 ut] est ut I^a | eiusdem] eis *O*, eisdem *X* | apparitioni *O* | periculis KO^eX, curriculis O^t | possint *libri* 27 delicto] loco derelicto I^a | releuato *KI* | quodcumque I^a 28 ordinationis I^a 29 ut in] ut *O* | obseruanto I^a | eorum in personam *I* | tenore datae] *OI*, redacte *K*, tenore recte *X* 30 nostrum *om. K* 31 comeatum *KX contra Graecos teste Cuiacio* 32 eo quod *I* | statuis *K*, statuto uigiliis O^a 33 modis omnibus] OI^b, disposdis omn. K^a, dsdis omn. K^b, mo⁎⁎ I^a, omn. modis *X* 35 iam dictum *X* | dubitent *OIX*

17 Idem A. Arcadio pp. Cum saepe contingit propter quasdam [Parat. ad Const. 1, 2]
maximas et inexcusabiles rationes quibusdam ad custodiam uel aliam huiusmodi causam
milites deputari uel etiam deputatos esse, et non conuenit hoc modo publicum aliquod
damnum seu dispendium sustinere, iubemus, si qui fortissimi milites ex quocumque numero
curiis uel quibusdam corporibus uel sacrosanctis ecclesiis uel aliis personis pro custodia,
ut dictum est, uel tali alia causa a nostro numine deputati sunt uel fuerint, ne per eorum
translationes circa annonarum uel capitum eis praebendorum erogationem publicis rationi-
bus quaedam laesio ingeratur, eadem de proprio personam seu personas, cui et quibus
deputati sunt uel fuerint, modis omnibus agnoscere: hoc tantummodo de publico pro isdem
annonis et capitu praebendo et imputando, quod in locis, ex quibus praefati milites per-
ueniunt seu peruenerunt, imputabatur, uel si antelatam praestationem supradictae personae
recusauerint, eosdem milites de suis locis non recedere, uel eos qui recesserint ad ea sine
1 quadam mora redire. Hoc omnifariam custodiendo, ut nemo deuotissimorum militum cui-
cumque personae seu corpori sine speciali nostrae serenitatis iussione scriptis proferenda
2 deputetur. Officio tuae celsitudinis, si hanc nostrae mansuetudinis formam, quotiens super
militibus quibusdam deputandis aliquid statutum fuerit, gestis insinuare et, quid eos, quibus
dati sunt, prout nobis placuit, agnoscere oportet, itidem publicare minime curauerit, tam
dispendium, quodcumque publicum hac ex causa sustinuerit, *ei* de proprio resarcire, quam
triginta librarum auri multam propter suam desidiam, immo magis coniuentiam dependere
3 cogendo. Rectoribus nihilo minus prouinciarum et apparitionibus eorum, si statuta nostra
uiolauerint seu uiolari concesserint, eiusdem condemnationis solutione percellendis.

18 *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.*

Ἡ διάταξις κελεύει πρότερον ἐπὶ χώρας παρακρατεῖσθαι τὰ εἰς στρατιώτας δαπανώ- [B 57, 4, 18]
μενα καὶ τηνικαῦτα τὰς λοιπὰς αἰτίας τοῦ δημοσίου προβῆναι. οὐδὲ γὰρ χρὴ μόνας τὰς ἐκπομ-
πὰς κατεπείγεσθαι, ῥᾳθυμεῖσθαι δὲ τὰ στρατιωτικὰ δαπανήματα. τοὺς δὲ ἄρχοντας καὶ τὰς
πόλεις καὶ πάντα τὸν ἕτερον δημοσιεύοντα, εἴ τι παραβαθῇ τῶν θεσπισθέντων, καὶ τὰ χρήματα
παρέχειν οἴκοθεν τοῖς στρατιώταις καὶ πρόστιμον ἑκατὸν λιτρῶν χρυσίου θεσπίζομεν. a. 491—505

19 *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* . . . . . . θεσπίζομεν

Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα, ἐὰν στρατιῶται ὑφεστῶτες μὴ ὦσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀγγα- [B 57, 4, 19]
ρείαις, ἀλλ' ἢ εἰς βοήθειαν ἠφορίσθησαν προσώποις τισὶν ἢ κατὰ ἄφεσιν ἀπελύθησαν, μὴ
λαμβάνειν τὰς ἀννόνας αὐτῶν τὸν ὑπομνηματοφύλακα ἐν εἴδει διὰ τὸ μὴ φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐν
χρυσῷ διατιμωμένου τοῦ εἴδους κατὰ τὴν *τράπεζαν*, ὅρκου παρεχομένου παρά τε τῶν τριβού-
νων καὶ τῶν βικαρίων καὶ τῶν δομεστίκων καὶ ὑπομνηματοφυλάκων καὶ ὀπτιώνων, οὐδὲν ἧττον
καὶ μετὰ τὸν ὅρκον λογοθετουμένων καί, εἴτε[1] ἂν εὑρεθείησαν ψευσάμενοι, ἐν διπλῷ καταβαλ-
1 λόντων. Εἰ δὲ καὶ στρατιώτης ἐξαργυρίσαι βουληθείη τὰς παρεχομένας αὐτῷ ἀννόνας, λήψεται
τὰ χρήματα κατὰ τὴν τράπεζαν. εἰ δὲ τὸ εἶδος λαμβάνει, λήψεται τὸ ἐν τῇ χώρᾳ χορη- [1, 4, 18]

KOI: indices c. 18. 19 *ex B restituit Cuiacius*

[1] εἴ τι (*Heimbach*)?

1 idem ... pp.] *Cui.*, idem arc. a. pp. *O*, impr. a. archa. pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, idem a. *KI* | contigit *K* 2 uel] uel ob *K* 3 et *om.* OI^a 4 seu] a. seu *K* | quis *I* 5 curiis] cineris *K?* | quidam *O* | uel aliis] ut aliis O^a | per KI^a 6 ut d. est *om.* *K* | uel] ut O^a | tali] t. uel I^a, *om.* I^b | nomine *libri* | uel] ut dictum est uel (uel *om.* I^a) *I* 7 translatione *K* | annoriarum *K*, annorum I^a | captum *K* | eis *om.* *X* 8 quidem *K* | ingeritur *K*, ing*(n?)eratur I^a | personam] persona *O* | seu] seu et *K* | et] uel *I* 9 sunt uel] scl'i *O*, *om.* *X* | modis] hoc m. *X* 10 capite *KIX* | prebendorum I^a? | et *om.* *X* 11 seu peruenerunt *om.* *X* | uel] et *X* 12 recusauerunt *KO* | non] mox *X* | reddere I^a | decesserint KI^a? | sine] sinde *K* 14 seu] ut seu *K* | corpore *K* | proferendam I^a 15 depeutetur O^a | censitudinis *O* | nostram *O* 16 reputandis *K* | aliquod *OX* | quod *OX* | quibus] quibusdam *I* 17 idem *K*, idite itidem X^a 18 ei de] *cdd.*, uel ei de *O*, uel eidem *KI*, eandem *X* | proprio] priori *I* | resarcire] est sartire *K* 19 desideriam *K* | conuenientiam *X*, tribuentiam *K* | deprehendere KI^a 20 apparitoribus OI^b 21 solutio *K* | precellendis *I* 22 *c.* 18. 19 *Anastasii esse colligitur ex* 1, 4, 18, *quae gemina uidetur c.* 19 § 1 28 *inscriptionem ex* 1, 4, 18 *restituimus* | θεσπίζομεν *tradunt Paratitla ad Const.* 1, 3 32 τὴν τραπέζαν] τὴν *Cui.*, τραπέζαν *suppl. Contius ex uersione Cuiacii* facta specierum aestimatione secundum rationem mensae 36 εἰ δέ *seqq.*] *hoc comma in Parat. ad Const.* 1, 3 *sic indicatur:* ὁ στρατιώτης δοκιμασίᾳ τοῦ ἐκδίκου, ἐν ᾧ μὴ πάρεστιν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων, καὶ τοῦ θεοφιλοῦς τῶν τόπων ἐπισκόπου λαμβανέτω τὸ εἶδος παρὰ τοῦ συντελεστοῦ

γούμενον κατὰ δοκιμασίαν τοῦ θεοφιλεστάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαμπροτάτου ἐκδί-
1a κου τῆς πόλεως. Εἰ δὲ καὶ ὁ ὑπομνηματοφύλαξ ἀγοράσῃ παρὰ στρατιώτου τὰς ἀννόνας (1, 4, 18)
αὐτοῦ καὶ αὐτὸς λαμβάνει αὐτὰς παρὰ τοῦ συντελεστοῦ ὡς ἐκχωρηθείσας αὐτῷ, πάλιν κατὰ
1b τὴν τράπεζαν λαμβάνειν αὐτόν, εἰ μὴ παρὰ τὸ εἶδος βούλεται ὁ συντελεστὴς προσαγαγεῖν. Εἰ
δὲ καὶ οἱ συντελεσταὶ βουληθείησαν ἑκουσίως πωλῆσαί τινα τοῖς στρατιώταις, οὐ κωλύομεν
τοῦτο γίνεσθαι, εἰ καὶ μέλλουσιν ἐκ τούτου κερδαίνειν, ἥττονα ποσότητα εἰδῶν παρέχοντες αὐτοῖς
παρὰ τὴν δημοσίαν τράπεζαν. μὴ ἐξέστω δὲ τοῖς πολίταις[1] ἐκ τούτου βλάπτειν τὸν συντελεστήν,
ἵνα, ἐὰν αὐτοὶ κακῶς συμφωνήσωσιν, ἀναγκάζωσι τὸν συντελεστὴν καθὼς συνεφώνησε[2] παρα-
2 σχεῖν τὰ εἴδη. Εὑροῦσα δὲ ἡ διάταξις, ὅτι καί τινες τῶν χαρτουλαρίων τῶν γενναιοτάτων
ἀριθμῶν ἤτοι φοιδεράτων συνωνοῦνται ἑαυτοῖς σῖτον, ἵνα τὸ μὲν δημόσιον δίδωσιν αὐτοῖς κατὰ
τὴν τράπεζαν τὰ τοῦ σίτου τιμήματα, αὐτοὶ δὲ ὡς προηγορακότες εἴδη κερδαίνουσι, κελεύει ἡ
2a διάταξις μηδένα συντελεστὴν ἄκοντα ἀπαιτεῖσθαι παρέχειν αὐτοῖς συνωνήν. Εἰ δὲ ἑκουσίως
πωλῆσαι ζητήσῃ τις αὐτοῖς, μὴ ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὰ τιμήματα τῆς τραπέζης εἰς τὴν ποσότητα
2b τὴν μέλλουσαν λόγῳ ἀννόνων τοῖς στρατιώταις χορηγεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἔξωθεν ἑτέραν ποσότητα
2c βουληθῇ ἀγοράσαι, τότε κεκώλυται πραγματεύσασθαι, ὡς καὶ πᾶς στρατιώτης. Ταῦτα δὲ πάντα
δείκνυσι μέλλουσα γίνεσθαι ἀναψηλάφησις, ἀναγκάζουσα πάντα ἄνθρωπον τὸν ὁτεδήποτε ψευσά-
μενον σφετερισάμενον διπλάσιον καταθεῖναι, ἵνα τὸ μὲν ἁπλοῦν λάβῃ ὁ ἐκδικηθείς, τὸ δὲ ἕτερον
3 ἁπλοῦν τὸ δημόσιον. Πάντες δὲ οἱ στρατιῶται οἱ προσπαραμένοντες προσώποις τισὶν ἐν ἐξαρ-
γυρισμῷ λαμβανέτωσαν τὰς ἰδίας ἀννόνας κατὰ τὸν ἐξαργυρισμὸν τῆς τραπέζης, ὁμοίως δὲ καὶ
τοὺς κεφαλιτίονας· καὶ μὴ ζητείτωσαν τὰ εἴδη, εἰ μὴ ἑκὼν ὁ συντελεστὴς ταῦτα καταβάλοι.
4 Τοῦ παραβῆναί τί ποτε τῶν προειρημένων τολμῶντος μέγιστον κίνδυνον ὑφορωμένου, εἴτε τριβοῦνος
εἴτε βικάριός ἐστιν εἴτε δομέστικος εἴτε ὑπομνηματοφύλαξ εἴτε ὀπτίων εἴτε πρῶτος ἀριθμοῦ εἴτε
ταξεώτης τοῦ στρατηλάτου, ἐὰν συμβῇ τί ποτε παρὰ τὸ ἀληθὲς γνωρισθῆναι ἢ ἐπιχειρισθῆναι,
καὶ μὴ παραχρῆμα δηλωθῇ καὶ ἀνασταλῇ· ἡ γὰρ ἀναψηλάφησις πάντα τὰ παρὰ τὴν διάταξιν
γινομένα ἀπελέγξει. a. 491–

XXXVIII (XXXVIIII)
℞ DE EXCOCTIONE ET TRANSLATIONE MILITARIVM ANNONARVM ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. STILICHONI COMITI ET MAGISTRO VTRIVS- Th. 7, 5, 1
QVE MILITIAE. Opinatores, quibus species in diuersis prouinciis delegantur[3], contra omnem
1 consuetudinem nullis consistentibus familiis excoctionem panis efflagitant. Illustris igitur
auctoritas tua nouam usurpationem congrua auctoritate repellat[4], ut, cum opinatores in
prouinciis delegantur, uetus consuetudo seruetur. D. ID. SEPT. MEDIOLANI THEODORO
VC. CONS. a. 399
2 IDEM AA. ET THEODOSIVS A. HADRIANO PP. In excoctione buccellati, quod Th. 7, 5, 2
deuotissimis militibus conuenit praeparari, in translatione etiam annonae nullius excipiatur
1 persona, uidelicet ut ne nostra quidem domus ab his habeatur immunis. Et si quisquam,
quod non opinamur, implere quae sunt praecepta neglexerit, in procuratorem eius seueris-
KOI

---

[1] στρατιώταις *requiritur* [2] καθ' ὧν συνεφωνήθη? [3] ut pretium maiore taxatione deposcant *ins. Th.* [4] percellat *Th.*

---

3 αὐτός] αὐτόν *Cui.* 1562, *unde Herrmannus conicit hoc loco* αὐτὸν λαμβάνειν *scr. et u.* 4 λαμβάνειν αὐτόν *del.* 27 exactione *I* | militarium *om. Th.* 7, 5 28 annorum *I* 29 impp. ... 30 militiae] imp. arch. *KI* | comiti ... 30 militiae] *Th.*, mag. mil. *O* 30 opinanationes *O*, epinatores *I* | speciis *K* 31 excoctionem] exactoris *K* | afflagitant *K*, afflagitent *O*, et eflagitent *I*[a], eflagitent *I*[b] 32 usurpatione *K* 33 *s. a. Th.* 35 idem ... a.] *Th.*, idem (imp. *O*) et th. aa. *OZ*, idem a. et th. *I*, imp. th. *K* | ad hadrianum pp. *Th.*, *om. KI* | excognitione *K* | quod] qui *O* 36 deuotissimus *K*[a] | in *om. K* | excipiatur nullius *I* 37 quiquam *O* 38 quod *om. O* | non *om. K* | opinatur *OI*[a] | neglexerint *KO?*

sime uindicetur, ita ut, si huiusmodi contumaciae dominum conscium esse constiterit, quadruplum id, quod pro eius capitatione poscitur, posthabita dilatione soluatur. D. VIIII K. APRIL. ROMAE HONORIO A. VI ET ARISTAENETO CONSS. a. 404

XXXVIIII (XXXX)
℞ DE MILITARI VESTE ℞

1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AVXONIO PP. Omnem canonem [Th. 7, 6, 2] uestium ex kalendis Septembribus ad kalendas Apriles nostris largitionibus tradi praecipimus: proposita poena rectori prouinciae uel eius officio condemnationis, quae tuae iustitiae uidebitur. D. XIIII K. DEC. MARCIANOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE CONSS. a. 368

2 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. MODESTO PP. Pro- [Th. 7, 6, 3] uinciae Thraciarum per uiginti iuga seu capita conferant uestem: Scythia et Mysia in triginta iugis seu capitibus interim annua solutione dependant: per Aegyptum et Orientis partes in triginta terrenis iugis, per Asianam uero et Ponticam dioecesim ad eundem numerum in capitibus seu iugis annuae[1] uestis collatio dependatur, ita ut per Orientem prouinciae in titulo auri comparaticii, quod per iugationem redditur, compensationis gratia perfruantur, exceptis Osroena et Isauria: nam easdem constat aurum comparaticium minime redhibere. D. V ID. AVG. HIERAPOLI GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE VC. CONSS. a. 377

3 [2]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. MARTINIANO COMITI SACRARVM LARGI- [Th. 7, 6, 4] TIONVM. Fortissimis militibus nostris per Illyricum non binos tremisses pro singulis chlamydibus, sed singulos solidos dari praecipimus[3]. D. XVI[4] K. FEBR. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

4 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ASCLEPIODOTO PP. Militaris adaeratio [Th. 7, 6, 5] uestis a collatoribus exigatur, sacratissimis uidelicet largitionibus inferenda, ita ut quinque eius partes fortissimis militibus erogentur in pretio, sexta uero portio a gynaeciariis clementiae nostrae absque ulla uel ipsorum uel publica incommoditate pro eadem contextione suscepta iunioribus gregariisque militibus in ipsa, quam maxime eos desiderare constitit, specie praebeatur. D. VII ID. MART. CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO CONSS. a. 423

KOI

---

[1] annua *Th.* [2] *iunge Th.* 6, 30, 14, *cf. etiam Th.* 6, 26, 6. 6, 30, 13 [3] praecipias *Th.* [4] xv *Th.* 6, 30, 14

---

1 modi *om. O* 2 pro] p *K* | dilectione *KO* | soluetur *KI* | *s. a. Th.* 5 militari] omni canoni et militare *I* 6 impp. ... pp.] imp. ual. *KI* | auxiliano *O* | canone *K* 7 calendas *I* | setembris *OI*, sept. *K Th.* | aprilis *KOIX*, april. *Th.* | praecepimus *O* 8 praeposita *O* | poena *post* 9 uidebitur *collocat Th.* | rectori] tractori *K* | uel] uis *K* | eis O^a 9 prouidebuntur I^a | *s. a. Th.* 10 impp. ... pp.] imp. ual. *I*, imp. *K* | et ualent.] ual. nō. *O* | pp.] pp. prouincie sarciarum *O* | prou. thartianum I^a, *om. K* 11 iuga] iusta *K* | uestem] seu u. I^a | sithia miscia *K*, sithiam et misciam *O*, scithia (s∗ithia I^a) et mithia *I* 12 interiui *K* | dependeat *K*, dependebat *O*, dependat *I*, defendant *Th.* | egyptum I^a 13 partibus I^a | asiana *K*, asiam OI^b, *inc.* I^a | sponticam *KO* | diucesses *K*, diocesis *I* | eum *O* 14 numerum] nostrum I^a 16 osroena (—ne *Th.*) et] *Th.*, osidena *K*, sidena et *O*, obsidena et I^b, osroenatis et *X*, *inc.* I^a | isauria nam easdem] sis auriana asdem *K*, ysauria eadem *O*, ysirianam renatis auriam easdem I^a | aurirum I^a | comparancium *O*, *inc.* I^a 17 rectiberi *O* | *s. a. Th.* 18 impp. ... largit.] imp. arch. *I*, imp. a. *K* | martiniano] *Th.*, martiano *O* 19 militibus *om. K* | per illyr.] p illicricum nobis *K* | emisses *K* per I^a 20 dari solidos *O* | praecepimus *O* | *s. a. Th.* 22 impp. ... pp.] imp. hon. *KI* | aa. ascl. pp.] *Th.*, asdepiodato *O* 23 collationibus I^a | exigatur ... largitionibus *bis* I^a | ut ita *K* 24 parta *K* | sexa *K* | ginecearìis *K*, ginegiariis I^a, ginеariis I^b 25 uel ipsorum *om. K* | eandem *I* | contextione] *X Th.*, contentione *K*, contestatione *O*, contestationem *I* 26 minoribus OI^t | gregoriisque *O* | quam] quo∗ *Th.* | constiterit *KI* 27 speciel O^a | prebeantur *I* | *s. a. Th.*

XXXX (XXXXI)
℞ DE METATIS ET EPIDEMETICIS ℞

1 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. THEODOTO MAGISTRO [Th. 7, 8, 4]
OFFICIORVM. Si quis mensorum nostrorum manum, qua deputatas singulis quibusque
domus enotant et postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerit, ad instar
falsi reus ex hac auctoritate teneatur. D. VI K. NOV. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A.
III ET ABVNDANTIO VC. CONSS. a. 393

2 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HOSIO MAGISTRO OFFICIORVM. [Th. 7, 8, 5 B 57, 5, 2]
In qualibet uel nos ipsi urbe fuerimus uel ii qui nobis militant commorentur, omni tam
mensorum quam etiam hospitum iniquitate submota duas dominus propriae domus, tertia
hospiti deputata, eatenus intrepidus ac securus possideat portiones, ut in tres domus diuisae
partes primam eligendi dominus habeat facultatem, secundam hospes quam uoluerit exse-
quatur, tertia domino relinquenda. plenum enim aequitate atque iustitia est, ut, qui aut
successione fruitur aut empto uel extructione gaudet, electam praecipue iudicio suam rem
1 teneat et relictam. Ergasteria uero, quae mercimoniis deputantur, ad praedictam[1] diui-
sionis iniuriam non uocentur, sed quieta sint et libera et ab omni hospitum iniuria defen-
sata solis dominis conductoribusque deseruiant. sane si stabulum, ut adsolet, militari uiro
in tertia domus parte defuerit, ex ergasteriis, nisi id dominus qualibet occasione prouiderit,
2 pro animalium numero uel domus qualitate deputabitur. Illustribus sane uiris non tertiam
partem domus, sed mediam hospitalitatis gratia deputari decernimus: ea dumtaxat condi-
cione seruata, ut alter ex his quilibet, quiue maluerit, diuisionem arbitraria aequitate
3 faciat, alter eligendi habeat optionem. Et firmissimum perpetuo quod iussimus perseueret,
ita ut triginta libras auri qui illustri sunt praediti dignitate fisco nostro se illaturos esse
cognoscant, ceteri uero militia sciant se esse priuandos, si generale praeceptum amplius
usurpando quam iussimus reprehensibili temeritate uiolauerint. D. VIII ID. FEBR. CON-
STANTINOPOLI HONORIO III ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

3 IDEM AA. VINCENTIO PP. Cunctos iudices scire uolumus a praetoriis ordi- [Th. 7, 8, 6]
nariorum iudicum his praesentibus abstinendum. D. XVI K. FEBR. MEDIOLANI STILI-
CHONE ET AVRELIANO VV. CC. CONSS. a. 400

KOI

---

[1] praedictae *Th.*

---

2 *rubricam om.* I^a | meratis K^a, metaticis *O* | et epid.] epid. *O*, et cetera *X*, *om.* I^b *Th.*: περὶ μονῶν καὶ ἐπιδημιῶν ἢ περὶ μιτάτων *index Coislin. ad B* 57, 4, περὶ μονῶν καὶ ἐπιδημιῶν καὶ παρόδου στρατιωτῶν *B* 57, 5 3 imp. th. et ual. et arch. aa. *O*, imp. th. *KI* | theod. m. off. *om. KI* 4 nostrorum mensorum *I* | manu qua OI^t *Th.*, in antiqua *K* | deputatus KI^a | singulus *K* 5 dolore I^a | dubitauerint *KI* 6 hac *om. I* | auctoritas *K* | teneantur O^a | *s. a. Th.* | theod.] dn. theod. *Th.* 8 impp. ... offic.] imp. arc. *KI* | hosio] *Th.*, theodo *O* 9 urbe] uebe *K* | fuimus *I* | omnio *K*, omnibus *I* 10 quam *om. K* | etiam *om. O* | hospitium O^aI^a | inquietate sumata I^a | torcie hospiciata *K* 11 deputate *K*, deputa *I* | hactenus *KO* | intrepido I^a | possidat *K* | portioni. O^a | in] ui *K* | .uise O^a, diuisa *Th.* 12 prim. O^a, prima *I*, prima in *Th.* | secundo *O* | hospes per quam I^a, per quam nos *K* 13 domino] domi modo I^a | plenum] et pl. *K* | quid *KI* 14 successoone O^a, successionem I^a | fruatur I^a | empto] *Gottingensis Th.*, emptor *KOI* | gaudet el. praecipue *om. K* | rem] *Th.*, partem rem O^a, partem KO^bI 15 marcimonis O^a | deputantur] I^a *Th.*, unius dep. *KO*, uiris dep. I^b 16 non *om. K* | omni ospitium *I*, hospitum omni *O*, omnibus hospitantium *Th.* | defensatur *K* 17 solum *O* | dominus *K* | que] quod I^a | uero *K* 18 in tertia parte domus *O*, domus in tertia parte *I* | ex *om. O* | id] idem *O* 19 deputabuntur *KI* | iuris *K* 20 hospitalitatem gratia K^a, hospitalitia *Th.* 21 seruata] *Hafniensis Th.*, obseruata *KOI* | alter] unus O^t, ad O^e | quibuslibet *I* | arbitrari OI^a, arbitrali I^b, arbitrii *Th.* 22 habet OI^a | firmissimus *Th.* | persueuerit O^a, perseuenet et *K* 23 illustrissima KOI^a?I^r | sunt praedicti *OI*, prediti sunt *K* | dignitatem *K* | fisco nostro] rō (= ratio) fisco *K* | se] se penam *I* 24 cognoscimus sciant ceteri uero mil. I^a | esse se *KI* 25 temitate *K*, *bis* I^a | *s. a. Th.* 27 aa. uicentio pp. *O*, a. *KI* | pretoribus *K* 28 *s. a. Th.*

4 IDEM AA. AEMILIANO MAGISTRO OFFICIORVM. Fabricensium [Th. 7, 8, 8 mut. B 57, 5, 4]
domibus ubique constitutis omnem molestiam hospitum praecipimus amoueri, quo et Antio-
chensibus et ceterarum ciuitatum fabricis similis domorum excusatio praebeatur, absente
scilicet sacro comitatu. D. XI K. FEBR. CONSTANTINOPOLI STILICHONE ET AVRELIANO
CONSS. a. 400
5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PP. Deuotum possessorem [Th. 7, 8, 10]
1 ab omni inquietudine liberamus. Primo igitur omnium ad nullum praedium[1] publicum uel
priuatum domus nostrae uel cuiuscumque iuris nullus metator accedat, si a quoquam fuerit
1a destinatus. Licentiam enim domino actori ipsique plebi serenitas nostra commisit, ut eum,
qui praeparandi gratia ad possessionem uenerit, [2]expellendi habeat facultatem nec crimen
aliquod pertimescat, cum sibi arbitrium ultionis suae sciat esse concessum: recteque sacri-
1b legium prior[3] arceat, qui primus inuenerit. Administrantem uero eiusque officii pro-
ceres, quorum praecepto inhibitam personam ad agrum aliquem destinauerit, in tempore
2 proscribi debere censuimus. Solam sane hospitalitatem sub hac obseruatione concedimus,
ut nihil ab hospite, quod uel hominum uel animalium pastui necessarium creditur, postu-
letur, omniumque sit acceleratum iter atque continuum nec ulli liceat residere, ne diutur-
3 nitas commanentium ulla ex parte praedium uexet. Decem etiam librarum auri multa
ferietur, quisquis administrator togatus apparitor ullus aut militans uel iter agens ullo in
4 loco aliquid ab hospite postulauerit. In tantum enim inhiberi sceleratum morem iubemus,
ut ipsis quoque praebentibus impunitum esse non patiamur, si quid[4] sponte contra prae-
ceptum nostrum probati fuerint obtulisse. D. PRID. ID. IVN. RAVENNAE POST CONSVLA-
TVM HONORII VIIII ET THEODOSII V AA. a. 413
6 [5]IDEM AA. HADRIANO PP. *Africae* hoc prospectum est, ut infausta hospi- [Th. 7, 8, 12]
talitatis praebitio tolleretur nec balneum quisquam[6] a domino aedium postulet. D. V NON.
MART. RAVENNAE CONSTANTIO ET CONSTANTE CONSS. a. 414
7 IDEM AA. EVSTATHIO PP. Deuotissimos milites ex procinctu [Th. 7, 8, 13 B 57, 5 not. y]
redeuntes uel proficiscentes ad bella muri noui sacratissimae urbis singulae turres in pede-
planis suis suscipiant. D. V NON. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO XIII ET THEODO-
SIO X AA. CONSS. a. 422
8 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HELIONI MAGISTRO [Th. 13, 3, 18 mut. B 57, 5, 8]
OFFICIORVM. Archiatros nostri palatii nec non urbis Romae et magistros litterarum pro
necessariis artibus et liberalibus disciplinis nec non picturae professores, si modo ingenui

KOI

---

[1] per Africam uel *ins. Th.* [2] multandi *ins. Th.* [3] prior *om. Th.* [4] uel *ins. Th.* [5] *iunge Th.* 6, 29, 11. 7, 4, 33 [6] nec priuatum quisque *Th.*

---

1 idem ... officiorum] *Th.*, idem a. emiliano mag. *O*, idem a. *KI* | fabric.] a f. *Th.* 2 hominum *KI^a?* | praecepimus *O*, *om. K* | quo] *Th.*, quod *libri* | atheocensibus *O* 4 scilicet et *I* | *s. a. Th.* 6 impp. ... pp.] imp. hon. *I*, imp. *K* | possessionem *K*, possessore *I* 7 inequitudine *K*, iniquitate O^a | prelium *K*, praedum O^a 8 nullis *K*, ullus I^b | metator] mensor *Cui. Th.* 9 accioni *O* | ipsi quoque *I* | uestra *K* 10 peruenerit *O* | habet *K* 11 pertimescebat *O* | ultioni *O* | sciant *I* | sacrilegum KI^b 12 administrationem *K* 13 inhabitam *I*, hii habitant *K* 14 censemus *Th.*, decernimus OI^r | scolam *K* | concedimus obseruatione *O* 15 omnium I^a | aialium *K* | pastu necessarium I^a, pastum incensarium *K* 16 omnique O^a | iter] utrum *K* | ne] nec *I* 17 comantium *K*, commeatum *O* | praedium (precium X^a) uexet] *X Th.*, uexet (uexi *K*, uexetur *I*) predium (presidium I^a) *KOI* | etiam *om.* I^a | mulctam *K* 18 feriuntur *I* | togatos *X*, et rogatus I^a | apperitor K^a, *om.* I^a | ullius *K* | aut] *dett. Th.*, ad *K*, autem *O*, uel I^b, *inc.* I^a | militañs *O*, militat KI^a | uel] aut *O*, et *K* | item agens *K*, inter agens X^a | in loco] illico *K* 19 ab] ob *K* | postularit *Th.*, postulat *O* | more *K* 20 praesentibus *O* 21 nostri *I* | *s. a. Th.* 23 idem ... pp. (proc. *Th.*)] *O Th.*, idem a. *KI* | africae] *Th.*, *om libri*, *quasi pars esset inscriptionis* | prosperum *K* | hospitalitalitatis *O* 24 prohibicio *O*, preiunctio I^a | tollatur *O* | adium *K*, eduum *I^a?* | *s. a. Th.* 26 aa.] a. *KI* | eustacio pp. *O*, *om. KI* | deuotissimus I^a | procunctu *K* 27 profisciscentes O^a | muri noui] *Th. cum B*, muri nobis *O*, mur *K*, muri *I* | turtes *I* | pedepanis K^a 28 suis *om.* I^a | *s. a. Th.* 30 impp. ... 31 offic.] imp. th. *KI* | helioni m. off.] *Th.*, mag. off. eliano *O* 31 et *om. O* 32 necessitatibus *K* | professiones *K*

sunt, hospitali molestia quoad uiuent liberari praecipimus. D. XIIII K. SEPT. HIERIO ET
ARDABVRIO CONSS. a. 4
9 IDEM AA. NOMO MAGISTRO OFFICIORVM. Omnes, qui metata [Nou. Theod. 25 B 57, 5, 9]
in suis domibus praestant, siue hospitia praebuerint metatoribus seu quolibet pacto satis
eis fecerint, nullam uel pensionis uel discussionis domus gratia molestiam sustinere cogan-
1 tur. Deinde neminem uolumus cuiuslibet loci uel ordinis in hac florentissima urbe domum
propriam excusantem metatum sibi in alienis aedibus[1] priuilegio militiae uindicare. quod
2 et in prouinciis obseruari oportet. Ceteris uero, quibus illustris dignitas sub[2] cingulo uel
citra cingulum pro solo honore delata est, excusandarum aedium licentiam penitus denega-
3 mus. Hoc iuris in his etiam praecipimus obseruari, quos ipsa quidem administrationis
4 condicio spectabiles nouit, honor tamen additus a nostra liberalitate reddit illustres. Sci-
turis omnibus, quod si quis, cum cingulo perfruatur et excusationem ita propriae domus
impetrauerit, ut a pensione etiam portionis tertiae sit immunis, et militiae causa metatum
in alienis domibus sibi crediderit uindicandum, si quidem honore praeditus excusationis
ius habeat, carebit legum priuilegiis, quas fraudare conatus est: si uero inter eos quibus
nulla suffragatur dignitas numeretur, centum librarum auri sacratissimis largitionibus pen-
dendarum illatione multabitur. D. XVII K. FEBR. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVIII
CONS. a. 44
10 IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. .... MAGISTRO OFFICIORVM. Hac [B 57, 5, 10]
lege sancimus, ut, si quis consularem et patriciam meruerit dignitatem, tres domos proprias
dum superest habeat hospitum immunitate securas, heredes uero eius filii aut pater aut
mater nepotes aut frater aut soror aut uxor duarum domorum suarum excusatione potian-
1 tur. Si quis uero consulatu tantummodo gloriatur, duas semis domos suas immunes habeat:
post fata uero eius memorati heredes unam semis domum suam habeant nullis hospitiis
2 praegrauatam. Pari priuilegio perfruatur cum memoratis heredibus, qui solius patriciae
3 dignitatis sine consulatu decoratur insignibus. Praefectorii uero nec non et magistri mili-
tum duas domus suas habeant quoad uixerint hospitibus liberatas: heredes uero eorum
4 memorati unam defendant domum suam simili excusatione munitam. Magistri uero officio-
rum uel quaestores unam semis domum suam quoad uixerint habeant hospitum onere
5 liberatam: heredes uero eorum praedicti unam ab hospitibus iure defendant. Comites
autem domesticorum et protectorum et sacrarum largitionum et priuatarum et uir specta-
bilis primicerius notariorum singulas domus suas ab hospitum grauamine dum uiuunt
gaudeant esse securas: memorati uero heredes eorum mediam partem unius domus suae

KOI

[1] domibus *Nou.* [2] cum *Nou.*

1 modestia I^a | ad *om.* *K* | uiuentur *O*, uiuerentur I^a, uiuerent *Th.* | libertari *K*, liberali *I* | praecepimus *O* | *s. a.* *Th.* 3 aa. ... offic.] a. *KI* | nono *O*, nemo *Ambros.* *E* 28 *inf.* | metatas *O* 4 edibus *O*, *om.* *I* | hospicium *O*, hospita I^a 5 fecerunt *O* | possessionibus uel discussionibus I^a 6 neminem *om.* I^a | uel] uel cuiuslibet O^a | florentissime *O*, f****ssima I^a 7 milite *K* | quod *om.* *O* 9 excusandorum I^a | denegamus ... 10 praecipimus *om.* *K* | denegatus *O* 10 praecepimus *O* | quidam *K* 11 spectabilis I^a | tamen] tantum *O* | a nostra] aura *K* 12 cum *om.* *K* | cingula *O* | propriae] perfruatur I^a 13 sit immunis] *X* *Nou.*, sint inmunes *K*, inmunes (—nis *I*) sint OI^a, immunis sit I^b | et] sed *K* | met. (metum I^a) in (in *om.* *KI*) al. dom.] al. dom. in met. *O* 14 sibi] sub *K* | uendic. credid. *K* | quide *K* | honorem I^a 15 habeant I^a | quasi fraude coactus I^a 16 cetum *I* | auri] sa *K* | sacratissimi *I* 17 illatione] et in ill. I^a | *s. a.* *Nou.* 19 imp. ual. et ualis. mar. aa. uingcl'o (uincl'o O^b) mag. off. *O*, imp. ual. *I*, imp. *K* 20 meruit *K* | tres] res *K* | donos *O*, domus *IX* 21 inmutare I^a | aut mater] mater *K* 22 fratres aut soror *OIX*: ἀδελφοὶ εἴτε ἀδελφαί *B* 23 qui O^a | consulatum OI^a | gloriantur I^a | domus *I* | sinmunes *K* 24 post] prae *O* | uero *om.* *K* | nulli hospitii *K*, nullus hospitiis *I* 25 memorantis *K* | solis *K* | patrie *O* 26 consulatus *I* *uel* I^b | decorantur *KIX* 27 suas domus *O* | quodad *I* | iunxerint KI^aX | hosp. uel liber. *O*, liber. hosp. *I* 28 magistri] magis tibi I^a 29 suam quoad] quod *K* | uixerit *O*, iunxerint *X* | habeat *K* | hospitium I^a 30 libertatem *K* | eorum *om.* *K* | defendant] defendere defendatur I^a 31 autem] aut *K* | larg. et priu.] *Cui.*, et priu. larg. KI^b, larg. (largam I^a) et priu. larg. OI^a, larg. *X*, καροχῶν καὶ ἰδικῶν *B* 32 notario I^a | domos *O* | ab hospitum] ad hospitium KI^a

sciant excusatione muniri, residuae uero dimidiae partis tertiam portionem hospitibus
6 deputandam esse cognoscant. Si qui illustres honorarias dignitates quascumque sine actu
caelitus impetrarunt, aequo animo suas domus hospitibus post hanc legem pandant pro
tertia quae legibus praefinita est portione: exceptis uidelicet ergasteriis, quae in plateis
7 uel angiportis esse noscuntur. Quod in omnibus domibus quae hospitales sunt obseruari
iubemus: ita ut nemo uel ex sacro rescripto uel ex diuina adnotatione seu pragmatica
8 sanctione contra hanc legem uti possit excusationis auxilio. His omnibus, quae per hanc
legem constituimus, in hac aeterna urbe obseruandis.

11 [1]IMP. ZENO A. ILLYRICIANO MAGISTRO OFFICIORVM. Decem post primicerium tribunos in domibus, quas in hac regia urbe possident, metatorum iussimus uacationem mereri.

12 [2]*Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α. Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτορίων.*
Μηδεὶς ἄρχων ἐν τῷ περινοστεῖν ζητείτω προφάσει ἐπιδημητικῶν ἢ προφάσει ἀφοπλισμοῦ χρύσιον. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, καὶ ἐκβάλλεται τῆς ἀρχῆς καὶ δημεύεται καὶ ἐξορίᾳ διηνεκεῖ ὑποβάλλεται. [B 57, 5, 12]
D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

XXXXI (XXXXII)
℞ DE SALGAMO HOSPITIBVS NON PRAEBENDO ℞

1 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. LEONTIO PP. Ne quis comitum uel tribunorum aut praepositorum aut militum nomine salgami gratia, id est[3] culcitas lignum oleum a suis extorqueat hospitibus: sed nec uolentibus[4] hospitibus in praedictis speciebus aliquid auferant: sed prouinciales sint nostri ab hac praebitione securi: comitibus tribunis uel certe praepositis militibusque graui uexationi subiacentibus. D. V ID. OCT. . . . . CONSS. [Th. 7, 9, 2] a. 340?

XXXXII (XXXXIII)
℞ DE COMMEATV ℞

1 [5]IMP. CONSTANTINVS A. ET C. AELIANO[6]. Ne cui liceat praepositorum uel[7] [Th. 7, 12, 1]
tribunorum cohortium uel uicariorum et familiarium eorum tempore expeditionis[8] quocumque genere cuiquam de militibus a castris atque signis uel his etiam locis, in quibus per-
1 tendant, discedendi commeatum dare. Si quis uero contra hanc[9] legem facere ausus fuerit

KOI: index 40, 12 *ex B restitutus est*

[1] *iunge* 12, 7, 2 [2] 1, 4, 26 (§ 16) *iungit Biener* [3] salg. gratia id est *om. Th.* [4] sed nec uol.] nec inu^{it}is (uitis *liber*) uel magistratibus uel *Th.* [5] *iunge* 12, 35, 9 [6] Aelio pp. 12, 35, 9 [7] decurionum uel *ins. Th.* [8] uel uicariorum ... expeditionis *om. Th.* [9] hanc *om. Th.*

1 muneri *K*I^a 2 deputanda *O* | cognoscam *K* | quis *O* | illustre *K* | honerarias *K*, honoraticias *O*, honerari*(os?) has I^a | quacumque $O^a I^a$ | sine *om. K* 3 penitus O^a | inpetrarum *O*, impetratur *K* | quae legibus pro tertia *I* 5 angiperortis *K*, anniportis *O* | in] modis I^a | sunt *om, K* 7 sanccionem *K* | uti ... 8 legem *bis* I^a | uti] ut *K* | quae] quaeque *O*, qui *I altero loco, om. K* | 9 imp.] idem *I* | zeno ... off. *om. K* | illyr. mag.] *Cui.*, ill'. mag. *I*, illud magml. *O* | primicerius *K* 10 urbe] ciuitate *K* | uacatione *KO*I^a 11 *inscriptionem et subscriptionem restitui ex* 1, 4, 26 17 salgano I^a 18 imp. const. et constans aa. leutio pp. *O*, imp. const. *I*, imp. a. *K* | qui *KO* 19 aut pr.] aut aut pr. I^a | id est] * I^a | culcitas] *O Th.*, culcitras *KI* | lig*(o?)num O^a 20 extorqueant *KI* 21 auferat *O* (*non Th.*) | nostri sint *K* 22 praep. militibusque] *X Th.*, prepositisque *KI*, praepositis *O* | uexatione *K*I^b, uescatione I^a | *s. a. Th.* | oct. conss. su *Th. extremis abscissis: fortasse* su[pra scriptis] *suppl., pro quibus Iustiniani scripserint* Acyndino et Proculo conss. 25 imp. const. a. et c. (*om.* aeliano) *Th*, idem a. eliano *OI*, impr. const. et constans aa. *Z*, imp. *K*: impp. constantinus et constans aa. leontio pp. *Contius* 1566 *errore suo ex* 12, 41, 1 26 cohortium uel uicar.] cohortum cariorum *K* | famularium eorum pro tempore *K* 27 de milit. cuiquam *I* | castris atque a *Th.* | etiam his *O* | locis quibus *K*, in locis quibus *Th.* | pertemptant *K* 28 facere *om.* O^a

et militem contra interdictum commeatu dimiserit eo tempore, in quo[1] barbarorum incursio extiterit, et tunc, cum praesentes in castris atque apud signa milites esse debeant, quisquam afuerit, capite uindicetur. D. IIII K. MAI. SEVERO ET RVFINO CONSS. a.

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SYAGRIVM MAGISTRVM OFFICIORVM. [Th. 7, 12, 2] Quicumque de scriniis aut agentibus in rebus uel etiam ex officiis palatinis, his uidelicet, qui sacrarum et priuatarum remunerationum comitibus obsecundant, sex mensium spatium supra diem commeatus aut iussionem euectionis afuerit, is in inferiorem locum quinque antelatis posterioribus deuoluatur: is uero, qui anni uacationem arbitratu proprio iudiciarii praecepti oblitus adsumpserit, a decem post se militantibus transeatur: ac deinde cum iam aliquis desidia quadriennio officium proprium adire neglexerit, quadraginta de sequentibus postferatur: qui uero nec post quadriennii quidem tempus, militantum non immerito matriculis auferatur. D. K. OCT. AVSONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 3

3 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. GAISONI COMITI ET MAGISTRO MILITVM. [Th. 7, 18, 16] Si qui sine commeatu aliquo annum in penatibus propriis uel in quibuslibet locis desidiosa quiete transegerit, decem sequentibus postponatur: in quo uero biennium talis culpa deprehenditur, uiginti sibi antepositos congemiscat: tertius autem annus triginta praelatos iure deflebit, ita ut quartus exempto matriculae nullam[2] ueniam derelinquat. D. PRID. ID. IVN. RAVENNAE POST CONSVLATVM HONORII VIIII ET THEODOSII V AA. a. 41

XXXXIII (XXXXIIII)

℞ DE TIRONIBVS ℞

1 [3]IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. MODESTO PP. [Th. 7, 13, 6 mut.] Nullus tiro uagus aut ueteranus aut censibus obnoxius ad militiam accedat. D. XIIII K. OCT. HIERAPOLI VALENTINIANO ET VALENTE III[4] AA. CONSS. a. 37

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. EVTROPIO PP. [Th. 7, 13, 11] Quisquis mancipium iuris alieni in tirocinio militiae scribi curauerit[5], conuictus ac proditus auri libram aerario nostro cogatur inferre, mancipio scilicet domino, si factum ignorauerit, reddendo[6]. D.[7] ID. MAI. TYRO METROPOLI. PP. BERYTO ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 38

KOI

---

[1] eo tempore in quo] atque id temporis nulla eruptio erit, tunc deportatione cum amissione bonorum adficiatur: sin uero aliqua *Th.* [2] nulli *Th.* [3] *iunge Th.* 16, 2, 19 [4] III (= *a.* 373: *Tillemont*)? [5] duxerit offerendum *Th.* [6] mancipio ... reddendo *om. Th.* [7] d.] accepta cum litteris pp. *similiaue requiruntur: data uidetur anno proximo, nam hoc anno Florus pp. Or. fuit*

---

1 indictum *Th.* | commeatu] *Gottingensis Th.*, commeatum *KOI* 2 debeant] deant K^a 3 *s. a. Th.* 4 impppp. ... aaa.] imp. grac. et ual. et th. *O*, imp. g. *I*, idem *K* | ad ... 5 offic. *om. KI* 5 cuicumque *K*, quicum *O* | de *om. K* | agentis I^t 6 qui] quia *uel* que *I* | remunerationibus *I* 7 mensum *Th.* | iussiones *OI* | euictionis I^a 8 in] *X Th.*, *om. KOI* | deuoluant *K*, reuolutur (*sic*) *Th.* | uacatione *K* 9 iudicarii I^a | preceptionibus *K* | a] ad *I* | post se] post *K*, posse O^a, post e *I* | emilitantibus *O* 10 transeat *K*, transeant *O* | ac] an *K* | cum iam] curam *K* | aliqui O^a | quadriennii I^b, qui triennii *K* 11 postproferatur *K*, praeferatur *O* | nec] ne *Th.* 12 militantium O^rI^a, nulli tantum *K*, militat I^b, militandum *Th.* | non] iam *O* | *s. a. Th.* 14 imp. ... militum] imp. hon. *I*, imp. *K* | gaisoni] *Th.*, caisonii *O* 15 si qui] O^a, si quis KO^bI, qui *Th.* | sine *om. K* | penatibus *K* 16 transegernt I^a | biennio *KO* 17 sibi antepositos] autem sibi positos *K* | cogemescat *I* | ttius *K* 18 palatos *K*, prelatios I^a | exemplo *O*, exepto I^a | delinquat I^a 19 *s. a. Th.* 21 gironibus O^a 22 impp. ... aa.] *Z Th.*, imp. gra. et ual. aa. *O*, imp. grat. *I*, imp. *K*: *cf. ad u.* 25 | mod. pp.] *O*, ad modestum pp. *Th.*, *om. KI* 23 sensibus *I* | *s. a. Th.* 25 impr. grat. et ual. et th. aa. *Z*, idem aa. et th. aa. *O*, idem a. et th. *I*, imp. *K* | eutropio pp.] *Cui.*, eutropio *O*. *om. KI Th.* 26 alienis *O* | in] et O^a | prouidus *I* 27 liberam *K* | erogatur K^a 28 *s. a. Th.*

3 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. . . . . . comiti sacrarvm largitionvm. Tirones in scholis loco semper posteriore ponantur. nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui et laborum adsiduitas et stipendiorum prolixitas suffragatur. D. vii k. Dec. Ravenna Basso et Philippo conss. [Th. 7, 13, 19] a. 408

XXXXIIII (XXXXV)

℞ DE LITORVM ET ITINERVM CVSTODIA ℞

1 Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Evstathio pp. Saluberrima sanctione censemus[1], ne merces illicitae ad nationes barbaras deferantur. et quaecumque naues ex quolibet portu seu litore dimittuntur, nullam concussionem uel damna sustineant: ita tamen, ut earum naucleri deponant, in qua*m* prouincia*m* ituri sunt, ut hoc manifestato nulla contra eos postea indignatio seu concussio procedat. D. xiiii k. Oct. Constantinopoli Theodosio A. viiii et qvi fverit nvntiatvs[2]. [Th. 7, 16, 3 mut.] a. 420

XXXXV (XXXXVI)

℞ DE DESERTORIBVS ET OCCVLTATORIBVS EORVM ℞

1 [3]Imppp. Gratianvs Valentinianvs et Theodosivs AAA. ad Syagrivm pp. [Th. 7, 18, 4]
Si quis forte desertorem agro tectoque susceperit atque apud se diu passus [Th. 7, 18, 5]
fuerit delitescere, actor quidem uel procurator loci, qui hoc sciens prudensque commiserit,
capitali supplicio subiugetur, dominus uero, si huius rei conscius fuerit, praedii, in quo
1 latuerit desertor, amissione puniatur. Si quis autem desertorem prodiderit [Th. 7, 18, 4]
2 mediocris[4] loci ingenuus, immunitate potiatur. Neque solum de his loquimur, qui proxime
signis felicibus applicati militiae rudimenta timuerunt, uerum etiam qui stipendiis milita-
3 ribus degenerem latebram praebuisse monstrantur. Desertor autem habebitur quisquis
belli tempore aberit a signis. horum qui sponte processerit, peccati anterioris supplicium
non timebit. sin uero flagitiosa ignauia delitescat, per eum, in cuius domo fuerit, inuigi-
lantibus extrinsecus[5] quoque officiis publicis, ubicumque correptus seueritati iudicis offera-
4 tur, degeneri morte gladium subiturus. Si autem rector prouinciae propositam seueritatem
uel gratia uel dissimulatione distulerit, patrimonii atque existimationis damno subiciatur
et in officii primores capitaliter uindicetur. PP. id. Ivl. Romae Gratiano v et Theo-
dosio AA. conss. a. 380

KOI

---

[1] decreuimus *Th.* [2] viiii et Constantio iii conss. *scripserint Iustiniani* [3] *iunge* 7, 13, 4
[4] si desertorem seruus prodiderit, libertate donetur, si mediocris *Th.* [5] forinsecus *Th.*

---

1 impp. ... largit.] imp. hon. et th. *I*, idem a. *K* | aa. ... com.] ad com. *O*, aa. comiti *Th.* 4 susfratur *O* | *s. a. Th.* 6 itinerum] impiarum *K* 7 idem aa. eustachio pp. *O*, imp. *K*, idem a. *I*, impr. hon. et th. aa. *Z* 8 deferatur *K* 9 dimittantur *I*, demittuntur *Th.* | dampnum *K*, dampna concussa *O* 10 eorum *K* | nauclerii *KOI^a*, nauiclarii *I^b* | deponant in qua *bis I^a* | qua prouincia *libri* | ut] et *K* | manifesto *O*, manifest∗∗o *I^a* 11 concussio] conc. quoque modo *X* | *s. a. Th.* 14 de *om. I* 15 imppp. ... pp.] imp. grat. *I*, imp. a. *K* | et th. aaa.] th. aa. *O* 16 desertionem *K* | diui *K*, *om. O* 17 uel pro *om. I^a* | qui *om. Th.* 18 subiugent *I^a* | dominus uero] dm̄s (= dicimus) uero *K^a*, dominum suum *O* | huius] huiusmodi *K* 19 autem desertorem] uero desidem *K*, *deficit I^a* | perdiderit *K*, *deficit I^a* 20 potiantur *K* | de his] eos *Th.* | loquuntur *K*, *inc. I^a* 21 inplicati *O* | tenuerunt *KOI^r* | uerum] unde *K* | etiam *om. Th.* 22 degenere *OI* | habebunt *K* | quisquis bellit *K*, quisqui libelli *O* 23 abierit a *K*, erit a *O*, habita *I^a* | eorum *K* | praecesserint *O^aI* | supplicii *O* 24 tenebit *O* | domum *I^t* | uigilantibus *OI* 25 extrisecus *I* | correctus *K* (porrectus *uoluit K^a*), prepertus *O* | seueritate *K*, *inc. I^a* | iudiciis *I^a Th.* 26 deneger *KI* | morte gladium] *Z Th.*, mortem gladium *I^a*, mortem gladii *KOI^b* | sin *I* | proposita seueritate *K* 28 offitiis primioris *K* | iudicetur *I* | *s. a. Th.* 7, 18, 4 | v] vi *Th.* 29 aa.] i aa. *Th.*

2 IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. HADRIANO PP. Si desertores inuenti resistendum atque armis obtinendum putauerint, tamquam rebelles in ipsis temeritatis suae conatibus opprimantur: ita tamen, ut prouinciarum iudices sollicita cautione disquirant, ne sub falsarum tractoriarum nomine desertionis suae crimen defendere moliantur, nec suppositis aut commentis epistulis euadendi habeant facultatem. D. VI K. MART. RAVENNAE THEODOSIO A. ET RVMORIDO CONSS. [Th. 7, 18, 11] a. 40

3 IDEM AAA. LONGIANO[1] PP. Qui relictis militaribus castris se ad depraedationes uel latrocinium contulerint, seueritatem iudicis[2] non euadant. D. VIIII K. APRIL. RAVENNAE ARCADIO A. VI ET PROBO VC. CONSS. [Th. 7, 18, 15] a. 40

XXXXVI (XXXXVII)

℞ DE VETERANIS ℞

1 IMP. CONSTANTINVS A. CVM INTROISSET PRINCIPIA ET SALVTATVS ESSET A PRAEFECTIS ET TRIBVNIS ET VIRIS EMINENTISSIMIS, ACCLAMATVM EST: Auguste Constan- [Th. 7, 20, 2]
1 tine, deus te nobis seruet[3]: uestra salus nostra salus: uere dicimus, iurati dicimus. ADVNATI VETERANI EXCLAMAVERVNT: Constantine Auguste, quo nos ueteranos factos, si nullam indulgentiam habemus? CONSTANTINVS A. DIXIT: Magis magisque conueteranis meis beati-
2 tudinem augere debeo quam minuere. VICTORINVS VETERANVS DIXIT: Muneribus et oneribus uniuersis locis conueniri non sinamur. CONSTANTINVS A. DIXIT: Apertius indica:
3 quae sunt maxime munera, quae uos contumaciter grauant? VNIVERSI VETERANI DIXERVNT: Ipse perspicis scilicet. CONSTANTINVS A. DIXIT: Iam nunc magnificentia[4] mea omnibus ueteranis id esse concessum perspicuum sit, ne quis eorum in nullo munere ciuili neque in operibus publicis conueniatur neque in nulla collatione neque a magistratibus neque
4 uectigalibus. In quibuscumque nundinis interfuerint, nulla ad uenditionem[5] proponenda
5 dare debebunt. Publicani quoque, ut solent agentibus super *com*pellere, ab isdem ueteranis
6 (1) amoueantur. quiete post labores suos perenniter perfruantur. Fisco nostro quoque eadem epistula interdiximus, ut nullum omnino ex his inquietaret: sed liceat eis emere et uendere, optimis negotiis pecuniam tractare et mercimonia agitare[6], ut integra beneficia eorum sub

KOI

---

[1] Longiniano 11, 4, 1? *Th.* 13, 11, 11 [2] iudicis] publicam *Th.* [3] dii te nobis seruent *Th.* [4] munificentia *Th.* [5] ad uenditionem *om. Th.* [6] optimis ... agitare *om. Th.*

---

1 imp. arc. et hon. et th. aa. hadriano pp. *O*, imp. arch. *I*, idem *K* 2 resistendi *K* | optinende *K* 3 opetantur I^a | ita tamen *tuetur Th., ubi respiciunt ad initium constitutionis ab Iustinianis omissum* 4 ne] nec *I* | tractoriarum] *dett. Th.*, tractariorum *O*, tractatoriarum *KI* 5 molliatur *K* | nec] ne *Th.* | cummeritis *K* | epilis *O* | habet *K*, habeat *O* | *s. a. Th.* 6 a.] a. I *Th.* 7 aaa. ... pp.] a. *I*, *om. K* | longiano] *Ambros. E 28 inf. Th.*, longionario *O* | castris *om. K* | ad se *K* | praedationes O^a, predationis *K*, d**dationis I^a 8 contulerit *O*, cotulerint *I* | euadet *O* | *s. a. Th.* 12 imp. const.] idem *K* | introissent *KI* | esset] est I^a? | a] in *K*, *om.* O^a 13 declaratum O^a | constantine] stancine *O* 14 uere dicimus] ueremus *K* | iurati (uianti *K*) dic. *om. O* | adiurati uet. clamauerint *I* 15 quo] *Z Th.*, quos *O*, quod KI^a, quid I^b | factos] facis KI^b, facit I^a | si] sit I^a 16 indl'igentiam I^a | magis magisque cum uet. KO, magisque conuet. magis *I* | meis] numeris *K* 17 augere] auguste *K* | uictorianus *K* | dixit ueteranis *I* | oneribus] honoribus OI^a 18 in uniu. locis *I*, in locis uniu. *K* | sinantur *K* | a.] autem *O* | apertis I^a | iudica *K* 19 maxima munera OI^b, munera maxima *K* | uos] uox *K* 20 ipse] inperatore *K* | prospicis *O* | scilicet] sed KI^b | a. *om. K* | magnificentiam meam *K* | omnibus *om.* I^a 21 esse] est O^a | concessam *K* | prospicuum *O* | in *om. Th.* 22 in ulla *O*, mihi ulla *K* | collatione] colore *K* | a] am O^a 23 uectig.] a uectig. KOI^b | quibus nundinis cumque *K* | interfuerit OI^a | nullam *K* | ad uenditionem] *Hafniensis*, ad inuentionem *OX*, aduectionem *K*, aduetionem I^a, aduentionem I^b | proponenda] *Hafniensis Th.*, proponendam *KOI* 24 dari I^a | publicam I^a. publicanis *Th.* | solet *O* | super compellere] *Th.*, superpellere I^b, super pellem OI^a, supplere *K* | ab] ad O^a | isdem] his *Th.* 25 suuos I^a | fruantur *K* 26 interdicimus *K* 27 tractare] tunc *K* | mercimoniam *K*

7 saeculi nostri otio et pace perfruantur[1]. Sed etiam nullo munere ciuili, id est corporali siue personali, uel de portorio onere eos adfici concedimus. D. K. MART. IN CIVITATE VELOVOCORVM CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTINO C. CONSS. (Th.) a. 320

2 [2]IDEM A. MAXIMO PP. Prouidendum est, ne ueterani protectoria dignitate cumulati, aut *qui* honores uarios pro meritis suis consecuti sunt, incongruis pulsentur iniuriis, cum, si quis in hoc crimine fuerit deprehensus, rectores prouinciarum pro iurisdictione sua examinantes factum pro sui qualitate eos coerceant[3]. D. IIII K. IAN. TRIVERIS[4] IANVARINO ET IVSTO CONSS. Th. 7, 20, 5 a. 328

3 IDEM[5] A. AD EVAGRIVM PP. Veterani, qui ex neglegentia uitae neque rus colunt neque aliquid honestum peragunt, sed latrociniis sese dederunt, omnibus ueteranorum priuilegiis exuti poenis competentibus a prouinciarum rectoribus subiciantur. D. III ID. AVG. CONSTANTIO A. VI ET CONSTANTE II CONSS. Th. 7, 20, 7 mut. a. 353

4 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. EVSTATHIO PP.[6] ET NESTORIO PP. ILLYRICI. Nullus eorum, qui sacramentis inhaerere desierit, uel uolens permittatur uel inuitus militare cogatur obseruare iudicium: sententiis, quae non his obseruatis latae fuerint, nullam firmitatem habentibus, nisi forte reperiatur ibi tempore militiae coepta cognitio: tunc enim uelut necdum cingulo deposito sub militari iudice rem tractari finirique praecipimus, nisi principali beneficio specialiter indulto quidam ex his sese defendant. a. 421—422

XXXXVII (XXXXVIII)

℞ DE FILIIS OFFICIALIVM MILITARIVM QVI IN BELLO MORIVNTVR ℞

1 [7]IMP. CONSTANTINVS A. AD EVAGRIVM PP. Ii, qui ex officialibus quorumcumque officiorum geniti sunt, siue eorundem parentes adhuc sacramento tenentur siue iam dimissi erunt, in parentum militiam uocentur[8]. D. PRID. NON. AVG. BASSO ET ABLABIO CONSS. Th. 7, 22, 3 a. 331

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEOTERIO[9]. Filios primipilariorum paternam sequi condicionem oportet[10]. a. 380?

KOI

---

[1] *expectes fere* seruentur [2] *iunge* 1, 40, 2 [3] rectores prouinciarum conueniat ad tuum iudicium referre atque ad tuum officium praedictos dirigere, ut factum pro sui qualitate possit facillime coerceri *Th.* [4] Ian. [accepta . . .] Triueris? [5] imp. Constantius A. *scribi debuit, cf. Th.* 7, 20, 6 [6] Orientis *ins.* [7] *iunge Th.* 12, 1; 19. 20 [8] in parentum locum procedant *Th.* [9] *cf. Th.* 7, 22, 11: haue Neoteri kn.: *cuius tamen constitutionis argumentum adeo diuersum est, ut c.* 2 *h. t. ad eam efformatam esse uix tibi persuadeas* [10] d. VI id. Sept. Sirmio Gratiano V et Theodosio I AA. conss. *Th.* 7, 22, 11

---

1 perfrantur *O* | ullo I^a | id est corporali] copera *K* 2 personalia *K* | de pretorio *K*, deportationis I^a, de portato I^b, de portatorio *X* | onere eos] *edd.*, oneri eos *K*, honeris OI^b, eos I^a, honeris eos *X* | adfici] a fisci *O* | concedimus] 9 (= con) *superposita altera* 9 *O* | *s. a. Th.* 3 constantio c. *Th.* 4 max. pp. *O, om. KI,* pp. *om. Th.* | ueteranis protectioni a dign. I^a 5 cumulat I^a | qui] *Th., om. libri* | compulsentur I^a 6 cum] eum *K* | crimen *KO* | deprehensus fuerit *K* 7 eos *om. K* | *s. a. Th.* | iun. *Cui., errore opinor* | triueros *Th.* 9 a. ad euagium pp. *O*, a. ad euagrium pu. *Th.*, a. *I, om. K* | ueteran *I* 10 rus] agros *I* | colant *O* | nec *OX* | peragant *O* | sed] si *K* | latroniciis *O* | dederint *O* 11 poenis] spereris *K* | *s. a. Th.* 13 impp. ... aa. (aaa. *O*)] idem a. *K*, imp. hn. *I* | eustachio pp. et nestorio pp. illyr. *Cui.*, eustachio pp. et nestario pp. illirici *O*, *om. KI* 14 desierint I^a 15 seruare *OIX* | iudicum *K* | his] ex his *I* | fuerant *O* | non ullam *O* | infirmitatem *K*, infirmitaitatem *I*, firmitatibus *X* 16 reparatur I^a | cognatio OI^a 17 uelut] uel *O* | necdum] non I^a? | cingulos *OI* | sub limilitari *K*, sublimitati *O* | iudicem I^a | finirique] firmi et *K* | praecepimus *O* 18 principali b. spiritaliter I^a, speciali b. printipaliter *K* | inducto *O* | sese] esse I^a 20 officialium] *OIX cum B* 57, 7 *et indice Coislin ad B* περὶ υἱῶν ταξεωτῶν τῶν ἐν πολέμῳ ἀποθνησκόντων, off. et *K*: de filiis militarium apparitorum et ueteranorum *Th.* 7, 22 | militum *O* 22 imp. ... pp. (pp. *om. Th.*)] imp. const. *I*, imp. a. *K* 24 dimissis I^a | erit *O* | malicia *K* | *s. a. Th.* 26 imppp. ... neoterio] *Cui.*, imp. grac. et ual. et th. aaa. nestorio *O*, imp. grat. *I*, idem *K* | prim•lariorum I^a

3 Ἐάν τις ἐν πολέμῳ τελευτήσῃ ὁπωσδήποτε στρατευόμενος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐὰν εἷς ἐστιν, ἢ πολλῶν παίδων ὁ μείζων παραχρῆμα εἰς τὸν τόπον τοῦ πατρὸς ὑπεισερχέσθω καὶ τὰς ἀννώνας τὰς αὐτὰς λαμβανέτω, εἰ μέχρι βιάρχου ἦν ὁ πατήρ. εἰ δὲ ἀνώτερος ἦν τοῦ βιάρχου, βίαρχον μόνον γίνεσθαι τὸν παῖδα. πρόδηλον γάρ, ὅτι ὁ μείζων ταύτην ἔχων τὴν παραμυθίαν φροντίζει καὶ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν. B 57, 7, 3

XXXXVIII (XXXXVIIII)

℞ DE OBLATIONE VOTORVM ℞

1 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Basilio pv. Quando uotis communibus felix annus aperitur, in una libra auri et[1] solidis obryziacis[2] principibus offerendi deuotionem animo libenti suscipimus statuentes, ut deinceps sequentibus annis uniuscuiusque sedulitas principibus suis talia ingerant semper et deferant. D. iii non. Mart. Mediolani Olybrio et Probino conss. Th. 7, 24, 1 a. 395

XXXXVIIII (L)

℞ DE NVMERARIIS ACTVARIIS ET CHARTVLARIIS ET ADIVTORIBVS SCRINIARIIS ET EXCEPTORIBVS SEDIS EXCELSAE CETERORVMQVE IVDICVM TAM CIVILIVM QVAM MILITARIVM ℞

1 [3]Imp. Constantinvs A. Veroniciano vicario Asiae. Vorax et fraudulentum numerariorum propositum, qui diuersis obsequiis[4] rectoribus obsequuntur, ita inhibendum est, ut antea sanximus et nunc itidem sancimus condicioni eos subdi tormentorum et eculeis atque lacerationibus subiacere. D. xiiii k. Ivn. Optato et Pavlino conss. Th. 8, 1, 4 B 6, 35, 1 a. 334

2 Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Clearchvm. Qui numerarii appellari consueuerant consularium ac praesidum dumtaxat, tabularii post hanc nostram sanctionem[5] uocabuntur, scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus uel his, qui prouecti nostro iudicio ad prouincias uenerint, uel exactoribus[6] debitorum aut[7] reliquorum modum frequenter ingesserint sub actorum testificatione: quos scire oportet cum his qui debitores sunt sese ad solutionem esse retinendos, nisi omnia debita ipsis Th. 8, 1, 9 B 6, 35, 2

KOI: index 47, 3 *ex B restitutus est*

---

[1] et *del., cf. not.* 2 [2] auri solidi septuaginta duo obryziaci (solidis LXXII obryziacis *Gothofredus*) *Th.* [3] *iunge Th.* 8, 15, 2 [4] obsequiis *om. Th. contra B* (κ.π.): ἐν διαφόροις ὑπηρεσίοις τοῖς ἄρχουσιν ὑπουργοῦσιν [5] *idem B* (κ.π.): posthac nostra sanctione *Th.* [6] exactoribus] *idem B* (κ.π.): his qui ibidem diutius fuerint commorati *Th.* [7] ac *Th.*, ἤτοι *B* (κ.π.)

---

3 τοῦ βιάρχου] *Cuiacius uertit:* quod si altiorem obtinuerit ueluti ducenarii aut centenarii, *quasi in Graecis exciderit* οἷον δουκηνάριος ἢ κεντηνάριος 8 impp. ... pu. (pp. *O*)] *O Th.*, imp. arch. *I*, imp. *K* | deuotis aut communibus *K* 9 aperiatur *K* | libra in una *O* | obridiacis *O, inc. I^a* | deuotione *O* 10 unius *om. I* 11 principalibus *I^a* | inferant *OI* | et def. semper *K* | *s. a. Th.* 14 et adiut. scrin. (scrinariis *O*)] siue scrinariis *I, bis K* 16 et ceterorum *O*, que *om. X* 18 imp. ... asiae] imp. const. *I*, imp. *K* | cironiciano uicario *O*, ueroniciano *Ambros. E* 28 *inf.*, ad benoricianum uicarium *Th.* | et *om. I^a* 20 ita] ita ut *K* | ut] ut et *Th. contra B* (κ.π.) | sanccimus *KX*, saucxerimus *Th.* 21 laceratoribus *K* | *s. a. Th.* 23 impp. ... aa.] imp. ual. *I*, idem a. *K* | ad cherachum pp. *O*: *Clearchus uicarius Asiae erat* | numerarii qui *Th. contra B* (κ.π.) 24 ac praesidum] a preside *K* | posthac *I Th.* (*not.* 5), μετὰ ταύτην *B* (κ.π.) 25 uel *om. B* (κ.π.) *contra Th.* 26 prouecta *K*, prouect•(o?) *I^a* | ueniunt *K* | exactionibus *I^a* 27 auctorum *O* | quos] quoque *O* 28 sunt *om. K*

1 fuerint indicantibus persoluta. Triennii tamen spatio tabulariorum decet tempus omne
concludi. D. XIIII K. MART. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

3 IDEM AA. RVFINO PP. Numerarios amplissimae tuae sedis [Th. 8, 1, 11 mut. B 6, 35, 3]
cingulum habere et militiae ordinem tenere iubemus. D. PRID. ID. DEC. PARISIIS VALEN-
TINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

4 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. OMNI- [Th. 8, 1, 12 B 6, 35, 4]
BVS RECTORIBVS PROVINCIARVM. In prouinciis singulis duo numerarii, qui et[1] tabularii,
collocentur, quo ad unum fiscalis arcae ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere
tituli iubeantur: scituri, quod, si ex alienis quicquam actibus ad alteram partem illicita
fuerit usurpatione translatum, is, qui iudicis culpam dissimulatione texerit, grauissimo sit
supplicio subiugandus. D. III K. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

5 [2]IDEM AAA. ET ARCADIVS A. PRINCIPIO PP. Exceptores omnes [Th. 8, 7, 17 B 6, 35, 5]
iudicibus prouincialibus[3] obsequentes, qui nec cohortalem militiam sustinere uidentur[4]
neque a fisco ullas consequuntur annonas, absque metu dare[5] coeptis operam, etiamsi
decuriones sint, minime prohibemus, dummodo munia propriae ciuitatis agnoscant et peracto
secundum morem exceptionis officio ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant.
D. IIII ID. DEC. AQVILEIAE ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

6 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. SEVERO PV. Ne diutius ad [Th. 8, 1, 14 B 6, 35, 6]
cunctorum perniciem actuarii numerariorum consortiis adiuuentur, illustris auctoritas tua
cunctos ex numerariis actuariorum societate praecipiat abstinere atque ab eorum com-
1 munione discedere. Quod si haec moniti custodire neglexerint, isdem poenis se quibus
actuarios non ambigant subiacere. D. IIII K. IVL. NICAEAE HONORIO A. IIII ET EVTY-
CHIANO CONSS. a. 398

7 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. Actuarios [Th. 8, 7, 21 B 6, 35, 7]
tam classium urbis Constantinopolitanae quam thymelae equorumque curulium ciuitatum
diuersarum non aliter nisi, ut consueuerat, manus sanxerit principalis, sublimitas tua
1 praecipiat ordinari. Quod si quis talis sub tua fuerit iudicatione conuictus, pro- [12, 59, 6]
fecto irritis his, quae uetita contrectauit, etiam congruam indignationem incurret. D. X K.
IVL. NICOMEDIAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

KOI

---

[1] numerarii qui et *om. Th. B* [2] *iunge Th.* 11, 16, 17 [3] prouincialibus *om. Th., tuentur B* (κ.π.) [4] *idem B* (κ.π.): qui nec militiam sustinent *Th.* [5] nauare *Th.*, διδόναι *B* (κ.π.)

---

1 tamen] tantum enim O^a, *deficit* I^a | dicet *K* | temp. omne] *K Th. B* (κ.π.), omne temp. *OI* 2 *s. a. Th.* 3 aa. rufino pp.] *O*, aa. ad rufinum pp. *Th.*, a. *I*, *om. K* 4 habere *om. O* | in ordinem *I*, *om. O* | tenere] habere *K*, *om.* I^a | *s. a. Th.* 6 imppp. ... 7 prouinc.] *Contius Th.*, imp. grac. et ual. et th. omnibus rectoribus *O*, imp. gra. omnibus rectoribus prouintiarum *I*, imp. *K* 8 quod *K* 9 scituri] hoc sc. *O* | quod *om.* O^a | illicitam f. usurpationem *I* 10 translatus *K* | is] fuerit his *I* | iudicis *om. I* | tenuerit OI^a | sit *om. K* 11 supplicio] publico I^a | *s. a. Th.* 12 idem aa. et archade (erch. O^b) aa. *O*, idem a. *I*, idem *K* | ad principium pp. *Th.*, *om. KI* | excepciones *KO* 13 cohartalem *KO* 14 metum *I* 15 maxime *O* | dummodo] dumo *K* | munia propriae ciu.] *Cui. Th.*, propria munera ciu. proprie (proprie *om.* I^b) KI^b, proprias ciuitates (—tis I^t) OI^a, proprie munia ciu. *X*, τὰ λειτουργήματα τῆς ἰδίας πόλεως *B* (κ.π.) | agnoscat *K* | peractos I^a 16 sec. morem] sermonem *K* | redeundi *K* | non nesciant] sciant *K* 17 *s. a. Th.* | a.] a. I *Th.* 18 impp. ... pu.] imp. arch. *I*, idem *K* | aa.] a. *O* | diutius] uicinis *K* 19 numerarii *K* 20 numerarii *K* | actuario *O*, ab actuariorum *Th.* | societatem *I* | atque] abque *K* 21 neglexerint *om.* I^a | hisde *K* | se quibus] sequentibus KO^b, sequitibus O^a 22 subiacere non ambigant *K* | *s. a. Th. Cui.?* | iun. *Cui.*, *errore opinor* | niciae *Th.* 24 impp. ... pp.] imp. theod. *I*, imp. *K* | hierio pp.] *Th.*, hii empo praetore *O* 25 classium] *Cui. Th.*, clarissimos *K*, clarissime *OI*, τῶν στόλων *B* (κ.π.) | constantinopolitano *K* | thimile *I* | quorumque *O* | curialium KI^b, curi*(u?)ilium I^a 26 consueuerant *O* | saxerit *O* 27 precipiant I^a | quod] quin *Th.*, ** I^a | qui O^a | fuerit sub tua iudicatione *K*, fuerit sub iudicacio tua *O* 28 quae] qui O^a | contractauerit KI^b, tr*ctauerit I^a | indignatione *K* | incurrat *OI* | *s. a. Th.* 29 theod.] dd. nn. theod. *Th.*

8 IDEM AA. PROTOGENI PP. Scriniarios uel numerarios officii magnitudinis tuae iubemus nullatenus in posterum aut mutuam pecuniam sumere aut polliceri cuiquam pro publicis cogi expensis: quos nullam post depositam militiam inquietudinem sustinere uolumus. B 6, 35, 8

9 IMP. LEO A. DIOSCORO PP. Nemini licere deinceps iubemus in quacumque militia connumerato sollicitudinem actuarii subire uel post depositam eandem curam ad militiam adspirare, quatenus inter priuatos agens omnique militari priuilegio denudatus nihil nundinationis uel fraudis circa commendanda ratiocinia quibus obnoxius est attemptare ualeat. B 6, 35, 9 a. 472?

10 [1]IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Nulli scriniario liceat pro tempore numerarios plus quam quaternis uicibus, nec his tamen continuandis, adiuuare: idemque hoc super [2]chartulariis praebenda pro tempore numerariis opera obseruari decernimus, ita ut adiutorum quidem biennii, chartulariorum uero unius anni interuallo continuatio interrumpatur: nulla adiutoribus ad chartulariorum sollicitudinem, quam semel dedignati sunt, descendendi danda licentia: ita ut Orientalis quidem tractus pro tempore numerariis non nisi ab his scriniariis, qui intra triginta uiros a numerario retro numerandos, Asianae uero dioeceseos numerariis non nisi ab his, qui intra quinquaginta a numerario similiter retro numerandos inueniuntur, Ponticae uero et Thracicae dioeceseos passim et pro suo libitu
1 ex omni multitudine eligendorum adiutorum tribuatur facultas. Omnia sane commonitoria uel praeceptiones aut euectiones seu quaelibet publica instrumenta non solum adiutori, uerum etiam prouinciae illius de qua disponitur tractatori inspiciendi itidemque subscribendi, aliorum quoque, qui una cum eo tractant, in eadem subscriptione mentione habenda,
2 necessitatem incumbere. Si quid autem sine hac obseruatione ex Orientali uel Asiano uel Thracico scrinio fuerit emissum, falsi suspicione non careat: exceptis publicis instrumentis, quae ex scrinio Ponticae dioeceseos emittuntur, quod in isdem instrumentis solum numerarium eiusdem dioeceseos eiusque adiutorem et chartularium subscribere magnitudo tua disposuit: ita ut, si quid huius legis fuerit uiolatum, numerarii quidem tam gradus sui quam sollemnitatum seu solaciorum uniuersi anni iacturam, adiutores uero quinquaginta librarum auri et chartularii quindecim itidem librarum auri poenam subeant. B 6, 35, 10 a. 485–49

11 IDEM A. CATONI MAGISTRO MILITVM. Officio magnitudinis tuae datis precibus postulante, ut numerariorum actus non in biennium, sed in unum annum statuatur, B 6, 35, 11

KOI

---

[1] *Herrmann iungit* 12, 60, 6 [2] a *ins.* (*Mommsen*)

---

1 aa. protogeni (proteg. *O*) pp.] *O Ambros. E* 28 *inf.*, a. *KI* | scrinarios *O* | officii] off***et I^a 2 mutuum O^a | cuique *K* 3 quo O^a | nulla ... inquietudine *K* | depositam post I^a 4 uoluimus *I* 5 imp. ... pp.] *O Cui.*, imp. leo *I*, idem a. *K* 6 connumerato] *dett.*, connumeratos *KOI* | subicere *K* | positam I^a 7 agentes *K* 8 nundiationis *K*, machinationis I^b, *inc.* I^a | citra *K* | temperare O^a 10 imp. zeno aa. arch. pp. *O*, imp. zeno *I*, idem a. *K* 11 tamen] tantum *OX* | contaminandis I^a | que hoc] que hoc sic *K*, estque *X* 12 operas *O*, omnia *X* | adiutorium *I* 13 unius] huius *K* 14 carculariorum *O*, cartuloriorum I^a | discedendi *I* 16 scrinariis OI^aX | a numerario] annuarios *K*, a numerari I^a | asiana *K* 17 diaceseos O^a | numerariis *om.* *O* | ninsi K^a | inter *I* | quinquata I^a, εἰκοστοῦ πέμπτου *B* | a numerario] annuarios *KI* | semel *O* 18 pontie *K* | tracie *K*, tractitie *I*, Θρακικῇ *B* 19 tribuatur *om.* *K* 20 preceptiores aut euectores *K*, preceptiones aut euictiones I^a | quamlibet *O* | adiutorli KI^b, adiutoriri I^a, adiutoribus *X*, τῷ βοηθῷ *B* 21 uerum] *KX*, sed *OI* | ullius *K* | tractatorii *K*, tractacioni *O*, tractori I^aX, tractorii I^b | inspiciendis itidemque (indempque *K*) subscribendis (—ben*i I^a) KI^a, inspiciendum it. subscribendi *X* 22 cum eo tractent OI^b, cum eo contractent *K*, *tractent I^a, τῶν ἅμα αὐτῶν στρατευόντων *B* | mentionem I^a | habende neccitatem *O* 23 quid] quidem *K* | hoc *K* | orientalis *K* | osiano *O* | uel tratio *I*, uel taciano *O*, uel traciaco *X*, hoc obseruatione *K* 24 admissum KI^b, *inc.* I^a | suspeccione *O* | careant *KI* 25 ex] OI^a?, a KI^bX, ἐκ *B* | mittuntur *O* 26 adiutores *K* 27 quis *K*, q· *O* | legeris I^a | uiolatur *K*, uiolat* I^a | graduum *K* 28 aacturam *K*, *acturam I^a 29 quindecim] xxu *O* 30 a. catoni (cotoni *Cui.*) mag. mil.] *O Cui.*, a. cotoni *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *I*, *om.* *K*: ἡ τάξις τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων ᾔτησεν *B* | officium OI^a? | datus tue *I*, datis *om.* *X*, *item uacuo spatio relicto* O^a 31 ut] un O^a | annum unum *K*

nostra pietas huiusmodi petitionibus adnuens dispositionem, quae promulgata fuerat super biennio, super uno tantummodo anno reuocauit. a.

12 Imp. Anastasivs A. Spartiatio pp. Illyrici. Per hanc diuinam pragmaticam sanctionem decernimus, quod antea, dum tribuni praetoriani dignitas eis, qui in scriniis seu gradibus officii tuae celsitudinis deponunt militiam, praebeatur[1], custoditum fuisse dignoscitur, hoc super honore quoque comitiuae dignitatis eis impertiri, ut sententia pro fine eorum militiae proferenda dignitatis etiam mentionem contineat, haec quoque tantummodo et sine speciali codicillorum uel diuinorum apicum sanctione ad eandem dignitatem adipiscendam et priuilegia eam sequentia sufficiat: ita tamen[2], ut primi ordinis comitiuam per interlocutionem eiusdem potestatis mereantur cornicularius et primiscrinius et
1 numerarius scrinii Macedoniae et scrinii Daciae et scrinii operum et scrinii auri. Hoc eodem in his etiam, qui post nouellam dispositionem diuae memoriae Zenonis, quae de isdem personis loquitur, deposuerunt militiam, obtinente. [B 6, 35, 12]

13 Ἡ διάταξις κελεύει τὰς παραμυθίας, ἃς ἐλάμβανεν ὁ ταβουλάριος ἐν τοῖς μεγάλοις τρισὶ σκρινίοις, τοῦτ᾽ ἔστι τῆς ἀνατολικῆς καὶ Ποντικῆς[3] διοικήσεως, δίδοσθαι τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ταβουλαρίῳ, οὐκ ἐξ ἴσου μέρους, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἡμίσεος τῷ πρώτῳ διαφέροντος, τοῦ δὲ τρίτου τῷ δευτέρῳ, τῷ δὲ τρίτῳ τοῦ ἕκτου, ὥστε καὶ τὸ δημόσιον ἔχειν τὸ ἀσφαλές, καὶ
1 ἕκαστον αὐτῶν διὰ τῶν ἐνιαυτῶν λαμβάνειν ἐνιαυτοῦ τελείου ἀννόνας. Κελεύει δὲ τὸν τρακτεύοντα ἐπαρχίαν ἅμα τῷ γενέσθαι ταβουλάριον ἀφίστασθαι τοῦ τρακτάτου τῆς ἐπαρχίας, ἵνα μήτε περὶ πλείονα ἀπησχόληται καὶ βλάπτηται ἐκ τούτου τὸ δημόσιον, μηδὲ ἀμελῶν, ὡς εἰκός, τῶν ἐπαρ-
2 χιῶν ἐγκαλῇ τοῖς ἅμα αὐτῷ νουμεραρίοις ὡς αἰτίοις γενομένοις. Αὐτοὶ δὲ οἱ τρεῖς ἐπιλεγέσθωσαν τοὺς ὀφείλοντας αὐτοῖς ὑπουργεῖν εἰς τὴν τῶν δημοσίων ἐξάνυσιν, ἵνα, ἐὰν οἱ τρακτευταὶ τῶν
3 ἐπαρχιῶν ὑπέρθωνται καταβάλλειν ἐπὶ αὐτοὺς τὰ δημόσια, τοῦ τρακτάτου ἐκπίπτωσιν. Οἱ μέντοιγε τῶν ὅπλων ταβουλάριοι ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι δουλευέτωσαν τῇ τάξει χωρὶς τῶν ἰδίων ἀννόνων· ταύτας γὰρ λήψονται κατὰ τὴν μέχρι νῦν κρατοῦσαν συνήθειαν τὴν βουλομένην εἰς πολλοὺς διαιρεῖσθαι τὰς τῷ πρώτῳ ἀνηκούσας συνηθείας. [B 6, 35, 13]

L (LI)

℞ DE CVRSV PVBLICO ANGARIIS ET PARANGARIIS ℞

1 Imp. Constantinvs A. ad Titianvm. Equos, qui publico cursui deputati sunt, non lignis uel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari decernimus: poena non defutura contra eum, qui aliter fecerit. D. prid. id. Mai. Sabino et Rvfino conss. a. [Th. 8, 5, 2 mut. B 56, 17, 1]

2 Idem A. ad Acyndinvm pp. Praesidibus et rationalibus ceterisque, quibus propterea res publica et annonas et alimenta pecoribus subministrat, usurpandi[4] [Th. 8, 5, 3 mut. B 56, 17, 2]

KOI: index 49, 13 ex B restitutus est

---

[1] praebebatur *Hal.* [2] tamen *del.* (*Mommsen*) [3] *excidit aut* καὶ Ἀσιανῆς *aut* καὶ Θρακικῆς
[4] agminalis seu *ins. Th.*

---

1 adnuens] annuam *K* | promulg. fuerat (fuerit *X*) supra biennio supra uno t. anno *XZ*, super uno tantummodo anno (unum t. annum *K*, unum tantummo annum *I*) promulg. fuerat (fuerit I^b) *KOI* (*omissis* super biennio) 3 imp. ... illyrici] imp. anast. *I*, imp. a. *K* | spartiacio *O*, aspartico *Cui.* | pp.] praetore pp. *O* 4 sanctionem *om. X* | potoriani K^a | ei *K* 5 officiis *O* 6 eius *IX* 7 fide *K* | mentiendo *K* | hoc *K* | quoque] que *X* 8 sanctionem *OX* 9 et *om. O* | eam] eam etiam *O*, ea *X* | sufficiant *X* | ita] i I^a | ordinis] ord. suis I^a | comitiua *O* 10 per iñ interlocut. I^a | potestatis] otepotestate K^a, potepostate K^b | mereantur] *Gottingensis Cui.*, mer. id est (idem *X*) *KOIX* | corn.] corn. et cartularius *X contra B* | et *om. K* | primisonius *O*, primiscrim** I^a | et numerarius *om. B* 11 operarii *K* | hec eadem *K* 12 etiam *om.* I^a | qui] quod *O* 13 isdem] *X*, his penis eisdem *O*, his (hisdem *I*) penis et hisdem *KI* | disposuerunt KI^b | optinentem *KOX* 14 const. greca X^v 23 ἐκπίπτουσιν *B* 28 publico] Z *Th. B* 56, 17, p. et *KOIX* | et parang.] parang. I^a 29 const. ad tadianum (*uel* taclianum) *O*, const. a. titiano *Cui.*, const. a. pp. *Contius*, const. *I*, a. *K* 31 defectura OI^v, ἐλλείπει *B* | aliter] al. non *O*, a. *K* | *s. a. Th.* 33 aa. datichinum pp. *O*, a. *K*, *O* 34 praeterea *O*, *om. K* | et ann.] ann. *O* subministrant I^a *Th.*: διατροφὴ ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου ἀφωρίσθη *B*

1 parauerēdi licentia derogetur. Sed nec alia uia eundi quisquam habeat facultatem, nisi
per quam cursus publicus stare dignoscitur: excepta uidelicet tua sublimissima sede, cui
cursus publicus et proficiscendi per eum licentia et ubi ratio exegerit praesto est. PP. XV
K. MART. CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 326

3 IMP. CONSTANTIVS A.[1] AD TAVRVM PP. Euectiones ab omnibus Th. 8, 5, 8 B 56, 17, 3
postulentur, et tam iudices quam custodes publici cursus minime transire Th. 8, 5, 22
1 patiantur, antequam seriem euectionis adspexerint. Quod si quis putauerit Th. 8, 5, 8
resistendum et sine euectione iter facere detegitur, uel ultra tempus quod euectioni insertum est publico cursu uti conatus sit[2], ubi repertus fuerit, eundem iussimus detineri et,
si quidem dignitate praeditus sit[3], de eius nomine ad prudentiam tuam et ad illustrem[4]
uirum comitem et magistrum officiorum referri. aduersus ceteros uero protinus Th. 8, 5, 22
indignatio[5] competens exercenda[6] est, quos sinceritas tua pro loco graduque militiae
ibidem coerceri posse crediderit. D. VIII K. IVL. MEDIOLANI CONSTANTIO A. VIIII ET
IVLIANO C. II CONSS. a. 357

4 IMP. IVLIANVS A. AD MAMERTINVM PP. Parhippum eum uideri et haben- Th. 8, 5, 14
dum esse, si quis usurpato uno uel duobus ueredis, quos solos euectio continebit, alterum
1 tertiumue extra ordinem commoueat. Nihil autem interesse debet nec ad crimen uocari,
utrum agens in rebus suo anne mulionis itineris subiugando, modo[7] euectionis datae
formam et licentiam non excedat. D. V ID. SEPT. MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362

5 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD SYMMACHVM CORRECTOREM Th. 8, 5, 25
LVCANIAE ET BRITTIORVM. Si quis per publicum cursum iter faciens cuiuscumque dignitatis uel militiae[8] ab itinere recto deuerterit[9], poena in eum competens proferatur. D. VIII
K. APRIL. MEDIOLANI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

6 [10]IDEM AA. ET GRATIANVS A. AD AMPELIVM PV. Euectionum copiam Th. 8, 5, 32
senatui, cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est, ita (Th.)
1 tamen, ut cum[11] a nobis euocatur aut a clementiae nostrae ueneratione discedat. Si quis
ergo posthac contra uetitum sibi cursum publicum illicita temeritate praesumpserit, motum
in se nostrae mansuetudinis excitabit. D. III[12] ID. DEC. TRIVERIS GRATIANO A. II ET
PROBO CONSS. a. 371

7 IDEM AAA. AD HESPERIVM PP. In omnibus prouinciis ueredorum pars Th. 8, 5, 34
1 quarta reparetur. Stabula autem ut impensis publicis extruantur, contra rationem est,

KOI

[1] et Iulianus C. *ins. Th.* [2] uel ultra … sit *om. Th.* [3] et si … sit] ac *Th.* [4] illustrem] Musonium clarissimum *Th.* [5] ultio *Th.* [6] exserenda *Th.* [7] *idem Th.*: *requiritur* itineri subueniat dummodo (subi. dummodo *emendauit Gothofredus*)? [8] uel militiae] fuerit militans *Th.* [9] quingentis passibus *ins. Th.* [10] *iunge Th.* 9, 16, 10 [11] ut cum] cum aut (*Russardus*)? [12] VIII *Th.* 9, 16, 10

1 parauerēdi] parandi *O*, *om. K* | ligentiam *I* | alia uia] *X*, aliam uiam *KOI* | habet I^a 2 quam] I^v*X*, hanc KOI^t | cui] cum I^b, *om. K* 3 profiscendi *O* | et *om. KI* | *s. a. Th.* 5 imp. constant. a. *Z*, idem a. *KOI* | ad t. pp. *om. KI* | euictionis I^a 6 cursus] cursus u K^a 7 euictionis I^a | quis] q' O^a | putauerint *OI* 8 resistende *k* | euictione *K* | inueccioni *O*, euictioni *I* | insertatum *uel* instatum O^a 9 uti *om. O* | ibi *O* | iubemus retineri *I*, retineri iubemus *K* 10 quidem] q. retineri I^a | dignitatem O^a | predictus sit *K*, praedicti sint *O* 11 et *om. O* 12 excercenda *O* | est *om.* I^a | quod OI^a 13 *s. a. Th.* 8, 5, 8 | iul.] *Th. Paris.*, iun. *Th. Taurin.* 15 imp. iul.] idem *K* | ad meītinum pp. *O*, *om. KI* | parhippum] *dett. Th.*, par ipsum *KI*, per ipsum *O*, parphippum *X* 16 ueredis] uere *I* | euentio *K*, euictio *I* 17 ue] uel *I*, *om. O* | interse I^a 18 ageneris *K* | anne mollionis *O*, annale et in obliuionis *I* | itineris] *KOI Th. Taurin.*, itineri *X Th. Paris.* | subiuganda *K* | modo] *libri cum Th. Paris.*, ut *Th. Taurin.* | euictionis *I* 19 formam et] forme I^t | licencia *OI* | *s. a. Th.* 20 impp. … 21 brittiorum] imp. ual. *I*, ide *K* | corr. … 21 brittiorum] *Th.*, *om. O* 21 qui O^a | cursum publicum *I* | iter] habet *O* | cuicumque *O* 22 retro *I* | diuerterit *KI* | eum] eumdem *O* | *s. a. Th.* 24 aa. et grat. ad aurelium p. u. *O*, a. gra. a. *I*, a. *K*: pu. *om. Th.* | uictionum *I* 26 cum a] eum *K* | auocatur O^a | a *om. O* | demencie *O* | uestre *I*, tue *X* | uenatione *K* | descendat KI^r, descendant *O* | qui *O* 27 ergo] uero O^a | notum in *I*, in otium *K* 28 *s. a. Th.* 30 aaa.] a. *OI*, *om. K* | ad esperinum pp. *O*, ad esperum pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* | ueredorum] *X*, uerendorum *KOI* | pars] per *K* 31 reparatur OI^a | autem] aū te (= autem te) *K* | inpensi *O* | est *om. K*

cum prouincialium sumptu, in quorum locis stabula constituta sunt[1], citius arbitremur apparanda et utilius tam publico quam his, quos stercus animalium pro suo solacio [(Th.)] habere concedimus. D. III K. MART. TRIVERIS GRATIANO A. IIII ET MEROBAVDE CONSS. a. 377

8 IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD AVSONIVM PP. [Th. 8, 5, 35 mut.] [2]Vt agendi itineris possit esse moderatio, deni[3] ueredi[4] per dies singulos ex utraque parte[5] dimittantur: poena quinque librarum auri minime defutura contra eos, qui statuta nostra neglexerint. D. XII K. MAI. TRIVERIS VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378

9 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PP. Iudi- [Th. 8, 5, 40] cibus faciendae euectionis copiam denegamus, cum id tantum nostro numini et tuae sedi nec non uiro illustri magistro officiorum[6] sit reseruandum, cum neque praefecto urbis neque magistris militum neque ducibus neque uicariis nec cuiquam alii praeter memoratas duas
1 potestates hoc a nobis concessum sit[7]. His enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio praebituri sunt, quos in transmissione publicarum functionum[8] prosecutores uiderint constitutos: scituri, si definitionem nostram excesserint, se quidem uiginti quinque auri libris, officia uero quinquaginta esse multandos. D. X K. AVG. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

10 IDEM AAA. PHILAGRIO COMITI ORIENTIS. Grauissimae poenae[9] acerbitate [Th. 8, 5, 41] proposita euectionum contractus, animalium quoque publicorum[10] merces et ementis et distrahentis coercitione[11] prohibemus. PP. BERYTO. D. XII K. OCT. ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

11 IDEM AAA. CYNEGIO PP. Nullus euectione utatur priuatus, tametsi ualuerit [Th. 8, 5, 44] impetrare. D. VI NON. MART. CONSTANTINOPOLI RICOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

12 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNE- [Th. 8, 5, 47 B 56, 17, 12] GIO PP. Quoniam ueredorum quoque cura pari ratione tractanda est, sexaginta libras sella cum frenis, sexaginta itidem[12] auerta non transeat: ea condicione, ut, si quis praescripta moderaminis imperatorii libramenta transcenderit, eius sella in frusta caedatur, auerta uero fisci uiribus deputetur: exceptis auri centenariis, quae necesse est ab hippocomis in [(Th.)] solitis sacculis reportari. D. XV K. IVL. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. ET BAVTONE CONSS. a. 385

KOI

---

[1] in ... sunt *om. Th.* [2] ut ... dimittantur *ex Th.* 8, 5, 40 *sumpta sunt* [3] seni *Th.* [4] singulae etiam raedae *ins. Th.* [5] ex utraque parte *om. Th.* [6] tantum ... officiorum] nostro numini et uestris tantum sit potestatibus *Th.* [7] cum neque ... sit *om. Th.* [8] transmissione largitionalium titulorum *Th.* [9] Capitalis periculi *Th.* [10] animalium q. publ.] asinorumque *Th.* [11] poena *Th.* [12] *idem B:* triginta quinque uero *Th.*

---

1 sumptu] *X Th.*, sumptus *O*, sumptuum KI^b, sumptu *uel* sumptus *uel* sumptum I^a | locis tabula *O*, hoc his tabula *K* | arbitremur] *edd. Th.*, arbitramur *KI*, *om. O* 2 apparande *O*, apparentur *K*, apparend* I^a | utilius (—lis I^a)] ut. sit *X*, ut. est I^b | quos] quorum *O* 3 *s. a. Th.* 4 imp. grac. ual. et ual. aaa. *O*, imp. ual. a. *I*, idem a. *K* | ad aus. (osonium *O*) pp.] *O Th.* 8, 5, 35, floro com. rerum priuatarum *Cui.* 1562 *nescio quo errore, idque retinuit* 1584, *adnotauit tamen in quibusdam* ad Ausonium pp. *esse* 5 ut] et *I* | agenti *O* | deni ueredi] I^bX, deinde *K*, id est uendi O^b, de ******** I^a, *uacuo spatio relicto om.* O^a | singulos dies *OX* 6 nostra] n. lege KI^a 7 *s. a. Th.* 8, 5, 35 8 imppp. ... pp.] imp. gra. *I*, imp. *K* | et theod.] th. *O* | pp.] *Th.*, *om. O* | iudicibus *bis I* 9 inuectionis *O* | denegamus] non d. KI^b | nostro tantum *K* | nomini I^t, modo *K*, domini nomini O^a 10 urbis nec *K* 11 magistro *OI* | uic. nec] uic. neque *OI* | cuidam *O*, *inc.* I^a 12 sit] est *K* | etenim *I* | tantum *om. K* | facultate *K* 13 transmismissione I^a | publicorum O^a | finitiorum I^a | prosecutores] *Cui. Th.*, persecutores *KOI* 14 scituris *O* | excesserit *K* | xxxu libras auri *K* 15 officium *Th.* | *s. a. Th.* 17 aaa. ... orientis] *Th.*, aaa. filagrio *O*, aaa. philigrio com. *Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* | prauissime *I* | accurbitate *K* 18 euictionum KI^a, euectionis *O* | contractu *O* | distrahendi et ementis *K* 19 cohertione *libri* | *s. a. Th.* 21 aa. clenio pp. *O*, a. emegio pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *KI* | euictione KI^a | tamenetsi *O* | uoluerit imp. OI^a, imp. ualuerit *K* 22 *s. a. Th.* 23 imppp. ... 24 pp.] imp. ual. *I*, imp. *K* 24 uendorum *K*, uerendorum OI^a | cura quoque *K* | pari] pari idem I^a | est *om. O* | sexaginta] xl *O* 25 sexaginta] xl *O* | auertatur *O*, aperte I^t, auertant I^v | qui *O* | scripta *K* 26 moderationis *OI* | impetratori *I* | transcenderint *O* | in *om.* I^a | frustra *libri* | aperta OI^t 27 excepti *K* | auri generariis *K*, aurigenariis OI^t: τὰ τοῦ χρυσοῦ κεντηνάρια *B* | hippocomis] *K*, ipoconii *K*, ipso comis O, a (ab I^b) ipso commissi *I* 28 *s. a.* **Th.** | a.] a. I Th.

13 IDEM AAA. FLORO PP. Non patimur hippocomos per eos qui ueredis [Th. 8, 5, 50] uterentur indigna spoliatione uexari, si quidem nonnulli ueredarii saga eorum dicuntur
1 auferre uel praecidere[1]. Quocirca per omnes iudices et curiosos miserabilis remoueatur iniuria, scientibus cunctis, *quod*, si obseruata non fuerit nostra sanctio, non solum damna resarcire, uerum etiam notam et multam qui neglexerit subire cogetur. PP. XV K. IVL. TRIVERIS VALENTINIANO A. IIII ET NEOTERIO CONSS. a. 390

14 IDEM AAA. POTAMIO PRAEFECTO AVGVSTALI. Publici cursus exhibitio [Th. 8, 5, 51 mut.] secundum locorum consuetudinem uel curialibus uel cohortalibus debet committi uel his, qui suo periculo ab eminentissima praefectura sub competenti cautela excipiunt. D. III K. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

15 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. DEXTRO PP. Si quis uel [Th. 8, 5, 53 mut. B 56, 17, 15] per unam mutationem ueredum[2] superducendum esse crediderit, in quadruplum superductorum animalium pretium fisci uiribus inferat. D. XV K. APRIL. MEDIOLANO OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

16 IDEM AA. REMISTHEO DVCI ARMENIAE. His tantummodo utendi cursus [Th. 8, 5, 57] publici facultas concessa est, qui legati de diuersis gentibus ad nostram clementiam properare festinant. D. VI K. MART. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

17 IDEM AA. VINCENTIO PP. Nemo mulionem mutationibus deputatum [Th. 8, 5, 58 mut.] uel per sollicitationem uel per receptionem[3] subtrahere audeat, decem libras argenti poenae nomine reformidans inferre. D. XII K. MART. MEDIOLANI HONORIO A. IIII ET EVTYCHIANO CONSS. a. 398

18 IDEM AA. MESSALAE PP. Animalia publica, dum longe maiore ac periniquo [Th. 8, 5, 60] pretio pabula aestimantur per mancipes atque apparitores, aperte uexantur. ne id contingat, sublimitas tua disponat, ut neque pabula mutationibus desint, neque prouinciales ultra quam iustitiae sinit ratio praegrauentur. D. V K. DEC. STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

19 [4]IDEM AA. ET THEODOSIVS A. SEPTIMINO PROCONSVLI AFRICAE. Comperimus prouinciales et pabula et pecuniam pro equorum cursualium sollemni ratione con- [Th. 8, 5, 64]
1 ferre et extrinsecus etiam[5] paraueredorum onere praegrauari. Prouinciarum igitur rectores procurent, ne umquam cursus publicus ueniat in querellam et occasio deceptionis curiales uel prouinciales[6] animalia indebita praestare compellat. D. VII K. APRIL. RAVENNAE THEODOSIO A. ET RVMORIDO CONSS. a. 403

KO (*omissis suo loco* 15 his … 18 pp. *c.* 16 *cum inscriptione* Idem *post c.* 18 *inserit*) *I*

---

[1] uel praecidere *om. Th.* [2] mulamue aut bouem *ins. Th.* [3] uel sollicitatione uel receptione *Th.* [4] *iunge Th.* 13, 1, 19 [5] etiam *om. Th.* [6] uel prouinc. *om. Th.*

---

1 aaa.] a. *KOI* | floro pp.] *O*, pp. *Th.*, *om. KI* | patitur I^a | ypoconios *K*, ipsocomos I^a | uerendis *K* 2 expoliatione *O* | uerdeari *K*, uerediārii *O* | saga eorundem *Th.*, sagendorum *K*, sageñdorum *O*, sage orum I^a, saga orum I^b | dicantur *Th.* 3 offerre OI^v, aferre I^t | procidere *O* | per omnes] possessoris *K* | nemoueatur K^a, moueatur *O* 4 quod] *Th.*, ut *KI*, *om. O* | non fuerit] fuerit *K* 5 etiam *om. O* | neglexerit *om. O* | *s. a. Th.* 7 aaa.] a. *OI*, *om. K* | petanio pp. *O*, potamo pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, *om. KI* 8 sec. (sec. *om. O*) loc. cons.] pro consuetudine loc. *K* | cur. uel coartalibus *O*, cohortalibus uel cur. *K* | debet] diebus *K* 9 qui] quos I^a | *s. a. Th.* 11 impp. … pp.] imp. arch. *I*, imp. *K* | aa. *om. O* | qui *Th.*, *inc. O* | uel *om. KO* 12 per unam mutationem] *dett. Th.*, pro una mutatione *KOI*: παρελάσῃ μίαν γοῦν ἀλλαγήν *B* | uerendum *O*, uendere *K*, uēdum *I* 13 aialium *I* | *s. a. Th.* 15 idem aaa. remisteo duci armenai *O*, idem a. *KI* | his] hii *K* 17 sustineant *K* | *s. a. Th.* | VI] *Th. Taurin.*, V *Th. Paris.* 18 aa. uicentio pp.] *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *KI*, *deficit O* | muliorem *K* | mutatiobus K^a, mutationem mutatoribus *O* 19 sollicitationem] *Z*, sollicitudinem *KOI* | per recept.] recept. *KOX* | detrahere *K* 20 reform. (form. I^t) inf.] *KI*, inferre formidares (—ret O^b) *O*, reformandus X^a, reformidans X^b | *s. a. Th.* 22 aa. … pp. (pp. an. O^a)] a. *KI* | longe] lege *O* | maiore (—rem *Z*) ac periniquo] *Z Th.*, maiorem et pro iniquo *X*, maiorem acceperint (—runt *I*) quo *KOI* 23 extimentur OI^v, estuantur *K* | aparitoes *I* | continguat *O* 24 mutacionibus pabuli *O* | desierit I^a 25 iustitiam *K* | sinit] sunt KOI^a | pregratientur *K*, praegrauantur O^a | *s. a. Th. Cui.?* | V] *Th.*, XV *Cui.* 26 aa. … africae] a. *KI* | a.] aa. *O* | septimo *O*, septimio *Cui. cum Th.* 13, 1, 19 27 pecciam *O* 28 etiam] et *K* | peruendorum *K*, proueredorum *O*, parauedorum I^t, parauerendorum I^v | honera KOI^t | pragrauari *O* 29 querellam] quarundam *K* | curialis *I* 30 uel *om. O* | prouintias *K*, prouintialis *I* | *s. a. Th.* 31 theod. a.] dn. th. a. I *Th.*

20 Idem AAA. Anthemio pp. Nemo ducum ingressus semel pro- Th. 8, 5, 66 B 56, 17, 20
uinciam suam postmodum itineribus faciendis cursu atque angariis ipse siue suum utatur
1 officium, sed expeditionem militarem iumentis propriis exsequantur. De cohortalinis etiam
officiis eadem lege sancimus, ne quis ex his per prouinciam suam discurrens ueredo uti
2 conetur in posterum, cum sacra prohibitum sanctione cognoscant. Quod si quis ducum
uel apparitorum uel cohortalium temerario animo ea quae decernimus contemnenda putauerit, per singula animalia quibus usus fuerit singularum librarum auri illatione multabitur. D. iii non. Avg. Constantinopoli Honorio vii et Theodosio ii AA. conss. a. 407

21 Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Cyro pp. Nullus penitus B 56, 17, 21
cuiuslibet ordinis seu dignatitis uel sacrosancta ecclesia uel domus regia tempore expeditionis excusationem angariarum seu parangariarum habeat. a. 440—441

22 Imp. Leo A. Pvsaeo pp. Cursum clauularem ab omni Orientali tractu nec B 56, 17, 22
non ab his ciuitatibus aliarum regionum, quarum instructio tui culminis meminit, tolli amputarique decernimus, ita tamen, ut in transitu fortissimorum militum (quando nostra serenitas disposuerit ex aliis ad alia eos loca deduci, euectionesque animalium secundum consuetudinem a nostra fuerint aeternitate consecuti) et in armorum tam confectione quam translatione seruata consuetudine, in profectione quin etiam legatorum animalium dominis, qui ea solent accepta mercede locare, praebenda pensio arcae tui culminis imputetur.
1 Tractorias uidelicet animalium super memoratis causis nulli alii iudici, cuiuscumque sit dignitatis, nisi tuo tantummodo culmini faciendi licentiam patere decernimus.

23 Imp. Anastasivs A. Armenio pp. Iubemus nemini licere cuiuscumque scholae uel officii uel militiae seu condicionis per totius Orientalis tractus partes ob quamcumque causam proficiscenti seu redeunti supra unum ueredum unumque parauередum, cum euectione tamen iudiciali, mouere, nisi specialis ei praestita sit nostrae serenitatis quantitatem
1 animalium continens euectio. Exceptis procul dubio his, qui pecunias publicas deuehunt,
cum in hac parte sine nostra quoque speciali auctoritate tanta conuenit animalia moueri,
2 quanta transuehendae pecuniae summa et eius tuitio deposcit. Quinquaginta librarum auri condemnatione his feriendis, quicumque nostra iussa quolibet modo seu tempore uiolauerint seu uiolare concesserint.

KOI

---

1 aa. anteno pp. *O*, a. *I*, *om.* *K* 2 cursum I^a | suum ut. officium] *X Th.*, suo ut. officio *KOI* 3 expeditione KI^a?, expicionem *O* | exequitur KI^a | cohartalibus *K* | etiam *om.* *KO* 4 eandem legem *OI* | quis] que *K* | per] qui *O*, *om.* *K* | suam] seruan *K*, *om.* *I* | uerendo *K*, uerede *O*, uēdo *I* 5 conatur I^a | cum] et *O* | sanctionem I^a | cognoscant] conetur *K* 6 app. uel] app. *O* | coartalium *KO* | temeraio OI^a | putauerint *K* 7 singularum] singulariter *I* 8 *s. a. Th.* | honorio] dd. nn. hon. *Th.* 9 impp. ... pp.] *O*, imp. th. *I*, idem a. *K* 10 sacrasancta I^a 11 excusatione *K* | pacanchariarum *I* | habet *K* 12 imp. ... pp.] imp. leo *I*, imp. *K* | pusio *O*, pusco *Cui.* | cussum K^a, curcu O^a | clabularem *Cui.*, elabularem *Gottingensis ex emend.*, ambularem *OI*, ambularentur *K*, διὰ ὀχημάτων *B*: *in Th.* 8, 5, 23 *dicitur* clabularius cursus | tractu] cursu tractu O^a 13 meminerit *KI* 14 quandoque I^a 15 disposuit *K* | eos *om.* *K* | deducti *I* 16 in armorum] marmorum *KI* | confectione] euectione *K*, conuectione *Hal.* 17 consuetudinem I^a | perfectione *K*, proueccione O^c, profectionem I^a | quin etiam *om.* I^a | ligatorum *K*, locatorum I^b, *inc.* I^a: πρεσβευτῶν *B* | anim.] pro anim. I^a 18 qui] quia *O*, quod I^a | solet *O* 19 tractatorias *KX*, tractatoria *O*, tractarias I^a | alii *om.* *K* | iudices *I* 20 culminis *K* | petere KI^a 21 imp. (paap. *O*) an. ... pp.] *O Cui.*, imp. anast. *I*, imp. *K* | lubemus *O* | cuiuscuiuscumque *K*, cuiusquam I^a 22 offitiu I^a | orientales totius *K* | ltractus O^a, contractus *I* | partes *om.* I^a 23 proficiscentis seu redeunti *K*, proficientis seu redeuntis *OI* | ueredum (uēdum *I*) unumque] quemque *K* | parauendum *K*, parauēdum I^a, parauedum I^b | euictione *K* 24 eis *I* 25 euictione *ceptis I^a | deuehunt] *X*, debebunt *KOI* 26 nostra] nostrati *K* | queque *KO* | tanta conu.] nostra conu. tanta O^a 27 transuehendum *K*, transeunde I^bX 28 condempnationem his profer*endis I^a | uiolauerint] O^aX, temptare uiolauerint (uoluerint *K*) KO^b, tempta********** I^a, temptauerint uiolare I^b 29 seu] siue *K* | concesserit *O*

LI (LII)

℞ DE TRACTORIIS ET STATIVIS ℞

1 Imppp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Rvfino pp. [Th. 8, 6, 2 B 56, 17 not. d]
1 Tractoriae cum statiuis solitis bidui tantummodo tempus accipiant. Nulli uero penitus cum necessariis sibi personis[1] praebeantur, nisi his tantummodo, qui animalia atque equos sacro usui necessarios prosequuntur: ita tamen, ut his dimissis in tractoriarum corpore[2] quinque dierum numerus adscribatur, ut nullus ultra hoc temporis spatium ad residendum in quo libitum fuerit loco copiam nanciscatur. D. vii k. Sept. Constantinopoli Arcadio A. ii et Rvfino conss. a. 3

LII (LIII)

℞ DE APPARITORIBVS PRAEFECTORVM PRAETORIO ET PRIVILEGIIS EORVM ℞

1 [3]Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Mamertinvm pp. Praefecturae [Th. 8, 7, 8] cornicularios, qui annis singulis[4] exeunt, post transactos corniculos nostram adorare purpuram uolumus: quo honore perfunctis, cum iam missionem tenuerint, liberum otium damus, ut ad susceptionem uel cuiuslibet necessitatis officium minime deuocentur. D. iii k. Febr. Mediolani Valentiniano et Valente AA. conss. a. 3

2 Idem AA. ad Zosimvm praesidem Epiri novae. Praefectianos ad [Th. 12, 10, 1 mut.] perniciem prouincialium exactionibus in prouinciis uel potius lucris et quaestibus suis sese immiscere uetamus: praeterea uel horreorum gerere custodiam uel curarum ius atque
1 arbitrium sibi praesumere his denegamus. Horum si quis praesentis legis temerator existat, uolumus eum competenti motu et indignatione percelli. D. xiiii k. Dec. Mediolani Valentiniano et Valente iiii AA. conss. a. 37

3 [5]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Zoilo pp. Cornicularii et primiscrinii, numerarii insuper, qui in officio tuae sublimitatis per ordinem obsequiis militiae terminatis desideratam laborum requiem sortiuntur, pro multis erga rem publicam sudoribus ab omnibus indictionibus tam militarium quam ciuilium iudicum semper habeantur immunes,
1 et ciuilium tantum iudicum, non etiam militarium iurisdictioni subiaceant. Huic sanctioni addendum esse censemus, ut, si quis praefectianus dum militat *uel* post depositum cingulum

KOI

---

[1] sibi personis *om. Th.* [2] praefinitus *ins. Th.* [3] *iunge Th.* 12, 1, 70 [4] ex numero deputatorum *ins. Th.* [5] *iunge* 12, 36, 6

---

2 tractoriis] *Z Th.* 8, 6, tractoribus *K*, tractatoribus *O*, stractoris *I*, tractatoriis *X*: τραχταόρια *Glossae nomicae*, τραχτωρεῖαι *'Ροπ.* | statiuis] *Th.*, statuis *KX*, statius *O*, statutis *I* 3 imppp. ... pp.] imp. theod. *I*, imp. *K* 4 tractacione *O* | statutis *K*, stacius *O*, statuis I^t | sol. bidui] X^v *Th.*, sol. biduum KX^t, sol. biduo *O*, bidui in sol. *I* | tantummo O^a 5 sibi] si O^a | prebeantur personis *I* | qui] quod I^a 6 persecuntur *libri* | tractoriarum] tractator uerum *K* 7 numeris *K* | ultra] intra *KO* | tempus KI^a? | residentium *I* 8 libitu *O* | nacisscantur *K*, nanciscantur *O* | *s. a. Th.* 11 praetorio] pretoriorum *K*, et pretorio *X* 13 impp. ... pp.] imp. ual. *I*, imp. *K* | memtinum *O* | prefectue O^a 14 transacto *O* | nostram adorare *bis* I^a | nostra *K* | exorare *O* | purpurarum *O* 15 profunctis *O*, prefecturis *K*, *inc.* I^a | tenuerit *KO* 16 necessitatis] dignitatis *K* | *s. a. Th.* 18 idem a. *KI*, imp. aaa. *O*: *Iustiniani fortasse emendarunt* imppp. ual. ual. et gratianus aaa. *uel* idem aa. et grat. a. | ad ... nouae (none *O*) *om. KI* 19 quaestōibus O^a, quaestionibus O^b | suis sese] se *O* 20 genere custodia *K* | uel *om. O* 21 his] hisdem *I* | eistat O^a 22 eum] est *O*, cum *X*, *om.* I^a | percelli] I^vX, propelli KI^t, perpelli OI^v | *s. a. Th.* 24 impp. ... pp.] imp. th. *I*, idem a. *K* 25 insuper nummerarii *I*, et num. ins. *K* 26 laborum] tam loborum I^a | sudoibus ab omni *K* 28 et] etiam *O* | ciu. t. iud. *om.* I^a | militariis iurisdiccione *O* | subiaceat *I* 29 addendum] *IX*, atendendum *K*, ius addendum *O* | quis *om. K* | prefeciamus *O*, perfectianus *I* | dum] du *K* | uel *om.* KOI^aX | dispositum *K*

sine testamento quod legibus comprobatur nullisque ab intestato successoribus derelictis fati munus impleuerit, omnes eius patrimonii facultates prouisione magnificae tuae sedis
2 non fisci uiribus, sed arcae tui culminis rationibus uindicentur. Scriniariis autem exceptoribus ceterisque, qui in officio tui culminis merent, cum in legione prima adiutrice nostra militant, audientiam tantummodo in causis in quibus pulsantur tuae celsitudinis deputamus. in prouinciis uero commorantes rectoribus earum eos respondere iubemus, nisi publicum officium aliquod eis iniunctum sit. a. 444?

LIII (LIIII)

℞ DE APPARITORIBVS PRAEFECTI VRBIS ℞

1 ·Impppp. Gratianvs Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAAA. [Th. 8, 7, 16] ad Principivm pp. Praeter eos, qui de officio eminentium potestatum numero stipendiorum et curriculis euolutis urbique praefecti[1] serenitatis nostrae annis singulis attingere purpuram uenerarique praecepti sunt, nulli prorsus eorum[2], qui prouincialia officia peregerunt, tranquillitatis nostrae muricem adorare sit liberum, omnium suffragiorum obreptione cessante. D. xiiii k. Oct. Aqvileiae Arcadio A. et Bavtone vc. conss. a. 385

2 [3]Impp. Honorivs et Theodosivs AA. Palladio pp. Quicumque illustris [Th. 14, 3, 22] urbanae sedis[4] apparitor clandestina fraude pistorem concusserit, accusatus atque conuictus perpetuis paneficii nexibus addicatur. D. vii k. Ian. Ravennae Honorio A. xi et Constantio ii vc. conss. a. 417

LIIII (LV)

℞ DE APPARITORIBVS MAGISTRORVM MILITVM ET PRIVILEGIIS EORVM ℞

1 [5]Impp. Valentinianvs et Valens AA. ad Artemivm correctorem. Qui [Th. 8, 3, 1] sese in officiis magistrorum equitum ac peditum[6] militare monstrauerint, ab omni nominationis iniuria excusentur. D. xiii k. Oct. Aqvileiae. acc. xv k. Nov. Salerni divo Ioviano et Varroniano conss. a. 364

2 Idem AA. ad Mamertinvm pp. Qui in officio magistrorum [Th. 12, 6, 6? B 56, 17, 30] equitum ac peditum militiam sortiti sunt, ordinis sint militaris[7].

KOI

---

[1] uicariae etiam potestatis *ins. Th.* [2] eorum] uel ex eo numero uel illorum certe *Th.* [3] *iunge Th.* 14, 4, 9 [4] uel annonariae potestatis *ins. Th.* [5] *iunge Th.* 6, 35, 6 [6] militasse ac *ins. Th.* [7] D. xv k. Aug. Valentiniano et Valente AA. conss. (*a.* 365) *Th.*

---

1 siue *K* | testimonio *O*ᵃ | nullusque *K*, nullumque *O* 2 compleuerint *O* | omnes] os *K* | magnificentie *I* 3 sed] set et *I* | arcae] arthe *O* | ronibus *K* | scrinariis *IX* | exceptionibus *O*, eceptoribus *I*ᵃ 4 inherent *IX* | adiutricem nostram *OI* 5 in quibus in causis *I* | celsitudine *O* 6 uero] deputamus uero *I*ᵃ | commemorantes *K* | eorum *O* | nisi] mihi *O*ᵃ 7 officium *om. O* | aliquid *I* 10 imp. grac. et ual. th. et arch. aaa. ad principium pp. *O*, imp. grat. *I*, imp. *K* 11 de] dem *O* | numerum *I*ᵃ | studiorum *O*ᵗ 12 euotis *K* | urbique] *I*ᵇ *Th.*, urbi quoque *O*, urbis *K* | praefecti] *Th.*, prefectus *K*, praefecture *OI* | accingere *I* | purpuram *om. O* 13 uenarique *O*ᵃ | nulli] nullusque *K* | eorum qui] susorumque *O*ᵃ | prouincia *O* | off. peregerint *OI*ᵃ, peregerini off. *K* 14 tranquillitate *I*ᵃ | nutricem *I* | obrectione *O* 15 *s. a. Th. Cui.?* | a.] *Cui.*, a. i *Th.* 16 impp. ... pp.] imp. hon. *I*, imp. *K* | illustres *I*ᵃ 17 sedis *om. I* 18 perpetui *KI*ᵇ | paneficii nex.] *Hafniensis Th*, beneficii nex. *KI*ᵇ, benefitiis nex. *I*ᵃ, nex. beneficii *O* | *s. a. Th.* 21 apparitoritoribus *O*, paritoribus *K* | magistro *K* 23 impp. ... aa.] imp. ual. *I*, imp. *K* | ad art. corr.] *Th.*, *om. KOI* 24 sese] se *O*ᵃ | officio *I* | mulctare *K*, modo *O* | ministrauerint *O* | nominatores *K*, nationis *O* 25 inuuiri* excus*ntur *I*ᵃ, excusentur iniuria *O* | *s. a. Th.* 27 a. mementino pp. *O*, a. ad marmertin. pp. *Ambros. E* 28 *inf.*, a. *I*, *om. K* | quin in *I*ᵃ magistro *I*ᵃ 28 sunt] s *K*, *om. I*ᵃ | ord. sunt mil. *O*, mil. sint ord. *K*

3 [1]Impp. Theodosivs et Valentinianvs AA. Cyro pp.[2] Probari apparitores magisteriae potestatis neque curiales neque cohortales neque censibus uolumus adscriptos. D. prid. non. Mart. Constantinopoli Cyro vc. cons. [Nou. Theod. 7, 4, 2] a. 441

4 Idem AA. Apollonio magistro militvm praesentali et Anatolio magistro militvm per Orientem. Numerarios uirorum illustrium magistrorum militum tam praesentalium quam Orientalium qui ordine stipendiis militiae fuerint decorati, exeuntes tribunis praetorianis partis militaris sudoribus eorum beneficium deferentes sociari praecipimus: ita uidelicet, ut post completam militiam ab omnibus indictionibus tam militarium quam
1 ciuilium iudicum semper habeantur immunes. Principatus uero munere functos tribunis uigilum militaribus uolumus adgregari.

5 Imp. Anastasivs A. magistris militvm. Eos, qui in officiis uestris merentes statutorum tantummodo numero inserti sunt, fori praescriptione muniri, ceteros uero, qui supra huiusmodi numerum militare noscuntur, quasi nec militantes et apud illustrissimas praefecturas et apud[3] clarissimos prouinciarum rectores de quolibet pulsari et conueniri et sine cinguli praescriptione respondere negotio sancimus. [cf. Nou. Theod. 7, 4, 1]

LV (LVI)

℞ DE APPARITORIBVS PROCONSVLIS ET LEGATI ℞

1 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. ad Flavianvm proconsvlem Africae. Officio, quod tuis meritis obsecundat, non curialem quemquam nec ex ceteris corporibus[4] uolumus adgregari: ac si qui erunt inter apparitores huiusmodi, restitui eos debitis muniis mox iubemus. D. non. Oct. Constantinopoli Theodosio A. iii et Abvndantio conss. [Th. 1, 12, 4] a. 393

2 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Victorio proconsvli Africae et Dominatori vicario Africae. Apparitioni tuae et legatorum quadringentos censuimus deputandos de his dumtaxat, quos sibi esse detractos rei publicae membra non queruntur. D. xii k. Ivn. Mediolani Honorio A. iiii et Evtychiano conss. [Th. 1, 12, 6] a. 398

3 [5]Idem AA. Messalae pp. In proconsulari prouincia officium proconsulare postulet, quod exigere consueuit, nec alienis se partibus impudenter inserat. D. iii[6] k. Oct. Altino Theodoro vc. cons. [Th. 1, 12, 7] a. 399

KOI

---

[1] *iunge* 7, 62, 23 [2] Areouindo magistro militum *Nou.*, *cf. ad* 7, 62, 33 [3] uiros *ins. Nou.* [4] ex ceteris corporibus] plebeia stirpe progenitum *Th.* [5] *iunge* 12, 58, 2? *Th.* 11, 7, 15. 14, 15, 6 [6] iiii *Th.* 11, 7, 15. 14, 15, 6

---

1 impp. ... pp.] imp. th. *I*, idem *K* | cyro] *O*, basso *Cui.* 2 apparitiones *OI* | magisteria I^a | curialum O^a | coartales KO^aI^b, curiales O^b 3 *s. a. Nou.* 4 idem ... 5 orientem] *Cui.* 1584, idem ꝓ aa. polonio (*uel* poloino) mag. milit. *O*, iidem aa. apollonio *Cui.* 1562, idem a. *I*, idem *K* 5 numerios *O* | illustruum *O*, illustrii mom *K* | praesentialium *KI* 6 ordinem *O*, ordine et *X* | exeuntis I^a 9 habentur *O* | muneris I^a | functos] *X*, functus *KOI* | tribunus *KO* 10 uigilium *O* | aggregari uolumus *K* 11 imp. anast. a. mag. milit. *O*, imp. anast. a. *magistro militum *Cui.* 1562, imp. anast. *I*, imp. *K*, iidem aa. ariobino (*sic*) mag. militum *Cui.* 1584 *ex Nou. Theod.* 7, 4: mag. offic. *Contius ut uidetur ad glossam Accursii, quae ad uerba* officiis uestris *adnotat* loquitur magistro (magistris *Z*) officiorum | nostris KI^b, uestris *uel* nostris *X* 12 muneri *O* 13 modi *om.* I^a | cognoscuntur *K* 14 rectores] rationes *O* | de quolibet] qulibet I^a 15 conueni *I* | cingulis *K* | *Cui. restituit subsriptionem Nou. Theod.* 7, 4 17 proconsul K^a | et *om. O* | legatis *I* 18 ual. ... aaa.] al. et th. et arch. *O*, l' et th. *I*, *om. K* | ad ... 19 africae] *Cui.*, ad flarianum proc. *O*, flactiano proconsule afric. *Th.*, *om. OI* 19 tuis meritis] tui culminis *K* | obsecundant *K* | non *om. K* | quemquam] quam *O* 20 excepteris *O* | aggregari uolumus *K* | c] at I^a 21 *s. a. Th.* 23 impp. ... 24 africae] imp. ar. *I*, idem *K* | uictorio ... 24 africae] *Th.*, dominatorum proconsul' *O*, dominatori proc. *Cui.*, dominatori proc. afr. *Contius, cf. Th.* 9, 39, 3. 16, 5, 35 | quadrigentos *I* 25 his dumt. quos rei p. m. n. querentur sibi esse detr. censuimus deput. *Th.* | quos] quod *OI* | sibi esse] subicere *K* | queruntur] I^b, quaerunt KOI^a?, querentur *Th.* (*u. s.*) 26 *s. a. Th.* 27 *rubricam tituli* 56 *hoc loco inserit K* | aa. ... pp.] a. *KI* | pp.] pp. et p. annone *Th.* | prouintiali proconsulari *K* 28 qui I^a | se partibus] semper artibus *I* | inprudenter *O* | inferat *I* | *s. a. Th.*

LVI (LVII)
℞ DE APPARITORIBVS COMITIS ORIENTIS ℞

1 [1]Impp. Theodosivs Arcadivs et Honorivs AAA. Rvfino pp. Orientis. [Th. 1, 13, 1] In officio comitis Orientis non amplius quam sescenti apparitores habeantur, quos quidem publicis necessitatibus nouimus abunde suppetere. D. iii k. Ian.[2] Heracliae Arcadio iii et Honorio ii AA. conss. a. 394

LVII (LVIII)
℞ DE COHORTALIBVS PRINCIPIBVS CORNICVLARIIS ET PRIMIPILARIBVS ℞

1 Imp. Constantinvs A. edicto svo ad Afros. Omnes [Th. 8, 4, 2 mut. B 56, 17, 37] stationarii neque superexactionem audeant neque carcerem habeant, neue quis personam licet pro manifesto crimine apud se habeat in custodia, sciens quod, si quid tale fuerit commissum, capite puniendus est. PP. vi id. Mai. Karthagine Constantino A. iiii et Licinio iii conss. a. 315

2 Impp. Constantivs et Constans AA.[3] ad Tavrvm pp. Nullus iudicum [Th. 8, 7, 7]
1 quemquam sine sacra probatoria[4] probare audeat uel prouehere. Excipimus tamen officia prouincialia[5] cursus publici sollicitudinem sustinentia: nec enim tanto muneri adminiculum denegari publica permittit utilitas. D. vi k. Ivn. Mediolani. acc.[6] viii id. Ivl. Datiano et Cereale conss. a. 358

3 Impp. Valentinianvs et Valens AA. Festo consvlari Syriae. Solita [Th. 8, 4, 11] cohortalibus Syriae priuilegia, quae a diuo Diocletiano porrecta sunt atque concessa, nos quoque porreximus ac iubemus eos non ad sollicitudinem bastagae, non ad functionem nauicularium deuocandos, non inuitos curialibus coetibus adscribendos, uerum peracto labore militiae, pastus primipili competenti sedulitate functione transacta praerogatiuam his recusationis offerimus. D. vi non. Oct. Valentiniano et Valente AA. conss. a. 365?

4 [7]Idem AA. et Gratianvs A. ad Probvm pp. Officia rectorum prouinciarum [Th. 8, 4, 12] tuae magnificentiae litteris uolumus admoneri, ut susceptos in officio proprio uel probatos cohortium nomine legionumue priuilegiis aestiment inserendos. D. xvi k. Ivn.[8] Modesto et Arintheo conss. a. 372

KOI

---

[1] *iunge Th.* 8, 4, 18. 12, 1, 139 [2] Iun. (*leges iungendae*)? [3] *scribi debuit uel* imp. Constantius A. *uel* imp. Constantius A. et [Iulianus] C. [4] sine sacra probat. *om. Th.* [5] prouincialia *m. Th.* [6] Iun. acc. Mediolani (*Gothofredus*)? [7] *iunge Th.* 12, 1, 78 [8] d. xvii k. Iun. P tauione *Th.* 12, 1, 78

---

2 *rubricam ante* 55, 3 *collocat K* 3 imppp. ... orientis] imp. th. *I*, idem *K* | arcad.] et arch. *O* | aaa. *om. O* | orientis] *Th.*, *om. O* 4 aplius *I* | quo *O*[a] 5 neccitatibus *O* | *s. a. Th.* 8 *rubricam post c.* 1 *collocant KI* | coartalibus *K* | princ.] *KO Th.* 8, 4, et princ. *I* | corniculi *O* | et] *O Th.*, ac *KI* 10 constantinus ... afros] const. a. *I*, *om. K* 11 supersuperexhactione *K* | audeant *om. O* | neque] nec *K* 12 liceat *I*[a] | crinie *K* | apud se habeat] abeat se *I*[a] | custodia] *X Th.*, custodiam *KOI* 13 est *om. KO* | *s. a. Th.* 15 impp. constantius (const. *O*) ... pp.] imp. const. *I*, imp. *K* 16 sacro *O* | probatione *I*[a] | prouehere] protrahere *K* | tantum *KO* 17 sollicitudine sustinentiam *O* | nec enim *bis O*, nec *om. I*[a] | tantum *I*[a] 18 permittat *K* | *s. a. Th.* | iun.] *Th. Taurin.*, ian. *Th. Paris.* 20 impp. ... syriae] imp. ual. *I*, idem *K* | aa.] aaa. *O* | solita coh. syr. *om. KI* 21 coartalibus *O* | a *om. O* | dioceano *I* | porrecta ... 22 quoque *bis I*[a] | sunt *om. K* 22 ac] ad *K* | bast. non] bast. *K* | functione *K* 23 nauicularia *K*, nonauicularium *O* 24 pastus] uel p. *K* | competentis utilitate *K*, competentis scilicet utilitate *O* 25 *s. a. Th.* 26 idem et gra. aa. *O*, idem grat. *I*, idem *K* | ad pr. pp. *om. KI*, pp. *om. O* 27 admoueri *K*, commoueri *O*, adm.neri *I*[a] 28 legionum uel *OI* | existiment *K* | inferendos *KO* | *s. a. Th.*

5 Idem AAA. Modesto pp. Quicumque per Osdroenam primipilarium maiore | Th. 12, 1, 79
laetatur numero filiorum, unum loco suo ueluti hereditario iure substituat, alterum pro
amore patriae Edessenae curiae tradat obsequiis, ceteris quam uoluerit militiam prouisurus.
sin autem duos tantum procreauerit, cohorti satisfacere cogatur et curiae. quod si unum
procreauerit, eundem ordini patriae restituat, nullo contra hanc formam beneficio ualituro.
1 Damus sane licentiam tam patribus eorum quam ipsis, qui huius legis auctoritate ciuitatum
obsequio adgregantur, ut, si quos curiales patrocinio principalium inuenerint excusari, in
medium proferant, ut et ipsi similibus officiis deputati pareant impetratis [1]. D. iii non.
Dec. Antiochiae post consvlatvm Gratiani A. iii et Eqvitii vc. a. 375
6 Impppp. Gratianvs Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAAA. ad | Th. 8, 4, 15
Neoterivm pp. Si apparitor diffugerit criminosus, edictum, quo reuocari possit, adiecta
condicione legibus subsequatur: cui nisi fuerit satisfactum, merito in latitantem a iudice
1 pro qualitate peccati sententia proferatur. Veniam enim talibus non permittimus nec
indulgentiis crimina subleuamus. D. prid. id. Ivn. Mediolani Arcadio A. et Bavtone
conss. a. 385
7 Imppp. Valentinianvs Theodosivs et Arcadivs AAA. Tatiano pp. | Th. 8, 4, 16
Ordinariorum iudicum apparitores, qui uel speculatorum uel ordinariorum attigerint gradum,
nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, priusquam primipili
1 pastum digesta ratione compleuerint. Quod si ante debitum locum, qui huic functioni
habetur obnoxius, uel aegri corporis labem uel defessae senectutis extrema ad impetrandam
quietem crediderit praetendenda, non prius otio condonetur, quam omne quod primipilo
2 (1) debetur expenderit. Eos etiam, qui pro sceleribus suis soluto militiae cingulo addicuntur
infamiae, ne integro peculio sub hac occasione laetentur, ita condignae ultioni uolumus
subiacere, ut functioni quoque, quae extrem*a* militiae debetur [2], nihil ex eorum facultatibus
subtrahatur. D. iii non. Mai. Mediolani Timasio et Promoto conss. a. 389
8 Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Evthymio vicario Asiae. Speciebus [3] | Th. 8, 4, 19
primipilaribus adaerandis eadem pretiorum taxatio seruetur, quae in uenalibus publicis
poterit reperiri. D. v k. Mart. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii AA.
conss. a. 396
9 Idem AA. Clearcho pp. Illyrici. Per Illyricum, in quo plurima ac maxima necessi-
tatum publicarum emolumenta officiis constat praesidalibus expediri, centeni numero singulis
iudicibus obsecundent: nec ultra hunc modum uel ad militiam ullus adspiret uel coniuentia

KOI

---

[1] *idem Th.*: *fuitne* imperatis (*Mommsen*)? [2] debebatur *Th.* [3] in speciebus *Th.*

---

1 aaa. modestino pp. *O*, a. *I*, *om. K* | hosdrohenam *K*, hospenam *O*, hospena *I*, osdroenam *Th.* | primipilarium] *Cui. Th.*, primipilariis KOI^b, primipilaris I^a, primipilarius *Z* | maiore] nemo *I* 2 laetatur] *edd. Th.*, letetur *KOI* | numero] munere *O* | locum *O* | sustineat I^a 3 edesene *X*, edeserie *K*, et deserie *O*, et de se nec *I* | cure I^a | quam u. militiam] *Gottingensis Th.*, qua u. militia *KI*, qui u. milicia *O* | prouisuris *O*, pro usuris *K* 4 procreauit *K* | coarta *K*, tantum cohorti *I* | et *om. K* | curi I^a 5 procurauerit *K* | ordinem *O* 7 quo O^a | inuenerint] *edd. Th.*, inuenerit *KOI* 8 careant *I* | *s. a. Th.* 10 imp. grat. ual. th. et arch. aa. *O*, imp. gra. iul. et arc. a. *I*, idem *K*, impr. grat. ual. et th. aaa. *Z cum Th.* (idem aaa.) | ad neutorium pp. *I*, *om. K* 11 appātor I^a | defuerit *I* | reuocari quo *I* | adiecctam condiccionem *O* 12 subsequatus *O* | satisfaccio *O* | in] il *O* | latitatem *K* | ad iudicem *O* 13 proferetur *Cui. Th.* 14 indulgendo *K* | *s. a. Th.* | a.] a. i *Th.* 16 imppp. ... pp.] imp. ual. *I*, idem a. *K* 17 ordinarios O^a | uel ordin*a*ntorium I^a | attingerit *K*, adtingerint *I* 18 primipili] et pr. *O* 19 compleuerit *O* 20 habeantur *K* | labere I^b | defense *I* | inpetranda *K* 21 praetendendam *KO* | otium *K* 22 celeribus *O* | suis] suo *K* 23 infantie *K* | ne] *Hafniensis Th.*, nec *KOI* | hac accusatione *K*, accusacione OI^a | condignae] conditione *K*, cendine O^a | ultionis *K* | eos subiacere uolumus *K* 24 funccione O^aI^a? | extrema] *Cui. Th.*, extremae *KOI* | ex] nec I^a 25 *s. a. Th.* 26 impp. ... asiae] imp. arc. et ho. a. *I*, imp. *K* | eutichio *O* 27 primuperibus O^a | adaerandis] *X Th.*, adherendis *OI*, aduehendis *K* | procio t(u) xacio *O* 28 reperiri poterit *K* | *s. a. Th.* 30 aa. ... illyrici] a. *I*, *om. K* | clearcho pp.] *Ambros. E 28 inf. Cui.*, uearcho p. *O* 31 praesid. constat *OI* | centum numero *I uel* I^b, ceteri uero *K* 32 obsecundunt *K*, obsecundet *O*, obsecunderet I^a | uel ad] hunc uel ad *K* | nullus I^a | aspiret] aaspet *K* | conuiuentiam *I*, condemptam *O*

1 iudicum perseueret. Adhibendi autem sunt ad huiusmodi ministeriorum obsequia non illi, qui uano militiae nomine immania lucra sectentur, sed qui necessitatem officii sollicitudinibus debitis exsequantur.

10 IDEM AA. ET THEODOSIVS A. ANTHEMIO PP. Quicumque ad chartas uel [Th. 8, 4, 20] tabulas uel quodcumque aliud ministerium cohortalis optauerit, non ante accedere permittatur, nisi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit: poena proposita his, qui contra statuta caelestia crediderint suscipiendos aliquos aut quodlibet eis officium iniungendum. D. XVI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI HONORIO VII ET THEODOSIO ITERVM AA. CONSS. a. 407

11 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PP. Si quis ex grege [Th. 8, 4, 26] cohortalinorum urguente criminis insectatione stipendiis fuerit exemptus, aut otio traditus quietis artibus immoretur, aut si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare, indultum nostrae maiestatis oraculum amplissimae tuae sedi offerat adlegandum. D. XIII K. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

12 [1]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. ISIDORO PP.[2] Si cohortalis [Th. 8, 4, 30] apparitor aut obnoxius cohorti ad ullam[3] adspirauerit dignitatem, spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus ad statum pristinum reuocetur: liberis etiam in tali eius condicione
1 susceptis fortunae patriae mancipandis. Quod si[4] quis ex his ausus fuerit ullam adfectare militiam, nulla praescriptione temporis muniatur praeter eam scilicet, quae ex quadraginta annis colligitur[5]: sed ad condicionem propriam retrahatur, ne ipse uel eius liberi post
2 talem ipsius statum procreati quod cohorti debetur ualeant declinare. Sed nec [Th. 8, 4, 28] ad aliam cohortalinus uel cohortalini filius audeat[6] adspirare fortunam, cui maiorum
3 suorum exempla praeiudicant. Sed etiam cunctos, qui diuersarum rerum negotiatio- [(Th.)] nibus detinentur, trapezitas scilicet uel gemmarum argentique uestiumue uenditores, apothecarios etiam ceterosque institores aliarum mercium quibuscumque ergasteriis adhaerentes iubemus a prouincialibus officiis remoueri, ut omnis honor atque militia contagione huiusmodi segregetur. D. III NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

13 IDEM AA. THOMAE PP. Nullum ex primipilaribus, nullum ex principe cohortalis officii uel ad aliam posse militiam adspirare uel ministeriis sibi contra publicam utilitatem blandiri uel ad quamlibet aliam dignitatem ad praeiudicium praeteriti status accedere concedimus.
1 Quod si contra hanc tam saluberrimam formam uel responsa caelestia quaedam militia aut

KOI

---

[1] *iunge* 10, 32, 55 *Th.* 12, 1, 187 [2] eodem exemplo Eubulo pp. Illyrici *addit Th.* [3] posthac *ins. Th.* [4] post hanc uero legem si *Th.* [5] praeter ... colligitur *om. Th.* [6] neque curialis neque cohortalinus neque curialis aut cohortalini filius condicione deserta ad aliam audeat *Th.*

---

1 iministeriarum *I*ᵃ 2 uano] uano quidem *X* | inania *KX* | sectuntur *O*, sectantur *I* | necessitatem] *edd.*, in necessitate *KOI*ᵇ, in necessitudinem *I*ᵃ, necessitudinem *X* | officiis *O* | sollicitudinis *I*ᵃ 4 idem et th. aaa. antemio pp. *O*, idem a. et th. *I*, idem *K* | quicuque *I* | ad] *Cui. Th.*, *om. KOI* 5 quicumque *KO*ᵇ | aliud *om. O* | coartalis *KO*, cohorta.is *I*ᵃ | aptauerit *I*ᵃ | cedere *K* 6 interceptum *O* 7 crediderit *KI* | aliquo *O*ᵃ | quolibet *KI* | eius *K* 8 *s. a. Th.* | honorio] dd. nn. hon. *Th.* 9 impp. ... pp.] imp. hon. *I*, idem a. *K* | ex] e *Th.*, *om. I* | grege cohartalinorum *K*, greco ortalinorum *I*ᵃ 10 urgente *KO*, urguerete *I*ᵃ | exemptus fuerit *K* | optio *I*, actio *K* 11 artibus] stipendiis artibus *I*ᵃ | ad] a *OI*ᵃ | pretium *K*, *inc. I*ᵃ | miseracionum *O*, miserationem *I* | repedare maluit *K* 12 altissime *O* | tuae *om. K* | sedis *KI* | afferat *O* | alienandum *K* 13 *s. a. Th.* 14 impp. ... pp.] imp. th. *I*, imp. *K* | aa. *om. O* | cohartalis *K*, cohotalis *I* 15 coharti *K* | aspirauerint *I*ᵃ | spoliatis *K* | impetratis *I*ᵃ 16 honori *O* | eius *om. I* | conditioni *I*ᵃ 17 suscepts *O*ᵃ 18 eam] ea *OI* 19 colligens *K* | eius lib.] *Th.*, lib. eius *edd.*, lib. *OI*, filii *K* 20 ualeat destinare *K* 21 cohartalinus uel cohartalini *X*, cohartalini *K*, cohortalinus *OI*ᵃ, cohortalini *I*ᵇ | audiat *K* 22 negotiationi *O* 23 ue] *edd.*, *om. libri* | apudthecarios *I*ᵃ 24 etiam ceterosqui *K*, et ceteros *X* | institores] *X*, institutores *KOI*ᵃ, institutos *I*ᵇ | aluarum mercium *I*ᵃ, aurum mentitum *K* | ergasteririis *O* 25 a] adherentes a *K* | muitia *K* 26 *s. a. Th.* 8, 4, 30 27 aa.] a. *OI*, *om. K* | thomae pp.] *O libri Cuiacii* (1584), florentio pp. *Cui.*, *om. KI* | coartalis *KOIX* 28 uel ad] ut ad *O* | alium *K* 29 queml. aliam *K*, aliam quaml. *O* | ad praeiud.] *edd.*, apud iudicium *OIX*, ap̄ ‖ iudicium *K*, preiuditium *Paris.* 4429 | preteri K | statutus Iᵃ 30 tam *om. K*

dignitas audacter eliciatur, pro ingestis haberi, etiamsi speciali adnotatione nostrae indulgentiae eam obtinuisse uideatur, nec adsertionem ei quoquo modo patere, qui se memoratis artibus publicae studet commoditati subtrahere, sed statim ciuitatis unde oriundus est curiae tradi praecipimus. a. 442?

14 Imp. Leo A. Constantino pp. Quisquis[1] cohortalibus adhuc obsequiis obligatus uel[2] regimen prouinciae uel cingulum cuiuslibet militiae dignitatisue quoquo modo meruit, ante omnia[3] contra licitum usurpatis impetratisue careat, etiamsi ultronea nostra liberalitate ius gerendae prouinciae uel militiae seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit fuisse delatum. [1, 40, 14]
1 Dehinc uniuersis solaciis condicionis quam spreuerat defraudatus, ne quid eorum omnino per se uel interpositam personam possit adquirere, primipili tantum munus implere cogatur: mox curialibus ciuitatis, in qua natus est, in diem uitae suae functionibus inhaesurus, ita scilicet, ut etiam ii, qui post impletam talem militiam quodlibet militiae dignitatisue genus adfectauerint, curiae patriae suae restituantur. D. vi k. Ian.[4] Constantinopoli Leone A. iiii et Probiano conss. [(1, 40, 14)] a. 471

LVIII (LVIIII)

℞ DE APPARITORIBVS PRAEFECTI ANNONAE ℞

1 [5]Imppp. Valens Gratianvs et Valentinianvs AAA. Rvfino pv. Apparitores urbanae praefecturae annonario officio se non inserant, sed apparitorum aemulatione secreta ministerio suo annonae praefectura fungatur. D. iii id. Ivl. Valente A. v et Valentiniano ivniore conss. [Th. 1, 6, 7] a. 376

2 [6]Impp. Arcadivs et Honorivs AA. Messalae pp. Praefectus annonae canonem, qui ad officium suum pertinet, per compulsores suos exigat, et cum officio suo retineatur obnoxius, qui ad implendum canonem deuotionis suae exactionem non ostenderit. a. 399?

LVIIII (LX)

℞ DE DIVERSIS OFFICIIS ET APPARITORIBVS IVDICVM ET PROBATORIIS EORVM ℞

1 Imppp. Valentinianvs Valens et Gratianvs AAA. ad Severvm magistrvm militvm. Si quando praefectus praetorio uel uicarius aut rector prouinciae significauerit [Th. 8, 7, 11]

KOI

---

[1] si quis *l. gem.* [2] uel *om. l. gem.* [3] ante omnia *om. l. gem.* [4] d. vii id. Aug. *l. gem.*
[5] *iunge* 1, 28, 3 [6] *iungendae uidentur* 12, 55, 3 *Th.* 11, 7, 15. 14, 15, 6 (d. iii [*uel* iiii] k. Oct. Altino Theodoro uc. cons.)

---

1 audaciter *I* | etsi *KX* 2 eam] casu *K*, ea I^b | assertione *K* | modo] modo quam *K* | artibus memor. *I* 3 publicae st. commoditati] *X*, publica st. commoditate *KOI* | subhetrahere *K* | oriundum *K* 4 praecepimus *O* 5 imp. ... pp.] *O*, imp. leo *I*, idem a. *K* | coartalibus *libri* | obs.adhuc *I* 6 uel dignitatis *K*, dignitatis tue I^a 7 meruerit *I*, uoluerit *O* | litium *I* | ultronee *K* | nostre *O* 8 dignit.] *X cum l. gem.*, d. eum *KOI* 9 dehinc] deinde cum *O* | sperauerit I^a | defrudatus *K* 10 quid] que K^a, qui *O*, *inc.* I^a | acquirere possit *K* | primip. tantum] primipilarium *K* 11 ciuitatibus *K* | in qua] *X*, qua *KI*, qui *O* 12 inhesurum *O* | ut] uti *X* | etiam *om. K* | qui *om.* I^a | militiam talem *K* | quolibet *I* 13 dignitatisue] sue dignitatis *I* | effectauerint *K*, affectauerit *I* | patriae *om.* I^a | *s. a. Cui.* 17 impp. ... pu.] imp. gra. *I*, imp. *K* | rufino pp. *O*, ad rufinum pu. *Th.* | appaitiones *K* 18 offitio se annonario *I* | inferunt *OI* | sed] sat K^a 19 secuta *K* | magisterio *K*, in ministerio *O* | praefectura fungatur] *Hafniensis Th.*, prefecture fungantur *KOI* | *s. a. Th.* | v et ual. iun.] 1, 28, 3, iii et ual. ii *Th.* 21 impp. ... pp.] *O*, imp. arc. *I*, idem a. *K* | ann. canonem] annonem I^a 22 quod I^a | officiorum I^a | compulsiones *I* | exigant *I* | cum off.] *K*, cum in offitio *I*, cum inofficioso *O*, in offitio *X* 23 quod I^a | deuotioni *K* | exactione *I* 25 iudicum *om. Th.* 8, 7 27 imppp. ... 28 militum] imp. ual. *I*, imp. *K* | et *om. O* | ad seuerum magnum militem *O*, seuero magistro mil. *Th.* 28 uicarus I^a

eum, qui chartis ac ratiociniis publicis inuenitur obnoxius, ad praepositoram castri ac militum transisse, retractus illi adsignetur officio, a quo ad necessitatem praestandi ratiocinii deuocatur: in reiecti uero locum is potissimum destinetur, cui meritorum adstipulentur insignia. D. X K. IAN. GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371

2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD EVSIGNIVM PP. [Th. 8, 7, 18] Nullus ex his, quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramenta sine augustis adfatibus[1] suscipiat. si quis autem id per obreptionem forte meruerit, quinque librarum auri multetur incommodo. D. PRID. ID. IVL. MEDIOLANI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

3 IDEM AAA. AD EVSIGNIVM PP. Nullus apparitor amplitudinis tuae uel de [Th. 8, 8, 4] officiis palatinis ad eam prouinciam, ex qua oriundus est uel in qua collocauerit larem, uel qui iam in huiusmodi officio fuerit commoratus[2], obtentu publicae necessitatis uel
1 exsecutor priuati negotii dirigatur. Etenim officii celsitudinis tuae primiscrinius tres libras auri fisci utilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint temerata: apparitor uero,
2 qui huic se muneri passus est deputari, militia spoliabitur[3]. Haec uero poena etiam ceteris inrogata est, ut, si domesticus aut protector, strator uel agens in rebus uel palatinus utriusque officii uel ad eandem[4] prouinciam, in qua natus est, uel ad eam, in qua collocarit larem, cum huiusmodi usurpatione perrexerit, matriculis quidem exemptus ipse, qui se uoluit mitti, auri libram unam fisci uiribus inferre cogetur, adiutores uero officiorum palatinorum ac numerarii comitum illustrium uirorum siue actuarii libram fisci uiribus soluant, nisi statuta fuerint custodita. D. III NON. DEC. MEDIOLANI HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

4 IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. SILVANO DVCI ET [Th. 12, 1, 133] CORRECTORI LIMITIS TRIPOLITANI. Qui uel exiguam[5] rei familiaris substantiam habent, militare in apparitorum numero non uetentur. D. VI K. APRIL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABVNDANTIO CONSS. a. 393

5 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. GRACCHO PV. Quicumque apparitores [Th. 8, 7, 20] ob culpam uel neglegentiam fuerint iudicato discincti, ad nullam militiam adspirandi habeant facultatem: nec ex rescripto his ullus aditus reseretur, quos congruit poenae grauissimae subiugari, si contra inhibita quoque sacratissimis constitutis adspirare contempserint[6]. D. VIII K. AVG. RAVENNAE HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

6 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PP. In his officiis, id est [Th. 8, 7, 21] uirorum spectabilium proconsulis Asiae comitis Orientis praefecti Augustalis et uicariorum,

KOI

[1] sine aug. adfat. *om. Th.* [2] uel qui iam ... commoratus *addiderunt Iustiniani ad* 1, 40, 8 [3] solutus militia mancipum corpori sociabitur *Th.* [4] eam *Th.* [5] qui uero nullam *Th.* [6] praesumpserint *Th.*

1 qui] qui in *K* | praepositoram] *I^v Th.*, praepositum *KOI^a* | castris *K* 2 asignetur illi *I* | a quo] *I^b Th.*, quod *KOI^a* 3 in] tamen in *Th.* | reieciendo *O* | detinetur *K* | adsignatur *I^t* 4 *s. a. Th.* 5 imppp. gr. ual. (et ual. *Z*) et th. aaa.] *OZ*, imp. gra. *I*, idem a. *K*: idem aaa. et arcadius a. *Th.* | ad esinium pp. *O*, *om. KI* 6 claruit *O*, caruerit *I* | solutos *K* | denuo] de miro sacratissimo *I^a* | siue *K* | auguste *K*, aaug. *I*, augusti *X* 7 obreccionem *O* 8 *s. a. Th.* 9 idem a. *KI*, imp. aaa. *O* | ad eusemium pp. *O*, *om. KI* | apparitorum aplitudinis *K* | uel *om. O* 10 larem *om. K* 11 officio] in off. *O* 12 executores *K* | officii] *X Th.*, offitium *KI*, officiis *O* | primiscriniis *K* 13 dilectione *KO* | persoluat *K* | uero] quoque *K* 14 hunc se *O*, se huic *I* | despoliabitur *K*, spoliatur *O* | hoc *I^a* | etiam *om. O^a* 15 erogata *O* | strator] seu tractor *K* 16 ad] *I^b Th.*, *om. KOI^a* | prouintia *K* | ad eam] eam *I^a* | in qua *om. K* | collocauerit *KI* 17 cum] eum *O^a* | usurpationem *K* | perspexerit *K*, prospexerit *O* | exeptus *K* 18 uoluit] *X Th.*, uoluerit *KOI^b*, ..luerit *I^a* | libra *K* | cogitur *O* 19 palatinorum *om. K* | numeratorum *I^a* | illustruum *O^a* | fisci uiribus libram *K* 20 soluat *K* | *s. a. Th. Cui.?* | III] II *Cui.* 21 euodio] euodio uc. *Th.* 22 imp. th. et arch. et hon. aaa. sinuano duci *O*, imp. th. aa. *I*, idem a. *K* | et corr. l. tripol.] *Th.*, *om. KOI* 24 paritorum *I^a* | *s. a. Th.* 26 idem aaa. ad granc. pu. pp. *O*, imp. hon. et theod. a. *I*, imp. *K* 27 fuerint *om. I^a* | indicati *K* | discincti] *Cui. Th.*, distincti *I^b*, districtu *K*, destincti *I^a*, astricti *O* | ad] iam ad *I* | facult. habeant *K* 28 scripto *I* | quo confruit *O*, quod congruit *I^a* 29 inhabita *I^a* | sacratissimus *K* | contempserit *K*, temptauerint *I^v* 30 *s. a. Th.* 31 impp. ... pp.] imp. th. aa. *I*, imp. K | offitiis his I 32 asyem *I^a*

quos etiam monuimus sub uiginti interminatione librarum auri, nemo aliter admittatur,
1 nisi eum emissa *ex* sacris scriniis probatoria consecrarit. Quod si quis talis sub [12, 49, 7] tua fuerit iudicatione conuictus, profecto irritis his quae uetita contrectauit etiam congruam indignationem incurret. D. x k. Ivl. Nicomediae Theodosio xii et Valentiniano ii AA. conss. a. 426

·7 Idem AA. Anatolio magistro militvm. Ad splendidioris militiae priuilegia, posteaquam priorem continuo labore compleuerint, eos uenientes admittimus, qui ea uoto adipiscendi honoris crediderint expetenda, non eos, qui *s*tudio exercendae cupiditatis ambierint, ut uelut in meliore fortuna positi aut ea scelera quae prius commisisse doceantur occultent aut alia deinceps possint impune committere. a. 435—

8 [1]Imp. Leo A. Iohanni magistro officiorvm. Viros spectabiles duces eorumque apparitores nec non limitaneos castrorumque praepositos tantummodo ex sublimis tui iudicii sententia conueniri nec aliis subiacere iudicibus praecipimus: illustribus scilicet ac magnificis uiris magistris militum consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Orientis Thraciarum et Illyrici ex longo tempore hactenus obtinuit, reseruata.

9 [2]Idem A. Hilari*ano* magistro officiorvm. Probatorias memorialium et agentium in rebus, ceterorum nihilo minus apparitorum praetorianae per Orientem amplissimae praefecturae, eorum etiam, qui in diuersorum iudicum officiis numerantur, ex sacris probatoriis solito more militiae sacramenta sortiri decernimus, non passim nec licenter solis auctoritatibus uel sacrarum litterarum exemplaribus: sed ex authenticis tantum sacris probatoriis manu nostra subscriptis et nostro arbitrio praestandis, ita ut nullus his dolus aut fraus
1 possit adnecti, de his etiam, qui sunt uerae et catholicae fidei, iubemus admitti. Aliter uero militantes, nisi ex his sint, quos solis auctoritatibus apparitioni adgregari uetusta consuetudo perdocuit, detecta fraude cuiuscumque accusandi studio non solum mendaci carere militia, sed etiam proscriptionis stilum subire decernimus et bonorum omnium amissione multamus. a. 470?

10 Idem A. Erythrio pp. Hac sanctione decernimus, ut in posterum nemini licentia sit edendi exemplaria his, qui sociandi sunt cuicumque militiae, quam sine diuinis probatoriis adipisci non possunt, sed periculo primatum uniuscuiusque officii ipsas authenticas sacras, quae diuinam nostrae pietatis continent adnotationem, cum subscriptione administrantium, sub quorum iurisdictione consistunt, his qui militare uolunt praestari: exemplaribus uidelicet earum cum subscriptione eorundem iudicum apud singula quoque officia,
1 prout conuenit, reseruandis. Quamuis autem manifestum sit de huiusmodi probatoriarum

KOI

[1] *cf.* 12, 25, 3 [2] *iungendae uidentur* 1, 23, 6 (d. vi k. April. Iordane et Seuero conss.) 12, 19, 10

1 intemeratione *K* 2 admissa *K* | ex (ex *om.* *O*) sacris scriniis] *O* *Th.*, sacri scrinii *KI* | consecrarit] *Th.*, consecrauit KI^v, consecrarari *O*, consecrari I^t | quod] quin *Th.* | si quid *K* 3 addicatione *I*, addiccione *O* | euictus *K* | perfecto *K*, profectio I^a | irritis his quae] qui KI^b, is qui (*uel* quod) *O* | contractauit KI^v, contractauerit I^b, contrectauit *uel* contrectauerit I^a 4 indignatione *K* | *s. a. Th.* | theod.] dd. nn. theod. *Th.* 6 aa. … militum] *O*, a. *I*, *om.* *K* 7 priore *K*, priores I^a | compleuerit *O* | uota *K* 8 exspectanda *K*, expectandam *I*, expetendam *X* | studio] in st. *KI*, in eo st. *O* | ambierint] *X*. abierint *K*, anbiguerint *O*, ambigerint *I* 9 ut *om.* *X* | commisse *OX* 10 possunt *K* 11 imp. leo a.] *OI*, imp. *K*, impp. leo et zeno aa. *Cui.*, *cf. ad u.* 16 | ioh. mag. off.] *Cui.*, ioh. mag. mil. off. *O*, *om.* *KI* 12 propositos *K* | iudicii tui *K* 13 sent. conu.] conu. suam *K* | subiucere *K* | praecepimus *O* | illiustribus O^a, illustris I^a 14 limites] milites *KX* 15 traciarumque et *X* | illiricum *O* 16 idem a. (aa. *Cui.*) hilario mag. offic. *O* *Cui.*, idem aa. *I*, idem *K* | probatarias *I* | agentum I^a 18 iudicum *om.* *K* 19 more *om.* I^a | nec littereturn I^a?, negligenter *O* 20 uel] nec I^a | sacrum I^a | litterarum] militarium liter. *X* | sed ex authenticis] ex augentibus *K* | probatoribus *K* 22 et *om.* I^a | emitti *KI* 23 uero] ueroero *O*, autem *X*, *om.* I^a | sint *om.* *K* | solidis *O*, solos *I* | uetera *I* 24 lecta *O* | mendici *K* 25 etiam] et *O*, *om.* I^aX | subiacere *O* | et] ac *O* 26 mulctantur *I* 27 erythrio pp.] *O*, erithrio *Cui.*, *om.* *KI* | hanc sanctionem *O* 28 exempla OI^a | qui] que *O* | cuique *K*, cuiuscumque I^a 29 uniuscuiuscumque *I* 30 quac] queque *K* | administr.] etiam adm. *K* 32 uidelicet] nullis *K* | eorum OI^aX | scriptione I^a | quoque] quo I^a 33 autem] enim *K* | probatariarum *O*, probatoria.rum I^a, probatoriorum *X*

obseruatione excepta esse certorum iudicum officia, tamen ne ullius ignorantiae relin-
quatur occasio, omnium officiorum, quibus necesse est per sacras probatorias militiae
2 sociari, notitiam in sacris apicibus subdendam esse censuimus. Sub hac igitur obser-
uatione omnes, qui siue in hoc sacro palatio nostro siue in aliis quibuscumque officiis
deinceps militare cupiunt, qui tamen, ut dictum est, non possunt pro tenore sacrarum
constitutionum uel uetere consuetudine nisi praecedentibus sacris probatoriis militiae sociari,
sicut subnexa notitia demonstrat, adipisci praecipimus: scientibus his, qui ex aliqua parte
praesentis nostrae serenitatis legis formam coniuentia uel neglegentia quadam colludere
temptauerint, non tantum amissione bonorum omnium, sed etiam capitis periculo utpote
criminis falsitatis obnoxios semet esse plectendos.

3 (2) ET EST NOTITIA. SCRINII MEMORIAE probatoriae agentium in rebus, palatinorum largi-
4 tionum, palatinorum rerum priuatarum partis Augustae. ITEM SCRINII SACRARVM EPISTV-
LARVM SIC: in officiis uirorum illustrium praefectorum praetorio Orientis et Illyrici et
urbis, officii proconsul*um* Asiae et Achaiae, offici*i* praefecti Augustalis, officii comitis
Orientis, officii comitis diuinarum domorum, officii uicariorum Thraciae Ponti Asiae et
5 Macedoniae et thesauriensium classis. ITEM SCRINII SACRORVM LIBELLORVM: officii uiro-
rum *illustrium* magistrorum militum utriusque *militiae in* praesenti, Orientis et Illyrici,
inuitatorum, admissionalium, memorialium omniumque paedagogorum, cellariorum, menso-
rum, lampadariorum eorum, qui sacris scriniis deputati sunt, decanorum partis Augustae,
cursorum partis Augustae, officii uirorum spectabilium ducum Palaestinae, Mesopotamiae,
noui limitis Phoenices, Osrhoenae, Syriae et Augustae Euphratensis, Arabiae et Thebaidis,
Libyae, Pentapoleos, utriusque Armeniae, utriusque Ponti, Scythiae, Mysiae primae, secun-
dae, Daciae, Pannoniae, offici*i* uirorum spectabilium comitum Aegypti, Pamphyliae, Isau-
riae, Lycaoniae et Pisidiae.

LX (LXI)

℞ DE EXSECVTORIBVS ET EXACTORIBVS ℞

1 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD PROVINCIALES ET AD PROCONSVLES. Th. 8, 8, 6

Ne per diuersas prouinciarum partes aut palatinus exactor accederet aut illustrium uirorum

KOI

---

1 obseruatione ... 3 igitur *bis* O^a | ceterorum *KX* | officio *O altero loco* | ullius] *O*, ulla ei *KIX* 3 noticia *I* | censemus *O* | igitur *om.* I^a | obseruationem I^a 4 siue in hoc] suum in *I*, siue in *X* 6 ueteri KI^b | probationis I^a 7 demonstret *I?* | praesentibus his *K*, his (hiis *X*) scientibus *IX* | quod I^a 8 seueritatis I^a | formam legis *O* | connuiuencia O^a | colludere] aut coll. *I* 9 amissionem *I* | utpote periculo *K*, periculo utp. periculo I^a 10 criminis ... semet] circum *K* | falsitati *O* 11 et] imp. leo de con titulus et *O* | notitia] not. si *O*, not. sic *X* | scrinei *I*, scrinei etiam *X* | probatore *K*, *om.* I^a | gentum I^a | largit. palat. *om. O*, palat. *om. X* 12 priuatarum rerum *K* 13 in offitio *K*, officii *Hal.* | illici *I* 14 proconsulum ... 15 orientis officii *om. K* | proconsulis OI^bX, presulis I^a | acharie *O*, archie *IX* | officio praef. *libri* | officio com. or. officio *X* 5 officio *X*, offitū I^a? | uirorum *K*, uicariorum magistrorum militum *X* | pontie *K* | et mac.] mac. *K* 16 et (et *om. K*) thesauriensium] *KI*, et esauriensium *O*, et thesaurensium *X* | clausis *K*, uel causis classis I^a | offitio *X*, sic officii *edd.* 17 illustrium] *Cui.*, *om. libri* | militiae in praesenti] *Cui.*, prefecti KI^bX, praefectis OI^a, praesentis *dett.* | illiricum OI^b 18 inuitatorum] *O*, imutatorum *I*, et inuitatorii *K*, imutatorum et *X* | amissionalium *KOIX* | memoriarum *KO*, memoralium *IX* | cellariorum] *edd.*, cancellariorum *Hafniensis*, *om. KOIX* | mensorum] m. uel *O*, *om. X* 19 lappadariorum *K*, lapidariorum *X* | qui] qui in *K* | augusti *X*, auguste et partis auguste *O* 20 curs. p. augustae] *dett.*, curs. p. augusti et partis auguste *O*, et p. auguste *X*, et partis *sequente uacuo spatio I*, *om. K* | offitio *X* | palastine *O* 21 nobi limitis *IX*, nobili (—lis *K*) comitis *KO* | fenice *KO* | chosdroene *K*, choorshoene O^a, chosrhoene O^bX, sosyohae I^a, syohāe I^b | sire *K* | seufratensis *K*, eufratentis *O* | arabiae] et ar. *X* | et *om. KO* | ebaidis *I* 22 pentapolos *KI*, petapolo *O* | armeniae] ciuitatis arm. *K*, arabie *O* | pontie *K* | scythiae *om. K* 23 parnome *K* | offitio *KOX*, offitū *uel* offitii *I* | spectablium *O* | comitis *KIX* | panphile *K* 24 lycaoniae] lycaonie cyconie *K* | piscidie *O*, pispifie *K*, dipscidie *IX* 26 excurasecutoribus K^a, excusatoribus *OX*, accusatoibus *I* | et] uel *O* | exactoibus *I* 27 impp. ... procons.] imp. arch. aa. *I*, imp. *K* | et ad proc.] Th., *om.* *O*

apparitor uagaretur uel militaris terror inferret formidinem, hac lege sancimus, ut omnis memoratis intentio ad prouinciae rectorem sit, cum eo agant, illo insistente disponente et agnoscente suo periculo rem peragant et impleant uniuersa. D. XVII K. IVL. MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

2 [1]IDEM AA. ANDROMACHO PP. Quicumque e palatio nostro cuius- | Th. 8, 8, 7 B 56, 17, 53
libet tituli ad prouincias[2] commeauerit compulsor exactor admonitor portitorue praecepti, agens in rebus uel palatinus uel apparitor illustrium potestatum, hoc tantum potestatis adripiat, quod mandatum curae suae specialiter approbatur, nec quod iniunctum alteri fuit collegii iure praesumat, ne, dum hoc sibi inuicem mutui officii licentia partiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur. D. PRID. ID. IVL.[3] MEDIOLANI OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395

3 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. PALLADIO PP. Siue ex | Th. 8, 8, 9 B 56, 17, 54
praetoriano officio siue illustris comitiuae sedis largitionum nec non et rei priuatae nostrae
uel ex quacumque apparitione ad quamcumque necessitatem profligandam quis fuerit destinatus, sciat intra anni metas debere collectis ratiociniis ad proprium iudicem remeare
eique suam efficaciam ostendere, quid eius instantia exactum fuerit quidue in debitis habetur
uel penes quos resederit uel cuius culpa aut causa in eadem prouincia fuerit derelictum.
1 Quod si exacto spatio anni eius regionis uisceribus praedator insidens deprehensus fuerit
remorari, tunc absolutus cingulo militia abicietur, primoribus eius militiae decem librarum
2 auri multa proposita. Si redire dissimulet, per uices officiorum[4] ligatus ferreis nexibus
cura prouincialis officii[5] ad debitum mittatur examen nec ei liberum sit, ut hoc se priuilegio aut occasione defendat, quod sibi aliud negotium uel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur, cum isdem licentiam auferamus in eadem prouincia continuare[6] exactionem. D. X K. OCT. RAVENNAE THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

4 [7]IDEM AA. IOHANNI PP. Nullam possessionem alterius pro alienis debitis | Th. 8, 8, 10
publicis siue priuatis praecipimus conueniri. D. V ID. IVL. RAVENNAE HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

5 [8]IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. VOLVSIANO PP. Contra | Th. 12, 6, 32, 2
nostra praecepta[9] si quisquam uetito ausu exsecutor[10] audebit, licebit prouinciae modera-

KOI

---

[1] *iunge Th.* 2, 12, 6. 7, 12, 3 [2] prouinciam *Th.* [3] non. Iul. *Th.* 2, 12, 6, non. Iun. *Th.* 7, 12, 3 [4] per uices off. *om. Th.* [5] sub elogio *ins. Th.* [6] iterare *Th.* [7] *iunge* 4, 4, 1 *et quae ibi laudantur* [8] *iunge* 10, 72, 15 *Th.* 11, 1, 35 [9] contra haec nostra *Th.* [10] palatinus *Th.*

---

1 inferre *K*, infert *I* | omnis ... 2 ad pr. rect. sit] *Th.*, omnis (omnes I^a) memoratis intentissimi (intenti I^b?) ad pr. rectorum sit (sit *om.* I^a) *I*, omnes memorati intenti sint (sunt *O*) ad pr. rect. *KO* 2 cum] et cum *KO* | agatur *I* | inconsistente OI^b, consistente I^a | disponende *K* 3 suo] et suo *K* | peragant et] *KOI*, peragendam *Cui. Th.*, peragant *Paris.* 4429 | uniu. impleant *K*, compleant uniu. *Th.* | uniuersam *OI* | *s. a. Th.* 5 aa. ... pp. (pu. *Th.*)] *Th.*, a. adromagochop. *O*, aa. *I*, *om. K* | e] *Th.*, ex *K*, *om. OI* 6 comeauerint *K*, commearit *Th.* | et actor I^a | petitorue *K*, pretorue I^a, pretitorue I^b 7 palatinis *KI* | apparitio KI^b | potestatum I^a, sue potestatis *K* 8 arripiant *K*, arripia I^a | curie *O* | approbatur] *Cui. Th.*, approbetur *KO*, adprobebetur *I* | nec] ne *O cum Th. Taurin.* | inuitum I^a? | alterius *O*, alter I^a 9 fuerit *K*, sint *I* | iure] alter usurpare *O* | mutui inuicem *K* | patiuntur *K* 10 cunctis *K* | *s. a. Th.* 12 impp. ... pp.] *Th.*, imp. grac. et th. aa. alibrio *O*, imp. hon. a. *I*, idem *K* 13 nostrae] nostre militie *I*, *om. K* 14 quis] quod O^a 15 proprium] prouincie *O* 16 eique] neque I^a | efficantiam I^a | quid] *X Th.*, quod *K*, et q' *O*, et quod *I* | fuerit *om. K* | quodue OI^b, quidum quodū *K* | habeatur *Th. Taurin.* 17 quo O^a | resedit *O* | aut] autem *K* | delicatum *K* 18 squod O^a, quos *K* | exactum *K* | uiceribus *O* 19 rememorari *K*, rememorati *O*, merati I^a, remorati I^b | milicie *O* | eiusdem *Th.* 20 sin *Th.* | uicarios *I* | nexibus fereis *K* 21 prouitialis *I* | ad *om. K* | ut] uel I^a | se] sepe *K* 22 occasione] actione *K* | necessitate *O* 23 hisde *K* | licentia *K* | auferimus *O* | exactionem continuare *K* 24 *s. a. Th.* 25 a. iohanni pp. (pp. *om. O*)] *OI*, *om. K* 26 siue] aut *O* | conueniri precipimus *K* | *s. a. Th.* 28 impp. ... pp.] imp. theod. *I*, idem *K* 29 presentia I^a | quicquam *K* | uetito] uet. (uento *K*) ac temerario *KO* | ausus *KI*

tori eundem correptum ad sublimitatis tuae iudicium sub prosecutione dirigere, licebit
prouinciali, etsi probatur obnoxius, exsecutoris[1] contra uetitum exactionem sibi uindi-
cantis temeritatem legitime repellere. D. III K. MART. RAVENNAE POST CONS. FELICIS
ET TAVRI VV. CC. a. 429
6 [2]IMP. ZENO A. ARCADIO PP. Sancimus, ut eum, cui ex iudicio tui culminis quocum-
que modo siue studio numerariorum aut tractatorum uel ipsorum iussu, qui pro tempore
amplissimae tuae sedis administrationem suscipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniun-
gatur, minime prius liceat aliam sollicitudinem gerendam suscipere, antequam reuersus
1 iniunctae sibi causae responsum praebuerit. Si tamen ita sors tulerit, ut in ea prouincia, ad
quam exsequendi causa publici negotii aliquis proficiscitur, alia quoque causa sit exsequenda,
non prohiberi unum eundemque exsecutorem ab hac urbe regia proficiscentem duorum
simul, non plurium negotiorum exsecutionem suscipere, dum ipsi quoque tertii negotii
2 non sit iniungendi[3], antequam superioribus responsum portauerit. Exsecutoribus his, qui
secundam, si non simul duas, uel etiam tertiam causam passi fuerint exsequendam susci-
pere, non solum cinguli et bonorum suorum amissionem, uerum etiam perpetui exsilii
3 supplicium subituris. Eandemque hanc poenam numerarium quoque et eius adiutores, ad
quorum curam quod uiolatum est pertinet, formidare. a. 485—4
7 Πᾶς ἄνθρωπος εἴτε θείαν κέλευσιν εἴτε ἀρχικὴν πρόσταξιν ἐκβιβάζων ὀφείλει πρότερον B 56, 17, 58
ἐμφανίσαι τῷ ἄρχοντι, ἵνα ὁ ἄρχων ἐξετάσῃ, εἰ μηδεμία πλαστοῦ αἰτία ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἢ κατὰ
1 συναρπαγὴν ἢ ἐναντιούμενον νόμοις. Ὁ δὲ ἐκβιβασμὸς καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως γίνεται,
δηλονότι τῶν θείων λογίων προκειμένων καὶ πάντων τῶν κτητόρων τῶν παρόντων ἅμα αὐτῷ
2 τὴν ἐξέτασιν ποιουμένων. Καὶ εἰ συνίδοι, παρέχει βοήθειαν· ἐὰν δὲ ἢ πλαστὸν εὕρῃ φανερῶς
ἢ νόμῳ ἐναντιούμενον φανερῶς, δεῖ αὐτὸν μὴ ἐκβιβάζειν, ἀλλ' ἀναφέρειν εἰς βασιλέα διὰ τοῦ
μαγιστριανοῦ, ἢ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο, τὸν δὲ ἐκβιβαστὴν ὑπὸ ἀσφάλειαν
ποιεῖν τὴν ἐγχωροῦσαν, καὶ τὰ πρόσωπα δὲ τὰ αἰτιασθέντα ὑπὸ προσωπικὴν ἀσφάλειαν ἀζημίως·
3 ὁ γὰρ ἐγχειρίσας αὐτῷ τὸ ἀζήμιον περιποιήσει, εἴπερ εὑρεθείη μάτην αὐτῷ ἐγχειρίσας. Εἰ γὰρ
μὴ τοῦτο γένηται, ὁ μὲν ἐκβιβαζόμενος ἀπωθεῖται τὸν ἐκβιβασμόν· ὁ δὲ ἄρχων, εἰ πρὸς αὐτὸν
ἡ κέλευσις γέγονεν, ἢ καί τις ἕτερος ἴσως πρός τινα ἕτερον ἐγένετο, ὑπὸ ἀσφάλειαν ὀφείλει
4 ποιῆσαι τὸν ἐκβιβαστὴν τὴν ἐγχωροῦσαν. Εἰ δὲ καὶ δυνηθείη τις ἀπωθήσασθαι τὸν ἐκβιβασμόν,
ὀφείλει μανθάνων ὁ ἄρχων ἀποστῆσαι τὸν ἐκβιβαστήν, ποιεῖν δὲ ὑπὸ ἀσφάλειαν προσωπικὴν τὸν
5 αἰτιασθέντα καὶ μηνύειν. Εἰ δὲ ῥαθυμήσῃ τούτου ἢ ὁ ἄρχων ἢ ἡ τάξις αὐτοῦ ἢ πρὸς ὃν τὸ
γράμμα γέγονεν, οἴκοθεν τῷ ὑπομνησθέντι ποιήσει τὸ ἀζήμιον καὶ ἐν ὅσῳ ἄρχει καὶ μετὰ τὸ
6 7 παύσασθαι τῆς ἀρχῆς. Ὑπεξαιρεῖ δὲ ἡ διάταξις τοὺς προφάσει δημοσίων ἐνεχομένους. Εἰ δὲ
λήμματος ἡττηθέντες οἱ ἄρχοντες μὴ ποιήσωνται τὴν ἐξέτασιν προκειμένων τῶν ἁγίων λογίων,
ἢ καὶ παρίδωσι, καὶ εἰς χρήματα ζημιοῦνται καὶ ἐκβάλλονται τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς σωτηρίαν
8 κινδυνεύουσι. Πᾶς δὲ νόμος ἐμφανιζόμενος ὀφείλει πρότερον γίνεσθαι τοῖς ἐπάρχοις καταφανής,
τὸν δὲ διακομίζοντα αὐτὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν λαμβάνειν χρυσίνους ἕξ, τὸν δὲ ἄρχοντα σπουδάζειν
διὰ προστάξεων οἰκείων πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς ὑφ' ἑαυτὸν φανεροὺς καθιστᾶν τοὺς νόμους,

KOI: index 60, 7 *ex B restitutus est*

---

[1] palatini *Th.* [2] *fortasse iungenda est* 12, 49, 10 [3] licentia (*sic dett.*) *uel simile aliquid excidit*

---

1 correctum *OI* | secutione *K*, persecucione *O*, prosecutionem *I*ᵃ | lic. prou.] id proici *I*ᵃ 2 probabitur *K* | executoribus *K* | exaccione *O* | uindicans *I* 3 temitatem *K* | repelleret *K* | *s. a. Th.* 5 zeno … pp. *om. K* | arc. pp.] *O Cui.*, sebastiano pp. *Russardus*, *om. I* | sanctissimus *I*ᵃ | cui] qui cui *K* 6 tractorum *O* | iussu] uel iussu *I* | quod pro temp. *I*ᵃ, temp. qui *K* 7 amplissimae] amplius sane *I*ᵃ | amministratione *K*, administrationes *I* | iungatur *OI* 8 minimeque *OI* 9 ita sors] sortita *K*, ita fors *liber Azonis* 10 exequenda sit *O* 11 unum] unumque *O* | hanc *I*ᵃ | regia urbe *O*, urbem regia *I* | proficiscente *K* 12 plurimum *IX* 13 non sit (sint *K*) *om. X* | his] in his *I*, *bis O* 14 si non] siue *X* | etiam *om. I*ᵃ | passim *K* 15 solum *om. I*ᵃ | siniguli *K* | etiam] et *K* 16 subituri *K* | hanc *om. K* | numeraium *O* | et eius] eiusque *K* 17 est] esse *O* | formidaret *I*ᵃ 18 graeca constitutio *Cont*. 19 ἐξετάσοι *B* 21 κτητόρων] *Cui.*, ῥητόρων 22 παρέχει] *Heimbach*, παρέχειν *B* 35 ἢ] *scripsi*, εἰ *B* *Heimbach*

9 ἀζημίως παντελῶς μηδὲ τοῦ ἄρχοντος μηδὲ τῶν ἐκδίκων μηδὲ τοῦ διακομίζοντος. Ὁ δὲ κερδάνας διπλάσιον δίδωσι, καὶ εἰ μὲν ἄρχων ἐστίν, ἐκπίπτει τῆς ἀρχῆς, εἰ δὲ ἑτέραν φροντίδα εἶχεν, ἐκβάλλεται τοῦ φροντίσματος.

LXI (LXII)

℞ DE LVCRIS ADVOCATORVM ET CONCVSSIONIBVS OFFICIORVM SIVE APPARITORVM ℞

1 [1]IMP. CONSTANTINVS A.[2] PROCONSVLI AFRICAE. Si quis se a duce- | Th. 8,10,1 BΣ 8,1,38 |
nariis uel centenariis uel[3] fisci aduocatis laesum esse cognoscit, adire iudicia et probare iniuriam non moretur, ut in eum qui conuictus fuerit competenti seueritate uindicetur. D. VI ID. NOV. TRIVERIS. ACC. XV K. MART. KARTHAGINE CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 314. 315

2 IMP. CONSTANTIVS A. EVBVLIDAE[4] VICARIO AFRICAE. Praeter sollemnes | Th. 8,10,2 |
et canonicas pensitationes multa a prouincialibus[5] indignissime postulantur ab officialibus et scholasticis non modo in ciuitatibus singulis, sed et mansionibus, dum ipsis et anima-
1 libus eorundem alimoniae sine pretio ministrantur. Prouinciales itaque cuncti iudices tueantur nec iniurias inultas transire permittant. D. III K. IVL. LEONTIO ET SALLVSTIO CONSS. a. 344

3 [6]IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. POMPEIANO PROCONSVLI | Th. 8,10,3 B 56, 17, 60 |
AFRICAE[7]. Quotiens compulsor arguitur in depraedatione conuictus, etiam non consulta clementia nostra poenam subeat legibus competentem. D. PRID. K. IAN. MEDIOLANI STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

4 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. HADRIANO PP. Curialibus et nauiculariis omnibusque corporibus ita subueniri uolumus, ut nihil apparitoribus uniuersorum iudicum liceat, quod ad praedam prouinciarum pertinet.

LXII (LXIII)

℞ DE PRIMIPILO ℞

1 IMPP. VALERIANVS ET GALLIENVS AA. DOMITIO. Commoda primipilatus post administrationem deberi incipiunt, et si is, qui ea percipere debuit, prius rebus humanis eximatur, heredibus petitio salua sit.

2 IMPP. DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS AA. ALEXANDRO. Obtentu nominis primipili ciuiles actiones ad alios iudices transferendae non sunt.

KOI

---

[1] *iunge* 10, 19, 1 *et quae ibi laudantur* [2] Aeliano *ins. leges iungendae* [3] uel] ac praecipue *Th.* [4] uc. *ins. Th.* [5] Afris *ins. Th.* [6] *iunge* 9, 26, 1 *et quae ibi laudantur* [7] Pompeiano suo sal. 10, 72, 12

---

3 εἶχετο *B* 5 concussoribus *I* 6 siue] seu *I* 7 imp. const. a. proconsuli affrice *O*, imp. const. a. *I*, imp. *K*: Aeliano proc. Afr. *Russardus ut uidetur ex legibus iungendis* | a] ad *O*, *om. I* 8 centenariis uel *om. Iᵃ* | aduocatus *Iᵃ* | adire] se ad. *K* | iuditii *I* | et] ac *Th.* | iniuriam probare *K* 10 *s. a. Th.* 12 imp. ... africae] *Th.*, idem a. euboli deuicario asye pro. *O*, idem a. *IXᵇ*, idem *K*, impr. *Xᵃ* | pretur *Oᵃ* 13 canonicos *Oᵃ* | multe *O* | postulentur *KOIᵃ* 14 et] a *O* | in ciuit.] uicinitatibus *K* | et] in *O* | dum] aut *O* | et] set *K* 15 eordem *I* | ministrantur] *Cui. Th.*, ministrentur *KOI* 16 inil'tas *O*, multas *KIᵃ* | trasire *Iᵃ* | *s. a. Th.* 18 impp. ... 19 africae] imp. archa. aa. *I*, imp. *K* | pomperano *O* 19 etiam] et *O*, *om. Th.* 20 subeat penam *K* | *s. a. Th.* 22 impp. ... pp.] *Cui.*, imp. hon. aa. hadriano proposito *O*, imp. hon. et th. a. *I*, idem *K* 23 subuenire *OIX* | apparitoibus *I* 24 prouintialium *X¹* 27 impp. ... domitio] imp. *K* 28 incip. deberi (debe.. *Iᵃ*, debere *Iᵇ*) *IX* | eam *K* | debuerit *O*, *om. K* 29 petitio] perpetuo *K* | sit salua *O* 30 impp. ... alexandro] *Cui.*, imp. d. et mag. ad lex. *O*, imp. dicl. aa. *I*, idem *K* | nominis *om. K* 31 transferede *Iᵃ* | sint *O*

3 IDEM AA. DOMNAE. Vtilitas publica praeferenda est priuatorum contractibus: et ideo si constiterit fisco satisfactum esse ob causam primipili, poteris obligatam tibi possessionem dotis titulo petere, ut satis doti fieri possit. [B. 56, 17, 64]

4 IDEM AA. DIONYSIO. Cum ex sola primipili causa liberos, etiam si patribus heredes non existant, teneri diuus Aurelianus sanxerit, si neque successistis patri uestro nec quicquam ex bonis eius tenetis, consequens est a paternis creditoribus uos non conueniri. [B 56, 17, 65]

LXIII (LXIIII)

℞ PVBLICAE LAETITIAE VEL CONSVLVM NVNTIATORES VEL INSINVATORES CONSTITVTIONVM ET ALIARVM SACRARVM VEL IVDICIALIVM LITTERARVM EX DESCRIPTIONE VEL AB INVITIS NE QVID ACCIPIANT IMMODICVM[1] ℞

1 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PP. [Th. 8, 11, 4 B 56, 17, 65] Quidquid nostrorum umquam nuntiari coeperit prosperorum, bella si desinent, si oriuntur uictoriae, fastis si honor datus fuerit regalium trabearum, compositae pacis si erit efferenda tranquillitas, sacros uultus inhiantibus si forte populis inferimus[2], haec sine immodico[3]
1 pretio nuntiari excipique sancimus. Gerulum iubemus esse castissimum: indices nummarios esse prohibemus: iudices statuimus esse sollicitos, ne turpi colludio quaeratur ex
2 miseris pretium gaudiorum. Quod si id sacrilega fuerit dissimulatione uiolatum, et accipientem pudoris fortunarumque manebit excidium et cogentem par poena multabit et officium triginta librarum auri uexatione quatiatur. D. IIII NON. FEBR. CONSTANTINOPOLI MEROBAVDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

2 [4]Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων. [1, 4, 26, 6. 7 B 56, 17, 67] Θεσπίζομεν, εἴ τις ἐμφανίζει κατὰ χώραν ἢ ἀρχόντων οἱωνδήποτε ἢ ὑπάτων προαγωγὰς ἢ γενικοὺς τύπους τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων ἢ καὶ ἑτέρου τινὸς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ἢ καὶ διατάξεων ἢ θείων κομμωνιτωρίων ἢ γραμμάτων γενικῶν μέντοι ἐμφανίσεις ποιοῖτο ἢ καὶ ἀνδριάντων βασιλικῶν καθιδρύσεις, μὴ εἶναι τούτῳ παρρησίαν περαιτέρω ἓξ νομισμάτων ἐφ' ἑκάστῃ μηνύσει ἢ ἐφ' ἑκάστῳ τύπῳ ἢ ἑκάστῃ διατάξει ἢ θείῳ κομμωνιτωρίῳ ἢ γράμματι γενικῷ ἢ ἀνδριάντων καθιδρύσει κομίζεσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, εἰς ἣν ταῦτα παρέλαβεν, ὥστε, ὁπόσας ἂν ἔχοι πόλεις ἡ ἐπαρχία,

KO I (*om.* 63)*:* 63, 2 *pr.* § 1 *ex O et lege gemina restituta est* (*u. i.*)

---

[1] ne quid publicae laet. nuntii ex descriptione uel ab inuitis accipiant *Th.* 8, 11 [2] inferemus *Th* [3] immodico *om. Th.* [4] *iunge* 3, 2, 4 *et quae ibi laudantur*

---

1 aa. *om. K* | domnae] *I Cui.*, domitie *O*, *om. K* | est preferenda *K* 2 satisfactum esse fisco *O* 3 possessionem *bis K*[a] | doti] dotis *K* | possit fieri *I* 4 aa. *om. K* | dionysio] *I*, dionisi *O*, *om. K* | causa *om. K*[a] 5 diuius *O* | aurelianus] *O*[a]*X*, traianus uel aurelianus *K*, tracianus *O*[b], aurelius *I*[t], treianus *I*[v] | si] sed *O* | nostro *K* 6 eius *om. KX* | tenetis] consecuti estis *X* | conditionibus *K*[a] 9 pleticie *O*[a] 10 ininsinuatores *O* 11 ex descr.] et de exscr. *K* 12 accipiat *O* 14 imppp. ... pp.] imp. *K* | aa. *O* 15 nostrarum *O* | cepit *K* | bella] *Th.*, ad b. *KX*, aut (*uel* ante?) b. *O* | si] fieri *K* 16 fastis] *Cui. Th.*, fatus *K*, flatus *O*, fastus *X* | regalium] *Cui. Th.*, reg. uel consulis (—lum *X*) *KOX* | pacis si] pati *K*, patis *X* | efferenda] *Th.*, offerenda *libri* 17 hoc *O* | sine] si non *K* 18 gerulum] *Cui. Th.*, sacrarum *K*, actum *OX* | esse iubemus *K*, esse *om. X* | indies *K*, indignos *O*, indigentibus non *X* | numerarios *K*[1]*O*, numerariis *X* 20 precii *O* | id] is *K* 21 exciduum *K*, excdium *O* | et] hec *O* | pari *K* 22 quatietur *X* | *s. a. Th. O* | duii. aioiū. feb. *O* 23 saturiano *O* 24 *principium constitutionis usque ad u.* 26 τύπους τῶν *extat in O corruptis ductibus, qui inter librorum nostrorum exempla delineabuntur: apparet autem tam ex his quam ex B initio constitutionis repetitam esse* 1, 4, 26, 6. 7 | τῶν *om. l. gem.* 25 θεσπίζομεν] *O cum Paratitlis ad Const.* 3. 4, *O* ἀλλὰ καὶ *l. gem.* 26 τυπους τους των

1 μηδὲν αὐτῷ διαφέρειν, ἀλλὰ τοὺς ἓξ μόνους κομίζεσθαι χρυσοῦς. Εἰ δέ τι πλέον κομίζοιτο, τοῦτο τετραπλάσιον ἀποδοῦναι

κωλυόντων το⁻ τε ἄρχοντος καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρώτων τῆς πόλεως καὶ πάσης πολι-
2 τικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας. Ὁ μὲν γὰρ ἐπίσκοπος ὑπὸ ἀγανάκτησιν ἔσται βασιλικήν, ὁ δὲ ἄρχων καὶ ἐκπεσεῖται τῆς ἀρχῆς καὶ δημευθήσεται καὶ ἐξορισθήσεται, καὶ ἡ τάξις δὲ κινδυνεύει.
3 Μήτε διαγραφὴν γενέσθαι προφάσει τούτων τῶν αἰτιῶν ὑπὲρ τοῦ μὴ ἓξ χρυσούς, [1, 4, 26, 15 mut.
4 μήτε ὡς παρὰ ἑκόντων μηδέν, ἀλλὰ τὸν λαβόντα διδόναι τὸ τετραπλοῦν. Καὶ ἡνίκα δὲ οἱ πολῖται βούλονται ἑαυτοὺς διαγράψαι τυχὸν ἢ εἰς ἔργον δημόσιον ἢ εἰς σιτωνίαν, ἢ αἰτοῦσι παρὰ βασιλέως τοῦτο ἐπιτραπῆναι, οὐ χρὴ ζημιοῦν αὐτοὺς οὐδὲν ὑπὲρ τούτο, ἵνα μὴ οἱ μὲν ἱερεῖς ἀγανακτῶνται, οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτωσι καὶ ἐξορίζωνται καὶ δημεύωνται. [(1, 4, 26)
5 ἡ δὲ τάξις εἰς σῶμα τιμωρεῖται, εἰ μὴ μηνυθῇ βασιλεῖ τὰ παρὰ τὴν διάταξιν γινόμενα. Ἐξουσίαν γὰρ ἔχουσιν οἱ διαγραφόμενοι ἀντιλέγειν τοῖς διαγράφουσιν· εἰ δὲ μὴ δύνανται τοῦτο ποιεῖν,
6 ἐπικαλεῖσθαι τὸν ἄρχοντα καὶ βασιλεῖ μηνύειν. Οὐ χρὴ δὲ οὔτε τοὺς πατέρας οὔτε τοὺς σιτῶνας ἢ ἐθνικοὺς ἀποδέκτας παρέχειν ἐκ τῶν οὐσῶν ἐν χερσὶ προσόδων μηδὲ ποσότητα φυλάττεσθαι τῇ ἀφωρισμένῃ χρείᾳ. εἰ δὲ παραβῇ ὁ ἄρχων, οἴκοθεν ταῦτα καταβάλλει. χρὴ γὰρ ἀμείωτα τά τε δημόσια καὶ τὰ πολιτικὰ φυλάττεσθαι.

D. VIII K. IVL. CHALCEDONE LAMPADIO ET ORESTE VV. CC. CONSS. a. 530

63, 2 *usque ad u. 2 ex l. gem., reliquorum indicem ex B restituimus*

---

1 κομίζοιτο] *Hercher*, κομίσοιτο *libri* 4 ἔσται] *Synopsis*, ἔστι *B apud Cui.* 6 ὑπὲρ τοῦ μὴ ἓξ χρ.] *ad mendosam lectionem cf. l. gem.* 7 καὶ *delet Hercher* 10 ἐκπίπτουσι καὶ ἐξορίζονται καὶ δημεύονται *B* 17 *s. a. l. gem. O, ubi est:* dato uii. k. iulii clacedone heresta ptōr afri

APPENDICES

I Index constitutionum ad temporis ordinem redactus

II De codicum epitomatorum compositione et de restituenda uetere codicis Iustiniani epitoma

III Variae lectiones ad titulum XII libri tertii e codicibus Epitomae auctae omnibus et Bononiensibus compluribus collectae

IIII Variae lectiones ad titulum XXXII libri decimi e codicibus editionibusque collectae

V Index titulorum ad litterarum ordinem digestus